

angående

STATSVERKETS

TILLSTÅND OCH BEHOV

UNDER BUDGETÅRET

1974/75

Jämlikt grundlagens bud avger Kungl. Maj:t härmed proposition angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1974/75.

Med åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet angående statsverkspropositionens justering vill Kungl. Maj:t föreslå riksdagen att godkänna i protokollet berörda förslag och alltså uppta statsverkets inkomster och utgifter i enlighet med följande förslag till riksstat.

Riksstat för budgetåret 1974/75**TOTALBUDGETEN***A Skatter, avgifter, m. m.:*

I Skatter	63 390 200 000	
II Uppbörd i statens verksamhet	1 218 432 000	
III Diverse inkomster	773 000 000	65 381 632 000
	<hr/>	

B Inkomster av statens kapitalfonder:

I Statens affärsverksfonder	847 100 000	
II Riksbanksfonden	200 000 000	
III Statens allmänna fastighetsfond	432 505 000	
IV Försvarets fastighetsfond	129 417 000	
V Statens utlåningsfonder	1 979 857 000	
VI Fonden för låneunderstöd	71 260 000	
VII Fonden för statens aktier	111 115 000	
VIII Fonden för beredskapslagring	85 900 000	
IX Statens pensionsfonder	95 570 000	
X Diverse kapitalfonder	69 182 000	4 021 906 000
	<hr/>	

C Beräknad övrig finansiering:

I Avskrivningar och övriga kapitalmedel inom kapitalfonderna:		
Statens affärsverksfonder	1 682 602 000	
Övriga kapitalfonder	375 767 000	2 058 369 000
II Övrig kapitalåterbetalning	<hr/>	26 724 000
		<hr/>
		Summa kr. 71 488 631 000

Underskott

	<hr/>	6 595 287 000
		<hr/>
		Summa kr. 78 083 918 000

TOTALBUDGETEN (FORTS.)*A Utgiftsanslag:*

I	Kungl. hov- och slottsstaterna	10 082 000	
II	Justitiedepartementet	2 931 128 000	
III	Utrikesdepartementet	2 378 402 000	
IV	Försvarsdepartementet	8 374 872 000	
V	Socialdepartementet	23 420 300 000	
VI	Kommunikationsdepartementet	5 551 106 000	
VII	Finansdepartementet	5 279 631 000	
VIII	Utbildningsdepartementet	10 898 156 000	
IX	Jordbruksdepartementet	1 910 079 000	
X	Handelsdepartementet	386 927 000	
XI	Arbetsmarknadsdepartementet	4 551 627 000	
XII	Bostadsdepartementet	4 739 179 000	
XIII	Industridepartementet	2 017 586 000	
XIV	Kommundepartementet	1 049 735 000	
XV	Oförutsedda utgifter	1 000 000	
XVI	Riksdagen och dess verk m. m.	109 108 000	
XVII	Riksgäldsfonden	3 175 000 000	76 783 918 000

B Beräknad övrig medelsförbrukning:

I	Minskning av anslagsbehållningar	1 100 000 000	
II	Ökad disposition av rörliga krediter	200 000 000	1 300 000 000

Summa kr. 78 083 918 000

DRIFTBUDGETEN*A Skatter, avgifter, m. m.:*

I Skatter	63 390 200 000	
II Uppbörd i statens verksamhet	1 218 432 000	
III Diverse inkomster	<u>773 000 000</u>	65 381 632 000

B Inkomster av statens kapitalfonder:

I Statens affärsverksfonder	847 100 000	
II Riksbanksfonden	200 000 000	
III Statens allmänna fastighetsfond	432 505 000	
IV Försvarets fastighetsfond	129 417 000	
V Statens utlåningsfonder	1 979 857 000	
VI Fonden för låneunderstöd	71 260 000	
VII Fonden för statens aktier	111 115 000	
VIII Fonden för beredskapslagring	85 900 000	
IX Statens pensionsfonder	95 570 000	
X Diverse kapitalfonder	<u>69 182 000</u>	4 021 906 000

Summa inkomster på driftbudgeten 69 403 538 000

Summa kr. 69 403 538 000

DRIFTBUDGETEN (FORTS.)*A Egentliga statsutgifter:*

I	Kungl. hov- och slottsstaterna	10 082 000	
II	Justitiedepartementet	2 751 377 000	
III	Utrikesdepartementet	2 366 101 000	
IV	Försvarsdepartementet	8 091 260 000	
V	Socialdepartementet	23 395 078 000	
VI	Kommunikationsdepartementet	3 898 806 000	
VII	Finansdepartementet	4 960 965 000	
VIII	Utbildningsdepartementet	10 192 910 000	
IX	Jordbruksdepartementet	1 854 178 000	
X	Handelsdepartementet	234 227 000	
XI	Arbetsmarknadsdepartementet	4 256 627 000	
XII	Bostadsdepartementet	1 449 137 000	
XIII	Industridepartementet	496 420 000	
XIV	Kommundepartementet	1 027 035 000	
XV	Oförutsedda utgifter	1 000 000	
XVI	Riksdagen och dess verk m. m.	109 108 000	65 094 311 000

B Utgifter för statens kapitalfonder:

I	Riksgäldsfonden	3 175 000 000	
II	Avskrivning av nya kapitalinvesteringar	1 017 513 000	
III	Avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster	1 000 000	4 193 513 000
Summa utgifter på driftbudgeten			69 287 824 000

Beräknat underskott på statsregleringen:

Överskott av inkomster		115 714 000
Avsättning till budgetutjämningsfonden av kommunalskattemedel	1 850 000 000	
Beräknat underskott på statsregleringen	1 734 286 000	

Summa kr. 69 403 538 000

KAPITALBUDGETEN

Lånemedel

5 411 001 000

Summa kr. 5 411 001 000

KAPITALBUDGETEN (FORTS.)

I Statens affärsverksfonder:

Postverkets fond	52 098 000	
Televerkets fond	39 700 000	
Statens järnvägars fond	114 000 000	
Luftfartsverkets fond	146 798 000	
Fabriksverkens fond	—7 901 000	
Statens vattenfallsverks fond	969 999 000	
Domänverkets fond	8 501 000	1 323 195 000

II Statens allmänna fastighetsfond

380 241 000

III Försvarets fastighetsfond

48 530 000

IV Statens utlåningsfonder

3 319 475 000

V Fonden för låneunderstöd

214 364 000

VI Fonden för statens aktier

20 000 000

VII Fonden för förlag till statsverket

25 040 000

VIII Fonden för beredskapslagring

46 000 000

IX Diverse kapitalfonder:

Statens vägverks förrådsfond

—3 701 000

Sjöfartsverkets fond

46 541 000

Fonden för Södertälje kanalverk

8 700 000

Statens datamaskinfond

11 401 000

Jordfonden

1 000

Förrådsfonden för ekonomiskt försvar

—1 062 000

61 880 000

5 438 725 000

Avgår kapitalåterbetalning:

Avsättning till fonden för oreglerade kapitalmedels-
förluster

1 000 000

Övrig kapitalåterbetalning

26 724 000

27 724 000

Summa kr. 5 411 001 000

Stockholm den 4 januari 1974

CARL GUSTAF

G.E. STRÄNG

Inkomster på driftbudgeten

Specifikation av inkomsterna på driftbudgeten för budgetåret 1974/75

A Skatter, avgifter, m. m.

I Skatter:

1 Skatt på inkomst, förmögenhet och rörelse samt socialförsäkringsavgifter:		
a Skatt på inkomst och förmögenhet samt socialförsäkringsavgifter m. m., <i>bevillning</i>	28 100 000 000	
b Kupongskatt, <i>bevillning</i>	24 000 000	
c Utskiftningsskatt och ersättningskatt, <i>bevillning</i>	1 000 000	
d Skogsvårdsavgifter, <i>bevillning</i>	11 700 000	
e Bevillningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter, <i>bevillning</i>	3 000 000	
f Arvsskatt och gåvoskatt, <i>bevillning</i>	300 000 000	
g Lotterivinstskatt, <i>bevillning</i>	145 000 000	
h Stämpelskatt och stämpelavgift, <i>bevillning</i>	406 500 000	28 991 200 000
2 Automobilskattemedel:		
a Bensin- och brännoljeskatt, <i>bevillning</i>	1 900 000 000	
b Vägtrafikskatt, <i>bevillning</i>	1 768 000 000	3 668 000 000
3 Allmän arbetsgivaravgift, <i>bevillning</i>		5 190 000 000
4 Tullar och acciser:		
a Tullmedel, <i>bevillning</i>	995 000 000	
b Mervärdesskatt, <i>bevillning</i>	15 550 000 000	
c Särskilda varuskatter, <i>bevillning</i>	426 000 000	
d Omsättningsskatt på motorfordon, <i>bevillning</i>	651 000 000	
e Tobaksskatt, <i>bevillning</i>	1 847 000 000	
f Rusdrycksförsäljningsmedel av partihandelsbolag, <i>bevillning</i>	35 000 000	
g Rusdrycksförsäljningsmedel av detaljhandelsbolag, <i>bevillning</i>	51 000 000	

h Skatt på sprit, <i>bevillning</i>	2 425 000 000		
i Skatt på vin, <i>bevillning</i>	440 000 000		
j Skatt på malt- och läskedrycker, <i>bevillning</i>	665 000 000		
k Energiskatt, <i>bevillning</i>	2 024 000 000		
l Särskild skatt på motorbränslen, <i>bevillning</i>	1 000 000		
m Oljelagringsavgift, <i>bevillning</i>	115 000 000		
n Särskild vägtrafikskatt, <i>bevillning</i>	166 000 000		
o Skatt på annonser och reklam, <i>bevillning</i>	85 000 000		
p Skatt på spel, <i>bevillning</i>	65 000 000	25 541 000 000	63 390 200 000

II Uppbörd i statens verksamhet:

1 Expeditionsavgifter	116 780 000
2 Bidrag till kostnader för polis-, domstols- och uppbördsväsendet m. m.	75 300 000
3 Vattendomstolsavgifter	1 000 000
4 Inkomster vid kriminalvården	2 600 000
5 Bidrag till riksförsäkringsverket och försäkringsrådet	16 200 000
6 Inkomster vid den statliga läkemedelskontrollen	8 975 000
7 Inkomster vid statens rättskemiska laboratorium	1 713 000
8 Inkomster vid karolinska sjukhuset	206 000 000
9 Inkomster vid statens vårdanstalter för alkoholmissbrukare	250 000
10 Inkomster under anslaget kostnader för viss utbildning av handikappade	70 000
11 Inkomster vid arbetarskyddsstyrelsen	1 825 000
12 Inkomster av arbetsgivaravgifter till arbetarskyddsstyrelsens och yrkesinspektionens verksamhet	29 700 000
13 Inkomster vid statens vägverk, <i>att tillföras automobilskattemedlen</i>	2 000 000
14 Inkomster vid statens trafiksäkerhetsverk, <i>att tillföras automobilskattemedlen</i>	23 500 000
15 Körkortavgifter	44 350 000
16 Avgifter för registrering av motorfordon	54 500 000
17 Försäljning av sjökort	2 430 000
18 Fyravgifter	89 000 000
19 Lotsavgifter	25 000 000
20 Skeppsmättningsavgifter	1 800 000
21 Fartygsinspektionsavgifter m. m.	3 770 000
22 Inkomster vid Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut	20 100 000
23 Inkomster vid statens geotekniska institut	4 000 000
24 Ersättning för visst värderingsförfarande	40 000
25 Pensionsmedel m. m.	190 000 000
26 Inkomst av myntning m. m.	50 000 000
27 Bidrag till bankinspektionen	5 970 000
28 Bidrag för revision av sparbankerna	920 000
29 Bidrag till försäkringsinspektionen	3 575 000
30 Ersättning för kilometerräknarapparatur	1 000
31 Avgifter för granskning av biograffilm	275 000

32	Inkomster vid riksantikvarieämbetet	4 890 000	
33	Avgifter för särskild prövning och fyllnadsprövning inom skolväsendet	510 000	
34	Inkomster vid statens maskinprovningar	800 000	
35	Inkomster vid lantbruksnämnderna	4 000 000	
36	Inkomster vid statens jordbruksnämnd	1 300 000	
37	Inkomster vid statens centrala frökontrollanstalt	6 400 000	
38	Avgifter för växtskyddsinspektion m. m.	2 445 000	
39	Inkomster vid statens lantbrukskemiska laboratorium	1 500 000	
40	Avgifter vid köttbesiktning	8 300 000	
41	Inkomster vid statens livsmedelsverk	1 150 000	
42	Inkomster vid statens veterinärmedicinska anstalt	4 800 000	
43	Avgifter för statskontroll av krigsmateriel-tillverkningen	196 000	
44	Inkomster av statens gruvegendom	33 000 000	
45	Inkomster vid patent- och registreringsväsendet	46 000 000	
46	Avgifter för registrering i förenings- m. fl. register	3 460 000	
47	Exekutionsavgifter	17 100 000	
48	Restavgifter	55 200 000	
49	Inkomster vid statens planverk	2 000 000	
50	Inkomst av justering och ädelmetallkontroll	7 900 000	
51	Ersättning för vissa komplementkostnader vid vissa myndigheter m. m.	35 837 000	1 218 432 000
III Diverse inkomster:			
1	Bötesmedel	95 000 000	
2	Totalisatormedel	90 000 000	
3	Tipsmedel	317 000 000	
4	Lotterimedel	186 000 000	
5	Övriga diverse inkomster	85 000 000	773 000 000
			65 381 632 000
B Inkomster av statens kapitalfonder			
I Statens affärsverksfonder:			
1	Postverket	31 500 000	
2	Televerket	170 000 000	
3	Statens järnvägar	25 000 000	
4	Luftfartsverket	27 100 000	
5	Förenade fabriksverken	500 000	
6	Statens vattenfallsverk	570 000 000	
7	Domänverket	23 000 000	847 100 000
II Riksbanksfonden			200 000 000
III Statens allmänna fastighetsfond:			
1	Slottsbyggnadernas delfond	1 000	
2	Kriminalvårdsstyrelsens	8 893 000	
3	Beskickningsfastigheternas	8 795 000	
4	Karolinska sjukhusets	40 359 000	
5	Akademiska sjukhusets	9 379 000	
6	Byggnadsstyrelsens	364 839 000	
7	Generaltullstyrelsens	239 000	432 505 000

IV	<i>Försvarets fastighetsfond</i>		129 417 000
V	<i>Statens utlåningsfonder:</i>		
1	Utrikesförvaltningens lånefond	115 000	
2	Biståndsförvaltningens lånefond	45 000	
3	Statens bosättningslånefond	10 000 000	
4	Vattenkraftslånefonden	260 000	
5	Luftfartslånefonden	2 700 000	
6	Statens lånefond för den mindre skeppsfarten	2 200 000	
7	Statens lånefond för universitetsstudier	500 000	
8	Studiemedelsfonden	35 000 000	
9	Lånefonden för studentkårlokaler	250 000	
10	Jordbrukets lagerhusfond	50 000	
11	Jordbrukets maskinlånefond	150 000	
12	Fonden för supplementär jordbrukskredit	1 000	
13	Kraftledningslånefonden	55 000	
14	Egnahemslånefonden	800 000	
15	Statens avdikningslånefond	1 600 000	
16	Fiskerilånefonden	1 900 000	
17	Lånefonden till främjande av beredning och avsättning av fisk m. m.	75 000	
18	Skogsväglånefonden	35 000	
19	Statens hantverks- och industrilånefond	20 000 000	
20	Lånefonden för bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer	750 000	
21	Lånefonden för främjande av bostadsbyggande på landsbygden	1 000	
22	Lånefonden för bostadsbyggande	1 880 000 000	
23	Lånefonden för inventarier i vissa specialbostäder	2 400 000	
24	Lånefonden för maskinanskaffning inom byggnadsindustrin	761 000	
25	Lånefonden för kommunala markförvärv	17 600 000	
26	Lånefonden för allmänna samlingslokaler	2 500 000	
27	Övriga utlåningsfonder	109 000	1 979 857 000
VI	<i>Fonden för låneunderstöd:</i>		
1	Kammarkollegiets delfond	16 000 000	
2	Arbetsmarknadsstyrelsens "	54 000 000	
3	Bostadsstyrelsens "	350 000	
4	Riksbankens "	20 000	
5	Riksgäldskontorets "	890 000	71 260 000
VII	<i>Fonden för statens aktier</i>		111 115 000
VIII	<i>Fonden för beredskapslagring</i>		85 900 000
IX	<i>Statens pensionsfonder:</i>		
1	Folkpensioneringsfonden	71 000 000	
2	Civila tjänstepensionsfonden	2 150 000	
3	Militära tjänstepensionsfonden	275 000	

4 Allmänna familjepensionsfonden	6 800 000	
5 Statens pensionsanstalts pensionsfond	15 300 000	
6 Pensionsfonden för vissa riksdagens verk	45 000	95 570 000
	<hr/>	
<i>X Diverse kapitalfonder:</i>		
1 Fonden för kreditgivning till utlandet	2 715 000	
2 Övriga diverse kapitalfonder	66 467 000	69 182 000
	<hr/>	
		4 021 906 000
	<hr/>	
		Summa kr. 69 403 538 000

Bilaga 1
till Specifikation av
inkomsterna på driftbudgeten

Förslag till
stat för statens allmänna fastighetsfond
för budgetåret 1974/75

Inkomster

A Ersättning för till statsmyndigheter upplåtna lokaler:

1	Slottsbyggnadernas	delfond	5 850 000	
2	Kriminalvårdsstyrelsens	"	25 500 000	
3	Beskickningsfastigheternas	"	44 341 000	
4	Karolinska sjukhusets	"	49 500 000	
5	Akademiska sjukhusets	"	16 654 000	
6	Byggnadsstyrelsens	"	845 000 000	
7	Generaltullstyrelsens	"	10 807 000	997 652 000
				<hr/>

B Hyror och arrenden för till enskilda upplåtna lokaler och markområden:

1	Slottsbyggnadernas	delfond	1 700 000	
2	Kriminalvårdsstyrelsens	"	1 499 000	
3	Beskickningsfastigheternas	"	510 000	
4	Karolinska sjukhusets	"	5 400 000	
6	Byggnadsstyrelsens	"	33 000 000	
7	Generaltullstyrelsens	"	147 000	42 256 000
				<hr/>

C Diverse inkomster:

1	Slottsbyggnadernas	delfond	101 000	
2	Kriminalvårdsstyrelsens	"	1 000	
3	Beskickningsfastigheternas	"	1 000	
4	Karolinska sjukhusets	"	1 000	
5	Akademiska sjukhusets	"	1 239 000	
6	Byggnadsstyrelsens	"	10 000 000	
7	Generaltullstyrelsens	"	1 000	11 344 000
				<hr/>

Summa kr. 1 051 252 000

Utgifter

A Reparations- och underhållskostnader m. m.:

1	Slottsbyggnadernas	delfond, förslagsvis	7 650 000	
2	Kriminalvårdsstyrelsens	"	14 191 000	
3	Beskickningsfastigheternas	" , förslagsvis	10 384 000	
4	Karolinska sjukhusets	"	9 385 000	
5	Akademiska sjukhusets	"	3 845 000	
6	Byggnadsstyrelsens	" , förslagsvis	181 500 000	
7	Generaltullstyrelsens	"	245 000	227 200 000

B Avsättning till värdepapperskonto:

2	Kriminalvårdsstyrelsens	delfond, förslagsvis	3 116 000	
3	Beskickningsfastigheternas	" "	973 000	
4	Karolinska sjukhusets	" "	2 857 000	
5	Akademiska sjukhusets	" "	4 668 000	
6	Byggnadsstyrelsens	" "	46 661 000	
7	Generaltullstyrelsens	" "	71 000	58 346 000

C Hyres- och arrendeutgifter m. m.:

2	Kriminalvårdsstyrelsens	delfond, förslagsvis	800 000	
3	Beskickningsfastigheternas	" "	24 700 000	
4	Karolinska sjukhusets	" "	2 300 000	
5	Akademiska sjukhusets	" "	1 000	
6	Byggnadsstyrelsens	" "	295 000 000	
7	Generaltullstyrelsens	" "	10 400 000	333 201 000

Överskott att tillföras riksstatens driftbudget:

1	Slottsbyggnadernas	delfond	1 000	
2	Kriminalvårdsstyrelsens	"	8 893 000	
3	Beskickningsfastigheternas	"	8 795 000	
4	Karolinska sjukhusets	"	40 359 000	
5	Akademiska sjukhusets	"	9 379 000	
6	Byggnadsstyrelsens	"	364 839 000	
7	Generaltullstyrelsens	"	239 000	432 505 000

Summa kr. 1 051 252 000

Bilaga 2
till Specifikation av
inkomsterna på driftbudgeten

**Förslag till
stat för försvarets fastighetsfond
för budgetåret 1974/75**

Inkomster

A Ersättning för till statsmyndigheter upplåtna lokaler:

1	Befästningars delfond	107 691 000	
2	Kasernbyggnaders delfond	302 587 000	
3	Försvarets forskningsanstalts delfond	9 853 000	420 131 000
		<hr/>	

B Hyror och arrenden för till enskilda upplåtna lokaler och markområden:

1	Befästningars delfond	525 000	
2	Kasernbyggnaders delfond	8 600 000	9 125 000
		<hr/>	

C Inkomster av övnings- och skjutfält:

1	Befästningars delfond	300 000	
2	Kasernbyggnaders delfond	6 500 000	6 800 000
		<hr/>	

D Diverse inkomster:

1	Befästningars delfond	1 269 000	
2	Kasernbyggnaders delfond	11 500 000	
3	Försvarets forskningsanstalts delfond	664 000	13 433 000
		<hr/>	

Summa kr. **449 489 000**

Utgifter

A Reparations- och underhållskostnader m. m.:

1	Befästningars delfond	81 055 000	
2	Kasernbyggnaders delfond	168 590 000	
3	Försvarets forskningsanstalts delfond	1 713 000	251 358 000
		<hr/>	

B Avsättning till värdepapperskonto:

1	Befästningars delfond, <i>förslagsvis</i>	6 778 000	
2	Kasernbyggnaders delfond, <i>förslagsvis</i>	21 630 000	
3	Försvarets forskningsanstalts delfond, <i>förslagsvis</i>	1 032 000	29 440 000
		<hr/>	

C Hyres- och arrendeavgifter m. m. för av fonden förhyrda lokaler och arrenderade markområden:

1	Befästningars delfond, <i>förslagsvis</i>	5 950 000	
2	Kasernbyggnaders delfond, <i>förslagsvis</i>	33 000 000	
3	Försvarets forskningsanstalts delfond, <i>förslagsvis</i>	324 000	39 274 000

Överskott att tillföras riksstatens driftbudget:

1	Befästningars delfond	16 002 000	
2	Kasernbyggnaders delfond	105 967 000	
3	Försvarets forskningsanstalts delfond	7 448 000	129 417 000
	Summa kr.		449 489 000

Utgifter på driftbudgeten***Egentliga statsutgifter*****I. Kungl. hov- och slottsstaterna****A Kungl. hovstaten**

1	Hans Maj:st Konungens och det Kungl. Husets hovhållning	4 500 000
2	Underhåll och vård av möbler samt andra staten tillhöriga inventarier i de kungl. slotten	940 000
		<u>5 440 000</u>

B Kungl. slottsstaten

1	De kungl. slotten: Administration	3 547 000
2	De kungl. slotten: Uppvärmning, <i>förslagenslag</i>	1 095 000
		<u>4 642 000</u>

Summa kr.	<u>10 082 000</u>
-----------	-------------------

II. Justitiedepartementet**A Justitiedepartementet m. m.**

1	Statsrådsberedningen, <i>förslagsanslag</i>		4 033 000
2	Justitiedepartementet, <i>förslagsanslag</i>		14 666 000
3	Kommittéer m. m., <i>reservationsanslag</i>		9 500 000
4	Extra utgifter, <i>reservationsanslag</i>		700 000
5	Information om lagstiftning m. m., <i>reservationsanslag</i>		820 000
6	Efterutbildning inom justitiedepartementets verksamhetsområde, <i>reservationsanslag</i>		400 000
7	Svensk författningssamling, <i>förslagsanslag</i>		2 050 000
8	Justitiekanslern, <i>förslagsanslag</i>		1 268 000
9	Fideikommissnämnden, <i>förslagsanslag</i>		263 000
10	Datainspektionen, <i>förslagsanslag</i>		2 776 000
	Brottsförbyggande rådet:		
11	Förvaltningskostnader, <i>förslagsanslag</i>	1 550 000	
12	Utvecklingskostnader, <i>reservationsanslag</i>	2 150 000	3 700 000
13	Framtidsstudier, <i>reservationsanslag</i>		4 000 000
			44 176 000

B Polisväsendet

1	Rikspolisstyrelsen, <i>förslagsanslag</i> , varav 5 897 000 kr. att avräknas mot automobilskatte­medlen		99 960 000
	Polisverket:		
2	Inköp av motorfordon m. m., <i>reservationsanslag</i> , varav 16 521 000 kr. att avräknas mot automobilskatte­medlen	23 772 000	
3	Underhåll och drift av motorfordon m. m., <i>förslagsanslag</i> , varav 37 290 000 kr. att avräknas mot auto­mobilskatte­medlen	67 310 000	
4	Särskild polisverksamhet för hindrande och uppda­gande av brott mot rikets säkerhet m. m., <i>förslagsanslag</i>	46 970 000	
5	Diverse utgifter, <i>förslagsanslag</i>	1 900 000	139 952 000
	Lokala polisorganisationen:		
6	Förvaltningskostnader, <i>förslagsanslag</i> , varav 306 180 000 kr. att avräknas mot automobilskatte­medlen	1 331 220 000	
7	Utrustning, <i>reservationsanslag</i> , varav 3 763 000 kr. att avräknas mot automobilskatte­medlen	19 200 000	1 350 420 000
8	Statens kriminaltekniska laboratorium, <i>förslagsanslag</i>		6 160 000
9	Polisenheter med särskild budget, <i>förslagsanslag</i>		1 000
10	Inredning av nybyggnad i kvarteret Kronoberg, <i>re­servationsanslag</i>		18 000 000
			1 614 493 000

C Åklagarväsendet

1	Riksåklagaren, <i>förslagsanslag</i>		3 770 000
2	Läns- och distriktsåklagar­myndigheterna, <i>förslagsanslag</i>		89 906 000
			93 676 000

D Domstolsväsendet m. m.

1	Högsta domstolen, <i>förslagsanslag</i>	12 126 000
2	Regeringsrätten, <i>förslagsanslag</i>	11 422 000
3	Regeringsrättens årsbok, <i>förslagsanslag</i>	180 000
4	Kammarrätterna, <i>förslagsanslag</i>	26 668 000
5	Hovrätterna, <i>förslagsanslag</i>	45 768 000
6	Tingsrätterna, <i>förslagsanslag</i>	258 754 000
7	Hyresnämnderna m. m., <i>förslagsanslag</i>	12 569 000
8	Domstolsväsendets organisationsnämnd, <i>förslagsanslag</i>	7 909 000
9	Utrustning till domstolar m. m., <i>reservationsanslag</i>	3 510 000
10	Blanketter m. m. för domstolsväsendet, <i>förslagsanslag</i>	2 800 000
11	Ersättning till nämndemän m. m., <i>förslagsanslag</i>	18 600 000
12	Centralnämnden för fastighetsdata, <i>förslagsanslag</i>	*13 790 000
		414 096 000

E Rättshjälp m. m.

1	Rättshjälpkostnader, <i>förslagsanslag</i>	75 000 000
2	Rättshjälpsnämnderna, <i>förslagsanslag</i>	5 112 000
3	Allmänna advokatbyråer: Uppdragsverksamhet, <i>förslagsanslag</i>	1 000
4	Bidrag till allmänna advokatbyråer, <i>förslagsanslag</i>	350 000
5	Allmänna advokatbyråer m. m.: Utrustning, <i>reservationsanslag</i>	200 000
6	Ersättning åt vittnen m. m., <i>förslagsanslag</i>	4 500 000
		85 163 000

F Kriminalvården

1	Kriminalvårdstyrelsen, <i>förslagsanslag</i>	27 375 000
2	Fångvårdsanstalterna, <i>förslagsanslag</i>	355 965 000
3	Frivården, <i>förslagsanslag</i>	63 810 000
4	Maskin- och verktygsutrustning m. m., <i>reservationsanslag</i>	3 300 000
5	Engångsanskaffning av inventarier m. m., <i>reservationsanslag</i>	5 000 000
6	Utbildning av personal m. fl., <i>reservationsanslag</i>	3 420 000
7	Frivillig kontaktverksamhet m. m., <i>reservationsanslag</i>	100 000
8	Kriminalvårdsenheter med särskild budget, <i>förslagsanslag</i>	1 000
		458 971 000

G Diverse

1	Ombuden för tillsyn av tryckta skrifter, <i>förslagsanslag</i>	72 000
2	Ersättning för personskador på grund av brott, <i>förslagsanslag</i>	1 000 000
3	Bidrag till utgivande av författningskommentarer m. m., <i>reservationsanslag</i>	70 000
4	Bidrag till vissa internationella sammanslutningar m. m., <i>förslagsanslag</i>	160 000
5	Stöd till politiska partier, <i>förslagsanslag</i>	39 000 000
6	Vissa kostnader i anledning av allmänna val, <i>förslagsanslag</i>	500 000
		40 802 000

Summa kr. 2 751 377 000

* Beräknat belopp.

III. Utrikesdepartementet**A Utrikesdepartementet m. m.**

1	Utrikesförvaltningen, <i>förslagsanslag</i>	180 418 000
2	Representationsbidrag till utlandstjänstemän, <i>reservationsanslag</i>	4 050 000
3	Inventarier för beskickningar, delegationer och konsulat, <i>reservationsanslag</i>	5 593 000
4	Kursdifferenser, <i>förslagsanslag</i>	1 000
5	Ersättning åt olönade konsuler, <i>förslagsanslag</i>	2 060 000
6	Särskilda förhandlingar med annan stat eller inom internationell organisation, <i>förslagsanslag</i>	7 800 000
7	Kostnader för vissa nämnder m. m., <i>förslagsanslag</i>	255 000
8	Kommittéer m. m., <i>reservationsanslag</i>	365 000
9	Extra utgifter, <i>reservationsanslag</i>	305 000
10	Tillfälliga representationskostnader, <i>förslagsanslag</i>	1 000 000
		<hr/>
		201 847 000

B Bidrag till vissa internationella organisationer

1	Förenta Nationerna, <i>förslagsanslag</i>	20 200 000
2	Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD), <i>förslagsanslag</i>	6 000 000
3	Europeiska frihandelssammanslutningen (EFTA), <i>förslagsanslag</i>	2 750 000
4	Europarådet, <i>förslagsanslag</i>	4 700 000
5	Övriga internationella organisationer m. m., <i>förslagsanslag</i>	55 000
		<hr/>
		33 705 000

C Internationellt utvecklingssamarbete

1	Bidrag till internationella biståndsprogram, <i>reservationsanslag</i>	750 000 000
2	Bilateralt utvecklingssamarbete, <i>reservationsanslag</i>	1 297 778 000
3	Rekrytering och utbildning av fältpersonal samt informationsverksamhet, <i>reservationsanslag</i>	17 250 000
4	Styrelsen för internationell utveckling (SIDA), <i>förslagsanslag</i>	28 772 000
		<hr/>
		2 093 800 000

D Information om Sverige i utlandet

1	Svenska institutet, <i>reservationsanslag</i>	11 233 000
2	Sveriges Radios programverksamhet för utlandet	12 177 000
3	Övrig information om Sverige i utlandet, <i>reservationsanslag</i>	4 599 000
		<hr/>
		28 009 000

E Diverse

1	Ekonomiskt bistånd till svenska medborgare i utlandet m. m., <i>förslagsanslag</i>	400 000
2	Bestridande av resekostnader för inom Förenta Nationerna utsedda svenska stipendiater, <i>reservationsanslag</i>	22 000
3	Information om mellanfolkligt samarbete och utrikespolitiska frågor	1 705 000
4	Bidrag till Stockholms internationella fredsforskningsinstitut, <i>reservationsanslag</i>	3 867 000
5	Vissa åtgärder för rustningsbegränsning och kontroll, <i>förslagsanslag</i>	2 746 000
		<hr/>
		8 740 000
	Summa kr.	2 366 101 000

IV. Försvarsdepartementet

A Försvarsdepartementet m. m.

1	Försvarsdepartementet, <i>förslagsanslag</i>		11 925 000
2	Vissa nämnder m. m., <i>förslagsanslag</i>		7 302 000
3	Kommittéer m. m., <i>förslagsanslag</i>		3 250 000
4	Extra utgifter, <i>reservationsanslag</i>		1 200 000
5	Reglering av prisstegringar för det militära försvaret, <i>förslagsanslag</i>		970 000 000
6	Reglering av prisstegringar för civilförsvaret, <i>förslagsanslag</i>		18 200 000
			<u>1 011 877 000</u>

B Arméförband

Arméförband:

1	Ledning och förbandsverksamhet, <i>förslagsanslag</i>	1 824 000 000	
2	Materielanskaffning, <i>förslagsanslag</i>	598 800 000	
3	Iståndsättning av befästningar och kaserner, <i>förslagsanslag</i>	44 000 000	
4	Forskning och utveckling, <i>förslagsanslag</i>	50 000 000	2 516 800 000
			<u>2 516 800 000</u>

C Marinförband

Marinförband:

1	Ledning och förbandsverksamhet, <i>förslagsanslag</i>	593 460 000	
2	Materielanskaffning, <i>förslagsanslag</i>	327 100 000	
3	Iståndsättning av befästningar och kaserner, <i>förslagsanslag</i>	18 000 000	
4	Forskning och utveckling, <i>förslagsanslag</i>	30 000 000	968 560 000
			<u>968 560 000</u>

D Flygvapenförband

Flygvapenförband:

1	Ledning och förbandsverksamhet, <i>förslagsanslag</i>	1 010 820 000	
2	Materielanskaffning, <i>förslagsanslag</i>	985 122 000	
3	Iståndsättning av befästningar och kaserner, <i>förslagsanslag</i>	25 400 000	
4	Forskning och utveckling, <i>förslagsanslag</i>	*399 200 000	2 420 542 000
			<u>2 420 542 000</u>

E Central och högre regional ledning

1	Försvarsstaben, <i>förslagsanslag</i>		39 535 000
2	Arméstaben, <i>förslagsanslag</i>		32 240 000
3	Marinstaben, <i>förslagsanslag</i>		25 257 000
4	Flygstaben, <i>förslagsanslag</i>		32 400 000
5	Militärområdesstaber m. m., <i>förslagsanslag</i>		128 000 000
	Krigsorganisation för vissa staber m. m.:		
6	Ledning och förbandsverksamhet, <i>förslagsanslag</i>	16 400 000	
7	Materielanskaffning, <i>förslagsanslag</i>	22 010 000	38 410 000
8	Central och högre regional ledning: Iståndsättning av befästningar och kaserner, <i>förslagsanslag</i>		8 280 000
			<u>304 122 000</u>

* Beräknat belopp.

F	Gemensamma myndigheter och funktioner	
1	Försvarets civilförvaltning, <i>förslagsanslag</i>	21 350 000
2	Försvarets sjukvårdsstyrelse, <i>förslagsanslag</i>	14 980 000
3	Fortifikationsförvaltningen, <i>förslagsanslag</i>	38 546 000
4	Försvarets materielverk, <i>förslagsanslag</i>	254 500 000
5	Gemensam försvarsforskning, <i>förslagsanslag</i>	*127 000 000
6	Försvarets radioanstalt, <i>förslagsanslag</i>	62 140 000
7	Värnpliktsverket, <i>förslagsanslag</i>	34 190 000
8	Försvarets rationaliseringsinstitut, <i>förslagsanslag</i>	13 200 000
9	Försvårshögskolan, <i>förslagsanslag</i>	1 395 000
10	Militärhögskolan, <i>förslagsanslag</i>	13 250 000
11	Försvarets gymnasieskola, <i>förslagsanslag</i>	3 310 000
12	Intendenturförvaltningsskolan, <i>förslagsanslag</i>	1 100 000
13	Försvarets brevskola, <i>förslagsanslag</i>	1 410 000
14	Försvarets hundskola, <i>förslagsanslag</i>	1 100 000
15	Krigsarkivet, <i>förslagsanslag</i>	2 072 000
16	Militärhistoriska museer, <i>förslagsanslag</i>	2 690 000
17	Anskaffning av fortifikatorisk materiel m. m., <i>förslagsanslag</i>	2 980 000
18	Bidrag till regionmusiken, <i>förslagsanslag</i>	15 737 000
19	Frivilliga försvarsorganisationer m. m., <i>förslagsanslag</i>	19 340 000
20	Insatsberedskap m. m., <i>förslagsanslag</i>	32 000 000
21	Viss gemensam verksamhet, <i>förslagsanslag</i>	20 600 000
22	Vissa ersättningar m. m., <i>förslagsanslag</i>	27 706 000
23	Gemensamma myndigheter m. m.: Iståndsättning av befästningar och kaserner, <i>förslagsanslag</i>	4 300 000
24	Försvarets datadriftorganisation, <i>förslagsanslag</i>	*1 000
		<hr/>
		714 897 000
G	Civilförsvår	
1	Civilförsvår, <i>förslagsanslag</i>	*127 425 000
H	Övrig verksamhet	
1	Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar, <i>förslagsanslag</i>	1 266 000
2	Beredskapsstyrka för FN-tjänst, <i>förslagsanslag</i>	9 100 000
3	Viss anskaffning för militära anläggningar m. m., <i>förslagsanslag</i>	2 000 000
4	Flygtekniska försöksanstalten, <i>förslagsanslag</i>	2 000 000
5	Viss signalskyddsmateriel, <i>förslagsanslag</i>	2 140 000
6	Vissa teleanordningar, <i>förslagsanslag</i>	1 420 000
7	Hyror m. m. för vissa skyddsrumsanläggningar, <i>förslagsanslag</i>	3 190 000
8	Identitetsbrickor, <i>förslagsanslag</i>	406 000
9	Bistånds- och katastrofutbildning, <i>förslagsanslag</i>	5 515 000
		<hr/>
		27 037 000
	Summa kr.	8 091 260 000

* Beräknat belopp.

V. Socialdepartementet**A Socialdepartementet m. m.**

1	Socialdepartementet, <i>förslagsanslag</i>	7 855 000
2	Kommittéer m. m., <i>reservationsanslag</i>	8 700 000
3	Forsknings- och utvecklingsarbete samt försöksverk- samhet, <i>reservationsanslag</i>	15 000 000
4	Extra utgifter, <i>reservationsanslag</i>	450 000
		<hr/>
		32 005 000

B Allmän försäkring m. m.

1	Försäkringsdomstolen, <i>förslagsanslag</i>	3 080 000
2	Försäkringsrådet, <i>förslagsanslag</i>	1 630 000
3	Riksförsäkringsverket, <i>förslagsanslag</i>	73 490 000
4	Folkpensioner, <i>förslagsanslag</i>	12 470 000 000
5	Ersättning till postverket för pensionsutbetalningar, <i>förslagsanslag</i>	23 600 000
6	Bidrag till sjukförsäkringen, <i>förslagsanslag</i>	3 290 000 000
7	Vissa yrkesskadeersättningar m. m., <i>förslagsanslag</i>	1 600 000
		<hr/>
		15 863 400 000

C Ekonomiskt stöd åt barnfamiljer m. m.

1	Allmänna barnbidrag, <i>förslagsanslag</i>	2 720 000 000
2	Ersättning till postverket för utbetalning av allmänna barnbidrag, <i>förslagsanslag</i>	8 000 000
3	Bidrag till sjukförsäkringen för föräldraförsäkringen, <i>förslagsanslag</i>	355 000 000
4	Ersättning för bidragsförskott, <i>förslagsanslag</i>	250 000 000
5	Omkostnader för statens bosättningslån, <i>förslagsanslag</i>	455 000
		<hr/>
		3 333 455 000

D Sociala serviceåtgärder

1	Bidrag till social hemhjälp, <i>förslagsanslag</i>	390 000 000
2	Bidrag till anordnande av förskolor och fritidshem, <i>reservationsanslag</i>	120 000 000
3	Bidrag till driften av förskolor och fritidshem, <i>förslagsanslag</i>	413 000 000
4	Bidrag till kommunala familjedaghem, <i>förslagsanslag</i>	90 000 000
5	Bidrag till ferievistelse för barn, <i>förslagsanslag</i>	4 000 000
6	Bidrag till semesterhem m. m., <i>förslagsanslag</i>	1 800 000
		<hr/>
		1 018 800 000

E Myndigheter inom hälso- och sjukvård, socialvård m. m.

	<i>Centrala och regionala myndigheter m. m.</i>	
1	Socialstyrelsen, <i>förslagsanslag</i>	51 012 000
2	Nämnden för sjukvårds- och socialvårdsbyggnader, <i>förslagsanslag</i>	362 000
3	Bidrag till sjukvårdens och socialvårdens planerings- och rationaliseringsinstitut, <i>förslagsanslag</i>	6 500 000
4	Länsläkarväsendet m. m., <i>förslagsanslag</i>	9 190 000
5	Socialvårdskonsulenter och länsnykterhetsnämnder, <i>förslagsanslag</i>	9 638 000

Vissa laboratorier m. m.

6	Statens strålskyddsinstitut, <i>förslagsanslag</i>		7 005 000
	Statens bakteriologiska laboratorium:		
7	Uppdragsverksamhet, <i>förslagsanslag</i>	1 000	
8	Driftbidrag, <i>reservationsanslag</i>	1 000	
9	Centrallaboratoriecuppgifter, <i>förslagsanslag</i>	6 225 000	
10	Försvarsmedicinsk verksamhet, <i>förslagsanslag</i>	1 370 000	
11	Utrustning, <i>reservationsanslag</i>	1 630 000	9 227 000
12	Statlig läkemedelskontroll, <i>förslagsanslag</i>		13 757 000
13	Statens rättskemiska laboratorium, <i>förslagsanslag</i>		8 327 000
14	Statens rättsläkarstationer: Förvaltningskostnader, <i>förslagsanslag</i>		7 241 000
15	Statens rättsläkarstationer: Inredning och utrustning, <i>reservationsanslag</i>		700 000
			<hr/>
			122 959 000

F Öppen hälso- och sjukvård

1	Läkemedel åt vissa kvinnor och barn, <i>förslagsanslag</i>		4 650 000
2	Abortförebyggande åtgärder, <i>förslagsanslag</i>		1 125 000
3	Bidrag till försöksvis anordnad familjerådgivning, <i>förslagsanslag</i>		500 000
4	Bidrag till psykisk barna- och ungdomsvård, <i>förslagsanslag</i>		2 060 000
5	Bidrag till S:t Lukasstiftelsen		100 000
6	Allmän hälsokontroll, <i>förslagsanslag</i>		1 630 000
7	Skyddssympningar, <i>förslagsanslag</i>		17 600 000
8	Hälsovårdsupplysning, <i>reservationsanslag</i>		5 500 000
9	Bidrag till utrustning av polikliniker för folktandvård, <i>reservationsanslag</i>		150 000
10	Bidrag till nordiskt institut för odontologisk materialprovning, <i>reservationsanslag</i>		500 000
11	Epidemiberedskap m. m., <i>förslagsanslag</i>		4 655 000
			<hr/>
			38 470 000

G Universitetssjukhus m. m.

Karolinska sjukhuset:

1	Driftkostnader, <i>förslagsanslag</i>	396 791 000	
2	Utrustning, <i>reservationsanslag</i>	6 500 000	403 291 000
		<hr/>	
	Akademiska sjukhuset i Uppsala:		
3	Avlöningar till läkare, <i>förslagsanslag</i>	47 106 000	
4	Driftkostnader, <i>förslagsanslag</i>	40 155 000	
5	Utrustning, <i>reservationsanslag</i>	140 000	87 401 000
6	Bidrag till kommunala undervisningssjukhus, <i>förslagsanslag</i>		190 000 000
7	Utbildnings- och forskningsverksamhet vid läkarstationen i Dalby läkardistrikt, <i>reservationsanslag</i>		2 428 000
8	Vidareutbildning av läkare, <i>förslagsanslag</i>		12 100 000
9	Efterutbildning av viss sjukvårdspersonal m. m., <i>förslagsanslag</i>		2 104 000
10	Nordiska hälsovårdshögskolan, <i>förslagsanslag</i>		2 032 000
			<hr/>
			699 356 000

H Övrig sjukhusvård m. m.

1	Rättspsykiatriska stationer och kliniker, <i>förslagsanslag</i>	21 193 000	
2	Utrustning av vissa kliniker för psykiskt sjuka m. m., <i>reservationsanslag</i>	1 000	
3	Bidrag till anordnande av kliniker för psykiskt sjuka m. m., <i>reservationsanslag</i>	120 000 000	
4	Bidrag till driften av kliniker för psykiskt sjuka m. m., <i>förslagsanslag</i>	1 382 000 000	
5	Bidrag till anordnande av radioterapeutiska kliniker, <i>förslagsanslag</i>	405 000	
6	Förvaring och underhåll av viss sjukvårdsmateriel m. m., <i>förslagsanslag</i>	3 069 000	
7	Utrustning m. m. av beredskapssjukhus vid krig eller krigsfara, <i>reservationsanslag</i>	2 755 000	
8	Viss krigssjukvårdsutbildning m. m., <i>förslagsanslag</i>	2 355 000	
9	Bidrag till pensioner för vissa provinsialläkare, <i>förslagsanslag</i>	20 700 000	
		<u>1 552 478 000</u>	

I Ungdomsvård m. m.

Ungdomsvårdsskolorna:

1	Driftkostnader, <i>förslagsanslag</i>	102 619 000	
2	Engångsanskaffning av inventarier m. m., <i>reservationsanslag</i>	700 000	
3	Personalutbildning, <i>reservationsanslag</i>	848 000	104 167 000
4	Ersättningar för skador vållade av vissa rymlingar m. fl., <i>förslagsanslag</i>		650 000
5	Ersättningar till kommunerna enligt socialhjälp- och barnvårdslagarna m. m., <i>förslagsanslag</i>		40 000 000
			<u>144 817 000</u>

J Nykterhetsvård m. m.

Statens vårdanstalter för alkoholmissbrukare:

1	Driftkostnader, <i>förslagsanslag</i>	25 755 000	
2	Utrustning m. m., <i>reservationsanslag</i>	30 000	25 785 000
3	Bidrag till anordnande av erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare m. m., <i>reservationsanslag</i>		800 000
4	Bidrag till driftkostnader vid erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare m. m., <i>förslagsanslag</i>		115 100 000
5	Bidrag till kommunala nykterhetsnämnder m. m., <i>förslagsanslag</i>		120 800 000
6	Utbildning och samverkan inom nykterhetsvården, <i>reservationsanslag</i>		300 000
7	Bidrag till Länkrörelsen m. m.		4 000 000
			<u>266 785 000</u>

K Vissa åtgärder för handikappade

1	Bidrag till handikappinstitutet	5 380 000	
2	Bidrag till vissa hjälpmedel för handikappade, <i>förslagsanslag</i>	135 000 000	
3	Kostnader för viss utbildning av handikappade, <i>förslagsanslag</i>	8 890 000	

4	Bidrag till anordnande av vissa institutioner för psykiskt utvecklingsstörda, <i>reservationsanslag</i>	13 000 000
5	Bidrag till driften av särskolor m. m., <i>förslagsanslag</i>	142 700 000
6	Bidrag till handikapporganisationer, <i>reservationsanslag</i>	3 500 000
7	Kostnader för viss verksamhet för blinda, <i>förslagsanslag</i>	2 830 000
8	Ersättning till postverket för befordran av blindskriftsförsändelser, <i>förslagsanslag</i>	3 573 000
		<hr/>
		314 873 000

L Internationell samverkan

1	Socialattachéer, <i>förslagsanslag</i>	1 025 000
2	Bidrag till världshälsovårdsorganisationen samt internationellt socialpolitiskt samarbete m. m., <i>förslagsanslag</i>	6 410 000
3	Vissa internationella resor, <i>reservationsanslag</i>	95 000
4	Vissa internationella kongresser i Sverige, <i>reservationsanslag</i>	150 000
		<hr/>
		7 680 000
		<hr/>
	Summa kr.	23 395 078 000

VI. Kommunikationsdepartementet

A Kommunikationsdepartementet m. m.

1	Kommunikationsdepartementet, <i>förslagsanslag</i>	6 601 000	
2	Kommittéer m. m., <i>reservationsanslag</i> , därav hälften att avräknas mot automobilskattemedlen	4 500 000	
3	Extra utgifter, <i>reservationsanslag</i>	430 000	
			<u>11 531 000</u>

B Vägvesendet

1	Statens vägverk: Ämbetsverksuppgifter, <i>förslagsanslag</i> , att avräknas mot automobilskattemedlen	8 700 000	
2	Drift av statliga vägar, <i>reservationsanslag</i> , att avräknas mot automobilskattemedlen	1 155 000 000	
3	Byggande av statliga vägar, <i>reservationsanslag</i> , att avräknas mot automobilskattemedlen	745 000 000	
4	Särskilda byggnads- och förbättringsåtgärder avseende statliga vägar, <i>reservationsanslag</i> , att avräknas mot automobilskattemedlen	200 000 000	
5	Bidrag till drift av kommunala vägar och gator, <i>reservationsanslag</i> , att avräknas mot automobilskattemedlen	184 550 000	
6	Bidrag till byggande av kommunala vägar och gator, <i>reservationsanslag</i> , att avräknas mot automobilskattemedlen	343 600 000	
7	Bidrag till drift av enskilda vägar m. m., <i>reservationsanslag</i> , att avräknas mot automobilskattemedlen	83 000 000	
8	Bidrag till byggande av enskilda vägar, <i>reservationsanslag</i> , att avräknas mot automobilskattemedlen	26 800 000	
9	Tjänster till utomstående, <i>förslagsanslag</i> , att avräknas mot automobilskattemedlen	16 800 000	
10	Avsättning till statens automobilskattemedelsfond, <i>förslagsanslag</i>	1 000	
			<u>2 763 451 000</u>

C Trafiksäkerhet

Statens trafiksäkerhetsverk:

1	Förvaltningskostnader, <i>förslagsanslag</i> , att avräknas mot automobilskattemedlen	16 118 000	
2	Uppdragsverksamhet, <i>förslagsanslag</i> , att avräknas mot automobilskattemedlen	20 990 000	37 108 000
3	Registrering av motorfordon, <i>förslagsanslag</i>		1 000
4	Bidrag till trafiksäkerhetsfrämjande åtgärder vid järnvägs korsningar, <i>reservationsanslag</i> , att avräknas mot automobilskattemedlen		7 000 000

5	Bidrag till nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande, att avräknas mot automobilskattemedlen	2 550 000
6	Kostnader för nytt bilregister m. m., <i>reservationsanslag</i>	25 840 000
7	Kostnader för framställning av körkort m. m., <i>förslagsanslag</i>	26 217 000
		<hr/> 98 716 000

D Sjöfart*Sjöfartsverket*

1	Farledsverksamhet, exkl. isbrytning, <i>förslagsanslag</i>	111 580 000
2	Isbrytning, <i>förslagsanslag</i>	46 680 000
3	Fartygsverksamhet, <i>förslagsanslag</i>	11 985 000
4	Övrig verksamhet, <i>förslagsanslag</i>	1 800 000

Övriga sjöfartsändamål

5	Handelsflottans pensionsanstalt	1 000
6	Bidrag till vissa resor av sjöfolk, <i>förslagsanslag</i>	100 000
7	Avsättning till handelsflottans välfärdsfond, <i>förslagsanslag</i>	600 000
8	Understöd åt skärgårdsrederier m. m., <i>förslagsanslag</i>	675 000
		<hr/> 173 421 000

E Institut m. m.

1	Transportnämnden, <i>förslagsanslag</i> , därav tre fjärdedelar att avräknas mot automobilskattemedlen Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut:	1 354 000
2	Förvaltningskostnader, <i>förslagsanslag</i>	34 166 000
3	Underhåll av materiel m. m., <i>förslagsanslag</i>	1 382 000
4	Nyanskaffning av instrument m. m., <i>reservationsanslag</i>	600 000
5	Uppdragsverksamhet, <i>förslagsanslag</i>	7 803 000
6	Väderlekstjänst för luftfarten, <i>förslagsanslag</i>	12 073 000
7	Bidrag till väderleksstationer i Nordatlanten och på Grönland m. m., <i>förslagsanslag</i>	1 600 000
8	Statens väg- och trafikinstitut, <i>förslagsanslag</i>	1 000
9	Bidrag till statens väg- och trafikinstitut, <i>reservationsanslag</i> , att avräknas mot automobilskattemedlen	6 236 000
10	Statens väg- och trafikinstitut: Utrustning, <i>reservationsanslag</i> , att avräknas mot automobilskattemedlen Statens geotekniska institut:	2 070 000
11	Förvaltningskostnader, <i>förslagsanslag</i>	3 914 000
12	Uppdragsverksamhet, <i>förslagsanslag</i>	3 777 000
13	Utrustning, <i>reservationsanslag</i>	100 000
14	Fraktbidragnämnden, <i>förslagsanslag</i>	598 000
15	Transportstöd för Norrland m. m., <i>förslagsanslag</i>	87 000 000
16	Transportstöd för Gotland, <i>förslagsanslag</i>	3 300 000
17	Transportforskningsdelegationen, <i>reservationsanslag</i> , att avräknas mot automobilskattemedlen	8 065 000
18	Bussbidragnämnden, <i>förslagsanslag</i> , att avräknas mot automobilskattemedlen	485 000

19	Statligt stöd till icke lönsam busstrafik, <i>reservationsanslag</i> , att avräknas mot automobilskattemedlen	33 000 000
		<u>207 524 000</u>
F	Diverse	
1	Ersättning till statens järnvägar för drift av icke lönsamma järnvägslinjer m. m.	435 000 000
2	Ersättning till postverket för befordran av tjänsteförsändelser, <i>förslagsanslag</i> , därav 3 200 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen	203 000 000
3	Bidrag till vissa internationella sammanslutningar m. m., <i>förslagsanslag</i>	2 221 000
4	Beredskap för civil luftfart, <i>reservationsanslag</i>	1 500 000
5	Kostnader för visst värderingsförfarande, <i>förslagsanslag</i>	40 000
6	Kostnader för riskgaranti till Scandinavian Airlines System, <i>förslagsanslag</i>	1 000
7	Kostnader för omläggning av flygtrafikledarutbildningen, <i>förslagsanslag</i>	1 000
8	Ersättning till Linjeflyg AB för särskilda rabatter vid flygtrafik på Gotland, <i>reservationsanslag</i>	2 400 000
		<u>644 163 000</u>
	Summa kr	<u>3 898 806 000</u>

VII. Finansdepartementet

A Finansdepartementet m. m.

1	Finansdepartementet, <i>förslagsanslag</i>		15 850 000
2	Gemensamma ändamål för statsdepartementen, <i>förslagsanslag</i>		34 290 000
3	Ekonomiska attachéer, <i>förslagsanslag</i>		1 000 000
4	Kommittéer m. m., <i>reservationsanslag</i>		8 000 000
5	Extra utgifter, <i>reservationsanslag</i>		300 000
			<hr/>
			59 440 000

B Allmänna centrala ämbetsverk m. m.

1	Kammarkollegiet, <i>förslagsanslag</i>		8 132 000
	Statistiska centralbyrån:		
2	Statistik, register och prognoser, <i>förslagsanslag</i>	110 764 000	
3	Statistisk uppdragsverksamhet, <i>förslagsanslag</i>	1 000	
4	Teknisk uppdragsverksamhet, <i>förslagsanslag</i>	1 000	110 766 000
	Konjunkturinstitutet:		
5	Verksamheten i allmänhet, <i>förslagsanslag</i>	3 719 000	
6	Särskilda undersökningar, <i>reservationsanslag</i>	425 000	4 144 000
7	Statskontoret, <i>förslagsanslag</i>		31 350 000
8	Datamaskincentralen för administrativ databehandling, <i>förslagsanslag</i>		1 000
9	Viss rationaliserings- och utvecklingsverksamhet, <i>förslagsanslag</i>		4 000 000
10	Riksrevisionsverket, <i>förslagsanslag</i>		31 090 000
11	Byggnadsstyrelsen, <i>förslagsanslag</i>		1 000
12	Utredningar rörande byggnadsföretag m. m., <i>reservationsanslag</i>		5 000 000
13	Inredning av byggnader för statlig förvaltning, <i>reservationsanslag</i>		41 000 000
14	Statens förhandlingsnämnd, <i>förslagsanslag</i>		1 589 000
15	Statens avtalsverk, <i>förslagsanslag</i>		11 891 000
16	Statens personalpensionsverk, <i>förslagsanslag</i>		17 322 000
17	Statens personalbostadsdelegation, <i>förslagsanslag</i>		716 000
18	Statens personalutbildningsnämnd, <i>förslagsanslag</i>		4 879 000
19	Statens personalnämnd, <i>förslagsanslag</i>		17 309 000
			<hr/>
			289 190 000

C Skatte- och kontrollväsen

Tullverket:

1	Förvaltningskostnader, <i>förslagsanslag</i>	275 350 000	
2	Anskaffning av viss materiel, <i>reservationsanslag</i>	3 500 000	278 850 000
		<hr/>	

Myntverket:

3	Förvaltningskostnader, <i>förslagsanslag</i>	3 766 000	
4	Nyanskaffning av vissa maskiner m. m., <i>reservationsanslag</i>	150 000	3 916 000
		<hr/>	
5	Riksskatteverket, <i>förslagsanslag</i>		82 460 000
6	Avsättning till banktillsynens fond, <i>förslagsanslag</i>		2 600 000
7	Avsättning till fondtillsynens fond, <i>förslagsanslag</i>		350 000

8	Avsättning till jordbrukskassetillsynens fond, <i>förslagsanslag</i>	420 000
9	Avsättning till sparbankstillsynens fond, <i>förslagsanslag</i>	2 600 000
10	Revision av sparbankernas förvaltning, <i>förslagsanslag</i>	920 000
11	Avsättning till försäkringsinspektionens fond, <i>förslagsanslag</i>	4 075 000
12	Stämpelomkostnader, <i>förslagsanslag</i>	1 712 000
13	Kostnader för årlig taxering m. m., <i>förslagsanslag</i>	58 000 000
14	Kostnader för 1975 års allmänna fastighetstaxering, <i>förslagsanslag</i>	35 000 000
15	Ersättning till postverket m. fl. för bestyret med skatteuppbörd m. m., <i>förslagsanslag</i>	20 050 000
16	Kilometerbeskattning, <i>förslagsanslag</i>	990 000
		<u>491 943 000</u>

D Bidrag och ersättningar till kommunerna

1	Ersättning till Trelleborgs kommun för mistad tolag, <i>förslagsanslag</i>	1 665 000
2	Skatteutjämningsbidrag till kommunerna m. m., <i>förslagsanslag</i>	2 650 000 000
3	Skattebortfallsbidrag till kommuner m. fl., <i>förslagsanslag</i>	1 185 000 000
4	Särskilt bidrag till kommunerna	122 000 000
		<u>3 958 665 000</u>

E Diverse

1	Ersättning till statens allmänna fastighetsfond: Slottsbyggnadernas delfond, <i>förslagsanslag</i>	5 447 000
2	Bidrag till vissa internationella byråer och organisationer m. m., <i>förslagsanslag</i>	1 580 000
3	Statens krigsförsäkringsnämnd m. m., <i>förslagsanslag</i>	56 000
4	Bidrag till Föreningen Fruktdrycker	35 000
5	Bidrag till vissa handikappade ägare av motorfordon, <i>förslagsanslag</i>	3 700 000
6	Bidrag till Institutet för storhushållens rationalisering	300 000
7	Produktionsbidrag för dagstidningar, <i>förslagsanslag</i>	67 000 000
8	Samdistributionsrabatt för dagstidningar, <i>förslagsanslag</i>	24 000 000
9	Viss informationsverksamhet, <i>reservationsanslag</i>	11 200 000
10	Vinstutlottning i lönsparandet m. m., <i>förslagsanslag</i>	18 850 000
11	Upplysning om alkohol- och narkotikaproblemen, <i>reservationsanslag</i>	2 500 000
12	Avlöningar till personal på indragningsstat m. m., <i>förslagsanslag</i>	100 000
13	Viss utbildningsverksamhet, <i>reservationsanslag</i>	4 845 000
14	Lönekostnader vid viss omskolning och omplacering, <i>förslagsanslag</i>	9 300 000
15	Kostnader för vissa nämnder m. m., <i>förslagsanslag</i>	300 000
16	Viss förslagsverksamhet m. m., <i>förslagsanslag</i>	113 000
17	Täckning av merkostnader för löner och pensioner m. m., <i>förslagsanslag</i>	*1 000
18	Förberedelser för omlokalisering av statlig verksamhet, <i>förslagsanslag</i>	12 400 000
		<u>161 727 000</u>

Summa kr. 4 960 965 000

* Beräknat belopp.

VIII. Utbildningsdepartementet

A Utbildningsdepartementet m. m.

1	Utbildningsdepartementet, <i>förslagsanslag</i>	12 176 000
2	Kommittéer m. m., <i>reservationsanslag</i>	20 200 000
3	Extra utgifter, <i>reservationsanslag</i>	500 000

---

 32 876 000

B Kulturändamål

a) Konst, litteratur, musik, teater m. m.

1	Konstnärstipendier, <i>reservationsanslag</i>	9 560 000
2	Konstnärbelöningar, <i>förslagsanslag</i>	2 025 000
3	Statens konstråd, <i>förslagsanslag</i>	250 000
4	Förvärv av konst för statens byggnader m. m., <i>reservationsanslag</i>	3 800 000
5	Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m., <i>förslagsanslag</i>	14 228 000
6	Statens biografbyrå, <i>förslagsanslag</i>	759 000
7	Vissa åtgärder inom kulturområdet, <i>förslagsanslag</i>	*232 611 000
8	Musikaliska akademien, <i>förslagsanslag</i>	1 842 000
9	Filmstöd	3 380 000
10	Viss beredskapsutrustning m. m. för Sveriges Radio, <i>reservationsanslag</i>	900 000

---

 269 355 000

b) Arkiv, museer m. m.

Riksarkivet:

11	Förvaltningskostnader, <i>förslagsanslag</i>	10 165 000
12	Inköp av arkivalier och böcker m. m., <i>reservations- anslag</i>	95 000
13	Landsarkiven, <i>förslagsanslag</i>	6 882 000
Dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkiv:		
14	Förvaltningskostnader, <i>förslagsanslag</i>	3 558 000
15	Insamlingsverksamhet m. m., <i>reservationsanslag</i>	643 000
16	Kulturminnesvård och museer m. m., <i>förslagsanslag</i>	*73 901 000
17	Bidrag till Skansen, <i>förslagsanslag</i>	2 365 000
18	Svenskt biografiskt lexikon, <i>förslagsanslag</i>	764 000
Stifts- och landsbiblioteken:		
19	Förvaltningskostnader, <i>förslagsanslag</i>	1 264 000
20	Bokinköp och bokbindning m. m., <i>reservations- anslag</i>	187 000
21	Inköp av vissa kulturföremål, <i>förslagsanslag</i>	100 000

---

 99 924 000

c) Ungdoms- och folkbildningsverksamhet

22	Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet	8 275 000
23	Bidrag till ungdomsorganisationernas lokala verk- samhet, <i>reservationsanslag</i>	30 500 000
24	Bidrag till ungdomsledarutbildning, <i>reservationsanslag</i>	7 780 000

* Beräknat belopp.

25	Statens ungdomsråd, <i>reservationsanslag</i>	1 355 000
26	Bidrag till hemgårdsrörelsen	275 000
27	Vissa folkbildningsåtgärder m. m., <i>förslagsanslag</i>	*17 083 000
28	Bidrag till Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, <i>reservationsanslag</i>	1 736 000
29	Bidrag till nykterhetsorganisationer m. m., <i>reservationsanslag</i>	3 092 000
		<hr/> 70 096 000

d) Utbildning inom kulturområdet

30	Akademien för de fria konsterna med konsthögskolan, <i>förslagsanslag</i>	5 666 000
31	Konstfackskolan, <i>förslagsanslag</i>	12 095 000
32	Musikhögskolorna, <i>förslagsanslag</i>	18 006 000
33	Statens scenskolor, <i>förslagsanslag</i>	7 089 000
34	Statens dansskola, <i>förslagsanslag</i>	2 230 000
35	Dramatiska institutet, <i>förslagsanslag</i>	8 185 000
		<hr/> 53 271 000
		<hr/> 492 646 000

C Kyrkliga ändamål

Domkapiteln och stiftsnämnderna m. m.:

1	Förvaltningskostnader, <i>förslagsanslag</i>	4 453 000
2	Reparationsarbeten på domkapitelsbyggnader	<hr/> 3 000
3	Ersättningar till kyrkor m. m., <i>förslagsanslag</i>	140 000
4	Vissa ersättningar till kyrkofonden	5 051 000
5	Kurser för utbildande av kyrkomusiker m. m., <i>förslagsanslag</i>	311 000
6	Bidrag till restaurering av äldre domkyrkor, <i>reservationsanslag</i>	4 060 000
7	Bidrag till ekumenisk verksamhet	120 000
8	Bidrag till de svenska utlandsförsamlingarna	140 000
9	Bidrag till reparationsarbeten på de svenska utlandsförsamlingarnas kyrkobyggnader, <i>reservationsanslag</i>	80 000
10	Bidrag till trossamfund, <i>reservationsanslag</i>	10 000 000
		<hr/> 24 358 000

D Skolväsendet

a) Centrala och regionala myndigheter m. m.

1	Skolöverstyrelsen, <i>förslagsanslag</i>	63 965 000
2	Länsskolnämnderna, <i>förslagsanslag</i>	27 508 000
3	Statens institut för läromedelsinformation, <i>förslagsanslag</i>	*322 000
4	Stöd för produktion av läromedel, <i>reservationsanslag</i>	*1 850 000
5	Utveckling av studielämplighetsprov, <i>reservationsanslag</i>	312 000
6	Bidrag till vissa elevorganisationer	580 000
7	Bidrag till vissa föräldraorganisationer	355 000
		<hr/> 94 892 000

* Beräknat belopp.

b) *Pedagogiskt utvecklingsarbete*

8	Pedagogiskt utvecklingsarbete inom skolväsendet, <i>reservationsanslag</i>		26 625 000
			<hr/> 26 625 000

c) *Det obligatoriska skolväsendet m. m.*

9	Bidrag till driften av grundskolor m. m., <i>förslagsanslag</i>		4 260 000 000
10	Särskilda åtgärder på skolområdet, <i>reservationsanslag</i>		30 000 000
11	Mångfaldigande av litterära och konstnärliga verk inom utbildningsväsendet, <i>förslagsanslag</i>		1 200 000
12	Bidrag till svensk undervisning i utlandet m. m., <i>reservationsanslag</i>		6 524 000
13	Nomadskolor, <i>förslagsanslag</i>		5 798 000
	Specialskolan m. m.:		
14	Utbildningskostnader, <i>förslagsanslag</i>	49 825 000	
15	Utrustning m. m., <i>reservationsanslag</i>	2 135 000	
16	Resor för elever jämte ledsagare, <i>förslagsanslag</i>	2 350 000	54 310 000
17	Bidrag till förskoleverksamhet m. m. för vissa handikappade barn, <i>förslagsanslag</i>		1 300 000
			<hr/> 4 359 132 000

d) *Gymnasiala skolor m. m.*

18	Bidrag till driften av gymnasieskolor, <i>förslagsanslag</i>		1 438 000 000
19	Bidrag till studie- och yrkesorientering, <i>förslagsanslag</i>		43 308 000
20	Bidrag till viss värdeyrkesutbildning, <i>förslagsanslag</i>		36 315 000
21	Kostnader för viss personal vid statliga realskolor, <i>förslagsanslag</i>		1 000
22	Bidrag till driften av riksinternatskolor, <i>förslagsanslag</i>		8 762 000
	Sjöbefälsskolorna:		
23	Utbildningskostnader, <i>förslagsanslag</i>	10 799 000	
24	Utrustning m. m., <i>reservationsanslag</i>	552 000	11 351 000
	Statens skogsinstitut:		
25	Avlöningar till lärarpersonal m. m., <i>förslagsanslag</i>	1 500 000	
26	Driftkostnader, <i>reservationsanslag</i>	601 000	2 101 000
	Trädgårdsskolan i Norrköping:		
27	Utbildningskostnader, <i>förslagsanslag</i>	973 000	
28	Materiel m. m., <i>reservationsanslag</i>	116 000	1 089 000
29	Bidrag till Bergsskolan i Filipstad, <i>förslagsanslag</i>		1 076 000
30	Bidrag till driften av vissa privatskolor, <i>förslagsanslag</i>		13 483 000
31	Bidrag till driften av enskild yrkesutbildning, <i>reservationsanslag</i>		19 000 000
32	Främjande av lärlingsutbildning hos hantverksmästare m. m., <i>förslagsanslag</i>		1 935 000
33	Bidrag till kostnader för granskning av utförda gesällprov		45 000
34	Vissa kurser för ingenjörer m. m., <i>reservationsanslag</i>		680 000
			<hr/> 1 577 146 000

e) *Investeringsbidrag*

35	Bidrag till byggnadsarbeten inom skolväsendet m. m., <i>förslagsanslag</i>		167 500 000
36	Bidrag till undervisningsmateriel inom gymnasieskolan m. m., <i>reservationsanslag</i>		23 050 000

37	Bidrag till vissa fullbordade byggnadsarbeten för folkskoleväsendet, <i>förslagsanslag</i>		714 000
38	Bidrag till bostäder för lärare inom det obligatoriska skolväsendet, <i>förslagsanslag</i>		54 000
			<u>191 318 000</u>
		Summa kr.	6 249 113 000
E Högre utbildning och forskning			
<i>a) Centrala myndigheter m. m.</i>			
Universitetskanslersämbetet:			
1	Förvaltningskostnader, <i>förslagsanslag</i>	11 836 000	
2	Utredningar m. m., <i>reservationsanslag</i>	<u>2 075 000</u>	13 911 000
3	Utrustningsnämnden för universitet och högskolor, <i>förslagsanslag</i>		3 150 000
4	Nämnden för socionomutbildning, <i>förslagsanslag</i>		<u>1 482 000</u>
			18 543 000
<i>b) Universiteten m. m.</i>			
Humanistiska fakulteterna m. m.:			
5	Avlöningar till lärarpersonal, <i>förslagsanslag</i>	62 447 000	
6	Driftkostnader, <i>reservationsanslag</i>	<u>18 367 000</u>	80 814 000
Teologiska fakulteterna:			
7	Avlöningar till lärarpersonal, <i>förslagsanslag</i>	4 614 000	
8	Driftkostnader, <i>reservationsanslag</i>	<u>1 113 000</u>	5 727 000
Juridiska fakulteterna:			
9	Avlöningar till lärarpersonal, <i>förslagsanslag</i>	11 299 000	
10	Driftkostnader, <i>reservationsanslag</i>	<u>2 232 000</u>	13 531 000
Samhällsvetenskapliga fakulteterna m. m.:			
11	Avlöningar till lärarpersonal, <i>förslagsanslag</i>	85 206 000	
12	Driftkostnader, <i>reservationsanslag</i>	<u>22 213 000</u>	107 419 000
Medicinska fakulteterna m. m.:			
13	Avlöningar till lärarpersonal, <i>förslagsanslag</i>	120 333 000	
14	Driftkostnader, <i>reservationsanslag</i>	<u>86 004 000</u>	206 337 000
Odontologiska fakulteterna m. m.:			
15	Avlöningar till lärarpersonal, <i>förslagsanslag</i>	30 817 000	
16	Driftkostnader, <i>reservationsanslag</i>	14 714 000	
17	Vissa tandsjukvårdskostnader, <i>förslagsanslag</i>	<u>24 704 000</u>	70 235 000
Farmaceutiska fakulteten m. m.:			
18	Avlöningar till lärarpersonal, <i>förslagsanslag</i>	4 626 000	
19	Driftkostnader, <i>reservationsanslag</i>	<u>4 637 000</u>	9 263 000
Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna m. m.:			
20	Avlöningar till lärarpersonal, <i>förslagsanslag</i>	106 244 000	
21	Driftkostnader, <i>reservationsanslag</i>	<u>60 990 000</u>	167 234 000
Tekniska fakulteterna m. m.:			
22	Avlöningar till lärarpersonal, <i>förslagsanslag</i> , varav 790 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen	94 833 000	
23	Driftkostnader, <i>reservationsanslag</i>	<u>58 730 000</u>	153 563 000
24	Teknisk samt viss medicinsk och matematisk-naturvetenskaplig utbildning och forskning m. m. i Göteborg och Linköping, <i>reservationsanslag</i> , varav 635 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen		117 326 000

25	Grundläggande humanistisk, samhällsvetenskaplig och matematisk-naturvetenskaplig utbildning i Linköping, <i>förslagsanslag</i>		8 511 000
26	Decentraliserad universitetsutbildning m. m., <i>reservationsanslag</i>		5 229 000
			<hr/> 945 189 000
	c) <i>Vissa högskolor m. m.</i>		
	Bibliotekshögskolan:		
27	Utbildningskostnader, <i>förslagsanslag</i>	4 386 000	
28	Undervisningsmateriel m. m., <i>reservationsanslag</i>	<hr/> 689 000	5 075 000
29	Journalisthögskolorna, <i>förslagsanslag</i>		6 195 000
30	Socialhögskolorna, <i>förslagsanslag</i>		28 831 000
31	Fortbildning av socionomer, journalister m. m., <i>reservationsanslag</i>		850 000
32	Vissa kurser för utländska studerande, <i>förslagsanslag</i>		1 479 000
33	Bidrag till Ericastiftelsen, <i>förslagsanslag</i>		956 000
34	Bidrag till Handelshögskolan i Stockholm		2 983 000
35	Bidrag till Svenska diakonsällskapets sociala utbildningsverksamhet		385 000
			<hr/> 46 754 000
	d) <i>Gemensamt för universitet och högskolor</i>		
	Vetenskapliga bibliotek:		
36	Avlöningar, <i>förslagsanslag</i>	37 910 000	
37	Bokinköp m. m., <i>reservationsanslag</i>	<hr/> 19 364 000	57 274 000
38	Förvaltningarna vid universiteten m. m., <i>förslagsanslag</i>		46 348 000
39	Lokalkostnader vid universiteten m. m., <i>förslagsanslag</i>		271 413 000
40	Ersättning åt vissa opponenter vid disputationer, <i>förslagsanslag</i>		1 400 000
41	Ersättning åt sakkunniga i befordringsärenden, <i>förslagsanslag</i>		3 650 000
42	Stipendier för forskarutbildning, <i>reservationsanslag</i>		13 985 000
43	Pedagogiskt utvecklingsarbete vid universiteten m. m., <i>reservationsanslag</i>		11 205 000
44	Universitetens datamaskincentraler, <i>förslagsanslag</i>		1 000
45	Kostnader för datamaskintid, <i>förslagsanslag</i>		24 650 000
46	Extra utgifter vid universiteten m. m., <i>reservationsanslag</i>		1 440 000
			<hr/> 431 366 000
	e) <i>Vissa forskningsändamål</i>		
47	Medicinsk forskning, <i>reservationsanslag</i>		58 015 000
48	Humanistisk forskning, <i>reservationsanslag</i>		11 915 000
49	Samhällsforskning, <i>reservationsanslag</i>		13 600 000
50	Naturvetenskaplig forskning, <i>reservationsanslag</i>		70 130 000
51	Atomforskning, <i>reservationsanslag</i>		30 245 000
52	Europeiskt samarbete inom kärnforskningen, <i>förslagsanslag</i>		30 320 000
53	Europeiskt samarbete inom rymdforskningen, <i>förslagsanslag</i>		9 984 000
	Forskningsinstitutet för atomfysik:		
54	Förvaltningskostnader, <i>förslagsanslag</i>	3 102 000	
55	Materiel m. m., <i>reservationsanslag</i>	<hr/> 270 000	3 372 000

56	Kiruna geofysiska institut, <i>reservationsanslag</i>	1 775 000	
57	Latinamerika-institutet i Stockholm, <i>förslagsanslag</i>	313 000	
58	Institutet för social forskning, <i>förslagsanslag</i>	1 286 000	
59	Bidrag till Institutet för internationell ekonomi	875 000	
60	Bidrag till Konung Gustaf V:s forskningsinstitut	860 000	
61	Bidrag till Internationella meteorologiska institutet i Stockholm	399 000	
62	Bidrag till Vetenskapsakademien, <i>reservationsanslag</i>	5 430 000	
63	Bidrag till Riksföreningen mot cancer, <i>reservationsanslag</i>	3 000 000	
		<hr/>	241 519 000

f) Inredning och utrustning

64	Inredning och utrustning av lokaler vid universiteten m. m., <i>reservationsanslag</i>	*75 000 000	
		<hr/>	75 000 000
			<hr/> 1 758 371 000

F Lärarutbildning

Lärarhögskolorna:			
1	Avlöningar till lärarpersonal m. m., <i>förslagsanslag</i>	171 338 000	
2	Driftkostnader, <i>reservationsanslag</i>	32 441 000	203 779 000
<hr/>			
Förskoleseminarierna:			
3	Avlöningar till lärarpersonal m. m., <i>förslagsanslag</i>	34 267 000	
4	Driftkostnader, <i>reservationsanslag</i>	2 139 000	36 406 000
<hr/>			
Gymnastik- och idrottshögskolorna:			
5	Avlöningar till lärarpersonal m. m., <i>förslagsanslag</i>	10 473 000	
6	Driftkostnader, <i>reservationsanslag</i>	876 000	11 349 000
<hr/>			
Seminarierna för huslig utbildning:			
7	Avlöningar till lärarpersonal m. m., <i>förslagsanslag</i>	15 685 000	
8	Driftkostnader, <i>reservationsanslag</i>	1 140 000	16 825 000
<hr/>			
Slöjdläroarseminariet:			
9	Avlöningar till lärarpersonal m. m., <i>förslagsanslag</i>	1 440 000	
10	Driftkostnader, <i>reservationsanslag</i>	93 000	1 533 000
<hr/>			
11	Statens institut för högre utbildning av sjuksköterskor, <i>förslagsanslag</i>		17 240 000
12	Särskilda lärarutbildningsåtgärder, <i>reservationsanslag</i>		1 942 000
13	Lärares fortbildning m. m., <i>reservationsanslag</i>		39 853 000
		<hr/>	<hr/>
	Summa kr.		328 927 000

G Vuxenutbildning

1	Viss utbildning via radio och television m. m., <i>reservationsanslag</i>		44 450 000
Statliga skolor för vuxna:			
2	Utbildningskostnader, <i>förslagsanslag</i>	5 011 000	
3	Material för självstudier, <i>reservationsanslag</i>	700 000	
4	Undervisningsmateriel m. m., <i>reservationsanslag</i>	198 000	5 909 000
<hr/>			
5	Bidrag till driften av kommunala skolor för vuxna, <i>förslagsanslag</i>		165 000 000

* Beräknat belopp.

6	Bidrag till studiecirkelverksamhet, <i>förslagsanslag</i>	*259 000 000
7	Bidrag till studieförbund	*14 400 000
8	Bidrag till driften av folkhögskolor, <i>förslagsanslag</i>	135 000 000
9	Bidrag till byggnadsarbeten vid folkhögskolor, <i>reservationsanslag</i>	6 000 000
10	Bidrag till engångsanskaffning av utrustning m. m. till folkhögskolor, <i>reservationsanslag</i>	2 450 000
11	Bidrag till löntagarorganisationernas centrala kursverksamhet, <i>förslagsanslag</i>	9 650 000
12	Undervisning för invandrare i svenska språket m. m., <i>förslagsanslag</i>	48 500 000
13	Bidrag till särskilda vuxenutbildningsåtgärder, <i>reservationsanslag</i>	701 000
	Summa kr.	691 060 000

H Studiesociala åtgärder

1	Centrala studiestödsnämnden m. m., <i>förslagsanslag</i>	11 853 000
2	Studiebidrag m. m., <i>förslagsanslag</i>	*579 000 000
3	Kostnader för avskrivning av vissa studielån med statlig kreditgaranti, <i>förslagsanslag</i>	300 000
4	Ersättning till postverket och riksbanken för deras bestyr med studiesocialt stöd, <i>förslagsanslag</i>	2 133 000
5	Bidrag till avlönande av föreståndare vid elevhem vid gymnasieskolor m. m., <i>förslagsanslag</i>	280 000
6	Bidrag till hälso- och sjukvård för studerande, <i>förslagsanslag</i>	1 560 000
	Summa kr.	595 126 000

I Internationellt-kulturellt samarbete*a) Kulturellt utbyte med utlandet*

1	Kulturellt utbyte med utlandet, <i>reservationsanslag</i>	831 000
2	Kostnader för Sveriges medlemskap i Unesco m. m., <i>förslagsanslag</i>	3 600 000
3	Bidrag till vissa internationella kongresser i Sverige, <i>reservationsanslag</i>	390 000
4	Bidrag till svenska institut i utlandet	584 000
		5 405 000

b) Nordiskt kulturellt samarbete

5	Nordiska samarbetsprojekt m. m., <i>förslagsanslag</i> Nordiska afrikainstitutet:	*11 778 000
6	Avlöningar m. m., <i>förslagsanslag</i>	634 000
7	Driftkostnader, <i>reservationsanslag</i>	354 000
8	Bidrag till vissa bilaterala nordiska projekt m. m., <i>reservationsanslag</i>	2 262 000
		15 028 000
		20 433 000
	Summa kr.	10 192 910 000

* Beräknat belopp.

IX. Jordbruksdepartementet**A Jordbruksdepartementet m. m.**

1	Jordbruksdepartementet, <i>förslagsanslag</i>	7 200 000
2	Lantbruksrepresentanter, <i>förslagsanslag</i>	1 104 000
3	Kommittéer m. m., <i>reservationsanslag</i>	4 900 000
4	Extra utgifter, <i>reservationsanslag</i>	380 000
		<hr/>
		13 584 000

B Jordbrukets rationalisering m. m.

1	Lantbruksstyrelsen, <i>förslagsanslag</i>	17 580 000
2	Lantbruksnämnderna, <i>förslagsanslag</i>	99 788 000
3	Kursverksamhet för jordbrukets rationalisering m. m., <i>förslagsanslag</i>	4 200 000
4	Bidrag till jordbrukets rationalisering, m. m., <i>förslagsanslag</i>	25 000 000
5	Bidrag till trädgårdsnäringens rationalisering m. m., <i>reservationsanslag</i>	150 000
6	Täckande av förluster på grund av statlig kreditgaranti, <i>förslagsanslag</i>	1 000 000
7	Bidrag till särskilda rationaliseringsåtgärder i Norrland, m. m., <i>förslagsanslag</i>	14 000 000
8	Odlings- och byggnadshjälp åt innehavare av vissa kronolägenheter m. m., <i>förslagsanslag</i>	1 400 000
9	Befrämjande av husdjursaveln m. m., <i>reservationsanslag</i>	1 000 000
10	Statens hingstdepå och stuteri: Uppdragsverksamhet, <i>förslagsanslag</i>	1 000
11	Bidrag till statens hingstdepå och stuteri, <i>reservationsanslag</i>	550 000
12	Särskilt stöd åt biskötsel och växtodling, <i>reservationsanslag</i>	*215 000
13	Bidrag till Svensk matpotatiskontroll, <i>reservationsanslag</i>	170 000
14	Restitution av bensinskatt till trädgårdsnäringen, att avräknas mot automobilskattebidragen	522 000
15	Främjande av rennäringen, <i>reservationsanslag</i>	630 000
16	Kompensation för bensinskatt till rennäringen, att avräknas mot automobilskattebidragen	210 000
		<hr/>
		166 416 000

C Jordbruksprisreglering

1	Statens jordbruksnämnd, <i>förslagsanslag</i>	10 772 000
2	Lantbruksekonomiska samarbetsnämnden, <i>förslagsanslag</i>	1 136 000
3	Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område, <i>förslagsanslag</i>	*700 000 000
4	Kostnader för beredskapslagring av livsmedel och fodermedel m. m., <i>förslagsanslag</i>	38 298 000

* Beräknat belopp

5	Stöd till jordbruket i norra Sverige, <i>förslagsanslag</i>	*74 000 000
6	Särskilt övergångsbidrag åt jordbrukare, m. m., <i>förslagsanslag</i>	4 800 000
7	Bidrag till bokföringsverksamheten inom jordbruket, <i>reservationsanslag</i>	*1 218 000
8	Bidrag till permanent skördeskadeskydd	30 000 000
9	Administration av permanent skördeskadeskydd m. m., <i>förslagsanslag</i>	14 058 000
		<hr/> 874 282 000

D Skogsbruk

1	Skogsstyrelsen, <i>förslagsanslag</i>	10 149 000
2	Bidrag till skogsvårdsstyrelserna, <i>förslagsanslag</i>	43 180 000
3	Bidrag till skogsförbättringar, <i>förslagsanslag</i>	8 000 000
4	Vägbyggnader på skogar i enskild ägo, <i>förslagsanslag</i> , att avräknas mot automobilskattemedlen	16 500 000
5	Åtgärder för ökad skogsproduktion i Norrland m. m., <i>förslagsanslag</i>	*10 100 000
6	Kursverksamhet för skogsbrukets rationalisering m. m., <i>förslagsanslag</i>	1 719 000
		<hr/> 89 648 000

E Fiske

1	Fiskeristyrelsen, <i>förslagsanslag</i>	8 043 000
2	Fiskeriintendenter m. m., <i>förslagsanslag</i>	1 225 000
3	Främjande i allmänhet av fiskerinäringen, <i>reservationsanslag</i>	275 000
4	Kursverksamhet på fiskets område, <i>reservationsanslag</i>	305 000
5	Bidrag till fiskehamnar m. m., <i>reservationsanslag</i>	3 600 000
6	Isbrytarhjälp åt fiskarbefolkningen, <i>förslagsanslag</i>	20 000
7	Restitution av bensinskatt till fiskerinäringen, <i>reservationsanslag</i> , att avräknas mot automobilskattemedlen	1 162 000
8	Särskilt omställningsstöd till fiskare, m. m., <i>förslagsanslag</i>	3 000 000
9	Täckande av förluster vid statlig kreditgaranti till fiske, <i>förslagsanslag</i>	1 000
10	Kostnader för fiskeutredningar i vattenmål m. m., <i>förslagsanslag</i>	1 000
11	Ersättning till strandägare för mistad fiskerätt m. m., <i>förslagsanslag</i>	750 000
12	Fiskeriundersökningsfartyg, <i>reservationsanslag</i>	1 000 000
13	Bidrag till fiskare med anledning av avlysning av fiskevatten, <i>reservationsanslag</i>	1 000
		<hr/> 19 383 000

F Service och kontroll

1	Statens livsmedelsverk, <i>förslagsanslag</i>	21 520 000
2	Täckande av vissa kostnader för köttbesiktning vid kontrollslakterier, <i>förslagsanslag</i>	9 160 000
3	Statens veterinärmedicinska anstalt, <i>förslagsanslag</i>	16 354 000
4	Anskaffande av viss laboratorieutrustning m. m., <i>reservationsanslag</i>	50 000

* Beräknat belopp

5	Veterinärstaten, <i>förslagsanslag</i>		23 287 000
6	Bekämpande av smittsamma husdjursjukdomar, m. m., <i>förslagsanslag</i>		4 000 000
7	Bidrag till djursjukvård i vissa fall, <i>förslagsanslag</i>		600 000
8	Veterinärinrättningen i Skara, <i>förslagsanslag</i>		700 000
	Statens centrala frökontrollanstalt:		
9	Förvaltningskostnader, <i>förslagsanslag</i>	10 084 000	
10	Utrustning, <i>reservationsanslag</i>	60 000	10 144 000
11	Statens växtskyddsanstalt, <i>förslagsanslag</i>		8 290 000
12	Bekämpande av växtsjukdomar, <i>förslagsanslag</i>		150 000
13	Statens lantbrukskemiska laboratorium, <i>förslagsanslag</i>		4 233 000
14	Statens maskinprovningar, <i>förslagsanslag</i>		2 928 000
15	Statens växtsortnämnd, <i>förslagsanslag</i>		142 000
			101 558 000

G Utbildning och forskning

Lantbrukshögskolan:

1	Förvaltningskostnader, <i>förslagsanslag</i>	54 512 000	
2	Driftkostnader, <i>reservationsanslag</i>	11 557 000	
3	Bokinköp m. m., <i>reservationsanslag</i>	806 000	
4	Försöksverksamheten, <i>reservationsanslag</i>	26 665 000	
5	Lantbruksdriften vid försöksstationerna m. m., <i>förslagsanslag</i>	1 000	93 541 000

Veterinärhögskolan:

6	Förvaltningskostnader, <i>förslagsanslag</i>	25 720 000	
7	Driftkostnader, <i>reservationsanslag</i>	7 892 000	
8	Bokinköp m. m., <i>reservationsanslag</i>	177 000	
9	Försöksverksamhet, <i>reservationsanslag</i>	370 000	
10	Lantbruksdriften vid försöksgården, <i>förslagsanslag</i>	1 000	34 160 000

Skogshögskolan:

11	Förvaltningskostnader, <i>förslagsanslag</i>	17 432 000	
12	Driftkostnader, <i>reservationsanslag</i>	13 553 000	
13	Bokinköp m. m., <i>reservationsanslag</i>	191 000	31 176 000
14	Inredning och utrustning av lokaler vid jordbrukets högskolor m. m., <i>reservationsanslag</i>		18 000 000
15	Ersättningar till sakkunniga i befordringsärenden, m. m., <i>förslagsanslag</i>		300 000
16	Jordbruksforskning, <i>reservationsanslag</i>		10 120 000
17	Stöd till kollektiv jordbruksteknisk forskning, <i>reservationsanslag</i>		1 185 000
18	Bidrag till Sveriges utsädesförening, <i>förslagsanslag</i>		6 882 000
19	Bidrag till viss praktiskt vetenskaplig växtförädling		255 000
20	Skoglig forskning, <i>reservationsanslag</i>		3 625 000
21	Stöd till kollektiv forskning rörande skogsträdsförädling och skogsgödsling m. m., <i>reservationsanslag</i>		1 152 000
22	Stöd till kollektiv skogsteknisk forskning, <i>reservationsanslag</i>		3 600 000
23	Bidrag till Skogs- och lantbruksakademien, <i>förslagsanslag</i>		295 000

24	Statens skogsmästarskola, <i>förslagsanslag</i>		1 571 000
25	Reseunderstöd för studier m. m., <i>reservationsanslag</i>		39 000
26	Bidrag till viss ungdomsverksamhet		500 000
			<hr/>
			206 401 000
H Miljövärd m. m.			
1	Statens naturvårdsverk, <i>förslagsanslag</i>		*25 984 000
2	Koncessionsnämnden för miljöskydd, <i>förslagsanslag</i>		1 660 000
3	Miljövärdsinformation, <i>reservationsanslag</i>		2 000 000
4	Ersättningar vid bildande av naturreservat m. m., <i>reservationsanslag</i>		9 000 000
5	Vård av naturvårdsområden m. m., <i>reservationsanslag</i>		10 600 000
	Stöd till idrotten:		
6	Organisationsstöd m. m., <i>reservationsanslag</i>	65 600 000	
7	Anläggningsstöd m. m., <i>reservationsanslag</i> , varav 9 200 000 kr. att avräknas mot automobilskatte- medlen	24 400 000	90 000 000
		<hr/>	
8	Miljövärdsforskning, <i>reservationsanslag</i>		*20 560 000
9	Stöd till kollektiv forskning inom miljövärdsområdet, <i>reservationsanslag</i>		2 500 000
10	Särskilda undersökningar inom miljövärdsområdet, m. m., <i>reservationsanslag</i>		4 000 000
11	Bidrag till kommunala avloppsreningsverk m. m., <i>förslagsanslag</i>		155 000 000
12	Bidrag till miljövärdande åtgärder inom industrin m. m., <i>reservationsanslag</i>		50 000 000
13	Ersättning för vissa skador av rovdjur, m. m., <i>förslags- anslag</i>		1 055 000
14	Bidrag till Förenta Nationernas miljöfond, <i>förslagsanslag</i>		5 000 000
			<hr/>
			377 359 000
I Diverse			
1	Servitutsnämnder, m. m., <i>förslagsanslag</i>		55 000
2	Bidrag vid förlust på grund av naturkatastrof m. m., <i>reservationsanslag</i>		1 000 000
3	Bidrag till vissa internationella organisationer m. m., <i>förslagsanslag</i>		4 475 000
4	Ersättning för förvaltningen av vissa lånefonder, <i>förslagsanslag</i>		12 000
5	Ersättningar för vissa besiktningar och synförrätt- ningar, <i>förslagsanslag</i>		5 000
			<hr/>
			5 547 000
		<hr/>	
	Summa kr.		1 854 178 000

* Beräknat belopp

X. Handelsdepartementet**A Handelsdepartementet m. m.**

1 Handelsdepartementet, <i>förslagsanslag</i>	6 240 000
2 Kommittéer m. m., <i>reservationsanslag</i>	2 000 000
3 Extra utgifter, <i>reservationsanslag</i>	100 000
4 Krigsmaterielinspektionen, <i>förslagsanslag</i>	196 000
5 Kostnader för nordiskt samarbete, <i>förslagsanslag</i>	200 000
6 Nordiska ministerrådssekretariatet, <i>förslagsanslag</i>	*1 145 000
	<hr/>
	9 881 000

B Främjande av utrikeshandeln m. m.

1 Sveriges exportråd, <i>reservationsanslag</i>	3 300 000
2 Handelssekreterare, <i>reservationsanslag</i>	15 467 000
3 Exportfrämjande åtgärder, <i>reservationsanslag</i>	5 350 000
4 Svenska handelskamrar i utlandet m. m., <i>reservationsanslag</i>	1 209 000
5 Svenska turisttrafikförbundet, <i>reservationsanslag</i>	7 449 000
6 Exportfrämjande åtgärder för teko-industri samt manuellt arbetande glasindustri, <i>reservationsanslag</i>	7 200 000
7 Täckande av förluster på grund av garantier för lån till teko-industri samt manuellt arbetande glasindustri, <i>förslagsanslag</i>	450 000
8 Exportfrämjande åtgärder för möbelindustri, snickeriindustri m. fl., <i>reservationsanslag</i>	800 000
9 Exportfrämjande åtgärder för sko- och garveriindustri, <i>reservationsanslag</i>	700 000
10 Svenska slöjdföreningen	390 000
	<hr/>
	42 315 000

C Kommerskollegium m. m.

1 Kommerskollegium, <i>förslagsanslag</i>	9 157 000
2 Bidrag till vissa internationella byråer m. m., <i>förslagsanslag</i>	453 000
3 Kostnader för vissa nämnder m. m., <i>förslagsanslag</i>	53 000
	<hr/>
	9 663 000

D Pris-, konkurrens- och konsumentfrågor

1 Marknadsdomstolen, <i>förslagsanslag</i>	769 000
2 Näringsfrihetsombudsmannen, <i>förslagsanslag</i>	1 782 000
3 Konsumentombudsmannen, <i>förslagsanslag</i>	2 331 000
4 Statens pris- och kartellnämnd, <i>förslagsanslag</i>	15 279 000

* Beräknat belopp

Konsumentverket:

5	Förvaltningskostnader, <i>förslagsanslag</i>	14 774 000	
6	Forskning m. m., <i>reservationsanslag</i>	1 500 000	
7	Allmänna reklamationsnämnden, <i>förslagsanslag</i>	<u>2 042 000</u>	18 316 000
8	Bidrag till kommersiell service i glesbygd m. m., <i>förslagsanslag</i>		<u>2 500 000</u>
			40 977 000

E Patent- och registreringsverket m. m.

1	Patent- och registreringsverket, <i>förslagsanslag</i>		41 318 000
2	Särskilda kostnader för förenings- m. fl. register, <i>förslagsanslag</i>		<u>4 500 000</u>
			45 818 000

F Ekonomiskt försvar

1	Överstyrelsen för ekonomiskt försvar, <i>förslagsanslag</i>		8 688 000
2	Ersättning för beredskapslagring m. m., <i>förslagsanslag</i>		76 385 000
3	Täckande av förluster på grund av kreditgarantier i beredskapssyfte till teko-, sko- och garveriindustrierna, <i>förslagsanslag</i>		<u>500 000</u>
			85 573 000
	Summa kr.		234 227 000

XI. Arbetsmarknadsdepartementet**A Arbetsmarknadsdepartementet m. m.**

1	Arbetsmarknadsdepartementet, <i>förslagsanslag</i>	9 925 000
2	Kommittéer m. m., <i>reservationsanslag</i>	8 615 000
3	Extra utgifter, <i>reservationsanslag</i>	200 000
4	Internationellt samarbete, <i>förslagsanslag</i>	3 630 000
		<hr/>
		22 370 000

B Arbetsmarknad m. m.

1	Arbetsmarknadsservice, <i>förslagsanslag</i>	1 467 794 000
2	Sysselsättningsskapande åtgärder, <i>reservationsanslag</i> , varav förslagsvis 200 000 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen	739 431 000
3	Stöd till lageruppbyggnad, <i>förslagsanslag</i>	1 000
4	Kontant stöd vid arbetslöshet, <i>förslagsanslag</i>	975 000 000
5	Totalförsvarsverksamhet, <i>förslagsanslag</i>	23 606 000
6	Arbetsmarknadsverket: Anskaffning av utrustning, <i>re- servationsanslag</i>	1 000 000
7	Arbetsmarknadsverket: Förvaltning av utrustning, <i>re- servationsanslag</i>	1 000
8	Arbetsdomstolen, <i>förslagsanslag</i>	752 000
9	Statens förlikningsmannarexpedition, <i>förslagsanslag</i>	648 000
10	Statens nämnd för arbetstagares uppfinningar, <i>förslagsanslag</i>	30 000
		<hr/>
		3 208 263 000

C Arbetsmiljö m. m.

1	Arbetskyddsstyrelsen, <i>förslagsanslag</i> , varav 191 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen	33 585 000
2	Yrkesinspektionen, <i>förslagsanslag</i> , varav 1 393 000 kr. att avräknas mot automobilskatten	33 520 000
3	Statens arbetsklirik, <i>förslagsanslag</i>	2 425 000
4	Särskilda åtgärder för arbetsanpassning, <i>reservations- anslag</i>	676 000 000
		<hr/>
		745 530 000

D Invandring m. m.

1	Statens invandrarverk, <i>förslagsanslag</i>	16 455 000
2	Åtgärder för flyktingar, <i>förslagsanslag</i>	18 210 000
3	Anpassningsåtgärder för invandrare, <i>reservationsanslag</i>	4 195 000
4	Översättningsservice, <i>förslagsanslag</i>	185 000
		<hr/>
		39 045 000

E Regional utveckling

1	Regionalpolitiskt stöd: Bidragsverksamhet, <i>förslagsanslag</i>	188 419 000
2	Särskilda stödåtgärder i glesbygder, <i>reservationsanslag</i>	25 000 000
3	Bidrag till företagareföreningar m. fl.: Administrationskostnader, <i>reservationsanslag</i>	13 000 000
4	Täckande av förluster i anledning av statligt stöd till hantverks- och industriföretag m. fl., <i>förslagsanslag</i>	15 000 000
		<hr/>
		241 419 000
	Summa kr.	4 256 627 000

XII. Bostadsdepartementet**A Bostadsdepartementet m. m.**

1	Bostadsdepartementet, <i>förslagsanslag</i>	6 490 000
2	Kommittéer m. m., <i>reservationsanslag</i>	4 000 000
3	Extra utgifter, <i>reservationsanslag</i>	150 000
4	Bidrag till vissa internationella organisationer m. m., <i>reservationsanslag</i>	350 000
		<hr/>
		10 990 000

B Bostadsbyggande m. m.

1	Bostadsstyrelsen, <i>förslagsanslag</i>	13 989 000
2	Länsbostadsnämnderna, <i>förslagsanslag</i>	27 460 000
3	Statens hyresråd, <i>förslagsanslag</i>	1 787 000
4	Bostadstillägg m. m., <i>förslagsanslag</i>	1 095 000 000
5	Räntebidrag m. m., <i>förslagsanslag</i>	1 000 000
6	Viss bostadsförbättringsverksamhet m. m., <i>förslagsanslag</i>	195 000 000
7	Byggnadsforskning	9 000 000
8	Anordningsbidrag m. m. till allmänna samlingslokaler, <i>reservationsanslag</i>	5 000 000
9	Upprustningsbidrag m. m. till allmänna samlingslokaler, <i>reservationsanslag</i>	5 000 000
		<hr/>
		1 353 236 000

C Planväsendet

1	Statens planverk, <i>förslagsanslag</i>	14 270 000
2	Bidrag till översiktlig planering m. m., <i>reservationsanslag</i>	3 228 000
		<hr/>
		17 498 000

D Lantmäteri- och kartväsendet

Lantmäteriverket:		
1	Vissa allmänna myndighetsuppgifter, <i>förslagsanslag</i>	24 852 000
2	Förrättnings- och uppdragsverksamhet, <i>förslagsanslag</i>	1 000
3	Mätning och kartläggning, <i>reservationsanslag</i>	31 892 000
4	Försvarsberedskap, <i>reservationsanslag</i>	918 000
5	Bidrag till förrättnings- och uppdragsverksamhet, <i>förslagsanslag</i>	7 000 000
6	Utrustning, <i>reservationsanslag</i>	2 750 000
		<hr/>
		67 413 000
	Summa kr.	<hr/> 1 449 137 000

XIII. Industridepartementet**A Industridepartementet m. m.**

1	Industridepartementet, <i>förslagsanslag</i>		8 476 000
2	Tekniska attachéer m. m., <i>förslagsanslag</i>		232 000
3	Kommittéer m. m., <i>reservationsanslag</i>		4 450 000
4	Extra utgifter, <i>reservationsanslag</i>		200 000
5	Bidrag till vissa internationella organisationer, <i>förslagsanslag</i>		155 000
			<hr/>
			13 513 000

B Industri m. m.

Statens industriverk:

1	Förvaltningskostnader, <i>förslagsanslag</i>	*8 200 000	
2	Utredningar m. m., <i>reservationsanslag</i>	*2 200 000	10 400 000
		<hr/>	
3	Sprängämnesinspektionen, <i>förslagsanslag</i>		1 670 000
4	Företags- och branschfrämjande åtgärder, <i>reservationsanslag</i>		14 100 000
5	Kostnader för räntebefrielse vid strukturgarantier till företag inom vissa industribranscher, <i>reservationsanslag</i>		1 275 000
6	Täckande av förluster på grund av strukturgarantier till företag inom vissa industribranscher, <i>förslagsanslag</i>		1 000
7	Främjande av hemslöjden, <i>reservationsanslag</i>		1 110 000
	Statens institut för företagsutveckling:		
8	Uppdragsverksamhet, <i>förslagsanslag</i>	*1 000	
9	Främjande av företagsutveckling, <i>reservationsanslag</i>	*8 900 000	
10	Utrustning, <i>reservationsanslag</i>	*500 000	9 401 000
		<hr/>	
11	Medelstillskott till Norrlandsfonden, <i>reservationsanslag</i>		5 000 000
			<hr/>
			42 957 000

C Bergsbruk m. m.

Sveriges geologiska undersökning:

1	Förvaltningskostnader, <i>förslagsanslag</i>	*9 975 000	
2	Kartarbeten m. m., <i>reservationsanslag</i>	*4 037 000	
3	Utrustning, <i>reservationsanslag</i>	*730 000	
4	Prospektering, <i>reservationsanslag</i>	*21 900 000	
5	Uppdragsverksamhet, <i>förslagsanslag</i>	*600 000	37 242 000
		<hr/>	
6	Bergsstaten, <i>förslagsanslag</i>		846 000
7	Statens gruvegendom, <i>förslagsanslag</i>		24 100 000
			<hr/>
			62 188 000

D Energiförsörjning

1	Statens elektriska inspektion, <i>förslagsanslag</i>	3 205 000
2	Kostnader för vissa nämnder, <i>förslagsanslag</i>	43 000

* Beräknat belopp.

3	Främjande av landsbygdens elektrifiering, <i>reservationsanslag</i>		9 000 000
4	Statens kärnkraftinspektion, <i>förslagsanslag</i>		1 000
			<hr/> 12 249 000
E	Teknisk utveckling m. m.		
	Styrelsen för teknisk utveckling:		
1	Teknisk forskning och utveckling, <i>reservationsanslag</i>	191 000 000	
2	Drift av forskningsstationer, <i>förslagsanslag</i>	1 000	
3	Skeppsteknisk forskning och utveckling, <i>reservationsanslag</i>	14 000 000	
4	Utrustning, <i>reservationsanslag</i>	<hr/> 6 000 000	211 001 000
5	Statens provningsanstalt: Uppdragsverksamhet, <i>förslagsanslag</i>		1 000
6	Bidrag till statens provningsanstalt, <i>reservationsanslag</i>		7 040 000
7	Statens provningsanstalt: Justering och ädelmetallkontroll, <i>förslagsanslag</i>		7 936 000
8	Statens provningsanstalt: Utrustning, <i>reservationsanslag</i>		8 005 000
9	Statens skeppsprovninganstalt: Uppdragsverksamhet, <i>förslagsanslag</i>		1 000
10	Bidrag till statens skeppsprovninganstalt, <i>reservationsanslag</i>		2 360 000
11	Statens skeppsprovninganstalt: Utrustning, <i>reservationsanslag</i>		12 350 000
12	Bidrag till Ingenjörsvetenskapsakademien		745 000
13	Bidrag till Sveriges standardiseringskommission		3 250 000
14	Atomenergiverksamhet inom Aktiebolaget Atomenergi, <i>reservationsanslag</i>		47 900 000
15	Utvecklingsarbete rörande utvinning av uran, <i>reservationsanslag</i>		2 400 000
16	Särskilda säkerhetsarbeten inom kärnenergiområdet, <i>reservationsanslag</i>		9 200 000
17	Internationellt atomenergisamarbete, <i>förslagsanslag</i>		4 930 000
18	Medelstillskott till Aktiebolaget Asea-Atom, <i>reservationsanslag</i>		15 000 000
19	Europeiskt rymdsamarbete m. m., <i>förslagsanslag</i>		28 759 000
20	Nordisk fond för teknologi och industriell utveckling, <i>reservationsanslag</i>		<hr/> 4 500 000
			365 378 000
F	Domänverket		
1	Ersättning till domänverkets fond för utgifter för övertalig personal, <i>förslagsanslag</i>		135 000
		<hr/> Summa kr.	496 420 000

XIV. Kommundepartementet**A Kommundepartementet m. m.**

1	Kommundepartementet, <i>förslagsanslag</i>	3 190 000
2	Kommittéer m. m., <i>reservationsanslag</i>	2 200 000
3	Extra utgifter, <i>reservationsanslag</i>	100 000
		<hr/> 5 490 000

B Länsstyrelserna m. m.

1	Länsstyrelserna, <i>förslagsanslag</i>	658 994 000
2	Lokala skattemyndigheterna, <i>förslagsanslag</i>	193 524 000
3	Kronofogdemyndigheterna, <i>förslagsanslag</i>	*154 007 000
		<hr/> 1 006 525 000

C Räddningstjänst m. m.

1	Statens brandnämnd, <i>förslagsanslag</i>	4 770 000
2	Beredskap för oljebekämpning till havs m. m., <i>förslagsanslag</i>	5 450 000
3	Ersättning för verksamhet vid räddningstjänst m. m., <i>förslagsanslag</i>	3 300 000
4	Bidrag till kostnader för kommunal beredskap, <i>reservationsanslag</i>	1 500 000
		<hr/> 15 020 000
	Summa kr.	1 027 035 000

XV. Oförutsedda utgifter

1	Oförutsedda utgifter, <i>förslagsanslag</i>	1 000 000
---	---	-----------

* Beräknat belopp.

XVI. Riksdagen och dess verk m. m.**A Riksdagen**

Riksdagen:

1	Arvoden m. m. till riksdagens ledamöter, <i>förslagsanslag</i>	22 628 000	
2	Reseersättningar m. m. till riksdagens ledamöter, <i>förslagsanslag</i>	5 744 000	
3	Riksdagsledamöters deltagande i Europarådets verksamhet, <i>förslagsanslag</i>	275 000	
4	Riksdagsutskottens studieresor utom Sverige, <i>förslagsanslag</i>	750 000	
5	Parlamentariska delegationer, <i>förslagsanslag</i>	200 000	
6	Bidrag till studieresor, <i>reservationsanslag</i>	120 000	
7	Representation m. m., <i>förslagsanslag</i>	125 000	
8	Bidrag till riksdagens interparlamentariska grupp, <i>förslagsanslag</i>	194 000	
9	Bidrag till Sällskapet Riksdagsmän och forskare	55 000	
10	Bidrag till utrikespolitisk informationsverksamhet	30 000	
11	Kontorshjälp till riksdagsledamöter, <i>förslagsanslag</i>	1 000 000	
12	Pensioner åt f. d. riksdagsledamöter m. fl., <i>förslagsanslag</i>	6 900 000	
13	Utgivande av otryckta ständsprotokoll, <i>reservationsanslag</i>	175 000	38 196 000

B Den inre riksdagsförvaltningen

Den inre riksdagsförvaltningen:

1	Förvaltningskostnader, <i>förslagsanslag</i>	37 333 000	
2	Kostnader för riksdagstrycket m. m., <i>förslagsanslag</i>	7 000 000	
3	Utgivande av särskilda publikationer, <i>reservationsanslag</i>	255 000	44 588 000

C Allmänt kyrkomöte

1	Allmänt kyrkomöte, <i>förslagsanslag</i>		50 000
---	--	--	---------------

D Riksdagens verk

Riksgäldskontoret:

1	Förvaltningskostnader, <i>förslagsanslag</i>	7 338 000	
2	Kostnader vid emission av statslån m. m., <i>förslagsanslag</i>	5 325 000	
3	Administrationskostnader för lönsparandet, <i>förslagsanslag</i>	320 000	
4	Administrationskostnader i samband med premiering av frivilligt sparande av överskjutande preliminär skatt, <i>förslagsanslag</i>	1 000	12 984 000

Riksdagsbiblioteket:

5	Förvaltningskostnader, <i>förslagsanslag</i>	1 723 000	
6	Bokinköp och bokbindning, <i>reservationsanslag</i>	520 000	2 243 000
7	Riksdagens ombudsmannaexpedition, <i>förslagsanslag</i>		5 180 000
8	Riksdagens revisorer och deras kansli, <i>förslagsanslag</i>		1 980 000
	Nordiska rådets svenska delegation och dess kansli:		
9	Förvaltningskostnader, <i>förslagsanslag</i>	1 343 000	
10	Andel i gemensamma kostnader för Nordiska rådet, <i>förslagsanslag</i>	1 773 000	3 116 000
			25 503 000

E Diverse

1	Kommittéer m. m., <i>förslagsanslag</i>		770 000
2	Täckning av merkostnader för löner och pensioner m. m., <i>förslagsanslag</i>		1 000
			771 000
	Summa kr.		109 108 000

Utgifter för statens kapitalfonder

I. Riksgäldsfonden¹

1 Underskott på riksgäldsfonden 3 175 000 000

II. Avskrivning av nya kapitalinvesteringar

A Statens affärsverksfonder

Kommunikationsdepartementet:

1	Posthus m. m. (I: A: 1), <i>förslagsanslag</i>	1 000	
2	Teleanläggningar m. m. (I: B: 1), <i>förslagsanslag</i>	6 000 000	
3	Järnvägar m. m. (I: C: 1), <i>förslagsanslag</i>	25 800 000	
4	Flygplatser m. m. (I: D: 1), <i>förslagsanslag</i>	1 000	31 802 000
		<hr/>	

Industridepartementet:

5	Byggnader och utrustning (I: E: 1), <i>förslagsanslag</i>	1 000	
6	Kraftstationer m. m. (I: F: 1), <i>förslagsanslag</i>	1 000	2 000
		<hr/>	31 804 000

B Statens allmänna fastighetsfond

Justitiedepartementet:

1	Polishus m. m. (II: 1), <i>reservationsanslag</i>	18 750 000	
2	Byggnadsarbeten för domstolsväsendet (II: 2), <i>reservationsanslag</i>	4 250 000	
3	Vissa byggnadsarbeten för kriminalvården (II: 3), <i>reservationsanslag</i>	8 875 000	
4	Nybyggnad i kvarteret Kronoberg i Stockholm (II: 4), <i>reservationsanslag</i>	17 500 000	49 375 000
		<hr/>	

Utrikesdepartementet:

5	Inköp, uppförande och istandsättande av fastigheter för utrikesrepresentationen (II: 5), <i>reservationsanslag</i>		3 000 000
---	--	--	-----------

Försvarsdepartementet:

6	Civilt försvar: Anskaffning av anläggningar (II: 6), <i>reservationsanslag</i>	*4 100 000	
7	Anskaffning av vissa skyddsrumsanläggningar (II: 7), <i>reservationsanslag</i>	2 700 000	6 800 000
		<hr/>	

¹ Stat för riksgäldsfonden se Bilaga till Utgifter för statens kapitalfonder sid. 51.

* Beräknat belopp.

Socialdepartementet:

8	Utbyggande av karolinska sjukhuset (II: 8), <i>reservationsanslag</i>	3 850 000	
9	Utbyggande av akademiska sjukhuset i Uppsala (II: 9), <i>reservationsanslag</i>	1 760 000	
10	Vissa byggnadsarbeten m. m. inom socialdeparte- mentets verksamhetsområde (II: 10), <i>reservations-</i> <i>anslag</i>	<u>4 750 000</u>	10 360 000

Finansdepartementet:

11	Byggnadsarbeten för statlig förvaltning (II: 11), <i>reservationsanslag</i>	37 500 000	
12	Vissa byggnadsarbeten vid tullverket (II: 13), <i>reservationsanslag</i>	<u>150 000</u>	37 650 000

Utbildningsdepartementet:

13	Byggnadsarbeten inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde (II: 15), <i>reservationsanslag</i>		*105 000 000
----	---	--	--------------

Jordbruksdepartementet:

14	Byggnadsarbeten vid jordbrukets högskolor m. m. (II: 16), <i>reservationsanslag</i>		25 000 000
----	--	--	------------

Industridepartementet:

15	Byggnadsarbeten för teknisk utveckling m. m. (II: 17), <i>reservationsanslag</i>		1 633 000
----	---	--	-----------

Kommundepartementet:

16	Byggnadsarbeten för länsstyrelserna (II: 18), <i>reservationsanslag</i>		<u>5 675 000</u>
			244 493 000

C Försvarets fastighetsfond

1	Försvarets fastighetsfond (III: 1—7), <i>reservationsanslag</i>		177 741 000
---	---	--	-------------

D Statens utlåningsfonder

Utbildningsdepartementet:

1	Studiemedelsfonden (IV: 5), <i>reservationsanslag</i>		*447 000 000
---	---	--	--------------

Jordbruksdepartementet:

2	Fiskerilånefonden (IV: 7), <i>reservationsanslag</i>	405 000	
3	Lånefonden till främjande av beredning och avsätt- ning av fisk m. m. (IV: 8), <i>reservationsanslag</i>	325 000	<u>730 000</u>
			447 730 000

* Beräknat belopp.

E Fonden för låneunderstöd**Socialdepartementet:**

1	Lån till nybyggnader vid erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare m. m. (V: 2), <i>reservationsanslag</i>	4 500 000

Finansdepartementet:

2	Lån för inrättande av alkoholfria restauranger (V: 4), <i>reservationsanslag</i>	43 000

Handelsdepartementet:

3	Lån till utbyggnad av oljelagringen (V: 6), <i>reservationsanslag</i>	11 500 000
4	Lån till teko-, sko- och garveriindustrierna (V: 7), <i>reservationsanslag</i>	25 000 000
5	Lån till investeringar för kommersiell service i glesbygd (V: 8), <i>reservationsanslag</i>	500 000
		37 000 000

Bostadsdepartementet:

6	Tillägglån till kulturhistoriskt värdefull bostadsbebyggelse (V: 10), <i>reservationsanslag</i>	5 000 000
		46 543 000

F Diverse kapitalfonder**Kommunikationsdepartementet:**

1	Vägmaskiner m. m. (IX: 2), <i>förslagsanslag</i>	1 000
2	Sjöfartsmateriel m. m. (IX: 3), <i>förslagsanslag</i>	1 000
		2 000

Handelsdepartementet:

3	Förrådsanläggningar m. m. (IX: 7), <i>reservationsanslag</i>	69 200 000
		69 202 000

Summa kr.	1 017 513 000
-----------	---------------

III. Avskrivning av oregerade kapitalmedelsförluster

1	Avskrivning av oregerade kapitalmedelsförluster	1 000 000

Bilaga
till Utgifter för
statens kapitalfonderFörslag till
stat för riksgäldsfonden
för budgetåret 1974/75

Utgifter

A *Räntor på statsskulden:*

1	Ränta på räntelöpande obligationslån, <i>förslagsvis</i>	1 833 000 000	
2	Vinster på premieobligationslån, <i>förslagsvis</i>	269 000 000	
3	Ränta på statsskuldförbindelser, <i>förslagsvis</i>	132 000 000	
4	” ” sparobligationer, <i>förslagsvis</i>	150 000 000	
5	” ” upplåning i utlandet för statens vattenfalls- verk, <i>förslagsvis</i>	5 162 000	
6	” ” av staten övertagna lån, <i>förslagsvis</i>	172 000	
7	” ” lån hos statsinstitutioner och fonder m. m., <i>förslagsvis</i>	60 000 000	
8	Årlig ränta till Hans Maj:t Konungen (den s. k. Guadeloupe-räntan)	300 000	
9	Ränta på köpeskillingen för fastigheten nr 1 i kv. Lejonet i Stockholm	90 000	
10	” ” konung Carl XIII:s hemgiftskapital	7 500	
11	” ” Göta kanals reparationsfond	7 045	
12	” ” kortfristig upplåning hos banker m. fl., <i>förslagsvis</i>	20 000 000	
13	” ” skattkammarväxlar, <i>förslagsvis</i>	300 000 000	
14	” ” beräknad ny upplåning, <i>förslagsvis</i>	376 564 455	
			3 146 303 000

B *Provisioner m. m.:*

1	Kapitalrabatter, <i>förslagsvis</i>	50 000 000	
2	Försäljningsprovisioner m. m., <i>förslagsvis</i>	15 000 000	
3	Inlösningsprovisioner m. m., <i>förslagsvis</i>	5 000 000	
4	Kursförluster, <i>förslagsvis</i>	1 000	70 001 000
			3 216 304 000

Summa kr. 3 216 304 000

Inkomster

A *Räntor:*

1	Ränta på uppköpta obligationer	1 000	
2	” ” rörliga krediter	30 000 000	
3	” ” kortfristig utlåning till banker m. fl.	1 000 000	
4	” ” övriga utlånade medel	2 000 000	33 001 000

B *Uppgäld och kursvinster:*

1	Uppgäld	1 000	
2	Kursvinster	1 000	2 000

C *Diverse inkomster:*

1	Preskriberade obligationer och kuponger m. m.	8 000 000	
2	Dragningslistor på premielånen	300 000	
3	Övriga diverse inkomster	1 000	8 301 000
			<hr/>
			41 304 000

Underskott att avföras på riksstatens driftbudget

			3 175 000 000
			<hr/>
	Summa kr.		3 216 304 000

Kapitalbudgeten

Inkomsterna på kapitalbudgeten

1 Lånemedel

5 411 001 000

INVESTERINGSSTATER FÖR BUDGETÅRET 1974/75

I. Statens affärsverksfonder

A. Postverkets fond

Avskrivningsmedel		Investeringsanslag	71 800 000
från riksstaten	1 000		
inom fonden	19 700 000		
Övriga kapitalmedel	1 000		
Investeringsbemyndigande	52 098 000		
	<u>71 800 000</u>		<u>71 800 000</u>

B. Televerkets fond

Avskrivningsmedel: Teleanläggningar m. m.		Investeringsanslag:	
från riksstaten	6 000 000	Teleanläggningar m. m.	833 800 000
inom fonden	787 100 000	Televisions- och	
Avskrivningsmedel: Televisions- och ljudradioanläggningar inom fonden	40 100 000	ljudradioanläggningar	40 100 000
Övriga kapitalmedel: Teleanläggningar m. m.	1 000 000		
Investeringsbemyndigande: Teleanläggningar m. m.	39 700 000		
	<u>873 900 000</u>		<u>873 900 000</u>

C. Statens järnvägars fond

Avskrivningsmedel		Investeringsanslag	422 800 000
från riksstaten	25 800 000		
inom fonden	275 000 000		
Övriga kapitalmedel	8 000 000		
Investeringsbemyndigande	114 000 000		
	<u>422 800 000</u>		<u>422 800 000</u>

D. Luftfartsverkets fond

Avskrivningsmedel		Investeringsanslag	167 200 000
från riksstaten	1 000		
inom fonden	20 400 000		
Övriga kapitalmedel	1 000		
Investeringsbemyndigande	146 798 000		
	<u>167 200 000</u>		<u>167 200 000</u>

E. Fabriksverkens fond

Avskrivningsmedel		Investeringsanslag	13 400 000
från riksstaten	1 000		

inom fonden	21 300 000		
Investeringsbemyndigande	— 7 901 000		
	<u>13 400 000</u>		<u>13 400 000</u>

F. Statens vattenfallsverks fond

Avskrivningsmedel		Investeringsanslag	1 480 000 000
från riksstaten	1 000		
inom fonden	500 000 000		
Övriga kapitalmedel	10 000 000		
Investeringsbemyndigande	969 999 000		
	<u>1 480 000 000</u>		<u>1 480 000 000</u>

G. Domänverkets fond

Investeringsbemyndigande	8 501 000	Summa investeringsanslag	8 501 000
--------------------------	-----------	--------------------------	-----------

Summa investeringsbemyndiganden för statens affärsverksfonder 1 323 195 000

II. Statens allmänna fastighetsfond

Avskrivningsmedel		Summa investeringsanslag	693 081 000
från riksstaten	244 493 000		
inom fonden	58 346 000		
Övriga kapitalmedel	10 001 000		
Investeringsbemyndigande	380 241 000		
	<u>693 081 000</u>		<u>693 081 000</u>

III. Försvarets fastighetsfond

Avskrivningsmedel		Summa investeringsanslag	272 711 000
från riksstaten	177 741 000		
inom fonden	29 440 000		
Övriga kapitalmedel	17 000 000		
Investeringsbemyndigande	48 530 000		
	<u>272 711 000</u>		<u>272 711 000</u>

IV. Statens utlåningsfonder**Utrikesförvaltningens lånefond**

Investeringsbemyndigande	300 000	Investeringsanslag	300 000
--------------------------	---------	--------------------	---------

Biståndsförvaltningens lånefond

Investeringsbemyndigande	1 000	Investeringsanslag	1 000
--------------------------	-------	--------------------	-------

Statens bosättningslånefond			
Investeringsbemyndigande	1 000	Investeringsanslag	1 000
Statens lånefond för den mindre skeppsfarten			
Investeringsbemyndigande	8 000 000	Investeringsanslag	8 000 000
Studiemedelsfonden			
Avskrivningsmedel från riksstaten	447 000 000	Investeringsanslag	447 000 000
Lånefonden för studentkårlokaler			
Investeringsbemyndigande	1 000	Investeringsanslag	1 000
Fiskerilånefonden			
Avskrivningsmedel från riksstaten	405 000	Investeringsanslag	1 000 000
Investeringsbemyndigande	595 000		
	<u>1 000 000</u>		<u>1 000 000</u>
Lånefonden till främjande av beredning och avsättning av fisk m. m.			
Avskrivningsmedel från riksstaten	325 000	Investeringsanslag	700 000
Investeringsbemyndigande	375 000		
	<u>700 000</u>		<u>700 000</u>
Statens fiskredskapslånefond			
Investeringsbemyndigande	200 000	Investeringsanslag	200 000
Statens hantverks- och industrilånefond			
Investeringsbemyndigande	30 000 000	Investeringsanslag	30 000 000
Lånefonden för bostadsbyggande			
Investeringsbemyndigande	3 155 000 000	Investeringsanslag	3 155 000 000
Lånefonden för inventarier i vissa specialbostäder			
Investeringsbemyndigande	1 000	Investeringsanslag	1 000
Lånefonden för kommunala markförvärv			
Investeringsbemyndigande	125 000 000	Investeringsanslag	125 000 000
Lånefonden för allmänna samlingslokaler			
Investeringsbemyndigande	1 000	Investeringsanslag	1 000
Summa investeringsbemyndi- ganden för statens utlåningsfonder			
	3 319 475 000		

V. Fonden för låneunderstöd

Avskrivningsmedel		Summa investeringsanslag	332 067 000
från riksstaten	46 543 000		
Övriga kapitalmedel	71 160 000		
Investeringsbemyndigande	214 364 000		
	<u>332 067 000</u>		<u>332 067 000</u>

VI. Fonden för statens aktier

Investeringsbemyndigande	20 000 000	Investeringsanslag	20 000 000
--------------------------	------------	--------------------	------------

VII. Fonden för förlag till statsverket

Övriga kapitalmedel	55 000 000	Summa investeringsanslag	80 040 000
Investeringsbemyndigande	25 040 000		
	<u>80 040 000</u>		<u>80 040 000</u>

VIII. Fonden för beredskapslagring

Investeringsbemyndigande	46 000 000	Investeringsanslag	46 000 000
--------------------------	------------	--------------------	------------

IX. Diverse kapitalfonder**A. Statens vägverks förrådsfond**

Avskrivningsmedel		Investeringsanslag	55 800 000
från riksstaten	1 000		
inom fonden	58 800 000		
Övriga kapitalmedel	700 000		
Investeringsbemyndigande	—3 701 000		
	<u>55 800 000</u>		<u>55 800 000</u>

B. Sjöfartsverkets fond

Avskrivningsmedel		Investeringsanslag	69 200 000
från riksstaten	1 000		
inom fonden	22 608 000		
Övriga kapitalmedel	50 000		
Investeringsbemyndigande	46 541 000		
	<u>69 200 000</u>		<u>69 200 000</u>

C. Fonden för Södertälje kanalverk

Investeringsbemyndigande	8 700 000	Investeringsanslag	8 700 000
--------------------------	-----------	--------------------	-----------

D. Statens datamaskinfond

Avskrivningsmedel		Summa investeringsanslag	63 001 000
inom fonden	51 600 000		
Investeringsbemyndigande	11 401 000		
	<u>63 001 000</u>		<u>63 001 000</u>

E. Jordfonden

Investeringsbemyndigande	1 000	Investeringsanslag	1 000
--------------------------	-------	--------------------	-------

F. Förrådsfonden för ekonomiskt försvar

Avskrivningsmedel		Investeringsanslag	69 200 000
från riksstaten	69 200 000		
inom fonden	1 062 000		
Investeringsbemyndigande	<u>—1 062 000</u>		
	69 200 000		<u>69 200 000</u>
<i>Summa investeringsbemyndiganden för diverse kapitalfonder</i>	61 880 000		

SUMMA INVESTERINGSSTATER

Avskrivningsmedel		Summa investeringsanslag	8 514 607 000
från riksstaten	1 017 513 000		
inom fonden	1 885 456 000		
Övriga kapitalmedel	172 913 000		
Investeringsbemyndigande	<u>5 438 725 000</u>		
	8 514 607 000		<u>8 514 607 000</u>

Kapitalinvestering

I. Statens affärsverksfonder

A Postverket

1 Posthus m. m. 71 800 000

B Televerket

Kommunikationsdepartementet:

1 Teleanläggningar m. m. 833 800 000

Utbildningsdepartementet:

2 Televisions- och ljudradioanläggningar 40 100 000

---

873 900 000

C Statens järnvägar

1 Järnvägar m. m. 422 800 000

D Luftfartsverket

1 Flygplatser m. m. 167 200 000

E Förenade fabriksverken

1 Byggnader och utrustning 13 400 000

F Statens vattenfallsverk

1 Kraftstationer m. m. 1 480 000 000

G Domänverket

Justitiedepartementet:

1 Förvärv av jordbruksfastigheter för kriminalvården 1 000

Jordbruksdepartementet:

2 Markförvärv för naturvårdsändamål, m. m. 4 000 000

Industriedepartementet:

3 Förvaltningsbyggnad för domänverket 4 500 000

---

8 501 000

Summa kr. 3 037 601 000

II. Statens allmänna fastighetsfond

Justitiedepartementet:			
1	Polishus m. m.	75 000 000	
2	Byggnadsarbeten för domstolsväsendet	17 000 000	
3	Vissa byggnadsarbeten för kriminalvården	17 750 000	
4	Nybyggnad i kvarteret Kronoberg i Stockholm	<u>70 000 000</u>	179 750 000
Utrikesdepartementet:			
5	Inköp, uppförande och istandsättande av fastigheter för utrikesrepresentationen		12 000 000
Försvarsdepartementet:			
6	Civilt försvar: Anskaffning av anläggningar	*8 200 000	
7	Anskaffning av vissa skyddsrumsanläggningar	<u>2 700 000</u>	10 900 000
Socialdepartementet:			
8	Utbyggande av karolinska sjukhuset	7 700 000	
9	Utbyggande av akademiska sjukhuset i Uppsala	3 520 000	
10	Vissa byggnadsarbeten m. m. inom socialdepartementets verksamhetsområde	<u>9 500 000</u>	20 720 000
Finansdepartementet:			
11	Byggnadsarbeten för statlig förvaltning	150 000 000	
12	Inköp av fastigheter m. m.	25 000 000	
13	Vissa byggnadsarbeten vid tullverket	<u>600 000</u>	175 600 000
Utbildningsdepartementet:			
14	Vissa byggnadsarbeten för Sveriges Radio	8 145 000	
15	Byggnadsarbeten inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde	<u>*210 000 000</u>	218 145 000
Jordbruksdepartementet:			
16	Byggnadsarbeten vid jordbrukets högskolor m. m.		50 000 000
Industridepartementet:			
17	Byggnadsarbeten för teknisk utveckling m. m.		3 266 000
Kommundepartementet:			
18	Byggnadsarbeten för länsstyrelserna		<u>22 700 000</u>
		Summa kr.	693 081 000

* Beräknat belopp.

III. Försvarets fastighetsfond

1	Arméförband: Anskaffning av anläggningar		102 000 000
2	Marinförband: Anskaffning av anläggningar		67 800 000
3	Flygvapenförband: Anskaffning av anläggningar		67 500 000
4	Central och högre regional ledning: Anskaffning av anläggningar		23 500 000
	Gemensamma myndigheter m. m.:		
5	Anskaffning av anläggningar	11 600 000	
6	Anskaffning av anläggningar för försvarets forskningsanstalt	<u>1 000</u>	11 601 000
7	Anskaffning av vissa militära anläggningar		<u>310 000</u>
	Summa kr.		<u>272 711 000</u>

IV. Statens utlåningsfonder

Utrikesdepartementet:

1	Utrikesförvaltningens lånefond	300 000	
2	Biståndsförvaltningens lånefond	<u>1 000</u>	301 000

Socialdepartementet:

3	Statens bosättningslånefond		1 000
---	-----------------------------	--	-------

Kommunikationsdepartementet:

4	Statens lånefond för den mindre skeppsfarten		8 000 000
---	--	--	-----------

Utbildningsdepartementet:

5	Studiemedelsfonden	*447 000 000	
6	Lånefonden för studentkårlokaler	<u>1 000</u>	447 001 000

Jordbruksdepartementet:

7	Fiskerilånefonden	1 000 000	
8	Lånefonden till främjande av beredning och avsättning av fisk m. m.	700 000	
9	Statens fiskredskapslånefond	<u>200 000</u>	1 900 000

* Beräknat belopp.

Arbetsmarknadsdepartementet:		
10	Statens hantverks- och industrilånefond	30 000 000
Bostadsdepartementet:		
11	Lånefonden för bostadsbyggande	3 155 000 000
12	Lånefonden för inventarier i vissa specialbostäder	1 000
13	Lånefonden för kommunala markförvärv	125 000 000
14	Lånefonden för allmänna samlingslokaler	1 000
		<u>3 280 002 000</u>
	Summa kr.	3 767 205 000

V. Fonden för låneunderstöd

Socialdepartementet:		
1	Lån till nybyggnader vid erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare m. m.	4 500 000
2	Lån till utländska läkare för viss efterutbildning	1 000
		<u>4 501 000</u>
Kommunikationsdepartementet:		
3	Garanti till Aktiebolaget Aerotransport för 1973/74	15 000 000
Finansdepartementet:		
4	Lån för inrättande av alkoholfria restauranger	65 000
5	Pressens lånefond	1 000
		<u>66 000</u>
Handelsdepartementet:		
6	Lån till utbyggnad av oljelagringen	11 500 000
7	Lån till teko-, sko- och garveriindustrierna	25 000 000
8	Lån till investeringar för kommersiell service i glesbygd	1 000 000
		<u>37 500 000</u>
Arbetsmarknadsdepartementet:		
9	Regionalpolitiskt stöd: Lokaliseringslån	265 000 000
Bostadsdepartementet:		
10	Tilläggs lån till kulturhistoriskt värdefull bostadsbebyggelse	10 000 000
		<u>10 000 000</u>
	Summa kr.	332 067 000

VI. Fonden för statens aktier

Industridepartementet:		
1	Teckning av aktier i Aktiebolaget Asea-Atom	20 000 000
		<u>20 000 000</u>
	Summa kr.	20 000 000

VII. Fonden för förlag till statsverket

Finansdepartementet:		
1	Vissa projekteringskostnader	80 000 000
Bostadsdepartementet:		
2	Förskott till vissa plankostnader m. m.	40 000
		<u>40 000</u>
	Summa kr.	80 040 000

VIII. Fonden för beredskapslagring

Handelsdepartementet:

Överstyrelsens för ekonomiskt försvar delfond:

1	Lagring för beredskapsändamål		46 000 000
		<hr/>	
	Summa kr.		46 000 000

IX. Diverse kapitalfonder

Försvarsdepartementet:

Statens datamaskinfond: Försvarets delfond:

1	Anskaffning av datamaskiner		1 000
---	-----------------------------	--	-------

Kommunikationsdepartementet:

Statens vägverks förrådsfond:

2	Vägmaskiner m. m.	55 800 000	
---	-------------------	------------	--

Sjöfartsverkets fond:

3	Sjöfartsmateriel m. m.	69 200 000	
---	------------------------	------------	--

4	Fonden för Södertälje kanalverk	8 700 000	133 700 000
		<hr/>	

Finansdepartementet:

Statens datamaskinfond:

5	Anskaffning av datamaskiner		63 000 000
---	-----------------------------	--	------------

Jordbruksdepartementet:

6	Jordfonden		1 000
---	------------	--	-------

Handelsdepartementet:

Förrådsfonden för ekonomiskt försvar:

7	Förrådsanläggningar m. m.		69 200 000
		<hr/>	
	Summa kr.		265 902 000

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 4 januari 1974.

Närvarande: statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena ANDERSSON, statsråden STRÄNG, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, LUNDKVIST, GEIJER, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON, FELDT, SIGURDSEN, GUSTAFSSON, ZACHRISSON, LEIJON.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för finansdepartementet, statsrådet Sträng, fråga om *proposition angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1974/75* och anför.

Kungl. Maj:t fattar denna dag på hemställan av vederbörande föredragande beslut om de förslag till riksdagen i frågor om statsverkets inkomster och utgifter för budgetåret 1974/75 som skall ingå i nämnda proposition. Utdrag av statsrådsprotokollet i dessa ärenden bör bifogas propositionen som bilagor 1—24. I fråga om bilagorna 4—16 har föredragandena upprättat översikter över sina förslag. Dessa översikter torde få tryckas först i resp. bilaga.

Förslag till nämnda proposition har den lydelse *bilaga* till detta protokoll utvisar med därvid fogade specifikationer av inkomsterna och utgifterna på riksstaten. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att godkänna förslaget till riksstat för budgetåret 1974/75 och uppta statsverkets inkomster och utgifter i enlighet med detta.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Margit Edström

Finansplanen

**Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet den 4 januari 1974.**

Närvarande: statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena ANDERSSON, statsråden STRÄNG, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASP-LING, LUNDKVIST, GEIJER, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON, FELDT, SIGURDSEN, GUSTAFSSON, ZACHRISSON, LEIJON.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Sträng, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *finansplan och beräkning av inkomster för budgetåret 1974/75 m. m.* samt anför.

Inledning

Den ekonomiska politiken måste alltid utformas under osäkerhet om utvecklingstendenserna inom ekonomin. I år är denna osäkerhet med hänsyn till oljekrisen och dess verkningar nationellt och internationellt vida större än vad som är normalt. Det framstår visserligen som ovedersägligt att oljebristen kommer att få märkbara återverkningar såväl på den svenska ekonomin som för flertalet övriga länders ekonomier under den första delen av året. Att göra en bedömning om den ekonomiska utvecklingen för återstoden av år 1974 framstår däremot f. n. inte som meningsfullt. En sådan bedömning måste nämligen grunda sig på politiska och ekonomiska antaganden som av förståeliga skäl nu inte låter sig göras. Sålunda skulle antaganden om oljekrisens varaktighet och oljebristens omfattning, med vilka reservationer de än omgärdades, framstå som tämligen godtyckliga. Detta är en bedömning som gjorts inte endast i vårt land. OECD har sålunda i sin sedvanliga decemberrapport om konjunktutsikterna inom OECD-området avstått ifrån att redovisa några antaganden om oljekrisens förlopp. Följaktligen har OECD också fått avstå ifrån att ange några konjunktutsikter vari man beaktat effekter av begränsningar i tillförseln av olja på medlemsländernas ekonomier under 1974.

Mot denna bakgrund har det syntts riktigt att i årets finansplan inte binda den närmare inriktningen av den ekonomiska politiken. Det framstår nämligen som ytterst angeläget att behålla handlingsfriheten så långt som möjligt i avvaktan på att det ekonomiska läget och utsikterna framöver säkrare kan bedömas. I ett läge som det nuvarande måste försörjningspolitiken spela en avgörande roll. Riktlinjerna för denna har också dragits upp på ett tidigt stadium av krisen, och dess närmare utformning kommer att successivt anpassas efter ändrade förhållanden och nya informationer. Huvudmålen för den ekonomiska politiken ligger fast — full sysselsättning, hög tillväxttakt, jämnare inkomstfördelning, regional balans, stabilisering av prisnivån och balans i våra utrikesbetalningar. För försörjningspolitiken är härvid av särskild betydelse de mål som avser sysselsättning, produktion och priser.

I bilaga till statsverkspropositionen redovisas normalt en preliminär nationalbudget. Nationalbudgeten utgör en konjunkturprognos för det framförliggande året. De analyser av det ekonomiska läget och de bedömningar av den ekonomiska utvecklingen som redovisas i nationalbudgeten, sammanfattas i en s. k. försörjningsbalans. Det är på grundval av den bild som kan tecknas i nationalbudgeten med dess försörjningsbalans, som inriktningen av stabiliseringspolitiken bestäms. Den oklarhet som försvårar de ekonomiska bedömningarna i finansplanen gäller i än högre grad för utarbetandet av en nationalbudget med detaljerade prognoser på skilda områden av ekonomin. Mot den bakgrunden har det inte förfallit meningsfullt att f. n. lägga fram en nationalbudget för år 1974. Jag vill emellertid i sammanhanget nämna att konjunkturinstitutet avser att inom kort publicera vissa alternativa kalkyler för den svenska ekonomin 1974, grundade på olika hypotetiska antaganden om oljekrisens varaktighet och omfattning.

Det är regeringens förhoppning att det senare i vår skall bli möjligt att göra rimliga förutsägelser om försörjningen av olja till vårt land under resten av 1974, liksom att motsvarande antaganden skall kunna göras om utvecklingen i våra viktigaste avnäm- och importländer. Som en följd härav bör säkrare bedömningar om produktion och sysselsättning i den svenska ekonomin 1974 kunna redovisas. Avsikten är därför att i kompletteringspropositionen redovisa en nationalbudget för 1974.

Det budgetförslag som nu läggs fram för riksdagen, avser perioden 1 juli 1974—30 juni 1975. Budgetförslaget har, såväl i vad avser utgifterna som inkomstberäkningarna, utarbetats på grundval av den konjunkturbedömning för det framförliggande året som kunde göras i oktober—november 1973. Denna konjunkturbedömning, som också låg till grund för riksdagens beslut i december 1973 om vissa ekonomisk-politiska åtgärder, innebär en fortsatt uppgång av den svenska konjunkturen. Budgetförslaget har utarbetats mot denna bakgrund.

Av vad jag tidigare anfört följer att det inte nu är möjligt att förutsäga

verkningarna av oljekrisen under kommande budgetår. Den stabiliseringspolitiska uppgift budgeten för 1974/75 bör fylla, om den skall påverka samhällsekonomin i efterfrågestimulerande eller begränsande riktning, kan inte bestämmas förrän vi har kommit närmare den aktuella tidsperioden och bättre överblickar de ekonomiska förutsättningarna. Man måste realistiskt räkna med att inte oväsentliga förändringar på såväl budgetens inkomst- som utgiftssida i detta läge kan aktualiseras. Regeringen återkommer med förslag i dessa avseenden i samband med kompletteringspropositionen. Regeringen avser också att fortlöpande informera riksdagen om inträffade förändringar i försörjningsläget och i samband därmed vid behov framlägga förslag till erforderliga ekonomisk-politiska åtgärder.

Den ekonomiska utvecklingen 1973 och den tidigare bedömningen för 1974

Den ekonomiska utvecklingen inom OECD-länderna kännetecknades under 1973 av en betydande produktionstillväxt. För hela OECD-området uppgick totalproduktionens ökning till drygt 6,5 % mot drygt 5,5 % under 1972.

Att tillväxten under 1973 blev så kraftig får till inte oväsentlig del tillskrivas förhållandet att man under detta år fick en sammanfallande högkonjunktur i en rad länder. Den redan tidigare mycket kraftiga uppgången i Japan kombinerades under 1973 med en fortsatt hög expansionstakt i Förenta staterna och med betydande produktionsuppgångar i praktiskt taget hela Västeuropa. I såväl Förenta staterna som Storbritannien ökade bruttonationalprodukten med 6 à 7 % detta år, vilket för dessa båda länder måste betecknas som höga tal.

Samtidigt ökade världshandelns volym under 1973 med ca 15 %, vilket är en av de snabbaste uppgångarna under hela efterkrigstiden. Den parallella konjunkturuppgången i industriländerna medförde först och främst en kraftig uppgång av handeln mellan OECD-länderna. Men man kunde även registrera en betydande ökning av råvaruländernas utrikeshandel och en tydlig uppgång i OECD-ländernas export till öststaterna.

Den internationella handelns utveckling under 1973 bidrog till att jämvikten i de internationella betalningarna förbättrades. En markant förstärkning inträffade 1973 i Förenta staternas bytesbalans, som för första gången på åtskilliga år uppvisade ett överskott med närmare en miljard dollar. Parallellt med detta minskade överskottet i den japanska bytesbalansen genom bl. a. en mycket snabbt stigande import. Till inte oväsentlig del torde denna utveckling få tillskrivas de betydande förändringar, som under de senaste åren skett i dollar- resp. yenkursen. Det volymmässiga genomslaget av valutakursförändringar tar visserligen alltid en viss

tid, men man kan nu konstatera att de vidtagna förändringarna klart bidragit till den eftersträvade utjämningen av likviditetsöverskotten i de internationella betalningarna. Mot denna bild kontrasterar dock utvecklingen i Förbundsrepubliken Tyskland och Storbritannien. Trots en betydande effektiv uppvärdering av D-marken bestod överskottet i den västtyska utrikeshandeln 1973 och trots den avsevärda nedskrivningen av pundet svängde den brittiska bytesbalansen från ett mindre överskott 1972 till ett underskott på närmare två miljarder pund. För OECD-området som helhet ökade det sammanlagda bytesbalansöverskottet gentemot övriga länder från fyra miljarder dollar 1972 till drygt fem miljarder 1973.

Ett negativt drag i OECD-ländernas ekonomiska utveckling under 1973 utgör de utomordentligt snabba prisstegringarna. Tolvmånaderstatet t. o. m. november 1973 visade på en prisstegring för hela länderområdet på drygt 9 %. För konsumentpriserna noterades ökningarna med tvåsiffriga tal i länder som Danmark, Finland, Italien, Japan och Storbritannien. Prisuppgången i Sverige, ca 8 %, var en av de lägre i OECD-området.

En rad faktorer bidrog till denna inflationistiska utveckling. Den parallella konjunkturuppgången och den därmed snabbt stigande efterfrågan förstärkte de prisstegringar som hade förekommit redan innan konjunkturuppsvinget inleddes. Råvarupriserna steg snabbare än på över 20 år. Under andra halvåret accelererade dessutom ökningen i oljepriserna. I synnerhet i Storbritannien och Italien förstärktes ytterligare dessa prisstegringstendenser av effekterna av de vidtagna devalveringarna.

I syfte att dämpa den inflatoriska utvecklingen lade ett flertal länder successivt under 1973 om den ekonomiska politiken i en mera restriktiv riktning. Man skärpte på ett tidigt stadium penning- och kreditpolitiken samtidigt som de offentliga utgiftsstegringarna begränsades. Den strama penningpolitiken i Förenta staterna har etappvis fört upp diskontot till en för detta land rekordhög nivå på 7,5 %. Till följd av bl. a. kortsiktiga variationer i valutaströmmarna har man i Frankrike tvingats höja diskontot till 11 % och Bank of Englands lägsta utlåningsränta nådde under 1973 hela 13 %.

I den finansplan som redovisades i fjolårets statsverksproposition tog jag den redan då förutsedda kraftiga produktionstillväxten i Västeuropa, Japan och Förenta staterna till intäkt för att exporten från Sverige skulle komma att utgöra en klart expansiv faktor i den svenska utvecklingsbilden under 1973. Jämsides med detta förutsågs även betydande ökningarna av såväl näringslivets fasta investeringar som i lagerinvesteringarna. Med hänsyn till att hushållens disponibla inkomster beräknades öka förhållandevis snabbt 1973 förutsågs även en betydande uppgång av den privata konsumtionen. Till grund för denna bedömning låg

bl. a. en förutsättning om en mellan 1972 och 1973 i stort sett oförändrad sparkvot. Den nedgång i den privata konsumtionen som man kunnat observera under 1971 sammanhänge till en betydande del med en kraftig ökning av hushållssparandet. Detta fördubblades praktiskt taget mellan åren 1970 och 1971. Hushållssparandet låg kvar på en hög nivå även under 1972. Mot bakgrund härav räknade man inte med att hushållssparandet under 1973 skulle återgå till den tidigare låga nivån. Uppgången i de disponibla inkomsterna var likväl så pass stark att man syntes ha mycket goda skäl för att räkna med en betydande ökning av den privata konsumtionen under 1973.

Sammantaget innebar bedömningarna i finansplanen för ett år sedan att såväl den inhemska efterfrågeutvecklingen som exportutvecklingen kunde förväntas medföra en expansiv konjunkturutveckling under 1973 med ett successivt förbättrat kapacitetsutnyttjande och en ökad efterfrågan på arbetskraft. Bruttonationalprodukten beräknades komma att öka med drygt 4 % och såväl handels- som bytesbalansen förväntades komma att ytterligare förbättras under detta år. Den för utvecklingen under 1972 så avgörande ekonomiska stimulanspolitiken kunde successivt länkas av och ersättas med effekten av konjunkturutvecklingen.

När jag senare under våren i den reviderade finansplanen återkom till frågan om den ekonomiska utvecklingen under 1973 kunde jag konstatera att de utvecklingstendenser som förelegat vid årsskiftet snarast hade förstärkts. Utvecklingen under våren föranledde en betydande upprevidering av exportprognosen samtidigt som investeringsverksamheten föreföll att bli något kraftigare än som tidigare förutsetts. Sammantaget innebar de olika förändringarna att man då kunde förutse en ökning av bruttonationalprodukten på ca 5 % mellan 1972 och 1973.

Den privata konsumtionens utveckling — såsom den kan följas genom i första hand statistiken över omsättningen i detaljhandeln — uppvisade emellertid ett oregelbundet förlopp. Under höstmånaderna kom det att framstå såsom alltmera klart att hushållssektorns efterfrågan inte skulle komma att nå upp till den nivå som hade förutsatts i de tidigare bedömningarna under året. Samtidigt företedde även de kommunala investeringarna tecken på en mera vikande tendens än vad som förutsetts tidigare. Vissa indikationer pekade också på att inte heller lagerinvesteringarna skulle komma att öka i den takt som förutsetts. Det expansiva inslaget från exporten hade däremot ytterligare förstärkts.

Med hänsyn till att den svenska ekonomin — till skillnad från ett flertal andra OECD-länder — inte företedde några tecken på en överansträngning av de ekonomiska resurserna bedömde jag det möjligt att förstärka den inhemska efterfrågan på vissa angelägna områden. Regeringen lade under hösten fram förslag om en rad ekonomisk-politiska åtgärder, vilka bl. a. innefattade en förstärkning av den offentliga konsumtionen, ett ökat stöd till hushållens privata konsumtion, ökade stat-

liga investeringar samt ett ökat stöd till kommunernas investeringsaktivitet. För att hålla igen prisstegringstendenserna på viktiga områden föreslog regeringen även fortsatt prisstopp på viktiga baslivsmedel och trävaror samt åtgärder för att begränsa effekten av hyreskostnadsstegringen för barnfamiljer med begränsade inkomster.

Läget på arbetsmarknaden hade fortsatt att successivt förbättras under hela 1973 — om än i långsam takt. Från våren 1973 ökade successivt antalet obesatta platser och nådde mot slutet av året sitt högsta läge på två och ett halvt år. Vidare fortsatte antalet sysselsatta att öka. Men eftersom samtidigt antalet personer i arbetskraften ökat ytterligare blev nedgången i antalet arbetslösa relativt måttlig. Bilden var dock mycket splittrad med kraftiga ökningar i efterfrågan på yrkesutbildad arbetskraft inom industrisektorn, en stagnation på tjänstemannaområdet och en klart vikande tendens i fråga om efterfrågan på byggarbetskraft.

Det framstod vidare som alltmera klart att särskilda samhällsinsatser krävdes för att en betydande del av de personer som sökte arbete vid arbetsförmedlingarna skulle kunna beredas sysselsättning. Det av regeringen under hösten framlagda förslaget om ekonomisk-politiska åtgärder innehöll därför även förslag om en förstärkning av arbetsförmedlingarnas verksamhet samt en ytterligare utbyggnad av den selektiva sysselsättningspolitiken. Sammanlagt beräknades utgifterna för regeringens förslag uppgå till ca 2,5 miljarder kr. varav ca 1,5 miljarder kr. begärdes som anslag på tilläggsstat I för budgetåret 1973/74.

Tabell 1. Produktionsutvecklingen 1972—1973

	Volymförändringar i % från föregående år	
	1972	1973
Bruttonationalprodukt från produktionssidan	2,8	4,0
därav varuproduktion	2,6	4,9
tjänster	3,0	3,2
Bruttonationalprodukt från användningssidan	2,5	2,9

I tabell 1 sammanfattas den produktionstillväxt som nu kan beräknas för 1972 och 1973. Enligt beräkningarna från produktionssidan, som baseras på uppgifter om den faktiska produktionen och sysselsättningen, skulle bruttonationalprodukten ha ökat med ca 4 % mellan 1972 och 1973 mot icke fullt 3 % mellan 1971 och 1972. Ökningen i tillväxttakten sammanhänger främst med accelerationen i varuproduktionen, vilket i sin tur är hänförligt till den goda industrikonjunkturen under 1973.

Av tabellen framgår emellertid att produktionsberäkningarna för 1973 givit ett klart högre resultat än motsvarande beräkningar från användningssidan, vilka är de kalkyler som ingår i försörjningsbalansen. Regel-

mässigt brukar beräkningarna från produktionssidan resultera i något högre BNP-stegringar än motsvarande från användningssidan, men skillnaden är betydligt större än vanligt. Detta kan sammanhånga med att användningssidans beräkningar under perioder med snabba prisförändringar är särskilt osäkra. Det gäller i synnerhet beräkningarna av lagerförändringarna. Försiktigheten bjuder således att man avvaktar de definitiva beräkningarna för 1973 innan man med större bestämdhet uttalar sig om den ekonomiska utvecklingen under detta år, även om det förefaller sannolikt att den totala tillväxten under 1973 legat närmare 4 % än 3 %.

Tabell 2. Försörjningsbalans för år 1973

	1973 Miljarder kr.	Volymförändringar i % från föregående år	
		1972	1973
<i>Tillgång</i>			
Bruttonationalprodukt	219,7	2,5	2,9
Import	46,6	5,1	8,8
Summa tillgång	266,3	3,0	3,8
<i>Användning</i>			
Bruttoinvestering	47,9	5,5	-1,4
näringsliv	21,2	7,4	2,7
<i>däruv:</i> industrin	9,6	3,7	6,5
statliga myndigheter och affärsverk	6,1	10,2	0,3
kommuner	10,2	2,3	-7,4
bostäder	10,4	2,7	-4,5
Lagerförändring	-1,5	.	.
Privat konsumtion	115,0	2,5	2,3
Offentlig konsumtion	52,4	1,4	2,7
Tjänstenetto	-0,7	.	.
Export	53,2	6,4	16,7
Summa användning	266,3	3,0	3,8

Användningssidans beräkningar finns sammanfattade i form av en försörjningsbalans i tabell 2. Den privata konsumtionens ökningstakt beräknas nu ha uppgått till inte fullt 2,5 % och den offentliga konsumtionens till inte fullt 3 %. Den samlade investeringsverksamheten har varit något vikande främst till följd av utvecklingen av de kommunala investeringarna och på bostadsbyggandets område. De privata bruttoinvesteringarna och då i första hand industrins har däremot utgjort expansiva inslag. Exporten av varor skulle enligt nu tillgängliga beräkningar ha ökat med nära 17 % i fasta priser, medan däremot importens ökning skulle ha stannat vid inte fullt 9 %. Enligt vad som nu kan bedömas skulle lagren under 1973 ha minskat med drygt 1 miljard kr. Detta resultat avviker mycket kraftigt ifrån vad som tidigare under året bedömdes som sannolikt, nämligen att en lageruppbyggnad om ca 2 miljarder kr. skulle komma att ske under 1973. Jag erinrar dock om vad jag

tidigare framhöll om osäkerheten i lagerberäkningarna. Detta gäller f. ö. en rad andra poster i försörjningsbalansen, där man inte kan utesluta att den preliminära statistiken inte lyckats fånga upp alla de förändringar som kan förmodas ha inträffat mot slutet av 1973.

Tabell 3. Betalningsbalans 1970—1973
(Milj. kr.)

	1970	1971	1972	1973
Handelsbalans	— 965	2 050	3 080	6 490
Tjänstebalans inkl. transfereringar m.m.	— 480	— 1 060	— 1 880	—2 015
Bytesbalans	— 1 445	990	1 200	4 475
Kapitalbalans	1 120	575	660	—1 740
Restpost	720	— 360	390	1 465
Valutareservens förändring	395	1 205	2 250	4 200

Den tidigare berörda utvecklingen på utrikeshandels område har medfört en ytterligare, mycket kraftig förstärkning under 1973 av den svenska handelsbalansen. Samtidigt som exporten till följd av bl. a. den internationella konjunkturutvecklingen fortsatt att accelerera har importen till följd av det lägre efterfrågetrycket inom landet utvecklats i en relativt sett långsam takt. Överskottet i handelsbalansen kan för 1973 uppskattas till 6,5 miljarder kr. Samtidigt har tjänstebalansen inkl. transfereringarna undergått en fortsatt försvagning. Sammantaget har dock varu- och tjänsteområdena under 1973 utvecklats på ett sådant sätt att de väl kunnat kompensera för den främst genom ökat bistånd till utvecklingsländerna och ökade räntebetalningar fortsatt negativa transfereringsutvecklingen. Bytesbalansen har härigenom för tredje året i följd visat ett klart överskott. Det måste dock framhållas att detta huvudsakligen är resultatet av den speciella konjunktursituation som rått under dessa år.

Valutarenserven steg i en omfattning som nästan motsvarade överskottet i bytesbalansen. Visserligen skedde en omsvängning i negativ riktning av kapitalbalansen framför allt till följd av minskad, långfristig upplåning i utlandet. Detta valutautflöde motvägdes dock i stort sett av en stor positiv restpost vari bl. a. de kortfristiga handelskrediterna ingår. Den statistiska bilden av betalningsströmmarna under 1973 är emellertid ännu så länge osäker och kan bli föremål för senare revideringar.

Redan innan omfattningen av oljekrisen blev känd framstod en viss dämpning av den höga tillväxttakten inom OECD-området som sannolik för 1974. Den snabba expansionen under de tidigare åren hade medfört att kapacitetsbegränsningar gjort sig gällande under loppet av 1973 och i ökande grad kunde förväntas begränsa produktionstillväxten under 1974. Men även på efterfrågesidan hade vissa avmattningstendenser gjort sig märkbara. En dämpning av bostadsbyggandet föreföll sannolik i

flera länder varjämte ökningstakten i den privata konsumtionen och den offentliga verksamheten på många håll föreföll komma att dämpas. Bilden var dock något splittrad; såväl företagens fasta investeringar som exporten stod för fortsatt kraftigt expansiva inslag i utvecklingen.

Samtidigt kunde man förvänta att den restriktiva ekonomiska politiken som under 1973 inletts i ett flertal länder skulle komma att få effekt på utvecklingen under 1974. Inflationsutvecklingen och den i vissa fall besvärande bristen på balans i utrikeshandeln ställde krav på en efterfrågebegränsande politik. Kraften i expansionen under 1973 var emellertid så betydande att det framstod som sannolikt att expansionen inom OECD-området skulle komma att fortsätta under 1974, ehuru i långsammare takt än under 1973.

För Sveriges vidkommande betydde denna utvecklingsbild att den pådrivande kraften i utvecklingen inte längre i första hand skulle komma från exporten utan från den inhemska efterfrågan. Exporten kunde visserligen förutses bibehålla en avsevärd volymökning men med hänsyn till såväl de inhemska kapacitetsförhållandena som utvecklingen på avsettningsmarknaderna kunde man räkna med en betydande dämpning i förhållande till utvecklingen under 1973. Den inhemska efterfrågan beräknades kunna komma att öka i en snabbare takt än under 1973. Det punktvis mycket höga kapacitetsutnyttjandet inom industrisektorn i kombination med en gynnsam efterfrågesituation och hög likviditet talade för att det privata näringslivets investeringar skulle komma att öka kraftigt mellan 1973 och 1974. Med hänsyn till lagerutvecklingen under 1973 — med en betydande uttömning av i synnerhet färdigvarulagren — kunde man förvänta en avsevärd lageruppyggnad under 1974. Det av regeringen framlagda förslaget om att folkpensionsavgiften skulle ersättas med en av arbetsgivarna betald socialförsäkringsavgift kunde — även vid relativt försiktiga antaganden om avtalsrörelsens resultat — förväntas leda till så pass betydande öknings av hushållens disponibla inkomster att en snabbare ökning av den privata konsumtionen än 1973 framstod som sannolik. Härtill bidrog även de åtgärder som beslutats under hösten i syfte att stimulera de enskilda hushållens köpkraft.

Till följd av i första hand utvecklingen av de kommunala investeringarna och bostadsbyggandet kunde däremot den samlade byggnadsverksamheten beräknas uppvisa en fortsatt svag utveckling. De under hösten beslutade ekonomisk-politiska åtgärderna, som bl. a. innefattade ett betydande stöd åt byggnadsinvesteringarna, kunde emellertid väntas begränsa nedgången i byggnadsverksamheten i förhållande till 1973 års minskning.

Sammantaget innebar de gjorda förutsättningarna och bedömningarna att man hade anledning räkna med att bruttonationalprodukten skulle kunna öka med ca 5 % mellan 1973 och 1974. Detta skulle i sin tur kunna antas leda till en viss nedgång i arbetslösheten mellan dessa år.

Det framstod dock som sannolikt att arbetsmarknaden även under 1974 skulle komma att kännetecknas av obalanser och av svårigheter att anpassa efterfrågan och utbud till varandra.

Med hänsyn till den inhemska efterfrågans utveckling kunde man förvänta en acceleration av importvolymens ökningstakt. Sammantaget beräknades denna öka väsentligen snabbare än exporten. Trots detta och trots en viss förutsatt försvagning av tjänstebalansen och ett ytterligare ökat underskott i fråga om transfereringarna hade man dock till följd av exportens mycket höga nivå anledning räkna med en fortsatt stark bytesbalans. Det framstod emellertid redan tidigt som klart att utvecklingen av bytesbalansen i betydande utsträckning skulle komma att bestämmas av den internationella prisutvecklingen. Innan prisutvecklingen på oljeprodukter blivit uppenbar framstod det som sannolikt att den svenska ekonomin skulle kunna förbättra sina bytesvillkor med omvärlden. De svenska exportvarorna kunde beräknas öka i pris med 2 à 3 procentenheter mera än importpriserna. De senaste månadernas utveckling har fått denna prognos att framstå som inaktuell.

Genom den under senare år mycket framgångsrika exportutvecklingen har emellertid den svenska ekonomin fått ett jämförelsevis gott utgångsläge inför de påfrestningar som utvecklingen under 1974 kan medföra.

Försörjningsläge och ekonomiska utsikter våren 1974

Oljekrisens effekter på OECD-ländernas ekonomi

Den optimistiska bedömningen om fortsatt god tillväxttakt i västvärldens ekonomier under 1974 har successivt fått omprövas i pessimistisk riktning i takt med begränsningar i oljeleveranserna och kraftiga prisstegringar på oljeprodukter. I det läge som skapades genom Mellanösternkriget i oktober 1973 började arabstaterna att använda oljan som ett politiskt medel för att ge eftertryck åt sina krav. Deras instrument har därvid varit organisationen OAPEC (Organization of Arab Petroleum Exporting Countries) i vilken ingår Abu Dhabi, Algeriet, Bahrain, Dubai, Egypten, Irak, Kuwait, Libyen, Qatar, Saudiarabien och Syrien.

Medan kriget ännu pågick beslöt OAPEC vid ett möte i Kuwait den 17—18 oktober 1973 att införa månatliga femprocentiga nedskärningar i oljeproduktionen. Därjämte påbjöd man embargo (exportförbud) på oljeexporten till Förenta staterna och Nederländerna.

Den 4 november 1973 beslöt OAPEC genomföra en 25-procentig nedskärning av produktionen räknat på septembernivån samt en fortsatt månatlig minskning om 5 % i avvaktan på en lösning av konflikten. Efter ett uttalande i Mellersta östernfrågan av EG:s ministerråd den 6 november inställdes dock den femprocentiga nedskärningen för december 1973.

Den 8—9 december 1973 beslöt organisationen om ytterligare en sänkning av oljeproduktionen med 5 % fr. o. m. den 1 januari 1974 räknat på december månads reducerade produktion. Innan detta beslut trätt i kraft ändrade OAPEC vid ett möte i Kuwait den 24 december 1973 sitt ställningstagande. Organisationen beslöt då att i stället höja produktionen med 10 procentenheter. Härigenom skulle produktionsbegränsningen fr. o. m. januari 1974 bli 15 % jämfört med produktionen i september 1973.

Alla oljexporterande länder har haft ett starkt intresse av att höja sina intäkter av oljeproduktionen. De leveransbegränsningar, som motiveras av utrikespolitiska skäl, har kunnat utnyttjas i prispolitiskt syfte. Genom den oljebrist som uppstått har det blivit lättare att genomföra drastiska prishöjningar. Beslut om prishöjningarna har som regel fattats inom den organisation som omfattar praktiskt taget alla oljexporterande länder, OPEC (Organization of Petroleum Exporting Countries). Sålunda beslöt man vid ett möte i Kuwait den 16 oktober 1973 att höja producentländernas ersättning för råolja med ca 75 %. För importländerna innebär detta en höjning av råoljepriset med inmot 50 % (cifpriset). Vid ett möte i Teheran den 23 december 1973 fattade ett antal OPEC-länder beslut om ytterligare en dryg fördubbling av producentländernas ersättning för råolja. Detta beslut väntas bli normerande för alla OPEC-länder. För importländerna innebär de båda besluten en sammanlagd höjning av importpriserna för råolja med mer än 150 %.

Vilka konsekvenser oljekrisen kan tänkas få på den ekonomiska utvecklingen i OECD-länderna hänger väsentligen samman med graden av oljeberoende i olika länder.

Industriländernas förbrukning av energi har sedan lång tid tillbaka ökat starkt. Oljan spelar en stor och växande roll för att tillgodose energibehoven. Det är därför uppenbart att begränsningar i tillförseln av olja får effekter för nästan alla sektorer i ett modernt industrisamhälle, även om dessa effekter kan vara svåra att isolera och kvantifiera. Självfallet får ett genomslag av de höjda oljepriserna betydande effekter på ländernas prisnivåer och betalningsbalanser samt, på sikt, på deras industriella struktur.

Olja är numera den viktigaste energikällan i industriländerna. För OECD-området som helhet svarar olja för drygt hälften av det totala energibehovet (tabell 4). Härutöver är olja en viktig insatsvara i tillverkningsindustrin. Stora skillnader i beroendet av olja som energikälla föreligger dock mellan olika industriländer. Förenta staterna och Storbritannien uppvisar det minsta beroendet, eller ca 45 %, medan detta i Japan, Italien och Sverige uppgår till 75 à 80 % och i Danmark till över 90 %.

Tabell 4. De olika energislagens andelar av den totalt tillförda energin i olika länder och länderområden 1971

(procent)

	Olja	Fasta bränslen	Naturgas	Kärnkraft	Vattenkraft
Förenta staterna	45,4	19,1	33,2	0,6	1,7
Canada	53,4	11,6	22,6	0,7	11,7
Japan	75,2	19,9	1,0	0,7	3,2
Danmark	91,5	8,5	—	—	—
Finland	53,6	29,6	—	—	16,8
Frankrike	66,4	22,0	6,8	1,5	3,3
Förbundsrepubliken Tyskland	54,9	36,6	7,3	0,6	0,6
Italien	79,7	6,6	9,6	0,7	3,4
Nederländerna	60,4	5,6	33,8	0,2	0,0
Norge (avser 1972)	49,0	7,0	—	—	44,0
Storbritannien	45,6	43,5	7,7	3,0	0,2
Sverige	74,1	11,5	—	0,1	14,3
Västeuropa	61,5	25,8	8,4	1,1	3,2
OECD	53,9	21,1	21,4	0,8	2,8

Naturgas och kol svarar för vardera drygt 20 % av primärenergien i OECD-området. Inhemsk naturgas är den näst viktigaste energikällan i Förenta staterna, Nederländerna och Canada. Kol är i Storbritannien en nästan lika viktig energikälla som olja, och täcker även i Förbundsrepubliken Tyskland, Belgien och Frankrike en väsentlig del av energibehovet. Användningen av kärnkraft är ännu totalt sett av liten betydelse. Vattenkraft ger nämnvärda bidrag till den totala energitillförseln enbart i ett fåtal länder, såsom Canada, Finland, Norge och Sverige.

Vad beträffar förbrukningen av energi inom olika användningsområden kan konstateras att oljeberoendet för alla industriländer är högt inom samfärdssektorn. För andra användningsområden, särskilt industrin, skiljer sig däremot oljeberoendet avsevärt mellan olika länder. Vad gäller industrisektorn svarar i Förenta staterna olja för endast ca 20 % av energitillförseln, medan motsvarande andelar för Japan och Italien är 65 à 70 %. Den huvudsakliga energikällan för industrin i Förenta staterna liksom i Canada är i stället inhemsk naturgas. Även i de västeuropeiska länder som har stora inhemska energitillgångar i form av främst kol och naturgas, dvs. Förbundsrepubliken Tyskland, Storbritannien och Nederländerna, är industrins oljeberoende relativt sett mindre än genomsnittet för övriga industriländer.

För övriga användningsområden för energi — i huvudsak uppvärmning och belysning — är oljeberoendet något mer enhetligt mellan olika länder än vad gäller industrin. Även här föreligger emellertid betydande skillnader. Förenta staterna och Storbritannien är relativt lite oljeberoende medan Japan och Italien är starkt beroende.

Eftersom de olika användningsområdena för olja har varierande tyngd i olika länders ekonomier blir också fördelningen av den totala

oljekonsumtionen på dessa områden olika. Sålunda förbrukar industrin i Förenta staterna och Canada ca 25 % av den totala oljekonsumtionen i dessa länder. Motsvarande andelar är i Japan och Storbritannien däremot 50 à 55 %. Spegelbilden härav utgörs av samfärdselsektorn. Inom denna sker i Förenta staterna drygt hälften av oljeförbrukningen, medan dess andel av oljekonsumtionen i Japan och Västeuropa är drygt 20 % resp. 30 %. Andelen av oljekonsumtionen som går till uppvärmning och belysning skiljer sig däremot inte fullt lika mycket mellan de större OECD-länderna.

Denna bakgrundsinformation ger en första utgångspunkt för att i stora drag bedöma vilka möjligheter som finns för olika länder att undvara olja utan att få vidkännas allvarligare störningar i produktion och sysselsättning. Man måste därvid främst ta hänsyn till dels andelen olja i den totala energiförbrukningen, dels andelen av totala energiförbrukningen som går till industriändamål. Även möjligheterna att begränsa förbrukningen av oljeprodukter för privat konsumtion är här av betydelse. Mot bakgrund av vad som nyss nämnts skulle bland de större OECD-länderna Japan och Italien ha de största svårigheterna att undvara olja, medan å andra sidan Förenta staterna och Canada skulle ha lättast att klara en begränsning i tillförseln av oljeprodukter.

Faktorer av stor betydelse för att bedöma konsekvenserna för olika länder av de aktuella nedskärningarna av oljeleveranserna är härutöver graden av självförsörjning med olja samt oljeimportens fördelning på leverantörländer. Vad gäller Förenta staternas självförsörjningsgrad är den ca 75 % medan däremot Västeuropas är endast 5 %. Japan är helt beroende av importerad olja. Av Västeuropas och Japans oljeimport kommer ungefär hälften från de oljeproducerande länder som beslutat om nedskärningar i leveranserna, medan Förenta staternas beroende av import av olja från dessa länder är ringa.

Sammantaget innebär vad som nu sagts att förutsättningarna för att vid en begränsning av oljeimporten uppehålla produktion och sysselsättning är mycket varierande mellan olika länder. Samtidigt är nedskärningarna i tillförseln från de oljeproducerande länderna delvis av selektiv karaktär. Konsekvenserna för olika länder förefaller därför bli högst olika. Japan och vissa västeuropeiska länder kan få påtagliga kännningar redan vid en relativt begränsad nedskärning. I Förenta staterna skulle däremot den omedelbara effekten på produktion och sysselsättning sannolikt bli förhållandevis liten även vid ett fullständigt leveransstopp från de berörda OAPEC-länderna.

Vid en mer omfattande och varaktig nedskärning av oljeleveranserna skulle konsekvenserna för industriländerna givetvis bli avsevärt mera genomgripande. Efter hand skulle det bli nödvändigt att anpassa produktionsstruktur och konsumtionsmönster till de ändrade förutsättningarna. En faktor av betydelse i detta sammanhang är den spridning mel-

lan olika länder av effekter på produktionen som sker genom utrikes-handeln.

Många länder har redan försökt begränsa förbrukningen av olje-produkter. Genomgående har syftet därvid varit att hålla produktion och sysselsättning uppe. I flertalet länder har oljebolagen kvoterat leveranserna till alla kunder. I några fall har dock undantag gjorts för industrin. De statliga åtgärderna har hittills i allmänhet varit ganska begränsade och i huvudsak riktat sig mot privatbilismen. I flera väst-europeiska länder med början i Nederländerna har sålunda förbud införts mot bilkörning på helger. Även hastighetsbegränsningar har införts för att nedbringa bensinförbrukningen. Härutöver har en neddragning av inomhustemperaturen rekommenderats i många länder i syfte att spara olja till mer väsentliga ändamål. Begränsningar i användningen av elektrisk energi har införts i bl. a. Finland och Storbritannien.

De mest omfattande begränsningsåtgärderna på energiområdet i Väst-europa har vidtagits i Storbritannien. Sålunda har tredagarsvecka införts i industrin från början av 1974. Detta har emellertid inte bara samband med oljekrisen, utan har också motiverats av konflikter på arbetsmarknaden.

I Förenta staterna inriktas begränsningsåtgärderna på en kvotering av bensin- och oljeförbrukningen. Därvid märks särskilt inskränkningar av bränsleleveranserna till privatbilismen och trafikflyget. Bland åtgärderna ingår bestämmelser om produktionsinriktningen i raffinaderierna, varvid bensinproduktionen i viss utsträckning skärs ned till förmån för andra produkter. Som ett ytterligare led i energibesparingen har sommartid införts.

Tillgängliga prognoser för den internationella ekonomiska utvecklingen under 1974 utarbetades väsentligen innan några nedskärningar i oljetillförseln beslutats. Dessa prognoser pekade, som jag tidigare nämnt, på att den ekonomiska expansionen kunde väntas fortgå i en tillfredsställande takt, som dock beräknades bli något lägre än under 1973. Förutsättningarna för dessa bedömningar har nu väsentligt ändrats. Några nya detaljerade prognoser för den ekonomiska utvecklingen 1974 har av naturliga skäl ännu inte kunnat utarbetas i olika länder. På officiellt håll har man också genomgående varit påtagligt återhållsam med att offentliggöra några mera preciserade bedömningar av de ekonomiska utsikterna även på kort sikt. Vad som hittills i enstaka fall publicerats är relativt grova uppskattningar avseende i huvudsak utvecklingen av totalproduktionen, arbetslösheten och priserna. Dessa uppskattningar vilar på varierande förutsättningar beträffande oljekrisens omfattning och varaktighet.

En officiell prognos i Förenta staterna anger att totalproduktionen 1974 till följd av inskränkningarna i oljeleveranserna kan väntas växa ca 2 procentenheter långsammare än vad som annars skulle blivit fallet.

Arbetslösheten väntas därvid öka från 4,5 % 1973 till ca 6 % 1974. Det har vid prognosen antagits att oljeembargot kvarstår hela året samt att huvudbördan i nedskärningarna skall kunna bäras av bilismen och bostadsuppvärmningen. Från kanadensisk sida räknar man med tämligen begränsade verkningar av oljekrisen. Till följd av i första hand indirekta effekter genom utrikeshandeln förutses en produktionstillväxt som är drygt 1 procentenhet lägre än under normala betingelser. För Japans del räknar man på officiellt håll med att nedskärningen av oljeimporten kommer att avsevärt begränsa ökningen av totalproduktionen under 1974.

Från västeuropeiskt håll är prognoserna mer sparsamma. Den brittiska regeringens bedömning är att produktionen i Storbritannien 1974 kan komma att falla avsevärt under den nivå som man tidigare hoppats på. Med hänsyn till den rådande osäkerheten om tillförseln av olja under 1974, måste man nu vara beredd att acceptera en levnadsstandard, som i stort sett är oförändrad jämfört med 1973. I Nederländerna har med anledning av oljekrisen en ny expertprognos utarbetats för den ekonomiska utvecklingen 1974. Härvid har förutsatts att råoljetillförseln minskar med 35 % i volym under hela 1974 samt att världshandeln stagnerar. Med dessa förutsättningar beräknas totalproduktionen bli i huvudsak oförändrad och antalet arbetslösa öka kraftigt. Med hänsyn till de begränsade produktionsmöjligheterna beräknas något utrymme inte finnas för ökning av den privata konsumtionen, bostadsbyggandet eller för offentliga utgifter. Bytesbalansen väntas svänga från ett överskott på nästan 7 miljarder gulden 1973 till ett underskott 1974.

Oljekrisen får givetvis återverkningar även på den internationella handeln. Även vid en relativt begränsad bristsituation torde tillväxten i världshandeln bli påtagligt svagare än under år 1973. Under antagande om en mera omfattande och utdragen nedskärning av oljeleveranserna kommer direkt därav en neddragande effekt på den internationella handelns volym. Effekter härutöver är att exportförmågan i industriländerna kan minska, samtidigt som vissa varukvantiteter som annars skulle ha exporterats i viss utsträckning kan komma att hållas kvar inom resp. land. Häremot står emellertid att importbehovet för en rad produkter kan öka till följd av brist på vissa oljebaserade insatsvaror. Dessa bristfenomen skulle dock sannolikt vara relativt likartade i många industriländer, varför det är tveksamt om detta totalt sett skulle få någon expansiv effekt på handelsutbytet.

En väsentlig fråga vid bedömningen av världshandelns utveckling 1974 är huruvida den kan komma att hämmas av brist på bunkerolja. Även vid en prioritering till förmån för sjöfartens behov kan det bl. a. till följd av geografiska obalanser i utbud och efterfrågan av bunkerolja uppstå störningar i sjöfrakterna. Sådana störningar har redan i vissa

fall blivit märkbara. För den fortsatta utvecklingen blir det av stor betydelse i vilken utsträckning ett effektivt samarbete mellan de berörda länderna kan komma igång. Det kan tilläggas att även luft- och landtransporter berörs av bristande tillgång på drivmedel. Det är dock mindre sannolikt att lastkapaciteten skulle komma att utgöra en begränsande faktor för den internationella handeln.

OECD-länderna hade under år 1973 ett överskott om drygt 5 miljarder dollar i sin sammanlagda bytesbalans gentemot omvärlden. Överskottet bedömdes tidigare kunna öka inte oväsentligt 1974. De kraftiga prishöjningarna på oljeprodukter har givetvis helt ändrat förutsättningarna för denna prognos. Vid en jämfört med 1973 oförändrad importvolym av olja skulle OECD-områdets utgifter för olja kalkylmässigt öka med ett belopp av storleksordningen 50 miljarder dollar år 1974. Detta skulle innebära nästan en fördubbling av värdet av OECD-ländernas import från övriga länder. En del av de valutaintäkter som därvid skulle tillfalla de oljeexporterande länderna skulle visserligen användas för löpande import från OECD-länderna, men denna del torde inte bli större än att OECD-områdets samlade överskott gentemot omvärlden skulle förbytas i ett betydande underskott.

Beräkningarna kompliceras om hänsyn även tas till begränsningarna i tillförseln och förbrukningen av oljeprodukter. De direkta effekterna härav innebär i och för sig givetvis en lägre importutgift än den som nyss nämnts för OECD-länderna och sannolikt lägre exportinkomster från försäljning till de oljeproducerande länderna. Om begränsningen i oljetillförseln blir så stor att produktion och sysselsättning i mera betydande grad påverkas uppkommer därutöver, som tidigare behandlats, indirekta effekter på den internationella handeln, vilkas betydelse för olika länders bytesbalanser liksom för OECD-områdets totala bytesbalans nu är svår att kvantifiera. Det finns dock anledning att räkna med att Förenta staternas och Canadas bytesbalanser skulle bli tämligen opåverkade. Försämringen skulle således drabba Västeuropa och Japan.

De oljeproducerande ländernas valutaintäkter har hittills i betydande utsträckning placerats i en eller annan form på de europeiska och amerikanska kapitalmarknaderna, och det finns anledning att räkna med ett fortsatt återflöde av kapital till OECD-området. Härigenom skulle en försvagning av områdets samlade bytesbalans i stor utsträckning kunna finansieras. Återflödet kan emellertid väntas bli ojämnt fördelat mellan enskilda länder. Man kan inte utesluta möjligheten att denna fördelning även påverkas av en ökad rörlighet i de internationella kapitalströmmarna. Det är sålunda inte alls givet att länder med försvagad bytesbalans får en motsvarande ökning i kapitalinflödet. För sådana länder kan det följaktligen bli svårare att upprätthålla jämvikt i betalningsbalansen vilket kan leda till en oförenlig strävan länderna emellan att förstärka sina bytesbalanser.

För de icke oljeproducerande råvaruländerna kan betalningsläget till följd av oljeprisstegringarna bli avsevärt försämrat, då utjämnande kapitalströmmar från oljeländerna inte torde kunna påräknas i samma utsträckning som för industriländerna totalt sett. Trots att råvaruländernas valutareserver till följd av den starka prisstegringen på råvaror kraftigt förbättrats under de senaste två åren kan för enskilda u-länder betydande betalningssvårigheter uppkomma.

Den allmänna ekonomiska politiken i OECD-länderna har präglats av en avvaktande hållning inför oljekrisen. I vissa länder har dock ekonomisk-politiska åtgärder vidtagits, vilka mer eller mindre direkt aktualiserats av begränsningarna i oljetillförseln och prishöjningarna på oljeprodukter.

Den brittiska regeringen framlade i december 1973 ett program för att begränsa efterfrågan inom landet. Tyngdpunkten ligger på en nedskärning och omprioritering av de offentliga utgifterna, främst för investeringar. I Förbundsrepubliken Tyskland har genomförts vissa uppmjukningar i den restriktiva ekonomiska politiken. Sålunda har den tillfälliga investeringsskatten om 11 % avskaffats från ingången av december 1973. Vidare har vissa ytterligare lättnader på investeringsområdet beslutats. I Nederländerna har regeringen genom fullmaktslagstiftning i december 1973 fått vidsträckt befogenheter att vidta åtgärder främst av inkomstpolitiskt slag i syfte att begränsa verkningarna av oljekrisen. Regeringen kan sålunda bl. a. kontrollera löner och anställningsförhållanden för alla inkomsttagare. Vidare måste företagen ha tillstånd av regeringen för att få avskeda anställda. I Danmark har regeringen beslutat föreslå folketinget ett allmänt pris- och vinststopp under januari och februari 1974.

Sveriges energiförsörjning

Innan jag går in på de tänkbara återverkningarna av oljekrisen på den svenska ekonomin vill jag i korthet erinra om hur vår energiförsörjning hittills sett sig och utvecklats. I bilaga 1 återges vissa tabeller över den svenska energiförsörjningen. Vår förbrukning av energi tar mindre än 1 % av världskonsumtionen men är per capita räknat bland världens högsta. Den av de slutliga konsumenterna nyttiggjorda energin beräknas för 1971 ha uppgått till ca 235 TWh (1 TWh = 1 miljard kWh). Då betydande förluster uppstår i samband med omvandling, överföring och användning motsvarades denna konsumenternas förbrukning av leveranser om ca 360 TWh.

Huvudparten av den producerade energin kom ur importerade oljeprodukter. 1972 låg dessas andel över 70 %. Andra importbränslen, kol och koks, svarade för knappt 5 % medan återstoden — omkring en fjärdedel — genererades ur inhemska energikällor, främst då vattenkraften. Utvecklingen under efterkrigstiden fram till denna fördelning

mellan bränsleslagen har karakteriserats av en fortgående stark ökning av oljeprodukternas andel. Denna har skett jämsides med en ökning om 5—7 % av den totala årliga energiförbrukningen. Samtidigt har fasta bränslen såsom stenkol, koks, ved och torv inte kunnat försvara sin marknadsställning. Denna utveckling belyses för perioden 1965—1972 i tabell 5.

Tabell 5. Totalt levererad energi 1965 och 1972 fördelad på energislag

	Andel i procent		Förändring i % per
	1965	1972 ¹	år 1965—1972
Oljeprodukter ²	64	72	6,1
Kol och koks	8	4	-4,4
Vattenkraft	18	16	2,6
Kärnkraft	—	0	
Lutar, ved och avfall	10	8	1,0
Totalt levererad energi	100	100	4,5

¹ Normalår, dvs. ett år med normala temperaturförhållanden och vattentillrinning.

² Därav för elproduktion: 1965 2 %, 1972 12 %.

För vår oljeförsörjning är vi helt beroende av import. Dels importerar vi raffinerade oljeprodukter. Dessa svarar för 60 % av den totala oljeförbrukningen. Denna införsel uppgick 1972 till ca 19 miljoner ton (ca 21 miljoner m³). Dels importerar vi råolja som vidareförädlas vid svenska raffinaderier och svarar för återstående 40 % av konsumtionen. Importen av råolja var 1972 drygt 11 miljoner ton.

F. n. finns det tre petroleumraffinaderier i Sverige med en sammanlagd kapacitet på ca 12 miljoner ton råolja per år. Färdigvarornas sammansättning varierar med råoljans ursprung och anläggningarnas tekniska utrustning. Den ungefärliga fördelningen av produktionen i de svenska raffinaderierna framgår av följande uppställning. Jag vill erinra om att fördelningen mellan de olika produkterna kan förskjutas endast i relativt begränsad omfattning.

	Procent
Gasol	3
Bensin	15
Fotogen	2
Tunna eldningsolja	35
Tjocka eldningsolja	45
	100

När det raffinaderi vid Brofjorden, som nu uppförs, tas i drift hösten 1974 stiger den inhemska raffinaderikapaciteten till ca 60 % av den svenska oljekonsumtionen.

Drygt hälften av råoljeimporten till våra raffinaderier hämtades 1972 från Mellersta Östern och Nordafrika (48 % från arabstaterna samt 4 %

från Iran). Bland övriga ursprungsländer återfinns Nigeria med 26 %, Venezuela med 13 % och Sovjetunionen med 7 % av råoljeimporten.

Större delen av de importerade färdigprodukterna kom från Väst-europa. De största västeuropeiska exportörerna till Sverige var Storbritannien (24 %), Danmark och Belgien (vardera 9 %), Norge (7 %) och Nederländerna (6 %). De här nämnda länderna är för sin råoljeförsörjning i hög grad beroende av import från arabländerna. Detta indirekta beroende gäller inte med samma styrka införseln från Sovjetunionen och från det karibiska området, vilka 1972 svarade för 19 % resp. 11 % av vår import av raffinerade oljeprodukter.

De fasta bränslena har som jag förut nämnt kommit att spela en allt mindre roll i vår energiförsörjning. 1970 förbrukades ca 1,7 miljoner ton stenkol, varav 1,2 miljoner ton för produktion av gas och koks. Då sedermera även Stockholms gasverk övergått från kol till lättbensin för stadsgastillverkningen har kolförbrukningen ytterligare minskat. Under 1973 beräknas enligt energiprognosutredningen kolförbrukningen uppgå till ca 1,2 miljoner ton.

Den totala koksförbrukningen uppgår f. n. till drygt 2 miljoner ton. Drygt 80 % används för processändamål inom järn- och stålverken. Ungefär 3/4 av den totala förbrukningen importerats men då koksverket i Luleå tas i bruk beräknas koksimporten minska med ca 0,5 miljoner ton men i gengäld ökar då importbehovet av kokskol med ca 1 miljon ton.

Skogsprodukter kommer endast i ringa omfattning till direkt användning som bränsle och då i stort sett endast inom skogsindustrierna, där man tar till vara energiinnehållet i avfallslutar samt i bark och annat avfall vid virkets förädling. Härvid produceras dels värme för den egna processen dels elkraft genom förbränning och avfallslutar. Under 1970 producerades 2,5 TWh, motsvarande ca 4 % av den totala elkraftproduktionen.

Produktionen av torv för bränsleändamål har sedan slutet av 1960-talet praktiskt taget helt upphört. Energiutvinning ur sopor och avfall sker i dag i begränsad omfattning huvudsakligen för att få en kontrollerad avfallsdestruktion.

Elenergiförsörjningen i Sverige baserades fram till mitten av 1960-talet praktiskt taget helt på vattenkraft. Vid normal vattentillgång tillgodosåg vattenkraften, med endast mindre tillskott av oljeeldad mottryckskraft, dvs. kombinerade värme- och kraftverk, helt elkraftbehovet under alla delar av året. Oljeeldade kondenskraftverk för enbart elproduktion sattes in som komplement under högbelastningstid och under perioder med dålig vattentillgång. Under senare år har oljekraft i allt större utsträckning även producerats som baskraft så att vattenkraftens andel av den totala elkraftproduktionen nu nedgått till ca 75 %. Från och med 1972 produceras även kärnkraft i nämnvärd omfattning men svarar ännu för endast ett par procent av elproduktionen. Redan

under 1974 kommer denna andel att stiga inte oväsentligt i samband med att tre kärnkraftaggregat tas i drift.

Vad beträffar användningsområdena för energin kan man särskilja tre större konsumentgrupper: industri med drygt 40 %, samfärdsl med ca 16 % samt bostäder och övrigt med drygt 40 % av förbrukningen. De industribranscher som 1970 förbrukade mest energi redovisas i tabell 6.

Tabell 6. Energiförbrukning i vissa industribranscher 1970

	Total energiförbrukning		Total energiförbrukning per arbetare (1 000 kWh/arb.)
	TWh	%	
Massa och pappersindustri	62	41	1 300
Järn- och metallverk	31	21	625
Jord- och stenindustri	13	9	429
därav cement- och kalkindustri	7	5	3 795
Verkstadsindustri	13	9	47
Kemisk industri	11	8	264
Hela industrin	150	100	233

Av industrins energibehov tillfördes hälften direkt i form av olika oljeprodukter. Därtill kan läggas den indirekta tillførsel som sker genom att elkraften till viss del baseras på olja. Elkraften svarade för 22 % av industrins energiförsörjning medan återstoden — 28 % — kom från fasta bränslen.

I transportsektorns energiförbrukning utgör oljornas andel hela 97 %; elkraft för järnvägar etc. svarar för återstoden. Detta betyder att denna sektor tar i anspråk ca 22 % av oljekonsumtionen i landet. Bensin är den viktigaste posten i denna förbrukning. Energiprognosutredningen uppskattar för 1972 åtgången av bensin till 4 miljoner m³. Driften av personbilar tar huvudparten (ca 90 %) av detta. Konsumtionen av övriga motorbränslen såsom dieselolja, motorfotogen men exkl. bunkerolja och flygdrivmedel uppgick till ca 2 miljoner m³. Förbrukarna återfinns inom lastbilstrafiken, jord- och skogsbruk, fisket etc.

Energiförbrukningen 1972 för övriga konsumenter, dvs. bostäder, skolor, sjukhus, kontor, affärer m. m. uppgick till 159 TWh. Fördelningen på olika bränsleslag framgår av tabell 7.

Tabell 7. Energiförbrukningen inom huvudgruppen bostäder, handel m. m.

	TWh	%
Oljeprodukter	126	79
Kol och koks	1	1
Inhemska bränslen	4	2
Stadsgas	1	1
El	27	17
Totalt	159	100

Olja och fasta bränslen används uteslutande för uppvärmning. Av elförbrukningen används ca 20 % för belysning, ca 10 % för uppvärmning inkl. vattenuppvärmning och återstoden, ca 70 %, för andra hushållsändamål samt inom sjukvård, undervisning, förvaltning, handel etc. Sammantaget innebär detta att större delen av energikonsumtionen inom denna sektor avser uppvärmning inkl. produktion av varmvatten.

Ransoneringspolitiken

Ransoneringspolitiken ingår som en del av försörjningsberedskapen. I Sverige finns beredskapslagstiftning som i kristider skall ge rättslig grund för åtgärder som är nödvändiga för att tillgodose behovet av viktiga förnödenheter och för att åstadkomma en ändamålsenlig hushållning. Dessa lagregler, allmänna ransoneringslagen och allmänna förfogandelagen, är s. k. fullmaktslagar och anger endast en allmän ram beträffande arten och innehållet i de bestämmelser regeringen får meddela. Lagarna ger regeringen fullmakt att reglera samhällets produktion, tillgångar och förbrukning på ett från försörjningssynpunkt ändamålsenligt sätt.

Regeringens åtgärder till följd av oljekrisen har fortlöpande anpassats till den aktuella situationen. Redan när krigshandlingarna i Mellersta Östern pågick i oktober 1973 vidtogs vissa förberedande åtgärder inför möjligheten att vår oljeimport skulle komma att minska. Så snart den första uppskattningen förelåg om vilken omfattning nedskärningen av oljetillförseln skulle få fattade regeringen i mitten av november beslut om att påbörja en sparkampanj, som syftade till en minskning av oljeförbrukningen med 15 %. Kampanjen riktade sig till alla kategorier av oljeförbrukare. Olika sätt att spara energi anvisades, bl. a. sänkning av rumstemperaturen, avstängning av varmvatten under vissa tider, begränsat utnyttjande av bilar m. m. Samtidigt begärde regeringen i en proposition riksdagens samtycke till att allmänna ransoneringslagen och allmänna förfogandelagen skulle äga tillämpning t. o. m. den 30 november 1974. Eftersom betydande samband finns mellan förbrukningen av olja och elkraft beslöt regeringen att i särskild proposition föreslå riksdagen att anta en lag om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft.

Oljeimporten fortgick i stort sett utan störningar t. o. m. november. Flertalet företag hann göra den sedvanliga upplagringen inför bränslesäsongen. Lagerläget vid månadsskiftet september/oktober var för samtliga oljeprodukter gott.

Under senare hälften av november kom rapporter från oljebolagen om en förutsedd begränsning av oljetillförseln till Sverige fram t. o. m. januari 1974. Regeringen vidtog då ytterligare åtgärder, främst vissa överenskommelser med oljebolagen om bl. a. frivillig nedskärning av leveranserna av eldningsolja för uppvärmningsändamål.

En svårighet vid utformningen av de åtgärder som regeringen vidtagit har varit den brist på säker information om utvecklingen på oljemarknaden som förelegat. Detta har gällt såväl produktionsutvecklingen vid oljekällorna i arabländerna som tillförseln till Västeuropa och den där tillgängliga raffinaderikapaciteten. Till detta kommer svårigheten att bedöma effekten av exportrestriktioner i andra länder ifråga om raffinerade produkter.

Riksdagen godkände den 11 december 1973 regeringens förslag i de tidigare nämnda propositionerna. Tre dagar senare beslöt regeringen att tillämpa de nämnda lagarna. Även lagen om kommunal kristidsförvaltning sattes i tillämpning. Kungörelse om ransonering av flytande bränsle, m. m. samt av elektrisk kraft utfärdades. I dessa anges också vilka myndigheter som skall svara för olika ransoneringsåtgärder.

Huvudansvaret för handhavandet av regleringen ligger på bränslenämnden som är ett nyinrättat självständigt organ knutet till överstyrelsen för ekonomiskt försvar. Bränslenämnden har det överordnade ansvaret för ransoneringen av olja, bensin och andra flytande bränslen. Bränslenämnden fördelar landets tillgångar av dessa bränslen till olika huvudändamål. Vad gäller fördelningen av flytande bränsle för motordrift bestäms fördelningen mellan olika förbrukningsändamål i samråd mellan bränslenämnden och transportnämnden.

Sjöfartsverket har hand om ransoneringen ifråga om sjöfart och luftfartsverket ifråga om luftfart. Statens jordbruksnämnd sköter i huvudsak ransoneringen ifråga om motordrift inom jordbruks-, trädgårds- och fiskerinäringarna. Ansvar för ransoneringens genomförande i tekniskt hänseende vilar, såvitt gäller flytande bränsle för motordrift, på transportnämnden. Vissa andra myndigheter och organ tilldelas särskilda kvoter av flytande bränsle och handhar då regleringen inom sitt område. Länsstyrelserna och kristidsnämnderna prövar vissa frågor om tilldelningen av flytande bränsle till förbrukarna.

Allmänna bestämmelser för elransoneringen ges i kungörelsen om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft. Föreskrifter om elförbrukningen utfärdas av statens elransoneringsnämnd (SERN) som i likhet med bränslenämnden är ett nyinrättat organ.

För att samordna de olika departementens och myndigheternas handläggning av frågor om energiförsörjningen på kort sikt har en särskild försörjningsberedning under handelsministerns ordförandeskap tillsatts. Vidare har ett energiråd tillskapats för att biträda regeringen vid utformningen av energipolitiken på såväl lång som kort sikt. I rådet ingår representanter för bl. a. de politiska partierna, löntagargenorganisationerna och olika näringsgrenar.

I mitten av december förelåg en prognos angående oljeimporten under perioden december 1973—februari 1974. En ytterligare minskning av importen förutsågs. För perioden december—februari uppskat-

tades importbortfallet till drygt 20 % för bensin och över 30 % för motorbrännolja och eldningsolja i förhållande till förväntad import i ett normalläge. Bortfallet i importen av gasbensin för framställning av plaster, kemikalier m. m. uppskattades till drygt 20 %. Nedgången i importen av råolja beräknades till ca 15 %. Genom att raffinaderierna också disponerar råolja från sina lager kan deras kapacitet i stort utnyttjas. Detta betyder att nedgången i tillförseln till marknaden, dvs. import och inhemsk produktion, inte är lika markant som bortfallet av import. För bensin beräknades under december—februari tillförselbortfallet till 14 %, för motorbrännolja och eldningsolja till 22 % och för tjock eldningsolja till 24 %. De bedömningar om energibalansen som då kunde göras låg till grund för bränslenämndens och statens ransoneringsnämnds beslut om ransoneringen. En ny enkät för perioden december—februari som utförts vid årsskiftet visar på en i förhållande till nyss nämnda prognos oförändrad tillförsel av råolja och eldningsolja. För bensin förutses emellertid ett bortfall i tillförseln om 25 à 30 % om hänsyn togs även till produktionsökningen av gasol och en förutsedd ökning av framställningen av plastråvaror. Dessa produktionsökningar sker genom att raffinaderiprocesserna läggs om i syfte att trygga råvarutillförseln till ett flertal viktiga industribranscher, bl. a. verkstadsindustrin och den kemiska industrin. De nya siffrorna över tillförseln av bensin föranleder ingen ändring i den beslutade ransoneringen.

En utgångspunkt vid utformningen av ransoneringsbestämmelserna har varit dels att bibehålla produktion och sysselsättning på en hög nivå, dels att förbrukningen av energi under ransoneringstiden inte får vara större än att beredskapslagren av olja i stort sett hålls intakta. Inskränkningarna riktar sig på grund härav huvudsakligen mot hushållens energikonsumtion.

Ransonering av drivmedel införs den 8 januari 1974. Den första ransoneringsperioden gäller till den 28 februari. Alla registrerade personbilar får en standardranson av 100 liter. Till övriga registrerade fordon (främst lastbilar och bussar) är standardransonen avvägd för en körsträcka av ca. 80 mil. Fordon i yrkesmässig trafik tilldelas utöver standardransonen en förskottsranson.

Vissa mängder bensin, motorfotogen och motorbrännolja reserveras för tilldelning efter särskild prövning (behovranson) till angelägna ändamål inom främst transportväsende, jordbruk och fiske. Transportnämnden, som tekniskt ansvarar för drivmedelsransoneringen, kvoterar behovransonerna till de olika länsstyrelserna. Ansökan om extratilldelning görs hos länsstyrelsen i det län där fordonsägaren är bosatt. Från den behovranson som beviljas görs avdrag för den förskottsranson som kan ha utgått.

Bränslenämnden räknar för transportsektorn med en ny ransone-

ringsperiod med standardranson fr. o. m. mars 1974 om inte försörjningsläget väsentligt förändras. Längden av denna ransoneringsperiod och standardtilldelningens storlek får fastställas med hänsyn till då rådande försörjningsläge.

För eldningsolja gäller från den 8 januari i år att tilldelningen till förbrukare inom industrin som använder mer än 350 m³ per år sker genom särskilda tillstånd. Övriga industriförbrukare får sin tilldelning reglerad genom en kvotering i handelsledet. Riktpunkten är att åstadkomma en besparing med 10 % i förhållande till av företagen planerad förbrukning. Bränslenämnden skall söka vägar att genomföra besparingar på ett sådant sätt att produktion och sysselsättning störs på minsta möjliga sätt.

Den i november överenskomna begränsningen i oljeleveranserna bl. a. för uppvärmningsändamål ersätts den 8 januari av ransoneringsbestämmelser. För uppvärmning av bostäder m. m. och varmvattenberedning blir tilldelningen av eldningsolja ca 25 % lägre än behovet under ett år med normala temperaturer. Graden av påfrestningar för den enskilde blir således beroende av hur sträng vintern blir. Den starka åtstramningen av bränsletilldelningen till bostäder m. m. återspeglar strävan att vidmakthålla produktionen och sysselsättningen på en hög nivå.

Flertalet tvångslagringspliktiga oljeföretag och storförbrukare har vid ingången av januari månad höjt sina tvångslager till den högre nivå som skall gälla för 1974. För eldningsolja gäller dock på sedvanligt sätt att lagren successivt får trappas ned till 70 % under de tre första månaderna. Denna nedtrappning kommer helt att utnyttjas. Ransonerings- och dieselolja har avvägts så att de kommersiella lagren successivt kommer att minska ned till tvångslagernivå under de närmaste månaderna.

Besparingsåtgärderna rörande elenergi har inledningsvis inriktats på restriktioner eller förbud mot viss elanvändning. Kvotransonering förbereds för alla förbrukare.

Restriktionerna, som trädde i kraft den 2 januari i år, är detaljerade och omfattar regler för förbrukningen av elenergi för en rad olika ändamål. Någon upprökning kan inte göras i detta sammanhang. Som exempel kan dock nämnas att extra elvärmeelement inte får användas i oljeeldade hus. Det är också förbjudet att använda elvärme i fritidshus när man inte vistas där. Vidare har reklam- och fasadbelysning m. m. förbjudits. Förutom totalförbud finns regler om hur mycket belysning som får användas i olika lokaler samt regler om var elvärme får användas.

För storförbrukarna — ca 5 000 — inriktas förberedelsearbetet på att elransoneringen skall kunna starta i början av februari, innebärande en reduktion av planerad förbrukning med 5 à 10 %. Ransoneringsgra-

den kommer att bli olika för olika branscher och för olika industrier. Utgångspunkten är att sysselsättningen såvitt möjligt inte skall påverkas.

För detaljförbrukarna, dvs. landets övriga ca fyra miljoner elkonsumenter, skall ransoneringen starta i februari. Den första ransoneringsperioden beräknas bli ca tre månader och reduktionen blir ca 20 %. Tilldelningen av elkraft vid ransoneringen baseras på tidigare förbrukning, anpassad till sedvanlig förbrukningsökning under vintern. Elransoneringsnämnden kommer att meddela bestämmelser om vissa dispensmöjligheter för sjuka och handikappade samt för familjer med spädbarn.

Syftet med samtliga ransoneringar är att hushålla med energiresurserna på bästa sätt. Det viktigaste är att värna produktion och sysselsättning och att slå vakt om viktiga samhällsfunktioner som sjukvård, undervisning och kommunikationer. Ransoneringarna kommer att medföra ingrepp i de levnadsförhållanden och den standard som under normala förhållanden betraktas som självklara. Alla har ett ansvar att lojalt följa ransoneringsföreskrifterna och därutöver så långt möjligt bidra med frivilliga besparingsåtgärder.

Den ekonomiska politiken

Den bild som hösten 1973 kunde tecknas av den ekonomiska utvecklingen tydde på en gynnsam konjunkturutveckling i Sverige under 1974 med en god ekonomisk tillväxt, en förbättrad sysselsättningssituation och en tillfredsställande utrikesbalans. Bilden var emellertid inte entydig. Sålunda pekade jag i prop. 1973: 165 med förslag till vissa ekonomisk-politiska åtgärder på att det också fanns spänningar och osäkerhetsmoment i ekonomin. Jag angav att de centrala uppgifterna för den ekonomiska politiken måste vara att söka motverka de balansrubbande inslagen i utvecklingen. Ökade åtgärder måste därför vidtas i syfte att bekämpa inflationen. Vidare skulle anpassningen av utbud och efterfrågan på arbetsmarknaden stödjas med en selektiv sysselsättningspolitik, liksom förbättrade sysselsättningsmöjligheter skapas på områden med svag efterfrågan. Bland andra centrala uppgifter för den ekonomiska politiken pekade jag på behovet att säkerställa en över tiden jämnare konsumtionsutveckling samt att stödja den industriella expansionen.

I sitt utlåtande över propositionen strök finansutskottet under att en bred enighet om behovet av expansiva åtgärder rådde i dåvarande läge. De ekonomisk-politiska åtgärder riksdagen fattade beslut om för en knapp månad sedan innebar sammanfattningsvis en förstärkning av den offentliga och privata konsumtionen, en ytterligare utbyggnad av den selektiva sysselsättningspolitiken och en intensifiering av kampen mot inflationen.

Oljekrisen gör att det inte nu är möjligt att göra en säker bedöm-

ning av konjunkturutvecklingen i vårt land, lika litet som i omvärlden, under 1974. Visserligen kan vi redan nu med relativt stor säkerhet göra bedömningar av de kraftigt höjda oljeprisernas effekt på vår ekonomi. Sålunda innebär de ställningstaganden de oljeproducerande länderna före årsskiftet gjort i prisfrågan, att vi har att räkna med en stegring av priset på råolja med mer än 150 % jämfört med läget i september 1973. Enbart den direkta effekten av den stegrade oljeprisnivån kan beräknas till ett par procent på konsumentpriserna. Kostnaden för vår import av råolja uppgick 1973 till drygt 1,3 miljarder kr. och av petroleumprodukter till drygt 3,6 miljarder kr. Den sammanlagda kostnaden för vår oljeimport kan 1974 beräknas stiga med mellan 4 och 6 miljarder kr., bl. a. beroende på tillförselns storlek. Denna ökade kostnad utgör naturligtvis en påfrestning på vår utrikesbalans. De höjda oljepriserna får vidare återhållande effekter på den ekonomiska utvecklingen såväl i Sverige som i andra industriländer.

Även om konsekvenserna på prissidan av oljekrisen låter sig i stort bedömas, är osäkerheten alltså mycket stor när det gäller störningarna i oljetillförseln. Detta gäller oljebristens såväl varaktighet som omfattning. Eftersom dessa faktorer på ett avgörande sätt bestämmer den ekonomiska utvecklingen är det som jag redan anfört inte nu möjligt att bilda sig någon säker uppfattning om vilka krav den ekonomiska politiken kommer att ställas inför. Härav följer att det inte heller nu kan anges i vilken mån och på vad sätt den tidigare inriktningen av den ekonomiska politiken för 1974 bör modifieras eller läggas om.

När det gäller begränsningarna i oljetillförseln kan olika antaganden göras. Om sålunda antas att leveransbegränsningarna stannar vid storleksordningen 15 % torde ransoneringsåtgärderna i huvudsak kunna begränsas till en nedskärning av hushållens energikonsumtion och mindre angelägen energiförbrukning inom näringslivet. En utgångspunkt är att man i detta liksom i andra fall skall prioritera sysselsättningen och därför företagets produktionsförmåga. Även om man i ett sådant fall inte skulle behöva inskränka produktionen genom direkta ransoneringsåtgärder får man dock i praktiken räkna med att det kan uppstå enstaka punktstörningar på grund av brist på främst petrokemiska råvaror, plaster m. m. Om man går ett steg vidare och antar att inskränkningarna i oljetillförseln skärps härutöver kommer produktionsmöjligheterna att påverkas. Effekterna blir givetvis beroende av oljebortfallets omfattning och ransoneringspolitikens utformning. Skulle bortfallet i oljetillförseln bli mindre än 15 %, kan självfallet ransoneringsåtgärderna ges en mildare utformning.

Bortsett från de direkta återverkningar på ekonomin vid de olika nivåer för oljetillförseln som nu antytts måste man räkna med olika indirekta effekter i form av påverkan på privat konsumtion, investe-

ringar, lager, export etc. Riktningen och omfattningen av denna påverkan beror på flera svårbestämbara faktorer.

I fråga om den privata konsumtionen har vi att beakta å ena sidan den påtvingade nedskärningen i energiförbrukning och de indirekta effekterna på vissa tjänster och energikrävande konsumtionskapitalvaror såsom bilar, elektriska hushållsapparater m. m. Å andra sidan kommer de starka prisstegringarna på oljeprodukter att reducera hushållens köpkraft. Till detta kommer att konsumenternas sparbetende i denna situation måste sägas vara väsentligt svårare att förutse än eljest. Av grundläggande betydelse för den totala privata konsumtionens utveckling är självfallet också sysselsättningsutvecklingen genom dess effekter på inkomstbildning och sparande. Även vad gäller näringslivets fasta investeringar och lagerinvesteringar leder oljekrisen till en betydande osäkerhet om utvecklingen.

Man måste utgå ifrån att effekterna av oljekrisen inte begränsas enbart till den inhemska efterfrågan. I stort sett motsvarande läge måste nämligen antas råda i övriga Västeuropa. Det innebär risk för ett bortfall av exportefterfrågan vid betydande begränsningar i oljetillförseln.

En viktig fråga för den ekonomiska politiken är vilka sysselsättnings effekter som skulle inträda vid en mer djupgående oljekris. Det finns skäl anta att därvid effekterna på sysselsättningen skulle bli mer begränsade än effekterna på produktionen på grund av förskjutningar i produktivitetens utvecklingen. Vidare torde man genom sådana lösningar som kortare arbetsvecka och minskad övertid kunna ytterligare begränsa antalet personer som helt friställs på grund av den minskade sysselsättningen.

På grund av här berörda omständigheter finns skäl att utgå från att inkomstbortfallet blir mindre än produktionsminskningen. Detta torde ytterligare förstärkas genom de möjligheter till arbetslöshetsunderstöd som finns och som även deltidsarbetslösa kan få. I detta sammanhang bör erinras om de betydande förbättringar av arbetslöshetsförmånerna som trätt i kraft från årsskiftet och som bl. a. innebär att oförsäkrade arbetslösa kan få en ersättning på 35 kr. per dag. Vidare bör erinras om att flertalet arbetslöshetskassor under hösten beslutat om betydande förbättringar av ersättningsbeloppen.

De problem som anmäler sig för den ekonomiska politiken blir vidare beroende av den bedömning man gör av oljekrisens varaktighet. Vid en pessimistisk bedömning av varaktigheten skulle uppmärksamheten behöva riktas mot att utveckla och stödja arbeten som avser alternativa vägar för energiförsörjningen, på att underlätta en omstrukturering av produktions- och transportmetoder samt mot omskolning och förmedling av arbetskraft till nya arbetsområden. En mer optimistisk bedömning ger emellertid en annan avvägning mellan olika ekonomisk-politiska insatser. Inom t. ex. sysselsättningspolitiken är då inte omskol-

ning till andra yrken lika aktuell utan tonvikten måste förskjutas mot andra, tillfälliga åtgärder såsom företagsutbildning eller beredskapsarbeten.

Jag går nu över till att redovisa regeringens bedömning av *den aktuella situationen* för Sveriges ekonomi. I det föregående har påvisats hur avgörande bedömningen av oljekrisens omfattning och varaktighet är för utformningen av den ekonomiska politiken. I dessa hänseenden finner vi oss emellertid för dagen i en situation av genuin osäkerhet.

Under de sista månaderna 1973 offentliggjorde OAPEC-länderna beslut om successiva nedskärningar av oljeleveranserna. Sedermera har dessa beslut till en del tagits tillbaka. Produktionsbegränsningarna har kopplats till den politiska utvecklingen av Mellersta Östern-frågan. Det är därmed inte möjligt att avgöra på vilket sätt, i vilken omfattning och med vilken varaktighet arabländernas produktionsbegränsningar i framtiden kommer att genomföras och inte heller hur detta påverkar våra importmöjligheter.

Man kan vidare konstatera att tillförseln av oljeprodukter till Väst-europa, inkl. Sverige, är beroende inte bara av arabländernas produktionsbegränsningar utan också av den fördelning mellan konsumentländerna som via de internationella oljebolagen sker av den totala tillförseln av oljeprodukter på världsmarknaden. De internationella oljebolagens agerande är i huvudsak undandraget konsumentländernas kontroll. Även informationsflödet har varit och är allttjämt knapphändigt. Den information som den svenska regeringen erhållit om framtida oljeleveranser har endast avsett en period av drygt två månader framåt och dessutom varit förenad med stor osäkerhet. Trots stora ansträngningar från bl. a. svensk sida har inte heller det planerade internationella informationsutbytet och samrådet mellan regeringarna, främst inom OECD:s ram, fungerat på avsett sätt.

Vidare råder det stor osäkerhet om möjligheterna att via direktköp i producentländerna till acceptabla priser anskaffa oljeprodukter utöver de leveranser som sker via ordinarie kanaler. För Sveriges del kompliceras bilden av att vi behöver raffinera direktinköpt råolja vid utländska raffinaderier. En ytterligare komplicerande faktor är vårt beroende av utländska raffinaderier även när det gäller de ordinarie leveranserna.

Som framgått av vad jag tidigare anfört har vi nu tillgång till prognoser — om än bräckliga — för oljetillförseln intill utgången av februari. Inom kort kommer vi att ha en prognos för tillförseln även i vad avser mars månad. Någon bedömning på längre sikt är f. n. inte möjlig.

Med hänsyn till att vi endast kan överblicka utvecklingen för en kort tid framöver måste våra beredskapslager av olja och oljeprodukter hållas i huvudsak intakta. De kan nämligen behövas i ett läge där situationen allvarligt försämras. Därför har ransoneringspolitiken t. v. i.

huvudsak inriktats på en anpassning mot den försörjningsnivå som nu råder. En viss nedgång av lagren har emellertid inplanerats. Åtstramningarna gäller i huvudsak hushållens och mindre väsentlig energikonsumtion. För industrins del bedöms nedskärningarna i energiförbrukningen t. v. kunna begränsas till 5 à 10 %. Vid en sådan utformning av ransoneringspolitiken bedöms de negativa effekterna på sysselsättning och produktion kunna bli relativt obetydliga. Även om vissa effekter kan uppkomma, bl. a. inom verksamhet med anknytning till privatbilismen, och vissa punktstörningar bli märkbara, bl. a. till följd av problem för företag i vars produktion olja ingår som råvara i produktionsprocessen, bör dessa störningar likväl bli begränsade. Stora ansträngningar kommer att göras av berörda myndigheter för att mildra och om möjligt häva de negativa effekterna där de uppenbarar sig. Sådana ingripanden har t. ex. redan gjorts för att såvitt möjligt trygga en tillfredsställande försörjning med gasol.

Besluten om ransoneringsåtgärder grundas som jag tidigare sagt bl. a. på en prognos för oljetillförseln under perioden december 1973—februari 1974. Underlaget för denna prognos har inte rubbats genom de beslut som de arabiska oljeministrarna tog vid sitt möte i Kuwait i slutet av december.

De under hösten genomförda produktionsbegränsningarna beräknas ha bringat oljeproduktionen i de oljeproducerande arabländerna ner till en nivå, som för december utgjorde 75 % av nivån för september. Enligt besluten i Kuwait skall produktionen nu i januari på nytt ökas så att den uppgår till 85 % av septembernivån. På grund av de långa transportvägarna och den tid som åtgår för förädling måste man dock utgå från att denna produktionsökning inte kommer att påverka oljetillförseln till Västeuropa förrän efter minst ett par månader.

Det är därför inte möjligt att för de närmaste månaderna räkna med någon märkbar förbättring av oljetillförseln för svensk del, hänförlig till Kuwait-beslutet. Den senaste tidens snabba svängningar i oljeländernas produktionspolitik har därtill skapat en betydande osäkerhet om den framtida utvecklingen på oljemarknaden, vilket gör det i hög grad riskfyllt att bygga vår egen försörjningspolitik på antaganden om en snar återgång till mera normala förhållanden.

Om den nu för januari aviserade produktionsnivån skulle bli bestående en längre tid kommer en väsentlig brist i världens oljetillförsel att kvarstå. Bortfallet i världsexporten kan i så fall uppskattas till ca 8 % i förhållande till läget i september. Eftersom världskonsumtionen av olja normalt ökar med ca 8 % per år kan gapet mellan utbud och efterfrågan på marknaden antas bli ännu större under våren. Denna situation torde bli ännu mera accentuerad på den västeuropeiska marknaden, beroende på dess relativt stora beroende av arabisk olja.

Den svenska försörjningssituationen kompliceras av att de hel-

svenska företag som svarat för en inte oväsentlig del av vår försörjning tidigare förlitat sig på en prismässigt förmånlig marknad för över-skottskvantiteter av raffinerade produkter. Denna marknad har i rådande allmänna bristsituation till stor del upphört att fungera. Mot denna bakgrund har dessa svenska företag drabbats av ett väsentligt större leveransbortfall än de internationella oljebolagens svenska dotterföretag. På grund av otillräcklig raffinaderikapacitet i Sverige kan detta bortfall inte kompenseras genom direktimport av råolja.

Som ett led i vår försörjningspolitik under oljekrisen har regeringen tillskapat en särskild organisation, knuten till överstyrelsen för ekonomiskt försvar, för statliga inköp av olja. Regeringen har anvisat en kostnadsram på 2 miljarder kr. för denna verksamhet. Inköpen tar sikte på att öka tillförseln av såväl råolja som raffinerade produkter, i första hand eldningsolja. Med hänsyn till den tid som åtgår för transport och raffinering samt svårigheterna att under rådande förhållanden säkra raffineringsskapacitet, är det emellertid endast direkta köp av redan raffinerade produkter, tillgängliga på marknaden, som kan bidra till en förbättring av de närmaste månadernas försörjningssituation. Hittills har ungefär en halv miljon ton tjock eldningsolja inköpts för leverans under första kvartalet 1974. Genom denna ökade tillförsel kan främst industrins och kraftverkssektorns försörjning kompenseras för det bortfall, som synes inträffa genom förseningar av leveranserna av sovjetisk olja under årets första månader.

Jag vill i sammanhanget peka på det problem som sammanhänger med att såväl eventuella statliga direktköp som andra inköp till den svenska marknaden kan komma att ske till priser som överstiger de priser som enligt gällande prisreglering får tas ut på den svenska marknaden. I syfte att tillförsäkra den svenska marknaden denna import utan att de högre priserna på denna blir normerande har regeringen med stöd av allmänna ransoneringslagen förordnat att en särskild clearingavgift skall tas ut på vissa oljeprodukter. Samtidigt har möjlighet öppnats att efter särskild prövning genom clearingbidrag finansiera överkostnaderna för inköpen.

Det kan, som jag redan nämnt, ännu inte bedömas i vilken utsträckning det faktiskt kommer att vara möjligt att till acceptabla priser direktinköpa olja och oljeprodukter. Regeringen har emellertid ansett att alla möjligheter måste prövas att förbättra vårt försörjningsläge och därmed öka vår handlingsfrihet.

Osäkerheten om förutsättningarna för den ekonomiska politiken knyts inte endast till de direkta effekterna av försörjningssituationen utan är även betingad av andra faktorer.

Som jag redovisat i det föregående är OECD-länderna olika känsliga för störningar i oljetillförseln. I ett läge där tillförselsituationen är oklar, är det inte möjligt att bedöma hur och i vilken omfattning

störningar i oljetillförseln kommer att påverka ländernas ekonomier. De uttalanden om den ekonomiska utvecklingen som gjorts från skilda håll har varit kringgärdade med sådana olikartade förutsättningar och reservationer att de inte kan bilda utgångspunkt för bedömningar av återverkningarna från utlandet på vår ekonomi.

Den osäkerhet som präglar bedömningarna av den ekonomiska utvecklingen i skilda länder återspeglas i berörda regeringars handlande. Som jag redogjort för i det föregående har ingripanden av skiftande omfattning skett för att begränsa konsumtionen av oljeprodukter. Däremot har omfattningen av mera renodlat ekonomiskpolitiska åtgärder hittills varit begränsad. Vi kan emellertid inte utsluta att åtgärder kommer att vidtas i vissa länder som kan få en direkt eller indirekt effekt också på vår ekonomi.

När det gäller utvecklingen inom vårt eget land gäller osäkerheten i första hand dels konsumenternas reaktioner, dels näringslivets anpassningsförmåga. I ett läge där osäkerhet inför framtiden föreligger är det svårt att bedöma om konsumenterna kommer att öka sitt sparande eller i stället öka sin konsumtion på alternativa områden. För industrins del är det ännu oklart i vilken omfattning näringslivet kan begränsa sin energiförbrukning utan produktionsstörningar, i vilken utsträckning företagen kortsiktigt kan ändra processer och produktionsinriktning för att möta nya situationer osv. Ett omfattande och intensivt utredningsarbete pågår dock f. n. i samverkan mellan myndigheter och näringsliv för att skapa ökad klarhet i dessa förhållanden.

Mot denna bakgrund måste politiken t. v. utformas med så få lösningar som möjligt och med bibehållande av största möjliga handlingsfrihet. Som framgått av vad jag tidigare anfört måste vi vara beredda på att med olika åtgärder möta en splittrad konjunkturutveckling med inslag såväl av bristfenomen och inflation som av vikande efterfrågan.

Vikten av att hålla olika handlingsvägar öppna gör att företagen t. v. bör söka behålla sin produktionsförmåga i huvudsak ograverad. Det är ytterst angeläget, såväl för samhället som för företagen och deras anställda, att förmågan att snabbt återgå till mera normala produktionsförhållanden bibehålls. Företagen bör därför enligt regeringens uppfattning i valet mellan permitteringar och förkortad arbetstid välja det senare alternativet. Den friställda tiden bör i största möjliga utsträckning användas för att ge de anställda utbildning. Jag utgår ifrån att denna inställning delas av de anställdas organisationer. I syfte att underlätta för företagen att föra en sådan politik föreslår regeringen att ett särskilt utbildningsbidrag på 10 kr. per timme skall utgå vid sådan utbildning.

Den här tecknade bilden utgår från den bedömning av försörjningsläget som nu har kunnat göras. Oljetillförseln kan emellertid komma

att successivt eller plötsligt allvarligt försämras, varaktigheten av leveransstörningarna kan bli betydande. Skulle en eller bägge av dessa utvecklingar inträffa måste politiken anpassas till de ändrade förutsättningarna.

Mot denna bakgrund måste beredskapen ständigt vara hög för snabba ingripanden av försörjningspolitisk eller ekonomisk-politisk art. Det är regeringens avsikt att successivt informera riksdagen om inträffade förändringar i vårt försörjningsläge och framlägga därav betingade förslag.

Även om den oljekris vi i dag upplever skulle bli kortvarig har den fäst uppmärksamheten på energiförsörjningsfrågor av långsiktig natur. Vi har av flera skäl anledning att räkna med framtida oljepriser, som är väsentligt högre än vad vi hittills varit vana vid. Detta innebär att alternativa energikällor blir mer konkurrenskraftiga. Fördyringen av oljeprodukterna kommer vidare såväl hos enskilda konsumenter som hos företag att medföra en strängare hushållning med energi och leda till en motsvarande anpassning av konsumtions- och produktionsmönster.

Den aktuella energikrisen understryker behovet av en aktiv energipolitik, som syftar till att åstadkomma såkrast möjliga energiförsörjning till rimliga priser. Uppnåendet av denna målsättning är en avgörande förutsättning för en fortsatt välståndsutveckling i vårt land. Regeringen har därför beslutat att till vårriksdagen år 1975 utarbeta förslag om ett långsiktigt energipolitiskt program. Ett betydande utredningsarbete pågår, som syftar till att åstadkomma underlag för detta program. Förslag om energipolitiska åtgärder av omedelbar betydelse för vår energiförsörjning kan dock komma att läggas redan till innevarande års riksdag.

Strävanden att göra vårt land så nationellt oberoende som möjligt på energiområdet måste ges hög prioritet. Våra stora resurser i fråga om forskning och utveckling är härvid en väsentlig tillgång. En fortsatt planmässig utbyggnad av vatten- och kärnkraft med beaktande av miljöpolitiska mål framstår som nödvändig. De högre framtida energipriser vi har att vänta, ökar omfattningen av utbyggnadsvärd vattenkraft. De högre energipriserna kan också komma att innebära att uranfyndigheterna i Ranstad blir kommersiellt utbrytningsvärda. Detta skulle kunna innebära att vi blir självförsörjande i fråga om naturligt uran. Även möjligheterna att utnyttja andra inhemska energikällor kommer att utvärderas. Hit hör bl. a. torven. Förutsättningarna att utvinna energi ur avfall kommer att prövas i samband med den genomgång av omhändertagande och användning av avfall som pågår inom jordbruksdepartementet.

En kraftig satsning på andra energislag än olja och en ökad hushållning med energi kommer för lång tid inte att kunna undanröja vårt

starka beroende av olja. Åtgärder för att öka tryggheten i oljeförsörjningen är därför utomordentligt angelägna. Den på kort sikt mest angelägna åtgärden är att bygga ut den inhemska raffinaderikapaciteten. På något längre sikt finns det anledning att överväga förändringar av strukturen i vår oljeförsörjning. Härvid intar samverkan med oljeproducerande länder samt ökad svensk oljeprospektering inom och utom landet en framträdande plats.

I det aktionsprogram på energiförsörjningens område som här angetts intar även forskningen en central plats. Denna forskning avser bl. a. utveckling av nya energikällor, förbättrade verkningsgrader och ökad säkerhet. Insatser på dessa områden har prioriterats i årets budgetförslag.

Jag vill även crinra om att regeringen tillsatt flera organ med uppgift att medverka vid genomförandet av en aktiv energipolitik. Hit hör bl. a. energirådet, vars breda förankring garanterar att de erfarenheter och kunskaper som finns i samhället tas till vara vid utformandet av den framtida energipolitiken. Mot bakgrund av framkomna forskningsresultat skall den energipolitiska delegationen initiera åtgärder för att förstärka försörjningen och förbättra hushållningen med energi.

Avslutningsvis vill jag framhålla att en konsekvens av oljekrisens hitillsvarande och nu bedömbara effekter är att de tidigare optimistiska utsikterna för utvecklingen av den svenska ekonomin under 1974 inte längre kan anses gälla. Vi kan således konstatera att de direkta konsekvenserna av producentländernas höjning av oljepriserna måste få slå igenom på den svenska prisnivån. Jag vill understryka att denna prisstegring på den för vårt folkhushåll så avgörande bränsle- och drivmedelsfronten solidariskt måste bäras av folkhushållet och dess medborgare. Som jag i annat sammanhang framhållit kan det som skett betraktas som ett bortfall i vår ekonomi, vilket vi saknar möjlighet att kompensera oss för. Mot denna bakgrund blir det särskilt angeläget att med all kraft bekämpa andra prisstegringstendenser och att motverka effekterna av prisstegringar som inte kan undvikas. Bland de åtgärder som regeringen härvid kommer att överväga vill jag särskilt nämna alternativet att även fortsättningsvis stabilisera livsmedelspriserna genom direkta budgetanslag.

Vi kan vidare konstatera att den tidigare förutsedda höjningen av den totala produktionen med omkring 5 % under 1974 nu ter sig osannolik. En försiktig tolkning av försörjningsutsikterna bör föranleda en neddragning av tillväxttakten. Likaledes måste den förutsedda minskningen i arbetslösheten framstå som mindre sannolik, i vart fall under de närmaste månaderna. Beredskapen är hög att med arbetsmarknadsåtgärder möta och dämpa effekterna av tänkbara sysselsättningssvårigheter. Jag vill också understryka att höstriksdagens beslut om stimulansåtgärder för den interna ekonomin tillsammans med en fortsatt lätt kreditpolitik

utgör ett expansivt inslag i den svenska ekonomin. Det finns ingen anledning att nu ändra denna inriktning av politiken.

Vår egen ekonomi är i förhållande till flertalet andra länder väl rustad att möta oljeprisstegringens omedelbara effekt på bytesbalansen. Vi har en hygglig marginal i vårt löpande överskott och har därutöver en tillfredsställande valutareserv. Detta ger oss också utrymme för en aktiv sysselsättningspolitik.

För utvecklingen i vår omvärld blir det av avgörande betydelse hur länderna kommer att möta påfrestningarna på sina bytesbalanser. En betydande del av de oljeproducerande ländernas inkomster kommer att investeras på den internationella kapitalmarknaden. Som jag tidigare framhöll föreligger det dock en risk för att detta kapitalinflöde inte är anpassat efter de olika ländernas löpande underskott varför rubbningar i de olika ländernas betalningsbalanser kan uppkomma. För att förebygga att de individuella ländernas politik får för den internationella hushållningen allvarliga återverkningar kommer den svenska regeringen att medverka till en önskvärd samordning av den ekonomiska politiken och de initiativ härtill som är påkallade.

I det av oljekrisen uppkomna läget är det också i hög grad angeläget att vår inhemska situation inte förvärras av vårt eget handlande. En lång och oviss avtalsförhandling skulle i påtaglig grad ytterligare försämra våra möjligheter att klara oss genom de uppstånds svårigheterna. Erfarenhetsmässigt vet vi att en sådan situation påverkar såväl förctagens investeringsplaner som konsumenternas efterfrågan i negativ riktning. Då vi behöver dessa inslag som positiva faktorer i vår ekonomi för att balansera den av oljekrisen reducerade efterfrågan framstår klart vikten av en snabb och med hänsyn till det ekonomiska läget rimlig uppgörelse på arbetsmarknaden.

Det är ytterst ett gemensamt intresse att vi med förenade krafter möter den nya situation vi nu konfronteras med och i vårt handlande inriktar oss på att komma genom energikrisens besvärligheter med bibehållen god sysselsättning, begränsade prisstegringar och fortsatt internationell konkurrenskraft. Vi har på ett tidigt stadium vidtagit åtgärder för att anpassa energikonsumtionen till det ändrade försörjningsläget. Vi håller en hög beredskap för att genom skilda åtgärder inom försörjningspolitiken och den ekonomiska politiken möta förändringar i utvecklingen. I de krisorgan som nyligen trätt i funktion ingår erfarna och ansvarsfulla företrädare för olika delar av vårt samhälle. Vi bör kunna utgå ifrån att medborgarna solidariskt kommer att samverka för att begränsa effekterna av de påfrestningar som oljekrisen utsätter vårt samhälle för.

Budgetförslaget 1974/75

Utgångspunkten för budgetarbetet har varit att den konjunkturuppgång som gjorde sig gällande under fjolåret även skulle komma att

känneteckna ekonomin under 1974. En fortsatt förbättring av sysselsättningsläget förutsågs liksom en i förhållande till 1973 markant ökning av den privata konsumtionen. Industriinvesteringarna beräknades fortsätta att öka snabbt. Även för exporten förutsågs en fortsatt god konjunktur. Mot denna samhällsekonomiska bakgrund inriktades budgetarbetet på restriktivitet vad gäller nya åtaganden. Händelseutvecklingen på oljeförsörjningens område har emellertid som jag tidigare utvecklat rubbat dessa konjunkturpolitiska bedömningar. Budgetförslaget för budgetåret 1974/75 får därför i viss mening betraktas som ett provisorium i avvaktan på att den samhällsekonomiska bilden klarnar.

Som jag framhållit i det föregående är det f. n. inte möjligt att göra någon samhällsekonomisk prognos för kalenderåret 1974 och än mindre för budgetåret 1974/75. Härav följer att överväganden om finanspolitikens inriktning måste anstå tills de allmänekonomiska utvecklingslinjerna för i första hand 1974 kan skönjas. Med största säkerhet kommer en anpassning av budgetförslaget för 1974/75 till ändrade samhällsekonomiska förutsättningar att bli nödvändig. En sådan anpassning kan komma att kräva såväl expansiva som dämpande åtgärder. Totaleffekten härav, liksom i vilken mån olika områden av samhällsekonomin kan komma att beröras, kan emellertid bedömas först senare. Som jag tidigare framhållit är regeringens avsikt därför att i kompletteringspropositionen framlägga en bedömning av konjunkturutsikterna och i samband därmed också behandla finanspolitikens inriktning under budgetåret 1974/75.

En annan osäkerhetsfaktor vid bedömningen av årets budgetförslag är den pågående lönerörelsen. Avtal har ännu inte slutits för huvudparten av arbetstagarna varför det är svårt att f. n. bedöma förtjänstutvecklingen. Detta leder i sin tur till en motsvarande svårighet att bedöma statsinkomsternas utveckling.

Oljebristen får av naturliga skäl återverkningar på statsinkomsterna. Ett flertal inkomstitlar berörs härav. Vissa inkomstposter är direkt knutna till oljeförbrukningen. Dit hör t. ex. bensinskatten, kilometer-skatten och energiskatten. De särskilda skatter som t. ex. utgår vid inköp av motorfordon kommer likaledes att påverkas i den mån som efterfrågan på inköp av motorfordon minskar. Omfattningen av skattebortfallet kan emellertid f. n. inte beräknas, bl. a. på grund av osäkerheten om hur stor nedskärning av oljeförbrukningen vi har att räkna med. Att det kan komma att röra sig om aktningvärda belopp torde dock stå klart.

Skulle oljebristen leda till märkbara effekter på sysselsättning och på privat konsumtion kommer uppbörden av såväl inkomstskatt som av mervärdeskatt att beröras. Effekterna på de samlade statsinkomsterna kan i sådant fall bli mycket stora.

Riksrevisionsverket har enligt gällande instruktion avgivit förslag till beräkning av statens inkomster (bilaga 2). Verket har av naturliga

skäl inte kunnat beräkna effekterna av begränsningen av oljetillförseln.

Eftersom man i den förhandenvarande situationen inte kunnat precisera några andra utgångspunkter för beräkning av statens inkomster anser jag att man t. v. bör utnyttja riksrevisionsverkets inkomstantaganden. Dessa får uppfattas som rena schabloner i avvaktan på en kommande reviderad samhällsekonomisk bedömning. Som jag senare återkommer till har jag emellertid på sedvanligt sätt gjort vissa smärre korrigeringar av verkets inkomstberäkningar i rena beräkningstekniska frågor.

Jag övergår nu till att redovisa totalbudgeten för 1973/74 och 1974/75. Jag vill då än en gång erinra om att denna redovisning inte beaktar effekterna av oljekrisen. Budgeten för *innevarande år* innebär en kraftig expansion av utgifterna. Upplåningsbehovet kan nu beräknas till ca 8,4 miljarder kr., eller en ökning med ca 2,2 miljarder kr. från föregående budgetår. Såväl inkomster som utgifter för budgetåret 1973/74 har justerats upp jämfört med beräkningarna i den reviderade finansplanen.

Tabell 8. Totalbudgeten 1972/73—1974/75
(Milj. kr.)

	1972/73 Utfall	1973/74 Nu ber. utfall	1974/75 Statsverksprop.
Inkomster	54 513	62 777	71 489
Utgifter	60 718	71 150	78 084
Budgetsaldo	— 6 205	— 8 373	— 6 595

Utgifterna under budgetåret 1973/74 beräknas nu bli ca 4 miljarder kr. högre än enligt riksstaten. En tungt vägande orsak härtill är de samlade kostnaderna för de olika ekonomisk-politiska åtgärder som beslutades av 1973 års höstriktsdag. De i prop. 1973: 165 föreslagna åtgärderna innebär en sammanlagd kostnadsökning för budgetåret 1973/74 på drygt 1,8 miljarder kr. Härutöver har för andra ändamål anvisats resp. begärts anslag på tilläggsstat med ca 900 milj. kr. Återstående utgiftsökningar för innevarande budgetår kan i första hand hänföras till av den allmänna prisutvecklingen beroende anslag såsom folkpensioner och försvarsutgifter.

Med de förutsättningar under vilka *budgetförslaget för 1974/75* utarbetats innebär förslaget en reducering av upplåningsbehovet med 1,8 miljarder kr. Likväl kommer det beräknade budgetsaldot att ligga på en hög nivå eller drygt 6,5 miljarder kr.

Statsinkomsterna beräknas av riksrevisionsverket stiga med drygt 8,5 miljarder kr. under budgetåret 1974/75, eller med närmare 14 %. Verket har därvid förutsatt en ökning av inkomst av tjänst för fysiska personer om 9 % 1974 och 7 % 1975. Som jag tidigare nämnt finner jag f. n. inget skäl att frångå dessa schablonantaganden.

Jämfört med det nu beräknade utfallet av budgeten för budgetåret 1973/74 beräknas de totala statsutgifterna stiga med ca 7 miljarder kr. eller med närmare 10 %. Det är en väsentligt lägre ökningstakt än den beräknade ökningen av utgifterna på 17 % mellan budgetåret 1972/73 och innevarande budgetår. Merparten av utgiftsökningarna under budgetåret 1974/75 är av automatisk karaktär. I ökningstalet har inte inräknats det medelsbehov som följer av en höjning av de statsanställdas löner åren 1974 och 1975.

Jag övergår nu till att behandla *utgiftsprogrammet* i årets budgetförslag.

I förra årets budget, samt i det förslag till ekonomisk-politiska åtgärder som antogs av riksdagen i december, har ett betydande antal reformer beslutats vilka trädde i kraft vid ingången av 1974. Bland de större reformer som direkt påverkar medborgarnas välfärd vill jag nämna

- reformerad och förbättrad sjukpenning
- föräldraförsäkring
- reformerat och förbättrat stöd vid arbetslöshet
- tandvårdsförsäkring
- bostadstillägg för ensamstående och gifta utan barn och förbättrade bostadstillägg för barnfamiljer
- höjda barnbidrag
- slopad folkpensionsavgift, dvs. sänkt källskatt
- särskilda pensionstillägg till alla folkpensionärer i januari 1974
- särskilda åtgärder för daghem och social hemhjälp.

Dessa reformer utgör stora tillkommande utgiftsposter i årets budgetförslag i och med att de först under budgetåret 1974/75 får full finansiell effekt.

De i myndigheternas anslagsframställningar och i annat sammanhang aktualiserade förslagen för budgetåret 1974/75 innebar utgiftsökningar i förhållande till innevarande års riksstat som översteg 9 miljarder kr. Till detta belopp måste emellertid läggas andra utgiftsökningar såsom kompensation för pristegringar i fråga om folkpensionerna och försvaret samt av departementen i budgetarbetet framförda utgiftskrav och förslag till reformer. Härtill kommer de reformer och andra utgiftshöjningar som sammanhänger med de ekonomisk-politiska åtgärder som presenterades på tilläggsstat. Totalt uppgick de samlade kraven till ca 14,5 miljarder kr. I dessa krav ingick — liksom i årets budgetförslag — inga löneökningar 1974 till följd av pågående lönerörelse för de statsanställda.

I det nu föreliggande budgetförslaget har utgiftsökningen begränsats till 10 % i förhållande till det utfall som nu beräknas för budgetåret 1973/74. Jämfört med riksstaten för samma budgetår uppgår utgiftsökningen emellertid till ca 16 % eller ca 10,9 miljarder kr. Utgifts-

ökningar inom ramen för tidigare gjorda åtaganden — bidragsbestämmelser, indexbestämmelser, prisökningar, redan igångsatta projekt och liknande i huvudsak bundna utgiftsökningar — svarar för den helt övervägande delen härav. Av utgiftsökningen beräknas sålunda mellan 600 och 700 milj. kr. direkt motsvara nya reformer eller kraftigt utbyggda åtaganden. Till detta belopp skall emellertid läggas kostnaderna för flera betydande förbättringar i form av ökad resurstilldelning till pågående verksamhet.

Jag vill, innan jag går över till att närmare kommentera utgiftsprogrammet, omnämna att utredningsförslag inom områden som kan påverka statsutgifterna väntas bli presenterade under våren 1974. Hit hör pensionsålderskommitténs betänkande liksom flera utredningar inom bostadsområdet. Den kommunalekonomiska utredningen kommer vidare under året att med förtur behandla frågorna om storlek och utformning av statsbidragen till kommunernas kostnader för social hemhjälp och familjedaghem för tiden efter 1974. I samband därmed behandlas även frågan om statsbidrag till den kommunala färdtjänsten. Vidare kommer skatteutredningen att framlägga ett betänkande med anledning av de under hösten lämnade tilläggsdirektiv. Propositioner i anledning av dessa förslag kan förväntas till 1974 års riksdag. Härigenom kan budgetförslaget såväl inkomst- som utgiftssida komma att beröras.

Årets budgetförslag bygger vidare på de sociala och sysselsättningspolitiska åtgärder som tidigare initierats av regeringen. De områden som prioriteras är

- tryggheten på arbetsmarknaden
- arbetsmiljön
- förbättringar för de handikappade
- kulturområdet
- energiförsörjningen.

Trygghet på arbetsmarknaden. Jag vill inledningsvis erinra om de lagar för ökad trygghet i anställningen som enligt riksdagsbeslut träder i kraft den 1 juli 1974. Genom denna lagstiftning fullföljs det lagstiftningsarbete på arbetsmarknadens område som inleddes 1971 genom tillkomsten av de s. k. äldrelagarna. Den grundläggande föreskriften i lagen om anställningsskydd är att uppsägning från arbetsgivarens sida skall vara sakligt grundad. Förlängda uppsägningstider kommer att gälla. Arbetstagare som blivit uppsagd på grund av arbetsbrist har inom ett år företräde till ny anställning. Även i övrigt träder en rad förbättringar av den anställdes rättssäkerhet på arbetsmarknaden i kraft.

I statsverkspropositionen föreslås en kraftig utbyggnad av arbetsförmedlingens kapacitet. Hittills under 1970-talet har arbetsförmedlingarna förstärkts med sammanlagt 470 arbetsförmedlare. I årets budget-

förslag föreslås arbetsmarknadsverket förstärkas med 350 tjänster, varav 200 för arbetsförmedlare. En kraftig satsning sker på ADB i förmedlingsarbetet. Särskilda åtgärder föreslås för att motverka könsbunden personalrekrytering.

Sysselsättningen spelar en avgörande roll för att förverkliga målen om jämlikhet och välfärd. En utredning om sysselsättningen under 1970-talet kommer därför att påbörjas. Denna kommer att behandla både behovet av sysselsättning och möjligheterna att tillgodose detta behov.

Inom statens eget verksamhetsområde föreslås en fortsatt utbyggnad av statens personalnämnd liksom av personalhälsovården. Styrkelse-representation införs för de anställda i statliga myndigheter med som regel minst 100 anställda.

Arbetsmiljön utgör en väsentlig del av det omfattande reformprogram som pågår för en social förnyelse av arbetslivet. Ett viktigt steg utgörs av de beslut som togs vid 1973 års riksdag om skärpt arbetarskyddslagstiftning och ökade resurser för forskning, tillsyn och utbildning inom arbetsmiljöområdet. Den kraftiga förstärkning av arbetarskyddsorganisationen som sker under innevarande budgetår fortsätter även under 1974/75. Sålunda tillförs yrkesinspektionen och arbetarskyddsstyrelsen ytterligare 77 tjänster.

För statsbidrag till hjälpmedel åt *handikappade* beräknas för nästa budgetår en anslagsökning med 15 milj. kr. till 135 milj. kr. Insatserna för psykiskt utvecklingsstörda fortsätter att byggas ut i fråga om undervisning, bostäder, vård och övriga omsorger. Statsbidragen till landstingen för dessa ändamål beräknas stiga med ca 30 milj. kr. till ca 156 milj. kr.

De arbetsmarknadspolitiska insatserna för de *handikappade* ökar med 120 milj. kr. till ca 680 milj. kr. budgetåret 1974/75. Av anslagsökningen går 70 milj. kr. till arkivarbeten och 30 milj. kr. till skyddad sysselsättning. Nivån på de utgående statsbidragen till driften av de skyddade verkstäderna höjs med 40 %. Statsbidragen till den yrkesmässiga rehabiliteringen vid landstingens arbetsprövnings- och arbetsträningsavdelningar höjs med mellan 25 och 40 %. Möjligheterna att bistå med arbetsbiträde till den som är *handikappad* ökar genom att bidragen höjs från 3 000 kr. per halvår till 4 200 kr. Statsbidragen till här avsedda ändamål föreslås öka med sammanlagt 35 milj. kr.

Den sammanlagda kostnadsökningen i årets budgetförslag för olika åtgärder avseende *handikappade* uppgår till omkring 815 milj. kr. Statens kostnader för dessa ändamål kommer därmed att stiga till ca 4,5 miljarder kr. För tio år sedan var motsvarande kostnader ca 600 milj. kr. Vidare kommer under budgetåret 1974/75 förtidspensionen från ATP till *handikappade* att utgå med drygt 1,5 miljarder kr.

Kraftigt ökade insatser på *kulturområdet* aviseras. I en särskild pro-

position kommer den statliga kulturpolitikens mål, organisation och finansiering att behandlas. En precisering kommer att ske av statens, kommunernas och folkbildningsorganisationernas ansvar på kulturområdet.

Inkl. ökningen i anledning av kulturpropositionen ökar anslagen till kultursektorn med ca 60 milj. kr. De statliga utgifterna för kulturändamål skulle därmed uppgå till sammanlagt drygt 490 milj. kr. budgetåret 1974/75.

I sammanhanget vill jag också nämna förslaget att öka det statliga stödet för upprustning av kulturhistoriskt värdefulla byggnader och miljöer vilket redovisas under bostadsdepartementet.

Inom området *energiförsörjning* föreslås betydande satsningar. Vattenfallsverket föreslås få investera nära 1,5 miljarder kr. varav nära 1 miljard kr. avser produktionsanläggningar för vatten- och kärnkraft. Häri ingår bl. a. förslag om nya vattenkraftprojekt i Lule älv (Harsprånget) och i Ångermanälven. I syfte att möta säkerhetskraven vid kärnkraftutbyggnad pågår forsknings- och utvecklingsarbete inom ett flertal organ. Utöver det särskilda forskningsprogram rörande lättvattenreaktorers säkerhet som inleddes förra året föreslås nu ytterligare resurser om drygt 9 milj. kr. via ett särskilt anslag för kärnsäkerhetsforskning för budgetåret 1974/75. Delegationen för atomenergifrågor och energibyrån vid statens industriverk förstärks kraftigt. I fråga om energiproduktion och energikonsumtion satsar styrelsen för teknisk utveckling och byggforskningsrådet på projekt som syftar till ett effektivare energitnyttjande.

Vad gäller de långsiktiga energifrågorna inom atomforskningsområdet förutses bl. a. en omfattande satsning på olika reaktorsystem. Sveriges geologiska undersökning kommer senare att föreslås få ytterligare resurser för särskild uranprospektering. I Ranstad fortsätter försöken med utvinning av uran ur skiffer.

Även inom ramen för det ekonomiska försvaret föreslås ökade resurser till energiförsörjningen. Anslagsuppräknningen inom detta område uppgår till ca 80 milj. kr. eller närmare 50 %. Härav avser 60 milj. kr. uppförande av anläggningar för lagring av råolja. För lagring av koks, flygbensin, råvaror för plastindustrin och textilråvaror avsätts 46 milj. kr., vilket innebär en ökning om 20 milj. kr.

Det kan i sammanhanget crinras om att 1973 års höstriksdag antagit ett program för en kraftig ökning av våra beredskapslager av olja. Lagringsökningen skall omfatta 3 milj. m³ råolja. Finansieringen sker genom en särskild beredskapsavgift för oljeprodukter vilken kommer att uttas fr. o. m. den 1 juli 1974.

Jag övergår nu till att kommentera vissa förändringar i övrigt i årets budgetförslag. I tabell 9 anges utgiftsförändringen mellan innevarande budgetårs riksstat och förslaget till riksstat för budgetåret 1974/75.

Tabell 9. Statsutgifterna budgetåret 1974/75 (avrundade belopp)

	Rikstats- förslag 1974/75 Milj. kr	Förändring från riksstat 1973/74	
		Milj. kr.	%
Allmän försäkring	15 880	+ 3 160	+ 25
Utbildning och forskning	11 230	+ 730	+ 7
Totalförsvar	8 840	+ 920	+ 11
Kommunikationer och energi- försörjning	6 740	+ 910	+ 16
Stöd till barnfamiljer	5 200	+ 930	+ 22
Arbetsmarknad och lokali- seringspolitik	4 550	+ 630	+ 16
Skatteutjämningsbidrag m. m.	3 960	+ 300	+ 8
Rätts- och polisväsende	3 020	+ 240	+ 9
Räntor på statskulden	3 180	+ 600	+ 23
Internationellt utvecklingsarbete	2 090	+ 540	+ 35
Övrigt	13 390	+ 1 930	+ 17
Totalt	78 080	+ 10 890	+ 16

Den största anslagsgruppen är *allmän försäkring*, som svarar för ca 30 % av utgiftsökningen och ca 20 % av de totala utgifterna. Av utgiftsökningen hänför sig drygt 1 miljard kr. till återstående halvårseffekt av sjukpenningreformen och tandvårdsförsäkringen.

Kostnaderna för folkpensioneringen ökar med 1 910 milj. kr. i förhållande till riksstaten för innevarande budgetår. Ökningen blir 1 560 milj. kr. om hänsyn tas till kostnaderna för det särskilda pensionstillägget i januari 1974. Av ökningen utgör 1 010 milj. kr. värdesäkringen av pensionerna. Folkpensionens årsbelopp, inkl. pensionstillskott men exkl. kommunala bostadstillägg, uppgår f. n. till 8 505 kr. för ensamstående och 13 770 kr. för makar. Härtill kommer det särskilda pensionstillägget i januari i år till alla folkpensionärer. Den 1 juli 1974 tillkommer för dem som saknar ATP eller har låg ATP ett nytt pensionstillskott på 243 kr. resp. 486 kr. räknat på nuvarande basbelopp.

Anslagsutvecklingen inom gruppen *utbildning och forskning* präglas liksom innevarande budgetår av att ungdomsskolan nu i huvudsak är utbyggd och att tillströmningen till högre utbildning minskat. Detta medför att den snabba utgiftsökningen som allt sedan 1960-talets början karakteriserat detta område nu har dämpats. Bidragen till driften av grundskolor och gymnasieskolor ökar med ca 300 milj. kr. men denna ökning är i huvudsak av automatisk karaktär. För särskilda åtgärder i grundskolan satsas 30 milj. kr. Medlen avses främst användas i storstadskommuner och i kommuner med ett stort inslag av invandrare. Även i gymnasieskolan avsätts ökade medel för invandrarelever. För läsåret 1974/75 föreslås ett oförändrat antal intagningsplatser i gymnasieskolan. Inom denna ram beräknas en ökning av antalet elevplatser på de tvååriga yrkesinriktade linjerna.

Anslagsökningen till universitet och högskolor, som i huvudsak sammanhänger med tidigare fattade beslut, uppgår till ca 120 milj. kr. medan anslagen till studiesociala ändamål stiger med inemot 30 milj. kr. Intagningen till förskolläro- och lärutbildning föreslås öka kraftigt medan intagningen till vissa andra lärutbildningar minskar. Anslagen till forskningsråden räknas upp med ca 15 %. Vissa förbättringar på det studiesociala området samt inom vuxenutbildningen kommer att redovisas i särskilda propositioner.

Anslagen till *totalförsvaret* domineras av anslagen till det militära försvaret. Planeringsramen för de kommande fem budgetåren bygger helt på 1972 års försvarsbeslut. Den förutsedda utgiftsramen för 1974/75 innebär en oförändrad medelstilleddning i fasta priser. Prisregleringen kräver en anslagsuppräknning med ca 800 milj. kr.

Kommunikationer och energiförsörjning. Den största anslagsökningen avser vägväsendet som får ytterligare drygt 400 milj. kr. Härav utgör 200 milj. kr. särskilda medel avsedda att vid behov kunna användas för vägbyggnads- och vägförbättringsåtgärder avseende statliga vägar när detta är motiverat av konjunkturpolitiska skäl. Ramarna för affärsverkens investeringar ökar med drygt 320 milj. kr. jämfört med innevarande års riksstat. De största ökningarna avser vattenfallsverket, ca 160 milj. kr., och luftfartsverket, ca 80 milj. kr.

Stöd till barnfamiljer. Anslaget till bostadstillägg stiger med 130 milj. kr. Härav avser 60 milj. kr. höjningen med 100 kr. av övre hyresgränserna den 1 januari 1974 och 50 milj. kr. återstående helårseffekt av att låginkomsttagare utan barn kan få bostadstillägg fr. o. m. den 1 januari 1974.

Den nya föräldraförsäkringen som trädde i kraft den 1 januari 1974 ger ett grundläggande försörjningsskydd i form av en föräldrapenning under sex månader i anslutning till barns födelse. Ersättningstiden för föräldrapenningen föreslås nu fr. o. m. den 1 januari 1975 bli förlängd från sex till sju månader. Denna reform beräknas kosta sjukförsäkringen 155 milj. kr. per helår.

Enligt riksdagsbeslut hösten 1973 höjdes barnbidragen den 1 januari 1974 från 1 320 kr. per barn och år till 1 500 kr. Helårskostnaden för denna reform uppgår till 325 milj. kr.

Av anslagsökningen inom anslagsgruppen avser ca 200 milj. kr. statsbidrag till barnomsorg. I det förslag till ekonomisk-politiska åtgärder som antogs av riksdagen i december höjdes statsbidraget till kommunernas sociala hemhjälp och familjedaghemsvksamheten från 35 till 50 % för 1974. Jag vill erinra om att frågan om stödets omfattning och utformning för perioden efter 1974 under året skall utredas av kommunalökonomiska utredningen. Statsbidragen till anordnande av barnstugor fördubblades för barnstugor som påbörjas senast 31 december 1974 och färdigställes senast våren 1975. Vidare höjs statsbidraget till

driften av barnstugor fr. o. m. den 1 juli 1974 med 1 500 kr. till 6 500 kr. per plats och år för daghem och med 750 kr. till 3 250 kr. per plats och år för fritidshem.

Arbetsmarknad och lokaliseringpolitik. Utöver den tidigare nämnda kraftiga förstärkningen av arbetsmarknadsverkets personal, föreslås bl. a. särskilda åtgärder för att motverka könsbunden rekrytering och yrkesval. Arbetsgivare som anställer och utbildar män eller kvinnor inom ett yrke som domineras av det motsatta könet föreslås således kunna få ett bidrag på fem kr. per utbildningstimme under högst sex månader. Verksamheten skall bedrivas som försöksverksamhet under tre år och avse ett begränsat antal yrkesområden. Vidare byggs arbetsmarknadsutbildningen ut till att omfatta 130 000 elever. Utbildningsbidragen höjs med 40 kr. till 705 kr. för gift och 655 kr. för ogift per månad. Medelsbehovet för allmänna beredskapsarbeten — vilket beräknats med utgångspunkt i ett normalår — upptas till ca 740 milj. kr. I den mån sysselsättningsläget så skulle motivera kommer regeringen att föreslå att ytterligare medel ställs till förfogande.

För det regionalpolitiska stödet har 1973 års riksdag fastställt en femårsram för perioden 1973/74—1977/78 om totalt 2 500 milj. kr. Årets budgetförslag är anpassat härtill.

Utlåningen från statens hantverks- och industrilånefond — vilken avser mindre och medelstora företag — föreslås bli kraftigt utbyggd. Anslagsbeloppet föreslås öka med 10 milj. kr. till 30 milj. kr.

Skatteutjämningsbidrag m. m. Den kraftiga anslagsökningen, ca 300 milj. kr., beror i huvudsak på den reform av skatteutjämningsystemet som trädde i kraft den 1 januari 1974.

Inom anslagsgruppen *rätts- och polisväsende* stiger kostnaderna för polisväsendet med ca 145 milj. kr. Polisväsendet tillförs, i anslutning till brottskommissionens förslag, drygt 550 tjänster, varav ca 400 för polismän. Domstolarna tillförs drygt 100 tjänster. En självständig kammar rätt inrättas i Sundsvall med tre avdelningar. Genomförandet av den av statsmakterna år 1973 beslutade kriminalvårdsreformen fortsätter i planerad takt. Frivården tillförs ca 90 tjänster och för nya häkten i Jönköping, Kalmar, Uppsala och Stockholm beräknas ca 150 tjänster. Totalt tillförs kriminalvården ca 280 tjänster. Det brottsförebyggande rådet inrättas som självständig myndighet.

Räntan på statsskulden. Anslagsökningen sammanhänger med den ökade upplåning som följer av det för innevarande budgetår beräknade budgetunderskottet.

Internationellt utvecklingsbistånd m. m. Med hänsyn till svårigheter- na att nu överblicka det ekonomiska läget tas inte ställning till frågan om hur enprocentsmålet skall uppnås. T. v. föreslås att anslagen till utvecklingsbistånd får öka med ca 540 milj. kr., eller med ca 35 %. Av denna ökning av utvecklingsbiståndet avser 200 milj. kr. det multila-

terala biståndet och ca 340 milj. kr. det bilaterala samarbetet. Inom ramen för det totala biståndet avsätts 150 milj. kr. till katastrofbistånd. När det ekonomiska läget bättre kan överblickas avser regeringen att återkomma till frågan om hur enprocentsmålet skall uppnås.

Övrigt. Under rubriken övrigt redovisas utgifter för ett antal olika ändamål, bl. a. bostäder, hälso-, sjuk- och socialvård, miljövärd, idrott, näringsars främjande och vissa allmänna förvaltningsmyndigheter.

Det av statsmakterna för perioden 1965—1974 fastställda programmet på 1 milj. färdigställda lägenheter kommer att förverkligas. Programmet för igångsättningen 1974 ger utrymme för 83 000 lägenheter. Anslaget till bostadslånefonden har räknats upp med 475 milj. kr. Härav är ca 135 milj. kr. att hänföra till en utebliven paritetstalshöjning för 1974. Vidare föreslås de möjligheter till statliga lån för att täcka hyresförluster som getts under perioden 1971—1973 utsträckas till att gälla även förluster under 1974. Anslaget till lånefonden för kommunala markförvärv räknas upp med 25 milj. kr.

I avvaktan på särskild proposition angående reglering av priserna på jordbruksprodukter efter den 1 juli 1974 har för detta ändamål tagits upp ett beräknat belopp på 700 milj. kr.

Under de senaste åren har betydande statsbidrag utgått till kommunernas och industrins investeringar i reningsanläggningar och andra miljövärdande åtgärder. Under budgetåren 1971/72 och 1972/73 har sammanlagt 1 175 milj. kr. anvisats för bidrag till kommunala reningsverk och miljövärdande åtgärder inom industrin varav huvuddelen utgått som särskilda förhöjda bidrag. Även under innevarande vinter har särskilda medel anvisats till förhöjda bidrag — utöver de ordinarie anslagsramarna — med sammanlagt 170 milj. kr. Budgetförslaget för budgetåret 1974/75 innebär fortsatta förstärkningar av insatserna på miljövärdandsområdet. Bl. a. avses en proposition att framläggas rörande ett informationssystem på miljövärdandsområdet för att ge myndigheterna större möjligheter att följa och kontrollera utvecklingen inom miljövärdanden. Avsikten är att i samband härmed lägga fram förslag om en omorganisation av naturvårdsverket.

Länsstyrelserna tillförs närmare 300 nya tjänster. I detta antal ingår inte de extra personaltillskott som kan krävas i samband med bensinransoneringen. Huvudparten av förstärkningen hänförs till utbyggd taxerings- och skattekontroll.

I övrigt har till denna rubrik förts bl. a. utgifter som följer av dels beräknad förbrukning av äldre reservations- och investeringsanslag, dels beräknad ökning av affärsverkens m. fl. disposition av rörliga krediter.

Särskilda frågor

Totalbudgetens utgiftsanslag

Totalbudgetens utgifter, exkl. förändringar i anslagsbehållningar och disposition av rörliga krediter, är i riksstaten för budgetåret 1973/74 upptagna med 66 243 milj. kr., varav 58 576 milj. kr. på driftbudgeten och 7 667 milj. kr. på kapitalbudgeten. Riksdagen har därefter på tilläggsstat I anvisat sammanlagt 2 391 milj. kr. Av dessa medel avser 1 544 milj. kr. kostnader för vissa ekonomisk-politiska åtgärder enligt prop. 1973: 165 (FiU 1973: 40, rskr 1973: 344). Bland de större anslagsbeloppen kan nämnas 750 milj. kr. till beredskapsarbeten m. m., 160 milj. kr. till allmänna barnbidrag, 120 milj. kr. till bidrag till social hemhjälp samt 200 milj. kr. till byggande och drift av vägar. Vidare har på tilläggsstat I anvisats 350 milj. kr. för särskilt pensionstillägg till folkpensionärer, 280 milj. kr. för bildandet av Post- och Kreditbanken och 61 milj. kr. till statens vattenfallsverk. På tilläggsstat II föreslås denna dag anslag om sammanlagt 84 milj. kr., varav 24 milj. kr. till teckning av aktier i bolag för projektering, byggande samt drift av fast vägförbindelse mellan Köpenhamn och Malmö och 10 milj. kr. till betalning av vissa tidigare markförvärv för försvaret. Vidare föreslås 39 milj. kr. till statens vattenfallsverk för förvärv av aktier i Viskans kraft AB.

Inkl. de nämnda av riksdagen beslutade medelsanvisningarna och de som föreslås på tilläggsstat II uppgår sålunda totalbudgetens utgiftsanslag för budgetåret 1973/74 till 68 718 milj. kr., varav 60 399 milj. kr. på driftbudgeten och 8 319 milj. kr. på kapitalbudgeten.

För budgetåret 1974/75 uppgår totalbudgetens utgiftsanslag till 76 784 milj. kr., varav 68 269 milj. kr. på driftbudgeten och 8 515 milj. kr. på kapitalbudgeten.

Totalbudgetens inkomster samt investeringsplan

Riksrevisionsverket har med skrivelse den 17 december 1973 lämnat beräkningar av totalbudgetens inkomster under budgetåren 1973/74 och 1974/75. För en närmare redogörelse härför hänvisar jag till verkets skrivelse (bilaga 2).

Jag har tidigare i finansplanen angivit de skäl som i nuvarande läge talar för att inte frångå de grundantaganden rörande samhällsutvecklingen i stort som ligger bakom riksrevisionsverkets beräkningar. Ett sådant grundantagande är den förutsedda inkomstutvecklingen i samhället. Riksrevisionsverket har i sina beräkningar utgått från att inkomsten av tjänst för fysiska personer har ökat med 8,7 % år 1973 och beräknas öka med 9 % år 1974 och 7 % år 1975.

I avvaktan på den konjunkturprognos som jag räknar med att kunna presentera i den reviderade finansplanen beräknar jag liksom riksrevisionsverket schablonmässigt inkomsterna under titeln *skatt på inkomst och förmögenhet samt socialförsäkringsavgifter m. m.* till 22,6 miljarder kr. för budgetåret 1973/74 och 28,1 miljarder kr. för budgetåret 1974/75.

I detta sammanhang vill jag också ta upp frågan om *skogsvårdsavgiftens* storlek. Enligt förordningen (1946:324) om skogsvårdsavgift skall sådan avgift utgå för jordbruksfastighet, som vid fastighetstaxering åsatts särskilda värden för skogsmark och växande skog, med högst 1,5 promille av summan av dessa värden. För varje år bestäms med vilket promilleteal skogsvårdsavgiften för året skall utgå. Jag förordar att promilletealet för år 1974 sätts till 0,9, vilket är samma tal som för år 1973. Min beräkning av uppbörden överensstämmer med riksrevisionsverkets.

Innan jag övergår till att redovisa i vilka fall jag har funnit skäl att frånga riksrevisionsverkets beräkningar beträffande de inkomsttitlar som tas upp under rubriken uppbörd i statens verksamhet vill jag ta upp frågan om beräkning av lönekostnadspålägg. Fr .o. m. budgetåret 1969/70 tas under anslag varifrån löner bestrids upp ett lönekostnadspålägg som skall motsvara statens indirekta personalkostnader av olika slag. Detta pålägg krediteras inkomsttiteln *Pensionsmedel m. m.* Lönekostnadspålägget uppgår f. n. till 26 % av lönebeloppen.

Med hänsyn till den socialförsäkringsavgift för folkpensioneringen som infördes den 1 januari 1974 om 3,3 % bör lönekostnadspålägget höjas i motsvarande mån. Lönekostnadspålägget bör därför fr. o. m. budgetåret 1974/75 beräknas till 29 % av de aktuella lönebeloppen. Denna höjning, som totalt uppgår till drygt 300 milj. kr., har beaktats vid beräkning av resp. utgiftsanslag samt i riksrevisionsverkets beräkning av inkomsttiteln *Pensionsmedel m. m.*

Beträffande inkomstposter under rubriken *uppbörd i statens verksamhet* förordar jag, efter samråd med berörda departementschefer, följande justeringar av riksrevisionsverkets beräkningar.

Inkomster under anslaget kostnader för viss utbildning av handikappade bör för budgetåret 1974/75 beräknas till 70 000 kr., eller 20 000 kr. mindre än riksrevisionsverket räknat med. *Inkomster vid riksantikvarieämbetet* beräknar jag till 4 890 000 kr. för budgetåret 1974/75, vilket är en uppjustering med 26 000 kr. i förhållande till riksrevisionsverkets beräkning.

Taxorna för registrering av varumärken höjdes den 1 januari 1974. För patent träder en avgiftshöjning i kraft vid halvårsskiftet 1974. Bland annat som en följd härav förordar jag att *inkomster vid patent- och registreringsväsendet* tas upp med 44,4 milj. kr. för budgetåret

1973/74 och 46,0 milj. kr. för budgetåret 1974/75. Detta är 2 resp. 3,4 milj. kr. mer än vad riksrevisionsverket angett.

Inkomster av statens gruvegendom bör som följd av höjda kopparpriser tas upp med 33 milj. kr. för budgetåret 1974/75.

Det är 2,2 milj. kr. mer än enligt riksrevisionsverkets beräkningar. Chefen för industridepartementet kommer senare att anmäla frågan om bl. a. en övergång till nettoredovisning vid Sveriges geologiska undersökning. I avvaktan härpå förordar jag att inkomstposten *inkomster vid Sveriges geologiska undersökning* utgår. Till följd härav justerar jag ned riksrevisionsverkets beräkningar med 915 000 kr.

Inkomst av justering och ädelmetallkontroll bör tas upp med 7,9 milj. kr. för budgetåret 1974/75, vilket är 400 000 kr. mer än enligt riksrevisionsverkets beräkningar. Myndighetsuppgifterna på atomenergiområdet finansieras genom avgifter vilka upptas under inkomstiteln *tillsyn av atomenergianläggningar m. m.* Chefen för industridepartementet kommer senare denna dag att föreslå att denna verksamhet nettoredovisas. Till följd härav förordar jag att inkomstiteln utgår. Riksrevisionsverket har beräknat ifrågavarande inkomster till 2 373 000 kr.

Jag övergår nu till att redovisa de ändringar i riksrevisionsverkets beräkningar som jag förordar under rubriken *inkomster av statens kapitalfonder*. Efter samråd med chefen för industridepartementet beräknar jag inkomsterna på *fonden för statens aktier* för budgetåret 1973/74 till 47 415 000 kr., vilket är 30 milj. kr. mindre än enligt riksrevisionsverkets beräkning. Nedjusteringen betingas av att chefen för industridepartementet snare denna dag ämnar föreslå att en del av vinsten för Sveriges Investeringsbank AB — 30 milj. kr. — avsätts till statens utvecklingsfond.

Efter samråd med chefen för jordbruksdepartementet beräknar jag inkomsterna på *fonden för beredskapslagring* till 85,9 milj. kr. för budgetåret 1974/75. Detta är 1,3 milj. kr. mindre än vad som angetts av riksrevisionsverket och sammanhänger med en nedjustering av ränteinkomsterna på statens jordbruksnämnds delfond.

Beträffande *inkomster på kapitalbudgeten* beräknar jag för budgetåret 1974/75 efter samråd med chefen för utbildningsdepartementet avskrivningsmedel inom *televerkets fond* till 827,2 milj. kr., vilket är 1,5 milj. kr. mindre än enligt riksrevisionsverkets beräkningar. Nedjusteringen avser televisions- och ljudradioanläggningar. Avskrivningsmedel inom *statens allmänna fastighetsfond* upptar jag till 58 346 000 kr. eller 8 145 000 kr. mer än riksrevisionsverket. Uppräkningen avser vissa byggnadsarbeten vid Sveriges Radio.

Riksrevisionsverkets beräkningar i övrigt föranleder inte någon erinran från min sida. Totalt innebär de av mig förordade avvikelserna en nedräkning av totalbudgetens inkomster i förhållande till riksrevi-

Tabell 10. Justering av riksrevisionsverkets beräkning av totalbudgetens inkomster (1 000-tal kr.)

	1973/74		1974/75	
	Riksrevisions- verket (ny ber.)	Förändring enligt dep.chefen	Riksrevisions- verket	Förändring enligt dep.chefen
<i>A. Skatter, avgifter, m. m.</i>				
II. Uppbörd i statens verksamhet				
Inkomster under anslaget kostnader för viss utbildning av handikappade			90	— 20
Inkomster vid riksantikvarieämbetet			4 864	+ 26
Inkomster vid patent- och registreringsväsendet	42 400	+ 2 000	42 600	+ 3 400
Inkomster av statens gruvegendom			30 800	+ 2 200
Inkomster vid Sveriges geologiska undersökning			915	— 915
Inkomst av justering och ädelmetallkontroll			7 500	+ 400
Tillsyn av atomenergianläggningar m. m.			2 373	— 2 373
<i>B. Inkomster av statens kapitalfonder</i>				
VII. Fonden för statens aktier Sveriges investeringsbank AB	35 000	— 30 000		
VIII. Fonden för beredskapslagring				
Statens jordbruksnämnds delfond			20 300	— 1 300
<i>C. Beräknad övrig finansiering</i>			2 078 448	+ 6 645
Summa förändring enligt departementschefen		— 28 000		+ 8 063

sionsverkets beräkning med 28 milj. kr. för budgetåret 1973/74 och en uppräknig med ca 8 milj. kr. för budgetåret 1974/75 (tabell 10). Jag beräknar således totalbudgetens inkomster för budgetåret 1973/74 till 62 777 milj. kr. och för budgetåret 1974/75 till 71 489 milj. kr.

Jag vill nu ta upp frågan om investeringsplan och investeringsstater för budgetåret 1974/75. För varje kapitalfond fastställs årligen en investeringsstat. På statens ena sida redovisas den sammanlagda bruttoinvesteringen, investeringsanslagen, och på andra sidan upptas de medel som står till förfogande för finansiering härav. Dessa medel utgörs dels av avskrivningsmedel inom fonderna samt övriga inom fonderna tillgängliga kapitalmedel, dels av avskrivningsmedel anvisade på driftbudgeten. De medel som härutöver behövs betecknas investeringsbemyndigande. Investeringsbemyndigandena sammanställs till en

investeringsplan, vars summa — sedan avdrag skett för medel som tillförs kapitalbudgeten över fonden för oreglerade kapitalmedelsförluster samt för övrig kapitalåterbetalning avscende lån från icke revolverande fonder — utvisar det ytterligare medelstillskott som behövs för investeringarnas genomförande. Investeringsplanen utgör kapitalbudgetens utgiftssida enligt riksstaten. På motsatta sidan tas för kapitalbudgetens finansiering under beteckningen lånemedel upp en balanspost med samma belopp som investeringsplanens slutsumma. Det bör emellertid understrykas, att det på detta sätt framräknade lånemedelsbeloppet inte är detsamma som statsverkets faktiska upplåningsbehov, eftersom här inte medräknats driftbudgetens över- eller underskott och hänsyn inte heller tagits till förändringar i anslagsbehållningar och i disposition av rörliga krediter.

För budgetåret 1974/75 beräknas investeringsanslagen till totalt ca 8,5 miljarder kr. För finansieringen av dessa investeringar skall i första hand anlitas dels de avskrivningsanslag som i annat sammanhang denna dag begärs på driftbudgeten, dels kapitalbudgetens inkomster. Avskrivningsmedlen från riksstaten uppgår till 1 018 milj. kr. och inom kapitalfonderna tillgängliga medel till 2 058 milj. kr. Med utgångspunkt häri kan investeringsbemyndigandena preliminärt beräknas till 5 439 milj. kr. Kapitalbudgetens utgifter och finansiering budgetåret 1974/75 framgår av sammanställning i tabell 11.

Tabell 11. Kapitalbudgetens utgifter och finansiering budgetåret 1974/75

Fond	Investerings- anslag	Finansiering			
		Avskrivning inom fon- derna	Övriga kapi- talmedel inom fonderna	Avskrivning från drift- budgeten	Investerings- bemyndi- gande
I. Affärsverksfonderna	3 037 601 000	1 663 600 000	19 002 000	31 804 000	1 323 195 000
II. Statens allmänna fastig- hetsfond	693 081 000	58 346 000	10 001 000	244 493 000	380 241 000
III. Försvarets fastighets- fond	272 711 000	29 440 000	17 000 000	177 741 000	48 530 000
IV. Statens utlåningsfonder	3 767 205 000	—	—	447 730 000	3 319 475 000
V. Fonden för låneunder- stöd	332 067 000	—	71 160 000	46 543 000	214 364 000
VI. Fonden för statens aktier	20 000 000	—	—	—	20 000 000
VII. Fonden för förlag till statsverket	80 040 000	—	55 000 000	—	25 040 000
VIII. Fonden för beredskaps- lagring	46 000 000	—	—	—	46 000 000
IX. Diverse kapitalfonder	265 902 000	134 070 000	750 000	69 202 000	61 880 000
Summa kr.	8 514 607 000	1 885 456 000	172 913 000	1 017 513 000	5 438 725 000
			Avgår kapitalåterbetalning:		
			Oreglerade kapitalmedels- förluster		1 000 000
			Övrig kapitalåterbetalning		26 724 000
			Lånemedel		5 411 001 000

Ett preliminärt förslag till investeringsplan och investeringsstater för budgetåret 1974/75 med specifikation av de i planen angivna investeringsbemyndigandena har upprättats (bilaga 4). Det slutliga förslaget till investeringsplan bör anstå i avvaktan på definitiva förslag om investeringsanslag.

Beräkning av anslagsbehållningarnas utveckling

I prop. 1973: 125 beräknades anslagsbehållningarna komma att öka med 350 milj. kr. under budgetåret 1972/73. Det slutliga utfallet enligt riksrevisionsverkets budgetredovisning blev — sedan hänsyn tagits till effekten av indragna reservationer — en ökning av anslagsbehållningarna på totalbudgeten med 1 317 milj. kr. Liksom under närmast föregående år var en bidragande orsak till den kraftiga uppbyggnaden av reservationsmedel förskjutningar i utbetalningarna av de stora medelsanvisningar på tilläggsstat som gjordes i konjunkturstimulerande syfte. Sålunda skedde vissa utbetalningar, avseende kostnader för verksamheter av detta slag som pågick under senare delen av budgetåret 1972/73, först under budgetåret 1973/74. Detta gällde t. ex. för de beredskapsarbeten för vilka medel beviljades under våren 1973. Jag vill betona att förskjutningen i huvudsak avsåg betalningarna. De verksamheter som betalningarna avsåg ägde i stort rum under budgetåret 1972/73. En annan väsentlig förklaring till den stora ökningen av anslagsbehållningarna är att förbrukningen av medel hänförliga till utvecklingsbiståndet, lånefonden för bostadsbyggande, studiemedelsfonden samt det regionalpolitiska stödet blev mindre än väntat (tabell 12 resp. 13).

De mera långsiktiga förändringarna av anslagsbehållningarna framgår av sammanställningen i tabell 14. Under 1960-talet steg anslagsbehållningarna kraftigt för att budgetåret 1968/69 uppgå till inemot 5 miljarder kr. Under budgetåret 1969/70 ägde en ovanligt stor förbrukning av reserverade medel rum, vilket i huvudsak kan hänföras till lånefonden för bostadsbyggande. Därefter har behållningarna åter ökat för att under budgetåret 1972/73 nå den under perioden hittills högst registrerade nivån, eller drygt 6 miljarder kr.

Behållningarna i procent av anvisade medel har som framgår av tabell 14 varit relativt konstanta fram t. o. m. budgetåret 1968/69. Därefter har svängningarna i procentandelarna varit relativt markanta. Nedgången av behållningarnas relativa storlek under budgetåret 1969/70 kan som tidigare framhållits i första hand hänföras till lånefonden för bostadsbyggande. Även under budgetåren 1970/71 och 1971/72 sjönk behållningarnas andel av anvisade medel. Vad gäller budgetåret 1971/72 förklaras detta bl. a. av övergången till ett nytt budgetsysteem inom försvaret. Den kraftiga ökningen av medelsbehållningarna under budgetåret 1972/73 var tillräckligt stor för att ånyo höja procenttalet avse-

Tabell 12. Sammanställning över behållningar på riksstatsanslag:
Driftbudgeten. Milj. kr.

Huvudtitel	Reservation 30.6.72	Reservation 30.6.73	Ökning (+) minskning (-) under budget- året 1972/73
Justitiedepartementet	45,6	39,3	— 6,3
Utrikesdepartementet	726,0	1 065,4	+339,4
Försvarsdepartementet	2,0	4,8	+ 2,8
Socialdepartementet	105,4	93,4	— 12,0
Kommunikationsdepartementet	1 125,2	1 199,4	+ 74,2
Finansdepartementet	26,9	24,4	— 2,5
Utbildningsdepartementet	117,5	143,2	+ 25,7
Jordbruksdepartementet	353,6	428,3	+ 74,7
Handelsdepartementet	10,5	12,0	+ 1,5
Inrikesdepartementet	553,6	693,7	+140,1
Civildepartementet	23,0	34,0	+ 11,0
Industridepartementet	70,2	120,2	+ 50,0
Riksdagen och dess verk m. m.	1,1	0,6	— 0,5
Summa	3 160,4	3 858,6	+698,2
Tillkommer: indragna reservationer			+ 1,0
Summa egentliga statsutgifter	3 160,4	3 858,6	+699,2
Avskrivning av nya kapitalinves- teringar	420,1	546,4	+126,3
Summa driftbudgeten	3 580,5	4 405,0	+825,5

Tabell 13. Sammanställning över behållningar på riksstatsanslag:
Investeringsanslag. Milj. kr.

Anslagsgrupp	Behållning 30.6.72	Behållning 30.6.73	Ökning (+) minskning (-) under budget- året 1972/73
Statens affärsverksfonder:			
Postverkets fond	1,8	0,2	— 1,6
Televerkets fond	3,6	43,2	+ 39,6
Statens järnvägars fond	28,9	1,0	— 27,9
Luftfartsverkets fond	26,2	36,9	+ 10,7
Fabriksverkets fond	13,8	22,9	+ 9,1
Statens vattenfallsverks fond	58,3	128,6	+ 70,3
Domänverkets fond	4,2	0,5	— 3,7
Summa statens affärsverksfonder	136,8	233,3	+ 96,5
Statens allmänna fastighetsfond	193,4	170,3	— 23,1
Försvarets fastighetsfond	41,5	29,8	— 11,7
Statens utlåningsfonder	972,8	1 206,8	+234,0
Fonden för låneunderstöd	157,9	409,7	+251,8
Fonden för statens aktier	0,2	0,9	+ 0,7
Fonden för förlag till statsverket	13,3	27,8	+ 14,5
Fonden för beredskapslagring	87,0	80,6	— 6,4
Diverse kapitalfonder	52,2	96,4	+ 44,2
Summa	1 655,0	2 255,7	+600,7
Tillkommer: indragna anslags- behållningar			+ 17,0
Summa investeringsanslag	1 655,0	2 255,7	+617,7

Tabell 14. Medelsbehållning vid utgången av budgetåren 1963/64—1972/73. Miljarder kr.

	63/64	64/65	65/66	66/67	67/68	68/69	69/70	70/71	71/72	72/73
Reservationer på driftbudgeten (exkl. avskrivningar av nya kapitalinvesteringar)	1,50	2,11	2,25	2,48	2,96	3,07	3,15	3,00	3,16	3,86
Outnyttjade belopp på investe- ringsanslag	1,41	1,39	1,21	1,33	1,61	1,85	0,99	1,43	1,66	2,26
Summa	2,91	3,50	3,46	3,81	4,57	4,92	4,14	4,43	4,82	6,12
Ökning (+) resp. minskning (—) under budgetåret	+0,33	+0,59	—0,04	+0,35	+0,76	+0,35	—0,78	+0,29	+0,39	+1,30
Behållning i procent av under budgetåret anvisade:										
reservationsanslag	32,3	38,1	39,8	40,9	43,4	45,2	43,1	38,7	30,1	47,2
investeringsanslag	46,2	44,8	32,6	30,1	33,2	34,6	17,2	18,1	21,0	26,9
reservations- och investerings- anslag	37,8	40,5	36,9	36,3	39,2	40,5	31,7	28,3	26,2	37,0

vårt eller från ca 26 % till 37 %. Detta är den avgjort största ökningen under den redovisade perioden. Huvudparten av förändringen kan hänföras till reservationsanslagen. Även om utvecklingen av medelsbehållningarna i efterhand kan klarläggas är det svårt att ge de kortsiktiga förändringarna en entydig tolkning. Variationer i konjunkturläget tycks spela en viss roll liksom tillgången på lediga resurser för att tillfredsställa den statliga efterfrågan. I åtskilliga fall förefaller dock mera speciella faktorer ha inverkat.

För *budgetåret 1973/74* beräknades i riksstaten anslagsbehållningarna komma att minska med 800 milj. kr. Riksrevisionsverket har inhämtat uppgifter rörande myndigheternas beräkning av anslagsbehållningarnas utveckling. En sammanfattning härav liksom min egen bedömning återges i tabell 15. För min egen del räknar jag med en förbrukning av reservationsmedel med 750 milj. kr. vilket nära ansluter sig till myndigheternas beräkningar.

För *budgetåret 1974/75* räknar jag med en förbrukning av reservationsmedel på 1 100 milj. kr. Jag förutser därvid en förbrukning på ca 200 milj. kr. inom lånefonden för bostadsbyggande och ca 260 milj. kr. inom studiemedelsfonden. Även vad gäller anslagen till vägar, regionalpolitik och industrins miljövärdande åtgärder räknar jag med en re-

Tabell 15. Beräknade förändringar i anslagsbehållningar under budgetåret 1973/74. Milj. kr. (Ökning +, minskning —)

	Anslags- behåll- ningar 30.6.1973	Beräknad förändring till 30.6.1974		
		Prop. 1973: 125	Myndig- heterna	Dep.ch.
Driftbudgeten (exkl. avskriv- ningar)	3 859	—450	—129	—135
Investeringsanslag	2 256	—350	—592	—615
Summa	6 115	—800	—721	—750

servationsmedelsförbrukning. Jag vill dock understryka att beräkningar av anslagsbehållningarnas utveckling måste omges med betydande osäkerhetsmarginaler.

Beräkning av dispositionen av rörliga krediter

Budgetutfallet och därmed statens upplåningsbehov påverkas av förändringar i dispositionen av rörliga krediter hos riksgäldskontoret, vilka enligt riksdagens beslut ställts till förfogande för vissa myndigheter och bolag. De beviljade krediterna samt de belopp som tagits i anspråk framgår av sammanställningen i tabell 16.

Under *budgetåret 1972/73* minskade dispositionen av rörliga krediter med ca 475 milj. kr. Huvudparten härav eller 380 milj. kr. förklaras av ett minskat utnyttjande från televerkets sida. Exkl. televerket stannar sålunda nedgången vid ca 100 milj. kr. En nedgång av det ianspråktagna beloppet noterades vidare för bl. a. postverket och svensk kötthandel AB. För domänverkets del ökade däremot dispositionen med knappt 50 milj. kr.

Det bör i detta sammanhang betonas att svängningarna i utnyttjandegraden uppvisar tydliga säsongmönster, inte minst vid budgetårsskiftet. Styrkan i dessa svängningar varierar även avsevärt mellan budgetåren. Speciella faktorer, som t. ex. alternativa finansieringsmöjligheter och kostnaderna för dessa, påverkar dispositionen av rörliga krediter på varierande sätt beroende på vilken tidpunkt det gäller.

I prop. 1973: 125 räknade jag med att det ianspråktagna beloppet av rörliga krediter under *budgetåret 1973/74* skulle öka med 150 milj. kr. Enligt uppgifter som insamlats av riksrevisionsverket förutser berörda myndigheter och bolag nu en nedgång i de disponerade beloppen med 13 milj. kr. En nedgång i ianspråktagna belopp förutses bl. a. för televerket och domänverket, medan en ökning beräknas ske för statens vattenfallsverk. I dessa beräkningar har inte beaktats den rörliga kredit om 120 milj. kr. som ställts till statens jordbruksnämnds förfogande för ändamål utanför den s. k. fördelningsplanen för införselavgifter vad gäller prisreglerande åtgärder på jordbrukets område (prop. 1973: 170, FiU 1973: 43, rskr 1973: 401). Av den rörliga kredit om 350 milj. kr. som Kungl. Maj:t kan disponera bl. a. i situationer av synnerlig vikt för rikets försvarsberedskap har Kungl. Maj:t den 7 december 1973 beslutat att ställa 200 milj. kr. till överstyrelsens för ekonomiskt försvar disposition för köp av oljeprodukter. Inte heller detta beslut har kunnat beaktas i myndigheternas beräkningar. Vid en samlad bedömning finner jag det sannolikt att dispositionen av rörliga krediter kommer att öka med 300 milj. kr. under innevarande budgetår. Jag har därvid inte beaktat de eventuella effekterna av större oljeköp inom den av Kungl. Maj:t den 28 december 1973 beslutade ramen om 2 miljarder kr.

Tabell 16. Ianspråktagande av rörliga krediter. Milj. kr.

Låntagare	Av riksdagen medgivet 30.6.72	Ianspråktaget 30.6.72	Av riksdagen medgivet 30.6.73	Ianspråktaget 30.6.73
Televerket	625,0	490,0	625,0	110,0
Statens järnvägar	250,0	7,4	250,0	—
Statens vattenfallsverk	170,0	165,0	250,0	167,0
Domänverket	130,0	59,1	175,0	107,1
Postverket	120,0	74,0	120,0	—
Luftfartsverket	20,0	20,0	20,0	11,0
Förenade fabriksverken	170,0	—	170,0	—
Statens jordbruksnämnd	40,0	40,0	40,0	40,0
Svenska Reproduktions AB	0,7	0,7	0,7	—
Karlskronavarvet AB	8,0	—	8,0	—
Svensk Spannmålshandel	35,0	15,0	35,0	—
Svensk Kötthandel AB	50,0	41,0	50,0	1,0
Statliga myndigheter med uppdragsverksamhet	70,0	13,6	70,0	15,1
Norrbottnens järnverk AB	125,0	—	125,0	—
Stiftsnämnderna	15,0	1,9	15,0	—
Diverse krediter	373,0	—	373,0	—
Summa	2 201,7	927,7	2 326,7	451,2

För budgetåret 1974/75 kommer chefen för industridepartementet senare denna dag att föreslå att ramen för rörlig kredit till statens vattenfallsverk höjs med 50 milj. kr. till 300 milj. kr.

Jag vill erinra om att vissa myndigheter som bedriver uppdragsverksamhet disponerar en rörlig kredit i riksgäldskontoret. Ramen för denna kredit har av riksdagen fastställts till 70 milj. kr. Jag uppskattar att behovet av rörlig kredit för detta ändamål ökar med 10 milj. kr. under nästa budgetår och förordar att ramen höjs med detta belopp.

Totalt för budgetåret 1974/75 räknar jag med att det ianspråktagna beloppet av rörliga krediter ökar långsammare än under budgetåret 1973/74. Vissa ianspråktaganden budgetåret 1973/74 torde nämligen vara att se som tillfälliga utnyttjanden. Jag uppskattar ökningen av de disponerade beloppen till 200 milj. kr. för budgetåret 1974/75. Jag vill dock erinra om den osäkerhet som gäller vid detta slag av beräkningar.

Beräkning av totalbudgeten

Utgifterna på totalbudgeten för budgetåret 1973/74 beräknas nu bli avsevärt större än de i riksstaten angivna. Detta sammanhänger, vilket jag tidigare redovisat, huvudsakligen med stora utgiftsökningar för konjunkturstimulerande åtgärder samt andra utgiftsökningar genom tilläggsstatsbeslut. Dessutom förutses merbelastningar i förhållande till riksstaten för vissa förslagsanslag, främst avseende folkpensioner och försvaret. Mot denna bakgrund kan totalbudgetens utgifter för budgetåret 1973/74 beräknas till 71 150 milj. kr. De samlade statsinkomsterna

Tabell 17. Förslag till riksstat för budgetåret 1974/75: Totalbudgeten.

A. Skatter, avgifter, m. m.:

I. Skatter	63 390 200 000	
II. Uppbörd i statens verksamhet	1 218 432 000	
III. Diverse inkomster	773 000 000	65 381 632 000

B. Inkomster av statens kapitalfonder:

I. Statens affärsverksfonder	847 100 000	
II. Riksbanksfonden	200 000 000	
III. Statens allmänna fastighetsfond	432 505 000	
IV. Försvarets fastighetsfond	129 417 000	
V. Statens utlåningsfonder	1 979 857 000	
VI. Fonden för låneunderstöd	71 260 000	
VII. Fonden för statens aktier	111 115 000	
VIII. Fonden för beredskapslagring	85 900 000	
IX. Statens pensionsfonder	95 570 000	
X. Diverse kapitalfonder	69 182 000	4 021 906 000

C. Beräknad övrig finansiering:

I. Avskrivningar och övriga kapitalmedel inom kapitalfonderna:

Statens affärsverksfonder	1 682 602 000	
Övriga kapitalfonder	375 767 000	2 058 369 000

II. Övrig kapitalåterbetalning

	26 724 000	2 085 093 000
--	------------	---------------

Summa kr. 71 488 631 000

Underskott

Summa kr. 6 595 287 000

Summa kr. 78 083 918 000

A. Utgiftsanslag:

I. Kungl. hov- och slottsstaterna	10 082 000	
II. Justitiedepartementet	2 931 128 000	
III. Utrikesdepartementet	2 378 402 000	
IV. Försvarsdepartementet	8 374 872 000	
V. Socialdepartementet	23 420 300 000	
VI. Kommunikationsdepartementet	5 551 106 000	
VII. Finansdepartementet	5 279 631 000	
VIII. Utbildningsdepartementet	10 898 156 000	
IX. Jordbruksdepartementet	1 910 079 000	
X. Handelsdepartementet	386 927 000	
XI. Arbetsmarknadsdepartementet	4 551 627 000	
XII. Bostadsdepartementet	4 739 179 000	
XIII. Industridepartementet	2 017 586 000	
XIV. Kommundepartementet	1 049 735 000	
XV. Oförutsedda utgifter	1 000 000	
XVI. Riksdagen och dess verk m. m.	109 108 000	
XVII. Riksgäldsfonden	3 175 000 000	76 783 918 000

B. Beräknad övrig medelsförbrukning:

I. Minskning av anslagsbehållningar	1 100 000 000	
II. Ökad disposition av rörliga krediter	200 000 000	1 300 000 000

Summa kr.

78 083 918 000

för budgetåret 1973/74 beräknas nu till 62 777 milj. kr. vilket är ca 1,3 miljarder kr. mer än som anges i riksstaten. Främsta orsaken till att statsinkomsterna nu beräknas bli större är högre schablonantaganden rörande inkomst av tjänst. Med dessa beräkningar av utgifter och inkomster skulle totalbudgeten visa ett underskott på ca 8,4 miljarder kr.

Med hänvisning till min redovisning i det föregående beräknar jag totalbudgeten för budgetåret 1974/75 på sätt som framgår av tabell 17. Kalkylen utvisar ett totalbudgetunderskott om ca 6,6 miljarder kr., vilket innebär en nedgång i förhållande till det nu beräknade underskottet för innevarande budgetår med ca 1,8 miljarder kr. En tabell över totalbudgetens utveckling under en längre tidsperiod ingår i bilaga 5.

Till statsrådsprotokollet i detta ärende torde få fogas såsom

Bilaga 1: Vissa uppgifter om energiförsörjningen

Bilaga 2: Riksrevisionsverkets inkomstberäkning

Bilaga 3: Specifikation av inkomsterna på driftbudgeten för budgetåret 1974/75

Bilaga 4: Preliminärt förslag till investeringsplan och investeringsstater för budgetåret 1974/75

Bilaga 5: Vissa tabeller rörande den statsfinansiella utvecklingen m. m.

Hemställan

Under återopande av vad jag har anfört hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. godkänna den allmänna uppläggningsplanen av den ekonomiska politiken och statsregleringen som jag har förordat i det föregående,
2. medge att avsättning av kommunalskattemedel sker till budgetjämningsfonden för budgetåret 1974/75 för att där särredovisas,
3. besluta att skogsvårdsavgift enligt förordningen (1946: 324) om skogsvårdsavgift skall utgå med 0,9 promille för år 1974,
4. bemyndiga Kungl. Maj:t att i riksgäldskontoret disponera en från 70 000 000 kr. till 80 000 000 kr. ökad rörlig kredit att på sätt som Kungl. Maj:t bestämmer ställas till förfogande för myndigheter som bedriver uppdragsverksamhet,
5. i avvaktan på särskild proposition i ämnet för budgetåret 1974/75
  - a) godkänna min preliminära beräkning av driftbudgetens inkomster,
  - b) godkänna min preliminära beräkning av förändringar i anslagsbehållningar,

- c) godkänna min preliminära beräkning av förändringar i dispositionen av rörliga krediter,
- d) godkänna de preliminära förslagen till investeringsplan och investeringsstater samt därvid på kapitalbudgeten beräkna den mot investeringsplanen svarande inkomstiteln *Låne-medel* till 5 411 001 000 kr.

Vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Margit Edström

Tabellförteckning

1. Produktionsutvecklingen 1972—1973	6
2. Försörjningsbalans för år 1973	7
3. Betalningsbalans 1970—1973	8
4. De olika energislagens andelar av den totalt tillförda energin i olika länder och länderområden 1971	12
5. Totalt levererad energi 1965—1972 fördelad på energislag	18
6. Energiförbrukning i vissa industribranscher 1970	20
7. Energiförbrukningen inom huvudgruppen bostäder, handel m. m.	20
8. Totalbudgeten 1972/73—1974/75	36
9. Statsutgifterna budgetåret 1974/75	41
10. Justering av riksrevisionsverkets beräkning av totalbudgetens inkomster	48
11. Kapitalbudgetens utgifter och finansiering budgetåret 1974/75	49
12. Sammanställning över behållningar på riksstatsanslag: Driftbudgeten	51
13. Sammanställning över behållningar på riksstatsanslag: Investeringsanslag	51
14. Medelsbehållning vid utgången av budgetåren 1963/64—1972/73	52
15. Beräknade förändringar i anslagsbehållningar under budgetåret 1973/74	52
16. Ianspråktagande av rörliga krediter	54
17. Förslag till riksstat för budgetåret 1974/75: Totalbudgeten	55

Vissa uppgifter om energiförsörjningen

Bil. 1 Vissa uppgifter om energiförsörjningen

Bilaga 1

Vissa uppgifter om energiförsörjningen

Tabellerna 1—6 bygger på "Sveriges energiförsörjning 1971", Ångpanneföreningens verksamhetsberättelse för 1972, där energibalansen för Sverige presenteras i diagramform. Detta diagram återfinns även i energiprognosutredningens lägesrapport.

Tabell 1 Sveriges energiförsörjning 1971

	TWh ¹	%
Totalt tillförd energi	462,3	100
Avgår: Omvandlingsförluster i raffinaderier, gasverk, vatten- och värmekraftverk samt överföringsförluster för elkrafttransport	66,7	14,4
Avgår: Export	33,3	7,2
<i>Till inhemsk förbrukare tillförd energi</i>	362,3	78,4
Avgår: Förluster vid energikonsumtionen	126,8	27,4
Nyttiggjord energi	235,5	51,0

¹ Energimängderna i energibalansen är omräknade till Kwh efter det termiska värmeinnehållet. 1 TWh = 1 miljard kWh.

Tabell 2 De olika energislagens andelar av den totalt tillförda energin 1971

	TWh	%
Olja ¹	342,5	74,1
Kol och koks	20,9	4,5
Ved och avfall	32,2	7,0
Vattenkraft ²	66,4	14,3
Kärnkraft	0,3	0,1
Totalt tillförd energi	462,3	100,0

¹ Råolja, omvandlingsförluster i raffinaderier samt oljeprodukter.

² Inkl. elimport.

Tabell 3 De olika energiformernas andelar av den till konsumenterna tillförda energin 1971

	TWh	%
Oljeprodukter	241,3	66,6
Elkraft	59,4	16,4
Fasta bränslen	48,5	13,4
Hetvatten	11,8	3,2
Stadsgas	1,3	0,4
Totalt	362,3	100,0

Tabell 4 Oljeprodukternas användning som insats och för slutlig konsumtion 1971

	TWh	%
Som insats	47,1	14,8
varav: gasverk	1,3	0,4
värmekraftverk	45,8	14,4
Slutlig användning	271,0	85,2
varav: industri	76,1	23,9
transporter ¹	57,7	18,2
bostäder, handel m. m.	107,5	33,8
export	29,7	9,3
Totalt	318,1	100,0
varav: i Sverige raffinerade produkter	119,9	37,7

¹ Inkl. privatbilism.

Tabell 5 Energiförbrukningen i olika sektorer 1971

	TWh	%
Industri	153,1	42,3
Transporter ¹	59,5	16,4
Bostäder, handel m. m.	149,7	41,3
Totalt	362,3	100,0

¹ Inkl. privatbilism.

Tabell 6 De olika energiformernas procentuella andelar av den totala energiförbrukningen i varje sektor 1971

	Industri	Transporter ¹	Bostäder, handel m. m.
Oljeprodukter	49,7	97,0	71,8
Elkraft	22,2	3,0	15,8
Fasta bränslen	27,8	—	4,0
Hetvatten	—	—	7,9
Stadsgas	0,3	—	0,5
Totalt	100,0	100,0	100,0

¹ Inkl. privatbilism.

Tabell 7 Energiförbrukningen inom industri 1970

	Total energiförbrukning		Total energi- förbrukning per arbetare (MWh/arb)
	TWh	%	
2 Gruvor därav:	4,918	3,3	451
2301 Järnmalmsgruvor	4,037	2,7	603
31 Livsmedel, drycker	6,861	4,6	123
32 Textil, läder	2,618	1,7	42
33 Trävaruindustri	4,697	3,1	71
341 Massa, papper	61,543	40,9	1 300
342 Grafisk industri	0,760	0,5	27
35 Kemisk industri därav:	11,391	7,6	264
3511 Kemikalieindustri	4,455	3,0	1 095
3512 Gödselmedel	0,973	0,6	913
3530 Petr. raff.	0,634	0,4	1 130
355 Gummiv.industri	1,135	0,8	101
36 Jord- och stenindustri därav:	13,080	8,7	429
3692 Cement, kalk	7,207	4,8	3 795
371 Järn, stål, ferroleg.-verk	28,292	18,8	665
372 Icke järnmetallverk	2,989	2,0	395
38 Verkstäder därav:	13,016	8,7	47
381 Metallvaruindustri	3,150	2,1	48
382 Maskinindustri	4,461	3,0	51
383 Elektroindustri	1,531	1,0	34
384 Transportmedel exkl. varv	2,632	1,8	52
3841 Varv	1,114	0,7	53
39 Annan industri	0,105	0,1	23
Summa	150,270	100,0	223

Källa: Energiprognosutredningen.

Tabell 8 Energiförbrukningen inom samfärdseln 1972

	Motorbensen		Motorbrännolja		Motorfotogen		Elkraft	
	1 000 m ³	%	1 000 m ³	%	1 000 m ³	%	GWh	%
Järnväg	—	—	100	5	—	—	2 000	100
Sjöfart, inrikes	180	4	200	10	10	29	—	—
Jordbruk	25	1	350	17	15	42	—	—
Fordon och liknande	3 820	95	1 390	68	10	29	—	—
Totalt¹	4 025	100	2 040	100	35	100	2 000	100

¹ Exkl. bunkroljor 1,4 miljoner m³ för utrikessjöfart samt drygt 0,6 miljoner m³ flygdrivmedel.

Källa: Energiprognosutredningen.

Tabell 9 Energiförbrukningen inom huvudgruppen bostäder, handel m. m. 1972

		TWh
Eldningsolja 1—2	7,6 milj. m ³	74,6
Eldningsolja 3—5	4,6 milj. m ³	49,3
Övr. oljeprodukter	0,1 milj. m ³	1,6
Kol och koks	160 000 ton	1,3
Inhemska bränslen	550 000 ekv. stenkolston	4,2
Stadsgas	240 milj. m ³	1,2
Elkraft	26,5 TWh	26,5
Totalt		158,7

Källa: Energiprognosutredningen.

Riksrevisionsverkets inkomstberäkning

Bilaga 2

Till KONUNGEN

Enligt den för riksrevisionsverket gällande instruktionen åligger det ämbetsverket att varje år till Kungl. Maj:t avlämna en beräkning av statsverkets inkomster för nästkommande budgetår, avsedd som underlag för inkomstberäkningen i statsverkspropositionen.

Innan riksrevisionsverket nu framlägger förslag till beräkning av statens inkomster för budgetåret 1974/75 vill ämbetsverket inledningsvis lämna en sammanfattning av totalbudgetens utfall för de sistförflutna budgetåren.

Totalbudgetens utfall budgetåren 1968/69—1972/73

I tabellen nedan presenteras inkomster och utgifter på totalbudgeten de senaste 5 åren. Både inkomster och utgifter visar en fortgående uppgång. Samtliga 5 år visar underskott. Skattereformen 1970, som främst innebar höjd mervärdeskatt och sänkt direkt skatt för fysiska personer från 1 januari 1971, påverkar inkomststrukturen 1970/71 och 1971/72. Den 1 januari 1973 sänktes åter den direkta skatten för fysiska personer. Vidare höjdes allmän arbetsgivaravgift från 1 till 2 % den 1 januari 1971 och från 2 % till 4 % den 1 januari 1973. En närmare redogörelse för utvecklingen av statsverkets inkomster och utgifter lämnas i riksrevisionsverkets publikation "Statens finanser 1972/73".

Totalbudgetens utfall budgetåren 1968/69—1972/73. Milj. kr.

	1968/69	1969/70	1970/71	1971/72	1972/73
<i>Inkomster</i>					
Driftbudgeten:					
Skatt på inkomst och förmögenhet m. m.	14 078	17 048	18 441	19 772	18 266
Övrig skatt på inkomst, förmögenhet och rörelse	574	623	629	748	787
Automobilskattemedel	2 762	3 044	3 223	3 329	3 450
Allmän arbetsgivaravgift.	287	698	1 202	1 944	3 086
Allmän varuskatt.	4 963	—	—	—	—
Mervärdeskatt.	1 991	6 741	9 088	11 626	13 096
Tullar och acciser i övrigt ..	6 955	7 414	7 823	8 387	8 679
Uppbörd i statens verksamhet och diverse inkomster	1 359	1 546	1 534	1 794	2 034
Statens affärsverksfonder ..	563	525	573	680	814
Övriga kapitalfonder	1 303	1 247	1 864	2 023	2 435
Säger för driftbudgeten	34 836	38 887	44 378	50 303	52 647
Övrig finansiering	1 400	1 516	1 259	1 527	1 867
Summa inkomster	36 236	40 404	45 637	51 830	54 513
<i>Utgifter</i>					
Driftbudgeten (exkl avskrivningsanslag)	33 743	37 487	41 240	47 992	53 475
Investeringsanslag	5 068	6 559	7 413	7 578	7 719
Ökning av rörliga krediter ..	72	175	— 384	— 73	— 476
Summa utgifter	38 883	44 221	48 269	55 497	60 718
Totalbudgetsaldo	—2 648	—3 817	—2 632	—3 667	—6 205

Totalbudgetens utfall budgetåret 1972/73

Utfallet av totalbudgeten för budgetåret 1972/73 i förhållande till i riksstat och tilläggsstat upptagna belopp framgår av sammanställningen på s. 4—5. Totalbudgeten visar ett underskott av 6 205 milj. kr. Utgifterna uppgår till 60 718 milj. kr. och inkomsterna till 54 513 milj. kr. Inkomsterna består av driftbudgetens inkomster, 52 647 milj. kr., och övrig finansiering, 1 867 milj. kr. i form av dels avskrivningar och övriga kapitalmedel inom fonderna och dels övrig kapitalåterbetalning.

På utgiftssidan upptas alla utgiftsanslag för de olika huvudtitlarna (departementsområdena) oberoende av om de representerar utgifter för driftbudgeten eller investeringar. Riksgäldsfondens underskott redovisas härvid som en särskild huvudtitel. Utgifterna på driftbudgetens anslag för avskrivning av nya kapitalinvesteringar och oreglerade kapitalmedelsförluster upptas inte på totalbudgeten, eftersom dessa anslag endast representerar en överföring av utgifter mellan driftbudgeten och kapitalbudgeten och sålunda ej påverkar totalbudgetens omslutning.

På utgiftssidan anges vidare den medelsförbrukning, som beräknats i övrigt, nämligen i förckommande fall i form av minskade anslagsbehållningar och ökad disposition av rörliga krediter. Utgifterna på reservationsanslag och investeringsanslag ingår i redovisade belopp. Förändringarna i anslagsbehållningarna kan därför inte härutöver upptas som en särskild post i redovisningen. Inom parentes anges emellertid det belopp som svarar mot den i riksstaten beräknade förändringen av anslagsbehållningarna.

Totalbudgeten 1972/73 Milj. kr.

	Beräknat enligt riksstat	Redovisa- de belopp	Merin- komst (+) resp. brist (—)
<i>A. Skatter, avgifter, m. m.</i>			
Skatt på inkomst och förmögenhet m. m.	20 600	18 266	—2 334
Övriga skatter på ink., förm. och rörelse	775	787	+ 12
Automobilskattemedel:	3 424	3 450	+ 26
Fordonsskatt	1 320	1 357	+ 37
Bensin- och brännoljeskatt	2 104	2 093	— 11
Allmän arbetsgivaravgift	3 150	3 086	— 64
Tullar och acciser:	21 535	21 775	+ 240
Tullmedel	970	979	+ 9
Mervärdesskatt	13 000	13 096	+ 96
Särskilda varuskatter	336	343	+ 7
Omsättningsskatt på motorfordon	450	531	+ 81
Tobaksskatt	1 638	1 692	+ 54
Skatt på sprit	2 170	2 178	+ 8
Skatt på vin	335	341	+ 6
Skatt på malt- och läskedrycker	645	631	— 14
Energiskatt	1 078	1 067	— 11
Särskild skatt på motorbränslen	763	776	+ 13
Övriga tullar och acciser	150	140	— 10
Uppbörd i statens verksamhet	1 141	1 288	+ 147
Diverse inkomster:	750	745	— 5
Bötesmedel	85	94	+ 9
Totalisatormedel	103	90	— 13
Tipsmedel	272	285	+ 13
Lotterimedel	190	195	+ 5
Övriga diverse inkomster	100	81	— 19
Summa	51 374	49 398	—1 976
<i>B. Inkomster av statens kapitalfonder</i>			
Statens affärsverksfonder:	748	814	+ 66
Postverket	12	95	+ 83
Televerket	230	193	— 37
Statens vattenfallsverk	460	480	+ 20
Övriga affärsverk	47	45	— 2
Riksbanksfonden	200	200	—
Statens allmänna fastighetsfond	291	286	— 5
Försvarets fastighetsfond	101	109	+ 8
Statens utlåningsfonder:	1 532	1 544	+ 12
Lånefonden för bostadsbyggande	1 450	1 450	—
Övriga utlåningsfonder	82	94	+ 12
Fonden för låneunderstöd	70	53	— 17
Fonden för statens aktier	19	28	+ 9
Fonden för beredskapslagring	70	71	+ 1
Statens pensionsfonder	93	91	— 2
Diverse kapitalfonder	58	52	— 6
Summa	3 183	3 249	+ 66
<i>C. Kapitalbudgetens inkomster</i>			
Avskrivningsmedel och övriga kapital- medel inom fonderna:	1 808	1 855	+ 47
Statens affärsverksfonder	1 521	1 516	— 5
Övriga kapitalfonder	287	340	+ 53
Övrig kapitalåterbetalning	32	11	— 21
Summa	1 839	1 867	+ 28
Totalbudgetens inkomster	56 397	54 513	—1 884
Underskott	5 662	6 205	+ 543
Totalsumma	62 059	60 718	—1 341

	I riksstat och till- läggsstat upptagna belopp	Redo- visade belopp	Merutgift (+) resp. besparing (—)
<i>A. Utgiftsanslag:</i>			
I. Kungl. hov- och slottsstaterna	9	9	—
II. Justitiedepartementet	2 321	2 442	+ 121
III. Utrikesdepartementet	1 507	1 166	— 341
IV. Försvarsdepartementet	7 192	7 512	+ 320
V. Socialdepartementet	17 252	17 917	+ 665
VI. Kommunikationsdepartementet	4 523	4 419	— 104
VII. Finansdepartementet	3 840	3 750	— 90
VIII. Utbildningsdepartementet	9 950	9 741	— 209
IX. Jordbruksdepartementet	1 251	1 468	+ 217
X. Handelsdepartementet	277	249	— 28
XI. Inrikesdepartementet	7 590	7 332	— 258
XII. Civildepartementet	992	983	— 9
XIII. Industridepartementet	2 058	1 864	— 194
XIV. Oförutsedda utgifter	1	2	+ 1
XV. Riksdagen och dess verk m. m.	96	108	+ 12
XVI. Riksgäldsfonden	2 125	2 235	+ 110
Summa	60 984	61 195	+ 211
<i>B. Övrig medelsförbrukning:</i>			
I. Minskning av anslagsbehållningar	725	(—1 317)	— 725
II. Ökad disposition av rörliga krediter	350	— 476	— 826
Summa	1 075	— 476	— 1 551
<i>Totalbudgetens utgifter</i>	62 059	60 718	— 1 341

Driftbudgetens inkomster budgetåret 1973/74

I närslutna bilaga B har riksrevisionsverket intagit en av ämbetsverket med ledning av från vederbörande myndigheter infortrade uppgifter upprättad sammanställning över det beräknade utfallet av driftbudgetens inkomstsida för innevarande budgetår. Enligt denna beräkning skulle de på driftbudgeten uppförda inkomstitlarna kunna väntas lämna en inkomst av 60 829 milj. kr. mot i riksstaten beräknat 59 448 milj. kr.

Inkomsterna på titeln skatt på inkomst och förmögenhet samt socialförsäkringsavgifter m. m. beräknas nu överstiga det i riksstaten upptagna beloppet med 1 300 milj. kr. Anledningen härtill är främst en uppjustering av inkomstantagandena för 1973 och 1974. Bland övriga inkomstitlar räknas med högre inkomster än i riksstaten för fordonsskatt med 69 milj. kr. och för spritskatt med 150 milj. kr. Högre inkomster än i riksstaten räknas även bl. a. för tipsmedel med 30 milj. kr. och för televerket med 111 milj. kr. Lägre inkomster än i riksstaten räknas för bl. a. bensin- och brännolja-skatt med 82 milj. kr., allmän arbetsgivaravgift med 115 milj. kr., mervärdeskatt med 100 milj. kr., vägtrafikskatt med 76 milj. kr. och särskild skatt på motorbränslen med 80 milj. kr.

Utvecklingen av skatteunderlaget verksamhetsåren 1963—1972

Av väsentlig betydelse för bedömning av den framtida utvecklingen av statens inkomster är att analysera förändringarna av fysiska och juridiska personers inkomster. Riksrevisionsverket lämnar fördenskull här först en återblick på utvecklingen av dessa inkomster, sådana de kommer till uttryck i taxeringsstatistiken.

Utvecklingen av det vid taxeringen till statlig inkomstskatt uppnådda taxeringsresultatet redovisas i tabellen på s. 8—9. Av tabellen framgår inkomster av olika förvärvskällor jämte utnyttjade avdrag vid de senaste sex taxeringarna.

Nämnda tabell visar att den sammanräknade nettoinkomsten för *fysiska personer m. fl.* till största delen, 95 %, består av inkomst av tjänst eller tillfällig förvärvsverksamhet. Därefter i betydelse kommer inkomst av rörelse med drygt 4 % och inkomst av kapital med drygt 2 %.

Inkomst av tjänst har ökat kraftigt under den i tabellen redovisade sexårsperioden. Betydande avtalsmässiga löneyftningar i förening med löneglidning och ökat antal arbetstimmar har medfört en kraftig stegring av lönesumman under perioden. För inkomst av tjänst redovisas en genomsnittlig inkomstökning på 9,1 % mellan 1967 och 1972. År 1968 var ökningstakten måttlig. Den uppgick till endast 6,7 %. Vid jämförelse mellan åren måste observeras att fr. o. m. 1968 års taxering till statlig inkomstskatt endast ingår personer, för vilka statligt taxerad inkomst överstiger ortsavdraget eller fr. o. m. 1971 grundavdraget. Vid jämförelse mellan 1967 och 1968 års taxeringar skall därför inkomst av tjänst vid 1968 års taxering uppjusteras med ca 1 000 milj. kr. Vid uppjustering av inkomst av tjänst enligt 1968 års taxering med detta belopp erhålls en ökning av ca 8 % från 1967 års taxering. Inkomst-åren 1969 och 1970 blev ökningstakten 8,9 resp. 12,1 %. Mellan 1970 och 1971 ökade inkomst av tjänst med 10,0 %.

Det bör dock observeras att deklarationspliktgränsen samtidigt höjts från 2 400 kr. till 4 500 kr. samt att folkpensionärernas kommunala bostadstillägg inte längre är deklarationspliktiga, vilket kan antas ha reducerat inkomst av tjänst 1971 med mellan en halv och en procent.

Fr. o. m. 1973 års taxering har deklarationsplikten reducerats ytterligare. Pensionärer som har enbart folkpension (inkl. pensionstillskott) och små sidoinkomster behöver inte längre deklarerat. Sidoinkomsterna får uppgå till högst 1 500 kr. för ensamstående och 2 000 kr. för övriga. Eftersom dessa pensionärer tidigare generellt beviljats extra avdrag motsvarande extra inkomsterna var deras beskattningsbara inkomst lika med noll både för 1971 och 1972. Den totala statliga eller kommunala skatten har således inte påverkats av förskjutningen i deklarationsplikten. Ser man däremot på inkomst av tjänst har den ökat

med endast 7,9 % mellan 1971 och 1972. Inkluderas även de ovan nämnda pensionärernas inkomster skulle inkomst av tjänst ha varit ca 1 200 milj. kr. eller 1 % högre 1972 enligt en uppskattning av statistiska centralbyrån.

Inkomst av jordbruksfastighet minskade åren 1967—1969. För 1970—1972 ökade inkomsterna av jordbruksfastighet med 3,6, 1,8 resp. 2,0 %. Det kan påpekas att antalet inkomsttagare med inkomst av jordbruksfastighet utvisat en fortgående minskning.

Inkomst av kapital visar stora procentuella förändringar under åren 1968, 1969 och 1970. För nämnda år redovisas ökningarna med 12,4, 23,9 resp. 19,5. Inkomstökningarna torde främst ha orsakats av höjda räntekomster. Verksamhetsåren 1971 och 1972 sjönk däremot inkomst av kapital till följd av den successivt sänkta räntenivån.

Avdragen för underskott i förvärvskälla har visat en fortgående ökning under hela den i tabellen redovisade perioden. Uppbromsningen av ökningstakten de senaste två åren torde väsentligen vara att tillskriva inverkan av den låga räntenivån 1971 och 1972.

De allmänna avdragen utgjordes fram t. o. m. 1970 till större delen av kommunalutskylder. Därnäst i betydelse kommer försäkringsavdrag av olika slag och de yrkesarbetande kvinnornas förvärvsavdrag. Som framgår av tabellen har det sammanlagda beloppet av allmänna avdrag m. m. för fysiska personer stegrats oavbrutet fram t. o. m. 1970.

I följande tabeller (1—2) meddelas vissa resultat av den statistik över inkomstfördelningen, som utarbetats av statistiska centralbyrån.

Ifrågavarande statistik omfattar fr. o. m. 1968 års taxering en registrering av alla som avlämnat självdeklaration. Registrering av inkomstbelopp fr. o. m. 1972 års taxering sker dock endast när den taxerade inkomsten uppgår till 4 500 kr. mot tidigare 2 350 kr. Som en följd av den skattereform som trädde i kraft den 1 januari 1971 har den årliga inkomststatistiken lagts om. I samband härmed har man valt den sammanräknade inkomsten (dvs. summan av de olika inkomstslagen vid den statliga taxeringen) till inkomstbegrepp. Skillnaden mot det tidigare använda inkomstbegreppet, sammanräknad nettoinkomst, är att underskott i förvärvskälla inte dras från inkomstsumman. Statistiken uppger dessutom uppgifter om ålder, kön och civilstånd.

Tabell 1 visar antalet inkomsttagare fördelade efter inkomst och civilstånd. Av tabellen framgår bl. a. att antalet fysiska personer som avlämnat självdeklaration uppgick till 5 402 293 (föregående år var motsvarande antal 5 572 614). Minskningen beror på att folkpensionärer med huvudsakligen folkpension som enda inkomst ej behöver deklarerat fr. o. m. 1973 års taxering.

Tabell 2 omfattar den aktuella befolkningen vid årsskiftet 1972—73. Giftna samboende personer redovisas som en enhet. Det bör observeras

Utfallet av taxeringarna till statlig inkomstskatt för verksamhetsåren 1967—1972 (taxeringsåren 1968—1973)
(På grundval av taxeringsnämndernas beslut)

	1967	1968	1969	1970	1971	1972	Procentuell förändring från				
	Milj. kr.						1967 till 1968	1968 till 1969	1969 till 1970	1970 till 1971	1971 till 1972
Fysiska personer m. fl.											
Inkomst av											
jordbruksfastighet	2 182,9	2 041,5	2 034,7	2 108,4	2 145,9	2 189,0	- 6,5	- 0,3	+ 3,6	+ 1,8	+ 2,0
annan fastighet	627,5	582,0	560,0	582,5	609,5	658,2	- 7,3	- 3,8	+ 4,0	+ 4,6	+ 8,0
rörelse m. m.	4 720,7	4 860,8	5 108,7	5 296,1	4 749,1	4 779,8	+ 3,0	+ 5,1	+ 3,7	- 10,3	+ 0,6
tjänst el. tillfällig förvärvs- verksamhet	173 673,8	178 641,2	185 611,7	195 979,4	105 572,5	113 942,9	+ 6,7	+ 8,9	+ 12,1	+ 10,0	+ 7,9
kapital	1 781,6	2 002,8	2 481,1	2 966,1	2 866,5	2 575,6	+ 12,4	+ 23,9	+ 19,5	- 3,4	- 10,1
Summa	82 986,4	88 128,3	95 796,2	106 932,5	115 943,5	124 145,5	+ 6,2	+ 8,7	+ 11,6	+ 8,4	+ 7,1
Avdrag för underskott i förvärvskälla											
Sammanräknad nettoinkomst	1 365,2	1 762,6	2 348,7	2 962,6	3 391,8	3 653,4	+ 29,1	+ 33,3	+ 26,1	+ 14,4	+ 7,7
Allmänna avdrag, förlustav- drag och avjämning	81 621,3	86 365,7	93 447,5	103 969,9	112 551,7	120 492,1	+ 5,8	+ 8,2	+ 11,3	+ 8,2	+ 7,1
Taxerad inkomst	18 569,6	19 866,4	21 585,2	23 816,5	5 490,1	5 636,6	+ 7,0	+ 8,7	+ 10,3	- 76,9	+ 2,7
Utnyttjade ortsavdrag m. m.	63 051,7	66 499,3	71 862,3	80 153,4	107 061,6	114 855,5	+ 5,5	+ 8,1	+ 11,5	+ 33,6	+ 7,3
Beskattningsbar inkomst	12 606,5	12 997,7	13 571,7	14 379,7	22 324,6	21 406,1	+ 3,1	+ 4,4	+ 6,0	+ 55,3	- 4,1
	50 445,2	53 501,6	58 290,6	65 773,7	84 737,0	93 449,4	+ 6,1	+ 9,0	+ 12,8	+ 28,8	+ 10,3
Svenska aktiebolag m. fl.											
Inkomst av											
jordbruksfastighet	95,8	82,6	117,4	149,3	75,7	54,6	- 13,8	+ 42,1	+ 27,2	- 49,3	- 27,9
annan fastighet	146,9	158,6	146,9	123,1	131,7	143,7	+ 8,0	- 7,4	- 16,2	+ 7,0	+ 9,1
rörelse m. m.	3 592,3	4 203,3	4 538,4	4 594,9	3 583,1	4 309,9	+ 17,0	+ 8,0	+ 1,2	- 22,0	+ 20,3
kapital	18,4	19,6	31,4	28,4	31,2	33,1	+ 6,5	+ 60,2	- 9,6	+ 9,9	+ 6,1
Summa	3 853,4	4 464,1	4 834,1	4 895,7	3 821,7	4 541,3	+ 15,8	+ 8,3	+ 1,3	- 21,9	+ 18,8
Avdrag för underskott i förvärvskälla											
Sammanräknad nettoinkomst	74,5	78,1	88,5	61,9	63,0	68,8	+ 4,8	+ 13,3	- 30,1	+ 1,8	+ 9,2
Allmänna avdrag och förlust- avdrag	3 778,9	4 386,0	4 745,6	4 833,8	3 758,7	4 472,5	+ 16,1	+ 8,2	+ 1,9	- 22,2	+ 19,0
Taxerad (= beskattningsbar) inkomst	686,9	732,9	909,1	1 029,3	948,3	999,6	+ 6,7	+ 24,0	+ 13,2	- 7,9	+ 5,4
	3 092,0	3 653,1	3 836,5	3 804,5	2 810,4	3 472,9	+ 18,1	+ 5,0	- 0,8	- 26,1	+ 23,6

¹ Härav avser 343,4, 343,6, 433,4, 417,6, 324,9 resp. 394,5 milj. kr. tillfällig förvärvsverksamhet för 1967, 1968, 1969, 1970, 1971 och 1972

	1967	1968	1969	1970	1971	1972	Procentuell förändring från				
	Milj. kr.						1967 till 1968	1968 till 1969	1969 till 1970	1970 till 1971	1971 till 1972
Övriga skattskyldiga											
Inkomst av											
jordbruksfastighet	19,8	25,8	25,7	38,1	29,6	25,1	+30,3	- 0,4	+48,2	-22,3	-15,2
annan fastighet	43,2	45,8	42,2	29,5	28,6	31,9	+ 6,0	- 7,9	-30,1	- 3,0	+11,5
rörelse m. m.	233,6	233,4	256,8	206,6	132,7	101,1	± 0	+10,0	-19,5	-35,8	-23,8
kapital	143,4	161,2	199,3	251,2	251,6	243,2	+12,5	+23,6	+26,0	+ 0,2	- 3,3
Summa	439,9	466,4	524,0	525,4	442,5	401,3	+ 6,0	+12,3	+ 0,3	-15,8	- 9,3
Avdrag för underskott i											
förvärvskälla	10,8	10,1	11,2	15,3	12,8	13,5	- 6,5	+10,9	+36,6	-16,3	+ 5,5
Sammanräknad nettoinkomst	429,1	456,1	512,8	510,1	429,7	387,8	+ 6,3	+12,4	- 0,5	-15,8	- 9,8
Allmänna avdrag och förlust- avdrag	82,4	88,9	95,1	133,5	111,6	103,1	+ 8,0	+ 7,0	+40,4	-16,4	- 7,6
Taxerad (= beskattningsbar) inkomst	346,7	367,2	417,7	376,6	318,1	284,7	+ 5,9	+13,8	- 9,8	-15,5	-10,5
Samtliga skattskyldiga											
Inkomst av											
jordbruksfastighet	2 298,5	2 149,9	2 177,8	2 295,8	2 251,2	2 268,7	- 6,5	+ 1,2	+ 5,4	- 1,9	+ 0,8
annan fastighet	817,6	786,4	749,1	735,1	769,8	833,8	- 3,8	- 4,7	- 1,9	+ 4,7	+ 8,3
rörelse m. m.	8 546,6	9 297,5	9 830,8	10 018,2	8 392,6	9 113,9	+ 8,8	+ 5,7	+ 1,9	-16,2	+ 8,6
tjänst el. tillfällig förvärvs- verksamhet	173 673,8	178 641,2	185 684,8	196 058,8	1105 644,8	1114 019,8	+ 6,7	+ 9,0	+12,1	+10,0	+ 7,9
kapital	1 943,3	2 183,6	2 711,8	3 245,7	3 149,3	2 851,9	+12,4	+24,2	+19,7	- 3,0	- 9,4
Summa	87 279,8	93 058,6	101 154,3	112 353,6	120 207,7	129 088,1	+ 6,6	+ 8,7	+11,1	+ 7,0	+ 7,4
Avdrag för underskott i för- värvskälla											
1 450,5	1 850,8	2 448,4	3 039,8	3 467,6	3 735,7	+27,6	+32,3	+24,2	+14,1	+ 7,7	
Sammanräknad nettoinkomst	85 829,3	91 207,8	98 705,9	109 313,8	116 740,1	125 352,4	+ 6,3	+ 8,2	+10,7	+ 6,8	+ 7,4
Allmänna avdrag, förlust- avdrag och avjämnning	19 338,8	20 688,2	22 589,4	24 979,3	6 550,0	6 739,3	+ 7,0	+ 9,2	+10,6	-73,8	+ 2,9
Taxerad inkomst	66 490,4	70 519,6	76 116,5	84 334,5	110 190,1	118,613,1	+ 6,1	+ 7,9	+10,8	+30,7	+ 7,6
Utnyttjade ortsavdrag m. m.	12 606,5	12 997,7	13 571,7	14 379,7	22 324,6	21 406,1	+ 3,1	+ 4,4	+ 6,0	+55,3	- 4,1
Beskattningsbar inkomst	53 883,9	57 521,9	62 544,8	69 954,8	87 865,5	97 207,0	+ 6,8	+ 8,7	+11,8	+25,6	+10,6

Ann. Hänsyn har ej tagits till den fr. o. m. taxeringsåret 1967 förekommande frivilliga särtaxeringen för äkta makar. I 1967 års taxeringsutfall ingår dock dylik skatteberäkning beträffande Stockholms fögderi.

Tab. 1. Inkomsttagarna fördelade efter inkomst och civilstånd år 1972 (taxeringsåret 1973)

Sammanräknad inkomst, kr	Giftna män		Giftna kvinnor		Ogiftna och förut giftna män och kvinnor		Samtliga inkomsttagare	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%
Inkomst ej registrerad	30 819	1,7	50 541	3,4	183 146	9,1	278 980	5,2
1— 4 999	22 849	1,2	302 299	20,6	33 027	1,6	369 762	6,8
5 000— 9 999	137 556	7,4	355 557	24,2	358 487	17,7	859 560	15,9
10 000— 14 999	125 272	6,7	197 694	13,5	308 755	15,3	636 039	11,8
15 000— 19 999	114 204	6,1	170 256	11,6	237 439	11,7	524 527	9,7
20 000— 24 999	143 011	7,7	135 472	9,2	245 384	12,1	525 723	9,7
25 000— 29 999	231 789	12,4	114 365	7,8	249 241	12,3	596 746	11,1
30 000— 34 999	300 239	16,1	66 182	4,5	185 198	9,2	552 417	10,2
35 000— 39 999	246 067	13,2	33 334	2,3	100 452	5,0	380 318	7,0
40 000— 49 999	250 048	13,4	27 215	1,8	75 856	3,8	353 584	6,6
50 000— 59 999	108 911	5,8	8 239	0,6	23 498	1,2	140 893	2,6
60 000— 79 999	90 337	4,8	4 211	0,3	13 217	0,7	108 008	2,0
80 000— 99 999	32 545	1,7	1 173	0,1	3 709	0,2	37 533	0,7
100 000—149 999	23 471	1,3	999	0,1	2 599	0,1	27 153	0,5
150 000—199 999	6 250	0,3	185	0,0	600	0,0	7 052	0,1
200 000—499 999	3 132	0,2	92	0,0	391	0,0	3 625	0,1
500 000—	301	0,0	12	0,0	56	0,0	373	0,0
Summa inkomsttagare	1 866 801	100	1 467 826	100	2 021 055	100	5 402 293	100
Summa inkomster mkr	64 252,0		20 445,0		39 367,0		124 461,3	
Medelinkomst (tkr.)	35,0		14,4		21,4		24,3	
Medianinkomst (tkr.)	32,4		11,3		19,6		21,6	

Anm. Icke mantalsskrivna + skattskyldiga som saknar hemortskommun i riket ingår i kolumnen "Samtliga inkomsttagare". Medel- och medianinkomst är beräknade exkl. "Inkomst ej registrerad".

att icke giftna personer som beskattas enligt regler för giftna inte ingår i kategorin giftna. Vidare redovisas giftna ej samboende bland övriga.

Vad angår *aktiebolagens* inkomster, lämnar tabellen på s. 8—9 vissa upplysningar. Av denna framgår bl. a. att inkomst av rörelse m. m. naturligt nog är den helt dominerande inkomstkällan. Tabellen visar också, att, till följd av under vissa år ganska betydande förändringar i de avdragsgilla kommunalskatternas belopp, utvecklingen av nettoinkomst och taxerad inkomst icke är helt parallell. Det kan i detta sammanhang påpekas, att bolagen i betydande utsträckning utnyttjat möjligheterna att göra avdragsgilla avsättningar till investeringsfonder för konjunkturutjämning. Vid 1972 och 1973 års taxering fanns dessutom möjligheten att utnyttja ett extra avdrag för investeringar.

Av tabellen framgår att vid 1973 års taxering visade bolagens samlade taxerade inkomst en ökning med 23,6 %. Under närmast föregående taxeringsår redovisades en minskning med 26,1 %.

Tabell 2. Giftna samboende samt övriga fördelade på inkomstklasser år 1972 (taxeringsåret 1973)

Inkomstklasser, kr.	Giftna, samboende, båda har inkomst ¹		Giftna, samboende, en har inkomst		Övriga män		Övriga kvinnor		Samtliga enheter	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%
Inkomst ej registrerad	8 157	0,6	9 238	2,3	90 051	8,5	93 365	9,3	200 811	5,2
1— 4 999	438	0,0	351	0,1	11 998	1,1	21 121	2,1	33 908	0,9
5 000— 9 999	8 976	0,6	11 564	2,9	166 219	15,7	201 319	20,0	388 078	10,0
10 000—14 999	80 978	5,7	18 522	4,6	142 481	13,4	173 509	17,3	415 490	10,7
15 000—19 999	88 806	6,3	24 089	6,0	115 887	10,9	125 753	12,5	354 535	9,1
20 000—24 999	70 138	5,0	33 666	8,4	118 020	11,1	130 779	13,0	352 603	9,1
25 000—29 999	84 866	6,0	54 152	13,5	140 291	13,2	111 927	11,1	391 236	10,1
30 000—34 999	108 189	7,6	68 771	17,1	121 380	11,4	67 850	6,8	366 190	9,4
35 000—39 999	128 022	9,0	56 897	14,2	70 426	6,6	33 655	3,4	289 000	7,4
40 000—49 999	268 706	19,0	59 126	14,7	51 876	4,9	28 674	2,9	408 382	10,5
50 000—59 999	228 758	16,2	25 928	6,4	16 331	1,5	9 394	0,9	280 411	7,2
60 000—79 999	217 690	15,4	22 293	5,5	10 328	1,0	4 917	0,5	255 228	6,6
80 000—99 999	67 441	4,8	8 371	2,1	3 238	0,3	1 225	0,1	80 275	2,1
100 000—	54 411	3,8	8 844	2,2	3 154	0,3	1 319	0,1	67 728	1,7
Summa inkomsttagare	1 415 576	100	401 812	100	1 061 680	100	1 004 807	100	3 883 875	100
Summa inkomster mkr	67 832,0		14 931,8		22 784,8		17 802,5		123 351,1	
Medelinkomst tkr ²	48,2		38,0		23,5		19,5		33,5	
Medianinkomst tkr ²	45,0		33,9		22,1		17,4		28,8	

¹ Paret utgör enhet.

² Beräknat exkl. "Inkomst ej registrerad".

Taxeringsstatistik avseende 1973 års taxering

Riksrevisionsverket utför årligen sedan 1968 en urvalsundersökning avseende fysiska personers självdeklarationer i syfte att skapa säkrare underlag för en prognosering av statens inkomster av skatt på inkomst och förmögenhet m. m. Undersökningarna används även för att beräkna effekterna av ändringar i skattesystemet. Materialet omfattar i år nära 20 000 personer av de ca 5,4 miljoner inkomsttagare som avlämnat allmän självdeklaration vid 1973 års taxering. Urvalet är ett s. k. stratifierat urval där stratifieringen gjorts efter variabeln "till statlig skatt beskattningsbar inkomst".

För var och en av de utvalda personerna finns fyra slags uppgifter, nämligen överförda, excerperade, genererade och prognoserade uppgifter. Överförda uppgifter kommer från statistiska centralbyråns taxeringsband. Dessa uppgifter förekommer i den officiella taxeringsstatistiken. Excerperade uppgifter är kompletterande uppgifter som riksrevisionsverket via de lokala skattemyndigheterna insamlar från de ut-

Taxeringen till statlig och kommunal inkomstskatt för fysiska personer vid 1973 års taxering (milj. kr.)

	RRVs esti- mat	Konfidens- intervall	Taxerings- utfall	Diffe- rens	Signifikant skillnad
<i>Taxering till statlig inkomstskatt</i>					
Inkomst av jordbruksfastighet	2 255		2 141	+ 114	nej
Inkomst av annan fastighet	566	± 56	632	- 66	ja
Inkomst av rörelse	4 611		4 766	- 155	nej
Inkomst av tjänst (överförd)	113 507		113 543	- 36	nej
Inkomst av tjänst (excerperad)	113 919	± 397			
intäkt under 1	102 720	± 589			
intäkt under 2	3 942	± 202			
intäkt under 3	12 443	± 530			
intäkt under 4	301	± 55			
intäkt under 5	15	± 14			
intäkt under 6	233	± 53			
summa intäkter under E	119 654				
summa avdrag under E	5 735	± 197			
Inkomst av tillfällig förvärvsverksamhet	395	± 126	382	+ 13	nej
Inkomst av kapital	2 527	± 115	2 513	+ 14	nej
Sammanräknad inkomst, statlig (excerp.)	124 330	± 358	123 976	+ 354	nej
Underskott i förvärvskälla, statligt	3 490	± 150	3 626	- 136	nej
Underskott på jordbruksfastighet	196	± 61			
Underskott på annan fastighet	2 633	± 121			
Underskott på kapital	572	± 37			
Underskott på övrigt	148	± 63			
Underskott på tillfällig förvärvsverksamhet	4	± 3			
Sammanräknad nettoinkomst, statligt	120 370	± 323	120 331	+ 39	nej
Allmänna avdrag, statligt (överförd)	5 466	± 163	5 550	- 84	nej
Allmänna avdrag, statligt (excerp.)	5 576				
Tilläggs pensionsavgift	405	± 24			
Obligatorisk sjukförsäkringsavgift	1 626	± 17			
Allmän arbetsgivaravgift	131	± 7			
Avgifter för pensionsförsäkringar	936	± 139			
Premier för vissa andra försäkringar	649	± 10			
Periodiskt understöd	495	± 46			
Förvärvsavgift, statligt	1 279	± 56			
Andre makens ej utnyttjade avdrag	55	± 18			
Förlustavgift, statligt	65	± 36			
Till statlig skatt taxerad inkomst	114 816	± 281	114 702	+ 114	nej
Grundavgift, statligt	19 651	± 163			
Extra avgift, statligt	1 817	± 138			
Avrundning	146				
Till statlig skatt beskattningsbar inkomst	93 202	± 95	93 300	- 98	ja
Beskattningsbar A-inkomst	90 017	± 160			
Beskattningsbar B-inkomst	3 185	± 132			
<i>Taxering till kommunal inkomstskatt</i>					
Sammanräknad inkomst, kommunalt	123 318	± 370			
Allmänna avdrag, kommunalt	8 876	± 240			
Underskott i förvärvskälla, kommunalt	3 284	± 155			

	RRVs esti- mat	Konfidens- intervall	Taxerings- utfall	Diffe- rens	Signifikant skillnad
Andre makens ej utnyttjade avdrag, kommunalt	68	± 24			
Förlustavdrag, kommunalt	152	± 47			
Garantibelopp för fastighet i hemortskommunen	1 949	± 71			
Till kommunal skatt taxerad inkomst (inkl. utboinkomst)	116 709	± 310	116 882	-173	nej
Grundavdrag, kommunalt	19 651	± 163			
Extra avdrag, kommunalt	1 877	± 145			
Avrundning					
Till kommunal skatt beskatt- ningsbar inkomst (inkl. utboinkomst)	95 045 ¹	± 147	95 362	-317	ja
<i>Taxering till statlig förmögenhetsskatt</i>					
Skattepliktig förmögenhet	63 134	± 3 369			
Beskattningsbar förmögenhet			67 995		
<i>Påförda skatter och avgifter</i>					
Statlig inkomstskatt	15 267	± 26	15 254	+ 13	nej
Folkpensionsavgift	3 512	± 18	3 500	+ 12	nej
Kommunal skatt i hemorts- kommunen	22 407	± 41			
Kommunal skatt i utbokommun	178	± 19			
Totalkommunal inkomstskatt	22 585		22 694	-109	
Sjukförsäkringsavgift	2 049 ²	± 14	2 004	+ 45	ja
Arbetsgivaravgift	141	± 8	141	0	nej
Tilläggsavgift	418	± 25	424	- 6	nej
Förmögenhetsskatt	536 ³	± 40	482	+ 54	ja
Skattereduktion	1 344	± 37	1 349	- 5	nej
Slutligt påförd skatt efter skattereduktion	43 165	± 92			

¹ Utboinkomst delen är lägre än den i taxeringsutfallet angivna på grund av annorlunda beräkningsunderlag.

² Vid generering av sjukförsäkringsavgift för företagare har RRV tvingats göra schabloniserade antaganden om karenstidens längd.

³ Hänsyn har ej tagits till 80–85 %-regeln.

valda personernas deklarerationer. På basis av överförda och excerperade uppgifter är det möjligt att beräkna genererade uppgifter. Dessa omfattar slutligt påförda skatter och avgifter. Prognoserade uppgifter, slutligen, erhålls genom att överförda och excerperade uppgifter framskrivs erforderligt antal år. Framskrivningen sker som regel genom procentuella påslag på föregående års värden.

I tabellen ovan har sammanställts resultaten av 1973 års undersökning gällande inkomståret 1972. I tabellen anges först riksrevisionsverkets estimat för de olika variablerna inklusive noll-taxerade, dvs. inklusive sådana personer som ej påförts skatter eller avgifter. Därefter anges osäkerhetsmarginalerna för urvalet i form av ett 95 % konfidensintervall. Taxeringsutfallet enligt statistiska centralbyrån i följande kolumn har korrigerats och innehåller inte dödsbon och familjestiftelser. I de två sista kolumnerna visas dels differensen mellan riksrevisionsverkets estimat och taxeringsutfallet, dels anges om denna skillnad är signifikant, dvs. större än vad som kan förklaras av slumpfel.

Utvecklingen av skatteunderlaget verksamhetsåren 1973, 1974 och 1975

Den allmänna inkomstutvecklingen är avgörande för de direkta stats-skatternas avkastning och är även i väsentlig mån bestämmande för de indirekta skatternas avkastning liksom för de statliga affärsverkens inkomster.

Beträffande beräkningen av skatteunderlagets utveckling under åren 1973 till 1974 samt de första månaderna av år 1975 är det lämpligt att verkställa särskilda kalkyler för å ena sidan fysiska personer och å andra sidan aktiebolag.

Fysiska personer

Vad först angår skatteunderlaget för fysiska personer bestäms utvecklingen, som närmare framgår av sammanställningen på s. 8—9, väsentligen av förändringarna i inkomst av tjänst eller tillfällig förvärvsverksamhet.

Den totala lönesumman härrörande från inkomst av tjänst påverkas dels av de avtalsmässiga uppgörelserna mellan arbetsmarknadens parter, dels av ändringar av den totala sysselsättningen i landet och dels av den s. k. löneglidningen. För åren 1973 och 1974 har konjunkturinstitutet bedömt, att ökningen av den totala lönesumman blir drygt 8 % mellan 1972 och 1973 och drygt 9 % 1973—1974.

Riksrevisionsverket har valt att grunda sina beräkningar på konjunkturinstitutets bedömning och således i sina beräkningar utgått från att förvärvskällan inkomst av tjänst exklusive pensioner för verksamhetsåret 1973 kommer att visa en ökning med drygt 8 % i förhållande till 1972. Pensionerna antas öka med 14 %. Folkpensionerna har under 1973 förutom av priskompensationen, som beräknas svara för ungefär hälften av ökningen, också uppräknats med extra pensionstillskott. Summa inkomst av tjänst beräknas sammanlagt öka med 8,7 % under 1973. För verksamhetsåret 1974 har riksrevisionsverket räknat med en ökning på drygt 9 % av inkomst av tjänst vilket således överensstämmer med den av konjunkturinstitutet antagna lönesummcökningen. Med hänsyn till att avtal för 1974 inte föreligger och att inkomstantagandet därmed är mycket osäkert har konjunkturinstitutet i sin höstrapport 1973 redovisat två alternativa ökningstal. Skillnaden mellan de båda alternativen uppgår till en procentenhet. RRVs antagande om 9 % för inkomstutvecklingen 1974 ansluter sig i stort sett till konjunkturinstitutets lägre alternativ. För 1975 har verket valt att schablonmässigt skriva fram inkomsterna med 7 %.

Fysiska personers inkomst av jordbruksfastighet för verksamhetsåret 1972 utgjorde nära 2 % av deras sammanlagda inkomst. De har antagits sjunka med 5 % mellan 1972 och 1973 till följd av att inkomster av jordbruksfastigheter fr. o. m. 1974 års taxering skall beräk-

nas enligt bokföringsmässig redovisning i stället för som hittills enligt kassaredovisning. Under det efterföljande verksamhetsåret förväntas inkomsterna ligga kvar på oförändrad nivå.

Inkomst av annan fastighet än jordbruksfastighet har hittills svarat för mindre än 1 % av fysiska personers sammanlagda inkomst. Riksrevisionsverket har räknat med den ökning av 5 %, för såväl 1973 och 1974 som 1975.

Inkomst av rörelse svarade 1972 för ca 4 % av fysiska personers inkomster. Riksrevisionsverket har med hänsyn till konjunkturutvecklingen antagit en ökning av inkomster av rörelse mellan 1973 och 1974 med 5 %. Ökningstakten har antagits bli oförändrad (5 %) de efterföljande åren.

1972 var de fysiska personernas inkomst av kapital 2,5 % av deras sammanlagda inkomst. Kapitalinkomsterna har för 1973, 1974 och 1975 antagits öka med 5, 10 resp. 10 %.

Svenska aktiebolag m. fl.

Vid bedömningen av utvecklingen av aktiebolagens, sparbankernas och försäkringsinstitutens taxerade inkomster har riksrevisionsverket haft tillgång till statistiska centralbyråns taxeringsstatistik och verkets egen enkät om förväntade taxeringsutfall.

Av statistiska centralbyråns statistik framgår utvecklingen av samtliga aktiebolags m. fl. taxerade inkomster år för år. Redovisningen kommer riksrevisionsverket tillhanda i oktober året efter verksamhetsåret.

Under hösten 1973 gjorde ämbetsverket en enkät, där bolagen tillfrågades om sina taxerade inkomster under innevarande och föregående verksamhetsår. Enkäten tillsändes ett urval av ca 1 750 bolag. Förutom den till statlig inkomstskatt taxerade inkomsten tillfrågades företagen om storleken av den till kommunal inkomstskatt taxerade inkomsten, garantibelopp för fastighet samt utnyttjat särskilt investeringsavdrag och forsknings- och utvecklingsavdrag. Enligt enkäten uppgick det utnyttjade särskilda investeringsavdraget till ungefär 1 600 milj. kr. verksamhetsåret 1972. För verksamhetsåret 1973 uppskattar bolagen storleken av det särskilda investeringsavdraget till drygt 2 000 milj. kr. Bolagen beräknar att för verksamhetsåret 1973 yrka avdrag för forsknings- och utvecklingskostnader (FoU-avdrag) med 180 milj. kr.

Resultaten av de senaste årens taxeringsutfall ävensom enkäten med bolagen i november 1973 framgår av nedanstående sammanställning:

Verksamhetsår	Taxerad inkomst, mkr	Förändring från föregående år, %
1968	3 653	+ 18
1969	3 836	+ 5
1970	3 805	- 1
1971	2 810	- 26
1972	3 474	+ 24
1973 (enkät)	..	+ 10

Riksrevisionsverket bedömer att bolagens taxerade inkomster för verksamhetsåret 1973 kommer att ligga 10 % över 1972 års. För de två följande verksamhetsåren har antagits att bolagens taxerade inkomster ökar med 25 respektive 10 %. Hänsyn har tagits till att de extra investeringsavdragen upphör fr. o. m. 1 juli 1973. De avdrag som ej kunnat utnyttjas under 1973 kan komma att utnyttjas under 1974 i form av förlustavdrag.

Oljekonsumtion

Flera av riksstatens inkomsttitlar påverkas direkt eller indirekt av utvecklingen av oljekonsumtionen i landet. Inkomsterna av bensin- och brännolja, särskild skatt på motorbränslen samt energiskatt påverkas direkt. Andra inkomsttitlar — t. ex. vägtrafikskatt, särskild vägtrafikskatt, omsättningsskatt på motorfordon samt mervärdesskatt — påverkas indirekt av konsumtionen av olja och oljeprodukter.

Riksrevisionsverket har i sin inkomstberäkning för budgetåret 1974/75 inte tagit hänsyn till den pågående oljekrisen. Inkomsterna av ovan nämnda titlar har beräknats utifrån antaganden om fortsatta ökning i oljekonsumtionen. Svårigheterna att i detalj ange oljekrisens verkningar för statsverkets inkomster är betydande. Om emellertid nedskärningarna i oljeproduktionen fortsätter, kommer detta sannolikt att leda till en minskning av oljekonsumtionen i landet och därmed även av statsverkets inkomster.

För varje minskning av konsumtionen med 5 % kommer inkomsterna av bensinskatten och energiskatten att minska med ca 200 milj. kr.

Resultatet av riksrevisionsverkets inkomstberäkning återges i den härvid fogade tabellen (bilaga C) med specifikation av inkomsterna på driftbudgeten för budgetåret 1974/75.

Beträffande de för budgetåret 1974/75 beräknade beloppen för de särskilda inkomsttitlarna får riksrevisionsverket anföra följande.

DRIFTBUDGETENS INKOMSTER

A. Skatter, avgifter, m. m.

I. Skatter

1. Skatt på inkomst, förmögenhet och rörelse samt socialförsäkringsavgifter

Skatt på inkomst och förmögenhet samt socialförsäkringsavgifter m. m.

Allmänt

Riksstatstiteln uppförs i riksstaten med det belopp som kan beräknas utgöra statens behållna inkomst av under budgetåret inflytande inkomst- och förmögenhetsskatt samt avgifter för folkpensioneringen. Riksrevisionsverket föreslår att den socialförsäkringsavgift till folkpensioneringen som skall erläggas av arbetsgivarna fr. o. m. 1974 förs upp som inkomst på förevarande titel. Med anledning härav föreslås även att titeln i fortsättningen benämns Skatt på inkomst och förmögenhet samt socialförsäkringsavgifter m. m. Denna beräkning intar en särställning i förhållande till beräkningen av övriga riksstatstitlar på grund av att titeln är ett samlingskonto för redovisningen av den allmänna skatteuppbörden. Skatter och avgifter debiteras på de slutliga skattsedlarna var för sig men uppbärs gemensamt.

Som bruttoinkomst på titeln redovisas i första hand vad som i enlighet med gällande uppbördsförfarande inflyter i form av preliminär skatt, fyllnadsbetalningar, kvarstående skatt, tillkommande skatt och indrivna restantier. Uppbördsförfarandet förutsätter även uppkomsten av s. k. överskjutande preliminär skatt, och utbetalningen av denna redovisas som utgift på titeln.

Som utgifter på titeln redovisas vidare de restitutioner av skatt som föranleds av taxeringsändringar m. m.

De största utgifterna på titeln är de utbetalningar av kommunal-skattemedel som länsstyrelserna enligt särskilt givna regler har att göra till kommunerna på grund av att kommunalskatterna ingår i den samfälliga statligt administrerade skatteuppbörden. Av samma skäl utbetalas från titeln medel motsvarande avgifter av olika slag som ingår i skatteuppbörden.

Den större delen av socialförsäkringsavgifterna uppbärs av praktiska skäl enligt alternativa metoder på så sätt att avgifterna för större arbetsgivare direkt debiteras av riksförsäkringsverket, medan avgifterna för mindre arbetsgivare debiteras på skattsedeln. Oberoende av om

socialförsäkringsavgifter sålunda debiteras direkt av riks försäkringsverket eller ingår i skatteuppbörden har man ansett redovisningen böra passera över förevarande skattetitel. Till följd härav ingår även uppbörden av socialförsäkringsavgifter från "direktdebiterade" arbetsgivare på titelns inkomstsida och utbetalningarna till de allmänna försäkringskassorna m. m. bland titelns utgifter. Ett undantag från denna princip är direktdebiterade tilläggs pensionsavgifter som inte redovisas över titeln.

Till de särskilda inkomsterna på titeln hör sjömansskatten och bland utgifterna ingår de omföringar till andra riksstatstitlar som enligt särskilda regler skall göras ifråga om vissa till beloppet relativt obetydliga skatter, som ingår i den allmänna uppbörden.

De in- och utbetalningar resp. omföringar som redovisas på titeln har sammanfattats i följande uppställning:

Inbetalningar

Preliminär A-skatt
 Preliminär B-skatt
 Fyllnadsbetalningar av preliminärskatt
 Kvarstående skatt (jämte ränta)
 Tillkommande skatt
 Sjömansskatt
 Sjömansskattens andel i sjukförsäkringsmedel
 Restantier
 Medel från skattereklamationskontot
 Skattetillegg och förseningsavgifter
 Avgifter från direktdebiterade arbetsgivare till sjukförsäkring, folkpensionering, yrkesskadeförsäkring, byggnadsforskning, arbetslöshetsförsäkring och kontant arbetsmarknadsstöd (arbetsgivaravgifter)
 Statens avgifter till sjukförsäkringen, folkpensioneringen, arbetslöshetsförsäkringen och det kontanta arbetsmarknadsstödet
 Viss ersättning från allmänna pensionsfonden
 Eventuell återföring av medel från allmänna sjukförsäkringsfonden

Utbetalningar och omföringar

Överskjutande skatt (jämte ränta)
 Övriga restitutioner
 Utbetalda kommunalskattemedel (inklusive förskottrade skattebortfallsbidrag)
 Utbetalningar till de allmänna försäkringskassorna
 Utbetalning till allmänna pensionsfonden (skattedebiterade avgifter och egenavgifter)
 Yrkesskadeförsäkringsavgifter
 Byggnadsforskningsavgifter
 Lönegarantiavgifter
 Arbetskyddsavgifter
 Utbetalningar till erkända arbetslöshetskassor
 Allmän arbetsgivaravgift (skattedebiterade avgifter och egenavgifter)
 Utskiftningsskatt och ersättnings-skatt
 Skogsvårdsavgifter
 Annuiteter på avdikningslån
 Annuiteter på förskott för avlösnings av frälseräntor
 Eventuell avsättning av medel till allmänna sjukförsäkringsfonden

Skillnaden mellan titelns sammanlagda inkomster och utgifter utgör den nettoinkomst för statsverket, som motsvarar den i budgetredovisningen upptagna inkomsten på titeln.

Nedan följer en genomgång av de skatter och avgifter som ingår i slutlig skatt. Därefter behandlas uppbördssystemet och de poster som finns redovisade på titeln skatt på inkomst och förmögenhet m. m.

Slutlig debitering av skatter och avgifter som berör inkomstskattetiteln

Debiteringen av de olika skatterna och avgifterna framgår av debetsedeln för slutlig skatt. De skatter och avgifter som finns specificerade på debetsedeln är:

- Statlig inkomstskatt
- Kommunal inkomstskatt
- Statlig förmögenhetsskatt
- Folkpensionsavgift (t. o. m. taxeringsåret 1974)
- Socialförsäkringsavgift till folkpensioneringen (fr. o. m. taxeringsåret 1975)
- Tilläggsavgift
- Sjukförsäkringsavgift
- Arbetsgivaravgifter
- Allmän arbetsgivaravgift
- Skogsvårdsavgift
- Annuiteter på avdikningslån
- Annuiteter på frälseräntor
- Utskiftningsskatt och ersättningsskatt
- Skattetillägg och förseningsavgifter
- Skattereduktion

Statlig inkomstskatt för fysiska personer

Statlig inkomstskatt utgår enligt förordning den 26 juli 1947 (nr 576).

Enligt förordning den 27 maj 1970 (nr 163) om ändring i förordningen om statlig inkomstskatt bestäms inkomstskattens grundbelopp fr. o. m. 1972 års taxering enligt en enda skatteskala, avsedd för alla kategorier fysiska personer. Grundbeloppet utgör 10 % av den beskattningsbara inkomsten, om denna inte överstiger 15 000 kr. Vid högre beskattningsbara inkomster än 15 000 kr. utgår skatten enligt en progressiv skattesats, vilken är maximerad till 54 % för den del av den beskattningsbara inkomsten som överstiger 150 000 kr. Enligt förordning den 2 juni 1972 (nr 375) om ändring i förordningen om statlig inkomstskatt utgör fr. o. m. 1974 års taxering grundbeloppet 7 % av den

beskattningsbara inkomsten om denna inte överstiger 15 000 kr. Den progressiva skatteskalan för inkomster mellan 15 000 och 150 000 kr. har även justerats jämfört med tidigare. För den del av den beskattningsbara inkomsten som överstiger 150 000 kr. är skatten alltså maximerad till 54 %.

Enligt lag den 27 maj 1970 (nr 162) om ändring i kommunalskattelagen med motsvarande tillämpning vid taxering till statlig skatt enligt förordning den 27 maj 1970 (nr 163) utgår grundavdrag fr. o. m. 1972 års taxering med 4 500 kr. för varje individ. Grundavdrag medges med 4 500 kr. under förutsättning att den skattskyldiges till statlig inkomstskatt taxerade inkomst uppgår till högst 30 000 kr. Om den taxerade inkomsten överstiger detta belopp reduceras grundavdraget med 20 % av inkomst överstigande 30 000 kr. Enligt denna avtrappningsregel utgår således inget grundavdrag när den taxerade inkomsten överstiger 52 500 kr.

Tillämpningen av en enda skatteskala och individuella grundavdrag innebär individuell beskattning. Principen om sambesattning tillämpas dock i ett avseende, nämligen vad avser beskattningen av kapitalinkomster överstigande 2 000 kr., dvs. i huvudsak inkomst av fastighet, tillfällig förvärvsverksamhet och kapital. Härvid gäller att för gifta som båda haft taxerad inkomst skall beskattningsbar A-inkomst och beskattningsbar B-inkomst beräknas. Med A-inkomst avses inkomst av tjänst, utom periodiskt understöd, inkomst av jordbruksfastighet och inkomst av rörelse. Med B-inkomst, eller kapitalinkomst, förstås övriga inkomster. Vid skatteberäkningen av B-inkomsten påförs dessa inkomster den av makarna, som har den högsta A-inkomsten.

Enligt förordning den 9 april 1965 (nr 71) gäller att vissa kategorier skattskyldiga med hemmavarande barn under 16 år medges förvärvsavgifter. Enligt lag den 27 maj 1970 (nr 162) om ändring i kommunalskattelagen förutsätter rätten till förvärvsavgifter dels förekomsten av hemmavarande barn under 16 år och dels att inkomsten utgörs av A-inkomst, dvs. inkomst av tjänst, utom periodiskt understöd, inkomst av rörelse eller jordbruksfastighet. För gifta gäller härvid att båda makarna skall ha A-inkomst. Förvärvsavgifter medges fr. o. m. 1972 års taxering med 25 % av inkomst av tjänst eller rörelse, dock högst 2 000 kr., och med 1 000 kr. i fråga om inkomst av jordbruksfastighet. Avgiften medges den av makarna som har den lägsta A-inkomsten. Om gift skattskyldig med minderårigt barn haft A-inkomst av jordbruksfastighet eller rörelse och maken utfört arbete i förvärvskällan, får den skattskyldige åtnjuta förvärvsavgifter med värdet av makens arbetsinsats, dock med högst 1 000 kr. För ensamstående med hemmavarande barn under 16 år och A-inkomst medges förvärvsavgifter med 25 % av inkomst av tjänst, jordbruksfastighet eller rörelse, dock med högst 2 000 kr.

Enligt lag den 27 maj 1970 (nr 162) om ändring i kommunalskattelagen medgives avdrag för underhåll av icke hemmavarande barn under 18 år med högst 1 500 kr. för varje barn fr. o. m. 1972 års taxering. Enligt Kungl. Maj:ts proposition nr 181 år 1973 angående ändrade regler för beskattning av periodiska understöd föreslås avdraget höjt till 2 500 kr. fr. o. m. 1975 års taxering.

Gnorn författningar den 31 mars 1955 (nr 122—125) infördes vissa schablonmässigt beräknade minimiavdrag bl. a. för utgifter för fullgörande av tjänsten för skattskyldiga, som haft inkomst av tjänst. Vidare infördes vissa extra avdrag för fysiska personer, som haft inkomst av kapital. Dessa bestämmelser tillämpades första gången vid 1957 års taxering. Dessutom medges avdrag för faktiskt påförd sjukförsäkringsavgift vid föregående års taxering.

Enligt riksdagsskrivelse den 5 december 1973 (nr 339) om ändring i förordningen (1947: 576) om statlig inkomstskatt åtnjuter fysiska personer, som har att erlægga socialförsäkringsavgift till folkpensioneringen, tilläggs pensionsavgift samt allmän arbetsgivaravgift för inkomst av rörelse eller jordbruksfastighet, avdrag för sådana avgifter, som påförts året näst förc taxeringsåret.

Enligt lag den 27 maj 1970 (nr 162) om ändring i kommunalskattelagen är det kommunala bostadstillägget för folkpensionärer skattefritt fr. o. m. 1972 års taxering.

Enligt lag den 24 april 1970 (nr 93) om ändring i kommunalskattelagen genomfördes vissa ändringar av den schablonmetod som gäller vid beskattningen av vissa fastigheter (*egna hem* eller *fritidsfastigheter*). Som intäkt skall tas upp 2 % av den del av taxeringsvärdet som inte överstiger 150 000 kr., 4 % av den del som ligger mellan 150 000 kr. och 225 000 kr. samt 8 % av den del av taxeringsvärdet som överstiger 225 000 kr. Det extra avdraget för villaägare höjdes till 500 kr. Bestämmelserna tillämpades första gången vid 1971 års taxering.

Enligt förordning den 15 december 1967 (nr 748) gäller att fr. o. m. 1969 års taxering beskattas vinst vid icke yrkesmässig avyttring av fastighet såsom realisationsvinst till 100 % om fastigheten innehafts mindre än 2 år och till 75 % om fastigheten innehafts 2 år eller längre. Vid försäljning av aktier m. m. beskattas vinsten om aktierna innehafts mindre än 2 år till 100 %, mindre än 3 år till 75 %, mindre än 4 år till 50 % och mindre än 5 år till 25 %. Om aktierna innehafts 5 år eller mera räknas som skattepliktig realisationsvinst ett belopp motsvarande 10 % av nettoinkomsten. Vid långtidsinnehav medges ett avdrag med 500 kr. Förordningen gäller avyttringar som äger rum fr. o. m. den 1 januari 1968.

Under budgetåret 1973/74 tillämpas i likhet med föregående budgetår en uttagningsprocent av 100.

Statlig inkomstskatt för fysiska personer, oskifta dödsbon och familjestiftelser redovisas på den s. k. A-längden. De för taxeringsåren 1969—1973 uträknade skattebeloppen framgår av följande sammanställning (milj. kr.):

	Taxeringsår				
	1969	1970	1971	1972	1973
Statlig inkomstskatt, A-längden	10 443	11 691	13 862	13 394	15 254

Statlig inkomstskatt för bolag, ekonomiska föreningar m. m.

Andra skattskyldiga än fysiska personer, oskifta dödsbon och familjestiftelser indelas i beskattningshänseende i följande fyra grupper:

a) svenska aktiebolag, sparbanker, sparbankernas säkerhetskassa, ekonomiska föreningar som ingår i jordbrukskasserörelsen, svenska försäkringsanstalter som icke är aktiebolag samt andra utländska juridiska personer än oskifta dödsbon och familjestiftelser, varvid dock försäkringsanstalter som driver livförsäkringsrörelse hänförs till grupp c,

b) andra svenska ekonomiska föreningar än sådana som ingår i jordbrukskasserörelsen, sambruksföreningar, Sveriges allmänna hypoteksbank, Konungariket Sveriges stadshypotekskassa, hypoteksföreningar, svenska bostadskreditkassan och bostadskreditföreningar,

c) försäkringsanstalter i den mån de driver livförsäkringsrörelse samt

d) övriga skattskyldiga.

Enligt förordning den 5 juni 1959 (nr 295) med därefter genom förordning den 28 november 1969 (nr 742) företagna ändringar utgör den statliga inkomstskatten räknad i procent av den beskattningsbara inkomsten för grupp a) 40 %, för grupp b) 32 %, för grupp c) 10 % samt för grupp d) 15 %.

Genom förordning den 12 mars 1971 (nr 50) medgavs särskilt investeringsavdrag vid taxering till statlig skatt för investeringar i maskiner och andra inventarier för stadigvarande bruk som anskaffats under år 1971. Avdraget utgjorde 10 % av anskaffningskostnaden och medges fysisk eller juridisk person som driver rörelse, jordbruk eller skogsbruk. I förordning den 8 december 1971 (nr 923) höjdes investeringsavdraget retroaktivt för verksamhetsåret 1971 till 20 % och utsträcktes till att gälla för maskinanskaffningar även under 1972. I förordning den 15 december 1972 (nr 717) meddelades en ytterligare höjning av avdraget till 30 % från 1 november 1972 samt att det utsträcktes till att gälla maskiner och andra inventarier beställda före 1 juli 1973. Samtidigt infördes ett tillfälligt 10 procentigt skatteavdrag för industrins byggnadsinvesteringar avseende kostnader som läggs ned fr. o. m. den 1 november 1972 fram till utgången av år 1973 enligt förordning den 15 december 1972 (nr 718).

Statlig inkomstskatt för juridiska personer redovisas på de s. k. B-

och C-längderna. Den uträknade skatten uppgick taxeringsåren 1969—1973 till följande belopp (milj. kr.):

	Taxeringsår				
	1969	1970	1971	1972	1973
Statlig inkomstskatt, B- och C-längderna	1 496	1 582	1 534	1 128	1 383

Kommunal inkomstskatt

De kommunala skatterna utgörs av allmän kommunalskatt med däri ingående församlingsskatt och landstingsmedel i form av inkomstskatt beräknad på grundval av inkomst och garantibelopp för fastighet. För den allmänna kommunalskatten gäller bestämmelserna i kommunal-skattelagen den 28 september 1928 (nr 370). Landstingsmedel utgår enligt landstingslagen den 14 maj 1954 (nr 319).

Enligt lag den 27 maj 1970 (nr 162) om ändring i kommunalskatte-lagen utgår grundavdrag fr. o. m. 1972 års taxering med 4 500 kr. för varje individ.

Fr. o. m. 1961 års taxering gäller på familjebeskattningsens område samma bestämmelser i fråga om den kommunala beskattningen som beträffande den statliga. De fr. o. m. 1972 års taxering gällande avdragsreglerna vad avser förvärvsavdrag, underhållsavdrag och schablon-avdrag för sjukförsäkringsavgift vid taxering till statlig skatt äger således motsvarande tillämpning vid taxering till kommunal beskattnig.

Debiterad kommunal inkomstskatt uppgick taxeringsåren 1969—1973 till följande belopp (milj. kr.):

	Taxeringsår				
	1969	1970	1971	1972	1973
Kommunal inkomstskatt:					
A-längd	13 431	15 249	17 842	19 467	22 694
B- och C-längd	1 297	1 427	1 522	1 653	2 058

Statlig förmögenhetsskatt

Statlig förmögenhetsskatt uttas enligt förordning den 26 juli 1947 (nr 577) av fysiska personer m. fl.

Enligt förordning den 27 maj 1970 (nr 170) om ändring i förordningen om statlig förmögenhetsskatt har det skattefria beloppet för fysiska personer höjts till 150 000 kr. Den lägsta skattesatsen är fr. o. m. 1972 års taxering 1 % för förmögenheter mellan 150 000 kr. och 250 000 kr. och den högsta 2,5 % för förmögenheter överstigande 1 000 000 kr. Spärreglerna ersattes samtidigt med en ny begränsningsregel, som tillämpas utan särskild ansökan av den skattskyldige.

Enligt förordning den 29 maj 1969 (nr 236) skall förmögenhetsskatt fr. o. m. 1970 års taxering beräknas på den sammanlagda förmögenheter tillhörande föräldrar och barn under 20 år, som bor hos föräldrarna.

Debiterad förmögenhetsskatt uppgick taxeringsåren 1969—1973 till följande belopp (milj. kr.):

	Taxeringsår				
	1969	1970	1971	1972	1973
Förmögenhetsskatt	435	447	492	459	482

Det bör observeras att förmögenhetsskatten t. o. m. 1971 års taxering debiterades utan att hänsyn tagits till spärreglerna.

Folkpensionsavgift

Enligt lag om finansiering av folkpensioneringen den 25 maj 1962 (nr 398) och med ändring enligt lag den 9 april 1965 (nr 74) skall folkpensionsavgift fr. o. m. den 1 januari 1966 utgå med viss procent av den avgiftspliktiges till statlig inkomstskatt beskattningsbara inkomst. Enligt lag den 24 februari 1967 (nr 39) skall folkpensionsavgiften fr. o. m. den 1 juli 1967 utgå med 5 % av den till statlig inkomstskatt beskattningsbara inkomsten dock med högst 1 500 kr. Enligt lag den 30 oktober 1970 (nr 574) om ändring i lagen om finansiering av folkpensioneringen skall folkpensionsavgift fr. o. m. 1972 års taxering beräknas individuellt på vardera makens till statlig skatt beskattningsbara inkomst.

De debiterade folkpensionsavgifterna uppgick taxeringsåren 1969—1973 till följande belopp (milj. kr.):

	Taxeringsår				
	1969	1970	1971	1972	1973
Folkpensionsavgift	2 214	2 386	2 669	3 246	3 500

Folkpensionsavgiften skall enligt riksdagsskrivelse den 4 december 1973 (nr 339) angående Kungl. Maj:ts proposition (nr 144) om slopande av folkpensionsavgift ersättas fr. o. m. verksamhetsåret 1974 (taxeringsåret 1975) av en socialförsäkringsavgift till folkpensioneringen som erläggs av arbetsgivaren.

Tilläggs pensionsavgift och allmän arbetsgivaravgift

Endast de försäkrades egna avgifter och avgifter från mindre s. k. skattedebiterade arbetsgivare debiteras på skattsedeln. Övriga avgifter för tilläggs pensioneringen och den allmänna arbetsgivaravgiften debiteras och uppbärs direkt av riks försäkringsverket.

Sjukförsäkringsavgift

Sjukförsäkringen finansieras förutom genom statsbidrag av avgifter från de försäkrade och arbetsgivarna. Avgifterna från de försäkrade uppbärs i samband med den allmänna skatteuppbörden och avgifterna

från direktdebiterade arbetsgivare uppbärs direkt av riks försäkringsverket, som överför de under budgetåret inflytande avgifterna till titeln. Fr. o. m. 1974 införs tandvårdsförsäkringen och föräldraförsäkringen samtidigt som sjukpenningförmånerna höjs. I samband härmed höjs egenavgifterna till sjukförsäkringen och ges en ändrad utformning. Avgiften består av dels en fast del på 300 kr. för varje försäkrad med minst 4 500 kr. i årsinkomst och dels en rörlig del som skall utgöra en viss procentandel av den sjukpenninggrundande inkomsten. Den totala sjukförsäkringsavgiften får inte överstiga 10 % av den till statlig skatt beskattningsbara inkomsten. För egna företagare gäller andra förmåner och avgiftsregler än för anställda.

Avgifterna till den obligatoriska sjukförsäkringen varierar mellan olika orters försäkringskassor.

Arbetsgivaravgifter

Arbetsgivare skall för varje år erlægga socialförsäkringsavgift till sjukförsäkringen, folkpensioneringen (fr. o. m. 1974) och till tilläggs-pension. Härutöver uttas av arbetsgivaren yrkesskadeförsäkringsavgift, lönegarantivgift och arbetarskyddsavgift, avgift till arbetslöshetsförsäkring och det kontanta arbetsmarknadsstödet samt för vissa arbets-givare byggnadsforskningsavgift. Dessa avgifter, vilka tillsammans kallas arbetsgivaravgifter, debiteras på debetsedeln å slutlig skatt endast i sådana fall då summan av dem uppgår till högst 1 000 kr. Arbetsgivaravgifter som överstiger nämnda belopp uppbärs som regel direkt av riks-försäkringsverket.

Skattereduktion

Enligt lag den 27 maj 1970 (nr 167) om ändring i uppbördsförordningen skall vissa kategorier skattskyldiga fr. o. m. 1972 års taxering medgivas reduktion av skatten. För gifta skattskyldiga medgives skatte-reduktion med högst 1 800 kr. av den ena makens skatt så länge den andre makens grundavdrag inte är fullt utnyttjat, dvs. så länge andre maken har en statlig taxerad inkomst understigande 4 500 kr. Så snart även andre maken får taxerade inkomster minskar reduktionsbeloppet med 40 % av dessa inkomster, vilket innebär att rätten till skattereduktion upphör då andre makens taxerade inkomst nått 4 500 kr. För ensamstående med barn under 18 år utgör skattereduktionen 1 800 kr. utan reducering. Skattereduktion sker vid debitering av den slutliga skatten genom reducering av statlig inkomstskatt, kommunal inkomstskatt, landstingsmedel, skogsvårdsavgift, folkpensionsavgift (t. o. m. 1974 års taxering) eller sjukförsäkringsavgift. Skattereduktion medgives således inte i fråga om statlig förmögenhetsskatt, socialförsäkringsavgift till folkpensioneringen (fr. o. m. 1975 års taxering) tilläggs-pensionsavgift, arbetsgivaravgift, allmän arbetsgivaravgift, förseningsavgift, annuitet

på avdikningslån eller på förskott för avlösning av frälseränta. Vad som ger skattereduktion bortfaller vid debiteringen skall helt bäras av staten, vilket innebär att staten gottgör kommuner och andra för eventuellt reducerade belopp.

Skattetillegg och förseningsavgift

Genom förordningar den 2 april 1971 (nr 70—74) har särskilda avgifter, s. k. skattetillegg och förseningsavgift, införts vid överträdelser mot skatte- och avgiftsförfattningar. Skattetillegg påförs skattskyldig som lämnat oriktig uppgift vilken skulle kunna leda till för lågt beskattningsresultat. Förseningsavgift tas ut vid försummelse att i rätt tid avge deklaration.

Skattetilleggets storlek är i fråga om inkomst- och förmögenhets-skatterna 50 % av undandragen skatt eller avgift.

Förseningsavgiften är vad avser inkomst- och förmögenhetsskatterna 1 % av den högsta beskattningsbara inkomsten och 0,3 % av den beskattningsbara förmögenheten till den del den överstiger skattefritt belopp. Förseningsavgiften är maximerad till 300 kr. eller i de fall då deklaration inte inkommit trots anmaning 600 kr.

Den nya lagstiftningen omfattar flertalet skatter och allmänna avgifter samt arbetsgivaravgifterna till socialförsäkringens finansiering. Bestämmelserna trädde i kraft den 1 januari 1972.

Övriga skatter och avgifter på debetsedeln för slutlig skatt

Skogsvårdsavgifter, annuiteter på avdikningslån, annuiteter på frälseräntor, utskiftningskatt och ersättningsskatt och allmän arbetsgivaravgift för mindre arbetsgivare debiteras i samband med slutlig skatt men omförs till andra inkomsttitlar.

Uppbördsförfarandet för skatter och avgifter som berör inkomstskatttiteln

Preliminär A- och B-skatt

Enligt den fr.o.m. 1954 gällande uppbördsförordningen, utfärdad den 5 juni 1953 (nr 272), omtryckt 1972: 75 skall skattskyldig erlagga preliminär skatt med det belopp, vilket så nära som möjligt kan antas motsvara i den slutliga skatten ingående skatter och avgifter.

Den preliminära skatten utgår dels i form av preliminär A-skatt, dels i form av preliminär B-skatt. A-skatten utgår enligt skattetabeller eller efter viss procent av uppburen löneinkomst. B-skatten debiteras normalt med det belopp som enligt senaste taxering påförts som slutlig skatt.

Preliminärskattetabellerna skall enligt riksdagsskrivelse den 4 december 1973 (nr 339) om bl. a. om ändring i uppbördsförordningen (1953: 272, omtryckt 1972: 75) grundas på följande förutsättningar, nämligen

att inkomsten samt grundavdraget är oförändrade under inkomståret
att den skattskyldige inte kommer att taxeras för annan inkomst än som i tabellen angives, ej heller för garantibelopp för fastighet eller för förmögenhet

att den skattskyldige inte har att erlægga socialförsäkringsavgift till folkpensioneringen eller tillägspensionsavgift

att skattskyldig, som avses i 2 mom. första stycket 2) och 4) erhåller skattereduktion samt

att vid taxeringen för inkomsten inte andra avdrag medges än dels grundavdrag och såvitt gäller kolumnerna 3 och 4 s. k. förvärvsavdrag.

Fr. o. m. år 1973 skall vidare skatteavdragen beräknas med hänsyn till skatten på beloppet i mitten av varje inkomstskikt emot tidigare på det högsta beloppet i varje inkomstskikt.

För inkomst av tjänst, som inte avser bestämd tidsperiod eller som inte uppbärs vid regelbundet återkommande tillfällen, skall fr. o. m. 1968 preliminär A-skatt utgå med 30 % av inkomsten mot tidigare 25 %. I vissa fall som t. ex. vid utbetalning av retroaktiva lönebelopp, ackordsersättningar o. dyl. skall preliminär A-skatt utgå enligt grunder som fastställs av riksskatteverket.

Överlämnar arbetstagare inte debetsedel på preliminär A-skatt till arbetsgivaren skall avdrag för preliminär A-skatt göras enligt förhöjda skatteskalor. Uppvisar vidare arbetstagare inte debetsedel på slutlig skatt för arbetsgivaren skall under tid, då avdrag för kvarstående skatt skall verkställas, avdrag för sådan skatt göras vid varje avlöningstillfälle med lika stort belopp som avdraget för preliminär A-skatt.

Preliminär A-skatt skall utgå även för annan inkomst än sådan som utgör den skattskyldiges huvudsakliga inkomst av tjänst, om det är särskilt påkallat ur uppbördssynpunkt. Preliminär A-skatt skall utgå för artistersättning som uppgår till minst 200 kr., sedan avdragen för särskild reseersättning gjorts, även om ersättningen ej utgör huvudsaklig inkomst av tjänst. Bestämmelserna gäller även för ersättning till professionell idrottsman. Preliminärskatteavdrag skall för dessa skattskyldiga göras med 40 % av belopp som utbetalas efter 31 mars 1969.

Arbetsgivares skyldighet att verkställa löneavdrag för skatt avser såväl preliminär skatt som kvarstående skatt, varvid gäller, att preliminär skatt utgår i första hand.

De lokala skattemyndigheterna kan på framställning av den skattskyldige eller på eget initiativ under uppbördsåret vidtaga jämkning av den preliminärskatt som skall utgå, om jämkningen kan förväntas medföra bättre anpassning mellan preliminär och slutlig skatt.

Preliminärskatten förfaller till betalning under mars, maj, juli, september, november och januari under uppbördsåret, vilket omfattar tiden fr. o. m. mars det ena året t. o. m. februari påföljande år. På titeln skatt på inkomst och förmögenhet m. m. ingår under ett budgetår uppbörden

under juli, september och november det ena året och uppbörderna januari, mars och maj påföljande år. Titeln redovisar sålunda inte uppboråsårets preliminärskatt. Preliminär A-skatt företer vissa skillnader mellan olika skatteterminer på grund av att inkomstunderlaget varierar under året. Preliminär B-skatt erläggs däremot som regel med en sjätte-del av det debiterade årsbeloppet varje termin och är därför i stort sett stabil under uppboråsårets terminer.

Fyllnadsbetalningar av preliminärskatt

Den skattskyldige kan frivilligt inbetala högre preliminärskatt än som följer av skatttabeller eller debetsedel å preliminär B-skatt. I regel görs detta genom fyllnadsbetalningar efter uppboråsårets utgång, dvs. under våren. Syftet är att undvika eller minska kvarstående skatt, som i vissa fall är räntebelagd (se nedan).

Kvarstående och överskjutande skatt

Sedan taxering verkställt och den slutliga skatten uträknats, sker en avräkning, varvid den skattskyldige gottskrivs i fråga om A-skatt det under uppboråsåret inbetalade beloppet jämte i förekommande fall s. k. särskilt uppdebiterat belopp samt i fråga om B-skatt det debiterade beloppet. Dessutom gottskrivs den skattskyldige fyllnadsbetalning av preliminärskatt. Understiger vid avräkningen den gottskrivna preliminära skatten motsvarande slutliga skatt, förfaller skillnaden, om denna är 10 kr. eller större, till betalning såsom kvarstående skatt under uppboråsterminerna i mars och maj året efter taxeringsåret. Om den kvarstående skatten uppgår till minst en tiondel av den slutliga skatten eller minst 5 000 kr., skall den skattskyldige erlägga ränta för den kvarstående skatten efter avdrag för 1 000 kr. Överstiger däremot den preliminära skatten motsvarande slutliga skatt, återbetalas det överskjutande beloppet, om detta är 10 kr. eller större, till den skattskyldige. Dessutom utgår ränta på den del av det överskjutande beloppet, som överstiger 1 000 kr., dock ej om räntebeloppet understiger 5 kr. Räntesatsen utgör för kvarstående skatt 12 % och för överskjutande skatt 7 %. På preliminär skatt som erlagts efter den 18 januari året näst efter inkomståret men senast den 30 april samma år, uppgår räntan till endast 3,5 %. Räntebeloppet på överskjutande skatt maximerades till 100 000 kr. fr. o. m. 1960 års taxering. Kvarstående och överskjutande skatt på titeln avser inkomståret som avslutas ett halvt år före budgetårets ingång.

Tillkommande skatt

Tillkommande skatt är skatt som skall erläggas i huvudsak på grund av beslut om ändrad taxering sedan slutlig skatt påförts eller till följd av eftertaxering.

Sjömansskatt och sjömansskattens andel i sjukförsäkringsmedel

Sjömansskatt utgår enligt förordning den 16 maj 1958 (nr 295) om sjömansskatt, vilken trädde i kraft den 1 januari 1959. Den är en definitiv källskatt, som tillfaller staten, men kommunerna skall, liksom de allmänna försäkringskassorna, för varje år beredas ersättning av statsmedel för minskade skatteintäkter resp. sjukförsäkringsavgifter. I riksdagsskrivelse den 4 december 1973 (nr 339) anges i förordning om ändrad sjömansskatteförordning finns regler om skattens fördelning i detta avseende. Sjömansskattens andel i sjukförsäkringsmedel inbetalas av sjömansskattkontoret till riks-försäkringsverket, som överför medlen till inkomstskatttiteln.

Restantier och medel från skattereklamationskontot

Restantier är de restförda belopp, som drivs in via kronofogdemyndigheterna och avser skatter från olika år tillbaka. Medel från skattereklamationskontot är skatt som influtit men som till följd av identifieringssvårigheter ej har kunnat krediteras vederbörande skattskyldig.

Avgifter från direktdebiterade arbetsgivare till sjukförsäkring, folkpensionering, yrkesskadeförsäkring, byggnadsforskning, arbetslöshetsförsäkring och kontant arbetsmarknadsstöd

Dessa avgifter uppbärs av riks-försäkringsverket som gottskriver inkomstskatttiteln. Avgifterna som inflyter under året är dels preliminära avgifter, dels slutlig reglering av avgifter. De preliminära avgifterna fastställs genom uppräknig av avgiftsunderlaget två år tillbaka. Avgiften för 1972 beräknas, enligt förordning den 1 oktober 1971 (nr 750), som om avgiftsunderlaget för 1970 höjts med 14 % och för 1973 enligt förordning den 13 oktober 1972 (nr 528), som om avgiftsunderlaget för 1971 höjts med 14 %. På samma sätt har uppräkningsfaktorn 1974 av 1972 års avgiftsunderlag enligt förordning den 12 oktober 1973 (nr 738) fastställts till 15 %.

I samband med höjning av sjukpenningen och utökning av antalet sjukpenningklasser fr. o. m. den 1 januari 1967 höjdes avgifterna till sjukförsäkringen. Arbetsgivaravgifterna till sjukförsäkringen ändrades därvid till 2,6 % av lön eller ersättning som ej överstiger 7,5 gånger det vid årets ingång gällande basbeloppet enligt lag om allmän försäkring. Avgiften har därefter höjts i flera etapper. Under 1973 uppgår den till 3,2 % enligt förordning den 1 december 1972 (nr 671). Fr. o. m. 1974 höjs uttaget till 3,8 % enligt förordning den 5 juni 1973 (nr 465) i samband med införandet av beskattad sjukpenning, allmän tandvårdsförsäkring samt föräldrapenning. Av avgiften användas 12/32 till bestridande av de allmänna försäkringskassornas utgifter för sjukvårdser-sättning och återstoden till bestridande av kassornas utgifter för till-läggssjukpenning i vad de svarar mot inkomst av anställning.

För att finansiera slopandet av folkpensionsavgiften införs fr. o. m. 1974 en socialförsäkringsavgift till folkpensioneringen. Avgiften skall debiteras arbetsgivare och egenföretagare. Den nya avgiften skall utgå med 3,3 % av avgiftsunderlaget till sjukförsäkringen. Riksrevisionsverket förutsätter i sin beräkning av statsinkomsterna att avgiften skall redovisas över inkomstskatttiteln. Avgiften skall uppbäras av riks-försäkringsverket på samma sätt som avgifterna till sjukförsäkringen.

Fr. o. m. den 1 januari 1955 ersattes den dittillsvarande olycksfallsförsäkringen, vars uppgifter delvis övertagits av sjukförsäkringen, av en ny yrkesskadeförsäkring (lag den 14 maj 1954, nr 243). Yrkesskadeförsäkringen finansieras genom avgifter från arbetsgivarna. Ändrade bestämmelser gäller för yrkesskadeförsäkring enligt lag den 27 maj 1971 (nr 280). Under budgetåret inflytande avgifter gottskrivs titeln.

Fr. o. m. 1974 införs en lag om arbetslöshetsförsäkring (1973: 370) och lag om kontant stöd vid arbetslöshet (1973: 371). För finansieringen av arbetslöshetsersättningen enligt dessa lagar skall arbetsgivare erlägga en avgift som motsvarar 0,4 % av avgiftsunderlaget till sjukförsäkringen. Arbetslöshetsersättning utbetalas av erkända arbetslöshetskassorna eller av de allmänna försäkringskassorna.

För vissa arbetsgivare utgår sedan 1955 särskild byggnadsforskningsavgift. Ändrade bestämmelser gäller för byggnadsforskningsavgift enligt förordningar den 4 maj 1962 (nr 134), den 6 mars 1964 (nr 32), den 16 juni 1966 (nr 355), den 9 juni 1967 (nr 308) och den 28 maj 1968 (nr 173).

Statens avgifter till sjukförsäkringen

Statliga myndigheter och affärsverk betalar avgifter till sjukförsäkringen och fr. o. m. 1975 till folkpensioneringen, vilka gottskrivs inkomstskatttiteln. De statliga myndigheternas sjukförsäkringsavgifter har tidigare anvisats på civildepartementets huvudtitel men redovisas fr. o. m. budgetåret 1969/70 som utgift på riksstattiteln pensionsmedel m. m.

Enligt kungörelse den 13 juni 1969 (nr 412) bestämmer riks-försäkringsverket avgiftsunderlaget för avgifter, som staten med undantag av affärsverken skall erlägga enligt lagen om allmän försäkring och förordningen om allmän arbetsgivaravgift. Avgifterna fastställs av riks-försäkringsverket före viss bestämd tidpunkt. Kungörelsen skall tillämpas beträffande preliminär avgift till ATP för tiden efter 30 juni 1969 och i övrigt fr. o. m. utgiftsåret 1969.

Viss ersättning från allmänna pensionsfonden

Allmänna pensionsfonden ersätter de allmänna försäkringskassorna för deras kostnader för administration av den allmänna tilläggspensione-

ringen. Ersättningen görs till riksförsäkringsverket som gottskriver inkomstskattetiteln.

Aterföring av medel från eller avsättning av medel till allmänna sjukförsäkringsfonden

Allmänna sjukförsäkringsfonden har till syfte att utgöra en reserv vid tillfälliga påfrestringar på försäkringens finanser. Riksförsäkringsverket beräknar, enligt särskilda regler, om återföring eller avsättning bör komma ifråga, och riksdagen beslutar för varje särskilt år om fondmedlen skall tas i anspråk eller avsättning skall göras till fonden.

Överskjutande skatt och övriga restitutioner

Från titeln utbetalas överskjutande skatt och övriga restitutioner. Beträffande överskjutande skatt se ovan. Övriga restitutioner är återbetalningar som i allmänhet beror på nedsättning i taxering.

Utbetalda kommunalskattemedel

Den mest betydande posten på utgiftssidan utgörs av *utbetalningarna av kommunalskattemedel*. Staten emottar primärt hela källskatteuppbörden. Kommunerna erhåller för varje kalenderår förskott grundat på senast kända taxering och den aktuella utdebiteringen. Enligt lag den 27 maj 1971 (nr 189) om ändring i kommunallagen skall förskottsutbetalningarna fr. o. m. den 1 januari 1972 baseras på ett skatteunderlag som räknas upp i förhållande till en konstaterad ökning i kommunernas invånarantal. Uppräkning av förskott skall därvid ske endast om befolkningsökningen i kommunen mellan vissa angivna tidpunkter överstiger vad avser förskott för 1972 och 1973 4 %, för 1974 och 1975 2 % samt för 1976 och 1977 1 %. När taxeringsresultatet för ett kalenderår föreligger sker slutavräkning, varvid saldot mellan slutligt uträknade belopp och uppburna förskott tillgodoräknas kommunerna eller statsverket allteftersom förskotten understiger eller överstiger de slutligt uträknade beloppen. I kommunernas fordran på statsverket, som framräknats per den 1 januari varje kalenderår, ingår sålunda vid stigande skatteunderlag såväl förskott som slutavräkningsmedel. Kommunernas fordran utbetalas varannan månad med i princip en sjättedel av årsbeloppet vid varje tillfälle. Fr. o. m. 1973 utökas utbetalningarna av kommunalskattemedel med förskott av skattebortfallsbidrag i anledning av 1970 års skattereform enligt kungörelse den 5 maj 1972 (nr 140) om skattebortfallsbidrag och med ändringar 1972: 702. Förskottet avräknas under andra året efter bidragsåret mot det slutligt fastställda bidraget grundat på bidragsunderlaget enligt beräkningsårets taxering.

Förskott och slutavräkningsbelopp till de allmänna försäkringskassorna

Från titeln utbetalas förskott och slutavräkningsbelopp på sjukförsäkringsavgifter och till apotekare utgående ersättningar, som avses i gällande förordning angående kostnadsfria eller prisnedsatta läkemedel. Förskottet är beräknat med hänsyn till att viss del av sjukförsäkringen finansieras med statsbidrag och avgifter för frivillig försäkring och tilläggsförsäkring.

Utbetalning till allmänna pensionsfonden

Skattedebiterade arbetsgivarers tilläggsavgifter och skattedebiterade egenavgifter utbetalas från titeln till allmänna pensionsfonden.

Yrkesskadeförsäkringsavgifter och byggnadsforskningsavgifter

Från titeln utbetalas de yrkesskadeförsäkrings- och byggnadsforskningsavgifter som influtit från direktdebiterade arbetsgivare. Skattedebiterade arbetsgivarers avgifter förskottas av statsverket och utbetalas över titeln.

Arbetsgivaravgift

Den arbetsgivaravgift som debiteras skattedebiterad arbetsgivare och fysisk person som haft inkomst av annat förvärvsarbete (inkomst av i riket bedriven rörelse eller inkomst av här belägen jordbruksfastighet, som brukas av honom) omförs fr. o. m. budgetåret 1970/71 från inkomstskattetiteln till riksstatstiteln allmän arbetsgivaravgift.

Utskiftningsskatt och ersättningsskatt, skogsvårdsavgifter, annuiteter på avdikningslån och annuiteter på förskott för avlösning av frälseräntor

De debiterade beloppen av ovanstående skatter och avgifter omförs till andra inkomsttitlar.

Inkomstskatttitelns utveckling budgetåren 1968/69 — 1972/73

De beräknade och redovisade inkomsterna på titeln under de senaste budgetåren framgår av följande sammanställning (milj. kr.).

Budgetår	1968/69	1969/70	1970/71	1971/72	1972/73	1973/74
Riksstat	14 200,0	17 100,0	18 400,0	19 500,0	20 600,0	21 300,0
Redovisat	14 078,3	17 047,6	18 441,0	19 772,2	18 265,8	.

Efterföljande uppställning är avsedd att belysa utvecklingen av de inkomster och utgifter på inkomstskatttiteln som tillsammans resulterat i de behållna inkomsterna på titeln. Vissa av beloppen är approximativa.

	1968/69	1969/70	1970/71	1971/72	1972/73
<i>Inkomster:</i>					
Prel. A-skatt under terminerna	25 187	29 134	32 657	37 367	41 122
Prel. B-skatt under terminerna	4 963	5 402	5 662	5 719	5 953
Fyllnadsbetalningar av preliminärskatt	1 670	2 022	2 034	1 923	2 408
Kvarstående skatt	1 872	2 069	2 203	2 389	1 568
Socialförsäkringsavgifter från direktdebiterade arbetsgivare m. m.	2 032	2 289	2 661	3 448	3 543
Tillkommande skatt, sjömansskatt, restantier m. m.	935	745	881	1 182	705
Summa inkomster	36 659	41 661	46 098	52 030	55 299
<i>Utgifter:</i>					
Kommunalskattemedel ¹	15 889	17 332	19 474	23 177	26 063
Överskjutande skatt	2 499	2 549	2 808	3 148	4 616
Övriga restitutioner	151	235	314	436	393
Utbetalningar till allmänna försäkringskassorna, m. m.	3 643	4 106	4 598	4 983	5 415
Utbetalningar till allmänna pensionsfonden	360	358	381	425	396
Omföringar	39	32	81	88	150
Summa utgifter	22 581	24 612	27 656	32 258	37 033
Inkomster utöver utgifter	14 078	17 048	18 441	19 772	18 266

¹ Inkl. förskotterat skattebortfallsbidrag fr. o. m. budgetåret 1972/73.

Beräkning av titelns inkomster

Beräkningarna av utfallet på titeln görs i princip i tre etapper med sinsemellan olika utgångspunkter. Dessa utgångspunkter bestäms av institutionella faktorer som t.ex. beskattningsregler och uppbördssystemets utformning. Vidare påverkas de av konjunkturutvecklingen och därmed sammanhängande faktorer som löner, sysselsättnings- och prisutveckling. Dessutom ingår i beräkningarna erfarenhetsmässiga bedömningar av vissa företeelser som t.ex. av inflytande andel av debiterad kvarskatt. Resultaten av beräkningarna jämförs och analyseras. I den mån resultaten inte överensstämmer med varandra visar detta med den beräkningsmodell som används att de ursprungliga antagandena är inkonsistenta. Dessa omprövas successivt och ger upphov till nya beräkningar som upprepas till dess resultaten överensstämmer.

I den första etappen beräknas preliminära skatterna med hjälp av antaganden om inkomstutveckling och förändringar i den totala makroekonomiska marginalskattekvoten. Dessa antaganden är avhängiga av löne- och sysselsättningsutvecklingen samt av den allmänna konjunkturutvecklingen. För bedömningen av preliminärskatteuppbörden under innevarande budgetår lämnar uppbördsstatistiken vägledning. Denna statistik omfattar uppgifter om inbetalda belopp av preliminär A- och B-skatt. Med hjälp av denna statistik har uppbörden kunnat följas t. o. m. uppbördsterminen i september 1973.

I den andra etappen beräknas den slutligt påförda skatten med utgångspunkt från antaganden om inkomstutveckling och förändringen av avdrag och underskott. Som hjälpmedel för dessa beräkningar används de tidigare nämnda taxeringsstatistiska uppgifterna avseende taxeringsåret 1973 som RRV insamlat. På dessa uppgifter tillämpas en prognosmodell som innebär att för varje enskild individ i urvalet beräknas inkomsten, underskott och avdrag enligt gjorda antaganden för prognosperioden. Påförda skatter och avgifter beräknas därefter enligt gällande beskattningsregler. Dessa skatter och avgifter summeras och uppräknas till totalnivå. Under förutsättning att inkomstfördelningen varit oförändrad mellan basåret och prognosåret dvs. att inkomstförändringarna fördelat sig likformigt mellan inkomstgrupperna ger beräkningsmodellen förhållandevis goda estimat för prognosåren. Sett över en längre tidsperiod förändras inkomstfördelningen och därmed följer naturligtvis även att estimaten blir osäkrare.

I den tredje etappen av beräkningarna görs vissa överväganden om förändringar i skatteuttaget dvs. förändringar av skillnaden mellan preliminär och slutlig skatt. De senaste årens omläggningar av skattesystemet har tillsammans med drastiska förändringar av inkomsterna för främst egna företagare och företag bidragit till kraftiga omslag i skatteuttaget. Beräkningarna av storleken på dessa förändringar är mycket svåra att göra och har därför närmast karaktär av allmänna överväganden i anslutning till kalkylerna.

Preliminärskatteinkomsterna utgör de dominerande posterna bland inkomstitelns bruttoinkomster. De har utvisat en snabb och oavbruten stegring under budgetåren 1968/69—1972/73.

Vad beträffar den *preliminära A-skatten* låg uppbörden under uppbördsåret 1973—74 t. o. m. uppbördsterminen i september endast 4,8 % över samma 4 uppbördsterminer året innan. Denna förhållandevis låga ökningstakt sammanhänger med sänkningen av den statliga skatten mellan 1972 och 1973 med 2 400 milj. kr. För uppbördsterminerna i november 1973 och januari 1974 visar riksrevisionsverkets kalkyl på en stegring av 7,2 % jämfört med samma terminer året förc.

Vid beräkningen av uppbörden av preliminär A-skatt under nästkommande uppbördsår har riksrevisionsveket utgått från den förutsedda stegringen av lönesumman under 1974 (jfr s. 12). I höjande riktning påverkas uppbörden i någon mån även av en höjning av den kommunala utdebiteringen — enligt preliminära uppgifter med 6 öre per inkomstskattkrona från den under 1973 gällande medelutdebiteringen av 23:94. Dessutom ökar uppbörden på grund av att ersättningar vid sjukdom och arbetslöshet m. m. blir beskattade fr. o. m. 1974. I sänkande riktning påverkas uppbörden 1974 av att folkpensionsavgiften slopas fr. o. m. 1974. Detta beräknas medföra ett totalt skattebortfall på 3 840 milj. kr.

Inkomsterna av *preliminär B-skatt* under de fyra första uppbördsterminerna av innevarande uppbördsår är 0,7 % lägre än under motsvarande terminer uppbördsåret 1972—73. Preliminär B-skatt debiteras normalt med det belopp som senast påförts som total slutlig skatt. Detta betyder, att de kända resultaten av 1972 års taxering legat till grund för den debiterade B-skatten för innevarande uppbördsår. På samma sätt kommer det nu kända resultatet av 1973 års taxering att ligga till grund för den debiterade B-skatten för nästkommande uppbördsår och taxeringsresultatet vid 1974 års taxering för den debiterade B-skatten för uppbördsåret 1975—76. De skattskyldiga, som erlägger preliminär B-skatt, har emellertid möjlighet att begära jämkningar i den preliminära B-skatten. Av denna anledning har den debiterade B-skatten brukat avvika från senast kända slutliga skatt.

Jämsides med beräkningarna av preliminärskatteuppbörden har riksrevisionsverket uppskattat vad som kommer att påföras de skattskyldiga i slutlig skatt vid 1974 och 1975 års taxeringar. Vid beräkningen har, förutom med påförda inkomst- och förmögenhetsskatter, räknats med påförda folkpensionsavgifter (endast 1974) och debiterade sjukförsäkrings- och tilläggspensionsavgifter till följande belopp. Som jämförelse har även de påförda avgifterna enligt 1972 års taxering medtagits.

	Taxeringsår		
	1973	1974	1975
	Milj. kr.		
Folkpensionsavgifter	3 500	3 700	—
Sjukförsäkringsavgifter	2 004	2 150	2 890
Tilläggspensionsavgifter	424	432	440

Med utgångspunkt från ovan nämnda beräkningar av vad som kommer att påföras de skattskyldiga i slutlig skatt vid 1974 och 1975 års taxeringar kan man räkna med en betydande ökning av *fyllnadsbetalningar* av preliminärskatt våren 1974, främst till följd av en sänkning av preliminärskatteuttaget. Under våren 1973 inflöt fyllnadsbetalningar av preliminärskatt med 2 408 milj. kr., varav bolagen svarade för 1 040 milj. kr. (43 %).

Bolagens inkomster förutses öka med 10 % 1973, som framgått av verkets enkät, vilket sannolikt kommer att driva upp fyllnadsinbetalningarna våren 1974. En antagen kraftig inkomstökning 1974 väntas bidra till ungefär lika stora fyllnadsinbetalningar även 1975. Med hänsyn till detta beräknar riksrevisionsverket de totala fyllnadsinbetalningarna till 3 000 milj. kr. våren 1974 och 3 100 milj. kr. våren 1975.

Riksrevisionsverket har ansett sig böra uppskatta under budgetåren 1973/74 och 1974/75 totalt inflytande preliminär A- och B-skatt inklusive fyllnadsbetalningar av preliminärskatt, till 53 520 resp. 60 300 milj. kr. Det bör understrykas, att de angivna beloppen är osäkra inom vida marginaler.

Såsom förut nämnts blir i samband med att ett visst års preliminärskatt avräknas från den slutliga skatten för samma år det belopp, som återstår att erlägga, påfört de skattskyldiga såsom *kvarstående skatt*, under det att vad som betalats för mycket i preliminär skatt skall återbetalas som *överskjutande skatt*. Den inflytande kvarstående skatten kommer sedan att ingå bland inkomstskatttitelns inkomster, medan utbetalningarna av överskjutande skatt upptas bland titelns utgifter.

Omfattningen av den kvarstående och den överskjutande skatten, som belyser preliminärskattebetalningarnas bristande anpassning till de slutligt debiterade skatterna, framgår av följande uppgifter. Tablån omfattar även den slutliga skatten med fördelning på A-längd och B- och C-längd.

Taxerings- år	Slutlig skatt			Kvarstående skatt			Överskjutande skatt		
	A-längd	B-, C- och D- längd	Sum- ma	A-längd	B-, C- och D- längd	Sum- ma	A-längd	B-, C- och D- längd	Sum- ma
1968	25 702	2 327	28 029	2 148	226	2 374	2 129	370	2 499
1969	28 406	2 811	31 217	2 357	246	2 603	2 279	269	2 548
1970	31 945	3 029	34 974	2 520	269	2 790	2 539	263	2 802
1971	37 187	3 078	40 265	3 007	290	3 297	2 776	352	3 127
1972	37 461	2 824	40 285	1 890	332	2 222	4 170	387	4 556
1973	43 257	3 481	46 737	2 065	316	2 381	4 314	326	4 641

Som framgår av tablån har den kvarstående skatten överstigit den överskjutande under taxeringsåren 1969 och 1971 medan förhållandet varit omvänt under taxeringsåren 1968, 1970, 1972 och 1973.

Enligt uppgifter avseende 1973 års taxering fördelar sig den kvarstående skatten med 2 065 milj. kr. på fysiska personer och 316 milj. kr. på aktiebolag m. fl. Räntan på den kvarstående skatten uppgår till 154 milj. kr. Återbetalningarna av överskjutande skatt fördelar sig med 4 314 milj. kr. på fysiska personer och 326 milj. kr. på övriga skattskyldiga. Räntan på överskjutande skatt uppgår till 144 milj. kr. Det faktum att de preliminärt erlagda skatterna, inklusive fyllnadsinbetalningar, kraftigt översteg de slutligt påförda skatterna både vid 1972 och 1973 års taxering sätts i samband med följande faktorer. Slopandet av kommunalskatteavdraget enligt 1970 års skattereform medförde att preliminärskatteuttaget höjdes eftersom avdraget i de äldre källskattetablerna överskattades under år då medelutdebiteringen steg och inkomsterna ökade. Sidoinkomsterna, som i allmänhet är preliminärt obeskattade, sjönk och bidrog därmed till att reducera den slutligt påförda skatten liksom även de snabbt ökande avdragen och underskotten i olika förvärvskällor. De fysiska personer som har att erlägga preliminär B-skatt debiterades för 1971 resp. för 1972 B-skatt grundad på den högre skattenivån enligt det skattesystem som gällde före år 1971, vilket gjorde att den preliminärt erlagda B-skatten för inkomståren 1971 och 1972, till skillnad

från de närmast föregående åren, i det närmaste överensstämde med den slutligt påförda skatten samma år.

Riksrevisionsverket har räknat med att den överskjutande skatten kommer att överstiga den kvarstående skatten även vid 1974 års taxering trots att principerna för preliminärskatttabellerna ändrades något 1973. Skatteuttaget reducerades med drygt en halv miljard. Beträffande beloppen för den överskjutande och kvarstående skatten räknar riksrevisionsverket med att de blir av storleksordningen 4 100 milj. kr. resp. 2 500 milj. kr. exkl. ränta.

Nettot mellan överskjutande skatt och kvarskatt beräknas för fysiska personer vid 1974 års taxering bli betydligt lägre än vid 1973 års taxering. För aktiebolagen väntas kvarskatten bli i det närmaste lika stor som överskjutande skatten.

Den kvarstående skatt, som påförs enligt taxeringarna 1973 och 1974, skall erläggas under budgetåren 1973/74 resp. 1974/75. Under dessa budgetår utbetalas även den överskjutande skatten enligt nämnda taxeringar. Vid beräkningen av de belopp, varmed kvarstående skatt kommer att inflyta, får hänsyn tas till att en del av de påförda beloppen icke erläggs i rätt tid utan blir restförda. Den inflytande kvarstående skatten uppskattas för budgetåret 1973/74 till 1 790 milj. kr. och för budgetåret 1974/75 till 1 860 milj. kr.

Såsom framgått av det föregående redovisas även *vissa socialförsäkringsavgifter* från direktdebiterade arbetsgivare över inkomstskatttiteln. Med ledning av de uppgifter, som lämnats av riksförsäkringsverket i skrivelse till riksrevisionsverket den 1 november 1973, kan dessa bidrag och avgifter beräknas komma att uppgå till 5 650 milj. kr. för innevarande och till 8 740 milj. kr. för nästföljande budgetår. I dessa belopp har medräknats statliga arbetsgivaravgifter. Den kraftiga ökningen av direktdebiterade arbetsgivaravgifter beror på de från 1974 införda nya avgifterna till folkpensioneringen och arbetslöshetsförsäkringen.

Slutligen beräknar riksrevisionsverket inflytande restantier, sjömansskatt, tillkommande skatt m. m. till 1 250 milj. kr. för budgetåret 1973/74 och till 1 350 milj. kr. för budgetåret 1974/75.

Under hänvisning till det anförda beräknar riksrevisionsverket, på sätt framgår av på s. 40 intagen sammanfattning, samtliga inflytande inkomster på titeln skatt på inkomst och förmögenhet samt socialförsäkringsavgifter m. m. under budgetåret 1973/74 till 62 210 milj. kr. och under budgetåret 1974/75 till 72 250 milj. kr.

Beräkning av titelns utgifter

Inkomstskatttiteln har under första delen av budgetåret 1973/74 belastats med utbetalningar till kommunerna med ca 13 320 milj. kr. I detta belopp ingår även ett förskott för 1973 av det skattebortfallsbidrag som utgår till kommuner, landstingskommuner och församlingar med

anledning av att skatteunderlaget minskade till följd av 1970 års skatte-reform. Till grund för bidragsgivningen ligger ett beräknat skattebortfall för kommunerna på 1 250 milj. kr. för år 1971. Bidragen utbetalades första gången 1973 och avses utgå i form av tillskjutet skatteunderlag. Förskottet för inkomståret 1973 regleras över inkomsttiteln skatt på inkomst och förmögenhet medan det slutliga bidraget för inkomståret 1971 betalas över utgiftsanslag. Härtill kommer kommunernas andel av sjömansskatten på omkring 90 milj. kr. För kalenderåret 1974 skall utbetalningarna av förskott grundas på skatteunderlaget enligt 1973 års taxering. Enligt uppgifter från statistiska centralbyrån om den beskattningsbara inkomstens storlek och om den kommunala utdebiteringen har riksrevisionsverket beräknat utbetalningarna av förskott på kommunal inkomstskatt under kalenderåret 1973 till ca 25 230 milj. kr. Slutavräkningen på det under kalenderåret 1972 utbetalade förskottet på kommunal inkomstskatt har beräknats till omkring 2 700 milj. kr. Dessutom beräknas det förskottade skattebortfallsbidraget uppgå till 1 210 milj. kr. Sammanlagt skulle sålunda utbetalningarna under kalenderåret 1974 kunna beräknas till omkring 29 140 milj. kr. (exkl. sjömansskatt på ca 95 milj. kr.). Hälften av detta belopp skall utbetalas under senare hälften av budgetåret 1973/74. Utbetalningarna av kommunalskattemedel under budgetåret 1973/74 kan sålunda beräknas till ca 27 980 milj. kr.

Motsvarande utbetalningar under budgetåret 1974/75 skulle enligt det föregående för budgetårets första hälft uppgå till omkring 14 670 milj. kr. (inkl. sjömansskatt 95 milj. kr.). För senare hälften av samma budgetår kan utbetalningarna med utgångspunkt från den antagna inkomstutvecklingen under år 1973 samt under förutsättning av en kommunal medelutdebitering på 24:25 kr. per inkomstskattekrone beräknas till omkring 16 420 milj. kr. Statens utbetalningar av kommunalskattemedel under budgetåret 1974/75 skulle enligt dessa beräkningar komma att uppgå till ca 31 090 milj. kr. De beräknade utbetalningarna av kommunalskattemedel under kalenderåren 1973, 1974 och 1975 samt budgetåren 1973/74 och 1974/75 har sammanställts i följande tablå (milj. kr.).

	Kalenderår			Budgetår	
	1973	1974	1975	1973/74	1974/75
1:a halvåret	13 320	14 570	16 420	13 410	14 670
2:a halvåret	13 410	14 670	16 520	14 570	16 420
Summa	26 730	29 240	32 940	27 980	31 090

Från riksstatstiteln skall vidare återbetalas *överskjutande preliminärskatt*. Såsom framgått av det föregående uppgår denna för budgetåret 1973/74 till ca 4 640 milj. kr. För budgetåret 1974/75 har den beräknats till 4 100 milj. kr. Härtill kommer *restitutioner* på grund av nedsättning i taxering m. m., vilka uppskattas till 300 milj. kr. för vardera budgetåret.

Till de allmänna försäkringskassorna skall utbetalas förskott och slutavräkningsbelopp avseende avgifter från direktdebiterade och skattedebiterade arbetsgivare samt skattedebiterade egenavgifter. Med ledning av uppgifter från riksförsäkringsverket beräknar riksrevisionsverket ifrågavarande utbetalningar till 6 110 milj. kr. för budgetåret 1973/74 och till 8 040 milj. kr. för budgetåret 1974/75. Riksrevisionsverket har vidare förutsatt, att förskott på avgifter till försäkringskassorna under nästkommande budgetår endast kommer att utgå med det belopp som utöver avräkningsmedlen erfordras för att täcka kassornas medelsbehov.

Under budgetåren 1973/74 och 1974/75 kommer vid 1973 och 1974 års taxeringar skattedebiterade avgifter till tilläggs pensioneringen att utbetalas till allmänna pensionsfonden. Med ledning av uppgifter från riksförsäkringsverket beräknar riksrevisionsverket ifrågavarande utbetalningar till 420 milj. kr. för budgetåret 1973/74 och till 430 milj. kr. för budgetåret 1974/75.

Titeln skall slutligen belastas med omföringar av utskiftnings- och ersättningsskatt, skogsvårdsavgifter och vissa annuiteter samt arbetsgivaravgift. Sammanlagt kan de ifrågavarande omföringarna beräknas uppgå till omkring 160 milj. kr. för budgetåret 1973/74 och till 170 milj. kr. för budgetåret 1974/75.

Enligt det föregående har riksrevisionsverket på sätt framgår av nedan intagen sammanfattning beräknat titelns utgifter för budgetåret 1973/74 till 39 610 milj. kr. samt för budgetåret 1974/75 till 44 130 milj. kr.

Avsättningar till och återföringar från budgetutjämningsfonden av kommunalskattemedel

Genom beslut av 1952 års riksdag inrättades en fond för reglering av utbetalningarna av kommunalskattemedel. Fonden ingår som en del av budgetutjämningsfonden och avsättningar och återföringar berör sålunda icke de redovisade inkomsterna på titeln skatt på inkomst och förmögenhet samt socialförsäkringsavgifter m. m.

I riksstaten för budgetåret 1973/74 har räknats med en nettoavsättning till budgetutjämningsfonden på 200 milj. kr. De avsättningar och återföringar, som enligt nu föreliggande beräkningar bör verkställas under budgetåren 1973/74 och 1974/75 framgår av följande sammanställning:

	1973/74	1974/75
	Milj. kr.	
Avsättning	4 750	5 850
Återföring	3 100	4 000
Nettoavsättning	1 650	1 850

Sammanfattning av beräkningarna

De beräkningar av inkomsterna och utgifterna på inkomstskatttiteln, för vilka redogjorts i det föregående, kan sammanfattas på följande sätt. Som jämförelse har även medtagits motsvarande belopp för det avslutade budgetåret 1972/73. Beloppen anges i milj. kr.

	1972/73	1973/74	1974/75
<i>Inkomster:</i>			
Prel. A-skatt under terminerna	41 122	44 250	50 020
Prel. B-skatt under terminerna	5 953	6 270	7 180
Fyllnadsbetalningar av preliminärskatt	2 408	3 000	3 100
Kvarstående skatt	1 568	1 790	1 860
Socialförsäkringsavgifter från direktdebiterade arbetsgivare m. m.	3 543	5 650	8 740
Tillkommande skatt, sjömansskatt, restantier m. m.	705	1 250	1 350
Summa inkomster	55 299	62 210	72 250
<i>Utgifter:</i>			
Kommunalskattemedel ¹	26 063	27 980	31 090
Överskjutande skatt	4 616	4 640	4 100
Övriga restitutioner	393	300	300
Utbetalningar till allmänna försäkringskassorna, m. m.	5 415	6 110	7 900
Utbetalningar till allmänna pensionsfonden	396	420	430
Omföringar	150	160	310
Summa utgifter	37 033	39 610	44 130
Inkomster utöver utgifter	18 266	22 600	28 120

¹ Inklusivt förskotterade skattebortfallsbidrag.

Riksrevisionsverket beräknar inkomsterna på titeln skatt på inkomst och förmögenhet samt socialförsäkringsavgifter m. m. till 22 600 000 000 kr. för 1973/74 och förslår att titeln uppförs med 28 100 000 000 kr. för 1974/75.

Kupongskatt

Ny kupongskatteförordning den 20 november 1970 (nr 624) tillämpas fr. o. m. den 1 januari 1971. Bestämmelserna är avpassade till lagen den 20 november 1970 (nr 596) om förenklad aktichantering. Kupongskatt skall erläggas för utdelning på aktie i svenskt aktiebolag av i utlandet bosatta och vissa med dem likställda aktieägare. Kupongskatt utgår med trettio procent av utdelningen, då särskilt avtal med berört land inte föreligger. Skatten innehålls när utdelningen lyfts och inbetalas av bolagen till riksskatteverket. I kupongskattekungörelse den 26 februari 1971 (nr 49) meddelas vissa föreskrifter om utländsk förvaltare av aktier.

De beräknade och redovisade inkomsterna på titeln under de senaste budgetåren framgår av följande sammanställning (milj. kr.).

Budgetår	1969/70	1970/71	1971/72	1972/73	1973/74
Riksstat	13,5	23,0	22,0	24,0	20,0
Redovisat	21,4	20,5	17,3	29,0	.

I skrivelse till riksrevisionsverket den 7 november 1973 har riksskatteverket beräknat inkomsten av kupongskatt till 23 milj. kr. för budgetåret 1973/74 och till 24 milj. kr. för budgetåret 1974/75.

Riksrevisionsverket ansluter sig till riksskatteverkets beräkning och beräknar således inkomsterna på titeln kupongskatt till 23 000 000 kr. för 1973/74 och föreslår att titeln uppförs med 24 000 000 kr. för 1974/75.

Utskiftningsskatt och ersättningsskatt

De beräknade och redovisade inkomsterna på titeln under de senaste budgetåren framgår av följande sammanställning (milj. kr.).

Budgetår	1969/70	1970/71	1971/72	1972/73	1973/74
Riksstat	1,0	1,0	1,0	2,0	2,0
Redovisat	1,3	1,5	2,1	0,8	.

Riksrevisionsverket beräknar inkomsterna på titeln utskiftningsskatt och ersättningsskatt till 1 000 000 kr. för 1973/74 och föreslår att titeln uppförs med 1 000 000 kr. för 1974/75.

Skogsvårdsavgifter

Enligt förordning den 28 juni 1946 (nr 324) om skogsvårdsavgift skall sådan avgift erläggas för jordbruksfastighet, vilken vid fastighets-taxering åsatts särskilda värden för skogsmark och växande skog, dock med vissa undantag. Avgiften utgår i förhållande till nämnda taxeringsvärden, dock med högst en och en halv promille. För varje år bestäms med vilket promilletal avgiften för det året skall utgå.

De beräknade och redovisade inkomsterna på titeln under de senaste budgetåren framgår av följande sammanställning (milj. kr.).

Budgetår	1969/70	1970/71	1971/72	1972/73	1973/74
Riksstat	10,2	10,2	11,7	11,7	11,7
Redovisat	9,7	9,6	11,2	11,1	.

I skrivelse till riksrevisionsverket den 15 oktober 1973 har skogsstyrelsen anfört följande:

”Genom kungörelsen (1973: 72) om uttagande av skogsvårdsavgift för år 1973 har Kungl. Maj:t med stöd av riksdagens beslut funnit gott förordna att det promilletal, med vilket skogsvårdsavgift enligt förordningen (1946: 324) om skogsvårdsavgift skall utgå för år 1973 skall vara 0,9 promille.

Enligt inhämtad uppgift från Er uppgår underlaget för beräkning av skogsvårdsavgift år 1973 till 12 600 milj. kr.

Den i riksstaten för budgetåret 1973/74 upptagna inkomsten av skogs-
vårdsavgifter är 11,7 milj. kr. Vid tillämpning av promilltalet 0,9 på
underlagssumman 12 600 milj. kr. skulle inkomsten för detta budgetår
bli 11 340 milj. kr. Det verkliga inkomstutfallet avviker emellertid alltid
något från det utifrån teoretiska utgångspunkter beräknade beloppet.
Skogsstyrelsen finner därför inte skäl beräkna inkomsten av skogsvårds-
avgifter för budgetåret 1973/74 till annat belopp än det i riksstaten upp-
tagna, 11,7 milj. kr.

För att inkomsten av skogsvårdsavgifter budgetåret 1974/75 skall
uppgå till 11,7 milj. kr. — vilket skogsstyrelsen i sin anslagsframställ-
ning för det budgetåret räknat med att den skall göra — skulle vid sam-
ma underlagssumma 1974 som 1973 avgiften för år 1974 rent matema-
tiskt behöva tas ut med 0,928 promille. Med hänvisning till ovanstå-
ende erfarenhetstal vill skogsstyrelsen emellertid föreslå oförändrat pro-
milletal — 0,9 promille — för år 1974 och beräkna inkomsterna för
budgetåret 1974/75 till 11,7 milj. kr.”

Riksrevisionsverket ansluter sig till skogsstyrelsens beräkning och be-
räknar således inkomsterna på titeln skogsvårdsavgifter till 11 700 000
kr. för 1973/74 och föreslår att titeln uppförs med 11 700 000 kr. för
1974/75.

Bevillningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter

De beräknade och redovisade inkomsterna på titeln under de senaste
budgetåren framgår av följande sammanställning (milj. kr.).

Budgetår	1969/70	1970/71	1971/72	1972/73	1973/74
Riksstat	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0
Redovisat	2,0	2,4	2,4	2,2	.

Bevillningsavgift för särskilda förmåner och rättigheter utgår för i
utlandet bosatt person, som anordnar eller medverkar vid offentlig före-
ställning i Sverige.

Enligt förordning den 17 december 1969 (nr 791) har avgiften för an-
ordnare höjts från 10 till 15 % av bruttoinkomsten. Bestämmelsen gäller
fr. o. m. den 1 mars 1970. För medverkande höjdes avgiften från 20 till
30 % den 1 januari 1971.

Riksrevisionsverket beräknar inkomsterna på titeln bevillningsavgifter
för särskilda förmåner och rättigheter till 3 000 000 kr. för 1973/74 och
föreslår att titeln uppförs med 3 000 000 kr. för 1974/75.

Arvsskatt och gåvoskatt

Arvs- och gåvoskatt utgår enligt förordning den 6 juni 1941 (nr 416)
med därefter senast genom förordning den 26 maj 1972 (nr 255) före-
tagna ändringar, vilka trädde i kraft den 14 juni 1972. Skattskyldig
är den som genom arv eller testamente eller genom gåva förvärvar egen-
dom. Befriade från skyldighet att erlägga arvs- och gåvoskatt är staten

och vissa stiftelser samt från att erlægga gåvoskatt dessutom bl. a. kyrka, landsting, kommuner och hushållningssällskap. Uppbörderna av arvsskatt och gåvoskatt ombesörjs av länsstyrelserna.

De beräknade och redovisade inkomsterna på titeln under de senaste budgetåren framgår av följande sammanställning (milj. kr.).

Budgetår	1969/70	1970/71	1971/72	1972/73	1973/74
Riksstat	210,0	270,0	300,0	270,0	280,0
Redovisat	236,6	235,1	262,1	269,5	.
Därav influten					
gåvoskatt ca	44,5	42,3	28,9	27,1	.

Riksrevisionsverket beräknar inkomsterna på titeln arvsskatt och gåvoskatt till 280 000 000 kr. för 1973/74 och föreslår att titeln uppförs med 300 000 000 kr. för 1974/75.

Lotterivinstskatt

Enligt förordning den 28 september 1928 (nr 376) utgår skatt på vinst i svenskt lotteri och på vinst vid dragning på premieobligationer om vinstens värde överstiger 100 kr. i fråga om varu- eller tombolalotteri och 25 kr. i fråga om penninglotteri. Fr. o. m. den 1 juli 1966 höjdes genom förordning den 27 maj 1966 (nr 219) värdet för skattepliktig varu- eller penningvinst till 200 resp. 50 kr. Skatten utgår för närvarande med 20 % på premieobligationsvinst och med 30 % av vinstens värde på annan vinst. På annan vinst än sådan i varu- eller tombolalotteri skall skatt dock ej erläggas med högre belopp än att därefter återstår femtio kronor. Vid beräkning av skattebeloppet skall i vinstens värde inräknas den på vinsten belöpande skatten. Lotteriets anordnare eller premieobligationens utfärdare skall innehålla så stor del av vinsten, som motsvarar den stadgade skatten på densamma. Det åligger lotteriarangör att erlægga den på vinsterna belöpande skatten genom insättning på postgirokonto hos riksskatteverket som är beskattningsmyndighet.

De beräknade och redovisade inkomsterna på titeln under de senaste budgetåren framgår av följande sammanställning (milj. kr.).

Budgetår	1969/70	1970/71	1971/72	1972/73	1973/74
Riksstat	100,0	100,0	105,0	135,0	135,0
Redovisat	97,5	107,7	126,5	137,2	.

¹ Därav 9,0 milj. kr. på skatt på spel.

I sin förenämnda skrivelse till riksrevisionsverket har riksskatteverket beräknat inkomsterna av lotterivinstskatt till 140 milj. kr. för innevarande budgetår och till 145 milj. kr. för budgetåret 1973/74.

Riksrevisionsverket ansluter sig till riksskatteverkets beräkning och beräknar således inkomsterna på titeln lotterivinstskatt till 140 000 000 kr. för 1973/74 och föreslår att titeln uppförs med 145 000 000 kr. för 1974/75.

Stämpelskatt och stämpelavgift

Stämpelskatt utgår enligt stämpelskatteförordningen den 21 maj 1964 (nr 308) med därefter senast genom förordning den 28 december 1972 (nr 824) företagna ändringar, och omfattar förvärv av fast egendom och tomträtt, inteckning för fordran, förvärv av registreringspliktigt fartyg, emission av aktier, obligationer och vissa andra svenska värdepapper, insatser i svenska kommanditbolag, vissa transaktioner med utländska värdepapper samt lotterier. Inom det skattepliktiga området utgår stämpelskatt med vissa undantag (bl. a. för stat och kommun) enligt följande beräkningsgrunder.

Vid förvärv av fast egendom och tomträtt skall stämpelskatt erläggas med en krona för varje fullt hundratal kronor av egendomens värde dock lägst tio kronor. Förvärvas egendom av juridisk person utgår skatten i regel med dubbelt belopp. Då inteckning för fordran beviljas eller då ansökan om sådan inteckning förklaras vilande skall stämpelskatt utgå med fyra kronor för varje fullt tusental kronor av det kapitalbelopp, för vilket inteckning beviljas eller ansökan om inteckning förklaras vilande. Vid förvärv av registreringspliktigt fartyg med ett värde av minst 25 000 kr. skall stämpelskatt erläggas med en krona för varje fullt hundratal kronor av fartygets värde vid tiden för förvärvet. Vid emission av aktier, obligationer och vissa andra svenska värdepapper utgår stämpelskatt vad avser aktier med tio öre för varje fullt tiotal kronor av aktiens nominella belopp eller, om högre belopp skall betalas för aktierna, av det högre beloppet och vad avser obligationer och andra skuldebrev med 60 öre för varje påbörjat hundratal kronor av skuldebrevets nominella belopp. För lotteri skall under vissa förutsättningar stämpelskatt utgå med fem kronor för varje fullt hundratal kronor av insatsbeloppet i den mån detta överstiger 15 000 kr.

Stämpelavgift utgår enligt förordning den 21 maj 1964 (nr 309) om ändring i förordningen den 6 november 1908 (nr 129) vid köp och byte av fondpapper.

Enligt stämpelkungörelsen skall influtna stämpelmedel inlevereras till riksskatteverket resp. sjöfartsstyrelsen, som är uppbördsmyndigheter.

De beräknande och redovisade inkomsterna på titeln stämpelskatt och stämpelavgift framgår av följande sammanställning (milj. kr.).

Budgetår	1969/70	1970/71	1971/72	1972/73	1973/74
Riksstat	250,0	260,0	254,0	329,0	344,0
Redovisat	255,1	252,1	326,0	336,8	.

¹ Därav ca 15 milj. kr. från emission av aktier i det fr. o. m. den 1 januari 1970 bildade statliga förvaltningsbolaget.

Riksskatteverket har i sin förenämnda skrivelse till riksrevisionsverket beräknat inkomsterna av stämpelskatt och stämpelavgift till 380 milj. kr. för innevarande budgetår och till 400 milj. kr. för budgetåret 1974/75.

Sjöfartsstyrelsen uppskattar inkomsterna av stämpelskatt vid förvärv av registreringspliktiga fartyg till 6,5 milj. kr. för vart och ett av budgetåren 1973/74 och 1974/75.

Riksrevisionsverket ansluter sig till riksskatteverkets och sjöfartsstyrelsens beräkningar och beräknar således inkomsterna på titeln stämpelskatt och stämpelavgift till 386 500 000 kr. för 1973/74 och föreslår att titeln uppförs med 406 500 000 kr. för 1974/75.

2. Automobilskattemedel

Fordonsskatt

De beräknade och redovisade inkomsterna på titeln under de senaste budgetåren framgår av följande sammanställning (milj. kr.).

Budgetår	1969/70	1970/71	1971/72	1972/73	1973/74
Riksstat	1 140,0	1 210,0	1 305,0	1 320,0	140,0
Redovisat	1 129,6	1 232,0	1 278,4	1 356,8	.

Enligt förordning den 2 juli 1922 (nr 260) om automobilskatt skall för automobil eller släpvagn, som efter vad särskilt är stadgat, blivit här i riket registrerad, årligen erläggas skatt enligt i förordningen meddelade bestämmelser. Skattesatserna har justerats vid flera tillfällen, senast enligt förordning den 24 november 1972 (590). Fr. o. m. den 1 januari 1970 utgår skatt på traktorer enligt förordning den 23 maj 1969 (nr 297) med därefter senast genom förordning den 17 december 1971 (nr 1221) företagna ändringar.

I samband med omläggningen av vägtrafikbeskattningen upphör förordningarna om automobilskatt och traktorskatt att gälla med utgången av år 1973, varför inkomstiteln fordonsskatt borttas fr. o. m. budgetåret 1974/75. För innevarande budgetår avser titeln de fordonsskatter som inflyter under andra halvåret 1973.

Enligt uppgift i förenämnda skrivelse från riksskatteverket uppgick nettouppbörderna av fordonsskatter under tiden juli—oktober 1973 till 137,8 milj. kr.

Med hänsyn tagen till uppbördskungörelsen den 17 november 1972 (nr 644) och till förväntade nettoökningar i fordonbeståndet under andra halvåret 1973 beräknar riksrevisionsverket inkomsterna på titeln fordonsskatt för budgetåret 1973/74 till 209 000 000 kr.

Bensin- och brännolja-skatt

De beräknade och redovisade inkomsterna på titeln under de senaste budgetåren framgår av följande sammanställning (milj. kr.).

Budgetår	1969/70	1970/71	1971/72	1972/73	1973/74
Riksstat	1 900,0	2 005,0	2 038,0	2 104,0	2 052,0
Redovisat	1 914,3	1 990,5	2 050,5	2 093,5	.
Därav					
bensinskatt	1 578,1	1 625,6	1 690,1	1 728,3	.
brännoljeskatt	349,9	378,7	374,0	378,3	.
restitutioner	13,7	13,8	13,6	13,6	.

Gällande bestämmelser för bensinskatt återfinns i förordning den 7 april 1961 (nr 372), vilken ändrades senast genom förordning den 4 juni 1971 (nr 252). Enligt bestämmelserna i denna förordning skall bensinskatt erläggas för bensin och andra motorbränslen, som innehåller minst 70 viktprocent bensin, samt för alkohol och alkoholblandningar avsedda för användning till motordrift. Den som inom riket tillverkar bensin är skyldig att vara registrerad hos riksskatteverket. Den som i större omfattning återförsäljer eller förbrukar bensin eller håller bensin i lager må efter ansökan registreras hos riksskatteverket. Skattskyldighet inträder för bensin, som av den som är registrerad levereras till köpare som icke är registrerad, eller tas i anspråk för annat ändamål än försäljning samt för bensin, som av annan än registrerad införs till riket, när införseln sker. Skattskyldig är den registrerade eller eljest den för vars räkning införseln äger rum. När skatt skall utgå vid införsel är generaltullstyrelsen beskattningsmyndighet. I fråga om skatt som skall utgå i andra fall är riksskatteverket beskattningsmyndighet. Enligt förordning den 9 april 1965 (nr 78) utgår bensinskatt med 43 öre för liter fr. o. m. den 1 juli 1965.

Enligt förordning den 29 maj 1964 (nr 352), vilken trädde i kraft den 1 juli 1964, skall särskild skatt (gasolskatt) erläggas för gasol och annan vara, som helt eller till huvudsaklig del består av gasformiga kolväten och som används till drift av motor i motorfordon. Skattskyldig är ägare av motorfordon som är inrättat för att drivas med gasol. Den som är skattskyldig enligt denna förordning skall vara registrerad hos riksskatteverket, vilket även är beskattningsmyndighet. Skatten utgår med 29 öre för liter utom i fråga om buss, vars tjänstevikt överstiger 3 000 kilogram, då skatten utgör 22 öre för liter. Enligt förordning den 23 maj 1969 (nr 303) utgår fr. o. m. den 1 januari skatt även för gasol som förbrukas för drift av traktor och motorredskap tillhörande klass I.

Brännoljeskatt utgår enligt förordning den 15 december 1961 (nr 653), vilken ändrades senast genom förordning den 17 december 1971 (nr 1222), för brännolja, som är ägnad att användas till drift av motor i motorfordon. Förordningen om brännoljeskatt upphör att gälla den 1 januari 1974, då vägtrafikskatteförordningen (1973: 601) träder i kraft.

Skatt utgår icke för mineraloljeprodukt, som införs till riket för att vid oljeraffinaderi användas uteslutande såsom råvara vid tillverkning av bensin. Dessutom är från beskattning undantagen bensin och motorsprit.

som används för järnvägsdrift, civil och militär luftfart, avprovning av motorer och annat tekniskt ändamål än motordrift. Vidare är efter särskild prövning av riksskatteverket bensin, som förbrukats eller försålts för förbrukning vid produktion av skattepliktig elkraft, undantagen från beskattning.

Beskattningsmyndighet är vid införsel generaltullstyrelsen och i övriga fall riksskatteverket.

Riksskatteverket har i skrivelse till riksrevisionsverket den 7 november 1973 anfört följande:

”Bensinskatt

Bensinskatt inflöt under budgetåret 1972/73 med 1 728,3 milj. kr. Under tiden juli—oktober 1973 har influtit 658,1 milj. kr. (juli—oktober 1972 623,2 milj. kr.). Enligt inhämtade uppgifter från oljeföretagen torde under november och december 1973 inkomsten av bensinskatt bli ungefärligen ($170 + 145 =$) 315 milj. kr. (motsvarande månader 1972 inflöt 163,4 + 138,4 eller tillhoppa 301,8 milj. kr.). Under tiden juli—december 1973 beräknas därför inkomsten av bensinskatt bli 973 milj. kr. eller ca 5 % högre än under motsvarande tid föregående år. Inkomsten av bensinskatt under tiden januari—juni 1973 uppgick till 803,3 milj. kr. Om man räknar med en fortsatt inkomstökning av 5 %, blir inkomsten under motsvarande tid 1974 ca 843 milj. kr.

RSVs uppbörd under budgetåret 1973/74 skulle sålunda kunna beräknas bli ($973 + 843 =$) 1 816 eller avrundat 1 815 milj. kr. Under antagande av en fortsatt årlig ökning av bensinkonsumtionen med ca 5 % beräknar verket skatteinkomsten under budgetåret 1974/75 till 1 900 milj. kr. och under budgetåret 1975/76 till 2 000 milj. kr.

Brännoljeskatt (inkl. gasolskatt)

Brännoljeskatten upphör med 1973 års utgång. Inkomsten av denna skatt under innevarande budgetår kommer därför att hänföra sig till förbrukningen av brännolja under andra, tredje och fjärde kvartalen 1973. Skatten för denna förbrukning inflyter i princip under tiden juli 1973—februari 1974.

Under tiden juli—november 1972 inflöt brännoljeskatt med 181,6 milj. kr. Under juli—november 1973 beräknas inkomsten av brännoljeskatt bli ca 193 milj. kr. eller 6,3 % högre än under motsvarande tid 1972. (Under tiden juli—oktober 1973 har inte någon gasolskatt influtit.)

Under tiden december 1972—februari 1973 inflöt brännoljeskatt med 100 milj. kr. Om man för motsvarande tid innevarande budgetår räknar med en konsumtionsökning av 6 %, blir inkomsten under tiden juli 1973—februari 1974 ($193 + 106 =$) 299 milj. kr. Från detta belopp skall dras återbetalning av brännoljeskatt enligt 9 § brännoljeskatteförordningen och 2 § brännoljeskattekungörelsen. Denna kan under tiden mars—juni 1974 beräknas uppgå till ca 3 milj. kr. Inkomsten skall vidare minskas med den återbetalning av brännoljeskatt, som skall ske på vissa lager av beskattad brännolja vid utgången av år 1973. Detta belopp är svårt att beräkna men kan uppskattas till 25 milj. kr.

RSVs uppbörd under budgetåret 1973/74 kan således beräknas till ($299 - 3 - 25 =$) avrundat 270 milj. kronor.

RSVs uppbörd under budgetåren 1974/75 och 1975/76 kan beräknas bli 3 milj. kr. respektive 1 milj. kr. Den sammanlagda inkomsten av bensen- och brännoljeskatt kan följaktligen anges till (1 815+270 =) 2 085 milj. kr. för budgetåret 1973/74 och (1 900+3 =) 1 903 milj. kr. för budgetåret 1974/75 samt (2 000+1 =) avrundat 2 000 milj. kr. för budgetåret 1975/76.”

Statens jordbruksnämnd har i skrivelse till riksrevisionsverket den 15 oktober 1973 uppskattat utbetalningarna på titeln till 11,0 milj.kr. för budgetåret 1973/74 och till 2,5 milj.kr. för budgetåret 1974/75.

Den pågående oljekrisen kommer sannolikt att minska inkomsterna av bensen- och brännoljeskatt. I prop. 1973: 203 föreslås att allmänna ransoneringslagen skall äga tillämpning till utgången av november 1974. Med ledning av preliminära uppgifter från statliga myndigheter och Svenska Petroleum Institutet antar riksrevisionsverket att ökningen av drivmedelskonsumtionen kommer att utebli under november—december och att konsumtionen därefter kommer att minska med 20 %. För budgetåret 1973/74 medför detta antagande en minskning av inkomsterna med 105 milj. kr.

Riksrevisionsverket beräknar inkomsterna på titeln bensen- och brännoljeskatt till 1 970 000 000 kr. för 1973/74 och föreslår att titeln uppförs med 1 900 000 000 kr. för 1974/75.

Vägtrafikskatt

Fr. o. m. den 1 januari 1974 utgår vägtrafikskatt enligt förordning den 5 juni 1973 (nr 601) i form av fordonsskatt och kilometerskatt. Fordonsskatt utgår för motorfordon, traktor, motorredskap eller släpvagn, om fordonet är eller bör vara registrerat och ej avställt (skattepliktigt fordon). Kilometerskatt utgår för skattepliktig personbil, lastbil eller buss, om fordonet är inrättat för att drivas med annat drivmedel än bensen eller gasol (kilometerskattepliktigt fordon).

Omläggningen av vägtrafikbeskattningen medför en justering av skattesatserna i de tidigare gällande förordningarna om automobilskatt och traktorskatt. Skattesatserna för trafiktraktorer och släpvagnar som dras av kilometerskattepliktigt fordon eller trafiktraktor har höjts för att kompensera bortfallet av brännoljeskatten. För lastbilar och bussar med totalvikter av högst tre ton har justeringar skett i skattesatserna på grund av att övergången år 1971 till beskattning efter totalvikt lett till något för hög skatt.

Fordonsskatt beräknas för personbilar, traktorer och motocyklar efter tjänstevikt och för lastbilar, släpvagnar och bussar efter totalvikt.

Fordonsskatten utgår med ett grundbelopp och ett tilläggsbelopp för varje påbörjat 100-tal kilogram av skattevikten över en mot grundbeloppet svarande skattevikt. Storleken på grundbeloppet är för last-

bilar och bussar beroende på drivmedelsslag och totalviktsintervall samt för lastbilar dessutom antal hjulaxlar och förekomsten av anordning för påhängsvagn. För släpvagnar bestäms tilläggsbeloppet av antal hjulaxlar, totalviktsintervall, huruvida släpvagnen är påhängsvagn eller annan släpvagn samt huruvida den dras av kilometerskattepliktigt fordon eller trafiktraktor.

Kilometerskatten beräknas efter antal körda kilometer och utgår med ett grundbelopp och ett tilläggsbelopp för varje påbörjat 100-tal kilogram över en mot grundbeloppet svarande skattevikt.

Den ordinarie uppbörden av fordonsskatt, som tidigare ägde rum under tiden 10 februari—4 mars, sker fr. o. m. 1974 enligt ett rullande system. Rullande skatteuppbörd innebär att slutsiffran i fordonets registreringsnummer anger i vilken månad fordonsägaren skall betala skatten. Skatten omfattar ett år fr. o. m. den följande månaden. Varje månad utom juli blir uppbörds månad för någon del av fordonsbeståndet. Enligt vägtrafikskattekungörelsen den 19 oktober 1973 (nr 776), som ersätter uppbörds kungörelsen den 17 november 1972 (nr 644) och tidigare förordningar om betalningsanstånd, uppdelas skatten för fordon med en årsskatt överstigande 1 500 kr. i fyra lika delbetalningar. För sådana fordon finns fyra uppbörds månader, vilka i likhet med fordon med odelad uppbörd är beroende av slutsiffran i registreringsnumret. Uppbörden av kilometerskatt sker i anslutning till uppbörden av fordonsskatt.

Beräkningen av vägtrafikskatten för budgetåret 1973/74 påverkas av de särskilda bestämmelser som gäller för övergången till rullande skatteuppbörd. Alla fordonsägare betalar skatt under tiden 21 januari—11 februari. Den skatt som skall betalas vid detta tillfälle är beroende av slutsiffran i fordonets registreringsnummer. För de fordon som har odelad uppbörd kommer uppbörden under januari—februari att i genomsnitt omfatta 7 månader. Ett fordon med t. ex. slutsiffra 3 erlägger skatt för månaderna januari—juni. I juni månad infaller dess ordinarie uppbörds månad då det erlägger skatt för ett helt år. Under första halvåret 1974 kommer sålunda 110 % av den normala årsskatten att inflyta för fordon med odelad uppbörd. På motsvarande sätt kan beräknas att fordonsskatten för fordon med delad uppbörd i genomsnitt kommer att utgöra ca 68 % av årsskatten.

Kilometerskatten under första halvåret 1974 kommer i genomsnitt att uppbäras för ca fyra månaders körning.

Utvecklingen av beståndet (netto) av olika fordonsslag under de senaste åren enligt centrala bilregistret belyses av följande uppställning.

Antal fordon vid utgången av resp. år samt nettoförändringen av fordonbeståndet under året

	1968	1969	1970	1971	1972
Personbilar	2 071 303	2 193 634	2 287 709	2 356 581	2 456 940
+	95 055	+ 122 331	+ 94 075	+ 68 872	+ 100 359
Lastbilar	138 769	142 603	144 514	142 319	145 403
+	973	+ 3 834	+ 1 911	- 2 195	+ 3 084
Släpfordon	107 380	123 083	136 321	144 312	159 415
+	10 185	+ 15 703	+ 13 238	+ 7 991	+ 15 103
Bussar	12 597	13 580	14 253	14 182	15 630
+	514	+ 983	+ 673	- 71	+ 1 448
Traktorer	257 933	248 184	243 451	243 817	247 978
+	6 855	- 9 749	- 4 733	+ 366	+ 4 161
Motorcyklar	44 255	42 938	41 305	40 132	37 198
-	3 457	- 1 317	- 1 633	- 1 173	- 2 934

Under de nio första månaderna 1973 nyregistrerades 164 060 personbilar. Under samma tid 1972 var antalet 150 637.

Vid beräkningen av vägtrafikskatterna för budgetåren 1973/74 och 1974/75 har prognos gjorts för varje fordonsslag. Antalet nyregistrerade personbilar har antagits bli 235 000 st. år 1973. Nettoökningen har antagits bli 98 000 st. år 1974 och 99 000 st. år 1975. För övriga fordonsslag har beräkningarna gjorts utifrån följande antaganden om nettoförändringar i beståndet. Antalet lastbilar beräknas öka med 4 500 st. under 1973. Under de två efterföljande åren beräknas lastbilsbeståndet öka med 3 000 st. per år. Antalet bussar väntas öka med 1 400 st. under 1973. Därefter väntas den årliga ökningen uppgå till 500 st. Släpvnagnarna antas öka med 20 000 st. under 1973 och 12 000 st. under 1974 resp. 1975. Traktorsbeståndet antas öka med 3 000 st. under 1973 och därefter bli oförändrat. Antalet motorcyklar antas bli oförändrat.

I riksstaten för budgetåret 1973/74 har titeln uppförts med 1 500 milj. kr.

I nedanstående tablåer har antalet fordon vid början av åren 1974 och 1975 samt vägtrafikskatten för budgetåren 1973/74 och 1974/75 framräknats.

Fordonskatt

	Antal fordon i tusental 1.1.1974	Totalskatt milj. kr. 1973/74	Beräknad medelskatt per fordon kr. ¹	Antal fordon i tusental 1.1.1975	Totalskatt milj. kr. 1974/75	Beräknad medelskatt per fordon kr. ¹
Personbilar	2 563	750	293	2 671	718	269
Lastbilar	150	341	2 273	153	446	2 915
Släpvnagnar	180	150	833	192	199	1 037
Bussar	16	34	2 125	18	47	2 611
Traktorer	251	45	179	251	41	163
Motorcyklar	37	2	54	37	2	54
Summa		1 322			1 453	

¹ Den ovan beräknade medelskatten påverkas av förskjutningar mellan vikt-klasserna, av förändringar i uppbördsförfarandet samt av antaganden om öknin-gar resp. minskningar av antalet inom de olika fordonsslagen.

Kilometerskatt

	Skatt i milj. kr.	
	1973/74	1974/75
Personbilar	11	46
Lastbilar	82	243
Bussar	9	26
Summa	102	315

Riksrevisionsverket beräknar inkomsterna på titeln vägtrafikskatt till 1 424 000 000 kr. för 1973/74 och föreslår att titeln uppförs med 1 768 000 000 kr. för 1974/75.

3. Allmän arbetsgivaravgift

De beräknade och redovisade inkomsterna på titeln under de senaste budgetåren framgår av följande sammanställning (milj. kr.).

Budgetår	1969/70	1970/71	1971/72	1972/73	1973/74
Riksstat	750,0	880,0	1 905,0	3 150,0	4 715,0
Redovisat	698,1	1 202,4	1 944,1	3 086,5	.

Enligt förordning den 6 juni 1968 (nr 419) med därefter senast genom förordning den 2 juni 1972 (nr 376) företagna ändringar skall allmän arbetsgivaravgift erläggas till staten fr. o. m. den 1 januari 1969. Avgiften skall erläggas av arbetsgivare och av fysisk person vilken haft inkomst av här i riket bedriven rörelse eller av här belägen jordbruksfastighet som han själv brukar. Även staten och kommunerna är skyldiga att erlägga avgift.

För arbetsgivare utgår avgiften t. o. m. år 1972 med 2 % och därefter med 4 % av summan av vad han under året utgivit som lön till arbetstagare i pengar eller naturaförmåner i form av kost eller bostad. För vissa redare beräknas dock allmän arbetsgivaravgift efter en lägre procentsats. Vid beräkning av arbetsgivaravgiften skall hänsyn ej tas till arbetstagare vars lön under året ej uppgått till 300 kr. eller till arbetstagare som ej är obligatoriskt försäkrad enligt lagen om yrkeskadeförsäkring.

För fysisk person som haft inkomst av rörelse eller jordbruksfastighet som brukas av honom utgår allmän arbetsgivaravgift (s. k. egenavgift) t. o. m. år 1972 med 2 % och därefter med 4 % av sådan inkomst i den mån arbetsgivare ej skall erlägga allmän arbetsgivaravgift för inkomsten. Inkomst av rörelse eller jordbruksfastighet som ej uppgår till 500 kr. per år och förvärvskälla skall ej tas med vid beräkning av egenavgift.

Beträffande debitering och uppbörd av allmän arbetsgivaravgift gäller i stort sett vad som föreskrivits för avgifter till sjukförsäkring och till försäkring för tilläggspension.

I skrivelse till riksrevisionsverket den 1 november 1973 har riksförsäkringsverket beräknat inkomsterna på riksstatstiteln allmän arbetsgi-

varavgift till 4 600 milj. kr. för budgetåret 1973/74 och till 5 190 milj. kr. för budgetåret 1974/75.

Riksrevisionsverket ansluter sig till riksförsäkringsverkets beräkning och beräknar således inkomsterna på titeln allmän arbetsgivaravgift till 4 600 000 000 kr. för 1973/74 och föreslår att titeln uppförs med 5 190 000 000 kr. för 1974/75.

4. Tullar och acciser

Tullmedel

Förändringarna i de beräknade och behållna inkomsterna av tullmedel under de senast förflutna fyra budgetåren framgår av nedanstående sammanställning (milj. kr.).

Budgetår	1969/70	1970/71	1971/72	1972/73	1973/74
Riksstat	970,0	1 070,0	1 060,0	970,0	880,0
Debiterad uppbörd	1 138,9	1 133,0	1 062,5	1 080,7	.
Influten bruttoinkomst	1 123,4	1 127,5	1 051,7	1 086,5	.
Utbetalade restitutioner	77,4	91,1	96,1	107,0	.
Redovisad nettoinkomst	1 046,0	1 036,4	955,6	979,5	.

Införsels värde (milj. kr.) och debiterad tull i % av införsels värde de senaste fyra budgetåren var:

Budgetår	1969/70	1970/71	1971/72	1972/73
Införsels värde	33 886	36 101	37 175	40 854
Debiterad tull i % av införsels värde	3,4	3,1	2,9	2,6

¹ Prel. uppgift.

I skrivelse till riksrevisionsverket den 8 november 1973 har generaltullstyrelsen beträffande beräkningen av inkomsterna av tullmedel samt vissa andra av tullverkets redovisade statsinkomster framhållit bl. a. följande:

”Värdet av importen under de tre första kvartalen år 1973 uppgick till 32 434 milj. kr. mot 27 835 milj. kr. under motsvarande period år 1972, vilket innebär en ökning med 16,5 %. Exporten har under de tre första kvartalen i år ökat värdemässigt med 27,2 % jämfört med år 1972.

Vissa uppgifter om import och export samt tullverkets influtna bruttouppbörd av tullmedel, — — — lämnas här nedan.

	Årsbelopp	Kvartalsbelopp				
		I	II	III	IV	
Importvärde (milj. kr.)	1971	36 192	8 946	8 975	8 438	9 833
	1972	38 618	9 492	9 460	8 883	10 783
	Prel. 1973		11 279	10 126	11 029	
Exportvärde (milj. kr.)	1971	38 224	9 309	9 815	8 782	10 318
	1972	41 749	9 618	10 326	9 742	12 063
	Prel. 1973		12 670	13 050	12 036	
Tullverkets influtna bruttouppbörd (milj. kr.)	1971	1 102	297	258	268	279
	1972	1 046	261	244	278	263
	Prel. 1973		312	233	246	

I det följande lämnas en närmare redogörelse för inkomstberäkningen. Därvid har beaktats konjunkturinstitutets bedömning av konjunkturläget hösten 1973. Enligt denna bedömning väntas importvärdet, som år 1972 utgjorde 38 618 milj. kr., under åren 1973 och 1974 öka med respektive 19,4 % (+8,2 % i volym och +10,4 % i pris) till 46 120 milj. kr. och med 21,7 % (+11,4 % i volym och 9,3 % i pris) till 56 135 milj. kr.

Den slutliga avvecklingen av tull för varor, som är berättigade till områdesbehandling enligt EFTA-konventionen genomfördes den 31 december 1966. Vid denna tidpunkt var Danmark och Storbritannien anslutna till EFTA-konventionen. Dessa länder är numera medlemmar av de europeiska gemenskaperna.

I begränsad omfattning utgår alltjämt tull för varor från EFTA-länder, bl. a. i fall då varorna ej uppfyller konventionens villkor.

Med de europeiska gemenskaperna undertecknade Sverige den 22 juli 1972 avtal om bildande av ett frihandelsområde för i första hand industrivaror, dvs. i huvudsak alla varor i tulltaxans kapitel 25—99 samt vissa livsmedelsindustriprodukter inom kapitlen 1—24. Avtalen trädde i kraft den 1 januari 1973. För huvuddelen av varorna skall den tullfria handeln vara genomförd den 1 juli 1977.

Enligt huvudregeln skall de importtullar, som gällde den 1 januari 1972 mellan Sverige å ena sidan och EG-länderna (de sex och Irland) å den andra sidan avvecklas i fem steg om vardera 20 % vid följande tidpunkter, nämligen den 1 april 1973, den 1 januari 1974, den 1 januari 1975, den 1 januari 1976 och den 1 juli 1977.

För vissa produkter, bl. a. specialstål, metaller m. m., avvecklas tullarna i åtta steg. Vid de tre första tillfällena, den 1 april 1973, den 1 januari 1974 och den 1 januari 1975, avtrappas tullarna med 5 % och vid nästkommande tillfälle, den 1 januari 1976, med 10 %.

Jordbruksvaror enligt den definition som tillämpas inom EG omfattas ej av frihandelsavtalet. För dessa varor utgår således tull i den mån de är tullbelagda enligt tulltaxan.

Beträffande vin och vissa trädgårdsprodukter utfäste Sverige sig att ensidigt bevilja EG vissa tullförmåner. Sålunda avskaffades tullen helt för vin och blomsterlök. För vissa frukter, blommor och köksväxter sänktes tullarna med 50 %. Dessa ändringar trädde i kraft den 1 februari 1973.

För att genomföra de svenska åtagandena i fråga om vissa varor på livsmedelsindustriområdet vidtogs vissa ändringar i tulltaxan från och med den 1 april 1973 innebärande smärre sänkningar av nu utgående tullar.

Frihandeln mellan de ursprungliga EFTA-länderna inklusive Finland består i princip. Mellan de nuvarande EFTA-länderna är frihandeln säkerställd av EFTA-konventionen. Mellan Danmark och Storbritannien och de kvarstående EFTA-länderna är frihandeln reglerad i frihandelsavtal. För varor, som är upptagna under B i bil. 3 till frihandelskungörelsen (1972: 795), bl. a. spritdrycker och tobaksvaror, och som har ursprung i Danmark eller Storbritannien kommer emellertid tull att utgå från och med den 1 januari 1974 med 40 %, från och med den 1 januari 1975 med 60 % och från och med den 1 januari 1976 med 80 % av tullen enligt tulltaxan. Det stegvisa införandet av dessa tullar beräknas ge en uppbörd av ca 2,5 och 7 milj. kr. för respektive budgetåren 1973/74, 1974/75 och 1975/76.

För att de varor, som omfattas av avtalen mellan Sverige och de ut-

vidgade gemenskaperna, skall komma i åtnjutande av tullförmånerna krävs, att de har ursprung i gemenskaperna eller i vissa fall i något EFTA-land.

Tullpreferenser i form av tullfrihet infördes den 1 januari 1972 för import av halvfabrikat och färdigvaror från vissa utvecklingsländer. De varor för vilka preferens då erbjöds omfattade år 1969 en import om totalt 147 milj. kr. inklusive importen från Hongkong. Tulluppbörden för denna import uppgick samma år till omkring 17 milj. kr. En utvidgning av varuområdet till förmån för utvecklingsländerna genomfördes från och med den 1 januari 1973. Tullbortfallet är beroende av i vilken utsträckning utvecklingsländerna kan utnyttja preferenserna för sin export. En undersökning visar att tullbortfallet under år 1972 uppgick till ca 9 milj. kr. Styrelsen räknar med att tullbortfallet ökar med 6 milj. kr. för budgetåret 1973/74 och med 8 milj. kr. för vart och ett av budgetåren 1974/75 och 1975/76 jämfört med budgetåret 1972/73.

Uppbörden av tull för varor som ej redovisas i utrikeshandelsstatistiken (t. ex. resgods och gåvoförsändelser) samt av vissa avgifter och ersättningar som redovisas som tullmedel kan beräknas till 15 milj. kr. för budgetår.

Värdet av importen var under budgetåren 1971/72 och 1972/73 respektive 37 175 och 40 854 milj. kr. Enligt utrikeshandelsstatistiken uppgick den debiterade tullen för denna import till respektive 1 043 och 1 056 milj. kr. Med hänsyn tagen till konjunkturinstitutets bedömning av konjunkturläget och till bl. a. frihandelsavtalen med EG och de erbjudna tullpreferenserna i form av tullfrihet för import från utvecklingsländerna, har bruttouppbörden av tull beräknats till 1 065 milj. kr. för budgetåret 1973/74 samt till 1 095 milj. kr. för vart och ett av budgetåren 1974/75 och 1975/76.

En ny tullag (1973: 670) och tullstadga (1973: 671) är avsedda att träda i kraft den 1 januari 1974. Enligt dessa kommer importör, som medgivits hemtagningstillstånd, att erhålla förlängd tullkredit. De nya kreditreglerna för hemtagare väntas medföra, att uppbörden av tull från dessa inflyter ca 30 dagar senare än enligt nu gällande regler. Omkring hälften av tulluppbörden kan antagas bli berörd av de nya kreditreglerna. Under budgetåret 1973/74 medför förskjutningen, att tulluppbörden minskar med ca 50 milj. kr.

Från uppbördsbeloppen avgår restitutioner av tullmedel. Under budgetåren 1971/72 och 1972/73 uppgick dessa restitutioner till respektive 96 och 107 milj. kr. Den successiva avtrappningen av tullarna mot EG medför efter hand en begränsning av möjligheterna att erhålla tullrestitution för varor och material, som importerats från EG. För budgetåren 1973/74, 1974/75 och 1975/76 uppskattar styrelsen restitutionerna av tullmedel till respektive 110, 100 och 80 milj. kr.

Styrelsen beräknar nettouppbörden av tullmedel för budgetåret 1973/74 till (1 065 - 50 - 110 =) 905 milj. kr. och för budgetåren 1974/75 och 1975/76 till respektive (1 095 - 100 =) 995 och (1 095 - 80 =) 1 015 milj. kr."

Riksrevisionsverket ansluter sig till generaltullstyrelsens beräkning och beräknar således inkomsterna på titeln tullmedel till 905 000 000 kr. för 1973/74 och föreslår att titeln uppförs med 995 000 000 kr. för 1974/75.

Mervärdeskatt

De beräknade och redovisade inkomsterna på titeln under de senaste budgetåren framgår av följande sammanställning (milj. kr).

Budgetår	1969/70	1970/71	1971/72	1972/73	1973/74
Riksstat	6 900,0	8 900,0	12 200,0	13 000,0	14 150,0
Redovisat	16 741,1	9 088,3	11 625,8	13 096,0	.

¹ Tullverkets övergång till centraliserat uppbördsförfarande medförde att uppbörden genom förskjutning minskade med ca 200 milj. kr.

De redovisade inkomsternas fördelning på månader och ingående komponenter för budgetåret 1972/73 och de fyra första månaderna 1973/74 framgår av nedanstående tablå:

Influten mervärdeskatt, månadsvis, milj. kr.

	Tullverkets uppbörd	Länsstyrelsernas uppbörd		Summa
		Inkomster (postgiro- konto 444)	Åter- betalning	
1972				
Juli	572	92	395	269
Aug.	588	1 862	430	2 020
Sept.	496	65	433	128
Okt.	546	1 674	503	1 717
Nov.	618	103	419	302
Dec.	452	1 716	477	1 691
1973				
Jan.	677	131	396	412
Febr.	578	2 534	628	2 484
Mars	665	92	430	327
April	470	1 623	573	1 520
Maj	657	86	415	328
Juni	476	1 855	547	1 784
Summa budget- året 1972/73	6 795	11 833	5 646	12 982
Juli	653	106	394	365
Aug.	625	1 994	528	2 091
Sept.	394	65	419	40
Okt.	837	1 819	612	2 044

¹ Tillkommer restantier med 119 milj. kr., vilket gör summa 13 101 milj. kr. Differensen jämfört med ovan redovisat beror på att vissa överföringar mellan länsstyrelserna här redovisats brutto.

Enligt förordning den 6 juni 1968 (nr 430) med därefter genom förordning den 29 november 1968 (nr 580) företagna ändringar skall allmän omsättningsskatt enligt mervärdeskattprincipen erläggas till staten fr. o. m. den 1 januari 1969. Förordningen om mervärdeskatt ändrades

i vissa delar och nytrycktes i förordning den 23 maj 1969 (nr 237). Mervärdeskatten utgår på värdet (beskattningsvärdet) av de omsatta skattepliktiga varorna och tjänsterna i varje produktions- eller distributionsled samt, i fråga om importen, på importvärdet. Enligt förordning den 6 februari 1970 (nr 4), som trädde i kraft den 9 februari 1970 höjdes skattesatsen från 10 till 14 % av beskattningsvärdet för bl. a. personbil, motorcykel, campingvagn, fartyg och fartygsmotor som ej används i yrkesmässig trafik samt televisionsmottagare. Den sistnämnda förordningen ändrades genom förordning den 30 oktober 1970 (nr 569), som trädde i kraft den 1 november 1970. Ändringen innebar att de ovan nämnda varorna utökades med diskmaskin, frysskåp och frysbox, kylskåp och svalskåp, elektrisk tvättmaskin och torkcentrifug, elektrisk spis samt rusdryck, med undantag av starköl, vid annan omsättning än i samband med förtäring. Dessutom innebar ändringen att skattesatsen höjdes från 14 till 15 %.

Enligt förordning den 27 maj 1970 (nr 166) utgår fr. o. m. 1 januari 1971 mervärdeskatten med 15 % av beskattningsvärdet för samtliga skattepliktiga varor och tjänster med undantag för monteringsfärdigt hus, för vilket skattesatsen är 9 %. Skattskyldig är den som inom landet i yrkesmässig verksamhet omsätter skattepliktig vara, byggnad eller tjänst eller till landet importerar skattepliktig vara. Mervärdeskatt utgår ej vid export, men skattskyldighet föreligger likväl för exportörer i syfte att undanröja en skattebelastning på exporterade varor och tjänster.

Länsstyrelsen är beskattningsmyndighet vid försäljning eller annan omsättning inom landet. Vid import är tullverket beskattningsmyndighet. Den som är skattskyldig skall vara registrerad hos länsstyrelsen i resp. län.

I skrivelse till riksrevisionsverket den 8 november 1973 har generaltullstyrelsen beträffande beräkningen av bl. a. mervärdeskatten framfört följande:

”Mervärdeskatt erläggs vid all import av skattepliktiga varor. Den 1 januari 1971 höjdes skatten från 10 till 15 % av beskattningsvärdet. För monteringsfärdiga hus utgår dock skatten med 9 % av beskattningsvärdet. Importen av sådana hus är emellertid ej så omfattande att den nämnvärt påverkar uppbörds-kalkylen.

Beskattningsvärdet utgörs vid införsel av varans tullvärde (cif-värde) med tillägg av tull och annan skatt eller avgift, som tas ut vid importtillället, inklusive mervärdeskatt. Skattesatsen 15 % motsvarar 17,65 % när skatten beräknas på en varas pris före pålägget av mervärdeskatt.

Under budgetåret 1972/73 uppgick importvärdet (cif-värdet) till 41 071 milj. kr. (reviderat värde). Av detta belopp avsåg ca 10 % icke skattepliktiga varor. Den debiterade uppbörden av mervärdeskatt uppgick under samma budgetår till 6 808,6 milj. kr. och den influtna till 6 795,0 milj. kr., vilket motsvarar respektive 16,58 och 16,54 % av importvärdet.

Om förhållandet mellan värdet av skattepliktiga och icke skattepliktiga varor förutsättes bli detsamma under prognosperioden som under nämnda budgetår kan mervärdeskatten antas komma att motsvara 16,55 % av värdet av den totala importen.

Såsom förut nämnts har konjunkturinstitutet beräknat importvärdet för åren 1973 och 1974 till respektive 46 120 och 56 135 milj. kr. Med stöd härav har importvärdet för budgetåret 1973/74 beräknats till 51 000 milj. kr. Med ledning av konjunkturinstitutets prognos för utrikeshandeln har styrelsen uppskattat importvärdena för budgetåren 1974/75 och 1975/76 till respektive 60 400 och 67 400 milj. kr.

Med utgångspunkt från dessa importvärden kan uppbörden av mervärdeskatt under budgetåren 1973/74, 1974/75 och 1975/76 beräknas till respektive 8 400, 10 000 och 11 200 milj. kr.

Ny tullag m. m. från och med den 1 januari 1974 medför att ungefär hälften av tullverkets uppbörd av mervärdeskatt under budgetåret 1973/74 beräknas inflyta ca 30 dagar senare än för närvarande, vilket innebär en minskning av uppbörden under detta budgetår med ca 350 milj. kr. Eftersom huvuddelen av den till tullverket erlagda mervärdeskatten torde vara avdragsgill är det sannolikt att denna minskning i viss mån kompenseras av att den tull- och skattskyldiges avdrag försenas i hans redovisning av mervärdeskatt till länsstyrelsen.

Styrelsen beräknar således uppbörden av mervärdeskatt under budgetåren 1973/74, 1974/75 och 1975/76 till respektive (8 400 — 350 =) 8 050, 10 000 och 11 200 milj. kr.

Med hänsyn till att de restituerade beloppen av mervärdeskatt är synnerligen små i förhållande till uppbörden har styrelsen ansett sig kunna bortse därifrån vid beräkningen av uppbördens storlek.”

Riksrevisionsverket har vid beräkningen av mervärdeskatt för budgetåren 1973/74 och 1974/75 använt följande metod:

Grundmaterialet har varit nettoinflödet per 2-månadersperiod för budgetåret 1972/73. Ökningen i konsumtion av mervärdeskattepliktiga varor och tjänster har antagits bli 8,7 % för 1973 och 11,4 % för 1974. För 1975 har schablonmässigt antagits en ökning av 7 %. Prognosen från och med januari 1974 har korrigerats för beräknade effekter av en ny tullag (1973: 670). I prognosen har antagits ett successivt övergående till längre kredittid.

I nedanstående tabell redovisas resultaten av beräkningarna i milj. kr.

Månad för skatteinflöde	Utfall 1972/73	Beräknat 1973/74	Beräknat 1974/75
Juli — aug.	2 289	2 456	2 651
Sept. — okt.	1 845	2 084	2 246
Nov. — dec.	1 993	2 194	2 365
Jan. — febr.	2 896	2 887	3 445
Mars — april	1 847	1 993	2 189
Maj — juni	2 112	2 284	2 507
Restantier	119	130	140
Summa	13 101	14 028	15 543

¹ Utfallssiffror

Siffrorna från och med januari 1974 är korrigerade med hänsyn till beräknade effekter av den nya tullagen.

Riksrevisionsverket beräknar inkomsterna på titeln mervärdesskatt för 1973/74 till 14 050 000 000 kr. och föreslår att titeln uppförs med 15 550 000 000 kr. för 1974/75.

Särskilda varuskatter

De beräknade och redovisade inkomsterna på titeln under de senaste budgetåren framgår av följande sammanställning (milj. kr.).

Budgetår	1969/70	1970/71	1971/72	1972/73	1973/74
Riksstat	410,0	415,0	385,0	336,0	436,0
Redovisat	393,1	388,9	373,5	342,7	.
Däruv					
Skatt på choklad och konfektyrvaror	216,6	214,9	206,4	205,3	.
Skatt på tekniska preparat	95,6	95,9	102,5	105,0	.
Avgift på vissa dryckes- förpackningar	—	—	—	6,2	.
Försäljningsskatt	48,0	45,6	41,0	5,0	.
Pälsvaruskatt ¹	10,0	9,3	3,7	0,0	.
Särskild varuskatt på importerade varor ²	22,8	23,3	20,3	21,2	.

¹ Omfattar även importerade pälsvaror.

² Exkl. pälsvaror.

Särskild varuskatt utgår enligt förordning den 25 maj 1941 (nr 251), som omtrycktes i förordning den 25 november 1960 (nr 612) med därefter företagna ändringar, senast genom förordning den 17 december 1971 (1230).

Enligt förordning den 9 april 1965 (nr 76) utgår särskild varuskatt fr. o. m. den 1 juli 1965 med 50 % på choklad- och konfektyrvaror, puder, nagellack och likartade skönhetsmedel samt på parfym, hårvatten etc.

I samband med den provisoriska lösningen av vissa problem för livsmedelsindustrin till följd av Sveriges anslutning till EFTA infördes genom förordning den 3 juni 1960 (nr 258) utjämningskatt på vissa choklad- och konfektyrvaror samt på wafers och biscuits. Fr. o. m. den 1 juli 1966 höjdes utjämningskatten enligt förordning den 27 maj 1966 (nr 224) från 50 öre till 60 öre för kilogram av de skattepliktiga varorna.

Enligt förordning den 15 december 1972 (nr 800) sänktes skatten till 50 öre för kilogram fr. o. m. den 1 april 1973. I prop. 1973: 191 föreslås att utjämningskatten sänks till 40 öre för kilogram fr. o. m. den 1 januari 1974.

Genom förordning den 16 december 1966 (nr 656) med därefter företagna ändringar, senast genom förordning den 15 december 1972 (nr 800), infördes fr. o. m. den 1 januari 1967 utjämningskatt på öl av typ B och starköl. För öl av typ B utgår skatten med 4 öre per liter och för starköl med 5 öre per liter. I prop. 1973: 191 föreslås att utjämningskatten på öl suspenderas under 1974.

Enligt förordning den 23 februari 1973 (nr 37), som trädde i kraft den 1 mars 1973, skall avgift utgå på vissa dryckesförpackningar. Avgift skall erläggas till staten vid omsättning inom landet av förpackning för konsumtionsfärdig dryck och vid införsel av sådan förpackning om förpackningens volym överstiger 0,2 men ej 3 liter. Avgiften utgår med 10 öre för varje förpackning.

Varuskatterna uppbärs av riksskatteverket vid tillverkning resp. försäljning inom riket samt vid import av hos riksskatteverket registrerad importör och av generaltullstyrelsen vid import av annan än hos riksskatteverket registrerad importör.

I sin förenämnda skrivelse till riksskatteverket har riksskatteverket beräknat de inkomster, som uppbärs av verket, för budgetåren 1973/74 och 1974/75 till 383 resp. 395 milj. kr. Beträffande beräkningarna anförs:

a) Särskild varuskatt och utjämningskatt på choklad- och konfektyrvaror, biscuits och wafers m m inflöt under budgetåret 1972/73 med 205,3 milj. kr. Häri ingår utjämningskatt på vissa fondant- och liknande massor med omkring 1,2 milj. kr. Utjämningskatten för sistnämnda varugrupp slopades den 1 april 1973 men inflöt till budgetårets utgång. Den 1 april 1973 sänktes dessutom utjämningskatten på övriga varor från 60 till 50 öre/kg men inflöt efter den högre skattesatsen till budgetårets slut. Fr. o. m. den 1 januari 1974 torde utjämningskatten genom proposition till riksdagen föreslås bli sänkt ytterligare från 50 till 40 öre/kg, vilket skulle komma att slå igenom i fråga om influten skatt fr. o. m. mars 1974.

Under tiden juli—oktober 1973 har influtit 57,6 milj. kr. mot 60,0 milj. kr. under motsvarande tid föregående år, vilket innebär en minskning med 2,5 procent. En minskning av skatteinkomsten med omkring 3 procent för hela budgetåret 1973/74 får anses sannolik. Härvid har hänsyn tagits till den förebådade sänkningen av utjämningskatten till 40 öre/kg.

RSV beräknar skatteinkomsten för budgetåret 1973/74 till 200 milj. kr. vilket belopp synes böra anges även för budgetåren 1974/75 och 1975/76.

b) Särskild varuskatt på tekniska preparat inflöt under budgetåret 1972/73 med 105,0 milj. kr. Under tiden juli—oktober 1973 inflöt 30,5 milj. kr. mot 32,2 milj. kr. under motsvarande tid föregående år, vilket innebär en minskning med ca 5 procent. Denna inkomstminskning torde emellertid vara av tillfällig natur, delvis beroende på vissa betalningsinställelser, och påverkar inkomsten endast för innevarande budgetår.

RSV beräknar skatteinkomsten för budgetåret 1973/74 till 103 milj. kr. För budgetåren 1974/75 och 1975/76 synes inkomsterna inte böra beräknas till högre belopp än 105 milj. kr. för vardera budgetåret.

c) Avgift på vissa dryckesförpackningar.

Denna avgift infördes fr. o. m. den 1 mars 1973 och har i förarbetena beräknats ge omkring 100 milj. kr. per budgetår. Under tiden juli—oktober 1973 inflöt 24,9 milj. kr. RSV har uppmärksammat att avgiftsintäkterna under de första månaderna starkt påverkats av hamstring före avgiftens införande. Verkan av denna hamstring torde successivt göra sig mindre starkt gällande.

RSV beräknar inkomsten av avgiften för budgetåret 1973/74 till 80 milj. kr. samt för budgetåren 1974/75 och 1975/76 till 90 respektive 100 milj. kr.

Utgående från ovanstående (a—c) beräknar RSV den totala uppbörden under titeln särskilda varuskatter till $(200 + 103 + 80 =)$ 383 milj. kr. för budgetåret 1973/74, till $(200 + 105 + 90 =)$ 395 milj. kr. för budgetåret 1974/75 och till $(200 + 105 + 100 =)$ 405 milj. kr. för budgetåret 1975/76.”

Generaltullstyrelsen har i skrivelse till riksrevisionsverket den 8 november 1973 anfört följande:

”För de till särskilda varuskatter hörande avgiftsslagen särskild varuskatt, utjämningskatt, chokoladutjämningsavgift, dryckesförpackningsavgift, pälsvaruskatt och försäljningskatt redovisade tullverket under budgetåret 1972/73 en nettouppbörd av sammanlagt $(12,1 + 7,5 + 0,5 + 1,7 - 0,3 + 0,0 =)$ 21,5 milj. kr. — — — —

Förordningarna om skatt på vissa pälsvaror (1973: 477) och försäljningskatt (1948: 85) upphörde att gälla vid utgången av år 1971 respektive juni månad 1972.

Från och med den 1 mars 1973 uppbär tullverket avgift på vissa förpackningar för konsumtionsfärdig dryck (1973: 37). Avgiften erlägges vid införsel av sådan förpackning med eller utan dryck. Under tiden den 1 april—30 september 1973 inflöt av denna avgift 5,2 milj. kr. Med ledning av uppbördssiffrorna beräknar styrelsen avgiften till 11 milj. kr. för budgetåret 1973/74.

Den 1 april 1973 sänktes utjämningskatten på varuslagen öl av typ B och starköl samt på biscuits, wafers m. m. med respektive 1 öre/l och 10 öre/kg. För tullverkets del medför skattesänkningen en inkomstminskning med ca 1 milj. kr. för år. Uppbörden av utjämningskatt för budgetåret 1973/74 beräknas till 6,5 milj. kr.

Styrelsen beräknar uppbörden av de särskilda varuskatterna till 30 milj. kr. för budgetåret 1973/74 och för vart och ett av budgetåren 1974/75 och 1975/76 till 32 milj. kr.”

De av riksskatteverket och generaltullstyrelsen gjorda beräkningarna innebär en sammanlagd inkomst på titeln särskilda varuskatter under budgetåren 1973/74 och 1974/75 på 413 resp. 427 milj. kr.

Riksrevisionsverket beräknar inkomsterna på titeln särskilda varuskatter till 412 000 000 kr. för 1973/74 och föreslår att titeln uppförs med 426 000 000 kr. för 1974/75.

Omsättningsskatt på motorfordon

De beräknade och redovisade inkomsterna på titeln under de senaste budgetåren framgår av följande sammanställning (milj. kr.).

Budgetår	1969/70	1970/71	1971/72	1972/73	1973/74
Riksstat	480,0	525,0	461,0	450,0	610,0
Redovisat	469,2	407,0	465,1	531,2	.

Omsättningsskatt på motorfordon utgår enligt förordning den 23 november 1956 (nr 545), som trädde i kraft den 1 december 1956, i vissa fall när fordonet av tillverkare eller registrerad importör levereras till köpare eller uttas från rörelse utan samband med försäljning. För skattepliktigt fordon som införts till riket av annan än registrerad importör utgår omsättningsskatt, när fordonet införs i riket. Skattepliktiga fordon är personbilar, sådana med skåp-, stationsvagns- eller personbils-karosseri utrustade lastbilar, vilkas tjänstevikt ej överstiger 1 800 kg, samt motorcyklar, allt i den mån fordonen icke tidigare är eller varit upptagna i bilregister.

För personbilar och lastbilar skall omsättningsskatten utgå med det antal kronor som motsvarar viss procent av det tal, vilket anger fordons tjänstevikt uttryckt i kilogram. Detta procenttal höjdes genom förordning den 2 februari 1973 (nr 14) till 230 % fr. o. m. den 6 februari 1973. För bilar med högre tjänstevikt än 1 600 kg skall därjämte tillägg göras med visst belopp för varje fullt femtiotal kilogram, varmed tjänstevikten överstiger 1 600 kg. Detta belopp höjdes genom nyssnämnda förordning från 240 kr. till 290 kr. Skatten avrundas i förekommande fall till närmast lägre helt tiotal kronor. Genom förordning den 18 april 1969 (nr 71) höjdes skatten för motorcyklar fr. o. m. den 1 maj 1969 från 225 till 350 kr. om tjänstevikten ej överstiger 75 kg, från 335 till 460 kr. för tjänstevikt mellan 75 och 160 kg samt eljest från 505 till 700 kr.

Inkomsterna på titeln redovisas av riksskatteverket och generaltullstyrelsen.

I sin förenämnda skrivelse beräknar riksskatteverket inkomsterna på titeln till 610 milj. kr. för innevarande budgetår och till 635 milj. kr. för budgetåret 1974/75. Generaltullstyrelsen beräknar inkomsterna till 6 milj. kr. för vart och ett av budgetåren 1973/74 och 1974/75.

Riksrevisionsverket uppskattar nyregistreringen av personbilar till 235 000 st. 1973. Medelskatten per personbil uppgår till f. n. 2 640 kr.

Riksrevisionsverket beräknar inkomsterna på titeln omsättningsskatt på motorfordon till 626 000 000 kr. för 1973/74 och föreslår att titeln uppförs med 651 000 000 kr. för 1974/75.

Tobaksskatt

De beräknade och redovisade inkomsterna på titeln under de senaste budgetåren framgår av följande sammanställning (milj. kr.).

Budgetår	1969/70	1970/71	1971/72	1972/73	1973/74
Riksstat	1 570,0	1 760,0	1 673,0	1 638,0	1 817,0
Redovisat	1 606,7	1 650,9	1 638,2	1 692,4	

Enligt förordning den 16 juni 1961 (nr 394) med därefter senast genom förordning den 2 juni 1972 (nr 377) företagna ändringar utgår

tobaksskatt med vissa efter varans myckenhet bestämda belopp. För cigarrer och cigariller samt cigarretter utgår skatt enligt följande sammanställning.

	Vikt för 1 st. gram		Belopp för 1 st. öre
Cigarrer och cigariller			
grupp I.....	t. o. m. 1,7		12,0
" II.....	över 1,7	t. o. m. 3,0	15,7
" III.....	» 3,0	» 5,0	18,6
" IV.....	» 5,0		26,0
Cigarretter			
grupp I.....	t. o. m. 0,85		13,9
" II.....	över 0,85	t. o. m. 1,20	18,9
" III.....	» 1,20	» 1,55	23,4
" IV.....	» 1,55	» 1,90	27,4
" V.....	» 1,90		31,4

Tobaksskatt för röktnobak, tuggtobak och snus utgår med 64: 00, 21: 60 resp. 9: 10 kr. för kilogram. För cigarrettpapper och cigarretthylsor utgår skatt med 5 öre för varje påbörjad längd av 100 mm av ett blad eller en hylsa för framställning av en cigarrett.

Den som inom riket tillverkar tobaksvaror, cigarrettpapper eller cigarretthylsor för försäljning är skyldig att vara registrerad hos riksskatteverket och den som för återförsäljning till riket inför tobaksvaror må efter ansökan registreras hos riksskatteverket. Beskattningsmyndigheter är ifråga om vara som av annan än registrerad införts till riket generaltullstyrelsen och i övriga fall riksskatteverket.

I sin förenämnda skrivelse har riksskatteverket beträffande tobaksskatt anfört följande:

”Tobaksskatt inflöt under budgetåret 1972/73 med 1 683,0 milj. kr. (budgetåret 1971/72 1 625,8 milj. kr.).

Ökningen av konsumtionen av cigarretter i lägre skatteklass (klass I) har fortsatt som framgår av nedanstående översikt:

Budgetår	Cigarretter av skatte- klass I		Cigarretter av skatte- klass II och högre	
	Antal (milj. st.)	Procentuell andel av totala konsumtionen	Antal (milj. st.)	Procentuell andel av totala konsumtionen
1967/68	1 400	15,6	7 600	84,4
1968/69	2 400	24,5	7 400	75,5
1969/70	3 300	31,7	7 100	68,3
1970/71	4 100	40,9	5 900	59,1
1971/72	4 800	47,1	5 400	52,9
1972/73	5 200	50,5	5 100	49,5

Skatten på cigarretter höjdes med 2 öre per st. från den 1 januari 1973.

RSV har från Svenska Tobaks AB inhämtat uppgifter om den skatt som beräknas komma att inlevereras till statsverket under innevarande och följande två budgetår. Med ledning av uppgifterna beräknar verket inkomsten av tobaksskatt under budgetåret 1973/74 till 1 830

milj. kr. och under budgetåret 1974/75 till 1 845 milj. kr. samt under budgetåret 1975/76 till 1 865 milj. kr.”

Generaltullstyrelsen har i sin förenämnda skrivelse till riksrevisionsverket beräknat de av styrelsen redovisade inkomsterna av tobaksskatt till 2 milj. kr. för vardera budgetåret 1973/74 och 1974/75.

Riksrevisionsverket ansluter sig till riksskatteverkets och generaltullstyrelsens beräkningar och beräknar således inkomsterna på titeln tobaksskatt till 1 832 000 000 kr. för 1973/74 och föreslår att titeln uppförs med 1 847 000 000 kr. för 1974/75.

Rusdrycksförsäljningsmedel av partihandelsbolag

De beräknade och redovisade inkomsterna på titeln under de senaste budgetåren framgår av följande sammanställning (milj. kr.).

Budgetår	1969/70	1970/71	1971/72	1972/73	1973/74
Riksstat	25,0	30,0	30,0	30,0	40,0
Redovisat	36,2	40,1	40,6	41,2	.

Inkomsterna från partihandelsbolag hänför sig i första hand till aktiebolaget Vin- & Spritcentralen jämte vissa agentbolag.

I sin förenämnda skrivelse har riksskatteverket meddelat, att inleveranserna av vinstmedel enligt uppgift från aktiebolaget Vin- & Spritcentralen beräknas till 30 milj. kr. för budgetåret 1973/74 och till 35 milj. kr. för budgetåret 1974/75.

Riksrevisionsverket ansluter sig till riksskatteverkets beräkning och beräknar således inkomsterna på titeln rusdrycksförsäljningsmedel av partihandelsbolag till 30 000 000 kr. för 1973/74 och föreslår att titeln uppförs med 35 000 000 kr. för 1974/75.

Rusdrycksförsäljningsmedel av detaljhandelsbolag

De beräknade och redovisade inkomsterna på titeln under de senaste budgetåren framgår av följande sammanställning (milj. kr.).

Budgetår	1969/70	1970/71	1971/72	1972/73	1973/74
Riksstat	50,0	50,0	53,0	50,0	51,0
Redovisat	53,1	52,6	50,4	50,7	.

Detaljhandeln med rusdrycker handhas av ett för hela riket gemensamt företag, Systembolaget AB.

Beträffande rusdrycksförsäljningsmedlen av detaljhandelsbolag har riksskatteverket i sin förenämnda skrivelse till riksrevisionsverket meddelat, att vinstinleveransen till statsverket under vart och ett av budgetåren 1973/74 och 1974/75 beräknas uppgå till 51 milj. kr.

Riksrevisionsverket ansluter sig till riksskattverkets beräkning och beräknar således inkomsterna på titeln rusdrycksförsäljningsmedel av detaljhandelsbolag till 51 000 000 kr. för 1973/74 och föreslår att titeln uppförs med 51 000 000 kr. för 1974/75.

Skatt på sprit

De beräknade och redovisade inkomsterna på titeln under de senaste budgetåren framgår av följande sammanställning (milj. kr.).

Budgetår	1969/70	1970/71	1971/72	1972/73	1973/74
Riksstat	1 825,0	1 935,0	2 000,0	2 170,0	2 200,0
Redovisat	1 900,2	1 971,8	2 100,0	2 178,2	.

Skatt på sprit utgår enligt förordning den 24 maj 1957 (nr 209) med däri senast genom förordning den 2 juni 1972 (nr 379) företagna ändringar.

För spritdrycker utgår omsättningsskatt dels med en grundavgift för liter dels ock med en procentavgift. Grundavgiften utgör 45 öre för varje hel volymprocent alkohol. Procentavgiften motsvarar 50 % av utminuteringspriset, vilket utgörs av det belopp, som, skatten inräknad, betingas vid varornas utminuteringsring.

I sin förenämnda skrivelse till riksrevisionsverket har riksskatteverket anfört följande:

”Skatt på sprit inflöt under budgetåret 1972/73 med 2 178,2 milj. kr. och under tiden juli—oktober 1973 med 761,5 milj. kr.

Efterfrågan på spritdrycker är tämligen stabil och påverkades inte nämnvärt av skattehöjningen den 1 januari 1973, vilken medförde en prisstegring med ca 7 %. Vid oförändrade priser synes konsumtionen öka med ca 3 % årligen.

Skatten på sprit inbringa för närvarande ca 42,50 kr per liter. Den beskattade kvantiteten spritdrycker (= spritcentralens försäljning till systembolaget) kan för budgetåret 1973/74 beräknas uppgå till 55,4 milj. liter, vilket skulle ge en skatteinkomst av $(55,4 \times 42,50 =)$ 2 355 milj. kronor.

Utgår man i stället från att inkomsten av skatt på sprit under månaderna juli—oktober under år vid uppåtgående konjunktur motsvarar 32,5 % av inkomsten för hela budgetåret, erhålles en beräknad inkomst under hela budgetåret 1973/74 av $(761,6 : 0,325 =)$ 2 343 milj. kr.

Inkomsten av skatt på sprit beräknas under budgetåret 1973/74 till 2 350 milj. kr., under budgetåret 1974/75 till 2 425 milj. kr. och under budgetåret 1975/76 till 2 500 milj. kr.”

Riksrevisionsverket ansluter sig till riksskatteverkets beräkning och beräknar således inkomsterna på titeln skatt på sprit till 2 350 000 000 kr. för 1973/74 och föreslår att titeln uppförs med 2 425 000 000 kr. för 1974/75.

Skatt på vin

De beräknade och redovisade inkomsterna på titeln under de senaste budgetåren framgår av följande sammanställning (milj. kr.).

Budgetår	1969/70	1970/71	1971/72	1972/73	1973/74
Riksstat	225,0	235,0	265,0	335,0	390,0
Redovisat	225,2	256,7	297,7	340,6	.

Enligt förordning den 24 maj 1957 (nr 209) utgår omsättningsskatt för vin dels med en grundavgift för liter dels ock med en procentavgift. Grundavgiften utgår senast genom förordning den 2 juni 1972 (nr 379) med 5 kr. 20 öre för vin med en alkoholhalt överstigande 14 volymprocent (starkvin) samt med 1 kr. 60 öre för annat vin (lättvin). Procentavgiften motsvarar 36 % av utminuteringspriset, vilket utgörs av det belopp, som, skatten inberäknad, betingas vid varornas utminuteri. För inom landet tillverkat vin utgår omsättningsskatt dessutom med en särskild tillverkningsavgift av 50 öre för liter, om vinets alkoholhalt överstiger 14 volymprocent eller vinet är mousserande eller därmed jämförligt, men eljest av 20 öre för liter.

I sin förenämnda skrivelse till riksrevisionsverket har riksskatteverket i fråga om beräkning av skatt på vin anfört följande:

”Skatt på vin inflöt under budgetåret 1972/73 med 340,6 milj kr och under tiden juli—oktober 1973 med 114,2 milj. kr. Sistnämnda belopp innebär en ökning från motsvarande tid 1972 med 20 %.

Denna kraftiga uppgång är delvis föranledd av skatthöjningen på vin den 1 januari 1973, som i förening med importprishöjningar på framförallt franska viner medförde en prisstegring på lättvin med i genomsnitt ca 25 % och på starkvin med ca 12 %. Konsumenterna accepterade tydligen i stor utsträckning de högre priserna, ty den försålda volymen vin låg under de tre första kvartalen 1973 endast 5 % under motsvarande volym 1972.

Detta förhållande får ses mot bakgrund av den sedan många år tillbaka uppåtgående tendensen i fråga om vin, särskilt lättvin, som numera svarar för 82 % av hela vinförsäljningen. Skatten på starkvin inbringar för närvarande ca 12,10 kr per liter och skatten på lättvin 5,10 kr per liter. Den totala vinförsäljningen under 1973 har beräknats till 60 milj liter, varav 49 milj liter lättvin och 11 milj liter starkvin. Motsvarande skatteinkomst uppgår till 383 milj kr.

Med hänsyn till den på längre sikt uppåtgående tendensen i vinförsäljningen bör under budgetåret 1973/74 ett ännu något större belopp inflyta. En rimlig utgångspunkt för beräkning av detta belopp är att inkomsten av skatt på vin under månaderna juli—oktober normalt motsvarar 28—29 % av inkomsten under hela budgetåret. Denna skulle i så fall kunna anges till lägst 394 och högst 408 milj kr. För fortsättningen synes man i enlighet med långtidstrenden kunna räkna med en årlig ökning med ca 10 %.

I enlighet härmed beräknar RSV inkomsten av skatt på vin under budgetåret 1973/74 till 400 milj kr, under budgetåret 1974/75 till 440 milj kr och under budgetåret 1975/76 till 475 milj kr.”

Riksrevisionsverket ansluter sig till riksskatteverkets beräkning och beräknar således inkomsterna på titeln skatt på vin till 400 000 000 kr. för 1973/74 och föreslår att titeln uppförs med 440 000 000 kr. för 1974/75.

Skatt på malt- och läskedrycker

De beräknade och redovisade inkomsterna på titeln under de senaste budgetåren framgår av följande sammanställning (milj. kr.).

Budgetår	1969/70	1970/71	1971/72	1972/73	1973/74
Riksstat	450,0	625,0	640,0	645,0	649,0
Redovisat	474,8	580,2	607,8	631,1	.
Därav					
Maldrycker	373,0	482,0	508,3	533,3	.
Läskedrycker	101,8	98,2	99,5	97,8	.

Skatt på malt- och läskedrycker utgår jämlikt förordning den 27 maj 1960 (nr 253) med ändring den 2 juni 1972 (nr 378) om tillverkning och beskattning av malt- och läskedrycker. Enligt förordning den 4 juni 1971 (nr 249) omfattar skatten på malt- och läskedrycker från den 1 juli 1971 även importerade drycker, varvid tullen på maldrycker sänks med skattens belopp och tullen på läskedrycker, som är lika med skatten, slopas. Allt efter alkoholstyrkan indelas maldryckerna i fyra grupper enligt följande sammanställning.

Maldryck	Viktprocent alkohol		Skatt per liter Kr.
	Över	Högst	
Lättöl		1,8	0: 12
Öl typ A	1,8	2,8	0: 75
Öl typ B	2,8	3,6	1: 50
Starköl	3,6		2: 50

Skatt på läskedrycker utgår med 33 öre för liter.

I sin förenämnda skrivelse till riksrevisionsverket har riksskatteverket i fråga om beräkningen av skatt på malt- och läskedrycker anfört följande:

”Skatt på malt- och läskedrycker inklusive utjämningskatt inflöt under budgetåret 1972/73 med 589,2 milj. kr. Under tiden juli—oktober 1973 inflöt 248,6 milj. kr mot 219,4 milj. kr. under samma tid 1972, vilket innebär en ökning med 13 %.

Den skattepliktiga utlämningen av malt- och läskedrycker under de tre senaste tolv månadersperioderna har uppgått till följande kvantiteter i milj. liter.

Tid	Starköl	Öl typ B	Öl typ A	Lagrat lättöl	S:a maldrycker	Läskedrycker
4 kv 1970—3 kv 1971	25,6	288,9	68,8	30,0	413,3	293,7
4 kv 1971—3 kv 1972	24,3	282,7	63,5	45,1	415,6	295,5
4 kv 1972—3 kv 1973	22,9	279,8	55,1	67,3	425,1	305,0

Efterfrågan på starkare maltdrycker är sedan några år tillbaka vikande, särskilt gäller detta starköl och öl typ A.

Denna tendens förstärktes något av skattehöjningen på dessa drycker den 1 januari 1973. I gengäld ökar kvantiteten lagrat lättöl mycket starkt. Den totala volymen lagrade maltdrycker ökar härigenom något från år till år. Även för beskattade läskedrycker synes man kunna räkna med en mindre årlig uppgång.

Av viss betydelse för skatteutfallet är vidare, att utjämningskatten på starköl och öl typ B, som för närvarande inbringar omkring 1 milj. kr. i månaden, kan väntas bli suspenderad under år 1974.

De kvantiteter malt- och läskedrycker som ovan redovisats för tiden 4 kv 1972—3 kv 1973 motsvarar med nuvarande skattesatser en sammanlagd skatteinkomst av 648 milj. kr. Då man fortsättningsvis måste räkna med ytterligare någon förskjutning från starköl och öl typ A till lagrat lättöl och på sin höjd oförändrad efterfrågan på öl typ B, kan inkomsten för budgetåret 1973/74 inte väntas komma att uppgå till mer än 635 milj. kr. Hur länge denna förskjutning i efterfrågan kan komma att fortsätta, är omöjligt att bedöma.

RSV beräknar inkomsten av skatt på malt- och läskedrycker under budgetåret 1973/74 till 635 milj. kr. och under vart och ett av budgetåren 1974/75 och 1975/76 till 625 milj. kr.”

Generaltullstyrelsen har i sin förenämnda skrivelse beräknat inkomsterna på titeln för budgetåren 1973/74 och 1974/75 till 44 milj. kr. resp. 45 milj. kr.

I prop. 1973: 191 föreslås att utjämningskatten för öl av typ B och starköl inte skall utgå under år 1974.

Riksrevisionsverket beräknar inkomsterna på titeln skatt på malt- och läskedrycker till 674 000 000 kr. för 1973/74 och föreslår att titeln uppförs med 665 000 000 kr. för 1974/75.

Energiskatt

De beräknade och redovisade inkomsterna på titeln under de senaste budgetåren framgår av följande sammanställning (milj. kr.).

Budgetår	1969/70	1970/71	1971/72	1972/73	1973/74
Riksstat	935,0	1 010,0	1 116,0	1 078,0	1 255,0
Redovisat	971,0	1 011,3	1 073,1	1 066,5	.
Därav på					
Elektrisk kraft	230,6	255,7	326,7	369,3	.
Bensin och gasol ¹	331,2	340,9	354,7	363,5	.
Andra bränslen	408,3	413,9	390,9	333,7	.

¹ Exklusive tullverkets uppbörd.

Allmän energiskatt utgår enligt förordning den 31 maj 1957 (nr 262), som i sin helhet med vissa ändringar omtrycktes i förordningen den 29 maj 1964 (nr 350). Förordningen ändrades dels genom förordning den 30 oktober 1970 (nr 573) och dels senast genom förordning den 5

juni 1973 (nr 603). Allmän energiskatt skall erläggas för bensen och gasol, vissa bränslen såsom kol, koks, motorbrännolja och eldningsolja samt elektrisk kraft. Med bensen avses härvid samtliga i förordningen om bensinskatt angivna skattepliktiga varuslag och med gasol vara, för vilken skatt skall erläggas enligt förordningen om gasolskatt. Energiskatt för bensen utgår med 27 öre för liter och för gasol med 19 öre för liter. Skatten utgår för elektrisk kraft för gatu- eller vägbelysning med 0,5 öre för kilowattimme och för annan kraft med 10 % av kraftens beskattningsvärde. Beskattningsvärdet är lika med summan av de avgifter, som förbrukaren har att erlægga för den elektriska kraften.

För andra bränslen gällande skattesatser framgår av nedanstående sammanställning.

Bränsle	Skattesats
Stenkol	12 kr. för ton
Stenkolsstybb samt stenkolsbriketter m. m.	6 » » »
Brunkolsbriketter	6 » » »
Koks och koks briketter	14 » » »
Koksstybb	6 » » »
Motorbrännolja, eldningsolja och bunkerolja, skatteklass I, samt fotogen med tillsats som möjliggör drift av snabbgående dieselmotor	25 » » m ³
Motorbrännolja, eldningsolja och bunkerolja, skatteklass II	16 » » »

Beträffande energiskatt på bensen och gasol gäller i fråga om skattskyldighet och beskattningsmyndighet samma bestämmelser som för bensinskatt och gasolskatt. Övrig energiskatt redovisas av riksskatteverket samt av generaltullstyrelsen beträffande skatt på bränslen som införts till riket av annan än den som är registrerad hos riksskatteverket. Enligt förordning den 10 december 1971 (nr 928) kan konungen i konjunkturstimulerande syfte förordna om nedsättning eller befrielse från allmän energiskatt. I prop. 1973: 163 föreslås att förordningen om tillfällig nedsättning även skall gälla under år 1974.

I sin förenämnda skrivelse till riksrevisionsverket har riksskatteverket anfört följande:

”a) Energiskatt på elektrisk kraft

Under budgetåret 1972/73 utgjorde uppbörden 369,3 milj. kr. Under juni månad 1973 inflöt ca 14 milj. kr. mer än i juni 1972, vilket i huvudsak berodde på att vissa skattskyldiga på grund av infallande veckoslut vid senaste budgetårsskiftet tidigarelade sin skatteinbetalning. Till den del budgetåret 1972/73 utnyttjas som basår för beräkning av skatteutfallet för kommande budgetår bör med hänsyn härtill ett ca 10 milj. kr. lägre belopp eller 360 milj. kr. tillämpas.

Under kalenderåret 1973 gäller liksom under år 1972 bestämmelser om s. k. tillfällig nedsättning av energiskatten. Den tillfälliga nedsättningen föreslås i prop. 1973: 163 förlängd t o m 1974.

Energiprognosutredningen förutser i sin lägesrapport att förbrukningen av elkraft kommer att öka med 8,1 % per år under perioden 1972—1977. Prishöjningar och indextillägg beräknas medföra en inkomstökning med någon eller några procent om året de närmaste budgetåren. För inne-

varande budgetår förutses en sammanlagd ökning med ca 10 % på det enligt ovan justerade utfallet för budgetåret 1972/73. För de två följande budgetåren förutses en ökning med 11 resp. 8 %, vartill kommer 5 resp. 15 milj. kr. om den tillfälliga nedsättningen upphör.

RSV beräknar i enlighet med det anförda uppbörden till 395 milj. kr. under budgetåret 1973/74, 445 milj. kr. under budgetåret 1974/75 och 490 milj. kr. under budgetåret 1975/76.

b) Energiskatt på bensin och gasol

Energiskatt på bensin inflöt under budgetåret 1972/73 med 363,3 milj. kr.

Fr. o. m. den 1 januari 1974 höjs energiskatten på bensin från 9 till 27 öre per liter i samband med att den särskilda skatten på motorbränslen upphör. I detta sammanhang kan bortses från energiskatten på gasol. Eftersom skatten på bensin för januari månad 1974 inbetalas i april, påverkar den höjda energiskatten uppbörden först under sista kvartalet av innevarande budgetår.

Inkomsten av energiskatten på bensin utgör under tiden 1 juli 1973—31 mars 1974 i princip 20,93 % (= 9/43) av inkomsten av bensinskatt och därefter 62,79 % (= 27/43) av inkomsten av bensinskatt.

Bensinskatt beräknas inflyta med 1 815 milj. kr. under innevarande budgetår, varav 1 411 milj. kr. under tiden 1 juli 1973—31 mars 1974 och 404 milj. kr. under tiden 1 april—30 juni 1974. Med utgångspunkt härifrån och med tillägg av 1,0 milj. kr. för den energiskatt på lättbensin, som inlevereras av gasverk och för vilken bensinskatt inte utgår, kan inkomsten under budgetåret 1973/74 beräknas till $(0,2093 \times 1\,411 + 0,6279 \times 404 + 1 =)$ 550 milj. kr. och under budgetåret 1974/75 till $(0,6279 \times 1\,900 + 1 =)$ 1 194 milj. kr. samt under budgetåret 1975/76 till $(0,6279 \times 2\,000 + 1 =)$ 1 257 milj. kr.

c) Energiskatt på andra bränslen än bensin och gasol

Nettoinkomsten i milj. kr. under de sex senaste budgetåren framgår av nedanstående sammanställning.

Budgetår	Fasta bränslen	Motorbränsolja	Eldningsolja 1—2 (skatteklass I)	Eldningsolja 3 och högre (skatteklass II)	Summa
1967/68	10,5	38,5	165,2	128,9	343,1
1968/69	10,0	40,7	181,8	142,8	375,3
1969/70	9,2	44,1	199,6	155,4	408,3
1970/71	7,7	46,9	203,7	155,6	413,9
1971/72	5,2	46,3	209,3	130,1	390,9
1972/73	1,4	46,8	200,5	85,0	333,7
Procentuell förändring från föregående budgetår					
1968/69	— 4,8	+ 5,7	+10,0	+10,8	+ 9,4
1969/70	— 8,0	+ 8,4	+ 9,8	+ 8,8	+ 8,8
1970/71	—16,3	+ 6,3	+ 2,1	+ 0,1	+ 1,4
1971/72	—32,5	— 1,3	+ 2,7	—16,4	— 5,6
1972/73	—73,1	+ 1,1	— 4,2	—34,7	—14,6

Inkomsten av energiskatt på andra bränslen än bensin och gasol ökade i genomsnitt med 5 % per år under de senaste fem åren före budgetåret 1971/72. Under budgetåren 1971/72 och 1972/73 inträdde en nedgång med 5,6 respektive 14,6 % huvudsakligen beroende på minsk-

ningen i skatteinkomsten på eldningsolja 3 och högre. Denna minskning torde huvudsakligen bero på det tidigare nämnda beslutet om tillfällig nedsättning av den allmänna energiskatten.

Under tiden 1 juli—30 november 1972 inflöt 122,1 milj. kr. Under motsvarande tid 1973 beräknas skatteinkomsten bli ca 125 milj. kr. För tiden 1 december 1972—30 juni 1973 inflöt 211,6 milj. kr. Om man för motsvarande tid innevarande budgetår räknar med en konsumtionsökning av 5 % blir RSVs uppbörd under budgetåret 1973/74 ($125 + 222 =$) 347 milj. kr.

Under antagande att konsumtionsökningen blir ca 5 % och att den tillfälliga nedsättningen bibehålles t. o. m. 1974 beräknar verket skatteinkomsten under budgetåret 1974/75 till 385 milj. kr. och under budgetåret 1975/76 till 460 milj. kr.

Den sammanlagda energiskatten skulle i enlighet med det anförda uppgå till ($395 + 550 + 347 =$) 1 292 milj. kr. för budgetåret 1973/74 och ($445 + 1 194 + 385 =$) 2 024 milj. kr. för budgetåret 1974/75 och ($490 + 1 257 + 460 =$) 2 207 milj. kr. för budgetåret 1975/76.”

I prop. 1973: 203 föreslås att allmänna ransoneringslagen skall äga tillämpning till utgången av november 1974. I prop. 1973: 205 föreslås lag om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft. Riksrevisionsverket antar med ledning av preliminära uppgifter från statliga myndigheter och Svenska Petroleum Institutet att konsumtionen av eldningsolja och tjockolja kommer att minska med 15 % under november—januari och därefter med 20 %. För drivmedelskonsumtionen gäller samma antaganden som vid beräkningen av bensin- och brännoljeskatten. För innevarande budgetår medför dessa antaganden en minskning av inkomsterna av energiskatten med ca 90 milj. kr. I denna beräkning har den del av energiskatten som utgår på elektrisk kraft och fasta bränslen antagits vara oförändrad.

Riksrevisionsverket beräknar inkomsterna på titeln energiskatt till 1 200 000 000 kr. för 1973/74 och föreslår att titeln uppförs med 2 024 000 000 kr. för 1974/75.

Särskild skatt på motorbränslen

De beräknade och redovisade inkomsterna på titeln under de senaste budgetåren framgår av följande sammanställning (milj. kr.).

Budgetår	1969/70	1970/71	1971/72	1972/73	1973/74
Riksstat	237,0	250,0	741,0	763,0	770,0
Redovisat	239,0	422,5	744,3	776,5	

Enligt förordning den 4 februari 1966 (nr 21), som trädde i kraft den 7 februari 1966, skall till staten erläggas särskild skatt på bensin, motorbrännolja och gasol. Enligt förordning den 2 februari 1973 (nr 13), som trädde i kraft den 6 februari 1973, utgår skatten med 18 öre för liter för bensin, med 13 öre för liter för brännolja och med 12 öre för liter för gasol.

Skatten, som motiverades av det samhällsekonomiska och statsfinansiella läget, skall till skillnad från de s. k. automobilskattemedlen inte vara föremål för specialdestination. Skatten redovisas under tullar och acciser.

Enligt förordning den 5 juni 1973 (nr 604) upphör förordningen om särskild skatt på motorbränslen att gälla vid utgången av år 1973. Vid samma tidpunkt träder istället förordning den 5 juni 1973 (nr 602) om särskild vägtrafikskatt i kraft.

I sin förenämnda skrivelse till riksrevisionsverket har riksskatteverket i fråga om beräkningen av särskild skatt på motorbränslen anfört följande:

”Särskild skatt på motorbränslen inflöt under budgetåret 1972/73 med 776,2 milj. kr.

Fr. o. m. den 1 januari 1974 upphör den särskilda skatten på motorbränslen i samband med att energiskatten på bensin höjs med motsvarande belopp och kilometerskatt införs för brännoljedrivna fordon.

Inkomsten av särskild skatt på motorbränslen förhåller sig till inkomsten av bensinskatt som 18 till 43 (= 41,86 %) och till inkomsten av brännoljeskatt som 13 till 31,5 (= 41,27 %). Härvid har den genomsnittliga brännoljeskatten beräknats vara 31,5 öre per liter. Under tiden 1 juli 1973—31 mars 1974 beräknas bensinskatt inflyta med 1 411 milj. kr.

Med utgångspunkt från ovan angivna förhållanden beräknar RSV inkomsten under budgetåret 1973/74 till (590,6 + 111,4 =) 702 milj. kr. och under budgetåret 1974/75 till 1 milj. kr. samt under budgetåret 1975/76 till 0,5 milj. kr.”

Med anledning av den pågående oljekrisen antar riksrevisionsverket att konsumtionsökningen under november—december kommer att utebli, vilket medför en minskning av inkomsterna för budgetåret 1973/74 med ca 10 milj. kr.

Riksrevisionsverket beräknar inkomsterna på titeln särskild skatt på motorbränslen till 690 000 000 kr. för 1973/74 och föreslår att titeln uppförs med 1 000 000 kr. för 1974/75.

Oljelagringsavgift

I prop 1973: 194 angående beredskapslagring av råolja m. m. föreslås en beredskapslagring av råolja på 3 milj m³ i syfte att år 1977 uppnå det av OECD rekommenderade målet om ett 90-dagarslager. Kostnaden för lagringen, som beräknas till ca 485 milj. kr., föreslås täckt genom uttag av en särskild beredskapsavgift för oljeprodukter under tre år med början den 1 juli 1974. Avgiften utgår för bensin med två öre för liter och för motorbrännolja, eldningsolja och bunkerolja med tre kronor för kubikmeter. Inbetalning av avgiften föreslås ske enligt samma uppbördssystem som gäller för energiskatten.

Riksrevisionsverket föreslår, under förutsättning av bifall till ovanstående proposition, att inkomsterna på titeln oljelagringsavgift för budgetåret 1974/75 uppförs med 115 000 000 kr.

Särskild vägtrafikskatt

Fr. o. m. den 1 januari 1974 utgår enligt förordning den 5 juni 1973 (nr 602) särskild vägtrafikskatt i form av särskild fordonsskatt och särskild kilometerskatt. Skatten har införts som ersättning för den särskilda skatten på motorbränslen.

Särskild fordonsskatt utgår för trafiktraktor och motorredskap, som inrättats för brännoljedrift, samt för släpvagn över tre tons skattevikt, som drages av fordon som är kilometerskattepliktigt enligt vägtrafikskatteförordningen (1973: 601) eller enbart av traktor eller motorredskap, om fordonet är fordonsskattepliktigt enligt nämnda förordning.

Särskild kilometerskatt utgår för motorfordon, som är inrättat för brännoljedrift och som är kilometerskattepliktigt enligt vägtrafikskatteförordningen (1973: 601).

Särskild fordonsskatt utgår med ett grundbelopp och ett tilläggsbelopp. Tilläggsbeloppet bestäms av fordonsslag, totalviktsintervall samt för släpvagn huruvida den är påhängsvagn som drages av kilometerskattepliktigt fordon eller annan släpvagn. Särskild kilometerskatt beräknas efter antal körda kilometer och utgår med ett grundbelopp och ett tilläggsbelopp.

Särskild vägtrafikskatt uppbärs enligt vägtrafikskattekungörelsen den 19 oktober 1973 (nr 776) på samma sätt som vägtrafikskatt.

I riksstaten för budgetåret 1973/74 har titeln uppförts med 25 milj. kr.

Med samma antaganden om nettoförändringar i fordonsbeståndet som vid beräkningen av vägtrafikskatten har den särskilda vägtrafikskatten för budgetåren 1973/74 och 1974/75 framräknats enligt nedanstående tablå (milj. kr.).

	1973/74	1974/75
Särskild fordonsskatt	22	22
Därav släpvagnar	21	21
Särskild kilometerskatt	47	144
Därav lastbilar	38	113
Summa	69	166

Riksrevisionsverket beräknar inkomsterna på titeln särskild vägtrafikskatt till 69 000 000 kr. för 1973/74 och föreslår att titeln uppförs med 166 000 000 kr. för 1974/75.

Skatt på annonser och reklam

Enligt förordning den 2 juni 1972 (nr 266) utgår skatt på annonser och reklam. Skatten utgår på vederlaget exklusive skatt, och utgör 6 % för annons i allmän nyhetstidning, annars 10 %. Skattskyldig är den som i yrkesmässig verksamhet inom landet offentliggör skattepliktig annons eller skattepliktig reklam i annan form än annons eller framställer skattepliktig reklamtrycksak. Den som är skattskyldig skall anmäla sig för registrering hos riksskatteverket. Skatten redovisas vanligen för perioder om 2 månader, och den skattskyldige skall utan anmaning inge deklaration för varje redovisningsperiod. Till skattskyldig som redovisat reklamskatt för annonser i självständig periodisk publikation återbetalar riksskatteverket så stor del av den erlagda skatten för ett kalenderår som svarar mot en skattepliktig omsättning om högst 3 miljoner kronor för helt år.

Beskattningsmyndighet för reklamskatt är riksskatteverket eller, i fråga om reklamskatt vid införsel, generaltullstyrelsen.

I sin förenämnda skrivelse till riksrevisionsverket har riksskatteverket i fråga om beräkningen av skatt på annonser och reklam anfört följande:

”Den 1 november 1972 avlöstes annonsskatten av skatten på annonser och reklam (reklamskatt). Nettouppbördens för dessa båda skatter uppgick under budgetåret 1972/73 till 46,2 milj. kr.

Under tiden juli—oktober 1973 har nettouppbördens av reklamskatt uppgått till 19 milj. kr. Skatten på annonser, som i stort sett motsvarar den tidigare annonsskatten, utgör ungefär hälften av detta belopp.

Inkomstberäkningen för återstående del av budgetåret 1973/74 blir relativt osäker. Det rådande konjunkturläget kan i och för sig antas medföra viss ökning i skatteintäkten för reklamskattens annonsskatte-del. F. n. ökar denna med omkring 5 %. Denna ökningstakt kan antas föreligga budgetåret ut, vilket innebär en skatteintäkt av omkring 40 milj. kr. Skatteintäkten för annan reklam än annonser kan med ledning av nu tillgängliga uppgifter om skatteinkomster m. m. beräknas till omkring 35 milj. kr. för budgetåret 1973/74. I förarbetena till reklamskatteförordningen antogs denna del av beskattningen kunna ge omkring 50 milj. kr. årligen. Den nu beräknade minskningen i inkomsten beror bl. a. på riksdagens beslut att befria klichéer från skatteplikt samt förhållanden av engångsnatur i samband med ikraftträdandet.

RSV beräknar skatteinkomsten för budgetåret 1973/74 till 75 milj. kr.

Det finns anledning förorda att skatteinkomsten för budgetåren 1974/75 och 1975/76 anges till 80 milj. kr. för vardera året”

Generaltullstyrelsen har i sin förenämnda skrivelse till riksrevisionsverket beräknat de inkomster som uppbärs av tullverket under budgetåren 1973/74 och 1974/75 till 4 milj. kr. resp. 5 milj. kr.

Riksrevisionsverket ansluter sig till riksskatteverkets och generaltullstyrelsens beräkningar och beräknar således inkomsterna på titeln skatt på annonser och reklam till 79 000 000 kr. för 1973/74 och föreslår att titeln uppförs med 85 000 000 kr. för 1974/75.

Skatt på spel

Enligt förordning den 28 december 1972 (nr 820) utgår fr. o. m. den 1 april 1973 spelskatt på sådant automat-, roulett- eller bingospel, som kräver tillstånd enligt lotteriförordningen (1939: 207). Beskattningsmyndighet är riksskatteverket.

Skatten på automat- och roulettspel har formen av en fast avgift för varje kalendermånad då skattskyldighet råder. För automatspel utgår avgiften med 100 kr. per automat om automaten är konstruerad utslutande för spel med tjugofemöresmynt och med 500 kr. per automat i annat fall. I fråga om roulettspel utgår avgiften med 3 500 kr. per tillstånd som innebär rätt till spel minst tre dagar varje vecka och med 1 500 kr. för annat tillstånd. Skatt på bingospel utgår med 5 % av värdet av erlagda spelinsatser och entréavgifter.

I sin förenämnda skrivelse till riksrevisionsverket har riksskatteverket beträffande skatt på spel anfört följande:

”Innevarande budgetår har uppbörden t. o. m. oktober uppgått till 17,8 milj. kr., vilket överensstämmer med vid förordningens tillkomst gjorda prognoser, där inkomsten beräknades till ca 50 milj. kr. för år räknat. Med hänsyn till den ökning av tillståndsgivning som förmärks i fråga om bingospel kan emellertid antas att inkomsterna kommer att överstiga vad som uppgetts i tidigare beräkningar.

RSV beräknar inkomsterna för budgetåret 1973/74 till 60 milj. kr, för budgetåret 1974/75 till 65 milj. kr och för budgetåret 1975/76 till 70 milj. kr.”

Riksrevisionsverket ansluter sig till riksskatteverkets beräkning och beräknar således inkomsterna på titeln skatt på spel till 60 000 000 kr. för 1973/74 och föreslår att titeln uppförs med 65 000 000 kr. för 1974/75.

II. Uppbörd i statens verksamhet

Riksrevisionsverket har erhållit uppgifter om nettoinkomster på samtliga inkomstitlar under uppbörd i statens verksamhet utom bidrag till kostnader för polis-, domstols- och uppbördsväsendet m. m., vattendomsstolsavgifter, ersättning för visst värderingsförfarande och pensionsmedel m. m. från de myndigheter som redovisar uppbörd i statens verksamhet. Med stöd av dessa uppgifter beräknar riksrevisionsverket inkomsterna

av uppbörd i statens verksamhet till 1 247 075 000 kr. för 1973/74 och föreslår att dessa inkomster uppförs med 1 220 714 000 kr. för 1974/75. Utfall, beräkning i riksstat och riksrevisionsverkets beräkning framgår nedan (milj. kr.).

	1971/72	1972/73	1973/74	1974/75
Riksstat	1 055,8	1 140,8	1 266,4	—
Utfall	1 107,3	1 288,2	—	—
Riksrevisionsverkets beräkning	—	—	1 247,1	1 220,7

Redovisade nettoinkomster under 1972/73 på resp. uppbördstitel framgår av bilaga A. I bilaga B redovisas riksrevisionsverkets beräkning för 1973/74 och i bilaga C riksrevisionsverkets förslag till beräkning av uppbörd i statens verksamhet för 1974/75.

Riksrevisionsverket har vid beräkningen funnit anledning göra särskilda uttalanden beträffande följande inkomsttitlar.

Bidrag till kostnader för polis-, domstols- och uppbördsväsendet m. m.

På inkomsttiteln redovisas bidrag från kommuner till staten för kostnader för pensionering av personal inom det förstatligade polis-, domstols- och uppbördsväsendet m. m. (SFS 1966: 681). För 1973/74 beräknas bidragen för pensionering uppgå till 67,8 milj. kr. och för 1974/75 till 67,5 milj. kr.

Fr. o. m. 1970/71 redovisas även kostnadsbidrag till lokalhållningen för de allmänna underrätterna på titeln. Kommun som vid utgången av 1970 fullgör lokalhållningsskyldighet för rådhusrätt skall betala kostnadsbidrag till staten (SFS 1970: 390). Kostnadsbidraget fastställs av byggnadsstyrelsen. 1973/74 och 1974/75 beräknas de uppgå till 7,8 milj. kr. under resp. budgetår. Riksrevisionsverket ansluter sig till byggnadsstyrelsens beräkning.

Riksrevisionsverket beräknar inkomsterna på titeln bidrag till kostnader för polis-, domstols- och uppbördsväsendet m. m. till 75 600 000 kr. för 1973/74 och föreslår att titeln uppförs med 75 300 000 kr. för 1974/75.

Inkomster vid kriminalvården. Utfallet för 1972/73 samt kriminalvårdsstyrelsens beräkning av inkomsterna under 1973/74 och 1974/75 framgår nedan (tusental kr.).

Utfall	Kriminalvårdsstyrelsens beräkning	
	1973/74	1974/75
1972/73	15 586	3 600
		2 600

Budgetåret 1972/73 har inkomster under programmet arbete och utbildning vid kriminalvårdsenheter med särskild budget redovisats under

titeln inkomster vid kriminalvården. Under 1973/74 och 1974/75 kommer i stället överskottet under programmet att redovisas under titeln inkomster vid kriminalvården. Nedgången i inkomsterna under 1974/75 beror på att jordbruks- och verkstadsdriften minskar till förmån för arbetsmarknadsutbildning (AMU), arbetsträning m. m.

Riksrevisionsverket ansluter sig till kriminalvårdsstyrelsens beräkning och beräknar således inkomsterna på titeln inkomster vid kriminalvården till 3 600 000 kr. för 1973/74 och föreslår att titeln uppförs med 2 600 000 kr. för 1974/75.

Inkomster vid den statliga läkemedelskontrollen. Kostnader för den statliga läkemedelskontrollen skall täckas genom avgifter enligt läkemedelsförordningen (SFS 1962: 701). När ett läkemedel anmäls till registrering uttas en anmälningsavgift. Därefter erläggs årsavgift kalenderårsvis. Sedan den 1 januari 1973 är anmälningsavgiften 6 000 kr. och årsavgiften 3 300 kr. Socialstyrelsens beräkning av inkomster vid den statliga läkemedelskontrollen bygger på antagandet att antalet nyanmälningar blir ca 150 per år och att antalet avregistreringar ökar. I slutet av 1973 avser socialstyrelsen att göra en utredning om eventuell höjning av avgifterna. I förslaget till organisation, finansiering m. m. av socialstyrelsens läkemedelsavdelning förutsattes att läkemedelsproducenterna skulle svara för 80 % av kontrollkostnaderna (prop. 1970: 74).

Riksrevisionsverket ansluter sig till socialstyrelsens beräkning och beräknar således inkomsterna på titeln inkomster vid den statliga läkemedelskontrollen till 9 223 000 kr. för 1973/74 och föreslår att titeln uppförs med 8 975 000 kr. för 1974/75.

Inkomster vid karolinska sjukhuset. 1972/73 uppgick inkomsterna till 208 milj. kr., vilket är 34 milj. kr. mer än direktionen för karolinska sjukhuset beräknat. Skillnaden beror på att vissa utestående fordringar på Stockholms läns landsting reglerats. Direktionen beräknar inkomsterna under 1973/74 till 216 milj. kr. Hänsyn har här tagits till att Stockholms läns landsting skall erlägga ca 15 milj. kr. i bidrag för vissa investeringar samt till att landstingets avgifter till sjukhuset beräknas öka. För 1974/75 beräknar direktionen inkomsterna till 206 milj. kr. I förhållande till tidigare inkomstberäkning för 1974/75 är detta en ökning med 12 milj. kr. Denna ökning beror huvudsakligen på ökade inkomster från de avgifter för slutna vård, som landstinget erlägger till sjukhuset.

Riksrevisionsverket ansluter sig till karolinska sjukhusets beräkning och beräknar således inkomsterna på titeln inkomster vid karolinska sjukhuset till 216 225 000 kr. för 1973/74 och föreslår att titeln uppförs med 206 000 000 kr. för 1974/75.

Inkomster under anslaget kostnader för viss utbildning av handikappade. Inkomsterna under 1972/73 uppgick till 2 737 280 kr. Nedläggningen av Lidingöhemmet fr. o. m. 1 juli 1973 gör att inkomsterna i framtiden blir väsentligt lägre.

Riksrevisionsverket ansluter sig till styrelsen för vårdartjänsts beräkning och beräknar således inkomsterna på titeln inkomster under anslaget kostnader för viss utbildning av handikappade till 70 000 kr. för 1973/74 och föreslår att titeln uppförs med 90 000 kr. för 1974/75.

Inkomster av arbetsgivaravgifter till arbetarskyddsstyrelsens och yrkesinspektionens verksamhet. Enligt lag (SFS 1971: 282) om arbetarskyddsavgift skall fr. o. m. den 1 januari 1972 arbetsgivaravgift erläggas som bidrag till arbetarskydd. Den årliga avgiften höjs fr. o. m. den 1 januari 1974 från 0,05 till 0,1 % av under året utgiven avlöningssumma (prop. 1973: 130). Även de statliga arbetsgivarna skall betala arbetarskyddsavgift. En del av arbetarskyddsavgiften används som bidrag till arbetarskyddsstyrelsens och yrkesinspektionens verksamhet och redovisas som inkomster på denna inkomstitel. Fr. o. m. den 1 januari 1974 sänks detta bidrag från 40 till 25 % av arbetarskyddsavgiften (SFS 1973: 835).

Riksförsäkringsverket har beräknat inkomsterna på titeln till nedan angivna belopp i milj. kr.

Budgetår	Skattedebiterade arbetsgivare	Direktdebiterade arbetsgivare	Statliga avgifter	Summa
1973/74	0,07	20,8	—	20,9
1974/75	0,06	25,9	3,7	29,7

Riksrevisionsverket ansluter sig till riksförsäkringsverkets beräkning och beräknar således inkomsterna på titeln inkomster av arbetsgivaravgifter till arbetarskyddsstyrelsens och yrkesinspektionens verksamhet till 20 900 000 kr. för 1973/74 och föreslår att titeln uppförs med 29 700 000 kr. för 1974/75.

Körkortavgifter. I början av 1973 inrättades ett nytt centralt körkortregister (SFS 1972: 592). Statens trafiksäkerhetsverk är central körkortsmyndighet. Gamla körkort skall utbytas mot nya före utgången av 1976 (SFS 1972: 605). Gamla trafikkort skall bytas före utgången av 1974. Vid utfärdande av körkort och trafikkort på grund av körkorts- eller trafikkortstillstånd samt förnyelse eller utbyte av körkort och trafikkort uttas avgift enligt taxa för statens trafiksäkerhetsverk (SFS 1972: 648). Avgifterna är av två slag, kortavgift och registerhållningsavgift.

Utfallet för 1972/73 samt statens trafiksäkerhetsverks beräkning av inkomsterna av körkortavgifter för 1973/74 och 1974/75 framgår nedan (tusental kr.).

Utfall	Statens trafiksäkerhetsverks beräkning	
	1973/74	1974/75
1972/73	36 716	44 350
5 044		

Riksrevisionsverket ansluter sig till statens trafiksäkerhetsverks beräkning och beräknar således inkomsterna på titeln körkortsavgifter till 36 716 000 kr. för 1973/74 och förslår att titeln uppförs med 44 350 000 kr. för 1974/75.

Avgifter för registrering av motorfordon. Bilregisternämnden är central registreringsmyndighet. Enligt bilregisterkungörelsen (SFS 1973: 765) skall för fordon som är skattepliktigt enligt vägtrafikförordningen (SFS 1973: 601) erläggas skyltavgift med 40 kr. för bil och med 20 kr. för motorcykel, traktor, motorredskap och släpvagn. Avgiften tas ut då fordonsskatt första gången uppbärs för avgiftspliktigt fordon. Dessutom erläggs årlig registerhållningsavgift med 16 kr.

Utfallet för 1972/73 samt bilregisternämndens beräkning av inkomsterna för 1973/74 och 1974/75 framgår nedan (milj. kr.).

Utfall	Bilregisternämndens beräkning	
	1973/74	1974/75
1972/73	47,9	53,0
		54,5

Riksrevisionsverket ansluter sig till bilregisternämndens beräkning och beräknar således inkomsterna på titeln avgifter för registrering av motorfordon till 53 000 000 kr. för 1973/74 och föreslår att titeln uppförs med 54 500 000 kr. för 1974/75.

Fyravgifter. Fyravgifterna är av tre slag: allmän, lokal och inrikes fyravgift. Den 1 januari 1972 höjdes avgiftsnivån generellt med 20 %. I fråga om allmän och inrikes fyravgift höjdes antalet avgiftspliktiga resor från 7 till 9 per år.

	Utfall 1972/73 milj. kr.	Generaltullstyrelsens beräkning	
		1973/74	1974/75
Allmän fyravgift	61,8	67,0	70,0
Lokal fyravgift	15,4	16,0	16,0
Inrikes fyravgift	2,8	3,0	3,0
Fyravgifter, totalt	79,0	86,0	89,0

Riksrevisionsverket ansluter sig till generaltullstyrelsens beräkning och beräknar således inkomsterna på titeln fyravgifter till 86 000 000 kr. för 1973/74 och föreslår att titeln uppförs med 89 000 000 kr. för 1974/75.

Inkomster vid Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut. Erättning för uppdrag, som Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut verkställer enligt instruktionen (SFS 1965: 690) för institutet eller annan författning, skall utgå enligt Kungl. Maj:ts taxa (SFS 1973:172).

Inkomsterna under 1972/73 uppgick till 17,7 milj. kr. Sveriges me-

teorologiska och hydrologiska institut beräknar att inkomsterna under 1973/74 och 1974/75 kommer att uppgå till 19,3 resp. 20,1 milj. kr. Beräkningen förutsätter bifall till institutets förslag i petitaskrivelsen (1973-08-27) om medelsbehovet på anslagen väderlekstjänst för luftfarten samt bidrag till väderleksstationer i Nordatlanten och på Grönland m. m. Den förutsätter också att nuvarande grunder för debitering å luftfartsverket av belastningen under anslagen väderlekstjänst för luftfarten samt bidrag till väderleksstationer i Nordatlanten och på Grönland bibehålles.

Riksrevisionsverket ansluter sig till institutets beräkning och beräknar således inkomsterna på titeln inkomster vid Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut till 19 300 000 kr. för 1973/74 och föreslår att titeln uppförs med 20 100 000 kr. för 1974/75.

Pensionsmedel m. m. Överskottet på denna titel uppgick till 316 milj. kr. för budgetåret 1972/73. Fr. o. m. budgetåret 1973/74 tillförs titeln de försäkringstekniskt beräknade pensionskostnaderna för statens järnvägar. De totala utgifterna för statens järnvägars kompletteringspensioner skall samtidigt bestridas från titeln. Överskottet på titeln pensionsmedel m. m. reduceras genom detta åtagande med ca 120 milj. kr. Vid beräkning av titelns olika poster har uppgifter inhämtats från riksförsäkringsverket och statens personalpensionsverk.

Kungl. Maj:t har i skrivelse 1973-06-29 meddelat föreskrifter om ändrad redovisning för inkomstiteln pensionsmedel m. m. under budgetåret 1973/74. Inkomster och utgifter under inkomstiteln skall redovisas fördelade på tre program.

Pensionsmedel (milj. kr.)

	1972/73	
	Riksstat	Utfall
<i>Inkomster</i> ¹		
Lönekostnadspålägg	2 547	2 636
Personalsjukpenningar m. m.	115	126
Vissa pensionsavgifter	14	14
Summa	2 676	2 776
<i>Utgifter</i> ¹		
Personalpensionsförmåner m. m.	1 429	1 390
Arbetsgivaravgifter till den allmänna tilläggpensioneringen	625	690
Arbetsgivaravgifter till den allmänna sjukförsäkringen	200	221
Allmän arbetsgivaravgift	137	149
Lönegarantiavgift	1	1
Vissa yrkesskadeersättningar m. m.	8	9
Summa	2 339	2 460
<i>Överskott</i>	277	316

¹ Utöver angivna belopp redovisas över denna titel vissa personalpensionsförmåner med samma belopp på både inkomst- och utgiftssidan.

Programindelning

Program 1 avser lönekostnadspålägg och de sociala utgifter lönekostnadspåläggen är avsedda att täcka i de fall oreducerat lönekostnadspålägg utgår.

Program 2 avser lönekostnadspålägg och de sociala utgifter lönekostnadspåläggen är avsedda att täcka i de fall reducerat lönekostnadspålägg utgår.

Program 3 avser avsättningar till framtida pensioner och utbetalning av utgående personalpensionsförmåner.

Flertalet statliga myndigheter redovisar lönekostnadspålägg i program 1. De myndigheter m. fl. och de anslag för vilka reducerat lönekostnadspålägg utgår och som således redovisas i program 2 framgår av nedanstående förteckning.

Anslag med reducerat lönekostnadspålägg (LKP) budgetåret 1973/74

Anslag	Myndighet	LKP
III A 1	Utrikesförvaltningen lokanställd personal	Utrikesdepartementet 21
III D 1	Svenska institutet	Utrikesdepartementet 11,6
III E 4	Bidrag till Stockholms internationella freds- forskningsinstitut	Utrikesdepartementet 11,6
V K 6	Bidrag till driften av särskolor m m	Skolöverstyrelsen Socialstyrelsen 10,3
VII B 4	Statistiska centralbyrån: Teknisk uppdragsverk- samhet	Kammarkollegiet 1
VII C 10	Revision av sparbankernas förvaltning	Kammarkollegiet 1
VIII B 8	Bidrag till Operan och Dramatiska teatern	Kammarkollegiet 11,6
VIII B 9	Bidrag till Svenska riksteatern	Kammarkollegiet 11,6
VIII B 11	Rikskonsertverksamhet	Kammarkollegiet 11,6
VIII B 42	Bidrag till vissa muséer och arkiv: Hallwylska muséet	Kammarkollegiet 9 000 kr
	Stiftelsen Drottning- holms teatermuseum	Kammarkollegiet 19 000 kr
	Stiftelsen Thielska galleriet	Kammarkollegiet 5 000 kr
VIII B 58	Bidrag till Central för- bundet för alkohol- och narkotikaupplysning	Skolöverstyrelsen 11,6
VIII D 8	Bidrag till driften av grundskolor m m	Skolöverstyrelsen Samtliga länsstyrelser ^a 10,3
VIII D 15	Bidrag till driften av gymnasieskolor	Skolöverstyrelsen Samtliga länsstyrelser ^a *10,7
VIII D 18	Bidrag till driften av högre kommunala skolor	Samtliga länsstyrelser ^a 10,7
VIII D 19	Bidrag till driften av riksinternatskolor	Skolöverstyrelsen 10,7
VIII D 26	Bidrag till Bergsskolan i Filipstad	Länsstyrelsen i Värmlands län 10,7

Anslag med reducerat lönekostnadspålägg (LKP) budgetåret 1973/74 forts.

Anslag		Myndighet	LKP
VIII D 27	Bidrag till driften av vissa privatskolor	Skolöverstyrelsen	10,7
VIII E 57	Bidrag till Konung Gustaf V:s forskningsinstitut	Kammarkollegiet	11,6
VIII G 5	Bidrag till driften av kommunala skolor för vuxna	Skolöverstyrelsen Samtliga länsstyrelser ¹	7
VIII G 8	Bidrag till driften av folkhögskolor	Skolöverstyrelsen	10,7
IX D 2	Bidrag till Skogsvårdsstyrelserna	Skogsstyrelsen	—
IX G 18	Bidrag till Sveriges utsädesförening	Lantbrukshögskolan	11,6
IX H 7	Stöd till idrotten: Organisationsstöd m m Dessutom skall Statens Järnvägar tillföra titeln Pensionsmedel m m ett belopp motsvarande 16 % av verkets lönesumma	Kammarkollegiet	11,6

¹ Lönekostnadspålägg beräknas i enlighet med tillämpliga bestämmelser om arbetsgivaravgift i lagen (1962: 381) om allmän försäkring.

² Medlen utbetalas av dels samtliga länsstyrelser utom länsstyrelserna i Östergötlands och Västerbottens län dels högskolan i Linköping och universitetet i Umeå efter utbetalningsbesked från länsstyrelserna i Östergötlands resp Västerbottens län.

³ För personal vid skola med skogsvårdsstyrelse som huvudman beräknas ej lönekostnadspålägg.

De största redovisningsbeloppen i program 2 kommer från bidragsanslagen till driften av grundskolor och gymnasieskolor samt från statens järnvägar.

Gemensamt för program 1 och 2 gäller att under inkomstposterna personalsjukpenningar redovisas ersättningar från de allmänna försäkringskassorna på grund av statens arbetsgivarinträde enligt lagen om allmän försäkring. Ersättningarna från försäkringskassorna kommer fr. o. m. 1974 att beskattas och har därför räknats upp med ett belopp motsvarande skatten. Inkomstposterna personalsjukpenningar på titeln beräknas därför öka kraftigt mellan 1973 och 1974.

De olika arbetsgivaravgifterna på utgiftssidan fastställs för staten med undantag för de affärsdrivande verken samt för riksbanken och dess industrier och för riksdagens ledamöter av riks-försäkringsverket. Avgifterna för de affärsdrivande verken fastställs av Kungl. Maj:t. En del arbetsgivaravgifter omförs vidare till andra inkomstitlar. Som exempel kan nämnas avgifterna till den allmänna sjukförsäkringen som förs över till inkomstiteln skatt på inkomst och förmögenhet samt socialförsäkringsavgifter m. m. och den allmänna arbetsgivaravgiften som förs över till titeln allmän arbetsgivaravgift.

Utgiftsposterna avsättningar till framtida kompletteringspensioner utgör saldoposter. Motsvarande medel redovisas som inkomst i program 3.

Under utgiftsposten personalpensionsförmåner m. m. redovisas pen-

sioner åt f. d. statstjänstemän m. fl. som utbetalas av försvarets civilförvaltning, riksförsäkringsverket, sjöfartsverket och statens pensionsverk.

Överskottet i program 3 är en saldopost och utgör det totala överskottet på inkomstiteln.

Vid beräkning av titelns inkomster budgetåret 1974/75 har antagits i de fall oreducerat lönekostnadspålägg utgår att detta kommer att uppgå till 29 %. Detta innebär en höjning jämfört med innevarande budgetår med tre procentenheter. Höjningen orsakas av införandet av de nya socialförsäkringsavgifterna till folkpensioneringen och arbetslöshetsförsäkringen. Trots denna höjning av lönekostnadspålägget beräknas titelns överskott sjunka mellan 1973/74 och 1974/75.

Riksrevisionsverket beräknar inkomsterna på titeln pensionsmedel m. m. till 234 000 000 kr. för 1973/74 och föreslår att titeln uppförs med 190 000 000 kr för 1974/75.

Pensionsmedel (milj kr)

	1973/74		1974/75
	Riksstat	Ny beräkning	Beräkning
<i>Program 1</i>			
Inkomster¹			
1 Lönekostnadspålägg	2 100	2 180	2 610
2 Personalsjukpenningar m m	160	159	243
Summa kr	2 260	2 339	2 853
Utgifter¹			
1 Arbetsgivaravgifter till den allmänna tilläggs pensioneringen	720	765	833
2 Arbetsgivaravgifter till den allmänna sjukförsäkringen	240	248	317
3 Allmän arbetsgivaravgift	320	322	347
4 Lönegarantiavgift	1	1	1
5 Vissa yrkesskadeersättningar m m	8	8	8
6 Ersättning från grupplivförsäkring	—	—	5
7 Arbetarskyddsavgift	—	—	8
8 Arbetslöshetsförsäkring	—	—	33
9 Socialförsäkringsavgift till folkpensioneringen	—	—	275
10 Avsättningar till framtida kompletteringspensioner	971	995	1 026
Summa kr	2 260	2 339	2 853
<i>Program 2</i>			
Inkomster¹			
1 Lönekostnadspålägg	1 127	1 075	1 161
2 Personalsjukpenningar m m	3	1	2
Summa kr	1 130	1 076	1 163
Utgifter¹			
1 Arbetsgivaravgifter till den allmänna tilläggs pensioneringen	5	5	7
2 Arbetsgivaravgifter till den allmänna sjukförsäkringen	1	2	3

Pensionsmedel (milj. kr) forts.

	1973/74		1974/75
	Riksstat	Ny beräkning	Beräkning
3 Allmän arbetsgivaravgift	1	3	3
4 Lönegarantiavgift	0,5	0,5	0,5
5 Vissa yrkesskadeersättningar m m	0,5	0,5	0,5
6 Ersättning från grupplivförsäkring	—	—	0,5
7 Arbetarskyddsavgift	—	—	0,5
8 Arbetslöshetsförsäkring	—	—	0,5
9 Socialförsäkringsavgift till folkpensioneringen	—	—	3
10 Avsättningar till framtida kompletteringspensioner	1 122	1 065	1 145
Summa kr	1 130	1 076	1 163

Program 3

Inkomster¹

1 Avsättningar till framtida kompletteringspensioner	2 093	2 060	2 171
2 Vissa pensionsavgifter	13	14	15
Summa kr	2 106	2 074	2 186

Utgifter¹

1 Personalpensionsförmåner	1 867	1 840	1 996
2 Överskott	239	234	190
Summa kr	2 106	2 074	2 186

¹ Utöver angivna belopp redovisas över denna titel vissa personalpensionsförmåner med samma belopp på både inkomst- och utgiftstitlar.

Inkomst av myntning m. m. Utfallet för 1972/73 och myntverkets beräkning av inkomsterna under 1973/74 och 1974/75 framgår nedan (milj. kr.).

Utfall	Myntverkets beräkning	
	1973/74	1974/75
1972/73	23,0	50,0
76,9		

5-kronemyntet har hittills inte rönt någon större efterfrågan även om statistiken över utväxlingen till allmänheten visar på ökad efterfrågan under de senaste månaderna. Den låga efterfrågan på 5-kronemyntet medför att inkomsterna under 1973/74 blir ca 23 milj. kr. lägre än beräknat.

Riksrevisionsverket ansluter sig till myntverkets beräkning och beräknar således inkomsterna på titeln inkomst av myntning m. m. till 23 000 000 kr. för 1973/74 och föreslår att titeln uppförs med 50 000 000 kr. för 1974/75.

Avgifter för växtskyddsinspektion m. m. Inkomsterna på titeln uppbärs av generaltullstyrelsen, statens växtskyddsanstalt och statens naturvårdsverk. Utfallet för 1972/73 och myndigheternas beräkning för 1973/74 och 1974/75 framgår av nedanstående tablå (tusental kr.).

	Utfall	Myndigheternas beräkning	
	1972/73	1973/74	1974/75
Generaltullstyrelsen	1 635	1 850	2 000
Statens växtskydds- anstalt	203	260	280
Statens naturvårdsverk	162	163	165
Totalt	2 000	2 273	2 445

För växtskyddsanstaltens granskning av växter som förs in i landet erläggs s. k. växtskyddsavgifter. Dessa redovisas av generaltullstyrelsen. Statens växtskyddsanstalt har beräknat inkomsterna från växtskyddsavgifter för 1973/74 och 1974/75. Hänsyn har därvid tagits till taxeändringen fr. o. m. den 1 januari 1974 (SFS 1973: 757).

De inkomster som redovisas av statens växtskyddsanstalt avser bl. a. exportcertifikat, analyser av jordprov, utgivande av varningsbrev, bekämpningsmedelsprövningar och publikationstryck.

Den 1 juli 1973 trädde lagen om hälso- och miljöfarliga varor i kraft (SFS 1973: 329). Samtidigt upphävdes giftförordningen (SFS 1962: 702), bekämpningsmedelsförordningen (SFS 1962: 703) och PCB-lagen (SFS 1971: 385). Giftnämnden, knuten till socialstyrelsen, ersätts av produktkontrollnämnden, knuten till statens naturvårdsverk (SFS 1973: 341, 1973: 336). Ansökan om registrering av bekämpningsmedel görs hos produktkontrollnämnden av tillverkaren (SFS 1973: 334). För registrering av bekämpningsmedel uppbär produktkontrollnämnden avgifter, som redovisas av statens naturvårdsverk (SFS 1970: 42, 1973: 335).

Riksrevisionsverket ansluter sig till statens växtskyddsanstalts och produktkontrollnämndens beräkning och beräknar således inkomsterna på titeln avgifter för växtskyddsinspektion m. m. till 2 273 000 kr. för 1973/74 och föreslår att titeln uppförs med 2 445 000 kr. för 1974/75.

Ersättning för kilometerräknarapparat. Under 1972/73 och 1973/74 har kilometerräknarapparat distribuerats till ägare av dieseldrivna motorfordon från Svenska utvecklingsaktiebolaget. Enligt statsmakternas beslut skall uppbörd av ersättning för apparaturen ske i samband med den ordinarie uppbörden av fordonsskatt för 1974, dvs. i början av 1974 (SFS 1973: 785). Inkomsterna faller på 1973/74 och dess storlek beräknas av kilometerskattenämnden till 36 milj. kr.

Vissa släpvagnar kommer att utrustas med kilometerräknare senast den 1 januari 1976. Med denna tidsplan beräknas inga inkomster för kilometerräknarapparat för 1974/75. Inkomsterna kommer under 1975/76.

Riksrevisionsverket ansluter sig till kilometerskattenämndens beräkning och beräknar således inkomsterna på titeln ersättning för kilometerräknarapparat till 36 000 000 kr. för 1973/74 och föreslår att titeln uppförs med 1 000 kr. för 1974/75.

Inkomster vid patent- och registreringsväsendet. Utfallet för 1972/73 samt patent- och registreringsverkets beräkning av inkomsterna under 1973/74 och 1974/75 framgår nedan (milj. kr.)

Utfall	Patent- och registrerings- verkets beräkning	
	1973/74	1974/75
1972/73	1973/74	1974/75
44,1	42,4	42,6

Beloppen är lägre än de som redovisades i verkets anslagsframställning för 1974/75. Reduceringen faller på programmet bolagsärenden där effekterna av det höjda minimiaktiekapitalet, 50 000 kr., nu har kunnat utvärderas bättre. Vidare har senaste tidpunkt för höjning av aktiekapitalet till 50 000 kr. satts till den 1 januari 1979.

Riksrevisionsverket ansluter sig till patent- och registreringsverkets beräkning och beräknar således inkomsterna på titeln inkomster vid patent- och registreringsväsendet till 42 400 000 kr. för 1973/74 och föreslår att titeln uppförs med 42 600 000 kr. för 1974/75.

Inkomst av justering och ädelmetallkontroll. Riksdagen antog hösten 1971 nya lagar om volym och vikt (SFS 1971: 1081) och handel med ädelmetaller (SFS 1971: 1082). Lagen om volym och vikt trädde i kraft den 1 januari 1973. Lagen om ädelmetaller träder i kraft först den 1 juli 1974 (SFS 1973: 276). Nya taxor för kontroll av ädelmetallarbeten och probering m. m. gäller fr. o. m. den 1 januari 1973 (SFS 1972: 651, 652). Statens provningsanstalt har jämlikt SFS 1973: 85 fastställt ny taxa för justering fr. o. m. den 1 juli 1973.

När justerings- och ädelmetallkontrollverksamheten skall ingå i statens provningsanstalts programbudget är fortfarande oklart. När detta sker försvinner titeln inkomst av justering och ädelmetallkontroll och motsvarande reduktion sker av utgifterna.

Utfallet för 1972/73 samt statens provningsanstalts beräkning av inkomsterna under 1973/74 och 1974/75 med hänsyn till de inträffade förändringarna framgår nedan (milj. kr.).

Utfall	Statens provningsanstalts beräkning	
	1973/74	1974/75
1972/73	1973/74	1974/75
5,8	7,0	7,5

Riksrevisionsverket ansluter sig till statens provningsanstalts beräkning och beräknar således inkomsterna på titeln inkomst av justering och ädelmetallkontroll till 7 000 000 kr. och föreslår att titeln uppförs med 7 500 000 kr. för 1974/75.

Ersättning för komplementkostnader vid vissa myndigheter m. m. Vissa myndigheter, som deltar i försöksverksamheten med programbudgetering, får medel anvisade i programtermer. Kostnader för verk-

samheten skall i princip täckas av intäkter. Kostnader för utrustning får emellertid periodiseras. Särskilda utrustningsanslag har införts vid dessa myndigheter. Avskrivning och förräntning på utrustning inlevereras till statsverket på denna inkomstitel.

Försöksverksamheten började 1970/71 vid statens bakteriologiska laboratorium, lantmäteristyrelsen, rikets allmänna kartverk, statens provningsanstalt och statens skeppsprovninganstalt. 1971/72 tillkom styrelsen för teknisk utveckling och 1972/73 arbetsmarknadsstyrelsen och statens väg- och trafikinstitut. Fr. o. m. 1973/74 ingår även allmänna advokatbyråer och statens institut för företagsutveckling bland dessa myndigheter. Den 1 juli 1974 sammanslås lantmäteristyrelsen och rikets allmänna kartverk till statens lantmäteriverk. Statens institut för företagsutveckling integreras fr. o. m. den 1 juli 1974 med statens industriverk.

Utfallet för 1972/73 och myndigheternas beräkning för 1973/74 och 1974/75 framgår av nedanstående tablå (tusental kr.).

	Utfall		Myndigheternas beräkning	
	1972/73	1973/74	1973/74	1974/75
Allmänna advokatbyråer	—	265		371
Statens bakteriologiska laboratorium	1 920	1 315		2 395
Statens väg- och trafikinstitut	—	12		32
Arbetsmarknadsstyrelsen	26 583	25 000		28 000
Lantmäteristyrelsen	3 813	3 993		4 373
Rikets allmänna kartverk	535	1 063		2 182
Statens institut för företagsutveckling	—	320		358
Styrelsen för teknisk utveckling	—	1 717		2 220
Statens provningsanstalt	567	778		901
Statens skeppsprovninganstalt	1 175	980		1 005
Totalt	34 593	35 443		41 837

Riksrevisionsverket beräknar att arbetsmarknadsstyrelsens komplementkostnader för 1974/75 uppgår till 22 milj. kr.

Riksrevisionsverket beräknar inkomsterna på titeln ersättning för komplementkostnader vid vissa myndigheter m. m. till 35 443 000 kr. för 1973/74 och föreslår att titeln uppförs med 35 837 000 kr. för 1974/75.

III. Diverse inkomster

Bötesmedel. De beräknade och redovisade inkomsterna på titeln under de senaste budgetåren framgår av följande sammanställning (milj. kr.)

Budgetår	1969/70	1970/71	1971/72	1972/73	1973/74
Riksstat	95,0	95,0	90,0	85,0	87,0
Redovisat	80,7	80,2	82,8	93,5	.
Därav					
Parkeringsbot	18,7	19,1	19,5	21,7	.
Bötesmedel i övrigt	62,0	61,1	63,3	71,8	.

Enligt av riksrevisionsverket från länsstyrelserna och rikspolisstyrelsen infordrade uppgifter beräknas inkomsterna av bötesmedel för budgetåren 1973/74 och 1974/75 till 92,3 resp. 94,3 milj. kr.

Riksrevisionsverket beräknar inkomsterna på titeln bötesmedel till 93 000 000 kr. för 1973/74 och föreslår att titeln uppförs med 95 000 000 kr. för 1974/75.

Totalisatormedel. De beräknade och redovisade inkomsterna på titeln under de senaste budgetåren framgår av följande sammanställning (milj. kr.).

Budgetår	1969/70	1970/71	1971/72	1972/73	1973/74
Riksstat	105,0	108,0	103,0	103,0	90,0
Redovisat	102,2	100,6	102,5	89,7	.

I skrivelse till riksrevisionsverket den 22 oktober 1973 har lantbruksstyrelsen under hänvisning till en inom styrelsens husdjursbyrå upprättad promemoria uppskattat inkomsten av totalisatormedel till 85 milj. kr. för innevarande budgetår och till 90 milj. kr. för budgetåret 1974/75. I promemorian anfördes följande:

"För beräkning av statens inkomst av totalisatormedel under budgetåren 1973/74, 1974/75 och 1975/76 har en jämförelse verkställt mellan omsättning och statens andel för andra och tredje kvartalen 1972 och samma kvartal 1973. Omsättningssumman har under sagda perioder uppgått till 392 136 021 kr. respektive 409 066 713 kr., varjämte statens andel belöpte sig till 51 088 628 kr. respektive 47 598 129 kr.

Omsättningen har alltså ökat med 16 930 692 kr. (4,32 %) och statens andel har minskat med 3 490 499 kr. (6,83 %).

Statens inkomst under titeln 'Totalisatormedel' beräknas, under förutsättning av oförändrade vinstavdrag och vadformer, för budgetåren 1973/74, 1974/75 och 1975/76 till respektive 85 milj. kr., 90 milj. kr. och 94 milj. kr. Prognosen är gjord med förutsättningen att den planerade förändringen av fördelningen av totalisatormedel mellan staten och tävlingsanordnarna genomförs och tillämpas fr. o. m. årsskiftet 1973/74."

Riksrevisionsverket ansluter sig till lantbruksstyrelsens beräkning och beräknar således inkomsterna på titeln totalisatormedel till 85 000 000 kr. för 1973/74 och föreslår att titeln uppförs med 90 000 000 kr. för 1974/75.

Tipsmedel. De beräknade och redovisade inkomsterna på titeln under de senaste budgetåren framgår av följande sammanställning (milj. kr.).

Budgetår	1969/70	1970/71	1971/72	1972/73	1973/74
Riksstat	136,0	152,0	182,0	272,0	287,0
Redovisat	152,5	204,8	265,3	285,5	.

Aktiebolaget Tipstjänst har i skrivelse till riksrevisionsverket den 7 november 1973 anfört följande:

”För budgetåret 1973/74

Antalet tävlingsveckor beräknas uppgå till 52 st eller samma antal som under budgetåret 1972/73 under förutsättning att s. k. Intertotomatcher kunna arangeras även nästa sommar.

Veckoomsättningen varierar betydligt, varför inget bestämt kan sägas om den slutgiltiga årsomsättningen.

De första 12 ordinarie tävlingsveckorna — veckorna 32—43 — under budgetåret 1973/74 uppvisar i influtna tipsinsatser ett belopp av Kr. 131 548 940:95. Tipsinsatserna för motsvarande tävlingsveckor föregående år uppgick till Kr. 119 210 995:05. Insatsbeloppets ökning utgör Kr. 12 337 945:90 eller 10,4 %.

Tillämpas denna ökningsprocent på föregående års tipsomsättning Kr. 551 167 321:60 för de ordinarie tävlingsveckorna 6—51, innebär detta ett till Kr. 608 488 723:05 uppgående belopp. Till detta belopp kommer sedan tipsomsättningen på de extra tävlingsomgångarna med Intertotofotboll under 5 veckor i juli 1973 med Kr. 40 952 842:70 och beräknad omsättning för en vecka i juni 1974 med Kr. 8 000 000:—, varför totalomsättningen skulle komma att uppgå till Kr. 657 441 565:75. Med samma nettovinstprocent som föregående år — 33,85 % — skulle nettovinsten approximativt komma att utgöra Kr. 222 544 000:—. Här till kommer den av riksdagen beslutade extra skatten om 5 öre för varje 35-öresrad eller — uttryckt i procent — ca 14,3 % på tipsinsatsbeloppet. Radskatten på den ovan beräknade högre omsättningen skulle därför komma att uppgå till approximativt Kr. 94 000 000:—. Tillsammans skulle inleveransen för detta budgetår således belöpa sig till Kr. 316 544 000:—.

För budgetåren 1974/75 och 1975/76

För dessa år torde tävlingsveckornas antal komma att uppgå till 52 st eller samma antal som under innevarande budgetår. Att redan nu beräkna omsättningen är emellertid svårt, varför det torde vara lämpligast att tills vidare räkna med samma inleverans för 1974/75 och 1975/76 som för 1973/74 eller i vinst ca Kr. 222 544 000:— och i radskatt ca Kr. 94 000 000:— eller tillsammans Kr. 316 544 000:—. För samtliga budgetår måste bolaget reservera sig för oförutsedda händelser, som helt kunna förändra det ekonomiska resultatet.”

Riksrevisionsverket ansluter sig till Aktiebolaget Tipstjänsts beräkning och beräknar således inkomsterna på titeln tipsmedel till 317 000 000 kr. för 1973/74 och föreslår att titeln uppförs med 317 000 000 kr. för 1974/75.

Lotterimedel. De beräknade och redovisade inkomsterna på titeln under de senaste budgetåren framgår av följande sammanställning (milj. kr.).

Budgetår	1969/70	1970/71	1971/72	1972/73	1973/74
Riksstat	157,0	152,0	171,0	190,0	189,0
Redovisat	148,1	167,5	181,1	195,3	

I skrivelse till riksrevisionsverket den 2 november 1973 har Svenska Penninglotteriet AB för budgetåret 1973/74 beräknat kunna inleverera ett belopp av 185,9 milj. kr. att tillgodoföras titeln Lotterimedel. Inleveransen består av medel från tolv månadslotterier, tio nummerlotterier och ett nytt Bellmanslotteri och beräknas till resp. 151,5, 25,3 och 7,1 milj. kr. Vinsten på bolagets verksamhet beräknas till 2 milj. kr.

Även under budgetåret 1974/75 beräknar penninglotteriet kunna inleverera 185,9 milj. kr. under förutsättning att tillstånd lämnas för minst elva nummerlotterier och ett Bellmanslotteri under år 1974 och samma antal under 1975 och 1976.

Riksrevisionsverket ansluter sig till Svenska Penninglotteriet AB:s beräkning och beräknar således inkomsterna på titeln lotterimedel till 186 000 000 kr. för 1973/74 och föreslår att titeln uppförs med 186 000 000 kr. för 1974/75.

Övriga diverse inkomster. De på denna titel redovisade inkomsterna uppgick för budgetåret 1970/71 till netto 76,7 milj. kr., för budgetåret 1971/72 till 55,5 milj. kr. och för budgetåret 1972/73 till 81,2 milj. kr.

De största inkomstposterna redovisas i följande tabell (milj. kr.):

Övriga diverse inkomster

	Redovisade belopp		
	1970/71	1971/72	1972/73
Försäljningsmedel för lös egendom m. m.	7,6	5,3	4,1
Trafikomläggningsskatt	—	—	0,4
Expeditionsavgifter	1,2	1,5	1,7
Intressemedel	7,5	6,9	5,7
Återbetalning av lån från anslag på driftbudgeten	6,2	7,6	10,4
Ersättning för täckande av socialförsäkringskostnader och pensionskostnader ¹	0,2	0,2	0,2
Återbetalning av kostnader för svenska FN-styrkor	7,0	1,8	21,0
Ersättning för datamaskindrift m. m.	—	1,2	3,3
Polisbevakning på enskilda bekostnad	1,1	0,8	0,7
Allmän varuskatt	33,4	14,4	9,0
Förlusttäckningsavgifter	1,1	1,1	1,4
Överskott vid avyttring av äldre jordförmedlingsföretag	2,9	—	—
Återbetalning, U-landsunderstöd	—	5,0	4,3
Uppsala läns landsting: Inbetalt enligt avtal om Akademiska sjukhuset	—	—	4,0
Överlastavgift	—	—	—
Diverse i övrigt	8,5	9,7	15,0
Summa	76,7	55,5	81,2

¹ Redovisas fr.o.m. budgetåret 1969/70 på inkomstiteln pensionsmedel.

Titeln har i riksstaten för budgetåret 1973/74 uppförts med 69 milj. kr.

Sveriges fordran på FN för kostnader för svenska FN-trupper uppgår f. n. till 38 milj. kr.

Riksrevisionsverket beräknar inkomsterna på titeln övriga diverse inkomster till 85 000 000 kr. för 1973/74 och föreslår att titeln uppförs med 85 000 000 kr. för 1974/75.

B. Inkomster av statens kapitalfonder

I. Statens affärsverksfonder

De statliga affärsverken redovisar i skrivelse till riksrevisionsverket de beräknade inkomsterna för Statens affärsverksfonder. Enligt en av RRV upprättad PM som utgått till samtliga affärsverk anmodas dessa att följa en enhetlig linje i sina prognoser. Konjunkturinstitutets senaste rapport bör tjäna som vägledning vad beträffar den allmänna utvecklingen för löner, produktion, import, export, konsumtion och priser. Sambandet mellan den allmänna konjunkturutvecklingen och verkets utgifts- och intäktssituation bör redovisas i resp. affärsverks inkomstberäkning.

Affärsverken anmodas att presentera sina beräkningar på följande sätt. I en huvudtabell, som följer samma uppställning för samtliga affärsverk, redovisas det förväntade resultatet av rörelsen, speciella bokslutsdispositioner samt beräkning av överskott och inleveranser. Uppdelning av intäkter på rörelsegränar och av kostnader på huvudgrupper redovisas i specialtabeller. Övriga faktorer av väsentlig betydelse för bedömning av det förväntade ekonomiska resultatet skall anges i noter.

Nedan följer en sammanställning av affärsverkens skrivelser samt riksrevisionsverkets beräkningar och förslag till inkomster på affärsverksfonderna för budgetåren 1973/74 och 1974/75. Dessutom redovisas överskott och inleveranser på inkomstittlarna för den senaste femårsperioden.

Postverket

De till statsverket inlevererade samt i räkenskaperna och i rikshuvudboken redovisade överskotten för postverket för de senast förflutna fem budgetåren framgår av efterföljande uppställning, i vilken även medtagits de i riksstaten beräknade överskotten (milj. kr.).

Budgetår	Drift- inkomster ¹	Drift- kostnader ¹	Ränta på postban- kens stats- verkslån	Över- skott	Inleve- rerat till stats- verket	Beräk- nat i riks- staten
1968/69	1 314,7	1 294,7	.	20,0	10,0	5,0
1969/70	1 437,7	1 428,0	0,7	10,4	12,9	19,0
1970/71	1 592,3	1 582,8	2,1	11,6	5,8	12,0
1971/72	1 754,8	1 815,6	3,2	-57,6	12,7	13,1
1972/73	2 060,0	1 938,4	4,8	126,4	95,0	11,5

¹ Skillnaden mellan här upptagna inkomster och utgifter och av postverket redovisade belopp förklaras av att vissa salderingar vidtagits vid upprättandet av statens bokslut.

Överskotten har redovisats enligt följande (milj. kr.).

Budgetår	Överskott	Därav inlevererat till statsverket under budgetåret				
		1968/69	69/70	70/71	71/72	72/73
1968/69	20,0	10,0	6,2	.	.	.
1969/70	10,4	.	6,7	3,7	.	.
1970/71	11,6	.	.	2,1	9,5	.
1971/72	-57,6	.	.	.	3,2	.
1972/73	126,4	.	.	.	.	95,0

I riksstaten för innevarande budgetår har såsom inkomst av postverket upptagits ett belopp av 68,8 milj. kr.

Poststyrelsen har i skrivelse till riksrevisionsverket den 8 november 1973 beräknat överskotten inkl. ränta på postbankens statsverkslån för budgetåren 1973/74 och 1974/75 till 49,5 milj. kr. resp. 21,8 milj. kr.

Beträffande de genomförda beräkningarna har poststyrelsen anfört följande:

"Poststyrelsens beräkningar av inkomsterna m. m. på riksstatstiteln Postverket för budgetåren 1973/74 och 1974/75 redovisas i bifogade sammanställning. — — —

Av sammanställningen framgår också dels det faktiska utfallet budgetåret 1972/73, satt i relation till fastställd driftstat för budgetåret, dels den fastställda driftstaten för budgetåret 1973/74. Resultatförbättringen för budgetåret 1972/73 i jämförelse med driftstaten sammanhänger bl. a. med att efterfrågebortfallet efter den allmänna portohöjningen den 1 juli 1972 kom att bli något mindre än beräknat, samt att kostnadsökningen kunde reduceras inte minst genom en kraftig budgetåstramning.

För budgetåret 1973/74 tyder utfallet hittills å ena sidan på en något gynnsammare trafikutveckling än vad som beräknades när driftstaten upprättades. Å andra sidan har en uppräknig av beräknad personalkostnadsökning år 1974 nu måst ske, bl. a. till följd av den nya arbetsgivaravgift på drygt 3 procent som föreslagits för nästa år. Budgetåret 1973/74 förutses därför alltså ge ett överskott på ca 30 milj. kr. utöver normal avkastning, dvs. sammanlagt 49,5 milj. kr. inkl. ränta på Postbankens statsverkslån (5,9 milj. kr.). För budgetåret 1974/75 har avkastningen anpassats till normalt förräntningskrav, dvs. 21,8 milj. kr. inkl. räntan på statsverkslånet (6,4 milj. kr.). Av sammanställningen i bilaga 1 framgår i vad mån inleveranserna beräknas ansluta sig till de bokförda överskotten m. m.

De nu gjorda beräkningarna grundas på ett antagande om en trafikökning i allmänna poströrelsen på i genomsnitt 4 % per budgetår, mätt i fasta portointäkter. Därutöver har hänsyn tagits till intäkter av engångskaraktär, bl. a. i samband med valet 1973. Vidare har på intäktsidan räknats med självkostnadstäckning beräffande Postbanken, centralupphandlingen och ersättningen för statliga uppdrag. Intäkterna i diligensrörelsen har beräknats efter hittillsvarande grunder. Liksom tidigare ingår av Postbankens ränteintäkter endast så stor del som tas i anspråk för att saldot av bankens driftkostnader och driftintäkter skall täckas.

På kostnadssidan har hänsyn tagits till beslutade höjningar av arbetsgivaravgifter under perioden samt till föreslagen ny socialavgift på

3,3 % år 1974. Effekten för Postverkets del av beslutade och kommande löneavtal beräknas uppgå till 7 % år 1973 och till 9 % vardera åren 1974 och 1975. Volymmässigt beräknas lönerna öka med ca 1 % per budgetår. Sakkostnaderna har prismässigt anpassats till beräknad löneutveckling men företer volymmässigt en oregelbunden utveckling på grund av engångsutgifter och betalningsförskjutningar i samband med större investeringsprojekt.

Vid redovisningen av resultaträkningen för budgetåret 1974/75 i sammanställningen har i nuläget hänsyn ej kunnat tas till intäkt- och kostnadseffekter av ett eventuellt samgående mellan Postbanken och Kreditbanken i enlighet med nyligen presenterat regeringsförslag. Effekten för Postverket av ett sådant samgående när det gäller överskott, inleverans och avskrivningsmedel inom fonden redovisas nedan. Det har därvid förutsatts att samgåendet ej skall leda till en resultatförsämring för Postverkets vidkommande.

Postverket har som bekant hos Kungl. Maj:t hemställt om inrättande av en portoutjämningsfond. Förslaget innebär att saldot mellan överavkastningen för budgetåret 1972/73 (110 milj. kr.) och det underskott för budgetåret 1971/72 (-60,8 milj. kr.), som täckts av anslag över statens driftbudget budgetåret 1972/73, samt den beräknade överavkastningen för budgetåret 1973/74 på 30 milj. kr., dvs. sammanlagt 79,2 milj. kr., skall få ianspråkta budgetåret 1974/75 i syfte att möjliggöra en senareläggning av nästa allmänna portohöjning. I avvaktan på statsmakternas beslut i ärendet har i beräkningarna förutsatts att överavkastningen för budgetåret 1973/74 i sin helhet kommer att inlevereras till statsverket. Nästa allmänna portohöjning skulle i så fall behöva ske under våren 1975. Skulle Postverkets förslag om en portoutjämningsfond vinna bifall kan portohöjningen senareläggas ett halvår.

En allmän beskrivning av Postverkets utveckling, målsättning m. m. lämnas bl. a. i Postverkets verksamhetsberättelse för budgetåret 1972/73 samt i verkets anslagsframställning för budgetåret 1974/75.

PK-banken

Ett samgående mellan Postbanken och Kreditbanken i enlighet med framlagt regeringsförslag innebär för budgetåret 1974/75 att bokfört överskott beräknas till 25,8 milj. kr., inkl. normal avkastning på de fastighetsvärden som föreslås överförda från Postbankens delfond. Detta innebär en ökning av avkastningen med 4,0 milj. kr. från redovisade 21,8 milj. kr. inkl. ränta på Postbankens statsverkslån. Överskottet i procent av i medeltal disponerat statskapital ökar därmed för budgetåret från angivna 5,9 till 7,0. Inleveransen under året blir 31,5 milj. kr., varav 19,4 milj. kr. utgör del av årets överskott. Avskrivningsmedel inom fonden 1973/74 ökar samtidigt med 1,0 milj. kr. avseende avskrivning på bankfastigheter för första halvåret 1974.”

Riksrevisionsverket ansluter sig till postverkets beräkning och beräknar således inkomsterna på titeln postverkets fond till 68 800 000 kr. för 1973/74 och föreslår att titeln uppförs med 31 500 000 kr. för 1974/75.

Resultaträkningar budgetåren 1972/73—1974/75 (milj. kr.)

Postverket	1972/73 Drift- stat ¹	1972/73 Utfall	1973/74 Drift- stat ¹	1973/74 Ny be- räkning	1974/75 Beräk- ning
Rörelseintäkter ²	2 266,1	2 307,3	2 469,8	2 506,7	2 703,3
Rörelsekostnader ³	-2 228,3	-2 160,3	-2 394,0	-2 433,1	-2 654,6
Driftbidrag ⁴	1,8	2,4	2,5	2,5	2,6
<i>Rörelseresultat före avskrivningar</i>	39,6	149,4	78,3	76,1	51,3
Kalkylmässiga avskrivningar ⁵	-29,0	-28,0	-34,7	-32,7	-36,1
<i>Rörelseresultat</i>	10,6	121,4	43,6	43,4	15,2
Finansiellt netto	—	—	—	—	—
Extraordinära poster ⁵	0,4	0,2	0,3	0,2	0,2
<i>Resultat före bok- slutsdispositioner</i>	11,0	121,6	43,9	43,6	15,4
Skillnad mellan kal- kylmässiga och bokförda avskriv- ningar ⁶	—	—	—	—	—
Skillnad mellan faktisk pensions- kostnad och bok- förd pensionsut- gift ⁷	—	—	—	—	—
Övriga boksluts- dispositioner	—	—	—	—	—
Kommunala skatter	—	—	—	—	—
<i>Årets överskott (Därav normal avkastning)</i>	11,0 (11,0)	121,6 (11,6)	43,9 (13,1)	43,6 (13,6)	15,4 (15,4)
<i>Inleverans</i>		95,0		68,8	31,5
Därav:					
Från föregående år ⁸		—		31,4	12,1
Av årets överskott		90,2		31,5	11,0
Ränta på stats- verkslån, Postbanken		4,8		5,9	6,4
Överskott i procent av i medeltal dispo- nerat statskapital ⁹		46,5		15,2	7,0

Notförklaringar

¹ Fastställd driftstat har omdisponerats för att anpassas till redovisad uppställning.

² Rörelseintäkter specificeras i tabell 1. I rörelseintäkterna ingår av Postbankens ränteintäkter endast så stor del som tas i anspråk för att täcka saldot av bankens driftkostnader och driftintäkter. Härav följer att bankens rörelseresultat ej redovisas i sammanställningarna.

³ Rörelsekostnader specificeras i tabell 2. Rörelsekostnaderna innefattar bokförda pensionsutgifter. I avvaktan på resultatet av en pågående utredning avseende storleken av Postverkets faktiska pensionskostnad har denna ej kunnat anges.

⁴ Avser statsbidrag för olönsamma linjer i diligenstrafiken.

⁵ Avser vinst/förlust vid försäljning av anläggningstillgångar.

⁶ Kalkylmässiga och bokförda avskrivningar i Postverket anses beloppsmässigt överensstämna.

⁷ Jämför kommentaren till not 3.

⁸ Under budgetåret 1972/73 erhöles anslag över statens driftbudget på 60,8 milj. kr. för täckning av underskottet för budgetåret 1971/72.

⁹ Överskotten inkluderar här räntan på Postbankens statsverkslån.

Tabell 1

Rörelseintäkter (milj. kr.)	1972/73 Drift- stat	1972/73 Utfall	1973/74 Drift- stat	1973/74 Ny be- räkning	1974/75 Beräk- ning
Porton	1 172,7	1 218,8	1 261,5	1 278,7	1 381,6
Tjänstepost	230,0	221,1	239,4	248,2	240,1
Tidningar	138,0	147,0	150,1	163,4	172,8
Transitersättning m. m.	16,4	16,1	11,8	13,2	17,7
Uppdrag åt staten	63,9	71,1	96,7	96,7	116,2
För driftkostnader i an- språkta ränte- intäkter	525,0	504,9	571,1	571,7	625,9
Industrierna	3,2	2,9	3,5	3,6	3,8
Diligenstrafiken	20,8	21,4	22,8	22,4	23,5
Fastighetsförvaltningen m. m.	4,5	5,9	5,4	6,4	6,8
Centralupphandlingen	40,6	38,8	41,0	42,6	43,5
Ersättning från Tidnings- tjänst AB	4,3	4,8	5,0	5,0	5,8
Övriga intäkter	46,7	54,5	61,5	54,8	65,6
Summa rörelseintäkter	2 266,1	2 307,3	2 469,8	2 506,7	2 703,3

Tabell 2

Rörelsekostnader (milj. kr.)	1972/73 Drift- stat	1972/73 Utfall	1973/74 Drift- stat	1973/74 Ny be- räkning	1974/75 Beräk- ning
Personalkostnader					
Löner m. m.	1 338,6	1 317,1	1 437,8	1 423,6	1 552,9
Övriga avlöningsförmå- ner	171,9	162,4	180,4	182,3	204,5
Pensioner m. m.	209,6	205,6	226,2	221,7	243,8
Allmän arbetsgivar- avgift m. m.	44,3	43,2	64,0	88,9	125,8
Summa personalkostnader	1 764,4	1 728,3	1 908,4	1 916,5	2 127,0
Sakkostnader					
Transporter	128,0	126,7	131,6	128,8	140,7
Fastigheter och förhyrda lokaler	96,4	91,2	102,0	102,5	118,3
Inventarier och förbrukningsartiklar	133,9	104,6	140,6	170,4	150,6
Centralupphandlingens in- köp för andra myndig- heter	34,0	34,1	34,4	35,6	36,7
Övriga sakkostnader	67,9	70,6	71,1	73,4	74,9
Ränta på statsverkslån, Postbanken	3,7	4,8	5,9	5,9	6,4
Summa sakkostnader	463,9	432,0	485,6	516,6	527,6
Summa rörelsekostnader	2 228,3	2 160,3	2 394,0	2 433,1	2 654,6

Televerket

De till statsverket inlevererade samt i räkenskaperna och i rikshuvudboken redovisade överskotten för televerket för de senast förflutna fem budgetåren framgår av efterföljande uppställning, i vilken även medtagits de i riksstaten beräknade överskotten (milj. kr.).

Budgetår	Drift- inkomster	Drift- kostnader	Överskott	Inlevererat till statsverket	Beräknat i riksstaten
1968/69	2 619,0	2 490,8	128,2	167,2	173,0
1969/70	2 981,8	2 876,2	105,5	150,0	176,3
1970/71	3 369,0	3 284,1	85,0	156,8	145,0
1971/72	3 904,1	3 654,6	249,5	230,0	150,0
1972/73	3 876,0	3 520,7	355,3	193,0	230,0

¹ Skillnaden mellan här upptagna inkomster och utgifter och av televerket redovisade belopp förklaras av att vid upprättandet av statens bokslut bruttoredovisning tillämpats.

Överskotten har redovisats enligt följande (milj. kr.).

Budgetår	Över- skott	Balan- serade överskott av radioli- censmedel	Netto att in- leverera	Därav inlevererat till statsverket under budgetåret				
				1968/69	69/70	70/71	71/72	72/73
1968/69	128,2	-29,2	157,4	109,0	48,4	.	.	.
1969/70	105,5	-40,4	145,9	.	101,6	44,3	.	.
1970/71	85,0	-65,0	150,0	.	.	112,5	37,5	.
1971/72	249,5	39,5	210,0	.	.	.	192,5	17,5
1972/73	355,3	60,3	295,0	.	.	.	.	175,6

Den 1 juli 1973 återstod 119,4 milj. kr. av 1972/73 års överskott att inleverera.

I riksstaten för innevarande budgetår har såsom inkomst av televerket upptagits ett belopp av 158 milj. kr.

Televerket har i skrivelse till riksrevisionsverket den 9 november 1973 beräknat överskottet för budgetåret 1973/74 till 200 milj. kr. och för budgetåret 1974/75 till 160 milj. kr.

Beträffande de genomförda beräkningarna har televerket anfört följande:

"Televerkets beräknade intäkter, driftkostnader och överskott för ifrågasvarande budgetår framgår av bifogad sammanställning med kommentarer. Sammanställningen omfattar även av Kungl. Maj:t fastställda driftstater för budgetåren 1972/73 och 1973/74 samt utfall för budgetåret 1972/73. Beräkningarna bygger på budgeterade (realistiska) intäkter och kostnader under den aktuella perioden. Inga nya taxeändringar har inkalkylerats. Beträffande televerkets utveckling hänvisas till verkets petita för budgetåret 1974/75, främst avsnitten 1 och 2 samt bilaga 3.

Televerket tillämpar fr. o. m. budgetåret 1972/73 ett nytt budget- och redovisningssystem. Viss anpassning har desutom skett av redovisningen i enlighet med god redovisningssed.

Utfallet för budgetåret 1972/73, samt beräkningar för framförligande budgetår, redovisas med anledning härav efter delvis nya principer innebärande bl. a.

att bruttoredovisning sker av vissa tidigare nettoredovisade poster, att anläggningsbidragen nu medtas bland rörelseintäkterna och även ingår i avskrivningarna samt

att en mer omfattande periodisering av rörelseintäkter än tidigare nu sker.

Då vidtagna förändringar skett i sin helhet först i samband med bokslutsarbetet under sensommaren och hösten 1973, har hänsyn ej kunnat tas till dessa vid utarbetande av driftstat för budgetåren 1972/73 resp. 1973/74. Dessa driftstater är därför uttryckta i 'gamla' termer, vilket medför att direkt jämförelse driftstat — utfall eller driftstat — ny beräkning ej är möjlig."

Riksrevisionsverket ansluter sig till televerkets beräkning och beräknar således inkomsterna på titeln televerkets fond till 269 400 000 kr. för 1973/74 och föreslår att titeln uppförs med 170 000 000 kr. för 1974/75.

Televerkets driftstat (milj. kr.)

	1972/73		1973/74		1974/75 Beräkning
	Driftstat	Utfall	Driftstat	Ny beräkning	
Rörelseintäkter ¹	3 518,4	3 776,9	3 666,1	3 791,2	3 869,6
Rörelsekostnader ²	-2 455,4	-2 351,6	-2 564,0	-2 563,9	-2 779,2
Driftbidrag ³	—	—	—	—	—
<i>Rörelseresultat före avskrivningar</i>	1 063,0	1 425,3	1 102,1	1 227,3	1 090,4
Kalkylmässiga avskrivningar	-817,8	-933,2	-867,8	-992,8	-963,7
<i>Rörelseresultat</i>					
Finansiellt netto	--53,5	-36,3	-32,7	-28,5	-33,0
Extraordinära poster ⁴	-5,7	5,9	-5,8	-6,0	-6,0
<i>Resultat före bokslutsdispositioner</i>					
Skillnad mellan kalkylmässiga och bokförda avskrivningar	—	—	—	—	—
Skillnad mellan faktisk pensionskostnad och bokförd pensionsutgift	—	—	—	—	—
Övriga bokslutsdispositioner	—	-166,7	—	—	72,3
Kommunala skatter	—	—	—	—	—
<i>Årets överskott/underskott</i>	186,0	295,0	195,8	200,0	160,0

	1972/73		1973/74		1974/75
	Driftstat	Utfall	Driftstat	Ny beräkning	Be-räkning
Inleverans:		193,0		269,4	170,0
därav från föregående år		17,4		119,4	50,0
av årets överskott		175,6		150,0	120,0
Överskott i procent av i medeltal disponerat statskapital	8,2 %	12,9 %	8,7 %	8,9 %	7,3 %

¹ Fördelning av rörelseintäkter på rörelsegrenar (milj. kr.).

Telefon	3 152,8	3 306,6	3 310,9	3 356,7	3 431,9
Telegraf	62,3	65,6	48,9	50,8	46,0
Telex	62,8	78,5	70,1	77,6	82,6
Rundradio	155,0	149,6	160,8	160,8	162,5
Övrig radio	21,9	19,5	20,4	20,8	22,1
Diverse inkomster	63,6	157,1	55,0	124,5	124,5
S:a rörelseintäkter	3 518,4	3 776,9	3 666,1	3 791,2	3 869,6

² I televerkets driftstat upptages sedan budgetåret 1972/73 endast de samlade rörelsekostnaderna, utan någon specificering på delposter. Anledningen härtill är att televerket internt budgeterar de samlade utgifterna uppdelade på utgiftslag för verksamheten inklusive anläggningsverksamheten.

³ Televerket har ej några driftbidrag.

⁴ Extraordinära poster redovisas exklusive övriga kapitalmedel eftersom dessa medel ej är resultatpåverkande.

Statens järnvägar

De redovisade resultaten för statens järnvägar för de senast förflutna fem budgetåren framgår av efterföljande uppställning, i vilken även medtagits de i riksstaten beräknade överskotten (milj. kr.).

Budgetår	Driftinkomster	Driftkostnader	Överskott	Inlevererat till statsverket	Beräknat i riksstaten
1968/69	2 422,5	2 416,8	5,7	0,1	30,0
1969/70	2 537,1	2 484,6	52,5	40,7	140,0
1970/71	2 469,1	2 469,1	0,0	17,5	103,0
1971/72	2 643,7	2 643,7	0,0	0,0	80,0
1972/73	2 810,9	2 810,9	0,0	0,0	0,0

¹ Skillnaden mellan här upptagna inkomster och utgifter och av statens järnvägar redovisade belopp förklaras av att vissa salderingar vidtagits vid upprättandet av statens bokslut.

Överskotten har redovisats enligt följande (milj. kr.).

Budgetår	Överskott	Därav inlevererat till statsverket under budgetåret				
		1968/69	69/70	70/71	71/72	72/73
1968/69	5,7	.	5,7	.	.	.
1969/70	52,5	.	35,0	17,5	.	.
1970/71	0,0	.	.	.	.	.
1971/72	0,0	.	.	.	.	.
1972/73	0,0	.	.	.	.	.

I riksstaten för innevarande budgetår har såsom inkomst av statens järnvägar upptagits ett belopp av 15 milj. kr.

I skrivelse till riksrevisionsverket den 4 december 1973 har järnvägsstyrelsen anfört följande:

”De prognoserade trafikintäkterna, som bygger på bl. a. konjunkturinstitutets senaste bedömning av den ekonomiska utvecklingen i samhället, har framräknats med beaktande av Kungl. Maj:ts beslut om taxehöjning 74-01-01. Den statliga ersättningen för drift av olönsamma järnvägslinjer m. m. uppgår budgetåret 1973/74 till 380 milj. kr. Med anledning av att detta belopp var grundat på vissa förutsättningar, som ej kommer att gälla under budgetåret 1973/74, och att Kungl. Maj:ts

Statens järnvägars driftstat

	72/73 Driftstat ⁴ Miljoner kronor	Utfall	73/74 Driftstat ⁵	Ny be- räkning	74/75 Beräkning
Rörelseintäkter ¹	2 834	2 799	3 016	3 096	3 256
Rörelseckostnader ²	2 557	2 524	2 730	2 786	2 983
Driftbidrag	—	—	—	—	—
Rörelseresultat före avskrivningar	277	275	286	310	273
Kalkylmässiga avskrivningar	252	251	259	260	270
Rörelseresultat	25	24	27	50	3
Finansiellt netto	11	11	12	12	12
Extraordinära poster ³	1	4	4	4	4
Resultat före bokslutsdispositioner	37	39	43	66	19
Skillnad mellan kalkylmässiga och bokförda avskrivningar	—	—	—	—	—
Skillnad mellan faktisk pensionskostnad och bokförd pensionsutgift	—	6	—	—	—
Övriga bokslutsdispositioner	—	—	—	—	—
Kommunala skatter	—	—	—	—	—
Årets överskott	37	39	43	66	19
Inleverans:	—	6	—	50	25
därav från föregående år	—	—	—	—	16
av årets överskott	—	—	—	50	9
Överskott i % av i medeltal disponerat räntepliktigt statskapital	2,1	2,2	—	3,3	1,0

1) Specifikation

Trafikintäkter	2 759	2 721	2 934	3 012	3 144
Härav ersättning för drift av olönsamma järnvägslinjer m. m.	(322)	(322)	(380)	(387)	(460)
Intäkter av övrig verksamhet	24	23	24	24	25
Diverse rörelseintäkter	51	54	58	60	87
Härav statliga ersättningar (exkl. för olönsamma järnvägslinjer m. m.)	(—)	(—)	(5)	(5)	(31)

2) Specifikation

Löner för drift och underhåll	1 616	1 606	1 710	1 710	1 809
Pensionskostnader inkl. ATP	396	401	423	423	449
Andra personalkostnader	86	87	113	140	165
Övrigt	459	430	484	513	560

3) Övriga kapitalmedel redovisas i balansräkning (17 milj. kr 1972/73)

4) Justerad med beaktande av taxehöjningen i november 1972

5) Justerad med beaktande av taxehöjningen 74-01-01

6) Skillnaden mellan utbetalda pensioner och bokförda, försäkringstekniskt beräknade pensionskostnader uppgick 1972/73 till 99 Mkr. Detta belopp täcktes av överskottet (39 Mkr) och disponering av tidigare gjorda pensionsavsättningar (60 Mkr). Fr. o. m. 1973/74 skall överskott inlevereras.

beslutat att den olönsamma busstrafiken på Gotland skall upprätthållas t. o. m. 74-06-30, har SJ i skrivelse 73-08-17 begärt tilläggsanslag om 6,5 milj. kr. för detta budgetår. I prognosen förutsattes att detta anslag beviljas. För 1974/75 upptas ersättningen för drift av olönsamma järnvägslinjer m. m. i enlighet med årets anslagsframställning till 460 milj. kr. Den nedskärning av beloppet som motiveras av taxhöjningen 74-01-01 uppvägs av kostnadsstegringar som ej förutsågs då anslagsframställningen utarbetades. För övriga ekonomiska belastningar, som saknar motsvarighet hos konkurrerande företag förutsätts ersättning komma att utgå 1974/75 med belopp som redovisas i årets anslagsframställning.

Kostnaderna har beräknats med beaktande av föreliggande rationaliseringsplaner. Kostnadsmässiga konsekvenser av eventuellt ökat antal överklaganden av SJ rationaliseringsbeslut har således ej beaktats. Lönenivån har beräkningsmässigt förutsatts komma att stiga med 10 % 1974 och med 8 % 1975. Sakkostnadsnivån har antagits stiga med 5 % per år utom i de fall då priserna regleras genom särskilda avtal.

Om SJ erhåller angivna ersättningar för särskilda ekonomiska belastningar som saknar motsvarighet hos konkurrerande transportföretag, kommer företaget enligt dessa beräkningar att efter planenliga avskrivningar lämna överskott med ca 65 milj. kr. för 1973/74 och med ca 20 milj. kr. för 1974/75. Dessa belopp motsvarar 3,3 resp. 1,0 % av det förräntningspliktiga statskapitalet.

Inleveranserna skulle vid angivna överskott komma att uppgå till 50 milj. kr. för 1973/74 och 25 milj. kr. för 1974/75."

Riksrevisionsverket ansluter sig till statens järnvägars beräkning och beräknar således inkomsterna på titeln statens järnvägar till 50 000 000 kr. för 1973/74 och föreslår att titeln uppförs med 25 000 000 kr. för 1974/75.

Luftfartsverket

De i räkenskaperna och i rikshuvudboken redovisade resultaten för luftfartsverket för de senast förflutna fem budgetåren framgår av efterföljande uppställning (milj. kr.).

Budgetår	Drift- inkomster	Drift- kostnader	Överskott (+) resp. under- skott (-)	Inlevererat till stats- verket	Beräknat i riks- staten
1968/69	104,7	90,0	+ 14,7	14,7	15,1
1969/70	¹ 125,0	¹ 110,0	¹ + 15,1	15,1	14,9
1970/71	130,2	112,5	+ 17,7	15,0	17,0
1971/72	157,0	138,1	+ 18,9	13,7	23,9
1972/73	177,7	152,6	+ 25,2	23,0	23,1

¹ Skillnaden mellan här upptagna inkomster och utgifter samt överskott och de av luftfartsverket redovisade beloppen förklaras av att vissa bokslutstransaktioner tillkommit vid upprättande av riksbokslutet för budgetåret 1969/70.

I riksstaten för innevarande budgetår har såsom inkomst av luftfartsverket upptagits 25,5 milj. kr.

Luftfartsverket har i skrivelse till riksrevisionsverket den 8 novem-

Luftfartsverkets driftstat (milj. kr.)

	1972/73		1973/74	1974/75
	Driftstat	Utfall	Driftstat	Beräkning
Rörelseintäkter	173,9	176,5	193,4	219,6
Rörelsekostnader	133,1	132,9	150,7	169,4
Driftbidrag	—	—	—	—
<i>Rörelseresultat före avskrivn</i>	40,8	43,6	42,7	50,2
Avskrivningar ¹	16,8	19,7	20,8	23,1
<i>Rörelseresultat</i>	24,0	23,9	21,9	27,1
Finansiellt netto	—	—	—	—
Extraordinära poster	—	1,2	3,6	—
<i>Resultat före bokslutsdispositioner</i>	24,0	25,1	25,5	27,1
Skillnad mellan kalkylmässiga och bokförda avskrivningar	—	—	—	—
Skillnad mellan faktisk pensionskostnad och bokförd pensionsutgift	—	—	—	—
Övriga bokslutsdispositioner	—	—	—	—
Kommunala skatter	—	—	—	—
<i>Årets överskott</i>	24,0	25,1	25,5	27,1
Inleverans:				
därav från föregående år	7,9	7,9	10,1	—
av årets överskott	15,0	15,0	25,5	27,1
Överskott i procent av i medeltal disponerat statskapital	6,8	7,0	6,2	5,2
¹ Härav avskrivning på kommunalt kapital	0,6	0,5	2,1	2,7
<i>Intäkter</i>				
Flygplatserna				
Trafikintäkter:				
landningsavgifter	48,9	49,1	51,2	54,0
en route-avgifter	—	—	3,0	14,6
passageraravgifter	60,9	59,2	64,6	70,9
parkerings- och hangaravgifter	1,3	1,6	1,4	1,6
stationstjänstavgifter	17,2	18,1	18,5	19,7
Övriga intäkter	39,8	42,2	48,7	52,4
Centralförvaltningen exkl.				
luftfartsinspektionen	1,6	2,5	1,5	1,6
Luftfartsinspektionens avgifter	4,2	3,9	4,5	4,8
Extraordinära intäkter	—	1,2 ¹	3,6 ^a	—
Summa intäkter	173,9	177,7	197,0	219,6
<i>Kostnader</i>				
Ledning och gemensamt	1,8	1,6	1,8	2,0
Driftavdelningen				
Centralt	17,8	21,7	19,9	22,0
Flygplatserna:				
Ledn och gemensamt (administrationsprogrammet)	4,0	5,0	7,3	8,1
Avskrivning	16,8	19,7 ^a	20,8	23,1
Flygsäkerhetstjänst (flygtrafiktjänstprogrammet)	37,8	38,2	42,5	46,9
Markttjänst (markttjänstprogrammet)	30,8	34,6	37,1	41,0
Stationstjänst (terminaltjänstprogrammet)	11,0	12,1	16,6	18,3
Ersättning till kommunerna	4,2	3,2	6,4	10,1

Luftfartsverkets driftstat (milj. kr.)

	1972/73 Drift- stat	Utfall	1973/74 Drift- stat	1974/75 Beräk- ning
Ekonomiavdelningen	2,6	2,7	3,1	3,4
Administrativa avdelningen	17,6	7,4	9,0	9,9
Luftfartsinspektionen	5,5	6,4	7,0	7,7
Summa kostnader	149,9	152,6	171,5	192,5
Överskott	24,0	25,1	25,5	27,1
Inlevereras därav:				
Från föregående budgetår	7,9	7,9	10,1	
Årets överskott	15,0	15,0	25,5	27,1

¹ Uppskrivning av förrådsbehållning. Förrådet överfört från investeringsstat till driftstat.

² Restavskrivning av förrådsbehållning med 1,2 milj. kr. (jfr not 1).

³ Återstod av köpeskilling för mark vid Malmö-Sturups flygplats. (enl. KBr 1973-09-28).

ber 1973 beräknat överskotten för budgetåren 1973/74 och 1974/75 till 25,5 milj. kr. resp. 27,1 milj. kr. I skrivelsen anför luftfartsverket följande:

”Som grund för intäktsbedömningen för 1974/75 har trafikvolymen uttryckt i antal landningar beräknats öka med ca 5 % och i antal passagerare med ca 10 %.

I beräkningarna för 1974/75 har inga taxehöjningar på trafikavgifter förutsatts. Emellertid har verket för avsikt att under senare delen av innevarande budgetår införa s. k. en route-avgifter. Intäkterna av dessa beräknas för 1974/75 till ca 15 milj. kr.

Som grund för kostnadsbedömningen för 1974/75 gäller följande.

Personalkostnaderna har antagits öka dels med 7 % beroende på lönehöjningar, dels med 3 % till följd av volymökningar. Hänsyn till eventuella konsekvenser av den beslutade samordningen av den civila och militära flygtrafikledningen har inte tagits. De organisatoriska konsekvenserna härav utreds f. n. av luftfartsverksutredningen, som tillsatts av Kungl. Maj:t enligt prop. 1973: 27.

Sakkostnaderna har antagits öka med 6 % på grund av prishöjningar och med ca 1 % i volym.

Under de angivna förutsättningarna kommer överskottet för 1973/74 att bli 25,5 milj. kr. och för 1974/75 27,1 milj. kr.

Överskottskraven (förräntning av statskapitalet) har beräknats efter 7 % på i medeltal disponerat statskapital. För 1973/74 och 1974/75 har vid räntebereäkningen hänsyn tagits till att räntekostnaderna för Arlanda nya utrikesområde, Landvetter samt Flygledarskolan i Sturup har aktiverats. De på så sätt framräknade förräntningskraven uppgår till 25,5 resp. 27,1 milj. kr.

Den hittills tillämpade indelningen i verksamhetsgrenar har fr. o. m. 1973/74 ersatts med en programindelning. Programmen motsvarar i huvudsak verksamhetsgrenarna, varför jämförelse mellan program och verksamhetsgren i stort sett kan göras.”

Riksrevisionsverket ansluter sig till luftfartsverkets beräkning och beräknar således inkomsterna på titeln luftfartsverkets fond till 35 600 000 kr. för 1973/74 och föreslår att titeln uppförs med 27 100 000 kr. för 1974/75.

Förenade fabriksverken

De till statsverket inlevererade samt i räkenskaperna och i rikshuvudboken redovisade överskotten för försvarets fabriksverk (fr. o. m. den 1 januari 1970 förenade fabriksverken) för de senast förflutna fem budgetåren framgår av efterföljande uppställning, i vilken även medtagits de i riksstaten beräknade överskotten (milj. kr.).

Budgetår	Driftin- komster	Drift- kostna- der	Därav: Avsättning av vinstmedel för särskilda dis- positioner	Över- skott	Inleve- rerat till stats- verket	Beräk- nat i riks- staten
1968/69	454,8	444,0	13,4	10,8	10,8	12,0
1969/70	491,4	475,2	4,8	16,2	16,2	15,0
1970/71	1555,2	1536,3	0,0	18,9	0,7	16,8
1971/72	1695,0	1712,7	0,0	-17,7	0,6	10,6
1972/73	1670,2	1684,6	0,0	-14,4	0,5	0,6

¹ Skillnaden mellan här upptagna inkomster och utgifter samt överskott och av fabriksverken redovisade belopp förklaras av att fabriksverken vidtagit vissa salderingar mellan diverse driftkostnader och särskilda uppbördsmedel.

I riksstaten för innevarande budgetår har såsom inkomst av förenade fabriksverken upptagits 0,5 milj. kr.

I skrivelse till riksrevisionsverket den 23 november 1973 har förenade fabriksverken beräknat inkomster på riksstatstiteln förenade fabriksverken för budgetåren 1973/74 och 1974/75 till 0,5 milj. kr. vardera året. Inkomsterna hänför sig helt till hyresintäkter m. m. från försvarets materielverk. Någon inleverans från förenade fabriksverken beräknas ej.

Sammanställningen av intäkter och kostnader framgår av nedan intagna driftstater. För jämförelse redovisas även driftstat och utfall för budgetåret 1972/73. I sin skrivelse anför förenade fabriksverken följande:

”Beräkningarna för 1974/75 bygger på 1973/74 års priser.

Personalutvecklingen innebär en nettominskning 1973/74 med ca 110 personer och 1974/75 med ca 320 p. g. a. beläggningsminskning och rationalisering.

Resultatutveckling förväntas bli gynnsammare än 1972/73 beroende på effekt av rationaliseringsinsatser, större andel exportorder med bättre priser, avveckling av olönsamma produkter samt att vissa mindre lönsamma order avslutats.

Investeringarna minskar från att 1972/73 ha varit 34,8 till 31,0 resp. 29,3 (äskat) 1973/74 och 1974/75. Minskningen hänför sig främst till att uppbyggnaden av tvätteriverksamheten är i stort genomförd. Dess-

utom genomförs icke några mer genomgripande förändringar i avvakten på 1972 års FFV-utredning.”

För budgetåren 1973/74 och 1974/75 beräknas ett underskott på 4 milj. kr. respektive ett överskott på 10 milj. kr. Resultatförbättringen förväntas bero på en ökning i rörelseintäkterna främst inom tvätteri-verksamheten medan rörelsekostnaderna efter en ökning med 41 milj. kr. under budgetåret 1973/74 beräknas minska med 3,4 milj. kr. under budgetåret 1974/75.

Förutsättningarna för resultatförbättringen anges vara en större andel exportorder med bättre priser, effekter av rationaliseringsinsatser med bl. a. minskat personalbehov som följd samt avveckling av olönsamma produkter. Några kostnader till följd av en avveckling av olönsamma produkter samt nedskrivning av lager på grund av teknisk och kommersiell inkurans har vidare inte förutsetts för budgetåren 1973/74 och 1974/75.

Förenade fabriksverken: driftstatutfall 1972/73, 1973/74 och 1974/75

	1972/73		1973/74		1974/75 Beräkning
	Driftstat*	Utfall	Driftstat*	Ny beräkning	
Rörelseintäkter		698,6 ²		726,3 ²	740,5 ²
Rörelsekostnader		-668,1 ²		-708,9	-705,5
Driftbidrag		—		—	—
Rörelseresultat före avskrivningar		30,5		-17,4	35,0
Kalkylmässiga avskrivningar		-17,8		-22,8	-23,3
Rörelseresultat		12,7		5,4	11,7
Finansiellt netto		-3,1		0,1	-3,0
Extraordinära poster		-21,0 ¹		—	—
Resultat före bokslutsdispositioner		-11,4		5,3	8,7
Skillnad mellan kalkylmässiga och bokförda avskrivningar		---		3,0	3,0
Skillnad mellan faktisk pensionskostnad och bokförd pensionsutgift		—		—	—
Övriga bokslutsdispositioner		-2,3		-1,0	-1,0
Kommunala skatter		-0,7		-0,7	-0,7
Årets överskott/underskott		-14,4		-4,0	10,0
Inleverans:		—		—	—
därav från föregående år av årets överskott		—		—	—
Överskott i procent av i medeltal disponerat statskapital		—		—	2,9

¹ Härav övriga kapitalmedel = 0.

² Specifikation på rörelsegrenar se nedan.

³ Härav: Löner 271,6
Pensioner och ATP 44,0
Övriga sociala kostn./avgifter 18,4
Material och omkostn. 334,1

* Lämnas ej med hänsyn till att den fastställda driftstaten uppgjorts enligt andra principer.

Fördelning av rörelseintäkter per rörelsegren

	Utfall		
	1972/73	1973/74	1974/65
Tillverkande enheter	222,2	234,7	238,7
Underhållsverksamhet	283,2	284,0	280,0
Tvätteriverksamhet	126,8	140,8	150,0
Överskotts försäljningen	44,0	54,0	59,0
Diverse	22,4	12,8	12,8
Summa	698,6	726,3	740,5

Enligt riksrevisionsverkets bedömning kommer prognostiserade resultat ej att uppnås. Då FFV inbalanserade förlust uppgår till 54 mkr. torde någon inleverans av överskottsmedel från FFV ej kunna påräknas under den berörda perioden.

Riksrevisionsverket ansluter sig till förenade fabriksverkens beräkning och beräknar således inkomsterna på titeln förenade fabriksverkens fond till 500 000 kr. för 1973/74 och föreslår att titeln uppförs med 500 000 kr. för 1974/75.

Statens vattenfallsverk

De till statsverket inlevererade samt i räkenskaperna och i rikshuvudboken redovisade överskotten för statens vattenfallsverk för de senast förflutna fem budgetåren framgår av efterföljande uppställning, i vilken även medtagits de i riksstaten beräknade överskotten (milj. kr.).

Budgetår	Drift- inkomster	Drift- kostnader	Överskott	Inlevererat till stats- verket	Beräknat i riksstaten
1968/69	1 113,6	768,6	345,0	349,7	335,0
1969/70	1 203,1	924,6	278,5	277,9	350,0
1970/71	1 315,7	968,5	347,2	343,5	368,0
1971/72	1 436,0	1 017,6	418,4	400,2	370,0
1972/73	1 606,6	1 114,6	492,0	480,4	460,0

Överskotten har redovisats enligt följande (milj. kr.).

Budgetår	Överskott	Därav inlevererat till statsverket under budgetåret				
		1968/69	69/70	70/71	71/72	72/73
1968/69	345,0	242,0	102,9	.	.	.
1969/70	278,5	.	175,0	103,5	.	.
1970/71	347,2	.	.	241,5	105,7	.
1971/72	418,4	.	.	.	294,5	123,9
1972/73	492,0	.	.	.	.	368,1

Den 1 juli 1973 återstod 123,9 milj. kr. av 1972/73 års överskott att inleverera.

I riksstaten för innevarande budgetår har såsom inkomst av statens vattenfallsverk upptagits ett belopp av 530 milj. kr.

I skrivelse till riksrevisionsverket den 7 november 1973 har statens

vattenfallsverk beräknat överskotten för budgetåren 1973/74 och 1974/75 till 542 milj. kr. resp. 628 milj. kr. I skrivelsen anför statens vattenfallsverk bl. a. följande:

"I årets anslagsskrivelse lämnade verket en prognos över resultatutvecklingen för budgetåren 1973/74—1975/76. De förutsättningar som då gällde har ändrats, framförallt på grund av de stigande oljepriserna. 1973/74

De förutsättningar som gällde för den fastställda driftstaten betr. prisnivå, kraftförsäljningsvolym, drift- och vattenförhållanden m. m. är i stort sett oförändrade i den nya beräkningen.

Driftstaten byggde på oljepriset 10 kr/Gcal medan den nya beräkningen utgår från priset 12 kr/Gcal. Det skall dock starkt betonas att osäkerheten på oljemarknaden omöjliggör säkra prognoser och det kan antagas att betydligt högre priser kan komma att gälla inom budgetåret. Oljepriset påverkar dels intäkterna av fast engrosförsäljning genom ökning av tillägget enligt bränsleprisklausul, dels kostnaderna för egen värmekraftproduktion och inköpt kraft. Även intäkterna av tillfällig kraftförsäljning kan påverkas genom att situationen på oljemarknaden kan komma att begränsa produktionen.

Mot bakgrund av givna förutsättningar har följande avvikelser mot fastställd driftstat beräknats.

Rörelseintäkter

Fast engrosförsäljning beräknas öka med 10 Mkr. genom högre bränslepristillägg och tillfällig försäljning med 20 Mkr. genom nu bedömd ökning av dessa leveranser. Intäkter av detaljförsäljning har efter ny beräkning av effekterna av de nya tarifferna uppräknats med 13 Mkr. Sammanlagt beräknas intäkterna härigenom öka med 43 Mkr.

Rörelsekostnader

Kostnader för bränsle och inköpt kraft beräknas öka med sammanlagt 48 Mkr. på grund av det höjda oljepriset samt beräknad ökning av tillfälliga leveranser. Det skall betonas att de ökade oljepriserna kan få en starkare effekt på verkets kostnader för anskaffning av olja än genomslaget på intäkterna på grund av bränsleprisklausulen som bygger på genomsnittspris för import av olja.

Rörelseresultat före avskrivningar sjunker därmed med 5 Mkr. i jämförelse med driftstaten.

Avskrivningarna har med beaktande av kända kostnadsökningar som påverkar nuanskaffningskostnaden uppräknats med 11 Mkr. Det nya avskrivningsbeloppet 436 Mkr. överensstämmer med det som redovisades i årets anslagsskrivelse.

Kommunalskatt har uppräknats med 2 Mkr.

Sammantaget innebär den nya beräkningen en minskning av driftstatens nettoöverskott 560 Mkr. med 18 Mkr. Redovisat nettoöverskott 542 Mkr. motsvarar förräntningskravet 7,0 % på nu beräknat i medeltal disponerat statskapital. En mer ogynnsam utveckling av oljepriset än som beräknats kan komma att medföra att förräntningskravet inte helt kan innehållas.

1974/75

Beräkningen för 1974/75 bygger på en nyligen framtagen ekonomi-prognos för tiden 1973/74—1982/83. Prognosen baseras på en 4 % år-

Statens vattenfallsverks driftstat (milj. kr.)

	1972/73		1973/74		1974/75 Beräk- ning		
	Driftstat	Utfall	Driftstat	Ny be- räkning			
Rörelseintäkter	1 564,6	1 565,4	1 780,0	1 823,0	2 015		
Driftkostnader	-662,3	-657,8	-776,3	-824,3	-865		
Rörelseresultat före avskrivning	902,3	907,6	1 003,7	998,7	1 150		
Avskrivningar	-382,8	-403,0	-425,0	-436,0	-510		
Rörelseresultat	519,5	504,6	578,7	562,7	640		
Finansiella intäkter	11,4	16,0	19,0	19,0	28		
Finansiella kostnader	- 10,9	- 12,7	- 12,7	- 12,7	- 6		
Realisationsvinster	—	1,4	—	—	—		
Extraordinära intäkter	—	12,3	—	—	—		
Resultat före bokslutsdispositioner	520,0	521,6	585,0	569,0	662		
Bokslutsdispositioner	—	- 6,4	—	—	—		
Resultat före skatter	520,0	515,2	585,0	569,0	662		
Kommunalskatter	- 21,0	- 23,1	- 25,0	- 27,0	- 34		
Nettoöverskott	499,0	492,1	560,0	542,0	628		
Nettoöverskott i % av i medeltal disponerat kapital	—	7,2	7,3	7,0	7,0		
Inleverans	—	480,4	530,0	530,0	570		
därav från föregående år	—	125,4	137,2	137,2	149		
av årets överskott	—	355,0	392,8	392,8	421		
Specifikation:							
Kraftverk							
<i>Rörelseintäkter</i>							
Kraftförsäljning							
engrosförsäljning	1 271,3	1 269,8	1 419,0	1 449,0			
detaljförsäljning	155,0	153,5	192,0	205,0			
Transitering	104,5	105,1	126,2	126,2			
Övriga rörelseintäkter	22,8	26,0	27,6	27,6			
Summa	1 553,6	1 554,4	1 764,8	1 807,8	1 998		
<i>Driftkostnader</i>							
Drift och underhåll av förvaltnings- objekt:							
fastigheter inkl bostäder	7,0	6,6	7,5	} oförändrat			
vattenkraftanläggningar	72,0	79,0	78,9				
värme kraftanläggningar	34,7	48,7	53,2				
ledningar 50—400 kV	20,4	17,6	25,6				
transformatorstationer 50— 400 kV	33,0	32,7	34,2				
ledningar 20—40 kV, transfor- matorstationer 20—40 kV, för- delningsledningar och detaljnät	42,9	43,1	46,5				
diverse distributionsanläggningar	3,7	4,3	3,5				
gemensamma driftkostnader	50,0	49,6	57,1				
Säger	263,7	281,6	306,5			306,5	333
Stamnäts- och transiteringsavgifter	20,7	22,0	20,3			20,3	21
Bränsle	100,7	55,9	89,2	115,2	148		
Inköpt kraft	138,9	131,1	189,9	211,9	195		
Projektering, utveckling och standardisering	41,8	69,9	63,7	63,7	56		

	1972/73		1973/74		1974/75 Beräk- ning	
	Driftstat	Utfall	Driftstat	Ny be- räkning		
Administrativa kostnader:						
central administration	28,1	27,4	30,4	} oförändrat		
lokal administration	11,4	11,9	13,0			
representationskostnader	0,3	0,3	0,3			
utbildningskostnader	9,6	9,5	10,8			
försvars- och säkerhetskostnader	3,5	2,8	3,9			
driftvärnskostnader	0,1	0,1	0,1			
bidrag till idrotts- och fritids- verksamhet	0,1	0,1	0,2			
pensionskostnader	28,2	27,5	30,2			
övriga omkostnader	4,1	6,2	6,0			
Säger	85,4	85,8	94,9	94,9	100	
Summa	651,2	646,3	764,5	812,5	853	
<i>Avskrivningar</i>						
Inventarier	7,3	7,8	8,2	8,0	9	
Anläggningar	374,9	394,6	415,7	426,9	499	
Summa	382,2	402,4	423,9	434,9	508	
<i>Finansiella intäkter</i>						
Utdelning på aktier i dotterbolag	0,8	0,8	0,9	} oförändrat		
Utdelning på aktier och andelar i utomstående företag	0,0	0,0	0,0			
Räntor från dotterbolag	6,4	10,6	13,1			
Övriga ränteintäkter	4,2	4,6	5,0			
Summa	11,4	16,0	19,0	19,0	28	
<i>Finansiella kostnader</i>						
Ränta på rörlig kredit	10,0	11,9	12,0	} oförändrat		
Övriga räntekostnader	0,9	0,8	0,7			
Summa	10,9	12,7	12,7	12,7	6	
<i>Realisationsvinster</i>	Summa	—	1,4	—	—	
<i>Extra-ordinära intäkter</i>	Summa	—	12,3	—	—	
<i>Bokslutsdispositioner</i>						
Pensionsutgifter utöver pensionskostnader	—	—2,4	—	—	—	
Förändring av lagerreserv	—	—4,0	—	—	—	
Summa	—	—6,4	—	—	—	
<i>Kommunalskatt</i>	Summa	21,0	23,1	25,0	27,0	34
<i>Nettoöverskott</i>	Summa	499,7	493,2	557,7	539,7	625
Kanalverk						
<i>Rörelseintäkter</i>						
Kanaltrafik	10,6	10,5	14,8	} oförändrat		
Övriga rörelseintäkter	0,4	0,5	0,4			
Summa	11,0	11,0	15,2			17
<i>Driftkostnader</i>						
Farleden med anläggningar	5,3	5,7	5,4	} oförändrat		
Lotsning	2,8	2,6	3,0			
Fastigheter och bostäder	0,1	0,2	0,1			
Gemensamma driftkostnader	0,8	0,8	0,9			
Säger	9,0	9,3	9,4			

	1972/73		1973/74		1974/75 Beräk- ning
	Driftstat	Utfall	Driftstat	Ny be- räkning	
Administrativa kostnader:					
central administration	0,1	0,1	0,1	}	
lokal administration	0,5	0,5	0,6		
pensionskostnader	1,4	1,5	1,6		
övriga omkostnader	0,1	0,1	0,1		
Säger	2,1	2,2	2,4		
Summa	11,1	11,5	11,8		12
<i>Avskrivningar</i>				}	oförändrat
Anläggningar	0,6	0,6	1,1		
Summa					
<i>Bokslutsdispositioner</i>	—	—	—		—
<i>Kommunalskatt</i>	0,0	0,0	0,0		0
<i>Nettoöverskott</i>	-0,7	-1,1	2,3		3

lig inflation och oljepriset 14 kr/Gcal för 1974/75. För oljepriset gäller dock samma förbehåll som lämnats för 1973/74.

Prognosen ger gentemot vad som angivits i anslagsskrivelsen ökade rörelseintäkter med 110 Mkr. och ökade driftkostnader med 86 Mkr. företrädesvis beroende på högre priser för bränsle och inköpt kraft. Vidare har gentemot anslagsskrivelsen de finansiella posterna nedräknats med 5 Mkr. och kommunalskatten uppräknats med 4 Mkr.

Den nya beräkningen resulterar således i en ökning av anlagsskrivelsens nettoöverskott 613 Mkr. med 15 Mkr. Redovisat nettoöverskott 628 Mkr. motsvarar en förräntning på 7 % på nu beräknat i medeltal disponerat statskapital.

Den allmänna beskrivning av verkets utveckling och framtid som begäres synes väl täckas av artikeln 'Ekonomisk framåtblick' på sid. 40 i vår årsredovisning för 1972/73."

Riksrevisionsverket ansluter sig till statens vattenfallsverks beräkning och beräknar således inkomsterna på titeln statens vattenfallverks fond till 530 000 000 kr. för 1973/74 och föreslår att titeln uppförs med 570 000 000 kr. för 1974/75.

Domänverket

De bokförda inkomsterna och utgifterna för domänverket samt överskotten för de senast förflutna fem kalenderåren jämte de i rikshuvudboken redovisade och de till statsverket inlevererade överskotten för motsvarande budgetår framgår av efterföljande uppställning, i vilken även medtagits de i riksstaten beräknade överskotten (milj. kr.).

Räken- skapsår	Driftin- komster	Drift- kost- nader	Över- skott	Budgetår	Över- skott	Inleve- rerat till stats- verket	Beräk- nat i riks- staten
1968	660,3	650,1	10,2	1968/69	11,8	10,2	5,0
1969	636,4	620,5	15,9	1969/70	20,1	12,0	6,0
1970	1740,9	1707,8	33,1	1970/71	34,8	34,2	23,0
1971	1832,3	1804,1	28,2	1971/72	26,6	22,7	23,0
1972	1792,2	1777,8	14,4	1972/73	21,8	21,8	23,0

¹ Skillnaden mellan här upptagna inkomster och utgifter och av domänverket redovisade belopp förklaras av att vid upprättandet av statens bokslut brutto-redovisning tillämpats.

Under budgetåret 1972/73 inlevererades 21,8 milj. kr. I riksstaten för innevarande budgetår har såsom inkomst av domänverket upptagits ett belopp av 23 milj. kr.

I skrivelse till riksrevisionsverket den 14 november 1973 har domänverket rörande beräkningen av ifrågavarande titel för budgetåren 1973/74 och 1974/75 anfört följande:

”Domänverkets budget fastställs av verkets styrelse. Under innevarande år har budget fastställts för perioden 1973 1/8 1974.

Utfallet av 1972 års verksamhet visar god överensstämmelse med budgeten för samma år.

Verksamheten under 1973 väntas nu ge ett avsevärt bättre resultat än vad den tidigare prognosen visat. Orsaken härtill är den kraftiga prisuppgången, framför allt på timmersidan.

Prisstoppet på sågade trävaror samt risken för en betydande prisre-
kyl på den internationella trävarumarknaden gör att utvecklingen för 1974 och 1975 är svårbedömd. Massavedsprisernas utveckling är också

Domänverkets driftstat (milj. kr.)

	1972		1973		1974 Beräk- ning	1975 Beräk- ning
	Drift- stat	Utfall	Drift- stat	Ny be- räkning		
Rörelseintäkter ¹	508,3	519,0	549,0	585,0	650,0	640,0
Rörelsekostnader ²	439,5	454,8	476,0	474,0	500,0	520,0
Rörelseresultat före av- skrivningar	68,8	64,2	73,0	111,0	150,0	120,0
Bokförda avskrivningar	44,3	39,5	47,5	47,0	50,0	50,0
Rörelseresultat	24,5	24,7	25,5	64,0	100,0	70,0
Finansiellt netto	0,5	0,1	-0,5	-1,0	0,0	0,0
Extraordinära poster	—	-1,0	—	—	—	—
Resultat före bokslutsdispo- sitioner	25,0	23,8	25,0	63,0	100,0	70,0
Övriga bokslutsdispositioner		1,1				
Kommunala skatter	12,0	10,5	10,0	18,0	25,0	20,0
Årets vinst	13,0	14,4	15,0	45,0	75,0	50,0
Inleverans		22,7		23,0	23,0	23,0
Överskott i procent av i me- deltal disponerat stats- kapital		2,4		7,5	12,5	8,4

Kommentar till domänverkets överskottsberäkningar

	Utfall 1972	Beräkningar av		
		1973	1974	1975
1. Rörelseintäkter				
Virke	471,2	535,0	596,0	584,0
Nyttjanderätter	41,7	42,0	43,0	44,0
Övr. verksamheter	6,1	8,0	11,0	12,0
	<i>519,0</i>	<i>585,0</i>	<i>650,0</i>	<i>640,0</i>
2. Rörelsekostnader				
Avverkningskostnader	295,2	315,0	338,0	352,0
Drift- o. underhåll av nyttjanderätter	11,6	12,0	12,0	13,0
Gemensamma förvaltnings o. andra kostnader	148,0	147,0	150,0	155,0
	<i>454,8</i>	<i>474,0</i>	<i>500,0</i>	<i>520,0</i>
Rörelseresultat före avskrivningar	64,2	111,0	150,0	120,0

osäker. Rörelseintäkterna under 1975 bedöms emellertid bli något lägre än 1974.

Rörelsekostnaderna torde trots fortsatta mekaniseringar och rationaliseringar att stiga med 20—25 milj. kr, årligen. I denna kostnadsprognos förutsätts att penningvärdeförsämringen kommer att fortgå i en ungefärlig takt av 6 procent.

Verksamheten beräknas kräva årliga investeringar av minst samma omfattning som under senare år, dvs. ca 50 milj. kr.

Antalet anställda var 1972 6 510 och väntas minska med ca 400 årligen under de närmaste följande åren.”

Riksrevisionsverket ansluter sig till domänverkets beräkning och beräknar således inkomsterna på titeln domänverkets fond till 23 000 000 kr. för 1973/74 och föreslår att titeln uppförs med 23 000 000 kr. för 1974/75.

II. Riksbanksfonden

Ifrågaravande inkomstitel är i gällande riksstat uppförd med 200 milj. kr. I en från riksbanken till riksrevisionsverket den 18 oktober 1973 avlåten skrivelse har förevarande inkomstitel beräknats till 200 milj. kr. för såväl 1973/74 som för 1974/75.

Riksrevisionsverket ansluter sig till riksbankens beräkning och beräknar således inkomsterna på titeln riksbanksfonden till 200 000 000 kr. för 1973/74 och föreslår att titeln uppförs med 200 000 000 kr. för 1974/75.

III. Statens allmänna fastighetsfond

Statens allmänna fastighetsfond omfattar sju delfonder, nämligen slottsbyggnadernas, kriminalvårdsstyrelsens, beskickningsfastigheternas, karolinska sjukhusets, akademiska sjukhusets, byggnadsstyrelsens och generaltullstyrelsens delfonder. Allmänna fastighetsfonden tillkommande ersättning för till statsmyndigheter upplåtna lokaler skall fr. o. m. 1 juli 1971 fastställas med ledning av de kalkylerade hyresvärdena för olika fastigheter, varefter överskottet beräknas såsom skillnaden mellan de på delfondens stat upptagna inkomsterna och utgifterna för delfonden.

I skrivelse den 22 november 1973 har riksrevisionsverket avgivit utlåtande över de av de särskilda förvaltningsmyndigheterna avgivna förslagen till stater för de olika delfonderna av allmänna fastighetsfonden samt därvid framlagt förslag till stat för fonden för 1974/75. I enlighet med detta förslag skulle överskotten på de särskilda delfonderna upptas till de i följande sammanställning angivna beloppen (tusental kr.).

	1973/74	1974/75
Slottsbyggnadernas delfond	1	1
Kriminalvårdsstyrelsens delfond	12 999	8 893
Beskickningsfastigheternas delfond	9 169	8 795
Karolinska sjukhusets delfond	37 083	40 359
Akademiska sjukhusets delfond	9 469	9 379
Byggnadsstyrelsens delfond	245 258	364 839
Generaltullstyrelsens delfond	260	239
Summa	314 239	432 505

Riksrevisionsverket beräknar inkomsterna på titeln statens allmänna fastighetsfond till 314 239 000 kr. för 1973/74 och föreslår att titeln uppförs med 432 505 000 kr. för 1974/75.

IV. Försvarets fastighetsfond

Fonden består av tre delfonder, nämligen kasernbyggnaders och befästningars delfonder samt försvarets forskningsanstalts delfond. Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 11 december 1970 skall fr. o. m. den 1 juli 1971 såsom överskott på vardera delfonden redovisas det belopp som erfordras för balans i staten.

Riksrevisionsverket beräknar inkomsterna på titeln försvarets fastighetsfond till 125 358 000 kr. för 1973/74 och föreslår att titeln uppförs med 129 417 000 kr. för 1974/75.

V. Statens utlåningsfonder

I särskilda skrivelser har nedanstående myndigheter uppskattat inkomsterna från de av dem förvaltade hithörande fonderna för 1973/74 och 1974/75 enligt följande (tusental kr.).

	1973/74	1974/75
Utrikesdepartementet	105	115
Styrelsen för internationell utveckling	35	45
Kammarkollegiet	67 305	63 275
Lantbruksstyrelsen	1 600	1 600
Bostadsstyrelsen	1 673 371	1 904 011
Riksbanken	11 018	10 811
Riksgäldskontoret	7	—
Summa	1 753 441	1 979 857

Bostadsstyrelsens här redovisade inkomster hänför sig huvudsakligen till lånefonden för bostadsbyggande. Inkomsterna av denna fond beräknas för 1973/74 till 1 655 milj. kr. och för 1974/75 till 1 880 milj. kr. Räntan på bostadslån är enligt kungörelsen den 3 december 1971 (nr 869) 7,25 % för 1973.

Riksrevisionsverket beräknar inkomsterna på titeln statens utlåningsfonder till 1 753 441 000 kr. för 1973/74 och föreslår att titeln uppförs med 1 979 857 000 kr. för 1974/75.

VI. Fonden för låneunderstöd

Enligt inhämtade upplysningar har kammarkollegiet, arbetsmarknadsstyrelsen, bostadsstyrelsen, riksbanken och riksgäldskontoret uppskattat avkastningen av resp. delfonder för 1973/74 och 1974/75 till följande belopp (tusental kr.).

	1973/74	1974/75
Kammarkollegiets delfond	14 000	16 000
Arbetsmarknadsstyrelsens delfond	47 000	54 000
Bostadsstyrelsens delfond	370	350
Riksbankens delfond	30	20
Riksgäldskontorets delfond	950	890
Summa	62 350	71 260

Riksrevisionsverket ansluter sig till myndigheternas beräkning och beräknar således inkomsterna på titeln fonden för låneunderstöd till 62 350 000 kr. för 1973/74 och föreslår att titeln uppförs med 71 260 000 kr. för 1974/75.

VII. Fonden för statens aktier

Utfallet för 1972/73 samt beräknade inkomster (utdelning) för 1973/74 och 1974/75 enligt aktiebolagens uppgifter framgår av nedanstående sammanställning (tusental kr.).

	Utfall	Aktiebolagens beräkning	
	1972/73	1973/74	1974/75
AB Acrotransport	3 819	3 819	3 819
AB Apoteksbolaget	1 500	1 500	1 500
AB Företagskredit	120	--	--
AB Gullhögens Bruk	440	440	440
AB Industrikredit	560	560	560
AB Svensk Bilprovning	29	29	29
AB Svensk Exportkredit	2 000	3 000	4 000
AB Tipstjänst	2	2	2
Lantbruksnäringarnas Primärkredit AB	150	150	150
Lantbruksnäringarnas Sekundärkredit AB	150	150	150
Statsföretag AB	1 998 ¹	20 000	40 000
Statskonsult AB	--	36	36
Svenska Penninglotteriet AB	4	4	4
Sveriges Investeringsbank AB	5 000	35 000	35 000
Sveriges Kreditbank AB ²	12 664	12 700	25 400
Systembolaget AB	25	25	25
Totalt	28 460	77 415	111 115

¹ Ränta på revers.

² Fr. o. m. 1974/75 Post- och kreditbanken.

Sveriges Kreditbank beräknar under våren 1974 inleverera till staten 12,7 milj. kr. som utdelning för räkenskapsåret 1973, dvs. samma belopp som föregående år. Den 1 juli 1974 slås Postbanken och Sveriges Kreditbank samman till Post- och Kreditbanken (PK-banken). Den nya bankens aktiekapital blir dubbelt så stort som Kreditbankens nuvarande. Under förutsättning att den relativa utdelningsnivån hålls oförändrad, blir utdelningen från den nya banken 25,4 milj. kr. våren 1975.

Statsföretag AB beräknar att den totala utdelningen blir 40 milj. kr. under 1973/74 och 60 milj. kr. under 1974/75. För investeringar och förlusttäckning under åren 1973—1975 kommer sammanlagt 60 milj. kr. av Statsföretags utdelning att överföras till Svenska Industrietabliringsaktiebolaget (prop. 1973: 170). Inleveransen till staten blir således 20 milj. kr. under 1973/74 och 40 milj. kr. under 1974/75.

Riksrevisionsverket ansluter sig till aktiebolagens beräkning och beräknar således inkomsterna på titeln fonden för statens aktier till 77 415 000 kr. för 1973/74 och föreslår att titeln uppförs med 111 115 000 kr. för 1974/75.

VIII. Fonden för beredskapslagring

Fonden består av två delfonder nämligen statens jordbruksnämnds delfond som förvaltas av statens jordbruksnämnd samt överstyrelsens för ekonomiskt försvar delfond som förvaltas av överstyrelsen för ekonomiskt försvar. Såsom inkomst på vardera delfonden skall bokföras ett belopp motsvarande statens normalränta på kapitalbehållningen på resp. delfond vid budgetårets ingång.

I skrivelse till riksrevisionsverket den 15 oktober 1973 har statens jordbruksnämnd beräknat inkomsterna från delfonden till 18,9 milj. kr. för 1973/74 och till 20,3 milj. kr. för 1974/75.

I skrivelse till riksrevisionsverket den 16 oktober 1973 har överstyrelsen för ekonomiskt försvar beräknat inkomsterna från delfonden till 60,3 milj. kr. för 1973/74 och till 66,9 milj. kr. för 1974/75.

Riksrevisionsverket ansluter sig till myndigheternas beräkning och beräknar således inkomsterna på titeln fonden för beredskapslagring till 79 170 000 kr. för 1973/74 och föreslår att titeln uppförs med 87 200 000 kr. för 1974/75.

IX. Statens pensionsfonder

I särskilda skrivelser har nedanstående myndigheter uppskattat inkomsterna från de av dem förvaltade hithörande fonderna för 1973/74 och 1974/75 enligt följande (tusental kr.):

	1973/74	1974/75
Riksförsäkringsverket	70 000	71 000
Kammarkollegiet	9 100	9 225
Statens personalpensionsverk	15 100	15 300
Riksgäldskontoret	45	45
Summa	94 245	95 570

Riksrevisionsverket ansluter sig till myndigheternas beräkning och beräknar således inkomsterna på titeln staten pensionsfonder till 94 245 000 kr. för 1973/74 och föreslår att titeln uppförs med 95 570 000 kr. för 1974/75.

X. Diverse kapitalfonder

Fonden för kreditgivning till utlandet. I skrivelse till riksrevisionsverket den 15 oktober 1973 har riksgäldskontoret beräknat avkastningen av denna fond till 3,060 milj. kr. för 1973/74 och till 2,715 milj. kr. för 1974/75.

Riksrevisionsverket ansluter sig till riksgäldskontorets beräkning och beräknar således inkomsterna på titeln fonden för kreditgivning till utlandet till 3 060 000 kr. för 1973/74 och föreslår att titeln uppförs med 2 715 000 kr. för 1974/75.

Övriga diverse kapitalfonder. I skrivelser från riksgäldskontoret, statens vägverk, sjöfartsverket, statskontoret, lantbruksstyrelsen och överstyrelsen för ekonomiskt försvar har lämnats de uppgifter beträffande

avkastningen av övriga diverse kapitalfonder, som framgår av följande sammanställning (tusental kr.).

	1973/74	1974/75
Fonden för förlag till statsverket (riksgäldskontoret)	5 500	5 500
Statens vägverks förrådsfond (statens vägverk)	17 370	17 510
Fonden för Södertälje kanalverk (sjöfartsverket)	116	773
Sjöfartsverkets fond (sjöfartsverket)	18 025	25 084
Statens datamaskinfond (statskontoret)	7 500	13 600
Jordfonden (lantbruksstyrelsen)	4 000	4 000
Förrådsfonden för ekonomisk försvarsberedskap (överstyrelsen för ekonomiskt försvar)	224	—
Summa	52 735	66 467

Riksrevisionsverket ansluter sig till myndigheternas beräkning och beräknar således inkomsterna på titeln övriga diverse kapitalfonder till 52 735 000 kr. för 1973/74 och föreslår att titeln uppförs med 66 467 000 kr. för 1974/75.

KAPITALBUDGETENS INKOMSTER

För finansiering av viss del av investeringarna på kapitalbudgeten används dels medel som blir tillgängliga genom årliga avskrivningar inom kapitalfonderna (avskrivningsmedel inom fonden) dels ock övriga inom

Avskrivningsmedel inom fonden (1 000 kr.)

Fond	1972/73 Utfall	1973/74	1973/74	1974/75
		Riksstat	Enligt riksrevisionsverkets beräkning	
I. Statens affärsverksfonder				
A. Postverkets fond	16 685	18 400	18 400	19 700
B. Televerkets »	823 092	867 800	867 800	828 700
C. Statens järnvägars »	194 943	266 000	265 100	275 000
D. Luftfartsverkets »	19 664	21 200	18 700	20 400
E. Fabriksverkens »	20 095	19 000	20 800	21 300
F. Statens vattenfallsverks »	395 212	415 000	428 000	500 000
Summa	1 469 691	1 607 400	1 618 800	1 665 100
II. Statens allmänna fastighetsfond				
Kriminalvårdsstyrelsens delfond	2 891		2 996	3 116
Beskickningsfastigheternas »	425		935	973
Karolinska sjukhusets »	2 587		2 680	2 857
Akademiska sjukhusets »	2 840		4 551	4 668
Byggnadsstyrelsens »	43 468		32 066	38 516
Generaltullstyrelsens »	70		67	71
Summa	52 281	52 908	43 295	50 201
III. Försvarets fastighetsfond				
Kasernbyggnaders och befästningars delfonder	25 464		26 769	28 408
Försvarets forskningsanstalts delfond	982		991	1 032
Summa	26 446	27 991	27 760	29 440
IX. Diverse kapitalfonder				
Statens vägverks förrådsfond	60 753	58 000	61 100	58 800
Sjöfartsverkets fond	16 586	18 713	18 497	22 608
Statens datamaskinfond	24 693	40 000	34 000	51 600
Förrådsfonden för ekonomisk försvarsberedskap	1 062	1 062	1 062	1 062
Summa	103 094	117 775	114 659	134 070
Totalt	1 651 510	1 806 074	1 804 514	1 878 811

Övriga kapitalmedel (1 000 kr.)

Fond	1972/73 Utfall	1973/74	1973/74	1974/75
		Riksstat	Enligt riksrevisions- verkets beräkning	
I. Statens affärsverksfonder				
A. Postverkets fond	478	1	1	1
B. Televerkets »	16 689	1 000	1 000	1 000
C. Statens järnvägars »	16 981	8 000	8 000	8 000
D. Luftfartsverkets »	3 556	6 500	1	1
E. Fabriksverkens »	10	500	—	—
F. Statens vattenfallsverks »	8 107	10 000	10 000	10 000
Summa	45 821	26 001	19 002	19 002
II. Statens allmänna fastighetsfond				
Slottsbyggnadernas delfond	290	—	—	—
Kriminalvårdsstyrelsens »	2	—	1	1
Beskickningsfastigheternas »	—	—	—	8 000
Akademiska sjukhusets »	—	—	—	—
Byggnadsstyrelsens »	29 460	—	3 000	2 000
Generaltullstyrelsens »	199	—	3	—
Summa	29 951	3 000	3 004	10 001
III. Försvarets fastighetsfond				
Kasernbyggnaders och befästningars delfonder	20 853	—	17 000	17 000
Summa	20 853	17 000	17 000	17 000
V. Fonden för låneunderstöd				
Kammarkollegiets delfond	17 721	—	18 000	19 000
Arbetsmarknadsstyrelsens »	34 959	—	42 000	49 000
Bostadsstyrelsens »	678	—	500	400
Riksbankens »	167	—	90	60
Riksgäldskontorets »	2 527	—	2 600	2 700
Summa	56 053	67 215	63 190	71 160
VII. Fonden för förlag till statsverket	45 505	40 000	40 000	55 000
IX. Diverse kapitalfonder				
Statens vägverks förrådsfond	5 388	600	600	700
Sjöfartsverkets fond	99	50	50	50
Statens datamaskinfond	256	—	—	—
Summa	5 743	650	650	750
Totalt	203 924	153 866	142 846	172 913

fonderna för reinvestering disponibla medel (övriga kapitalmedel och övrig kapitalåterbetalning). Dessa medel redovisas på totalbudgetens inkomstsida i riksstaten under rubriken C: Beräknad övrig finansiering.

Riksrevisionsverket har i skrivelser från myndigheterna inhämtat uppgifter om avskrivningsmedel, övriga kapitalmedel och övrig kapitalåterbetalning under 1973/74 och 1974/75.

Övrig kapitalåterbetalning (1 000 kr.)

Fond	1972/73 Utfall	1973/74	1973/74	1974/75
		Riksstat	Enligt riksrevisionsverkets beräkning	
Statens utlåningsfonder	21 902		17 066	14 964
Fonden för kreditgivning till utlandet	11 081		11 415	11 760
Summa	32 983	29 632	28 481	26 724

¹ Redovisas i budgetredovisningen som inkomst på investeringsanslag.

Dessa uppgifter har sammanställts i tabläerna ovan där även utfallet för 1972/73 och de i riksstaten för 1973/74 upptagna beloppen har intagits.

Riksrevisionsverket beräknar kapitalbudgetens inkomster för 1973/74 till 1 975 841 000 kr. och föreslår att inkomsterna för 1974/75 uppförs med 2 078 448 000 kr.

Sammanfattning

Riksrevisionsverkets förslag till beräkning av drift- och kapitalbudgetens inkomster under budgetåret 1974/75 och den nu företagna uppskattningen av inkomsterna under innevarande budgetår har utförts under antagande av en uppgång av 8,1 % för den totala lönesumman under 1973 och av 9 % under 1974. För de första månaderna under 1975 har schablonmässigt räknats med en uppgång av 7 %. Bolagens taxerade inkomster har förutsatts komma att öka med 10 % mellan 1972 och 1973. De två följande åren räknas med en ökning med respektive 25 och 10 %.

I förslaget till beräkning har inte beaktats konsekvenserna för vissa inkomsttitlar av den pågående oljekrisen. Riksrevisionsverket hänvisar till vad som sägs i inledningen angående oljekonsumtionen.

Slutresultatet av riksrevisionsverkets beräkning av statsinkomsterna under innevarande och nästkommande budgetår framgår av de såsom bilaga B resp. bilaga C fogade specifikationerna samt av den samman-

Totalbudgetens inkomster (milj. kr.)

	1972/73 Utfall	1973/74		1974/75 Beräk- ning	Föränd- ring från 1972/73 till ny ber. 1973/74	Föränd- ring från ny ber. 1973/74 till 1974/75
		Riks- stat	Ny be- räkning			
<i>Driftbudgetens inkomster</i>						
Skatt på inkomst och för- mogenhet samt socialförsäkringsavgifter m. m.	18 266	21 300	22 600	28 100	+ 4 334	+ 5 500
Övriga skatter på inkomst, förmogenhet och rörelse samt socialförsäkringsav- gifter	787	796	845	891	+ 58	+ 46
Automobilskattemedel	3 450	3 692	3 603	3 668	+ 153	+ 65
Fordonsskatt	1 357	140	209	—	- 1 148	- 209
Bensin- och brännoljeskatt	2 093	2 052	1 970	1 901	- 123	- 69
Vägtrafikskatt	—	1 500	1 424	1 768	+ 1 424	+ 344
Allmän arbetsgivaravgift	3 086	4 715	4 600	5 190	+ 1 514	+ 590
Tullar och acciser	21 775	23 415	23 428	25 541	+ 1 653	+ 2 113
Tullmedel	979	880	905	995	- 74	+ 90
Mervärdesskatt	13 096	14 150	14 050	15 550	+ 954	+ 1 500
Särskilda varuskatter	343	436	412	426	+ 69	+ 14
Omsättningsskatt på motorfordon	531	610	626	651	+ 95	+ 25
Tobaksskatt	1 692	1 817	1 832	1 847	+ 140	+ 15
Skatt på sprit	2 178	2 200	2 350	2 425	+ 172	+ 75
Skatt på vin	341	390	400	440	+ 59	+ 40
Skatt på malt- och läskedrycker	631	649	674	665	+ 43	- 9
Energiskatt	1 067	1 255	1 200	2 024	+ 133	+ 824
Särskild skatt på motor- bränslen	776	770	690	1	- 86	- 689
Oljelagringsavgift	—	—	—	115	—	+ 115
Särskild vägtrafikskatt	—	25	69	166	+ 69	+ 97
Skatt annonser och reklam	48	92	79	85	+ 31	+ 6
Skatt på spel	—	50	60	65	+ 60	+ 5
Övriga	92	91	81	86	- 11	+ 5

	1972/73	1973/74		1974/75	Förändring från 1972/73 till ny ber. 1973/74	Förändring från ny ber. 1973/74 till 1974/75
	Utfall	Riksstat	Ny beräkning	Beräkning		
Uppbörd i statens verksamhet	1 288	1 266	1 247	1 216	— 41	— 31
Bidrag till kostnader för polis-, domstols- och uppborrdsväsendet m.m.	75	76	76	75	+ 1	— 1
Pensionsmedel m.m.	316	239	234	190	— 82	— 44
Övriga	897	952	937	951	+ 40	+ 14
Diverse inkomster	745	722	766	773	+ 21	+ 7
Totalisatormedel	90	90	85	90	— 5	+ 5
Tipsmedel	285	287	317	317	+ 32	—
Lotterimedel	195	189	186	186	— 9	—
Övriga	175	156	178	180	+ 3	+ 2
Statens affärsverksfonder	814	821	977	847	+ 163	— 130
Televerket	193	158	269	170	+ 76	— 99
Statens järnvägar	—	15	50	25	+ 50	— 25
Statens vattenfallsverk	480	530	530	570	+ 50	+ 40
Övriga	140	118	128	82	— 12	— 46
Riksbanksfonden	200	200	200	200	—	—
Statens allmänna fastighetsfond	286	314	314	433	+ 28	+ 119
Försvarets fastighetsfond	109	125	125	129	+ 16	+ 4
Statens utlåningsfonder	1 544	1 746	1 753	1 980	+ 209	+ 227
Lånefonden för bostadsbyggnad	1 450	1 660	1 655	1 880	+ 205	+ 225
Övriga	94	86	99	100	+ 5	+ 1
Fonden för låneunderstöd	53	75	62	71	+ 9	+ 9
Fonden för statens aktier	28	26	77	111	+ 49	+ 34
Fonden för beredskapslagring	71	79	79	87	+ 8	+ 8
Statens pensionsfonder	91	93	94	96	+ 3	+ 2
Diverse kapitalfonder	52	62	56	69	+ 4	+ 13
<i>Säger för driftbudgeten</i>	<i>52 647</i>	<i>59 448</i>	<i>60 829</i>	<i>69 402</i>	<i>+ 8 182</i>	<i>+ 8 573</i>
<i>Kapitalbudgetens inkomster</i>						
Avskrivningsmedel och övriga kapitalmedel inom fonderna	1 855	1 960	1 947	2 052	+ 92	+ 105
Statens affärsverksfonder	1 516	1 633	1 638	1 684	+ 122	+ 46
Övriga kapitalfonder	340	327	309	368	— 31	+ 59
Övrig kapitalåterbetalning	11	29	28	27	+ 17	— 1
<i>Säger för kapitalbudgeten</i>	<i>1 867</i>	<i>1 989</i>	<i>1 975</i>	<i>2 078</i>	<i>+ 108</i>	<i>+ 103</i>
Totalbudgetens inkomster	54 513	61 437	62 806	71 480	+ 8 293	+ 8 674

fattade tabellen nedan, i vilken även de redovisade inkomsterna under budgetåret 1972/73 och riksstatssiffrorna för budgetåret 1973/74 medtagits för jämförelse.

Enligt nu föreliggande beräkningar skulle *inkomsterna på driftbudgeten* under budgetåret 1973/74 komma att uppgå till 60 829 milj. kr., vilket är 1 381 milj. kr. mer än i riksstaten upptaget belopp. För bud-

getåret 1974/75 skulle inkomsterna komma att uppgå till 69 402 milj. kr., vilket skulle innebära en uppgång med 8 573 milj. kr. i jämförelse med de nu beräknade inkomsterna för budgetåret 1973/74.

De totala *inkomsterna på kapitalbudgeten* beräknas uppgå till sammanlagt 1 975 milj. kr. under budgetåret 1973/74 mot 1 989 milj. kr. i riksstaten. För budgetåret 1974/75 skulle inkomsterna uppgå till 2 078 milj. kr., vilket innebär en uppgång med 103 milj. kr. i jämförelse med de nu beräknade inkomsterna för budgetåret 1973/74.

Totalbudgetens inkomster beräknas för budgetåret 1973/74 till 62 806 milj. kr. mot i riksstaten upptagna 61 437 milj. kr. och för budgetåret 1974/75 till 71 480 milj. kr.

Vid handläggningen av detta ärende har närvarit avdelningschefen Sanell, byrådirektören Nilsson samt förste revisorerna Apelblat, Eklöf och Hansson varjämte revisionsdirektören Cederblad varit föredragande.

Stockholm den 17 december 1973.

Underdånigst

LARS LINDMARK

CARL OLOF CEDERBLAD

BILAGOR

Inkomster på driftbudgeten budgetåren 1968/69—1972/73

Tusental kronor

	1968/69	1969/70	1970/71	1971/72	1972/73
Skatter, avgifter, m. m.					
<i>Skatter:</i>					
Skatt på inkomst, förmögenhet och rörelse:					
Skatt på inkomst och förmögenhet m. m.	14 078 294	17 047 625	18 441 021	19 772 222	18 265 807
Kupongskatt	16 225	21 400	20 540	17 296	29 017
Utskiftningsskatt och ersättnings-skatt	1 943	1 262	1 486	2 091	829
Skogsvårdsavgifter	10 615	9 677	9 609	11 206	11 145
Bevillningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter	2 074	1 973	2 370	2 396	2 232
Arvsskatt och gåvoskatt	222 014	236 565	235 093	262 080	269 489
Lotterivinstskatt	94 896	97 472	107 733	126 513	137 187
Stämpelskatt och stämpelavgift	226 531	255 101	252 120	326 005	336 805
Säger för skatt på inkomst, förmögenhet och rörelse	14 652 593	17 671 075	19 069 974	20 519 810	19 052 513
Automobilskattemedel:					
Fordonsskatt	962 833	1 129 572	1 231 971	1 278 431	1 356 778
Bensin- och brännoljeskatt	1 799 625	1 914 305	1 990 548	2 050 491	2 093 491
Säger för automobilskattemedel	2 762 458	3 043 877	3 222 520	3 328 921	3 450 269
Allmän arbetsgivaravgift	287 336	698 058	1 202 428	1 944 143	3 086 464
Tullar och acciser:					
Tullmedel	952 799	1 045 960	1 036 397	955 615	979 483
Allmän varuskatt	4 962 962	—	—	—	—
Mervärdesskatt	1 991 212	6 741 077	9 088 346	11 625 767	13 095 953
Särskilda varuskatter	393 965	393 115	388 866	373 490	342 685
Omsättningsskatt på motorfordon	424 883	469 154	406 978	465 071	531 217
Tobaksskatt	1 522 677	1 606 727	1 650 947	1 638 248	1 692 390
Rusdrycksförsäljningsmedel av parti-handelsbolag	25 386	36 164	40 123	40 570	41 248
Rusdrycksförsäljningsmedel av detaljhandelsbolag	52 802	53 097	52 634	50 397	50 702
Skatt på sprit	1 837 353	1 900 243	1 971 784	2 100 010	2 178 240
Skatt på vin	211 200	225 158	256 739	297 733	340 570
Skatt på malt- och läskedrycker	402 683	474 785	580 181	607 786	631 091
Energiskatt	905 048	971 028	1 011 288	1 073 071	1 066 534
Särskild skatt på motorbränslen	225 134	238 984	422 481	744 336	776 480
Skatt på annonser och reklam m. m.	—	—	—	38 235	48 375
Investeringsavgift	853	—	4 494	2 008	—
Säger för tullar och acciser	13 908 957	14 155 492	16 911 259	20 012 337	21 774 968
Säger för skatter	31 611 344	35 568 502	40 406 181	45 805 211	47 364 213
Uppbörd i statens verksamhet:					
Expeditionsavgifter	73 206	69 703	69 908	68 972	108 283
Bidrag till kostnader för polis-, domstols- och uppborðsväsendet m. m.	141 800	99 739	84 135	83 438	74 546
Vattendomstolsavgifter	668	600	891	2 505	330
Inkomster vid kriminalvården	10 096	—13 411	7 787	4 634	15 586

¹ Därav skatt på spel 8 984 tkr.

	1968/69	1969/70	1970/71	1971/72	1972/73
Inkomster vid flygtekniska försöksanstalten	9 677	11 310	13 202	15 872	—
Bidrag till riks försäkringsverket och försäkringsrådet	7 133	9 536	8 451	11 271	13 895
Personalsjukpenningar m. m.	89 323	—	—	—	—
Inkomster vid statens bakteriologiska laboratorium	18 408	20 445	—	—	—
Inkomster vid statens farmaceutiska laboratorium	2 324	2 205	6 170	—	—
Inkomster vid den statliga läkemedelskontrollen	—	—	—	7 815	9 192
Inkomster vid statens rättskemiska laboratorium	1 215	1 205	1 296	1 245	1 589
Inkomster vid karolinska sjukhuset	129 858	135 560	146 294	185 068	208 050
Inkomster vid Vipeholms sjukhus m. m.	523	193	—	—	—
Inkomster vid statens vårdanstalter för alkoholmissbrukare	377	436	519	470	589
Inkomster under anslaget kostnader för viss utbildning av handikappade	—	—	—	78	2 737
Inkomster vid arbetarskyddsstyrelsen	—	—	—	—	1 826
Inkomster av arbetsgivaravgifter till arbetarskyddsstyrelsens och yrkesinspektionens verksamhet	—	—	—	—	16 028
Inkomster vid arbetsmedicinska institutet	314	237	567	779	—
Inkomster till arbetarskyddsverkets och arbetsmedicinska institutets verksamhet	—	—	—	7 365	—
Inkomster vid statens vägverk (väg- och vattenbyggnadsverket)	1 937	1 697	1 875	1 183	2 487
Inkomster vid statens trafiksäkerhetsverk	15 300	18 322	18 669	18 536	20 797
Körkortsavgifter	—	—	—	—	5 044
Avgifter för registrering av motorfordon	16 570	16 917	16 697	29 377	47 867
Försäljning av sjökort m. m.	1 796	1 835	2 043	2 157	2 291
Fyravgifter (fyr- och båkmedel)	40 485	44 115	48 456	65 217	79 988
Lotsavgifter (lotspenningar)	29 563	30 340	28 452	21 119	25 552
Skeppsmättningsavgifter	1 376	1 553	1 427	1 990	1 560
Fartygsinspektionsavgifter m. m.	—	—	—	2 497	3 399
Inkomster vid Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut	13 214	15 268	16 117	18 543	17 672
Inkomster vid statens geotekniska institut	2 810	2 772	2 948	3 404	4 145
Pensionsmedel m. m.	—	179 153	237 627	251 372	316 449
Inkomst av myntning m. m.	19 454	42 366	29 455	105 737	76 900
Kontrollstämpelmedel	1 475	1 278	1 206	1 121	—
Bidrag till statens bränslekontrollerande verksamhet	173	148	— 31	—	—
Bidrag till bankinspektionen	3 290	3 775	4 356	4 630	4 859
Bidrag för revision av sparbankerna	787	884	882	895	934
Bidrag till försäkringsinspektionen	2 274	2 390	2 335	2 836	3 093
Avgifter för granskning av biografilm	245	234	217	205	203
Inkomster vid riksantikvarieämbetet	1 507	3 150	2 964	5 911	3 144
Avgifter för särskild prövning och fyllnadsprövning inom skolväsendet	—	—	—	—	473
Inkomster vid odontologiska fakulteterna (tandläkarhögskolorna)	1 652	—	—	—	—
Inkomster vid statens maskinprovningar	448	698	600	626	701
Inkomster vid lantbruksnämnderna	2 835	2 767	2 972	3 594	3 697
Inkomster vid statens hingstdepå och stuteri	753	867	910	974	1 172
Inkomster vid statens jordbruksnämnd	641	554	696	889	1 041

	1968/69	1969/70	1970/71	1971/72	1972/73
Inkomster vid statens centrala frökontrollanstalt	4 749	5 233	5 034	5 962	5 613
Avgifter för växtskyddsinspektion m. m.	1 363	1 748	1 627	1 907	2 000
Inkomster vid statens lantbrukskemiska laboratorium (kontrollanstalt)	786	937	1 341	1 341	1 501
Avgifter vid köttbesiktning	7 352	7 492	7 118	7 173	6 947
Inkomster vid statens livsmedelsverk	—	—	—	658	1 169
Inkomster vid statens institut för folkhälsan	1 150	1 215	1 435	777	—
Inkomster vid statens veterinärmedicinska anstalt	3 618	3 817	3 492	4 067	4 841
Inkomster vid veterinärhögskolan	1 148	1 180	1 346	1 558	2 029
Avgifter för statskontroll av krigsmaterieltillverkningen	80	167	131	138	156
Inkomster av statens gruvegendom	9 844	17 886	12 640	29 415	29 401
Inkomster vid statens institut för konsumentfrågor	1 356	1 402	1 305	1 409	10
Inkomster vid patent- och registreringsväsendet	35 177	40 826	37 716	37 798	44 119
Avgifter för registrering i föreningsm. fl. register	1 153	1 078	1 102	2 017	3 289
Exekutionsavgifter	6 395	12 518	15 440	17 718	14 769
Restavgifter	39 159	39 727	46 365	53 372	53 460
Inkomster vid statens planverk (inkomster vid länsarkitektorganisationen)	935	895	1 308	796	503
Inkomster vid lantmäteriväsendet	47 500	48 257	—	—	—
Inkomster vid rikets allmänna kartverk	6 146	7 396	—	—	—
Inkomster vid Sveriges geologiska undersökning	663	638	521	515	785
Inkomst av justering och ädclmetallkontroll	—	—	—	—	5 781
Inkomster vid statens provningsanstalt	7 770	8 594	—	—	—
Inkomster vid statens skeppsprovningsanstalt	3 461	4 368	—	—	—
Tillsyn av atomenergianläggningar m. m.	—	—	138	1 036	1 152
Ersättning för vissa komplementkostnader vid vissa myndigheter m. m.	—	—	6 303	7 339	34 593
<i>Säger för upphörd i statens verksamhet</i>	<i>823 309</i>	<i>914 214</i>	<i>904 455</i>	<i>1 107 317</i>	<i>1 288 238</i>
<i>Diverse inkomster:</i>					
Bötesmedel	80 988	80 699	80 168	82 765	93 528
Totalisatormedel	103 356	102 226	100 588	102 490	89 738
Tipsmedel	138 538	152 473	204 834	265 324	285 473
Lotterimedel	156 546	148 139	167 459	181 135	195 310
Övriga diverse inkomster	55 917	148 675	76 749	55 454	81 221
<i>Säger för diverse inkomster</i>	<i>535 345</i>	<i>632 211</i>	<i>629 799</i>	<i>687 169</i>	<i>745 270</i>
<i>Säger för skatter, avgifter, m. m.</i>	<i>32 969 998</i>	<i>37 114 928</i>	<i>41 940 434</i>	<i>47 599 696</i>	<i>49 397 722</i>
Inkomster av statens kapitalfonder					
<i>Statens affärsverksfonder:</i>					
Postverket	10 000	12 912	5 780	12 719	95 003
Televerket	167 200	150 029	156 802	230 017	193 000
Statens järnvägar	124	40 668	17 458	—	—
Lufffartsverket	14 739	15 050	15 000	13 678	22 969
Förenade fabriksverken	10 800	16 172	684	561	550
Statens vattenfallsverk	349 742	277 922	343 495	400 240	480 401
Domänverket	10 184	12 000	34 166	22 725	21 843

	1968/69	1969/70	1970/71	1971/72	1972/73
<i>Säger för statens affärsverksfonder</i>	562 789	524 753	573 385	679 940	813 766
<i>Riksbanksfonden</i>	200 000	200 000	200 000	200 000	200 000
<i>Statens allmänna fastighetsfond</i>	52 559	72 630	125 634	117 545	286 384
<i>Försvarets fastighetsfond</i>	79 007	82 691	94 417	93 488	109 481
<i>Statens utlåningsfonder:</i>					
Utrikesförvaltningens lånefond	57	71	83	83	100
Biståndsförvaltningens lånefond	20	21	22	30	33
Statens bosättningslånefond	6 917	7 244	8 313	9 021	9 130
Vattenkraftslånefonden	272	338	291	285	329
Luftfartslånefonden	3 764	3 621	3 617	3 331	3 157
Statens lånefond för den mindre skeppsfarten	2 053	1 912	2 239	1 857	2 447
Statens lånefond för universitetsstudier	1 435	1 218	1 011	829	665
Allmänna studielånefonden	4 746	9 196	14 545	9 086	39 825
Lånefonden för inventarier i studentbostäder	1 076	1 334	1 705	—	—
Lånefonden för studentkärlokaler	23	33	114	60	190
Jordbrukets lagerhusfond	239	199	156	111	72
Jordbrukets maskinlånefond	1 348	1 116	733	557	299
Statens sekundärlånefond för jordbrukare	32	26	22	18	14
Fonden för supplementär jordbrukskredit	5	4	4	5	4
Kraftledningslånefonden	155	141	116	102	89
Egnahemslånefonden	2 380	2 327	1 614	1 468	1 191
Statens avdikningslånefond	1 869	1 764	1 679	1 751	1 659
Fiskerilånefonden	818	962	1 506	2 272	1 344
Lånefonden till främjande av beredning och avsättning av fisk m. m.	90	82	75	74	72
Skogsväglånefonden	42	47	37	52	53
Lånefonden för insamling av skogsfrö	72	66	82	—	—
Statens hantverks- och industrilånefond	11 802	15 700	19 926	19 640	17 880
Statens sekundärlånefond för rederinärningen	50	39	28	8	—
Lånefonden för bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer	1 880	1 649	1 549	1 251	1 084
Lånefonden för främjande av bostadsbyggande på landsbygden	28	13	5	2	1
Lånefonden för bostadsbyggande	722 751	645 688	1 102 044	1 274 878	1 450 387
Lånefonden för inventarier i vissa specialbostäder	—	—	—	2 036	2 308
Lånefonden för maskinanskaffning inom byggnadsindustrin	1 084	1 152	1 513	2 079	1 441
Lånefonden för kommunala markförvärv	—	1 387	2 443	5 892	8 074
Lånefonden för allmänna samlingslokaler	1 961	2 033	2 097	2 328	2 347
Övriga utlåningsfonder	12	19	22	144	140
<i>Säger för statens utlåningsfonder</i>	766 981	699 400	1 167 591	1 339 248	1 544 334
<i>Fonden för låneunderstöd</i>	23 954	33 136	46 736	43 038	52 607
<i>Fonden för statens aktier</i>	52 356	19 371	18 291	19 787	28 460
<i>Fonden för beredskapslagring</i>	—	—	66 558	65 485	70 589

	1968/69	1969/70	1970/71	1971/72	1972/73
<i>Statens pensionsfonder:</i>					
Folkpensioneringsfonden	62 681	68 276	68 326	68 223	67 166
Civila tjänstepensionsfonden	1 929	2 029	2 150	2 173	2 026
Militära tjänstepensionsfonden	205	233	240	223	252
Allmänna familjepensionsfonden	6 159	6 123	6 569	6 668	6 689
Statens pensionsanstälts pensionsfond	13 343	13 571	14 609	14 654	15 046
Pensionsfonden för vissa riksdagens verk	40	41	43	44	45
<i>Säger för statens pensionsfonder</i>	<i>84 356</i>	<i>90 272</i>	<i>91 937</i>	<i>91 986</i>	<i>91 224</i>
<i>Diverse kapitalfonder</i>	<i>44 099</i>	<i>49 933</i>	<i>52 784</i>	<i>52 849</i>	<i>52 171</i>
Säger för inkomster av statens kapitalfonder	1 866 103	1 772 187	2 437 332	2 703 367	3 249 016
Summa	34 836 101	38 887 114	44 377 767	50 303 063	52 646 738

Bilaga B

**Beräkning rörande utfallet av driftbudgetens inkomstsida
för budgetåret 1973/74**

	I riks- staten beräknat belopp Tusental kr.	Beräknat utfall Tusental kr.
A. Skatter, avgifter, m. m.		
I. Skatter:		
1. Skatt på inkomst, förmögenhet och rörelse samt socialförsäkringsavgifter:		
a) Skatt på inkomst och förmögenhet samt socialförsäkringsavgifter m. m., <i>bevillning</i>	21 300 000	22 600 000
b) Kupongskatt, <i>bevillning</i>	20 000	23 000
c) Utskiftningsskatt och ersättningskatt, <i>bevillning</i>	2 000	1 000
d) Skogsvårdsavgifter, <i>bevillning</i>	11 700	11 700
e) Bevillningsavgifter för särskilda förmå- ner och rättigheter, <i>bevillning</i>	3 000	3 000
f) Arvsskatt och gåvoskatt, <i>bevillning</i>	280 000	280 000
g) Lotterivinstskatt, <i>bevillning</i>	135 000	140 000
h) Stämpelskatt och stämpelavgift, <i>bevill- ning</i>	344 000	386 500
2. Automobilskattemedel:		
a) Fordonsskatt, <i>bevillning</i>	140 000	209 000
b) Bensin- och brännoljeskatt, <i>bevillning</i>	2 052 000	1 970 000
c) Vägtrafikskatt, <i>bevillning</i>	1 500 000	1 424 100
3. Allmän arbetsgivaravgift, <i>bevillning</i>	4 715 000	4 600 000
4. Tullar och acciser:		
a) Tullmedel, <i>bevillning</i>	880 000	905 000
b) Mervärdesskatt, <i>bevillning</i>	14 150 000	14 050 000
c) Särskilda varuskatter, <i>bevillning</i>	436 000	412 000
d) Omsättningsskatt på motorfordon, <i>bevillning</i>	610 000	626 000
e) Tobaksskatt, <i>bevillning</i>	1 817 000	1 832 000
f) Rusdrycksförsäljningsmedel av parti- handelsbolag, <i>bevillning</i>	40 000	30 000
g) Rusdrycksförsäljningsmedel av detalj- handelsbolag, <i>bevillning</i>	51 000	51 000
h) Skatt på sprit, <i>bevillning</i>	2 200 000	2 350 000
i) Skatt på vin, <i>bevillning</i>	390 000	400 000
j) Skatt på malt- och läskedrycker, <i>be- villning</i>	649 000	674 000
k) Energiskatt, <i>bevillning</i>	1 255 000	1 200 000
l) Särskild skatt på motorbränslen, <i>bevillning</i>	770 000	690 000
m) Särskild vägtrafikskatt, <i>bevillning</i>	25 000	69 000
n) Skatt på annonser och reklam, <i>bevillning</i>	92 000	79 000
o) Skatt på spel, <i>bevillning</i>	50 000	60 000
Säger för skatter	53 917 700	55 076 300

	I riks- staten beräknat belopp	Beräknat utfall
	Tusental kr.	Tusental kr.
II. Uppbörd i statens verksamhet:		
1. Expeditionsavgifter	120 000	111 680
2. Bidrag till kostnader för polis-, domstols- och uppborrdsväsendet m. m.	75 600	75 600
3. Vattendomstolsavgifter	1 000	1 000
4. Inkomster vid kriminalvården	3 600	3 600
5. Bidrag till riks försäkringsverket och försäkringsrådet	14 000	14 700
6. Inkomster vid den statliga läkemedels- kontrollen	9 850	9 223
7. Inkomster vid statens rättskemiska laboratorium	1 713	1 642
8. Inkomster vid karolinska sjukhuset	192 000	216 225
9. Inkomster vid statens vårdanstalter för alkoholmissbrukare	400	300
10. Inkomster under anslaget kostnader för viss utbildning av handikappade	1 240	70
11. Inkomster vid arbetarskyddsstyrelsen	1 575	1 575
12. Inkomster av arbetsgivaravgifter till arbetarskydds- styrelsen och yrkesinspektionens verksamhet	17 700	20 900
13. Inkomster vid statens vägverk, <i>att tillföras automobilskattemedlen</i>	1 500	2 000
14. Inkomster vid statens trafiksäkerhetsverk, <i>att tillföras automobilskattemedlen</i>	23 800	23 500
15. Körkortsavgifter	40 000	36 716
16. Avgifter för registrering av motorfordon	50 000	53 000
17. Försäljning av sjökort	2 400	2 320
18. Fyravgifter	84 000	86 000
19. Lotsavgifter	22 500	24 500
20. Skeppsmättningsavgifter	1 700	1 700
21. Fartygsinspektionsavgifter m. m.	3 600	3 670
22. Inkomster vid Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut	19 300	19 300
23. Inkomster vid statens geotekniska institut	3 900	4 300
24. Ersättning för visst värderingsförfarande	40	40
25. Pensionsmedel m. m.	239 000	234 000
26. Inkomst av myntning m. m.	46 000	23 000
27. Bidrag till bankinspektionen	4 905	5 270
28. Bidrag för revision av sparbankerna	950	917
29. Bidrag till försäkringsinspektionen	3 177	3 486
30. Ersättning för kilometerräknarapparat	37 000	36 000
31. Avgifter för granskning av biograffilm	275	275
32. Inkomster vid riksantikvarieämbetet	4 901	4 901
33. Avgifter för särskild fyllnadsprovning inom skolväsendet	1 000	501
34. Inkomster vid statens maskinprovningar	600	750
35. Inkomster vid lantbruksnämnderna	4 000	4 000
36. Inkomster vid statens jordbruksnämnd	1 100	1 200
37. Inkomster vid statens centrala frökontroll- anstalt	6 300	6 000
38. Avgifter för växtskyddsinspektion m. m.	2 245	2 273
39. Inkomster vid statens lantbrukskemiska laboratorium	1 450	1 500
40. Avgifter vid köttbesiktning	8 100	7 815
41. Inkomster vid statens livsmedelsverk	1 500	1 150

	I riks- staten beräknat belopp	Beräknat utfall
	Tusental kr.	Tusental kr.
42. Inkomster vid statens veterinärmedicinska anstalt	4 400	4 700
43. Avgifter för statskontroll av krigsmateriel- tillverkningen	191	191
44. Inkomster av statens gruvegendom	29 000	31 000
45. Inkomster vid patent- och registrerings- väsendet	43 900	42 400
46. Avgifter för registrering i förenings- m. fl. register	2 800	3 380
47. Exekutionsavgifter	19 500	16 700
48. Restavgifter	62 000	54 600
49. Inkomster vid statens planverk	1 900	2 100
50. Inkomster vid Sveriges geologiska un- dersökning	760	760
51. Inkomst av justering och ädelmetall- kontroll	5 000	7 000
52. Tillsyn av atomenergianläggningar m. m.	2 202	2 202
53. Ersättning för vissa komplementkostna- der vid vissa myndigheter m. m.	40 861	35 443
Säger för uppbörd i statens verksamhet	1 266 435	1 247 075
III. Diverse inkomster:		
1. Bötesmedel	87 000	93 000
2. Totalisatormedel	90 000	85 000
3. Tipsmedel	287 000	317 000
4. Lotterimedel	189 000	186 000
5. Övriga diverse inkomster	69 000	85 000
Säger för diverse inkomster	722 000	766 000
Säger för skatter, avgifter, m. m.	55 906 135	57 089 375
B. Inkomster av statens kapitalfonder		
I. Statens affärsverksfonder:		
1. Postverket	68 800	68 800
2. Televerket	158 000	269 400
3. Statens järnvägar	15 000	50 000
4. Luftfartsverket	25 500	35 600
5. Förenade fabriksverken	520	500
6. Statens vattenfallsverk	530 000	530 000
7. Domänverket	23 000	23 000
Säger för statens affärsverksfonder	820 820	977 300
II. Riksbanksfonden	200 000	200 000
III. Statens allmänna fastighetsfond	314 239	314 239
IV. Försvarets fastighetsfond	124 874	125 358
V. Statens utlåningsfonder	1 746 289	1 753 441
VI. Fonden för låneunderstöd	75 327	62 350
VII. Fonden för statens aktier	26 079	77 415
VIII. Fonden för beredskapslagring	79 200	79 170

	I riks- staten beräknat belopp Tusental kr.	Beräknat utfall Tusental kr.
IX. Statens pensionsfonder:		
1. Folkpensioneringsfonden	69 500	70 000
2. Civila tjänstepensionsfonden	2 210	2 100
3. Militära tjänstepensionsfonden	225	250
4. Allmänna familjepensionsfonden	6 750	6 750
5. Statens pensionsanstalts pensionsfond	14 600	15 100
6. Pensionsfonden för vissa riksdagens verk	45	45
Säger för statens pensionsfonder	93 330	94 245
X. Diverse kapitalfonder:		
1. Fonden för kreditgivning till utlandet	3 060	3 060
2. Övriga diverse kapitalfonder	58 796	52 735
Säger för diverse kapitalfonder	61 856	55 795
Säger för inkomster av statens kapitalfonder	3 542 014	3 739 313
Tillsammans	59 448 149	60 828 688

Bilaga C

Specifikation av inkomsterna på driftbudgeten för budgetåret 1974/75

	Tusental kr.	Tusental kr.
A. Skatter, avgifter, m. m.		
I. Skatter:		
1. Skatt på inkomst, förmögenhet och rörelse samt socialförsäkringsavgifter:		
a) Skatt på inkomst och förmögenhet samt socialförsäkringsavgifter m. m., <i>bevillning</i>	28 100 000	
b) Kupongskatt, <i>bevillning</i>	24 000	
c) Utskiftningsskatt och ersättningsskatt, <i>bevillning</i>	1 000	
d) Skogsvårdsavgifter, <i>bevillning</i>	11 700	
e) Bevillningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter, <i>bevillning</i>	3 000	
f) Arvsskatt och gåvoskatt, <i>bevillning</i>	300 000	
g) Lotterivinstskatt, <i>bevillning</i>	145 000	
h) Stämpelskatt och stämpelavgift, <i>bevillning</i>	406 500	28 991 200
2. Automobilskattemedel:		
a) Bensin- och brännoljeskatt, <i>bevillning</i>	1 900 000	
b) Vägtrafikskatt, <i>bevillning</i>	1 768 000	3 668 000
3. Allmän arbetsgivaravgift, <i>bevillning</i>		5 190 000
4. Tullar och acciser:		
a) Tullmedel, <i>bevillning</i>	995 000	
b) Mervärdesskatt, <i>bevillning</i>	15 550 000	
c) Särskilda varuskatter, <i>bevillning</i>	426 000	
d) Omsättningsskatt på motorfordon, <i>bevillning</i>	651 000	
e) Tobaksskatt, <i>bevillning</i>	1 847 000	
f) Rusdrycksförsäljningsmedel av partihandelsbolag, <i>bevillning</i>	35 000	
g) Rusdrycksförsäljningsmedel av detaljhandelsbolag, <i>bevillning</i>	51 000	
h) Skatt på sprit, <i>bevillning</i>	2 425 000	
i) Skatt på vin, <i>bevillning</i>	440 000	
j) Skatt på malt- och läskedrycker, <i>bevillning</i>	665 000	
k) Energiskatt, <i>bevillning</i>	2 024 000	
l) Särskild skatt på motorbränslen, <i>bevillning</i>	1 000	
m) Oljelagringsavgift, <i>bevillning</i>	115 000	
n) Särskild vägtrafikskatt, <i>bevillning</i>	166 000	
o) Skatt på annonser och reklam, <i>bevillning</i>	85 000	
p) Skatt på spel, <i>bevillning</i>	65 000	25 541 000
		63 390 200

	Tusental kr.	Tusental kr.
II. Uppbörd i statens verksamhet:		
1. Expeditionsavgifter	116 780	
2. Bidrag till kostnader för polis-, domstols- och uppbördsväsendet m. m.	75 300	
3. Vattendomstolsavgifter	1 000	
4. Inkomster vid kriminalvården	2 600	
5. Bidrag till riks försäkringsverket och försäkringsrådet	16 200	
6. Inkomster vid den statliga läkemedelskontrollen	8 975	
7. Inkomster vid statens rättskemiska laboratorium	1 713	
8. Inkomster vid karolinska sjukhuset	206 000	
9. Inkomster vid statens vårdanstalter för alkoholmissbrukare	250	
10. Inkomster under anslaget kostnader för viss utbildning av handikappade	90	
11. Inkomster vid arbetarskyddsstyrelsen	1 825	
12. Inkomster av arbetsgivaravgifter till arbetarskyddsstyrelsen och yrkesinspektionens verksamhet	29 700	
13. Inkomster vid statens vägverk, att tillföras automobilskattemedlen	2 000	
14. Inkomster vid statens trafiksäkerhetsverk, att tillföras automobilskattemedlen	23 500	
15. Körkortavgifter	44 350	
16. Avgifter för registrering av motorfordon	54 500	
17. Försäljning av sjökort	2 430	
18. Fyragifter	89 000	
19. Lotsavgifter	25 000	
20. Skeppsmätningavgifter	1 800	
21. Fartygsinspektionsavgifter m. m.	3 770	
22. Inkomster vid Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut	20 100	
23. Inkomster vid statens geotekniska institut	4 000	
24. Ersättning för visst värderingsförfarande	40	
25. Pensionsmedel m. m.	190 000	
26. Inkomst av myntning m. m.	50 000	
27. Bidrag till bankinspektionen	5 970	
28. Bidrag för revision av sparbankerna	920	
29. Bidrag till försäkringsinspektionen	3 575	
30. Ersättning för kilometerräkningarapparat	1	
31. Avgifter för granskning av biograffilm	275	
32. Inkomster vid riksantikvarieämbetet	4 864	
33. Avgifter för särskild prövning och fyllnadsprövning inom skolväsendet	510	
34. Inkomster vid statens maskinprovningar	800	
35. Inkomster vid lantbruksnämnderna	4 000	
36. Inkomster vid statens jordbruksnämnd	1 300	
37. Inkomster vid statens centrala frökontrollanstalt	6 400	
38. Avgifter för växtskyddsinspektion m. m.	2 445	
39. Inkomster vid statens lantbrukskemiska laboratorium	1 500	
40. Avgifter vid köttbesiktning	8 300	
41. Inkomster vid statens livsmedelsverk	1 150	
42. Inkomster vid statens veterinärmedicinska anstalt	4 800	
43. Avgifter för statskontroll av krigsmateriel-tillverkningen	196	

	Tusental kr.	Tusental kr.
44. Inkomster av statens gruvegendom	30 800	
45. Inkomster vid patent- och registreringsväsendet	42 600	
46. Avgifter för registrering i förenings- m. fl. register	3 460	
47. Exekutionsavgifter	17 100	
48. Restavgifter	55 200	
49. Inkomster vid statens planverk	2 000	
50. Inkomster vid Sveriges geologiska undersökning	915	
51. Inkomst av justering och ädelmetallkontroll	7 500	
52. Tillsyn av atomenergianläggningar m. m.	2 373	
53. Ersättning för vissa komplementkostnader vid vissa myndigheter m. m.	35 837	1 215 714
III. Diverse inkomster:		
1. Bötesmedel	95 000	
2. Totalisatormedel	90 000	
3. Tipsmedel	317 000	
4. Lotterimedel	1 860 000	
5. Övriga diverse inkomster	85 000	773 000
		65 378 914
B. Inkomster av statens kapitalfonder		
I. Statens affärsverksfonder:		
1. Postverket	31 500	
2. Televerket	170 000	
3. Statens järnvägar	25 000	
4. Luftfartsverket	27 100	
5. Förenade fabriksverken	500	
6. Statens vattenfallsverk	570 000	
7. Domänverket	23 000	847 100
II. Riksbanksfonden		
		200 000
III. Statens allmänna fastighetsfond:		
1. Slottsbyggnadernas delfond	1	
2. Kriminalvårdsstyrelsens "	8 893	
3. Beskickningsfastigheternas "	8 795	
4. Karolinska sjukhusets "	40 359	
5. Akademiska sjukhusets "	9 379	
6. Byggnadsstyrelsens "	364 839	
7. Generaltullstyrelsens "	239	432 505
IV. Försvarets fastighetsfond		
		129 417
V. Statens utlåningsfonder:		
1. Utrikesförvaltningens lånefond	115	
2. Biståndsförvaltningens lånefond	45	
3. Statens bosättningslånefond	10 000	
4. Vattenkraftslånefonden	260	
5. Luftfartslånefonden	2 700	
6. Statens lånefond för den mindre skeppsfarten	2 200	
7. Statens lånefond för universitetsstudier	500	
8. Studiemedelsfonden	35 000	
9. Lånefonden för studentkårlokaler	250	
10. Jordbrukets lagerhusfond	50	

	Tusental kr.	Tusental kr.
11. Jordbrukets maskinlånafond	150	
12. Fonden för supplementär jordbrukskredit	1	
13. Kraftledningslånafonden	55	
14. Egnahemslånafonden	800	
15. Statens avdikningslånafond	1 600	
16. Fiskerilånafonden	1 900	
17. Lånafonden till främjande av beredning och avsättning av fisk m. m.	75	
18. Skogsväglånafonden	35	
19. Statens hantverks- och industrilånafond	20 000	
20. Lånafonden för bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer	750	
21. Lånafonden för främjande av bostadsbyg- gande på landsbygden	1	
22. Lånafonden för bostadsbyggande	1 880 000	
23. Lånafonden för inventarier i vissa specialbostäder	2 400	
24. Lånafonden för maskinanskaffning inom byggnadsindustrin	761	
25. Lånafonden för kommunala markförvärv	17 600	
26. Lånafonden för allmänna samlingslokaler	2 500	
27. Övriga utlåningsfonder	109	1 979 857
<hr/>		
VI. Fonden för låneunderstöd:		
1. Kammarkollegiets delfond	16 000	
2. Arbetsmarknadsstyrelsens "	54 000	
3. Bostadsstyrelsens "	350	
4. Riksbankens "	20	
5. Riksgäldskontorets "	890	71 260
<hr/>		
VII. Fonden för statens aktier		111 115
VIII. Fonden för beredskapslagring		87 200
IX. Statens pensionsfonder:		
1. Folkpensioneringsfonden	71 000	
2. Civila tjänstepensionsfonden	2 150	
3. Militära tjänstepensionsfonden	275	
4. Allmänna familjepensionsfonden	6 800	
5. Statens pensionsanstalts pensionsfond	15 300	
6. Pensionsfonden för vissa riksdagens verk	45	95 570
<hr/>		
X. Diverse kapitalfonder:		
1. Fonden för kreditgivning till utlandet	2 715	
2. Övriga diverse kapitalfonder	66 467	69 182
<hr/>		
		4 023 206
Summa		69 402 120

Anm. I riksstaten upptas som lägsta belopp 1 000 kr. I specifikationerna (Bil. B och C) har beloppen uppförts i tusental kr.

Innehåll

Inledning

Totalbudgetens utfall budgetåren 1968/69—1972/73 s. 2. — Totalbudgetens utfall budgetåret 1972/73 s. 3. — Driftbudgetens inkomster budgetåret 1973/74 s. 5. — Utvecklingen av skatteunderlaget verksamhetsåren 1963—1972 s. 6. — Taxeringsstatistik avseende 1973 års taxering s. 11. — Utvecklingen av skatteunderlaget verksamhetsåren 1973, 1974 och 1975 s. 14. Oljekonsumtion s. 16.

Driftbudgetens inkomster

A. Skatter, avgifter, m. m.	17
I. Skatter	17
1. Skatt på inkomst, förmögenhet och rörelse samt socialförsäkringsavgifter	17
Skatt på inkomst och förmögenhet samt socialförsäkringsavgifter m. m.	17
Kupongskatt	40
Utskiptningsskatt och ersättningsskatt	41
Skogsvårdsavgifter	41
Bevillningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter	42
Arvsskatt och gåvoskatt	42
Lotterivinstskatt	43
Stämpelskatt och stämpelavgift	44
2. Automobilskattemedel	45
Fordonsskatt	45
Bensin- och brännoljeskatt	45
Vägrafikskatt	48
3. Allmän arbetsgivaravgift	51
4. Tullar och acciser	52
Tullmedel	52
Mervärdeskatt	55
Särskilda varuskatter	58
Omsättningsskatt på motorfordon	60
Tobaksskatt	61
Rusdrycksförsäljningsmedel av partihandelsbolag	63
Rusdrycksförsäljningsmedel av detaljhandelsbolag	63
Skatt på sprit	64
Skatt på vin	65
Skatt på malt- och läskedrycker	66
Energiskatt	67
Särskild skatt på motorbränslen	70
Oljelagringsavgift	71
Särskild vägrafikskatt	72
Skatt på annonser och reklam	73
Skatt på spel	74
II. Uppbörd i statens verksamhet	74
III. Diverse inkomster	86
Bötesmedel	86
Totalisatormedel	87
Tipsmedel	87
Lotterimedel	88
Övriga diverse inkomster	89

Bilaga 2 Riksrevisionsverkets inkomstberäkning 139

B. Inkomster av statens kapitalfonder	91
<i>I. Statens affärsverksfonder</i>	91
Postverket	91
Televerket	96
Statens järnvägar	98
Luftfartsverket	100
Förenade fabriksverken	103
Statens vattenfallsverk	105
Domänverket	109
<i>II. Riksbanksfonden</i>	111
<i>III. Statens allmänna fastighetsfond</i>	112
<i>IV. Försvarets fastighetsfond</i>	112
<i>V. Statens utlåningsfonder</i>	113
<i>VI. Fonden för låneunderstöd</i>	113
<i>VII. Fonden för statens aktier</i>	113
<i>VIII. Fonden för beredskapslagring</i>	114
<i>IX. Statens pensionsfonder</i>	115
<i>X. Diverse kapitalfonder</i>	115
Kapitalbudgetens inkomster	117
Sammanfattning	120
<i>Bilaga A. Inkomster på driftbudgeten budgetåren 1968/69—1972/73</i>	125
<i>Bilaga B. Beräkning rörande utfallet av driftbudgetens inkomstsida för budgetåret 1973/74</i>	130
<i>Bilaga C. Specifikation av inkomsterna på driftbudgeten för budgetåret 1974/75</i>	134

Specifikation av inkomsterna på driftbudgeten för budgetåret 1974/75

Specifikation av inkomsterna på driftbudgeten för budgetåret 1974/75

A Skatter, avgifter, m. m.

I Skatter:

1 Skatt på inkomst, förmögenhet och rörelse samt socialförsäkringsavgifter:		
a Skatt på inkomst och förmögenhet samt socialförsäkringsavgifter m. m., <i>bevillning</i>	28 100 000 000	
b Kupongskatt, <i>bevillning</i>	24 000 000	
c Utskiftningsskatt och ersättningskatt, <i>bevillning</i>	1 000 000	
d Skogsvårdsavgifter, <i>bevillning</i>	11 700 000	
e Bevillningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter, <i>bevillning</i>	3 000 000	
f Arvsskatt och gåvoskatt, <i>bevillning</i>	300 000 000	
g Lotterivinstskatt, <i>bevillning</i>	145 000 000	
h Stämpelskatt och stämpelavgift, <i>bevillning</i>	406 500 000	28 991 200 000
2 Automobilskattemedel:		
a Bensin- och brännoljeskatt, <i>bevillning</i>	1 900 000 000	
b Vägtrafikskatt, <i>bevillning</i>	1 768 000 000	3 668 000 000
3 Allmän arbetsgivaravgift, <i>bevillning</i>		5 190 000 000
4 Tullar och acciser:		
a Tullmedel, <i>bevillning</i>	995 000 000	
b Mervärdesskatt, <i>bevillning</i>	15 550 000 000	
c Särskilda varuskatter, <i>bevillning</i>	426 000 000	
d Omsättningsskatt på motorfordon, <i>bevillning</i>	651 000 000	
e Tobaksskatt, <i>bevillning</i>	1 847 000 000	
f Rusdrycksförsäljningsmedel av partihandelsbolag, <i>bevillning</i>	35 000 000	
g Rusdrycksförsäljningsmedel av detaljhandelsbolag, <i>bevillning</i>	51 000 000	
h Skatt på sprit, <i>bevillning</i>	2 425 000 000	
i Skatt på vin, <i>bevillning</i>	440 000 000	
j Skatt på malt- och läskedrycker, <i>bevillning</i>	665 000 000	
k Energiskatt, <i>bevillning</i>	2 024 000 000	
l Särskild skatt på motorbränslen, <i>bevillning</i>	1 000 000	

m Oljelagringsavgift, <i>bevilling</i>	115 000 000		
n Särskild vägtrafikskatt, <i>bevilling</i>	166 000 000		
o Skatt på annonser och reklam, <i>bevilling</i>	85 000 000		
p Skatt på spel, <i>bevilling</i>	65 000 000	25 541 000 000	63 390 200 000

II *Uppbörd i statens verksamhet:*

1 Expeditionsvgifter	116 780 000
2 Bidrag till kostnader för polis-, domstols- och uppbördsväsendet m. m.	75 300 000
3 Vattendomstolsavgifter	1 000 000
4 Inkomster vid kriminalvården	2 600 000
5 Bidrag till riksförsäkringsverket och försäkrings- rådet	16 200 000
6 Inkomster vid den statliga läkemedelskontrollen	8 975 000
7 Inkomster vid statens rättskemiska laboratorium	1 713 000
8 Inkomster vid karolinska sjukhuset	206 000 000
9 Inkomster vid statens vårdanstalter för alkohol- missbrukare	250 000
10 Inkomster under anslaget kostnader för viss ut- bildning av handikappade	70 000
11 Inkomster vid arbetarskyddsstyrelsen	1 825 000
12 Inkomster av arbetsgivaravgifter till arbetarskydds- styrelsens och yrkesinspektionens verksamhet	29 700 000
13 Inkomster vid statens vägverk, <i>att tillföras auto- mobilskattemedlen</i>	2 000 000
14 Inkomster vid statens trafiksäkerhetsverk, <i>att tillföras automobilskattemedlen</i>	23 500 000
15 Körkortsvgifter	44 350 000
16 Avgifter för registrering av motorfordon	54 500 000
17 Försäljning av sjökort	2 430 000
18 Fyravgifter	89 000 000
19 Lotsavgifter	25 000 000
20 Skeppsmättningsavgifter	1 800 000
21 Fartygsinspektionsavgifter m. m.	3 770 000
22 Inkomster vid Sveriges meteorologiska och hydro- logiska institut	20 100 000
23 Inkomster vid statens geotekniska institut	4 000 000
24 Ersättning för visst värderingsförfarande	40 000
25 Pensionsmedel m. m.	190 000 000
26 Inkomst av myntning m. m.	50 000 000
27 Bidrag till bankinspektionen	5 970 000
28 Bidrag för revision av sparbankerna	920 000
29 Bidrag till försäkringsinspektionen	3 575 000
30 Ersättning för kilometerräknarapparatur	1 000
31 Avgifter för granskning av biograffilm	275 000
32 Inkomster vid riksantikvarieämbetet	4 890 000
33 Avgifter för särskild prövning och fyllnadsprövning inom skolväsendet	510 000
34 Inkomster vid statens maskinprovningar	800 000
35 Inkomster vid lantbruksnämnderna	4 000 000
36 Inkomster vid statens jordbruksnämnd	1 300 000

Bil. 3. Specifikation av inkomsterna på driftbudgeten

3

37	Inkomster vid statens centrala frökontrollanstalt	6 400 000	
38	Avgifter för växtskyddsinspektion m. m.	2 445 000	
39	Inkomster vid statens lantbrukskemiska laboratorium	1 500 000	
40	Avgifter vid köttbesiktning	8 300 000	
41	Inkomster vid statens livsmedelsverk	1 150 000	
42	Inkomster vid statens veterinärmedicinska anstalt	4 800 000	
43	Avgifter för statskontroll av krigsmaterieltillverkningen	196 000	
44	Inkomster av statens gruvegendom	33 000 000	
45	Inkomster vid patent- och registreringsväsendet	46 000 000	
46	Avgifter för registrering i förenings- m. fl. register	3 460 000	
47	Exekutionsavgifter	17 100 000	
48	Restavgifter	55 200 000	
49	Inkomster vid statens planverk	2 000 000	
50	Inkomst av justering och ädelmetallkontroll	7 900 000	
51	Ersättning för vissa komplementkostnader vid vissa myndigheter m. m.	35 837 000	1 218 432 000
III Diverse inkomster:			
1	Bötesmedel	95 000 000	
2	Totalisatormedel	90 000 000	
3	Tipsmedel	317 000 000	
4	Lotterimedel	186 000 000	
5	Övriga diverse inkomster	85 000 000	773 000 000
			65 381 632 000
B Inkomster av statens kapitalfonder			
I Statens affärsverksfonder:			
1	Postverket	31 500 000	
2	Televerket	170 000 000	
3	Statens järnvägar	25 000 000	
4	Luftfartsverket	27 100 000	
5	Förenade fabriksverken	500 000	
6	Statens vattenfallsverk	570 000 000	
7	Domänverket	23 000 000	847 100 000
II Riksbanksfonden			200 000 000
III Statens allmänna fastighetsfond:			
1	Slottsbyggnadernas delfond	1 000	
2	Kriminalvårdsstyrelsens "	8 893 000	
3	Beskickningsfastigheternas "	8 795 000	
4	Karolinska sjukhusets "	40 359 000	
5	Akademiska sjukhusets "	9 379 000	
6	Byggnadsstyrelsens "	364 839 000	
7	Generaltullstyrelsens "	239 000	432 505 000
IV Försvarets fastighetsfond			129 417 000
V Statens utlåningsfonder:			
1	Utrikesförvaltningens lånefond	115 000	
2	Biståndsförvaltningens lånefond	45 000	
3	Statens bosättningslånefond	10 000 000	
4	Vattenkraftslånefonden	260 000	

5	Luftfartslånefonden	2 700 000	
6	Statens lånefond för den mindre skeppsfarten	2 200 000	
7	Statens lånefond för universitetsstudier	500 000	
8	Studiemedelsfonden	35 000 000	
9	Lånefonden för studentkårlokaler	250 000	
10	Jordbrukets lagerhusfond	50 000	
11	Jordbrukets maskinlånefond	150 000	
12	Fonden för supplementär jordbrukskredit	1 000	
13	Kraftledningslånefonden	55 000	
14	Egnahemslånefonden	800 000	
15	Statens avdiktninglånefond	1 600 000	
16	Fiskerilånefonden	1 900 000	
17	Lånefonden till främjande av beredning och avsättning av fisk m. m.	75 000	
18	Skogsväglånefonden	35 000	
19	Statens hantverks- och industrilånefond	20 000 000	
20	Lånefonden för bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer	750 000	
21	Lånefonden för främjande av bostadsbyggande på landsbygden	1 000	
22	Lånefonden för bostadsbyggande	1 880 000 000	
23	Lånefonden för inventarier i vissa specialbostäder	2 400 000	
24	Lånefonden för maskinanskaffning inom bygg- nadsindustrin	761 000	
25	Lånefonden för kommunala markförvärv	17 600 000	
26	Lånefonden för allmänna samlingslokaler	2 500 000	
27	Övriga utlåningsfonder	109 000	1 979 857 000
<hr/>			
VI	<i>Fonden för låneunderstöd:</i>		
1	Kammarkollegiets delfond	16 000 000	
2	Arbetsmarknadsstyrelsens "	54 000 000	
3	Bostadsstyrelsens "	350 000	
4	Riksbankens "	20 000	
5	Riksgäldskontorets "	890 000	71 260 000
<hr/>			
VII	<i>Fonden för statens aktier</i>		111 115 000
VIII	<i>Fonden för beredskapslagring</i>		85 900 000
IX	<i>Statens pensionsfonder:</i>		
1	Folkpensioneringsfonden	71 000 000	
2	Civila tjänstepensionsfonden	2 150 000	
3	Militära tjänstepensionsfonden	275 000	
4	Allmänna familjepensionsfonden	6 800 000	
5	Statens pensionsanstalts pensionsfond	15 300 000	
6	Pensionsfonden för vissa riksdagens verk	45 000	95 570 000
<hr/>			
X	<i>Diverse kapitalfonder:</i>		
1	Fonden för kreditgivning till utlandet	2 715 000	
2	Övriga diverse kapitalfonder	66 467 000	69 182 000
<hr/>			
			4 021 906 000
Summa kr.			69 403 538 000

**Preliminärt förslag
till investeringsplan och
investeringsstater
för budgetåret 1974/75**

Bil. 4. Preliminärt förslag till investeringsplan och investeringsstater

Bilaga 4

Preliminärt förslag till investeringsplan för budgetåret 1974/75

I. Statens affärsverksfonder:		
A. Postverkets fond	52 098 000	
B. Televerkets fond	39 700 000	
C. Statens järnvägars fond	114 000 000	
D. Luftfartsverkets fond	146 798 000	
E. Fabriksverkens fond	-7 901 000	
F. Statens vattenfallsverks fond	969 999 000	
G. Domänverkets fond	8 501 000	1 323 195 000
<hr/>		
II. Statens allmänna fastighetsfond		380 241 000
III. Försvarets fastighetsfond		48 530 000
IV. Statens utlåningsfonder		3 319 475 000
V. Fonden för låneunderstöd		214 364 000
VI. Fonden för statens aktier		20 000 000
VII. Fonden för förslag till statsverket		25 040 000
VIII. Fonden för beredskapslagring		46 000 000
IX. Diverse kapitalfonder:		
Statens vägverks förrädsfond	-3 701 000	
Sjöfartsverkets fond	46 541 000	
Fonden för Södertälje kanalverk	8 700 000	
Statens datamaskinfond	11 401 000	
Jordfonden	1 000	
Förrädsfonden för ekonomisk försvar	-1 062 000	61 880 000
<hr/>		
	Summa	5 438 725 000
Avgår kapitalåterbetalning:		
Avsättning till fonden för oreglerade kapitalmedelsförluster	1 000 000	
Övrig kapitalåterbetalning	26 724 000	27 724 000
<hr/>		
	Summa	5 411 001 000

**PRELIMINÄRT FÖRSLAG TILL
INVESTERINGSSTATER FÖR BUDGETÅRET 1974/75**

I. Statens affärsverksfonder

A. Postverkets fond

Avskrivningsmedel		Investeringsanslag	71 800 000
från riksstaten	1 000		
inom fonden	19 700 000		
Övriga kapitalmedel	1 000		
Investeringsbemyndigande	52 098 000		
	<u>71 800 000</u>		<u>71 800 000</u>

B. Televerkets fond

Avskrivningsmedel: Tele-		Investeringsanslag:	
anläggningar m. m.		Teleanläggningar m. m.	833 800 000
från riksstaten	6 000 000	Televisions- och	
inom fonden	787 100 000	ljudradioanläggningar	40 100 000
Avskrivningsmedel: Tele-			
visions- och			
ljudradioanläggningar			
inom fonden	40 100 000		
Övriga kapitalmedel:			
Teleanläggningar m. m.	1 000 000		
Investeringsbemyndigande:			
Teleanläggningar m. m.	39 700 000		
	<u>873 900 000</u>		<u>873 900 000</u>

C. Statens järnvägars fond

Avskrivningsmedel		Investeringsanslag	422 800 000
från riksstaten	25 800 000		
inom fonden	275 000 000		
Övriga kapitalmedel	8 000 000		
Investeringsbemyndigande	114 000 000		
	<u>422 800 000</u>		<u>422 800 000</u>

D. Luftfartsverkets fond

Avskrivningsmedel		Investeringsanslag	167 200 000
från riksstaten	1 000		
inom fonden	20 400 000		
Övriga kapitalmedel	1 000		
Investeringsbemyndigande	146 798 000		
	<u>167 200 000</u>		<u>167 200 000</u>

E. Fabriksverkens fond

Avskrivningsmedel		Investeringsanslag	13 400 000
från riksstaten	1 000		
inom fonden	21 300 000		
Investeringsbemyndigande	—7 901 000		
	<u>13 400 000</u>		<u>13 400 000</u>

F. Statens vattenfallsverks fond

Avskrivningsmedel		Investeringsanslag	1 480 000 000
från riksstaten	1 000		
inom fonden	500 000 000		
Övriga kapitalmedel	10 000 000		
Investeringsbemyndigande	969 999 000		
	<u>1 480 000 000</u>		<u>1 480 000 000</u>

G. Domänverkets fond

Investeringsbemyndigande	8 501 000	Summa investeringsanslag	8 501 000
--------------------------	-----------	--------------------------	-----------

Summa investeringsbemyndiganden för statens affärsverksfonder 1 323 195 000

II. Statens allmänna fastighetsfond

Avskrivningsmedel		Summa investeringsanslag	693 081 000
från riksstaten	244 493 000		
inom fonden	58 346 000		
Övriga kapitalmedel	10 001 000		
Investeringsbemyndigande	380 241 000		
	<u>693 081 000</u>		<u>693 081 000</u>

III. Försvarets fastighetsfond

Avskrivningsmedel		Summa investeringsanslag	272 711 000
från riksstaten	177 741 000		
inom fonden	29 440 000		
Övriga kapitalmedel	17 000 000		
Investeringsbemyndigande	48 530 000		
	<u>272 711 000</u>		<u>272 711 000</u>

IV. Statens utlåningsfonder

Utrikesförvaltningens lånefond

Investeringsbemyndigande	300 000	Investeringsanslag	300 000
--------------------------	---------	--------------------	---------

Biståndsförvaltningens lånefond

Investeringsbemyndigande	1 000	Investeringsanslag	1 000
--------------------------	-------	--------------------	-------

Statens bosättningslånefond

Investeringsbemyndigande	1 000	Investeringsanslag	1 000
--------------------------	-------	--------------------	-------

Statens lånefond för den mindre skeppsfarten

Investeringsbemyndigande	8 000 000	Investeringsanslag	8 000 000
--------------------------	-----------	--------------------	-----------

Studiemedelsfonden

Avskrivningsmedel från riksstaten	447 000 000	Investeringsanslag	447 000 000
--------------------------------------	-------------	--------------------	-------------

Lånefonden för studentkårlokaler

Investeringsbemyndigande	1 000	Investeringsanslag	1 000
--------------------------	-------	--------------------	-------

Fiskerilånefonden

Avskrivningsmedel från riksstaten	405 000	Investeringsanslag	1 000 000
Investeringsbemyndigande	595 000		
	<u>1 000 000</u>		<u>1 000 000</u>

Lånefonden till främjande av beredning och avsättning av fisk m. m.

Avskrivningsmedel från riksstaten	325 000	Investeringsanslag	700 000
Investeringsbemyndigande	375 000		
	<u>700 000</u>		<u>700 000</u>

Statens fiskredskapslånefond

Investeringsbemyndigande	200 000	Investeringsanslag	200 000
--------------------------	---------	--------------------	---------

Statens hantverks- och industrilånefond

Investeringsbemyndigande	30 000 000	Investeringsanslag	30 000 000
--------------------------	------------	--------------------	------------

Lånefonden för bostadsbyggande

Investeringsbemyndigande	3 155 000 000	Investeringsanslag	3 155 000 000
--------------------------	---------------	--------------------	---------------

Lånefonden för inventarier i vissa specialbostäder

Investeringsbemyndigande	1 000	Investeringsanslag	1 000
--------------------------	-------	--------------------	-------

Lånefonden för kommunala markförvärv

Investeringsbemyndigande	125 000 000	Investeringsanslag	125 000 000
--------------------------	-------------	--------------------	-------------

Lånefonden för allmänna samlingslokaler

Investeringsbemyndigande	1 000	Investeringsanslag	1 000
--------------------------	-------	--------------------	-------

Summa investeringsbemyndiganden för statens utlåningsfonder

3 319 475 000

V. Fonden för låneunderstöd

Avskrivningsmedel från riksstaten	46 543 000	Summa investeringsanslag	332 067 000
Övriga kapitalmedel	71 160 000		
Investeringsbemyndigande	214 364 000		
	<u>332 067 000</u>		<u>332 067 000</u>

VI. Fonden för statens aktier

Investeringsbemyndigande	20 000 000	Investeringsanslag	20 000 000
--------------------------	------------	--------------------	------------

VII. Fonden för förlag till statsverket

Övriga kapitalmedel	55 000 000	Summa investeringsanslag	80 040 000
Investeringsbemyndigande	25 040 000		
	<u>80 040 000</u>		<u>80 040 000</u>

VIII. Fonden för beredskapslagring

Investeringsbemyndigande	46 000 000	Investeringsanslag	46 000 000
--------------------------	------------	--------------------	------------

IX. Diverse kapitalfonder**A. Statens vägverks förrådsfond**

Avskrivningsmedel från riksstaten	1 000	Investeringsanslag	55 800 000
inom fonden	58 800 000		
Övriga kapitalmedel	700 000		
Investeringsbemyndigande	—3 701 000		
	<u>55 800 000</u>		<u>55 800 000</u>

B. Sjöfartsverkets fond

Avskrivningsmedel från riksstaten	1 000	Investeringsanslag	69 200 000
-----------------------------------	-------	--------------------	------------

Bil. 4. Preliminärt förslag till investeringsplan och investeringsstater

inom fonden	22 608 000		
Övriga kapitalmedel	50 000		
Investeringsbemyndigande	46 541 000		
	<u>69 200 000</u>		<u>69 200 000</u>

C. Fonden för Södertälje kanalverk

Investeringsbemyndigande	8 700 000	Investeringsanslag	8 700 000
--------------------------	-----------	--------------------	-----------

D. Statens datamaskinfond

Avskrivningsmedel		Summa investeringsanslag	63 001 000
inom fonden	51 600 000		
Investeringsbemyndigande	11 401 000		
	<u>63 001 000</u>		<u>63 001 000</u>

E. Jordfonden

Investeringsbemyndigande	1 000	Investeringsanslag	1 000
--------------------------	-------	--------------------	-------

F. Förrådsfonden för ekonomiskt försvar

Avskrivningsmedel		Investeringsanslag	69 200 000
från riksstaten	69 200 000		
inom fonden	1 062 000		
Investeringsbemyndigande	<u>-1 062 000</u>		
	69 200 000		<u>69 200 000</u>

Summa investeringsbemyndiganden för diverse kapitalfonder 61 880 000

SUMMA INVESTERINGSSTATER

Avskrivningsmedel		Summa investeringsanslag	8 514 607 000
från riksstaten	1 017 513 000		
inom fonden	1 885 456 000		
Övriga kapitalmedel	172 913 000		
Investeringsbemyndigande	<u>5 438 725 000</u>		
	8 514 607 000		<u>8 514 607 000</u>

**Vissa tabeller
rörande den statsfinansiella
utvecklingen m. m.**

Tab. 1. Totalbudgetens utveckling 1965/66—1974/75

Milj. kr.

	1965/66	1966/67	1967/68	1968/69	1969/70	1970/71	1971/72	1972/73	1973/74		1974/75
									Riksstat	Ny ber.	
Inkomster	29 236	31 747	33 416	36 236	40 404	45 637	51 830	54 513	61 437	62 777	71 489
Driftbudgeten	28 015	30 441	32 101	34 836	38 887	44 378	50 303	52 646	59 448	60 829	69 404
Kapitalbudgeten	1 220	1 306	1 315	1 400	1 516	1 259	1 527	1 867	1 989	1 948	2 085
Utgifter	29 590	33 378	36 347	38 883	44 221	48 269	55 497	60 718	67 193	71 150	78 084
Driftbudgeten (exkl. avskrivningar)	25 716	29 061	31 724	33 743	37 487	41 240	47 992	53 475	59 026	61 886	68 919
Kapitalbudgeten (bruttoinvestering)	3 853	4 253	4 466	5 068	6 559	7 413	7 578	7 719	8 017	8 964	8 965
Rörliga krediter (— = minskad disposition)	21	64	157	72	175	— 384	— 73	— 476	150	300	200
Totalbudgetens saldo	— 354	— 1 631	— 2 931	— 2 648	— 3 817	— 2 632	— 3 667	— 6 205	— 5 756	— 8 373	— 6 595

¹ Beräkningsmässigt har förutsatts en minskning av anslagsbehållningarna med 450 milj. kr.

2	"	"	"	"	"	"	"	"	350	"	"
3	"	"	"	"	"	"	"	"	135	"	"
4	"	"	"	"	"	"	"	"	615	"	"
5	"	"	"	"	"	"	"	"	550	"	"

Tab. 2. Statsbudgetens realekonomiska utveckling 1968/69—1974/75

Beloppen avrundade till närmaste 10-tal milj. kr. Löpande priser.

	1968/69	1969/70	1970/71	1971/72	1972/73	1973/74 Riksstat	1974/75
Inkomster	36 230	40 400	45 640	51 830	54 510	61 440	71 490
Direkta skatter	14 650	17 670	19 070	20 520	19 050	22 100	28 990
Indirekta skatter	16 960	17 900	21 340	25 290	28 310	31 820	34 400
Övriga inkomster	4 620	4 830	5 230	6 030	7 150	7 520	8 100
Utgifter	38 880	44 220	48 270	55 500	60 720	67 190	78 080
Konsumtion	16 990	20 540	21 770	25 170	28 510	30 470	33 480
Statlig	10 810	13 140	13 770	16 070	17 460	18 150	20 120
Kommunbidrag	6 180	7 400	8 000	9 100	11 050	12 320	13 360
Investeringar	5 260	4 930	5 380	6 060	7 220	6 890	7 610
Statliga	4 420	3 820	4 250	4 780	5 590	5 510	6 250
Kommunbidrag	840	1 110	1 130	1 280	1 630	1 380	1 360
Transfereringar	12 890	14 450	16 830	20 000	21 570	25 120	31 500
Till hushåll inkl. social- försäkringssektorn	9 890	10 940	12 560	14 970	15 960	18 870	23 220
Övriga transfereringar	3 000	3 510	4 270	5 030	5 610	6 250	8 280
Övriga utgifter (inkl. rörliga krediter)	3 740	4 290	4 300	4 270	3 420	4 710	5 490

Tab. 3. Statsskulden under budgetåren 1962/63—1972/73

Milj. kr.

Budget- år	Fonderad stats- skuld	Tillfällig stats- skuld	Totala stats- skulden Summa (2—3)	Därav placerat i				
				Ränte- löpande obliga- tionslån	Premie- obliga- tionslån	Stats- skuldför- bindelser	Lån hos statsin- stitu- tioner och fon- der m. m.	Skatt- kam- mar- växlar
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Totalt								
1962/63	15 473	3 602	19 075	12 939	2 252	1 282	642	1 484
1963/64	16 080	3 190	19 270	14 553	2 448	1 252	658	71
1964/65	16 141	3 110	19 252	14 246	2 425	1 207	679	181
1965/66	15 967	3 655	19 622	12 853	2 425	1 152	777	2 073
1966/67	17 029	4 406	21 435	13 005	2 724	1 117	819	3 120
1967/68	18 420	6 614	25 034	14 915	2 925	1 102	861	4 115
1968/69	21 256	5 745	27 001	16 640	3 375	1 065	854	3 148
1969/70	24 380	6 580	30 960	18 249	3 550	1 225	902	5 243
1970/71	25 800	7 602	33 402	18 122	3 850	1 355	963	7 573
1971/72	28 511	8 698	37 209	22 992	4 050	1 140	726	6 737
1972/73	31 803	11 408	43 211	28 406	4 725	1 989	764	5 048
Förändr. under budget- året								
1962/63	+ 411	- 910	- 499	+ 1 092	—	- 50	- 4	- 1 732
1963/64	+ 607	- 412	+ 195	+ 1 614	+ 196	- 30	+ 16	- 1 413
1964/65	+ 61	- 79	- 18	- 307	- 23	- 45	+ 21	+ 110
1965/66	- 174	+ 544	+ 370	- 1 393	—	- 55	+ 97	+ 1 892
1966/67	+ 1 062	+ 751	+ 1 813	+ 152	+ 299	- 35	+ 42	+ 1 047
1967/68	+ 1 391	+ 2 208	+ 3 599	+ 1 910	+ 201	- 15	+ 42	+ 995
1968/69	+ 2 836	- 869	+ 1 967	+ 1 725	+ 450	- 37	- 7	- 967
1969/70	+ 3 124	+ 835	+ 3 959	+ 1 609	+ 175	+ 160	+ 48	+ 2 095
1970/71	+ 1 420	+ 1 022	+ 2 442	- 127	+ 300	+ 130	+ 61	+ 2 330
1971/72	+ 2 711	+ 1 096	+ 3 870	+ 4 870	+ 200	- 215	- 237	- 836
1972/73	+ 3 292	+ 2 710	+ 6 002	+ 5 414	+ 675	+ 849	+ 38	- 1 689

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning

Finansplanen

<i>Inledning</i>	1
<i>Den ekonomiska utvecklingen 1973 och den tidigare bedömningen för 1974</i>	3
<i>Försörjningsläge och ekonomiska utsikter våren 1974</i>	10
Oljekrisens effekter på OECD-ländernas ekonomi	10
Sveriges energiförsörjning	17
Ransoneringspolitiken	21
Den ekonomiska politiken	25
<i>Budgetförslaget 1974/75</i>	34

Särskilda frågor

<i>Totalbudgetens utgiftsanslag</i>	45
<i>Totalbudgetens inkomster samt investeringsplan</i>	45
<i>Beräkning av anslagsbehållningarnas utveckling</i>	50
<i>Beräkning av dispositionen av rörliga krediter</i>	53
<i>Beräkning av totalbudgeten</i>	54

Hemställan 56

Tabellförteckning 58

Bilaga 1: Vissa uppgifter om energiförsörjningen

Bilaga 2: Riksrevisionsverkets inkomstberäkning

<i>Innehållsförteckning</i>	138
-----------------------------	-----

Bilaga 3: Specifikation av inkomsterna på driftbudgeten för budgetåret 1974/75

Bilaga 4: Preliminärt förslag till investeringsplan och investeringsstater för budgetåret 1974/75

Bilaga 5: Vissa tabeller rörande den statsfinansiella utvecklingen m. m.

<i>Tab. 1 Totalbudgetens utveckling 1965/66—1974/75</i>	
<i>Tab. 2 Statsbudgetens realekonomiska utveckling 1968/69—1974/75</i>	
<i>Tab. 3 Statsskulden under budgetåren 1962/63—1972/73</i>	

För flera huvudtitlar gemensamma frågor

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Majest Konungen i statsrådet den 4 januari 1974.

Närvarande: Statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena ANDERSSON, statsråden STRÄNG, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, LUNDKVIST, GEIJER, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON, FELDT, SIGURDSEN, GUSTAFSSON, ZACHRISSON, LEIJON.

Vissa för flera huvudtitlar gemensamma frågor anmäls av statsrådet Löfberg beträffande punkterna 1—7 och av chefen för finansdepartementet, statsrådet Sträng, beträffande punkten 8.

1. Den allmänna lönenivån för statsanställda m. m.

Lönerna för flertalet statstjänstemän och vissa andra tjänstemän i offentlig verksamhet bestäms genom förhandlingar mellan statens avtalsverk och de statsanställdas huvudorganisationer. F. n. tillämpas de lönevillkor som framgår av allmänt avlöningsavtal den 9 juli 1971 för statliga och vissa andra tjänstemän (AST) samt senare träffade ändringsavtal. Avtalen har slutits mellan avtalsverket samt Statsanställdas förbund (SF) och Tjänstemännens centralorganisations statstjänstemannasektion (TCO-S).

För vissa statligt anställda läkare har förmånerna bestämts genom avtal mellan avtalsverket och Sveriges läkarförbund. Den samordning som behövs mellan stat och kommun i läkarförhandlingarna sker genom statens och kommunernas samarbetsnämnd i lönefrågor. F. n. tillämpas för denna personal de lönevillkor som sammanfattats i avtal den 29 mars 1972 om allmänna bestämmelser för vissa statliga och icke-statliga läkare m. fl. (ABL) samt senare träffade ändringsavtal.

Avtalen har upphört att gälla med utgången av år 1973. Förhandlingar om nya avtal pågår.

Huvudgrunderna för den statliga personalpensioneringen återfinns i statens allmänna tjänstepensionsreglemente (1959: 287) — SPR — under det att i statens pensionslöneförordning (1959: 286) meddelas bestämmelser om den pensionslön som ligger till grund för pensioneringen. Enligt 15 § SPR skall normalbeloppet av beviljad egenpension eller familjepension ändras i den mån Kungl. Maj:t och riksdagen beslutar om det. Det är förutsatt att sådana ändringar skall fastställas i samma ordning som gäller beträffande fastställande av lönerna. Egenpensions tilläggsbelopp och egen- och familjelivräntas normalbelopp ändras i takt med basbeloppet enligt lagen (1962: 381) om allmän försäkring. Livräntas belopp ändras dock först från ingången av det kalenderår när den börjat utgå.

Det är inte möjligt att ange vad som skall gälla i fråga om anställningsvillkor för år 1974 förrän förhandlingarna därom slutförts. Dessa frågor torde senare få anmälas för Kungl. Maj:t och underställas riksdagens löne delegation.

Till grund för beräkningen av anslagsmedlen till avlöningar och till pensioner under nästa budgetår har lagts de löne- och pensionsbelopp som gällt fr. o. m. den 1 januari 1973.

Vid 1973 års riksdag har beslut fattats om att folkpensionsavgiften skall slopas och att en socialförsäkringsavgift på 3,3 % skall införas (prop. 1973: 144, SfU 1973: 28, rskr 1973: 339). På grund härav kommer löne kostnadspålägget att höjas från 26 % till 29 % fr. o. m. den 1 juli 1974. Detta har beaktats vid anslagsberäkningen för nästa budgetår både vid redovisningen av myndigheternas yrkanden och i Kungl. Maj:ts förslag till riksdagen.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t beslutar att ge riksdagen till känna vad jag nu har anfört.

2. Lönegradsplacering för vissa tjänster m. m.

I allmänna tjänsteförteckningsavtalet (ATF) den 28 juni 1971 har avtalsverket samt SF och TCO-S kommit överens om lönegradsplacering och avlöningsförstärkning för tjänst. Enligt avtalet skall en gång årligen ske en översyn av anställningsvillkoren för tjänstemän vid varje myndighet. Vid denna översyn får anställningsvillkoren för tjänsterna ändras om vissa i avtalet preciserade villkor är uppfyllda. Ändring av anställningsvillkoren för tjänst under avtalsperioden får i övrigt ske vid bl. a. större organisationsförändring. När ny myndighet inrättas och vid större organisationsförändring eller årlig översyn skall personalorganisationerna beredas tillfälle till förhandling om anställningsvillkoren. I andra fall prövas frågan om anställningsvillkoren för nyinrättad tjänst av ar-

betsgivaren. Personalorganisation kan dock alltid påkalla förhandling i dessa fall. Sådan förhandling förs mellan arbetsgivaren och berörd huvudorganisation, om inte parterna kommer överens om annat. Förhandlingarna förs under fredsplikt. Enligt särskilda föreskrifter som avtalsverket meddelat utövas arbetsgivarens befogenhet i fråga om lönegradsplacering och avlöningsförstärkning i stor utsträckning av den myndighet som får inrätta tjänsten. Påkallar personalorganisation förhandling med anledning av myndighetens beslut, bestämmer avtalsverket i varje särskilt fall om förhandling får föras av annan myndighet än avtalsverket.

Enligt tjänsteförteckningsavtalet den 28 juni 1971 för undervisningsområdet (TFU) och tjänsteförteckningsavtalet samma dag för kyrkliga tjänster (TFK) gäller i huvudsak motsvarande regler när ny tjänst skall inrättas. Den årliga översynen i ATF motsvaras dock i TFU och TFK av en översyn en gång under avtalsperioden, om inte parterna kommer överens om annat.

I tjänsteförteckningsavtalet den 29 mars 1972 för statliga läkare m. fl. (TFL) har parterna kommit överens om att, om tjänst nyinrättas eller direkt berörs av ändrad förvaltningsorganisation, förhandling skall tas upp om anställningsvillkoren för tjänsten på parts begäran. Sådan förhandling förs under fredsplikt.

ATF, TFU, TFK och TFL har upphört att gälla med utgången av år 1973. Förhandlingar om nya avtal pågår.

Lönegradsplaceringen av de tjänster som Kungl. Maj:t begär riksdagens bemyndigande att inrätta har skett enligt de regler som gäller enligt avtalen. Även när det gäller tjänster som kan inrättas utan riksdagens medverkan men för vilka Kungl. Maj:t beräknar medel under de olika huvudtitlarna har anslagsberäkningen skett med utgångspunkt i lönegradsplacering enligt gällande regler.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t beslutar att ge riksdagen till känna vad jag nu har anfört.

3. Samordning av statlig och privat pensionering

Tidigare gällande pensionsbestämmelser försvårade de anställdas övergång från statlig till privat tjänst och omvänt. Pensionsförmånerna beräknades nämligen var för sig för de olika anställningsperioderna och det sammanlagda resultatet efter ett sådant anställningsbyte blev därför i allmänhet oförmånligt. Härigenom motverkades rörligheten på arbetsmarknaden.

Den pensionsplan — ITP-planen — som gäller för industrins och handelns tjänstemän och arbetsledare förutsätter att samordning normalt skall ske med pensionsrätt som förvärvats hos annan arbetsgivare.

Det oaktat har någon generell samordning med statlig pensionsrätt inte kommit till stånd. Detta har huvudsakligen berott på att värdet av den statliga tjänstelivräntan inte kunnat bestämmas vid övergången från statlig till privat anställning och att livräntan inte varit värdesäker.

De statliga pensionsbestämmelserna innehöll tidigare inte några föreskrifter om generell samordning av statlig tjänstepensionsrätt med pensionsrätt enligt ITP-planen eller de liknande pensionsplaner som gäller för tjänstemän och arbetsledare hos banker, försäkringsbolag m. fl.

Statens avtalsverk och de statsanställdas fyra huvudorganisationer har nu träffat överenskommelse om samordning av statlig pensionsrätt med viss icke-statlig pensionsrätt, m. m. Riksdagens lönedelegeration har på riksdagens vägnar godkänt de grunder för ändringar i SPR med anslutande författningar som anges i överenskommelsen. Kungl. Maj:t har utfärdat kungörelser om de avsedda ändringarna. Arbetstagare kan härigenom — oavsett vem som är senaste arbetsgivare — få tillgodoräkna tid för anställning i statlig och privat tjänst på ett sådant sätt att pensionen blir lika stor som om han haft samma arbetsgivare under hela sin yrkesverksamma tid. Det är avsett att statlig tjänstepensionsrätt skall på motsvarande sätt samordnas med pensionsrätt enligt pensionsplaner som nära ansluter till ITP-planen.

När det gäller arbetstagare som anvisats sysselsättning i beredskapsarbete, arkivarbete eller musikerhjälp föreligger sedan gammalt ej rätt till andra pensionsförmåner än förmåner på grund av den allmänna försäkringen. Vissa arbetstagare i beredskapsarbete har dock numera tillförsäkrats rätt till särskild tilläggs pension (STP) enligt avtal mellan avtalsverket och Landsorganisationen i Sverige. Härvid har främst åsyftats att arbetstagare, som hade sådan pensionsrätt i tidigare reguljär anställning, inte skall förlora den rätten genom att han övergått till beredskapsarbete.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t beslutar att ge riksdagen till känna vad jag har anfört.

4. Inrättande av tjänster

Sedan år 1966 gäller som huvudregel i fråga om inrättande av tjänster att riksdagens medgivande krävs för att Kungl. Maj:t skall kunna inrätta ordinarie eller extra ordinarie tjänst som chef för myndighet som inte lyder under annan myndighet samt ordinarie eller extra ordinarie tjänst i lägst lönegrad B 3, numera C 1 (prop. 1966: 1 bil. 2 s. 20, SU 1966: 14, rskr 1966: 14). Övriga ordinarie och extra ordinarie tjänster samt alla extra tjänster och arvodestjänster får inrättas av Kungl. Maj:t ensam med möjlighet för Kungl. Maj:t att delegera beslutanderätten. Grunden för avgränsningen av riksdagens medverkan är enligt propositionen att man ansett att riksdagen vid sin bedömning av ett verks orga-

nisation främst torde vara intresserad av ledningsfunktionerna. Den lägsta tjänst som regelmässigt ingår i verkens ledande funktioner är tjänst som byråchef eller jämförlig tjänst. Eftersom sådan tjänst i allmänhet var placerad i lönegrad B 3 år 1966 (numera C 1) sattes gränsen vid denna lönegrad. När det gäller chef för sådan myndighet som är direkt underställd Kungl. Maj:t, fordras dock riksdagens beslut även om tjänsten hänförs till lägre lönegrad.

Från huvudregeln om riksdagens medverkan finns vissa undantag.

Sålunda har Kungl. Maj:t bemyndigats av riksdagen att inrätta ordinarie tjänst med förordnande tills vidare som departementsråd i Cr 2 eller kansliråd i Cr 1 i annat statsdepartement än utrikesdepartementet (prop. 1965: 65 s. 19, SU 1965: 105, rskr 1965: 295) och i utrikesdepartementets avdelning för internationellt utvecklingssamarbete (prop. 1970: 44, SU 1970: 85, rskr 1970: 192). Vidare har Kungl. Maj:t bemyndigats att i speciella undantagsfall inrätta ordinarie tjänst som professor i Co 1 (numera Uo 27) vid universitet eller högskola (prop. 1965: 1 bil. 10 s. 3-45, SU 1965: 90, rskr 1965: 223). På förslag i prop. 1969: 158 (SU 1969: 190, rskr 1969: 423) har riksdagen bemyndigat postbanken att inrätta extra ordinarie tjänst i C 1 eller högre lönegrad vid postbanken.

På förslag i prop. 1965: 108 bemyndigade riksdagen Kungl. Maj:t att vidta de åtgärder som behövs för att genomföra överenskommelser som godkänts av riksdagens lönelegation (SU 1965: 93, rskr 1965: 226). Med stöd av detta bemyndigande har Kungl. Maj:t bl. a. möjlighet att inrätta extra ordinarie och ordinarie tjänst på löneplan C i sådana fall där tjänsten lyfts till denna löneplan i avtal som lönelegationen godkänt. Detta bemyndigande har sedermera (prop. 1970: 1 bil. 2 s. 6, SU 1970: 14, rskr 1970: 14) utvidgats till att gälla även sådana åtgärder som behövs för att genomföra av lönelegationen godkända förslag till reglering av avtalsbara anställningsvillkor som undantagits från avtal.

Erfarenheterna har utvisat att nuvarande system i fråga om inrättande av tjänster inte alltid är väl anpassat till det förhandlingssystem som gäller. Enligt tillämpat tjänsteförteckningsavtal skall berörd huvudorganisation beredas tillfälle att förhandla om anställningsvillkoren när fråga är om nyinrättad myndighet eller vid större organisationsförändring. Om en proposition innehåller förslag till ny myndighet eller större organisationsförändring av befintlig myndighet, måste Kungl. Maj:t enligt gällande regler begära bemyndigande att inrätta de ordinarie eller extra ordinarie tjänster som kan beräknas bli placerade på löneplan C i kommande förhandlingar. När lönefrågorna skall fastställas vid förhandlingar är det olämpligt att Kungl. Maj:t föregriper förhandlingsresultatet genom att underställa riksdagen frågan om att inrätta tjänsterna. Sedan riksdagen tagit ställning i organisationsfrågan, bör Kungl. Maj:t ensam få inrätta ordinarie eller extra ordinarie tjänst som ingår i organisationen

även om den placerats på löneplan C i avtal som godkänts av riksdagens löne delegation. Läget är ett annat för sådana tjänster som undantagits från avtalsverkets handläggning eller andra tjänster vilkas löneställning fastställts utan förhandling. I dessa fall bör tjänsterna fortfarande inrättas med stöd av riksdagens beslut. Kungl. Maj:t bör därför begära hos riksdagen att nuvarande huvudregel för riksdagens medverkan vid tjänsters inrättande ändras till att gälla ordinarie eller extra ordinarie tjänst som chef för myndighet, som är direkt underställd Kungl. Maj:t, samt annan ordinarie eller extra ordinarie tjänst i lägst lönegrad C 1 eller U 27 som inrättas utan att lönegradsplaceringen fastställs genom förhandlingar. Vad jag nu föreslagit bör dock inte medföra inskränkning i sådana särskilda befogenheter som Kungl. Maj:t fått att i vissa fall inrätta tjänst utan riksdagens medverkan.

Under återopande av vad jag sålunda anfört hemställer jag att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att godkänna vad jag i det föregående föreslagit om inrättande av statligt reglerad tjänst.

5. Klassificering av statens fasta maskinanläggningar

De statliga maskinanläggningar som krävs för olika fastighetsbestånds försörjning av värme, vatten, avlopp m. m. klassificeras efter ett system som godkändes av 1959 års riksdag (prop. 1959: 1 bil. 2, SU 1959: 14, rskr 1959: 14). Syftet med klassificeringssystemet var att ge ett enhetligt underlag för bedömning av de krav på kunnande som bör ställas på dem som har att ansvara för driften av anläggningarna samt att få objektiva utgångspunkter för lönegradsplaceringen av driftledningspersonalen.

Klassificeringssystemet innebär att det för varje maskinanläggning fastställs visst poängtal. Anläggningen placeras därefter i den klassificeringsgrupp, som den framräknade klassificeringspoängen ger. För vissa typer av anläggningar sker s. k. specialklassificering.

Med stöd av riksdagens bemyndigande meddelade Kungl. Maj:t den 30 december 1959 bestämmelser rörande bl. a. tjänstebenämningar och kompetensvillkor för ansvarsmannapersonalen vid statens fasta maskinanläggningar. Kompetensvillkoren anknöts därvid huvudsakligen till dem som gäller för maskinpersonalen till sjöss.

Beslut om inplacering av fast maskinanläggning i klassificeringsgrupp fattas av vederbörande myndighet, sedan yttrande inhämtats från en för ändamålet särskilt inrättad nämnd, statens maskinpersonalnämnd.

Under senare år har viss kritik riktats mot det nuvarande klassificeringssystemet. Det har hävdats att systemet inte i tillräckligt hög grad tar hänsyn till den nya utrustning som moderna maskinanläggningar förses med, samtidigt som det sker en klar utjämning mellan anläggningarnas tekniska komplexitet. I ökad utsträckning förs anläggningar sam-

man till storanläggningar som betjänar vitt skilda fastighetsbestånd. Klassificeringssystemet beaktar inte de särskilda krav som bör ställas på den personal som arbetar inom dessa anläggningar. Över huvud taget är det nuvarande systemet inte tillräckligt anpassningsbart till ändrade förhållanden nu och i framtiden.

Genom beslut den 23 maj 1969 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för civildepartementet att tillkalla högst tre sakkunniga med uppdrag att utreda frågan om grunderna för klassificering av statens fasta maskinanläggningar. De sakkunniga har arbetat under benämningen 1969 års översyn av klassificeringsgrunder för fast maskinanläggning, ÖMK-69. Utredningen har den 29 februari 1972 avgivit ett betänkande (Ds Fi 1972: 3) Klassificering av fast maskinanläggning.

Betänkandet har remissbehandlats.

Utredningen anser att ett klassificeringssystem även fortsättningsvis kommer att utgöra ett värdefullt instrument för en enhetlig bedömning av kompetens- och lönefrågor inom maskintjänsten. Om ett system för klassificering av maskintjänsten i fortsättningen skall kunna tjäna avsedda syften, är det emellertid enligt utredningen inte möjligt att bygga systemet enbart på de två faktorer — uppvärmbar byggnadsvolym och anläggningstyp — som det nuvarande systemet består av. Ett nytt klassificeringssystem måste därför konstrueras så, att det ger utrymme för större anpassbarhet och vidare tillämpning än det nuvarande. Utredningen lägger i betänkandet fram ett förslag till ett sådant system. I första hand skall detta grundas på det betjänade fastighetsbeståndets volym och den tekniska komplexiteten hos maskinanläggningen. Därutöver skall vid klassificeringen beaktas den miljö i vilken maskintjänsten utövas samt den administrativa ställning maskinavdelningen intar. Utredningen förutsätter att möjligheterna till specialklassificering behålls.

Samtliga remissinstanser som uttalat sig i frågan instämmer i utredningens uppfattning att det även i fortsättningen behövs ett system som grund för enhetlig bedömning av kompetenskrav och löneställning i första hand när det gäller ansvarsmannapersonalen vid statens fasta maskinanläggningar.

De grunder för klassificering av maskinanläggningarna som utredningen föreslår har i stort sett mottagits positivt av remissinstanserna. Mot förslagets enskildheter har dock riktats invändningar.

I likhet med utredningen och remissinstanserna finner jag att ett klassificeringssystem alltså behövs som underlag för bedömning av de krav på kunnande som bör ställas på dem som har att svara för tjänsten vid maskinanläggningar av olika komplexitet och storlek.

Frågan om behovet av ett klassificeringssystem som underlag för lönesättningen bör enligt min mening avgöras av de avtalslutande parterna. Jag avser därför att överlämna utredningens betänkande i den delen till avtalsverket för att vara tillgängligt vid löneförhandlingarna.

Utredningen redovisar i betänkandet att det inom skolväsendet inte finns någon särskild utbildning som tillgodoser de skiftande kompetenskrav som ställs på den ledande personalen vid statens fasta maskinanläggningar. Utredningen anser att det är i hög grad angeläget att åtgärder vidtas för att förbättra situationen i detta avseende. F. n. är kompetenskraven för ansvarsman och biträdande ansvarsman knutna till kompetenskraven för maskinpersonalen till sjöss. Utredningen framhåller i anslutning härtill att skolöverstyrelsen tillsatt en särskild utredning rörande sjöpersonalens utbildning, UTSJÖ. Denna utredning har även fått till uppgift att se över utbildningen för driftpersonalen vid fasta maskinanläggningar till lands. I avvaktan på att utbildningsfrågorna får en mer slutgiltig lösning räknar utredningen med att nu gällande kompetensvillkor, såvitt avser teoretiska kunskaper, övergångsvis skall gälla för innehav av ansvarsmannabefattning vid anläggning som klassificeras enligt det system som utredningen föreslår. Dispens från kompetensvillkoren bör enligt utredningen kunna komma i fråga enligt samma ordning som f. n., dvs. genom beslut av myndighet i samråd med statens maskinpersonalnämnd. En motsvarande övergångsordning bör enligt utredningen gälla för biträdande ansvarsman.

Utredningens övervägande beträffande kompetenskrav m. m. har i huvudsak godtagits av remissinstanserna.

I likhet med flera remissinstanser godtar jag utredningens förslag om en översyn av den tillgängliga utbildningen för ansvarsmannapersonalen. Jag avser därför att överlämna utredningens betänkande i denna del till skolöverstyrelsen att tas i beaktande vid det fortsatta arbetet i UTSJÖ. Jag har i denna fråga samrått med chefen för utbildningsdepartementet.

Med hänsyn till att några nya kompetenskrav inte fastställts för ansvarsmannapersonalen vid maskinanläggningarna i avvaktan på skolöverstyrelsens utredning, är jag inte beredd att föreslå någon ändring av klassificeringssystemets uppbyggnad. Gällande klassificeringssystem som används för att bestämma kompetens och lönesättning för personalen har fastställts av riksdagen främst på grund av att det har styrt lönesättningen. Ett eventuellt avtal om grunder för lönesättningen av personalen vid fasta maskinanläggningar kommer numera att underställas riksdagen genom dess lönedlegation. Det synes omotiverat att i framtiden belasta riksdagen med frågor om ett klassificeringssystem som skall användas bara för att fastställa den kompetens som behövs för personalen vid maskinanläggningarna. Kungl. Maj:t bör därför inhämta riksdagens bemyndigande att göra de ändringar som behövs.

Under åberopande av vad jag sålunda anfört hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att bemyndiga Kungl. Maj:t att göra de ändringar som behövs i klassificeringssystemet för statens fasta maskinanläggningar.

6. Fråga dels om en översyn av reglerna om neutralitet och skyddsarbete, dels om en lagstiftning om myndighets verksamhet under arbetskonflikt

6.1 Inledning

Den 4 april 1973 överlämnade förhandlingsutredningen (C 1968: 16) till mig en promemoria (Ds Fi 1973: 8) med synpunkter på dels frågan om en översyn av gällande regler om neutralitet och skyddsarbete vid arbetskonflikt inom det offentliga tjänstemannaområdet, dels frågan om en särskild lagstiftning som i förväg reglerar myndigheternas verksamhet under vissa arbetskonflikter, m. m.

De överväganden som innefattas i promemorian har sin huvudsakliga upprinnelse i ett antal avgöranden av riksdagens ombudsmän (JO) åren 1967, 1969, 1971 och 1972 i anledning av anmälningar rörande vissa händelser i samband med arbetskonflikterna på det offentliga området efter förhandlingsrättsreformens genomförande. I dessa ärenden har JO bl. a. utvecklat sin syn på 1965 års tjänstemannalagstiftning och på hur den har fungerat. Lagstiftningen har därvid betecknats som bristfällig i vad rör reglerna om neutralitet och skyddsarbete. JO Bexelius, Lundvik och Wennergren har därför i tre fall hos Kungl. Maj:t eller förhandlingsutredningen hemställt om åtgärder för att avhjälpa påtalade brister. JO Bexelius har därjämte pekat på behovet av en särskild lagstiftning som i förväg skulle reglera myndigheternas verksamhet under arbetskonflikt.

Efter remiss har yttranden över förhandlingsutredningens promemoria avgetts av hovrätten för Nedre Norrland, kammarrätten i Stockholm, rikspolisstyrelsen, försvarets civilförvaltning, riksförsäkringsverket, postverket, televerket, statens järnvägar (SJ), statens vägverk, sjöfartsverket, byggnadsstyrelsen, statens avtalsverk (SAV), universitetskanslersämbetet (UKÄ), skolöverstyrelsen (SÖ), arbetsdomstolens (AD:s) ordförande, statens vattenfallsverk, länsstyrelserna i Stockholms, Malmöhus och Älvsborgs län, justitieombudsmannen Lundvik (JO Lundvik), Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet, Statsanställdas förbund (SF), Statstjänstemännens riksförbund SR (SR), Sveriges akademikers centralorganisation (SACO), Tjänstemännens centralorganisation statstjänstemannasektion (TCO-S), Svenska kommunalarbetsareförbundet och Sveriges kommunaltjänstemannaförbund. Riksdagens förvaltningskontor och Landsorganisationen i Sverige, vilka beretts tillfälle att yttra sig, har inte begagnat sig därav.

6.2 Frågan om neutralitet och skyddsarbete vid arbetskonflikt inom det offentliga tjänstemannaområdet

6.2.1 Gällande rätt

Först kan erinras om att 17 § statstjänstemannalagen (StjL) resp. 5 § kommunaltjänstemannalagen (KtjL) lyder som följer.

Tjänsteman är icke skyldig att utföra arbete som är föremål för lock-out eller för tillåten strejk eller därmed jämförlig stridsåtgärd eller för lovlig blockad vid konflikt om anställnings- eller arbetsvillkor vilket må bestämmas genom avtal. Den som står utanför arbetskonflikt skall dock fullgöra sina vanliga tjänsteåligganden. Han är även skyldig att utföra skyddsarbete.

Till skyddsarbete hänföres arbete som fordras för avveckling av verksamheten på ett tekniskt försvarligt sätt eller till förebyggande av fara för människor eller skada på egendom. Lika med skyddsarbete anses arbete som någon är skyldig att utföra på grund av särskild föreskrift i lag.

Av den anförda bestämmelsen framgår att myndighet som drabbas av konflikt skall beakta den neutralitetsrätt som tillkommer tjänsteman utanför konflikten. Som huvudregel gäller att sådan tjänsteman inte är skyldig att utföra arbete som är föremål för stridsåtgärd. Förutsättning härför är emellertid att stridsåtgärden utgörs av lockout (tillåten eller otillåten) eller tillåten strejk eller av lovlig blockad vid konflikt om anställnings- eller arbetsvillkor som får bestämmas genom avtal. Tjänsteman som står utanför konflikt är emellertid skyldig att fullgöra sina vanliga tjänsteåligganden liksom även skyddsarbete.

Enligt motiven till StjL och KtjL (prop. 1965: 60 s. 115, KL²U 1965: 1, rskr 1965: 267) bör myndighet i tvacksamma fall iakttå återhållsamhet, när det gäller att under konflikt utsträcka tjänstgöringsskyldigheten för tjänsteman utanför konflikten. I motiven understryks vidare att begreppet skyddsarbete bör tolkas restriktivt och att dit kan räknas endast sådant arbete som oundgängligen måste utföras för de uppräknade ändamålen. Det framhålls t. ex. (s. 175) att under uttrycket skyddsarbete faller förebyggande av skada på husdjur och lättförstörbart varulager. Med skyddsarbete likställs — som också framgår av lagtexten — arbete som någon är skyldig att utföra på grund av särskild föreskrift i lag. Enligt motiven (s. 175) åsyftas härmed bara arbete som omfattas av en särskilt föreskriven tjänsteplikt, t. ex. arbetskyldighet enligt allmänna tjänstepliktslagen i ett läge då denna satts i kraft.

6.2.2 Arbetskonflikterna på det offentliga området åren 1966—1971

Hösten 1966 utbröt arbetskonflikter vid skolväsendet och vid bl. a. underrätterna. Skolkonflikten ställde myndigheterna inför ömtåliga avvägningar. Improvisationer fick tillgripas i betydande utsträckning. Över huvud taget präglades situationen av osäkerhet rörande de åtgärder som

borde eller kunde vidtas för att möta verkningarna av konflikten. Myndigheternas handlande gav i flera fall upphov till klagomål hos JO. Vid underrätterna vållades komplikationer av att en inskrivningsdag inföll under den tredagarsperiod konflikten omfattade (24—26 oktober 1966). Mot bakgrund av att den uppkomna situationen kunde leda till rättsför-luster för tredje man uppkom bland chefsdomarna tvekan huruvida in-skrivningsdomaruppgiften skulle anses höra till chefsdomarens vanliga tjänsteåligganden liksom i vad mån handläggningen av inskrivningsda-gen kunde hänföras till skyddsarbete. Dessa frågor bragtes av flera chefsdomare till JO:s kännedom.

Under år 1969 inträffade tjänstemannastrejker vid bl. a. sjöfartsverket och SJ. I anledning av den förra konflikten begärdes JO:s uttalande huruvida vissa av sjöfartsverket vidtagna omdisponeringar av lotsperso-nal var förenliga med neutralitetsregeln. Vidare påkallades i anledning av strejken vid SJ undersökning från JO:s sida i anledning av vissa åt-gärder som SJ vidtagit i syfte att begränsa verkningarna av strejken, såsom temporärt upphävande av gällande turlistor m. m. Det gjordes också gällande att SJ använt icke strejkande personal för s. k. oneutralt arbete.

Liknande klagomål framkom även under 1971 års tjänstemannakon-flikt vid SJ. Sålunda påstod SR (SJ:s befälsförbund) att SJ:s agerande i samband med anordnande av s. k. bandispositioner innebar en indirekt ordergivning om strejkbryteri eller åtminstone en uppmaning eller direkt uppmuntran därtill.

Slutligen bragtes under 1971 års arbetskonflikter vid länsstyrelserna och inom landstingen ett par frågor om neutralitet och skyddsarbete un-der JO:s prövning.

6.2.3 Framställningar av JO m. fl. om en översyn av tjänstemannalagar-nas regler om neutralitet och skyddsarbete, m. m.

Om 1966 års skolkonflikt har JO Bexelius i framställning till Kungl. Maj:t den 25 september 1967 uttalat att det inte föreföll rimligt att myn-digheterna utan författningsmässig vägledning nödgades lösa alla de av-vägningfrågor som den uppkomna situationen gav upphov till. JO har också pekat på det dilemma domstolarna råkade i när det gällde hand-läggning av inskrivningsdagen under tredagarsstrejken vid underrätterna hösten 1966.

JO Wennergren har bl. a. i framställning till förhandlingsutredningen den 27 november 1970 fäst uppmärksamheten vid frågan om användan-det av oneutral arbetskraft under arbetskonflikter. Samma fråga har, delvis från andra utgångspunkter, tagits upp av JO Lundvik i anledning av 1971 års järnvägsmannakonflikt (JO:s ämbetsberättelse 1972 s. 411).

Vad som förevarit under de olika konflikterna har enligt JO ådagalagt behovet av en översyn av tjänstemannalagarna i förtydligande syfte i

vad rör bestämmelserna om neutralitet och skyddsarbete, eftersom dessa bestämmelser vållat tolkningssvårigheter främst när det gäller begreppen "arbete som är föremål för — — — strejk" och "vanliga tjänsteåligganden". Beträffande frågan om användande av oneutral arbetskraft har JO Wennergren, med hänvisning till ett tidigare JO-uttalande i ämnet, kommit fram till att det inte bör vara tillåtet för myndighet att utnyttja tjänstemän för oneutralt arbete ens om dessa själva föreslår det. Wennergren har därför yrkat på ett formligt förbud i lag i detta hänseende. Han har också funnit det otillfredsställande att frågor om tillämpning av reglerna om strejk- och neutralitetsrätt inte annat än undantagsvis kan få sin lösning hos domstol. Frågorna bör enligt hans mening lämpligen kunna tas upp och avgöras av AD. — JO Lundvik har inte gått lika långt som Wennergren i denna fråga utan har som sin principiella uppfattning uttalat att en statlig myndighet i förevarande hänseende bör ha i stort sett samma handlingsfrihet som en privat arbetsgivare. Några bindande analogier från den privata arbetsmarknaden har enligt Lundvik inte kunnat åberopas för att det under alla förhållanden skulle vara otillåtet för en konfliktdrabbad myndighet att använda den arbetskraft som finns till förfogande.

Målsmännens riksförbund (numera Riksförbundet Hem och skola RHS) har i framställning till utbildningsdepartementet, vilken överlämnats till förhandlingsutredningen, hemställt om klarläggande bestämmelser beträffande elevers och föräldrars rätt vid konflikt på skolområdet.

SACO har hos utredningen yrkat att begreppet skyddsarbete utmönstras ur tjänstemannalagarna och att den närmare innebörden därav — liksom på den enskilda sektorn — fastställs i avtal.

6.2.4 Förhandlingsutredningen

Utredningen tar först upp frågan om användandet av tjänstemän för oneutralt arbete och anför i huvudsak.

Utredningen har för sin del kommit fram till att det inte föreligger motiv för att på den offentliga sektorn i lag uppta regler med förbud att utnyttja oneutral arbetskraft. Även om det stundom är vanskligt att dra paralleller mellan den offentliga sektorn och arbetslivet i övrigt, bör det vara en riktlinje att de offentliga arbetsgivarna även i förevarande hänseende följer de allmänt vedertagna grundsatserna på den privata arbetsmarknaden. Gränsen mellan oneutralt arbete och "vanliga tjänsteåligganden" är i många fall flytande och svårbedömbart. De yttre betingelser under vilka en konflikt utspelas skiftar också i hög grad från fall till fall. En omdisponering av arbetskraften kan i en viss konfliktssituation te sig som försvarbar; i ett annat läge kan den framstå som otillbörlig ur neutralitetssynpunkt. En utgångspunkt för myndigheterna i deras sätt att bedöma hithörande frågor måste vara att deras anseende för objektivitet inte lider skada. Någon annan norm för deras handlande har utredningen inte kunnat finna.

Beträffande den av JO aktualiserade frågan om en översyn av tjänstemannalagstiftningen i vad rör neutralitet och skyddsarbete anför utredningen bl. a. följande.

Reglerna om neutralitetsrätt och skyddsarbete har i huvudsak hämtat sitt innehåll från arbetsrätten på den enskilda arbetsmarknaden med den begränsning som följer av att en del arbetsvillkor undantagits från avtalsmässig reglering. Det förtjänar framhållas att de lagförslag som låg till grund för förhandlingsrättsreformen passerade remissinstanserna utan att mötas av några erinringar på här ifrågavarande punkter. Även under riksdagsbehandlingen gick förslagen i fråga fria från kritik. Något initiativ från riksdagens sida avseende en översyn eller ändring av bestämmelserna om neutralitet och skyddsarbete har inte förekommit efter förhandlingsrättsreformens genomförande.

Emellertid har konflikterna på den offentliga arbetsmarknaden tillfört debatten kring de arbetsrättsliga spörsmålen en del nya synpunkter. Detta skulle kunna tala för en översyn av tjänstemannalagstiftningen i här aktuella delar. För att bredda underlaget för denna frågas bedömning har utredningen haft kontakter med företrädare för ett antal myndigheter med erfarenheter från de gångna årens arbetskonflikter. Härigenom har ytterligare belysts hur myndigheterna uppfattade de olika konfliktsituationerna.

Skärskådas frågan om de offentliga tjänstemännens rätt till neutralitet under arbetskonflikt, kan konstateras att rättstillämpningen kännetecknats av viss osäkerhet rörande den rätta innebörden av gällande regler på detta område, främst i vad rör begreppet "vanliga tjänsteåligganden" (17 § StjL, 5 § KtjL). Fråga är emellertid om det över huvud taget är praktiskt möjligt att mera ingående än som skett i tjänstemannalagarna precisera neutralitetsinstitutet i dess olika delar. Inte minst tidigare arbetsrättsliga undersökningar har ådagalagt svårigheten att i lag prägla några allmängiltiga begrepp på detta område av arbetsrätten. Det har sålunda befunnits ogörligt att i en rättsregel definiera begreppet "vanliga tjänsteåligganden". Detta sammanhänger med att ett konfliktutbrott oftast skapar en mängd ömtåliga avvägningsproblem som är beroende av de växlande förhållandena på varje särskild arbetsplats. Utredningens egna undersökningar har bekräftat det snart sagt omöjliga i att åstadkomma en generell regel. Därför har utredningen funnit det orealistiskt att söka omarbete eller utfylla lagtexten, när denna ändå — såsom också JO Lundvåg i princip vitsordar — svårligen skulle kunna täcka alla de situationer som kan tänkas uppkomma.

I stället för att tänka sig en ny lagtext kunde man möjligen komplettera lagstiftningen med något slag av "anvisningar" som syftar till att underlätta lagtillämpningen, eventuellt i kombination med en del exempel som är ägnade att belysa vad som i den ena eller den andra situationen kan inläggas i begreppet "vanliga tjänsteåligganden". Men det kan betvivlas att ett dylikt komplement till lagstiftningen kan bli myndigheterna till någon nämnvärd hjälp, eftersom anvisningarna i huvudsak endast torde kunna ges formen av en redogörelse för vissa motivuttalanden i förarbetena till tjänstemannalagarna och ett återgivande av departementschefsuttalanden och utskottsmotiveringar i samband med 1965 års förhandlingsrättsreform, kompletterat med vissa uttalanden från JO:s sida. Detta material är i sina huvuddrag redan känt för myndigheterna. Av denna anledning kan inte heller ett sådant alternativ förordas från utredningens sida.

Utredningen får i detta sammanhang erinra om att under de senaste åren av trycket utgivits kommentarer till bl. a. tjänstemannalagarna. Detta berättigar till antagandet att myndigheternas informationsbehov på denna väg blivit i inte ringa mån tillgodosett. Vidare bör inte förglömmas de informella kontakter som under konflikterna på den offentliga arbetsmarknaden brukat etableras mellan statens avtalsverk och företrädare för konflikttrabbade myndigheter i form av "frågepaneler" av informativ karaktär. Jämsides med denna rent servicebetonade verksamhet har avtalsverket utfärdat konfliktcirkulär att tjäna som vägledning vid tillämpningen och tolkningen av tjänstemannalagarna i här aktuella delar samt vid lösandet av en del praktiska problem i samband med konflikterna.

Vad härefter angår skyddsarbetsbegreppet bör framhållas att detta i huvudsak utformats efter mönster av Saltsjöbadsavtalets motsvarande bestämmelser. I prop. 1965: 60 (s. 175) har det betecknats som en uppenbar fördel att på detta område kunna röra sig med en i stort sett gemensam definition för hela arbetsmarknaden.

Till skyddsarbete har brukat hänföras avvecklingsarbeten av skadeförebyggande eller teknisk natur, med beaktande av förhållandena på varje arbetsplats för sig. Viss osäkerhet rörande omfattningen av skyddsarbetsbegreppet förekom i början av skolkonflikten 1966. Under konflikterna vid domstolsväsendet förekom på sina håll den tolkningen av skyddsarbetsbegreppet, att verksamhet syftande till att undvika vissa allvarliga rättsförluster för den enskilde medborgaren klassificerades som skyddsarbete. Utvecklingen har emellertid gått i riktning mot en stabilisering. Så skärptes tolkningen inom domstolarna vid den senaste konflikten väsentligt till att avse ett fåtal påtagliga fall av i allmänhet orepapabel karaktär. — Ett område där gränsdragningsproblem kan uppkomma gäller verksamhet bestående i utanordning av pengar, exempelvis socialbidrag. En verksamhet i sådant syfte synes även med en restriktiv inställning inte kategoriskt kunna betecknas som oförenlig med regeln om skyddsarbete när det gäller särskilt trängande fall. Mera tveksamt kan vara om till skyddsarbete kan räknas t. ex. återbetalning av skatt. Med tanke på att det i hithörande fall ofta gäller att förebygga svåra ekonomiska skadeverkningar för tredje man i form av betalningsinställelse eller konkurs eller nedläggande av en rörelse synes dock inte heller här möjligheten att tillämpa regeln om skyddsarbete generellt böra avvisas. — Såvitt utredningen kan bedöma har det under de konflikter som inträffat efter förhandlingsrättsreformens genomförande inte förekommit några fall där det framstått som omotiverat att skyddsarbete blivit beordrat. Något behov av förtydligande av lagstiftningen på förevarande punkt kan enligt utredningens mening knappast sägas föreligga i dagens läge.

Från tjänstemannahåll har kritik riktats mot att den offentlige arbetsgivaren ensidigt bestämmer omfattningen av skyddsarbetet. SACO har sålunda yrkat att skyddsarbetsinstitutet utmönstras ur tjänstemannalagarna och att den närmare innebörden därav — liksom på den enskilda marknaden — fastställs i avtal. Härigenom skulle AD ges behörighet att pröva även tvister angående neutralitetsskyddets omfattning. I anledning härav får utredningen erinra om den inom arbetsrättskommittén pågående översynen av arbetsfredslagstiftningen. Kommitténs uppdrag omfattar i princip alla arbetstagare, även de offentligt anställda. Enligt direktiven bör utredningsarbetet främst inriktas på att skapa förutsätt-

ningar för ett verkligt arbetstagarinflytande på områden som berör den enskilde arbetstagen nära och dagligen. Därvid bör bl. a. prövas om och i så fall i vad mån det med hänsyn till de politiska organens beslutsbefogenheter och därpå grundad myndighetsutövning kan vara erforderligt med särskilda inskränkningar i medinflytandet för de offentligt anställda. När det gäller denna kategori arbetstagar har samråd förutsatts äga rum bl. a. med förhandlingsutredningen. Med hänsyn härtill är utredningen inte beredd att nu ta ställning till den av SACO väckta frågan.

Det har vidare från personalhåll hävdats att arbete syftande till att undvika rättsförluster för den enskilde över huvud taget inte kan hänföras till verksamhet som erfordras till förebyggande av fara för människor i samband med "avveckling av verksamheten" eller för att verksamheten skall avvecklas på ett tekniskt försvarbart sätt. Sådillvida förtjänar denna uppfattning beaktande att det får anses diskutabelt om arbete som syftar till att förebygga rättsförluster för tredje man kan hänföras till skyddsarbete sådant detta begrepp varit avsett att tolkas. Emellertid framstår det som betänkligt ur rättssäkerhetssynpunkt att en arbetskonflikt skall få medföra sådana konsekvenser som att exempelvis gällande preklusionstider löper till ända utan möjlighet för den enskilde samhällsmedlemmen att värna sin rätt. Detta är en fråga, som har samband med den av JO aktualiserade tanken på en särskild "beredskapslagstiftning" för svårare arbetskonflikter.

Sammanfattningsvis uttalar utredningen att enligt dess mening tillräckligt starka skäl inte förekommit för ändring av tjänstemannalagarna i de delar som berörs av JO:s framställningar i fråga om neutralitetsrätten och skyddsarbetsbegreppet. Som nämnts har utredningen också varit inne på tanken att tjänstemannalagarna i de nämnda hänscendena skulle kunna kompletteras med något slag av anvisningar till vägledning för myndigheterna. Med hänsyn till det begränsade värde dylika anvisningar enligt utredningens mening måste få har utredningen emellertid inte funnit anledning att framlägga något förslag i detta avseende.

Utredningen anför vidare att den har kommit till den uppfattningen att redan vid de senaste årens konflikter många frågor löstes på ett smidigt och för parterna acceptabelt sätt, främst av dem som hade möjlighet att tillgodogöra sig erfarenheter av tidigare inträffade konflikter. Under nu angivna förhållanden konstaterar utredningen att det bör överlåtas åt myndigheterna att utbilda en praxis på förevarande områden med utgångspunkt i vunna erfarenheter och med ledning av de uttalanden och undersökningar av arbetsrättsligt intresse som i olika sammanhang gjorts efter förhandlingsrättsreformens genomförande.

Vad beträffar den av JO Wennergren väckta tanken, att frågor om neutralitetsrätt borde kunna prövas och avgöras av AD, erinrar utredningen om att enligt ämbetsansvarskommitténs förslag — som innebär att anställningsförhållandet i dess helhet skall ses som avtalsgrundat — tvister om tolkning av 17 § StjL skall kunna föras till AD.

6.2.5 Remissyttrandena

Utredningens synpunkter på frågorna om neutralitet och skyddsarbete biträds eller lämnas utan erinran av *televerket, SJ, sjöfartsverket, byggnadsstyrelsen, SAV, UKÄ, SÖ, AD:s ordförande, statens vattenfallsverk, länsstyrelserna i Malmöhus och Älvsborgs län, Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet, SF, TCO-S, Svenska kommunalarbetsförbundet* och *Sveriges kommunaltjänstemannaförbund*. AD:s ordförande finner det inte anmärkningsvärt att neutralitetsrätten och skyddsarbetsbegreppet har medfört vissa problem, när förhandlingsrätten för de offentliga tjänstemännen har förts ut i praktisk tillämpning. Motsatsen hade varit mer förvånande. I viss utsträckning torde det ha varit fråga om inkörningssvårigheter som kan undvikas vid en närmare förtrogenhet med det nya regelsystemet och dess verkningar, framhåller han. Till ökad klarhet härvidlag har inte minst justitieombudsmännen bidragit genom sina utlåtanden. AD:s ordförande anför vidare att han finner det vanskligt att nå resultat genom ändring av tjänstemannalagarna i förevarande delar eller genom utfärdande av något slag av anvisningar till vägledning för myndigheterna. Han uttalar därför sin fulla förståelse för utredningens ställningstagande. När det gäller att bedöma behovet av lagändring är f. ö. det nya huvudavtalet av den 26 april 1973 inte utan betydelse, påpekar han. En svaghet i det nuvarande regelsystemet är enligt AD:s ordförande att det inte tillhandahåller någon hanterlig ordning i vilken tvister om neutralitetsrättens och skyddsarbetsbegreppets tillämpning i enskilda fall snabbt kan bli auktoritativt prövade. Detta måste anses vara en betydande brist främst kanske för tjänstemännen, som åtminstone i vissa lägen måste på eget ansvar ta ställning till hur de skall handla. Utredningen har erinrat om att enligt ämbetsansvarskommitténs förslag tvister om tolkning av 17 § StjL skall kunna föras till AD. Det torde också vara riktigt att möjlighet härtill öppnas — under vissa förutsättningar — om detta förslag genomförs. En alternativ lösning skulle vara att AD genom uttrycklig föreskrift i StjL och KtjL ges behörighet att pröva tvister om neutralitetsrätt och skyddsarbete, varvid personalorganisation skulle ges rätt att föra medlems talan (jfr 16 § StjL). Grundval skulle då skapas för en fortlöpande rättsbildning på området.

Ett antal remissinstanser, som i princip biträder utredningens synpunkter på de föreliggande problemen, framhåller som önskvärt att någon sorts anvisningar e. d. meddelas till ledning för myndigheternas handlande under arbetskonflikt. Hit hör *hovrätten för Nedre Norrland, rikspolisstyrelsen, försvarets civilförvaltning, postverket, länsstyrelsen i Stockholms län, riksförsäkringsverket* och *statens vägverk*.

Kritik mot utredningens synpunkter på frågorna om neutralitet och skyddsarbete framkommer i yttrandena från *kammarrätten i Stockholm* och från *JO Lundvik*. En väsentlig fråga är enligt *kammarrätten* hur

långt en myndighet kan sträcka sig vad gäller att orndisponera tillgänglig arbetskraft i syfte att motverka särskilt stötande effekter av en konflikt. Begreppet "vanliga tjänsteåligganden" lämnar därvidlag inte tillräcklig ledning för det praktiska handlandet. I fråga om begreppet skyddsarbete delar kammarrätten utredningens tvekan huruvida dettas innebörd kan utan stöd av lagstiftning, auktoritativa uttalanden från statsmakternas sida eller utbildad sedvänja tänjas i ett inträffat konfliktläge därhän att rättsförluster för tredje man kan förebyggas genom myndigheternas handlande. Men kammarrätten vänder sig mot utredningens uppfattning att man skall lita till att myndigheterna utbildar praxis. *JO Lundvik* finner det otillfredsställande att utredningen gett upp försöken att lösa problemen kring reglerna om neutralitet och skyddsarbete bl. a. med tanke på att frågorna endast undantagsvis kan tänkas bli föremål för domstols prövning. Även om det inte är lätt att i en rättsregel definiera begreppet "vanliga tjänsteåligganden" borde det vara möjligt att i någon mån bringa ökad klarhet härvidlag. Stadgandet i 17 § StjL skulle enligt *JO* bli tydligare om ordalagen ändrades till "vanliga göromål". Huruvida det skulle vara lämpligt med en sådan omformulering lämnar *JO* dock öppet. Bl. a. kan det enligt *JO* ifrågasättas om inte därmed verkschefens ansvar för att myndighetens uppgifter såvitt möjligt fullföljs och hans därav följande skyldighet att själv ingripa skulle komma att alltför mycket begränsas. Det har framhållits att den nuvarande regeln om skyddsarbete hämtats från den privata arbetsmarknaden, närmare bestämt från Saltsjöbadsavtalet, och att det är en stor fördel att kunna röra sig med en gemensam definition för hela arbetsmarknaden. Det bör emellertid observeras att åtskilliga av de problem som uppkommit inom den offentliga sektorn inte har någon motsvarighet inom den privata, framhåller *JO*.

SR och *SACO* anser att bestämmelserna om neutralitet och skyddsarbete bör utmönstras ur tjänstemannalagarna och överföras till avtalsreglering i likhet med vad som är fallet på den privata arbetsmarknaden. Den närmare innebörden av begreppen neutralitet och skyddsarbete skulle då kunna fastställas genom förhandlingar och i sista hand av *AD*.

Jag kommer till mitt eget ställningstagande till frågan i ett senare avsnitt (6.4).

6.3 Frågan om en lagstiftning om myndighets verksamhet under arbetskonflikt

6.3.1 1965 års förhandlingsrättsreform

I sitt yttrande över förslaget till förhandlingsrättslagstiftning tog lagrådet (majoriteten) upp bl. a. frågan om behovet av en bredskapslag-

stiftning vari skulle anges formerna och de allmänna principerna för eventuella tvångsingripanden på det offentliga tjänstemannaområdet i händelse av arbetskonflikt (prop. 1965: 60 s. 266). En sådan lagstiftning skulle enligt majoritetens mening ha utgjort ett värdefullt komplement till de föreslagna tjänstemannalagarna.

I anledning härav framhöll föredragande departementschefen (s. 298) att det enligt hans mening hade skapats avsevärda garantier mot samhällsfarliga konflikter genom de preliminära huvudavtal som hade träffats mellan staten och kommunförbunden samt de offentliga tjänstemännens huvudorganisationer. Han anförde vidare att det uppenbarligen inte hade förelegat samma förutsättningar att i dessa frågor uppnå samförstånd med organisationerna, om förslag hade lagts fram om en beredskapslag av det slag lagrådets majoritet efterlyst. I själva verket kunde ett sådant lagförslag försvaga organisationernas vilja och förmåga att ta hänsyn till andra intressen än medlemmarnas och det kunde därigenom komma att motverka sitt syfte. Med hänsyn därtill kunde departementschefen inte biträda den mening som lagrådet företrätt.

I motioner i anledning av prop. 1965: 60 yrkades att de föreslagna tjänstemannalagarna skulle kompletteras med en beredskapslag angivande formerna och de allmänna principerna för sådana tvångsingripanden på det offentliga tjänstemannaområdet som i undantagsfall kunde bli nödvändiga. En sådan lagstiftning skulle enligt motionärerna vara att föredra framför en tjänstepliktslag som för ett särskilt fall stiftades under trycket av en tillfällig, svår situation och måhända under påverkan av en mer eller mindre affektladdad opinion.

I utlåtande (1965: 1) avstyrkte sammansatta konstitutions- och andra lagutskottet motionsförslaget och anförde i huvudsak följande.

Vid bedömningen av denna fråga är de huvudavtal som staten och kommunförbunden efter mönster av Saltsjöbadsavtalet träffat med de offentliga tjänstemännens huvudorganisationer av betydelse. Att tjänstemännens organisationer ingått dessa avtal synes utskottet vara ett bevis för organisationernas vilja att handlägga frågan om vidtagande av stridsåtgärder under ansvar. Enligt utskottets uppfattning skulle en beredskapslagstiftning av det slag motionärerna förespråkar ur vissa synpunkter kunna vara till nackdel. Det är således inte otänkbart att en sådan lagstiftning skulle motverka det syfte motionärerna eftersträvar, nämligen att underlätta ställningstagandet till planerade stridsåtgärder och förhindra uppkomsten av samhällsfarliga konflikter. Ej heller synes det tilltalande att tillskapa en beredskapslagstiftning enbart för det offentliga området. En lagstiftning som täcker även den privata arbetsmarknaden skulle å andra sidan säkerligen stöta på betydande svårigheter. Därtill kommer att de nyss nämnda huvudavtalen synbarligen ingåtts i syfte att därigenom eliminera behovet av en beredskapslagstiftning, ty Saltsjöbadsavtalets tillkomst har denna bakgrund. Ett bifall till motionärernas förslag skulle därför kunna rubba grunden för de, enligt utskottets mening, för arbetsfreden så betydelsefulla huvudavtalen.

Riksdagen avslag motionerna (rskr 1965: 267).

6.3.2 JO:s framställning

Som jag inledningsvis har nämnt, har JO Bexelius jämsides med den föreslagna översynen av lagreglerna om neutralitet och skyddsarbete pekat på behovet av en särskild lagstiftning som i förväg skulle reglera myndigheternas verksamhet under arbetskonflikter. Bexelius har även fört fram tanken att — inom eller utom ramen för diskussionen om en beredskapslag — Kungl. Maj:ts författningsvägen borde kunna ange om och i vilken utsträckning en samhällsverksamhet temporärt skulle få upphöra under en strejk.

6.3.3 Förhandlingsutredningen

Utredningen anför i fråga om behovet av en särskild lagstiftning för arbetskonfliktförhållanden i huvudsak följande.

Vad JO efterlyser är inte en permanent fullmaktslag om tjänsteplikt av den typ som lagrådet och motionärerna vid 1965 års riksdag tänkte sig. Vid jämförelse med en sådan lagstiftning framstår JO:s förslag som mindre genomgripande. En lagstiftning sådan som den av JO åsyftade måste nämligen förknippas med villkoret att den inte inkräktar på tjänstemännens rätt till neutralitet vid arbetskonflikt. Detta begränsar självfallet lagstiftningens räckvidd. I princip får en sådan lagstiftning förutsättas syfta till att förebygga varken avsedda eller önskvärda biverkningar vid en arbetskonflikt. Utredningen har undersökt hur en lag av här antydd karaktär — en "arbetskonfliktlag" — skulle kunna tänkas konstruerad i stora drag. Härvid har det legat nära till hands att söka en förebild i någon redan befintlig fullmaktslag, i första hand lagen (1942: 87) med särskilda bestämmelser angående stats- och kommunalmyndigheterna och deras verksamhet vid krig eller krigsfara m. m. ("administrativa fullmaktslagen") och lagen (1957: 132) om domstolarna och rättegången vid krig eller krigsfara m. m. I dessa lagar ges åtskilliga regler om förenklad handläggning och om förlängning av tidsfrister m. m. Av dessa regler skulle ett flertal, om de överfördes till det här ifrågasvarande området, komma att skära sig mot tjänstemännens rätt till neutralitet vid arbetskonflikt. Stor försiktighet måste därför iakttagas med avseende på en analog tillämpning av dessa lagföreskrifter på konfliktförhållanden.

I fortsättningen diskuterar utredningen ingående hur en lag av den typ JO efterlyser kan utformas med förutsättningen att den inte får inkräkta på tjänstemännens rätt till neutralitet under arbetskonflikt. Från denna utgångspunkt kommer utredningen fram till att regler till skydd mot vissa allvarliga rättsförluster för tredje man måste ges en förhållandevis framskjuten plats i en sådan lagstiftning. Utredningen tar vidare upp det av JO likaledes aktualiserade spörsmålet om lagstiftningsinitiativ för det fall att en samhällsfunktion helt eller delvis förlamas på grund av en arbetskonflikt. I exempelvis ett strejkläge, där det inte längre framstår som meningsfullt att söka hålla verksamheten uppe, kan det enligt sakens natur bli aktuellt att temporärt, helt eller delvis, befria

den ansvariga myndigheten från dess författningsstadgade åligganden, framhåller utredningen. En lagregel som ger Kungl. Maj:t denna möjlighet kan såsom JO framhåller tillskapas inom eller utom ramen för en arbetskongfliktlagstiftning. Därvid förutsätter utredningen att fråga är om verksamhet vars nedläggande inte hotar vitala samhällsintressen.

Sammanfattningsvis framhåller utredningen att den inte står främmande för lagstiftningsinitiativ i de av JO berörda hänseendena, men att den tar avstånd från tanken på en generell lagstiftning som i förväg skulle reglera myndigheternas verksamhet under arbetskongflikt. Att på förhand fastlägga regler för den offentliga verksamhetens anpassning till vissa tänkta eller motsedda kongfliktsituationer kan nämligen enligt utredningens mening vara ägnat att inge föreställningen att den ena parten lagstiftningsvägen söker skaffa sig ett försteg i förhandlingshänseende. Utredningen anser därför att det bör få bli beroende av en intresseavvägning inför varje särskild kongfliktsituation vilka åtgärder — i lagstiftningsväg eller t. ex. genom instruktionsändringar i administrativ ordning — som kan anses påkallade för att mildra eller undanröja sådana biverkningar av kongflikten som har berörts i det föregående. För att emellertid närmare åskådliggöra hur en arbetskongfliktlag av den ovan skisserade typen skulle komma att se ut har utredningen gjort upp ett utkast till lag med särskilda bestämmelser om statliga och kommunala myndigheters verksamhet vid arbetskongflikt. Lagutkastet omfattar åtta paragrafer. I 1 § definieras statlig och kommunal myndighet. I 2 § ges Kungl. Maj:t möjlighet att förordna om tillämpning av lagen i händelse av lovlig arbetskongflikt. Bestämmelserna i 3—7 §§ innefattar dels vad som kan betecknas som ordningsföreskrifter för ärendens behandling, dels åtgärder för att förebygga rättsförluster för den enskilde. Enligt 8 § slutligen får Kungl. Maj:t möjlighet att förordna om temporärt nedläggande av myndighets verksamhet under kongflikt.

6.3.4 Remissyttrandena

Det övervägande antalet remissinstanser tar i likhet med förhandlingsutredningen avstånd från tanken på en i förväg stiftad lag om myndighets verksamhet under arbetskongflikt eller anser i vart fall inte att det f. n. finns något behov av en sådan lag. Några instanser ställer sig tveksamma till lämpligheten eller nödvändigheten av föreskrifter av det innehåll som framgår av utredningens lagutkast. Två instanser ställer sig positiva till tanken på en lagstiftning om myndighets verksamhet under arbetskongflikt.

De instanser som delar förhandlingsutredningens inställning är *hovrätten för Nedre Norrland, rikspolisstyrelsen, riksförsäkringsverket, postverket, televerket, SJ, sjöfartsverket, SAV, byggnadsstyrelsen, UKÄ, SÖ, statens vattenfallsverk, länsstyrelserna i Stockholms, Malmöhus och Älvsborgs län, SF, SR och SACO, TCO-S, Landstingsförbundet,*

Svenska kommunalarbetsareförbundet och *Sveriges kommunaltjänstemannaförbund*. *Vattenfallsverket* sätter i fråga, om inte det syfte som en konfliktlag skulle fylla bättre kan nås genom en utvidgning av skyddsarbetsbegreppet. Flera av de nämnda remissinstanserna, däribland *SF*, *SR* och *SACO*, hänvisar till 1973 års huvudavtal.

De instanser som anser att en konfliktlagstiftning inte bör komma till stånd f. n. är *försvarets civilförvaltning* och *AD:s ordförande*. *Civilförvaltningen* understryker svårigheterna att utforma en konfliktlagstiftning. Ämbetsverket tillägger att den av *JO Bexelius* föreslagna modifikationen, att Kungl. Maj:t författningsvägen anger om och i vilken utsträckning en samhällsverksamhet temporärt får upphöra med anledning av strejk, bör ytterligare övervägas. *AD:s ordförande* uttalar att om *AD* ges behörighet att pröva tvister om neutralitet och skyddsarbete skulle detta minska behovet av en lagstiftning som reglerar myndighets verksamhet under arbetskonflikt. En generell sådan lagstiftning synes honom i varje fall inte böra genomföras, innan ytterligare erfarenheter har vunnits av de offentliga tjänstemännens förhandlingsrätt och rätt att tillgripa stridsåtgärder.

Tvekan om lämpligheten eller behovet av en konfliktlagstiftning uttalas av *kammarrätten i Stockholm* och *Svenska kommunförbundet*. *Kammarrätten* anser sålunda att en beredskapslag av det i utredningens promemoria skisserade innehållet knappast kan sägas fylla en sådan självständig funktion att den vid sidan av huvudavtalen på arbetsmarknaden är motiverad som skydd för viktiga samhällsintressen. En beredskapslagstiftning av det slag som lagrådet år 1965 tänkte sig skulle enligt *kammarrätten* möjligen vara en lösning. *Kommunförbundet* ifrågasätter starkt behovet eller lämpligheten av en bestämmelse som skulle ge Kungl. Maj:t möjlighet att förordna om temporärt nedläggande av myndighets verksamhet under konflikt. Den verksamhet som kommunerna har att driva och ansvara för är på många områden av den art att de för verksamheten ansvariga beslutsfattarna som är valda förtroendemän inte kan underlåta att hålla verksamheten uppe. På grund härav anser förbundet åtminstone f. n. att den i 8 § lagutkastet skisserade ordningen inte bör genomföras, i varje fall inte såvitt rör den kommunala förvaltningen.

De två instanser som till skillnad från förhandlingsutredningen förordar en konfliktlagstiftning om myndighets verksamhet under arbetskonflikt är *statens vägverk* och *JO Lundvik*. *Vägverket* finner det önskvärt att en lag av den beskaffenhet utredningen skisserat kommer till stånd för att i görlig mån mildra biverkningarna av svårare konflikt. Som komplement därtill bör enligt vägverket inför varje konfliktsituation övervägas ändringar i administrativ ordning i de berörda myndigheternas instruktioner. *JO Lundvik* finner att det kan diskuteras om det nya huvudavtalet medfört att en beredskapslag inte längre är behövlig.

För egen del har han svårt att inse att behovet av en sådan lag skulle ha minskat på ett avgörande sätt. Den av JO Bexelius tänkta lagstiftningen avsåg att i förväg reglera myndigheternas verksamhet under arbetskonflikt. Undantas nu ett större antal tjänster från konflikt, kan det väl tänkas att en lagstiftning är behövlig som reglerar i vilken omfattning och på vilket sätt myndigheterna skall fungera med hjälp av dessa tjänstemän. Vidare kan inte huvudavtalet i och för sig sägas innebära en garanti för att inte under arbetskonflikt situationer uppstår som fordrar en lösning utanför avtalets ram. Därtill kommer att, såvitt JO har sig bekant, det huvudavtal som gällt mellan kommunförbunden och de kommunala tjänstemännens huvudorganisationer inte sagts upp utan fortfarande är i kraft. Någon enhetlig reglering i avtal torde alltså f. n. inte råda, såvitt gäller de offentliga tjänstemännens ställning vid en eventuell konflikt. JO Lundvik instämmer i utredningens uttalande att stor försiktighet måste iakttagas vid en lagreglering av förevarande slag. Även om en beredskapslag därför måste få ett begränsat innehåll, bör den dock kunna bli till nytta. Jämfört med alternativet att lagstifta först när en konflikt utbrutit och visat sig medföra svåra skadeverkningar synes utvägen med en på förhand antagen lag vara att avgjort föredraga. Bl. a. vet då personalorganisationerna åtminstone i stora drag vad de kan vänta sig och behöver inte känna sig plötsligt och orättvist drabbade av ett ingripande in casu. Beträffande detaljerna i lagutkastet finner JO Lundvik med vissa reservationer utkastets bestämmelser i princip väl försvara sin plats i en arbetskonfliktlagstiftning.

6.4 Föredraganden

De arbetskonflikter som åren 1966—1971 förekom på den offentliga sektorn har aktualiserat en del frågor om tolkningen och tillämpningen av den nya förhandlingsrätten. Framför allt de tidigaste konflikterna ställde myndigheterna inför besvärliga avgöranden.

De gränsdragnings- och tolkningsproblem som de olika konflikterna gav upphov till har, i den mån de bragts under JO:s bedömande, blivit ingående belysta genom JO:s egna undersökningar. Därvid har två frågor trätt i förgrunden. Den ena gäller bestämmelserna om neutralitet och skyddsarbete i StjL och KtjL. I dessa delar har JO betecknat 1965 års lagstiftning som bristfällig och svårtolkad. JO har därför vid flera tillfällen vänt sig till Kungl. Maj:t eller till förhandlingsutredningen med begäran om en översyn av lagstiftningen. Den andra frågan tar sikte på det eventuella behovet av en särskild lagstiftning för arbetskonflikter. JO Bexelius har här efterlyst en lagstiftning, som i förväg skulle reglera myndigheternas verksamhet under arbetskonflikt, i förening med en ordning varigenom Kungl. Maj:t skulle ges möjlighet att besluta om

temporärt nedläggande, helt eller delvis, av myndighets verksamhet under strejk.

Förhandlingsutredningen har närmare övervägt de av JO aktualiserade problemen. Resultatet av dessa överväganden föreligger i en promemoria den 4 april 1973.

Jag tar först upp frågan om en översyn av bestämmelserna om neutralitet och skyddsarbete (17 § StjL, 5 § KtjL). Hur dessa har verkat i praktiken framgår av JO:s undersökningar. JO konstaterar att bestämmelserna är svåra att tillämpa, framför allt i vad rör uttrycket tjänstemans vanliga åligganden (6.2.1), och att de därför behöver förtydligas. JO Wennergren har därjämte kommit in på frågan om användande av oneutral arbetskraft och hävdade att det inte är förenligt med myndighetsutövning att medverka till strejkbryteri. Han har därför yrkat på ett generellt förbud i lag mot användande av tjänstemän för oneutralt arbete — detta även om tjänstemännen själva önskar utföra sådant arbete. JO Lundvik har tagit upp samma fråga ehuru från andra utgångspunkter. Enligt Lundvik bör en statlig myndighet ha i stort sett samma handlingsfrihet som en privat arbetsgivare. Eftersom syftet med 1965 års förhandlingsrättsreform har varit att genomföra en huvudsakligen civilrättslig ordning, har han för sin del inte kunnat biträda uppfattningen att det under alla förhållanden skulle vara myndighet förbjudet att utnyttja oneutral arbetskraft.

Vad först angår delproblemet om utnyttjande av oneutral arbetskraft har varken förhandlingsutredningen eller någon av remissinstanserna anslutit sig till tanken på ett lagfäst förbud mot användande av sådan arbetskraft.

Något förbud i sådant hänseende finns ju heller inte på den privata sektorn. För egen del har jag den meningen att en och samma grundsats härvidlag bör gälla på hela arbetsmarknaden. Även om således något lagfäst förbud i denna fråga inte bör förekomma på den offentliga sektorn, vill jag stryka under att någon ordergivning om utförande av oneutralt arbete självfallet inte får förekomma från myndighetens sida.

Det större frågekomplexet — en översyn av reglerna om neutralitet och skyddsarbete i förtydligande syfte — inrymmer ett flertal aspekter. Både JO och förhandlingsutredningen har ägnat ingående uppmärksamhet åt problemet. JO menar att lagstiftningen behöver ses över, främst i vad rör begreppet vanliga tjänsteåligganden, men även i fråga om skyddsarbetsbegreppet. I utredningens promemoria heter det att utredningens egna undersökningar bekräftat det snart sagt omöjliga i att åstadkomma en uttömmande definition av begreppet tjänstemans vanliga åligganden. Därför har utredningen funnit det realistiskt att söka arbeta om eller fylla ut lagtexten, när denna ändå svårligen skulle kunna täcka alla de situationer som en konflikt kan tänkas ge upphov till. Om begreppet skyddsarbete säger utredningen att utvecklingen gått i rikt-

ning mot en stabilisering och att i dagens läge något behov av förtydligande av lagstiftningen knappast kan sägas föreligga.

Remissutfallet ger ett starkt stöd för utredningens ståndpunkt. JO vidhåller emellertid att problemen bör lösas genom förtydliganden i lagtexten.

Jag är medveten om att arbetskonflikterna på den offentliga sektorn har ställt det nya förhandlingssystemet på svåra prov. Särskilt var detta fallet vid 1966 års konflikter inom skolväsendet och domstolsväsendet. Det ligger emellertid — som bl. a. AD:s ordförande framhåller — i sakens natur att tillämpningen av ett nytt och oprövat regelsystem kan medföra inkörningssvårigheter. Detta gäller även reglerna om neutralitet och skyddsarbete, trots att dessa ämnen inte hörde till de kontroversiella frågorna i samband med förhandlingsrättsreformen. Såsom utredningen framhåller, har emellertid redan vid de senaste årens konflikter många frågor kunnat lösas på ett för parterna godtagbart sätt. Erfarenheterna från de tidigare konflikterna har därvid varit parterna till hjälp. De invändningar som riktats mot det nya systemet har genom utvecklingen därför i mångt och mycket mist sin ursprungliga tyngd.

I sammanhanget finns anledning att erinra om arbetsrättskommitténs nu pågående undersökningar, vilka enligt direktiven i princip inbegriper även de offentligt anställda. Jag crinrar vidare om ämbetsansvarskommitténs förslag att hela det offentliga anställningsförhållandet skall ses som privaträttsligt grundat och att tvister om tolkningen av neutralitets- och skyddsarbetsbegreppen skall få föras till AD. De av JO aktualiserade frågorna kan alltså komma i en annan och ny belysning.

Under angivna förhållanden finner jag — i likhet med förhandlingsutredningen och det övervägande antalet remissinstanser — att tillräckligt starka skäl inte föreligger att nu ändra tjänstemannalagarna i de delar som berörs av JO:s framställningar i fråga om neutralitet och skyddsarbete. Inte heller anser jag att tjänstemannalagstiftningen bör kompletteras med något slag av anvisningar, såvitt nu är i fråga. En viss praxis har ju hunnit utbildas under de gångna åren. Denna bör kunna utgöra en god grund för myndigheterna att bygga vidare på.

Jag övergår härefter till frågan om en lagstiftning om myndighets verksamhet under arbetskonflikt.

JO uttalar som sin mening i frågan att en på förhand tillskapad lag synes vara att avgjort föredra framför alternativet att lagstifta först när en konflikt utbrutit. Som skäl åberopar han bl. a. att organisationerna då åtminstone i stora drag vet vad de kan vänta sig och således inte behöver känna sig plötsligt och orättvist drabbade av ett ingripande i det enskilda fallet.

Samtliga personalorganisationer — liksom en så gott som enhällig remissopinion i övrigt — reser emellertid motstånd mot tanken på en generell lagstiftning.

I likhet med det stora flertalet remissinstanser och förhandlingsutredningen anser jag att det bör få bli beroende av en bedömning i samband med varje särskild konfliktsituation vilka åtgärder som kan vara påkallade för att mildra eller undanröja inte avsedda biverkningar av en konflikt.

Det ligger i sakens natur att det härvid måste falla på Kungl. Maj:t att lösa åtskilliga avvägningsproblem. Det kan exempelvis bli aktuellt att lägga ned någon del av en myndighets verksamhet i ett konfliktläge, där det framstår som meningslöst att söka hålla verksamheten uppe med hjälp av kvarvarande personal. Detta kan göra det nödvändigt att dispensera från gällande instruktionsföreskrifter o. dyl. Att så i många fall kan ske utan att neutralitetsrätten träds för när torde vara uppenbart. Jag erinrar i detta sammanhang om föredragande departementschefens av riksdagen godkända uttalande i prop. 1965: 60 (s. 115) att neutralitetsrätten inte skall begränsa den offentlige arbetsgivarens principiella frihet att även under konflikt företa omgruppering av tjänstemän.

Hur långt Kungl. Maj:ts befogenheter att agera under en arbetskonflikt skall anses sträcka sig kan självfallet diskuteras. Att lagstiftningsinitiativ kan bli aktuella i anslutning till en konflikt är uppenbart, särskilt när det gäller att förebygga rättsförluster för tredje man. Som exempel kan nämnas förlängning av lagstadgade tidsfrister. Jag utgår emellertid från att rätten att vidta åtgärder för att såvitt möjligt lösa de organisatoriska problem som brukar uppstå under konflikt i princip rymms under de befogenheter i fråga om rikets styrelse och förvaltning som grundlagsenligt tillkommer Kungl. Maj:t. I vad mån dessa befogenheter kan utnyttjas under en konflikt får, som redan har nämnts, vägas mot kravet att neutralitetsrätten inte träds för när.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t beslutar att ge riksdagen till känna vad jag har anfört.

7. Styrelserepresentation för anställda i statliga myndigheter

Inledning

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 26 april 1972 kallade jag den 26 maj 1972 fyra sakkunniga¹ med uppdrag att utreda frågor angående representation för de anställda i statliga myndigheters styrelser m. m.

De sakkunniga, som antog benämningen styrelserepresentationsutredningen (STRU), har avgett betänkandet (SOU 1973: 28) Styrelserepresentation för anställda i statliga myndigheter. Till betänkandet har

¹ Generaldirektören Karl-Lennart Ugglå, förste förbundssekreteraren Arne Johansson, förste ombudsmannen Rune Larson och kanslirådet Fingal Ström.

som bilagor fogats bl. a. dels en promemoria som behandlar frågan om det är förenligt med vårt statsskick att ge de anställda hos statlig myndighet representation i myndighetens ledning, dels en promemoria om jävsfrågor som aktualiseras när de anställda hos statlig myndighet blir representerade i myndighetens ledning.

Efter remiss har yttranden över betänkandet med bilagor avgetts av högsta domstolen (HD), regeringsrätten, justitiekanslern (JK), riksåklagaren, Svea hovrätt, hovrätten för Västra Sverige, Stockholms tingsrätt, kammarrätten i Stockholm, rikspolisstyrelsen, kriminalvårdsstyrelsen, styrelsen för internationell utveckling (SIDA), överbefälhavaren (ÖB), försvarets civilförvaltning, försvarets materielverk, försvarets forskningsanstalt, civilförsvarsstyrelsen, flygtekniska försöksanstalten, socialstyrelsen, arbetarskyddsstyrelsen, riksförsäkringsverket, statens bakteriologiska laboratorium, postverket, televerket, statens järnvägar, statens vägverk, statens trafiksäkerhetsverk, sjöfartsverket, luftfartsverket, statens väg- och trafikinstitut, kammarkollegiet, statskontoret, tullverket, byggnadsstyrelsen, statistiska centralbyrån, datamaskincentralen för administrativ databehandling (DAFA), rikskontrollstyrelsen (RRV), riksskatteverket, statens personalpensionsverk, statens personalnämnd, statens personalutbildningsnämnd, universitetskanslersämbetet (UKÄ), skolöverstyrelsen (SÖ), domkapitlet i Uppsala ärkestift, lantbruksstyrelsen, lantbruksnämnden i Malmöhus län, statens centrala frökontrollanstalt, skogsstyrelsen, statens livsmedelsverk, fiskeristyrelsen, statens jordbruksnämnd, statens naturvårdsverk, statens växtskyddsanstalt, statens veterinärmedicinska anstalt, patent- och registreringsverket, statens pris- och kartellnämnd, konsumentverket, överstyrelsen för ekonomiskt försvar, arbetsmarknadsstyrelsen (AMS), länsarbetsnämnden i Jämtlands län, bostadsstyrelsen, statens institut för byggnadsforskning, statens invandrarverk, statens planverk, lantmäteristyrelsen, rikets allmänna kartverk, länsstyrelsen i Västernorrlands län, länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län efter hörande av kronofogdemyndigheten i Göteborgs kronofogdedistrikt, länsstyrelsen i Södermanlands län, statens institut för företagsutveckling, statens vattenfallsverk, statens provningsanstalt, styrelsen för teknisk utveckling, domänverket, förenade fabriksverken, SF, SR, SACO och TCO-S.

Yttranden har bifogats av Svea hovrätt från Gotlands, Karlskoga och Lindesbergs tingsrätter; av SIDA från SF-klubben 14 och SIDA-T (TCO-S); av civilförsvarsstyrelsen från SACO-föreningen och SR-föreningen vid civilförsvarsstyrelsen samt från Statstjänstemannaförbundets avd. 304; av socialstyrelsen från företagsnämnden vid styrelsen och företagsnämnden vid styrelsens läkemedelsavdelning samt från centrala företagsnämnden för ungdomsvårdsskolorna, centrala företagsnämnden för den statliga nykterhetsvården, företagsnämnden vid statens rättskemiska laboratorium, företagsnämnden vid statens rättspsykiatriska klinik

i Uppsala, företagsnämnden vid statens rättspsykiatriska klinik i Göteborg, administrativa läkares förening och Sveriges hälsovårdskonulcenters förening; av riksrevisionsverket från verkets statstjänstemannaförening; av riksskatteverket från verkets företagsnämnds arbetsutskott; av universitetskanslersämbetet från rektorsämbetena vid universiteten i Uppsala, Göteborg och Umeå, högskolan i Linköping och Chalmers tekniska högskola; av skolöverstyrelsen från företagsnämnden vid styrelsen; av statens jordbruksnämnd från TCO- och SACO-föreningarna vid nämnden; av statens naturvårdsverk från företagsnämnden vid verket; av bostadsstyrelsen från företagsnämnden vid styrelsen; av statens institut för byggnadsforskning från SACO-föreningen vid institutet; av statens provningsanstalt från TCO-föreningen vid anstalten och från ordföranden i SACO-föreningen vid anstalten.

Härutöver har Svenska skogsarbetareförbundet kommit in med yttrande.

Utredningen

Utredningen definierar styrelse som det högsta beslutande organet i en statlig myndighet. Bland olika typer av styrelser redovisar utredningen lekmannastyrelse, myndighetens chef (generaldirektör — gd), ämbetsmannastyrelse, annan statlig myndighet eller annat organ än statlig myndighet. Med lekmannastyrelse avser utredningen en styrelse som är tillsatt av Kungl. Maj:t och som till huvudsaklig del består av personer, vilka inte är anställda hos myndigheten. Plenum i fristående nämnd betraktas också som lekmannastyrelse. Ämbetsmannastyrelse är en kollegial styrelse av anställda vid myndigheten.

Lekmannastyrelsernas och ämbetsmannastyrelsernas beslutanderätt omfattar vanligen sju olika typfrågor. Dessa är viktigare frågor om planläggning och genomförande av åtgärder inom myndighetens verksamhetsområde, viktigare författningsfrågor, viktigare frågor om organisation och arbetsordning eller tjänsteföreskrifter, frågor om förslag till anslagsframställning hos riksdagen och andra frågor av större ekonomisk betydelse, frågor om tillsättning av vissa tjänster, frågor om läkarundersökning, disciplinär bestraffning, åtalsanmälan, flyttningsskyldighet och avstängning från tjänstgöring samt andra frågor som generaldirektören hänskjuter till styrelsen. Chefen i vad utredningen kallar gd-myndighet, dvs. enrådighetsverk, beslutar som regel i princip i alla frågor i vilkas prövning han deltar.

Det väsentligaste motivet för personalrepresentation anser utredningen vara värdet för de anställda att genom sina fackliga organisationer från sina utgångspunkter kunna påverka verksamheten inom myndigheten. Några principiella skäl mot styrelserepresentation för de an-

ställda i statliga myndigheter föreligger inte enligt utredningen.

Utredningen föreslår att personalrepresentation i princip införs i de statliga myndigheternas högsta beslutande organ. Två personalrepresentanter bör därvid ingå som fullvärdiga ledamöter i lekmannastyrelse och ämbetsmannastyrelse. Likaså föreslås två personalföreträdare få rätt att närvara då viktigare frågor avgörs på gd-nivå i gd-myndighet. Avgörs frågor om läkarundersökning, disciplinär bestraffning, åtalsnämnan, flyttningsskyldighet och avstängning från tjänstgöring av kollegial nämnd vid styrelsemyndighet, bör personalledamot enligt förslaget ha rätt att ingå som ledamot i sådan nämnd.

Personalrepresentationen bör i möjlig mån omfatta samma slag av frågor, oberoende av styrelsetyp. I lekmannastyrelse bör personalledamot delta i alla styrelseärenden där jäv inte anses föreligga. Vid myndighet utan lekmannastyrelse föreslås att personalrepresentanter i princip skall delta i avgörandet av samma slags frågor som lekmannastyrelse normalt prövar. Bland ärenden i vilka personalledamot inte anses kunna delta till följd av jäv märks ärenden som rör stridsåtgärd, förhandling med arbetstagarorganisation om slutande av kollektivavtal samt uppsägning av kollektivavtal.

Utredningen finner det tänkbart att personalrepresentant på grund av tystnadsplikt kan bli förhindrad att yppa viss hemlig uppgift för annan eller andra anställda vid myndigheten. Detta kan vara besvärande, om personalrepresentanten behöver diskutera viss fråga med andra företrädare för de anställda vid myndigheten. Personalföreträdaren bör enligt utredningen i förväg utverka medgivande att yppa hemlig uppgift i de relativt få fall detta behövs.

Personalrepresentation föreslås som en huvudregel införas vid myndigheter med minst 100 arbetstagare.

De fackliga organisationer som har ställning som huvudorganisation bör enligt utredningen få ett avgörande inflytande över valet av personalrepresentanter. De huvudorganisationer som organiserar det största resp. näst största antalet anställda vid myndigheten bör vardera få föreslå en personalrepresentant. Är mer än 80 % av de anställda anslutna till en och samma huvudorganisation, bör denna dock få föreslå båda representanterna.

Utredningen finner det naturligt att personalrepresentant som regel utväljs bland de anställda vid myndigheten.

Personalorganisation bör enligt utredningen få avgöra frågan om mandattidens längd och om entledigande i fråga om representant som organisationen föreslagit.

Utredningen föreslår att principförslaget nu genomförs vid 47 myndigheter med lekmannastyrelse vilka tillsammans har ungefär 200 000 anställda. Utredningen avser att i sitt fortsatta arbete pröva hur principförslaget bör genomföras vid övriga statliga myndigheter.

Remissyttrandena

Den övervägande delen av remissinstanserna har tillstyrkt STRU:s förslag eller lämnat det i huvudsak utan erinran.

Åtskilliga remissinstanser, däribland *HD*, *regeringsrätten*, *JK*, *Svea hovrätt*, *RRV*, *riksskatteverket*, *statens personalpensionsverk*, *SÖ*, *statens jordbruksnämnd*, *statens naturvårdsverk* och *statens invandrarverk* samt *SR* och *S.ACO*, har anfört kritiska synpunkter i flera väsentliga frågor.

STRU:s förslag att personalrepresentation utan ytterligare utredning bör kunna införas i 47 myndigheter med omkring 200 000 anställda har vunnit anslutning från huvudparten av dessa myndigheter.

Några remissinstanser har anlagt synpunkter på principfrågan om personalrepresentation bör införas i statsmyndigheternas högsta beslutande organ.

HD finner att den av STRU behandlade frågan är av synnerlig betydelse. En lösning i anslutning till utredningens principförslag skulle enligt domstolen på längre sikt medföra en genomgripande omvandling av stora delar av den svenska förvaltningen. Domstolen efterlyser därför en mer ingående analys av fördelar och nackdelar med den föreslagna personalrepresentationen under beaktande av såväl de anställdas berättigade intresse av medinflytande som statsnyttans krav. Den vittgående principiella skillnad som föreligger mellan statsförvaltningen och dess organ på ena sidan och ett affärsdrivande företag — statligt eller inte — på den andra sidan har således inte fått den belysning som förefaller grundläggande för frågans vidare behandling. STRU är också mycket kortfattad i fråga om motiven till införande av en representation för de anställda. Utan en närmare analys i antytt hänseende anser sig domstolen inte kunna ge sin anslutning till tanken att helt generellt bereda representanter för de anställda ställning som medbestämmande i myndigheternas högsta beslutande organ. Redan utan en sådan analys är det emellertid enligt domstolen tydligt att lämpligheten av en reform i föreslagen riktning är helt avhängig — förutom av formerna för representations anordnande — av frågan vilka grupper av ärenden som skall avgöras under medverkan av personalrepresentanter. I betänkandet anges dessa frågor i svepande ordalag utan närmare angivande av frågornas art. *Regeringsrätten* anför liknande synpunkter och förordar härutöver mindre schematiska lösningar än dem STRU föreslår. Hithörande frågor är också enligt *regeringsrättens* mening av så avgörande betydelse att de bör bli föremål för en mer ingående analys innan definitiv ställning tas till utredningsförslaget. Därvid torde beaktas i vad mån lagstiftning i ämnet bör ifrågakomma. *JK* erinrar om att flertalet statliga myndigheter har till uppgift att utöva offentlig myndighet av ingripande betydelse såvitt gäller medborgarnas rätt och intressen. Med hänsyn härtill måste höga krav ställas på objek-

tiviteten hos ledamöterna i myndigheternas högsta beslutande organ. Något egentligt utrymme för enskilda personalintressen att påverka beslutsfattandet inom sådan verksamhet i myndigheterna finns inte och bör inte heller finnas. Av dessa skäl anmäler JK synnerligen stor tväkan mot förslaget principiella inriktning, åtminstone såvitt det gäller att mera generellt införa personalrepresentation. Det framgår av betänkandet att erfarenheterna av den hittills bedrivna försöksverksamheten inte varit enbart positiva. Sålunda har en viss osäkerhet rått hos personalrepresentanterna. Verksamheten som personalledamot i lekmanstyrelse har vidare "upplevts något trevande" till följd av otillräcklig information om ledamotskapets innebörd. Dessa negativa erfarenheter finner JK fullt förståeliga. För att avhjälpa dem har STRU visserligen föreslagit att personalrepresentanten på olika sätt skall få erforderlig utbildning och information rörande ledamotskapets innebörd och omfattning. Man har dock enligt JK:s mening all anledning att ställa sig skeptisk inför möjligheten att genom kursverksamhet etc. bibringa vederbörande den allmänna erfarenhet och mognad som inte minst måste fordras för det ansvarsfulla värvet som ledamot i en myndighets högsta beslutande organ. Det måste också inge betänkligheter att på personalrepresentanter lägga ansvaret för beslut som ligger utanför deras kompetensområde, anser JK.

Svea hovrätt finner däremot inte några skäl av allmän natur mot styrelserepresentation för de anställda. Det finns emellertid enligt hovrätten starka skäl att tills vidare ge de åtgärder som vidtas karaktär av försöksverksamhet. Härför talar sålunda den rad av inte oväsentliga både principiella och praktiska frågor som aktualiseras och den brist på tillfredsställande utredningsunderlag som enligt hovrätten måste noteras. *Karlskoga tingsrätt* ser i förslaget ett icke godtagbart avsteg från gällande statsskick i vad avser statsmaktens uppbyggnad.

Även *RRV* anser att ytterligare analyser krävs av flera för den föreslagna reformens genomförande väsentliga problem, innan personalrepresentation genomförs. I stället för att låta den organisatoriska utformningen av myndighetens högsta beslutsorgan vara avgörande bör de beslutsområden definieras inom vilka personalrepresentation bör förekomma. Med en sådan metodik kan man bortse från organisatoriska olikheter vid myndigheterna. En reform av ifrågavarande slag bör genomföras samtidigt inom hela statsförvaltningen. *SR* och *SACO* anser att en kompletterande utredning av olika frågor bör göras av delegationen (Fi 1970: 67) för förvaltningsdemokrati (DEFF). *Statens naturvårdsverk* anser det uppenbart att frågan om myndigheternas organisation måste lösas främst med hänsyn till deras uppgifter och med särskilt beaktande av kraven på ansvar och objektivitet. Verket ifrågasätter, om inte tjänstemännens inflytande på sakfrågorna snarare bör minskas än ökas och om utredningens förslag kan anses förenligt

med de demokratiska principerna för nuvarande samhällsskick. En likartad uppfattning framförs av *statens invandrarverk*.

I några yttranden diskuteras utredningsförslaget med utgångspunkt i speciella förhållanden i en eller flera myndigheter. I ett särskilt yttrande framhåller *en ledamot av regeringsrätten* (regeringsrådet Petron) sålunda att man för varje myndighet måste överväga om representation för de anställda är motiverad just hos denna. *Riksskatteverket* har svårt att se värdet från personalens, verkets eller allmän synpunkt av att genomföra förslaget såvitt avser riksskatteverket, eftersom syftet med personalrepresentationen anses redan vara löst för verkets del genom personalrepresentanter i verkets direktion och personalmedverkan i vissa typer av ärenden. *SÖ* finner principiella skäl tala mot att personalrepresentanter deltar i styrelsebeslut i principfrågor av stor betydelse för skolväsendet. Personalrepresentation bör finnas bara i frågor som ger de anställda inflytande på den egna arbetsplatsen. *Statens jordbruksnämnd* finner det önskvärt med en bedömning av värdet för de anställda att kunna påverka de dominerande uppgifterna med prisregleringar. Eventuellt kan medansvarighet härvidlag bli en belastning för personalen. Två personalföreningar vid nämnden kan inte se det som en uppgift för personalorganisationerna vid nämnden att ta ansvar för åtgärder för att genomföra t. ex. jordbruksregleringen i enlighet med statsmakternas intentioner. *Länsstyrelserna i Södermanlands, Göteborgs och Bohus och Västernorrlands län* framhåller de särskilda svårigheterna att fullt ut genomföra utredningens principförslag med hänsyn till styrelsernas särskilda sammansättning vid länsstyrelserna. Dessa myndigheter anser därför i likhet med STRU att dessa förhållanden utgör grund för ytterligare överväganden.

En minoritet inom regeringsrätten (åtta ledamöter) anser sig inte kunna ta ställning till förslagets enskildheter, innan de principiella frågeställningarna har kartlagts genom ytterligare utredning. Därvid bör syftet med representation för de anställda preciseras efter en avvägning mellan de olika intressen som vid en närmare analys sannolikt visar sig stå emot varandra. *Regeringsrättens majoritet* yttrar sig dock över vissa detaljfrågor.

Förslaget i vad det rör antalet personalrepresentanter tillstyrks av flertalet remissinstanser. *Hovrätten för Västra Sverige* anser de av STRU framförda skälen för en enda personalrepresentant ha sådan tyngd att representationen tills vidare bör omfatta endast en ledamot. Denna uppfattning delas av *SIDA* och *fiskeristyrelsen*.

Kamarrätten i Stockholm menar att personalstrukturen hos varje enskild myndighet bör vara avgörande för, hur många personalrepresentanter som skall finnas. Liknande uppfattning framförs av *försvarets forskningsanstalt, flygtekniska försöksanstalten, statens vägverk* och *sta-*

tens personalpensionsverk. Postverket föreslår att tre personalrepresentanter får ingå i var och en av verkets nuvarande tre styrelser. *RRV* och *lantmäteristyrelsen* ifrågasätter, om inte samtliga huvudorganisationer bör beredas representation i myndigheternas styrelser, som ordinarie ledamöter eller som ersättare.

SF och *TCO-S* finner övervägande skäl tala för att personalrepresentanterna skall vara två till antalet men förutser att det beträffande vissa myndigheter kan finnas anledning att överväga vissa avsteg från denna regel. *SR* och *SACO* anser att fler än två ledamöter skall kunna företräda de anställda.

Anställd eller annan person som personalledamot

Huvudparten av remissinstanserna, däribland personalorganisationerna, har ingen erinran mot *STRU:s* förslag att personalrepresentant som regel skall utses bland de anställda men under särskilda förutsättningar även utanför denna personkrets. Flera remissinstanser förordar dock att endast anställd skall kunna utses. Vissa av dem godtar dock att annan än anställd kan komma i fråga i särskilda undantagsfall. *ÖB* samt *SR* och *SACO* framhåller att ingen bör få vara personalrepresentant i mer än en myndighets styrelse.

Jäv

Den av *STRU* föreslagna avgränsningen av det område, inom vilket jäv bör anses föreligga för personalrepresentant, har godtagits av det stora flertalet remissinstanser, däribland personalorganisationerna. *SF* och *TCO-S* menar att några särskilda jävsregler utöver förvaltningslagens bestämmelser inte behövs. De av *STRU* föreslagna särskilda jävsreglerna innefattas enligt dessa organisationer i förvaltningslagens jävsbestämmelser.

Enligt *JK:s* mening bör personalrepresentant över huvud inte få ta del i beslut som rör personalens anställnings- och arbetsvillkor, oavsett om dessa är avtalsbara eller inte. Jäv måste alltid anses föreligga i sådana frågor. Det synes enligt *JK* inte möjligt att förverkliga syftet med personalrepresentation utan att uppge eljest gällande allmänna jävsprinciper. Detta bör i rättssäkerhetens och objektivitetens intresse inte ske utan särskilt starka skäl. Sådana skäl har inte påvisats. *STRU:s* förslag på denna punkt skulle rubba förutsättningarna för rådande arbetsrättsliga ordning inom den statliga sektorn.

Hovrätten för Västra Sverige, som förordar *STRU:s* förslag till jävsområde, understryker det angelägna i att erforderliga jävsregler görs så litet restriktiva som möjligt. *Postverket* godtar de föreslagna jävsreglerna men anser att förhandling om kontraktsanställning av enskild chefstjänsteman bör omfattas av jävsområdet. *Tullverket* ifrågasätter,

om inte jäv föreligger i det fall en personalrepresentant — oavsett förekomsten av förtroendeuppdrag eller ställning som funktionär i viss organisation — deltar i styrelsens handläggning av ärende som föregåtts av förhandling eller överläggning med den organisation som personalrepresentanten tillhör. *Statistiska centralbyrån* ifrågasätter, om inte uttryckligen bör föreskrivas att personalrepresentant skall vara jävig att delta i styrelsens behandling av fråga som rör sådan intern lönerrevision som ensidigt beslutas av myndigheten. *Statens centrala frökontrollanstalt* förutsätter att frågor som i princip rör även förberedelse för yrkanden m. m. inför en avtalsförhandling faller under den föreslagna jävsregeln.

Rikets allmänna karivverk motsätter sig inte de föreslagna jävsreglerna men ifrågasätter, om jäv på grund av intressekonflikt skall gälla på annat sätt för personalrepresentanter än för andra styrelseledamöter.

Sekretess och tystnadsplikt

Regeringsrättens majoritet förutsätter att personalrepresentanternas tystnadsplikt skall bedömas efter vad som gäller för övriga ledamöter i myndighets styrelse. *JK* finner det inte självklart att ett yppande till medanställda i informationssyfte av hemligt förhållande alltid skulle vara att betrakta som behörigt, om tystnadsplikt stadgas i författning. Ett yppande till fackorganisation eller annan utanför myndigheten kan uppenbart inte anses behörigt. *JK* ifrågasätter om myndigheten skall kunna lösa personalrepresentant från tystnadsplikt. Det bör i stället vara det skyddade intressets bärare som i princip kan ge erforderligt medgivande, om detta över huvud taget är möjligt enligt tystnadspliktsregelns avfattning och innehåll. Enskild torde i princip alltid äga disponera över sekretesskydd som stipulerats i hans eget intresse. Är sekretessen däremot stadgad i det allmännas intresse, torde det inte alltid vara lagligen möjligt för det allmänna att genom något sitt organ lösa vederbörande från tystnadsplikten. Det skulle således ofta möta svårigheter och ibland inte vara möjligt att erhålla medgivande att röja hemligt förhållande. Man kan tänka sig att genom lagstiftning eller möjligen genom ett motivuttalande bereda mer eller mindre generell möjlighet till undantag från tystnadsplikt i förevarande syfte. Intresset av sekretess bör dock enligt *JK* väga avgjort tyngre.

Gotlands tingsrätt efterlyser — med instämmande av *Svea hovrätt* — uppgift om i vilken utsträckning myndighet har eller bör ha möjlighet att tillåta personalrepresentant att yppa innehållet i hemlig handling till personer som inte är bundna av tystnadsplikt. *Postverket* förutsätter att personalrepresentants möjlighet till samråd med andra företrädare för de anställda inte avser hemliga uppgifter inom försvarsområdet. *Postverket* crinrar också om den lagstadgade banksekretessen.

Statens personalnämnd framhåller vikten av att gränserna för sekretess klarläggs så att inte informationen till de anställda onödigtvis mins-

kar på grund av personalrepresentanternas osäkerhet i fråga om dessa gränser. *Civildéforsvarsstyrelsen* anför liknande synpunkter. *Lantbruksnämnden i Malmöhus län* finner det från rättssäkerhetssynpunkt diskutabelt att göra avkall på tystnadsplikt. *Patent- och registreringsverket* anser att sekretessbelagd uppgift inte bör få lämnas ut till annan än den som i sin tjänst äger ta del av den. Personalrepresentant bör inte särbehandlas i förhållande till övriga styrelseledamöter när det gäller att yppa hemlig uppgift vid samråd med utomstående. Särbehandling är desto mindre påkallad som samråd i ärenden av hemlig natur snart sagt alltid torde kunna ske genom att den kritiska frågeställningen formuleras så att hemliga uppgifter förblir skyddade. *Arbetsmarknadsstyrelsen* förutsätter att en eventuell dispensmöjlighet utnyttjas sparsamt bl. a. med hänsyn till att den krets, till vilken informationen förs vidare, inte kan åläggas tystnadsplikt. *SF* och *TCO-S* framhåller att någon skillnad mellan olika styrelseledamöter i princip inte får göras i fråga om rätten att ta del av hemlig uppgift eller skyldighet att iaktta sekretess. Organisationerna delar emellertid *STRU:s* uppfattning att situationer kan uppstå, då personalrepresentant vid diskussion av viss fråga med andra fackliga företrädare behöver yppa hemlig uppgift. Det kan inte heller från myndighetens synpunkt vara till fördel att personalrepresentant berövas möjligheten till erforderliga kontakter.

Förslag till personalrepresentant

Flertalet remissinstanser delar *STRU:s* uppfattning att de fackliga organisationerna bör få ett avgörande inflytande över valet av personalrepresentant. *En minoritet inom regeringsrätten* (sju regeringsråd och kanslichefen) utgår från att avsikten är att Kungl. Maj:t skall förordna även de ledamöter som är personalrepresentanter. Att överlåta den formella förordnandemakten på enskild sammanslutning skulle enligt deras mening strida mot hittills tillämpade principer för offentlig förvaltning och skulle i allt fall kräva lagstiftning. Vissa remissinstanser, däribland *JK*, *Svea hovrätt*, *hovrätten för Västra Sverige*, *kammarrätten i Stockholm*, *flygtekniska försöksanstalten*, *DAGA* och *fiskeristyrelsen* förordar att valet skall göras direkt av de anställda och inte genom de fackliga organisationerna. För det fall organisationstillhörigheten vid en myndighet understiger 50 %, ansluter sig *sistnämnda minoritet inom regeringsrätten* och *sjöfartsverket* till denna uppfattning. *En minoritet inom regeringsrätten* (sex regeringsråd) menar att det bör ankomma på de lokala fackliga organisationerna att föreslå personalrepresentanter.

Svea hovrätt, *försvarets civilförvaltning*, *socialstyrelsen*, *tullverket* och *statens centrala frökontrollanstalt* anser att någon åttioprocentregel inte bör tillämpas. I stället bör de båda största personalorganisationerna vid myndigheten alltid ha rätt att föreslå var sin representant. *Försvarets materielverk* anser att förslagsrätten beträffande ett mandat

skulle kunna cirkulera mellan de personalorganisationer som inte representerar det största antalet anställda. Liknande tankegångar om cirkulation framförs av *luftfartsverket* och *statens provningsanstalt*. *Statens vägverk* och *statens personalpensionsverk* förordar ett friare sätt än det föreslagna vid val av personalrepresentant. *SR* och *SACO* för fram — liksom de gjorde i yttrande i anledning av förslaget om personalrepresentation i aktiebolagens styrelser — tanken på regler om minoritetsskydd.

Svenska skogsarbetareförbundet hemställer att förbundet såsom domänverkets motpart i förhandlingar om löner m. m. för verkets skogspersonal tillförsäkras samma rätt i avseende på styrelserrepresentation som huvudorganisationerna.

Mandattid och entledigande

De flesta remissinstanserna har godtagit eller lämnat utan erinran STRU:s förslag om mandattid och förutsättningar för entledigande.

Vissa remissinstanser, bland dem *Svea hovrätt*, *SR* och *SACO* anser att samma mandattid alltid skall tillämpas för personalrepresentant som för annan styrelseledamot. *En minoritet inom regeringsrätten* (sju regeringsråd och kanslichefen) menar att frågan om mandattidens längd inte kan lämnas över till avgörande av berörda personalorganisationer, bl. a. av det skälet att den får anses hänföra sig till myndighetens organisation.

Några remissinstanser, däribland *SR* och *SACO* anser att särskilda regler för entledigande av personalrepresentant inte bör införas. *Försvarets materielverk* framhåller att personalrepresentants mandat bör upphöra i samband med att ledamoten avgår ur myndighetens tjänst. *Statens vattenfallsverk* anser att personalorganisationerna vid viss myndighet bör samråda då fråga uppkommer om utbyte av personalrepresentant under mandattiden.

Statens provningsanstalt menar att mandattiden för styrelseledamot lämpligen bör vara ett år. Med en så kort mandattid synes utbyte av personalrepresentant inte nödvändigt utom vid avgång ur tjänst.

Betydelsen av utbildning av personalrepresentanter understryks av vissa remissinstanser. Sålunda framhåller *SF* och *TCO-S* behovet av utbildning av alla styrelseledamöter och redovisar förslag till innehåll i en av statens personalutbildningsnämnd anordnad utbildning för personalrepresentanter. Kostnaderna bör enligt organisationerna betalas av staten.

Statens personalutbildningsnämnd beräknar att under budgetåret 1973/74 kunna genomföra central kursverksamhet för ca 100 styrelseledamöter och suppleanter, inbegripet även icke statsanställda ledamöter. Resterande utbildningsinsatser bör enligt nämnden få anstå till följande budgetår. Nämnden utgår från att den skall svara för utgifter för internat, resor och kursadministration medan lönekostnaderna stannar

på resp. myndighet. *Statens centrala frökontrollanstalt* anser däremot att erforderlig utbildning bör ankomma på och bekostas av berörd personalorganisation. *Patent- och registreringsverket* förordar att utbildning sker i samverkan mellan staten och personalorganisationerna. Centralt anordnad statlig utbildning kan behövas. Kostnaderna bör enligt verket bäras av staten och utbildningen ske på betald arbetstid.

SF och *TCO-S* framhåller betydelsen av att myndigheterna uppfattar sin del av ansvaret för informationsverksamheten. Praktiska förutsättningar måste skapas för personalrepresentanterna att inhämta personalsynpunkter och att vidareinformera personalen.

Möjligheterna till information till och från styrelsen är enligt *SR* och *SACO* en av de viktigaste konsekvenserna av ett system med personalledamöter i styrelsen. Alla anställda oavsett organisationstillhörighet måste garanteras tillgång till information. Personalorganisation som inte är företrädd av personalrepresentant i viss styrelse måste enligt *SR* och *SACO* kunna träffa avtal eller överenskommelse med arbetsgivaren om hur informationsutbytet skall ske.

Vissa ekonomiska frågor utöver kostnader för utbildning behandlas av några remissinstanser. *Statens väg- och trafikinstitut* anser sålunda att styrelsearvode bör utgå till personalrepresentant, eftersom ledamotsuppdraget inte kan anses åligga representant i tjänsten. Samma uppfattning framförs av *patent- och registreringsverket*.

Riksskatteverket crinrar om de kostnader till följd av arbetstidsbortfall m. m. som uppstår genom personalrepresentation.

SF och *TCO-S* anser att personalrepresentants förberedelsearbete är en självklar del av styrelseuppdraget. Ersättning bör utgå för detta merarbete. Organisationerna förutsätter att de ekonomiska frågorna regleras i avtal.

Slutligen kan anmärkas att åtskilliga remissinstanser understryker vikten av att den föreslagna reformen inte går ut över andra former av förvaltningsdemokrati. Förhållandet mellan personalrepresentation och verksamheten i företagsnämnderna behöver enligt vissa remissinstanser klarläggas.

Personalrepresentation inom kommuner och aktiebolag m. fl.

Enligt lagen (1972: 271) om närvarorätt vid sammanträde med kommunal eller landstingskommunal nämnd får Kungl. Maj:t på framställning av kommun medge att viss kommunal nämnd beslutar att företrädare för de anställda hos kommunen får närvara vid nämndens sammanträden och delta i överläggningarna men inte i besluten. Medgivande kan begränsas till att avse ärenden av visst slag. Personalföreträdare skall vara anställd hos kommunen. Som framgår av lagens rubrik omfattar den också landstingskommun.

Vidare kan här erinras om lagen (1972: 829) om styrelscrepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar och lagen (1973: 1093) om styrelscrepresentation för de anställda i bankinstitut och försäkringsbolag.

Föredraganden

Frågan om de anställdas medverkan i myndigheters och företags högsta ledningsorgan har varit aktuell i olika sammanhang under senare tid. De anställda i aktiebolag, bankinstitut m. fl. privaträttsliga associationer har genom lagstiftning tillförsäkrats rätt till representation i företagets styrelse. Dessutom har — likaledes genom lagstiftning — ökad möjlighet försöksvis öppnats att bereda anställda i kommuner och landstingskommuner rätt att närvara vid styrelser och nämnders arbete.

På det statliga området har under senare år olika åtgärder vidtagits för att bredda och fördjupa företagsdemokratin. Bl. a. har — i vissa fall försöksvis — styrelscrepresentation för de anställda införts vid några centrala statliga myndigheter, däribland SIDA, försvarets forskningsanstalt, televerket, patent- och registreringsverket, statens institut för företagsutveckling och statens vattenfallsverk. Dessutom pågår försök med styrelscrepresentation vid bl. a. ungdomsvårdsskolor och inom utbildningsväsendet. De erfarenheter av styrelscrepresentation som hittills har redovisats från myndigheterna är helt övervägande positiva.

I sitt betänkande (SOU 1973: 28) Styrelscrepresentation för anställda i statliga myndigheter har styrelscrepresentationsutredningen (STRU) lagt fram ett principförslag om styrelscrepresentation.

Enligt STRU motiveras förslaget om personalrepresentation för de anställda främst av värdet för dem att genom sina fackliga organisationer från sina utgångspunkter kunna påverka verksamheten inom myndigheten. STRU konstaterar att olika intressegrupper redan nu är företrädare i lekmannastyrelserna och att de därigenom har fått tillfälle till inflytande inom de ramar som statsmakterna drar upp. Regeringsformens ordalag påbjuder eller förbjuder enligt STRU inte att statsmyndighet — med visst undantag beträffande domstol — organiseras på visst sätt. Representation för de anställda i statlig myndighets högsta beslutande organ kan således inte anses strida mot reglerna i regeringsformen och inte heller vara oförenlig med parlamentarismens principer, sådana dessa har införlivats med svensk statsrätt, uttalar STRU. Personalrepresentationens innehåll och organisation bör enligt STRU i största möjliga utsträckning utformas enhetligt i statliga myndigheter, oavsett typ av högsta beslutande organ. I detta syfte förordar STRU att det i större utsträckning än f. n. prövas om systemet med lekmannastyrelse är lämpligt. Redan innan resultatet av en sådan prövning föreligger, bör dock representation för de anställda genomföras även i andra högsta

beslutande organ än lekmannastyrelser. Representationen bör omfatta två personalföreträdare. Dessa bör ingå som fullvärdiga ledamöter i lekmannastyrelser och ämbetsmannastyrelser samt i eventuellt förekommande särskilda kollegiala organ som har till uppgift att besluta i ärenden om disciplinstraff m. m. I myndigheter med verkschefen som högste beslutande bör enligt STRU personalrepresentanterna ha rätt att närvara, yttra sig, ställa förslag och reservera sig i samma slag av ärenden vilka i myndighet med lekmannastyrelse behandlas av styrelsen. Personalrepresentant bör kunna undandra sig medverkan i handläggningen av visst ärende i ledningsorganet endast om jäv föreligger. STRU förordar att personalrepresentant förklaras jävig vid det högsta beslutsorganets behandling av fråga som rör stridsåtgärd, förhandling med arbetstagarorganisation om slutande av kollektivavtal eller uppsägning av kollektivavtal. Härtill kommer de allmänna jävsgrunder som enligt förvaltningslagen (1971: 290) kan föreligga för varje ledamot. Som huvudregel föreslår STRU personalrepresentation vid myndigheter med i genomsnitt minst 100 anställda. Olika skäl kan dock motivera representation även vid myndigheter med ett mindre antal anställda, anser STRU. De fackliga organisationerna bör få ett avgörande inflytande över valet av personalrepresentanter. Representanterna bör enligt STRU ha samma ställning som övriga ledamöter eller närvarande. Som regel bör personalrepresentant utväljas bland de anställda vid myndigheten. Personalorganisationen bör själv avgöra hur val av personalrepresentant skall ske och vem som skall väljas. Representativitetssynpunkter motiverar enligt STRU att personalrepresentation inte införs vid myndigheter där inte minst hälften av de anställda tillhör organisation eller organisationer med ställning som huvudorganisation i huvudavtalet mellan statens avtalsverk samt SF, SR, SACO och TCO-S. Principförslaget bör utan ytterligare överväganden kunna tillämpas vid 47 myndigheter med lekmannastyrelse. Frågor om utbildning av och information till personalrepresentanter bör berörda parter avgöra generellt eller från fall till fall. Även andra frågor av ekonomisk eller annan art bör enligt STRU lösas efter överläggningar.

Syftet med förslaget har allmänt vunnit remissinstansernas gillande. Åtskilliga remissinstanser — däribland HD, regeringsrätten och SÖ — ställer sig dock avvisande till att de anställda skall få möjlighet att delta i beslut i alla ärenden som avser frågor inom myndighetens uppgiftsområde. HD betonar den vittgående principiella skillnaden mellan statsförvaltningen och ett affärsdrivande företag, statsägt eller inte. HD anser sig därför inte utan närmare analys kunna ansluta sig till tanken att helt generellt bereda representanter för arbetstagarstämning som medbestämmande i myndigheternas ledning. Regeringsrätten anför liknande synpunkter och betonar särskilt de grundläggande skillnaderna mellan offentlig och enskild verksamhet. SÖ menar att personalföreträ-

darrens deltagande i verksstyrelsen bör begränsas till sådana frågor där inflytande för de anställda kan anses motiverat med hänsyn till att de anställda bör få möjligheter till inflytande på den egna arbetsplatsen. Flera andra remissinstanser är inne på likartade tankgångar. JK framhåller att myndigheternas verksamhet är av ingripande betydelse såvitt gäller de enskilda medborgarnas rätt och intressen. Det synes JK uppenbart att inom en sådan verksamhet något egentligt utrymme för enskilda personalintressen att påverka myndighetens beslutsfattande varken finns eller bör finnas. Naturvårdsverket menar att tjänstemännens inflytande på "sakfrågorna" snarare bör minska än öka.

Däremot har de kritiska remissinstanserna i allmänhet inte samma principiella invändningar mot personalrepresentation i frågor som direkt berör de anställda, dvs. frågor av "myndighetsintern" karaktär. Som exempel på sådana frågor anger invandrarverket petita- och budgetfrågor och naturvårdsverket frågor om organisation, personalpolitik, tjänstetillsättning, vidareutbildning, arbetsfördelning, arbetsmetoder, rationaliseringsverksamhet och lokaler samt hälsofrågor.

Mot bakgrund av gällande stats- och förvaltningsrättsliga grundsatsar framhåller en del kritiska remissinstanser att alla medborgare skall ha lika stort inflytande på statsförvaltningen. Regeringsrätten erinrar sålunda om de hänsyn till den politiska demokratin som togs, när statsmakterna år 1972 beslöt om närvarorätt men ej om beslutsrätt för personalföreträdare vid kommunal nämnds sammanträde.

För egen del vill jag anlägga följande synpunkter.

Det finns flera olika skäl för att låta personalen bli representerad i de statliga myndigheternas högsta beslutande organ. De anställdas möjligheter att påverka sin arbetssituation bör underlättas. Härigenom skapas bästa möjliga betingelser för engagemang och intresse hos de anställda för myndighetens verksamhet och därmed också för ett gott arbetsresultat. De anställdas medinflytande i ledningsorganets arbete utgör ett väsentligt inslag i ett företagsdemokratiskt sätt att bedriva statlig verksamhet.

Emellertid har all verksamhet inom statliga myndigheter — till skillnad från verksamheten inom den privata sektorn — sin grund i de beslut för verksamheten som statsmakterna fattar. Huvudprinciperna för statsförvaltningens verksamhet läggs således fast genom de i demokratisk ordning fattade politiska besluten. Ofta är dessa grundläggande principiella regler för myndigheternas verksamhet relativt allmänt hållna. Det överlämnas till myndigheterna att närmare utforma det regelsystem enligt vilket inriktningen och innehållet i arbetet inom myndigheten och dess underställda organ skall bedrivas. Myndigheterna är alltså inte enbart verkställande organ för statsmakterna. De skall också självständigt inom de ramar som statsmakterna har dragit upp utforma och utveckla principerna för vad slags verksamhet som skall bedrivas inom myndigheten.

Under senare år har utvecklingen gått mot en ökad frihet för vissa myndigheter att bestämma över verksamheten inom sitt område. Denna utveckling ökar behovet av medborgarnas insyn i myndigheternas verksamhet. Genom att lekmannastyrelser införts vid allt fler statliga myndigheter har detta behov i ökad omfattning kunnat tillgodoses.

Den principiellt betonade kritiken mot förslaget att ge de anställda i de statliga myndigheternas ledningsorgan medinflytande har bl. a. denna utveckling som utgångspunkt. Genomförs STRU:s förslag görs enligt kritikerna ett avsteg från principen att alla medborgare skall ha samma inflytande över och insyn i statsförvaltningens verksamhet. Med den föreslagna ordningen skulle nämligen enligt kritikerna de medborgare som är anställda vid en myndighet komma att inta en mer gynnad ställning i dessa hänseenden än den som tillkommer medborgarna i gemen.

Mot bakgrund härav finner jag att ett beslut om personalrepresentation för de anställda i statsförvaltningen måste utformas på sådant sätt att allmänt medborgerliga intressen inte träds för när.

Den lösning som STRU föreslagit bygger på den ordning som gäller på den enskilda sektorn. Skillnaden mellan den statliga förvaltningen och verksamheten inom den privata sektorn är emellertid betydande.

Den utveckling mot fördjupad företagsdemokrati som ägt rum under de senaste åren är ett uttryck för de anställdas intresse av insyn och medbestämmande på arbetsplatsen och beredvillighet att ta del i ansvaret. Ett led i ett sådant ökat inflytande för de anställda utgör representation i myndighetens högsta beslutande organ. En sådan medverkan bidrar också till gynnsamma förutsättningar för företagsdemokratiska förhållanden i övrigt inom myndigheten. Vidare skapar personalrepresentation i ledningsorganen gott underlag för förbättrad information till de anställda om bakgrunden till och motiven för myndigheternas ställningstaganden i skilda frågor. Myndigheten får också på ett lättare och effektivare sätt del av de anställdas uppfattning i olika för myndighetens ställningstaganden väsentliga frågor. Erfarenhetsunderlaget för myndighetens beslut vidgas. Av det anförda framgår att jag — i motsats till JK — är övertygad om att de som i statsmyndigheternas ledning skall företräda de anställda kommer att visa sig besitta den allmänna erfarenhet och mognad som uppdraget kräver.

Det är således som jag ser det många skäl som talar för ett vidgat personalinflytande i statlig myndighets högsta ledning. Reglerna härom måste självfallet utformas inom den ram som konstitutionen anger. Alla frågor inom myndigheternas uppgiftsområde kan således inte avgöras med personalföreträdare som medbestämmande. Av hänsyn till bl. a. de politiska instansernas bestämmanderätt får undantag i personalföreträdares beslutanderätt ske, när fråga är om beslut som har avseende på det slag av verksamhet som myndigheten skall bedriva, t. ex. beslut

i prisregleringsfrågor inom jordbruksnämndens område och tillstånds- och medborgarskapsärenden inom invandrarverkets område.

När fråga är om beslut som inte har avseende på det slag av verksamhet som myndigheten skall bedriva är emellertid läget ett annat. Som exempel på sådana beslut kan anges beslut om arbetsmetoder, arbetsfördelning, organisation och rationalisering inom myndigheten samt myndighetens budget och petita. Härutöver kan nämnas beslut i frågor om t. ex. personalpolitik och olika former av personaladministration såsom personalplanering, tjänstetillsättning, vidareutbildning, lokaler och personalhälsovård.

Jag har alltså kommit till den uppfattningen att personalrepresentation, i den utsträckning Kungl. Maj:t bestämmer, bör få införas i statlig myndighets lekmannastyrelse eller motsvarande högsta ledningsorgan. Reformen bör enligt min mening innebära följande. I lekmannastyrelse och s. k. ämbetsmannastyrelse bör personalföreträdare ha rätt att delta i alla beslut som inte har avseende på det slag av verksamhet som myndighetens skall bedriva. Det innebär att han därvid är ledamot. Vid handläggningen av övriga ärenden i angivna styrelser bör personalföreträdaren ha rätt att delta i överläggningarna men inte i besluten. I ämbetsmannastyrelse bör detta dock bara gälla frågor inom lekmannastyrelsens normala beslutsområde. I myndighet vars chef ensam är högste beslutande, s. k. enrådighetsverk, bör personalföreträdare ha rätt att närvara, yttra sig och reservera sig i sådana frågor som i andra myndigheter vanligen utgör styrelseärenden och vilka där handläggs i närvaro av personalrepresentant som ledamot. Vid verkschefens beslut i övriga ärenden av styrelsekaraktär bör personalföreträdare ha rätt att närvara och att yttra sig. Slutligen bör personalföreträdare ingå som ledamot i kollegium som beslutar i ärenden om disciplinstraff m. m. för myndighetens anställda. Jag återkommer i det följande till frågan om jäv för personalföreträdare.

Fråga om personalföreträdare i visst ärende inte skall ha rätt att delta i beslut bör på myndighetens vägnar prövas av styrelsen. Motsvarande frågeställning beträffande reservationsrätt för personalrepresentant i enrådighetsverk bör avgöras av verkschefen på myndighetens vägnar.

Införande av personalrepresentation kan i vissa fall medföra behov av jämkning av hittillsvarande styrelsens sammansättning eller ledamotsantal utöver vad som direkt föranleds av den föreslagna reformen. Har fråga om antalet ledamöter i viss styrelse tidigare underställts riksdagen bör Kungl. Maj:t medges göra de avsteg från hittills tillämpad organisatorisk utformning som motiveras av införande av personalrepresentation. Har sådan fråga i visst fall reglerats genom lag får Kungl. Maj:t dock föreslå riksdagen den ändring som reformen ger anledning till. I övrigt bör det ankomma på Kungl. Maj:t att meddela de bestäm-

melser som behövs för att genomföra den av mig förordade reformen.

Jag övergår härefter till att behandla vissa enskildheter i STRU:s förslag mot bakgrund av vad jag föreslår i fråga om personalföreträdares allmänna ställning.

STRU har i enlighet med sina direktiv föreslagit personalrepresentation i det högsta beslutande organet vid statliga myndigheter. RRV anser att man bör bortse från organisatoriska olikheter mellan myndigheterna och bestämma de beslutsområden inom vilka personalrepresentation bör förekomma, oavsett på vilken nivå inom myndigheten ärende handläggs. Med en sådan metod skulle enligt RRV en reform kunna genomföras samtidigt i hela statsförvaltningen.

Jag delar RRV:s önskemål om att den avsedda reformen genomförs under så kort tidsperiod som möjligt inom hela statsförvaltningen. Med den av mig förordade utformningen av reformen saknas anledning till sådana undersökningar av förhållandena vid ett stort antal enskilda myndigheter som STRU har funnit nödvändiga.

Jag vill i sammanhanget erinra om den försöksverksamhet som pågår i anslutning till förslag av delegationen (Fi 1970: 67) för förvaltningsdemokrati (DEFF). Denna verksamhet syftar till att tillgodose de anställdas anspråk på medinflytande på beslut som fattas på organisatoriska nivåer under myndighetens styrelse (motsvarande). Den av mig förordade ordningen med styrelserepresentation och nyssnämnda försöksverksamhet kompletterar således varandra.

Huvuddelen av remissinstanserna har inte någon erinran mot STRU:s förslag om att antalet personalrepresentanter bör utgöra två. Några instanser förordar en enda representant för de anställda. De särskilda förhållandena vid varje enskild myndighet bör enligt vissa remissinstanser vara avgörande för hur många representanter som skall finnas (en, två eller flera). RRV och lantmäteristyrelsen ifrågasätter, om inte samtliga huvudorganisationer bör ges möjlighet till representation. SF och TCO-S finner övervägande skäl f. n. tala för STRU:s förslag i denna del men förutser anledning att överväga vissa avsteg härifrån med hänsyn till myndigheternas skiftande struktur och personalsammansättning. De enskilda myndigheterna bör enligt SR och SACO få möjlighet att komma överens med sina anställda om utökning av antalet representanter utöver två.

I likhet med huvuddelen av remissinstanserna finner jag STRU:s förslag om två personalföreträdare lämpligt avvägt.

STRU finner det naturligt att personalrepresentant utväljs bland de anställda vid myndigheten men utesluter inte att övervägande skäl anses föreligga att i visst fall utvälja någon som inte är anställd vid myndigheten. Relativt många remissinstanser uttrycker uppfattningen att endast anställd bör komma i fråga som personalrepresentant. SF och TCO-S har däremot inte någon erinran mot STRU:s förslag i denna del. SR och

SACO hävdar att endast synnerligen starka saksäl kan få motivera att personalrepresentant hämtas utanför de anställdas krets. Som minimikrav måste enligt SR och SACO gälla förbud för personalrepresentant att tillhöra mer än en styrelse.

Jag förutsätter liksom STRU att de anställda i de allra flesta fall finner det bäst förenligt med sina intressen att representeras av någon från den egna myndigheten. Övervägande skäl talar enligt min mening för den av STRU i detta hänseende föreslagna ordningen. Regeln bör alltså vara att som kandidat skall föreslås någon som är anställd hos myndigheten. Förkligger särskilda skäl för avsteg från denna regel, bör dock även inte anställd kunna komma i fråga. Något uttryckligt förbud mot att samma person är företrädare för de anställda hos flera myndigheter torde inte behöva ställas upp.

STRU:s uppfattning att fackliga organisationer bör få ett avgörande inflytande över urvalet av personalföreträdare delas av flertalet remissinstanser. Vissa remissmyndigheter förordar dock att förslag skall lämnas direkt av de anställda. Jag delar i denna fråga STRU:s mening.

Några remissmyndigheter anser att personalrepresentation skall få förekomma, oberoende av graden av organisationstillhörighet vid myndigheten. STRU har funnit representativitetssynpunkter motivera kravet på att minst hälften av de anställda är organiserade i en eller flera huvudorganisationer för att representation skall införas. Med huvudorganisation avser STRU därvid sådan personalorganisation som är huvudorganisation enligt huvudavtalet. Jag anser för min del att som förutsättning för personalrepresentation vid viss myndighet skall gälla att minst hälften av de anställda tillhör personalorganisation.

STRU har i enlighet med sina direktiv föreslagit regler för formerna för urval av personalrepresentant och förslagsställande organisation. Med den ändring av 3 § statstjänstemannalagen (1965: 274) som trädde i kraft den 1 januari 1974 kan sådana frågor numera i princip regleras genom avtal. Det finns enligt min mening inte anledning att i detta sammanhang behandla sådana frågor.

Jag vill härefter beröra frågan om vem som skall utse personalföreträdare. F. n. utses ledamöter i lekmannastyrelse vanligen av Kungl. Maj:t. I några fall har Kungl. Maj:t medgett att ledamot utses i annan ordning — vanligen av statlig myndighet eller av kommunalt organ. STRU har gett uttryck för uppfattningen att personalrepresentant i statlig myndighet skall ha samma ställning som övriga styrelseledamöter. STRU har därmed intagit den ståndpunkten att personalföreträdare bör utses av Kungl. Maj:t. Jag delar uppfattningen att Kungl. Maj:t skall utse personalföreträdare.

Mandattid och grunder för entledigande bör enligt STRU få avgöras av förslagsberättigad organisation. En minoritet av remissinstanserna, däribland SR och SACO, anser att samma regler i dessa hänseenden bör

tillämpas för personalföreträdare som för annan ledamot.

Frågorna om mandattid och grunder för entledigande har enligt min mening samband på det sättet att en formellt obegränsad möjlighet för personalorganisation att få personalföreträdare entledigad måste anses minska betydelsen för organisationen av ett avgörande inflytande över mandattidens längd.

Vad angår grunderna för entledigande vill jag anföra följande. Personalföreträdare i statlig myndighets högsta beslutsorgan är att se som företrädare för myndighetens anställda. Denna funktion kan personalföreträdare fullgöra på det avsedda sättet endast så länge han har de anställdas förtroende. Brister förtroendet, kommer personalföreträdare inte längre att kunna vara talesman för de anställda. Värdet för myndigheten av personalrepresentationen minskar under sådana förhållanden också. Det är således ett ömsesidigt intresse för myndigheten och dess anställda att personalföreträdarens ställningstaganden är väl förankrade i de anställdas uppfattningar och värderingar. Från denna utgångspunkt finner jag övervägande skäl tala för STRU:s förslag att personalföreträdare bör entledigas, när organisation som har föreslagit representanten kräver det. Beslut om entledigande av personalföreträdare bör meddelas i samma ordning som beslut om att utse vederbörande.

Med den förordade lösningen av entledigandefrågan väger enligt min mening skälen för en varierande mandattid inte särskilt tungt. Där- emot talar praktiska skäl för att samma mandatperioder tillämpas för personalföreträdare som för annan för viss tid utsedd styrelseledamot. För egen del förordar jag enhetliga mandatperioder. Mandattiden för personalföreträdare i enrådighetsverk torde också få bestämmas från praktiska utgångspunkter.

STRU har som huvudregel föreslagit personalrepresentation i myndighet med minst 100 anställda, där inte särskilda skäl motiverar annat. Med några få undantag har remissinstanserna godtagit förslaget i denna del. SF och TCO-S fäster vikt vid att förslaget innebär att personalrepresentation skall kunna förekomma även vid myndigheter med mindre än 100 anställda.

Gränsen för rätt för bankanställda att inrätta personalrepresentation har efter framställning från berörda personalorganisationer i lagen (1973: 1093) om styrelserepresentation för de anställda i bankinstitut och försäkringsbolag satts till 50 arbetstagare. Enligt lagen (1972: 829) om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar är motsvarande gräns satt till 100 anställda. Jag anser inte att det finns skäl att som förutsättning för personalrepresentation i statlig myndighet hävda någon strikt gräns vid 100 anställda. Som STRU föreslagit bör personalrepresentation kunna medges även vid myndighet med ett mindre antal anställda, om särskilda skäl anses föreligga för detta. Med en sådan flexibel gräns saknas anledning att bestämma någon viss

tidpunkt vid vilken minimiantalet anställda skall vara uppfyllt för personalrepresentation. Jag vill tillfoga att redan under den hittills bedrivna försöksverksamheten har personalrepresentation införts i en del statliga myndigheter med mindre än 100 anställda.

Genomförs personalrepresentation, uppkommer vissa jävsfrågor. STRU anser att personalrepresentant skall anses jävig vid behandling av fråga som rör stridsåtgärd, förhandling med arbetstagarorganisation om slutande av kollektivavtal eller uppsägning av kollektivavtal. Härutöver kan enligt STRU personalrepresentant på samma sätt som annan ledamot vara att betrakta som jävig enligt 4 § förvaltningslagen (1971: 290).

Det stora flertalet remissinstanser har godtagit STRU:s synpunkter i fråga om jäv för personalrepresentant. Några remissinstanser tar upp vissa detaljfrågor i ämnet, medan JK utförligt behandlar jävsproblematiken. JK finner att det av STRU föreslagna jävsområdet inte är tillräckligt omfattande. Personalrepresentant bör enligt JK över huvud taget inte få ta del i beslut som rör personalens anställnings- och arbetsvillkor, vare sig detta rör det avtalsbara eller det offentlighetsreglerade området. Syftet med personalrepresentation synes inte möjligt att förverkliga utan att uppge eljest gällande allmänna jävsprinciper. I rätts säkerhetens och objektivitetens intress bör detta enligt JK inte ske utan särskilt starka skäl, vilka inte påvisats.

När det gäller personalrepresentation och jäv får jag för egen del anföra följande.

Vad först gäller ärende som rör antingen förhandling med arbetstagarorganisation om slutande av kollektivavtal, uppsägning av sådant avtal eller stridsåtgärd finner jag — i likhet med STRU — att personalföreträdare över huvud taget inte bör få närvara vid myndighetens handläggning av sådant ärende. Detta ställningstagande ansluter för övrigt till bestämmelserna i 12 § lagen (1972: 829) om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar och i 13 § lagen (1973: 1093) om styrelserepresentation för de anställda i bankinstitut och försäkringsbolag. Med hänsyn till statstjänstemannalagen (1965: 274) bör dock begränsningen hellre anknytas till arbetskonflikt än till stridsåtgärd. Självklart är att det nyss anförda bör gälla också bl. a. övriga frågor av det slag som avses i 35 § sekretesslagen (1937: 249). Vidare finner jag att personalföreträdare inte bör få närvara, när i myndigheten handläggs fråga om rättstvist mellan myndigheten och personalorganisation.

Vad så gäller andra ärenden, vari har förekommit förhandling eller överläggning med arbetstagarorganisation eller vari sådan organisation annars har särskilda intressen att bevaka, kan en personalföreträdare enligt min mening inte anses jävig enbart därför att han har föreslagits till uppdraget av organisationen eller är medlem i denna. Denna ståndpunkt, som skiljer sig från den som JK intar, hänger samman med att

personalföreträdare såsom anförts skall företräda alla anställda hos myndigheten, oberoende av vilken organisation de kan tillhöra. Han har alltså inte till uppgift att bevaka en särskild organisations intressen.

Har personalföreträdaren däremot en närmare anknytning till den organisation som har förhandlat eller överlagt med myndigheten eller som annars har särskilda intressen att bevaka i saken kan fråga om jäv uppkomma. Innehar han styrelseuppdrag, t. ex. som klubbordförande, eller annat förtroendeuppdrag hos organisationen eller är han funktionär inom densamma, skulle det sålunda kunna hävdas att han i ärenden av nu åsyftat slag är jävig enligt 4 § 4 eller 5 förvaltningslagen (prop. 1971: 30 s. 356; jfr även prop. 1965: 60 s. 123).

Som framgår av vad jag tidigare har anfört är det ett allmänt intresse att förevarande reform genomförs. Med reformens syfte är enligt min mening bäst förenligt att till personalföreträdare kan utses varje anställd som är lämpad för uppdraget och som åtnjuter sina arbetskamraters förtroende. Det kan antas att just den som är förtroendeman hos personalorganisation ofta kommer att bli föreslagen som personalföreträdare.

Med hänsyn härtill och till den förordade utformningen av personalrepresentationen bör enligt min mening göras klart att personalföreträdare, som samtidigt är förtroendeman eller funktionär hos arbetstagarorganisation, i vissa fall har möjlighet att utan hinder av 4 § 5 förvaltningslagen delta i myndighetens handläggning också av ärende där organisationen har intressen att bevaka. Jag syftar på fall som rör frågor där personalföreträdare i lekmanstyrelse och s. k. ämbetsmanstyrelse är ledamot respektive i enrådighetsverk har reservationsrätt. I sådana frågor är det särskilt angeläget för de anställda att deras företrädare deltar i handläggningen. Den omständigheten att personalföreträdaren också är förtroendeman eller funktionär hos organisationen bör då inte medföra jäv. Detta gäller naturligtvis också ärenden där en facklig förtroendeman har agerat för organisationens del utan att därvid uppträda som ombud eller biträde i saken (jfr 4 § 4 förvaltningslagen).

Det nyss anförda bör komma till uttryck i författning (jfr 1 § andra stycket förvaltningslagen). Denna kan utfärdas utan riksdagens medverkan. Jag avser att senare återkomma till Kungl. Maj:t därom, i den mån vad jag nu föreslår blir godtaget.

Jag vill för tydlighets skull betona att personalföreträdare i övrigt skall vara underkastad de allmänna jävsreglerna i 4 § förvaltningslagen, bl. a. bestämmelsen om jäv för den som i saken har fört talan som ombud eller mot ersättning biträtt någon (4 § 4). Jag anser att personalföreträdare inte bör få vara närvarande vid handläggningen av ärende där han är jävig.

STRU har funnit att det kan vara besvärande för personalrepresentant att vara förhindrad att yppa hemlig uppgift för att belysa viss

fråga vid kontakt med t. ex. styrelsen i den lokala fackliga organisationen. Medgivande att yppa uppgiften bör enligt STRU i sådant fall utverkas från myndigheten.

Vissa remissinstanser ställer sig tvetsamma eller avvisande till förslaget om dispens från gällande tystnadsplikt. SF och TCO-S framhåller t. ex. att någon skillnad mellan olika styrelseledamöter i princip inte får komma i fråga beträffande rätten att ta del av hemlig uppgift eller skyldighet att iakttä sekretess. Emellertid finner de båda organisationerna att avsevärd hänsyn måste tas till personalrepresentants behov av att konferera med sin fackliga organisation. Detta är till fördel även för myndigheten. JK finner svårigheter möta för personalrepresentant att erhålla önskat medgivande. Ibland saknas möjlighet enligt nuvarande lagstiftning. Tystnadsplikt är i övervägande antalet fall föreskriven i enskilt intresse. Intresset av sekretess i förevarande sammanhang väger enligt JK tyngre än beredande av mer eller mindre generell möjlighet till undantag från tystnadsplikt.

Vissa remissmyndigheter framhåller att en eventuell dispensmöjlighet bör utnyttjas sparsamt, bl. a. med hänsyn till att den personkrets som får del av den hemliga uppgiften ofta inte kan åläggas tystnadsplikt.

Jag delar uppfattningen att personalföreträdare såvitt möjligt bör behandlas på samma sätt som styrelseledamöter, när fråga är om rätt att föra vidare hemlig uppgift. Sekretess och tystnadsplikt föreskrivs enbart i fall när starka skäl föreligger. Oftast är, som JK framhållit, tystnadsplikt stadgad i enskilt intresse. Endast sällan torde sådana frågor komma att behandlas i myndighets högsta beslutande organ som rör enskilt intresse. Ännu mera sällan torde verkligt behov föreligga för personalföreträdare att yppa hemlig uppgift rörande enskilt intresse. I dessa få fall bör, som JK framhåller, intresset av sekretess väga tyngre än personalföreträdares önskemål om att få bryta denna sekretess. Även i de fall då sekretess eller tystnadsplikt har stadgats i det allmännas intresse, bör enligt min uppfattning detta intresse tillmätas större vikt än det i och för sig legitima intresse av att kunna yppa hemlig uppgift som personalföreträdare kan ha i viss fråga. Jag är därför inte benägen förordna någon särskild lagstiftning för att tillgodose personalföreträdares möjligheter att yppa hemlig uppgift. Jag ansluter mig i detta sammanhang till patent- och registreringsverkets uppfattning att personalföreträdare i de flesta fall torde kunna samråda i behövlig omfattning genom att formulera från sekretesssynpunkt ömtåliga frågeställningar på sådant sätt att hemliga uppgifter förblir skyddade. Jag har vid mitt ståndpunktstagande särskilt beaktat Svea hovrätts och arbetsmarknadsstyrelsens påpekande att den personkrets som med en dispensmöjlighet av diskuterad art skulle få del av hemlig uppgift inte är bunden av tystnadsplikt.

Vad jag nyss har framhållit torde inte behöva komma till uttryck i särskild författning.

SF och TCO-S betonar vikten av att personalrepresentant bereds tillfälle att inhämta synpunkter och att vidareinformera. Ansvaret för att möjligheter till detta skapas ligger enligt organisationerna bl. a. på den enskilda myndigheten. SR och SACO stryker under STRU:s uppfattning om värdet av de möjligheter till information som personalrepresentation medför. Överenskommelse eller avtal bör enligt organisationerna kunna träffas om hur informationsutbyte skall ske i förhållande till anställda som inte tillhör sådan personalorganisation som föreslagit personalrepresentant.

Jag vill än en gång stryka under att varje personalföreträdare i myndighets ledningsorgan bör uppfattas som företrädare för alla anställda vid myndigheten och inte enbart för viss grupp av dem. Jag finner det därför naturligt att information från personalföreträdare kommer alla anställda till del, oberoende av deras organisationstillhörighet. Jag vill erinra om att facklig förtroendeman redan har möjlighet till ledighet m. m. för att vidta åtgärder i här angivet syfte, såvitt avser information till den egna organisationens medlemmar, med stöd av kungörelsen (1972: 448) om fackliga förtroendemän hos statsmyndigheter m. fl. Vissa informationsfrågor är för övrigt avtalsbara från och med år 1974 till följd av den senaste ändringen i 3 § statstjänstemannalagen (1965: 274).

De nya möjligheter till information till de anställda som personalrepresentation i myndighets ledningsorgan medför får inte leda till att redan befintliga informationskanaler inte utnyttjas. Styrelserepresentation måste ses som ett komplement till nuvarande informationssystem, inte som någon ersättning härför. Den samråds- och informationsverksamhet som förekommer inom företagsnämnderna eller i annan ordning mellan myndigheten och de anställda bör därför inte påverkas av att personalrepresentation genomförs i ledningsorganet. Myndighetens hittillsvarande skyldigheter att samråda och informera bör således bestå.

Utbildningens betydelse i sammanhanget understryks av vissa remissinstanser, däribland SF och TCO-S. Jag delar uppfattningen att personalföreträdare bör få den utbildning som behövs. I viss omfattning bör sådan utbildning anordnas av statens personalutbildningsnämnd. Jag har beaktat detta vid beräkningen av det under sjunde huvudtiteln uppförda anslaget Viss utbildningsverksamhet.

Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att meddela de beslut som behövs för att genomföra den föreslagna reformen. Det av mig nu framlagda förslaget avser inte riksdagens verk. Reformen torde t. v. inte böra gälla universitetområdet. I fråga om detta område bör det nämligen över-

vågas, om det kan finnas skäl att ge personalrepresentationen på styrelsenivå en särskild utformning bl. a. med hänsyn till resultatet av den pågående försöksverksamheten med nya former för samarbete mellan studerande, lärare och övrig personal.

Under återopande av det anförda hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att godkänna de av mig förordade riktlinjerna för representation för anställda i statliga myndigheters högsta beslutande organ.

8. Programbudgetering

Försöksverksamheten med programbudgetering inleddes år 1968 efter ett flerårigt utredningsarbete. Insatser har därvid gjorts såväl vad gäller försvarsdepartementets verksamhetsområde som inom den civila delen av statsförvaltningen.

Redogörelser för utrednings- och försöksverksamheten har sedan år 1969 lämnats i bilaga 2, Gemensamma frågor, till statsverkspropositionen.

Inom försvarsdepartementets verksamhetsområde tillämpas enligt statsmakternas beslut (prop. 1970: 97, SU 1970: 203, rskr 1970: 420) fr. o. m. budgetåret 1972/73 ett nytt system för planering och budgetering. Huvudelementen i det nya systemet utgörs av perspektivplanering, systemplanering, programplanering och programbudgetering.

I det nya systemet följer planering, budgetering och redovisning m. m. en indelning av försvaret och dess verksamhet i program och produktionsområden. Anslagen i riksstaten samt de s. k. uppdragen från Kungl. Maj:t till centrala myndigheter och mellan olika myndigheter är anpassade till denna indelning. Delvis nya regler tillämpas för rollfördelningen mellan olika nivåer, för ekonomiska relationer mellan myndigheterna och för redovisning av prestationer och kostnader.

Inom den civila delen av statsförvaltningen berörs numera närmare 30 myndigheter av arbetet med programbudgetering. Av dessa har 19 fått anslag anvisade i programtermer, nämligen fr. o. m. budgetåret 1970/71 statens bakteriologiska laboratorium, sjöfartsverket, statistiska centralbyrån, statskontoret, riksrevisionsverket, patent- och registreringsverket, lantmäteristyrelsen, rikets allmänna kartverk, statens provningsanstalt, statens skeppsprovningsanstalt, styrelsen för teknisk utveckling, fr. o. m. budgetåret 1971/72 vissa enheter inom polisväsendet, vissa enheter inom kriminalvården, Chalmers tekniska högskola, fr. o. m. budgetåret 1972/73 statens väg- och trafikinstitut, statens institut för företagsutveckling, arbetsmarknadsverket, konsumentverket samt

fr. o. m. innevarande budgetår teknisk utbildning och forskning vid högskolan i Linköping. Fr. o. m. nästa budgetår utvidgas verksamheten vid högskolan i Linköping till att omfatta även viss filosofisk utbildning samt medicinsk utbildning och forskning.

Övergången till programbudgetering har inneburit en övergång från utgiftsslagsinriktade till ändamålsinriktade anslag. Budgetering på myndighetsnivå sker på program. För varje program skall målen diskuteras och kostnaderna anges. Där så är möjligt skall även förväntade prestationer anges. Försöken har också gällt myndigheternas interna styrsystem, främst rutiner för planering, löpande styrning, uppföljning och kontroll. Huvudsyftet med programbudgeteringen är att förbättra förutsättningarna att träffa mera medvetna val och därmed främja en bättre hushållning med knappa resurser.

Överstyrelsen för ekonomiskt försvar tillhör de myndigheter som ingår i försöksverksamheten med programbudgetering. Överstyrelsen har i samarbete med berörda myndigheter genomfört en studie rörande långsiktplaneringen inom det ekonomiska försvaret, vilken överlämnats till Kungl. Maj:t. Med utgångspunkt i denna studie har Kungl. Maj:t meddelat anvisningar för försök med långsiktplanering inom det ekonomiska försvaret.

Statsmakterna har år 1973 fastställt principiella riktlinjer för verksamheten och organisationen vid Sveriges geologiska undersökning (prop. 1973: 41, NU 1973: 54, rskr 1973: 225). En särskild organisationskommitté har tillsatts med uppdrag att bl. a. utarbeta underlag så att medelsanvisning kan lämnas i programtermer fr. o. m. budgetåret 1974/75. Kommitténs förslag väntas i början av år 1974.

Kungl. Maj:t uppdrog den 1 oktober 1971 åt riksrevisionsverket att med biträde av berörda myndigheter utvärdera försöksverksamheten rörande programbudgetering. Resultatet från de två första delrapporterna har tidigare redovisats för riksdagen (prop. 1972: 1 bil. 2, prop. 1973: 1 bil. 2).

Riksrevisionsverket har nu avgett en tredje delrapport avseende utvärderingen. Riksrevisionsverket konstaterar i denna rapport, som bygger på studier vid ett fåtal myndigheter med sinsemellan olika lång erfarenhet av programbudgetering, att de iakttagelser och slutsatser verket redovisade förra året understryks. Undersökningarna visar enligt riksrevisionsverket bl. a. att underlaget för budgetdialogen mellan statsmakterna och myndigheterna har förbättrats, att måldiskussionerna i samband med budgetprocessen har ökat och att kostnadsmedvetandet har ökat. Riksrevisionsverket konstaterar å andra sidan bl. a. att en relevant resultatinformation ännu inte utvecklats och att planeringsaktiviteterna inte nämnvärt stimulerats.

Sammanfattningsvis framhåller riksrevisionsverket att programbudgeteringen synes innehålla lösningar på grundläggande styrproblem inom

offentlig förvaltning. Riksrevisionsverket anser att programbudgetidéerna bör spridas och i lämplig omfattning omsättas i formella styrsystem.

Erfarenheterna från tillämpningen av programbudgetering på myndighetsnivå är alltså i stort positiva. Jag finner det därför naturligt att programbudgetering efter utredning och prövning i varje särskilt fall införas vid ytterligare myndigheter. Jag torde i annat sammanhang få återkomma till Kungl. Maj:t med de förslag som kan föranledas härav.

Jag vill erinra om att försöksverksamheten hittills i första hand avsett programbudgetering på myndighetsnivå. Frågan hur budgeten skall göras till ett mer effektivt instrument på statsmaktsnivå, att fördela och styra samhällets resurser, har behandlats av budgetutredningen. Budgetutredningens förslag (SOU 1973: 43—46) rör bl. a. rollfördelningen i budgetarbetet, ändamålsindelning av budgeten, planering, beslutsunderlag i fråga om investeringar, förmögenhetsredovisning och kapitalkostnader samt anslagssystem. Bctänkandet remissbehandlas f. n.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t beslutar att ge riksdagen till känna vad jag har anfört.

Vad föredragandena sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:
Margit Edström

Innehållsförteckning

	Sid.
1. Den allmänna lönenivån för statsanställda m. m.	1
2. Lönegradsplacering för vissa tjänster m. m.	2
3. Samordning av statlig och privat pensionering	3
4. Inrättande av tjänster	4
5. Klassificering av statens fasta maskinanläggningar	6
6. Fråga dels om en översyn av reglerna om neutralitet och skyddsarbete, dels om en lagstiftning om myndighets verksamhet under arbetskonflikt	9
7. Styrelserrepresentation för anställda i statliga myndigheter	25
8. Programbudgetering	49

Kungl. hov- och slottsstaterna

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 4 januari 1974.

Närvarande: statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena ANDERSSON, statsråden STRÄNG, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, LUNDKVIST, GEIJER, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON, FELDT, SIGURDSEN, GUSTAFSSON, ZACHRISSON, LEIJON.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Sträng, anmäler de frågor, som gäller utgifterna för budgetåret 1974/75 för kungl. hov- och slottsstaterna, och anför.

DRIFTBUDGETEN

Första huvudtiteln

A. KUNGL. HOVSTATEN

A 1. Hans Maj:t Konungens och det Kungl. Husets hovhållning. Anslaget är för innevarande budgetår uppfört i riksstaten med 4 975 000 kr. Med anledning av Hans Maj:t Konung Gustaf VI Adolfs frånfälle kommer vissa ändringar i hovstaternas organisation att genomföras, vilket medför att anslaget kan minskas något. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Hans Maj:t Konungens och det Kungl. Husets hovhållning* för budgetåret 1974/75 anvisa ett anslag av 4 500 000 kr.

A 2. Underhåll och vård av möbler samt andra staten tillhöriga inventarier i de kungl. slotten. Detta anslag är i riksstaten uppfört med 915 000 kr. *Riksmarskalksämberet* har — i anslutning till en av husgerådskammaren gjord framställning — hemställt, att under anslaget för budgetåret 1974/75 anvisas 1 milj. kr. Härvid har medel beräknats för bl. a. ytterligare ett biträde och en amanuens samt för informations- och utställningsändamål.

Departementschefen

Anslaget bör, med beaktande av till 29 % höjt lönekostnadspålägg, beräknas till 940 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Underhåll och vård av möbler samt andra staten tillhöriga inventarier i de kungl. slotten* för budgetåret 1974/75 anvisa ett anslag av 940 000 kr.

B. KUNGL. SLOTSSTATEN**B 1. De kungl. slotten: Administration**

1972/73 Utgift	3 109 784
1973/74 Anslag	3 436 000
1974/75 Förslag	3 547 000

Under anslaget avlönas 65 lönegradsplacerade anställda, varav 29 i park- och trädgårdsvård och 25 tillhörande vaktpersonalen. Härtill kommer ett tiotal arvodister med uppdrag av deltids- eller bisysslekaraktär och viss övrig personal. Från anslaget bestrids vidare övergångsvise understöd till ett fåtal förmånstagare samt andra omkostnader än för uppvärmning och fastighetsunderhåll för de kungl. slotten.

Riksmarskalksämberet hemställer, med anledning av en av ståthållarämbeten vid de kungl. slotten gjord framställning, att anslaget för nästa budgetår tas upp med 3 497 000 kr. Medelsbehovet påverkas i första hand av automatiska förändringar. Ämbetet redovisar vidare konsekvenserna av en minskning av anslaget med 5 %. Denna skulle i huvudsak komma att drabba parkvården, vilket vore olyckligt med hänsyn till att besöksfrekvensen ständigt stiger med ökat slitage på parkerna som följd. Av följande sammanställning framgår de förändringar i medelsanvisningarna för de olika slotten, som beräknats för nästa budgetår i jämförelse med de belopp, som anvisats 1973/74 enligt den av Kungl. Maj:t fastställda staten.

	Enligt staten för 1973/74	Enligt stat- förslaget för 1974/75	Ökning
Stockholms slott	935 000	945 000	+ 10 000
Drottningholms slott	842 000	850 000	+ 8 000
Ulriksdals slott	610 000	614 000	+ 4 000
Haga slott	221 000	239 000	+ 18 000
Gripsholms slott	415 000	430 000	+ 15 000
Strömsholms slott	107 000	111 000	+ 4 000
Rosersbergs slott	57 000	57 000	—
Tullgarns slott	249 000	251 000	+ 2 000
Summa	3 436 000	3 497 000	+ 61 000

Sammanfattningsvis kan förändringarna under de olika posterna mellan den fastställda staten för budgetåret 1973/74 och det framlagda statförslaget för budgetåret 1974/75 anges på följande sätt.

	Enligt staten för 1973/74	Enligt stat- förslaget för 1974/75	Förändring
Avlöningar och arvoden	2 979 300	3 019 600	+ 40 300
Understöd	22 900	21 000	— 1 900
Lyse och vatten	149 300	159 500	+ 10 200
Parkers underhåll	259 500	268 300	+ 8 800
Trädgårdars underhåll	147 800	153 000	+ 5 200
Övriga omkostnader	251 000	257 600	+ 6 600
Summa utgifter	3 809 800	3 879 000	+ 69 200
Uppbördsmedel	373 800	382 000	+ 8 200
Summa nettoutgifter	3 436 000	3 497 000	+ 61 000

Departementschefen

Med anledning av tronskiftet övervägs vissa förändringar av de kungl. slottens administration och användning. Eventuella förslag till förändringar i dispositionsrätten till de kungl. slotten torde senare få underställas riksdagen. Jag räknar t. v. inte med några förändringar i dessa avseenden.

Med beaktande av höjningen av lönekostnadspålägget och med godtagande av riksmarskalksämhetets förslag i övrigt hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *De kungl. slotten: Administration* för budgetåret 1974/75 anvisa ett anslag av 3 547 000 kr.

B 2. De kungl. slotten: Uppvärmning

1972/73 Utgift	905 365
1973/74 Anslag	1 045 000
1974/75 Förslag	1 095 000

Från anslaget bestrids kostnader för löner till tio anställda — värme-skötare, reparatörer m. fl. — och för inköp av bränsle.

Riksmarskalksämhetet har på grundval av ståthållarämbetenas beräkningar hemställt om ett anslag för budgetåret 1974/75 av 1 095 000 kr. Ökningen är av automatisk karaktär. Riksmarskalksämhetet har vidare föreslagit att bränsledelen av anslaget med hänsyn till de starka prisstegringarna vid behov borde få överskridas med Kungl. Maj:ts medgivande.

Departementschefen

Med anledning av vad riksmarskalksämhetet anfört finner jag det lämpligt att anslaget omvandlas till förslagsanslag. Med godtagande av

riksmarskalksämhetets förslag i övrigt hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *De kungl. slotten: Uppvärmning* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 095 000 kr.

Vid bifall till de av mig framställda förslagen kommer första huvudtitelns slutsumma för budgetåret 1974/75 att uppgå till 10 082 000 kr., vilket innebär en minskning i jämförelse med det för budgetåret 1973/74 anvisade beloppet med 289 000 kr.

Vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Margit Edström

Register**A. Kungl. hovstaten**

Sid.		kr.
1	Hans Maj:et Konungens och det Kungl. Husets hovhållning	4 500 000
1	Underhåll och vård av möbler samt andra staten tillhöriga inventarier i de kungl. slotten	940 000
	Summa för kungl. hovstaten	5 440 000

B. Kungl. slottsstaten

2	De kungl. slotten: Administration	3 547 000
3	De kungl. slotten: Uppvärmning	1 095 000
	Summa för kungl. slottsstaten	4 642 000
	Totalt för kungl. hov- och slottsstaterna	10 082 000

Justitiedepartementet

ÖVERSIKT

Till justitiedepartementet hör bl. a. polis- och åklagarväsendet, de allmänna domstolarna och de allmänna förvaltningsdomstolarna, kriminalvården, hyresnämnderna och arrendenämnderna samt rättshjälpsnämnderna och de allmänna advokatbyråerna. Departementet svarar också för beredning av lagstiftningsärenden på ett flertal områden av samhällslivet.

En rad lagstiftningsförslag torde komma att lämnas till vårriksdagen, bl. a. förslag till ny firmalag, lagstiftning om sänkning av myndighetsåldern, inkassolag, lag om inrikes vägtransport, lagstiftning om nya ersättningsregler i vattenlagen, lagstiftning om ersättning för obefogade frihetsinskränkningar och lagstiftning om kriminalvård i anstalt.

Utgifterna inom justitiedepartementets område beräknas under budgetåret 1974/75 komma att öka med 240 milj. kr. Därmed omsluter verksamheten 2 931,1 milj. kr.

Antalet tjänster inom justitiedepartementets område ökar med sammanlagt 985.

Framtidsstudier

Sekretariatet för framtidsstudier som är knutet till statsrådsberedningen får i uppdrag att genomföra tre eller fyra olika projekt av framtidsstudier inom en kostnadsram av 2 milj. kr. Till sekretariatet knyts en parlamentariskt sammansatt grupp för kontakt och information.

För långsiktigmotiverad grundforskning föreslås 2 milj. kr. Grundforskningen skall planeras i samråd med forskningsråden.

Samhällets åtgärder mot brott

Brottligheten är ett allvarligt samhällsproblem. Många faktorer medverkar till att så är förhållandet. Kampen mot brottligheten måste föras på bred front. Det för kort tid sedan tillsatta brottsförebyggande rådet — som tills vidare arbetar som en kommitté — har tillkommit för att, närmast under Kungl. Maj:t, samordna samhällets och enskildas insatser mot brott. Rådet skall också verka för att såväl samhällets egna organ som enskilda medborgare, politiska organisationer, fackföreningar, arbetsgivare m. fl. aktiveras i kampen mot brottligheten.

Åtgärderna mot brott kan indelas på olika sätt beroende på syftet med indelningen. Sett från resursfördelningssynpunkt är följande indelning i sex grupper tänkbar.

- 1 Förebyggande åtgärder
- 2 Övervakande åtgärder

- 3 Brottsutredning och andra åtgärder i brottmålsförfarandet
- 4 Verkställandet av påföljder
- 5 Rehabiliterande åtgärder
- 6 Forskning och utveckling.

De förebyggande åtgärderna är riktade mot personer som inte är föremål för rättsväsendets åtgärder på grund av brott. De omfattar även sådana åtgärder som är avsedda att förbättra miljön i samhället i förebyggande syfte. Åtgärder av här avsett slag ankommer främst på andra än rättsväsendets myndigheter, bl. a. skolväsendet och socialvårds- och arbetsmarknadsmyndigheterna. Enskilda, företag och organisationer gör också betydelsefulla förebyggande insatser.

Den andra gruppen avser den övervakning av regelefterlevnaden som syftar till att dels förhindra brott, dels upptäcka brott. Hit hör polisens övervakande verksamhet. Gruppen omfattar även exempelvis tull- och beskattningsmyndigheternas kontroll av att straffsanktionerade bestämmelser inom deras resp. verksamhetsområden efterlevs.

Till den tredje gruppen hör de åtgärder som krävs för att utreda brott och för att fatta beslut om reaktion mot brott, dvs. åtgärder i förfarandet från brottsanmälan t. o. m. domstols dom eller annat slutligt beslut av domstol, åklagare eller polis.

Den fjärde gruppen avser de åtgärder som krävs för verkställighet av skilda påföljder, exempelvis frihetsstraff, skyddstillsyn och böter. Åtgärder av detta slag hör hemma i kriminalvården. Även andra organ har uppgifter på området, t. ex. exekutionsväsendet.

Till den femte gruppen hör de åtgärder som syftar till att ge personer som begått brott bättre förutsättningar till anpassning i samhället. Åtgärder av detta slag vidtas av kriminalvårdsmyndigheterna men även av organ inom socialvårds-, arbetsmarknads- och utbildningsområdena.

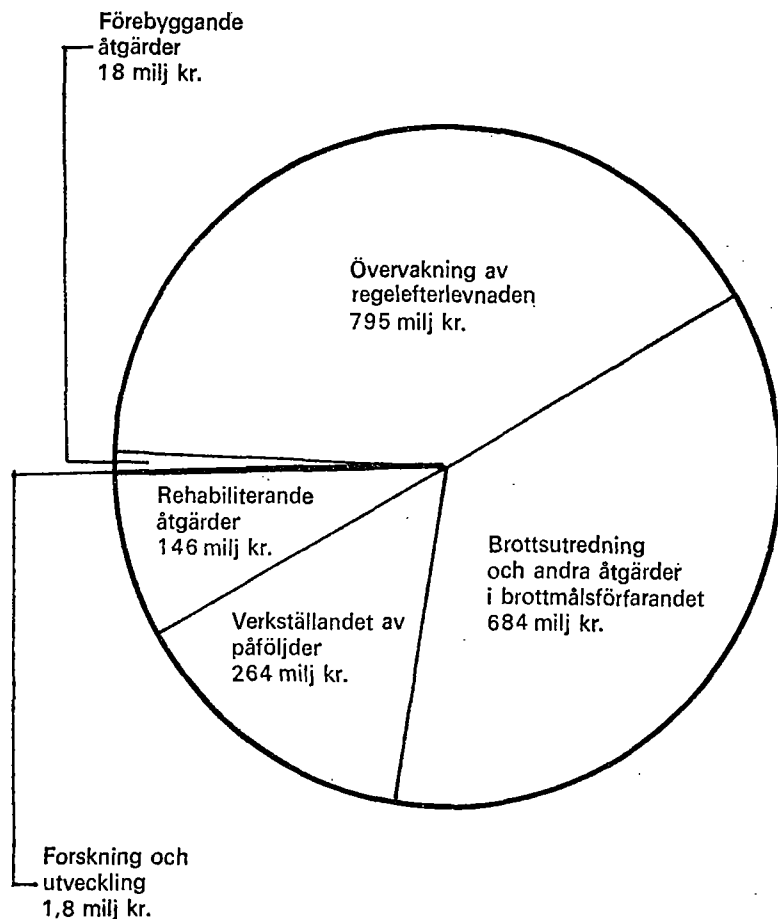
Den sjätte gruppen avser forskning och utveckling som är direkt målriktad mot problem som rör åtgärder mot brott.

Samhället satsar stora belopp på åtgärder i brottsbekämpande syfte. Det är dock inte möjligt att presentera någon beräkning av de totala kostnaderna för samhällets åtgärder mot brott.

Kostnaderna för sådana åtgärder inom polis- och åklagarväsendet, de allmänna domstolarna och kriminalvården har emellertid beräknats. De har fördelats på nämnda åtgärdsgrupper. I vissa fall har schabloner använts eftersom beräkningsunderlaget är osäkert.

All polisverksamhet utom den som har samband med tillståndsgivning, passärenden och andra uppgifter av servicekaraktär kan ses som ett led i samhällets åtgärder mot brott. Hit hör också åklagarväsendets och kriminalvårdens funktioner liksom den del av domstolsväsendets verksamhet som rör brottmål. Den del av anslagen inom rättsväsendet som är avsedd för åtgärder mot brott uppgår till ca 1,9 miljarder kr. för budgetåret 1973/74. I figur 1 är detta belopp fördelat på åtgärdsgrupper. Beloppet omfattar inte medel som förbrukas inom departementet och statliga kommittéer eller kostnader som belastar kapitalbudgeten.

Figur 1. Anslagen för rättsväsendets åtgärder mot brott budgetåret 1973/74 fördelade på åtgärdsgrupper

De medel på andra huvudtitelns driftbudget för budgetåret 1973/74 vilka här inte hänförs till samhällets åtgärder mot brott uppgår till 616,3 milj. kr. Anslagen till rättsväsendet på kapitalbudgeten uppgår till 166,4 milj. kr. för budgetåret 1973/74.

Som framgår av figur 1 uppgår kostnaderna för de förebyggande åtgärderna till 18 milj. kr. Största posten utgör kostnaderna för polisens undervisning i skolorna i lag och rätt samt i trafik.

Övervakningen av regelefterlevnaden avser polisens övervakningsverksamhet och beräknas till 795 milj. kr.

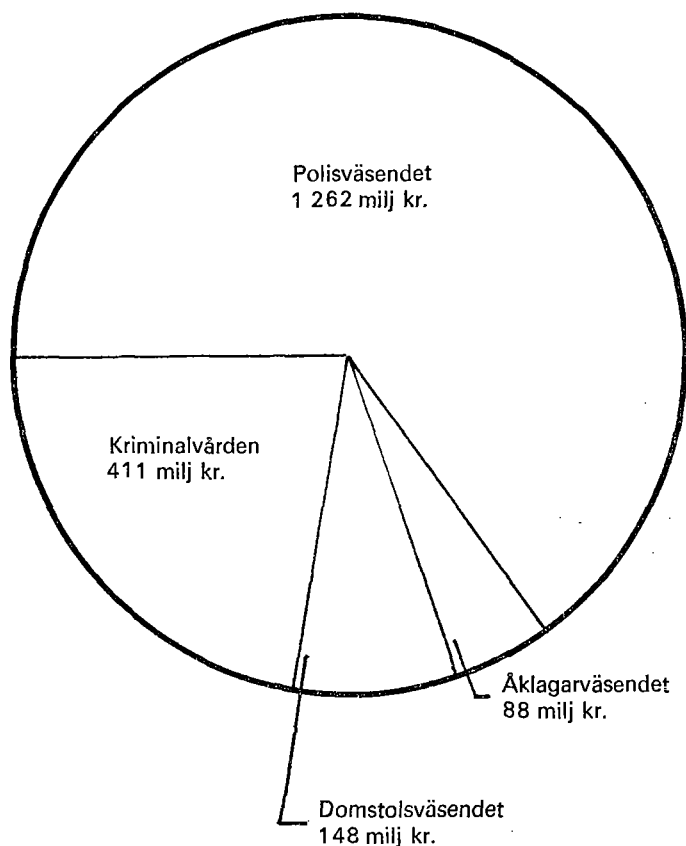
Det redovisade beloppet för brottsutredning och andra åtgärder i brottmålsförfarandet omfattar åtgärder inom polis- och åklagarväsendet samt domstolarna. Av beloppet, 684 milj. kr., faller 88 milj. kr. på åklagarväsendet och 148 milj. kr. på domstolsväsendet.

Kriminalvården svarar för de kostnader som i figuren redovisats som verkställandet av påföljder och rehabiliterande åtgärder. Verkställandet av påföljder omfattar främst kostnader för förplägnad, bekläd-

nad, bevakning samt arvoden till övervakare och uppgår till 264 milj. kr. De rehabiliterande åtgärderna omfattar i den i figur 1 redovisade beräkningen dels arbetsvård, industriellt arbete, fritidssysselsättning och andra allmänna behandlingsåtgärder, dels yrkesutbildning, bostads- och arbetsanskaffning och andra åtgärder som är direkt inriktade på den dömdes anpassning i det enskilda fallet.

Forskning och utveckling inom rättsväsendet beräknas till sammanlagt 1,8 milj. kr. Av detta belopp avser omkring 1 milj. kr. polisväsendet och 0,8 milj. kr. kriminalvården. Polisväsendets kostnader gäller kriminalteknisk forskning samt utveckling av nya metoder och tekniska hjälpmedel och kriminalvårdens kostnader främst forskning och utveckling på behandlingsområdet. I beloppet ingår inte den forskning och utveckling som är knuten till kommittéer inom departementet.

De anslag under budgetåret 1973/74 som avser rättsväsendets åtgärder mot brott har fördelats på polis- och åklagarväsendet, domstolarna och kriminalvården på sätt figur 2 visar.

Figur 2. Anslagen för rättsväsendets åtgärder mot brott budgetåret 1973/74 fördelade på verksamhetsgrenar

Det är angeläget att samhället ökar sina insatser mot brottsligheten. Som tidigare framhållits kan detta ske på många olika sätt.

Insatser som indirekt har betydelse för att hindra brottslighet föreslås ske på många områden. Av förslagen under andra huvudtitlar i årets statsverksproposition kan särskilt nämnas stödet till idrotten. Ökade insatser föreslås också i kampen mot narkotikamissbruket.

Även under andra huvudtitlar kommer att föreslås åtgärder som har direkt betydelse för att hindra brottsligheten. Sålunda förutsätts riks-skatteverket och länsstyrelserna få förstärkta resurser för kontroll och revision på skatteområdet, med särskild tyngdpunkt på mervärdesskatten.

Rättsväsendet föreslås få 176 milj. kr. mer än för innevarande budgetår för åtgärder mot brott. Även om en stor del av detta belopp beräknas gå åt till kostnadsökningar, bereds härigenom utrymme för ökade insatser. Polisen får ytterligare resurser för främst övervaknings- och utredningsverksamhet. En ökad satsning sker även på kriminalvården samt forskning och utveckling. Hur den föreslagna budgeten fördelar sig på grupper av åtgärder framgår av nedanstående tabell.

	Budgetåret 1973/74		Budgetåret 1974/75		
	1 000-tal kr ¹	%	1 000-tal kr	%	% ²
Förebyggande åtgärder	18 100	1,0	19 800	0,9	7,2
Övervakning av regel efterlevnaden	794 600	41,6	860 700	41,3	8,3
Brottsutredning och andra åtgärder i brottmålsförfarandet	684 200	35,9	740 900	35,5	8,3
Verkställandet av påföljder	263 900	13,8	294 800	14,2	11,7
Rehabiliterande åtgärder	145 800	7,6	163 900	7,9	12,4
Forskning och utveckling	1 800	0,1	4 600	0,2	155,6
Rättsväsendets åtgärder mot brott	1 908 400 ³	100,0	2 084 700 ³	100,0	—

¹ Inkluderar anslag med anledning av propositionerna 1973: 1, 1973: 37 och 1973: 115.

² Procentuell ökning mellan budgetåren inom resp. grupp av åtgärder.

³ Avser kostnader som belastar driftbudgeten med undantag av kostnader för justitiedepartementet och statliga kommittéer.

I detta sammanhang bör framhållas att en fortlöpande rationalisering pågår inom rättsväsendet. Som ett led i detta arbete fortsätter uppbyggnaden av rättsväsendets informationssystem (RI), som baseras på automatisk databehandling av framför allt data inom brottmålsförfarandet och kriminalvården. Praktiska försök med programbudgetering pågår inom polisväsendet och kriminalvården. Även i övrigt pågår ett omfattande arbete i syfte att effektivisera och förenkla de rättsvårdande organens arbete.

Brottsförebyggande rådet

I kampen mot brottsligheten är det väsentligt att tillvarata alla möjligheter till samarbete mellan olika sociala myndigheter och organ, arbetsmarknadens företrädare, skolan och rättsvärderna. Också enskildas, företags och organisationers insatser mot brott är mycket väsentliga.

I syfte att förbättra samordningen av insatserna mot brott föreslås att kommittén brottsförebyggande rådet den 1 juli 1974 omvandlas till en fristående myndighet direkt under Kungl. Maj:t. Rådet skall enligt förslaget ha samordnande och rådgivande uppgifter och ledas av en styrelse med bl. a. företrädare för de i riksdagen representerade partierna, arbetsmarknaden, kommunerna, landstingen, försäkringsbolagen och forskningen. Rådets kansli skall bestå av en allmän utredningsenhet och en utvecklingsenhet.

För brottsförebyggande rådets verksamhet föreslås 3,7 milj. kr.

Polisväsendet

Utgifterna inom polisväsendets område beräknas komma att öka med 133,9 milj. kr. till 1 689,5 milj. kr.

Statsmakternas beslut i anledning av propositionen 1973: 115 med förslag till åtgärder för att bekämpa brottsligheten och förbättra den allmänna ordningen har därvid följts. Medel beräknas för sammanlagt 564 tjänster, varav 402 polismanstjänster. Av polismanstjänsterna avses bl. a. 185 för övervakningsverksamhet och 110 för spanings- och utredningsverksamhet. Förslagen möjliggör en ökad patrullering till fots och en utbyggnad av kvarterspolisorganisationen.

Förutom utbyten av motorfordon och annan utrustning för att hålla denna vid oförändrad standard beräknas medel för vissa ytterligare förbättringar av polisens utrustning.

Åklagarväsendet

Medel beräknas för fem nya åklagartjänster. Två av dessa tjänster skall användas för utredning av komplicerade förmögenhetsbrott, främst skatte- och bedrägeribrott.

Domstolsväsendet

Balansen av skattemål vid kammarrätterna kräver förstärkningar. Kammarrätten i Göteborg, som har sex avdelningar, föreslås utökad med ytterligare en avdelning. Kammarrätten i Stockholm har nio avdelningar varav två är förlagda till Sundsvall. Även denna kammarrätt behöver ökas ut. Det föreslås därför att ytterligare en avdelning inrättas i Sundsvall samt att organisationen i Sundsvall bryts ut från kammarrätten i Stockholm och ombildas till en självständig kammarrätt.

Under de senaste tre—fyra åren har måltillströmningen till hovrät-

terna ökat kraftigt. Med anledning härav föreslås viss förstärkning för vissa hovrätter.

Tingsrätterna, vilkas antal f. n. är 101, behöver tillföras ytterligare personal huvudsakligen på grund av ökat antal ärenden vid inskrivningsmyndigheterna.

Rättshjälp

Reformen om samhällets rättshjälp trädde i kraft den 1 juli 1973. I propositionen med förslag till organisation av samhällets rättshjälp (prop. 1973: 74, JuU 1973: 19, rskr 1973: 169) har lämnats en redogörelse för myndigheterna inom rättshjälpsområdet. Redan under den korta tid som förflutit sedan reformen genomfördes har det visat sig att antalet ärenden om rättshjälp väsentligt överstiger det antal som beräknats. En väsentlig utökning av personalorganisationen vid rättshjälpsnämnderna föreslås.

Kriminalvården

Antalet platser på fångvårdsanstalterna är f. n. 5 248. Medelbeläggningen har under år 1973 varit 4 558. Den högsta beläggningen under år 1973 registrerades den 1 mars, då antalet intagna var 5 251.

Under budgetåret 1973/74 tillkommer en frigångsavdelning i Linköping med tio platser för ungdomsfångelseelever vid ungdomsanstalten Roxtuna. Ett nytt frigångshem med 20 platser beräknas tas i bruk i Sundsvall under budgetåret 1974/75.

En övergång till det av statsmakterna beslutade nya regionala systemet inom kriminalvården kommer att påbörjas under budgetåret 1974/75.

Under budgetåret 1974/75 kommer fångvårdsanstalten Karlstad att öppnas som lokalanstalt med 40 platser. Nya allmänna häkten tillförs organisationen i Jönköping, Kalmar, Uppsala och Stockholm. En ny lokalanstalt föreslås bli uppförd i Helsingborg. Utbyggnaden av hälso- och sjukvården på fångvårdsanstalterna fortsätter.

Frivårdsfallen som den 1 oktober 1972 uppgick till 23 225 utgjorde 23 339 vid samma tidpunkt år 1973.

Frivården tillförs under budgetåret 1974/75 ytterligare omkring 90 tjänster. Lunds skyddskonsulentdistrikt delas i två distrikt den 1 januari 1975. Expeditionen i det nya distriktet avses bli förlagd till Ystad.

Personalens arbetsuppgifter vid kriminalvårdens anstalter är föremål för översyn av en särskilt tillkallad sakkunnig. Likaledes har en sakkunnig tillkallats för att utreda övervakningsnämndernas och de centrala nämndernas uppgifter och organisation. De framtida indelnings- och arbetsformerna inom frivårdsdistrikten i Stockholm, Göteborg och Malmö utreds särskilt. Den 2 november 1973 tillkallades en sakkunnig med uppdrag att utreda behovet av häktes- och arrestplatser i Stockholms, Uppsala och Södermanlands län.

Sammanfattning

Förändringarna inom justitiedepartementets område i förhållande till riksstaten för budgetåret 1973/74 framgår av följande sammanställning. Anslagens fördelning på olika avsnitt har för budgetåret 1973/74 justerats för att motsvara riksstatsförslaget för 1974/75. Beloppen anges i milj. kr.

	Anvisat 1973/74	Förslag 1974/75	Förändring
DRIFTBUDGETEN			
<i>Andra huvudtiteln</i>			
A. Justitiedepartementet m. m.	37,3	44,2	+ 6,9
B. Polisväsendet	1 468,5	1 614,5	+ 146,0
C. Åklagarväsendet	87,7	93,7	+ 6,0
D. Domstolsväsendet m. m.	390,3	414,1	+ 23,8
E. Rättshjälp m. m.	83,1	85,1	+ 2,0
F. Kriminalvården	410,5	459,0	+ 48,5
G. Diverse	47,3	40,8	- 6,5
Summa för driftbudgeten	2 524,7	2 751,4	+ 226,7
KAPITALBUDGETEN			
<i>Statens affärsverksfonder (Domänverket)</i>			
Förvärv av jordbruksfastigheter för kriminalvården	—	—	—
<i>Statens allmänna fastighetsfond</i>			
Polishus m.m.	87,0	75,0	- 12,0
Byggnadsarbeten för domstols- väsendet	8,0	17,0	+ 9,0
Vissa byggnadsarbeten för kriminal- vården	8,4	17,7	+ 9,3
Nybyggnad i kvarteret Kronoberg i Stockholm	63,0	70,0	+ 7,0
Summa för kapitalbudgeten	166,4	179,7	+ 13,3
Totalt för justitiedepartementet	2 691,1	2 931,1	+ 240,0

Utdrag av protokollet över justitieärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 4 januari 1974.

Närvarande: Statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena ANDERSSON, statsråden STRÄNG, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, LUNDKVIST, GEIJER, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON, FELDT, SIGURDSEN, GUSTAFSSON, ZACHRISSON, LEIJON.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Geijer, och statsrådet Lidbom anmäler de frågor som gäller utgifterna för budgetåret 1974/75 inom justitiedepartementets verksamhetsområde. Härvid anmäler statsrådet Lidbom den på driftbudgeten under punkten A 13 upptagna frågan och departementschefen övriga frågor. Föredragandena anför.

DRIFTBUDGETEN *Andra huvudtiteln*

A JUSTITIEDEPARTEMENTET M. M.

A 1. Statsrådsberedningen

1972/73 Utgift	3 301 808
1973/74 Anslag	3 900 000
1974/75 Förslag	4 033 000

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75
		Dep. chefen
Personal		
Handläggande personal	21	—
Övrig personal	20	—
	41	—
Anslag		
Lönekostnader	3 667 000	+ 100 000
Sjukvård	6 000	— 16 000
Resersättningar	50 000	+ 10 000
Därav utrikes resor	(16 000)	(—)
Expenser	148 000	+ 29 000
Representationsbidrag	29 000	—
	3 900 000	+ 133 000

¹ Medlen beräknas under det under sjunde huvudtiteln upptagna anslaget Gemensamma ändamål för statsdepartementen.

Jag beräknar medel för löne- och prisomräkning med 133 000 kr., varav 87 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 4 033 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statsrådsberedningen* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 4 033 000 kr.

A 2. Justitiedepartementet

1972/73 Utgift	11 755 448
1973/74 Anslag	14 140 000
1974/75 Förslag	14 666 000

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75
		Dep.chefen
Personal		
Handläggande personal	82	—
Övrig personal	72	—
	154	—
Anslag		
Lönekostnader	12 904 000	+ 352 000
Sjukvård	40 000	— 140 000
Resecersättningar	300 000	—
Därav utrikes resor	(110 000)	(—)
Expenser	896 000	+ 214 000
	14 140 000	+ 526 000

¹ Medlen beräknas under det under sjunde huvudtiteln upptagna anslaget Gemensamma ändamål för statsdepartementen.

Kungl. Maj:t har med stöd av riksdagens bemyndigande (prop. 1965: 65 s. 19, SU 1965: 105, rskr 1965: 295) den 1 juli 1973 inrättat en tjänst för kansliråd i Cr 1 som chef för en ny förvaltningsenhet.

Jag beräknar medel för löne- och prisomräkning med 326 000 kr., varav 308 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 14 666 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att till *Justitiedepartementet* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 14 666 000 kr.

A 3. Kommittéer m. m.

1972/73 Utgift	9 172 158	Reservation	3 337 577
1973/74 Anslag	11 000 000		
1974/75 Förslag	9 500 000		

Ett antal nya utredningar har tillsatts under år 1973, nämligen brottskommissionen, utredningen angående inrättandet av ett centralt råd för samordning av samhällets insatser mot brott, delegationen för jämställdhet mellan män och kvinnor, steriliseringsutredningen, sekretariatet för framtidsstudier¹, värmeanläggningsutredningen, hyresprocesskommittén, produktansvarskommittén, utredningen om suveränitetsholmarna i Torne, Muonio och Könkämä älvar, hemförsäljningskommittén, utredningen om eventuell reformering av det ekonomiska sanktionssystemet inom straffrätten, utredningen angående indelningsfrågor och arbetsformer inom kriminalvårdens frivårdsdistrikt i Stockholm, Göteborg och Malmö, utredningen om arbetsbelastningen i tingsrätterna, brottsförebyggande rådet, övervakningsnämndutredningen, utredningen angående åtgärder för att minska personalomsättningen inom polisväsendet, sakkunniga för utredning om utländska övertaganden av svenska företag, utredningen om behovet av häktes- och arrestplatser inom Stockholm, Södermanlands och Uppsala län m. m., 1973 års fri- och rättighetsutredning, utredningen om personalens arbetsuppgifter vid kriminalvårdens anstalter, utredningen om organisationen av den centrala förvaltningsmyndigheten för domstolsväsendet m. m., energirådet och energipolitiska delegationen.

Flera kommittéer med omfattande uppdrag fortsätter sin verksamhet, bl. a. köplagsutredningen, integritetsskyddskommittén, mutansvarskommittén, samarbetsorganet för ADB inom rättsväsendet, 1968 års brottmålsutredning, vattenlagsutredningen, offentlighets- och sekretesslagstiftningskommittén, familjelagssakkunniga, kommittén för kriminologisk behandlingsforskning, massmedieutredningen, nordiska upphovsrättskommittén, åtalsrättskommittén, kreditköpkommittén, konkurslagskommittén, 1971 års utredning om behandling av psykiskt avvikande, sexualbrottsutredningen, konsumenttjänstutredningen, 1972 års domarutredning, utredningen angående företagsinteckning och domkretsutredningen för Stockholms län.

Under år 1973 har följande utredningar slutfört sina uppdrag, nämligen 1956 års klientelundersökning rörande ungdomsbrottslingar, samarbetsorganet för åtgärder mot ungdomsbrottsligheten, förpassningsutredningen, tillsynsutredningen, kreditupplysningsutredningen, utredningen angående polisen i Stockholm, utredningen om överinstans till fastighetsdomstol, brottskommissionen, utredningen om ett centralt råd för samordning av samhällets insatser mot brott och 1971 års utredning om bokföringslagstiftningen.

¹ Jfr anslaget A 13. Framtidsstudier.

Jag beräknar högst 1,2 milj. kr. under anslaget för fortsatt utredning om ett enhetligt och samordnat informationssystem för rättsväsendet (RI).

Med hänvisning till den beräknade reservationen vid utgången av innevarande budgetår beräknar jag medelsbehovet till 9,5 milj. kr. för budgetåret 1974/75. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att till *Kommittéer m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 9 500 000 kr.

A 4. Extra utgifter

1972/73 Utgift	676 540	Reservation	264 921
1973/74 Anslag	800 000		
1974/75 Förslag	700 000		

Med hänvisning till den beräknade reservationen vid utgången av innevarande budgetår beräknar jag medelsbehovet till 700 000 kr. för budgetåret 1974/75. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att till *Extra utgifter* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 700 000 kr.

A 5. Information om lagstiftning m. m.

1973/74 Anslag	1 250 000
1974/75 Förslag	820 000

Anslagsbehovet för budgetåret 1974/75 beräknar jag till 820 000 kr. med hänsyn till att jag under anslaget A 12. Brottsförebyggande rådet: Utvecklingskostnader beräknar 430 000 kr. för Brottsförebyggande rådets informationsverksamhet. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Information om lagstiftning m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 820 000 kr.

A 6. Efterutbildning inom justitiedepartementets verksamhetsområde

1972/73 Utgift	266 146	Reservation	225 290
1973/74 Anslag	500 000		
1974/75 Förslag	400 000		

Från anslaget bestrids kostnader för kurser och annan upplysningsverksamhet för personal inom justitiedepartementets verksamhetsområde.

Med hänvisning till den reservation som finns beräknar jag medelsbehovet till 400 000 kr. för budgetåret 1974/75. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Efterutbildning inom justitiedepartementets verksamhetsområde* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 400 000 kr.

A 7. Svensk författningssamling

1972/73 Utgift	1 598 293
1973/74 Anslag	1 900 000
1974/75 Förslag	2 050 000

Från anslaget bestrids kostnaderna för bl. a. tryckning av Svensk författningssamling.

Anslaget bör med hänsyn till kostnadsutvecklingen räknas upp med 150 000 kr. Jag hemställer i enlighet härmed att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Svensk författningssamling* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 2 050 000 kr.

A 8. Justitiekanslern

1972/73 Utgift	1 146 106
1973/74 Anslag	1 220 000
1974/75 Förslag	1 268 000

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		JK	Dep.chefen
Personal			
Handläggande personal	8	—	—
Övrig personal	3	—	—
	11	—	—
Anslag			
Lönekostnader	1 111 100	+ 32 000	+ 32 000
Sjukvård	1 700	—	—
Reseersättningar	10 000	—	—
Lokalkostnader	73 100	+ 700	+ 700
Expenser	24 100	+ 15 300	+ 15 300
	1 220 000	+ 48 000	+ 48 000

JK

1. Löne- och prisomräkning m. m. 37 000 kr., varav 27 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. I 0-alternativet förordar JK att en tjänst som extra föredragande dras in (-109 600 kr.) och ersätts med tillfälliga extra föredragande (+48 000 kr.). Detta skulle medföra att JK:s möjligheter att företa inspektionsresor och ta upp ärenden på eget initiativ minskar i avsevärd grad samt att antalet balanserade ärenden ökar.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 1 268 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att till *Justitiekanslern* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 268 000 kr.

A 9. Fideikommissnämnden

1972/73 Utgift	210 703	Reservation	58 629
1973/74 Anslag	270 000		
1974/75 Förslag	263 000		

Fideikommissnämnden handlägger ärenden enligt lagen om avveckling av fideikommiss och permutationslagen. Nämnden består av ordförande och fyra andra ledamöter. För nämndens kansli finns en kanslichef.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Nämnden	Dep.chefen
Personal			
Handläggande personal	1	--	--
Övrig personal	1	--	--
	2	--	--
Anslag			
Lönekostnader	230 000	+6 000	--
Sjukvård	1 200	--	--
Rescersättningar	20 000	--	-7 000
Lokalkostnader	7 000	--	--
Expenser	11 800	--	--
	270 000	+6 000	-7 000

Fideikommissnämnden

1. Löneomräkning 6 000 kr. avseende höjt lönekostnadspålägg.

2. I 0-alternativet förordar fideikommissnämnden en minskning av posten till rescersättningar och expenser (- 13 000 kr.).

Departementschefen

I samband med tillkomsten av permutationslagen (1972: 205) den 1 juli 1972 omorganiserades fideikommissnämnden. I samband därmed ändrades nämndens instruktion (1963: 586, ändrad 1972: 397). Ändringen förutsätter att det finns en tjänst för chef för nämndens kansli. Funktionen som kanslichef uppehålls f. n. genom att en arvodestjänst är inrättad. Jag anser att en extraordinarie tjänst för kanslichef nu bör inrättas vid nämnden i stället för arvodestjänsten.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 263 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att inrätta en tjänst för kanslichef i Ce 1 vid fideikommissnämnden,
2. till *Fideikommissnämnden* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 263 000 kr.

A 10. Datainspektionen

1973/74 Anslag	2 000 000
1974/75 Förslag	2 776 000

Datainspektionen, som inrättades den 1 juli 1973, har som central förvaltningsmyndighet till uppgift att pröva frågor om tillstånd och utöva tillsyn enligt datalagen (1973: 289).

Datainspektionen leds av en styrelse. Chef för inspektionen är en generaldirektör. Inom inspektionen finns en tillstånds- och en tillsynsenhet samt ett sekretariat.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Data-inspektionen	Dep.chefen
Personal			
Handläggande personal	15	+ 9	+ 1
Övrig personal	6	+ 1	+ 1
	21	+10	+ 2
Anslag			
1. Tillståndsverksamhet	925 000	+1 395 000	+ 970 000
2. Tillsynsverksamhet	800 000	- 16 000	- 44 000
3. Information	275 000	- 150 000	- 150 000
	2 000 000	+1 229 000	+ 776 000

Datainspektionen

Eftersom datainspektionen endast varit i funktion sedan den 1 juli 1973 saknas erfarenhetsunderlag för planeringen av datainspektionens verksamhet. Denna planering påverkas på ett avgörande sätt av den ingående balans av tillståndsärenden, vars storlek — på grund av datalagens övergångsbestämmelser — inte blir känd förrän den 31 december 1974. Inspektionen räknar emellertid med att antalet tillståndspliktiga datasystem kommer att röra sig om ca 5 000. Antalet tillståndspliktiga personregister är sannolikt väsentligt högre. Ett väsentligt mål för inspektionens verksamhet under de första åren är självfallet att dessa tillståndsärenden avarbetas under inte alltför lång tid.

Programmet tillståndsverksamhet

Programmet tillståndsverksamhet, som innefattar en omfattande rådgivningsverksamhet, kan fördelas på tre typer av ärenden, nämligen komplicerade offentliga datasystem vilka till största delen är statliga, enkla rutinbetonade personregister och mera svårbedömda personregister.

De komplicerade offentliga systemen utgörs av register som inrättas enligt beslut av Kungl. Maj:t eller riksdagen. Tillstånd krävs ej för dem men datainspektionen skall före statsmakternas beslut avge yttrande över dessa register. Därvid skall en bedömning ske enligt samma grunder som vid prövning av tillståndsärenden. Datainspektionen får sedan

anmälan gjorts också i dessa fall meddela föreskrifter i den mån statsmakterna inte meddelat föreskrifter i samma hänseende. Inspektionen har prioriterat denna verksamhet.

Datainspektionen räknar med att ca 500 tillstånds- eller anmälningsärenden skall kunna avgöras under budgetåret 1973/74 inom ramen för anslaget.

Efterfrågan på tillståndsverksamhetens tjänster kommer självfallet att karakteriseras av varje sökandes önskan att få sitt ärende avgjort så snart som möjligt. Enligt övergångsbestämmelserna till datalagen får tillståndskrävande personregister, som tagits i drift före den 1 juli 1974 och för vilket tillstånd söktes före den 1 januari 1975, föras utan tillstånd till dess ansökningsen slutligt prövats. Ändringar eller utvidgningar av registret kräver emellertid anmälan till datainspektionen. Sådan anmälan kan föranleda förtur i tillståndsprövningen. Ett stort antal anmälningar och förturer gör emellertid den tillsyn, som avses med förturssystemet, illusorisk.

Ca 1 500 datasystem antas innefatta sådana register som enligt datalagen visserligen kräver tillstånd men är av rutinkaraktär. Eftersom dessa ärenden enligt instruktionen för datainspektionen får avgöras utan föredragning, bedömer datainspektionen handläggningstiden för dem till i genomsnitt en timme. En i jämförelse med övriga ärenden liten arbetsinsats möjliggör alltså en snabb avarbetning av dessa ärenden.

De återstående ca 3 000 mera svårbedömda datasystemen blir av skiftande svårighetsgrad. De kräver sannolikt ofta komplettering av ansökningsen och samråd med sökanden. För handläggningen kommer vanligtvis att behövas en arbetsgrupp omfattande minst två av datainspektionens handläggande tjänstemän (t. ex. jurist/datatekniker). Det synes realistiskt att räkna med att inget tillståndsärende i denna grupp kräver kortare arbetsinsats än en timme för var och en av de berörda handläggarna och att de svåraste ärendena kan kräva upp till en veckas arbete eller i undantagsfall mer. Avarbetning av balansen under två år kräver tolv handläggare och under tre år åtta handläggare per år under avarbetningstiden.

Med hänsyn till vikten av allmänhetens förtroende för datainspektionens verksamhet anser inspektionen det väsentligt att ärendebalansen kan i huvudsak avverkas under två år.

Programmet tillsynsverksamhet

Tillsynsverksamheten kan uppdelas i dels ärenden som aktualiseras utifrån och dels initiativärenden.

Till de ärenden som aktualiseras från utomstående hör klagomål och förfrågningar från allmänheten, remisser från Kungl. Maj:t och andra myndigheter samt underhandssamråd med myndigheter i offentlighets- och sekretessfrågor som har samband med automatisk databehandling.

Initiativärendena kommer till största delen att utgöras av inspektioner.

Datainspektionen saknar ännu underlag för att bedöma hur stort behovet av inspektioner kan bli. Inspektionerna synes böra angelägenhetsgraderas allteftersom datainspektionen får kännedom om vilka personregister som finns. I första hand torde inspektioner bli nödvändiga när genom massmedia uppmärksamheten riktats på vissa personregister som förs med hjälp av ADB. I övrigt bör inspektionerna inriktas främst på områden där integritetsfrågorna kan antas ha särskilt stor betydelse. Ambitionen behöver däremot inte vara att samtliga eller en viss andel av befintliga register blir inspekterade under de närmaste åren.

Programmet information

Programmet avser kostnader för information till registeransvariga och till allmänheten i frågor om automatisk databehandling av personuppgifter.

Information till de registeransvariga sker genom blanketter med anvisningar avseende anmälningar och tillståndsansökningar. Inspektionen har vidare för avsikt att så snart det blir möjligt informera om tillämpad praxis i integritetsfrågor till ledning för de registeransvariga.

Informationen till allmänheten har två ändamål. Det ena är att skapa kännedom om den automatiska databehandlingens faktiska innebörd samt dess fördelar från administrativ och ekonomisk synpunkt. Det andra ändamålet är att, mot bakgrund av sådan kännedom, upplysa allmänheten om vilka risker för integritetsintrång som föreligger och vilka möjligheter allmänheten har att skydda sig mot sådant intrång, bl. a. genom att vända sig till datainspektionen. I dessa frågor har inspektionen inlett det av Kungl. Maj:t förutsatta samarbetet med nämnden för samhällsinformation.

Datainspektionen räknar med ett anslagsbehov av 125 000 kr. för budgetåret 1974/75.

Departementschefen

Datainspektionen inrättades så sent som den 1 juli 1973 och är ännu i sitt uppbyggnadsskede. Antalet tillståndsärenden kan endast beräknas mycket ungefärligt. Det är därför ej möjligt att med någon nämnvärd grad av säkerhet bedöma inspektionens behov av resurser under budgetåret 1974/75. Fr. o. m. den 1 juli 1974 kommer datainspektionens arbetsuppgifter dessutom att utökas med tillstånds- och tillsynsärenden enligt kreditupplysningslagen (1973: 1173). Vilket arbete detta kommer att medföra för inspektionen är också svårt att förutse.

Kungl. Maj:t har i kungörelse den 28 december 1973 meddelat bestämmelser om avgifter för ansöknings- och anmälningsärenden hos datainspektionen. Den inkomst under budgetåret 1974/75 som dessa av-

gifter ger kan inte närmare beräknas. Inkomsten bör redovisas under en särskild post under anslaget.

Jag beräknar anslaget till 2 776 000 kr. och har beräknat medel för en handläggare och ett biträde för tillstånds- och tillsynsverksamhet enligt kreditupplysningslagen samt 300 000 kr. i konsultarvoden.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Datainspektionen* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 2 776 000 kr.

A 11. Brottsförebyggande rådet: Förvaltningskostnader

Nytt anslag (förslag) 1 550 000

Betänkandet Det brottsförebyggande rådet

1.1 Inledning

Genom beslut den 3 januari 1973 bemyndigades statsrådet och chefen för justitiedepartementet att tillkalla en sakkunnig för att lägga fram förslag till uppgifter för och organisation av ett centralt råd för samordning av samhällets insatser mot brott.

Utredningen¹ avlämnade den 25 april 1973 betänkandet (Ds Ju 1973: 6) Det brottsförebyggande rådet.

Efter remiss har yttrande över betänkandet avgetts av Svea hovrätt, riksåklagaren, rikspolisstyrelsen, kriminalvårdsstyrelsen, domstolsväsendets organisationsnämnd, socialstyrelsen, universitetskanslersämbetet efter hörande av rektorsämbetena vid universiteten i Uppsala, Lund och Stockholm, skolöverstyrelsen, statistiska centralbyrån, Svenska kommunförbundet, Landsorganisationen i Sverige, Tjänstemännens centralorganisation, Statstjänstemännens riksförbund, Sveriges akademikers centralorganisation, Svenska arbetsgivareföreningen, Svenska försäkringsbolags riksförbund och Folksam. Rektorsämbetena vid universiteten i Uppsala, Lund och Stockholm har bifogat yttranden från de juridiska och samhällsvetenskapliga fakulteterna vid resp. universitet. Yttranden har även inkommit från Riksförbundet för hjälp åt läkemedelsmissbrukare och Svenska stöldsnyddsföreningen.

1.2 Utredningens förslag

Utredningen föreslår att ett centralt råd för förebyggande av brott skall inrättas. Rådet skall enligt förslaget bli en fristående myndighet direkt under Kungl. Maj:t. Av budgetskäl är det inte möjligt att ge rådet denna ställning förrän den 1 juli 1974. Med hänsyn till det angelägna i att rådets arbete snarast kommer igång med väsentligen den uppläggnings som föreslås för rådet, föreslog utredningen att en kommitté skulle

¹ Expeditionschefen Ingvar Gullnäs.

tillsättas redan den 1 juli 1973 med i huvudsak samma personsammansättning och arbetsuppgifter som rådet.

Rådets verksamhet skall enligt förslaget i första hand ligga inom rättsväsendets område, dvs. mera direkt beröra frågor av betydelse för polis- och åklagarväsendet, de allmänna domstolarna och kriminalvården. Det är emellertid lika viktigt att rådet samordnar dessa organs uppgifter med främst den verksamhet som bedrivs inom skolväsendet, socialvården och arbetsmarknadsorganen.

Rådet skall ha till uppgift att, närmast under Kungl. Maj:t, samordna samhällets och enskildas insatser mot brott. Rådet skall vidare genom utredningar och initiativ medverka i det kriminalpolitiska utvecklingsarbetet. När utredningen mot bakgrunden av dessa uppgifter kallar rådet för det brottsförebyggande rådet, har utredningen gett uttrycket brottsförebyggande en vidare mening än vad som tidigare varit vanligt, t. ex. i statsverkspropositionen 1973. Rådet bör däremot — i princip — inte ha några verkställande uppgifter. Rådet skall således ej överta verksamhet som nu bedrivs inom t. ex. polis- eller åklagarväsendet. I linje med ett förslag av brottskommissionen (se Ds Ju 1973: 5 avsnitt 10) bör rådet ha det övergripande ansvaret för näringslivets medverkan i det brottsförebyggande arbetet. Rådet kommer här att till viss del överta arbetsuppgifter som tidigare handlagts av rikspolisstyrelsen.

Som ett led i rådets utredningsarbete kan det finnas anledning för rådet att ta initiativ till och leda försöksverksamhet inom olika områden. En förutsättning för sådana försök bör emellertid vara att berörda myndigheter och organisationer förklarat sig vilja medverka i verksamheten eller att Kungl. Maj:t meddelat särskilt beslut om att rådet skall genomföra försöket.

- Enligt förslaget åligger det rådet särskilt att
  - följa och analysera brottsutvecklingen, informera om de förändringar som sker och göra prognoser om den framtida utvecklingen,
  - verka för att erfarenhet och rön från den forskning som bedrivs på kriminalitetens område förs ut till berörda myndigheter och allmänheten,
  - verka för att lagstiftningen inom rådets verksamhetsområde håller jämna steg med samhällsutvecklingen,
  - ägna särskild uppmärksamhet åt den internationella utvecklingen på kriminalpolitikens område,
  - samordna olika samhällsorgans insatser mot brott,
  - samverka med andra myndigheter och organisationer i syfte att åstadkomma en medverkan av alla i det brottsförebyggande arbetet,
  - lämna information om principerna för rättsväsendets uppbyggnad och uppgifter i ett demokratiskt samhälle.
- Utredningen framhåller att det måste ankomma på rådet att avväga verksamheten mellan de olika intresseområdena. Något detaljerat förslag om de uppgifter som rådet lämpligen bör inleda sitt arbete med

läggs därför inte fram. Utredningen påpekar att det är nödvändigt för rådet att beakta även de förslag som läggs fram av kommittén för kriminologisk behandlingsforskning.

Emellertid erinrar utredningen om att rådet i vissa avseenden förutsetts överta arbetsuppgifter som redan finns eller leda en samordning som redan inletts. Utredningen anser det således nödvändigt att rådet omedelbart tar upp frågorna om bekämpande av narkotikamissbruk och åtgärder mot ungdomsbrottslighet. Samarbetet mellan skola, polis och barnavård bör också vara en fråga som ges förtur. Det arbete som bedrivits inom samarbetsorganets mot ungdomsbrottslighet arbetsgrupp i "lag och rätt" måste också följas upp av rådet. Det är vidare nödvändigt att rådet omedelbart övertar vissa av de uppgifter som utförts av arbetsgruppen för kriminalitetsprognoser. Överläggningarna med arbetsmarknadens organisationer i fråga om återanpassning av lagöverträdare bör också fortsättas av rådet.

Bland de frågor, som enligt utredningens mening påkallar särskild uppmärksamhet, kan i övrigt nämnas den enskildes medverkan i det brottsförebyggande arbetet, alkoholen som brottsfaktor, olika överväganden beträffande polisens prioritering mellan olika arbetsområden och brottskategorier samt utrednings- och arbetsformer mot bakgrunden av samhällets syn på de olika arbetsuppgifternas inbördes betydelse och kravet på ett effektivt utnyttjande av samhällets resurser i kampen mot brottsligheten, information om straffade för att ändra allmänhetens attityder och samarbetet mellan socialnämnder och kriminalvård.

Med hänsyn främst till rådets centrala roll i det kriminalpolitiska arbetet och till de samordningsuppgifter som åvilar rådet anser utredningen att detta bör vara en fristående myndighet och lyda direkt under Kungl. Maj:t.

I direktiven för utredningen uttalades att rådet bör bestå av en beslutande grupp, som utgörs av ordförande och representanter för de politiska partierna samt för näringslivets organisationer och de fackliga organisationerna. Denna grupp borde till sitt förfogande ha arbetsgrupper med expertis från olika berörda samhällsområden, såsom polis, åklagare, domstolar, kriminalvård, skola, barn- och ungdomsvård, sjukvård, nykterhetsvård, planmyndigheter, arbetsmarknadsmyndigheter, kriminologisk forskning samt ungdomsorganisationer, försäkringsbolag och sammanslutningar av affärsidkare.

Utredningen finner ej någon anledning att frångå de allmänna principer som förordas i direktiven. Rådet bör således ha en mycket bred representation och det politiska inslaget i ledningen bör vara starkt. De egentliga sackexperterna bör däremot nära knytas till rådet men inte ingå i styrelsen.

Den allmänna ledningen för rådet bör enligt förslaget utövas av en styrelse. Styrelsen bör utses av Kungl. Maj:t samt ha den sammansättning som framgår av följande skiss.

Styrelse (15 ledamöter)

Ordförande

Företrädare för justitie-, social- och utbildningsdepartementen

Företrädare för de i riksdagen representerade politiska partierna (5 st)

Landsorganisationen i Sverige

Tjänstemännens centralorganisation

Svenska arbetsgivareföreningen

Svenska kommunförbundet

Svenska landstingsförbundet

Företrädare för försäkringsbolagen

Styrelsens uppgift skall vara att avgöra rådets inriktning i stort. Styrelsen bör således endast behandla större och mera principiella frågor.

För det löpande arbetet vid rådet bör finnas ett verkställande utskott. Den föreslagna sammansättningen av utskottet framgår av följande skiss.

Verkställande utskott (3+3)

Ordförande

Två ledamöter av styrelsen

Två experter

Chefen för rådets kansli

Ordförande i det verkställande utskottet bör utses av Kungl. Maj:t. Rådets styrelse utser de två ledamöterna i utskottet. Utredningen anser att det är en fördel om ordföranden i rådet kan ägna sådan tid åt rådets arbete, att han också kan vara ordförande i verkställande utskottet.

Utredningen föreslår att företrädare för olika myndigheter samt försäkringsbolag knyts som experter till rådet. I fråga om rådets behov av ett vetenskapligt råd hänvisar utredningen emellertid till det förslag som läggs fram av kommittén för kriminologisk behandlingsforskning. Experterna i rådet bör utses av Kungl. Maj:t. Av följande uppställning framgår hur utredningen tänkt sig att rådets expertgrupp skall vara sammansatt. Det kan finnas anledning för Kungl. Maj:t att utöver vad som anges i uppställningen som expert kalla person med särskilda erfarenheter av brottsförebyggande arbete.

Experter (c:a 15)

Chefen för justitiedepartementets planerings- och budgetsekretariat

Företrädare för inrikesdepartementet

Företrädare för domstolsväsendet

Generaldirektörerna för kriminalvårdsstyrelsen, skolöverstyrelsen och socialstyrelsen

Rikspolischefen

Riksåklagaren

Universitetskanslern

Företrädare för statistiska centralbyrån

Företrädare för bildningsorganisationerna

Företrädare för folkrörelserna

Av direktiven framgår att till rådet vidare skall knytas representanter för ett stort antal organisationer och sammanslutningar samt sådana myndigheter som inte är direkt engagerade i det brottsförebyggande arbetet. I direktiven kallas dessa representanter för experter. Utredningen anser emellertid att en viss skillnad bör göras mellan en grupp som ständigt berörs av rådets arbete och en annan grupp som endast mera allmänt eller i samband med arbete i viss arbetsgrupp har anledning att medverka i rådets arbete. Denna senare kontaktgrupp, som är mycket vidare, kallar utredningen samrådsgrupp. De personer som skall ingå i gruppen benämns kontaktmän. Rådets verkställande utskott bör efter förslag från berörd myndighet eller organisation utse kontaktmän.

Samrådsgrupp med kontaktmän

Exempel på lämpliga kontaktorgan

Arbetsmarknadsstyrelsen, Bostadsstyrelsen, Generaltullstyrelsen, Institutet för social forskning, Statens invandrarverk, Statens planverk, Statens ungdomsråd, Sveriges Radio, Statstjänstemännens riksförbund, Sveriges akademikers centralorganisation, Svenska journalistförbundet, Svenska Tidningsutgivareföreningen, Centerns ungdomsförbund, Folkpartiets ungdomsförbund, Kommunistisk ungdom, Moderata ungdomsförbundet, Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund, Föreningen Sveriges polismästare, Föreningen Sveriges skyddskonsulenter och skyddsassistenter, Föreningen Sveriges tingsrättsdomare, Föreningen Sveriges åklagare, Riksförbundet Hem och skola, Svenska polisförbundet, Sveriges advokatsamfund, Sveriges socionomförbund, Handelskamrarna, Sveriges köpmannaförbund, Verdandi m. fl. nykterhetsorganisationer.

Uppräkningen får ej anses uttömmande. Det måste ankomma på rådet att göra de kompletteringar som visar sig nödvändiga på grund av praktiska erfarenheter. Utredningen vill dock betona vikten av att rådet arbetar i kontakt med personer, som arbetar på fältet. Det är därför nödvändigt att inte enbart centralförvaltningarna bereds tillfälle att deltaga i rådets arbete.

Det löpande arbetet i rådet skall huvudsakligen utföras i olika arbetsgrupper.

Det verkställande utskottet skall i enlighet med de allmänna riktlinjer som styrelsen angett ge fasta direktiv för arbetsgruppernas arbete. Varje arbetsgrupp skall emellertid inom ramen för givna direktiv självständigt avge sina förslag och rekommendationer. Det blir sedan verkställande utskottets och styrelsens uppgift att ta ställning till vilka åtgärder från rådets sida som de framlagda förslagen skall föranleda. Som ordförande i arbetsgrupp bör rådet i allmänhet utse ledamot av styrelsen eller expert som ingår i det verkställande utskottet. Ledamöter i arbetsgrupp utses efter kontakt med berörda experter och kontaktmän.

Utredningen förklarar att den stora omfattningen av rådets arbetsuppgifter skulle kunna ge anledning att föreslå en stor kansliorganisation. Utredningen har emellertid stannat för att i varje fall under inledningsskedet begränsa kansliet. Den föreslagna organisationen bör emellertid ses som ett absolut minimum för att rådet skall kunna fungera.

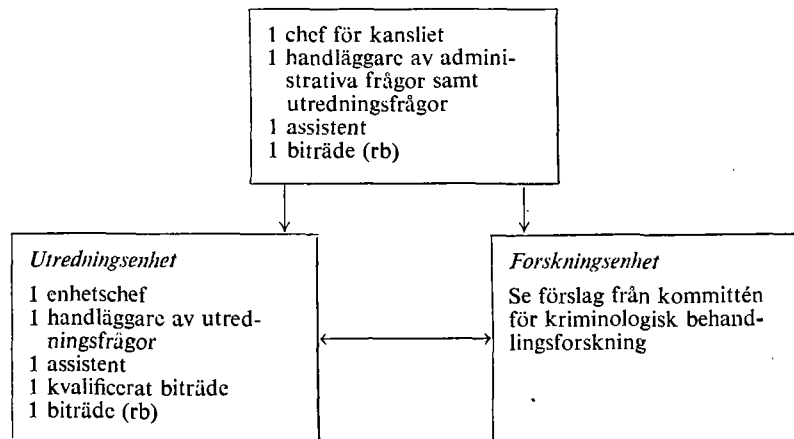
Rådet behöver framför allt utredningsmän och sekreterare för sina arbetsuppgifter. Utredningen utgår emellertid från att ledamöterna i arbetsgrupp av sina arbetsgivare ges sådan lättnad i det ordinarie arbetet att de kan göra en aktiv insats i arbetsgruppen. Detta system har enligt vad utredningen erfarit med framgång tillämpats av samarbetsorganet mot narkotikanissbruk och av arbetsgruppen för "lag och rätt" i samarbetsorganet mot ungdomsbrottslighet.

Om arbetsgrupperna skall kunna uträtta något effektivt arbete måste, trots att det förutsätts att ledamöterna gör en aktiv insats, sekreteraren-utredningsmannen kunna ägna förhållandevis omfattande tid till varje arbetsgrupp. För de mest arbetstyngda arbetsgrupperna måste man räkna med att det behövs en sekreterare för varje arbetsgrupp.

Utredningen anser sig inte böra föreslå att rådet får ett kansli som ensamt kan sköta alla sekreterar- och utredningsuppgifter i rådets arbetsgrupper. Rådet bör i stället i viss utsträckning få anlita utomstående expertis. Detta är särskilt viktigt eftersom personalen i viss utsträckning måste anpassas efter de arbetsuppgifter som för tillfället åvilar de olika arbetsgrupperna. Rådet kan också på detta sätt få kontakt med t. ex. jurister som arbetar i departement eller inom kommittéväsendet. En sådan kontakt torde vara ömsesidigt berikande. Utredningen förutsätter att även i dessa fall uppdraget i rådet — åtminstone i flertalet fall — får ses som en del av arbetsuppgifterna i den ordinarie anställningen. Kostnaden för dessa uppdrag behöver därför ej heller belasta rådets budget.

Rådet måste ha en egen administration. Detta arbete bör emellertid kunna skötas av personal som också handlägger andra frågor. Utredningen förordar därför att rådets informationsfrågor sköts av den personal som också handlägger administrativa frågor. Rådet bör för detta arbete också kunna utnyttja de informationsexperter som finns inom rättsväsendet.

Mot bakgrunden av dessa överväganden föreslår utredningen följande kansliorganisation vid rådet.

Utredningen har beräknat rådets kostnader under första verksamhetsåret till cirka 840 000 kr. Kostnaden för forskningsenheten är härvid ej medräknad.

1.3 Remissyttrandena

Utredningens förslag att ett centralt brottsförebyggande råd skall inrättas tillstyrks eller lämnas utan erinran av det övervägande antalet remissinstanser.

Riksåklagaren understryker att rådet bör få ett mycket vidsträckt arbetsområde. Beträffande verksamheten i stort framhåller riksåklagaren särskilt det angelägna i målsättningen att rådet bör verka inte bara för en defensiv insats i brottsbekämpningen, något som hittills framstått som det mest angelägna, utan även för en mera offensiv metod i form av utarbetande av förslag till åtgärder på ett vidsträckt socialt område. Med den samhälleliga förankring rådet enligt förslaget erhållit synes goda förväntningar kunna ställas på dess insats i det kriminalpolitiska utvecklingsarbetet under förutsättning att tillräckliga resurser tillskapas med avseende på arbetsformer och kansliorganisation. Det är av vikt att rådet betraktas och behandlas inte som en sittande utredning av sedvanligt slag utan som en aktivt verksam myndighet samt att rådet också arbetar med denna förutsättning.

Rikspolisstyrelsen påpekar att polisen sedan länge har ägnat sig åt brottsförebyggande verksamhet. De särskilda insatser som skett på detta område — i form av information till allmänheten och på annat sätt — har emellertid inte fått den omfattning som skulle varit önskvärd, beroende bl. a. på att personalresurserna inte räckt till för en tillräckligt utbyggd verksamhet och svårigheterna att med hjälp av massmedia nå ut till allmänheten. Med hänsyn till att en del av de åtgärder som kan vidtas för att förebygga brott ligger utanför polisens räckvidd och framför allt på grund av vikten av att brottsförebyggande åtgärder sätts in på ett tidigt stadium, är det av värde att så många myndigheter som möjligt, för att inte säga hela samhället, bereds tillfälle att ägna uppmärksamhet åt det brottsförebyggande arbetet. De föreslagna åtgärderna bör också kunna ses som en värdefull hjälp och ett komplement till de polisiära brottsförebyggande insatserna. *Kriminalvårdsstyrelsen* noterar med särskild tillfredsställelse att rådets uppgifter inte begränsats enbart till det i gängse mening kriminalpolitiska fältet, att rådets arbetsformer, med arbetsgrupper sammansatta för varje enskilt projekt, medger den rörlighet och spännvidd som uppgifterna kräver och att rådets verksamhet syftar till konkreta åtgärder och förslag. *Socialstyrelsen* understryker att frågan om hur brott skall bekämpas, vilka direkta åtgärder som behöver vidtagas, vilka resurser som skall

insättas på olika områden och vilka bakomliggande faktorer som bör angripas onekligen behöver behandlas mer enhetligt av ett enda organ som besitter alla nödvändiga kunskaper. Liknande synpunkter anförs av *domstolsväsendets organisationsnämnd (DON)*.

Såväl *Svenska kommunförbundet* som *Landstingsförbundet* tillstyrker att en samordning av samhällets totala insatser inom det brottsförebyggande området kommer till stånd. Landstingsförbundet, som understryker att den brottsförebyggande verksamheten i sig gömmer många ömtåliga avvägningar mellan t. ex. resursutnyttjandet inom samhällsplaneringssektorn och den miljöpolitiska sektorn och inom sektorn för hälso-, sjuk- och socialvård och även mellan frågor gällande målsättning, metoder och innehåll i skolväsendets attitydskapande och normgivande undervisning, finner därför positivt att i de föreslagna arbetsgrupperna och i samrådsorganet skall ingå representanter för bl. a. barn- och ungdomsvård, skola, sjukvård, planmyndigheter, ungdomsorganisationer etc.

Tjänstemännens centralorganisation (TCO) understryker utredningens bedömning att den brottsförebyggande verksamheten är en uppgift för alla i samhället. En viktig uppgift för det centrala rådet bör därför bli att aktivera enskilda medborgare, fackliga organisationer, arbetsgivare m. fl. för medverkan i detta arbete. Liknande synpunkter anförs av *Landsorganisationen (LO)* som understryker att inga samhällsfrågor av vikt saknar betydelse för brottsutvecklingen.

Sveriges akademikers centralorganisation (SACO) pekar på utredningens uttalande att kampen mot brottsligheten i dag förs på en mycket bred front genom insatser av samhällsorgan, myndigheter, organisationer och enskilda. Bilden av denna verksamhet förefaller enligt SACO:s mening tämligen splittrad, och det kan på goda grunder antas, att en samordning av de skilda insatserna mot brott bör medföra inte obetydliga effektivitetsvinster. Det förefaller också troligt, att en sådan samordning kan komma till stånd genom att ett centralt organ inrättas för uppgiften.

Svea hovrätt instämmer i det allmänna syftet med utredningens förslag men ifrågasätter om inte rådet bör knytas till statsrådsberedningen. Hovrätten anför.

I fråga om organisationen vill hovrätten till en början framhålla, att det kan starkt ifrågasättas om det är lämpligt att göra rådet till en särskild myndighet. Vissa av de uppgifter, som avses bli anförtrodda rådet, är av en art som typiskt sett bör handhas inom statsdepartementen. Hit hör i första hand att samordna olika samhällsorgans insatser mot brott och att verka för att lagstiftningen håller jämna steg med samhällsutvecklingen. Hovrätten erinrar om att en av grundtankarna bakom 1965 års departementsreform — särskilt understruken bl. a. i budgetutredningens nyligen avgivna rapport om nytt budgetsysteem — var att departementens huvuduppgifter borde vara planering och samordning. I fråga om samordning vill hovrätten också peka på vad som

anförs om samarbetsorganet för åtgärder mot ungdomsbrottsligheten. Det framhålls att tyngdpunkten i dess verksamhet ursprungligen förutsattes ligga på den administrativa samordningen myndigheterna emellan men att detta syfte uppnåtts i ganska liten omfattning. Hovrätten vill sålunda ifrågasätta om inte det brottsförebyggande rådet — i vart fall om dess uppgifter bestäms på sätt föreslagits — bör förankras direkt i regeringskansliet och utformas efter mönster av andra liknande organ som redan står till regeringens förfogande. Sålunda borde de närmast berörda departementscheferna ingå, eventuellt med chefstjänstemän inom vederbörande departement som ersättare. Med hänsyn till att rådets verksamhet kommer att spänna över flera departement kan det ifrågasättas, om inte rådet borde liksom forskningsberedningen knytas till statsrådsberedningen.

I utredningens uttalande att det, utöver vad som framgår av en allmän beskrivning av rådets uppgifter, inte skall göras någon uttrycklig begränsning i rådets verksamhetsområde instämmer flertalet remissinstanser. LO framhåller t. ex. att det är av väsentlig betydelse att rådets verksamhetsområde inte begränsas. Rådet bör självt ha möjlighet att bestämma sina arbetsuppgifter. Likartade uttalanden görs bl. a. av *kriminalvårdsstyrelsen* och *statistiska centralbyrån*. TCO vill starkt understryka att rådet ges alla möjligheter att snabbt ta erforderliga initiativ bl. a. till sådana ändringar i lagstiftningen som påkallas av utvecklingen.

Riksåklagaren uttalar emellertid farhågor för att kompetenskonflikter kan uppkomma mellan rådet och myndigheter som var på sitt område driver brottsförebyggande verksamhet och anför.

Det framstår visserligen som uppenbart att rådet i förslaget inte tillägges någon rätt att genom författningar eller eljest utfärda anvisningar till andra myndigheter. Å andra sidan kan ifrågasättas om inte rådet i vad avser relationen till Kungl. Maj:t genom den föreslagna instruktionen på sitt område tillägges en ledande ställning framför andra berörda centrala myndigheter. I det fortsatta arbetet med utformningen av rådets organisation bör denna synpunkt vinna beaktande så att kompetenskonflikter kan undvikas. Spörsmålet torde i synnerhet beröra förhållandet mellan rådet och rikspolisstyrelsen.

Liknande synpunkter framförs av *rikspolisstyrelsen* som förklarar att det är politikernas uppgift att dra upp principiella riktlinjer, medan det är ämbetsverkens sak att i enlighet med föreliggande instruktion utforma sina tillämpningsmetoder. Ämbetsverkens ansvar gentemot statsmakterna för verkställigheten blir därigenom också någonting självklart. Olika organ kan inte under hand ge direktiv eller med bindande verkan för ämbetsverken ingripa i policyfrågor. Detta måste ske efter i vanlig ordning politiskt fattade beslut. *Socialstyrelsen* framhåller, att det kan föreligga risk för att alltför stora förväntningar ställs på rådet, varigenom andra myndigheter medvetet i sin verksamhetsplanering avstår från att ta upp brottsförebyggande åtgärder. Det finns enligt styrelsen också risk för kompetenskonflikter med andra myndigheter genom att

rådet kommer in på sådan verksamhet som syftar till totalplanering och utveckling av samhället, för vilken dessa myndigheter har ansvaret.

Riksåklagaren ifrågasätter om inte en styrelse av den storlek som utredningen föreslagit bör ha ett större antal ledamöter i det verkställande utskottet. Vidare anser riksåklagaren det egendomligt att två av de föreslagna experterna ständigt skall vara representerade i verkställande utskottet, alltså oavsett om deras eget ämnesområde är aktuellt. *Socialstyrelsen* anser att det från många olika synpunkter är nödvändigt att de som är eller varit föremål för samhällets åtgärder på något sätt blir representerade i varje fall i samrådsgruppen. *Riksförbundet för hjälp åt läkemedelsmissbrukare (RFHL)* finner det anmärkningsvärt att inget av R-förbunden nämnts som tänkbar partner i rådets utredningsarbete. R-förbunden har gjort en mer aktiv praktisk och teoretisk insats i de aktuella frågorna än merparten av de i stället uppräknade organisationerna.

TCO finner den föreslagna samrådsgruppen oklart beskriven. Den återfinns ej heller i utkast till instruktion. Enligt *TCO:s* mening bör det av beskrivningen framgå om samrådsorganet skall fungera som en enhet eller om de olika kontaktmännen skall fungera var för sig eller i grupp. Samrådsgruppen har en viktig funktion för bl. a. information om rådets verksamhet. Det bör därför även klart framgå när rådet skall sammankalla samrådsgruppen och hur denna grupp skall integreras i rådets verksamhet.

SACO finner det högst anmärkningsvärt, att *SACO* enligt utredningen inte skulle få en representant i rådets styrelse, trots att de centrala fackliga organisationerna enligt utredningens direktiv bör ingå i styrelsen. Organisationen betonar, att de tjänstemän som i sin dagliga gärning, i domstolar, vid åklagarmyndigheter, rättshjälpsanstalter, polismyndigheter och vårdanstalter, i skolor och vid socialvårdsmyndigheter, arbetar med brottsbekämpande och brottsförebyggande verksamhet i stor utsträckning är fackligt anslutna till *SACO*. Genom representation i styrelsen skulle därför organisationen kunna tillföra rådet värdefull erfarenhet och initiativkraft. *SACO* bör därför ges en plats i styrelsen.

Flera remissinstanser, såsom *Svea hovrätt*, *riksåklagaren*, *kriminalvårdsstyrelsen*, *Svenska arbetsgivareföreningen (SAF)*, har ansett det föreslagna kansliet underdimensionerat.

Betänkandet Kriminologisk forskning

1.1 Inledning

I enlighet med statsutskottets utlåtande 1967: 175 beslöt 1967 års riksdag med anledning av motioner om en plan för den kriminologiska forskningens utbyggnad att hos Kungl. Maj:t anhålla om en sådan plan.

Riksdagen har vidare som ett led i utbyggnaden av denna forskning fr. o. m. budgetåret 1968/69 årligen anvisat medel för kriminologisk forskning.

Under ledning av statssekreteraren i justitiedepartementet arbetade därefter en expertgrupp inom departementet med frågor hur den kriminologiska forskningen bör läggas upp och organiseras, hur forskningsområdet bör avgränsas och hur de medel som anvisats bör disponeras. På grundval av dessa överväganden har medel ställts till förfogande för olika begränsade forskningsprojekt.

I anförande till statsrådsprotokollet den 28 augusti 1969 uttalade chefen för justitiedepartementet att med hänsyn till forskningsuppgifternas omfattning och komplicerade natur sakkunniga borde tillkallas för en systematisk forskningsplanering på kriminalvårdens område. Justitieministern bemyndigades att tillkalla högst åtta sakkunniga för denna planering. De sakkunniga antog namnet *kommittén (Ju 1970: 54) för kriminologisk behandlingsforskning*.¹

Kommittén avlämnade den 9 augusti 1973 betänkandet (SOU 1973: 35) Kriminologisk forskning, i vilket upptogs förslag till forskningsorganisation inom rättsväsendet.

Till betänkandet har fogats en reservation av professorerna Carl-Gunnar Janson och Knut Sveri och överläkaren Karl-Erik Törnqvist, i vilken fil. lic. Dick Blomberg instämt. Experterna byråchefen Norman Bishop och departementssekreteraren Ulla Larsson har avgett särskilt yttrande.

Efter remiss har yttrande över betänkandet avgetts av Svea hovrätt, riksåklagaren, rikspolisstyrelsen, kriminalvårdsstyrelsen, domstolsväsendets organisationsnämnd, socialstyrelsen, universitetskanslersämbetet, skolöverstyrelsen, statistiska centralbyrån, statskontoret, riksrevisionsverket, socialutredningen (S 1969: 29), forskningsrådsutredningen (U 1972: 02), de sakkunniga som har att utföra de uppgifter som utredningen om ett brottsförebyggande råd föreslagit för rådet (Brottsförebyggande rådet), Svenska kommunförbundet, Svenska landstingsförbundet, Landsorganisationen i Sverige, Tjänstemännens centralorganisation, Sveriges akademikers centralorganisation, Svenska arbetsgivareföreningen, Svenska försäkringsbolags riksförbund, Sveriges advokatsamfund, Föreningen Sveriges tingsrättsdomare, Föreningen Sveriges statsåklagare, Föreningen Sveriges polismästare, Föreningen styresmän och assistenter m. fl. vid kriminalvårdsanstalterna, Föreningen Sveriges skyddskonsulenter och skyddsassistenter, Svenska fångvårdssällskapet, Svenska stöld-

¹ Ledamöter: Statssekreteraren Ove Rainer, ordförande, generaldirektören Bo Martinsson, professorerna Carl-Gunnar Janson och Knut Sveri, kansliråden Birger Forslund och Johan Leche samt överläkaren Karl-Erik Törnqvist. Experter: byråchefen Norman Bishop, fil. lic. Dick Blomberg och departementssekreteraren Ulla Larsson.

skyddsföreningen, Riksförbundet för kriminalvårdens humanisering (KRUM) och Riksförbundet för hjälp åt läkemedelsmissbrukare (RFHL).

1.2 Kommitténs förslag

Kommittén har i sina överväganden utgått från att de kriminalpolitiska beslutsfattarna behöver vissa ytterligare kunskaper som underlag för planering och förändring av verksamheten inom rättsväsendet. Kriminologisk forskning kan och bör medverka till att ge beslutsfattarna ett empiriskt och teoretiskt fundament. Det bör dock understrykas att forskningsresultat i sig själva inte löser kriminalpolitiska problem, utan endast är vägledande för politiska beslut. Vidare kan forskningen tillhandahålla instrument för att på olika sätt kartlägga faktiska effekter av kriminalpolitiska beslut och kan på så sätt visa om insatta åtgärder eller reformer ger avsedda resultat.

Den organisation som föreslås är avsedd att täcka behovet av dokumentations-, informations-, utrednings- och forskningsuppgifter inom rättsväsendet. Sådana funktioner ingår i eller är väsentliga för forsknings- och utvecklingsarbete (FoU).

Kommittén visar att en samordnad informations- och dokumentationsservice saknas inom det kriminalpolitiska området. En sådan verksamhet måste förmedlas av kvalificerad personal, som självständigt kan bedöma och kritiskt värdera rapporter och monografier enligt vedertagna vetenskapliga principer.

Dokumentationsuppgifter rörande särskilda frågor innefattar ofta visst utredningsarbete. Det kan vara fråga om att göra ingående analyser av särskilda frågeställningar med redovisning av teoretiska infallsvinklar, att spåra upp utförda specialundersökningar. Oftast är det denna typ av översiktliga redovisningar som beslutsfattare behöver få relativt snabbt.

F. n. är det i första hand inom kommittéväsendet som sådant utredningsarbete förekommer. Man har där möjligheter att anlita utomstående experter, exempelvis vid universitetsinstitutionerna, som kan utföra erforderliga undersökningar. Kommittén anser att varje verksamhetsgren inom rättsväsendet bör ha egen personal för löpande dokumentations- och informationsarbete. På så sätt kan man bäst använda personalens särskilda erfarenhet och kunskaper och få en information som är direkt anpassad till de aktuella problemen.

Gränsen mellan utredning och forskning är givetvis flytande. Två typer av utredning och forskning har direkt relevans för det kriminalpolitiska beslutsfattandet. Det gäller för det första kartläggningar av en verksamhetssektors läge och specifika problem, t. ex. hur allvarlig en brottstyp är, hur samarbetet polis — barnavård fungerar, hur farliga rymmare från anstalter är, hur frivården arbetar etc. För det andra är det fråga om undersökningar av effekterna av ett kriminalpolitiskt pro-

gram eller en reform. För att få bättre faktiskt underlag för kriminalpolitiska beslut krävs en organisation som kan utföra undersökningar både av utredningskaraktär och av mer omfattande art.

Kommittén har diskuterat olika organisatoriska modeller för forskningsverksamhet inom det kriminalpolitiska fältet. En traditionell typ av forskningsinstitution som oftast återfinns på universitetssidan innebär att forskartjänster knyts till vissa ämnesområden eller discipliner med uppgift att utföra uppdragsforskning eller forskning på eget initiativ. Vid sådana institutioner med ett tillräckligt antal forskartjänster förekommer både grundforskning och tillämpad forskning, samhällskritisk och ifrågasättande forskning samt forskning som sker på myndigheters uppdrag. Frågeställningarna är ofta komplexa och forskningen därför tidskrävande. På längre sikt är sådan forskningsverksamhet grundläggande för de områden den penetrerar, men mera sällan av en sådan karaktär att den omedelbart ger svar på frågor av praktisk art. Denna forskningskapacitet kan sannolikt bäst utnyttjas genom att myndigheter och andra uppdragsgivare beställer forskning av mera komplicerad eller tidskrävande art från sådana institutioner.

Kommittén föreslår en organisation för kriminologisk forskning och utvecklingsarbete inom rättsväsendet, som har anknytning till centrala beslutsfattande organ och underställda myndigheter genom att forsknings- och utredningsuppgifter av de slag som berörts tidigare integreras i de beslutande myndigheternas kontinuerliga verksamhet.

Inom en sådan organisation bör finnas fast anställda experter, som kan medverka när myndigheterna planlägger eller vill förändra den egna verksamheten. Härigenom kan de bidra med kriminologiskt kunskande och på olika sätt ge service åt beslutsfattare och administratörer. Funktioner inom en sådan expertenhet bör vara

att följa forskningen, utvärdera och sprida forskningsresultat och medverka till att forskningen används i det praktiska arbetet,

att utföra nödvändiga utredningar,

att utforma förslag och planer för hur man skall empiriskt studera effekten av de beslut som fattas samt

att administrera forskningsprojekt.

Kommittén är medveten om att en organisation av detta slag kan medföra vissa risker vad beträffar fördelningen av tillgängliga kriminologiska forskningsresurser. Forskning av kritisk karaktär kan bli eftersatt, grundforskning och vetenskaplig metodutveckling kan komma att försummas och projekt av mera långsiktig karaktär kan åsidosättas till förmån för kortsiktiga, omedelbart praktiska sådana. Dessa risker, som ej får underskattas, kan lämpligast motverkas genom förstärkning av universitets- och högskoleforskningen och genom kontakt och samarbete mellan utomstående forskare och innehavare av de föreslagna tjänsterna. Kommittén anser följaktligen att de medel som ställs till

förfogande för kriminologisk forskning skall kunna utnyttjas även av forskare vid universitet och högskolor.

Mot bakgrund av det anförda föreslår kommittén

att en central forsknings- och utvecklingsenhet knyts till det brottsförebyggande rådets kansli,

att en forsknings- och utvecklingsenhet inrättas vid rikspolisstyrelsen,

att kriminalvårdsstyrelsens planerings- och utvecklingsenhet förstärks,

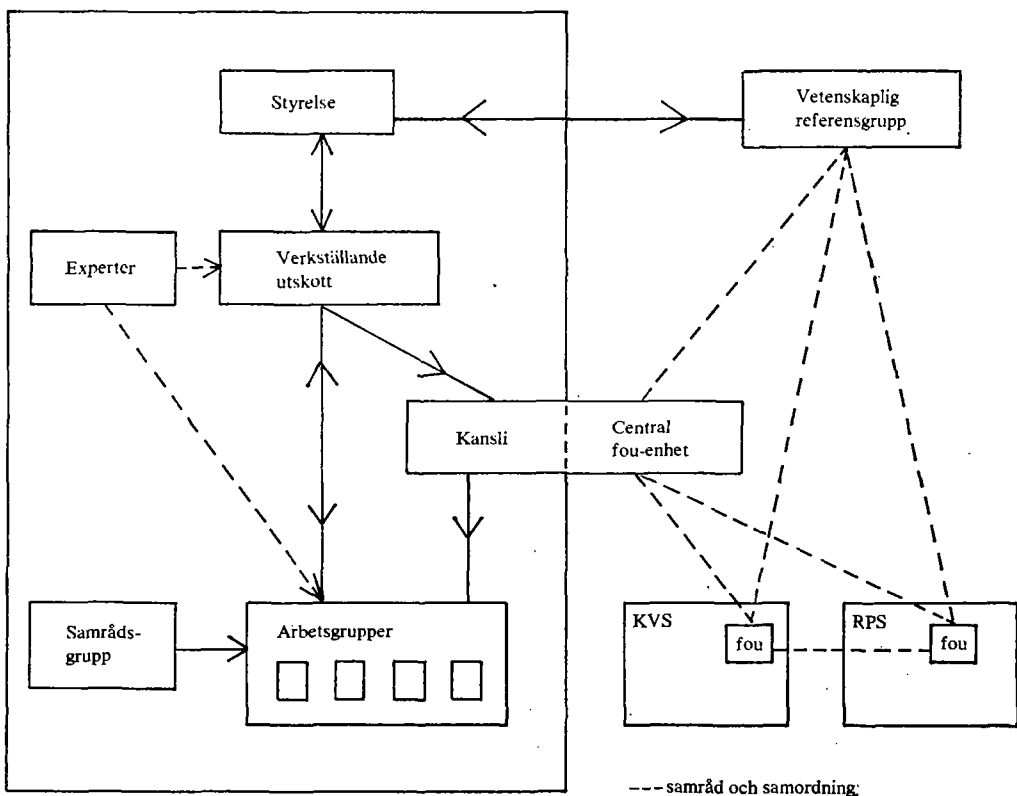
att ett vetenskapligt rådgivande och samordnande expertorgan, benämnt vetenskaplig referensgrupp, inrättas inom den angivna basorganisationen för kriminologisk forskning samt

att särskilda medel ställs till förfogande för kriminologisk forskning.

Kommitténs organisationsförslag samt anknypningen till det brottsförebyggande rådet belyses i nedanstående figur.

DET BROTTSFÖREBYGGANDE RÅDET

KOMMITTÉNS FÖRSLAG

Den vetenskapliga referensgruppen bör ha vetenskapligt rådgivande och samordnande uppgifter för kriminologisk forskning inom rättsväsendet. Gruppen bör från vetenskaplig synpunkt bedöma användningen av de medel som står till förfogande för kriminologisk forskning. Vi-

dare bör den vetenskapliga referensgruppen biträda det brottsförebyggande rådet i frågor som rör samordning, planering och prioritering av forsknings- och utredningsverksamhet rörande brottsligheten och samhällets åtgärder mot brott. Gruppen bör vara rådgivande vetenskapligt organ för den centrala FoU-enheten samt FoU-enheterna vid kriminalvårdsstyrelsen och rikspolisstyrelsen och i samråd med dessa enheter koordinera forskningsinsatser inom rättsväsendet.

Den vetenskapliga referensgruppen bör i samråd med det brottsförebyggande rådet medverka till att sammanföra forskare och anställda med skilda slag av praktisk erfarenhet, exempelvis beslutsfattare, administratörer och behandlare, underlätta forskningssamarbete med bl. a. departement och ämbetsverk utanför rättsväsendets område, exempelvis socialdepartementet, socialstyrelsen och statistiska centralbyrån, främja tvärvetenskapligt samarbete mellan kriminologi och angränsande forskningsfält samt hålla kontakt med nordisk och internationell kriminologisk forskning.

För att de viktigaste disciplinerna av betydelse för det kriminologiska forskningsfältet skall bli företrädade i den vetenskapliga referensgruppen bör denna bestå av minst sju ledamöter samt personliga suppleanter för dessa. Ledamöter och suppleanter bör utses av Kungl. Maj:t. Kungl. Maj:t bör förordna ordförande och vice ordförande bland ledamöterna. Ordföranden bör enligt kommitténs uppfattning ingå i brottsförebyggande rådets styrelse. I den vetenskapliga referensgruppen bör chefen för den centrala FoU-enheten ingå. Sekreterarfunktionerna bör kunna fullgöras av den centrala FoU-enhetens personal. Ersättning till ledamöterna bör utgå enligt kommittékungörelsen.

Ett anslag för kriminologisk forskning bör ställas till förfogande för att täcka kostnader för kriminologiska forskningsprojekt. Från detta anslag bör bl. a. det brottsförebyggande rådets forskningsbeställningar finansieras. Anslaget bör även kunna utnyttjas som stöd-anslag för större forskningsprojekt som initieras och bedrivs av FoU-enheterna och även vara tillgängligt för utomstående anslagssökande exempelvis forskare vid universitet och högskolor, enskilda forskare osv.

Ett särskilt reservationsanslag på 1 milj. kr. bör ställas till förfogande för uppdragsforskning åt brottsförebyggande rådet och för kriminologiska forskningsprojekt initierade av utomstående forskare. Med hänsyn till det brottsförebyggande rådets uppgifter i fråga om kriminologisk och annan forskning bör det brottsförebyggande rådet besluta i ärenden rörande fördelning av dessa medel, sedan den vetenskapliga referensgruppen yttrat sig.

Upprättande av forskarkontrakt och kontroll av att dessa följs bör handhas av den centrala forsknings- och utvecklingsenheten. Uppgifter av kameral natur föreslås handlagda av det brottsförebyggande rådets kansli.

Utöver det centrala projektanslaget bör varje FoU-enhet disponera över ett projektanslag för att bestrida omkostnader för forsknings- och utvecklingsarbete i egen regi exempelvis för fältarbete, databearbetning, publicering av undersökningar etc. samt även för att finansiera forskningsuppgifter av uppdragskaraktär. Behovet av sådana medel har för varje FoU-enhet beräknats mot bakgrund av verksamhetens omfattning och antalet föreslagna tjänster.

Kommittén föreslår att sammanlagt 520 000 kr. ställs till FoU-enheternas disposition som särskilda projektanslag.

Den centrala forsknings- och utvecklingsenheten föreslås svara för övergripande samordning och planering av forskningen samt för dokumentations- och informationsverksamhet. Den skall samtidigt fungera som en forskningsenhet inom det brottsförebyggande rådets kansli. Enhetens behov av personella och ekonomiska resurser måste beräknas mot bakgrund av dess mångskiftande uppgifter.

Enheten bör enligt kommittén ha fast anställd forskarutbildad personal för att utföra forskningsuppgifter speciellt med tanke på över-siktliga frågor och frågor av allmän kriminalpolitisk betydelse samt för att utföra forskningsplanering i samråd med forsknings- och utvecklingsenheterna vid kriminalvårdsstyrelsen och rikspolisstyrelsen. Andra viktiga funktioner, vilka också kräver fast anställd personal, är att insamla och sammanställa uppgifter om avslutad och pågående svensk och internationell forskning, att underlätta spridning av forskningsrapporter och att medverka till att forskningsresultat kommer till användning.

Enheten bör ledas av en kvalificerad person med forskningserfarenhet och forskningsadministrativ förmåga, som utses av Kungl. Maj:t. Övrig personal bör utses av det brottsförebyggande rådet i samråd med enhetens chef.

Tre fasta tjänster för forskarutbildade assistenter bör inrättas för enhetens forsknings- och utredningsverksamhet. Det kan inte förväntas att någon mer omfattande forskning skall kunna utföras av dessa. Det bör därför finnas möjligheter att till enheten knyta experter för tillfälliga forsknings- och utredningsuppdrag. Kostnaderna härför bör bestridas med medel ur enhetens egen post för projektkostnader och/eller ur det centrala anslaget för kriminologisk forskning.

För dokumentations- och informationsuppgifter, forskarservice och liknande uppgifter i samband med forsknings- och utredningsverksamheten föreslår kommittén inrättandet av två tjänster som forskningssekreterare. Behovet bör även bedömas mot bakgrund av att enheten föreslås handha sekreterärfunktionerna för den vetenskapliga referensgruppen vilket innebär beredning av inkomna forskningsansökningar och liknande.

Enheten bör ha tillgång till biträdespersonal. Med hänsyn till möjlig-

heten att samordna sådana personalfunktioner med brottförebyggande rådets kansli föreslås endast en biträdestjänst.

Enheten bör ha medel för att täcka kostnader i samband med egna undersökningar och för uppdragsforskning. Kostnader för enhetens löpande verksamhet, t. ex. administrationskostnader i samband med kontakt- och informationsverksamhet, kostnader för inköp av vetenskaplig referenslitteratur m. m. bör bestridas från det brottsförebyggande rådets expensanslag.

Enligt kommitténs uppfattning är det av stor vikt att forsknings- och utredningsarbete byggs in som en naturlig del av verksamheten vid de centrala verken inom justitiedepartementets område. Myndigheterna inom rättsväsendet bör därför ha fast anställd personal samt tillräckliga medel för att kunna utföra kartläggningar, uppföljningar och utvärderingar av den egna verksamheten samt av reformer och försöksverksamhet som genomförs inom det egna verksamhetsområdet. Resurser bör även ställas till enheternas förfogande för att anlita utomstående forskare för separata forskningsuppgifter. Behov finns sålunda av forskarutbildad personal för skilda expertfunktioner och forsknings- och utredningsuppgifter vid rikspolisstyrelsen samt inom domstols- och åklagarväsendet. Inrättande av en forsknings- och utvecklingsenhet vid rikspolisstyrelsen samt en förstärkning av den tidigare inrättade utvecklingsenheten vid kriminalvårdsstyrelsen bör enligt kommittén prioriteras.

Enheten inom kriminalvårdsstyrelsen bör i likhet med de övriga enheterna benämnas forsknings- och utvecklingsenhet.

Särskilda medel för forsknings- och utvecklingsarbete ställdes till kriminalvårdsstyrelsens förfogande den 1 januari 1971. Styrelsens utvecklingsenhet har f. n. tre fast anställda personer samt biträdeshjälp. Kommittén föreslår en förstärkning av enheten med en tjänst som forskarassistent. Därutöver bör ett projektanslag ställas till enhetens förfogande. Liksom den centrala FoU-enheten bör också enheten kunna söka medel ur anslaget för kriminologisk forskning för större projekt.

Det är av stor vikt att polisens verksamhetsområde blir föremål för vetenskapliga undersökningar. Polisforskning har förekommit endast i mycket begränsad omfattning i Sverige och kunskapen om förhållandena inom detta verksamhetsfält och om olika åtgärders verkningssätt är ytterst bristfällig. En mycket angelägen forskningsuppgift är förhållandet polisen-allmänheten. Utvärderingar av reformer och förändringar inom polisens verksamhetsområde är betydelsefulla i kriminalpolitiska sammanhang och för planeringsarbete och prioriteringar inom polisväsendet. En forsknings- och utvecklingsenhet bör inrättas vid rikspolisstyrelsen med uppgift att bedriva systematiskt och praktiskt utvecklingsarbete, följa upp försöksverksamhet och omsätta forskningsresultat i praktiken. Verksamheten bör inriktas på att utveckla praktiska metoder för mätning av prestationer och resultat inom polisens verksamhetsom-

råde, initiera, planera och dokumentera försöksverksamhet, registrera och sammanställa forskningsrapporter samt att sprida forskningsrön inom det egna verksamhetsfältet.

Kriminalvårdsstyrelsens nuvarande utvecklingsenhet bör vara modell för rikspolisstyrelsens enhet. Den bör sålunda ha tre fasta tjänster varav minst en tjänst med administrativ inriktning. En biträdestjänst föreslås. Enheten bör även som tidigare anförts disponera över ett projektanslag för att bestrida projektkostnader och ett expensanslag för andra kostnader i samband med det löpande arbetet. I likhet med övriga enheter bör rikspolisstyrelsens FoU-enhet kunna söka medel för mer omfattande undersökningar ur det centrala projektanslaget.

De stora organisatoriska förändringar som domstols- och åklagarväsendet genomgår och genomförandet av rättshjälpsreformen är förhållanden som ger anvisningar om behovet av forskningsinsatser även inom detta område av rättsväsendet. Det är därför angeläget att frågan om inrättande av FoU-enheter inom domstols- och åklagarväsendet tas upp till behandling. Det bör ske när pågående utredningsarbete om ändrade utbildnings- och verksamhetsformer inom framför allt domstols- och åklagarväsendet är avslutat.

Den totala utgiftssidan för rättsväsendet har enligt 1973 års statsverksproposition beräknats till 1,7 miljarder kr. för budgetåret 1972/73. Därav disponeras 0,5 milj. kr. för kriminologisk forskning. Därtill kommer kostnaderna för kriminalvårdsstyrelsens utvecklingsenhet, vilka uppgår till omkring 0,3 milj. kr. För att täcka kostnaderna för genomförandet av kommitténs förslag krävs ett tillskott på 2,7 milj. kr. Sammanlagt kommer nuvarande disponibla medel och kostnaderna för kommitténs förslag att utgöra endast 0,2 % av de totala kostnaderna för rättsväsendets åtgärder mot brott. Kommittén rekommenderar även att minst 1 % av kostnaderna för framtida kriminalpolitiska reformer avsätts för kartläggningar och vetenskapliga uppföljningar av dessa reformers olika effekter.

Kommittén räknar med att den centrala enheten kan påbörja sin verksamhet senast den 1 juli 1974 vilket är i överensstämmelse med planerna för inrättande av det brottsförebyggande rådet. Även den vetenskapliga referensgruppen, rikspolisstyrelsens forsknings- och utvecklingsenhet samt förstärkningen av kriminalvårdsstyrelsens enhet bör komma till stånd den 1 juli 1974.

1.3 Remissyttrandena

Huvuddragen i kommitténs förslag har i princip godtagits av de flesta remissinstanserna. Den kritik som framförts har i huvudsak gällt att den kriminologiska behandlingsforskningen i betänkandet fått en alltför dominerande plats i förhållande till andra delar av den kriminologis-

ka forskningen. Även de delar av förslaget som rör beslutanderätten över det föreslagna kriminologiska forskningsanslaget och den vetenskapliga referensgruppens ställning har kritiserats.

Kriminalvårdsstyrelsen tillstyrker den föreslagna organisationen med anknytningen till centrala beslutsfattande organ och underställda myndigheter. Väsentliga forsknings- och utredningsuppgifter blir enligt förslaget på detta sätt integrerade i beslutande myndigheters kontinuerliga verksamhet. En forskning som är inriktad på att förse myndigheterna med beslutsunderlag är viktig men måste kompletteras med en mer långsiktig teoretisk grundforskning. Enligt kriminalvårdsstyrelsens uppfattning har kommittén gjort en riktig avvägning mellan de båda intressena. *Rikspolisstyrelsen* framhåller att en nära kontakt mellan forskare och utövare av praktisk verksamhet inom det rättsvårdande området är nödvändig för att man skall uppnå ett så gott praktiskt resultat som möjligt av den kriminologiska forskningen. Bästa möjligheterna till sådana kontakter skapas om personal för forsknings- och utredningsuppgifter knyts direkt till vederbörande verk på det sätt kommittén har föreslagit. *DON* understryker att förslaget till organisation av den kriminologiska forskningen är ett värdefullt komplement till det brottsförebyggande rådets verksamhet.

Mot bakgrund av egen erfarenhet tillstyrker *skolöverstyrelsen* kommitténs organisationsförslag. Styrelsen understryker dock vikten av att sektorn utanför de myndigheter som omfattas av förslaget stöds via forskningsråd och andra finansieringskällor. *Statistiska centralbyrån* delar kommitténs uppfattning att forskningen inom det kriminologiska området är klart eftersatt och anser det angeläget med ökade forskningsinsatser. Det föreslagna forsknings- och utvecklingsarbetet bör emellertid inte begränsas till enbart behandlingsforskning utan måste syfta till att täcka behoven av allsidig kriminologisk forskning inom hela det kriminalpolitiska området.

Statskontoret stöder i huvudsak kommitténs förslag till organisation för den föreslagna verksamheten. Verksamhetens inriktning och de förekommande arbetsuppgifternas fördelning inom organisationen är väl avvägd. Organisationens utformning bör skapa goda förutsättningar för en upprustning av forskningen inom det kriminologiska området och säkerställa att forskningens resultat kommer beslutsfattarna till godo och i förekommande fall snabbt kan omsättas i praktiska åtgärder. Statskontoret tar dock inte ställning till storleken av de resurser som enligt förslaget totalt avses för den föreslagna forskningsorganisationen, ej heller till avvägningen av dessa resurser i förhållande till de resurser som genom andra anslag ställs till förfogande för insatser inom det kriminologiska forskningsområdet. *Riksrevisionsverket (RRV)* ansluter sig till bedömningen att de beslutsfattande organens underlag för planering och förändring av verksamheten inom rättsväsendet behöver

förbättras. Enligt verket är bl. a. kunskapen om effekterna av vidtagna åtgärder mycket begränsad.

Brottsförebyggande rådet ansluter sig helt till kommitténs förslag att väsentligt ökade anslag ställs till förfogande för kriminologisk forskning. Rådet anser att det är en förutsättning för att rådet skall kunna fullgöra sina svåra och vittomfattande uppgifter på det brottsförebyggande området att rådet erhåller betydande forskningsresurser.

Svenska kommunförbundet delar uppfattningen att forskningen inom det kriminalpolitiska området har som en väsentlig uppgift att tillhandahålla beslutsfattarna informationer och kunskaper som kan utgöra underlag för deras beslut. *Landstingsförbundet* tillstyrker den föreslagna organisationen av den kriminologiska utrednings- och forskningsverksamheten eftersom den synes utgöra ett värdefullt komplement till det brottsförebyggande rådet och i all synnerhet som kommitténs förslag ej enbart begränsas till forskning inom anstalts- och frivården utan spänner över hela det kriminalpolitiska området. *Socialutredningen* har intet att erinra mot i betänkandet framlagda förslag.

LO delar den uppfattning som kommittén ger uttryck för beträffande behovet av kriminologisk forskning. Den föreslagna forskningsorganisationen får enligt *LO:s mening* emellertid inte utgöra hinder för en utbyggnad och förstärkning av universitets- och högskoleforskningen inom det kriminalpolitiska fältet. Samma uppfattning har *TCO* som tillstyrker utredningens förslag men starkt understryker nödvändigheten av att tillräckliga resurser ställs till verksamhetens förfogande. Den kriminologiska grundforskningen bör visserligen som hittills bedrivs vid universitetet. Praktikernas behov av någorlunda snabba och praktiska forskningsinsatser motiverar dock en utbyggd inomverksforskning så som den är avsedd att fungera vid kriminalvårds- och rikspolisstyrelserna. *SACO* anser det angeläget att statsmakterna framdeles anvisar kraftigt förstärkta resurser för forskning på kriminologins område. Det är vidare uppenbart att resurserna måste samordnas i effektivare former och att forskningsuppgifterna måste prioriteras mera planmässigt än vad som hittills varit fallet. Kommitténs förslag till organisation för kriminologisk forskning och utvecklingsarbete inom rättsväsendet synes vara ett steg i en sådan riktning. Även *SAF* tillstyrker i princip organisationsförslaget.

Föreningen Sveriges tingsrättsdomare som inte har något att erinra mot kommitténs förslag anför vidare att för domarna, som utan avseende vid den starka och mången gång osakkunniga kritiken mot påföljdssystemet endast har att tillämpa de gällande reglerna om straff och andra påföljder, skulle det vara ett starkt stöd i verksamheten, om det fanns bättre kunskap om ändamålsenligheten av de olika åtgärderna inom kriminalvårdens ram. Föreningen har visserligen ingen överdriven förhoppning om några lättvunna och helt klagörande resultat av den

kriminologiska forskningen men anser frågan vara av så stor samhällelig betydelse att allvarliga försök måste göras att få någon vägledning. Även *Sveriges advokatsamfund* tillstyrker förslaget. *Föreningen Sveriges polismästare* tillstyrker inrättandet av föreslagna forsknings- och utredningsenheter och understryker att FoU-enheterna vid kriminalvårdsstyrelsen och rikspolisstyrelsen måste ges sådana resurser att de tillfredsställande kan fylla sina funktioner. *Föreningen styresmän och assistenter m. fl. vid kriminalvårdsanstalterna (SAK)* anser att eftersläpningen när det gäller den praktiska tillämpningen av forskningen är den mest besvärande frågan för kriminalvårdstjänstemannen på fältet. *Svenska fångvårdssällskapet* hävdar att den kriminologiska forskningen i vårt land alltför länge har varit utan fast organisation och i relation till andra forskningsområden endast haft tillgång till spridda och otillräckliga resurser och välkomnar därför den ändring till det bättre som det nu framlagda förslaget kan leda till och finner allt skäl att tillstyrka detsamma.

Socialstyrelsen instämmer oreserverat i de grundläggande bedömningarna, att den kriminologiska forskningen i stort är klart eftersatt, att den behöver förstärkas och samordnas, ges en effektiv dokumentationsservice och närmare anknytas till centrala beslutsfattande organ. I betänkandets förslagsdel diskuteras dock inte någon förstärkning av universitetens och högskolornas personalresurser. Socialstyrelsen finner detta vara oroande med tanke på att universitetsforskningen även i fråga om anslagstilldelning riskerar att överskuggas av de centrala myndigheternas FoU-enheter. Styrelsen tillstyrker dock varmt principen om myndighetsanknutna forsknings- och utvecklingsenheter. Resurserna inom de i betänkandet föreslagna tre FoU-enheterna är dock inte så dimensionerade att någon vetenskapligt mer kvalificerad egen forskningsverksamhet kommer att kunna bedrivas. Socialstyrelsen anför vidare att termen kriminologi kommit att få en oskarp kontur och saknar en diskussion av den teoretiska och etiska grundvalen för det kriminologiska ämnesområdet. Vidare saknas i betänkandet en diskussion angående kriminologins samförhållande med sina grannområden inom socialstyrelsens ansvarsområde, t. ex. den sociala barna- och ungdomsvården, den allmänna socialvården, vården av alkoholister, narkomaner och övriga giftmissbrukare, den psykiatriska och övriga sjukvården samt den rätts- och socialpsykiatriska verksamheten. En kriminologisk eller kriminalpolitisk forskning, som inte följer spåren bakåt in i det civila livets sociala problematik och vårdverksamhet, riskerar att hamna i en ofruktbar och missgynnad isolering. Ett forsknings- och utvecklingssamarbete mellan de rättsvårdande myndigheterna — främst kriminalvårdsstyrelsen — och socialstyrelsen kunde därför te sig väl motiverat.

Svea hovrätt anser att en förstärkning av forskningen inom departe-

tement och verk är angelägen. Samtidigt måste man, som kommittén påpekar, beakta att utredningsförslaget medför uppenbara risker vad gäller såväl inriktning av som kvalitet på forskningen. Hovrätten anser att dessa risker ej tillfredsställande kan motverkas på det av kommittén föreslagna sättet. Med hänsyn till kommitténs vidare syftning hade det dock varit i hög grad befogat för kommitténs ställningstagande, att den kriminologiska forskningen i övrigt beaktats i lika hög grad som kriminalvården. Ett dylikt beaktande skulle i än högre grad ha understrukt betydelsen av kriminologisk grundforskning och bidragit till att motverka att i förslaget en skarp skiljelinje dragits mellan universitetsforskning å ena samt forskning i departement eller inom centrala verk å andra sidan — en uppdelning som kan vara organisatoriskt försvarbar men som teoretiskt knappast är hållbar. Att möjligheterna för kriminologisk forskningsverksamhet inom universiteten f. n. är mycket begränsade ger anledning att överväga en väsentlig resursförstärkning härvidlag.

Svenska försäkringsbolags riksförbund tillstyrker i princip kommitténs förslag. Förbundet vill dock understryka det angelägna i att den föreslagna FoU-verksamheten kompletteras med i förhållande till myndigheterna fristående forskning samt långsiktig och teoretisk forskning. Det kan eljest befaras att den kriminologiska forskningen allt för mycket knyts till den rent praktiska och kortsiktiga brottsförebyggande verksamheten.

Föreningen Sveriges skyddskonsulenter och skyddsassistenter ansluter sig till förslaget i stort och betonar att nu föreliggande förslag efter genomförande bör befrämja utvecklingen inom den kriminologiska forskningen och således kunna hälsas med en viss behärskad optimism. Behovet av förstärkning av universitets- och högskoleforskningen bör dock särskilt beaktas. Därigenom undviks att den vetenskapliga metodutvecklingen och grundforskningen blir eftersatt. De medel som ställs till förfogande bör i relativt stor utsträckning kunna utnyttjas av forskare vid universitet och högskolor. Föreningen finner det angeläget att medlen för s. k. fri kriminologisk forskning utökas. Allmänt vill föreningen framhålla att den kriminologiska forskningen om möjligt samordnas med övrig social behandlingsforskning eftersom trenden klart syns gå mot ökad samordning mellan sociala och rättsvårdande instanser vad gäller vårdåtgärder. Det är vidare i dag fullt klarlagt att de inom kriminalvården behandlade personerna oftast är identiska med dem som behandlas inom övriga sociala vårdorgan och det förefaller då rimligt att även forskningen samordnas för vinnande av ökad effektivitet. I samband härmed vill föreningen t. o. m. ifrågasätta bindningen av forskningen till de olika statliga verken och i stället rekommendera ett särskilt fristående forskningsinstitut där all social och kriminologisk forskning samordnas.

Universitetskanslersämbetet (UKÄ), som riktar stark kritik mot utredningsarbetets inriktning och väsentliga delar av organisationsförslaget, anför att forskningsorganisationen på det kriminologiska området i Sverige vid jämförelse med t. ex. de övriga nordiska länderna är svag. En förstärkning av forskningsresurserna är därför önskvärd. Det är emellertid viktigt att samhällets satsning inte inskränks till att avse enbart individorienterad behandlingsforskning och åtgärdsforskning. Även sådan kriminologisk forskning, som är inriktad på andra områden, exempelvis på frågor rörande brottslighetens orsaker och brottsprevention, måste initieras och understödjas. Samhällsvetenskaplig forskning i allmänhet ger nya kunskaper om sammanhang och förlopp som bidrar till att belysa dessa frågor. Det är nödvändigt att man genom en ifrågasättande forskning kontinuerligt tar de traditionella formerna för kriminalvård under omprövning. Det är lika viktigt att på ett effektivt sätt kunskap om de forskningsresultat som uppnåtts sprids och därigenom snabbare kan gestaltas i det fortlöpande reformarbetet. En satsning på forskning på det kriminologiska fältet i vid mening måste självfallet kombineras med andra åtgärder. Som särskilt angelägna framhåller UKÄ ökade insatser på den sociala vårdens och rehabiliteringens område. En förstärkning av FoU-resurser inom socialstyrelsen framstår, med tanke på problemområdets bredd och komplexitet, som en minst lika angelägen åtgärd som inrättande av sådana inom rättsväsendets centrala myndigheter. Likaså bör en förstärkning av forskningskapaciteten inom institutet för social forskning vara en naturlig åtgärd i samband med ett samlat försök att rusta upp forskningsresurserna på det kriminologiska området. UKÄ betonar att en förutsättning för att forskning genom uppdrag skall kunna läggas ut på forskare och projekt är att det inom området finns en basorganisation för utbildning och forskning vid universiteten. Det är därför naturligt att en förstärkning av resurserna för kriminologisk forskning också kommer universiteten till del. Den naturliga formen härför synes i första hand vara inrättandet av ytterligare professorer i kriminologi, särskilt med hänsyn till att det i Sverige finns endast en sådan professur. Det kan emellertid diskuteras, i vilken utsträckning en sådan förstärkning av resurserna bör avse speciellt ämnesområdet kriminologi. Även andra beteende- eller rättsvetenskapliga områden är här aktuella. UKÄ är av den uppfattningen att forskningsprojekt med långsiktig och mera teoretisk orientering kan försummas om den föreslagna organisationen genomförs. Det finns risk för att anslagsgivande organ såsom forskningsråden, riksbanksfonden och institutet för social forskning blir mera restriktiva med att bevilja medel för kriminologisk forskning om denna i fortsättningen skall erhålla anslag från det brottsförebyggande rådet. Denna risk bör inte underskattas. Det är därför angeläget att även de sam-

hällsvetenskapliga forskningsråden ges ökade resurser för stöd åt forskningsprojekt som berör kriminologiska problem.

Föreningen Sveriges statsåklagare ifrågasätter om det är funktionellt med forsknings- och utredningsenheter på verksnivå. Dessa enheter kommer att bli för små för att få någon betydelse. Föreningen anser att kriminologisk forskning bör administreras centralt. De utredningar och sammanställningar som behövs på verksnivån bör göras av personer som är verkligt insatta i den speciella verksamhetsgrenens problem och som står arbetet på fältet nära. Föreningen vill särskilt understryka betydelsen av att den fria forskningen inte försummas. Samhället bör kunna ha råd med en slagkraftig forskningsorganisation som är helt oberoende av politiska överväganden och som har till väsentlig uppgift att producera kritisk forskning. Universitetsforskningen bör därför förstärkas väsentligt kraftigare än vad som föreslås i betänkandet.

Riksförbundet för kriminalvårdens humanisering (KRUM) ifrågasätter starkt förslaget att binda samtliga forskningsresurser till departementet, kriminalvårdsstyrelsen och rikspolisstyrelsen. Såväl rikspolisstyrelsen som kriminalvårdsstyrelsen har vid ett flertal tidigare tillfällen visat sig vara relativt oemottagliga för forskningsresultat. Av flera anledningar förefaller det alltså rimligare att knyta en del av resurserna till redan befintliga institutioner för kriminologisk forskning och undervisning.

Riksåklagaren ansluter sig helt till tanken på att anknyta en central forsknings- och utvecklingsenhet till det brottsförebyggande rådet. Eftersom det yttersta syftet med forskningen skall vara att uppfylla det kriminalpolitiska behovet är det också självfallet att det ledande forskningsorganet bör vara nära knutet till rådet. Som en första ctapp kan de föreslagna personella resurserna för enheten anses acceptabla även om det är önskvärt med en snar utbyggnad.

Statskontoret anser att man vid den avsedda upprustningen av den kriminologiska forskningen bör lägga särskild vikt vid att tillskapa den centrala organisationen för att därigenom redan från början kunna tillgodose behoven av övergripande planering, samordning och prioritering av olika forskningsuppgifter. Statskontoret finner det lämpligt att den centrala FoU-enheten organisatoriskt anknyts till det brottsförebyggande rådets kansli. Denna del av organisationen bör sålunda ges en förhållandevis stark ställning och i enlighet med kommitténs förslag direkt förfoga över huvudparten av avsedda resurser. Statskontoret stöder förslaget att skapa en samordnad informations- och dokumentationsservice inom det kriminalpolitiska området och anser det viktigt att en central enhet handhar den mer omfattande och övergripande hanteringen av befintlig kunskap för hela rättsväsendets behov. Den tekniska lösningen av en sådan dokumentationsverksamhet bör närmare utredas.

Brottsförebyggande rådet tillstyrker en forsknings- och utvecklings-

enhet av den art som kommittén har föreslagit. Även i övrigt ansluter sig rådet till det förslag till arbetsuppgifter för rådets forsknings- och utvecklingsenhet som lagts fram. Rådet anser emellertid att kommittén underskattat behovet av biträdespersonal. Rådet föreslår att forskningsenhetens biträdespersonal förstärks och att rådets behov av förstärkning av den administrativa personalen till följd av den utökade verksamheten beaktas.

Skolöverstyrelsen anser att den centrala FoU-enheten bör vara ledningsorgan för information och dokumentation inom kriminologin. Däremot bör den ej fungera som specialbibliotek med uppgift att samla och klassificera dokumentation. Såväl den centrala FoU-enheten som FoU-enheterna vid de centrala verken bör i första hand fungera som förmedlings- och samordningsenheter när det gäller FoU-behov och FoU-uppdrag.

Förslaget att den centrala forsknings- och utvecklingsenheten skall bistå med dokumentation och information bör enligt *Svea hovrätt* närmare utredas. Hovrätten anser vidare att man bör undersöka hur verksamheten skall samordnas med motsvarande verksamhet hos universitetsbiblioteken, Kungliga biblioteket och riksdagsbiblioteket.

Statistiska centralbyrån erinrar om att verkets bibliotek, som är landets vetenskapliga specialbibliotek för statistisk litteratur, numera även svarar för biblioteksverksamheten inom byggnadsstyrelsen, socialstyrelsen och skolöverstyrelsen. Innan beslut fattas om uppbyggnad av en central dokumentationsenhet i enlighet med kommitténs förslag bör därför först närmare övervägas dels de möjligheter som denna redan etablerade funktion kan erbjuda vad gäller att svara för vissa delar av föreslagen verksamhet och dels de ekonomiska konsekvenserna av ett sådant alternativ.

Socialstyrelsen anser att den centrala forsknings- och utvecklingsenhetens dokumentations- och informationsverksamhet kommer att vara ovärderlig. Viss tveksamhet kan dock anföras att tilldela den centrala FoU-enheten rena forskningsuppgifter, och det kan vara äventyrligt för forskningens mångsidighet att låta denna politiskt centrala enhet svara för övergripande planering och styrning av all kriminologisk forskning i landet.

Enligt *RRV:s* uppfattning bör administrationen av de centrala forskningsmedlen knytas till det brottsförebyggande rådet och i konsekvens härmed bör de uppgifter som kommittén har ansett böra ankomma på en central forsknings- och utvecklingsenhet inordnas i det brottsförebyggande rådets kansli. Detta kansli bör enligt *RRV* härvid inte byggas upp för att bedriva egen forskning utan för att bl. a. svara för administration av forskningsmedlen.

Den föreslagna centrala FoU-enheten på departementsnivå kommer enligt *UKÄ* inte att på ett positivt sätt bidra till en förbättrad forsk-

ningsplanering. Risken är uppenbar att ett sådant organ skulle inverka hämmande på den långsiktiga planering som självklart bör bedrivas inom ämbetsverkens FoU-enheter. Det samhällsinflytande som eftersträvas i planeringen tillgodoses i erforderlig utsträckning genom ämbetsverkens lekmannastyrelser. De resurser som i kommitténs förslag binds till en central FoU-enhet bör kunna fördelas mellan myndigheternas FoU-enheter och samhällsvetenskapliga forskningsområdet. Vidare avstyrker UKÄ att en särskild organisation för kriminologisk dokumentation och information skapas. I likhet med vad som gäller för annan forskning — även tvärvetenskaplig sådan — bör kriminologin replicera på befintliga forskningsbibliotek.

Forskningsrådsutredningen anser att behovet av en sektoriell och tillämpningsnära forskning som snabbt kan producera efterfrågade beslutsunderlag och i övrigt inriktas på de ansvariga myndigheternas näraliggande problem är uppenbart. Kravet på en samordning mellan kommitténs utredningsarbete och utredningen om det brottsförebyggande rådet när det gäller forskningsorganisationen synes emellertid ha föranlett kommittén för kriminologisk behandlingsforskning att avstå från en prövning huruvida det brottsförebyggande rådets sammansättning och verksamhetsformer är lämpliga för denna uppgift. Det kan t. ex. ifrågasättas om den centrala FoU-enhetens inlemmande i det brottsförebyggande rådets kansli, där den blir en del av rådets beredningsapparat, är lämplig med tanke på att denna FoU-enhet skall verka i konkurrens med andra FoU-enheter. Forskningsrådsutredningen är helt införstådd med att kriminalvårdssektorn har stora och specifika behov på informations- och dokumentationsområdet och finner det naturligt att dessa problem ägnas ökad uppmärksamhet. Inte minst gäller det frågorna om spridning och delgivning av forskningsresultat inom verksamhetsområdets olika grenar. Även forskningsrådsutredningen har att studera dessa problem och vill i detta sammanhang framhålla att när det gäller insamlandet av uppgifter från forskarna bör möjligheterna till en samordning noga tillvaratas för att åstadkomma en effektiv organisation. Möjligheterna att skapa en mer enhetlig organisation för själva insamlingsarbetet bör därför noga övervägas och forskningsrådsutredningen prövar möjligheterna att lägga förslag i denna fråga. Även i detta fall bör alltså särlösningen för det kriminologiska området göras interimistisk.

Riksåklagaren har ingen crinran mot att kriminalvårdsstyrelsens forskningsenhet bibehålls och förstärks. Riksåklagaren har inte heller något att crinra mot att någon FoU-enhet f. n. ej inrättas inom åklagarväsendet men påpekar att avsaknaden av en särskild forskningsenhet för åklagarväsendet ej hindrat viss forskningsverksamhet inom ramen för ordinarie anslag.

RRV säger sig ha kunnat konstatera att behov av åtgärder för upp-

följning av polisverksamheten föreligger. Verket tillstyrker därför att en enhet för uppföljning och utveckling inrättas inom rikspolisstyrelsen, förslagsvis inom polisavdelningen. Denna enhet bör enligt RRV svara för utredningsarbete m. m. för att följa upp och utveckla verksamheten men däremot inte bedriva egentlig forskning. Likaledes tillstyrker RRV en förstärkning av kriminalvårdsstyrelsens enhet för motsvarande uppgifter, men anser det knappast motiverat med motsvarande enheter för domstols- och åklagarväsendet. *Statskontoret* förutsätter att rikspolisstyrelsen och kriminalvårdsstyrelsen närmare överväger FoU-enhetens arbetsuppgifter och organisatoriska ställning inom resp. verk med beaktande av de samband som kan råda mellan enhetens verksamhet och andra funktioner av delvis likartad natur, t. ex. planerings- och andra utredningsarbeten. *Statskontoret* delar kommitténs uppfattning att FoU-enheter vid domstols- och åklagarväsendet inte nu bör inrättas. Erfarenheterna av den nu föreslagna forskningsorganisationen bör först avvakas. Uppkommande angelägna forskningsuppgifter avseende dessa delar av rättsväsendet torde tills vidare kunna administreras direkt av den centrala FoU-enheten.

UKÄ anser att det är ändamålsenligt att de centrala myndigheterna inom rättsväsendet ges resurser för kartläggningar, uppföljningar och utvärderingar av den egna verksamheten samt av reformer och försöksverksamhet som genomförs inom det egna verksamhetsområdet. Forsknings- och utvecklingsenheter bör därför i enlighet med kommitténs förslag finnas vid kriminalvårdsstyrelsen och rikspolisstyrelsen. *UKÄ* understryker emellertid att de föreslagna FoU-enheterna vid kriminalvårdsstyrelsen och rikspolisstyrelsen inte själva bör bedriva forskning. Sådan skall koncentreras till universiteten och andra institutioner med huvudsaklig uppgift att vara forskningsproducerande. Ämbetsverkens FoU-enheter bör i stället ha resurser till förfogande i form av särskilda anslag för beställning av forskningsprojekt och undersökningar i anslutning till deras resp. verksamhetsområden.

Föreningen Sveriges polismästare understryker vikten av att den tvärvetenskapliga uppläggningsenheten av den föreslagna forskningen ges en sådan bredd att frågor av polisiär vikt exempelvis behandlingsmetodernas inverkan på allmän ordning och säkerhet beaktas i full utsträckning. Föreningen betraktar det som självklart att i detta komplex även kommer att ingå den samlade rymningsproblematiken.

Enligt *socialstyrelsen* är den mest odiskutabla förstärkningen utbyggnaden av FoU-enheten vid kriminalvårdsstyrelsen. Ett förslag om inrättande av en FoU-enhet vid domstols- resp. åklagarväsendet borde ha givits företräde framför enheten vid rikspolisstyrelsen.

DON anser att de stora organisatoriska förändringar som domstolsväsendet genomgår och genomförandet av rättshjälpsreformen ger anvisningar om behovet av forskningsinsatser inom domstolsväsendets om-

råde. Det finns emellertid också andra frågor där det enligt DON:s mening är av stor betydelse att en organiserad forskning kommer till stånd. Detta gäller t. ex. hela beslutsprocessen i brottmål. Även utanför det område som direkt kan betecknas som forskning behövs särskild sakkunskap inom domstolsväsendet, för undersökning av utvecklingen på området, för uppföljning av reformer m. m. DON anser därför att en särskild FoU-enhet bör inrättas för domstolsväsendet. Denna bör knytas till den blivande domstolsstyrelsen. Enhetens organisation bör utredas i samband med de överväganden som kommer att ske inför domstolsstyrelsens tillkomst.

Socialstyrelsen godtar förslaget att en vetenskaplig referensgrupp ansluts till brottsförebyggande rådet och understryker att denna bör ha ett betydande sakinflytande rörande anslagsfördelning.

Administrationn av de centrala forskningsmedlen bör enligt RRV närmare knytas till det brottsförebyggande rådet. Enligt RRV bör rådet också ha ansvar för de särskilda medel för kriminologisk målforskning och utvecklingsarbete som avses ställas till förfogande. Den kriminologiska grundforskningen bör vid sidan av universitetsorganisationen främst finansieras med de reguljära forskningsmedel som står till förfogande, bl. a. genom statens råd för samhällsforskning och riksbankens jubileumsfond.

Förhållandet mellan den vetenskapliga referensgruppen och rådet uppmärksammas i några yttranden. *Riksåklagaren* anser att rådet måste ges den ledande ställning som kommittén förordar. Att rådet skall disponera de medel som ställs till förfogande är en självklar förutsättning för att rådet skall kunna självständigt driva en meningsfull verksamhet. Däremot är det inte önskvärt med en styrning av universitetsforskningen genom att göra den beroende av anslag genom ett kriminalpolitiskt organ. Den universitetsmässiga forskningen bör i samband med tillskapandet av rådet om möjligt ges större resurser. *Kriminalvårdsstyrelsen* förordar att medlen till kriminologisk forskning helt skall disponeras av det brottsförebyggande rådet. Behovet av fristående forskning bör i första hand tillgodoses genom förstärkning av universitetsforskningens resurser. *Brottsförebyggande rådet* förutsätter att den föreslagna vetenskapliga referensgruppen inordnas i rådets organisation. Rådet har sålunda ett starkt behov av medverkan från referensgruppen bl. a. när rådet skall fullgöra de samordningsuppgifter som rådet enligt förslaget tillagts i fråga om den kriminologiska forskningen i vårt land.

Svenska kommunförbundet anser att det brottsförebyggande rådet — efter beredning av den vetenskapliga referensgruppen — bör ha det avgörande inflytandet över forskningens inriktning och omfattning. *SAK* anser det tillrådligt att det brottsförebyggande rådet får dispositionsrätten över större delen av reservationsanslaget för forskning.

Någon anledning att ifrågasätta resursförslaget torde heller inte föreligga, då det synes ha förutsatt en avvägning mellan forskningsbehov inom andra discipliner och vad som i ett inledningsskede kan anses politiskt möjligt.

En viktig förutsättning för att forskningen skall tillerkännas tillbörligt inflytande är enligt *Svenska fångvårdssällskapet* att den tillförsäkras en obunden ställning och kan gå fri från misstankar att vara politiskt styrd. Den vetenskapliga referensgrupp, som föreslagits, får anses utgöra betryggande garanti för att den tillämpade kriminologiska forskningen planläggs efter rent vetenskapliga grunder.

Svea hovrätt anser att det är i hög grad angeläget att själva organisationen får en sådan utformning att en för kriminologin fruktbarande balans skapas mellan den fristående forskningssektorn och den styrda forskningen. Ett sätt att åstadkomma detta är att ge den föreslagna vetenskapliga referensgruppen karaktär av forskningsråd.

Forskningsrådsutredningen anser att den vetenskapliga referensgruppens ställning i förhållande till det brottsförebyggande rådets styrelse måste betecknas som svag även om kommittén, till skillnad från utredningen om det brottsförebyggande rådet, föreslår att den vetenskapliga referensgruppens ordförande skall vara medlem av rådets styrelse. En vetenskaplig referensgrupp utan eget ansvar och egna resurser kan gentemot en av myndigheter och etablerade intresseorganisationer starkt dominerad styrelse och expertgrupp få svårt att driva kravet på hög inomvetenskaplig relevans i konkurrens med de mer akuta behoven av direkt verksamhetsinriktad forskning. Från forskningsrådsutredningens synpunkt är det angeläget att förbindelse mellan sektoriellt styrd tillämpningsnära forskning och mer långsiktig inomvetenskaplig, högt relevant forskning görs så öppen som möjligt och att båda slagen forskning ömsesidigt kan påverka och stimulera varandra. Forskningsrådsutredningen framhåller att det torde vara fullt möjligt att inom forskningsrådsorganisationens ram åstadkomma en tillfredsställande och fungerande koppling mellan grundforskningsverksamheten och den sektoriella FoU-verksamheten. Det skulle t. ex. kunna tänkas ske genom att till rådsorganisationen knöts en särskild mångvetenskaplig kommitté för kriminologisk forskning med uppgift dels att från sektorsorganen, främst de föreslagna FoU-enheterna, till rådsorganisationen förmedla behov av grundläggande forskning, dels att inom rådsorganisationen driva de kriminologiska forskningsfrågorna, dels att tjäna som vetenskaplig referensgrupp åt det brottsförebyggande rådet.

När det gäller synen på den kriminologiska forskningen i dess helhet har *SACO* en något annan mening än kommittén. Det synes *SACO* som om kommittén i alltför hög grad förbisett vikten av att för framtiden säkerställa en fortlöpande obunden och kritisk kriminologisk

forskning. I fråga om det föreslagna reservationsanslaget till kriminologisk forskning ges det brottsförebyggande rådet en ställning som medför att i det närmaste all forskning på området ställs under kontroll av ett politiskt sammansatt organ. SACO anser det vara väsentligt att så stora resurser ställs till förfogande för fri forskning, med eller utan anknytning till institutioner, att en ständigt pågående kritisk forskningsverksamhet inom det kriminalpolitiska området säkerställs. Samtidigt delar SACO emellertid uppfattningen att avsevärda resurser måste ställas till förfogande för forskningsinsatser på kort och medellång sikt, liksom att det är angeläget att forskning byggs in som en integrerad del av verksamheten inom några anstalter och frivårdsdistrikt. SACO förordar att en del av det föreslagna reservationsanslaget till kriminologisk forskning ställs till rådets förfogande, och att resterande del fördelas på olika forskningsprojekt efter vetenskaplig prövning i den föreslagna referensgruppen, som alltså skulle komma att fungera på i princip samma sätt som ett forskningsråd.

Skolöverstyrelsen noterar med tillfredsställelse att kommittén föreslagit att minst 1 % av kostnaderna för framtida kriminalpolitiska reformer bör avsättas för kartläggning och vetenskaplig uppföljning av dessa reformers olika effekter. Styrelsen anser det vara en brist att kommittén inte föreslagit en förstärkning även av de resurser som förmedlas av statens råd för samhällsforskning när det gäller tillfälliga forskartjänster, tvärvetenskapliga storprojekt m. m. Kostnaderna för de båda centrala verkens FoU-arbete bedömer styrelsen som små i förhållande till de behov som kommittén redovisat. Det bör därför eftersträvas att de båda centrala verken på sikt ges väsentligt större frihet att disponera sina medel för utredningar, expertis, försöksverksamhet och information vid sidan av dels de tämligen små egentliga projektanslagen, dels verkets andel av anslaget för kriminologisk forskning.

Föreningen Sveriges skyddskonsulenter och skyddsassistenter finner det anmärkningsvärt att endast 0,2 % av de totala anslagen för rättsvårdande åtgärder mot brott tilldelats forskningen. Det förhållandet att forskningsandelen är lika låg i andra länder bör emellertid icke avhålla här befintliga anslagsbeviljande myndigheter från att visa större generositet i all synnerhet som vi i vårt land anser oss ligga väl framme internationellt på det sociala området.

Kommittén Brottsförebyggande rådet

Genom beslut den 29 juni 1973 bemyndigades statsrådet och chefen för justitiedepartementet att tillkalla högst 16 sakkunniga med de uppgifter som utredningen om ett brottsförebyggande råd har föreslagit för rådet och med uppdrag att utarbeta instruktion för detta råd. Med

stöd av bemyndigandet tillkallades den 29 juni och den 4 september 1973 de sakkunniga¹, som antog namnet *Brottsförebyggande rådet*.

Den 10 augusti 1973 uppdrogs åt kommittén för kriminologisk behandlingsforskning att — i avvaktan på behandlingen av det förslag till forskningsorganisation som föreslagits i betänkandet (SOU 1973: 35) Kriminologisk forskning — bl. a. biträda Brottsförebyggande rådet i frågor av vetenskaplig karaktär.

Departementschefen

Kriminalpolitiken måste fortlöpande anpassas till brottslighetens inriktning och omfattning och till de förändringar i samhällsförhållandena som påverkar människornas sociala anpassning. Sedan lång tid tillbaka följer kriminalpolitiken i huvudsak två linjer. Dels går den ut på att förebygga brott och att skydda samhället och människorna i gemen mot brott. I ett långsiktigt perspektiv är detta en social fråga som i stor utsträckning handlar om att komma till rätta med bristfälliga miljöer och förebygga social missanpassning. Dels går den ut på att vidta åtgärder som gör det lättare för dem som har begått brott att anpassa sig i samhället. Detta är i första hand kriminalvårdens uppgift.

Under senare år har åtskilligt gjorts för att förstärka den brottsbekämpande verksamheten. Betydande anslag har tillförts polisväsendet som därigenom har fått mera personal och bättre utrustning. Verksamheten inom polisväsendet liksom rättsväsendets övriga organ har rationaliserats och effektiviserats på många sätt. Skärpta påföljder har genomförts i fråga om narkotikabrott, olaga vapeninnehav och dobbleri. Polisen har fått ökade möjligheter att uppdaga brott av nyss angivet slag genom husrannsakan, kroppsvisitering och andra liknande spaningsåtgärder. Den kriminalpolitiska behandlingen av grova narkotikaförbrytare och andra som har dömts till långvariga straff för grova brott har skärpts. Åtskilliga åtgärder för att förebygga politiska våldsdåd har vidtagits. Vid 1973 års riksdag har också fattats beslut om en betydande utökning av polisens resurser. Även i andra avscenden och på andra områden har insatser gjorts för att förstärka den brottsförebyggande och brottsbekämpande verksamheten.

Inom kriminalvården pågår sedan många år ett betydande reformarbete genom successiv upprustning av anstalts- och frivården. 1973 års riksdag har antagit riktlinjerna för en genomgripande reform av kriminalvården i syfte att minska återfallsbrottsligheten och förbättra de dömdas möjligheter till social anpassning. Därigenom fullföljs den del

¹ Statssekreteraren Ove Rainer, ordförande, riksdagsledamöterna Lena Hjelm-Wallén, Åke Polstam, Daniel Wiklund och Håkan Winberg, sociologen Kjell E. Johansson, ordföranden i TCO Lennart Bodström, statssekreteraren Göte Fridh, verkst. direktören Curt Steffan Giesecke, landstingsrådet Rune Hedlund, borgarrådet Inge Hörlén, direktören Kurt Lindberg, ordföranden i LO Gunnar Nilsson, t.f. statssekreteraren Ulf Nordenson, statssekreteraren Lennart Sandgren och professorn Knut Sveri.

av kriminalpolitiken som syftar till att anpassa dem som har begått brott till ett normalt liv i samhället.

De reformer och de åtgärder i övrigt för vilka jag nu har redogjort är uttryck för den kriminalpolitik som vi fortlöpande har fört. Denna politik skall fullföljas.

En väsentlig fråga i kampen mot brottsligheten är möjligheterna till samarbete mellan olika sociala myndigheter och organ, arbetsmarknadens företrädare, skolan och rättsvården. Samarbetsfrågorna berör också enskildas, företags och organisationers insatser mot brott. Det var främst bristerna beträffande samordningen av samhällets och enskildas insatser i brottsbekämpningen som föranledde mig att ta upp frågan om inrättandet av ett särskilt samordningsorgan för att på bred front söka komma till rätta med brottsligheten. Om det förslag till ett brottsförebyggande råd som den särskilde utredningsmannen framlagt genomförs, blir detta enligt min uppfattning ett verksamt medel för att undanröja de påtalade bristerna. Jag är sålunda av samma uppfattning som det övervägande antalet remissinstanser att ett brottsförebyggande råd nu bör inrättas. Jag vill i det sammanhanget understryka riksåklagarens uttalande, att det är angeläget att rådet verkar inte bara för en defensiv insats i brottsbekämpningen utan även tillgriper en mera offensiv metod i form av utarbetande av förslag till åtgärder på ett vidsträckt socialt område. Med den samhällliga förankring rådet enligt förslaget erhåller synes goda förväntningar kunna ställas på dess insats i det kriminalpolitiska utvecklingsarbetet.

Det övervägande antalet remissinstanser tillstyrker utredningens förslag att rådet bör inrättas som en fristående myndighet direkt under Kungl. Maj:t. Jag delar denna uppfattning. Några remissinstanser har uttalat farhågor för att kompetenskonflikter kan uppkomma mellan rådet och myndigheter som var på sitt område bedriver brottsförebyggande verksamhet. Jag vill med anledning härav understryka att rådet inom ramen för sina resurser bör vara oförhindrat att självt avgöra vilka frågor rådet anser vara av sådan vikt i det brottsförebyggande arbetet att de bör utredas närmare av rådet. Rådet skall självfallet inte ha någon direktivrätt i förhållande till andra organ. Rådets tillkomst ändrar således inte det ansvar som andra organ har för sina resp. verksamhetsområden. Rådet är endast ett samordnande och rådgivande organ. Myndigheterna bör — bl. a. för att undvika dubbelarbete — samråda med rådet vid planeringen av verksamhet som har närmare anknytning till rådets uppgifter. Samtidigt förutsätter jag att rådet på motsvarande sätt informerar andra organ om sin verksamhetsplanering. En sådan insyn erhåller f. ö. berörda myndigheter redan genom att de är representerade i rådets expertorgan. Jag ansluter mig således i princip till utredningens förslag i dessa frågor.

Såsom utredningen föreslagit bör rådet ledas av en styrelse, som ut-

ses av Kungl. Maj:t. I likhet med vad som uttalats under remissbehandlingen bör även en representant för forskningen ingå i styrelsen. I övrigt bör styrelsen ha den av utredningen föreslagna sammansättningen. Jag återkommer senare till frågan hur forskningen i övrigt skall inlemmas i rådets organisation.

Jag delar också utredningens uppfattning att det bör finnas ett verkställande utskott för rådets löpande arbete. Jag har inte någon erinran mot att utskottet får de arbetsuppgifter som anges av utredningen. Riksåklagaren ifrågasätter om inte en styrelse av den storlek som här är i fråga bör ha ett större antal ledamöter i det verkställande utskottet. Även om vissa skäl talar för riksåklagarens uppfattning anser jag — främst med hänsyn till angelägenheten av att begränsa utskottets storlek — att endast två av styrelsens ledamöter bör ingå i utskottet. Lämpligen bör två av representanterna för de politiska partierna utses till ledamöter i utskottet. Vidare anser riksåklagaren det egendomligt att två av de föreslagna experterna ständigt skall vara representerade i verkställande utskottet, alltså oavsett om deras eget ämnesområde är aktuellt. I likhet med riksåklagaren anser jag det mindre lämpligt att utse två experter som skall ingå i verkställande utskottet oavsett utskottets aktuella arbetsuppgifter. I utskottet bör i stället ständigt ingå en representant för forskningen och chefen för rådets kansli. Rådets experter bör kallas till utskottet i de fall utskottet finner detta vara lämpligt med hänsyn till de frågor som skall behandlas.

Vad utredningen anfört om experter föranleder mig endast att understryka uttalandet att det kan finnas anledning att utöver vad som anges i uppställningen i betänkandet som expert kalla person med särskild erfarenhet av brottsförebyggande arbete. Jag har inte heller något att erinra mot förslaget att till rådet knyta en samrådsgrupp med kontaktmän från olika myndigheter m. m. Anledning finns i det sammanhanget att peka på utredningens uttalande att rådet bör arbeta i kontakt med personer som arbetar på fältet. Det är därför nödvändigt att inte enbart centralförvaltningarna bereds tillfälle att delta i rådets arbete.

Som jag tidigare har berört bör rådet vara oförhindrat att självt avgöra vilka frågor rådet anser vara av sådan vikt i det brottsförebyggande arbetet att de bör utredas närmare av rådet. Inom ramen för sina resurser bör därför rådet självt avgöra sina arbetsformer. Jag finner dock förslaget med arbetsgrupper vara ändamålsenligt.

I likhet med utredningen anser jag att rådets kansli bör bestå av två enheter underställda chefen för rådets kansli jämte viss administrativ personal. Den ena av dessa enheter bör i enlighet med utredningens förslag benämnas utredningsenhet. Jag återkommer senare till den andra enheten.

Ett flertal remissinstanser har uttryckt tvekan om den föreslagna kansliorganisationen är tillräcklig. Jag vill i denna del till en början peka

på utredningens förslag att en stor del av sekreterar- och utredningsuppgifterna i rådets arbetsgrupper skall skötas av personal som arbetar i departement eller inom kommittéväsendet. I vissa fall förutsätts även personal i statliga verk komma att utnyttjas. Ett sådant förfarande är ändamålsenligt med hänsyn till att arbetsgrupperna får begränsade uppdrag och att de därför kommer att arbeta under kortare tid samt till att grupperna måste tillföras särskild sakkunskap som inte finns att tillgå på annat håll. I flertalet fall får uppdraget i rådet ses som en del av arbetsuppgifterna i den ordinarie anställningen. Jag vill erinra om att detta förfaringssätt redan tillämpas i viss utsträckning med tillfredsställande resultat. För övriga uppgifter är enligt min uppfattning den föreslagna kansliorganisationen tillräcklig.

Ett mycket stort antal remissinstanser har understrukit forskningens betydelse för rådets arbete. Jag delar denna uppfattning. Som ett uttryck härför har jag tidigare föreslagit att en representant för forskningen skall ingå i styrelsen. Rådet behöver emellertid för sin verksamhet även en mera kontinuerlig kontakt med forskningen. Jag anser därför i likhet med de flesta remissinstanserna att i rådets kansliorganisation bör ingå en enhet som har till uppgift att följa och utvärdera forskning som är av intresse för rådet samt sprida forskningsresultat inom rådet och till de myndigheter som berörs av rådets arbete. Enheten bör också utforma förslag och planer till olika forskningsprojekt samt administrera de forskningsprojekt som med medel från rådet utförs utanför rådets organisation. Den här föreslagna enheten bör enligt min uppfattning bestå av fem personer och utföra de arbetsuppgifter som kommittén för kriminologisk behandlingsforskning föreslagit för den centrala forsknings- och utvecklingsenheten i rådet. Enheten bör benämnas utvecklingsenhet.

I likhet med kommittén för kriminologisk behandlingsforskning anser jag att en vetenskaplig referensgrupp bör knytas till rådet. Referensgruppen bör ha de av kommittén föreslagna uppgifterna. Jag har inte något att erinra mot vad kommittén anfört om antalet ledamöter och hur de skall utses. Inom utbildningsdepartementet har den 31 maj 1972 tillkallats sakkunniga för utredning rörande forskningsråden inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde (forskningsrådsutredningen, U 1972: 02). De sakkunniga behandlar bl. a. forskningsrådets befogenheter och ställning i relation till andra myndigheter och organ som har att planera, stödja eller bedriva forskning. Den kriminologiska forskningen kan också komma upp i detta sammanhang.

Jag delar kommitténs uppfattning att särskilda medel bör ställas till rådets förfogande för finansiering av olika forskningsprojekt på det sätt kommittén föreslagit. I likhet med kommittén anser jag att beslutet om hur medlen skall användas bör fattas av rådet efter hörande av den vetenskapliga referensgruppen. För budgetåret 1974/75 har jag därför

som ett delbelopp beräknat 685 000 kr. under anslaget A 12 Brottsförebyggande rådet: Utvecklingskostnader, för finansiering av olika forskningsprojekt.

I 1973 års statsverksproposition (prop. 1973: 1 bil. 4, s. 172) upptogs under reservationsanslaget F 7. Kriminologisk forskning 535 000 kr. Från detta anslag bestrids kostnaderna för kriminologisk behandlingsforskning inom kriminalvårdens anstalts- och frivårdssektor. Den övervägande delen av anslaget åtgår för finansiering av utvärderingen av den pågående försöksverksamheten med förstärkta frivårdsresurser inom Sundsvalls skyddskonsulentdistrikt (Projektet frivårdsförstärkning). Den förmella ledningen av detta projekt handhas f. n. av justitiedepartementet med kommittén för kriminologisk behandlingsforskning som vetenskaplig referensgrupp. Resterande del av anslaget utnyttjas efter ansökan i varje särskilt fall av kriminalvårdsstyrelsen och enskilda personer för olika forskningsprojekt. Efter hörande av kommittén för kriminologisk behandlingsforskning beslutar Kungl. Maj:t om användningen av anslaget medan kriminalvårdsstyrelsen handhar utbetalningen och bokföringen. Jag anser att ansvaret för Projektet frivårdsförstärkning fr. o. m. budgetåret 1974/75 bör handhas av rådet. De medel som anvisats på anslaget F 7 bör därför överföras till anslaget A 12.

Kommittén för kriminologisk behandlingsforskning har därjämte förslagit att en forsknings- och utvecklingsenhet inrättas vid rikspolisstyrelsen samt att motsvarande enhet vid kriminalvårdsstyrelsen förstärks. Mot bakgrund av att en utvecklingsenhet inrättas vid rådet är jag inte beredd att biträda kommitténs förslag i dessa delar. Ett genomförande av förslaget kan enligt min mening medföra att de begränsade resurser som står till förfogande kommer att splittras. Frågan hur man på längre sikt skall fördela utvecklingsarbetet mellan rådet och kriminalvårdsstyrelsen bör tas upp när erfarenhet vunnits av rådets verksamhet.

En betydande uppgift i rådets arbete utgör informationen till enskilda och organisationer i olika frågor. I 1973 års statsverksproposition (prop. 1973: 1 bil. 4, s. 27) upptogs under anslaget A 13. Information om lagstiftning ett anslag om 1 250 000 kr. Av detta belopp avses 450 000 kr. ställas till förfogande för kommittén Brottsförebyggande rådet för dess informationsverksamhet. Jag har under det tidigare nämnda anslaget A 12 beräknat 430 000 kr. för informationsverksamhet under budgetåret 1974/75. Under detta anslag har också beräknats 500 000 kr. för fortsatta frekvensundersökningar av narkotikamissbruket. Undersökningarna som pågått några år och som sker under medverkan av bl. a. socialstyrelsen, skolöverstyrelsen, riksåklagaren, rikspolisstyrelsen och kriminalvårdsstyrelsen, har delvis skett under ledning av socialstyrelsen. Efter samråd med chefen för socialdepartementet anser jag att ledningen för dessa undersökningar bör övertas av Brottsförebyggande rådet,

som därvid också skall disponera över anvisade medel för undersökningarna.

Mot bakgrund av vad jag nu anfört har jag beräknat medel för 14 tjänster vid rådet. För chefen för rådets kansli bör inrättas en ordinarie tjänst med beteckningen r. Tjänsterna som chef för utrednings- och utvecklingsenheterna samt för övrig handläggande personal och vissa biträden bör inrättas som extra ordinarie tjänster medan övrig personal erhåller extra tjänster. Det ankommer på Kungl. Maj:t att besluta i denna fråga. Beträffande avtalsbara anställnings- och arbetsvillkor avser jag att ge statens avtalsverk det förhandlingsuppdrag som behövs.

Under återopande av det anförda hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. godkänna att ett brottsförebyggande råd med de uppgifter som jag har angett inrättas den 1 juli 1974,
2. bemyndiga Kungl. Maj:t att vid rådet inrätta en ordinarie tjänst som chef för rådets kansli med beteckningen r,
3. till *Brottsförebyggande rådet: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 550 000 kr.

A 12. Brottsförebyggande rådet: Utvecklingskostnader

Nytt anslag (förslag) 2 150 000

Departementschefen

Som jag anfört under anslaget A 11 har jag under förevarande anslag beräknat 500 000 kr. för undersökningar av narkotikamissbrukets omfattning, 430 000 kr. för informationsverksamhet och 1 220 000 kr. för forskning. Den reservation som kan finnas under anslaget F 7. Kriminologisk forskning vid utgången av budgetåret 1973/74 bör tillföras det nya anslaget.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Brottsförebyggande rådet: Utvecklingskostnader* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 2 150 000 kr.

A 13. Framtidsstudier

Nytt anslag (förslag) 4 000 000

Genom beslut den 30 juni 1971 utsågs en arbetsgrupp för att behandla frågan om framtidsstudier i Sverige. Arbetsgruppen som leddes av dåvarande statsrådet Myrdal överlämnade den 25 augusti 1972 sitt betänkande (SOU 1972: 59) "Att välja framtid — ett underlag för

diskussion och överväganden av framtidsstudier i Sverige". Betänkandet remitterades till 145 instanser av vilka ca 130 inkom med synpunkter och förslag. I enlighet med arbetsgruppens rekommendation tillsattes den 1 februari 1973 ett tillfälligt sekretariat med uppgift att föra utredningsarbetet vidare på grundval av bl. a. remissvaren.

Sekretariatet har sammanställt remissvaren över betänkandet som underlag för fortsatta diskussioner och genom kontakter av olika slag har framtidsstudiernas innehåll och organisation ytterligare belysts och preciserats. Som ett led i detta arbete har två symposier med syfte att identifiera forskningsbehov anordnats.

Remissvaren och den beredning som skett efter remissbehandlingen visar på behovet av långsiktiga studier. Det är emellertid inte möjligt att i dag ta definitiv ställning till i vilka former dessa studier bör bedrivas. Däremot finns det skäl att utnyttja redan befintlig organisation för ett begränsat antal projekt inom framtidsstudieområdet. När dessa genomförts och utvärderats får frågan om i vilka former framtidsstudierna bör drivas tas upp till slutlig prövning.

Den projektverksamhet som bör påbörjas under budgetåret 1974/75 bör omfatta tre eller fyra problemområden. Kostnaden härför kan beräknas till 2 milj. kr.

I enlighet med vad som tidigare anförts bör sekretariatet för framtidsstudier samordna projektverksamheten i kontakt med berörda departement. Dessutom bör en parlamentariskt sammansatt grupp knytas till sekretariatet för kontakt och information.

Arbetsgruppen pekade i sitt betänkande på behoven av långsiktigmotiverad grundforskning. Även detta forskningsbehov bör tillgodoses. Kostnaderna härför kan beräknas till 2 milj. kr. under budgetåret 1974/75. Forskningen bör planeras i nära anslutning till forskningsrådets och motsvarande organs verksamhet. En särskild samarbetskommitté i vilken företrädare för dessa ingår avses senare skola tillsättas. Chefen för utbildningsdepartementet avser att begära Kungl. Maj:ts bemyndigande att i tilläggsdirektiv uppdra åt forskningsrådsutredningen att behandla formerna för planering och medelstillelning för sådan forskning i samband med sina överväganden om den framtida forskningsrådsorganisationen.

Under hänvisning till det anförda hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Framtidsstudier* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 4 000 000 kr.

B POLISVÄSENDET

Utvecklingen under de senaste åren i fråga om de brott som har kommit till polisens kännedom framgår av följande sammanställning.

Brott som kommit till polisens kännedom m. m.

År	Brottsbalksbrott	varav			
		inbrottsstöld (även annan stöld än inbrottsstöld såvitt avser skjutvapen o. d.)	motorfordons-tillgrepp	mord och dråp (även försök), barnadråp, misshandel, varav döden följt, övriga miss-handelsbrott och rån	skadegörelse
1965	393 660	80 584	46 717	12 936	22 995
1966	410 904	80 520	44 861	14 341	22 393
1967	437 042	85 469	48 899	14 889	24 721
1968	493 926	98 450	49 840	18 237	28 815
1969	480 979	90 885	51 164	19 349	29 933
1970	563 138	107 578	59 255	20 121	33 882
1971 ¹	585 937	131 664	61 461	18 700	35 971
1972 ¹	572 062	125 028	53 168	19 251	35 684
1972-01-01- 1972-10-31 ¹	484 634	106 069	45 113	15 752	29 711
1973-01-01- 1973-10-31 ¹	449 731	96 142	40 381	15 882	32 550

¹ Siffrorna för åren 1971, 1972 och 1973 har hämtats från statistiska centralbyråns månadsstatistik, som erfarenhetsmässigt visar lägre siffror än årsstatistiken.

Av sammanställningen framgår att antalet brottsbalksbrott som har kommit till polisens kännedom har ökat under tiden 1965—1971 med undantag för år 1969. Det finns flera olika faktorer som påverkar den redovisade brottsstatistiken. Den påverkas, förutom av den verkliga brottsligheten, bl. a. av allmänhetens anmälningsbenägenhet och polisens resurser. Principerna för statistikredovisningen har delvis ändrats år 1965 och senast år 1968. Några helt säkra slutsatser om den verkliga brottsutvecklingen kan inte dras av den redovisade statistiken. Det är emellertid uppenbart att antalet brottsbalksbrott har ökat under 1960-talet. En viss ändring skedde 1972. Enligt den preliminära statistiken har sålunda antalet brottsbalksbrott minskat under både 1972 och 1973 i förhållande till närmast föregående år. Antalet rån har ökat något, dock inte rånerna mot banker och postkontor. Checkbedrägerierna och tillgreppsbrotten minskade däremot under 1972 och 1973. Då statistiken över anmälda brott är en dålig mätare av den verkliga brottsligheten

kan man inte av den dra några säkra slutsatser om brottslighetens omfattning och utveckling.

Uppklaringsprocenten för samtliga brott som kommit till polisens kännedom har ökat något under senare år. Av de brott som år 1968 har kommit till polisens kännedom hade 45,5 % klarats upp intill utgången av 1969. Av samtliga brottsbalksbrott som anmäldes år 1968 har 184 594 eller 37,4 % klarats upp intill utgången av år 1969. Uppklaringsprocenten varierar starkt för olika brott. För våldsbrotten är uppklaringsprocenten 68,4, för bedrägeribrotten (9 kap. BrB) 71,0, för försöksringsbrotten (10 kap. BrB) 70,6 och för tillgreppsbroten 26,2.

Trafikövervakningen kräver betydande insatser från polisens sida. Omfattningen av polisens arbete i detta avseende kan i viss mån belysas av de uppgifter om fordonsparkens storlek och antalet personskador vid trafikolyckor som lämnas i följande sammanställning. Som framgår av tabellen har antalet trafikolyckor trots fordonsparkens ökning minskat kontinuerligt de senaste åren.

År	Antalet registrerade motorfordon vid årets utgång	Antalet personskador vid polisundersökta trafikolyckor			summa
		dödade	svårt skadade	lindrigt skadade	
1965	1 998 939	1 313	3 158	20 460	24 931
1966	2 084 714	1 313	4 700	16 730	22 743
1967	2 173 831	1 077	5 304	15 697	22 078
1968	2 266 909	1 262	6 111	16 917	24 290
1969	2 392 763	1 275	6 529	16 670	24 474
1970	2 487 755	1 307	6 614	15 616	23 537
1971	2 553 221	1 213	7 031	14 841	23 085
1972	2 655 171	1 194	6 657	14 599	22 450

De förändringar på polisväsendets område som jag föreslår nedan har sin grund i de beslut som riksdagen fattade den 1 juni 1973 (prop. 1973: 115, JuU 26, rskr 258). Till grund för riksdagens beslut låg brottskommissionens förslag, som syftade till att snabbt komma tillrätta med vissa närmare angivna missförhållanden. Besluten innebär ett fullföljande av statsmakternas kontinuerliga strävanden sedan lång tid tillbaka att förbättra den direkt brottsförebyggande och brottsbekämpande verksamheten.

Riksdagens beslut om att polisväsendet skall tillföras 1 200 polismans-tjänster och 450 tjänster för annan personal än polispersonal under en treårsperiod medför att det nu finns möjligheter att planera rekryteringen och utbildningen.

För att den praktiska tillämpningen av brottskommissionens förslag skall kunna föras ut på fältet har rikspolisstyrelsen hållit överläggningar med länspolischeferna och polismästarna. Man har antagit vissa riktlinjer för polisverksamheten och länspolischeferna har ålagts att före utgången av januari månad 1974 till rikspolisstyrelsen lämna redogörel-

ser för de konkreta åtgärder som under år 1973 har vidtagits för att omsätta brottskommissionens förslag till inriktning av polisverksamheten i praktisk verksamhet. Bland de grundläggande riktlinjer som man är överens om kan nämnas att polisverksamheten i större utsträckning än hittills skall ta sikte på det brottsförebyggande och det direkt brottsförhindrande arbetet. Ökad uppmärksamhet skall ägnas åt möjligheterna att uppdaga och utreda framför allt den allvarligare brottsligheten. Det framhålls också, att det brottsförebyggande arbetet skall bedrivas i nära samarbete med de myndigheter och organ som svarar för barnavård, nykterhetsvård och andra socialt inriktade insatser.

Beträffande övervakningsverksamheten uttalas att patrulleringen så långt det är möjligt skall ske till fots och att bilpatrulleringen skall kombineras med fotpatrullering i ökad omfattning. I brottsförebyggande syfte skall kvarterspolisorganisationen utökas i den takt som tillförda resurser medger. Ökade ansträngningar skall göras för att förbättra tryggheten och trivseln på allmänna platser samt i tunnelbanor och på spårvagnar.

Av protokollet från överläggningarna framgår vidare att trafikpolisens personal skall hållas väl orienterad om aktuella brott och efterlysningar så att den ges möjlighet att gripa in även mot annan brottslighet än trafikbrott. Trafikrazzior skall förläggas så att de blir verksamma även mot den allmänna brottsligheten. Under den trafikövervakning som sker med särskilda nattpatruller skall förar- och fordonskontrollen *intensifieras*.

Bland riktlinjerna för spaningsverksamheten kan nämnas att spaningspersonalen särskilt skall vara verksam för att förebygga och ingripa mot våldsbrott, rån och andra grova tillgreppsbrott samt ägna särskild tillsyn åt post- och banklokaler, köpcentra och liknande platser. I den allmänna spaningen skall ägnas tillsyn åt missbrukartillhåll samt åt för barn och ungdomar riskfyllda miljöer. Särskild uppmärksamhet skall vidare ägnas narkotikabrott, brott av ungdomar, yrkesmässig häleriverksamhet och andra former av organiserad brottslighet.

Riktlinjerna för utredningsverksamheten tar sikte på att bringa ned utredningsbalanserna och antalet ouppklarade brott. Nära kontakt med undersökningsledaren/åklagaren skall ingå som ett led i utredningsverksamheten. Utredningsgöromål som inte kräver polisutbildning eller polisfarenhet skall föras över från polispersonal till annan personal. Ökade insatser skall sättas in för utredning av allvarlig brottslighet såsom grova våldsbrott, narkotikabrott, brott av ungdomar, grova bedrägeri- och skattebrott, rån och andra tillgreppsbrott som präglas av hänsynslöshet, t. ex. tillgrepp i butiker med användande av våld eller hot om våld mot personalen, tillgrepp från åldringar och sjuka, yrkesmässig häleriverksamhet och andra former av organiserad brottslighet.

Jag kan helt allmänt uttala att jag i princip ansluter mig till de riktlinjer som har redovisats i det föregående.

Under föregående år tillfördes polisen i de tre största polisdistrikten betydande förstärkningar. Framför allt förhållandena i Stockholm påkallade särskilda åtgärder. Fördelningen av de 402 polismanstjänsterna och 150 tjänsterna för övrig personal som jag föreslår för nästa budgetår ankommer på Kungl. Maj:t. Även om det också i år kan visa sig nödvändigt att tillföra de tre största polisdistrikten ett begränsat antal nya tjänster vill jag redan nu förutskicka att merparten av de nya tjänsterna enligt min mening bör tilldelas övriga större polisdistrikt.

De övriga förändringar som föreslås är till största delen en konsekvens av riksdagens beslut att förstärka polisen under en treårsperiod. Jag har därför räknat medel för den ytterligare polisutbildning och de ökade kostnader för underhåll och drift, utrustning m. m. som följer av beslutet.

B 1. Rikspolisstyrelsen

1972/73 Utgift	69 354 963
1973/74 Anslag	190 560 000
1974/75 Förslag	99 960 000

¹ Av anslaget skall 5 350 000 kr. avräknas mot automobilskattemedlen.

Rikspolisstyrelsen är central förvaltningsmyndighet för polisväsendet. Ledamöter av styrelsen är rikspolischefen, överdirektören och sex andra ledamöter som utses av Kungl. Maj:t. Inom styrelsen finns *dels* under överdirektören en avdelning med två polisbyråer, en avdelning med en teknisk byrå och en utbildningsbyrå samt en avdelning med en personalbyrå, en kanslibyrå, en registerbyrå och en enhet för datafrågor, och *dels* en säkerhetsavdelning med två byråer.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Rikspolisstyrelsen	Dep.chefen
Personal			
Handläggande personal	252	+54	+ 9
Övrig personal	299	+ 7	+ 2
	551	+61	+11
Anslag			
Lönekostnader	42 955 000	+ 9 085 000	+ 3 695 000
Sjukvård	101 000	+ 25 000	+ 25 000
Reseersättningar	800 000	--	--
Därav utrikes resor	(150 000)	--	--
Lokalkostnader	14 900 000	+ 3 015 000	+ 3 165 000
Expenser	4 477 000	+ 1 510 000	+ 60 000
Radioförbindelser med utlandet	35 000	+ 20 000	+ 20 000
Passformulär m. m.	2 500 000	--	--
Kostnader för polisväsendets arbetstidsnämnd m. m.	20 000	+ 15 000	+ 10 000
Centralt anordnad utbildning	1 462 000	+ 1 185 000	+ 175 000
Central löneuträkning	330 000	+ 100 000	+ 100 000
Avgifter till datamaskinfonden m. m.	22 980 000	+ 3 030 000	+ 2 150 000
	90 560 000	+17 985 000	+ 9 400 000

Rikspolisstyrelsen

1. Löne- och prisomräkning m. m. 2 314 000 kr., varav 1 039 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. Tekniska byråns telesktion bör tillföras en förste byråingenjör (+ 62 800 kr.).

3. Behov föreligger av en byrådirektör vid utbildningsbyråns utbildningssektion för detaljplanering, utbildning av lärare, val av utbildningshjälpmedel m. m. (+ 76 300 kr.) och en kurschef vid polisskolan Solna för planerings- och samordningsuppgifter (+ 84 200 kr.).

4. Styrelsen föreslår att 12 tjänster som instruktörer i grundutbildningen inrättas vid polisskolan Ulriksdal (+ 660 000 kr.). Behovet av denna personal tillgodoses f. n. genom inkommandering av polismän från den lokala polisorganisationen.

5. För budgetåret 1973/74 har styrelsen fått medgivande att anställa fem extra tjänstemän vid kanslibyråns redovisningscentral. Styrelsen föreslår att tjänsterna inrättas (+ 282 400 kr.).

6. Personalvårdssektionen vid personalbyrån bör omorganiseras och i samband därmed tillföras åtta nya tjänster (+ 531 600 kr.).

7. Fingeravtryckscentralen vid registerbyrån bör förstärkas med en förste byråsekreterare (+ 62 800 kr.). Styrelsen föreslår vidare att fyra radiotelegrafister vid krigsmaktens radiostation i Solna överförs till registerbyråns sambandscentral (+ 200 600 kr.). För budgetåret 1973/74 har styrelsen fått medel för att anställa en förste byråsekreterare och två tjänstemän i kontorskarriären vid sambandscentralen. Styrelsen föreslår att tjänsterna inrättas.

8. Posten till avlöningsförmåner och arvoden till heltidsanställda extralärare och till timlärare vid polisskolorna bör ökas med 2 770 000 kr. på grund av ökat behov av timlärare och beräknade höjda timlärararvoden.

9. Styrelsen begär att posten till ersättning för konsultuppdrag ökas med 1 060 000 kr. Av ökningen avser 970 000 kr. ett särskilt urvalsförfarande vid anställning av polischefs- och polisaspiranter.

10. Posten till ersättning till författare av läroböcker för polisskolornas behov bör ökas med 50 000 kr.

11. Statskontoret har gjort en organisationsutredning om arbetsläge, resursbehov m. m. vid styrelsens dataenhet. Styrelsen delar i allt väsentligt de synpunkter och förslag som statskontoret för fram i sin utredning.

Styrelsen anser det angeläget att en grupp tillskapas vid dataenheten för underhåll och vidareutveckling av rutiner inom rättsväsendets informationssystem (RI). RI-systemet tar en avsevärd del av enhetens nuvarande resurser i anspråk och det är inte möjligt att tillgodose de krav på vidareutveckling som ställs från såväl statsmakterna som en rad olika myndigheter, om inte särskilda resurser för detta ändamål tillskapas.

Styrelsen anser vidare i likhet med statskontoret att en särskild planeringsgrupp är nödvändig för att dataenheten skall kunna fungera rationellt. Vissa angelägna arbetsuppgifter, bl. a. ekonomisk utvärdering av styrelsens ADB-rutiner, har på grund av bristande personalresurser inte kunnat utföras. Styrelsen åberopar även en analys, som riksrevisionsverket utfört av rikspolisstyrelsen och där behovet av sådan utvärdering påtalas.

Med stöd av statskontorets förslag begär styrelsen medel för ytterligare personal vid dataenhetens systemsktion (845 000 kr.) och driftsektion (635 000 kr.).

12. Styrelsen föreslår att posten till centralt anordnad utbildning ökas med 1 185 000 kr., varav 800 000 kr. avser utbildning av tio polismän till helikopterförare.

13. Av kostnadsökningen till avgifter till datamaskinfonden m. m. hänför sig 2 milj. kr. till underhåll av nya terminaler och 500 000 kr. till stansning på servicbyrå. Resterande kostnadsökning avser huvudsakligen komplettering av bildskärmsutrustning.

Departementschefen

3. Jag beräknar medel för en ny tjänst som kurschef vid polisskolan Solna.

5. Jag beräknar också medel för fem nya tjänster vid kanslibyråns redovisningscentral.

6. För två nya tjänster vid personalbyråns personalvårdssektion beräknar jag 130 000 kr.

7. Jag beräknar medel för tjänster vid registerbyråns sambandscentral för en handläggare och två tjänstemän i kontorskarriären.

11. För ytterligare 11 tjänstemän vid dataenheten beräknar jag 591 000 kr. Jag har därvid räknat med att ersättningarna för konsultuppdrag kan minskas med 165 000 kr.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 99 960 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Rikspolisstyrelsen* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 99 960 000 kr., varav 5 897 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

B 2. Polisverket: Inköp av motorfordon m. m.

1972/73 Utgift	29 467 961	Reservation	17 243 979
1973/74 Anslag	130 394 000		
1974/75 Förslag	23 772 000		

¹ Av anslaget skall 21 135 000 kr. avräknas mot automobilskattemedlen.

	1973/74	Beräknade kostnader 1974/75	
		Rikspolisstyrelsen	Dep.chefen
Bilar och motorcyklar m. m.	21 338 000	20 649 000	19 844 000
Helikoptrar	—	1 069 000	—
Båtar	539 000	528 000	—
Radioutrustning m. m.	8 116 000	18 901 000	2 868 000
Hästar och hundar	1 456 000	1 688 000	1 400 000
Trafikövervakningsmateriel m. m.	945 000	1 534 000	1 160 000
Reserverade medel	— 2 000 000	— 1 500 000	— 1 500 000
	30 394 000	42 869 000	23 772 000

Rikspolisstyrelsen

1. För den lokala polisorganisationen föreslår styrelsen att 35 nya bilar anskaffas, varav 30 bilar är en följd av föreslagna personalförändringar (1 270 000 kr.).

Sammanlagt 650 bilar och 50 motorcyklar bör bytas ut. Kostnaderna beräknas till ca 19 065 000 kr.

För utökning och utbyte av snöskotrar beräknar styrelsen 315 000 kr.

2. Styrelsen föreslår att en mindre helikopter byts ut mot en medelstor för en kostnad av 1 069 000 kr.

3. För den fortsatta utbyggnaden av sjöpolisens verksamhet föreslår styrelsen att två nya båtar anskaffas för en kostnad av 528 000 kr.

4. Styrelsen föreslår att medel anvisas för fortsatt utbyggnad av personradiosystemet i Stockholm, Göteborg och Malmö (10 milj. kr.). För att kunna beställa ytterligare utrustning till systemet begär styrelsen vidare ett beställningsbemyndigande på 8 milj. kr. att betalas under budgetåret 1975/76.

Krigsmaktens radiostation i Solna, som ombesörjer bl. a. interpolradiotrafiken, beräknas läggas ned den 1 juli 1976. Styrelsen yrkar därför medel för att installera egen radioanläggning i kvarteret Kronoberg (1,7 milj. kr.).

Polisens radiosystem bör kompletteras med en särskild frekvens avdelad för larm från postverket, banker, vaktbolag, ambulans och brandkår m. fl. (2 milj. kr.).

För inköp av talförvrängningsutrustningar begär styrelsen 750 000 kr.

Utrustningen för fjällradionätet bör kompletteras med vissa hjälpradiostationer i Norrbottens och Västerbottens län (245 000 kr.).

För inköp av radio- och orderutrustningar till motorfordon, helikoptrar och båtar beräknar styrelsen 1 250 000 kr.

Styrelsen yrkar 625 000 kr. för inköp av bärbar radioutrustning och ombyggnad av äldre radioutrustning för fjällräddningsändamål.

Ytterligare 1,5 milj. kr. bör anvisas för utbyggnad av den interna TV-anläggningen i Stockholms polisdistrikt. Vidare bör anläggningen i tunnelbevakningscentralen överflyttas till ledningscentralen i Stockholm (800 000 kr.).

5. Styrelsen yrkar medel för att anskaffa 5 hundar och för utbyte av 80 hundar och 10 hästar samt dressyrmateriel m. m. (ca 1,7 milj. kr.).

6. För inköp och utbyte av trafikövervakningsmateriel såsom fordonsvågar, traffipaxutrustningar, kamerautrustningar och alkoholprovutrustningar m. m. yrkar styrelsen ca 1,5 milj. kr.

Departementschefen

1. Jag beräknar medel för inköp av 5 bilar för trafikövervakningsändamål. Vidare beräknar jag medel för 10 bilar som avses för utrednings- och spaningspersonal. För utbyte av ca 650 bilar och 50 motorcyklar beräknar jag ca 19 milj. kr. och för utbyte av snöskotrar ca 260 000 kr.

4. För radioutrustning till fordon beräknar jag ca 1,1 milj. kr. För komplettering av hjälpradiostationer i Norrbottens och Västerbottens län beräknar jag 245 000 kr. Jag räknar vidare med 1,5 milj. kr. för utbyggnad av den interna TV-anläggningen i Stockholms polisdistrikt.

6. Under posten till trafikövervakningsmateriel m. m. beräknar jag 340 000 kr. för utbyte av radarutrustningar och medel för bl. a. inköp av 10 traffipaxutrustningar, en fast fordonsvåg och 2 satser transportabla bilvågar.

Av reservationen på anslaget kan 1,5 milj. kr. disponeras för andra ändamål än de ursprungligen avsedda och därför tas in anspråk för nyanskaffning av utrustning under nästa budgetår. Med hänsyn härtill beräknar jag medelsbehovet till 23 772 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Polisverket: Inköp av motorfordon m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 23 772 000 kr., varav 16 521 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

B 3. Polisverket: Underhåll och drift av motorfordon m. m.

1972/73 Utgift	53 305 234
1973/74 Anslag	162 100 000
1974/75 Förslag	67 310 000

¹ Av anslaget skall 34 400 000 kr. avräknas mot automobilskattemedlen.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Rikspolisstyrelsen	Dep.chefen
Underhåll och drift av motorfordon m. m.	32 980 000	+3 622 000	+3 350 000
Underhåll och drift av helikoptrar m. m.	6 650 000	+ 605 000	+ 600 000
Underhåll och drift av båtar	1 000 000	+ 226 000	+ 90 000
Underhåll och vård av radioanläggningar m. m.	9 250 000	+1 405 000	+ 450 000
Försäkring av motorfordon	1 020 000	+ 30 000	+ 30 000
Underhåll och vård av fordonsutrustning m. m.	2 300 000	— 144 000	— 170 000
Underhåll och vård av hästar m. m.	470 000	+ 16 000	+ 10 000
Underhåll och vård av hundar m. m.	2 000 000	+ 723 000	+ 800 000
Underhåll och vård av personlig utrustning m. m.	4 400 000	+ 647 000	—
Underhåll och vård av trafikövervakningsmateriel m. m.	800 000	— 44 000	— 50 000
Underhåll och vård av kriminalteknisk utrustning m. m.	600 000	+ 785 000	+ 100 000
Underhåll och vård av speciell materiel m. m.	630 000	+ 217 000	—
	62 100 000	+8 088 000	+5 210 000

Departementschefen

Under posten till underhåll och vård av hundar m. m. har jag beräknat 700 000 kr. till driftbidrag för försvarets hundskola i Sollefteå.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 67 310 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Polisverket: Underhåll och drift av motorfordon m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 67 310 000 kr., varav 37 290 000 kr. att avräknas mot automobilskatte-medlen.

B 4. Polisverket: Särskild polisverksamhet för hindrande och uppdagande av brott mot rikets säkerhet m. m.

1972/73 Utgift	41 249 330
1973/74 Anslag	43 500 000
1974/75 Förslag	46 970 000

Rikspolisstyrelsen föreslår att anslaget förs upp med 47 840 000 kr.

Departementschefen

En redogörelse för innebörden av förslagen bör med hänsyn till ärendets natur inte ingå i statsrådsprotokollet. Ytterligare upplysningar bör i stället ges vederbörande riksdagsutskott.

Anslaget bör föras upp med 46 970 000 kr. Ökningen av anslaget beror till största delen på automatiska kostnadsökningar.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Polisverket: Särskild polisverksamhet för hindrande och uppdragande av brott mot rikets säkerhet m.m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 46 970 000 kr.

B 5. Polisverket: Diverse utgifter

1972/73 Utgift	4 559 671
1973/74 Anslag	1 900 000
1974/75 Förslag	1 900 000

Kungl. Maj:t har genom särskilda beslut meddelat föreskrifter om vilka kostnader som skall bestridas från detta anslag. Från anslaget betalas bl. a. bidrag till internationella kriminalpolisorganisation i Paris (Interpol), till enskilda tjänstemän för studier av betydelse för polisverket och till föreningar för tjänstemän vid polisväsendet. I övrigt bestrids från anslaget bl. a. kostnader för efterspaning av försvunna personer och för stängsel kring övergivna gruvhål. Kostnader för polisverksamheten som ej skall bestridas från annat anslag kan efter beslut av Kungl. Maj:t betalas från anslaget.

Rikspolisstyrelsen föreslår att anslaget förs upp med oförändrat belopp.

Departementschefen

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Polisverket: Diverse utgifter* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 900 000 kr.

B 6. Lokala polisorganisationen: Förvaltningskostnader

1972/73 Utgift	1 050 552 299
1973/74 Anslag	¹ 1 219 142 000
1974/75 Förslag	1 331 220 000

¹ Av anslaget skall 280 257 000 kr. avräknas mot automobilskattemedlen.

Rikspolisstyrelsen utövar som central förvaltningsmyndighet högsta inseedet över polisväsendet. Länsstyrelsen är högsta polismyndighet i länet. I varje län, utom Gotlands län, finns hos länsstyrelsen en länspolischef och i vissa län dessutom en biträdande länspolischef. Varje län är indelat i polisdistrikt. Antalet polisdistrikt är 118. I varje polisdistrikt finns en polisstyrelse.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Rikspolisstyrelsen	Dep.chefen
Personal			
Tjänstemän i polischefs-karriären	260	+ 3	+ 2
Övriga polismän, exklusive personal i rekryteringskåren	13 980	+ 400	+ 400
Annan personal	2 957,5	+ 150	+ 150
	17 197,5	+ 553	+ 552
Anslag			
Löne-kostnader till tjänstemän	981 239 000	+ 75 103 500	+ 61 632 000
Löne-kostnader till extra polismän (polisaspiranter) m. fl.	60 150 000	+ 20 476 000	+ 20 000 000
Löne-kostnader till övrig extra personal och till tillfällig arbetskraft	6 200 000	+ 1 300 000	- 200 000
Ersättningar till sakkunniga	5 950 000	+ 1 150 000	+ 1 177 000
Sjukvård	1 480 000	+ 175 000	+ 175 000
Reseersättningar	34 000 000	+ 1 400 000	+ 1 400 000
Lokalkostnader	89 750 000	+ 24 133 000	+ 26 733 000
Kostnader för personalvårdande och trivselbefrämjande åtgärder	373 000	+ 11 000	+ 11 000
Expenser	31 450 000	+ 4 480 000	+ 1 400 000
Därav engångsutgifter	(500 000)	—	—
Kostnader för förpassning och för kost och sjukvård för omhändertagna personer m. m.	2 000 000	—	- 700 000
Kostnader för regionalt och lokalt anordnad utbildning	1 800 000	+ 450 000	—
Särskilda utgifter i polistjänsten	940 000	+ 30 000	—
Ersättning för skador vid flygande inspektion	20 000	—	—
Kostnader för framkallning och kopiering av film m. m.	500 000	—	—
Ersättning för skador på polis-mans lösa egendom	100 000	—	—
Ersättning till enskilda för bi-träde åt ordningsmakten	50 000	—	—
Kostnader för inköp av uniformer till polischefspersonal	50 000	—	—
Kostnader för polititransporter	1 000 000	+ 200 000	+ 200 000
Kostnader för trafiknämnder	150 000	—	—
Kostnader för företagsnämnder	250 000	—	—
Vissa kostnader för förundersökning m. m.	1 200 000	+ 250 000	+ 250 000
Övriga utgifter	490 000	—	—
	1 219 142 000	+ 129 158 500	+ 112 078 000

Rikspolisstyrelsen

1. Löne- och prisomräkning m. m. 49 640 000 kr. varav 25 624 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. Polisstyrelserna har yrkat sammanlagt 2 443 nya tjänster och länsstyrelserna 2 326. Rikspolisstyrelsen föreslår att 553 nya tjänster inrättas. Av dessa är tre avsedda för personal i polischefs-karriären, 400 för polismän och 150 för annan personal. Fördelningen av de föreslagna tjänsterna framgår av följande sammanställning.

Personal i polischefs-karriären	3
Polismanstjänster	
Polismästarnas kanslier	10
<i>Ordningsavdelningar</i>	
Övervakningssektioner	185
Trafiksektioner och länstrafikgrupper	25
Kriminalavdelningar	110
Vikariats- och förstärkningspersonal	70
Andra tjänster	
Kontorspersonal	105
Övrig personal	45
Summa	553

3. Personal i polischefs-karriären

Styrelsen har i sin petita för budgetåret 1973/74 redovisat behov av ytterligare åtta tjänster för polissekreterare. Brottskommissionen har föreslagit att dessa åtta tjänster skall tillföras organisationen. Av tjänsterna har fem tillförts polisorganisationen innevarande budgetår. Styrelsen föreslår att resterande tre tjänster inrättas budgetåret 1974/75.

4. Polispersonal

a) Polismanstjänster vid polismästarnas kanslier

Styrelsen föreslår att arbetsuppgifterna vid polismästarens kansli i vissa större polisdistrikt delas upp på en kansli- och en kameralsektion. För att genomföra organisationsförändringen bör ytterligare en polismanstjänst i vart och ett av Uppsala, Linköpings, Norrköpings, Helsingborgs, Örebro och Västerås polisdistrikt inrättas. I övrigt föreslår styrelsen att en polismanstjänst inrättas vid polismästarkanslierna i vart och ett av Jakobsbergs, Katrineholms, Visby och Landskrona polisdistrikt.

b) Övervakningsverksamhet

Styrelsen föreslår att 185 polismanstjänster inrättas för i huvudsak följande ändamål.

Övervägande antalet tjänster bör tilldelas polisdistrikten för att åstadkomma en ökad fotpatrullering. Den preventiva polisverksamheten fullgörs enligt styrelsens uppfattning effektivast genom denna övervakning.

För fortsatt utbyggnad av kvarterspolisverksamheten föreslås att ca 25 tjänster inrättas.

I ett antal polisdistrikt råder alltjämt brist på vakthavande befäl och yttre befäl. Vakthavande befäl bör i princip finnas tillgängligt dygnet om. Ett mindre antal tjänster för vakthavande befäl och för yttre befäl bör inrättas.

Styrelsen föreslår att fasta enheter — s. k. sju-grupper — liknande dem som finns i Stockholms och Göteborgs polisdistrikt inrättas för

sjöpolisverksamhet vid ordningsavdelningarna i vissa polisdistrikt. För detta ändamål föreslår styrelsen sammanlagt 66 nya tjänster av vilka en del bör inrättas budgetåret 1974/75.

Resterande föreslagna tjänster för övervakningsverksamhet bör inrättas i sådana polisdistrikt där övervakningssektionen är så liten att den inte kan tillhandahålla allmänheten ett rimligt grundskydd.

c) *Trafikövervakningsverksamhet*

Behovet av ytterligare personal för trafikövervakning är mycket stort. Styrelsen föreslår att 10 polismanstjänster inrättas vid trafiksektionerna för trafikundervisning i skolorna och att 15 tjänster inrättas som yttre befäl.

d) *Utrednings- och spaningsverksamhet*

Antalet balanserade ärenden är allttjämt av en storleksordning som inte kan accepteras. Brist på spanings- och utredningspersonal har fått till följd att uppklaringsprocenten år efter år försämrats och att många brottsanmälningar måste avskrivas utan att några egentliga spanings- och utredningsåtgärder har vidtagits. Den nya skattebrottslagen i förening med en intensifierad skattekontroll väntas medföra ökad belastning på kriminalavdelningarnas personal. Styrelsen föreslår att 110 tjänster inrättas för spanings- och utredningsverksamhet.

e) *Personal för vikariats- och förstärkningstjänstgöring*

Förslaget bygger på normen en extra ordinarie polisman på fem ordinarie polismän.

5. *Annan personal*

För att även i fortsättningen kunna överföra arbetsuppgifter från polispersonal till annan personal yrkar styrelsen ytterligare 150 tjänster. Av dessa avses 14 för fordons- och materielredogörare, 25 för radioexpeditörer, 10 för expeditions- och bevakningspersonal, 5 för garagepersonal, 10 för telefonister samt 86 tjänster för övrig personal, huvudsakligen i kontorskarriären. 15 av tjänsterna är avsedda för särskilda sektioner vid kansliavdelningarna i Stockholms, Göteborgs och Malmö polisdistrikt för att handlägga ärenden om brott i tjänsten av tjänsteman inom polisorganisationen.

6. *Ersättning till polisman för skada på egendom*

Styrelsen föreslår att polisstyrelse skall få rätt att besluta i ärenden, vari ersättning yrkas med högst 100 kr., dock att ärenden där avslag ifrågasätts skall underställas rikspolisstyrelsen.

7. Styrelsen anser att de polistekniska rådfrågningsbyråerna bör överföras till polisväsendet som ett led i strävandena att intensifiera det brottspreventiva arbetet. Medel härför har dock inte beräknats.

Departementschefen

Jag beräknar medel för 552 nya tjänster i den lokala polisorganisationen, varav två tjänster för personal i polischefskarriären, 400 polismanstjänster och 150 tjänster för annan personal.

Av polismanstjänsterna avses 10 för tjänstgöring vid polismästarkanslier, 185 för övervakningstjänst, 25 för trafikövervakningsverksamhet, 110 för spanings- och utredningsverksamhet samt 70 för vikariats- och förstärkningstjänstgöring.

Tjänsterna för annan personal än polispersonal bör användas främst för att anställa ytterligare kontorspersonal och för att möjliggöra ett fortsatt överförande av arbetsuppgifter från polispersonal till annan personal.

Det ankommer på Kungl. Maj:t att besluta om fördelningen av tjänsterna på polisdistrikt.

Jag har genom beslut den 20 december 1973 bemyndigats tillkalla en särskild utredningsman för att utreda förfarandet vid utredning om brott begångna i tjänsten av tjänstemän inom polisväsendet. Jag framlägger därför inte något förslag om särskilda tjänster för utredning av sådana brott.

Vissa gränsdragningsproblem förekommer mellan kustbevakning och sjöpolis. Det föreligger därför ett behov av en översyn av samordningsmöjligheterna för att begränsa dubbelarbete och undvika oklarheter i kompetenshänseende. Mot bakgrund härav avser jag att någon omorganisation av sjöpolisen f. n. inte bör göras.

Under posten till expenser har jag beräknat 100 000 kr. till polisstyrelserna för lokal informationsverksamhet m. m.

I fråga om ersättning till polisman för skada på egendom är det min avsikt att i annat sammanhang föreslå Kungl. Maj:t att polisstyrelse skall få rätt att besluta i ersättningsärenden gällande smärre belopp.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 1 331 220 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Lokala polisorganisationen: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 331 220 000 kr., varav 306 180 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

B 7. Lokala polisorganisationen: Utrustning

1972/73 Utgift	11 976 202	Reservation	7 359 009
1973/74 Anslag	¹ 14 725 000		
1974/75 Förslag	19 200 000		

¹ Av anslaget skall 2 890 000 kr. avräknas mot automobilskattemedlen.

	1973/74	Beräknade kostnader 1974/75	
		Rikspolisstyrelsen	Dep.chefen
Inventarier och annan utrustning till nya polislokaler	10 000 000	16 652 000	13 900 000
Utrustning till nybyggnad i kvarteret Kronoberg	—	1 851 000	1 000 000
Inventarier och utrustning till polisskolan Ulriksdal	350 000	450 000	350 000
Möbler, kontorsmaskiner och andra inventarier	2 600 000	2 861 000	1 850 000
Personlig utrustning	1 275 000	1 309 000	1 300 000
Övrig utrustning			
a) Förvaringsskåp och utrustning för larmskydd	450 000	697 000	100 000
b) Kriminalteknisk materiel	250 000	1 190 000	650 000
c) Utrustning för fjällräddningstjänst	50 000	100 000	—
d) Kartutrustning	—	100 000	—
e) Utbildningsmateriel	250 000	150 000	50 000
f) Speciell materiel	1 000 000	818 000	—
Reserverade medel	- 1 500 000	—	—
	14 725 000	26 178 000	19 200 000

Rikspolisstyrelsen

1 och 2. För inköp av inventarier och annan utrustning till nya polislokaler beräknar styrelsen 16 652 000 kr. Kostnaderna för utrustning till kvarteret Kronoberg, som inte skall upphandlas av byggnadsstyrelsen, beräknar styrelsen preliminärt till 1 851 000 kr.

3. För fortsatt utbyggnad av polisskolan Ulriksdal begär styrelsen 450 000 kr.

4. För inköp av möbler och andra inventarier samt av kontorsmaskiner till följd av föreslagna personalökningar beräknar styrelsen 953 100 kr. resp. 600 900 kr. För komplettering av möbler och andra inventarier beräknas 345 600 kr. För fortsatt upprustning av polisdistriktens utrustning i fråga om kontorsmaskiner yrkas 961 600 kr.

5. Enligt gällande bestämmelser skall viss personlig utrustning tilldelas polispersonal. Sålunda erhåller polisaspiranter uniform kostnadsfritt. Övrig polispersonal har inte denna förmån, men speciell utrustning tillhandahålls viss personal. Styrelsen beräknar kostnaderna för personlig utrustning till 1 309 000 kr.

6a. Styrelsen yrkar 77 000 kr. för säkerhetsskåp, vapenskåp och larmskydd. För fortsatt upprustning av manöverbord på sambands- och förbindelsecentraler samt på radioexpeditioner m. m. beräknar styrelsen 620 000 kr.

6b. Styrelsen beräknar att kriminalteknisk materiel behöver anskaffas för 1 190 000 kr., varav 900 000 kr. till utrustning för bombhotsundersökningar.

6c. För utrustning till fjällräddningspatruller och fjällräddningsdepåer begär styrelsen 100 000 kr.

6d. Kostnaderna för komplettering och utbyte av kartor beräknas till 100 000 kr.

6e. För inköp av utbildningsmateriel yrkar styrelsen 150 000 kr.

6f. För skydds- och räddningsutrustning beräknar styrelsen sammanlagt 518 000 kr., varav bl. a. 300 000 kr. för skyddshjälmor och 100 000 kr. för gasskyddsutrustning. För komplettering av arrestutrustning begär styrelsen 300 000 kr.

Departementschefen

Under posten till övrig utrustning (kriminalteknisk materiel) beräknar jag medel bl. a. för inköp av bombvärn, röntgen, desarmerings- och skyddsutrustning för bombrojjare.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 19,2 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Lokala polisorganisationen: Utrustning* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 19 200 000 kr., varav 3 763 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

B 8. Statens kriminaltekniska laboratorium

1972/73 Utgift	4 440 383
1973/74 Anslag	5 230 000
1974/75 Förslag	6 160 000

Chefsmyndighet för laboratoriet är rikspolisstyrelsen.

Chef för laboratoriet är en professor. Laboratoriet är organiserat på tre avdelningar.

Laboratoriets arbetsuppgifter består huvudsakligen i att utföra kriminaltekniska undersökningar åt domstolar samt åklagar- och polismyndigheter och att bedriva självständig forskning inom sitt verksamhetsområde.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75			
		Rikspolisstyrelsen	Dep.chefen		
Personal					
Handläggande personal	36	+	2	+	1
Övrig personal	27		—		—
	63	+	2	+	1
Anslag					
<i>Utgifter</i>					
Lönekostnader	4 086 000	+	430 000	+	241 000
Sjukvård	14 000		—		—
Resersättningar	22 000	+	210 000	+	75 000
Därav utrikes resor	(14 000)		—		—

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Rikspolisstyrelsen	Dep.chefen
Lokalkostnader	788 000	+ 304 000	+ 304 000
Expenser	270 000	+ 60 000	—
Därav engångsutgifter	(135 000)	—	—
Övriga utgifter (inköp av förbrukningsmateriel för laboratorieverksamheten m. m.)	60 000	+ 10 000	+ 10 000
Forskning	—	+ 250 000	—
Utrustning	—	+ 865 000	+ 300 000
	5 240 000	+ 2 129 000	+ 930 000
<i>Uppbördsmedel</i>			
Ersättning för utförda undersökningar m. m.	—10 000	—	—
	5 230 000	+ 2 129 000	+ 930 000

Rikspolisstyrelsen

1. Löne- och prisomräkning m. m. 121 000 kr., varav 99 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. Då nya narkotiska medel ständigt tillkommer krävs förbättrade och förnyade narkotikaanalyser. Styrelsen föreslår att en tjänst som kemist till professorns förfogande inrättas vid laboratoriet (+ 62 900 kr.) och att kemiska sektionen förstärks med en kemist (+ 62 900 kr.).

3. Styrelsen föreslår att 196 000 kr. anvisas för dubblering av tjänster i samband med laboratoriets omlokalisering till Linköping.

4. För forskning inom forensisk naturvetenskap m. m. föreslår styrelsen att 250 000 kr. anvisas.

5. I samband med omlokaliseringen måste viss utrustning nyanskaffas för 865 000 kr.

Departementschefen

Jag beräknar medel för en ny tjänst som kemist för att förbättra analysmetoder m. m. främst med avseende på narkotiska medel.

Jag beräknar 75 000 kr. för ytterligare dubblering av tjänster som kan bli erforderlig i anslutning till omlokaliseringen.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 6 160 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens kriminaltekniska laboratorium* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 6 160 000 kr.

B 9. Polisenheter med särskild budget

1972/73 Utgift	71 422 779
1973/74 Anslag	1 000
1974/75 Förslag	1 000

Försöksverksamheten med programbudgetering för den lokala polisverksamheten omfattar Eskilstuna, Huddinge, Hässleholms, Jakobsbergs, Katrineholms, Nyköpings, Strängnäs, Västerås och Växjö polisdistrikt samt de operativa funktioner som länspolischefen i Södermanlands län utövar och som ställer anspråk på resurser från polisdistrikten i länet.

Verksamheten är indelad i huvudprogrammen Allmän polisverksamhet och Särskild polisverksamhet. Programmet Allmän polisverksamhet delas i sin tur in i delprogrammen Brottsförebyggande verksamhet, Övervakningsverksamhet, Utredningsverksamhet och Serviceverksamhet.

Delprogrammet Brottsförebyggande verksamhet omfattar vissa åtgärder som syftar till att på kort och lång sikt förebygga brott. Exempel på sådana åtgärder är extern information, teknisk rådgivning, skolundervisning samt samarbets- och kontaktverksamhet.

Delprogrammet Övervakningsverksamhet omfattar åtgärder för övervakning av efterlevnaden av straffsanktionerade regler. I delprogrammet redovisas trafikövervakning särskilt.

Delprogrammet Utredningsverksamhet omfattar brottsutredning, brottspaning och teknisk undersökning.

Serviceverksamheten omfattar de åtgärder som hänger samman med behandling av polismyndighetsärenden såsom tillstånds- och yttrandeärenden, förpassningar, handräckning vid förpassning, sociala ärenden m. fl.

Internprogrammet Gemensamma funktioner omfattar sådana verksamhetsgrenar som inte direkt kan hänföras till de ovan beskrivna delprogrammen. Till delprogrammet hänförs administrativa arbetsuppgifter såsom distriktsledning, avdelningsledning, kamerala göromål, personal- och löneredovisning samt utrustnings- och utbildningsadministration.

Verksamheten vid försöksdistrikten regleras delvis genom budgetårsvis fastställda utgiftsramar inom en av Kungl. Maj:t bestämd total anslagsram.

Rikspolisstyrelsen

För att vinna ytterligare erfarenheter av planering och budgetering i programtermer föreslår styrelsen att försöksverksamheten får fortsätta i nuvarande omfattning. Dessutom behövs ytterligare tid för utvärdering och analys av verksamheten med sikte att finna former och tekniska

lösningar för ett för hela polisväsendet praktiskt tillämpligt och ändamålsenligt programbudgetsystem.

Med utgångspunkt bl. a. i försöksdistriktens verksamhetsplanering och föreslagen personalökning har styrelsen preliminärt beräknat medelsbehovet under ordinarie anslag för de nio försöksdistrikten till 830 000 kr. för brottsförebyggande verksamhet, 46,6 milj. kr. för övervakningsverksamhet, 24,5 milj. kr. för utredningsverksamhet och 9,8 milj. kr. för serviceverksamhet. Dessutom har styrelsen beräknat 1,5 milj. kr. som reservkapacitet till styrelsens förfogande för att möta oförutsedda medelsbehov inom försöksdistrikten och 2,1 milj. kr. för utgifter som inte faller inom ramen för försöksverksamheten, s. k. driftfrämmande utgifter.

Departementschefen

Försöken med programbudgetering inom polisväsendet är ett led i strävandena att skapa bättre planerings- och budgeteringsinstrument inom polisväsendet.

För att man skall kunna tillgodose önskemål om en samordnad planering inom rättsväsendet som helhet, omfattar utrednings- och försöksverksamheten med programbudgetering förutom polisväsendet även åklagarväsendet, de allmänna domstolarna och kriminalvården.

I utrednings- och försöksverksamheten med programbudgetering inom rättsväsendet bör man ägna fortsatt uppmärksamhet åt de krav som en samverkan mellan rättsväsendets myndigheter inbördes och deras samarbete med andra myndigheter kan ställa. Det är också angeläget att de programbudgetsystem som kan komma att införas vid myndigheterna blir avstämda i förhållande till varandra och att de kan tillgodose statsmakternas mer övergripande krav.

De inslag i försöksverksamheten inom polisväsendet som avser att förbättra planeringen av verksamheten och åstadkomma en bättre uppföljning av effekten av gjorda insatser har redan nu förts vidare till de övriga enheterna inom polisväsendet inom ramen för nuvarande system för medelstildelning. I övrigt bör försöksverksamheten fortsätta i den nuvarande omfattningen.

Anslaget bör tas upp med ett formellt belopp av 1 000 kr. De utbetalningar som skall belasta anslaget skall leda till motsvarande besparingar på andra riksstatsanslag till polisväsendet. Det ankommer på Kungl. Maj:t att meddela föreskrifter härom.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Polisenheter med särskild budget* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

B 10. Inredning av nybyggnad i kvarteret Kronoberg

1972/73 Utgift	0	Reservation	1 500 000
1973/74 Anslag	1 000 000		
1974/75 Förslag	18 000 000		

Anslaget är avsett för inredning av nybyggnad inom kvarteret Kronoberg i Stockholm. En redogörelse för byggnadsobjektet har lämnats i prop. 1970: 1 (bil. 4 s. 91).

Byggnadsstyrelsen

I gällande inredningsplan är uppförd en delram av 10,5 milj. kr. Vid styrelsens samråd med nyttjarna rörande i vilken utsträckning befintlig inredning kan användas har man funnit, att de allmänna lokalerna i nybyggnaden liksom lokaler med speciella funktioner — laboratorium, celler m. fl. — i allt väsentligt måste förses med ny inredning. Möjligheterna att använda befintlig inredning berör därför i princip endast kontorslokalerna. I vilken omfattning sådan inredning kan användas har inte fullständigt kartlagts. I avvaktan härpå föreslår styrelsen att en till 21,5 milj. kr. förhöjd ram förs upp i inredningsplanen. Styrelsen föreslår att 19 milj. kr. anvisas för budgetåret 1974/75.

Departementschefen

Medgivande att beställa inredning om sammanlagt 10,5 milj. kr. har hittills getts av Kungl. Maj:t. Jag föreslår att kostnadsramen för inredning av den aktuella nybyggnaden bestäms till 20,5 milj. kr. Med hänsyn tagen till på anslaget befintliga reservationsmedel beräknar jag behovet av ytterligare medel under anslaget till 18 milj. kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Inredning av nybyggnad i kvarteret Kronoberg* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 18 000 000 kr.

C ÅKLAGARVÄSENDET**C 1. Riksåklagaren**

1972/73 Utgift	3 186 435
1973/74 Anslag	3 475 000
1974/75 Förslag	3 770 000

Riksåklagaren (RÅ) är den högste åklagaren och leder åklagarväsendet i landet.

RÅ:s kansli är organiserat på två byråer, kanslibyrån och tillsynsbyrån. Vid sidan härav finns viss personal för RÅ:s egen åklagarverksamhet.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		RÅ	Dep. chefen
Personal			
Handläggande personal	17	—	—
Övrig personal	22	—	—
	39	—	—
Anslag			
Lönekostnader	2 886 000	+ 180 000	+ 179 000
Sjukvård	13 000	+ 1 000	+ 1 000
Reseersättningar	94 000	+ 4 000	+ 1 000
Därav utomnordiska resor	(10 000)	(- 5 000)	(+ 1 000)
Lokalkostnader	199 000	+ 94 000	+ 94 000
Expenser	283 000	+ 27 000	+ 20 000
	3 475 000	+ 306 000	+ 295 000

Riksåklagaren

1. Löne- och prisomräkning m. m. 205 200 kr., varav 72 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. Försöksverksamheten med nytt personaladministrativt system (PAI) kräver ytterligare medel för databehandling (+ 6 000 kr.).

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 3 770 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till Riksåklagaren för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 3 770 000 kr.

C 2. Läns- och distriktssåklagarmyndigheterna

1972/73 Utgift	76 292 485
1973/74 Anslag	84 250 000
1974/75 Förslag	89 906 000

Sammanlagt finns i landet 21 länsåklagarmyndigheter. Tre av dessa är gemensamma för vardera två län. Länsåklagare fullgör åklagaruppgiften bl. a. när denna är särskilt krävande. Chef för länsåklagarmyndighet utövar ledningen av åklagarverksamheten inom myndighetens verksamhetsområde. Förutom länsåklagarmyndigheterna i länen finns en länsåklagare för speciella mål.

Landet är indelat i 89 åklagardistrikt. Stockholms, Göteborgs och Malmö åklagardistrikt ingår inte i länsåklagarmyndighets verksamhetsområde. Chef för åklagarmyndigheten i dessa tre distrikt är en överåklagare som har motsvarande uppgifter som chefen för en länsåklagarmyndighet. Åklagarmyndigheterna i de övriga 86 åklagardistrikten lyder under länsåklagarmyndighet och har som chef en chefsåklagare.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75			
		RÅ	Dep. chefen		
Personal					
Länsåklagare och överåklagare	35	+	2	+	2
Chefsåklagare, kammaråklagare och distriktssåklagare	439	+	3		—
Assistentåklagare och åklagar- aspiranter	110	+	2	+	1
Övrig personal	554	—	3	—	3
	1 138	+	4	+	0
Anslag					
Lönekostnader	73 766 000		+3 896 800		+3 514 000
Sjukvård	100 000		—		—
Reseersättningar	2 345 000	+	237 000	+	117 000
Därav utomnordiska resor	(60 000)		(—)		(—)
Lokalkostnader	5 445 000	+	1 552 000	+	1 550 000
Expenser	2 594 000	+	557 000	+	475 000
Därav engångsutgifter	(955 000)		(—)		(—)
	84 250 000		+6 242 800		+5 656 000

Riksåklagaren

1. Löne- och prisomräkning m. m. 5 202 000 kr., varav 1 794 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. För ökad riksomfattande verksamhet med handläggning av speciella mål erfordras två åklagartjänster (+ 208 000 kr.).

3. Vid envar av åklagarmyndigheterna i Huddinge, Solna, Lunds, Västerås och Umeå åklagardistrikt behövs på grund av ökad arbetsbelastning en förstärkning med en åklagartjänst (+ 452 000 kr.).

4. Vid åklagarmyndigheten i Stockholm krävs för vikariats- och förstärkningstjänstgöring tre assistentåklagartjänster (+ 218 100 kr.).

5. Genom sammanläggning av Sala och Fagersta samt Bollnäs och Söderhamns åklagardistrikt kan två chefsåklagartjänster och tre biträdestjänster dras in (— 302 500 kr.).

6. Under förutsättning att en distriktsåklagartjänst inrättas i Umeå kan en assistentåklagartjänst i Västerbottens län dras in (— 71 400 kr.).

7. För personaladministrativ utbildning av åklagare i chefsställning beräknas 50 000 kr.

8. Inflyttning nya lokaler kommer att ske i stor omfattning. För utrustning, inventarier och flyttningskostnader beräknas 350 000 kr.

9. Den nya notaricutbildningen medför ökade kostnader (+ 540 000 kr.).

Departementschefen

Under innevarande budgetår har skattemyndigheterna fått tjänster för intensifierad revision och kontroll. Även polisväsendet har tillförts tjänster för utredning av främst grova, komplicerade skattebrott. F. n. finns en länsåklagare för speciella mål stationerad i Solna. Denne används främst för mål som inte är begränsade till visst distrikt eller länsåklagaronråde. För att förstärka insatserna mot den kvalificerade brottsligheten som ofta riktar sig mot staten eller annat allmänt intresse har jag räknat medel för ytterligare två tjänster som länsåklagare för speciella mål, varav en i Ce 1. Kungl. Maj:t bör därför begära riksdagens bemyndigande att inrätta den sistnämnda tjänsten. Tjänsterna skall i första hand användas för utredningar som rör komplicerade förmögenhetsbrott, främst skatte- och bedrägeribrott.

Därutöver har jag beräknat medel för ytterligare två distriktsåklagartjänster, en i Huddinge åklagardistrikt och en i Solna åklagardistrikt samt för en tjänst som assistentåklagare i Stockholms åklagardistrikt.

Jag har därvid räknat med att två tjänster som chefsåklagare och tre biträdestjänster kan dras in genom den sammanläggning av Sala och Fagersta åklagardistrikt samt av Bollnäs och Söderhamns åklagardistrikt varom Kungl. Maj:t har fattat beslut den 14 december 1973.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 89 906 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

- a) bemyndiga Kungl. Maj:t att inrätta en tjänst som länsåklagare i Ce 1.
- b) till Läns- och distriktsåklagarmyndigheterna för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 89 906 000 kr.

D DOMSTOLSVÄSENDET M. M.**Vissa data rörande domstolarna**

(I uppgifterna rörande tingsrätterna är antal över 1000 avrundade i jämna hundratal).

	1970	1971	1972	1.1— 30.6.72	1.1— 30.6.73
<i>Högsta domstolen</i>					
Inkomna mål och ärenden	1 667	1 603	1 824	1 013	947
Avgjorda mål och ärenden	1 560	1 599	1 932	889	909
Utgående balans	965	942	836	1 061	996
<i>Regeringsrätten</i>					
Inkomna mål	5 083	5 026	2 872	1 556	1 691
Avgjorda mål	5 333	4 705	3 677	1 962	1 956
Utgående balans	5 873	6 196	5 537	5 495	5 262
<i>Kammarrätterna</i>					
<i>Stockholm</i>					
Inkomna mål	11 806	11 399	12 679	7 859	5 767
Avgjorda mål	10 548	9 692	9 221	4 442	5 545
Utgående balans	10 578	12 355	11 974	11 954	12 221
<i>Göteborg</i>					
Inkomna mål			7 464	4 094	3 967
Avgjorda mål			4 070	1 365	3 069
Utgående balans			7 354	6 781	8 268
<i>Hovrätterna</i>					
<i>Svea (utom vattenöverdomstolen)</i>					
Inkomna mål	3 956	3 946	4 556	2 342	2 558
Avgjorda mål	4 002	3 795	4 366	2 161	2 432
Utgående balans	1 293	1 409	1 610	1 562	1 748
<i>Göta</i>					
Inkomna mål	1 193	1 153	1 303	648	697
Avgjorda mål	1 200	1 074	1 265	683	704
Utgående balans	320	397	443	361	436
<i>Skåne och Blekinge</i>					
Inkomna mål	1 348	1 412	1 532	766	781
Avgjorda mål	1 287	1 316	1 484	792	731
Utgående balans	500	590	638	556	617
<i>Västra Sverige</i>					
Inkomna mål	1 635	1 605	1 795	935	934
Avgjorda mål	1 593	1 560	1 714	915	933
Utgående balans	373	412	513	425	514
<i>Nedre Norrland</i>					
Inkomna mål	561	560	591	265	328
Avgjorda mål	495	548	571	285	349
Utgående balans	208	213	207	191	183
<i>Övre Norrland</i>					
Inkomna mål	594	598	659	336	340
Avgjorda mål	615	537	624	323	328
Utgående balans	187	244	281	255	291

		1970	1971	1972	1.1— 30.6.72	1.1— 30.6.73
<i>Tingsrätterna</i>						
Inkomna allmänna mål domsagor rådhusrätter	(ds)	75 700				
	(rr)	79 200				
	S:a	154 900				
tingsrätter	(tr)		154 300	165 500	79 500	— ¹
Avgjorda allmänna mål	ds	74 900				
	rr	74 700				
	S:a	149 600				
	tr		146 300	159 400	76 600	— ¹
Utgående balans allmänna mål	ds	16 900				
	rr	27 900				
	S:a	44 800				
	tr		50 300	55 000	48 900	— ¹
Inkomna expropriationsmål	ds	259				
	rr	77				
	S:a	336				
	tr		308			
Inkomna mål hos ägodelningsrätt och ägodelningsdomare	ds	6 200				
	rr	1 800				
	S:a	8 000				
	tr		10 100			
Inkomna mål, fastighetsdomstol Avgjorda mål, ” Utgående balans, ”	tr			3 600	2 000	— ¹
	tr			2 100	695	— ¹
	tr			1 900	1 700	— ¹
Inkomna mål om lagsökning och betalningsföreläggande	ds	123 800				
	rr	84 600				
	S:a	208 400				
	tr		211 200	213 300	103 400	108 900
Tillkomna konkurser	ds	1 800				
	rr	1 900				
	S:a	3 700				
	tr		4 300	4 300	2 200	2 300
Inskrivningsärenden	ds	824 100				
	rr	228 900				
	S:a	1 053 000				
	tr		1 233 000	1 350 100	621 800	709 000
Gravations- och äganderättsbevis	ds	320 200				
	rr	90 300				
	S:a	410 500				
	tr		482 600	523 200	262 300	272 400

¹ Uppgift saknas p. g. a. pågående statistikomläggning för tingsrätternas del

D 1. Högsta domstolen

1972/73 Utgift	10 486 365
1973/74 Anslag	11 290 000
1974/75 Förslag	12 126 000

Kungl. Maj:ts domsrett i allmänna mål utövas av högsta domstolen. Högsta domstolen är överrätt i mål som fullföljs från hovrätt. Domstolen är delad på tre avdelningar med tillsammans 25 justitieråd. Fem justitieråd tjänstgör i lagrådet som f. n. har två avdelningar. För högsta domstolen finns ett särskilt kansli till vilket revisionssekreterarna är knutna.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		HD	Dep.chefen
Personal			
Justitieråd, kanslichef och revisionssekreterare	62	+ 2	—
Övrig personal	52	—	—
	114	+ 2	—
Anslag			
Lönekostnader	9 771 000	+ 558 000	+ 347 000
Sjukvård	23 000	— 3 000	— 3 000
Reseersättningar	150 000	—	—
Lokalkostnader	936 000	+ 483 000	+ 478 000
Expenser	410 000	+ 22 000	+ 14 000
	11 290 000	+ 1 060 000	+ 836 000

HD

1. Löne- och prisomräkning m. m. 849 000 kr., varav 241 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. I 0-alternativet förordas en indragning av två justitierådstjänster, en revisionssekreterartjänst samt vissa andra tjänster m. m. (- 525 000 kr.). Genomförandet av en sådan anslagsminskning skulle innebära minskad möjlighet att nedbringa målbalansen.

3. HD yrkar två tjänster för revisionssekreterare (+ 210 000 kr.).

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 12 126 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Högsta domstolen* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 12 126 000 kr.

D 2. Regeringsrätten

1972/73 Utgift	9 895 878
1973/74 Anslag	10 878 000
1974/75 Förslag	11 422 000

Regeringsrätten är högsta allmänna förvaltningsdomstol. Domstolen är uppdelad på fyra avdelningar med tillsammans 23 regeringsråd. Två regeringsråd tjänstgör f. n. i lagrådet. För regeringsrätten finns ett särskilt kansli till vilket regeringsrättssekreterarna är knutna.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Regeringsrätten	Dep. chefen
Personal			
Regeringsråd, kanslichef och regeringsrättssekreterare	60	—	—
Övrig personal	47	—	—
	107	—	—
Anslag			
Lönekostnader	9 529 000	+ 278 000	+ 278 000
Sjukvård	25 000	—	—
Reseersättningar	30 000	+ 30 000	+ 30 000
Lokalkostnader	889 000	+ 223 000	+ 210 000
Expenser	405 000	+ 39 000	+ 26 000
	10 878 000	+ 570 000	+ 544 000

Regeringsrätten

1. Löne- och prisomräkning m. m. 572 000 kr., varav 230 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. I 0-alternativet förordas en indragning av tre föredragandetjänster samt vissa andra tjänster m. m. (— 559 000 kr.). En sådan anslagsminskning skulle medföra att avvecklingen av målbalansen försenas.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 11 422 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till Regeringsrätten för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 11 422 000 kr.

D 3. Regeringsrättens årsbok

1972/73 Utgift	157 497
1973/74 Anslag	180 000
1974/75 Förslag	180 000

Från anslaget bestrids kostnaderna för bl. a. tryckning av Regeringsrättens årsbok.

Anslaget bör tas upp med oförändrat belopp. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till Regeringsrättens årsbok för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 180 000 kr.

D 4. Kammarrätterna

1972/73 Utgift	20 215 331
1973/74 Anslag	22 456 000
1974/75 Förslag	26 668 000

Kammarrätterna är allmänna förvaltningsdomstolar närmast under regeringsrätten med i stort sett samma målområde som denna. Det finns två kammarrätter, kammarrätten i Stockholm (nio avdelningar) och kammarrätten i Göteborg (sex avdelningar). Två av Stockholmskammarrättens avdelningar är förlagda till Sundsvall.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Kammarrätterna	Dep.chefen
Personal			
Domare och fiskaler	154	+40	+20
Övrig personal	99	+ 9	+ 6
	263	+49	+26
Anslag			
Lönekostnader	19 573 000	+4 992 000	+ 2 927 000
Sjukvård	37 000	—	—
Rescersättningar	322 000	+ 44 000	—
Lokalkostnader	1 903 000	+1 283 000	+ 1 123 000
Expenser	621 000	+ 470 000	+ 162 000
Därav engångsutgifter	(—)	(+ 41 000)	(—)
	22 456 000	+6 789 000	+ 4 212 000

Kammarrätterna

1. Löne- och prisomräkning m. m. 1 763 000 kr., varav 487 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. I 0-alternativet förordar kammarrätterna minskning med tjänster för bl. a. domare och fiskaler (—1 162 000 kr.). En sådan minskning av domstolarnas personal skulle innebära att målbalansen ökar.

3. Kammarrätterna yrkar att två nya avdelningar inrättas vid vardera kammarrätten (+4,4 milj. kr.).

Departementschefen

Efter förslag i propositionen ang. förvaltningsrättsreformen (prop. 1971: 30 s. 727, KU 1971: 36, rskr 1971: 222) inrättades en kammarrättsorganisation den 1 januari 1972 med 15 avdelningar, uppdelad på kammarrätten i Stockholm med nio avdelningar varav två är förlagda till Sundsvall och kammarrätten i Göteborg med sex avdelningar. I propositionen framhölls att utvecklingen fick visa om kammarrättsorganisationen senare behövde ökas ut. Kammarrätterna har efter reformen fungerat på ett tillfredsställande sätt. Deras avverkning av mål är något högre än vad som beräknades före reformen. Antalet inkomman-

de mål stiger emellertid och framför allt balansen av oavgjorda skattemål är för hög. Det är därför nödvändigt att bygga ut kammarrättsorganisationen med ytterligare två avdelningar. Var och en av dessa avdelningar bör i likhet med nuvarande avdelningar bestå av sex ledamöter. Därigenom uppnår kammarrättsorganisationen den storlek som i december 1970 föreslogs av kammarrättsorganisationskommittén. En av de nya avdelningarna bör förläggas till Göteborg och en till Sundsvall. Därigenom kommer tre avdelningar att vara placerade i Sundsvall. P. g. a. den föreslagna utvidgningen av verksamheten i Sundsvall bör en självständig kammarrätt inrättas i Sundsvall bestående av de två nuvarande avdelningarna från kammarrätten i Stockholm och den föreslagna nya avdelningen. Tjänster för domare motsvarande två avdelningar vid kammarrätten i Stockholm bör flyttas till den nya kammarrätten. För den nya kammarrätten bör därutöver inrättas en tjänst för kammarrättspresident och för kammarrätten i Göteborg en tjänst för kammarrättslagman. I var och en av nämnda kammarrätter bör inrättas en tjänst för kammarrättsråd, tillika vice ordförande på avdelning. I propositionen ang. förvaltningsrättsreformen framhölls (s. 727) att samtliga domartjänster på en kammarrättsavdelning bör vara ordinarie med beteckningen o. Efter förslag i nämnda proposition bemyndigades Kungl. Maj:t att inrätta samtliga tjänster för domare på en avdelning med sex ledamöter som ordinarie. Med stöd av detta bemyndigande har Kungl. Maj:t organiserat var och en av de nuvarande kammarrättsavdelningarna på fem ordinarie domare och en extra ordinarie assessor. Kungl. Maj:t bör bemyndigas att för var och en av de nya avdelningarna inrätta fyra tjänster för kammarrättsråd. Jag har emellertid beräknat medel för tre kammarrättsråd och en extra ordinarie assessor per avdelning.

I övrigt har jag beräknat medel för fyra tjänster för kammarrättsfiskal och tre tjänster för domstolsbiträde för var och en av ifrågakommande kammarrätter samt för viss utökning av den administrativa personalen i Sundsvall.

Med hänvisning till sammanställningen och till vad jag ovan anfört beräknar jag anslaget till 26 668 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. besluta att en kammarrätt i Sundsvall inrättas den 1 juli 1974,
2. bemyndiga Kungl. Maj:t att inrätta en ordinarie tjänst för president i kammarrätten i Sundsvall med beteckningen o,
3. bemyndiga Kungl. Maj:t att inrätta en ordinarie tjänst för kammarrättslagman i Co 4 i kammarrätten i Göteborg samt de ordinarie tjänster för kammarrättsråd, tillika vice ordförande på avdelning, i Co 2 och kammarrättsråd i Co 1 som jag förordat i det föregående,
4. till *Kammarrätterna* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 26 668 000 kr.

D 5. Hovrätterna

1972/73 Utgift	39 404 742
1973/74 Anslag	41 500 000
1974/75 Förslag	45 768 000

Hovrätt är överrätt i mål, som fullföljs från tingsrätt. Det finns sex hovrätter. De är Svea hovrätt (fjorton avdelningar, varav tolv för allmänna mål och två för i första hand vattenmål), Göta hovrätt (tre avdelningar), hovrätten över Skåne och Blekinge (fyra avdelningar), hovrätten för Västra Sverige (fyra avdelningar), hovrätten för Nedre Norrland (två avdelningar) och hovrätten för Övre Norrland (två avdelningar). Hovrätterna är administrativa chefsmyndigheter för tingsrätterna, arrendenämnderna och hyresnämnderna. Vid hovrätterna är inrättade kanslier för rättsjälpnämnderna.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Hovrätterna	Dep.chefen
Personal			
Domare och fiskaler	276	+ 30	+14
Övrig personal	219	+ 20	+ 4
	495	+ 50	+ 18
Anslag			
Lönekostnader	36 037 000	+5 078 000	+2 937 000
Sjukvård	67 000	+ 3 000	- 7 000
Rescersättningar	790 000	+ 80 000	+ 40 000
Lokalkostnader	3 166 000	+1 235 000	+1 215 000
Expenser	1 440 000	+ 315 000	+ 83 000
Därav engångsutgifter	(-)	(+ 50 000)	(-)
	41 500 000	+6 711 000	+4 268 000

Hovrätterna

1. Löne- och prisomräkning m. m. 2 331 000 kr., varav 889 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. I 0-alternativet förordar Svea hovrätt indragning av en avdelning (-900 000 kr.) och övriga hovrätter en minskning främst av antalet fiskaler och biträden (-1 175 000 kr.). Detta skulle medföra en ökning av antalet oavgjorda mål.

3. Svea hovrätt, Göta hovrätt och hovrätten för Västra Sverige yrkar att en extra avdelning inrättas vid var och en av dessa hovrätter (+2,1 milj. kr.).

4. Hovrätten över Skåne och Blekinge yrkar att en ordinarie avdelning inrättas vid hovrätten (+1 milj. kr.).

5. Göta hovrätt, hovrätten över Skåne och Blekinge och hovrätten för

Övre Norrland begär att en lagmanstjänst tillförs var och en av dessa hovrätter i ett fall i utbyte mot en adjungerad ledamot och i ett fall i utbyte mot ett hovrättsråd. På detta sätt skulle varje avdelning vid dessa hovrätter få en lagman och presidentens lagskipningsarbete kunna fördelas på samtliga avdelningar (+183 000 kr.).

6. Hovrätten över Skåne och Blekinge yrkar medel för en fiskals-aspiranttjänst (+61 000 kr.).

7. Svea hovrätt yrkar en tjänst för bibliotekarie (+55 000 kr.).

8. Svea hovrätt och hovrätten över Skåne och Blekinge yrkar förstärkning av biträdespersonalen med fem tjänster (+206 000 kr.).

9. Hovrätten över Skåne och Blekinge yrkar två expeditionsvakts-tjänster (+76 000 kr.).

Departementschefen

I Svea hovrätt bör inrättas tre tjänster för hovrättsråd och i hovrätten över Skåne och Blekinge bör inrättas en tjänst för hovrättsråd.

För hovrätten för Västra Sverige beräknar jag medel för förordnanden att bestrida på hovrättslagman och på hovrättsråd, tillika vice ordförande på avdelning, ankommande göromål. Härigenom kan en extra avdelning inrättas vid hovrätten.

För hovrätten för Västra Sverige beräknar jag medel för ytterligare en assistenttjänst (+48 000 kr.).

Jag beräknar vidare medel för ytterligare fem fiskaler och tre biträden (+480 000 kr.).

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 45 768 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att inrätta de ordinarie tjänster för hovrättsråd i Co 1 som jag förordat i det föregående,
2. till *Hovrätterna* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 45 768 000 kr.

D 6. Tingsrätterna

1972/73 Utgift 229 572 099

1973/74 Anslag 246 650 000

1974/75 Förslag 258 754 000

Tingsrätt är allmän underrätt. Det finns f. n. 101 tingsrätter.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Hovrätterna	Dep.chefen
Personal			
Domare	676	+ 21	+ 2
Tingsnotarier	607	+ 26	+ 18
Övrig personal	2 304	+ 62	+ 35
	3 587	+ 109	+ 55
Anslag			
Lönekostnader	199 727 000	+ 14 139 000	+ 9 334 000
Sjukvård	385 000	+ 18 000	+ 11 000
Reseersättningar	2 147 000	- 209 000	- 257 000
Lokalkostnader	33 636 000	+ 2 803 000	+ 2 707 000
Expenser	10 755 000	+ 1 132 000	+ 309 000
Därav engångsutgifter	(—)	(+ 235 000)	(—)
	246 650 000	+ 17 883 000	+ 12 104 000

Hovrätterna

1. Löne- och prisomräkning m. m. 9 589 000 kr., varav 4 940 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. I 0-alternativet förordar hovrätterna i första hand indragning av vissa tjänster för rådmän, tingsfiskaler, tingsnotarier och biträden (-12 209 000 kr.). Detta skulle medföra längre handläggningstider och en ökning av antalet oavgjorda mål.

3. Tre tjänster för chefsrådman yrkas för olika tingsrätter (+360 000 kr.).

4. Ordinarie sättnings yrkas av vissa rådmans tjänster.

5. En rådmans tjänst på övergångsstat vid Örebro tingsrätt bör föras över till ordinarie stat.

6. 12 rådmans tjänster begärs för olika tingsrätter i vissa fall i utbyte mot förordnande för tingsfiskal (+890 000 kr.).

7. Sex tjänster för tingsfiskal begärs för vissa tingsrätter (+444 000 kr.).

8. Svea hovrätt begär en tjänst för byrådirektör vid var och en av Södra Roslags, Uppsala, Eskilstuna och Västerås tingsrätter (+305 000 kr.).

9. För olika tingsrätter yrkas sammanlagt 26 tingsnotarie- samt 58 biträdes- och expeditivsvaktjänster (+3 817 000 kr.).

10. Svea hovrätt och hovrätten över Skåne och Blekinge begär medel för fortsatt uppbyggnad av ett ADB-baserat inskrivningsregister (+2 300 000 kr.).

11. Hovrätten för Västra Sverige yrkar medel för kostnader för tillsyn m. m. av vissa tingshus (+172 000 kr.).

Departementschefen

3. I Göteborgs tingsrätt bör inrättas en tjänst för rådman, tillika avdelningsordförande.

4. I samband med rådhusrätternas förstatligande inrättades vissa rådmansjänster vid dåvarande Stockholms, Göteborgs och Malmö rådhusrätter som extra. Av sådana tjänster finns det numera tio i Stockholms tingsrätt och två i var och en av Göteborgs och Malmö tingsrätter. Behovet av dessa tjänster är stadigvarande. De bör därför bytas ut mot ordinarie tjänster för rådman.

5. o. 6. I envar av Örebro tingsrätt och Trelleborgs tingsrätt bör inrättas en tjänst för rådman, i Örebro i utbyte mot en rådman på övergångsstat och i Trelleborg i utbyte mot en tingsfiskal.

9. Jag beräknar medel för ytterligare 20 tingsnotarier och 40 biträden för inskrivningsväsendet (+2 670 000 kr.).

P. g. a. judiciella indelningsändringar den 1 januari 1974 har anslaget räknats ned med 350 000 kr.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 258 754 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att inrätta en ordinarie tjänst för rådman, tillika avdelningsordförande, i Co 3 i Göteborgs tingsrätt, och de ordinarie tjänster för rådman i Co 1 som jag förordat i det föregående,
2. till *Tingsrätterna* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 258 754 000 kr.

D 7. Hyresnämnderna m. m.

1972/73 Utgift	11 060 611
1973/74 Anslag	12 011 000
1974/75 Förslag	12 569 000

Hyresnämnderna har till uppgift bl. a. att medla och vara skiljenämnd i hyrestvister samt att pröva vissa typer av sådana. Arrendenämnderna har till uppgift bl. a. att medla och vara skiljenämnd i arrendetvister samt att pröva vissa typer av sådana. Arrendenämnd och hyresnämnd finns i samtliga län. De har gemensamt kansli. Sådant kansli, som i vissa fall är gemensamt för två eller flera län, finns på tolv orter. Chef för kansli är det hyresråd som utnämns eller förordnas till det.

Hovrätt har tillsyn över hyresnämnds och arrendenämnds verksamhet i den mån tillsynen inte ankommer på statens hyresråd.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Hovrätterna	Dep.chefen
Personal			
Ordförande	32	+ 3	+1
Övrig personal	87	+10	—
	119	+13	+1
Anslag			
Lönekostnader	9 481 000	+1 193 000	+ 522 000
Sjukvård	26 000	+ 3 000	+ 3 000
Resersättningar	315 000	— 7 000	— 33 000
Lokalkostnader	1 590 000	+ 121 000	+ 78 000
Expenser	599 000	— 12 000	— 12 000
	12 011 000	+1 298 000	+558 000

Hovrätterna

1. Löne- och prisomräkning m. m. 520 000 kr., varav 230 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. I 0-alternativet förordar Svea hovrätt och hovrätten över Skåne och Blekinge en indragning av tjänster för hyresråd, protokollförare och biträden (— 316 000 kr.). Övriga hovrätter förordar i 0-alternativet minskning av medel till ersättning till partsrepresentanter och personal samt en minskning av antalet sammanträden och resor (— 238 000 kr.). Detta skulle medföra längre handläggningstider och en ökning av antalet oavgjorda mål.

3. Två notarietjänster och tre biträdestjänster yrkas för arrende- och hyresnämndskansliet i Stockholm (+224 000 kr.).

4. En ordförandetjänst vardera yrkas för hyresnämnden för Östergötlands län och för hyresnämnden för Kronobergs län, Kalmar län och Blekinge län. Vidare yrkas för vardera kansliet en protokollförartjänst, vid kansliet i Linköping i utbyte mot en extra protokollförartjänst, samt en biträdestjänst (+340 000 kr.).

5. Medel yrkas för tillfällig personal till hyresnämndskansliet i Malmö (+160 000 kr.).

6. En byråassistenttjänst och en biträdestjänst yrkas för arrende- och hyresnämndskansliet i Göteborg (+95 000 kr.).

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 12 569 000 kr. Jag har därvid beräknat medel för en extra ordförandetjänst för hyresnämnden för Östergötlands län. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Hyresnämnderna m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 12 569 000 kr.

D 8. Domstolsväsendets organisationsnämnd

1972/73 Utgift	5 533 239
1973/74 Anslag	6 754 000
1974/75 Förslag	7 909 000

Domstolsväsendets organisationsnämnd (DON) skall i vissa hänseenden vara central förvaltningsmyndighet för de allmänna domstolarna och de allmänna förvaltningsdomstolarna samt, i den mån uppgiften inte ankommer på statens hyresråd, för arrende- och hyresnämnderna.

I den mån arbetet inte ankommer på centralnämnden för fastighetsdata, skall DON svara för sådana åtgärder inom inskrivningsväsendet som påkallas av beslutet att genomföra automatisk databehandling inom inskrivningsväsendet.

DON är centralmyndighet för rättshjälpen.

Inom nämnden finns en redovisningscentral och ett revisionskontor.

DON leds av en styrelse. För kansliet hos DON finns en chef. Inom kansliet finns fem enheter.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		DON	Dep.chefen
Personal			
Handläggande personal	28	+ 9	+ 2
Övrig personal	27	+ 7	+ 4
	55	+16	+ 6
Anslag			
Lönekostnader	3 794 000	+1 517 000	+ 684 000
Sjukvård	8 000	+ 1 000	+ 1 000
Reseersättningar	108 000	+ 42 000	+ 42 000
Lokalkostnader	456 000	+ 98 000	+ 98 000
Expenser	938 000	+ 135 000	+ 5 000
Datorbearbetning	1 450 000	+ 350 000	+ 325 000
	6 754 000	+2 143 000	+1 155 000

DON

1. Löne- och prisomräkning m. m. 537 000 kr., varav 101 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. I 0-alternativet förordar DON att personalen minskas med två handläggare och att konsulter används i mindre omfattning än tidigare (−357 000 kr.).

3. Personalen behöver förstärkas med nio handläggare, sex biträden och en expeditivsvakt (+1 034 000 kr.).

4. Kostnaderna för konsultuppdrag beräknas öka med 100 000 kr.

Departementschefen

I 1972 års statsverksproposition (bil. 4 s. 60) föreslogs att en central förvaltningsmyndighet för domstolsväsendet skulle inrättas i Jönköping från den 1 juli 1973. Genom beslut vid vårriksdagen 1972 (JuU 1972: 8; rskr 1972: 159) bifölls propositionen vad avsåg förslaget att inrätta den nya myndigheten. Behandlingen av propositionen i övrigt uppsköts och behandlades sedermera våren 1973. Riksdagen biföll därvid propositionen även i övrigt (JuU 1973: 24; rskr 1973: 221). Tidpunkten för inrättandet av myndigheten bestämdes dock till den 1 januari 1975.

Inrättandet av den centrala förvaltningsmyndigheten för domstolsväsendet kräver åtskilligt förberedelsearbete. Chefen för justitiedepartementet har den 29 november 1973 tillkallat fem sakkunniga för att utreda frågan om organisationen av den nya myndigheten. Med hänsyn till den tid förberedelsearbetet kan beräknas kräva bör den nya myndigheten enligt min mening inrättas först den 1 juli 1975. DON:s verksamhet bör därför fortsätta under hela nästa budgetår.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 7 909 000 kr. Jag har därvid beräknat medel för bl. a. två handläggare, tre biträden och en expeditivakt (3).

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. besluta att inrättandet av den centrala förvaltningsmyndigheten för domstolsväsendet skall senareläggas till den 1 juli 1975,
2. till *Domstolsväsendets organisationsnämnd* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 7 909 000 kr.

D 9. Utrustning till domstolar m. m.

1972/73 Utgift	1 589 419	Reservation	1 273 683
1973/74 Anslag	2 410 000		
1974/75 Förslag	3 510 000		

¹ Anslaget Tekniska hjälpmedel m. m. vid domstolsväsendet.

² På tilläggsstat I har dessutom anvisats 1 930 000 kr.

Från anslaget bestrids kostnader för inköp av utrustning och inventarier till nya eller ombyggda lokaler för domstolar och arrende- och hyresnämnder och konsultkostnader i samband därmed samt kostnader för flyttning.

Domstolsväsendets organisationsnämnd beräknar medelsbehovet till 3 650 000 kr.

Departementschefen

Jag beräknar medelsbehovet till 3 510 000 kr. I enlighet härmed hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

- att till *Utrustning till domstolar m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 3 510 000 kr.

D 10. Blanketter m. m. för domstolsväsendet

1972/73 Utgift	1 527 426
1973/74 Anslag	2 600 000
1974/75 Förslag	2 800 000

Anslaget bör ökas med 200 000 kr. I enlighet härmed hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Blanketter m. m. för domstolsväsendet* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 2 800 000 kr.

D 11. Ersättning till nämndemän m. m.

1972/73 Utgift	15 884 783
1973/74 Anslag	18 100 000
1974/75 Förslag	18 600 000

Kostnaderna för nämndemäns och jurymäns tjänstgöring bestrids från anslaget.

Anslaget bör med hänsyn till kostnadsutvecklingen ökas med 500 000 kr. Jag hemställer i enlighet härmed att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Ersättning till nämndemän m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 18 600 000 kr.

D 12. Centralnämnden för fastighetsdata

För innevarande budgetår har anslaget för Centralnämnden för fastighetsdata (CFD) förts upp med 13 790 000 kr.

Vid anmälan av anslaget i 1973 års statsverksproposition behandlade jag frågan om ett första driftsystem för ett centralt fastighetsregister och ett centralt inskrivningsregister och redovisade de kostnader för projektet som CFD beräknat. Jag anmälde därvid att kostnadsberäkningarna inte omfattade de indirekta kostnader kommunerna kan åsamkas genom fastighetsbetecknings- och fastighetsregisterreformerna. Jag framhöll också att frågorna om bl. a. dessa kostnader utreddes inom dåvarande civildepartementet.

En rapport som behandlar nämnda kostnader och andra därmed sammanhängande frågor har nyligen lagts fram och remissbehandlas f. n. I avvaktan på att remissbehandlingen avslutas och den ytterligare beredning i ärendet som behövs anser jag efter samråd med chefen för bostadsdepartementet att anslag till CFD för budgetåret 1974/75 bör tas upp i en särskild proposition till 1974 års riksdag. Anslaget bör nu föras upp med ett preliminärt belopp.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att, i avvaktan på en särskild proposition i ämnet, till *Centralnämnden för fastighetsdata* för budgetåret 1974/75 beräkna ett förslagsanslag av 13 790 000 kr.

E RÄTTSHJÄLP M. M.**E 1. Rättshjälpkostnader**

1973/74 Anslag	75 000 000
1974/75 Förslag	75 000 000

Från anslaget bestrids de rättshjälpkostnader (förmåner) som enligt rättshjälpslagen (1972: 429, omtryckt 1973: 247) skall betalas av allmänna medel, dvs. framför allt ersättning till offentlig försvarare och biträde vid allmän rättshjälp.

Domstolsväsendets organisationsnämnd

Rättshjälpsreformen trädde i kraft den 1 juli 1973. Endast kort tid har sålunda förflutit efter ikraftträdandet. Anslaget bör därför tills vidare erfarenheter vunnits av medelsförbrukningen föras upp med oförändrat belopp.

Departementschefen

Anslaget bör tas upp med oförändrat belopp. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Rättshjälpkostnader* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 75 000 000 kr.

E 2. Rättshjälpnämnderna

1973/74 Anslag	3 520 000
1974/75 Förslag	5 112 000

Rättshjälpnämnderna handlägger ärenden om rättshjälp. Det finns sex rättshjälpnämnder. Ett kansli för rättshjälpnämnd är inrättat vid varje hovrätt.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Domstols- väsendets organisations- nämnd (DON)	Dep.chefen
Personal			
Handläggande personal	14	+ 8	+ 7
Övrig personal	32	+21	+ 18
	46	+29	+ 25
Anslag			
Lönekostnader	2 900 000	+ 1 544 000	+ 1 410 000
Sjukvård	10 000	+ 5 000	+ 5 000
Resersättningar	140 000	+ 10 000	+ 7 000
Lokalkostnader	270 000	+ 185 000	+ 100 000
Expenser	200 000	+ 100 000	+ 70 000
	3 520 000	+ 1 844 000	+ 1 592 000

DON

1. Löne- och prisomräkning m. m. 99 000 kr., varav 69 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. I 0-alternativet förordar DON att personalen minskas med en handläggare och två biträden (– 180 000 kr.).

3. Personalen behöver förstärkas med åtta handläggare och 21 biträden (+ 1 544 000 kr.).

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 5 112 000 kr. Arbetsbelastningen vid rättshjälpsnämnderna är f. n. sådan att organisationen redan under innevarande budgetår måste ökas ut med ungefär 30 extra tjänster. Ett visst överskridande av innevarande budgetårs anslag kan därför inte undvikas. För nästa budgetår har beräknats medel för en total personalstyrka på 21 handläggare och 50 biträden. En del av dessa tjänster kommer att inrättas som extra i avvaktan på att ytterligare erfarenheter vunnits om behovet av personal vid nämnderna.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Rättshjälpsnämnderna* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 5 112 000 kr.

Verksamheten vid de allmänna advokatbyråerna

Den 1 juli 1973 genomfördes reformen om samhällets rättshjälp, varvid allmänna advokatbyråer med staten som huvudman inrättades.

De allmänna advokatbyråernas främsta uppgift är att lämna rättshjälp enligt rättshjälpslagen. Om det kan ske utan hinder för den verksamhet som bedrivs enligt rättshjälpslagen skall byråerna även lämna annat biträde i rättslig angelägenhet. De allmänna advokatbyråerna skall i princip vara självbärande och konkurrera på lika villkor med enskilda advokatbyråer.

F. n. finns 23 allmänna advokatbyråer. Fr. o. m. den 1 juli 1973 i Stockholm (två byråer), Norrköping, Linköping, Helsingborg, Malmö, Halmstad, Göteborg, Vänersborg, Borås, Karlstad, Örebro, Västerås, Gävle, Luleå och Haparanda, fr. o. m. den 1 oktober 1973 i Eskilstuna, Kristianstad och Sundsvall, fr. o. m. den 1 november 1973 i Jönköping, Växjö och Kalmar samt fr. o. m. den 1 december 1973 i Karlskrona. Vidare kommer under första halvåret 1974 allmänna advokatbyråer att inrättas i Stockholm (en tredje byrå), Södertälje, Uppsala, Skövde, Falun, Östersund och Umeå.

Vid de allmänna advokatbyråerna fanns den 1 juli 1973 232 tjänster, varav 113 för advokater och annan juristpersonal och 119 för övrig personal. Då samtliga 30 allmänna advokatbyråer har börjat sin verk-

samhet kommer 274 tjänster att finnas, varav 134 för advokater och annan juristpersonal och 140 för övrig personal.

Domstolsväsendets organisationsnämnd (DON) är centralmyndighet för rättshjälpen.

Medel för de allmänna advokatbyråernas verksamhet anvisas under följande anslag.

1. Allmänna advokatbyråer: Uppdragsverksamhet
2. Bidrag till allmänna advokatbyråer
3. Allmänna advokatbyråer m. m.: Utrustning

Anslag 1 är ett förslagsanslag som tas upp med ett formellt belopp på 1 000 kr. Under anslaget redovisas kostnader och intäkter för verksamheten vid de allmänna advokatbyråerna. Som inkomst under anslaget redovisas medel som tagits i anspråk från anslaget Bidrag till allmänna advokatbyråer. Medel som svarar mot avskrivning och förräntning av utrustningskapitalet samt medel som svarar mot värdet av de tjänster som de allmänna advokatbyråerna erhåller från DON:s redovisningscentral levereras in till särskilda inkomstitlar på riksstaten.

Anslag 2 är ett förslagsanslag från vilket utgår driftbidrag till de allmänna advokatbyråerna för vissa kostnader.

Anslag 3 är ett reservationsanslag som skall finansiera de allmänna advokatbyråernas och rättshjälpsnämndernas investeringar i utrustning.

Anslag 1 får i princip inte belastas. För att lösa tillfälliga eller säsongmässiga likviditetsproblem för uppdragsverksamheten samt för att tills vidare tillgodose behov av rörelsekapital disponerar de allmänna advokatbyråerna en rörlig kredit i riksgäldskontoret på 5 milj. kr.

E 3. Allmänna advokatbyråer: Uppdragsverksamhet

1973/74 Anslag	1 000
1974/75 Förslag	1 000

	1973/74	1974/75 Beräknar	
		Domstolsväsendets organisationsnämnd (DON)	Dep.chefen
<i>Resultat</i>			
Kostnader	18 300 000	23 100 000	23 100 000
Intäkter	18 300 000	23 100 000	23 100 000
Resultat	0	0	0
Driftbidrag	300 000	550 000	350 000

DON

De allmänna advokatbyråerna skall tillgodose den efterfrågan på rätts-hjälp som riktar sig till dem. Verksamheten kan därför sägas i huvudsak styras av klienterna. DON har inte nu möjlighet att bedöma om tillde-lade resurser kommer att räcka till för att klara efterfrågan. Den er-farenhet DON hittills fått tyder dock närmast på att efterfrågan är större än byråernas kapacitet.

Juristerna vid de allmänna advokatbyråerna skall bl. a. också kunna åta sig uppdrag som offentlig försvarare i brottmål. Byråerna måste ges sådana resurser att de kan fullgöra denna uppgift. Om ett fritt konkur-rensförhållande mellan den enskilda och den allmänna advokatverk-samheten skall kunna etableras är det också angeläget att byråerna har sådana resurser att de i viss utsträckning kan åta sig uppdrag utom rätts-hjälpsområdet.

För budgetåret 1974/75 beräknar DON att verksamheten vid de all-männa advokatbyråerna skall ge full kostnadstäckning. M. h. t. att an-talet allmänna advokatbyråer kommer att öka innevarande budgetår bör driftbidraget för budgetåret 1974/75 höjas med 50 000 kr. Vidare bör 200 000 kr. anslås nästa budgetår för att täcka beräknat underskott vid allmänna advokatbyrån i Haparanda.

Ersättning till biträde och offentlig försvarare skall i betydande ut-sträckning bestämmas med hjälp av taxor. I fråga om tvistemål, dom-stolsärenden, utomprocessuella ärenden och förvaltningsärenden skall taxorna konstrueras som saktaxor. Taxa för offentlig försvarare i brott-mål skall i princip bygga på förhandlingstiden vid domstolen.

DON har fastställt taxa för ersättning till offentlig försvarare i vissa brottmål. Taxan grundas på en timkostnad om 138 kr.

På saktaxecområdet har som grund för taxesättningen under våren och hösten 1973 genomförts vissa tidsstudier vid rättshjälpsanstalterna och de allmänna advokatbyråerna. DON kan inte nu säga när saktaxor kan komma att träda i kraft.

För de allmänna advokatbyråerna disponeras innevarande budgetår en rörlig kredit på 5 milj. kr. DON finner inte anledning att revidera den likviditetsprognos som ligger till grund för denna kreditgräns och anser att den rörliga krediten bör vara oförändrad nästa budgetår.

Departementschefen

Verksamheten vid de allmänna advokatbyråerna har endast pågått en kort tid och verksamheten är fortfarande under uppbyggnad. De av DON fastställda brottmålstaxorna har vidare tillämpats under en myc-ket kort period. Arbetet med att fastställa saktaxor pågår fortfaran-de. M. h. härtill bör verksamheten vid de allmänna advokatbyråerna under nästa budgetår bedrivas under samma förutsättningar som hittills.

Jag vill erinra om att taxorna skall sättas så att full kostnadstäckning uppnås.

Jag delar DON:s uppfattning att driftbidraget bör räknas upp med 50 000 kr. i anledning av utökningen av antalet byråer. Däremot bör ett eventuellt underskott vid allmänna advokatbyrån i Haparanda inte täckas genom bidrag från driftbidragsanslaget.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Allmänna advokatbyråer: Uppdragsverksamhet* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

E 4. Bidrag till allmänna advokatbyråer

1973/74 Anslag	300 000
1974/75 Förslag	350 000

Med hänvisning till vad jag tidigare anfört under anslaget Allmänna advokatbyråer: Uppdragsverksamhet bör anslaget tas upp med 350 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till allmänna advokatbyråer* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 350 000 kr.

E 5. Allmänna advokatbyråer m. m.: Utrustning

1972/73 Utgift	104 612	Reservation	1 745 389
1973/74 Anslag	300 000		
1974/75 Förslag	200 000		

Från anslaget bestrids kostnaderna för utrustning till de allmänna advokatbyråerna och rättshjälpsnämnderna.

Domstolsväsendets organisationsnämnd

Kostnaderna för utrustning till de nya advokatbyråer som kan komma att inrättas under budgetåret 1974/75 och för de väsentliga utökningar av redan befintliga byråer som kan komma att ske under detta budgetår beräknas uppgå till 200 000 kr.

Departementschefen

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Allmänna advokatbyråer m. m.: Utrustning* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 200 000 kr.

E 6. Ersättning åt vittnen m. m.

1972/73 Utgift	141 584 526
1973/74 Anslag	4 000 000
1974/75 Förslag	4 500 000

¹ Anslaget Ersättning åt domare, vittnen och parter.

Från anslaget bestrids en mångfald olika kostnader för rättegångsväsendet, däribland ersättningar av allmänna medel till vittne, målsägande och tolk, kostnad för personundersökning i brottmål samt domstols eller åklagarmyndighets kostnad enligt kungörelsen (1972: 792) om ersättning för vissa delgivningar m. m. I vissa fall bestrids från detta anslag utgifter för rättegångar där staten är part. Från anslaget betalas också ersättning av allmänna medel enligt 19 § lagen (1973: 188) om arrendenämnder och hyresnämnder samt ersättning till den som anlitas som tolk vid arrendenämnd och hyresnämnd. Vidare betalas från anslaget ersättning till särskilt förordnad vigselförrättare enligt kungörelsen (1964: 678) med närmare föreskrifter om borgerlig vigsel (ändrad 1969: 121, 1970: 695, 1973: 694) och bidrag till kommunernas kostnader för borgerlig medling enligt kungörelsen (1973: 697) om medling mellan samlevande.

Departementschefen

Ersättning enligt kungörelsen (1972: 792) om ersättning för vissa delgivningar m. m. till nämndeman eller särskilt förordnad stämningsman utgör 12 kr. för varje uppdrag. Jag ämnar föreslå Kungl. Maj:t att beloppet höjs till 16 kr. för varje uppdrag fr. o. m. den 1 juli 1974.

Med hänsyn till de kostnader som under budgetåret 1974/75 beräknas komma att belasta anslaget bör detta ökas med 500 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Ersättning åt vittnen m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 4 500 000 kr.

F KRIMINALVÅRDEN

Vissa data rörande kriminalvården

Genomsnittligt antal klienter	1968	1969	1970	1971	1972	1973
<i>Anstaltsklientel</i> (intagna på fångvårdsanstalter, allmänna häkten och med häkten samordnade polisarrester)	5 509	5 530	5 250	5 004	5 004	4 971
Därav						
gripna och anhållna häktade för brott:	125	105	106	123	118	115
ej undersökningsfall	494	530	540	534	490	522
undersökningsfall	163	176	141	101	105	117
dömda till fängelse	3 298	3 311	3 195	3 040	3 232	3 242
— ungdomsfängelse	515	505	452	444	390	359
— internering	748	758	684	609	526	494
— skyddstillsyn (BrB 28:3)	87	75	67	86	86	71
överlämnade till särskild vård	26	21	20	11	12	11
förvandlingsstraff för böter	27	20	15	13	13	11
övriga intagna	26	29	30	43	32	29
<i>Frivårdsklientel</i>	21 788	22 775	23 078	22 818	23 114	23 352
Därav						
dömda till skyddstillsyn (villk. dömda med övervakn.)	18 085	18 933	19 167	19 052	19 332	19 738
villkorligt frigivna	2 427	2 582	2 636	2 521	2 513	2 440
överlämnade till vård utom anstalt:						
internerade	687	685	728	730	750	688
ungdomsfängelselever	589	575	547	515	519	486
Hela kriminalvårdsklientelet	27 297	28 305	28 328	27 822	28 118	28 323
<i>Antal nykomna till fångvårdsanstalter</i>	14 583	14 647	14 732	14 489	14 541	15 100
² frivård	10 891	11 014	10 722	10 214	10 710	10 700
Därav						
dömda till skyddstillsyn	6 940	6 857	6 833	6 790	7 355	7 300
villkorligt frigivna	2 944	3 180	2 959	2 571	2 591	2 600
överlämnade till vård utom anstalt:						
internerade	547	544	494	445	386	1 400
ungdomsfängelselever	460	433	436	408	378	1 400

¹ Beräknat antal.² Enligt uppgifter från skyddskonsulentdistrikten.

Högsta beläggningen på fångvårdsanstalterna under år 1973 var 5 251 mot 5 008 under år 1972 och 5 168 under år 1971.

Antalet klienter inom frivården var den 1 oktober 1973 23 339 mot 23 225 vid samma tidpunkt år 1972.

Kriminalvården hade den 1 december 1973 nominellt 5 248 platser på fångvårdsanstalterna, varav 3 362 slutna och 1 886 öppna. I dessa

siffror ingår 175 platser för personer som är dömda till anstaltsbehandling i samband med skyddstillsyn. Antalet platser i de allmänna häktena och i de polisarrester som är samordnade med dessa häkten var 660.

Den 1 april 1973 övergick Svartsjöanstalten, statlig vårdanstalt för alkoholmissbrukare, till kriminalvården som fångvårdsanstalt med 80 öppna platser. På grund härav kunde de öppna anstalterna Kungsgården och Mon med tillsammans 80 platser läggas ned.

Under år 1973 har ett nytt häkte med 15 platser tagits i bruk i Visby.

Under budgetåret 1973/74 tillkommer en frigångsavdelning i Linköping med tio platser för ungdomsfängelseclever vid ungdomsanstalten Roxtuna. Ett nytt frigångshem med 20 platser beräknas tas i bruk i Sundsvall under budgetåret 1974/75.

En övergång till det av statsmakterna beslutade nya regionala systemet inom kriminalvården kommer att påbörjas under budgetåret 1974/75.

För att minska överbeläggningen i södra delen av landet bör en om-disponering göras inom anstaltsorganisationen. Under budgetåret 1974/75 kommer därför fångvårdsanstalten Karlstad att öppnas som lokalanstalt med 40 platser. Nya allmänna häkten tillförs organisationen i Jönköping, Kalmar, Uppsala och i kvarteret Kronoberg i Stockholm. En ny lokalanstalt föreslås bli uppförd i Helsingborg. Utbyggnaden av hälso- och sjukvården på fångvårdsanstalterna fortsätter.

Frivården tillförs under budgetåret 1974/75 ytterligare omkring 90 tjänster. Lunds skyddskonsulentdistrikt delas i två distrikt den 1 januari 1975. Expeditionen i det nya distriktet avses bli förlagd till Ystad.

Personalens arbetsuppgifter vid kriminalvårdens anstalter är föremål för en översyn av en särskilt tillkallad sakkunnig. Likaledes har en sakkunnig tillkallats för att utreda övervakningsnämndernas och de centrala nämndernas uppgifter och organisation. De framtida indelnings- och arbetsformerna inom frivårdsdistrikten i Stockholm, Göteborg och Malmö utreds särskilt. Den 2 november 1973 tillkallades en sakkunnig med uppdrag att utreda behovet av häktes- och arrestplatser i Stockholms, Uppsala och Södermanlands län.

F 1. Kriminalvårdsstyrelsen

1972/73 Utgift	22 423 287
1973/74 Anslag	25 350 000
1974/75 Förslag	27 375 000

Kriminalvårdsstyrelsen är central förvaltningsmyndighet för ärenden om kriminalvård. Styrelsen är chefsmyndighet för kriminalvårdsdirektörerna, fångvårdsanstalterna, de allmänna häktena och skyddskonsulentorganisationen. Styrelsen tillhandahåller personal och annan service för den verksamhet som bedrivs av kriminalvårdsnämnden, ungdomsfängelse-

nämnden och interneringsnämnden. Dessa nämnder är centrala organ som handlägger vissa ärenden rörande dem som har dömts till fängelse, ungdomsfängelse resp. internering.

Kriminalvårdsstyrelsen leds av en styrelse. Styrelsen består av en generaldirektör, som är styrelsens ordförande, och minst sex andra, av Kungl. Maj:t utsedda ledamöter. Inom kriminalvårdsstyrelsen finns två avdelningar, en för vård och tillsyn och en för arbete och utbildning.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Kriminalvårdsstyrelsen	Dep.chefen
Personal			
Chefstjänstemän	11	—	—
Handläggande personal	95	+ 17	+ 4
Övrig personal	132	+ 14	+ 3
	238	+ 31	+ 7
Anslag			
Lönekostnader	18 943 000	+ 3 979 000	+ 1 409 000
Sjukvård	22 000	+ 18 000	+ 12 000
Reseersättningar	850 000	+ 139 000	+ 47 000
Därav utrikes resor	22 000	—	—
Lokalkostnader	1 809 000	+ 309 000	+ 181 000
Expenser	1 512 000	+ 472 000	+ 19 000
Förhyrd datamaskintid m. m.	2 214 000	+ 511 000	+ 357 000
	25 350 000	+ 5 428 000	+ 2 025 000

Kriminalvårdsstyrelsen

1. Löne- och prisomräkning m. m. 1 275 000 kr., varav 467 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. Personalen behöver förstärkas med 31 tjänster (+2 199 000 kr.).

3. Ytterligare medel yrkas för utvecklings- och rationaliseringsverksamhet samt för informationsverksamhet och forskning m. m. (+1 954 000 kr.).

Departementschefen

Kriminalvårdsstyrelsens bevakningsenhet har övertagit vissa arbetsuppgifter från tillsyns- och förpassningsutredningarna. Detta medför att enheten måste förstärkas. Jag har därför beräknat medel för två tjänster som byråassistent och en som biträde (2).

För handläggning av ärenden rörande disciplinära åtgärder för förseelser begångna av intagna på fångvårdsanstalterna har jag beräknat medel för en tjänst som byrådirektör och en som biträde. Jag har vidare beräknat medel för en tjänst som förste byråintendent vid styrelsens intendenturenhet (2).

En tjänst som vårdare har överfört till detta anslag från anslaget F 2. Fångvårdsanstalterna (2).

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 27 375 000 kr. och hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att till *Kriminalvårdsstyrelsen* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 27 375 000 kr.

F 2. Fångvårdsanstalterna

1972/73 Utgift	298 800 502
1973/74 Anslag	319 270 000
1974/75 Förslag	355 965 000

Inom kriminalvården fanns den 1 december 1973 37 slutna och 33 öppna fångvårdsanstalter. Dessutom fanns 16 allmänna häkten med sammanlagt 660 platser. Anstalterna och häktena är tillsammans med skyddskonsulentdistrikten organiserade i åtta räjonger. I ledningen för varje räjong finns en kriminalvårdsdirektör. Utanför räjongindelningen står Håga sjukhus.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Kriminalvårdsstyrelsen	Dep.chefen
Personal			
Styresmän m. fl.	257	+ 18	+ 6
Läkare, psykologer	33	+ 6	+ 8
Tillsynspersonal	2 608	+287	+ 139
Personal i arbetsdrift	602	+ 31	+ 10
Kontorspersonal	265	+ 30	+ 7
Maskinpersonal	61	—	— 2
Förräds- och ekonomipersonal	224	+ 36	+ 16
	4 050	+408	+ 184
Anslag			
Lönekostnader	232 519 000	+30 112 000	+20 359 000
Sjukvård m. m. för personal	336 000	+ 232 000	+ 113 000
Reseersättningar	2 539 000	+ 238 000	+ 31 000
Lokalkostnader	38 657 000	+ 9 958 000	+ 8 725 000
Expenser	3 774 000	+ 728 000	+ 335 000
Inköp och underhåll av bilar	1 362 000	+ 297 000	+ 250 000
Utspisning	18 339 000	+ 3 534 000	+ 3 000 000
Beklädnad och sängkläder	4 355 000	+ 305 000	+ 235 000
Hälso- och sjukvård	4 825 000	+ 1 948 000	+ 1 000 000
Idrotts- och bildningsverksamhet	949 000	+ 427 000	+ 55 000
Bibliotek vid fångvårdsanstalter	429 000	+ 230 000	—
Omkostnader för permitterade, frigivna m. fl.	3 904 000	+ 923 000	+ 445 000
Fångtransport	5 388 000	+ 2 149 000	+ 1 849 000
Tjänstedräkt	425 000	+ 293 000	—
Bidrag till intagnas familjer	259 000	+ 13 000	—
Underhåll av tekniska hjälpmedel för bevakning	180 000	+ 394 000	+ 100 000
Ersättning för vård på anstalter som ej tillhör kriminalvården	467 000	+ 94 000	+ 40 000
Diverse utgifter	563 000	+ 186 000	+ 158 000
	319 270 000	+52 061 000	+36 695 000

Kriminalvårdsstyrelsen

1. Löne- och prisomräkning m. m. 31 589 000 kr., varav 5 747 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. Styrelsen föreslår att norra kriminalvårdsråjongen delas i tre regioner. Tjänster yrkas för två regionchefer, en assistent och två biträden (+ 237 000 kr.).

3. För behandling av narkomaner bör inom vardera av Göteborgs- och Malmöområdena inrättas ett behandlingsteam med överläkare, psykolog, kurator, översköterska och biträde. Ytterligare medel beräknas för psykoterapi och fritidsverksamhet på behandlingsavdelningar för narkomaner. (+ 731 000 kr.).

4. Fyra tjänster som biträdande överläkare, två som översköterska och fyra som biträde yrkas för att förbättra hälso- och sjukvården vid fångvårdsanstalterna (+ 388 000 kr.).

5. Åtta tjänster som arbetsledare begärs vid allmänna häkten för att bereda de intagna sysselsättning (+ 235 000 kr.).

Tjänster som yrkas under 2—5. avser halvt budgetår.

6. Tillsynspersonal bör i större utsträckning deltaga i behandlingsarbetet. Tjänster yrkas för 14 vårdare (+ 694 000 kr.).

7. Under anslagsposten Omkostnader för permitterade, frivolva m. fl. yrkas ytterligare medel för besöks- och permissionsverksamhet samt för frivolvningsutrustning (+ 650 000 kr.).

8. Nya häkten beräknas tas i bruk i Jönköping, Kalmar, Stockholm och Uppsala. Samtidigt som Jönköpingshäktet öppnas läggs fångvårdsanstalten Jönköping ned.

Den nedlagda fångvårdsanstalten Karlstad bör tas i anspråk som interneringsanstalt och interneringsanstalten Kalmar överföras till södra kriminalvårdsråjongen för att där minska beläggningstrycket.

Sammanlagt yrkas 256 tjänster och ytterligare medel för bl. a. inköp och underhåll av bilar samt för fångtransport (+ 10 471 000 kr.).

9. Bevakningen vid fångvårdsanstalter och häkten behöver förstärkas. Tjänster yrkas för en bevakningsföreståndare, sex tillsynsmän och 48 vårdare. Dessutom beräknas ytterligare medel för underhåll av tekniska hjälpmedel (+ 3 141 000 kr.).

10. Personalen vid fångvårdsanstalterna behöver förstärkas med tjänster för en byrådirektör, en förste byråingenjör, två förste konsulenter, sex ingenjörer, två verkmästare, tre skogsförmän, tre förrådsförmän, tre hantverkare, 13 kokerskor och 17 biträden. Samtidigt kan två tjänster som verkstadsförman och en som förman dras in. Dessutom begärs vissa arvodesmedel. En tjänst som vårdare kan i enlighet med yrkande under kriminalvårdsstyrelsens anslag överföras till styrelsen. (+ 2 771 000 kr.).

11. För fritidsverksamhet yrkas tre tjänster som fritidsledare och arvodesmedel för andlig vård m. m. Ytterligare medel beräknas under

anslagsposten Idrotts- och bildningsverksamhet, bl. a. för användning av videoteknik i behandlingsarbetet. (+ 625 000 kr.).

12. Ytterligare medel yrkas för biblioteksverksamhet (+230 000 kr.). Dessutom beräknas ytterligare medel under vissa omkostnadsposter (+300 000 kr.).

Departementschefen

För ett successivt genomförande av det av statsmakterna beslutade nya regionala systemet inom kriminalvården har jag beräknat medel under halvt budgetår för två tjänster som regionchef, en tjänst som assistent och två tjänster som biträde (2).

För att minska överbeläggningen i södra delen av landet bör en om-disponering göras inom anstaltsorganisationen. Under budgetåret 1974/75 kommer därför fångvårdsanstalten Karlstad att öppnas för att användas som lokalanstalt med 40 platser. För detta ändamål har jag beräknat medel under ett halvt budgetår för 26 tjänster. Jag har likaledes beräknat medel för sammanlagt ytterligare 349 tjänster, därav 300 tjänster för halvt budgetår, för nya allmänna häkten i Jönköping, Kalmar, Uppsala och kvarteret Kronoberg i Stockholm (8). Därvid kan fångvårdsanstalten Jönköping samt det nuvarande allmänna häktet i Stockholm och häktesavdelningen vid fångvårdsanstalten Långholmen läggas ned och 241 tjänster dras in.

Jag avser att uppdra åt statens avtalsverk att i den omfattning som behövs förhandla om anställnings- och arbetsvillkoren för tjänster som berörs av det nya regionala systemet samt av inrättandet av riks- och lokalanstalter och det nya allmänna häktet i Stockholm.

För behandling av kriminalvårdens narkomaner inom Göteborgs- och Malmöområdet har jag beräknat medel under halvt budgetår för två behandlingsteam, vardera bestående av överläkare, psykolog, kurator, översköterska och biträde. För psykoterapi och fritidsverksamhet på behandlingsavdelningar för narkomaner har jag beräknat ytterligare 250 000 kr. (3). Kungl. Maj:t bör begära riksdagens bemyndigande att inrätta två tjänster för överläkare.

För att förbättra hälso- och sjukvården vid fångvårdsanstalterna har jag beräknat medel under ett halvt budgetår för fyra tjänster som bitr. överläkare, två tjänster som översköterska och fyra tjänster som biträde (4).

För att bereda intagna på de allmänna häktena sysselsättning har jag beräknat medel under halvt budgetår för fem tjänster som verk-mästare (5).

För punktvisa förstärkningar av personalen på befintliga anstalter har jag beräknat medel för tre tjänster som vårdare (9), tre tjänster som kokerska och en tjänst som verk-mästare för fastighetsunderhåll (10). Dessutom har jag för att bereda den schemabundna vård- och tillsyns-personalen möjlighet att medverka i behandlingsarbetet beräknat medel för två tjänster som övertillsynsman och tolv tjänster som vårdare

(6). En tjänst som vårdare har överförs till anslaget F1. Kriminalvårdsstyrelsen.

Vidare har jag under anslaget beräknat en höjning av posten Omkostnader för permitterade, frigivna m. fl. med 250 000 kr (7). För att möjliggöra ökad tillsyn nattetid vid frigångshemmet Björka har jag beräknat ytterligare 40 000 kr. under posten Ersättning för vård på anstalter som ej tillhör kriminalvården.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 355 965 000 kr. och hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att inrätta två extra ordinarie tjänster som överläkare i SKBc 3,
2. till *Fångvårdsanstalterna* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 355 965 000 kr.

F 3. Frivården

1972/73 Utgift	49 885 806
1973/74 Anslag	59 210 000
1974/75 Förslag	63 810 000

Från anslaget bestrids kostnaderna för frivårdsorganisationens och övervakningsnämndernas verksamhet samt ersättningar till övervakare.

Frivårdsorganisationen består av 45 distrikt med lika många skyddskonsulenter. Till föreningen Skyddsvärnet i Stockholm utgår ersättning till löner m. m. för 18 tjänstemän.

Antalet övervakningsnämnder är 48. De är lokala organ för kriminalvården i frihet.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Kriminalvårdsstyrelsen	Dep.chefen
Personal			
Konsulent- och assistentpersonal	316	+ 68	+ 64
Läkare, psykologer	4	—	—
Sjukvårdspersonal	3	+ 3	+ 3
Kontorspersonal	172	+ 21	+ 21
Personal på akutvårdsavdelning	6	—	—
Personal på hotell	16	—	—
Personal på inackorderingshem	6	+ 12	+ 1
	523	+104	+ 89
Anslag			
Lönekostnader	31 263 000	+ 7 040 000	+ 6 648 000
Sjukvård	25 000	+ 35 000	+ 22 000
Reseersättningar	1 086 000	+ 336 000	+ 267 000
Därav nordiska resor	3 000	—	—
Lokalkostnader	3 123 000	+ 758 000	+ 594 000
Expenser	1 375 000	+ 525 000	+ 304 000
Driftkostnader för frivårdsanläggningar m. m.	403 000	+ 161 000	+ 20 000
Ersättningar till övervakare	16 259 000	— 3 970 000	— 4 037 000
Behandlings- och stödåtgärder	3 777 000	+ 989 000	+ 659 000
Bildnings- och kontaktverksamhet	100 000	—	—
Bidrag till enskild frivårdsverksamhet	1 799 000'	+ 564 000	+ 123 000
	59 210 000	+ 6 438 000	+ 4 600 000

Kriminalvårdsstyrelsen

1. Löne- och prisomräkning m. m. 5 571 000 kr., varav 1 249 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. För personundersökningsverksamhet yrkas tjänster för 20 assistenter och 10 biträden (+ 949 000 kr.).

3. För intensifierad övervakningsverksamhet föreslås tjänster för 35 assistenter och elva biträden (+ 1 509 000 kr.).

4. Åtta tjänster som assistent yrkas för behandlingsarbete och frivårdningsförberedelser vid häkten och lokalanstalter (+ 287 000 kr.).

5. Frivårdens socialmedicinska resurser behöver förstärkas. Fyra tjänster som översköterska bör inrättas, varav en deltidstjänst. Dessutom beräknas medel för timanställda läkare. (+ 336 000 kr.).

Yrkandena under 2—5. avser halvt budgetår.

6. Anslagsposten Ersättningar till övervakare bör minskas med 4 milj. kr. på grund av att övervakningstiden vid skyddstillsyn förkortats från tre till två år.

7. Fyra tjänster som assistent yrkas till nya häkten, varav två till Stockholmshäktet och en till vardera av häktena i Kalmar och Uppsala (+ 217 000 kr.).

8. Lunds skyddskonsulentdistrikt bör delas. En tjänst yrkas som skyddskonsulent (+ 92 000 kr.).

9. Medel yrkas för personal och driftkostnader för två inackorderingshem och två bostadshotell. Personalen vid inackorderingshemmet i Västerås behöver förstärkas med en tjänst som vårdare och en som ekonomibitråde (+ 1 002 000 kr.).

10. För behandlings- och stödåtgärder bland frivårdsklientelet och för bidrag till enskild frivårdsverksamhet m. m. yrkas ytterligare 1 724 000 kr.

Departementschefen

För handledning och administration av personundersökningsverksamheten har jag beräknat medel under ett halvt budgetår för 20 tjänster som assistent och tio tjänster som biträde (2).

Jag har beräknat medel under ett halvt budgetår för ytterligare 34 tjänster som assistent och tio tjänster som biträde för att bereda ett ökat antal dömda med svår social missanpassning möjlighet att erhålla frivårdstjänstemän som övervakare (3).

Lunds skyddskonsulentdistrikt bör delas i två distrikt den 1 januari 1975. Expeditionen i det nya distriktet bör förläggas till Ystad. I enlighet härmed har jag under anslaget beräknat medel under ett halvt budgetår för ytterligare en tjänst som skyddskonsulent och en tjänst som biträde (8).

Jag har beräknat medel under ett halvt budgetår för nio tjänster som

assistent för förstärkning av frivårdens kurativa verksamhet vid häkten och lokalanstalter (4, 7) samt för tre heltidstjänster och en halvtidstjänst som översköterska (5). Medel har också beräknats för ett helt budgetår för en tjänst som ekonomibiträde vid inackorderingshemmet i Västerås (9).

För arvoden till psykiatrisk konsultation vid frivårdsdistrikt, allmänna häkten och lokalanstalter har jag beräknat ytterligare 220 000 kr. (5). Vidare har jag under anslaget beräknat en höjning av posten för behandlings- och stödåtgärder med 500 000 kr. (10).

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 63 810 000 kr. och hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Frivården* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 63 810 000 kr.

F 4. Maskin- och verktygsutrustning m. m.

1972/73 Utgift	2 108 231	Reservation	1 556 259
1973/74 Anslag	1 500 000		
1974/75 Förslag	3 300 000		

Kriminalvårdsstyrelsen

Kriminalvårdsstyrelsen föreslår en uppräknig av den totala kostnadsramen från 10 008 000 kr. till 14 048 000 kr.

Det sammanlagda medelsbehovet under anslaget för budgetåren 1973/74 och 1974/75 beräknas av styrelsen till (3 056 000 + 4 052 000) 7 108 000 kr.

Departementschefen

Jag beräknar behovet av ytterligare medel under anslaget för budgetåret 1974/75 till 3,3 milj. kr. och hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Maskin- och verktygsutrustning m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 3 300 000 kr.

F 5. Engångsanskaffning av inventarier m. m.

1972/73 Utgift	2 878 695	Reservation	3 165 610
1973/74 Anslag	2 000 000		
1974/75 Förslag	5 000 000		

Kriminalvårdsstyrelsen

Kriminalvårdsstyrelsen föreslår en uppräknig av den totala kostnadsramen från 17 172 000 kr. till 26 360 000 kr.

Det sammanlagda medelsbehovet under anslaget för budgetåren 1973/74 och 1974/75 beräknas av styrelsen till (5 165 000 + 9 227 000) 14 392 000 kr.

Departementschefen

Jag beräknar behovet av ytterligare medel under anslaget för budgetåret 1974/75 till 5 milj. kr. och hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Engångsanskaffning av inventarier m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 5 000 000 kr.

F 6. Utbildning av personal m. fl.

1972/73 Utgift	2 104 054	Reservation	33 334
1973/74 Anslag	2 525 000		
1974/75 Förslag	3 420 000		

Från anslaget bestrids vissa utgifter för utbildning av kriminalvårdsverkets personal, personundersökare och övervakare, samt utgifter för praktikcentra för studerande vid socialhögskola.

Kriminalvårdsstyrelsen begär en höjning av anslaget med 3 595 000 kr.

Departementschefen

Jag beräknar behovet av ytterligare medel under anslaget för budgetåret 1974/75 till 895 000 kr. och hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Utbildning av personal m. fl.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 3 420 000 kr.

F 7. Frivillig kontaktverksamhet m. m.

1972/73 Utgift	104 915	Reservation	112 074
1973/74 Anslag	100 000		
1974/75 Förslag	100 000		

¹ Motsvarande belopp har för ändamålet förbrukats under anslaget F 9. Kriminalvårdsenheter med särskild budget.

Kriminalvårdsstyrelsen yrkar en höjning av anslaget med 6 000 kr.

Departementschefen

Jag förordar att anslaget förs upp med oförändrat belopp och hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Frivillig kontaktverksamhet m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 100 000 kr.

F 8. Kriminalvårdsenheter med särskild budget

1972/73 Utgift	38 085 850
1973/74 Anslag	1 000
1974/75 Förslag	1 000

Försök med programbudgetering pågår vid fängvårdsanstalterna Kumla och Hinseberg och skyddstillsynsanstalten Båtshagen samt vid Stockholms södra skyddskonsulentdistrikt för unga och Örebro skyddskonsulentdistrikt. Verksamheten vid nämnda kriminalvårdsenheter regleras för innevarande budgetår genom särskilda budgetar inom en av Kungl. Maj:t totalt reglerad ram. F. n. redovisas verksamheten på delprogrammen tillsyn, särskild vårdverksamhet, industriell verksamhet, arbetsterapeutiskt inriktad verksamhet och utbildning.

Kriminalvårdsstyrelsen

Styrelsen föreslår att försöksverksamheten med programbudgetering under budgetåret 1974/75 utvidgas att omfatta de nya regioner som föreslås ersätta den nuvarande norra kriminalvårdsräjongen. Enligt beredningens förslag skall cheferna för de nya regionerna efter samråd med lokala enhetschefer ansvara för verksamhetsplanering och ekonomisk förvaltning inom sina regioner. Erfarenheter härav måste erhållas för att göra det möjligt att utarbeta rutiner, lämpliga att tillämpas inom hela kriminalvårdsområdet.

Styrelsen räknar med att programbudgetering skall kunna tillämpas inom hela kriminalvårdsorganisationen fr. o. m. budgetåret 1977/78.

Departementschefen

Vid anmälan av anslaget B 9. Polisenheter med särskild budget har jag berört frågor som gäller vidareutveckling av programbudgetering inom rättsväsendet som helhet.

Det nuvarande räjongssystemet skall fr. o. m. budgetåret 1974/75 successivt ersättas av en ny regional indelning. Denna förändring samt resultatet av den översyn av anstaltspersonalens arbetsuppgifter som påbörjats av en särskild sakkunnig torde komma att medföra ändrade förutsättningar även för försöksverksamheten med programbudgetering.

Jag är därför inte beredd att nu ta ställning till frågan om utvidgad försöksverksamhet.

Jag vill erinra om att det ankommer på Kungl. Maj:t att bestämma försöksområdet och meddela föreskrifter för försöksverksamheten.

Anslaget bör liksom för innevarande budgetår tas upp med ett formellt belopp av 1 000 kr. De utbetalningar som skall belasta anslaget skall leda till motsvarande besparingar på andra riksstatsanslag för kriminalvården.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen
att till *Kriminalvårdsenheter med särskild budget* för budgetåret
1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

G Diverse**G 1. Ombuden för tillsyn av tryckta skrifter**

1972/73 Utgift	78 262
1973/74 Anslag	72 000
1974/75 Förslag	72 000

Från anslaget bestrids arvoden för tryckfrihetsombuden, som har till uppgift att vaka över tryckfrihetsförordningens efterlevnad. F. n. finns 104 sådana ombud.

Anslaget bör tas upp med oförändrat belopp. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Ombuden för tillsyn av tryckta skrifter* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 72 000 kr.

G 2. Ersättning för personskador på grund av brott

1972/73 Utgift	181 574
1973/74 Anslag	1 000 000
1974/75 Förslag	1 000 000

Från anslaget betalas ersättning av statsmedel enligt kungörelsen (1971: 505) om ersättning av allmänna medel för personskada på grund av brott.

Fr. o. m. budgetåret 1971/72 betalas ersättning av statsmedel enligt kungörelsen (1971: 505) om ersättning av allmänna medel för personskada på grund av brott. När anslaget första gången togs upp anförde jag att det för just den kategori av skadelidande som brottsoffren utgör föreligger ett särskilt påtagligt behov av supplerande åtgärder från samhällets sida och att möjlighet därför borde föreligga att efter behovsprövning utge ersättning till dem som drabbats av personskador på grund av brott. I första hand borde man, konstaterade jag vidare, ta sikte på de socialt mest ömmande behoven. En relativt stor restriktivitet i bedömningen fann jag påkallad innan erfarenheter vunnits av det nya systemet. Mera långtgående reformer kunde därför t. v. inte tillgodoses.

Kungörelsen har nu tillämpats i två och ett halvt år. Under denna tid har sådana erfarenheter av ersättningssystemet vunnits att det enligt min mening nu är påkallat att närmare granska ersättningsreglernas utformning och ta ställning till om behov föreligger att reformera systemet.

Antalet ersättningsansökningar var till en början ringa men har efter hand stigit, dock i långsam takt och i så begränsad omfattning att det alltså ligger på en låg nivå. De ersättningsbelopp som yrkats har genomsnittligt varit begränsade. Behovsprövningen har lett till att under hela den angivna tiden endast en ansökan avslagits på den grund att den skadelidande ansetts inte befinna sig i en så socialt ömmande situation att ersättning bort utgå. Allmänt sett kan sägas att en ersättningsökande regelmässigt fått bifall till sin ansökan, i den mån han inte åtnjutit ekonomiskt skydd genom s. k. skadeståndsförsäkring ("överfallsskydd") och om i övrigt de rent formella förutsättningarna för rätt till ersättning föreläggat. P. g. a. ansökningsfrekvensen och yrkade belopp har emellertid endast en mindre del av det årliga anslaget om 1 milj. kr. tagits i anspråk.

I nedanstående tabeller har sammanställts vissa uppgifter om de ersättningsärenden som handlagts under budgetåren 1971/72 och 1972/73.

Tabell 1

Antalet ärenden i justitiedepartementet enligt kungörelsen (1971: 505) om ersättning av allmänna medel för personskada på grund av brott

Inkomna ansökningar	Återkallade ansökningar		Totala antalet avgjorda ansökningar	Bifallna ansökningar	
	Antal	Antal		Antal	Belopp
Budgetåret 71/72	101	1	45	16	40 948
Budgetåret 72/73	240	13	172	44	1 169 833
Totalt under budgetåren 71/72-72/73	341	14	217	60	210 781

Ansökningar lämnade utan bifall p. g. a.								
	Skadan inträffat före 1. 1. 1971	Sakskada	Brott ej styrkt	Gärningsmannen har betalt eller påbörjat betalningen	Privat försäkring	Skdns ekon. villkor	Skdns medverkan	S:a
Budgetåret 71/72	19	2	3	0	4	0	1	29
Budgetåret 72/73	35	10	11	5	64	1	2	128
Totalt under budgetåren 71/72-72/73	54	12	14	5	68	1	3	157

¹ Exkl. lönekostnadspålägg.

Tabell 2

Jämförelse mellan yrkade och beviljade belopp

<i>Yrkat totalbelopp</i>		<i>Beviljat totalbelopp</i>
315 774		210 781
<i>Yrkad ersättning för förlorad arbetsförtjänst</i>		<i>Beviljad ersättning för förlorad arbetsförtjänst</i>
86 687		50 258
<i>Yrkad ersättning för kostnader bestående nedsättning av arbetsförmågan sveda och värk</i>		<i>Beviljad övrig ersättning</i>
	67 027	
	4 000	
	158 060	
	229 087	160 523

Som framgår av tabell 1 prövades under budgetåret 1971/72 45 ärenden. I 16 av dessa bifölls ansökningen. Utan bifall lämnades 29 ansökningar, de flesta (19) på grund av att skadan hade inträffat före den 1 januari 1971 då systemet trädde i tillämpning. Sökandens ekonomiska villkor utgjorde inte i något ärende motivering för avslag. Under budgetåret 1972/73 prövades 172 ärenden. I 44 av dessa bifölls ansökningen. Också här måste ett stort antal ansökningar (35) lämnas utan bifall därför att skadan inträffat före den 1 januari 1971. En annan vanlig anledning till att ansökan avslogs var att sökanden hade privat försäkringskydd (64). I endast ett fall vägrades ersättning med hänvisning till sökandens ekonomiska villkor. Det gällde en sökande som begärde 300 kr. men som hade relativt sett goda inkomster. Tabell 2 visar förhållandet mellan yrkade och beviljade belopp. Någon uppdelning mellan å ena sidan ersättningen för ideell skada (sveda och värk, lyte eller annat stadigvarande men) samt å andra sidan kostnader och bestående nedsättning av arbetsförmågan har inte skett, utan ersättningen i dessa delar har utgått i ett enda belopp.

Enligt min mening bör man nu mot bakgrund av vunna erfarenheter något närmare precisera de villkor som fortsättningsvis bör gälla för rätt till ersättning.

Ersättningen bör i princip bestämmas med tillämpning av gällande principer för beräkning av skadestånd vid personskada. Vissa modifierationer i skadeståndsprinciperna bör dock göras. Den statliga ersättningen bör sålunda, för att överkompensation skall undvikas, vara subsidiär i förhållande till alla former av personförsäkring på den skadelidandes sida. Sålunda bör inte bara socialförsäkringsförmåner utan också förmåner från s. k. summaförsäkring (liv-, olycksfalls- och sjukförsäkring) räknas av när ersättningen bestäms. Jag anser vidare att, av administrativa skäl, en nedre gräns för ersättningen bör gälla även

i fortsättningen. Denna gräns bör nu bestämmas till 400 kr. och motsvarande belopp bör betraktas som en självrisk. Däremot bör några särskilda inskränkningar i rätten till ersättning för ideell skada inte längre gälla.

Också när det gäller verkan av medvållande bör skadeståndsrättens principer vara vägledande. Med hänsyn till att omständigheterna vid skadefallen enligt vad erfarenheterna gett vid handen ofta är särpräglade bör det emellertid finnas visst utrymme för en diskretionär prövning av ersättningsfrågan som medger mer vittgående inskränkningar i ersättningsrätten än som följer enbart av allmänna medvållanderegler. Som uttalades vid ersättningsystemets tillkomst bör det sålunda finnas möjlighet att ta hänsyn till den skadelidandes allmänna uppträdande i samband med skadhändelsen och särskilt till frågan om han själv har provocerat händelsen, om han har utsatt sig för särskilda risker genom det sätt på vilket han har gett sig i lag med gärningsmannen och liknande omständigheter.

Ersättning bör som hittills utgå för alla typer av brottskador, alltså inte enbart för skador genom våldsbrott o. d. Liksom f. n. bör en territoriell begränsning gälla, dvs. att endast skador som har uppkommit i Sverige eller drabbat någon med hemvist här ersätts. Nu gällande regler om att polisanmälan av brottet skall ha ägt rum, om skyldighet att överlåta rätten till skadestånd av gärningsmannen till staten samt om rätt i vissa fall till ersättning av allmänna medel för biträde och utredning i ersättningsärendet bör likaledes behållas oförändrade.

Vissa villkor bör även gälla beträffande sökandens ekonomiska förhållanden. Med hänsyn till de vitt skiftande förhållandena är det svårt att finna några generella normer. En lämplig ordning synes vara att ge personer i lägre inkomstskikt full ersättning och personer med högre inkomster en reducerad ersättning. Om inkomsten nått en viss högre nivå bör i princip ingen ersättning utgå. Om det med hänsyn till skadans omfattning eller art föreligger särskilda skäl bör dock full ersättning kunna utgå även i fall då den eljest skulle ha reducerats eller ersättning kunna utgå i fall där ingen ersättning alls skulle ha utgått. Om det är uppenbart oskäligt att ingen ersättning utgår bör ersättning kunna utgå även i andra fall än de nyss nämnda.

Vid bedömningen av om ersättning skall utgå bör givetvis även andra omständigheter än inkomsten, t. ex. försörjningsskyldighet, beaktas.

Ersättningsärendena handläggs tills vidare inom justitiedepartementet. Sedan en viss praxis i ersättningsärendena nu skapats och antalet ärenden dessutom kan antas stiga bör övervägas att flytta handläggningen till annan myndighet. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att, om så finnes lämpligt, uppdra åt annan myndighet att handlägga ersättningsärendena.

Av hittills anvisade anslag om 1 milj. kr. per budgetår har endast en

mindre del — 10 à 15 % — förbrukats. Man torde för nästa budgetår kunna räkna med en viss ökning. Anslaget bör med hänsyn härtill upptas till oförändrat belopp. Jag hemställer i enlighet härmed att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Ersättning för personskador på grund av brott* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 000 kr.

G 3. Bidrag till utgivande av författningskommentarer m. m.

1972/73 Utgift	69 060	Reservation	1 429
1973/74 Anslag	80 000		
1974/75 Förslag	70 000		

Från anslaget betalas bidrag till nämnden för utgivande av förvaltningsrättsliga publikationer som skall främja tillkomsten av vägledande litteratur på förvaltningsrättens område enligt instruktionen (1946: 412) för nämnden för utgivande av förvaltningsrättsliga publikationer (ändrad 1948: 664). Statsverkets inkomster av verk, som har utarbetats eller utgetts med bidrag från detta anslag, avräknas från anslaget.

Nämnden för utgivande av förvaltningsrättsliga publikationer beräknar medelsbehovet till 70 000 kr.

Departementschefen

Jag beräknar medelsbehovet under anslaget till 70 000 kr. för budgetåret 1974/75. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till utgivande av författningskommentarer m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 70 000 kr.

G 4. Bidrag till vissa internationella sammanslutningar m. m.

1972/73 Utgift	127 905
1973/74 Anslag	127 000
1974/75 Förslag	160 000

¹ Anslaget Bidrag till vissa internationella sammanslutningar m. m. inom privaträttens område.

Från anslaget utgår bidrag till Världsförbundet för intellektuella äganderätten, till internationella institutet i Rom för unifiering av privaträtten och till permanenta byrån för Haagkonferensen för internationell privaträtt. Vidare utgår bidrag för Sveriges kostnader i anledning av att Sverige ratificerat den av FN år 1965 antagna konventionen om avskaffande av rasdiskriminering.

Anslaget bör räknas upp med 33 000 kr. Jag hemställer i enlighet härmed att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att till *Bidrag till vissa internationella sammanslutningar m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 160 000 kr.

G 5. Stöd till politiska partier

1972/73 Utgift	132 382 000
1973/74 Anslag	39 000 000
1974/75 Förslag	39 000 000

¹ Anslaget Bidrag till politiska partier.

Medelstillelningen sker enligt lagen (1972: 625) om statligt stöd till politiska partier.

Anslaget bör föras upp med oförändrat belopp. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att till *Stöd till politiska partier* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 39 000 000 kr.

G 6. Vissa kostnader i anledning av allmänna val

1972/73 Utgift	3 792 712
1973/74 Anslag	7 000 000
1974/75 Förslag	500 000

Från anslaget bestrids statsverkets del av kostnaderna för valsedlar, valkuvert och andra valtillbehör samt utbetalas ersättning till vissa myndigheter och verk för biträde i samband med allmänna val.

Riksskatteverket, som är central valmyndighet, beräknar medelsbehovet till 700 000 kr.

Departementschefen

Kostnaderna för budgetåret 1974/75 beräknar jag till 500 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att till *Vissa kostnader i anledning av allmänna val* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 500 000 kr.

KAPITALBUDGETEN

I Statens affärsverksfonder

G Domänverket

1. Förvärv av jordbruksfastigheter för kriminalvården

1972/73 Utgift	—	Reservation	24 024
1973/74 Anslag	1 000		
1974/75 Förslag	1 000		

Från anslaget bestrids utgifter för köp av jordbruksfastigheter, lämpliga att nyttjas som anstalter för kriminalvårdsklientelet.

Kriminalvårdsstyrelsen föreslår att anslaget förs upp med 1 000 kr.

Departementschefen

Jag biträder kriminalvårdsstyrelsens förslag och hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Förvärv av jordbruksfastigheter för kriminalvården* för budgetåret 1974/75 anvisa ett investeringsanslag av 1 000 kr.

II. Statens allmänna fastighetsfond

1. Polishus m. m.

1972/73 Utgift	62 665 928	Reservation	9 477 014
1973/74 Anslag	122 700 000		
1974/75 Förslag	75 000 000		

¹ Varav på tilläggsstat I har anvisats 35,7 milj. kr.

Anslaget är avsett för inlösen av polishus och för nybyggnad i statlig regi.

Byggnadsstyrelsen

Efter polisväsendets förstaförklarande den 1 januari 1965, då staten i princip åtog sig att svara för lokaler till polisväsendet, har ett stort antal polishus uppförts efter kommunala och enskilda åtaganden. Denna del av polishusbyggnaden, som har skett i samarbete med byggnadsstyrelsen, håller nu på att avvecklas.

Staten har löst in ett antal av dessa hus. Enligt beslut av Kungl. Maj:t får styrelsen träffa köpekontrakt avseende förvärv av färdigställda polishus enligt vilka betalningen av köpeskillingen delas upp på flera budgetår. Kontrakt som träffas under budgetåret 1973/74 samt under tidigare budgetår träffade kontrakt, får medföra kostnader om tillsammans högst 15 milj. kr. per budgetår. Kontrakten skall godkännas av Kungl. Maj:t. Anslaget för budgetåret 1973/74 har disponerats för slut- och dellikvider för polishusen i Falkenberg, Östersund och Lidköping. Styrelsen framhåller att ytterligare ett antal polishus till en sammanlagd beräknad produktionskostnad av ca 80 milj. kr. bör lösas in av staten. Därutöver kan det bli aktuellt att successivt inköpa före polishusreformen uppförda kommunala polishus i samband med ombyggnader eller väsentliga tillbyggnader. Styrelsen föreslår att 15 milj. kr. får disponeras för budgetåret 1974/75 för förvärv av färdigställda enskilt och kommunalt byggda polishus.

Kostnadsramarna för vissa polishusbyggen har höjts beroende på den allmänna byggnadskostnadsstegringen. Å andra sidan har kostnadsramarna för ett tiotal projekt kunnat sänkas. Sammanlagt innebär ramförändringarna en sänkning med ca 10 milj. kr.

För *provisorisk centralarrest i Stockholm* har redogörelse lämnats i prop. 1972: 1 (bil. 4 s. 88). Det har under den tid byggnaden varit i bruk visat sig nödvändigt att genomföra ytterligare förstärknings- och kompletteringsarbeten. Kostnaden härför uppgår till 225 000 kr. Styrelsen föreslår därför att kostnadsramen höjs till 2 605 000 kr. i prisläget den 1 april 1973.

För *helikopterhangar i Boden* har redogörelse lämnats i prop. 1972: 1 (bil. 4 s. 88). Militära krav på ändring av tillfartsväg och grindar har medfört merkostnader, varför kostnadsramen föreslås höjd till 700 000 kr. i prisläget den 1 april 1973.

Kungl. Maj:t har uppdragit åt byggnadsstyrelsen att projektera *nybyggnad för polishus i Kristianstad* i området Östra Kasern. Projektet skall ingå i styrelsens projektreserv. Totalytan uppgår till 11 000 m² inom en byggnadsvolym på 30 000 m³ och kostnaden har uppskattats till 15 milj. kr. i prisläget den 1 april 1972. Projektering bedrivs så att byggstart skall vara möjlig under september 1974. Styrelsen beräknar medelsbehovet under anslaget för budgetåret 1974/75 till 75 milj. kr.

Departementschefen

Under budgetåren 1965/66—1972/73 har sammanlagt 308,5 milj. kr. anvisats under detta anslag. Av dessa medel har intill utgången av budgetåret 1972/73 ca 179,7 milj. kr. disponerats för inlösen av polishus och för inköp av tomtmark för polishus. Ca 119,3 milj. kr. har använts för byggande av polishus i statlig regi. De återstående medlen ca 9,5 milj. kr. utgjorde reservation till budgetåret 1973/74.

De polishus som efter förstatligandet har uppförts efter kommunala eller enskilda åtaganden bör lösas in av staten. För nästa budgetår beräknar jag 15 milj. kr. för detta ändamål.

De av byggnadsstyrelsen föreslagna höjda kostnadsramarna för provisorisk centralarrest i Stockholm och för helikopterhangar i Boden bör enligt min mening kunna godtas och föras upp i investeringsplanen. De kostnader för dessa vidgade byggnadsföretag som faller på innevarande budgetår kan bestridas med tillgängliga medel under anslaget. Jag anser vidare att i investeringsplanen bör föras upp en kostnadsram om 15,5 milj. kr. i prisläget den 1 april 1973 för nybyggnad av polishus i Kristianstad. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att besluta om igångsättning av nybyggnaden i den mån så befinnes önskvärt från bl. a. sysselsättnings synpunkt.

Riksdagen har på tilläggsstat för innevarande budgetår anvisat 35,7 milj. kr. för att bestrida kostnader som inte kan täckas med tillgängliga medel för att under innevarande budgetår påbörja ombyggnad av ett kompanihus till lektionssalshus för polisutbildning inom Polisskolan Ulriksdal samt påbörja nybyggnad av polishus i Sollefteå, Skellefteå, Arvika, Hudiksvall, Kristinehamn, Trollhättan och övningsbyggnader för rikspolisstyrelsen i Malmö, Kungälv och Stockholm.

Jag förordar att medel för nästa budgetår anvisas enligt följande investeringsplan och anslagsberäkning.

Investeringsplan (1 000-tal kr.)

Byggnadsobjekt m. m.	Kostnadsram		Medelsförbrukning			Byggstart år/mån	Färdigställande år/mån
	72-04-01	73-04-01	Faktisk t.o.m. 1972/73	Beräknad för			
				1973/ 74	1974/ 75		
Polishus i Gävle	18 375	18 375	18 349	26	0	69-10	71-06
Polishus i Ängelholm	6 207	6 200	6 053	147	0	69-12	71-05
Polishus i Härnösand	9 840	9 840	9 492	348	0	70-01	71-06
Ledningscentral i Stockholms polisdistrikt	2 535	2 535	2 331	204	0	69-05	73-06
Polisskolan Ulriksdal	13 920	15 550	12 684	2 100	766	70-02	73-09
Polishus i Örnköldsvik	10 600	10 380	9 925	455	0	70-09	72-10
Polishus i Visby	13 080	13 595	12 744	770	51	71-09	73-04
Polishus i Falköping	6 785	6 600	5 926	674	0	72-01	73-05
Provisorisk centralarrest i Stockholm	2 380	2 605	2 305	300	0	71-09	73-09
Polishus i Skövde	13 500	13 500	5 680	7 150	670	72-04	73-11
Polishus i Kalmar	22 900	22 900	12 497	9 400	1 000	72-03	74-04
Ledningscentral i Malmö polisdistrikt	1 090	1 105	895	210	0	71-09	72-09
Helikopterhangar i Boden	660	700	425	275	0	72-12	73-06
Ombyggnad av polishus i Solna	830	870	728	142	0	72-08	73-04
Polisskolan Solna, tillbyggnad	585	600	126	460	14	73-02	73-09
Polishus i Uppsala	24 800	21 000	1 686	10 000	7 000	73-04	75-03
Polishus i Landskrona	9 700	10 350	2 992	6 000	1 300	72-10	74-06
Polishus i Vimmerby, om- och tillbyggnad	3 600	3 600	541	2 900	150	73-03	74-02
Polishus i Tidaholm, om- och tillbyggnad	2 000	1 800	975	750	75	72-11	73-08
Polishus i Jönköping	22 700	20 000	6 193	11 000	2 000	72-11	74-02
Ledningscentral i Göteborgs polisdistrikt	2 800	2 350	0	1 300	900	73-11	74-10
Polishus i Kiruna	12 100	11 500	1 508	8 800	1 100	72-12	74-06
Polishus i Borlänge	11 500	9 800	1 752	6 500	1 200	73-02	74-07
Polishus i Motala	13 400	12 000	1 454	6 000	3 000	73-03	74-09
Polishus i Ystad	9 700	9 700	992	7 000	1 500	73-04	74-09
Polishus i Söderhamn	9 400	8 500	758	4 700	2 100	73-03	74-09
Fjällräddningsstation i Seitevare	530	530	222	308	0	72-11	73-03
Motorskolan i Strängnäs	500	500	67	400	33	73-02	73-06
Polishus i Sollefteå	9 300	9 600	0	4 500	4 500	73-10	74-12
Polishus i Skellefteå	12 600	13 000	0	6 000	6 500	73-10	75-02
Polishus i Arvika	10 800	11 150	0	5 000	5 500	73-09	75-04
Polishus i Hudiksvall	11 200	11 550	0	4 500	5 000	73-11	75-08
Polishus i Kristinehamn	13 400	13 850	0	7 000	6 000	73-09	75-03
Polishus i Kristianstad	15 000	15 500	0	0	5 000	74-09	76-02
Polishus i Trollhättan	11 400	11 800	0	4 900	5 000	73-12	75-08
Polishus i Luleå	—	23 500	0	0	3 000	75-03	77-05
Övningsbyggnad i Malmö	500	550	0	550		73-10	74-03
Övningsbyggnad i Kungälv	125	150	0	150		74-02	74-04
Övningsbyggnad i Stockholm		1 075	0	1 000	75	74-02	74-09
Inköp av polishus			28 797	15 000	15 000		
Erfarenhetsmässig reduktion av medelsbehovet				—4 742	—3 434		
Summa				132 177	75 000		

Anslagsberäkning (1 000-tal kr.)

Medelstillgång		Beräknad medelsförbrukning	
Behållning 1973-07-01	9 477	1973/74	132 177
Anslag för 1973/74	87 000	1974/75	75 000
Tilläggsstat I	35 700		
Anslag för 1974/75 (förslag)	75 000		
	207 177		207 177

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att till *Polishus m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett investeringsanslag av 75 000 000 kr.

2. Byggnadsarbeten för domstolsväsendet

1972/73 Utgift	2 057 395	Reservation	1 669 048
1973/74 Anslag	18 000 000		
1974/75 Förslag	17 000 000		

¹ På tilläggsstat I har dessutom anvisats 950 000 kr.

Byggnadsstyrelsen har redovisat en investeringsplan som utöver de i planen tidigare upptagna objekten även upptar om- och tillbyggnad av Lunds, Karlstads, Falu, Halmstads och Ängelholms tingsrätter.

Departementschefen

Kungl. Maj:t har genom beslut den 12 juli 1973 i sysselsättningsstimulerande syfte uppdragit åt byggnadsstyrelsen att dels inom en kostnadsram av 7 525 000 kr. i prisläget den 1 april 1972 utföra om- och tillbyggnad för Karlstads tingsrätt och dels inom en kostnadsram av 3,5 milj. kr. i prisläget den 1 april 1972 utföra om- och tillbyggnad av tingshuset i Lund.

Vidare har Kungl. Maj:t genom beslut den 20 december 1973 uppdragit åt byggnadsstyrelsen att inom en kostnadsram av 5,7 milj. kr. i prisläget den 1 april 1973 utföra om- och tillbyggnad av tingshuset i Falun.

Kostnadsramarna för nämnda tre objekt har innevarande budgetår förts upp i investeringsplanen (prop. 1973: 170 bil. 1, JuU 1973: 42, rskr 1973: 375).

Jag förordar att medel för nästa budgetår anvisas enligt följande investeringsplan och anslagsberäkning.

Investeringsplan (1 000-tal kr.)

Byggnads- objekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning			Bygg- start år/mån.	Färdig- ställande år/mån.
	1972- 04-01	1973- 04-01	Faktisk t. o. m. 1972/73	Beräknad för			
				1973/ 74	1974/ 75		
Stenbockska palatset	5 165	5 165	5 145	20	—	70-03	72-02
Kammarrätten i Stockholm. Ombyggnad	7 600	8 200	3 117	4 000	1 000	71-12	74-06
Sollentuna och Färentuna tingsrätt. Tillbyggnad	410	500	—	450	50	74-01	74-06
Lidköpings tingsrätt. Om- och tillbyggnad	910	910	170	640	100	73-04	74-01
Eksjö tingsrätt. Om- och tillbyggnad	2 200	2 300	—	300	1 859	74-03	75-05
Norrköpings tingsrätt. Om- och tillbyggnad	6 800	7 000	—	1 200	3 600	74-05	75-11
Lunds tings- rätt. Om- och till- byggnad	3 500	3 600	—	—	2 200	74-08	75-11
Karlstads tingsrätt. Om- och tillbyggnad	7 525	7 800	—	1 700	5 000	74-04	75-07
Falu tingsrätt. Om- och tillbyggnad	6 000	5 700	—	1 300	3 200	74-04	75-10
Till Kungl. Maj:ts disposition	—	—	—	1 000	—	—	—
				10 610	17 009		

Anslagsberäkning (1 000-tal kr.)

Medelstillgång	Beräknad medelsför- brukning	
Behållning 1973-07-01	1 669	10 610
Anslag för 1973/74		17 009
riksstat	8 000	
tilläggsstat I	950	
Anslag för 1974/75 (förslag)	17 000	
	27 619	27 619

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen
att till *Byggnadsarbeten för domstolsväsendet* för budgetåret
1974/75 anvisa ett investeringsanslag av 17 000 000 kr.

3. Vissa byggnadsarbeten för kriminalvården

1972/73 Utgift	11 611 199	Reservation	10 032 592
1973/74 Anslag ¹	8 400 000		
1974/75 Förslag	17 750 000		

¹ På tilläggsstat I har dessutom anvisats 12 000 000 kr.

Från anslaget bestrids utgifter för större byggnadsföretag inom kriminalvården.

Kriminalvårdsstyrelsen har beräknat medelsförbrukningen under anslaget för nästa budgetår till 32,9 milj. kr.

Departementschefen

Jag förordar att medel för budgetåret 1974/75 anvisas enligt följande investeringsplan och anslagsberäkning.

Investeringsplan (1 000-tal kr.)

Byggnadsobjekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning			Byggstart mån.-år	Färdigställande mån.-år
	1972-04-01	1973-04-01	Faktisk t. o. m. 1972/73	Beräknad för 1973/74 1974/75			
<i>Äldre objekt</i>							
Asptuna ¹ (personalbyggnad)	—	325	2	298	25	10.73	05.74
Bergsåker ¹ (personalbyggnad)	—	323	31	269	23	05.73	11.73
Djupvik (undervisnings- och administrationslokaler)	565	588	295	270	23	12.72	10.73
Fastighetsförvärv	9 485	9 485	2 266	1 000	1 000		
Frigångshem, norra räjongen (kompletteringskostnader)	219	132	—	132	—	10.73	12.74
Frigångshem, västra räjongen	334	334	324	10	—	06.71	07.73
Frivårdshotell (byggnader)	5 729	5 865	3 313	2 416	136	09.69	04.74
Frivårdshotell (mark)	644	644	348	296	—		
Hall	18 004	18 030	14 465	3 176	157	12.65	06.74
Hall ¹ (fritidsbyggnad)	—	135	1	124	10	08.73	12.73
Hall ¹ (tillbyggnad av fritidsbyggnad)	—	150	—	150	—	09.73	02.74
Hall ¹ (matsals- och fritidsbyggnad m. m.)	—	650	—	500	150	11.73	08.74
Haparanda (förläggings- och fritidsbyggnad)	456	456	385	71	—	10.71	02.73
Hinseberg ¹ (förläggingsbyggnader)	—	975	—	900	75	09.73	07.74
Hudiksvall ¹ (småindustriverkstad)	—	300	—	300	—	11.73	04.74
Håga ¹ (personalbyggnad)	—	325	2	298	25	10.73	05.74
Håga ¹ (personal- och besöksrum)	—	700	—	500	200	11.73	07.74
Hällby ¹ (personalbyggnad)	—	325	20	280	25	06.73	02.74
Härlanda ¹ (garagebyggnad)	—	500	—	500	—	11.73	06.74
Inackorderingshem för frivårdsklientel	1 000	1 085	—	700	385	10.73	09.74
Karlskrona (besökslokaler m. m.)	1 378	1 436	695	683	58	10.72	10.73
Kumla ¹ (förråds- och garagebyggnad)	—	200	—	200	—	10.73	04.74
Lindome ¹ (personalbyggnad)	—	325	2	298	25	10.73	05.74
Lärbro (lokal för läkarmottagning)	75	80	—	75	5	11.73	02.74
Lärbro ¹ (reningsverk)	—	205	—	190	15	11.73	04.74

¹ Objektet har tagits upp i investeringsplanen på tilläggsstat I för 1973/74.

Byggnadsobjekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning			Byggstart mån.-år	Färdigställande mån.-år.
	1972- 04-01	1973- 04-01	Faktisk t. o. m. 1972/73	Beräknad för			
				1973/74	1974/75		
Majorshagen (undervisningslokaler)	425	436	299	126	11	09.72	08.73
Malmö ¹ (ombyggnad av verkstad)	—	1 500	1	1 200	299	09.73	01.75
Mäshult (reningsverk)	250	265	—	250	15	07.73	02.74
Norrhälje (lagerlokaler)	1 925	2 089	—	1 925	164	10.72	09.73
Norrhälje ¹ (personalbyggnad)	—	500	—	500	—	10.73	05.74
Norrhälje ¹ (ytterbelysning)	—	325	—	300	25	12.73	05.74
Roxtuna ¹ (frigångsavdelning i Linköping)	—	375	—	375	—	09.73	04.74
Singeshult (reningsverk)	175	190	—	175	15	07.73	01.74
Sjöboda (reningsverk)	140	150	—	140	10	07.73	01.74
Skenäs (kök, matsal)	1 575	1 575	1 089	425	61	12.71	06.73
Skenäs ¹ (avhärdningsanläggning)	—	150	—	150	—	10.73	02.74
Svartsjö ¹ (reningsverk m. m.)	—	2 800	—	2 200	600	12.73	05.74
Skogome (etapp II)	13 400	12 890	12 757	133	—	08.67	11.69
Skogome (fritidsbarack)	300	307	224	83	—	04.73	09.73
Skänninge (samlings- och personalbyggnader)	700	723	428	272	23	05.73	10.73
Smälteryd (förläggings- och verkstadsbyggnader)	1 548	1 593	1 014	534	45	10.72	10.73
Sörbyn ¹ (förläggingsbyggnad)	—	651	6	594	51	07.73	02.74
Tidaholm ¹ (personalbyggnad)	—	500	—	500	—	10.73	05.74
Tidaholm ¹ (ytterbelysning)	—	325	—	300	25	07.73	01.74
Tillberga ¹ (tillbyggnad av industrikontor)	—	200	—	200	—	11.73	03.74
Tillberga ¹ (ventilationsanläggning)	—	150	—	150	—	10.73	02.74
Torhult ¹ (personallokaler)	—	200	—	200	—	11.73	03.74
Torhult (verkstadsbyggnad)	445	445	395	50	—	12.72	06.73
Tygelsjö ¹ (personalbyggnad)	—	135	1	124	10	07.73	01.74
Uppsala (skyddsplantering)	216	210	174	36	—	03.69	10.72
Viskan	14 820	14 850	14 086	764	—	10.69	02.74
Viskan (bcsökshotell, samlings- och personalbyggnader)	1 548	1 592	1 026	522	44	12.72	11.73
Västergården ¹ (idrottsanläggning)	—	325	1	299	25	11.73	03.74
Västergården ¹ (reningsverk)	—	500	—	500	—	11.73	07.74
Västerås ¹ (tillbyggnad av verkstad)	—	435	1	399	35	06.73	03.74
Åby (administrationsbyggnad)	581	593	437	144	12	11.72	01.74
Ödevata (förläggingsbyggnad och mekanisk verkstad)	1 770	1 855	765	1 005	85	12.72	04.74
Ödevata ¹ (administrationsbyggnad, kök och matsal)	—	250	—	250	—	11.73	05.74
Österåker (etapp II)	28 513	28 528	28 092	436	—	11.66	12.72
Österåker ¹ (personalbyggnad)	—	435	18	417	35	11.73	06.74
Österåker ¹ (verkstadsskolebyggnad)	—	500	—	500	—	11.73	06.74
Projekteringskostnader	500	500	—	500	—		
<i>Nya objekt</i>							
Kumla (TV- och radarutrustning)	—	1 600	—	—	1 200	09.74	10.75
Helsingborg (lokanstalt)	—	6 250	—	—	6 250	01.75	01.76
Karlstad (lokanstalt)	—	5 200	—	—	5 200	08.74	02.75
Malmö (häktesavdelning för kvinnor)	—	1 625	—	—	801	10.74	01.76
Orretorp (avloppsanläggning)	—	190	—	—	190	09.74	03.75
Projekteringskostnader	—	300	—	—	300		
	112 460	137 785	82 963	30 314	17 868		

¹ Objektet har tagits upp i investeringsplanen på tilläggsstat I för 1973/74.

Anslagsberäkning (1 000-tal kr.)

Medelstillgång	Beräknad medelsförbrukning		
Behållning 1973-07-01	10 032	1973/74	30 314
Anslag för 1973/74	8 400	1974/75	17 868
Anslag på tilläggsstat I för 1973/74	12 000		
Anslag för 1974/75 (förslag)	17 750		
	48 182		48 182

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen
att till *Vissa byggnadsarbeten för kriminalvården* för budgetåret
1974/75 anvisa ett investeringsanslag av 17 750 000 kr.

4. Nybyggnad i kvarteret Kronoberg i Stockholm

1972/73 Utgift	49 732 699	Reservation	7 104 673
1973/74 Anslag	63 000 000		
1974/75 Förslag	70 000 000		

Genom beslut den 15 december 1967 och den 5 april 1968 har Kungl. Maj:t uppdragit åt byggnadsstyrelsen att projektera nybyggnad i kvarteret Kronoberg i Stockholm för rättspsykiatrisk klinik, häkte och arrester samt lokaler för polismyndigheten i Stockholm, åklagarmyndigheten i Stockholms åklagardistrikt och rikspolisstyrelsen. En redogörelse för byggnadsobjektet har lämnats i prop. 1970: 1 (bil. 4 s. 91).

Kungl. Maj:t har genom beslut den 29 juni 1970 och den 30 juni 1971 uppdragit åt byggnadsstyrelsen att utföra rivnings-, schaktnings- och sprängningsarbeten för nybyggnaden inom en kostnadsram av 12 milj. kr. Kungl. Maj:t har vidare den 30 juni 1971 uppdragit åt statens förhandlingsnämnd att uppta förhandlingar med Stockholms läns landstingskommun angående förläggning av den rättspsykiatriska kliniken i Stockholm till Huddinge sjukhus.

Stockholms kommunfullmäktige har den 20 september 1971 antagit ny stadsplan för kvarteret Kronoberg. Länsstyrelsen i Stockholms län har fastställt planen den 24 november 1971. Byggnadsstyrelsen har med anledning därav föreslagit vissa ändringar och omdisponeringar i projektet. Kungl. Maj:t har därefter den 30 december 1971 uppdragit åt byggnadsstyrelsen att utföra nybyggnaden.

Rikspolisstyrelsen har den 5 juni 1972 under hand överlämnat ett i maj 1972 reviderat lokalprogram för rikspolisstyrelsen och polismyndigheten i Stockholms polisdistrikt.

I skrivelse den 21 juni 1972 har rikspolisstyrelsen hemställt om medgivande att, utöver Kungl. Maj:ts medgivande den 30 december 1971, få disponera utrymmen i nybyggnaden för säkerhetsavdelningens räkning.

Med anledning härav har Kungl. Maj:t den 1 december 1972 föreskrivit att den fortsatta planeringen av nybyggnaden i kvarteret Kronoberg skall ske med utgångspunkt i rikspolisstyrelsens förslag den 5 och den 21 juni 1972 samt att första vaktområdet i Stockholms polisdistrikt ej skall förläggas till kvarteret Kronoberg.

Kungl. Maj:t har vidare uppdragit åt byggnadsstyrelsen att i samråd med rikspolisstyrelsen undersöka möjligheterna att anskaffa lokaler på Norrmalm för första vaktområdet i Stockholms polisdistrikt.

Byggnadsstyrelsen föreslår att kostnadsramen förs upp med 250 milj. kr. i prisläget den 1 april 1973, vilket innebär en höjning över index med 15 milj. kr. Ramhöjningen föranleds av merkostnader till följd av dels omprogrammering och omprojektering av lokaler för de enheter inom rikspolisstyrelsen som angavs i Kungl. Maj:ts skrivelse till byggnadsstyrelsen den 1 december 1972, dels oförutsedda miljöskyddsåtgärder för byggnadsarbetenas bedrivande m. m.

Byggnadsstyrelsen beräknar medelsbehovet under anslaget för budgetåret 1974/75 till 70 milj. kr.

Departementschefen

Jag förordar att medel för budgetåret 1974/75 anvisas enligt följande investeringsplan och anslagsberäkning.

Investeringsplan (1 000-tal kr.)

Byggnadsobjekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning			Byggstart år/ mån.	Färdigstäl- lande år/mån.
	72-04-01	73-04-01	Faktisk t.o.m. 1972/73	Beräknad för 1973/74	1974/75		
Nybyggnad i kvarteret Kronoberg	220 000	250 000	83 896	90 000	70 000	70-10	75-06
	220 000	250 000	83 896	90 000	70 000		
Erfarenhetsgrundad reduktion av medelsbehovet	—	—	—	—	895		
Beräknat medelsbehov	—	—	—	90 000	69 105		

¹ Rivnings- och schaktningsarbeten

Anslagsberäkning (1 000-tal kr.)

Medelstillgång	Beräknad medelsförbrukning		
Behållning 1973-07-01	7 105	1973/74	90 000
Anslag för 1973/74:		1974/75	69 105
riksstat	63 000		
tilläggsstat I	19 000		
Anslag för 1974/75 (förslag)	70 000		
	159 105		159 105

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen
att till *Nybyggnad i kvarteret Kronoberg i Stockholm* för budget-
året 1974/75 anvisa ett investeringsanslag av 70 000 000 kr.

Vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets
övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Margit Edström

Register

Sid.

1 Översikt

DRIFTBUDGETEN**A. Justitiedepartementet m. m.**

9	Statsrådsberedningen	4 033 000
10	Justitiedepartementet	14 666 000
11	Kommittéer m. m.	9 500 000
12	Extra utgifter	700 000
12	Information om lagstiftning m. m.	820 000
12	Efterutbildning inom justitiedepartementets verksamhetsområde	400 000
13	Svensk författningssamling	2 050 000
13	Justitiekanslern	1 268 000
14	Fideikommissnämnden	263 000
15	Datainspektionen	2 776 000
18	Brottsförebyggande rådet: Förvaltningskostnader	1 550 000
53	Brottsförebyggande rådet: Utvecklingskostnader	2 150 000
53	Framtidsstudier	4 000 000
		44 176 000

B. Polisväsendet

58	Rikspolisstyrelsen	99 960 000
60	Polisverket: Inköp av motorfordon m. m.	23 772 000
62	Polisverket: Underhåll och drift av motorfordon m. m.	67 310 000
63	Polisverket: Särskild polisverksamhet för hindrande och uppdragande av brott mot rikets säkerhet m. m.	46 970 000
64	Polisverket: Diverse utgifter	1 900 000
64	Lokala polisorganisationen: Förvaltningskostnader	1 331 220 000
68	Lokala polisorganisationen: Utrustning	19 200 000
70	Statens kriminaltekniska laboratorium	6 160 000
72	Polisenheter med särskild budget	1 000
74	Inredning av nybyggnad i kvarteret Kronoberg	18 000 000
		1 614 493 000

C. Åklagarväsendet

75	Riksåklagaren	3 770 000
76	Läns- och distriktsåklagarmyndigheterna	89 906 000
		93 676 000

D. Domstolsväsendet m. m.

80	Högsta domstolen	12 126 000
80	Regeringsrätten	11 422 000
81	Regeringsrättens årsbok	180 000
82	Kammarrätterna	26 668 000
84	Hovrätterna	45 768 000
85	Tingsrätterna	258 754 000
87	Hyresnämnderna m. m.	12 569 000
89	Domstolsväsendets organisationsnämnd	7 909 000
90	Utrustning till domstolar m. m.	3 510 000
91	Blanketter m. m. för domstolsväsendet	2 800 000
91	Ersättning till nämndemän m. m.	18 600 000
91	Centralnämnden för fastighetsdata	*13 790 000
		414 096 000

* Beräknat belopp.

Sid.

E. Rättshjälp m. m.

92 Rättshjälpskostnader	75 000 000
92 Rättshjälpsnämnderna	5 112 000
94 Allmänna advokatbyråer: Uppdragsverksamhet	1 000
96 Bidrag till allmänna advokatbyråer	350 000
96 Allmänna advokatbyråer m. m.: Utrustning	200 000
97 Ersättning åt vittnen m. m.	4 500 000
	85 163 000

F. Kriminalvården

99 Kriminalvårdsstyrelsen	27 375 000
101 Fångvårdsanstalterna	355 965 000
104 Frivården	63 810 000
106 Maskin- och verktygsutrustning m. m.	3 300 000
106 Engångsanskaffning av inventarier m. m.	5 000 000
107 Utbildning av personal m. fl.	3 420 000
107 Frivillig kontaktverksamhet m. m.	100 000
108 Kriminalvårdsenheter med särskild budget	1 000
	458 971 000

G. Diverse

110 Ombuden för tillsyn av tryckta skrifter	72 000
110 Ersättning för personskador på grund av brott	1 000 000
114 Bidrag till utgivande av författningskommentarer m. m.	70 000
114 Bidrag till vissa internationella sammanslutningar m. m.	160 000
115 Stöd till politiska partier	39 000 000
115 Vissa kostnader i anledning av allmänna val	500 000
	40 802 000
Summa för driftbudgeten	2 751 377 000

KAPITALBUDGETEN**I. Statens affärsverksfonder: G. Domänverket**

116 Förvärv av jordbruksfastigheter för kriminalvården	1 000
	1 000

II. Statens allmänna fastighetsfond

116 Polishus m. m.	75 000 000
120 Byggnadsarbeten för domstolsväsendet	17 000 000
122 Vissa byggnadsarbeten för kriminalvården	17 750 000
124 Nybyggnad i kvarteret Kronoberg i Stockholm	70 000 000
	179 750 000

Summa för kapitalbudgeten **179 751 000**Totalt för justitiedepartementet **2 931 128 000**

Utrikesdepartementet

ÖVERSIKT

Utrikesdepartementets verksamhetsområde omfattar ärenden som rör förhållandet till och överenskommelser med andra stater, Sveriges deltagande i internationella organisationer, internationellt utvecklingssamarbete, skydd av svenska medborgares intressen i främmande länder, information om Sverige i utlandet m. m. Dessa ärenden spänner över ämnesområden av allmänpolitisk, handelspolitisk, biståndspolitisk, rättslig, social, kommersiell, humanitär och kulturell natur. Hithörande frågor av större vikt redovisas bl. a. i utrikesdepartementets årliga publikation "Utrikesfrågor" och i månatliga meddelanden angående vissa utrikesärenden.

Till utrikesdepartementet hör utrikesrepresentationen med 97 lönade utlandsmyndigheter och omkring 500 olönade konsulat samt styrelsen för internationell utveckling (SIDA). Svenska institutet samt vissa statsunderstödda organ såsom Stockholms internationella fredsforskningsinstitut och Utrikespolitiska institutet erhåller anslag över tredje huvudtiteln.

Utrikesförvaltningen

För att möta de starkt ökade anspråken på hemmaorganisationen föreslås en förstärkning av utrikesdepartementet. Vidare föreslås upprättande av en ambassad i Kuwait under ledning av en tf. chargé d'affaires.

Lönade myndigheter har upprättats på vissa platser där det tidigare funnits olönade utlandsmyndigheter med utsänd lönad tjänsteman.

Internationellt utvecklingssamarbete

De samlade anslagen för internationellt utvecklingssamarbete föreslås tills vidare öka med 35 % till totalt 2 100 milj. kr. När det ekonomiska läget kan överblickas klarare avser regeringen att återkomma till frågan om hur 1 %-målet skall uppnås. Detta kan tidigast ske i vårens kompletteringsproposition.

De multilaterala bidragen redovisas under anslaget C 1. Bidrag till internationella biståndsprogram. De direkta svenska biståndsinsatserna är sammanförda under anslaget C 2. Bilateralt utvecklingssamarbete.

Utgifterna för rekrytering, utbildning och information redovisas under anslaget C 3. Rekrytering och utbildning av fältpersonal samt informationsverksamhet. Utgifterna för SIDA:s administration belastar anslaget C 4. Styrelsen för internationell utveckling (SIDA).

Anslaget Bidrag till internationella biståndsprogram föreslås för budgetåret 1974/75 uppgå till 750 milj. kr. och anslaget Bilateralt utvecklings-samarbete till 1 298 milj. kr.

Biståndsanslagens utveckling och fördelning på verksamhetsformer framgår av följande sammanställning. Beloppen anges i milj. kr.

	Anvisat 1970/71	Anvisat 1971/72	Anvisat 1972/73	Anvisat 1973/74	Förslag 1974/75
1. Bidrag till internationella biståndsprogram	305,7	427,2	493,7	550,0	750,0
FN:s utvecklingsprogram (UNDP)	109,2	119,6	128,0	157,4	175,0
FN:s barnfond (UNICEF)	20,0	30,0	40,0	45,0	50,0
Internationella utvecklingsfonden (IDA)	103,5	175,9	177,7	177,7	274,8
Regionala utvecklingsbanker	2,6	—	—	7,4	5,0
Internationella livsmedelsprogrammet (WFP) och konventionen om livsmedelshjälp (FAC)	42,9	42,9	51,0	56,0	85,0
Övriga multilaterala bidrag	27,5	58,8	97,0	106,5	160,2
2. Bilateralt utvecklings-samarbete	466,5	541,0	707,0	960,0	1 297,8
3. Rekrytering och utbildning av fältpersonal samt informationsverksamhet	8,7	10,0	16,3	18,7	17,2
4. Styrelsen för internationell utveckling (SIDA)	18,7	20,8	27,6	28,1	28,8
5. Utredningsverksamhet	1,1	0,8	—	—	—
6. Biståndsförvaltningens lånefond	—	0,2	0,4	—	—
7. Utrikesdepartementets avdelning för internationellt utvecklings-samarbete m. m.	—	—	*5,0	*5,7	*6,2
	800,7	1 000,0	1 250,0	1 562,5	2 100,0

¹ Anvisat på tilläggsstat.

² Beräknat belopp. Medelsanvisningen sker på anslaget A 1. Utrikesförvaltningen.

Information om Sverige i utlandet

För information i utlandet anvisas under tredje huvudtiteln medel för informationsverksamhet bedriven av utrikesförvaltningen, Svenska institutet, Svensk-internationella pressbyrån samt Sveriges Radios utlandsprogram.

Föreslagna anslag uppgår till drygt 28 milj. kr.

Sammanställning

Förändringarna inom utrikesdepartementets verksamhetsområde i förhållande till riksstaten för budgetåret 1973/74 framgår av följande sammanställning. Beloppen har avrundats och anges i milj. kr.

	Anvisat 1973/74	Förslag 1974/75	Förändring
DRIFTBUDGETEN			
A. Utrikesdepartementet m. m.	189,3	201,9	+ 12,6
B. Bidrag till vissa internationella organisationer	24,5	33,7	+ 9,3
C. Internationellt utvecklingssamarbete	1 556,8	2 093,8	+ 537,0
D. Information om Sverige i utlandet	26,3	28,0	+ 1,7
E. Diverse	7,5	8,7	+ 1,2
Summa för driftbudgeten	1 804,4	2 366,1	+ 561,7
KAPITALBUDGETEN			
Statens allmänna fastighetsfond	10,2	12,0	+ 1,8
Utrikesförvaltningens lånefond	0,1	0,3	+ 0,2
Biståndsförvaltningens lånefond	—	—	—
Summa för kapitalbudgeten	10,3	12,3	+ 2,0
Totalt för utrikesdepartementet	1 814,7	2 378,4	+ 563,7

Utdrag av protokollet över utrikesdepartementsärenden, hållet inför Hans Maj: Konungen i statsrådet den 4 januari 1974.

Närvarande: statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena ANDERSSON, statsråden STRÄNG, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASP-LING, LUNDKVIST, GEIJER, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON, FELDT, SIGURDSEN, GUSTAVSSON, ZACHRISSON, LEIJON.

Ministern för utrikes ärendena samt statsrådet Sigurdson anmäler de frågor som gäller utgifterna för budgetåret 1974/75 inom utrikesdepartementets verksamhetsområde. Härvid anmäler ministern för utrikes ärendena de på driftbudgeten under littera A, B, D och E samt de på kapitalbudgeten utom anslaget Biståndsförvaltningens lånefond upptagna frågorna och statsrådet Sigurdson de under littera C och anslaget Biståndsförvaltningens lånefond på kapitalbudgeten upptagna frågorna. Föredragandena anför.

DRIFTBUDGETEN *Tredje huvudtiteln***A. UTRIKESDEPARTEMENTET M. M.****A 1. Utrikesförvaltningen**

1972/73 Utgift	149 173 255
1973/74 Anslag	169 016 000
1974/75 Förslag	180 418 000

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Dep. chefen	
Personal			
Handläggande personal	565	+	5
Övrig personal	538		—
	1 103	+	5
Anslag			
Lönekostnader	78 955 000	+	3 443 000
Representationsbidrag till ministern för utrikes ärendena	30 000		—
Representations- och hyresbidrag till vissa tjänstemän i utrikesdepartementet	87 000		—
Utlandstillägg m. m.	12 348 000	+	43 000
Skatter, avgångsvederlag m. m. för av vederbörande utlandsmyndigheter anställd personal	1 865 000	+	7 000
Sjukvård m. m.	1 120 000	+	50 000
Resesättningar	8 274 000	+	746 000
Fraktkostnader	2 278 000	+	166 000
Lokalkostnader	51 367 000	+	5 953 000
Automatisk databehandling	402 000	—	52 000
Expenser	11 897 000	+	1 001 000
Utbildningsverksamhet	393 000	+	45 000
	169 016 000	+	11 402 000

Sveriges lönade utlandsmyndigheter och olönade konsulat med utsänd tjänsteman redovisas i en förteckning, vilken som bilaga 5.1 torde få fogas till statsrådsprotokollet i detta ärende.

Utrikesdepartementet

Ett effektivt utnyttjande av utrikesrepresentationen ställer starkt ökade anspråk på hemmaorganisationen. En förstärkning av denna framstår som väsentlig.

Med hänsyn till Sveriges medverkan i multilaterala förhandlingar inom ramen för FN:s verksamhet på olika områden bör en tjänst som kansliråd i Cr 1 inrättas. För ändamålet beräknar jag vidare medel för två departementssekreterartjänster.

För den personaladministrativa verksamheten beräknar jag medel för ytterligare en departementssekreterartjänst vid departementets administrativa avdelning.

Med hänsyn till den ökade arbetsbelastningen behöver departementets sambandscentral förstärkas med två tjänster. Främst för arbetet med samlingen Sveriges överenskommelser med främmande makter beräknar jag vidare medel för en tjänst som bibliotekarie.

Departementet har vissa uppgifter i samband med handelssekreterarnas kamerala verksamhet. Härför erfordras ytterligare en tjänst. Medel för denna beräknas under tionde huvudtiteln.

Den fjärde byrån vid departementets politiska avdelning har sedan sin tillkomst letts av en extra tjänsteman i Cg 1. Jag föreslår att ifrågasvarande tjänst omvandlas till en tjänst som kansliråd i Cr 1.

Sedan år 1964 har årligen antagits en aspirantgrupp för utbildning enligt en av Kungl. Maj:t fastställd tvåårig utbildningsplan. Antalet aspiranter i den grupp som antogs innevarande budgetår fastställdes till åtta. För 1974/75 års grupp beräknar jag antalet aspiranter till tolv. Härigenom kommer det sammanlagda antalet aspiranter, som f. n. uppgår till 23, att under nästa budgetår minska till 20.

Utlandsmyndigheterna

Den ökande arbetsbelastningen vid vissa utlandsmyndigheter har i möjligaste mån mötts med omdisponering av befintliga tjänster samt, där så befunnits lämpligt, med nyanställning av lokalanställd personal varigenom utsända tjänstemän kunnat utnyttjas för mera kvalificerade uppgifter. För budgetåret 1974/75 avser jag möta behovet av förstärkningar främst genom ytterligare nyanställning av lokalanställda.

Bl. a. med hänsyn till behovet av politisk och ekonomisk bevakning av Gulfområdet bör en ambassad upprättas i *Kuwait* under ledning av ett ambassadråd som t. f. chargé d'affaires. Därvid kan en tjänst som konsul dras in.

Vissa organisatoriska förändringar har skett vid en del olönade utlandsmyndigheter med utsänd lönad tjänsteman. Ambassadkanslier har sålunda upprättats i *Damaskus, Kuwait, Manila, Seoul, Singapore* och *Tripoli* samt lönade konsulat i *Marseille* och *Santa Cruz de Tenerife*. Jag avser vidare upprätta lönade konsulat i bl. a. *Las Palmas* och *Palma de Mallorca* samt i samråd med chefen för handelsdepartementet utreda huruvida lönade konsulat bör upprättas även i *Düsseldorf* och *Stuttgart*, där handelssekreterarverksamheten nu är anknuten till olönade konsulat. Några medel för dessa åtgärder beräknar jag inte. Då kostnaderna för lönade utlandsmyndigheter beräknas under detta anslag behövs dock en överföring av 475 000 kr. från förslagsanslaget A 5. Ersättning åt olönade konsulter till A 1. Utrikesförvaltningen.

Till följd av främst kraftigt höjda hyror beräknar jag en ökning av delposten *lokalkostnader* med 5 953 000 kr.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag en ökning av anslaget med 11 402 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att i utrikesdepartementet inrätta två tjänster som kansliråd i Cr 1,
2. till *Utrikesförvaltningen* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 180 418 000 kr.

A 2. Representationsbidrag till utlandstjänstemän

1972/73 Utgift	3 573 359
1973/74 Anslag	3 895 000
1974/75 Förslag	4 050 000

Från anslaget bestrids kostnaderna för representation, som utövas av utomlands stationerade tjänstemän i utrikesförvaltningen och tjänstemän i utrikesdepartementet som, utan att omstationeras, tas i anspråk för tjänstgöring utomlands. Bidragen fastställs av ministern för utrikes ärendena på förslag av utrikesförvaltningens lönenämnd.

Anslaget bör höjas med 155 000 kr., varav 20 000 kr. avser överföring från anslaget D 1. Svenska institutet.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Representationsbidrag till utlandstjänstemän* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 4 050 000 kr.

A 3. Inventarier för beskickningar, delegationer och konsulat

1972/73 Utgift	4 054 256	Reservation	1 091 782
1973/74 Anslag	5 503 000		
1974/75 Förslag	5 593 000		

Under detta anslag anvisade medel används för ersättning, underhåll och nyanskaffning av kansli- och bostadsinventarier för utrikesrepresentationen samt viss beredskapsutrustning. Anslaget bör för nästa budgetår höjas med 90 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Inventarier för beskickningar, delegationer och konsulat* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 5 593 000 kr.

A 4. Kursdifferenser

1972/73 Inkomst	71 417
1973/74 Anslag	1 000
1974/75 Förslag	1 000

I samband med utlandsmyndigheternas valutaförsörjning uppkommer kursförluster och kursvinster som redovisas under detta anslag. Anslaget bör föras upp med ett formellt belopp av 1 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Kursdifferenser* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

A 5. Ersättning åt olönade konsulter

1972/73 Utgift	2 108 522
1973/74 Anslag	2 135 000
1974/75 Förslag	2 060 000

Anslaget används för att betala s. k. kontorskostnadsbidrag till vissa olönade konsulter samt utrustning, som enligt författningar och praxis skall finnas på svenska olönade konsulat.

Det finns f. n. omkring 500 svenska olönade konsulat. De olönade konsulterna gör en värdefull insats för Sverige antingen det gäller bistånd till sjöfolk och andra svenska medborgare, informationsverksamhet eller andra aktiviteter. De erhåller ingen ersättning för sitt arbete. Blott ett mindre antal erhåller kontorskostnadsbidrag.

Med hänsyn till automatiska kostnadsökningar torde anslaget räknas upp med 400 000 kr.

Av skäl som jag angivit ovan (under A 1 Utrikesförvaltningen) bör ett belopp av 475 000 kr. överföras från detta anslag till anslaget A 1. Utrikesförvaltningen. Totalt bör anslaget således minskas med 75 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Ersättning åt olönade konsulter* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 2 060 000 kr.

A 6. Särskilda förhandlingar med annan stat eller inom internationell organisation

1972/73 Utgift	7 317 345
1973/74 Anslag	6 500 000
1974/75 Förslag	7 800 000

Anslaget, som används för att bestrida kostnader för förhandlingar och överläggningar med andra stater och svenskt deltagande i internationella konferenser och möten, bör främst med hänsyn automatiska kostnadsökningar höjas med 1 300 000 kr. till 7 800 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Särskilda förhandlingar med annan stat eller inom internationell organisation* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 7 800 000 kr.

A 7. Kostnader för vissa nämnder m. m.

1972/73 Utgift	280 346
1973/74 Anslag	210 000
1974/75 Förslag	255 000

Anslaget bör höjas med 45 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Kostnader för vissa nämnder m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 255 000 kr.

A 8. Kommittéer m. m.

1972/73 Utgift	570 255	Reservation	392 363
1973/74 Anslag	725 000		
1974/75 Förslag	365 000		

Anslaget kan minskas med 360 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Kommittéer m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 365 000 kr.

A 9. Extra utgifter

1972/73 Utgift	280 070	Reservation	4 095
1973/74 Anslag	305 000		
1974/75 Förslag	305 000		

Anslaget bör föras upp med oförändrat belopp.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Extra utgifter* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 305 000 kr.

A 10. Tillfälliga representationskostnader

1972/73 Utgift	1 075 214
1973/74 Anslag	1 000 000
1974/75 Förslag	1 000 000

Detta anslag utnyttjas huvudsakligen för att bestrida vissa kostnader av representationskaraktär, som uppstår i samband med besök i Sverige av statschefer, regeringsmedlemmar och andra personer, som bör visas uppmärksamhet och gästfrihet från officiellt svenskt håll. Anslaget bör föras upp med oförändrat belopp.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Tillfälliga representationskostnader* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 000 kr.

B. BIDRAG TILL VISSA INTERNATIONELLA ORGANISATIONER**B 1. Förenta Nationerna**

1972/73 Utgift	12 785 683
1973/74 Anslag	15 000 000
1974/75 Förslag	20 200 000

Sveriges ordinarie medlemsbidrag till FN för kalenderåret 1973 uppgick till drygt 11,1 milj. kr.

Det ordinarie bidraget för kalenderåret 1974, fr. o. m. vilket år Sveriges nya bidragsprocent 1,30 (tidigare 1,25) tillämpas, har ännu inte fastställts men beräknas till omkring 14,2 milj. kr.

Generalsekreterarens budgetförslag för budgetåret 1974/75 — FN:s räkenskapsår 1975 — skulle medföra en ökning av Sveriges andel med ca 0,4 milj. kr.

Kostnaden för den vaktstyrka i Mellersta östern (UNEF), som på FN:s säkerhetsråds beslut upprättats i oktober 1973 har för den första sexmånadersperioden av FN:s generalsekreterare beräknats till ca 30 milj. dollar. Sveriges andel har ännu inte fastställts, men under förutsättning att kostnaderna för styrkan ligger kvar vid oförändrad nivå och den ordinarie bidragsprocenten gäller, torde bidraget för innevarande budgetår uppgå till ca 2,4 milj. kr. och för budgetåret 1974/75 till omkring 3,6 milj. kr.

Finansieringen av FN:s verksamhet på Cypern (UNFICYP) är otillfredsställande och trots frivilliga bidrag från vissa länder, däribland Sverige, har FN under en följd av år haft ett underskott, som f. n. beräknas till ca 103 milj. kr. För Cypern bör under detta anslag beräknas ett oförändrat belopp om 2 milj. kr.

Anslaget bör således räknas upp med 5,2 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Förenta Nationerna* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 20 200 000 kr.

B 2. Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD)

1972/73 Utgift	4 949 607
1973/74 Anslag	5 000 000
1974/75 Förslag	6 000 000

I OECD:s budget redovisas utgifter under två huvudavdelningar. Del I upptar kostnader för organisationens sekretariat samt arbetet i dess olika kommittéer angående ekonomiskt och handelspolitiskt samarbete, miljövård och biståndsfrågor m. m. och del II kostnader för verksamheten inom vissa till OECD anslutna organ såsom OECD:s utvecklingsinstitut (Development Centre), atomenergiorganet (NEA) samt dess programbibliotek och centrum för sammanställning av neutrondata, Europeiska bolaget för kemisk behandling av bestrålat atombränsle (Eurochemic), centrum för pedagogisk utveckling (CERI) och Europeiska transportministerkonferensen (ECMT) samt vissa program såsom vägforskningsprogrammet, undervisningsbyggnadsprogrammet och programmet för mätning av långväga luftföroreningar.

Sveriges ordinarie bidrag till OECD för år 1974 — vilket utbetalas under innevarande budgetår — kan uppskattas till omkring 5,2 milj. kr.

Eurochemic, ursprungligen upprättat inom OECD-NEA:s ram med Sverige som delägare, kommer enligt nuvarande planer att slutföra sin uppberedningsverksamhet under första halvåret 1974. Avvecklingen av bolaget beräknas kunna utföras under perioden 1974—1981. Nedläggningskostnaderna, inkl. ersättning för vissa skulder, som bolaget åsamkat sig, väntas för perioden uppgå till 1 700 miljoner belgiska francs. Härav skulle 6,08 % falla på Sverige. Siffrorna måste dock ännu betraktas som osäkra. För år 1974 har Sverige debiterats 7 112 992 belgiska francs eller ca 800 000 kr.

Anslaget för år 1975 bör höjas med 1 000 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD)* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 6 000 000 kr.

B 3. Europeiska frihandelssammanslutningen (EFTA)

1972/73 Utgift	2 050 046
1973/74 Anslag	2 050 000
1974/75 Förslag	2 750 000

EFTA:s budget för innevarande budgetår har bestämts till drygt 6 milj. sfrcs. Enligt gällande bidragsskala skall Sverige betala 30 % härav, vilket motsvarar ca 2 600 000 kr.

Organisationens budget för 1974/75 har ännu ej fastställts. Med hänsyn till förväntade kostnadsökningar synes en uppräknig av anslaget med 700 000 kr. behövas.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Europeiska frihandelssammanslutningen (EFTA)* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 2 750 000 kr.

B 4. Europarådet

1972/73 Utgift	1 872 976
1973/74 Anslag	2 350 000
1974/75 Förslag	4 700 000

Hösten 1973 antogs en ny skala för beräkning av medlemsländernas bidrag. Enligt denna skall Sverige stå för 4,62 % av Europarådets budget mot tidigare 2,51 %. Det innebär att det svenska bidraget till Europarådet för kalenderåret 1974, vilket utbetalas under innevarande budgetår, torde komma att uppgå till omkring 4 200 000 kr. eller 2 000 000 kr. mer än som tidigare beräknats.

Storleken av det ordinarie bidraget budgetåret 1974/75 kan bestämmas först då rådets budget för kalenderåret 1975 fastställts, vilket beräknas ske på senhösten 1974. Enligt tillgängliga uppgifter synes det komma att öka med 350 000 kr.

Den europeiska ungdomsfonden inledde sin verksamhet under kalenderåret 1973. Svenskt bidrag för verksamheten år 1974, vilket kommer att utbetalas först under budgetåret 1974/75, beräknas till högst 150 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Europarådet* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 4 700 000 kr.

B 5. Övriga internationella organisationer m. m.

1972/73 Utgift	14 910
1973/74 Anslag	55 000
1974/75 Förslag	55 000

Under detta anslag beräknas bidrag till bl. a. Permanenta skiljedomstolens internationella byrå i Haag, det internationella institutet för de mänskliga rättigheterna i Strasbourg (Fondation René Cassin) och Haag-akademien för internationell rätt. Vidare utgår ersättning för vissa kostnader för det s. k. COST-samarbetet (europeiskt tekniskt-vetenskapligt samarbete). Anslaget bör föras upp med oförändrat belopp.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Övriga internationella organisationer m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 55 000 kr.

C. INTERNATIONELLT UTVECKLINGSSAMARBETE

U-länderna har under senare år allt kraftigare understrukit sina krav på att de ekonomiska relationerna mellan alla länder skall grundas på likaberättigande och respekt för det nationella oberoendet. Senast vid de alliansfria staternas möte i Alger hösten 1973 begärde de ökat inflytande och större hänsynstagande till sina intressen i de internationella förhandlingarna på bl. a. de handelspolitiska och monetära områdena. De fattiga länderna slår fast att de måste förlita sig främst på egna krafter i utvecklingsarbetet. De avvisar inte bistånd från den rika delen av världen, men de skärper kraven på att detta skall utgå från mottagarnas önskemål och planer. De fordrar att själva få bestämma över hur deras naturtillgångar och andra resurser skall utnyttjas.

Den svenska regeringen ser en sådan utveckling som ett nödvändigt led i de fattiga ländernas strävanden till frigörelse och sociala förbättringar för de egna folken. Utvecklingen ligger helt i linje med den uttalade målsättningen för Sveriges utvecklingssamarbete med den tredje världen. På de handelspolitiska och monetära områdena ställs Sverige inför delvis nya krav. Även i dessa avseenden söker emellertid Sverige, tillsammans med andra i-länder som har en besläktad syn på samarbetet med u-länderna att fortsätta sina ansträngningar att främja dessa länders intressen. Med svenskt stöd har frågor av intresse för u-länderna kommit att slås fast som en av huvudpunkterna vid de pågående förhandlingarna inom det allmänna tull- och handelsavtalet (GATT), i vilka nästan samtliga u-länder deltar. Jämfört med flertalet i-länder har Sverige redan gjort betydande insatser för att underlätta u-ländernas export inte minst genom utformningen av det allmänna systemet för tullpreferenser som även omfattar vissa jordbruksprodukter av intresse för u-länderna. Inom ramen för de multilaterala handelsförhandlingarna kommer Sverige att aktivt verka för åtgärder som är ägnade att öka u-ländernas exportintäkter. Sverige är det land som lämnar det relativt sett största bidraget till stöd för u-ländernas exportfrämjande verksamhet. F. n. övervägs att utvidga detta stöd genom upprättandet av ett särskilt organ för främjande av u-landsexporten till Sverige.

U-länderna deltar genom sitt medlemskap i den s. k. 20-kommittén inom Internationella valutafonden (IMF) i arbetet på att förbättra det internationella valutasystemet. Sedan flera år föreligger ett samlat u-landskrav på förändringar av detta system som leder till en ökad överföring av resurser till u-länderna. De nordiska länderna anser att frågan om förhållandet mellan de s. k. särskilda dragningsrätterna (SDR) och utvecklingsbistånd bör studeras i positiv anda. Den allmänna uppfatt-

ningen är att de särskilda dragningsrätterna skall utgöra den huvudsakliga reservtillgången i det internationella betalningssystemet och att deras eventuella användning i utvecklingssyfte inte får äventyra detta monetära mål. Den gemensamma nordiska uppfattningen är att det nu borde vara möjligt att finna en lösning där de monetära aspekterna på de särskilda dragningsrätterna kan kombineras med ett system som gynnar u-länderna.

Inom det internationella utvecklingssamarbetet fullföljs den svenska politiken till förmån för ett ökat u-landsinflytande. Detta gäller såväl Sveriges politik i mellanstatliga organisationer som i vårt direkta samarbete med enskilda u-länder. Sverige stöder u-ländernas uppfattning att varje stat har rätt att fritt förfoga över de egna naturresurserna. Med skärpa har Sverige vänt sig mot att internationellt utvecklingsbistånd, i synnerhet sådant som förmedlats av de multilaterala organisationerna, undanhålls länder som sökt uppnå ett minskat beroende av utländska ekonomiska intressen.

Det har länge varit ett viktigt u-landsönskemål att utvecklingskrediter inte skall bindas till upphandling i det land som finansierar krediten. För egen del tillämpar Sverige denna princip och har bl. a. i OECD:s biståndskommitté (DAC) arbetat för att få den allmänt godtagen. Diskussionerna i DAC, som avbröts år 1971 i samband med den internationella valutakrisen, har nu återupptagits. Sverige verkar för att den fortsatta behandlingen snarast skall leda till en överenskommelse om avbindning av utvecklingskrediterna.

Det direkta svenska samarbetet med enskilda u-länder utformas så att mottagariänderna får ett vidgat reellt inflytande över de resurser som ställs till förfogande. Genom länderprogrammeringen har samarbetsformer utvecklats med sikte på att möjliggöra för mottagarlandet att ange inriktningen av samarbetet inom givna finansiella ramar. Härigenom tillgodoses det av riksdagen fastlagda målet att biståndet skall grundas på mottagarlandets egna prioriteringar.

Oberoende och social utjämning

”Om orättmätiga privilegier, extrem rikedom och sociala orättvisor består omintetgör utvecklingens väsentligaste syfte.” Detta uttalande i FN:s utvecklingsstrategi följs av krav på en rättvisare fördelning av inkomster och förmögenheter i u-länderna i syfte att främja såväl sociala rättvisa som effektiv produktion.

Världsorganisationens ställningstaganden, som gjordes mot bakgrunden av föregående decenniums erfarenheter, har bekräftats av utvecklingen hittills under 1970-talet. Utveckling måste vara liktydigt med förbättringar för de stora, fattiga och underprivilegierade folkgrupperna. Men sådana förbättringar förutsätter genomgripande reformer av de ekonomiska och sociala strukturerna i de flesta u-landssamhällen. Ekonomisk tillväxt leder inte i sig till utveckling i frånvaro av sådana refor-

mer; dess resultat blir då i stället växande inkomstskillnader och social orättvisa. Därför är åtgärderna för social och ekonomisk utjämning avgörande för u-ländernas framsteg.

I olika länder liksom i den internationella utvecklingsdebatten understryks att en långsiktig strategi för ökat ekonomiskt oberoende måste förankras i en bred social och ekonomisk utveckling. De stora folkgrupperna måste engageras i produktionen och bli delaktiga av dess resultat. En förbättrad sysselsättning ger en jämnare inkomstfördelning och ökar den inhemska efterfrågan. I länder som har små möjligheter att på annat sätt — t. ex. genom beskattning — påverka inkomstfördelningen, är det endast genom att direkt inrikta varu- och tjänsteproduktionen på de stora folkgruppernas behov som en utveckling mot social rättvisa kan åstadkommas.

Sådana utvecklingsansträngningar ställer emellertid de fattiga staterna inför stora problem. Även i länder där folkmajoritetens krav på förbättringar är grundvalen för utvecklingspolitiken saknar regeringen ofta den makt och de effektiva instrument som den behöver för att genomföra fastställda utvecklingsplaner. Den inhemska överklassen som vanligen motsätter sig åtgärder för en resursomfördelning har ofta en intressegemenskap med utländska kapitalintressen och ser oberoendesträvandena som ett hot mot sina privilegier. Militärkuppen i Chile hade sin utgångspunkt i kapitalintressenas kamp mot den folkvalda regeringens reformsträvanden. Även i en rad andra u-länder baserar små inhemska minoriteter sin maktutövning på stöd av utländska intressen, medan folkmajoriteten förvägras sina politiska, sociala och ekonomiska rättigheter.

De förhållanden som jag här redogjort för har framträtt mycket tydligt under arbetet med att följa upp FN:s utvecklingsstrategi för det andra utvecklingsårtiondet. I en av FN:s ekonomiska kommission för Latinamerika utarbetad rapport pekar man på de stora svårigheter, som möter de reformaktiva u-länderna. Strukturförändringarna frigör en tidigare uppdämd efterfrågan, som de inhemska resurserna har svårt att tillfredsställa. Situationen förvärras om länderna därtill möts av fiendlighet och ekonomisk aggression från utlandet. Detta är, säger rapporten, särskilt allvarligt eftersom länder som söker genomföra strukturreformer i enlighet med FN-strategins åtaganden borde få internationellt stöd för dessa reformer.

Det är mot denna bakgrund som den svenska biståndspolitikens innehåll preciserats under de senaste åren. I sitt bilaterala utvecklingsprogram inriktar sig Sverige i enlighet med denna politik i första hand på ett samarbete med enskilda länder vilkas utvecklingsansträngningar är inriktade på oberoende och social och ekonomisk rättvisa. I det multilaterala arbetet verkar Sverige för att FN-strategin på motsvarande sätt skall få praktiska uttryck i de internationella organisationernas bistånd.

Stöd till de afrikanska befrielseörelserna

I delar av Afrika kämpar folken fortfarande för att nå sitt politiska oberoende. I Angola, Moçambique och Guinea-Bissau söker Portugal upprätthålla sin kolonialmakt, trots FN:s upprepade och alltmer omfattande ställningstaganden mot denna politik. I Sydafrika, Sydrhodesia och Namibia råder omänskliga förhållanden för folkmajoriteten till följd av det ekonomiska förtrycket och raspolitiken, vilka likaså fördömts i upprepade FN-resolutioner.

De nationella befrielseörelser, som aktivt verkar för oberoende och majoritetsstyre i dessa länder, betonar i sina program nödvändigheten av att skapa såväl ett reellt ekonomiskt oberoende som ett politiskt. Deras kritik vänder sig både mot förtryckarregimen i de egna länderna och mot utländska investeringar, som direkt eller indirekt stödjer dessa regimers maktställning. En översyn har inletts av svenska företagsinvesteringar i bl. a. dessa länder.

Det är positivt att kunna konstatera att intresset och engagemanget för de speciella problemen i södra Afrika nu växer både internationellt och i Sverige. FN och Afrikanska enhetsorganisationen (OAU) arrangerade våren 1973 en konferens i Oslo angående problemen i södra Afrika. Behandlingen av konferensens rekommendationer i flera FN-organ har bekräftat de afrikanska befrielseörelsernas ställning som talesmän för sina förtryckta folk. Befrielseörelserna har numera fått observatörsstatus med yttranderätt i flera organ inom FN. Det är värdefullt att de på detta sätt kan göra sin röst hörd i världsorganisationen.

Sverige har kraftigt ökat sitt direkta stöd till befrielseörelserna. Samtidigt har Sverige aktivt arbetat på en vidgning av FN-organens bistånd till dem. I FN:s utvecklingsprogram (UNDP) har Sverige ställt i utsikt särskilda bidrag för att möjliggöra för FN-familjen att öka sitt bistånd till dessa.

Forskning

Den ekonomiska och sociala utvecklingen, främst i den industrialiserade delen av världen, bygger idag i väsentlig utsträckning på framsteg på vetenskapens och teknikens område. Samtidigt som sådana framsteg kan få avgörande betydelse även för de fattiga ländernas utveckling tenderar de idag att vidga klyftorna såväl gentemot i-länderna som inom de fattiga länderna.

Dessa problem har uppmärksammats alltmer i de internationella organisationerna. I t. ex. ECOSOC:s nyupprättade kommitté för vetenskap och teknik och i samband med översynen av FN:s utvecklingsstrategi har både i- och u-länder uttalat sig för att de totala forskningsresurserna i högre grad borde inriktas på problem av intresse för u-länderna. Ett förstärkt inflytande över forskningen från u-ländernas sida måste ses

som en förutsättning för att dessas egna behov och prioriteringar skall kunna styra forskningens inriktning.

Under budgetåret 1972/73 beräknas ca 50 milj. kr., eller ca 5 % av de svenska biståndsutbetalningarna, ha avsett forskningsändamål. Som jag närmare berör senare lämnar vi ett betydande stöd till den forskning om den mänskliga fortplantningen som organiserats av Världshälsovärd-organisationen (WHO). Vidare utgår bidrag till internationell jordbruksforskning inom ramen för den rådgivande grupp för samordning av insatser för jordbruksforskning, som upprättats av FN:s livsmedels- och jordbruksorganisationen (FAO), UNDP och Världsbanken. Forskning på samhällsvetenskapliga områden stöds bl. a. genom bidrag till FN:s utbildnings- och forskningsinstitut (UNITAR) och till FN:s forskningsinstitut för social utveckling (UNRISD). Betydelsen av ekonomisk och social forskning har också uppmärksammats genom bidrag till den forskning som bedrivs inom ramen för Internationella arbetsorganisationens (ILO) världssystemställningsprogram. Stöd lämnas till ett till FN:s organisation för undervisning, vetenskap och kultur (UNESCO) knutet institut som sysslar med forskning på utbildningsområdet liksom till Internationella samfundet för vetenskap (IFS), vars syfte är att lämna stöd till enskilda forskare i u-länderna.

Inom det bilaterala utvecklingssamarbetet går forskningsstöd till institutioner såväl i u-länderna som i Sverige och andra i-länder. Forskning som stöds i i-länder genomförs vanligen i samarbete med u-landsinstitutioner. Huvuddelen av forskningsstödet avser insatser inom medicin, jordbruk och nutrition. Bland pågående insatser kan nämnas ett institut för näringsfrågor i Etiopien, ett insektsforskningsinstitut i Kenya och ett regionalt institut i Östafrika för bekämpning av gräshoppor. Bidrag har lämnats till en FAO-utredning om åtgärder för att förhindra den fortgående utbredningen av öknen i Saharas södra gränsområden. Bland insatser som förbereds kan nämnas stöd till ett laboratorium för forskning om vattenföroreningar i Östafrika samt några arbetsmarknadsprojekt. Utöver dylika insatser förekommer inslag av forskningsverksamhet inom åtskilliga av de utvecklingsprojekt som stöds av Sverige.

U-landsforskningsutredningen presenterade hösten 1973 ett betänkande om inriktningen och organisationen av det svenska stödet till forskning med anknytning till u-landsförhållanden (Forskning för utveckling, SOU 1973: 41). Betänkandet, som redovisar förslag till förstärkta insatser för utvecklingsforskningen, remissbehandlas f. n.

Befolkningsfrågor

Befolkningen i tredje världen har ökat mycket snabbt under hela efterkrigstiden. Med nuvarande tillväxttakt fördubblar många u-länder sin befolkning på 30 år. Detta skapar problem av flera slag. Efterfrågan på samhälleliga tjänster såsom hälsovård, utbildning och kommu-

nikationer ökar sålunda betydligt snabbare än möjligheterna att bygga ut dessa. Nya arbetstillfällen kan ej heller skapas i takt med de allt större årskullarna.

Endast i ett fåtal u-länder har livsmedelsproduktionen ökat märkbart snabbare än befolkningen. En minskning av befolkningstillväxten framstår därför som väsentlig även av detta skäl. Tillgång till familjeplaneringsservice är dessutom väsentlig ur bl. a. hälsovårdssynpunkt och har i FN fastslagits som en mänsklig rättighet. Erfarenheten visar emellertid att en sänkning av födelsetalen sällan kan uppnås isolerat utan måste normalt föregås av en förbättring av människornas sociala situation. Befolkningsfrågan aktualiserar därför behovet av såväl sociala reformer som ökad resursöverföring till u-länderna med sikte på en förbättring av folkflertalets levnadsnivå.

Sverige har varit pådrivande när det gäller att ge familjeplaneringen en framträdande roll både inom det bilaterala utvecklingssamarbetet och i internationella organ. Drygt hälften av det svenska biståndet inom befolkningssektorn lämnas numera genom internationella organisationer. Det största enskilda bidraget lämnas till forskning inom fortplantningsområdet. Stödet till familjeplaneringsverksamhet har ökat kraftigt och uppgår för innevarande budgetår till ca 95 milj. kr. För budgetåret 1974/75 beräknar jag att det sammanlagda familjeplaneringsbiståndet kommer att uppgå till 105 milj. kr.

I augusti 1974 kommer en befolkningskonferens i FN:s regi att äga rum i Bukarest. Avsikten är att konferensen skall rekommendera ett antal åtgärder på nationell och internationell nivå, vilka skall sammanfattas i en aktionsplan för världens befolkningsutveckling. Sverige har tagit en mycket aktiv del i konferensens förberedelsearbete. Från svensk sida har därvid bl. a. framförts att befolkningsfrågan även bör sättas i relation till enskilda länders resursförbrukning och de globala energi- och miljöproblemen, varför konferensen bör uppmärksamma också de industrialiserade ländernas befolkningssituation. Denna uppfattning har fått stöd bl. a. i rapporten från ett förberedande vetenskapligt FN-symposium om sambandet mellan befolkning, resurser och miljö som på inbjudan av svenska regeringen ägde rum i Stockholm i september 1973.

U-ländernas livsmedelsituation

Undersökningar av FAO visar att försörjningsläget i ett stort antal u-länder försämrades under 1960-talet och de första åren av 1970-talet. För perioden 1961—1971 översteg befolkningstillväxten jordbruksproduktionens ökning i inte mindre än 42 u-länder, däribland några av de mest folkrika. Under år 1972 minskade u-ländernas spannmålsproduktion inte endast räknat per invånare utan även totalt. På grund av dåliga skördar i bl. a. Sovjetunionen ökade samtidigt efterfrågan på världs-

marknaden rekordartat. Världens överskottslager av vete sjönk till sin lägsta nivå på 20 år, och världsmarknadspriset fördubblades. U-ländernas möjligheter att täcka sitt spannmålsbehov genom import minskade därigenom ytterligare. Internationella hjälpaktioner genomfördes under år 1973 till förmån främst för de av torka eller andra naturkatastrofer drabbade länderna i Afrika och Sydasiens.

Stagnationen i u-ländernas jordbruksproduktion har gjort dem starkt beroende av en osäker världsmarknad. Det står klart att de på lång sikt kan trygga sin livsmedelsförsörjning endast genom att öka sin egen produktion. Därigenom stärks också deras ekonomiska oberoende.

Med anledning av det rådande livsmedelsläget och den låga nivån på världens spannmålslager uppmanade FAO:s generaldirektör länder med spannmålsöverskott att reservera en del därav för u-ländernas mest angelägna behov. Han har vidare framlagt förslag om att såväl i-länder som u-länder skall öka sina spannmålslager med sikte på en för världen som helhet önskvärd lagervolym. I enlighet med den deklaration som antogs vid de alliansfria staternas möte i Alger år 1973 samt ett amerikanskt initiativ i FN:s generalförsamling kommer en FN-konferens för världens livsmedelsproblem att äga rum år 1974. Konferensen kommer i första hand att efter förberedelser i ECOSOC:s regi behandla åtgärder för att öka u-ländernas egen livsmedelsproduktion och livsmedelsbiståndets framtida roll. Genom att skörden år 1973 synes ha blivit väsentligt bättre än under tidigare år i de flesta u-länder liksom i i-länderna bör denna konferens kunna möjliggöra en mer långsiktig planering av utvecklingssamarbetet på detta för u-länderna väsentliga område. Sverige bör aktivt medverka i denna konferens.

I det svenska utvecklingssamarbetet spelar insatser för att trygga u-ländernas försörjning med livsmedel på såväl kort som lång sikt en väsentlig roll. I det bilaterala biståndsprogrammet användes budgetåret 1972/73 ca 140 milj. kr. för insatser inom jordbrukssektorn, vilket motsvarar 24 % av utbetalningarna. Exempel på enskilda insatser som bl. a. syftar till att öka produktiviteten i jordbruket är integrerade projekt för landsbygdsutveckling i Kenya och Etiopien, konstbevattningsprojekt i Bangladesh, boskapsprojekt i Botswana, Kenya och Tanzania samt stöd till lantbruksinstitut i Tanzania och Zambia.

Genom betydande bidrag till Internationella utvecklingsfonden (IDA) och UNDP stöder Sverige en rad långsiktiga insatser för jordbruks- och landsbygdsutveckling i de fattiga länderna. Direkt livsmedelshjälp ges inom ramen för 1971 års konvention om livsmedelshjälp (FAC) och Internationella livsmedelsprogrammet (WFP). Ett växande stöd lämnas till jordbruksforskning vid internationella forskningsinstitut i u-länder.

Med anledning av den tidigare nämnda vädjan från FAO:s generaldirektör har av innevarande budgetårs katastrofreserv 60 milj. kr. ställts

till SIDA:s disposition för upphandling av svenskt vete. Beloppet skall, utöver de medel som tidigare ställts till SIDA:s förfogande för ändamålet, i första hand utnyttjas för att fullgöra leverans enligt FAC av 35 000 ton vete som fördyrats genom de stigande världsmarknadspriserna. Återstående medel — ca 42 milj. kr. — har utnyttjats för upphandling och lagring av svenskt vete till en kvantitet av ca 38 000 ton att användas i internationella aktioner samt för direkta svenska katastrofinsatser i u-länder med livsmedelsbrist. Tillsammans med det ordinarie svenska varubidraget till WFP, proteinberikning av svenskt vete m. m. kan kostnaden för svenska livsmedelsprodukter som under innevarande budgetår disponeras för att bistå u-länderna uppskattas till totalt ca 100 milj. kr.

Katastrofbistånd

Under budgetåret 1972/73 fattades beslut om katastrofinsatser för ett sammanlagt belopp om 48,9 milj. kr. Bland de mest omfattande insatserna märktes direkt bistånd till Provisoriska Revolutionära Regeringens (PRR) områden i Sydvietnam med 11 milj. kr. Enskilda organisationer erhöll bidrag för verksamhet i Indokina med 9 milj. kr. Humanitära insatser på den indiska halvön stöddes med bidrag på sammanlagt 11,5 milj. kr. Bidrag till FN-insatser för flyktingar och hemlösa i södra Sudan uppgick till 7 milj. kr., medan 8 milj. kr. lämnades genom FAO och enskilda organisationer till det av torka och hungersnöd drabbade Västafrika.

Hittills har under budgetåret 1973/74 följande större insatser för katastrofbistånd och för extra bistånd till programländerna beslutats. Ett belopp på 20 milj. kr. har använts för utökning av biståndet till Demokratiska Republiken Vietnam (DRV) av hänsyn till de omfattande återuppbyggnadsbehoven. Biståndet till Indien har ökat med 10 milj. kr. med anledning av livsmedelsbristen i landet. Zambia, som fick sin försörjningssituation hotad genom att gränsen till Sydrhodesia stängdes, erhöll extra bistånd till samma belopp. För bistånd till PRR har ur katastrofreserven avsatts 20 milj. kr., medan det statliga bidraget till Bach Mai-sjukhuset i DRV uppgått till 10 milj. kr. Med anledning av en översvämning erhöll Pakistan katastrofhjälp för 6 milj. kr., medan 5 milj. kr utnyttjades för hjälp till torkdrabbade områden i Etiopien.

En väsentlig del av det svenska katastrofbiståndet under senare år har lämnats till av FN-organ samordnade internationella aktioner. Enskilda svenska organisationer har också erhållit betydande statligt stöd till sin verksamhet. Vidare har katastrofresurserna utnyttjats för direkt katastrofbistånd genom SIDA till enskilda mottagarländer eller för en utökning av det reguljära utvecklingssamarbetet med programländer. För framtiden kommer samma kanaler att stå till buds för svenskt katastrofbistånd och för extra bistånd med utnyttjande av katastrofreserven. Den grupp som år 1972 inrättades inom utrikesdepartementet med före-

trädare för departementet, SIDA och Röda korset har visat sig vara ett ändamålsenligt forum för samråd i katastrofärenden oberoende av om besluten sedan fattas av regeringen eller SIDA. Gruppen har till uppgift att ge förslag om svenska katastrofinsatser och bedöma deras utformning och kanalisering. Därtill bör den utnyttjas för samråd även i frågor som rör riktlinjerna för det svenska katastrofbiståndet.

Den redovisade utvecklingen under de senare åren visar på angelägenheten av betydande resurser på biståndsanslagen för insatser som inte i förväg kunnat planeras eller förutses och som kan vidtas utan att medföra långsiktiga förpliktelser för svensk del. Vanligen rör det sig om åtgärder för att lindra akut nöd orsakad av krigshändelser eller naturkatastrofer. I länder med vilka Sverige har utvecklingssamarbete bör medel ur katastrofreserven kunna disponeras också när försörjningen och planeringen hotas till följd av den politiska och ekonomiska utvecklingen. I sådana lägen ställs katastrofmedlen till förfogande inom ramen för det reguljära samarbetet. Ett sådant stöd kan underlätta för u-landets regering att fullfölja sitt långsiktiga utvecklingsarbete. Ett exempel härpå är det ovan nämnda biståndet till Zambia. Hjälpbehoven i Indokina och livsmedelsbristen i Sydasiens och vissa afrikanska länder kan likaså komma att ställa anspråk på det kommande budgetårets katastrofreserv.

För budgetåret 1974/75 beräknas en katastrofreserv på 150 milj. kr. Härav upptas 30 milj. kr. under anslaget C 1. Bidrag till internationella biståndsprogram. Återstoden beräknas kunna tas i anspråk under anslaget C 2. Bilateralt utvecklingssamarbete.

Industribiståndsutredningen

I slutet av år 1972 överlämnade industribiståndsutredningen sitt betänkande (SOU 1972: 90) Industriutveckling och utvecklingssamarbete, vilket därefter remissbehandlats.

Utredningen har framlagt flera förslag om en utbyggnad av Sveriges bistånd på industriområdet både i vad avser det direkta samarbetet med u-länderna och genom ökat deltagande i de multilaterala organens verksamhet. Denna utbyggnad bör enligt utredningens uppfattning kunna ske inom ramen för den pågående biståndsverksamheten. Samtliga remissinstanser som tagit ställning har tillstyrkt utredningens uppfattning på denna punkt.

De förslag från industribiståndsutredningen som berör det bilaterala utvecklingssamarbetet innebär i väsentliga avseenden en ökad satsning på en redan tidigare påbörjad verksamhet. Som svar på mottagarländernas önskemål om överföring av kunnande och finansiella resurser för industriutveckling har dessa verksamheter fått ett större utrymme i det svenska biståndsprogrammet. Det sker bl. a. genom en ökad satsning på småindustri. Verksamhet pågår i Kenya, Tunisien och Lesotho, medan

nya sådana insatser förbereds i bl. a. Tanzania och Botswana. Sveriges kapacitet att kombinera industriinsatser med forskning och produktutveckling byggs ut och inriktas bl. a. på försök att utveckla s. k. u-landsanpassad teknologi. Stöd till u-ländernas ansträngningar att öka sin export av industrivaror lämnas sedan en lång tid tillbaka genom bidrag till UNCTAD/GATT:s Internationella handelscentrum (ITC). För budgetåret 1974/75 föreslås en fortsatt ökad medelsanvisning för detta ändamål. Även samarbetet med FN:s industriorgan (UNIDO) byggs ut successivt.

Den ökning av SIDA:s personal som jag senare kommer att föreslå tar bl. a. sikte på att vidga verkets möjligheter att lämna bistånd på industriområdet. Den närmare utformningen och inriktningen av Sveriges industribistånd i framtiden blir emellertid, som utredningen understryker, beroende av de prioriteringar mottagarländerna gör inom givna finansiella ramar.

Industribiståndsutredningen konstaterar att det saknas skäl att upprätta ett svenskt investeringsbolag. De huvudsakliga motiv som från industrins sida framförts för ett investeringsbolag anser utredningen oförenliga med Sveriges mål för det internationella utvecklingssamarbetet. Bl. a. Landsorganisationen (LO), Kooperativa förbundet (KF), Lantbrukarnas riksförbund (LRF) och riksbanken instämmer i utredningens bedömning i denna fråga, medan t. ex. Sveriges Industriförbund m. fl. och Sveriges Exportråd menar att det finns goda skäl, även från biståndspolitiska utgångspunkter, att upprätta ett svenskt investeringsbolag. Kommerskollegium och SIDA vill att frågan ytterligare utreds. T. v. avser jag inte att ta upp denna fråga.

Utredningen föreslår slutligen att det svenska investeringsgarantisystemet, som f. n. endast omfattar länder som i betydande utsträckning mottar svenskt bistånd, bör utvidgas till att i princip omfatta alla u-länder. Industribiståndsutredningen motiverar förslaget att utvidga det svenska investeringsgarantisystemet i huvudsak med att svenska företag i största möjliga utsträckning bör kunna konkurrera på lika villkor med andra länders industri. Utredningen anför vidare att utlandsinvesteringar i flera fall tryggar avsättningsmarknader för svensk export. Samtliga remissinstanser tillstyrker förslaget om att investeringsgarantisystemet utvidgas. LO understryker emellertid behovet av att beakta utlandsinvesteringarnas effekter på sysselsättningen i Sverige.

En utvidgning av investeringsgarantisystemet kan enligt industribiståndsutredningens uppfattning inte motiveras från biståndspolitiska utgångspunkter. Av denna anledning föreslår utredningen att det finansiella ansvaret för eventuella skadefall inom systemet, som nu åvilar biståndsanslagen, överförs till ett annat anslag i budgeten. Flertalet remissinstanser instämmer i förslaget att ett utvidgat garantisystem avskiljs från biståndsprogrammet. Kommerskollegium anser att de kom-

mersiella aspekterna poängteras om skadansvaret överförs från biståndsanslagen till tionde huvudtiteln, vilket kollegiet finner riktigt. Även KF och LRF uttrycker sitt gillande av utredningens förslag på denna punkt.

Frågan om en utvidgning av det nuvarande investeringsgarantisystemet bör såsom utredningen och flertalet remissinstanser framhåller bl. a. ses från närings- och handelspolitiska utgångspunkter. Det är samtidigt särskilt viktigt att ta hänsyn till effekterna på den inhemska sysselsättningen. Inom denna allmänna ram får frågan om ett svenskt investeringsgarantisystem prövas vidare. Det är därvid angeläget att också beakta den biståndspolitiska utredningens kommande förslag till principer för Sveriges samarbete med u-länderna.

Anslagsutveckling och planeringsramar

Riksdagen beslöt år 1968 att de samlade anslagen för internationellt utvecklingsarbete budgetåret 1974/75 skulle svara mot 1 % av bruttonationalprodukten till marknadspris. Vid tidpunkten för beslutet förut-sattes att en årlig anslagsökning på 25 % i stort sett skulle räcka för att nå detta mål. Prisstegringstakten har emellertid blivit högre än man tidigare hade anledning att räkna med, vilket medfört att det skulle ha fordrats en väsentligt större procentuell ökning av anslagen 1974/75 för att uppnå 1 %-målet detta budgetår. Energikrisen påverkar emellertid den tidigare förutsedda produktionsökningen. Det är med hänsyn till rådande osäkerhet inte möjligt att göra en kalkyl över bruttonationalproduktens utveckling för det närmaste året.

Jag vill därför förorda att de samlade biståndsanslagen t. v. får öka med ca 35 % till 2 100 milj. kr. När det ekonomiska läget kan överblickas klarare avser jag att återkomma till frågan om hur 1 %-målet skall uppnås. Detta kan tidigast ske i vårens kompletteringsproposition.

I internationella sammanhang har Sverige anslutit sig till det i FN:s utvecklingsstrategi angivna målet för överföring av resurser till de fattiga länderna. Målet innebär att utbetalningarna av offentligt bistånd vid mitten av årtiondet skall motsvara 0,7 % av industriländernas bruttonationalprodukt till marknadspris. Enligt nu föreliggande prognoser för utbetalningar av svenskt bistånd kommer detta mål att nås antingen 1974 eller 1975, dvs. i enlighet med vårt internationella åtagande.

Beräkningen av planeringsramarna för biståndsanslagen har tidigare gjorts med utgångspunkt i riksdagens beslut att anslagen skall öka i absoluta tal minst lika mycket som under löpande budgetår. Denna planeringsmetod är inte längre tillämplig. Med hänsyn bl. a. till den osäkerhet som råder förordar jag att planeringsramarna för budgetåren 1975/76 och 1976/77 preliminärt beräknas till 2 600 milj. kr. resp. 2 800 milj. kr. Härigenom tillgodoses kraven på en effektiv långsiktig plan-

ring av biståndet. Om de tidigare nämnda förnyade anslagsöverbäganden för budgetåret 1974/75 ger anledning därtill återkommer jag med förslag till nya planeringsramar.

Planeringsramar för budgetåren 1974/75—1976/77

	Budgetår, milj. kr.				1974/75— 1976/77
	1973/74 Anslag	1974/75 Förslag	1975/76 Planeringsramar	1976/77	Summa
Bidrag till internationella biståndsprogram	550,0	750,0	875,0	910,0	2 535,0
Bilateralt utvecklings-samarbete	960,0	1 297,9	1 660,0	1 822,0	4 779,9
Förvaltning, utbildning, rekrytering och information m. m.	52,5	52,1	65,0	68,0	185,1
Totalt	1 562,5	2 100,0	2 600,0	2 800,0	7 500,0

Av de 7 500 milj. kr. som enligt förslaget skulle utgöra den samlade planeringsramen för perioden 1974/75—1976/77 beräknas 2 535 milj. kr. disponeras för bidrag till internationella biståndprogram medan 4 780 milj. kr. skulle utgöra planeringsram för det bilaterala utvecklingsarbetet. För förvaltning, utbildning, rekrytering och information beräknas 185 milj. kr. Planeringsramarna är som jag nämnt preliminära. Detta gäller också fördelningen på anslag. Förskjutningar i den ena eller andra riktningen mellan andelarna för multilateralt resp. bilateralt bistånd måste nämligen kunna ske för att ta hänsyn till omständigheter som nu inte kan förutses.

C 1. Bidrag till internationella biståndsprogram

1972/73 Utgift	292 187 945	Reservation	379 495 532
1973/74 Anslag	550 000 000		
1974/75 Förslag	750 000 000		

Den multilaterala andelen av Sveriges biståndsprogram är väsentligt större än för flertalet i-länder. Sverige har under budgetåren 1967/68—1972/73 bidragit med sammanlagt ca 1 900 milj. kr. till de internationella biståndsprogrammets verksamhet, vilket motsvarar ca 40 % av de totala svenska biståndsanslagen under nämnda period. Detta överstiger väsentligt motsvarande andel för DAC-länderna som helhet.

FN:s utvecklingsinriktade verksamhet är ett led i världsorganisationens strävanden att främja fred och internationell samverkan. De bidrag som Sverige lämnar till FN-systemets utvecklingsarbete utgör därför en viktig del av vår allmänna FN-politik. En annan utgångspunkt för våra multilaterala bidrag är u-ländernas uppslutning kring denna form för internationellt utvecklingsarbete, manifesterad bl. a. vid de alliansfria

staternas möte i Alger. Man har betonat att multilateralt bistånd begränsar möjligheterna till ekonomiska och politiska bindningar till enskilda större industriländer. I det multilaterala utvecklingssamarbetet är u-landets motpart inte ett i-land, som ensidigt beslutar om insatsen skall komma till stånd, utan en organisation där u-länderna själva har säte, och, i FN-organens fall, majoritet. Det förhållande att det multilaterala biståndet är direkt knutet till den allmänna debatten inom FN om utvecklingsproblemen betraktas vidare som en av det multilaterala biståndets viktigaste fördelar. Genom denna anknytning har i-ländernas biståndspolitik påverkats i en för u-länderna gynnsam riktning. Sveriges stora multilaterala bidrag har förstärkt möjligheterna att verka för u-ländernas önskemål gentemot andra i-länder.

De grundläggande målsättningarna för Sveriges utvecklingssamarbete styr självfallet Sveriges handlande i de internationella biståndsorganisationerna. Den naturliga ramen härför har utgjorts av FN:s utvecklingsstrategi vars syn på utvecklingsprocessen präglas av ett socialt utjämnings- och rättvisetänkande och en betoning av u-ländernas strävan mot oberoende.

SIDA, som bl. a. vid genomförandet av s. k. multibi-projekt samarbetar med flertalet av FN:s fackorgan, har belyst de internationella organisationernas administrativa problem i sin anslagsframställning för budgetåret 1974/75. Jag vill i detta sammanhang framhålla att man knappast kan förvänta att det multilaterala biståndet uppnår samma administrativa effektivitet som kan förekomma inom det direkta utvecklingssamarbetet. Det finns flera orsaker härtill. Personalen rekryteras på världsvid basis, vilket självfallet resulterar i samarbetsproblem inom sekretariaten. Verksamhetens karaktär av kunskapsöverföring från i första hand en rad i-länder till u-länder med vitt skilda förutsättningar att motta dessa kunskaper skapar problem som inte möter ett enskilt i-land. Därtill kommer en långsamhet i beslutsfattandet, som naturligt präglar mellanstatligt samarbete.

På bl. a. svenskt initiativ genomförs nu en reform av FN-familjens biståndsverksamhet. Reformarbetet gäller såväl UNDP som de olika FN-organ vilka i samarbete med mottagarländerna svarar för insatsernas genomförande. Utgångspunkten för arbetet är insikten om att biståndsinsatserna för att vara framgångsrika måste vara direkt knutna till mottagarlandets prioriteringar och engagemang i dessas genomförande. Enligt entydiga uttalanden från u-ländernas sida ger FN:s nya länderprogrammeringssystem således möjlighet till en samlad och rationell flerårsplanering av FN-biståndet med direkt anknytning till u-ländernas egna utvecklingsplaner.

Fortfarande återstår dock mycket att göra innan reformprogrammets alla syften nåtts. Målet är att få till stånd en snabbare och smidigare resursöverföring, att rationalisera projektarbetet samt att anpassa organens struktur till det nya ländertänkandet.

Bedömningen av de multilaterala organens verksamhet kan dock inte begränsas till de administrativa effektivitetsproblemen. I förgrunden måste stå innehållet i organisationernas politik på utvecklingssamarbetets område. Från svensk sida söker vi aktivt påverka utformningen av denna politik.

Detta gäller exempelvis FN-biståndets länderfördelning, där Sverige ställt sig bakom de fattigare u-ländernas krav på en starkt ökad andel av FN-resurserna. Ett första principbeslut härom antogs förra året i UNDP:s styrelse som ansvarar för denna fråga. Vidare kan nämnas strävandena inom de olika FN-organen att låta biståndet präglas av FN-strategins sociala rättvisetänkande.

Sverige strävar systematiskt att förstärka u-ländernas inflytande inom de multilaterala organisationerna. Inom IDA har Sverige aktivt, men hittills utan framgång, hävdats att u-ländernas röstandel bör ökas och fastställas i stadgan. På svenskt initiativ organiserades ett möte i samband med IDA:s årsmöte år 1973 där u-länderna gavs möjlighet att utveckla sina synpunkter på världsbanksgruppens lånepolitik. Mot bakgrund av det intresse som visades av u-länderna bör man från svensk sida verka för att sådana diskussioner blir ett bestående inslag i IDA:s verksamhet. Sverige har vidare vänt sig mot att de finansiella organisationerna inskränkt eller inställt sin kreditgivning till länder som genomfört strukturreformer till förmån för befolkningens flertal. Sådana länder bör tvärtom ha särskilt företräde i det multilaterala biståndet.

De svenska insatserna inom de multilaterala organisationerna förbereds i nära samråd med berörda svenska myndigheter, bl. a. inom ramen för den s. k. multilaterala samrådsgruppen. Härigenom har ett enhetligt uppträdande i de olika organisationerna möjliggjorts, liksom en närmare samordning med det direkta svenska utvecklingssamarbetet. Det är också angeläget att som ett led i dessa samordningssträvanden se till att alla biståndsinsatser som Sverige kanaliserar via internationella organisationer inordnas i Sveriges allmänna politik i dessa organisationer.

FN:s utvecklingsprogram (UNDP)

UNDP:s verksamhet syftar till att genom tekniskt bistånd, förinvesteringsverksamhet och kunskapsöverföring i vid mening bistå u-länderna i att mobilisera deras egna resurser och påskynda deras ekonomiska och sociala utveckling. Detta sker genom insatser som finansieras av UNDP och ifrågakarande mottagarland gemensamt. FN-medlemmarnas bidrag till UNDP är frivilliga och anmäls vid årliga bidragskonferenser. För verksamhetsåret 1973 uppgick bidragen till ca 300 milj. dollar eller ca 1,3 miljarder kr. Härav svarade Sverige, som är programmets näst största bidragsgivare, för ca 10 %. För år 1974 räknar UNDP-sekretariatet med bidrag om minst 360 milj. dollar, vilket skulle innebära en ökning på ca 20 %.

Enighet råder om att det nya länderprogrammeringssystemet, som införts med utgångspunkt i förslagen i den s. k. Jackson-studien, ger möjlighet till en samlad och rationell flerårsplanering av FN-systemets insatser med direkt anknytning till mottagarländernas egna utvecklingsplaner. Under åren 1972 och 1973 har drygt 80 länderprogram antagits av UNDP:s styrelse. Reformprogrammet, som syftar till att sätta mottagarlandets egna prioriteringar i centrum för utvecklingssamarbetet, har inneburit en påtaglig effektivisering av FN-biståndet. De olika FN-organen, som i samarbete med mottagarländerna svarar för verkställigheten av merparten av UNDP-insatserna, har — inte minst på svensk tillskyndan — inlett åtgärder syftande till att förbättra sin medverkan i länderprogrammeringen.

Den av bl. a. Sverige begärda översynen av kriterierna för länderfördelningen av UNDP:s resurser för nästa planperiod 1977—1981 har inletts och utgör f. n. en huvudfråga för UNDP. Styrelsen har under år 1973 utarbetat riktlinjer för en omfördelning av UNDP:s resurser till förmån för de fattigare mottagarländerna. I detta sammanhang har för första gången ett principbeslut fattats om att vid fördelningen av FN-biståndet särskilt beakta de länder, som inriktar sin utvecklingspolitik mot ökad social och ekonomisk utjämning.

Som ett led i en strävan från styrelsens sida att höja de minst utvecklade u-ländernas länderramar redan under innevarande planperiod har olika bidragsgivare, däribland Sverige, hittills anmält särskilda bidrag på sammanlagt 14 milj. dollar till ett UNDP-program för dessa länder som totalt avses omfatta 35 milj. dollar för åren 1973—1976.

UNDP:s finansiella långtidsplanering och biståndsprogrammering för 1972—1976 bygger på förutsättningen att bidragen på samma sätt som under andra hälften av 1960-talet årligen ökar i genomsnitt med minst 9,6 %. Detta mål har vissa år inte kunnat nås främst därför att USA, som är programmets största bidragsgivare, under de senaste åren legat kvar på oförändrad bidragsnivå. Från u-landshåll kräver man därför, med nordiskt stöd, att särskilt de länder som på senare år halkat efter i bidragsgivningen skall öka sina bidrag med minst 15 % om året.

Från svensk sida har framhållits att osäkerheten om UNDP:s resurs-situation aktualiserar hela frågan om organisationens finansiella flerårsplanering. Denna fråga kommer att diskuteras i UNDP-styrelsen under år 1974 bl. a. i anslutning till frågan om omfördelningen av UNDP:s resurser. UNDP:s fortsatta expansion samt biståndets programmering och länderfördelning bör enligt svensk uppfattning ges en fastare finansiell grund under nästa planperiod, dvs. åren 1977—1981.

Vid UNDP:s bidragskonferens hösten 1973 tillkännagav regeringen med förbehåll för riksdagens godkännande sin avsikt att höja det svenska bidraget för verksamhetsåret 1974 (budgetåret 1974/75) till sammanlagt 175 milj. kr. Till följd av att Sverige nu övergått till bidragsut-

fästelser i svenska kronor och på grund av växelkursändringar under år 1973 uppgår höjningen till ca 37 %. Bidraget har delats upp i ett ordinarie bidrag på 160 milj. kr. och ett bidrag på 15 milj. kr. till UNDP:s program för de minst utvecklade länderna. Med samma förbehåll gjordes en utfästelse för verksamhetsåret 1975 (budgetåret 1975/76) omfattande dels ett ordinarie bidrag till UNDP på 180 milj. kr., dels ett bidrag på 15 milj. kr. till de minst utvecklade u-länderna. Höjningen i förhållande till riksdagens tidigare lämnade bemyndigande (UU 1973: 3, rskr 139) får ses mot bakgrund av en appell från UNDP:s styrelse och FN:s generalförsamling om ökade bidrag för att fullfölja UNDP:s förutsedda verksamhetsprogram för 1972—1976.

Sverige verkar, som jag tidigare framhållit, aktivt för ökat FN-bistånd till befrielseörelserna i södra Afrika. Frågan har bl. a. rests i UNDP-styrelsen varvid från svensk sida i enlighet med riksdagens önskemål understrukits att UNDP som centralt finansieringsorgan bör vidga sin verksamhet på detta område. Frågan kommer att på svenskt förslag diskuteras vidare i styrelsen under år 1974. För att underlätta för UNDP att följa FN-rekommendationerna om stöd till befrielseörelserna har regeringen — med förbehåll för riksdagens bemyndigande — ställt i utsikt ett särskilt bidrag under år 1974 till de insatser på detta område som UNDP:s styrelse kan komma att besluta. Utrymme härför har beräknats under anslagsposten Övriga multilaterala bidrag.

Jag förordar att Kungl. Maj:t begär riksdagens godkännande av de gjorda utfästelserna för åren 1974 och 1975 (budgetåren 1974/75 och 1975/76) samt inhämtar riksdagens bemyndigande att om den fortsatta utvecklingen motiverar detta göra en bidragsutfästelse för år 1976 (budgetåret 1976/77), omfattande jämväl extra bidrag bl. a. till de minst utvecklade u-länderna, på sammanlagt 215 milj. kr.

Genom beslut i FN:s generalförsamling kan FN:s kapitalfond komma att inriktas på insatser främst i de minst utvecklade u-länderna. Generalförsamlingen har härvid särskilt betonat behovet av att stödja landsbygdsutveckling och småindustri, dvs. områden där fondens resurser kan komma folkflertalet till del. Det slutliga resultatet av det fortsatta utredningsarbetet inom FN — bl. a. i vad avser förhållandet till UNDP:s program för de minst utvecklade u-länderna — måste dock avvaktas innan man kan ta ställning till hur ett fortsatt svenskt stöd till FN:s insatser till förmån för de minst utvecklade u-länderna lämpligast bör utformas.

FN:s barnfond (UNICEF)

Verksamheten i UNICEF är huvudsakligen inriktad på barn och mödrar i u-länderna i form av sjukdomsbekämpning och hälsovård, grundläggande teoretisk och praktisk utbildning samt åtgärder på näringsområdet. Insatser för familjeplanering är infogade i hälsovårds-

programmen. I ökad utsträckning uppmärksammar UNICEF i sin verksamhet särskilt utsatta grupper såsom barn och ungdomar i slumområden. UNICEF har dessutom en viktig uppgift att fylla som förmedlare av katastrofbistånd. I allt större utsträckning deltar UNICEF i UNDP:s länderprogrammering, och administrativt samarbete har inletts mellan UNICEF:s och UNDP:s representanter på fältet.

UNICEF:s verksamhet finansieras huvudsakligen genom frivilliga bidrag från medlemsregeringarna. Det totala bidragsflödet uppgick år 1972 till drygt 70 milj. dollar, varav medlemsregeringarna svarade för ca 70 % och nationalkommittéer och andra privata bidragsgivare för återstoden.

Fondens styrelse fastställde år 1970 ett bidragsmål om 100 milj. dollar att uppnås år 1975. Vid FN:s generalförsamling hösten 1973 rekommenderades enhälligt att en särskild bidragskonferens skulle sammankallas år 1974 för att söka uppnå bidragsmålet för år 1975.

De svenska statliga bidragen har under de tre senaste åren ökat från 30 milj. kr. år 1971 till 45 milj. kr. år 1973. Sverige svarade år 1972 för 17 % av de statliga bidragen och är därmed i absoluta tal den näst största bidragsgivaren efter Förenta Staterna.

UNICEF:s styrelse beslöt våren 1973 att anslå 3 milj. dollar av ordinarie budgetmedel för insatser till de krigshärjade länderna i Indokina. Senare vände sig UNICEF också till ett antal medlemsregeringar med vädjan om särskilda bidrag för ändamålet. Sverige bidrog med 2 milj. kr. Det är enligt svensk uppfattning angeläget att, såväl medel från UNICEF:s ordinarie budget som särskilda bidrag skall kunna användas för insatser i samtliga länder i Indokina som berörs av programmet.

I enlighet med riksdagens beslut har utfästelser gjorts om svenska bidrag under verksamhetsåren 1974 och 1975 (budgetåren 1974/75 och 1975/76) på 50 milj. kr. för vardera året. Med hänsyn till önskemålet att den särskilda bidragskonferensen uppnår det av FN fastställda målet, dvs. 100 milj. dollar år 1975, och till det starka stöd som UNICEF:s verksamhet åtnjuter bland u-länderna föreslår jag att Kungl. Maj:t begär riksdagens bemyndigande att höja utfästelsen för budgetåret 1975/76 till 55 milj. kr.

Jag förordar vidare att Kungl. Maj:t inhämtar riksdagens bemyndigande att ge utfästelse för verksamhetsåret 1976 (budgetåret 1976/77) om ett bidrag på 55 milj. kr.

Internationella utvecklingsfonden (IDA)

Världsbanksgruppen, vari ingår Världsbanken (IBRD), IDA och Internationella finansieringsbolaget (IFC), svarade under verksamhetsåret 1972/73 för en utlåning till u-länderna på sammanlagt ca 3,4 miljarder dollar och är därmed den största källan för obunden internatio-

nell kreditgivning till dessa länder. Utbetalningarna uppgick dock endast till ca 1,7 miljarder dollar. Om amorteringar och räntor på redan lämnade lån avräknas, belöpte sig nettoutlåningen till u-länderna till sammanlagt inte mer än drygt 0,7 miljarder dollar. Av detta belopp kan närmare 0,5 miljarder dollar beräknas ha avsett nettoutlåning från IDA.

Av världsbanksgruppens olika organ är det endast IDA som erhåller bidrag från de svenska biståndsanslagen. IDA:s medel tillhandahålls genom frivilliga bidrag från i huvudsak de industrialiserade medlemsländerna, de s. k. Part I-länderna. Kreditgivningen är begränsad till de länder vars bruttonationalprodukt per capita understiger 375 dollar per år. Merparten av krediterna går dock till länder med en bruttonationalprodukt per capita understigande 120 dollar per år. En ökad kreditgivning förutses för de enligt FN:s definition minst utvecklade u-länderna.

IDA:s utlåning avsåg tidigare i första hand transportsektorn, elförsörjning samt högvakastande projekt på industri- och jordbruksområdena. Under senare år har emellertid en viss omorientering av verksamheten ägt rum innebärande ökat stöd till t. ex. utbildning, landsbygdsutveckling, vattenförsörjning och stadsutveckling. Strävandena att omorientera IDA:s verksamhet i denna riktning har förstärkts. IDA:s utlåning sker på synnerligen mjuka villkor — lånen har en löptid på 50 år, varav de 10 första är amorteringsfria, och löper utan ränta bortsett från en administrationsavgift på 3/4 %.

Som redovisades i förra årets statsverksproposition är budgetåret 1973/74 det sista bidragsår som täcks av nu gällande överenskommelse om bidrag till IDA. Sedan december 1972 har förhandlingar ägt rum om en ny påfyllnad av IDA:s resurser. Dessa förhandlingar resulterade hösten 1973 i en principöverenskommelse enligt vilken de deltagande regeringarna åtog sig att föreslå sina lagstiftande församlingar nya bidrag till IDA under åren 1974/75—1976/77 på totalt 4 500 milj. dollar jämfört med ca 2 900 milj. dollar i motsvarande växelkurs under den tredje påfyllnadsperioden. Enligt överenskommelsen skall de sammanlagda bidragen under påfyllnadsperioden fördelas på följande sätt:

<i>Land</i>	<i>Dollar</i>	<i>Land</i>	<i>Dollar</i>
Australien	90 000 000	Kuwait	27 000 000
Belgien	76 500 000	Luxemburg	2 250 000
Canada	274 500 000 ✓	Nederländerna	132 750 000 ✓
Danmark	54 000 000 ✓	Norge	49 500 000 ✓
Finland	25 200 000 ✓	Nya Zeeland	11 745 000
Frankrike	253 545 000 ✓	Schweiz	66 179 147
Förenta Staterna	1 500 000 000 ✓	Spanien	13 333 000
Irland	7 500 000	Storbritannien	499 500 000 ✓
Island	1 350 000	<i>Sverige</i>	<i>180 000 000 ✓</i>
Israel	1 000 000	Sydafrika	9 000 000
Italien	181 350 000 ✓	Västtyskland	514 500 000 ✓
Japan	495 000 000 ✓	Österrike	30 600 000
Jugoslavien	5 000 000		

Enligt de tidigare överenskommelserna uttrycktes bidragsutfästelserna till IDA i US-dollarars guldparitet den 1 januari 1960. Detta innebar att de bidragsgivande länderna garanterade bidragens värdebeständighet vid växelkursförändringar så länge bidragen kvarstod i det bidragsgivande landets valuta. Denna regel skall inte gälla den nya påfyllnaden. Bidragen beräknas i stället efter den växelkurs som gällde den 27 september 1973. För svensk del uppgår i enlighet härmed bidragen under vart och ett av budgetåren 1974/75—1976/77 till 252 102 000 kr.

Skyldighet att garantera värdebeständigheten av bidrag lämnade under tidigare påfyllnader föreligger alltså. För fullgörande av kursgarantibetalningar avseende dessa bidrag, försakade av att den svenska kronans fastställda guldvärde sjunkit, beräknas 22 650 000 kr. Erfordras under budgetåret 1974/75. Det sammanlagda medelsbehovet för IDA under budgetåret 1974/75 skulle därigenom komma att uppgå till 274 752 000 kr.

Förhandlingarna om den nya påfyllnadsöverenskommelsen präglades av att USA önskade sänka sin andel av de totala bidragen från 40 % till en tredjedel och att de amerikanska förhandlingarna först på ett mycket sent stadium kunde ange vilket bidragsbelopp man var beredd att rekommendera kongressen att godkänna. Minskningen av Förenta Staternas andel uppvägdes av öknings av främst Japans och Västtysklands andelar. Den svenska andelen sänktes från 4,25 % till 4 %. Även därefter är Sverige den utan jämförelse största bidragsgivaren till IDA om bidraget sätts i relation till bruttonationalprodukten.

I samband med förhandlingarna fastslogs på nordiskt initiativ att IDA:s verksamhet bör stödja u-ländernas strävanden att få till stånd ekonomiska och sociala strukturförändringar och uppnå en rättvisare inkomstfördelning. Härigenom har ett formellt underlag erhållits för att i IDA:s styrelse i fortsättningen verka än aktivare för att IDA:s resurser i praktiken utnyttjas i enlighet med detta grundläggande mål i FN-strategin.

Som jag tidigare nämnt har Sverige länge eftersträvat att u-länderna erhåller vidgat inflytande över organisationens verksamhet. I samband med förhandlingarna om den nya påfyllnaden föreslogs därför åter från svensk sida att man borde pröva möjligheten att ändra IDA:s stadga för att åstadkomma en omfördelning av rösterna till u-ländernas förmån. Förslaget erhöll endast ringa stöd från övriga i-länder. Från svensk sida har man därför sökt finna alternativa metoder att öka u-ländernas inflytande utan att uppge principuppfattningen att u-ländernas röstandel bör ökas. Jag har redan berört det möte med deltagande från såväl i- som u-länder om IDA:s utlåningspolitik som hölls i samband med världsbanksgruppens senaste årsmöte. Från svensk sida kommer man även fortsättningsvis att verka för reformer som ökar u-ländernas inflytande över IDA:s verksamhet och som stärker IDA:s karaktär av samarbetsorgan mellan rika och fattiga länder.

Överenskommelsen om den fjärde påfyllnaden av IDA:s resurser träder i kraft först när den godkänts av minst 12 Part I-länder vilkas bidrag uppgår till minst 3 500 milj. dollar dvs. drygt 3/4 av bidragsvolymen. Förseningar i ikraftträdandet av påfyllnadsöverenskommelserna har ügt rum vid de senaste två påfyllnaderna på grund av dröjsmål med den amerikanska kongressens godkännande. Denna gång synes risken för sådant dröjsmål särskilt stor vilket framhållits av IDA:s president. Ett flertal u-länder har påtalat de negativa verkningar som ett utlåningsstopp från IDA skulle medföra. Med hänsyn härtill förordar jag att Kungl. Maj:t begär riksdagens bemyndigande att, om så bedöms lämpligt med hänsyn bl. a. till andra bidragsgivares inställning och till IDA:s olika åtaganden, utbetala det första svenska bidraget under den fjärde påfyllnaden vid förutsedd tidpunkt även om överenskommelsen då inte skulle ha trätt i kraft.

Regionala utvecklingsbanker

Afrikanska utvecklingsbanken (ADB). Medlemskap i ADB är förbehållet självständiga afrikanska u-länder. Detta skiljer ADB från övriga regionala utvecklingsbanker i vilka även i-länder är medlemmar.

Sedan år 1966, då ADB påbörjade sin verksamhet, har drygt 90 milj. dollar lånats ut till 26 medlemsländer. Utlåningen under år 1972 uppgick till ca 30 milj. dollar. ADB har koncentrerat sin utlåning på transportsektorn samt på offentliga nyttigheter, såsom vatten- och avlopssystem, kraftverk och telekommunikationer. Drygt en tredjedel av den totala lånevolymer har gått till Östafrika. En strävan till att öka andelen för Väst- och Centralafrika har dock förmärkts under år 1973.

ADB:s resurser för år 1974 beräknas, om inga nya medel ställs till dess förfogande, uppgå till ca 6 milj. dollar. Banken står därmed inför perspektivet att inom en snar framtid tvingas drastiskt begränsa sin utlåning. Den samtidiga uppbyggnaden av Afrikanska utvecklingsfonden (ADF), som huvudsakligen finansieras genom bidrag från i-länderna, riskerar medföra att bankgruppen som helhet förlorar sin karaktär av afrikansk institution. Från bankens sida har därför betonats att ADB på olika sätt måste tillföras nya resurser.

Mot denna bakgrund och som ett led i Sveriges allmänna stöd till ADB överväger jag f. n. lämpliga former för ett svenskt finansiellt stöd till bankens verksamhet. Ett sådant stöd kan lämnas antingen i form av en allmän kredit, fortsatt stöd till förinvesteringsstudier eller såsom bidrag till regionala projekt vars finansiering organiseras av ADB. Det medelsbehov för budgetåret 1974/75 som kan uppkomma för svenska insatser i samband med Afrikanska utvecklingsbanken kan belasta anslagsposten Övriga multilaterala bidrag.

Den *Afrikanska utvecklingsfondens* verksamhet påbörjades i augusti 1973. Fondens stadga hade då ratificerats av banken samt nio länder,

däribland Sverige, vilka representerar en bidragsvolym på ca 65 milj. dollar.

ADF har tagit sikte på en utlåningsvolym under perioden t. o. m. år 1974 på ca 60 milj. dollar. Lånen kommer att lämnas på s. k. IDA-villkor, dvs. med 50 års amorteringstid, varav de första 10 åren är avbetalningsfria, och med en administrationsavgift på 3/4 %. Programmet lägger tonvikten på de, enligt FN-definitionen, minst utvecklade medlemsländerna och framför allt på de länder söder om Sahara som drabbats av den svåra torkan. Jordbrukssektorn och offentliga nyttigheter såsom vatten och avlopp, transporter och kommunikationer avses stå i förgrunden för kreditgivningen. Vidare torde projekt inom utbildningssektorn komma att bli aktuella. I detta sammanhang kan nämnas att ett generellt svenskt bidrag anslogs för budgetåret 1973/74 i syfte att underlätta uppbyggandet av ADF och bidra till att fonden kunde komma igång snabbt. Bidraget som uppgick till 2,5 milj. kr. avsåg finansiering av förinvesteringsstudier i de minst utvecklade av bankens medlemsländer.

Det svenska åtagandet till fonden uppgår till ca 25 milj. kr. att inbetalas över tre år. En första svensk inbetalning på 15,2 milj. kr. har redan gjorts. De återstående två inbetalningarna uppgår därmed till ca 5 milj. kr. vardera. I 1973 års statsverksproposition anslogs medel för den andra utbetalningen till fonden. För budgetåret 1974/75 har således beräknats 5 milj. kr. för den sista inbetalningen.

Interamerikanska utvecklingsbanken (IDB). Förhandlingar om anslutning till IDB av icke-regionala länder i Västeuropa samt Japan har pågått under hela året 1973. Banken begär att dessa skall bidra med drygt 1 miljard dollar till bankens ordinarie kapital och dess speciella biståndsfond. Härav skall minst 500 milj. dollar inbetalas. Uppfylls de av banken föreslagna villkoren får de icke-regionala länderna som grupp högst 8 % röststyrka och två platser i bankens styrelse.

Det är osäkert om de totala bidragen når denna omfattning. Huruvida banken och dess nuvarande medlemmar, främst Förenta Staterna, är beredda att godta en kompromiss beträffande bidragsstorleken kan ännu inte bedömas. Vidare föreligger oklarhet om bl. a. tolkningen av upphandlingsbestämmelserna — en fråga som de icke-regionala länderna fäst stort avseende vid. Särskilt från svensk sida har vidare rests invändningar mot gällande röstregler, vilka innebär att ett land, Förenta Staterna, har vetorätt över alla beslut rörande användningen av specialfondsmedlen. En sådan regel saknar motsvarighet i andra multilaterala biståndsorganisationer.

Sverige fortsätter att följa de pågående förhandlingarna. Något ställningstagande till svenskt inträde i banken är f. n. inte aktuellt.

Internationella livsmedelsprogrammet och Konventionen om livsmedels-hjälp

Som jag tidigare berört har det senaste året kännetecknats av en allvarlig livsmedelsbrist i många regioner i världen. Torka eller översvämningar har lett till missväxt och hotande svältkatastrofer i stora delar av Afrika och Asien. En följd av denna situation på den internationella livsmedelsmarknaden är avsevärt höjda världsmarknadspriser på bl. a. spannmål.

Sveriges utfästelser till *Internationella livsmedelsprogrammet (WFP)* har successivt höjts från 1 milj. dollar år 1965 till det av riksdagen godkända beloppet 7 milj. dollar, dvs. ca 32 milj. kr. årligen under bidragsperioden 1973—1974. Sveriges bidrag till WFP utgår till två tredjedelar i form av svenska livsmedelsprodukter.

De starkt ökade livsmedelspriserna innebär att WFP:s nuvarande resurser nätt och jämnt är tillräckliga för pågående projekt. Inga nya projekt har kunnat inledas. Prisutvecklingen har således starkt begränsat organisationens framtida handlingsmöjligheter. För kommande bidragsperiod (åren 1975—1976) har WFP:s bidragsmål höjts till 440 milj. dollar, en ökning med ca 30 %. Det nya bidragsmålet innebär dock till följd av de höga priserna i realiteten ingen ökning av livsmedelsbiståndet. Framför allt u-länderna har därför förklarat detta vara ett minimimål.

WFP:s exekutivdirektör riktade i oktober 1973 en vädjan till alla FN:s och FAO:s medlemsländer om största möjliga stöd till livsmedelsprogrammet. I syfte att underlätta WFP:s arbete under den nuvarande bidragsperioden och för att bidra till att det nya målet uppnås förordar jag att Kungl. Maj:t begär riksdagens bemyndigande att öka det svenska bidraget till WFP från 32 milj. kr. till 43 milj. kr. årligen under budgetåren 1974/75—1976/77.

Vid flera tillfällen har önskemål framförts att WFP skall tillhandahålla en större andel proteinrika livsmedel, och organisationen har upprepade gånger vädjat till bidragsgivarna att ge sina naturabidrag en mer varierad sammansättning. WFP har redovisat positiva erfarenheter av gjorda försök med proteinberikat vete, framför allt från Sverige, och har uttryckt intresse för fortsatta sådana leveranser. Under budgetåret 1973/74 har därför anslagits extrabidrag på 5 milj. kr. för proteinberikning av de svenska vetemjölsleveranser som kanaliseras genom WFP. Jag anser det motiverat att fortsätta proteinberikningen av de svenska leveranserna även under budgetåret 1974/75 och beräknar oförändrat 5 milj. kr. härför.

Det totala medelsbehovet för WFP uppgår därmed till 48 milj. kr. för budgetåret 1974/75.

Sveriges bidrag inom ramen för *1971 års konvention om livsmedels-hjälp (FAC)* har uppgått till 35 000 ton vete per år under treårsperioden

1971/72—1973/74. Sverige har dessutom åtagit sig att täcka frakt- och administrationskostnaderna för dessa leveranser som enligt särskilt avtal kanaliseras genom WFP.

Med hänsyn till livsmedelssituationen i världen och det behov som därigenom uppstått för fortsatt livsmedelsbistånd har förhandlingar förts under hösten 1973 om en förlängning av FAC med två år. Jag räknar t. v. med att förhandlingarna, som fortsätter under våren 1974, kommer att leda till positivt resultat och att Sverige under kommande tvåårsperiod lämnar ett oförändrat bidrag, dvs. 35 000 ton svenskt vetet per år.

Det svenska FAC-bidraget kanaliseras som tidigare nämnts genom WFP. På grund av höjda fraktkostnader har bidraget till WFP för frakt- och administrationskostnader höjts från 22,5 % till 25 % av leveransernas nominella värde. Ett motsvarande bidrag bör även utgå under budgetåret 1974/75. Det svenska åtagandet enligt konventionen tillsammans med fraktkostnader och kostnader för eventuell förmalning av vetet motsvarar ett medelsbehov av högst 37 milj. kr. Jag förordar att Kungl. Maj:t begär riksdagens bemyndigande att göra utfästelse för budgetåret 1975/76 om bidrag av denna storlek, om konventionen förlängs.

Det samlade medelsbehovet för internationellt livsmedelsbistånd skulle därmed uppgå till 85 milj. kr. för budgetåret 1974/75. Skulle förhandlingarna om en förlängning av FAC inte leda till förväntat resultat bör en del av de resurser som avsatts för detta ändamål kunna utnyttjas för en ytterligare ökning av det svenska bidraget till WFP.

Övriga multilaterala bidrag

FN:s flyktingkommissarie (UNHCR) har till uppgift att ge internationellt skydd åt flyktingar, att medverka till frivillig repatriering samt att underlätta flyktingars bosättning och integrering i asyllandet. Kommissarien samarbetar med mottagarländernas regeringar och med frivilliga organisationer. Programmet som finansieras med frivilliga bidrag beräknas för verksamhetsåret 1974 omfatta ca 9 milj. dollar.

Utöver de ordinarie uppgifterna har UNHCR fått i uppgift att svara för ledningen av större tillfälliga hjälpaktioner inom FN-systemets ram. Kommissariatet har exempelvis kanaliserat frivilliga bidrag och samordnat den stora insatsen för östpakistanska flyktingar i Indien samt hjälpen till flyktingar och hemlösa i södra Sudan. F.n. ombesörjer UNHCR repatrieringen av över 200 000 personer från Pakistan och Bangladesh till resp. hemland. Särskilda svenska bidrag har lämnats till dessa verksamheter.

Sverige lämnar treåriga utfästelser till UNHCR. Vid styrelsemötet år 1973 utlovades i enlighet med riksdagens bemyndigande 1,3 resp. 1,4 milj. dollar avseende åren 1974 och 1975 (budgetåren 1973/74 och

1974/75). I linje med vad som anfördes i 1973 års statsverksproposition lämnades för verksamhetsåret 1976 (budgetåret 1975/76) utfästelse i svenska kronor med 6,9 milj. kr.

För budgetåret 1974/75 beräknar jag enligt vad ovan anförts medelsbehovet till 6,4 milj. kr. Vidare förordar jag att Kungl. Maj:t begär riksdagens bemyndigande att avge utfästelse för verksamhetsåret 1977 (budgetåret 1976/77) med 7,5 milj. kr.

FN:s hjälpprogram för Palestina-flyktingar (UNRWA) inriktas på livsmedelshjälp, hälsovård och utbildning. Med tiden har utbildningsverksamheten alltmer kommit i förgrunden och tar nu i anspråk nära hälften av UNRWA:s budget. Programmet tillgodoser väsentliga humanitära behov och finansieras helt genom frivilliga bidrag. Det har f. n. en omfattning av ca 60 milj. dollar. För budgetåret 1973/74 uppgår det svenska bidraget till nära 15 milj. kr.

Sedan flera år har UNRWA befunnit sig i en finansiell kris. Inskränkningar i verksamheten — vilka i första hand skulle gå ut över undervisningsverksamheten — har upprepade gånger förefallit oundvikliga. För år 1973 beräknas ett underskott i organisationens budget på ca 3 milj. dollar och för år 1974 ett underskott på ca 10 milj. dollar. Vid dessa beräkningar har hänsyn inte tagits till följderna av konflikten mellan Israel och arabstaterna under hösten 1973. Mot bakgrund av organisationens allmänna finansiella svårigheter och eventuella ökade kostnader på grund av den nämnda konflikten har regeringen med förbehåll för riksdagens godkännande utfäst ett förhöjt svenskt bidrag för verksamhetsåret 1974 (budgetåret 1974/75) på 17 milj. kr. Jag förordar att Kungl. Maj:t begär att riksdagen godkänner denna utfästelse.

UNCTAD/GATT:s Internationella handelscentrum (ITC) har till uppgift att bistå u-länderna i deras ansträngningar att öka sin export. ITC:s verksamhet som f. n. omfattar ca 40 milj. dollar finansieras dels genom anslag från moderorganen UNCTAD och GATT, dels genom bidrag från UNDP samt genom frivilliga bidrag från enskilda länder. Sverige är ITC:s största enskilda bidragsgivare. Av det svenska bidraget utgörs en del av ett allmänt bidrag av multilateral karaktär. Budgetåret 1973/74 uppgick detta bidrag till 5 milj. kr. Härutöver sker samarbete med ITC inom ramen för de svenska länderprogrammen.

U-ländernas behov av exportfrämjande åtgärder i form av marknadsinformation, utbildning m. m. har under senare år ökat kraftigt. Denna ökning får ses mot bakgrund av u-ländernas strävanden att utveckla sina exportindustrier och göra dem mer mångsidiga. Exportfrämjande bistånd utgör ett nödvändigt komplement till åtgärder för att t. ex. genom råvaruavtal stabilisera u-landsprodukternas prisutveckling och underlätta deras tillträde till i-ländernas marknader genom att ta bort tullar och andra handelshinder. Under det senaste året har ITC vunnit allmänt erkännande som det centrala organet för FN:s exportfrämjande verksamhet.

Med hänsyn till de större anspråk som således ställs på ITC förordar jag att det svenska multilaterala bidraget till ITC höjs till 7 milj. kr. för budgetåret 1974/75.

I en utredning som utarbetats inom handelsdepartementet har föreslagits ett svenskt organ för stöd till u-ländernas exportansträngningar på den svenska marknaden. Kostnaderna för verksamheten har beräknats till 1,2 milj. kr. under det första verksamhetsåret. Utredningens förslag remissbehandlas f. n. Kostnaderna för ett dylikt organ under budgetåret 1974/75 kan täckas med medel från anslagsposten Övriga multilaterala bidrag. Chefen för handelsdepartementet avser att föreslå att proposition i ärendet föreläggs 1974 års riksdag.

FN:s befolkningsfond (UNFPA) finansierar FN-systemets biståndsverksamhet på befolkningsområdet. Närmare hälften av verksamheten avser familjeplaneringsprojekt i egentlig bemärkelse. Betydande resurser anslås vidare till demografisk forskning, folkräkning, utbildning och preventivmedelsforskning. Verksamheten bygger på frivilliga bidrag från såväl i- som u-länder. För år 1973 uppgår de sammanlagda bidragsutfästelserna till ca 42 milj. dollar.

Genom beslut av FN:s generalförsamling har fonden under år 1973 inordnats under UNDP:s styrelse. Härigenom har ett tillfredsställande regeringsinflytande i verksamheten uppnåtts. Reformen bör på sikt även komma att möjliggöra en ökad praktisk samordning mellan biståndet på befolkningsområdet och annat FN-bistånd.

Fonden har varit verksam i mer betydande omfattning i knappt tre år. Dess administrativa effektivitet har lämnat en del övrigt att önska, vilket i stor utsträckning kan förklaras genom den ovanligt snabba expansionen i inledningsskedet. Den större insyn och ökade möjligheter till effektivisering som kan följa med överflyttningen till UNDP-styrelsen är härvidlag av stor betydelse. Viktiga förändringar har redan företagits beträffande fondens finansregler och långtidsplanering.

Från UNFPA har intresse visats för samarbete med Sverige rörande stöd till familjeplaneringsprogram i några enskilda u-länder. I de fall där Sverige har särskilda förutsättningar att lämna teknisk rådgivning beträffande utformningen av insatserna bör sådana önskemål kunna prövas i positiv anda. När det gäller finansiellt stöd lämnar Sverige allmänna bidrag till fonden sedan dess upprättande. Diskussionen i UNDP-styrelsen har visat att fonden åtnjuter ett brett stöd bland såväl u- som i-länder. Det flerårsprogram för verksamheten, som nu har behandlats i styrelsen, förutsätter en fortsatt stark expansion av fondens biståndsverksamhet på befolkningsområdet. Mot denna bakgrund förordar jag att det svenska bidraget, som i flera år legat på oförändrad nivå, för budgetåret 1974/75 höjs från 15 till 20 milj. kr.

Jag förordar vidare att Kungl. Maj:t begär riksdagens bemyndigande att, om den fortsatta utvecklingen motiverar detta, vid den bidragskon-

ferens som förutses under år 1974, göra utfästelser om svenska bidrag på totalt 20 milj. kr. för vardera av de kommande två verksamhetsåren 1975 och 1976 (budgetåren 1975/76 och 1976/77).

Till FN:s enhet för ekonomisk och social information (CESI) lämnar Sverige under innevarande budgetår ett bidrag om 250 000 kr. Med hänsyn till den betydelse Sverige tillmäter en allsidig information om u-ländernas utvecklingsproblem och FN-systemets insatser förordar jag ett fortsatt bidrag om 250 000 kr. under budgetåret 1974/75.

De samlade svenska bidragen till *internationell forskning om u-ländernas problem* eller ämnen av direkt betydelse för dessa länder uppgår under budgetåret 1973/74 till närmare 40 milj. kr. Jag anser skäl föreligga att redovisa dessa bidrag i ett sammanhang i likhet med tidigare år.

Ett omfattande svenskt stöd lämnas till *Världshälsovårdsorganisationen (WHO)* för forskning på den mänskliga fortplantningens område. Projektet är delvis knutet till Karolinska institutet i Stockholm. Det omfattar bl. a. stöd till forsknings- och utbildningscentra, samarbete med kliniker i olika länder samt upprättande av internationella forskningsgrupper för kontraceptiv forskning. Syftet är att genom ökad kännedom om fortplantningens processer bidra till framställandet av säkra, effektiva och billiga födelsekontrollerande medel och metoder som lämpar sig för omfattande användning i u-länderna. Projektets kostnad för perioden 1972—1975 har uppskattats till ca 33 milj. dollar. Härav svarar Sverige för drygt hälften. Återstoden tillskjuts av Canada, Danmark, Norge samt Ford-stiftelsen. Regeringen har, med förbehåll för riksdagens godkännande, utfäst ett med ca 2 milj. kr. förhöjt bidrag om 25 milj. kr. för verksamhetsåret 1975 (budgetåret 1974/75) i samband med övergången till utfästelser i svenska kronor. Jag förordar att Kungl. Maj:t begär att riksdagen godkänner denna utfästelse.

Överläggningar pågår med WHO om en utökning av det svenska stödet till att även omfatta områdena nutrition, parasitära sjukdomar samt utvecklingen av hälso- och sjukvårdssystemen i u-länder. Kostnaderna för de av WHO föreslagna insatserna uppgår till totalt ca 5 milj. kr. per år under en första försöksperiod på tre år. Preliminärt beräknar jag ett medelsbehov härför om 5 milj. kr. för budgetåret 1974/75.

Den på initiativ av FAO, Världsbanken och UNDP upprättade rådgivande gruppen för *internationell jordbruksforskning* stöder en rad internationella forskningsinstitut. Medlemsländernas bidrag till verksamheten har stigit från 10 milj. dollar år 1971 till 24 milj. dollar år 1973. För år 1974 föreligger ett sammanlagt medelsbehov på 33 milj. dollar. Institutens verksamhet är inriktad på förädling av olika grödor, bl. a. vete, ris, majs, baljväxter och potatis.

Sverige lämnade för första gången under år 1973 finansiellt stöd till gruppens verksamhet genom bidrag till baljväxtinstitutet ICRISAT i In-

dien och potatisinstitutet CIP i Peru. För budgetåret 1973/74 har utlovats ökade svenska bidrag till dessa institut samt stöd till bl. a. det nya husdjursinstitutet ILCA i Etiopien.

Jag beräknar för budgetåret 1974/75 ett oförändrat medelsbehov för internationell jordbruksforskning med 10 milj. kr.

Sverige har under budgetåren 1972/73 och 1973/74 bidragit med sammanlagt 4,6 milj. kr. till den forskningsverksamhet som äger rum inom ramen för *ILO:s världssysselsättningsprogram (WEP)*. WEP består av ett integrerat bistånds- och forskningsprogram avsett att bidra till lösningen av sysselsättningsproblem i u-länderna. De svenska bidragen har i enlighet med *ILO:s* egna önskemål i första hand utnyttjats för forskning avseende sambanden mellan sysselsättning och teknologi och mellan sysselsättning och inkomstfördelning.

U-länderna har visat ett växande intresse för bistånd inom WEP:s ram. Programmet som till stor del baseras på frivilliga bidrag, har f. n. finansiella svårigheter. Med hänsyn härtill förordar jag en ökning av det svenska bidraget till WEP från ca 2,3 milj. kr. budgetåret 1973/74 till 3 milj. kr. budgetåret 1974/75.

Den forskning som utförs inom *FN:s forskningsinstitut för social utveckling (UNRISD)* syftar bl. a. till att klarlägga sambandet mellan ekonomiska, sociala och andra faktorer i utvecklingsprocessen samt till att uppnå en enhetlig metodik och begreppsapparat på det sociala området. Institutets verksamhet har blivit särskilt viktig genom den starkare betoning av utvecklingsproblemens sociala aspekter som kommit till uttryck i *FN:s* utvecklingsstrategi. *FN:s utbildnings- och forskningsinstitut (UNITAR)* bedriver forskning inom olika områden av betydelse för *FN:s* verksamhet, bl. a. opinionsbildningsproblem, teknologiöverföring och utflöde av utbildad personal från u-länderna. För budgetåret 1974/75 beräknar jag ett bidrag på sammanlagt 1,7 milj. kr. för dessa båda institut.

Som tidigare anförts är det angeläget att tillräckliga resurser finns disponibla för katastrofinsatser såväl direkt till enskilda länder som inom ramen för de multilaterala organens verksamhet. Jag har beräknat ett behov om minst 30 milj. kr. under budgetåret 1974/75 för bidrag till katastrofinsatser som samordnas av olika multilaterala organ. Härutöver bör dock medel för katastrofinsatser som anslagits under anslaget C 2. Bilateralt utvecklingsamarbete vid behov kunna användas för internationellt samordnade insatser.

Medelsbehovet för de nu redovisade insatserna under posten Övriga multilaterala bidrag uppgår till 125,4 milj. kr.

Utöver dessa insatser kan, som jag redan nämnt, ytterligare multilaterala bidrag aktualiseras under budgetåret 1974/75. Sålunda kan bidrag komma ifråga till UNDP för särskilda insatser för befrielseörelserna i

södra Afrika, liksom bidrag till ADB. Erfarenhetsmässigt kan man vidare räkna med ett medelsbehov sammanhängande med FN:s och övriga internationella organisationers u-landsinriktade verksamhet. Insatser till förmån för regionalt u-landssamarbete, exempelvis via någon av FN:s regionala ekonomiska kommissioner, kan komma att aktualiseras. Sverige har under budgetåren 1971/72—1973/74 lämnat frivilliga bidrag till FN:s generalsekreterare för verksamhet med anknytning till FN:s utvecklingsstrategi som denne anser angelägen. Bidragen har uppgått till motsværdet av 1 milj. dollar vartdera året. Det kan bli motiverat att också under budgetåret 1974/75 lämna ett bidrag. Vidare kan, som tidigare nämnts, kostnader för ett svenskt organ till stöd för u-ländernas exportansträngningar på den svenska marknaden komma att belasta denna anslagspost. Även olika slag av forskningsinsatser eller stöd till forskning i u-länderna kan aktualiseras för finansiering under denna anslagspost. Utöver den ointecknade reservation som kan föreligga vid ingången av budgetåret 1974/75 bör 34,8 milj. kr. stå till förfogande för dessa ändamål.

Mot bakgrunden av anförda medelsbehov beräknar jag anslagsposten Övriga multilaterala bidrag till sammanlagt 160,2 milj. kr.

Bidrag till internationella biståndsprogram budgetåren 1971/72—1974/75 (milj. kr.)

	1971/72 Anslag	1972/73 Anslag	1973/74 Anslag	1974/75 Förslag
UNDP	119,6	128,0	157,4	175,0
UNICEF	30,0	40,0	45,0	50,0
IDA	175,9	177,7	177,7	274,8
Regionala utvecklingsbanker	—	—	7,4	5,0
WFP/FAC	42,9	51,0	56,0	85,0
Övriga multilaterala bidrag	27,5	59,2	106,5	160,2
	395,9	455,9	550,0	750,0

Under hänvisning till det anförda hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. godkänna de av mig i det föregående angivna riktlinjerna för multilateralt utvecklingsamarbete,
2. godkänna den gjorda utfästelsen om bidrag till FN:s utvecklingsprogram (UNDP) för budgetåret 1975/76 i enlighet med vad jag förordat i det föregående,
3. medge att Kungl. Maj:t gör utfästelser om bidrag till FN:s utvecklingsprogram (UNDP), FN:s barnfond (UNICEF), Internationella utvecklingsfonden (IDA), Internationella livsmedelsprogrammet (WFP), FN:s flyktingkommissarie (UNHCR) och FN:s befolkningsfond (UNFPA) för budgetåren 1975/76

och 1976/77 samt inom ramen för 1971 års konvention om livsmedelshjälp (FAC) för budgetåret 1975/76 i enlighet med vad jag förordat i det föregående,

4. medge att Kungl. Maj:t, om så bedöms lämpligt i enlighet med vad jag angivit i det föregående, utbetalar det första svenska bidraget till IDA under den fjärde påfyllnaden vid förutsedd tidpunkt, även om överenskommelsen härom då inte skulle ha trätt i kraft,
5. till *Bidrag till internationella biståndsprogram* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 750 000 000 kr.

C 2. Bilateralt utvecklingssamarbete

1972/73 Utgift	574 964 808	Reservation	672 205 886
1973/74 Anslag	959 956 000		
1974/75 Förslag	1 297 778 000		

SIDA

SIDA:s förslag utgår från att anslagen för biståndsändamål budgetåret 1974/75 skall motsvara 1 % av bruttonationalprodukten samt att det därmed finns utrymme för en ökning med 590 milj. kr. av anslaget till bilateralt bistånd. Därav skulle 245 milj. kr. utnyttjas för pågående verksamhet i de enskilda mottagarländerna och annan tidigare planerad verksamhet. Vidare föreslår SIDA ett särskilt program för u-landsforskning om 20 milj. kr., ett program för de minst utvecklade u-länderna om 25 milj. kr., en planeringsram för regionala projekt om 50 milj. kr. samt ett särskilt program för varubistånd om 200 milj. kr. SIDA föreslår en ökning av medel för katastrofbistånd med 50 milj. kr. till 150 milj. kr.

SIDA utgår från att med varubistånd avses svenskt bistånd som är formellt förhandsbestämt till upphandling av i Sverige tillverkade varor. Med utgångspunkt i riksdagens uttalande i anslutning till utrikesutskottets betänkande år 1973 (UU 1973: 3), anför SIDA bl. a. att svenska varor vilkas priser vida överstiger världsmarknadens inte skall utnyttjas i biståndet för framtiden. Om sådana leveranser likväl skulle bli aktuella förutsätter SIDA att prisskillnaden inte kommer att belasta biståndsanslagen.

SIDA förordar att biståndsvillkoren skall fortsätta att uppmjukas genom att nya krediter som regel görs räntefria och att andelen gåvobistånd ytterligare ökas. Beträffande redan ingångna kreditavtal förordar SIDA, med hänvisning till riksdagens uttalande rörande villkoren för finansiellt bistånd (rskr 1973: 139), att amorteringar och räntebetalningar helt eller delvis skall avskrivas. SIDA förutsätter att Kungl. Maj:t utverkar riksdagens medgivande att avskriva de amorteringar och räntebetalningar på sammanlagt 12 milj. kr. som förfaller under budget-

året 1974/75. Om inte de föreslagna avskrivningarna sker bör, enligt SIDA, biståndsanslaget för budgetåret 1974/75 höjas med motsvarande belopp, eftersom det av riksdagen fastställda 1 %-målet är ett nettomål.

SIDA:s äskande av medel för bilateralt utvecklingssamarbete uppgår till 1 550 milj. kr., vilket representerar en ökning med 590 milj. kr. eller drygt 61 % jämfört med innevarande budgetår. För den händelse brutonationalprodukten skulle bli högre än vad SIDA räknat med förutsätter styrelsen att Kungl. Maj:t ger myndigheten i uppdrag att inkomma med förslag rörande utnyttjandet av de ytterligare resurser som kan ställas till förfogande.

Föredraganden

Anslaget till bilateralt utvecklingssamarbete, som enligt mitt förslag ökar från 960 milj. kr. innevarande budgetår till 1 298 milj. kr. för budgetåret 1974/75, ger utrymme för en betydande utbyggnad av verksamheten. Som tidigare anförts har reserven för katastrofbistånd ökat med 50 milj. kr. Därtill har medel beräknats för en ökad bidragsgivning till afrikanska befrielseörelsers och enskilda organisationers verksamhet samt till andra ändamål, inkl. regionala projekt och forskning, som i det följande upptas under rubriken Icke-länderinriktat bistånd. Återstoden av medlen på anslaget har fördelats på enskilda mottagarländer.

SIDA:s förslag rörande bistånd till programländerna utgår från de belopp som framförts till mottagarländernas regeringar. Dessa belopp ligger inom den planeringsram för det direkta biståndet som riksdagen fastställde våren 1973. Det nu föreslagna anslaget ger utrymme för en viss ökning därutöver av ramarna för flertalet programländer. Bl. a. har ramarna för samtliga minst utvecklade länder som mottar direkt svenskt bistånd vidgats. Härigenom tillgodoses SIDA:s förslag om särskilda åtgärder för dessa länder.

De bilaterala samarbetsprogrammen

Huvuddelen av Sveriges direkta bistånd till enskilda mottagarländer lämnas inom ramen för långsiktiga samarbetsprogram. Dessa utformas enligt de principer, som redovisades i prop. 1972: 1 bil. 5 och prop. 1973: 1 bil. 5. Tidsmässigt omfattar programmen samma treårsperiod som riksdagens planeringsramar för det internationella utvecklingssamarbetet. Programarbetet utgår från de belopp som Sverige beräknas kunna ställa till förfogande i form av bistånd till resp. länder under treårsperioden. De finansiella ramarna för samarbetet omfattar samliga insatser för landet i fråga, således även s. k. multibi-projekt som betalas av Sverige men genomförs av mellanstatlig organisation. Varubistånd har hittills legat, och avses framdeles ligga, inom länderramarna. Bidrag

till enskilda svenska organisationers verksamhet i programländerna ingår däremot inte.

Programmeringen syftar till att låta mottagarlandets regering ange hur de resurser som Sverige ställer till förfogande bör nyttiggöras för att stödja landets egna utvecklingsansträngningar. I enlighet med de av riksdagen fastlagda grunderna för utvecklingssamarbetet ankommer valet av sektorer och projekt på mottagarlandets regering. Därmed bestäms samarbetsprogrammets inriktning av denna regerings samlade önskemål och avvägningar. Långsiktigheten i samarbetet gör det lättare för mottagaren att mer effektivt planera in de svenska resurserna i de totala utvecklingsansträngningarna. De årliga förhandlingarna förläggs i största möjliga utsträckning så i tiden att de passar in i mottagarlandets eget budgetarbete. Förenklade avtal och utbetalningsregler gör det möjligt för mottagarlandet att snabbare än tidigare utnyttja de resurser som ställs till förfogande.

På svensk sida möjliggör länderprogrammeringen en mer rationell beslutsordning och ger ett effektivt instrument för biståndsgivningen till ett enskilt land. Till SIDA har delegerats att komma överens med mottagarlandets myndigheter om utformningen av det stöd till enskilda verksamheter som upptas i samarbetsprogrammen. Tidigare krävdes Kungl. Maj:ts beslut i ärenden av detta slag.

Utrikesutskottet uttalade år 1973 (UU 1973: 3 s. 13) att det är önskvärt att utskottet ges kvalificerad insyn i länderplaneringen på ett tidigt stadium utan att samtidigt formella ställningstaganden från riksdagens sida aktualiseras. Med anledning härav kommer föredragningar att äga rum inför utrikesutskottet om biståndsplaneringen för de enskilda mottagarländerna. På detta sätt kan riksdagen hållas informerad om regeringens långsiktiga länderplanering.

Inför budgetåret 1973/74 färdigförhandlades samarbetsprogram enligt länderprogrammeringens principer med Botswana, DRV, Indien, Kenya, Tanzania och Tunisien. Samarbetet med Bangladesh med sitt starka inslag av återuppbyggnadsbistånd har från början fått en likartad uppläggning. Jag förutser att beredningen av långsiktiga samarbetsprogram med de återstående större mottagarländerna Cuba, Etiopien och Zambia slutförs under innevarande budgetår.

Varubistånd

Varubiståndet, dvs. det bistånd som formellt är förhandsbestämt till upphandling i Sverige, har ökat kraftigt under de senaste åren. Från en nivå på ca 25 milj. kr. i början av 1970-talet ökade varubiståndet till in emot 100 milj. kr. budgetåret 1972/73. Mot bakgrund av de avtal och överenskommelser som ingåtts med mottagarländerna, har SIDA beräknat att volymen för budgetåret 1973/74 kommer att bli ca 180 milj. kr., motsvarande inte fullt 20 % av det totala bilaterala biståndet. Därtill

kan läggas de svenska bidrag in natura som lämnas till Internationella livsmedelsprogrammet (WFP) samt enligt den internationella livsmedelskonventionen (FAC) till ett sammanlagt värde av ca 50 milj. kr. under budgetåret 1973/74. Det har visat sig att det vid rådande internationella högkonjunktur med högt kapacitetsutnyttjande inom industrin föreligger svårigheter att erhålla levcranser vid de tidpunkter som mottagarländerna önskar.

De huvudsakliga mottagarna av svenskt varubistånd under innevarande budgetår är Bangladesh, Cuba, DRV, Indien och Sri Lanka, vilka samtliga får en stor del av sitt bistånd från Sverige i form av importstöd. Till denna grupp hör även Zambia, som utnyttjat den ökning av biståndet som motiverades av gränsstängningen mot Sydrhodesia för import av svenska varor.

Även annat bistånd än varubiståndet leder till upphandling i Sverige. De multilaterala organisationerna gör sålunda betydande inköp i Sverige och upphandlingen under de obundna bilaterala krediterna genererar en omfattande svensk export. Detsamma gäller det obundna svenska gåvobiståndet. Stödet till befrielseåtgärderna i Afrika utgörs till betydande del av svenska varor, likaså en del av katastrofhjälpen.

Inom ramen för det ordinarie utvecklingssamarbetet förutser jag för framtiden fortsatta varubiståndsinsatser i länder som får en betydande del av sitt bistånd från Sverige i form av importstöd, alltså huvudsakligen samma länderkrets som hittills. Jag räknar även med möjligheten att utnyttja svenska varor, bl. a. vete, för en del av de katastrofinsatser som kommer att företas.

Tidigare planerades svenskt varubistånd med utgångspunkt i varor som Sverige erbjöd sig tillhandahålla, främst konstgödsel och papper. Numera ges mottagarlandets regering möjlighet, i enlighet med riksdagens uttalande (UU 1973: 3 rskr 1973: 139), att inom en överenskommen finansiell ram fritt välja svenska varor. Därigenom inriktas varubiståndet naturligen på sådana områden där det svenska näringslivet besitter särskild konkurrensförmåga.

Jag förordar att planeringen av varubiståndet för budgetåret 1974/75 tar sikte på en volym av ca 250 milj. kr. Ett varubistånd av denna omfattning kan tillgodoses inom de ökade belopp som ställs till programländernas förfogande. Jag har tidigare anmält att jag kan återkomma till frågan om de samlade anslagen för budgetåret 1974/75. I det sammanhanget får frågan om varubiståndets del av det samlade anslaget ytterligare övervägas.

Biståndsvillkor

Den snabbt ökande skuldbördan för flertalet u-länder utgör ett allvarligt hinder för dessa länders utveckling och strävan efter ekonomiskt oberoende. Mot bakgrund av denna situation ser Sverige det som en

angslagen uppgift att, främst inom OECD och UNCTAD, verka för en allmän förbättring av biståndsvillkoren.

De villkor som Sverige tillämpar i sitt direkta bistånd kan vid en internationell jämförelse betecknas som synnerligen förmånliga. Det bilaterala gåvobiståndet utgjorde budgetåret 1972/73 fyra femtedelar av det bilaterala biståndet. Tillsammans med bidragen till multilaterala organ uppgick gåvobiståndet till närmare 90 % av anslagen för internationellt utvecklingssamarbete. Under samma år lämnades fem bilaterala utvecklingskrediter till ett belopp om nära 270 milj. kr. varav fyra, på sammanlagt ca 255 milj. kr., på IDA-villkor (50 års löptid, 10 amorteringsfria år samt 3/4 % i administrationsavgift) och en kredit på 25 år med 10 års amorteringsfrihet och 2 % ränta.

Kreditvillkoren har successivt mjukats upp. Ursprungligen lämnades utvecklingskrediterna normalt med 20 års löptid, varav de fem första åren amorteringsfria, samt med 2 % ränta. År 1967 medgav riksdagen en förlängning med fem år av såväl löptiden som den amorteringsfria perioden för dessa krediter. Vidare bemyndigades Kungl. Maj:t tillämpa IDA-villkor i samband med samfinansiering med Världsbanken/IDA.

Sedan riksdagen år 1968 lämnat medgivande till användning av IDA-villkor även för vanliga bilaterala utvecklingskrediter har dessa kommit att tillämpas i flertalet fall och får numera betraktas som normalvillkor för svenska utvecklingskrediter.

Även om det svenska biståndet inte nämnvärt bidrar till u-ländernas skuldbörda finns det anledning att ytterligare förbättra biståndsvillkoren. Riksdagen begärde år 1973 förslag från Kungl. Maj:t rörande sådana förbättringar. SIDA har uttalat sig för att andelen gåvobistånd ytterligare ökas samt att krediter uppmjukas genom att som regel göras räntefria.

En ökning av andelen gåvobistånd bör främst avse länder som hör till kretsen av de minst utvecklade u-länderna. I de fall det inte redan sker, bör dessa fr. o. m. budgetåret 1974/75 få hela sitt nya bistånd från Sverige som gåva. I fråga om kreditvillkoren förordar jag att Kungl. Maj:t bemyndigas att efter prövning från fall till fall lämna utvecklingskredit utan ränta eller administrationsavgift.

Riksdagen bemyndigade år 1972 Kungl. Maj:t att, i samband med internationella skuldkonsolideringsaktioner, medge ränteeftergift, nedskrivning av skuldbelopp, förlängning av amorteringsfri period, samt för 25-åriga krediter, förlängning av löptid. Med stöd i detta bemyndigande deltar Sverige f. n. i internationella skuldkonsolideringar för Indien och Pakistan.

Eftersom amorteringar hittills inte varit aktuella för krediterna till Indien eller Pakistan har de svenska bidragen till skuldlettning begränsats till att gälla avskrivning av räntefordringar. Därutöver har avskrivits den del av en kredit till Pakistan som hänförde sig till ett avslutat projekt i Bangladesh.

Bilateralt bistånd budgetåren 1973/74–1974/75

Fördelning på mottagarländer

Land	Beräknat medelsbehov ¹ 1973/74		Indikativ planeringsram ² 1974/75	
	milj. kr.	%	milj. kr.	%
Bangladesh	75	7,8	80	6,2
Botswana	20	2,1	30	2,3
Cuba	35	3,6	45	3,5
Demokratiska Republiken Vietnam	120	12,5	170	13,1
Etiopien	30	3,1	40	3,1
Indien	135	14,1	175	13,5
Kenya	60	6,3	60	4,6
Tanzania	120	12,5	145	11,2
Tunisien	35	3,6	40	3,1
Zambia	30	3,1	45	3,5
Övriga länder	53 ³	5,5	80	6,2
Flyktingar och befrielse- rörelser i Afrika	33	3,5	50	3,8
Biståndskontor	12,5	1,3	12,5	0,9
Övrigt ⁴	201,5	21,0	325,5	25,0
Totalt	960	100,0	1 298	100,0

¹ Enligt regleringsbrevet för budgetåret 1973/74.

² Dessa belopp för de enskilda länderna kan, beroende på medelstillgång, extraordinära händelser etc., ändras i de årliga överläggningarna om samarbetsavtal. Medel som kan utnyttjas för ökning av planeringsramarna finns upptagna under posten Övrigt. Beloppet för budgetåret 1974/75 under posten Övriga länder är en preliminär beräkning.

³ Afghanistan (3 milj. kr.), Lesotho (6 milj. kr.), Swaziland (6 milj. kr.), Malaysia (1,5 milj. kr.), Pakistan (1 milj. kr.), Sri Lanka (13 milj. kr.), Republiken Korea (4,5 milj. kr.) samt Östafrikanska Gemenskapen (15 milj. kr.).

⁴ Denna post avser främst medel till katastrofreserven och extra medel utöver planeringsramarna för programländerna. Därutöver ingår en reserv för forskning samt bidrag till enskilda organisationer och internationella familjeplaneringsorganisationer samt till regionala projekt. Dessutom omfattar posten kostnaderna för stipendiater och kursverksamhet samt biträdande experter.

Under budgetåret 1974/75 skall de första amorteringarna betalas på utvecklingskrediter. Hittills har de svenska åtgärderna för minskning av u-ländernas skuldbörda vidtagits inom ramen för internationella skuldkonsolideringsaktioner. Med hänsyn till att effekterna av de svenska insatserna får större räckvidd när dessa kan göras gemensamt med andra länders, anser jag att samordnade aktioner även i fortsättningen bör eftersträvas. I vissa fall kan det dock föreligga skäl för enskilda svenska insatser. Kungl. Maj:t bör därför ges möjlighet att, efter särskild prövning i varje enskilt fall, bevilja skuldlättnad även om någon internationell skuldkonsolideringsoperation för landet inte företas.

AFRIKA

Tunisien

Budgetåret 1972/73 utbetalades 26,4 milj. kr. i svenskt bistånd till Tunisien. För innevarande budgetår har avtal tecknats om 35 milj. kr.,

varav 12 milj. kr. som krediter. Planeringsramen för budgetåret 1974/75 är 40 milj. kr.

Det svenska biståndet till Tunisien har under budgetåret avsett fortsatt stöd till landsbygdsutveckling, utbildning, industri och utbyggnad av landets infrastruktur. Inom sektorn jordbruk och landsbygdsutveckling stöds via FAO dels ett skogsplanteringsprojekt, dels ett program för olivodling och framställning av olivolja. Inom ramen för det samarbetsavtal som tecknades år 1973 har nya insatser inlett avseende boskapsuppfödning, markskydd och bevattningsrådgivning samt krediter till småbrukare.

Det tunisiska utbildningsväsendet stöds genom bistånd via ILO till en yrkesskola för kvinnor, samt genom personalbistånd till en skola för telekommunikation. I samarbetsavtalet år 1973 upptas stöd till byggande av två lärarhögskolor och till tekniska gymnasier. Aktiviteterna beräknas komma igång under budgetåret 1973/74.

Inom sektorn industri och infrastruktur lämnas stöd till utvecklingsbanken SNI. Det svenska stödet kommer att uppgå till totalt 60 milj. kr. budgetåren 1967/68—1975/76. En utbyggnad av landets vattenförsörjning finansieras i samarbete med Världsbanken. Svenskt bilateralt stöd lämnas dessutom till dricksvattenprogram för landsbygden och till avloppsutbyggnad i städer. Det samlade svenska stödet till Tunisien vattenförsörjning och utbyggnad av avlopps nätet uppgår därmed till ca 70 milj. kr. Bostadssektorn stöds genom bistånd till ett statligt bostadsföretags program för lägre inkomstagare.

Etiopien

Budgetåret 1972/73 utbetalades 38,5 milj. kr. i svenskt bistånd till Etiopien. Härav avsåg 5,5 milj. kr. utbetalningar under tidigare ingångna kreditavtal, medan 33 milj. kr. ställdes till förfogande under budgetåret som gåvobistånd. För innevarande budgetår beräknas ett medelsbehov om 30 milj. kr. Katastrofbistånd för 5 milj. kr. har därtill lämnats med anledning av torkan och hungersnöden i landet. Planeringsramen för budgetåret 1974/75 har ökats till 40 milj. kr. med hänsyn till behovet av särskilda insatser i de av torkan drabbade områdena.

Liksom tidigare koncentreras det svenska biståndet under innevarande budgetår till insatser på hälsovårdens, utbildningens och landsbygdsutvecklingens områden. Det svenska personalbiståndet uppgår f. n. till ca 100 personer.

Samarbetet avseende hälsovård omfattar bl. a. stöd till ett institut för näringsfrågor (ENI) samt till hälsocentraler i några landsbygdsområden. ENI bedriver forskning och upplysningsverksamhet rörande kosthåll och näringsfrågor. Dessutom tillverkar och säljer institutet proteinrik barnmat. Denna produktion har ökats innevarande år för att möjliggöra levcranser till de torkdrabbade områdena. Sveriges samlade stöd till

ENI t. o. m. budgetåret 1973/74 uppgår till 24 milj. kr. Inriktningen av institutets framtida verksamhet utreds.

Det svenska stödet till skolbyggnadsprogrammet, ESBU, har förlängts med ett år för att anpassas till innevarande etiopiska planperiod. Vid utgången av budgetåret 1973/74 beräknas ca 6 000 skolrum ha producerats till en kostnad för svensk del av ca 60 milj. kr. Programmets framtida utformning utreds f. n.

Stödet fortsätter till det regionala landsbygdsutvecklingsprojektet, CADU, i Chilalo-provinsen. Fortsatta bidrag lämnas även till den enhet inom jordbruksministeriet, EPID, som samordnar och stödjer ett antal integrerade projekt för landsbygdsutveckling i andra delar av landet. Under budgetåret 1973/74 belöper sig den svenska kostnaden för dessa projekt till ca 11 milj. kr. Sammanlagt har Sverige därmed bidragit med ca 64 milj. kr. för dessa verksamheter. Avtalet om stöd till CADU löper ut i juni 1975. En svensk-etiopisk grupp har tillsatts för att utvärdera projektet.

Kenya

De svenska åtagandena för budgetåret 1972/73 uppgick till 50 milj. kr. och utbetalningarna till 36,5 milj. kr. För innevarande budgetår har avtal tecknats om 60 milj. kr., varav 20 milj. kr. som kredit. Planeringsramen för budgetåret 1974/75 är 60 milj. kr.

Det svenska biståndet koncentreras liksom tidigare främst till landsbygdsutveckling, infrastruktur och utbildning. Inom programmet för landsbygdsutveckling fortsätter stödet till vattenförsörjning, förbättring av kött- och mjölkproduktionen genom seminavel samt ett experimentellt s. k. integrerat landsbygdsutvecklingsprogram i Migori. Samarbetet fortsätter också i fråga om utbyggnaden av Kenyas vägprogram och kraftförsörjning. Vidare medverkar Sverige i en samnordisk insats på lantbrukskooperationens område.

Under år 1973 inleddes svenskt stöd för småindustrins utveckling i Kenya. Sverige bidrar med 13 milj. kr. till bl. a. ett industricentrum i västra Kenya och en fond för långivning till småindustriföretag i regionen.

En långsiktig insats för bekämpande av sjukdomar hos nötkreatur har avtalats under året. Det totala svenska bidraget beräknas till 43 milj. kr. under en femårsperiod. Under året har också inletts samarbete avseende ett program för elektrifiering av landsbygden. Biståndet till Kenyas hälsovård och familjeplanering kommer att ökas och få en mer långsiktig karaktär. Totalt beräknas Sverige under den närmaste femårsperioden bidra med 25 milj. kr. till det kenyanska befolkningsprogrammet. Detta syftar till att på 6 år sänka takten i landets befolkningsökning från 3,3 % till 3,0 % per år.

På utbildningsområdet utgår stöd bl. a. till en lärarhögskola i Nairobi och till sekreterarutbildning. Under året påbörjas bidragsgivning till en

omfattande arbetsmarknadsstudie samt till utvecklingsorienterad forskning vid Nairobis universitet.

Personalbiståndet omfattar ett 80-tal utsända kontraktsanställda och fredskårsdeltagare.

Tanzania

De svenska åtagandena för budgetåret 1972/73 uppgick till 90 milj. kr. och utbetalningarna till 97,2 milj. kr., varav ca 31 milj. kr. hänförde sig till åtaganden från tidigare budgetår. För innevarande budgetår har avtal tecknats om 120 milj. kr., varav ca 24 milj. kr. som kredit. Planeringsramen för budgetåret 1974/75 har ökats till 145 milj. kr.

Huvuddelen av det svenska biståndet avser stöd till landsbygdsutveckling. Sedan år 1965 har Sverige sålunda stött ett vattenförsörjningsprogram som över åren utvidgats kraftigt. Det svenska finansiella bidraget till programmet uppgår hittills till 111 milj. kr., vartill kommer personalbistånd i stor omfattning. Ett landsomfattande hälsovårdsprogram på landsbygden erhåller från innevarande år ökat svenskt bistånd. Medlen används bl. a. för uppförande och utrustning av ett 90-tal hälsocentraler. Program för utveckling av skogsnäringen, artificiell insemination av boskap samt vägbyggen är andra verksamheter på landsbygden som får svenskt stöd.

Den industriella sektorn erhåller en ökande del av det svenska biståndet, både i form av personal och genom finansiella resurser bl. a. till den samhällsägda tanzaniska investeringsbanken, som ansvarar för lång- och medelfristiga krediter till landets industri. Vidare ges direkt finansiellt stöd till Tanzanias import.

Den kooperativa verksamheten i Tanzania stöds dels genom en samnordisk insats, dels genom olika landsbygdsutvecklingsprogram.

På utbildningsområdet erhåller landets vuxenutbildningsprogram ett betydande svenskt bistånd. För innevarande budgetår har bl. a. överenskommit om ett svenskt bidrag på 11,6 milj. kr., varav en större del används i en intensiv alfabetiseringskampanj, som syftar till att göra alla tanzanier läskunniga före utgången av år 1975. Vidare medverkar Sverige i en samnordisk insats för jordbruksutbildning. Det svenska biståndet till kraftverksbygget i Kidatu har utvidgats till att även omfatta yrkesutbildning.

Det svenska personalbiståndet uppgår f. n. till ca 120 kontraktsanställda och fredskårsdeltagare.

Östafrikanska Gemenskapen (EAC)

Det svenska biståndet till Östafrikanska Gemenskapen, vars medlemsländer är Kenya, Tanzania och Uganda, har främst avsett krediter på sammanlagt 52 milj. kr. samt personalbistånd till Östafrikanska telebolaget och Östafrikanska utvecklingsbanken. Utbetalningarna uppgick un-

der budgetåret 1972/73 till 18,5 milj. kr. Anslagsbelastningen under budgetåret 1973/74 beräknas komma att uppgå till drygt 12 milj. kr. Jag räknar med ett något ökat medelsbehov under budgetåret 1974/75.

Zambia

De svenska åtagandena uppgick budgetåret 1972/73 till 15 milj. kr. och utbetalningarna till 8,9 milj. kr. För budgetåret 1973/74 beräknades ursprungligen en finansiell ram om 20 milj. kr. Den höjdes till 30 milj. kr. med anledning av stängningen av gränsen mellan Sydrhodesia och Zambia i januari 1973. Planeringsramen för 1974/75 har ökats till 45 milj. kr.

Zambias utsatta och strategiska läge i södra Afrika har motiverat en utbyggnad av det svenska stödet till landets ansträngningar att öka sitt ekonomiska oberoende. Det svenska biståndet inriktas främst på två områden, landsbygdsutveckling och utbildning, vilka ges ökad vikt inom Zambias utvecklingsplan. En betydande del av det svenska biståndet utgörs, som tidigare, av personalbistånd. Under innevarande budgetår arbetar sålunda ca 60 utsända personer inom den zambiska förvaltningen.

Svenskt stöd utgår till ett program för integrerad landsbygdsutveckling inom s. k. intensivutvecklingszoner. Avtal har vidare ingåtts om stöd till ett lantbruksinstitut i Mpika för utbildning av lantbruksassistenter. Kostnaden för denna insats uppgår för svensk del till drygt 17 milj. kr. Bistånd lämnas även för uppförande och drift av en lärarskola med en kapacitet på 320 utbildningsplatser vid full utbyggnad. Ytterligare svenska insatser stöder zambiska program för arbetskraftsplanering, hälsovård, telekommunikationer och elkraftförsörjning. Svensk personal är bl. a. behjälplig i utvecklingen av jordbrukskooperationen och insatser inom konsumentkooperationen kan även komma att aktualiseras. Den i samband med gränsstängningen beslutade ökningen av biståndet har använts för import från Sverige av fordon och teleutrustning till det zambiska transportväsendet.

Botswana

De svenska åtagandena för budgetåret 1972/73 uppgick till 16 milj. kr. och utbetalningarna till 15,6 milj. kr. För innevarande budgetår har avtal tecknats angående bistånd om 20 milj. kr. Planeringsramen för budgetåret 1974/75 har ökats till 30 milj. kr.

Det svenska biståndet lämnas i första hand som stöd till Botswanas utvecklingsprogram för landsbygden, där vattenförsörjning, vägbyggnad och boskapsskötsel utgör viktiga delar. Sveriges finansiella stöd till programmet för vattenförsörjning på landsbygden beräknas uppgå till sammanlagt 13 milj. kr. för perioden 1972/73—1976/77. Genom programmet beräknas ca 150 000 människor eller ca 25 % av Botswanas befolkning få förbättrad försörjning med hushållsvatten.

I samfinansiering med IDA lämnas en kredit på 20,5 milj. kr. för förbättring av vägen mellan Lobatse och Gaborone, vilken är landets mest trafikerade vägsträcka. Likaså i samarbete med IDA stödjer Sverige ett projekt avseende boskapsskötsel. Kostnaden för svensk del uppgår till 7,2 milj. kr. Projektet syftar till en ökning av landets exportintäkter av nöt- och fårkött samt till en förflyttning av boskap från överbetade till outnyttjade områden.

Inom utbildningsområdet lämnar Sverige bidrag till yrkesutbildning och till allmän utbildningsplanering. Dessutom finansieras botswaners studier i andra afrikanska länder. Det svenska personalbiståndet uppgår f. n. till ca 35 kontraktsanställda och fredskårsdeltagare.

Övriga länder i Afrika

Åtaganden om nytt svenskt bistånd till *Lesotho* för budgetåret 1972/73 uppgick till 1,2 milj. kr. och utbetalningarna till ca 1 milj. kr. För innevarande budgetår beräknas ett medelsbehov på 6 milj. kr. För budgetåret 1974/75 räknar jag med en viss ökning.

Biståndet till *Lesotho* under 1973/74 lämnas i nära samarbete med FN. Inom ett program som avses förlängas till budgetåret 1975/76 bekostar Sverige förvaltningspersonal som rekryteras av FN. Genom ILO stöds ett kooperativt hantverkscentrum och genom FAO en markvårdsinsats. Nya insatser kan bli aktuella inom televäsendet och småindustriområdet.

De svenska åtagandena om bistånd till *Swaziland* för budgetåret 1972/73 uppgick till 6 milj. kr. och utbetalningarna till ca 3 milj. kr. För innevarande budgetår beräknas ett medelsbehov om 6 milj. kr. avseende bl. a. bidrag till FN för förvaltningspersonal samt till UNESCO för utbyggnad av en sekundärskola. För budgetåret 1974/75 räknar jag med ett belopp av ungefär samma storleksordning.

Under budgetåret 1972/73 utbetalades 6,2 milj. kr. till *Sudan* enligt två tidigare tecknade utvecklingskrediter till landsbygdens vattenförsörjning. Därmed återstår 4,2 milj. kr. av krediterna att utnyttja. Till FN:s hjälpprogram för flyktingar och hemlösa i södra Sudan har Sverige bidragit med sammanlagt 7 milj. kr. Programmet avslutades i oktober 1973, då ansvaret för FN:s verksamhet i området överfördes till dess reguljära utvecklingsorgan. Behoven i södra Sudan är alltså stora och en fortsättning av det svenska humanitära biståndet kan komma att aktualiseras.

Södra Afrika: flyktingar och befrielseörelser

Sveriges humanitära bistånd och utbildningsstöd till befrielseörelserna och befolkningen i södra Afrika uppgick budgetåret 1972/73 till 21 milj. kr. Därav avsåg 7 milj. kr. verksamhet för flyktingar och offer för rasåtskillnadspolitik. Under innevarande budgetår upptas 33 milj.

kr. för ändamålet. Det svenska stödet till befrielseörelserna växer i takt med dessas möjligheter att organisera civil verksamhet i befriade områden och i fria grannstater. För budgetåret 1974/75 beräknas preliminärt 50 milj. kr. för programmet.

PAIGC i Guinea-Bissau har med svenskt stöd successivt byggt upp sin transport- och lagringskapacitet och kan nu ta emot avsevärda kvantiteter civila varor. Listor upprättas årligen av PAIGC och varorna, främst undervisningsmaterial och utrustning för hälsovårdssektorn, upphandlas sedan av SIDA. Biståndet inkluderar även vanliga handelsvaror för folkaffärer PAIGC inrättat i befriade områden. Befolkningen kan där byta till sig bl. a. tyger och redskap mot jordbruksprodukter. Innevarande budgetår levereras även ris till de områden i befriade delar av Guinea-Bissau som drabbats av torka. Totalt lämnas 15 milj. kr. till PAIGC under innevarande budgetår.

Med FRELIMO i Moçambique har på samma sätt nåtts överenskommelse om svenskt stöd till utbildning, hälsovård och produktion, dels i Tanzania, dels i befriade områden i Moçambique. Kontantbidrag lämnas till driften av ett barnläger i södra Tanzania och till Moçambiqueinstitutet i Dar es Salaam, som är huvudkvarter för rörelsens civila verksamhet. För transport och lagring av varor utgår särskilda kontantbidrag. FRELIMO får budgetåret 1973/74 sammanlagt 5 milj. kr.

För MPLA i Angola har beräknats 3,5 milj. kr., varav en del utgår bidrag till en av UNESCO administrerad utbildningsinsats i Kongo. Den namibiska rörelsen SWAPO har börjat bygga upp bl. a. en egen utbildningsverksamhet bland namibiska flyktingar i Zambia. Till denna har Sverige under budgetåret bidragit med 500 000 kr. ZANU och ZAPU från Sydrhodesia och ANC från Sydafrika får svenskt stöd för liknande verksamhet.

ASIEN

Indien

De svenska åtagandena för budgetåret 1972/73 uppgick till 112 milj. kr. och utbetainingarna till 44,8 milj. kr. För innevarande budgetår har avtal tecknats om 135 milj. kr., varav 75 milj. kr. som kredit. Planeringsramen för budgetåret 1974/75 har ökats till 175 milj. kr. Härutöver deltar Sverige i en internationell skuldkonsolideringsaktion för Indien med ett bidrag i form av avskrivning av räntor om totalt ca 5,3 milj. kr. för budgetåret 1972/73—1973/74.

Det svenska biståndet till Indien för budgetåret 1973/74 fördelas mellan importstöd och projektinsatser. Importstödet uppgår sammanlagt till 110 milj. kr. och utgår dels i form av en kredit om 75 milj. kr. på IDA-villkor, dels i form av svenska varor. För det svenska varubiståndet har således beräknats en ram på 35 milj. kr., som används för import av bl. a. konstgödsel och stålprodukter.

Resterande 25 milj. kr. används främst för familjeplanering samt multi-projekt på yrkesutbildningens, kooperationens och hälsovårdens områden. Bidraget till familjeplanering om totalt ca 15 milj. kr. innefattar bl. a. stöd till ett omfattande projekt i två indiska delstater som genomförs i samverkan med IDA. Projektets totalkostnad är beräknad till 220 milj. kr. under en sexårsperiod, varav huvuddelen avser utgifter i lokal valuta. Sveriges bidrag kommer att uppgå till sammanlagt 51 milj. kr. Genom projektet skall nya former för det indiska familjeplaneringsprogrammet prövas bl. a. genom en utbyggnad av hälsovården med tonvikt på mödra- och barnvården. Projektet avser i första hand att ge en förbättrad familjeplaneringsservice till en befolkning på ca 20 milj.

För budgetåren 1974/75 och 1975/76 har avtalats ett importstöd om sammanlagt 260 milj. kr. Härav kommer 155 milj. kr. att lämnas som kredit och resten som varubistånd.

I samarbete med indiska regeringen väntas Världsbanken år 1974 lägga fram förslag om fortsatt skuldkonsolidering för Indien. I dessa förhandlingar kommer Sverige att verka för en långsiktig, internationell överenskommelse som kännbart kan lätta på Indiens skuldbörda. Det svenska bidraget till skuldkonsolideringen kommer att utgöras av avskrivning av räntor och amorteringar på de utvecklingskrediter som beviljats Indien.

Bangladesh

De svenska biståndsåtagandena gentemot Bangladesh uppgick under budgetåret 1972/73 till 76,7 milj. kr. och utbetalningarna till 75,6 milj. kr. varav 5,5 milj. kr. till FN för katastrofinsatser i landet. För innevarande budgetår har avtal tecknats om sammanlagt 75 milj. kr., varav 8 milj. kr. som kredit på IDA-villkor Planeringsramen för budgetåret 1974/75 har ökat till 80 milj. kr.

Det löpande avtalet omfattar huvudsakligen importstöd, delvis i form av svenska varor som papper, pappersmassa, teleutrustning samt reservdelar till industrin. En viktig del av avtalet omfattar direkt stöd till livsmedelsförsörjningen i form av svensk rapsolja samt finansiering av spannmålstransporter. Det projektinriktade biståndet avser främst stöd till familjeplanering, men omfattar även exportfrämjande åtgärder, yrkesutbildning och kooperation.

I Bangladesh sker nu en stegvis övergång från återuppbyggnadsarbetet till ett mer reguljärt utvecklingsarbete, och en utvecklingsplan för perioden 1973—1978 har lagts fram. Svenska biståndsinsatser med en mer långsiktig inriktning har också successivt ökat, och det finns anledning att räkna med att denna utveckling fortsätter även budgetåret 1974/75.

Eftersom valutaknappheten torde fortsätta att utgöra ett allvarligt hinder för landets utveckling kan huvuddelen av de svenska resurserna förutses komma att utnyttjas för importfinansiering även i framtiden.

Med hänsyn till situationen i Bangladesh kommer även nästa budgetårs avtal att ge utrymme för livsmedelsleveranser ägnade att förbättra livsmedelsläget.

Demokratiska Republiken Vietnam (DRV)

De svenska åtagandena för budgetåret 1972/73 uppgick till 190 milj. kr., varav 100 milj. kr. utgjordes av medel som enligt 1970 års riksdagsbeslut reserverats för återuppbyggnadsbistånd budgetåren 1970/71 och 1971/72. Till följd av krigsförhållandena som medfört bl. a. stora transportproblem stannade utbetalningarna under budgetåret 1972/73 vid ca 38 milj. kr. För budgetåret 1973/74 har avtal tecknats om totalt 120 milj. kr. och därutöver har lämnats ett bidrag på 10 milj. kr. för återuppbyggnaden av Bach Mai-sjukhuset. Planeringen för budgetåret 1974/75 skall utgå från en finansiell ram på 170 milj. kr.

Den omfattande förstörelse som de amerikanska bombningarna åstadkom har medfört att landets importbehov är stort såväl av konsumtions- som kapitalvaror. En betydande del av det svenska biståndet står till förfogande för att möta dessa behov.

Samtidigt pågår planeringen av återuppbyggnadsinsatser. Under innevarande budgetår kommer den s. k. förprojekteringen att avslutas av två omfattande projekt, nämligen ett skogsindustriprojekt samt ett barnsjukhus. Genomförandet av dessa projekt förutses bli påbörjade under senare delen av budgetåret. Skogsindustriprojektet utgörs av en integrerad massa- och pappersfabrik med en beräknad produktionskapacitet om ca 50 000 årston skriv- och tryckpapper. Vidare planeras samhällsinvesteringar i bl. a. kraftverk, vägar, bostäder och sjukhus. Kalkylerna över investeringskostnaderna är fortfarande osäkra men sannolikt kommer de att överstiga 500 milj. kr. Sverige kan förutses komma att bestrida den övervägande delen härav.

Barnsjukhuset, som kommer att byggas i Hanoi, får ca 370 vårdplatser. Kostnaden beräknas till ungefär 40 milj. kr. Ytterligare ett sjukhus, ett allmänsjukhus beläget i gruvdistriktet norr om Haiphong, planeras och byggandet av detta beräknas starta under budgetåret 1974/75.

Stödet till DRV:s familjeplaneringsprogram fortsätter. Denna verksamhet inleddes budgetåret 1971/72 och bidraget för budgetåret 1973/74 beräknas till 5 milj. kr.

Övriga Indokina

Under budgetåret 1972/73 lämnades 13,5 milj. kr. som humanitärt bistånd till Provisoriska Revolutionära Regeringen (PRR) i Sydvietnam. Ett bidrag om 1,5 milj. kr. lämnades via Frikyrkan Hjälper till De Förenade Buddistkyrkorna i Sydvietnam för hjälp till flyktingar. Vidare lämnades stöd med sammanlagt 5 milj. kr. till Internationella Röda korsets särskilda program för Indokina (IOG) och till Världskyrkorådet

som likaledes genomför en biståndsinsats avseende hela Indokina. För innevarande budgetår har som tidigare nämnts anvisats 20 milj. kr. för bistånd till PRR. Vidare har ett bidrag om 2 milj. kr. lämnats som stöd för UNICEF:s insatser i Indokina.

Möjligheterna till svenska biståndsinsatser i Sydvietnam, Laos och Cambodja prövas fortlöpande av regeringen i enlighet med vad riksdagen uttalat (UU 1973: 3, rskr 1973: 139) om beaktande av de akuta biståndsbehoven och de insatser som andra länder gör i ifrågavarande områden.

I Laos har träffats avtal om bildande av en koalitionsregering, med lika representation för de två parterna. Regeringen står beredd att inleda biståndsdiskussioner med denna regering när den har bildats i överensstämmelse med det ingångna avtalet och praktiska förutsättningar i övrigt bedöms föreligga för ett bistånd som når fram till de folkgrupper som hårdast drabbats av kriget. I Cambodja pågår kriget fortfarande. Av de diskussioner som förts med företrädare för den kambodjanska befrielse rörelsen FUNK har framgått att det i detta läge inte är praktiskt möjligt att lämna ett direkt humanitärt bistånd till huvuddelen av befolkningen i landet. Regeringen står dock beredd att lämna ett sådant bistånd när förutsättningar härför skapats.

I prop. 1973: 1 bil. 5, framhöll dåvarande utrikesministern att frågan om rehabilitering och återuppbyggnad i de krigshärjade områdena i Vietnam och det övriga Indokina skulle aktualiseras efter ett krigsslut samt att det omfattande bistånd, som denna återuppbyggnad kräver, skulle vara en internationell angelägenhet. Vi nödgas idag konstatera att det med undantag för UNICEF:s insatser inte varit möjligt att organisera något mellanstatligt biståndsprogram med rättvis fördelning av resurserna mellan de olika parterna. Det finns flera, delvis samverkande orsaker härtill: De fortsatta striderna i området, tveksamhet hos bl. a. några av de potentiella mottagarparterna om innebörden av en internationell samordning av biståndet samt tendensen hos vissa av de större internationella organisationerna att föregripa en bredare, samordnad aktion genom ensidiga biståndsinsatser till förmån för i första hand Saigonregimen. Det aktiva svenska arbetet för att främja rättvist fördelade, internationella insatser, som grundas på samtliga parterns behov kommer att fortsättas.

Övriga länder i Asien

Under budgetåret 1972/73 utbetalades 5,8 milj. kr. som svenskt bistånd till *Sri Lanka*. Därutöver träffades överenskommelser om varubistånd för 5,9 milj. kr. som levereras under innevarande budgetår. För övriga insatser för detta budgetår har beräknats 13 milj. kr. För budgetåret 1974/75 räknar jag med en viss ökning.

Budgetåret 1973/74 beräknas avtal slutas om stöd till ett FAO-projekt avseende seminavel. Förutom denna insats och tidigare multibi-insatser, avseende bl. a. exportfrämjande åtgärder, ett kooperativt ledarinstitut och ett fiskeriinstitut, förutses ett utvidgat stöd till familjeplanering.

Mot bakgrund av sin svåra betalningsbalanssituation, som till stor del vållats av en ogynnsam prisutveckling på såväl export- som importsidan, ger Sri Lanka hög prioritet åt importstöd. Av det svenska biståndet under innevarande budgetår utgår därför nära hälften i form av svenska varor och andelen varubistånd väntas öka ytterligare nästa budgetår. Hittills är det främst konstgödsel och papper som kommit i fråga men varusortimentet väntas bli vidgat.

Under de senaste fyra åren har Sri Lanka erhållit endast en kredit från Världsbanken/IDA. Som motiv för denna restriktiva långivning har bl. a. anförts landets ekonomiska politik. Sri Lankas regering har begärt ett återupptagande av kreditgivningen. En allmän importkredit av det slag som IDA lämnat Indien, Pakistan och Bangladesh skulle kunna ge landet lättnad i det ansträngda betalningsbalansläget. Sverige har stött Sri Lankas krav och avser fullfölja sina ansträngningar att i denna fråga påverka IDA.

Det svenska biståndet till *Pakistan* uppgick budgetåret 1972/73 till 5 milj. kr. varav 4 milj. kr. som stöd via FN till ett program för personer som blev hemlösa genom kriget med Indien. Innevarande budgetår fortsätter en insats avseende ett teleprojekt till en kostnad av ca 1,6 milj. kr. Därutöver har 5 milj. kr. i form av svenskt vete samt 1 milj. kr. genom Röda korset lämnats till offren för förra årets översvänningskatastrof.

För budgetåret 1974/75 räknar jag med ett belopp på 10 milj. kr., som bör ge utrymme åt bl. a. stöd till särskilda återuppbyggnadsinsatser efter översvänningskatastrofen.

I enlighet med en överenskommelse inom det s. k. Pakistan-konsortiet träffade Sverige år 1973 avtal med Pakistan om en förlängning av 1972 års skuldkonsolidering och har skrivit av samtliga räntefordringar på biståndskrediter under innevarande budgetår. Därtill har Sverige i samma avtal skrivit ned en kredit med 9,9 milj. kr. och därmed befriat Pakistan från samtliga skulder avseende tidigare biståndsinsatser i Bangladesh.

Avtal slöts under budgetåret 1972/73 med FAO om ett avslutande stöd till den andra fasen av ett kooperativt jordbruksprojekt i *Afghanistan*. Avtalsperioden omfattar fem år. De svenska åtagandena uppgår till totalt 16 milj. kr. för verksamheten. Därutöver fortsätter en insats i ITC:s regi på exportfrämjandets område. Anslagsbelastningen för dessa insatser beräknas till 4,8 milj. kr. under budgetåret 1974/75.

Sverige stödjer *Syd Koreas* familjeplaneringsprogram dels genom leveranser av preventivmedel, dels genom finansiering av ett familjeplaneringsinstitut. Sveriges bidrag till det sydkoreanska familjeplaneringsprogrammet t. o. m. budgetåret 1972/73 uppgår till 13,5 milj. kr. För inne-

varande budgetår beräknas ett bidrag om 4,4 milj. kr. Förutom huvuddelen av institutets byggnadskostnader har Sverige åtagit sig att svara för hälften av dess driftkostnader t. o. m. utgången av år 1975. Leveranserna av preventivmedel kommer att slutföras under innevarande budgetår. För familjeplaneringsbiståndet till Sydkorea beräknar SIDA för budgetåret 1974/75 totalt ca 0,3 milj. kr.

Familjeplaneringsprogrammet i *Malaysia* har erhållit svenskt stöd sedan år 1967. Under de senaste åren har Sverige stött programmet genom preventivmedelsleveranser. Dessa kommer att fortsätta t. o. m. utgången av år 1974. Efter denna tidpunkt kommer FN:s befolkningsfond att svara för detta stöd. SIDA beräknar anslagsbelastningen för budgetåret 1974/75 till ca 1,4 milj. kr.

LATINAMERIKA

Cuba

De svenska åtagandena för budgetåret 1972/73 uppgick till 20 milj. kr. och utbetalningarna till 6,3 milj. kr. För innevarande budgetår har avtal tecknats om 35 milj. kr. Planeringssiffran för budgetåret 1974/75 har ökat till 45 milj. kr.

Cubas brist på konvertibel valuta utgör ett allvarligt hinder för landets utvecklingsansträngningar. Det svenska biståndet har därför huvudsakligen givits i form av importstöd, främst till sektorerna hälsovård och utbildning, som prioriteras högt av den kubanska regeringen.

I maj 1973 slöts avtal om ett treårigt stöd för undervisningen på landsbygden. Insatsen avser import av bl. a. laboratoriemateriel samt utrustning för framställning av skolböcker och andra läromedel. Vidare träffades överenskommelse angående svenskt varubistånd om sammanlagt 30 milj. kr. under en treårsperiod. Under år 1973 beslöt Sverige också att via FAO stödja ett institut för utveckling av köttindustrin.

De närmaste åren kommer det svenska biståndet att huvudsakligen avse importstöd till undervisnings- och hälsovårdssektorerna. Svenska multibi-insatser via ITC, UNESCO och FAO kommer också att ta medel i anspråk.

Chile

Ett mer omfattande svenskt utvecklingssamarbete med Chile inleds budgetåret 1972/73, då avtal tecknades om biståndsinsatser på sammanlagt 25 milj. kr. Planeringen för budgetåret 1973/74 utgick från ett belopp om 30 milj. kr. Sedan den chilenska regeringen gjort en framställning om brödsäd höjdes denna ram med 10 milj. kr. och ett nytt biståndsavtal, omfattande 40 milj. kr., tecknades med den chilenska regeringen den 31 augusti förra året.

Det svenska biståndet utgjorde ett stöd för Chiles utvecklingspolitik i

enlighet med landets utvecklingsplan för perioden 1971—1976. Denna var inriktad på att skapa vittgående förändringar av samhällsstrukturen. Genom aktiv jordreformpolitik, inkomstomfördelning samt ökad systerstatssättning bereddes väg för sociala förbättringar för Chiles underprivilegierade folkgrupper.

Efter statskuppen i september har militärregeringen klargjort att man inte avser fullfölja den tidigare regimens utvecklingspolitik. Därmed har förutsättningarna försvunnit för ett svensk-chilenskt utvecklingssamarbete i enlighet med avtalen. Samarbetet har därför avbrutits.

Sverige har efter kuppen lämnat viss humanitär hjälp till speciellt utsatta folkgrupper i Chile. Bidrag har sålunda lämnats till Internationella Rödakorskommitténs och Världskyrkorådets verksamhet bland fångar och flyktingar i Chile. Vidare har ett antal forskare från Chile, vilka förhindrats bedriva sin verksamhet i Chile under den nya regimen, fått möjlighet att fortsätta sin verksamhet i bl. a. Sverige. Regeringen prövar fortlöpande möjligheter att även på annat sätt bistå de människor som drabbats av den senaste utvecklingen i Chile.

Icke-länderinriktat bistånd

Vid sidan av bidragen till mellanstatliga organisationers befolkningsprogram, vilka jag tidigare redovisat, utgår även bidrag till vissa enskilda internationella organisationers *familjeplaneringsverksamhet*. För budgetåret 1974/75 föreslår SIDA ett ökat bidrag till Internationella familjeplaneringsförbundet (IPPF). Denna organisation förmedlar bistånd till familjeplaneringsverksamhet som bedrivs av enskilda organisationer i u-länder. Verksamheten finansieras helt med frivilliga bidrag som för år 1973 uppgick till 26 milj. dollar. I enlighet med SIDA:s förslag beräknar jag en höjning av det svenska bidraget från 15 till 20 milj. kr. Ett fortsatt stöd på 1,7 milj. kr. lämnas vidare till Världskyrkorådets befolkningsprogram. Denna verksamhet syftar till att i kyrkornas program för hälsovård och undervisning inlemma familjeplanering och sexualupplysning.

Under budgetåret 1972/73 lämnades ca 13 milj. kr. i bidrag till *svenska enskilda organisationers* utvecklingsfrämjande verksamhet. Däri inräknas inte de bidrag på ca 14 milj. kr. som under budgetåret 1972/73 lämnats till enskilda organisationer för katastrofinsatser i Indokina och på den indiska subkontinenten, för stöd till offren för rasförtryck och kolonialism i södra Afrika, samt för informationsverksamhet i Sverige.

Under budgetåret 1973/74 beräknas bidrag om drygt 16 milj. kr. utgå till de enskilda organisationernas utvecklingsfrämjande verksamhet. Denna verksamhet utgör ofta ett värdefullt stöd till det utvecklingsarbete som bedrivs av u-ländernas egna enskilda organisationer och bidrar därtill till ett förstärkt engagemang i Sverige för u-länderna. Bidrag utgår främst för verksamhet i länder med vilka Sverige redan har

ett omfattande statligt utvecklingssamarbete och avser i första hand insatser inom områdena hälsovård, utbildning, bytveckling, kooperation och facklig verksamhet. Stöd har emellertid lämnats även till verksamhet utanför de s. k. programländernas krets och detta bör kunna ske även för framtiden.

Vid prövning av bidrag till enskilda organisationers verksamhet synes det angeläget att försäkra sig om att projekten är väl förankrade i mottagarlandets allmänna utvecklingssträvanden. En princip som normalt bör gälla är att de statliga bidragen skall stödja verksamhet till vilken de enskilda organisationerna själva ger betydande bidrag. För budgetåret 1974/75 beräknar jag 25 milj. kr. för ändamålet, vilket innebär en uppsättning med mer än 50 %.

För kurs- och stipendiatverksamhet beräknar SIDA för budgetåret 1974/75 ett medelsbehov om totalt 21,5 milj. kr. Programmen arrangeras i samarbete med svenska myndigheter och institutioner samt internationella organisationer. Verksamheten förläggs i ökad utsträckning till länderna. Individuell stipendiering förekommer som del av insats i projekt och kan därutöver bli aktuell i fråga om kvalificerad forskning och studiebesök på hög nivå.

För det icke-länderfördelade biståndet, vilket även innefattar kostnader för *biträdande experter* och *förberedelse och kontroll av projekt* samt kostnader för den biståndspolitiska utredningen, beräknar jag för budgetåret 1974/75 ett sammanlagt medelsbehov på ca 100 milj. kr.

Biståndskontoren

Den i prop. 1973: 1 bil. 5 nämnda integrationen av biståndskontoren i beskickningarna har genomförts under innevarande budgetår. En ny instruktion för biståndsattachéer har trätt i kraft, och nya arbetsordningar har godkänts för de beskickningar som har biståndskontor.

SIDA föreslår i sin anslagsframställning att antalet tjänster vid biståndskontoren ökar från 69 till 72 under budgetåret 1974/75. I avvaktan på resultatet dels av en utredning inom SIDA rörande arbetsfördelningen mellan SIDA och ambassaderna, dels av den genomförda integreringen som bör kunna leda till rationaliseringsvinster inom ambassaderna, bedömer jag det lämpligt att inte ytterligare öka antalet tjänster vid biståndskontoren. Sådana förstärkningar av vissa kontor under uppbyggnad, t. ex. i Dacca och Hanoi, som kan visa sig behövliga, skall kunna klaras inom det befintliga antalet tjänster. Vid behov bör tjänster kunna flyttas från länder där en övergång till mer programbistånd gör samarbetet administrativt enklare. Det samlade medelsbehovet för biståndskontoren under budgetåret 1974/75 beräknar jag till 12,5 milj. kr.

För det bilaterala utvecklingssamarbetet beräknar jag ett medelsbehov om 1 298 milj. kr. för budgetåret 1974/75. Därav beräknar jag en reserver på 120 milj. kr. för katastrofinsatser.

Den slutliga fördelningen av medlen inom ramen för anslaget torde få ske genom Kungl. Maj:ts beslut. Under hänvisning till det anförda hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

1. att godkänna de av mig föreslagna riktlinjerna för bilateralt utvecklingssamarbete,
2. att bemyndiga Kungl. Maj:t lämna utvecklingskrediter utan ränta eller administrationsavgift,
3. att bemyndiga Kungl. Maj:t att, även utan samband med internationella skuldkonsolideringsaktioner, beträffande utvecklingskrediter medge eftergift av skuldtjänst och nedskrivning av skuldbelopp,
4. att till *Bilateralt utvecklingssamarbete* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 1 297 778 000 kr.

C 3. Rekrytering och utbildning av fältpersonal samt informationsverksamhet

1972/73 Utgift	12 418 234	Reservation	7 648 350
1973/74 Anslag	18 750 000		
1974/75 Förslag	17 250 000		

Från anslaget finansieras rekrytering av personal för det direkta svenska utvecklingssamarbetet och till internationella biståndsorgans verksamhet samt förberedelse och utbildning av utresande personal. Dessutom finansieras olika informationsverksamheter kring u-ländernas situation och utvecklingssamarbetet.

SIDA

För rekrytering och utbildning av fältpersonal samt informationsverksamhet under budgetåret 1974/75 beräknar SIDA ett sammanlagt medelsbehov om 19 160 000 kr. Härav avser 12 160 000 kr. information och 7 000 000 kr. rekrytering och utbildning. Utgifterna för rekrytering och utbildning beräknas uppgå till 12 851 000 kr., men SIDA räknar med att 5 851 000 kr. kan tas av reservationsmedel.

Rekrytering av fältpersonal. Budgetåret 1972/73 rekryterades 415 personer för biståndsverksamhet utanför Sverige. SIDA räknar med att under innevarande budgetår rekrytera 440 personer och under budgetåret 1974/75 475 personer. SIDA framhåller att en ökad efterfrågan av specialister för korttidsuppdrag är att vänta, vilket ställer stora krav på rekrytering och utbildning utan att ge motsvarande utslag i antal helårsrekryterade. För att vidga rekryteringsunderlaget vill SIDA fortsätta att inventera intresse och lämplighet för u-landsarbete hos olika yrkeskategorier. Samarbetet med andra institutioner skall vidareutvecklas, liksom försöken att via forskningsuppdrag stimulera yngre akademikers

intresse för u-landsfrågor. Förslag till åtgärder för att underlätta rekryteringen av efterfrågad arbetskraft som lagts fram av en arbetsgrupp med representanter för arbetsmarknadsstyrelsen (AMS), Exportrådet, Industriförbundet, Svenska Arbetsgivareföreningen (SAF) och SIDA skall också prövas. I avsikt att höja personalbiståndets effektivitet vill SIDA slutligen dels söka bättre tillvarata den hemvändande personalens avrapportering, dels utveckla metoder för bedömning av personlighetsmässiga förutsättningar för u-landsarbete.

Utbildning av fältpersonal. SIDA räknar med att under 1974/75 anordna allmänna förberedelsekurser för u-landstjänstgöring för sammanlagt ca 460 personer, varav 250 SIDA- och FN-anställda, 120 fredskåristerna och ett 100-tal anhöriga.

SIDA söker i ökad utsträckning integrera undervisningen så att kontraktsanställda och fredskårsmedlemmar deltar i samma kurser. Vidare sker språkträningen samtidigt som den allmänna utbildningen. Språkutbildningen omfattar såväl lokalspråk som arbetspråk. Kurstiden för kontraktsanställda kommer fr. o. m. år 1974 att försöksvis förlängas från 3 till 4 veckor. SIDA anser att ökningen av antalet korttidsuppdrag i fältarbetet kommer att ställa ökade krav på både allmän förberedelse och språkträning.

SIDA önskar utvidga sin verksamhet till stöd för u-landsinriktning av grundutbildningen. Till följd av betänkandet Att internationalisera universiteten (UKÄ: Internationaliseringsutredningens betänkande nr 3) erfar verket en ökad efterfrågan från universiteten på bidrag till internationellt inriktade utbildningsaktiviteter. F. n. utgår bidrag till bl. a. skogs-, veterinär- och lantbrukshögskolorna.

Information. SIDA:s informationsverksamhet bedrivs i huvudsak i enlighet med den fyraårsplan för informationsverksamhet som presenterades år 1971. Enligt denna skall tonvikten i informationsverksamheten ligga på samarbete med folkrörelser, skolan och massmedia.

Medan bidragsgivningen till löntagarorganisationer, studieförbund och andra folkrörelser utvecklats långsammare än vad som förutsågs i fyraårsplanen har informationsverksamheten genom SIDA utvidgats snabbare än vad som ansågs möjligt. Det belopp som SIDA beräknar i sin anslagsframställning avseende budgetåret 1974/75 för informationsverksamheten motsvarar därför i stort sett beloppet i fyraårsplanen.

Efter kontakter med berörda folkrörelser om planerna för de olika organisationernas informationsverksamhet föreslår SIDA att 6,8 milj. kr. lämnas i direkta bidrag till dessa organisationer under budgetåret 1974/75.

SIDA har erfarit att intresset för u-landsinformation är stigande och tar detta som utgångspunkt för förslag om ökning av medelstilldelningen för den egna informationsverksamheten med drygt en tredjedel. En ökning med mer än 30 % beräknas för basinformation. Ökningen

avser främst material för speciella grupper, bl. a. skolor och folkrörelser. Särskilt kraftiga uppräkningsföreslås också för samarbetet med massmedia och skolan liksom för att genomföra den förstärkta planering, klarare målformulering och resultatvärdering av informationsverksamheten, som bl. a. riksrevisionsverket efterlyst.

SIDA:s deltagande tillsammans med folkbildningsorganisationer, Sveriges Radio, Rikskonserter, Riksteatern och Riksställningar i en informationskampanj om Tanzania beräknas kosta 500 000 kr. budgetåret 1974/75.

Föredraganden

Den genomförda övergången till länderprogrammering av det bilaterala biståndet har givit en klarare bild av mottagarländernas efterfrågan på svensk personal och annat tekniskt bistånd. Härigenom har också SIDA fått ett fastare underlag för att bestämma inriktningen av rekryteringen och utbildningen av fältpersonal.

Jag delar SIDA:s uppfattning att det är viktigt att genom metodutveckling och vidgat samarbete med expertis utanför verket söka tillgodose de kvantitativa och kvalitativa krav som kan ställas på personalbiståndet. Med hänsyn till att betydande reservationer uppstått på denna anslagspost under tidigare budgetår utgår jag ifrån att denna strävan är förenlig med en tillförsel av nya medel för SIDA:s rekrytering och utbildning av fältpersonal om 6,5 milj. kr.

I förra årets statsverksproposition framhölls att informationsverksamhetens utbyggnad i första hand borde ske genom att löntagarorganisationer, studieförbund och andra folkrörelser gavs ökade bidrag för att självständigt informera om u-landsförhållanden, utvecklingsproblem och bistånd. Jag anser att denna grundprincip för informationsverksamheten fortfarande är riktig och beräknar därför en kraftig ökning av bidragen till enskilda organisationers egen informationsverksamhet. En ökning av dessa bidrag med 2 milj. kr. till 6 milj. kr. under budgetåret 1974/75 bör ge berörda organisationer väsentligt ökade möjligheter att nå egna medlemmar och andra målgrupper med självständig information om u-landsfrågor.

SIDA:s egen produktion av informationsmaterial har nu nått en betydande omfattning. Redan under innevarande budgetår disponerar SIDA för sin informationsverksamhet ungefär lika mycket som hela Världsbanksgruppen och långt mer än UNDP. Även inom i stort oförändrade anslag ges kontinuerligt utrymme för en betydande nyproduktion av material. Eftersom avsikten är att bidragsmottagande folkrörelseorganisationer i stor utsträckning skall producera och sprida egen information minskas kraven på SIDA när de direkta bidragen till folkrörelserna

ökar. Mot denna bakgrund anser jag att ökningen av medelsanvisningen för SIDA:s informationsverksamhet kan begränsas. Utrymme bör emellertid beredas för det tidigare nämnda informationsprojektet om Tanzania i samarbete med en rad andra institutioner. Jag föreslår att medlen för SIDA:s egen informationsverksamhet ökas med 750 000 kr till 4,75 milj. kr.

Under hösten 1973 inrättades en särskild beredning för informationsfrågor. I informationsberedningen ingår representanter för Arbetarnas bildningsförbund (ABF), Landsorganisationen (LO), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Folkbildningsförbundet, Svenska missionsrådet, Sveriges Ungdomsorganisationers landsråd (SUL), SIDA och utrikesdepartementet. En av huvudfrågorna för beredningen blir att diskutera den framtida arbetsfördelningen mellan folkrörelserna och SIDA. Härutöver kommer beredningen att medverka vid fördelningen av bidrag till folkrörelseorganisationernas informationsverksamheter. Kostnaderna för beredningen förutsätts täckas av de medel som anvisas för SIDA:s informationsverksamhet.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Rekrytering och utbildning av fältpersonal samt informationsverksamhet* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 17 250 000 kr.

C 4. Styrelsen för internationell utveckling (SIDA)

1972/73 Utgift	24 327 695
1973/74 Anslag	28 094 000
1974/75 Förslag	28 772 000

SIDA är central förvaltningsmyndighet för det direkta utvecklings-samarbete som Sverige bedriver med utvecklingsländer. I den omfattning Kungl. Maj:t föreskriver samarbetar styrelsen dessutom med mellanstatliga organisationer. SIDA leds av en styrelse. Chef för den löpande verksamheten är en generaldirektör. I enlighet med den nya instruktion för verket, som trädde i kraft den 1 september 1973, bedrivs verksamheten inom tio byråer: länderbyrån, industribyrån, lantbruksbyrån, undervisningsbyrån, befolkningsbyrån med sektionen för hälso- och näringsfrågor, utredningsbyrån, ekonomibyran, rekryterings- och utbildningsbyrån, personaladministrativa byrån samt informationsbyrån.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		SIDA	Dep. chefen
Personal			
Handläggande personal	160	+15	+ 4
Övrig personal	141	+12	+ 2
	301¹	+27	+ 6
Anslag			
Lönekostnader	19 258 000	+ 2 765 500	+ 1 393 000
Sjukvård	50 000	+ 5 000	+ 5 000
Resekostnader	1 800 000	÷ 200 000	÷ 150 000
Lokalkostnader	4 065 000	+ 201 000	+ 189 000
Expenser	1 411 000	+ 170 000	÷ 101 000
Personalutbildning	300 000	+ 150 000	÷ 50 000
Inredning av nya lokaler i kvarteret Provisorn	1 210 000	- 1 210 000	- 1 210 000
Summa	23 094 000	+ 2 281 500	+ 678 000

¹ SIDA har härutöver givits rätt att inrätta 6 tjänster. Dessutom tillkommer viss personal som avlönas med medel som anvisats för expertis, liksom av arbetsmarknadsstyrelsen anvisade vapenfria tjänstepliktiga.

SIDA

SIDA:s produktivitet har ökat väsentligt sedan styrelsen inrättades år 1965. Medan biståndsanslagen fyrdubblats har antalet anställda vid myndigheten ökat från 150 vid slutet av år 1965 till totalt 370, inkl. personal vid biståndskontoren, vid utgången av budgetåret 1972/73.

Flera förhållanden har samverkat till produktivitetsökningarna. Planerings- och beredningsmetodiken har förenklats, insatserna har gjorts större och kapitalintensivare samt i ökad utsträckning fått karaktär av programstöd. Organisatoriska förändringar, såsom sammanslagningen av de tidigare skilda enheterna för gåvo- resp. kreditbistånd och inrättandet av biståndskontor, liksom den intensifierade utbildningsverksamheten, har också bidragit.

Tillkomsten av nya programländer, den ökande andelen varu- och kastrofbistånd samt ökningen av samarbetet med internationella organisationer har å andra sidan ställt ökade krav på biståndsadministrationen. SIDA anför att mottagarländernas strävanden att successivt göra sig mindre beroende av utländsk personal åtföljs av en ökad efterfrågan på experter för korttidsuppdrag och på fackkunskaper hos verkets personal. SIDA ser fortfarande en stor del av arbetet inom biståndsförvaltningen, inte minst inom biståndskontoren, som direkta bidrag till mottagarländernas utvecklingsansträngningar. Man har för avsikt att för uppgifter som kräver speciell expertis fortsätta att anlita utomstående institutioner och enskilda experter. Detta tillför verksamheten fackkunskaper samtidigt som antalet personer som är aktivt engagerade i utvecklingssamarbetet ökar. SIDA anser dock inte att åtgärder av detta slag entydigt mins-

kar kraven på biståndsförvaltningens egen kapacitet. Upphandling av tjänster utifrån och kontaktverksamhet är personalkrävande för SIDA.

Mot denna bakgrund begär SIDA 27 nya tjänster för budgetåret 1974/75. Dessa fördelar sig på flertalet enheter och byråer inom verket.

För att generaldirektören skall få möjlighet att ägna sig åt särskilt prioriterade verksamhetsuppgifter och med hänsyn till att arbetet i SIDA medför stor bortovaro från Stockholm föreslås att en ny tjänst som överdirektör (C 4) på SIDA inrättas. Vidare föreslås en tjänst som chefsjurist (C 1). I övrigt ligger tyngdpunkten i SIDA:s personaläskande vid tjänster som har samband med ökat varu- och katastrofbistånd, behovet att förstärka kapaciteten att lämna industribistånd och andra förskjutningar i sektorinriktningen samt med ett ökat informationsutbud.

Det totala medelsbehovet för SIDA:s omkostnader beräknas sjunka budgetåret 1974/75 beroende på att engångsutgifter på 1 210 000 kr. för verkets flyttning till nya lokaler faller bort. Med hänsyn bl. a. till medelsknappheten budgetåret 1972/73 föreslås en ökning av medelstillelningen för reseersättningar till 2 000 000 kr. budgetåret 1974/75. Omkostnaderna i övrigt beräknas öka på grund av dels löne- och prishöjningar, dels bl. a. förhyrning av större lokaler inkl. motionslokaler för personalen. För att öka verkets kapacitet och organisationsanpassningsförmåga föreslås en höjning med 50 % till 450 000 kr. av anslagsposten för utbildning av hemmapersonalen.

Föredraganden

Under de senaste åren har en rad förändringar genomförts av det bilaterala biståndets administration. Införandet av fasta rutiner för länderprogrammeringen ligger nära i tiden. Under innevarande budgetår har det blivit möjligt att dra nytta av de möjligheter till rationalisering av biståndsadministrationen som det nya systemet erbjuder. Det bättre underlaget för biståndsplaneringen, som länderprogrammeringen ger, kan utnyttjas för att införa förenklade och mindre personalkrävande planeringsrutiner och metoder för resursöverföring och kontroll. Arbetet med detta pågår inom SIDA och jag vill understryka betydelsen av att mottagarlandets egna organ i växande utsträckning får ta på sig ansvar för genomförande, kontroll och uppföljning av biståndsfinansierad verksamhet. Härigenom möjliggörs personalbesparingar inom verket samtidigt som ett mål för att införa länderprogrammering genom samarbetsprogram uppnås.

Samtidigt som möjligheter finns till betydande rationaliseringsvinster medför förändringarna av det bilaterala utvecklingsarbetets inriktning på länder och biståndsformer, resursinnehåll och administration, åtminstone under en övergångsperiod, ökade krav på delar av SIDA:s administration.

Jag har beräknat medel för sex nya tjänster. Denna ökning av SIDA:s

personal medger en förstärkning av inköpsverksamheten, industribyrån, sektionen för hälso- och näringsfrågor samt tillgodoser behov av ytterligare biträdespersonal.

Under sommaren 1973 genomfördes SIDA:s flyttning till nya lokaler i kvarteret Provisorn. Därmed bortfaller de engångsutgifter som de senaste åren belastat SIDA:s myndighetsanslag. För utgifter i övrigt beräknar jag en ökning av medelsanvisningen med 495 000 kr. Inom denna ram ryms, förutom ökade omkostnader till följd av löne- och prishöjningar, bl. a. förhyrning av motionslokaler för SIDA:s personal. Viss höjning av posterna för reseersättningar och utbildning av hemmapersonalen finner jag också motiverad.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

till *Styrelsen för internationell utveckling (SIDA)* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 28 772 000 kr.

D. INFORMATION OM SVERIGE I UTLANDET**D 1. Svenska institutet**

1972/73 Utgift	8 050 175	Reservation	1 363 828
1973/74 Anslag	10 656 000		
1974/75 Förslag	11 233 000		

Svenska institutet är en stiftelse, för vilken staten år 1970 övertagit det ekonomiska ansvaret. Enligt de av Kungl. Maj:t fastställda stadgarna skall stiftelsen främja kultur- och erfarenhetsutbytet med utlandet samt genom upplysningsarbete i utlandet sprida kännedom om svenskt samhällsliv. Stiftelsen får inom sitt verksamhetsområde mot ersättning utföra uppdrag och tillhandahålla produkter och tjänster.

Stiftelsen leds av en styrelse. Ledamöter av denna är stiftelsens direktör och tio andra ledamöter, som utses av Kungl. Maj:t. Bland ledamöterna ingår företrädare för utrikes- och utbildningsdepartementen samt för kulturlivet. För kontakt med samhällsinstitutioner och andra organ, som har beröring med stiftelsens verksamhet, finns rådgivande referensgrupper som tillsätts av styrelsen. Stiftelsen har ett utlandskontor i Paris.

Svenska institutet begär för budgetåret 1974/75 ett anslag på 13 112 000 kr., vilket skulle innebära en ökning av innevarande års anslag med 2 456 000 kr. Löne- och prisomräkning beräknas till 310 000 kr. Återstående del av den begärda ökningen avser främst institutets fem huvudprogram. Bl. a. äskas 130 000 kr. för tio stipendier till mottagare i Europarådets medlemsländer och 60 000 kr. för gäststipendieverksamhet under huvudprogram 5 (beloppet avser s. k. omhändertagandekostnader). Vidare begärs medel för vissa nya tjänster samt för administrativa kostnader.

Departementschefen

I prop. 1973: 1 (bil. 5 s. 51) angavs, att en översyn av utlandsinformationen pågick samt att denna bl. a. resulterat i en principöverenskommelse om departementets och institutets ansvarsområden på verksplanet. Till följd av översynen, som beräknas bli slutförd under innevarande budgetår, förekommer numera ett löpande samråd mellan departementet och institutet i frågor av gemensamt intresse. I propositionen (bil. 5 s. 52) omtalades också att utredning pågick beträffande institutets utlandskontor i London och Paris. Denna utredning, som numera slutförts, resulterade i att London-kontoret den 1 juli 1973 indrogs och ersattes med en särskild informationssektion på ambassaden i London. Samtidigt beslöts att institutet skall bibehålla ansvaret för Paris-kontoret.

För förstärkning av verksamheten inom ramen för institutets huvudprogram beräknar jag en ökning med 350 000 kr., varav 130 000 kr. för tio stipendier till mottagare från sådana länder som ingår i Europarådets kulturstyrelse och 60 000 kr. för omhändertagandekostnader i samband med institutets gäststipendieverksamhet.

För pris- och löneomräkning samt för vissa kostnader i samband med från departementet övertagen verksamhet beräknar jag 522 000 kr.

Slutligen bör anslaget minska med kostnaderna för institutets förutvarande London-kontor, 295 000 kr.

Mot en ökning av 872 000 kr. står således en minskning på 295 000 kr. Totalt bör anslaget ökas med 577 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Svenska institutet* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 11 233 000 kr.

D 2. Sveriges Radios programverksamhet för utlandet

1972/73 Utgift	10 932 000
1973/74 Anslag	11 762 000
1974/75 Förslag	12 177 000

Utlandsprogrammet, som är den enhet som inom Sveriges Radio omhänderhar ifrågasvarande programverksamhet, skall dels själv sända radioprogram, dels producera för utländska radio- och TV-stationer avsedda program.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
	Anslag	Sveriges Radio och Televerket	Dep.chefen
Ersättning för Sveriges Radios programverksamhet för utlandet	11 762 000	+ 1 988 000	+ 415 000
Sveriges Radios kostnader	7 802 000	(+ 2 248 000)	(+ 675 000)
Televerkets kostnader	3 960 000	(- 260 000)	(- 260 000)

Av den yrkade bidragsökningen till *Sveriges Radio* avser 624 000 kr. pris- och löneomräkning medan 336 000 kr. utgör det belopp som erfordras för att behålla verksamheten på 1973/74 års nivå utan tillskott av licensmedel. Återstående del av begärd ökning avser medel bl. a. för en lyssnarundersökning, utökad nyhetsservice och utökad programexport av radio och film.

Televerket har för innevarande budgetår bl. a. erhållit medel för inköp av reservmaterial. Anslaget anges kunna minska med 260 000 kr.

Departementschefen

I anslutning till det i juni 1972 framlagda betänkandet Sveriges Radios Utlandsprogram — Översyn av verksamhet, finansiering och samordningsfrågor (Ds UD 1972: 1, jfr prop. 1973: 1 bil. 5 s. 53) pågår f. n. interna utredningar inom Sveriges Radios utlandsprogram. Utredningarna, som bl. a. syftar till att belysa utlandsprogrammets målinriktning samt öka kunskapen om programmets lyssnarunderlag, beräknas komma att slutföras under 1974/75. I avvaktan på resultatet av dessa bör utlandsprogrammets verksamhet i stort sett bibehållas på nuvarande nivå.

Sändningar på utländska språk bör ingå som ett led i svensk upplysningsverksamhet till utlandet och följa de riktlinjer som ligger till grund för upplysningsverksamheten i stort.

För pris- och löneomräkningar förordar jag en ökning av anslaget med 625 000 kr. Vidare beräknar jag 50 000 kr. för en särskild lyssnarundersökning utöver bearbetning av redan förefintligt material. Televerkets del av anslaget bör i enlighet med anslagsframställningen minska med 260 000 kr.

Anslaget bör således räknas upp med (625 000 + 50 000 — 260 000) 415 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Sveriges Radios programverksamhet för utlandet* budgetåret 1974/75 anvisa ett anslag av 12 177 000 kr.

D 3. Övrig information om Sverige i utlandet

1972/73 Utgift	5 772 890	Reservation	1 474 976
1973/74 Anslag	3 894 000		
1974/75 Förslag	4 599 000		

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
	Anslag	Anslagsframställning	Dep.chefen
1. Samordnad informationsverksamhet	3 143 000	—	+ 655 000
2. Bidrag till Svensk-internationala pressbyrån	751 000	+ 165 000	+ 50 000
	3 894 000	+ 165 000	+ 705 000

Föreningen Bernadottemuseets vänner har begärt ett bidrag på 10 000 kronor för *Bernadottemuseet i Pau*, vilket är samma belopp som utgår innevarande budgetår. *Utlandssvenskarnas förening* hemställer om statsbidrag med 50 000 kronor.

Ingenjörsvetenskapsakademien begär bidrag med sammanlagt 500 000 kronor för forskarutbyte mellan Sverige och nationella vetenskapsakademier i östeuropeiska länder och Kina samt hemställer att bidraget måtte utgå under en enda huvudtitel.

Svensk-internationella pressbyrån (SIP) distribuerar nyhetsbulletiner på ett tiotal språk till cirka 7 000 utländska tidningar och facktidsskrifter. Bulletinerna innehåller dels produkt- och företagsinformation, dels allmänna nyheter från Sverige. Sveriges allmänna exportförening begär för budgetåret 1974/75 ett bidrag till *Svensk-internationella pressbyrån* med 916 000 kronor. Staten för 1974/75 beräknas till 1 171 000 kronor. Bidrag från enskilda samt diverse inkomster beräknas till 255 000 kronor.

Departementschefen

Som följd av beslut inom ramen för den pågående allmänna översynen av utlandsinformationen vilken, som jag angivit ovan (under D 1. Svenska institutet), beräknas vara slutförd under innevarande budgetår, har Svenska institutet från utrikesdepartementet i princip övertagit alla verksamheter. Detta medför att en ökad koncentration för departementets vidkommande kan ske till en målinriktad, aktiv informationsverksamhet avsedd att stödja och skapa förståelse för svenska utrikespolitiska strävanden och prioriterad i enlighet med utrikespolitiska bedömningar. Ett annat resultat av översynen är ett utökat samråd i frågor av gemensamt intresse som numera sker mellan departementet, Svenska institutet och Sveriges Radios utlandsprogram.

Vid svenska informationskontoret i New York, numera formellt inordnat i generalkonsulatet där, pågår fr. o. m. innevarande budgetår utredning om det fortsatta stödet till den svensk-amerikanska pressen i Nordamerika (jfr Ds UD 1971:1 samt prop. 1973:1 s. 57—58). Denna utredning beräknas bli slutförd budgetåret 1974/75. Dess syfte är framför allt att närmare undersöka möjligheterna för en sådan samverkan mellan berörda tidningar som kan leda till att den svensk-amerikanska pressen blir självbärande även på sikt. I avvaktan på resultatet av denna andra etapp av utredningsarbetet rörande den svensk-amerikanska pressen i Nordamerika avser jag fortsätta ett annonsprogram av i stort sett samma omfattning som under innevarande budgetår.

För Bernadottemuseet i Pau beräknar jag ett oförändrat bidrag med 10 000 kronor.

Medel för utbyte av forskare mellan Sverige och vissa östeuropeiska stater beräknas f. n. dels under detta anslag (200 000 kr.), dels under trettonde huvudtitelns anslag Styrelsen för teknisk utveckling: Teknisk forskning och utveckling (300 000 kr.). Efter samråd med chefen för industridepartementet beräknar jag ett bidrag med sammanlagt 500 000

kronor till Ingenjörsvetenskapsakademien för bestridande av kostnader för forskarutbyte med Östeuropa och Kina. Hela bidraget bör fr. o. m. nästa budgetår utgå från detta anslag.

För förstärkning av den samordnade informationsverksamheten beräknar jag en ökning med 250 000 kronor. Härigenom avser jag bl. a. utvidga, även geografiskt, de kvalificerade personutbytesprogrammen inom den samordnade informationsverksamhetens ram.

Jag beräknar de automatiska kostnadsökningarna inom ramen för den samordnade informationsverksamheten till 105 000 kronor.

Bidraget till Svensk-internationella pressbyrån bör med hänsyn till automatiska kostnadsökningar räknas upp med 50 000 kronor.

Anslaget bör alltså räknas upp med (300 000 + 250 000 + 105 000 + 50 000) 705 000 kronor.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Övrig information om Sverige i utlandet* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 4 599 000 kronor.

E. DIVERSE**E 1. Ekonomiskt bistånd till svenska medborgare i utlandet m. m.**

1972/73 Utgift	233 335
1973/74 Anslag	400 000
1974/75 Förslag	400 000

Från anslaget bestrids bl. a. vissa kostnader för sjöfolk, andra svenska medborgare och vissa statslösa, som råkat i nödställd belägenhet utomlands.

Anslaget bör föras upp med oförändrat belopp.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Ekonomiskt bistånd till svenska medborgare i utlandet m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 400 000 kr.

E 2. Bestridande av resekostnader för inom Förenta Nationerna utsedda svenska stipendiater

1972/73 Utgift	17 530	Reservation	5 703
1973/74 Anslag	22 000		
1974/75 Förslag	22 000		

Anslaget bör föras upp med oförändrat belopp.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bestridande av resekostnader för inom Förenta Nationerna utsedda svenska stipendiater* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 22 000 kr.

E 3. Information om mellanfolkligt samarbete och utrikespolitiska frågor

1972/73 Utgift	1 263 000
1973/74 Anslag	1 630 000
1974/75 Förslag	1 705 000

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
	Anslag	Anslags- framställning	Dep. chefen
Utrikespolitiska institutet	1 085 000	+ 27 000	+ 10 000
Svenska FN-förbundet	443 000	+ 360 000	+ 47 000
Svenska UNICEF-kommittén	30 000	+ 10 000	+ 3 000
Svenska sektionen av Internationella kvinnoförbundet för fred och frihet	21 000	+ 49 000	—
Svenska freds- och skiljedoms- föreningen	21 000	+ 29 000	—
Utrikespolitiska föreningarnas FN-förbund	15 000	+ 21 000	—
Europarörelsens svenska råd	15 000	+ 35 000	—
Svenska sektionen av Amnesty International	—	+ 30 000	+ 15 000
	1 630 000	+ 561 000	+ 75 000

Utrikespolitiska institutet begär statsbidrag från tredje huvudtiteln med sammanlagt 1 112 000 kr. Av detta belopp avser 666 000 kr. löne-kostnader och 384 000 kr. kostnader för lokalhyror. Vidare äskas 20 000 kr. för institutets bibliotek, 25 000 kr. för tidskriften "Internationella studier" och 17 000 kr. för expenser. Institutet har för innevarande budgetår erhållit ett anslag på 1 085 000 kr., varav 127 000 kr. avser en-gångsersättning för vissa hyres- och flyttningkostnader.

Svenska FN-förbundet, som enligt sin stadga är det centrala orga-net för FN-information i Sverige, beräknar sina kostnader för den lö-pande verksamheten under budgetåret 1974/75 till 1 261 000 kr. In-komster utom statsbidrag beräknas till 458 000 kr. medan återstoden, 803 000 kr., begärs som statsbidrag. Av den föreslagna bidragsökning-en avser 47 000 kr. ökade löne-, hyres-, kanslikostnader o. d.

För publikationer, informationsmaterial, medlemskontakter m. m. har beräknats en ökning av 331 000 kr. Inkomsterna anges i budgetför-slaget komma att stiga med 18 000 kr.

Svenska UNICEF-kommitténs budgetförslag för 1974/75 innefattar utgifter på 135 000 kr. varav 44 000 kr. avser administrationskostnader och 91 000 kr. kostnader för upplysningsverksamhet. Inkomster utöver statsbidrag beräknas till 95 000 kr. (UNICEF-kortförsäljning och rän-tor). Återstående del, 40 000 kr., äskas som bidrag över tredje huvud-titeln.

Svenska sektionen av Internationella kvinnoförbundet för fred och frihet beräknar sina utgifter under budgetåret 1974/75 till 101 000 kr. Härav äskas 70 000 kr. i statsbidrag, varav 30 000 kr. avser kostnaderna för två planerade informationsprogram.

Svenska freds- och skiljedomsföreningen begär ett statsbidrag på 50 000 kr. för sin informationsverksamhet. Den föreslagna anslagsök-ningen, 29 000 kr., motiveras främst av allmän kostnadsstegring och ex-panderande verksamhet.

Utrikespolitiska föreningarnas FN-förbund anhåller om ett med 21 000 kr. höjt statsbidrag. Innevarande budgetårs bidrag över tredje huvudtiteln uppgår till 15 000 kr. Visst bidrag erhålls även från skolöverstyrelsen. Begärda medel avses bl. a. användas för kontakt med andra organisationer såväl inom som utanför Sverige.

Europarörelsens svenska råd anhåller om ett bidrag över tredje huvudtiteln med 50 000 kr., vilket skulle innebära en höjning av innevarande budgetårs bidrag med 35 000 kr. Den äskade ökningen avser bl. a. att täcka delar av kostnaderna för en reviderad upplaga av broschyren Fakta om EG och en Europarådsbroshyr. Vidare föreslås medel för stipendier till praktikanter vid EG-kommissionen.

Svenska sektionen av Amnesty International, som hittills inte erhållit något kontinuerligt statsbidrag över tredje huvudtiteln, äskar ett anslag på 30 000 kr. för sin informationsverksamhet.

Amnesty International arbetar för de mänskliga rättigheterna och i synnerhet för frigivning av politiska fångar, mot tortyr och dödsstraff. En angelägen uppgift är också att i Sverige sprida information om förhållanden i vad gäller mänskliga rättigheter i andra länder. För att nå detta syfte har under de senaste åren framställts fyra större utställningar, en serie skrifter om bl. a. dödsstraff och tortyr, faktablad, Amnesty-bulletiner m. m. För att möjliggöra en fortlöpande informationsverksamhet av önskad omfattning till en kostnad av ca 52 000 kr. behövs ett statligt bidrag på 30 000 kr.

Uppsala stadsbibliotek har för *Dag Hammarskjöldbiblioteket* begärt ett statsanslag över tredje huvudtiteln med 50 000 kr. för inköp av litteratur.

Departementschefen

För Utrikespolitiska institutet beräknar jag en ökning av anslaget för budgetåret 1974/75 med 10 000 kr. vilket innebär en reell ökning med 137 000 kr. då det för innevarande budgetår beräknade engångsanslaget på 127 000 kr. bibehålls. Härigenom erhåller institutet äskat stöd för sin biblioteksverksamhet samt för tidskriften "Internationella studier". Svenska FN-förbundet, som bör vara det organ som har den centrala ställningen i fråga om allmän information i Sverige om FN:s och fackorganens verksamhet, bör erhålla ett med 47 000 kr. höjt bidrag. För Svenska UNICEF-kommittén beräknar jag en ökning med 3 000 kr. Bidrag till Svenska sektionen av Amnesty International bör utgå med 15 000 kr. För Svenska sektionen av Internationella kvinnoförbundet för fred och frihet, Svenska freds- och skiljedomsföreningen, Utrikespolitiska föreningarnas FN-förbund samt Europarörelsens svenska råd, vilken sistnämnda organisation fått sitt förslag om stipendier till praktikanter vid EG-kommissionen tillgodosett genom att medel beräknats för ändamålet under tionde huvudtitelns förslagsanslag C1. Kommerskolle-

gium, beräknar jag oförändrade bidrag. Dag Hammarskjöldsbibliotekets verksamhet torde inte vara av den art att bidrag bör utgå under detta anslag.

Med hänvisning till den inledande sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Information om mellanfolkligt samarbete och utrikespolitiska frågor* för budgetåret 1974/75 anvisa ett anslag av 1 705 000 kr.

E 4. Bidrag till Stockholms internationella fredsforskningsinstitut

1972/73 Utgift	3 199 000
1973/74 Anslag	3 499 000
1974/75 Förslag	3 867 000

Stockholms internationella fredsforskningsinstitut (SIPRI) är en stiftelse, för vilken Kungl. Maj:t fastställt stadgar den 29 juni 1966. Stiftelsen har till ändamål att i enlighet med de grunder för bidrag riksdagen godkänt med anledning av prop. 1966: 76 (SU 1966: 88, rskr 1966: 203) bedriva vetenskaplig forskning i konflikt- och samarbetsfrågor av betydelse för internationell fred och säkerhet i syfte att söka ge bidrag till förståelsen av betingelserna för fredliga lösningar av mellanstatliga konflikter och för en stabil fred.

Stiftelsen leds av en styrelse. Hos stiftelsen finns en institutsdirektör och andra tjänstemän i enlighet med en personalförteckning som Kungl. Maj:t fastställer samt, som rådgivande organ, ett vetenskapligt råd.

Personal enligt personalförteckning

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Institutet	Dep. chefen
Handläggande personal	4	+ 2	—
Övrig personal	6	- 2	—
	10	+ 4	—

SIPRI begär ett statsbidrag med 4 164 000 kr., vilket innebär en ökning med 665 000 kr. i förhållande till budgetåret 1973/74. Av det anslag institutet begär utgör 2 640 000 kr. kostnader för avlöningar, 730 000 kr. administrativa kostnader samt 620 000 kr. särskilda projektkostnader. Resterande del, 74 000 kr., utgörs av lönekostnadspålägg och vissa kostnadsersättningar.

Av den äskade ökningen anges pris- och löneomräkning uppgå till 200 000 kr. För nya forskartjänster m. m. beräknas 300 000 kr. medan särskilda projektkostnader och administrativa kostnader föreslås ökade med 165 000 kr.

Departementschefen

Med hänsyn till pris- och löneökningar samt visst utökat forskningsprogram förordar jag att anslaget räknas upp med 368 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till Stockholms internationella fredsforskningsinstitut* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 3 867 000 kr.

E 5. Vissa åtgärder för rustningsbegränsning och kontroll

1972/73 Utgift	1 400 000
1973/74 Anslag	2 000 000
1974/75 Förslag	2 746 000

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
	Anslag	FOA	Dep.chefen
1. Seismologiska multipelstationen i Hagfors	1 300 000	+ 810 000	+ 711 000
2. Viss radiakövertvakning m. m.	450 000	+ 75 000	+ 20 000
3. Teknisk-vetenskapliga utredningar	250 000	+ 270 000	+ 15 000
	2 000 000	+1 155 000	+ 746 000

Den seismologiska multipelstationen i Hagfors har till uppgift att bedriva detektionssseismologisk forskning och internationellt datautbyte. Verksamheten leds av försvarets forskningsanstalt.

Viss radiakövertvakning m. m. och teknisk-vetenskapliga utredningar avser av försvarets forskningsanstalt för utrikesdepartementets räkning bedriven verksamhet och omfattar dels radiakövertvakning för provstoppskontroll, dels utredningar i samband med förhandlingar om rustningsbegränsning och kontroll.

Försvarets forskningsanstalt

För *Hagforsanläggningen* medför pris- och löneomräkning en kostnadsökning med 40 000 kr. För anskaffande av ersättningsutrustning beräknas ytterligare 300 000 kr. Vidare äskas medel för bl. a. visst internationellt datautbyte m. m. och för forskningssamarbete med 135 000 kr. Tillämpning av principen att varje program skall bära sina egna samkostnader medför att anslaget bör räknas upp med 250 000 kr. För katalogisering, sammanställning och utvärdering av mätdata begärs slutligen medel för två nya tjänster (85 000 kr.).

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		FOA	Dep.chefen
Personal			
Handläggande personal	6	—	—
Övrig personal	3	+2	+2
	9	+2	+2

För viss radiakövertvakning m. m. beräknas pris- och löneomräkningen uppgå till 20 000 kr., medan föreslagna nya undersökningar anges kosta 55 000 kr.

Pris- och löneomräkning under delposten *teknisk-vetenskapliga utredningar* uppgår till 15 000 kr. Nya utredningsinsatser inom bl. a. kärnladdningsområdet och området tekniska och biologiska stridsmedel föreslås till en kostnad av 255 000 kr.

Departementschefen

För pris- och löneomräkningar samt för ersättningsmaterial vid den seismologiska multipelstationen beräknar jag en ökning med 361 000 kr. Vidare beräknar jag 250 000 kr. för stationens samkostnader med försvarets forskningsanstalt och 97 000 kr. för två tjänster vid forskningsanstalten för vilka lönekostnaderna fr. o. m. budgetåret 1974/75 skall bestridas från förevarande anslag. Sistnämnda belopp, avrundat 350 000 kr., föreslår jag efter samråd med chefen för försvarsdepartementet överförda från fjärde huvudtitelns förslagsanslag F 5. Gemensam försvarsforskning.

Med hänsyn till pris- och löneomräkning bör delposterna för viss radiakövertvakning och för teknisk-vetenskapliga utredningar räknas upp med sammanlagt 35 000 kr. Totalt bör anslaget således ökas med (361 000 - 350 000 + 35 000) 746 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Vissa åtgärder för rustningsbegränsning och kontroll* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 2 746 000 kr.

KAPITALBUDGETEN

II. Statens allmänna fastighetsfond

5. Inköp, uppförande och istandsättande av fastigheter för utrikesrepresentationen

Byggnadsarbetena för ambassaden i *Paris*, som igångsattes i januari 1972, beräknas vara avslutade under våren 1974. En höjning av kostnadsramen från 13,1 milj. kr. till 15 milj. kr. bedöms erforderlig. Av ökningen belöper sig 200 000 kr. på utökat byggnadsprogram medan resterande del avser ändrade växelkurser och indexmässig uppräknig.

Kostnaderna för ambassadanläggningen i *Brasilia*, som beräknas vara färdigställd i juni 1974, behöver på grund av indexbundna kostnadsstegringar och förändrade växelkurser uppräknas med 10 %.

Byggstarten för den nya ambassaden i *Kairo* ägde rum i mars 1973. Anläggningen beräknas vara färdig under sommaren 1975. Kostnadsramen torde behöva uppräknas med indexökningen.

Olika byggnadsalternativ för ambassaden i *Hanoi* utreds f. n. Projekteringsarbetet igångsattes under innevarande budgetår. Någon kostnadsram har ännu inte kunnat beräknas. Med hänsyn till det trängande behovet av snar igångsättning av byggnadsarbetena har jag dock beräknat medel för såväl innevarande som kommande budgetår.

Om- och tillbyggnadsarbetena av den statsägda chefsbostaden i *Rabat* har slutförts under innevarande budgetår. En indexmässig uppräknig av kostnadsramen bedöms erforderlig.

Under rubriken *Diverse projekt* har medelförbrukning bl. a. beräknats för viss nybyggnad av kanslilokalerna vid ambassaderna i *Warszawa* och *New Delhi*. Vidare beräknas här utrymme för förvärv av bo-

Investeringsplan (1000-tal kr.)

Byggnadsobjekt	Kostnadsram		Medelförbrukning			Byggstart år-mån	Färdigställande år-mån
	1972-04-01	1973-04-01	Faktisk t. o. m 1972/73	Beräknad för			
				1973/74	1974/75		
<i>Paris</i> , amb. anl.	13 100	14 950	5 349	7 480	2 121	72-01	74-05
<i>Brasilia</i> , amb. anl.	9 000	9 900	4 089	3 000	2 811	72-08	74-06
<i>Kairo</i> , amb. anl.	5 700	6 000	1 613	2 900	1 487	73-03	75-06
<i>Hanoi</i> , amb. anl.	—	1	—	1 000	5 000	74-04	76-05
<i>Rabat</i> , förvärv och omb. chefsbostad	675	695	517	178	—	73-01	73-10
Färdigställda, ej slutredo- visade projekt	44 000	44 000	42 774	1 016	—		
Diverse projekt	9 400	11 700	376	2 136	2 796		
Summa	81 875	87 245	54 718	17 710	14 215		

¹ Kostnadsram redovisas senare.

Anslagsberäkning (1 000-tal kr.)

Medelstillgång	Beräknad medelsförbrukning		
Behållning 1973-07-01	9 765	1973/74	17 710
Anslag för 1973/74	10 160	1974/75	14 215
Anslag för 1974/75 (förslag)	12 000		
	31 925		31 925

städer för personal utsänd av utrikesdepartementet och styrelsen för internationell utveckling, mindre upprustningsarbeten m. m.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Inköp, uppförande och iståndsättande av fastigheter för utrikesrepresentationen* för budgetåret 1974/75 anvisa ett investeringsanslag av 12 000 000 kr.

IV. Statens utlåningsfonder

1. Utrikesförvaltningens lånefond

Fonden uppgår f. n. till 1 725 000 kr. (prop. 1973: 1 bil. 5 s. 68, UU 1973: 1, rskr 1973: 43). Av fonden disponeras 1 425 000 kr. för s. k. allmänna lån på högst 20 000 kr. i samband med tjänstemans förflyttning. Om särskilda omständigheter föreligger kan lån beviljas med högre belopp. Då synnerliga skäl föreligger får lån beviljas även för medelsbehov som uppkommit under löpande stationering utomlands utan samband med förflyttning. Lånen skall amorteras inom tre år.

Aterstoden av fonden, dvs. 300 000 kr., disponeras för särskilda lån på högst 5 000 kr. till tjänstemän vid utrikesförvaltningen för inköp av möbler och andra inventarier (möbellån). Längsta amorteringstid är fem år, men i övrigt gäller samma villkor som för de s. k. allmänna lånen.

Utlandslönesystemet förutsätter att tjänstemännens behov av kredit i samband med omstationering skall kunna tillgodoses genom lånefonden (prop. 1963: 75 s. 100, SU 1963: 125, rskr 1963: 298).

Antalet låneberättigade jämte pris- och kostnadsutvecklingen orsakar dock att det uppkommande lånebehovet, oaktat att det enligt fondbestämmelserna borde tillgodoses, ej i sin helhet kan tillgodoses med nu tillgängliga resurser. Utlåning får därför ske i en omfattning som ofta ej svarar mot kreditbehovet. Med hänsyn härtill bör fonden tillföras ytterligare 300 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Utrikesförvaltningens lånefond* för budgetåret 1974/75 anvisa ett investeringsanslag av 300 000 kr.

2. Biståndsförvaltningens lånefond

Fondens medel används främst för långivning till SIDA:s bilaterala experter. Fondens kapitalbelopp uppgår f. n. till 1 300 000 kr.

Enligt SIDA:s bedömning behövs inget kapitaltillskott för budgetåret 1974/75.

Departementschefen

Jag förordar att anslaget förs upp med ett formellt belopp av 1 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Biståndsförvaltningens lånefond* för budgetåret 1974/75
anvisa ett investeringsanslag av 1 000 kr.

Vad föredragandena sålunda med instämmande av statsrådets
övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Margit Edström

*Bilaga 5.1***Förteckning över Sveriges lönade utlandsmyndigheter och olönade konsulat med utsänd lönad tjänsteman den 1 januari 1974****I. Beskickningar med angivande inom parentes av subsidiära ackrediteringsorter**

Addis Abeba	Havanna
(Aden, Tananarive)	Helsingfors
Alger	Islamabad
(Bamako)	Jakarta
Ankara	(Manila)
Athen	Jeddah
Bagdad	Kairo
Bangkok	(Khartoum)
(Kuala Lumpur, Rangoon,	Kinshasa
Singapore, Vientiane)	(Brazzaville, Libreville,
Beirut	Yaoundé, Malabo)
(Amman, Damaskus, Nicosia,	Kuala Lumpur*
Sana)	Kuwait**
Belgrad	Köpenhamn
(Tirana)	Lagos
Berlin	(Accra, Niamey, Ouagadougou,
Bern	Porto Novo)
Bogotá	Lima
(Panamá, Quito)	(La Paz)
Bonn	Lissabon
Brasilia	London
Bryssel	Lusaka
(Luxemburg)	(Zomba, Gaborone)
Budapest	Madrid
Buenos Aires	Manila**
Bukarest	Mexico
Canberra	Monrovia
Caracas	(Abidjan, Conakry, Freetown)
(Santo Domingo, Port-of-Spain)	Montevideo
Dacca	(Asunción)
Dar es Salaam (Mogadiscio)	Moskva
Damaskus**	(Ulan Bator)
Dublin	Nairobi
Gaboronc*	(Kampala)
Guatemala	New Delhi
(Managua, San José, San Salva-	(Colombo, Kathmandu)
dor, Tegucigalpa)	Oslo
Haag	Ottawa
Hanoi	Paris

Med * betecknad beskickning förestås av en t. f. chargé d'affaires.

Med ** betecknad myndighet avses ambassadkansli.

Peking (Phnom-Penh)	Teheran (Kabul)
Prag	Tel Aviv
Pretoria (Maseru, Mbabane)	Tokio (Seoul)
Quito*	Tripoli**
Rabat (Banjul, Dakar, Nouakchott)	Tunis (Tripoli)
Reykjavik	Warszawa
Rom (Valletta)	Washington
Santiago de Chile	Wellington
Seoul**	Wien
Singapore**	
Sofia	

II. Delegationer

- Sveriges ständiga representation vid Förenta Nationerna i New York
- Sveriges ständiga delegation hos de internationella organisationerna i Genève
- Sveriges delegation hos Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD) i Paris
- Sveriges delegation hos de europeiska gemenskaperna i Bryssel

III. Lönade konsulat

a) Generalkonsulat	b) Konsulat
Antwerpen	Mariehamn
Berlin	Marseille
Chicago	Rotterdam
Genua	Santa Cruz de Tenerife
Hamburg	Sydney
Hongkong	Szczecin
Houston	
Istanbul	
Leningrad	
Minneapolis	
Montreal	
New York	
Rio de Janeiro	
San Francisco	

IV. Olönade konsulat med utsänd lönad tjänsteman i icke-chefsställning (gk = generalkonsulat, k = konsulat)

Frankfurt a. M., k	Palma de Mallorca, k
Las Palmas, k	São Paulo, gk
Los Angeles, k	Stuttgart, k
München, k	

Register

Sid.		Kr.
1	Översikt	
	DRIFTBUDGETEN	
4	A. Utrikesdepartementet m. m.	
4	Utrikesförvaltningen	180 418 000
6	Repräsentationsbidrag till utlandstjänstemän	4 050 000
6	Inventarier för beskickningar, delegationer och konsulat	5 593 000
7	Kursdifferenser	1 000
7	Ersättning åt olönade konsulter	2 060 000
8	Särskilda förhandlingar med annan stat eller inom internationell organisation	7 800 000
8	Kostnader för vissa nämnder m. m.	255 000
8	Kommittéer m. m.	365 000
8	Extra utgifter	305 000
9	Tillfälliga representationskostnader	1 000 000
		201 847 000
10	B. Bidrag till vissa internationella organisationer	
10	Förenta Nationerna	20 200 000
10	Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD)	6 000 000
11	Europeiska frihandelssammanslutningen (EFTA)	2 750 000
12	Europarådet	4 700 000
12	Övriga internationella organisationer m. m.	55 000
		33 705 000
13	C. Internationellt utvecklingssamarbete	
25	Bidrag till internationella biståndsprogram	750 000 000
41	Bilateralt utvecklingssamarbete	1 297 778 000
60	Rekrytering och utbildning av fältpersonal samt informationsverksamhet	17 250 000
64	Styrelsen för internationell utveckling (SIDA)	28 772 000
		2 093 800 000
67	D. Information om Sverige i utlandet	
67	Svenska institutet	11 233 000
68	Sveriges Radios programverksamhet för utlandet	12 177 000
69	Övrig information om Sverige i utlandet	4 599 000
		28 009 000
72	E. Diverse	
72	Ekonomiskt bistånd till svenska medborgare i utlandet m. m.	400 000
72	Bestridande av resekostnader för inom Förenta Nationerna utsedda svenska stipendiater	22 000
72	Information om mellanfolkligt samarbete och utrikespolitiska frågor	1 705 000
75	Bidrag till Stockholms internationella fredsforskningsinstitut	3 867 000
76	Vissa åtgärder för rustningsbegränsning och kontroll	2 746 000
		8 740 000
	Summa för driftbudgeten	2 366 101 000

Sid.		Kr
KAPITALBUDGETEN		
78	<i>II Statens allmänna fastighetsfond</i>	
78	Inköp, uppförande och istandsättande av fastigheter för utrikesrepresentationen	12 000 000
		12 000 000
79	<i>IV Statens utlåningsfonder</i>	
79	Utrikesförvaltningens lånefond	300 000
80	Biståndsförvaltningens lånefond	1 000
		301 000
	Summa för kapitalbudgeten	12 301 000
	Totalt för utrikesdepartementet	2 378 402 000
81	Bilaga 5.1	

Försvarsdepartementet

Översikt

Till försvarsdepartementet hör det militära försvaret, civiltförsvaret och det psykologiska försvaret. Departementet svarar dessutom för de samordningsfrågor som rör totalförsvaret.

Planerad utveckling under perioden 1974/75–1978/79

Planeringen för perioden 1974/75–1978/79 grundas på de principer och den inriktning som angavs i 1972 års försvarsbeslut.

Det militära försvaret

Planeringen för det militära försvaret föreslås ske i en planeringsram om 36 300 milj. kr. i prisläge februari 1973. Bortsett från vissa justeringar av teknisk art innebär detta att planeringsramen är oförändrad i förhållande till motsvarande ram för perioden 1973/74–1977/78. Kompensation för pris- och löneförändringar förutsätts som f. n. ske enligt nettoprisindex.

Inom arméstridskrafterna har brigaderna genom hittills genomförda förbättringar nått en tillfredsställande kvalitet och organisation. För att få en kvalitet som svarar mot 1980-talets stridsmiljö måste emellertid brigaderna tillföras modern och dyrbar materiel. I samband härmed minskas antalet brigader under programplaneperioden.

Planeringen innebär att tio infanteribrigader behålls på sikt. Brigaderna får en ny organisation och deras eldkraft och rörlighet förbättras.

De infanteribrigader som inte tillförs modern materiel benämns skytteregemententen. De behåller dock t. v. nuvarande organisation och utrustning. Skytteregementenas styrka kommer under programplaneperioden att i huvudsak stämma överens med styrkan hos nuvarande infanteribrigader.

Nuvarande norrlandsbrigader behålls och deras eldkraft och rörlighet förbättras genom materielltillförsel.

Två pansarbrigader utgår under programplaneperioden. Stridsfordons- och understödsdelarna ur de brigader som utgår behålls emellertid i annan organisationsform.

Försök med förkortad grundutbildning av värnpliktiga och modifierad repetitionsutbildning fortsätter under programplaneperioden.

Betydande materielförnyelser planeras under programplaneperioden. Bl. a. förnyas terrängbilsbeståndet. Vidare kommer en ny infanterikanonvagn att levereras. Nytt brigad- och fördelningsluftvärn samt nytt fältartilleri börjar anskaffas.

Hemvärnet genomgår en betydande materiell förnyelse.

Byggnadsinvesteringarna inriktas i första hand på att tillgodose omorganisationen i lägre regional och lokal instans och på åtgärder för att effektivisera grundutbildningen.

M a r i n f ö r b a n d e n s utveckling karaktäriseras främst av den pågående övergången till lättare fartygsenheter samt moderniseringen av det fasta och rörliga kustartilleriet.

Helikopterförbanden tillförs tidigare beställda tunga helikoptrar som ersättning för äldre enheter. Genom att försvarets tunga helikoptrar förs samlade i en gemensam organisation kommer de att kunna utnyttjas mer rationellt.

Inom ytattackförbanden minskar antalet större fartyg. Anskaffning pågår av torpedbåtar av typ Spica som tillförs organisationen under perioden. Anskaffningen av patrullbåtar påbörjas. Ytterligare ett minfartyg tillförs organisationen.

Ubåtsförbanden kommer att minska i antal under perioden. Genom att bl. a. ubåtar av typ A 14 anskaffas behålls handlingsfriheten att utveckla och tillverka ubåtar inom landet.

Minröjningsförbanden behålls i huvudsak under perioden. Utveckling av minjaktfartyg pågår och anskaffning av dessa har planerats.

Inom de fasta kustartilleriförbanden fortsätter utbyggnaden av lätta batterier och den påbörjade anskaffningen av 12 cm tornbatterier. Den pågående uppsättningen av moderna rörliga spärrförband och kustjägarförband fullföljs under perioden. Likaså fullföljs uppsättningen av lätta robotbatterier.

Örlogsbasernas och kustartilleriförsvarens fredsorganisation har setts över. Översynen kommer att leda till vissa organisationsförändringar.

Inom f l y g v a p e n f ö r b a n d e n karaktäriseras utvecklingen av ombeväpningen till system 37 Viggen och moderniseringen av strilsystemet.

Den beslutade utvecklingen av jaktflygplanet JA 37 Viggen har resulterat i ett avtal mellan flygindustrin och staten. Utvecklingsarbetet beräknas i stora drag följa tidigare uppgjorda planer. Ett antal jaktdivisioner utrustade med flygplan J 35 Draken avvecklas under perioden.

Antalet omedelbart insatsberedda luftvärnsrobotförband minskar. I samband härmed ändras förbandens organisation.

Ombeväpning till attackflygplanet AJ 37 Viggen samt uppsättning av divisioner med lätta attackflygplan SK 60 äger rum under programplaneperioden.

Av riksdagen tidigare beslutade förändringar i flygvapnets fredsorganisation genomförs under perioden, vilket innebär bl. a. att två flottiljadministationer avvecklas. Verkstadsorganisationen anpassas till de minskade underhållsbehoven.

Inom central och högre regional ledning och gemensamma myndigheter planeras vissa översyner i syfte att effektivisera verksamheten och begränsa kostnaderna.

Civiltförsvaret

Civiltförsvarets planering för perioden 1974/75–1978/79 föreslås ske i en planeringsram om 660 milj. kr. i prisläge februari 1973. Detta motsvarar efter vissa tekniska justeringar en horisontell förlängning av planeringsramen för perioden 1973/74–1977/78. Kompensation för pris- och löneförändringar under perioden förutsätts som f. n. ske enligt nettoprisindex.

Som ett led i den fortgående anpassningen av civiltförsvaret till riktlinjerna i 1972 års försvarsbeslut planeras under den kommande perioden åtgärder för att på sikt förbättra möjligheterna till skydd för befolkningen.

Tidigare beslutade beredskapsåtgärder för produktion av skyddsmasker utsträcks till att avse också skydd för barn.

Under planeringsperioden beräknas ett nytt utbildningsprogram komma att genomföras för civiltförsvaret liksom en ny fredsorganisation för utbildnings- och förrådsverksamheten. Undsättningsorganisationen ändras och får mer enhetligt sammansatta förband.

Förändringar till budgetåret 1974/75

De rambundna anslagen för det militära försvaret ökar för nästa budgetår med 809,1 milj. kr. till 8 191 milj. kr. och för civiltförsvaret med 17 milj. kr. till 153,8 milj. kr. För övriga ändamål föreslås anslag om 30,1 milj. kr. De totala anslagen inom departementets verksamhetsområde blir härigenom 8 374,9 milj. kr., vilket är 824,9 milj. kr. mer än för budgetåret 1973/74.

Fördelningen av de föreslagna anslagen för budgetåret 1974/75 på huvudprogram m. m. och huvudproduktionsområden framgår av följande sammanställning (milj. kr.). Som jämförelse anges med kursiv stil i sammanställningen även motsvarande uppgifter för budgetåret 1973/74.

Huvudprogram m. m.	Huvudproduktionsområde				Summa
	Ledning och förbandsverksamhet	Materiel-anskaffning	Anskaffning av anläggningar	Forskning och utveckling	
<i>Utgiftsramen för det militära försvaret</i>					
Försvarsdepartementet m. m.	22	—	—	—	22 ¹
	24	—	—	—	24 ¹
Arméförband	1 731	537	130	51	2 449
	1 824	599	146	50	2 619
Marinförband	534	364	88	29	1 015
	593	327	86	30	1 036
Flygvapenförband	961	880	118	391	2 350
	1 011	985	93	399	2 488
Central och högre regional ledning	255	26	33	—	314
	274	22	32	—	328
Gemensamma myndigheter och funktioner	520	33	34 ²	120	707
	544	38	16 ³	129	726
Prisreglering	320 ⁴	150 ⁴	—	55 ⁴	525
	605 ⁴	280 ⁴	—	85 ⁴	970
Summa	4 343	1 990	403	646	7 382
	4 874	2 251	373	693	8 191
<i>Utgiftsramen för civilförsvaret</i>					
Civillförsvär	67	28	31 ⁵	1	127
	77	29	29 ⁶	1	136
Prisreglering	7 ⁴	3 ⁴	—	—	10
	10 ⁴	4 ⁴	4 ⁴	—	18
Summa	74	31	31	1	137
	87	33	33	1	154
<i>Utanför utgiftsramarna</i>					
Övrig verksamhet	19	5	3	4	31
	20	5	3	2	30
Totalt	4 436	2 026	437	651	7 550
	4 981	2 289	409	696	8 375

¹ Exkl. anslagen till prisreglering

² Inkl. 16 milj. kr. till anskaffning av datamaskiner för försvaret

³ Inkl. 1 000 kr. till anskaffning av datamaskiner för försvaret

⁴ Preliminär fördelning

⁵ Härutöver får vid behov förbrukas högst 8 milj. kr.

⁶ Härutöver får vid behov förbrukas högst 10 milj. kr.

Det militära försvaret

Inom huvudproduktionsområdet Ledning och förbandsverksamhet fortsätter försöken med avkortad grundutbildning.

Vidare kommer ungefär 2/3 av de värnpliktiga som inkallas till repetitionsutbildning att genomföra försöksvis avkortad krigsförbandsövning.

Värnpliktsförmånerna förbättras med sammanlagt 30 milj. kr. Bl. a. skapas möjlighet för värnpliktiga under grundutbildning att för 10 kr. resa vart som helst inom landet. Utryckningsbidragen höjs och möjligheterna för ensamstående värnpliktiga att få bostadsbidrag vidgas ytterligare.

Beslutad omorganisation inom krigsmaktens lägre regionala och lokala ledningsnivå genomförs. Ytterligare förslag härvidlag, bl. a. avseende flygvapnets organisation, kommer att läggas fram.

Inom huvudproduktionsområdet **M a t e r i e l a n s k a f f n i n g** planeras för armén beställning av bl. a. materiel till luftvärnsrobotsystem 70, motorcyklar, standardfordon och bärbara ultrakortvågsstationer. Leverans av lätta terrängbilar påbörjas. För marinen kommer patrullbåtar att beställas. Leveranserna av torpedbåtar av modifierad Spicatyp fortsätter. För flygvapnet planeras beställning av bl. a. den första delserien av jaktversionen av flygplan 37 och materiel för modernisering av stridsledningssystemet. Leverans av attack- och skolflygplanversionerna av flygplan 37 fortsätter.

För iståndsättning av befästningar och kaserner tas inom huvudproduktionsområdet **A n s k a f f n i n g a v a n l ä g g n i n g a r** upp sammanlagt 100 milj. kr. för nästa budgetår. Härav beräknas 35 milj. kr. för kasernreoveringar. Detta medger att kasernreoveringarna fortsätter i hög takt. För investeringar i mark, byggnader och anläggningar tas upp investeringsanslag om sammanlagt 272,4 milj. kr.

Beträffande huvudproduktionsområdet **F o r s k n i n g o c h u t v e c k l i n g** inriktas verksamheten inom armén främst på att fullfölja tidigare fattade beslut om utveckling av luftvärns- och fältartillerimateriel. Vidare fortsätter studierna av framtida sambands- och pansarvärns-system. Inom marinen fortsätter tidigare påbörjad utveckling av vapensystem för ytattackförband, ubåtsförband och rörliga kustartilleriförband. Inom flygvapnets område studeras bl. a. olika lösningar beträffande beväpning för jaktversionen av flygplan 37 för att få en lämplig avvägning med hänsyn till tillgängliga medel m. m. Slutliga förslag beträffande flygvapnet läggs därför inte fram nu utan kommer att föreläggas riksdagen i särskild proposition.

Civilt försvaret

Civilt försvarets **u t b i l d n i n g s v e r k s a m h e t** kommer att bedrivas i ungefär oförändrad omfattning i avvaktan på att utbildnings- och övningsprogrammet för civilt försvaret omprövas.

M a t e r i e l a n s k a f f n i n g e n inriktas på att fortsätta kompletteringen av viktigare materiel till lednings- och undsättningsorganisationen. Beredskapen för produktion av skyddsmasker utvidgas till att avse även skydd för barn.

Skyddsrumsgåendet fortsätter enligt oförändrade principer i avvaktan på att reglerna för denna verksamhet omprövas. Anläggningar för lednings- och undsättningsorganisationen och förråd för mobiliseringsmateriel ställs i ordning i huvudsak enligt tidigare planer.

Forskning, försök och utveckling kommer att bedrivas i samma omfattning som innevarande budgetår.

Sammanfattning

Förändringarna inom försvarsdepartementets verksamhetsområde i förhållande till riksstaten för budgetåret 1973/74 framgår av följande sammanställning (milj. kr.).

	Anvisat 1973/74	Förslag 1974/75	Förändring
DRIFTBUDGETEN			
A. Försvarsdepartementet m. m.	556,7	1 011,9	+ 455,2
B. Arméförband	2 361,2	2 516,8	+ 155,6
C. Marinförband	944,2	968,6	+ 24,4
D. Flygvapenförband	2 259,6	2 420,6	+ 161,0
E. Central och högre regional ledning	290,6	304,1	+ 13,5
F. Gemensamma myndigheter och funktioner	675,8	714,9	+ 39,1
G. Civilförsvaret	122,2	127,4	+ 5,2
H. Övrig verksamhet	27,8	27,0	- 0,8
Summa driftbudgeten	7 238,1	8 091,3	+ 853,2
KAPITALBUDGETEN			
II Statens allmänna fastighetsfond	8,0	10,9	+ 2,9
III Försvarets fastighetsfond	287,9	272,7	- 15,2
IX Diverse kapitalfonder	16,0	0,0	- 16,0
Summa kapitalbudgeten	311,9	283,6	- 28,3
Totalt för försvarsdepartementet	7 550,0	8 374,9	+ 824,9

Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Maj: Konungen i statsrådet den 4 januari 1974.

Närvarande: statsministern PALME; ministern för utrikes ärendena ANDERSSON, statsråden STRÄNG, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASP-LING, LUNDKVIST, GEIJER, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON, FELDT, SIGURDSEN, GUSTAFSSON, ZACHRISSON, LEIJON.

Chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Holmqvist, anmäler de frågor som gäller utgifterna för budgetåret 1974/75 inom försvarsdepartementets verksamhetsområde och anför.

Säkerhetspolitiska överväganden

Överbefälhavaren

I fråga om den internationella utvecklingen anser överbefälhavaren att strävandena till politisk avspänning i Europa har ökat väsentligt. En politisk avspänning i Europa får dock reell betydelse för krigsriskerna endast om den resulterar i åtgärder inom det militärpolitiska området. Av flera orsaker bedöms de inledda förhandlingarna om regionala rustningsbegränsningar i Centraleuropa inte komma att leda till att markstridskrafter och taktiskt flyg minskar under programplaneperioden. Förhandlingarna på rustningsbegränsningens område rymmer flera osäkerhetsmoment, som kan få negativa följder också för vårt land.

Överbefälhavaren bedömer att den nuvarande internationella maktstrukturen med två dominerande supermakter kommer att bestå. Supermakterna väntas fortsätta att sträva efter samarbete på områden som är viktiga för dem båda. De nuvarande grundläggande motsättningarna mellan supermakterna kommer dock enligt överbefälhavaren att finnas kvar. Den vidare utvecklingen av strävandena att nå politisk avspänning är svår att bedöma.

Även om strävan mot ökad politisk avspänning i Europa har fortsatt och vissa begränsade resultat på rustningsbegränsningens område har uppnåtts, anser överbefälhavaren att de nu inledda förhandlingarna om regionala rustningsbegränsningar i Centraleuropa inte kommer att få stora konsekvenser för nuvarande styrkeförhållande mellan Atlantpakten (NAFO) och Warszawapakten (WP) inom den närmaste femårsperioden.

Vid ett storkrig i Europa kan så stora resurser avdelas mot Sverige att invasion kan inledas i två riktningar samtidigt, varav en över landgräns. Resurser bedöms därutöver finnas för begränsade anfall i andra riktningar.

Civilt försvarsstyrelsen

Civilt försvarsstyrelsen anger att den största förändringen i den internationella utvecklingen sedan föregående år är uppgörelsen i Vietnam.

Styrelsen redovisar sin syn på de för civilt försvaret viktigaste erfarenheterna i fråga om vapenutformning och insatsmetoder som Vietnamkriget har aktualiserat. Styrelsen anser bl. a. att stridsmedlen och stridsmetoderna är sådana att det från skade- och verkanssynpunkt är svårt att dra en gräns mellan "civila" och "militära" mål. Det som en part betecknar som flyganfall mot militära mål har omvärlden uppfattat som terror. Ytbombning av bl. a. tätorter har skett i stor omfattning. Möjligheterna att fastställa och bekämpa mål i mörker och nedsatt sikt har vidare förbättrats betydligt. Vid goda siktförhållanden finns också möjligheter till precisionsbombning på långa avstånd.

Nya former för verkan av s. k. yttäckande vapen har utvecklats bl. a. i form av splitterstridsdelar och vapen som ger en våldsam tryckökning över ett stort område.

Departementschefen

De säkerhetspolitiska bedömningar som låg till grund för 1972 års försvarsbeslut redovisades utförligt av min företrädare vid anmälan av prop. 1972:75 (s. 98). De händelser som har inträffat under det senaste året stöder enligt min mening de uppfattningar som då framfördes.

Min företrädare framhöll bl. a. att vad som hänt efter 1968 års Tjeckoslovakienkris tydde på att det var möjligt att i vår världsdal skönja en situation som kunde innebära större utsikter till varaktig avspänning och ökat samarbete. Jag anser att utvecklingen inte har jävat denna bedömning. Strävandena att reglera kvarstående problem efter andra världskriget och att nå överenskommelser om samarbete mellan supermakterna innebär ett nytt inslag i världspolitiken. Det är emellertid ännu för tidigt att uttala sig om vart detta kan leda. Växlingarna mellan spänning och avspänning kommer sannolikt att fortsätta. Utvecklingen under senare år synes ge vid handen att supermakterna bemödar sig att dämpa både sina inbördes motsättningar och sådana konflikter som de inte är direkt inblandade i.

Kriget hösten 1973 mellan Israel och flera av arabstaterna har av vissa bedömare tolkats så att en av dess konsekvenser måste bli att avspänningspolitiken omvärderas. Jag kan inte dela denna syn. Kriget blev naturligtvis i viss mening möjligt genom att supermakterna försåg de båda sidorna med vapen och annan materiel. Men sedan kriget hade brutit ut visade supermakterna trots meningsmotsättningar en påtaglig vilja att bringa det till ett slut och att finna vägar till en reglering av detta mycket svårlösta problem. Även om man på grund av frågans natur måste vara försiktig vid bedömningen av utsikterna att skapa en varaktig lösning,

tycks utvecklingen ändå visa att supermakterna är ense om att söka begränsa konflikten.

Supermakternas strävan under senare år synes främst ha gått ut på att undvika en för båda parter förödande militär konfrontation. Förutsättningarna för de förhandlingar som har förts och förs i detta syfte har vuxit fram successivt under en längre period. Denna har karaktäriserats av bl. a. upplösningen av Kubakrisen, 1963 års provstoppsavtal och utvecklingen mot den strategiska balansen vid slutet av 1960-talet. En serie förhandlingar har förts mellan supermakterna och deras allierade sedan år 1969. Detta omfattande förhandlingskomplex kan visserligen inte ses som en sammanhängande helhet men dess alla element har ändå varit både en förutsättning för och ett resultat av avspänningen. Vissa delar har redan slutförts. Det gäller förhandlingarna mellan Förbundsrepubliken Tyskland och Sovjetunionen, Polen resp. Tjeckoslovakien, förhandlingarna om Berlins ställning samt förhandlingarna mellan de båda tyska staterna. Vidare har en etapp av SALT-samtalen lett till vissa kvantitativa begränsningar av de strategiska vapnen. En andra etapp av SALT-samtalen har nu inletts. Den europeiska säkerhetskonferensen är inne i sitt andra skede och överläggningar har inletts i Wien om truppminskningar i Europa.

I juni förra året besökte Sovjetunionens partiledare Förenta Staterna och undertecknade en serie överenskommelser om undvikande av kärnvapenhot, konsultationer vid sådana hot, påskyndande av SALT-samtalen med sikte på konkreta resultat under år 1974, ekonomiskt samarbete m. m. Dessa avtal innebär tydliga steg på vägen mot ökad kontakt och mot ett eliminerande av det kalla krigets risker. Denna väg är mödosam men allt tyder på att supermakterna är inställda på att försöka nå ytterligare resultat. Denna utveckling måste hälsas med stor tillfredsställelse. Samtidigt får man inte bortse från att ett ökat samförstånd mellan supermakterna kan innebära problem för de små staterna världen över.

Sannolikheten för ett krig i Europa mellan stormaktsblocken liksom för militära konflikter direkt mellan supermakterna synes nu vara liten. Av detta kan man emellertid inte dra några säkra slutsatser för framtiden. Som jag framhöll tidigare kan man förmoda att växlingarna mellan spänning och avspänning kommer att bli mindre markanta. Fortfarande håller dock de båda stormaktsblocken stora styrkor i vår världsdel. Det finns ingen anledning att anta att de nyligen inledda förhandlingarna i Wien snabbt resulterar i omfattande truppminskningar. Sådana minskningar kan sannolikt uppnås endast som en följd av en förhållandevis varaktig avspänning. Förhandlingarna är också komplicerade i så måtto att de har att utgå från de båda supermakternas helt olika geografiska positioner och kan komma att gälla jämförelser mellan helt olika vapensystem m. m. Det är dock möjligt att de amerikanska styrkorna i Europa kan komma att minskas, vare sig detta sker som följd av förhandlingarna i Wien eller som en ensidig amerikansk åtgärd.

Den europeiska säkerhetskonferensen avser bl. a. förhandlingar om en rad viktiga principer för säkerheten i Europa som t. ex. gränsernas

okränkbarhet. Diskussionerna på nedrustningsområdet torde däremot i detta skede begränsa sig till s. k. förtroendeskapande åtgärder. Det är i första hand föränmälan av större manövrar och förflyttningar av militära förband samt utbyte av observatörer vid sådana manövrar och förflyttningar, som står på dagordningen. Syftet med dessa föreslagna åtgärder är främst att skapa ökat politiskt förtroende, men de skulle även – beroende på utformningen – kunna ge staterna längre förvarningstider och mindre behov av beredskap än nu.

Avspänningen får i detta läge enligt min mening främst ses som ett politiskt klimat, som är ägnat att ge möjlighet till förhandlingar mellan parter som under lång tid har visat misstro mot varandra. Ansträngningarna på bägge håll att trots existerande motsättningar söka angripa många problemkomplex innebär utan tvivel en förändring i det politiska klimatet. Denna förändring minskar enligt min mening krigsriskerna i Europa.

Motiven till den politik som stormaktsblocken nu för är naturligtvis flera och de är bara delvis kända.

En orsak har jag redan angett, nämligen supermakternas insikt att ett strategiskt kärnvapenkrig dem emellan skulle få förödande följder för dem och hela världen. Denna insikt synes ha vuxit allteftersom supermakterna har uppnått en viss jämvikt när det gäller omfattningen av de strategiska vapensystemen. Detta innebär inte att krig håller på att försvinna som ett medel att uppnå mål i den internationella politiken. Men det innebär att dessa krig kanske främst kommer att föras utanför Europa och att de tenderar att bli lokala och begränsade. Krigsmakterna kan också komma att utnyttjas som påtryckningsmedel för att nå politiska mål.

Det går inte heller att bortse från att den hittills hårt markerade uppdelningen i två block i världspolitiken i viss mån håller på att luckras upp. Kinas betydelse ökar även om det kommer att ta lång tid innan detta land uppnår en sådan position att det kan spela en global roll. Motsättningarna mellan Kina och Sovjetunionen får inte överdrivas men har betydelse i detta sammanhang. Kontakterna mellan Förenta Staterna och Kina är också ett viktigt inslag i situationen liksom Japans ökande ekonomiska styrka.

En annan anledning till ett ökat intresse för avspänning och samarbete kan vara de stegrade försvarskostnaderna, i synnerhet när det gäller att vidareutveckla de mest kvalificerade vapensystemen. Medvetandet om att en okontrollerad utveckling på detta område måste medföra att viktiga behov på det inre området eftersätts har säkerligen spelat en viktig roll för det nu rådande läget inom både Förenta staterna och Sovjetunionen.

Vid anmälan av prop. 1973:1 (bil. 6 s. 25) redovisade min företrädare försvarsutgifternas utveckling i världen och konstaterade att den snabba tillväxt som utmärkte stora delar av 1960-talet nu är bruten. Utvecklingen under det senaste året bestyrker denna iakttagelse och utgiftsnivån verkar ha stabiliserats uttryckt i fasta priser. Samtidigt har flertalet länders krigsmakter under de senare åren berörts av snabba kostnadsstegringar för personal och materiel. Om de angivna trenderna fortsätter

måste omvärldens krigsmakter på längre sikt minska i omfattning eller också måste deras materielomsättning ske i betydligt lägre takt än hittills eller inriktas mot enklare vapensystem. Som jag tidigare har framhållit finns det ingen anledning att anta att förhandlingarna om truppminskningar kommer att ge snabba resultat. På sikt torde de dock åtminstone komma att bekräfta de förändringar, som den tidigare nämnda försvarsekonomiska och militärtekniska utvecklingen sannolikt tvingar fram.

Den svenska säkerhetspolitiken bör enligt min mening inte påverkas av den redovisade utvecklingen när det gäller ett mera kortsiktigt perspektiv. Vilken utvecklingen kan bli på längre sikt är svårt att uttala sig om. Säkert är emellertid att en avspänningspolitik kräver lång tid för att motivera mera markanta verkningar för Sveriges säkerhetspolitiska inriktning. Drastiska och isolerade förändringar när det gäller det svenska försvaret skulle sannolikt inverka menligt på den politiska och militära balansen i norra Europa. Det ligger inte i vårt intresse att medverka till en sådan utveckling. Därför anser jag att de överväganden som låg till grund för 1972 års försvarsbeslut rörande svensk säkerhets- och försvarspolitik alltså bör gälla.

Jag vill i detta sammanhang knyta an till den debatt som har förts om s. k. minikärnvapen och de farhågor som därvid har uttryckts om karaktären av framtida konflikter. Frågan om minikärnvapen har aktualiserats i samband med behovet att förnya den arsenal av taktiska kärnvapen som NATO f. n. förfogar över i Centraleuropa. Det viktiga enligt NATO-doktrinen synes därvid vara dels att i alla lägen behålla den politiska kontrollen över kärnvapnens användning, dels att avväga stegen i en tänkt upptrappningskedja så att trovärdig avskräckning erhålls. Minikärnvapen bör i detta perspektiv ses som ett bland flera möjliga alternativ i en omsättningsprocess inom ramen för en i stort bibehållen kärnvapendoktrin.

Jag anser att varken dessa förhållanden eller de erfarenheter som kan hämtas ur kriget i Vietnam och Mellersta Östern motiverar någon omprövning av de riktlinjer för försvarspolitik som redovisades i prop. 1972:75 och som har godkänts av riksdagen. För civilförsvaret innebar detta beslut att den tidigare inriktningen på skydd mot kärnvapen eller massinsats av konventionella vapen i direkt bekämpning av befolkningen ändrades.

Civilförsvaret skall numera i första hand inriktas på att skydda befolkningen mot verkningar av konventionella stridsmedel som sätts in i samband med invasion eller vid markstrider. Planeringen skall vidare ta sikte på att vi inte skall bli sårbara redan vid en begränsad insats av ABC-stridsmedel. Detta förutsätts kunna ske till endast måttliga kostnadsökningar.

Jag tar därefter upp vissa frågor rörande perspektivplaneringen. Vid anmälan av prop. 1973:1 (bil. 6 s. 23) redogjorde min företrädare i korthet för de grundläggande anvisningar för överbefälhavarens och civilförsvarsstyrelsens perspektivplanering som lämnades i juni 1972. I

dessa anvisningar angavs att ett kompletterande miljöunderlag sedermera skulle tillföras planeringen. I enlighet härmed lämnades i juli 1973 anvisningar om främst de angreppsfall som skall utnyttjas i myndigheternas fortsatta arbete med perspektivplaneringens fas 1. Riksdagens utrikes- och försvarsutskott har under hösten 1973 informerats om anvisningarna.

Ett av ändamålen med fas 1 är att inom ett brett ekonomiskt intervall studera olika alternativ för försvarets utformning. I fas 2, för vilken anvisningar senare kommer att lämnas, skall möjligheterna analyseras att med utgångspunkt i befintlig organisation realisera skilda systemlösningar som ingår i de försvarsstrukturer som har skisserats i fas 1. Hur långt våra ambitioner beträffande försvarets uppgifter och kapacitet bör sträcka sig beror på bedömningar både av utvecklingen i omvärlden och av de resurser som kan avdelas för försvar. Ser man på så långt sikt som 15–20 år framåt kan stora förändringar hinna ske i omvärlden. Angreppsfallen är ett uttryck för behovet att analysera försvarets utformning i vitt skilda rimliga framtidsbilder. Olika grupper av angreppsfall har föreskrivits för den övre och mellersta resp. den nedre delen av det ekonomiska studieintervall som har angetts för det militära försvarets perspektivplanering.

Angreppsfallen för den övre och mellersta delen av intervallet bygger på hypotesen att den världspolitiska utvecklingen också i framtiden kommer att karaktäriseras av svängningar mellan avtagande och tilltagande spänning. Orsakerna till svängningarna är att söka både utom och inom Europa. Även om de europeiska problemen formellt har reglerats antas i angreppsfallen att de bakomliggande motsättningarna finns kvar. Därtill kommer växande utomeuropeiska problem. De militära styrkorna i omvärlden antas vara oförändrade eller minska, det senare bl. a. till följd av stigande kostnader.

Förutsättningen för de angreppsfall som skall ligga till grund för studierna inom den nedre delen av intervallet är en långvarig avspänningsperiod, som bl. a. skulle kunna leda till att de militära styrkorna i vår omvärld minskar betydligt. De kris- och krigssituationer som därvid skulle kunna uppstå till följd av kvarstående motsättningar har antagits bli starkt begränsade i fråga om nivå och/eller geografisk utbredning. De restriktioner en tänkbar angripare mot Sverige skulle behöva ålägga sig med hänsyn till den politiska situationen i världen bedöms bli starka.

Tidigare lämnade anvisningar om hur hänsyn skall tas till bl. a. risken för överraskande angrepp och risken för att kärnladdningar kommer att utnyttjas är oförändrade och gäller för hela det ekonomiska studieintervallet. Dessa anvisningar grundas i allt väsentligt på de riktlinjer för försvarets utveckling som fastställdes av riksdagen i 1972 års försvarsbeslut.

Genom bredden hos det anvisade ekonomiska studieintervallet för perspektivplaneringen och genom de nyss redovisade kompletterande anvisningarna anser jag att förutsättningar har skapats för att få ett tillräckligt brett underlag för kommande beslut om försvarets långsiktiga utveckling.

Hemställan

Under återopande av det anförda hemställer jag att Kungl. Maj:t bereder riksdagen tillfälle att avge yttrande över vad jag har anført om säkerhets- och försvarspolitiken.

Programplaner för det militära försvaret

Chefen för armén

Chefen för armén är programmyndighet för huvudprogrammet Arméförband som omfattar följande delprogram.

- 1.1 Fördelningsförband m. m.
- 1.2 Infanteribrigad m. m.
- 1.3 Norrlandsbrigad m. m.
- 1.4 Pansarbrigad m. m.
- 1.5 Centrala och högre regionala lednings- och underhållsförband
- 1.6 Lokalförsvarsförband
- 1.7 Hemvärnet
- 1.99 Gemensamma produktionsresurser

Chefen för armén har i enlighet med överbefälhavarens direktiv sänt in programplan för huvudprogrammet Arméförband i en ekonomisk planeringsram enligt följande (prisläge februari 1973; milj. kr.).

	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	1978/79	Summa 1974/79
Planeringsram	2 612	2 656	2 661	2 621	2 621	13 171

Arméchefen anför i sin grundsyn att fullständigt operativt underlag för avvägningen av arméns långsiktiga utveckling saknas. Den angivna inriktningen kan därför komma att ändras i takt med att underlaget förbättras.

Kravet på uthålligt motstånd gör det enligt chefen för armén angeläget att behålla största möjliga stridseffekt inom arméns krigsorganisation. Denna strävan har legat till grund för planeringen. Förband med strid som huvuduppgift prioriteras. Uppgifter som inte är oundgängligen nödvändiga för att säkerställa krigsförbandens stridseffekt måste utgå. Reduceringar inom krigsorganisationen måste enligt arméchefen göras främst inom stödfunktionerna. Bl. a. framhåller han att underhållstjänsten måste få en mindre resurskrävande organisation än den nuvarande. En strävan skall vara att i ökad utsträckning utnyttja fredsorganisationens resurser och samhällets civila resurser i krigsorganisationen.

Chefen för armén anför vidare att bl. a. driftkostnaderna för fredsorganisationen måste reduceras. En långt driven rationalisering av administration, förrådsverksamhet samt underhållstjänst och övrig drift är nödvändig. Personalkostnadernas andel av kostnaderna för fredsverksamheten tenderar att öka. Enligt arméchefen skulle andelen bli allt för hög vid en oförändrad personalvolym. Antalet fredsanställda, som inte har kvalificerad användning även i krigsorganisationen, måste därför minskas. Omfattande besparingsåtgärder i form av bl. a. organisationsändringar och ambitionssänkningar kommer att fullföljas i den takt som

hänsynen till personalen medger. Arméchefen anför emellertid att han inte har funnit det möjligt att under programplaneperioden nå det mål överbefälhavaren har angett för personalreduceringar inom armén.

Under programplaneperioden genomförs försök med förkortad grundutbildning och modifierad repetitionsutbildning.

Byggnadsinvesteringarna inriktas i första hand på att tillgodose de behov som följer av den beslutade omorganisationen i lägre regional och lokal instans (OLLI) och på åtgärder för att effektivisera grundutbildningen. Kasernrenoveringar förutsätts vidare i arméchefens planering bli fullföljda på oförändrad medelsnivå under hela programplaneperioden. Markanskaffningen inriktas på att så långt möjligt tillgodose behovet av övnings- och skjutfält.

Beträffande delprogrammets utveckling anför chefen för armén bl. a. följande.

Delprogrammet *Fördelningsförband* m. m. omfattar huvudsakligen lednings- och understödsförband. Arméchefens grundläggande avvägning – prioritering av förband med strid som huvuduppgift – innebär att antalet fördelningsförband och deras kvalitet kommer att gå ned. Nedgången inträffar emellertid huvudsakligen först efter programplaneperioden.

Ledningsorganisationens utveckling är inte klarlagd, främst till följd av ofullständigt operativt underlag. Enligt arméchefen måste emellertid personal- och materielbehovet för dessa förband reduceras. Antalet fördelningsstabber kan komma att minska.

Antalet fördelningsluftvärnsförband minskar. Förband med äldre eldledningsutrustning utgår efter hand. Huvuddelen av dessa förbands luftvärnsautomatkanoner förs över till lokalförsvarsluftvärnskompanier. Luftvärnsbataljoner med robot 67 står efter renovering kvar till 1980-talets början. Bataljoner med robot 70 börjar organiseras i slutet av programplaneperioden.

Beträffande delprogrammet i övrigt anför chefen för armén bl. a. att rationaliseringar och förbättrad samordning av resurserna skall eftersträvas. Fredssamhällets resurser bl. a. inom fältarbets- och underhållsfunktionen bör vidare utnyttjas i ökad utsträckning.

För delprogrammet *Infanteribrigad* m. m. gäller att omorganisation till organisationstyp 1966 R är genomförd utom beträffande ett fåtal bataljoner. För att brigaderna skall kunna lösa förutsatta kvalificerade stridsuppgifter planeras omorganisation till en ny typ med början under programplaneperiodens senare år. Därvid avses brigadernas eldkraft och rörlighet förbättras. Materielomsättning och förbättring av den materiella kvaliteten planeras in för tio infanteribrigader. Brigadernas eldkraft förbättras genom att brigadartilleriet tillförs haubits 77. Vidare ombeväpnas stormkanonkompanierna med infanterikanonvagn 91. Luftvärnsskyddet förbättras genom att robot 70 tillförs. Rörligheten ökar genom att bandvagnar tillförs. Särskilda fordon för personaltransport ryms dock inte i planeringsramen. Genom dessa åtgärder bedömer chefen för armén att de tio infanteribrigaderna – utom beträffan-

de personaltransportkapacitet - i väsentliga avseenden blir anpassade till utvecklingen i omvärlden.

Arméchefen anför att organisationen inriktas mot att i förhållande till nuvarande organisation minska personalstyrkan i skyttebataljonerna samt att minska personal- och materielbehovet för ledning samt fältarbets- och underhållstjänst.

De infanteribrigader som inte kan ges motsvarande materielomsättning förs över till skytteregementen med början under programplanepériodens senare år.

Chefen för armén anför vidare att ett antal nya skyttebataljoner med lägre materiell kvalitet avses bli organiserade utanför brigadförbanden under programplanepérioden. De organiseras ur de pansarförband som utgår under och efter programplanepérioden. Dessa skyttebataljoner avses behålla del av pansarförbandens materiel, bl. a. pansarbandvagnar och artillerimateriel. Härutöver avses ytterligare ett antal stridande bataljoner bli organiserade.

Inom delprogrammet *Norrlandsbrigad* m. m. behålls nuvarande antal brigader och bataljoner. Brigadorganisationen planeras på sikt bli anpassad till den nya typen av infanteribrigad. Förbättring av eldkraften planeras liksom för infanteribrigaderna genom omsättning av artilleri med haubits 77 och stermkanonvagnar med infanterikanonvagn 91 och genom tillförsel av robot 70. Vidare förnyas bandvagnar och terrängbilar.

Nuvarande fältjagarbataljoner avses bli omorganiserade till norrlandsskyttebataljoner. Arméchefen anför att man därigenom når en höjd effekt och en rationalisering inom krigsorganisation och utbildning.

Brigader och utanför dessa stående bataljoner inom delprogrammet bedöms av arméchefen genom inplanerad materielanskaffning i huvudsak kunna behållas på erforderlig kvalitetsnivå.

Inom delprogrammet *Pansarbrigad* m. m. utgår två brigader under programplanepérioden. I kvarvarande brigader ersätts brigadartilleriets äldsta pjäser med modernare pjäser (15,5 cm haubits) som förs över från fördelningsförbanden.

Av de utgående pansarbrigaderna behålls stridsfordonsdelarna i form av fristående pansarbataljoner och stridsvagnskompanier. Vidare behålls vissa lednings- och underhållsresurser.

För delprogrammet *Centrala och högre regionala lednings- och underhållsförband* innebär planeringen att ledningsförbanden behålls. Omsättning av sambandsmateriel planeras in, varigenom förbanden enligt arméchefen godtagbart motsvarar aktuella krav. Underhållsförbandens organisation och antal kan komma att förändras som resultat av pågående utredningar om underhållstjänsten.

Delprogrammet *Lokalförsvarsförband* tillförs under programplanepériodens senare del och åren närmast därefter tio skytteregementen från delprogrammet *Infanteribrigad* m. m. Arméchefen anför att de med hänsyn till avsedda uppgifter i sin helhet måste grundrekryteras och personalen ges motsvarande utbildning som personalen i briga-

derna.

De utgående infanteribrigaderna övergår till skytteregementen efter hand som nedgången i materiell kvalitet medför att förbanden inte kan uppfylla de krav som utvecklingen i onivärlden kommer att ställa på rörliga markstridsförband. Övergången avses påbörjas budgetåret 1977/78 och beräknas ta ca fyra år. Skytteregementena avses under programplaneperioden och åren närmast därefter behålla organisationsform 1966 R och planeras så långt inöjligt behålla den utrustning som ingår i nuvarande infanteribrigader. När omorganisation till de nya infanteribrigaderna har genomförts planeras skytteregementenas organisation successivt bli anpassad till brigadorganisationen. Detta kan enligt arméchefen ske från budgetåret 1983/84. Arméchefen anför att handlingsfrihet därigenom skapas att växla upp skytteregementena till en kvalitet motsvarande de nya infanteribrigaderna.

Antalet cykelskyttebataljoner planeras öka efter programplaneperioden. Därigenom kan enligt arméchefen nedgången i antalet rörliga kvalificerade förband i någon mån motverkas och förutsättningar skapas för uthållighet i krigsorganisationen. Materielbehovet tillgodoses genom omfördelning från stödförband och genom mindre nyanskaffning. För värnförbanden gäller planeringsinriktningen att nuvarande antal förband behålls. En ökning kan emellertid enligt arméchefen behöva ske bl. a. med hänsyn till krav på uthållighet och försvar över stort djup. Antalet lokalförsvarsartillerikompanier planeras öka. Nuvarande antal lokalförsvarsluftvärnsbataljoner avses behållas och dessutom tillkommer ett antal lokalförsvarsluftvärnskompanier i samband med att luftvärnsmateriel omsätts inom andra delprogram.

Inom delprogrammet *H e m v ä r n e t* avses organisation, kapacitet och beredskap behållas. Planeringen syftar till att så långt den frivilliga rekryteringen medger behålla eller öka antalet hemvärnsförband. I syfte att förbättra förbandens stridseffekt planeras tillförsel av bl. a. lätta kulsprutor och automatkarbiner. Även en förbättring av beklädnadsutrustningen planeras.

Fördelningen av kostnaderna på delprogram framgår av följande tabell (prisläge februari 1973; milj. kr.).

Delprogram	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	1978/79	Summa 1974/79
Fördelningsförband m. m.	462	405	341	404	396	2 008
Infanteribrigad m. m.	455	463	495	455	480	2 348
Norrlandsbrigad m. m.	163	144	162	145	175	789
Pansarbrigad m. m.	210	207	212	201	191	1 021
Centrala och högre regionala lednings- och underhållsförband	50	45	28	29	29	181
Lokalförsvarsförband	151	149	132	117	125	674
Hemvärnet	44	44	43	39	39	209
Gemensamma produktionsresurser	1 236	1 168	1 150	1 123	1 090	5 767
Kostnader	2 771	2 625	2 563	2 513	2 525	12 997

Delprogram	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	1978/79	Summa 1974/79
Justering på grund av överplanering m. m.	-- 159	+ 31	+ 98	+ 108	+ 96	+ 174
Betalningsmedel	2 612 ¹	2 656	2 661	2 621	2 621	13 171 ¹

¹ Huvudprogrammets ram är för budgetåret 1974/75 reducerad med 28 milj. kr. för att reglera vissa åtgärder i konjunkturstimulerande syfte.

Betalningsmedlens fördelning på anslag framgår av följande tabell (prisläge februari 1973; milj. kr.).

Anslag	1973/74 ¹	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	1978/79	Summa 1974/79
B 1. Arméförband: Ledning och förbands- verksamhet	1 731	1 800	1 792	1 782	1 760	1 765	8 899
B 2. Arméförband: Materielanskaffning	537	615	654	684	657	640	3 250
B 3. Arméförband: Iståndsättning av befäst- ningar och kaserner	42	44	48	44	44	44	224
B 4. Arméförband: Forskning och utveckling	51	50	53	40	60	72	275
III 1. Arméförband: Anskaffning av anlägg- ningar	88	103	109	111	100	100	523
	2 449	2 612 ²	2 656	2 661	2 621	2 621	13 171 ²

¹ Prisläge februari 1972

² Se not till föregående tabell

Chefen för marinen

Chefen för marinen är programmyndighet för huvudprogrammet Marinförband som omfattar följande delprogram.

- 2.1 För flera delprogram gemensamma lednings-, bas- och underhålls-
förband m. m.
- 2.2 Helikopterförband
- 2.3 Yttackförband m. m.
- 2.4 Ubåtsförband
- 2.5 Minröjningsförband
- 2.6 Fasta kustartilleriförband
- 2.7 Rörliga kustartilleriförband
- 2.99 Gemensamma produktionsresurser

Chefen för marinen har sänt in programplan för huvudprogrammet Marinförband i en ekonomisk planeringsram som motsvarar överbefälhavarens direktiv. Utöver den av överbefälhavaren angivna planeringsramen har chefen för marinen anmält behov av ytterligare medel för viss verksamhet och anskaffning. Planeringsramen och det av chefen för marinen föreslagna tillägget framgår av följande tabell (prisläge februari 1973; milj. kr.).

	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	1978/79	Summa 1974/79
Planeringsram	1 034	1 026	1 003	1 041	1 042	5 146
Tillägg	54	109	124	73	86	446

Chefen för marinen anmälde i föregående programplan den anskaffning av materiel och anläggningar som enligt hans mening behövs för att följa försvarsbeslutets inriktning för perioden 1972/73–1976/77. Marinchefen vidhåller att den planeringsram som har anvisats för marinen för nu aktuell programplanepериод inte är tillräcklig för att viktig verksamhet och angelägen anskaffning av materiel och anläggningar skall kunna inrymmas. Chefen för marinen yrkar därför att den tilldelade planeringsramen höjs med sammanlagt 446 milj. kr. under femårsperioden. Dessa medel avses för bl. a. en femte ubåt av typ A 14 (Näcken), snabbare anskaffning av patrullbåtar och fasta kustartilleribatterier av typ ERSTA, anskaffning av sjörobot Pingvin och minjaktfartyg samt fortsatt utveckling av sjö- och kustrobot. Chefen för marinen anser det synnerligen allvarligt om den påbörjade utvecklingen av sjö- och kustrobotar avbryts.

Marinchefen framhåller vikten av att antalet enheter och förband på sikt hålls uppe med hänsyn till behovet av enheter för övervakning av och insatser inom vårt sjöterritorium och strävan efter ett uthålligt försvar. Mot bakgrund av detta framstår det som nödvändigt att låta enheter stå kvar längre i organisationen än vad som motsvarar moderna krav. Åtgärder av detta slag är dock att anse som kortsiktiga nödutvägar som leder till att relativt stora delar av marinens materiel blir omoderna mot slutet av 1970-talet och i början av 1980-talet. Marinchefen anser därför att en förnyelse måste påbörjas nu för att undvika alltför stor effektminskning efter programplanepериодen.

Chefen för marinen anför att verksamheten under huvudproduktionsområdet Ledning och förbandsverksamhet i möjlig mån har begränsats för att minska kostnaderna. Fortlöpande rationaliseringar avses bli genomförda under programplanepериодen. Trots detta kommer enligt marinchefen väsentliga minskningar av verksamheten att bli nödvändiga. Särskilt kännbara konsekvenser uppstår för grundutbildning, krigsförbandsövningar och materielunderhåll.

Chefen för marinen framhåller att det är svårt att hålla nere kostnaderna för materielens underhåll. Marinchefen har börjat utreda möjligheterna att begränsa underhållskostnaderna. Påtagliga besparingar kan emellertid väntas först på längre sikt.

Fredsorganisatoriska översyner har de senare åren genomförts inom örlogsbaser och kustartilleriförsvar. De betydande insatser som har gjorts för att anpassa fredsorganisationen till rådande ekonomiska förutsättningar bedöms under programplanepериодen leda till avsett resultat. Marinchefen anför sammanfattningsvis i detta sammanhang att den övervägande delen av marinens fredsorganisation nyligen har setts över och kommer att vara anpassad för de olika verksamhetsområdena.

Målet för utbildningen till och av fast anställd personal avses

behållas på nuvarande kvalitativa nivå. Detta är enligt marinchefen nödvändigt för att vidmakthålla nuvarande krigsorganisation och för att nå handlingsfrihet beträffande krigsorganisationsutvecklingen på sikt. Vidareutbildningen av kompaniofficerare och plutonsofficerare förbättras fortlöpande. Personalbehovet kommer att öka genom tillkomsten av ytterligare två isbrytare. Marinchefen framhåller vidare att tilldelat antal värnpliktiga för grundutbildning är lägre än behovet och att de avsevärda reduceringar av repetitionsutbildningen som har måst göras under de senare budgetåren av perioden inte kan fortsätta om nuvarande målsättning skall behållas.

Beträffande delprogrammets utveckling under programplaneperioden anför chefen för marinen bl. a. följande.

Inom delprogrammet **För flera delprogram gemensamma lednings-, bas- och underhållsförband** m. m. har åtgärder planerats in för att öka ledningssäkerheten. Under programplaneperioden omorganiseras flottans basförband. Detta innebär att antalet anställda minskar samtidigt som ökad rörlighet eftersträvas. Takten för omorganisationen begränsas dock av ekonomiska skäl. Luftvärnet för försvar av krigsförtöjningsplatser och anläggningar i baser börjar moderniseras.

Förbanden inom delprogrammet **Helikopterförband** har till huvuduppgift att i samverkan med sjöstridskrafter skydda vår sjötrafik mot angripande ubåtar. Förbanden avses i huvudsak behållas under programplaneperioden. Leverans av sju tidigare beställda tunga helikoptrar pågår.

Inom delprogrammet **Ytattaekförband** m. m. utrangeras en fregatt under programplaneperioden utan att ersättas. Två äldre jagare förs vidare över till fregatter. Motortorpedbåtar ersätts genom anskaffning av patrullbåtar. En första serie om 16 patrullbåtar avses beställas budgetåret 1974/75. Marinchefen anför vidare att beslutsunderlag tas fram under programplaneperioden beträffande de framtida ytattaekförbanden. Påbörjad utveckling inom landet av ett sjö- och kustrobotprojekt bör enligt marinchefen fullföljas under programplaneperioden. Ett nytt minfartyg levereras under perioden.

Delprogrammet **Ubåtsförband** omfattar f. n. 21 ubåtar. Fyra äldre ubåtar utgår ur organisationen under perioden. Anskaffning av tre ubåtar av typ A 14 (Näcken) har påbörjats. Beställning av en fjärde ubåt i samma serie har av chefen för marinen planerats in budgetåret 1973/74. Beställning av en femte ubåt bör enligt marinchefen ske samma budgetår. En räddningsubåt anskaffas.

Delprogrammet **Minröjningsförband** planeras i huvudsak behållas oförändrat under programplaneperioden. Projektering av minjaktfartyg har påbörjats. Anskaffningen har planerats med en prototypbeställning budgetåret 1976/77 följt av seriebeställning budgetåret 1977/78. Chefen för marinen anser att serieanskaffningen av minjaktfartyg bör påbörjas budgetåret 1975/76.

I delprogrammet **Fasta kustartilleriförband** ingår spärrbataljoner och spärrkompanier samt minutläggningsdivisioner. De fasta kustartilleriförbanden minskar i antal under perioden. Den påbörjade anskaffningen av 12 cm tornbatterier har planerats fortsätta med beställning budgetåret 1973/74 av bl. a. pjäsmateriel för ytterligare fyra batterier inom samma serie. Prototyp till ny minutläggare anskaffas under perioden. Vidare påbörjas modernisering av närluftvärnet för de fasta förbanden.

Delprogrammet **Rörliga kustartilleriförband** avses i huvudsak behållas oförändrat. I programmet ingår kustartilleribataljoner, rörliga spärrbataljoner och rörliga spärrkompanier samt kustjägarförband. Påbörjad uppsättning av lätta kustrobotbatterier fullföljs. Utveckling och anskaffning av ett nytt rörligt kustartillerisystem avses påbörjas under perioden. Modernisering av närluftvärnet för de rörliga förbanden planeras in.

Fördelningen av kostnaderna på delprogram framgår av följande tabell (prisläge februari 1973; milj. kr.).

Delprogram	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	1978/79	Summa 1974/79
För flera delprogram gemensamma lednings-, bas-, och underhållsförband m. m.	99	86	83	90	95	453
Helikopterförband	27	21	19	13	13	93
Ytattäckförband m. m.	129	135	120	130	114	628
Ubåtsförband	63	59	41	71	75	309
Minröjningsförband	33	31	39	29	45	177
Fasta kustartilleriförband	127	137	145	144	136	689
Rörliga kustartilleriförband	39	45	43	41	48	216
Gemensamma produktionsresurser	583	561	540	530	516	2 730
Kostnader	1 100	1 075	1 030	1 048	1 042	5 295
Justering på grund av överplanering m. m.	- 66	- 49	- 27	- 7	-	-149
Betalningsmedel	1 034 ¹	1 026	1 003	1 041	1 042	5 146 ¹

¹ Huvudprogrammets ram är för budgetåret 1974/75 reducerad med 7 milj. kr. för att reglera vissa åtgärder i konjunkturstimulerande syfte.

Betalningsmedlens fördelning på anslag framgår av följande tabell (prisläge februari 1973; milj. kr.).

Anslag	1973/74 ¹	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	1978/79	Summa 1974/79
C 1. Marinförband: Ledning och förbandsverksamhet	534	581	577	572	569	565	2 864
C 2. Marinförband: Materielanskaffning	364	332	326	317	355	361	1 693

Anslag	1973/74 ¹	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	1978/79	Summa 1974/79
C 3. Marinförband: Istandsättning av be- fästningar och kaserner	17	18	20	20	20	20	98
C 4. Marinförband: Forskning och utveck- ling	29	30	28	25	28	27	138
III 2. Marinförband: Anskaffning av an- läggningar	71	72	75	69	69	69	354
	1 015	1 034 ²	1 026	1 003	1 041	1 042	5 146 ²

¹ Prisläge februari 1972

² Se not till föregående tabell

Chefen för flygvapnet

Chefen för flygvapnet är programmyndighet för huvudprogrammet Flygvapenförband som omfattar följande delprogram.

- 3.1 För flera delprogram gemensamma lednings- och strilförband
- 3.2 Jaktförband
- 3.3 Luftvärnsrobotförband
- 3.4 Attackförband
- 3.5 Spaningsförband
- 3.6 Flygtransportförband
- 3.7 Basförband
- 3.8 Verkstadsförband
- 3.9 Gemensamma produktionsresurser

Chefen för flygvapnet har i enlighet med överbefälhavarens direktiv sänt in programplan för huvudprogrammet Flygvapenförband i en ekonomisk planeringsram enligt följande (prisläge februari 1973; milj. kr.).

	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	1978/79	Summa 1974/79
Planeringsram	2 496	2 517	2 538	2 546	2 548	12 645

Chefen för flygvapnet anför att årets programplanearbete har visat att den i förra programplanen redovisade organisationshypotesen i allt väsentligt har varit riktig och nödvändig. Flygvapenchefen anförde i programplan för perioden 1973/74–1977/78 att balanserade systemlösningar i flera fall hade måst överges på grund av medelsbrist. Sedan innehållet i delprogrammen åter har prövats konstateras att viss obalans fortfarande råder inom flera delprogram. Verksamheten inom huvudprogrammet domineras av systemet flygplan 37 (Viggen).

Beträffande delprogrammets utveckling under programplaneperioden anför chefen för flygvapnet bl. a. följande.

Inom delprogrammet **För flera delprogram gemensamma lednings- och strilförband** utgår en sektorstab under programplaneperiodens första år genom att två av de nuvarande luftförsvarssektorerna slås samman. Vissa äldre radarstationer inom delprogrammet utgår. Anskaffning av taktisk strilradar genomförs i planerad omfattning med de första anläggningarna i operativ drift mot slutet av programplaneperioden. Planerad modernisering av den optiska luftbevakningen avses bli genomförd.

Flygvapenchefen anför vidare beträffande detta delprogram att antalet personalvakanser väntas minska.

Inom delprogrammet **Jaktförband** utgår under programplaneperioden fem jaktdivisioner ur organisationen som ett led i att anpassa flygtidsproduktionen till de ekonomiska resurserna. Takten i nedläggningen av jaktdivisioner är anpassad till det antal divisioner som planeras finnas när flygplan JA 37 slutlevereras, vilket beräknas ske budgetåret 1984/85. Typutveckling av JA 37 fortsätter planenligt. Första leverans av serieflygplan planeras ske under år 1978.

Chefen för flygvapnet anför vidare att utbildnings- och övningsresurserna förbättras från periodens början, vilket ökar jaktförbandens förmåga till strid i störd miljö. Vissa modifieringar för att höja flygsäkerheten på flygplan J 35 avses bli genomförda.

För delprogrammet **Luftvärnsrobotförband** gäller i enlighet med Kungl. Maj:ts beslut att förbanden skall vara avvecklade vid ingången av budgetåret 1978/79. Till denna tidpunkt kommer ett antal robotar och viss övrig systemmateriel att ställas i förråd. Kvarvarande modifieringsåtgärder avses bli genomförda så tidigt som möjligt under programplaneperioden för att göra systemets underhållskostnader så små som möjligt för resterande livslängd. Övertalig materiel avses bli överförd till andra flygvapensystem i den mån funktioner härigenom kan förbättras.

Delprogrammet **Attackförband** inriktas mot att omfatta fem krigs- och fredsdivisioner AJ 37 samt en enhet för typinflygning på flygplan 37. Flygvapenchefen har i programplanen även redovisat konsekvenserna av att med denna senare enhet som grund organisera ytterligare attackförband i krig. Ombeväpning från flygplan A 32 till AJ 37 fortsätter samtidigt som antalet attackdivisioner reduceras från sju till fem.

Förbandsverksamheten koncentreras på att införa AJ 37. Divisionernas organisation anpassas därvid till det nya flygplanet. Under perioden organiseras fem krigsdivisioner med flygplan 60 för attackuppgifter.

Delprogrammet **Spaningsförband** omfattar f. n. spaningsdivisioner med flygplan S 32 och S 35. Under programplaneperioden utgår två spaningsdivisioner S 35 samtidigt som S 32-förbanden ombeväpnas till flygplan S 37. Underrättelseplutonerna avses bli omorganiserade och ombeväpnade. Personalläget i spaningsförbanden förbättras successivt genom att långtidsanställda förare tillkommer.

Inom delprogrammet **Flygtransportförband** utgår transportflygdivisionerna och ersätts av civila resurser. De enstaka flygplan Tp

83 som f. n. finns kvar i organisationen utgår under programplaneperioden. Flygplan Tp 79 och Tp 84 behålls i drift. Transportflyggrupperna organiseras om och kompletteras med civila flygplantyper som följd av att äldre flygmateriel utrangeras. Antalet sambandsflygdivisioner och -grupper planeras öka och förbanden avses bli omorganiserade. Pågående utredning om en gemensam organisation för försvarets tunga helikoptrar kan enligt flygvapenchefen komma att påverka flygräddningsförbandens programtillhörighet och organisationens utformning.

Delprogrammet **Basförband** minskas antalsmässigt under programplaneperioden. Planeringen grundas på en basplan som har anpassats till gällande ekonomiska ramar. Målet är att på sikt balansera resurserna inom bassystemet för att på bästa sätt utnyttja de investeringar i materiel och anläggningar som kan ske under programplaneperioden.

Anpassningen av bassystemet till flygplan 37 fullföljs. I syfte att behålla basförbandens beredskap prioriteras repetitionsutbildning för service- och klargöringsenheter. En studie av skyddet vid baserna pågår. Resultatet av studien kommer att påverka investeringarna i materiel och anläggningar under programplaneperiodens senare del. Materielanskaffningen för basförbanden inriktas i första hand på svåranskaffad materiel samt på att ersätta försliten eller omodern materiel.

För delprogrammet **Gemensamma produktionsresurser** gäller att Södertörns flygflottilj (F 18) omvandlas till skolförbandet flygvapnets Södertörnsskolor (F 18). Vissa förbandsindragningar förbereds i slutet av programplaneperioden. Flygtidsproduktionen kommer att rationaliseras för att möta de stigande underhållskostnaderna. Beträffande investeringar i byggnader och anläggningar prioriteras förband som avses tillföras flygplan 37. Personalreduceringar genomförs i enlighet med utfärdade direktiv.

Fördelningen av kostnaderna på delprogram framgår av följande tabell (prisläge februari 1973; milj. kr.).

Delprogram	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	1978/79	Summa 1974/79
För flera delprogram gemensamma lednings- och strilförband	265	325	284	330	293	1 497
Jaktförband	623	545	540	620	844	3 172
Luftvärnsrobotförband	10	9	8	4	—	31
Attackförband	561	480	306	171	165	1 683
Spaningsförband	195	237	260	251	152	1 095
Flygtransportförband	35	29	31	26	28	149
Basförband	359	353	343	343	351	1 749
Verkstadsförband	4	4	4	4	3	19
Gemensamma produktionsresurser	641	627	616	638	667	3 189
Kostnader	2 693	2 609	2 392	2 387	2 503	12 584
Justering på grund av överplanering m. m.	-197	- 92	+ 146	+ 159	+ 45	+ 61
Betalningsmedel	2 496 ¹	2 517	2 538	2 546	2 548	12 645 ¹

¹ Huvudprogrammets ram är för budgetåret 1974/75 reducerad med 9 milj. kr. för att reglera vissa åtgärder i konjunkturstimulerande syfte.

Betalningsmedlens fördelning på anslag framgår av följande tabell (prisläge februari 1973; milj. kr.).

Anslag	1973/74 ¹	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	1978/79	Summa 1974/79
D 1. Flygvapenförband: Ledning och för- bandsverksamhet	961	1 003	998	980	995	995	4 971
D 2. Flygvapenförband: Materielanskaffning	880	995	1 089	1 116	1 147	1 147	5 494
D 3. Flygvapenförband: Iståndsättning av be- fästningar och kaserner	27	25	25	24	27	24	125
D 4. Flygvapenförband: Forskning och ut- veckling	392	399	333	345	306	308	1 691
III 3. Flygvapenförband: Anskaffning av an- läggningar	90	73	72	73	71	74	363
	2 350	2 496 ²	2 517	2 538	2 546	2 548	12 645 ²

¹ Prisläge februari 1972

² Se not till föregående tabell

Överbefälhavaren

Överbefälhavaren har i enlighet med Kungl. Maj:ts anvisningar sänt in programplan för det militära försvaret. I programplanen har hänsyn tagits till att 45 milj. kr. skall återbetalas under budgetåret 1974/75 för att reglera vissa åtgärder i konjunkturstimulerande syfte under budgetåren 1971/72 och 1972/73. Planeringsramen efter detta avdrag framgår av följande tabell (prisläge februari 1973; milj. kr.).

	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	1978/79	Summa 1974/79
Planeringsram	7 215	7 260	7 260	7 260	7 260	36 255

Överbefälhavaren anför att de givna ekonomiska förutsättningarna innebär att ambitionerna i 1972 års försvarsbeslut inte kan uppfyllas. Reduceringar måste göras inom områden där detta är tekniskt möjligt. Stor risk föreligger för irrationella åtgärder som leder till obalanserade lösningar. Inriktningen av verksamheten har huvudsakligen måst ske som resurstyrning.

Överbefälhavaren anmäler vidare att han har övervägt att i planerna reservera medel för att täcka eventuell skillnad mellan verklig löneutveckling och den kompensation som utgår enligt nettoprisindex. Överbefälhavaren anför bl. a. att han saknar förutsättningar att genomföra det utredningsarbete som krävs för att göra erforderliga löneprognoser.

Hänsyn till löneutvecklingen kan därför t. v. tas endast genom en allmän strävan att begränsa lönekostnaderna bl. a. genom att snabbt minska antalet anställda inom krigsmakten.

Beträffande den allmänna inriktningen av försvaret anför överbefälhavaren att följande utgångspunkter har gällt för planeringen i avvaktan på resultat av pågående studier och analyser.

- avvägningen mellan huvudprogrammen behålls
- ambitioner inom vissa funktioner och delprogram minskas
- bindningar som påverkar den långsiktiga inriktningen undviks inom områden där osäkerhet föreligger
- inom samtliga huvudproduktionsområden skall strävan vara att hålla kostnaderna nere.

Beträffande krigsmaktens förmåga år 1973 anför överbefälhavaren att effekten har minskat under året i förhållande till den hårdnande stridsmiljön och en angripares ökade operativa handlingsfrihet. Den minskade effekten beror bl. a. på otillräcklig materielanskaffning och begränsningar av utbildningen på grund av förkortad utbildningstid och stora vakanser bland kompani- och plutonsofficerare. Beträffande överbefälhavarens värdering av krigsmaktens nuvarande förmåga hänvisas i övrigt till programplanen för det militära försvaret, som har överlämnats till riksdagens försvarsutskott i särskild ordning.

Överbefälhavaren framhåller att den genomförda planeringen har grundats på ett operativt underlag som i många avseenden är ofullständigt. Överbefälhavaren har dock kunnat ange en allmän operativ bakgrund för programplanearbetet. Han framhåller samtidigt att det inte ännu är möjligt att ta slutlig ställning till avvägningen inom krigsmakten. Vidare anføres att årets programplaner är bättre grundade än föregående års och att de med vissa reservationer och under gällande förutsättningar utgör ett faktiskt handlingsprogram för verksamheten inom resp. program.

Överbefälhavaren avstyrker de av chefen för marinen föreslagna åtgärderna som kräver att marinens planeringsram höjs. Med undantag för oundvikliga kostnadsökningar och vissa uppgiftsförändringar avstyrker han vidare de förslag inom huvudprogrammen 4 och 5 som överstiger anvisade planeringsramar.

Sin syn på krigsorganisationen redovisar överbefälhavaren avvägningsprogramvis. För avvägningsprogrammen Rörliga markstridsförband och Lokalt bundna markstridsförband tillstyrker överbefälhavaren de principer chefen för armén har tillämpat för att prioritera den framtida krigsorganisationen. Överbefälhavaren anser vidare att det är viktigt att minst 50 % av nuvarande antal infanteribrigader kan moderniseras och behållas på sikt. Ställning tas inte nu till organisation och resurser för underhållstjänsten.

I övriga avseenden anser överbefälhavaren att redovisade krigsorganisationsplaner kan läggas till grund för den fortsatta verksamheten.

I fråga om avvägningsprogrammet Övervattensstrids-

f ö r b a n d anser överbefälhavaren bl. a. mot bakgrund av åldersläget för motortorpedbåtsdivisionerna att det är angeläget att åtgärder vidtas så att patrullbåtsförbanden kan tillföras krigsorganisationen snarast möjligt efter beställningen. Ställning tas inte nu till marinchefens förslag om förlängda livslängder för vissa fartyg.

Beträffande avvägningsprogrammet F j ä r r s t r i d s f ö r b a n d anser överbefälhavaren att det är väsentligt att behålla så många attackförband som anskaffade flygplan tillåter. Inom flygvapnets planeringsram bör därför möjligheter skapas att i krigsorganisationen utnyttja den centrala typinflygningsenhetens resurser. Antalet baser och basförband bör av denna anledning inte reduceras i så stor omfattning som chefen för flygvapnet föreslår.

För avvägningsprogrammet L u f t f ö r s v a r s f ö r b a n d framhåller överbefälhavaren att han i nuvarande ekonomiska situation anser sig nödsakad att godta den snabba nedgången i antalet luftförsvarsförband. Överbefälhavaren är f. n. inte beredd ta slutlig ställning till typ eller antal av fördelningsluftvärnsbataljoner.

Anskaffningen av flygplan JA 37 bör enligt överbefälhavaren inriktas mot minst åtta divisioner.

Överbefälhavaren framhåller att luftförsvarssystemet har en allvarlig obalans på grund av att två luftförsvarssektorer inte har kunnat moderniseras. Obalansen måste dock accepteras t. v. Erforderliga åtgärder inom dessa båda sektorer måste vidtas under åren närmast efter programplanepioden.

Beträffande avvägningsprogrammet C e n t r a l o c h r e g i o n a l l e d n i n g anser överbefälhavaren att staberna och stabspersonalens ledningsförmåga t. v. skall behållas på i huvudsak nuvarande nivå.

Överbefälhavaren godtar chefens för flygvapnet planering avseende flygspaningsförbanden.

Ytterligare kostnadsminskningar utöver vad som redan har skett inom detta avvägningsprogram måste enligt överbefälhavaren anstå i avvaktan på den planerade översynen av den centrala och regionala ledningen.

Beträffande f r e d s o r g a n i s a t i o n e n framhåller överbefälhavaren följande.

I avvaktan på arméns fredsorganisationsplan har överbefälhavaren inte något att erinra mot vad chefen för armén anfört i sin programplan beträffande målet för fredsorganisationsutvecklingen.

Inom ramen för huvudprojekt OLLI undersöker överbefälhavaren möjligheterna till ytterligare samordning över försvarsgrensgränserna i fråga om förvaltningsverksamhet, mobiliseringsansvar m. m.

För marinens del finner överbefälhavaren det angeläget att söka minska kostnaderna mer än vad hittills genomförda organisationsöversyner leder till. Överbefälhavaren kommer därför att låta utreda vilka ytterligare besparingar som kan erhållas inom fredsorganisationen genom fortsatt samordning inom förvaltningssektorn mellan flottan och kustartilleriet samt genom ytterligare samordning i mobiliseringshänseende mellan flottan, kustartilleriet och främst armén. För att nå önskade

kostnadsminskningar kan i vissa fall uppgifter behöva ändras eller utgå.

För flygvapnets del anför överbefälhavaren att försvarets fredsorganisationsutredning väntas lägga fram ett delbetänkande om hur flygvapnets fredsorganisation skall anpassas till den krigsorganisatoriska utvecklingen. Anpassningen kan komma att innebära att ytterligare flottiljadministrationer bör läggas ned med början under periodens senare del. Överbefälhavaren är inte beredd att ta ställning till flygvapnets framtida fredsorganisation förrän nyssnämnda utredning har slutförts.

I avvaktan på den i prop 1973:1 (bil. 6) aviserade översynen av den centrala och högre regionala stabsorganisationen tar överbefälhavaren inte nu upp fredsorganisationsutvecklingen inom huvudprogram 4 till granskning.

Överbefälhavaren har i sina direktiv för programplaneringen ställt krav på personalminskningar under perioden 1974/75-1978/79 med sammanlagt ca 2 900 anställda (netto). Som de planerade personalförändringarna under programperioden avspeglar sig i myndigheternas programplaner kommer de enligt överbefälhavaren att innebära en verklig minskning med ca 2 300 (netto). Härtill kommer den ytterligare minskning som blir en följd av försvarets rationaliseringsinstituts översyn av flygvapnets flottiljer. Denna beräknas preliminärt kunna uppgå till ca 175 anställda. Den totala minskningen kan således uppskattas bli ca 2 500 (netto).

Överbefälhavaren inser de svårigheter vissa myndigheter har att inom ramen för nuvarande uppgifter nå de uppsatta personalminskningsmålen. I avvaktan på resultat av kompletterande organisationsutredningar m. m. vidhåller överbefälhavaren i stort de mål som han i sina direktiv har satt upp för personalminskningarna.

Överbefälhavaren finner det i detta sammanhang angeläget att framhålla att de planerade personalminskningarna till övervägande delen är en följd av den ekonomiska situationen. Personalminskningarna framtvingar därför ambitionssänkningar. Endast till en mindre del blir minskningar möjliga genom rationaliseringar. Överbefälhavaren föreslår en rörlig kredit för att finansiera sådana investeringar som ger rationaliseringsvinster.

Beträffande rekrytering av militär personal konstaterar överbefälhavaren att främst armén och marinen inte har kunnat nå målet att skapa ekonomiskt utrymme för viss vakansfyllnad genom att minska den civila personalen.

Överbefälhavaren anser att det är viktigt att krigsorganisationen har god tillgång på aktivt befäl, särskilt när organisationen minskar kvantitativt och det materiella innehållet försvagas. Det är vidare av stor betydelse att värnpliktsutbildningen förbättras och görs effektivare. Detta ställer krav på ett ökat antal befäl inom utbildningsorganisationen, främst i fråga om kompani- och plutonsofficerare. Överbefälhavaren anser det därför nödvändigt att försvarsgrenschefernas planering inriktas mot att successivt fylla vakanserna. Detta kräver dock att den civila personalen minskas eller att andra rationaliseringsåtgärder som frigör ekonomiska resurser kan genomföras.

Beträffande grundutbildningen framhålls att försöken med förkortad grundutbildning fortsätter under programplaneperioden. Underlag för att säkert bedöma utfallet av de kortare utbildningstiderna och på grundval därav föreslå förändringar bedöms föreligga först efter ytterligare något utbildningsår. Överbefälhavaren anmäler att en närmare granskning av behov och tillgångar beträffande värnpliktig personal skall genomföras i samband med att hans värnpliktsplan revideras under hösten och vintern 1973/74. Överbefälhavaren anser att den genomförda planeringen t. v. kan ligga till grund för fortsatt arbete.

Beträffande repetitionsutbildningen framhålls att överbefälhavaren, trots de betydande operativa risker som därvid uppstår, av ekonomiska skäl har tvingats ge direktiv om en kraftig minskning av repetitionsutbildning i förhållande till målsättningen i 1966 års riksdagsbeslut. Försvarsgrenscheferna har starkt understrukit de negativa effekterna av dessa reduceringar. Vidare anför överbefälhavaren att den nu planerade repetitionsutbildningen är en försöksverksamhet i full skala. Erfarenheterna från försöken och fortsatt utredningsverksamhet inom värnpliktsutredningen och försvarsgrenarna kan under perioden ge anledning till att nuvarande inriktning omprövas. Överbefälhavaren kommer att ägna särskild uppmärksamhet åt frågan om de viktigaste förbandens stridsduglighet efter mobilisering.

Överbefälhavaren godtar t. v. planeringen av repetitionsutbildningen men anser att chefen för flygvapnet i avvaktan på slutligt ställningstagande till repetitionsutbildningsbehovet inom flygvapnet bör planera för en något större repetitionsutbildning under planeringsperioden.

I programplanen redovisar överbefälhavaren de bindningar, som med vissa förutsättningar kommer att föreligga efter budgetåret 1978/79, om de verksamheter som har inrymts i myndigheternas programplaner beslutas och genomförs. Överbefälhavaren framhåller att redovisningen är behäftad med stora osäkerheter.

I anslutning till överbefälhavarens bedömning av det militära försvarets utveckling anföras att risk föreligger för att man efter programplaneperioden 1974/75-1978/79 inte kan upprätthålla kunnande och sysselsättning inom sektorer, som f. n. är vitala för försvaret, om de ekonomiska grunderna för 1972 års försvarsbeslut kommer att gälla under en längre tid och köpkraften fortsätter att minska enligt nuvarande tendens.

I likhet med tidigare år anser överbefälhavaren vidare att det nuvarande prisregleringssystemet behöver omprövas.

Beträffande krigsorganisationen bedömer överbefälhavaren att försvaret under planeringsperiodens tidigare del fortfarande i huvudsak kan föras med avvärjande syfte i en invasionsriktning och enligt nu tillämpade principer. Överbefälhavaren framhåller att krigsmaktens uppgifter och principerna för försvarets förande på sikt måste omprövas under programplaneperioden.

Departementschefen

Grundläggande riktlinjer för det militära försvarets inriktning har fastställts av 1972 års riksdag (prop. 1972:75, FöU 1972:17, rskr 231). Enligt min mening är principerna i detta beslut allttjämt giltiga. Mot bakgrund av den redogörelse jag tidigare har lämnat för den säkerhetspolitiska utvecklingen och med hänsyn till det statsfinansiella läget anser jag att det inte finns anledning att ändra planeringsinriktningen och planeringsramen för det militära försvaret. 1972 års försvarsbeslut bör därför ligga till grund för planeringen under perioden 1974/75 – 1978/79. Planeringen bör alltså ske enligt en horisontell planeringsram, som med vissa budgettekniska justeringar överensstämmer med den i försvarsbeslutet fastställda ramen för perioden 1972/73 – 1976/77. Med utgångspunkt i basbeloppet i den utgiftsram för budgetåret 1974/75, som jag kommer att förorda i det följande (s. 61) bör således planeringsramen för femårsperioden vara avrundat 36 300 milj. kr. i prisläget februari 1973. I planeringen bör förutsättas att kompensation för pris- och löneförändringar skall ske enligt nettoprisindex.

Programplaner för det militära försvaret för perioden 1974/75 – 1978/79 har utarbetats i den angivna planeringsnivån. Jag anser i likhet med överbefälhavaren att planeringen nu har fått större stadga. Årets programplaner är mera genomarbetade än föregående års och deras värde som beslutsunderlag har förbättrats avsevärt. Viss osäkerhet finns dock fortfarande kvar beroende på brister i det operativa underlaget och delvis oundvikliga svårigheter att bedöma planernas ekonomiska hållbarhet. I planeringsramen har i likhet med föregående år planerats in en reserv för att möta eventuella prisökningar på materiel och underhåll utöver den kompensation som nettoprisindex beräknas ge. Denna s. k. priskil som är beräknad av resp. programmyndighet i samarbete med försvarets materielverk är mindre än i föregående års planer. Priskilen har godkänts av överbefälhavaren. För egen del anser jag att planeringen i detta avseende bör kunna godtas.

Någon reserv för att möta eventuella löncstegringar som går utöver den genomsnittliga prisutvecklingen har däremot inte planerats in. Detta medför att omplaneringar kan komma att bli nödvändiga. Sådana omplaneringar kommer vidare att bli nödvändiga för att skapa utrymme för ökade ambitioner inom vissa områden, bl. a. för att förbättra de värnpliktigas förmåner vilket jag återkommer till i det följande.

De angivna förhållandena innebär att planeringsramarna kan visa sig vara något överinteknade. Jag anser därför att försiktighet måste iakttas när det gäller beslut som leder till stora ekonomiska åtaganden på lång sikt. För detta talar också de stora bindningar vid programplanepriodens slut som blir en följd av nu föreslagna planering. Samtidigt måste varje möjlighet till besparing och rationalisering tas till vara. Jag anser för min del att kraven härvidlag kan behöva skärpas ytterligare.

Jag går därefter över till avvägningsprogrammets inriktning och de riktlinjer som bör gälla för den fortsatta planeringen. Inom ramen för dessa riktlinjer kan förändringar komma att aktualiseras bl. a. med hänsyn till resultaten av pågående studier och utredningar.

De rörliga markstridsförbanden skall kunna kraftsamlas i olika angreppsriktningar för avväjande strid, vilket ställer höga krav på personalens och materielens kvalitet. Jag biträder i princip den planerade omfattningen och inriktningen av avvägningsprogrammet. Genomförda och planerade förbättringar är enligt mitt bedömande väl anpassade till de krav som 1980-talets stridsmiljö kan komma att ställa.

Jag delar arméchefens grundsyn att förband med strid som huvuduppgift bör prioriteras. För att kunna uppnå planerat antal stridande förband är det nödvändigt att överväga begränsningar inom olika stödfunktioner. Det är särskilt angeläget att det civila samhällets resurser utnyttjas i största möjliga utsträckning. I likhet med överbefälhavaren är jag inte beredd att nu ta ställning till underhållstjänstens framtida utformning. Denna bör studeras närmare.

Planeringen innebär att tio infanteribrigader behålls på sikt. Brigaderna organiseras om och deras eldkraft och rörlighet förbättras genom att nytt fältartilleri och luftvärn samt nya infanterikanonvagnar och bandvagnar tillförs. Vidare byts terrängfordonen ut. Genom dessa åtgärder bedöms infanteribrigaderna bli anpassade till utvecklingen i omvärldens krigsmakter.

Antalet norrlandsbrigader behålls och deras organisation anpassas till infanteribrigadernas nya organisation. Motsvarande förbättringar av materielens kvalitet som för infanteribrigaderna har planerats in vilket innebär att även norrlandsbrigadernas eldkraft och rörlighet ökar.

De på sikt kvarvarande pansarbrigaderna får modernare artillerimateriel och deras rörlighet ökar genom att terrängfordon tillförs. Planeringen innebär vidare att stridsfordons- och understödsdelarna samt vissa lednings- och underhållsresurser ur de utgående pansarbrigaderna behålls i annan organisationsform fram till i mitten av 1980-talet. Denna planering innebär att pansarförbandens nuvarande antal stridsvagnar behålls trots att antalet pansarbrigader minskar.

Beträffande de rörliga kustartilleriförbanden slutförs uppbyggnaden av spärrförbanden under perioden. Studier av ett nytt rörligt kustartillerisystem pågår och utveckling och anskaffning av detta har planerats in under periodens senare del. Jag anser att studierna bör fullföljas och att planeringen i övrigt t. v. kan godtas.

De lokalt bundna markstridsförbanden bör med hänsyn till vårt lands storlek omfatta förhållandevis många enheter. Avvägningsprogrammets omfattning och inriktning enligt den nuvarande planeringen tillgodoser detta. Jag biträder i princip planeringen inom avvägningsprogrammet. Som framgår av det följande är jag dock inte beredd att nu ta slutlig ställning beträffande vissa delfrågor inom

avvägningsprogrammet.

De infanteribrigader som inte tillförs modern materiel benämns skytteregementen. Dessa avses t. v. behålla nuvarande organisation och utrustning. Skytteregementenas styrka kommer således under programplaneperioden att i huvudsak motsvara styrkan hos de nuvarande infanteribrigaderna.

Skytteregementena inordnas i den nuvarande planeringen under delprogrammet Lokalförsvarsförband. Med hänsyn till att skytteregementena planeras få mer kvalificerade uppgifter än de nuvarande lokalförsvarsförbanden kan det finnas skäl att överväga en annan programtillhörighet för dessa förband. Arméchefen anför att skytteregementena med hänsyn till avsedda uppgifter bör grundrekryteras och att personalen bör få motsvarande utbildning som brigadernas personal. Jag godtar t. v. chefens för armén planering.

En grundläggande princip i arméchefens planering är en strävan att så långt möjligt föra över den materiel som utgår ur fördelnings- och brigadförbanden till andra förband med strid om huvuduppgift. Detta medför att antalet artilleri- och luftvärnskompanier samt cykelskyttebataljoner kan ökas. Dessa förbandstyper är ett väsentligt komplement till fältförbanden. Jag delar arméchefens uppfattning att materielen bör behållas inom organisationen så länge den ger väsentliga tillskott till den samlade stridseffekten, men vill understryka att noggrann uppmärksamhet måste ägnas underhållskostnaderna beträffande främst den tyngre materielen. Det förhållandet att materielen behålls får vidare inte ge organisatoriska och andra bindningar som menligt inverkar på handlingsfriheten för framtiden.

Av arméchefens programplan framgår att hemvärnet får ny vapenmateriel och att beklädnadsutrustningen förstärks. Åtgärderna är angelägna och bör komma till stånd.

Fasta kustartilleribatterier av typ ERSTA har beställts och börjar tillföras krigsorganisationen vid slutet av perioden. Chefen för marinen har räknat med att beställningen skall utökas med ytterligare ett antal batterier. Liksom överbefälhavaren är jag inte beredd att nu ta ställning härtill.

För övervattensstridsförbanden är antalet förband av grundläggande betydelse. För att de enskilda enheterna skall ge avsedd effekt i invasionsförsvaret måste de även tillförsäkras en jämförelsevis hög teknisk kvalitet. För att fylla dessa krav bör därför den påbörjade övergången till lättare enheter fortsätta. Yttackförbanden tillförs torpedbåtar av typ Spica, som slutlevereras under programplaneperioden och kommer att ingå i de kvalificerade ytackförbanden.

Patrullbåtar bör anskaffas som ersättning för de nuvarande motorpedbåtarna. I likhet med överbefälhavaren anser jag det angeläget att patrullbåtar anskaffas så tidigt som möjligt mot bakgrund av bl. a. åldersläget för motortorpedbåtarna. Dessa bör stå kvar i organisationen tills patrullbåtsförbanden sätts upp. Patrullbåtar bör beställas budgetåret

1974/75 men jag är inte nu beredd ta slutlig ställning till anskaffningsprogrammet i sin helhet.

Chefen för marinen har börjat studera olika alternativ för ytattäckens utveckling på sikt. Dessa studier bör fortsättas enligt den inriktning, som dåvarande departementschefen angav i prop. 1973:1 (bil. 6 s. 78).

Chefen för marinen har föreslagit att vissa äldre fartyg skall behållas längre än som tidigare har avsetts, främst för att upprätthålla antalet enheter. Jag anser att ställning härtill inte behöver tas nu, men vill understryka att önskemålet att behålla enheter i organisationen längre än som tidigare har planerats måste vägas mot de ökade driftkostnaderna.

Inom minröjningsförbanden kommer ett antal kustminsvepare att utrangeras i början av 1980-talet. Chefen för marinen har planerat in anskaffning av minjaktfartyg som ersättning för dessa. Jag godtar t. v. denna planering.

Antalet f j ä r r s t r i d s f ö r b a n d minskar i överensstämmelse med 1972 års försvarsbeslut. Tre ubåtar av typ Näcken (A 14) har beställts. Chefen för marinen har räknat med att beställningen skall utökas med ytterligare en ubåt. Liksom överbefälhavaren är jag inte beredd att nu ta ställning härtill. Studier och utveckling av nästa ubåtstyp har planerats in. Härigenom behålls handlingsfriheten att inom landet utveckla och tillverka ubåtar. Studierna bör fortsätta i huvudsak enligt chefens för marinen planering.

Leverans pågår av flygplan AJ 37 Viggen och ombeväpningen av attackflygdivisionerna till denna flygplanstyp slutförs under perioden. Detta innebär en avsevärd kvalitativ förbättring av attackkapaciteten. Jag delar överbefälhavarens uppfattning att den fredstida typinflygningsenhetens resurser i möjligaste mån bör utnyttjas i krigsorganisationen. Utöver planerade fem attackdivisioner AJ 37 Viggen bör således en sjätte attackenhet skapas. Härtill kommer planerade fem divisioner med flygplan 60.

Flygplan AJ 37 beräknas behöva ersättas under senare hälften av 1980-talet. Olika alternativ studeras f. n. och jag anser att dessa studier bör fortsätta i enlighet med vad min företrädare anförde vid anmälan av prop. 1972:75 (s. 81). Jag kommer att noga följa inriktningen av denna studieverksamhet.

Inom l u f t f ö r s v a r s f ö r b a n d e n sker stora förändringar under programplanens sista år avseende såväl luftvärns- som jaktförbanden. Förändringarna innebär att förbandens materiella kvalitet avsevärt förbättras.

Av programplanen för armén framgår att luftvärnsrobot 70 börjar anskaffas. En stor del av nuvarande luftvärnskanoner moderniseras och behålls även på sikt. Övertaliga luftvärnskanoner förs i huvudsak över till lokalförsvarsluftväret.

I fråga om jaktförbanden bör planeringen inriktas mot åtta divisioner JA 37 Viggen samt mot att serieleverans skall börja år 1978. Jag är inte

beredd att ta ställning till den av chefen för flygvapnet föreslagna leveranstakten.

Det finns f. n. 19 jaktdivisioner med flygplan J 35 Draken. I samband med ombeväpningen till flygplan JA 37 Viggen kommer således antalet divisioner att minska till knappt hälften. Med hänsyn till bl. a. personalplaneringen måste flygvapnets organisation successivt och under lång tid anpassas till det lägre antalet divisioner. Under programplaneperioden kommer därför fem divisioner med J 35 Draken att avvecklas. I olika sammanhang har anförts att detta skulle leda till att ett antal flygplan blir övertaliga och måste tas ur organisationen tidigare än vad som är ekonomiskt motiverat. Jag vill med anledning härav anföra följande.

Ett flygplans tekniska livslängd bestäms av det antal flygtimmar som bedöms möjliga att ta ut utan att materielen utsätts för en så stark utmattning att flygsäkerheten riskeras. Antalet flygplan och dessas bedömda tekniska livslängd bestämmer således hur stor flygtid som totalt är tillgänglig. Behovet av flygtid bestäms av antalet förare i organisationen. Med tidigare bedömd teknisk livslängd skulle antalet flygplan J 35 Draken inte ha varit tillräckligt för att tillgodose flygtidsbehovet i nuvarande organisation fram till den tidpunkt då Draken-flygplanen ersätts med flygplan JA 37 Viggen. För att inte behöva skaffa fler flygplan J 35 Draken övervägdes därför vissa modifieringsarbeten i syfte att förlänga flygplanens tekniska livslängd. Detta avsåg dock inte flygplan av typ J 35 B som av tekniska och organisatoriska skäl under alla förhållanden förutsattes utgå ur organisationen under år 1973. För den organisation som nu planeras kommer flygtidsbehovet inte att vara lika stort som tidigare har förutsatts. Modifieringar i syfte att förlänga flygplanens tekniska livslängd behöver därför inte ske i den omfattning som tidigare har övervägts. En begränsad förlängning av livslängden på ett mindre antal flygplan behövs dock för att den totala tillgången på flygtid med J 35 Draken skall vara tillräcklig för den planerade organisationen.

Chefen för flygvapnet avvecklar i slutet av programplaneperioden luftvärnsrobotförbanden med robot 68 i enlighet med de beslut som tidigare har fattats av Kungl. Maj:t.

Två av nuvarande åtta luftförsvarssektorer slås samman under perioden. Vissa av de äldre luftförsvarscentralerna moderniseras. Ny och effektivare radarmaterial ersätter äldre varigenom stridsledningfunktionen förbättras. Moderniseringen är enligt min mening angelägen för både flygvapnet och civilförsvaret.

Inom central och högre regional ledning ombeväpnas spaningsförbanden till flygplan S 37 Viggen vilket innebär en avsevärd kvalitetshöjning för dessa förband. Tre divisioner med S 37 kommer att vara organiserade vid programplaneperiodens slut. Samtidigt beräknas nuvarande divisioner med S 32 Lansen och vissa av divisionerna med S 35 Draken bli avvecklade.

Avvägningsprogrammet innehåller även helikopterförband. Pågående utredning om en gemensam organisation för de tunga helikoptrarna bör

leda till att dessa kan utnyttjas effektivare.

Under programplaneprodukten minskar antalet flygplan i transportorganisationen genom att äldre flygplanstyper utträngas. Detta innebär att civila transportflygplan i ökad utsträckning måste kunna utnyttjas i krig.

Beträffande fredsoorganisationen vill jag peka på att de senaste årens pris- och löneutveckling har medfört att stor uppmärksamhet måste ägnas försvarets kostnadsstruktur. Det är nödvändigt att alla möjligheter utnyttjas för att begränsa utgifterna för administration och för freds- och förvaltningsorganisationen. En större del av tillgängliga resurser kan därigenom sättas av för materielanskaffning och utbildning. Detta ger direkt effekt i krigsorganisationen.

Ett viktigt led i denna verksamhet är den omorganisation som pågår av lägre regionala och lokala myndigheter inom armén och marinen. Arbetet härmed bör ges hög prioritet liksom de studier över en ökad samordning av mobiliserings- och förvaltningsverksamheten som överbefälhavaren bedriver.

Försvarets fredsorganisationsutredning har nyligen lämnat förslag om hur flygvapnets fredsorganisation skall anpassas till den framtida krigsorganisationen. Förslaget innebär bl. a. att ytterligare två flottiljadministrationer bör avvecklas. Vidare har chefen för flygvapnet lämnat förslag avseende organisationen vid flygvapnets flottiljer och sektorflottiljer. Förslagen bereds f. n. inom försvarsdepartementet.

Jag räknar med att en översyn av den centrala stabsorganisationen skall kunna inledas under hösten 1974. I samband därmed kommer också militärområdesstabernas organisation att ses över.

Jag går därefter över till att behandla personalutvecklingen inom det militära försvaret. Kungl. Maj:t har i december 1971 uppdragit åt överbefälhavaren att i samråd med försvarets rationaliseringsinstitut lämna förslag till och vidta åtgärder för att med utgångspunkt i personalläget den 1 oktober 1971 minska antalet anställda inom krigsmakten med 2 500 under perioden 1972/73 – 1976/77. Samtidigt angavs att organisationen kunde komma att tillföras viss personal till följd av beslut av Kungl. Maj:t. Nettominskningen kunde därför bli mindre än de angivna 2 500. I uppdraget ingår att kontrollera och halvårsvis redovisa uppnådda resultat. Redovisningarna skall avse förhållandena den 1 april och den 1 oktober.

För att genomföra uppdraget har skapats en ledningsgrupp för minskning av antalet anställda inom krigsmakten, LEMA, som består av chefen för försvarsstaben och chefen för försvarets rationaliseringsinstitut. Ett ADB-system, system LEMA, har utvecklats för att följa upp personalläget inom krigsmakten. Överbefälhavaren har beslutat att personalläget i september 1972 enligt redovisningen i system LEMA skall vara utgångspunkten för det fortsatta arbetet.

Antalet anställda minskade under perioden september 1972 – september 1973 enligt redovisningen i system LEMA med 368. I överbefälhavarens redovisning av personalläget i september 1973 beräknas antalet

anställda minska med ca 500 under perioden september 1973- september 1974. I sina direktiv för programplaneringen har överbefälhavaren ställt krav på personalminskningar under perioden 1974/75-1978/79 med sammanlagt ca 2 900 anställda netto.

Kungl. Maj:t har med utgångspunkt i det genom LEMA-systemet fastställda personalläget i september 1972 och överbefälhavarens programplanedirektiv för perioden 1974/75-1978/79 reviderat personalminskningsuppdraget från december 1971. Minskningens målet har därvid angetts till 3 900 anställda under perioden september 1972-september 1979.

Den av programmyndigheterna uppskattade personalminskningen under perioden 1974/75-1978/79 väntas bli ca 2 500 vilket således är lägre än det minskningsmål som överbefälhavaren har angett. Chefen för armén anför i detta sammanhang att målet inte kan nås utan mycket genomgripande förändringar av mobiliseringsberedskapen. Jag anser att de grundläggande principerna för mobiliseringsberedskapen bör ligga fast. En begränsning av den nuvarande mobiliseringsberedskapen bör dock kunna godtas i rådande säkerhetspolitiska situation. Inom ramen för de grundläggande principerna bör mobiliseringsorganisationen kunna ses över.

Beträffande marinen vill jag påpeka att översynen av mobiliserings- och förvaltningsorganisationen bör kunna ge möjligheter till ytterligare personalreduceringar.

Det är angeläget att personalkostnaderna inom försvaret begränsas. De uppställda minskningsmålen bör därför gälla. Försvarets samtliga myndigheter måste aktivt medverka till att alla möjligheter till personalminskningar tas till vara.

Personalminskningarna skall genomföras i samband med naturlig avgång och i förening med en effektiv omplaceringsverksamhet. Mot bakgrund av bl. a. rådande åldersfördelning och den stora personalomsättningen anser jag att förutsättningarna är goda för att reduceringarna skall kunna genomföras utan men för den anställda personalen.

Nu planerade personalinskränkningar avser till stor del civil personal som f. n. utgör ca 60 % av antalet anställda inom krigsmakten. Behovet av militär personal hänger samman med den förutsedda utvecklingen av krigs- och fredsorganisationen samt den framtida befälsordningen. Det är f. n. inte möjligt att ange främst fredsorganisationens utseende och utveckling under 1980-talet. Vad gäller befälsstrukturen är det inte möjligt att överblicka konsekvenserna av det inledda arbetet med en enhetlig befälsordning för krigsmakten. Jag vill i detta sammanhang erinra om att den organisatoriska handlingsfrihet som förutsattes i 1972 års försvarsbeslut innebär att tillgången på kvalificerat befäl upprätthålls. Det är emellertid uppenbart att även den militära personalen måste reduceras. Mot bakgrund av personalläget inom utbildningssektorn bör rekryteringen av plutons- och kompaniofficerare ske så att en begränsad vakansuppfyllnad nås. Vid rekrytering av regementsofficerare bör hänsyn tas till att krigsorganisationen inom vissa områden på sikt går ned.

Försöken med förkortad grundutbildning fortsätter under programplaneperioden. Tillräckligt underlag för att bedöma konsekvenserna av den förkortade grundutbildningen föreligger inte ännu. Grundutbildningskontingenten minskar fr. o. m. budgetåret 1975/76. Överbefälhavaren avser att under innevarande budgetår närmare granska behov av och tillgång på värnpliktig personal. Jag avvaktar denna översyn samt resultatet av 1972 års värnpliktsutredning och tar inte nu ställning till utbildningskontingentens storlek och fördelning annat än för nästa budgetår. Jag noterar emellertid att värnpliktsavgångarna har fortsatt att minska under budgetåret 1972/73.

Beträffande repetitionsutbildningens fortsatta inriktning avvaktar jag resultat av 1972 års värnpliktsutredning. Överbefälhavaren anför att utvärderingen av repetitionsutbildningen kan ge anledning att ompröva nuvarande inriktning. Överbefälhavaren avser att ägna särskild uppmärksamhet åt frågor rörande förbandens stridsduglighet efter mobilisering. I avvaktan på utredningsresultat och erfarenhetsvärdering godtar jag t. v. den nuvarande planeringen.

Överbefälhavaren anser att det nuvarande prisregleringssystemet bör omprövas. Det torde vara omöjligt att konstruera ett prisregleringssystem som uppfyller alla anspråk som kan ställas. Priskompensationsfrågan följs emellertid med uppmärksamhet inom försvarsdepartementet.

Hemställan

Under återopande av det anförda hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att godkänna de riktlinjer för det militära försvarets fortsatta inriktning som jag har angett i det föregående.

Civildförsvarets programplan

Civildförsvarsstyrelsen

Civildförsvarsstyrelsen har i enlighet med Kungl. Maj:ts anvisningar lämnat in programplan för civildförsvaret för perioden 1974/75–1978/79. Programplanen har utarbetats inom anvisad planeringsram. Civildförsvarsstyrelsen har förutsatt att ramen höjs med hänsyn till ökade kostnader för bl. a. förbättrade förmåner till civildförsvarspliktiga och höjda hyror. Dessutom har förutsatts att ramen får överskridas budgetåret 1974/75 med 10 milj. kr. för att betala tidigare åtaganden beträffande skyddsrum. Vidare anmäls behov utom ramen för bl. a. vissa investeringar. Planeringsramen jämte förutsatta tillägg framgår av följande tabell (prisläge februari 1973; milj. kr.).

	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	1978/79	Summa 1974/79
Planeringsram	132,1	132,1	132,1	132,1	132,1	660,5
Tillägg	15,6	16,5	18,0	11,8	7,3	69,2

Civildförsvarsstyrelsen sammanfattar som bakgrund till planen sin syn på erfarenheterna av vapenutveckling och krigsföring under senare tid. Styrelsen anför att stridsmedel och stridsmetoder är sådana att det från skade- och verkanssynpunkt är svårt att dra en gräns mellan "civila" och "militära" mål. De civila offren visar sig erfarenhetsmässigt väsentligt överstiga antalet döda och skadade vid inblandade militära förband. Det som av en part betecknas som flyganfall mot militära mål kan av omvärlden uppfattas som terror. Ytbombningen av bl. a. tätorter har skett i stor omfattning. Nya verkansformer för yttäckande vapen har utvecklats.

Organisationen för civildförsvaret har begränsats enligt 1972 års riksdagsbeslut (prop. 1972:75, FöU 1972:17, rskr 1972:231). Den nya organisationen (organisation 72) är med mobiliseringsreserv inräknad i personellt hänseende uppbyggd till ca 90 % för det allmänna civildförsvaret och ca 83 % för verkskyddet. Av materielen är ca 90 % anskaffad. Uppbyggnadsläget beträffande anläggningar för organisationen är för ledningscentraler 55 %, anläggningar för observationsplatser 45 %, skyddsrum för framskjutna enheter 20 % och branddammar ca 40 %.

Organisationens styrka kan enligt civildförsvarsstyrelsen bedömas i förhållande till det redovisade uppbyggnadsläget. Bristerna vid programplanepriodens början hänför sig till att det är obalans i uppbyggnadsläget mellan personal och materiel å ena sidan och anläggningar å andra sidan. Den lägre utbyggnadsgraden på anläggningssidan hänger samman med att en längre uppbyggnadsperiod har gällt än för personal och materiel. Vidare har grundutbildning och övningsverksamhet inte kunnat genomföras i behövlig utsträckning.

Studier av mobiliseringsförloppet och insatsberedskapen har visat att det beredskapsmål som gäller för civilförsvaret f. n. inte kan nås. Stora krav ställs därför på beslutande myndigheters förutseende.

Beredskapshöjande åtgärder kan behöva vidtas redan på vaga indikationer främst i fråga om att anskaffa sådan materiel som inte förrådshålls i fred och för att ställa i ordning provisoriska anläggningar. Därutöver behövs minst en vecka för att komplettera gjorda fredsförberedelser innan en mobilisering kan genomföras på ca tre dygn. Inriktningen enligt 1972 års försvarsbeslut kommer successivt att öka behovet av särskilda beredskapsförberedelser, särskilt inom utbildningsområdet. En förbättring av beredskapen mot överraskande angrepp har därför bedömts som önskvärd för en del av organisationen.

I förhållande till samtliga de angreppsfall som skall vara vägledande för planeringen gäller att organisationens kvalitet och beredskap inte är tillfredsställande på grund av bristande utbildning och övning, bristande enhetlighet i organisationen samt vissa materiel- och anläggningsbrister. Vidare är uthålligheten hos organisationen otillräcklig på grund av att personal- och materielersättningsreserver saknas.

I det angreppsfall som avser invasion med insats av konventionella vapen innebär tillgången på skyddsrum att utrymningar i huvudsak kan begränsas till slutlig utrymning av närområdena runt angriparens bekämpningsmål och av hotade invasionsområden. Dessa utrymningar får stor omfattning om större tätorter innefattas av invasionshotet. Undsättningsorganisationen bedöms kvantitativt tillräcklig totalt sett för detta fall. Fördelningen över ytan av såväl det lokala som det regionala allmänna civilförsvaret är dock f. n. mindre lämplig.

Vid hot om insats av kärnladdningar är omfattande utrymningar bl. a. från de större städerna ofrånkomliga. Planläggning och insatsberedskap för detta är god. Det är emellertid väsentligt att beslut fattas tidigt om att förbereda och ställa i ordning provisoriska skydd där brist på skyddsrum föreligger. Förberedelserna i fred är begränsade till administrativa åtgärder. Undsättningsorganisationen är lokalt helt otillräcklig där bekämpning sätts in. Bistånd måste påräknas i stor omfattning från regionalt civilförsvaret och från samhället i övrigt, bl. a. det militära försvaret.

Vid insatser av C-stridsmedel är befolkningsskyddet otillfredsställande framför allt i områden som saknar skyddsrum. Produktionsberedskap är ordnad för tillverkning av skyddsmasker för främst vuxna men saknas för barn i de lägsta åldrarna.

Vissa rekryteringsfrågor inom civilförsvaret berörs. Huvuddelen av de personer som skrivs in i det lokala allmänna civilförsvaret rekryteras med stöd av civilförsvarsplikt främst bland män som har lämnat värnpliktsåldern samt bland kvinnor över 35 år. Därutöver kan värnpliktiga med särskilda yrkeskvalifikationer som är nödvändiga för civilförsvarens uppgifterna tillföras organisationen genom att de ges krigsuppskov. En tidigare överföring av värnpliktig personal till civilförsvaret skulle få avsevärda positiva konsekvenser för såväl krigsorganisationen som den fredstida utbildningsorganisationen. Styrelsen finner det angeläget att åtgärder i detta syfte kommer till stånd.

Målet för huvudprogrammet under programplanepérioden är följande.

Av det fria planeringsutrymmet skall jämfört med tidigare programplan en ökad andel användas för att förbereda och förbättra allmänhetens skydd i innerområdena i de största städerna.

Principerna för och planläggningen av utrymningar skall ses över i början av perioden.

En balanserad produktionsberedskap för skyddsmasker m. m. skall upprätthållas. 300 000 vanliga skyddsmasker och 20 000 av övriga typer anskaffas årligen.

Lednings- och undsättningsorganisationen skall under perioden 1976/77–1979/80 organiseras om till en mera enhetlig, rörlig och uthållig organisation som fyller kraven främst i det konventionella angreppsfallet. Nuvarande kårindelning bör slopas. Den närmare fördelningen av enheter till län och civilförsvarsområden fastställs av civilförsvarsstyrelsen i samråd med länsstyrelserna inom ramen för de riktlinjer som anges i 1972 års försvarsbeslut.

Nytt utbildnings- och övningsystem för att förbättra befälsutbildning och övningsverksamhet skall införas. Endast ca 30 % av manskapet skall t. v. grundutbildas i fred. Som en följd av den beredskapssänkning detta innebär skall ca 7 % av undsättningsorganisationen under perioden 1976/77–1979/80 utbildas och hållas i beredskap som snabbt mobiliserbara enheter, s. k. S-enheter. Härigenom ökar också de praktiska möjligheterna att utnyttja civilförsvarsorganisationen för katastrofhjälp i fredstid.

Grundutbildningen, huvuddelen av övningsverksamheten och materielhanteringen förs samman till fem av civilförsvarsstyrelsen administrerade enheter. Härigenom nås en rationell fredsorganisation som kan förverkliga krigsorganisationsmålen.

Krigsorganisationen kompletteras med materiel och anläggningar i reducerad takt. Genom minskade medelsramar för materielanskaffning har reduceringar gjorts jämfört med föregående programplan. Ett antal objekt till en sammanlagd kostnad av ca 7 milj. kr. har planerats in efter programplanepérioden. En balanserad organisation nås med nuvarande planeringsram omkring år 1990.

Civilförsvarsstyrelsens administration anpassas under perioden till planerings- och programbudgetsystemet och beslutad omlokalisering till Karlstad.

I förhållande till tidigare planer innebär årets programplan att en ändrad avvägning har gjorts till förmån för delprogrammet Skydd för allmänheten. Härigenom kan åtgärder planeras för att på sikt förbättra skyddet i de s. k. innerområdena och för att upprätta produktionsberedskap för skydd mot C-stridsmedel även för barn och äldre personer. Den nya avvägningen innebär en sänkt ambition för bl. a. utbyggnad av anläggningar för civilförsvarsorganisationen.

Utbildningsverksamheten föreslås få sådan inriktning att det lägre fältbefällets grundutbildning förbättras, att endast ca 30 % av manskapet

grundutbildas i fredstid och att organisationen övas i sin helhet enhetsvis med fyra års intervall under i princip tre dagar för befäl och två dagar för övrig personal. Däremellan anordnas särskilda övningar om en till två dagar för befäl och viss nyckelpersonal samt mobiliseringsövningar om en dag för S-enheter. Under en tvåårig studie- och försöksperiod skall konsekvenserna av reducerad manskaputbildning utvärderas och underlag tas fram för att detaljutforma krigsorganisation och utbildningsverksamhet. Nytt grundutbildningssystem avses kunna införas med början under budgetåret 1976/77 och nytt övningssystem införas successivt fr. o. m. budgetåret 1977/78. De civilförsvarspliktiga föreslås få ersättning vid övning efter samma grunder som under utbildning. Övergång till koncentrerad utbildnings- och förrådsverksamhet (CUFA) i hela landet har planerats in successivt fr. o. m. budgetåret 1975/76. Bl. a. föreslås en ny utbildningsanläggning i Göteborgsregionen.

Beträffande inriktningen av delprogrammen framhåller civilförsvarsstyrelsen bl. a. följande.

L e d n i n g s o r g a n i s a t i o n e n skall under perioden anpassas till de förändrade krav som det konventionella kriget ställer samt till resultatet av pågående ändring av kommun- och polisdistriktsindelning. Utbyggnad av anläggningar skall fortsätta med reducerad målsättning och i minskad takt.

Påbörjade byggnadsåtgärder genomförs enligt tidigare planer. Vid periodens början är 13 större anläggningar för staber under byggnad. Under perioden färdigställs 14 sådana anläggningar. Därutöver tillkommer årligen fyra mindre ledningscentraler. Anläggningar som uppvisar stora brister i skyddet mot konventionella vapen eller som är i sådant tillstånd att krigsplacerad personal inte kan vistas i dem under längre tid förbättras eller ersätts. Anläggningar för de mindre staberna skall i första hand byggas i kommuner med skyddsrumbyggnadsplikt och om möjligt samprojekteras med andra kommunala byggnadsobjekt. För ledningscentral som inte färdigställs under programplanperiodens två- tre första år skall provisorium anordnas med installerad sambands- och alarmeringsutrustning.

Inom alarmeringsområdet sker fortsatt anpassning till utveckling och modernisering av strilsystemet och luftförsvarcentraler. På lokal nivå kraftsamlas resurserna till manöversystem och materiel för utomhusalarmering.

Inom delprogrammet U t r y m n i n g utarbetas operativa principer för beslut om utrymning. På grundval härav ses den nuvarande planläggningen över.

Inom delprogrammet S k y d d f ö r a l l m ä n h e t e n räknar civilförsvarsstyrelsen med att under periodens första del utarbeta anvisningar för fysisk skyddsrumplanering i innerområden och anvisningar för utformning av provisoriska skydd. Befolkningsskyddsrum och äldre s. k. fullträffsäkra skyddsrum i de största tätorterna skall moderniseras till normal skyddsrumstandard i fråga om skydd mot konventionella stridsmedel. Medel sätts av för att modernisera fyra befolkningsskyddsrum och för att punktvis komplettera skyddet i innerområdena under perioden.

För att förbereda bättre skydd över ytan, t. ex. i samband med markstrider, skall anvisningar utarbetas för provisoriska skydd enligt 57 § civilförsvarslagen. Råd och anvisningar till fastighetsägare om mörkläggnings utarbetas under programplaneperioden.

Den kostnadsräddigaste delen av delprogrammet utgörs av det enskilda skyddsrumbygget som finansieras utanför civilförsvarets utgiftsram. Styrelsen har i anslutning till den nu överlämnade programplanen närmare redovisat sin grundsyn beträffande enskilda skyddsrum. Det principiella målet på lång sikt bör enligt styrelsen vara att varje invånare oavsett vistelseort skall disponera i fred utbyggd skyddsrumsp plats i anslutning till bostad och arbetsplats. Kostnaden under perioden 1974/75–1978/79 uppskattas till ca 600 milj. kr. under förutsättning att skyddsrumsp l i k t har införts för de s. k. innerområdena och låghusbebyggelse.

Undsättningsorganisationen skall under periodens senare del anpassas till de förändrade krav som det konventionella kriget ställer. Såväl den lokala som den regionala undsättningsorganisationen görs mer enhetlig och bättre lämpad att ingripa över större ytor. Övergång till ny krigsorganisation påbörjas under budgetåret 1976/77 och genomförs med lika stora ändringar under vart och ett av fyra budgetår.

Grundenheten i den nya lokala undsättningsorganisationen skall utgöras av en undsättningspluton. Funktionerna räddning, brand, omhändertagande av skadade och sjuktransport förs samman i samma taktiska enhet. Nuvarande kärindelning upphör. Förbandsplutonerna skall i stort behålla nuvarande organisation. Under slutet av perioden skall plutonernas kirurgiska utrustning delvis börja bytas ut.

Sammanfattningsvis anges som preliminärt slutmål för den lokala undsättningsorganisationen 200 fältstaber, 602 undsättningsplutoner, 155 förbandsplutoner och 465 bussambulansgrupper. Därutöver tillkommer understödsenheter, t. ex. basstationsgrupper och utspisningsgrupper. Snabbmobiliserade enheter, s. k. S-enheter, skall införas successivt fr. o. m. budgetåret 1977/78.

Antalet regionala undsättningskärer behålls fram till budgetåret 1976/77. Därefter skall en omorganisation genomföras. Sammanfattningsvis anges som preliminärt slutmål för den regionala undsättningsorganisationen 54 kärstaber, 109 undsättningsplutoner, 24 förbandsplutoner, 72 bussambulansgrupper och 360 tillfälliga bussambulansgrupper.

Under perioden skall ambitionen sänkas beträffande anläggningar inom delprogrammet Undsättning. Som mål för anskaffning av anläggningar anges 71 skyddsrum för framskjutna enheter och 1 000 krigsbranddamm, varav ungefär hälften permanenta.

Betalningsmedlens fördelning inom huvudprogrammet på produktionsområden i nivån 132,1 milj. kr. under perioden 1974/75–1978/79 framgår av följande sammanställning (prisläge februari 1973; milj. kr.). I summan har inräknats 10 milj. kr. för utgifter under budgetåret 1974/75 som kan behövas på grund av tidigare åtaganden beträffande skyddsrumbyggnad m. m.

Produktionsområde	Summa
Förvaltning	129,2
Utbildning av civilförsvarspersonal m. m.	158,9
Civilförsvarsutbildning av allmänheten	12,6
Underhåll och förrådsverksamhet	102,9
Materielanskaffning m. m.	133,3
Anskaffning av förråd och utbildningsanläggningar	34,7
Anskaffning av skyddsrum m. m.	148,6
Forskning, försök, utveckling	8,4
	728,6 ¹
Justering för intäkter och överplanering	- 34,6
	694,0 ¹

¹ I beloppet ingår av civilförsvarsstyrelsen begärd kompensation utom ramen om 23,6 milj. kr. för kalkylmässiga kyreshöjningar men inte förutsatt ramhöjning för bättre förmåner till civilförsvarspliktiga och för vissa investeringar.

Kostnadernas fördelning i nivån 132,1 milj. kr. efter deras tidsmässiga effekt framgår av följande sammanställning (prisläge februari 1973; milj. kr.).

Vidmakthållande på kort sikt av befintliga resurser	232,1
Omsättning av äldre och tillförsel av nya resurser	488,1
Forskning och utveckling	8,4
	728,6 ¹
Justering för intäkter och överplanering	- 34,6
	694,0 ¹

¹ Se not till föregående tabell.

Departementschefen

Inriktningen av civilförsvarets utveckling fastställdes av 1972 års riksdag (prop. 1972:75, FöU 1972:17, rskr 1972:231). Frågor rörande inriktningen behandlades ytterligare av 1973 års riksdag (prop. 1973:1 bil. 6, FöU 1973:16, rskr 1973:195). Dessa riktlinjer för den fortsatta programplaneringen för civilförsvaret bör alltså gälla.

Ett betydelsefullt led i utvecklingen bör vara att sådana åtgärder vidtas som på sikt kan förbättra befolkningens möjligheter att få skydd i skyddsrum. En rad frågor som rör det fortsatta skyddsrumbygget prövas f. n. i försvarsdepartementet. Detta gäller såväl omfattningen av verksamheten som de regler som i olika hänseenden skall gälla beträffande beräkning av behov, skyddsrummens beskaffenhet, byggansvar, finansiering och planering m. m. Jag räknar med att senare återkomma i ämnet.

I anvisningarna för programplaneringen för perioden 1974/75--1978/79 har min företrädare framhållit att så stor del som möjligt av civilförsvarets resurser skall användas till skyddsåtgärder i förebyggande

syfte. I avvaktan på nya bestämmelser för det fortsatta skyddsrumsbbyggandet skall enligt lämnade anvisningar åtgärder planeras under perioden för att bl. a. förbättra skyddet för befolkningen i områden där det f. n. är brist på skyddsrum. Befintliga och planerade bergrum och underjordiska skyddsutrymmen bör så långt möjligt tas i anspråk som provisoriska skydd. Provisoriska skydd skall i första hand skydda mot verkan av konventionella vapen och bör i detta avseende ha samma skyddsformåga som gäller för permanenta skyddsrum. Byggnadsarbeten och andra åtgärder som behövs i fredstid för att på bästa sätt förbereda skyddets användning i krig eller krigsfara skall planeras i den gällande planeringsnivån för civilförsvaret.

Mot denna bakgrund har civilförvarsstyrelsen i programplanen för 1974/75–1978/79 gjort en i förhållande till tidigare plan något ändrad avvägning och satt av ökade resurser till delprogrammet Skydd för allmänheten.

Civilförvarsstyrelsen avser att under perioden se över planerna för utrymning och omflyttning av befolkning så att beslut om utrymning kan anpassas till olika säkerhetspolitiska och militärpolitiska lägen. Underlag för beslut om utrymning och omflyttning i olika lägen tas fram med hänsyn till bl. a. möjligheterna att ge befolkningen skydd samt med hänsyn till invasionsförsvaret.

Styrelsen avser vidare att under perioden låta produktionsberedskapen beträffande skyddsmasker m. m. omfatta även skydd för de minsta barnen.

Jag delar civilförvarsstyrelsens syn på planeringens inriktning i dessa hänseenden. Det är betydelsefullt att åtgärder planeras in för att på sikt förbättra befolkningens skydd i skyddsrumsorterna. Även produktionsberedskapen beträffande skydd för barnen finner jag angelägen.

Enligt civilförvarsstyrelsen är civilförsvarets organisation för ledning och undsättning i krig uppbyggd till ungefär 90 % i fråga om personal och materiel. Detta innebär att behovet av mobiliseringsreserv ännu inte är helt tillgodosett. Utbildnings- och övningsverksamhet har hittills inte kunnat genomföras i avsedd utsträckning. Organisationen fyller vidare inte de krav på uthållighet vid undsättningsinsatser som bör ställas med utgångspunkt i de grundläggande angreppsfallen. Med hänsyn härtill föreslår civilförvarsstyrelsen att lednings- och undsättningsorganisationen organiseras om under perioden till mera enhetligt sammansatta enheter och att ett nytt utbildnings- och övningssystem införs. Materielberedskapen bör förbättras genom att ytterligare materiel tillförs under perioden fastän i reducerad takt.

Vad civilförvarsstyrelsen har anfört om lednings- och undsättningsorganisationen kan jag i huvudsak biträda. Jag är emellertid inte beredd att nu ta ställning till frågan om civilförsvarets utbildnings- och övningsmål och den organisation som behövs för att genomföra denna del av verksamheten. Beredning av ärendet pågår. Jag räknar emellertid med att ett nytt utbildningsprogram genomförs under perioden och att utbildnings- och förrådsorganisationen anpassas till

detta program. Jag avser att senare återkomma i frågan. Den föreslagna omorganisationen av enheterna för ledning och undsättning bör genomföras inom ramen för den nuvarande krigsorganisationens personal- och materielbehov.

Jag räknar med att de nämnda ändringarna i civiltförsvarets planering kan genomföras i den planeringsnivå som nu gäller. Vissa förskjutningar i betalningsmedlen mellan de olika produktionsområdena kan emellertid bli nödvändiga under perioden. Sålunda kan till följd av den ändrade planeringen viss återhållsamhet behöva iaktas beträffande materielanskaffning och anläggningsverksamhet som avser organisationens skydd.

Planeringen för civiltförsvarets utveckling under perioden 1974/75--1978/79 bör ske enligt en planeringsram som utgår horisontellt från basbeloppet i den utgiftsram som jag förordar i det följande. Basbeloppet uppgår till 132,1 milj. kr. Det innebär en total planeringsram under perioden 1974/75--1978/79 om avrundat 660 milj. kr. i prisläget februari 1973. Utöver planeringsramen bör för budgetåret 1974/75 få förutsättas en medelsförbrukning motsvarande den för detta budgetår återstående delen av de 30 milj. kr. som har fått förutsättas utgå för att vid behov betala vissa åtaganden som har gjorts före budgetåret 1972/73. Vidare bör förutsättas att kompensation för pris- och löneförändringar kommer att ske enligt nettoprisindex. Ramen avser endast sådan verksamhet som finansieras från fjärde huvudtiteln enligt nuvarande regler för fördelningen av civiltförsvarets kostnader mellan stat, kommuner och enskilda. Den fortsatta planeringen bör t. v. ske från denna förutsättning.

Hemställan

Under åberopande av det anförda hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att godkänna de riktlinjer för civiltförsvarets fortsatta inriktning som jag har angett i det föregående.

Årsredovisningar för budgetåret 1972/73

Myndigheterna har enligt utfärdade anvisningar lämnat in årsredovisning för produktionen under budgetåret 1972/73. Under detta budgetår började det nya planerings- och budgeteringssystemet tillämpas i full utsträckning. Metoderna för resultatvärdering har ännu inte utvecklats helt, vilket naturligtvis har påverkat årsredovisningarnas utformning och innehåll. Arbetet med att förbättra metoderna för resultatvärdering och analys pågår och bör kunna leda till en bättre redovisningsform.

Trots föreliggande brister i värderingsmetoderna är det angeläget att Kungl. Maj:t och riksdagen får en redogörelse över hur ställda uppgifter har genomförts och tilldelade resurser har använts under budgetåret. Jag vill med anledning härav anföra följande.

Det militära försvaret

Verksamheten inom huvudproduktionsområdet **L e d n i n g o c h f ö r b a n d s v e r k s a m h e t** har i huvudsak genomförts enligt fastställda planer. På fredsorganisationsområdet har några större omorganisationer inletts. Inom flygvapnet har indragningen av två flygflottiljer påbörjats. Omorganisationen av försvarets materielverk i enlighet med prop. 1971:124 har pågått men inte slutförts. Vissa förberedelser för etapp I av omorganisationen i lägre regional och lokal instans (OLLI) har vidtagits inom armén och marinen. På underhållsområdet har den särskilda teleservicebasorganisationen börjat organiseras. Omorganisationen innebär att viss personal förs över från förenade fabriksverken. Härutöver har smärre organisationsförändringar genomförts eller påbörjats i syfte att rationalisera och effektivisera verksamheten.

Utbildningen till och av fast anställd personal m. fl. har gett ett i huvudsak gott resultat. Utbildningsmålen för truppföring och trupputbildning vid främst truppslagsskolor och plutonsofficersskolor inom armén har dock inte kunnat nås helt på grund av brist på övningstrupp.

Utbildningen till och av reservbefäl har gett godtagbara kvalitativa resultat. Inom armén är emellertid antalet utbildade för lågt för att tillgodose krigsorganisationens behov.

Grundutbildningen av värnpliktiga avsågs omfatta drygt 15,6 milj. tjänstgöringsdagar. Det verkliga utfallet blev nära 14,7 milj. tjänstgöringsdagar. Det kvantitativa utbildningsresultatet är bättre än under budgetåret 1971/72. Detta beror bl. a. på att avgångarna under utbildningstiden har fortsatt att minska. De minskade avgångarna är en följd av att en större andel värnpliktiga har skrivits in enligt det nya inskrivningssystemet samt att de avgångsförebyggande åtgärder, som började vidtas under budgetåret, har haft avsevärd verkan. Avgångarna är dock alltför stora och ojämnt fördelade. Utvecklingen går emellertid i rätt riktning och ytterligare minskningar kan förutses.

Det kvalitativa resultatet av grundutbildningen kan inte utvärderas helt. Försöken med förkortad grundutbildning måste pågå ännu någon tid innan definitiva slutsatser kan dras.

Överbefälhavaren framhåller att repetitionsutbildningens omfattning inte är helt tillfredsställande. Av ekonomiska skäl har det varit nödvändigt att minska repetitionsutbildningen i förhållande till det mål som 1966 års riksdagsbeslut innebär. Enligt riksdagens beslut inställdes all repetitionsutbildning inom flygvapnet. I regleringsbrevet för budgetåret 1972/73 ställdes resurser till förfogande för att utbilda ca 85 000 värnpliktiga vid krigsförbandsövningar. Det verkliga utfallet blev ca 78 000. Härutöver har ca 7 000 värnpliktiga genomfört särskild övning och mobiliseringsövning.

Det kvalitativa resultatet av den genomförda repetitionsutbildningen bedöms vara tillfredsställande.

Verksamheten inom huvudproduktionsområde **M a t e r i e l a n s k a f f n i n g** har i huvudsak följt uppgjorda planer.

Av viktigare materiel har under budgetåret till armén levererats brobandvagnar och bandlastare, handeldvapen och ammunition. Ett antal 40 mm luftvärnskanoner m/48 har renoverats. Till marinen har levererats den första av tolv beställda torpedbåtar av typ Norrköping (Spica), patrullbåten Jägaren, ett antal tunga helikoptrar samt transportbåtar för kustartilleriet. Till flygvapnet har slutleverans skett av skolflygplanet SK 61. Inom system 37 har flygplan AJ och SK 37 levererats planerligt.

Flera stora beställningar har lagts ut under budgetåret. Förnyelsen av arméns terrängbilsprogram har inletts och terrängbilar har beställts till ett belopp av drygt 200 milj. kr. Ett stort antal standardfordon av skilda slag har även beställts till en kostnad av ca 100 milj. kr. Av övrig materiel som har beställts för armén kan nämnas ett nytt enhetsständror för artilleriet samt ny sambandsmateriel. För marinförbanden har tre ubåtar av typ A 14 Näcken beställts. Totalkostnaden beräknas till ca 265 milj. kr. För planerad anskaffning av patrullbåtar har beställts s. k. materiel med lång leveranstid som i detta fall utgörs av 57 mm artilleripjäser samt eldledningsutrustningar. Inom flygvapnet dominerar system 37 beställningsverksamheten. Under budgetåret har avtal träffats med Saab-Scania om typarbete och produktionsförberedelser för flygplan JA 37 Viggen till en totalkostnad av ca 230 milj. kr. Motsvarande avtal har träffats med de viktigare underleverantörerna.

Verksamheten inom huvudproduktionsområdet **A n s k a f f n i n g a v a n l ä g g n i n g a r** har i allt väsentligt kunnat genomföras på det sätt som var planerat.

Vad avser markanskaffning har i runt tal 2 000 mark anskaffats. Beträffande anskaffning av befästningar m. m. har 30 större objekt börjat byggas av de 33 som var planerade. Minskningen hänför sig till en omprioritering under löpande budgetår inom huvudprogrammet Flygvapenförband som innebar att resurser som ursprungligen var avsedda för anskaffning av flygfält fördes över till huvudproduktionsområdet Ledning och förbandsverksamhet. I fråga om anskaffning av kaserner m. m. har 23 större objekt påbörjats av de 27 som var planerade. De objekt som av olika skäl inte har kunnat påbörjas är en skolskjutningsbana vid P 18,

en förvaltningsbyggnad vid A 9, en simulatorbyggnad vid F 17 och en provisorisk byggnad för en stabsdator i Stockholm. Sistnämnda byggnadsföretag blev inaktuellt genom att lokalfrågan kunde lösas på annat sätt.

Verksamheten avseende iståndsättning av befästningar och kaserner m. m. har resulterat i att 24 kaserner blivit färdigrenoverade under budgetåret 1972/73 medan renovering av 18 kaserner har påbörjats under samma tid. Övrig verksamhet inom detta delproduktionsområde har i huvudsak genomförts i enlighet med planerna.

Verksamheten inom huvudproduktionsområdet **F o r s k n i n g o c h u t v e c k l i n g** har i fråga om tillämpad, objektbunden forskning samt utveckling och försöksverksamhet i stort kunnat genomföras planenligt. Huvuddelen av de tillgängliga resurserna har använts för att utveckla JA 37 Viggen med tillhörande utrustning som t. ex. målinmätningstrustning, flygplansmotor RM 8, el- och teleutrustning och motmedel. Av ianspråktaga beställningsbemyndiganden på försvarsgrenarnas forskningsanslag har ca 85 % utnyttjats för utveckling och försök för system 37 Viggen, varvid 75 % faller på JA 37 med utrustning och 10 % på AJ och SF 37 m. m. För arméns vidkommande har verksamheten huvudsakligen berört vapenmateriel och ammunition. Särskilt kan nämnas utvecklingen vid AB Bofors av en ny lätt luftvärnsrobot, robot 70. För marinens vidkommande har skett viss projektering, utveckling och försök av fartygs- och kustartilleriobjekt. På vapenmaterielområdet kan nämnas utvecklingsarbete avseende torped- och sjörobotsystemen. Härutöver har löpande försök för artilleri-, min- och teleändamål genomförts.

Tillämpad, ej objektbunden forskning har främst bedrivits av försvarets forskningsanstalt. Beslut om omorganisation och omlokalisering av forskningsverksamheten och krav på personalminskningar i samband därmed har medfört avgångar av högt kvalificerade forskare. Förhållandena har allvarligt påverkat verksamheten inom forskningsanstalten.

Överbefälhavaren framhåller att årsredovisningen ger en jämförelse mellan den genomförda produktionen och de i regleringsbrevet ställda uppdragen och tilldelade resurserna. Överbefälhavaren anser att man vid den slutliga bedömningen av produktivitet och effektivitet måste beakta att dessa uppdrag i många fall innebär en avsevärd ambitionsändring i förhållande till intentionerna i 1972 års försvarsbeslut. För egen del anser jag att resultatet av den genomförda produktionen naturligtvis måste beaktas när det gäller att fastställa ambitionsnivån för våra försvarsanssträngningar. Det är emellertid också viktigt att klarlägga om de uppgifter som har getts inom ramen för en fastställd ambitionsnivå har genomförts och hur de tilldelade resurserna har använts under ett budgetår. För budgetåret 1972/73 anser jag att det redovisade resultatet av verksamheten inom det militära försvaret svarar mot de krav som kan ställas mot bakgrund av lämnade uppdrag och tilldelade resurser.

Jag går därefter över till det **e k o n o m i s k a u t f a l l e t** för budgetåret 1972/73. Om man undantar prisregleringsanslaget uppgick utgiftsramen för det militära försvaret till 6 471,7 milj. kr. i prisläget februari

1971 (prop. 1972:75, FöU 1972:17, rskr 1972:231). På grund av prisstegringar skall ramen räknas upp enligt nettoprisindex med 10,55 %. I medelprisläge för budgetåret 1972/73, dvs. efter kompensation för prisökningarna, gick alltså utgiftsramen upp till $[6\,471,7 + (10,55 \times 6\,471,7):100]$ avrundat 7 154,5 milj. kr. Detta belopp bör ökas med 1,3 milj. kr. enligt följande.

Höjd hyra vid försvarets forskningsanstalt		3,7	
<i>Avgår</i>			
Spärrade anslagsmedel	- 2,0		
Investeringar för flygtrafikledarskolan i Sturup	- 0,4	- 2,4	
			1,3

Till de olika posterna i sammanställningen vill jag lämna följande kommentarer.

Försvarets forskningsanstalt debiteras sedan budgetåret 1972/73 hyra enligt de normer som gäller för statens allmänna fastighetsfond. Den nya hyressättningen innebär en kostnadsökning med 3,7 milj. kr. som bör kompenseras genom att utgiftsramen höjs med samma belopp.

De spärrade anslagsmedlen avser medel som har ställts till Kungl. Maj:ts disposition under anslaget F 21. Viss gemensam verksamhet för att avräknas mot utfallet av vissa konjunkturstimulerande åtgärder under budgetåret 1971/72 (jfr prop. 1973:1 bil. 6 s. 40).

Investeringarna för flygtrafikledarskolan i Sturup finansieras från anslag utanför den militära utgiftsramen. Med hänsyn till att ca 50 % av skolans kapacitet beräknas bli utnyttjad av flygvapnet, skall emellertid hälften av investeringskostnaderna belasta försvaret. Avdragsposten motsvarar försvarets andel av utgifterna t. o. m. budgetåret 1971/72.

Enligt den redogörelse jag har lämnat i det föregående var utgiftsramen för det militära försvaret $(7\,154,5 + 1,3)$ 7 155,8 milj. kr. Enligt budgetredovisningen för budgetåret 1972/73 uppgick utgifterna inom den militära ramen inkl. ianspråktaga prisregleringsmedel till avrundat 7 315,3 milj. kr. Utgifterna var alltså $(7\,315,3 - 7\,155,8)$ 159,5 milj. kr. högre än utgiftsramen.

Av överskridandet är drygt 71 milj. kr. en följd av de konjunkturstimulerande åtgärder, som under budgetåret 1972/73 sattes in på byggnadssektorn inom försvaret (prop. 1972:125 bil. 2). Ca 28 milj. kr. kan vidare förklaras av att vissa förskott har tagits upp som utgifter i stället för att som tidigare balanseras i räkenskaperna. Återstående ca 60 milj. kr. beror på att betalningsutfallet inte har kunnat styras tillräckligt noggrant. I viss mån kan detta ha sin grund i att rapporteringsrutiner m. m. inte har fungerat tillfredsställande i samband med programbudgeteringens införande. En viss avvikelse från budgeterade anslagsvärden måste naturligtvis alltid accepteras. Så stora överskridanden som under budgetåret 1972/73 har skett i fråga om försvarsgrenarnas anslag till ledning och förbandsverksamhet kan dock inte godtas i fortsättningen. Jag finner det därför nödvändigt att åtgärder vidtas för

att följa upp anslagsbelastningen på ett effektivare sätt i framtiden.

Överskridandet bör regleras på följande sätt.

Den del av utgifterna för de tidigare nämnda konjunkturstimulerande åtgärderna som hänför sig till anslag på tilläggsstat bör enligt vad min företrädare anförde vid anmälan av prop. 1973:1 (bil. 6 s. 42) regleras genom avdrag på utgiftsramen för budgetåret 1974/75. Denna del uppgår till 58 milj. kr.

Av överskridandet återstår därefter 101,5 milj. kr. Med stöd av riksdagens bemyndigande (prop. 1973:1 bil. 6 s. 49, FöU 1973:16, rskr 1973:195) kommer detta överskridande att beaktas i samband med att utgifterna för det militära försvaret för innevarande budgetår prisregleras.

I följande sammanställning redovisas en jämförelse för budgetåret 1972/73 mellan å ena sidan budgeterade utgifter och å andra sidan av Kungl. Maj:t medgiven medelförbrukning efter prisreglering m. m. resp. verkligt utfall. De redovisade budgeterade värdena har i förhållande till riksstaten justerats med hänsyn till planerad förbrukning av utnyttjade anslagsmedel under kapitalbudgeten. I uppgifterna för huvudproduktionsområdet Anskaffning av anläggningar m. m. ingår inte de tidigare nämnda konjunkturstimulerande åtgärderna. Vid jämförelsen bör observeras att budgeterade värden är angivna i prisläge februari 1971, medan medgiven medelförbrukning och utfall redovisas i löpande priser. Som jag tidigare har anmält steg prisen enligt nettoprisindex med 10,55 % från februari 1971 till medelprisläge 1972/73.

Huvudprogram/huvudproduktionsområde	Budget (milj. kr.; prisläge februari 1971)	Medgiven medelförbrukning (milj. kr.; löpande priser)	Förändring jämfört med budget (%)	Utfall (milj. kr.; löpande priser)	Förändring jämfört med budget (%)
<i>Försvarsdepartementet m. m.</i>					
Ledning och förbandsverksamhet	24,3	26,8	+ 10,3	26,6	+ 9,4
<i>Arméförband</i>					
Ledning och förbandsverksamhet	1 603,0	1 680,3	+ 4,8	1 730,8	+ 8,0
Materielanskaffning	545,7	675,1	+ 23,7	675,0	+ 23,7
Anskaffning av anläggningar m. m.	137,1	137,1	—	137,1	—
Forskning och utveckling	49,0	54,5	+ 11,2	54,5	+ 11,2
	2 334,8	2 547,0	+ 9,1	2 597,4	+ 11,2
<i>Marinförband</i>					
Ledning och förbandsverksamhet	522,0	573,7	+ 9,9	605,8	+ 16,0
Materielanskaffning	341,0	404,2	+ 18,5	404,1	+ 18,5
Anskaffning av anläggningar m. m.	79,5	79,5	—	79,5	—
Forskning och utveckling	42,0	45,7	+ 8,8	45,7	+ 8,8
	984,5	1 103,1	+ 12,0	1 135,1	+ 15,3

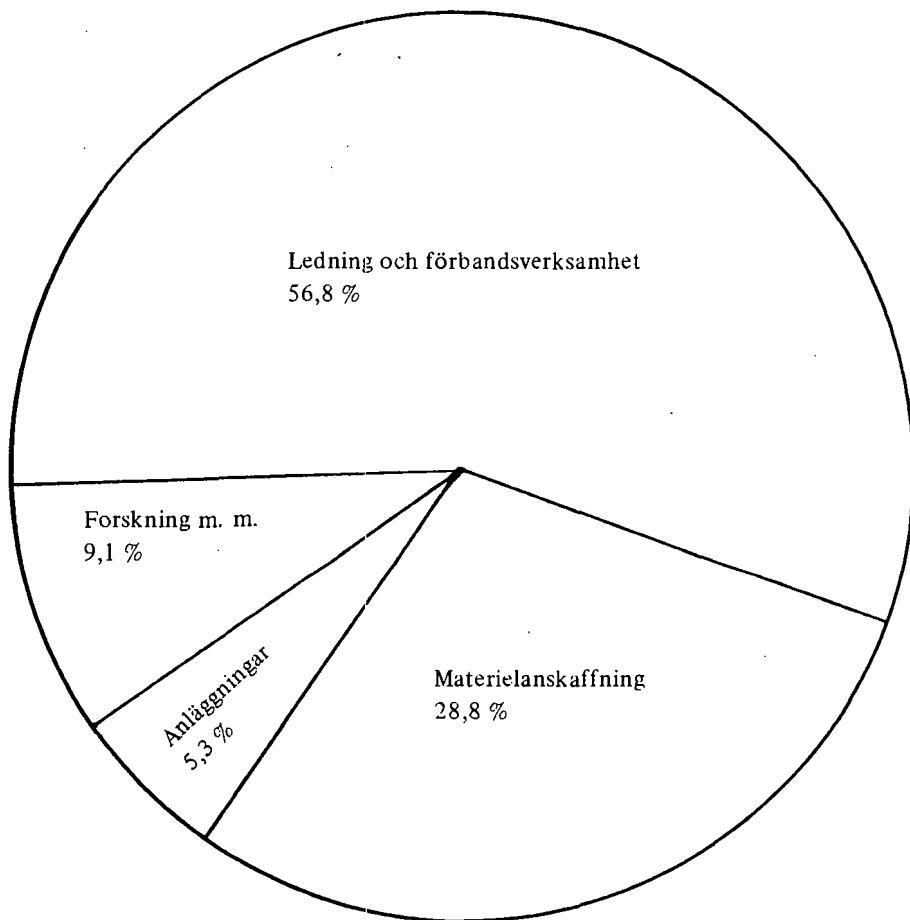
Huvudprogram/huvudproduktionsområde	Budget (milj. kr.; prisläge februari 1971)	Medgiven medelsförbrukning (milj. kr.; löpande priser)	Förändring jämfört med budget (%)	Utfall (milj. kr.; löpande priser)	Förändring jämfört med budget (%)
<i>Flygvapenförband</i>					
Ledning och förbandsverksamhet	840,0	962,2	+ 14,5	969,6	+ 15,4
Materielanskaffning	815,8	952,8	+ 16,8	945,3	+ 15,9
Anskaffning av anläggningar m. m.	115,3	108,4	- 6,0	108,4	- 6,0
Forskning och utveckling	395,0	436,3	+ 10,5	436,3	+ 10,5
	2 166,1	2 459,7	+ 13,6	2 459,6	+ 13,5
<i>Central och högre regional ledning</i>					
Ledning och förbandsverksamhet	230,4	254,5	+ 10,5	257,9	+ 11,9
Materielanskaffning	27,0	30,4	+ 12,6	30,4	+ 12,6
Anskaffning av anläggningar m. m.	36,0	36,0	-	36,0	-
	293,4	320,9	+ 9,4	324,3	+ 10,5
<i>Gemensamma myndigheter och funktioner</i>					
Ledning och förbandsverksamhet	484,7	523,6	+ 8,0	519,9	+ 7,3
Materielanskaffning	26,2	33,4	+ 27,5	33,4	+ 27,5
Anskaffning av anläggningar m. m. ¹	39,1	23,7	- 39,4	23,4	- 40,2
Forskning och utveckling	116,6	124,5	+ 6,8	124,5	+ 6,8
	666,6	705,2	+ 5,8	701,2	+ 5,2
<i>Militära utgiftsramen</i>					
Ledning och förbandsverksamhet	3 704,4	4 021,1	+ 8,5	4 110,6	+ 11,0
Materielanskaffning	1 755,7	2 095,9	+ 19,4	2 088,2	+ 18,9
Anskaffning av anläggningar m. m. ¹	407,0	384,7	- 5,5	384,4	- 5,6
Forskning och utveckling	602,6	661,0	+ 9,7	661,0	+ 9,7
Till Kungl. Maj:ts disposition	2,0	-	-	-	-
Konjunkturstimulerande åtgärder	-	-	-	71,1	-
	6 471,7	7 162,7	+ 10,7	7 315,3	+ 13,0

¹ Inkl. anskaffning av datamaskiner.

Av sammanställningen framgår att de procentuella avvikelserna mellan budgeterade värden och medgiven resp. verklig medelsförbrukning varierar inom ganska vida gränser och bara i undantagsfall följer förändringen av nettoprisindex (10,55 %). En av orsakerna till detta är att det på grund av omprioritering av byggnadsverksamheten och leveransförsejningar har varit nödvändigt att planera om medelsförbrukningen. En annan förklaring till att avvikelserna varierar är att prisregleringsmedlen inte har fördelats jämnt över alla anslag utan satts in där behoven har visat sig vara störst. Med hänsyn till att prisutvecklingen varierar mellan olika produk-

tionsområden måste denna princip tillämpas även i fortsättningen. Beträffande fördelningen av medelsförbrukningen kan man för det militära försvaret som helhet sammanfattningsvis konstatera att en förskjutning har inträtt till fördel för huvudprogrammen Arméförband, Marinförband och Flygvapenförband. Uttryckt i produktionstermer har en motsvarande förskjutning skett mot materielanskaffning på bekostnad av övriga huvudproduktionsområden.

Medelsförbrukningens procentuella fördelning på huvudproduktionsområden framgår av följande diagram.

Medelsförbrukningen inom den militära utgiftsramen under budgetåret 1972/73 fördelad på huvudproduktionsområden

Civiltförsvaret

Verksamheten under budgetåret 1972/73 har varit inriktad på att anpassa civiltförsvaret till de ändrade principer för befolkningskyddets utveckling som 1972 års försvarsbeslut innebar. Verksamheten har också anpassats till det nya planerings- och budgeteringssystemet inom försvarets område.

Av civiltförsvarsstyrelsens årsredovisning framgår att det nådda produktionsresultatet under budgetåret i stort överensstämmer med den planerade verksamheten. Vissa mindre avvikelser mellan de olika produktionsområdena inom huvudprogrammet förekommer dock. Bl. a. har resurser som frigjorts på grund av att planerad utbildning inte har kunnat genomföras i full omfattning, i stället använts för att betala bidrag till anskaffning av skyddsrum m. m. Det har också varit möjligt att genomföra en något större materielanskaffning än den som budgeterats.

Verksamheten under uppdraget förvaltning har i huvudsak genomförts i avsedd omfattning. Enligt civiltförsvarsstyrelsen har emellertid de administrativa resurserna inte varit helt anpassade till det nya planerings- och ekonomisystemet. För att åstadkomma ett sammanlagt högre produktionsresultat skulle enligt styrelsens bedömning ha behövts en bättre balans mellan de administrativa och de produktiva delarna i organisationen. För att tillgodose kraven på administration har det varit nödvändigt att ta i anspråk personal från produktionssidan för uppgifter som normalt bör utföras av planeringsenheterna. Civiltförsvarsstyrelsen förutsätter att dessa brister i administrationen kommer att rättas till när den nu pågående översynen av styrelsens organisation har avslutats.

Under verksamhetsåret har bl. a. resultaten av utbildnings- och övningsverksamheten följts upp. Kunskapsprov, attitydundersökningar och inspektioner har utförts och sammanställts. Personalavgångarnas omfattning och orsaker har kartlagts och en allmän översyn av personalläget har gjorts för att få underlag för kommande års rekryterings- och utbildningsbehov. Bl. a. har föreskrifter om organisering av personalersättningsreserv i det lokala allmänna civiltförsvaret fastställts.

På materielsidan har ytterligare tekniskt underlag utarbetats för anskaffning och installation av materiel m. m. Förrådstekniska och materieltekniska inspektioner har genomförts under året i ett antal län. På anläggningssidan har verksamhet pågått för att ta fram typhandlingar och beräkna normkostnader för vissa slag av skyddsrum m. m. Inspektioner av allmänna och enskilda skyddsrum har utförts i två län. Vidare har arbete påbörjats för att få underlag för anvisningar för fysisk skyddsrumspanering och för åtgärder inom områden där skyddsrumsbriest föreligger.

Resultatet av utbildningsverksamheten beror i hög grad av hur den föregående rekryteringen har utfallit. Rekryteringen under budgetåret 1971/72 var förhållandevis låg. Antalet inskrivna i utbild-

ningsbefattningar uppgick till 26 940. För att nå uppställt produktionsmål (ca 19 500 utbildade) skulle ha behövts mer än 32 000 inskrivna. Orsaken till det låga inskrivningsutfallet under budgetåret 1971/72 är inte helt klar, men en av anledningarna är att rekryteringen av kvinnor till organisationen inte har ökat i önskvärd omfattning och att värnpliktiga inte har tilldelats civilförsvaret i väntat antal. Till detta kommer att antalet 47-åringar som kan skrivas in i civilförsvaret har gått ned. Den minskade tillgången på 47-åringar under de närmaste åren bör enligt styrelsen mötas med ökad rekrytering av kvinnor och värnpliktiga (s. k. B-delsvärnpliktiga). Önskemål förs också fram om en mera generell överföring av värnpliktig personal i tidigare ålder än 47 år.

I regleringsbrevet för budgetåret 1972/73 ställdes medel till förfogande för att utbilda 19 460 civilförsvarspliktiga. Efter viss nödvändig omplanering hösten 1972 planerade civilförsvarsstyrelsen utbildning för ca 15 700 personer. Det verkliga utfallet blev 14 152 personer jämte 242 vapenfria tjänstepliktiga och 87 elever i biståndsutbildning. Sammanfattningsvis förklaras produktionsresultatet av otillräckligt inskrivnings- och utbildningsunderlag samt den organisationsreducering som 1972 års försvarsbeslut medförde.

Civilförsvarsutbildning av allmänheten har omfattat ca 147 000 personer, varav i personligt skydd 68 600, brandförsvaret 40 500 och olycksfallsvård 37 700. Något avtagande intresse från allmänhetens sida har inte märkts i denna verksamhet.

Angivna mål för underhåll och förrådsverksamhet har i huvudsak nåtts. Ett visst underutnyttjande av tilldelade resurser har dock uppkommit främst på grund av att utbildnings- och övningsverksamheten har haft avsevärt lägre omfattning än planerat. Också anskaffning och installationer av materiel har i stort sett ägt rum i planerad omfattning. Installationer av lar-maggregat m. m. har genomförts i något större omfattning än planerat. Skyddsmasker till allmänheten har anskaffats till ett antal av 305 000 och utveckling av barnskydd har fortskridit planenligt.

I fråga om anskaffning av förråds- och utbildningsanläggningar har de planerade investeringarna för budgetåret 1972/73 i huvudsak genomförts. Anskaffning av skyddsrum m. m. genom kommunernas försorg med bidrag av statsmedel har under verksamhetsåret ägt rum i en omfattning som i stort motsvarar uppgjorda produktionsplaner. Budgeterade resurser jämte prisregleringsmedel har nära nog helt utnyttjats för denna del av verksamheten.

Jag anser att det resultat av civilförsvarets verksamhet som jag här har redovisat i stort motsvarar de anspråk som kan ställas inom ramen för lämnade uppdrag och resurser. Vad civilförsvarsstyrelsen har anfört om de olika produktionsområdena ger inte anledning till erinran. Det understryker emellertid vad jag tidigare har anfört om att målen för rekrytering och utbildning samt organisationen för civilförsvarets utbildnings- och övningsverksamhet bör ses över.

Jag går därefter över till det ekonomiska utfallet för bud-

getåret 1972/73. Med undantag för prisregleringsanslaget uppgick utgiftsramen för civilförsvaret i prisläge februari 1971 (prop. 1972:75, FöU 1972:17, rskr 1972:231) till 118 milj. kr., vilket efter omräkning till medelprisläge för budgetåret enligt nettoprisindex motsvarar 130,4 milj. kr. Härutöver har Kungl. Maj:t med stöd av riksdagens bemyndigande (prop. 1972:75 s. 199, FöU 1972:17, rskr 1972:231) medgett att utgiftsramen får överskridas med 10 milj. kr. för att fullfölja gjorda åtaganden beträffande bidrag till skyddsrumbyggnad m. m. Det tillgängliga utrymmet inom civilförsvarsramen utgjorde alltså 140,4 milj. kr.

Enligt budgetredovisningen uppgick utgifterna inom civilförsvarsramen till 136,7 milj. kr. Utgifterna blev alltså (140,4--136,7) 3,7 milj. kr. mindre än den tillgängliga utgiftsramen. Enligt de regler som riksdagen (prop. 1972:75 s. 196, FöU 1972:17, rskr 1972:231) har godkänt beträffande underutnyttjande av civilförsvarsramen bör 1 milj. kr. av underutnyttjandet för budgetåret 1972/73 få tillgodoräknas ramen för budgetåret 1973/74. Med stöd av riksdagens bemyndigande (prop. 1973:1 bil. 6 s. 49, FöU 1973:16, rskr 1973:175) kommer detta att ske i samband med att civilförsvarsutgifterna för innevarande budgetår prisregleras.

I följande sammanställning redovisas en jämförelse mellan budgeterade och verkliga utgifter för budgetåret 1972/73. Vid jämförelsen bör observeras att budgeterade värden är angivna i prisläge februari 1971, medan utfallet redovisas i löpande priser. Som jag tidigare har redovisat steg prisen enligt nettoprisindex med 10,55 % från februari 1971 till medelprisläge 1972/73.

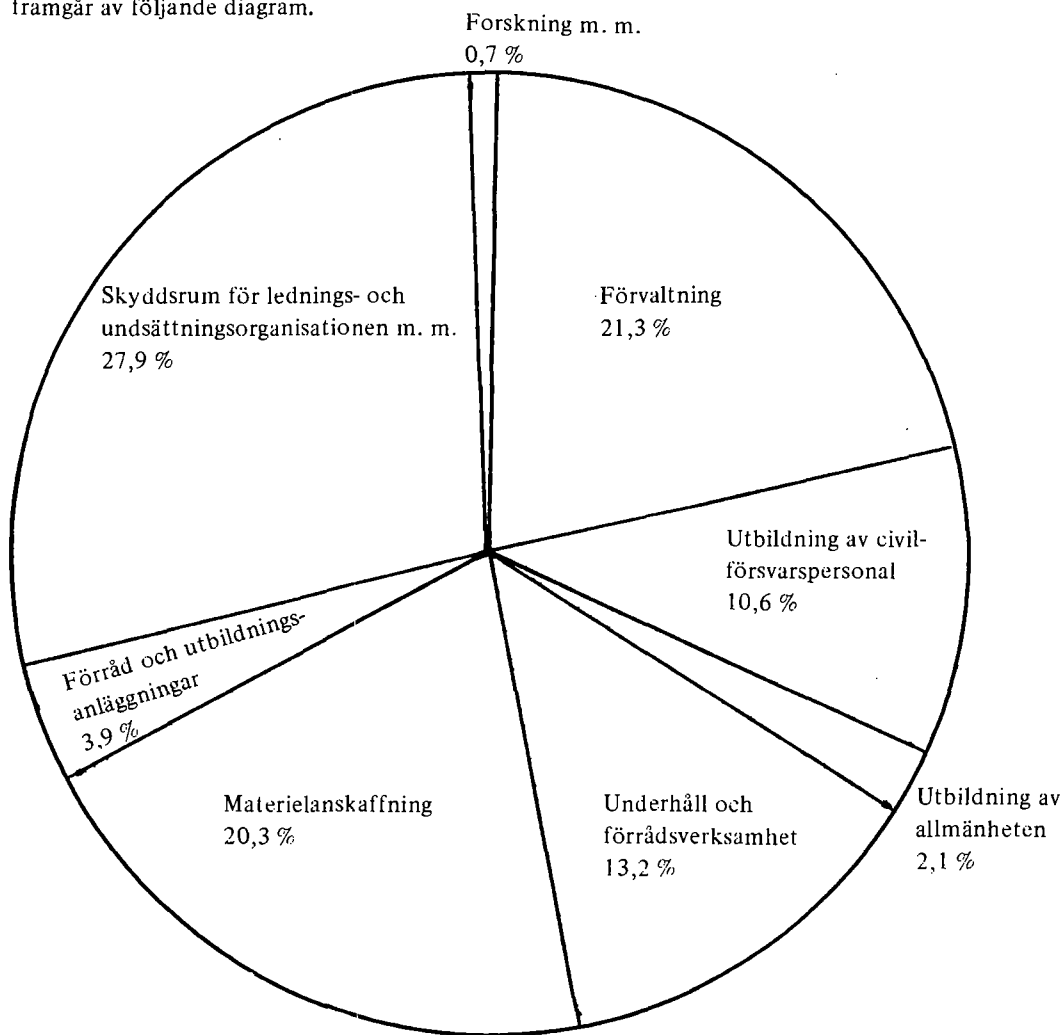
Huvudprogram/produktionsområde	Budget (milj. kr.; prisläge februari 1971)	Utfall (milj. kr.; löpande priser)	Förändring jämfört med budget (%)
<i>Civilförsvaret</i>			
Förvaltning	26,2	29,1	+ 11,1
Utbildning av civilförsvarspersonal m. m.	17,5	14,5	- 17,1
Utbildning av allmänheten	2,4	2,8	+ 16,7
Underhåll och förrådsverksamhet	18,9	18,1	- 4,2
Materielanskaffning m. m.	29,7	27,8	- 6,4
Anskaffning av förråds- och utbildningsanläggningar	6,0	5,3	- 11,7
Anskaffning av skyddsrum m. m.	16,3 ¹	28,1 ²	+ 72,4
Forskning, försök och utveckling	1,0	1,0	± 0,0
	118,0	126,7	+ 7,4

¹ Härutöver vid behov högst 18 milj. kr. för äldre åtaganden

² Härutöver 10 milj. kr. enligt särskilt beslut för äldre åtaganden enligt not 1

Som sammanställningen visar varierar de procentuella avvikelserna mellan budgeterade värden och verklig medelsförbrukning kraftigt också för civilförsvaret. Liksom för det militära försvaret beror detta bl. a. på att vissa omplaneringar har visat sig nödvändiga och att prisregleringsmedlen inte har fördelats jämnt över produktionsområdena utan har tagits i anspråk på de områden där behoven har varit störst. Genom dessa åtgärder har en kraftig förskjutning inträtt till förmån för anskaffningen av skyddsrum. Som jag tidigare har nämnt har dessutom 10 milj. kr. fått tas i anspråk utöver utgiftsramen för att fullfölja äldre åtaganden på skyddsrumssektorn.

Medelsförbrukningens procentuella fördelning på produktionsområden framgår av följande diagram.

Medelsförbrukningen inom civilförsvarets utgiftsram under budgetåret 1972/73 fördelad på produktionsområden

Hemställan

Jag hemställer att Kungl. Maj:t bereder riksdagen tillfälle
att ta del av vad jag har anfört om verksamheten inom det mili-
tära försvaret och civilförsvaret under budgetåret 1972/73.

Ramberäkningar för budgetåret 1974/75 m. m.

Överbefälhavaren

Särskilda planeringsfrågor

I sitt yttrande över myndigheternas anslagsframställningar för nästa budgetår behandlar överbefälhavaren först vissa särskilda planeringsfrågor.

I enlighet med lämnade anvisningar har överbefälhavaren planerat för att under budgetåret 1974/75 kunna öka eller minska medelsförbrukningen för byggnadsverksamheten och materielanskaffningen med ca 200 milj. kr. om det bedöms nödvändigt av konjunkturskäl. Överbefälhavaren framhåller dock att förutsättningarna för att öka byggnadsverksamheten med ca 100 milj. kr. är att man väljer standardiserade byggnadsobjekt, bl. a. på grund av den korta tid som står till förfogande för beställande och verkställande myndigheter. Eftersom det här är frågan om objekt som har planerats på lång sikt anser överbefälhavaren att medel för dessa bör tillföras den militära utgiftsramen utan återbetalningsskyldighet.

Överbefälhavaren tar i detta sammanhang också upp återbetalningen av medel för byggnadsobjekt som i konjunkturstimulerande syfte har tidigare lagts under budgetåren 1971/72 och 1972/73. Återbetalningen har i enlighet med anvisningarna tagits upp med 45 milj. kr. Detta medför enligt överbefälhavaren att ambitionsnivån inom byggnadssektorn måste sänkas vilket är otillfredsställande. Som framgår av redogörelse i det föregående anser överbefälhavaren att medel som tillförs för åtgärder i konjunkturstimulerande syfte i princip inte skall återbetalas.

I fråga om den beslutade höjningen av arbetsgivaravgiften hävdar överbefälhavaren att den kommer att få allvarliga konsekvenser för krigsmakten. Lönekostnaderna ökar sålunda genom att lönekostnadspålägget höjs samtidigt som åtgärden inverkar negativt på nettoprisindex med en minskad priskompensation som följd. Dessutom hävdar överbefälhavaren att en höjd arbetsgivaravgift kommer att medföra stora prisökningar på den materiel som anskaffas. Överbefälhavaren förutsätter att de merkostnader, som uppkommer om arbetsgivaravgiften höjs, i sin helhet kompenseras genom att utgiftsramen räknas upp.

Den lagstadgade tandvårdsförsäkringen kan enligt överbefälhavaren komma att medföra ökade kostnader för krigsmakten. Frågan utreds f. n. Överbefälhavaren förutsätter att utgiftsramen för det militära försvaret kompenseras för eventuella kostnadsökningar.

Kostnaderna för att förbereda omlokalisering kommer efter hand att öka. Överbefälhavaren utgår från att den del av dessa kostnader som inte kan hänföras till planeringsverksamheten inom resp. myndighet skall bestridas med medel utanför utgiftsramen.

Beträffande kostnader för tjänsteresetillägg anser överbefälhavaren att

dessa t. v. måste rymmas inom nuvarande utgiftsram. Vid behov får reseverksamheten planeras om eller omprioriteringar göras inom berörda anslag.

Ramberäkning

Med utgångspunkt i gällande planeringsram beräknar överbefälhavaren utgiftsramen för det militära försvaret för budgetåret 1974/75 -- exkl. prisregleringsanslaget -- till 7 215 246 000 kr. enligt följande

Basbelopp (prisläge februari 1972)	6 904 000 000
Priskompensation februari 1972 -- februari 1973	+ 356 246 000
Återbetalning av vissa konjunkturstimulerande åtgärder	- 45 000 000
Utgiftsram (prisläge februari 1973)	7 215 246 000

Myndigheternas anslagsframställningar

De nuvarande principerna för hyressättning medför enligt överbefälhavaren svårigheter för myndigheterna att förutse ändringar av hyreskostnaderna. Detta inverkar negativt på planeringsarbetet. Överbefälhavaren framhåller vikten av att fastighetsfondens nuvarande konstruktion anpassas till planerings- och programbudgetsystemet och att därefter slutlig ställning tas till principerna för hyressättning.

I detta sammanhang berör överbefälhavaren också vissa frågor i myndigheternas anslagsframställningar som har behandlats i det föregående i samband med redogörelsen för programplanen för det militära försvaret. Dessa frågor som berör grundutbildning av värnpliktiga, repetitionsutbildning och personalreduceringarna tas därför inte upp i detta avsnitt.

I övrigt tar överbefälhavaren upp en rad detaljfrågor under de olika anslagen. Beträffande dessa hänvisas till överbefälhavarens yttrande, som i kopia har överlämnats till riksdagens försvarsutskott.

Civilförsvarsstyrelsen

Med utgångspunkt i gällande planeringsram beräknar civilförsvarsstyrelsen utgiftsramen för civilförsvaret för budgetåret 1974/75 -- exkl. prisregleringsanslaget -- till 151 219 000 kr. enligt följande.

Basbelopp (prisläge februari 1972)	125 640 000
Priskompensation februari 1972--februari 1973	+ 6 485 000
Basbelopp (prisläge februari 1973)	132 125 000
<i>Tillkommer:</i>	
Enligt planeringsdirektiven	+10 000 000 ¹
Enligt civilförsvarsstyrelsens förslag	+ 9 094 000
Utgiftsram (prisläge februari 1973)	151 219 000

¹ Motsvarar del av de medel som har fått förutsättas utgå utöver utgiftsramen för att betala gjorda åtaganden beträffande skyddsrum och branddammar (jfr prop. 1972:75 s. 195).

Eftersom civilförsvarsanläggningarna redovisas på byggnadsstyrelsens delfond av statens allmänna fastighetsfond debiteras civilförsvarsstyrelsen hyror enligt s. k. marknadsmässiga principer. Detta innebär enligt civilförsvarsstyrelsen att utgiftsramen urholkas allt mer om inte ramen räknas upp i takt med de ökande hyreskostnaderna. Styrelsen föreslår för nästa budgetår en ramhöjning med 2,6 milj. kr.

Civilförsvarsstyrelsen räknar med att ersättning åt civilförsvarspliktiga i samband med övningar kan komma att utbetalas med början nästa budgetår men förutsätter samtidigt att utgiftsramen skall kompenseras i motsvarande grad.

Investeringarna för bistånds- och katastrofutbildningen i Sandö bör enligt civilförsvarsstyrelsen medföra en uppräknig av utgiftsramen.

Departementschefen

Ramberäkningar

Ramberäkningarna för det militära försvaret och civilförsvaret har hittills innefattat även prisregleringsanslagen. Eftersom dessa anslag beräknas på grundval av antaganden om prisutvecklingen enligt nettoprisindex fram till slutet av det budgetår ramberäkningarna avser, innebär denna beräkningsmetod att de av riksdagen fastställda utgiftsramarna har angetts i ett beräknat medelprisläge för aktuellt budgetår. Den verkliga utvecklingen av nettoprisindex kan emellertid av naturliga skäl inte förutses exakt och det verkliga budgetutfallet har därför i större eller mindre grad avvikit från de av riksdagen fastställda ramarna. Detta är enligt min mening inte tillfredsställande. Jag förordar därför att prisregleringsanslagen i fortsättningen inte tas med i utgiftsramarna utan endast redovisas för att ge det beräknade budgetutfallet. Utgiftsramarna bör således anges i prisläge februari det år programplaner och anslagsframställningar ges in. Med en sådan lösning når man bl. a. den fördelen att mina ramberäkningar kan jämföras direkt med överbefälhavarens och civilförsvarsstyrelsens, eftersom dessa redovisas i detta prisläge. Som en följd av den ändrade metoden för ramberäkningarna kommer de utgiftsramar som riksdagen fastställer att vara angivna i ett bestämt prisläge. Riksdagen bör därför i fortsättningen årligen bemyndiga Kungl. Maj:t att justera utgiftsramarna med hänsyn till prisutvecklingen enligt nettoprisindex.

I enlighet med den metod jag nyss har redovisat och med utgångspunkt i basbeloppet enligt gällande planeringsram (prop. 1973:1 bil. 6 s. 31 och 41, FöU 1973:8, rskr 1973:62) beräknar jag utgiftsramen för det militära försvaret till 7 221 milj. kr. i prisläge februari 1973. Härtill kommer beräknad kompensation för pris- och löneökningar med 970 milj. kr. Beräkningarna framgår av följande sammanställning.

Basbelopp (prop. 1973:1 bil. 6 s. 41; prisläge februari 1972)	6 903 590 000
<i>Tillkommer:</i>	
Priskompensation februari 1972–februari 1973	+356 225 000
<i>Avgår:</i>	
Vissa kostnader för seismologiska multipelstationen i Hagfors	– 315 000
Basbelopp (prisläge februari 1973)	7 259 500 000
<i>Avgår:</i>	
Reglering av kostnader för konjunkturstimulerande åtgärder	– 38 255 000
Vissa kostnader för lagring av flygdrivmedel	– 245 000
Utgiftsram (prisläge februari 1973)	7 221 000 000
<i>Tillkommer:</i>	
Beräknad priskompensation februari 1973 – medelprisläge 1974/75	+ 970 000 000
Beräknat utfall den 30 juni 1975	8 191 000 000

I anslutning till ramberäkningen vill jag anföra följande.

Avdraget för den seismologiska multipelstationen i Hagfors avser bl. a. två tjänster som förs över dit från försvarets forskningsanstalt.

Som jag har nämnt i det föregående i samband med redovisningen av budgetutfallet för 1972/73 skall utgifterna för vissa konjunkturstimulerande åtgärder under budgetåren 1971/72 och 1972/73 slutligt regleras genom att utgiftsramen för nästa budgetår minskas. Med hänsyn till det sammanlagda utfallet av dessa åtgärder och det avdrag som gjordes på ramen för innevarande budgetår återstår 38 255 000 kr. att reglera. Ramen för nästa budgetår bör alltså minskas med detta belopp.

Ansvaret för viss lagring av flygdrivmedel förs nästa budgetår över från flygvapnet till överstyrelsen för ekonomiskt försvar. I samband härmed bör ramen tillfälligt minskas med 245 000 kr.

Till följd av riksdagens beslut (prop. 1973:144, SoFU 1973:28, rsk1 1973:339) om höjning av socialförsäkringsavgiften har lönekostnadspålägget i budgetarbetet beräknats efter 29 % i stället för som tidigare 26 %. Till skillnad från 1972 års höjning av den allmänna arbetsgivaravgiften får höjningen av socialförsäkringsavgiften enligt beslut av statistiska centralbyråns indexnämnd inte någon inverkan på det index för indirekta skatter och subventioner som är en av faktorerna vid beräkningen av nettoprisindex. Den höjda socialförsäkringsavgiften kommer därför att återspeglas i nettoprisindex, vilket innebär att ramen kommer att kompenseras i samband med prisregleringen för budgetåret 1974/75. Vidare bör i sammanhanget noteras att den höjda socialförsäkringsavgiften är avsedd att kompensera det statsfinansiella bortfallet av att folkpensionsavgiften slopas. Det senare har lönepolitiskt motiv. Man kan därför förutsätta att ökningen av försvarets lönekostnader inte blir så stor som den skulle ha blivit utan dessa åtgärder. Något särskilt tillägg behövs alltså inte för att kompensera ramen.

Medel för sysselsättningsstimulerande åtgärder under elfte huvudtiteln har under en följd av år i vissa fall ställts till förfogande för att betala byggnadsarbeten, materiel m. m. för det militära försvaret. Även under nästa budgetår bör sådana medel få disponeras utöver utgiftsramen till ett belopp av högst 20 milj. kr.

Utgiftsramen för civilförsvaret beräknar jag med utgångspunkt i basbeloppet för den planeringsram som fastställdes av 1973 års riksdag (prop. 1973:1 bil. 6, s. 33 och 43, FöU 1973:8, rskr 1973:62) till 135 625 000 kr. Till detta kommer beräknad kompensation för pris- och löneökningar med 18 200 000 kr. samt vid behov överskridande med ca 10 milj. kr. för att fullfölja vissa åtaganden i fråga om bidrag till skyddsrumbyggnade m. m. Beräkningarna framgår av följande tabell.

Basbelopp (prop. 1973:1 bil. 6 s. 43; prisläge februari 1972)	125 640 000
<i>Tillkommer:</i>	
Priskompensation februari 1972—februari 1973	+ 6 485 000
Basbelopp (prisläge februari 1973)	132 125 000
<i>Tillkommer:</i>	
Investeringar för bistånds- och katastrofutbildningen	+ 3 500 000
Utgiftsram (prisläge februari 1973)	135 625 000
<i>Tillkommer:</i>	
Beräknad priskompensation februari 1973 · medelprisläge 1974/75	+18 200 000
Beräknat överskridande för skyddsrumbyggnade m. m.	+10 000 000
Beräknat utfall den 30 juni 1975	163 825 000

Medel för investeringar i byggnader och anläggningar för bistånds- och katastrofutbildningen i Sandö anvisas av praktiska skäl under civilförsvarets investeringsanslag men skall enligt riksdagens beslut (prop. 1973:1 bil. 6 s. 44, FöU 1973:16, rskr 1973:195) inte belasta civilförsvarets utgiftsram. Investeringarna för detta ändamål under nästa budgetår beräknas till 3,5 milj. kr. Liksom under innevarande budgetår bör civilförsvarsramen kompenseras genom en tillfällig höjning som motsvarar den planerade investeringen.

För budgetåren 1972/73 och 1973/74 har riksdagen (prop. 1972:75 s. 195, FöU 1972:17, rskr 1972:231 resp. prop. 1973:1 bil. 6 s. 43, FöU 1973:8, rskr 1973:62) bemyndigat Kungl. Maj:t att vid behov medge överskridande av civilförsvarsramen med 18 resp. 8 milj. kr. för att fullfölja gjorda åtaganden beträffande skyddsrumbyggnade m. m. På grund av betalningsförskjutningar m. m. behövde endast 10 milj. kr. utnyttjas under budgetåret 1972/73. Civilförsvarsstyrelsen räknar med att 10 milj. kr. kan komma att behövas även under innevarande budgetår. Till denna fråga avser jag att vid behov återkomma i annat sammanhang. Mot bakgrund av det anförda kan 10 milj. kr. beräknas återstå av de totalt 30 milj. kr som enligt riksdagens beslut (prop. 1972:75 s. 195, FöU 1972:17, rskr 1972:231) vid behov får användas för här avsett ändamål

under perioden 1972/73-1974/75. Med hänsyn till svårigheterna att nu exakt ange hur mycket av dessa 30 milj. kr. som kan komma att behövas under innevarande budgetår förordar jag att Kungl. Maj:t inhämtar riksdagens bemyndigande att under budgetåret 1974/75 vid behov medge att civilförsvaramen överskrids med högst ett belopp som motsvarar den för detta budgetår återstående delen av nyssnämnda 30 milj. kr.

Civilförsvarsstyrelsen har föreslagit en ramhöjning på grund av höjda kalkylmässiga hyror. Inom försvarsdepartementet övervägs f. n. ändrade principer för hyressättningen inom försvaret. I avvaktan på resultatet härav anser jag att nuvarande normer bör gälla och kan därför inte tillstyrka någon ramhöjning.

Med anledning av vad jag tidigare har anfört om ändrad metod för ramberäkningarna förordar jag vidare att Kungl. Maj:t inhämtar riksdagens bemyndigande att justera utgiftsramarna för det militära försvaret och civilförsvaret med hänsyn till prisutvecklingen enligt nettoprisindex.

För innevarande budgetår har riksdagen (prop. 1973:1 bil. 6, FöU 1973:8, rskr 1973:62) bemyndigat Kungl. Maj:t att justera utgiftsramarna för det militära försvaret och civilförsvaret på grund av över- eller underutnyttjande av ramarna för budgetåret 1972/73. Ett motsvarande bemyndigande behövs för budgetåret 1974/75.

Genom nyssnämnda beslut har riksdagen vidare bemyndigat Kungl. Maj:t att av konjunkturskäl medge överskridande av utgiftsramarna för det militära försvaret och civilförsvaret. Sådana överskridanden regleras genom motsvarande justering av resp. utgiftsram för ett eller flera efterföljande budgetår. Ett motsvarande bemyndigande behövs också för budgetåret 1974/75 och bör därför inhämtas av riksdagen.

I anslagsberäkningarna ingår att behållningar under anslag på kapitalbudgeten tas i anspråk med ca 21 milj. kr., varav 19,3 milj. kr. under anslag inom den militära utgiftsramen och 1,7 milj. kr. under civilförsvarets rambundna investeringsanslag. För att det totala utfallet skall rymmas inom de tidigare angivna utgiftsramarna kommer den samlade medelsförbrukningen att regleras i samband med prisregleringen för budgetåret 1974/75.

Utöver utgiftsramen för det militära försvaret och civilförsvaret bör anslag om 30 047 000 kr. beräknas för följande ändamål.

Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar	1 266 000
Beredskapsstyrka för FN-tjänst	9 100 000
Viss anskaffning av militära anläggningar m. m.	2 000 000
Flygtekniska försöksanstalten	2 000 000
Viss signalskyddsmateriel	2 140 000
Vissa teleanordningar	1 420 000
Hyror m. m. för vissa skyddsrumsanläggningar	3 190 000
Identitetsbrickor	406 000
Bistånds- och katastrofutbildning	5 515 000
Anskaffning av vissa skyddsrumsanläggningar	2 700 000
Anskaffning av vissa militära anläggningar	310 000
	30 047 000

För ändamål inom försvarsdepartementets verksamhetsområde bör alltså bortsett från anslagen till reglering av prisstegringar för det militära försvaret och civilförsvaret — anvisas eller preliminärt beräknas anslag om (7 221 000 000 + 135 625 000 + 30 047 000) 7 386 672 000 kr. Till detta belopp kommer prisregleringsanslagen om (970 000 000 + 18 200 000) 988 200 000 kr. Den totala anslagssumman blir härigenom 8 374 872 000 kr.

I följande sammanställning (intagen på s. 65) redovisas summan av anslagen exkl. prisregleringsanslagen för budgetåren 1972/73, 1973/74 och 1974/75 fördelade på huvudprogram m. m. och huvudproduktionsområden (milj. kr.).

Den ungefärliga fördelningen på avvägningsprogram m. m. framgår av följande sammanställning (milj. kr.).

Avvägningsprogram m. m.	Vidmakthållande på kort sikt av befintliga försvarsresurser	Omsättning av äldre och tillförsel av nya försvarsresurser	Forskning och utveckling	Summa
<i>Militära försvaret</i>				
Rörliga markstridsförband	783	1 255	51	2 089
Lokalt bundna markstridsförband	362	338	4	704
Övervattensstridsförband	284	248	14	546
Fjärrstridsförband	325	709	102	1 136
Luftförsvarsförband	591	361	340	1 292
Central och högre regional ledning	439	309	32	780
Allmän försvarsforskning	—	—	127	127
Gemensamma myndigheter och funktioner	501	43	3	547
Prisreglering ¹	510	375	85	970
Summa	3 795	3 638	758	8 191
<i>Civilförsvaret</i> ²	86	67	1	154
<i>Övrig verksamhet</i>	20	8	2	30
Totalt	3 901	3 713	761	8 375

¹ Preliminär fördelning

² Inkl. prisreglering

Huvudprogram m. m.	Huvudproduktionsområden												Summa		
	Ledning och förbandsverksamhet			Materielanskaffning			Anskaffning av anläggningar m. m.			Forskning och utveckling					
	1972/73 ¹	1973/74 ²	1974/75 ³	1972/73 ¹	1973/74 ²	1974/75 ³	1972/73 ¹	1973/74 ²	1974/75 ³	1972/73 ¹	1973/74 ²	1974/75 ³	1972/73 ¹	1973/74 ²	1974/75 ³
<i>Utgiftsramen för det militära försvaret</i>															
Försvarsdepartementet m. m.	27	22	24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	27	22	24
Arméförband	1 731	1 731	1 824	675	537	599	137	130	146	54	51	50	2 597	2 449	2 619
Marinförband	606	534	593	404	364	327	79	88	86	46	29	30	1 135	1 015	1 036
Flygvapenförband	969	961	1 011	945	880	985	109	118	93	436	391	399	2 459	2 350	2 488
Central och högre regional ledning	258	255	274	31	26	22	36	33	32	—	—	—	325	314	328
Gemensamma myndigheter och funktioner	520	520	543	33	33	38	23 ⁴	34 ⁵	16 ⁶	125	120	129	701	707	726
Prisreglering	—	320 ⁷	605 ⁷	—	150 ⁷	280 ⁷	—	—	—	—	55 ⁷	85 ⁷	—	525	970
	4 111	4 343	4 874	2 088	1 990	2 251	384 ⁸	403	373	661	646	693	7 244	7 382	8 191
<i>Utgiftsramen för civilförsvaret</i>															
Civilförsvaret	65	67	76	28	28	29	33 ⁹	31 ¹⁰	30 ¹¹	1	1	1	127	127	136
Prisreglering	—	7 ⁷	10 ⁷	—	3 ⁷	4 ⁷	—	—	4 ⁷	—	—	—	—	10	18
	65	74	86	28	31	33	33	31	34	1	1	1	127	137	154
<i>Utanför utgiftsramarna</i>															
Övrig verksamhet	19 ¹²	19	20	5	5	5	15	3	3	2	4	2	41	31	30
Totalt	4 213	4 436	4 979	2 121	2 026	2 289	432	437	410	664	651	697	7 430	7 550	8 375

¹ Verkligt utfall (löpande priser)² Beräknat utfall (prisläge februari 1972)³ Fördelning av föreslagna anslag (prisläge februari 1973)⁴ Inkl. 7,3 milj. kr. för anskaffning av datamaskiner⁵ Inkl. 16 milj. kr. för anskaffning av datamaskiner⁶ Inkl. 1 000 kr. för anskaffning av datamaskiner⁷ Preliminär fördelning⁸ Härtöver har 71,1 milj. kr. förbrukats för sysselsättningsstimulerande åtgärder inom byggnadssektorn⁹ Härtöver har 10 milj. kr. förbrukats för äldre åtaganden angående skyddsrum¹⁰ Härtöver har 8 milj. kr. förbrukats för äldre åtaganden angående skyddsrum¹¹ Härtöver torde återstående belopp av de 30 milj. kr. som avsatts för äldre åtaganden angående skyddsrum vid behov få förbrukas¹² Härtöver har 27,3 milj. kr. förbrukats av medel som har ställts till förfogande på tilläggsstat I och III för bl. a. FN-styrkors verksamhet utomlands

Förbättrade värnpliktsförmåner

Det av utredningen rörande systemet för förmåner åt värnpliktiga m. fl. avgivna betänkandet (SOU 1972:68) Värnpliktsförmåner har remissbehandlats och bereds f. n. inom försvarsdepartementet. Det av utredningen under hösten 1973 avlämnade betänkandet (SOU 1973:40) Civilförsvarsförmåner remissbehandlas f. n.

I avvaktan på att beredningen av dessa betänkanden slutförs har 30 milj. kr. beräknats för att redan från budgetåret 1974/75 förbättra de värnpliktigas förmåner, i första hand resemöjligheterna och utryckningsbidragen.

Jag förordar att en del av medlen används till att subventionera värnpliktigas resor. Priset för sådan resa bör oavsett resans längd vara 10 kr. För innevarande budgetår avses tillgängliga medel tas i anspråk för försöksvis reseverksamhet med sådant enhetspris med början den 1 mars 1974. Jag förordar vidare att möjligheterna att resa hem ytterligare förbättras för de värnpliktiga som är förlagda långt från bostadsorten.

Med hänsyn till det allmänna kostnadsläget förordar jag vidare att utryckningsbidraget för värnpliktig höjs från 250 till 400 kr. Vidare förordar jag att 1 milj. kr. sätts av för att ytterligare förbättra möjligheterna för ensamstående värnpliktiga att få bostadsbidrag inom ramen för familjebidragsförordningens bestämmelser. Slutligen förordar jag att förplägnadsersättningen åt värnpliktig höjs från 6 till 8 kr. per dag.

De föreslagna förbättringarna bör genomföras den 1 juli 1974 och gälla också vissa civilförsvarspliktiga och andra som avlönas enligt samma grunder som de värnpliktiga. Förbättringarna kräver att värnpliktsavlöningskungörelsen (1970:676) ändras. Jag avser att i annat sammanhang föreslå Kungl. Maj:t de ändringar som behövs.

Beredskapsåtgärder

För budgetåret 1973/74 har riksdagen (prop. 1973:1 bil. 6, FöU 1973:8, rskr 1973:62) bemyndigat Kungl. Maj:t att överskrida utgiftsramarna för det militära försvaret och civilförsvaret om beredskapsstaten för försvarsväsendet sätts i kraft, dvs. vid krigsfara eller krig.

Bemyndigandet att överskrida utgiftsramarna omfattar också beredskapsåtgärder i andra situationer än direkt krigsfara eller krig. Här avses sådana åtgärder som att värnpliktiga av beredskapskäl kallas in till krigsförbandsövning eller beredskapsövning eller att andra särskilda åtgärder måste vidtas av samma skäl.

Ett motsvarande bemyndigande behövs även för budgetåret 1974/75. Jag förordar därför att Kungl. Maj:t inhämtar ett sådant bemyndigande av riksdagen.

Huvudtitelns utformning

Den utformning av huvudtiteln som genomfördes fr. o. m. budgetåret 1972/73 har i allt väsentligt visat sig lämplig. För nästa budgetår föreslås dock vissa ändringar.

Riksdagen (prop. 1973:88 s. 116, FöU 1973:17, rskr 1973:196) har beslutat att ett nytt delprogram (anslag) med benämningen 5.5 (F 5) Gemensam försvarsforskning skall tillskapas fr. o. m. nästa budgetår genom att bl. a. delprogrammen Försvarets forskningsanstalt, Militärpsykologiska institutet och Försvarsmedicinska forskningsdelegationen slås samman.

I enlighet med Kungl. Maj:ts direktiv utarbetar försvarets civilförvaltning i samråd med försvarets rationaliseringsinstitut förslag om slutlig organisation av försvarets datadrift. Förslaget beräknas föreligga inom kort och kan väntas leda till att datadriftorganisationen redovisas som ett särskilt delprogram. Med anledning härav bör ett nytt delprogram (anslag) med benämningen 5.24 (F 24) Försvarets datadriftorganisation tillkomma genom utbrytning ur delprogrammet 5.1 (anslaget F 1) Försvarets civilförvaltning.

Kostnadsökningen på grund av höjningen av lönekostnadspålägget har i det följande redovisats som pris- och löneomräkning under berörda anslag.

Utbrytningspunkter

Beredningen av vissa anslagsfrågor har inte kunnat slutföras i avvaktan på ställningstagandet till vissa utredningsförslag m. m. De anslag som anges i följande sammanställning bör därför t. v. föras upp med beräknade belopp.

Litt. och nr	Anslagsrubrik
D 4	Flygvapenförband: Forskning och utveckling
F 5	Gemensam försvarsforskning
F 24	Försvarets datadriftorganisation
G 1	Civilförsvaret
H 6	Civilförsvaret: Anskaffning av anläggningar

Hemställan

Under återopande av det anförda hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. för budgetåret 1974/75 fastställa utgiftsramen för det militära försvaret till 7 221 000 000 kr. i prisläge februari 1973 och för civilförsvaret till 135 625 000 kr. i samma prisläge,
2. bemyndiga Kungl. Maj:t att vid behov medge överskridande av civilförsvarets utgiftsram för budgetåret 1974/75 med högst ett belopp motsvarande den för detta budgetår återstående delen

av de 30 milj. kr. som i planeringen har fått förutsättas utgå för att fullfölja gjorda åtaganden beträffande bidrag till skydds-
rumsbyggande m. m.,

3. bemyndiga Kungl. Maj:t att justera utgiftsramarna för det militära försvaret och civilförsvaret för budgetåret 1974/75 med hänsyn till prisutvecklingen enligt nettoprisindex,
  4. bemyndiga Kungl. Maj:t att justera utgiftsramarna för det militära försvaret och civilförsvaret för budgetåret 1974/75 på grund av över- eller underutnyttjande av utgiftsramarna för budgetåret 1973/74,
  5. bemyndiga Kungl. Maj:t att under budgetåret 1974/75 medge överskridande av utgiftsramarna för det militära försvaret och civilförsvaret om det behövs av konjunktur- eller beredskaps-
skäl,
  6. godkänna vad jag har förordat beträffande förmåner åt värn-
pliktiga.
-

DRIFTBUDGETEN *Fjärde huvudtiteln***A Försvarsdepartementet m. m.****A 1. Försvarsdepartementet**

1972/73	Utgift	10 380 224	
1973/74	Anslag	10 700 000	
1974/75	Förslag	11 925 000	
		1973/74	Beräknad ändring 1974/75
<i>Personal</i>			
	Handläggande personal	83	+ 3
	Övrig personal	31	+ 1
		114	+ 4
<i>Anslag</i>			
	Lönekostnader	8 490 000	+ 820 000
	Sjukvård	20 000	- 20 000
	Rescersättningar	297 000	+ 15 000
	Lokalkostnader	1 160 000	+ 250 000
	Expenser	733 000	+ 160 000
		10 700 000	+ 1 225 000

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 11 925 000 kr. Jag har därvid beräknat medel för ytterligare tre experter samt räknat med att medel för sjukvård fr. o. m. nästa budgetår tas upp under sjunde huvudtitelns anslag till gemensamma ändamål för statsdepartementen.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Försvarsdepartementet* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 11 925 000 kr.

A 2. Vissa nämnder m. m.

1972/73	Utgift	10 483 511 ¹
1973/74	Anslag	6 430 000 ¹
1974/75	Förslag	7 302 000

¹ Biståndsutbildningsnämnden har förts över till anslaget H 9 fr. o. m. budgetåret 1973/74.

Från anslaget bestrids utgifter för riksvärderingsnämnden, de lokala värderingsnämnderna, försvarets skaderegleringsnämnd, totalförsvarets upplysningsnämnd, försvarets personalvårdsnämnd, försvarets centrala

arbetarskyddsnämnd, försvarets skolnämnd, sakkunniga för rådgivning i publicitetsfrågor, försvarets fastighetsnämnd, försvarets personalnämnd, försvarets centrala företagsnämnd, militära arbetstidsdelegationen, totalförsvarets chefsnämnd, fiskeskyddsnämnder inom försvarsdepartementets verksamhetsområde, värnpliktsnämnden, vapenfrinämnden, försvarets haverikommission och försvarets arbetstidsnämnd.

Från anslaget ugår vidare bidrag till Centralförbundet Folk och Försvar och Stiftelsen Gällöfsta kurscentrum.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75
<i>Personal</i>		
<i>Vapenfrinämnden</i>		
Handläggande personal	8	- 1
Övrig personal	7	of.
<i>Värnpliktsnämnden</i>		
Handläggande personal	2	of.
Vapenfria tjänstepliktiga	2	of.
Övrig personal	2,5	+ 0,5
<i>Försvarets centrala företagsnämnd och försvarets centrala arbetarskyddsnämnd</i>		
Handläggande personal	3	of.
Övrig personal	3	of.
<i>Övriga nämnder</i>		
Handläggande	3	of.
Övrig personal	2	of.
	32,5	- 0,5
<i>Anslag</i>		
Vapenfrinämnden	3 050 000	- 102 000
Värnpliktsnämnden	410 000	+ 100 000
Försvarets centrala företagsnämnd och försvarets centrala arbetarskyddsnämnd	599 000	+ 151 000
Totalförsvarets upplysningsnämnd	395 000	+ 275 000
Övriga nämnder	471 000	+ 133 000
<i>Bidrag till</i>		
Centralförbundet Folk och Försvar	695 000	+ 80 000
Stiftelsen Gällöfsta kurscentrum	810 000	+ 235 000
	6 430 000	+ 872 000

Vapenfrinämnden

1. Lönekostnaderna minskar bl. a. genom att heltidsanställningen för en ersättare för ordföranden upphör.

Värnpliktsnämnden

2. Pris- och löneomräkningen m. m. ökar kostnaderna med 106 000 kr.

3. Nämnden kommer i fortsättningen inte att få utnyttja vapenfria tjänstepliktiga som biträdeshjälper. För att ersätta dessa behövs en biträdestjänst (+ 34 000 kr.).

Försvarets centrala företagsnämnd och försvarets centrala arbetarskyddsnämnd

4. Pris- och löneomräkningen innebär en kostnadsökning med 33 000 kr.

5. Kostnaderna för lokaler, trycksaker och expenser som f. n. bestrids av försvarets materielverk bör föras över till detta anslag. Kostnaderna härför beräknas till 69 000 kr.

6. En utökad kursverksamhet innebär ökade resekostnader och ökade utgifter för föreläsararvoden med sammanlagt 36 000 kr.

7. Kostnaderna för kurslokaler beräknas öka med 5 000 kr.

Totalförsvarets upplysningsnämnd

8. Annonskostnaderna ökar med 265 000 kr. För att genomföra en enkät om undervisningsmaterielen i skolorna samt för att framställa en informationsskrift för huvudlärare i samhällskunskap behövs ytterligare 60 000 kr.

Centralförbundet Folk och Försvar

9. Pris- och löneomräkningen innebär att kostnaderna ökar med 80 000 kr.

Stiftelsen Gällöfsta kurscentrum

10. Pris- och löneomräkningen innebär en kostnadsökning med 66 000 kr.

11. För att kunna utföra en planerad uppföljning och utveckling av kursverksamheten behövs 25 000 kr.

12. Samtlig personal bör anslutas till statens pensionslönerreglemente. För detta behövs 52 000 kr.

13. Reparation av fläkt- och varmlufts-system kostar 150 000 kr.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 7 302 000 kr. I fråga om försvarets centrala företagsnämnd och försvarets centrala arbetarskyddsnämnd har medel beräknats för att bl. a. en sekreterarekurs och tre förslagskurser skall kunna genomföras. För värnpliktsnämnden har jag beräknat medel för ytterligare en biträdestjänst. För Stiftelsen Gällöfsta kurscentrum har jag beräknat medel för renovering av fläkt- och varmlufts-system.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Vissa nämnder m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 7 302 000 kr.

A 3. Kommittéer m. m.

1972/73	Utgift	4 761 651
1973/74	Anslag	4 000 000
1974/75	Förslag	3 250 000

Med hänsyn till den beräknade utredningsverksamheten bör anslaget föras upp med 3 250 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Kommittéer m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 3 250 000 kr.

A 4. Extra utgifter

1972/73	Utgift	1 000 322	Reservation	6 193
1973/74	Anslag	900 000		
1974/75	Förslag	1 200 000		

Med hänsyn till den beräknade belastningen bör anslaget för nästa budgetår föras upp med 1,2 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Extra utgifter* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 1 200 000 kr.

A 5. Reglering av prisstegringar för det militära försvaret

1972/73	Utgift	— ¹
1973/74	Anslag	525 000 000
1974/75	Förslag	970 000 000

¹ Utgifterna har redovisats under övriga anslag inom utgiftsramen för det militära försvaret.

Anslaget är avsett att täcka sådana pris- och löneökningar under anslag inom utgiftsramen för det militära försvaret som inträffar från den tidpunkt i vars prisläge anslagen har beräknats intill utgången av det budgetår för vilket de har anvisats. Anslaget är ett s. k. täckningsanslag som inte skall belastas.

Prisregleringen för budgetåret 1972/73

Riksdagen har för budgetåret 1972/73 anvisat 480 milj. kr. till reglering av prisstegringar för det militära försvaret. Beloppet avsåg kompensation för prisstegringar enligt nettoprisindex (NPI) från prisläget februari 1971 till medelprisläget för budgetåret 1972/73.

Prisregleringen av de ramreglerade utgifterna för det militära försvaret sker i enlighet med riksdagens beslut (prop. 1969:1 bil. 6 s. 14, SU 1969:4, rskr 1969:4) fr. o. m. budgetåret 1969/70 på grundval av NPI.

Prisregleringen skall motsvara 1/100 av summan av de på driftbudgeten och kapitalbudgeten uppförda anslagen med undantag av prisregleringsanslaget och anslag som har beräknats utöver ramen multiplicerad med skillnaden mellan NPI i februari 1971 och genomsnittsindex för budgetåret 1972/73. I pris- och löneläge februari 1971 var summan av dessa anslag 6 471,7 milj. kr.

Resultatet av beräkningarna av NPI för budgetåret 1972/73 framgår av följande sammanställning (februari 1971 = 100).

Augusti 1972	November 1972	Februari 1973	Maj 1973	Medeltal 1972/73
108,73	109,66	111,03	112,77	110,55

För prisreglering av de rambundna anslagen disponerades alltså [(6 471,7 x 10,55):100] 682 765 000 kr. Från detta belopp skall emellertid dras 7 371 000 kr. enligt följande sammanställning.

Flygtrafikledarskolan i Sturup (jfr s. 00)	424 500
Överskridande av förslagsanslagen	
A 3. Kommittéer m. m.	200 000
E 1. Försvarsstaben	101 500
F 7. Värnpliktsverket	1 060 000
F 14. Militärpsykologiska institutet	135 000
F 20. Insatsberedskap m. m.	650 000
	2 146 500
Medelsförbrukning utöver anslag på kapitalbudgeten (jfr prop. 1972:75 s. 194)	4 800 000
	7 371 000

För prisreglering disponerades alltså totalt (682 765 000–7 371 000) 675 394 000 kr.

Kungl. Maj:t har i mars, maj och juni 1973 beslutat om överskridande av vissa anslag på grund av pris- och löneökningar. Genom besluten har sammanlagt 675 394 000 kr. ställts till förfogande för ändamål som avses med resp. anslag.

Utvecklingen under budgetåret 1973/74

Hittills beräknade indextal för NPI (februari 1972 = 100) utgör för augusti 1973 108,99 och för november 1973 112,12. Under budgetåret skall indextal beräknas även för februari och maj 1974.

Det tillgängliga materialet beträffande prisutvecklingen pekar mot att de anslagsöverskridanden som kommer att behöva medges på grund av förändringen av NPI kommer att överstiga det för innevarande budgetår anvisade prisregleringsanslaget.

Hemställan

Under avsnittet Ramberäkningar för budgetåret 1974/75 m. m. har jag angett hur jag har beräknat kompensationen för pris- och lönestegringar för nästa budgetår. Med hänvisning till vad jag anfört där hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Reglering av prisstegringar för det militära försvaret* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 970 000 000 kr.

A 6. Reglering av prisstegringar för civilförsvaret

1972/73	Utgift	— ¹
1973/74	Anslag	9 600 000
1974/75	Förslag	18 200 000

¹ Utgifterna har redovisats under anslaget G 1.

Anslaget avses för att täcka sådana pris- och löneökningar under anslag inom utgiftsramen för civilförsvaret som inträffar från den tidpunkt i vars prisläge anslagen har beräknats intill utgången av det budgetår för vilket de har anvisats. Anslaget är ett s. k. täckningsanslag som inte skall belastas.

Prisregleringen för budgetåret 1972/73

Riksdagen har för budgetåret 1972/73 anvisat 8,8 milj. kr. till reglering av prisstegringar för civilförsvaret. Prisregleringen skall fr. o. m. detta budgetår enligt riksdagens beslut (prop. 1972:75, s. 195, FÖU 1972:17, rskr 1972:231) ske enligt samma metod som tillämpas för anslagen inom den militära ramen, dvs. under löpande budgetår och på grundval av nettoprisindex (NPI). Metoden och beräkningen av NPI för budgetåret 1972/73 har närmare redovisats under föregående anslag.

Bortsett från prisregleringsanslaget var summan av de rambundna anslagen till civilförsvaret för budgetåret 1972/73 118 milj. kr. För prisreglering av anslagen inom civilförsvarets utgiftsram disponerades alltså $[(118\,000\,000 \times 10,55) : 100]$ avrundat 12 450 000 kr.

Kungl. Maj:t har i mars, maj och juni 1973 beslutat om överskridande av anslaget G 1. Civilförsvaret på grund av pris- och löneökningar. Genom beslutet har sammanlagt 12 450 000 kr. ställts till förfogande för ändamål som avses med detta anslag.

Utvecklingen under budgetåret 1973/74

Beräkningen av NPI under innevarande budgetår har jag behandlat under föregående anslag. Det tillgängliga materialet beträffande prisutvecklingen tyder på att de anslagsöverskridanden som kommer att

behöva medges på grund av förändringen av NPI kommer att överstiga det för innevarande budgetår anvisade prisregleringsanslaget.

Hemställan

Under avsnittet Ramberäkningar för budgetåret 1974/75 m. m. har jag angett hur jag har beräknat kompensationen för pris- och lönestegringar för nästa budgetår. Med hänvisning till vad jag anförde där hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Reglering av prisstegringar för civilförsvaret* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 18 200 000 kr.

B Arméförband

Verksamheten under huvudprogrammet Arméförband har budgeterats på ett antal primäruppdrag inom huvudproduktionsområdena Ledning och förbandsverksamhet, Materielanskaffning, Anskaffning av anläggningar m. m. samt Forskning och utveckling. Verksamheten finansieras från följande anslag.

- B 1. Arméförband: Ledning och förbandsverksamhet
- B 2. Arméförband: Materielanskaffning
- B 3. Arméförband: Istandsättning av befästningar och kaserner
- B 4. Arméförband: Forskning och utveckling
- III 1. Arméförband: Anskaffning av anläggningar

B 1. Arméförband: Ledning och förbandsverksamhet

1972/73	Utgift	1 730 816 980
1973/74	Anslag	1 731 000 000
1974/75	Förslag	1 824 000 000

Under anslaget bedrivs dels allmän ledning och förbandsverksamhet, operativ och krigsorganisatorisk verksamhet, utbildning till och av fast anställd personal m. fl. samt grundutbildning och repetitionsutbildning av värnpliktiga inom armén, dels allmän ledning och förbandsverksamhet inom hemvärnet.

Kostnader och medelsbehov (1 000-tal kr.)

Primäruppdrag m. m.	1973/74	1974/75	
		Chefen för armén	Dep. chefen
Arméförband:			
Allmän ledning och förbandsverksamhet	588 986	610 534	616 315
Operativ och krigsorganisatorisk verksamhet	85 400	82 985	84 609
Utbildning till och av fast anställd personal m. fl.	166 686	176 088	178 280
Grundutbildning av värnpliktiga	684 587	734 399	765 053
Repetitionsutbildning av värnpliktiga	217 340	230 808	232 288
Allmän ledning och förbandsverksamhet, hemvärnet	37 033	39 281	39 550
Kostnader	1 780 032	1 874 095	1 916 095
<i>Avgär:</i>			
Överplanering	38 495	- 56 939	- 74 939
Utbetalningar	1 741 537	1 817 156	1 841 156

Primäruppdrag m. m.	1973/74	1974/75	
		Chefen för armén	Dep. chefen
<i>Tillkommer:</i>			
Utbetalningar föranledda av före budgetåret genomförd motsvarande verksamhet	+ 19 455	+ 18 037	+ 18 037
<i>Avgår:</i>			
Avlöningar till viss personal i verkstadsdrift	- 10 000	- 16 702	- 16 702
Beräknade utbetalningar efter budgetåret	- 19 992	- 18 491	- 18 491
Medelsbehov	1 731 000	1 800 000	1 824 000

Personal

Personalkategori	Antal	Beräknad ändring 1974/75	
		Chefen för armén	Dep. chefen
<i>Militär personal</i>			
Regementsofficerare	2 573	+ 85	+ 75
Kompaniofficerare	1 948	+ 29	+ 29
Plutonofficerare m. fl.	4 188	+ 80	+ 80
<i>Civilmilitär personal</i>			
Teknisk personal	1 227	+ 15	+ 10
Läkare (veterinärer)	19	of.	of.
Övrig personal	5	of.	of.
<i>Pensionerad militär personal i arvodestjänst</i>			
Regementsofficerare	97	- 11	-11
Kompaniofficerare	182	- 38	-38
<i>Civil personal</i>			
Handläggande personal	79	of.	of.
Övrig personal	7 362 ^{1,2}	- 260	- 260
	17 680	- 100	-115

¹ Härutöver 1 300 vid förbandsanslutna verkstäder² Härav 2 160 extra anställda utöver fastställd personalförteckning*Chefen för armén*

A. Pris- och löneomräkning

Pris- och löneomräkningen innebär att kostnaderna ökar med 119 377 000 kr., varav 22 109 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

B. Förändringar enligt Kungl. Maj:ts beslut

1. Allmän ledning och förbandsverksamhet

a) Fastställda normer för driften av försvarets personalserveringar innebär att ca tio nya ekonomibiträden behöver anställas. Pensionsåldershöjningen för viss militär personal medför att ca 170 nya tjänster tillkommer under budgetåret (+ 4 240 000 kr.).

b) Överföringar av vissa kostnader dels från andra anslag, dels mellan primäruppdragen under anslaget innebär att kostnaderna under primäruppdraget ökar med 8 848 000 kr.

2. Operativ och krigsorganisatorisk ledning

Överföring av transportkostnader i samband med krigsorganisatoriska förändringar m. m. från primäruppdraget Allmän ledning och förbandsverksamhet medför att kostnaderna ökar med 5 milj. kr.

3. Utbildning till och av fast anställd personal m. fl.

Överföring av vissa kostnader för bl. a. målflyg till andra primäruppdrag under anslaget innebär en kostnadsminskning med 723 000 kr.

C. Uppgiftsförändringar

1. Allmän ledning och förbandsverksamhet

a) För vissa nya tjänster m. m. beräknar chefen för armén 315 000 kr.

b) För vakansupplynning begärs 2 005 000 kr.

c) Pågående rationalisering av fredsorganisationen beräknas medföra att antalet civilanställda minskar (-- 12 500 000 kr.)

d) Vissa personalkostnader föreslås bli överförda till andra primäruppdrag under anslaget (-- 7 420 000 kr.).

e) Beslutad höjning av penningbidraget till värnpliktiga med en kr. per dag medför att reserverade resurser för förbättring av värnpliktsförmånerna delvis förs över till aktuella primäruppdrag (- 11 970 000 kr.).

f) För hyror för nya byggnader och anläggningar samt för kostnader för bränsle, elektricitet och vatten begärs ytterligare 9 667 000 kr.

g) Övriga förändringar medför att kostnaderna minskar med 243 000 kr.

2. Operativ och krigsorganisatorisk verksamhet

Med hänsyn till att de krigsorganisatoriska förändringarna minskar och att den sänkta ambitionsnivån för mobiliseringsberedskap behålls kan kostnaderna minskas med 12 264 000 kr.

3. Utbildning till och av fast anställd personal m. fl.

a) För att bl. a. få en rättvisande kostnadsfördelning bör vissa löne-kostnader som tidigare tagits upp under primäruppdragen till utbildning av värnpliktiga redovisas under detta primäruppdrag (+ 7 631 000 kr.).

b) På grund av förbättrat beräkningsunderlag och minskat antal clevdagar m. m. kan kostnaderna minskas med 9 137 000 kr.

4. Grundutbildning av värnpliktiga

Med hänsyn till att repetitionsutbildningen minskar kan ytterligare personalresurser tillföras grundutbildningen. Omsättningsbehovet för krigsorganisationen motiverar att antalet inryckande värnpliktiga minskas med 400 till 40 300. Sammanlagt ökar kostnaderna med 11 923 000 kr.

5. Repetitionsutbildning av värnpliktiga

Antalet tjänstgöringsdagar för värnpliktiga beräknas uppgå till 1 504 000 (– 28 000), vilket innebär att repetitionsutbildningen kommer att omfatta ca 100 000 (+ 17 000) värnpliktiga, varav ungefär 2/3 genomför försöksvis avkortad krigsförbandsövning. Under nästa budgetår övas fyra bataljonsenheter och 97 kompanienheter fler än under föregående budgetår. Sammanlagt ökar kostnaderna med 1 959 000 kr.

6. Allmän ledning och förbandsverksamhet, hemvärdet

Övningsverksamheten beräknas bli något större än under föregående budgetår. På grund av fortsatt rationalisering av utbildningsverksamheten beräknas dock kostnaderna kunna minska (– 536 000 kr.).

Departementschefen

Under primäruppdraget för allmän ledning och förbandsverksamhet kan jag godta arméchefens beräkningar av medelsbehovet för ekonomibiträden liksom också för de ytterligare kostnader som föranleds av pensionsåldershöjningen (B 1). Jag är inte beredd att tillstyrka några ytterligare tjänster härutöver. I likhet med arméchefen räknar jag med att antalet anställda inom armén minskar och kan godta hans kostnadsberäkning i detta avseende (C 1 c). Under primäruppdraget har jag vidare beräknat medel för inlösen av personalkassornas förlagskapital i marketterirörelse och för personalvård. Jag har dessutom beaktat att fem tjänster för förste tyghantverkare bör föras över från förevarande anslag till förslagsanslaget E 5. Militärområdesstaber m. m.

Under primäruppgifterna för grundutbildning av värnpliktiga kan jag godta chefens för armén kostnadsberäkning som innebär ett i stort oförändrat uttag av tjänstgöringsdagar, dvs. ca 10,5 milj. Jag har dessutom beräknat medel för den förbättring av värnpliktsförmånerna som jag har redogjort för tidigare.

Jag har inte något att erinra mot arméchefens förslag beträffande primäruppgifterna för operativ och krigsorganisatorisk ledning, för utbildning till och av fast anställd personal m. fl., för repetitionsutbildning av värnpliktiga samt för hemvärdet.

Min beräkning av det totala medelsbehovet framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Arméförband: Ledning och förbandsverksamhet* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 824 000 000 kr.

B 2. Arméförband: Materielanskaffning

1972/73	Utgift	675 026 069
1973/74	Anslag	536 900 000
1974/75	Förslag	598 800 000

Verksamheten under anslaget omfattar sådant materielunderhåll som inte är en direkt följd av materielens förrådshållning eller utbildning och övningar vid förbanden, anskaffning av alla förnödenheter för krigsorganisationens utrustnings- och ersättningsbehov samt anskaffning av viss materiel för fredsbruk.

Verksamheten under anslaget inriktas med beställningsbemyndiganden, medan takten i beställningsverksamheten bestäms av medelstilldelningen. Bemyndigandeskulden under anslaget var den 30 juni 1973 775 951 931 kr. För budgetåret 1973/74 har riksdagen lämnat ett beställningsbemyndigande om 850 milj. kr. och anvisat ett anslag av 536,9 milj. kr. Den på detta sätt beräknade bemyndigandeskulden den 30 juni 1974 blir (775 951 931 + 850 000 000 - 536 900 000) 1 089 051 931 kr.

Beställningsbemyndiganden och betalningsmedel (1 000-tal kr.)

Primäruppdrag m. m.	1973/74		1974/75			
			Chefen för armén		Dep. chefen	
	Bcm.	Bet.	Bcm.	Bet.	Bcm.	Bet.
Arméförband: Centralt vidtaget materielunderhåll m. m., utom av viss sjukvårdsmateriel, för delprogrammen						
Fördelningsförband m. m.	22 000	75 000	28 800	39 600	65 900	84 200
Infanteribrigad m. m.	5 000		5 900	6 900		
Norrlandsbrigad m. m.	2 000		2 400	3 800		
Pansarbrigad m. m.	8 000		7 900	13 500		
Centrala och högre regionala lednings- och underhållsförband	2 000		1 700	1 800		
Lokalförsvarförband	6 000		3 500	6 700		
Gemensamma produktionsresurser	36 000 ¹		15 700 ²	11 900		
Arméförband: Centralt vidtagen materielanskaffning m. m., utom av viss sjukvårdsmateriel, för delprogrammen						
Fördelningsförband m. m.	210 700	556 000	327 000	200 700	824 000	649 200
Infanteribrigad m. m.	186 000		136 200	131 600		
Norrlandsbrigad m. m.	26 000		40 900	40 700		
Pansarbrigad m. m.	61 000		35 700	57 300		
Centrala och högre regionala lednings- och underhållsförband	45 000		13 300	21 700		
Lokalförsvarförband	104 000		51 700	53 000		
Hemvärdet	8 000		9 300	6 700		
Gemensamma produktionsresurser	274 000 ³		209 900 ⁴	137 500		

Primärupdrag m. m.	1973/74		1974/75			
			Chefen för armén		Dep. chefen	
	Bem.	Bet.	Bem.	Bet.	Bem.	Bet.
Arméförband: Centralt vidtagen materielanskaffning m. m. av viss sjukvårdsmateriel för delprogrammen						
Fördelningsförband m. m.	11 360	22 600	6 570	6 680	20 220	20 520
Infanteribrigad m. m.	2 160		970	990		
Norrlandsbrigad m. m.	550		400	410		
Pansarbrigad m. m.	730		340	340		
Centrala och högre regionala lednings- och underhållsförband	810		3 370	3 430		
Lokalförsvarförband	2 780		5 770	5 870		
Gemensamma produktionsresurser	3 910		2 800	2 800		
Kostnader	1 018 000	653 600	910 120	753 920	910 120	753 920
Reducering på grund av överplanering	-168 000	-116 700	-126 420	-138 920	-130 120	-155 120
Medelsbehov	-	536 900	-	615 000	-	598 800
Bemyndigandebehov	850 000	-	783 700	-	780 000	-

¹ I beloppet ingår 16 milj. kr. i prisregleringsbemyndiganden

² I beloppet ingår 8,1 milj. kr. i prisregleringsbemyndiganden

³ I beloppet ingår 175 milj. kr. i prisregleringsbemyndiganden

⁴ I beloppet ingår 113,9 milj. kr. i prisregleringsbemyndiganden

Chefen för armén

Anslaget bör föras upp med 615 milj. kr. och ett beställningsbemyndigande om 783,7 milj. kr. inhämtas.

Betalningsmedlen under anslaget används för att betala materiel och underhåll som har beställts med stöd av lämnade beställningsbemyndiganden.

Beställningsbemyndigandena för fördelningsförband m. m. är avsedda främst för att anskaffa luftvärnsrobotsystem 70, igenkänningsutrustning för luftvärnsförband, motorcyklar och ammunition. Vidare avses bemyndiganden för att fortsätta renoveringen av luftvärnets eldledningsmaterial och moderniseringen av etappsjukhusen.

För infanteribrigader m. m. och norrlandsbrigader m. m. begärs bemyndiganden främst för att anskaffa luftvärnsrobotsystem 70, motorcyklar, bärbara ultrakortvågsstationer och ammunition. Vidare avses bemyndiganden för att fortsätta moderniseringen av utrustningen för förbandsplatsgrupper.

Beställningsbemyndigandena för pansarbrigader m. m. är avsedda främst för vissa renoveringsåtgärder för stridsvagn 103, motorcyklar, ammunition samt fortsatt modernisering av utrustningen för förbandsplatsgrupper.

För centrala och högre regionala lednings-

och underhållsförband begärs beställningsbemyndiganden främst för att anskaffa motorcyklar, personbilar, fasta radioanläggningar samt för att modernisera krigssjukhusen.

Beställningsbemyndigandena för lokalförsvarsförbanden är avsedda främst för person- och standardlastbilar, bärbara ultrakortvågsstationer, ammunition samt modernisering av utrustningen för förbandsplatsgrupper.

För gemensamma produktionsresurser begärs beställningsbemyndiganden främst för person- och standardlastbilar, fredstymateriel, utrustning för vissa läkar- och tandläkarmottagningar samt övningar m. m.

För samtliga delprogram avses beställningsbemyndiganden för intendenturmateriel användas för att anskaffa beklädnadsmateriel i huvudsak för den löpande verksamheten samt för att anskaffa viss drivmedels- och förplägnadsmateriel, kaserninventarier samt livsmedel för att behålla mobiliseringssäkerheten och uthålligheten.

Av begärda bemyndiganden avses 122 milj. kr. för prisreglering. Beloppet har beräknats enligt följande.

a) omräkning av bemyndiganden för nya beställningar under 1974/75 från prisläge februari 1973 till prisläge februari 1975 enligt bedömd prisutveckling med 65 milj. kr.

b) omräkning av den beräknade bemyndigandeskulden den 30 juni 1974 till prisläge februari 1975 enligt bedömd prisutveckling med 57 milj. kr.

Departementschefen

Min beräkning av det totala bemyndigande- och medelsbehovet framgår av sammanställningen över beställningsbemyndiganden och betalningsmedel. Av beställningsbemyndigandet avses ca 340 milj. kr. för att anskaffa materiel som ingår i luftvärnsrobotsystem 70.

Med utnyttjande av de belopp som har tagits upp i sammanställningen blir bemyndigandeskulden den 30 juni 1975 1 270 251 931 kr. Liksom tidigare bör det ankomma på Kungl. Maj:t att ta ställning till vilka anskaffningar m. m. som bör ske inom ramen för det bemyndigande som riksdagen kan komma att lämna.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att medge att beställningar av materiel m. m. för arméförband får läggas ut inom en kostnadsram av 780 000 000 kr.,
2. till *Arméförband: Materielanskaffning* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 598 800 000 kr.

B 3. Arméförband: Iståndsättning av befästningar och kaserner

1972/73	Utgift	46 550 000
1973/74	Anslag	42 230 000
1974/75	Förslag	44 000 000

Verksamheten under anslaget omfattar iståndsättning av befästningar och byggnader för armén. Anslaget skall tillgodoföras inkomstsidan i staten för försvarets fastighetsfond för att balansera utgifter inom staten för fonden.

Kostnader och medelsbehov (1 000-tal kr.)

Primäruppdrag m. m.	1973/74	1974/75	
		Chefen för armén	Dep. chefen
Befästningars delfond			
Arméförband: Iståndsättning av befästningar m. m. för delprogrammet Gemensamma produktionsresurser	200	200	200
Kasernbyggnaders delfond			
Arméförband: Iståndsättning av kaserner m. m. för delprogrammet Gemensamma produktionsresurser	42 030	43 800	43 800
Kostnader = medelsbehov	42 230	44 000	44 000

Chefen för armén

Följande dispositionsplan föreslås för anslaget.

Objekt	Medelsförbrukning (1 000-tal kr.)
Befästningars delfond	
Gemensamma produktionsresurser	
1. Mindre iståndsättningsarbeten på befästningar m. m.	200
	200
Kasernbyggnaders delfond	
Gemensamma produktionsresurser	
1. Kasernreoveringar	20 000
2. Iståndsättning av matinrättningar	3 000
3. Mindre iståndsättningsarbeten på byggnader, utbildningsanordningar m. m.	4 300
4. Iståndsättning av förråd och stabs- och förvaltningslokaler till följd av organisationsändringar	10 500
5. Vissa tekniska försörjningsanordningar m. m.	6 000
	43 800
	Totalt 44 000

Befästningars delfond

1. För att bl. a. förbättra avfuktningssanordningarna vid vissa äldre ammunitionsförråd och belägga körplaner med asfalt beräknas ett medelsbehov av 200 000 kr. för nästa budgetår.

Kasernbyggnaders delfond

1. F. n. renoveras fem kaserner vid armén, nämligen vid P 6 (två kaserner) och vid P 7 (tre kaserner). Under innevarande budgetår beräknas renoveringar bli påbörjade vid P 1 (två kaserner), P 6 (två kaserner), P 7, S 2, Ing 2 och T 1 (fyra kaserner). Medelsbehovet för nästa budgetår beräknas till 20 milj. kr., varav ca 10,5 milj. kr. hänför sig till tidigare startade kasernrenoveringar. Med hänsyn till svårigheterna att nu ange vilka kasernrenoveringar som kan komma att utföras under nästa budgetår tas hela detta belopp upp i en post.

2. Vid många av arméns matinrättningar är utrymmet otillräckligt och lokaler och köksutrustning i så dåligt skick att varken en tillfredsställande arbetsmiljö för den anställda personalen, en lämplig livsmedelshandling eller en rationell drift kan åstadkommas. Fem matinrättningar avses bli ersatta genom nybyggnad under programplaneperioden 1974/75–1978/79. Vid dessa matinrättningar behöver dock vissa iståndsättningsåtgärder vidtas så att de kan hållas i drift tills nybyggnad har hunnit genomföras. Ytterligare 21 matinrättningar bedöms behöva iståndsättas före år 1983, varav fem före år 1978. Kostnaderna för de angivna iståndsättningsarbetena uppskattas till ca 70 milj. kr., varav 3 milj. kr. behövs för nästa budgetår.

Möjligheterna att förverkliga iståndsättningsprogrammet för matinrättningarna är beroende av många ovissa faktorer, bl. a. arbetsmarknadsförhållandena och möjligheterna att helt eller delvis friställa de matinrättningar som skall iståndsättas. Iståndsättningsprogrammet bör därför inte låsas i detalj utan ges en viss flexibilitet. Av detta skäl har iståndsättningsarbetena förts samman till en post i dispositionsplanen i likhet med vad som skett för kasernrenoveringarna sedan flera år tillbaka. Beslut om vilka objekt som skall sättas i gång bör anstå tills det fortsatta utrednings- och planeringsarbetet har visat vilka objekt som kan bli utförda med hänsyn till rådande omständigheter.

3. För mindre iståndsättningsarbeten på byggnader, utbildningsanordningar m. m. beräknas ett medelsbehov av 4,3 milj. kr. för nästa budgetår. Organisationsändringar m. m., vars omfattning inte nu kan förutses, kräver omdisponering, anpassning och ändrat utnyttjande av befintliga lokaler, ändring av värme- och ventilationssystem samt elektriska installationer m. m.

4. För iståndsättning av förråd och stabs- och förvaltningslokaler till följd av organisationsändringar i lägre regional och lokal instans beräknas ett medelsbehov av 10,5 milj. kr. för nästa budgetår, varav 6 milj. kr. behövs för att fullfölja de iståndsättningsarbeten som ingår i etapperna 1

och 2 av omorganisationen och 4,5 milj. kr. för att påbörja de istandsättningsarbeten som ingår i etapp 3.

5. För vissa tekniska försörjningsanordningar m. m. beräknas ett medelsbehov av 6 milj. kr. för nästa budgetår. Medlen avses för att modernisera och förnya installationer och anläggningar för värme- och elförsörjning, istandsätta äldre vägar och planer samt byta ut eller komplettera vattenlednings- och avloppsnät.

Departementschefen

Min beräkning av medelsbehovet framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Arméförband: Istandsättning av befästningar och kaserner* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 44 000 000 kr.

B 4. Arméförband: Forskning och utveckling

1972/73	Utgift	54 470 000
1973/74	Anslag	51 100 000
1974/75	Förslag	50 000 000

Verksamheten under anslaget omfattar tillämpad, objektbunden forskning, utveckling och försök beträffande materiel för armén.

Verksamheten inriktas med beställningsbemyndiganden, medan takten i beställningsverksamheten bestäms av medelstildelningen. Bemyndigandeskulden under anslaget var den 30 juni 1973 51 milj. kr. För budgetåret 1973/74 har riksdagen lämnat ett beställningsbemyndigande om 59 milj. kr. och anvisat ett anslag av 51,1 milj. kr. Den på detta sätt beräknade bemyndigandeskulden den 30 juni 1974 blir (51 + 59 - 51,1) 58,9 milj. kr.

Beställningsbemyndiganden och betalningsmedel (1 000-tal kr.)

Primäruppdrag m. m.	1973/74		1974/75			
			Chefen för armén		Dep. chefen	
	Bem.	Bet.	Bem.	Bet.	Bem.	Bet.
Arméförband: Tillämpad objektbunden forskning, utveckling och försök för delprogrammen						
Fördelningsförband m. m.	15 000	72 700	16 800	18 700	67 600	62 300
Infanteribrigad m. m.	11 800		4 800	12 100		
Norrlandsbrigad m. m.	16 000		1 700	4 600		
Pansarbrigad m. m.	6 000		13 500	8 700		

Primärupdrag m. m.	1973/74		1974/75			
			Chefen för armén		Dep. chefen	
	Bem.	Bet.	Bem.	Bet.	Bem.	Bet.
Centrala och högre regionala lednings- och underhållsförband	600	)	1 200	1 800	)	
Lokalförsvarsförband	2 000		3 000	1 700		
Hemvärnet	—		100	100		
Gemensamma produktionsresurser	29 900 ¹		26 500 ²	14 600		
Kostnader	81 300	72 700	67 600	62 300	67 600	62 300
Reducering på grund av överplanering	-22 300	-21 600	-12 600	-12 300	-12 600	-12 300
Medelsbehov	—	51 100	—	50 000	—	50 000
Bemyndigandebehov	59 000	—	55 000	—	55 000	—

¹ I beloppet ingår 17,9 milj. kr. i prisregleringsbemyndiganden

² I beloppet ingår 7,2 milj. kr. i prisregleringsbemyndiganden

Chefen för armén

Anslaget bör föras upp med 50 milj. kr. och ett beställningsbemyndigande om 55 milj. kr. inhämtas.

Betalningsmedlen under anslaget används för att betala forskning, försök och utveckling som har beställts med stöd av lämnade bemyndiganden.

Under budgetåret 1974/75 inriktas forsknings- och utvecklingsverksamheten i huvudsak på att fullfölja tidigare fattade beslut om utveckling, främst för att omsätta och modernisera luftvärns- och fältartillermaterielen. Studier av framtida sambands- och pansarvärnssystem fortsätter. Framställning om utveckling av komponenter för att modifiera stridsvagn 103 kommer att sändas in i enlighet med det s. k. tvåstegsfarandet.

Av begärda bemyndiganden är 7,2 milj. kr. avsedda för prisreglering. Beloppet har beräknats enligt följande.

a) omräkning av bemyndiganden för nya beställningar under 1974/75 från prisläge februari 1973 till prisläge februari 1975 enligt bedömd prisutveckling med 4,2 milj. kr.

b) omräkning av den beräknade bemyndigandeskulden den 30 juni 1974 till prisläge februari 1975 enligt bedömd prisutveckling med 3 milj. kr.

Departementschefen

Min beräkning av det totala bemyndigande- och medelsbehovet framgår av sammanställningen över beställningsbemyndiganden och medelsbehov. Med utnyttjande av dessa belopp blir bemyndigandeskulden den

30 juni 1975 63,9 milj. kr. Liksom tidigare bör det ankomma på Kungl. Maj:t att ta ställning till vilken forskning m. m. som bör ske inom ramen för det bemyndigande som riksdagen kan komma att lämna.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att medge att forskning och utveckling för arméförband får beställas inom en kostnadsram av 55 000 000 kr.,
  2. till *Arméförband: Forskning och utveckling* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 50 000 000 kr.
-

C Marinförband

Verksamheten under huvudprogrammet Marinförband har budgeterats på ett antal primäruppdrag inom huvudproduktionsområdena Ledning och förbandsverksamhet, Materielanskaffning, Anskaffning av anläggningar m. m. samt Forskning och utveckling. Verksamheten finansieras från följande anslag.

- C 1. Marinförband: Ledning och förbandsverksamhet
- C 2. Marinförband: Materielanskaffning
- C 3. Marinförband: Istandsättning av befästningar och kaserner
- C 4. Marinförband: Forskning och utveckling
- III 2. Marinförband: Anskaffning av anläggningar

C 1. Marinförband: Ledning och förbandsverksamhet

1972/73	Utgift	605 763 451
1973/74	Anslag	533 700 000
1974/75	Förslag	593 460 000

Under anslaget bedrivs allmän ledning och förbandsverksamhet, operativ och krigsorganisatorisk verksamhet, utbildning till och av fast anställd personal m. fl. samt grundutbildning och repetitionsutbildning av värnpliktiga inom marinen.

Kostnader och medelsbehov (1 000-tal kr.)

Primäruppdrag m. m.	1973/74	1974/75	
		Chefen för marinen	Dep. chefen
Marinförband:			
Allmän ledning och förbandsverksamhet	375 950	270 300	270 500
Operativ och krigsorganisatorisk verksamhet	29 350	47 200	47 450
Utbildning till och av fast anställd personal m. fl.	26 300	58 000	59 040
Grundutbildning av värnpliktiga	121 700	231 100	237 170
Repetitionsutbildning av värnpliktiga	3 700	25 000	25 200
Kostnader	557 000	631 600	639 360
<i>Avgär:</i>			
Överplanering m. m.	-15 100	-35 900	-35 900
Utbetalningar	541 900	595 700	603 460
<i>Tillkommer:</i>			
Utbetalningar föranledda av före budgetåret genomförd motsvarande verksamhet	+14 000	+14 200	+14 200

Primäruppdrag m. m.	1973/74	1974/75	
		Chefen för marinen	Dep. chefen
<i>Avgår:</i>			
Isbrytarverksamhet	-- 8 000	-10 000	- 10 000
Beräknade utbetalningar efter budgetåret	--14 200	--14 200	-14 200
Medelsbehov	533 700	585 700	593 460

Personal

Personalkategori	Antal		Beräknad ändring 1974/75
	1973/74		
			Chefen för marinen
			Dep. chefen
<i>Militär personal</i>			
Regementsofficerare	692	- 3	- 3
Kompaniofficerare	1 046	- 41	- 41
Plutonofficerare och meniga	1 972	+ 66	- 14
<i>Civilmilitär personal</i>			
Teknisk personal	126	of.	of.
Läkare	18	of.	of.
Övrig personal	6	of.	of.
<i>Pensionerad militär personal i arvdestjänst</i>			
Regementsofficerare	15	- 2	- 2
Kompaniofficerare	21	- 5	- 5
<i>Civil personal</i>			
Handläggande personal	103	of.	of.
Övrig personal	2 817	- 63	- 63
	6 816	- 48	- 128

Chefen för marinen

A. Pris- och löneomräkning

Pris- och löneomräkningen innebär att kostnaderna ökar med 53 540 000 kr., varav 8 440 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

B. Förändringar enligt Kungl. Maj:ts beslut

1. Allmän ledning och förbandsverksamhet

a) Pensionsaldershöjningen för viss militär personal medför att ytterligare tjänster behövs till en kostnad av 900 000 kr.

b) Lönekostnader förs över till de primäruppdrag där kostnaderna uppstår (-- 116 400 000 kr.).

c) Budgetåret 1973/74 reserverades 5 milj. kr. för förbättrade värnpliktsförmåner. Direktiven för budgetåret 1974/75 anger inte att sådan

reservation skall göras (- 5 000 000 kr.).

d) Marknadsmässig värdering av mark ökar hyreskostnaderna med 3,2 milj. kr.

2. Operativ och krigsorganisatorisk verksamhet

Från primäruppdraget Allmän ledning och förbandsverksamhet har förts över 7,5 milj. kr.

3. Utbildning till och av fast anställd personal m. fl.

Från primäruppdraget Allmän ledning och förbandsverksamhet har förts över 22,4 milj. kr.

4. Grundutbildning av värnpliktiga

Från primäruppdraget Allmän ledning och förbandsverksamhet har förts över 86,5 milj. kr.

C. Uppgiftsförändringar

1. Allmän ledning och förbandsverksamhet

a) För budgetåret 1974/75 beräknas en totalminskning av 90 civila tjänster i förhållande till budgetåret 1973/74. Detta minskar kostnaderna med 3,6 milj. kr.

b) Ökad rekrytering av regementsofficerare, kompaniofficerare och plutonsofficerare samt av civilmilitära tjänstemän ökar kostnaderna med 1,4 milj. kr.

c) Felaktigt budgeterade löner för armépersonal ökar kostnaderna med 1,5 milj. kr.

d) Antalet fartyg och båtar för fredsdriften reduceras vilket minskar underhållskostnaderna (- 200 000 kr.).

e) Bättre möjligheter att fördela kostnaderna på rätt kostnadsställe gör att 2,7 milj. kr. kan föras över till primäruppdraget Operativ och krigsorganisatorisk verksamhet.

Härutöver begär chefen för marinen inom ramen för tillgängliga resurser 28 nya tjänster för bl. a. isbrytarpersonal.

2. Operativ och krigsorganisatorisk verksamhet

a) Generalöversyn av två minutläggare och större behov av underhåll i övrigt ökar kostnaderna med sammanlagt 1,2 milj. kr.

b) Vissa kostnader har förts över från primäruppdraget Allmän ledning och förbandsverksamhet (jfr p. 1 e; + 2 700 000 kr.).

c) Återinförande av krigsförbandsövningar innebär ökade kostnader för övningsledning m. m. (+ 300 000 kr.).

d) Kostnader för förrådshanteringsmateriel, som tidigare har varit gratistjänst, har budgeterats på detta primäruppdrag (+ 1 200 000 kr.).

3. Utbildning till och av fast anställd personal m. fl.

a) Trots besvärande vakansläge på plutons- och kompaniofficerssidan har rekryteringen på grund av begränsade ekonomiska resurser måst

minkas (– 900 000 kr.). Ökat antal tjänstgöringsdagar för personal ur kustartilleriet medför att kostnaderna ökar (+ 900 000 kr.). Vid BÖS och KSS har kostnaderna för elever som genomgår kurser längre än 180 dagar budgeterats. Utgifterna betalas av andra myndigheter inom marinen vilka också har budgeterat kostnaderna för denna personal. Beloppet har dragits av vid beräkningen av medelsbehovet (+ 7 000 000 kr.).

b) Kostnaderna för helikopterutbildningen ökar med 300 000 kr.

4. Grundutbildning av värnpliktiga

a) Trots att antalet värnpliktiga ökar med 200 man minskar antalet tjänstgöringsdagar med ca 65 000. Detta beror på ökade avgångar främst under grundutbildningens första del (– 1 700 000 kr.). Kostnaderna för familjebidrag och värnpliktigas resor har av Kungl. Maj:t för budgetåret 1973/74 minskats med 2 milj. kr. i förhållande till anslagsframställningen. Denna minskning har dock inte inneburit någon förändring av utgifterna för dessa verksamheter (+ 2 000 000 kr.).

b) Av kostnadskäl utnyttjas inte en skonert för utbildningen under budgetåret 1973/74. Denna åtgärd kan inte förlängas utan allvarliga konsekvenser för utbildningen (+ 400 000 kr.).

c) Grundutbildningen under budgetåret 1974/75 omfattar vissa mera kostnadskrävande förband än tidigare (+ 300 000 kr.).

d) Resurserna för läromedelsframställning och publikationstryck har under en följd av år varit otillfredsställande. Personal finns numera för verksamheten. För att nå en godtagbar nivå måste också de ekonomiska resurserna ökas (+ 800 000 kr.).

5. Repetitionsutbildning

Med hänsyn till de begränsade resurserna har repetitionsutbildningen näst begränsas. Särskild övning genomförs huvudsakligen för befäl. Krigsförbandsövning omfattar i princip endast prioriterade förband. Härutöver har personalen i vissa förband minskats. Reduceringarna är nödvändiga för att övriga primäruppdrag skall kunna lösas godtagbart men ingrepp av detta slag måste betraktas som mycket allvarliga med hänsyn till mobiliseringsberedskapen. Det är nödvändigt att det skapas sådana resurser att krigsförbandsövningar i framtiden kan genomföras enligt planerna (+ 21 300 000 kr.).

Departementschefen

I likhet med vad min företrädare anförde vid anmälan av prop. 1973:1 (bil. 6) räknar jag med att antalet anställda inom marinen kommer att minska. Det är angeläget att de föreskrivna personalminskningarna kan genomföras i planerad omfattning.

Under primäruppdraget för allmän ledning och förbandsverksamhet har jag godtagit chefens för marinen medelsberäkning rörande hyror och löner till viss personal vid armén. Vidare har jag räknat med viss vakans-

fyllnad av tjänster för plutonsofficerare samt att två nya isbrytare bemannas i enlighet med marinchefens förslag. I min anslagsberäkning ingår också två tjänster för förbandsintendent vid kustflottan och en tjänst för kassachefsutbildad kompaniofficer vid Berga Örlogsskolor. Vidare har jag beräknat medel för att lösa in personalkassornas förlagskapital i marketterirörelse och för viss personalvård.

Under primäruppdraget för grundutbildning av värnpliktiga har jag beräknat medel för förbättring av värnpliktsförmånerna som jag har redogjort för tidigare.

Jag har inte något att erinra mot marinchefens förslag beträffande primäruppdragen för operativ och krigsorganisatorisk verksamhet, för utbildning till och av fast anställd personal m. fl. samt för repetitionsutbildning av värnpliktiga.

Min beräkning av det totala medelsbehovet framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Marinförband: Ledning och förbandsverksamhet* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 593 460 000 kr.

C 2. Marinförband: Materielanskaffning

1972/73	Utgift	404 130 175
1973/74	Anslag	364 000 000
1974/75	Förslag	327 100 000

Verksamheten under anslaget omfattar dels underhåll på grund av generalöversyner av stridsfartyg, haverier m. m. samt sådant materielunderhåll som regleras genom centrala direktiv, dels anskaffning och modernisering av fartygsmateriel m. m., anskaffning av vissa maskiner m. m. samt anskaffning av intendentur- och sjukvårdsmateriel för marinförband.

Verksamheten under anslaget inriktas med beställningsbemyndiganden, medan takten i beställningsverksamheten bestäms av medelstilledningen. Bemyndigandeskulden under anslaget var den 30 juni 1973 776 100 000 kr. För budgetåret 1973/74 har riksdagen lämnat ett beställningsbemyndigande om 604,9 milj. kr. och anvisat ett anslag av 364 milj. kr. Den på detta sätt beräkande bemyndigandeskulden den 30 juni 1974 blir (776 100 000 + 604 900 000 - 364 000 000) 1 017 000 000 kr.

Beställningsbemyndiganden och betalningsmedel (1 000-tal kr.)

Primäruppdrag m. m.	1973/74		1974/75			
			Chefen för marinen		Dep. chefen	
	Bem.	Bet.	Bem.	Bet.	Bem.	Bet.
Marinförband: Centralt vidtaget materielunderhåll m. m., utom av viss sjukvårdsmateriel, för delprogrammen						
Helikopterförband	6 800	} 45 500	8 500	7 700	} 56 000	} 47 800
Yttackförband m. m.	11 000		10 500	11 000		
Ubåtsförband	12 300		7 300	9 100		
Minröjningsförband	3 600		4 800	4 700		
Gemensamma produktionsresurser	25 100 ¹		24 900 ²	15 700		
Marinförband: Centralt vidtagen materielanskaffning m. m., utom av viss sjukvårdsmateriel, för delprogrammen						
Gemensamma lednings-, bas- och underhållsförband m. m.						
Helikopterförband	20 100	} 328 300	27 150	17 000	} 539 600	} 296 400
Yttackförband m. m.	13 900		12 850	14 050		
Ubåtsförband	26 450		374 450	65 050		
Minröjningsförband	12 400		32 150	37 150		
Fasta kustartilleriförband	7 000		4 500	6 400		
Rörliga kustartilleriförband	81 950		85 700	45 500		
Gemensamma produktionsresurser	7 000		13 000	16 300		
	283 200 ³		183 500 ⁴	97 950		
Marinförband: Centralt vidtagen materielanskaffning m. m., utom av viss sjukvårdsmateriel, för delprogrammen						
Gemensamma lednings-, bas- och underhållsförband m. m.						
Gemensamma produktionsresurser	3 200	} 3 700	3 300	3 200	} 3 700	} 3 600
Till Kungl. Maj:ts disposition	700		400	400		
Kostnader	103 700		-	-		
Reducering på grund av överplanering	618 400	377 500	793 000	351 200	599 300	347 800
Medelsbehov	-13 500	13 500	17 600	-15 200	-17 600	-20 700
Bemyndigandebehov		364 000		336 000		327 100
	604 900	-	775 400		581 700	-

¹ I beloppet ingår 9,7 milj. kr. i prisregleringsbemyndiganden² I beloppet ingår 8,5 milj. kr. i prisregleringsbemyndiganden³ I beloppet ingår 218,3 milj. kr. i prisregleringsbemyndiganden⁴ I beloppet ingår 134,8 milj. kr. i prisregleringsbemyndiganden

Chefen för marinen

Anslaget bör föras upp med 336 milj. kr. och ett beställningsbemyndigande om 775,4 milj. kr. inhämtas.

Betalningsmedlen under anslaget används för att betala materiel och

underhåll som har beställts med stöd av lämnade beställningsbemyndiganden.

Beställningsbemyndigandena för **g e m e n s a m m a l e d n i n g s -**, **b a s - o c h u n d e r h å l l s f ö r b a n d** m. m. är avsedda bl. a. för fortsatt anskaffning av trängfartyg såsom bogserbåtar och transportfartyg.

Beträffande vapenmateriel för flottan behövs bemyndiganden främst för att anskaffa materiel till flottans basförband, viss ammunition, förrådsutrustning för torpeder, materiel för avmagnetiseringsstation och kabelnät i baser samt för att modifiera flottans kustspaningsradar.

Bemyndigandena för kustartilleriets del är avsedda främst för anskaffning av materiel för modernisering av luftvärn, modifiering av radiomateriel och anskaffning av ABC-skyddsmateriel.

Vad gäller intendenturmateriel behövs bemyndigandena främst för att anskaffa förplägnadsmateriel m. m.

Beträffande sjukvårdsmateriel begärs bemyndiganden främst för att modernisera fasta och rörliga förbandsplatser, för att modernisera läkemedelsutrustningen och för att täcka brister i fråga om krigsförbandens utrustning och ersättningsmateriel i ersättningsstatserna. Bemyndiganden avses också för beredskapslagring av vaccin.

Beställningsbemyndigandena för **h e l i k o p t e r f ö r b a n d** är avsedda för fortsatt anskaffning av utrustningsmateriel för befintliga helikoptrar samt underhåll av helikoptermateriel.

Beställningsbemyndigandena för **y t a t t a c k f ö r b a n d** m. m. avses till största delen för anskaffning av 16 patrullbåtar. Vidare är bemyndigandena avsedda för anskaffning av robotar för provändamål, fortsatt anskaffning av ny ammunition till automatpjäser, revidering av ammunition till automatpjäser, modifiering och inköp av reservdelar till torpeder, nyanskaffning av minmateriel, radarvarnare och övrig motmedelsmateriel samt anskaffning av radiomateriel.

Bemyndigandena avses även för att genomföra generalöversyner av ytattackfartyg och för underhåll av motorer och gasturbiner.

Beställningsbemyndigandena för **u b å t s f ö r b a n d** behövs bl. a. för att komplettera räddningsubåten och för att fortsätta anskaffningen av torpeder, teleutrustning och ersättningsbatterier för ubåtar.

Bemyndigandena avses även för att genomföra generalöversyner av ubåtar.

Beställningsbemyndigandena för **m i n r ö j n i n g s f ö r b a n d** behövs bl. a. för att fullfölja åtgärder beträffande rötskador på minsvepare av typ Arkö samt för generalöversyner av minröjningsfartyg.

Beträffande vapenmateriel är bemyndigandena avsedda för anskaffning av ny ammunition till automatpjäser, fortsatt anskaffning av minröjningsmateriel och anskaffning av radiomateriel.

Beställningsbemyndigandena för **f a s t a k u s t a r t i l l e r i f ö r b a n d** avses främst för att anskaffa materiel till 12 cm tornbatterier (ERSTA) som t. ex. eldledningsmateriel, ammunition och telemateriel. Bemyndiganden behövs vidare för modernisering av kustartilleriets

luftvärn, installation av artilleri- och telemateriel i 7,5 cm tornbatterier, störtning och revidering av ammunition, anskaffning av minmateriel för fasta minspärrtroppar, ersättningsanskaffning av eldledningsradar, modernisering av närspaningsradar, modifiering av radiostationer samt anskaffning av diverse telemateriel.

Beställningsbemyndigandena för rörliga kustartilleriförband är avsedda bl. a. för modifiering av elverk, installationer i stabskärror, revidering av ammunition och anskaffning av diverse robotmateriel. Vidare behövs bemyndiganden för att fortsätta anskaffningen av transport- och bogserbåtar samt minarbetsbåtar.

Beställningsbemyndigandena för gemensamma produktionsresurser avses bl. a. för att modernisera övervattensfartyg och ställa i ordning hjälpfartyg. Bemyndiganden begärs också för att anskaffa skeppsteknisk materiel, som inte är hänförd till speciellt delprogram, samt för att täcka diverse gemensamma kostnader.

Beträffande vapenmateriel för flottan är bemyndigandena avsedda för störtning av föråldrad ammunition samt för fortsatt täckande av diverse gemensamma kostnader.

Beträffande vapenmateriel för kustartilleriets del behövs bemyndiganden för att anskaffa standardfordon, övrig fordonsmateriel, utbildningsmateriel samt för att täcka diverse gemensamma kostnader.

Bemyndiganden avses även för att anskaffa vissa maskiner m. m. som exempelvis arbetsmaskiner och verkstadsutrustning m. m. för marinens verkstäder och baser, vissa lyftanordningar och hanteringsredskap, omformaraggregat för att ansluta fartyg vid kaj samt utrustning för vissa krigsreparationsanstalter.

Beträffande intendenturmateriel avses bemyndiganden för att anskaffa bl. a. beklädnad, kaserninventarier, renhållningsmateriel och förplägnadsmateriel, livsmedel och övriga intendenturförnödenheter.

Bemyndigandena för anskaffning av sjukvårdsmateriel avses för utrustning till läkar- och tandläkarmottagningar samt för utbildning och övningar. I bemyndigandet har räknats in även det begränsade belopp som behövs för centralt vidtaget materielunderhåll m. m.

Av begärda bemyndiganden är 143,3 milj. kr. avsedda för prisreglering. Beloppet har beräknats enligt följande.

a) omräkning av bemyndiganden för nya beställningar under 1974/75 från prisläge februari 1973 till prisläge februari 1975 enligt bedömd prisutveckling med 76,7 milj. kr.

b) omräkning av den beräknade bemyndigandeskulden den 30 juni 1974 till prisläge februari 1975 enligt bedömd prisutveckling med 66,6 milj. kr.

Utöver de i sammanställningen redovisade beställningsbemyndigandena och betalningsmedlen begär chefen för marinen ett beställningsbemyndigande om 41 milj. kr. och betalningsmedel om 10 milj. kr. för ytterligare anskaffning av robotmateriel för ytattäckförband m. m. Till detta kommer ett beställningsbemyndigande om 5 milj. kr. för prisreglering.

Försvarets materielverk

Försvarets materielverk har som produktions- och fackmyndighet lämnat bl. a. följande synpunkter.

För att minska underhållskostnaderna har olika rationaliseringsåtgärder vidtagits såväl på central som regional nivå. Fortlöpande pågår verksamhet med att öka systematiseringen av underhållsrutinerna, tillämpa utbytessystem med hela komponenter samt öka ett förebyggande och förenklat underhåll genom att utveckla testrutiner och kontrollåtgärder. En allmänt ökad verksamhet för att effektivisera underhållet har blivit möjlig genom att en särskild underhållsenhet har tillkommit inom huvudavdelningen för marinmateriel.

Trots vidtagna åtgärder är det mycket svårt att hålla underhållskostnaderna nere till förmån för anskaffning av ny materiel. Materielen blir allt mer tekniskt komplicerad vilket medför att underhållskostnaderna tenderar att stiga. VU-60-systemet innebär en kortare och mer intensiv utbildningsperiod ombord, vilket får konsekvenser för underhållet. Arbetstidsförkortningar och arbetstidsreglering påverkar arbetstidsuttaget för personal som tjänstgör ombord, varigenom det blir svårt att hinna med nödvändigt materielunderhåll. Om motsvarande arbetsuppgifter förs över till verkstäder i land medför detta att belastningen på anslag för materielunderhåll ökar.

Kostnadsutvecklingen inom underhållsområdet under 1960-talet har studerats särskilt. Kostnaderna vid de två största underhållsverkstäderna, som anlitas för fartygsunderhåll, har ökat med 140 % (Karlskronavarvet AB) resp. 100 % (Ostkustens örlogsbas) under perioden 1962 – 1970, samtidigt som försvarsindex ökat med endast drygt 40 %. Försvarsindex har sålunda inte tillnärmelsevis gett full kompensation för kostnadsökningarna vid underhållsverkstäderna. Samma förhållande gäller beträffande nettoprisindex som numera tillämpas.

Sedan budgetåret 1971/72 har avsevärda kostnadsökningar uppstått vid de förbandsbundna verkstäderna till följd av 1971 års avtal om löner och anställningsvillkor.

Genom att redovisningssystemet vid de förbandsbundna verkstäderna har ändrats fr. o. m. den 1 juli 1972 i anslutning till införandet av det nya planerings- och programbudgetsystemet tillämpas numera totalkostnadsprincipen. Detta innebär att kostnader för bl. a. lokalhyror och lönekostnadspålägg skall bestridas av underhållsmedel. Vid Ostkustens örlogsbas har totalkostnaden per redovisad arbetstimme analyserats. Undersökningen visar värdet 45 kr. per timme under budgetåret 1970/71 och mer än 65 kr. per timme under budgetåret 1972/73.

Som tidigare har nämnts vidtas rationaliseringsåtgärder på såväl förvaltnings- som verkstadssidan men det har inte varit och bedöms inte heller i fortsättningen vara möjligt att täcka de ökade underhållskostnaderna genom rationaliseringar. Underhållsarbeten kan inte beräknas få motsvarande rationaliseringstakt som nyproduktion.

De nämnda förhållandena bedöms vara den främsta orsaken till svårigheterna att få tilldelade medel att räcka till för erforderligt materielunderhåll.

Den återhållsamma medelstildelningen de senaste budgetåren har tvingat fram avsteg i den långsiktiga underhållsplaneringen. Begränsningen av medel har gjort det nödvändigt att sänka ambitionsnivån bl. a. genom att generalöversyner har måst inställas eller reduceras för vissa stridsfartyg, varigenom fartygens funktionssäkerhet och uthållighet går ned.

Departementschefen

Min beräkning av det totala bemyndigande- och medelsbehovet framgår av sammanställningen över beställningsbemyndiganden och betalningsmedel.

Med utnyttjande av de belopp som har tagits upp i sammanställningen blir bemyndigandeskulden den 30 juni 1975 1 271 600 000 kr. Liksom tidigare bör det ankomma på Kungl. Maj:t att ta ställning till vilka anskaffningar m. m. som bör ske inom ramen för det bemyndigande som riksdagen kan komma att lämna.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att medge att beställningar av materiel m. m. för marinförband får läggas ut inom en kostnadsram av 581 700 000 kr.,
2. till *Marinförband: Materielanskaffning* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 327 100 000 kr.

C 3. Marinförband: Iståndsättning av befästningar och kaserner

1972/73	Utgift	16 750 000
1973/74	Anslag	17 500 000
1974/75	Förslag	18 000 000

Verksamheten under anslaget omfattar iståndsättning av befästningar och byggnader för flottan och kustartilleriet. Anslaget skall tillgodoföras inkomstsidan i staten för försvarets fastighetsfond för att balansera utgifter inom staten för fonden.

Kostnader och medelsbehov (1 000-tal kr.)

Primärupdrag m. m.	1973/74	1974/75	
		Chefen för marinen	Dcp. chefen
Befästningars delfond			
Marinförband: Istandsättning av befästningar m. m. för delprogrammen			
För flera delprogram gemensamma lednings-, bas- och underhållsförband m. m.	3 950	2 035	2 035
Fasta kustartilleriförband	1 150	1 965	1 965
Kasernbyggnaders delfond			
Marinförband: Istandsättning av kaserner m. m. för delprogrammet Gemensamma produktionsresurser	12 400	14 000	14 000
Kostnader = medelsbehov	17 500	18 000	18 000

Chefen för marinen

Följande dispositionsplan föreslås för anslaget.

Objekt	Medelsförbrukning (1 000-tal kr.)
Befästningars delfond	
För flera delprogram gemensamma lednings-, bas- och underhållsförband m. m.	
1. Ombyggnad av stabsplats (totalkostnad 5,1 milj. kr.)	1 800
2. Ombyggnad av signalannex (totalkostnad 785 000 kr.)	235
Fasta kustartilleriförband	
3. Ombyggnad av vissa anläggningar för ett kustartilleribatteri (totalkostnad 2 040 000 kr.)	800
4. Mindre istandsättningsarbeten på befästningar m. m.	1 165
	4 000
Kasernbyggnaders delfond	
Gemensamma produktionsresurser	
1. Kasernrenoveringar	8 000
2. ÖrlB S. Ombyggnad av mönstersalsbyggnaden (totalkostnad 2 milj. kr.)	1 500
3. ÖrlB S. Ombyggnad av artilleriverkstaden till fredsförråd (totalkostnad 4,7 milj. kr.)	1 600
4. Mindre istandsättningsarbeten på byggnader, utbildningsanordningar m. m.	1 400
5. Vissa tekniska försörjningsanordningar m. m.	1 500
	14 000
Totalt	18 000

Befästningars delfond

1. Behovet av att bygga om en stabsplats har senast anmälts för riksdagen i prop. 1973:1 (bil. 6 s. 84). Kungl. Maj:t uppdrog den 16 juni 1972 åt fortifikationsförvaltningen att låta utföra ombyggnaden inom en kostnadsram av 3 735 000 kr. enligt prisläget den 1 februari 1971. Genom beslut den 15 december 1972 har Kungl. Maj:t fastställt kostnadsramen för byggnadsföretaget till 4,8 milj. kr. enligt prisläget den 1 februari 1972, vilket motsvarar 5,1 milj. kr. enligt prisläget den 1 februari 1973.

2. Behovet av att bygga om ett signalannex har senast anmälts för riksdagen i prop. 1973:1 (bil. 6 s. 84). Kungl. Maj:t uppdrog den 5 juni 1973 åt fortifikationsförvaltningen att låta utföra ombyggnaden inom en kostnadsram av 730 000 kr. enligt prisläget den 1 februari 1972, vilket motsvarar 785 000 kr. enligt prisläget den 1 februari 1973.

3. Vissa äldre befästningsanläggningar behöver byggas om i samband med nybyggnad för ett kustartilleribatteri. Härigenom kan visst behov av utrymmen för det nya batteriet tillgodoseas. Kungl. Maj:t uppdrog den 5 juni 1973 åt fortifikationsförvaltningen att låta utföra ombyggnaden inom en kostnadsram av 1,9 milj. kr. enligt prisläget den 1 februari 1972, vilket motsvarar 2 040 000 kr. enligt prisläget den 1 februari 1973.

4. För mindre iståndsättningsarbeten på befästningar m. m. behövs 1 165 000 kr. för nästa budgetår.

Kasernbyggnaders delfond

1. F. n. renoveras tre kaserner vid marinen, nämligen vid KA 4 (två kaserner) och vid GbK (Känsö). Under innevarande budgetår beräknas renovering bli påbörjad av ytterligare en kasern vid vardera KA 4 och GbK (Känsö). Medelsbehovet för nästa budgetår beräknas till 8 milj. kr., varav ca 4 milj. kr. hänför sig till tidigare startade kasernrenoveringar. Med hänsyn till svårigheterna att nu ange vilka kasernrenoveringar som kan komma att utföras under nästa budgetår tas hela detta belopp upp i en post.

2. Mönstersalsbyggnaden (byggnad nr 210) vid ÖrlB S behöver byggas om för att kunna utnyttjas för kontorsändamål. Byggnaden uppfördes år 1786. Fortifikationsförvaltningen har redovisat förslag till byggnadsprogram för ombyggnaden. Förslaget innebär att byggnaden får en rumsindelning som är lämplig för kontorsändamål. Dessutom görs nya el- och vvs-installationer. Kungl. Maj:t uppdrog den 29 juni 1973 åt fortifikationsförvaltningen att utarbeta huvudhandlingar för byggnadsföretaget. Sådana handlingar har sedermera redovisats. Kostnaderna har därvid beräknats till 2 milj. kr. enligt prisläget den 1 februari 1973.

3. Artilleriverkstaden (byggnad nr 355) vid ÖrlB S behöver byggas om till fredsförråd. Byggnaden uppfördes år 1805. Den har tidigare till största delen disponerats av Karlskronavarvet AB. Efter ombyggnad kan huvuddelen av förrådstjänsten vid ÖrlB S bedrivas i byggnaden. En sådan

centralisering av förrådstjänsten ingår i etapp 3 av omorganisationen i lägre regional och lokal instans. Fortifikationsförvaltningen har redovisat förslag till byggnadsprogram för ombyggnaden. Kungl. Maj:t uppdrog den 29 juni 1973 åt fortifikationsförvaltningen att utarbeta huvudhandlingar för byggnadsföretaget. Sådana handlingar har sedermera redovisats. Kostnaderna har därvid beräknats till 4,7 milj. kr. enligt prisläget den 1 februari 1973.

4. För mindre iståndsättningsarbeten på byggnader, utbildningsanordningar m. m. beräknas ett medelsbehov av 1,4 milj. kr. för nästa budgetår. Organisationsändringar m. m., vars omfattning inte nu kan förutses, kräver omdisponering, anpassning och ändrat utnyttjande av befintliga lokaler, ändring av värme- och ventilationssystem samt elektriska installationer m. m.

5. För vissa tekniska försörjningsanordningar m. m. beräknas ett medelsbehov av 1,5 milj. kr. för nästa budgetår. Medlen avses för att modernisera och förnya installationer och anläggningar för värme- och elförsörjning, iståndsätta äldre vägar och planer samt byta ut eller komplettera vattenlednings- och avloppsnät.

Departementschefen

Min beräkning av medelsbehovet framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Marinförband: Iståndsättning av befästningar och kaserner* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 18 000 000 kr.

C 4. Marinförband: Forskning och utveckling

1972/73	Utgift	45 665 000
1973/74	Anslag	29 000 000
1974/75	Förslag	30 000 000

Verksamheten under anslaget omfattar tillämpad, objektbunden forskning, utveckling och försök beträffande fartygsmateriel m. m.

Verksamheten under anslaget inriktas med beställningsbemyndiganden, medan takten i beställningsverksamheten bestäms av medelstilldelningen. Bemyndigandeskulden under anslaget var den 30 juni 1973 32,8 milj. kr. För innevarande budgetår har riksdagen lämnat ett beställningsbemyndigande om 55 milj. kr. och anvisat ett anslag av 29 milj. kr. Den på detta sätt beräknade bemyndigandeskulden den 30 juni 1974 blir (32,8 + 55 - 29) 58,8 milj. kr.

Beställningsbemyndiganden och betalningsmedel (1 000-tal kr.)

Primäruppdrag m. m.	1973/74		1974/75			
			Chefen för marinen		Dep. chefen	
	Bem.	Bet.	Bem.	Bet.	Bem.	Bet.
Marinförband: Tillämpad objektbunden forskning, utveckling och försök för delprogrammen						
För flera delprogram gemensamma lednings-, bas- och underhållsförband m. m.	300	500	300	450		
Helikopterförband	1 000	800	700	1 100		
Ytattackförband m. m.	12 150	8 300	4 550	8 800	} 24 500	} 33 100
Ubåtsförband	23 300	7 850	5 300	9 900		
Minröjningsförband	4 400	3 100	50	1 400		
Fast kustartilleriförband	2 350	2 200	1 550	1 450		
Rörliga kustartilleriförband	650	2 000	2 250	1 600		
Gemensamma produktionsresurser	16 850 ¹	7 250	9 800 ²	8 400		
Kostnader	61 000	32 000	24 500	33 100	24 500	33 100
Reducering på grund av överplanering	-6 000	-3 000	-200	-3 100	-200	-3 100
Medelsbehov	-	29 000	-	30 000	-	30 000
Bemyndigandebehov	55 000	-	24 300	-	24 300	-

¹ I beloppet ingår 13,3 milj. kr. i prisregleringsbemyndiganden.

² I beloppet ingår 5,75 milj. kr. i prisregleringsbemyndiganden.

Chefen för marinen

Anslaget bör föras upp med 30 milj. kr. och ett beställningsbemyndigande om 24,3 milj. kr. inhämtas.

Betalningsmedlen under anslaget används för att betala materiel och tjänster som har beställts med stöd av lämnade bemyndiganden.

Beställningsbemyndigandet för gemensamma lednings-, bas- och underhållsförband m. m. avses för projektering av olika typer av trängfartyg och utveckling av stridsledning.

Beställningsbemyndigandet för helikopterförband behövs för att ta fram underlag för att anskaffa speciella instrument för helikoptrar och utrustning för helikopterbaser. Bemyndigandet avses vidare för vapenanpassning, löpande försök och jämförande typförsök samt för fortsatt utveckling av torped typ 42.

Beställningsbemyndigandet för ytattackförband m. m. avses för att projektera, utveckla och göra försök med s. k. övriga fartygsobjekt, dvs. fartygsobjekt som inte tas upp som särskilda delposter. Bemyndigandet är vidare avsett för utredningar om och försök med komponenter som ingår i dessa objekt. Beträffande vapenmateriel avses

bemyndigandet främst för att utveckla torped typ 61 och s. k. IR-materiel, dvs. instrument m. m. där infraröd strålning utnyttjas, samt för att prova en magnetisk anomalidetektor.

Beställningsbemyndigandet för ubåtsförband avses för allmän ubåtsutveckling i form av utredningar om och försök med komponenter som ingår i planerade objekt. Bemyndigandet behövs vidare för att fortsätta utvecklingen av torped typ 42 och 61.

Beställningsbemyndigandet för minröjningsförband avses för allmän utveckling av minröjningsmateriel.

Beställningsbemyndigandet för fasta kustartilleriförband är avsett för utveckling av artillerieldledningar och för utveckling inom ammunitions-, min- och telematerielområdet.

Beställningsbemyndigandet för rörliga kustartilleriförband begärs för studier och försök i samband med ett nytt rörligt tungt artilleri- eller robotsystem (KARIN), allmän utveckling inom robot-, eldlednings-, ammunitions-, min- och telematerielområdet samt för projektering av ny minutläggare för kustartilleriet.

Beställningsbemyndigandet för gemensamma produktionsresurser avses beträffande skeppsteknisk materiel för sådana smärre utredningar och försök som kan hänföras till flera delprogram som t. ex. prov med utrustningsdetaljer, prov och utredningar avseende chock-, ljud- och läckfält hos elmateriel för fartyg, prov och utveckling av dykermateriel samt för forskning och utveckling inom underhållsområdet. Bemyndigandet avses beträffande vapenmateriel för flottans del för fortsatt allmän uppföljning och utveckling och för kustartilleriets del för diverse truppförsök.

Av begärda bemyndiganden är 5 750 000 kr. avsedda för prisreglering. Beloppet har beräknats enligt följande.

a) omräkning av bemyndiganden för nya beställningar under 1974/75 från prisläge februari 1973 till prisläge februari 1975 enligt bedömd prisutveckling med 2,2 milj. kr.

b) omräkning av den beräknade bemyndigandeskulden den 30 juni 1974 till prisläge februari 1975 enligt bedömd prisutveckling med 3 550 000 kr.

Utöver de beställningsbemyndiganden och betalningsmedel som har redovisats i det föregående begär chefen för marinen ett beställningsbemyndigande om 150 milj. kr. och betalningsmedel om 30 milj. kr. för att utveckla en ny sjö- och kustrobot. Beloppen fördelas med hälften på vardera ytattackförband m. m. och rörliga kustartilleriförband. För prisreglering av denna robotutveckling tillkommer gemensamt för flottan och kustartilleriet ett beställningsbemyndigande om 18,6 milj. kr.

Vidare begär chefen för marinen ett beställningsbemyndigande om 5,8 milj. kr. och betalningsmedel om 1,7 milj. kr. för att utveckla Stirlingmaskineri för ubåtar. Till detta kommer ett beställningsbemyndigande om 700 000 kr. för prisreglering.

Departementschefen

Min beräkning av det totala bemyndigande- och medelsbehovet framgår av sammanställningen över beställningsbemyndiganden och medelsbehov. Med utnyttjande av dessa belopp blir bemyndigandeskulden den 30 juni 1975 53,1 milj. kr. Liksom tidigare bör det ankomma på Kungl. Maj:t att ta ställning till vilken forskning m. m. som bör ske inom ramen för det bemyndigande som riksdagen kan komma att lämna.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att medge att forskning och utveckling för marinförband får beställas inom en kostnadsram av 24 300 000 kr.,
  2. till *Marinförband: Forskning och utveckling* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 30 000 000 kr.
-

D Flygvapenförband

Verksamheten under huvudprogrammet Flygvapenförband har budgeterats på ett antal primäruppdrag inom huvudproduktionsområdena Ledning och förbandsverksamhet, Materielanskaffning, Anskaffning av anläggningar m. m. samt Forskning och utveckling. Verksamheten finansieras från följande anslag.

- D 1. Flygvapenförband: Ledning och förbandsverksamhet
- D 2. Flygvapenförband: Materielanskaffning
- D 3. Flygvapenförband: Iståndsättning av befästningar och kaserner
- D 4. Flygvapenförband: Forskning och utveckling
- III 3. Flygvapenförband: Anskaffning av anläggningar

D 1. Flygvapenförband: Ledning och förbandsverksamhet

1972/73	Utgift	969 630 216
1973/74	Anslag	961 200 000
1974/75	Förslag	1 010 820 000

Under anslaget bedrivs allmän ledning och förbandsverksamhet, operativ och krigsorganisatorisk verksamhet, utbildning till och av fast anställd personal m. fl. samt grundutbildning av värnpliktiga och repetitionsutbildning inom flygvapnet.

Kostnader och medelsbehov (1 000-tal kr.)

Primäruppdrag m. m.	1973/74	1974/75	
		Chefen för flygvapnet	Dep. chefen
Flygvapenförband:			
Gemensamma lednings- och strilförband	131 360	134 421	136 400
Jaktförband	152 131	166 520	166 700
Luftvärnsrobotförband	14 250	8 000	8 200
Attackförband	66 988	79 146	79 300
Spaningsförband	41 235	45 622	45 800
Flygtransportförband	23 955	24 337	23 900
Basförband	232 184	254 619	258 600
Gemensamma produktionsresurser	310 577	314 429	316 064
Kostnader	972 680	1 027 094	1 034 964
<i>Avgår:</i>			
Skillnad mellan budgeterade kostnader och behov av betalningsmedel för drift och underhåll av flygmateriel m. m.	-11 480	-24 144	-24 144
Medelsbehov	961 200	1 002 950	1 010 820

Personal

Personalkategori	Antal		
	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Chefen för flygvapnet	Dep. chefen
<i>Militär personal</i>			
Regementsofficerare	598	+29	+29
Kompaniofficerare	835	+10	+10
Plutonofficerare	599	+ 6	+ 6
<i>Civilmilitär personal</i>			
Teknisk personal	2 279	- 13	- 13
Läkare	21	of.	of.
Övrig personal	466	+ 7	of.
<i>Pensionerad militär personal i arvodes- tjänst</i>			
Regementsofficerare	38	-2	-2
Kompaniofficerare	18	-2	-2
<i>Civil personal</i>			
Handläggande personal	207	of.	of.
Övrig personal	4 904	-245	-248
	9 965	-210	-220

Chefen för flygvapnet

A. Pris- och löneomräkning

Pris- och löneomräkningen innebär att kostnaderna ökar med 94 237 000 kr., varav 11 320 000 kr avser höjt lönekostnadspålägg.

B. Förändringar enligt Kungl. Maj:ts beslut

1. Gemensamma lednings- och strilförband

a) Indragning av förband m. m. innebär att antalet tjänstgöringsdagar för värnpliktiga minskar (-2 292 000 kr.).

b) Genom omorganisation av fortifikations- och byggnadsförvaltning beräknas antalet anställda kunna minskas (-400 000 kr.).

c) Underhåll och drift av materiel för delprogrammet Insatsberedskap m. m. redovisas inte längre som kostnad (-4 251 000 kr.).

2. Luftvärnsrobotförband

a) Indragning av fyra robotdivisioner budgetåret 1973/74 medför att kostnaderna minskar med 3 774 000 kr.

b) Viss personal förs över till delprogrammet Basförband (-2 475 000 kr.).

c) Antalet tjänstgöringsdagar för värnpliktiga under grundutbildning m. m. minskar nästa budgetår (1 105 000 kr.).

3. Flygtransportförband

Flygtransporter för myndigheter utanför huvudprogrammet redovisas inte längre som kostnad (-1 900 000 kr.).

4. Basförband

a) Nedläggningen av F 2, F 3, F 8 och F 18 innebär att kostnaderna för personal minskar (-400 000 kr.).

b) Förändringarna inom flygtrafikledningsorganisationen innebär att viss personal vid flygvapnet anställs vid luftfartsverkets skola vid Sturup. Verksamheten vid flygvapnets trafikledningsskola (FTLS) vid Roslagens flygkår läggs ned. Härvid kan en tjänst som chef för FTLS föras på övergångsstat och två tjänster disponeras om för att tillgodose vissa andra behov inom flygvapnet. Genom att ny materiel m. m. har tillkommit och för att anpassa rekryteringen efter flygtrafikledningens behov behövs fem tjänster för trafikledare. Genom att två tjänster från FTLS kan disponeras om behövs endast tre nya tjänster. (+156 000 kr.).

c) Genom vakansuppfyllnad inom flygtrafikledarkåren ökar personalkostnaderna (+100 000 kr.).

d) Pensionsåldersförändringarna innebär att kostnaderna för budgetåret 1974/75 stiger med 750 000 kr.

e) Antalet baser och basförband minskar vilket medför att antalet tjänstgöringsdagar för värnpliktiga minskar (-5 052 000 kr.).

f) Kostnaderna för drivmedelstransporter som tidigare har utförts som gratistjänst förs över från förslagsanslaget Militärömrådesstaber m. m. (+4 850 000 kr.).

g) Viss personal förs över från delprogrammet Luftvärnsrobotförband (+2 475 000 kr.).

h) Verksamheten vid FTLS upphör (-600 000 kr.).

i) Flottiljindragningar medför att antalet tjänstgöringsdagar för värnpliktiga under grundutbildning m. m. minskar (-1 683 000 kr.).

5. Gemensamma produktionsresurser

a) Nedläggning av F 2, F 3, F 8 och F 18 innebär att kostnaderna för personal minskar (-6 900 000 kr.).

b) Verksamheten upphör vid F 2 och F 8 samt går ned vid F 3 (-11 000 000 kr.).

c) Pensionsåldersförändringarna innebär att kostnaderna för budgetåret 1974/75 stiger med 750 000 kr.

d) Antalet tjänstgöringsdagar för värnpliktiga under grundutbildning m. m. beräknas för nästa budgetår till omkring 524 000, en ökning med ca 132 000 dagar i jämförelse med budgetåret 1973/74 (+3 948 000 kr.).

e) Ändrat ansvar för fjärrskriftsförbindelser ökar kostnaderna (+565 000 kr.).

f) Kostnaderna för fredsuppkopplade förbindelser för stril-, väder- och trafikledningstjänst minskar (-250 000 kr.).

h) Kostnaderna för att anskaffa snabbtelefonutrustningar förs över till förslagsanslaget Flygvapenförband: Materielanskaffning (-300 000 kr.).

i) Vissa tjänster åt andra huvudproduktionsområden redovisas inte längre som kostnad (−4 900 000 kr.).

j) Kostnaderna för utbildning av trafikledare i Sturup beräknas öka (+2 100 000 kr.).

C. U p p g i f t s f ö r ä n d r i n g a r

1. Gemensamma lednings- och strilförband

Övningsverksamheten minskar jämfört med föregående budgetår (−1 337 000 kr.).

2. Jaktförband

Flygtidsuttaget för flygplan J 35 A ökar med 200 timmar samtidigt som uttaget för J 35 F minskar med 1 000 timmar (−2 209 000 kr.).

3. Luftvärnsrobotförband

a) Utbildningsverksamheten begränsas (−237 000 kr.).

b) Med anledning av organisationsminskningen avses bara ett luftvärnsrobotkompani genomföra krigsförbandsövning (−130 000 kr.).

4. Attackförband

a) Under budgetåret 1974/75 fortsätter ombeväpning till AJ 37. Detta medför ökat flygtidsuttag för flygplan AJ 37 med 6 100 timmar samt minskat flygtidsuttag för flygplan A 32 A med 4 100 timmar (+14 276 000 kr.).

b) Flygtidsuttaget för flygplan SK 60 ökar med 200 timmar samtidigt som uttaget minskar med 490 timmar för flygplan A 32 A och med 2 600 timmar för flygplan AJ 37 (−9 679 000 kr.).

5. Basförband

En omfördelning av övningsverksamheten medför ökade kostnader för repetitionsutbildningen (+1 252 000 kr.).

6. Gemensamma produktionsresurser

a) Genom att behovet av personalvårdande insatser ökar vid förbanden bör tre tjänster för assistenter tillkomma (+153 000 kr.).

b) Ny handbok för trafikledning bör utarbetas (+200 000 kr.).

c) För att samla och vårda flyghistoriskt värdefull materiel i avvaktan på ett flyghistoriskt museum behövs 165 000 kr.

d) Flygtidsuttaget för flygplan SK 60 minskar med 200 timmar (−379 000 kr.).

Departementschefen

Fredsorganisationsutredningen har som jag tidigare har anfört i november 1973 lämnat delbetänkandet (Ds Fö 1973:2) Förslag till ändringar av fredsorganisationen vid flygvapnet. Vidare har överbefälhavaren i december 1973 på grundval av en organisationsöversyn som gjorts av chefen för flygvapnet och försvarets rationaliseringsinstitut lämnat förslag om flyg-

vapnets flottiljer och första eskaderstaben. Båda förslagen bereds f. n. inom försvarsdepartementet. Jag är därför inte beredd att nu ta ställning till förslagen. Vissa delar av förslagen kommer att underställas riksdagens prövning. Jag avser att i annat sammanhang återkomma till Kungl. Maj:t om detta.

Jag går därefter över till frågor i samband med flygvapenchefens anslagsframställning för budgetåret 1974/75.

För hyreskostnader som baseras på en marknadsmässig värdering av försvarets mark har jag beräknat 69 995 000 kr. Vidare har jag beräknat medel för att lösa in personalkassornas förlagskapital i markententerirörelse och för viss personalvård. Jag har också beräknat medel för den förbättring av värnpliktsförmånerna som jag har redogjort för tidigare.

För grundutbildning av värnpliktiga har jag beräknat 44,6 milj. kr., vilket innebär en minskning med ca 200 000 tjänstgöringsdagar i förhållande till föregående budgetår. Vidare har jag beräknat 7,8 milj. kr. för repetitionsutbildning. Mot bakgrund av tidigare nämnda förslag som f. n. bereds inom departementet har jag inte beräknat några medel för nya tjänster. Chefens för flygvapnet förslag beträffande ökad rekrytering av militär och civilmilitär personal kan jag inte tillstyrka.

Jag vill i detta sammanhang framhålla att frågan om drivmedelsförsörjningen måste ägnas särskild uppmärksamhet.

Min beräkning av det totala medelsbehovet framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Flygvapenförband: Ledning och förbandsverksamhet* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 010 820 000 kr.

D 2. Flygvapenförband: Materielanskaffning

1972/73	Utgift	945 263 341
1973/74	Anslag	879 828 000
1974/75	Förslag	985 122 000

Verksamheten under anslaget omfattar sådant materielunderhåll som inte är en direkt följd av materielens förrådshållning eller utbildning och övningar vid förbanden, anskaffning av materiel för krigsorganisationens behov samt viss materiel för fredsbruk.

Verksamheten under anslaget inriktas med beställningsbemyndiganden, medan takten i beställningsverksamheten bestäms av medelstilldelning. Bemyndigandeskulden under anslaget var den 30 juni 1973 1 859 568 659 kr. För budgetåret 1973/74 har riksdagen lämnat ett beställningsbemyndigande om 1 010 000 000 kr. och anvisat ett anslag av 879 828 000 kr. Den på detta sätt beräknade bemyndigandeskulden den 30 juni 1974 blir (1 859 568 659 + 1 010 000 000 - 879 828 000) 1 989 740 659 kr.

Beställningsbemyndiganden och betalningsmedel (1 000-tal kr.)

Primäruppdrag m. m.	1973/74		1974/75			
	Bem.	Bet.	Chefen för flygvapnet		Dep. chefen	
Bem.			Bet.	Bem.	Bet.	Bem.
Flygvapenförband: Centralt vidtaget materielunderhåll m. m. för delprogrammen						
Gemensamma lednings- och stritförband	5 100	} 25 000	4 900	4 200	} 20 400	} 23 500
Jaktförband	..		100	100		
Luftvärnsrobotförband	..		500	500		
Attackförband	1 200		1 400	1 500		
Spaningsförband	..		-	-		
Flygtransportförband	200		200	200		
Basförband	1 100		1 400	1 400		
Gemensamma produktionsresurser	18 500		11 900	15 600		
Flygvapenförband: Centralt vidtagen materielanskaffning m. m., utom av viss sjukvårdsmateriel. för delprogrammen						
Gemensamma lednings- och stritförband	123 800	} 960 328	117 800	106 900	} 1 325 100	} 1 043 700
Jaktförband	131 500		779 600	173 700		
Luftvärnsrobotförband	400		600	1 200		
Attackförband	109 700		69 400	406 100		
Spaningsförband	176 600		30 400	123 100		
Flygtransportförband	5 700		3 700	10 200		
Basförband	83 100		77 300	78 600		
Gemensamma produktionsresurser	350 400 ¹		446 300 ²	143 900		
Flygvapenförband: Centralt vidtagen materielanskaffning m. m. av viss sjukvårdsmateriel för delprogrammen						
Basförband	2 000	} 2 500	2 100	2 200	} 2 500	} 2 600
Gemensamma produktionsresurser	700		400	400		
Till Kungl. Maj: s disposition	-	2 000	-	-	-	-
Kostnader	1 010 000	989 828	1 548 000	1 069 800	1 348 000	1 069 800
Reducering på grund av överplanering	-	110 000	-	74 500	-	- 84 678
Medelsbehov	-	879 828	-	995 300	-	985 122
Bemyndigandebehov	1 010 000	-	1 548 000	-	1 348 000	-

¹ I beloppet ingår 264 milj. kr. i prisregleringsbemyndiganden.² I beloppet ingår 391 milj. kr. i prisregleringsbemyndiganden.

Chefen för flygvapnet

Anslaget bör föras upp med 995,3 milj. kr. och ett beställningsbemyndigande om 1 548 milj. kr. inhämtas.

Betalningsmedlen under anslaget används för att betala materiel och

underhåll som har beställts med stöd av lämnade beställningsbemyndiganden.

Beställningsbemyndigandena för gemensamma lednings- och strilförband avser fortsatt anskaffning, installation och underhåll av utrustning för radarspaning, sambands och ledningscentraler.

Beställningsbemyndigandena för jaktförband avser främst nödvändiga underhållsåtgärder på flygplan 35, avslutande utveckling och anskaffning av ny styrautomat och flygradio till flygplan 35 samt första seriebeställning av grundflygplan, motor, beväpning m. m. för flygplan JA 37.

Beställningsbemyndigandena för attackförband behövs för att dels fortsätta verksamheten med grundflygplan och motorer för AJ 37, dels anskaffa viss utrustning till detta flygplan som ammunition till automatkanonen, lysbomber m. m.

För spaningsförband begärs beställningsbemyndiganden främst för att beställa reservdelar till flygplan S 37.

Basförbandens behov av beställningsbemyndiganden motiveras av planerad anskaffning av beredskapsaggregat, vissa specialfordon och ljuddämpningsanordningar för provkörning av flygplan. Vidare planeras installation av markradio för flygtrafikledning och anskaffning av viss intendentur och sjukvårdsmateriel.

Inom luftvärnsrobotförband och flygtransportförband planeras endast verksamhet av mindre omfattning, främst underhåll av befintlig materiel.

Under gemensamma produktionsresurser redovisas bl. a. materielanskaffningskostnader för skolflygverksamheten samt kostnader för viss utbildnings- och normalieverksamhet. Större delen av verksamheten inom delproduktionsområdet Centralt vidtaget materielunderhåll m. m. bedrivs inom detta delprogram.

Av begärda bemyndiganden avses 391 milj. kr. för prisregleringen. Beloppet har beräknats enligt följande.

a) Omräkning av bemyndiganden för nya beställningar under 1974/75 från prisläge februari 1973 till prisläge februari 1975 enligt bedömd prisutveckling med 185 milj. kr.

b) omräkning av den beräknade bemyndigandeskulden den 30 juni 1974 till prisläge februari 1975 enligt bedömd prisutveckling med 206 milj. kr.

Personal som är anställd på anslag för materielanskaffning eller forskning och utveckling redovisas i anslagsframställning för försvarets materielverk. Följande sammanställning redovisar antal och utgifter för den personal som beräknas bli utnyttjad för primäruppdrag under detta anslag.

Antal		Personalutgifter	
1973/74	1974/75	1973/74	1974/75
49	49	2 500 000	2 500 000

Försvarets materielverk

Som produktions- och fackmyndighet påpekar *försvarets materielverk* att beräkningen av erforderliga betalningsmedel för att täcka skillnaden mellan materielens prisindex och nettoprisindex har utgått från att resp. anslag kompenseras med nettoprisindex fram till medelkostnadsläget för genoinförandeåret. Materielverket påpekar vidare behovet av rörlig kredit under anslaget. Om produktionsmyndigheten disponerar en sådan kredit kan tilldelade anslagsramar utnyttjas ändamålsenligare än f. n. Materielverket hänvisar till att riksdagens försvarsutskott (FöU 1973:16 s. 25) har uttalat att påtagliga fördelar kan vinnas i ett system med årliga anslagsramar om medel på vissa villkor står till för fogande för användning vid sidan av utgiftsramen.

Materielverket anför vidare bl. a. följande. För budgetåren 1973/74 och 1974/75 har inte redovisats någon överplanering av bemyndiganden. Den överplanering som behövs inom anslaget för att tilldelade bemyndiganden skall kunna förbrukas finns i stället redovisad under outnyttjade beställningsbemyndiganden den 30 juni 1973.

Departementschefen

Min beräkning av det totala bemyndigande- och medelsbehovet framgår av sammanställningen över beställningsbemyndiganden och betalningsmedel. Av beställningsbemyndigandet avses ca 775 milj. kr. utnyttjas för första delseriebeställning av flygplan JA 37. Utöver det i sammanställningen upptagna bemyndigandet för anskaffning för delprogrammet Gemensamma produktionsresurser räknar jag med att tidigare erhållna bemyndiganden om 200 milj. kr. kan disponeras för detta ändamål. Dessa bemyndiganden har inte kunnat utnyttjas, främst på grund av att planeringen för flygplananskaffningen har måst ändras.

Med utnyttjande av de belopp som har tagits upp i sammanställningen blir bemyndigandeskulden den 30 juni 1975 2 352 618 659 kr. Liksom tidigare bör det ankomma på Kungl. Maj:t att ta ställning till vilka anskaffningar m. m. som bör ske inom ramen för det bemyndigande som riksdagen kan komma att lämna.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att medge att beställningar av materiel m. m. för flygvapenförband får läggas ut inom en kostnadsram av 1 348 000 000 kr.,
2. till *Flygvapenförband: Materielanskaffning* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 985 122 000 kr.

D 3. Flygvapenförband: Iståndsättning av befästningar och kaserner

1972/73	Utgift	22 270 000
1973/74	Anslag	27 000 000
1974/75	Förslag	25 400 000

Verksamheten under anslaget omfattar iståndsättning av befästningar, flygfält och byggnader för flygvapnet. Anslaget skall tillgodoföras inkomstsidan i staten för försvarets fastighetsfond för att balansera utgifter inom staten för fonden.

Kostnader och medelsbehov (1 000-tal kr.)

Primäruppdrag m. m.	1973/74	1974/75	
		Chefen för flygvapnet	Dep. chefen
Befästningars delfond			
Flygvapenförband: Iståndsättning av flygfält för delprogrammet Basförband	1 500	1 500	1 500
Flygvapenförband: Iståndsättning av befästningar m. m. för delprogrammet Gemensamma produktionsresurser	1 500	1 000	1 000
Kasernbyggnaders delfond			
Flygvapenförband: Iståndsättning av kaserner m. m. för delprogrammet Gemensamma produktionsresurser	24 000	22 900	22 900
Kostnader = medelsbehov	27 000	25 400	25 400

Chefen för flygvapnet

Följande dispositionsplan föreslås för anslaget.

Objekt	Medelsförbrukning (1 000-tal kr.)
Befästningars delfond	
Basförband	
1. Iståndsättning av flygfält	1 500
Gemensamma produktionsresurser	
2. Mindre iståndsättningsarbeten på befästningar m. m.	1 000
	2 500
Kasernbyggnaders delfond	
Gemensamma produktionsresurser	
1. Kasernrenoveringar	7 000
2. F 7. Ombyggnad av flygverkstaden (totalkostnad 2 870 000 kr.)	2 000

Objekt	Medelsförbrukning (1 000-tal kr.)
3. F 14. Ombyggnad av en hangar (totalkostnad 1 860 000 kr.)	1 500
4. F 15. Ombyggnad av flygverkstaden (totalkostnad 2 560 000 kr.)	1 500
5. F 18. Istandsättningsarbeten för utbildningsverksamheten	1 000
6. Mindre istandsättningsarbeten på byggnader, utbildningsanordningar m. m.	5 400
7. Vissa tekniska försörjningsanordningar m. m.	4 500
	22 900
Totalt	25 400

Befästningars delfond

1. För istandsättning av flygfält beräknas ett medelsbehov av 1,5 milj. kr. för nästa budgetår. Medlen avses för att istandsätta rullbanan på flygfältet vid F 14. Rullbanan är i dåligt skick och har bl. a. omfattande sprickbildningar i beläggningen. Fortifikationsförvaltningen har redovisat förslag till byggnadsprogram för istandsättningen. Kostnaderna angavs därvid till 1,5 milj. kr. enligt prisläget den 1 februari 1973. Kungl. Maj:ts uppdrag den 26 oktober 1973 åt fortifikationsförvaltningen att utarbeta bygghandlingar för byggnadsföretaget.

2. För mindre istandsättningsarbeten på befästningar m. m. beräknas ett medelsbehov av 1 milj. kr. för nästa budgetår.

Kasernbyggnaders delfond

1. F. n. renoveras tre kaserner vid flygvapnet, nämligen vid F 4 och F 13 (två kaserner). Under innevarande budgetår beräknas renoveringar bli påbörjade vid F 6 och F 13. Medelsbehovet för nästa budgetår beräknas till 7 milj. kr. Med hänsyn till svårigheterna att nu ange vilka kasernrenoveringar som kan komma att utföras under nästa budgetår tas hela detta belopp upp i en post.

2. Vid F 7 behöver flygverkstaden (byggnad nr 111) byggas om. Fortifikationsförvaltningen har redovisat förslag till byggnadsprogram för ombyggnaden. Förslaget innebär i stort att 2-3 flygplansplatser samt verkstäder för måleri-, plåt- och svetsarbeten anordnas. Dessutom anordnas förråds-, kontors- och personallokaler. Kungl. Maj:ts uppdrag den 29 juni 1973 åt fortifikationsförvaltningen att utarbeta huvudhandlingar för byggnadsföretaget. Sådana handlingar har sedermera redovisats. Kostnaderna har därvid beräknats till 2 870 000 kr. enligt prisläget den 1 februari 1973.

3. Vid F 14 behöver en hangar (byggnad nr 81) byggas om för att tillgodose behovet av lokaler för utbildning i brandförsvars- och räddningstjänst vid flygvapnets basbefälsskola. Samtidigt bör några lokaler för flygvapnets flygmaterielskola disponeras om och hangaren förses med ny

vvs-installation. Fortifikationsförvaltningen har redovisat förslag till byggnadsprogram för ombyggnaden. Kungl. Maj:t uppdrog den 5 juli 1973 åt fortifikationsförvaltningen att utarbeta huvudhandlingar för byggnadsföretaget. Sådana handlingar har sedermera redovisats. Kostnaderna har därvid beräknats till 1 860 000 kr. enligt prisläget den 1 februari 1973.

4. Vid F 15 behöver flygverkstaden (byggnad nr 111) byggas om för att kunna inrymma expeditionslokaler för flottiljens materielavdelning, verkstadskontor, maskin-, måleri-, svets- och fordonsverkstäder, förråd och personallokaler. Fortifikationsförvaltningen har redovisat förslag till byggnadsprogram för ombyggnaden. Kungl. Maj:t uppdrog den 5 juli 1973 åt fortifikationsförvaltningen att utarbeta huvudhandlingar för byggnadsföretaget. Sådana handlingar har sedermera redovisats. Kostnaderna har därvid beräknats till 2 560 000 kr. enligt prisläget den 1 februari 1973.

5. Behovet av iståndsättningsarbeten för utbildningsverksamheten vid F 18 har senast anmälts för riksdagen i prop. 1973:1 (bil. 6 s. 102). Arbetena beräknas i huvudsak bli slutförda under innevarande budgetår. För nästa budgetår behövs 1 milj. kr.

6. För mindre iståndsättningsarbeten på byggnader, utbildningsanordningar m. m. beräknas ett medelsbehov av 5,4 milj. kr. för nästa budgetår. Organisationsändringar m. m., vars omfattning inte nu kan förutses, kräver omdisponering, anpassning och ändrat utnyttjande av befintliga lokaler, ändring av värme- och ventilationssystem samt elektriska installationer m. m.

7. För vissa tekniska försörjningsanordningar m. m. beräknas ett medelsbehov av 4,5 milj. kr. för nästa budgetår. Medlen avses för att modernisera och förnya installationer och anläggningar för värme- och elförsörjning, iståndsätta äldre vägar och planer samt byta ut eller komplettera vattenlednings- och avloppsnät.

Departementschefen

Min beräkning av medelsbehovet framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Flygvapenförband: Iståndsättning av befästningar och kaserner* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 25 400 000 kr.

D 4. Flygvapenförband: Forskning och utveckling

Under återopande av vad jag anfört tidigare hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till *Flygvapenförband: Forskning och utveckling* för budgetåret 1974/75 beräkna ett förslagsanslag av 399 200 000 kr.

E Central och högre regional ledning

Försvarsstaben

Försvarsstaben är överbefälhavarens stab. I stabens uppgifter ingår bl. a. att biträda överbefälhavaren med ledningen av den operativa verksamheten inom krigsmakten. Staben handhar därvid det operativa krigsförberedelsearbetet samt sådan verksamhet rörande mobilisering, utbildning, taktik, organisation, utrustning och personal som har direkt samband med den operativa verksamheten. Under överbefälhavaren leder och samordnar försvarsstaben vidare långsiktspaneringen, budgetarbetet, underrättelse- och säkerhetstjänsten samt personalvårds- och upplysningsverksamheten inom krigsmakten.

Försvarsstaben är organiserad på en operationsledning och fyra sektioner för i huvudsak samverkansfrågor (sektion 1), underrättelse- och säkerhetstjänst (sektion 2), personal- och organisationsfrågor m. m. (sektion 3) samt studie- och planeringsverksamhet (sektion 4). Dessutom finns en personalvårdsbyrå, en kommandanturavdelning och en befästningsinspektion. I sektion 1 ingår totalförsvarets signalskyddsavdelning.

Verksamheten under delprogrammet Försvarsstaben har budgeterats på ett primäruppdrag inom delproduktionområdet Allmän ledning och förbandsverksamhet.

Verksamheten finansieras från förslagsanslaget Försvarsstaben.

Programplan för perioden 1974/75–1978/79

Beräffande utvecklingen av delprogrammet anför *överbefälhavaren* bl. a. följande.

Delprogrammet skall främst inriktas mot att klarlägga konsekvenserna på kort och lång sikt av den för krigsmakten angivna planeringsnivån och att anpassa planering och organisation med hänsyn till dessa konsekvenser. Detta innebär att verksamheten måste koncentreras på perspektiv-, program- och systemstudier samt operativa studier.

Kraven på att underrättelsetjänsten fungerar väl i fredstid kommer att öka i takt med att krigsmaktens beredskap och totaleffekt sjunker.

Införandet och tillämpandet av försvarets planerings- och ekonomisystem medför ökade administrativa insatser under hela programplaneperioden. En metodik för värdering av krigsmakten kommer att införas.

Överbefälhavaren är sammanhållande och styrande inom krigsmakten i frågor rörande fredsorganisationsutveckling, personaladministration och personalplanering. Insatserna på dessa områden kan väntas öka. Beroende på utvecklingen kan ökade resurser behöva avdelas för dessa uppgifter.

Utlokaliseringsfrågan från Stockholm av vissa myndigheter kan komma att försvåra kontakterna mellan dessa myndigheter och försvarsstaben. Redan beslutade och eventuella nya omlokaliseringar, organisationsförändringar och förbandsindragningar beräknas öka behovet av personalvårdsåtgärder för den anställda personalen. Förändringar rörande de

värnpliktigas tjänstgöringsorter m. m. kan på sikt innebära att behovet av personalvårdsinsatser ökar även för dessa.

Datorbaserade informationssystem, bl. a. för operativ ledning, förutses bli utnyttjade i ökad omfattning.

Försvarets intendenturkår och fälttygkåren samt intendenturkårsstaben och fälttygkårsstaben slogs år 1973 samman till försvarets intendentkår resp. intendentkårsstaben. Utöver den personal som f. n. ingår i den nya kåren kan den enligt prop. 1973:75 framdeles komma att omfatta ytterligare personal som har till huvuduppgift att svara för beståndsförvaltning av tyg- och intendenturmateriel. Verksamheten anpassas dels till den ändrade organisation av personalkåren och utbildningsanstalter som kan beräknas bli fastställd genom pågående utredningar, dels till de organisationsförändringar i övrigt som under programplanepreioden berör förvaltningspersonal.

Den av överbefälhavaren beräknade utvecklingen av anslaget Försvarsstaben framgår av följande sammanställning (prisläge februari 1973; 1 000-tal kr.).

1973/74 ¹	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	1978/79	Summa 1974/79
36 800	38 700	38 380	38 050	38 050	37 740	190 920

¹ Prisläge februari 1972

E 1. Försvarsstaben

1972/73	Utgift	37 523 267
1973/74	Anslag	36 800 000
1974/75	Förslag	39 535 000

Kostnader och medelsbehov

Prinärupdrag m. m.	1973/74		1974/75	
			Överbefälhavaren	Dep. chefen
Försvarsstaben: Allmän ledning och förbandsverksamhet	39 858 000	40 834 000	41 669 000	
Kostnader	39 858 000	40 834 000	41 669 000	
<i>Avgår:</i>				
Utgifter som belastar andra anslag	-3 058 000	-2 134 000	2 134 000	
Utbetalningar = medelsbehov	36 800 000	38 700 000	39 535 000	

Personal

Personalkategori	Antal		
	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Överbefälhavaren	Dep. chefen
<i>Militär personal</i>			
Regementsofficerare	168	+ 2	+ 2
Kompaniofficerare	5	+ 2	+ 2
Plutonsofficerare	12	of.	of.
<i>Pensionerad militär personal i arvodestjänst</i>			
Regementsofficerare	21	- 4	- 4
Kompaniofficerare	2	of.	of.
<i>Civil personal</i>			
Handläggande personal	57	- 3	- 3
Övrig personal	134,5	- 6,5	- 6,5
	399,5	- 9,5	- 9,5

Överbefälhavaren

A. Pris- och löneomräkning

Pris- och löneomräkningen innebär att kostnaderna ökar med 2 224 000 kr., varav 695 000 kr. för höjt lönekostnadspålägg.

B. Uppgiftsförändringar

1. Antalet anställda vid försvarsstaben minskar med fyra. Vid försvarsstabens personalvårdsbyrå utgår vidare en tjänst och vid försvarets intendentkårstab två tjänster (- 302 000 kr.).

2. Kostnaderna för konsulenter vid centrala staber och förvaltningar i Stockholm föreslås bli överförda till resp. produktionsmyndighet (- 251 000 kr.).

C. Alternativ 0

Delta alternativ innebär att 1 840 000 kr. skulle behöva sparas in vilket i allt väsentligt måste göras på lönekostnaderna. Försvarsstabens personal måste därmed reduceras med ca 34 personer av olika kategorier. Med hänsyn till försvarsstabens ökade uppgifter men också till beredskapsskäl anser överbefälhavaren att en sådan minskning av försvarsstabens personal inte lämpligen kan genomföras.

Departementschefen

Överbefälhavaren anser att försvarsstabens verksamhet under programplaneperioden måste koncentreras på perspektiv-, program- och systemstudier samt operativa studier. Ökade insatser behövs vidare för bl. a. försvarets planerings- och programbudgetsystem. Verksamheten vid den nya staben för försvarets intendentkår bör enligt överbefälhavaren bl. a. anpassas till den nya organisation för personalkårer och utbildningsanstalter som kan beräknas bli fastställd under programplaneperioden. Jag kan i huvudsak godta denna inriktning. Den i prop. 1973:1 (bil. 6 s. 30) aviserade översynen av den centrala stabsorganisationen räknar jag med skall påbörjas hösten 1974.

Min beräkning av medelsbehovet framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov. I anslagsbeloppet har jag räknat in bl. a. vissa ändrade hyreskostnader.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Försvarsstaben* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 39 535 000 kr.

Arméstaben

Arméstaben är chefens för armén stab. I stabens uppgifter ingår bl. a. att biträda chefen för armén med ledningen av arméns mobilisering, utbildning, taktik, organisation, utrustning och personal i den mån denna verksamhet inte har direkt samband med den operativa verksamheten. Under chefen för armén svarar staben vidare för arméns långsiktiga planering, leder och samordnar budgetarbetet samt handhar enligt överbefälhavarens bestämmande personalvårds- och upplysningsverksamheten inom armén.

Arméstaben är under en stabschef organiserad på tre sektioner, sex truppslagsavdelningar och en administrativ avdelning. Kungl. Maj:t har genom beslut i september 1973 medgett att stabens interna organisation i avvaktan på översyn av den centrala stabsorganisationen får provisoriskt anpassas till de krav som ställs av planerings- och programbudgetsystemet.

Verksamheten inom delprogrammet Arméstaben har budgeterats på ett primärupdrag inom delproduktionsområdet Allmän ledning och förbandsverksamhet.

Verksamheten finansieras från förslagsanslaget Arméstaben.

Programplan för perioden 1974/75–1978/79

Beträffande utvecklingen av delprogrammet anför *chefen för armén* bl. a. följande.

Under programplaneperiodens första del inriktas stabens verksamhet

på att fortsätta utvärderingen av försvarsbeslutets konsekvenser. Därvid tas underlag fram för beslut om krigs- och fredsorganisatoriska förändringar samt utbildning och materielanskaffning.

Studier och utredningar beträffande utbildningsorganisationens utformning på sikt fortsätter. Planering och genomförande av eventuella förändringar i utbildningsorganisationen måste ges förtur under perioden. Även genomförandet av omorganisationen i lägre regional och lokal instans prioriteras högt under större delen av perioden. Särskild uppmärksamhet kommer att ägnas de personalfrågor som blir en följd av fredsorganisatoriska förändringar.

Arbetet med att effektivisera verksamheten under grund-, repetitions- och frivilligutbildningen skall fullföljas med hög prioritet.

Befälslaget kräver under hela perioden åtgärder för att förbättra rekryteringen av kompani- och plutonsofficerare. Om principbeslut fattas om en ny befälsordning kommer en betydande arbetsinsats att krävas från arméstabens sida.

Den av chefen för armén beräknade utvecklingen av anslaget Arméstaben framgår av följande sammanställning (prisläge februari 1973; 1 000-tal kr.).

1973/74 ¹	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	1978/79	Summa 1974/79
30 265	31 833	31 582	31 331	31 331	31 331	157 408

¹ Prisläge februari 1972

E 2. Arméstaben

1972/73	Utgift	30 379 590
1973/74	Anslag	30 265 000
1974/75	Förslag	32 240 000

Kostnader och medelsbehov

Primäruppdrag m. m.	1973/74	1974/75	
		Chefen för armén	Dep. chefen
Arméstaben: Allmän ledning och förbandsverksamhet	33 260 000	34 531 000	34 993 000
Kostnader	33 260 000	34 531 000	34 993 000
<i>Avgår:</i>			
Kostnader som belastar andra anslag	-2 495 000	-2 348 000	2 403 000
Utbetalningar	30 765 000	32 183 000	32 590 000
<i>Avgår:</i>			
Inkomster	- 500 000	- 350 000	- 350 000
Medelsbehov	30 265 000	31 833 000	32 240 000

Personal

Personalkategori	Antal		
	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Chefen för armén	Dep. chefen
<i>Militär personal</i>			
Regementsofficerare	149	+ 13	+ 2
Kompaniofficerare	14	- 1	of.
Plutonsofficerare	3	+ 1	+ 1
<i>Civilmilitär personal</i>			
Läkare	2	of.	of.
<i>Pensionerad militär personal i arvodestjänst</i>			
Regementsofficerare	26	- 3	- 3
Kompaniofficerare	9	+ 4	- 1
<i>Civil personal</i>			
Handläggande personal	30	- 1	- 2
Övrig personal	174,5	- 7,5	- 1
	407,5	+ 5,5	- 4

Chefen för armén

A. Pris- och löneomräkning

Pris- och löneomräkningen innebär att kostnaderna ökar med 2 123 000 kr., varav 615 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

B. Förändringar enligt Kungl. Maj:ts beslut

1. Fyra tjänster för regementsofficer och en tjänst för plutonsofficer har tillkommit och tre arvodestjänster för pensionsavgången regementsofficer har dragits in i samband med pensionsåldershöjningen (+ 54 000 kr.).

2. Som en följd av beslut att föra över fototolkutbildningen till flygvapnet har fyra militära och en civil tjänst förts över till denna försvarsgren (- 243 000 kr.).

3. Kostnader för arméns personaldelegation samt kostnader för två tjänster för frivilligassistent som f. n. bestrids från anslaget Arméförband: Ledning och förbandsverksamhet bör föras över till förevarande anslag (+ 288 000 kr.).

4. Vissa kostnader för databehandling bör föras över till anslaget Arméförband: Ledning och förbandsverksamhet (- 89 000 kr.).

C. Uppgiftsförändringar

I samband med att antalet anställda vid krigsmakten minskas skall arméstaben reduceras med fyra personer för budgetår. Nu föreslås att en

tjänst för byrådirektör, en tjänst för förste byråsekreterare och tre tjänster för kontorist dras in (– 246 000 kr.).

D. Alternativ 0

Alternativet innebär att medelstilledningen minskas med 1 585 000 kr. och medför att t. ex. 25 regementsofficerare eller 43 kontorister måste friställas. Stabens verksamhet måste därvid ändras helt. Arméchefen anser att Kungl. Maj:t och överbefälhavaren bör ange vilka uppgifter som skall utgå om alternativet skall genomföras.

Departementschefen

Chefen för armén anser att arméstabens verksamhet under programplaneperioden bör inriktas på bl. a. studier och genomförande av fredsorganisatoriska förändringar. Jag delar arméchefens uppfattning att sådan verksamhet bör ges förtur under programplaneperioden. Som jag har nämnt i det föregående räknar jag med att den i prop. 1973:1 (bil. 6 s. 30) aviserade översynen av den centrala stabsoorganisationen skall påbörjas hösten 1974.

Min beräkning av medelsbehovet framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Arméstaben* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 32 240 000 kr.

Marinstaben

Marinstaben är chefens för marinen stab. I stabens uppgifter ingår bl. a. att biträda chefen för marinen med ledningen av marinens mobilisering, utbildning, taktik, organisation, utrustning och personal i den mån denna verksamhet inte har direkt samband med den operativa verksamheten. Under chefen för marinen svarar staben vidare för marinens långsiktiga planering, leder och samordnar budgetarbetet samt handhar enligt överbefälhavarens bestämmande ledningen av underrättelse- och säkerhetstjänsten samt personalvårds- och upplysningsverksamheten inom marinen.

Marinstaben är organiserad på en planeringsavdelning, fyra sektioner, en kassaavdelning och en chefsexpedition. Under chefen för marinen lyder chefen för sjövärnsskåren som i sin allmänna ledning av kåren biträds av sjövärnsskårens stab.

Verksamheten under delprogrammet Marinstaben har budgeterats på ett primäruppdrag inom delproduktionsområdet Allmän ledning och förbandsverksamhet.

Verksamheten finansieras från förslagsanslaget Marinstaben.

Programplan för perioden 1974/75—1978/79

Beträffande utvecklingen av delprogrammet anför *chefen för marinen* bl. a. följande.

Arbetet inom marinstaben kommer under programplaneperioden sannolikt att präglas av fortsatt bristande balans mellan uppgifter och resurser. Stora ansträngningar måste göras för att uppnå balans i detta hänseende.

Verksamheten vid marinstaben skall under programplaneperioden i huvudsak inriktas mot nu kända större uppgifter. Verksamheten skall också inriktas mot att successivt anpassa stabsorganisationen till förelagda uppgifter. Verksamheten måste anpassas till de fasta rutiner som planerings- och programbudgetsystemet kräver. Väsentliga och kostnadsbegränsande verksamheter skall ges förtur.

Förutsättningarna att närmare inrikta verksamheten under programplaneperiodens senare del är starkt begränsade. Bland de större och särskilt resurskrävande uppgifter som skall genomföras eller övervägas kan nämnas genomförandet av ny organisation vid örlogsbaser och kustartilleriförsvar samt översyn av marinstabens organisation. Förberedelser för en ny befälsordning samt utformningen av ett fredsorganisatoriskt informationssystem kräver också resurser. Beslutade fredsorganisatoriska förändringar och personalminskningar kräver vidare marinstabens medverkan. Under större delen av programplaneperioden skall krigsorganisationen för olika typer av förband inom marinen ses över. Marinens medverkan inom havsforskningens område skall övervägas.

Den av *chefen för marinen* beräknade utvecklingen av anslaget Marinstaben framgår av följande sammanställning (prisläge februari 1973; 1 000-tal kr.).

1973/74 ¹	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	1978/79	Summa 1974/79
23 720	25 150	24 960	24 760	24 560	24 350	123 780

¹ Prisläge februari 1972

E 3. Marinstaben

1972/73	Utgift	25 483 130
1973/74	Anslag	23 720 000
1974/75	Förslag	25 257 000

Kostnader och medelsbehov

Primäruppdrag m. m.	1973/74	1974/75	
		Chefen för marinen	Dep. chefen
Marinstaben: Allmän ledning och förbandsverksamhet	23 720 000	25 152 000	25 257 000
Kostnader = medelsbehov	23 720 000	25 152 000	25 257 000

Personal

Personalkategori	Antal		
	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Chefen för marinen	Dep. chefen
<i>Militär personal</i>			
Regementsofficerare	106	of.	of.
Kompaniofficerare	42	of.	of.
Plutonofficerare	21	of.	of.
<i>Civilmilitär personal</i>			
Teknisk personal	1	of.	of.
Läkare	1	of.	of.
<i>Pensionerad militär personal i arvodestjänst</i>			
Regementsofficerare	13	of.	of.
Kompaniofficerare	4	of.	of.
<i>Civil personal</i>			
Handläggande personal	5	of.	of.
Övrig personal	139	of.	of.
	332	of.	of.

Chefen för marinen

A. Pris- och löneomräkning

Pris- och löneomräkningen innebär att kostnaderna ökar med 1 889 000 kr., varav 457 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

B. Uppgiftsförändringar

Marinstaben kan med nuvarande organisation och personal inte utan extra resurstillskott leda, utveckla och utvärdera den verksamhet som det nya planerings- och ekonomisystemet har medfört. Chefen för marinen anser att planerings- och programbudgetsystemet kräver ett permanent ledningsorgan (en budgetenhet) för att stadga och kontinuitet skall kunna erhållas. Tjänster för tre regementsofficerare (varav en tillfällig), en kompaniofficer (tillfällig) samt en byrådirektör och en kansliskrivare med halvtidstjänstgöring bör därför inträttas. Detta ökar inte medelsbehovet eftersom den föreslagna organisationen redan har kunnat börja

tillämpas genom att extra personal har anställts inom ramen för marinstabens nuvarande anslag.

C. Alternativ 0

Alternativ 0 innebär för marininstaben en minskning av anslaget med 1 250 000 kr, vilket motsvarar en personalminskning med 25 -30 anställda. Detta medför att vissa av stabens uppgifter måste tas bort helt eller delvis. Eftersom marininstaben direkt leder marinens förbandsproduktion medför alternativet särskilt svåra följder för stabens arbete.

Departementschefen

Chefen för marinen anser att marinstabens verksamhet under programplaneperioden bör inriktas mot att fortlöpande anpassa staben till förelagda uppgifter och till de fasta rutiner planerings- och programbudgetsystemet kräver. Jag kan godta denna inriktning.

Som jag har nämnt i det föregående räknar jag med att den i prop. 1973:1 (bil. 6 s. 30) aviserade översynen av den centrala stabsorganisationen skall påbörjas hösten 1974.

Min beräkning av medelsbehovet framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov. I beräkningen ingår att det vid marininstaben provisoriskt skall finnas inrättad en budgetenhet.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Marininstaben* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 25 257 000 kr.

Flygstaben

Flygstaben är chefens för flygvapnet stab. I stabens uppgifter ingår bl. a. att biträda chefen för flygvapnet med ledningen av flygvapnets mobilisering, utbildning, taktik, organisation, utrustning och personal i den mån denna verksamhet inte har direkt samband med den operativa verksamheten. Under chefen för flygvapnet svarar staben vidare för flygvapnets långsiktiga planering, leder och samordnar budgetarbetet samt handhar enligt överbefälhavarens bestämmande dels ledningen av underrättelse-, säkerhets-, väder- och trafikledningstjänsten, dels den militärmeteorologiska forskningen samt personalvårds- och upplysningsverksamheten inom flygvapnet.

Flygstaben är organiserad på en planeringsavdelning, två sektioner, en flygsäkerhetsavdelning, en systemgrupp, en chefsexpedition och ett centralorgan för den militära vädertjänsten.

Verksamheten under delprogrammet Flygstaben har budgeterats på ett primäruppdrag inom delproduktionsområdet Allmän ledning och förbandsverksamhet.

Verksamheten finansieras från förslagsanslaget Flygstaben.

Programplan för perioden 1974/75–1978/79

Beträffande utvecklingen av delprogrammet anför *chefen för flygvapnet* bl. a. följande.

Verksamheten skall mot bakgrund av utvecklingen inom huvudprogrammet *Flygvapenförband* inriktas på studier och utredningar för att rationalisera och effektivisera den framtida freds- och krigsorganisationen inom flygvapnet. Vidare skall rekrytering och utbildning anpassas till organisationens framtida utveckling. Dessutom skall beslutade organisationsförändringar inom huvudprogram 3 genomföras. Flygstabens organisation skall härutöver fortlöpande anpassas till förelagda uppgifter.

Den av *chefen för flygvapnet* beräknade utvecklingen av anslaget *Flygstaben* framgår av följande sammanställning (prisläge februari 1973; 1 000-tal kr.).

1973/74 ¹	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	1978/79	Summa 1974/79
30 800	32 030	31 770	31 500	31 500	31 480	158 280

¹ Prisläge februari 1972

E 4. Flygstaben

1972/73	Utgift	31 240 887
1973/74	Anslag	30 800 000
1974/75	Förslag	32 400 000

Kostnader och medelsbehov

Primäruppdrag m. m.	1973/74		1974/75	
			Chefen för flygvapnet	Dep. chefen
Flygstaben: Allmän ledning och förbandsverksamhet	30 800 000	32 030 000	32 400 000	
Kostnader = medelsbehov	30 800 000	32 030 000	32 400 000	

Personal

Personalkategori	Antal		
	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Chefen för flygvapnet	Dep. chefen
<i>Militär personal</i>			
Regementsofficerare	88	+ 1	+ 1
Kompaniofficerare	14	of.	of.
Plutonsofficerare	6	of.	of.
<i>Civilmilitär personal</i>			
Teknisk personal	5	of.	of.
Läkare	4	of.	of.
Övrig personal	34	of.	of.
<i>Pensionerad militär personal i arvodestjänst</i>			
Regementsofficerare	10	of.	of.
Kompaniofficerare	4	- 1	- 1
<i>Civil personal</i>			
Handläggande personal	24	+ 1	+ 1
Övrig personal	153	- 5	- 5
	342	- 4	- 4

Chefen för flygvapnet

A. Pris- och löneomräkning

Pris- och löneomräkningen innebär att kostnaderna ökar med 2 036 000 kr., varav 566 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

B. Uppgiftsförändringar

Fyra tjänster för civil personal utgår (- 240 000 kr.).

C. Alternativ 0

Alternativet minskar medelstillelningen med 1,6 milj. kr. vilket medför att ca 20 anställda måste friställas och att ADB-verksamheten får skäras ned med 600 000 kr.

Departementschefen

Chefen för flygvapnet anser att flygstabens verksamhet under programplaneperioden bör inriktas bl. a. på att rationalisera och effektivisera den framtida freds- och krigsorganisationen inom flygvapnet och att genomföra beslutade organisationsförändringar. Jag kan godta denna inriktning.

Som jag har nämnt i det föregående räknar jag med att den i prop. 1973:1 (bil. 6 s. 30) aviserade översynen av den centrala stabsorganisa-

tionen skall påbörjas hösten 1974.

Min beräkning av medelsbehovet framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Flygstaben* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 32 400 000 kr.

Militärområdesstaber m. m.

Militärområdesstaberna och Gotlands militärkommandostab är militärbefälhavarnas resp. militärkommandochefens stabsorgan. I stabernas uppgifter ingår bl. a. att biträda militärbefälhavaren (militärkommandochefen) med förberedelser för och ledning av militärområdets (militärkommandots) försvar. Staberna svarar i fred för operativa krigsförberedelser m. m. samt biträder med ledningen av utbildning- och mobiliseringsverksamheten, underrättelse- och säkerhetstjänsten samt personalvårds- och upplysningstjänsten m. m. inom militärområdet (militärkommandot).

Militärområdesstaberna är organiserade på fem sektioner (militärkommandostaben på fyra sektioner) och en stabsavdelning. Vid vissa militärområdesstaber finns dessutom en flygsektion.

Intendenturförvaltningarna är militärbefälhavarnas (militärkommandochefens) organ för den verkställande intendenturförvaltningstjänsten. Förvaltningarna är vardera organiserade på ett ledningsorgan och underlydande förråd m. m.

Tygförvaltningarna är militärbefälhavarnas (militärkommandochefens) organ för den verkställande tygförrådstjänsten. Förvaltningarna är vardera organiserade på ett ledningsorgan och underlydande förråd.

Tygverkstadsförvaltningarna är militärbefälhavarnas (militärkommandochefens) organ för att leda driften vid arméns förbandsbundna verkstäder.

Verksamheten under delprogrammet Militärområdesstaber m. m. har budgeterats på tre primärupdrag inom delproduktionsområdena Allmän ledning och förbandsverksamhet, Operativ och krigsorganisatorisk verksamhet samt Utbildning till och av fast anställd personal m. fl.

Verksamheten finansieras från förslagsanslaget Militärområdesstaber m. m.

Programplan för perioden 1974/75–1978/79

Beträffande utvecklingen av delprogrammet anför *överbefälhavaren* bl. a. följande.

Under de närmaste åren förutses inte några förändringar i fråga om organisation och uppgiftsfördelning i stort inom den högre regionala ledningsnivån. Strävan är att minska personalkostnaderna inom delprogrammet. Organisationen för Gotlands militärkommando utreds särskilt,

varvid militärkommandostabens organisation kan komma att ändras.

Militärområdesstaberna medverkar i arbetet med att genomföra beslutad omorganisation i lägre regional och lokal instans. Övrig verksamhet får bedrivas med sänkt ambitionsgrad till förmån för detta arbete.

Inom förvaltningsområdet fortsätter rationaliseringen av främst förrådsverksamheten.

Införandet av planerings- och programbudgetsystemet samt militärbefälhavarnas uppgifter inom detta innebär förändringar av uppgifter och ansvar som påverkar organisationen inom de olika programelementen. En planerings- och ekonomienhet avses tillkomma.

De operativa och krigsorganisatoriska uppgifterna, dvs. krigsplanläggning, tillämpningsövningar, underrättelse- och säkerhetstjänst, krigsorganisationsändringar, mobiliseringsberedskap och truppöversök, förutsätts få oförändrad omfattning.

Den av överbefälhavaren beräknade utvecklingen av anslaget Militärområdesstab m. m. framgår av följande sammanställning (prisläge februari 1973; 1 000-tal kr.).

1973/74 ¹	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	1978/79	Summa 1974/79
120 500	126 200	124 940	123 890	123 890	122 840	621 760

¹ Prisläge februari 1972

E 5. Militärområdesstab m. m.

1972/73	Utgift	121 001 064
1973/74	Anslag	120 500 000
1974/75	Förslag	128 000 000

Kostnader och medelsbehov

Primäruppdrag m. m.	1973/74		1974/75	
			Överbefälhavaren	Dep. chefen
Militärområdesstab m. m.:				
Allmän ledning och förbandsverksamhet	88 819 000	91 479 000	92 534 000	
Operativ och krigsorganisatorisk verksamhet	32 525 000	37 421 000	38 166 000	
Utbildning till och av fast anställd personal m. fl.	3 156 000	1 300 000	1 300 000	
Kostnader	124 500 000	130 200 000	132 000 000	

Tillkommer:

Beräknade utbetalningar för motsvarande verksamhet före budgetåret 1973/74	+ 860 000		--
--	-----------	--	----

Primäruppdrag m. m.	1973/74		1974/75	
			Överbefälhavaren	Dep. chefen
<i>Avgår:</i>				
Beräknade utbetalningar efter budgetåret 1973/74	-- 860 000		--	--
Utgifter som belastar andra anslag	--4 000 000	--	870 000	-- 870 000
Skillnad mellan internpriser och beräknat behov av betalningsmedel			-- 3 130 000	3 130 000
Medelsbehov	120 500 000	126 200 000	128 000 000	000

Personal

Personalkategori	Antal		Beräknad ändring 1974/75	
	1973/74		Överbefälhavaren	Dep. chefen
<i>Militär personal</i>				
Regementsofficerare	246	+ 5	+ 5	
Kompaniofficerare	118	+ 5	+ 5	
Plutonofficerare	29	+ 2	+ 2	
<i>Civilmilitär personal</i>				
Teknisk personal	49	+ 5	+ 5	
Läkare (veterinärer)	18	of.	of.	
<i>Pensionerad militär personal i arvodestjänst</i>				
Regementsofficerare	49	-- 5	-- 5	
Kompaniofficerare	32	-- 5	-- 5	
<i>Civil personal</i>				
Handläggande personal	27	+ 1	+ 1	
Övrig personal	1 245	+ 15	+ 15	
	1 813	+ 23	+ 23	

Överbefälhavaren

A. Pris- och löneomräkning

Pris- och löneomräkningen innebär att kostnaderna ökar med 6 198 000 kr., varav 2 233 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

B. Förändringar enligt Kungl. Maj:ts beslut

Allmän ledning och förbandsverksamhet

1. Fr. o. m. budgetåret 1974/75 skall vissa uppgifter övertas från andra primäruppdrag. Detta innebär att behovet av betalningsmedel ökar med sammanlagt 3 302 000 kr. Härav beräknas 2 377 000 kr. för övertagande

av marinens centrala förråd och 932 000 kr. för övertagande av flygvapnets depositionsmaterieförråd.

2. Höjning av pensionsåldern för militär personal till 60 år beräknas öka kostnaderna med 713 000 kr.

C. Uppgiftsförändringar

Allmän ledning och förbandsverksamhet

1. Drivmedeltransporter som tidigare har utförts som gratistjänst åt flygvapnet förs över till anslaget Flygvapenförband: Ledning och förbandsverksamhet (−4 850 000 kr.).

2. Vissa uppgifter som tidigare har utförts som gratistjänster åt militärområdena tas över från andra primäruppdrag. (+ 2 570 000 kr.).

D. Alternativ 0

Alternativet minskar medelstillelningen med ca 7 milj. kr. varav 5,2 milj. kr. avser lönekostnader och 1,3 milj. kr. materiel m. m. Alternativet innebär att ca 100 helårsanställda måste friställas.

Departementschefen

Överbefälhavaren anser att verksamheten inom delprogrammet Militärområdesstaber m. m. i stort bör behålla nuvarande omfattning under programplaneperioden. Strävan bör dock vara att minska personalkostnaderna inom delprogrammet. Jag kan godta denna inriktning. Som jag har anfört i det föregående räknar jag med att den i prop. 1973:1 (bil. 6 s. 30) aviserade översynen av den centrala stabsorganisationen skall påbörjas hösten 1974. Denna översyn kommer att samordnas med en översyn av militärområdesstabernas organisation.

Min beräkning av medelsbehovet framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Militärområdesstaber m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 128 000 000 kr.

Krigsorganisation för vissa staber m. m.

Delprogrammet Krigsorganisation för vissa staber m. m. berör huvudproduktionsområdena Ledning och förbandsverksamhet samt Materielanskaffning. Inom det förra huvudproduktionsområdet har överbefälhavaren budgeterat verksamheten på två primäruppdrag inom delproduktionsområdena Allmän ledning och förbandsverksamhet samt Operativ och krigsorganisatorisk verksamhet. Verksamheten inom huvudproduktionsområdet Materielanskaffning har budgeterats på ett primäruppdrag

inom delproduktionsområdet Centralt vidtagen materielanskaffning. Primäruppdraget avser centralt vidtagen anskaffning och utbyggnad av teleteknisk signalmateriel samt anskaffning av vissa inventarier för fasta stabsplatser.

Verksamheten finansieras från förslagsanslagen Krigsorganisation för vissa staber m. m.: Ledning och förbandsverksamhet resp. Krigsorganisation för vissa staber m. m.: Materielanskaffning.

Programplan för perioden 1974/75–1978/79

Den av överbefälhavaren beräknade utvecklingen av anslagen Krigsorganisation för vissa staber m. m.: Ledning och förbandsverksamhet samt Krigsorganisation för vissa staber m. m.: Materielanskaffning framgår av följande sammanställning (prisläge februari 1973; 1 000-tal kr.).

Anslag							Summa
	1973/74 ¹	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	1978/79	1974/79
E 6. Krigsorganisation för vissa staber m. m.: Ledning och förbandsverksamhet	12 380	16 530	16 530	16 530	16 530	16 530	82 650
E 7. Krigsorganisation för vissa staber m. m.: Materielanskaffning	26 250	22 010	19 810	17 610	14 300	14 300	88 030
	38 630	38 540	36 340	34 140	30 830	30 830	170 680

¹ Prisläge februari 1972

Det beräknade behovet av beställningsbemyndiganden samt bemyndigandeskuldens storlek under programplaneperioden under anslaget Krigsorganisation för vissa staber m. m.: Materielanskaffning framgår av följande sammanställning (1 000-tal kr.).

							Summa
	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	1978/79	1974/79
Bemyndigandebehov	22 000	21 000	14 000	14 000	14 000	14 000	77 000
Bemyndigandeskuld vid utgången av resp. budgetår	40 386	39 376	33 566	29 956	29 656	29 350	-

I övrigt är programplanen av sådan natur att närmare redogörelse inte bör lämnas till statsrådsprotokollet. Ytterligare upplysningar får inhämtas av de handlingar som kommer att tillhandahållas riksdagens försvarsutskott.

E 6. Krigsorganisation för vissa staber m. m.: Ledning och förbandsverksamhet

1972/73	Utgift	12 302 816
1973/74	Anslag	12 380 000
1974/75	Förslag	16 400 000

Kostnader och medelsbehov

Primäruppdrag m. m.	1973/74	1974/75	
		Överbefälhavaren	Dep. chefen
Krigsorganisation för vissa staber m. m.:			
Allmän ledning och förbandsverksamhet	12 000 000	16 100 000	15 970 000
Operativ och krigsorganisatorisk verksamhet	380 000	430 000	430 000
Kostnader = medelsbehov	12 380 000	16 530 000	16 400 000

Överbefälhavaren

A. Pris- och löneomräkning m. m.

Pris- och löneomräkningen innebär att kostnaderna ökar med 1 447 000 kr.

B. Uppgiftsförändringar

Allmän ledning och förbandsverksamhet

Underhållskostnaderna för den gemensamma sambandsmaterielen som ingår i regional ledning förs över från huvudprogram 1, 2 och 3 (+ 2 703 000 kr.).

Departementschefen

Jag kan i huvudsak godta den inriktning som överbefälhavaren har angett för verksamheten under programplanepérioden.

Min beräkning av det totala medelsbehovet framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Krigsorganisation för vissa staber m. m.: Ledning och förbandsverksamhet* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 16 400 000 kr.

E 7. Krigsorganisation för vissa staber m. m.: Materielanskaffning

1972/73	Utgift	30 400 000
1973/74	Anslag	26 500 000
1974/75	Förslag	22 010 000

Beställningsbemyndiganden och betalningsmedel (1 000-tal kr.).

Primäruppdrag m. m.	1973/74		1974/75			
			Överbefälhavaren		Dep. chefen	
	Bem.	Bet.	Bem.	Bet.	Bem.	Bet.
Krigsorganisation för vissa staber m. m.: Centralt vidtagen materielanskaffning m. m.	22 000	26 500	21 000	22 010	21 000	22 010
Medelsbehov	—	26 500	—	22 010	—	22 010
Bemyndigandebehov	22 000	—	21 000	—	21 000	—

*Överbefälhavaren***A. Prisomräkning**

Prisomräkningen innebär att kostnaderna ökar med 3 280 000 kr.

B. Uppgiftsförändringar

Inga uppgiftsförändringar påverkar anslaget under nästa budgetår. Nedskärningen av planeringsramen redovisas i programplanen för perioden 1973/74-1977/78.

Departementschefen

Jag kan i huvudsak godta överbefälhavarens förslag till inriktning av verksamheten under programplaneperioden.

Min beräkning av bemyndigande- och medelsbehovet framgår av sammanställningen över beställningsbemyndiganden och medelsbehov. Liksom tidigare bör det ankomma på Kungl. Maj:t att ta ställning till vilka anskaffningar m. m. som bör ske inom ramen för det bemyndigande som riksdagen kan komma att lämna.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att medge att beställningar av materiel m. m. för vissa staber får läggas ut inom en kostnadsram av 21 000 000 kr.,
2. till *Krigsorganisation för vissa staber m. m.: Materielanskaffning* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 22 010 000 kr.

E 8. Central och högre regional ledning: Istandsättning av befästningar och kaserner

1972/73	Utgift	9 100 000
1973/74	Anslag	9 910 000
1974/75	Förslag	8 280 000

Verksamheten under anslaget omfattar istandsättning av befästningar och byggnader för central och högre regional ledning. Anslaget skall tillgodoföras inkomstsidan i staten för försvarets fastighetsfond för att balansera utgifter inom staten för fonden.

Kostnader och medelsbehov (1 000-tal kr.)

Primäruppdrag m. m.	1973/74	1974/75	
		Överbefälhavaren	Dep. chefen
Befästningars delfond			
Central och högre regional ledning: Istandsättning av befästningar m. m. för delprogrammen			
Militärområdesstaber m. m.	2 000	1 050	1 050
Krigsorganisation för vissa staber m. m.	4 510	3 830	3 830
Kasernbyggnaders delfond			
Central och högre regional ledning: Istandsättning av kaserner m. m. för delprogrammen			
Försvarsstaben	1 700	1 400	1 400
Militärområdesstaber m. m.	1 700	2 000	2 000
Kostnader = medelsbehov	9 910	8 280	8 280

Överbefälhavaren

Följande dispositionsplan föreslås för anslaget.

Objekt	Medelsförbrukning (1 000-tal kr.)
Befästningars delfond	
Militärområdesstaber m. m.	
1. Ombyggnad av vissa drivmedelsförråd	400
2. Ombyggnad av ett ammunitionsförråd (totalkostnad 2 150 000 kr.)	650
Krigsorganisation för vissa staber m. m.	
3. Ombyggnad av en signalanläggning (totalkostnad 3 350 000 kr.)	700

Objekt m. m.	Medelsförbrukning (1 000-tal kr.)
4. Ombyggnad av en stabsplats (totalkostnad 3 460 000 kr.)	2 000
5. Mindre istandsättningsarbeten på befästningar m. m.	1 130
	4 880
Kasernbyggnaders delfond	
Försvarsstaben	
1. Mindre istandsättningsarbeten på byggnader, vissa tekniska försörjningsanordningar m. m.	1 400
Militärområdesstaber m. m.	
2. Mindre istandsättningsarbeten på byggnader, vissa tekniska försörjningsanordningar m. m.	2 000
	3 400
	Totalt 8 280

Befästningars delfond

1. För fortsatta ombyggnadsarbeten för att förbättra säkerheten i och driften vid militärområdesförråden för drivmedel beräknas ett medelsbehov av 400 000 kr. för nästa budgetår.

2. Behovet av att bygga om ett ammunitionsförråd till tygmaterieförråd har tidigare anmälts för riksdagen i prop. 1973:1 (bil. 6 s. 124). Kungl. Maj:t uppdrog den 5 juni 1973 åt fortifikationsförvaltningen att låta utföra ombyggnaden inom en kostnadsram av 2 milj. kr. enligt prisläget den 1 februari 1972, vilket motsvarar 2 150 000 kr. enligt prisläget den 1 februari 1973.

3. Behovet av att bygga om en signalanläggning har senast anmälts för riksdagen i prop. 1973:1 (bil. 6 s. 124). Kungl. Maj:t uppdrog den 16 juni 1972 åt fortifikationsförvaltningen att låta utföra ombyggnaden inom en kostnadsram av 2 milj. kr. enligt prisläget den 1 februari 1971. Genom beslut den 9 mars 1973 har Kungl. Maj:t fastställt kostnadsramen till 3 350 000 kr. enligt prisläget den 1 februari 1973.

4. Behovet av att bygga om en stabsplats har tidigare anmälts för riksdagen i prop. 1973:1 (bil. 6 s. 124). Kungl. Maj:t uppdrog den 5 juni 1973 åt fortifikationsförvaltningen att låta utföra ombyggnaden inom en kostnadsram av 3 220 000 kr. enligt prisläget den 1 februari 1972, vilket motsvarar 3 460 000 kr. enligt prisläget den 1 februari 1973.

5. För mindre istandsättningsarbeten på befästningar m. m. behövs 1 130 000 kr. för nästa budgetår.

Kasernbyggnaders delfond

1 och 2. För mindre istandsättningsarbeten på byggnader, vissa tekniska försörjningsanordningar m. m. beräknas ett medelsbehov av 3,4 milj. kr. för nästa budgetår. Organisationsändringar m. m., vars omfattning inte nu kan förutses, kräver omdisponering, anpassning och ändrat

utnyttjande av befintliga lokaler, ändring av värme- och ventilations-system samt elektriska installationer m. m. Medlen avses också för att modernisera och förnya installationer och anläggningar för värme- och elförsörjning, iståndsätta vägar och planer samt bygga ut eller komplettera vattenlednings- och avloppsnät.

Departementschefen

Min beräkning av medelsbehovet framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Central och högre regional ledning: Iståndsättning av befästningar och kaserner* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 8 280 000 kr.

F Gemensamma myndigheter och funktioner

Försvarets civilförvaltning

Försvarets civilförvaltning leder och övervakar krigsmaktens avlönings-, kassa- och räkenskapsväsende. I verkets uppgifter ingår också bl. a. att svara för skaderegleringar, indrivningar och andra rättsliga angelägenheter inom försvaret samt att vara försvarets patentorgan och tillsynsmyndighet för familjebidragsverksamheten.

Chef för civilförvaltningen är en generaldirektör. Verket är organiserat på fyra byråer. Dessa är kanslibyrån, kameralbyrån, revisionsbyrån och juridiska byrån. För att leda försöksverksamheten med gemensam data-drift inom försvaret finns f. n. en särskild enhet – datadriftledningen. Som tidigare har redovisats under avsnittet Ramberäkningar för budgetåret 1974/75 m. m. kommer förslag till slutlig organisation m. m. för den gemensamma datadriften att lämnas under år 1974.

Verksamheten under delprogrammet Försvarets civilförvaltning har budgeterats på ett primäruppdrag inom delproduktionsområdet Allmän ledning och förbandsverksamhet.

Verksamheten finansieras från förslagsanslaget Försvarets civilförvaltning. Som uppördsmedel redovisas inkomster av viss avlöningsuträkning.

Programplan för perioden 1974/75–1978/79

Beträffande utvecklingen av internprogrammen m. m. anför *försvarets civilförvaltning* bl. a. följande.

Delprogrammet Försvarets civilförvaltning ges en i stort oförändrad inriktning med förbehåll för vad som kan komma att beslutas beträffande civilförvaltningens framtida uppgifter och organisation samt beträffande bl. a. frågan om slutlig organisation av försvarets data-drift och om organisation av ekonomisk redovisning och redovisningsrevision.

Inom internprogrammet Gemensam administration kommer planerings- och förberedelsearbetet för beslutad omlokalisering att prioriteras och civilförvaltningens organisation att ses över. Inom internprogrammet Löne- och värnpliktsförmåner förutses antalet organisationsärenden minska medan familjebidragsverksamhetens omfattning efter hand väntas öka. Inom internprogrammet Redovisning utvecklas system, metoder och organisationer samt extern och intern utbildning. Vidare kommer föreskrifter att utarbetas och revideras. Ny krigskassaorganisation kommer att genomföras. Inom internprogrammet Revision kommer verksamheten att fortlöpande anpassas till det s. k. SEA-systemet. Ny organisation för redovisningsrevision införs efter hand. Verksamheten inom internprogrammet Allmän juridisk verksamhet bedrivs som hittills. Inom internprogrammet Patentverksamhet uppmärksammas patentpolicy och den internationella utvecklingen.

Krigsorganisationen skall under programelementet Krigsorganisation för försvarets civilförvaltning hållas aktuell.

Den av civilförvaltningen beräknade utvecklingen av anslaget Försvarets civilförvaltning framgår av följande sammanställning (prisläge februari 1973; 1 000-tal kr.).

1973/74 ¹	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	1978/79	Summa 1974/79
20 250	21 224	21 224	21 224	21 224	21 224	106 120

¹ Prisläge februari 1972

F 1. Försvarets civilförvaltning

1972/73	Utgift	18 213 853
1973/74	Anslag	20 250 000
1974/75	Förslag	21 350 000

Kostnader och medelsbehov

Primäruppdrag m. m.	1973/74	1974/75	
		Försvarets civilför- valtning	Dep. chefen
Försvarets civilförvaltning: Allmän ledning och förbandsverksamhet			
Försvarets civilförvaltning och Krigsorganisation för försvarets civilförvaltning	21 584	22 744	22 870
Försvarets datadriftorganisation	21 851	—	—
Kostnader	43 435	22 744	22 870
<i>Avgår:</i>			
Ersättning från datadriftorganisationen	— 315	—	—
Utbetalningar	43 120	22 744	22 870
<i>Avgår:</i>			
Inbetalningar			
a) datadriftorganisationen	—21 850	—	—
b) avlöningsuträkning för vissa myndigheter	— 1 020	— 1 380	— 1 380
c) externa tjänster	—	— 140	— 140
Medelsbehov	20 250	21 224	21 350

Personal

Personalkategori	Antal ¹	
	1973/74	Beräknad ändring 1974/75
		Försvarets civilför- valtning
		Dep. chefen
<i>Pensionerad militär personal i arvodestjänst</i>		
Regementsofficerare	1	of. of.
<i>Civil personal</i>		
Handläggande personal	104	of. of.
Övrig personal	152	- 2 - 2
	257	- 2 - 2

¹ Exkl. den av civilförvaltningen administrerade personalen för försvarets data-driftorganisation

*Försvarets civilförvaltning***A. Pris- och löneomräkning**

Pris- och löneomräkningen innebär att kostnaderna ökar med 1 673 000 kr., varav 350 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

B. Förändringar enligt Kungl. Maj:ts beslut

Civilförvaltningens hyreskostnader för datadriftorganisationen beräknas bortfalla (- 315 000 kr.).

C. Uppgiftsförändringar

För ADB-verksamhet behövs ytterligare 240 000 kr.

En översyn av civilförvaltningens verksamhet medför att två tjänster kan dras in (- 91 000 kr.). Vidare kan fyra vakanta tjänster dras in och tolv tjänster föras på övergångsstat. Dessa åtgärder påverkar inte medelsbehovet.

Kostnaderna för personalvårds- och nämndutbildning ökar med 3 000 kr.

Höjning av avgifterna för att räkna fram och betala ut löner minskar medelsbehovet med 360 000 kr.

Intäkter från förenade fabriksverken för patenttekniska ärenden minskar medelsbehovet med 140 000 kr.

Genom att intäkterna från försvarets datadriftorganisation utgår ökar medelsbehovet med 315 000 kr.

D. Alternativ 0

Alternativ 0 innebär för försvarets civilförvaltning att anslaget minskar med 1 079 000 kr., vilket motsvarar en personalminskning med ca 15

anställda. Denna personal måste friställas vilket medför att arbetsuppgifterna måste fördelas om. Civildförvaltningens möjlighet att ge service i olika avseenden kommer därvid att begränsas.

Departementschefen

Försvarets civilförvaltning anser att verksamheten under programplaneprodukten skall ha i stort sett oförändrad inriktning med förbehåll för vad som kan komma att beslutas beträffande dess framtida uppgifter och organisation samt beträffande bl. a. frågan om slutlig organisation av försvarets datadrift och organisation av ekonomisk redovisning och redovisningsrevision inom försvaret. Jag kan godta denna inriktning.

Min beräkning av medelsbehovet framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Försvarets civilförvaltning* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 21 350 000 kr.

Försvarets sjukvårdsstyrelse

Försvarets sjukvårdsstyrelse leder krigsmaktens hälso- och sjukvård och är central förvaltningsmyndighet för sjukvårdsförvaltningen inom krigsmakten. Styrelsen är chefsmyndighet för de centrala sjukvårdsförråden.

Chef för försvarets sjukvårdsstyrelse är en generalläkare. Styrelsen är organiserad på en centralplanering, en hälsovårdsbyrå, en sjukvårdsbyrå, en materielbyrå, en specialmedicinsk sektion och en administrativ sektion. Inom styrelsen finns en medicinalkärexpedition. Denna lyder under generalläkaren i hans egenskap av chef för försvarets medicinalkår. Dessutom finns särskild farmaceutisk expertis.

Verksamheten under delprogrammet Försvarets sjukvårdsstyrelse har budgeterats på fyra primärupdrag inom delproduktionsområdena Allmän ledning och förbandsverksamhet, Utbildning till och av fast anställd personal m. fl., Centralt vidtaget materielunderhåll m. m. samt Tillämpad objektbunden forskning, utveckling och försök.

Verksamheten finansieras från förslagsanlaget Försvarets sjukvårdsstyrelse.

Programplan för perioden 1974/75–1978/79

Beträffande utvecklingen av delprogrammet anför *sjukvårdsstyrelsen* bl. a. följande.

Påtagliga brister finns inom den militära hälso- och sjukvården sedan tidigare. Någon förbättring har inte inträffat under det senaste året.

Programelementet Försvarets sjukvårdsstyrelse bör inriktas bl. a. på att ta fram underlag för samt medverka i planeringen av krigssjukvården under 1980-talet. Värnpliktiga och fast anställd personal bör kunna få

tandvård i enlighet med lagen om allmän tandvårdsförsäkring.

Den militära läkemedelshanteringen ändras med anledning av att den militära läkemedelsförvaltningen har förts över till Apoteksbolaget. Förslag om en försvarspsykiatrisk organisation och en ny skärmbildsorganisation läggs fram. Rationaliseringsprojektet Hälso- och sjukdomsredovisning inom försvaret slutförs. Frågorna om blod-vätskeförsörjning och blodgruppering inom krigsmakten måste lösas. Medicinska krav på dykande och annan submarin personal utarbetas. Sjukvårdsutrustningen anpassas till förändringen i freds- och krigsorganisationen. Styrelsens omlokalisering till Karlstad förbereds och genomförs.

För programelementet Krigsorganisation för försvarets sjukvårdsstyrelse gäller att styrelsens mobiliserings- och krigsplanläggning skall hållas aktuell samt att mobiliserings- och stabstjänstövningar skall genomföras med viss personal inom styrelsen. Verksamheten inom programelementet Gemensam hälsouppllysning inriktas bl. a. på att framställa bildband om hygien, buller, miljövård m. m.

Den av sjukvårdsstyrelsen beräknade utvecklingen av anslaget Försvarets sjukvårdsstyrelse framgår av följande sammanställning (prisläge februari 1973; 1 000-tal kr.).

1973/74 ¹	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	1978/79	Summa 1974/79
14 200	14 946	15 391 ²	14 946	14 946	14 946	75 175

¹ Prisläge februari 1972

² Inkl. medel för att genomföra omlokalisering

F 2. Försvarets sjukvårdsstyrelse

1972/73	Utgift	14 076 639
1973/74	Anslag	14 200 000
1974/75	Förslag	14 980 000

Kostnader och medelsbehov

Primäruppdrag m. m.	1973/74		1974/75	
			Försvarets sjukvårds- styrelse	Dep. chefen
Försvarets sjukvårdsstyrelse:				
Allmän ledning och förbandsverksamhet	12 234 400	11 576 900	11 569 600	
Utbildning till och av fast anställd personal m. fl.	693 300	738 700	738 700	
Centralt vidtaget materielunderhåll m. m.	2 421 000	2 006 200	2 047 600	
Tillämpad objektbunden forskning, utveckling och försök	947 000	624 600	624 100	
Kostnader	16 295 800	14 945 900	14 980 000	
<i>Avgår:</i>				
Uppbördsmedel på kontot till krigsmaktens läkemedelslager	- 1 982 100			
Ersättning från Norrbottens läns landsting	- 113 700			
Utbetalningar = medelsbehov	14 200 000	14 945 000	14 980 000	

Personal

Personalkategori	Antal	
	1973/74	Beräknad ändring 1974/75
		Försvarets sjukvårdsstyrelse
		Dep. chefen
<i>A. Försvarets sjukvårdsstyrelse</i>		
<i>Militär personal</i>		
Regementsofficerare	6	of.
Kompaniofficerare	2	of.
<i>Civilmilitär personal</i>		
Läkare, veterinärer, tandläkare, apotekare	13	+ 4
<i>Pensionerad militär personal i arvodestjänst</i>		
Regementsofficerare	3	of.
Kompaniofficerare	1	of.
<i>Civil personal</i>		
Handläggande personal	38	of.
Övrig personal	48	of.
<i>B. Centrala sjukvårdsförråd</i>		
<i>Militär personal</i>		
Kompaniofficerare		+4 ¹
<i>Militär personal i arvodestjänst</i>		
Kompaniofficer	1	of.
<i>Civil personal</i>		
Övrig personal	23	of.
	137	+ 8

¹ Tjänster omvandlade från arvodestjänster

*Försvarets sjukvårdsstyrelse***A. Pris- och löneomräkning**

Pris- och löneomräkningen innebär att kostnaderna ökar med 1 315 000 kr., varav 222 600 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

B. Förändringar enligt Kungl. Maj:ts beslut

Under de berörda primäruppdragen har beaktats att militärapotekets verksamhet har tagits över av Apoteksbolaget AB samt att militärmedicinska undersökningscentralens uppgifter förts över till försvaret forskningsanstalt.

I primäruppdraget Allmän ledning och förbandsverksamhet har kostnaderna under nästa budgetår för förberedelsearbetet inför sjukvårdsstyrelsens omlokalisering till Karlstad beräknats till 144 000 kr.

C. Uppgiftsförändringar

Allmän ledning och förbandsverksamhet

Fyra tjänster för civilmilitär personal som nu är vakanta bör tillsättas för att kompensera bortfallet av läkarkapacitet (+ 270 000 kr.).

D. Alternativ 0

Alternativet minskar medelstillelningen under anslaget med ca 750 000 kr. Detta innebär enligt sjukvårdsstyrelsen att bl. a. bedömningsunderlaget för styrelsens lednings- och planeringsarbete skulle försämrans på både central och lokal nivå. Vidare kan bl. a. hälso- och sjukvården komma att försämrans liksom beredskapen. Ett minskat materielunderhåll är en annan följd av en sådan nedskärning.

Departementschefen

Jag kan t. v. i huvudsak godta den inriktning som sjukvårdsstyrelsen föreslagit i programplanen. Som min företrädare anförde vid anmälan av prop. 1973:I (bil. 6 s. 30) bör bl. a. försvarets sjukvårdsstyrelses organisation och uppgifter ses över. Sjukvårdsstyrelsen har överlämnat ett förslag om förbandssjukvårdens organisation vilket f. n. behandlas i försvarsdepartementet. Resultatet av dessa utredningar kan få betydelse för verksamheten under perioden.

Min beräkning av det totala medelsbehovet framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Försvarets sjukvårdsstyrelse* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 14 980 000 kr.

Fortifikationsförvaltningen

Fortifikationsförvaltningen är central förvaltningsmyndighet för fortifikations- och byggnadsväsendet inom krigsmakten. I förvaltningens uppgifter ingår också att för krigsmaktens räkning svara för markfrågor. Fortifikationsförvaltningen skall vidare i fred organisera byggnads- och reparationsberedskapen.

Chef för fortifikationsförvaltningen är en generaldirektör. Sedan beslut har fattats om vissa organisationsförändringar vid förvaltningen (prop. 1973:75, FöU 1973:16, rskr 1973:195) kommer verket från den 1 juli 1974 att vara organiserat på en enhet för central planering och sju andra enheter, nämligen befästningsenheten, kasernenheten, drift- och fack-enheten, forskningsenheten, markenheten, administrativa enheten och

byggenheten. I fortifikationsförvaltningen ingår även chefen för byggnads- och reparationsberedskapen samt byggnads- och reparationsberedskapens centralkontor. Sju byggnadskontor, ett i varje militärområde och ett inom Gotlands militärkommando, är beträffande bl. a. byggläddning och kontroll vid större ny-, till- och ombyggnadsarbeten direkt underställda fortifikationsförvaltningen.

Verksamheten under delprogrammet Fortifikationsförvaltningen har för budgetåret 1974/75 budgeterats på två primäruppdrag inom delproduktionsområdena Allmän ledning och förbandsverksamhet resp. Centralt vidtagen materielanskaffning m. m.

Verksamheten finansieras från förslagsanslaget Fortifikationsförvaltningen.

Programplan för perioden 1974/75–1978/79

Beträffande utvecklingen av delprogrammet anför *fortifikationsförvaltningen* bl. a. följande.

Verksamheten inom delproduktionsområdet Markanskaffning bedöms under programplaneperioden få i stort sett oförändrad omfattning. De svårigheter att på frivillig väg förvärva mark för försvaret som har uppkommit genom 1968 års ändringar i lagstiftningen om beskattning av fast egendom beräknas stå kvar och kommer att medföra att det blir mycket tids- och arbetskrävande att anskaffa mark. Även andra skäl har gjort att markägare och andra är mindre benägna att medverka till att mark avstås till försvaret. Under senare år har det vidare blivit alltmer påtagligt att försvarets framtida behov av mark måste beaktas vid den civila planläggningen på skilda nivåer. Denna utveckling kommer säkerligen att betonas ytterligare under programplaneperioden och medföra merarbete med att följa upp och medverka i den civila planeringen. Redan slutförda och pågående utredningar om försvarets fredsorganisation kan vidare medföra att vissa förband dras in. Detta kan i sin tur medföra omfattande och arbetskrävande försäljningar av mark m. m.

Utvecklingen inom delproduktionsområdena Anskaffning av befästningar m. m., Anskaffning av kaserner m. m. och Iständsättning av befästningar och kaserner m. m. samt inom facket Fastighetsförvaltning är oklar. Den årliga investerings- och underhållsvolymen bedöms emellertid bli ungefär oförändrad under hela programplaneperioden. Anskaffningsverksamheten kan dock påverkas av de pågående förändringarna i fredsorganisationen och den av Kungl. Maj:t föreskrivna minskningen av antalet anställda inom försvaret som kan medföra att ganska stora investeringar behöver göras, främst på förrådssidan. Förutsedda förändringar inom försvaret i fråga om lokalisering, antal myndigheter och organisation kan också medföra att t. ex. general- och utbyggnadsplaner måste arbetas om.

Den fortlöpande övergången till flygplan 37 föranleder byggnadsåtgärder vid flotttiljer och baser, bl. a. för att tillgodose behovet av verkstäder och hangarer. Vidare tillkommer åtgärder för att tillgodose behovet av

flygdrivmedel samt komplettera uppställningsplatser och flygplansvägar m. m. för den nya flygplanstypen. En plan för att kostnadsberäkna och prioritera miljövårdsåtgärder vid drivmedelsanläggningar håller på att utarbetas.

Fortifikationsförvaltningen räknar med att det under programplaneperioden kan komma att behövas åtgärder i konjunkturstimulerande syfte och avser därför att i den utsträckning det är möjligt upprätthålla en investeringsreserv.

Utvecklingen inom delproduktionsområdet Tillämpad ej objektbunden forskning inriktas på verkan av konventionella vapen. Forskningen med inriktning på problemen med koncentrerad lagerhållning av ammunitions-effekter i bergförråd ökas. Programansvaret för denna verksamhet förs fr. o. m. budgetåret 1974/75 över till försvarets forskningsanstalt.

Verksamheten inom facket Fastighetsförvaltning studeras vid den översyn som försvarets rationaliseringsinstitut gör av den regionala och lokala organisationen för fortifikations- och byggnadsförvaltningen. I detta arbete ingår även en tidigare påbörjad översyn av försvarets fasta maskinanläggningar. Parallellt härmed genomför fortifikationsförvaltningen i samverkan med institutet en fortlöpande minskning av antalet anställda vid bl. a. de s. k. egen regi-styrkorna och inom maskintjänsten, i första hand genom s. k. naturliga avgångar.

Anskaffningen av materiel för byggnads- och reparationsberedskapen är t. o. m. budgetåret 1974/75 inriktad på att köpa in elkraftaggregat. Under programplaneperiodens övriga år inriktas anskaffningen på skydds-, maskerings- och drivmedelsmateriel samt betongblandare.

Fortifikationsförvaltningen räknar med att få svårigheter i sin verksamhet dels på grund av personalindragningar i samband med redan beslutade och förutsedda omorganisationer inom fortifikations- och byggnadsförvaltningen, dels i form av mer arbete på grund av förvaltningens beslutade omlokalisering till Eskilstuna. En viss nedgång av förvaltningens effektivitet anses därför trolig under programplaneperioden. Förvaltningen är dock beredd att pröva alla möjligheter att begränsa en sådan effektivitetsnedgång. Det är samtidigt angeläget att verksamheten på allt sätt underlättas av de myndigheter som förvaltningen samarbetar med, främst förvaltningens uppdragsgivare. Fortifikationsförvaltningen räknar med att föreskriven personalminskning med ca 100 personer skall kunna vara genomförd i slutet av programplaneperioden. Det bedöms dock bli nödvändigt att delvis kompensera personalminskningen genom att öka köpen av konsulttjänster.

Den av fortifikationsförvaltningen beräknade utvecklingen av förslagsanslaget Fortifikationsförvaltningen framgår av följande sammanställning (prisläge februari 1973; 1 000-tal kr.).

1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	1978/79	Summa 1974/79
38 850 ¹	38 245	35 375	33 705	33 705	33 705	174 735

¹ Prisläge februari 1972

F 3. Fortifikationsförvaltningen

1972/73	Utgift	41 001 095
1973/74	Anslag	38 010 000
1974/75	Förslag	38 546 000

Kostnader och medelsbehov

Primäruppdrag m. m.	1973/74	1974/75	
		Fortifika- tionsför- valtningen	Dep.chefen
Fortifikationsförvaltningen:			
Allmän ledning och förbandsverk- samhet	33 094 000	35 919 000	36 220 000
Centralt vidtagen materiel- anskaffning	2 750 000	2 950 000 ¹	2 950 000 ¹
Tillämpad ej oobjektbunden forskning	2 760 000	— ¹	— ¹
Kostnader	38 604 000	38 869 000	39 170 000
<i>Avgår:</i>			
Ersättning från försvarets civilför- valtning och försvarsområdesstaben vid Stockholms försvarsområde för lönekostnader m. m. vid gemensamt intendentkontor	- 594 000	- 624 000	- 624 000
Medelsbehov	38 010 000	38 245 000	38 546 000

¹ Kostnaderna förs fr. o. m. budgetåret 1974/75 över till förslagsanslaget F 5. Gemensam försvarsforskning

Personal

Personalkategori	Antal		
	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Fortifikations- förvaltningen	Dep. chefen
<i>A. Avlöningsanslag</i>			
<i>Militär personal</i>			
Regementsofficerare	14	+ 1	+ 1
Kompaniofficerare	2	of.	of.
<i>Pensionerad militär personal i arvodestjänst</i>			
Regementsofficerare	10	- 1	- 1
Kompaniofficerare	4	+ 1	+ 1
<i>Civil personal</i>			
Handläggande personal	247	+ 37	+ 37
Övrig personal	275	+ 8	+ 8

Personalkategori	Antal		
	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Fortifikations- förvaltningen	Dep. chefen
<i>B. Förskottsstat</i>			
<i>Militär personal</i>			
Regimentsofficerare	6	of.	of.
<i>Pensionerad militär personal i arvdestjänst</i>			
Kompaniofficerare	2	- 1	- 1
<i>Civil personal</i>			
Handläggande personal	309	- 23	- 23
Övrig personal	263	- 25	- 25
	1 132	- 3	- 3

Fortifikationsförvaltningen

A. Pris- och löneomräkning

Pris- och löneomräkningen innebär att kostnaderna ökar med 6 833 000 kr., varav 676 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

B. Uppgiftsförändringar

1. Fortifikationsförvaltningen

Kostnaderna minskar genom vakantsättning av tjänster (-4 828 000 kr.).

Omkostnaderna för militärområdenas byggnadskontor beräknades för lågt vid anslagsuppbyggnaden budgetåret 1972/73. En engångshöjning av omkostnadsbeloppet är därför nödvändig (+ 840 000 kr.).

I samband med pågående organisationsförändringar förs viss personal över från förskottsstat till ifrågavarande anslag, vilket ökar anslagsbehovet (+ 1 450 000 kr.).

2. Fortifikatorisk forskning

Kostnaderna förs fr. o. m. budgetåret 1974/75 över till anslaget Gemensam försvarsforskning.

C. Alternativ 0

Kostnaderna enligt det s. k. 0-alternativet skulle uppgå till 39 245 000 kr. vilket överstiger det begärda anslaget för nästa budgetår. Någon särskild redovisning för detta alternativ har därför inte ansetts nödvändig.

Departementschefen

Jag kan i huvudsak godta vad fortifikationsförvaltningen har anfört om inriktningen av verksamheten under programplaneperioden.

Min beräkning av medelsbehovet framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Fortifikationsförvaltningen* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 38 546 000 kr.

Försvarets materielverk

Försvarets materielverk är central förvaltningsmyndighet för materieförvaltningen inom krigsmakten utom vad avser sjukvårdsmateriel och fortifikatorisk materiel. Materielverket svarar vidare för anskaffning av vissa förnödenheter till myndigheter utanför krigsmakten.

Materielverket leds av en styrelse. Chef för verket är en generaldirektör. Verksamheten är organiserad på en enhet för central planering och fem huvudavdelningar, nämligen huvudavdelningarna för armémateriel, marinmateriel, flygmateriel, huvudavdelningen i Karlstad samt huvudavdelningen för administration.

Verksamheten under delprogrammet Försvarets materielverk har budgeterats på ett primärupdrag inom delproduktionsområdet Allmän ledning och förbandsverksamhet.

Verksamheten finansieras från förslagsanslaget Försvarets materielverk.

Programplan för perioden 1974/75–1978/79

Beträffande utvecklingen av delprogrammet anför *försvarets materielverk* bl. a. följande.

Innebörden på kort och lång sikt ur operativ och organisatorisk synvinkel av 1972 års försvarsbeslut har ännu inte kunnat klarläggas av överbefälhavaren och de huvudprogramansvariga myndigheterna. Först när detta har skett och en preciserad inriktning beträffande det materiella innehålllet angetts kan konsekvenserna för verksamheten inom materielverket klarläggas. Redan nu kan emellertid konstateras att de givna ekonomiska ramarna och reglerna för kompensation för kostnadsstegringar i förhållande till de verkliga kostnadsförändringar som kan förutses kommer att leda till en ständigt minskande köpkraft.

Så länge samma antal materielslag skall anskaffas blir konsekvenserna för materielverket små. Detta gäller särskilt om – som riksdagsbeslutet förutsätter – beredskap för vidgad anskaffning i skärpt läge skall upprätthållas. Kravet på hushållning med allt knappare medel innebär dock att djupare analyser och stramare styrning behövs från verkets sida.

Utvärderingen av försvarsbeslutet kan enligt materielverket leda till att anspråken på verkets insatser i vissa avseenden kan komma att minska, i andra kommer de med säkerhet att öka. Det senare gäller särskilt i fråga om studier, planering och projektering av materiel för att till lägsta kostnad utnyttja alla materielslags krigsorganisatoriska effekt över livslängden.

Materielverket bedömer att grunderna för verkets långsiktiga inriktning är delvis osäkra men att underlag finns för de beslut som skall fattas inom delprogrammets ram under de närmaste åren.

Försvarets materielverk har förutom program- och produktionsansvar för delprogrammet Försvarets materielverk produktionsansvar för materielanskaffning och för forskning och utveckling i samband härmed. Verket har vidare fackansvar för materielunderhåll, förrådsverksamhet, verkstadsdrift och förplägnad. Mot bakgrund av dessa ansvarsförhållanden och av Kungl. Maj:t givna riktlinjer har försvarets materielverk följande grundsyn.

Materielanskaffning samt forskning och utveckling omfattar ett stort antal produkter från allmänna förbrukningsvaror till unika, tekniskt komplicerade vapensystem. Detta ger verksamheten en spännvidd över flertalet kända teknikområden. Verksamheten innebär framför allt att ta fram tekniskt underlag för att beställa tillverkning vid industrin. I verksamheten ingår att granska och ta ställning till offerter från tillfrågade industriföretag. Härutöver ingår det som ett viktigt inslag att ta fram idéer till tekniska lösningar att användas i försvarsgrenschefernas studie-, perspektiv- och systemplanearbete.

Inom ramen för programansvaret skall målet vara att avpassa och disponera resurserna så att de samlade kostnaderna för försvarets materiel blir så låga som möjligt under materielens livslängd (totaloptimeringsprincipen). För att detta skall kunna ske krävs bl. a. att resurserna inom delprogrammet fördelas mellan och inom funktionerna på ett sätt som är gynnsamt med hänsyn till produktionsinriktningen. Den viktigaste resursen är därvid personalen. En ändrad inriktning av personalens kompetens och utnyttjande kan emellertid med hänsyn till specialinriktning på olika teknikområden ske endast på sikt.

Förändringar i materielutvecklingen påverkar i första hand den tekniska beredningsfunktionen och av fackfunktionerna främst materielunderhåll. Med hänsyn till att dessa funktioner är centrala för materielverket måste de prioriteras så att kompetens säkerställs för anskaffning och underhåll.

De uppgifter som materielverket skall lösa under programplaneperioden måste i huvudsak lösas med nuvarande personal. Eftersom denna personal inom vissa områden inte har kompetens eller tillräckligt antal kompetenta personer inte finns inom verket måste vissa uppgifter lösas genom att utnyttja externa resurser. Avvägningen mellan interna och externa resurser skall i den fortsatta utvecklingen – inom ramen för totaloptimeringsprincipen – syfta till att upprätthålla verkets förmåga att följa och för försvarets del leda den tekniska utvecklingen genom att dels medverka i försvarets studieverksamhet, dels utöva kompetent projektledning.

För att hålla nere kostnaderna för ny materiel avser verket bl. a. att koncentrera utvecklingsinsatserna till sådan materiel som inte finns i tillräckligt urval på världsmarknaden och för vilken en utveckling bedöms nödvändig med hänsyn till primära effektkrav (verkan i målet) eller för vilken en vidareutveckling med god säkerhet och måttliga ekonomiska

upppoffringar bedöms leda till väsentliga effektökningar och/eller kostnadsminskningar.

Materielverkets fackansvar är huvudsakligen riktat mot regional och lokal nivå. Syftet med fackverksamheten är att främja rationalitet och effektivitet inom områdena förrådsverksamhet, verkstadsdrift, förplägnad och materielunderhåll. Som fackmyndighet skall verket bl. a. ta fram mera samordnade, enkla instruktioner och anvisningar som är anpassade till planerings- och programbudgetsystemet.

För programplaneperioden har materielverket vidare angett bl. a. följande mål.

Av överbefälhavaren angiven planeringsram för programplaneperioden kommer att följas med de avvikelser som kan bli följden av avtalsförhandlingar i samband med verkets omorganisation.

Materielverkets omorganisation enligt 1971 års riksdagsbeslut (prop. 1971:124, FöU 1971:22, rskr 1971:292) skall i allt väsentligt vara genomförd den 1 juli 1974. Organisationen kommer därefter fortlöpande att anpassas till främst den freds- och krigsorganisatoriska utvecklingen inom försvaret.

Omlokalisering av huvudavdelningen i Karlstad till Karlstad samt del av provningsenheten i huvudavdelningen för flygmateriel till Linköping jämte viss mindre utflyttning till försöksplatserna i Karlsborg och Vidsel skall genomföras under år 1976.

Den av Kungl. Maj:t och överbefälhavaren föreskrivna minskningen av verkets personal med minst 400 anställda i förhållande till läget den 1 oktober 1971 skall vara genomförd den 1 juli 1976. Med hänsyn till att överbefälhavaren strävar efter att ytterligare minska antalet fast anställda inom försvaret efter den 1 juli 1977 skall verket — med beaktande av totaloptimeringsprincipen — granska möjligheterna att kunna bidra till detta.

Under budgetåret 1973/74 påbörjade försök med utvidgad förvaltningsdemokrati bl. a. inom det personalpolitiska området skall fortsätta i nya former. Inriktning mot samarbetsproblem på de enskilda arbetsplatserna skall därvid prioriteras.

Materielverkets produktionsplaneringssystem skall färdigställas.

Utbildningsverksamheten skall främst tillgodose behovet av omskolning och vidareutbildning till följd av omorganisation och personalminskning.

Den av materielverket beräknade utvecklingen av anslaget Försvarets materielverk under planeringsperioden framgår av följande sammanställning (prisläge februari 1973; 1 000-tal kr.).

1973/74 ¹	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	1978/79	Summa 1974/79
244 500	249 725	243 136	241 677	241 677	241 677	1 217 892

¹ Prisläge februari 1972.

F 4. Försvarets materielverk

1972/73	Utgift	253 648 517
1973/74	Anslag	244 500 000
1974/75	Förslag	254 500 000

Kostnader och medelsbehov

Primäruppdrag m. m.	1973/74	1974/75	
		Försvarets materielverk	Dep. chefen
Försvarets materielverk:			
Allmän ledning och förbandsverksamhet	244 500 000	249 725 000	254 500 000
Kostnader = medelsbehov	244 500 000	249 725 000	254 500 000

Personal

Personalkategori	Antal		
	1973/74 ¹	Beräknad ändring 1974/75	
		Försvarets materielverk	Dep. chefen
<i>Militär personal</i>			
Regementsofficerare	168	+ 3	+ 3
Kompaniofficerare	33	+ 2	+ 2
<i>Civilmilitär personal</i>			
Teknisk personal	122	of.	of.
Läkare och veterinärer	3	of.	of.
Övrig personal	7	of.	of.
<i>Pensionerad militär personal i arvdestjänst</i>			
Regementsofficerare	12	- 3	- 3
Kompaniofficerare	5	- 1	- 1
<i>Civil personal</i>			
Handläggande personal	1 515	- 100 ³	- 100 ³
Övrig personal	2 372		
	4 237 ²	- 99	- 99

¹ Vissa avvikelser i förhållande till vad som angetts i prop. 1973:1 bil. 6 med anledning av att vissa kollektivanställda blivit tjänstemän, ändrad metodik för redovisningen samt omorganisationen.

² Beräknas successivt minska med ca 125 personer under budgetåret 1973/74.

³ Successiv minskning under budgetåret.

*Försvarets materielverk***A. Pris- och löneomräkning**

Pris- och löneomräkningen innebär att kostnaderna ökar med 18 782 000 kr., varav 5 335 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

B. Förändringar enligt Kungl. Maj:ts beslut

1. Antalet anställda beräknas successivt minska med ca 125 personer under budgetåret 1973/74 och med ca 100 personer under budgetåret 1974/75 (– 8 249 000 kr.).

2. Marinens centrala förråd och huvudavdelningens för flygmateriel depositionsmaterieförråd skall fr. o. m. den 1 juli 1974 utgå ur materielverkets organisation (– 1 743 000 kr.).

3. Delar av försvarets materielverk skall omlokaliseras till Karlstad och Linköping. Kostnaderna för planering m. m. av den för olika myndigheter gemensamma förvaltningsbyggnaden i Karlstad beräknas till 208 000 kr. Förberedelser för omlokalisering, fria resor till den nya stationeringsorten m. m. medför höjda kostnader (+ 315 000 kr.).

4. I samband med omorganisationen av materielverket uppstår kostnader för omflyttningar (150 000 kr., oförändrad engångsutgift).

5. Ny telefonväxel för del av materielverket kommer att levereras under budgetåret 1974/75 (+ 525 000 kr., engångsutgift).

C. Uppgiftsförändringar

1. I enlighet med direktiv från överbefälhavaren förs tre personalvårds-konsulenter över från försvarsstabens personalvårdsbyrå till materielverket (+ 170 000 kr.).

2. Kostnader för tre tjänster som förs över från försvarsgrensanslag tillkommer (+ 162 000 kr.).

3. För att förbättra personalhälsovården behövs en heltidsanställd läkare (+ 80 000 kr.).

4. Kostnaderna för rationaliseringsverksamhet beräknas minska när huvuddelen av verkets omorganisation är genomförd (– 200 000 kr.).

5. Organisationsförändringar gör det möjligt att redovisa vissa kostnader efter mer enhetliga grunder än tidigare. Viss produktionsverksamhet som tidigare har belastat försvarsgrensanslag förs över till förevarande anslag (+ 850 000 kr.). Vissa kostnader för databehandling förs över till materielanskaffningsanslag (– 480 000 kr.).

6. I samband med renovering av personalmatsalar i ämbetsbyggnaden behöver viss köksutrustning bytas ut (100 000 kr., oförändrad engångsutgift).

7. Planerad anskaffning av säkerhetsskåp fortsätter (375 000 kr., oförändrad engångsutgift).

8. För att utbilda till verket överförd personal, inom verket omflyttad personal samt inom verket nyblivna tjänstemän behövs ytterligare 136 000 kr.

9. Frekvensen av utländska besök stiger varför representationskostnaderna ökar (+ 4 000 kr.).

D. Alternativ 0

Materielverket framhåller att personalutgifterna utgör nära 90 % av anslaget. En minskning av anslaget enligt alternativ 0 skulle därför innebära att nästan hela den personalminskning som har föreskrivits i samband med omorganisationen skulle få genomföras redan under budgetåret 1973/74 för att med önskad effekt påverka behovet av betalningsmedel budgetåret 1974/75.

Departementschefen

Försvarets materielverk anser att det f. n. inte finns något underlag för att ge dess verksamhet en eventuell ny inriktning på sikt. Verket anser dock att en konsekvens av 1972 års försvarsbeslut blir att anspråken på verkets insatser kommer att öka i fråga om studier, planering och projektering av materiel för att inom ramen för tillgängliga medel åstadkomma bästa möjliga utnyttjande av alla materielslags krigsorganisatoriska effekt över livslängden. Med hänsyn till detta prioriterar verket den tekniska beredningsfunktionen och fackfunktionerna, främst materielunderhåll, så att kompetens för anskaffning och underhåll säkerställs. Resurser för övriga funktioner m. m. begränsas så långt som möjligt. Verket avser att under programplaneperioden ytterligare samordna verksamheten inom den tekniska beredningsfunktionen. Jag kan i stort godta denna inriktning.

Riktlinjer för materielverkets organisation m. m. godkändes av 1971 års riksdag (prop. 1971:124, FöU 1971:22, rskr 1971:292). Med anledning härav har efter beslut av 1972 och 1973 års riksdagar (prop. 1972:75, FöU 1972:17, rskr 1972:231 resp. prop. 1973:1, bil. 6, FöU 1973:8, rskr 1973:62) bl. a. vissa tjänsteförändringar genomförts vid materielverket.

I prop. 1973:1 (bil. 6, s. 137) anmälde dåvarande chefen för försvarsdepartementet att det ännu inte hade varit möjligt att i detalj ta ställning till hur den nya organisationen borde se ut och att om det vid det fortsatta arbetet visade sig föreligga ett behov av tjänster, vilkas inrättande krävde riksdagens medgivande, skulle dessa inrättas som extra i avvaktan på att frågan kunde underställas riksdagens prövning.

Materielverkets organisation har numera fastställts av Kungl. Maj:t. Avtal om lönegradsplacering m. m. av vissa tjänster vid materielverket har träffats mellan statens avtalsverk och berörda personalorganisationer. Riksdagens lönelegation har den 22 november 1973 godkänt avtalet. I avtalet har vissa tjänster i ledande funktioner placerats på löneplan C. Kungl. Maj:t har tidigare fått riksdagens bemyndigande att inrätta ordinarie tjänster med beteckningen p för chef för huvudavdelning samt för chef för enheten för central planering. För övriga tjänster som i avtalet placerats på löneplan C bör Kungl. Maj:t få inrätta extra ordinarie tjänster med möjlighet att för bestämd tid förordna den som redan tidigare innehar sådan förordnandetjänst. Om militär eller civilmilitär tjänsteiman kommer i fråga till vissa extra ordinarie tjänster på löneplan C

vid försvarets materielverk bör Kungl. Maj:t få vakantsätta den extra ordinarie tjänsten och i stället inrätta personlig ordinarie tjänst med beteckningen r. Vidare bör Kungl. Maj:t i den utsträckning som behövs i samband med att den ändrade organisationen genomförs få föra tjänster på övergångsstat och utfärda erforderliga övergångsbestämmelser.

Min beräkning av det totala medelsbehovet framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov. I beräkningen ingår följande engångsbelopp, nämligen 150 000 kr. för omflyttningar i samband med omorganisationen (B 4), 525 000 kr. för ny telefonväxel (B 5), 100 000 kr. för personalserveringar i Stockholm (C 6) samt 375 000 kr. för anskaffning av säkerhetsskåp (C 7).

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de av mig förordade åtgärderna beträffande tjänster på löneplan C vid försvarets materielverk,
2. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de övergångsåtgärder som behövs i anledning av den förändrade organisationen vid försvarets materielverk,
3. till *Försvarets materielverk* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 254 500 000 kr.

F 5. Gemensam försvarsforskning

Under återopande av vad jag har anfört tidigare hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till *Gemensam försvarsforskning* för budgetåret 1974/75 beräkna ett förslagsanslag av 127 000 000 kr.

Försvarets radioanstalt

Försvarets radioanstalt leds av en generaldirektör. Anstalten är organiserad på en produktionsavdelning, en administrativ enhet, en teknisk enhet och en utbildningsenhet samt ett planeringssekretariat.

Verksamheten under delprogrammet Försvarets radioanstalt har budgeterats på två primäruppdrag inom delproduktionsområdena Allmän ledning och förbandsverksamhet och Centralt vidtagen materielanskaffning m. m.

Verksamheten finansieras från förslagsanslaget Försvarets radioanstalt.

Programplan för perioden 1974/75—1978/79

Den av *radioanstalten* beräknade utvecklingen av anslaget Försvarets radioanstalt framgår av följande sammanställning (prisläge februari 1973; 1 000-tal kr.).

1973/74 ¹	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	1978/79	Summa 1974/79
58 400	61 200	61 200	62 250	63 300	63 300	311 250

¹ Prisläge februari 1972

I övrigt är programplanen av sådan natur att närmare redogörelse inte bör lämnas till statsrådsprotokollet. Ytterligare upplysningar torde få inhämtas av de handlingar som kommer att tillhandahållas riksdagens försvarsutskott.

F 6. Försvarets radioanstalt

1972/73	Utgift	58 723 074
1973/74	Anslag	58 400 000
1974/75	Förslag	62 140 000

Kostnader och medelsbehov

Primäruppsdrag m. m.	1973/74	1974/75	
		Försvarets radioanstalt	Dep. chefen
Försvarets radioanstalt:			
Allmän ledning och förbandsverk- samhet	45 700 000	48 200 000	49 140 000
Centralt vidtagen materielanskaff- ning m. m.	12 700 000	13 000 000	13 000 000
Kostnader = medelsbehov	58 400 000	61 200 000	62 140 000

Försvarets radioanstalt

A. Pris- och löneomräkning

Pris- och löneomräkningen ökar kostnaderna med 4 078 000 kr., varav 940 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

B. Uppgiftsförändringar

Upplysningar beträffande föreslagna uppgiftsförändringar torde få inhämtas av de handlingar som kommer att tillhandahållas riksdagens försvarsutskott. Totalt innebär uppgiftsförändringarna en kostnadssänkning med 338 000 kr.

Departementschefen

Min beräkning av medelsbehovet framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen
att till *Försvarets radioanstalt* för budgetåret 1974/75 anvisa ett
förslagsanslag av 62 140 000 kr.

Värnpliktsverket

Värnpliktsverket är centralt organ för inskrivning och personalredovisning inom krigsmakten. I verkets uppgifter ingår bl. a. att leda andra inskrivnings- och personalredovisningsmyndigheters verksamhet, att efter samråd med berörda myndigheter ansvara för och meddela föreskrifter om tillhörighet, uttagning, fördelning och inkallelse av värnpliktiga, att i samråd med berörda myndigheter samordna personalprövning och bedömning av värnpliktiga, att samordna personalredovisningen inom krigsmakten och ansvara för den centrala registreringen av krigsmaktens personal, att föreslå överbefälhavaren och försvarsgrenscheferna sådana anvisningar om krigsplacering som har samband med personalredovisningen, att besluta i ärenden om befrielse från eller anstånd med värnplikts-tjänstgöring samt att i övrigt biträda krigsmaktens myndigheter i frågor om inskrivning och personalredovisning.

Verket är organiserat på ett huvudkontor i Solna och tre värnpliktskontor, nämligen Södra värnpliktskontoret i Kristianstad, Östra värnpliktskontoret i Solna och Norra värnpliktskontoret i Östersund. Huvudkontoret består av en värnpliktssektion, en administrativ sektion och ett datakontor.

Verksamheten under delprogrammet Värnpliktsverket har budgeterats på ett primärupdrag inom delproduktionsområdet Allmän ledning och förbandsverksamhet.

Verksamheten finansieras från förslagsanslaget Värnpliktsverket.

Programplan för perioden 1974/75–1978/79

Beträffande utvecklingen av delprogrammet anför *värnpliktsverket* bl. a. följande.

Utvecklingen av personalläget för de värnpliktiga skall prognosticeras under en planeringsperiod vars längd är anpassad till olika intressenters behov. I resultaten ingår såväl beräknade tillskott av inskrivningsskyldiga som nuvarande personaltillgångars utveckling. Planeringen är inriktad på utvecklingen både inom krigsmakten och inom totalförsvaret i övrigt.

Antalet värnpliktsärenden, särskilt anstånds- och förflyttningsärenden, väntas öka under den första delen av programplaneperioden. Därefter kommer antalet att vara relativt konstant, sedan planerade åtgärder för att samordna värnplikt och civila studier har hunnit verka. Programplaneperioden kommer i övrigt att kännetecknas av verksamhet för att stabilisera och se över redovisningssystemet samt av rationaliseringsverksamhet och utbildning.

I det nya inskrivningssystemet kommer prövningsresurserna i viss

utsträckning att tas i anspråk för att pröva nya kategorier, i första hand äldre värnpliktiga som skall fullgöra krigsförbandsövning. Prövningarna för dessa kategorier kommer att inriktas på medicinska undersökningar.

För de ordinarie inskrivningarna förutses att den psykiatriska delen av den medicinska prövningen kommer att behöva utvidgas. Samarbeta med biståndsutbildningsnämnden tillkommer.

Värnpliktsverkets omlokalisering till Karlstad förbereds och genomförs under perioden.

Den i prop. 1973:1 (bil. 6 s. 30) aviserade översynen av värnpliktsverkets organisation har påbörjats.

Den av värnpliktsverket beräknade utvecklingen av anslaget Värnpliktsverket framgår av följande sammanställning (prisläge februari 1973; 1 000-tal kr.).

1973/74 ¹	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	1978/79	Summa 1974/79
31 800	33 330	33 330	33 330	33 330	33 330	166 650

¹ Prisläge februari 1972

F 7. Värnpliktsverket

1972/73	Utgift	32 260 215
1973/74	Anslag	31 800 000
1974/75	Förslag	34 190 000

Kostnader och medelsbehov

Primäruppdrag m. m.	1973/74	1974/75	
		Värnplikts- verket	Dep. chefen
Värnpliktsverket:			
Allmän ledning och förbandsverk- samhet	31 800 000	33 850 000	34 190 000
Kostnader = medelsbehov	31 800 000	33 850 000	34 190 000

Personal

Personalkategori	Antal		
	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Värnplikts- verket	Dep. chefen
<i>Militär personal</i>			
Regementsofficerare	34	+ 2	+ 2
Kompaniofficerare	21	+ 2	+ 2
Plutonsofficerare	9	+ 1	+ 1

Personalkategori	Antal		
	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Värnplikts- verket	Dep. chefen
<i>Civilmilitär personal</i>			
Övrig personal	6	of.	of.
<i>Pensionerad militär personal i arvodestjänst</i>			
Regementsofficerare	15	- 2	- 2
Kompaniofficerare	13	- 3	- 3
<i>Civil personal¹</i>			
Handläggande personal	53	+ 3	+ 3
Övrig personal	183	of.	of.
Deltidsanställd personal	87	of.	of.
	420	+ 3	+ 3

¹ Inkl. den av värnpliktsverket administrerade personalen för försvarets datadriftorganisation och 31 personer utöver personalförteckning.

Värnpliktsverket

A. Pris- och löneomräkning

Pris- och löneomräkningen innebär att kostnaderna ökar med 2 018 000 kr., varav 440 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

B. Förändringar enligt Kungl. Maj:ts beslut

Kostnaderna för grupplivförsäkring åt värnpliktiga m. fl. beräknas öka med 48 000 kr.

C. Uppgiftsförändringar

Fem arvodestjänster för pensionerad militär personal föreslås bli omvandlade till tjänster för aktiv personal (+ 212 000 kr.). För att systemet för värnpliktsplanering skall kunna färdigställas och hållas i drift behövs tre nya tjänster (+ 212 000 kr.).

D. Alternativ 0

Detta alternativ innebär att besparingar på drygt 1,6 milj. kr. måste uppnås. Olika alternativ eller kombinationer av alternativ för att uppnå denna besparing kan tänkas. Samtliga har dock det gemensamt att verkets uppgifter och arbetssätt måste omvärderas helt. Följden av en besparing i denna storleksordning blir med nödvändighet att verkets kapacitet och service gentemot andra myndigheter och enskilda väsentligt försämrans.

Departementschefen

Värnpliktsverket anser att dess verksamhet under programplaneperioden bör inriktas bl. a. mot att stabilisera och se över personalredovisningssystemet. Vidare skall uppmärksamhet ägnas åt rationaliseringsverksamhet och utbildning. Resurser kommer också att tas i anspråk för medicinsk prövning av äldre värnpliktiga. Jag kan i huvudsak godta denna inriktning.

Min beräkning av det totala medelsbehovet framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov. I beräkningen ingår medel för omvandling av fem arvodestjänster till tjänster för aktiv personal samt för tre nya tjänster.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Värnpliktsverket* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 34 190 000 kr.

Försvarets rationaliseringsinstitut

Försvarets rationaliseringsinstitut är central förvaltningsmyndighet för rationaliseringsverksamheten inom den del av statsförvaltningen som hör till försvarsdepartementets verksamhetsområde. I institutets uppgifter ingår bl. a. att följa och samordna rationaliseringsverksamheten samt att ta initiativ till rationaliseringsåtgärder, planlägga och utföra eller medverka vid rationaliseringsverksamhet, utbilda personal i rationaliseringsverksamhet, medverka vid bedömning av lokalbehov samt att gentemot statskontoret svara för samordning i fråga om anskaffning och utnyttjande av datamaskiner.

Institutet leds av en styrelse. Chef för institutet är en överdirektör.

Verksamheten under delprogrammet Försvarets rationaliseringsinstitut har budgeterats på ett primäruppdrag inom delproduktionsområdet Allmän ledning och förbandsverksamhet.

Verksamheten finansieras från förslagsanslaget Försvarets rationaliseringsinstitut. Som uppbördsmedel under anslaget redovisas ersättningar från försvarets delfond av statens datamaskinfond.

Programplan för perioden 1974/75–1978/79

Beträffande utvecklingen av delprogrammet *anför försvarets rationaliseringsinstitut* bl. a. följande.

Kraven på rationaliseringsverksamheten har under de senaste åren skärpts. Kungl. Maj:t har beslutat bl. a. att förslag till inriktning och mål i försvarets rationaliseringsplan skall ligga till grund för att utveckla informationssystem under planeringsperioden. Vidare har nya riktlinjer för försvarets fortsatta inriktning fastställts genom 1972 års försvarsbeslut. Vilka konsekvenser försvarsbeslutet får i fråga om olika myndigheters mål och uppgifter har ännu inte klarlagts. För att erforderliga

besparingsåtgärder skall kunna vidtas när försvarsbeslutets innebörd står klar måste en stor handlingsfrihet skapas. Återhållsamhet bör därför iaktas när det gäller att binda resurser i nya projekt.

De minskade ekonomiska ramarna i 1972 års försvarsbeslut och den bristande lönekompensationen inom försvaret gör det angeläget att kraftigt minska personalkostnaderna. Möjligheterna till rationaliseringar inom hela försvaret måste prövas. Ytterligare besparingsmöjligheter måste skapas på både kort och lång sikt.

För att antalet anställda skall kunna minskas måste verksamheten under planeringsperioden inriktas på en fortsatt avveckling av etablissemang och övergång till större utbildnings- och förvaltningsenheter, ytterligare minskningar i den centrala och regionala ledningsorganisationen samt översyn av utbildningsfunktionens resursbehov. Insatser inom dessa områden kommer emellertid att få effekt först på längre sikt. En aktiv och omfattande intern rationalisering måste därför snarast komma till stånd.

Vidare bör fredsorganisationen studeras i ett längre perspektiv. Större resurser bör tilldelas för centrala rationaliseringsåtgärder. Myndigheterna bör alternativt åläggas att sätta av resurser för rationaliseringar i större omfattning än hittills.

Institutet finner det också angeläget att aktivt inleda i att utveckla och samordna ADB-tekniken inom statsförvaltningen.

Det är viktigt att skapa ökad förståelse för rationaliseringsverksamheten bl. a. genom fortlöpande information till och samråd med de anställda och deras organisationer.

Den av rationaliseringsinstitutet beräknade utvecklingen av anslaget Försvarets rationaliseringsinstitut framgår av följande sammanställning (prisläge februari 1973; 1 000-tal kr.).

1973/74 ¹	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	1978/79	Summa 1974/79
10 910	13 080	12 330	12 330	12 330	12 330	62 400

¹ Prisläge februari 1972

F 8. Försvarets rationaliseringsinstitut

1972/73	Utgift	10 990 398
1973/74	Anslag	10 910 000
1974/75	Förslag	13 200 000

Kostnader och medelsbehov

Primäruppsdrag m. m.	1973/74	1974/75	
		Försvarets rationalise- ringsinstitut	Dep. chefen
Försvarets rationaliserings- institut: Allmän ledning och förbandsverksamhet	12 810 000	15 282 000	15 400 000
Kostnader	12 810 000	15 282 000	15 400 000
<i>Avgår</i>			
Uppbördsmedel från för- svarets delfond av statens datamaskin- fond	-1 900 000	-2 200 000	-2 200 000
Medelsbehov	10 910 000	13 082 000	13 200 000

Personal

Personalkategori	Antal		
	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Försvarets rationalise- ringsinstitut	Dep. chefen
<i>Militär personal</i>			
Regementsofficerare	6	of.	of.
<i>Civil personal</i>			
Handläggande personal	40	of.	of.
Övrig personal	46	of.	of.
	92	of.	of.

*Försvarets rationaliseringsinstitut***A. Pris- och löneomräkning**

Sammanlagt innebär pris- och löneomräkningen att kostnaderna ökar med 734 000 kr., varav 112 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg. Pris- och löneomräkning som finansieras av uppbördsmedel har beräknats till 20 000 kr.

B. Uppgiftsförändringar

För ökad utredningsverksamhet begärs 1 550 000 kr. varav 750 000 kr. behövs för att revidera och vidareutveckla driftdatasystemet (DIDAS). Denna anslagsökning kan delvis kompenseras genom föreslagen minskning av investeringsanslaget Anskaffning av datamaskiner med 1 milj. kr.

C. Alternativ 0

Alternativ 0 innebär att anslaget minskas med 925 000 kr. Detta medför att ingen ny utredningsverksamhet kan påbörjas under budgetåret. Det systemutvecklingsarbete som f. n. pågår måste till stora delar avbrytas.

Departementschefen

Jag kan i huvudsak godta den inriktning av rationaliseringsverksamheten som försvarets rationaliseringsinstitut har redovisat. Institutets medverkan i denna verksamhet bör ha ungefär samma omfattning som hittills.

Min beräkning av medelsbehovet framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Försvarets rationaliseringsinstitut* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 13 200 000 kr.

Försvarshögskolan

Försvarshögskolan har till uppgift att ge högre militär, civilmilitär och civil personal utbildning för verksamhet i ledande befattningar inom totalförsvaret. Deltagarna i högskolans kurser skall undervisas om totalförsvarets uppgifter, organisation och verksamhet samt ges insikter i det totala krigets problem. Särskild vikt skall fästas vid samverkan inom totalförsvaret. Det äligger vidare försvarshögskolan att enligt föreskrifter, som överbefälhavaren utfärdar efter samråd med berörda myndigheter, studera frågor som rör totalförsvaret. Försvarshögskolan skall slutligen, om det kan ske utan att den egna verksamheten eftersätts, biträda andra myndigheter i frågor som rör utbildning och studier inom totalförsvaret.

Försvarshögskolan är organiserad på en chef, en lärarstab och en administrativ enhet.

Verksamheten under delprogrammet Försvarshögskolan har budgeterats på ett primäruppdrag inom delproduktionsområdet Utbildning till och av fast anställd personal m. fl.

Verksamheten finansieras från förslagsanslaget Försvarshögskolan.

Programplan för perioden 1974/75–1978/79

Beträffande utvecklingen av delprogrammet anför *försvarshögskolan* bl. a. följande.

Relevantalet vid kurserna under budgetåret 1973/74 och det prognosticerade antalet elever för vart och ett av läsåren 1974/75–1978/79 framgår av följande tabell.

	Elever per läsår					
	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	1978/79
Chefskurser	32	30	30	30	30	30
Allmänna kurser	80	80	80	80	80	80
Kompletterings- och special- kurser	120	120	160	160	160	160
	232	230	270	270	270	270

Försvarshögskolan har tidigare anordnat en chefskurs och två allmänna kurser varje budgetår samt en kompletteringskurs vartannat budgetår. Behovet av kompletteringskursen har visat sig mindre angeläget. Denna kurs har därför bytts ut mot specialkurser för företrädesvis icke-statlig krigsplacerad personal inom det ekonomiska och det psykologiska försvaret. Dessa kurser har inneburit att utbildningskapaciteten vid högskolan har ökat. Denna ökade kapacitet bör behållas.

Genom den redovisade omläggningen till specialkurser bedömer chefen för försvarshögskolan att det inte f. n. är nödvändigt att lägga fram förslag till ny organisation, vilket aviserades i föregående programplan.

Delprogrammet skall under perioden inriktas på att utbilda ca 1 300 personer som är krigsplacerade inom totalförsvaret. Kursplanerna anpassas vid behov till utvecklingen inom olika områden av totalförsvaret.

Den av försvarshögskolan beräknade utvecklingen av anslaget Försvarshögskolan framgår av följande sammanställning (prisläge februari 1973; 1 000-tal kr.).

1973/74 ¹	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	1978/79	Summa 1974/79
1 320	1 370	1 370	1 370	1 370	1 370	6 850

¹ Prisläge februari 1972

F 9. Försvarshögskolan

1972/73	Utgift	1 366 373
1973/74	Anslag	1 320 000
1974/75	Förslag	1 395 000

Kostnader och medelsbehov

Primäruppdrag m. m.	1973/74	1974/75	
		Försvars- högskolan	Dep. chefen
Försvarshögskolan: Utbildning till och av fast anställd personal m. fl.	1 320 000	1 370 000	1 395 000
Kostnader = medelsbehov	1 320 000	1 370 000	1 395 000

Personal

Personalkategori	Antal		
	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Försvars- högskolan	Dep. chefen
<i>Militär personal</i>			
Regementsofficerare	4	of.	of.
Plutonsofficerare	1	of.	of.
<i>Pensionerad militär personal i arvodestjänst</i>			
Regementsofficerare	1	of.	of.
Kompaniofficerare	1	of.	of.
<i>Civil personal</i>			
Lärare	3	of.	of.
Övrig personal	3	of.	of.
	13	of.	of.

Försvarshögskolan

A. Pris- och löneomräkning

Pris- och löneomräkning innebär att kostnaderna ökar med 77 000 kr., varav 27 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

B. Alternativ 0

Med hänsyn till lönekostnadernas stora andel av anslaget skulle övriga kostnader som föreläsararvoden och expenser behöva minskas för att nå det s. k. 0-alternativet. Detta skulle innebära att en av skolans fyra specialkurser måste utgå vilket medför att utbildning av 40 kursdeltagare faller bort.

Departementschefen

Försvarshögskolan anser att högskolans verksamhet under programplaneperioden skall ha i huvudsak samma inriktning som f. n. Jag har inte något att erinra mot detta.

Min beräkning av medelsbehovet framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Försvarshögskolan* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 395 000 kr.

Militärhögskolan

Militärhögskolan har till uppgift att meddela regementsofficerare på aktiv stat de kunskaper som behövs för tjänstgöring i regementsofficersbefattningar (obligatoriska kurser) och i kvalificerade befattningar vid högre staber och förvaltningar, i särskilt kvalificerade lärarbefattningar eller som chefer för högre förband (högre kurser). Militärhögskolan genomför också annan högre utbildning som beordras av överbefälhavaren, t. ex. administrativ chefsutbildning. Militärhögskolan åtar sig vidare uppdrag från andra myndigheter, t. ex. kurser för brigadchefer och för försvarsområdesbefälhavaren, underrättelsekurser, kurser för meteorologer och trafikledare. Militärhögskolan svarar slutligen för den militärhistoriska forskningen inom krigsmakten.

Militärhögskolan är organiserad på en stab och tre linjer, nämligen armé-, marin- och flyglinjerna. Armélinjens allmänna kurser bildar en särskild enhet direkt under chefen för Militärhögskolan. Till högskolan är knuten en militärhistorisk avdelning.

Verksamheten under delprogrammet Militärhögskolan har budgeterats på två primäruppdrag inom delproduktionsområdena Utbildning till och av fast anställd personal m. fl. samt Kunskapsuppbyggande forskning.

Verksamheten finansieras från förslagsanslaget Militärhögskolan.

Programplan för perioden 1974/75–1978/79

Beträffande utvecklingen av delprogrammet anför *militärhögskolan* bl. a. följande.

Antalet elever vid de allmänna kurserna ökade kraftigt under budgetåret 1972/73 och kommer att vara högt under hela programplanperioden. Behov av att öka antalet elever i högre kurser finns på grund av nuvarande vakanssituation för befattningar i krigsorganisationen där högre utbildning är ett krav.

Det elevantal som nu kan förutses vid de ordinarie högre och allmänna kurserna redovisas närmare i följande sammanställning.

	Elevantal per den 1 november					
	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	1978/79
<i>Högre kurser</i>						
Armélinjen	111	128	127	123	123	123
Marinlinjen	33	39	43	40	41	38
Flyglinjen	27	36	40	38	36	33
	171	203	210	201	200	194
<i>Allmänna kurser</i>						
Armélinjen	150	150	150	150	150	150
Marinlinjen	39	38	44	45	45	42
Flyglinjen	43	34	38	33	40	35
	232	222	222	228	235	227

I överbefälhavarens utredning om organisation av förvaltningsutbildningen inom krigsmakten föreslogs att utbildning av officerare i förvaltningstjänst skulle äga rum vid en ny, för krigsmakten gemensam förvaltningslinje vid militärhögskolan fr. o. m. år 1972. Förutsättningarna för överbefälhavarens utredning ändrades väsentligt genom riksdagens beslut (prop. 1971:29, InU 1971:15, rskr 1971:196) angående omlokalisering av viss statlig verksamhet. En sakkunnig har därefter tillkallats för att utreda förvaltningsutbildningen inom krigsmakten.

Med reservation för vad pågående utredningar kan komma att medföra och med hänsyn tagen till den allmänt ökande verksamheten vid militärhögskolan kan någon principiell ändring i högskolans utveckling under programplaneperioden inte förutses.

Den av militärhögskolan beräknade utvecklingen av anslaget Militärhögskolan framgår av följande sammanställning (prisläge februari 1973; 1 000-tal kr.).

1973/74 ¹	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	1978/79	Summa 1974/79
12 265	13 266	13 541	13 371	13 406	13 356	66 940

¹ Prisläge februari 1972

F 10. Militärhögskolan

1972/73	Utgift	12 189 502
1973/74	Anslag	12 265 000
1974/75	Förslag	13 250 000

Kostnader och medelsbehov

Primäruppdrag m. m.	1973/74		1974/75	
			Militär- högskolan	Dep. chefen
Militärhögskolan: Utbildning till och av fast anställd personal m. fl.	11 589 000		12 412 000	12 396 000
Kunskapsuppbyggande forskning	676 000		854 000	854 000
Kostnader = medelsbehov	12 265 000		13 266 000	13 250 000

Personal

Personalkategori	Antal		
	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Militär- högskolan	Dep. chefen
<i>Militär personal</i>			
Regementsofficerare	59	of.	of.
Kompaniöfficerare	3	of.	of.
Plutonofficerare	8	of.	of.
<i>Pensionerad militär personal i arvdestjänst</i>			
Regementsofficerare	3	of.	of.
<i>Civil personal</i>			
Lärare	2	of.	of.
Övrig personal	31 ¹	of.	of.
	106	of.	of.

¹ Varav 8 tjänster är fördelade på 13 deltidanställda.

*Militärhögskolan***A. Pris- och löneomräkning**

Pris- och löneomräkningen innebär att kostnaderna ökar med 709 000 kr., varav 213 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

B. Förändringar enligt Kungl. Maj:ts beslut

Kostnader för en kassachefs-lön och en lön för plutonsofficer har tagits upp med 109 000 kr.

C. Uppgiftsförändringar

Städ- och renhållningskostnaderna beräknas öka med 40 000 kr. För traktamenten och utbildningstillägg för lärare vid arméns allmänna kurs behövs ytterligare 82 000 kr. Merkostnaderna för ökat antal elever beräknas till 230 000 kr. Till delegationen för militärhistorisk forskning behövs ytterligare 44 000 kr.

D. Alternativ 0

Detta alternativ innebär att anslaget minskar med 1 143 000 kr. En besparing måste ske genom begränsning av de rörliga utbildningskostnaderna som totalt uppgår till 4 milj. kr. Besparingen skulle exempelvis kunna åstadkommas genom att minska antalet fält- och stabstjänstövningar. Sådana ingrepp är dock uteslutna om målet för verksamheten skall behållas.

Departementschefen

Militärhögskolan anser att dess verksamhet i avvaktan på resultatet av pågående utredningar skall ha i princip samma inriktning som hittills. Jag delar denna uppfattning.

Med hänvisning till sammanställningen över kostnader och medelsbehov beräknar jag anslaget till 13 250 000 kr. Jag har därvid beräknat ytterligare medel till delegationen för militärhistorisk forskning.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Militärhögskolan* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 13 250 000 kr.

Försvarets gymnasieskola

Försvarets gymnasieskola har till uppgift att meddela fast anställd militär eller civilmilitär personal och värnpliktiga den kompletterande allmänna skolutbildning som krävs för anställning i militär eller civilmilitär tjänst på aktiv stat. Efter Kungl. Maj:ts bestämmande får även annan undervisas vid skolan.

Gymnasieskolan leds av en styrelse. Undervisningen vid skolan bedrivs på tvåårig social samt på treårig naturvetenskaplig och samhällsvetenskaplig linje.

Verksamheten under delprogrammet Försvarets gymnasieskola har budgeterats på ett primäruppdrag inom delproduktionsområdet Utbildning till och av fast anställd personal m. fl.

Verksamheten finansieras från förslagsanslaget Försvarets gymnasieskola.

Programplan för perioden 1974/75–1978/79

Beträffande utvecklingen av delprogrammet anför *försvarets gymnasieskola* bl. a. följande.

Fr. o. m. läsåret 1974/75 sker all undervisning vid skolan enligt 1971 års stadga för försvarets gymnasieskola. Detta medför att lärarbehovet minskar.

Elevtillströmningen har minskat under senare år vilket jämte genomförda eller beslutade reduceringar av krigsmakten medför att organisationen kan behöva minskas. Detta innebär att skolan inte framdeles bör återbesätta samtliga 27 ordinarie lärartjänster.

Styrelsen räknar med att skolans framtida organisation och storlek kommer att utredas, bl. a. på grund av att nuvarande nära samband med arméns kompaniofficersskola upphör eftersom denna enligt förslag i prop. 1973:135 skall flyttas från Uppsala.

Den av skolan beräknade utvecklingen av anslaget Försvarets gymnasieskola framgår av följande sammanställning (prisläge februari 1973; 1 000-tal kr.).

1973/74 ¹	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	1978/79	Summa 1974/79
3 515	3 252	3 252	3 252	3 252	3 252	16 260

¹ Prisläge februari 1972

F 11. Försvarets gymnasieskola

1972/73	Utgift	3 772 988
1973/74	Anslag	3 515 000
1974/75	Förslag	3 310 000

Kostnader och medelsbehov

Primäruppslag m. m.	1973/74	1974/75	
		Försvarets gymnasieskola	Dep.chefen
Försvarets gymnasieskola: Utbildning till och av fast anställd personal m. fl.	3 515 000	3 252 000	3 310 000
Kostnader = medelsbehov	3 515 000	3 252 000	3 310 000

Personal

Personalkategori	Antal		
	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Försvarets gymnasieskola	Dep.chefen
<i>Civil personal</i>			
Lärare	37	-5	-5
Övrig personal	5	of.	of.
	42	-5	-5

Försvarets gymnasieskola

A. Pris- och löneomräkning

Pris- och löneomräkningen innebär att kostnaderna ökar med 261 000 kr., varav 62 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

B. Uppgiftsförändringar

Elevantalet på olika linjer sjunker vilket medför att behovet av lärarpersonal minskar (- 462 000 kr.).

C. Alternativ 0

Eftersom alternativet skulle innebära ett större belopp än det som har begärts för nästa budgetår har någon redovisning inte ansetts nödvändig.

Departementschefen

Försvarets gymnasieskola anmäler en viss minskning av lärarbehovet och räknar med en mindre organisation. Gymnasieskolan förutsätter även att dess framtida organisation och storlek utreds i särskild ordning. Jag kan i huvudsak godta den inriktning som gymnasieskolan har angett men är inte beredd att nu ta ställning till gymnasieskolans framtida organisation.

Min beräkning av medelsbehovet framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Försvarets gymnasieskola* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 3 310 000 kr.

Intendenturförvaltningsskolan

Intendenturförvaltningsskolan har till uppgift att anordna och genomföra kurser som ger regementsofficerare grundläggande kompetens för befattningar i försvarets intendentkår. Vid skolan bedrivs även vissa kurser för att utbilda kompaniofficerare inom krigsmakten till befattningar i förråds- och kameraltjänst. På uppdrag av försvarsgrenschef genomförs viss fackutbildning.

Intendenturförvaltningsskolan är organiserad på en chef, en stabs- och förvaltningsavdelning samt en utbildningsavdelning.

Verksamheten under delprogrammet Intendenturförvaltningsskolan har budgeterats på två primäruppdrag inom delproduktionsområdena Allmän ledning och förbandsverksamhet samt Utbildning till och av fast anställd personal m. fl.

Verksamheten finansieras från förslagsanslaget Intendenturförvaltningsskolan.

Programplan för perioden 1974/75–1978/79

Beträffande utvecklingen av delprogrammet anför *intendenturförvaltningsskolan* bl. a. följande.

Kungl. Maj:t har under år 1971 tillsatt en utredning om den utbildning som anordnas vid bl. a. intendenturförvaltningsskolan. Resultatet av denna utredning väntas föreligga i början av år 1974. Redan nu har utbildningen emellertid anpassats till den nya organisationen på lägre

regional nivå inom armén och marinen genom att utrymme har lämnats för bl. a. utbildning i tygförvaltnings- och tygunderhållstjänst.

Utvecklingen mot ökad fackinriktning kräver att lärare från berörda fackmyndigheter kan ställas till förfogande vid tidpunkter som passar utbildningen.

Delprogrammet inriktas mot att genomföra utbildning av motsvarande omfattning som f. n. och att anpassa verksamheten till de ändringar m. m. som kan föranledas av utredningsresultat under programplanepreioden.

Den av skolan beräknade utvecklingen av anslaget Intendenturförvaltningskolan framgår av följande sammanställning (prisläge februari 1973; 1 000-tal kr.).

1973/74 ¹	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	1978/79	Summa 1974/79
1 075	1 100	1 100	1 100	1 100	1 100	5 500

¹ Prisläge februari 1972

F 12. Intendenturförvaltningskolan

1972/73	Utgift	1 177 246
1973/74	Anslag	1 075 000
1974/75	Förslag	1 100 000

Kostnader och medelsbehov

Primäruppdrag m. m.	1973/74	1974/75	
		Intendenturförvaltningskolan	Dep. chefen
Intendenturförvaltningskolan:			
Allmän ledning och förbandsverksamhet	450 000	480 000	487 000
Utbildning till och av fast anställd personal m. fl.	625 000	620 000	613 000
Kostnader = medelsbehov	1 075 000	1 100 000	1 100 000

Personal

Personalkategori	Antal		
	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Intendenturförvaltningskolan	Dep. chefen
<i>Militär personal</i>			
Regementsofficerare	2	of.	of.
<i>Civil personal</i>			
Övrig personal	5	of.	of.
	7	of.	of.

Intendenturförvaltningsskolan

A. Pris- och löneomräkning

Pris- och löneomräkningen innebär att kostnaderna ökar med 39 000 kr., varav 14 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

Departementschefen

Intendenturförvaltningsskolan anser att dess verksamhet i avvaktan på resultatet av utredningen om förvaltningsutbildningen inom krigsmakten skall ha i princip samma inriktning som hittills. Jag delar denna uppfattning.

Min beräkning av medelsbehovet framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

Jag framställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Intendenturförvaltningsskolan* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 100 000 kr.

Försvarets brevskola

Försvarets brevskola har till uppgift att ge befäl på aktiv stat och i reserven m. fl. korrespondensundervisning i militära och tekniska ämnen, språk, totalförsvarsfrågor, ämnen som behandlar samhällsfrågor och utrikespolitiska frågor m. m. Skolan skall vidare utveckla och framställa utbildningshjälpmedel för försvaret och i samband härmed bedriva tillämpad forskning inom det utbildningsteknologiska området.

Försvarets brevskola är organiserad på en skolledning, en produktionsavdelning, en administrativ avdelning samt en avdelning för forskning, utveckling m. m.

Verksamheten under delprogrammet Försvarets brevskola har budgeterats på två primäruppdrag inom delproduktionsområdena Allmän ledning och förbandsverksamhet samt Kunskapsuppbyggande forskning.

Verksamheten finansieras från förslagsanslaget Försvarets brevskola.

Programplan för perioden 1974/75–1978/79

Beträffande utvecklingen av delprogrammet anför *försvarets brevskola* bl. a. följande.

Den i föregående års programplan angivna utvecklings- och omstruktureringsverksamheten inom utbildningsområdet fortgår.

Nuvarande samverkan mellan olika statliga och privata utbildningsinstanser bör utvecklas. Utvecklingen inom det utbildningsteknologiska

området går mot ökad allmängiltighet av nådda resultat, vilket ger möjligheter till rationaliseringsvinster. Skolans relativt sett gynnsamma ställning bland landets utbildningsteknologiska institutioner bör behållas och om möjligt förstärkas.

Den av brevskolan beräknade utvecklingen av anslaget Försvarets brevskola framgår av följande sammanställning (prisläge februari 1973; 1 000-tal kr.).

1973/74 ¹	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	1978/79	Summa 1974/79
1 470	1 520	1 520	1 520	1 520	1 520	7 600

¹ Prisläge februari 1972

F 13. Försvarets brevskola

1972/73	Utgift	1 351 669
1973/74	Anslag	1 470 000
1974/75	Förslag	1 410 000

Kostnader och medelsbehov

Primäruppdrag m. m.	1973/74		1974/75	
			Försvarets brevskola	Dep. chefen
Försvarets brevskola:				
Allmän ledning och förbandsverksamhet	1 415 000	1 460 000	1 350 000	
Kunskapsuppbyggande forskning	55 000	60 000	60 000	
Kostnader = medelsbehov	1 470 000	1 520 000	1 410 000	

Personal

Personalkategori	Antal		
	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Försvarets brevskola	Dep. chefen
<i>Militär personal</i>			
Regementsofficerare	2	of.	of.
Reservofficerare	2	of.	of.
Värnpliktiga kompaniofficerare	5	of.	of.
<i>Civil personal</i>			
Lärare m. fl.	6	of.	of.
Övrig personal	7	of.	of.
	22	of.	of.

Försvarets brevskola

A. Pris- och löneomräkning

Pris- och löneomräkningen innebär att kostnaderna ökar med 101 000 kr., varav 21 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

B. Uppgiftsförändringar

Två adjunktstjänster föreslås bli omvandlade till tjänster för byrådirektör och en adjunktstjänst till lektorstjänst (+ 4 000 kr.).

Rationaliseringar samt deltidstjänstgöring vid krigsskolan av vissa lärare beräknas minska kostnaderna med 34 000 kr.

C. Alternativ 0

Detta alternativ skulle minska medelstilledningen med ca 75 000 kr. En sådan minskning kan endast genomföras på personalsidan. Detta skulle då komma att innebära att en tjänst för kvalificerad handläggande tjänsteman avvecklas samt att denne tjänstemans verksamhetsområde måste läggas ned. En sådan beskärning är olämplig med hänsyn till skolans uppgifter.

Departementschefen

Försvarets brevskola anser att skolans verksamhet i huvudsak skall ha samma inriktning som tidigare. Jag har inte något att erinra mot detta.

Min beräkning av medelsbehovet framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov. I beräkningen har jag tagit hänsyn till bl. a. minskade hyreskostnader.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Försvarets brevskola* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 410 000 kr.

Försvarets hundskola

Försvarets hundskola har till uppgift att mot ersättning tillhandahålla dresserade hundar och att meddela utbildning i hundtjänst. I den mån det kan ske utan att övriga arbetsuppgifter efterträts får skolan meddela veterinärvård och tillhandahålla andra tjänster som är förenliga med verksamheten.

Hundskolan leds av en styrelse. Chef för skolan är en direktör. Skolan är organiserad på fyra enheter, ekonomi-, produktions-, veterinär- och serviceenheterna.

Produktionen av tjänstehundar skall täcka krigsmaktens, polisväsendets, tullverkets m. fl. statliga och kommunala myndigheters samt De Blindas Förenings behov. Skolan skall i mån av resurser även tillgodose den privata marknaden. Utbildning i hundtjänst sker genom kursverksam-

het för personal från krigsmakten, tullverket, frivilliga försvarsorganisationer, De Blindas Förening m. fl. Djursjukvården tillgodoser myndigheters och enskildas behov.

Verksamheten inom delprogrammet Försvarets hundskola har budgeterats på ett primärupdrag inom delproduktionsområdet Allmän ledning och förbandsverksamhet.

Verksamheten har hittills redovisats som självbärande under förslagsanslaget Försvarets hundskola.

Programplan för perioden 1974/75–1978/79

Beträffande utvecklingen av delprogrammet anför *försvarets hundskola* bl. a. följande.

Skolan har under de två första verksamhetsåren – 1971/72 och 1972/73 – drivits efter den ekonomiska målsättningen att få full kostnadstäckning över ett 1 000-kronorsanslag. Erfarenheterna har klart visat att denna målsättning och driftform inte är möjlig. Förlusterna har nämligen för dessa år uppgått till ca 225 000 kr. resp. 1 050 000 kr.

Under en uppbyggnadsperiod med ekonomiska, personella och materiella igångsättningsproblem har skolan inte lyckats och kommer de närmaste åren inte att lyckas att skapa balans mellan kostnader och intäkter.

Skolans största problem är att producera hundar med hög kvalitet. Skolan kan idag inte producera det antal hundar som främst rikspolisstyrelsen och De Blindas Förening önskar. Den vid skolan pågående forskningen på avelsområdet för att öka hundarnas kvalitet beräknas ge resultat först under budgetåret 1974/75. Det bedöms dock ta minst fem år innan avelsarbetet ger det resultat skolan eftersträvar. Skolans personal måste f. n. arbeta med ett stort antal hundar som det senare visar sig nödvändigt att kassera. Dressörerna har sålunda full sysselsättning, men den höga kassationen (ca 50 %) medför att arbetet är olönsamt. Personalnedskärningar kan inte genomföras. Om skolan däremot kan uppnå högre kvalitet i sin hundproduktion blir också dressörernas arbete mer lönsamt. Hundproduktionen bedöms kunna öka avsevärt med oförändrat antal anställda.

Det underskott skolan kommer att få vidkännas under några år framåt kan inte täckas genom att höja försäljningspriserna på hundarna. Redan nuvarande priser är höga. Skolan är – förutom av egen avel – beroende av att köpa hundar på den allmänna marknaden. Skolans försäljningspris kommer därför att direkt påverka inköpspriserna. Priserna på såväl valpar som vuxna hundar är f. n. mycket höga på den allmänna marknaden som en följd av skolans prissättning. Försäljningspriserna har även den effekten att skolans marknadsföring såväl inom den offentliga sektorn som på den privata marknaden försvåras, om skolan tar ut för höga försäljningspriser. Priserna bör därför inte höjas.

Eftersom det inte är möjligt att klara skolans ekonomi vare sig genom att minska personalen eller höja priserna är ett årligt underskott ofrån-

komligt några år framåt. För att verksamheten vid skolan skall kunna bedrivas under åren 1974/75–1978/79 måste enligt skolans mening ett årligt driftbidrag utgå. Bidraget avses sjunka för varje år allt efter som den egna produktionen kan öka. Bedömd utveckling av driftbidraget framgår av följande tabell (prisläge juli 1973; 1 000-tal kr.).

1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	1978/79	Summa 1974/79
2 155	1 900	1 700	1 500	1 300	8 555

Den av hundskolan beräknade årsomslutningen under delprogrammet framgår av följande sammanställning (prisläge juli 1973; 1 000-tal kr.).

1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	1978/79	Summa 1974/79
5 571	7 029	7 309	7 315	7 398	7 422	36 473

F 14. Försvarets hundskola

1972/73	Utgift	354 481
1973/74	Anslag	1 000
1974/75	Förslag	1 100 000

Kostnader och medelsbehov

Primäruppdrag m. m.	1973/74	1974/75	
		Försvarets hundskola	Dep. chefen
Försvarets hundskola:			
Allmän ledning och förbandsverksamhet	5 571 000	7 029 000	7 064 000
Kostnader	5 571 000	7 029 000	7 064 000
<i>Avgår:</i>			
Intäkter av skolans verksamhet	- 5 570 000	- 4 874 000	- 4 964 000
Uppbördsmedel	-	-	- 1 000 000
Medelsbehov	1 000	2 155 000	1 100 000

Personal

Personalkategori	Antal		
	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Försvarets hundskola	Dep. chefen
<i>Civilmilitär personal</i>			
Veterinärer	3	+ 1	+1
<i>Civil personal</i>			
Handläggande personal	3	of.	of.
Övrig personal	87	of.	of.
	93	+ 1	+1

*Försvarets hundskola***A. Pris- och löneomräkning**

Pris- och löneomräkningen innebär att kostnaderna ökar med 572 000 kr., varav 90 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

B. Uppgiftsförändringar

För att effektivisera skolans djursjukvård behövs ytterligare en tjänst för veterinär (+ 82 300 kr.).

Stiftelsen Sollefteå djursjukhus andel i skolans djursjukhus förs över i skolans ägo utan kostnad.

Departementschefen

Försvarets hundskola anger att det under skolans två första verksamhetsår inte har varit möjligt att bedriva verksamheten självbärande och att förlusterna har varit betydande. Anledningen härtill uppges främst vara att skolan inte har kunnat producera det antal hundar med den kvalitet som rikspolisstyrelsen och De Blindas Förening kräver samt att det inte varit möjligt att kompensera prisstegringarna i verksamheten med höjda försäljningspriser på hundarna. Skolan räknar dock med att redan under budgetåret 1974/75 kunna öka produktionen och kvaliteten på de hundar som produceras i egen regi. Det avelsarbete som f. n. bedrivs vid skolan beräknas ge ett avsevärt bättre resultat under senare delen av programplaneperioden. Skolan kommer trots detta inte att under de närmaste åren kunna nå balans mellan kostnader och intäkter. Skolans begäran om ett driftbidrag för verksamheten under budgetåret 1974/75 skall ses mot denna bakgrund. Jag delar skolans uppfattning att aveln av hundar måste öka kraftigt så att fler hundar med bättre kvalitet kan säljas. Det är emellertid nödvändigt att skolans ekonomi stabiliseras. Detta är väsentligt inte minst för de anställda. Efter samråd med cheferna för justitie- och socialdepartementen förordar jag därför att till försvarets

hundskola utgår ett driftbidrag om 2,1 milj. kr., varav försvarshuvudtiteln bidrar med 1,1 milj. kr. och justitie- och socialhuvudtitlarna med 700 000 resp. 300 000 kr. För innevarande budgetår räknar jag med att försvarshuvudtitelns andel av bidraget kan täckas genom att hundskolans anslag får överskridas inom ramen för den samlade prisregleringen av försvarsutgifterna. Verksamheten bör inriktas på att genom ökad produktion och rationalisering snarast göra verksamheten självbärande.

Min beräkning av det totala medelsbehovet framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov. I beräkningen ingår medel för en ekonomisk konsult.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Försvarets hundskola* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 100 000 kr.

Krigsarkivet

Krigsarkivet leder och övervakar arkivtjänsten hos myndigheter inom försvarsdepartementets verksamhetsområde. Arkivet är arkivmyndighet och arkivdepå. Det skall verka för en tidsenlig organisation och utveckling av arkivväsendet, främja en ändamålsenlig gallring av arkiv, främja vetenskaplig forskning m. m.

Chef för krigsarkivet är en krigsarkivarie. Arkivet är organiserat på sex sektioner, nämligen fyra för arkivmyndighets- och depåärenden, en för administration samt forskningservice och utredningsverksamhet m. m. och en för gallringsutredningar. Vidare finns ett bibliotek.

Verksamheten under delprogrammet Krigsarkivet har budgeterats på ett primäruppdrag inom delproduktionsområdet Allmän ledning och förbandsverksamhet.

Verksamheten finansieras från förslagsanslaget Krigsarkivet. Som uppördsmedel redovisas inkomster av kopieringsverksamhet.

Programplan för perioden 1974/75—1978/79

Beträffande utvecklingen av delprogrammet anför *krigsarkivet* bl. a. följande.

Verksamheten inom programelementet Krigsarkivet som omfattar depåverksamhet inkl. biblioteksverksamhet, gallring av de i depån förvarade arkiven, forskningservice och utredningsverksamhet åt allmänhet och myndigheter m. m. beräknas under programplaneperioden bedrivas på oförändrad ambitionsnivå.

Programelementet Gemensam arkivverksamhet omfattar utfärdande av gallringsbestämmelser m. m. och rådgivning i arkivfrågor åt försvarets myndigheter. Verksamheten bör under perioden inriktas mot en förbättrad service åt myndigheterna i dessa avseenden.

Den av arkivet beräknade utvecklingen av anslaget Krigsarkivet framgår

av följande sammanställning (prisläge februari 1973; 1 000-tal kr.).

1973/74 ¹	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	1978/79	Summa 1974/79
1 915	2 193	2 198	2 288	2 406	2 495	11 580

¹ Prisläge februari 1972

F 15. Krigsarkivet

1972/73	Utgift	1 921 858
1973/74	Anslag	1 915 000
1974/75	Förslag	2 072 000

Kostnader och medelsbehov

Primäruppdrag m. m.	1973/74	1974/75	
		Krigsarkivet	Dep. chefen
Krigsarkivet:			
Allmän ledning och förbands- verksamhet	1 922 000	2 202 000	2 081 000
Kostnader	1 922 000	2 202 000	2 081 000
<i>Avgår:</i>			
Inbetalningar för kopierings- verksamhet	- 7 000	- 9 000	- 9 000
Medelsbehov	1 915 000	2 193 000	2 072 000

Personal

Personalkategori	Antal		
	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Krigsarkivet	Dep. chefen
<i>Pensionerad militär personal i arvodestjänst</i>			
Kompaniofficerare	1	of.	of.
<i>Civil personal</i>			
Handläggande personal	13	+ 0,5	of.
Övrig personal	10	+ 3	of.
	24	+ 3,5	of.

Krigsarkivet

A. Pris- och löneomräkning

Pris- och löneomräkningen innebär att kostnaderna ökar med 134 000 kr., varav 38 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

B. Förändringar enligt Kungl. Maj:ts beslut

I samband med att militära körcentraler organiseras om, kommer kostnaderna för vissa transporter att debiteras anslaget (+ 12 000 kr.).

C. Uppgiftsförändringar

Medel för vissa nya tjänster bör beräknas under anslaget (+ 131 000 kr.).

Vissa expenskostnader ökar (+ 2 000 kr.).

För ökad säkerhetsfilmning av arkivhandlingar behövs 6 000 kr.

För innevarande budgetår utnyttjas 12 500 kr. för engångsanskaffningar. För nästa budgetår behövs 45 500 kr. för engångsutgifter, bl. a. för tätpackningshyllor.

D. Alternativ 0

Alternativet innebär att anslaget minskar med 101 000 kr. Huvuddelen av detta belopp skulle behöva tas från lönekostnaderna med bl. a. vissa avskedanden som följd. Ständigt ökade krav på krigsarkivet har inte kompenseras genom ökad personal. Att i en sådan situation drabbas av personalminskning måste betecknas som ytterst allvarligt.

Departementschefen

Krigsarkivet anser att arkivets verksamhet under programplaneperioden i ökad utsträckning bör inriktas på att utfärda och komplettera gallringsbestämmelser m. m. och att förbättra rådgivningen i arkivfrågor åt försvarets myndighet. Jag kan i huvudsak godta denna inriktning.

Min beräkning av medelsbehovet framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov. I beräkningen ingår 24 500 kr. för engångsanskaffningar m. m.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Krigsarkivet* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 2 072 000 kr.

Militärhistoriska museer

Armémuseum skall bevara föremål av betydelse för kunskapen om det svenska lantförsvarets verksamhet och utveckling genom tiderna, främst i fråga om dess beväpning och utrustning. Museet har också hand om statens troféksamlingar. I uppgifterna ingår bl. a. att ordna utställningar och att främja forskning inom museets verksamhetsområde.

Armémuseum leds av en nämnd om sex ledamöter och har som chef en styresman. Museet är organiserat på administrativ avdelning, allmän avdelning, vapen- och fordonsavdelning, troféavdelning, bibliotek och

bildarkiv, tygförråd, textilförråd, verkstäder, vaktavdelning samt excerperingsavdelning.

Marinmuseet och modellkammaren i Karlskrona har till uppgift att bevara föremål som belyser utvecklingen av förutvarande Karlskrona örlogsvärv m. m. och den verksamhet som har bedrivits där.

Museet leds av en styrelse och har som chef en museiföreståndare. Det är organiserat på administrativ avdelning, konserveringsavdelning, monterverkstad, fotolaboratorium, arkiv, bibliotek, skådesamling m. m.

Verksamheten under delprogrammet Militärhistoriska museer har budgeterats på två primärupdrag inom delproduktionsområdet Allmän ledning och förbandsverksamhet.

Verksamheten finansieras från förslagsanslaget Militärhistoriska museer. Som uppbördsmedel redovisas inkomster av inträdesavgifter.

Programplan för perioden 1974/75–1978/79

Beträffande utvecklingen av delprogrammet anförs *armémuseum* bl. a. följande.

Marinmuseet och modellkammaren i Karlskrona bör utvecklas till centralmuseum för marinen med samma funktioner som *armémuseum* redan har som centralmuseum för armén. Utvecklingen bör inledas under programplaneperioden.

Det är väsentligt att det skapas kapacitet för att bevara, vårda och förvisa den flygmateriel som har militärhistorisk betydelse. Denna fråga bör närmare utredas varefter det kan bli aktuellt att inrätta ett flygvapenmuseum.

Museernas speciella form av anskaffningsverksamhet bör utvecklas efter enhetliga linjer för krigsmakten i dess helhet. För att garantera att erforderlig fackkunskap blir företrädd bör för arméns och flygvapnets del inrättas museikommittéer med direkt anknytning till den centrala materielförvaltande myndigheten. Motsvarande funktion har den nuvarande marinens museikommitté.

För de militärhistoriska museerna har utvecklingen under senare tid medfört att allt större vikt läggs vid den utåtriktade informationsverksamheten. För att denna skall kunna genomföras krävs som bakgrund militärhistorisk forskning. Inom detta område kommer troligen användning av datateknik att aktualiseras under programplaneperioden.

Viss höjning av ambitionsnivån samt andra förändringar bör inledas och genomföras under programplaneperioden i enlighet med 1965 års musei- och utställningssakkunnigas betänkande (SOU 1973:5).

De militärhistoriska museerna är f. n. placerade inom det militära försvarets ekonomiska ram. Verksamheten är dock inte militär utan kulturell och inriktad på traditionsvård m. m. Delprogrammet föreslås därför fr. o. m. budgetåret 1974/75 bli placerat utanför det militära försvarets ekonomiska ram. De militärhistoriska museerna bör samtidigt – i likhet med andra statliga museer – kompenseras för prisutvecklingen enligt konsumentprisindex i stället för nettoprisindex.

Den av armémuseum beräknade utvecklingen av anslaget Militärhistoriska museer framgår av följande sammanställning (prisläge februari 1973; 1 000-tal kr.).

1973/74 ¹	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	1978/79	Summa 1974/79
2 390	2 915	2 865	2 865	2 865	2 865	14 375

¹ Prisläge februari 1972

F 16. Militärhistoriska museer

1972/73	Utgift	2 146 144
1973/74	Anslag	2 390 000
1974/75	Förslag	2 690 000

Kostnader och medelsbehov

Primäruppdrag m. m.	1973/74	1974/75	
		Armémuseum	Dep.chefen
Militärhistoriska museer:			
Allmän ledning och förbandsverksamhet			
Armémuseum	1 802 700	2 178 000	1 997 000
Marinmuseet och modellkammaren i Karlskrona	615 000	765 000	721 000
Kostnader	2 417 700	2 943 000	2 718 000
<i>Argår:</i>			
Inträdesavgifter vid			
a) armémuseum	– 2 700	– 3 000	– 3 000
b) marinmuseet och modellkammaren i Karlskrona	– 25 000	– 25 000	– 25 000
Medelsbehov	2 390 000	2 915 000	2 690 000

Personal

Personalkategori	Antal		
	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Armémuseum	Dep.chefen
<i>Pensionerad militär personal i arvodestjänst</i>			
Regementsofficer	1	of.	of.
<i>Civil personal</i>			
Handläggande personal	5	+ 2	of.
Övrig personal	29	+ 1	of.
	35	+ 3	of.

Armémuseum

A. Pris- och löneomräkning

Pris- och löneomräkningen innebär att kostnaderna ökar med 249 000 kr., varav 40 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

B. Uppgiftsförändringar

1. Armémuseum

För att höja ambitionsnivån för utställningsverksamheten enligt förslag av 1965 års musei- och utställningssakkunniga (MUS 65) behövs 50 000 kr.

För vård och tillsyn av samlingarna behöver personalen enligt MUS 65 utökas (+ 101 000 kr.). Museets forsknings- och dokumentationsarbete bör enligt MUS 65 utvidgas vilket skulle kosta 61 000 kr.

2. Marinmuseet och modellkammaren i Karlskrona

Enligt MUS 65 föreslås informationsverksamheten öka i samband med olika utställningsverksamheter. För att sköta detta behövs en amanuens (+ 54 000 kr.).

För att renovera ubåten Hajen (UB nr 1) behövs ett engångsbelopp av 50 000 kr.

C. Alternativ 0

Detta alternativ skulle innebära att kostnaderna för armémuseum måste minskas med ca 100 000 kr. och för marinmuseet och modellkammaren i Karlskrona med ca 35 000 kr. Olika alternativ kan tänkas för att uppnå dessa besparingar. Ingreppen skulle i samtliga fall bli så stora att museerna skulle få svårt att fylla sina funktioner enligt gällande instruktioner.

Departementschefen

Armémuseum anser att viss höjning av ambitionsnivån och andra förändringar bör inledas och genomföras under programplaneperioden i enlighet med 1965 års musei- och utställningssakkunnigas betänkande (SOU 1973:5). Chefen för utbildningsdepartementet avser att föreslå Kungl. Maj:t att en proposition som bl. a. tar upp dessa frågor föreläggs riksdagen under våren 1974. Jag är därför inte beredd att nu ta ställning till armémuseums förslag.

Min beräkning av medelsbehovet framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov. I beräkningen ingår ett engångsbelopp av 50 000 kr. för att renovera ubåten Hajen.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Militärhistoriska museer* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 2 690 000 kr.

Anskaffning av viss fortifikatorisk materiel m. m.

Verksamheten under delprogrammet Anskaffning av viss fortifikatorisk materiel m. m. omfattar borttagande av pansarhinder, anskaffning av speciell fortifikatorisk materiel och gemensamma fältarbeten. Verksamheten har budgeterats på tre primäruppdrag inom delproduktionsområdena Allmän ledning och förbandsverksamhet, Centralt vidtagen materielanskaffning m. m. och Anskaffning av befästningar m. m. Av primäruppdragen finansieras de två förstnämnda från förslagsanslaget Anskaffning av fortifikatorisk materiel m. m. och det sistnämnda från investeringsanslaget Gemensamma myndigheter m. m.: Anskaffning av anläggningar.

Programplan för perioden 1974/75–1978/79

Beträffande utvecklingen av delprogrammet anför *överbefälhavaren* bl. a. följande.

Planeringsramen för borttagande av pansarhinder innebär att verksamheten får en i huvudsak oförändrad omfattning under programplanepérioden.

Planeringsramen för anskaffning av speciell fortifikatorisk materiel innebär en något ökad anskaffning under programplanepérioden. Huvuddelen av de beräknade betalningsmedlen är avsedda för att skaffa ett stort antal fältarbetsatser.

Verksamheten avseende gemensamma fältarbeten omfattar anskaffning av truppbefästningar samt åtgärder för att förbereda förbindelse- och förstöringsarbeten i krig. Planeringsramen är årsvis högre än under innevarande budgetår.

Behovet av betalningsmedel och dessas fördelning på anslag under programplanepérioden framgår av följande sammanställning (prisläge februari 1973; 1 000-tal kr.).

Anslag	1973/ 74 ¹	1974/ 75	1975/ 76	1976/ 77	1977/ 78	1978/ 79	Summa 1974/79
F 17. Anskaffning av fortifikatorisk materiel m. m.	2 840	2 980	4 230	3 920	3 920	3 920	18 970
III 5. Gemensamma myndigheter m. m.: Anskaffning av anläggningar (del av)	3 300	3 220	4 900	4 600	6 200	4 500	23 420
	6 140	6 200	9 130	8 520	10 120	8 420	42 390

¹ Prisläge februari 1972

Hur det av 1973 års riksdag medgivna beställningsbemyndigandet om 12 250 000 kr. för anskaffning av speciell fortifikatorisk materiel beräknas bli utnyttjat under programplanepérioden framgår av följande sammanställning (1 000-tal kr.).

1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	1978/79	Summa 1974/79
1 870	1 870	3 070	2 770	2 670	—	10 380

F 17. Anskaffning av fortifikatorisk materiel m. m.

1972/73	Utgift	— ¹
1973/74	Anslag	2 840 000
1974/75	Förslag	2 980 000

¹ Ingår i belastningen under förslagsanslaget F 21. Viss gemensam verksamhet

Betalningsmedel och beställningsbemyndiganden (1 000-tal kr.)

Primäruppdrag m. m.	1973/74		1974/75		Dep. chefen	
			Överbefälhavaren			
	Bet.	Bem.	Bet.	Bem.	Bet.	Bem.
Anskaffning av viss fortifikatorisk materiel m. m.:						
Allmän ledning och förbandsverksamhet	340	—	355	—	355	—
Centralt vidtagen materielanskaffning m. m.	2 500	12 250	2 625	—	2 625	—
Kostnader = medelsbehov	2 840	—	2 980	—	2 980	—

Överbefälhavaren

Pris- och löneomräkningen innebär en kostnadsökning med 140 000 kr.

Departementschefen

Jag godtar överbefälhavarens förslag till inriktning av verksamheten under programplaneperioden.

Min beräkning av medelsbehovet framgår av sammanställningen över betalningsmedel och beställningsbemyndiganden.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Anskaffning av fortifikatorisk materiel m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 2 980 000 kr.

Bidrag till regionmusiken

Regionmusiken är organiserad på 22 musikavdelningar inom åtta regioner. I varje region finns ett regionkansli och två till tre musikavdel-

ningar. Regionmusiken leds av en styrelse. Regionmusiken har uppgifter inom såväl försvaret som det allmänna musiklivet. En övervägande del av kapaciteten, ca 60 %, disponeras för det allmänna musiklivet, främst rikskonsertverksamheten. Regionmusiken skall t. v. också meddela viss utbildning för musikpersonal.

Verksamheten finansieras huvudsakligen från anslag under åttonde huvudtiteln. Kostnaderna för den av försvaret ianspråktagna delen av regionmusikens kapacitet, ca 40 %, täcks genom förslagsanslaget Bidrag till regionmusiken.

Programplan för perioden 1974/75–1978/79

Beträffande utvecklingen av internprogrammet Musik inom försvaret anför *regionmusiken* bl. a. följande.

Parad- och tjänstemusiken avses i huvudsak behållas på nuvarande nivå under perioden. En viss minskning kan dock väntas bl. a. genom nedläggning av vissa förband. Verksamheten inom programmet sker främst inom ramen för det interna delprogrammet Allmänna och interna konserter som under perioden beräknas öka med drygt 1 000 konserter eller ungefär 70 %. Under slutet av perioden avses verksamheten kunna uppnå en jämn och hög nivå.

Den av regionmusiken planerade omfattningen av antalet konserter för försvaret under planeringsperioden framgår av följande sammanställning.

1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	1978/79
3 000	3 150	3 200	3 150	3 100

F 18. Bidrag till regionmusiken

1972/73	Utgift	13 313 367
1973/74	Anslag	15 220 000
1974/75	Förslag	15 737 000

Kostnader och medelsbehov

Primäruppdrag m. m.	1973/74	1974/75	
		Region- musiken	Dep.chefen
Bidrag till regionmusiken:			
Allmän ledning och förbandsverksamhet	15 220 000	16 710 000	15 737 000
Kostnader = medelsbehov	15 220 000	16 710 000	15 737 000

Regionmusiken

A. Pris- och löneomräkning

Löne- och prisomräkningen innebär att kostnaderna ökar med 1 090 000 kr.

B. Uppgiftsförändringar

För inköp av nya tjänstedräkter behövs 400 000 kr.

Departementschefen

Vad regionmusiken har anfört om utvecklingen under internprogrammet musik inom försvaret föranleder inte någon erinran från min sida.

Min beräkning av medelsbehovet framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till regionmusiken* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 15 737 000 kr.

Frivilliga försvarsorganisationer m. m.

De frivilliga försvarsorganisationerna har till uppgift att i samråd med berörda myndigheter bedriva upplysnings- och rekryteringsverksamhet, medverka vid utbildning av frivillig personal som leds av myndighet, leda sådan utbildning av frivillig personal som inte anordnas av myndighet samt teckna avtal med och svara för registrering och krigsplacering av personal som står till förfogande för tillfällig tjänstgöring inom totalförsvaret (B-personal).

Verksamheten under delprogrammet Frivilliga försvarsorganisationer m. m. har budgeterats på två primärupdrag inom delproduktionsområdena Allmän ledning och förbandsverksamhet samt Utbildning till och av fast anställd personal m. fl.

Verksamheten finansieras från förslagsanslaget Frivilliga försvarsorganisationer m. m.

Programplan för perioden 1974/75–1978/79

Beträffande utvecklingen av delprogrammet anför *överbefälhavaren* bl. a. följande.

Av tidigare programplaner framgår att vakanserna inom krigsmakten i fråga om A- och B-personal så långt möjligt bör täckas. Mot bakgrund av det förbättrade rekryterings- och utbildningsresultat för dessa personalkategorier som har redovisats för budgetåret 1972/73 bedöms en sådan utveckling äga rum. Särskild uppmärksamhet bör ägnas åt att repetitions-

utbilda personalen, bl. a. genom att ordna särskild repetitionsutbildning i form av kurser och liknande.

Utbyggnaden av utbildningen m. m. enligt riktlinjerna i prop. 1970:18 bedöms till större delen bli slutförd under budgetåret 1973/74. Organisationernas bidrag bör i stort behållas på nuvarande nivå. Medel bör dock beräknas för att täcka kostnader för tidigare gratistjänster, t. ex. körmilskostnader, blankett- och datakostnader.

Den av överbefälhavaren beräknade utvecklingen av anslaget Frivilliga försvarsorganisationer m. m. framgår av följande sammanställning (prisläge februari 1973; 1 000-tal kr.).

1973/74 ¹	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	1978/79	Summa 1974/79
18 350	20 790	20 790	20 790	20 790	20 790	103 950

¹ Prisläge februari 1972

F 19. Frivilliga försvarsorganisationer m. m.

1972/73	Utgift	18 479 180
1973/74	Anslag	18 350 000
1974/75	Förslag	19 340 000

Kostnader och medelsbehov

Primäruppdrag m. m.	1973/74	1974/75	
		Överbefälhavaren	Dep. chefen
Frivilliga försvarsorganisationer m. m.:			
Allmän ledning och förbandsverksamhet	3 527 000	5 113 700	3 663 700
Utbildning till och av fast anställd personal m. fl.	14 823 000	15 676 300	15 676 300
Kostnader = medelsbehov	18 350 000	20 790 000	19 340 000

Överbefälhavaren

Pris- och löneomräkning

Pris- och löneomräkningen innebär att kostnaderna ökar med 890 000 kr.

Uppgiftsförändringar

För tjänster som tidigare har erhållits utan kostnad av försvarsgrenarna behövs 1 450 000 kr.

Departementschefen

Överbefälhavaren anser att organisationernas bidrag i stort bör behållas på nuvarande nivå. Jag delar överbefälhavarens uppfattning.

Min beräkning av medelsbehovet framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov. I beräkningarna ingår att frivilligorganisationerna även i fortsättningen skall få vissa gratistjänster från försvarsgrenarna.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Frivilliga försvarsorganisationer m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 19 340 000 kr.

Insatsberedskap m. m.

Verksamheten under delprogrammet Insatsberedskap m. m. har budgeterats på två primäruppgifter inom delproduktionsområdena Allmän ledning och förbandsverksamhet och Operativ och krigsorganisatorisk verksamhet.

Verksamheten finansieras från förslagsanslaget Insatsberedskap m. m.

Programplan för perioden 1974/75–1978/79

Den av överbefälhavaren beräknade utvecklingen av anslaget Insatsberedskap m. m. framgår av följande sammanställning (prisläge februari 1973; 1 000-tal kr.).

1973/74 ¹	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	1978/79	Summa 1974/79
31 210	32 020	34 840	34 780	34 780	34 780	171 200

¹ Prisläge februari 1972

I övrigt är programplanen av sådan natur att närmare redogörelse inte bör lämnas till statsrådsprotokollet. Ytterligare upplysningar torde få inhämtas av de handlingar som kommer att tillhandahållas riksdagens försvarsutskott.

F 20. Insatsberedskap m. m.

1972/73	Utgift	31 161 223
1973/74	Anslag	31 210 000
1974/75	Förslag	32 000 000

Kostnader och medelsbehov

Primäruppdrag m. m.	1973/74	1974/75	
		Överbefälhavaren	Dep.chefen
Insatsberedskap m. m.:			
Allmän ledning och förbandsverksamhet	10 700 000	11 250 000	11 170 000
Operativ och krigsorganisatorisk verksamhet	20 510 000	20 770 000	20 830 000
Kostnader = medelsbehov	31 210 000	32 020 000	32 000 000

Överbefälhavaren

A. Pris- och löneomräkning

Pris- och löneomräkningen innebär att kostnaderna ökar med 665 000 kr., varav 430 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

B. Uppgiftsförändringar

För att behålla nuvarande ambitionsnivå beträffande insatsberedskap i grundberedskap krävs viss förbättring av sjöbevakningen och luftbevakningen på låg höjd. Detta tillsammans med övriga uppgiftsförändringar innebär att medelsbehovet ökar med 575 000 kr.

Departementschefen

Jag kan i huvudsak godta den inriktning som överbefälhavaren har angett för verksamheten under programplanepérioden.

Min beräkning av medelsbehovet framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Insatsberedskap m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 32 000 000 kr.

Viss gemensam verksamhet

Verksamheten under delprogrammet Viss gemensam verksamhet har budgeterats på sju primäruppdrag inom delproduktionsområdena Allmän ledning och förbandsverksamhet, Centralt vidtaget materielunderhåll m. m., Centralt vidtagen materielanskaffning m. m. och Tillämpad objektbunden forskning, utveckling och försök.

Verksamheten finansieras från förslagsanslaget Viss gemensam verksamhet.

Programplan för perioden 1974/75–1978/79

Verksamheten inom programelementen Beredskapsåtgärder vid SJ samt Anskaffning och utveckling av viss gemensam signalskyddsmateriel är av sådan natur att närmare redogörelse inte bör lämnas till statsrådsprotokollet. Ytterligare upplysningar torde få inhämtas av de handlingar som kommer att tillhandahållas riksdagens försvarsutskott. Beträffande utvecklingen av delprogrammet i övrigt anför *överbefälhavaren* bl. a. följande.

Under programelementet Vissa besök m. m. tas upp kostnader för resor och transporter m. m. vid krigsmakten. Endast besök som kan kostnadsberäknas med någorlunda säkerhet har tagits med i planeringen. Dit hör honnörsbesök, örlogsbesök och flygbesök, besök av skolor som motsvarar försvarshögskolan samt besök i samband med s. k. växeltjänstgöring.

Planeringsarbetet inom programelementet Publikationer har visat att nya publikationer och omarbetning av tidigare publikationer behövs i större omfattning än som angavs i programplanen för perioden 1973/74 -1977/78.

I fråga om programelementet Anskaffning av krigskartor och krigssjökort bedöms kartor av konventionell typ även i fortsättningen bli dominerande för krigskarttjänsten. Överbefälhavaren har hos rikets allmänna kartverk begärt att verket träder in som sammanhållande för kartografiska databanker. Beträffande krigskarttjänsten bör försvarets intressen bevakas i fråga om information av primärt geografisk och topografisk karaktär. Utvecklingen inom områdena programstyrd framställning av reprooriginal, ortofototeknik och automatisk tolkning av flygbilder bör särskilt uppmärksammas.

Verksamheten inom programelementet Beredskapskostnader för krigsproduktion omfattar upprätthållande av beredskapsanläggningar, maskiner och råvaror för krigsberedskapsändamål samt investeringar för att komplettera dessa resurser. Krigsproduktion är att se som ett alternativ till fredsanskaffning. Kostnader för krigsproduktionsförberedelser bör därför belasta huvudprogrammen 1–3 för att redovisningen av totalkostnaderna för materielobjekt skall bli helt rättvisande. Programelementet inriktas på att dessa kostnader skall vara överförda till huvudprogrammen 1–3 fr. o. m. budgetåret 1975/76.

Den av överbefälhavaren beräknade utvecklingen av anslaget Viss gemensam verksamhet framgår av följande sammanställning (prisläge februari 1973; 1 000-tal kr.).

1973/74 ¹	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	1978/79	Summa 1974/79
19 350	21 900	19 730	28 780	28 750	28 750	127 910

¹ Prisläge februari 1972

Det beräknade behovet av beställningsbemyndiganden samt bemyndigandeskuldens storlek under programplaneperioden framgår av följande sammanställning (1 000-tal kr.).

	1973/ 74	1974/ 75	1975/ 76	1976/ 77	1977/ 78	1978/ 79	Summa 1974/79
Bemyndigandebehov	7 200	1 930 ¹	1 470	47 560	2 950	60 020	113 930
Bemyndigandeskuld vid utgången av resp. budgetår	16 670	12 370	7 150	38 200	24 680	68 580	

¹ Av beloppet utgör beställningsbemyndiganden för prisreglering ca 1,2 milj. kr.

F 21. Viss gemensam verksamhet

1972/73	Utgift	14 855 677 ¹
1973/74	Anslag	19 350 000
1974/75	Förslag	20 600 000

¹ Delvis andra primäruppdrag

Beställningsbemyndiganden och betalningsmedel (1 000-tal kr.).

	1973/74		1974/75			
			Överbefälhavaren		Dep.chefen	
	Bem.	Bet.	Bem.	Bet.	Bem.	Bet.
Viss gemensam verksamhet						
Allmän ledning och förbandsverksamhet						
Tjänster vid vissa besök	—	130	—	136	—	136
Beredskapsåtgärder vid SJ	—	—	—	2 572	—	2 572
Operativ och krigsorganisatorisk verksamhet						
Beredskapsåtgärder vid SJ	—	5 350	—	—	—	—
Centralt vidtaget materielunderhåll m. m.						
Beredskapsåtgärder vid SJ	—	—	—	2 594	—	2 594
Beredskapsåtgärder för krigsproduktion	250	3 750	—	3 630	—	3 630
Anskaffning och utveckling av viss gemensam signal-skyddsmateriel			1 130	370	1 130	370

Primäruppdrag m. m.	1973/74		1974/75			
			Överbefälhavaren		Dep.chefen	
	Bem.	Bet.	Bem.	Bet.	Bem.	Bet.
Centralt vidtagen materielanskaffning						
Beredskapsåtgärder vid SJ	—	—	—	438	—	438
Publikationer	—	620	—	1 228	—	1 228
Anskaffning av krigskartor och krigsjökort	—	1 870	670	2 547	670	2 547
Beredskapsåtgärder för krigsproduktion	5 450	6 900	—	1 355	—	1 355
Anskaffning och utveckling av viss gemensam signalskyddsmateriel			970	5 000	970	5 000
Tillämpad objektbunden forskning, utveckling och försök						
Anskaffning och utveckling av viss gemensam signalskyddsmateriel	1 500	730	1 000	2 030	1 000	730
Medelsbehov	—	19 350	—	21 900	—	20 600
Bemyndigandebehov	7 200	—	3 770 ¹	—	3 770	—

¹ Inkl. beställningsbemyndiganden för prisreglering, 1 170 000 kr.

Departementschefen

Jag kan i huvudsak godta överbefälhavarens förslag till inriktning av verksamheten under programplaneprodukten.

Som framgår av sammanställningen över beställningsbemyndiganden och betalningsmedel har för innevarande budgetår anvisats 5 350 000 kr. för beredskapsåtgärder vid statens järnvägar. Svenska järnvägsföreningen har hemställt om ett motsvarande bidrag även till de enskilda järnvägarna Gränges TGOJ och Nora bergslags järnväg. För egen del räknar jag med att det belopp på 5 604 000 kr., som jag har tagit upp för beredskapsåtgärder vid SJ till viss del kan komma att disponeras för beredskapsåtgärder vid enskilda järnvägar.

Min beräkning av det totala bemyndigande- och medelsbehovet framgår av sammanställningen över beställningsbemyndiganden och betalningsmedel.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. till *Viss gemensam verksamhet* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 20 600 000 kr.,

2. bemyndiga Kungl. Maj:t att medge att signalskyddsmateriel samt krigskartor och krigssjökort beställs inom en kostnadsram av 3 770 000 kr.

Vissa ersättningar m. m.

Verksamheten under delprogrammet Vissa ersättningar m. m. har budgeterats på två primäruppdrag inom delproduktionsområdet Allmän ledning och förbandsverksamhet, nämligen ett för familjebidrag och ett för vissa ersättningar m. m. Primäruppdraget avseende familjebidrag finansieras från försvarsgrenarnas anslag till ledning och förbandsverksamhet utom beträffande särskild hjälpverksamhet till förmån för värnpliktiga och deras familjer som, i likhet med övrig verksamhet inom delprogrammet, finansieras från anslaget Vissa ersättningar m. m.

Programplan för perioden 1974/75—1978/79

Beträffande utvecklingen av delprogrammet anför *försvarets civilförvaltning* bl. a. följande.

Utgifterna för verksamheten under programelementet Familjebidrag är bl. a. beroende av de förmånsgrunder som kan komma att gälla sedan ställning har tagits till det av utredningen rörande systemet för förmåner åt värnpliktiga m. fl. avlämnade betänkandet (SOU 1972:68) Värnpliktsförmåner. De totala utgifterna för verksamheten beräknas f. n. enligt följande sammanställning (belopp i 1 000-tal kr.).

1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	1978/79	Summa 1974/79
82 800	80 700	82 100	82 700	83 500	411 800

I avvaktan på att ställning tas till förslagen i nyssnämnda betänkande beräknas utgifterna för den del av verksamheten under programelementet Familjebidrag som avser särskild hjälpverksamhet till förmån för de värnpliktiga och deras familjer till oförändrat 400 000 kr. för vart och ett av budgetåren under programplaneperioden.

Med hänsyn till svårigheten att förutse den framtida omfattningen av verksamheten under programelementet Skadeersättningar föreslår civilförvaltningen med utgångspunkt i medelsförbrukningen under tidigare budgetår att för vart och ett av budgetåren under programplaneperioden beräknas oförändrat 3,5 milj. kr. för denna verksamhet.

På grundval av basbeloppets värde i juli 1973 och med beaktande av beskattad sjukpenning fr. o. m. den 1 januari 1974 beräknas utfallet under programelementet Ersättning i anledning av kroppsskada för budgetåret 1973/74 bli 22,7 milj. kr. Riksförsäkringsverket beräknar medelsbehovet vid konstant basbeloppsnivå till 23,5 milj. kr. för vart och

ett av budgetåren under programplaneperioden. Den bedömda kostnadsfördelningen framgår av följande sammanställning.

Livränta till invalider	14 600 000
Livränta till efterlevande	4 400 000
Sjukpenning	3 800 000
Övriga förmåner	700 000
	23 500 000

Verksamheten under programelementet Omskolning av skadade beräknas på grundval av de senaste årens utfall kosta 50 000 kr. för vart och ett av budgetåren under programplaneperioden. Arbetsmarknadsstyrelsen och försvarets civilförvaltning anser att kostnaden för denna verksamhet bör betalas av medel under elfte huvudtiteln och beräknar därför inte några medel för verksamheten i detta sammanhang.

Enligt försvarets centrala arbetarskydds nämnds förslag beräknas medelsbehovet för verksamheten under programelementet Gemensam utbildning i arbetarskydd enligt följande sammanställning.

1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	1978/79	Summa 1974/79
117 000	141 000	141 000	141 000	141 000	681 000

De faktorer som påverkar utvecklingen under programelementet Förslagsverksamhet är osäkra. Förslagen i fråga om medelstilldelning grundar sig på ändrade riktlinjer för beräkning av ersättning och på att försvarets centrala företagsnämnd med början våren 1974 avser att genomföra en serie kurser för ledamöter i förslagskommittéer och förslagsdelegationer. Behovet av betalningsmedel för verksamheten under vart och ett av budgetåren 1974/75–1978/79 beräknas bli oförändrat 159 000 kr.

Programelementet Täckande av vissa medelsbrister omfattar sådana brister som försvarets civilförvaltning i sina räkenskaper har redovisat som proprietalanser. Det budgeterade resursbehovet för 1973/74 är 30 000 kr. Några större förändringar väntas inte under programplaneperioden.

Den av försvarets civilförvaltning beräknade utvecklingen av anslaget Vissa ersättningar m. m. framgår av följande sammanställning (prisläge februari 1973; 1 000-tal kr.).

1973/74 ¹	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	1978/79	Summa 1974/79
26 490	27 706	27 730	27 730	27 730	27 730	138 626

¹ Prisläge februari 1972

F 22. Vissa ersättningar m. m.

1972/73	Utgift	25 365 774
1973/74	Anslag	26 490 000
1974/75	Förslag	27 706 000

Kostnader och medelsbehov

Primäruppdrag m. m.	1973/74	1974/75	
		Försvarets civilförvalt- ning	Dep.chefen
Vissa ersättningar m. m.:			
Allmän ledning och förbands- verksamhet			
Familjebidrag	79 000 000	82 800 000	82 800 000
Vissa ersättningar m. m.	26 118 000	27 334 000	27 334 000
Kostnader	105 118 000	110 134 000	110 134 000
<i>Avgår:</i>			
Medel för familjebidrag från andra anslag	- 78 600 000	- 82 400 000	- 82 400 000
Ersättning från diverse- medelskonton	- 28 000	- 28 000	- 28 000
Medelsbehov	26 490 000	27 706 000	27 706 000

*Försvarets civilförvaltning***A. Pris- och löneomräkning**

Pris- och löneomräkningen innebär en kostnadsökning med 5 100 000 kr., varav för familjebidrag 3 800 000 kr. och för vissa ersättningar m. m. 1 300 000 kr. Kostnadsökningen för familjebidrag belastar inte anslaget då medel tillförs från andra anslag.

B. Uppgiftsförändringar

Kostnaderna för omskolning av skadade föreslås betalas från elfte huvudtiteln vilket skulle medföra att kostnaderna under anslaget minskar med 100 000 kr.

Kostnaderna för gemensam utbildning i arbetarskydd beräknas minska med 18 000 kr.

Övriga kostnadsökningar för vissa ersättningar m. m. beräknas till 34 000 kr.

Departementschefen

Vad försvarets civilförvaltning har anfört om utvecklingen under delprogrammet föranleder inte någon erinran från min sida.

Med hänvisning till sammanställningen över kostnader och medelsbehov beräknar jag anslaget till 27 706 000 kr. Jag har därvid efter samråd med chefen för arbetsmarknadsdepartementet räknat med att kostnader för omskolning av skadade skall belasta anslag under elfte huvudtiteln.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Vissa ersättningar m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 27 706 000 kr.

F 23. Gemensamma myndigheter m. m.: Istandsättning av befästningar och kaserner

1972/73	Utgift	3 420 000
1973/74	Anslag	3 100 000
1974/75	Förslag	4 300 000

Verksamheten under anslaget omfattar istandsättning av befästningar och byggnader för gemensamma myndigheter och funktioner. Anslaget skall tillgodoföras inkomstsidan i staten för försvarets fastighetsfond för att balansera utgifter inom staten för fonden.

Kostnader och medelsbehov (1 000-tal kr.)

Primäruppdrag m. m.	1973/74	1974/75	
		Överbefälhavaren	Dep. chefen
Befästningars delfond			
Gemensamma myndigheter m. m.:			
Istandsättning av befästningar m. m. för delprogrammen			
Försvarets materielverk	1 000	1 700	1 700
Viss gemensam verksamhet	400	800	800
Kasernbyggnaders delfond			
Gemensamma myndigheter m. m.:			
Istandsättning av kaserner m. m. för delprogrammen			
Försvarets materielverk	800	450	450
Försvarets radioanstalt	200	200	200
Värnpliktsverket	—	200	200
Försvarets hundskola	—	300	300
Krigsarkivet	300	450	450
Militärhistoriska museer	400	200	200
Kostnader = medelsbehov	3 100	4 300	4 300

Överbefälhavaren

Följande dispositionsplan föreslås för anslaget.

Objekt	Medelsförbrukning (1 000-tal kr.)
Befästningars delfond	
Försvarets materielverk	
1. Ombyggnad av en berganläggning till lokaler för datoranläggningen Cecilia (totalkostnad 3,7 milj. kr.)	1 700
Viss gemensam verksamhet	
2. Ombyggnad av ett ammunitionsförråd (totalkostnad 1 315 000 kr.)	800
	2 500
Kasernbyggnaders delfond	
Försvarets materielverk	
1. Mindre iståndsättningsarbeten på byggnader, tekniska försörjningsanordningar m. m.	450
Försvarets radioanstalt	
2. Mindre iståndsättningsarbeten på byggnader, tekniska försörjningsanordningar m. m.	200
Värnpliktsverket	
3. Mindre iståndsättningsarbeten på byggnader, tekniska försörjningsanordningar m. m.	200
Försvarets hundskola	
4. Mindre iståndsättningsarbeten på byggnader, tekniska försörjningsanordningar m. m.	300
Krigsarkivet	
5. Mindre iståndsättningsarbeten på byggnader, tekniska försörjningsanordningar m. m.	450
Militärhistoriska muséer	
6. Mindre iståndsättningsarbeten på byggnader, tekniska försörjningsanordningar m. m.	200
	1 800
	Totalt 4 300

Befästningars delfond

1. Behovet av att bygga om en berganläggning till lokaler för en datoranläggning har tidigare anmälts för riksdagen i prop. 1973:1 (bil. 6 s. 183). Kungl. Maj:t uppdrog den 25 maj 1973 åt fortifikationsförvaltningen att låta utföra ombyggnaden inom en kostnadsram av 3,7 milj. kr. enligt prisläget den 1 februari 1973.

2. Behovet av att bygga om ett ammunitionsförråd för att göra det möjligt att använda förrådet för annat ändamål har tidigare anmälts för riksdagen i prop. 1973:1 (bil. 6 s. 183). Kungl. Maj:t uppdrog den 5 juni 1973 åt fortifikationsförvaltningen att låta utföra ombyggnaden inom en kostnadsram av 1 225 000 kr. enligt prisläget den 1 februari 1972, vilket motsvarar 1 315 000 kr. enligt prisläget den 1 februari 1973.

Kasernbyggnaders delfond

1-6. För mindre iståndsättningsarbeten på byggnader, vissa tekniska försörjningsanordningar m. m. beräknas ett medelsbehov av (450 000 + 200 000 + 200 000 + 300 000 + 450 000 + 200 000) 1 800 000 kr. för nästa budgetår. Organisationsändringar m. m., vars omfattning inte nu kan förutses, kräver omdisponering, anpassning och ändrat utnyttjande av befintliga lokaler, ändring av värme- och installationssystem samt elektriska installationer m. m. Medlen avses också för att modernisera och förnya installationer och anläggningar för värme- och elförsörjning, iståndsätta vägar och planer samt bygga ut eller komplettera vattenlednings- och avloppsnät.

Departementschefen

Min beräkning av medelsbehovet framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Gemensamma myndigheter m. m.: Iståndsättning av befästningar och kaserner* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 4 300 000 kr.

F 24. Försvarets datadriftorganisation

Under återopande av vad jag har anfört tidigare hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till *Försvarets datadriftorganisation* för budgetåret 1974/75 beräkna ett förslagsanslag av 1 000 kr.

G Civilförsvaret

G 1. Civilförsvaret

Under återopande av vad jag har anfört tidigare hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till *Civilförsvaret* för budgetåret 1974/75 beräkna ett förslagsanslag av 127 425 000 kr.

H Övrig verksamhet

Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar

Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar leder och samordnar planläggningen av landets psykologiska försvar och ombesörjer – i den mån det inte ankommer på andra organ – själv att behövliga förberedelser vidtas.

Beredskapsnämnden består av ordföranden och 14 ledamöter. Till nämnden är knutet ett kansli som leds av en kanslichef.

Verksamheten under delprogrammet Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar har budgeterats på två primäruppdrag inom delproduktionsområdet Allmän ledning och förbandsverksamhet.

Verksamheten finansieras från förslagsanslaget Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar.

Programplan för perioden 1974/75–1978/79

Beträffande utvecklingen av delprogrammet m. m. anför *beredskapsnämnden för psykologiskt försvar* bl. a. följande.

Planläggnings- och utbildningsarbetet tar under programplaneperioden främst sikte på att kontinuerligt bygga upp och utveckla en ändamålsenlig organisation för statens upplysningscentral samt att biträda pressen, folkrörelserna och de regionala myndigheterna i deras krigsplanläggning för det psykologiska försvaret.

Inom forskningssektorn studeras opinionsutvecklingen i Sverige rörande försvarsvilja, attityder till försvar och vissa aktuella samhällsproblem samt massmedier. Vidare studeras främmande propaganda, psykologisk krigföring i vissa internationella konflikter samt masskommunikation och andra problem inom det psykologiska försvarets område.

Under programplaneperiodens första år kommer verksamheten att inriktas på en undersökning av främmande propaganda i samarbete med Göteborgs universitet (Propan-projektet) och en riksomfattande opinionsundersökning rörande attityder till försvaret. Beredskapsnämnden skall också undersöka olika metoder för de s. k. försvarsviljeundersökningarna samt genomföra en specialundersökning för att pröva nya metoder.

Den av nämnden beräknade utvecklingen av anslaget Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar framgår av följande sammanställning (prisläge juni 1973; 1 000-tal kr.).

1973/74 ¹	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	1978/79	Summa 1974/79
1 155	1 586	1 655	1 756	1 859	1 942	8 798

¹ Prisläge juni 1972

H 1. Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar

1972/73	Utgift	890 457
1973/74	Anslag	1 155 000
1974/75	Förslag	1 266 000

Kostnader och medelsbehov

Primäruppdrag m. m.	1973/74	1974/75	
		Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar	Dep.chefen
Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar: Allmän ledning och förbandsverksamhet			
Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar inkl. beredskapsåtgärder	781 868	1 008 000	810 700
Dokumentation och forskning	373 132	577 600	455 300
Kostnader = medelsbehov	1 155 000	1 585 600	1 266 000

Personal

Personalkategori	Antal		
	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar	Dep.chefen
Handläggande personal	5	of.	of.
Övrig personal	4	of.	of.
	9	of.	of.

*Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar***A. Pris- och löneomräkning**

Pris- och löneomräkningen innebär att kostnaderna ökar med 51 000 kr., varav 16 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

B. Uppgiftsförändringar**1. Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar**

Ytterligare en tjänst för halvtidsanställd kansliskrivare bör inrättas (+ 20 737 kr.).

Kostnaderna för reseersättningar och expenser ökar sammanlagt med 13 800 kr.

2. Beredskapsåtgärder för psykologiskt försvar

För sitt planlägningsarbete behöver beredskapsnämnden ytterligare medel för att köpa utredningar och tjänster (+ 12 600 kr.).

Kostnaderna för att bygga ut och effektivisera nämndens utbildningsverksamhet beräknas till 151 100 kr.

3. Dokumentation och forskning

Ytterligare medel behövs för extra biträdes hjälp (+ 18 900 kr.).

Kostnaderna för expenser beräknas öka med 10 000 kr.

Ytterligare medel behövs för att kunna genomföra pågående och planlagda forskningsprojekt (+150 000 kr.).

C. Alternativ 0

Alternativet minskar medelstillelningen med ca 60 000 kr. I första hand kommer minskningen att drabba forskningsprojekten, t. ex. den s. k. Propanundersökningen vid Göteborgs universitet. En fortlöpande nedskärning medför att utbildningen minskas och samarbetet med övriga delar av totalförsvaret försvåras.

Departementschefen

Nämnden avser att i planlägningsarbetet främst bygga upp och utveckla en ändamålsenlig organisation för statens upplysningscentral samt att biträda pressen, folkrörelserna och de regionala myndigheterna vid deras krigsplanläggning för det psykologiska försvaret. Vidare avser nämnden att bl. a. studera opinionsutvecklingen i Sverige rörande försvarsviljan, attityder till försvar och främmande propaganda. Jag kan i huvudsak godta den angivna inriktningen.

Min beräkning av medelsbehovet framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 266 000 kr.

FN-styrkor m. m.

Verksamheten under delprogrammet FN-styrkor m. m. omfattar bl. a. organisation och utbildning i Sverige av beredskapsstyrkan för FN-tjänst. Denna verksamhet har budgeterats på ett primäruppdrag inom delproduktionsområdet Allmän ledning och förbandsverksamhet och finansieras från förslagsanslaget Beredskapsstyrka för FN-tjänst. Delprogrammet omfattar vidare FN-styrkors tjänstgöring utomlands m. m. Denna verksamhet finansieras från reservationsanslagen FN-styrkors verksamhet utomlands och Övervakningskontingenten i Korea, som anvisas på tilläggsstat.

Verksamheten under delprogrammet leds av chefen för armén.

H 2. Beredskapsstyrka för FN-tjänst

1972/73	Utgift	7 805 177
1973/74	Anslag	9 000 000
1974/75	Förslag	9 100 000

Kostnader och medelsbehov

Primäruppdrag m. m.	1973/74	1974/75	
		Chefen för armén	Dep.chefen
Beredskapsstyrka för FN-tjänst: Allmän ledning och förbands- verksamhet	9 000 000	9 000 000	9 100 000
Kostnader = medelsbehov	9 000 000	9 000 000	9 100 000

Personal

Personalkategori	Antal		
	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Chefen för armén	Dep.chefen
<i>Militär personal</i>			
Regementsofficerare	2	of.	of.
Kompaniofficerare	1	of.	of.
<i>Pensionerad militär personal i arvodestjänst</i>			
Regementsofficer	1	of.	of.
Kompaniofficerare	3	of.	of.
<i>Civil personal</i>			
Handläggande personal	7	of.	of.
Övrig personal	14	of.	of.
	28	of.	of.

Chefen för armén

Kostnaderna för primäruppdraget har beräknats under förutsättning att samtliga enheter inom FN-beredskapsstyrkan inkallas till utbildning. Erfarenheterna från verksamheten under budgetåret 1972/73 har emellertid visat att anslaget kan föras upp med ett i förhållande till budgetåret 1973/74 oförändrat belopp, dvs. 9 milj. kr. Viss personal som står i beredskap beräknas i större utsträckning än tidigare komma att förklara sig villig att förlänga kontrakten. Därtill kommer att det med hänsyn till bedömda rekryteringssvårigheter inte beräknas vara möjligt att organisera en fulltalig FN-beredskapsstyrka. Dessa förhållanden kommer att medföra ett minskat antal utbildningsdagar och därmed minskade kostnader. Dessa minskningar beräknas motsvara uppkommande kostnadsökningar.

Departementschefen

Chefen för armén har i sin anslagsframställning förutsatt att verksamheten i Sverige beträffande beredskapsstyrka för FN-tjänst skall bedrivas i enlighet med tidigare fastställda riktlinjer. Utvecklingen i Mellersta Östern har emellertid medfört att FN hösten 1973 har begärt att bl. a. svenska FN-styrkor skall sättas in i fredsbevarande operationer. Dessa och de eventuellt ytterligare insatser som kan bli aktuella finansieras huvudsakligen från anslaget FN-styrkors verksamhet utomlands. Utbildningsverksamheten m. m. i Sverige kan emellertid behöva ökas på grund av de utökade insatserna utomlands. Jag är dock inte beredd att f. n. lägga fram några förslag härom.

Min beräkning av medelsbehovet framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Beredskapsstyrka för FN-tjänst* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 9 100 000 kr.

Anläggningar m. m. för vissa militära ändamål

Verksamheten under delprogrammet Anläggningar m. m. för vissa militära ändamål omfattar sådana ändamål som bekostas utanför utgiftsramen för det militära försvaret. I verksamheten ingår f. n. dels den projektilröjning som enligt avtal ankommer på staten inom de delar av Järvafältet som har överlåtits till Stockholms m. fl. kommuner, dels anskaffning av mark i anslutning till pansarövningsfältet vid Skövde som kompensation för övningsmark som har överlåtits till Skövde kommun. För projektilröjningen har t. o. m. innevarande budgetår anvisats sammanlagt 9 720 000 kr. utanför det militära försvarets utgiftsram.

Under programplanep perioden avses verksamheten vidare komma att omfatta viss komplettering av befästningsanläggningar vid Borlänge flygfält, nybyggnad av expeditions- och laboratorielokaler för en provningsenhet i Linköping för försvarets materielverk samt nybyggnad för en teknisk skola för armén och en för krigsmakten gemensam förvaltnings-skola i Östersund.

Av verksamheten under delprogrammet har projektilröjningen på Järvafältet budgeterats på ett primäruppdrag inom delproduktionsområdet Centralt vidtagen materielanskaffning m. m. Markanskaffningen i Skövde har budgeterats på ett primäruppdrag inom delproduktionsområdet Markanskaffning och kompletteringen av befästningsanläggningarna vid Borlänge flygfält på ett primäruppdrag inom delproduktionsområdet Anskaffning av befästningar m. m. Nybyggnad av lokaler för materielverkets provningsenhet i Linköping samt utbyggnad för en teknisk skola för armén och en gemensam förvaltningsskola i Östersund har budgeterats på ett primäruppdrag inom delproduktionsområdet Anskaffning av kaserner m. m.

Primäruppdraget för projektilröjningen på Järvafältet finansieras från

förlagsanslaget Viss anskaffning för militära anläggningar m. m. Övriga primäruppdrag inom delprogrammet finansieras från investeringsanslaget Anskaffning av vissa militära anläggningar.

Programplan för perioden 1974/75–1978/79

Beträffande utvecklingen av delprogrammet anför *överbefälhavaren* bl. a. följande.

Enligt avtalet mellan staten och Stockholms m. fl. kommuner om överlåtelse av vissa delar av Järvafältet skall s. k. blindgångare inom de överlätna områdena tas bort genom statens försorg. Röjningen som sker enligt en av chefen för armén uppgjord plan skall bedrivas skyndsamt och anpassas till exploateringen inom områdena. Röjningen beräknas kunna avslutas under budgetåret 1975/76.

Genom beslut i maj 1970 godkände Kungl. Maj:t en mellan försvarets fastighetsnämnd och dåvarande Skövde stad träffad överenskommelse om försäljning till staden av ett område om ca 27 ha i anslutning till K 3:s kasernområde och om framtida framdragande av en större trafikled över P 4:s övningsområde. Ersättningen för den försålda marken m. m. uppgick till avrundat 2,7 milj. kr. Beslut har fattats (prop. 1972:75, FöU 1972:17, rskr 1972:231) att P 4 och K 3 skall få kompensation för de genom överlåtelsen försämrade övningsmöjligheterna. Kompensationsmarken omfattar ca 188 ha i anslutning till pansarövningsfältet i Skövde med en beräknad anskaffningskostnad av 1,8 milj. kr. Förvärv av denna mark får dock ske endast genom frivilliga uppgörelser med markägarna.

Genom ett år 1973 träffat köpeavtal har fortifikationsförvaltningen sålt ett område av Borlänge flygfält till Borlänge kommun för att användas för civil bebyggelse. Till följd av försäljningen behöver befästningsanläggningarna vid flygfältet kompletteras. Arbetena avses bli utförda under budgetåret 1974/75.

Riksdagen (prop. 1971:124, FöU 1971:22, rskr 1971:292) har godkänt riktlinjer för organisation m. m. av försvarets materielverk. Beslutet innebär bl. a. att en provningsenhet inrättas inom huvudavdelningen för flygmateriel. Provningsenheten skall med undantag för försöksplatserna i Karlsborg och Vidsel lokaliseras till Linköping (Malmslätt). För detta ändamål behöver nya expeditions- och laboratorielokaler byggas. Byggnadsarbetena beräknas kunna påbörjas under budgetåret 1974/75.

Riksdagens beslut år 1971 (prop. 1971:29, InU 1971:15, rskr 1971:196) om flyttning av viss statlig verksamhet från Storstockholmsområdet till särskilt angivna orter innebär bl. a. att en teknisk skola för armén och en för krigsmakten gemensam förvaltningsskola skall förläggas till Östersund om skolorna inrättas. Överbefälhavaren har till Kungl. Maj:t överlämnat förslag till organisation av den tekniska skolan. Enligt de anvisningar Kungl. Maj:t därefter har lämnat skall den tekniska skolan inrättas successivt med början under hösten 1974, varvid den första etappen i princip skall omfatta nuvarande tygförvaltningsskolans teknikerdel. Skolan skall i största möjliga utsträckning samlokaliseras med den planerade

gemensamma förvaltningsskolan. Kungl. Maj:t har uppdragit åt fortifikationsförvaltningen att vidta åtgärder för att skaffa lokaler för skolorna och att snarast lämna förslag till byggnadsprogram. Fortifikationsförvaltningen räknar med att förberedande arbeten med den tekniska skolan skall kunna påbörjas under budgetåret 1974/75.

Behovet av betalningsmedel och dessas fördelning på anslag under programplaneperioden framgår av följande sammanställning (prisläge februari 1973; 1 000-tal kr.).

Anslag	1973/ 74 ¹	1974/ 75	1975/ 76	1976/ 77	1977/ 78	1978/ 79	Summa 1974/79
H 3. Viss anskaffning för militära anläggningar m. m.	2 000	2 000	1 500	-	-	-	3 500
III 7. Anskaffning av vissa militära anläggningar	400	6 730	34 400	30 500	30 000	20 000	121 630
	2 400	8 730	35 900	30 500	30 000	20 000	125 130

¹ Prisläge februari 1972

H 3. Viss anskaffning för militära anläggningar m. m.

1972/73	Utgift	1 920 885
1973/74	Anslag	2 000 000
1974/75	Förslag	2 000 000

Kostnader och medelsbehov

Primäruppdrag	1973/74		1974/75	
			Överbefälhavaren	Dep. chefen
Anläggningar m. m. för vissa militära ändamål: Centralt vidtagen materielanskaffning m. m.	2 000 000	2 000 000	2 000 000	2 000 000
Kostnader = medelsbehov	2 000 000	2 000 000	2 000 000	2 000 000

Överbefälhavaren

Behovet av betalningsmedel uppgår till oförändrat 2 milj. kr.

Departementschefen

Röjningsarbetet på Järvafältet fortsätter planenligt och beräknas kunna avslutas under budgetåret 1975/76.

Min beräkning av medelsbehovet framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Viss anskaffning för militära anläggningar m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 2 000 000 kr.

Flygtekniska försöksanstalten

Flygtekniska försöksanstalten har till uppgift att främja utvecklingen av flygtekniken inom landet. Det åligger anstalten att mot ersättning bedriva flygteknisk forsknings- och försöksverksamhet, att följa utvecklingen av den flygtekniska forskningen i länder som intar en ledande ställning på detta område samt att systematiskt samla, ordna, bearbeta och offentliggöra forskningsresultat och andra rön inom dess verksamhetsområde. Anstalten skall vidare vara riksmätplats för tryckkalibrering.

Förutom den s. k. uppdragsforskningen bedriver försöksanstalten egen, främst grundläggande forskning av allmän flygteknisk karaktär.

Flygtekniska försöksanstalten leds av en styrelse. Chef för anstalten är en generaldirektör. Försöksanstalten är organiserad på ett kansli och fyra avdelningar. Dessa är aerodynamiska avdelningen, hållfasthetsavdelningen, mättekniska avdelningen och driftavdelningen.

Den del av verksamheten under delprogrammet Flygtekniska försöksanstalten som inte avser s. k. uppdragsverksamhet har budgeterats på ett primäruppdrag inom delproduktionsområdet Allmän ledning och förbandsverksamhet samt två primäruppdrag inom huvudproduktionsområdet Forskning och utveckling. Denna verksamhet finansieras från förslagsanslaget Flygtekniska försöksanstalten. Uppdragsverksamheten redovisas som självbärande verksamhet under detta anslag.

Programplan för perioden 1974/75–1978/79

Beträffande utvecklingen under delprogrammet anför *flygtekniska försöksanstalten* bl. a. följande.

I syfte att efter 1960-talets minskningar i möjligaste mån behålla en arbetsduglig och kostnadseffektiv volym har flygtekniska försöksanstalten marknadsfört sitt kunnande även inom icke flygtekniska områden, där industri och forskning har utgjort avsättningsområdena. Denna verksamhet har successivt ökat från ca 1 milj. kr. budgetåret 1965/66 till 4,8 milj. kr. budgetåret 1972/73. De senaste årens strävan att öka de icke flygtekniska industribeställningarna har således varit nödvändig för att upprätthålla erforderlig volym, behålla kompetensen och få kostnadstäckning. Organisationen har varit tillräckligt flexibel för att medge detta med endast måttliga störningar av försöksanstaltens grundläggande arbetsuppgifter.

Under det gångna året har försöksanstalten fört ingående överläggningar med sina huvudavsnämmande om arten och omfattningen av det framtida behovet av anstaltens tjänster. Man har därvid funnit det nödvändigt att dels inom de närmaste åren söka återvinna en betydande del av den kapacitet som förlorades i samband med nedgången under 1960-talet, dels genom nyanskaffning av utrustningar återställa en tillfredsställande modernitet och ett rimligt oberoende för svensk flygplan- och robotutveckling i relation till omvärlden.

Genom de möjligheter och förmåner som f. n. bjuds vid förtida avgång

anser försöksanstalten det möjligt att nå en omstruktureringsomfattning som är godtagbar från personalvårdssynpunkt och angelägen för verksamheten. Genom att delvis ersätta avgående personal med personal av annan kategori skulle det underlätta för anstalten att under programplaneproduktionen söka återvinna nödvändig flygteknisk kompetens och kapacitet för den blivande verksamheten.

Beträffande utvecklingen under primäruppgiften Flygtekniska försöksanstalten: Allmän ledning och förbandsverksamhet erinrar anstalten om att de administrativa uppgifterna i huvudsak består av remissvar och utlåtanden i ärenden som berör anstalten eller där anstalten bedöms ha speciell kompetens. Denna verksamhet har ökat under senare år och belastar nu kännbart administrationen.

Försöksanstaltens unika ställning i landet medför många besök. I de fall sådana besök inte är föranledda av uppdragsverksamhet bör kostnaderna hänföras till primäruppgiften Flygtekniska försöksanstalten: Allmän ledning och förbandsverksamhet.

Den flygtekniska forskningen bör ha följande mål för de två huvudområdena aerodynamisk forskning och hållfasthetsteknisk forskning.

Den flygtekniska aerodynamiska forskningen skall medverka till att skapa kunskaper och förutsättningar för att ta fram optimala flygplan- och robotsystem, konstruera och tillverka civila flygplan samt öka flygsäkerheten. Genom ökad kunskap om flygtekniska miljöfaktorer, främst flygplansbuller, skall möjligheterna öka för att kontrollera och minska miljöstörningar som förorsakas av flygtrafik.

Den icke-flygtekniska aerodynamiska forskningen skall göra det möjligt att utnyttja försöksanstaltens resurser och kompetens för uppdragsverksamhet främst inom områdena industriell strömningsteknik, byggnadsaerodynamik och mätteknik.

Den hållfasthetstekniska forskningen skall medverka till att skapa förutsättningar för att bedöma och/eller ta fram viktoptimala robot- och flygplanskonstruktioner och att bedöma sådana konstruktioners utmattningstidsålder. Arbetet koncentreras på lättkonstruktioner och nya material.

Den flygtekniska forskningen omfattar även mätteknisk forskning vars mål bör vara att i tillräcklig grad vidareutveckla en mätteknisk kompetens som är nödvändig för den experimentella flygtekniska forskningen och att i rimlig grad tillgodose den icke-flygtekniska verksamhetens behov av mättekniska baskunskaper.

Uppdragsverksamheten beräknas under programplaneproduktionen få en omslutning av ca 22,7 milj. kr. för budgetår.

Försöksanstalten erinrar i programplanen om att en viktig förutsättning för forskning och utveckling är att moderna och tillförlitliga utrustningar och anläggningar finns att tillgå. Under programplaneproduktionen behövs materielförnyelse till en kostnad av 1,4 milj. kr. för budgetår. Dessutom bör ca 50 milj. kr. investeras i en ny vindtunnel inom det transsoniska hastighetsområdet och ca 30 milj. kr. i en låghastighets-tunnel.

Den beräknade utvecklingen av anslaget flygtekniska försöksanstalten exkl. investeringsbehov för nya vindtunnlar framgår av följande sammanställning (prisläge februari 1973; 1 000-tal kr.).

1973/74 ¹	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	1978/79	Summa 1974/79
4 000	4 200 ²	3 600 ³	3 600	3 600	3 600	18 600

¹ Prisläge februari 1972.

² För myndighetsuppgifter och forskningsverksamhet avses 2,8 milj. kr. Återstoden avses för materieförnyelse.

³ För myndighetsuppgifter och forskningsverksamhet avses 2,2 milj. kr.

H 4. Flygtekniska försöksanstalten

1972/73	Utgift	1 800 000
1973/74	Anslag	4 000 000
1974/75	Förslag	2 000 000

Kostnader och medelsbehov

Primäruppdrag m. m.	1973/74		1974/75	
			Flygtekniska försöksanstalten	Dep.chefen
Flygtekniska försöksanstalten:				
Allmän ledning och förbandsverksamhet	619 000		619 000	619 000
Tillämpad objektbunden forskning (uppdragsverksamhet)	17 301 000		19 901 000	19 901 000
Tillämpad ej objektbunden forskning	3 380 000		3 580 000	1 380 000
Kostnader	21 300 000		24 100 000	21 900 000
<i>Avgår:</i>				
Intäkter för uppdragsverksamhet	- 17 300 000		- 19 900 000	- 19 900 000
Medelsbehov	4 000 000		4 200 000	2 000 000

Personal

Personalkategori	Antal ¹		
	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Flygtekniska försöksanstalten	Dep.chefen
Handläggande personal	125	of.	of.
Övrig personal	113	of.	of.
	238	of.	of.

¹ Inkl. personal för uppdragsverksamheten.

*Flygtekniska försöksanstalten*A. *Pris- och löneomräkning*

Pris- och löneomräkningen ökar kostnaderna med 200 000 kr.

B. *Uppgiftsförändringar*

Tillämpad ej objektbunden forskning

För budgetåret 1973/74 har medel tilldelats för viss materielförnyelse. För budgetåret 1974/75 behövs ytterligare 1,4 milj. kr. för att anskaffa bl. a. verktygsmaskiner för modelltillverkning, likriktare och stinganordning för låghastighetstunneln och mätsträcka för transsoniskt fartområde.

Departementschefen

Jag anser att flygtekniska försöksanstalten förutom på uppdragsverksamhet bör inrikta sin verksamhet på att erbjuda tillräcklig kompetens inom anstaltens verksamhetsområde.

I likhet med vissa andra myndigheter som bedriver uppdragsverksamhet disponerar flygtekniska försöksanstalten en rörlig kredit om 3 milj. kr. i riksgäldskontoret.

Min beräkning av medelsbehovet framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Flygtekniska försöksanstalten* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 2 000 000 kr.

Viss signalskyddsmateriel

Verksamheten under delprogrammet Viss signalskyddsmateriel har budgeterats på två primäruppdrag inom delproduktionsområdena Centralt vidtaget materielunderhåll m. m. och Centralt vidtagen materielanskaffning m. m. Primäruppdragen avser anskaffning och underhåll av särskild signalskyddsmateriel för totalförsvarets civila sektor.

Verksamheten finansieras från förslagsanslaget Viss signalskyddsmateriel.

Programplan för perioden 1974/75–1978/79

Verksamhetens planerade omfattning och inriktning är av sådan natur att närmare redogörelse inte bör lämnas till statsrådsprotokollet. Ytterligare upplysningar torde få inhämtas av de handlingar som kommer att tillhandahållas riksdagens försvarsutskott.

Den av överbefälhavaren beräknade utvecklingen av anslaget Viss signalskyddsmateriel framgår av följande sammanställning (prisläge februari 1973; 1 000-tal kr.).

1973/74 ¹	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	1978/79	Summa 1974/79
1 900	2 140	2 160	2 970	2 480	3 250	13 000

¹ Prisläge februari 1972

Det beräknade behovet av beställningsbemyndiganden samt bemyndigandeskulden för delprogrammet under programplaneperioden framgår av följande sammanställning (1 000-tal kr.).

	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	1978/79	Summa 1974/79
Bemyndigandebehov	1 525	930 ¹	370	12 470	480	5 100	19 350
Bemyndigandeskuld vid utgången av resp. budgetår	4 534	3 324	1 534	11 034	9 034	10 884	

¹ Av beloppet utgör beställningsbemyndiganden för prisreglering 280 000 kr.

H 5. Viss signalskyddsmateriel

1972/73	Utgift	1 750 000
1973/74	Anslag	1 900 000
1974/75	Förslag	2 140 000

Beställningsbemyndiganden och betalningsmedel (1 000-tal kr.)

Primäruppdrag m. m.	1973/74		1974/75			
	Bem.	Bet.	Överbefälhavaren		Dep.chefen	
	Bem.	Bet.	Bem.	Bet.	Bem.	Bet.
Viss signalskyddsmateriel:						
Centralt vidtaget materielunderhåll m. m.	245	225	310	260	310	260
Centralt vidtagen materielanskaffning m. m.	1 280	1 675	620	1 880	620	1 880
Kostnader = medelsbehov	—	1 900	—	2 140	—	2 140
Bemyndigandebehov	1 525	—	930 ¹	—	930 ¹	—

¹ Inkl. beställningsbemyndiganden för prisreglering, 280 000 kr.

Överbefälhavaren

För budgetåret 1974/75 föreslås ett beställningsbemyndigande för viss signalskyddsmateriel av 930 000 kr., varav 280 000 kr. till prisreglering. Vidare föreslås att anslaget för viss signalskyddsmateriel förs upp med 2 140 000 kr. (+ 240 000 kr.).

Departementschefen

Jag kan i huvudsak godta överbefälhavarens förslag till inriktning av verksamheten under programplaneprodukten.

Min beräkning av bemyndigande- och medelsbehovet framgår av sammanställningen över beställningsbemyndiganden och betalningsmedel. Liksom tidigare bör det ankomma på Kungl. Maj:t att ta ställning till vilka anskaffningar m. m. som bör ske inom ramen för det bemyndigande som riksdagen kan komma att lämna.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att medge att viss signalskyddsmateriel beställs inom en kostnadsram av 930 000 kr.,
2. till Viss signalskyddsmateriel för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 2 140 000 kr.

Vissa teleanordningar

Verksamheten under delprogrammet Vissa teleanordningar har budgeterats på ett primäruppdrag inom delproduktionsområdet Centralt vidtagen materielanskaffning m. m. Primäruppdraget avser vidmakthållande och nyanskaffning av vissa teleanordningar för den civila försvarsberedskapen i länen samt för teleanläggningar inom hälso- och sjukvården.

Verksamheten finansieras från förslagsanslaget Vissa teleanordningar.

Programplan för perioden 1974/75—1978/79

Beträffande utvecklingen av delprogrammet anför televerket bl. a. följande.

Televerket fördelar anslagna medel mellan länsstyrelserna och effektuerar inkomna beställningar av teleanordningar. Fyra centrala myndigheter är närmast berörda, nämligen socialstyrelsen, rikspolisstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen och vägverkets centralförvaltning. De behov som f. n. kan förutses är i allt väsentligt tillgodosedda, varför huvuddelen av anslaget går åt till abonnemangsavgifter.

Den av televerket beräknade utvecklingen av anslaget Vissa teleanordningar framgår av följande sammanställning (prisläge juli 1973; 1 000-tal kr.).

1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	1978/79	Summa 1974/79
1 300	1 420	1 410	1 485	1 480	1 500	7 295

H 6. Vissa teleanordningar

1972/73	Utgift	746 394
1973/74	Anslag	1 300 000
1974/75	Förslag	1 420 000

Kostnader och medelsbehov

Primäruppdrag m. m.	1973/74	1974/75	
		Televerket	Dep.chefen
Vissa teleanordningar: Centralt vidtagen materielanskaffning m. m.	1 300 000	1 420 000	1 420 000
Kostnader = medelsbehov	1 300 000	1 420 000	1 420 000

Televerket

För budgetåret 1974/75 föreslås att anslaget förs upp med 1 420 000 kr. Av beloppet utgör ca 1,1 milj. kr. abonnemangsavgifter för tidigare utförda teleanläggningar eller sådana som avses bli utförda under budgetåret 1973/74.

Departementschefen

Jag kan i huvudsak godta televerkets förslag till inriktning av verksamheten under programplaneprodukten.

Min beräkning av medelsbehovet framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Vissa teleanordningar* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 420 000 kr.

Vissa skyddsrumsanläggningar

Verksamheten under delprogrammet Vissa skyddsrumsanläggningar omfattar dels utbetalning av lokalhyror för sådana utrymmen i vissa skyddsrumsanläggningar som disponeras av andra statliga myndigheter än myndigheter inom civilförsvaret eller krigsmakten, underhåll av viss sambandsutrustning samt anskaffning av inventarier för gemensamma stabsplatser, dels anskaffning av andelar i gemensamma stabsplatser för tidigare nämnda statliga myndigheter och teleteknisk utrustning m. m.

Utbetalningarna av lokalhyror har budgeterats på ett primäruppdrag inom delproduktionsområdet Allmän ledning och förbandsverksamhet, underhållet av sambandsutrustningen på ett primäruppdrag inom delproduktionsområdet Centralt vidtaget materielunderhåll m. m. och anskaff-

ningen av inventarier på ett primäruppdrag inom delproduktionsområdet Centralt vidtagen materielanskaffning m. m. Dessa tre primäruppdrag finansieras från förslagsanslaget Hyror m. m. för vissa skyddsrumsanläggningar.

Anskaffningen av andelar i gemensamma stabsplatser och teleteknisk utrustning m. m. har budgeterats på ett primäruppdrag inom delproduktionsområdet Anskaffning av befästningar m. m. Detta primäruppdrag finansieras från investeringsanslaget Anskaffning av vissa skyddsrumsanläggningar.

Programplan för perioden 1974/75–1978/79

Civilförsvarsstyrelsen anför att omfattningen och inriktningen av verksamheten under delprogrammet helt är beroende av den avvägning mellan delprogrammen som är gjord inom huvudprogrammet Civilförsvar samt andra myndigheters programmässiga målsättning.

Behovet av betalningsmedel och dessas fördelning på anslag under programplaneperioden framgår av följande sammanställning (prisläge juni 1973; 1 000-tal kr.).

Anslag	1973/74 ¹	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	1978/79	Summa 1974/79
H 7. Hyror m. m. för vissa skyddsrumsanläggningar	2 790	3 190	3 390	3 590	3 790	3 990	17 950
H 7. Anskaffning av vissa skyddsrumsanläggningar	6 890	2 660	500	1 400	600	600	5 760
	9 680	5 850	3 890	4 990	4 390	4 590	23 710

¹ Prisläge juni 1972.

H 7. Hyror m. m. för vissa skyddsrumsanläggningar

1972/73	Utgift	2 453 999
1973/74	Anslag	2 790 000
1974/75	Förslag	3 190 000

Kostnader och medelsbehov (1 000-tal kr.)

Primäruppdrag m. m.	1973/74	1974/75	
		Civilförsvarsstyrelsen	Dep. chefen
Vissa skyddsrumsanläggningar:			
Allmän ledning och förbandsverksamhet	2 700	3 100	3 100
Centralt vidtaget materielunderhåll m. m.	50	50	50
Centralt vidtagen materielanskaffning m. m.	40	40	40
Kostnader = medelsbehov	2 790	3 190	3 190

Civilförsvarsstyrelsen

Uppgiftsförändringar

Allmän ledning och förbandsverksamhet

Kostnaderna för lokalyror för statliga myndigheters utrymmen i vissa skyddsrumsanläggningar ökar med 400 000 kr. på grund av nytillkommande anläggningar.

Departementschefen

Vad civilförsvarsstyrelsen har anfört om inriktningen av verksamheten under programplaneperioden kan jag i huvudsak godta.

Min beräkning av medelsbehovet framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Hyror m. m. för vissa skyddsrumsanläggningar* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 3 190 000 kr.

Identitetsbrickor

Länsstyrelsen i Kristianstads län har till uppgift att svara för framställning och distribution m. m. av identitetsbrickor som kostnadsfritt tilldelas nyfödda eller mot självkostnadspris tillhandahålls andra personer, allt enligt riktlinjer som har godkänts av riksdagen (prop. 1962:1 bil. 13, SU 1972:11, rskr 1962:11).

Verksamheten under delprogrammet Identitetsbrickor har budgeterats på ett primäruppdrag under delproduktionsområdet Allmän ledning och förbandsverksamhet.

Verksamheten finansieras från förslagsanslaget Identitetsbrickor.

Programplan för perioden 1974/75–1978/79

Beträffande utvecklingen och inriktningen av delprogrammet föreslår länsstyrelsen i Kristianstads län inga förändringar under programplaneperioden. Någon beräkning av anslagsbehovet för budgetåren 1975/76–1978/79 har inte lagts fram.

H 8. Identitetsbrickor

1972/73	Utgift	257 239
1973/74	Anslag	400 000
1974/75	Förslag	406 000

Kostnader och medelsbehov

Primäruppdrag m. m.	1973/74	1974/75	
		Länsstyrelsen i Kristianstads län	Dep.chefen
Identitetsbrickor: Allmän ledning och förbandsverksamhet	400 000	406 000	406 000
Kostnader = medelsbehov	400 000	406 000	406 000

Personal

Personalkategori	Antal		
	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Länsstyrelsen i Kristianstads län	Dep.chefen
<i>Civil personal</i>			
Övrig personal	7	of.	of.
	7	of.	of.

Länsstyrelsen i Kristianstads län

A. Pris- och löneomräkning

Pris- och löneomräkningen innebär att kostnaderna ökar med 6 000 kr.

Departementschefen

Jag biträder länsstyrelsens uppfattning att verksamheten bör bedrivas med oförändrad inriktning.

Min beräkning av medelsbehovet framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Identitetsbrickor* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 406 000 kr.

Bistands- och katastrofutbildning

Bistands- och katastrofutbildningen är avsedd för värnpliktiga och andra som är lämpliga för sådan utbildning. Verksamheten leds och samordnas av bistandsutbildningsnämnden. Nämnden beslutar om särskild urvalsprövning och om antagning till utbildning. Nämnden sköter vidare administrationen av en beredskapskår för bistandsinsatser samt biträder vid den planering som behövs för att komplettera teknikerkontingenten i beredskapsstyrkan för FN-tjänst med personal från bered-

skapskåren.

Till nämndens förfogande står ett kansli. Chef för kansliet är en avdelningsdirektör. Verksamheten är organiserad på tre grupper, varav en sköter samordning och planering av olika verksamheter, en svarar för urvalsprövning och personaladministration och en har ansvaret för nämndens utbildningsarbete. Kansliet och förlägningslokalerna finns i Sandö medan utbildningsarbetet sker vid Grämesta, 2,5 km från Sandö.

Verksamheten under delprogrammet Bistånds- och katastrofutbildning har budgeterats på ett primäruppdrag inom delproduktionsområdet Allmän ledning och förbandsverksamhet.

Verksamheten finansieras från förslagsanslaget Bistånds- och katastrof-utbildning.

Programplan för perioden 1974/75–1978/79

Beträffande utvecklingen och inriktningen av delprogrammet anför *biståndsutbildningsnämnden* bl. a. följande.

Det nuvarande provisoriet med utbildningslokaler som är skilda från kansli och förlägningsutrymmen avses vara avvecklat senast under budgetåret 1975/76, då all verksamhet beräknas kunna förläggas till Sandö. Denna flyttning gör det möjligt att öka elevantalet. Nämnden har undersökt tre alternativ, ett med oförändrat 100 elever under hela perioden, ett med en ökning till 125 elever budgetåret 1975/76 och därefter 150 elever under vart och ett av återstående budgetår under perioden samt ett med en ökning till 150 elever budgetåret 1975/76 och 200 elever under vart och ett av därpå följande budgetår. Med hänsyn till efterfrågan på bistånds- och katastrofarbetare, till utbildningens effektivitet och till de lokaler som ställs till förfogande förordar nämnden det andra alternativet.

Den av nämnden beräknade utvecklingen av anslaget Bistånds- och katastrofutbildning i de olika alternativen framgår av följande sammanställning (prisläge maj 1973; 1 000-tal kr.).

Alt.	1973/74 ¹	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	1978/79	Summa 1974/79
I	5 250	5 550	5 450	5 450	5 450	5 450	27 350
II	5 250	5 550	6 100	6 700	6 700	6 700	31 750
III	5 250	5 550	6 700	7 800	7 800	7 800	35 650

¹ Prisläge februari 1972

H 9. Bistånds- och katastrofutbildning

1972/73	Utgift	— ¹
1973/74	Anslag	5 250 000
1974/75	Förslag	5 515 000

¹ Ingår i belastningen för förslagsanslaget A2. Vissa nämnder m. m.

Kostnader och medelsbehov

Primäruppdrag m. m.	1973/74	1974/75	
		Biståndsutbildningsnämnden	Dep.chefen
Bistånds- och katastrofutbildning: Allmän ledning och förbandsverksamhet	5 250 000	5 550 000	5 515 000
Kostnader = medelsbehov	5 250 000	5 550 000	5 515 000

Personal

Personalkategori	Antal		
	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Biståndsutbildningsnämnden	Dep.chefen
<i>Civil personal</i>			
Handläggande personal	5	+ 1	- 2
Lärarpersonal	9,5	of.	of.
Övrig personal	5,5	+ 1	of.
	20	+ 2	- 2

*Biståndsutbildningsnämnden***A. Pris- och löneomräkning**

Pris- och löneomräkningen medför att kostnaderna ökar med 382 000 kr., varav 40 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

B. Uppgiftsförändringar

För administration av beredskapskåren m. m. behövs en amanuens eller byråsekreterare (+ 60 000 kr.). Nämnden behöver vidare förstärkas med en expeditionsvakt för vissa transporter och enklare kontorsgöromål (+ 37 100 kr.). Samtidigt kan antalet arvodesanställda psykologer minskas med två (- 24 000 kr.).

I fortsättningen beräknas kostnaderna för bibliotek och utbildningsmateriel bli lägre än de har varit under uppbyggnadsskedet (- 115 000 kr.).

C. Alternativ 0

Alternativet minskar medelstillelningen med 240 000 kr. Detta kan uppnås genom att sänka elevantalet från 100 till 85. En sådan åtgärd

skulle emellertid innebära att verksamhetens mål ändrades. De gjorda investeringarna skulle dessutom bli underutnyttjade.

Departementschefen

Jag kan i huvudsak godta biståndsutbildningsnämndens planering för skolans framtida lokalbehov. Elevantalet under perioden bör inriktas på en ökning från 100 till 125 elever under budgetåret 1975/76 och därefter till 150 under vart och ett av återstående budgetår.

Min beräkning av medelsbehovet framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bistånds- och katastrofutbildning* för budgetåret 1974/75
anvisa ett förslagsanslag av 5 515 000 kr.

KAPITALBUDGETEN

II. Statens allmänna fastighetsfond

Försvarsdepartementet

II 6. Civilförsvaret: Anskaffning av anläggningar

Under återopande av vad jag har anförut tidigare hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till *Civilförsvaret: Anskaffning av anläggningar* för budgetåret 1974/75 beräkna ett investeringsanslag av 8 200 000 kr.

II 7. Anskaffning av vissa skyddsrumsanläggningar

1972/73	Utgift	12 224 572	Behållning	2 544 556
1973/74	Anslag	6 873 000 ¹		
1974/75	Förslag	2 700 000		

¹ Därav 3 873 000 kr. på tilläggsstat II.

Verksamheten under anslaget omfattar anskaffning dels av andelar i gemensamma stabsplatser för andra statliga myndigheter än myndigheter inom civilförsvaret eller krigsmakten, dels av teleteknisk utrustning m. m.

Civilförsvarsstyrelsen

Medelsförbrukningen för budgetåret 1974/75 beräknas till 2 663 000 kr. enligt följande sammanställning.

Primäruppdrag m. m.	Medelsförbrukning (1 000-tal kr.)
Vissa skyddsrumsanläggningar: Anskaffning av befästningar m. m.	
1. Sambandsutrustning	360
2. Statliga myndigheters utrymmen i civilförsvarets allmänna skyddsrum	659
3. Teleteknisk utrustning	1 644
	2 663

1. För fjärrskriftmateriel som behövs för att ansluta civilbefälhavare och länsstyrelser till reservtelegrafnätet beräknas ett medelsbehov av 360 000 kr. för nästa budgetår.

2. För att bestrida kostnaderna för statliga myndigheters utrymmen i nya ledningscentraler behövs för nästa budgetår 659 000 kr.

3. För anskaffning av teleteknisk utrustning beräknas ett medelsbehov av 1 644 000 kr. för nästa budgetår.

Departementschefen

Jag beräknar i likhet med civilförsvarsstyrelsen medelsförbrukningen under anslaget för nästa budgetår till 2 663 000 kr. och förordar att medel för nästa budgetår anvisas enligt följande anslagsberäkning.

Anslagsberäkning (1 000-tal kr.)

Medelstillgång		Beräknad medelsförbrukning	
Behållning 1973-07-01	2 545	1973/74	9 418
Anslag för 1973/74		1974/75	2 663
riksstat	3 000	Beräknad behållning	
tilläggsstat II	3 873	1975-06-30	37
Anslag för 1974/75 (förslag)	2 700		
	12 118		12 118

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att till *Anskaffning av vissa skyddsrumsanläggningar* för budgetåret 1974/75 anvisa ett investeringsanslag av 2 700 000 kr.

III. Försvarets fastighetsfond

III 1. Arméförband: Anskaffning av anläggningar

1972/73	Utgift	128 801 697	Behållning	5 710 527
1973/74	Anslag	88 000 000		
1974/75	Förslag	102 000 000		

Verksamheten under anslaget omfattar nybyggnad av lokaler m. m., befästningar och ammunitionsförråd för armén samt markförvärv härför och för övnings- och skjutfält m. m.

Chefen för armén

För budgetåret 1973/74 har beräknats en medelsförbrukning av 89 milj. kr. Medelsförbrukningen under budgetåret 1974/75 beräknas till 103 milj. kr. Betalningsmedlens fördelning på primäruppdrag framgår av följande sammanställning.

Primäruppdrag m. m.	Medelsförbrukning (1 000-tal kr.)
Arméförband:	
Markanskaffning för delprogrammen	
Fördelningsförband m. m.	100
Gemensamma produktionsresurser	17 350
Anskaffning av befästningar m. m. för delprogrammen	
Infanteribrigad m. m.	200
Lokalförsvarsförband	2 375
Gemensamma produktionsresurser	275
Anskaffning av kaserner m. m. för delprogrammet	
Gemensamma produktionsresurser	90 287
Summa	110 587
Reducering på grund av överplanering	- 7 587
Beräknat medelsbehov	103 000

Av den beräknade medelsförbrukningen för budgetåret 1974/75 avses 17 milj. kr. för markanskaffning, 2,5 milj. kr. för anskaffning av befästningar m. m. och 83,5 milj. kr. för anskaffning av kaserner m. m. enligt följande sammanställningar.

A. Markanskaffning

Objekt m. m.	Medelsförbrukning (1 000-tal kr.)
--------------	--------------------------------------

Befästningars delfond

Fördelningsförband m. m.

1. Mark för förråd samt diverse mindre markförvärv och oförutsedda utgifter	100
---	-----

Objekt m. m.	Medelsförbrukning (1 000-tal kr.)
Kasernbyggnaders del fond	
Gemensamma produktionsresurser	
2. I 11. Utvidgning av övningsfältet i Växjö	1 300
3. I 15. Utvidgning av Remmene skjutfält	2 250
4. I 17. Nytt skjutfält vid Uddevalla	500
5. I 21. Utvidgning av skjutfältet vid Tjärnmyren	400
6. P 6. Utvidgning av övningsfältet vid Rinkaby	5 000
7. P 18. Nytt övningsfält vid Martille	500
8. T 3. Nytt övnings- och skjutfält vid Sollefteå	1 000
9. Bodens garnison. Utvidgning av skjutfältet vid Kusträsk	2 000
10. Diverse mindre markförvärv och oförutsedda utgifter	4 400
	17 450
Reducering på grund av överplanering	- 450
Summa	17 000

1. För att uppföra ammunitionsförråd kan i vissa fall mark behöva förvärvas med äganderätt. Den närmare omfattningen av sådana förvärv kan f. n. inte bestämmas. Medel har beräknats för erforderlig markanskaffning för ammunitionsförråd och andra anläggningar för samtliga delprogram inom huvudprogrammet samt för smärre kompletteringar av arméns befästningsfastigheter.

2. Chefen för armén har lagt fram förslag till utvidgning av I 11:s övningsfält vid Växjö med ca 300 ha. Förslaget utreds f. n. av försvarets fastighetsnämnd. Kostnaderna för erforderliga markförvärv kan inte beräknas förrän fastighetsnämnden har slutfört sin utredning. För att påbörja markförvärven under nästa budgetår beräknas ett medelsbehov av 1,3 milj. kr.

3. 1971 års riksdag (prop. 1971:110, FöU 1971:9, rskr 1971:140) fattade beslut om utvidgning av Remmene skjutfält med ca 1 000 ha. För att genomföra erforderliga markförvärv m. m. har utsetts en särskild delegation, Skjutfältsdelegationen Remmene. Hittills har ca 180 ha förvärvats.

4. Chefen för armén har lagt fram förslag till nytt skjutfält för I 17 norr om Uddevalla. Fältet föreslås få en areal av ca 1 600 ha. Förslaget utreds f. n. av försvarets fastighetsnämnd. Kostnaderna för erforderliga markförvärv kan inte beräknas förrän fastighetsnämnden har slutfört sin utredning. För att påbörja markförvärven under nästa budgetår beräknas ett medelsbehov av 500 000 kr.

5. 1972 års riksdag (prop. 1972:75, FöU 1972:17, rskr 1972:231) fattade beslut om utvidgning av skjutfältet vid Tjärnmyren söder om Sollefteå med ca 1 100 ha. Här ingår ett område om ca 635 ha som tidigare har arrenderats för skjutningar. Hittills har ca 130 ha förvärvats.

6. 1971 års riksdag (prop. 1971:110, FöU 1971:9, rskr 1971:140) fattade beslut om utvidgning av övningsfältet vid Rinkaby med ca 600 ha. Erforderliga markförvärv m. m. genomförs av en särskild delegation,

Rinkabydelegationen. Av det beslutade utvidgningsområdet återstår f. n. ca 80 ha att förvärva. I enlighet med riksdagens beslut förvärvar delegationen även sådan mark som ligger i omedelbar anslutning till utvidgningsområdet och frivilligt bjuds ut till salu.

7. Chefen för armén har lagt fram förslag till nytt övningsfält för P 18 vid Martille söder om Visby. Fältet föreslås få en areal av ca 700 ha. Förslaget utreds f. n. av försvarets fastighetsnämnd. Kostnaderna för erforderliga markförvärv kan inte beräknas förrän fastighetsnämnden har slutfört sin utredning. För att påbörja markförvärven under nästa budgetår beräknas ett medelsbehov av 500 000 kr.

8. 1972 års riksdag (prop. 1972:75, FöU 1972:17, rskr 1972:231) fattade beslut om anskaffning av ett nytt övnings- och skjutfält för T 3 i Sollefteå om ca 800 ha. Hittills har ca 25 ha förvärvats.

9. 1973 års riksdag (1973:75, FöU 1973:16, rskr 1973:195) fattade beslut om utvidgning av Bodens garnisons skjutfält vid Kusträsk med ca 1 750 ha. Markanskaffningen beräknas komma att påbörjas under innevarande budgetår.

10. För diverse mindre markförvärv och oförutsedda utgifter beräknar chefen för armén ett medelsbehov av 4,4 milj. kr. Medlen avses för vissa mindre förvärvsobjekt som i varje särskilt fall beräknas kosta högst 300 000 kr. Medlen avses vidare för smärre kompletteringar av arméns fastighetsbestånd, oförutsedda utgifter i samband med genomförandet av beslutade förvärv samt för mindre utgiftsrester för vissa inte helt avslutade markförvärv m. m. Kompletteringar av fastighetsbeståndet planeras bl. a. för skjutfälten vid Tåme och Väddö samt för övnings- och skjutfälten vid Falun och Ystad.

B. Anskaffning av befästningar m. m.

Objekt m. m.	Medelsförbrukning (1 000-tal kr.)
Befästningars delfond	
Infanteribrigad m. m.	
<i>Företag avsedda att påbörjas 1974/75</i>	
1. Betongförråd för ammunition	200
Lokalförsvarsförband	
<i>Företag påbörjade eller avsedda att påbörjas 1973/74</i>	
2. Betongförråd för ammunition	1 575
<i>Företag avsedda att påbörjas 1974/75</i>	
3. Betongförråd för ammunition	800
Gemensamma produktionsresurser	
<i>Företag påbörjade eller avsedda att påbörjas 1973/74</i>	
4. Betongförråd för ammunition	275
	2 850
Reducering på grund av överplanering	--- 350
Summa	2 500

1—4. För fortsatt utbyggnad av ammunitionsförråd behövs för nästa budgetår 2,5 milj. kr., varav cirka 1,8 milj. kr. för att slutföra arbetena vid de förråd som avses bli påbörjade under budgetåret 1973/74.

C. Anskaffning av kaserner m. m.

Objekt m. m.	Medelsförbrukning (1 000-tal kr.)
Kasernbyggnaders delfond	
Gemensamma produktionsresurser	
<i>Företag påbörjade före 1973-07-01</i>	
1. Byggnadsåtgärder för effektivisering av värnpliktsutbildningen	13 700
<i>Företag påbörjade eller avsedda att påbörjas 1973/74</i>	
2. I 13. Nybyggnad av tygverkstad	3 350
3. P 18. Nybyggnad av truppserviceförråd	1 500
4. Ing 3. Nybyggnad av marketenteribyggnad	2 600
5. S 2. Tillbyggnad av matinrättning	600
6. LvSS. Utbyggnad av motorområde	900
7. Utbyggnad av förråd m. m. till följd av organisationsförändringar (etapp 2)	20 137
<i>Företag avsedda att påbörjas 1974/75</i>	
8. P 4/K 3. Nybyggnad av värmecentral	3 000
9. Mobiliseringsförråd	4 000
10. Utbyggnad av läger	1 000
11. Tekniska försörjningsanordningar	2 000
12. Diverse smärre byggnadsföretag	2 000
13. Utbyggnad av förråd till följd av organisationsförändringar (etapp 3)	35 500
	90 287
Reducering på grund av överplanering	- 6 787
Summa	83 500

1. Behovet av byggnadsåtgärder för att effektivisera värnpliktsutbildningen inom armén har senast anmälts i prop. 1973:1 (bil. 6 s. 221 och 229). Kostnadsramen angavs därvid till 26,5 milj. kr. enligt prisläget den 1 februari 1972. Fortifikationsförvaltningen har i samråd med chefen för armén sett över och kompletterat programmet för denna utbyggnad t. o. m. budgetåret 1974/75. Det reviderade programmet omfattar nybyggnad av övnings- och vårdhallar vid 25 förband, gymnastik- och samlingshallar vid fem förband och rälsmålbånor vid sju förband. Totalkostnaden härför har uppskattats till 37,5 milj. kr. enligt prisläget den 1 februari 1973.

2—7. Kungl. Maj:t har uppdragit åt fortifikationsförvaltningen att låta bygga tygverkstad vid I 13, truppserviceförråd vid I 18, marketenteribyggnad vid Ing 3, tillbyggnad av matinrättning vid S 2, drivmedelsanläggning vid LvSS samt varm- och kallförråd vid I 11/Fo 16, I 5/Fo 22, I 21/Fo 23 och I 12/Fo 17.

8. Behovet av ny gemensam värmecentral m. m. för P 4 och K 3 har senast anmälts i prop. 1973:1 (bil. 6 s. 223). Kungl. Maj:t uppdrog den

14 juni 1973 åt fortifikationsförvaltningen att låta utföra byggnadsföretaget inom en kostnadsram av 4 350 000 kr. enligt prisläget den 1 februari 1972, vilket motsvarar 4 650 000 kr. enligt prisläget den 1 februari 1973.

9.-12. För nya mobiliseringsförråd, fortsatt utbyggnad av läger, tekniska försörjningsanordningar och diverse smärre byggnadsföretag behövs sammanlagt 9 milj. kr.

13. Behovet av att bygga ut fredsförråd till följd av organisationsförändringar (etapperna 1 och 2) har tidigare anmälts i prop. 1973:1 (bil 6 s. 222). För fortsatt utbyggnad av fredsförråd (etapp 3) behövs 35,5 milj. kr. för budgetåret 1974/75.

Departementschefen

Chefen för armén har beräknat medelsförbrukningen under anslaget för nästa budgetår till 103 milj. kr. Jag beräknar medelsförbrukningen till 102 milj. kr. och förordar att medel för nästa budgetår anvisas enligt följande investeringsplan och anslagsberäkning.

Av medelsförbrukningen beräknas 16 milj. kr. för att anskaffa mark. Som nya markförvävsobjekt utöver sådana som har beslutats tidigare har chefen för armén föreslagit ett nytt övningsfält om ca 700 ha för P 18 vid Martille söder om Visby, utvidgning av I 11:s övningsfält vid Växjö med ca 300 ha samt ett nytt skjutfält om ca 1 600 ha för I 17 norr om Uddevalla. Samtliga tre förslag utreds på mitt uppdrag av försvarets fastighetsnämnd.

Det föreslagna övningsfältet för P 18 omfattar till stora delar odlad mark. Ett 40-tal personer är fast bosatta inom området. Förslaget har mött betydande motstånd både från de personer som direkt berörs av markanskaffningen och från organisationer m. fl. Med hänsyn bl. a. härtill bedöms utredningen komma att bli omfattande och tidsödande. Jag räknar inte med att frågan om den föreslagna markanskaffningen skall kunna underställas 1974 års vårriksdag och beräknar därför inte några medel för ett nytt övningsfält för P 18 för nästa budgetår.

Förslagen till utvidgning av I 11:s övningsfält och ett nytt skjutfält för I 17 vid Uddevalla berör båda områden som till övervägande del består av skogsmark. Endast ett mindre antal personer är fast bosatta inom de föreslagna förvävsområdena. De negativa sociala och ekonomiska konsekvenserna för enskilda personer i samband med att förslagen genomförs kan därför förutsättas bli begränsade. Med hänsyn bl. a. härtill räknar jag med att fastighetsnämnden skall kunna avsluta och redovisa sina utredningar så snabbt att frågan om markanskaffningarna för I 11 och I 17 kan underställas 1974 års vårriksdag i särskild proposition. I avvaktan härpå beräknar jag för nästa budgetår ett medelsbehov av 1,3 milj. kr. för utvidgning av I 11:s övningsfält och 500 000 kr. för ett nytt skjutfält för I 17.

För anskaffning av befästningar m. m. och kaserner m. m. beräknas medelsförbrukningen till 2,5 milj. kr. resp. 83,5 milj. kr. Fortifikations-

förvaltningen har redovisat huvudhandlingar för flertalet nya befästnings- och kasernobjekt som finns intagna i investeringsplanen. Om riksdagen inte har något att erinra torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att efter prövning av huvudhandlingarna och inom ramen för det anslag som anvisas av riksdagen besluta om de redovisade företagen skall utföras. Skulle något objekt med hänsyn till pågående översyn av försvarets fredsorganisation eller av andra skäl inte anses böra utföras, bör Kungl. Maj:t vidare kunna ersätta detta med annat objekt trots att detta inte har tagits upp i investeringsplanen.

Investeringsplan (1 000-tal kr.)

Objekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning			Byggstart år-mån	Färdigstäl- lande år-mån
	1972-02-01	1973-02-01	Faktisk t. o. m. 1972/73	Beräknad för			
				1973/74	1974/75		
<i>A. Markanskaffning</i>							
Befästningars delfond							
Delprogram 1.1							
1. Mark för förråd samt diverse mindre mark- förvärv och oförut- sedda utgifter	200	200	.	100	100	-	-
Kasernbyggnaders delfond							
Delprogram 1.99							
2. I 11. Utvidgning av övningsfältet vid Växjö	-		ej be- räknad	-	1 300	-	-
3. I 15. Utvidgning av Remmene skjutfält	5 000	5 000	1 259	1 491	2 250	-	-
4. I 17. Nytt skjutfält vid Uddevalla	..		ej be- räknad	-	500	-	-
5. I 21. Utvidgning av skjutfältet vid Tjärn- myren	2 400	2 400	747	1 253	400	-	-
6. P 6. Rinkaby:							
a. Utvidgning enligt 1971 års riksdagsbeslut	14 000	18 600	16 442	2 158	-	-	-
b. Medgiven komplettering genom förvärv av salu- bjuden mark	-		ej be- räknad	1 326	-	5 000	-
7. T 3. Nytt övnings- och skjutfält vid Sollefteå	2 200	2 200	121	1 079	1 000	-	-
8. Bodens garnison. Utvidgning av skjutfältet vid Kustråsk	-	4 000	-	500	2 000	-	-
9. Diverse mindre markför- värv och oförutsedda utgifter	10 319	10 319	-	5 919	4 400	-	-
Summa A	34 119	42 719	19 895	12 500	16 950	-	-
Reducering av medels- behovet	-	-	-	- 500	- 950	-	-
Beräknat medelsbehov	-	-	-	12 000	16 000	-	-

Objekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning		Byggstart	Färdigställande
	1972-02-01	1973-02-01	Faktiskt, o. m. 1972/73	Beräknad för 1973/74 1974/75		
<i>B. Anskaffning av befästningar m. m.</i>						
<i>a. Företag påbörjade före 1973-07-01</i>						
Delprogram 1.1						
1. Betongförråd för ammunition	1 975	1 485	1 301	184	..	-
Delprogram 1.2						
2. Betongförråd för ammunition	500	595	447	148	-	-
Delprogram 1.4						
3. Betongförråd för ammunition	1 265	1 065	998	67	--	--
Delprogram 1.6						
4. Betongförråd för ammunition	1 670	1 620	1 229	391	-	-
Delprogram 1.99						
5. Betongförråd för ammunition	500	470	208	262	-	-
Summa a	5 910	5 235	4 183	1 052	-	-
<i>b. Företag påbörjade eller avsedda att påbörjas 1973/74</i>						
Delprogram 1.6						
6. Betongförråd för ammunition	875	2 900	--	1 325	1 575	-
Delprogram 1.99						
7. Betongförråd för ammunition	-	500	-	225	275	-
Summa b	875	3 400	-	1 550	1 850	-
<i>c. Företag avsedda att påbörjas 1974/75</i>						
Delprogram 1.2						
8. Betongförråd för ammunition	-	360	--	--	200	-
Delprogram 1.6						
9. Betongförråd för ammunition	--	1 860	-	-	800	-
Summa c	-	2 220	-	-	1 000	-
Summa B (a- c)	6 785	10 855	4 183	2 602	2 850	-
Reducering av medelsbehovet	-	-	-	-- 302	- 350	-
Beräknat medelsbehov	..	-	-	2 300	2 500	--

Objekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning		Byggstart år-mån	Färdigstäl- lande år-mån	
	1972-02-01	1973-02-01	Faktisk t. o. m. 1972/73	Beräknad för			
				1973/74			1974/75
<i>C. Anskaffning av kaserner</i>							
<i>m. m.</i>							
<i>a. Företag påbörjade före 1973-07-01</i>							
Delprogram 1.99							
1. I 13. Nybyggnad av smörj- och tvätthall med kompressorhus	800	1 062	868	194	– 72-10	73-08	
2. I 14. Nybyggnad av markententeri	2 750	2 750	1 890	360	– 72-10	73-09	
3. I 14. Tillbyggnad av skolskjutningsbanor	1 150	915	537	378	– 72-10	73-09	
4. I 15. Om- och tillbyggnad av tygverkstad	1 500	1 916	1 684	232	– 72-10	73-09	
5. I 16. Nybyggnad av matinrättning, Ringenäs	2 000	1 530	1 218	312	– 72-10	73-09	
6. I 19/S3. Nybyggnad av varm- och kallgarage	3 700	2 700	1 982	718	– 72-10	73-10	
7. P 4. Nybyggnad av matinrättning, Kråk	1 850	2 070	1 501	569	– 72-10	73-11	
8. P 6. Nybyggnad av sjukvårdsavdelning	2 150	2 150	1 639	511	– 72-10	73-12	
9. P 6. Utökning av värme-central m. m.	2 000	2 000	1 084	916	– 73-02	73-10	
10. P 7 Y. Nybyggnad av matinrättning m. m.	7 100	7 010	6 833	177	– 70-04	73-07	
11. P 7 Y. Nybyggnad av sjukvårdsavdelning	2 150	2 000	1 601	399	– 72-10	73-10	
12. P 7 R. Nybyggnad av drivmedelsanläggning	1 875	1 100	235	865	– 73-05	74-06	
13. P 10. Nybyggnad av värme-central	4 050	4 000	3 121	879	– 72-02	73-09	
14. P 18. Tillbyggnad av garage för MKG	2 500	1 800	684	1 116	– 73-05	74-03	
15. A 8. Nybyggnad av sjukvårdsavdelning för A8/Ing 3	2 850	2 200	1 429	771	– 72-10	73-11	
16. A 8. Avloppspumpstation jämte yttre ledningar	1 285	1 350	1 157	193	– 72-10	73-07	
17. A 9. Nybyggnad av förråd för VFB	550	526	486	40	– 72-10	73-11	
18. Lv 7. Befälsförläggning, Tåme	1 600	2 100	1 537	563	– 72-10	73-11	
19. Ing 2. Nybyggnad av kasern	5 000	4 900	3 019 ¹	1 381	– 72-02	73-09	
20. Ing 2. Nybyggnad av expeditionsbarack	350	450	317	133	– 72-10	73-06	
21. Ing 2. Nybyggnad av sjukvårdsavdelning	1 835	1 750	1 308	442	– 72-10	73-08	
22. S 2. Dagvattenledningar m. m.	1 520	1 520	957	563	– 73-04	74-06	
23. T 3. Nybyggnad av värme-central	4 000	3 760	3 693	67	– 72-01	73-06	
24. T 3. Om- och tillbyggnad av markententeri	2 200	2 200	1 280	1 320	– 73-01	74-01	

¹ Härutöver AMS-medel 500 000 kr.

Objekt	Kostnadsram		Medelförbrukning			Byggstart	Färdigställe
	1972-02-01	1973-02-01	Faktisk t. o. m. 1972/73	Beräknad för			
				1973/74	1974/75	år-mån	år-mån
25. ArtSS. Vattenverk jämte yttre ledningar	1 000	750	707	43	-	72-01	73-08
26. VÖN. Tillbyggnad av stridsvagnsverkstad	1 700	1 350	1 103	247	-	72-10	73-08
27. Byggnadsåtgärder för effektivisering av värnpliktsutbildningen	26 500	37 500	13 370	10 430	13 700	-	-
28. Utbyggnad av förråd till följd av organisationsförändringar (etapp 1)	20 000	17 000	4 822	12 178	-	-	-
Summa a	105 965	110 359	60 062	35 997	13 700	-	-
<i>b. Företag påbörjade eller avsedda att påbörjas 1973/74</i>							
Delprogram 1.99							
29. I 13. Nybyggnad av tygverkstad	5 000	5 350	-	2 000	3 350	73-12	75-06
30. P 18. Nybyggnad av trupp-serviceförråd	3 000	3 060	-	1 560	1 500	73-10	74-10
31. P 18. Nybyggnad av skolskjutningsbanor	610	610	-	610	-	74-01	74-05
32. Ing 3. Nybyggnad av markentertenterybyggnad	1 800	3 900	-	900	2 600	74-01	75-08
33. S 2. Tillbyggnad av matinrättning	1 500	1 600	-	1 000	600	73-10	74-10
34. LvSS. Utbyggnad av motorområde	1 760	1 900	-	1 000	900	73-12	74-10
35. Mobiliseringsförråd	10 000	4 600	-	4 600	-	-	-
36. Utbyggnad av läger	6 000	7 700	-	7 700	-	-	-
37. Tekniska försörjningsanordningar	6 000	6 000	-	6 000	-	-	-
38. Diverse smärre byggnadsföretag	8 000	6 900	-	6 900	-	-	-
39. Utbyggnad av förråd till följd av organisationsförändringar (etapp 2)	29 000	33 100	963	12 000	20 137	-	-
Summa b	72 670	74 720	963	44 270	29 087	-	-
<i>c. Företag avsedda att påbörjas 1974/75</i>							
Delprogram 1.99							
40. P 4/K 3. Nybyggnad av värmecentral	4 350	4 650	-	-	3 000	74-10	75-12
41. Mobiliseringsförråd	-	4 000	-	-	4 000	-	-
42. Utbyggnad av läger	-	6 000	-	-	1 000	-	-
43. Tekniska försörjningsanordningar	-	2 000	-	-	2 000	-	-
44. Diverse smärre byggnadsföretag	-	2 000	-	-	2 000	-	-

Objekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning			Byggstart	Färdigställande
	1972-02-01	1973-02-01	Faktisk t. o. m. 1972/73	Beräknad för			
				1973/74	1974/75	år-mån	år-mån
45. Utbyggnad av förråd till följd av organisationsförändringar (etapp3)	—	63 500	—	—	35 500	—	—
Summa c	4 350	82 150	—	—	47 500	—	—
Summa C (a-c)	182 985	267 229	61 025	80 267	90 287	—	—
Reducering av medelsbehovet	—	—	—	5 567	6 787	—	—
Beräknat medelsbehov	—	—	—	74 700	83 500	—	—
Totalt A-C	233 889	320 803	85 103	95 369	110 087	—	—
Reducering av medelsbehovet	—	—	—	6 369	8 087	—	—
Beräknat medelsbehov	—	—	—	89 000	102 000	—	—

Anslagsberäkning (1 000-tal kr.)

Medelstillgång	Beräknad medelsförbrukning		
Behållning 1973-07-01	5 711	1973/74	89 000
Anslag för 1973/74	88 000	1974/75	102 000
Anslag för 1974/75 (förslag)	102 000	Beräknad behållning 1975-06-30	4 711
	195 711		195 711

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att till *Arméförband: Anskaffning av anläggningar* för budgetåret 1974/75 anvisa ett investeringsanslag av 102 000 000 kr.

III 2. Marinförband: Anskaffning av anläggningar

1972/73	Utgift	77 447 576	Behållning	2 599 249
1973/74	Anslag	71 000 000		
1974/75	Förslag	67 800 000		

Verksamheten under anslaget omfattar nybyggnad av lokaler m. m., befästningar och ammunitionsförråd för flottan och kustartilleriet samt markförvärv härför och för övnings- och skjutfält m. m.

Chefen för marinen

För budgetåret 1973/74 har beräknats en medelsförbrukning av 71 milj. kr. Medelsförbrukningen under budgetåret 1974/75 beräknas till 72

milj. kr. Betalningsmedlens fördelning på primäruppdrag framgår av följande sammanställning.

Primäruppdrag m. m.	Medelsförbrukning (1 000-tal kr.)
Marinförband:	
Markanskaffning för delprogrammen	
Fasta kustartilleriförband	600
Gemensamma produktionsresurser	500
Anskaffning av befästningar m. m. för delprogrammen	
För flera delprogram gemensamma lednings-, bas- och underhållsförband m. m.	13 705
Fasta kustartilleriförband	34 505
Anskaffning av kaserner m. m. för delprogrammen	
För flera delprogram gemensamma lednings-, bas- och underhållsförband m. m.	500
Rörliga kustartilleriförband	500
Gemensamma produktionsresurser	27 950
Summa	78 260
Reducering på grund av överplanering	- 6 260
Beräknat medelsbehov	72 000

Av den beräknade medelsförbrukningen för budgetåret 1974/75 avses 1 milj. kr. för markanskaffning, 45 milj. kr. för anskaffning av befästningar m. m. och 26 milj. kr. för anskaffning av kaserner m. m. enligt följande sammanställningar.

A. Markanskaffning

Objekt m. m.	Medelsförbrukning (1 000-tal kr.)
Befästningars delfond	
Fasta kustartilleriförband	
1. Mark för kustartilleribatterier samt diverse mindre markförvärv och oförutsedda utgifter	600
Kasernbyggnaders delfond	
Gemensamma produktionsresurser	
2. Diverse mindre markförvärv och oförutsedda utgifter	500
	1 100
Reducering på grund av överplanering	- 100
Summa	1 000

1. För att anlägga kustartilleribatterier behöver i vissa fall mark förvärvas med äganderätt. Den närmare omfattningen av sådana förvärv kan f. n. inte bestämmas. Medel har vidare beräknats för erforderliga markanskaffningar för befästnings- och andra anläggningar inom övriga delprogram inom huvudprogrammet samt för smärre kompletteringar av

marinens befästningsfastigheter, oförutsedda utgifter i samband med redan beslutade markförvärv samt för mindre utgiftsrester för vissa inte helt avslutade markförvärv m. m.

2. Medel har beräknats för smärre kompletteringar av marinens kasernfastigheter, oförutsedda utgifter i samband med redan beslutade markförvärv samt för mindre utgiftsrester för vissa inte helt avslutade markförvärv m. m.

B. Anskaffning av befästningar m. m.

Objekt m. m.	Medelsförbrukning (1 000-tal kr.)
Befästningars delfond	
För flera delprogram gemensamma lednings-, bas- och underhållsförband m. m.	
<i>Företag påbörjade före 1973-07-01</i>	
1. Ammunitionsförråd	12 000
2. Stabsplatser	676
3. Torpedinskjutningsstation	529
<i>Företag avsedda att påbörjas 1974/75</i>	
4. Ammunitionsförråd	500
Fasta kustartilleriförband	
<i>Företag påbörjade före 1973-07-01</i>	
5. Kustartilleribatterier	3 500
<i>Företag påbörjade eller avsedda att påbörjas 1973/74</i>	
6. Kustartilleribatterier	18 300
7. Minstationer	105
<i>Företag avsedda att påbörjas 1974/75</i>	
8. Kustartilleribatterier	9 400
9. Smärre objekt	3 200
	48 210
Reducering på grund av överplanering	- 3 210
Summa	45 000

1-3. Kungl. Maj:t har uppdragit åt fortifikationsförvaltningen att låta bygga ett ammunitionsförråd i berg, en stabsplats och en torpedinskjutningsstation.

4. En ny byggnad för minservice behövs vid ett ammunitionsförråd. Kungl. Maj:t uppdrog den 29 juni 1973 åt fortifikationsförvaltningen att utarbeta huvudhandlingar för byggnadsföretaget. Kostnaderna har uppskattats till 1 155 000 kr. enligt prisläget den 1 februari 1973.

5-7. Kungl. Maj:t har uppdragit åt fortifikationsförvaltningen att låta bygga tre kustartilleribatterier och en minstation.

8. Ytterligare ett nytt kustartilleribatteri behöver byggas. Kungl. Maj:t uppdrog den 5 juni 1973 åt fortifikationsförvaltningen att utarbeta huvudhandlingar för denna nybyggnad. Sådana handlingar har sedermera redovisats. Kostnaderna har därvid beräknats till 30,5 milj. kr. enligt prisläget den 1 februari 1973.

9. För smärre objekt behövs för nästa budgetår 3,2 milj. kr.

C. Anskaffning av kaserner m. m.

Objekt m. m.	Medelsförbrukning (1 000-tal kr.)
Kasernbyggnaders del fond	
För flera delprogram gemensamma lednings-, bas- och underhållsförband m. m.	
<i>Företag avsedda att påbörjas 1974/75</i>	
1. Mobiliseringsförråd	500
Rörliga kustartilleriförband	
<i>Företag avsedda att påbörjas 1974/75</i>	
2. Mobiliseringsförråd	500
Gemensamma produktionsresurser	
<i>Företag påbörjade före 1973-07-01</i>	
3. ÖrlB O. Nybyggnad av hamnanläggning för ubåtsbas vid Vitså (etapp 1 b)	2 200
<i>Företag påbörjade eller avsedda att påbörjas 1973/74</i>	
4. ÖrlB O. Utbyggnad av fredsförråd	700
5. BK. Utbyggnad av fredsförråd	2 800
6. KA 5. Utbyggnad av fredsförråd	2 200
<i>Företag avsedda att påbörjas 1974/75</i>	
7. ÖrlB S. Nybyggnad av drivmedelsförråd inom Karlskrona örlogshamn	2 000
8. ÖrlB S. Nybyggnad av torpedverkstad	2 000
9. ÖrlB O. Nybyggnad av dykericentral	4 000
10. BÖS. Nybyggnad av förläggningsskaserner (etapp I)	3 000
11. SK. Nybyggnad av förråd för tygmateriel	800
12. KA 1. Nybyggnad av hall för marinmotorutbildning	800
13. KA 1. Utbyggnad av fredsförråd (2 st)	4 000
14. KA 3. Utbyggnad av fredsförråd	1 450
15. Tekniska försörjningsanordningar	1 000
16. Diverse snärrer byggnadsföretag	1 000
	28 950
Reducering på grund av överplanering	- 2 950
Summa	26 000

1-2. För mobiliseringsförråd behövs 1 milj. kr. för nästa budgetår.

3, 4 och 6. Kungl. Maj:t har uppdragit åt fortifikationsförvaltningen att låta bygga hamnanläggning för ubåtsbas vid Vitså (etapp 1 b), fredsförråd (intendenturförråd) vid Ostkustens örlogsbas och fredsförråd (trupp- och mobserviceförråd) vid KA 5.

5. Behovet av ett nytt fredsförråd för Blekinge kustartilleriförsvar har tidigare anmälts i prop. 1973:1 (bil. 6 s. 233). Fortifikationsförvaltningen har uppskattat kostnaderna till 4,8 milj. kr. enligt prisläget den 1 februari 1973.

7. Vid Sydkustens örlogsbas behövs ett nytt drivmedelsförråd inom Karlskrona örlogshamn. Fortifikationsförvaltningen har redovisat förslag till byggnadsprogram för detta förråd. Enligt förslaget skall anläggningen

omfatta en förrådsbyggnad, cisterner och distributionsledningar. Kostnaderna har uppskattats till 3 020 000 kr. enligt prisläget den 1 februari 1973. Kungl. Maj:t uppdrog den 29 juni 1973 åt fortifikationsförvaltningen att utarbeta huvudhandlingar för byggnadsföretaget.

8. Vid Sydkustens örlogsbas behövs vidare en ny torpedverkstad. Torped- och minsektionen inom örlogsbasen disponerar f. n. lokaler i tre olika byggnader som tillhör Karlskronavarvet AB och ligger inom varvets industriområde. Torpedserviceverksamheten bedrivs i en av dessa byggnader. Byggnaden, som uppförts år 1899, är otidsenlig och hårt nedsliten och fyller inte kraven för hantering av torpeder av nyare typ. Den uppfyller inte heller gällande normer för brandskyddsbestämmelser och säkerhetsföreskrifter. Fortifikationsförvaltningen har redovisat förslag till byggnadsprogram för en ny torpedverkstad vid örlogsbasen. Enligt förslaget kommer byggnaden att innehålla torpedservice- och administrationslokaler m. m. med en sammanlagd rumsyta om ca 1 600 m². Byggnadskostnaderna har uppskattats till 4 150 000 kr. enligt prisläget den 1 februari 1973. Kungl. Maj:t uppdrog den 29 juni 1973 åt fortifikationsförvaltningen att utarbeta huvudhandlingar för byggnadsföretaget.

9. Vid Ostkustens örlogsbas behövs en ny dykericentral. Dykericentralen avses ersätta den utbildnings-, försöks- och provanläggning för avancerad dykeriutbildning som finns på Galärvarvet i Stockholm och som på grund av utlokalisering inom kort måste utrymmas. Dykericentralen skall vidare svara för den utbildningsverksamhet för dykare som nu bedrivs vid kustflottans dykarskola i Hårsfjärden. Vid dykeriskolan utbildas de dykare som behövs för ubåtsräddning, undervattensarbete och vissa taktiska uppgifter. Fortifikationsförvaltningen har redovisat förslag till byggnadsprogram för en ny dykericentral för örlogsbasen vid ubåtsbasen Vitså. Enligt förslaget skall nybyggnaden omfatta en huvudbyggnad i tre plan, en annexbyggnad i två plan och en sammanbindningsbyggnad i två plan. Byggnaderna omfattar en totalyta av ca 2 600 m² och avses inrymma bl. a. dykarhall med två vattenbassänger, laboratorier, lektionssalar och administrationslokaler. Kostnaderna har uppskattats till 9 550 000 kr. enligt prisläget den 1 februari 1973.

10. Vid Berga örlogsskolor behövs en ny förläggningsskasern för 300 man. Utbildningskontingenten vid örlogsskolorna omfattar under större delen av året 770 man. Vid örlogsskolorna används tre äldre träkaserner och fyra nyare kaserner för förläggningssändamål. Förläggningssstandarderna i de tre äldre kasernerna uppfyller inte moderna krav. Kasernerna som vid brandinspektion har befunnits otillfredsställande från brandskyddssynpunkt är olämpliga att iståndsätta till fortsatt förläggning. De fyra nyare kasernerna har god förläggningssstandard och inrymmer sammanlagt 320 förläggningsplatser. För att täcka behovet av förläggningsplatser bör i en första etapp en ny kasernbyggnad med 300 förläggningsplatser byggas vid örlogsskolorna. Fortifikationsförvaltningen har redovisat förslag till byggnadsprogram för en sådan förläggningsskasern. Kostnaderna har uppskattats till 5 550 000 kr. enligt prisläget

den 1 februari 1973. Kungl. Maj:t uppdrog den 29 juni 1973 åt fortifikationsförvaltningen att utarbeta huvudhandlingar för byggnadsföretaget.

11. Vid Stockholms kustartilleriförsvar behövs ett förråd för tygmateriel för en uppskattad kostnad av 2 milj. kr. enligt prisläget den 1 februari 1973.

12. Vid KA 1 behövs en hall för marinmotorutbildning. Fortifikationsförvaltningen har redovisat förslag till byggnadsprogram för en sådan hall. Enligt förslaget skall hallen omfatta en totalyta av ca 350 m² och inrymma lektionssal, förrådsrum, lärarrum m. m. Kostnaderna har uppskattats till 835 000 kr. enligt prisläget den 1 februari 1973. Kungl. Maj:t uppdrog den 16 november 1973 åt fortifikationsförvaltningen att utarbeta huvudhandlingar för byggnadsföretaget.

13–14. Behovet av att bygga ut fredsförråd till följd av organisationsändringar har tidigare anmälts i prop. 1973:1 (bil. 6 s. 233). Vid KA 1 och KA 3 behövs nya fredsförråd. Kostnaderna har uppskattats till 8 milj. kr. resp. 3 950 000 kr. enligt prisläget den 1 februari 1973.

15. För tekniska försörjningsanordningar behövs 1 milj. kr. för nästa budgetår. Medlen avses främst för avloppsanläggningar m. m. samt för komplettering av distributionsnät för el, värme och vatten vid förbanden m. m.

16. För diverse smärre byggnadsföretag behövs 1 milj. kr. för nästa budgetår.

Departementschefen

Chefen för marinen har beräknat medelsförbrukningen under anslaget för nästa budgetår till 72 milj. kr. Jag beräknar medelsförbrukningen till 67,8 milj. kr. och förordar att medel för nästa budgetår anvisas enligt följande investeringsplan och anslagsberäkning. Av medelsförbrukningen beräknas 1 milj. kr. för markanskaffning, 45 milj. kr. för anskaffning av befästningar m. m. och 21,8 milj. kr. för anskaffning av kaserner m. m. Fortifikationsförvaltningen har redovisat huvudhandlingar för flertalet nya befästnings- och kasernobjekt som finns intagna i investeringsplanen. Om riksdagen inte har något att erinra torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att efter prövning av huvudhandlingarna och inom ramen för det anslag som anvisas av riksdagen besluta om de redovisade företagen skall utföras. Skulle något objekt med hänsyn till pågående översyn av försvarets fredsorganisation eller av andra skäl inte anses böra utföras, bör Kungl. Maj:t vidare kunna ersätta detta med annat objekt trots att detta inte har tagits upp i investeringsplanen.

Investeringsplan (1 000-tal kr.)

Objekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning			Byggstart år-mån	Färdigstäl- lande år-mån
	1972-02-01	1973-02-01	Faktisk t. o. m. 1972/73	Beräknad för 1973/74 1974/75			
<i>A. Markanskaffning</i>							
<i>Befästningars delfond</i>							
Delprogram 2.6							
1. Mark för kustartilleri- batterier samt diverse mindre markförvärv och oförutsedda utgifter	1 350	1 350	-	750	600	-	-
<i>Kasernbyggnaders delfond</i>							
Delprogram 1.99							
2. Diverse mindre markför- värv och oförutsedda ut- gifter	1 600	1 600	-	1 100	500	-	-
Summa A	2 950	2 950	-	1 850	1 100	-	-
Reducering av medels- behovet	-	-	-	- 150	- 100	-	-
Beräknat medelsbehov	-	-	-	1 700	1 000	-	-
<i>B. Anskaffning av befäst- ningar m. m.</i>							
<i>a. Företag påbörjade före 1973-07-01</i>							
Delprogram 2.1							
1. Ammunitionsförråd	31 910	34 065	4 787	11 123	12 000	-	-
2. Stabsplats	3 360	3 520	1 414	1 430	676	-	-
3. Kustradiostation	3 050	3 050	3 027	23	-	-	-
4. Torpedinskjutnings- station	1 920	2 015	536	950	529	-	-
5. Smärre objekt	120	120	30	90	-	-	-
Delprogram 2.6							
6. Kustartilleribatterier	74 695	76 890	58 765	14 625	3 500	-	-
7. Eldledningsradar- stationer	7 490	8 135	7 048	1 087	-	-	-
Summa a	122 545	127 795	75 607	29 328	16 705	-	-
<i>b. Företag påbörjade eller avsedda att påbörjas 1973/74</i>							
Delprogram 2.6							
8. Kustartilleribatterier	54 235	58 175	1 016	14 000	18 300	-	-
9. Minstationer	1 345	1 405	-	1 300	105	-	-
10. Smärre objekt	2 000	2 000	-	2 000	-	-	-
Summa b	57 580	61 580	1 016	17 300	18 405	-	-
<i>c. Företag avsedda att påbörjas 1974/75</i>							
Delprogram 2.1							
11. Ammunitionsförråd	-	1 155	-	-	500	-	-

Objekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning			Byggstart år-mån	Färdigstäl- lande år-mån
	1972-02-01	1973-02-01	Faktisk t. o. m. 1972/73	Beräknad för			
				1973/74	1974/75		
Delprogram 2.6							
12. Kustartilleribatterier	29 500	30 500	--	--	9 400	--	--
13. Smärre objekt	--	3 200	--	--	3 200	--	--
Summa c	29 500	34 855	--	--	13 100	--	--
Summa B (a- c)	209 625	224 230	76 623	46 628	48 210	--	--
Reducering av medels- behovet	--	--	--	4 828	3 210	--	--
Beräknat medelsbehov	--	--	--	41 800	45 000	--	--
<i>C. Anskaffning av kaserner m. m.</i>							
<i>a. Företag påbörjade före 1973-07-01</i>							
Delprogram 2.99							
1. ÖrlB S. Nybyggnad av förvaltningsbyggnad	6 200	6 200	3 821	2 379	--	72-06	73-11
2. Utbyggnad vid Rosenholm (etapp 1a och 1b)	28 800	28 800	18 709	10 091	--	71-09	73-11
3. KA 4. Nybyggnad av värmecentral m. m.	5 300	4 600	3 201	1 399	--	72-10	73-10
4. ÖrlB O. Nybyggnad av hamn- anläggning för ubåtsbas vid Vitså (etapp 1b)	6 700	4 960	538	2 222	2 200	73-03	75-06
5. KSS. Nybyggnad av värme- central m. m.	3 725	4 000	2 323	1 672	--	72-10	73-10
6. BÖS. Utbyggnad av av- loppsreningsverk	1 600	1 500	696	804	--	73-01	73-11
Summa a	52 325	50 060	29 288	18 567	2 200	--	--
<i>b. Företag påbörjade eller avsedda att påbörjas 1973/74</i>							
Delprogram 2.7							
7. Mobiliseringsförråd	2 000	2 150	--	2 150	--	--	--
Delprogram 2.99							
8. ÖrlB O. Nybyggnad av drivmedelsanläggning vid Galöbasen	725	1 050	--	1 050	--	73-10	74-06
9. ÖrlB O. Utbyggnad av fredsförråd	3 100	2 700	--	2 000	700	73-10	74-10
10. BK. Utbyggnad av fredsförråd	4 500	4 800	--	2 000	2 800	74-04	74-12
11. KA 5. Utbyggnad av fredsförråd	4 500	5 200	--	3 000	2 200	73-10	74-10
12. Tekniska försörjnings- anordningar	2 000	2 000	--	2 000	--	--	--
13. Diverse smärre byggnads- företag	2 000	2 000	--	2 000	--	--	--
Summa b	18 825	19 900	--	14 200	5 700	--	--

Objekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning		Byggstart år-mån	Färdigstäl- lande år-mån
	1972-02-01	1973-02-01	Faktisk t. o. m. 1972/73	Beräknad för 1973/74 1974/75		
<i>c. Företag avsedda att på- hörjas 1974/75</i>						
14. Mobiliseringsförråd	--	500	-	- 500	-	-
15. Mobiliseringsförråd	-	500	-	- 500	--	-
16. ÖrlB S. Nybyggnad av driv- medelsförråd inom Karls- krona örlogshamn	-	2 850	-	- 2 000	74-10	75-10
17. ÖrlB S. Nybyggnad av torpedverkstad	---	4 150	-	- 2 000	74-10	75-07
18. BÖS. Nybyggnad av för- läggningskaserner (etapp 1)	-	4 600	-	- 3 000	74-10	76-04
19. SK. Nybyggnad av förråd för tygmateriel	-	2 000	-	- 800	74-12	75-10
20. KA 1. Nybyggnad av hall för marinmotorutbild- ning	--	835	-	- 800	74-10	75-06
21. KA 1. Utbyggnad av freds- förråd (2 st)	--	8 000	-	- 4 000	74-10	76-06
22. KA 3. Utbyggnad av freds- förråd	-	3 950	-	- 1 450	74-10	76-01
23. Tekniska försörjnings- anordningar	-	2 000	-	- 1 000	-	-
24. Diverse smärre byggnads- företag	-	2 000	-	- 1 000	-	-
Summa c	-	31 385	-	- 17 050	-	-
Summa C (a-e)	71 150	101 345	29 288	32 767 24 950	-	--
Reducering av medels- behov	-	-	-	- 5 267 - 3150	-	-
Beräknat medelsbehov	--	-	-	27 500 21 800	-	-
Totalt A-C	283 755	328 525	105 911	81 245 74 260	--	-
Reducering av medels- behovet	-	-	-	10 245 - 6 460	-	-
Beräknat medelsbehov	-	-	-	71 000 67 800	-	-

Anslagsberäkning (1 000-tal kr.)

Medelstillgång	Beräknad medelsförbrukning	
Behållning 1973-07-01	2 599	1973/74 71 000
Anslag för 1973/74	71 000	1974/75 67 800
Anslag för 1974/75 (förslag)	67 800	Beräknad behållning 1975-06-30 2 599
	141 399	141 399

Jag hemställer att Kungl Maj:t föreslår riksdagen
att till *Marinförband: Anskaffning av anläggningar* för budgetåret
1974/75 anvisa ett investeringsanslag av 67 800 000 kr.

III 3. Flygvapenförband: Anskaffning av anläggningar

1972/73	Utgift	101 921 237	Behållning	8 259 566
1973/74	Anslag	90 500 000		
1974/75	Förslag	67 500 000		

Verksamheten under anslaget omfattar nybyggnad av lokaler m. m., befästningar, flygfält och ammunitionsförråd för flygvapnet samt markförvärv härför samt för övnings- och skjutfält. Verksamheten omfattar vidare kompletteringsarbeten m. m. på eller i anslutning till befintliga baser, anläggningar för el- och teleutrustning vid baserna samt inlösen av flygbullerstörda fastigheter.

Chefen för flygvapnet

För budgetåret 1973/74 har beräknats en medelsförbrukning av 88 180 000 kr. Medelsförbrukningen under budgetåret 1974/75 beräknas till 73 milj. kr. Betalningsmedlens fördelning på primäruppdrag framgår av följande sammanställning.

Primäruppdrag m. m.	Medelsförbrukning (1 000-tal kr.)
Flygvapenförband:	
Markanskaffning för delprogrammen	
För flera delprogram gemensamma lednings- och strilförband	200
Basförband	500
Gemensamma produktionsresurser	1 000
Anskaffning av befästningar m. m. för delprogrammen	
För flera delprogram gemensamma lednings- och strilförband	5 955
Basförband (befästningar)	3 470
Basförband (flygfält)	20 700
Gemensamma produktionsresurser	1 000
Anskaffning av kaserner m. m. för delprogrammet	
Gemensamma produktionsresurser	47 180
Summa	80 005
Reducering på grund av överplanering	- 7 005
Beräknat medelsbehov	73 000

Av den beräknade medelsförbrukningen för budgetåret 1974/75 avses 1,5 milj. kr. för markanskaffning, 27,5 milj. kr. för anskaffning av befästningar m. m. och 44 milj. kr. för anskaffning av kaserner m. m. enligt följande sammanställningar.

A. Markanskaffning

Objekt m. m.	Medelsförbrukning (1 000-tal kr.)
Befästningars delfond	
För flera delprogram gemensamma lednings- och strilförband	
1. Mark för strilänläggningar m. m.	200
Basförband	
2. Mark för krigsflygfält samt diverse mindre markförvärv och oförutsedda utgifter	500
Kasernbyggnaders delfond	
Gemensamma produktionsresurser	
3. Diverse mindre markförvärv och oförutsedda utgifter	1 000
	1 700
Reducering på grund av överplanering	- 200
Summa	1 500

1. För att uppföra strilänläggningar bedöms det i vissa fall vara nödvändigt att förvärva mark med äganderätt.

2. För att komplettera befintliga krigsflygfält kan det i vissa fall bli nödvändigt att förvärva mark med äganderätt. Behov av medel kan även uppkomma för att anskaffa mark för befästnings- och andra anläggningar inom övriga delprogram inom huvudprogrammet samt för smärre kompletteringar av flygvapnets befästningsfastigheter, oförutsedda utgifter i samband med redan beslutade markförvärv samt för mindre utgiftsrester för vissa inte helt avslutade förvärv.

3. Medel har beräknats för inlösen av flygbullerstörda fastigheter, smärre kompletteringar av flygvapnets kasernfastigheter, oförutsedda utgifter i samband med redan beslutade markförvärv samt för mindre utgiftsrester för vissa inte helt avslutade förvärv.

B. Anskaffning av befästningar m. m.

Objekt m. m.	Medelsförbrukning (1 000-tal kr.)
Befästningars delfond	
Befästningar m. m.	
För flera delprogram gemensamma lednings- och strilförband	
<i>Företag påbörjade eller avsedda att påbörjas 1973/74</i>	
1. Radiolänkstationer och utpunkter	1 655
<i>Företag avsedda att påbörjas 1974/75</i>	
2. Radiolänkstationer och utpunkter	1 600
3. Luftbevakningstorn	500
4. Radiostation	1 000
5. Stridsledningsradaranläggningar (kompletterings- åtgärder)	700
6. Smärre objekt	500

Objekt m. m.	Medelsförbrukning (1 000-tal kr.)
Basförband	
<i>Företag påbörjade eller avsedda att påbörjas 1973/74</i>	
7. Kommandocentraler	470
<i>Företag avsedda att påbörjas 1974/75</i>	
8. Betongförråd för ammunition	1 000
9. Splitterskydd på flygbaser	1 000
10. Kommandocentraler	500
11. Smärre objekt	500
Gemensamma produktionsresurser	
<i>Företag påbörjade eller avsedda att påbörjas 1973/74</i>	
12. Terminalradaranläggning PS 810	1 000
Flygfält	
Basförband	
<i>Företag påbörjade före 1973-07-01</i>	
13. Utbyggnad av nya flygbaser	1 900
14. Lagringsanläggningar för tjära	400
15. Fälthangarer	500
16. Uppställningsplatser för flytsyreanläggningar	300
<i>Företag påbörjade eller avsedda att påbörjas 1973/74</i>	
17. Kompletteringsarbeten på befintliga baser	1 900
18. Komplettering av flygbaser för anpassning till flygplan 37	1 100
19. Nybyggnad av bakre klagöringsområde för flygplan SK 60	900
20. Baracker	400
21. Maskeringsanläggningar	800
22. Hangarplattor	1 300
23. Smärre objekt	500
24. El- och teleanläggningar	3 270
<i>Företag avsedda att påbörjas 1974/75</i>	
25. Kompletteringsarbeten på befintliga baser	1 400
26. Komplettering av flygbaser för anpassning till flygplan 37	700
27. Lagringsanläggningar för drivmedel	3 000
28. Hangarplattor	700
29. El- och teleanläggningar	1 630
	31 125
Reducering på grund av överplanering	- 3 625
Summa	27 500

Befästningar m. m.

1. Kungl. Maj:t har uppdragit åt fortifikationsförvaltningen att låta bygga radiolänkstationer och utpunkter.

2. Ytterligare tre radiolänkstationer och utpunkter behöver byggas. För två av objekten beräknas kostnaderna till sammanlagt 800 000 kr. För det tredje objektet har fortifikationsförvaltningen redovisat huvudhandlingar. Kostnaderna för detta objekt har beräknats till 1 090 000 kr. enligt prisläget den 1 februari 1973.

3. För luftbevakningstorn beräknas ett medelsbehov av 500 000 kr.

4. Kungl. Maj:t uppdrog den 5 juni 1973 åt fortifikationsförvaltningen att utarbeta huvudhandlingar för nybyggnad av en radiostation. Sådana handlingar har sedermera redovisats. Kostnaderna har därvid beräknats till 2 milj. kr. enligt prisläget den 1 februari 1973.

5. För vissa kompletteringsåtgärder vid stridsledningsradaranläggningar beräknas ett medelsbehov av 700 000 kr.

6 och 11. För smärre objekt som vart och ett beräknas kosta högst 500 000 kr. behövs sammanlagt 1 milj. kr.

7. Kungl. Maj:t uppdrog den 5 juni 1973 åt fortifikationsförvaltningen att låta utföra två kommandocentraler. För de avslutande arbetena behövs 470 000 kr. för nästa budgetår.

8. För fortsatt utbyggnad av betongförråd för ammunition behövs 1 milj. kr.

9. För splitterskydd på flygbaser beräknas ett medelsbehov av 1 milj. kr.

10. En ny kommandocentral behöver byggas. Fortifikationsförvaltningen har redovisat huvudhandlingar för objektet. Kostnaderna beräknas till 835 000 kr. enligt prisläget den 1 februari 1973.

12. För att slutföra arbetet med en terminalradaranläggning PS 810 behövs 1 milj. kr.

Flygfält

13. För att bygga ut nya flygbaser med nödvändiga basanordningar beräknas en medelsförbrukning av 1,9 milj. kr.

14, 16, 20, 21 och 27. För att vid befintliga baser bygga ut lagringsanläggningar för tjära och drivmedel, uppställningsplatser för flytskyreanläggningar samt baracker och maskeringsanläggningar behövs sammanlagt 4,9 milj. kr.

15, 22 och 28. För fälthangarer samt hangarplattor i anslutning till hangarer och verkstäder behövs sammanlagt 2,5 milj. kr.

17, 18, 25 och 26. På befintliga flygbaser utförs efter hand arbeten för att komplettera baserna till normerad standard. Arbetena är delvis föranledda av att flygplan 37 kommer att tillföras attackbaserna. För kompletteringsarbeten beräknas en medelsförbrukning av sammanlagt 5,1 milj. kr.

19. För att slutföra arbetet med ett bakre klargöringsområde för lätta attackflygplan vid en flygbas behövs 900 000 kr.

24 och 29. För att fortsätta utbyggnaden av el- och teleanläggningar vid befintliga flygbaser behövs 4,9 milj. kr.

C. Anskaffning av kaserner m. m.

Objekt m. m.	Medelsförbrukning (1 000-tal kr.)
Kasernbyggnaders delfond	
Gemensamma produktionsresurser	
<i>Företag påbörjade före 1973-07-01</i>	
1. F 15. Nybyggnad av tillsynsverkstad	1 365
<i>Företag påbörjade eller avsedda att påbörjas 1973/74</i>	
2. F 7. Utökning av drivmedelsanläggning för flygdrivmedel	500
3. F 10. Nybyggnad av huvudställverk	850
4. F 15. Utökning av drivmedelsanläggning för flygdrivmedel	1 050
5. F 16. Nybyggnad av flygverkstad	6 000
6. F 17. Nybyggnad av simulatorbyggnad	350
7. F 17. Om- och tillbyggnad av huvudställverk	550
8. F 21. Intendentur- och sjukvårdsmaterieförråd	400
9. F 21. Utökning av drivmedelsanläggning för flygdrivmedel	265
<i>Företag avsedda att påbörjas 1974/75</i>	
10. F 4. Nybyggnad av flygverkstad	4 000
11. F 4. Nybyggnad av värmecentral	2 000
12. F 4. Utökning av drivmedelsanläggning för flygdrivmedel	3 000
13. F 7. Nybyggnad av två hangarer	8 000
14. F 14. Nybyggnad av skolbyggnad för basbefälskolan	3 000
15. F 14. Nybyggnad av brandövningsplats	1 100
16. F 14. Nybyggnad av huvudställverk	2 250
17. Tekniska försörjningsanordningar	4 500
18. Miljövårdsåtgärder vid befintliga drivmedelsanläggningar	1 000
19. Diverse smärre byggnadsföretag	7 000
	47 180
Reducering på grund av överplanering	- 3 180
Summa	44 000

1--4, 6--9 och 11. Kungl. Maj:t har uppdragit åt fortifikationsförvaltningen att låta utföra nybyggnad av tillsynsverkstad vid F 15, utbyggnad av drivmedelsanläggningar vid F 7, F 15 och F 21, nybyggnad av huvudställverk vid F 10 samt om- och tillbyggnad av huvudställverk vid F 17, nybyggnad av simulatorbyggnad vid F 17, nybyggnad av intendentur- och sjukvårdsmaterieförråd vid F 21 samt nybyggnad av värmecentral vid F 4.

5. Kungl. Maj:t har den 30 augusti 1973 uppdragit åt fortifikationsförvaltningen att utarbete huvudhandlingar för nybyggnad av en flygverkstad vid F 16. Sådana handlingar har sedermera redovisats. Kostnaderna har därvid beräknats till 8 800 000 kr. enligt prisläget den 1 februari 1973.

10. Vid F 4 behövs en ny flygverkstad. Kungl. Maj:t uppdrog den 30 augusti 1973 åt fortifikationsförvaltningen att utarbete huvudhandlingar för byggnadsföretaget. Sådana handlingar har sedermera redovisats. Kostnaderna har därvid beräknats till 11 460 000 kr. enligt prisläget den 1

februari 1973.

12. Vid F 4 behöver drivmedelsanläggningen för flygdrivmedel ökas ut för att klara drivmedelsförsörjningen vid förutsedd framtida ombeväpning med flygplan 37. Kungl. Maj:t uppdrog den 29 juni 1973 åt fortifikationsförvaltningen att utarbeta huvudhandlingar för byggnadsföretaget. Sådana handlingar har sedermera redovisats. Kostnaderna har därvid beräknats till 3 455 000 kr. enligt prisläget den 1 februari 1973.

13. F 7 ombeväpnas f. n. med flygplan 37. De nuvarande hangarerna fyller inte de krav som måste ställas i fråga om främst brandskydd. En utredning har visat att det blir billigare att bygga nya hangarer än att bygga om de nuvarande. Kungl. Maj:t uppdrog den 29 juni 1973 åt fortifikationsförvaltningen att utarbeta huvudhandlingar för nybyggnad av två hangarer vid F 7. Sådana handlingar har sedermera redovisats. Kostnaderna har därvid beräknats till 23,7 milj. kr. enligt prisläget den 1 februari 1973.

14. Vid F 14 behövs en ny skolbyggnad för basbefälsskolan. Kungl. Maj:t uppdrog den 30 augusti 1973 åt fortifikationsförvaltningen att utarbeta huvudhandlingar för byggnadsföretaget. Sådana handlingar har sedermera redovisats. Kostnaderna har därvid beräknats till 5,8 milj. kr. enligt prisläget den 1 februari 1973.

15. Vid F 14 behövs en brandövningsplats för utbildning i räddningstjänst m. m. Kostnaderna uppskattas preliminärt till 1,1 milj. kr. enligt prisläget den 1 februari 1973. Detta belopp inbegriper även nödvändiga miljöskyddsåtgärder.

16. Vid F 14 behövs ett nytt ställverk samt komplettering av distributionsnätet. Elkraftsbehovet vid flotttiljen har efter hand ökat i sådan omfattning att det nuvarande ställverket, som uppfördes i mitten av 1940-talet, inte kan belastas ytterligare. Kungl. Maj:t uppdrog den 27 april 1973 åt fortifikationsförvaltningen att utarbeta huvudhandlingar för ett nytt ställverk m. m. Sådana handlingar har sedermera redovisats. Kostnaderna beräknas till 3 125 000 kr. enligt prisläget den 1 februari 1973.

17. För tekniska försörjningsanordningar behövs 4,5 milj. kr. Medlen avses främst för avloppsreningsanläggningar m. m. samt för komplettering av distributionsnät för el, värme och vatten vid förbanden.

18. För miljöskyddsåtgärder vid befintliga drivmedelsanläggningar behövs 1 milj. kr.

19. För diverse smärre byggnadsföretag behövs 7 milj. kr. för nästa budgetår.

Departementschefen

Chefen för flygvapnet har beräknat medelsförbrukningen under anslaget för nästa budgetår till 73 milj. kr. Jag beräknar medelsförbrukningen till 70,5 milj. kr. och förordar att medel för nästa budgetår anvisas enligt följande investeringsplan och anslagsberäkning. Av medelsförbrukningen

beräknas 1,5 milj. kr. för markanskaffning, 27,5 milj. kr. för anskaffning av befästningar m. m. och 41,5 milj. kr. för anskaffning av kaserner m. m. Fortifikationsförvaltningen har redovisat huvudhandlingar för flertalet nya befästnings- och kasernobjekt som finns intagna i investeringsplanen. Om riksdagen inte har något att erinra torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att efter prövning av huvudhandlingarna och inom ramen för det anslag som anvisas av riksdagen besluta om de redovisade företagen skall utföras. Skulle något objekt med hänsyn till pågående översyn av försvarets fredsorganisation eller av andra skäl inte anses böra utföras, bör Kungl. Maj:t vidare kunna ersätta detta med annat objekt trots att detta inte har tagits upp i investeringsplanen.

Investeringsplan (1 000-tal kr.)

Objekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning			Byggstart år-mån	Färdigställande år-mån
	1972-02-01	1973-02-01	Faktisk t. o. m. 1972/73	Beräknad för 1973/74	1974/75		
<i>A. Markanskaffning</i>							
Befästningars delfond							
Delprogram 3.1							
1. Mark för strilänläggningar m. m.	—	400	—	200	200	—	—
Delprogram 3.7							
2. Mark för krigsflygfält samt diverse mindre markförvärv och oförutsedda utgifter	—	1 000	—	500	500	—	—
Kasernbyggnaders delfond							
Delprogram 3.99							
3. Diverse mindre markförvärv och oförutsedda utgifter	—	2 000	—	1 000	1 000	—	—
Summa A	—	3 400	—	1 700	1 700	—	—
Reducering av medelsbehovet	—	—	—	— 200	— 200	—	—
Beräknat medelsbehov	—	—	—	1 500	1 500	—	—
<i>B. Anskaffning av befästningar m. m.</i>							
1. Befästningar							
a. Företag påbörjade före 1973-07-01							
Delprogram 3.1							
1. Radiolänkstationer och utpunkter	4 945	4 970	3 927	1 043	—	—	—
2. Stridsledningsradar-anläggningar 65	6 480	6 195	5 398	797	—	—	—
3. Luftbevakningstorn	700	900	700	200	—	—	—
4. Smärre objekt	4 725	4 695	4 109	586	—	—	—

Objekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning			Byggstart år-mån	Färdigställande år-mån
	1972-02-01	1973-02-01	Faktisk t. o. m. 1972/73	Beräknad för			
				1973/74	1974/75		
Delprogram 3.7							
5. Betongförråd för ammunition	2 700	2 985	2 187	798	—	—	—
6. Splitterskydd på flygbaser	—	685	87	598	—	—	—
7. Smärre objekt	2 300	2 300	1 252	1 048	—	—	—
Delprogram 3.99							
8. Terminalradaranläggningar PS 810	4 650	4 800	3 008	1 792	—	—	—
Summa a	26 500	27 530	20 668	6 862	—	—	—
<i>b. Företag påbörjade eller avsedda att påbörjas 1973/74</i>							
Delprogram 3.1							
9. Radiolänkstationer och utpunkter	2 650	2 855	—	1 200	1 655	—	—
10. Luftbevakningstorn	700	700	—	700	—	—	—
11. Stridsledningsradaranläggningar (kompl. åtgärder)	400	400	—	400	—	—	—
12. Smärre objekt	400	400	—	400	—	—	—
Delprogram 3.7							
13. Splitterskydd på flygbaser	700	700	—	700	—	—	—
14. Kommandocentraler	1 550	1 670	—	1 200	470	—	—
15. Smärre objekt	400	400	—	400	—	—	—
Delprogram 3.99							
16. Terminalradaranläggning PS 810	2 325	2 500	—	1 500	1 000	—	—
Summa b	9 125	9 625	—	6 500	3 125	—	—
<i>c. Företag avsedda att påbörjas 1974/75</i>							
Delprogram 3.1							
17. Radiolänkstationer och utpunkter	—	1 890	—	—	1 600	—	—
18. Luftbevakningstorn	—	500	—	—	500	—	—
19. Radiostation	—	2 000	—	—	1 000	—	—
20. Stridsledningsradaranläggningar (kompl. åtgärder)	—	700	—	—	700	—	—
21. Smärre objekt	—	500	—	—	500	—	—
Delprogram 3.7							
22. Betongförråd för ammunition	—	1 500	—	—	1 000	—	—
23. Splitterskydd på flygbaser	—	1 000	—	—	1 000	—	—
24. Kommandocentraler	—	835	—	—	500	—	—
25. Smärre objekt	—	500	—	—	500	—	—
Summa c	—	9 425	—	—	7 300	—	—
Summa B I (a-c)	35 625	46 580	20 668	13 362	10 425	—	—
Reducering av medelsbehovet	—	—	—	— 1 862	— 1 125	—	—
Beräknat medelsbehov	—	—	—	11 500	9 300	—	—

Objekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning			Byggstart år-mån	Färdigställande år-mån
	1972-02-01	1973-02-01	Faktisk t. o. m. 1972/73	Beräknad för			
				1973/74	1974/75		
II. Flygfält							
<i>a. Företag påbörjade före 1973-07-01</i>							
Delprogram 3.7							
1. Utbyggnad av nya flygbaser	31 800	34 600	27 090	5 500	1 900	70-06	75-06
2. Kompletteringsarbeten på befintliga baser	350	500	100	400	—	73-06	73-09
3. Lagringsanläggningar för tjära	1 730	2 100	1 200	500	400	69-07	75-06
4. Fältbangarer	1 550	1 600	700	400	500	70-09	75-06
5. Komplettering av flygbaser för anpassning till fpl 37	1 400	1 200	350	850	—	73-04	73-09
6. Lagringsanläggningar för drivmedel	1 500	1 500	1 200	300	—	72-07	74-06
7. Reservvägbaser	900	1 200	750	450	—	72-10	74-06
8. Uppställningsplatser för flytsyreanläggningar	1 000	1 000	100	300	300	72-07	76-06
9. El- och teleanläggningar	7 100	7 600	5 010	2 590	—	72-07	74-06
Summa a	47 330	51 300	36 500	11 290	3 100	—	—
<i>b. Företag påbörjade eller avsedda att påbörjas 1973/74</i>							
Delprogram 3.7							
10. Kompletteringsarbeten på befintliga baser	3 600	3 700	—	1 800	1 900	73-07	74-10
11. Lagringsanläggningar för drivmedel	1 500	1 500	—	1 500	—	73-07	74-06
12. Komplettering av flygbaser för anpassning till fpl 37	2 100	3 350	—	2 250	1 100	73-07	74-10
13. Nybyggnad av bakom för Sk 60	1 700	1 900	—	1 000	900	73-08	74-10
14. Baracker	—	800	—	400	400	73-08	75-06
15. Maskeringsanläggningar	—	1 500	—	400	800	73-08	75-10
16. Hangarplattor	—	2 000	—	700	1 300	74-04	74-10
17. Smärre objekt	950	1 000	—	500	500	73-07	75-06
18. El- och teleanläggningar	5 940	6 580	—	3 310	3 270	73-07	75-06
Summa b	15 790	22 330	—	11 860	10 170	—	—
<i>c. Företag avsedda att påbörjas 1974/75</i>							
Delprogram 3.7							
19. Kompletteringsarbeten på befintliga baser	—	1 900	—	—	1 400	74-07	75-10
20. Komplettering av flygbaser för anpassning till fpl 37	—	700	—	—	700	75-03	75-06
21. Lagringsanläggningar för drivmedel	—	3 000	—	—	3 000	74-07	75-06
22. Hangarplattor	—	2 100	—	—	700	75-03	76-06

Objekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning			Byggstart år-mån	Färdigställande år-mån
	1972-02-01	1973-02-01	Faktisk t. o. m. 1972/73	Beräknad för			
				1973/74	1974/75		
23. El- och teleanläggningar	—	4 800	—	—	1 630	74-07	76-06
Summa c	—	12 500	—	—	7 430	—	—
Summa B II (a-c)	63 120	86 130	36 500	23 150	20 700	—	—
Reducering av medelsbehovet	—	—	—	2 650	2 500	—	—
Beräknat medelsbehov	—	—	—	20 500	18 200	—	—
Summa B I-II	98 745	132 710	57 168	36 512	31 125	—	—
Reducering av medelsbehovet	—	—	—	4 512	3 625	—	—
Beräknat medelsbehov	—	—	—	32 000	27 500	—	—
<i>C. Anskaffning av kaser- ner m. m.</i>							
<i>a. Företag påbörjade före 1973-07-01</i>							
Delprogram 3.99							
1. F 1. Distributionsledningar m. m. för värme	1 690	1 405	1 346	59	—	72-10	73-07
2. F 5. Om- och tillbyggnad av flygverkstad m. m.	5 300	5 458	5 287	171	—	72-06	73-08
3. F 6. Tillbyggnad för terminalområdeskontrollcentral	610	650	143	507	—	73-06	74-02
4. F 7. Nybyggnad av simulatorbyggnad	2 300	2 300	2 212	88	—	71-11	73-09
5. F 7. Nybyggnad av flygverkstad	8 000	7 570	7 491	79	—	71-11	73-09
6. F 14. Om- och tillbyggnad av matinrättning m. m.	3 650	3 650	1 257	2 393	—	73-04	74-06
7. F 15. Nybyggnad av tillsynsverkstad	8 800	7 500	1 635	4 500	1 365	73-06	74-10
8. F 16. Nybyggnad av värmecentral	5 600	5 800	3 654	2 146	—	73-03	74-05
9. F 16. Nybyggnad av transformatorstation m. m.	850	800	100	700	—	73-03	74-05
10. F 18. Nybyggnad för utbildningsverksamheten	21 700	23 000	12 912	10 088	—	71-11	74-06
11. F 21. Nybyggnad av kontrolltorn	3 800	3 700	3 291	409	—	72-06	73-08
12. F 21. Nybyggnad av värmecentral	6 000	5 850	5 316	534	—	72-06	73-10
Summa a	68 300	67 683	44 644	21 674	1 365	—	—
<i>b. Företag påbörjade eller avsedda att påbörjas 1973/74</i>							
Delprogram 3.99							
13. F 7. Utökning av drivmedelsanläggning för flygdrivmedel	3 700	4 000	—	3 500	500	73-10	74-10

Objekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning			Byggstart	Färdigställande
	1972-02-01	1973-02-01	Faktisk t. o. m. 1972/73	Beräknad för			
				1973/74	1974/75	år-mån	år-mån
14. F 10. Huvudställverk	2 000	3 850	--	3 000	850	73-10	74-10
15. F 15. Utökning av drivmedelsanläggning för flygdrivmedel	4 700	5 050	-	4 000	1 050	73-10	74-12
16. F 16. Nybyggnad av flygverkstad (tillsynsverkstad)	8 500	8 800	--	3 000	6 000	74-01	75-10
17. F 17. Nybyggnad av simulatorbyggnad	2 200	2 350	--	2 000	350	73-10	74-10
18. F 17. Om- och tillbyggnad av huvudställverk	3 300	3 550	--	3 000	550	73-10	74-10
19. F 21. Intendentur- och sjukvårdsmaterielförråd	2 230	2 400	--	2 000	400	73-10	74-10
20. F 21. Drivmedelsanläggning för flygdrivmedel	1 650	1 765	--	1 500	265	73-10	74-10
21. Tekniska försörjningsanordningar	4 500	4 800	--	4 800	-	-	-
22. Diverse smärre byggnadsföretag	7 000	7 500	--	7 500	-	-	-
23. Upprustning av målplatser	5 000	5 000	1 891	500	-	-	-
Summa b	44 780	49 065	1 891	34 800	9 965	-	-
<i>c. Företag avsedda att påbörjas 1974/75</i>							
Delprogram 3.99							
24. F 4. Nybyggnad av flygverkstad	--	11 460	--	-	4 000	74-10	76-07
25. F 4. Nybyggnad av värmecentral	--	2 700	--	-	2 000	74-10	75-10
26. F 4. Utökning av drivmedelsanläggning för flygdrivmedel	--	3 455	--	-	3 000	74-10	75-10
27. F 7. Nybyggnad av två hangarer	--	23 700	--	-	8 000	74-10	76-10
28. F 14. Nybyggnad av skolbyggnad för BBS	--	5 800	--	-	3 000	74-10	76-05
29. F 14. Nybyggnad av brandövningsplats	--	1 100	--	-	1 100	74-10	75-05
30. F 14. Huvudställverk	--	3 125	--	-	2 250	74-10	75-10
31. Tekniska försörjningsanordningar	--	4 500	--	-	4 500	--	--
32. Miljövårdsåtgärder vid befintliga drivmedelsanläggningar	--	5 000	--	-	1 000	--	--
33. Diverse smärre byggnadsföretag	--	5 000	--	-	5 000	--	--
Summa c	--	65 840	--	-	33 850	--	--
Summa C (a-c)	113 080	182 588	46 535	56 474	45 180	--	--
Reducering av medelsbehovet	--	--	--	- 1 794	- 3 680	--	--
Beräknat medelsbehov	--	--	--	54 680	41 500	--	--
Totalt A-C	211 825	318 698	103 703	94 686	78 005	--	--
Reducering av medelsbehovet	--	--	--	- 6 506	- 7 505	--	--
Beräknat medelsbehov	--	--	--	88 180	70 500	--	--

Anslagsberäkning (1 000-tal kr.)

Medelstillgång		Beräknad medelsförbrukning	
Behållning 1973-07-01	8 260	1973/74	88 180
Anslag för 1973/74	90 500	1974/75	70 500
Anslag för 1974/75 (förslag)	67 500	Beräknad behållning 1975-06-30	7 580
	166 260		166 260

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen
att till *Flygvapenförband: Anskaffning av anläggningar* för bud-
getåret 1974/75 anvisa ett investeringsanslag av 67 500 000 kr.

III 4. Central och högre regional ledning: Anskaffning av anläggningar

1972/73	Utgift	28 929 017	Behållning	2 338 359
1973/74	Anslag	23 000 000		
1974/75	Förslag	23 500 000		

Verksamheten under anslaget omfattar nybyggnad av lokaler, stabsplatser, förråd m. m. för gemensamma ändamål för försvaret samt markförvärv härför.

Överbefälhavaren

För budgetåret 1973/74 har beräknats en medelsförbrukning av 23 milj. kr. Medelsförbrukningen under budgetåret 1974/75 beräknas till 23,8 milj. kr. Betalningsmedlens fördelning på primäruppdrag framgår av följande sammanställning.

Primäruppdrag m. m.	Medelsförbrukning (1 000-tal kr.)
Central och högre regional ledning: Markanskaffning för delprogrammet Militärområdesstaber m. m.	440
Anskaffning av befästningar m. m. för delprogrammen Militärområdesstaber m. m.	12 162
Krigsorganisation för vissa staber m. m.	9 300
Anskaffning av kaserner m. m. för delprogrammen Försvarsstaben Militärområdesstaber m. m.	2 700 1 000
Summa	25 602
Reducering på grund av överplanering	1 802
Beräknat medelsbehov	23 800

Av den beräknade medelsförbrukningen för budgetåret 1974/75 avses 400 000 kr. för markanskaffning, 20 milj. kr. för anskaffning av befästningar m. m. och 3,4 milj. kr. för anskaffning av kaserner m. m. enligt följande sammanställningar.

A. Markanskaffning

Objekt m. m.	Medelsförbrukning (1 000-tal kr.)
Befästningars delfond	
Militärområdesstaber m. m.	
1. Diverse mindre markförvärv och oförutsedda utgifter	440
Reducering på grund av överplanering	- 40
Summa	400

1. För att utföra befästningsanläggningar kan i vissa fall mark behöva förvärfvas med äganderätt. Medel kan också behövas för att anskaffa mark för befästnings- och liknande anläggningar inom andra delprogram inom huvudprogrammet.

B. Anskaffning av befästningar m. m.

Objekt m. m.	Medelsförbrukning (1 000-tal kr.)
Befästningars delfond	
Militärområdesstaber m. m.	
<i>Företag påbörjade eller avsedda att påbörjas 1973/74</i>	
1. Militärområdesförråd för drivmedel	3 612
<i>Företag avsedda att påbörjas 1974/75</i>	
2. Militärområdesförråd för drivmedel	5 950
3. Militärområdesförråd för ammunition	2 600
Krigsorganisation för vissa staber m. m.	
<i>Företag påbörjade eller avsedda att påbörjas 1973/74</i>	
4. Stabsplatser och utpunkter	2 900
<i>Företag avsedda att påbörjas 1974/75</i>	
5. Stabsplatser och utpunkter	3 000
6. Smärre objekt	3 400
	21 462
Reducering på grund av överplanering	- 1 462
Summa	20 000

1. Kungl. Maj:t har uppdragit åt fortifikationsförvaltningen att låta bygga tre militärområdesförråd för drivmedel.

2. Ytterligare fyra militärområdesförråd för drivmedel behöver byggas. Fortifikationsförvaltningen har redovisat huvudhandlingar för nybyggnad av dessa förråd. Kostnaderna har beräknats till 8 314 000 kr. enligt prisläget den 1 februari 1973.

3. Ett nytt militärområdesförråd för ammunition behöver byggas. Fortifikationsförvaltningen har redovisat huvudhandlingar för nybyggnad av förrådet. Kostnaderna har beräknats till 3 170 000 kr. enligt prisläget den 1 februari 1973.

4. Kungl. Maj:t har uppdragit åt fortifikationsförvaltningen att låta bygga tre utpunkter till gemensamma stabspplatser.

5. Ytterligare två utpunkter till stabspplatser behöver byggas. Fortifikationsförvaltningen har redovisat huvudhandlingar för nybyggnad av utpunkterna. Kostnaderna har beräknats till 6 310 000 kr. enligt prisläget den 1 februari 1973.

6. För smärre objekt behövs för nästa budgetår 3,4 milj. kr.

C. Anskaffning av kaserner m. m.

Objekt m. m.	Medelsförbrukning (1 000-tal kr.)
Kasernbyggnaders delfond	
Försvarsstaben	
<i>Företag påbörjade eller avsedda att påbörjas 1973/74</i>	
1. Byggnad för totalförsvarets signalskyddsavdelning	500
<i>Företag avsedda att påbörjas 1974/75</i>	
2. Diverse smärre byggnadsföretag för samtliga delprogram	2 200
Militärområdesstaber m. m.	
<i>Företag avsedda att påbörjas 1974/75</i>	
3. By ÖN m. fl. Nybyggnad av garage	1 000
	3 700
Reducering på grund av överplanering	- 300
Summa	3 400

1. Behovet av lokaler för totalförsvarets signalskyddsavdelning m. m. har senast anmälts i prop. 1973:1 (bil. 6 s. 252). Kungl. Maj:t har uppdragit åt fortifikationsförvaltningen att inkomma med nytt förslag till nybyggnad av lokaler för totalförsvarets signalskyddsavdelning i anslutning till radioanstaltens centrala del. Kostnaderna för nybyggnaden har uppskattats till 1,5 milj. kr. enligt prisläget den 1 februari 1973.

2. För diverse smärre byggnadsföretag behövs 2,2 milj. kr. för nästa budgetår.

3. För Övre Norrlands militärområdes byggnadskontor samt tyg- och intendenturförvaltningar behövs ett nytt garage m. m. Fortifikationsförvaltningen har redovisat förslag till byggnadsprogram för nybyggnad av en garagebyggnad. Kostnaderna har uppskattats till 2 350 000 kr. enligt prisläget den 1 februari 1973. Kungl. Maj:t uppdrog den 29 juni 1973 åt fortifikationsförvaltningen att utarbeta huvudhandlingar för byggnadsföretaget.

Departementschefen

Överbefälhavaren har beräknat medelsförbrukningen under anslaget för nästa budgetår till 23,8 milj. kr. Jag beräknar medelsförbrukningen till 23,5 milj. kr. och förordar att medel för nästa budgetår anvisas enligt följande investeringsplan och anslagsberäkning. Av medelsförbrukningen beräknas 400 000 kr. för markanskaffning, 19,7 milj. kr. för anskaffning av befästningar m. m. och 3,4 milj. kr. för anskaffning av kaserner m. m. Fortifikationsförvaltningen har redovisat huvudhandlingar för flertalet nya befästnings- och kasernobjekt som finns intagna i investeringsplanen. Om riksdagen inte har något att erinra torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att efter prövning av huvudhandlingarna och inom ramen för det anslag som anvisas av riksdagen besluta om de redovisade företagen skall utföras. Skulle något objekt anses inte böra utföras, bör Kungl. Maj:t vidare kunna ersätta detta med annat objekt trots att detta inte har tagits upp i investeringsplanen.

Investeringsplan (1 000-tal kr.)

Objekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning			Byggstart år-mån.	Färdigställande år-mån.
	1972-02-01	1973-02-01	Faktisk t. o. m. 1972/73	Beräknad för			
			1973/74	1974/75			
<i>A. Markanskaffning</i>							
<i>Befästningars del fond</i>							
<i>Delprogram 4.5</i>							
<i>I. Diverse mindre markförvärv och oförutsedda utgifter</i>							
	—	880	—	440	440	—	—
Summa A	—	880	—	440	440	—	—
Reducering av medelsbehovet				— 40	— 40	—	—
Beräknat medelsbehov	—	—	—	400	400	—	—
<i>B. Anskaffning av befästningar m. m.</i>							
<i>a. Företag påbörjade före 1973-07-01</i>							
<i>Delprogram 4.5</i>							
1. Militärömrådesförråd för drivmedel	6 500	6 135	5 454	681	—	—	—
2. Militärömrådesförråd för ammunition	10 850	11 000	6 854	4 146	—	—	—
3. Färgförråd	—	750	285	465	—	—	—
4. Smärre objekt	600	605	407	198	—	—	—
<i>Delprogram 4.6</i>							
5. Stabsplatser och utpunkter	15 800	16 060	12 028	4 032	—	—	—
6. Smärre objekt	500	515	445	70	—	—	—
Summa a	34 250	35 065	25 473	9 592	—	—	—

Objekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning			Byggstart år-mån	Färdigställande år-mån
	1972-02-01	1973-02-01	Faktisk t. o. m. 1972/73	Beräknad för			
				1973/74	1974/75		
<i>b. Företag påhörjade eller avsedda att påbörjas 1973/74</i>							
Delprogram 4.5							
7. Militärområdesförråd för drivmedel	12 550	13 380	368	9 400	3 612	—	—
8. Smärre objekt	400	400	—	400	—	—	—
Delprogram 4.6							
9. Stabsplatser och utpunkter	500	4 000	—	1 100	2 900	—	—
10. Smärre objekt	1 000	1 000	—	1 000	—	—	—
Summa b	14 450	18 780	368	11 900	6 512	—	—
<i>c. Företag avsedda att påbörjas 1974/75</i>							
Delprogram 4.5							
11. Militärområdesförråd för drivmedel	4 540	8 314	—	—	5 950	—	—
12. Militärområdesförråd för ammunition	—	3 170	—	—	2 600	—	—
Delprogram 4.6							
13. Stabsplatser och utpunkter	—	6 310	—	—	3 000	—	—
14. Smärre objekt	—	3 400	—	—	3 400	—	—
Summa c	4 540	21 194	—	—	14 950	—	—
Summa B (a-c)	53 240	75 039	25 841	21 492	21 462	—	—
Reducering av medelsbehovet	—	—	—	- 2 292	- 1 762	—	—
Beräknat medelsbehov	—	—	—	19 200	19 700	—	—
<i>C. Anskaffning av kaserner m. m.</i>							
<i>a. Företag påhörjade före 1973-07-01</i>							
Delprogram 4.1							
1. Diverse smärre byggnadsföretag för samtliga delprogram	1 900	2 146	1 046	1 100	—	—	—
Summa a	1 900	2 146	1 046	1 100	—	—	—
<i>b. Företag påhörjade eller avsedda att påbörjas 1973/74</i>							
Delprogram 4.1							
2. Byggnad för totalförsvarets signal- och skyddsavdelning	3 800	1 500	—	1 000	500	74-01	75-01
3. Diverse smärre byggnadsföretag för samtliga delprogram	600	1 700	—	1 700	—	—	—
Summa b	4 400	3 200	—	2 700	500	—	—

Objekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning			Byggstart år-mån	Färdigstäl- lande år-mån
	1972-02-01	1973-02-01	Faktisk t. o. m. 1972/73	Beräknad för			
				1973/74	1974/75		
<i>c. Företag avsedda att påbörjas 1974/75</i>							
Delprogram 4.1							
4. Diverse smärre byggnadsföretag för samtliga delprogram	—	2 200	—	—	2 200	—	—
Delprogram 4.5							
5. ByÖN m. fl. Nybyggnad av garage	—	2 390	—	—	1 000	—	—
Summa c	—	4 590	—	—	3 200	—	—
Summa C (a-c)	6 300	9 936	1 046	3 800	3 700	—	—
Reducering av medelsbehovet	—	—	—	- 400	- 300	—	—
Beräknat medelsbehov	—	—	—	3 400	3 400	—	—
Totalt A-C	59 540	85 855	26 887	25 732	25 602	—	—
Reducering av medelsbehovet	—	—	—	- 2 732	- 2 102	—	—
Beräknat medelsbehov	—	—	—	23 000	23 500	—	—

Anslagsberäkning (1 000-tal kr.)

Medelstillgång	Beräknad medelsförbrukning		
Behållning 1973-07-01	2 338	1973/74	23 000
Anslag för 1973/74	23 000	1974/75	23 500
Anslag för 1974/75 (förslag)	23 500	Beräknad behållning 1975-06-30	2 338
	48 838		48 838

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att till *Central och högre regional ledning: Anskaffning av anläggningar* för budgetåret 1974/75 anvisa ett investeringsanslag av 23 500 000 kr.

III 5. Gemensamma myndigheter m. m.: Anskaffning av anläggningar

1972/73	Utgift	12 269 244	Behållning	1 818 245
1973/74	Anslag	15 000 000		
1974/75	Förslag	11 600 000		

Verksamheten under anslaget omfattar nybyggnad av lokaler och befästningar m. m. för gemensamma myndigheter och funktioner samt markförvärv härför.

Överbefälhavaren

För budgetåret 1973/74 har beräknats en medelsförbrukning av 16 milj. kr. Medelsförbrukningen under budgetåret 1974/75 beräknas till 11 620 000 kr. Betalningsmedlens fördelning på primäruppdrag framgår av följande sammanställning.

Primäruppdrag m. m.	Medelsförbrukning (1 000-tal kr.)
Gemensamma myndigheter m. m.:	
Markanskaffning för delprogrammet	
Försvarets radioanstalt	220
Anskaffning av befästningar m. m. för delprogrammen	
Försvarets radioanstalt	5 900
Anskaffning av viss fortifikatorisk materiel m. m.	3 220
Anskaffning av kaserner m. m. för delprogrammet	
Försvarets radioanstalt	3 500
Summa	12 840
Reducering på grund av överplanering	- 1 220
Beräknat medelsbehov	11 620

Av den beräknade medelsförbrukningen för budgetåret 1974/75 avses 200 000 kr. för markanskaffning, 8 320 000 kr. för anskaffning av befästningar m. m. och 3,1 milj. kr. för anskaffning av kaserner m. m. enligt följande sammanställningar.

A. Markanskaffning

Objekt m. m.	Medelsförbrukning (1 000-tal kr.)
Befästningars delfond	
Försvarets radioanstalt	
1. Diverse mindre markförvärv och oförutsedda utgifter	220
Reducering på grund av överplanering	- 20
Summa	200

1. För att utföra befästningsanläggningar o. d. kan i vissa fall mark behöva förvärvas med äganderätt. Medel kan också behövas för att anskaffa mark för befästnings- och liknande anläggningar inom andra delprogram inom huvudprogrammet.

B. Anskaffning av befästningar m. m.

Objekt m. m.	Medelsförbrukning (1 000-tal kr.)
Befästningars delfond	
Försvarets radioanstalt	
<i>Företag påbörjade eller avsedda att påbörjas 1973/74</i>	
1. FRA-anläggningar	5 600
<i>Företag avsedda att påbörjas 1974/75</i>	
2. Smärre objekt	300
Anskaffning av viss fortifikatorisk materiel m. m.	
<i>Företag avsedda att påbörjas 1974/75</i>	
3. Truppbefästningar	2 720
4. Förstörsarbeten	200
5. Förbindelsearbeten	300
	9 120
Reducering på grund av överplanering	- 800
Summa	8 320

1. Kungl. Maj:t har uppdragit åt fortifikationsförvaltningen att låta bygga två anläggningar för försvarets radioanstalt.

2. För smärre objekt för försvarets radioanstalt behövs 300 000 kr. för nästa budgetår.

3-5. För truppbefästningar, förstöringsarbeten och förbindelsearbeten behövs 2 720 000 kr., 200 000 kr. resp. 300 000 kr.

C. Anskaffning av kaserner m. m.

Objekt m. m.	Medelsförbrukning (1 000-tal kr.)
Kasernbyggnaders delfond	
Försvarets radioanstalt	
<i>Företag påbörjade före 1973-07-01</i>	
1. Nybyggnad för militärsektionen m. m. vid försvarets radioanstalt	2 750
<i>Företag avsedda att påbörjas 1974/75</i>	
2. Diverse smärre byggnadsföretag för flera delprogram	750
	3 500
Reducering på grund av överplanering	- 400
Summa	3 100

1. Kungl. Maj:t har uppdragit åt fortifikationsförvaltningen att låta bygga lokaler för militärsektionen m. m. vid försvarets radioanstalt.

2. För diverse smärre byggnadsföretag behövs 750 000 kr. för nästa budgetår.

Departementschefen

Överbefälhavaren har beräknat medelsförbrukningen under anslaget för nästa budgetår till 11 620 000 kr. Jag beräknar medelsförbrukningen till 11,6 milj. kr. och förordar att medel för nästa budgetår anvisas enligt följande investeringsplan och anslagsberäkning. Av medelsförbrukningen beräknas 200 000 kr. för markanskaffning, 8,3 milj. kr. för anskaffning av befästningar m. m. och 3,1 milj. kr. för anskaffning av kaserner m. m. Fortifikationsförvaltningen har redovisat huvudhandlingar för flertalet nya befästnings- och kasernobjekt som finns intagna i investeringsplanen. Om riksdagen inte har något att erinra torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att efter prövning av huvudhandlingarna och inom ramen för det anslag som anvisas av riksdagen besluta om de redovisade företagen skall utföras. Skulle något objekt anses inte böra utföras, bör Kungl. Maj:t vidare kunna ersätta detta med annat objekt trots att detta inte har tagits upp i investeringsplanen.

Investeringsplan (1 000-tal kr.)

Objekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning			Byggstart år-mån	Färdigstäl- lande år-mån
	1972- 02-01	1973- 02-01	Faktisk t. o. m. 1972/73	Beräknad för			
				1973/74	1974/75		
<i>A. Markanskaffning</i>							
Befästningars delfond							
Delprogram 5.6							
1. Diverse smärre markför- värv och oförutsedda ut- gifter							
	—	440	—	220	220	—	—
Summa A	—	440	—	220	220	—	—
Reducering av medels- behovet							
	—	—	—	— 20	— 20	—	—
Beräknat medelsbehov	—	—	—	200	200	—	—
<i>B. Anskaffning av befäst- ningar</i>							
<i>a. Företag påbörjade före 1973-07-01</i>							
Delprogram 5.6							
1. FRA-anläggningar	4 410	4 510	2 577	1 933	—	—	—
Delprogram 5.17							
2. Förbindelsearbeten	230	230	195	35	—	—	—
Summa a	4 640	4 740	2 772	1 968	—	—	—
<i>b. Företag påbörjade eller av- sedda att påbörjas 1973/74</i>							
Delprogram 5.6							
3. FRA-anläggningar	6 195	9 055	—	2 910	5 600	—	—
Delprogram 5.17							
4. Smärre objekt	700	500	—	500	—	—	—
5. Truppbefästningar	3 500	3 500	—	3 500	—	—	—
6. Förstörsarbeten	200	200	—	200	—	—	—
7. Förbindelsearbeten	300	300	—	300	—	—	—
Summa b	10 895	13 555	—	7 410	5 600	—	—

Objekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning			Byggstart år-mån	Färdigstäl- lande år-mån
	1972- 02-01	1973- 02-01	Faktisk t. o. m. 1972/73	Beräknad för			
				1973/74	1974/75		
<i>c. Företag avsedda att påbörjas 1974/75</i>							
Delprogram 5.6							
8. Smärre objekt	—	300	—	—	300	—	—
Delprogram 5.17							
9. Truppbefästningar	—	2 720	—	—	2 720	—	—
10. Förstöringsarbeten	—	200	—	—	200	—	—
11. Förbindelsearbeten	—	300	—	—	300	—	—
Summa c	—	3 520	—	—	3 520	—	—
Summa B (a c)	15 535	21 815	2 772	9 378	9 120	—	—
Reducering av medelsbehovet	—	—	—	1 078	— 820	—	—
Beräknat medelsbehov	—	—	—	8 300	8 300	—	—
<i>C. Anskaffning av kaser- ner m. m.</i>							
<i>a. Företag påbörjade före 1973-07-01</i>							
Delprogram 5.4							
1. Nybyggnad av matsalsbyggnad m. m. vid försvarets materielverks provskjutningscentral i Karlsborg	1 090	1 090	398	692	—	73-04	74-01
Delprogram 5.6							
2. Nybyggnad för militärsektionen m. m. vid försvarets radioanstalt	8 800	11 150	1 352	5 000	2 750	73-06	76-01
3. Anslutning av avloppsnätet vid försvarets radioanstalt till kommunalt avloppsnät	600	600	462	138	—	72-10	73-09
4. Byggnad för stabsändamål vid försvarets radioanstalt	1 300	1 300	327	973	—	72-12	73-11
5. Tekniska försörjningsanordningar vid försvarets radioanstalt	1 700	1 700	255	1 455	—	—	—
6. Diverse smärre byggnadsföretag för flera delprogram	500	115	15	100	—	—	—
Summa a	13 990	15 955	2 809	8 358	2 750	—	—
<i>b. Företag avsedda att påbörjas 1974/75</i>							
Delprogram 5.6							
7. Diverse smärre byggnadsföretag för flera delprogram	—	750	—	—	750	—	—
Summa b	—	750	—	—	750	—	—
Summa C (a-b)	13 990	16 705	2 809	8 358	3 500	—	—
Reducering av medelsbehovet	—	—	—	858	— 400	—	—
Beräknat medelsbehov	—	—	—	7 500	3 100	—	—
Totalt A-C	31 525	38 960	5 581	17 956	12 840	—	—
Reducering av medelsbehovet	—	—	—	— 1 956	— 1 240	—	—
Beräknat medelsbehov	—	—	—	16 000	11 600	—	—

Anslagsberäkning (1 000-tal kr.)

Medelstillgång	Beräknad medelsförbrukning		
Behållning 1973-07-01	1 818	1973/74	16 000
Anslag för 1973/74	15 000	1974/75	11 600
Anslag för 1974/75 (förslag)	11 600	Beräknad behållning 1975-06-30	818
	28 418		28 418

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att till *Gemensamma myndigheter m. m.: Anskaffning av anläggningar* för budgetåret 1974/75 anvisa ett investeringsanslag av 11 600 000 kr.

III 6. Gemensamma myndigheter m. m.: Anskaffning av anläggningar för försvarets forskningsanstalt

1972/73	Utgift	697 839	Behållning	2 364 123
1973/74	Anslag	1 000		
1974/75	Förslag	1 000		

Verksamheten under anslaget omfattar byggnadsarbeten för försvarets forskningsanstalt.

Försvarets forskningsanstalt

För budgetåret 1973/74 har beräknats en medelsförbrukning av 515 000 kr. Medelsförbrukningen under budgetåret 1974/75 beräknas till 1 260 000 kr. enligt följande sammanställning.

Primäruppdrag m. m.	Medelsförbrukning (1 000-tal kr.)
Försvarets forskningsanstalts delfond	
Gemensamma myndigheter m. m.: Anskaffning av kaserner m. m. för delprogrammet Försvarets forskningsanstalt	
<i>Företag påbörjade före 1973-07-01</i>	
1. Nybyggnad av verkstadsbyggnad, Sorunda	15
2. Nybyggnad av matsalsbyggnad, Ursvik	30
3. Nybyggnad av laboratorium för reaktionskinetik, Ursvik	70
<i>Företag avsedda att påbörjas 1974/75</i>	
4. Smärre objekt	1 145
Beräknat medelsbehov	1 260

1–3. Kungl. Maj:t har uppdragit åt byggnadsstyrelsen att låta bygga en verkstadsbyggnad vid Sorunda samt en matsalsbyggnad och ett laboratorium för reaktionskinetik vid Ursvik.

4. För smärre objekt behövs 1 145 000 kr. för nästa budgetår.

Departementschefen

Försvarets forskningsanstalt har beräknat medelsförbrukningen under anslaget till 1 260 000 kr. Jag biträder förslaget och förordar att medel för nästa budgetår anvisas enligt följande investeringsplan och anslagsberäkning.

Investeringsplan (1 000-tal kr.)

Objekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning			Byggstart år-mån	Färdigstäl- lande år-mån
	1972-02-01	1973-02-01	Faktisk t. o. m. 1972/73	Beräknad för			
				1973/74	1974/75		
<i>Anskaffning av anläggningar m. m.</i>							
Delprogram 5.5							
<i>A. Företag påbörjade före 1973-07-01</i>							
1. Nybyggnad av verkstadsbyggnad, Sorunda	1 885	1 885	1 868	2	15	68-08	69-11
2. Nybyggnad av matsalsbyggnad, Ursvik	2 270	2 270	2 233	7	30	69-04	70-08
3. Nybyggnad av laboratorium för reaktionskinetik, Ursvik	2 030	2 030	1 952	6	70	70-11	72-03
Summa A	6 185	6 185	6 063	15	115	—	—
<i>B. Företag påbörjade eller avsedda att påbörjas 1973/74</i>							
4. Smärre objekt	500	500	—	500	—	—	—
Summa B	500	500	—	500	—	—	—
<i>C. Företag avsedda att påbörjas 1974/75</i>							
5. Smärre objekt	—	1 145	—	—	1 145	—	—
Summa C	—	1 145	—	—	1 145	—	—
Summa A—C	6 685	7 830	6 053	515	1 260	—	—
Beräknat medelsbehov	—	—	—	515	1 260	—	—

Anslagsberäkning (1 000-tal kr.)

Medelstillgång	Beräknad medelsförbrukning		
Behållning 1973-07-01	2 364	1973/74	515
Anslag för 1973/74	1	1974/75	1 260
Anslag för 1974/75 (förslag)	1	Beräknad behållning 1975-06-30	591
	2 366		2 366

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att till *Gemensamma myndigheter m. m.*: *Anskaffning av anläggningar för försvarets forskningsanstalt* för budgetåret 1974/75 anvisa ett investeringsanslag av 1 000 kr.

III 7. Anskaffning av vissa militära anläggningar

1972/73	Utgift	71 787	Behållning	428 213
1973/74	Anslag	400 000		
1974/75	Förslag	310 000		

Verksamheten under anslaget omfattar anskaffning av sådana anläggningar som finansieras utanför utgiftsramen för det militära försvaret.

Överbefälhavaren

För budgetåret 1973/74 har beräknats en medelsförbrukning av 400 000 kr. Medelsförbrukningen under budgetåret 1974/75 beräknas till 6 730 000 kr. enligt följande sammanställning.

Primäruppdrag m. m.	Medelsförbrukning (1 000-tal kr.)
Anläggningar m. m. för vissa militära ändamål:	
Markanskaffning	400 000
Anskaffning av befästningar m. m.	330 000
Anskaffning av kaserner m. m.	6 000 000
Beräknat medelsbehov	6 730 000

Av den beräknade medelsförbrukningen för budgetåret 1974/75 avses sålunda 400 000 kr. för markanskaffning, 330 000 kr. för anskaffning av befästningar m. m. och 6 milj. kr. för anskaffning av kaserner m. m. enligt följande sammanställningar.

A. Markanskaffning

Objekt m. m.	Medelsförbrukning (1 000-tal kr.)
Kasernbyggnaders delfond	
Anläggningar m. m. för vissa militära ändamål	
1. Förvärv av kompensationsmark i Skövde	400
Summa	400

1. Frågan om att anskaffa kompensationsmark vid Skövde har senast anmälts i prop. 1973:1 (bil. 6 s. 263). För fortsatta markförvärv beräknas en medelsförbrukning av 400 000 kr. under budgetåret 1974/75. De totala kostnaderna för markförvärven beräknas till oförändrat 1,8 milj. kr.

B. Anskaffning av befästningar m. m.

Objekt m. m.	Medelsförbrukning (1 000-tal kr.)
Befästningars delfond	
Anläggningar m. m. för vissa militära ändamål	
1. Komplettering av befästningsanläggningar vid Borlänge flygfält	330
Summa	330

1. Genom ett år 1973 träffat avtal har fortifikationsförvaltningen till Borlänge kommun sålt ett område av Borlänge flygfält för att användas för viss civil bebyggelse. Köpeskillingen utgjorde 300 000 kr., vartill kommer 18 000 kr. i ränta för förtida tillträde. Till följd av försäljningen behöver befästningsanläggningarna vid flygfältet kompletteras. Kostnaderna för arbetena beräknas till 330 000 kr. Eftersom försäljningen har kommit till stånd uteslutande för att tillgodose civila intressen bör kostnaderna betalas av medel utanför utgiftsramen för det militära försvaret.

C. Anskaffning av kaserner m. m.

Objekt m. m.	Medelsförbrukning (1 000-tal kr.)
Kasernbyggnaders delfond	
Anläggningar m. m. för vissa militära ändamål	
<i>Företag avsedda att påbörjas 1974/75</i>	
1. Nybyggnad av lokaler för försvarets materielverks provningsenhet i Linköping	3 000
2. Nybyggnad av lokaler för en teknisk skola för armén och en för krigsmakten gemensam förvaltningsskola i Östersund	3 000
Summa	6 000

1. Riksdagen har godkänt riktlinjer för organisation av försvarets materielverk (prop. 1971:124, FöU 1971:22, rskr 1971:292). Beslutet innebär bl. a. att en provningsenhet inrättas i huvudavdelningen för flygmateriel och att denna enhet, med undantag för försöksplatserna i Karlsborg och Vidsel, lokaliseras till Linköping (Malmslätt). Fortifikationsförvaltningen har fått i uppdrag att redovisa behovet av byggnadsåtgärder för denna provningsenhet och räknar med att byggnadsarbeten skall kunna börja vid kalenderårsskiftet 1974/75. Byggnadskostnaderna uppskattas preliminärt till 7 milj. kr. och medelsbehovet för budgetåret 1974/75 till 3 milj. kr. Kostnaderna bör betalas av medel utanför utgiftsramen för det militära försvaret.

2. Om en teknisk skola för armén och en för krigsmakten gemensam förvaltningsskola inrättas skall dessa förläggas till Östersund enligt riksdagens beslut år 1971 (prop. 1971:29, InU 1971:15, rskr 1971:196) om flyttning av viss statlig verksamhet från Storstockholmsområdet.

Överbefälhavaren har till Kungl. Maj:t överlämnat förslag till organisation av den tekniska skolan. Förslaget förutsätter bl. a. att denna skola i största möjliga utsträckning samlokaliseras med den planerade gemensamma förvaltningsskolan. Kungl. Maj:t har uppdragit åt fortifikationsförvaltningen att i samråd med överbefälhavaren, krigsmaktens förvaltningsutbildningsutredning och Östersunds kommun vidta åtgärder för att skaffa lokaler för de båda skolorna. Fortifikationsförvaltningen räknar med att kunna redovisa förslag till byggnadsprogram för den tekniska

skolan vid årsskiftet 1973/74 och att därefter, om Kungl. Maj:t lämnar projekteringsuppdrag, kunna driva projekteringen så snabbt att förberedande arbeten kan påbörjas under budgetåret 1974/75. Medelsbehovet för dessa förberedande arbeten beräknas till 3 milj. kr. Totalkostnaderna för nybyggnad för såväl den tekniska skolan som en för krigsmakten gemensam förvaltningsskola i Östersund uppskattas preliminärt till ca 120 milj. kr. Kostnaderna bör betalas av medel utanför utgiftsramen för det militära försvaret.

Departementschefen

Överbefälhavaren har beräknat medelsförbrukningen under anslaget till 6 730 000 kr. Jag beräknar medelsförbrukningen till 730 000 kr. och förordar att medel för nästa budgetår anvisas enligt följande investeringsplan och anslagsberäkning. Av medelsförbrukningen beräknar jag 400 000 kr. för förvärv av kompensationsmark i Skövde och 330 000 kr. för komplettering av befästningsanläggningarna vid Borlänge flygfält. I fråga om förvärv av kompensationsmarken i Skövde har riksdagen tidigare fattat beslut (prop. 1972:75, FÖU 1972:17, rskr 1972:231). Behovet av att komplettera befästningsanläggningarna vid Borlänge flygfält har uppkommit genom att mark inom flygfältet sålts till Borlänge kommun för att utnyttjas för angelägna civila ändamål. Överbefälhavaren har därutöver beräknat medel för investeringar i nya lokaler för försvarets materielverk i Linköping samt för en teknisk skola för armén och en för krigsmakten gemensam förvaltningsskola i Östersund. Förslag till byggnadsprogram i dessa ärenden föreligger ännu inte. Jag beräknar därför inte några medel för dessa ändamål för nästa budgetår.

Investeringsplan (1 000-tal kr.)

Objekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning			Byggstart år/mån	Färdigställe år/mån
	1972-02-01	1973-02-01	Faktisk t. o. m. 1972/73	Beräknad för 1973/74	1974/75		
A. Markanskaffning							
Kaserbyggnaders del fond							
Delprogram H 3							
P 4/K 3. Förvärv av kompensationsmark vid Skövde	1 800	1 800	72	400	400		
B. Anskaffning av befästningar m. m.							
Företag avsedda att påbörjas 1974/75							
Delprogram H 3							
Komplettering av befästningsanläggningar vid Borlänge flygplats	—	330	—	—	330	74-10	75-05
Summa A-B		2 130	72	400	730		
Beräknat medelsbehov	—	—	—	400	730		

Anslagsberäkning (1 000-tal kr.)

Medelstillgång	Beräknad medelsförbrukning		
Behållning 1973-07-01	428	1973/74	400
Anslag för 1973/74	400	1974/75	730
Anslag för 1974/75 (förslag)	310	Beräknad behållning 1975-06-30	8
	1 138		1 138

Jag hemställer att Kungl Maj:t föreslår riksdagen
att till *Anskaffning av vissa militära anläggningar* för budgetåret
1974/75 anvisa ett investeringsanslag av 310 000 kr.

IX Diverse kapitalfonder

Statens datamaskinfond: Försvarets delfond

Anskaffning av datamaskiner

Försvarets rationaliseringsinstitut skall gentemot statskontoret svara för samordning i fråga om anskaffning och utnyttjande av datamaskiner för försvaret. Upphandling av datamaskinutrustning m. m. för försvaret handhas av statskontoret i samråd med institutet.

För finansiering och redovisning av generellt användbar datamaskinutrustning finns statens datamaskinfond inrättad. Fonden har två delfonder, varav en för försvaret. Statskontoret förvaltar båda delfonderna. Från investeringsanslagen till fonden bestrids dels utgifter för förvärv av datamaskinutrustning, dels andra utgifter av investeringskaraktär i samband med anskaffning av utrustning, vilka är av sådan art att de bör periodiseras. Utrustning som redovisas på fonden ställs mot avgift till förfogande för de myndigheter som skall svara för driften av anläggningarna. Avgifterna fastställs av statskontoret efter samråd med revisionsverket och försvarets rationaliseringsinstitut. Utöver normal avskrivning eller hyra för utrustning m. m. skall avgifterna täcka kostnaderna för fondens administration.

Anskaffningen av datamaskiner kan inte hänföras till visst huvud- eller delprogram utan täcker hela försvaret. Verksamheten budgeteras på ett primäruppdrag och finansieras från investeringsanslaget Anskaffning av datamaskiner.

Programplan för perioden 1974/75--1978/79

Beträffande utvecklingen under programplaneperioden anför *försvarets rationaliseringsinstitut* bl. a. följande.

Omlokaliseringen av centrala försvarsmyndigheter till Karlstad och andra orter kommer att påverka förläggningen av viss datamaskinutrustning. Krav har ställts på central datamaskinkapacitet bl. a. i Karlstad. Aktuella försvarsmyndigheters databehandlingssystem körs f. n. på datamaskiner av minst fem olika fabrikat. Institutet kommer tillsammans med berörda myndigheter att närmare utreda behoven av datamaskinkapacitet och kostnaderna för att lägga om verksamheten till en enhetlig maskintyp.

Rationaliseringsinstitutet utarbetar f. n. i samråd med berörda myndigheter och ledningsgruppen för fortsatt utveckling av försvarets planerings- och programbudgetsystem förslag till en långsiktig inriktning av informationssystemutvecklingen. Institutet ser i samband därmed över försvarets framtida behov av datamaskinkapacitet. Resultatet av översynen kommer att läggas fram hösten 1974 i anslutning till redovisningen av informationssystemplaneringen.

Utvecklingen inom det datatekniska området går mot en ökad användning av terminaler för datakommunikation. Den tekniska utvecklingen på terminalområdet går mycket snabbt. I ett datakommunikationssystem med terminaler och dataöverföring genom telelinjer ställs stora krav i säkerhets- och sekreteshänseende. Riskerna för obehörig åtkomst av sekretessbelagda data har hittills inte kunnat undanröjas. Detta har varit ett avgörande hinder för utvecklingen av terminalanvändning inom försvaret. F. n. planeras viss försöksverksamhet med kryptering och en lösning av sekretessproblemen bör kunna uppnås mot slutet av programplaneperioden.

Planerad utveckling av informationssystem som skall utnyttja databaser och terminaler ställer krav på generell programvara. Utredning pågår för att specificera kraven på ett generellt terminalbaserat utsköknings- och bearbetningssystem. Det kan bli aktuellt att anskaffa denna programvara över datamaskinfonden. Behovet av investeringsmedel är dock f. n. svårt att uppskatta.

För att tillgodose datainsamlingsbehovet behövs under programplaneperioden investeringsmedel för ny- och ersättningsanskaffning av registreringsutrustningar. Nya tekniker för dataregistrering såsom handskrift för optisk läsning och direkt inmatning via terminal kommer att prövas.

För informationsdistribution kommer flera myndigheter inom försvaret att använda en teknik som innebär att utdata mikrofilmats i stället för att skrivas ut. Tekniken minskar kostnaderna. Institutet planerar därför att anskaffa utrustning för detta ändamål.

Behov av terminaler för programutveckling och som drifhjälpmedel har anmälts av flera systemutvecklande myndigheter. Enligt nuvarande planer kommer programvara för utveckling av program genom terminal att vara tillgänglig för datamaskinerna Bertil och Cecilia i början av planeringsperioden.

För utveckling av system för operativ ledning har överbefälhavaren anmält behov av viss datamaskinutrustning på regional nivå. Anskaffning av sådan utrustning kan bli aktuell först under budgetåret 1975/76.

Behov av datamaskinkapacitet på lokal nivå för att förenkla de administrativa rutinerna har anmälts av chefen för armén. Institutet har för den lokala nivån tidigare planerat endast enklare terminaler, i huvudsak för frågeverksamhet i register. Behovet av datamaskinkapacitet på lokal nivå kommer att ägnas ytterligare uppmärksamhet bl. a. i samband med institutets fortsatta utredning om försvarets framtida kapacitetsbehov.

Den av rationaliseringsinstitutet beräknade utvecklingen av anslaget Anskaffning av datamaskiner framgår av följande sammanställning (prisläge februari 1973; 1 000-tal kr.).

1973/74 ¹	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	1978/79	Summa 1974/79
16 000	15 000	15 000	16 000	16 000	16 000	78 000

¹ Prisläge februari 1972

IX 1. Anskaffning av datamaskiner

1972/73	Utgift	7 346 738	Behållning	29 843 693
1973/74	Anslag	16 000 000		
1974/75	Förslag	1 000		

Kostnader och medelsbehov

Primäruppdrag m. m.	1973/74		1974/75	
			Försvarets ratio- naliseringsinstitut	Dep.chefen
Anskaffning av datamaskiner	16 000 000	15 000 000	15 000 000	15 000 000
Kostnader	16 000 000	15 000 000	15 000 000	15 000 000
<i>Argar:</i>				
Förbrukning av anslags- behållning		—		14 999 000
Medelsbehov	16 000 000	15 000 000	15 000 000	1 000

Försvarets rationaliseringsinstitut

Anslaget bör föras upp med 15 milj. kr. och ett beställningsbemyndigande om 22 milj. kr. inhämtas.

Det begärda anslaget är avsett för att betala datamaskinutrustning m. m. som har beställts med stöd av lämnade beställningsbemyndiganden. Under budgetåret 1974/75 skall betalas bl. a. datamaskinutrustning för centrala förvaltningsmyndigheter (Cecilia), omläggning av program till Saab D 23 och terminalutrustningar.

Beställningsbemyndigandena avser främst datamaskinutrustning till de myndigheter som skall omlokaliseras till Karlstad, datamaskinkapacitet för personal- och ekonomisystem samt terminalutrustningar.

Departementschefen

Försvarets rationaliseringsinstitut ser f. n. över försvarets framtida behov av datamaskinkapacitet. Resultatet av översynen kommer att läggas fram hösten 1974. Jag är därför inte beredd att nu ta ställning till den inriktning av verksamheten under programplanepérioden som institutet har angett.

I likhet med rationaliseringsinstitutet beräknar jag medelsbehovet under anslaget till 15 milj. kr. för nästa budgetår. Medelsbehovet kan täckas genom att anslagsbehållning tas i anspråk. Anslaget bör därför föras upp med ett formellt belopp av 1 000 kr.

Riksdagen bemyndigande att beställa datamaskinutrustning bör inhämtas till ett belopp av 22 milj. kr. utöver tidigare lämnade bemyndiganden.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. till *Anskaffning av datamaskiner* för budgetåret 1974/75 anvisa ett investeringsanslag av 1 000 kr.,
2. medge att datamaskinutrustning beställs till en kostnad av – utöver tidigare medgivet belopp – högst 22 000 000 kr.

Vad föredragande sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Margit Edström

Register

Sid.

1	Översikt
7	Säkerhetspolitiska överväganden
14	Programplaner för det militära försvaret
38	Civilförsvarets programplan
46	Årsredovisningar för budgetåret 1972/73
58	Ramberäkningar för budgetåret 1974/75 m. m.

DRIFTBUDGETEN**A Försvarsdepartementet m. m.**

69	Försvarsdepartementet	11 925 000
69	Vissa nämnder m. m.	7 302 000
72	Kommittéer m. m.	3 250 000
72	Extra utgifter	1 200 000
72	Reglering av prisstegringar för det militära försvaret	970 000 000
74	Reglering av prisstegringar för civilförsvaret	18 200 000
		1 011 877 000

B Arméförband

Arméförband:

76	Ledning och förbandsverksamhet	1 824 000 000
80	Materielanskaffning	598 800 000
83	Iståndsättning av befästningar och kaserner	44 000 000
85	Forskning och utveckling	50 000 000
		2 516 800 000

C Marinförband

Marinförband:

88	Ledning och förbandsverksamhet	593 460 000
92	Materielanskaffning	327 100 000
97	Iståndsättning av befästningar och kaserner	18 000 000
100	Forskning och utveckling	30 000 000
		968 560 000

D Flygvapenförband

Flygvapenförband:

104	Ledning och förbandsverksamhet	1 010 820 000
108	Materielanskaffning	985 122 000
112	Iståndsättning av befästningar och kaserner	25 400 000
114	Forskning och utveckling	399 200 000*

2 420 542 000

* Beräknat belopp

E Central och högre regional ledning

Försvarsstaben	39 535 000
115 Arméstaben	32 240 000
118 Marinstaben	25 257 000
121 Flygstaben	32 400 000
124 Militärömrådesstaber m. m.	128 000 000
127 Krigsorganisation för vissa staber m. m.:	
130 Ledning och förbandsverksamhet	16 400 000
132 Materielanskaffning	22 010 000
133 Central och högre regional ledning: Iståndsättning	
134 av befästningar och kaserner	8 280 000
	304 122 000

F Gemensamma myndigheter och funktioner

137 Försvarets civilförvaltning	21 350 000
140 Försvarets sjukvårdsstyrelse	14 980 000
143 Fortifikationsförvaltningen	38 546 000
148 Försvarets materielverk	254 500 000
154 Gemensam försvarsforskning	127 000 000*
154 Försvarets radioanstalt	62 140 000
156 Värnpliktsverket	34 190 000
159 Försvarets rationaliseringsinstitut	13 200 000
162 Försvarshögskolan	1 395 000
165 Militärhögskolan	13 250 000
168 Försvarets gymnasieskola	3 310 000
170 Intendenturförvaltningsskolan	1 100 000
172 Försvarets brevskola	1 410 000
174 Försvarets hundskola	1 100 000
178 Krigsarkivet	2 072 000
180 Militärhistoriska museer	2 690 000
184 Anskaffning av fortifikatorisk materiel m. m.	2 980 000
185 Bidrag till regionmusiken	15 737 000
187 Frivilliga försvarsorganisationer m. m.	19 340 000
189 Insatsberedskap m. m.	32 000 000
190 Viss gemensam verksamhet	20 600 000
194 Vissa ersättningar m. m.	27 706 000
197 Gemensamma myndigheter m. m.: Iståndsättning	
av befästningar och kaserner	4 300 000
199 Försvarets datadriftorganisation	1 000*
	714 897 000

G Civilförsvaret

200 Civilförsvaret	127 425 000*
	127 425 000

* Beräknat belopp

H Övrig verksamhet

201	Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar	1 266 000
203	Beredskapsstyrka för FN-tjänst	9 100 000
205	Viss anskaffning för militära anläggningar m. m.	2 000 000
208	Flygtekniska försöksanstalten	2 000 000
211	Viss signalskyddsmateriel	2 140 000
213	Vissa teleanordningar	1 420 000
214	Hyror m. m. för vissa skyddsrumsanläggningar	3 190 000
216	Identitetsbrickor	406 000
217	Bistånds- och katastrofutbildning	5 515 000
		27 037 000

Summa för driftbudgeten **8 091 260 000**

KAPITALBUDGETEN**II Statens allmänna fastighetsfond**

221	Civilförsvar: Anskaffning av anläggningar	8 200 000*
221	Anskaffning av vissa skyddsrumsanläggningar	2 700 000
		10 900 000

III Försvarets fastighetsfond

223	Arméförband: Anskaffning av anläggningar	102 000 000
232	Marinförband: Anskaffning av anläggningar	67 800 000
241	Flygvapenförband: Anskaffning av anläggningar	67 500 000
252	Central och högre regional ledning: Anskaffning av anläggningar	23 500 000
257	Gemensamma myndigheter m. m.: Anskaffning av anläggningar	11 600 000
262	Gemensamma myndigheter m. m.: Anskaffning av anläggningar för försvarets forskningsanstalt	1 000
263	Anskaffning av vissa militära anläggningar	310 000
		272 711 000

IX Diverse kapitalfonder*Statens datamaskinfond: Försvarets delfond*

268	Anskaffning av datamaskiner	1 000
		1 000

Summa för kapitalbudgeten **283 612 000**

Totalt för försvarsdepartementet **8 374 872 000**

* Beräknat belopp

Socialdepartementet

ÖVERSIKT

Till socialdepartementet hör den allmänna sjukförsäkringen och tandvårdsförsäkringen, folkpensioner och ATP, yrkesskadeförsäkring, föräldraförsäkring och annat stöd åt barnfamiljerna, sociala serviceåtgärder, hälso- och sjukvården, de sociala vårdområdena och vissa åtgärder för handikappade m. m.

De förslag till utgifter inom socialdepartementets verksamhetsområde som läggs fram för budgetåret 1974/75 omfattar 23,4 miljarder kr., varav omkring 12,5 miljarder kr. avser folkpensionerna. Insatserna för den verksamhet som redovisas i socialhuvudtiteln ökar härigenom med ca 4 200 milj. kr. jämfört med riksstaten för innevarande budgetår.

En rad viktiga sociala reformer som återverkar på anslagsbehovet även för nästa budgetår har genomförts den 1 januari i år. Hit hör den allmänna tandvårdsförsäkringen, sjukpenningreformen och föräldraförsäkringen samt höjda barnbidrag och förbättringar inom folkpensioneringen. Vidare har för år 1974 beslutats om ökade statsbidrag till social hemhjälp och familjedaghem och om höjt byggnadsbidrag för daghem och fritidshem. Fr. o. m. år 1975 genomförs också den nyligen beslutade allmänna förskolan. För att ge allmänheten aktuell social information om bl. a. dessa frågor kommer en ny socialkatalog att distribueras till alla hushåll under våren 1974.

I årets socialhuvudtitel och i kommande propositioner till årets riksdag läggs fram förslag om fortsatta reformer och ökade insatser på väsentliga områden av socialpolitiken.

Ett betänkande om viktiga reformer på pensionsområdet och deras finansiering läggs inom kort fram av pensionsålderskommittén. Reformerna gäller en förstärkning av standardgarantin för folkpensionerna, bättre pensionsförmåner för dem som invalidiserats i unga år och en lagstadgad sänkning av den allmänna pensionsåldern till 65 år. En proposition i dessa frågor liksom beträffande förbättrade invaliditetsersättningar m. m. inom folkpensioneringen är avsedd att föreläggas årets riksdag.

Folkpensionsanslaget höjs för budgetåret 1974/75 med 1 560 milj. kr. Folkpensionens årsbelopp beräknas under loppet av år 1974 öka med omkring 1 000 kr. för en ensam pensionär och ca 1 800 kr. för pensionärspär. Av dessa belopp utgör standardhöjningen närmare 500 kr. för ensam pensionär och inemot 1 000 kr. för pensionärspär.

Ersättningstiden i den nya föräldraförsäkringen föreslås förlängd fr. o. m. den 1 januari 1975 från sex till sju månader. Vidare tillsätts en utredning med uppgift att pröva möjligheterna till en utbyggnad av

förmånerna för småbarnsföräldrar inom försäldraförsäkringens ram.

Samhällets barnomsorg byggs ut. Enligt redan fattat beslut genomförs en kraftig höjning av statsbidraget till driften av daghem och fritidshem fr. o. m. den 1 juli 1974. Det statliga stödet på socialhuvudtiteln till förskolor och familjedaghem beräknas nästa budgetår öka med ca 140 milj. kr. till 623 milj. kr.

Bosättningslånens maximibelopp höjs från 6 000 kr. till 7 000 kr. fr. o. m. den 1 juli 1974. Samtidigt pågår en utredning om bosättningslånens framtida utformning.

Nya regler för sjukförsäkringens ersättning vid vård hos privatpraktiserande läkare förbereds. Förslag är avsett att läggas fram i en proposition till årets riksdag.

Ett helt nytt vaccinationsprogram mot röda hund börjar att genomföras fr. o. m. nästa budgetår för att förebygga fosterskador på grund av denna sjukdom. Det omfattar kostnadsfri vaccinering för alla gravida kvinnor och för alla flickor i 14-årsåldern. För att förstärka polioskyddet kommer vidare att genomföras ett vaccinationsprogram med en kostnadsfri femte injektion mot polio för dem som är födda under åren 1948–1959.

Ökade anslag föreslås för hälsovårdsupplysning. Medel föreslås också anvisade till försöksverksamhet med olika hälsoundersökningar.

Inom sjukvården ställs särskilt den decentraliserade närsjukvården i förgrunden för nya insatser. Ett nyligen framlagt strukturprogram tar sikte på att framförallt finna lämpliga former för närhetsservice och kontinuitet inom sjukvården. Särskilda medel beräknas för kompletterande utbildning för allmänläkare i den öppna hälso- och sjukvården.

De anslag på socialhuvudtiteln som avser direkta insatser för handikappade höjs med ca 50 milj. kr. Statsbidraget till handikapporganisationerna höjs med 1 milj. kr. till 3,5 milj. kr. Frågan om statsbidrag till kommunernas färdtjänst och frågan om storlek och utformning av statsbidragen till social hemhjälp m. m. skall med förtur behandlas av kommunalekonomiska utredningen i sådan tid att beslut i dessa frågor kan fattas vid årets riksdag.

Inom ungdomsvård och nykterhetsvård förstärks de öppna och frivilliga vårdformerna. För att pröva olika möjligheter till samordnade vård- och behandlingsinsatser för alkoholskadade föreslås en försöksverksamhet i detta syfte vid karolinska sjukhusets alkoholklirik. I en proposition till årets riksdag kommer vidare att läggas fram förslag om att även patienter vid allmänna vårdanstalter inom nykterhetsvården skall få rätt till sjukpenning under vårdtiden enligt samma grunder som gäller vid sjukhusvård. Ungdomsvårdsskolornas anslag på driftbudgeten höjs med ca 5 milj. kr. till 104 milj. kr. För nykterhetsvården beräknas en ökning med ca 26 milj. kr. till 267 milj. kr. för nästa budgetår.

Socialpolitiken har till uppgift att tillförsäkra medborgarna social trygghet och omvårdnad med allt vad detta innesluter av omfattande åtgärder inom samhälle och arbetsliv. Den är ett av de viktigaste instrumenten i en trygghetsskapande politik. Det fortgående reformarbe-

tet inom socialpolitiken är av grundläggande betydelse då det gäller att i ett föränderligt samhälle tillgodose medborgarnas sociala trygghetsbehov. Den snabba utvecklingen inom socialpolitiken gör det också angeläget att skapa ökade möjligheter till forsknings- och utvecklingsarbete samt försöksverksamhet på det sociala området. Betydligt ökade resurser för detta ändamål föreslås i årets socialhuvudtitel.

För att få en fullständig bild av samhällets insatser på det sociala området bör man till socialhuvudtitelns utgifter lägga de socialpolitiska anslag som redovisas under andra huvudtitlar, de kostnader för allmän försäkring som inte belastar statsbudgeten samt landstingens och kommunernas kostnader för sjukvård och olika sociala insatser. I följande sammanställning återges de totala samhällsutgifterna för socialpolitiken under åren 1969 och 1974 (utom vad som avser arbetsmarknad och bostadsproduktion).

	Utgifter i milj. kr.		Ökning 1969-1974	
	1969	1974	milj. kr.	%
Sjukvård och sjukförsäkring	11 000	21 550	10 550	96
Aldringar och handikappade	9 000	19 000	10 000	111
Barnfamiljer	4 350	8 700	4 350	100
Övrigt	700	1 250	550	79
Sammanlagt	25 050	50 500	25 450	102

Utgifterna för den sociala tryggheten har således fördubblats under femårsperioden från år 1969 t. o. m. år 1974. Det innebär räknat i fast penningvärde en ökning med ca 45 %. Samhällets sammanlagda årskostnader för social omvårdnad och trygghet för medborgarna år 1974 kan beräknas till 50 miljarder kr. Den andel av bruttonationalprodukten som används för medborgarnas trygghet stiger från 16 % år 1969 till 20 % år 1974.

Allmän försäkring

Flera viktiga reformer på socialförsäkringens område som trätt i kraft den 1 januari i år återverkar i betydande omfattning på anslagsbehovet för den allmänna försäkringen även under nästa budgetår.

Den allmänna tandvårdsförsäkringen, som i sin helhet trädde i kraft vid årsskiftet, omfattar alla försäkrade över 19 års ålder, i ett inledningsskede även åldersgruppen 17-19 år. Samtidigt har landstingen fått ett lagfäst ansvar att lämna avgiftsfri tandvård till barn och ungdom som är yngre än 17 år. Genom tandvårdsförsäkringen, som gäller hos såväl privatpraktiserande tandläkare som inom folktandvården, ersätts enligt huvudregeln hälften av tandvårdskostnaden enligt en taxa som inte får överskridas av tandläkaren. Kostnader över 1 000 kr. ersätts med 75 %. Ersättning med 75 % utgår även för vissa förebyggande behandlingar och för behandling med vissa proteser. Resor till och från tandläkaren ersätts också av försäkringen till den del kostnaden överstiger 15 kr. per besök.

Kostnaden för tandvårdsförsäkringen, inkl. ersättning till landstingen för barntandvården, har för år 1974 beräknats till 650 milj. kr.

Sjukpenningförsäkringen har fått en väsentligt ändrad utformning fr. o. m. den 1 januari i år. Sjukpenningförmånerna har höjts och samtidigt blivit skattepliktiga. Sjukpenningen är nu också pensionsgrundande för ATP. Det tidigare systemet med sjukpenningklasser har ersatts av en sjukpenninggrundande inkomst som direkt knyter an till den inkomst som sjukpenningen skall ersätta. För den som har en årsinkomst av minst 4 500 kr. utgår sjukpenning fr. o. m. årsskiftet med belopp som per dag räknat motsvarar 90 % av den sjukpenninggrundande inkomsten upp till en årsinkomst som motsvarar 7,5 basbelopp, vilket f. n. betyder 60 700 kr. Kostnaderna för sjukpenningreformen beräknas för helt år till 2 700 milj. kr.

Den tidigare moderskapsförsäkringen har från årsskiftet ersatts av en föräldraförsäkring som ger försörjningsskydd i form av en föräldrapenning i anslutning till barnets födelse. Vid årsskiftet har också införts rätt till sjukpenning under viss tid för förälder som behöver stanna hemma från arbetet för att ta vård om sjukt barn och för fader som behöver ta vård om äldre barn i samband med att ytterligare barn föds i familjen. Kostnaderna för dessa båda reformer beräknas för år 1974 till 215 milj. kr.

Fr. o. m. den 1 januari 1974 gäller också nya regler för sjukförsäkringens finansiering. De innebär att en tredjedel av samtliga kostnader för sjukförsäkringen betalas av statsbidrag. Arbetsgivarna svarar genom sina avgifter för ca 40 % av kostnaderna. Återstående drygt 25 % täcks av de försäkrades egna avgifter.

Även inom folkpensioneringen har viktiga förändringar nyligen genomförts. De gäller förbättringar av vårdbidraget för handikappade barn och en förstärkning av barnpensionerna. Kostnaderna för dessa reformer inom folkpensioneringens ram har för år 1974 beräknats till 60 milj. kr.

Vidare har den hittillsvarande folkpensionsavgiften för inkomsttagare slopats fr. o. m. inkomståret 1974, vilket innebär en standardökning för löntagarna med upp till 1 500 kr. för detta år. Inkomstbortfallet för staten har kompenseras genom en socialförsäkringsavgift för folkpensioneringen på 3,3 % som debiteras arbetsgivare och egenföretagare och uppgår till 3 800 milj. kr.

För att tillförsäkra även folkpensionärerna en så snabb standardförbättring som möjligt har samtidigt ett särskilt pensionstillägg beslutats för år 1974 utöver vad som följer av tidigare beslutade standard- och indexhöjningar av folkpensionerna. Pensionstillägget utgår med 3 % av basbeloppet för januari 1974 och blir därigenom för helt år 243 kr. för ensam pensionär och 486 kr. för pensionärspar. Tillägget utbetalas i sin helhet samtidigt med pensionsutbetalningen för januari månad i år. För den som blir berättigad till folkpension senare under år 1974 beräknas pensionstillägget i förhållande till det antal månader som återstår av året och utbetalas då samtidigt med den första folkpensionsutbetalningen. Kostnaderna för detta särskilda pensionstillägg för år 1974 utgör 350 milj. kr.

Efter genomförandet av de här nämnda reformerna aktualiseras nu inom ramen för den allmänna försäkringen nya reformer för att ytterligare förbättra den sociala tryggheten. Till angelägna reformer på pensionsområdet hör en fortsatt förstärkning av standardgarantin för folkpensionerna. Detsamma gäller frågan om bättre pensionsförmåner för dem som invalidiserats i unga år. Samtidigt är det angeläget att kunna lösa frågan om en lagstadgad sänkning av den allmänna pensionsåldern till 65 år. Förslag om dessa reformer och om deras finansiering kommer inom kort att läggas fram av pensionsålderskommittén. Samtidigt kommer riksförsäkringsverket att redovisa resultatet av ett utredningsuppdrag beträffande förmånligare regler för invaliditetsersättningar m. m. inom folkpensioneringen. Samtliga dessa frågor skall efter sedvanlig remissbehandling tas upp till prövning med sikte på en proposition till årets riksdag.

En annan fråga som är avsedd att föreläggas årets riksdag gäller nya regler för sjukförsäkringens ersättning för vård hos privatpraktiserande läkare. Frågan kommer att tas upp till närmare prövning efter remissbehandling av ett utredningsförslag som nyligen lagts fram av riksförsäkringsverket och socialstyrelsen.

Även yrkesskadeförsäkringen är föremål för en genomgripande översyn. Yrkesskadeförsäkringskommittén skall utarbeta förslag till åtgärder för en bättre samordning mellan yrkesskadeförsäkringen och den allmänna pensioneringen samt förslag till utbyggnad av vissa förmåner inom yrkesskadeförsäkringen. Kommitténs arbete beräknas vara slutfört i början av nästa år. Pensionsålderskommittén kommer i sitt fortsatta arbete att behandla även frågan om ökade möjligheter till en rörlig pensionsålder.

Antalet folkpensionärer ökar fortlöpande och är i början av år 1974 1 548 000. Av dessa är ca 1 038 000 ålderspensionärer och 278 000 förtidspensionärer. Det ökande antalet ålderspensionärer och genomförda reformer på pensionsområdet medför betydligt ökade kostnader för folkpensioneringen. Samtidigt ökar folkpensionskostnaderna kraftigt genom en ny standardhöjning av pensionerna den 1 juli 1974 och genom kompensation till pensionärerna för prisstegringar.

Folkpensionens årsbelopp - inräknat pensionstillskott men fransett kommunala bostadstillägg - är vid nuvarande basbelopp 8 505 kr. för ensam pensionär och 13 770 kr. för pensionspar. Härtill kommer det särskilda pensionstillägget med 243 kr. som utbetalas i januari 1974. Vidare genomförs den 1 juli 1974 en ny etapp av det beslutade programmet för årliga folkpensionshöjningar genom pensionstillskott. En pensionär som inte kunnat förvärva ATP eller som har låg ATP får därigenom en ny standardhöjning av sin folkpension med 243 kr. resp. 486 kr. för makar räknat på nuvarande basbelopp. Av landets ca 1,5 miljoner folkpensionärer beräknas i år ca 1 miljon uppbära pensionstillskott. Utöver de nämnda beloppen kommer de pensionshöjningar som genom indexreglerna automatiskt följer av förändringar i konsumentpriserna. Sammanlagt beräknas folkpensionens årsbelopp (inkl. pensions-

tillskotten) under loppet av år 1974 öka med ca 1 000 kr. för en ensam pensionär och ca 1 800 kr. för pensionärspär. Av dessa belopp utgör standardhöjningen närmare 500 kr. för ensam pensionär och inemot 1 000 kr. för pensionspar.

Statens sammanlagda folkpensionskostnader beräknas stiga med ca 1 560 milj. kr. under nästa budgetår. Därav utgör 1 010 milj. kr. kostnader för värdesäkring av pensionerna. 180 milj. kr. avser höjningen av pensionstillskotten till pensionärer som inte kunnat förvärva ATP eller har låga ATP-belopp. 340 milj. kr. beror på ökat antal pensionärer och 30 milj. kr. är följdskostnader genom beslutad förbättring av barnpensioner och vårdbidrag till handikappade barn.

Folkpensionsanslaget för budgetåret 1974/75 beräknas därmed uppgå till 12 470 milj. kr. Kommunernas kostnader för de kommunala bostadstilläggen till folkpensionärer beräknas till ca 1 250 milj. kr. De sammanlagda folkpensionskostnaderna för nästa budgetår beräknas alltså till ca 13 720 milj. kr. ATP-utbetalningarna under samma tid beräknas till 4 300 milj. kr. för ca 760 000 ATP-pensionärer, varav ca 420 000 är ålderspensionärer.

De sammanlagda kostnaderna för sjukförsäkring beräknas för år 1974 till ca 10 300 milj. kr., varav ungefär hälften är sjukpenning och återstoden kostnader för främst föräldrapenning, läkemedel och läkarvård.

Den allmänna försäkringens samlade utgifter kan för år 1974 beräknas till ca 16 700 milj. kr. för folkpension och ATP och ca 10 300 milj. kr. för sjukförsäkring, dvs. tillsammans i runt tal 27 000 milj. kr.

Familjepolitiska åtgärder

De familjepolitiska åtgärderna inriktas på förbättrat ekonomiskt stöd till barnfamiljerna samt utbyggd social service främst i form av förskolor, familjedaghem och fritidshem.

Barnbidraget ger alla barnfamiljer ett grundläggande ekonomiskt stöd som verksamt bidrar till att utjämna skillnaderna i levnadsnivå mellan barnfamiljer och familjer utan barn. Barnbidragsbeloppet, som höjdes den 1 januari 1973, har på nytt höjts den 1 januari i år med ytterligare 180 kr. till 1 500 kr. per barn och år. Därmed får barnfamiljerna ett tillskott på 325 milj. kr. under år 1974. Barnbidragsanslaget beräknas för budgetåret 1974/75 till 2 720 milj. kr., vilket innebär en ökning med 165 milj. kr. jämfört med innevarande budgetår. Barnbidraget utgår till omkring 1 miljon barnfamiljer med ca 1,8 miljoner barn. Administrationen av barnbidragen har fr. o. m. den 1 januari i år förts över från kommunerna till försäkringskassorna.

De inkomstprövade bostadstilläggen utgör ett betydelsefullt komplement till barnbidragen för familjer med lägre inkomster och familjer med flera barn. Bostadstillägg utgår till ca 500 000 familjer med omkring 1 miljon barn. Från den 1 januari i år har de statskommunala bostadstilläggen utvidgats så att de omfattar även låginkomsttagare utan barn. Anslaget för bostadstillägg till barnfamiljer m. m. för nästa budgetår

redovisas under bostadshuvudtiteln.

Som förut nämnts har en föräldraförsäkring genomförts fr. o. m. årsskiftet. Föräldraförsäkringen innebär att de grupper som hittills haft det svagaste försäkringsskyddet vid barns födelse får kraftiga förbättringar genom den föräldrapenning som införts med en garantinivå på 25 kr. per dag. För dem som har sjukpenning över garantinivån utgår föräldrapenningen med samma belopp som sjukpenningen. Liksom sjukpenningen kommer föräldrapenningen att motsvara 90 % av inkomsten samt beskattas och bli ATP-grundande. Föräldrapenningen innebär även ett betydelsefullt steg i strävandena för jämställdhet mellan män och kvinnor genom att även männen i fortsättningen får möjlighet att stanna hemma och vårda barnet under den första tiden efter barnets födelse. Förälder som för omvårdnad av barnet minskar sitt förvärvsarbete med minst hälften har rätt till halv föräldrapenning. Den nya föräldrapenningen utgår f. n. under sex månader i anslutning till barns födelse. Familjepolitiska kommittén har i sitt utbyggnadsprogram för familjepolitiken räknat med att ersättningstiden byggs ut till åtta månader. Det föreslås nu en förlängning av ersättningstiden i föräldraförsäkringen fr. o. m. den 1 januari 1975 från sex till sju månader. Denna utbyggnad beräknas öka kostnaderna för föräldrapenningen med 155 milj. kr. för helt år. De totala kostnaderna för föräldrapenningen under år 1975 beräknas därmed uppgå till 1 140 milj. kr.

En annan viktig reform för barnfamiljerna som genomförts från årsskiftet är rätten till sjukpenning vid vård av sjukt barn. Förvärvsarbete föräldrar med barn under tio år har nu möjlighet att under tio dagar per år och familj vara hemma och ta hand om sina barn när dessa är sjuka i hemmet och i vissa fall då barnet vistas på sjukhus. Försäkringen ger också fadern möjlighet att använda en del av dessa tio dagar för att ta hand om barn i hemmet i samband med att ytterligare barn föds i familjen.

För att snabbt få till stånd en analys av erfarenheterna av de nya förmånsreglerna inom föräldraförsäkringen tillsätts en särskild utredning. Den får i uppdrag att beträffande föräldrapenningen närmare pröva frågan om ersättningstidens längd. Det skall därvid undersökas om ersättningstiden kan förlängas på ett sådant sätt att försäkringen underlättar för småbarnsföräldrar att förvärvsarbete med reducerad arbetstid under en viss period efter det att rätten till hel föräldrapenning upphört.

Andra reformer av betydelse för barnfamiljerna som trätt i kraft den 1 januari i år gäller en höjning av vårdbidraget för handikappade barn, som samtidigt gjorts skattepliktigt och ATP-grundande för den förälder som vårdar barnet. Vårdbidraget utgår med samma belopp som hel förtidspension inom folkpensioneringen. Även barnpensionerna har förstärkts från årsskiftet då samtidigt åldersgränsen för barnpension inom folkpensioneringen höjts från 16 till 18 år.

De barn vars föräldrar lever åtskilda är garanterade ett särskilt ekonomiskt grundskydd genom bidragsförskotten. Detta familjepolitiska skydd åt ensamstående med barn motsvarar 40 % av basbeloppet och

uppgår vid nuvarande basbelopp till 3 240 kr. per barn och år upp till 18 års ålder. De ensamstående barnförsörjarna tillförs genom bidragsförskotten omkring 335 milj. kr. utöver barnbidragen. En utredning har satts igång om de tekniska förutsättningarna att överföra administrationen av bidragsförskotten från kommunerna till försäkringskassorna.

Bosättningslånen, som ger familjer hjälp att på ett ekonomiskt rationellt sätt ordna sin bosättning, kan f. n. utgå med högst 6 000 kr. Detta belopp föreslås fr. o. m. den 1 juli 1974 höjt till 7 000 kr. Samtidigt pågår en utredning om bosättningslånens framtida utformning.

Bättre möjligheter till barnomsorg är ett väsentligt inslag i samhällets service för barnfamiljerna. För att ge kommunerna ökade finansiella resurser att fortsätta en snabb utbyggnad på detta viktiga område har nyligen beslutats om en temporär höjning av statsbidraget till anordnande av daghem och fritidshem för sådana platser som påbörjas under tiden den 15 oktober 1973 – den 31 december 1974. Vidare höjs statsbidraget till driften av daghem fr. o. m. den 1 juli 1974 med 1 500 kr. till 6 500 kr. per plats och år och för driften av fritidshem med 750 kr. till 3 250 kr. per plats och år. Sammanlagt 25 000 nya platser i daghem och fritidshem beräknas bli påbörjade under innevarande och nästa budgetår. Platsantalet beräknas i år uppgå till ca 81 000. Inom de kommunala familjedaghemmen kan platsantalet för i år beräknas till ca 51 000.

Beslut har nyligen fattats om att en allmän förskola för sexåringar skall införas under år 1975. Kommunerna får en lagfäst skyldighet att anvisa plats i förskola för alla barn i kommunen från höstterminen det år barnet fyller sex år. Genom information och uppsökande verksamhet skall kommunen verka för att alla sexåringar i kommunen deltar i förskolans verksamhet. Särskilda insatser skall vidtas för barn under sex års ålder som av fysiska, psykiska, sociala, språkliga eller andra skäl har särskilt behov av stöd och stimulans för sin utveckling. Kommunerna skall bedriva uppsökande verksamhet för att få kännedom om dessa barn och anvisa dem förskoleplats. Ett särskilt statsbidrag har införts för kostnader i samband med den allmänna förskolans genomförande.

Enligt en lag om förskoleverksamhet som godtagits av riksdagen i samband med beslutet om den allmänna förskolan skall i varje kommun finnas en plan för utbyggnaden av förskoleverksamheten. Därigenom skapas ett fastare underlag för en fortsatt snabb utbyggnad av samhällets barnomsorg. Planen skall avse en femårsperiod och innefatta en redovisning av behovet av förskoleverksamhet och på vilket sätt och i vilken utsträckning kommunen avser att tillgodose detta behov i form av daghem, deltidsgrupper, familjedaghem etc.

Det statliga stödet till hela förskoleverksamheten kan för nästa budgetår beräknas till sammanlagt 623 milj. kr. på socialhuvudtiteln, vilket jämfört med innevarande budgetår innebär en anslagsökning med ca 140 milj. kr.

Barnstugeutredningen behandlar i sitt fortsatta arbete frågan om fritidsverksamhet för barn i skolåldern. Vidare har utredningen fått i uppdrag att utreda vissa utbildningsfrågor för personal i barnstugeverksamheten. Utredningen skall också ytterligare analysera behovet av

personal inom detta område.

Socialstyrelsen bedriver ett omfattande utvecklingsarbete och försöksverksamhet inom förskoleområdet i anslutning till de reformer som nyligen beslutats på detta område. Försöksverksamheten avser förskolans organisatoriska utformning och pedagogiska innehåll, utbyggnadsplaneringen av kommunernas insatser för barn i förskoleåldern samt den uppsökande verksamheten för barn med särskilda behov av stöd och stimulans.

En särskild arbetsgrupp har tillsatts för att i anslutning till försöksverksamheten närmare utreda formerna för den uppsökande verksamheten för förskolebarnen och frågan om ansvaret för de handikappade barnens förskoleverksamhet. Arbetsgruppen har också fått i uppdrag att behandla frågan om föräldrautbildning.

En särskild utredning har tillsatts för att belysa de långsiktiga förändringarna i barnens levnadsförhållanden. Utredningen skall därvid göra en analys över barnens nuvarande levnadsförhållanden samt pågående förändringar av dessa. Redovisningen är avsedd att ge underlag för en bred åtgärdsdiskussion när det gäller barnens uppväxtmiljö.

Åldringvård

En av socialpolitikens viktigaste uppgifter är att skapa trygghet för äldre både i ekonomiskt avseende och genom en god social omvårdnad. När det gäller den sociala omvårdnaden kräver det ökande antalet åldringar en fortgående utbyggnad av vård- och serviceresurserna. Åtgärderna inriktas här i första hand på en utbyggd social hemhjälp samt förstärkningar av åldringssjukvården och en upprustning av de äldres bostäder.

Utbyggnaden av den sociala hemhjälp till åldringar och handikappade har medfört att antalet hjälpta personer fördubblats från ca 145 000 år 1965 till över 300 000 under år 1973. Under år 1974 beräknas hemhjälpn omfatta 340 000 personer. Dessutom pågår en utbyggnad även av andra åtgärder inom kommunernas öppna åldrings- och handikappvård, t. ex. matdistribution, matservering, färdtjänst, fotvård, badservice, motionsgymnastik och olika former av sysselsättning för personlig aktivering och meningsfull samvaro.

För att underlätta för kommunerna att ytterligare bygga ut verksamheten med social hemhjälp och samtidigt stärka sysselsättningen inom vårdsektorn har nyligen beslutats om en höjning av statsbidraget till social hemhjälp från 35 % till 50 % av kostnaderna under kalenderåret 1974. Hemhjälpsverksamheten kan därför beräknas öka kraftigt under år 1974. Bidragshöjningen ger utrymme för nyanställning inom social hemhjälp motsvarande ca 7 000 heltidsarbetande under år 1974. Frågan om storlek och utformning av statsbidraget till den kommunala hemhjälpsverksamheten m. m. för tiden efter år 1974 kommer att medförtas upp till behandling av kommunalekonomiska utredningen. Även frågan om statsbidrag till kommunernas färdtjänst för handikappade kommer att behandlas av utredningen i detta sammanhang. Utredningen

har fått i uppdrag att redovisa resultatet av sina överväganden beträffande dessa frågor i sådan tid att beslut om de bidragsregler som skall gälla fr. o. m. den 1 januari 1975 kan fattas vid årets riksdag.

Även upprustningen av äldreomsorgens bostäder fortsätter som ett viktigt led i den öppna äldreomsorgens utbyggnad. Det statliga stödet i form av räntefria förbättringslån utgår ur anslag från bostadsdepartementet. Denna långivning, som sker utöver ramarna för bostadsbyggnadsprogrammet, har hittills omfattat upprustning av ca 118 000 äldreomsorgsbostäder.

Programmet för äldreomsorgens utbyggnad går ut på att jämsides med insatserna inom den öppna vården också öka vårdmöjligheterna inom äldreomsorgsvården. Sjukhem för långtidssjukvård, huvudsakligen för äldre, tillhör de områden som är prioriterade inom sjukhusbyggandet. Av den investeringsram för år 1974 som fastställts för sjukvårdssektorn beräknas en tredjedel tas i anspråk för byggande av sjukhem och kliniker inom långtidsvården. Det innebär ett nytillskott av ca 1 700 nya vårdplatser. Den pågående moderniseringen av äldreomsorgshemmen har också tillförsäkrats erforderligt investeringsutrymme. Utöver sjukhusens platser för akutsjukvård förfogar äldreomsorgsvården nu över sammanlagt mer än 110 000 platser på sjukhem och äldreomsorgshem mot knappt 80 000 platser år 1965.

Hälso- och sjukvård m. m.

De senaste årens utveckling inom hälso- och sjukvården har kännetecknats av en snabb utbyggnad av den decentraliserade öppna sjukvården vid läkarstationer och vårdcentraler samtidigt som ökade resurser tillförts äldreomsorgsvården och psykiatrin. Den sjukvårdspolitiska målsättningen är inriktad på en fortsatt sådan utveckling. Socialstyrelsens nyligen framlagda strukturprogram för hälso- och sjukvården ligger i linje med denna målsättning och tar framför allt sikte på att finna lämpliga former för närhetsservice och kontinuitet inom hälso- och sjukvården.

Genom viktiga ändringar i sjukvårdslagstiftningen har förutsättningar skapats för en ökad närhetsservice inom hälso- och sjukvården genom utbyggnad av allmänläkarvården och en viss specialistvård utanför sjukhusen. Den tidigare genomförda reformeringen av läkarutbildningen och ett läkarfördelningsprogram för åren 1973–1977 som utarbetats av socialstyrelsen på uppdrag av socialdepartementets sjukvårdsdelegation möjliggör också en stark prioritering av den offentliga öppna läkarvården tillsammans med äldreomsorgsvården och psykiatrin. Under den nämnda perioden beräknas ett tillskott av 2 900 läkare med specialist- eller allmänläkarkompetens. Dessa läkare skall fördelas på alla sektorer inom hälso- och sjukvården. Det klart största tillskottet kommer att gå till allmänläkarvård och specialistvård vid hälso- och sjukvårdscentraler som under perioden får 725 nya läkare utöver de läkare som behövs för att fylla nu vakanta läkartjänster. Dessutom får hälso- och sjukvårdscentralerna under perioden ett tillskott på ca 500 läkare under vidareutbildning efter läkarexamen. För nästa budgetår beräknas särskilda medel till

kompletterande utbildning för allmänläkare inom den öppna hälso- och sjukvården.

Inom sjukvårdens investeringsramar prioriteras byggnadsföretag som avser i första hand läkarstationer för den öppna hälso- och sjukvården och vidare sjukhem för åldringssjukvården, psykiatriska kliniker och vårdhem för psykiskt utvecklingsstörda. Investeringsramen för igångsättning av nya byggnadsföretag inom främst dessa områden av sjukvården omfattar för år 1974 en total byggnadskostnad på 700 milj. kr. Därutöver har för åren 1974–1975 beräknats en särskild investeringsram för vissa större sjukhusprojekt vilken omfattar en sammanlagd byggnadskostnad på 300 milj. kr. Den totala nedlagda kostnaden under år 1974 i påbörjade och planerade sjukvårdsinvesteringar beräknas uppgå till ca 1 100 milj. kr.

I socialstyrelsens nya strukturprogram för den svenska hälso- och sjukvården har organisationen utformats på ett sådant sätt att de mänskliga kontakterna mellan patienten och sjukvården underlättas och att kontinuiteten i kontakten mellan patient och läkare kan upprätthållas. Strukturmodellen är uppbyggd på tre huvudelement som kallas primärvård, länssjukvård och regionsjukvård. Primärvården skall ge närhets-service i hälso- och sjukvårdsfrågor och på det lokala planet samverka med socialvård och andra verksamheter inom vårdsektorn. Genom en utbyggnad av primärvården, som bör omfatta hälsovård och all sjukvård som kan bedrivas utanför sjukhus, bedöms uppskattningsvis 80–85 % av de problem som för människan i kontakt med sjukvården kunna klaras i närheten av patientens egen miljö. Härigenom skall också en kontinuitet i vården kunna tillgodoses. För den specialiserade medicinska verksamheten skall primärvården kunna repliera på länssjukvårdens och regionsjukvårdens resurser. För sjukhusvården på länsnivå upptar strukturmodellen två typer av sjukhus, benämnda länssjukhus och länsdelssjukhus.

En ökad integration av organisation och insatser kännetecknar den pågående utvecklingen inom såväl hälso- och sjukvården som socialvården liksom mellan dessa båda verksamhetsområden. Utgångspunkten för detta arbete är att insatserna bör grundas på en helhetssyn på den enskilda människan i hennes livsmiljö.

En integrering av insatserna kräver gemensamma målsättningar och intentioner hos alla som medverkar, en samdimensionering av resurserna och väl utvecklade former för samarbetet. För att kunna vidareutveckla helhetssynen i det sociala arbetet behövs nu en mera djupgående prövning av verksamheten i dess helhet. En sådan övergripande behandling av hela den kommunala socialvårdens målsättning och verksamhetsformer kommer att ske på grundval av ett principbetänkande i dessa viktiga frågor som inom den närmaste tiden kommer att redovisas av socialutredningen.

I socialhuvudtiteln läggs fram förslag om ökade resurser till forsknings- och utvecklingsarbete och fortsatt försöksverksamhet inom olika delar av det sociala området. Det sker mot bakgrunden av att ett samordnat och

målinriktat forsknings- och utvecklingsarbete liksom en organiserad försöksverksamhet är av stor betydelse för belysning av socialpolitikens innebörd och verkningar, orsakerna till sociala störningar och problem samt som underlag för utformning av socialpolitiken och för åtgärder på socialvårdens område.

Ett annat område som ställs i förgrunden för ökade insatser i årets socialhuvudtitel gäller de sjukdomsförebyggande åtgärderna. Hälsovårdsupplysningen tillförs ett anslag på 5,5 milj. kr. Vidare föreslås ytterligare medelsanvisning för försöksverksamhet med olika former av hälsoundersökningar. Dessutom påbörjas två nya omfattande vaccinationsprogram mot polio och röda hund.

Undersökningar har visat att polioskyddet behöver förbättras för personer födda under åren 1948–1959, dvs. för dem som nu är i åldern omkring 15–25 år och som fick sin grundvaccinering mot polio under åren 1957–1959. Det beror på att de vacciner som användes under dessa tre år hade lägre verkningsgrad än senare tillverkade vacciner. För att så snabbt som möjligt förbättra polioskyddet för dessa personer kommer ett vaccinationsprogram med en kostnadsfri femte injektion mot polio för dessa årsklasser att påbörjas redan under innevarande budgetår och därefter fortsätta under nästa budgetår.

Ett helt nytt vaccinationsprogram mot röda hund börjar att genomföras under nästa budgetår för att förebygga fosterskador på grund av denna sjukdom. Det föreslås att kostnadsfri vaccinering mot röda hund skall stå till förfogande för alla gravida kvinnor och dessutom årligen omfatta alla flickor i 14-årsåldern.

Ungdomsvård

Syftet med samhällets vård av barn och ungdom är att främja en gynnsam utveckling och goda uppväxtförhållanden för de unga. Här är samhällets insatser inte minst på förskoleområdet och genom barnavårdscentralerna av stor vikt. Vid sidan av de kommunala barnavårdsnämnderna och den kommunala socialvården i övrigt har familjerådgivningen, den psykiska barn- och ungdomsvården samt de psykiatriska barn- och ungdomsklinikerna också viktiga uppgifter på området. Skolmyndigheternas och skolans sätt att fungera är vidare av största betydelse för att främja en gynnsam utveckling för barn och ungdom. Ett organiserat samarbete mellan barnavårdsnämnd, skola och polis har nu också kommit igång i praktiskt taget alla kommuner.

Aktiva insatser behövs från samhällets sida i fråga om fritidsverksamheten för barn. I detta syfte har anvisats ca 10 milj. kr. från allmänna arvsfonden till försöksverksamhet med fritidsaktiviteter för barn företrädesvis i åldrarna 7–12 år. För att bl. a. underlätta för invandrabarnen att lära sig svenska och få kontakt med svenska barn har från allmänna arvsfonden även anvisats ca 1,1 milj. kr. till försök med olika former av förskoleverksamhet för invandrabarn.

De senaste årens utveckling inom ungdomsvårdsskolesektorn har inneburit en medveten strävan att bygga ut den öppna vården utanför skolorna och åstadkomma en ökad samordning mellan skolornas och kommunernas verksamhet. Den öppna vårdformen innebär att eleverna är inskrivna vid ungdomsvårdsskola men bor i enskilda hem eller i speciella mindre enheter och är inordnade i ortens skol- eller arbetsliv. Sedan några år tillbaka är antalet elever i den öppna vården större än elevantalet inom skolorna. Nya vårdformer prövas. Vid ungdomsvårdsskolorna pågår sedan några år tillbaka en omfattande försöksverksamhet i syfte att förbättra behandlingsmetoderna. Försöksverksamheten avser olika åtgärder för att förbättra undervisningen och möjligheterna till arbetsträning och arbetsprövning. Vidare pågår försök med bl. a. ökat personligt stöd till eleverna vid placering utom skola och intensiv social träning före utplaceringen.

Utbyggnaden av den öppna vården har medfört att ungdomsvårdsskoleorganisationen har kunnat minskas under senare år. Den nuvarande beläggningssituationen gör det möjligt att minska antalet skolor med en.

Många elever vid ungdomsvårdsskolorna har av olika skäl en ofullständig utbildning och skolproblem anges ofta som en av orsakerna till intagning. Det är därför viktigt att eleverna vid ungdomsvårdsskolorna kan erbjudas en individualiserad undervisning och arbetsträning. Ökade resurser för detta ändamål föreslås för nästa budgetår.

Vid den översyn av socialvården som pågår inom socialutredningen prövas också frågan om huvudmannaskapet för ungdomsvårdsskolorna. Anslagen för ungdomsvårdsskolorna och vården utom skola ökas för nästa budgetår med ca 5 milj. kr. till ca 104 milj. kr.

Nykterhetsvård och narkomanvård

Vården av alkoholmissbrukare präglas i allt större utsträckning av en helhetssyn som syftar till att lösa sociala och andra problem som har samband med alkoholmissbruk. Den kommunala nykterhetsvården samordnas alltmer med socialvården i övrigt och med andra vårdområden, främst sjukvård och arbetsvård. De grundläggande principerna för den framtida nykterhetsvårdens målsättning och verksamhetsformer skall tas upp till en övergripande behandling på grundval av det betänkande om hela den kommunala socialvården som inom den närmaste tiden läggs fram av socialutredningen.

Det är kännetecknande för den pågående utvecklingen inom nykterhetsvården att de öppna och frivilliga vårdformerna byggs ut. För år 1972 redovisas vid omkring 130 alkoholpolikliniker och rådgivningsbyråer med läkarexpeditioner ca 204 000 besök hos läkare, 78 000 hos kurator eller psykolog samt 555 000 besök hos sjuksköterska.

För att pröva olika möjligheter till samordnade vård- och behandlingsinsatser vid vården av alkoholskadade föreslås under nästa budgetår en försöksverksamhet vid karolinska sjukhusets alkoholklinik. I en proposition till årets riksdag kommer vidare att läggas fram förslag om att även patienter vid allmänna vårdanstalter inom nykterhetsvården skall få

rätt till sjukpenning under vårdtiden enligt samma grunder som gäller vid sjukhusvård.

För vissa byggnadsarbeten vid allmänna och enskilda vårdanstalter beräknas ett medelsbehov på 5,5 milj. kr. för nästa budgetår. Driftbidraget för erkända och enskilda vårdanstalter föreslås höjt med 10 kr. till 104 kr. per dag för nästa budgetår. Särskilda medel beräknas för inventarier vid vårdanstalter. Anslaget för statsbidrag till nykterhetsnämndernas verksamhet höjs med 9,5 milj. kr. till ca 121 milj. kr.

I bekämpandet av narkotikamissbruket är olika samhällsorgan verk samma. Åtgärder mot den illegala narkotikahandeln sätts in både inom landet och i internationella sammanhang. Uppgiften att samordna samhällets och enskilda organisationers insatser i bekämpandet av den illegala narkotikahandlingen åvilar sedan den 1 juli 1973 det brottsförebyggande rådet.

Det internationella arbetet på att kontrollera de beroendeframkallande medlen är av grundläggande betydelse för möjligheterna att bekämpa missbruket i vårt land. Sverige har aktivt deltagit i detta arbete bl. a. inom FN och Europarådet. Den svenska polisen har i nära samarbete med utländsk polis kunnat avslöja och lagföra personer som infört narkotika till Sverige. Tullverket har nära kontakter med andra länders tullmyndigheter för att samordna åtgärderna mot smuggling.

När det gäller missbrukssituationen i Sverige är det svårt att göra en mera exakt kvantitativ bedömning. Socialstyrelsen, polisen och övriga myndigheter som har kontakt med problemen anser dock att det inte finns några tecken som tyder på någon påtaglig ökning av narkotikamissbruket. Socialstyrelsen har fortlöpande nära kontakt med kommuner och landsting som huvudmän för narkomanvården.

Mellan myndigheter och organisationer förekommer ett nära samarbete inom narkomanvården. Bl. a. utgår bidrag till sammanslutningar för stöd och hjälp åt narkotikamissbrukare samt till försök med nya vård- och behandlingsformer. Under nästa budgetår föreslås sammanlagt ca 25 milj. kr. för statsbidrag till såväl den av samhället som den av organisationer bedrivna vården av narkotikamissbrukare.

Åtgärder för handikappade

Grundsatserna för samhällets åtgärder på handikappområdet kan sammanfattas i begreppen integration och normalisering. Det innebär att insatserna har till syfte att tillgodose handikappades särskilda behov och underlätta för dem att leva med i samhället. Insatserna har fortlöpande förstärkts och statens kostnader kan under nästa budgetår beräknas öka med 815 milj. kr. i förhållande till riksstaten för innevarande budgetår.

Åtgärderna för handikappade sätts in på en rad områden. De avser rehabilitering, förskola, skola, övrig undervisning och utbildning, vårdartjänst, arbete, bostäder, hemhjälp, färdtjänst, hjälpmedel, kulturell verksamhet, institutionsvård samt förtidspensioner och invaliditetsersätt-

ningar inom folkpensioneringen och förtidspensioner inom ATP. Efter-som handikapp är följer av många olika slags skador och sjukdomar, är det naturligt att åtgärderna måste vara mångskiftande.

För statsbidrag till hjälpmedel åt handikappade beräknas för nästa budgetår en anslagsökning med 15 milj. kr. till 135 milj. kr. Insatserna för psykiskt utvecklingsstörda fortsätter att byggas ut i fråga om undervisning, bostäder, vård och övriga omsorger. Statsbidragen till landstingen för dessa ändamål beräknas stiga med 32 milj. kr. till ca 156 milj. kr. Ökade medel föreslås också för fortsatt integrering i undervisning och boende för eleverna vid Ingemundskolan samt för vårdartjänst åt handikappade studerande vid folkhögskolor, universitet och högskolor. Statsbidraget till handikapporganisationernas viktiga verksamhet föreslås höjt med 1 milj. kr. till 3,5 milj. kr. Frågan om statsbidrag till kommunernas färdtjänst för handikappade liksom vissa frågor beträffande statsbidragen till kommunernas hemhjälpverksamhet m. m. skall med förtur behandlas av kommunalekonomiska utredningen i sådan tid att beslut i dessa frågor kan fattas vid årets riksdag.

Statens kostnader för det stöd som mer direkt avser handikappade beräknas för budgetåret 1974/75 till 4 550 milj. kr. För tio år sedan var motsvarande kostnader ca 600 milj. kr. Vidare kan under budgetåret 1974/75 beräknas utgå förtidspension från ATP till handikappade med 1 565 milj. kr. Utbyggnaden av det statliga stödet skapar förutsättningar att bedriva en effektiv och differentierad handikappvård. Den aktiva, uppsökande verksamheten i kommunerna uppdagar och tillgodoser också enskilda behov i ökande utsträckning. Kommunerna och landstingen svarar även i övrigt för väsentliga insatser på handikappområdet, framför allt beträffande omvårdnad, service och rehabilitering. Handikapporganisationerna har stor betydelse både för enskilda handikappade och för utbyggnaden och inriktningen av samhällets insatser på handikappområdet. Handikapprörelsen samarbetar med samhällets myndigheter och organ bl. a. i statens handikappråd och i handikappråden i kommunerna och i landstingen.

Anslagsbehovet i socialhuvudtiteln för särskilda åtgärder på handikappområdet beräknas nästa budgetår uppgå till ca 315 milj. kr. Det innebär en ökning med ca 50 milj. kr. i förhållande till innevarande budgetår. De kostnader under folkpensionsanslaget som avser förtidspensioner och andra förmåner för handikappade kan beräknas stiga med ca 525 milj. kr. till ca 2 505 milj. kr. På andra anslag som innefattar stöd åt handikappade, främst under utbildnings-, arbetsmarknads- och bostadsdepartementen för utbildning, arbetsvård och bostäder, beräknas för nästa budgetår insatserna för handikappade i förhållande till riksstaten för innevarande budgetår öka med 240 milj. kr. till ca 1 730 milj. kr. Den sammanlagda kostnadsökningen för olika åtgärder avseende handikappade uppgår därmed till omkring 815 milj. kr. jämfört med innevarande budgetår.

Internationell samverkan

Det internationella samarbetet på det socialpolitiska området är av stor omfattning. I anslagen till internationell samverkan ingår bl. a. kostnaderna för Sveriges deltagande i världshälsovårdsorganisationen (WHO), för det nordiska socialpolitiska samarbetet samt för socialattachéer.

WHO:s insatser avser främst bistånd till olika länder för bekämpning av sjukdomar och för annat hälsovårdsarbete. Det nordiska socialpolitiska samarbetet innefattar bl. a. regelbundet återkommande möten mellan de nordiska socialministrarna.

Socialattachéer finns i Washington, London, Bryssel och Bonn. Deras huvuduppgift är att förse såväl myndigheter som arbetsmarknadens parter med upplysningar i socialpolitiska och arbetsmarknadspolitiska frågor.

Inom ramen för det nordiska socialpolitiska samarbetet pågår en översyn av den nordiska konventionen om social trygghet. Arbetet beräknas vara avslutat hösten 1974.

En nordisk konferens om samordnad verksamhet inom hälso- och socialvård planeras äga rum i Sverige under innevarande år.

Bilaterala förhandlingar pågår inom socialförsäkringens område. I Europarådet utvecklas ett internationellt samarbete inom social- och hälsovården.

Sammanställning

Anslagsförändringarna inom socialdepartementets verksamhetsområde för budgetåret 1974/75 i förhållande till samma ändamål i riksstaten för budgetåret 1973/74 framgår av följande sammanställning (milj. kr.)

	Riksstat 1973/74	Förslag 1974/75	Förändring
DRIFTBUDGETEN			
<i>Femte huvudtiteln</i>			
A. Socialdepartementet m. m.	21,1	32,0	+ 10,9
B. Allmän försäkring m. m.	12 707,9	15 863,4	+ 3 155,5
C. Ekonomiskt stöd åt barnfamiljer m. m.	2 752,3	3 333,4	+ 581,1
D. Sociala serviceåtgärder	705,8	1 018,8	+ 313,0
E. Myndigheter inom hälso- och sjukvård, socialvård m. m.	112,7	123,0	+ 10,3
F. Öppen hälso- och sjukvård	42,0	38,5	- 3,5
G. Universitetssjukhus m. m.	663,0	699,3	+ 36,3
H. Övrig sjukhusvård m. m.	1 533,0	1 552,5	+ 19,5
I. Ungdomsvård m. m.	131,6	144,8	+ 13,2
J. Nykterhetsvård m. m.	240,4	266,8	+ 26,4
K. Vissa åtgärder för handikappade	264,9	314,9	+ 50,0
L. Internationell samverkan	7,2	7,7	+ 0,5
Summa för driftbudgeten	19 181,9	23 395,1	+ 4 213,2
KAPITALBUDGETEN			
Statens allmänna fastighetsfond	16,7	20,7	+ 4,0
Statens utlåningsfonder		-	-
Fonden för läncunderstöd	28,0	4,5	- 23,5
Summa för kapitalbudgeten	44,7	25,2	- 19,5
Totalt för socialdepartementet	19 226,6	23 420,3	+ 4 193,7

Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj: Konungen i statsrådet den 4 januari 1974.

Närvarande: Statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena ANDERSSON, statsråden STRÄNG, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASP-LING, LUNDKVIST, GEIJER, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON, FELDT, SIGURDSEN, GUSTAFSSON, ZACH-RISSON, LEIJON.

Chefen för socialdepartementet, statsrådet Aspling, anmäler de frågor som gäller utgifterna för budgetåret 1974/75 inom socialdepartementets verksamhetsområde och anför.

DRIFTBUDGETEN Femte huvudtiteln

A. Socialdepartementet m. m.

A 1. Socialdepartementet

1972/73	Utgift	6 375 442
1973/74	Anslag	7 808 000
1974/75	Förslag	7 855 000

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75
<i>Personal</i>		
Handläggande personal	54	- 2
Övrig personal	39	-
	93	- 2
<i>Anslag</i>		
Lönekostnader	7 296 000	+ 29 000
Sjukvård	20 000	- 20 000
Reseersättningar (även utrikes resor)	95 000	+ 20 000
Expenser	332 000	+ 18 000
Publikationstryck	65 000	-
	7 808 000	+ 47 000

Antalet tjänster i socialdepartementet minskar i samband med att handläggningen av ärenden rörande arbetarskydd m. m. flyttats över till det nya arbetsmarknadsdepartementet fr. o. m. den 1 januari 1974. Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 7 855 000 kr. Jag har därvid beaktat att kostnader för sjukvård under nästa budgetår kommer att täckas i annan ordning.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Socialdepartementet* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 7 855 000 kr.

A 2. Kommittéer m. m.

1972/73	Utgift	7 517 681	Reservation	526 132
1973/74	Anslag	10 800 000		
1974/75	Förslag	8 700 000		

Under detta anslag har för innevarande budgetår bl. a. beräknats medel för en ny social informationsbroschyr motsvarande den socialkatalog som gavs ut våren 1970. Den nya socialkatalogen blir under våren 1974 klar för distribution till samtliga hushåll. Den kommer att ge en översiktlig information om bl. a. de många reformer på socialpolitikens område som trätt i kraft vid årsskiftet och som direkt berör flertalet medborgare.

För kommittéverksamheten m. m. under nästa budgetår kan anslagsbehovet beräknas till 8,7 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Kommittéer m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 8 700 000 kr.

A 3. Forsknings- och utvecklingsarbete samt försöksverksamhet

1972/73	Utgift	2 413 585 ¹	Reservation	1 273 813
1973/74	Anslag	2 000 000 ¹		
1974/75	Förslag	15 000 000		

¹ Anslaget Försöksverksamhet m. m.

Från anslaget till Försöksverksamhet m. m. i gällande riksstat utgår bidrag till undersökningar, utvecklingsarbete och försöksverksamhet inom socialdepartementets verksamhetsområde. Bidrag kan utgå bl. a. för prövning och utvärdering av nya metoder inom det sociala området liksom för undersökningar som tar sikte på en utveckling av sociala insatser på ett visst område, såväl när det gäller mål och metoder som organisation och resursanvändning. Under anslaget har sedan budgetåret 1970/71 anvisats 2 milj. kr. per budgetår.

Från anslaget D 1 Bidrag till social hemhjälp bekostas viss försöksverksamhet avseende vård och service m. m. i glesbygder. Försöksverksamhet med särskilda insatser för vård och service för äldre och handikappade i glesbygder påbörjades budgetåret 1968/69. Försöksverksamheten vidgades fr. o. m. budgetåret 1970/71 till att gälla även andra befolkningsgrupper, varvid särskilt avsågs behovet av fritidsaktiviteter för barn och ungdom i glesbygder. För dessa särskilda insatser i glesbygdsområdena har för budgetåret 1973/74 beräknats ett belopp av 10 milj. kr.

Från anslaget till Försöksverksamhet m. m. har bidrag beviljats till olika projekt med anknytning dels till verksamheten inom barnstugor m. m., dels till olika frågor som är aktuella inom socialvården i allmänhet. Inom barnstugeverksamheten har bidrag från anslaget anvisats till ett omfattande utvecklingsarbete avseende barnstugeverksamhetens utformning och innehåll samt utbyggnadsplaneringen för kommunernas insatser för barn i

förskoleåldern. Vidare har gjorts undersökningar beträffande bl. a. integrering av handikappade barn, psykolog- och kuratorsmedverkan samt formerna för samarbetet mellan föräldrar och personal inom barnstugeverksamheten.

På det sociala området i övrigt pågår med bidrag från anslaget försöksverksamhet som syftar till att med befintliga resurser finna lämpliga samarbetsformer inom det sociala området mellan olika myndigheter och organ på det lokala planet. Från anslaget har också anvisats medel för ett planerings- och utvecklingsarbete för en socialcentral i Tierp samt för projekt, som berör bl. a. socialvårdens organisation, åldringsvården, vården av alkoholmissbrukare och narkotikamissbrukare, ungdomsvårdsskoleverksamheten samt fritidsverksamheten för barn och ungdom.

Den med medel från anslaget D 1 Bidrag till social hemhjälp understödda försöksverksamheten pågår f. n. i ett stort antal glesbygdskommuner. Bidrag har utgått för bl. a. uppsökande och kartläggande verksamhet, bostadsförbättringsverksamhet, varudistribution och transportservice, fotvård, ambulansreumatikervård och ambulans tandvård, kulturell service samt anläggningar för fritidsverksamhet m. m. I några kommunblock pågår en bredd upplagd försöksverksamhet avseende en samlad social service. Vidare pågår en mera omfattande undersökning om de sociala levnadsförhållandena och socialvårdens funktion i en glesbygdskommun. En omfattande försöksverksamhet med lekskolor i glesbygdsområden har satts i gång med bidrag från nyssnämnda anslag. Denna bidragsgivning för lekskoleverksamheten, som f. n. tar i anspråk inemot hälften av de medel som disponeras för särskilda insatser i glesbygdsområden, kommer att ersättas av ett nytt statsbidragssystem för förskoleverksamheten som träder i kraft den 1 januari 1975.

Den snabba utvecklingen inom socialpolitiken har gjort det angeläget att skapa möjlighet till forsknings- och utvecklingsarbete samt försöksverksamhet inom olika delar av det sociala området. Det gäller som tidigare nämnts bl. a. prövning och utvärdering av nya metoder, men också andra undersökningar, som direkt siktar till en vidareutveckling av ett visst område i fråga om såväl mål och metoder som organisation och resursanvändning. Den försöksverksamhet m. m. som kommit i gång är av stor betydelse för utvecklingen inom det sociala området. De senaste årens särskilda insatser för vård och service i glesbygder har likaså visat sig vara av stor betydelse för att komma till rätta med de mångskiftande problem som uppkommer när det gäller att tillförsäkra glesbygdsbefolkningen en rimlig social service.

I olika sammanhang har behovet av ytterligare resurser till social forskning och utvecklingsarbete understrukits. Socialstyrelsen har i sina anslagsframställningar särskilt understrukit behovet av ökade resurser för klart tillämplad forskning och försöksverksamhet i direkt anslutning till planeringsverksamhet på området. Vidare föreligger behov av försök med nya former av fritidsverksamhet för barn och ungdom. Det behövs också

ökade resurser för forsknings- och utvecklingsarbete på socialförsäkringsområdet.

Jag vill understryka att ett samordnat och målinriktat forsknings- och utvecklingsarbete liksom en organiserad försöksverksamhet har stor betydelse för belysning av socialpolitikens innebörd och verkningar, orsakerna till sociala störningar och problem samt som underlag för utformning av socialpolitiken och för åtgärder på socialvårdens område. Lagstiftningen och samhällsorganens arbete bör bygga på en nära samverkan med forskningen, som i sin tur bör ta till vara de konkreta erfarenheterna från socialvårdens fältarbete. Det är också viktigt att resultaten av forskning och utvecklingsarbete snabbt kommer i praktisk tillämpning i reformarbetet och i det sociala arbetet ute på fältet. Mot den bakgrunden vill jag nu ta upp frågan om ökade resurser och större planmässighet då det gäller detta viktiga arbete med forskning, utveckling och försöksverksamhet i olika former på det sociala området.

En samarbetskommitté för social forskning finns sedan några år knuten till socialdepartementet. Kommittén har haft till uppgift att ta upp frågor om undersökningar av allmänt intresse som aktualiseras i det socialpolitiska arbetet och att främja samarbete i sådana frågor mellan förvaltningen och forskningen. Inom samarbetskommittén har diskuterats behovet av forskning på olika sociala områden, forskningsprogram, forskningens roll för den sociala planeringen, samordningsfrågor m. m. En särskild utredningsgrupp har inom samarbetskommittén haft till uppgift att göra en analys av behov, resursfördelning och inriktning av den sociala sektorns forskning och utvecklingsarbete samt forskningens och utvecklingsarbetets roll i den sociala sektorns planering. Gruppen utförde under år 1971 en enkätundersökning av den sociala sektorns forskningsresurser för att få en bild av hur resurserna fördelade sig på olika forskningsdiscipliner och på skilda socialpolitiska tillämpningsområden. Resultatet av undersökningen redovisas i rapporten Resurser och organisation för forskning och utvecklingsarbete inom socialektorn (Ds S 1973:1).

Utredningsgruppen har nu fullföljt sitt arbete med ett förslag om samordnade åtgärder beträffande målinriktat forsknings- och utvecklingsarbete samt försöksverksamhet inom den sociala sektorn.

Utredningsgruppen har visat på behovet av samordning av det forsknings- och utvecklingsarbete som bedrivs på olika håll som försöksverksamhet eller i andra former och bekostas av medel från skilda anslag. I likhet med utredningsgruppen finner jag det angeläget att anslagstilldelningen och verksamheten i övrigt på detta område samordnas i syfte att få till stånd en bättre planering och effektivare utnyttjande av de resurser som ställs till förfogande för ändamålet. Jag föreslår därför att medel som beräknas dels till försöksverksamhet m. m. på det sociala området och dels till särskild försöksverksamhet med olika insatser i glesbygdskommuner förs samman under förevarande anslag. Dessa medel uppgår för innevarande budgetår till 12 milj. kr. Med hänsyn till vad jag nyss anfört om behovet av ökade resurser för forskning, utvecklingsarbete och försöksverksamhet beräknar jag anslaget för nästa budgetår till 15 milj.

kr. Jag har därvid räknat med att den särskilda försöksverksamhet som avser olika insatser för vård och service i glesbygder i oförändrad form skall fortgå enligt hittillsvarande riktlinjer. Det ankommer på Kungl. Maj:t att med ledning av den pågående verksamheten bestämma hur stor del av anslaget som behöver disponeras för detta ändamål.

Utredningsgruppen har vidare tagit upp frågan om inrättandet av en till socialdepartementet knuten delegation med uppgift att svara för en samlad bedömning av de olika projekt som aktualiseras i fråga om forsknings- och utvecklingsarbete och försöksverksamhet inom den sociala sektorn. Delegationen avses också kunna ta egna initiativ till lämpliga projekt. I likhet med utredningsgruppen finner jag det lämpligt att en sådan delegation inrättas. Därigenom skapas goda möjligheter att samordna olika projekt så att bästa möjliga resultat ernås och tillgängliga medel utnyttjas så effektivt som möjligt. Det ligger i sakens natur att delegationens verksamhet kommer att bedrivas i nära samarbete med institutet för social forskning. I delegationens uppgifter bör ingå att lägga fram förslag om beviljande av medel för de projekt som skall bekostas från anslaget. Delegationen bör inom sitt verksamhetsområde också kunna avge yttrande i sådana ärenden inom socialdepartementet där bidrag kan komma i fråga från exempelvis allmänna arvsfonden. I delegationen bör ingå företrädare för statliga och kommunala organ inom den sociala sektorn, för socialvården på fältet och för forskningen. Det ankommer på Kungl. Maj:t att meddela närmare bestämmelser om delegationens sammansättning och arbetsuppgifter. I samband med inrättande av delegationen bör samarbetskommittén för social forskning ombildas till en referensgrupp eller beredning för principiella diskussioner och konsultationer om forskningsfrågor inom den sociala sektorn.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Forsknings- och utvecklingsarbete samt försöksverksamhet* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 15 000 000 kr.

A 4. Extra utgifter

1972/73	Utgift	282 769	Reservation	167 436
1973/74	Anslag	450 000		
1974/75	Förslag	450 000		

Anslaget för extra utgifter under nästa budgetår bör tas upp med oförändrat 450 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Extra utgifter* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 450 000 kr.

B. Allmän försäkring m. m.

Nyligen genomförda reformer

Flera viktiga reformer på socialförsäkringens område har trätt i kraft den 1 januari i år. Det gäller främst den allmänna tandvårdsförsäkringen, sjukpenningreformen, föräldraförsäkringen och förbättringar inom folkpensioneringen. Det är här fråga om mycket omfattande reformer som i hög grad återverkar på anslagsbehovet för den allmänna försäkringen även under nästa budgetår. Jag vill därför inledningsvis återge huvuddragen i dessa nyligen genomförda reformer.

Den allmänna tandvårdsförsäkringen trädde i kraft i sin helhet vid årsskiftet efter en inledningsperiod med reducerad ersättningsnivå under fjärde kvartalet 1973. Tandvårdsförsäkringen ingår i den allmänna sjukförsäkringen och omfattar alla försäkrade över 19 års ålder, i ett inledningsskede även åldersgruppen 17–19 år. Samtidigt har landstingen fått ett lagfäst ansvar för barntandvården, vilket innebär att alla barn får rätt till avgiftsfri tandvård genom folktandvårdens försorg. Denna rätt gäller tills vidare barn och ungdomar som är yngre än 17 år. (prop. 1973:45, SfU 1973:20, rskr 1973:212)

Tandvårdsförsäkringen gäller alla former av tandvård, inbegripet förebyggande vård, såväl inom folktandvården och vid odontologisk fakultet som hos privatpraktiserande tandläkare. Huvudregeln är att försäkringen ersätter hälften av tandvårdskostnaden enligt en taxa som inte får överskridas av tandläkaren. För särskilt kostsamma behandlingar ger försäkringen ersättning med 75 % av taxans belopp till den del detta under en behandlingsomgång överstiger 1 000 kr. Ersättning med 75 % av taxebeloppet utgår även för förebyggande behandling samt behandling med vissa proteser. För patienter med svåra missbildningar i ansikts- eller käkskelettet svarar försäkringen för hela kostnaden för den tandvård som behövs. För bl. a. tandkirurgisk behandling vid centraltandpolikliniker m. m. tillämpas det för offentlig läkarvård gällande ersättningsystemet. Ersättning från försäkringen utgår även för resor till tandläkare i den mån kostnaderna överstiger 15 kr. per besök. Kostnaderna för tandvårdsförsäkringen, inkl. ersättning till landstingen för barntandvården, har för år 1974 beräknats till 650 milj. kr.

En särskild tandvårdsdelegation har inrättats hos riksförsäkringsverket med uppgift att bereda frågor som gäller tandvårdsförsäkringen. Den skall svara bl. a. för de utredningar och överläggningar som behövs vid fortsatta ställningstaganden om tandvårdstaxan. Utöver riksförsäkringsverket är socialstyrelsen, de odontologiska fakulteterna och folktandvårdens huvudmän samt tandläkarnas och tandteknikernas organisationer företrädade i tandvårdsdelegationen.

Sjukpenningförsäkringen har fått en väsentligt ändrad utformning fr. o. m. den 1 januari i år. Sjukpenningförmånerna har höjts och samtidigt blivit skattepliktiga. Sjukpenningen är nu också pensionsgrun-

dande för ATP. Det tidigare systemet med sjukpenningklasser har ersatts av en sjukpenninggrundande inkomst som direkt knyter an till den inkomst som sjukpenningen skall ersätta. För den som har en årsinkomst av minst 4 500 kr. utgår sjukpenning fr. o. m. årsskiftet med belopp som per dag räknat motsvarar 90 % av den sjukpenninggrundande inkomsten upp till en årsinkomst som motsvarar 7,5 basbelopp, vilket f. n. betyder 60 700 kr. Avdrag för preliminär skatt görs av försäkringskassan före utbetalning. Nya regler har samtidigt införts för ändring av sjukpenning i samband med inkomständringar. Sjukpenningen för hemmamakar har höjts från 6 till 8 kr. om dagen utan beskattning. Möjligheterna att teckna frivillig sjukpenningförsäkring har vidgats till att gälla ett sammanlagt belopp på 20 kr. om dagen utan beskattning mot tidigare 15 kr. Kostnaderna för sjukpenningreformen har för helt år beräknats till 2 700 milj. kr. (prop. 1973:46, Sfu 1973:21, rskr 1973:197)

Den hittillsvarande moderskapsförsäkringen har från årsskiftet ersatts av en föräldraförsäkring som ger ett grundläggande försörjningsskydd i form av en föräldrapenning med en garantinivå av 25 kr. om dagen. Till försäkrade som har rätt till högre sjukpenning än garantinivån utgår föräldrapenningen med samma belopp som sjukpenningen. Föräldrapenningen utgör liksom sjukpenningen skattepliktig inkomst och är därigenom ATP-grundande. (prop. 1973:47, Sfu 1973:19, rskr 1973:198)

Föräldrapenningen utgår under sex månader i anslutning till barnets födelse. Jag kommer i det följande att föreslå en förlängning av denna ersättningstid till sju månader fr. o. m. den 1 januari 1975. Statens andel av kostnaderna för föräldrapenningen för nästa budgetår tas upp under ett särskilt anslag under avsnitt C Ekonomiskt stöd åt barnfamiljer m. m.

Vid årsskiftet har också införts rätt till sjukpenning under viss tid för förälder som behöver stanna hemma från arbetet för att ta vård om sjukt barn och för fader som behöver ta vård om äldre barn i samband med att ytterligare barn föds i familjen.

Fr. o. m. år 1974 gäller nya regler för sjukförsäkringens finansiering. Enligt de nya reglerna utgår statsbidrag med en tredjedel av samtliga kostnader inom den obligatoriska sjukförsäkringen. Statens bidrag till sjukförsäkringen, inkl. föräldrapenningen, stiger därmed från ca 1 000 milj. kr. för år 1973 till drygt 3 450 milj. kr. för år 1974. Samtidigt får staten ökade inkomster genom att sjukpenningen beskattas. Arbetsgivarna svarar i det nya finansieringssystemet för ca 40 % av sjukförsäkringens kostnader. Arbetsgivarnas sjukförsäkringsavgift har i enlighet med riksdagens beslut höjts fr. o. m. år 1974 från 3,2 % till 3,8 % av löneunderlaget. Återstående drygt 25 % av sjukförsäkringens kostnader täcks av de försäkrades avgifter, som samtidigt fått ändrad utformning. Avgiften består nu dels av en fast del på 300 kr. för varje försäkrad med minst 4 500 kr. i årsinkomst, dels en rörlig del som skall utgöra en viss procentandel av den sjukpenninggrundande inkomsten. Den totala sjukförsäkringsavgiften får dock inte överstiga 10 % av den till statlig inkomstskatt beskattningsbara inkomsten. Den som uppbär folkpension

är befriad från avgift till sjukförsäkringen.

Även inom folkpensioneringen har viktiga förändringar nyligen genomförts. De gäller förbättringar av vårdbidraget för handikappade barn och en förstärkning av barnpensionerna. Kostnaderna för dessa reformer inom folkpensioneringens ram beräknas för år 1974 till 60 milj. kr.

Jag vill i detta sammanhang också erinra om att den hittillsvarande folkpensionsavgiften för inkomsttagare har slopats fr. o. m. inkomståret 1974, vilket innebär en standardökning för löntagarna med upp till 1 500 kr. för detta år. Inkomstbortfallet för staten har kompensrats genom en socialförsäkringsavgift till folkpensioneringen på 3,3 % som debiteras arbetsgivare och egenföretagare och uppgår till 3 800 milj. kr.

För att tillförsäkra även folkpensionärerna en så snabb standardförbättring som möjligt har samtidigt ett särskilt pensionstillägg beslutats för år 1974 utöver vad som följer av tidigare beslutade standard- och indexhöjningar av folkpensionerna. Pensionstillägget utgår med 3 % av basbeloppet för januari 1974 och blir därigenom för helt år 243 kr. för ensam pensionär och 486 kr. för pensionärspar. Tillägget utbetalas i sin helhet samtidigt med pensionsutbetalningen för januari månad i år. För den som blir berättigad till folkpension senare under år 1974 beräknas pensionstillägget i förhållande till det antal månader som återstår av året och utbetalas då samtidigt med den första folkpensionsutbetalningen. Kostnaderna för det särskilda pensionstillägget för år 1974 beräknas till 350 milj. kr.

Planerade nya reformer

Sedan de nämnda reformerna inom socialförsäkringen nu trätt i kraft aktualiseras nya insatser med sikte på att inom ramen för den allmänna försäkringen ytterligare förbättra den sociala tryggheten.

En fortsatt förstärkning av standardgarantin för folkpensionerna framstår som en angelägen reform på pensionsområdet. Detsamma gäller frågan om bättre pensionsförmåner för dem som invalidiserats i unga år. Det är samtidigt angeläget att kunna lösa frågan om en lagstadgad sänkning av pensionsåldern till 65 år. Förslag i samtliga dessa frågor kommer inom kort att läggas fram av pensionsålderskommittén i ett betänkande som även skall innefatta förslag om reformernas finansiering. I anslutning härtill kommer vidare riksförsäkringsverket att redovisa resultatet av ett utredningsuppdrag beträffande förmånligare regler för invaliditetsersättningar m. m. inom folkpensioneringen. Jag avser att efter sedvanlig remissbehandling ta upp de här berörda frågorna till prövning med sikte på en proposition till årets riksdag.

I samband med pensionsålderskommitténs betänkande torde även en översyn av inkomstprövningsreglerna för folkpensionärernas kommunala bostadstillägg komma att aktualiseras. Jag räknar med att denna fråga skall kunna tas upp till prövning med utgångspunkt i de förslag beträffande marginaleffekterna som under våren skall läggas fram av 1972 års

skatteutredning. Pensionsålderskommittén kommer i sitt fortsatta arbete att behandla även frågan om ökade möjligheter till en rörlig pensionsålder.

En utredning om nya ersättningsregler inom sjukförsäkringen för vård hos privatpraktiserande läkare har nu slutförts av riks-försäkringsverket och socialstyrelsen. Avsikten är att frågan efter remissbehandling skall kunna redovisas i en proposition till årets riksdag.

Även på yrkesskadeförsäkringens område pågår en genomgripande översyn av förmånsreglerna. Yrkesskadeförsäkringskommittén har i uppdrag att utarbeta förslag till åtgärder för att förbättra samordningen mellan yrkesskadeförsäkringen och den allmänna pensioneringen samt förslag till utbyggnad av vissa förmåner inom yrkesskadeförsäkringen. Utöver kompensation för inkomstbortfall vid yrkesskada skall förslag utarbetas till en särskild ersättningsform för det handikapp i andra avseenden som skadan förorsakar. Kommitténs arbete beräknas vara slutfört i början av nästa år.

Försäkringens omfattning och kostnader

Antalet folkpensionärer och kostnadsutvecklingen för *folkpensionerna* framgår av följande sammanställningar. Beräkningarna för åren 1974 och 1975 utgår från nuvarande lagstiftning.

Antalet folkpensionärer

I början av år	Ålders-pension	Förtids-pension	Hustru-tillägg	Änke-pension	Barn-pension	Invalid-ersättning	Summa	Kommunalt bost.tillägg
1960	738 800	143 100	33 700	55 000	27 000	-	997 600	538 000
1965	827 200	150 600	41 700	84 400	35 900	5 200	1 145 000	580 700
1970	946 600	187 900	53 700	100 700	34 300	10 700	1 333 900	657 900
1974 ¹	1 037 500	278 000	67 000	106 500	46 000	13 000	1 548 000	730 000
1975 ¹	1 061 000	292 000	68 000	107 000	46 000	13 500	1 587 500	740 000
Genomsnittlig årlig ökning								
1960-1964	17 700	1 500	1 600	5 900	1 800	1 000	29 500	8 500
1965-1969	23 900	7 450	2 400	3 250	- 300	1 100	37 800	15 450
1970-1974 ¹	22 900	20 800	2 850	1 250	2 350	550	50 700	16 400

¹ Beräknat

Folkpensionskostnader i milj. kr.

År	Ålders-pension	Förtids-pension	Änkepen-sion, barn-pension	Övrigt	Summa	Kommunalt bost.tillägg
1960	2 001	378	115	84	2 578	275
1965	3 146	577	345	131	4 199	449
1970	5 180	1 040	590	244	7 054	849
1971	5 905	1 350	660	310	8 225	991
1972 ²	6 691	1 598	732	364	9 385	1 074
1973 ¹	7 190	1 860	770	395	10 215	1 155
1974 ^{1,2}	8 285	2 215	895	485	11 880	1 220

¹ Beräknat

² Inkl. särskilt pensionstillägg i januari 1972 och 1974

Kostnadsutvecklingen beror främst på standardhöjningar av pensionerna och en anpassning av pensionsbeloppen till förändringar i penningvärdet. Den betydande kostnadsökningen beror också på den fortlöpande förändringen av befolkningsstrukturen med ett ökande antal åldringar. Vidare har antalet personer med förtidspension ökat kraftigt under de senaste åren. Ökningen beror till stor del på de förbättrade möjligheterna som den 1 juli 1970 infördes för äldre förvärvsarbetande med tungt eller pressande arbete att få förtidspension i form av folkpension och ATP. Möjligheterna att få sådan förtidspension utökades ytterligare år 1972. Äldre förvärvsarbetande som blir utförsäkrad från arbetslöshetsförsäkringen och inte kan få nytt arbete har nu rätt till förtidspension i omedelbar anslutning till att förmånerna från arbetslöshetsförsäkringen upphör att gälla. Detsamma gäller för den som uppburit kontant arbetsmarknadsstöd under 450 dagar.

Folkpensionens årsbelopp -- inräknat pensionstillskott men frånsatt kommunala bostadstillägg -- är vid nuvarande basbelopp (8 100 kr.) 8 505 kr. för ensam pensionär och 13 770 kr. för ett pensionärspär. Under januari 1974 utbetalas till alla folkpensionärer härutöver ett särskilt pensionstillägg med 243 kr. Vidare genomförs den 1 juli 1974 en ny etapp av det beslutade programmet för årliga folkpensionshöjningar genom pensionstillskott. En pensionär som inte kunnat förvärva ATP eller som har låg ATP får därigenom en ny standardhöjning av sin folkpension med 243 kr. resp. 486 kr. för makar räknat på nuvarande basbelopp. Av landets ca 1,5 miljoner folkpensionärer beräknas i år ca 1 miljon uppbära pensionstillskott. Utöver de nämnda beloppen kommer de pensionshöjningar som genom indexreglerna automatiskt följer av förändringar i konsumentpriserna. Sammanlagt beräknas folkpensionens årsbelopp (inkl. pensionstillskotten) under loppet av år 1974 öka med ca 1 000 kr. för en ensam pensionär och ca 1 800 kr. för pensionärspär. Av dessa belopp utgör standardhöjningen närmare 500 kr. för ensam pensionär och inemot 1 000 kr. för pensionärspär.

Jag beräknar att statens sammanlagda folkpensionskostnader under nästa budgetår kommer att öka med 1 560 milj. kr. jämfört med anslagen för innevarande budgetår. Av denna kostnadsökning avser 180 milj. kr. höjningen av pensionstillskotten den 1 juli 1974, 340 milj. kr. beror på ökat antal folkpensionärer och 1 010 milj. kr. utgör beräknade kostnader för värdesäkring av folkpensionerna. De tidigare beslutade förbättringarna av barnpensionerna och vårdbidragen för handikappade barn ökar kostnaderna för nästa budgetår med 30 milj. kr.

Jag beräknar anslagsbehovet för folkpensioner under budgetåret 1974/75 till 12 470 milj. kr. Kommunernas kostnader för de kommunala bostadstilläggen till folkpensionärerna beräknas för samma tid till 1 250 milj. kr.

Utbetalningen av *ATP-pensioner* får för varje år allt större betydelse. F. n. får ca 700 000 personer pension från ATP, varav ca 380 000 får ålderspension. Såväl antalet pensionärer som utgående pensioners genomsnittsbelopp ökar kraftigt varje år.

Antalet ATP-pensionärer och kostnadsutvecklingen för ATP-utbetalningarna framgår av följande sammanställning. Beräkningarna för åren 1974 och 1975 utgår från nuvarande lagstiftning och nuvarande basbelopp 8 100 kr.

ATP:s utveckling

	Ålders- pension	Förtids- pension	Änke- pension	Barn- pension	Summa
Antal pensionärer i början av år					
1963	2 500	4 500	6 400	4 200	17 600
1965	51 300	17 600	19 600	12 700	101 200
1970	224 600	70 300	68 100	30 000	393 000
1974 (beräknat)	380 000	155 000	120 000	38 500	693 500
1975 (beräknat)	420 000	170 000	130 000	40 000	760 000
Genomsnittlig årlig ökning					
1965-1969	34 650	10 550	9 700	3 450	58 350
1970-1974	39 050	19 950	12 400	2 000	73 400
Pensionskostnader milj. kr./år					
1963	7	9	14	5	35
1965	57	47	48	16	168
1970	560	359	195	52	1 166
1974 (beräknat)	1 815	1 370	500	100	3 785
1975 (beräknat)	2 190	1 630	545	105	4 470

Sjukförsäkringen har genomgått en kontinuerlig utveckling med betydelsefulla reformer praktiskt taget varje år sedan mitten av 1960-talet. Som jag nämnt i det föregående har flera omfattande reformer inom sjukförsäkringens ram trätt i kraft den 1 januari 1974. Kostnadsutvecklingen för sjukförsäkringen framgår av följande sammanställning (milj. kr.).

År	Sjukpen- ning, barn- tillägg	Moder- skaps- hjälp, föräldra- penning	Läke- medel	Läkar- vård, tand- vård	Övriga sjuk- hjälp- utgifter	Förvalt- nings- utgifter	Summa
1960	600	62	86	163	150	70	1 131
1965	1 139	229	176	267	188	166	2 165
1970	2 662	367	516	525	408	316	4 794
1971	2 861	425	607	574	446	372	5 285
1972	2 983	463	740	575	487	420	5 668
1973 ¹	3 149	505	900	819	675	500	6 548
1974 ¹	5 615	950	1 060	1 490	645	550	10 310

¹ Beräknat

Genom de reformer på socialförsäkringsområdet som trätt i kraft vid årsskiftet har riksförsäkringsverket och de allmänna försäkringskassorna fått vidgade arbetsuppgifter. Fr. o. m. år 1974 införs dessutom en förbättrad arbetslöshetsförsäkring som kompletteras med kontant arbets-

marknadsstöd till dem som inte är medlemmar i erkända arbetslöshetskassor. Utbetalningen av det kontanta arbetsmarknadsstödet sker genom försäkringskassorna. Vidare har handläggningen av de allmänna barnbidragen överförts till riksförsäkringsverket och försäkringskassorna den 1 januari i år. Handläggningen av flertalet sjukersättningsärenden inom yrkesskadeförsäkringen har flyttats ut från riksförsäkringsverket till försäkringskassorna fr. o. m. den 1 juli 1973.

Utlokaliseringen av riksförsäkringsverkets tekniska byrå från Stockholm till Sundsvall är numera i huvudsak genomförd. En ny ADB-anläggning har tagits i bruk i Sundsvall för uträkning och utbetalning av pensioner och barnbidrag. Anläggningen kommer under åren 1974–1976 successivt att anknytas till ett terminalorienterat ADB-system för sjukförsäkringen med terminaler vid försäkringskassornas lokalkontor för direkt kontakt med centralenheten i Sundsvall.

De vidgade arbetsuppgifterna för riksförsäkringsverket och försäkringskassorna fordrar ökade personalinsatser för bl. a. maskindrift och central tillsynsverksamhet. Jag kommer i det följande att beräkna medel härför under anslaget till riksförsäkringsverket.

B 1. Försäkringsdomstolen

1972/73	Utgift	2 664 629
1973/74	Anslag	2 795 000
1974/75	Förslag	3 080 000

Försäkringsdomstolen är högsta prövningsinstans för socialförsäkringen. Den har att pröva sådana beslut av riksförsäkringsverket, försäkringsrådet eller tillsynsmyndigheten för erkända arbetslöshetskassor, över vilka besvär anförts eller vilka underställts domstolens prövning. Domstolen utgörs f. n. av nio lagfarna och nio icke lagfarna ledamöter.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Försäkringsdomstolen	Departementschefen
Personal			
Domare	9	—	—
Föredragande	9	—	—
Övrig personal	12	+	+
	30	+	+
Anslag			
Lönekostnader	2 468 000	+ 222 000	+ 222 000
Sjukvård	3 000	+ 1 000	+ 1 000
Reseersättningar	17 000	..	..
Lokalkostnader	203 000	+ 55 000	+ 55 000
Expenser	104 000	+ 7 000	+ 7 000
	2 795 000	+ 285 000	+ 285 000

Försäkringsdomstolen

1. Pris- och löneomräkning + 244 000 kr., varav 63 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.
2. 0-alternativet skulle innebära personalminskning, t. ex. med en föredragande och ett kvalificerat biträde, och leda till en ökad väntetid för ärenden hos domstolen.
3. På grund av ökad arbetsbelastning behövs förstärkning med ett biträde (+ 41 000 kr.).

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 3 080 000 kr. Jag har därvid beräknat medel för ytterligare ett biträde (3).

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Försäkringsdomstolen* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 3 080 000 kr.

B 2. Försäkringsrådet

1972/73	Utgift	1 429 309
1973/74	Anslag	1 630 000
1974/75	Förslag	1 630 000

Försäkringsrådet har att följa yrkesskadeförsäkringens tillämpning och utveckling och utgör första besvärinstans i vissa yrkesskadeärenden m. m. Rådet består av minst sju ledamöter, varav två representerar arbetsgivarna och två arbetstagarna.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Försäkringsrådet	Departementschefen
Personal			
Domare	6	--	--
Föredragande	6	--	--
Övrig personal	7	--	--
	19		
Anslag			
Lönekostnader	1 520 000	+ 37 000	- 6 000
Sjukvård	2 500		--
Resersättningar	1 000	--	--
Lokalkostnader	72 500	+ 4 400	+ 4 400
Expenser	34 000	+ 1 600	+ 1 600
	1 630 000	+ 43 000	± 0

Försäkringsrådet

1. Pris- och löneomräkning + 43 000 kr., varav 37 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.
2. 0-alternativet skulle innebära minskning av lönekostnadsposten.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 1 630 000 kr. Jag har därvid räknat med en minskning av lönekostnadsposten med hänsyn till att försäkringsrådet sedan den 1 juli 1973 inte längre är besvärinstans för vissa sjukersättningsärenden inom yrkesskadeförsäkringen.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Försäkringsrådet* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 630 000 kr.

B 3. Riksförsäkringsverket

1972/73	Utgift	47 534 323
1973/74	Anslag	56 173 000
1974/75	Förslag	73 490 000

Riksförsäkringsverket är central förvaltningsmyndighet för ärenden som rör den allmänna försäkringen, dvs. sjukförsäkring, folkpensionering och tilläggs pensionering. Fr. o. m. årsskiftet är verket central förvaltningsmyndighet även för ärenden som rör allmänna barnbidrag. I verkets uppgifter ingår bl. a. att utöva tillsyn över de allmänna försäkringskassorna, som är lokala organ för den allmänna försäkringen. Utbetalning av folkpension, tilläggs pension och barnbidrag sker i huvudsak genom verkets försorg. Verket bedriver vidare försäkringsverksamhet enligt lagstiftning om yrkesskadeförsäkring och krigsförsäkring för sjömän m. fl. samt handlägger ärenden om ersättning vid kroppsskada under militärtjänstgöring. I verket handläggs även ärenden angående debitering och uppbörd av arbetsgivaravgifter. Verket är första besvärinstans enligt lagen om allmän försäkring. Verket är vidare redovisningscentral och har ett revisionskontor för ett antal statsmyndigheter.

Riksförsäkringsverkets styrelse utgörs av en generaldirektör och en överdirektör samt fem särskilt förordnade ledamöter. Verket är organiserat på en administrativ avdelning, en försäkringsavdelning, en besvärsavdelning, en yrkesskadeavdelning och en fristående utredningsbyrå. Avdelningarna är organiserade på sammanlagt tretton byråer och två fristående sektioner.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Riksförsäkringsverket	Departementschefen
Personal			
Sektionschefer och högre personal	57	- 2	- 2
Handläggande personal	207	+51	+33
Övrig personal	647	- 14	-19
	911	+35	+12
Anslag			
<i>Utgifter</i>			
Lönekostnader	53 306 000	+ 4 704 000	+ 3 186 000
Sjukvård	147 000	+ 33 000	+ 33 000
Resersättning	596 000	+ 74 000	+ 24 000
Lokalkostnader	5 085 000	+ 1 664 000	+ 1 700 000
Kostnader för drift av datamaskinanläggning m. m.	10 850 000	+13 834 000	+13 350 000
Övriga expenser	3 546 000	+ 393 000	+ 224 000
Därav engångsutgifter	(70 000)	(5 000)	(- 35 000)
Summa utgifter	73 530 000	+20 702 000	+18 517 000
<i>Inkomster</i>			
Försäljning av publikationer m. m.	20 000	-	-
Ersättning från allmänna pensionsfonden	17 337 000	+ 1 651 000	+ 1 200 000
Nettoutgift	56 173 000	+19 051 000	+17 317 000
Bidrag till riksförsäkringsverket och försäkringsrådet som redovisas på driftbudgetens inkomstsida	14 000 000	+2 200 000	+2 200 000

Riksförsäkringsverket

1. Pris- och löneomräkning m. m. + 3 698 000 kr., varav 1 315 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. 0-alternativet skulle innebära ständigt ökande ärendebalans och att av statsmakterna beslutade reformer inom socialförsäkringen inte kan genomföras planenligt.

3. Arbetsuppgifterna på tillsynsbyrån och organisationssektionen ökar kraftigt till följd av nya förmånsregler inom socialförsäkringen och nya datasystem som i samband härmed sätts i drift hos riksförsäkringsverket och de allmänna försäkringskassorna. För att klara den betydande arbetsinsats som krävs i fråga om information och uppföljning behöver tillsynsbyrån förstärkas med 29 tjänster och organisationssektionen med 13 tjänster för handläggande personal (+ 3 457 000 kr.). Inom den s. k. RAFA-utredningen kan härvid personalen minskas med 10 personer.

4. Den ökade datadriften medför behov av förstärkning på tekniska byrån i Sundsvall med 14 tjänster, nämligen fyra byrådirektörer, tre

byråsekreterare, tre programmerare, en assistent och tre operatörer (+ 872 000 kr.). Inom RAFA-utredningen kan härvid sex befattningar avvecklas.

5. På avgiftsbyrån behövs för försäkringspliktsfrågor ytterligare en byrådirektör (+ 81 000 kr.).

Enligt beslut av Kungl. Maj:t den 29 juni 1973 skall ADB-hantering av debitering och uppbörd av arbetsgivaravgifter fr. o. m. år 1975 överföras från riksförsäkringsverket till riksskatteverket och länsstyrelserna. Verksamheten vid avgiftsbyråns datasektion, omfattande 27 tjänster, kan i samband härmed successivt avvecklas under första halvåret 1975 (– 331 000 kr.).

6. Lagbyrån behöver förstärkas med en byrådirektör för internationella ärenden. På yrkesskadeavdelningen behövs på grund av att sjukpenningförmånerna gjorts skattepliktiga ytterligare två biträden. För försöksverksamhet i rationaliseringssyfte på besvärsavdelningen behövs ökade medel för lönekostnader. (+ 275 000 kr.).

7. För att revisionskontoret skall kunna bedriva sitt arbete effektivt krävs ytterligare två byrådirektörer för redovisningsrevision resp. ADB-revision (+ 181 000 kr.).

Departementschefen

Det omfattande reformarbetet inom socialförsäkringen ställer stora krav på riksförsäkringsverket som central förvaltningsmyndighet. Den allmänna tandvårdsförsäkringen, föräldraförsäkringen och reformeringen av sjukpenningförsäkringen har trätt i kraft vid årsskiftet. Från samma tidpunkt har också administrationen av allmänna barnbidrag och utbetalning av kontant arbetsmarknadsstöd lagts på riksförsäkringsverket och de allmänna försäkringskassorna. Härtill kommer att uträkning och utbetalning av folkpensioner och ATP under hösten 1973 lagts över till en helt ny ADB-anläggning som tagits i bruk i Sundsvall. Det omfattande administrativa omlägningsarbetet har förberetts av RAFA-utredningen.

De nya och väsentligt utvidgade förmånsreglerna innebär vidgade arbetsuppgifter för riksförsäkringsverket. För att kunna rätt utnyttja det nya ADB-systemet krävs också ett kontinuerligt analys- och systemarbete. För att tillgodose det omedelbara behovet av förstärkning av riksförsäkringsverkets tillsynsverksamhet till följd av de nya reformerna har Kungl. Maj:t medgett att 14 extra tjänster får finnas inrättade vid verkets tillsynsbyrå och organisationssektion under budgetåret 1973/74. Dessa tjänster bör ingå i personalorganisationen även för nästa budgetår tillsammans med ytterligare förstärkning av tillsynsbyrån och organisationssektionen. Jag beräknar därför medel för en sammanlagd personalökning med 29 tjänster vid dessa enheter, varav vid tillsynsbyrån 18 byrådirektörer och två förste byråsekreterare samt på organisationssektionen en avdelningsdirektör, fem byrådirektörer och tre förste byråsekreterare (3). Jag räknar samtidigt med viss minskning av RAFA-utredningens personalbehov.

Överföringen av nya arbetsuppgifter på ADB-anläggningen i Sundsvall kräver en ökad personal vid tekniska byrån. Jag beräknar medel för ytterligare åtta tjänster, nämligen tre byrådirektörer, en förste byråsekreterare, en driftassistent, två programmerare och en operatör. (4) Det är angeläget att avgiftsbyråns revisionsverksamhet avseende arbetsgivarnas avgifter till socialförsäkringen kan bedrivas effektivt. För att möjliggöra ökade insatser på detta område beräknar jag 200 000 kr. för tillfällig personal vid avgiftsbyrån. Överföringen till riksskatteverket och länsstyrelserna av ADB-hanteringen av arbetsgivaravgifterna innebär att avgiftsbyråns personalbehov successivt kan minska med 27 tjänster under första halvåret 1975. Jag har beaktat detta vid beräkningen av medelsbehovet (5).

I övrigt beräknar jag medel för ytterligare två byrådirektörer vid revisionskontoret (7). För RAFA-utredningens arbete beräknar jag sammanlagt 3,5 milj. kr. Den nya ADB-anläggningen medför ökade maskinkostnader och jag beräknar medel härför.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 73 490 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till Riksförsäkringsverket för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 73 490 000 kr.

B 4. Folkpensioner

1972/73	Utgift	9 650 497 698 ¹
1973/74	Anslag	10 560 000 000 ²
1974/75	Förslag	12 470 000 000

¹ Därav 38 900 000 kr. under anslaget Invaliditetsförebyggande åtgärder m. m.

² Därutöver har 350 000 000 kr. anvisats på tilläggsstat under anslaget Särskilt pensionstillägg till folkpensionärer

Från detta anslag bekostas folkpension i form av ålderspension, förtidspension, änkepension och barnpension samt hustrutillägg, barn-tillägg och invaliditetstillägg till den som uppbär ålders- eller förtidspension. Härifrån bekostas också vårdbidrag för handikappade barn samt invaliditetsersättning till handikappad över 16 år som inte uppbär folkpension. Alderspension liksom hel förtids- eller änkepension utgår för år räknat med 90 % av fastställt basbelopp för ensam pensionär och med sammanlagt 140 % för två pensionsberättigade makar. För den som inte kunnat förvärva ATP eller som har lågt ATP-belopp kompletteras folkpensionen med pensionstillskott, som innevarande budgetår utgår med 15 % av basbeloppet för en ensam pensionär och med 30 % av basbeloppet för ett pensionärspar. Basbeloppet fastställs för varje månad och har för januari 1974 fastställts till 8 100 kr.

Från anslaget bekostas även vissa läkarundersökningar m. m. vid riksförsäkringsverkets sjukhus i Nynäshamn, Tranås och Åre.

Bestämmelserna om de nämnda folkpensionsförmånerna återfinns i lagen (1962:381) om allmän försäkring (omtryckt 1973:908), lagen (1962:392) om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension (ändrad senast 1973:909) och lagen (1969:205) om pensionstillskott (ändrad senast 1971:276).

Riksförsäkringsverket

Vid beräkningen av folkpensionskostnaderna under budgetåret 1974/75 har riksförsäkringsverket utgått från ett uppskattat antal pensionstagare i januari 1975 vilken månad ansetts representativ för hela budgetåret. Verket har därvid gjort följande uppskattning beträffande antalet pensionärer med olika slag av pensionsförmåner.

Pensionsförmån	Antal personer Jan. 1973	Uppskattat antal personer		
		Jan. 1974	Jan. 1975	Förändring under 1974
<i>Huvudförmån</i>				
Ålderspension	1 015 000	1 037 500	1 061 000	+23 500
Förtidspension	258 000	278 000	292 000	+14 000
Hustrutillägg	66 000	67 000	68 000	+ 1 000
Änkepension, huvudfall	90 000	92 500	95 000	+ 2 500
övergångsfall	16 200	14 000	12 000	-- 2 000
Invaliditetsersättning	3 700	3 800	4 000	+ 200
Vårdbidrag	8 800	9 200	9 500	+ 300
Barnpension	33 000	46 000	46 000	
Summa pensionstagare	1 490 700	1 548 000	1 587 500	+39 500
<i>Tilläggsförmån</i>				
Invaliditetstillägg	13 000	13 500	14 000	+ 500
Barntillägg (antal barn)	16 500	17 000	17 500	+ 500

På grundval av gällande lagstiftning och ett basbelopp på 7 900 kr. beräknar riksförsäkringsverket anslagsbehovet för budgetåret 1974/75 till 11 340 milj. kr.

Kostnaderna för vård på riksförsäkringsverkets sjukhus i Nynäshamn, Tranås och Åre täcks från förevarande anslag till den del vårdkostnaderna avser undersökningsfall för den allmänna försäkringens behov. För vård och behandling av reumatiskt sjuka vid de lasarettavdelningar i Lund, Umeå och Boden, som riksförsäkringsverket disponerade t. o. m. den 30 juni 1973, skall övergångsvis till utgången av år 1974 utgå bidrag av statsmedel till vederbörande landsting (prop. 1972:104, SoU 1972:37, rskr 1972:286). Antalet vårdplatser på riksförsäkringsverkets tre sjukhus förväntas under nästa budgetår vara i stort sett oförändrat (600). Av dessa beräknas en tredjedel komma att avse undersöknings- och utredningsfall för den allmänna försäkringen. Kostnaderna härför skall ersättas av statsmedel. Ökade driftkostnader medför en höjning av kostnaden per vård dag. Detsamma gäller de lasarettanslutna avdelningarna i Lund, Umeå och Boden till vilka riksförsäkringsverket skall lämna övergångs-

bidrag med i princip halva vårdkostnaden. Medelsbehovet beräknas till 13,2 milj. kr., varav 9,7 milj. kr. avser de tre sjukhusen och 3,5 milj. kr. avser det bidrag som övergångsvis skall utgå till de lasarettanslutna avdelningarna.

Departementschefen

För att tillförsäkra folkpensionärerna en så snabb standardförbättring som möjligt har beslutats om ett särskilt pensionstillägg för år 1974 till alla folkpensionärer utöver vad som följer av tidigare beslutade standard- och indexhöjningar av folkpensionerna (prop. 1973:144, SfU 1973:28, rskr 1973:339). För den som har folkpension i januari i år utgår pensionstillägget med 3 % av gällande basbelopp vilket innebär 243 kr. för ensam pensionär och 486 kr. för makar. Detta pensionstillägg utbetalas i sin helhet samtidigt med pensionsutbetalningen i januari 1974. För den som blir berättigad till folkpension senare under år 1974 utgår det särskilda pensionstillägget i förhållande till det antal månader som återstår av året. I dessa fall utbetalas pensionstillägget samtidigt med den första folkpensionsutbetalningen.

Den 1 juli i år genomförs en ny etapp av det tidigare beslutade programmet för årliga folkpensionshöjningar genom pensionstillskott. De pensionärer som inte kunnat förvärva ATP eller som har ATP-belopp som understiger en garantinivå får då en ny standardhöjning av sin folkpension. Denna standardhöjning utgör 3 % av basbeloppet och blir 243 kr. för en ensam pensionär och 486 kr. för ett pensionärspär om man utgår från det nuvarande basbeloppet 8 100 kr. Pensionstillskotten uppgår därmed till 18 % av basbeloppet eller 1 458 kr. om året för en ensam pensionär och 2 916 kr. för ett pensionärspär räknat på nuvarande basbelopp. Kostnaden för höjningen av pensionstillskotten beräknas till 180 milj. kr. för nästa budgetår.

Härutöver kommer folkpensionen att höjas automatiskt vid förändringar i konsumentprisindex. Jag beräknar att folkpensionens årsbelopp – inkl. pensionstillskott och det särskilda pensionstillägget men fränsett kommunalt bostadstillägg – under loppet av detta år kommer att öka med sammanlagt ca 1 000 kr. för en ensam pensionär och med omkring 1 800 kr. för ett pensionärspär.

Folkpensionens årsbelopp (inkl. pensionstillskott) är f. n. 8 505 kr. för en ensam pensionär och 13 770 kr. för ett pensionärspär, vartill kommer det särskilda pensionstillägget för år 1974. Därutöver utgår kommunalt bostadstillägg till pensionärer som inte har några nämnvärda inkomster vid sidan av folkpensionen. I flertalet kommuner är bostadstillägget helt eller delvis anknutet till pensionärens faktiska bostadskostnad. Kommunalt bostadstillägg utgår f. n. till 700 000 folkpensionärer. Frågor som gäller inkomstprövningsreglerna för de kommunala bostadstilläggen behandlas av 1972 års skatteutredning.

Antalet personer med folkpension beräknas öka med ca 40 000 under år 1974. Huvuddelen av ökningen utgörs av ålderspensionärer. Även

förtidspensionärerna beräknas öka i antal. Jag vill i detta sammanhang nämna att antalet personer med förtidspension från folkpensioneringen ökat kraftigt under de senaste åren. Ökningen är till betydande del ett resultat av de förbättrade möjligheterna att få förtidspension, som fr. o. m. den 1 juli 1970 införts för äldre förvärvsarbete. Sedan de nya reglerna trätt i kraft har förtidspension hittills beviljats ca 75 000 personer i åldrarna 63–66 år.

Jag beräknar statens sammanlagda folkpensionskostnader under nästa budgetår till 12 470 milj. kr. Det innebär en ökning med 1 560 milj. kr. jämfört med anslagen för innevarande budgetår. Denna kostnadsökning hänför sig till följande faktorer.

Helårseffekt av tidigare beslutad förbättring av barnpensioner och vårdbidrag till handikappade barn	30 milj. kr.
Höjning av pensionstillskotten den 1 juli 1974	180 ”
Ökning av antalet folkpensionärer	340 ”
Kostnader för värdesäkring av pensionerna	1 010 ”
	Summa 1 560 milj. kr.

Kostnaderna för de olika pensionsförmånerna framgår av följande sammanställning.

Pensionsförmån	Beräknade kostnader, milj. kr.	
	1974/75	Förändring jämfört med 1973/74
Ålderspension	8 680	+ 983
Förtidspension	2 342	+ 417
Hustrutillägg	345	+ 23
Änkepension, huvudfall	740	+ 72
övergångsfall	78	... 4
Invaliditetsersättning	17	– 1
Vårdbidrag	96	+ 40
Barnpension	105	+ 23
Invaliditetstillägg	36	+ 5
Barntillägg	18	+ 2
Vissa undersökningar m. m.	13	--
	12 470	+1 560

Kommunernas kostnader för de kommunala bostadstilläggen till folkpensionärer beräknas för nästa budgetår uppgå till omkring 1 250 milj. kr. Samhällets totala folkpensionskostnader under nästa budgetår kommer därmed att utgöra ca 13 720 milj. kr. Till detta belopp skall läggas ATP-utbetalningarna, som för nästa budgetår beräknas uppgå till i runt tal 4 300 milj. kr. Tillsammans kommer utbetalningarna från den allmänna pensioneringen därmed att uppgå till omkring 18 000 milj. kr.

Det särskilda pensionstillägget till alla folkpensionärer för år 1974 har införts i avvaktan på förslag från pensionsålderskommittén beträffande bl. a. en förstärkning av standardgarantin för folkpensionerna. Som jag inledningsvis nämnt kommer ett sådant förslag inom kort att läggas fram av pensionsålderskommittén samtidigt med förslag beträffande bättre

invalidförmåner inom folkpensioneringen och om en lagstadgad sänkning av pensionsåldern till 65 år. Avsikten är att dessa frågor efter sedvanlig remissbehandling skall tas upp till prövning med sikte på en proposition till årets riksdag.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Folkpensioner* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 12 470 000 000 kr.

B 5. Ersättning till postverket för pensionsutbetalningar

1972/73	Utgift	18 265 669
1973/74	Anslag	20 800 000
1974/75	Förslag	23 600 000

Ersättning till postverket för utbetalning av allmänna pensioner erlaggs halvårsvis i efterskott. Anslaget för budgetåret 1974/75 avser alltså kostnader för pensionsutbetalningar under kalenderåret 1974.

Riksförsäkringsverket

Pensionsutbetalningarna genom postverket fr. o. m. budgetåret 1970/71 framgår av följande sifferuppgifter.

Budgetår	Antal utbetalningar	Ersättn. kr./utbet.	Totalkostnad, milj. kr.	Därav på statsverket, milj. kr.
1970/71	12 270 869	1:39	17,1	14,5
1971/72	12 474 512	1:53	19,1	15,9
1972/73	12 746 403	1:76	22,4	18,3
1973/74 (beräknat)	13 100 000	1:98	26,0	20,7
1974/75 (beräknat)	13 400 000	1:98	26,5	20,7

För kalenderåret 1974 har verket räknat med omkring 13,4 milj. utbetalningar genom pensionsanvisningar. Av dessa har 5,8 milj. eller i runt tal 43 % antagits komma att innefatta antingen folkpension jämte tilläggspension eller – en obetydlig andel – enbart tilläggspension.

Ersättning till postverket för utbetalning och viss ur kontrollsynpunkt erforderlig databehandling av pensionsanvisningar har för år 1973 bestämts till sammanlagt 1:98 kr. per utbetald anvisning. I fråga om pensionsanvisningar, som förutom folkpension även innefattar tilläggspension, har verket förutsatt att halva ersättningen till postverket kommer att bekostas av medel ur allmänna pensionsfonden. Riksförsäkringsverket har utifrån en oförändrad ersättning under år 1974 beräknat anslagsbehovet för budgetåret 1974/75 till 20,7 milj. kr.

Postverket har därefter i en framställning begärt att ersättningen för

pensionsutbetalningar under år 1974 skall höjas till 2:26 kr. per utbetald pensionsanvisning.

Riksrevisionsverket har yttrat sig över postverkets framställning.

Departementschefen

Jag har inte något att erinra mot den av postverket föreslagna ersättningsgrunden. Med tillämpning av det föreslagna ersättningsbeloppet beräknar jag anslagsbehovet för nästa budgetår till 23,6 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Ersättning till postverket för pensionsutbetalningar* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 23 600 000 kr.

B 6. Bidrag till sjukförsäkringen

1972/73	Utgift	915 000 000
1973/74	Anslag	2 065 000 000 ¹
1974/75	Förslag	3 290 000 000

¹ Exkl. kostnader för bidrag till föräldraförsäkringen fr. o. m. den 1 januari 1974.

Från anslaget utgår statsbidrag till försäkringskassornas utgifter för sjukförsäkringsförmåner m. m. (exkl. föräldrapenning, som redovisas under anslaget C 3).

Statsbidrag utgick för åren 1971–1973 med 55 % av kassornas utgifter för grundsjukpenning, barntillägg och moderskapspenning samt för sjukvårdersättning (utom sjukhusvård). Vidare utgick statsbidrag till läkemedelsersättning med 1:15 kr. per år för varje inskriven försäkrad.

Finansieringsreglerna för sjukförsäkringen (inkl. föräldraförsäkringen) har fr. o. m. år 1974 fått en enklare och i förhållande till de olika förmånsslagen enhetlig utformning. Staten finansierar en tredjedel, arbetsgivarna ca 40 % och de försäkrade själva återstoden av de totala kostnaderna för försäkringsförmånerna, inberäknat utgifter för läkemedel samt för förvaltning. Arbetsgivarna betalar sin andel genom en sjukförsäkringsavgift som f. n. uppgår till 3,8 % av löneunderlaget. Bidragsbestämmelserna återfinns i lagen (1962:381) om allmän försäkring (omtryckt 1973:908), och förordningen (1954:519) angående kostnadsfria eller prisnedsatta läkemedel (omtryckt 1962:405, ändrad senast 1973:471).

Statsbidrag utgår med i regel 20 % av kassornas utgifter för frivillig sjukpenningförsäkring enligt kungörelsen (1962:402) om frivillig sjukpenningförsäkring hos allmän försäkringskassa (ändrad senast 1973:472) och lagen (1954:774) med särskilda bestämmelser om frivillig sjukpenningförsäkring i allmän sjukkassa (ändrad senast 1970:144).

Riksförsäkringsverket

Verkets kostnadsberäkningar för nästa budgetår utgår från oförändrade bestämmelser. Befolkningsutvecklingen har antagits medföra en årlig ökning av huvuddelen av försäkringskassornas utgifter med omkring 1 %. Härutöver beräknas en viss ökning av utgifterna för sjukvårdsersättningar.

Verkets beräkning av anslagsbehovet för statsbidrag till sjukförsäringen (exkl. kostnader för föräldrapenning, som redovisas under anslaget C 3) innebär en anslagsökning för nästa budgetår med 1 225 milj. kr. Ökningen utgörs i huvudsak av återstående helårseffekt av reformerna fr. o. m. år 1974 beträffande sjukpenningförmåner och tandvårdsförsäkring.

För år 1974 beräknas statsbidraget till 3 125 milj. kr. och för år 1975 till 3 340 milj. kr. Anslagsbehovet för budgetåret 1974/75 beräknas därmed till 3 290 milj. kr.

Riksförsäkringsverkets beräkningar framgår av följande tabell.

Förmånslag	Försäkringskassornas utgifter, milj. kr.			
	Beräkning för			
	1972	1973	1974	1975
<i>A. Obligatorisk sjukförsäkring</i>				
Sjukpenningförmåner m. m.				
Sjukpenning, anställning m. m.	2 765,8	2 939	5 335	5 650
Sjukpenning, annat förvärvsarbete	169,1	164	280	290
Barnstillägg	45,6	46	—	—
Moderskapspenning	121,2	120	—	—
Tilläggspenning för moderskap	344,7	385	—	—
Sjukvårdsförmåner				
Läkarvård i allmän regi	445,5	690	725	760
Privatläkarvård	115,7	115	115	115
Tandvård	14,9	44	650	680
Resor	122,9	136	150	160
Sjukvårdande åtgärder enl. 2 kap. 6 § AFL	34,1	35	35	40
Ersättning till kommun m. m. enl. 2 kap. 7 § AFL	96,2	143	110	130
Läkemedelsersättning	739,9	900	1 060	1 250
Sjukhusvård	232,2	331	350	370
Förvaltningsutgifter	415,5	500	550	570
Summa	5 663,3	6 548	9 360	10 015
<i>B. Frivillig sjukpenningförsäkring</i>				
	21,4	21	20	20
Totalt	5 684,7	6 569	9 380	10 035

Statsbidrag till försäkringskassornas utgifter, milj. kr.

Beräkningsgrund	Kalenderår			
	1972	1973	1974	1975
55 % av vissa utgifter inom obl. sjukförsäkring	835,5	1 019	—	—
20 % av utgifterna för frivillig sjukpenningförsäkring	4,3	4	4	4
1:15 kr. per försäkrad för läke-medelsersättning	7,3	7	—	—
En tredjedel av utgifterna	—	—	3 121	3 336
Summa statsbidrag	847,1	1 030	3 125	3 340
Fördelning på budgetår				
1971/72	847	422		
1972/73	915	425	490	
1973/74	2 065		540	1 525
1974/75	3 290			1 600

Departementschefen

Som jag berört i inledningen till detta avsnitt har omfattande reformer inom sjukförsäkringen trätt i kraft den 1 januari i år. Genomförandet av den allmänna tandvårdsförsäkringen och sjukpenningreformen innebär att sjukförsäkringens omslutning kommer att uppgå till närmare 9 400 milj. kr. under år 1974. Härtill kommer kostnaderna för den nya föräldrapenningen, som ingår i sjukförsäkringen men för nästa budgetår redovisas under ett särskilt anslag inom avsnittet C Ekonomiskt stöd åt barnfamiljer m. m. De nya finansieringsreglerna innebär att statens bidrag till sjukförsäkringen (exkl. föräldrapenningen) ökar från drygt 1 000 milj. kr. för år 1973 till drygt 3 100 milj. kr. för år 1974. Omkring hälften av denna kostnadsökning för staten belastar anslaget för innevarande budgetår. För nästa budgetår ökar anslagsbehovet med återstående helårskostnad för reformerna. Härtill kommer erfarenhetsmässiga kostnadsökningar till följd av befolkningsutveckling och ökning av underlaget för sjukpenningförmånerna. Jag har inte något att erinra mot riksförsäkringsverkets beräkning av medelsbehovet och föreslår att anslaget för nästa budgetår höjs med 1 225 milj. kr. till 3 290 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till sjukförsäkringen* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 3 290 000 000 kr.

B 7. Vissa yrkesskadeersättningar m. m.

1972/73	Utgift	1 480 436
1973/74	Anslag	1 500 000
1974/75	Förslag	1 600 000

Från anslaget bekostas tillägg på vissa äldre livräntor samt ersättning i anledning av skadefall, där ersättning på grund av speciella författningar eller särskilda beslut helt eller delvis utgår av statsmedel.

Riksförsäkringsverket

Anslagsbelastningen för budgetåret 1972/73 uppgick vid ett genomsnittligt basbelopp på ca 7 400 kr. till 1 470 000 kr. Av medelsförbrukningen är ca 590 000 kr. att hänföra till uppräknig och värdesäkring av vissa äldre livränteförmåner från yrkesskadeförsäkrings- resp. fiskarförsäkringsfonden. Anslaget har vidare belastats med ca 880 000 kr. för ersättningar enligt vissa särskilda författningar, exempelvis yrkesskadeersättningar åt intagna på anstalt m. fl. samt ersättning i anledning av skada under tjänstgöring i civilförsvaret eller vid brandsläckning.

För budgetåret 1974/75 beräknas medelsbehovet för uppräknig av äldre livräntor till 510 000 kr. och för ersättningar enligt särskilda författningar till 1 040 000 kr. eller tillsammans avrundat 1,6 milj. kr.

Departementschefen

Jag har inte något att erinra mot riksförsäkringsverkets anslagsberäkning.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Vissa yrkesskadeersättningar m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 600 000 kr.

C. Ekonomiskt stöd åt barnfamiljer m. m.

Samhällets direkta ekonomiska stöd åt barnfamiljerna utgörs främst av allmänna barnbidrag, bostadstillägg, föräldrapenning, bidragsförskott och bosättningslån samt sjukpenning vid vård av sjukt barn, bidrag för vård av svårt handikappat barn och barnpensioner inom den allmänna försäkringen.

Genom de allmänna barnbidragen får alla barnfamiljer ett grundläggande ekonomiskt stöd. Barnbidragen utgår till omkring 1 milj. barnfamiljer med ca 1,8 milj. barn under 16 år. Barnbidragsbeloppet, som höjdes den 1 januari 1973, har på nytt höjts den 1 januari i år med ytterligare 180 kr. till 1 500 kr. per barn och år. Därmed får barnfamiljerna ett ekonomiskt tillskott med 325 milj. kr. under år 1974. Anslagsbehovet för nästa budgetår beräknas till 2 720 milj. kr., vilket innebär en ökning med 165 milj. kr. jämfört med innevarande budgetår. Administrationen av barnbidragen har fr. o. m. i år förts över från kommunerna och socialstyrelsen till försäkringskassorna och riksförsäkringsverket.

De inkomstprövade bostadstilläggen utgör ett betydelsefullt komplement till barnbidragen för familjer med lägre inkomster och familjer med flera barn. Bostadstillägg utgår till ca 500 000 familjer med omkring 1 milj. barn. Samtidigt med höjningen av barnbidragen har de hyresanknutna statskommunala bostadstilläggen förstärkts genom höjning av de övre hyresgränserna. Härigenom får barnfamiljerna ökade möjligheter att efterfråga moderna och rymliga bostäder. Från den 1 januari 1974 har de statskommunala bostadstilläggen utvidgats så att de omfattar även låginkomsttagare utan barn. Anslaget för bostadstillägg till barnfamiljer m. m. för nästa budgetår redovisas under bostadshuvudtiteln.

Familjepolitiska kommittén har i sitt slutbetänkande Familjestöd (SOU 1972:34) lagt fram ett omfattande program för utbyggnad av det ekonomiska familjestödet.

Betydande delar av familjepolitiska kommitténs utbyggnadsprogram har nyligen genomförts. (prop. 1973:47, Sfu 1973:19, rskr 1973:198). Således trädde de principiellt viktiga delarna av kommitténs förslag till föräldraförsäkring i kraft vid årsskiftet. Föräldraförsäkringen innebär att de grupper som hittills haft det svagaste försäkringsskyddet vid barns födelse får kraftiga förbättringar genom den föräldrapenning som införts med en garantinivå på 25 kr. per dag. För dem som har sjukpenning över garantinivån utgår föräldrapenningen med samma belopp som sjukpenningen. Liksom sjukpenningen motsvarar föräldrapenningen 90 % av inkomsten samt beskattas och är ATP-grundande. Föräldrapenningen innebär även ett betydelsefullt steg i strävandena för jämställdhet mellan män och kvinnor genom att även männen i fortsättningen får möjlighet att stanna hemma och vårda barnet under den första tiden efter barnets födelse. Förälder som för omvårdnad av barnet minskar sitt förvärsarbete med hälften har rätt till halv föräldrapenning.

Den nya föräldrapenningen utgår f. n. under sex månader i anslutning

till barns födelse. Familjepolitiska kommittén har i sitt utbyggnadsprogram för familjepolitiken räknat med att ersättningstiden byggs ut till åtta månader. Jag kommer i det följande att föreslå en förlängning av ersättningstiden från sex till sju månader fr. o. m. den 1 januari 1975. Denna utbyggnad beräknas öka kostnaderna för föräldrapenningen med 155 milj. kr. för helt år. De totala kostnaderna för föräldrapenningen under år 1975 beräknas därmed uppgå till 1 140 milj. kr. som enligt finansieringsreglerna till en tredjedel täcks av statsbidrag. Medel för detta ändamål beräknas för nästa budgetår under ett särskilt anslag med benämningen Bidrag till sjukförsäkringen för föräldraförsäkringen. Jag beräknar anslagsbehovet härför till 355 milj. kr., vilket innebär en ökning med 200 milj. kr. jämfört med halvårskostnaderna för föräldraförsäkringen under innevarande budgetår.

En annan viktig reform för barnfamiljerna som genomförts från årsskiftet är rätten till sjukpenning vid vård av sjukt barn. Förvärvsarbetande föräldrar med barn under tio år har nu möjlighet att under tio dagar per år och familj vara hemma och ta hand om sina barn när de är sjuka i hemmet och i vissa fall då barnet vistas på sjukhus. Försäkringen ger också fadern möjlighet att använda dessa tio dagar för att ta hand om barn i hemmet i samband med att ytterligare barn föds i familjen.

Det är angeläget att snabbt få till stånd en analys av erfarenheterna av de nya förmånsreglerna inom föräldraförsäkringen. Jag kommer därför att senare denna dag föreslå att en särskild utredning tillsätts för detta ändamål. Denna utredning bör även få i uppdrag att i fråga om föräldrapenningen närmare pröva frågan om ersättningstidens längd. Därvid bör undersökas om ersättningstiden kan förlängas på ett sådant sätt att försäkringen underlättar för föräldrar att förvärvsarbeta med reducerad arbetstid under en viss period efter det att rätten till hel föräldrapenning upphört.

En förstärkning av vårdbidraget för svårt handikappade barn har också genomförts efter förslag från familjepolitiska kommittén. Vårdbidraget har den 1 januari i år höjts från 60 % av basbeloppet upp till samma nivå som folkpensionen inklusive pensionstillskott (f. n. 105 % av basbeloppet). Det höjda vårdbidraget beskattas som inkomst och blir ATP-grundande för den förälder som svarar för omvårdnaden av barnet.

Vid årsskiftet förstärktes också barnpensionerna i enlighet med familjepolitiska kommitténs förslag. Åldersgränsen höjdes från 16 till 18 år och nivån höjdes till en garantinivå på 40 % av basbeloppet i de fall då inte änkepension eller barnpension från ATP utgår. Genom dessa förbättringar av barnpensionerna har mer enhetliga regler skapats för barnpension och bidragsförskott.

Utöver de tidigare nämnda stödformerna är barn vars föräldrar lever åtskilda garanterade ett särskilt ekonomiskt grundskydd genom bidragsförskotten. Den ekonomiska tryggheten för dessa barn är därför inte beroende av den underhållsskyldige förälderns förmåga att betala underhållsbidrag. Bidragsförskottet utgör 40 % av basbeloppet och uppgår f. n. till 270 kr. per månad eller 3 240 kr. per år vid nuvarande basbelopp 8 100 kr.

Bidragsförskotten administreras f. n. av kommunerna. Familjepolitiska kommittén har föreslagit att administrationen av bidragsförskotten bör föras över till försäkringskassorna och riksförsäkringsverket. Förslaget har allmänt tillstyrkts vid remissbehandlingen. Kungl. Maj:t har den 30 november 1973 uppdragit åt riksförsäkringsverket och statskontoret att i samråd med kommunförbundet närmare utreda de tekniska förutsättningarna för en överföring av administrationen av bidragsförskotten till försäkringskassorna under år 1976.

Bosättningslånen ger familjer hjälp att på ett ekonomiskt rationellt sätt ordna sin bosättning. Frågan om bosättningslånesystemets omfattning och utformning är föremål för särskild utredning. Bosättningslån lämnas f. n. med högst 6 000 kr. Jag kommer i det följande (s. 215) att förorda en höjning av maximibeloppet för bosättningslånen till 7 000 kr.

Följande sammanställning visar omfattningen och utvecklingen av samhällets direkta ekonomiska stöd åt barnfamiljerna (milj. kr.)

År	Allm. barnbidrag	Bostadstillägg	Bidragsförskott	Föräldrapension ¹	Barnpensioner	Summa
1965	1 387	220	68	229	43	1 947
1970	1 611	580	131	367	53	2 742
1971	2 152	620	257	425	56	3 510
1972	2 165	1 060	308	467	59	4 059
1973 ²	2 395	1 100	334	519	62	4 410
1974 ²	2 720	1 230	335	950	100	5 335

¹ Före år 1974 förmåner från moderskapsförsäkringen

² Beräknat

C 1. Allmänna barnbidrag

1972/73	Utgift	2 255 716 800
1973/74	Anslag	2 395 000 000 ¹
1974/75	Förslag	2 720 000 000

¹ Därutöver har 160 000 000 kr. anvisats på tilläggsstat

Allmänna barnbidrag utgår fr. o. m. den 1 januari 1974 med 1 500 kr. per år och barn under 16 års ålder. Kostnaderna täcks helt av statsmedel. Bidragsbestämmelserna återfinns i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag (ändrad senast 1973:955).

Riksförsäkringsverket

Med utgångspunkt i bidragsbeloppet 1 320 kr. per barn och år som gällde hösten 1973 beräknar riksförsäkringsverket anslagsbehovet för budgetåret 1974/75 till 2 395 milj. kr. Beräkningarna grundas på statistiska centralbyråns befolkningsprojektion (information i prognosfrågor 1973:6).

Departementschefen

De allmänna barnbidragen har genom beslut vid 1973 års höstriktsdag höjts med 180 kr. per barn och år till 1 500 kr. per barn och år fr. o. m. den 1 januari i år. Kostnaderna för barnbidragshöjningen uppgår till ca 325 milj. kr. för helt år.

Som jag förut nämnt har administrationen av barnbidragen fr. o. m. den 1 januari i år förts över från kommunernas barnavårdsnämnder till de allmänna försäkringskassorna.

Med ledning av de beräkningar om antalet bidragsberättigande barn som gjorts av riksförsäkringsverket beräknar jag på grundval av det nya bidragsbeloppet anslagsbehovet för barnbidragen under nästa budgetår till 2 720 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Allmänna barnbidrag* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 2 720 000 000 kr.

C 2. Ersättning till postverket för utbetalning av allmänna barnbidrag

1972/73	Utgift	6 654 621
1973/74	Anslag	7 800 000
1974/75	Förslag	8 000 000

Från anslaget utgår ersättning till postverket för utbetalning av allmänna barnbidrag. Ersättningen erläggs halvårsvis i efterskott. Anslaget för budgetåret 1974/75 avser alltså kostnader för utbetalningar under kalenderåret 1974.

Riksförsäkringsverket

Ersättning till postverket har för år 1973 utgjort 1:86 kr. för varje utbetald barnbidragsanvisning. Med utgångspunkt i de för år 1973 tillämpade ersättningsgrunderna beräknar riksförsäkringsverket anslagsbehovet för nästa budgetår till 7,9 milj. kr.

Postverket har därefter i framställning begärt att ersättningen för utbetalning av barnbidragen under år 1974 skall höjas till 1:93 kr. för varje utbetald barnbidragsanvisning.

Riksrevisionsverket har yttrat sig över postverkets framställning.

Departementschefen

Jag har inte något att erinra mot den av postverket föreslagna ersättningsgrunden. Med tillämpning av det föreslagna ersättningsbeloppet beräknar jag anslagsbehovet för nästa budgetår till 8 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Ersättning till postverket för utbetalning av allmänna barnbidrag* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 8 000 000 kr.

C 3. Bidrag till sjukförsäkringen för föräldraförsäkringen

1973/74 Anslag 155 000 000¹

1974/75 Förslag 355 000 000

¹ Del av anslaget Bidrag till sjukförsäkringen

Den tidigare moderskapsförsäkringen har fr. o. m. den 1 januari 1974 ersatts av en föräldraförsäkring. För innevarande budgetår utgår statsbidrag till försäkringskassornas utgifter för föräldraförsäkringen från anslaget B 6 Bidrag till sjukförsäkringen. Föräldraförsäkringen innebär att föräldrapenning utgår med en garantinivå av 25 kr. per dag under sex månader i anslutning till barns födelse. Till försäkrad som har rätt till högre sjukpenning än nämnda belopp utgår föräldrapenningen med samma belopp som sjukpenningen och motsvarar därvid 90 % av den sjukpenninggrundande inkomsten. Föräldrapenningen utgår till den av föräldrarna som stannar hemma och vårdar barnet. Föräldraförsäkringen är en integrerad del av sjukförsäkringssystemet såväl vad gäller finansieringen som administrationen av försäkringen. Kostnaderna för föräldrapenningen finansieras enligt samma regler som gäller för övriga förmåner inom sjukförsäkringen. Dessa finansieringsregler har fr. o. m. år 1974 fått en enklare och mera enhetlig utformning. Av de totala kostnaderna för sjukförsäkringen betalar staten en tredjedel, arbetsgivarna ca 40 % och de försäkrade själva återstoden.

Bestämmelserna om föräldrapenning återfinns i lagen (1962:381) om allmän försäkring (omtryckt 1973:908).

Riksförsäkringsverket

Med utgångspunkt i gällande lagstiftning beräknar riksförsäkringsverket kostnaderna för föräldrapenning till 950 milj. kr. för år 1974 och till 985 milj. kr. för år 1975. Statsbidraget beräknas därmed till avrundat 315 milj. kr. för år 1974 och 330 milj. kr. för år 1975. Anslagsbehovet för budgetåret 1974/75 uppgår därmed till avrundat 330 milj. kr.

Departementschefen

Den tidigare moderskapsförsäkringen har enligt beslut vid 1973 års riksdag ersatts av en föräldraförsäkring som ger ett grundläggande försörjningsskydd i form av föräldrapenning under en tid i anslutning till barns födelse (prop. 1973:47, SfU 1973:19, rskr 1973:198). Införandet av de nya reglerna för föräldrapenning ingår i det utbyggnadsprogram för familjepolitiken som familjepolitiska kommittén lagt fram i sitt slutbetänkande Familjestöd (SOU 1972:34).

Jag föreslår att ersättningstiden för föräldraförsäkringen förlängs från sex till sju månader fr. o. m. den 1 januari 1975. Det innebär att föräldrapenning skall utgå längst till den tvåhundraionde dagen efter barnets födelse eller, i de fall barnet på grund av sjukdom inte kunnat

vårdas av föräldrarna, längst till den tvåhundrastruttionde dagen efter barnets födelse. Kostnaderna för denna utbyggnad av föräldraförsäkringen beräknas uppgå till 155 milj. kr. för helt år. Därav faller en tredjedel på staten. Budgetåret 1974/75 belastas med halva årskostnaden. Med utgångspunkt i riksförsäkringsverkets kostnadsberäkningar i övrigt beräknar jag kostnaderna för föräldrapenningen under år 1975 till totalt 1 140 milj. kr. jämfört med 950 milj. kr. år 1974. Statens andel av dessa kostnader under budgetåret 1974/75 beräknar jag till 355 milj. kr. vilket innebär en ökning med 200 milj. kr. jämfört med den halvårskostnad som belastar innevarande budgetår. Medel för nämnda ändamål bör för nästa budgetår tas upp under ett särskilt anslag med benämningen Bidrag till sjukförsäkringen för föräldraförsäkringen.

Förslag till de lagändringar som behövs för genomförande av ersättningstidens förlängning bör i annat sammanhang föreläggas riksdagen.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till sjukförsäkringen för föräldraförsäkringen* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 355 000 000 kr.

C 4. Ersättning för bidragsförskott

1972/73	Utgift	221 038 080
1973/74	Anslag	194 000 000
1974/75	Förslag	250 000 000

Från anslaget bekostas ersättning till kommunerna för utgivna bidragsförskott. Bidragsförskott utgår till barn under 18 år som endast den ena av föräldrarna har vårdnaden om eller som står under vårdnad av annan än föräldrarna. Dessa barn garanteras ett generellt underhåll, som i regel motsvarar 40 % av basbeloppet enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring. Bidragsbestämmelserna återfinns i lagen (1964:143) om bidragsförskott (ändrad senast 1973:807).

I den mån ersättning för bidragsförskott inte kunnat tas ut av den underhållsskyldige, bekostas bidragsförskotten till tre fjärdedelar av staten och till en fjärdedel av den kommun, vars barnavårdsnämnd beviljat bidragsförskottet. Statsbidrag söks av kommunerna för kalenderår i efterskott. Anslagsbehovet för budgetåret 1974/75 bestäms således i huvudsak av kommunernas nettokostnader för bidragsförskott under kalenderåret 1973.

Socialstyrelsen

Styrelsen beräknar antalet barn med bidragsförskott under år 1973 till ca 167 000 vilket motsvarar ca 8,3 % av totala antalet barn under 18 år. Medelbeloppet per barn beräknas för år 1973 uppgå till 2 768 kr. De underhållsskyldiga beräknas betala tillbaka ca 28 % av utbetalda bidragsförskott. Kommunernas nettokostnader för år 1973 beräknas till

ca 333 milj. kr., varav staten skall svara för 75 %. På grundval härav föreslår socialstyrelsen att anslaget för budgetåret 1974/75 förs upp med 250 milj. kr.

Departementschefen

Bidragförskott utgår med 40 % av basbeloppet per år till bidragsberättigade barn under 18 år. Vid ett basbelopp på 8 100 kr. innebär det 3 240 kr. per år eller 270 kr. per månad.

Bidragförskotten administreras f. n. av kommunernas barnavårdsnämnder eller motsvarande. Familjepolitiska kommittén har föreslagit att administrationen av bl. a. bidragförskott skall föras över till de allmänna försäkringskassorna. I remissbehandlingen har förslaget tillstyrkts av det övervägande flertalet remissinstanser som tagit upp frågan, däribland Svenska kommunförbundet. Kungl. Maj:t har genom beslut den 30 november 1973 uppdragit åt riksförsäkringsverket och statskontoret att i samråd med kommunförbundet närmare utreda de tekniska förutsättningarna m. m. för en överföring av administrationen av bidragförskotten till försäkringskassorna under år 1976.

Enligt uppgifter från statistiska centralbyrån uppgick antalet barn med bidragförskott år 1972 till ca 185 000 vilket är en ökning med ca 18 000 jämfört med föregående år. Med ledning av dessa uppgifter beräknar jag anslagsbehovet för nästa budgetår till 250 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Ersättning för bidragförskott* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 250 000 000 kr.

C 5. Omkostnader för statens bosättningslån

1972/73	Utgift	463 070
1973/74	Anslag	534 000
1974/75	Förslag	455 000

Från anslaget bekostas ersättningar till riksbankens ortsombud och till riksbanken för arbetet med bosättningslån. Ersättning till ortsombud utgår med i regel 10 kr. för varje låneansökan, som ortsombud yttrar sig över. Ersättningen till riksbanken utgör 6 kr. för varje lån som utestår den 31 december det budgetår ersättningen avser. Ersättningsgrunderna återfinns i kungörelsen (1937:810) angående ersättning åt ortsombud för yttrande över ansökningar om statliga bosättningslån (ändrad senast 1968:171) och i brev den 26 april 1972.

Fullmäktige i riksbanken

Med utgångspunkt i oförändrade ersättningsregler beräknar riksbanksfullmäktige anslagsbehovet för budgetåret 1974/75 till 455 000 kr. Därav

utgör ersättningen till ortsombuden 155 000 kr. och ersättningen till riksbanken 300 000 kr.

Departementschefen

Jag beräknar i likhet med riksbanksfullmäktige medelsbehovet under nästa budgetår till 455 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Omkostnader för statens bosättningslån* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 455 000 kr.

D. Sociala serviceåtgärder

De sociala serviceåtgärderna för främst åldringar och barnfamiljer utgör en viktig del av socialpolitiken. Kraftigt ökade resurser har under de senaste åren satts in på en utbyggnad av dessa områden. Inom *åldringsvården* har utbyggnaden främst skett inom den öppna vården. Utbyggnaden av den sociala hemhjälp till åldringar och handikappade har medfört att antalet hjälpta personer fördubblats från ca 145 000 år 1965 till över 300 000 under år 1973. Under år 1974 beräknas hemhjälp omfatta 340 000 personer. Dessutom pågår en utbyggnad även av andra åtgärder inom kommunernas öppna åldrings- och handikappvård, t. ex. matdistribution, matservering, färdtjänst, fotvård, badservice, motionsgymnastik och olika former av sysselsättning för personlig aktivering och meningsfull samvaro.

Den sociala hemhjälpens utveckling sedan år 1960 framgår av följande sammanställning.

År	Åldringar och handikappade		Antal hemsamariter och hemvårdare	Barnfamiljer Antal hjälpta	Totala årskostnader, milj. kr.
	Antal hjälpta	Antal arbetstim. (milj. tim.)			
1960	79 000	8,4	11 500	64 000	85,0
1965	144 000	17,2	23 400	69 800	178,3
1970	252 000	40,2	65 600	84 000	520,0
1971	272 000	44,9	77 700	86 100	600,0
1972	292 500	46,4	80 800	88 000	680,0
1973 ¹	305 000	47,7	82 000	90 000	800,0
1974 ¹	340 000	59,0	90 000	95 000	1040,0

¹ Beräknat

För att underlätta för kommunerna att utvidga verksamheten med social hemhjälp och samtidigt stärka sysselsättningen har nyligen beslutats om en höjning av statsbidraget till social hemhjälp från 35 % till 50 % under kalenderåret 1974 (prop. 1973:165, FiU 1973:40, rskr 1973:344). Hemhjälpverksamheten kan därför beräknas öka kraftigt under kalenderåret 1974. Genom bidragshöjningen ges utrymme för nyanställning inom social hemhjälp motsvarande ca 7 000 heltidsarbetande under år 1974. Någon ställning har inte tagits till frågan om storleken av statsbidraget för tiden efter år 1974. På motsvarande sätt har även statsbidraget till kommunala familjedaghem höjts från 35 % till 50 % under kalenderåret 1974.

Med hänsyn till angelägenheten av att samhället på olika sätt stöder den sociala servicen har Kungl. Maj:t den 28 december 1973 uppdragit åt kommunalekonomiska utredningen att med förtur behandla frågorna om storlek och utformning av statsbidragen till kommunernas sociala hemhjälp och familjedaghemverksamhet för tiden efter år 1974. Vidare har utredningen fått i uppdrag att i samband därmed även behandla frågan om statsbidrag till den kommunala färdtjänsten. Utredningen har möjlighet att – i avvaktan på sin redovisning av den samlade statsbidragsgivningens former och omfattning – föreslå provisoriska lösningar för statsbidrag till de här nämnda verksamheterna. Enligt Kungl. Maj:t:s

beslut skall resultatet av utredningens överväganden redovisas i sådan tid att beslut om de statsbidragsregler som skall gälla fr. o. m. den 1 januari 1975 kan fattas vid 1974 års riksdag.

Upprustningen av åldringarnas bostäder ingår som ett viktigt led i den öppna åldringsvårdens utbyggnad. Det statliga stödet i form av räntefria förbättringslån utgår från anslag under bostadshuvudtiteln. Sedan år 1964 har sådana förbättringslån hittills beviljats till ca 118 000 åldring-bostäder. Denna bostadsupprustning fortsätter och förslag om medels-anvisningar läggs fram av chefen för bostadsdepartementet.

Åldringsvårdsprogrammet går ut på att jämsides med de nämnda insatserna inom den öppna vården också öka vårdmöjligheterna inom långtidsvården. Inom ramen för byggnadsregleringen har getts prioritet åt utbyggnaden av långtidssjukvården. Denna prioritering fortsätter. Av den investeringsram för år 1974 som fastställts för sjukvårdssektorn beräknas en tredjedel tas i anspråk för byggande av sjukhem och kliniker inom långtidsvården, vilket innebär ett nytillskott av ca 1 700 nya vårdplatser. Den pågående moderniseringen av ålderdomshemmen har också tillför-säkrats erforderligt utrymme inom ramen för byggnadsregleringen. Det sammanlagda antalet platser vid sjukhem och ålderdomshem beräknas i år överstiga 110 000.

En fortsatt utbyggnad av *barnomsorgen* är en viktig del av familjepolitiken. Följande sammanställning visar hur denna samhällets service för barnfamiljerna byggts ut sedan år 1960. Sammanställningen avser platsantalet vid mitten av resp. år.

År	Antal platser i daghem	fritidshem	familje-daghem	Sammanlagt antal platser	Antal barn i deltidsg-rupp
1960	10 300	2 400	4 000	16 700	38 400
1965	11 900	3 000	8 000	22 900	52 100
1970	33 000	6 500	32 000	71 500	86 000
1971	41 000	9 000	41 500	91 500	91 000
1972	46 400	11 900	43 500	101 800	96 000
1973 ¹	54 600	14 500	44 500	113 600	101 000
1974 ¹	62 800	18 200	51 000	132 000	108 000

¹ Beräknat

Enligt en enkät till kommunerna hösten 1973 hade utbyggnadstakten för daghem dämpats jämfört med den successivt ökade planeringstakten under de föregående åren. För att ge kommunerna ökade finansiella re-surser att fortsätta en snabb utbyggnad på detta viktiga område har nyligen beslutats om en temporär höjning av statsbidraget till anordnande av daghem och fritidshem från 6 000 kr. till 12 000 kr. per plats för sådana byggen som påbörjas under tiden den 15 oktober 1973—den 31 december 1974 (prop. 1973:165, FiU 1973:40, rskr 1973:344). Redan i detta sammanhang har vidare beslutats att statsbidraget till driften av daghem fr. o. m. den 1 juli 1974 höjs med 1 500 kr. till 6 500 kr. per plats och år och för driften av fritidshem med 750 kr. till 3 250 kr. per plats och år. Med hänsyn härtill och med beaktande av kommunernas uppgifter om den planerade utbyggnaden kan ca 25 000 nya platser i

daghem och fritidshem beräknas bli påbörjade under innevarande och nästa budgetår. Kostnaderna för bidragshöjningarna beräknas till ca 215 milj. kr. för helt år.

Vad gäller de kommunala familjedaghemmen kan antalet platser för innevarande år på grundval av uppgifter som lämnats i höstens kommunenkät och med beaktande av den nyligen beslutade höjningen av statsbidraget för år 1974 beräknas uppgå till ca 51 000.

Beslut har nyligen fattats om att en allmän förskola för sexåringar skall införas under år 1975 (prop. 1973:136, SoU 1973:30, rskr 1973:372).

Kommunerna får en lagfäst skyldighet att anvisa plats i förskola för alla barn i kommunen från höstterminen det år barnet fyller sex år. Genom information och uppsökande verksamhet skall kommunen verka för att alla sexåringar i kommunen deltar i förskolans verksamhet. Verksamheten i förskolan skall omfatta minst 15 timmar per vecka och totalt minst 525 timmar om året. För glesbygdskommunerna öppnas möjlighet att anordna förskola med kortare verksamhet per år men i stället omfattande två år, dvs. redan från det barnet fyller fem år. Särskilda insatser skall vidtas för barn under sex års ålder som av fysiska, psykiska, sociala, språkliga eller andra skäl har särskilt behov av stöd och stimulans för sin utveckling. Kommunerna skall bedriva uppsökande verksamhet för att få kännedom om dessa barn och anvisa dem förskoleplats. Den allmänna förskolan för sexåringar och för yngre barn med särskilt behov av stöd skall vara avgiftsfri upp till 15 timmar i veckan eller 525 timmar om året.

Ett särskilt statsbidrag har införts för kostnader i samband med genomförandet av den allmänna förskolan. Bidraget utgår med 1 200 kr. per barn och år för det ökade antal sexåringar som bereds plats i förskola i förhållande till platsantalet i maj 1973. Till kommun som redan genomfört utbyggnaden utgår samma bidrag för den del av platsantalet som överstiger 90 % av antalet sexåringar i kommunen, vilket är den nuvarande utbyggnadsgraden för hela riket i genomsnitt. Vidare utgår samma bidrag till alla kommuner för den förskoleverksamhet i deltidsgrupp som anordnas för yngre barn med särskilda behov av stöd och stimulans upp till 10 % av antalet fyra- och femåringar i kommunen. För glesbygdskommuner med särskilda merkostnader skall därutöver kunna utgå stöd i form av extra skatteutjämningsbidrag. För anordnande av särskilda lokaler för deltidsgupper utgår ett nytt anordningsbidrag med 3 000 kr. per plats. Anslagsbehovet för dessa statsbidrag beräknas för nästa budgetår till 16 milj. kr.

Enligt den lag om förskoleverksamhet som antagits av riksdagen i samband med beslutet om den allmänna förskolan skall i varje kommun finnas en plan för utbyggnaden av förskoleverksamheten. Därigenom skapas ett fastare underlag för en fortsatt snabb utbyggnad av samhällets barnomsorg. Planen skall avse en femårsperiod och innefatta en redovisning av behovet av förskoleverksamhet och på vilket sätt och i vilken utsträckning kommunen avser att tillgodose detta behov i form av

daghem, deltidsgupper, familjedaghem etc.

Det statliga stödet till hela förskoleverksamheten kan för nästa budgetår beräknas till sammanlagt 623 milj. kr. på socialhuvudtiteln, vilket jämfört med innevarande budgetår innebär en anslagsökning med ca 140 milj. kr. Härtill kommer ca 10 milj. kr. som utgår i statliga bostadslån till barnstugor från bostadshuvudtiteln.

Statens kostnader under de senaste budgetåren samt anlagen för innevarande och nästa budgetår framgår av följande sammanställning (milj. kr.).

Budgetår	Driftbidrag	Anordningsbidrag	Familjedaghem	Summa
1964/65	17,7	3,2	—	20,9
1970/71	77,0	54,4	23,0	154,4
1971/72	134,7	72,9	38,3	245,9
1972/73	216,0	70,0	38,0	324,0
1973/74	303,0	100,0 ¹	82,0 ²	485,0
1974/75	413,0	120,0	90,0	623,0

¹ Därav 30 milj. kr. på tilläggsstat

² Därav 30 milj. kr. på tilläggsstat

Socialstyrelsen bedriver ett omfattande utvecklingsarbete och försöksverksamhet inom förskoleområdet i anslutning till de reformer som nyligen beslutats. Försöksverksamheten avser förskolans organisatoriska utformning och pedagogiska innehåll, utbyggnadsplaneringen av kommunernas insatser för barn i förskoleåldern samt den uppsökande verksamheten för barn med särskilda behov av stöd och stimulans.

En särskild arbetsgrupp har tillsatts för att i anslutning till nämnda försöksverksamhet närmare utreda formerna för den uppsökande verksamheten för förskolebarnen och frågan om ansvaret för de handikappade barnens förskoleverksamhet. Arbetsgruppen har också fått i uppdrag att behandla frågan om föräldrautbildning.

Barnstugeutredningen har genom tilläggsdirektiv fått i uppdrag att utreda vissa utbildningsfrågor för personal i barnstugeverksamheten. Utredningen skall också ytterligare analysera behovet av personal inom detta område. I detta sammanhang bör också nämnas att medel kommer att beräknas under åttonde huvudtiteln för ytterligare utökad förskollärautbildning under nästa budgetår. Jag kommer i det följande också att beräkna medel för vissa kostnader för fortbildning av personalen inom förskoleverksamheten.

1968 års barnstugeutredning kommer i sitt fortsatta arbete att behandla frågan om fritidsverksamhet för barn i skolåldern. Jag vill i detta sammanhang också nämna den omfattande försöksverksamhet som med bidrag från allmänna arvsfonden bedrivs för att finna lämpliga former för en meningsfull fritidsverksamhet bland barn i åldern 7-12 år. Bidrag har beviljats till sammanlagt omkring 150 olika projekt med en rik variation vad det gäller innehåll, uppläggning och omfattning. Socialstyrelsen samordnar försöksverksamheten som bedrivs i nära samarbete med kommuner och organisationer.

En särskild utredning har tillsatts för att belysa de långsiktiga förändringarna i barnens levnadsförhållanden. Utredningen skall därvid göra en analys över barnens nuvarande levnadsförhållanden samt pågående förändringar av dessa. Redovisningen är avsedd att ge underlag för en bred åtgärdsdiskussion när det gäller barnens uppväxtmiljö.

D 1. Bidrag till social hemhjälp

1972/73	Utgift	249 474 559
1973/74	Anslag	275 000 000 ¹
1974/75	Förslag	390 000 000

¹ Därutöver har 120 milj. kr. anvisats på tilläggsstat

Från anslaget utgår statsbidrag till kostnaderna för den sociala hemhjälp. Statsbidrag utgår normalt med 35 % av kommunernas nettokostnader för hemvårdare, hemsamariter, barnvårdare och därmed jämförlig personal, som har till huvudsaklig uppgift att i enskilt hem hjälpa åldringar, handikappade och barnfamiljer. Samma bidrag utgår till kommuns kostnader för bidrag till enskild sammanslutning, som bedriver social hemhjälpverksamhet. Statsbidraget utbetalas för kalenderår i efterskott. Anslaget för budgetåret 1974/75 avser alltså bidrag till verksamheten under kalenderåret 1974.

För att underlätta för kommunerna att snabbt utvidga verksamheten med social hemhjälp och samtidigt stärka sysselsättningen har riksdagen nyligen beslutat om en höjning av statsbidraget till social hemhjälp från 35 % till 50 % av statsbidragsgilla kostnader under kalenderåret 1974 (prop. 1973:165, FiU 1973:40, rskr 1973:344). För att underlätta att nyanställningarna kan komma till stånd under år 1974 skall en förskottsutbetalning ske under våren 1974. Detta förskott skall schematiskt beräknas till 15 % av kommunens totala statsbidragsberättigade kostnader för social hemhjälp under år 1973.

Bidragsbestämmelserna återfinns i kungörelsen (1964:427) om statsbidrag till social hemhjälp och i kungörelsen (1973:960) om förhöjt statsbidrag till social hemhjälp under år 1974.

Från anslaget bekostas f. n. även viss försöksverksamhet avseende vård och service m. m. i glesbygder. Bidrag för denna verksamhet utbetalas under löpande budgetår.

Socialstyrelsen

Styrelsen räknar med en fortsatt ökning av hemhjälpverksamheten under år 1974. Styrelsen beräknar, med utgångspunkt i statsbidragsbestämmelserna för år 1973, anslagsbehovet för budgetåret 1974/75 till 300 milj. kr.

Departementschefen

Hemvårdarnas och hemsamariternas verksamhet möjliggör bl. a. för många äldre och handikappade att bo kvar i sina hem och är därigenom en viktig del av samhällets sociala service inom åldrings- och handikappvården. Den av riksdagen nyligen beslutade höjningen av statsbidraget till hemhjälpverksamheten från 35 % till 50 % av kommunernas kostnader under år 1974 gör det möjligt för kommunerna att snabbt bygga ut denna verksamhet ytterligare. Bidragshöjningen kan beräknas tillföra kommunerna 240 milj. kr. i ökat statsbidrag för år 1974.

Som jag nämnt i inledningen till detta avsnitt skall frågan om storlek och utformning av statsbidraget till hemhjälpverksamheten för tiden efter år 1974 med förtur tas upp till behandling av kommunalekonomiska utredningen. På grundval av utredningens överväganden avser jag att återkomma till denna fråga i en proposition senare till årets riksdag.

Jag vill i detta sammanhang erinra om att fokusutredningen i betänkan- det Serviceboende för rörelsehindrade (Stencil S 1973:2) har föreslagit att den av Stiftelsen Fokus bedrivna verksamheten för handikappade övertas av berörda kommuner efter en övergångsperiod som i princip omfattar åren 1973 och 1974. Utredningens förslag har biträtts av stiftelsens styrelse och huvudmannastämman. Kungl. Maj:t har därefter i enlighet med utredningens förslag från detta anslag beviljat stiftelsen bidrag för dess verksamhet avseende boende och omvårdnad åt svårt rörelsehindrade personer med 2 milj. kr. för andra halvåret 1973 och med 3 milj. kr. för år 1974. Berörda kommuner övertar nu administrationen av de olika fokusanläggningarna och kommer sedan det särskilda statsbidraget utlöpt att svara för verksamheten med statligt stöd enligt reglerna för bidrag till social hemhjälp.

Med beaktande av den särskilda förskottsutbetalning som kommer att göras av det höjda statsbidraget för år 1974 beräknar jag kostnaderna under anslaget för nästa budgetår till 390 milj. kr. Jag har därvid tagit hänsyn till att de medel som för innevarande budgetår beräknas under detta anslag för försöksverksamhet med särskilda insatser för vård och service i glesbygdsområden för nästa budgetår tas upp under anslaget A 3. Forsknings- och utvecklingsarbete samt försöksverksamhet. Utbetalning till följd av tidigare beslut om bidrag till försöksverksamhet bör dock kunna göras från här ifrågavarande anslag även under nästa budgetår.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till social hemhjälp* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 390 000 000 kr.

D 2. Bidrag till anordnande av förskolor och fritidshem

1972/73	Utgift	42 960 031 ¹	Reservation	29 188 846
1973/74	Anslag	70 000 000 ^{1, 2}		
1974/75	Förslag	120 000 000		

¹ Anslaget Bidrag till anordnande av barnstugor

² Därutöver har 30 milj. kr. anvisats på tillägsstat

Från anslaget utgår statsbidrag till anordnande av förskolor (daghem och deltidsgupper) och fritidshem. Statsbidraget utgår normalt med högst 6 000 kr. per plats för nybyggnad, om- eller tillbyggnad eller inköp av byggnad för daghem eller fritidshem. Genom beslut vid höstriksdagen 1973 har anordningsbidraget temporärt höjts till 12 000 kr. per plats för sådana platser som påbörjas under tiden den 15 oktober 1973—den 31 december 1974 och blir färdigställda senast under våren 1975 (prop. 1973:165, FiU 1973:40, rskr 1973:344).

Anordningsbidrag utgår till lokaler som anordnas så att de kan användas för barntillsyn under hela dagen eller i varje fall minst fem timmar per barn och dag, dvs. till daghem och fritidshem. Förskott med 90 % av beviljat anordningsbidrag kan betalas ut när byggnadsarbetena påbörjats. Bidragsbestämmelserna återfinns i kungörelsen (1966:173) om statsbidrag till barnstugor (ändrad senast 1973:314) och kungörelsen (1973:958) om förhöjt statsbidrag under viss tid till anordnande av barnstugor.

Genom beslut vid höstriksdagen 1973 utgår fr. o. m. den 1 oktober 1973 anordningsbidrag även för anordnande av förskolelokaler som utnyttjas enbart för deltidsgupper (prop. 1973:136, SoU 1973:30, rskr 1973:372). Detta bidrag utgår med 3 000 kr. per plats.

Socialstyrelsen

Socialstyrelsen har med utgångspunkt i tidigare gällande bidragsregler beräknat anslagsbehovet för budgetåret 1974/75 till 84 milj. kr.

Departementschefen

För att utbyggnaden av daghem och fritidshem skall behållas på en hög nivå har en temporär höjning av anordningsbidraget genomförts. Anordningsbidraget till daghem och fritidshem har sålunda fördubblats för de platser som påbörjats under tiden den 15 oktober 1973—den 31 december 1974 och blir färdigställda senast under våren 1975. Jag räknar med att därigenom byggen för sammanlagt 25 000 nya platser i daghem och fritidshem kommer att påbörjas under innevarande och nästa budgetår.

Enligt beslut vid 1973 års höstriksdag utgår numera bidrag även för anordnande av förskolor som mera permanent utnyttjas enbart för deltidsgupper (prop. 1973:136, SoU 1973:30, rskr 1973:372). Bidraget utgör 3 000 kr. per plats. Kostnaden härför kan beräknas till ca 6 milj. kr. per budgetår. Det sammanlagda anslagsbehovet för budgetåret 1974/

75 beräknar jag till 120 milj. kr. Anslagsbenämningen bör ändras till Bidrag till anordnande av förskolor och fritidshem.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till anordnande av förskolor och fritidshem* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 120 000 000 kr.

D 3. Bidrag till driften av förskolor och fritidshem

1972/73	Utgift	199 526 958 ¹
1973/74	Anslag	303 000 000 ¹
1974/75	Förslag	413 000 000

¹ Anslaget Bidrag till driften av barnstugor

Från anslaget utgår statsbidrag till driften av daghem och fritidshem. Driftbidrag utgår f. n. med 5 000 kr. per år och plats i daghem för barn under skolåldern, där minst två tredjedelar av antalet platser utnyttjas minst fem timmar per barn och dag. För fritidshem för barn i skolåldern utgår f. n. driftbidrag med 2 500 kr. per år och plats för sådana platser som hålls öppna under minst fem timmar per dag.

Enligt beslut vid höstriksdagen 1973 höjs driftbidraget till daghem fr. o. m. den 1 juli 1974 med 1 500 kr. till 6 500 kr. per plats och år. Från samma tid höjs driftbidraget till fritidshem med 750 kr. till 3 250 kr. per plats och år.

Driftbidrag utbetalas i efterskott för budgetår. Förskott kan utgå med högst hälften av beräknat bidrag för budgetåret. Bidragsbestämmelserna återfinns i kungörelsen (1966:173) om statsbidrag till barnstugor (ändrad senast 1973:959). Ett särskilt bidrag till jordbruksdaghem utgår med högst 60 % av driftkostnaderna.

Socialstyrelsen

Socialstyrelsen beräknar medelsbehovet för driftbidrag till daghem och fritidshem enligt oförändrade bidragsregler, dvs. 5 000 kr. resp. 2 500 kr. per plats, till 369 milj. kr. för budgetåret 1974/75. Styrelsen föreslår liksom föregående år att statsbidrag efter särskild prövning skall kunna utgå till extrakostnader för skjutsar i samband med lekskoleverksamhet.

Departementschefen

Statens bidrag till driften av barnstugor har höjts i flera omgångar under senare år. Enligt beslut vid höstriksdagen 1973 höjs driftbidraget den 1 juli 1974 till 6 500 kr. per plats i daghem och till 3 250 kr. per plats i fritidshem (prop. 1973:165, FiU 1973:40, rskr 1973:344). Höjningen avser att underlätta för kommunerna att fortsätta en snabb utbyggnad av barnomsorgen. Statens kostnader för bidragshöjningen kan beräknas till 125 milj. kr. för helt år. Anslagsbehovet för driftbidragen till

daghem och fritidshem under nästa budgetår beräknar jag till ca 400 milj. kr.

Den av höstriksdagen beslutade förskolereformen (prop. 1973:136, SoU 1973:30, rskr 1973:372) innebär att statsbidrag fr. o. m. den 1 januari 1975 kommer att utgå till kommunerna även för förskola i deltidsgrupp, dvs. nuvarande lekskolor. Statsbidraget kommer att utgå med 1 200 kr. per barn och år för det ökade antal sexåringar som bereds plats i förskola (deltidsgrupp) i förhållande till platsantalet i maj 1973. Till kommuner som redan har platser till samtliga sexåringar skall samma bidrag utgå för den del av platsantalet som överstiger 90 % av antalet sexåringar i kommunen. Vidare skall samma bidrag utgå för fyra- och femåringar som bereds förskoleverksamhet i deltidsgrupp på grund av särskilda behov av stöd och stimulans, dock för högst 10 % av antalet fyra- och femåringar i kommunen. Årskostnaden för driftbidraget till förskola i deltidsform kan beräknas till omkring 50 milj. kr. Statens kostnader för bidraget till den allmänna förskolan kan för nästa budgetår med hänsyn till utbetalningsbestämmelserna beräknas till ca 10 milj. kr.

Jag har vidare under detta anslag beräknat medel för bl. a. vissa kostnader för kursledarutbildning och för utarbetande av kursmaterial m. m. på grundval av barnstugeutredningens betänkanden och socialstyrelsens försöksverksamhet och utvecklingsarbete på förskoleområdet för att användas vid fortbildning av personal inom kommunernas förskoleverksamhet.

Jag beräknar det sammanlagda anslagsbehovet för nästa budgetår till 413 milj. kr. I förhållande till innevarande budgetår innebär det en ökning med 110 milj. kr. Anslagsbenämningen bör ändras till Bidrag till driften av förskolor och fritidshem.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till driften av förskolor och fritidshem* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 413 000 000 kr.

D 4. Bidrag till kommunala familjedaghem

1972/73	Utgift	55 226 937
1973/74	Anslag	52 000 000 ¹
1974/75	Förslag	90 000 000

¹ Därutöver har 30 milj. kr. anvisats på tilläggsstat

Från anslaget utgår statsbidrag till kostnader för kommunala familjedaghem. Statsbidrag utgår normalt med 35 % av kommunens kostnader för lön och sociala förmåner (exkl. omkostnadsersättning) åt dagbarnvårdare efter avdrag för influtna föräldraavgifter. För att underlätta för kommunerna att snabbt utvidga familjedaghemsverksamheten har riksdagen nyligen beslutat om en höjning av statsbidraget från 35 % till 50 % av kommunernas kostnader för den verksamhet som avser kalenderåret 1974 (prop. 1973:165, FiU 1973:40, rskr 1973:344).

Rätt till statsbidrag inträder, när kommunens organiserade barn tillsyn - genom daghem, fritidshem och familjedaghem - nått en viss omfattning uttryckt i platser per antal invånare i kommunen. För det första 10 000-talet invånare krävs minst en plats per 200 invånare och för invånarantalet över 10 000 minst en plats per 100 invånare. Bidrag utgår för de familjedaghemspplatser som överstiger en på sådant sätt beräknad gräns. Statsbidrag betalas ut i efterskott för kalenderår. En förskottsutbetalning av det höjda statsbidraget för år 1974 kommer dock att ske under våren 1974. Bidragsbestämmelserna återfinns i kungörelsen (1968:236) om statsbidrag till kommunal familjedaghemsvksamhet (ändrad senast 1972:112) och kungörelsen (1973:957) om förhöjt statsbidrag till kommunal familjedaghemsvksamhet under år 1974.

Socialstyrelsen

Utbyggnaden av barnstugorna har ökat kommunernas möjligheter att uppfylla kvotregeln, vilket för dessa kommuner medfört väsentligt ökade statsbidrag. År 1972 utgick statsbidrag för ca 85 % av det totala antalet kommunala familjedaghemspplatser. Socialstyrelsen räknar med att antalet platser i kommunala familjedaghem skall öka med 3 000 per år och att andelen statsbidragsberättigande platser skall öka till 90 % av det totala antalet. Med utgångspunkt i då gällande statsbidragsregler och med beaktande av den tidigare, anslagsbelastningen beräknar socialstyrelsen anslagsbehovet för nästa budgetår till 70 milj. kr.

Departementschefen

Den nyligen beslutade statsbidragshöjningen möjliggör en snabb utbyggnad av familjedaghemsvksamheten under år 1974. Som tidigare nämnts avser jag att senare vid årets riksdag återkomma till frågan om storlek och utformning av statsbidraget till familjedaghemsvksamheten för tiden efter år 1974 sedan denna fråga med förtur behandlats av kommunalekonomiska utredningen. Med beaktande av den förskottsutbetalning som kommer att göras av det höjda statsbidraget för år 1974 beräknar jag medelsbehovet under anslaget för nästa budgetår till 90 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att till *Bidrag till kommunala familjedaghem* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 90 000 000 kr.

D 5. Bidrag till ferievistelse för barn

1972/73	Utgift	3 572 900
1973/74	Anslag	4 000 000
1974/75	Förslag	4 000 000

Statsbidrag utgår till kommun med 100 kr. för varje barn under 15 år, som av kommun eller genom kommuns förmedling under året beretts vistelse på barnkoloni eller i feriehem. För barn, som är handikappat eller sjukt, utgör bidraget 200 kr. Bidrag utgår för kalenderår i efterskott. Bidragsbestämmelserna återfinns i kungörelsen (1967:473) om statsbidrag till ferievistelse för barn.

Socialstyrelsen

För budgetåret 1972/73 utgick bidrag avseende 16 500 barn som vistats på koloni och 18 300 barn som vistats i feriehem. Antalet barn som vistats på koloni har minskat under senare år medan antalet barn i feriehem ökat något.

Kostnaderna för verksamheten har ökat under senare år. Med hänsyn härtill föreslår socialstyrelsen att bidragsbeloppen höjs till 125 kr. per barn som vistats på barnkoloni eller i feriehem. För handikappat eller sjukt barn föreslår styrelsen en höjning till 250 kr.

Departementschefen

1968 års barnstugeutredning har genom tilläggsdirektiv fått i uppdrag att göra en översyn av den organiserade sommarbarnsverksamhetens mål och innehåll. Med hänsyn härtill bör de nuvarande bidragsgrunderna inte ändras.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till ferievistelse för barn* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 4 000 000 kr.

D 6. Bidrag till semesterhem m. m.

1972/73	Utgift	1 760 567
1973/74	Anslag	1 800 000
1974/75	Förslag	1 800 000

Statsbidrag till driften av semesterhem utgår till semesterhemsanordnare med 4 kr. per dag och plats som utnyttjas av personer, som med hänsyn till sina sociala och ekonomiska förhållanden anses behöva hjälp för att få tillfälle till vila och rekreation. Statsbidrag betalas ut av socialstyrelsen i efterskott för kalenderår. Förskott kan utgå med högst tre fjärdedelar av det beräknade bidragsbeloppet för kalenderår.

Statsbidrag utgår även för resor till semesterhem eller resor i samband med annan form av semestervistelse. Socialstyrelsen fördelar därvid för

detta ändamål avsedda medel mellan semesterhemsnämnderna i lands-
tingsområdena varefter det ankommer på dessa nämnder att bevilja och
betala ut resebidragen. Bidragsbestämmelserna återfinns i kungörelsen
(1967:472) om statsbidrag till driften av semesterhem m. m. (ändrad
senast 1969:782). I brev 1973-05-18 har socialstyrelsen bemyndigats att
av anslaget för budgetåret 1973/74 disponera 1,1 milj. kr. för resebidrag i
samband med semestervistelse under år 1974.

Socialstyrelsen

År 1972 söktes statsbidrag för ca 9 700 gäster vid semesterhem.
Jämfört med föregående år innebär detta en minskning med ca 1 100.
Styrelsen framhåller att en översyn av bestämmelserna om resebidrag är
angelägen. Socialstyrelsen föreslår att anslaget för nästa budgetår förs
upp med oförändrat 1,8 milj. kr.

Departementschefen

Jag biträder socialstyrelsens förslag till medelsberäkning för nästa
budgetår. Med hänsyn till kommunalekonomiska utredningens arbete är
jag inte beredd förorda någon översyn av de nuvarande bidragsbestäm-
melserna.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen
att till *Bidrag till semesterhem m. m.* för budgetåret 1974/75
anvisa ett förslagsanslag av 1 800 000 kr.

E. Myndigheter inom hälso- och sjukvård, socialvård m. m.

En ökad integration av organisation och insatser kännetecknar den pågående utvecklingen inom såväl hälso- och sjukvården som socialvården liksom mellan dessa båda verksamhetsområden. Utgångspunkten för detta arbete på det sociala området är att förebyggande insatser och social omvårdnad bör grundas på en helhetssyn på den enskilda människans i hennes livsmiljö. För socialvården har skapats ökade förutsättningar för tillämpningen av helhetssynen genom att kommunerna i enlighet med ett av socialutredningen framlagt förslag har getts möjlighet att ersätta de tidigare åtskilda nämnderna för socialhjälp, barnavård och nykterhetsvård med en gemensam socialnämnd. Inom hälso- och sjukvården kommer samma synsätt till uttryck framför allt i ökade insatser när det gäller medicinskt förebyggande åtgärder och i en kraftig utbyggnad av närhetsservicen i den decentraliserade öppna hälso- och sjukvården.

Försöksverksamhet med nya arbetsformer pågår på flera håll. Utvecklingen av ett system med socialcentraler togs tidigt upp i socialutredningens arbete. Efter förslag av utredningen uppdrog Kungl. Maj:t år 1971 åt socialstyrelsen att bedriva försöksverksamhet med sådan social samverkan. Försöksverksamhetens målsättning är att finna lämpliga former för en organiserad och systematiskt bedriven social samverkan mellan olika myndigheter och organ. Samverkan gäller tre huvudområden, nämligen planering, behandling och information till allmänheten. Försöksverksamhet har under tiden fr. o. m. den 1 april 1972 t. o. m. den 31 mars 1973 bedrivits i Falun. En liknande verksamhet pågår nu i Ljusdal och Linköping. Försöksverksamhet med samordnad hälso- och sjukvård, socialvård och skolans elevvård har vidare påbörjats inom Tierps kommun. Socialstyrelsen har bedrivit utrednings- och planeringsarbete rörande formerna och innehållet i sådan integration vad gäller öppen vård i samarbete med kommunerna i Tierps kommunblock. Uppsala läns landsting, socialmedicinska institutionen vid Uppsala universitet, socialhögskolan i Stockholm och sjukvårdens och socialvårdens planerings- och rationaliseringsinstitut (Spri). Ett annat exempel kan hämtas från Skaraborgs län, där landstinget i samverkan med kommunerna planmässigt börjat bygga upp en vårdorganisation efter nya riktlinjer. Målsättningen är att inom kommunerna skapa en långtgående integration dels inom hälso- och sjukvårdsorganisationen, dels mellan denna organisation samt den primärkommunala socialvården och övriga organ, främst apotek, försäkringskassa och arbetsvård. Som centrum för den integrerade hälso-, sjuk- och socialvårdsorganisationen skall i princip finnas en vårdcentral i varje kommun. Det finns också anledning att erinra om det forsknings- och utvecklingsarbete som sedan flera år bedrivs vid läkarstationen i Dalby, där en integration med socialvården nu också håller på att genomföras.

En samordning av insatserna kräver gemensamma målsättningar och

intentioner hos alla som medverkar, en samdimensionering av resurserna och väl utvecklade former för samarbetet. För att kunna vidareutveckla helhetssynen i det sociala arbetet behövs nu en mera djupgående prövning av verksamheten i dess helhet. En sådan övergripande behandling av hela den kommunala socialvårdens målsättning och verksamhetsformer kommer att ske på grundval av ett principbetänkande i dessa viktiga frågor som inom den närmaste tiden kommer att redovisas av socialutredningen.

Det bör också skapas ökade möjligheter till forsknings- och utvecklingsarbete och fortsatt försöksverksamhet inom olika delar av det sociala området. Socialstyrelsen har särskilt understrukit behovet av ökade resurser för tillämpad forskning och försöksverksamhet i direkt anslutning till planeringsverksamheten på området. Det behövs också ökade resurser för forskning och utvecklingsarbete på socialförsäkringens område. Enligt min mening är ett samordnat och målinriktat forsknings- och utvecklingsarbete liksom en organiserad försöksverksamhet av stor betydelse som underlag för utformning av socialpolitiken och för åtgärder på socialvårdens område. Det är mot denna bakgrund som jag under anslaget A 3. Forsknings- och utvecklingsarbete samt försöksverksamhet har lagt fram förslag om ökade resurser och större planmässighet då det gäller detta viktiga arbete på det sociala området.

Socialstyrelsen har under förra året redovisat resultaten av ett par djupgående utredningar som blir av stor betydelse för den framtida utvecklingen inom hälso- och sjukvården. Den ena gäller ett nytt läkarfördelningsprogram, som ger underlag för en kraftig satsning på den decentraliserade öppna hälso- och sjukvården vid fördelningen av de snabbt ökande läkarresurserna. Jag skall i det följande återkomma till denna fråga. Den andra av socialstyrelsen framlagda utredningen gäller strukturinriktningen för den svenska hälso- och sjukvården, där ett av syftena varit att finna lämpliga former för närhetsservice och kontinuitet inom hälso- och sjukvården. Organisationen har utformats på ett sådant sätt att de mänskliga kontakterna mellan patienten och sjukvården underlättas och att kontinuiteten i kontakten mellan patient och läkare kan upprätthållas. Strukturmodellen är uppbyggd på tre huvudelement som kallas primärvård, länssjukvård och regionsjukvård. Primärvården skall ge närhetsservice i hälso- och sjukvårdsfrågor och på det lokala planet samverka med socialvård och andra verksamheter inom vårdsektorn. Genom en utbyggnad av primärvården, som bör omfatta hälsovård och all sjukvård som kan bedrivas utanför sjukhus, bedöms uppskattningsvis 80–85 % av de problem som för människan i kontakt med sjukvården kunna klaras i närheten av patientens egen miljö. Härigenom skall också en kontinuitet i vården kunna tillgodoses. En sådan utformning av vårdstrukturen förutsätter möjlighet till omedelbar telefonkontakt med läkaren, effektiv transportorganisation och vetskap om att plats på sjukhus alltid kan beredas omedelbart vid behov. För den specialiserade medicinska verksamheten skall primärvården kunna repliera på länssjukvårdens och regionsjukvårdens resurser. Inom länssjuk-

vården bör i stort sett alla medicinska behov kunna tillgodoses. Viss högspecialiserad sjukvård kommer dock liksom hittills att tillgodoses. För sjukhusvården på länsnivå upptar strukturmodellen två typer av sjukhus, benämnda länssjukhus och länsdelssjukhus. Den föreslagna modellen medger den variation i praktisk tillämpning som är nödvändig med hänsyn till bl. a. olika geografiska förutsättningar i olika delar av landet.

Det är enligt min mening ett betydelsefullt utvecklingsarbete på hälso- och sjukvårdens område som här har påbörjats av socialstyrelsen. Det ligger också i linje med den sjukvårdspolitiska målsättning som jag i olika sammanhang har gett uttryck för. Med utgångspunkt i socialutredningens kommande principbetänkande avser socialstyrelsen att genomföra en liknande strukturanalys av hela den kommunala socialvården, där även sambandet med hälso- och sjukvården kommer att ytterligare belysas.

Socialstyrelsens insatser av detta slag när det gäller utvecklingsarbetet inom hälso- och sjukvården och socialvården tillmäter jag stor betydelse. Detsamma gäller det pågående arbetet med att genomföra ett system med enhetligt uppbyggda sjukvårdsplaner, för vilket riktlinjerna har dragits upp av socialdepartementets sjukvårdsdelegation, där bl. a. sjukvårdens huvudmän är representerade. I socialstyrelsens funktion som central förvaltningsmyndighet ingår dessutom en rad andra viktiga uppgifter. Den allmänna förskolans genomförande kommer att ställa ökade anspråk på styrelsens insatser, och jag föreslår i det följande personalförstärkningar främst för detta ändamål. Samtidigt planerar socialstyrelsen en översyn av styrelsens verksamhetsformer och interna organisation.

Centrala och regionala myndigheter m. m.

E 1. Socialstyrelsen

1972/73	Utgift	42 876 686
1973/74	Anslag	46 922 000
1974/75	Förslag	51 012 000

Socialstyrelsen är central förvaltningsmyndighet för ärenden som rör socialvården, hälso- och sjukvården samt läkemedelsförsörjningen. Styrelsen utgörs av generaldirektören och åtta särskilt förordnade ledamöter. Inom verket finns sex avdelningar, en för hälsovård, social barna- och ungdomsvård m. m., en för långtidsvård, åldringsvård m. m., en för akutsjukvård, nykterhetsvård m. m., en planerings- och beredskapsavdelning, en administrativ avdelning samt en läkemedelsavdelning. Avdelningarna är i sin tur uppdelade på totalt 22 byråer. Kostnaderna för läkemedelsavdelningen bestrids från anslaget E 12 Statlig läkemedelskontroll.

	1973/74 ¹	Beräknad ändring 1974/75	
		Socialstyrelsen	Departementschefen
Personal			
Handläggande personal	232	+27	+ 9
Övrig personal	234	+14	+ 3
	466	+41	+12
Anslag			
<i>Utgifter</i>			
Lönkostnader	34 101 000	+ 7 998 000	+2 524 000
Sjukvård	100 000	+ 10 000	+ 7 000
Rescersättningar	938 000	+ 406 000	+ 93 000
Därav för utomnordiska resor	(20 000)	(+ 2 000)	(+ 2 000)
Traktamenten åt vissa befattningshavare inom socialstyrelsen	105 000	--	--
Lokalkostnader	4 716 000	+ 1 001 000	+1 001 000
Expenser			
a) expenser för eget behov varav för representation högst 10 000	1 620 000	+ 2 232 000	+ 186 000
varav för kursavgifter högst 6 000		(+ 14 000)	(+ 14 000)
b) expenser för annat än eget behov	316 000		--
Kostnader för redovisningscentral	688 000	+ 71 000	--
Kontorsdrift m. m. i kvarteret			
Garnisonen	1 387 000	+ 101 000	+ 109 000
Databearbetning	1 006 000	+ 49 000	+ 49 000
Informationsverksamhet	1 746 000	+ 42 000	--
Undersöknings- och informationsverksamhet rörande lekmaterial m. m.	438 000	+ 791 000	+ 58 000
Reglering av trafikskador	20 000	--	--
Anlagsprövning av vårdpersonal	127 000	+ 2 000	+ 2 000
Kurser för ledamöter i lokala företagsnämnder	60 000	+ 3 000	+ 3 000
Summa utgifter	47 368 000	+12 706 000	+4 032 000
<i>Inkomster</i>			
Försäljning av publikationer	446 000	- 58 000	- 58 000
Nettoutgift	46 922 000	+12 764 000	+4 090 000

¹ Exkl. läkemedelsavdelningen

Socialstyrelsen

1. Löne- och prisomräkning m. m. 2 883 000 kr., varav 915 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. 0-alternativet medför att reduceringar måste göras över hela verket.

I vissa fall får arbetsuppgifter helt åsidosättas. I en del fall får arbetsuppgifter överflyttas till andra myndigheter.

3. Omfattningen av hälsovårdsbyråns arbetsuppgifter gör det nödvändigt att byrån förstärks med en föredragande läkare (+ 130 000 kr.).

4. Samhällets starka engagemang inom miljövårdsområdet medför krav på en förstärkning av hälsovårdsbyrån med två byrådirektörer.

Socialstyrelsen måste även aktivera sin verksamhet inom det trafikmedicinska området. Härför erfordras en förstärkning med en halvtidstjänst som föredragande läkare (+ 272 000 kr.).

5. För administrationen av försöksverksamheten med fritidsaktiviteter för barn behöver barnavårdsbyrån tillföras en byrådirektörstjänst (+ 103 000 kr.).

6. Styrelsen föreslår att nämnden för internationella adoptionsfrågor permanent knyts till styrelsen. För denna verksamhet erfordras resursökning med en förste byråsekreterare och ett biträde samt medel för arvode till ordförande, ledamöter och experter. (+ 199 000 kr.)

7. Vid bifall till förslag i prop. 1973:136 rörande förskoleverksamhetens utbyggnad och organisation erfordras en medelsanvisning för löner till ett 20-tal nya tjänster samt för omkostnader (+ 3 537 000 kr.).

8. Med anledning av propositionen om allmän tandvårdsförsäkring (1973:45) erfordras en tjänst som föredragande (tillsynstandläkare).

Vidare bör specialföredragandetjänsten på halvtid för tandläkare omändras till föredragandetjänst på deltid (+ 145 000 kr.).

9. På medicinalbyrån krävs ytterligare insatser av kvalificerad arbetskraft, varför en byrådirektörstjänst bör inrättas (+ 103 000 kr.).

10. På sjukhusbyrån bör en arvodestjänst som byrådirektör bytas ut mot en tjänst som byrådirektör.

För ärenden rörande sjuksköterskor och annan sjukvårdspersonals tjänstgöring i sluten kroppssjukvård är det nödvändigt att byrån erhåller en tjänst som byrådirektör avsedd för sjuksköterska med halvtidstjänstgöring (+ 162 000 kr.).

11. För att planerings- och utvecklingsarbetet på byrån för psykiatrisk sjukvård skall kunna bedrivas på ett framgångsrikt sätt erfordras förstärkning med en byrådirektörstjänst (+ 113 000 kr.).

12. Ett förverkligande av de i anstaltsutredningens delbetänkande (Ds S 1972:9) framlagda förslagen innebär för byråns del att betydande nya arbetsuppgifter läggs på byrån. En tjänst som byrådirektör bör därför tillföras nykterhetsvårdsbyrån. Behov föreligger också av insatser av två socialarbetare främst på stora turistorter i syd- och mellaneuropa, där många svenskar vistas. Vidare har medel för bekämpande av brottsligheten — vilka nu finns upptagna under anslaget J 8 — räknats in i styrelsens anslag. (+ 716 000 kr.)

13. Långtidsvårdsbyrån behöver en förstärkning med en halvtidstjänst för byrådirektör, avsedd för sjuksköterska samt ytterligare en tjänst för arbetsterapeut för hjälpmedelsärenden. (+ 124 000 kr.)

14. Socialvårdsbyrån behöver en byrådirektörstjänst för ärenden inom socialstyrelsen som avser samordning av den statliga regionala konsulentverksamheten (+ 94 000 kr.).

15. Byrån för personal- och utbildningsplanering bör för handläggning av ärenden rörande läkares vidareutbildning förstärkas med en förste byråsekreterare. Byrån behöver vidare en assistent, en förste byråsekreterare samt ett biträde. (+ 274 000 kr.)

16. Försöksverksamhet med socialcentraler pågår i Tierp och Dalby. Planer finns på att utöka denna till andra platser. Förstärkning på vårdplaneringsbyrån erfordras därför med en byrådirektör och en förste byråsekreterare. (+ 194 000 kr.)

17. För att administrera och handleda vapenfria tjänstepliktiga erfordras resursförstärkning på byrån för krigssjukvårdsutbildning m. m. med bl. a. en tjänst som kontorsskrivare (+ 67 000 kr.).

18. På grund av den stora ansvällningen av arbetsuppgifter som ägt rum inom lagbyråverksamheten behövs ytterligare en avdelningsdirektör och en assistent. (+ 180 000 kr.)

19. Byrån för kansli- och personalärenden behöver en särskild enhet för organisations- och rationaliseringsfrågor vilken tills vidare bör bestå av en avdelningsdirektör och ett kvalificerat biträde.

Byrån behöver också en byrådirektör för intern personalutbildning och en byrådirektör för personalvårdsärenden. För nödvändig samordning mellan den personaladministrativa planeringen och verksamhetsplaneringen krävs en förste byråsekreterartjänst. Dessutom erfordras 300 000 kr. för att förbättra och utvidga personalvårdande åtgärder. (+ 750 000 kr.)

20. För att kunna utveckla, genomföra och driva ett verksamhetsplaneringssystem behöver kameralbyrån tillföras en avdelningsdirektörstjänst. Byrån har vidare behov av en byrådirektör för den väntade omändringen av formerna för arbetsträning vid nykterhetsvårdens allmänna vårdanstalter. (+ 215 000 kr.)

21. För en effektivisering av arbetet med revision av erkända och enskilda vårdanstalter erfordras en tjänst som assistent och för erforderlig utökning av redovisningscentralens kapacitet erfordras tre nya tjänster. (+ 199 000 kr.)

22. För byrån för information och internationellt samarbete krävs följande förstärkningar, nämligen en byrådirektör för samordning av utgivningen av socialstyrelsens tidskrifter och publikationer samt för ledning av arbetet med den redaktionella utformningen av olika publikationer (utbyte mot nuvarande arvodesbefattning), en förste byråsekreterare för de ökande uppgifterna med materialinsamling för och redigering av tidskrifter, en förste byråsekreterare för kontakter med olika massmedia samt en assistent och två kvalificerade biträden. (+ 359 000 kr.)

23. För att styrelsen skall kunna anlita experter i erforderlig utsträckning och biträdes hjälp till dessa erfordras en uppräknig av medelstilldelningen för ändamålet. (+ 645 000 kr.)

Departementschefen

Den vid 1973 års höstriksdag godkända lagen om förskoleverksamhet och de samtidigt fastlagda riktlinjerna för förskolans utbyggnad och organisation (prop. 1973:136, SoU 1973:30, rskr 1973:372) ställer ökade krav på insatser från socialstyrelsen som central tillsynsmyndighet. En omfattande försöksverksamhet har på Kungl. Maj:ts uppdrag och med särskilda medel pågått en tid inom socialstyrelsen för att ge underlag för vägledning och rekommendationer i fråga om förskolans planering och utbyggnad. Styrelsens organisation bör nu tillföras personalförstärkningar för ökade insatser beträffande förskolans utbyggnadsplanering och genomförandet av en allmän förskola för sexåringar, insatser för barn som har behov av särskilt stöd från samhället samt utveckling av förskoleverksamhetens pedagogiska innehåll. För dessa arbetsuppgifter räknar jag medel för personalförstärkningar med en avdelningsdirektör och tre byrådirektörer. Därutöver beräknar jag 350 000 kr. för extra personal, bl. a. viss expertis i barnpedagogiska frågor (7). Jag har därvid räknat med att ritningsgranskning samt rådgivning till kommunerna i fråga om förskolelokaler och utemiljö i sin helhet skall skötas av socialstyrelsen. Nuvarande uppdelning av handläggningen av dessa ärenden mellan socialstyrelsen, nämnden för sjukvårds- och socialvårdsbyggnader samt Spri bör upphöra, samtidigt som granskningsförfarandet förenklas i enlighet med riksdagens uttalande (SoU 1973:30, rskr 1973:372).

Utvecklingen under senare år inom det miljömedicinska området har medfört ökade krav på hälsovårdsbyrån. Jag beräknar därför medel för en föredragande läkare (3). Införandet av en allmän tandvårdsförsäkring medför att tillsynsresurserna inom tandvårdsbyrån måste förstärkas och jag beräknar medel för en tjänst som föredragande (tandläkare) (8). Kursverksamheten hos nämnden för läkares vidareutbildning ökar kraftigt. En förstärkning behövs därför med en tjänst som förste byråsekreterare och jag beräknar medel härför (15). Vidare föreslår jag att medel för en tjänst som byrådirektör vid sjukhusbyrån för handläggning av ärenden rörande byggnadsinvesteringar inom sjukvården och en tjänst som kansli-skrivare vid byrån för krigssjukvårdsutbildning beräknas under detta anslag (10, 17).

Nämnden för internationella adoptionsärenden bör fr. o. m. nästa budgetår permanent knytas till styrelsen. Jag beräknar medel för en förstärkning av nämndens kansli med en förste byråsekreterare och ett biträde.

Redovisningscentralen vid socialstyrelsen har byggts ut i etapper och svarar nu för även vissa underlydande myndigheters redovisning. En väsentligt ökad arbetsbelastning har blivit följden. Jag beräknar medel för en nödvändig resursförstärkning med dels en tjänst som assistent och dels tillfällig personal (21).

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 51 012 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att till *Socialstyrelsen* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 51 012 000 kr.

E 2. Nämnden för sjukvårds- och socialvårdsbyggnader

1972/73	Utgift	266 299
1973/74	Anslag	346 000
1974/75	Förslag	362 000

Nämnden för sjukvårds- och socialvårdsbyggnader har huvudsakligen till uppgift att pröva byggnadsritningar för sjukvårds- och socialvårdsbyggnader. Sjukvårdens och socialvårdens planerings- och rationaliseringsinstitut (Spri) lämnar därvid biträde med den byggnadstekniska granskningen m. m. Nämndens verkställande tjänsteman är samtidigt chef för Spris byggnadsavdelning.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Nämnden	Departementschefen
Personal			
Handläggande personal	2	--	--
Övrig personal	2	--	--
	4	--	--
Anslag			
1. Lönekostnader	292 000	+14 000	+14 000
2. Resersättningar	8 000	--	--
3. Lokalkostnader	33 000	+ 1 000	+ 1 000
4. Expenser	13 000	+ 1 000	+ 1 000
	346 000	+16 000	+16 000

Nämnden för sjukvårds- och socialvårdsbyggnader

Pris- och löneomräkning 14 000 kr., varav 7 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 362 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att till *Nämnden för sjukvårds- och socialvårdsbyggnader* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 362 000 kr.

E 3. Bidrag till sjukvårdens och socialvårdens planerings- och rationaliseringsinstitut

1972/73	Utgift	6 050 000
1973/74	Anslag	6 350 000
1974/75	Förslag	6 500 000

Från anslaget utgår bidrag till sjukvårdens och socialvårdens planerings- och rationaliseringsinstitut (Spri). Institutet har till uppgift att främja, samordna och medverka i huvudmännens planerings- och rationaliseringsverksamhet inom hälso- och sjukvården samt socialvården. Huvudmän för institutet är staten och en särskild stiftelse, i vilken tills vidare som medlemmar ingår Landstingsförbundet och de två landstingsfria kommunerna Göteborg och Malmö (prop. 1967:68, SU 1967:105, rskr 1967:251).

Departementschefen

Statens bidrag till sjukvårdens och socialvårdens planerings- och rationaliseringsinstitut utgår enligt nu gällande avtal med 6,2 resp. 6,5 milj. kr. för kalenderåren 1973 och 1974. Med utgångspunkt häri utgår bidraget för innevarande budgetår med 6 350 000 kr. Nu gällande avtal om Spri:s verksamhet gäller t. o. m. utgången av år 1977. I fråga om bidrag efter utgången av år 1974 skall särskild överenskommelse träffas före den 1 juli 1974. I avvaktan härpå utgår jag vid anslagsberäkningen från oförändrat bidrag i förhållande till kalenderåret 1974, dvs. 6,5 milj. kr. Detta belopp bör således beräknas för nästa budgetår.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till sjukvårdens och socialvårdens planerings- och rationaliseringsinstitut* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 6 500 000 kr.

E 4. Länsläkarväsendet m. m.

1972/73	Utgift	7 251 579
1973/74	Anslag	9 332 000
1974/75	Förslag	9 190 000

Länsläkarorganisationen har till huvudsaklig uppgift att som rådgivande och inspekterande organ främja den allmänna hälsovårdens utveckling. Vidare skall organisationen följa planeringen av den allmänna sjukvården och ha uppsikt över den öppna sjukvården samt tillsyn över vissa inrättningar och över personer, som yrkesmässigt utövar hälso- och sjukvårdande verksamhet. I organisationen ingår länsläkare, biträdande länsläkare och länshälsovårdskonsulenter. Under anslaget beräknas vidare

medel för tre i statens tjänst kvarstående provinsialläkare.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Socialstyrelsen	Departementschefen
Personal			
Provinsialläkare	5	-2	-2
Länsläkare	25	-	-
Bitr. länsläkare	15	-	-
Länshälsovårdskonsulenter	24	+3	-
	69	+1	-2
Anslag			
Lönekostnader	8 163 000	+ 47 000	-191 000
Sjukvård	12 000	+ 2 000	-
Rescersättningar	612 000	+ 27 000	-
Lokalkostnader	490 000	+ 44 000	+ 44 000
Expenser	2 000	+ 10 000	+ 5 000
Apparat- och instrumentutrustning	48 000	-	-
Ersättning för vissa läkarundersökningar enligt arbetarskyddslagen	5 000	-	-
	9 332 000	+130 000	-142 000

Socialstyrelsen

1. Pris- och löneomräkning 239 000 kr., varav 195 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. 0-alternativet innebär för länsläkarorganisationens del en reducering med fyra bitr. länsläkare. Konsekvensen av denna nedskärning blir att mindre tid kan ägnas åt uppgifterna inom de olika programmen.

3. För att förbättra möjligheterna för länsläkarorganisationen att bedriva sin verksamhet behövs tre tjänster för länshälsovårdskonsulenter med placering i Kristianstads, Malmöhus och Älvsborgs län (+ 275 000 kr.).

4. Medel behövs för kemiska analyser och databehandling i samband med expertutredningar (+ 10 000 kr.).

Departementschefen

En arbetsgrupp inom socialstyrelsen har lagt fram förslag till lämplig inriktning av arbetet inom länsläkarorganisationen. Förslaget är avsett att ligga till grund för socialstyrelsens fortsatta arbete med utarbetande av riktlinjer för den framtida utformningen av länsläkarorganisationen.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 9 190 000 kr. Jag har därvid beaktat att två av de kvarstående provinsialläkarna avgår med pension.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Länsläkarväsendet m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 9 190 000 kr.

E 5. Socialvårdskonsulenter och länsnykterhetsnämnder

1972/73	Utgift	7 932 711
1973/74	Anslag	8 966 000
1974/75	Förslag	9 638 000

Socialvårdskonsulenterna, som är underställda socialstyrelsen, är 18 till antalet med var sitt distrikt. Sex distrikt omfattar två län, övriga ett län. I konsulenternas arbetsuppgifter ingår bl. a. att biträda länsstyrelserna i frågor om socialhjälp och barnavård samt socialstyrelsen med viss tillsynsverksamhet. Vidare skall de bistå de sociala centralnämnderna m. fl. med råd och upplysningar.

Länsnykterhetsnämnderna har i likhet med de kommunala nykterhetsnämnderna och de sociala centralnämnderna till uppgift att övervaka nykterhetstillståndet och vidta åtgärder för dess förbättrande. Länsnykterhetsnämnderna verkar för en enhetlig tillämpning av bestämmelserna på området och skall i övrigt vägleda och bistå de kommunala nämnderna.

I åtta län bedrivs försöksverksamhet med samordning av bl. a. socialvårdskonsulenternas, länsnykterhetsnämndernas och barnavårdskonsulenternas verksamhet. Fr. o. m. innevarande år bedrivs sådan verksamhet i ytterligare några län.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Socialstyrelsen	Departementschefen
Personal			
Konsulenter och assistenter	66	+6	--
Övrig personal	52	--	--
	118	+6	--
Anslag			
Lönekostnader	7 382 000	+1 039 000	+462 000
Sjukvård	12 000	+ 5 000	+ 3 000
Rescersättningar	576 000	+ 48 000	--
Lokalkostnader	588 000	+ 194 000	+191 000
Expenser	408 000	+ 38 000	+ 16 000
	8 966 000	+1 324 000	+672 000

Socialstyrelsen

1. Löne- och prisomräkning m. m. 677 000 kr., varav 182 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. 0-alternativet innebär att organisationen skulle minskas med fem assistenttjänster jämte omkostnader, tillhoppa 482 000 kr.

3. Ytterligare skrivpersonal erfordras hos konsulenterna (+ 61 000 kr.)

4. För att minska arbetsbördan för de socialvårdskonsulenter vars

distrikt omfattar två län behövs ytterligare sex konsulenter (+ 516 000 kr.).

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 19 maj 1972 har socialstyrelsen föreslagit en samordning av den statliga regionala konsulentverksamheten inom ramen för befintlig organisation. Socialstyrelsen hänvisar till erfarenheterna från försöksverksamhet med samordning av bl. a. socialvårdskonsulenternas, länsnykterhetsnämndernas och barnvårdskonsulenternas verksamhet och utvecklingen i kommunerna mot en helhetssyn inom socialvården.

Departementschefen

Det ankommer på Kungl. Maj:t att pröva frågan om en ytterligare samordning av den statliga regionala konsulentverksamheten. Utgångspunkten är därvid att en sådan samordning sker inom ramen för befintlig organisation. Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Socialvårdskonsulenter och länsnykterhetsnämnder* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 9 638 000 kr.

Vissa laboratorier m. m.

E 6. Statens strålskyddsinstitut

1972/73	Utgift	5 356 178
1973/74	Anslag	6 073 000
1974/75	Förslag	7 005 000

Statens strålskyddsinstitut är strålskyddsmyndighet enligt strålskyddslagen (1958:110). Institutet har vidare till uppgift att vara centralt samordnande organ för olika strålskyddsintressen i landet samt att stå till förfogande för arbeten inom sjukvård, undervisning och forskning vid karolinska sjukhuset.

Institutet är organiserat på fyra avdelningar. Dessa är röntgenkontrollavdelningen, kärnfysikaliska avdelningen, avdelningen för strålskyddsmedicin samt avdelningen för klinisk radiofysik. Vidare finns inom institutet laboratorier för dosimetri och radioaktivitetsmätningar, en administrativ sektion, en sektion för informations- och undervisningsverksamhet samt en verkstad.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Strålskydds- institutet	Departements- chefen
Personal			
Handläggande personal	23	+3	+1
Övrig personal	56	+1	...
	79	+4	+1

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Strålskydds- institutet	Departements- chefen
Anslag			
<i>Utgifter</i>			
Lönekostnader	5 142 000	+ 487 163	+275 000
Sjukvård	6 000	+ 4 000	+ 2 000
Resecersättningar	150 000	+ 10 000	+ 8 000
Därav utrikes resor	(19 000)	(+ 5 000)	(+ 5 000)
Lokalkostnader	497 000	+ 583 420	+583 000
Expenser	170 000	+ 14 480	+ 10 000
Kostnader för drift av stationer för mätning av joniserande strålning m. m.	34 000	+ 4 080	+ 4 000
Kostnader för vissa beredskapsfunktioner inom atomreaktorområdet	190 000	+ 10 000	+ 10 000
Övriga utgifter	308 000	+ 122 160	+ 50 000
Därav för inköp och underhåll av inventarier och instrument	(164 000)	(+ 111 480)	(+ 39 000)
Summa utgifter	6 497 000	+1 235 303	+942 000
<i>Uppbördsmedel</i>			
Inkomst av strålskyddsverksamhet	234 000	-	-
Ersättning för kostnader för beredskapsfunktioner inom atomreaktorområdet	190 000	+ 10 000	+ 10 000
Nettoutgift	6 073 000	+1 225 303	+932 000

Statens strålskyddsinstitut

1. Löne- och prisomräkning 825 458 kr., varav 129 458 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. 0-alternativet innebär en minskning av personalen med ca sex tjänster. Detta skulle dock medföra att strålskyddsinstitutet inte skulle kunna fullgöra sina strålskyddsutgifter på ett tillnärmelsevis godtagbart sätt.

3. För bl. a. utformningen av sammanställningar av strålskyddsföreskrifter i enlighet med internationella rekommendationer och det fortlöpande internordiska samarbetet behöver institutet en förste byråsekreterare (+ 69 258 kr.).

4. Ökningen av antalet röntgenanläggningar och komplicerade röntgenutrustningar i landet gör att röntgenkontrollavdelningen för att kunna sköta sin tillsynsverksamhet måste tillföras ytterligare en kvalificerad tillsynsman (+ 80 217 kr.).

5. Karolinska sjukhuset behöver ökad fysikerassistans. Avdelningen för klinisk radiofysik bör därför tillföras ytterligare en fysiker (+ 72 710 kr.).

6. Cancerföreningen i Stockholm har sedan flera år finansierat en tjänst som laboratorieassistent. Då arbetet inte längre är av forsknings-

karaktär kommer föreningen ej att betala tjänsten efter budgetåret 1973/74. Strålskyddsinstitutet behöver därför medel för tjänsten (+ 42 462 kr.).

7. För löpande ersättningsanskaffning och underhåll av inventarier och instrument erfordras 175 000 kr. Dessutom behöver institutet medel för viss dyrare engångsanskaffning av inventarier och instrument (+ 100 000 kr.).

8. Mätningar, som företas vid institutets lågaktivitetslaboratorium, skulle kunna ge betydligt bättre information om resultaten databehandlades (+ 3 000 kr.).

Departementschefen

Strålskyddsinstitutet har i en särskild framställning till Kungl. Maj:t föreslagit en utredning med uppgift att göra en översyn av institutets arbetsuppgifter och organisation. Jag avser att i annat sammanhang begära Kungl. Maj:ts bemyndigande att tillkalla en utredning rörande hithörande frågor.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 7 005 000 kr. Jag har därvid beräknat medel för bl. a. en ny tjänst vid röntgenkontrollavdelningen (4).

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens strålskyddsinstitut* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 7 005 000 kr.

E 7–11. Statens bakteriologiska laboratorium

Statens bakteriologiska laboratorium (SBL) är i samverkan med socialstyrelsen landets centrala organ för epidemiologiskt befolkningskydd.

Dess dominerande uppgift består i att förebygga infektionssjukdomar, speciellt epidemiska, och i detta syfte utför laboratoriet diagnostik, framställer bakteriologiska preparat och utövar epidemiologisk övervakning. En speciell gren av verksamheten är upprätthållandet av civil och militär beredskap mot epidemier.

SBL leds av en styrelse och under denna av en föreståndare. Laboratoriet är organiserat på åtta avdelningar, nämligen bakteriologiska avdelningen, virologiska avdelningen, immunologiska avdelningen, produktionsavdelningen, epidemiologiska avdelningen, kemiska avdelningen, tekniska avdelningen och ekonomiavdelningen. En självständig parasitologisk sektion är direkt underställd föreståndaren.

Den 1 juli 1973 fanns vid SBL 560 tjänster, varav sju professorer (motsvarande), 13 laboratorer, 31 laboratorieläkare, förste mikrobiologer, förste kemister och mikrobiologer, tre veterinärer samt 23 ingenjörer, laboratorieingenjörer och forskningsingenjörer. Till den administrativa personalen hör bl. a. en ekonomidirektör, tre avdelningsdirektörer och fyra byrådirektörer.

SBL tillhör de myndigheter som deltar i utrednings- och försöksverk-

samheten med programbudgetering inom statsförvaltningen. Följande programindelning bör gälla fr. o. m. budgetåret 1974/75 tills vidare:

1. Diagnostiska undersökningar
2. Preparatförsörjning
3. Centrallaboratorieuppgifter
4. Försvarsmedicinsk verksamhet
5. Epidemiologisk verksamhet
6. Service till utomstående

Program 3 ingår under innevarande budgetår i program 1.

Medel för laboratoriets verksamhet anvisas under följande anslag:

1. Statens bakteriologiska laboratorium: Uppdragsverksamhet
2. Statens bakteriologiska laboratorium: Driftbidrag
3. Statens bakteriologiska laboratorium: Centrallaboratorieuppgifter
4. Statens bakteriologiska laboratorium: Försvarsmedicinsk verksamhet
5. Statens bakteriologiska laboratorium: Utrustning
6. Epidemiberedskap, anslagsposten till epidemibekämpning och civil beredskapslagring av vaccin.

Anslag 1 är ett förslagsanslag som tas upp med ett formellt belopp på 1 000 kr. Under anslaget redovisas kostnader och intäkter för program 1, 2 och 6. En mot komplementkostnaderna svarande del av intäkterna levereras in till särskild inkomsttitel på riksstaten. Kostnaderna för uppdragsverksamheten skall täckas genom avgifter så att full kostnads-täckning för verksamheten som helhet i princip uppnås. Anslag 2 är ett reservationsanslag från vilket utgår statens bidrag till kostnaderna för det forsknings- och utvecklingsarbete inom program 1 och 2 som inte täcks genom avgifter. Anslag 3 är ett förslagsanslag som finansierar det nya programmet 3 Centrallaboratorieuppgifter. Anslag 4 är ett förslagsanslag som finansierar program 4. Anslag 5 är ett reservationsanslag som skall finansiera laboratoriets investeringar i utrustning. Anslagsposten under 6 står till SBL:s förfogande för epidemibekämpning och civil beredskapslagring av vaccin.

Anslag 1 får i princip inte belastas. För att lösa tillfälliga eller säsongmässiga likviditetsproblem för uppdragsverksamheten samt för att tills vidare tillgodose behovet av rörelsekapital disponerar SBL en rörlig kredit i riksgäldskontoret på f. n. 7 milj. kr.

E 7. Statens bakteriologiska laboratorium: Uppdragsverksamhet

1972/73	Utgift	—
1973/74	Anslag	1 000
1974/75	Förslag	1 000

SBL:s uppdragsverksamhet indelas i programmen Diagnostiska undersökningar, Preparatförsörjning och Service till utomstående.

Uppdragsverksamheten omfattar fullgörande av tjänster och tillhandahållande av olika preparat till andra statliga myndigheter, enskilda

kunder, kommuner och landsting samt en viss export av preparat. För utförda undersökningar och tillhandahållna preparat uppbär SBL ersättning enligt taxa som SBL fastställer efter samråd med riksrevisionsverket.

Programmet Diagnostiska undersökningar omfattar diagnostiska undersökningar av prov från människa samt från läkemedel, livsmedel, vatten eller annat material. I programmet ingår även forsknings- och utvecklingsarbete syftande till att utveckla och rationalisera metoder för diagnostiska undersökningar.

Programmet Preparatförsörjning innefattar tillhandahållande av bakteriologiska preparat (vacciner, immunglobuliner m. fl.) och vissa hjälpprodukter för laboratoriearbete genom egen produktion eller inköp från annan tillverkare. I redovisningen av detta program medtas leveranser till civila och militära beredskapslager. I programmet ingår även forsknings- och utvecklingsarbete för produktutveckling och rationellare framställningsmetoder.

Programmet Service till utomstående avser service till karolinska institutets institutioner för virologi och immunologi (substrat, diskods, djur m. m.) och polisskolan i Solna (värme och varmvatten).

SBL

P r o d u k t i o n

Program 1. Diagnostiska undersökningar

Antalet diagnostiska undersökningar väntas under budgetåret 1973/74 uppgå till ca 537 000. Detta, innebär en minskning med ca 16 000 undersökningar jämfört med utfallet budgetåret 1972/73. Efter en markant ökning av diagnostiska undersökningar under budgetåren 1970/71 och 1971/72 har trenden brutits. Detta gäller även övriga mikrobiologiska laboratorier i landet. En anledning härtill kan vara att det kommunala skattestoppet medfört en viss åtstramning hos sjukvårdshuvudmännen när det gäller resurser för mikrobiologisk service. Antalet virologiska undersökningar har sjunkit kraftigt till följd av att diagnostik av serumhepatit fr. o. m. budgetåret 1972/73 delvis övertagits av landstingen.

Program 2. Preparatförsörjning

Utvecklingen inom programmet Preparatförsörjning framgår av nedanstående sammanställning. Då något entydigt gemensamt begrepp för volym av de många olika preparaten och produkterna som ingår i programmet saknas har i stället försäljningsvärde (1 000-tal kr.) angivits.

	1970/71	1971/72	1972/73		1973/74
	Utfall	Utfall	Beräknat	Utfall	Ny beräkning
SBL-tillverkade preparat	10 944	11 037	11 150	10 683	13 150
Inköpta preparat	7 517	13 063	9 000	11 026	10 775
Hjälpprodukter	1 801	2 028	2 200	2 642	2 700
Summa	20 262	26 128	22 350	24 351	26 625

Produktionsvolymen av SBL-tillverkade preparat undergick inga väsentliga förändringar under 1972/73.

En aktivare marknadsföring utvecklas successivt vid SBL. Denna omfattar såväl egentillverkade produkter som importerade. En vidgad internationell marknadsföring förutsätter dock ökad produktionskapacitet i fråga om vissa bakteriella vacciner och förstärkt leveransberedskap.

Försäljningsprognosen för den kommande femårsperioden innebär en kontinuerlig ökning.

Inom delprogrammet *SBL-tillverkade preparat* torde den icke-reguljära försäljningen kunna öka till följd av att svenskt utvecklingsbistånd i framtiden till större del än f. n. skall avse varubistånd. SBL:s målsättning är likaså att vidga exportsektorn genom bearbetning av framför allt den nordiska marknaden i syfte att nå en mer kontinuerlig avsättning av vissa vacciner.

Delprogrammet *inköpta preparat* väntas expandera markant under prognosperioden. Genom att marknadsföringen av influensavaccin blir en årlig företeelse kommer variationerna från år till år av utfallet att bli mindre. Under epidemiår kommer givetvis extremvärden alltså att redovisas. Resultatmässigt har delprogrammet stor betydelse för SBL.

Inom delprogrammet *hjälpprodukter* är efterfrågan på substrat, blod, provtagningskärl m. m. förhållandevis stabil men förväntas öka i takt med utbyggnaden av landets laboratorieväsende.

Taxepolitik

I princip eftersträvas full kostnadstäckning på tjänster och produkter. Varje tjänst eller produkt behöver dock inte bära sin andel i kostnaderna för forskning och utveckling. Huvudsaken är att kostnadstäckning för verksamheten som helhet uppnås. Vid taxesättningen beaktas även kalkylmässiga kostnader, bl. a. ränta på rörelsekapital. På vissa områden är det inte möjligt att ta ut alla kostnader.

SBL:s officiella taxa betraktas som normgivande. Bidragskalkylering tillämpas t. ex. vid export av preparat och utförsäljning av restlager. I fråga om diagnostiska undersökningar har SBL möjlighet att medge rabatter eller bonus för större kunder eller för kvantitativt betydelsefulla prov.

Personal

	1971/72	1972/73	1973/74	Beräknat 1974/75
Laboratoriepersonal	282	284	283 1/2	288 1/2
Teknisk personal	42	45	46	48
Administrativ personal	92 1/2	94 3/4	95 3/4 ¹	95 3/4
Ekonomipersonal	135	135	135	135
Summa	551 1/2	558 3/4	560 1/4	567 1/4

¹ Därav 59 1/2 vid ekonomiafdelningen

SBL beräknar att personalen på laboratorieenheterna under 1974/75 behöver öka med fem tjänster. Serviceavdelningarnas personal beräknas öka med två tjänster.

SBL begär en ny tjänst som professor och föreståndare för den immunologiska avdelningen.

Resultatutveckling

Resultatutvecklingen för program 1 och 2 framgår av följande tabell.

Resultatutveckling (kostnader för forskning och utveckling inräknade)

	1969/70		1971/72		1972/73		1973/74		1974/75	
	Utfall	Utfall	Budget	Utfall	Budget	Utfall	SBL petita	Regl. brev	Rev. budget	SBL
<i>Program 1</i>										
<i>(exkl. central-laboratorie-uppgifter)</i>										
Intäkter	10 081	11 255	9 400	14 066	15 215	15 314	15 980	17 500	16 300	17 320
Kostnader	13 822	15 252	12 200	15 295	17 330	18 649	17 865 ¹	18 000 ¹	19 010 ¹	21 300 ¹
Resultat	-3 741	-3 997	-2 800	-1 229	-2 115	-3 335	-1 885	- 500	-2 710	-3 980
<i>Program 2</i>										
Intäkter	12 902	20 262	13 400	26 128	22 350	24 351	23 400	23 500	26 625	30 500
Kostnader	13 764	17 361	14 000	25 610	22 100	23 987	23 000	23 000	25 030	28 390
Resultat	- 862	+2 901	- 600	+ 518	+ 250	+ 364	+ 400	+ 500	+1 595	+2 110
Resultat totalt	-4 603	-1 096	-3 400	- 711	-1 865	-2 971	-1 485	-	- 1 115	-1 870
<i>Avgår kalkylmäs-sig ränta på rö-relsekapital</i>										
	-	-	-	-	580	580	800	600	600	600
Driftbidrag	-	1 096	3 400	711	1 285	2 391	685	- ²	515	1 270

¹ Redovisade belopp svarar mot den gränsdragning mellan centrallaboratorieuppgifter och program 1 som avses genomföras fr. o. m. nästa budgetår

² Överskott 600 000 kr.

Departementschefen

Inom program 1 Diagnostiska undersökningar redovisas under innevarande budgetår viss verksamhet som sammanhänger med SBL:s ställ-

ning som centrallaboratorium. Dessa s. k. centrallaboratorieuppgifter har hittills redovisats under uppdragsverksamheten trots att de finansierats från särskilt anslag. Gränsdragningen i förhållande till övrig verksamhet inom program 1 har utgjort ett redovisningstekniskt problem. Förbättring av redovisningssystemet har emellertid ökat möjligheterna att särskilja kostnaderna för centrallaboratorieuppgifterna. Jag anser det därför lämpligt att dessa uppgifter fr. o. m. budgetåret 1974/75 redovisas som ett särskilt program benämnt Centrallaboratorieuppgifter under anslaget E 9. Till detta anslag bör även hänföras kostnaderna för de rutinuppgifter inom verksamheten som innevarande budgetår belastar driftbidraget.

För SBL:s uppdragsverksamhet gäller i princip att full kostnadstäckning för verksamheten i dess helhet skall uppnås, även om enskilda sektorer kan uppvisa över- eller underskott. Sådana över- eller underskott bör dock vara tillfälliga. I ett längre tidsperspektiv bör varje program bära sina egna kostnader.

SBL räknar för budgetåret 1974/75 med ett underskott av uppdragsverksamheten – forsknings- och utvecklingskostnader inräknade – på 1,3 milj. kr. Med hänsyn till beräknad reservation den 30 juni 1974 erfordras dock enligt SBL ingen särskild medelsanvisning för ändamålet.

SBL:s underskott hänför sig i huvudsak till program 1 Diagnostiska undersökningar, vars täckningsbidrag är otillräckligt för att SBL skall kunna nå full kostnadstäckning.

Täckningsbidraget för program 2 Preparatförsörjning budgeteras till 10,6 milj. kr. (+ 20 %) under budgetåret 1974/75. Omslutningen budgeteras till 30,5 milj. kr., vilket innebär en höjning jämfört med närmast föregående budgetår.

Beträffande statens bidrag till SBL:s driftkostnader avser detta kostnader för sådant forsknings- och utvecklingsarbete som inte kan täckas genom taxeinkomster men som staten ändå anser angeläget att stödja. Med hänsyn till beräknad reservation bör driftbidraget endast tas upp med ett formellt belopp av 1 000 kr.

Även för uppdragsverksamheten bör tas upp ett formellt belopp av 1 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att till *Statens bakteriologiska laboratorium: Uppdragsverksamhet* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

E 8. Statens bakteriologiska laboratorium: Driftbidrag

1972/73	Utgift	3 166 000	Reservation	2 129 000
1973/74	Anslag	1 000 000		
1974/75	Förslag	1 000		

SBL:s driftbidrag avser att täcka kostnader för forsknings- och utvecklingsarbete inom programmen 1 och 2 som inte kan täckas genom taxeinkomster.

SBL

Anslagsberäkningen framgår av följande sammanställning.

Ingående reservation den 1 juli 1973	2 129 000
Anslag 1973/74	1 000 000
Disponibelt 1973/74	3 129 000
Beräknat behov 1973/74	1 515 000
Beräknad utgående reservation den 30 juni 1974	1 614 000
Beräknat behov 1974/75	1 270 000
Anslagsbehov 1974/75	—

Departementschefen

Med hänvisning till vad jag anfört i det föregående föreslår jag att anslaget till driftbidrag tas upp med ett formellt belopp av 1 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens bakteriologiska laboratorium: Driftbidrag* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 1 000 kr.

E 9. Statens bakteriologiska laboratorium: Centrallaboratorieuppgifter

1972/73	Utgift	4 140 000
1973/74	Anslag	4 800 000
1974/75	Förslag	6 225 000

Detta anslag finansierar SBL:s centrallaboratorieuppgifter.

SBL

SBL begär att anslaget räknas upp med 1 855 000 kr. till 6 650 000 kr. 1 000 000 kr. utgör överföring från anslaget E 8 Statens bakteriologiska laboratorium: Driftbidrag. Resterande belopp avser dels automatiska kostnadsökningar, 425 000 kr., varav 75 000 kr. avser höjt lönekostnads-pålägg, och dels viss förstärkning av centrallaboratiefunktionen.

Departementschefen

Med hänvisning till vad jag anfört i det föregående bör fr. o. m. nästa budgetår det nya programmet Centrallaboratorieuppgifter helt finansieras från detta anslag. Jag beräknar anslagsbehovet under nästa budgetår till 6 225 000 kr.

Laboratorn i immunologi vid karolinska institutet är tillika föreståndare för den immunologiska avdelningen vid SBL. Med hänsyn till den stora arbetsbördan bör fr. o. m. nästa budgetår en särskild tjänst som professor och föreståndare inrättas för nämnda avdelning vid SBL.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att vid statens bakteriologiska laboratorium inrätta en tjänst som professor i Ce 1;
2. till *Statens bakteriologiska laboratorium: Centrallaboratorieuppgifter* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 6 225 000 kr.

E 10. Statens bakteriologiska laboratorium: Försvarsmedicinsk verksamhet

1972/73	Utgift	1 207 000
1973/74	Anslag	1 275 000
1974/75	Förslag	1 370 000

Detta anslag finansierar programmet Försvarsmedicinsk verksamhet.

SBL

SBL begär att anslaget räknas upp med 95 000 kr., varav 20 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg, till 1 370 000 kr. Sedan budgetåret 1972/73 är den försvarsmedicinska verksamheten i det närmaste fullt utbyggd inom bakteriologiska avdelningen och produktionsavdelningen.

Departementschefen

Jag beräknar anslaget för budgetåret 1974/75 till 1 370 000 kr. och hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens bakteriologiska laboratorium: Försvarsmedicinsk verksamhet* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 370 000 kr.

E 11. Statens bakteriologiska laboratorium: Utrustning

1972/73	Utgift	1 283 146	Reservation	3 801 438
1973/74	Anslag	1 280 000		
1974/75	Förslag	1 630 000		

SBL:s anskaffning av utrustning finansieras dels genom utnyttjande av ett särskilt reservationsanslag för anskaffning av utrustningsobjekt, vars värde överstiger 10 000 kr., dels genom anlitan­de av resp. programanslag för utrustningsobjekt, vars värde inte uppgår till nämnda belopp.

SBL

För nästa budgetår behövs ytterligare 2 130 000 kr. för ett 20-tal kostnadskrävande utrustningsobjekt. Av detta belopp avser 1 000 000 kr.

utrustning för nytt djurhus, och 75 000 kr. slutlig utrustning till den nya destruktionsanläggningen. Vidare erfordras 130 000 kr. för nytt bevakningssystem. Frånsett dessa större investeringar kommer anskaffningen av utrustning att ligga i nivå med tidigare års investeringsvolym.

Departementschefen

Jag har inte något att erinra mot SBL:s beräkning av medelsbehovet. Jag beräknar således bl. a. 1 milj. kr. för utrustning av det nya djurhuset. Med hänsyn till föreliggande reservation beräknar jag anslaget till 1 630 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens bakteriologiska laboratorium: Utrustning* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 1 630 000 kr.

E 12. Statlig läkemedelskontroll

1972/73	Utgift	9 617 579
1973/74	Anslag	12 297 000
1974/75	Förslag	13 757 000

Farmaceutisk specialitet får i regel inte säljas utan att vara registrerad hos socialstyrelsen. Registrerad farmaceutisk specialitet skall fortlöpande kontrolleras genom socialstyrelsens försorg. Inom socialstyrelsen handhas denna granskning och analys av farmaceutiska specialiteter av en särskild läkemedelsavdelning. Avdelningen består av en allmän läkemedelsbyrå, en registreringsbyrå och fyra laboratorieenheter, en farmaceutisk, en farmakologisk, en farmakoterapeutisk och en enhet för klinisk läkemedelsprövning.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Socialstyrelsen	Departementschefen
Personal			
Handläggande personal	47	+2	—
Teknisk personal	33	+1/2	—
Kontorspersonal	25	+2	+2
Övrig personal	7	—	—
	112	+4 1/2	+2
Anslag			
Lönekostnader	8 493 000	+1 106 000	+ 885 000
Sjukvård	35 000	+ 2 000	—
Resersättningar	114 000	+ 50 000	+ 33 000
Därav för utomnordiska resor	(12 000)	(+ 8 000)	(+ 8 000)
Lokalkostnader	1 044 000	+ 233 000	+ 70 000
Expenser	379 000	+ 98 000	+ 68 000
Därav representation	(4 000)	(—)	(—)

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Socialstyrelsen	Departementschefen
Därav kursavgifter	(8 000)	(-)	(-)
Kostnader för undersökningar utanför den statliga läkemedelskontrollens organisation	319 000	+ 20 000	+ 20 000
Sveriges kostnader för nordiska farmakopénämnden	81 000	+ 13 000	+ 8 000
Övriga utgifter	972 000	+ 410 000	+ 360 000
Därav för inköp och underhåll av inventarier och instrument	(750 000)	(+ 204 000)	(+ 204 000)
Information m. m.	860 000	+ 53 000	+ 16 000
Summa	12 297 000	+1 985 000	+1 460 000
Inkomster för den statliga läkemedelskontrollen som redovisas på driftbudgetens inkomstsida	9 850 000	- 875 000	- 875 000

Socialstyrelsen

1. Löne- och prisomräkning m. m. 734 000 kr., varav 207 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. 0-alternativet skulle för avdelningen innebära en kraftig kvantitativ nedgång i antalet utförda utredningar med ökade väntetider för industrin och försenad introduktion av nya läkemedel på marknaden.

3. För förstärkning inför omlokaliseringen till Uppsala av resurserna för personalrekrytering, avlöningsförrättning, semester- och tjänstledighetsärenden m. m. föreslås att medel anvisas till en tjänst som assistent samt, för övrig administrativ service, ett kontorsbiträde. Vidare behövs en tjänst som apotekare, i första hand för förstärkning av kontrollarbetet men även för utredningsarbete. Slutligen krävs en tjänst som receptarie med halvtidstjänstgöring för biverkningsfrågor samt en amanuens för information i läkemedelsfrågor. (256 000 kr.)

4. Kostnaderna för erforderliga åtgärder inför avdelningens flyttning till Uppsala beräknas till 185 000 kr.

5. Avdelningen behöver ett kombinationsinstrument (gaskromatograf-masspektrometer) som kostar mellan 500 000 och 600 000 kr. För att möjliggöra inköpet vill avdelningen under innevarande budgetår avstå från prioriterad utrustningsanskaffning, varigenom 200 000 kr. kan reserveras och överföras till budgetåret 1974/75. Under nästa budgetår erfordras för ändamålet en medelsanvisning av 300 000 kr. under anslagsposten Övriga utgifter.

Departementschefen

Enligt beslut vid 1970 års riksdag skall socialstyrelsens läkemedelsavdelning omlokaliseras till Uppsala (prop. 1970:74, SU 1970:98, rskr 1970:223). Flertalet av läkemedelsavdelningens personaladministrativa ärenden handläggs f. n. inom socialstyrelsens administrativa avdelning. Läkemedelsavdelningens egna resurser för handläggning av dessa ärenden måste därför förstärkas. Detta bör ske i god tid före omflyttningen. Avdelningen bör fr. o. m. den 1 januari 1975 förstärkas med en kontors-skrivare och ett biträde. Jag beräknar medel för dessa tjänster för nästa budgetår (3).

Jag beräknar vidare 300 000 kr. under anslagsposten Övriga utgifter för inköp av en masspektrometer. Detta instrument möjliggör bl. a. nya och förfinade kontroller genom spårande av t. ex sådana föreningar i läkemedel som uppkommit i syntesarbetet eller genom lagringen (5).

Enligt riksdagens beslut år 1970 (prop. 1970:74, SU 1970:98, rskr 1970:223) skall staten svara för en viss baskostnad för läkemedelskontrollen som beräknats till ca 20 %. Återstoden eller ca 80 % skall läkemedelsproducenterna svara för genom avgifter. För år 1973 utgjordes dessa av en ansökningsavgift på 6 000 kr. och en årsavgift på 3 300 kr. Genom beslut den 14 december 1973 har Kungl. Maj:t fastställt avgifterna för år 1974 till oförändrade belopp.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 13 757 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statlig läkemedelskontroll* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 13 757 000 kr.

E 13. Statens rättskemiska laboratorium

1972/73	Utgift	6 859 535
1973/74	Anslag	7 567 000
1974/75	Förslag	8 327 000

Statens rättskemiska laboratorium (SRL) har till uppgift att utföra undersökningar av rättskemisk och blodgrupps-serologisk art, att vara referenslaboratorium för toxikologiska analyser och klinisk blodgrupps-serologi samt att utöva viss kontrollverksamhet. Laboratoriet är underställt socialstyrelsen och är uppdelat på en kemisk och en blodgrupps-serologisk avdelning.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Socialstyrelsen	Departementschefen
Personal			
Läkarpersonal	6	—	—
Teknisk personal	63	+7	—
Kontorspersonal	13	+2	—
Övrig personal	8	—	—
	90	+9	—

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Socialstyrelsen	Departementschefen
Anslag			
Lönekostnader	5 329 000	+ 747 000	+480 000
Sjukvård	13 000	—	—
Reseersättningar	8 000	+ 1 000	+ 1 000
Därav nordiska resor	(3 000)	(+ 1 000)	(+ 1 000)
Lokalkostnader	499 000	+ 100 000	+104 000
Expenser	90 000	+ 34 000	+ 15 000
Provtagningsmateriel för			
alkoholprov	280 000	+ 110 000	+100 000
Ersättning åt blodgivare	600 000	+ 200 000	+150 000
Övriga utgifter	748 000	+ 274 000	- 90 000
Därav inköp och underhåll			
av inventarier och			
instrument	(180 000)	(+ 41 000)	(—)
Därav engångsutgifter	(205 000)	(+ 170 000)	(+ 75 000)
Summa kr.	7 567 000	+1 466 000	+760 000
Inkomster redovisade på driftbudgetens inkomstsida	1 713 000	—	—

Socialstyrelsen

1. Pris- och löneomräkning m. m. 503 000 kr., varav 138 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. 0-alternativet innebär för rättskemiska laboratoriets del en minskning av anslaget med 397 000 kr. Detta skulle bl. a. medföra, att av laboratoriets 90 tjänster ej mindre än 7 tjänster för laboratorieingenjörer och laboratorieassistenter måste dras in. Laboratoriet skulle då inte kunna fullgöra sina arbetsuppgifter på ett godtagbart sätt och det skulle medföra en ständigt ökande ärendebalans, risk för att till laboratoriet insänt provmaterial blev förstört etc.

3. Rättskemiska laboratoriets kemiska avdelning är i behov av en personalförstärkning på grund av bl. a. verksamhetens kraftigt ökande omfattning och laboratoriets förestående utflyttning till Linköping. Särskilda extra medel behöver anvisas härtill. Ytterligare medel behövs även för kemiska avdelningens arbete med narkotika- och läkemedelsanalyser liksom till avdelningens kostnader för expenser, provtagningsmateriel för alkoholprov, inventarier och instrument samt förbrukningsartiklar (+ 369 000 kr.).

4. För att kunna bemästra den ökande arbetsmängden vid laboratoriets blodgruppsserologiska avdelning, som framför allt föranleds av den nya lagstiftningen rörande utomäktenskapliga barn, erfordras extra medel till förstärkning av avdelningens personal. En uppräknig behöver vidare ske av medelsanvisningen till avdelningens kostnader för expenser, ersättning åt blodgivare, inventarier och instrument samt förbrukningsartiklar (+ 339 000 kr.).

5. För vidareutveckling av laboratoriets kemiska verksamhet föreslås

ytterligare medel för personal och viss utrustning (+ 165 000 kr.).

6. Den blodgruppserologiska avdelningen är sedan länge i behov av en upprustning med modern apparatur för att avdelningen skall kunna fullgöra sina uppgifter på ett tillfredsställande sätt. Ett belopp av 300 000 kr. föreslås härför. För vidareutveckling av avdelningens verksamhet krävs dessutom ytterligare medel till extra personal samt till kostnader för blod och testsera (+ 428 000 kr.).

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 8 327 000 kr. Jag har därvid beräknat 165 000 kr. som extra medel för personalförstärkningar vid den kemiska avdelningen (3).

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens rättskemiska laboratorium* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 8 327 000 kr.

E 14. Statens rättsläkarstationer: Förvaltningskostnader

1972/73	Utgift	5 512 235
1973/74	Anslag	6 492 000 ¹
1974/75	Förslag	7 241 000

¹Anslaget Statens rättsläkarstationer.

Statens rättsläkarstationer har till huvudsaklig uppgift att utföra rättsmedicinska undersökningar av olika slag såsom obduktioner och laboratorieundersökningar. Rättsläkarstationer finns i Stockholm, Uppsala, Lund, Göteborg och Umeå.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Socialstyrelsen	Departementschefen
Personal			
Läkarpersonal m. m.	17	+3	+3
Laboratoriepersonal	6 1/2	+5 1/2	+1 1/2
Kontorspersonal	10 1/2	+7	+1
Övrig personal	16	+4	+1
	50	+19 1/2	+6 1/2
Anslag			
<i>Utgifter</i>			
Lönkostnader	4 247 000	+1 229 000	+637 000
Sjukvård	6 500	+ 1 500	+ 1 000
Resersättningar	14 500	+ 11 500	+ 7 000
Därav nordiska resor	(1 500)	(-)	(-)
Lokalkostnader	1 255 000	- 64 000	- 57 000
Expenser	356 000	+ 87 000	+ 67 000
Övriga utgifter	638 000	+ 147 000	+104 000
Därav inköp av inventarier och instrument	(106 000)	(+ 135 000)	(+117 000)
Vissa rättsmedicinska undersökningar	5 000	-	-
Summa	6 522 000	+1 412 000	+759 000

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Socialstyrelsen	Departementschefen
<i>Inkomster</i>			
Ersättningar för antropologiska undersökningar i faderskapsärenden	30 000	+ 10 000	+ 10 000
Nettoutgift	6 492 000	+1 402 000	+749 000

Socialstyrelsen

1. Pris- och löneomräkning m. m. 372 000 kr., varav 107 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. 0-alternativet skulle för statens rättsläkarstationers del leda till en minskning av antalet utförda rättsmedicinska undersökningar. Med hänsyn till den enligt lag och författningar påbjudna verksamheten att utföra rättsmedicinska obduktioner, rättsmedicinska undersökningar av olika slag och rättsmedicinska laboratorieundersökningar skulle en sådan minskning av resurserna leda till att rättssäkerheten i detta hänseende sätts i fara.

3. Antalet förrättningar vid rättsläkarstationen i Göteborg och nödvändigheten av en normalisering av tjänstgörings- och jourförhållandena förutsätter en förstärkning med en rättsläkarassistent och en laboratorieassistent. (+129 600 kr.)

4. Vid vardera stationen i Uppsala, Lund och Göteborg behövs en assistenttjänst för administrativa uppgifter. (+147 000 kr.)

5. Antalet undersökningar vid stationen i Uppsala har ökat från 143 år 1966 till 1 547 år 1972. Trots denna ökning har stationen ej tillförts någon ytterligare biträdestjänst sedan starten. Styrelsen yrkar förstärkning med en obduktionsassistent, en kansliskrivare samt en laboratorieassistent med halvtidstjänstgöring. (+121 000 kr.)

6. Vid stockholmsstationen föreslås en tjänst som kansliskrivare och en tjänst som laboratorieingenjör för bl. a. histologiskt och biokemiskt arbete. Dessutom behövs en tjänst som fotograf. (+153 000 kr.)

7. Rättsläkarstationen i Umeå behöver resursförstärkning med en laboratorieassistent. (+47 000 kr.)

8. Den rättsmedicinska verksamheten vid den föreslagna nya rättsläkarstationen i Linköping kräver sex nya tjänster, nämligen en rättsläkare, en rättsläkarassistent, en laboratorieassistent, en obduktionsassistent, en assistent och ett kontorsbiträde. Tjänsten som rättsläkare tillika föreståndare och assistenttjänsten har beräknats fr. o. m. den 1 juli 1974 för medverkan vid stationens inredning och utrustning. Övrig personal beräknas fr. o. m. den 1 januari 1975. (+270 000 kr.)

9. Vid uppsalastationen har en försöksverksamhet inletts med utveckling av metoder för förebyggande av dödsfall efter trafikolyckor, metoder att förebygga trafikolyckor och skador i samband därmed, psykologiska

utredningar av orsaker till självmord, samt problem i anslutning till narkomani, alkoholism och rattfylleri. Styrelsen tillstyrker verksamheten och hemställer om medel för en laboratorieingenjör, en kurator och en halvtidstjänst för en psykolog. (+123 000 kr.)

Departementschefen

Den rättsmedicinska verksamheten vid rättsläkarstationerna har särskilt under senare år visat en kraftig ökning. De rättsmedicinska undersökningarna tenderar också att gå från enklare mot mer arbetskrävande undersökningar. Även detta har medfört en ökad belastning på personalen vid rättsläkarstationerna.

En viss utbyggnad av rättsläkarorganisationen bör nu komma till stånd. Denna bör såsom socialstyrelsen föreslagit i första hand ske genom att en ny rättsläkarstation inrättas i Linköping. Jag beräknar medel för följande tjänster vid stationen, nämligen en rättsläkare, en rättsläkarassistent, en laboratorieassistent, en obduktionsassistent och ett kontorsbiträde. Av dessa bör tjänsten som rättsläkare inrättas fr. o. m. den 1 juli 1974 och de övriga fr. o. m. den 1 januari 1975. Jag kommer i det följande att föreslå att medel även anvisas för inredning och utrustning av stationen. För att stationen skall kunna tas i bruk redan den 1 juli 1974 har jag den 14 december 1973 uppdragit åt statens förhandlingsnämnd att föra förhandlingar med Östergötlands läns landsting om anordnande och drift av en rättsläkarstation i Linköping fr. o. m. den 1 juli i år.

För att ytterligare förbättra arbetssituationen inom rättsläkarorganisationen föreslår jag vidare, att rättsläkarstationen i Göteborg förstärks med en rättsläkarassistent och stationen i Uppsala med en laboratorieassistent med halvtidstjänstgöring. Jag beräknar medel för dessa tjänster.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget för nästa budgetår till 7 241 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens rättsläkarstationer: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 7 241 000 kr.

E 15. Statens rättsläkarstationer: Inredning och utrustning

1972/73	Utgift	150 000	Reservation	—
1973/74	Anslag	—		
1974/75	Förslag	700 000		

Socialstyrelsen

Socialstyrelsen har i skrivelse till Kungl. Maj:t föreslagit inrättande av en rättsläkarstation i Linköping. För utrustning och inredning av denna station beräknar styrelsen 700 000 kr.

Departementschefen

Jag har i det föregående föreslagit att en ny rättsläkarstation inrättas i Linköping fr. o. m. nästa budgetår. Socialstyrelsen har gjort upp förslag till inredning och utrustning av de nya lokalerna. Enligt detta beräknas kostnaderna till 0,7 milj. kr. Jag har inte något att erinra mot denna beräkning.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens rättsläkarstationer: Inredning och utrustning* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 700 000 kr.

F. Öppen hälso- och sjukvård

Socialstyrelsens nyligen framlagda strukturprogram för hälso- och sjukvården tar framför allt sikte på att finna lämpliga former för närhetsservice och kontinuitet inom hälso- och sjukvården. Det förutsätter en fortsatt utbyggnad av den decentraliserade öppna hälso- och sjukvården. Samma målsättning kommer till uttryck i ett av socialstyrelsen framlagt läkarfördelningsprogram för tiden 1973–1977, som i juni 1973 har fastställts av socialdepartementets sjukvårdsdelegation. Läkarfördelningsprogrammet kommer att bli av stor betydelse för utvecklingen inom hälso- och sjukvården. Målet är att skapa balans mellan tillgång och efterfrågan på läkare samt att tillgodose de av statsmakterna prioriterade områdena, bl. a. den decentraliserade öppna hälso- och sjukvården. Under perioden beräknas ett tillskott av 2 900 läkare med specialist- eller allmänläkarkompetens. Dessa läkare skall fördelas på alla sektorer inom hälso- och sjukvården. Det klart största tillskottet kommer att gå till allmänläkarvård och specialistvård vid hälso- och sjukvårdscentraler som under perioden får 725 nya läkare utöver de läkare som behövs för att fylla nu vakanta tjänster. Dessutom får hälso- och sjukvårdscentralerna under perioden ett tillskott på ca 500 läkare som genomgår vidareutbildning efter läkarexamen. Den fortsatta behandlingen av en rad frågor som har samband med läkarfördelningsprogrammet pågår f. n. inom socialstyrelsen i samråd med arbetsmarknadens parter.

Läkarfördelningsprogrammet knyter an till en sjukvårdspolitisk målsättning som ställer den decentraliserade närsjukvården i förgrunden. Detta sker bl. a. mot bakgrunden av de svårigheter som förelegat att rekrytera läkare till den öppna hälso- och sjukvården ute i läkardistriktet. Genom olika åtgärder har en betydande utbyggnad av denna sektor av hälso- och sjukvården nu kommit igång. Jag vill här erinra om den reformerade läkarutbildningen, som bl. a. innebär att alla nya läkare numera efter läkarexamen skall fullgöra 21 månader allmäntjänstgöring, varav sex månader i öppen vård. Vidare har den 1 januari 1973 genomförts viktiga ändringar i sjukvårdslagstiftningen, som främst syftar till att få till stånd en utbyggnad av den decentraliserade öppna sjukvården i samhällets regi. Den nya lagstiftningen skapar möjligheter till en bättre närhetsservice inom den öppna hälso- och sjukvården genom en förstärkning av allmänläkarvården och en decentralisering av den öppna specialistvården. Sjukförsäkringssystemet för den offentliga läkarvården har också utformats med syfte att underlätta en utbyggnad av den öppna hälso- och sjukvården. Jag vill också peka på att den öppna sjukvården tillsammans med åldringssjukvården och psykiatrin har prioriterats starkt inom de investeringsramar som regeringen varje år fastställer för sjukvården och att socialstyrelsen tillämpar samma prioritering när det gäller tillstånd att inrätta nya läkartjänster.

Ett annat område som ställs i förgrunden för ökade insatser gäller de sjukdomsförebyggande åtgärderna. Hälsovårdsupplysningen är här av stor

betydelse som en del av den förebyggande hälsovården. För att få till stånd en effektivare upplysningsverksamhet har en översyn av hälsoupplysningens organisation och verksamhetsinriktning ägt rum. Som en följd härav har Kungl. Maj:t beslutat att fr. o. m. den 1 juli 1973 inrätta en socialstyrelsens nämnd för hälsoupplysning, som ersatt den tidigare hälsovårdsupplysningsdelegationen (HVUD). Nämnden har till uppgift att planera, leda och samordna socialstyrelsens hälsoupplysningsverksamhet samt verka för regional och lokal verksamhet på detta område.

En påtaglig ökning av hjärt- och kärlsjukdomarna har skett under de senaste åren. Dessa svarar i dag för drygt hälften av det totala antalet dödsfall. Det är därför särskilt angeläget att påverka vanor beträffande kost och motion och att informera om skadeverkningarna av narkotika, tobak och andra beroendeframkallande medel. Jag finner det också angeläget att den informationskampanj om preventivmedel och andra abortförebyggande åtgärder som satts igång under innevarande budgetår kan fortsätta i ökad omfattning under nästa budgetår. Mot denna bakgrund föreslår jag i det följande att 5,5 milj. kr. ställs till förfogande för socialstyrelsens insatser på hälsovårdsupplysningens område under nästa budgetår.

Rätt utformade hälsoundersökningar har också en viktig roll i den förebyggande hälsovården. På uppdrag av Kungl. Maj:t utreder socialstyrelsen hur hälsoundersökningar och annan förebyggande hälsovård kan samordnas och författningsmässigt och organisatoriskt inordnas i det system som gäller för den av samhället bedrivna sjukvården. I samband härmed har socialstyrelsen också att i samråd med riksförsäkringsverket överväga avgränsningen av de sjukvårdsåtgärder som ersätts från den allmänna försäkringen.

Under budgetåret 1970/71 anordnades med statsbidrag en hälsoundersökning i Stockholm av ca 7 000 personer i 66-årsåldern. Denna undersökning upprepas under innevarande budgetår på samma personer men enligt ett något modifierat undersökningsprogram. Nya inslag i programmet blir en ortopedisk och en socialmedicinsk undersökning. Bearbetning och publicering av resultaten beräknas ske under nästa budgetår. Undersökningen avser att belysa pensionärernas hälsotillstånd och hur bl. a. övergången till pensionärstillvaro påverkat hälsotillståndet.

En grundläggande fråga för den förebyggande hälsovården är att kunna upptäcka sjukdomssymtom så tidigt som möjligt. Här spelar s. k. riktade hälsoundersökningar en viktig roll. I den försöksverksamhet med allmän hälsokontroll som ägt rum i Gävleborgs län ingick bl. a. en undersökning för upptäckt av bröstcancer samt vissa EKG-undersökningar. Moderna massundersökningsmetoder har därvid använts. Jag kommer i det följande att förorda en ytterligare medelsanvisning för en uppföljning av undersökningsprogrammet i dessa delar.

Ett av den förebyggande hälsovårdens allra viktigaste områden är skyddssympningarna. Genomförandet av allmänna vaccinationer mot t. ex. smittkoppor, difteri och polio har så gott som helt utrotat dessa sjukdomar i landet. Det är självfallet viktigt att immunitetsskyddet mot

dessa sjukdomar vidmakthålls. Vissa undersökningar som genomförts av statens bakteriologiska laboratorium har visat att polioskyddet behöver förbättras för personer födda under åren 1948 -1959, dvs. för dem som nu är i åldern omkring 15-25 år och som fick sin grundvaccinering mot polio under åren 1957-1959. Det beror på att de vacciner som användes under dessa tre år hade lägre verkningsgrad än senare tillverkade vacciner. För att så snabbt som möjligt förbättra polioskyddet för dessa personer kommer ett ympningsprogram med en kostnadsfri femte injektion mot polio för dessa årsklasser att påbörjas redan under innevarande budgetår och därefter fortsätta under nästa budgetår.

Rubella eller som den också kallas röda hund är en i och för sig lindrig och ofarlig sjukdom, som dock kan få svårartade följder om den drabbar kvinnor under de första graviditetsmånaderna. Det är därför viktigt att förebygga denna sjukdom hos gravida kvinnor, och möjligheter att genomföra vaccinering föreligger nu. Jag föreslår därför i det följande att ett helt nytt vaccinationsprogram mot röda hund börjar att genomföras under nästa budgetår för att förebygga fosterskador på grund av denna sjukdom. Denna vaccinering mot röda hund, som också bör vara kostnadsfri, kommer för vuxna att omfatta immunitetsprövning av alla gravida kvinnor och därefter vaccinering som kan beräknas gälla ca 15 000 kvinnor om året. Dessutom kommer det årliga vaccinationsprogrammet mot röda hund att omfatta alla flickor i 14-årsåldern.

F 1. Läkemedel åt vissa kvinnor och barn

1972/73	Utgift	4 566 509
1973/74	Anslag	3 200 000
1974/75	Förslag	4 650 000

Kvinnor och barn kan i anslutning till mödra- och barnhälsovård samt skolhälsovård kostnadsfritt få vissa skyddsläkemedel. Kvinna som får avgiftsfri sjukdomsbehandling inom ramen för mödrhälsovården kan vidare kostnadsfritt få nödvändiga läkemedel. Bestämmelserna finns i kungörelsen (1939:461) om kostnadsfritt tillhandahållande av skyddsläkemedel åt vissa kvinnor och barn (omtryckt 1962:444; ändrad senast 1972:687) samt i kungörelsen (1944:397) om kostnadsfritt tillhandahållande av läkemedel åt vissa kvinnor, lidande av havandeskaps-sjukdomar m. m. (ändrad senast 1970:733).

Socialstyrelsen

Utvecklingen visar – med undantag för några enstaka budgetår – en successiv stegring av kostnaderna från 2,1 milj. kr. under budgetåret 1964/65 till 3,1 milj. kr. under budgetåret 1971/72. Den jämförelsevis mycket kraftiga utgiftsökningen för budgetåret 1972/73 beror bl. a. på en under budgetåret inträffad rubellaepidemi, som föranlett en starkt ökad förskrivning av gammaglobulin åt gravida kvinnor i syfte att förhindra fosterskador.

Socialstyrelsen föreslår med hänsyn till kostnadsutvecklingen och belastningen under budgetåret 1972/73 att anslaget förs upp med 4,8 milj. kr.

Departementschefen

Med hänsyn till belastningen under budgetåret 1972/73 bör anslaget föras upp med 4 650 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Läkemedel åt vissa kvinnor och barn* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 4 650 000 kr.

F 2. Abortförebyggande åtgärder

1972/73	Utgift	850 231
1973/74	Anslag	1 100 000
1974/75	Förslag	1 125 000

Statsbidrag utgår till landstingskommun och till kommun, som inte ingår i landsting, för verksamhet för stöd och rådgivning åt havande kvinnor i abortförebyggande syfte. Bidraget utgår till avlöning av läkare och kurator, till vissa resor samt för tillgodoseende av överhängande hjälpbehov hos kvinnor som besöker kurator. Även kostnader för vissa laboratorieundersökningar ersätts. Bestämmelserna finns i kungörelsen (1945:863) om statsbidrag till viss verksamhet för stöd och rådgivning åt havande kvinnor i abortförebyggande syfte (ändrad senast 1955:456).

Omfattningen av den statsunderstödda abortförebyggande verksamheten belyses genom följande uppgifter.

	1970	1971	1972	1973
Antal rådgivningsbyråer	25	26	24	24
Antal avslutade abortärenden eller kombinerade abort- och steriliseringsärenden	12 583	15 338	17 991	. .

Anslagsberäkningen framgår av följande sammanställning

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Socialstyrelsen	Departementschefen
1. Verksamhet för stöd och rådgivning åt havande kvinnor i abortförebyggande syfte	625 000	+ 25 000	+ 25 000
2. Tillgodoseende av överhängande hjälpbehov hos kvinnor som besöker kurator	430 000	-	-
3. Ersättning till vissa laboratorier för utförande av graviditetsreaktioner	45 000	-	-
	1 100 000	+ 25 000	+ 25 000

Socialstyrelsen

1. Vid ingången av budgetåret 1973/74 omfattade den statsunderstödda abortförebyggande verksamheten 24 rådgivningsbyråer, varav en filialmottagning (inom elva landstingsområden och tre kommuner). Abortrådgivning bedrivs dessutom f. n. inom försöksvis anordnad familjerådgivning på sex orter i landet (inom fem landstingsområden). Styrelsen utgår i sina anslagsberäkningar från oförändrade organisatoriska förutsättningar.

Under år 1972 avslutades 17 991 abortärenden. I flertalet av dessa ärenden företogs enbart abortutredning, i ett mindre antal fall kombinerades abortutredningen med en steriliseringsutredning. Därtill kommer ca 600 särskilda steriliseringsärenden. Med hänsyn till att den tidigare accelererande ökningen av antalet aborter avtagit från slutet av år 1972, har man anledning räkna med endast en ganska måttlig ökning av antalet abortsökande. Antalet i fastställda planer upptagna mottagningar vid befintliga byråer har däremot visat en viss eftersläpning och kan därför bedömas komma att stiga under de närmast följande åren. Ett antal nya byråer för abortförebyggande verksamhet kan vidare beräknas komma att inrättas. Dessa förhållanden ligger till grund för ett beräknat ökat medelsbehov på 25 000 kr. till sammanlagt 650 000 kr.

2. Medelsbehovet har beräknats efter oförändrat 30 kr. per nyinskriven kvinna. Antalet nyinskrivna kvinnor inom den ordinarie abortförebyggande verksamheten samt motsvarande verksamhet inom den försöksvis anordnade familjerådgivningens ram beräknas under budgetåret 1974/75 till 18 000. Styrelsen förutsätter därvid, att antalet kvinnor, som kan komma i åtnjutande av medel för tillgodoseende av överhängande hjälpbehov, inte ökar i samma utsträckning som det totala antalet nyinskrivna kvinnor. Socialstyrelsen bedömer därför en ytterligare ökning av anslagsposten vara obehövlig.

Departementschefen

En av chefen för justitiedepartementet tillsatt arbetsgrupp har till uppgift att kartlägga vårdresurserna och behandla olika frågor om ökade förebyggande åtgärder som har betydelse för ställningstagande till de förslag som lagts fram av abortkommittén i betänkandet Rätten till abort (SOU 1971:58). Arbetsgruppen väntas slutföra sitt uppdrag under detta år. I avvaktan härpå bör anslagsgrunderna vara oförändrade. Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslagsbehovet för budgetåret 1974/75 till 1 125 000 kr. Härutöver beräknar jag under anslaget F 8. Hälsovårdsupplysning ökade medel för information om preventivmedel och andra abortförebyggande åtgärder.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Abortförebyggande åtgärder* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 125 000 kr.

F 3. Bidrag till försöksvis anordnad familjerådgivning

1972/73	Utgift	429 515
1973/74	Anslag	430 000
1974/75	Förslag	500 000

Landstingskommun eller kommun, som inte ingår i landsting, kan få statsbidrag till försöksvis anordnad familjerådgivning. Bidrag utgår till kostnaderna för läkares och kurators avlöning och resor i tjänsten. Föreligger särskilda skäl, kan bidrag utgå även till familjerådgivning som försöksvis bedrivs av kommun, som ingår i landstingskommun, eller av enskild. Bestämmelserna finns i kungörelsen (1960:710) om statsbidrag till försöksvis anordnad familjerådgivning.

Socialstyrelsen

Hittills beviljade statsbidrag utgår för 29 byråer. En ytterligare utbyggnad av verksamheten kan väntas under budgetåret 1973/74. Med hänsyn härtill föreslår socialstyrelsen att anslaget förs upp med 510 000 kr.

Departementschefen

I avvaktan på socialutredningens förslag beträffande familjerådgivningens framtida utformning och organisation beräknar jag anslaget för nästa budgetår till 500 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till försöksvis anordnad familjerådgivning* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 500 000 kr.

F 4. Bidrag till psykisk barna- och ungdomsvård

1972/73	Utgift	3 078 554
1973/74	Anslag	1 750 000
1974/75	Förslag	2 060 000

Landstingskommun eller kommun, som inte ingår i landsting, kan få statsbidrag för sådan psykisk barna- och ungdomsvård, som bedrivs vid central i anslutning till barn- och ungdomspsykiatrisk lasarettsklinik eller vid fristående centraler eller filialer. Bidrag utgår till avlönings- och resekostnader för läkare, psykolog, kurator m. fl. Bestämmelserna finns i kungörelsen (1960:619) om statsbidrag till psykisk barna- och ungdomsvård (ändrad 1973:491).

Socialstyrelsen

Statsbidrag till avlönings- och resekostnader för personal inom den öppna psykiska barna- och ungdomsvården uppgår f. n. till ca 1,8 milj. kr. Utgifterna, hänförliga till budgetåret 1972/73, uppgick emellertid till

1 932 080 kr. Statsbidragsberättigad barn- och ungdomspsykiatrisk verksamhet bedrivs numera inom samtliga sjukvårdsområden. Socialstyrelsen räknar med att under budgetåret 1974/75 sådan verksamhet kommer att bedrivas jämväl vid tre nya fristående centraler i Skövde, Skellefteå och Lycksele. Frågan om statsbidrag till ytterligare sjukhusanslutna centraler kan även bli aktuell beträffande Långbro sjukhus i Stockholm och Kronåsens sjukhus i Uppsala. Om tjänsten som överläkare vid den fristående centralen i Västervik kan besättas, kommer verksamhet att bedrivas vid denna central under budgetåret 1974/75. Medelsbehovet för nämnda enheter beräknar styrelsen till ca 72 000 kr. under budgetåret 1974/75. Med hänsyn till hos socialstyrelsen inneliggande och förväntade framställningar om statsbidrag till främst kuratorer och psykologer inom den öppna psykiska barna- och ungdomsvården behövs enligt styrelsens mening en uppräknig av anslaget med 50 000 kr. För konferenser för psykologer och kuratorer inom den psykiska barna- och ungdomsvården beräknar styrelsen sammanlagt 6 000 kr.

Det totala medelsbehovet beräknas till 2 060 000 kr.

Departementschefen

Jag beräknar i enlighet med socialstyrelsens förslag medelsbehovet under nästa budgetår till 2 060 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till psykisk barna- och ungdomsvård* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 2 060 000 kr.

F 5. Bidrag till S:t Lukasstiftelsen

1972/73	Utgift	75 000
1973/74	Anslag	90 000
1974/75	Förslag	100 000

S:t Lukasstiftelsen är en ekumenisk sammanslutning med uppgift att hjälpa människor, vilkas svårigheter och nedsatta hälsa har sin grund i psykiska konflikt- och svaghetstillstånd.

S:t Lukasstiftelsen

Stiftelsen begär en höjning av anslaget till 100 000 kr. Ökningen motiveras främst av de automatiska kostnadsstegringarna samt en betydande hyreshöjning på grund av att stiftelsen utökat sina lokaler.

Departementschefen

Jag förordar att statsbidraget till S:t Lukasstiftelsen höjs från 90 000 kr. till 100 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till S:t Lukasstiftelsen* för budgetåret 1974/75 anvisa ett anslag av 100 000 kr.

F 6. Allmän hälsokontroll

1972/73	Utgift	1 506 427
1973/74	Anslag	1 310 000
1974/75	Förslag	1 630 000

Anslaget är avsett dels för viss försöksverksamhet med allmänna hälsoundersökningar och dels för statens bakteriologiska laboratoriums (SBL) kostnader för viss hälsokontroll.

Socialstyrelsen

Efter bearbetning av resultaten från försöksverksamheten med hälsoundersökningar i Gävle finner styrelsen det angeläget att vissa uppföljningar görs, dels med en för massundersökning avsedd röntgenmetod för upptäckt av bröstcancer och dels med en datamaskinell utvärdering av i hälsokontrollen ingående EKG-undersökning enligt ett vid akademiska sjukhuset i Uppsala utarbetat system. Styrelsen framhåller att en praktiskt användbar metod för datamaskinell tolkning av EKG kan finna användning inte bara vid massundersökningar utan även i praktiskt sjukvårdsarbete och därmed möjliggöra inbesparing av läkarinsatser. Styrelsen beräknar 545 000 kr. för dessa ändamål.

Styrelsen beräknar vidare 400 000 kr. för bearbetning av resultaten från försöksverksamheten med hälsokontroll av 69-åringar i Stockholm under budgetåret 1973/74 och en jämförande studie härav med resultaten från försöksverksamheten med hälsokontroll av samma personer 1970/71.

För arvode till en specialföredragande (läkare) i vissa frågor rörande allmän hälsokontroll beräknas slutligen 55 000 kr.

SBL

SBL begär 710 000 kr. för den vid laboratoriet bedrivna hälsokontrollverksamheten, som avser s. k. PKU-undersökningar. Detta innebär i stort sett oförändrat anslag.

Vissa ärftliga ämnesomsättningssjukdomar hos nyfödda kan diagnostiseras med hjälp av enkla bakteriologiska metoder, lämpliga för s. k. screeningundersökningar i stor skala. Barnen kan, om förebyggande behandling sätts in på ett tidigt stadium, räddas från grav invaliditet till ett normalt liv. Dessa undersökningar beräknas nästa budgetår fortgå efter ungefär samma mönster som förut.

Departementschefen

Försöksverksamheten med allmänna hälsoundersökningar i Gävleborgs län omfattade bl. a. vissa försök att med hjälp av en särskild röntgenmetod, termografi, spåra bröstcancer. En preliminär rapport från den undersökning som gjordes under budgetåret 1969/70 har visat att ett

oväntat stort antal fall av cancer avslöjats med den använda screeningmetoden. Jag föreslår att en likartad undersökning görs på samma personer med en annan undersökningsmetod under budgetåret 1974/75. Erfarenheterna av en sådan undersökning kan väntas bli av stort värde för det fortsatta utvecklingsarbetet på en tillförlitlig metod för bröstcancerscreening. Jag räknar vidare med att en datamaskinell utvärdering av i samma hälsokontroll ingående EKG-undersökning skall kunna påbörjas under nästa budgetår. Jag beräknar sammanlagt 465 000 kr. för dessa ändamål.

För bearbetning och publicering av resultaten från försöksverksamheten med hälsokontroll av pensionärer i Stockholm beräknar jag 400 000 kr. Vidare bör för arvode till föredragande hos socialstyrelsen i vissa frågor rörande allmän hälsokontroll beräknas 55 000 kr. För s. k. PKU-undersökningar vid SBL beräknar jag 710 000 kr. Det sammanlagda medelsbehovet under anslaget beräknar jag således till 1 630 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Allmän hälsokontroll* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 630 000 kr.

F 7. Skyddsympningar

1972/73	Utgift	5 947 098
1973/74	Anslag	7 600 000
1974/75	Förslag	17 600 000

Från anslaget utgår ersättning för kostnader i samband med frivillig skyddsympning mot difteri, kikhosta, stelkramp, mässling, polio och röda hund samt obligatorisk smittkoppsvaccinering och frivillig revaccinering av skolbarn mot smittkoppor.

Socialstyrelsen

Styrelsen beräknar kostnaderna för ympningar under budgetåret 1974/75 enligt följande sammanställning.

	Ersätt- ning till ym- pare, re- sor m. m.	Steril engångs- materiel	Vaccin	Immuni- tetsprov	Summa
Skyddsympning mot:					
1. Difteri, difteri + stelkramp, dif- teri + stelkramp + kikhosta	72 400	168 000	1 635 000	—	1 875 400
2. Smittkoppor	181 500	—	730 000	—	911 500
3. Polio	1 796 600	437 500	6 500 000	—	8 734 100
4. Mässling	126 000	35 000	1 400 000	—	1 561 000
5. Röda hund	81 900	22 750	975 000	4 800 000	5 879 650
Summa kr.	2 258 400	663 250	11 240 000	4 800 000	18 961 650

1. Under budgetåret 1972/73 uppgick antalet ymplingar inom denna grupp till ca 565 000. För budgetåren 1973/74 resp. 1974/75 beräknar styrelsen antalet ymplingar till 515 000.

Särskild ersättning av statsverket för skyddsympningar utgår inte till skolläkare och skolsköterskor eller till ympare inom den förebyggande barnvården för barn inskrivna i denna. För övriga ymplingar utgår ersättning med 1 kr. per ympning.

Steril engångsmateriel använd vid ymplingar i offentlig regi ersättes av statsmedel med 35 öre per ympning.

2. För den obligatoriska ymplingen av barn mot smittkoppor utgår ersättning av statsmedel till ymparen med 1 kr. per ympad person och till besiktningförrättaren med 30 öre per varje besiktigad person.

Styrelsen beräknar att 100 000 barn ympas. För viss klinisk prövning av vaccinet beräknas 17 700 kr.

3. Frivillig skyddsympning mot polio med avdödat vaccin erbjuds numera alla i vårt land. Under budgetåret 1972/73 uppgick antalet ymplingar till 850 000. Styrelsen beräknar samma antal för budgetåret 1973/74.

I samråd med SBL har styrelsen beslutat hemställa om medel till en femte injektion för årsklasserna födda 1948–1959. Styrelsen framhåller att en undersökning visat att dessa årsklasser, som nu är i 15–25-årsåldern har ett sämre polioskydd än den övriga befolkningen. De erhöi sin grundimmunisering mot polio åren 1957–1959, dvs. under de tre första åren av poliovaccinationsprogrammet. De vacciner som användes under dessa år hade lägre verkningsvärde än senare tillverkade vacciner enligt av SBL utförda undersökningar. Socialstyrelsen föreslår att medel för den femte poliosprutan fördelas på tre budgetår. Under budgetåret 1974/75 beräknas således fyra årsklasser, dvs. 400 000 personer komma att ympas.

4. En allmän skyddsympning av barn mot mässling har startats med början under budgetåret 1969/70. Styrelsens målsättning är att denna skyddsympning så snabbt som möjligt skall genomföras i åldrarna upp till 12 år, varvid i första hand de yngsta årskullarna bör ifrågakomma. Då intresset för denna ympning till en början var stort från föräldrahåll beräknade socialstyrelsen att i genomsnitt kunna ympa 100 000 barn per år. Ympningsfrekvensen har hittills blivit mindre. Styrelsen räknar dock med att efterfrågan på skyddsympning mot mässling åter skall stiga och uppskattar antalet ymplingar under budgetåret 1974/75 till 100 000.

5. Socialstyrelsen anser det angeläget att genom skyddsympning förhindra fosterskador förorsakade av sjukdomen rubella dvs. röda hund. Styrelsen föreslår därför en kostnadsfri skyddsympning mot röda hund, som årligen beräknas omfatta dels ca 15 000 nyförlösta kvinnor efter en immunitetsprövning av ca 120 000 gravida kvinnor och dels ca 50 000 14-åriga flickor. Med hänsyn till osäkerheten om skyddets varaktighet bör dock vaccinationen av sistnämnda kategori betraktas som en försöksverksamhet och omprövas efter fem år, vid vilken tidpunkt betydelsefulla nya erfarenheter kan väntas ha blivit tillgängliga. Genom

dessa åtgärder räknar socialstyrelsen med att rubellaskador vid kommande graviditet på sikt skall förhindras.

Departementschefen

Som jag nämnt i inledningen till detta avsnitt behöver polioskyddet förbättras för personer födda under åren 1948–1959, dvs. de som nu är i åldrarna 15–25 år och som fick sin grundvaccinering mot polio under åren 1957–1959. Enligt Kungl. Maj:ts beslut denna dag kommer ett ympaningsprogram med en kostnadsfri femte injektion mot polio för dessa årsklasser att påbörjas redan under innevarande budgetår för omkring 300 000 personer. Genomförandet av detta ympaningsprogram med kostnadsfri poliovaccinering bör fortsätta under nästa budgetår och då omfatta ytterligare 400 000 personer.

Jag föreslår vidare att ett helt nytt vaccinationsprogram mot röda hund påbörjas under nästa budgetår för att förebygga fosterskador genom denna sjukdom. Som jag framhållit i inledningen till detta avsnitt bör även vaccineringen mot röda hund vara kostnadsfri och omfatta immunitetsprövning av alla gravida kvinnor och därefter vaccinering som kan beräknas gälla ca 15 000 kvinnor om året. Det årliga vaccinationsprogrammet mot röda hund bör dessutom omfatta alla flickor i 14-årsåldern.

Det sammanlagda medelsbehovet under anslaget kan med beaktande av bl. a. ympaningsfrekvensen vad gäller mässling under föregående budgetår beräknas till 17,6 milj. kr. för budgetåret 1974/75.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Skyddsympaningar* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 17 600 000 kr.

F 8. Hälsovårdsupplysning

1972/73	Utgift	3 867 574	Reservation 212 365
1973/74	Anslag	4 600 000	
1974/75	Förslag	5 500 000	

Från anslaget bekostas viss upplysningsverksamhet i syfte att ge allmänheten information om förebyggande hälsovård. Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 5 juni 1973 har en socialstyrelsens nämnd för hälsoupplysning inrättats fr. o. m. den 1 juli 1973. Nämnden har ersatt den tidigare hälsovårdsupplysningsdelegationen (HVUD), som tillsattes inom dåvarande medicinalstyrelsen år 1958. Nämnden har till uppgift att planera, leda och samordna socialstyrelsens hälsoupplysningsverksamhet samt verka för regional och lokal verksamhet på detta område.

Socialstyrelsen

Socialstyrelsens aktivitet för kost och motion går under budgetåret 1974/75 in på sitt femte verksamhetsår. Styrelsens information om kost

och motion har hittills främst riktats till storhushåll, organisationer m. m. Under hösten 1973 har även en informationskampanj som är direkt riktad till den enskilde påbörjats.

Ökade insatser krävs för informationen om alkohol, narkotika, tobak och andra beroendeframkallande medel. Målgrupper för denna upplysning bör i första hand vara de som till följd av sin yrkesverksamhet eller opinionsbildande roll kan förmedla kunskaper samt påverka attityder och beteenden t. ex. lärare, ungdomsledare, socialarbetare, vårdpersonal m. fl. En av socialstyrelsen tillsatt arbetsgrupp beträffande tobakens skadeverkningar överlämnade i juni 1973 sin rapport till styrelsen. Socialstyrelsen kommer att ta ställning till de föreslagna åtgärderna.

Information om preventivmedel har fått ökad aktualitet mot bakgrund av det under de senare åren ökade antalet aborter. Den information som planeras avser bl. a. att skapa större förståelse för vad användning av preventivmedel betyder för den unga kvinnans livssituation. Även om gonorréfrekvensen gått tillbaka de senaste åren, är dock det totala antalet smittotillfällen så stort att kraftiga åtgärder måste anses vara befogade också på detta område.

Den regionala hälsoupplysningsverksamheten har fått ökad omfattning de senaste åren. Inom flertalet län finns numera en grupp för hälsovårdsupplysning, kanslimässigt knuten till landstinget. 1971 anslag landstingen totalt ca 700 000 kr. till hälsovårdsupplysningsaktiviteter. För år 1972 hade denna siffra fördubblats till ca 1 500 000 kr. Verksamheten är skiftande inom de olika landstingen men an knyter i stort sett till de av socialstyrelsen prioriterade områdena.

Remissyttrande

Nämnden för samhällsinformation (NSI) konstaterar att en resultatvärdering av tidigare informationsverksamhet är en eftersatt funktion inom hälsovårdsupplysningsområdet. NSI anser det viktigt att socialstyrelsens nämnd för hälsoupplysning ges möjligheter att göra en värdering av tidigare informationsåtgärders effekter.

Departementschefen

Som framgår av vad jag anfört i avsnittsinledningen anser jag det angeläget att ökade resurser kan ställas till förfogande för hälsovårdsupplysning. Jag förordar därför en höjning av anslaget för nästa budgetår med 900 000 kr. till 5,5 milj. kr.

Upplysningsarbetet bör inriktas på särskilt angelägna områden. Den information som ges bör för att få god effekt vara saklig och målinriktad. Som särskilt angelägen räknar jag upplysningen i kost- och motionsfrågor och informationen om skadeverkningarna av narkotika, tobak och andra beroendeframkallande medel.

Som jag framhållit i inledningen till detta avsnitt är det också angeläget att den informationskampanj om preventivmedel och andra abortföre-

byggande åtgärder som satts i gång under innevarande budgetår kan fortsätta under nästa budgetår i ökad omfattning. För detta ändamål har jag beräknat ca 600 000 kr.

Socialstyrelsen skall med anlitande av detta anslag genom attitydundersökningar och på annat sätt regelbundet mäta effekten av den upplysning som ges. Med anledning av vad nämnden för samhällsinformation anfört i sitt remissyttrande har jag för nästa budgetår beräknat ca 200 000 kr. för en värdering av insatta informationsåtgärders effekter. Samråd skall därvid ske med nämnden för samhällsinformation.

Kungl. Maj:t äger besluta om den närmare fördelningen av tillgängliga medel under anslaget.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Hälsovårdsupplysning* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 5 500 000 kr.

F 9. Bidrag till utrustning av polikliniker för folktandvård

1972/73	Utgift	71 400	Reservation	39
1973/74	Anslag	300 000		
1974/75	Förslag	150 000		

Statsbidrag utgår till landstingskommun för utrustning av varje distriktstandpoliklinik som ingår i folktandvårdsplanen med 3 000 kr. och, om mer än en tandläkare skall vara anställd där, med 1 300 kr. för varje ytterligare sådan tandläkare samt beträffande annextandpolikliniker och ambulatoriska tandpolikliniker med 1 000 kr. för varje sådan poliklinik. Bidragsbestämmelserna finns i kungörelsen (1961:278) om statsbidrag till foiktandvård (upphävd 1973:462).

Även om kungörelsen upphävs gäller den dock i fråga om statsbidrag som avser utrustning av nämnda polikliniker före utgången av år 1973.

Socialstyrelsen

Socialstyrelsen föreslår, att anslaget förs upp med 150 000 kr.

Anslagsberäkningen framgår av följande sammanställning

Ingående reservation 1.7.1973	39
Anslag 1973/74	300 000
Disponibelt 1973/74	300 039
Beräknade utbetalningar 1973/74	300 000
Anslagsbehov 1974/75	150 000

Departementschefen

Jag biträder socialstyrelsens förslag och beräknar anslagsbehovet till 150 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till utrustning av polikliniker för folktandvård* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 150 000 kr.

F 10. Bidrag till nordiskt institut för odontologisk materialprovning

1972/73	Utgift	298 236	Reservation	208 085
1973/74	Anslag	1 200 000		
1974/75	Förslag	500 000		

Enligt avtal mellan de deltagande nordiska länderna har det nordiska institutet för odontologisk materialprovning (NIOM) till uppgift att genom materialprovning och därtill hörande målinriktad forskning, utvecklings- och upplysningsverksamhet samt genom andra lämpliga medel arbeta för att material, förbrukningsartiklar och viss utrustning som används inom tandvården i de nordiska länderna, uppfyller de krav som kan ställas med hänsyn till utvecklingen inom hälsovård och teknik.

Departementschefen

Institutet har under hösten 1973 börjat sin verksamhet. Institutets första uppgift avser provning av amalgam. I övrigt har förberedelserna för institutets verksamhet pågått också under år 1973. Sålunda har nu rekrytering skett av ledande personal. Tjänsterna som avdelningschefer vid institutets två avdelningar, en biologisk-klinisk och en fysikalisk-kemisk, har tillsatts. Chefen för institutet som samtidigt är chef för den biologisk-kliniska avdelningen tillträdde sin tjänst den 1 januari 1973. Vidare har ytterligare en tjänst på vetenskaplig nivå vid vardera avdelningen tillsatts. F. n. pågår rekrytering av laboratoriepersonal. Frågan om permanenta lokaler för institutet utreds f. n. Med hänsyn till den försening som skett beträffande institutets start beräknar jag medelsbehovet för budgetåret 1974/75 till 500 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till nordiskt institut för odontologisk materialprovning* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 500 000 kr.

F 11. Epidemiberedskap m. m.

1972/73	Utgift	3 687 461
1973/74	Anslag	4 525 000
1974/75	Förslag	4 655 000

Anslaget kan betecknas som ett allmänt beredskapsanslag för hälso- och sjukvården såvitt avser smittsamma sjukdomar.

Från anslaget utbetalas ersättning för vissa kostnader och förluster som uppkommit på grund av myndighets ingripande för att förhindra spridning av smittsam sjukdom (kungörelsen 1956:296 om ersättning i vissa fall vid ingripanden i hälsovårdens intresse och lagen 1956:293 om ersättning till smittbärare). Vidare bestrids från anslaget vissa kostnader för planläggning av epidemiberedskap inom riket, för medicinsk katastrofberedskap och för viss kursverksamhet m. m. samt vissa ersättningar

enligt kungörelsen (1970:160) angående läkarintyg för sjöfolk.

Från anslaget bekostas även den epidemiologiska verksamhet, som bedrivs vid statens bakteriologiska laboratorium (SBL).

Socialstyrelsen

Styrelsen beräknar följande medelsbehov för sin verksamhet på området under budgetåret 1974/75.

Planläggning av epidemiberedskap inom riket	24 000
Medicinsk katastrofberedskap	34 000
Kursverksamhet	34 000
Vissa läkarundersökningar av personer som söker anställning på fartyg	24 000
Diverse kostnader, främst för epidemiförebyggande åtgärder med avseende på den internationella trafiken	59 000
Summa	175 000

SBL

SBL beräknar kostnaderna för den epidemiologiska verksamheten under budgetåret 1974/75 till 2 480 000 kr. Härav utgör ca 1 milj. kr. kostnader för civil beredskapslagring och 1 480 000 kr. kostnader för epidemiologisk verksamhet, inkl. förhöjt lönekostnadspålägg.

Departementschefen

Den epidemiologiska verksamheten vid SBL avser epidemibekämpning, rapportering samt rådgivning och information. Jag beräknar anslagsbehovet härför till 2 480 000 kr. under nästa budgetår.

Vidare beräknar jag medelsbehovet för ersättning till smittbärare m. m. till 2 milj. kr. och för socialstyrelsens planerings- och kursverksamhet till 175 000 kr.

Anslaget bör således föras upp med 4 655 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Epidemiberedskap m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 4 655 000 kr.

G. Universitetssjukhus m. m.

Läkarutbildningskapaciteten i landet har mer än fördubblats under 1960-talet. Den totala intagningskapaciteten vid de medicinska läroanstalterna i landet uppgår f. n. till mer än 1 000 platser per år. Under tiden 1973–1977 beräknas antalet läkare i landet öka från omkring 13 000 till mer än 18 000. Antalet yrkesverksamma läkare beräknas vara över 23 000 år 1985.

Den kliniska delen av läkarutbildningen i stockholmsområdet är i huvudsak förlagd till karolinska sjukhuset, Huddinge, S:t Görans, Sabbatsbergs och Danderyds sjukhus, Södersjukhuset samt Serafimerlasarettet. Intagningskapaciteten vid karolinska institutet är 370 platser per år.

I göteborgsområdet ligger de kliniska utbildningsplatserna främst vid Sahlgrenska sjukhuset. Vidare utnyttjas bl. a. Östra sjukhuset i Göteborg för den kliniska läkarutbildningen.

Den kliniska läkarutbildningen är i övrigt huvudsakligen förlagd till akademiska sjukhuset i Uppsala, lasarettet i Lund, Malmö allmänna sjukhus, lasarettet i Umeå och regionsjukhuset i Linköping.

Tidigare avtal om läkarutbildning vid de kommunala undervisnings-sjukhusen gällde till den 1 januari 1974 (prop. 1971:44, SoU 1971:8, rskr 1971:98; prop. 1972:50, SoU 1972:17, rskr 1972:169; prop. 1972:144, SoU 1972:43, rskr 1972:328; prop. 1973:20, SoU 1973:7, rskr 1973:103). Förhandlingar pågår om de nya läkarutbildningsavtal, som skall gälla på de olika undervisningsorterna fr. o. m. den 1 januari i år. Jag räknar med att de nya avtalen skall kunna redovisas i en särskild proposition till årets riksdag.

Karolinska sjukhuset lämnar sjukvård inom ramen för sina resurser som ett centralsjukhus inom Stockholms läns landstingskommuns sjukvårdsområde med delar av detta område som upptagningsområden. Sjukhusets åtaganden fr. o. m. den 1 januari i år beror på resultatet av pågående förhandlingar med landstingskommunen om ett nytt avtal gällande från den tidpunkten om samarbetet för sjukhusets drift m. m.

Alkoholskadade personer bereds f. n. vård på olika sätt medicinskt och socialt genom den primärkommunala nykterhetsvården, landstingskommunal sjukvård, allmänna och enskilda vårdanstalter samt olika former av arbetsvård m. m. Genom en försöksverksamhet under två år vid karolinska sjukhuset skall nu prövas olika möjligheter till samordnade vård- och behandlingsinsatser. Sjukhusets klinik för alkoholsjukdomar skall svara för samordningen av de olika åtgärderna och för en utvärdering av försöksverksamheten. Ett viktigt inslag i verksamheten blir att patienter från några närbelägna kommuner i samarbete mellan någon allmän vårdanstalt för alkoholmissbrukare och alkoholkliniken undergår en allsidig medicinsk och social utredning.

Genom Kungl. Maj:ts beslut den 7 december 1973 har ett kliniskt-patologiskt centrallaboratorium inrättats vid karolinska sjukhuset från den 1 januari 1974 som ersättning för sjukhusets patologiska och radiopatologiska avdelningar. Medel beräknas för erforderliga läkartjänster m. m. för omorganisationen.

Barnkardiologin vid sjukhuset föreslås få en egen företrädare i en överläkare, som erhålls genom ett läkarutbyte. Radiumhemmet vid karolinska sjukhuset avses bli centrum för den avancerade radioterapi i stockholmsområdet. Mot denna bakgrund beräknas medel för att en ny apparat för megavoltterapi skall kunna beställas till sjukhuset.

Beträffande akademiska sjukhuset i Uppsala beräknas medel för lönekostnader för två överläkare, en biträdande överläkare och två underläkare för rehabiliteringsverksamheten i det moderna neuroblock vid sjukhuset, som tagits i bruk vid ingången av år 1974 och som bl. a. inrymmer en ny rehabiliteringsklinik.

Överenskommelsen med Uppsala läns landstingskommun om fortsatt samarbete för drift av akademiska sjukhuset m. m. upphörde att gälla med utgången av år 1973. Förhandlingar om ändring av samarbetsavtalet pågår. I förhandlingsarbetet skall också tas upp den angelägna frågan om inrättande av ett patologiskt och ett kliniskt mikrobiologiskt centrallaboratorium vid sjukhuset.

Den systematiska undervisningen för läkare under vidareutbildning beräknas omfatta 250 kurser under nästa budgetår. Jag vill i anslutning här till erinra om att socialstyrelsen har i uppdrag att lägga fram förslag till de författningsmässiga och andra åtgärder som bedöms erforderliga för att övergången för läkare från verksamhet inom specialiserad vård till allmänläkarvård skall underlättas. Det är angeläget att kunna erbjuda en för ändamålet lämplig kompletterande teoretisk och praktisk utbildning samt att i samband därmed kunna ge en allsidig information om allmänläkarnas viktiga verksamhet. Sådana åtgärder behövs särskilt under de närmaste åren för att trygga samhällets tillgång på allmänläkare i den öppna hälso- och sjukvården. För detta ändamål beräknar jag i det följande 750 000 kr. under anslaget till vidareutbildning av läkare.

Kungl. Maj:t har i december 1973 meddelat föreskrifter om byggnadstillstånd under år 1974 för byggnadsarbeten inom sjukvården. En allmän investeringsram omfattar a) läkarstationer, vårdcentraler m. m. samt sjukhem och kliniker för långtidsvård, b) sjukhem och kliniker för psykiskt sjuka, vårdhem och specialsjukhus för psykiskt utvecklingsstörda samt c) mindre projekt vid övriga sjukhus. För år 1974 kommer byggnadstillstånd inom denna investeringsram att lämnas för en total byggnadskostnad av 700 milj. kr. Till ledning för huvudmännens planering finns för denna del av sjukvårdsbyggandet även en garanterad minimiram för vart och ett av åren 1975 och 1976. För större sjukhusprojekt har fastställts en särskild investeringsram för byggnadstillstånd under åren 1974 och 1975 som avser en total byggnadskostnad på 300 milj. kr. Den totala nedlagda kostnaden för sjukvårdsinvesteringarna under år 1974 beräknas uppgå till ca 1 100 milj. kr.

G 1. Karolinska sjukhuset: Driftkostnader

1972/73	Utgift	330 751 538
1973/74	Anslag	378 183 000
1974/75	Förslag	396 791 000

Vid karolinska sjukhuset meddelas klinisk utbildning för medicine kandidater. Vidare är sjukhuset regionsjukhus för stockholmsregionen och skall svara för viss sjukvård inom storstockholmsområdet. Vid sjukhuset bedrivs forskarutbildning och forskning.

Karolinska sjukhuset har ca 1 750 disponibla vårdplatser. Omkring 85 % av totala antalet vård dagar vid sjukhuset utnyttjas av patienter från Stockholms läns landsting. År 1972 var antalet besök i sjukhusets öppna vård omkring 511 000.

Under sjukhusdirektionen leds sjukhuset av en sjukhusdirektör, som vid sin sida har en chefsläkare. Vidare finns en biträdande sjukhusdirektör. Sjukhuset har ca 50 kliniker och andra fristående avdelningar. Sjukhusets sjukvårdsenheter är sammanförda i sex block – kirurg-, medicin- och laboratorieblocken, barn- och kvinnoblocket, psykiatriskt-socialmedicinska blocket samt blocket för radioterapi. Administrationen vid sjukhuset är uppdelad på fyra byråer, nämligen en administrativ byrå, en personalbyrå, en driftbyrå och en planeringsbyrå.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Direktionen	Departementschefen
Personal			
Läkarpersonal	373	+11	+2
Administrativ personal	437 3/4	+16	-2
Psykologer, kuratorer och rehabiliteringspersonal	90 1/2	+ 4 1/2	-
Sjuksköterskepersonal m. fl.	1 526 3/4	+17 1/2	-
Laboratorie- och sjukvårdsteknisk personal	205 1/2	+10 1/2	-3 1/2
Övrig vårdservicepersonal	877 1/4	+ 9	-
Ekonomipersonal	583 1/2	+ 3	-1
Vissa tjänstemän vid ortopediska verkstäder (genomsnitt)	50	-	-
	4 144 1/4 ¹	+71 1/2	-4 1/2
Anslag			
Lönekostnader	267 013 000	+15 120 692	+ 8 218 000
Sjukvård	240 000	+ 20 000	+ 20 000
Reseersättningar	105 000	-	-
Därav utrikes resor	(14 000)	(+ 3 000)	(+ 3 000)
Lokalkostnader	60 117 000	+ 3 418 000	+ 3 420 000
Expenser	47 975 000	+ 9 010 000	+ 6 950 000
Därav			
a) inventarier	(5 900 000)	(+ 900 000)	(+ 600 000)
b) representation	(10 000)	(-)	(-)
Skadeersättningar	100 000	-	-
Automatisk databehandling	2 631 000	-	-
Datamaskinläggningen	1 000	-	-
Hjälpmedelsverksamhet	1 000	-	-
	378 183 000	+27 568 692	+18 608 000

¹ Härav får 55 tjänster som förts på övergångsstat inte uppehållas

Inkomster vid sjukhuset, som redovisas på driftbudgetens inkomstsida under uppörd i statens verksamhet, beräknas till 206 milj. kr. för budgetåret 1974/75 (1973/74 192 milj. kr.)

Direktionen för karolinska sjukhuset

Omfattningen av karolinska sjukhusets insatser inom sjukvården regleras bl. a. av avtal med Stockholms läns landstingskommun om tillägg till 1931 års avtal rörande samarbete för karolinska sjukhusets uppförande och drift m. m. (prop. 1972:144, SoU 1972:43, rskr 1972:328), vilket avtal avser tiden den 1 juli 1971 – den 31 december 1973. Sjukhusets åtaganden fr. o. m. den 1 januari 1974 beror på resultatet av de förhandlingar som statens förhandlingsnämnd för med landstingskommunen i frågan. Stockholms läns landstingskommun reviderar f. n. sin hälso- och sjukvårdsplan. Resultatet härav kan sannolikt läggas fram först i slutet av år 1974. Den nya planen kan innebära, att antalet vårdplatser vid sjukhuset bör minska från f. n. ca 1 750 till ca 1 400. Omfattningen av den öppna vården vid karolinska sjukhuset beror bl. a. på i vilken takt landstingskommunen bygger ut den öppna vården utanför sjukhus.

Genom överenskommelse med landstingskommunen har upptagningsområden fastställts för flertalet specialiteter inom sjukhuset. Landstingskommunens öppna vård utanför sjukhus är f. n. inte tillräckligt utbyggd. Påtagliga brister föreligger i fråga om tillgången på distriktsläkare, t. ex. inom upptagningsområdena för karolinska sjukhusets medicinska och kirurgiska kliniker. Sjukhusets öppna vård belastas därför med patienter som inte skulle behöva tillgång till de kvalificerade vårdresurser, som sjukhuset erbjuder. Vidare är bristen inom landstingsområdet på platser för långvårdsfall relativt sett störst inom det förvaltningsområde som karolinska sjukhuset tillhör. Inom sjukhusets slutna vård föreligger påtagliga svårigheter att få medicinskt färdigutredda patienter överförda till andra vårdformer och då främst långtidsvård. Detta gäller särskilt patienter vid medicinska kliniken samt neuro- och thoraxklinikerna. Trots rationaliseringar och andra kostnadsbesparande åtgärder har de under en följd av år ökade kraven på sjukhusets tjänster inte kunnat tillgodoses utan personalförstärkningar och driftkostnadsökningar. Det har inte varit möjligt att inom ramen för anvisade driftkostnadsanslag bedriva den sjukvård och utbildning, som enligt avtal och i övrigt gjorda åtaganden åvilar sjukhuset. Direktionen har därför nödgats begära att få överskrida de för olika budgetår anvisade medelsramarna. Kungl. Maj:t medgav sålunda bl. a. att anslagsposten till lönekostnader för budgetåret 1972/73 överskreds med 12 150 000 kr. Detta innebar enligt direktionen att Kungl. Maj:t godtog omfattningen av sjukhusets verksamhet och för denna erforderliga resursinsatser.

1. Pris- och löneomräkning m. m. 15 146 197 kr., varav 6 611 090 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. I 0-alternativet måste sjukvårdsverksamheten minska med antingen ca 30 000 vård dagar eller ca 170 000 besök i öppen vård. Direktionen

förordar en kombination av minskningar av såväl vårddagar som besök. Därvid bör främst dels den öppna vård inom sjukhusets närområde som utgör primärvård begränsas, dels i princip obligatoriskt remisstväng införas inom sjukhusets upptagningsområden. På kort sikt innebär detta växande köer och sämre service för patienterna. Åtgärderna förutsätter att avtalet med Stockholms läns landstingskommun får ändrat innehåll.

3. En enhet för kliniskt-immunologisk verksamhet behövs för att immunologiska sjukdomsfall skall kunna diagnostiseras och följas upp med en adekvat behandling. En sådan enhet bör tills vidare vara en särskild sektion inom blodcentralen. För ledning av verksamheten behövs en biträdande överläkare. Tillkomsten av högvoltstationen har medfört ökade arbetsuppgifter bl. a. för radiumhemmets gynekologiska avdelning. En tjänst som biträdande överläkare bör inrättas vid avdelningen. Vid neurologiska kliniken utgår en tjänst som biträdande överläkare, vilken inrättats endast för tiden t. o. m. den 30 juni 1974.

För verksamheten vid en planerad allmän medicinsk rehabiliteringsenhet inom avdelningen för fysikalisk medicin behövs en underläkare. För att möta den alltmera ökade belastningen inom sjukvården har direktionen bl. a. inrättat nio extra underläkartjänster, nämligen två vid centrala anestesivdelningen samt en vid vardera ögonkliniken, de neurokirurgiska, neurologiska, reumatologiska och barnmedicinska klinikerna samt röntgendiagnostiska och thoraxradiologiska avdelningarna.

Sammanfattningsvis föreslår direktionen en ökning av läkarpersonalen med en biträdande överläkare och tio underläkare (+ 1 751 826 kr.).

4. Direktionen anser det vara angeläget att få företrädare i överläkareställning för följande vid sjukhuset etablerade subspecialiteter, nämligen i foniatri vid öron-, näs- och halskliniken samt i barnkardiologi vid barnmedicinska kliniken. För dessa ändamål bör två tjänster som överläkare inrättas i utbyte mot tjänster som biträdande överläkare. Vid kirurgiska kliniken bör med hänsyn till den omfattande verksamheten inom sjukvård, utbildning och forskning ledningen av klinikens öppna vård läggas på en överläkare. Därför föreslås, att en överläkartjänst inrättas vid kirurgiska kliniken i utbyte mot en tjänst som biträdande överläkare.

Vid blodcentralen finns en överläkare och en underläkare. Den senare utför arbetsuppgifter, som bör ankomma på en läkare i överordnad ställning. Underläkartjänsten bör omvandlas till tjänst för biträdande överläkare. Röntgendiagnostiska avdelningen, som behöver fler biträdande överläkare för att överläkarna vid dess fem olika sektioner skall få hjälp av läkare med långvarig erfarenhet inom området, bör få ännu en tjänst som biträdande överläkare i utbyte mot tjänst som underläkare.

Sammanlagt föreslår direktionen fem utbyten av läkartjänster (+ 119 594 kr.).

5. Direktionen har inrättat relativt sett många extra tjänster för att möta den alltmera ökade belastningen inom sjukvården. En översyn av behovet av tjänsterna med hänsyn till framtida strukturella förändringar i sjukhusets verksamhet har påbörjats. I avvaktan på resultatet härav begär

direktionen medel för ett antal tjänster, som i huvudsak inrättats under åren 1961–1964 och som bedöms erforderliga under överblickbar framtid.

Utöver för nämnda nio underläkartjänster bör sålunda medel beräknas för 53 1/2 tjänster åt den personal, som uppräknas i det följande.

En förste byråassistent, en assistent, en föreståndare, fem kansliskrivare, sex kontorister, en biträdande psykolog, två sjukgymnaster, två avdelningsföreståndare, tio sjuksköterskor (varav tre med halvtidstjänstgöring), sex barnsköterskor, en undersköterska, en laboratorieingenjör, fem laboratorieassistenter, en röntgenassistent, nio sjukvårdsbiträden, en expeditjonsförman, en institutionstekniker och en överstäderska. (+ 2 340 072 kr.)

6. För den föreslagna kliniskt-immunologiska sektionen inom blodcentralen behövs utöver nämnd läkartjänst även en tjänst som laboratorieingenjör (+ 50 155 kr.).

7. Cancerföreningen i Stockholm har begärt, att sjukhuset skall överta kostnaderna för följande av föreningen hittills betalade tjänster, nämligen en tjänst som kansliskrivare för den psykiatriska kliniken psykosomatiska cancervård, en tjänst som kansliskrivare (med halvtidstjänstgöring) för isotoparbete vid radiumhemmets allmänna avdelning och en tjänst som laboratorieassistent vid kliniskt-kemiska centrallaboratoriet. Tjänsteinnehavarnas arbetsuppgifter tillhör numera rutinsjukvården. Medel bör beräknas för tjänsterna. (+ 108 042 kr.)

8. Vid operationer inom den ortopedisk-kirurgiska kliniken används motoriserade instrument för att bearbeta skelettvävnader. Besvärliga montageproblem i sängen måste lösas under den postoperativa vården. Klinikens operationsavdelning behöver därför tillföras en tjänst som tekniker (+ 48 065 kr.).

9. Utöver vad som nämnts behövs enligt direktionen följande personalförstärkningar vid karolinska sjukhuset.

Vid den barnmedicinska kliniken bör tjänster inrättas för en förskollärare och en kansliskrivare (med halvtidstjänstgöring). Rehabiliteringsverksamheten bör förbättras genom att kuratorsorganisationen utökas med en kurator (med halvtidstjänstgöring). För vissa undersökningar behövs ännu en laboratorieassistent (med halvtidstjänstgöring) vid kvinnokliniken (+ 122 005 kr.)

10. Utbildningen av sjukhusets personal orsakar lönekostnader, som i huvudsak utgörs av ersättningar till vikarier. Beräknade medel för ändamålet bör ökas med 2 928 068 kr.

11. Kostnadsramen för förbrukningsartiklar vid sjukhuset måste höjas med 1,8 milj. kr. på grund av prishöjningar. För ändamålet beräknade medel måste emellertid härutöver räknas upp med ytterligare 2 070 000 kr. för att sjukvårdsverksamheten inte skall behöva minska vid sjukhuset. Direktionen prövar f. n. olika åtgärder för att få ett bättre grepp över utgifterna för förbrukningsartiklar.

Remissyttranden

Socialstyrelsen anser det nödvändigt att resurser motsvarande minst de föreslagna tio underläkartjänsterna ställs till karolinska sjukhusets förfogande. Vidare tillstyrks inrättande av en tjänst som biträdande överläkare för gynekologisk radioterapi samt föreslagen omvandling av tre tjänster som biträdande överläkare vid barnmedicinska kliniken, kirurgiska kliniken resp. öron-, näs- och halskliniken till överläkartjänster för barnkardiologi, allmän kirurgi resp. foniatri. Under förutsättning att erforderliga resurser för vidareutbildningen av läkare ändock kan ställas till förfogande vid sjukhuset tillstyrks även föreslagna utbyten av läkartjänster inom blodgruppserologi och röntgendiagnostik. *Socialstyrelsen* tillstyrker däremot inte inrättande av en tjänst som biträdande överläkare för immunologi i avvaktan på pågående utredning om detta verksamhetsområdes innehåll. Enligt vad styrelsen erfarit avses transplantationsverksamheten inom Stockholms läns landstingskommuns sjukvårdsområde sannolikt komma att koncentreras till Huddinge sjukhus.

Nämnden för undervisningssjukhusens utbyggande (NUU) anför att det är angeläget att målen för karolinska sjukhusets verksamhet preciseras, vilket förutsätter att sjukhusets roll och integrering i Stockholms läns landstings övriga sjukvårdsverksamhet klarläggs. För en ändamålsenlig utveckling av sjukvården inom landstingsområdet och av organisationen för läkarutbildning och medicinsk forskning är det enligt NUU angeläget att huvudmannaskapet för karolinska sjukhuset så snart som möjligt förs över till landstinget. Det är viktigt att planeringen av sjukhusets upprustning bedrivs så att de personella och materiella resurserna vid karolinska sjukhuset och Huddinge sjukhus samordnas och balanseras samt att dubblering och därmed splittring av resurserna så långt möjligt undviks. Underlaget för bedömning av dessa frågor måste i stor utsträckning tas fram av landstinget. Ett nära samarbete mellan sjukvårdsplaneringen samt planeringen för utbildningen och forskningen är också angeläget. NUU understryker att parterna bör eftersträva att utforma avtalen om karolinska sjukhuset så att en ändamålsenlig planering främjas.

För budgetåret 1974/75 avses en i stort sett oförändrad verksamhet vid karolinska sjukhuset. NUU kan inte bedöma nu om viss minskning av vårdplatsantalet bör ske redan under innevarande eller nästa budgetår. NUU finner det anmärkningsvärt att den öppna vården tillåtits expandera på det sätt som skett vid karolinska sjukhuset. Troligen förklaras detta av att sjukhuset sett som sin uppgift att tillgodose den efterfrågan, som riktats mot sjukhuset som en följd av att landstingets resurser för öppen vård är otillräckligt utbyggda. Enligt NUU:s mening bör skyndsamma åtgärder vidtas i syfte att begränsa den öppna vården vid sjukhuset. En utgångspunkt för planeringen av denna öppna vård bör vara att öppenvårdsenheter utanför karolinska sjukhuset i behövlig omfattning kan ställas till förfogande för läkarutbildningen. NUU förordar att överläggningar i frågan tas upp med landstinget. NUU förordar även att krav på remiss införs så snart som möjligt för sjukhusets öppna vård. Landstinget bör dock få rådrum att vidta behövliga åtgärder. Minskningen av den

öppna vården vid karolinska sjukhuset bör genomföras i en takt som är rimlig med hänsyn till möjligheterna att bygga ut resurserna utanför sjukhuset. NUU förordar därför att en plan för en successiv minskning av den öppna vården fastställs.

Departementschefen

Kungl. Maj:t har i juni 1973 uppdragit åt direktionen för sjukhuset att bl. a. utarbeta en översiktlig plan för en fortgående upprustning av sjukhuset i huvudsaklig överensstämmelse med vad direktionen anfört i en skrivelse i ärendet. Direktionen har i denna framhållit bl. a. dels att man numera borde lägga ett vårdplatsantal av ca 1 400 till grund för planeringen av sjukhuset, dels att möjligheterna att rationellt fördela resurserna inom sjukvårdsområdet borde beaktas när en ny stomplan utarbetas. Direktionen tar f. n. fram nämnda upprustningsplan i nära samarbete med Stockholms läns landstingskommun och nämnden för undervisningssjukhusens utbyggande. Samtidigt pågår förhandlingar med landstingskommunen om ett nytt avtal beträffande karolinska sjukhuset. Jag vill i anslutning härtill erinra om att en särskilt tillkallad sakkunnig har lagt fram en utredning (Ds S 1972:10) om förbättrad samordning av sjukvården vid karolinska sjukhuset med viss annan sjukvård. I utredningen föreslås åtgärder, som syftar till att, utan förändring av huvudmannaskapet för sjukhuset, åstadkomma en förbättrad samordning av sjukhusets sjukvård med sjukvården inom för sjukhuset bestämda upptagningsområden för skilda medicinska specialiteter. Utredningen jämte remissyttrandet har lämnats över till statens förhandlingsnämnd för att utgöra en del av underlaget för de pågående förhandlingarna om sjukhuset.

Jag räknar med att omfattningen av karolinska sjukhusets sjukvårdsresurser och sjukhusets roll inom sjukvårdsområdet skall kunna i stora drag klarläggas i det samtidigt pågående arbetet att dels upprätta en plan för sjukhusets upprustning och dels träffa avtal mellan staten och Stockholms läns landstingskommun om det fortsatta samarbetet för sjukhusets drift m. m.

En förändring av sjukvårdens omfattning vid karolinska sjukhuset måste ske i ett nära och förtroendefullt samarbete med landstingskommunen. Arbetet syftar till en förbättrad sjukvård för samtliga patienter inom landstingsområdet.

Jag avser att i en särskild proposition redovisa det nya avtal om samarbete för karolinska sjukhusets drift m. m., som skall gälla fr. o. m. den 1 januari 1974. Jag återkommer då till de frågor som jag nu berört.

Riksdagen bör underrättas om att Kungl. Maj:t den 29 juni 1973 bl. a. för vissa anslagsposter under sjukhusets stat för budgetåret 1972/73 medgett överskridanden, nämligen under anslagsposten Lönekostnader med högst 12 150 000 kr. och under anslagsposten Expenser med högst 6 920 000 kr. Överskridandet av expensposten föranleds främst av en

ökad åtgång av läkemedel och förbrukningsartiklar. Den ökade belastningen på löneposten uppkom bl. a. i samband med genomförandet av arbetstidsförkortning och ändrade arbetstidsbestämmelser för sjukhusets personal. Kostnaderna för ersättningar till vikarier har också ökat, bl. a. på grund av en utvidgad utbildning av personalen.

Det större medelsbehovet skall också ses mot bakgrunden av att karolinska sjukhuset fått ta på sig en ökande andel av sjukvården inom landstingsområdet i avvaktan på att Stockholms läns landsting skall hinna bygga ut övriga sjukvårdsresurser. Som direktionen framhållit har, trots vidtagna rationaliseringar, de stegrade kraven på sjukhuset inte kunnat tillgodoses utan vissa personalförstärkningar och driftkostnadsökningar. Direktionen har nödgats att inrätta ett stort antal extra tjänster. I avvaktan på en översyn av behovet av tjänsterna med hänsyn till framtida strukturella förändringar i sjukhusets verksamhet finner jag inte anledning att nu beräkna särskilda medel för detta ändamål. I den mån den extra personalen med hänsyn till sjukvårdens krav måste behållas under budgetåret 1974/75 och kostnaderna för personalen och dess sjukvårdsinsatser inte kan rymmas inom tillgängliga medelsramar ankommer det på Kungl. Maj:t att besluta om de eventuella överskridanden av ifrågakommande anslagsposter som kan bli följden.

Som jag nämnt i inledningen till detta avsnitt bör vid karolinska sjukhuset genomföras en försöksverksamhet under två år med samordnade vård- och behandlingsinsatser för alkoholskadade. Sjukhusets klinik för alkoholsjukdomar skall svara för samordningen av de olika åtgärderna och för en utvärdering av försöksverksamheten. Direktionen för karolinska sjukhuset har bl. a. anmält att lokaler inom alkoholkliniken kan användas för en intagningsvårdavdelning m. m. Jag räknar med att verksamheten skall kunna bedrivas inom ramen för de medel som ställs till förfogande för alkoholkliniken och sjukhusets verksamhet i övrigt. Jag beräknar bl. a. medel som gör det möjligt att inrätta en ny tjänst som biträdande överläkare för ledningen av akutsjukvården och intagningsvården m. m. Tjänsten bör vara extra och inrättad för tiden den 1 juli 1974—den 30 juni 1976.

Kungl. Maj:t har den 7 december 1973 bl. a. föreskrivit, att ett kliniskt-patologiskt centrallaboratorium skall inrättas vid karolinska sjukhuset den 1 januari 1974 för att ersätta nuvarande patologiska och radiopatologiska avdelningar. Härigenom har uppnåtts en önskvärd rationalisering, bl. a. genom att dubbla laboratorieorganisationer med i stort sett samma laboratorietekniska arbetssätt inte behöver hållas i gång. Beslutet innebär också en långtgående integrering mellan motsvarande institutioner hos karolinska institutet och avdelningarna vid sjukhuset. Sålunda har Kungl. Maj:t föreskrivit, att två tjänster som professor i patologi resp. tumörpatologi, två tjänster som biträdande professor i patologi och två tjänster som biträdande professor i pediatrik patologi resp. radiopatologi skall vara förenade med tjänst som överläkare vid det kliniskt-patologiska centrallaboratoriet. Två extra tjänster som biträdande överläkare får vara inrättade vid centrallaboratoriet. I gengäld får viss

befintlig tjänst som laborator vid sjukhuset inte tillsätts eller uppehållas. Kungl. Maj:t har vidare bl. a. medgivit, att anslagsposten Lönekostnader under sjukhusets stat för budgetåret 1973/74 får överskridas med högst 220 000 kr. för kostnader vid centrallaboratoriet under första halvåret 1974. För samma tid har karolinska institutets ram för assistenttimmar minskats med 2 000 timmar. Jag beräknar nu medel för budgetåret 1974/75 för ifrågakvarande sex överläkararvoden och de två tjänsterna som biträdande överläkare m. m. Samtidigt räknar jag bort medel för vissa tjänster, som kan dras in, och för kostnader för vissa laboratorieundersökningar som kan sparas in, allt i överensstämmelse med det förslag från direktionen för karolinska sjukhuset, som legat till grund för Kungl. Maj:ts beslut i ämnet. Chefen för utbildningsdepartementet kommer senare denna dag vid sin anmälan av förslagsanslaget Medicinska fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal beräkna en indragning av sammanlagt 4 000 assistenttimmar vid karolinska institutet med anledning av omorganisationen.

Barnkardiologin är en etablerad subspecialitet vid karolinska sjukhuset. Jag delar direktionens uppfattning att specialiteten nu bör få en egen företrädare i en överläkare. Jag beräknar medel för inrättande av en tjänst som överläkare i barnkardiologi i lönegrad SKBe 3 vid barnmedicinska kliniken i utbyte mot en befintlig tjänst som biträdande överläkare vid kliniken (4).

Vid medelsberäkningen har jag tagit hänsyn till att den tjänst som biträdande överläkare vid den neurologiska kliniken, vilken inrättats för tiden den 1 januari - den 30 juni 1974, utgår (3).

Riksdagen har bemyndigat Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad jag förordat i prop. 1972:35 (SoU 1972:16, rskr 1972:168) godkänna avtal med Gotlands kommun samt Södermanlands, Värmlands, Örebro och Västmanlands läns landstingskommuner om regionsjukvård m. m. vid karolinska sjukhuset. Sådant avtal godkändes den 30 juni 1972. Statens förhandlingsnämnd har i juli 1973 träffat avtal om tillägg till 1972 års avtal om regionsjukvård m. m. vid karolinska sjukhuset, enligt vilket vissa vårdplatser vid den provisoriskt inrättade njurmedicinska sektionen vid sjukhuset ställs till Gotlands kommuns och örebroregionens förfogande. Ersättningarna till sjukhuset är fastställda till utgången av år 1973. Det ankommer på Kungl. Maj:t att godkänna nämnda tilläggsavtal och överenskommelser om ersättningarna till sjukhuset fr. o. m. den 1 januari 1974.

Enligt sjukvårdskungörelsen (1972:676), som trätt i kraft den 1 januari 1973, gäller bl. a. att den, som har allmänläkar- eller specialistkompetens eller fyller kraven för sådan kompetens, inte utan socialstyrelsens medgivande får förordnas till innehavare av tjänst som underläkare. Sjukvårdskungörelsen gäller inte för karolinska sjukhuset. I reglementet för sjukhuset har emellertid införts motsvarande stadgande, enligt vilket medgivandet beslutas av direktionen i samråd med socialstyrelsen. Underläkartjänsterna skall förbehållas läkare som genomgår allmäntjänstgöring som läkare eller vidareutbildning. Avsikten är att den, som har slutfört

sin utbildning och som skall tjänstgöra som läkare i underordnad ställning, skall inneha avdelningsläkartjänst. Ett antal underläkartjänster vid karolinska sjukhuset bör mot denna bakgrund ombildas till avdelningsläkartjänster. Förslag om en sådan omvandling har ännu inte kunnat läggas fram av direktionen för karolinska sjukhuset. Jag kan därför inte nu ange hur många avdelningsläkartjänster, som bör inrättas vid karolinska sjukhuset i utbyte mot befintliga underläkartjänster. Det ankommer på Kungl. Maj:t att senare besluta i frågan.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 396 791 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att vid karolinska sjukhuset inrätta en tjänst för överläkare i SKBe 3;
2. till *Karolinska sjukhuset: Driftkostnader* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 396 791 000 kr.

G 2. Karolinska sjukhuset: Utrustning

1972/73	Utgift	7 947 321	Reservation	7 418 359
1973/74	Anslag	4 600 000		
1974/75	Förslag	6 500 000		

Direktionen för karolinska sjukhuset

Medelsbehovet för anskaffning av utrustning till karolinska sjukhuset framgår av följande sammanställning.

---

1. Utrustning till befintliga kliniker m. m.	8 100 000
2. Utrustning till kök och matsal	500 000
3. Laserutrustning till ögonkliniken	175 000
4. Linjäraccelerator till radiumhemmet	1 800 000
5. Utrustning till immunologiskt laboratorium	100 000
6. Utrustning vid upprustning av	
a) barnklinikerna	225 000
b) radiopatologiska avdelningen	400 000
c) thoraxklinikerna	100 000
d) vårdavdelningar inom huvudkomplexet	200 000
Summa	11 600 000

---

1. Framställningar från klinikchefer m. fl. avser utrustning till en kostnad av 10,5 milj. kr. En inventering av befintlig utrustning har pågått sedan ett par år och är nu avslutad beträffande röntgen- och laboratorieutrustning. Den visar att återanskaffningsvärdet av röntgen- och laboratorieutrustningen uppgår till sammanlagt 56 milj. kr. För en rimlig ny- och återanskaffning av nämnda utrustning beräknas 5,6 milj. kr. vara erforderligt. För utrustning till övriga enheter vid sjukhuset har erfarenhetsmässigt framräknats ett anslagsbehov om 2,5 milj. kr.

2. Ombyggnad av köksbyggnaden projekteras f. n. Kostnaderna för

utrustning har beräknats till 0,5 milj. kr. Ombyggnadsarbetena beräknas kunna sättas i gång under år 1974.

3. En laserkoagulator är i bruk vid ögonkliniken vid regionsjukhuset i Linköping sedan slutet av år 1972. Erfarenheten av instrumentet är mycket god. Det bör anskaffas till karolinska sjukhuset.

4. En av socialstyrelsen tillsatt arbetsgrupp har utrett vissa frågor rörande radioterapi och onkologi. Inom Stockholms läns landstings sjukvårdsplaneringsavdelning har utarbetats en promemoria som innefattar utredning om dimensionering och organisation av den radioterapevtiska verksamheten inom landstingets sjukvårdsområde. Några resurser för radioterapevtisk strålbehandling skall enligt utredningen inte tillföras Huddinge sjukhus under tiden fram till år 1985. Starka skäl talar för en koncentration av den avancerade radioterapien till radiumhemmet. I promemorian förordas därför bl. a. en förstärkning med ytterligare en linjäraccelerator vid radiumhemmet. Promemorian utmynnar i ett förord för fortsatt utredning rörande organisation och dimensionering av den onkologiska vården i sin helhet inom olika vårdnivåer i stockholmsområdet, varvid förutsättningen skall vara ett radioterapevtiskt centrum vid radiumhemmet. Överläggningar i frågan har skett mellan företrädare för Stockholms läns landsting och karolinska sjukhuset.

För närvarande beräknas 3 500 nya cancerfall inträffa årligen per 1 milj. invånare. Hälften av dessa beräknas bli i behov av radioterapi. Ytterligare 600 patienter med cancersjukdom som upptäckts under tidigare år blir i behov av radioterapi. I stockholms- och gotlandsregionen, som har 1,6 milj. invånare, beräknas därför ca 3 760 patienter vara i behov av radioterapi per år. 3 600 patienter av dessa bör behandlas med högvoltapparatur. Helst bör 60 % av patienter i behov av högvoltsterapi behandlas med megavolt - linjäraccelerator eller betatron - motsvarande 2 100 patienter per år. Övriga kan behandlas med koboltapparatur. Med en linjäraccelerator kan 700 patienter behandlas per år. Med en koboltapparat eller betatron kan 400 patienter behandlas per år. Inom regionen finns f. n. en linjäraccelerator, en betatron och åtta koboltapparater. Om ännu en linjäraccelerator anskaffas kan således 1 800 patienter eller hälften av patienterna i behov av högvoltsterapi behandlas med linjäraccelerator eller betatron. För behovet i övrigt eller ca 2 000 patienter räcker fem koboltapparater. En av karolinska sjukhusets koboltapparater, som är 15 år gammal, måste emellertid snart kasseras. Av jämförbara regioner i Skandinavien disponerar Köpenhamn med ett befolkningsunderlag av 2,2 milj. invånare sex accelerators (linjäracceleratorer och betatroner). Helsingfors med 1,1 milj. invånare disponerar tre och Oslo med ca 2,5 milj. invånare fem accelerators.

Utnyttjandegraden av befintlig linjäraccelerator kan inte ökas så mycket att man för den skull kan ifrågasätta behovet av ytterligare en accelerator.

5. I samband med inrättandet av ett immunologiskt laboratorium vid blodcentralen behövs viss utrustning.

6. Kungl. Maj:t har uppdragit åt direktionen att bl. a. utarbeta en

översiktlig plan för en fortgående upprustning av sjukhuset. Enligt en preliminär skiss till tidplan kommer under budgetåret 1974/75 byggnadsarbeten att kunna påbörjas dels i huvudkomplexet med en upprustning av vissa vårdavdelningar, dels inom radiopatologiska avdelningen, thoraxklinikerna och barnklinikerna. Vissa beställningar av utrustning måste läggas ut under budgetåret 1974/75. Medelsbehovet kan inte beräknas exakt. Angivna belopp är därför preliminära.

Remissyttrande

Nämnden för undervisningssjukhusens utbyggande (NUU) anser att för utrustning av befintliga kliniker m. m. bör en plan för ny- och återanskaffningar upprättas. Denna plan måste utgå bl. a. från dels en planering avseende den framtida omfattningen och inriktningen av verksamheten vid sjukhusets olika enheter, dels en bedömning av den befintliga utrustningens användbarhet och återstående livslängd. Den gjorda inventeringen utgör en enligt NUU:s mening ett värdefullt underlag för en sådan bedömning. NUU kan däremot inte ansluta sig till en princip som innebär att årligen 10 % av befintliga utrustningars återanskaffningsvärde anvisas utan närmare prövning och att härutöver medel anvisas till vissa objekt m. m.

NUU anser det inte möjligt att ta ställning till kostnaderna för utrustning i samband med ombyggnad av köks- och matsalsbyggnaden bl. a. innan ställning har tagits till vilka åtgärder, som skall vidtas inom det s. k. matsalsplanet. Beträffande föreslagen anskaffning av en laserkoagulator för ögonbehandling bör enligt NUU ytterligare underlag för bedömningen avvaktas innan ställning tas till om en laserkoagulator skall placeras vid karolinska sjukhuset eller Huddinge sjukhus.

Det är enligt NUU en rimlig arbetshypotes att strålbehandlingsresurser inte kan beräknas bli tillförda Huddinge sjukhus under tiden fram till år 1985. Strålbehandlingsutrustning, som nu anskaffas till karolinska sjukhuset, kan i stort sett beräknas vara avskriven innan det blir aktuellt att anskaffa sådan till Huddinge sjukhus. NUU delar uppfattningen att den avancerade radioterapien tills vidare bör koncentreras till karolinska sjukhuset. Ett onkologiskt centrum vid sjukhuset bör svara för samordningen av cancervården inom sjukvårdsregionen som helhet. NUU har ingen erinran mot att ytterligare en accelerator anskaffas till karolinska sjukhuset under de närmaste åren. Sjukhusets överväganden om bl. a. vilken acceleratortyp, som bör komma i fråga, är klara tidigast under våren 1974. Underlag föreligger ännu inte för att ta slutlig ställning till föreslagen anskaffning av en linjäraccelerator enligt NUU, som dock inte har någon erinran mot att medel beräknas för budgetåret 1974/75 vilka möjliggör att beställning av en accelerator kan ske.

NUU förutsätter att nämnden, när erforderligt underlag föreligger, får medverka vid bedömningen av bl. a. vilka kostnadsramar som bör fast-

ställas för utrustning av ett eventuellt immunologiskt laboratorium och i samband med kommande upprustningsåtgärder.

Departementschefen

Jag beräknar 5 milj. kr. för nyinköp av utrustning till befintliga kliniker och avdelningar vid karolinska sjukhuset (1).

Vidare beräknar jag 1,5 milj. kr. för fortsatt anskaffning av utrustning i samband med den allmänna upprustningen av karolinska sjukhuset (2-6). Jag har vid medelsberäkningen beaktat, att det kan bli aktuellt att under nästa budgetår beställa en ny apparat för megavoltterapi vid sjukhuset (4). Bakgrunden härtill är att radiumhemmet vid sjukhuset avses bli centrum för den avancerade radioterapi i stockholmsområdet i enlighet med vad direktionen för karolinska sjukhuset anför.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Karolinska sjukhuset: Utrustning* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 6 500 000 kr.

G 3. Akademiska sjukhuset i Uppsala: Avlöningar till läkare

1972/73	Utgift	43 825 915
1973/74	Anslag	43 258 000
1974/75	Förslag	47 106 000

Akademiska sjukhuset i Uppsala har uppförts av staten i samarbete med Uppsala läns landstingskommun för läkarutbildningen och läns-sjukvården. Sjukhuset ägs av staten men drivs enligt avtal mellan staten och landstingskommunen i nära samarbete med landstingskommunen, som lämnar driftbidrag m. m. (prop. 1951:123, 1953:161, 1961:79, 1967:105, 1968:71, 1973:20). Akademiska sjukhuset är enligt avtal även regionsjukhus för uppsalaregionen (prop. 1963:1 bil. 7 s. 461; 1967:105, 1969:102). Förhandlingar om ändring av samarbetsavtalet pågår med landstingskommunen. Den senast träffade överenskommelsen med landstingskommunen innebär fortsatt samarbete för drift av akademiska sjukhuset m. m. för tiden t. o. m. år 1973 (prop. 1973:20, SoU 1973:7, rskr 1973:103). Enligt planerna för sjukhusets utbyggnad skall antalet vårdplatser ökas från f. n. omkring 1 460 till ca 1 700.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75			
		Direktionen		Departements- chefen	
Personal					
Läkare	204	+	49	+	5
Anslag					
Lönekostnader	43 258 000	+11 242 355 ¹		+3 848 000	

¹ Häri ingår medel för läkartjänster m. m. för patologi och klinisk bakteriologi m. m.

Direktionen för akademiska sjukhuset i Uppsala

1. Löneomräkning 2 408 640 kr., varav 1 332 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. 0-alternativet innebär en nedskärning av utgifterna under detta anslag och driftkostnadsanslaget (punkten G 4) med sammanlagt ca 12 milj. kr. För att åstadkomma denna utgiftsminskning måste tre vårdavdelningar med vardera 30 vårdplatser stängas.

3. Det nya neuroblocket, som blivit klart för inflyttning i slutet av år 1973, innehåller lokaler för neurologi och neurokirurgi, neurofysiologiskt laboratorium samt hud-, ögon- och rehabiliteringskliniker m. m. Rehabiliteringskliniken skall successivt tas i bruk. I första hand avses sålunda behandlingsavdelningarna och klinikens öppna vård bli organiserade under budgetåret 1974/75, men inte för fullständig verksamhet. Arbetsterapiavdelningen skall nämligen börja med ca hälften av erforderlig personalstyrka. Mottagningsavdelningens organisation skall till en början omfattas den personal, som f. n. finns vid Uppsala läns landstingskommuns rehabiliteringscentral och förutsätts komma att föras över till akademiska sjukhuset, med undantag för en överläkare som kvarstår för arbetsvård. Rehabiliteringskliniken skall omfatta 40 vårdplatser. Härav avses 20 för neurologisk rehabilitering och ca 10 för allmän rehabilitering komma att tas i bruk nästa budgetår. Ungefär hälften av vårdplatserna beräknas komma att beläggas av patienter från regionlandstingskommunerna.

Rehabiliteringskliniken bör ledas av en överläkare. Ansvar för avdelningen för fysikalisk terapi bör läggas på en överläkare, som också får leda sjukhusets sjukgymnastorganisation. Rehabiliteringsklinikens utredningsavdelning skall vara en viktig länk mellan sjukhusets rehabilitering och den rehabilitering som bedrivs inom arbetsvården. Överläkaren för arbetsvård vid landstingskommunens rehabiliteringscentral bör därför förordnas av direktionen för akademiska sjukhuset att medverka i sjukvården genom att leda klinikens utredningsavdelning. En biträdande överläkare vid rehabiliteringscentralen bör få motsvarande tjänst vid utredningsavdelningen. En underläkare, som f. n. gör arbetsfysiologiska undersökningar vid rehabiliteringscentralen, bör placeras på en underläkartjänst vid sjukhusets kliniskt fysiologiska centrallaboratorium. Ännu

en underläkare bör föras över från rehabiliteringscentralen och få tjänst vid rehabiliteringskliniken.

Sammanlagt föreslås för rehabiliteringsverksamheten inrättande av två överläkartjänster, en tjänst som biträdande överläkare och en underläkartjänst vid rehabiliteringskliniken samt en underläkartjänst vid kliniskt fysiologiska centrallaboratoriet (+870 351 kr.).

4. Den socialmedicinska institutionen vid Uppsala universitet har vissa rekryteringssvårigheter, som skulle undanröjas om den liksom andra sådana institutioner i landet integreras i undervisningssjukhuset. Den bör dock inte behöva åta sig sjukvårdsuppgifter i egentlig mening. Institutionen har redan i dag lokaler inom sjukhuset. Professorn i socialmedicin vid universitetet bör bli tillika överläkare i socialmedicin vid akademiska sjukhuset. Medel för överläkararvode bör beräknas under detta anslag. En tjänst som biträdande överläkare bör inrättas vid institutionen i utbyte mot viss befintlig tjänst som lärare vid universitet (+ 292 190 kr.).

5. Neurokirurgiska kliniken ökar vårdplatsantalet från 27 till 57 i det nya neuroblocket. För att verksamheten skall kunna komma i gång i planerad utsträckning behövs ytterligare en tjänst som biträdande överläkare vid kliniken. – Vid kliniken för allmän radioterapi bör inrättas en tjänst som biträdande överläkare med skyldighet för tjänsteinnehavaren att även tjänstgöra vid lasarettet i Västerås. Kostnaderna för tjänsten kommer att bestridas av Västmanlands läns landstingskommun. – Barnkirurgiska kliniken har fått ytterligare ca 15 vårdplatser samt ökade utrymmen för öppen vård i det nya blocket, vilket motiverar att kliniken får ännu en biträdande överläkare. – Anestesiavdelningen har i det nya kirurgiska blocket fått ytterligare 24 platser för intensivvård m. m. samt större arbetsbörda genom den utökade kirurgiska verksamheten. Ännu en tjänst som biträdande överläkare bör därför inrättas vid avdelningen. Inom de nya blocken får röntgendiagnostiska avdelningen fler laboratorier och dessutom en särskild avdelning för akut radiologi m. m. inom operations- och intensivvårdsavdelningarna. Den neuroradiologiska verksamheten kommer att öka inom neuroblocket. Med hänsyn härtill behöver avdelningen förstärkning med en biträdande överläkare. Även hudkliniken ökar i neuroblocket från 42 till 46 vårdplatser. Med hänsyn till ett snabbt ökande behov av venerologisk öppen vård bör en tjänst som biträdande överläkare för den venerologiska mottagningen inrättas vid hudkliniken. Kostnaderna för tjänsten bestrids av Uppsala läns landstingskommun i särskild ordning. – För större kontinuitet och viss utvidgning av verksamheten vid det kliniskt fysiologiska centrallaboratoriet behövs en tjänst som biträdande överläkare vid laboratoriet. – Neurologiska kliniken ökar antalet vårdplatser från 46 till 69 i neuroblocket och bör därför få ännu en biträdande överläkare. (+1 035 934 kr.)

6. Förhandlingar pågår mellan statens förhandlingsnämnd och Uppsala läns landstingskommun m. fl. om inrättande av ett patologiskt och ett kliniskt mikrobiologiskt centrallaboratorium vid akademiska sjukhuset. Om laboratorierna inrättas skall kostnaderna för ett antal läkartjänster

och arvoden m. m. vid laboratorierna bestridas från detta anslag. Samtidigt minskar sjukhusets kostnader för laboratorieundersökningar. Uppsala universitet kan också vid en integration mellan nuvarande institutioner för patologi och klinisk mikrobiologi med sjukhusets verksamhet dra in viss personal vid institutionerna. Direktionen beräknar medel för omorganisationen, som förutsätts kunna genomföras den 1 juli 1974 (+ 3 463 153 kr.).

7. Allmäntjänstgöring för läkare anordnas inom Uppsala läns landstingsområde i enlighet med kungörelsen om tillämpningsföreskrifter till lagen (1960:408) om behörighet att utöva läkaryrket. Varje termin beräknas 12 läkare bli intagna. Tjänstgöringen sker dels vid landstingskommunens egna sjukvårdsinrättningar och dels vid akademiska sjukhuset. Förordnanden för allmäntjänstgöring vid akademiska sjukhuset under budgetåret 1974/75 bör meddelas i en utsträckning som svarar mot 17 underläkartjänster. Enär medel finns motsvarande 12 underläkartjänster beräknar direktionen nu medel för ytterligare 5 underläkartjänster för ändamålet. (+ 407 892 kr.)

8. Den utökade verksamheten vid de i det följande upptagna sjukhusenheterna motiverar härutöver enligt direktionen inrättande av dels 17 underläkartjänster, nämligen tre vid neurologiska kliniken, två vid neurokirurgiska kliniken, en vid envar av de medicinska, plastikkirurgiska, ortopediskt kirurgiska, barnkirurgiska, barnmedicinska, thoraxkirurgiska och urologiska klinikerna, en vid ögonkliniken, en vid anesthesiavdelningen, en vid kliniskt neurofysiologiska centrallaboratoriet samt en vid envar av hud- och kvinnoklinikerna, dels 13 underläkartjänster för det löpande behovet av vikarier vid tjänstledigheter, semestrar och jourkompensation samt av läkarpersonal för att genomföra arbetstidsförkortning. För kostnaderna för sistnämnda 13 underläkare finns medel redan beräknade under detta anslag. (+ 2 672 929 kr.)

9. Flera överläkare kan finnas vid samma klinik med en av dem som klinikchef. Mot den bakgrunden föreslås följande. Vid var och en av de barnmedicinska och medicinska klinikerna samt kvinnokliniken bör i utbyte mot befintlig tjänst som biträdande överläkare inrättas en tjänst för överläkare med uppgift att förestå den öppna vården och ansvara för sambandet såväl mellan klinikens slutna och öppna vård som mellan den öppna vården vid kliniken och den i övriga landstingsområdet. Vidare bör vid lungkliniken i utbyte mot en befintlig tjänst som underläkare inrättas en överläkartjänst för samma uppgifter inom öppna vården i vad avser lungmedicin (+ 91 268 kr.).

Remissyttranden

Socialstyrelsen anser det nödvändigt att resurser motsvarande minst de föreslagna underläkartjänsterna ställs till akademiska sjukhusets förfogande. Socialstyrelsen tillstyrker inrättande av två överläkartjänster och en tjänst som biträdande överläkare i medicinsk rehabilitering. Vidare tillstyrks föreslagna tjänster som biträdande överläkare för anesthesiologi,

hudsjukdomar och veneriska sjukdomar, barnkirurgi, neurokirurgi, klinisk fysiologi, röntgendiagnostik och allmän radioterapi. Inordnandet av socialmedicinska institutionen i sjukhuset i form av en socialmedicinsk avdelning och tjänsteförändringarna, som föranleds härav, tillstyrks. Styrelsen tillstyrker också omvandling av tre tjänster som biträdande överläkare till överläkartjänster i barnaålderns invärtes sjukdomar, allmän internmedicin resp. kvinnosjukdomar och förlossningar. Även förslaget om ändring av en tjänst som underläkare till överläkartjänst för lungsjukdomar tillstyrks. Däremot tillstyrks inte inrättande av en tjänst som biträdande överläkare för nervsjukdomar mot bakgrund av den i förhållande till antalet vakanta tjänster knappa tillgången på specialistkompetenta läkare inom verksamhetsområdet.

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) anser det välmotiverat från utbildnings- och forskningssynpunkt att den socialmedicinska verksamheten ges en fastare anknytning till sjukvården. UKÄ framhåller det angelägna i att föreslagen omorganisation genomförs så att frågan härigenom får en lösning i enlighet med vad som gäller för socialmedicin vid övriga undervisningssjukhus. UKÄ framhåller också betydelsen av att sjukgymnastutbildningen, som planeras kunna igångsättas under år 1975, kommer till stånd, varvid en samordning när det gäller ledningen av utbildningen bör åstadkommas med rehabiliteringskliniken och avdelningen för fysikalisk terapi.

Departementschefen

Ett neuroblock har nyligen blivit färdigställt vid akademiska sjukhuset. Det innehåller nya lokaler bl. a. för sjukhusets neurologiska och neurokirurgiska kliniker samt hud- och ögonkliniker. Även det kliniskt neurofysiologiska centrallaboratoriet flyttar dit. Härutöver finns i blocket lokaler för en ny rehabiliteringsklinik med 40 vårdplatser. Enligt direktionen för akademiska sjukhuset bör rehabiliteringskliniken öppnas successivt och avses sålunda inte bli organiserad under budgetåret 1974/75 för fullständig verksamhet. Direktionen föreslår, att rehabiliteringsverksamheten vid sjukhuset tillförs fem nya läkartjänster för sagda budgetår, nämligen två som överläkare i SKBe 3, en som biträdande överläkare och en som underläkare vid rehabiliteringskliniken samt en som underläkare vid kliniskt fysiologiska centrallaboratoriet.

Jag vill här erinra om vad jag nyss anfört under punkten G 1 om att underläkartjänsterna skall förbehållas läkare, som genomgår allmäntjänstgöring som läkare eller vidareutbildning. Liksom i reglementet för karolinska sjukhuset stadgas i reglementet för akademiska sjukhuset att medgivande för den, som har allmänläkar- eller specialistkompetens eller fyller kraven för sådan kompetens, att förordnas som underläkare beslutas av direktionen i samråd med socialstyrelsen. Även vid akademiska sjukhuset bör ett antal underläkartjänster ombildas till tjänster för avdelningsläkare. I avvaktan på närmare förslag härom kan jag inte nu ta ställning till hur många avdelningsläkartjänster som bör inrättas. Det

ankommer på Kungl. Maj:t att senare besluta i frågan. Med hänsyn härtill kan inte nu bestämmas om rehabiliteringskliniken och det kliniskt fysiologiska centrallaboratoriet skall tillföras tjänster som underläkare eller avdelningsläkare. I övrigt godtar jag direktionens förslag i denna del. Jag beräknar alltså medel för två tjänster som överläkare i SKBe 3, en tjänst som biträdande överläkare och två tjänster för läkare i underordnad ställning för ändamålet (3).

Jag räknar vidare med att allmäntjänstgöring för läkare skall kunna anordnas vid akademiska sjukhuset i en ökad omfattning, som i stort sett svarar mot direktionens förslag härom (7).

Kungl. Maj:t har den 28 september 1973 medgivit att en extra tjänst som biträdande överläkare får vara inrättad vid kliniken för allmän radioterapi vid sjukhuset t. o. m. den 30 juni 1974. Direktionen får föreskriva att tjänsteinnehavaren skall tjänstgöra även vid centrallasarettet i Västerås. En extra ordinarie tjänst som biträdande överläkare bör inrättas för ändamålet den 1 juli 1974. Kostnaderna för tjänsten betalas av Västmanlands läns landstingskommun. Jag beräknar därför inte några medel för tjänsten (5).

Den senast träffade överenskommelsen med Uppsala läns landstingskommun om samarbete för drift av akademiska sjukhuset m. m. innebar att samarbetet fortsattes för tiden t. o. m. år 1973 (prop. 1973:20, SoU 1973:7, rskr 1973:103). Förhandlingar pågår f. n. om en ändring av samarbetsavtalet. Jag räknar med att i en särskild proposition till årets riksdag kunna redovisa det samarbetsavtal, som skall gälla fr. o. m. den 1 januari 1974.

Kungl. Maj:t har den 5 november 1971 även uppdragit åt statens förhandlingsnämnd att förhandla med landstingskommunen och andra av frågan berörda landstingskommuner om inrättande av ett patologiskt och ett kliniskt mikrobiologiskt centrallaboratorium vid akademiska sjukhuset jämte därmed sammanhängande frågor. Förhandlingarna om nämnda centrallaboratorier förs i samband med förhandlingarna om samarbetsavtalet. Jag finner det vara angeläget att denna fråga om centrallaboratorierna får en snar lösning och avser att återkomma härtill när resultatet av de pågående förhandlingarna med landstingskommunerna föreligger.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 47 106 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att vid akademiska sjukhuset i Uppsala inrätta två tjänster för överläkare i SKBe 3;
2. till *Akademiska sjukhuset i Uppsala: Avlöningar till läkare* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 47 106 000 kr.

G 4. Akademiska sjukhuset i Uppsala: Driftkostnader

1972/73	Utgift	20 883 073
1973/74	Anslag	29 880 000
1974/75	Förslag	40 155 000

Från anslaget bekostas statens andel av driftkostnaderna – bortsett från läkarlöner och vissa utrustningskostnader – vid akademiska sjukhuset i Uppsala. Enligt avtal med Uppsala läns landsting angående samarbete för driften av akademiska sjukhuset erlägger landstinget ersättning till staten, motsvarande en på visst sätt beräknad kostnad för sjuka från Uppsala län (prop. 1951:123, 1953:161, 1967:105 och 1968:71). Beträffande s. k. löpande utrustningsanskaffning skall landstingets kostnadsandel beräknas enligt en formel, som innebär, att landstinget svarar för ca 38 % av kostnaderna. Samarbetsavtalet med vissa tillägg gällde till utgången av år 1973. Förhandlingar pågår om ändring av samarbetsavtalet.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Direktionen	Departementschefen
1. Bidrag till driftkostnader enligt avtal	10 800 000	+8 030 000	+ 9 590 000
2. Bidrag till löpande anskaffning av utrustning	2 855 000 ¹	+ 545 000 ²	+ 245 000 ³
3. Sjukvård åt mindre bemedlade från ort utom Uppsala län	10 000	–	–
4. Hyreskostnader	16 215 000	+ 439 000	+ 440 000
Summa	29 880 000	+9 014 000	+10 275 000

¹ Motsvarande en beslutad utrustningsram för budgetåret 1973/74 om 4 600 000 kr.

² Motsvarande en utrustningsram för budgetåret 1974/75 om 5 400 000 kr.

³ Motsvarande en utrustningsram för budgetåret 1974/75 om 5 000 000 kr.

Direktionen för akademiska sjukhuset i Uppsala

1. Bortsett från läkarna finns 2 792 tjänster vid akademiska sjukhuset. Direktionen föreslår att ca 157 tjänster inrättas, motsvarande en lönekostnad av 5 345 000 kr. Av tjänsterna avses 104 för verksamheten i det nya neuroblocket, som uppförts som byggnadsetapp 3. Statens förhandlingsnämnd förhandlar med Uppsala läns landstingskommun och andra berörda landstingskommuner om inrättande av ett patologiskt och ett kliniskt mikrobiologiskt centrallaboratorium vid akademiska sjukhuset. Direktionen förutser att laboratorierna kommer att inrättas och beräknar lönekostnaden för personal för patologi och klinisk bakteriologi till ca 2 840 000 kr.

Allmän arbetsgivaravgift med 4 % av lönesumman för budgetåret 1974/75 har inräknats.

Utgifterna för löner till annan personal än läkare vid sjukhuset beräknas sammanfattningsvis stiga från 110 576 355 kr. för budgetåret 1973/74 till 119 179 880 kr. för budgetåret 1974/75.

Omkostnaderna beräknas öka mellan nämnda budgetår från ca 43,5 milj. kr. till 43,6 milj. kr. Vid beräkningen har hänsyn tagits till att laboratoriekostnaderna minskas genom att patologiska och bakteriologiska undersökningar förutsätts ske vid egna centrallaboratorier.

Antalet vård dagar beräknas öka från 418 500 för budgetåret 1973/74 till 434 000 för budgetåret 1974/75.

Vård dagkostnaden beräknas öka från 474:74 kr. till 496:69 kr.

Totalkostnaden för driften av sjukhuset - bortsett från läkarlönerna - har beräknats till 162 600 000 kr. Uppsala läns landstings bidrag beräknas till 98 250 000 kr. och övriga inkomster till 74 870 000 kr. Sedan totalkostnaden dragits från landstingets bidrag och inkomsterna återstår en nettoinkomst för staten under anslagsposten av 10 520 000 kr.

Att statsverket får en nettoinkomst under sjukhusets driftstat beror i hög grad på att ersättningar för patienter från andra län än Uppsala län tillgodoförs statsverket i sin helhet. Regionlandstingskommunernas driftdagersättningar omfattar emellertid ersättning för fastighetsunderhåll, utrustningsanskaffning och pensionskostnader. Dagersättningen enligt utomlänsavtalet skall härutöver ge gottgörelse även för lokalhyror. För detta har statsverket utgifter under andra anslagsposter.

Från anslagsposten Bidrag till driftkostnader bestrids enligt avtal emellertid visst lönekostnadspålägg, som utgör 25 % av den beräknade totala lönesumman för sjukhusets personal - bortsett från läkarpersonalen - vilken lönesumma beräknas bli omkring 117,4 milj. kr. för 1974/75. Beloppet innefattar inte några medel för allmän arbetsgivaravgift. Lönekostnadspålägget beräknas till 29 350 000 kr. Härav avser 3 550 000 kr. höjt lönekostnadspålägg.

Totalt behöver sålunda 18 830 000 kr. tas upp under anslagsposten.

2. Sjukhuset behöver enligt direktionen anskaffa löpande utrustning inom en totalram av 5,4 milj. kr.

Eftersom dels regionlandstingskommunernas driftdagersättningar enligt avtal och dels ersättningar enligt utomlänsavtalet även omfattar ersättning för anskaffning av utrustning, kan statens slutliga kostnad för ifrågakvarande löpande utrustning beräknas till ca 1,6 milj. kr.

Departementschefen

Såsom jag nämnt under punkten G 3 pågår förhandlingar om en ändring av det avtal med Uppsala läns landstingskommun om samarbete för drift av akademiska sjukhuset m. m., som gällt till utgången av år 1973, samt beträffande frågan om inrättande av nya patologiska och kliniskt mikrobiologiska centrallaboratorier vid sjukhuset. I avvaktan på

resultatet av dessa förhandlingar utgår jag i det följande från hittillsvarande avtalsgrunder.

Direktionen har – under förutsättning av att centrallaboratorierna inrättas under nästa budgetår – dels tagit upp medel för ett antal nya tjänster vid laboratorierna och dels tagit hänsyn till att kostnaderna för laboratorieundersökningar minskar. Vid min medelsberäkning har jag emellertid i överensstämmelse med vad jag nyss anfört inte gjort något antagande om att centrallaboratorierna inrättas.

Jag beräknar medel under anslaget för statens andel av kostnaderna för löpande anskaffning av utrustning till akademiska sjukhuset inom en total ram av 5 milj. kr. Med hänsyn till att de kommunala sjukvårdshuvudmännens andel i kostnaderna för den under budgetåret 1973/74 medgivna utrustningsanskaffningen enligt gällande avtal kan fastställas först efter budgetårets slut, kan anslaget under budgetåret 1974/75 även komma att belastas av vissa kostnader för utrustning som anskaffats för budgetåret 1973/74.

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Akademiska sjukhuset i Uppsala: Driftkostnader* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 40 155 000 kr.

G 5. Akademiska sjukhuset i Uppsala: Utrustning

1972/73	Utgift	5 216 000	Reservation	95 891
1973/74	Anslag	2 540 000		
1974/75	Förslag	140 000		

Från anslaget bestrids statens andel av kostnader för utrustning till akademiska sjukhuset i Uppsala i samband med byggnadsåtgärder. Enligt avtal med Uppsala läns landsting m. fl. bestrider staten i regel 40 % av kostnaderna för utbyggnad av sjukhuset, inkl. utrustningskostnaderna.

Kommittén för akademiska sjukhusets i Uppsala utbyggande

Medelsbehovet för anskaffning av utrustning till akademiska sjukhuset i Uppsala under budgetåret 1974/75 framgår av följande sammanställning.

	Totalt	Statens andel
1. Utrustning till personalmatsal	150 000	60 000
2. Kommitténs verksamhet	200 000	80 000
	350 000	140 000

1. För komplettering och nyanskaffning av utrustning i samband med

ombyggnad och utökning av personalmatsalen (byggnad S) beräknar kommittén ett medelsbehov av 150 000 kr. enligt överlämnat utrustningsförslag.

2. Kommitténs utrustningsverksamhet under budgetåret 1974/75 kommer i huvudsak att omfatta uppföljning och komplettering av utrustning till byggnadsetapperna 2 och 3 samt till byggnad A 9. Härtill kommer planering av erforderlig utrustning för etapp 4 samt för byggnad A 1 m. m.

Från anslagsposten bestrids kostnader för löner, vissa konsultarvoden och andra arvoden, resor, hyror m. m. samt utredningar. Lönekostnaderna beräknas till 150 000 kr. Härtill kommer kostnaderna för kommitténs egen verksamhet med 50 000 kr.

Remissyttrande

Nämnden för undervisningssjukhusens utbyggnad (NUU) tillstyrker förslaget beträffande utrustning för personalmatsal. NUU anser vidare att anskaffningen av utrustning till byggnadsetapperna 2 och 3 samt till byggnaden A 9 bör ske under något längre tidsperiod än vad byggnadskommittén räknat med, i vart fall vad gäller utrustning för forskningens behov.

Departementschefen

Jag beräknar i enlighet med byggnadskommitténs förslag anslaget till 140 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Akademiska sjukhuset i Uppsala: Utrustning* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 140 000 kr.

G 6. Bidrag till kommunala undervisningssjukhus

1972/73	Utgift	209 216 329 ¹
1973/74	Anslag	190 000 000
1974/75	Förslag	190 000 000

¹ Anslagen Bidrag till viss utbildning m. m. vid Kungsgårdets sjukhus i Uppsala och Bidrag till kommunala undervisningssjukhus.

Från anslaget bestrids utgifter för bidrag till berörda kommunala sjukvårdshuvudmän för upplåtelsen för läkarutbildning m. m. av vissa kommunala sjukvårdsresurser.

Avtal om fortsatt samarbete angående läkarutbildning har redovisats vad gäller orterna Linköping, Lund, Malmö, Göteborg och Umeå i prop. 1971:44 (SoU 1971:8, rskr 1971:98) och vad gäller Stockholm i prop. 1972:144 (SoU 1972:43, rskr 1972:328). Avtal angående läkarutbildning

m. m. vid S:t Jörgens sjukhus i Göteborg och Ulleråkers sjukhus i Uppsala har redovisats i prop. 1972:50 (SoU 1972:17, rskr 1972:169) resp. prop. 1973:20 (SoU 1973:7, rskr 1973:103).

Avtalen gällde t. o. m. den 31 december 1973. Förhandlingar om nya läkarutbildningsavtal pågår.

Särskilda avtal har träffats om driftersättning för samarbetet i fråga om ämnesområdena patologi och medicinsk mikrobiologi i Malmö, Göteborg och Umeå samt i fråga om ämnesområdena medicinsk mikrobiologi och farmakologi i Linköping (prop. 1972:50). Vidare bestrids från detta anslag vissa kostnader för lokaler, som disponeras för verksamhet vid den odontologiska fakulteten vid universitetet i Umeå, samt vissa bidrag för byggnads- och utrustningsåtgärder, som föranleds av praktisk utbildning av sjukgymnaster i Stockholm, Lund och Malmö. Från anslaget utbetalas också bidrag enligt avtal med Uppsala läns landstingskommun om anordnande av forskning och utbildning i geriatrik vid Kungsgårdets sjukhus i Uppsala (prop. 1966:1 bil. 10 s. 395, SU 1966:8, rskr 1966:8).

Enligt nämnda avtal har statlig driftersättning totalt utgått t. o. m. år 1973 med årliga belopp om sammanlagt 125 milj. kr. Enligt särskilda investeringsöverenskommelser har statlig investeringsersättning utgått med i regel 25 % av kostnaderna för vissa byggnads- och utrustningsobjekt.

Nämnden för undervisningssjukhusens utbyggande

Investeringsersättningar har under budgetåren 1970/71, 1971/72 och 1972/73 utbetalts med sammanlagt ca 54, ca 57 resp. ca 55 milj. kr. Härav har ca 27, ca 23 resp. ca 27 milj. kr. avsett Huddinge sjukhus, som är det största pågående projektet. Uppförandet av huvudblocket i Linköping måste särskilt beaktas vid en bedömning av medelsbehovet för nästa budgetår. I övrigt föreligger betydande svårigheter att bedöma i vilken takt huvudmännen kommer att realisera de större byggnads- och utrustningsobjekt som har avgörande betydelse för vilka belopp som kommer att rekvireras under nästa budgetår.

Fastställda belopp avseende *driftersättningar* gällde endast till utgången av år 1973, då även investeringsöverenskommelserna i huvudsak upphörde att gälla. Storleken av drift- och investeringsersättningarna för nästa budgetår är beroende av resultatet av kommande förhandlingar. Om man utgår från de avtal och överenskommelser som gällde kan medelsbehovet för nästa budgetår uppskattas till 190 milj. kr.

Departementschefen

Jag räknar med att i en särskild proposition till årets riksdag kunna redovisa de nya avtal om upplåtelse av kommunala undervisningssjukhus m. m. för läkarutbildning och forskning, som skall gälla fr. o. m. den 1 januari 1974.

I avvaktan på resultatet av pågående förhandlingar med huvudmännen

för de kommunala undervisningssjukhusen anser jag mig böra räkna med i stort sett oförändrat medelsbehov för ändamålet för budgetåret 1974/75. Anslaget bör tas upp med 190 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till kommunala undervisningssjukhus* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 190 000 000 kr.

G 7. Utbildnings- och forskningsverksamhet vid läkarstationen i Dalby läkardistrikt

1972/73	Utgift	1 728 781	Reservation	558 896
1973/74	Anslag	1 942 000		
1974/75	Förslag	2 428 000		

Från anslaget bestrids utgifter för utbildnings- och forskningsverksamheten vid läkarstationen i Dalby läkardistrikt.

Bestämmelser om utbildnings- och forskningsverksamheten finns i ett mellan staten och Malmöhus läns landsting den 30 december 1964 träffat avtal om samarbete för uppförande och drift av en läkarstation i Dalby läkardistrikt. Enligt avtalet bidrar staten till kostnaderna för uppförande av läkarstationen samt svarar för den personal, som är avsedd uteslutande för utbildnings- eller forskningsändamål, och för anskaffning av löpande utrustning, förbrukningsartiklar m. m., som hänförs till nämnda verksamhet (prop. 1965:1 bil. 7 s. 168).

Socialstyrelsen

Baspersonalen består f. n. av professorn i medicin, särskilt öppen hälso- och sjukvård, vid universitetet i Lund som är forskningsledare, en distriktsläkare med tillsynsuppgifter, en instruktionssköterska med laboratorieutbildning, en kamrer, en assistent, två kansliskrivare, en deltidanställd laboratorieassistent, en laboratoriekonsult och en psykiatrisk konsult, en klinisk farmakologkonsult, konsulter för speciella ändamål och ytterligare en distriktsläkare. Kostnaden härför jämte två nya tjänster, en med anledning av socialvårdens anknytning till läkarstationen och en statistiker, beräknas till 718 000 kr.

För arvoden till ledamöter i den rådgivande nämnden för verksamheten vid läkarstationen och till experter samt för resekostnader och traktamenten beräknas sammanlagt 91 000 kr. Kostnaderna för materiel, elektricitet, telefon, dataregistrering, publicering av forskningsresultat m. m. beräknas till 239 000 kr. Vidare behöver basutrustningen kompletteras för 25 000 kr.

Utöver 1 073 000 kr. till berörda baskostnader behövs enligt socialstyrelsen 1 497 000 kr. till forskningsverksamheten under budgetåret 1974/75 vid läkarstationen enligt följande sammanställning.

Forskningsprojekt	Kostnad kr.
<i>Beslutade forskningsprojekt</i>	
a) undersökning av urinvägsinfektioner	148 000
b) undersökning av 67-åringar	243 000
c) undersökning av kostvanor för att belysa sambandet mellan kostvanor och hälsotillstånd	333 000
d) organisation av psykiatrisk vård vid vårdecentral	126 000
e) ekonomisk analys av värdeeffektiviteten	88 000
f) hypertoniagnostik med hjärt- och kärlsjukdomar	134 000
g) gastro-enterologisk undersökning	120 000
h) forskning inom socialvårdsfältet	132 000
	Summa 1 324 000
<i>Nya forskningsprojekt</i>	
a) sekundär prevention av glaukom	95 000
b) forskning inom området hjärtinfarktdiagnostik	30 000
c) hälsokontroll av 7-10-åringar, uppföljning av tidigare utförd utvidgad hälsokontroll av 7-åringar	48 000
	Summa 1 497 000

Kostnaderna för viss baspersonal och vetenskaplig basutrustning m. m. samt nämnda forskningsprojekt uppgår sålunda till sammanlagt 2 570 000 kr.

Prioritetsgrupp 0 innebär en minskning av anslaget med 101 000 kr. vilket innebär att delar av pågående forskningsverksamhet måste läggas ner.

Löne- och prisomräkning 114 000 kr., varav 36 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

Departementschefen

Anslaget bör tas upp med 2 428 000 kr. Jag har därvid beräknat medel för de tre nya forskningsprojekt som socialstyrelsen föreslagit. För ökade insatser för databehandling och publiceringsverksamhet beräknar jag sammanlagt 50 000 kr. Vidare har jag beräknat 70 000 kr. för personalförstärkning med anledning av socialvårdens anknytning till läkarstationen. Jag godtar vidare styrelsens beräkning av löne- och prisomräkningen.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Utbildnings- och forskningsverksamhet vid läkarstationen i Dalby läkadistrikt* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 2 428 000 kr.

G 8. Vidareutbildning av läkare

1972/73	Utgift	3 748 604
1973/74	Anslag	8 382 000
1974/75	Förslag	12 100 000

Från anslaget bestrids utgifter i samband med vidareutbildning av läkare (prop. 1969:35, SU 1969:83, rskr 1969:215; prop. 1972:104, SoU 1972:37, rskr 1972:286).

Enligt kungörelsen (1972:678) med tillämpningsföreskrifter till lagen (1960:408) om behörighet att utöva läkaryrket skall den som avlagt läkarexamen inom riket och vill erhålla legitimation som läkare genomgå allmäntjänstgöring som läkare under ett år och nio månader, varav i princip sex månader inom allmän kirurgi, sex månader inom allmän internmedicin, tre månader inom allmän psykiatri eller barn- och ungdomspsykiatri samt sex månader inom allmänläkarvård. Utbyte mot vissa andra tjänstgöringar kan ske. Prov avläggs i allmän kirurgi, allmän internmedicin och psykiska sjukdomar. Den som vill förvärva allmänläkarkompetens skall sedan han fått legitimation som läkare genomgå viss vidareutbildning under tre år. Den som vill förvärva specialistkompetens, skall sedan han fått legitimation som läkare genomgå vidareutbildning, som består av viss huvudutbildning samt sidoutbildning inom verksamhetsområde av betydelse för sökt kompetens. Under allmänläkar- och specialistutbildning skall läkaren delta i systematisk undervisning med kunskapsprov.

Nämnden för läkares vidareutbildning skall bl. a. anordna dels prov för läkare som fullgör allmäntjänstgöring, dels systematisk undervisning med kunskapsprov för läkare som genomgår allmänläkar- eller specialistutbildning. Nämnden meddelar också beslut om godkänd allmäntjänstgöring samt bevis om allmänläkar- och specialistkompetens. Socialstyrelsen tillhandahåller nämnden behövlig sekreterar- och biträdeshjälp. Kostnaderna för nämndens verksamhet bestrids från detta anslag.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Nämnden	Departements- chefen
1. Arvoden och ersättningar till ledamöter hos nämnden för läkares vidareutbildning m. m.	388 000	+ 25 000	+ 25 000
2. Omkostnader för nämndens verksamhet	55 000	+ 5 000	+ 5 000
3. Prov under läkares allmäntjänstgöring	460 000	+ 268 000	+ 187 000
4. Systematisk undervisning och kunskapsprov	7 150 000	+3 106 000	+2 700 000
5. Sekretariat hos regionkommittéer	273 000	+ 254 000	+ 50 000
6. Kurs i tropikmedicin	56 000	+ 1 000	+ 1 000
7. Pedagogiskt utvecklingsarbete	--	+ 250 000	--
8. Allmänläkarkurser m. m.	--	--	+ 750 000
	8 382 000	+3 909 000	+3 718 000

Nämnden för läkares vidareutbildning

Pris- och löneomräkning 1 059 000 kr., varav 90 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg. I 0-alternativet föreslås en anslagsökning av 502 000 kr. Detta skulle bl. a. innebära ett otillräckligt antal prov för läkare som fullgör allmäntjänstgöring och en minskning av antalet kurser för den systematiska undervisningen.

3. Medel begärs för genomförande av 2 930 prov för läkare under allmäntjänstgöring.

4. Medel beräknas för 250 kurser om vardera en vecka med i genomsnitt ca 20 deltagare i varje kurs.

5. Med hänsyn till ökat antal kurser och ökat antal prov under allmäntjänstgöringen bör regionkommittéernas sekretariat förstärkas.

7. För att vidareutbildningen av läkare skall bli effektiv och ändamålsenlig krävs grundläggande studier och försöksverksamhet m. m. Detta pedagogiska utvecklingsarbete bör bedrivas i samarbete med universitetskanslersämbetet. Särskilt bör målen för allmäntjänstgöringen analyseras. Pedagogisk expertis bör anlitas dels för konstruktion av prov för läkare under allmäntjänstgöring, dels för utformningen av studiematerial m. m.

Departementschefen

Jag räknar med att ca 250 kurser för systematisk undervisning med kunskapsprov skall anordnas under budgetåret 1974/75 för läkare under allmänläkar- och specialistutbildning.

Socialstyrelsen har efter samråd med arbetsmarknadens parter lagt fram förslag till ett läkarfördelningsprogram för perioden 1973–1977 (LP 77) som i juni 1973 fastställdes av socialdepartementets sjukvårdsdelegation. I samband därmed har sjukvårdsdelegationen bl. a. uppdragit åt socialstyrelsen att lägga fram förslag till de åtgärder som behövs för att underlätta övergången till en väsentligt utökad allmänläkarvård inom den decentraliserade öppna hälso- och sjukvården. Som jag nämnt i avsnittsinledningen behövs sådana åtgärder särskilt under de närmaste åren för att trygga tillgången på allmänläkare inom den öppna hälso- och sjukvården. Mot denna bakgrund har jag för budgetåret 1974/75 i överensstämmelse med ett förslag härom från socialstyrelsen beräknat 750 000 kr. för kurs- och informationsverksamhet i fråga om allmänläkarvården. Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 12,1 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Vidareutbildning av läkare* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 12 100 000 kr.

G 9. Efterutbildning av viss sjukvårdspersonal m. m.

1972/73	Utgift	1 617 839 ¹
1973/74	Anslag	2 445 000 ¹
1974/75	Förslag	2 104 000

¹ Anslagen Efterutbildning av viss sjukvårdspersonal m. m. och Kurser för vissa utländska läkare och tandläkare m. m.

Från detta anslag bestrids kostnaderna för viss efterutbildning av läkare, tandläkare, barnmorskor, sjuksköterskor, kuratorer, sjukgymnaster, arbetsterapeuter, farmaceuter m. fl. Till anslaget förs nästa budgetår över kostnaderna för kompletterande utbildning av medicinalpersonal med utländsk examen, vilka har för avsikt att arbeta i Sverige.

För budgetåret 1974/75 har redovisats följande medelsbehov.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Socialstyrelsen	Departementschefen
1. Kurser i socialmedicin för distriktsläkare m. m.	52 000	- 16 000	- 16 000
2. Efterutbildning av läkare inom den psykiska barn- och ungdomsvården	25 000	+ 28 000	+ 28 000
3. Kurs i socialodontologi och författningskunskap för tandläkare inom folktandvården	78 000	+ 1 000	+ 1 000
4. Kurser för läkare m. fl. inom mödra- och barnhälsovården	20 000	- 6 000	- 6 000
5. Vidareutbildning av legitimerade sjukgymnaster m. fl. inom rehabiliteringsvård samt kurser för kuratorer inom hälso- och sjukvård	253 000	+ 17 000	+ 17 000
6. Specialkurser för farmaceuter	31 000	- 14 000	- 14 000
7. Kurser i antikonception och preventivmedelsrådgivning för läkare, barnmorskor m. fl.	80 000	- 9 000	- 9 000
8. Legitimationskurser för glasögonoptiker	60 000	+100 000	- 60 000
9. Kurser i svenska språket för utländsk medicinalpersonal	671 500	+156 500	-121 500
10. Prov i svenska språket för utländsk medicinalpersonal	86 000	+ 6 000	23 000
11. Kurser i svenska medicinalförfattningar för utländska läkare	160 000	-	- 30 000
12. Viss vidareutbildning m. m. för utländska läkare	320 000	+ 25 000	+ 25 000
13. Viss kunskapsprövning av utländska läkare som önskar tjänstgöra inom sitt yrke i Sverige	20 000	+ 1 000	+ 1 000
14. Kurs i medicinalförfattningar för utländska tandläkare	13 000	-	-

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Socialstyrelsen	Departementschefen
15. Kompletteringskurs för utländska sjuksköterskor	153 000	+ 5 000	+ 5 000
16. Kompletteringskurs för utländska barnmorskor	63 000	+ 5 000	- 23 000
17. Kurs i medicinförfattningar för sjuksköterskor med utbildning i Danmark, Finland, Norge och Island	39 000	+ 1 000	4 000
18. Viss vidareutbildning för utländska sjukgymnaster	56 000	+ 8 000	-
19. Speciell prövning för viss utländsk medicinalpersonal	30 000	+ 1 000	- 5 000
20. Efterutbildning av vissa utländska tandläkare m. m.	208 500	80 500	- 80 500
Summa	2 419 000	+229 000	-315 000

Socialstyrelsen

Pris- och löneomräkning 151 000 kr., varav 31 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

0-alternativet innebär en nedskärning av antalet kurser.

1. För en kurs i socialmedicin för distriktsläkare beräknas 26 000 kr. Till stipendier för deltagare i fortsättnings- och repetitionskurser för läkare erfordras 10 000 kr.

2. För två kurser för läkare inom den psykiska barna- och ungdomsvården beräknas 53 000 kr.

3. Administrativ utbildning för tandläkare bör anordnas även nästa budgetår. Kostnaderna för en kurs beräknas till 79 000 kr.

4. Korta informationskurser i mödra- och barnhälsovård bör liksom tidigare budgetår anordnas för överläkare och biträdande överläkare vid kvinno- och barnkliniker samt för de första distriktssköterskor m. fl. som ansvarar för fortbildningen inom den öppna hälso- och sjukvården. Kostnaderna beräknas till 7 000 kr. Styrelsen anser det också angeläget att kalla in landstingsrepresentanter till årligen återkommande konferenser angående hälsokontrollen av fyraåringarna. Kostnaderna härför beräknas till 7 000 kr.

5. Sedan budgetåret 1968/69 har kurser anordnats för sjukgymnaster och arbetsterapeuter i rehabilitering, främst avseende patienter inom långtidssjukvården. Styrelsen planerar att under nästa budgetår anordna två kurser inom rehabiliteringsområdet. Socialstyrelsen finner det angeläget att en kurs för sjukgymnaster i habilitering av barn med cerebral pares kan anordnas också under budgetåret 1974/75. Kostnaderna för dessa kurser beräknas till 93 000 kr.

Styrelsen föreslår, att medel ställs till förfogande för regionala kurser för arbetsterapeuter, kuratorer, läkare, sjukgymnaster och sjuksköterskor angående tekniska hjälpmedel åt handikappade. Kostnaderna för dessa

kurser beräknas till 64 000 kr.

Under de senaste budgetåren har kurser hållits i teammetodik för olika personalgrupper inom rehabiliteringsområdet. Erfarenheterna är positiva. För budgetåret 1974/75 planerar styrelsen sex kursveckor. Kostnaderna härför beräknas till 72 000 kr.

Erfarenheterna har visat, att fortbildningskurserna för kuratorer fyller ett stort behov. Styrelsen anser det angeläget, att verksamheten fortsätter eftersom endast ett fåtal har kunnat delta i kurserna på grund av det begränsade deltagarantalet. Styrelsen föreslår, att medel beviljas för två kurser. Kostnaderna härför beräknas till 41 000 kr.

6. Socialstyrelsen finner det angeläget, att medel ställs till förfogande också under budgetåret 1974/75 för en fortbildningskurs för apotekare och receptarier som inspekterar läkemedelsdistributionen och förvaringen av läkemedel vid sjukvårdsinrättningar. Styrelsen beräknar kostnaden härför till 17 000 kr.

7. Socialstyrelsen anser det angeläget att centrala kurser anordnas även under budgetåret 1974/75 i antikonception och preventivmedelsrådgivning dels för läkare med gynekologisk utbildning, dels för barnmorskor. Styrelsen hemställer om medel härför och beräknar kostnaderna för en kurs för läkare och tre kurser för barnmorskor till 71 000 kr.

8. Socialstyrelsen hemställer att – i avvaktan på att utbildningen kan inordnas i det offentliga skolväsendet – 160 000 kr. ställs till statens institut för företagsutvecklings (SIFU) förfogande för anordnande av två kurser, vardera om sammanlagt sex veckors längd, för legitimation av glasögonoptiker under budgetåret 1974/75.

9. Genom beslut den 15 augusti 1969 och den 14 augusti 1970 uppdrog Kungl. Maj:t åt socialstyrelsens nämnd för utländsk medicinalpersonal att anordna tre kurser i svenska språket m. m. för utländska läkare. Denna språkundervisning har därefter öppnats även för andra kategorier medicinalpersonal. Styrelsen avser att även under budgetåret 1974/75 anordna tre kurser om vardera fyra månader i svenska språket m. m. för utländsk medicinalpersonal. Kostnaderna för dessa kurser beräknas till sammanlagt 828 000 kr.

10. Socialstyrelsen avser att under budgetåret 1974/75 anordna prov i svenska språket för utländsk medicinalpersonal, främst för dem som avser att delta i kursverksamheten under 11, 12, 14, 15, 16 samt 18. Styrelsen – som i detta ärende samrått med dess nämnd för utländsk medicinalpersonal – räknar med att ca 350 utländska läkare, tandläkare, sjuksköterskor, barnmorskor m. fl. skall genomgå sådant prov. Kostnaderna beräknas till 92 000 kr.

11. Kurs i svenska medicinalförfattningar är obligatorisk för de läkare med utländsk examen, som önskar förvärva svensk legitimation. Styrelsen beräknar, att ca 150 läkare önskar genomgå sådan kurs under budgetåret 1974/75. Styrelsen avser därför att anordna sex kurser i ämnet om vardera högst en månad och med omkring 25 deltagare i varje kurs. Kostnaden för varje kurs beräknas till 26 500 kr.

12. Socialstyrelsens nämnd för utländsk medicinalpersonal har för

avsikt att även budgetåret 1974/75 anordna två vidareutbildningskurser för läkare med utländsk medicinsk examen med högst 30 deltagare i varje kurs. Kostnaderna härför beräknas till sammanlagt 345 000 kr. Kurserna avses äga rum i Örebro enligt avtal mellan staten och Örebro läns landsting angående anordnande av viss vidareutbildning för läkare med utländsk medicinsk examen vid regionsjukhuset i Örebro.

13. Styrelsen avser att anordna särskild kunskapsprövning av utländska läkare, vilka har för avsikt att förvärva svensk legitimation. Kostnaderna härför beräknar styrelsen till sammanlagt 21 000 kr.

14. Socialstyrelsen avser att anordna en kurs i svenska medicinalförfattningar för vissa tandläkare med utländsk examen. Kostnaden för en kurs med 30 deltagare beräknas till 13 000 kr.

15. Under budgetåret 1973/74 anordnas två kompletteringskurser för sjuksköterskor med utländsk examen som begärt svensk legitimation som sjuksköterska. Även under budgetåret 1974/75 behövs två kurser med vardera ca 20 deltagare. Komplettering av den praktiska utbildningen förutsätts som hittills ske i form av vikariat på sjukskötersketjänst. Kostnaderna beräknas till 158 000 kr.

16. Barnmorskor med utländsk examen, som har för avsikt att stanna och utöva sitt yrke i Sverige, måste ofta komplettera sin utbildning för att få svensk legitimation. Styrelsen beräknar, att ca 15 utländska barnmorskor bör genomgå sådan kompletteringskurs innan de kan få svensk legitimation. Kostnaderna beräknas till sammanlagt 68 000 kr., varav 19 200 kr. utgör stipendier åt kursdeltagare.

17. Under budgetåret 1973/74 anordnas tre kurser i svenska medicinalförfattningar för de sjuksköterskor som utbildats i Danmark, Finland, Norge och Island och som ansökt om svensk legitimation som sjuksköterska. Även under budgetåret 1974/75 behövs tre kurser med vardera ca 30 deltagare. Kostnaderna härför beräknas till 22 000 kr. Socialstyrelsen hemställer dessutom, att medel ställs till förfogande för stipendier till de sjuksköterskor som vid kurstillfället ej är anställda hos kommunal eller statlig huvudman. Styrelsen beräknar kostnaderna härför till 18 000 kr.

18. Socialstyrelsen föreslår – i samråd med nämnden för utländsk medicinalpersonal – att i utlandet utbildade sjukgymnaster som önskar få svensk legitimation skall före legitimeringen genomgå en kurs i socialmedicin för att erhålla grundläggande kunskaper om svensk sjukvård. Styrelsen beräknar ett behov av fyra sådana kurser med 30 deltagare i varje och beräknar kostnaderna härför till 56 000 kr. För några av de utländska sjukgymnaster som anhåller om svensk legitimation har nämnden för utländsk medicinalpersonal ställt upp krav på avlagt prov i klinisk fysioterapi. Budgetåret 1974/75 beräknas åtta prov avläggas. Styrelsen hemställer om medel härför, 7 200 kr.

19. Socialstyrelsen föreslår – i samråd med nämnden för utländsk medicinalpersonal – att sjuksköterskor, barnmorskor, sjukgymnaster och medicinskt-tekniska assistenter, vilka på grund av sin ställning som politiska flyktingar saknar handlingar som verifierar deras utbildning, skall beredas möjlighet att genomgå speciell prövning för att bekräfta sin

utbildning. Socialstyrelsen hemställer, att medel ställs till förfogande under budgetåret 1974/75 för prövning av sammanlagt tio sjuksköterskor, barnmorskor, medicinskt-tekniska assistenter och sjukgymnaster. Kostnaderna beräknas till 31 000 kr.

Socialstyrelsens nämnd för utländsk medicinalpersonal

20. Efterutbildningen av utländska tandläkare har pågått sedan höstterminen 1972 vid de odontologiska fakulteterna i Göteborg, Malmö och vid karolinska institutet. Utbildningen kan dock inte genomföras under de fyra terminer man tidigare räknat med beroende på dåliga förkunskaper och språksvårigheter hos de utländska tandläkarna utan beräknas fortgå även under budgetåret 1974/75 vid de odontologiska fakulteterna i Göteborg och vid karolinska institutet. Kostnaderna härför beräknas till 87 000 kr.

I stället för efterutbildningskurs av svenska tandläkare med västtysk examen anser nämnden att handledd tjänstgöring vid folktandvårdspoliklinik under sex månader jämte kurs i svenska medicinförfattningar tillgodoser kraven på erforderlig efterutbildning. Kostnaderna härför beräknas till 21 000 kr.

Det finns ytterligare några utländska tandläkare i riket som är i behov av efterutbildning men som ännu inte påbörjat sådan utbildning. Möjligen kan de inplaceras på de odontologiska fakulteterna på vakant plats. De merkostnader som kan uppkomma för fakulteterna bör enligt nämnden bestridas från detta anslag. Nämnden beräknar kostnaden härför till 20 000 kr.

Departementschefen

De under detta anslag upptagna kurserna är i allmänhet en fortsättning av förut bedriven kursverksamhet. Socialstyrelsens förslag till kursverksamhet för nästa budgetår kan jag i huvudsak biträda. Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag medelsbehovet under anslaget till sammanlagt 2 104 000 kr. Jag har därvid efter samråd med chefen för utbildningsdepartementet räknat med att legitimationskurser för glasögonoptiker fr. o. m. nästa budgetår kan inordnas i det allmänna skolväsendet. Medel för denna kursverksamhet har beräknats under åttonde huvudtitelns anslag Bidrag till driften av gymnasieskolor.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Efterutbildning av viss sjukvårdspersonal m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 2 104 000 kr.

G 10. Nordiska hälsovårdshögskolan

1972/73	Utgift	1 663 870
1973/74	Anslag	1 814 000
1974/75	Förslag	2 032 000

Vid nordiska hälsovårdshögskolan i Göteborg anordnas kurser för ämbetsläkare, tandläkare, ingenjörer verksamma inom den allmänna hälsovården, hälsovårdsinspektörer och sjukhusadministratörer.

Skolans verksamhet regleras genom avtal mellan Danmark, Finland, Norge och Sverige (prop. 1962:1 bil. 13, SU 1962:11, rskr 1962:11 samt prop. 1965:1 bil. 7, SU 1965:5, rskr 1965:5). Samtliga utgifter bestrids under löpande budgetår förskottsvis av Sverige. Efter räkenskapsårets slut betalar övriga stater sina andelar av kostnaderna. Dessa fördelas på länderna proportionellt i förhållande till det antal kursmånader, som faller på de av varje land under året utnyttjade elevplatserna.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Hälsovårdshögskolan	Departementschefen
Personal	8	-	
Anslag			
Lönekostnader	886 500	+111 000	+111 000
Sjukvård	1 000	-	-
Reseersättningar	140 000	+ 7 000	+ 7 000
Lokalkostnader	170 000	+ 90 000	+ 90 000
Expenser	236 500	+ 10 000	+ 10 000
Därav representation	(3 200)	(-)	(-)
Stipendier till elever	380 000	-	-
Summa	1 814 000	+218 000	+218 000

Styrelsen för nordiska hälsovårdshögskolan

Verksamheten vid högskolan har de senaste budgetåren omfattat 13 kursmånader. Fördelningen av antalet kurs- och elevmånader för budgetåret 1972/73 framgår av följande tabell.

	Kursmånader	Elevmånader
3 två-månaderskurser för läkare m. fl.	6	120
2 sex-veckorskurser för ingenjörer	3	61,5
2 två-veckorskurser för hälsovårdsinspektörer	1	19,5
1 två-månaderskurs för sjukhus- och administratörer	2	48
1 en-månaderskurs i socialodontologi	1	25
Summa	13	274

En av styrelsen för högskolan tillsatt arbetsgrupp har utrett frågan om skolans framtida verksamhet. Arbetsgruppen har sommaren 1973 avläm-

nat ett betänkande "Nordiska hälsovårdshögskolan. Mål och riktlinjer för dess fortsatta verksamhet". Styrelsen har för yttrande remitterat utredningen till ett antal myndigheter och organisationer i Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige. Styrelsen har därefter nyligen överlämnat förslaget till Kungl. Maj:t för vidare handläggning. I avvaktan på de berörda regeringarnas ställningstagande till utredningsförslaget föreslår styrelsen endast ett bibehållande av nuvarande kursverksamhet under budgetåret 1974/75.

1. Löne- och prisomräkning 218 000 kr., varav 23 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. 0-alternativet innebär att skolans nuvarande kursverksamhet ej kan bibehållas samt att kvaliteten i kursverksamheten svårigen kan upprätthållas.

Departementschefen

Styrelsen för den nordiska hälsovårdshögskolan har under hösten 1973 avlämnat en utredning med förslag till ändrad inriktning och utbyggnad av verksamheten vid högskolan. Utredningen har tillkommit efter rekommendation av Nordiska rådet. Gällande avtal mellan de nordiska staterna om hälsovårdshögskolans verksamhet har därför sagts upp fr. o. m. den 1 juli 1974. Beredningen av ärendet beräknas dock inte vara avslutad före utgången av avtalets giltighetstid. De fördragsslutande staterna har därför enats om att förlänga giltighetstiden för det nuvarande avtalet till den 1 juli 1975.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag medelsbehovet för nästa budgetår till 2 032 000 kr.

Förslaget om anslag för budgetåret 1974/75 har godkänts av de övriga länderna.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Nordiska hälsovårdshögskolan* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 2 032 000 kr.

H. Övrig sjukhusvård m. m.

H 1. Rättspsykiatriska stationer och kliniker

1972/73	Utgift	16 370 813
1973/74	Anslag	19 650 000
1974/75	Förslag	21 193 000

Från anslaget bestrids kostnader för de rättspsykiatriska stationerna i Stockholm, Norrköping, Jönköping, Växjö, Örebro, Sundsvall och Umeå samt de rättspsykiatriska klinikerna i Uppsala, Lund och Göteborg.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Socialstyrelsen	Departementschefen
Personal			
<i>Stationer</i>			
Läkarpersonal	11	..	..
Kuratorer	11	-	-
Övrig personal	11	-	-
<i>Kliniker</i>			
Läkarpersonal	17	-	..
Psykologer, kuratorer	22 1/2	+1 1/2	-
Övrig vårdpersonal m. m.	87	-	-
Övrig personal	40 1/2	+3	-
	200	+4 1/2	-
Anslag			
<i>Utgifter</i>			
Lönekostnader	15 566 000	+1 481 000	+ 988 000
Sjukvård	-	+ 30 000	..
Resersättning	-	+ 48 000	-
Lokalkostnader	2 889 000	+ 555 000	+ 555 000
Expenser	1 220 000	+ 200 000	..
Summa utgifter	19 675 000	+2 314 000	+1 543 000
<i>Inkomster</i>			
Försäljning av terapialster	25 000	-	-
Nettoutgift	19 650 000	+2 314 000	+1 543 000

Socialstyrelsen

Enligt riktlinjerna för den framtida organisationen av det rättspsykiatriska undersökningsväsendet skall detta få en enhetlig uppbyggnad med socialstyrelsen som chefsmyndighet (prop. 1961:185, 1LU 1961:49, rskr 1961:398; prop. 1967:69, SU 1967:106, rskr 1967:252).

Av de fem nya kliniker, som avses ersätta rättspsykiatriska kliniker och

avdelningar vid vissa fångvårdsanstalter, har klinikerna i Uppsala, Lund och Göteborg tagits i bruk. Kliniken i Umeå beräknas tas i bruk tidigast under budgetåret 1975/76 och kliniken i Stockholm tidigast under budgetåret 1976/77.

1. Löne- och prisomräkning 2 001 660 kr., varav 393 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. 0-alternativet innebär en minskning av anslaget med 1 003 000 kr.

Detta innebär att vänte- och undersökningstider för rättspsykiatriska undersökningsfall skulle öka avsevärt under budgetåret 1974/75, eftersom indragning av läkartjänster inte kan undvikas vid detta alternativ.

3. Som följd av omfördelning av arbetsuppgifter m. m. kan arvodes-tjänsterna som redogörare dras in (- 22 000). Den ekonomiska förvaltningen bör framdeles i större utsträckning handhas av klinikernas egen personal för vilket behövs tre assistenter (+ 175 000 kr.).

4. Ur arbetsfördelningssynpunkt är antalet psykologtjänster i relation till antalet läkartjänster vid klinikerna otillräckligt. Ytterligare 1 1/2 tjänst som bitr. psykolog behövs (+121 000 kr.).

5. För teckning och målning inom terapiverksamheten erfordras tre lärare i teckning med fyra timmars undervisning per vecka (+ 38 000 kr.).

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Rättspsykiatriska stationer och kliniker* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 21 193 000 kr.

H 2. Utrustning av vissa kliniker för psykiskt sjuka m. m.

1972/73	Utgift	846 375	Reservation	3 027 966
1973/74	Anslag	1 000		
1974/75	Förslag	1 000		

Enligt avtalen med landstingen om övertagande av huvudmannskapet för den psykiatriska sjukvården skall staten fullfölja pågående byggnadsarbeten vid kliniker för psykiskt sjuka. Från detta anslag bekostas utrustning som har samband med dessa byggnadsarbeten samt utrustning av nya rättspsykiatriska kliniker.

Socialstyrelsen

De kvarstående utrustningsåtgärderna beträffande vissa kliniker för psykiskt sjuka samt de rättspsykiatriska klinikerna i Uppsala, Lund och Göteborg beräknas bli slutförda under budgetåret 1973/74. För bibehållande av anslaget tas upp ett formellt belopp på 1 000 kr.

Departementschefen

Anslaget för nästa budgetår bör tas upp med ett formellt belopp av 1 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Utrustning av vissa kliniker för psykiskt sjuka m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 1 000 kr.

H 3. Bidrag till anordnande av kliniker för psykiskt sjuka m. m.

1972/73	Utgift	148 238 010	Reservation 32 844 431
1973/74	Anslag	110 000 000	
1974/75	Förslag	120 000 000	

Från anslaget bekostas byggnadsbidrag till landstingskommunerna samt Göteborgs, Malmö och Gotlands kommuner för anordnande av kliniker för psykiskt sjuka m. m. Bidragen utgår enligt avtal mellan staten och landstingskommunerna om landstingens övertagande av den psykiatriska sjukvården (prop. 1966:64, SU 1966:94, rskr 1966:220) samt mellan staten och Stockholms, Göteborgs och Malmö kommuner om dessa kommuners övertagande av huvudmannaskapet för hela sin psykiatriska sjukvård m. m. (prop. 1967:69, SU 1967:106, rskr 1967:252) samt tilläggsavtal till dessa avtal (prop. 1972:50, SoU 1972:17, rskr 1972:169).

Socialstyrelsen

Kristianstads läns landsting har med anledning av förhandlingar mellan delegerade för statens förhandlingsnämnd och landstinget om statsbidrag för en psykiatrisk klinik vid det nya lasarettet i Kristianstad hos socialstyrelsen hemställt, att styrelsen måtte begära anslag så att utbetalning av anläggningsbidrag till projektet kan ske kvartalsvis i efterhand i takt med byggnationen, som beräknas pågå tiden den 1 november 1973—den 1 september 1975. Med 200—210 vårdplatser såsom beräkningsunderlag uppgår anläggningsbidragen inkl. uppräknig med senast kända index till totalt 19,5 -20,5 milj. kr. att fördelas på två budgetår.

Beslut rörande prioritering av investeringar inom hälso- och sjukvården föreligger ännu inte för år 1975. Dessutom kommer nya förhandlingar att tas upp under år 1974 om de ekonomiska villkoren fr. o. m. år 1975 i huvudavtalen och 1972 års tilläggsavtal i den mån det inte framgår av avtalen att dessa villkor äger fortsatt giltighet. En säker beräkning av anslagsbehovet kan därför inte göras. Med hänsyn härtill och till Kristianstads läns landstings framställning föreslår socialstyrelsen, att nuvarande anslagsbelopp 110 milj. kr. ökas med 10 milj. kr. till 120 milj. kr.

Departementschefen

I överensstämmelse med socialstyrelsens förslag beräknar jag 120 milj. kr. under anslaget för budgetåret 1974/75.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till anordnande av kliniker för psykiskt sjuka m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 120 000 000 kr.

H 4. Bidrag till driften av kliniker för psykiskt sjuka m. m.

1972/73	Utgift	1 464 850 955
1973/74	Anslag	1 376 000 000
1974/75	Förslag	1 382 000 000

Från anslaget utgår bidrag till landstingskommunerna samt Göteborgs, Malmö och Gotlands kommuner för driften av kliniker för psykiskt sjuka m. m. Bidragen utgår enligt avtal mellan staten och landstingskommunerna om landstingens övertagande av den psykiatriska sjukvården (prop. 1966:64, SU 1966:94, rskr 1966:220) samt mellan staten och Stockholms, Göteborgs och Malmö kommuner om dessa kommuners övertagande av huvudmannaskapet för hela sin psykiatriska sjukvård m. m. (prop. 1967:69, SU 1967:106, rskr 1967:252) samt tilläggsavtal till dessa avtal (prop. 1972:50, SoU 1972:17, rskr. 1972:169).

Avtalen innebär i korthet att staten till sjukvårdshuvudmännen skall lämna bidrag till driftkostnaderna för den psykiatriska sjukvården med 1 240 milj. kr. för år 1973. Sedan 1974 års löner blivit fastställda skall parterna ta upp förhandlingar om storleken av bidraget för år 1974. Vidare skall bidrag utgå för avskrivning av sjukhusbyggnader, för utrustningskostnader, kostnader för markförvärv m. m. och pensionskostnader. Beträffande ersättning för driften av den psykiatriska sjukvården fr. o. m. år 1975 skall parterna ta upp nya förhandlingar om de ekonomiska villkoren i huvudavtalen och 1972 års tilläggsavtal i den mån det inte framgår av avtalen att dessa villkor äger fortsatt giltighet.

Socialstyrelsen

Då överenskommelse om storleken av bidragen för åren 1974 och 1975 i den del de avser driftkostnaderna är beroende av kommande förhandlingar mellan parterna har socialstyrelsen vid sina beräkningar utgått från den överenskomna ersättningen för år 1973. Avskrivningsersättningarna som påverkas av byggnadskostnadernas förändring har beräknats efter nuvarande kostnadsläge. Utöver bidraget till sjukvårdshuvudmännen skall från anslaget utbetalas lokalhyror för sjukhusfastigheter som står kvar i statens ägo. Dessa lokalhyror tas upp till oförändrat belopp, 2,5 milj. kr.

Styrelsen beräknar utgifterna under detta anslag till följande belopp.

1. Driftbidrag	1 236 600 000	
2. Avskrivningsersättningar	82 000 000	
3. Bidrag till utrustning	13 000 000	
4. Bidrag till kostnader för markförvärv	1 000 000	
5. Lokalhyror för vissa sjukhusfastigheter	2 500 000	
6. Vissa pensionskostnader	47 300 000	
	(avrundat)	1 382 000 000

1. I avvaktan på resultat av förhandlingar om driftbidragens storlek för åren 1974 och 1975 tas upp samma belopp som fastställt för år 1973

1 240 000 000

Avgår:

hyror m. m. enligt nyttjanderättsavtal	1 547 000	
vårdtagsavgift för platser vid Salberga sjukhus	1 053 000	
statsbidrag till rektors- och lärarlöner	800 000	3 400 000
	(avrundat)	1 236 600 000

2. Avskrivningsersättningar (särskilda driftbidrag) är beroende av byggnadskostnadsutvecklingen och kan med hänsyn till nuvarande kostnadsläge uppskattas till 82 milj. kr.

3. Med hänsyn till storleken av beräknade investeringar med anlitan­de av byggnadsbidrag enligt avtal uppskattas behovet av medel till utrustning till 13 milj. kr.

4. För kostnader för markförvärv m. m. tas upp 1 milj. kr.

5. För de sjukhusfastigheter, som fortfarande är i statens ägo, beräknas lokalhyror med sammanlagt 2,5 milj. kr. Beloppet skall tillgodoföras statens allmänna fastighetsfond.

6. Enligt 1972 års tilläggsavtal skall en engångsavlösning ske av statens ansvar för pensionskostnaderna för den personal som övergick i kommunal tjänst vid kommunernas övertagande av den psykiatriska sjukvården till den del de avser tjänstetid hos staten. Kapitalbeloppet skall slutamorteras på 22 år. Under åren 1972–1974 skall dock endast ränta betalas. Denna uppgår för budgetåret 1974/75 till 47,3 milj. kr.

Departementschefen

Medelsbehovet under nästa budgetår beräknar jag i likhet med socialstyrelsen till 1 382 milj. kr. på grundval av nu gällande bidragsregler. Jag avser att i en särskild proposition redovisa resultatet av de förhandlingar som skall ske under år 1974.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till driften av kliniker för psykiskt sjuka m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 382 000 000 kr.

H 5. Bidrag till anordnande av radioterapeutiska kliniker

1972/73	Utgift	—
1973/74	Anslag	100 000
1974/75	Förslag	405 000

Från anslaget bestrids utgifter för uppförande och utrustning av radioterapeutiska kliniker vid regionsjukhusen i Linköping, Örebro och Umeå. Enligt av riksdagen antagna riktlinjer för regionsjukvårdens utbyggande m. m. (prop. 1960:159, SU 1960:189, rskr 1960:381) skall bidrag utgå med 25 % av kostnaderna för uppförande och utrustning av ifrågakvarande kliniker.

Östergötlands läns landsting beräknar investeringarna i radioterapeutiska kliniker vid regionsjukhuset i Linköping för budgetåret 1974/75 till ca 1 620 000 kr. Statsbidraget härför beräknas alltså till ca 405 000 kr.

Departementschefen

Anslaget bör tas upp med 405 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till anordnande av radioterapeutiska kliniker* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 405 000 kr.

H 6. Förvaring och underhåll av viss sjukvårdsmateriel m. m.

1972/73	Utgift	2 637 756
1973/74	Anslag	2 469 000
1974/75	Förslag	3 069 000

Från anslaget bestrids kostnaderna för förvaring och underhåll av beredskapsutrustning för den civila sjukvårdens krigsorganisation.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Socialstyrelsen	Departementschefen
1. Arvoden till redogörare			
a) för centrala förråd	24 100	+ 3 400	+ 3 900
b) för lokala förråd	116 100	+ 21 900	+ 22 100
2. Arvoden till inventeringsförrättare	4 500	+ 45 500	+ 10 000
3. Ersättning för handräckning, semester- och sjukvikarier	538 300	+ 341 700	+115 000
4. Hyror, frakter m. m.	1 444 000	+ 496 000	+251 000
5. Reparation och underhåll m. m. av materiel	342 000	+ 198 000	+ 98 000
6. Kostnader för central materielredovisning	--	+ 100 000	+100 000
Summa	2 469 000	+1 206 500	+600 000

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 3 069 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Förvaring och underhåll av viss sjukvårdsmateriel m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 3 069 000 kr.

H 7. Utrustning m. m. av beredskapssjukhus vid krig eller krigsfara

1972/73	Utgift	1 691 787	Reservation	3 431 527
1973/74	Anslag	1 781 000		
1974/75	Förslag	2 755 000		

Från anslaget bestrids kostnaderna för ny- och återanskaffning av utrustning m. m. för beredskapssjukhus samt till vissa stödfunktioner för dessa. I kostnaderna ingår även ersättningar till sjukvårdshuvudmännen för beredskapsplanläggning och ändringsarbeten inom byggnader planlagda för användning inom den civila krigssjukvården.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Socialstyrelsen	Departementschefen
Beräknade bruttoutgifter			
1. Täckande av förluster vid omsättning av utrustning för beredskapssjukhus	630 000	+1 370 000	-100 000
2. Ersättning till sjukvårdshuvudmännen m. fl. för utförda ändringsarbeten	1 000	+ 799 000	+699 000
3. Ersättning till sjukvårdshuvudmännen för vissa planläggningskostnader	1 600 000	-	-
4. Personlig skyddsutrustning för det allmänt civila medicinalväsendet	50 000	- 50 000	- 50 000
5. Kompletterande utrustning för krigsblodcentraler	-	+ 650 000	-
6. Kompletterande utrustning för vissa laboratorier	-	+2 000 000	-
7. Reparation av förrådsbyggnader	100 000	- 75 000	- 75 000
	2 381 000	+4 694 000	+474 000
8. <i>Beräknade omsättningsinkomster</i>	600 000	- 500 000	-500 000
Beräknade nettoutgifter	1 781 000	+5 194 000	+974 000

Socialstyrelsen

1. Till styrelsens förfogande ställda medel för att täcka förluster vid omsättning av utrustning för beredskapssjukhus har sedan budgetåret 1969/70 reducerats med beräknade omsättningsinkomster. Återanskaffningsvärdet på försåld utrustning överskrider kraftigt försäljningsvärdet på motsvarande utrustning. Ett materielunderskott har därför uppkommit, vilket bl. a. med hänsyn till den allmänna beredskapen snarast bör täckas.

2-3. Ersättningar till sjukvårdshuvudmännen för utförda änderingsarbeten och för vissa planläggningskostnader baseras på uppgifter som inhämtats från huvudmännen.

5. Mot bakgrund av gjorda utredningar angående försörjning med blod under krig fastställdes år 1971 ny krigsorganisation för krigsblodcentraler som innebär en ökning av den erforderliga tappningskapaciteten. För denna organisation erfordras materiel för mobila tappningsenheter.

6. Mot bakgrund av utökad laboratoriekapacitet vid vissa fredssjukhus samt önskan att i större utsträckning utnyttja fredsresurserna fastställdes år 1970 ny krigsorganisationsplan för mikrobiologiska laboratorier. Detta innebär vad avser utrustning bl. a. en komplettering med "tung laboratorieutrustning", eftersom de fredstida laboratoriernas utrustning som regel är fast inbyggd i befintliga lokaler eller av den storleksordningen eller konstruktionen att den är omöjlig att flytta.

8. Då medel för ersättning för otidsenlig materiel ej erhållits i tillräcklig omfattning under de senaste budgetåren synes det från beredskapssynpunkt vara lämpligast att ej längre försälja materiel som har beredskapsvärde. Försäljningen av den omsättningsmogna materielen beräknas därför vara av ringa omfattning jämfört med närmast föregående budgetår.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 2 755 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Utrustning m. m. av beredskapssjukhus vid krig eller krigsfara* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 2 755 000 kr.

H 8. Viss krigssjukvårdsutbildning m. m.

1972/73	Utgift	1 458 942
1973/74	Anslag	2 280 000
1974/75	Förslag	2 355 000

Från anslaget bestrids kostnaderna för utbildningen av personal som är avsedd att tjänstgöra inom den allmänt civila hälso- och sjukvårdens krigsorganisation.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Socialstyrelsen	Departementschefen
<i>Utgifter</i>			
1. Centrala kurser/konferenser i försvars- och katastrofmedicin	119 000	+ 21 000	+ 7 000
2. Efterutbildningskurser i försvars- och katastrofmedicin för läkare	575 000	+335 000	+35 000
3. Försvarsmedicinsk tjänstgöring	660 000	—	—
4. Utbildning av vapenfria tjänstepliktiga för vilka socialstyrelsen är utbildningsmyndighet	70 000	+ 5 000	+ 5 000
5. Kurser i hälsovårdsberedskap för ledamöter i hälsovårdsnämnder m. fl.	53 000	+ 62 000	+ 4 000
6. Pedagogiskt utvecklingsarbete	35 000	+ 5 000	+ 2 000
7. Bidrag till Svenska röda korset för utbildning av samariter	555 000	+ 35 000	+35 000
8. Bidrag till Sveriges kvinnliga bilkårens riksförbund för utbildning av bilförare	188 000	+ 12 000	+12 000
9. Nytt undervisningsmaterial i försvars- och katastrofmedicin	25 000	.. 25 000	-25 000
10. Bistånds- och katastrofutbildning av värnpliktiga m. fl.	200 000	+225 000	+13 000
Summa utgifter	2 480 000	+675 000	+88 000
<i>Inkomster</i>			
Ersättning för kostnader för bistånds- och katastrofutbildning	200 000	+225 000	+13 000
Nettoutgift	2 280 000	+450 000	+75 000

Socialstyrelsen

1. De av socialstyrelsen anordnade centrala kurserna/konferenserna i försvars- och katastrofmedicin beräknas fortsätta även under budgetåret 1974/75. Två veckokurser och ett flertal kortare konferenser kommer att anordnas. Styrelsen vill föreslå ändrad arvodering av lärare.

2. För budgetåret 1974/75 planeras liksom under innevarande budgetår tolv veckokurser med sammanlagt 360 deltagare.

Kurserna avses få ett mera differentierat innehåll för olika läkarkategorier med hänsyn till deras skilda uppgifter inom den försvars- och katastrofmedicinska beredskapen.

3. Det är en strävan från socialstyrelsens sida att den försvarsmedicinska tjänstgöringen för läkare skall fullgöras inom sådana discipliner där läkaren kan komma att verka under beredskap och krig. Tjänstgöringen avses kunna omfatta öppen vård, psykiatri, akutsjukvårdens olika discipliner, mikrobiologi och beredskapsplanering på olika administrativa nivåer. Antalet tjänstgöringsmånader per år beräknas till oförändrat 300.

4. Vapenfri tjänst planeras dels i form av två å tre 23-veckors vårdbiträdeskurser med efterföljande tjänstgöring inom sjukvården, dels i form av en kurs för sjukhuskontorister, som avses tjänstgöra i expeditionstjänst vid beredskapssjukhus.

Utbildningen vid ungdomsvårdsskolor planeras som hittills med två sjuveckorskurser. Viss medicinalpersonal kommer även att fullgöra vapenfri tjänst. Totalt torde ca 125 vapenfria genomgå utbildning.

5. Liksom under budgetåret 1973/74 kan tre kurser å tre dagar anordnas för ledamöter i hälsovårdsnämnder och hälsovårdsinspektörer.

7-8. Frivilligorganisationernas utbildning av samariter och bilförare beräknas bli oförändrad i förhållande till budgetåret 1973/74. Sålunda beräknas liksom under tidigare budgetår medel till den av Svenska röda korset och Sveriges kvinnliga bilkårers riksförbund bedrivna utbildningen av samariter resp. bilförare för beredskapssjukhus.

10. Under budgetåret 1972/73 har socialstyrelsen i samråd med biståndsutbildningsnämnden för första gången genomfört en tre månaders (500 tim.) specialutbildning av läkare och sjuksköterskor för bistånds- och katastroftjänst. Specialutbildningen utgör en del av en ett-årig utbildning för bistånds- och katastroftjänst, som anordnas av biståndsutbildningsnämnden. Den är utformad på sådant sätt att den även kan tjäna som underlag för läkares och sjuksköterskors insatser inom ramen för Röda korsets, Rädda barnens och missionsorganens bistånds- och katastrofverksamhet. Specialutbildningen beräknas fortsätta i samma omfattning under budgetåret 1973/74. Med hänsyn till det stora utbildningsbehov som föreligger under de närmaste åren beräknar socialstyrelsen att ytterligare en kurs bör anordnas under budgetåret 1974/75.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 2 355 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Viss krigssjukvårdsutbildning m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 2 355 000 kr.

H 9. Bidrag till pensioner för vissa provinsialläkare

1972/73	Utgift	20 703 032
1973/74	Anslag	20 700 000
1974/75	Förslag	20 700 000

Från anslaget utgår ersättning till landstingskommunerna och Gotlands kommun enligt överenskommelse mellan staten och dessa kommuner om deras övertagande av statens ansvar för provinsialläkarnas pensionering (prop. 1972:50, SoU 1972:17, rskr 1972:169).

Överenskommelsen innebär i korthet, att berörda sjukvårdshuvudmän räknat fr. o. m. den 1 januari 1969 tar över ansvaret för provinsialläkarnas pensionering utom för vissa provinsialläkare som fått behålla pensionsrätt enligt statens allmänna pensionsreglemente. Staten ersätter huvudmännen för deras åtaganden genom utbetalning av dels ett engångsbelopp motsvarande pensionsskulder, dels årliga bidrag.

Socialstyrelsen

Engångsbeloppet har fastställts till 78 383 870 kr. per den 1 juli 1971 och skall fördelas på 19 annuiteter, som skall erläggas fr. o. m. år 1975.

Staten skall den 1 juli under vart och ett av åren 1972–1974 erlägga ränta på engångsbeloppet med ca 4,7 milj. kr.

De årliga bidragen har fastställts till 8 milj. kr. för vart och ett av åren 1969–1974 och skall utbetalas med 16 milj. kr. den 1 juli under vart och ett av åren 1972–1974.

Medelsbehovet beräknas till följande belopp

Ränta på engångsbeloppet	4 703 032
Årligt belopp	16 000 000
	(avrundat) 20 700 000

Departementschefen

Jag beräknar i likhet med socialstyrelsen anslagsbehovet till 20,7 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till pensioner för vissa provinsialläkare* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 20 700 000 kr.

I. Ungdomsvård m. m.

Syftet med samhällets vård av barn och ungdom är att främja en gynnsam utveckling och goda uppväxtförhållanden för de unga. Här är samhällets insatser inte minst på förskoleområdet och genom barnavårdscentralerna av stor vikt. Vid behov av individuella vårdåtgärder bör dessa i största möjliga utsträckning utformas i samverkan med barnet och dess föräldrar och insättas i barnets eller familjens närmiljö. Vid sidan av de kommunala barnavårdsnämnderna och den kommunala socialvården i övrigt har familjerådgivningen, den psykiska barna- och ungdomsvården samt de psykiatriska barn- och ungdomsklinikerna viktiga uppgifter på området. Skolmyndigheternas och skolans sätt att fungera är vidare av största betydelse för att främja en gynnsam utveckling för barn och ungdom. Det är här angeläget att skolan har ett gott samarbete med föräldraföreningar och ungdomarnas egna organisationer.

Kungl. Maj:t har i cirkulär till berörda organ också understrukt betydelsen av ett intensifierat samarbete mellan barnavårdsnämnd, skola och polis. Kungl. Maj:t uppdrog i juni 1973 åt samtliga länsstyrelser att till socialdepartementet inkomma med redovisning av förhållandena i länet beträffande detta samarbete. En sammanställning av länsstyrelsernas redovisning visar att samsarbetsorgan fanns inrättade i ca två tredjedelar av landets kommuner. De kommuner som saknade samsarbetsorgan var nästan uteslutande mindre kommuner. I flera av dessa förekom dock ett informellt samarbete. En preliminär bedömning tyder på att efter kommunsammanslagningarna den 1 januari i år samsarbetsorgan kommer att vara inrättade i praktiskt taget alla kommuner. Antalet förtroendevalda liksom företrädare för fritidssektorn i samsarbetsorganen har ökat avsevärt. Samsarbetsorganen har bl. a. behandlat frågor rörande fritidsaktiviteter för barn och ungdom samt frågor om mellanöl, sniffning och narkotika. Socialstyrelsen har i samarbete med företrädare för skolöverstyrelsen och rikspolisstyrelsen planlagt och genomfört vissa regionala konferenser rörande samsarbetet. Även vissa länsstyrelser har anordnat konferenser. Erfarenheterna från dessa konferenser har varit goda. En särskild arbetsgrupp har nu tillsatts av brottsförebyggande rådet för att följa samsarbetsorganens fortsatta verksamhet. En annan arbetsgrupp som tillsatts av rådet har till uppgift att utveckla den brottsförebyggande verksamheten bland barn och ungdom i skolåldern.

En intensifierad fritidsverksamhet för barn har bedömts som angelägen. Socialstyrelsen fick år 1971 i uppdrag av Kungl. Maj:t att i samråd med bl. a. skolöverstyrelsen, 1968 års barnstugeutredning och Svenska kommunförbundet utarbeta förslag till riktlinjer för försöksverksamhet på detta område. Efter förslag av bl. a. socialstyrelsen har ca 10 milj. kr. anvisats från allmänna arvsfonden till försöksverksamhet med fritidsaktiviteter för barn, företrädesvis i åldrarna 7–12 år. Bidrag har hittills

beviljats för ca 150 olika projekt, varav ca 110 har olika organisationer som huvudman. Försöken har utvidgats att även omfatta nya former av sommarkoloni- och lägerverksamhet samt annan ferieverksamhet m. m. För att bl. a. underlätta för invandrabarnen att lära sig svenska och få kontakt med svenska barn har från allmänna arvsfonden även anvisats ca 1,1 milj. kr. till försök med olika former av förskoleverksamhet för invandrabarn.

I arbetet med att skapa en mer barn- och ungdomsvänlig miljö bl. a. i bostadsområdena är det vidare av stor betydelse med aktiv medverkan från företrädare för olika sociala verksamhetsgrenar liksom från ungdomsorganisationer och de boende själva. Även insatser från socialstyrelsens lekmiljöråd och försöksverksamhet inom förskolan och inom skolans område är angelägna åtgärder för att förbättra miljön för barn och ungdom. Efter förslag från regeringen om vissa ekonomisk-politiska åtgärder har 30 milj. kr. anvisats för år 1974 till upprustning av bl. a. lekplatser och skolgårdar.

Ett betydande utvecklingsarbete pågår inom olika delar av barna- och ungdomsvården.

Fosterbarnsutredningen har i uppdrag bl. a. att kartlägga de nuvarande formerna för och omfattningen av fosterbarnsverksamheten i landet. Utredningen kommer inom kort att avlämna sitt betänkande. Utredningen har genomfört två enkätundersökningar avseende kommunernas fosterbarnsvård, en intervjuundersökning med fosterföräldrar samt en undersökning rörande barnhemsvården. Vid genomförandet av kommunundersökningarna hösten 1970 var antalet vårdade barn och ungdomar i enskilt hem och på institution ca 25 000. Omkring 17 000 barn vistades i fosterhem, ca 3 500 i enskilda hem i övrigt, ca 1 700 på barnhem och ca 700 på ungdomsvårdsskola (vård inom skola). I lägenhet eller utskrivningsavdelning vistades ca 400 ungdomar, som utplacerats av ungdomsvårdsskola. Dessutom vistades ca 600 på inackorderingshem samt ca 800 på annan institution eller i vissa fall för utbildning på internatskola, folkhögskola etc. Undersökningarna visar att ungefär 80 % av de för samhällsvård omhändertagna barnen och ungdomarna placerats i enskilda hem och ungefär 20 % i någon form av institution.

Arbetsgruppen rörande försöksverksamhet inom barna- och ungdomsvården (AFBU) har medverkat vid startandet av olika försöksprojekt. Bl. a. har arbetsgruppen tillsammans med socialstyrelsen tagit initiativ till försöksverksamhet med placering i föräldrahemmet av ungdomar, som är inskrivna vid ungdomsvårdsskola. På förslag av arbetsgruppen har medel anvisats till en eftervårdsundersökning av elever som vårdats på Råby yrkesskola. Arbetsgruppen har vidare efter samråd med fosterbarnsutredningen initierat försöksverksamhet med fosterföräldrautbildning i fyra kommuner. Dessa försök sker i samarbete med arbetsmarknadsstyrelsen och skolöverstyrelsen.

Barnavårdsmannainstitutionen har i sin hittillsvarande utformning avskaffats fr. o. m. den 1 januari i år. Den obligatoriska tillsynen av barn

utom äktenskapet har därmed upphört. Behovet av stöd och hjälp till vårdnadshavare skall i fortsättningen tillgodoses av barnavårdsnämnden. Vårdnadshavare som önskar bistånd vid utövande av vårdnaden kan på begäran få en person utsedd av nämnden att lämna sådant bistånd. Denne person kallas då barnavårdsman.

Vid *ungdomsvårdsskolorna* – skolhem eller yrkesskolor – ges vård, fostran och utbildning åt barn och ungdomar som på grund av sociala störningar bedöms vara i behov av den behandling som kan ges vid dessa skolor. De vid skolorna intagna har antingen skrivits in som elever eller tagits in för utredning eller observation. Vid skolhemmen, som är avsedda för skolpliktiga elever, ges grundskoleutbildning. Vid yrkesskolorna ges huvudsakligen arbetsträning samt förberedande yrkesutbildning.

Socialstyrelsen har alltmer börjat tillämpa närhetsprincipen vid placering av ungdomar på skolorna. Försöksverksamhet med frivillig vård samt vård av pojkar och flickor på samma skola pågår vid några institutioner.

Socialutredningen skall enligt sina direktiv förutsättningslöst pröva frågan om huvudmannaskapet för ungdomsvårdsskolorna. Den granskning av skolornas funktion och ställning som sker inom utredningen avser bl. a. en analys av förutsättningarna att åstadkomma en nära anknytning till den psykiska barna- och ungdomsvården samt det allmänna skolväsendets resurser.

Vid ungdomsvårdsskolorna pågår sedan några år tillbaka en omfattande försöksverksamhet med syfte att förbättra behandlingsmetoderna. Förutom de tidigare nämnda försöken pågår vid Hammargården och Bärby försök med bl. a. ökat personligt stöd till eleverna i samband med placering av eleverna utom skola. Vid Fagared har intensiv social träning före utplaceringen av eleverna påbörjats vid en avdelning. Vidare pågår vid Johannisberg försöksverksamhet med förlängd yrkesutbildning.

Viss försöksverksamhet med personalutbildning och ökad samverkan mellan olika personalkategorier pågår vid den förutvarande utskrivningsavdelningen Örestrand i Landskrona. Denna verksamhet syftar bl. a. till ökad samverkan mellan företrädare för ungdomsvårdsskolor, primärkommuner och landsting i en region.

Många elever vid ungdomsvårdsskolorna har av olika skäl en ofullständig utbildning. För en sjundedel av nytillkomna elever vid ungdomsvårdsskolorna år 1972 har skolproblem uppgivits som en av orsakerna till intagningen. Det är därför angeläget att eleverna vid skolorna kan erbjudas en individualiserad undervisning. Försöksverksamheten med olika åtgärder för att förbättra undervisningen och möjligheterna till arbetsträning och arbetsprövning främst vid yrkesskolorna har enligt socialstyrelsen varit positiva. I det följande föreslås ökade medel för en utbyggnad av denna verksamhet.

Det har under de senaste åren varit en medveten strävan att inom hela ungdomsvårdsskolesektorn bygga ut den öppna vården utanför skolorna och att åstadkomma en ökad samordning mellan skolornas och kommunernas verksamhet. Sedan år 1969 är antalet elever i den öppna vården

större än elevantalet inom skolorna. Den första vårdtiden i vård inom skola har minskat medan motsatsen gäller vid vård utom skola. F. n. finns tio utskrivningsavdelningar. I genomsnitt 900 elever beräknas komma att vårdas utom skola under budgetåret 1974/75.

Antalet ungdomsvårdsskolor utgör f. n. 20, varav 14 för manliga och 6 för kvinnliga elever. Antalet aktuella elevplatser är ca 680. Utvecklingen av elevantalet och vårdtiderna framgår av följande sammanställning.

	1960	1965	1970	1971	1972
Antalet den 31 dec. vårdade elever					
inom skola	941	887	751	727	682
utom skola	586	819	856	867	817
Antal placeringar för vård utom skola	1 220	1 166	2 280	2 284	2 066
Vårdtidens längd i genomsnitt för elever som resp. år utskrivits					
Hela vårdtiden, antal dagar	1 003	682	820	920	1 012
Därav:					
a) vårdtid inom skola	456	359	373	394	374
varav första vårdtid	328	246	225	212	161
b) vårdtid utom skola	547	323	447	526	638

Intagningar på grund av narkotikamissbruk är av betydande omfattning. Hos närmare en tredjedel av de år 1972 nyintagna pojkarna och hos närmare två tredjedelar av flickorna har sådant missbruk angetts som en av orsakerna till intagningen. Alkoholmissbruk som intagningsorsak har angetts till ca 25 % för både pojkar och flickor.

Utbyggnaden av den öppna vården har medfört att ungdomsvårdsskoleorganisationen har kunnat minskas under senare år. Den nuvarande beläggningssituationen gör det möjligt att minska antalet skolor med en. Möjligheterna prövas f. n. att överföra den nuvarande verksamheten vid Hornö yrkesskola för flickor till andra skolor och att i stället använda Hornö som kursgård eller för annat ändamål inom vårdsektorn.

I 1. Ungdomsvårdsskolorna: Driftkostnader

1972/73	Utgift	88 001 812
1973/74	Anslag	98 358 000
1974/75	Förslag	102 619 000

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Socialstyrelsen	Departementschefen
Personal			
Ledningspersonal	130	+ 3	- 6
Vård- och tillsynspersonal	527 1/2	+ 15	- 10
Ekonomipersonal	148	+ 3	- 2
Personal för utbildning och sysselsättning	158	+ 1	- 5
Kontorspersonal	45 1/2	+ 13	- 1
	1 009	+ 35	- 24
Anslag			
<i>Utgifter</i>			
Lönekostnader	64 053 000	+ 5 655 000	+ 1 504 000
Sjukvård	160 000	+ 14 000	..
Reseersättningar	1 065 000	- 5 000	- 60 000
Lokalkostnader	9 187 000	+ 505 000	+ 659 000
Expenser	1 399 000	+ 243 000	+ 104 000
Tjänstebilar och bussar	632 000	+ 229 000	+ 150 000
Därav för anskaffning	(130 000)	(+ 8 000)	(+ 5 000)
Övriga utgifter för den egentliga skolverksamheten	7 579 000	+ 295 000	+ 276 000
Därav för			
a) inventarier m. m.	(779 000)	(+ 48 000)	(+ 22 000)
b) lägerverksamhet	(198 000)	(+ 87 000)	(+ 62 000)
c) övrigt	(6 602 000)	(+ 160 000)	(+ 192 000)
Sjukvård m. m. åt elever	1 526 000	+ 95 000	+ 80 000
Utgifter för arbetsträning m. m.	3 138 000	+ 1 146 000	+ 988 000
Därav för anskaffning av inventarier	(579 000)	(+ 51 000)	(+ 28 000)
Försöksverksamhet med särskilda former av undervisning m. m.	600 000	+ 750 000	+ 300 000
Praktikcentra	70 000	..	..
Ersättningar till övervakare m. m. (ca 900 elever)	500 000	-	- 20 000
Placeringar i enskilda hem (ca 450 elever)	7 120 000	- 559 000	- 644 000
Kurser, utbildningsanstalter m. m. (ca 300 elever)	1 592 000	+ 1 099 000	+ 1 080 000
Inackorderingshem (ca 25 elever)	892 000	- 150 000	- 150 000
Arbetsmarknadsstyrelsens arbetsplatser (ca 20 elever)	30 000	- 5 000	- 5 000
Vissa bidrag till IOGT-NTO m. m.	11 000	- 1 000	- 1 000
Viss försöksverksamhet i samarbete med sjukvårdsförvaltningen i Göteborg	194 000	-	-
Kurser, konferenser, kontaktverksamhet m. m. för föräldrar (enskilda hem) och övervakare	15 000	-	-
Summa utgifter	99 763 000	+ 9 311 000	+ 4 261 000
<i>Inkomster</i>			
Uppbördsmedel	1 405 000	-	..
Nettoutgift	98 358 000	+ 9 311 000	+ 4 261 000

Socialstyrelsen

1. Löne- och prisomräkning + 4 481 035 kr., varav 1 542 000 kr. avser höjning av lönekostnadspåslaget från 26 till 29 %.

2. 0-alternativet, som innebär en minskning av anslaget med 5 021 000 kr., skulle medföra att 60 vårdartjänster dras in. Vidare indras 2 tjänster som folkskollärare samt medel till 5 arvodesanställda studierektorer och 5 1/2 tjänster för ny avdelning vid Folåsa skolhem. Övriga kostnader minskas med 449 000 kr. En minskning av anslaget skulle bl. a. resultera i att det pågående mycket angelägna utvecklingsarbetet stoppas. Vidare skulle man få återgå till en ökad inlåsning av eleverna nattetid på specialavdelningarna.

3. För närvarande består personalen vid utskrivningsavdelningarna av en föreståndare/tillsynsman, en bitr. husmor samt två vårdare. Som ett led i strävandena att åstadkomma mer flexibla arbetsåligganden för olika personalkategorier föreslås att personalen vid en utskrivningsavdelning framledes skall bestå av en föreståndare/tillsynsman samt tre vårdare.

4. Byggnadsstyrelsen håller f. n. på att bygga reningsverk vid tio skolor. Enligt byggnadsstyrelsen åtgår för skötseln och kontrollen av dessa uppskattningsvis tre timmar per dag och reningsverk. Medel motsvarande fem tjänster som förman i lgr A 14 föreslås (+ 240 000 kr.).

5. Psykologtjänster bör efter hand inrättas vid samtliga ungdomsvårdsskolor. En tjänst som psykolog föreslås vid Forsane yrkesskola (+ 94 000 kr.).

6. Vid Rygårdens yrkesskola finns tjänst som psykolog. Skolans funktion som specialskola samt dess storlek kräver även en tjänst som bitr. psykolog. För att i någon mån avhjälpa behovet av psykologisk expertis vid de skolor som helt saknar eller har stort behov av ytterligare psykologisk expertis krävs dessutom medel för konsulterande psykolog (+ 173 000 kr.).

7. Det är angeläget att samtliga ungdomsvårdsskolor får fritidsassistenter eller vårdare/fritidsledare för att i ökad utsträckning åstadkomma en aktiv och meningsfull fritid för eleverna. Därför föreslås en tjänst som fritidsassistent vid Sundbo yrkesskola samt en tjänst som vårdare/fritidsledare vid Östra Spånga skolhem. (+ 136 000 kr.)

8. Sedan några år finns vid Lövsta skolhem en ny teknikverkstad. Som lärare erfordras en utbildningsassistent (+ 73 000 kr.).

9. Elevernas ökade behov av hälso- och sjukvård aktualiserar sjukskötersketjänster på ytterligare ett antal skolor. Tjänster föreslås som översköterska vid Brätttegårdens, Bärby och Gräskärrs yrkesskolor (+ 180 000 kr.).

10. Det är angeläget ur vårdsynpunkt att den stora avdelningen på Stigby yrkesskola med 18 elevplatser uppdelas på två mindre avdelningar. Två tjänster som vårdare föreslås vid Stigby yrkesskola (+ 130 000 kr.).

11. Vid Stigby yrkesskola behövs en tjänst som maskinist för skötsel

av värmeanläggning samt för underhållsarbeten, transporter m. m. (+ 51 000 kr.).

12. Kvalificerad personal bör avlastas rutinbetonat skrivarbete. För uppgifter som sammanhänger med personaladministration, bokföring samt sekreteraruppgifter åt läkare, psykiater, psykologer, assistenter m. fl. är det mycket angeläget med ett tillskott av skrivpersonal: 13 tjänster för kontorsbiträden föreslås (+ 611 000 kr.).

13. Arbetsuppgifterna för ekonomibiträden har ökat avsevärt genom tillkomsten av nya avdelningar. Den generella arbetstidsförkortningen har begränsat arbetstidsuttaget per befintlig ekonomibitradestjänst vilket ytterligare stärkt behovet av ekonomipersonal: elva tjänster som ekonomibiträden föreslås (+ 528 000 kr.).

14. För att bl. a. kunna höja elevernas motivation inför studier och yrkesarbete krävs ett successivt utbyte av tjänster som verkstadsförman/verkmästare mot tjänster som utbildningsassistent (+ 120 000 kr.).

15. Elever med svåra problem kräver oftast i början av vårdperioden vistelse på specialavdelning, som saknas vid flera skolor. Då det är angeläget att kunna möjliggöra en successiv övergång till intagning av elever efter närhetsprincipen, kräver detta viss personalförstärkning för att öppen avdelning vid behov skall kunna om disponeras till specialavdelning (+ 260 000 kr.).

16. Behovet av stödjande åtgärder efter utplacering i vård utom skola har kraftigt ökat inte minst beroende på att antalet elever placerade i vård utom skola har blivit större under senare år. Den rådande svåra arbetsmarknadssituationen har också betytt behov av mera stöd från skolornas sida. För att i ökad utsträckning kunna stödja eleverna vid placeringar i vård utom skola krävs särskilda förstärkningar av denna sektor. (+ 260 000 kr.)

17. För rehabilitering och för behållande av partiellt arbetsföra befattningshavare i tjänst erfordras särskilda medel. (+500 000 kr.)

18. Nya tjänster medför ökade sjukvårdskostnader. (+ 4 000 kr.)

19. Nya tjänster medför ökade rese- och traktamentskostnader med 10 000 kr. Genom förskjutning av resekostnaderna mellan anslagsposterna Reseersättningar och Tjänstebilar och bussar föreslås att anslagsposten Reseersättningar minskas med 100 000 kr. (– 90 000 kr.)

20. Kostnader för ökat lokalinhav. (+ 367 000 kr.)

21. För ny telefonväxel vid Eknäs skolhem beräknas 25 000 kr. Från detta belopp avgår beviljade medel för budgetåret 1973/74 med 20 000 kr. Till tre nya snabbtelefonanläggningar beräknas 110 000 kr., dvs. en ökning med 50 000 kr. Nya tjänster medför ökade telefonkostnader med 16 000 kr. Överflyttning av kostnader för tryck av fakturor m. m. från socialstyrelsens till ungdomsvårdsskolornas anslag beräknas öka anslagsposten med 20 000 kr. Ökat arbete med placeringar av elever i vård utom skola medför ökade telefonkostnader, vilket beräknas till 50 000 kr. (+ 141 000 kr.)

22. För förhyrning av bilar vid sammanlagt 13 skolor erfordras 240 000 kr., dvs. ytterligare 90 000 kr. Genom förskjutning av resekost-

naderna mellan anslagsposterna Reseersättningar och Tjänstebilar och bussar föreslås att anslagsposten Tjänstebilar och bussar ökas med 100 000 kr. (+ 190 000 kr.)

23. Utvidgad lägerverksamhet medför ökade kostnader med 75 000 kr. Senaste läroplanen för grundskolan medför ökade kostnader för undervisningsmaterial med 100 000 kr. Överflyttning av arbetspremier till elever till anslagsposten Utgifter för arbetsträning m. m. minskar kostnaderna med 350 000 kr. (– 175 000 kr.)

24. Överflyttning av arbetspremier till elever från anslagsposten Övriga utgifter för den egentliga skolverksamheten ökar kostnaderna med 350 000 kr. Höjning av arbetspremier till elever medför ökade kostnader med 134 000 kr. (+ 484 000 kr.)

25. Socialstyrelsen förordar en fortsatt utbyggd försöksverksamhet med särskilda former av undervisning m. m. För detta ändamål behövs ytterligare 750 000 kr. (+ 750 000 kr.)

26. Antal placeringar i enskilda hem beräknas minska. (– 1 000 000 kr.)

27. Antal placeringar på kurser, utbildningsanstalter m. m. beräknas öka. (+ 1 000 000 kr.)

28. Genom uppsägning av avtalen med Frälsningsarméns flickhem och Vårhems inackorderingshem samt genom beräknad minskning av platsantalet från åtta till fyra vid IOGT-NTO:s inackorderingshem i Västerås kommer kostnaderna för inackorderingshem att minska med 190 700 kr. (– 190 700 kr.).

29. Kostnaderna för elever på arbetsmarknadsstyrelsens arbetsplatser beräknas minska. (– 5 000 kr.)

30. Med anledning av uppsägning av avtalet med Frälsningsarmén bör det årliga bidraget av 3 000 kr. utgå. Bidrag till överstyrelsen för Svenska röda korset föreslås med 2 000 kr. (– 1 000 kr.)

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag en höjning av anslaget för ungdomsvårdsskolorna med 4 261 000 kr. till 102 619 000 kr.

Som jag nämnt i inledningen till detta avsnitt har utbyggnaden av den öppna vården medfört att ungdomsvårdsskoleorganisationen har kunnat minskas under senare år. Beläggningssituationen medger nu att antalet skolor kan minskas med ytterligare en under budgetåret 1974/75. Därför prövas f. n. möjligheterna att överföra den nuvarande verksamheten vid Hornö till andra skolor och att i stället utnyttja Hornö som kursgård eller för annat ändamål inom vårdsektorn.

Försöksverksamheten med individuellt utformade metoder för undervisning samt arbetsprövning och arbetsträning, i första hand vid yrkesskolorna, bör byggas ut ytterligare. Verksamheten avser bl. a. anställning av speciallärare samt arvodering av studierektorer. För nästa budgetår har jag beräknat 900 000 kr. för sådan verksamhet vid minst tio skolor, vilket

innebär en ökning med 300 000 kr. i förhållande till innevarande budgetår.

Under anslagsposten Lokalkostnader har jag beräknat 200 000 kr. till skötsel av reningsverk.

Försöken med förhyrning av tjänstebilar bör fortsätta med en bil vid var och en av de nio största skolorna. Jag har för detta ändamål under anslagsposten Tjänstebilar och bussar beräknat 168 000 kr. Jag har vidare under denna post beräknat 135 000 kr. till anskaffning av nya fordon.

Under anslagsposten Övriga utgifter för den egentliga skolverksamheten har jag beräknat ytterligare medel för en utbyggnad av lägerverksamheten vid skolorna. För detta ändamål bör 260 000 kr. anvisas vilket innebär en ökning med 62 000 kr. i förhållande till innevarande budgetår. Jag har vidare under denna anslagspost beräknat 100 000 kr. till läroböcker samt 150 000 kr. för anskaffning av materiel till upprustning av lokaler i egen regi. Slutligen har jag under anslagsposten Utgifter för arbetsträning m. m. beräknat 70 000 kr. till höjning av arbetspremier till elever.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Ungdomsvårdsskolorna: Driftkostnader* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 102 619 000 kr.

I 2. Ungdomsvårdsskolorna: Engångsanskaffning av inventarier m. m.

1972/73	Utgift	556 341	Reservation	796 131
1973/74	Anslag	1 000		
1974/75	Förslag	700 000		

Från anslaget bekostas inventarier i samband med nybyggnad eller större ombyggnad vid ungdomsvårdsskolorna. Vidare bekostas anskaffning av undervisningsmateriel och andra skolinventarier i anslutning till anordnande av grundskoleundervisning vid vissa skolor m. m.

Socialstyrelsen

Medelsbehovet framgår av följande sammanställning.

Ingående reservation den 1 juli 1973	796 131
Anslag 1973/74	1 000
Disponibelt	797 131
Beräknade utbetalningar 1973/74	797 131
Beräknad utgående reservation den 30 juni 1974	0
Beräknade utbetalningar 1974/75	1 060 000
Anslagsbehov 1974/75	1 060 000

Kostnaderna för inventarier till ett antal byggnadsobjekt uppskattas till 360 000 kr.

Under budgetåret 1970/71 påbörjades vid yrkesskolorna en omändring

av arbetsdriften till arbetsprövning, arbetsträning och undervisning. Styrelsen beräknar medelsbehovet under budgetåret 1974/75 för fortsatt omändring av arbetsdriften till 700 000 kr.

Departementschefen

Med hänsyn till befintlig reservation och antalet nya byggnadsprojekt vid skolorna beräknar jag anslaget till 700 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Ungdomsvårdsskolorna: Engångsanskaffning av inventarier m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 700 000 kr.

I 3. Ungdomsvårdsskolorna: Personalutbildning

1972/73	Utgift	448 578	Reservation	242 715
1973/74	Anslag	608 000		
1974/75	Förslag	848 000		

Från anslaget bekostas viss utbildning av personal vid ungdomsvårdsskolorna, däribland den grundutbildning som nyanställd vårdpersonal skall genomgå.

Socialstyrelsen

Medelsbehovet framgår av följande sammanställning.

Ingående reservation den 1 juli 1973	242 715
Anslag 1973/74	608 000
Disponibelt 1973/74	850 715
Beräknade utbetalningar 1973/74	700 715
Beräknad utgående reservation den 30 juni 1974	150 000
Beräknade utbetalningar 1974/75	844 000
Anslagsbehov 1974/75 (avrundat)	700 000

För kursverksamheten har medel beräknats för kompletterande utbildning för vårdare som skall delta i vårdutbildningsnämndens gemensamma kurser för vårdar- och vaktpersonal inom ungdoms-, nykterhets- och kriminalvården. För övrig personal planeras ett antal fortbildningskurser angående bl. a. behandlingsmetodik, institutionsmiljö och administrativa rutiner.

Skolornas personal bör även ges möjligheter att delta i kurser anordnade av skolöverstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen, RFSU m. fl. För ändamålet beräknar styrelsen 40 000 kr.

Kostnaderna beräknas till ca 370 000 kr. för internatkurser och 110 000 kr. för intern utbildning av personal vid skolorna. För undervisningsmateriel beräknas 25 000 kr., för arvode till kursledare m. m. 100 000 kr. och för förlorad arbetsförtjänst till styrelserepresentanter

och konsulter 20 000 kr. För utbyggd undervisning på det regionala planet, i syfte att uppnå ökad samverkan mellan olika personalkategorier, beräknas 50 000 kr. Socialstyrelsen har i sin anslagsberäkning utgått från att Bistagården tills vidare åtminstone fram till år 1976 får utnyttjas som kursgård. Hyreskostnaden för Bistagården föreslås bli överförd från anslaget E 1 (+ 94 000 kr.).

O-alternativet innebär en minskning av anslaget med 35 000 kr. Nedskärningen motsvarar en minskning av kursprogrammet med två femdagarskurser.

Departementschefen

Jag beräknar anslagsbehovet för kursverksamheten under nästa budgetår till 848 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Ungdomsvårdsskolorna: Personalutbildning* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 848 000 kr.

I 4. Ersättningar för skador vållade av vissa rymlingar m. fl.

1972/73	Utgift	518 388
1973/74	Anslag	600 000
1974/75	Förslag	650 000

Från anslaget utbetalas ersättning för skador som vållats av personer intagna på ungdomsvårdsskolor, allmänna vårdanstalter för alkoholmissbrukare, fängvårdsanstalter m. m. Ersättning utgår för skada som orsakats av intagen som avvikit från skolan eller anstalten eller som lämnat denna som frigångare eller efter permission. Ersättning utgår också för skada vållad av ungdomsvårdsskoleelev som vårdas utom skola samt av person som intagits på allmän vårdanstalt men bor på inackorderingshem eller åtnjuter familjevård.

Socialstyrelsen

Styrelsen föreslår att anslaget med hänsyn till väntad ökad belastning höjs till 650 000 kr.

Departementschefen

Med hänsyn till en beräknad ökad anslagsbelastning bör anslaget för nästa budgetår tas upp med 650 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Ersättningar för skador vållade av vissa rymlingar m. fl.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 650 000 kr.

I 5. Ersättningar till kommunerna enligt socialhjälp- och barnvårds- lagarna m. m.

1972/73	Utgift	39 738 061
1973/74	Anslag	32 000 000
1974/75	Förslag	40 000 000

Från anslaget utgår ersättning till kommunerna dels enligt socialhjälp- och barnvårds lagarna för viss vård som meddelats huvudsakligen icke svenska medborgare, dels enligt särskilda åtaganden av staten för understöd åt renskötande samer. Ersättningen utbetalas till kommunerna genom länsstyrelserna. Från anslaget bestrids även kostnader för sjuka och socialt handikappade flyktingar m. m., ersättningar för kommunernas kostnader för vissa kategorier zigenare, vissa flyktingar som inte kan försörja sig själva samt för utlandssvenskar som återvänder till Sverige. Dessa ersättningar betalas av socialstyrelsen. Även socialstyrelsens kostnader för försöksverksamhet, innefattande utgiven ersättning för sociala stödåtgärder till utomnordiska socialt handikappade zigenare som med stöd av Kungl. Maj:ts beslut överförs till landet, bestrids från detta anslag. Slutligen bestrids kostnaderna för understöd, som utrikesdepartementets understödsnämnd beviljar nödställda svenskar i utlandet.

Socialstyrelsen

Med hänsyn till den ökade belastningen på anslaget och till erforderliga anpassningsåtgärder för de flyktingar som medgivits inresa i landet beräknar styrelsen kostnaderna för ekonomiskt bistånd till flyktingar och zigenare m. m. under budgetåret 1974/75 till 9 000 000 kr.

Utrikesdepartementets understödsnämnd beräknar kostnaderna för understöd till nödställda svenskar i utlandet till 900 000 kr.

Departementschefen

Under år 1971 utbetalades ersättningar till kommunerna för socialhjälp och barnvård åt utländska medborgare med ca 30 milj. kr. i ca 15 000 ärenden, varav ca 10 000 avsåg personer från de nordiska länderna. För hjälp till flyktingar utbetalades under budgetåret 1972/73 ca 7 730 000 kr. Ersättningarna till kommuner för understöd till zigenare utgjorde under samma budgetår ca 2 055 000 kr.

Under de senaste åren har över ett hundratal svenska medborgare bosatta på utrikes ort fått understöd från detta anslag. Kostnaderna för budgetåret 1972/73 uppgick till ca 878 000 kr.

Anslaget bör med hänsyn till belastningen under budgetåret 1972/73 samt beräknade ökade utbetalningar till kommunerna föras upp med 40 milj. kr. för nästa budgetår. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Ersättningar till kommunerna enligt socialhjälp- och barnvårds lagarna m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 40 000 000 kr.

J. Nykterhetsvård m. m.

Värden av alkoholmissbrukare präglas i allt större utsträckning av en helhetssyn som syftar till att lösa sociala och andra problem som har samband med alkoholmissbruk. Den kommunala nykterhetsvården samordnas alltmer med socialvården i övrigt och med andra vårdområden, främst sjukvård och arbetsvård. Jag räknar med att de grundläggande principerna för den framtida nykterhetsvårdens målsättning och verksamhetsformer skall kunna tas upp till en övergripande behandling på grundval av det betänkande om hela den kommunala socialvården som inom den närmaste tiden läggs fram av socialutredningen.

Det är kännetecknande för den pågående utvecklingen inom nykterhetsvården att de öppna och frivilliga vårdformerna byggs ut och att tvångsåtgärderna minskar. Antalet personer med vilka nykterhetsnämnderna tagit befattning har sedan 1961 successivt minskat från 86 300 till omkring 66 100 år 1972. Ingreppande med tvångsåtgärder har under samma tid minskat med 53 %. Resurserna för behandling i öppen och halvöppen vård har samtidigt ökat. För år 1972 redovisas vid omkring 130 alkoholpolikliniker och rådgivningsbyråer med läkarexpeditioner ca 204 000 besök hos läkare, 78 000 hos kurator eller psykolog samt 555 000 besök hos sjuksköterska. Platserna vid inackorderingshem har ökat från omkring 200 år 1961 till omkring 1 460 år 1973.

I inledningen till detta avsnitt föregående år redogjorde jag för de undersökningar och ställningstaganden som nykterhetsvårdens anstaltsutredning redovisat i sitt i december 1972 avlämnade betänkande (Ds S 1972:9) angående platsbehovet vid de allmänna vårdanstalterna. Förslaget har nu remissbehandlats. För att följa upp anstaltsutredningens fyra tvärsnittsundersökningar under åren 1971 och 1972 beträffande beläggningen vid allmänna och enskilda vårdanstalter har en ny undersökning gjorts den 15 oktober 1973. Denna visar en beläggning nämnda dag på 78 % vid allmänna anstalter och 99 % vid enskilda anstalter. Utredningen anser att behandlingen av alkoholmissbrukare bör grundas på en helhetssyn med tillämpning av närhetsprincipen. Med hänsyn bl. a. till socialutredningens uppdrag att behandla frågan om den funktion och ställning som bör tillkomma anstalterna bör större organisatoriska förändringar av anstaltsorganisationen f. n. undvikas. Anstaltsutredningens förslag övervägs nu vidare inom socialdepartementet. En preliminär bedömning ger vid handen att antalet vårdplatser vid de allmänna anstalterna under nästa budgetår bör kunna minskas med omkring ett hundratal. Utredningens arbete med undersökning av inackorderingshemmen fortsätter och beräknas bli slutfört under innevarande år.

För att pröva olika möjligheter till samordnade vård- och behandlingsinsatser vid vården av alkoholskadade har, som jag tidigare nämnt vid behandlingen av anslagsfrågorna för karolinska sjukhuset, beräknats medel för försöksverksamhet i detta syfte vid sjukhusets-alkoholklinik.

Alkoholskadade som vårdas på sjukhus och vid enskilda vårdanstalter uppbär sjukpenning under vårdtiden. Patienter vid allmänna vårdanstalter har inte denna rätt till sjukpenning. För att skapa enhetliga regler i detta hänseende avser jag att i en särskild proposition till årets riksdag föreslå att även patienter vid allmänna vårdanstalter skall få rätt till sjukpenning under vårdtiden enligt samma grunder som gäller vid sjukhusvård. För patienter som uppbär ersättning vid deltagande i arbetsdrift m. m. avses ske en samordning med försäkringsförmånerna på så sätt att ersättningsarna får uppgå till en viss nivå utan att försäkringsförmånerna påverkas. Dessa nya bestämmelser är avsedda att gälla fr. o. m. den 1 juli 1974.

De senaste årens utveckling samt min beräkning för innevarande och nästa budgetår av antalet platser vid vårdanstalter och inackorderingshem för alkoholmissbrukare samt inackorderings- och behandlingshem för narkotikamissbrukare framgår av följande sammanställning.

	Allmänna vårdanstalter			Enskilda vårdanstalter	Inackorderings- och behandlingshem
	Statliga	Erkända	Summa		
Antal platser den 1 juli år					
1971	466	1 468	1 934	829	1 158
1972	366	1 452	1 818	838	1 339
1973	345	1 439	1 784	865	1 587
Beräknad förändring under					
1973/74	--	- 3	- 3	+20	+ 212
1974/75	-	-100	-100	-	+ 50

För statsbidrag till nykterhetsnämndernas verksamhet beräknas nästa budgetår en ökning med 9,5 milj. kr. Under anslaget Bidrag till länkörelsen m. m. föreslås en anslagsökning med 300 000 kr. för nästa budgetår. Till driften av erkända och enskilda anstalter utgår för innevarande budgetår garanti- och beläggningsbidrag med sammanlagt högst 94 kr. per dag. I det följande kommer jag att förorda att driftbidragen nästa budgetår höjs med 10 kr. per dag och att särskilda medel beräknas för inventarier vid vårdanstalterna.

För vissa byggnadsarbeten vid allmänna och enskilda vårdanstalter beräknar jag ett medelsbehov på sammanlagt ca 5,5 milj. kr. för nästa budgetår.

Riksdagen beslutade våren 1973 om förbättringar och förstärkningar av vissa statsbidrag främst till vård av narkotikamissbrukare (prop. 1973:115, SoU 1973:18, JuU 1973:26, rskr 259). Därvid ställdes 4 milj. kr. till socialstyrelsens förfogande för ersättning till kommuner – inkl.

ökade kostnader hos styrelsen — för viss social jourverksamhet under budgetåret 1973/74. För att främja ett ökat utnyttjande av familjevård för unga narkotikamissbrukare anslogs 1,8 milj. kr. De medel som tidigare ställts till socialstyrelsens förfogande för bl. a. försök med nya vård- och behandlingsformer för narkotikamissbrukare ökades med 500 000 kr. Statsbidraget till drift av behandlingshem och inackorderingshem för narkotikamissbrukare ökades från högst 21 000 kr. per plats och år till högst 35 000 kr. Vidare förenklades grunderna för statsbidrag till vårdcentraler för narkotikamissbrukare. Statsbidraget till dessa utgår med högst 75 % av nettokostnaderna för driften. För de här angivna ändamålen beräknar jag under anslagen J 4, J 5 och J 7 i det följande ett sammanlagt medelsbehov av 8,3 milj. kr. för nästa budgetår.

Jag beräknar i det följande totalt ca 25 milj. kr. under nästa budgetår för statsbidrag till såväl den av samhället som den av organisationer bedrivna vården av narkotikamissbrukare.

Kungl. Maj:t har den 12 oktober 1973 beslutat att för undersökningar om narkotikamissbrukets utbredning m. m. ställa 300 000 kr. till socialstyrelsens och 170 000 kr. till riksåklagarens förfogande. För nästa budgetår kommer dessa löpande frekvensundersökningar att finansieras genom medel som disponeras av det brottsförebyggande rådet. Till militärpsykologiska institutets motsvarande undersökningar utgår 100 000 kr. från anslag under fjärde huvudtiteln.

Uppgiften att samordna samhällets och enskilda organisationers insatser i bekämpandet av den illegala narkotikahanteringen åvilar sedan den 1 juli 1973 det brottsförebyggande rådet. Samarbetsorganet för bekämpande av narkotikamissbruket, SBN, har samtidigt upphört. Rådet har tillsatt en särskild arbetsgrupp som skall följa utvecklingen på narkotikaområdet och verka för samordning av insatserna mot narkotikamissbruket.

Det internationella arbetet för att kontrollera de beroendeframkallande medlen är av grundläggande betydelse för våra möjligheter att bekämpa missbruket i vårt land. Sverige har aktivt deltagit i detta arbete bl. a. inom FN och Europarådet. Den svenska polisen har i nära samarbete med utländsk polis kunnat avslöja och lagföra personer som infört narkotika till Sverige. Tullverket har nära kontakter med andra länders tullmyndigheter för att samordna åtgärderna mot smuggling.

När det gäller missbrukssituationen i Sverige är det svårt att göra en exakt kvantitativ bedömning. Socialstyrelsen, polisen och övriga myndigheter som har nära kontakt med problemen anser dock att det inte finns några tecken som tyder på någon påtaglig ökning av narkotikamissbruket.

Socialstyrelsen redovisade år 1973 i skriften *Behandling av narkotikamissbrukare erfarenheter och rekommendationer beträffande narkomanvården*. Styrelsen har fortlöpande nära kontakt med huvudmännen för narkomanvården bl. a. genom regionala konferenser.

Mellan myndigheter och organisationer förekommer ett nära samarbete i fråga om narkomanvården. Bl. a. utgår från anslaget *Bidrag till länkrörelsen m. m. bidrag till sammanslutningar för stöd och hjälp åt*

narkotikamissbrukare liksom till andra organisationer som ägnar sig åt rehabilitering av narkotikamissbrukare samt till försök med nya vård- och behandlingsformer.

Som anges under anslaget L 2 förordar jag att 200 000 kr. tillförs FN:s narkotikafond även under nästa budgetår. För socialkurativ verksamhet för svenska ungdomar i Köpenhamn beräknas medel under socialstyrelsens anslag.

J 1. Statens vårdanstalter för alkoholmissbrukare: Driftkostnader

1972/73	Utgift	23 826 352
1973/74	Anslag	24 235 000
1974/75	Förslag	25 755 000

För närvarande finns fyra statliga vårdanstalter, nämligen Gudhem, Runnagården med vårdavdelningen Brotorp, Venngarn samt vårdanstalten vid Frösöklinikerna. Anstalterna har sammanlagt 345 platser.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Socialstyrelsen	Departementschefen
Personal			
Värdledning	23	+ 3	+1
Vårdpersonal	94	+ 3	...
Arbetsledarpersonal	36	- 3	-3
Ekonomipersonal	34	-3	-5
Övrig personal	22	+ 2	-
	209	+ 2	-7
Anslag			
Lönekostnader	13 170 000	+1 039 000	+ 250 000
Sjukvård	34 000	+ 11 000	+ 10 000
Reseersättningar	98 000	+ 17 000	+ 5 000
Lokalkostnader	2 971 000	+ 333 000	+ 400 000
Expenser	273 000	+ 41 000	+ 15 000
Övriga utgifter	2 669 000	+ 129 000	+ 100 000
Hälso- och sjukvård för intagna	720 000	+ 60 000	+ 40 000
Vårdanstalten vid Frösöklinikerna	4 300 000	+ 700 000	+ 700 000
	24 235 000	+2 330 000	+1 520 000

Inkomster vid vårdanstalterna, som redovisas på driftbudgetens inkomstsida, beräknas till 250 000 kr. (1973/74 0,4 milj. kr.).

Socialstyrelsen

1. Löne- och prisonräkning m. m. +1 625 000 kr., varav 315 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.
2. 0-alternativet innebär enligt styrelsen en minskning av anslaget med ca 1,3 milj. kr. Härvid förutsätts bl. a. en minskning med 25 vårdplatser och minst 13 tjänster.
3. Vårdledningen vid Runnagården och Venngarn behöver förstärkas med vardera en tjänst som assistent för fritidsverksamhet. Vid Runnagården och Brotorp behövs en inspektör för den gemensamma administrationen. Föreslagen ändring av vårdverksamheten vid Venngarn medför bl. a. ett minskat behov av arbetsledare och en ökning med två tjänster för vårdare. Enär fastighetsdriften på Venngarn i fortsättningen skall handhas av byggnadsstyrelsen, kan tjänster för maskinpersonal m. fl. dras in. Motsvarande kostnader kommer i stället att belasta anslagsposten till lokalkostnader. Personalen bör vidare ökas ut med en vårdare vid Brotorp, två kontorsbiträden och två ekonomibiträden vid Venngarn. Medel föreslås också för rehabilitering av partiellt arbetsför personal. (+643 000 kr.)
4. Omkostnaderna beräknas på grund av utvidgad verksamhet öka med 62 000 kr.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 25 755 000 kr. Jag har därvid bl. a. räknat medel för en tjänst som assistent för fritidsverksamhet. Vidare har jag godtagit socialstyrelsens förslag om personalförändringar betingade av ändrad fastighetsskötsel vid Venngarn.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att till *Statens vårdanstalter för alkoholmissbrukare: Driftkostnader* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 25 755 000 kr.

J 2. Statens vårdanstalter för alkoholmissbrukare: Utrustning m. m.

1972/73	Utgift	196 000	Reservation	517 870
1973/74	Anslag	350 000		
1974/75	Förslag	30 000		

Från anslaget bekostas inventarier i samband med ny-, till- och ombyggnadsarbeten samt upprustning av arbetsdriften m. m. vid vårdanstalterna.

Socialstyrelsen

Under budgetåret 1973/74 beräknas 547 000 kr. för inköp av inventarier och för upprustning av arbetsdriften och arbetsterapin samt 100 000 kr. för rationalisering av köks- och städfunktioner vid anstalterna.

För budgetåret 1974/75 beräknas ca 100 000 kr. för inventarier samt 150 000 kr. till anstalternas arbetsdrift. Styrelsen föreslår ett anslag på 30 000 kr. för budgetåret 1974/75.

Departementschefen

Jag biträder socialstyrelsens förslag. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens vårdanstalter för alkoholmissbrukare: Utrustning m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 30 000 kr.

J 3. Bidrag till anordnande av erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare m. m.

1972/73	Utgift	3 035 800	Reservation	4 753 321
1973/74	Anslag	100 000		
1974/75	Förslag	800 000		

Från anslaget utgår bidrag för att anordna erkänd eller enskild vårdanstalt eller inackorderingshem för alkoholmissbrukare samt till s. k. övergångshem. Bidrag utgår också för att anordna behandlingshem och inackorderingshem för narkotikamissbrukare. Bidrag utgår med högst 18 000 kr. per plats. Bidraget får som regel inte överstiga vad som tillskjuts från annat håll. Bidragsbestämmelserna för erkända och enskilda vårdanstalter samt för inackorderingshem för alkoholmissbrukare återfinns i kungörelsen (1957:144) om statsbidrag till anordnande av vårdanstalter för alkoholmissbrukare m. m. (ändrad senast 1970:123). För anordningsbidrag till behandlingshem och inackorderingshem för narkotikamissbrukare gäller bestämmelserna i brev den 29 juni 1973 avseende anslag för budgetåret 1973/74 till nykterhetsvård m. m.

Socialstyrelsen

Styrelsen föreslår att bidragsbestämmelserna ändras så, att fr. o. m. budgetåret 1974/75 statsbidrag kan utgå med högst 20 000 kr. eller, om särskilda skäl föreligger, med högst 30 000 kr. per plats.

På grundval av detta förslag beräknas medelsbehovet 1974/75 för ca 250 nya platser vid inackorderingshem för alkoholmissbrukare samt vid behandlingshem och inackorderingshem för narkotikamissbrukare till 5,6 milj. kr.

Departementschefen

I inledningen till detta avsnitt har jag redogjort för platssituationen vid vårdanstalter, inackorderingshem och behandlingshem. Som framgår av denna redogörelse beräknas sammanlagt ca 210 platser tillkomma vid sådana hem under innevarande budgetår. Nästa budgetår beräknar jag anslagsbehovet till 800 000 kr. för att anordna ytterligare ett 50-tal platser vid inackorderingshem och behandlingshem för narkotikamissbrukare. Vid anslagsberäkningen har jag utgått från oförändrade bestämmelser.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till anordnande av erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 800 000 kr.

J 4. Bidrag till driftkostnader vid erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare m. m.

1972/73	Utgift	85 808 888
1973/74	Anslag	100 400 000 ¹
1974/75	Förslag	115 100 000

¹ Varav 1,5 milj. kr. från anslaget J 8 Täckning av kostnader för ökade bidrag till vård av narkotikamissbrukare m. m.

Från anslaget utgår bidrag till driftkostnader vid erkända och enskilda vårdanstalter för alkoholmissbrukare, vid inackorderingshem för alkoholmissbrukare samt vid behandlingshem och inackorderingshem för narkotikamissbrukare. Bidrag till vårdanstalter utgår med vissa maximibelopp i form av dels garantibidrag (per dag och vårdplats), dels beläggningsbidrag (för dag och vårdad person). Om särskilda skäl föreligger kan statsbidrag utgå med högre belopp. Statsbidrag till inackorderings- och behandlingshem utgår med ett belopp motsvarande högst 75 % av de styrkta nettokostnaderna för hemmets drift. Bidraget till hem för narkotikamissbrukare får dock inte överstiga 35 000 kr. per plats och år. Bestämmelserna angående vårdanstalter och inackorderingshem för alkoholmissbrukare återfinns i kungörelsen (1955:426) om statsbidrag till driftkostnader vid vårdanstalter för alkoholmissbrukare m. m. (ändrad senast 1973:320). För statsbidrag till driften av behandlingshem och inackorderingshem för narkotikamissbrukare gäller bestämmelserna i brev den 29 juni 1973 avseende anslag för budgetåret 1973/74 till nykterhetsvård m. m.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Socialstyrelsen	Departementschefen
Driftbidragens maximibelopp			
Garantibidrag kr.	63	+ 25	+ 7
Beläggningsbidrag kr.	31	- 2	+ 3
	94	+ 23	+10
Anslag			
1. Bidrag till driftkostnader vid erkända anstalter	45 700 000	+13 257 000	+ 6 600 000
2. Bidrag till driftkostnader vid enskilda anstalter	30 600 000	+ 8 932 000	+ 1 600 000
3. Bidrag till driftkostnader vid inackorderingshem och behandlingshem	24 100 000	+ 4 800 000	+ 6 500 000
Summa (avrundat)	100 400 000	+27 000 000	+14 700 000

Socialstyrelsen

Styrelsen anser att driftbidraget bör avvägas så att anstalternas fasta kostnader täcks av garantibidrag och de rörliga kostnaderna av beläggningsbidrag. De fasta kostnaderna för de erkända anstalterna beräknas under budgetåret 1973/74 utgöra 75 %, medan garantibidraget utgör ca 67 % av totala driftbidraget.

Garantibidraget föreslås höjt med sammanlagt 20 kr., varav 13:50 kr. för löneomräkning m. m., 2:50 kr. för prisomräkning m. m., 2 kr. för personalförstärkning och 2 kr. för vissa standardförbättringar. Beläggningsbidraget behöver höjas med sammanlagt 3 kr. för personalförstärkning och andra standardförbättringar.

Driftbidraget bör därför höjas med sammanlagt 23 kr. till 117 kr. På grund av de fasta kostnadernas andel (75 %) av totalkostnaderna bör dock garantibidraget bestämmas till högst 88 kr. och beläggningsbidraget till högst 29 kr. Anstalter, som på grund av utgifter för särskilda vårdanordningar prövas vara i behov därav, erhåller f. n. ytterligare 1 kr. i garantibidrag. I första hand gäller detta anstalter med egna sjukavdelningar. Kostnaderna för sådana avdelningar har under senare år ökat kraftigt. Socialstyrelsen hemställer att detta extra bidrag fastställs till högst 3 kr. Dessutom förutsätter styrelsen att möjlighet skall finnas för Kungl. Maj:t att, när särskilda skäl föreligger, bevilja ytterligare statsbidrag utöver nämnda maximibelopp. Då alla anstalter inte är i behov av maximalt bidrag, behövs inte ytterligare medel för detta ändamål. Styrelsen räknar vidare med att särskilda medel, 0,5 milj. kr., anvisas för upprustning av anstalternas inventarier. Tidigare genomfört beslut om borttagande av avgift till den statliga personalpensioneringen för de privata vårdanstalterna medför att ca 3 milj. kr. skall inlevereras till inkomsttiteln Pensionsmedel m. m. Vidare begär socialstyrelsen särskilda medel, sammanlagt 2,5 milj. kr., för rehabilitering av vissa befattningshavare vid vårdanstalter, täckning av driftunderskott samt driftkostnader för anstalternas redovisningscentral.

Vid beräkningen av medelsbehovet utgår socialstyrelsen från ett garantibidrag på 88 kr. samt ett beläggningsbidrag på 29 kr. för erkända anstalter och 21 kr. för enskilda anstalter. Styrelsen uppskattar antalet vårdplatser under budgetåret 1974/75 till 1 322 vid erkända anstalter och 950 vid enskilda anstalter. Antalet vård dagar beräknas på grundval av sistnämnda uppgifter till 482 530 för erkända och 346 750 för enskilda anstalter. Under dessa förutsättningar och med en beläggningsfrekvens som uppskattas till 90 % vid erkända och 95 % vid enskilda anstalter beräknas medelsbehovet till 59 milj. kr. för erkända anstalter och 39,5 milj. kr. för enskilda anstalter.

Medelsbehovet för bidrag till driften av inackorderingshem och behandlingshem uppskattas till 28,9 milj. kr. för budgetåret 1974/75. Hänsyn har därvid tagits till förutsedd ökning av platsantalet vid hemmen och till kostnadsutvecklingen.

Departementschefen

Driftbidraget till erkända och enskilda vårdanstalter bör höjas med 10 kr. per dag, varav 7 kr. i garantibidrag och 3 kr. i beläggningsbidrag. För anstalt, som på grund av utgifter för särskilda vårdanordningar prövas vara i behov därav, bör garantibidraget liksom nu kunna utgå med ytterligare 1 kr. De ändrade bidragsbestämmelserna bör tillämpas fr. o. m. den 1 juli 1974.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 115,1 milj. kr. Jag har därvid utgått från att antalet vårdplatser i genomsnitt under budgetåret 1974/75 kommer att uppgå till ca 1 400 vid erkända och 900 vid enskilda vårdanstalter. Antalet vård dagar under budgetåret kan på grundval av socialstyrelsens uppgifter uppskattas till ca 500 000 resp. 325 000. Jag beräknar 500 000 kr. för inköp av inventarier till vissa anstalter. Under anslaget beräknas vidare 30,6 milj. kr. för bidrag till inackorderingshem för alkoholmissbrukare samt inackorderingshem och behandlingshem för narkotikamissbrukare.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. godkänna de av mig förordade ändringarna i grunderna för bidrag till driftkostnader vid erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare m. m.;
2. till *Bidrag till driftkostnader vid erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 115 100 000 kr.

J 5. Bidrag till kommunala nykterhetsnämnder m. m.

1972/73	Utgift	96 411 435
1973/74	Anslag	111 300 000 ¹
1974/75	Förslag	120 800 000

¹ Varav 6,3 milj. kr. från anslaget J 8 Täckning av kostnader för ökade bidrag till vård av narkotikamissbrukare m. m.

Statsbidrag utgår till kostnaderna för sådan verksamhet, som enligt gällande författningar ankommer på kommunernas nykterhetsnämnder. Bidraget utgör 75 % av de godkända kostnaderna för sådan verksamhet, till vilken ersättning eller bidrag av statsmedel inte utgår i särskild ordning. Bidrag betalas ut för kalenderår i efterskott. Bestämmelserna återfinns i kungörelsen (1954:431) om statsbidrag till de kommunala nykterhetsnämndernas verksamhet (ändrad senast 1971:121). De i kungörelsen angivna grunderna för statsbidrag tillämpas även beträffande kostnaderna för vård av narkotikamissbrukare på alkoholpoliklinik. Från anslaget utgår bidrag till vårdcentraler för narkotikamissbrukare, till kommunens kostnad för vård i enskilt hem av narkotikamissbrukare samt för ersättning till kommunerna för försök med social jourverksamhet. Härvid gäller bestämmelserna (anslagen J 5, punkt 3 och J 8, punkterna 2 och 3) i brev den 29 juni 1973 avseende anslag för budgetåret 1973/74 till nykterhetsvård m. m.

Socialstyrelsen

Styrelsen föreslår att anslaget med hänsyn till beräknad ökning av kommunernas utgifter för nykterhetsvård och av kostnader för driften av vårdcentraler för narkotikamissbrukare höjs med 10 milj. kr.

De statsbidragsgilla kostnaderna och härpå belöpande statsbidrag framgår av följande sammanställning (milj. kr.).

	1968	1969	1970	1971	1972
Statsbidragsgilla kostnader:					
1. Förebyggande och eftervårdande åtgärder	7,4	4,3	4,4	3,6	4,5
2. Alkoholpolikliniker	14,4	17,1	16,0	19,4	22,3
3. Läkarvård	0,9	1,2	1,0	0,9	1,0
4. Familjevård	0,1	0,2	0,3	0,2	0,4
5. Vård på enskild anstalt och hem	0,5	0,3	0,4	0,3	0,7
6. Transporter	1,7	1,9	2,1	2,2	2,4
7. Övriga statsbidragsgilla kostnader	58,2	67,0	78,8	86,3	96,2
Summa	83,2	92,0	103,0	112,9	127,5
Statsbidrag	62,4	69,0	77,3	84,7	95,6
De statsbidragsgilla kostnadernas ökning i förhållande till närmast föregående år					
a) milj. kr.	14,6	8,8	11,0	9,9	14,6
b) procent	21,2	10,6	12,0	9,6	12,9

Departementschefen

Det schablonmässiga bidragsförfarandet avseende kommunernas administrativa kostnader för nykterhetsvård bör tillämpas även under nästa budgetår. Vad gäller övriga kostnader för nykterhetsvården bör socialstyrelsen fördela tillgängliga statsbidragsmedel mellan kommunerna efter en samlad bedömning av samtliga ansökningar. Jag beräknar för dessa ändamål en anslagsökning med 9,5 milj. kr. för nästa budgetår.

Jag har under anslaget även beräknat medel enligt gällande bestämmelser för bidrag till vårdcentraler för narkotikamissbrukare. Vidare har jag beräknat 1,8 milj. kr. för bidrag till kommuns kostnad för vård i enskilt hem av narkotikamissbrukare samt 4 milj. kr. för ersättning till kommunerna för försök med social jourverksamhet.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till kommunala nykterhetsnämnder m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 120 800 000 kr.

J 6. Utbildning och samverkan inom nykterhetsvården

1972/73	Utgift	306 223	Reservation	167 073
1973/74	Anslag	350 000		
1974/75	Förslag	300 000		

Från anslaget bekostas dels kurser och konferenser för personal vid länsnykterhetsnämnder och vårdanstalter för alkoholmissbrukare, dels konferenser i eftervårds- och samarbetsfrågor m. m. Vidare disponeras visst belopp för anordnande av konferenser med nykterhetsnämnder m. m. och för understöd åt sammanslutningar av sådana nämnder.

Socialstyrelsen

Styrelsen planerar regionala kurser i första hand för anstaltschefer, assistenter, vårdpersonal och arbetsledare vid vårdanstalterna. För att tillgodose behovet av samverkan med den öppna nykterhetsvården inom upptagningsområdena anser styrelsen att representanter för denna bör inbjudas att delta i dessa kurser. Inomverkskurser för nyanställda vårdare vid vårdanstalterna beräknas för budgetåret 1974/75 bli anordnade i samma utsträckning som under senare år. I likhet med de tre senaste budgetåren planerar styrelsen att anordna anstaltsförlagda kurser i syfte att stimulera till ökad samverkan och bättre kommunikation mellan olika personalkategorier och en aktiv patientmedverkan vid vårdanstalterna. Socialstyrelsen finner det också angeläget att i sin kurs- och konferensverksamhet nå de enskilda vårdhem, som tar emot och vårdar alkoholsjuka människor. Socialstyrelsen planerar vidare en konferens för psykologer vid allmänna och enskilda vårdanstalter under budgetåret 1974/75.

Socialstyrelsen brukar årligen anordna en rikskonferens för förtroende- män och tjänstemän vid länsnykterhetsnämnderna. Socialstyrelsen räknar med att fortsättningsvis anordna regionala konferenser och/eller kurser för konsulenter och assistenter vid länsnykterhetsnämnderna tillsammans med socialvårds- och barnvårdskonsulenterna. Kursanslaget bör täcka kostnaderna också för socialvårdskonsulenternas deltagande. Därutöver är det för styrelsen angeläget att årligen få diskutera aktuella nykterhets- värdsproblem med länsnykterhetsnämndernas förtroendemän. Vid denna årliga konferens bör även nämndernas konsulenter och assistenter närvara.

Styrelsen beräknar kostnaderna för kurs- och konferensverksamheten nästa budgetår till 565 000 kr. För konferenser med nykterhetsnämnder m. m. och för understöd åt sammanslutningar av sådana nämnder beräknas 150 000 kr.

Prioritetsgrupp 0 beräknas till 353 000 kr., varav 145 000 kr. för kursverksamhet, 200 000 kr. för konferenser och 8 000 kr. för gemensamma kostnader.

Departementschefen

Under nästa budgetår beräknar jag kostnaderna för kurs- och konferensverksamheten till 300 000 kr. samt för konferenser med nykterhetsnämnder m. m. till 100 000 kr.

Med hänsyn till beräknad reservation bör anslaget föras upp med 300 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Utbildning och samverkan inom nykterhetsvården* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 300 000 kr.

J 7. Bidrag till Länkrörelsen m. m.

1972/73	Utgift	2 581 100
1973/74	Anslag	3 700 000 ¹
1974/75	Förslag	4 000 000

¹ Varav 500 000 kr. från anslaget J 8 Täckning av kostnader för ökade bidrag till vård av narkotikamissbrukare m. m.

Från anslaget utgår bidrag till sammanslutningar av förutvarande alkoholmissbrukare (Sällskapet Länkarna m. fl.), till organisationer för stöd och hjälp åt läkemedelsmissbrukare m. m. samt till kommuner och till andra organisationer som ägnar sig åt rehabilitering av alkohol- eller narkotikaskadade personer för såväl pågående verksamhet som försök med nya vård- och behandlingsformer.

Socialstyrelsen

Sammanslutningar av förutvarande alkoholmissbrukare har till verksamheten 1973/74 ansökt om bidrag med ca 2 760 000 kr. F. n. finns i

landet ca 200 bidragssökande föreningar och två riksorganisationer inom Länkrörelsen. Vidare finns patientföreningar vid vårdanstalterna samt ytterligare några sammanslutningar, vilka är i behov av bidrag från länkanslaget. Socialstyrelsen beräknar för nästa budgetår 2 300 000 kr. till dessa sammanslutningar samt 125 000 kr. som bidrag till ideella organisationer för rehabilitering av alkoholskadade.

Under budgetåret 1972/73 har 13 föreningar för stöd och hjälp åt läkemedelsmissbrukare fått bidrag. En betydande del av anslaget har disponerats av Riksförbundet för hjälp åt läkemedelsmissbrukare (RFIIL) som haft den mest omfattande verksamheten med elva lokalavdelningar. Några av föräldraföreningarna mot narkotika har bildat ett riksförbund (RFMN).

Departementschefen

Anslaget bör för nästa budgetår höjas till 4 000 000 kr. Härvid beräknar jag en medelsåtgång av 3 200 000 kr. för bidrag till länksammanslutningar samt sammanslutningar för stöd och hjälp åt läkemedelsmissbrukare m. m. För bidrag till kommuner och till andra organisationer som ägnar sig åt rehabilitering av alkohol- eller narkotikaskadade personer beräknar jag 800 000 kr. för såväl pågående verksamhet som försök med nya vård- och behandlingsformer.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till Länkrörelsen m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett anslag av 4 000 000 kr.

K. Vissa åtgärder för handikappade

Grundsatzerna för samhällets åtgärder på handikappområdet kan sammanfattas i begreppen integration och normalisering. Det innebär att insatserna har till syfte att tillgodose handikappades särskilda behov och underlätta för dem att leva med i samhället. Insatserna har fortlöpande förstärkts och statens kostnader kan under nästa budgetår beräknas öka med 815 milj. kr. i förhållande till riksstaten för innevarande budgetår.

Åtgärderna för handikappade sätts in på en rad områden. De avser rehabilitering, förskola, skola, övrig undervisning och utbildning, vårdartjänst, arbete, bostäder, hemhjälp, färdtjänst, hjälpmedel, kulturell verksamhet, institutionsvård samt förtidspensioner och invaliditetsersättningar inom folkpensioneringen och förtidspensioner inom ATP. Eftersom handikapp är följd av många olika slags skador och sjukdomar, är det naturligt att åtgärderna måste vara mångskiftande.

Statens kostnader för det stöd som mer direkt avser handikappade beräknas för budgetåret 1974/75 till 4 550 milj. kr. För tio år sedan var motsvarande kostnader ca 600 milj. kr. Vidare kan under budgetåret 1974/75 beräknas utgå förtidspension från ATP till handikappade med 1 565 milj. kr. Utbyggnaden av det statliga stödet skapar förutsättningar att bedriva en effektiv och differentierad handikappvård. Den aktiva, uppsökande verksamheten i kommunerna uppdragar och tillgodoser också enskilda behov i ökande utsträckning. Kommunerna och landstingen svarar även i övrigt för väsentliga insatser på handikappområdet, framför allt beträffande omvårdnad, service och rehabilitering. Handikapporganisationerna har stor betydelse både för enskilda handikappade och för utbyggnaden och inriktningen av samhällets insatser på handikappområdet. Handikapprörelsen samarbetar med samhällets myndigheter och organ bl. a. i statens handikappråd och i handikappråden i kommunerna och i landstingen.

Den viktiga verksamheten med hjälpmedel åt handikappade förbättras alltmer, och statsbidragen till den hjälpmedelsverksamhet som landstingen bedriver beräknas nästa budgetår öka från 120 milj. kr. till 135 milj. kr. Insatserna för psykiskt utvecklingsstörda fortsätter att byggas ut ifråga om undervisning, bostäder, vård och övriga omsorger. Statsbidragen till landstingen för dessa ändamål beräknas stiga från 124 milj. kr. till nära 156 milj. kr. I det följande beräknar jag även ökade medel med 1 400 000 kr. för fortsatt integrering i undervisning och boende för eleverna vid Ingemundskolan. För vårdartjänst åt handikappade studerande vid folkhögskolor, universitet och högskolor beräknar jag en höjning av anslaget med 250 000 kr. Statsbidraget till handikapporganisationernas viktiga verksamhet föreslås höjt med 1 milj. kr. till 3,5 milj. kr.

I en framställning under hösten 1973 har Handikappförbundens centralkommitté (HCK) – liksom tidigare De handikappades riksförbund (DHR) – betonat vikten av ökade insatser i fråga om den kommunala

färdtjänsten och framhållit att statsbidrag är nödvändigt för att få till stånd en väl fungerande och likvärdig färdtjänst över hela landet. I avvaktan på ett definitivt förslag från kommunalekonomiska utredningen i denna statsbidragsfråga har HCK hemställt om införandet av ett provisoriskt statsbidrag med 35 % av kostnaderna för den kommunala färdtjänsten. Kungl. Maj:t har den 28 december 1973 uppdragit åt kommunalekonomiska utredningen att med förtur behandla såväl frågan om statsbidragsreglerna för kommunernas sociala hemhjälp och familjedaghemverksamhet som frågan om statsbidrag till den kommunala färdtjänsten. I avvaktan på sin redovisning av den samlade statsbidragsgivningens former och omfattning har utredningen möjlighet att föreslå provisoriska lösningar för statsbidrag till dessa verksamheter. Enligt Kungl. Maj:ts beslut skall resultatet av utredningens överväganden redovisas i sådan tid att beslut om de statsbidragsregler som skall gälla fr. o. m. den 1 januari 1975 kan fattas vid 1974 års riksdag. Jag avser således att senare återkomma till dessa frågor i en särskild proposition till årets riksdag.

Handikapputredningen fortsätter sitt arbete och behandlar f. n. frågan om flerhandikappades situation och frågan hur kulturell verksamhet skall göras bättre tillgänglig för handikappade.

Inom föreliggande avsnitt Vissa åtgärder för handikappade beräknar jag för nästa budgetår ett anslagsbehov av ca 315 milj. kr. Det innebär en ökning med ca 50 milj. kr. i förhållande till innevarande budgetår. De kostnader under folkpensionsanslaget som avser förtidspensioner m. m. till handikappade kan beräknas stiga med 525 milj. kr. till 2 505 milj. kr. På andra anslag som innefattar stöd åt handikappade, främst under utbildnings-, arbetsmarknads- och bostadsdepartementen för utbildning, arbetsvård och bostäder, beräknas för nästa budgetår insatserna för handikappade i förhållande till riksstaten för innevarande budgetår öka med 240 milj. kr. till 1 730 milj. kr. Jämfört med innevarande budgetår uppgår den sammanlagda kostnadsökningen för olika åtgärder avseende handikappade till 815 milj. kr.

K 1. Bidrag till handikappinstitutet

1972/73	Utgift	4 880 000
1973/74	Anslag	5 080 000
1974/75	Förslag	5 380 000

Av anslaget disponerar handikappinstitutet 4 960 000 kr. och professor Sven-Olof Brattgård 120 000 kr. för den av honom bedrivna verksamheten vid avdelningen för handikappforskning vid universitetet i Göteborg.

Handikappinstitutet, som drivs gemensamt av staten och Svenska centralkommittén för rehabilitering (SVCR), är centralt organ på hjälpmedelsområdet. Det har viktiga uppgifter i fråga om bl. a. planering och samordning av forsknings- och utvecklingsarbete. Institutet prövar hjälpmedels lämplighet för handikappade och bedömer skäligheten av deras

kostnad. Institutet verkar också som informationsorgan på hjälpmedelsområdet och bistår sjukvårdshuvudmännen, som svarar för den lokala organisationen av hjälpmedelsverksamheten.

Institutet leds av en styrelse på nio ledamöter varav sju är utsedda av Kungl. Maj:t och två av SVCR. Chef för institutet är en direktör och verksamheten är under direktören uppdelad på tre avdelningar, nämligen en teknisk avdelning, en informationsavdelning och en allmän avdelning. Antalet anställda vid institutet uppgick den 1 juli 1973 till 81 personer.

Styrelsen för handikappinstitutet

Styrelsen föreslår att anslaget till institutet ökas med 480 000 kr. Härav avser 55 000 kr. prisomräkning, 220 000 kr. ökade insatser inom området byggnads- och samhällsplanering och 205 000 kr. speciella arbetstekniska hjälpmedel. SVCR:s bidrag till institutet anges till oförändrat 100 000 kr. Institutets inkomster av teknisk rådgivning, information m. m. beräknas utgöra 1 905 000 kr.

Brattgård hemställer om bidrag med 200 000 kr. till handikappforskningen i Göteborg.

Departementschefen

Jag beräknar handikappinstitutets statsbidragsbehov för nästa budgetår till 5 255 000 kr. Förutom medel för viss prisomräkning samt 100 000 kr. avseende höjt lönekostnadspålägg har jag därvid beräknat medel för institutets befattning med frågor angående bostadsanpassning för handikappade. Viss verksamhet som institutet hittills har bedrivit i fråga om hjälpmedel som är avsedda att användas på arbetsplatsen har bekostats av arbetsmarknadsstyrelsen inom ramen för dess löpande verksamhet. Jag finner det angeläget att institutets arbete på detta betydelsefulla område fortsätter och utvecklas. Enligt min mening bör detta även i fortsättningen ske i de samarbetsformer som har upprättats mellan institutet och arbetsmarknadsstyrelsen. För handikappforskningen i Göteborg beräknar jag under anslaget 125 000 kr. Sammanlagt bör anslaget höjas med 300 000 kr. till 5 380 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till handikappinstitutet* för budgetåret 1974/75 anvisa ett anslag av 5 380 000 kr.

K 2. Bidrag till vissa hjälpmedel för handikappade

1972/73	Utgift	152 108 770
1973/74	Anslag	120 000 000
1974/75	Förslag	135 000 000

Från anslaget utgår statsbidrag till sjukvårdshuvudmännen och vissa enskilda institutioner för hjälpmedel som på ordination tillhandahålls

handikappade. De statsbidragsberättigade hjälpmedlen är upptagna i den s. k. hjälpmedelsförteckningen som förs av socialstyrelsen. Bidraget utbetalas halvårsvis i efterskott. Anslaget för budgetåret 1974/75 avser alltså kostnaderna under kalenderåret 1974. Bidragsbestämmelserna återfinns i kungörelsen (1968:238) om statsbidrag till vissa hjälpmedel för handikappade (ändrad senast 1972:774).

Socialstyrelsen

Hjälpmedelsverksamheten ökar alljämt. Genom den tekniska utvecklingen kommer det fram bättre hjälpmedel. Antalet äldre personer ökar. Sjukvårdshuvudmännen förstärker fortlöpande sin organisation för att tillhandahålla handikappade hjälpmedel. Socialstyrelsen räknar med att statens kostnader för bidrag till sjukvårdshuvudmännens hjälpmedelsverksamhet kommer att stiga avsevärt även under nästa budgetår. Försöksverksamheten med tolkar åt döva, vilken betalas från förevarande anslag, har nu kommit igång i nästan alla sjukvårdsområden. Styrelsen föreslår att den skall fortsätta i försöksformer under ytterligare ett budgetår.

Departementschefen

Tekniska hjälpmedel av skilda slag har stor betydelse för handikappades rehabilitering. Samhället har under det senaste årtiondet kraftigt ökat sina insatser för att tillhandahålla behövliga hjälpmedel åt handikappade. Enbart statens bidrag till sjukvårdshuvudmännens hjälpmedelsverksamhet har tiodubblats under perioden. Dessutom betalar nu huvudmännen själva ett stort antal av de hjälpmedel som lämnas ut till handikappade. Landstingen har också väsentligt förstärkt sin hjälpmedelsorganisation och det har därigenom blivit enklare för handikappade att få de hjälpmedel som de behöver. Detta är också fallet med en rad förbrukningsartiklar som numera lämnas ut genom apoteken och betalas av sjukförsäkringen. Jag vill även erinra om att vissa hjälpmedel och åtgärder som vidtas i handikappades bostäder finansieras genom statligt bostadsanpassningsbidrag samt att hjälpmedel för förvärvsarbetet tillhandahålls genom arbetsmarknadsverket.

Hjälpmedelsgruppen fortsätter sitt arbete som avser bl. a. förutsättningarna för statsbidrag till driftkostnaden för hörapparater, frågan om vidgade möjligheter till statsbidrag för reparation av hjälpmedel, prövning av frågan om behovet av bidrag till glasögon för barn och ungdomar i skolåldern samt frågor angående avgränsningen av handikapphjälpmedel i förhållande till andra typer av hjälpmedel.

Jag beräknar de hjälpmedelskostnader som under nästa budgetår skall betalas från förevarande anslag till 135 milj. kr. Det innebär en ökning med 15 milj. kr. i förhållande till innevarande budgetår. Jag har därvid alljämt beräknat medel för försöksverksamhet med tolkar åt döva ävensom 1 milj. kr. för viss tillverkning av hjälpmedel. Dessutom har jag beräknat 528 000 kr. för lönekostnader m. m. hos utrustningsnämnden

för universitet och högskolor, vilka hänför sig till nämndens verksamhet med handikapphjälpmedel, samt 219 000 kr. för kostnaderna för socialstyrelsens hjälpmedelsråd.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till vissa hjälpmedel för handikappade* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 135 000 000 kr.

K 3. Kostnader för viss utbildning av handikappade

1972/73	Utgift	10 822 234
1973/74	Anslag	8 300 000
1974/75	Förslag	8 890 000

Från anslaget betalas kostnaderna för försöksverksamhet med omvårdnad åt elever i gymnasieskolan i Solna kommun för svårt rörelsehindrade och andra svårt handikappade (Ingemundskolan) samt för vårdartjänst åt svårt handikappade som bedriver eftergymnasiala studier vid universitet och högskolor eller studier vid folkhögskolor.

Verksamheten leds av styrelsen för vårdartjänst. Den består av sju ledamöter som utses av Kungl. Maj:t.

Från anslaget betalas även vissa räntekostnader.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Styrelsen för vårdartjänst	Departementschefen
1. Omvårdnad och därmed sammanhängande verksamhet för elever i Ingemundskolan	4 757 000	+3 559 000	+1 400 000
2. Vårdartjänst åt handikappade som bedriver eftergymnasiala studier och studier vid folkhögskolor	2 000 000	+ 450 000	+ 250 000
3. Elevhemsverksamhet för handikappade barn vid Lidingöhemmet	1 150 000	-1 150 000	-1 150 000
4. Styrelsen för vårdartjänst m. m.	288 000	+ 262 000	+ 90 000
	8 195 000	+3 121 000	+ 590 000
5. Vissa räntekostnader	105 000	-	-
	8 300 000	+3 121 000	+ 590 000
Inkomster redovisade på driftbudgetens inkomstsida	1 240 000	-1 150 000	-1 170 000

Styrelsen för vårdartjänst

Pris- och löneomräkning m. m. 280 000 kr., varav 165 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

1. Ingemundskolan har 93 elever. Det innebär att antalet elever i stort sett är oförändrat i förhållande till läsåret 1972/73. De 60 elever för vilka styrelsen för vårdartjänst ordnar bostäder fördelar sig med 41 på skolinternatet och 19 på elevhushåll.

Styrelsen för vårdartjänst framhåller att dess verksamhet med elevhus-

håll utanför skolinternatet har haft stor betydelse för elevernas sociala anpassning och rehabilitering. Utflyttningen från skolinternatet bör därför fortsätta och internatet bör på sikt upphöra. Även undervisningen bör flytta från f. d. Norrbackainstitutets lokaler och i stället äga rum integrerat i vanliga gymnasieskolor. Denna utflyttning bör inledas vid höstterminens början 1974. Styrelsen anför att Stockholms skoldirektion har möjlighet att erbjuda 20 elever vid Ingemundskolan att höstterminen 1974 börja i en gymnasieskola som direktionen f. n. låter uppföra i stadsdelen Skärholmen i Stockholms kommun. Styrelsen föreslår att denna möjlighet utnyttjas och förslaget biträds av skolöverstyrelsen. Eleverna bör enligt styrelsens förslag beredas bostäder med omvårdnad i ett bostadshus i Skärholmen vilket beräknas stå färdigt samtidigt som skolbyggnaden. Förslaget innebär bl. a. att ytterligare ett tiotal elever kan bo utanför skolinternatet, som därefter bebos av ca 30 elever. Styrelsen väcker även frågan att viss verksamhet med omvårdnad och därmed sammanhängande åtgärder, vilken styrelsen för det enskilda elev- och sjukhemmet Bräcke Östergård i Göteborg bedriver på uppdrag av vissa landsting i västra Sverige, i fortsättningen skall betalas av staten från förevarande anslag. Kostnaden under anslaget för verksamheten i Skärholmen beräknas för nästa budgetår till totalt 2 105 000 kr. Härav utgör 442 000 kr. kostnader för viss engångsanskäffning och 1 663 000 kr. driftkostnader. Styrelsen anger att kostnaden för verksamheten vid skolinternatet och nuvarande elevhushåll kommer att minska med 296 000 kr. i samband med utflyttningen till Skärholmen. Styrelsen räknar sålunda med en sammanlagd utgiftsökning under anslagsposten med 1 809 000 kr. Kostnaden för verksamheten vid Bräcke Östergård anges till 1 640 000 kr.

2. Under läsåret 1972/73 erhöll 128 handikappade vårdartjänst. Av dem studerade 31 vid universitet och högskolor samt 97 vid folkhögskolor. Styrelsen räknar med att 145 studerande, av dem 35 vid universitet och högskolor och 110 vid folkhögskolor, kommer att behöva vårdartjänst under budgetåret 1974/75. Kostnaden för vårdartjänst beräknas genomsnittligt utgöra 14 450 kr. för studerande vid folkhögskolor och 22 750 kr. för studerande vid universitet och högskolor.

3. Den av staten genom styrelsen för vårdartjänst övergångsvis bedrivna elevhemsverksamheten vid Lidingöhemmet för vissa elever i grundskolan har avvecklats med utgången av vårterminen 1973. Detta har kunnat ske genom att elevernas hemlandsting, som hittills betalat verksamheten, nu bedriver den vid egna elevhem. De för innevarande budgetår under förevarande anslag för ändamålet anvisade medlen har därför endast behövt tas i anspråk för avvecklingskostnader. Anslagsposten kan utgå för nästa budgetår.

4. Styrelsen har ett kansli som består av tre och en halv tjänst. Med hänsyn till kansliets arbetsbelastning, bl. a. för fortsatt planering av skol- och omvårdnadsverksamheten, begär styrelsen medel för att inrätta ytterligare en och en halv tjänst (66 000 kr.). Styrelsen framhåller vidare att två tjänster, vilkas lönekostnader f. n. bestrids från anslagsposten 1, närmast avser uppgifter som bör handläggas inom kansliet och föreslår att ifrågavarande medel förs över till anslagsposten 4 (1 30 000 kr.).

Departementschefen

Den av styrelsen för vårdartjänst bedrivna försöksverksamheten med omvårdnad åt eleverna i Ingemundskolan har lett till att en tredjedel av de ca 60 elever som styrelsen bereder bostad nu bor i elevhushåll utanför skolinternatet. Jag förordar efter samråd med chefen för utbildningsdepartementet, att enligt styrelsens förslag ett 20-tal elever fr. o. m. höstterminen 1974 fullgör sin skolgång i Skärholmens gymnasium i Stockholms kommun och samtidigt bereds bostäder intill gymnasiet. För omvårdnaden av de elever som flyttar till Skärholmen beräknar jag 1 625 000 kr. under nästa budgetår. Härtil bör läggas 375 000 kr. för engångsanskaffning av inventarier. Vid min bedömning av det sammanlagda medelsbehovet under anslagsposten har jag bl. a. beaktat att antalet boende elever i skolinternatet, som förra läsåret utgjorde drygt 50, enligt styrelsens uppfattning kommer att minska till 30 under nästa läsår. Verksamheten vid internatet har under senare år tillförts betydande resurser och sedan styrelsen för vårdartjänst började verksamheten har medelsanvisningen ökat med ca 60 %. Jag anser det möjligt att inom ramen för den totala omvårdnadsverksamheten göra en något större omfördelning av resurserna än vad styrelsen förutsatt och beräknar att det ytterligare medelsbehovet i samband med förläggningen av en del av verksamheten till Skärholmen stannar vid 1 400 000 kr.

Styrelsen för vårdartjänst och skolöverstyrelsen har i en gemensam promemoria, som överlämnats till Kungl. Maj:t i november 1973, bl. a. lagt fram förslag om den framtida organisationen av gymnasieutbildningen för svårt rörelsehindrade elever. Promemorian remissbehandlas f. n. Beredningen av dessa frågor är därför ännu inte slutförd.

Verksamheten med vårdartjänst utgör en viktig förutsättning för svårt rörelsehindrades möjligheter att studera vid universitet, högskolor och folkhögskolor. Den har utvecklats snabbt sedan den efter några års försöksverksamhet organiserades i fasta former år 1970. I likhet med styrelsen för vårdartjänst bedömer jag att behovet av vårdartjänst under nästa budgetår kommer att öka. Jag beräknar det ytterligare medelsbehovet till 250 000 kr.

Anslagsposten till styrelsen för vårdartjänst bör tas upp med 378 000 kr. För bestridande av räntekostnader som staten har att erlagga enligt avtal år 1971 med vissa vanföreföreningar beräknar jag under anslaget medel med oförändrat 105 000 kr.

Anslaget bör enligt vad jag sålunda förordat tas upp med 8 890 000 kr. Det innebär för den verksamhet som styrelsen för vårdartjänst bedriver en ökning med 1 740 000 kr. jämfört med innevarande budgetår.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Kostnader för viss utbildning av handikappade* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 8 890 000 kr.

K 4. Bidrag till anordnande av vissa institutioner för psykiskt utvecklingsstörda

1972/73	Utgift	11 663 123	Reservation 1 971 856
1973/74	Anslag	13 000 000	
1974/75	Förslag	13 000 000	

Statsbidrag utgår i form av byggnadsbidrag till landsting och kommun som inte tillhör landsting för att anordna särskola och vårdinrättning som avses i lagen (1967:940) angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda (ändrad senast 1973:130) och stadgan (1968:146) i samma ämne (omtryckt 1972:456, ändrad senast 1973:709). Om särskilda skäl föreligger utgår statsbidrag även till enskild, förening eller stiftelse. Statsbidrag utgår med 12 000 kr. per plats i särskola med elevhem, med högst 9 000 kr. per plats i annan särskola, daghem för barn eller sysselsättningshem samt med 9 000 kr. per plats i vårdhem eller i specialistsjukhus. Bidragsbestämmelserna återfinns i kungörelsen (1968:350) angående statsbidrag till omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda (ändrad senast 1972:789).

Socialstyrelsen och *skolöverstyrelsen* anger anslagsbehovet för budgetåret 1974/75 till sammanlagt 13 milj. kr.

Departementschefen

Grundsatserna om integration och normalisering, som numera är vägledande på handikappområdet, innebär för skolans del att handikappade elever i ökande utsträckning får sin undervisning i vanliga skolor, så långt det är möjligt tillsammans med andra elever. Som ett uttryck härför förläggs klasser inom särskolan numera i allmänhet till grundskolans och gymnasieskolans anläggningar. De särskolor som i fortsättningen byggs kommer i regel att ingå i sådana gemensamma skolanläggningar. Fr. o. m. budgetåret 1971/72 utgår statsbidrag till byggnadsarbeten för sådana skolanläggningar från det under åttonde huvudtiteln uppförda anslaget Bidrag till byggnadsarbeten inom skolväsendet m. m. och betalas således inte från förevarande anslag. Normaliseringssträvandena innebär vidare att handikappade elever i alla skolformer, så långt det är möjligt, skall bo i vanliga miljöer, inte åtskilt på institutioner. Som ett led i denna utveckling satsar samhället på mindre elevhem, alltmer av typen elevhushåll, för de skolbarn och skolungdomar som på grund av svåra handikapp inte stadigvarande kan bo i sitt föräldrahem eller i annat enskilt hem. Detta gäller både landstingens elevhem för svårt rörelsehindrade barn i grundskolan och deras elevhem för elever i särskolan. Denna utveckling, som är ett viktigt led i elevernas sociala träning och anpassning, bör enligt min mening fortsätta. Jag vill i detta sammanhang även anmäla att särskolgruppen i en i december 1973 överlämnad diskussionspromemoria (Ds S 1973:7) har belyst bl. a. några problem i statsbidragshänseende som

uppkommer vid anordnande av integrerade elevhem.

Jag godtar socialstyrelsens och skolöverstyrelsens beräkning av anslagsbehovet för nästa budgetår. Anslaget bör således föras upp med 13 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till anordnande av vissa institutioner för psykiskt utvecklingsstörda* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 13 000 000 kr.

K 5. Bidrag till driften av särskolor m. m.

1972/73	Utgift	116 010 490
1973/74	Anslag	111 000 000
1974/75	Förslag	142 700 000

Statsbidrag utgår till landsting och kommuner som inte hör till landsting samt, om det föreligger särskilda skäl, till enskilda, föreningar och stiftelser med 95 % av lönekostnaderna för särskolchefer, rektorer, studierektorer och lärare vid särskolan. Bidraget utbetalas i princip efterskottsvis för varje läsår men huvudmännen erhåller under läsåret ett förskott som utgör hälften av bidraget för det föregående läsåret. Bidragsbestämmelserna återfinns i kungörelsen (1968:350) angående statsbidrag till omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda (ändrad senast 1972:789).

Skolöverstyrelsen

Skolöverstyrelsen konstaterar att antalet elever i särskolan, som år 1968 utgjorde knappt 6 000, nu är drygt 12 000. Antalet lärare har under perioden ökat från knappt 1 200 till ca 2 300. Styrelsen räknar med att därav 112 nya tjänster har inrättats under läsåret 1973/74. Styrelsen framhåller att försöksverksamheten med undervisning av psykiskt utvecklingsstörda vuxna, vilken började läsåret 1970/71, har haft stor betydelse. Verksamheten bör enligt styrelsens förslag fortsätta i försöksformer även under läsåret 1974/75 för att ge ytterligare erfarenheter. Styrelsen föreslår att statsbidraget för detta ändamål skall ökas från 1,3 till 2 milj. kr. För vissa konferenser begärs 27 000 kr. Styrelsen beräknar det totala medelsbehovet under anslaget, innefattande 1,7 milj. kr. avseende höjt lönekostnadspålägg, till 145,7 milj. kr.

Socialstyrelsen

Till kostnaderna för vissa kurser m. m. begärs 90 000 kr.

Departementschefen

Omsorgerna om psykiskt utvecklingsstörda har kraftigt breddats och förstärkts sedan de nuvarande bestämmelserna på området började tillämpas år 1968. Mer än dubbelt så många barn och ungdomar som för fem år sedan får nu undervisning och social träning. Allt flera elever går i skolanläggningar som är gemensamma för särskolan och grundskolan eller gymnasieskolan. De gängse skolinternaten och vårdhemmen i deras tidigare utformning byts mot mindre enheter, som är insprängda i vanlig bebyggelse, för de elever som på grund av svåra handikapp inte kan bo i föräldrahemmet eller annat enskilt hem. Också ifråga om sysselsättning, dagcentra och andra omsorger har landstingen väsentligt ökat sina insatser.

Statsbidragen till särskolverksamheten har ökat i motsvarande mån och under de senaste fem åren stigit från 25 milj. kr. till 116 milj. kr. Detta beror bl. a. på att efter den senaste översynen av bidragsreglerna år 1972 de totala lönekostnaderna för samtliga skolledar- och lärartjänster är bidragsgrundande. Jag beräknar i huvudsaklig överensstämmelse med skolöverstyrelsen det ytterligare medelsbehovet för nästa budgetår för statsbidrag till driften av särskolor till 31,4 milj. kr. I likhet med styrelsen anser jag att den i försöksformer bedrivna vuxenundervisningen för psykiskt utvecklingsstörda är betydelsefull. Den utgör tillsammans med den ökande studiecirkelverksamheten, som bedrivs genom vissa studieförbund, och kurser vid folkhögskolor en viktig insats för de icke skolpliktigas kunskapsinhämtande, sociala anpassning och träning. Jag förordar att försöksverksamheten byggs ut ytterligare och beräknar för nästa budgetår 1,6 milj. kr. för detta ändamål. För socialstyrelsens och skolöverstyrelsens kurs- och konferensverksamhet beräknar jag 117 000 kr. Anslaget bör tas upp med 142,7 milj. kr. Det innebär en ökning av 31,7 milj. kr. jämfört med innevarande budgetår.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till driften av särskolor m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 142 700 000 kr.

K 6. Bidrag till handikapporganisationer

1972/73	Utgift	2 000 000
1973/74	Anslag	2 500 000
1974/75	Förslag	3 500 000

Från anslaget utgår bidrag till handikapporganisationernas allmänna verksamhet. Kungl. Maj:t beslutar om fördelningen mellan organisationerna av anslagsbeloppet efter förslag av statens handikappråd.

Innevarande budgetår har bidrag tillerkänts följande 24 organisationer, nämligen De blindas förening, De handikappades riksförbund, Föreningen för blödarsjuka i Sverige, Föreningen för de neurosedynskadade,

Föreningen Sveriges dövblinda, Hörselfrämjandets riksförbund, MS-förbundet riksorganisation för neurologiskt sjuka och handikappade, P-club förening för stammare, Riksförbundet för hjärt- och lungsjuka, Riksförbundet för njursjuka, Riksförbundet för rörelsehindrade barn och ungdomar, Riksförbundet för social och mental hälsa, Riksförbundet för svensk epileptikervård, Riksförbundet för utvecklingsstörda barn, Riksförbundet mot allergi, Riksförbundet mot reumatism, Riksföreningen för cystisk fibros, Riksföreningen för ileo- och colostomiopererade, Riksföreningen för laryngectomerade, Riksföreningen för trafik- och polioskadade, Svenska diabetesförbundet, Svenska psoriasisförbundet, Sveriges dövas riksförbund och Handikappförbundens centralkommitté.

Departementschefen

Handikapprörelsen tillvaratar genom sin mångskiftande organisationsstruktur på ett alltmer specialiserat och sakkunnigt sätt de olika handikappgruppernas särskilda intressen. Handikapporganisationerna är i dag en folkrörelse, som genom sin ingående erfarenhet och kunskap om handikappades situation, problem och behov spelar en viktig roll för inriktningen och utformningen av samhällets insatser på handikappområdet. Organisationerna bedriver också egen verksamhet, som har stor betydelse för enskilda handikappade. Under det senaste årtiondet har utvecklats ett alltmer fruktbarande samarbete mellan handikapprörelsen och samhällets myndigheter. Detta samarbete har funnit fasta former bl. a. i statens handikappråd, länens handikappråd och de kommunala handikappråden. Jag tillmäter dessa samrådsorgan stor betydelse för det fortsatta arbetet på detta viktiga område.

Samhället stöder på olika sätt handikapprörelsen i dess arbete. Kommunerna lämnar avsevärda ekonomiska bidrag till organisationernas lokala verksamhet och landstingen stöder på motsvarande sätt verksamheten på länsplanet. Statens bidragsgivning till handikapprörelsens riksförbund har utvecklats snabbt och statsbidragen till handikappförbundens allmänna verksamhet har tredubblats under en femårsperiod. Jag vill i detta sammanhang även erinra om att staten också på andra sätt stöder handikapporganisationernas arbete. Bl. a. har Kungl. Maj:t under de senaste två åren beviljat bidrag från allmänna arvsfonden med ca 2,5 milj. kr. Jag räknar med att stödet till handikapporganisationerna genom arvsfondsbidrag skall kunna fortsätta och ytterligare utvidgas.

Det är enligt min mening angeläget att samhället genom finansiellt stöd till handikapporganisationerna ger dem möjligheter att utveckla sin viktiga verksamhet. Statens bidrag till deras allmänna verksamhet har för innevarande budgetår höjts med 500 000 kr., och vid fördelningen av det totala anslagsbeloppet på 2,5 milj. kr. har samtliga organisationer kunnat tillerkännas avsevärda bidragsökningar. Relativt sett har de största höjningarna kommit de organisationer till del som tidigare erhållit mindre bidrag. Jag anser emellertid att en väsentlig

ytterligare höjning av bidragen till dessa organisationer är motiverad. Det är enligt min mening därvid angeläget att skapa ökade ekonomiska förutsättningar bl. a. för den betydelsefulla verksamhet som Handikappförbundens centralkommitté bedriver. För att möjliggöra detta och samtidigt bidra till en fortsatt utveckling av det viktiga arbete som övriga organisationer utför förordar jag att anslaget för nästa budgetår räknas upp med 1 milj. kr. Anslaget bör således föras upp med 3,5 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till handikapporganisationer* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 3 500 000 kr.

K 7. Kostnader för viss verksamhet för blinda

1972/73	Utgift	2 210 000
1973/74	Anslag	2 510 000
1974/75	Förslag	2 830 000

Från anslaget utgår bidrag till De blindas förening (DBF) till kostnaderna för dels den genom De blindas förenings försäljningsaktiebolag bedrivna depåverksamheten för försäljning av arbetsmaterial till blinda hantverkare samt försäljning av deras hantverksprodukter, dels utbildning vid försvarets hundskola i Sollefteå av ledarhundar för blinda och därmed sammanhängande åtgärder.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		DBF	Departements- chefen
1. Depåverksamheten	1 790 000	-77 500	-- 77 500
2. Utbildning av ledarhundar	720 000	+97 500	+397 500
	2 510 000	+20 000	+320 000

De blindas förening

1. För depåverksamheten beräknas kostnaderna under nästa budgetår öka med 78 500 kr., varav 52 000 kr. avser frakter till hantverkarna, vissa lokalkostnader m. m. samt 26 500 kr. höjt lönekostnadspålägg. Eftersom anslagsposten för innevarande budgetår innefattar vissa medel av engångskaraktär, minskar medelsbehovet under posten med 77 500 kr.

2. Även under nästa budgetår torde 25 ledarhundar behöva utbildas. Medelsbehovet härför samt för rådgivning åt ledarhundägare beräknas till 817 500 kr.

Departementschefen

DBF:s medelsberäkning bör godtas. Härutöver beräknar jag 300 000 kr. för bidrag till försvarets hundskola för dess kostnader för utbildning av ledarhundar för blinda. Jag vill vidare erinra om att DBF för utgivande av De blindas veckoblad och övrig allmän verksamhet erhåller bidrag från anslaget K 6.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Kostnader för viss verksamhet för blinda* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 2 830 000 kr.

K 8. Ersättning till postverket för befordran av blindskriftsförsändelser

1972/73	Utgift	2 327 000
1973/74	Anslag	2 515 000
1974/75	Förslag	3 573 000

Från anslaget utgår ersättning till postverket för befordran av portofria blindskriftsförsändelser. Ersättningen betalas halvårsvis i efterskott. Anslaget för budgetåret 1974/75 avser alltså kostnaderna under kalenderåret 1974.

Riksrevisionsverket har yttrat sig över postverkets framställning.

Postverket

Enligt postverkets beräkning bör anslaget för budgetåret 1974/75 tas upp med 3 573 000 kr.

Departementschefen

Postverkets medelsberäkning bör godtas.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Ersättning till postverket för befordran av blindskriftsförsändelser* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 3 573 000 kr.

L. Internationell samverkan

Under detta avsnitt anvisas medel bl. a. för Sveriges medverkan i världshälsöovårdsorganisationen (WHO), för det nordiska socialpolitiska samarbetet samt för socialattachéer.

WHO:s insatser avser främst bistånd till olika länder för bekämpning av sjukdomar och för annat hälsovårdsarbete. Det nordiska socialpolitiska samarbetet innefattar bl. a. regelbundet återkommande möten mellan de nordiska socialministrarna.

Socialattachéernas huvuduppgift är att förse såväl myndigheter som arbetsmarknadens parter med upplysningar i socialpolitiska och arbetsmarknadspolitiska frågor. Som exempel på de ämnen som behandlas i socialattachéernas rapporter kan nämnas redogörelser för socialförsäkringsfrågor, utvecklingen inom hälso- och sjukvård, samarbetet mellan arbetsmarknadens parter samt förhållanden inom det fackliga området.

Den inom ramen för det nordiska socialpolitiska samarbetet påbörjade översynen av den nordiska konventionen om social trygghet beräknas vara avslutad hösten 1974. En nordisk konferens om samordnad verksamhet inom hälso- och socialvård planeras äga rum i Sverige hösten 1974.

L 1. Socialattachéer

1972/73	Utgift	886 457
1973/74	Anslag	950 000
1974/75	Förslag	1 025 000

För närvarande finns fyra socialattachéer som är stationerade i Washington, London, Bryssel och Bonn.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75
Personal	4	—
Anslag		
Lönekostnader	485 000	+ 51 000 ¹
Bostadskostnader	140 000	+ 19 000
Sjukvård	4 000	—
Resersättningar (resor till och från Sverige vid tjänste- uppdrag och semester)	51 000	—
Expenser (och resersätt- ningar inom verksamhets- områdena)	82 000	—
Vissa kostnader för biträde m. m.	188 000	+ 5 000 ²
	950 000	+ 75 000

¹ Varav + 6 500 avser höjt lönekostnadspålägg

² Avser höjt lönekostnadspålägg

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 1 025 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att till *Socialattachéer* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 025 000 kr.

L 2. Bidrag till världshälsovårdsorganisationen samt internationellt socialpolitiskt samarbete m. m.

1972/73	Utgift	5 526 237 ¹
1973/74	Anslag	6 015 000 ¹
1974/75	Förslag	6 410 000

¹ Anslaget Bidrag till världshälsovårdsorganisationen m. m. samt del av anslaget Internationellt socialpolitiskt samarbete.

Från anslaget bestrids främst kostnaderna för Sveriges deltagande i världshälsovårdsorganisationens (WHO) verksamhet, för Sveriges bidrag till FN:s fond för kontroll av beroendeframkallande medel, för nämnden för internationella hälso- och socialvårdsärenden (NIH), för internationellt, särskilt nordiskt, socialpolitiskt samarbete samt för riksförsäkringsverkets medlemskap i International Social Security Association (ISSA).

Nämnden för internationella hälso- och socialvårdsärenden

1. Pris- och löneomräkning 17 000 kr., varav 1 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. 0-alternativet innebär enligt nämnden allvarliga svårigheter för fullgörandet av nämndens uppgifter.

3. Nämnden föreslår ökade medel för att möjliggöra ett vidgat samarbete mellan Sverige och andra länder på hälsovårdens område (+ 50 000 kr.).

4. Nämnden föreslår ökade medel för arvoden samt för översättning av informationsmaterial (+ 7 000 kr.).

Departementschefen

Sveriges andel i kostnaderna för WHO:s verksamhet, som för år 1973 beräknats till 4 938 000 kr., beräknas för år 1974 öka till 5 122 000 kr. Den årliga svenska avgiften till WHO betalas för varje kalenderår i två poster, som erläggs i januari och juli under det år bidraget avser. Medelsbehovet för budgetåret 1974/75 bör beräknas till ca 5 475 000 kr.

För Sveriges bidrag till FN:s fond för kontroll av beroendeframkallande medel beräknar jag även för nästa budgetår 200 000 kr.

För fortsatt bilateralt samarbete på hälsovårdens område beräknar jag 148 000 kr. (3). För NIH:s verksamhet beräknar jag sammanlagt 58 000 kr. (1).

Kostnader för deltagande i vissa av WHO:s anordnade kurser m. m. bör liksom hittills kunna bestridas från anslaget.

De sammanlagda kostnaderna under anslaget för nästa budgetår beräknar jag till 6 410 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till världshälsovårdsorganisationen samt internationellt socialpolitiskt samarbete m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 6 410 000 kr.

L 3. Vissa internationella resor

1972/73	Utgift	79 425	Reservation	5 895
1973/74	Anslag	90 000		
1974/75	Förslag	95 000		

Från anslaget bestrids kostnader för deltagande i vissa internationella konferenser och sammanträden m. m. av personal inom socialstyrelsens verksamhetsområde.

Nämnden för internationella hälso- och socialvårdsärenden

1. Prisräkning m. m. 10 000 kr.

2. 0-alternativet innebär enligt nämnden en avsevärd begränsning för berörd personal att deltaga i internationellt samarbete.

3. Med hänvisning till det stora behovet av resebidrag föreslår nämnden en ökning av medlen (+ 5 000 kr.).

Departementschefen

Jag beräknar anslaget till 95 000 kr. och hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Vissa internationella resor* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 95 000 kr.

L 4. Vissa internationella kongresser i Sverige

1972/73	Utgift	214 001	Reservation	24 017
1973/74	Anslag	150 000		
1974/75	Förslag	150 000		

Vid utgången av oktober 1973 förelåg en obehandlad ansökan om bidrag med ca 50 000 kr. Ett flertal framställningar om bidrag kan med stöd av tidigare års erfarenheter förutses för nästa budgetår. Jag beräknar anslaget för nästa budgetår till oförändrat 150 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Vissa internationella kongresser i Sverige* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 150 000 kr.

KAPITALBUDGETEN

II. Statens allmänna fastighetsfond

8. Utbyggande av karolinska sjukhuset

Till detta ändamål har för innevarande budgetår anvisats ett investeringsanslag av 1 000 kr.

Direktionen för karolinska sjukhuset

Direktionen föreslår att 6 milj. kr. anvisas för budgetåret 1974/75 i enlighet med följande sammanställning.

1. Beslutade byggnadsföretag	2 140 000
2. Övriga byggnadsåtgärder	8 500 000
3. Avgår på grund av vissa fördröjningar	– 540 000
4. Tekniska utredningar m. m.	700 000
5. Administration	500 000
6. Avgår behållning den 1 juli 1974	– 5 300 000
	6 000 000

1. Medelsberäkningen för budgetåret 1974/75 för beslutade byggnadsföretag har skett enligt följande sammanställning.

	Beräknad totalkostnad	Medelsförbrukning 1974/75
Centralröntgen, ctapp I	3 533 000	30 000
Radiofysiska institutionen m. m.	3 675 000	68 000
Upprustning av psykiatriska kliniken	2 121 000	80 000
Fem vårdavdelningar	5 700 000	100 000
Fläktutrymmen m. m.	3 645 000	200 000
Hormonlaboratorium inom kvinnokliniken	737 000	101 000
Byte av panna	3 200 000	1 400 000
Lokaler för stereotaktisk strålutrustning	50 000	10 000
Ombyggnad av Eugeniahemmet	400 000	51 000
Lokaler för audiologi m. m.	738 000	100 000
		2 140 000

2. Kungl. Maj:t har uppdragit åt direktionen för karolinska sjukhuset att bl. a. dels utarbeta en översiktlig plan för en fortgående upprustning av sjukhuset — därvid direktionen äger utarbeta och foga erforderliga program m. m. till planen — dels utföra projektering fram t. o. m.

färdigställande av förenklade förslagshandlingar för en första etapp av upprustning av vårdavdelningar m. m. inom norra längan av sjukhusets huvudblock — såsom vårdavdelningar inom kvinnokliniken — inom en kostnadsram för upprustningen av 7 milj. kr.

Direktionen utgår från gällande principer för gränsdragning mellan sådana åtgärder, som skall bestridas med medel under investeringsanslag, och sådana ombyggnads- och kompletteringsarbeten, som skall bestridas med medel för reparations- och underhållskostnader m. m. från statens allmänna fastighetsfond. Ombyggnads- och kompletteringsarbeten som inte har karaktär att påtagligt öka fastighetens värde redovisas sålunda i sin helhet i direktionens förslag till stat för budgetåret 1974/75 för sjukhusets delfond av statens allmänna fastighetsfond. För vissa objekt, som redovisas under investeringsanslaget, begärs medel även under delfonden för reparations- och underhållskostnader m. m. i den mån direktionen bedömer att byggnadsåtgärderna delvis är hänförliga till eftersatt underhåll. Om Kungl. Maj:ts prövning av direktionens förslag föranleder ändrad finansieringsform måste hänsyn till detta tas vid medelstillelningen.

Direktionen anser, att 8,5 milj. kr. för budgetåret 1974/75 bör disponeras för planerade objekt enligt följande sammanställning.

	Beräknad total- kostnad	Medelsför- brukning 1974/75
a. Upprustning av fyra vård- avdelningar inom ortope- disk-kirurgiska kliniken	2 120 000	1 300 000
b. Ombyggnad inom barn- klinikerna, etapp I	6 100 000	500 000
c. Reservkraftaggregat m. m. vid neuroklinikerna	750 000	600 000
d. Upprustning inom köks- byggnaden	11 600 000	3 000 000
e. Installation av linjär- accelerator för radium- hemmet	1 200 000	200 000
f. Upprustning av hissar inom thoraxklinikerna	660 000	400 000
g. Upprustning av vård- avdelningar inom huvud- komplexet	7 000 000	1 500 000
h. Upprustning av teknisk försörjning	10 570 000	1 000 000
		8 500 000

a. De hygieniska och sanitära förhållandena i vårdavdelningarna för ortopedisk-kirurgiska kliniken i Norrbackabyggnaden är bristfälliga. En upprustning kan inte, anstå. En flyttning av den ortopediska verksamheten till huvudkomplexet kan inte genomföras förrän operations- och

röntgenfunktionerna moderniserats och fått större kapacitet. Föreslagen upprustning av fyra vårdavdelningar avser bl. a. en förbättring av den hygieniska standarden.

b. Som en följd av Eugeniahemmets upprustning och överförandet av den barnpsykiatriska vården m. m. till hemmet möjliggörs vissa sedan länge angelägna ombyggnadsåtgärder inom barnklinikerna för att förbättra den öppna vården och särskilt akutmottagningen. I en andra etapp avses upprustning av vårdavdelningarna ske. Omkring hälften av kostnaderna bedöms hänföra sig till eftersatt underhåll för vilket medel begärs i förslaget till stat för sjukhusets delfond av statens allmänna fastighetsfond.

c. Nuvarande reservkraftsförsörjning, som erhålls från värmekraftverket, medger ej distribution av elektrisk kraft till samtliga de enheter inom sjukhuset, som behöver prioriteras vid strömbortfall. Med hänsyn till verksamhetens art och omfattning vid neuroklinikerna samt till distributionsnätets utsträckning säkerställs kraftförsörjningen bäst genom ett reservkraftaggregat vid neuroklinikerna. Anläggningen planeras bli förlagd till källarplanet i en tillbyggnad till neuroklinikerna. Denna tillbyggnad avses utformas så att taket kan användas som solterrass för svårt rörelsehämmade patienter.

d. Direktionen utför f. n. projektering av upprustning av kök och förråd inom botten- och souterrängvåningarna i sjukhusets köksbyggnad. Projekteringsuppdrag har däremot inte lämnats för matsalsplanet. Direktionen förutsätter att alternativ till tidigare förslag bör utarbetas vad beträffar utnyttjandet av våningsplanet och principerna för servering. Direktionen avser återkomma i denna fråga för att upprustning av samtliga plan skall kunna ske i ett sammanhang.

e. Direktionen har under utrustningsanslaget begärt medel för en ny linjäraccelerator vid radiumhemmet. För att installera acceleratoren med erforderligt strålskydd krävs bl. a. väggar av järnmalmetsbetong samt vissa tekniska installationer.

f. Hissarna inom thoraxklinikerna – tre sänghissar och två personhissar samlade i en hissgrupp – är omoderna och har mindre god driftsäkerhet. En omlokalisering av de nuvarande klinikerna till annan byggnad torde inte kunna ske förrän tidigast år 1978. Direktionen räknar med att vårdavdelningar inom överskådlig framtid kommer att finnas i byggnaden. För vissa patienter kan snabba transporter vara av kanske livsavgörande betydelse. En upprustning av hissarna bör därför snarast komma till stånd.

g. Direktionen har som nämnts i uppdrag att utföra projektering för en första etapp av upprustning av vårdavdelningar m. m. inom norra längan av sjukhusets huvudblock – såsom vårdavdelningar inom kvinnokliniken – inom en kostnadsram av 7 milj. kr. Byggnadsarbetena bör påbörjas under budgetåret 1974/75. Omkring hälften av kostnaderna för upprustningen är eftersatt underhåll, för vilket medel begärs i förslaget till stat för sjukhusets delfond av statens allmänna fastighetsfond.

h. Direktionen räknar med att viss omläggning och upprustning av

distributionsnäten för teknisk försörjning blir nödvändiga i samband med sjukhusets övriga upprustning. Det är nu inte möjligt att precisera vilka åtgärder som måste vidtas. Medel för ändamålet kommer emellertid att erfordras redan under budgetåret 1974/75. Till viss del torde kostnaderna för upprustningen vara av underhållsnatur. Medel för detta ändamål begärs i förslaget till stat för sjukhusets delfond av statens allmänna fastighetsfond.

4. För utarbetande av berörda översiktliga upprustningsplan krävs en viss uppräknig av medlen för tekniska utredningar. Denna uppräknig bör hänföras till budgetåret 1974/75 men med viss omfördelning av anvisade medel under anslaget mellan budgetåren 1973/74 och 1974/75.

5. Direktionen har år 1971 gjort framställning om bl. a. en stadigvarande organisation för ombesörjande av byggnads- och utrustningsverksamheten vid sjukhuset. I avvaktan på Kungl. Maj:ts beslut har direktionen fr. o. m. den 1 april 1973 försöksvis organiserat denna verksamhet enligt i framställningen angivna riktlinjer. Direktionen har därvid utgått från tills vidare oförändrad medelstilldelning för administrationskostnader under investeringsanslaget.

Remissyttrande

Byggnadsstyrelsen har i huvudsak inte något att erinra beträffande projekt, som handlagts av byggnadsstyrelsen.

Nämnden för undervisningssjukhusens utbyggnad (NUU) anför att bl. a. patienternas och personalens berättigade krav på god vårdmiljö resp. god arbetsmiljö gör en fortsatt upprustning och modernisering av karolinska sjukhusets byggnader motiverad. Betydande byggnadsåtgärder kan behövas bl. a. för att skapa förutsättningar för en effektivare sjukvårdsdrift. NUU finner det mindre ändamålsenligt att kostnaderna för vissa upprustningsobjekt enligt direktionens förslag bestrids med anlitannde av både underhållsmedel och investeringsanslag. Medel för större byggnadsobjekt bör i sin helhet beräknas under investeringsanslaget. För föreslagen upprustning av lokaler för patologi och radiopatologi, till vilken medel begärts under sjukhusets delfond för reparations- och underhållskostnader m. m., bör byggnadsprogram upprättas enligt gällande ordning. NUU tillstyrker dock att vid medelsberäkningen beaktas att medel kan bära ställas till förfogande för upprustning av lokalerna för patologisk verksamhet.

I fråga om byggnadsobjektet Avlopp, etapp I, är kostnadsramen 3 220 000 kr. i prisläget den 1 april 1972 under det att hittills 2 301 000 kr. förbrukats. NUU anser att utförda arbeten bör slutredovisas och att frågan om resterande arbeten skall få väckas senare.

I avvaktan på ytterligare överväganden om hur en upprustning av den ortopedisk-kirurgiska kliniken inom förutvarande Norrbackainstitutets byggnad skall ske, tillstyrker NUU att medel för ändamålet beräknas enligt direktionens förslag. NUU saknar underlag för att bedöma vilka

byggnadsåtgärder inom barnklinikerna som behöver utföras. Det framtida behovet inom landstingsområdet av resurser för barnsjukvård måste enligt NUU klargöras innan mera omfattande investeringar görs. Om det bedöms realistiskt att redan nästa budgetår påbörja en upprustning av barnklinikerna vid karolinska sjukhuset har NUU emellertid ingen erinran mot att vissa medel beräknas för att göra detta möjligt. NUU har inte heller någon erinran mot att medel beräknas enligt direktionens förslag för upprustning inom köksbyggnaden i avvaktan på resultatet av pågående utrednings- och projekteringsarbete avseende byggnaden. NUU är dock inte beredd att ta ställning till angiven kostnadsram av 11,6 milj. kr. för köksbyggnadens upprustning.

NUU har ingen erinran mot att erforderliga medel för upprustningen av vårdavdelningar m. m. inom huvudblocket tas upp, varvid samtliga medel bör som nyss nämnts beräknas under detta investeringsanslag. NUU saknar f. n. underlag att ta ställning till förslagen avseende reservkraftanläggning vid neuroklinikerna, upprustning av hissarna inom thoraxklinikerna samt försörjningsanordningar. NUU har dock ingen erinran mot att medel beräknas i syfte att möjliggöra att dessa åtgärder kan utföras sedan till exempel byggnadsprogram prövats.

NUU har inte något att erinra mot att ytterligare en accelerator för strålbehandling av patienter vid radiumhemmet anskaffas under de närmaste åren. De kostnader för byggnadsåtgärder i samband med installation av acceleratoren, som redovisas av direktionen är emellertid höga mot bakgrund bl. a. av att högvoltstationen planerats med tanke på att utrustningen skall lätt kunna kompletteras eller bytas ut. Möjligheterna att begränsa kostnaderna kommer emellertid att klargöras i samband med att ett byggnadsprogram arbetas ut. Underlag föreligger ännu inte för att ta slutlig ställning till anskaffande av acceleratoren och därmed sammanhängande byggnadsarbeten. NUU har dock ingen erinran mot att medel beräknas för budgetåret 1974/75, som gör det möjligt att acceleratoren kan beställas och byggnadsarbetena påbörjas sedan frågan prövats.

Departementschefen

Jag förordar, att medel för budgetåret 1974/75 anvisas under detta investeringsanslag enligt den investeringsplan och anslagsberäkning, som jag lägger fram i det följande.

Liksom tidigare har jag i investeringsplanen beräknat medel för administration av byggnadsverksamheten vid karolinska sjukhuset i avvaktan på en slutlig prövning av ett förslag från direktionen om en ny organisation bl. a. för denna verksamhet.

För att angelägna byggnadsföretag, som inte nu kan redovisas i investeringsplanen, skall kunna sättas i gång inom ramen för tillgängliga medel, har jag i investeringsplanen tagit upp en kostnadsram på 30 milj. kr. Denna ram bör stå till Kungl. Maj:ts förfogande. Det ankommer på Kungl. Maj:t att besluta i vilken omfattning byggnadsåtgärder för sjukhusets upprustning skall sättas i gång inom denna ram.

Direktionen för karolinska sjukhuset har under sjukhusets delfond av statens allmänna fastighetsfond för reparations- och underhållskostnader m. m. begärt vissa medel för nästa budgetår till en upprustning av barnkliniker, vårdavdelningar inom huvudblocket, lokaler för radiopatologi och patologi, thoraxklinikernas operationsavdelning samt försörjningsanordningar m. m. vid sjukhuset. Som chefen för finansdepartementet denna dag anmäler beträffande förslag till stat för statens allmänna fastighetsfond bör medel för nämnda upprustning inte beräknas under fastighetsfondens utgiftsposter. Utan att härigenom nu ta ställning till de olika byggnadsförslagen anser jag att kostnaderna för eventuella åtgärder bör bestridas i sin helhet från investeringsanslaget Utbyggnad av karolinska sjukhuset. Vid beräkning av medelsförbrukningen under den kostnadsram, som bör stå till Kungl. Maj:ts disposition, har jag tagit hänsyn härtill.

I detta sammanhang vill jag nämna att Kungl. Maj:t den 29 juni 1973 har uppdragit åt direktionen för karolinska sjukhuset att utarbeta en översiktlig plan för en fortgående upprustning av sjukhuset. Vidare skall direktionen projektera en första etapp av upprustning av vårdavdelningar m. m. inom norra längan av sjukhusets huvudblock inom en kostnadsram för upprustningen av 7 milj. kr. Direktionen skall också projektera viss ombyggnad inom köksbyggnaden och låta installera en ångpanna i sjukhusets värmecentral.

Med anledning av vad nämnden för undervisningsjukhusens utbyggnad anført om att byggnadsobjektet Avlopp, etapp I, nu borde slutredovisas, vill jag nämna, att Kungl. Maj:t den 20 december 1973 med ändring av tidigare beslut tagit upp en kostnadsram av 2 320 000 kr. för företaget. Behövs ytterligare arbeten för att lägga om sjukhusets yttre avloppsledningar, får direktionen återkomma i frågan.

Investeringsplan (1 000-tal kr.)

Byggnadsobjekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning		Byggstart år/mån	Färdigställande år/mån
	1972- 04-01	1973- 04-01	Faktisk t. o. m. 1972/73	Beräknad för 1973/74 1974/75		
1. Tolv vårdavdelningar	11 600	11 660	11 169	491	—	66-08 69-11
2. Hudisoleringsavdelning	1 790	1 790	1 784	6	—	68-08 69-09
3. Hudpolikliniker m. m.	1 635	1 635	1 624	11	—	67-04 68-05
4. Forskningslokaler	4 870	4 870	4 868	2	—	68-05 70-06
5. Värmekraftverk, etapp I	555	555	508	47	—	69-04 71-12
6. Avlopp, etapp II	505	505	498	7	—	68-05 70-06
7. Paviljong, psykiatriska kliniken	1 494	1 494	1 490	4	—	68-11 70-05
8. Radiofysiska institu- tionen m. m.	3 675	3 675	2 875	400	68	70-10 72-06
9. Röntgendemonstration	232	232	205	27	—	69-10 70-01
10. Jourrumsvåning	680	680	669	11	—	67-12 68-07
11. Centralröntgen, etapp I	3 477	3 533	3 103	400	30	70-10 72-02
12. Hissar inom huvudkom- plexet	2 050	2 050	2 016	34	—	67-10 70-06

Byggnadsobjekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning			Byggstart år/mån	Färdigställande år/mån
	1972- 04-01	1973- 04-01	Faktisk t. o. m. 1972/73	Beräknad för 1973/74	1974/75		
13. Transformatorstation A 22	260	257	257	—	—	67-12	68-10
14. Transformatorstation A 11	885	895	811	84	—	70-11	71-06
15. Personallokaler	375	375	354	21	—	69-11	70-05
16. Ny tillfartsväg	337	337	322	15	—	70-06	72-04
17. Barnintensivbehandlings- avdelning	1 018	1 018	975	43	—	69-05	70-04
18. Ombyggnad av kirurgiska polikliniken m. m. och medicinska polikliniken	1 061	1 061	1 048	13	—	71-09	72-07
19. Barnklinikerna, hissar och balkonger	778	778	728	50	—	69-10	70-12
20. Aulan, ombyggnad	304	304	304	—	—	69-06	69-10
21. Thoraxkliniker m. m.	313	313	313	—	—	70-02	70-09
22. Upprustning av psykiatriska kliniken	2 035	2 121	1 915	126	80	71-12	73-06
23. Fem vårdavdelningar	5 700	5 700	5 198	402	100	69-12	71-08
24. Lokaler för snabbtele- foner	265	265	200	65	—	70-06	70-11
25. Fläktutrymmen m. m.	3 480	3 645	3 096	300	200	72-05	73-02
26. Anskaffande av elkablar	490	490	490	—	—	70-05	72-04
27. Hormonlaboratorium inom kvinnokliniken	695	737	436	200	101	72-09	73-05
28. Medicinsk dagvårds- avdelning	340	340	340	—	—	66-05	66-09
29. Förberedande åtgärder för fjärrvärme	25	25	25	—	—	71-04	71-05
30. Avlopp, etapp I	3 220	2 320	2 301	—	—	68-10	72-06
31. Pannbyte	—	3 200	—	1 600	1 400	74-05	75-02
32. Högvoltstation	7 756	—	8 605	—	—	66-04	68-08
33. Lokaler för stereotaktisk strålutrustning	30	8 655	—	40	10	73-07	74-08
34. Ombyggnad av Eugenia- hemmet	385	400	49	300	51	71-11	73-12
35. Lokaler för audiologi och foniatri m. m.	695	738	408	230	100	72-09	73-09
36. Utredningar m. m.	4 131	4 481	3 478	200	700		
37. Administration	2 386	2 886	2 023	500	500		
38. Till Kungl. Maj:ts disposition	—	30 000	27	490	10 000		
39. Reducering av medelsför- brukningen	—	—	—	519	332		
Summa			64 512	5 600	13 008		

Anslagsberäkning (1 000-tal kr.)

Medelstillgång	Beräknad medelsförbrukning		
Behållning 1973-07-01	10 907	1973/74	5 600
Anslag för 1973/74	1	1974/75	13 008
Anslag för 1974/75 (förslag)	7 700		
	18 608		18 608

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen
att till *Utbyggande av karolinska sjukhuset* för budgetåret 1974/75
anvisa ett investeringsanslag av 7 700 000 kr.

9. Utbyggande av akademiska sjukhuset i Uppsala

Enligt avtal med Uppsala läns landstingskommun och andra berörda landstingskommuner bestrider staten i regel 40 % av kostnaderna för utbyggandet av akademiska sjukhuset i Uppsala. Till detta ändamål har för budgetåret 1973/74 anvisats ett investeringsanslag av 7 684 000 kr.

Kommittén för akademiska sjukhusets i Uppsala utbyggande

Kommittén föreslår att 5 120 000 kr. anvisas för nästa budgetår.

Kommitténs anslagsframställning till huvudmännen beträffande investeringsmedel för budgetåret 1974/75 – bortsett från visst förslag rörande televäxel, där medel ej begärs av staten – framgår av följande sammanställning.

Ändamål	Totalt	Av Uppsala läns lands- ting år 1974		Av staten 1974/75
		för egen del	för re- gionlands- tingen	
1. Etapp 3: nervblock m. m.	2 000 000	600 000	600 000	800 000
2. Förberedande ar- beten XVI	2 200 000	660 000	660 000	880 000
3. Etapp 4: kvinno- och barnkliniker m. m.	2 200 000	300 000	300 000	1 600 000
4. Nybyggnad (B 5) för intagnings- vård m. m.	280 000	—	—	280 000
5. Ombyggnad för apo- tek m. m. (A 1)	1 480 000	1 320 000	—	160 000
6. Patologi m. m.	500 000	90 000	90 000	320 000
7. Området för ad- ministrations- byggnad (T) m. m.	300 000	90 000	90 000	120 000
8. Brand- och ambu- lansväg	640 000	180 000	180 000	280 000
9. Förberedande ar- beten XVII	80 000	—	—	80 000
10. Allmänna utred- ningar och kom- mitténs egen verksamhet	1 200 000	300 000	300 000	600 000
	10 880 000	3 540 000	2 220 000	5 120 000

1. Etapp 3 omfattar ett neuroblock med lokaler för neurologi, neurokirurgi och neurofysiologiskt laboratorium samt för hud-, ögon- och rehabiliteringskliniker m. m. Kostnadsramen har senast beräknats till 80 milj. kr. Med hänsyn till förhöjd mervärdeskatt och till höjt index bör kostnadsramen höjas till 82 milj. kr.

Till och med budgetåret 1973/74 har anvisats 80 milj. kr. för denna etapp, varav staten anvisat 32 milj. kr. För byggnadsarbeten under budgetåret 1974/75 beräknas återstående medelsbehov till 2 milj. kr.

Etapp 3 tas i bruk omkring årsskiftet 1973/74.

2. Under förberedande arbeten XVI anmäls medelsbehov för bl. a. rivning av byggnader, flyttning av en mindre barackbyggnad, sänkning av marknivå samt kulvert- och avloppsdragning för att byggnadsområdet för etapp 4 skall friläggas. För dessa arbeten, som beräknas komma att utföras under vinterhalvåret 1974/75, beräknar kommittén 2,2 milj. kr.

3. Etapp 4 omfattar ett nytt block för kvinno- och barnkliniker. Kommittén räknar med att projektering skall kunna påbörjas under hösten 1973 för etappen 4. T. o. m. budgetåret 1973/74 har huvudmännen anvisat tillsammans 4 100 000 kr., varav staten anvisat 920 000 kr. För projekteringsarbete m. m. t. o. m. budgetåret 1974/75 behövs ca 6,3 milj. kr. För budgetåret 1974/75 bör 2,2 milj. kr. anvisas för ändamålet.

4. Byggnad B 5, som skall anslutas till centrallängan, avses inrymma vissa lokaler för medicinsk klinik, såsom dialyscentral och intagningsavdelning, samt vissa undervisningslokaler och läkarexpeditioner m. m. för kliniskt-kemiskt centrallaboratorium och blodcentralen. Kommittén räknar med att projektering kan påbörjas under första halvåret 1974. T. o. m. budgetåret 1973/74 har huvudmännen tillsammans anvisat 1 020 000 kr., varav staten 240 000 kr.

För projekteringsarbete m. m. räknar kommittén med en medelsåtgång t. o. m. budgetåret 1974/75 av 1,3 milj. kr. För budgetåret 1974/75 bör staten anvisa 280 000 kr. till ändamålet.

5. År 1974 flyttar ögon- och hudklinikerna samt kvarvarande delar av röntgendiagnostiska avdelningen från byggnaden för f. d. medicinska kliniken (A 1) till etapp 3. De därmed friställda lokalerna föreslås bli iordningställda för olika ändamål genom ombyggnad av byggnaden A 1, nämligen för Uppsala läns landstings sjukgymnast- och arbetsterapeututbildning, för socialmedicin med socialfarmaci och sjukhusets internundervisning samt för utvidgning av sjukhusapoteket. Sjukgymnast- och arbetsterapeututbildningen, som skall vara anknuten till Uppsala läns landstings värdeyrkesskola, samt socialmedicin jämte socialfarmaci avses enligt 1971 års generalplaneöversyn bli slutgiltigt placerade på området för arméns kompaniofficersskola (AKS).

Kostnaderna för iordningställande av lokaler för sjukgymnast- och arbetsterapeututbildning samt för utrustning till lokalerna skall bestridas av landstinget, varvid statsbidrag beräknas utgå enligt gällande föreskrifter. Utbildningen avses börja värterminen 1975. Under den första terminen skall undervisningen emellertid bedrivas i andra lokaler än i

byggnad A 1. Lokaler erfordras därför i byggnad A 1 från höstterminen 1975. Iordningställande beräknas ske under vinterhalvåret 1974/75. Kommittén har i sin medelsframställning till Uppsala läns landsting för år 1974 förutsatt att landstinget ställer erforderliga medel till förfogande och i enlighet därmed beräknat ett medelsbehov för år 1974 på 1,2 milj. kr., som gäller enbart landstinget. Totalt bedöms ombyggnadskostnaden för denna del av byggnad A 1 uppgå till ca 2,2 milj. kr.

Planerade lokaler för internundervisning och socialmedicin med socialfarmaci ligger i anslutning till lokalerna för sjukgymnast- och arbetsterapeututbildning. Det är därför från tekniskt-ekonomiska och praktiska synpunkter angeläget att åtgärderna utförs enligt samma tidsschema. Totalt bedöms ombyggnadskostnaden för denna del av byggnad A 1 uppgå till ca 0,9 milj. kr., varav 360 000 kr. faller på staten. För budgetåret 1974/75 beräknar kommittén ett medelsbehov på 70 000 kr., varav staten bör anvisa 40 000 kr.

Det är enligt kommitténs mening angeläget, med hänsyn till den kraftiga verksamhetsökning som skett för apotekets del under senare år, att apoteket tillförs vissa friställda lokaler i byggnaden A 1 som en ytterligare förstärkning av resurserna i avvaktan på ett nytt sjukhusapotek. För erforderliga byggnadsåtgärder under budgetåret 1974/75 beräknar kommittén ett medelsbehov på 210 000 kr., varav staten bör anvisa 120 000 kr.

6. Slutlig ställning har ännu inte tagits till ett år 1970 framlagt förslag att patologi med cytologi, klinisk bakteriologi, klinisk virologi och rättsmedicin ansluts administrativt till sjukhuset. I 1971 års generalplaneöversyn föreslås den patologiska institutionen med cytologi samt den rättsmedicinska institutionen bli förlagda till nuvarande område för arméns kompaniofficersskola (AKS). De bakteriologiska och virologiska institutionerna planeras kunna i ett senare läge uppföras i direkt anslutning till en ny patologibyggnad. AKS beräknas flytta från Uppsala år 1977. En ny byggnad för patologi med cytologi samt rättsmedicin beräknas därför kunna börja uppföras år 1977. Ett byggnadsprogram sammanställs f. n. för institutionerna.

Till och med budgetåret 1973/74 har huvudmännen tillsammans anvisat 600 000 kr., varav staten 120 000 kr. För att möjliggöra en nybyggnad för patologiinstitutionen med början år 1977 räknar kommittén med en medelsåtgång t. o. m. budgetåret 1974/75 av 1,1 milj. kr. Detta innebär ett medelsbehov för budgetåret 1974/75 av 500 000 kr.

7. I 1971 års generalplaneöversyn förutses en successiv förnyelse under åren 1975–1983 av området för administrationsbyggnaden (T). Till området skall förläggas -- förutom administrationen -- olika aktiviteter som fordrar en central placering på sjukhusområdet för personal och patienter. Befintlig byggnad T rymmer i dag huvuddelen av sjukhusets administration samt postkontor och vissa personalbostäder, som dock är under successiv avveckling. Till området hör även en barackbyggnad inrymmande lokaler för dels internundervisning, dels viss primärkommunal medicinsk-teknisk assistentutbildning. Byggnad T uppfördes som

sjuksköterskeskola år 1935 och har sedan dess ej byggts om för sitt nuvarande ändamål utan endast blivit ytligt renoverad. Byggnadens tekniska tillstånd är allmänt sett dåligt. Bl. a. sjunker den norra flygeln i förhållande till huvuddelen. En rivning av den norra flygeln har förutsatts ingå som en första fas i T-områdets successiva förnyelse. Emellertid erbjuder T-byggnaden en otillfredsställande arbetsmiljö. Bristen på hygienutrymmen, sammanträdesutrymmen, väntrum för allmänhet och sjukhuspersonal bidrar härtill. Byggnaden har dessutom dålig ventilation. Sjukhusets administrativa organisation kommer att växa vilket ställer krav på funktionella lokaler och lokalsamband samt god arbetsmiljö. På T-området behövs förutom lokaler för en växande administration även lokaler för postkontor, banklokal, butiker för allmänhet, patienter och personal samt motionsutrymmen för personal.

Kommittén avser att gå igenom T-områdets olika problem. För projekteringsarbete under budgetåret 1974/75 räknar kommittén med ett medelsbehov på 300 000 kr.

8. Kommittén har tidigare såsom förberedande arbeten XVI beräknat medel för bl. a. utförande av en brand- och ambulansväg väster om centrallängan. T. o. m. budgetåret 1973/74 har huvudmännen för ändamålet tillsammans anvisat 260 000 kr., varav staten anvisat 80 000 kr. För utförande av vägen från byggnad B 9:s norra fasad norrut beräknar kommittén ett återstående medelsbehov av 640 000 kr.

9. Såsom förberedande arbeten XVII anmälde kommittén för budgetåret 1973/74 bl. a. behov av 200 000 kr. för ombyggnad av nuvarande medicinska bibliotek i byggnad B 3/4. Medicinska biblioteket flyttar i början av år 1974 till etappen 3. Nuvarande lokaler avses iordningställas för blodcentralen och fotoavdelningen, vilka enheter är placerade i angränsande lokaler. För landstingens del har 120 000 kr. för ifrågavarande ombyggnad redan ställts till kommitténs förfogande. För statens del beräknar kommittén ett medelsbehov för budgetåret 1974/75 av 80 000 kr.

10. För allmänna utredningar och kommitténs egen verksamhet har huvudmännen för budgetåret 1973/74 tillsammans anvisat 1,4 milj. kr., varav staten 644 000 kr. och landstingen 756 000 kr.

Från anslagsposten bestrids dels kostnader för löner, vissa konsultarvoden och andra arvoden samt resor, dels omkostnader såsom hyror, expenser m. m., dels utredningskostnader. Sistnämnda kostnader berör ekonomiskt-organisatoriska samt tekniska utredningar, som avser sjukhusets utbyggnad i stort.

Kommittén beräknar för budgetåret 1974/75 totalt 1,2 milj. kr. För arvoden till statliga ledamöter i kommittén har därvid beräknats 250 000 kr., vilket belopp helt skall bestridas av staten. För lönekostnader beräknas 500 000 kr. och för utredningar och kommitténs egen verksamhet 450 000 kr.

Remissyttranden

Byggnadsstyrelsen har inte någon erinran mot byggnadskommitténs förslag.

Nämnden för undervisningssjukhusens utbyggnad (NUU) erinrar om att byggnadskommittén har redovisat 1971 års generalplaneöversyn (GP 71). I maj 1972 tillsattes en gemensam arbetsgrupp med företrädare för Uppsala läns landstingskommun, byggnadskommittén, socialstyrelsen och NUU med uppgift att följa framtagandet av en sjukvårdsplan för landstinget för att klarlägga de sjukvårdsplanemässiga utgångspunkterna för ställningstagandet till GP 71. NUU anser att en nybyggnad för barnklinikerna bör uppföras på den plats byggnadskommittén föreslagit. NUU tillstyrker emellertid endast att medel anvisas för åtgärder för nya barnkliniker. Till förberedande arbeten XVI och etapp 4 behöver därför enligt NUU högst 1 560 000 kr. anvisas.

NUU tillstyrker inte, att ytterligare medel anvisas för projektering av byggnad B 5. NUU har däremot inte någon erinran mot att medel beräknas enligt byggnadskommitténs förslag för statens andel av kostnaderna för ombyggnad av byggnad A 1. Frågan huruvida nya lokaler för patologi och bakteriologi bör förläggas till AKS område tar NUU inte ställning till nu men har ingen erinran mot att medel beräknas för fortsatt utredning m. m. NUU har inte heller någon erinran mot att vissa medel beräknas för programmerings- och projekteringsarbete för byggnadsåtgärder inom T-området. Resultatet av en genomgång av T-områdets problem bör dock avvaktas innan medlen ställs till kommitténs förfogande.

NUU har ingen erinran mot att medel anvisas för att fullborda brand- och ambulansvägen. Däremot kan NUU inte på föreliggande underlag tillstyrka, att medel anvisas under detta investeringsanslag till förberedande arbeten XVII, utan finner det troligt, att kostnaderna för åtgärderna bör bestridas av underhållsmedel. Medelsbehovet för allmänna utredningar och kommitténs egen verksamhet beror på vilken omfattning byggnadsverksamheten vid sjukhuset kan få. I avvaktan på att ställning tas till förslagen i GP 71 anser NUU att återhållsamhet kan vara motiverad.

Departementschefen

Till grund för pågående utbyggnad av akademiska sjukhuset i Uppsala ligger en av 1957 års riksdag godkänd reviderad generalplan för sjukhuset (prop. 1958:B 1, SU 1958:B 40, rskr 1958:B 60). Översyn av generalplanen gjordes år 1965 (prop. 1965:1 bil. 7 s. 396, SU 1965:5, rskr 1965:5).

Ett neuroblock har uppförts vid sjukhuset såsom etapp 3 av central-komplexets utbyggnad. Blocket står inflyttningsklart i början av detta år och innehåller lokaler för neurologi och neurokirurgi, neurofysiologiskt laboratorium samt hud-, ögon- och rehabiliteringskliniker m. m. Kostnaden för blockets uppförande beräknas numera uppgå till 82 milj. kr. Jag anser att kostnaden bör godtas.

Byggnadsföretaget innefattas i det mellan staten och Uppsala läns landstingskommun träffade avtalet angående utbyggnad av akademiska sjukhuset i Uppsala m. m. (prop. 1961:79, SU 1961:97, rskr 1961:265; prop. 1962:105 bil. 2 s. 11, SU 1962:73, rskr 1962:185), samt i avtal med berörda landstingskommuner om samarbete beträffande regionsjukvård vid sjukhuset (prop. 1963:1 bil. 7 s. 461, SU 1963:5, rskr 1963:5). Statens andel uppgår till 40 % av kostnaderna. Jag beräknar i överensstämmelse med byggnadskommitténs förslag 800 000 kr. för bestridande av statens andel av kostnaderna för etappen 3 under budgetåret 1974/75 (1).

För att ett byggnadsområde för en följande utbyggnadsetapp skall kunna friläggas bör enligt byggnadskommittén vissa byggnader rivas eller flyttas och marknivån sänkas. Dragningen av vissa kulvertar och avlopp måste ändras. Dessa förberedande arbeten (XVI) bör enligt kommittén vidtagas under vintern 1974--1975. Jag beräknar 880 000 kr. för statens andel av kostnaderna för dessa åtgärder (2).

Kungl. Maj:t har genom beslut den 20 december 1973 uppdragit åt byggnadskommittén att på visst sätt utföra projektering av en nybyggnad för sjukhusets barnkirurgiska och barnmedicinska kliniker. Beslutet innefattar också ett uppdrag åt byggnadskommittén att samtidigt bl. a. göra vissa utredningar om en eventuell framtida nybyggnad för kvinnokliniken. Byggnadskommittén har föreslagit att medel anvisas för hela byggnadsetappen 4, som enligt byggnadskommitténs planering skulle omfatta en nybyggnad för såväl barnkliniken som kvinnokliniken. Jag är endast beredd att beräkna medel för statens andel av kostnaderna för uppförande av nya barnkliniker vid sjukhuset. För projekteringsarbetet m. m. beräknar jag 680 000 kr. för nästa budgetår (3).

I en byggnad (A I), som ursprungligen inrymt den medicinska kliniken vid sjukhuset, friställs lokaler i samband med att verksamhet flyttas över till det nya neuroblocket. Dessa lokaler avses att till en del användas för Uppsala läns landstingskommuns sjukgymnast- och arbetsterapeututbildning. Kostnaderna för den ombyggnad som förorsakas härav bestrids av landstingskommunen. Övriga ledigblivna lokaler kan efter viss ombyggnad användas för olika ändamål. Byggnadskommittén föreslår att de disponeras för sjukhusapotek, socialmedicin och internundervisning. Det ankommer på Kungl. Maj:t att besluta om lokalernas användning. Ombyggnaden bör emellertid ske i ett sammanhang. Jag beräknar 160 000 kr. för statens andel av ombyggnaden i överensstämmelse med byggnadskommitténs förslag (5).

En byggnad (T), som förut inrymt en sjuksköterskeskola, inrymmer numera administration, postkontor och personalbostäder. Området där byggnaden ligger - det s. k. T-området - är enligt byggnadskommittén en lämplig plats att förlägga administration, post- och bankkontor, butiker och motionslokaler till. Jag beräknar medel för statens andel av kostnaderna för erforderliga utredningar rörande T-området och projektering av vissa åtgärder för att förbättra administrations-

lokalerna. För ändamålet tar jag upp 120 000 kr. i enlighet med framlagt förslag (7).

För slutförande av en brand- och ambulansväg beräknar jag 280 000 kr. för att täcka statens andel (8).

Statens andel av kostnaderna för allmänna utredningar och kommitténs egen verksamhet bör, i enlighet med byggnadskommitténs förslag, för budgetåret 1974/75 beräknas till 600 000 kr. (10).

Sammanlagt bör för budgetåret 1974/75 anvisas 3 520 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Utbyggande av akademiska sjukhuset i Uppsala* för budgetåret 1974/75 anvisa ett investeringsanslag av 3 520 000 kr.

10. Vissa byggnadsarbeten m. m. inom socialdepartementets verksamhetsområde

Under denna rubrik har för innevarande budgetår anvisats ett investeringsanslag av 9 000 000 kr.

Medel beräknas under detta anslag för följande ändamål.

1. Vissa byggnadsarbeten vid kliniker för psykiskt sjuka m. m.
2. Vissa byggnadsarbeten för rättspsykiatriska kliniker.
3. Vissa byggnadsarbeten m. m. vid ungdomsvårdsskolorna.
4. Vissa byggnadsarbeten m. m. vid statens vårdanstalter för alkoholmissbrukare.
5. Vissa byggnadsarbeten m. m. vid statens bakteriologiska laboratorium.
6. Vissa byggnadsarbeten vid statens rättsläkarstationer.

I det följande lämnas för vart och ett av dessa ändamål en redogörelse för anslagsframställningarna och för beräkningen av de medelsbehov som tillsammans tagna bör ligga till grund för beräkningen av förevarande investeringsanslag.

10.1 Vissa byggnadsarbeten vid kliniker för psykiskt sjuka m. m.

Byggnadsstyrelsen

Enligt avtalen med landstingen om övertagandet av huvudmannskapet för den psykiatriska sjukvården skall staten svara för slutförandet av pågående byggnadsarbeten. För innevarande budgetår har för detta ändamål i investeringsplanen beräknats en medelsförbrukning av 715 000 kr.

Pågående byggnadsarbeten som skall slutföras av staten redovisas i följande investeringsplan. De i prop. 1973:1 (bil. 7 s. 247, SoU 1973:5, rskr 1973:102) upptagna kostnadsramarna har i två fall ökat med hänsyn till den allmänna byggnadskostnadsstegringen och i ett fall av skäl, som framgår nedan, höjts däröver.

Av investeringsplanen framgår att medelsförbrukningen för budgetåret 1974/75 beräknats uppgå till 1 657 000 kr.

Redogörelse för omläggning av avloppsledningsnätet för lantbruket vid Sundby sjukhus lämnades i prop. 1973:1 (bil. 7 s. 246) och eftersom förhandlingarna mellan Södermanlands läns landsting och statens förhandlingsnämnd inte slutförts, föreslår byggnadsstyrelsen – som avser att återkomma med eventuella förslag till åtgärder – att den uppskattade kostnaden räknas upp till prisläget den 1 april 1973, men att någon medelsförbrukning tills vidare inte beräknas.

Avloppsreningsverket vid Ribbingelunds sekundäravdelning har som framgår av investeringsplanen påförts kostnader utöver den i prop. 1973:1 (bil. 7 s. 247) anmälda kostnadsramen. Byggnadsstyrelsen föreslår att kostnadsramen förs upp med 192 000 kr. i prisläget den 1 april 1973. Kostnadsökningen beror på oförutsedda svårigheter med grund- och ledningsarbeten.

Redogörelse för utredningen beträffande om- och nybyggnad vid Västra Marks sjukhus lämnades i prop. 1972:1 (bil. 7 s. 224). I avvaktan på att hyresförhandlingarna mellan Örebro läns landsting och statens förhandlingsnämnd slutförs föreslår byggnadsstyrelsen, som avser att återkomma med bl. a. redovisning av kostnadsram, att projektet förs upp i investeringsplanen.

Investeringsplan (1 000-tal kr.)

Byggnadsobjekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning			Byggstart år/mån	Färdigställande år/mån
	1972-04-01	1973-04-01	Faktisk t. o. m. 73-06-30	Beräknad för 1973/74 1974/75			
<i>Sundby sjukhus</i>							
Anslutning till avloppsledningssystem	3 062	3 062	2 932	120	10	64-11	67-09 70-07 73-05
Omläggning av avloppsledningsnät vid lantbruket	365 ¹	375 ¹	–	–	–	vilar t. v.	
Ribbingelund, avloppsreningsverk	167	192	197 ²	–	–	71-11	72-06
<i>Vipeholms sjukhus</i>							
9 vårdpaviljonger, nybyggnad	25 800	26 075	25 828 ²	200	47	69-12	72-10
<i>Olofsfors sekundäravdelning</i>							
Omläggning av avlopp m. m.	430 ¹	470	–	300	100	74-01	74-05
<i>Rälambshovs sjukhus</i>							
Ombyggnad av personalmatsal	90	90	–	90	–	utförs av Stockholms kommun	
Summa			28 957	710	157		

¹ Uppskattad kostnad

² Projekten påförda för höga kostnader

Departementschefen

Jag förordar att den investeringsplan som jag här redovisat läggs till grund för beräkningen av medelsbehovet för nästa budgetår.

Medelsförbrukningen för budgetåret 1974/75 beräknas till 157 000 kr.

10.2 Vissa byggnadsarbeten för rättspsykiatriska kliniker

Enligt principbeslut av 1961 års riksdag (prop. 1961:185, 1LU 1961:49, rskr 1961:398) skall nya rättspsykiatriska kliniker uppföras i Stockholm, Uppsala, Göteborg, Lund och Umeå. För innevarande budgetår har för detta ändamål i investeringsplanen beräknats en medelsförbrukning av drygt 300 000 kr.

Byggnadsstyrelsen

Redogörelse för klinikerna i Uppsala och Lund lämnades senast i prop. 1968:1 (bil. 7 s. 253) och för kliniken i Göteborg i prop. 1969:1 (bil. 7 s. 236). Som framgår av investeringsplanen slutfördes byggnadsarbetena för dessa objekt under budgetåret 1970/71, och kostnadsramarna föreslås oförändrade. Eftersom definitivt beslut beträffande kliniken i Umeå ännu ej träffats har någon medelsförbrukning inte beräknats.

Beträffande Stockholmskliniken, som tidigare avsetts bli placerad i kvarteret Kronoberg, pågår förhandlingar om förläggning av kliniken till Stockholms läns landstings nya sjukhus i Huddinge.

Investeringsplan (1 000-tal kr.)

Byggnadsprojekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning		Byggstart år/mån	Färdigställande år/mån
	1972-04-01	1973-04-01	Faktisk t. o. m. 73-06-30	Beräknad för 1973/74 1974/75		
Rättspsykiatrisk klinik i Lund	7 000	7 000	6 967	33	68-03	70-10
Rättspsykiatrisk klinik i Uppsala	7 570	7 570	7 455	115	68-02	70-10
Rättspsykiatrisk klinik i Göteborg	6 800	6 900	6 619	181	69-06	71-01
Rättspsykiatrisk klinik i Umeå			-		vilar t. v.	
Summa			21 041	329	-	

Departementschefen

Jag har ingen crinran mot den av byggnadsstyrelsen uppgjorda investeringsplanen. Några medel för detta ändamål behövs inte under nästa budgetår.

10.3 Vissa byggnadsarbeten m. m. vid ungdomsvårdsskolorna*Byggnadsstyrelsen*

Efter samråd med socialstyrelsen föreslår byggnadsstyrelsen olika byggnadsföretag för vilka det sammanlagda medelsbehovet under budgetåret 1974/75 beräknas till 6,5 milj. kr.

De i investeringsplanerna för innevarande budgetår angivna kostnadsramarna har i vissa fall ökats beroende på den allmänna byggnadskostnadsstegringen. Å andra sidan har det visat sig möjligt att för vissa objekt sänka kostnadsramarna med sammanlagt 353 000 kr. Vidare slutredovisas ett antal byggnadsföretag med en förbrukning som med 300 000 kr. understiger gällande kostnadsramar.

Under budgetåret 1974/75 föreslås ny elevförläggning och mekanisk verkstad vid Stigby, nytt centralkök vid Ryagården samt ny administrationsbyggnad vid Vemyra. Styrelsen föreslår även om- och tillbyggnad av mottagningsavdelningen Nyhem vid Gräskärr samt Granliden vid Fagared. Vidare föreslås om- och tillbyggnad av personalmatsalen vid Johannisberg och utbyte av gallerförsedda fönster vid mottagningsavdelningen Höjden vid Bärby, specialavdelningen Berga vid Hammargården och specialavdelningen Höjden vid Gräskärr.

I investeringsplanen för innevarande budgetår har anslagsposten Vägar och markplanering tagits upp med en kostnadsram av totalt 1 640 000 kr.

Efter uppdrag av Kungl. Maj:t har byggnadsstyrelsen påbörjat avloppsreningsanläggningar vid bl. a. Bärby, Långanäs, Lövsta, Eknäs och Håkanstorp. För Johannisberg, Sundbo och Brättegården kan anslutning ske till kommunalt reningsverk. För budgetåret 1974/75 föreslås att medel anvisas för vattenverk vid Forsane.

Departementschefen

Jag förordar att följande byggnadsobjekt påbörjas nästa budgetår, nämligen nytt centralkök vid Ryagården och Hammargården, ny administrationsbyggnad vid Vemyra samt utbyte av fönster vid avdelningen Höjden vid Gräskärr. För att inom ramen för tillgängliga medel kunna påbörja vissa angelägna företag redovisades i förra årets statsverksproposition (bil. 7 s. 250) en investeringsplan med en kostnadsram på ca 4,9 milj. kr. för diverse om- och tillbyggnadsarbeten. För budgetåret 1974/75 bör motsvarande ram uppgå till ca 3,6 milj. kr. Bland byggnadsobjekt som beräknas bli aktuella är bl. a. om- och tillbyggnad av personalmatsal vid

Johannisberg och nybyggnad av mekanisk verkstad vid Stigby. Vidare räknar jag med utbyte av fönster vid avdelningen Berga vid Hammargården och avdelningen Höjden vid Bärby. Det ankommer på Kungl. Maj:t att slutligt besluta om dispositionen av kostnadsramen.

Jag beräknar även medel för utförande av vattenverk vid Forsane.

Jag förordar att den investeringsplan som jag här redovisat läggs till grund för beräkningen av medelsbehovet för nästa budgetår. Av investeringsplanen framgår att medelsförbrukningen för budgetåret 1974/75 för vissa byggnadsarbeten m. m. vid ungdomsvårdsskolorna beräknas uppgå till ca 5,4 milj. kr.

Investeringsplan (1 000-tal kr.)

Byggnadsobjekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning			Byggstart år/mån	Färdigställande år/mån
	1972- 04-01	1973- 04-01	Faktisk t. o. m. 73-06- 30	Beräknad för			
				1973/74	1974/75		
Färdigställda t. o. m. 1973-06-30			12 739	1 398	184	-	-
<i>Gräskärr</i>							
Specialavd. Höjden tillbyggnad etapp I	600	840	41	500	225	73-09	74-05
<i>Bärby</i>							
Gymnastikbyggnad	730	755 ¹	-	-	475	74-09	75-09
<i>Brättegården</i>							
Centralkök, ombyggnad	650	570	.	.	400	74-04	74-10
<i>Eknäs</i>							
Administration	1 155	1 005	-	550	450	73-10	74-08
<i>Rvågården</i>							
Centralkök	1 385	1 450 ¹	-	75	1 000	74-08	75-06
<i>Hammargården</i>							
Centralkök	1 610	1 675 ¹	-	-	150	75-06	76-04
<i>Vemyra</i>							
Administration	-	1 025 ¹			150	75-05	76-03
<i>Olika skolor</i>							
Idrottsplaner	585	585	19	370	170	-	-
Vägar och markplanering	945	1 175	-	495	375	-	-
Diverse om- och tillbyggnader	1 210	3 640	1 054	765	1 090	-	-
Vatten- och avloppsanläggningar	1 370	2 000	2	940	670	-	-
Markinköp	-	12	-	-	12	-	-
Summa			13 855	5 093	5 351	-	-

¹ Uppskattad kostnad

10.4 Vissa byggnadsarbeten m. m. vid statens vårdanstalter för alkoholmissbrukare

Byggnadsstyrelsen

Medelsförbrukningen för budgetåret 1974/75 beräknas till 1,5 milj. kr.

De i prop. 1973:1 (bil. 7 s. 252) angivna kostnadsramarna har i vissa fall höjts med hänsyn till den allmänna byggnadskostnadsstegringen. I andra fall har ramarna kunnat sänkas med sammanlagt 1 005 000 kr.

Byggnadsstyrelsen har i särskild skrivelse den 27 augusti 1973 hemställt om byggnadsuppdrag för ombyggnad av köket vid vårdanstalten Venngarn. Projektet kostnadsberäknas till 1 320 000 kr. i prisläget den 1 april 1973. I prop. 1973:1 (bil. 7) beräknas en medelsförbrukning för projektet av 200 000 kr. under budgetåret 1973/74 med byggstart under april månad 1974. Styrelsen är dock beredd att tidigarelägga byggstarten till februari samma år. För avloppsreningsanläggning vid anstalten uppskattades kostnadsramen i prop. 1973:1 (bil. 7) till 400 000 kr. i prisläget den 1 april 1972. Ramen föreslås nu höjd med hänsyn till att vissa förändringar i projektet bör vidtas.

För avloppsreningsverk vid vårdavdelningen Brotorp beräknas en kostnadsram av 385 000 kr. i prisläget den 1 april 1973.

Departementschefen

Byggstarten för ombyggnad av köket vid vårdanstalten Venngarn beräknas till mars 1974 med en medelsåtgång under budgetåret 1973/74 av 900 000 kr. och under budgetåret 1974/75 av 400 000 kr.

Jag förordar att den investeringsplan som jag här redovisar läggs till grund för beräkningen av medelsbehovet för nästa budgetår. Av planen framgår att medelsförbrukningen för budgetåret 1974/75 för Vissa byggnadsarbeten m. m. vid statens vårdanstalter för alkoholmissbrukare beräknas uppgå till ca 1 milj. kr.

Investeringsplan (1 000-tal kr.)

Byggnadsobjekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning		Byggstart år/mån	Färdigställande år/mån	
	72-04-01	73-04-01	Faktisk t. o. m. 73-06-30	Beräknad för			
				1973/74			1974/75
Färdigställda t. o. m. 1973-06-30	5 150	4 905	4 506	386	13		
<i>Venngarn</i>							
Snickeriverkstad m. m.	500	500	127	360	13	73-03 73-09	
Ombyggnad av kök	1 220	1 320	—	900	400	74-03 75-01	

Byggnadsobjekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning		Byggstart år/mån	Färdigställande år/mån	
	72-04-01	73-04-01	Faktisk t. o. m.				
			73-06-30	Beräknad för 1973/74 1974/75			
Avloppsrenings- anläggning	400 ¹	450 ¹	—	300	150	74-02	74-07
<i>Brotorp</i>							
Avloppsrenings- anläggning		385	—	—	300	74-08	75-01
<i>Gudhem</i>							
Div. verkstäder m. m.	3 760	3 000	1 883	1 000	117	72-06	73-12
Summa			6 516	2 946	993		

¹ Uppskattad kostnad

10.5 Vissa byggnadsarbeten m. m. vid statens bakteriologiska laboratorium

Nybyggnad för smådjurhus

Redogörelse för projektet lämnades senast i prop. 1973:1 (bil. 7 s. 253). Kungl. Maj:t uppdrog genom beslut den 14 september 1972 åt byggnadsstyrelsen att utföra nybyggnaden inom en kostnadsram om 14 400 000 kr. i prisläget den 1 april 1971, vilket motsvaras av 15 550 000 kr. i prisläget den 1 april 1972. I den i prop. 1973:1 intagna investeringsplanen har ramen angivits till 15 489 000 kr. i prisläget den 1 april 1972. Beloppet 15 550 000 kr. motsvaras av 16 705 000 kr. i prisläget den 1 april 1973.

Under det fortsatta arbetet har det visat sig att omfattande förstärkningsarbeten fått vidtagas på grund av icke förutsedd dålig bergkvalitet. Styrelsen avser att återkomma om merkostnaden för detta som inte kan rymmas inom gällande kostnadsram.

Om- och tillbyggnad för telefonväxel

Byggnadsstyrelsen har den 22 januari 1973 redovisat byggnadsprogram och begärt bygguppdrag för om- och tillbyggnad för telefonväxel inom SBL inom en kostnadsram av 315 000 kr. i prisläget den 1 april 1972, vilket motsvarar 340 000 kr. i prisläget den 1 april 1973.

Departementschefen

1973 års riksdag har godkänt att den av byggnadsstyrelsen begärda tillbyggnaden för telefonväxel får utföras (prop. 1973:170, SoU 1973:31, rskr 1973:340). Kostnaderna för byggnadsföretaget ryms inom ramen för redan anvisade medel.

Jag förordar att den investeringsplan som jag redovisar i det följande läggs till grund för beräkningen av medelsbehovet för nästa budgetår. Av

investeringsplanen framgår att medelsförbrukningen för budgetåret 1974/75 för vissa byggnadsarbeten vid statens bakteriologiska laboratorium beräknas uppgå till sammanlagt 4 240 000 kr.

Investeringsplan (1 000-tal kr.)

Byggnadsobjekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning		Byggstart år/mån	Färdigställande år/mån
	1972-04-01	1973-04-01	Faktisk t. o. m. 73-06-30	Beräknad för 1973/74 1974/75		
<i>Statens bakteriologiska laboratorium</i>						
Nybyggnad för destruktionsanläggning	4 460	4 760	2 300	2 300	160	72-10 74-01
Nybyggnad för tuberkulossektionen	2 650	2 670	2 645	25	40	71-03 72-06
Nybyggnad för smådjurhus m. m.	15 550	16 705	3 655	8 190	4 000	72-10 75-01
Om- och tillbyggnad för televäxel		340		300	40	74-03 74-06
Summa			8 600	10 815	4 240	

10.6 Vissa byggnadsarbeten vid statens rättsläkarstationer

Ombyggnad för statens rättsläkarstation i Solna

Redogörelse för projektet lämnades senast i prop. 1972:1 (bil. 7 s. 233). Gällande kostnadsram utgör 1 830 000 kr. i prisläget den 1 april 1972, vilket motsvaras av 1 900 000 kr. i prisläget den 1 april 1973.

Investeringsplan (1 000-tal kr.)

Byggnadsprojekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning		Byggstart år/mån	Färdigställande år/mån
	1972-04-01	1973-04-01	Faktisk t. o. m. 73-06-30	Beräknad för 1973/74 1974/75		
<i>Färdigställda, ej slutredovisade projekt</i>						
<i>Solna</i>						
Ombyggnad för statens rättsläkarstation	1 830	1 900	1 790	110		71-11 72-07
<i>Uppsala</i>						
Till- och ombyggnad vid statens rättsläkarstation m. m.	925	925	925	-	-	69-02 70-05
Summa			2 715	110		

Departementschefen

Som framgår av den redovisade investeringsplanen föreligger inte något medelsbehov under nästa budgetår för ifrågasvarande ändamål.

Sammanfattning*Departementschefen*

Med hänvisning till vad som förut nämnts under redogörelsen för medelsbehov för de ändamål, vilka ingår i förevarande investeringsanslag, förordar jag att följande sammanfattande investeringsplan läggs till grund för beräkning av anslagsbehovet.

Investeringsplan (1 000-tal kr.)

	Beräknad medelsförbrukning	
	1973/74	1974/75
1. Vissa byggnadsarbeten vid kliniker för psykiskt sjuka m. m.	710	157
2. Vissa byggnadsarbeten för rättspsykiatriska kliniker	329	—
3. Vissa byggnadsarbeten m. m. vid ungdomsvårdsskolorna	5 093	5 351
4. Vissa byggnadsarbeten m. m. vid statens vårdanstalter för alkoholmissbrukare	2 946	993
5. Vissa byggnadsarbeten m. m. vid statens bakteriologiska laboratorium	10 815	4 240
6. Vissa byggnadsarbeten vid statens rättsläkarstationer	110	—
Erfarenhetsmässig reduktion av medelsbehovet	— 503	— 366
Summa	19 500	10 375

Anslagsberäkning (1 000-tal kr.)

Medelstillgång		Medelsförbrukning	
Behållning 1.7.1973	11 375	1973/74	19 500
Anslag för 1973/74	9 000	1974/75	10 375
Anslag för 1974/75 (förslag)	9 500		
Summa	29 875		29 875

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att till *Vissa byggnadsarbeten m. m. inom socialdepartementets verksamhetsområde* för budgetåret 1974/75 anvisa ett investeringsanslag av 9 500 000 kr.

IV. Statens utlåningsfonder

3. Statens bosättningslänefond

Från fonden lämnas bosättningslån med högst 6 000 kr. till äkta makar, ensamstående föräldrar samt till personer som stadigvarande sammanbor under äktenskapsliknande förhållanden. Lånen lämnas utan säkerhet. Bestämmelserna återfinns i kungörelsen (1946:570) om statliga bosättningslån (ändrad senast 1969:781).

För innevarande budgetår har anvisats ett formellt belopp av 1 000 kr. Sedan läneverksamheten började har hittills anvisats sammanlagt ca 183 milj. kr.

Fullmäktige i riksbanken

Utvecklingen av läneverksamheten framgår av följande sammanställning

Budgetår	Nya lån Antal	Medelbelopp kr.	Totalbelopp milj. kr.	Avbetalningar milj. kr.
1965/66	10 829	4 177	45,2	21,2
1970/71	10 614	4 910	52,1	42,6
1971/72	9 059	4 916	44,5	45,2
1972/73	7 798	4 879	38,0	45,7
1973/74 ¹	8 000	5 000	40,0	45,0
1974/75 ¹	8 000	5 000	40,0	45,0

¹ Beräknat

Under budgetåret 1972/73 uppgick amorteringarna på tidigare lån till ca 7,7 milj. kr. mer än utbetalningarna av nya lån. För innevarande budgetår räknar fullmäktige med att amorteringarna skall överstiga utbetalningarna med ca 5 milj. kr. För budgetåret 1974/75 räknar fullmäktige med 8 000 nya lån och ett medelbelopp av ca 5 000 kr. per lån. Under nästa budgetår skulle därmed, som framgår av följande sammanställning, amorteringarna överstiga utbetalningarna med 5 milj. kr.

Behållning den 1 juli 1973		40,6
Anslag 1973/74		0,0
Disponibelt 1973/74		40,6
Utbetalningar 1973/74	40,0	
Amorteringar på tidigare lån	45,0	5,0
Behållning den 1 juli 1974	—	45,6
Utbetalningar 1974/75	40,0	
Amorteringar på tidigare lån	45,0	5,0
Behållning den 1 juli 1975	—	50,6

Med hänvisning till beräkningarna föreslår riksbanksfullmäktige att anslaget för budgetåret 1974/75 förs upp med ett formellt belopp av 1 000 kr.

Departementschefen

Enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 29 juni 1973 har jag tillsatt en utredning med uppdrag att göra en allsidig översyn av verksamheten med statliga bosättningslån och lägga fram förslag till de ändrade regler för bosättningslånen som översynen kan ge anledning till.

Bosättningslån utgår nu med högst 6 000 kr. Jag föreslår att detta belopp fr. o. m. den 1 juli 1974 höjs till 7 000 kr. Kostnaderna härför täcks av disponibla medel i fonden. I likhet med riksbanksfullmäktige förordar jag att anslaget för nästa budgetår förs upp med ett formellt belopp av 1 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. godkänna den av mig förordade ändringen i grunderna för statliga bosättningslån;
2. till *Statens bosättningslånefond* för budgetåret 1974/75 anvisa ett investeringsanslag av 1 000 kr.

V. Fonden för låneunderstöd

1. Lån till nybyggnader vid erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare m. m.

Till detta ändamål har för innevarande budgetår anvisats ett investeringsanslag av 1 000 000 kr. Jag kommer senare denna dag att föreslå en medelsanvisning om ytterligare 900 000 kr. på tilläggsstat II till riksstaten för innevarande budgetår.

Socialstyrelsen

Socialstyrelsen tillstyrker lån med sammanlagt 10,3 milj. kr. för byggnadsföretag m. m. vid vissa erkända och enskilda vårdanstalter.

Departementschefen

För lån till olika byggnadsföretag m. m. under innevarande budgetår beräknar jag ca 8 milj. kr.

För nästa budgetår beräknar jag medelsåtgången för lån till fortsatt upprustning av anstalterna till 4,5 milj. kr.

Anslagsberäkning (1 000-tal kr.)

Medelstillgång		Beräknad medelsförbrukning	
Behållning den 1 juli 1973	6 025	1973/74	7 925
Anslag för 1973/74	1 000	1974/75	4 500
Anslag för 1973/74:			
Förslag på tilläggsstat II	900		
Anslag för 1974/75 (förslag)	4 500		
	Summa 12 425	Summa	12 425

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Lån till nybyggnader vid erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett investeringsanslag av 4 500 000 kr.

2. Lån till utländska läkare för viss efterutbildning

Till detta ändamål har för innevarande budgetår anvisats ett investeringsanslag av 1 000 kr. På anslaget fanns vid ingången av budgetåret 1973/74 en reservation på 360 118 kr.

Socialstyrelsen

Från anslaget bestrids kostnader för lån till utländska läkare, som vistas i Sverige och är i behov av ekonomisk hjälp under tid för provtjänstgöring eller efterutbildning i syfte att erhålla behörighet att utöva läkaryrket inom riket. Styrelsen anser att medel behövs för ifrågavarande ändamål även i fortsättningen. Med hänsyn till behållningen på anslaget föreslås att endast ett formellt belopp av 1 000 kr. anvisas för budgetåret 1974/75.

Departementschefen

Jag biträder socialstyrelsens förslag. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Lån till utländska läkare för viss efterutbildning* för budgetåret 1974/75 anvisa ett investeringsanslag av 1 000 kr.

Vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Margit Edström

Register

Sid.

Översikt

Driftbudgeten

Femte huvudtiteln

A. Socialdepartementet m. m.

		Kronor
17	1. Socialdepartementet, förslagsanslag	7 855 000
18	2. Kommittéer m. m., reservationsanslag	8 700 000
	3. Forsknings- och utvecklingsarbete samt försöksverksamhet, reservationsanslag	15 000 000
21	4. Extra utgifter, reservationsanslag	450 000
		32 005 000

B. Allmän försäkring m. m.

22	Inledning	
28	1. Försäkringsdomstolen, förslagsanslag	3 080 000
29	2. Försäkringsrådet, förslagsanslag	1 630 000
30	3. Riksförsäkringsverket, förslagsanslag	73 490 000
33	4. Folkpensioner, förslagsanslag	12 470 000 000
37	5. Ersättning till postverket för pensionsutbetalningar, förslagsanslag	23 600 000
38	6. Bidrag till sjukförsäkringen, förslagsanslag	3 290 000 000
40	7. Vissa yrkesskadeersättningar m. m., förslagsanslag	1 600 000
		15 863 400 000

C. Ekonomiskt stöd åt barnfamiljer m. m.

42	Inledning	
44	1. Allmänna barnbidrag, förslagsanslag	2 720 000 000
45	2. Ersättning till postverket för utbetalning av allmänna barnbidrag, förslagsanslag	8 000 000
46	3. Bidrag till sjukförsäkringen för föräldraförsäkringen, förslagsanslag	355 000 000
47	4. Ersättning för bidragsförskott, förslagsanslag	250 000 000
48	5. Omkostnader för statens bosättningslån, förslagsanslag	455 000
		3 333 455 000

D. Sociala serviceåtgärder

50	Inledning	
54	1. Bidrag till social hemhjälp, förslagsanslag	390 000 000
56	2. Bidrag till anordnande av förskolor och fritidshem, reservationsanslag	120 000 000
57	3. Bidrag till driften av förskolor och fritidshem, förslagsanslag	413 000 000
58	4. Bidrag till kommunala familjedaghem, förslagsanslag	90 000 000
60	5. Bidrag till ferievistelse för barn, förslagsanslag	4 000 000
60	6. Bidrag till semesterhem m. m., förslagsanslag	1 800 000
		1 018 800 000

E. Myndigheter inom hälso- och sjukvård, socialvård m. m.

62	Inledning	
	<i>Centrala och regionala myndigheter m. m.</i>	
64	1. Socialstyrelsen, förslagsanslag	51 012 000
69	2. Nämnden för sjukvårds- och socialvårdsbyggnader, förslagsanslag	362 000
70	3. Bidrag till sjukvårdens och socialvårdens planerings- och rationaliseringsinstitut, förslagsanslag	6 500 000
70	4. Länsläkarväsendet m. m., förslagsanslag	9 190 000
72	5. Socialvårdskonsulenter och länsnykterhetsnämnder, förslagsanslag	9 638 000

Sid.		Kronor
	<i>Vissa laboratorier m. m.</i>	
73	6. Statens strålskyddsinstitut, förslagsanslag Statens bakteriologiska laboratorium:	7 005 000
76	7. Uppdragsverksamhet, förslagsanslag	1 000
80	8. Driftbidrag, reservationsanslag	1 000
81	9. Centrallaboratorieuppgifter, förslagsanslag	6 225 000
82	10. Försvarsmedicinsk verksamhet, förslagsanslag	1 370 000
82	11. Utrustning, reservationsanslag	1 630 000
83	12. Statlig läkemedelskontroll, förslagsanslag	13 757 000
85	13. Statens rättskemiska laboratorium, förslagsanslag	8 327 000
87	14. Statens rättsläkarstationer: Förvaltningskostnader, förslagsanslag	7 241 000
89	15. Statens rättsläkarstationer: Inredning och utrustning, reservationsanslag	700 000
		122 959 000

F. Öppen hälso- och sjukvård

91	Inledning	
93	1. Läkemedel åt vissa kvinnor och barn, förslagsanslag	4 650 000
94	2. Abortförebyggande åtgärder, förslagsanslag	1 125 000
96	3. Bidrag till försöksvis anordnad familjerådgivning, förslagsanslag	500 000
96	4. Bidrag till psykisk barna- och ungdomsvård, förslagsanslag	2 060 000
97	5. Bidrag till S:t Lukasstiftelsen	100 000
98	6. Allmän hälsokontroll, förslagsanslag	1 630 000
99	7. Skyddssympningar, förslagsanslag	17 600 000
101	8. Hälsovårdssupplysning, reservationsanslag	5 500 000
103	9. Bidrag till utrustning av polikliniker för folk-tandvård, reservationsanslag	150 000
104	10. Bidrag till nordiskt institut för odontologisk materialprovning, reservationsanslag	500 000
104	11. Epidemiberedskap m. m., förslagsanslag	4 655 000
		38 470 000

G. Universitetssjukhus m. m.

106	Inledning	
	Karolinska sjukhuset:	
108	1. Driftkostnader, förslagsanslag	396 791 000
116	2. Utrustning, reservationsanslag	6 500 000
	Akademiska sjukhuset i Uppsala:	
119	3. Avlöningar till läkare, förslagsanslag	47 106 000
125	4. Driftkostnader, förslagsanslag	40 155 000
127	5. Utrustning, reservationsanslag	140 000
128	6. Bidrag till kommunala undervisningssjukhus, förslagsanslag	190 000 000
130	7. Utbildnings- och forskningsverksamhet vid läkarstationen i Dalby läkardistrikt, reservationsanslag	2 428 000
131	8. Vidareutbildning av läkare, förslagsanslag	12 100 000
134	9. Efterutbildning av viss sjukvårdspersonal m. m., förslagsanslag	2 104 000
139	10. Nordiska hälsovårdshögskolan, förslagsanslag	2 032 000
		699 356 000

H. Övrig sjukhusvård m. m.

141	1. Rättspsykiatriska stationer och kliniker, förslagsanslag	21 193 000
142	2. Utrustning av vissa kliniker för psykiskt sjuka m. m., reservationsanslag	1 000

Sid.		Kronor
143	3. Bidrag till anordnande av kliniker för psykiskt sjuka m. m., reservationsanslag	120 000 000
144	4. Bidrag till driften av kliniker för psykiskt sjuka m. m., förslagsanslag	1 382 000 000
146	5. Bidrag till anordnande av radioterapeutiska kliniker, förslagsanslag	405 000
146	6. Förvaring och underhåll av viss sjukvårdsmateriel m. m., förslagsanslag	3 069 000
147	7. Utrustning m. m. av beredskapssjukhus vid krig eller krigsfara, reservationsanslag	2 755 000
148	8. Viss krigssjukvårdsutbildning m. m., förslagsanslag	2 355 000
151	9. Bidrag till pensioner för vissa provinsialläkare, förslagsanslag	20 700 000
		1 552 478 000
	<i>I. Ungdomsvård m. m.</i>	
152	Inledning	
	Ungdomsvårdsskolorna:	
155	1. Driftkostnader, förslagsanslag	102 619 000
160	2. Engångsanskaffning av inventarier m. m., reservationsanslag	700 000
161	3. Personalutbildning, reservationsanslag	848 000
162	4. Ersättningar för skador vållade av vissa rymlingar m. fl., förslagsanslag	650 000
163	5. Ersättningar till kommunerna enligt socialhjälp- och barnvårdslagarna m. m., förslagsanslag	40 000 000
		144 817 000
	<i>J. Nykterhetsvård m. m.</i>	
164	Inledning	
	Statens vårdanstalter för alkoholmissbrukare:	
167	1. Driftkostnader, förslagsanslag	25 755 000
168	2. Utrustning m. m., reservationsanslag	30 000
169	3. Bidrag till anordnande av erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare m. m., reservationsanslag	800 000
170	4. Bidrag till driftkostnader vid erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare m. m., förslagsanslag	115 100 000
173	5. Bidrag till kommunala nykterhetsnämnder m. m., förslagsanslag	120 800 000
174	6. Utbildning och samverkan inom nykterhetsvården, reservationsanslag	300 000
175	7. Bidrag till Länkrörelsen m. m.	4 000 000
		266 785 000
	<i>K. Vissa åtgärder för handikappade</i>	
177	Inledning	
178	1. Bidrag till handikappinstitutet	5 380 000
179	2. Bidrag till vissa hjälpmedel för handikappade, förslagsanslag	135 000 000
181	3. Kostnader för viss utbildning av handikappade, förslagsanslag	8 890 000
184	4. Bidrag till anordnande av vissa institutioner för psykiskt utvecklingsstörda, reservationsanslag	13 000 000
185	5. Bidrag till driften av särskolor m. m., förslagsanslag	142 700 000
186	6. Bidrag till handikapporganisationer, reservationsanslag	3 500 000

Sid.		Kronor
188	7. Kostnader för viss verksamhet för blinda, förslagsanslag	2 830 000
189	8. Ersättning till postverket för befordran av blindskriftsförsändelser, förslagsanslag	3 573 000
		314 873 000

L. Internationell samverkan

190	Inledning	
190	1. Socialattachéer, förslagsanslag	1 025 000
191	2. Bidrag till världshälsovärdsorganisationen samt internationellt socialpolitiskt samarbete m. m., förslagsanslag	6 410 000
192	3. Vissa internationella resor, reservationsanslag	95 000
192	4. Vissa internationella kongresser i Sverige, reservationsanslag	150 000
		7 680 000
	Summa för driftbudgeten	23 395 078 000

Kapitalbudgeten*II. Statens allmänna fastighetsfond*

193	8. Utbyggande av karolinska sjukhuset	7 700 000
200	9. Utbyggande av akademiska sjukhuset i Uppsala	3 520 000
206	10. Vissa byggnadsarbeten m. m. inom socialdepartementets verksamhetsområde	9 500 000
		20 720 000

IV. Statens utlaningsfonder

215	3. Statens bosättningslånefond	1 000
-----	--------------------------------	-------

V. Fonden för låneunderstöd

217	1. Lån till nybyggnader vid erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare m. m.	4 500 000
217	2. Lån till utländska läkare för viss efterutbildning	1 000
		4 501 000

Summa för kapitalbudgeten **25 222 000**Totalt för socialdepartementet **23 420 300 000**

Kommunikationsdepartementet

ÖVERSIKT

Kommunikationsdepartementets verksamhet är i huvudsak inriktad på frågor som rör transportverksamhet, trafiksäkerhet samt post- och telekommunikationer.

Den statliga trafikpolitiken syftar till att för landets olika delar trygga en tillfredsställande transportförsörjning till samhällsekonomiskt lägsta kostnad i driftmässigt och trafiktekniskt rationella former. I den samhällsekonomiska målsättningen ligger att de statliga insatserna inom transportsektorn skall planeras i nära kontakt med samhällsplaneringen i övrigt.

Statsmakternas trafikpolitiska strävanden har således inriktats på olika slag av åtgärder för att successivt skapa bättre betingelser för en samhällsekonomiskt riktig utveckling av transportsektorn. Som led i dessa strävanden ingår bl. a. att i olika hänseenden ge SJ förbättrade möjligheter att hävda sig inom olika delar av transportmarknaden. Detta har skett bl. a. genom att olika hämmande regleringar för SJ slopats. Genom de investeringsanslag som årligen anvisas ges SJ möjlighet att anpassa och bygga ut sin verksamhet för de transporttjänster där företaget bör ha möjlighet att göra sig gällande. Både i fråga om gods- och persontrafiken inriktas härvidlag intresset i första hand på de mera långväga och trafikstarka relationerna. Investeringsramen för budgetåret 1973/74 angavs i prop. 1973: 1 till 350,3 milj. kr. För att ytterligare öka SJ:s möjligheter att hävda sig på transportmarknaden har denna ram höjts vid olika tillfällen, varvid särskilt bör nämnas höjningen hösten 1973 med 75 milj. kr. i första hand avsedd för anskaffning av rullande materiel.

Det nu framlagda förslaget till investeringsram för nästa budgetår innebär en ökning med 42 milj. kr. jämfört med beräkningarna i prop. 1973: 1.

Från trafikpolitisk synpunkt är det angeläget att verka för en större marknads- och kostnadsmässig rättvisa i förhållandet mellan trafikgrenarna och trafikföretagen. Från denna synpunkt är statsmakternas ställningstagande till de av bilskatteutredningen avgivna förslagen av betydelse. På grundval av förslag från denna utredning har riksdagen beslutat om ändrade fordonsskattebestämmelser som sedan den 1 januari

1971 medför ett successivt ökat kostnadsansvar för de tyngsta fordonen inom ramen för ett oförändrat skatteuttag.

Reformen, som beräknas vara helt genomförd år 1979, får betraktas som ett provisorium i avvaktan på en mer definitiv lösning av frågan om vägtrafikens kostnadsansvar. Arbetet med att skapa underlag för ett sådant beslut har pågått inom vägstnadsutredningen. Sommaren 1973 avlämnade utredningen betänkandet (SOU 1973: 32) Vägtrafiken — kostnader och avgifter. Avsikten är att uppdra åt den trafikpolitiska utredningen att — i anslutning till tilläggsdirektiv — fullfölja utredningsarbetet.

I syfte att få till stånd en trafikpolitiskt betingad anpassning av SJ:s kostnadsansvar har 1971 års riksdag på förslag av Kungl. Maj:t beslutat om nedskrivning av SJ:s statskapital med drygt en miljard kr. I sammanhanget har även beaktats den extra belastning som åvilar SJ i pensionskostnadshänseende.

Olika åtgärder har också vidtagits för att främja trafikpolitiskt sunda verksamhetsbetingelser inom vägtrafiken och stödja utvecklingen i fråga om företagsstrukturen inom den yrkesmässiga vägtrafiken. Kraven har sålunda skärpts från såväl trafikpolitisk som trafiksäkerhetsmässig synpunkt på fordonsägare och trafikföretagare, bl. a. när det gäller att genom planläggning av transporter förhindra överträdelse av bestämmelserna om fordons belastning och fordonsförarens arbets- och vilotid. Av särskild betydelse när det gäller att komma till rätta med det allvarliga överlastproblemet är den särskilda överlastavgift, som fr. o. m. den 1 april 1973 tas ut av ägare till fordon som framförs i strid mot bestämmelserna om axel- och boggitryck, maximilast eller bruttovikt. Bland åtgärder som syftar till att främja en sund utveckling inom den yrkesmässiga lastbilsnäringen kan nämnas den utbyggda ekonomiska lämplighetsprövning som införts som ett led i tillståndsprövningen. Särskilda åtgärder har också vidtagits mot olaga yrkesmässig godstrafik.

För att ytterligare förbättra de trafikpolitiska förutsättningarna för en samhällsekonomiskt riktig utveckling av transportsektorn har särskilda sakkunniga tillkallats för utredning av olika trafikpolitiska frågor — den trafikpolitiska utredningen (K 1972: 07).

Direktiven utgår från att man — för att kunna fullfölja den samhällsekonomiska målsättningen — måste i vidare utsträckning än som förutsattes vid 1963 års trafikpolitiska beslut förena den marknadsmässiga rörelsefriheten med en planmässig samordning och styrning. I sammanhanget framhålls den betydelse, som i ökad utsträckning måste tillmätas en övergripande och fortlöpande trafikplanering, som ger underlag för bedömning av möjliga transportalternativ. I utredningsuppdraget ingår bl. a. att överväga i vilken utsträckning och under vilka förutsättningar en ändrad innebörd bör ges åt kostnadsansvarighetsprincipen. Övervägandena bör härvidlag resultera i förslag till konkreta hand-

lingsnormer. Särskild uppmärksamhet ägnas i direktiven åt järnvägstrafiken och dess möjligheter att utvecklas i marknads- och servicehänseende. Utredningen har i denna del att närmare överväga frågan om lämplig konstruktion av SJ:s taxor. Målet bör vara att utforma dessa så att de i önskvärd utsträckning stöder marknadsföringen av SJ:s transporttjänster och i högre grad medverkar till ett effektivt utnyttjande av SJ:s kapacitet. Angeläget är också att övervägandena omfattar möjligheterna att anpassa SJ:s taxor på längre avstånd så att de dels i större utsträckning kommer att ligga i linje med samhällets allmänna regional- och näringspolitiska mål, dels förbättrar SJ:s möjligheter att hävda sig i fråga om persontrafik, godsslag och sändningsstorlekar som SJ har naturliga förutsättningar att handha. I anslutning till behandlingen av kostnadsansvarigheten skall utredningen också ägna uppmärksamhet åt frågan om SJ:s trafiksvaga bandelar och SJ:s separatredovisning av dessa. Härvidlag kan det enligt direktiven finnas anledning att, mot bakgrund av hittills vunna erfarenheter, överväga en ändrad provnings- och handläggningsordning. I fråga om godstrafiken på landsväg ankommer det på utredningen att överväga de ytterligare åtgärder, som krävs för att främja en rationell och sund utveckling inom denna transportnäring.

Kungl. Maj:t har i september 1973 utvidgat uppdraget till utredningen så att den vid behandlingen av de allmänna trafikpolitiska frågeställningar som anges i direktiven även beaktar sjöfartens roll i trafikpolitiken.

Ett viktigt led i det trafikpolitiska reformarbetet har under de senaste åren varit att utveckla planeringsinstrumenten. Kungl. Maj:t har sålunda — som en utbyggnad av tidigare planeringsverksamhet — gett länsstyrelserna i uppdrag att i anslutning till den s. k. trafikplaneringsutredningens arbete genomföra en hela landet omfattande regional trafikplanering till senare delen av år 1974. I början av år 1973 redovisades preliminära trafikplaner för de båda försökslänen — Norrbotten och Östergötland. Dessa trafikplaner har sänts ut på remiss till kommunerna i länen. På grundval av erfarenheterna från försökslänen har övriga länsstyrelser i mars 1973 meddelats anvisningar för planarbetet.

För att informera och bredda kunskapen om den regionala planeringens uppläggning och syfte så att en bred samhällsdebatt kan föras i dessa frågor, har Kungl. Maj:t anvisat medel till en informationsverksamhet. Denna kommer att omfatta de tre övergripande planeringsaktiviteterna, nämligen den regionala utvecklingsplaneringen, den regionala trafikplaneringen och den fysiska riksplaneringen.

För att stödja berörda kommuner i deras strävanden att få till stånd bättre trafikförhållanden pågår en utredning (K 1971: 01), som — i anslutning till en konkret planering i ett antal utvalda tätorter av olika storlek och struktur — skall överväga åtgärder och planeringsformer ägnade att skapa gynnsammare betingelser för kollektivtrafiken.

För att främja de regionalpolitiska strävandena att utveckla näringslivet i Norrland och övriga delar av det allmänna stödområdet utgår sedan år 1971 ett transportstöd i syfte att minska de kostnadsmässiga olägenheterna som följer med de långa avstånden i nämnda områden. Stödet omfattar transporter inom och ut från det allmänna stödområdet och medverkar till att näringslivet i dessa delar av landet får möjligheter att driva sin verksamhet under förutsättningar som är mer likartade dem som gäller för näringslivet i andra delar av landet. Därmed främjas också en bättre jämvikt i näringsgeografiskt hänseende mellan landets olika delar samt ett effektivare utnyttjande av landets resurser.

En utvärdering av det hittillsvarande stödet har visat att stödet väl fyllt sin regionalpolitiska uppgift att utjämna transportkostnaderna och därmed verksamt bidra till att främja näringslivets utveckling i dessa delar av landet. Erfarenheterna får anses ha styrkt riktigheten i den konstruktion transportstödet fått.

I enlighet med förslag i särskild proposition till 1973 års riksdag (prop. 1973: 95, TU 1973: 14, rskr 1973: 250) sker fr. o. m. bidragsåret 1974 en utbyggnad av det hittillsvarande stödet till att omfatta även transporter in till stödområdet av vissa råvaror och halvfabrikat. Ökad medeltilldelning med drygt 40 milj. kr. föreslås för nästa budgetår för att tillgodose näringslivets efterfrågan på transportstöd.

För att skapa gynnsammare betingelser för näringslivets utveckling på Gotland utgår fr. o. m. år 1972 ett frakstöd avseende transporter från Gotland till fastlandet. Stödet innebar ursprungligen en 50-procentig sänkning av färjetaxan för godstransporter från Gotland. 1973 års riksdag har därefter i enlighet med förslag av Kungl. Maj:t beslutat om en sådan utökning av stödet att en ytterligare halvering av färjetaxan för godstransporter kunnat genomföras. För att gynna turismen och förbilliga den gotländska allmänhetens fastlandsresor görs vidare en statlig insats, som medger en reducering av Gotlandsbolagets personbiltaxa.

För att förbättra betingelserna för den kollektiva trafikförsörjningen inom landsbygds- och glesbygdsområdena över huvud sker i enlighet med ett av riksdagen år 1973 godtaget förslag (prop. 1973: 53, TU 1973: 13, rskr 1973: 203) under nästa budgetår en revidering och kraftig utbyggnad av hittillsvarande bussbidragssystem. Reformen tar i en första etapp sikte på den lokala trafikförsörjningen, för vilken kommunerna har ett primärt ansvar. En allmän strävan har varit att utforma ett system som främjar en samordning av trafikbehov och trafikresurser samt en rationell utformning av den kollektiva trafikapparaten. För nästa budgetår föreslås en medeltilldelning av 33 milj. kr.

Till de regionalpolitiska insatserna inom trafikområdet kan även räknas den av Kungl. Maj:t beslutade kraftiga sänkningen av telefonavgifterna. Taxereformen gynnar i särskilt hög grad företag och enskilda i

Norrland som får sänkningar av samtalsavgifterna på mellan 20 och 50 %. De beslutade åtgärderna utjämnar större delen av skillnaden i telefonkostnader mellan landets olika delar. Härutöver har regeringen medverkat till att få till stånd en omläggning av taxestrukturen inom inrikesflyget. Förändringen innebar att biljettpriserna på de långa avstånden relativt sett sänkts mycket kraftigt. Den nya flygtaxan skall ses som ett väsentligt inslag i strävandena att successivt skapa ökad balans i befolkningens och näringslivets möjligheter i olika delar av landet.

I samband med omläggningen av de inrikes flygtaxorna sommaren 1973 infördes i fråga om flygtrafiken till Gotland vissa speciella rabatter. I enlighet med beslut av riksdagen utgår ersättning till Linjeflyg AB för att täcka det härvid uppkomna rörelseunderskottet på denna flygrelation.

För innevarande budgetår har vägverket getts möjlighet till en utökad verksamhet avseende såväl drift som byggande av statliga vägar genom att 190 milj. kr. har tillförts dessa anslag utöver anslagen i prop. 1973: 1. Vidare har 10 milj. kr. anvisats för en utökad iståndsättning av det enskilda vägnätet.

Samtliga väganslag föreslås öka under nästa budgetår. Driftanslagen höjs med ca 164 milj. kr., varav den statliga driften tillförs ca 130 milj. kr. Byggnadsanslagen räknas upp med ca 32 milj. kr., varav för statliga vägar ca 20 milj. kr. Härutöver föreslås införandet av ett särskilt konjunkturpolitiskt betingat anslag om 200 milj. kr. avseende byggnads- och förbättringsåtgärder på det statliga vägnätet. Totalt uppgår härmed de ordinarie väganslagen till ca 2 764 milj. kr. att jämföra med ca 2 359 milj. kr. i prop. 1973: 1.

Sammantaget innebär denna betydande medelsförstärkning att beläggningsarbetena kan utökas, att vissa angelägna vägobjekt kan tidigareläggas samt att från regionalpolitisk synpunkt viktiga länsvägar kan förstärkas i ökad omfattning samtidigt som väsentliga sysselsättningsbehov tillgodoses. Härutöver tillkommer de vägarbeten som finansieras med beredskapsmedel och som för innevarande budgetår beräknas till ca 450 milj. kr.

Transportnämnden är central myndighet för bl. a. ransoneringsfrågorna inom transportsektorn.

Riksdagen har godkänt två överenskommelser den 8 juni 1973 mellan Sverige och Danmark, nämligen om fasta förbindelser över Öresund och om flygtrafikledningstjänst m. m. med anledning av tillkomsten av en dansk flygplats på Saltholm. Genom överenskommelserna skapas en lösning av frågorna om fasta väg- och järnvägsförbindelser över Öresund och förutsättningar för att anlägga en ny storflygplats i Köpenhamnsområdet.

Enligt överenskommelsen om fasta förbindelser över Öresund skall dels en vägförbindelse (KM-leden) byggas mellan Köpenhamn och

Malmö med anknytning till en flygplats på Saltholm, dels en järnvägsförbindelse byggas i en tunnel mellan Helsingör och Helsingborg (HH-tunneln).

Sverige åtar sig att finansiera och bygga KM-leden som i 1971 års prisnivå beräknas kosta ca 1,2 miljarder kr. inkl. räntor. Sveriges andel i kostnaderna för HH-tunneln beräknas till närmare 400 milj. kr. i 1971 års prisnivå.

På förslag av Kungl. Maj:t har riksdagen godkänt den europeiska överenskommelsen om internationell transport av farligt gods på väg (ADR) samt de riktlinjer som angivits för den fortsatta och förbättrade säkerhetsmässiga regleringen av nationella vägtransporter av farligt gods. Bestämmelserna är av betydelse från såväl arbetar- som miljöskyddssynpunkt.

Inom trafiksäkerhetsområdet görs insatser av olika slag för att successivt förbättra betingelserna för trafiksäkerhetsarbetet. Strävandena inriktas också på att uppnå en allt bättre samordning av de aktiviteter, som bedrivs av olika myndigheter, organisationer och andra.

Särskilda sakkunniga (K 1973: 07) har under året tillkallats för att överväga åtgärder och planeringsformer i ett samlat trafiksäkerhetsarbete samt möjligheterna att ytterligare effektivisera organisationen av och samordningen inom verksamheten.

De nya centrala ADB-baserade bil- och körkortregistren är nu i drift. Utbytet av registreringsskyltar har enligt planerna slutförts och totalt har ca 6,5 milj. skyltar tillverkats och distribuerats. Under år 1973 har även utbytet av äldre körkort till nya differentierade körkort påbörjats.

Frågan om skydd för åkande är under övervägande. Nordiska trafiksäkerhetsrådet har framlagt en utredning med förslag om lagstadgad skyldighet att använda bilbälte. Sedan utredningen remissbehandlats i de nordiska länderna har rådet i december 1973 överlämnat sin slutrapport.

Inom handelsflottan och hamnväsendet fortsätter utvecklingen mot större enheter och rationellare godshantering. Den totala sjöburna kvantiteten av inrikes och utrikes gods över svenska hamnar har ökat betydligt under senare år. För perioden fram till år 1980 beräknas ökningen fortsätta. Det färjetransporterade godsets andel har ökat markant. En ny sjömanslag har tillkommit med förbättrat skydd för både sjömännen och annan ombordanställd personal. Vidare har en särskild utredning tillkallats med uppdrag att lägga fram förslag till förbättring av de ombordanställdas arbets- och boendemiljö.

Betydande insatser har gjorts i det statliga farledssystemet. Under inrevarande budgetår har ökade investeringsmedel ställts till förfogande för en successiv upprustning av sjöfartsverkets fartygs- och båtmateriel. För nästa budgetår beräknas medel för bl. a. ett nytt sjömättningsfartyg.

Den svenska handelsflottans höga nybyggnadstakt fortsätter. Kända beställningar för svenska redare tyder på att bruttotonnaget kommer att öka med ca 30 % till år 1975 trots en fortsatt snabb utmönstring av äldre fartyg.

Utvecklingen inom sjöfarten ägnas ökad uppmärksamhet i internationella sammanhang och samarbetet med andra sjöfartsländer utvecklas.

Flygtrafiken fortsätter att växa med bl. a. krav på ökade investeringar i flygplatser och flygsäkerhetsanläggningar som följd. För Arlanda flygplats pågår projekteringsarbete och förberedande markarbeten avseende en ny utrikes stationsbyggnad som planeras kunna tas i drift år 1976. I fråga om den nya flygplatsen i Göteborgsregionen — Göteborg/Landvetters flygplats — har luftfartsverket inkommit med förslag till utbyggnadsplan som f. n. är föremål för Kungl. Maj:ts prövning. Samtidigt pågår i luftfartsverkets regi projekterings- och förberedande markarbeten.

Riksdagen har beslutat om en samordning av den civila och militära flygtrafikledningen i en organisation inordnad i luftfartsverket. Beslutet innebär vidare att på sikt ett yttäckande kontrollsystem kommer att införas, varvid landet indelas i två flyginformationsregioner med kontrollcentraler förlagda till Sturup och Luleå.

Inom postverket fortsätter de senaste årens omfattande rationaliseringsåtgärder innefattande bl. a. fortsatt automatisering av sorteringsarbetet, införandet av särskilda redovisningscentraler och utvecklingsarbete för automatisering av kassaarbetet. Postverket planerar att ytterligare öka sina insatser för att främja brevets användning som kommunikationsmedel. Bl. a. har på försök introducerats en ny serviceform — telebrev.

De försök med utökad service genom lantbrevbärare som tidigare påbörjats har utvidgats. Försöken omfattar nu bl. a. hemsändning av varor, boklåneförmedling och hembesök hos sjuka och pensionärer.

Inom televerket fortsätter arbetet med att vidmakthålla och förbättra servicen åt kunderna. Automatiseringen av den inrikes telefontrafiken — som pågått sedan början av 1920-talet — slutfördes under sommaren 1972. Mer än 90 % av utlandstrafiken kan numera kopplas automatiskt. Den första delen av ett landsomfattande manuellt mobiltelefonsystem har öppnats. Telenätet utnyttjas i växande omfattning för datakommunikation och televerket planerar ett prov med ett mindre, separat datanät.

Anslagen för nästa budgetår inom Kommunikationsdepartementets verksamhetsområde föreslås uppförda med 5 551,1 milj. kr. Detta innebär en ökning i förhållande till anslagsberäkningarna i prop. 1973: 1 med 821,6 milj. kr.

Kostnaderna i affärsverken täcks av verkens intäkter. Kostnaderna (exkl. avsättning till värdeminskningsskonto) för postverket, televerket, statens järnvägar och luftfartsverket beräknas enligt driftstaterna för in-

nevarande budgetår till ca 7,9 miljarder kr.

Antalet statligt anställda inom departementets verksamhetsområde motsvarade vid mitten av år 1973 ca 140 100 helårsarbetande.

Transportsektorn

Investeringar och underhåll inom samfärdssektorn inberäknat post- och teletjänster uppgick under år 1972 till ca 10,2 miljarder kr. I detta belopp ingår inte till privat konsumtion och firmabilstrafik hänförliga fordonsinvesteringar. Av samtliga nyinvesteringar i landet svarade samfärdssektorn för ca 16 %.

Det inrikes persontransportarbetet beräknas under perioden 1960—1972 ha ökat med ca 5,5 % per år till närmare 83 miljarder personkm (fig. 1). Härav utgjorde andelen kollektiva resor ca 16 %. Av det totala kollektiva persontransportarbetet svarar bussektorn för hälften och järnvägen för en tredjedel. Flygtransporternas andel av det totala persontransportarbetet är ännu så länge begränsad.

Enligt prognoser utarbetade i samband med trafikplaneringsutredningens arbete (Ds K 1972: 4) väntas en dämpning i ökningstakten för det totala persontransportarbetet under 1970-talet jämfört med föregående tioårsperiod, vilket bl. a. sammanhänger med att nettotillskottet av personbilar antas minska under 1970-talet.

Det totala inrikes godstransportarbetet beräknas ha ökat med ca 5 % per år under perioden 1960—1972 (fig. 2). Av det faktaunderlag som framtagits av trafikplaneringsutredningen framgår bl. a. att av det landtransporterade godset (exkl. lapplandsmalm), mätt i ton, svarar lastbilarna för den övervägande delen — 98 % — av de s. k. lokala transportererna (< 100 km). Även i fråga om fjärrtrafiken har lastbilstrafiken en stark ställning och svarar för ca 60 % av den transporterade godsmängden. Om SJ:s transporter av lapplandsmalm inkluderas i den totala volymen blir motsvarande siffra ca 40 %. De mera långväga lastbilstransportererna hänför sig i första hand till avstånd upp till 300 km. Järnvägens konkurrenskraft ökar vid avstånd över 200 km (fig. 3).

Vad avser godstransportarbetet svarar lastbilarna för 96 % av närtrafiken medan järnvägen svarar för 52 % av fjärrtrafiken. Inkluderas SJ:s transporter av lapplandsmalm blir järnvägarnas andel av fjärrtrafiken 62 %.

Enligt trafikplaneringsutredningens material väntas det totala godstransportarbetet under 1970-talet i det närmaste komma att fördubblas. Under hittillsvarande förutsättningar beräknas därvid järnvägens andel minska från 39 % till 31 %.

Vägtrafik

Den genomsnittliga årliga trafikökningen på det allmänna vägnätet (exkl. delar inom tätbebyggelse) beräknas under 1960-talet ha

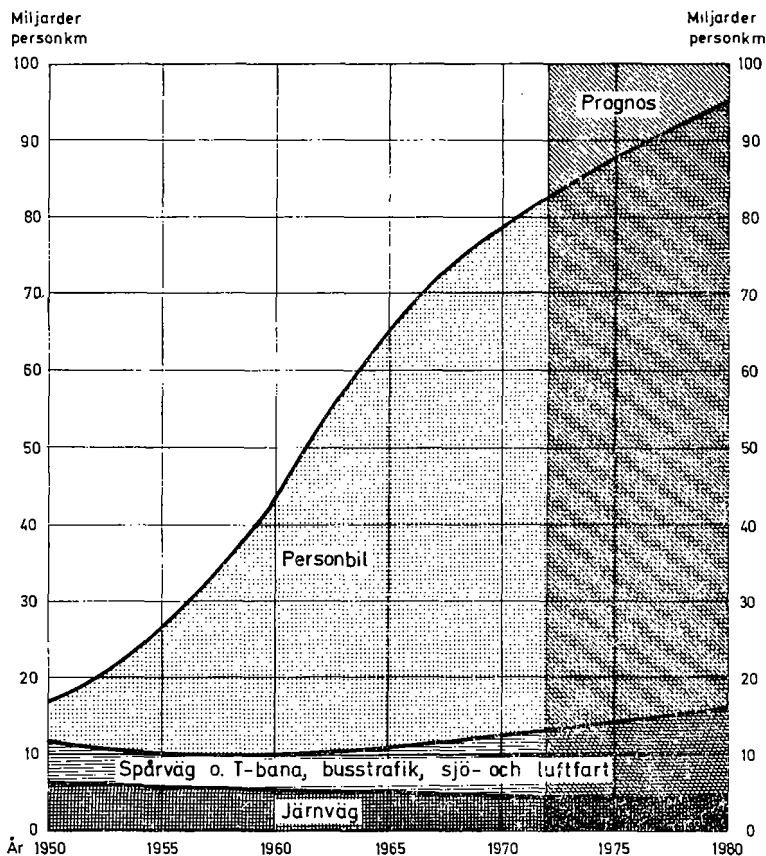

Fig. 1. Det inrikes persontransportarbetet under perioden 1950—1980 (schematiserade värden).

uppgått till ca 7 % på riksvägar, ca 6 % på genomgående länsvägar och ca 4 % på övriga länsvägar. Under år 1972 beräknas trafiken på vägnätet som helhet ha ökat med 4 à 5 % mot 3 à 4 % år 1971.

Enligt av trafikplaneringsutredningen redovisat material väntas persontransportarbetet på väg öka från ca 76 miljarder personkm år 1972 till ca 87 miljarder personkm år 1980, dvs. en genomsnittlig tillväxt av ca 2 % per år. En långsammare utveckling av persontransportarbetet på väg förutses således under 1970-talet jämfört med föregående decennium då ökningen utgjorde ca 6 % per år. Att märka är härvid att en viss omfördelning, till förmån för kollektiva vägtransporter, bedöms ske under perioden. Prognosen bygger bl. a. på antagandet att antalet personbilar ökar från f. n. ca 2,5 till ca 3,3 milj. år 1980 (fig. 4).

Lastbilarnas godstransportarbete har år 1972 beräknats till ca 22 miljarder tonkm eller ca 50 % av det totala inrikes godstrans-

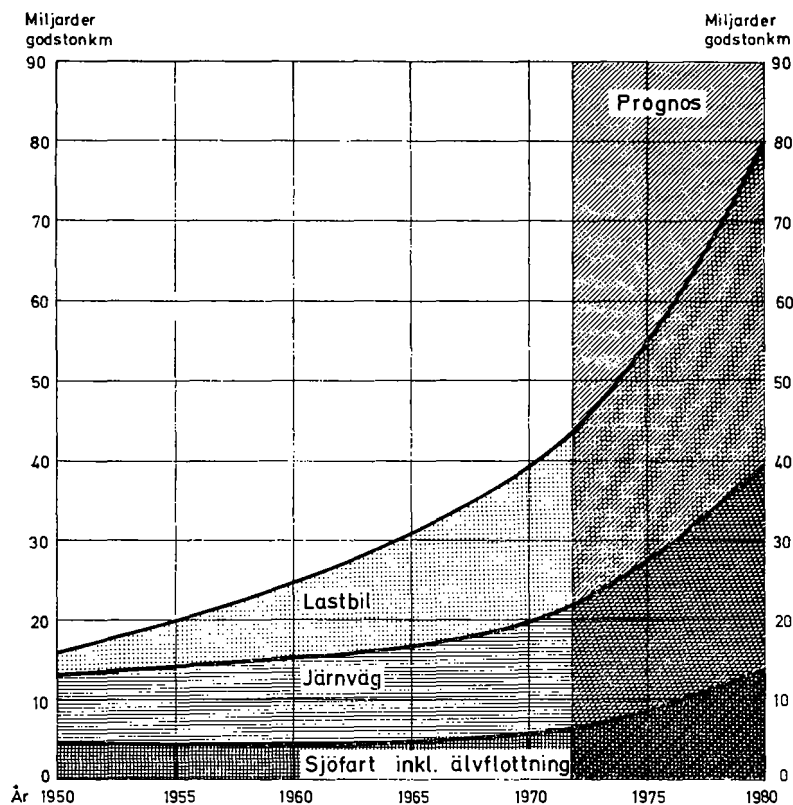

Fig. 2. Det inrikes godstransportarbetet under perioden 1950—1980 (schematiserade värden).

portarbetet. Fram till år 1980 beräknas lastbilarnas transportarbete öka med ca 80 %.

Längden av riksvägarna och länsvägarna var i början av år 1973 ca 12 300 km resp. 84 200 km eller totalt ca 96 500 km. Den totala vägstandarden har successivt förbättrats. Andelen väg med varaktigare slitlager än grus var år 1973 ca 50 % mot ca 18 % år 1960. Bärigheten har höjts så att år 1973 fyra femtedelar av det totala allmänna vägnätet och hela riksvägnätet var upplättna för 10 tons axeltryck och 16 tons boggi-tryck.

De statliga insatserna i fråga om byggande och drift av vägar och gator har under hela 1960-talet och början av 1970-talet hållits på en hög nivå för att tillgodose de krav som den ökande trafiken ställer. Även de kommunala och enskilda väghållningsinsatserna har ökat kraftigt

För budgetåret 1974/75 föreslås en ökning av vägslagen under driftbudgeten med ca 405 milj. kr. till ca 2 764 milj. kr. Totalt föreslås att ca 1 115 milj. kr. investeras i allmänna och enskilda vägar. Driftanslagen föreslås öka med ca 164 milj. kr. till ca 1 423 milj. kr. Härvid har de statliga och kommunala driftanslagen räknats upp med ca 130 milj. kr. resp. ca 26 milj. kr. Bidragen till enskild väghållning

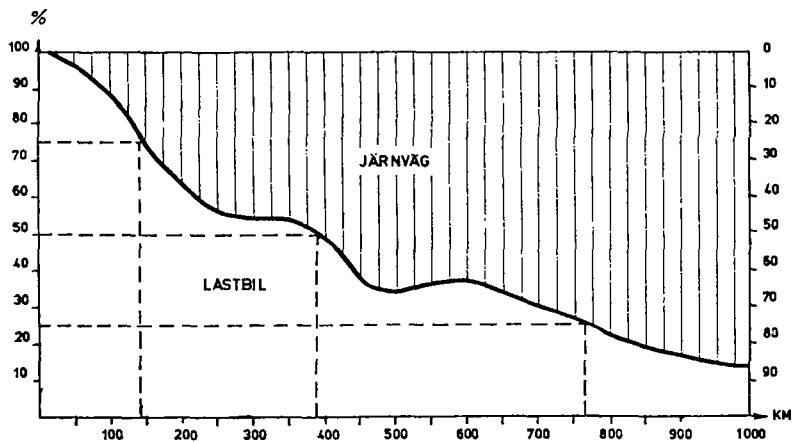

Fig. 3. Järnvägens och lastbilarnas relativa marknadsandelar av godstransporterna på olika transportavstånd 1970 (exkl. lapplandsmalm och enskilda järnvägars egen trafik).

föreslås öka med 10 milj. kr. till ca 110 milj. kr. Förslag läggs fram om att under en särskild anslagsrubrik ta upp 200 milj. kr. för att i sysselsättningsfrämjande syfte kunna öka insatserna i fråga om drift och byggande av stalliga vägar. Under kapitalbudgeten föreslås en medelsförbrukning om ca 56 milj. kr. för investeringar i vägverkets för-rådsfond.

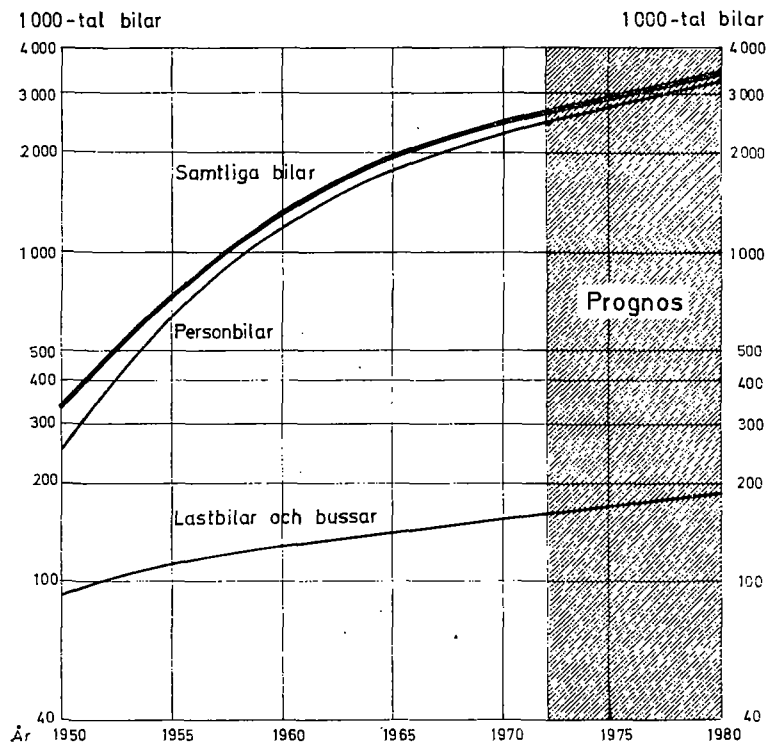

Fig. 4. Fordonsbeståndets utveckling (logaritmisk skala) under perioden 1950—1980.

Järnvägstrafik

Den senaste tioårsperioden har godstrafiken ökat kraftigt jämfört med genomsnittet för järnvägsföretagen i de västeuropeiska länderna. Expansionen efter den senaste konjunkturavmattningen för SJ:s del följde ungefär samma mönster som industriproduktionen, dvs. tillväxten kom i gång först under senare hälften av år 1972 och har sedan ökat under år 1973.

Godstrafiken omfattade år 1972 65,4 milj. ton. Transportarbetet uppgick under samma år till 16,2 miljarder tonkm, en ökning med närmare 4 % jämfört med föregående år. Härav utgjordes 15,8 miljarder tonkm av vagnslastgods och resten av styckegods. Det allmänna konjunkturmönstret avspeglas i tillväxtens sammansättning för vagnslastgodset. Omsvängningen till en positiv utveckling registrerades först i vissa transporter för skogssektorn — såsom färdigvaror av trä, pappersmassa och papper — varefter följde malm samt järn och stål. För den största tillväxten svarade malmen.

För styckegodset, där den inhemska trafiken är helt dominerande, medförde tågbilgods-systemet att den tidigare trendmässiga nedgången förbyttes i en uppgång år 1970. Denna hänförde sig helt till fraktstyckegodset, medan de övriga transportformerna fortsatte att minska. Efter en nedgång under 1971, som främst berodde på arbetskonflikten vid SJ, har trafiken åter märkbart ökat, en utveckling som väntas fortsätta.

SJ:s godstransportarbete beräknas komma att öka med ca 5 % per år under femårsperioden 1973—1977.

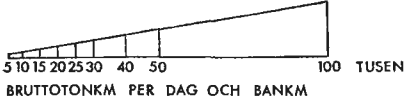
Persontrafiken har varit vikande under 1950- och 1960-talen. Efter år 1967, då pendeltrafiken i Stockholmsområdet tillkom, har dock trenden för det totala antalet resor varit uppåtgående. Resefrekvensen på avstånd under 50 km och över 700 km var något större år 1972 än under högkonjunkturåren 1969 och 1970. Antalet resor uppgick år 1972 till ca 63 milj., varav 40 milj. utgjordes av pendelresor inom Stockholmsområdet.

En undersökning av antalet sittplatsresor i fjärrtågen under perioden april—december 1971 och 1972 visar att nedgången successivt avtagit. Under år 1973 har nedgången förbytts i en uppgång. Resefrekvensen i sov- och liggvagnar har fortsatt att öka under år 1973. Persontransportarbetet uppgick år 1972 till 4,5 miljarder personkm. Detta innebär en ökning från föregående år med 11 %. I sammanhanget bör beaktas det bortfall av resor som följde med arbetskonflikten vid SJ vid början av år 1971.

Transportarbetets fördelning i stort på de svenska järnvägarna framgår av fig. 5.

För budgetåret 1974/75 föreslås för SJ en investeringsram om 392,3 milj. kr., varav 183 milj. kr. beräknas för fasta anläggningar och 180 milj. kr. för rullande materiel. Med beaktande av att investe-

TECKENFÖRKLARING

- GODSTÅG
- PERSONTÅG
- LINJER MED MINDRE ÄN 5000 BRUTTOTONKM PER DAG OCH BANKM

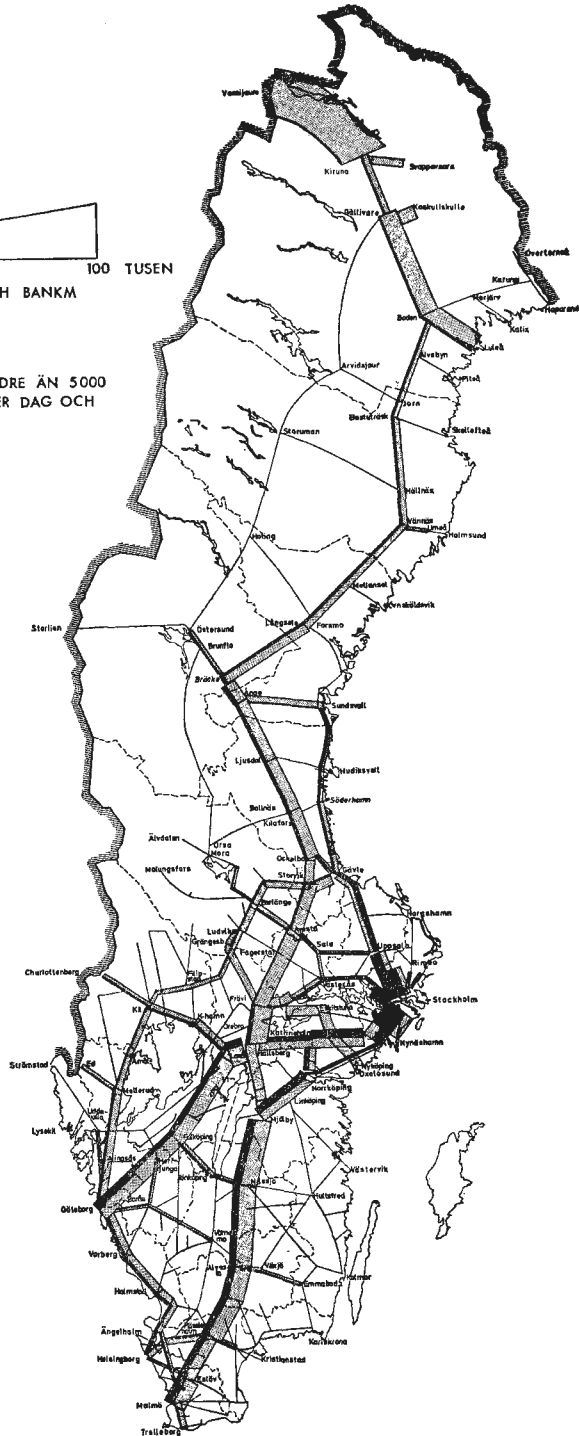

Fig. 5. Transportarbetet på de svenska järnvägarna år 1970.

ringsramen för innevarande budgetår under hösten 1973 höjts med inte mindre än 75 milj. kr. för främst utökade lok- och vagnanskaffningar (prop. 1973: 165, FiU 1973: 40, rskr 1973: 344) bör den föreslagna ramen för nästa budgetår ge SJ goda möjligheter att genom kapacitetsutbyggnad och serviceförbättringar möta den väntade trafikökningen. Till kapacitetshöjande investeringar hör bl. a. bangårdsutbyggnader, fjärrblockeringsanläggningar, eldrift- och teleanläggningar samt anskaffning av moderna lok och vagnar.

Ersättningen till SJ för drift av icke lönsamma järnvägslinjer ökas från 380 milj. kr. till 435 milj. kr.

Sjöfart

Godsomsättningen med lastfartyg i utrikes sjöfart över de svenska hamnarna ökade mellan åren 1971 och 1972 från 68,2 milj. ton till 70,4 milj. ton, dvs. med 3 % (fig. 6). Importen av mineraloljor och exporten av järnmalm gick ned med 100 000 ton vardera. Färjagodset steg under samma period från 9,7 milj. ton till 10,8 milj. ton, dvs. med 11 %.

Godstransporterna i inrikes sjöfart med lastfartyg uppvisade mellan åren 1971 och 1972 en minskning med 1,7 milj. ton till 12,6 milj. ton.

Världshandelsflottan uppgick vid halvårsskiftet 1973 till ca 290 milj. ton brutto och hade från föregående halvårsskifte ökat med ca 22 milj. ton, dvs. med 8 %. Den svenska handelsflottans tonnage uppgick vid halvårsskiftet 1973 till 5,4 milj. ton brutto.

De svenska rederiernas intäkter i utrikes fart — sedan utgifter på utrikes ort dragits ifrån — utgjorde 2 208 milj. kr. för år 1972 att jämföras med 2 054 milj. kr. föregående år.

För budgetåret 1974/75 beräknas för sjöfartsändamål på driftbudgeten 173,4 milj. kr. Under sjöfartsverkets fond föreslås en investeringsram av 63 milj. kr. Under Fonden för Södertälje kanalverk beräknas medelsförbrukningen för att fortsätta utbyggnaden av kanalen till 8,7 milj. kr.

Statens insatser för vintersjöfarten på Norrlandshamnarna utgör ett komplement till det regionalpolitiskt motiverade stödet till landtransporterna. Statens kostnader för isbrytningsverksamheten ökar nästa budgetår med 11,8 milj. kr. till 46,7 milj. kr. bl. a. till följd av leverans av isbrytaren Atle om 22 000 hkr hösten 1974.

Luftfart

Antalet landningar på de statliga trafikflygplatserna ökade i utrikes chartertrafik med 11 %. Den utrikes och inrikes linjefarten uppvisade en viss minskning i antalet landningar (fig. 7).

Totala antalet passagerare ökade med 4 % till drygt 5 milj. Den kraf-

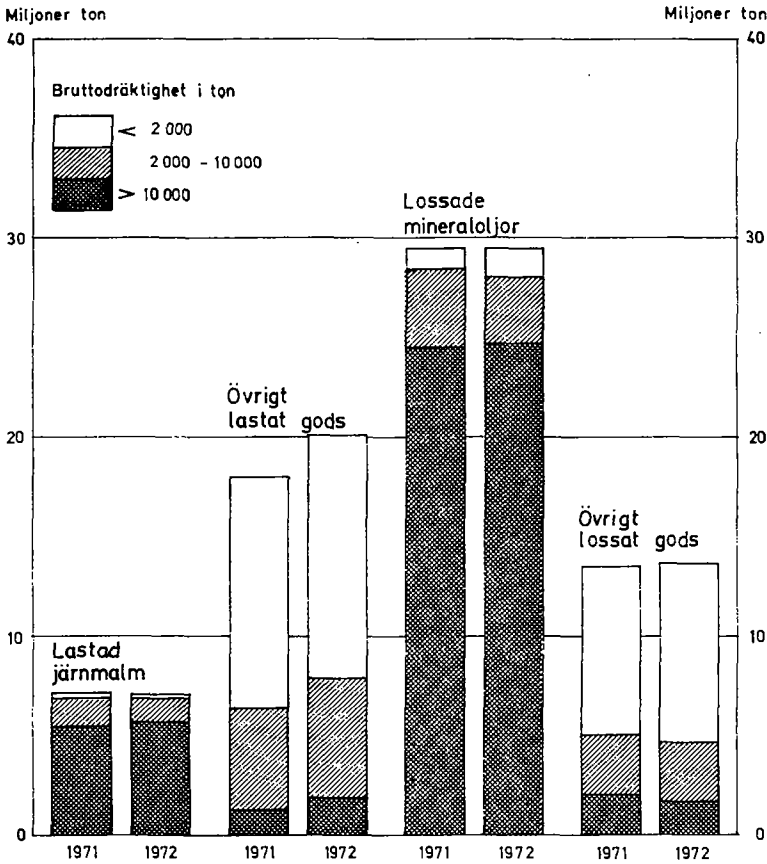

Fig. 6. Med lastfartyg i utrikes fart transporterat gods på svenska hamnar år 1971 och år 1972.

tigaste ökningen uppvisade den utrikes chartertrafiken med 13 %. I inrikes och utrikes linjefart var antalet passagerare i stort sett oförändrat jämfört med föregående år.

Persontransportarbetet i inrikes luftfart ökade under år 1972 med ca 3 %.

För budgetåret 1974/75 beräknas luftfartsverkets investeringar till 245,8 milj. kr., varav 168 milj. kr. faller på staten och resten, 77,8 milj. kr., utgör kommunala bidrag. Av de statliga investeringsutgifterna avser 69 milj. kr. arbeten på den nya utrikesbyggnaden på Arlanda flygplats och 44,4 milj. kr. projekterings- och anläggningsarbeten på Göteborg/Landvetters flygplats. Bland övriga investeringar kan nämnas en fortsatt upprustning av säkerhetsanläggningarna i luftleder m. m.

Det internationella samarbetet

Europeiska transportministerkonferensen (CEMT) har i syfte att få till stånd lättnader i restriktioner för den internationella godstrafiken på landsväg beslutat att fr. o. m. den 1 januari 1974 tillämpa en multilateral

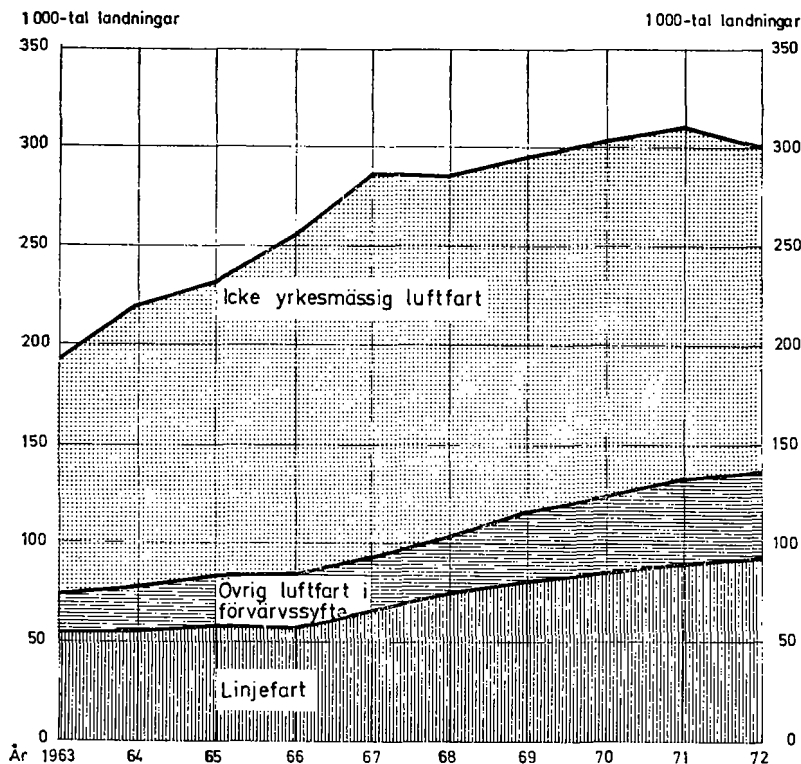

Fig. 7. Antalet landningar på luftfartsverkets flygplatser (inkl. militära flygplatser med reguljär civil trafik) under perioden 1963—1972.

kvot för sådan trafik. Arbetet med införande av automatkoppel för järnvägarna fortsätter liksom ansträngningar att liberalisera internationell busstrafik.

Frågor om ingående av nya bilaterala överenskommelser om landsvägstrafik aktualiseras alltjämt. Under år 1973 har ett avtal med Schweiz undertecknats och ett avtal med Tyska Demokratiska Republiken parafcrats.

Landtransportkommittén inom FN:s ekonomiska kommission för Europa (ECE) fortsätter sitt arbete med trafik- och bilsäkerhetsfrågor och med harmonisering av de nationella reglerna för landtransporter.

Inom Centralbyrån för internationella järnvägstransporter fortsätter bl. a. översynen av reglerna om transport av farligt gods. Sverige är medlem i administrativa kommittén för byrån.

Inom ECE, CEMT, Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD) och Mellanstatliga rådgivande sjöfartsorganisationen (IMCO) pågår arbete för en bättre samordning av land- och sjötransporter av containers.

Inom ramen för OECD:s vägforskningsprogram pågår även ett aktivt arbete, vari Sverige deltar.

De av sjöfartskommittén inom världshandelskonferensen (UNCTAD) antagna resolutionerna för stöd av utvecklingsländernas strävan att bygga upp egna handelsflottor är föremål för fortsatta diskussioner. Frågan om en världskod för linjekonferensernas handlande har senast diskuterats vid en FN-konferens i Genève i slutet av år 1973. Konferensen kommer att fortsätta i mars 1974.

Den utbredda flaggdiskrimineringen och andra problem inom den internationella sjöfarten behandlas i sjötransportkommittén inom OECD och den s. k. Consultative Shipping Group (CSG), ett organ för sjöfartsministrarna i 13 länder. Arbetet inom CSG inriktas f. n. på frågan att söka främja en fri och effektiv internationell sjöfart med hänsynstagande till utvecklingsländernas intressen på sjöfartsområdet. Frågan har av sjöfartsministrarna behandlats i september 1973 bl. a. på grundval av ett förslag från svensk sida.

På det sjöfartstekniska och nautiska området fortsätter arbetet bl. a. inom IMCO.

Vid en av IMCO anordnad diplomatisk konferens för frågor om förorening av havet hösten 1973 har beslutats en ny konvention som avser inte endast utsläpp av olja utan också andra skadliga utsläpp. Inom IMCO pågår även diskussioner om att etablera ett satellitsystem för sjöfarten.

Sjöfartsavtalet mellan Sverige och Sovjetunionen har undertecknats i april 1973. En blandad kommission med uppgift att behandla frågor rörande tillämpningen av avtalet har sammanträtt i september 1973.

Internationella civila luftfartsorganisationen (ICAO) har vid konferens år 1973 behandlat frågan om ytterligare åtgärder till motverkande av flygkapningar.

Luftfartsavtal med Kina undertecknades i juni 1973.

Det av de skandinaviska trafikministrarna tillsatta arbetsutskottet för översyn av de skandinaviska charterbestämmelserna beräknas avsluta sitt arbete i början av år 1974.

Sverige deltar i ett inom Europeiska gemenskapen (EG) initierat västeuropeiskt vetenskapligt och teknologiskt samarbete bl. a. på kommunikationsområdet. Ett av dessa samarbetsprojekt avser ett europeiskt centrum för väderleksprognoser. Konvention om detta centrum har undertecknats av Sverige.

Trafiksäkerhet

Även under det gångna året har ett omfattande och vittförgrenat arbete utförts för att främja trafiksäkerheten.

Arbetet med körkortsreformen har fortgått planenligt. De nya centrala ADB-baserade bil- och körkortsregistren är nu i drift under ledning av bilregisternämnden. Verksamheten omlokaliserades i juni 1973 från

Stockholm till Örebro. Från ingången av år 1973 är bilregisternämnden ansvarig för uppbörden av fordonsskatt och den ordinarie uppbörden i februari—mars 1973 ombesörjdes genom det nya bilregistret. Utbytet av registrerings skyltar har enligt planerna nyligen slutförts och totalt har ca 6,5 miljoner reflekterande skyltar tillverkats och distribuerats. Ett omfattande arbete har också utförts inom bilregistreringssystemet för införandet vid ingången av år 1974 av ett nytt kontrollmärkesystem, rullande skatteuppbörd och kilometerskatt för vissa dieseldrivna fordon.

Utfärdandet av de nya differentierade körkortet har påbörjats under år 1973 liksom utbytet av äldre körkort till körkort av den nya typen. Nästa etapp av körkortsreformen inleds den 1 januari 1975 då högre behörighetskrav börjar gälla för rätt att föra buss eller fordonskombination i vilken tung släpvagn ingår. Utbildningen för de nya behörigheterna har redan påbörjats. Denna sker främst inom gymnasieskolans ram men även inom arbetsmarknadsutbildningen. Ett ökat behov av utbildningskapacitet kan nu förutses på ifrågavarande område. Detta behov bör i första hand tillgodoses inom gymnasieskolans ram. I den mån det bedöms arbetsmarknadsmässigt motiverat kommer, enligt vad jag har erfårit från chefen för arbetsmarknadsdepartementet, en ökning att kunna ske av utbildningskapaciteten inom arbetsmarknadsverkets bristyrkesutbildning.

För att öka framkomligheten och säkerheten på riksvägarna har liksom föregående sommar förbud gällt mot trafik med tyngre lastbilar under vissa mer trafikbelastade veckoslut sommaren 1973.

Frågan om skydd för åkande är under övervägande. Nordiska trafiksäkerhetsrådet har framlagt en utredning med förslag om lagstadgad skyldighet att använda bilbälte. Efter remissbehandling i de nordiska länderna har lagstiftningsarbetet fortsatt på internordisk basis. En slutrapport har färdigställts av rådet. Trafiksäkerhetsrådet utreder också frågan om lagstiftning beträffande obligatorisk användning av skyddshjälm vid färd med motorcykel och moped. Vidare har trafiksäkerhetsrådet beslutat utreda frågan om placering av barn som inte kan använda bilbälte vid färd med bil.

En arbetsgrupp inom kommunikationsdepartementet har i betänkandet (Ds K 1972: 10) Tunga fordonskombinationers dynamiska stabilitet m. m. redovisat sina synpunkter och förslag beträffande bl. a. frågan om skärpningar i besiktningskraven rörande dynamisk stabilitet för tunga fordonskombinationer. Betänkandet har överlämnats till trafiksäkerhetsverket för att övervägas i arbetet på utformandet av anvisningar på ifrågavarande område.

Arbetsgruppen har också i betänkandet redovisat ytterligare underlag för att bedöma vilken högsta tillåtna hastighet som från trafiksäkerhets-synpunkt bör gälla för kombinationen dragbil med påhängsvagn och tillkopplad släpvagn, och gruppen har i anslutning härtill framhållit att det

inte är försvarbart att tillmötesgå uttalade önskemål om en höjning av högsta tillåtna hastighet för ifrågavarande kombination från 40 till 70 km/tim.

I en inom departementet upprättad promemoria (Ds K 1973: 6) Vissa frågor om kontroll av parkeringsbestämmelsernas efterlevnad föreslås att parkeringsföreselserna avkriminaliseras och att ett strikt ägaransvar inför för betalning av s. k. felparkeringsavgift. Promemorian remissbehandlas f. n.

Trafiksäkerhetsverket har meddelat preliminära riktlinjer till länsstyrelserna i fråga om skärpta lokala trafikföreskrifter för hastighetsbegränsning till skydd för särskilt utsatta trafikantkategorier såsom barn, handikappade, äldre m. fl. invid skolor, sjukhus eller liknande inrättningar och för gatu- och vägsträckor i övrigt som i större omfattning används av sådana trafikanter.

Vägverket och trafiksäkerhetsverket har gemensamt och i samråd med planverket påbörjat en utredning angående åtgärder för att skapa bättre förutsättningar för cykeltrafiken.

Inom trafiksäkerhetsverket utreds även i vad mån bristfälligheter hos cyklar medför olyckor. På grundval av erhållna resultat kommer att övervägas vilka åtgärder som bör vidtas t. ex. i form av standardkrav för cyklar.

Informationsverksamheten har under året varit betydande och bl. a. inriktats på att få bilisterna att kontrollera synen och biljuset samt att få gående att använda reflexer. Omfattande förberedelser har även gjorts inför 1974 års huvudaktivitet "Trafikkunskapens år".

Även om en rad insatser gjorts under senare år för en bättre organisation och samordning av trafiksäkerhetsarbetet krävs likväl inför en väntad fortsatt trafikökning ytterligare åtgärder. Behov finns av en mer övergripande syn och en på fördjupad kunskap grundad planering av verksamheten inom trafiksäkerhetsområdet. Kungl. Maj:t har av denna anledning tillkallat särskilda sakkunniga för att utreda vissa trafiksäkerhetsfrågor. Utredningen skall överväga åtgärder och planeringsformer i ett samlat trafiksäkerhetsarbete samt överväga möjligheterna att ytterligare effektivisera organisationen av och samordningen inom verksamheten.

Sverige har ratificerat 1970 års europeiska överenskommelse om arbetsförhållandena för fordonsbesättningar vid internationella vägtransporter (AETR).

Sverige har vidare tagit del i det inom CEMT och ECE m. fl. internationella samarbetsorgan pågående arbetet med frågor avseende trafiklagstiftning och trafiksäkerhet i övrigt.

För b u d g e t å r e t 1974/75 föreslås anslag till trafiksäkerhetsverket om tillsammans ca 37 milj. kr., vilket innebär en ökning med drygt 3 milj. kr. Ökningen medger anställning av viss ny personal samt ytterli-

gare aktiviteter i fråga om bl. a. informations- och typbesiktningsverksamheten. För bilregisternämndens kostnader i samband med de nya bil- och körkortsregistren m. m. föreslås ett anslag om ca 26 milj. kr.

Postverket

Genom bl. a. portohöjningen den 1 juli 1972, den gynnsammare konjunkturutvecklingen, kostnadsbesparingar och ökade försäljningsansträngningar kunde postverket för budgetåret 1972/73 redovisa sitt hittills största överskott, 121,6 milj. kr.

Portointäkterna, inkl. avgifterna för befördran av tjänsteförsändelser, utgör nära hälften av postverkets totala rörelseintäkter. De ökade under budgetåret med 221,3 milj. kr. till 1 439,9 milj. kr. trots att portohöjningarna den 1 oktober 1971 och den 1 juli 1972 medförde ett visst efterfrågebortfall. Postvolymen inkl. tjänsteförsändelser minskade således under andra halvåret 1972 med 3,2 %. Under första halvåret 1973 stannade volymminskningen vid 0,2 % och för hela budgetåret vid 1,6 %.

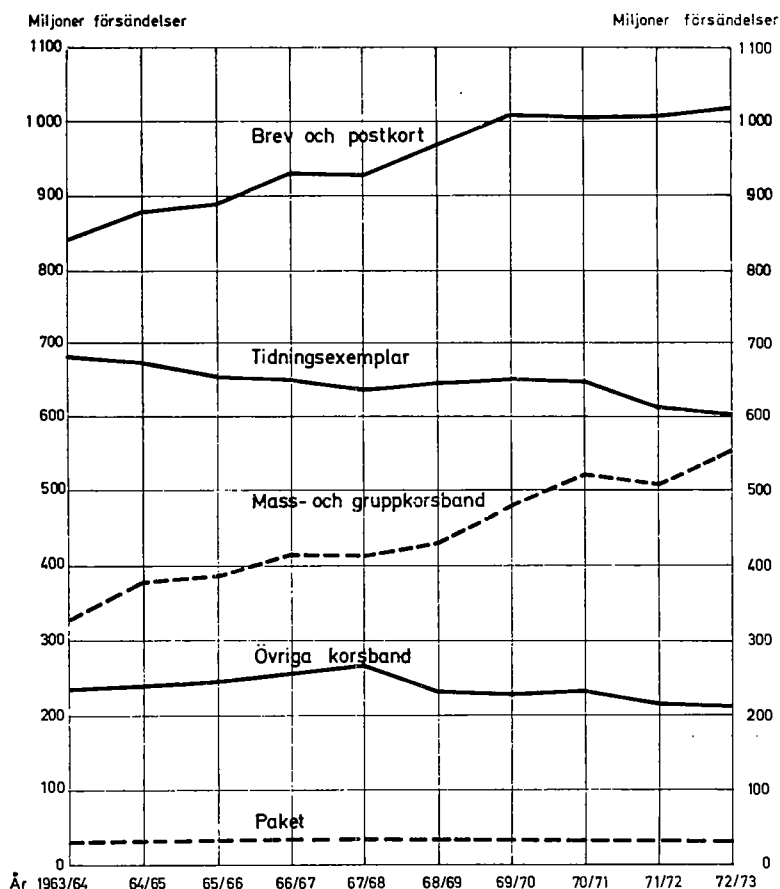

Fig. 8. Antalet postförsändelser under perioden 1963/64—1972/73.

Antalet postdistribuerade tidningsexemplar fortsätter att minska. Som redovisats i prop. 1973: 193 (TU 1973: 28, rskr 1973: 337) har en sakkunnig tillkallats för att göra en översyn av avgifterna i postverkets tidsningsrörelse.

Utvecklingen av antalet postförsändelser under den senaste tioårsperioden framgår av fig. 8.

Den totala inlåningen i Postbanken steg under budgetåret med 9,7 % till 18,1 miljarder kr. Vid budgetårsskiftet fördelade sig inlåningen med 5,9 miljarder kr. på postgirokonton, 1,7 miljarder kr. på personkonton och 10,5 miljarder kr. på konton inom den egentliga sparrörelsen. Räntenettet i Postbanken ökade under budgetåret med 10,6 % till 561,3 milj. kr. Genom beslut av riksdagen (prop. 1973: 145, NU 1973: 63, rskr 1973: 326) överförs den 1 juli 1974 Postbankens verksamhet exkl. icke räntebärande postgiroinlåning till den nybildade PK-banken.

Personalkostnaderna i postverket ökade under budgetåret med 7,6 % till 1 728,3 milj. kr. Ökningen beror huvudsakligen på lönehöjningar och på vissa kvarstående effekter av arbetstidsförkortningen och ändrade arbetstidsbestämmelser i övrigt. Räknat i fasta priser minskade personalkostnaderna något.

I juni 1973 introducerade postverket en ny serviceform — telebrev. Den nya servicen skall tillgodose det kundbehov som finns att på någon timme få fram ett skriftligt meddelande i traditionell brevform till en mottagare på annan ort. Överföringen mellan orterna sker på teleteknisk väg och kan t. v. ske mellan ett begränsat antal orter i landet. Den nya serviceformen har utvecklats genom samarbete mellan postverket, televerket och Rank Xerox AB.

För att kunna erbjuda företag och andra större postkunder en mer fullständig transportlösning har Postverket på flera orter börjat åta sig att mot avgift hämta och köra ut paket och annan post.

Sveriges första helt maskinella brevsorteringsanläggning har levererats till Stockholms bangårdspostkontor. Installationen beräknas vara avslutad vid årsskiftet 1973—1974. Sorteringen baseras helt på utnyttjande av postnummer. Av samtliga postförsändelser är nu drygt 95 % försedda med postnummer.

Utbyggnaden av systemet med redovisningscentraler för granskning och sammanställning av kassörernas dagliga redovisningar fortsätter. Vid utgången av budgetåret var ca 1 600 postanstalter — ungefär 65 % av totala antalet — anslutna till centralerna.

En rad åtgärder har vidtagits eller är planerade för att skydda personal, kunder och kassor mot de senaste årens allt talrikare posttrån.

Under våren 1973 inleddes en ny etapp i postgirots automatisering. Den innebär central kodning av betalningsblanketter så att bokföringsinformationen kan läsas maskinellt i optiska läsare. Vid inläsningen mikrofilmats också blanketterna.

Postverkets dotterbolag Tidningstjänst AB expanderade avsevärt under budgetåret och omsättningen ökade med 34,8 % till 80,5 milj. kr. Antalet utdelade tidningsexemplar per utgivningsdag ökade med 17,5 % till 940 000 och antalet orter där Tidningstjänst ombesörjer tidningsdistribution steg med 8,1 % till 670. Bolaget förmedlade under budgetåret 10,1 milj. kr. till tidningsföretagen i statlig samdistributionsrabatt.

Investeringarna för postverket avser huvudsakligen byggnader och bilar. För budgetåret 1974/75 föreslås en investeringsram av 66,2 milj. kr. De största beloppen hänför sig dels till pågående arbeten med Malmö Ban, dels till de första investeringarna i den s. k. etapp III av tillbyggnaden av postgirohuset.

Televerket

Televerkets expansion har inom flertalet verksamhetsgrenar fortsatt även under det senaste budgetåret, även om ökningstakten dämpats något. Antalet beställningar av nya telefonapparater uppgick budgetåret 1972/73 till 291 000 (föregående budgetår 297 000), och antalet apparater i televerkets nät var den 30 juni 1973 4 906 500. Detta innebär en ökning av telefontätheten från budgetårets början från 586 till 603 apparater per 1 000 invånare och Sverige håller ställningen som det telefontätaste landet i världen efter USA. I fig. 9 visas telefontätheten i vissa länder.

De telefonsamtal som utväxlades under budgetåret 1972/73 motsvarade ca 16 miljarder samtalsmarkeringar, en ökning med 0,7 % från föregående budgetår. Den inländska telefontrafiken är sedan juni 1972 fullständigt automatiserad. Möjligheterna till automatisk telefontrafik med utlandet har under budgetåret 1972/73 ytterligare vidgats och mer än 90 % av den totala utlandstrafiken kunde vid budgetsårets slut kopplas automatiskt.

Antalet telexanslutningar i televerkets nät ökade under budgetåret 1972/73 från 8 501 till 9 250, en ökning med 8,8 %. Det totala antalet markeringar för telexskrivningar ökade under samma tid med 10,8 %.

Den starka expansion, som kännetecknat datakommunikationsrörelsens utveckling hittills, bedöms komma att fortsätta. Televerket har nyligen beslutat att som ett första steg mot ett separat dataöverföringsnät etablera ett försöksnät med centraler (koncentratorer) i Stockholm, Göteborg och Malmö. Detta provnät kommer att tas i bruk under budgetåret 1974/75. Ett mer permanent datanät planeras för genomförande under slutet av 1970-talet.

Under budgetåret 1972/73 har televerkets manuella landstäckande mobiltelefonssystem (MTD) ytterligare byggts ut. Detta system täcker de flesta av de mest trafikerade vägarna i södra och mellersta Sverige, norrlandskusten och de större tätorterna i dessa områden. Kundintresset är stort och ytterligare utbyggnad och komplettering av basradionätet är planerad.

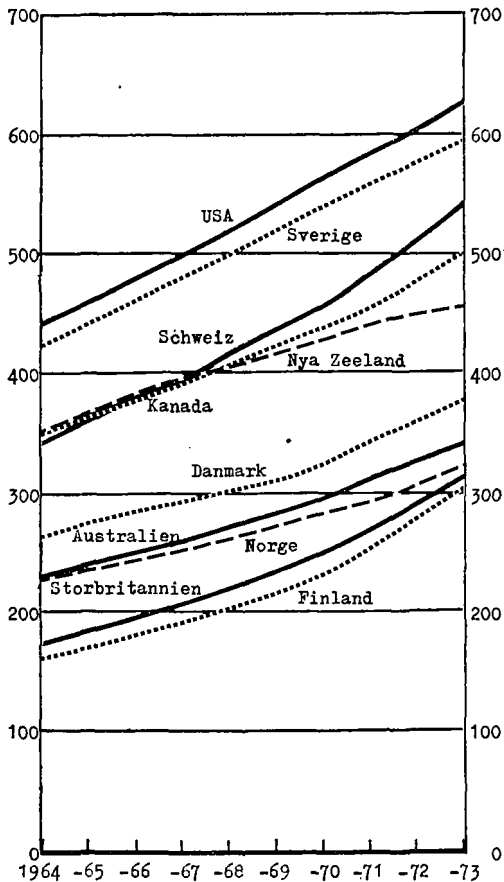
Apparater per
1 000 invånareApparater per
1 000 invånare

Fig. 9. Vissa länder med hög telefontäthet.

Bildtelefon är ett nytt kommunikationsmedium som bedöms ha stora utvecklingsmöjligheter. Intresset för praktiska applikationer av bildtelefon väntas öka då ett bildtelefonnät av någon omfattning är utbyggt. Under senare tid har en vidareutveckling av faksimil- och stillbildsöverföring skett. Dessa lösningar kan vara alternativ till bildtelefonen, vilket gör att prognoserna f. n. är något osäkra.

Genom en intensiv rationaliseringsverksamhet kunde televerket för budgetåret 1972/73 redovisa sitt hittills största överskott eller 295 milj. kr.

Förutsättningar för en ytterligare ökad effektivitet inom televerket har skapats genom den av riksdagen nyligen beslutade nya organisationen för televerket (prop. 1973: 171, TU 1973: 26, rskr 1973: 335).

I fråga om investeringar i teleanläggningar föreslås för budgetåret 1974/75 en investeringsram av 786 milj. kr.

Sammanställning

Anslagen för nästa budgetår inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde beräknas till sammanlagt 5 551,1 milj. kr. — en ökning med 821,6 milj. kr. jämfört med beräkningarna i prop. 1973: 1. Av totalbeloppet hänför sig 3 898,8 milj. kr. till driftbudgeten och 1 652,3 milj. kr. till kapitalbudgeten. Investeringsutrymmet under kapitalbudgeten beräknas öka med ca 179 milj. kr. jämfört med beräkningarna i prop. 1973: 1. I följande sammanställning har en grov specifikation gjorts av anslagen och förändringarna på olika anslagsgrupper.

	Anvisat ¹ 1973/74	Förslag 1974/75	Förändring
	milj. kr.		
DRIFTBUDGETEN			
<i>Sjätte huvudtiteln</i>			
A. Kommunikationsdepartementet m. m.	11,3	11,5	+ 0,2
B. Vägvesendet	2 358,7	2 763,5	+404,8
C. Trafiksäkerhet	87,0	98,7	+ 11,7
D. Sjöfart	152,3	173,4	+ 21,1
E. Institut m. m.	134,4	207,5	+ 73,1
F. Diverse	558,9	644,2	+ 85,3
	3 302,6	3 898,8	+596,2
KAPITALBUDGETEN			
I. Statens affärsverksfonder			
A. Postverket	47,1	71,8	+ 24,7
B. Televerket	803,6	833,8	+ 30,2
C. Statens järnvägar	382,6	422,8	+ 40,2
D. Luftfartsverket	75,7	167,2	+ 91,5
IV. Statens utlåningsfonder	0,0	8,0	+ 8,0
V. Fonden för låneunderstöd	15,0	15,0	—
IX. Diverse kapitalfonder			
Statens vägverks förrådsfond	52,1	55,8	+ 3,7
Sjöfartsverkets fond	47,3	69,2	+ 21,9
Fonden för Södertälje kanalverk	3,5	8,7	+ 5,2
	1 426,9	1 652,3	+225,4
Totalt för kommunikationsdepartementet	4 729,5	5 551,1	+821,6

¹ Prop. 1973:1.

För att komplettera bilden av kommunikationsdepartementets verksamhetsområde bör nämnas, att driftkostnaderna för statens affärsdrivande verk inte tas upp på riksstaten utan i särskilda driftstater som Kungl. Maj:t fastställer. De sammanlagda kostnaderna — exkl. avsättning till värdeminskningsskonton — för postverket, televerket, statens järnvägar och luftfartsverket — har i driftstaterna för innevarande budgetår beräknats till ca 7,9 miljarder kr. Kostnaderna täcks av verkens intäkter.

Antalet statligt anställda, uttryckt i helårsarbete, inom departementets verksamhetsområde utgör i genomsnitt ca 140 100 under innevarande budgetår. Därav hänför sig ca 125 400 till de fyra affärsverken.

Utdrag av protokollet över kommunikationsärenden, hållet inför Hans Maj:st Konungen i statsrådet den 4 januari 1974.

Närvarande: Statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena ANDERSSON, statsråden STRÄNG, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, LUNDKVIST, GEIJER, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON, FELDT, SIGURDSEN, GUSTAFSSON, ZACHRISSON, LEIJON.

Chefen för kommunikationsdepartementet, statsrådet Norling, anmäler de frågor som gäller utgifterna för budgetåret 1974/75 inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde och anför.

DRIFTBUDGETEN *Sjätte huvudtiteln*

A. KOMMUNIKATIONSDEPARTEMENTET M. M.

A 1. Kommunikationsdepartementet

1972/73 Utgift	5 526 000
1973/74 Anslag	6 368 000
1974/75 Förslag	6 601 000

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75
Personal		
Handläggande personal	42	--
Övrig personal	39 ¹	—
	81	—
Anslag		
Lönekostnader	5 920 000	+ 201 000
Sjukvård	18 000	— 18 000
Reseersättningar m. m.	110 000	+ 10 000
Expenser	320 000	+ 40 000
	6 368 000	+ 233 000

¹ En tjänst som kansliskrivare har inrättats under budgetåret 1973/74.

Medelsbehovet under anslaget ökar med 224 000 kr. till följd av löne- och prisomräkning m. m. Jag beräknar vidare medel för ändring av en tjänst som departementssekreterare eller kanslisekreterare i högst A 30 vid enheten för trafikpolitik m. m. till en tjänst som departementssekreterare i B 6.

Kungl. Maj:t har med stöd av riksdagens bemyndigande (prop. 1965: 65 s. 19, SU 1965: 105, rskr 1965: 295) beslutat ändra en tjänst som kansliråd till en tjänst som departementsråd vid departementets planerings- och budgetsekretariat.

Under återopande av det anförda samt med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att till *Kommunikationsdepartementet* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 6 601 000 kr.

A 2. Kommittéer m. m.

1972/73 Utgift	3 583 000	Reservation	1 325 000
1973/74 Anslag	4 500 000		
1974/75 Förslag	4 500 000		

Anslaget bör föras upp med oförändrat belopp.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Kommittéer m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 4 500 000 kr., därav hälften att avräknas mot automobilskattemedlen.

A 3. Extra utgifter

1972/73 Utgift	430 000	Reservation	220 000
1973/74 Anslag	430 000		
1974/75 Förslag	430 000		

Anslaget bör föras upp med oförändrat belopp.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Extra utgifter* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 430 000 kr.

B. VÄGVÄSENDET

Statens vägverk

Statens vägverk är central förvaltningsmyndighet för ärenden rörande allmänna vägar och gator samt statsbidrag m. m. till den kommunala och enskilda väghållningen. Verket utövar även viss tillsyn över enskilda järnvägar, spårvägar och tunnelbanor.

I sin verksamhet har verket omfattande samråd och kontakter med bl. a. planerande, naturvårdande och trafiksäkerhetsfrämjande myndigheter och organ på såväl central som regional nivå.

Den centrala verksamheten är fördelad på driftavdelningen, byggnadsavdelningen, tekniska avdelningen, ekonomiavdelningen, administrativa avdelningen och revisionssektionen. På det regionala planet finns en vägförvaltning i varje län, sju byggnadsdistrikt samt två projekteringskontor. De lokala enheterna är drift- och arbetsområden. I planeringshänseende är verksamheten fördelad på sju planläggningsområden. Väg- och trafiklagstiftningen innehåller de grundläggande bestämmelserna om väghållningen, vilken omfattar byggande och drift av väg.

Statens vägverk har i skrivelse den 10 augusti 1973 lagt fram förslag till anslag för budgetåret 1974/75 m. m. Vidare har verksamhetsberättelse lämnats för verksamhetsåret 1972.

1. Allmän översikt över utvecklingen

1.1. Efterfrågan på vägtjänster

Vägtrafiksystemet är Sveriges utan jämförelse mest förgrenade trafiksystem. Med utnyttjande av ca 125 000 km vägar och gator för vilka staten eller kommuner är väghållare samt omkring 220 000 km enskilda vägar kan så gott som all bebyggelse i landet nås med bil. Trafikströmmar av någon betydelse behöver sällan ta längre omvägar till följd av att väglänkar saknas. Ibland kan däremot trafiken tvingas till vägförlängningar på grund av att vissa förbindelser har nedsatt framkomlighet.

Enligt trafikplaneringsutredningens bedömningar (Ds K 1972: 4) sker f. n. ca 92 % av det totala inrikes persontransportarbetet eller 76 miljarder personkm på väg. Av dessa 76 miljarder personkm är 7 miljarder bussresor och 69 miljarder personbilresor. Hälften av kollektivresandet i landet består av bussresor. Trafikplaneringsutredningens prognoser för år 1980 visar att drygt 91 % av persontransportarbetet beräknas ske på väg, varav 8 procentenheter utgörs av bussresor.

Av det totala inrikes godstransportarbetet svarar last-

bilarna för ungefär hälften eller ca 22 miljarder godstonkm. Lastbilarna ombesörjer inte mindre än 96 % av det godstransportarbete som sker på distanser understigande tio mil. I fråga om godstransporternas utveckling fram till år 1980 pekar en framskrivning av det tillgängliga materialet på att lastbilstrafiken skulle komma att bibehålla sin nuvarande andel av det totala transportarbetet (ca 50 %).

Den geografiska fördelningen av landets befolkning och dess verksamhet, lokaliseringsmönstret, utgör en av grunderna för samhällets krav på transporttjänster. Väg- och gatuplaneringen måste därför liksom annan planering av transportsystemet baseras på antaganden om lokaliseringsmönstrets utveckling. Denna utveckling påverkas dels av tekniska, ekonomiska och sociala förändringar i samhället, dels av en målmedveten styrning från statens och kommunernas sida. Medel för denna samhälleliga styrning av lokaliseringsmönstret är bl. a. regionalpolitikens planeringsinstrument såsom länsprogrammen och den fysiska planeringen på riksviad, regional och kommunal nivå.

Väg- och gatunätet utgör en del av det totala transportsystemet. Transportuppgifternas fördelning på de olika trafikmedlen, trafikstrukturen, är också en grundförutsättning vid väg- och gatuplaneringen.

Vägverket utför, som ett led i sin planering, rullande biltäthets-, fordons- och trafikprognoser, vilka bl. a. ligger till grund för bedömningarna av det framtida vägutbyggnads- och vägdriftbehovet. Prognoserna är kopplade till den regionala utvecklingsplaneringens befolkningsprognoser och avstämda på riksnivå på basis av statistiska centralbyråns (SCB) folkmängdsprojektioner för totalbefolkningen.

De regionala skillnaderna i biltäthet (antal inv./bil) har under 1960-talet alltmer utjämnats. Den regionala befolkningsutvecklingen torde därför i än högre grad än tidigare spegla efterfrågan på vägtjänster och därmed ytterligare öka denna faktors betydelse för investeringsinriktningen på lång sikt inom vägväsendet.

Folkmängden i Sverige ökade inte nämnvärt under år 1972. Vid slutet av året uppgick den till 8,1 miljoner invånare. Utmärkande för befolkningens lokalisering inom landet är de ofta långa avstånden mellan befolkningsagglomerationerna och den låga genomsnittliga folktätheten. Ökningen av tätorternas befolkning sker framförallt i vissa landsdelar, såsom Mälardalen, göteborgstrakten och västra Skåne, samt i vissa andra större tätortsregioner. Mellan tätorterna försiggår en omfördelning av befolkningen från mindre till medelstora och större tätorter.

Vid slutet av år 1972 uppgick det sammanlagda bilantalet till ca 2 618 000 fordon fördelat på ca 2 457 000 personbilar, 145 400 lastbilar och 15 600 bussar. I samband med behovsinventeringen i fråga om huvudvägnätet omarbetade vägverket den tidigare prognosen över biltäthetsutvecklingen under perioden 1970—1985 (vägverkets rapport TÖ 114, 1971). Den reviderade prognosen bygger på antagandet

om en lägre biltäthet än den tidigare, som bl. a. användes av vägplanutredningen. Den ökning av biltätheten som de tidigare prognoserna visade har alltså bedömts ske långsammare. Biltätheten mätt i antalet invånare per bil beräknas sålunda i den nya prognosen till 2,3 år 1985 att jämföra med 3,3 år 1970, dvs. det första året under planperioden. Vägverkets reviderade fordonsprognos, som baseras bl. a. på den nyss nämnda biltäthetsprognosen, innebär en bilpark på 3,8 miljoner fordon år 1985.

Såsom anmäldes i prop. 1973: 1 har vägverket även redovisat ett alternativ som förutsätter 20 % lägre biltäthet år 1985 jämfört med den reviderade prognosen. Detta värde har använts i en känslighetstest av behovsinventeringens resultat. Testen belyser i vad mån en ändrad förutsättning i fråga om fordonsantal och trafikarbete återverkar på behoven av investeringsåtgärder. Av testen framgår bl. a. att en utvecklingstakt som skulle ge 20 % lägre biltäthet år 1985 skulle medföra en sänkning av de beräknade investeringarna enligt 1972 års behovsinventering med 650 milj. kr. fram till planperiodens slut. Detta motsvarar omkring 6 % av hela behovsinventeringsvolymen. Resultatet visar således att vägutbyggnadsbehovet fram till år 1985 till dominerande del är beroende av den nuvarande trafiksituationen och endast till en mindre del påverkas av trafikutvecklingen under perioden fram till år 1985. En nedskrivning med 20 % av prognosen för år 1985 motsvarar nämligen en bilpark som med hittillsvarande fordonsutveckling skulle uppnås redan i mitten på 1970-talet.

Den genomsnittliga årliga trafikökningen på det statliga vägnätet (exkl. delar inom tätbebyggelse) beräknas under perioden 1964—1970 ha uppgått till ca 7 % på riksvägar, ca 6 % på genomgående länsvägar och ca 4 % på övriga länsvägar. Under år 1972 beräknas trafiken på vägnätet som helhet ha ökat med 4 à 5 % mot 3 à 4 % år 1971.

Den officiella vägkategorindelningen i genomgående och övriga länsvägar har under det senaste decenniet visat sig vara mindre ändamålsenlig, då den inte helt sammanfaller med skillnader i vägarnas trafikvolym eller trafikuppgifter. För att erhålla en funktionell indelning av vägnätet har vägverket upprättat ett förslag till ny indelning av länsvägarna i primära resp. övriga länsvägar. Till gruppen primära länsvägar har förts de länsvägar som har de största trafikvolymerna och/eller de viktigaste trafikuppgifterna. Återstoden har hänförs till gruppen övriga länsvägar. På riksvägarna, som utgör 13 % av det statliga vägnätet, utfördes år 1970 inte mindre än 59 % av trafikarbetet.

1.2. Vägnätets omfattning och standard

Den 1 januari 1973 omfattade den del av rikets vägnät som helt eller delvis finansieras av statliga medel sammanlagt 164 619 km. Vägnätets fördelning på olika kategorier och förändringen under år 1972 framgår av följande sammanställning.

Vägkategori	Väglängd	
	1973-01-01 Km	Förändring 1972 Km
Allmänna statliga vägar	96 451	+ 1 033
därav		
riksvägar	12 283	— 123
genomgående länsvägar	12 369	— 387
övriga länsvägar	71 799	— 523
Allmänna kommunala vägar och gator med statsbidrag	5 459	— 15
Enskilda vägar med statsbidrag	62 709	+ 409
	164 619	— 639

¹ Förändringen beror i huvudsak på ändrad väglängdsredovisning.

² Härtill kommer ca 12 000 km gator i kommuner eller kommundelar som är belägna inom kronans väghållningsområden, ca 10 000 km ej bidragsberättigade vägar och gator inom områden där kommuner svarar för väghållningen samt ca 158 000 km enskilda vägar utan statsbidrag.

År 1972 innefattade det allmänna vägnätet på landsbygden 80 färje- och båtleder med en total längd av 61 km.

Att mäta standarden på vägnätets tjänster och dess utveckling i skilda delar av landet och för olika vägkategorier är förenat med åtskilliga svårigheter. Vägtjänsternas kvalitet kommer främst till uttryck i den transportstandard som olika vägar erbjuder vägtrafikanter och vägtransportörer. De viktigaste komponenterna i transportstandarderna är reshastigheten, trafiksäkerheten och lastförmågan eller bärigheten.

Reshastighetens utveckling är inte möjlig att närmare ange förrän regelbundna mätningar av denna utförts på vägarna. Enligt vägverket har emellertid hastighetsstandarderna under senare år sänkts på flertalet av de mest trafikerade och från vägkvalitetssynpunkt otillfredsställande sträckorna i landet.

Vad gäller trafiksäkerhetsläget uttryckt som antal dödsolyckor per miljoner fordonskm kan enligt vägverket en förbättring konstateras under perioden 1958—1970. Förhållandet mellan antalet polisrapporterade olyckor på vägnätet och trafikarbetet visar också att en förbättring av trafiksäkerhetsstandarderna skett under perioden. Ser man däremot till antalet olyckor per år och längdenhet eller ytenhet av vägnätet kan inte någon egentlig förändring konstateras under den aktuella perioden.

Antalet olyckor per km väg (olyckstäthet) är enligt vägverket i medeltal ca fem gånger större på riksvägnätet än på länsvägnätet, vilket huvudsakligen förklaras av att trafikvolymen är ungefär tio gånger större per km på det förra vägnätet. Detta innebär emellertid att antalet olyckor per fordonskm (olyckskvot) är ca 50 % mindre på riksvägarna.

Det sagda framhäver den motsättning som finns mellan två synsätt

på trafiksäkerhetsproblemet, nämligen det ena som betraktar olycks-tätheten och det andra som betraktar olyckskvoten (eller olycksrisken) som relevant kriterium för fördelningen av väghållningsresurserna.

I begreppet transportstandard ryms begreppet v ä g s t a n d a r d som vägverket genom kvalitetsgradering försöker belysa på riksvägarna och de genomgående länsvägarna. Vägstandarden beskriver i första hand kvaliteten på vägens fysiska egenskaper såsom kondition och kapacitet med hänsyn till trafikvolymen. Indirekt ger den även upplysning om framkomligheten. Den 1 januari 1970 hade enligt vägverket 38,5 % av riksvägnätet fullgod, 26,5 % godtagbar och 35 % ej godtagbar standard. Eftersläpningen, som framgår av den sistnämnda siffran, berör ca 4 500 km riksväg. Vid samma tidpunkt hade 24 % av de genomgående länsvägarna fullgod, 28,5 % godtagbar och 47,5 % (6 200 km) ej godtagbar standard.

Vägstandarden förändringar för landet som helhet under 1960-talet kännetecknas av en klar förbättring av standarden för genomgående länsvägar medan endast en marginell höjning av standarden för riksvägarna kan noteras. För den del av riksvägarna som utgör europavägar kan till och med en standardförsämring konstateras, vilket dock närmast hänger samman med att trafiktillväxten på dessa vägar ligger betydligt över riksgenomsnittet. Detta betyder att en växande andel av trafiken på våra vägar berörs av den enligt vägverkets bedömning otillräckliga vägstandarden.

Förbättringar av b e l ä g g n i n g e n (slitbanan) kan ses som ett led i strävandena att höja vägstandarden. Den 1 januari 1973 var 50 % av de allmänna vägarna på landsbygden belagda eller oljegrusbehandlade. Motsvarande andel var för bidragsberättigade kommunala vägar och gator 93 % samt för enskilda vägar med statsbidrag 6 %. Andelen beläggning och oljegrus var för riksvägar 97 %, för genomgående länsvägar 79 % och för övriga länsvägar 37 %.

B ä r i g h e t e n uttryckt i det tillåtna axel- och boggitrycket utgör en betydelsefull komponent i transportstandarden. En successiv ökning av det tunga vägnätet (10/16 ton) har skett i hela landet. År 1958 gällde för hela riket ett tillåtet axeltryck av 8 ton på 8 % av vägnätet och 6 ton på resterande delar, medan år 1973 ca 79 % av vägnätet var upplåtet för 10 tons axeltryck och ca 21 % för 8 tons axeltryck. Enbart mellan åren 1972 och 1973 kunde det för tung trafik upplåtna vägnätet utvidgas med hela 37 %. En betydande höjning av transportstandarden, mätt på detta sätt, har således möjliggjorts för den tunga lastbilstrafiken under perioden. Många viktiga vägar måste dock fortfarande stängas av för tung trafik under tjällossningen. Underhållskostnaden har ökat på en stor del av vägnätet, som utsätts för en snabbare förslitning genom den växande trafiken med tunga fordon.

1.3. Planeringssystem

Inom vägverket har utvecklats ett planeringssystem för väghållningen såväl på kort som på lång sikt med förankring på regional och lokal nivå. Planeringssystemet introducerades i sina första delar år 1967.

Den statliga väghållningen utgår från en behovsinventering för en 15-årsperiod grundad bl. a. på av vägverket preciserade kriterier för den vägstandard, som bedöms vara en förutsättning för att nå statsmakternas mål, dvs. en rimlig transportförsörjning i olika delar av landet. Inventeringen ger en uppfattning om de byggnads- och förbättringsåtgärder som enligt vägverket bör komma ifråga under den kommande 15-årsperioden på statsvägnätet. De erforderliga åtgärderna listas utan prioritering och de uppskattade kostnaderna anges.

Den inbördes tidsordningen mellan åtgärderna behandlas i en långtidsplan för planering och projektering av vägbyggandet. Denna innesluter även planer för förbättringsarbeten. Planen omfattar tio år. På grundval av det generella trafikpolitiska målet och trafikutvecklingen sker en prioritering av objekten med hänsyn till angelägenhetsgraden inom ramen för den medelstilleddning som bedöms trolig under perioden.

Enligt de direktiv och inom de ekonomiska ramar som anges av Kungl. Maj:t upprättas författningsenligt flerårsplaner för byggande av statliga vägar. Planerna omfattar vägobjekt som beräknas bli utförda under angiven femårsperiod.

För drift av statliga vägar upprättas en femårsplan där prioritering av olika åtgärder sker.

För byggande och drift av statliga vägar upprättas slutligen programbudgeter som omfattar den närmaste treårsperioden. De fastställs för ett år i sänder.

Behovsinventeringen, långtidsplanen, flerårsplanen och driftplanen revideras vart tredje år. Programbudgeterna revideras årligen.

Även bidragsgivningen till den kommunala väghållningen baseras på en behovsinventering som görs av de kommuner som är väghållare. Inventeringen, som utförs vart tredje år, ger en uppfattning om de statsbidragsberättigade byggnadsobjekt som anses nödvändiga att genomföra under den kommande 15-årsperioden. På grundval av denna inventering sammanställer kommunerna långtidsplaner. Dessa långtidsplaner genomgås av vägverket och objekten prioriteras i vägverkets långtidsplan för bidrag till byggande av vägar och gator inom kommuner som är väghållare. Denna långtidsplan för kommunala vägar och gator omfattar tio år och revideras vart tredje år.

Enligt de direktiv och inom de ramar som anges av Kungl. Maj:t upprättas slutligen författningsenligt fördelningsplan. Planen upptar väg- och gatuobjekt som väntas bli utförda under angiven femårs-

period och som skall bekostas gemensamt av staten och resp. kommun. Fördelningsplanen revideras vart tredje år.

Bidragsgivningen till drift av kommunala vägar och gator baserar sig på driftkostnadsberäkningar som utförs av vägverket vartannat år.

År 1971 avslutades en inventering och standardbedömning av de enskilda statsbidragsvägnätet. Inventeringen omfattade även övriga enskilda vägar, som med ledning av gällande statsbidragsbestämmelser kunde anses bidragsberättigade. Fr. o. m. år 1972 har ett enhetligt planeringssystem införts även på detta område. Som grund för detta ligger den slutförda inventeringen och standardbedömningen. Bidragsgivningen har tidigare inte helt kunnat styras till de mest angelägna vägobjekten, utan inkomna ansökningar har fått behandlas från fall till fall.

Bidragsgivningen till drift av enskilda bidragsberättigade vägar baserar sig på vart femte år återkommande driftkostnadsberäkningar som utförs av vägförvaltningen i resp. län. Med hänsyn till kostnadsutvecklingen kan dock årliga jämkningar göras. Uppföljning av att anvisade medel utnyttjas för avsett ändamål sker genom årliga besiktningar.

Samordningen med den regionala utvecklingsplaneringen och den fysiska samhällsplaneringen tillmäts stor vikt vid vägplaneringen. Denna samordning kräver informationsutbyte som avser dels lokalisering av verksamheter som ger upphov till vägtrafik, dels reservering av lämpliga terrängkorridorer för vägsystemets framtida utbyggnad framför allt i anslutning till tätorter.

För att så väl som möjligt anpassa utbudet av vägtjänster till efterfrågan måste bl. a. byggnadsåtgärderna styras av en planering på lång sikt. Ett vägobjekt tar lång tid att planera och har mycket lång livslängd. Det råder dessutom ett ömsesidigt beroende mellan vägarnas och gatornas sträckning och bebyggelsens lokalisering. När väl ett väg- eller gatusystem är utbyggt har det låst lokaliseringen av bebyggelsen i ett mönster som är mycket dyrbart eller i det närmaste omöjligt att ändra. Vägnätets utbyggnad är en successiv och tidsödande process där de genomförda byggnadsåtgärderna starkt kan begränsa handlingsfriheten för framtida åtgärder.

För en framgångsrik vägplanering behövs därför information på riks- och länsnivå om statsmakternas mål för den geografiska fördelningen av befolkning samt närings- och fritidsliv och på kommunal nivå om kommunernas program för markanvändningen och bebyggelsens lokalisering.

På riks- och länsnivå lämnar den regionala utvecklingsplaneringen information framför allt i form av prognoser och målsättningar för kommunernas folkmängd år 1980, ortsklassificering samt befolkningsramar för planeringen i länen. Den fysiska riksplaneringen har hittills huvud-

sakligen varit inriktad på att ange de områden som skall bevaras eller exploateras för fritidsbebyggelse eller omgivningspåverkande industri. Den fortsatta fysiska riksplaneringen och den regionala utvecklingsplaneringen torde komma att beröra faktorer som i hög grad kan förbättra underlaget för vägplaneringen.

Ett förbättrat underlag för den framtida vägplaneringen kommer också att successivt erhållas från den pågående regionala trafikplaneringen. Betydelsen kan belysas med de resultat som föreligger i och med första etappens genomförande, nämligen kartläggning och analys av trafik- och alstrande faktorer, trafikanläggningar, transportsystem och transportflöden.

Ett vägbyggnadsobjekt har som nämnts att passera en lång kedja av aktiviteter från dess aktualiserande i samband med t. ex. kommunernas generalplanarbete fram till dess färdigställande. Den fysiska planeringen av vägobjekten eller den s. k. projekteringen omfattar tre huvudfaser — lokalisering, utredning och detaljprojektering — som bör vara samordnade med den kommunala översiktliga och detaljerade bebyggelseplaneringen.

Även om byggnadsstarten ligger långt fram i tiden måste många objekt drivas fram till och med utredningsskedet på grund av deras roll i samhällsplaneringen. Parallellt med denna fysiska vägplanering sker en ekonomisk vägplanering som fördelar väghållningsresurserna på olika väghållningsändamål och objekt som redovisats i det föregående.

Såväl den fysiska som den ekonomiska vägplaneringen har en stark regional och lokal förankring. Enligt väglagstiftningens föreskrifter skall vid byggande av väg hänsyn tas till näringspolitiska, sociala, ekonomiska och tekniska faktorer. Denna planeringsuppgift innebär sådana komplicerade avvägningar av olika samhällsintressen på olika nivåer att den ansetts böra ombesörjas gemensamt av vägverket och länsstyrelserna. Härigenom blir det möjligt att vid den ekonomiska vägplaneringen koppla de generella trafik- och vägpolitiska riktlinjerna med väglagstiftningens föreskrifter avseende de regionala och lokala intressena som vägverket har att följa.

1.4. Beredskapsarbeten

I den statliga sysselsättningspolitiken ingår att säkra en hög och jämn sysselsättning. Till de sysselsättningsskapande åtgärderna hör beredskapsarbetena, där vägarbetena utgör en betydande del. Beredskapsarbeten på det statliga vägnätet har under femårsperioden 1968—1972 utförts till en kostnad av ca 1 600 milj. kr. i löpande priser, vilket motsvarar ca 34 % av de totala väginvesteringarna på detta vägnät under samma tid. Av beloppet hänförs sig 550 milj. kr. till Västerbottens och Norrbottens län motsvarande ca 78 % av de totala väginvesteringarna i

dessa län. Omfattningen av beredskapsarbetena under perioden 1968—1972 har varit följande.

År	Vägbyggande i vägverkets regi	Vägbyggande i arbetsmark- nadsverkets regi	Totalt	Därav	
				riksvägar	länsvägar
milj. kr.					
1968	207	58	265	72	193
1969	214	68	282	84	198
1970	174	78	252	105	147
1971	191	83	274	124	150
1972	389	121	510	226	284

Beredskapsarbeten drivs i såväl vägverkets som arbetsmarknadsverkets regi. Vägverket svarar i båda fallen för projektering, planering och marklösen. Vägverket väljer i samråd med arbetsmarknadsverket ut lämpliga vägobjekt som beredskapsarbeten i huvudsak bland sådana som finns upptagna i långtids- och flerårsplaner. Önskvärdheten av att ha tillgång till lämpliga vägobjekt som beredskapsarbeten har varit speciellt markant vid den utökning av verksamheten som påkallats av systerföretaget under senare år. Arbetsmarknadsverkets önskemål har även vid dessa tillfällen kunnat tillgodoses trots att en mycket begränsad tid stått till förfogande för att påbörja arbetena.

Under år 1972 har genom beredskapsarbeten i vägverkets regi en sammanlagd väglängd av 390 km öppnats för trafik. Samtidigt har arbeten med ca 250 km, som påbörjats tidigare år, pågått. Dessutom har under år 1972 påbörjats objekt motsvarande en väglängd av ca 260 km. Mindre omlägnings- och förbättringsarbeten har utförts till en kostnad av ca 127 milj. kr.

1.5. Utvecklingen inom vägverket samt aktuella uppgifter inom vägväsendets område

Antalet fast anställda vid vägverket uppgick den 1 juli 1973 till 11 759. Minskningen sedan den 1 juli 1972 uppgår till 417 anställda. Om tillfälligt anställda, beredskapsarbetare och personal anställd hos verkets entreprenörer medräknas var den i direkt produktion engagerade personalstyrkan under år 1972 ca 16 300.

Ett kontinuerligt arbete pågår inom verket för att anpassa tillgången av personal till det behov som främst med hänsyn till anslagsutvecklingen kan anses realistiskt.

De under år 1973 genomförda och under år 1974 planerade personalförändringarna i den lokala driftorganisationen avses fullföljas under år 1975 och bör resultera i att man uppnår sådan balans mellan behov och tillgång på arbetskraft att man i större utsträckning kan tillgripa

nyrekrytering vid uppkommande vakanser. För den regionala organisationen fortsätter arbetet med att finna bättre kriterier för dimensionering av olika enheter. I avvaktan på sådana fortsätter verket med en restriktiv rekryteringspolitik med central prövning av varje anmälan om personalbehov. Härvid fortsätter verket att i största möjliga utsträckning omfördela personal mellan olika regionala enheter.

Inom det personaladministrativa området pågår arbete rörande personalplanering, utbildning, företagshälsovård och företagsnämndsverksamhet.

Efter genomförd försöksverksamhet med system för individuell personalplanering och utvärdering av densamma beslöts i februari 1973 att systemet skulle införas för ca 5 000 av verkets tjänstemän. Systemets syfte är att tillvarata de anställdas utvecklingsmöjligheter, uppnå god anpassning samt en för alla parter förbättrad arbetssituation. Planeringen bygger på väl förberedda planeringssamtal mellan chef och medarbetare. Ett system med likartad målsättning övervägs även för verkets övriga anställda.

Den interna tekniska utbildningen följer för olika verksamhetsgrenar anpassade utbildningsvägar omfattande projektering, byggande och driftverksamhet. Utbildningen för byggare överses för närvarande. Översynen beräknas vara klar år 1974. Internutbildningen kompletteras med extern utbildning av vissa specialfunktioner. Även i vad gäller extern utbildning pågår en översyn av formerna för denna utbildning. Översynen beräknas under år 1974 resultera i nya bestämmelser.

Den administrativa utbildningen omfattar olika specialkurser inom ämnena ekonomi, personaladministration, allmän förvaltning samt arbetsledning och arbetspsykologi.

Den yrkestekniska utbildningen bedrivs nu i ett moderniserat och utökat program av specialkurser för de olika yrkesgrenarna, såsom maskinförare, brobyggnadspersonal m. fl.

Utbyggnaden av verkets företagshälsovård pågår i enlighet med verksamhetsledningens beslut år 1971. Inom vart och ett av de sju planläggningsområdena finns en skyddsingenjör och en personalkonsulent. En halvtidsanställd företagsläkare och heltidsanställd hälsosköterska har anställts inom nordvästra, västra och östra planläggningsområdet. Vid övriga planläggningsområden fortsätter arbetet med att rekrytera läkare och hälsosköterskor samtidigt som man undersöker andra möjligheter till temporära lösningar i avvaktan på att frågan om egna läkare skall kunna lösas.

Inom ramen för företagsnämndsverksamheten har vägverket i enlighet med de riktlinjer som utformats av delegationen för förvaltningsdemokrati (DEFF) efter Kungl. Maj:ts medgivande påbörjat försöksverksamhet med medbestämmanderätt för de anställda. Försöksverksamheten omfattar utbildnings- och företagshälsovårdsområdena där

medbestämmanderätten utövas genom partssammansatta utskott inom företagsnämnderna.

Beträffande organisationsutveckling kan framhållas att vägverket i januari 1973 beslutat om en översyn av verkets organisation. Detta arbete bedrivs i samarbete med statskontoret. Målsättningen anges vara att verkets regionala funktioner i stor utsträckning bör bli styrande även för organisation och omfattning av enheterna på central och regional nivå. Principiellt eftersträvas att den centrala nivån begränsas till funktioner för verksledning och övergripande styrnings-, planerings- och utvecklingsverksamhet.

Det ekonomiskt administrativa informations- och styrsystem som används eller är under utveckling inom vägverket omfattar rutiner för planering och budgetering, kostnads- och prestationsredovisning inkl. rapportering, efterkalkylering, lönsamhetsbedömning, produktivetsmätning och internprissättning m. m. Dessutom ingår som integrerad del av ekonomisystemet rutiner för stödfunktioner såsom löneuträkning, löneredovisning, lagerredovisning, maskinstatistik samt kassabokföring. Informations- och styrsystemet ger underlag för ett decentraliserat beslutsfattande.

I vidareutvecklingen av systemet intar effektivitets- och produktivetsmätning samt resultatanalys av internprestationer en central plats. Den successivt ökade centralisering som sker av databehandlingen ger härvid bättre analysmöjligheter och ger dessutom tillsammans med en ökad decentralisering av databearbetningen rationellare redovisningsrutiner.

Utvecklingsarbete pågår beträffande utformning av grundprinciper för vägverkets framtida ekonomisystem, System 1975—1980. Som ett led i vidareutvecklingen av vägverkets ekonomisystem har utvärdering av nuvarande system gjorts samt en kravanalys genomförts i syfte att fastställa utformningen av vägverkets framtida ekonomisystem. Kravanalysen omfattar kartläggning av såväl interna som externa informationsbehov. Med utgångspunkt från resultatet av dessa åtgärder skall bl. a. grundprinciper utvecklas för t. ex. budgetering, periodisering, värdering, fördelning som skall gälla åren 1975—1980. Denna del av utvecklingsarbetet beräknas vara slutförd under år 1974.

Preliminär tidpunkt för vägverkets anslutning till det gemensamma statliga redovisningssystemet — System S — är satt till den 1 juli 1975. Inom vägverket har en arbetsgrupp tillsatts med uppgift att finna för vägverket lämplig anslutningsform till detta system. Hittills nedlagt utredningsarbete som bedrivits i samarbete med riksrevisionsverket har lett till att en enklare anslutningsform bestämts för vägverkets del.

Inom vägverket pågår fortlöpande ett tekniskt utvecklingsarbete som kan indelas i två huvuddelar, nämligen forskning och utveckling (FoU) och produktionsteknisk utveckling. Verkets FoU-

arbete sker i huvudsak genom forskningsinstitut och konsulter medan den produktionstekniska utvecklingen till största delen utförs genom utnyttjande av egna resurser vid såväl centrala som regionala enheter.

För att kunna välja de väghållningsåtgärder som står i samklang med samhällsutvecklingen krävs bl. a. en ingående kunskap om vägtrafiksystemets uppbyggnad och egenskaper. I detta arbete ingår bl. a. att fastställa de egenskaper som beskriver vägtrafikens och vägomgivningens standard samt att kartlägga olika former av inverkan på samhället i övrigt. En rad olika projekt pågår eller skall påbörjas som rör nyssnämnda område och som syftar till att bestämma olika väghållningsåtgärders effekter i fråga om restid, säkerhet m. m.

Frågor i samband med restidsberäkningar har visat sig vara av komplicerad natur. Det har ansetts nödvändigt att utveckla en simuleringsmodell för beräkning i dator av de sökta sambanden. Uppdraget har lämnats till statens väg- och trafikinstitut.

Trafiksäkerheten är ett väsentligt område. En av vägverkets angelägnaste uppgifter är att klarlägga hur vägarnas utformning och drift påverkar trafiksäkerheten samt att på grundval därav utföra trafiksäkerhetsfrämjande väghållningsåtgärder. Som ett led i detta arbete har under år 1973 påbörjats ett projekt som syftar till anvisningar för regionalt trafiksäkerhetsarbete. Under år 1973 har vidare igångsatts ett projekt rörande viltolyckor.

Inom området vägbyggnadsteknik pågår ett flertal projekt. Under senare år har flera provvägar utförts för att bl. a. studera möjligheterna att genom isoleringsåtgärder minska olägenheterna av ojämn tjällyftning och av den uppträdande bärighetsnedsättningen under tjällossningsperioden. Förhållandevis goda resultat har uppnåtts genom att i väggroppen införa lager av bark eller cellplast. Arbete pågår vidare beträffande dimensioneringssystemet för vägars överbyggnad, varvid även utländska system avses studeras.

Användningen av dubbade däck har successivt tilltagit. Slitaget av beläggningar har därigenom ökat och blivit av sådan omfattning att den traditionellt uppbyggda beläggingsstandarden visat sig helt otillräcklig och ställt beläggningstekniken inför svårlösta problem. Samtidigt har ökad trafik förorsakat omfattande skador inte enbart i beläggningsskiktet utan även i underliggande bärlager. Dessa problem, jämsides med krav på trafiksäkerhet och körkomfort, har ökat behovet av fortsatt forskning inom området bituminösa beläggningar. Även om slitageproblemet inte helt kan lösas genom innovationer inom beläggningstekniken bör slitaget kunna minskas genom att man successivt tillgodogör sig resultaten från forskningsprojekten både vad gäller produktions- och beläggningsteknik liksom fortlöpande dokumenterad produktions- och kvalitetskontroll.

I takt med trafikens förändringar måste även säkerhetsanordningarna, såsom vägräcken, viltskydd, bländskydd, skiljeremsor etc. förbättras. Eftersom påkörningsförsök visat att det konventionella räcket med betongstolpe inte fungerar helt tillfredsställande, övervägs att införa annan räkestyp som norm.

Inom området för produktionsteknisk utveckling utgör uppföljningen av maskintekniska förändringar en betydelsefull del, bl. a. från rationaliseringssynpunkt. I samband med metodutveckling av bergssprängning och krossning har stort intresse ägnats åt miljöproblemen. För att uppfylla kraven på dammbekämpning har en tidigare undersökning av förekommande dammbekämpningsutrustningar kompletterats.

Moddavröjning på saltade vintervägar är ett problem som har varit föremål för omfattande undersökningar de senaste åren. Modd på vintervägarna är till stort besvär för trafikanterna varför det är nödvändigt att finna metoder för att lösa problemet. Ett flertal maskiner har provats av vilka flera synes lämpliga.

För bekämpning av buskvegetationen efter vägarna har kemisk bekämpning tidigare använts då metoden är relativt billig och effektivare än t. ex. mekanisk röjning. På grund av det numera gällande förbudet att använda kemisk röjning har det varit angeläget att få fram alternativ till denna metod. Olika typer av röjningsaggregat håller på att provas. Själva röjningskostnaden vid mekanisk röjning med provade aggregat är av ungefär samma storleksordning som vid kemisk röjning. Erfarenheten säger emellertid att varaktigheten av röjningen är sämre än då kemiska preparat användes, varför röjningskostnaden på sikt blir högre vid mekanisk röjning.

2. Vägverkets anslagsframställning för budgetåret 1974/75, m. m.

Statens vägverk är en av de myndigheter, som deltar i pågående försöksverksamhet med programbudgetering. Vägverkets verksamhet är f. n. uppdelad på följande programriktade anslag på driftbudgeten, nämligen Ämbetsverksuppgifter, Drift av statliga vägar, Byggande av statliga vägar, Bidrag till drift av kommunala vägar och gator, Bidrag till byggande av kommunala vägar och gator, Bidrag till drift av enskilda vägar m. m., Bidrag till byggande av enskilda vägar samt Tjänster till utomstående. I anslagsframställningen för budgetåret 1974/75 (kalenderåret 1975) har vägverket förutsatt att dessa anslag bibehålles.

Vägverket har sålledes åtta huvudprogram för sin verksamhet, där de sex väghållningsprogrammen är de väsentliga. För fem av dessa program redovisar vägverket tre programnivåer A, B och C. Innehåll, inriktning och kostnad anges för varje program och nivå. Dessutom anges in-

om resp. program ett från budgetåret 1973/74 (kalenderåret 1974) reellt oförändrat anslag (0—0 %) och detta anslag minskat med 5 % (0—5 %), vilka för varje program motsvarar de två lägsta alternativen enligt Kungl. Maj:ts anvisningar för myndigheternas anslagsframställningar.

Vid beräkning av programnivå A för anslagen Byggnade av statliga vägar och Bidrag till byggande av kommunala vägar och gator har vägverket följt principen att målsättningen enligt gällande flerårsplaner och fördelningsplan bör fullföljas. Detta innebär likväl en sänkt produktionsvolym jämfört med år 1974. För anslaget Byggnade av enskilda vägar innebär programnivå A en oförändrad byggnadsvolym. Nivåerna B och C för byggnadsanslagen ger utrymme för ytterligare behövliga åtgärder av bl. a. regionalpolitisk karaktär.

Vid beräkning av programnivå A för Drift av statliga vägar har utgångspunkten varit att söka hindra fortsatt nedslitning av vägnätet, medan nivå B ger möjlighet till viss återhämtning av det enligt vägverket ackumulerade behovet av egentligt vägunderhåll och nivå C därutöver skapar utrymme för särskilda regionala satsningar. Nivåerna A, B och C för Bidrag till drift av enskilda vägar täcker i olika grad redovisat behov. För anslagen Ämbetsverksuppgifter, Bidrag till drift av kommunala vägar och gator och Tjänster till utomstående finns för varje program endast en nivå.

Då verksamheten för vägverket skall bestämmas för år 1975 bör resursfördelningen till de olika programmen enligt vägverket övervägas med hänsyn till önskad inriktning av verkets totala verksamhet inom varierande anslagsramar för verket som helhet. På grundval av de överväganden och bedömningar, som åligger vägverket, framlägger verket tre verksamhetsalternativ. I samtliga alternativ prioriteras driftprogrammen.

Vid bedömningen av vägverkets totalanslag bör även verkets personalsituation beaktas. Kostnadsstegringarna satta i relation till minskade reella anslag har under senare år krävt neddragning av personal och maskinella resurser i snabb takt. Personalantalet har sålunda sedan år 1966 minskat från omkring 13 700 till omkring 11 700 eller med ca 2 000 fast anställda. Denna förhållandevis stora personalminskning har kunnat ske utan friställning bl. a. genom att särskilda åtgärder vidtagits för omplacering vid alla uppkommande vakanser.

De av vägverket begärda anslagsökningarna — som uppjusterats med hänsyn till ökningen av lönekostnadspålägget med 3 % — fördelade på de olika programmen enligt de tre verksamhetsalternativen framgår av följande sammanställning, som även anger prisomräkningens storlek inkl. höjningen av lönekostnadspålägget samt i förekommande fall programnivå.

Program	Anvisat 1973/74	Föreslagen ökning till bud- getåret 1974/75 totalt			Därav pris- omräkning
		Alt. I	Alt. II	Alt. III	
milj. kr.					
B 1. Ämbetsverks- uppgifter	5,5	1,2	1,2	1,2	0,3
B 2. Drift av statliga vägar	1 024,8	B 307,7	C 457,7	C 457,7	69,2
B 3. Byggande av statliga vägar	725,5	A 41,0	A 41,0	B 71,0	50,6
B 4. Bidrag till drift av kommunala vägar och gator	158,8	25,9	25,9	25,9	23,5
B 5. Bidrag till byggan- de av kommunala vägar och gator	333,6	A 10,3	A 10,3	B 30,3	24,9
B 6. Bidrag till drift av enskilda vägar m.m.	75,0	B 19,1	C 23,6	C 23,6	6,2
B 7. Bidrag till byggande av enskilda vägar	24,8	A 2,3	A 2,3	B 5,8	1,8
B 8. Tjänster till utomstående	10,7	1,0	1,0	1,0	0,5
	2 358,7	408,5	563,0	616,5	177,0

Vägverket föreslår således för budgetåret 1974/75 enligt sitt lägsta verksamhetsalternativ (I) en total ökning med ca 408,5 milj. kr., vilket skulle innebära en anslagstilldelning på driftbudgeten av ca 2 767 milj. kr. Enligt alt. II och III begär verket ytterligare ca 155 milj. kr. resp. ca 208 milj. kr. Prisomräkningen har beräknats till ca 177 milj. kr. eller 7,5 %, varav ökningen av lönekostnadspålägget utgör 19,6 milj. kr.

I likhet med föregående år hemställer vägverket att samtliga anslag anvisas för ett och samma kalenderår, dvs. kalenderåret efter det anslaget beviljats av riksdagen. Detta innebär — utöver vad som framgår av den nyss redovisade sammanställningen — ett medelsbehov för anslaget Ämbetsverksuppgifter av 3,5 milj. kr. och för anslaget Tjänster till utomstående av 6,1 milj. kr. avseende tiden 1 juli—31 december 1975, vidare för anslaget Bidrag till drift av kommunala vägar och gator av 185 milj. kr. samt för anslaget Bidrag till drift av enskilda vägar m. m. av 100,2 milj. kr. avseende bidragsdelarna för år 1975. Härigenom kan kommuner och enskilda väghållare redan före verksamhetsårets början upplysas om de medel som kommer att stå till förfogande under det samma.

På kapitalbudgeten disponeras investeringsanslaget Vägmaskiner m. m. Vägverket föreslår en medelsförbrukning om 68,9 milj. kr. för detta anslag under budgetåret 1974/75, vilket belopp skall jämföras med den för budgetåret 1973/74 anvisade investeringsramen om 56,2 milj. kr. Vägverket hemställer om en liknande omläggning av anslagsperioden för investeringsanslaget som för driftsanslagen, vilket medför ett medelsbehov av 41,8 milj. kr. för tiden 1 juli—31 december 1975.

2.1. *Ämbetsverksuppgifter*

Anslaget är ett budgetårsanslag och omfattar delposterna central administration (andel), översiktlig vägplanering, fastställande av arbetsplaner, försvarsuppgifter och järnvägsärenden.

Målet för den översiktliga vägplaneringen är att ta fram, analysera och ställa samman underlag för statsmakternas utformning av samhällets vägpolitik samt att utreda och formulera de såväl långsiktiga som mera aktuella förutsättningarna för verkets konkreta planläggning.

De efterfrågefaktorer som studeras kontinuerligt är framtida folkmängdsfördelning i landet med särskild hänsyn till regionalpolitiska målsättningar, bostadsbyggandets följdinvesteringar i väg- och gatubyggandet, arbetskraftspendlingens inverkan på trafikutvecklingen, fordonsbeståndets utveckling per kommunblock, genomsnittlig körslängd per bil och år sett ur regional synvinkel samt lastbilstrafikens transportarbete och struktur.

Verksamheten under budgetåret 1972/73 har främst varit inriktad på att vidareutveckla de under föregående budgetår inledda utvecklingsprojekten. Vissa resultat av utredningsverksamheten framgår av de rapporter som publicerats i vägverkets meddelandeserie (TÖ): Fordonstal i kommunblock 1971-12-31 (TÖ 120) och Vägutbyggnadsbehov för huvudvägnätet 1973—1984 (TÖ 121). En inte obetydlig del av resurserna har avsett utvecklingsarbete som ligger till grund för verkets nya trafikräkningssystem.

För den kommande femårsperioden beräknas ett reellt oförändrat årligt medelsbehov av ca 1,2 milj. kr.

Vägverkets uppgifter vid fastställande av arbetsplaner regleras bl. a. i väglagen (1971: 948), i förvaltningslagen (1971: 290) och i vägkungörslsen (1971: 954). Efterfrågan inom detta område är beroende av omfattningen, lokaliseringen och svårighetsgraden av vägbyggandet. Med stöd av de erfarenheter som vunnits under åren 1972 och 1973 har konstaterats att de nya administrativa rutiner, som föranleds av framför allt förvaltningslagen men även av väglagstiftningen, innebär påtagligt merarbete vid fastställelseförfarandet, varför en kostnadsökning med 110 000 kr. beräknas för budgetåret 1974/75. Medelsbehovet för detta budgetår för angivna verksamhetsområde uppgår därmed till 380 000 kr.

Under delposten försvarsuppgifter är målet att bl. a. genom åtgärder beträffande framtida arbetsplaner och förändringsärenden, krigsvägsplaner, tillgodoseende av personal och materialbehov, försvarsutbildning och säkerhetsskydd initiera och samordna vägverkets krigs- och beredskapsplanläggning samt förbereda dess försvarsorganisation. Verkets innehav av reservbromateriel syftar till att vid broskador i fred

och vid krigsskador snabbt ge trafiksäkra reservförbindelser med stor kapacitet.

Verket begär för försvarsuppgifter för budgetåret 1974/75 ca 3,8 milj. kr., vilket innefattar inhämtning av under tidigare budgetår efterlämnade utbildning för det frivilliga driftvärdet till en kostnad av 657 000 kr.

För järnvägsrändena, m. m. väntas för den kommande femårsperioden i stort sett samma arbetsuppgifter som tidigare. Ärendenas omfattning ökar dock på grund av snabbspårvägs- och tunnelbaneexpansionen samt av att Roslagsbanan, som överlåtits till Storstockholms Lokaltrafik AB, kommer under verkets tillsyn. För budgetåret 1974/75 begär verket 229 000 kr.

Sammanlagt begärs 6,7 milj. kr. under anslaget Ämbetsverksuppgifter för budgetåret 1974/75, innebärande en ökning med ca 1,2 milj. kr., varav prisomräkningen utgör 238 000 kr.

Verket framhåller slutligen att en omläggning av anslaget Ämbetsverksuppgifter till kalenderår är önskvärd för att eliminera det administrativa merarbete och de svårigheter i planeringsarbetet som orsakas av att medel för ifrågavarande anslag f. n. tilldelas för budgetår medan kalenderår är anslagsperiod för huvuddelen av vägverkets övriga verksamhet. Detta medför en engångsuppräkningskostnad för att täcka medelsbehovet för tiden 1 juli—31 december 1975 med 3,5 milj. kr.

2.2. Drift av statliga vägar

Anslaget är ett kalenderårsanslag och avser framförliggande kalenderår. Vägverkets äskande avser således år 1975.

Drift av statliga vägar omfattar dels åtgärder för trafikens framkomlighet och säkerhet, dels åtgärder för att bibehålla standarden på vägnätet, dels vissa förstärknings- och ombyggnadsarbeten av främst de sekundära och tertiära vägnäten. Av dessa tre grupper har de två första, benämnda servicearbeten och egentligt vägunderhåll, av naturliga skäl fått sättas i främsta rummet vid dispositionen av tillgängliga medel.

En utgångspunkt för planeringen av driftåtgärderna på det statliga vägnätet har varit ambitionen att bibehålla en i förhållande till trafikutvecklingen i stort oförändrad servicenivå. Det torde inte vara möjligt att i någon märkbar utsträckning minska omfattningen av snöröjning, halkbekämpning, hyvling av grusvägar, färjedrift etc. utan att detta skulle få menlig inverkan på framkomlighet och trafiksäkerhet. En tillfredsställande servicenivå torde vara en förutsättning för att såväl person- som godstransporter kan ske någorlunda planmässigt även vid svåra väderleksförhållanden, vilket är av väsentlig betydelse för övriga samhällsfunktioner. Servicearbetena måste således enligt verket, vid samtliga planeringsnivåer, betraktas som fasta och motsvarar för år 1975 en kostnad av 640 milj. kr. exkl. ökningen av lönekostnadspåslaget.

Oförändrad service förutsätter vidare viss nivå för det egentliga vägunderhållet vad beträffar behov som måste tillgodoses med både kortsiktiga och mera långsiktiga åtgärder, t. ex. beläggnings-, olje-grus- och grusvägsarbeten. Detta krav är enligt verket uppfyllt i de redovisade programnivåerna.

Under år 1971 utfördes en underhållsinventering för att få bättre kännedom om tillståndet på och utvecklingen av vissa kostnadskrävande delar av det egentliga vägunderhållet. Undersökningen, som redovisades i 1972 års anslagsframställning, omfattade asfaltbeläggningar och diken. Sammanfattningsvis angår vägverket med utgångspunkt från nämnda inventering att det ackumulerade behovet av egentligt vägunderhåll vid mitten av år 1974 beräknas uppgå till 1 165 milj. kr., varav 625 milj. kr. avser asfaltbeläggningar. Beloppet motsvarar 18 000 km eller drygt halva det asfaltbelagda vägnätet. För torrlägningsarbeten ingår 470 milj. kr. och för övrigt egentligt vägunderhåll 70 milj. kr. Samtidigt konstateras att det årliga slitaget av asfaltbeläggningar år 1975 motsvarar 4 200 km eller ca 150 milj. kr. Det årliga dikningsbehovet omfattar drygt 5 500 km väg och svarar tillsammans med övrig torrläggning mot en kostnad av 30 milj. kr.

Behovsinventeringen för sekundära och tertiära vägar visar ett behov av förbättringsarbete under perioden 1975—1984 av ca 2 850 milj. kr. För att täcka detta behov skulle krävas 285 milj. kr. per år exkl. gemensamma kostnader. En begränsning av ambitionen till att utföra ca 60 % av behovet under perioden (samma relation som gäller det statliga byggandet) innebär en årlig insats av ca 170 milj. kr.

I ett betydande antal fall medför förstärknings- och andra förbättringsarbeten, som insättes på ett tidigt stadium, att i och för sig angelägena nybyggnadsåtgärder kan senareläggas. Detta gäller såväl huvudvägnätet som de sekundära och tertiära vägnäten. Det är därför angeläget att medelstilldelningen till väghållningen blir sådan att utrymme finns för förbättringsåtgärder. Därtill kommer att dessa åtgärder är av stor betydelse för att skapa en balanserad sysselsättning. Arbete utförs i stor utsträckning under vintermånaderna, då alternativ sysselsättning ofta saknas.

Kommunindelingsreformen har ökat kravet på goda vägförbindelser mellan i första hand kommuncentra och övriga tätorter i kommunerna. Av betydelse för att erhålla fungerande kommuncentra är ett vägnät med god standard. Grusvägen upplevs av trafikanten som störande både miljömässigt, med bl. a. dammproblem, och med hänsyn till restid. Samtidigt är grusvägen onödigt kostsam för väghållaren redan vid måttlig trafikintensitet. År 1974 beräknas ca 1 000 km av vägnätet som förbinder tätorter med mer än 200 invånare med kommuncentra bestående av grusväg.

Vidare pekar verket på behovet av tillfredsställande bärighet på vägnätet. Det vägnät som medger 10/16 ton axel- och boggitryck har successivt kunnat utökas och omfattar nu ca 79 % av det statliga vägnätet. Denna utveckling har delvis inneburit ett risktagande från väghållarens sida. Vägverket finner det angeläget att trygga fortvarigheten av det tunga vägnätet samt att ytterligare öka det för att landsdelar där järnväg saknas inte skall bli eftersatta.

Verket anser det nödvändigt att snabbt tillgodose ovan beskrivna förbättringsbehov för att få

- bättre vägförbindelser mellan vissa tätorter och deras kommuncentra;
- varaktiga slitlager på högtrafikerade grusvägar;
- acceptabel bärighet på vägnätet för tunga, nödvändiga transporter.

Behovet motsvarar en väglängd av 3 000 km och bör enligt vägverket åtgärdas inom längst en treårsperiod. Kostnaderna har beräknats till ca 585 milj. kr. eller 195 milj. kr. per år exkl. gemensamma kostnader. Hänsyn har här tagits till beräknade insatser åren 1973 och 1974. Ovanstående åtgärder innebär enligt vägverket ett första steg mot en likvärdig standard på de sekundära vägarna i landets olika delar.

AMS gör väsentliga insatser inom förbättringsområdet, vanligtvis med omkring 50 milj. kr. årligen. Under budgetåret 1971/72 ökade AMS-insatserna till i runt tal 140 milj. kr. och under budgetåret 1972/73 uppgick insatsen till ca 110 milj. kr. Under budgetåret 1973/74 beräknas den bli mindre. Omfattningen under budgetåret 1974/75 kan nu inte förutses. Det bör emellertid enligt vägverket framhållas att, oavsett AMS-insatsernas storlek under budgetåret 1974/75, vägverket ändå behöver medel för förbättringsarbeten så att en tillfredsställande sysselsättningsnivå kan upprätthållas för vägverkets anställda under vinterhalvåret.

Vägverkets programnivå A (exkl. 12,5 milj. kr. till följd av ökat löne-kostnadspålägg) för år 1975 uppdelad på olika kostnadsposter framgår av följande sammanställning.

Delprogram	Egna arbetare	Egna maskiner	Färje-hyror	Lejda maskiner, entreprenader m.m.	Gemensamma kostnader	
milj. kr.						
Administration	—	—	—	—	38	38
Servicearbeten	198	88	22	176	156	640
Egentligt vägunderhåll	70	38	—	233	91	432
Förbättringsarbeten	18	12	—	35	25	90
	286	138	22	444	310	1 200

En från år 1974 reellt oförändrad anslagsnivå skulle innebära ett anslag på 1 116,5 milj. kr. Som ett minimalalternativ framför vägverket programnivå A för en kostnad av 1 212,5 milj. kr. Denna nivå är enligt vägverket nödvändig för att en fortsatt förslitning av vägkapitalet inte skall ske. I förhållande till i prop. 1973: 1 anvisade medel för år 1974 utgör ökningen 187,7 milj. kr.

Programnivå A innebär i huvudsak att

- servicenivån upprätthålls;
- egentligt vägunderhåll i stort svarar mot det årliga slitaget;
- förbättringsarbeten utförs i sådan omfattning att ca 70 % av behovet av sysselsättningsutjämnande arbeten tillgodoses (resterande 30 % tillgodoses genom att arbeten utförs med medel från byggnadsanslaget).

Programnivå A är enligt verket ett vidmakthållandeprogram där någon återhämtning inte kan ske av det ackumulerade behovet av egentligt underhåll. Nivån innebär att det vid utgången av år 1975 skulle finnas ett ackumulerat behov av samma omfattning som år 1974.

Programnivå B, som utgör verkets alt. I, innebär jämfört med programnivå A en kostnadsökning med 120 milj. kr. till 1 332,5 milj. kr. Ökningen läggs helt på det egentliga vägunderhållet för att planmässigt kunna återhämta det ackumulerade behovet av detta underhåll under en 10-årsperiod.

Programnivå C, som utgör alt. II och III, innebär att ytterligare 150 milj. kr. kan satsas på förbättringsarbeten för att under en treårsperiod åstadkomma den nyss. beskrivna förbättringen av i första hand det sekundära vägnätet.

Vägverket framhåller att en anslagstilldelning för år 1975, som innebär oförändrat reellt anslag, uppgår till 1 116,5 milj. kr. Denna nivå (0—0 %) ligger i runt tal 100 milj. kr. lägre än programnivå A som framförs som en miniminivå. Detta skulle bl. a. medföra att endast 60 % av det årligen uppstående beläggningsbehovet på ca 32 milj. m² kan åtgärdas. Kostnaderna för det eftersatta behovet skulle öka till omkring 660 milj. kr. Den sammanlagda kostnaden för inhämtning av det ackumulerade behovet av egentligt vägunderhåll skulle vidare öka till ca 1 230 milj. kr.

Ett otillräckligt egentligt vägunderhåll innebär enligt vägverket en övervältring av kostnader på framtiden och medför att endast de mest akuta behoven kan åtgärdas. Detta leder till dels högre framtida kostnad för de eftersatta åtgärderna, dels att vidtagna, enklare åtgärder måste upprepas. Exempelvis tvingas man att utföra endast enklare underhållsåtgärder efter vilka ojämnheter och spår i vägbanan finns kvar, vilket får direkta konsekvenser för trafiksäkerheten. Redan vid nivå (0—0 %) erhålls alltså en totalt sett lägre trafikantservicenivå, trots i förhållande till år 1974 oförändrade insatser inom delprogrammet

servicearbeten. Den nedskärning av delposten egentligt vägunderhåll som måste ske medför även en skärpning av sysselsättningsproblemet. För att ej förvärra detta satsas, i likhet med i programnivå A, 90 milj. kr. på förbättringsarbeten för att erhålla sysselsättningsutjämning under främst vintertid.

2.3. Byggnad av statliga vägar

Detta anslag, som i likhet med föregående anslag är ett kalenderårsanslag och avser framförliggande kalenderår, omfattar ny- och ombyggnadsåtgärder på det statliga vägnätet. Under de senaste åren har dessa åtgärder i huvudsak fått inriktas på huvudvägnätet och övriga trafikstarka leder för såväl kollektiv som individuell trafik.

Målet för byggande av statliga vägar anges i vägverkets behovsinventeringar. Resultatet av behovsinventeringen fram till år 1985 framgår av verkets sammanställningar Behovsinventering för byggande av huvudvägar under perioden 1973—1985 samt Behovsplan 1971—1985 för sekundära och tertiära vägar. Den förstnämnda är en reviderad upplaga av den tidigare behovsplanen som i huvudsak överensstämde med bedömningarna i Vägplan 1970. Resultatet enligt behovsinventeringen 1973—1985 för huvudvägar jämfört med tidigare behovsplan innebär en minskad behovsvolym med ca 15 %. Detta är en följd av att vägverket infört vissa ändrade bedömningar i fråga om kriterierna på godtagbar resp. icke godtagbar standard. Vidare har temporära åtgärder som breddnings- och förstärkningsarbeten i högre utsträckning förutsatts liksom högre trafikmängder vid val mellan olika typsektioner.

Följande tabell anger kostnaderna totalt för ombyggnader och förbättringar för olika vägkategorier under tioårsperioden 1975—1984. Arbetena omfattar således även de åtgärder som benämnes förbättringsarbeten inom programmet Drift av statliga vägar (2 850 milj. kr.). I förhållande till angivna behovsinventeringar har justeringar gjorts för produktionen under åren 1971 och 1972 och för den av vägverket planerade produktionen genom ordinarie vägbyggande under åren 1973 och 1974 samt för de beredskapsarbeten som är beslutade före den 1 augusti 1973.

Planläggnings- område (län)	Huvudvägar				milj. kr.
	Riksvägar	Primära länsvägar	Sekundära vägar	Tertiära vägar	
Östra (B C D I U)	2 631	527	859	95	4 112
Sydöstra (E F G H)	1 032	143	499	105	1 779
Södra (K L M)	1 042	441	585	63	2 131
Västra (N O P R)	1 763	654	809	89	3 315
Nordvästra (S T W)	820	248	327	109	1 504
Nedre norra (X Y Z)	678	201	628	89	1 596
Övre norra (A C B D)	284	165	357	76	882
	8 250	2 379	4 064	626	15 319

Det sammanlagda medelsbehovet för perioden 1975—1984 uppgår således till i runt tal 15 300 milj. kr., varav ca 10 600 milj. kr. på huvudvägnätet och ca 4 700 milj. kr. på de sekundära och tertiära vägnäten. Av det sistnämnda beloppet avses ca 2 850 milj. kr. att bestridas inom programmet Drift av statliga vägar som förbättringsarbeten. Det övriga behovet, dvs. 12 450 milj. kr., skall täckas inom programmet Byggande av statliga vägar. I detta belopp ingår inte kostnader för administration, projektering och utvecklingsarbete, bidrag till tunnelbanor samt mervärdeskatt. Sammanlagt belöper sig kostnaderna för denna övriga verksamhet till mellan 230 och 240 milj. kr. årligen beroende på programnivå. Det årliga behovet av medelstilldelning för att uppfylla den gjorda behovsinventeringen uppgår således till i runt tal ca 1 500 milj. kr.

Under våren 1973 har vägverket påbörjat en inventering av vilka färjeleder som på förhållandevis kort sikt bör ersättas med broar. Vägverkets färjebestand omfattar drygt 120 färjor fördelade på 80 färje- och båtleder. Drift och underhållskostnader för färja och färjeläge är tillsammans med kapitalkostnaderna i många fall höga. Vid denna inventering har det visat sig att det i vissa fall kan vara ekonomiskt att ersätta färjor med broar även om de trafikekonomiska vinsterna i form av tidsbesparing för trafikanterna inte tas med i kalkylerna. Detta innebär att det rent företagsekonomiskt är lönsamt för vägverket att ersätta vissa färjor med broar. Till detta kommer de samhällsekonomiska vinsterna. I den fastställda flerårsplanen för femårsperioden 1973—1977 har länsstyrelserna i allmänhet i sin prioritering bedömt det mer angeläget att satsa på förbättringar av länsvägar än att ersätta en i och

för sig väl fungerande färjeförbindelse med bro. Beträffande medelsbehoven till sådan broinvesteringar kan det i enlighet med vad som nyss anförts ej generellt förutsättas att dessa behov ingår i den genomförda behovsinventeringen för perioden fram till år 1985.

Vägverket avser att snarast göra en mer detaljerad utvärdering av färjeinventeringen och med utgångspunkt från en företagsekonomisk bedömning framlägga förslag om vilka färjor som inom en rimlig tidsrymd bör ersättas med broar. Ett sådant program skulle även väl sammanfalla med de arbetsmarknadspolitiska aspekterna att skapa sysselsättningsobjekt för byggnadsarbetare i vissa delar av landet.

Utöver ordinarie medelstilleddning har de insatser, som AMS gör, inflytande på behovet av ordinarie medel under perioden som helhet. För att en ombyggnad eller förbättring av en väg skall kunna genomföras som beredskapsarbete gäller att

- objektet skall ingå i behovsinventering och i princip vara av sådan angelägenhet att det är upptaget i flerårsplaner eller långtidsplaner;
- behovet av sysselsättning skall föreligga i regionen (avsteg från denna princip förekommer vid vissa beredskapsobjekt avsedda för arbetskraft även utanför den aktuella regionen);
- objektet inte skall vara planerat att utföras med ordinarie medel under den tid då det är aktuellt att utföra det som beredskapsarbete.

Det andra av de tre kraven har medfört att beredskapsarbeten tidigare företrädesvis varit lokaliserade till skogslänen. De senaste budgetåren har dock kraftiga insatser gjorts även i andra län.

Det tredje kravet medför att ett beredskapsarbete inte ändrar behovet av ordinarie medelsbehov i motsvarande grad under samma år. Större beredskapsarbeten resulterar som regel i en avlastning av ordinarie medelsbehov tidigast efter ca tre till fem år beroende på beredskapsarbetets storlek. För sådana beredskapsarbeten som endast pågår under ett år kan dock avlastningen ske tidigare. Koncentreras insatserna i form av mindre objekt till ett fåtal län blir den kortsiktiga minskningen av ordinarie medelsbehov emellertid förhållandevis liten i landet som helhet.

Omfattningen av de insatser som AMS kommer att göra under åren 1974 och 1975 kan nu inte förutses, men även vid stora insatser på AMS-sidan finns enligt vägverket en nedre gräns för anslag av ordinarie medel beroende på dels att kostnader alltid är bundna i pågående objekt, dels att total flexibilitet inte rimligen kan åstadkommas när det gäller personal och maskiner.

I Kungl. Maj:ts direktiv för upprättande av flerårsplaner för femårsperioden 1973—1977 angavs en anslagsnivå på 725,5 milj. kr. i löpande priser. Detta nominella belopp har erhållits för åren 1973 och 1974.

Vägverket anser det emellertid inte möjligt att även för år 1975 ligga kvar på denna oförändrade nominella nivå. Det skulle innebära en neddragning av produktionsvolymen, vilket i sin tur innebär att

- de fastställda flerårsplanerna inte kan följas på grund av de pris- och löneförändringar som inte kunde förutses när flerårsplanerna gjordes upp;
- full sysselsättning inte kan upprätthållas för den inom verket fast anställda personalen;
- några nya entreprenadarbeten inte kan startas.

En oförändrad produktionsvolym skulle kräva ett anslag på ca 786,5 milj. kr. (inkl. ökningen av lönekostnadspålägget med 6,5 milj. kr.) En minskning av denna produktionsvolym med 5 % skulle innebära ca 746,5 milj. kr. Som ett minimalalternativ framför vägverket programnivå A, som tas upp i verksamhetsalternativ I och II till en kostnad av 766,5 milj. kr. Denna nivå innebär, som framgår av angivna belopp, en neddragning av den reella produktionsvolymen jämfört med år 1974 med ca 20 milj. kr. men ger möjlighet att följa de fastställda flerårsplanerna och att upprätthålla godtagbar sysselsättning.

Programmet innebär mera konkret att pågående arbeten kan bedrivas utan avbrott och att nystarter kan ske i begränsad omfattning. Objekt för högst 205 milj. kr. kan utföras på entreprenad. Av denna volym är dock redan 180 milj. kr. bundna i objekt som påbörjats före år 1975. Utrymmet för nya entreprenader är således begränsat till 25 milj. kr.

Fördelning av resurserna vid programnivå A (exkl. 6,5 milj. kr. till följd av ökat lönekostnadspålägg) framgår av följande sammanställning (milj. kr.).

Resurser bundna i pågående objekt inkl. tunnelbanor, regional och central administration	620
Resurser till nystarter av större objekt (objekt med totalkostnad över 20 milj. kr.)	65
Resurser till nystarter av medelstora objekt (totalkostnad mellan 5 och 20 milj. kr.) samt mindre objekt (totalkostnad mindre än 5 milj. kr.)	75
	760

Programnivå B — 796,5 milj. kr. — som tas upp i verksamhetsalternativ III, ligger 10 milj. kr. högre än oförändrad produktionsnivå. För de 30 milj. kr. som inryms i beloppet utöver programnivå A har flera alternativa dispositioner övervägts. Vad som därvid framkommit som mest angeläget är att bygga om broar med otillräcklig bärlighet.

Vägverket har under våren 1973 genomfört en inventering för att kartlägga var det finns ett akut behov av att bygga om vägkroppar och/eller broar och därmed uppnå förhållandevis stora samhällsekonomiska vinster. I första hand bör man enligt vägverket inrikta sig på broar med otillräcklig bärlighet i förhållande till de vägar som broarna

är belägna på. Inventeringen omfattar dels minimiåtgärder och kostnader för att höja tillåtet axel- och boggitryck från 8/12 ton till 10/16 ton på sådana broar som ligger på de mest angelägna vägsträckorna, dels kostnader för att bygga om broar som redan är upplåtna för 10/16 tons axel- och boggitryck men där vissa risker finns för brons långsiktiga forbestånd. Meddelsbehovet för sådana objekt — där speciellt skogsindustrin skulle få stora fördelar — uppgår till totalt ca 110 milj. kr. De inventerade behoven hänför sig så gott som uteslutande till de sekundära och tertiära vägnäten och är fördelade över hela landet. Kostnaderna för var och en av de behövliga ombyggnadsåtgärderna är i allmänhet mindre än 1 milj. kr. En insats på 30 milj. kr. per år till dessa broombyggnader skulle medge att det inventerade akuta behovet skulle kunna täckas på knappt fyra år. För detta belopp skulle under första året ca 65 objekt kunna åtgärdas. Den sammanlagda väglängd, som härigenom skulle kunna öppnas för tung trafik (10/16 ton), uppgår till ca 280 km.

Programnivå C för det statliga vägbyggandet innebär 826,5 milj. kr. Till följd av verkets prioritering av driftåtgärder ingår denna nivå inte i något av verkets tre föreslagna verksamhetsalternativ.

I de av vägverket begärda anslagen ingår inte några kostnader för vägutbyggnader i samband med den fasta förbindelsen över Öresund.

2.4. Bidrag till drift av kommunala vägar och gator

Anslaget är ett kalenderårsanslag, där bidragsdelen avser det löpande kalenderåret. För budgetåret 1974/75 begärs således bidragsmedel för kalenderåret 1974.

Under anslaget redovisas bidragsgivningen till drift av allmänna vägar och gator som är nödvändiga för den allmänna samfärdseln inom de kommuner som är väghållare.

Bidrag utgår i mån av tillgång på medel med 95 % av det belopp, vartill kostnaderna för drift av de bidragsberättigade vägarna och gatorna beräknas skäligen bära uppgå. Driftkostnaderna fastställs för en tvåårsperiod av statens vägverk med utgångspunkt från av kommunerna lämnade uppgifter. Ny driftkostnadsberäkning skall utföras år 1974 avseende åren 1974 och 1975.

För budgetåret 1973/74 har anvisats 157,5 milj. kr. exkl. administrativa kostnader för verksamheten år 1973. Med hänsyn till att väsentligt ändrade förhållanden inträtt har i enlighet med bidragskungörelsen jämkning av driftkostnadsberäkningen gjorts för fyra kommuner. Härjämte har viss justering gjorts för en kommun med retroaktiv verkan fr. o. m. år 1972. Den beräknade driftkostnaden för år 1973 efter företagen jämkning uppgår till 165,8 milj. kr., vilket motsvarar ett statsbidrag av 157,5 milj. kr. Inberäknat det retroaktiva bidraget enligt ovan har till kommunerna utbetalats ett bidragsbelopp av 157,7 milj. kr. För

år 1973 har kommunerna således erhållit statsbidrag med 95 % av det beräknade bidragsunderlaget.

Vägverket anser det angeläget att för verksamheten år 1974 bidragsmedel ställs till förfogande som medger att statsbidrag till kommunernas driftkostnader i princip kan utgå i den omfattning, som förutsätts i bidragskungörelsen, nämligen till 95 % av beräknad skäligen driftkostnad.

Vid omprövning av driftkostnaderna påverkas beräkningen i första hand av prisutveckling och trafikökning fr. o. m. år 1972. Vidare skall beaktas den ökade väghållning vissa kommuner fått genom skilda beslut av Kungl. Maj:t rörande kommunsammanläggningar.

Enligt vägverkets bedömning krävs det för år 1974 ett bidragsbelopp av (157,5 + 26,5) 184 milj. kr.

På grund av bidragsbestämmelsernas utformning torde endast en programnivå kunna komma ifråga.

Till bidragsbeloppet skall läggas kostnaderna för vägverkets administration av bidragsgivningen, som avser framförliggande kalenderår och för år 1975 beräknas till 560 000 kr.

Vägverket hemställer slutligen att — såsom är fallet för bl. a. anslaget för bidrag till byggande av kommunala vägar och gator — även bidragsdelen av anslaget anvisas för framförliggande kalenderår och inte som f. n. för det löpande kalenderåret. Det är nämligen enligt verket av betydelse för planeringsarbetet för såväl vägverket som olika väghållare att känna till den ekonomiska ramen i god tid före den aktuella verksamhetsperioden. För att redan budgetåret 1974/75 er- hålla medel för år 1975 krävs en engångsuppräkning med 185 milj. kr.

2.5. Bidrag till byggande av kommunala vägar och gator

Detta anslag är ett kalenderårsanslag och avser framförliggande kalenderår. Vägverkets äskande avser således år 1975.

Under anslaget redovisas bidragsgivningen till byggande av allmänna vägar och gator som är nödvändiga för den allmänna samfärdseln i kommuner som är väghållare samt till byggande av tunnelbanor. Målet för programmet är att medverka vid den utbyggnad av kommunernas trafikledssystem som erfordras för att tillgodose såväl de individuella som kollektiva trafikbehoven.

För fördelning av bidragen fastställer vägverket en fördelningsplan för fem år, som förnyas vart tredje år. Ny fördelningsplan har fastställts år 1972 och avser femårsperioden 1973—1977.

Från anslaget lämnas bidrag med 95 % av kostnad för bidragsberättigade byggnadsföretag, dels till byggande av väg, dels till byggande av gata mot vilken enligt gällande stadsplan utfart eller annan utgång från tomt eller annan fastighet inte får anordnas. Dessutom utgår bidrag med 95 % till utförande av större konstarbete eller trafikordning som ingår i gata. Till annat bidragsberättigat gatubyggnadsarbete utgår bidrag med 85 %. Bidrag med 95 % av kostnaderna för tunnelbanors underbyggnad kan under vissa förutsättningar också utgå från anslaget. Bidrag utgår i mån av tillgång på medel.

Kommunerna och Stockholms läns landsting (SLL) gjorde under år 1971 en behovsinventering avseende åren 1973—1985 och framlade förslag till långtidsplan för åren 1973—1982.

De av kommunerna och SLL redovisade behoven och de därpå grundade långtidsplanerna omfattar principiellt de trafikleder som ingår eller skall ingå i huvudtrafiksystem enligt generalplan, dispositionsplan eller trafikledsplan. Detta innebär att behovs- och långtidsplaner innefattar fjärrleder, primärleder, viktigare sekundärleder samt tunnel- och stadsbanor.

I kommunernas och SLL:s behovsplaner har anmälts objekt motsvarande en sammanlagd byggnadsvolym av ca 9 600 milj. kr. i fasta priser. Vid den granskning av ingivna behovsplaner som gjorts inom vägverket har beloppet reducerats till 6 150 milj. kr.

Kommunernas förslag till långtidsplan uppgår i nu aktuell prisnivå till ca 8 600 milj. kr., vilket motsvarar ett totalt bidrag under 10-årsperioden på ca 8 000 milj. kr. eller i genomsnitt 800 milj. kr. per år.

Under början av år 1972 upprättade vägverket ett preliminärt förslag till långtidsplan för åren 1973—1982. Denna plan låg till grund för upprättande av den numera fastställda fördelningsplanen för åren 1973—1977. Den preliminära långtidsplanen har sedermera reviderats och anpassats till den nya fördelningsplanen.

På grund av statsmakternas uttalade ekonomiska restriktivitet har vägverket intagit en stram hållning då verkets långtidsplan för åren 1973—1982 upprättats. Vägverket har utgått ifrån den för år 1973 fastställda medelstildelningen på 329,3 milj. kr. exkl. administrationskostnader och därefter en årlig anslagsökning på 4 % t. o. m. år 1981. Ökning har gjorts i steg vart tredje år vilket bedömts lämpligt med hänsyn till den vart tredje år återkommande omprövningen av fördelningsplanen. Mot bakgrund av lämnade direktiv för upprättande av fördelningsplan för åren 1973—1977 har även långtidsplanen upprättats i löpande priser. Den på detta sätt uppgjorda långtidsplanen ger en anslagsram för åren 1973—1982 på totalt 3 904 milj. kr., vilket med den kommunala andelen motsvarar en byggnadsvolym på ca 4 150 milj. kr. Fördelningen av medel framgår av följande sammanställning.

	Storstadsområdena		Övriga kommuner		Totalt	
	Procentuell andel	Statsbidrag milj. kr.	Procentuell andel	Statsbidrag milj. kr.	Procentuell andel	Statsbidrag milj. kr.
Förbifarts-, genomfarts- och infartsleder	18,1	707,5	28,1	1 097,2	46,2	1 804,7
Centrumomgripande leder och huvudtrafikleder inom centrumområden	19,5	760,7	11,3	440,3	30,8	1 201,0
Övriga väg- och gatuobjekt	0,1	5,1	—	2,3	0,1	7,4
Tunnelbanor och stadsbanor	13,0	507,9	—	—	13,0	507,9
Ofördelat					9,9	383,3
	50,7	1 981,2	39,4	1 539,8	100,0	3 904,3

Som framgår av sammanställningen beräknas ca 46 % av ramen på 3 904 milj. kr. falla på förbifarts-, genomfarts- och infartsleder och ca 31 % på leder inom centrala stadsområden. Ca 26 % av de medel som avsatts för storstadsområdena har förutsatts gå till tunnelbanor i Stockholm och stadsbanor i Göteborg. Av det totala beloppet faller 32,2 % på storstockholmsområdet, inkl. SLL, 12,5 % på Göteborg-Mölndal och 6 % på Malmö.

Enligt direktiv för fördelningsplanen för åren 1973—1977 har denna upprättats från förutsättningen av en nominellt oförändrad årlig bidragsnivå av 330 milj. kr. Detta belopp har erhållits för verksamhetsåren 1973 och 1974.

För en oförändrad reell bidragsnivå krävs en uppräkningsnivå av bidragsbeloppet till 360 milj. kr. En minskning av denna nivå med 5 % ger bidragsbeloppet 340 milj. kr., vilket motsvarar vad som krävs för att fullfölja målsättningen enligt fördelningsplanen. Vägverket anser, att en ytterligare neddragning av bidragsvolymen inte bör ske under år 1975. I programnivå A, som ingår i verksamhetsalternativ I och II, har vägverket därför tagit upp nyssnämnda 340 milj. kr.

Som programnivå B tas upp 360 milj. kr., vilket i enlighet med det anförda innebär reellt oförändrad nivå för år 1975 jämfört med år 1974. Programnivå B ingår i verksamhetsalternativ III. Vägverket framhåller i anslutning härtill att trafikarbetet i tätortsområdena ökar långt utöver vad som är betingat av befolkningstillväxten. Detta sammanhänger bl. a. med den sedan länge pågående utglesningen av folkmängden i den centrala delarna och en samtidig befolkningstillväxt i de yttre delarna av tätorterna. Denna omlokalisering av bostäder, industri, detalj- och partihandel leder till ökade transportbehov.

Programnivå C — 380 milj. kr. — ingår inte i något av de tre föreslagna verksamhetsalternativen.

Till de nyss nämnda beloppen skall i samtliga fall läggas 3,9 milj. kr. för administration av bidragsgivningen.

2.6. Bidrag till drift av enskilda vägar m. m.

Anslaget är ett kalenderårsanslag, där bidragsdelen avser det löpande kalenderåret. Vägverkets äskande avser således beträffande bidragsdelen år 1974 och beträffande administrationsdelen år 1975. Från anslaget utgår statsbidrag till det enskilda vägnätets driftkostnader. Bidragen utbetalas i efterskott.

Bidragsgivningen baserar sig på vart femte år återkommande driftkostnadsberäkningar som utförs av vägförvaltningarna. Dessa beräkningar sker med utgångspunkt från av vägverket framräknade standardvärden och av väghållarna lämnade uppgifter. Den beräknade totala driftkostnaden omfattar såväl barmarksunderhåll som vinterväghållning. Från anslaget utgår även bidrag till istandsättningsarbeten som anses nödvändiga från framkomlighets- och trafiksäkerhetssynpunkt. Bidrag lämnas i mån av tillgång på medel i normalfallet med 70 % och om synnerliga skäl föreligger med 85 % av beräknad bidragsgrundande kostnad. Bidrag kan även utgå till anskaffning av maskiner och redskap för vägunderhållet samt till kostnader för viss passbåtstrafik, m. m.

Uppföljningen av att statsbidragsvägarna hålls i ett tillfredsställande skick sker genom årlig besiktning av vägarna. I samband med denna besiktning förekommer även i stor omfattning konsultationer. Väghållarna önskar bl. a. råd och anvisningar i fråga om väghållningen. Denna rådgivning, som utgör en del av administrationen, har stor betydelse för ett rationellt vägunderhåll och bidrar till att underhållskostnaderna kan hållas på en rimlig nivå.

Vid den behovs- och standardinventering som har genomförts har framkommit ett stort behov av istandsättningsarbeten på det bidragsberättigade vägnätet.

Det totala behovet av medel för istandsättningsbidrag uppgår enligt behovsinventeringen till ca 220 milj. kr. under tioårsperioden 1972—1981 eller ca 22 milj. kr. per år. Enligt standardinventeringen uppgår den totala väglängden av enskilda vägar vartill statsbidrag hittills inte utgått men anses böra medgivas under samma period till 10 316 km. Detta motsvarar ett årligt tillskott av ca 1 000 km väg. För istandsättning av dessa tillkommande vägar erfordras ett bidrag på 3 milj. kr. per år och för underhåll ett årligt ökningsbelopp om 1,5 milj. kr.

Den 1 april 1973 fanns vidare 880 ansökningar om statsbidrag till drift av enskild väg, motsvarande en väglängd av ca 2 140 km. För

iståndsättning av dessa åtgår ett bidrag på 6 milj. kr. och för underhåll ett bidrag på 3 milj. kr. per år.

För budgetåret 1973/74 har anvisats 75 milj. kr.

Programnivå A för budgetåret 1974/75 utgör enligt verket ett minimalalternativ och uppgår till 88,6 milj. kr. enligt följande fördelning.

	1 000-tal kr.
Administration	5 800
Bidrag till barmarks- och vinterväghållning	68 500
Bidrag till redskapsanskaffning	1 000
Bidrag till särskilda kommunikationsändamål	1 000
Bidrag till iståndsättningsarbeten	12 300
	88 600

Av totalbeloppet utgör 6,2 milj. kr. prisomräkning. Oförändrat reellt anslag för budgetåret 1974/75 uppgår således till 81,2 milj. kr. Programnivå A ger möjlighet att bevilja bidrag till samtliga inneliggande och under året inkommande ansökningar representerande en väglängd av ungefär 2 000 km, vilket kräver 6 milj. kr. för iståndsättning och 3 milj. kr. för underhåll. Bidrag till barmarks- och vinterväghållning kan — inkl. sistnämnda belopp — totalt ges med 68,5 milj. kr. Bidrag till redskapsanskaffning och särskilda kommunikationsändamål kan ges med 1 milj. kr. till vardera ändamålet. Bidrag till iståndsättningsarbeten kan utgå med totalt 12,3 milj. kr., varav 6,3 milj. kr. kan anslås till iståndsättning av äldre bidragsvägar.

Programnivå B, som tas upp i verksamhetsalternativ I, innebär en ytterligare ökning med 5,5 milj. kr., vilken fördelas med 5 milj. kr. på iståndsättningsbidrag och 500 000 kr. på redskapsanskaffning.

Programnivå C — 98,6 milj. kr. — som ingår i verksamhetsalternativ II och III ger dessutom möjlighet att överföra ca 1 000 km statliga vägar, som till sin funktion är att hänföra till enskilda statsbidragsvägar, till enskild väghållning. Härför åtgår 3 milj. kr. till iståndsättningsbidrag och 1,5 milj. kr. till underhållsbidrag.

I likhet med vad vägverket hemställt om under anslaget Bidrag till drift av kommunala vägar och gator föreslås att bidragsdelen läggs om till att avse framförliggande kalenderår. För bidrag avseende år 1975 kräver detta en engångsuppräkning med 100,2 milj. kr.

2.7. Bidrag till byggande av enskilda vägar

Detta anslag är ett kalenderårsanslag och avser framförliggande kalenderår. Vägverkets äskande avser således år 1975.

Under anslaget redovisas bidragsgivningen till byggande av enskilda vägar. Bidrag lämnas till byggande av enskild väg av väsentlig betydelse för en bygds befolkning. Fr. o. m. år 1966 lämnas bidrag även till byggande av enskild väg som utgör tillfartsväg till naturområde för rekreation och friluftsliv eller av annat skäl är av särskild betydelse för fritidsändamål. Bidrag utgår i mån av tillgång på medel i normalfallet med 70 % av den beräknade bidragsgrundande kostnaden.

Av den tidigare nämnda inventeringen, som utförts för perioden 1972—1981, framgår att ca 20 % av det totala enskilda statsbidragsvägnätet om sammanlagt ca 63 000 km är i behov av ombyggnad. Det totala investeringsbehovet uppgår till ca 687 milj. kr. i fasta priser motsvarande ett statsbidrag av ca 480 milj. kr. eller ca 48 milj. kr. per år. Omräknat till nu aktuell prisnivå utgör medelsbehovet ca 55 milj. kr. per år.

För år 1974 har ett anslag av ca 21,5 milj. kr., exkl. administrationskostnader om 3,3 milj. kr., anvisats.

Anslaget beräknas fördelas med drygt 13 milj. kr. till fortsättnings- och slutbidrag till tidigare påbörjade byggnadsobjekt och med 8,5 milj. kr. till objekt som avses påbörjas under år 1974.

För år 1975 begär vägverket enligt programnivå A, som utgör verksamhetsalternativ I och II, 27,1 milj. kr. Nivån innebär i stort sett oförändrat reellt anslag. Fortsättnings- och slutbidrag kan därvid utgå med ca 13,6 milj. kr. och bidrag till påbörjande av nya objekt med ca 9,5 milj. kr.

Programnivå B, som är lika med verksamhetsalternativ III, innebär en ökning av bidragsdelen med ytterligare 3,5 milj. kr.

Programnivå C — 34,1 milj. kr. — ingår inte i något av verkets tre verksamhetsalternativ.

Administrationsposten tas i samtliga alternativ upp till 4 milj. kr. Av ökningen om 700 000 kr. utgör 300 000 kr. prisomräkning. Resterande 400 000 kr. förklaras av en beräknad förstärkning av de administrativa resurserna för att möjliggöra en utvidgning av planläggning, konsultationer, kontroll m. m. i samband med den enskilda statsbidragsgivningen. Kostnaden härför uppgår till sammanlagt 500 000 kr. och har fördelats med 80 % på byggnadsanslaget och 20 % på driftanslaget.

2.8. Tjänster till utomstående

Detta anslag är ett budgetårsanslag.

Programmet för anslaget, som för innevarande budgetår uppgår till 10,7 milj. kr., inrymmer tjänster till utomstående och vissa kostnader i samband med beredskapsarbeten. Den förstnämnda posten avser den taxe- och avgiftsbelagda verksamheten, huvudsakligen byggande och drift på entreprenad av vägar åt kommuner och enskilda väghållare.

Den principiella målsättningen för vägverkets taxe- och avgiftsättning är full kostnadstäckning. Härmed avses täckning av såväl bokfö-

rings- som kalkylmässiga kostnader. Verksamheten beräknas av vägverket under perioden 1973—1978 vara självbärande med en omslutning av ca 60 milj. kr. per år.

Posten beredskapsarbeten avser vägverkets interna planering för AMS' räkning. Mot bakgrund av verkets målsättning och med hänsyn till omfattningen av egna resurser samt efter samråd med AMS planerar vägverket en årlig omslutning av beredskapsarbeten i egen regi motsvarande en ersättning från AMS med ca 200 milj. kr. för perioden 1975—1979. Härtill kommer särredovisade administrationskostnader för den interna planeringen om 11,7 milj. kr. årligen som inte ersätts av AMS. För budgetåret 1974/75 begär vägverket att anslaget förs upp med sistnämnda belopp.

Vägverket hemställer slutligen att ifrågavarande anslag i fortsättningen anvisas för kalenderår. Detta medför en engångsuppräknning med 6,1 milj. kr. för att täcka medelsbehovet under tiden den 1 juli—31 december 1975.

3. Remissyttrande över vägverkets, sjöfartsverkets och affärsverkens anslagsframställningar

Arbetsmarknadsstyrelsen har, i likhet med i sina yttranden över tidigare anslagsframställningar, framhållit betydelsen av att planeringen inom resp. verk fortlöpande bedrivs på sådant sätt att investeringarna snabbt kan anpassas efter konjunktur- och arbetsmarknadsläge. I övrigt har anslagsframställningarna inte föranlett några erinringar från AMS' sida.

4. Departementschefen

I prop. 1972: 1 (bil. 8) framlades förslag till allmänna riktlinjer för den fortsatta vägplaneringen i landet. Enligt förslaget — som enhälligt godtogs av riksdagen — skulle bl. a. den av vägverket f. n. vid planeringen tillämpade kalkylmodellen ses över. Ett utvecklingsarbete skulle sålunda bedrivas för att få fram underlag, som gör det möjligt att bättre än hittills bestämma den vikt, som rimligen bör ges vissa av de i kalkylmodellen ingående komponenterna, såsom trafikanternas tidskostnad, trafikolyckskostnaden och kalkylräntan.

I sammanhanget underströk jag emellertid också angelägenheten av att utvecklingsarbetet vidgades. Den angivna kalkylmodellen är sålunda i första hand ett hjälpmedel för att bestämma de trafikekonomiska vinsterna — dvs. besparingen som vägtrafikanterna gör vid viss inriktning av väginvesteringarna. Det föreligger härvidlag — som jag underströk — ett behov av att man i det fortsatta mera långsiktiga utvecklingsarbetet eftersträvar att väga in olika samhällsekonomiska effekter, vilka inte ryms inom den nuvarande modellen. Behovet härav ökar med de vid-

gade regional- och näringspolitiska aspekter, som läggs på samhällets investeringar i olika hänseenden. Vinsterna kan i ett sådant perspektiv inte enbart bestämmas med hänsyn till trafikanterna utan bör även härledas ur bebyggelse- och näringslivsutvecklingen.

För att i enlighet med statsmakternas ställningstaganden dra upp de närmare, mera konkreta riktlinjerna för det ifrågavarande utrednings- och utvecklingsarbetet har jag efter Kungl. Maj:ts bemyndigande tillsatt en särskild arbetsgrupp. Dess uppdrag har senare utvidgats till att även omfatta en översyn av vägverkets och arbetsmarknadsstyrelsens vägbyggnadsverksamhet i form av beredskapsarbeten.

För den framtida väghållningen är också trafikplaneringsutredningens och trafikpolitiska utredningens arbete av stor betydelse. Inom trafikplaneringsutredningen har man beträffande vägfrågornas behandling lagt stor vikt vid att detta arbete skall utföras i nära samarbete mellan länsstyrelserna, vägförvaltningarna och kommunerna. Beträffande trafikpolitiska utredningen är bl. a. frågan om kostnadsansvarets utformning av intresse.

Jag vill i detta sammanhang också erinra om det av vägstyrelsens utredning framlagda betänkandet (SOU 1973: 32) Vägtrafiken — kostnader och avgifter. I betänkandet behandlas ekonomiska principer för prissättningen inom vägtrafiksektorn. Vidare redovisas de kostnader som från olika utgångspunkter kan hänföras till vägtrafiken och alltså i ett eller annat hänseende kan anses ingå i vägtrafikens totala kostnadsansvar. Resultatet av expertutredningens arbete skall nu — i enlighet med vad som förutsattes redan vid tillsättandet av vägstyrelsens utredning — fullföljas inom en parlamentariskt sammansatt utredning. I enlighet härmed avser jag att föreslå Kungl. Maj:t att ge trafikpolitiska utredningen tilläggsdirektiv att fullfölja utredningsarbetet om vägtrafikens kostnadsansvar. Detta arbete bör resultera i ett förslag till vägtrafikbeskattning.

Innan jag går över till att behandla anslagsfrågorna vill jag erinra om att metoden att använda salt för halkbekämpning vid flera tillfällen varit föremål för riksdagens uppmärksamhet. Jag vill med hänsyn här till något beröra den redogörelse för behov och erfarenheter m. m. av vägsaltning som vägverket utfört och redovisat i publikationen Halkbekämpning (DD 116). Fördelarna med metoden anges vara att det visat sig möjligt att i stor utsträckning hålla saltade vägar isfria med ökad trafiksäkerhet som följd. Vägverkets bedömningar i denna del har skett i samråd med trafiksäkerhetsverket. Vissa olägenheter i form av moddig vägbana, nedsmutsning m. m. kan emellertid inte undvikas i sammanhanget. I princip innebär nämligen saltningen ett tidigareläggande av det töväder som förr eller senare skulle komma. Av publikationen framgår att naturvårdsverket och vägverket efter överläggningar enats om att saltningen under nuvarande former torde kunna accepteras från naturvårdssynpunkt. Man är också överens om att saltmängderna bör bibe-

hållas på ungefär nuvarande nivå. Det konstateras i detta hänseende att saltningen, som totalt uppgår till ca 75 000 ton per år, enbart omfattar de mest trafikbelastade vägarna — ca 12 000 km av totalt 96 000 km. — och vidare att saltmängderna uppgår till 5—7 gram per m² och spridningstillfälle. Detta innebär, räknat på normalnederbörden på vägområdets yta, en saltkoncentration av ungefär 300 miljondelar (ppm). Som jämförelse kan nämnas att smakgränsen ligger vid ca 500 ppm. Rostskador och eventuellt ökade väghållningskostnader direkt förorsakade av saltningen anses inte vara av den omfattning att de bör hindra den fortsatta användningen av metoden.

För egen del kan jag instämma i de slutsatser som vägverket efter samråd med trafiksäkerhetsverket och naturvårdsverket har kommit till, nämligen att fördelarna av saltningen väger avsevärt tyngre än nackdelarna. Den restriktivitet i användningen av salt som vägverket ålagt sig anser jag dock motiverad. Jag utgår från att berörda myndigheter med uppmärksamhet följer utvecklingen.

I prop. 1973: 1 upptogs väganlagen till sammanlagt ca 2 359 milj. kr. Under hösten 1973 har vägväsendet — efter beslut av riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition (1973: 165) med förslag till vissa ekonomisk-politiska åtgärder — tillförts ytterligare 200 milj. kr. De totalt tillgängliga medlen för budgetåret 1973/74 uppgår därmed till ca 2 559 milj. kr., vilket är ca 345 milj. kr. eller 15 % mer än anslagen för föregående budgetår. Av den särskilda medelsanvisningen om 200 milj. kr. avser 115 milj. kr. byggande och 75 milj. kr. drift av statliga vägar samt resterande 10 milj. kr. istandsättning av enskilda vägar.

Jag vill framhålla betydelsen av att man — bl. a. på grund av vägverkets höga planeringsberedskap — genom denna satsning kunnat tillgodose väsentliga trafikbehov samtidigt som en snabb igångsättning av arbetena medfört ett påtagligt sysselsättningstillskott redan under innevarande vinter. Inte minst anser jag det värdefullt att en betydande del av anslagsökningen — ca 115 milj. kr. — genom de vägförbättringar och broförstärkningar m. m. som nu kan utföras bidrar till en standardhöjning av från regionalpolitisk synpunkt viktiga länsvägar. Jag vill i detta sammanhang även peka på den kraftiga utökning av det s. k. tunga vägnätet — från 59 % av det totala statliga vägnätet år 1972 till 79 % år 1973 — som varit möjlig att genomföra. Den påtagliga standardförbättring, som den ökade tillåtna belastningen är ett uttryck för, avser så gott som helt länsvägar och innebär tillsammans med de ytterligare förstärkningsarbeten som nu kan genomföras betydelsefulla åtgärder för att stödja de regional- och näringspolitiska strävandena.

Jag förordar en fortsatt kraftig satsning på väganlagen för nästa budgetår. Totalt tillstyrker jag för de väganlag som hittills upptagits på driftbudgeten en höjning om 204,8 milj. kr. i förhållande till anslagen i prop. 1973: 1.

Allmänt gäller att vägbyggnadsverksamhet och även vissa slag av åtgärder som hänför sig till driftsidan, i första hand förstärknings- och andra förbättringsarbeten, lämpar sig väl för insatser i sysselsättningsfrämjande syfte. En betydande del av de beredskapsarbeten som årligen utförts och som finansierats via arbetsmarknadsverket har också avsett vägarbeten. Utan att ändra på det förhållandet att vägarbeten även i fortsättningen kan antas komma att utgöra en betydelsefull del av beredskapsarbetena vill jag — för att ytterligare höja handlingsberedskapen och säkerställa en så ändamålsenlig användning som möjligt av från sysselsättningssynpunkt nödvändiga insatser — förorda införandet av ett särskilt, konjunkturpolitiskt betingat anslag. Detta skall för vägverkets del fylla ungefär samma uppgift som de för olika investeringsanslag på kapitalbudgeten beräknade konjunkturmarginalerna. Erfarenheterna av användningen av dessa har varit goda. En lämplig ordning synes härvidlag vara, att det särskilda anslaget — lämpligen benämnt Särskilda byggnads och förbättringsåtgärder avseende statliga vägar — ställs till Kungl. Maj:ts förfogande att disponeras för särskilda insatser i fråga om drift och byggande av statliga vägar, när detta är motiverat av konjunkturpolitiska eller andra skäl. Planeringen av ifrågakommande åtgärder, som i första hand bör inriktas på arbeten, som på en gång är från sysselsättningssynpunkt värdefulla och vägpolitiskt angelägna, bör ske efter samråd med arbetsmarknadsverket. För nästa budgetår förordar jag att detta anslag förs upp med 200 milj. kr.

Jag vill mot bakgrund av förslaget i det föregående föreslå borttagandet av den specialdestinering av ordinarie vägdrift- och vägbyggnadsmedel till skogslänen som årligen förekommit. Jag anser att det föreslagna särskilda anslaget bättre fyller det syfte som specialdestineringen varit avsedd för, nämligen insatser på vägområdet som i huvudsak motiveras av sysselsättningsskäl.

Mina förslag till medelansvinning för nästa budgetår innebär alltså i förhållande till de ursprungligen anvisade anslagen för innevarande budgetår en sammanlagd ökning med 404,8 milj. kr.

Inom ramen för de resurser som sålunda förordas bör en ingående angelägenhetsbedömning ske. Insatserna på det statliga vägnätet bör därvid i första hand inriktas på att genom ändamålsenliga driftåtgärder till lägsta möjliga kostnad säkerställa funktionen hos de olika delarna av det befintliga vägnätet. Vidare bör de investeringsplaner fullföljas som avser att genom mera punktvisa insatser åstadkomma förbättringar på längre sammanhängande vägsträckor eller som siktar till att på olika delar av vägnätet avhjälpa brister som är till påtagliga olägenheter för trafiken.

En sådan ingående prövning och prioritering av väghållningsåtgärderna — och det gäller särskilt byggnadssidan — är angelägen så att önskvärt utrymme kan skapas för regionalpolitiskt betydelsefulla insatser.

I fråga om den statliga vägdriften förutsätter jag att möjligheterna att bibehålla eller höja standarden på vägnätet genom olika åtgärder — t. ex. oljegrusning, beläggning eller förstärkning — tas till vara och att valet mellan de vägar som kan komma i fråga för åtgärder i möjlig utsträckning grundas på den samhällsekonomiska lönsamheten. Uppmärksamhet bör även ägnas frågan att skapa skäligt utrymme för förbättringsarbeten på det sekundära vägnätet.

Jag går nu över till att redovisa mina ställningstaganden till anslagsberäkningarna och kommer senare att hemställa om medelsanvisning under resp. anslag.

Vad gäller väg- och gatudriften anser jag i likhet med vägverket att driftåtgärder, som syftar till att upprätthålla servicestandard och vidmakthålla det i vägarna nedlagda kapitalet, skall prioriteras vid en bedömning av olika möjliga väghållningsinsatser inom ramen för de totalt tillgängliga vägmedlen. Jag är i enlighet härmed beredd att föreslå kraftiga uppräkningsåtgärder av samtliga driftanslag.

Anslaget Drift av statliga vägar avses täcka kostnaderna för servicearbeten, egentligt vägunderhåll samt vissa förbättringsarbeten inom de olika delarna av det statliga vägnätet. För innevarande budgetår är anslaget ca 1 100 milj. kr. sedan riksdagen på tilläggsstat anvisat 75 milj. kr. Av totalbeloppet beräknas ca 120 milj. kr. falla på förbättringsarbeten. Under de senaste åren har även betydande insatser i form av beredskapsarbeten avsett förbättringsåtgärder. Under budgetåren 1971/72 och 1972/73 har således för detta ändamål sammanlagt ca 250 milj. kr. anvisats över elfte huvudtiteln, och för innevarande budgetår representerar under hösten 1973 beslutade insatser i form av förbättringsåtgärder kostnader i storleksordningen 60 milj. kr. Dessa arbeten, som primärt tillkommit från allmän sysselsättningssynpunkt, är relativt jämnt fördelade över landet och har även bidragit till att påskynda vägverkets långsiktiga program för upprustning av de sekundära och tertiära vägarna.

Med hänsyn till de angelägna behov av olika driftåtgärder som föreligger är jag — utöver de betydande beredskapsmedel som kommit vägdriften tillgodo och det tilläggsanslag som anvisats i höstas — beredd att föreslå en anslagsökning med ca 130 milj. kr. i förhållande till i riksstaten för budgetåret 1973/74 anvisat belopp. För den statliga vägdriften skulle därmed under kalenderåret 1975 komma att disponeras ca (1 025 + 130) 1 155 milj. kr. Inom denna ram räknar jag med att vägverket vid normal omfattning av servicearbeten kan utföra nödvändiga slitlager- och torrlägningsarbeten samt därutöver förbättringsarbeten i ungefär samma omfattning som under de senaste åren.

För anslaget Bidrag till drift av kommunala vägar och gator beräknar jag i likhet med vägverket att en höjning med 25,8 milj. kr. av det för innevarande budgetår anvisade anslaget om ca

158,8 milj. kr. är nödvändig med hänsyn till pris- och trafikutvecklingen m. m. Anslaget bör således för nästa budgetår vara ca 184,6 milj. kr. Till den omläggning av anslagsperioden för bidragsdelen till att avse framförliggande kalenderår som vägverket har föreslagit är jag inte nu beredd att ta ställning.

Anslaget Bidrag till drift av enskilda vägar m. m. är för innevarande budgetår 75 milj. kr., vartill kommer av riksdagen på tilläggsstat anvisade 10 milj. kr. Detta innebär en höjning med 25 milj. kr. eller drygt 40 % jämfört med föregående budgetår. Av beloppet kan ca 18 milj. kr. beräknas avse iståndsättningsarbeten, vilket möjliggör en väsentlig standardförbättring av det enskilda vägnätet. Jag är beredd att föreslå en fortsatt kraftig satsning på detta från många synpunkter viktiga vägnät och förordar en medlemsanvisning för nästa budgetår med 83 milj. kr. Ökningen jämfört med riksstaten för budgetåret 1973/74 blir därmed 8 milj. kr., men i realiteten blir utrymmet för nya insatser större då iståndsättningsarbetena är av engångskaraktär.

Till den av vägverket föreslagna omläggningen av anslagsperioden för bidragsdelen till att avse framförliggande kalenderår är jag inte nu beredd att ta ställning.

Vad gäller väg- och gatubyggandet vill jag i följande tabell inledningsvis redovisa det ungefärliga utfallet av investeringarna inom denna sektor under perioden 1968—1972 samt de beräknade kostnaderna under åren 1973 och 1974. I de angivna beloppen för beredskapsarbeten, som avser alla kategorier vägar, ingår även kostnaderna för vissa förbättringsarbeten av driftkaraktär.

År	Ordinarie statliga vägbygg- nadsarbeten	Ordinarie kommunala vägbygg- nadsarbeten	Byggande av enskilda vägar	Bered- skaps- arbeten	
				milj. kr.	
1968	641	270	21	330	1 262
1969	657	270	22	300	1 249
1970	693	300	23	260	1 276
1971	684	325	23	310	1 342
1972	685	330	23	626	1 664
1973 ¹	725	331	23	539	1 618
1974 ¹	840	331	25	498	1 694

¹ Beräknade belopp.

Vid sidan av de ordinarie vägbyggnadsanslagen har, som framgår av tabellen, betydande belopp årligen anvisats av beredskapsmedel som kommit vägnätet tillgodo. Avgörande för dessa insatser har primärt varit sysselsättningspolitiska motiv. Det har dock ansetts viktigt att som beredskapsarbeten välja ut vägföretag som ingår i gällande flerårs- och

fångtidsplaner. Därigenom har det varit möjligt att förutom den egentliga sysselsättningseffekten även uppnå en positiv effekt från trafiksäkerhets- och framkomlighetssynpunkt. Beredskapsarbetena har därjämte speciellt för norrlandslänen inneburit en allmän förbättring av vägnätet, vilket stöder strävandena mot en bättre regional balans i fråga om bebyggelse- och näringslivsutveckling. Jämfört med den normala fördelningen på riks- och länsvägar av de ordinarie vägbyggnadsmedlen kan det vidare konstateras att en större andel av beredskapsmedlen är att hänföra till den senare vägkategorin.

Utöver de betydande insatser i form av beredskapsarbeten som gjorts och det tilläggsanslag som anvisats i höstas och som kommit vägbyggnad till godo är jag beredd att föreslå ökning av samtliga byggnadsanslag.

Anslaget Byggande av statliga vägar är för innevarande budgetår ca 725 milj. kr., vartill kommer av riksdagen på tilläggsstat anvisade 115 milj. kr. Jag föreslår att anslaget för nästa budgetår förs upp med 745 milj. kr., innebärande en ökning med ca 20 milj. kr. jämfört med riksstaten för budgetåret 1973/74. Uppräkningen bör i stort medge ett vägbyggnad under år 1975 i enlighet med flerårsplanerna.

Anslaget Bidrag till byggande av kommunala vägar och gator bör tas upp med 343,6 milj. kr., innebärande en uppräknings med 10 milj. kr. Härigenom blir det möjligt att fullfölja fördelningsplanens målsättning för år 1975.

Anslaget Bidrag till byggande av enskilda vägar bör föras upp med 26,8 milj. kr., vilket betyder en uppräknings med 2 milj. kr.

Utöver de belopp som jag nyss angett under resp. anslag förordar jag som nämnts slutligen, att ett nytt anslag benämnt Särskilda byggnads- och förbättringsåtgärder avseende statliga vägar förs upp med 200 milj. kr. för att stå till Kungl. Maj:ts förfogande i enlighet med vad jag anfört i det föregående.

Kostnadsramarna för år 1975 för anslagen Drift av statliga vägar resp. Byggande av statliga vägar bör i princip bestämmas till samma belopp som anslagen. Det bör ingå i Kungl. Maj:ts befogenheter att i den mån arbetsmarknadsläget, kravet på en ändamålsenlig planering av verksamheten eller andra särskilda skäl motiverar det bemyndiga vägverket att under år 1974 resp. 1975 jämka de föreskrivna kostnadsramarna för dessa år, t. ex. genom att under andra halvåret 1974 i förväg ta i anspråk behövliga belopp av de medel under de kalenderårsberäknade anslagen, som kan bli anvisade för verksamhetsåret 1975.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t ger riksdagen tillkänna vad jag har anfört i det föregående om vägvesendet.

B 1. Statens vägverk: Ämbetsverksuppgifter

1972/73 Utgift	4 394 000
1973/74 Anslag	5 500 000
1974/75 Förslag	¹ 8 700 000

¹ Avser perioden 1974-07-01—1975-12-31.

Från detta anslag bestrids kostnaderna för central administration (andel), översiktlig vägplanering, fastställande av arbetsplaner samt försvars- och järnvägsärenden.

Statens vägverk

Verket hemställer om ett anslag av 6,7 milj. kr. för budgetåret 1974/75. Dessutom förslår vägverket att 3,5 milj. kr. anvisas för omläggning av anslagsperioden till att avse kalenderår. Motiveringen för verkets förslag i denna del har redovisats under redogörelsen för vägverkets anslagsframställning i det föregående.

Departementschefen

Jag tillstyrker omläggningen av anslagsperioden. För nästa budgetår bör således anvisas medel för tiden 1 juli 1974—31 december 1975. Det erforderliga beloppet beräknar jag till 8,7 milj. kr. Jag bedömer att det ungefärligen kommer att fördela sig på följande sätt.

Plan	Kr.
Central administration	1 612 000
Översiktlig vägplanering	1 734 000
Fastställande av arbetsplaner	480 000
Försvarsfrågor	4 530 000
Järnvägsärenden m. m.	344 000
	8 700 000

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens vägverk: Ämbetsverksuppgifter* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 8 700 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen.

B 2. Drift av statliga vägar

1972/73 Utgift	847 360 000	Reservation	516 876 000
1973/74 Anslag	¹ 1 099 800 000		
1974/75 Förslag	1 155 000 000		

¹ Inkl. 75 milj. kr. i tilläggsanslag.

Från detta anslag bestrids kostnaderna för de delar av vägverkets verksamhet som är hänförliga till driften av de statliga vägarna samt vissa förbättrings- och ombyggnadsarbeten, vilka avser främst de sekundära och tertiära vägnäten.

Statens vägverk

Verket hemställer om ett anslag av 1 482,5 milj. kr. resp. 1 332,5 milj. kr. enligt sitt högsta resp. lägsta alternativ för budgetåret 1974/75. Motiveringen för verkets förslag i denna del har redovisats under redogörelsen för vägverkets anslagsframställning i det föregående.

Departementschefen

Kostnadsramen för år 1974 har fastställts till ca 1 025 milj. kr. exkl. enligt förslag i prop. 1973: 165 anvisade 75 milj. kr.

Med hänvisning till vad jag anfört i det föregående förordar jag att kostnadsramen för år 1975 bestäms till 1 155 milj. kr. och att anslag begärs med samma belopp. Förslaget innebär en ökning av anslaget för nästa budgetår med ca 130 milj. kr. jämfört med beloppet enligt prop. 1973: 1.

I följande sammanställning redovisas hur kostnaderna för vägdriften beräknas i stort fördela sig under år 1975. Sammanställningen visar även de ungefärligen beräknade kostnaderna för innevarande år (milj. kr.).

Plan	1974 enligt prop. 1973: 1	1974	1975	
			Väg- verket	Departements- chefen
Central administration	16,0	16,0	17,5	17,5
Regional administration	19,5	19,5	21,5	21,5
Servicearbeten	593,0	585,0	647,0	630,0
Egentligt vägunderhåll	331,0	360,0	555,0	401,0
Förbättringsarbeten	65,3	119,3	241,5	85,0
	1 024,8	1 099,8	1 482,5	1 155,0

¹ Inkl. 75 milj. kr. i tilläggsanslag.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Drift av statliga vägar* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 1 155 000 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen.

B 3. Byggnade av statliga vägar

1972/73 Utgift	706 247 000	Reservation	409 866 000
1973/74 Anslag	1 840 500 000		
1974/75 Förslag	745 000 000		

¹ Inkl. 115 milj. kr. i tilläggsanslag.

Från detta anslag bestrids kostnaderna för de delar av vägverkets verksamhet som är hänförliga till byggande av statliga vägar samt vissa mindre omlägnings- och förbättringsarbeten.

Statens vägverk

Verket hemställer om ett anslag av 796,5 milj. kr. resp. 766,5 milj. kr. enligt sitt högsta resp. lägsta alternativ för budgetåret 1974/75. Motive-

ringen för verkets förslag i denna del har redovisats under redogörelsen för vägverkets anslagsframställning i det föregående.

Departementschefen

Kostnadsramen för år 1974 har fastställts till ca 725,5 milj. kr. exkl. enligt förslag i prop. 1973: 165 anvisade 115 milj. kr.

Med hänvisning till vad jag anfört i det föregående förordar jag att kostnadsramen för år 1975 bestäms till 745 milj. kr. och att anslag be-
gärs med samma belopp, vilket innebär en ökning med ca 20 milj. kr. jämfört med beloppet enligt prop. 1973: 1.

I följande sammanställning redovisas hur kostnaderna för vägbyg-
gandet beräknas i stort fördela sig under år 1975. Sammanställningen visar även de ungefärligen beräknade kostnaderna för innevarande år (milj. kr.).

Plan	1974 enligt prop. 1973: 1	1974	Väg- verket	1975 Departements- chefen
Central administration	20,5	20,5	22,3	22,0
Regional administration	16,6	16,6	18,0	18,0
Byggande av riksvägar	483,5	539,2	505,0	495,0
Byggande av tunnelbanor	35,0	35,0	35,0	35,0
Byggande av länsvägar	161,9	221,2	208,2	167,0
Utrednings- och utveck- lingsverksamhet	8,0	8,0	8,0	8,0
	725,5	840,5	796,5	745,0

¹ Inkl. 115 milj. kr. i tilläggsanslag.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Byggande av statliga vägar* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 745 000 000 kr., att avräknas mot automobilskattebidragen.

B 4. Särskilda byggnads- och förbättringsåtgärder avseende statliga vägar

1974/75 Förslag 1200 000 000

¹ Nytt anslag

Från anslaget avses skola bestridas kostnaderna för de särskilda byggnads- och förbättringsåtgärder avseende statliga vägar som kan aktualiseras av konjunkturmässiga eller andra skäl.

Med hänvisning till vad jag anfört i det föregående förordar jag att anslaget för år 1975 bestäms till 200 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Särskilda byggnads- och förbättringsåtgärder avseende statliga vägar* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 200 000 000 kr., att avräknas mot automobilskattebidragen.

B 5. Bidrag till drift av kommunala vägar och gator

1972/73 Utgift	144 130 000	Reservation	0
1973/74 Anslag	158 750 000		
1974/75 Förslag	184 550 000		

Från detta anslag lämnas bidrag till kommun med 95 % av det belopp vartill de skäligena kostnaderna för drift av de bidragsberättigade vägarna och gatorna beräknas uppgå. Driftkostnaden fastställs för en tvåårsperiod av statens vägverk efter kommunens hörande. Beräkningen kan justeras under löpande tvåårsperiod, om väsentligt ändrade förhållanden inträder. Bidragsgivningen regleras genom kungörelsen (1971: 955, ändrad 1972: 186) om statsbidrag till väg- och gatuhållning i vissa kommuner. Bidrag utgår i mån av tillgång på medel.

Statens vägverk

Verket hemställer om ett anslag av ca 184,6 milj. kr. för budgetåret 1974/75. Vidare begär verket att 185 milj. kr. för bidragsgivning avseende år 1975 anvisas redan budgetåret 1974/75. Motiveringen för verkets förslag i denna del har redovisats under redogörelsen för vägverkets anslagsframställning i det föregående.

Departementschefen

Med hänvisning till vad jag anfört i det föregående förordar jag, att anslaget tas upp med ca 184,6 milj. kr., innebärande en uppräknig med 25,8 milj. kr. Förbrukningen beräknas fördela sig på ungefär följande sätt.

Plan	Kr.
Central och regional administration	550 000
Bidragsbelopp	184 000 000
	184 550 000

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att till *Bidrag till drift av kommunala vägar och gator* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 184 550 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen.

B 6. Bidrag till byggande av kommunala vägar och gator

1972/73 Utgift	323 875 000	Reservation	187 984 000
1973/74 Anslag	333 600 000		
1974/75 Förslag	343 600 000		

Från detta anslag lämnas bidrag till kommuns kostnad för byggnadsföretag med 95 % till byggande av väg samt till byggande av gata mot vilken enligt gällande stadsplan utfart eller annan utgång från tomt eller annan fastighet inte får anordnas. Dessutom utgår bidrag med 95 % till utförande av större konstarbete eller trafikordning, som ingår i gata. Till annat bidragsberättigat gatubyggnadsarbete utgår statsbidrag med 85 %. I kostnaden för byggnadsföretag får inräknas skälig ersättning för mark och för intrång, som föranleds av vägs eller gatas byggande eller användande.

Bidrag utgår i mån av tillgång på medel och enligt av statens vägverk fastställd fördelningsplan för fem år. Fördelningsplanen skall förnyas vart tredje år. Bidragsgivningen regleras genom kungörelsen (1971: 955, ändrad 1972: 186) om statsbidrag till väg- och gatuhållning i vissa kommuner. Statsbidrag till byggande av tunnelbana kan under vissa förutsättningar utgå från detta anslag till kommun, landstingskommun och kommunalförbund. Denna bidragsgivning regleras genom kungörelsen (1971: 956) om statsbidrag till byggande av tunnelbana. Bidrag utgår i mån av tillgång på medel.

Statens vägverk

Verket hemställer om ett anslag av 363,9 resp. 343,9 milj. kr. enligt sitt högsta resp. lägsta alternativ för budgetåret 1974/75. Motiveringen för verkets förslag i denna del har redovisats under redogörelsen för vägverkets anslagsframställning i det föregående.

Departementschefen

Med hänvisning till vad jag anfört i det föregående förordar jag att anslaget tas upp med 343,6 milj. kr., innebärande en ökning med 10 milj. kr. Förbrukningen beräknas fördela sig på ungefär följande sätt.

Plan	Kr.
Central och regional administration	3 600 000
Bidragsbelopp	340 000 000
	343 600 000

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till byggande av kommunala vägar och gator* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 343 600 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen.

B 7. Bidrag till drift av enskilda vägar m. m.

1972/73 Utgift	61 056 000	Reservation	5 510 000
1973/74 Anslag	185 000 000		
1974/75 Förslag	83 000 000		

¹ Inkl. 10 milj. kr. i tilläggsanslag.

Från detta anslag lämnas bidrag till drift av enskild väg av väsentlig betydelse för en stor allmänhet. Bidrag kan även utgå om vägen är utfart för en bebyggelse och av betydande längd eller om vägens drift är synnerligen betungande för väghållaren. Bidrag utgår med 70 % av beräknad kostnad för väghållningen. Bidrag kan beviljas med 85 % om synnerliga skäl föreligger. Vidare kan s. k. iståndsättningsbidrag beviljas med 70 % för åtgärder som bedöms nödvändiga från trafiksäkerhets-synpunkt. Från anslaget lämnas även bidrag till anskaffning av maskiner och redskap för driften. Slutligen utgår från anslaget bidrag till kostnader för viss passbåtstrafik m. m. Huvuddelen av bidragsgivningen regleras genom kungörelsen angående statsbidrag till enskild väghållning (1952: 793, ändrad senast 1971: 958) och kungörelsen (1952: 417, ändrad 1963: 102) angående statligt stöd till anskaffning av maskiner och redskap för rationalisering av underhållsarbetet på vissa enskilda vägar. Bidrag utgår i mån av tillgång på medel.

Statens vägverk

Verket hemställer om ett anslag av 98,6 resp. 94,1 milj. kr. enligt sitt högsta resp. lägsta alternativ för budgetåret 1974/75. Vidare begär verket att 100,2 milj. kr. för bidragsgivning avseende år 1975 anvisas redan budgetåret 1974/75. Motiveringen för verkets förslag i denna del har redovisats under redogörelsen för vägverkets anslagsframställning i det föregående.

Departementschefen

Med hänvisning till vad jag anfört i det föregående förordar jag att anslaget för budgetåret 1974/75 tas upp med 83 milj. kr., innebärande en ökning med 8 milj. kr. jämfört med beloppet enligt prop. 1973: 1. Förbrukningen beräknas fördela sig på ungefär följande sätt.

Plan	Kr.
Central och regional administration	5 700 000
Bidragsbelopp	77 300 000
	83 000 000

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

- medge att under budgetåret 1974/75 statlig lånegaranti för lån avseende inköp av vägunderhållsmaskiner för vissa enskilda vägar beviljas intill ett belopp av 120 000 kr.;
- till *Bidrag till drift av enskilda vägar m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 83 000 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen.

B 8. Bidrag till byggande av enskilda vägar

1972/73 Utgift	23 112 000	Reservation	17 209 000
1973/74 Anslag	24 800 000		
1974/75 Förslag	26 800 000		

Från anslaget lämnas bidrag till byggande av enskild väg av väsentlig betydelse för en bygds befolkning. Bidrag lämnas till kostnad för arbetspjan med 70 % samt till beräknad övrig kostnad för företaget med högst 70 %. Föreligger synnerliga skäl kan sistnämnda bidrag höjas till högst 85 %. Bidragsgivningen regleras genom kungörelsen angående statsbidrag till enskild väghållning (1952: 793, ändrad senast 1971: 958). Fr. o. m. den 1 januari 1966 lämnas bidrag från detta anslag även till byggande av enskild väg som utgör tillfartsväg till naturområde för rekreation och friluftsliv eller av annan grund är av särskild betydelse för fritidsändamål. Även för denna bidragsgivning gäller i tillämpliga delar nämnda kungörelse. Bidrag utgår i mån av tillgång på medel.

Statens vägverk

Verket hemställer om ett anslag av 30,6 resp. 27,1 milj. kr. enligt sitt högsta resp. lägsta alternativ för budgetåret 1974/75. Motiveringen för verkets förslag i denna del har redovisats under redogörelsen för vägverkets anslagsframställning i det föregående.

Departementschefen

Med hänvisning till vad jag anført i det föregående förordar jag att anslaget tas upp med 26,8 milj. kr., vilket innebär en uppräknning med 2 milj. kr. Förbrukningen beräknas fördela sig på ungefär följande sätt.

Plan	Kr.
Central och regional administration	3 600 000
Bidragsbelopp	23 200 000
	26 800 000

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till byggande av enskilda vägar* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 26 800 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen.

B 9. Tjänster till utomstående

1972/73 Utgift	10 030 000
1973/74 Anslag	10 700 000
1974/75 Förslag	116 800 000

¹ Avser perioden 1974-07-01—1975-12-31

Från anslaget bestrids vissa kostnader inom vägverket för planering m. m. av beredskapsarbeten åt arbetsmarknadsstyrelsen.

Statens vägverk

Verket hemställer om ett anslag av 11,7 milj. kr. för budgetåret 1974/75. Dessutom begär verket 6,1 milj. kr. för omläggning av anslagsperioden till att avse kalenderår. Motiveringen för verkets förslag i denna del har redovisats under redogörelsen för vägverkets anslagsframställning i det föregående.

Departementschefen

Jag tillstyrker omläggningen av anslagsperioden och beräknar anslaget för budgetåret 1974/75, som således avser perioden 1 juli 1974—31 december 1975, till 16,8 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Tjänster till utomstående* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 16 800 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen.

B 10. Avsättning till statens automobilskattemedelsfond

I vägtrafikskatteförordningen (1973: 601) återfinns de grundläggande bestämmelserna för beskattning av bilismen.

I följande sammanställning redovisas det faktiska utfallet av automobilskattemedlens specialbudget för de senaste fem budgetåren (milj. kr.).

Budgetår	Netto- inkomster	Netto- utgifter	Över- skott	Behållning på fonden	Reserva- tioner
1968/69	2 779,7	2 319,2	460,5	1 270,4	1 012,7
1969/70	3 064,0	2 512,0	552,0	1 796,0	1 039,1
1970/71	3 243,1	2 634,1	609,0	2 453,7	990,3
1971/72	3 348,6	2 830,1	518,5	2 754,0	1 208,5
1972/73	3 473,6	3 169,8	303,8	3 003,4	1 262,9

De sammanlagda utgifterna under de olika väganlagen m. m. för budgetåret 1974/75 har jag beräknat till ca 2 764 milj. kr.

För trafiksäkerhet, vissa bidrag m. m. beräknar jag för andra anslag under sjätte huvudtiteln sammanlagt ca 103 milj. kr. att avräknas mot automobilskattemedlen. Under andra, åttonde, nionde och elfte huvudtitlarna föreslås därjämte att ca 600 milj. kr. skall avräknas mot dessa medel. Totalt bör alltså för dessa ändamål ca 703 milj. kr. avräknas mot automobilskattemedlen.

Enligt den sålunda redovisade beräkningen skulle det totalbelopp som avses täckas av automobilskattemedlen för budgetåret 1974/75

uppgå till sammanlagt (2 764+103+600) 3 467 milj. kr., vilket innebär en ökning i förhållande till motsvarande på riksstaten för innevarande budgetår uppförda anslagsbelopp med ca 437 milj. kr.

Chefen för finansdepartementet har beräknat inkomsterna på automobilskattemedlens specialbudget för budgetåret 1974/75 till sammanlagt 3 694 milj. kr.

Av sistnämnda belopp skall alltså ca 3 467 milj. kr. disponeras för att täcka anslag på driftbudgeten, medan 227 milj. kr. bör tillföras budgetutjämningsfonden och där redovisas under särskild titel.

Anslaget bör föras upp med endast ett formellt belopp av 1 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Avsättning till statens automobilskattemedelsfond* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

C. TRAFIKSÄKERHET**C 1. Statens trafiksäkerhetsverk: Förvaltningskostnader**

1972/73 Utgift	12 966 503
1973/74 Anslag	14 518 000
1974/75 Förslag	16 118 000

Trafiksäkerhetsverket är central myndighet för uppgifter rörande trafikreglering, fordonskontroll, förarutbildning och körkort samt information och allmänt trafiksäkerhetsarbete.

Verksamheten inom den centrala administrationen är fördelad på fyra byråer, trafik- och informationsbyrån, fordonsbyrån, körkortsbyrån samt kanslibyrån. För förarprov, fordonsbesiktning m. m. finns en regional organisation med sju distrikt.

Från förevarande anslag bestrids kostnaderna för verkets styrelse, verkschefens sekreterare, trafik- och informationsbyrån, kanslibyråns allmänna sektion, en avdelningsdirektör på körkortsbyrån för viss utredningsverksamhet samt — inom den regionala organisationen — sju förste byråingenjörer för viss tillsynsverksamhet, sju byråassistenter för allmän informationsverksamhet, sju byråassistenter för uppgifter i samband med trafikundervisning i skolorna, sju bilinspektörer för arbete med bl. a. buller- och avgaskontroll samt fyra kontorister.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75			
		Verket		Departements- chefen	
Personal					
Handläggande personal	54	+	5	+	1
Övrig personal	15	+	4	+	1
	69	+	9	+	2
Anslag					
Lönekostnader	4 568 000	+	759 000	+	350 000
Sjukvård	14 000	+	2 000	+	—
Resersättning	409 000	+	238 000	+	73 000
därav utrikes resor	(25 000)		(—)		(—)
Lokalkostnader	471 000	+	189 000	+	135 000
Expenser	455 000	+	71 000	+	22 000
därav representation	(3 000)		(—)		(—)
därav engångsutgifter	(24 000)	(+)	2 000	(—)	19 000
Informationsverksamhet	7 550 000	+	3 000 000	+	1 000 000
Materialundersökningar m. m.	450 000	+	20 000	+	20 000
Utredningsuppdrag	600 000		—		—
Övriga utgifter	2 000		—		—
	14 519 000	+	4 279 000	+	1 600 000
Uppbördsmedel					
Ersättningar för uppdrag m. m.	1 000		—		—
Nettoutgift	14 518 000	+	4 279 000	+	1 600 000

Statens trafiksäkerhetsverk

1. Pris- och löneomräkning m. m. 1 160 000 kr., varav 112 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. 0-alternativet skulle nödvändigtvis komma att betyda minskad informationsverksamhet. Vidare måste uppdragen åt utomstående att utföra materialprovningar, utredningar och undersökningar skäras ned.

3. Trafik- och informationsbyråns trafiksektion har under årens lopp tillförts ett antal handläggare utan att någon motsvarande förstärkning av biträdespersonalen skett. På grund av arbetsbelastningen på sektionen erfordras ytterligare ett kvalificerat biträde (+44 350 kr.).

4. För planering och ledning av distributionen av verkets informationsmateriel samt för kontakter med informationssekreterarna i verkets regionala organisation behöver trafik- och informationsbyråns informationssektion förstärkas med en förste byråsekreterare. Vidare erfordras inom sektionen ytterligare ett kvalificerat biträde (+115 108 kr.).

5. Trots brister i statistiksystemet utgör olycksdata en grund i trafiksäkerhetsarbetet och verket måste ha acceptabla möjligheter att kontinuerligt kunna följa, analysera och bedöma olycksläget. För fortlöpande studier av olycksutvecklingen och för framtagning av bedömningsunderlag för verksledningen erfordras ytterligare en amanuens/byråsekreterare (+58 008 kr.).

6. För biträde vid framtagning av olika typer av faktaunderlag, för skrivgöromål och biblioteks- och tidskriftsservice erfordras två kvalificerade biträden (+88 700 kr.).

7. Pressombudsmannen behöver förstärkning med en förste byråsekreterare för att införskaffa material som berör trafiksäkerhetsfrågor, katalogisera och sammanställa sådant material, medverka vid kontakter med myndigheter i andra länder samt besvara förfrågningar (+67 491 kr.).

8. Verket har att övervaka tillämpningen av bestämmelserna i väg- märckskungörelsen och de av verket utfärdade föreskrifterna rörande olika trafikreglerande anordningar. För detta arbete erfordras förstärkning inom den regionala organisationen med två trafikingenjörer (+147 197 kr.).

9. Informationsverksamheten siktar till att öka allmänhetens kunskaper om trafik och trafikregler och att ge rekommendationer om uppträdandet i trafiken. Verksamheten planeras i detalj för längre tidsperioder med närmare precisering av målsättning, innehåll, media etc. Aktiviteterna följs upp genom undersökningar för att mäta effekten av dem och få underlag för det fortsatta arbetet. Informationen sprids med hjälp av massmedia samt genom kursverksamhet och via trafiksäkerhetskommittéer och organisationer m. m.

Under år 1974 koncentreras trafiksäkerhetsverkets informationsverksamhet på "Trafikkunskapens år", som är en gemensam satsning på ökad fortbildning genomförd av de myndigheter och organisationer som aktivt arbetar med trafiksäkerhet. Tyngdpunkten i de lokala aktiviteterna för ökad fortbildning ligger under hösten 1974, då omfattande verksamhet planeras med bl. a. studiecirklar, kurser av olika slag.

I den långtidsplan för informationsverksamheten som trafiksäkerhetsverket fastställt för de närmaste fyra åren har för år 1975 upptagits en huvudaktivitet på ämnet "Trafiknykterhet". Det är verkets avsikt att under detta år genomföra en mycket brett upplagd kampanj för ökad trafiknykterhet i samarbete med övriga berörda parter. Förberedelsearbetet har startat med insamling av underlag, såväl faktamässigt som beträffande erfarenheter både inom och utom landet i fråga om marknadsföring av trafiknykterhet. Denna aktivitet som av trafiksäkerhetsverket bedöms som ytterst angelägen måste till skillnad från sådana aktiviteter som "Trafikkunskapens år" huvudsakligen genomföras med hjälp av massmedia. Totalt beräknas ett ytterligare medelsbehov av 2 250 000 kr. för information.

10. För sjukvård beräknas ett medelsbehov av 2 000 kr. för nytillkommande personal.

11. För reseersättningar erfordras ytterligare 200 000 kr. för nödvändig utökning av den reseverksamhet som åligger de tjänstemän som har att öva tillsyn över trafikreglering och trafikordningar samt dem vars arbetsuppgifter omfattar information, undervisning, samordning och kontaktverksamhet. Med hänsyn till begärd personalökning erfordras 33 000 kr.

12. För nytillkommande personal beräknas lokalkostnader om 54 000 kr.

13. Under anslagsposten *Expenser* erfordras främst med hänsyn till begärd personalökning ytterligare 40 000 kr.

14. Från anslagsposten *Materialundersökningar m. m.* utgår bidrag till Sveriges Mekanförbund för visst standardiseringsarbete på fordonsområdet. På grund av kostnadsökningar erfordras ytterligare 20 000 kr.

Departementschefen

För trafiksäkerhetsverket förordar jag under förvaltningskostnads- och uppdragsanslagen en uppräknig med 3,1 milj. kr. till drygt 37 milj. kr. för att möjliggöra bl. a. viss personalförstärkning och en utvidgad informationsverksamhet.

Under förvaltningskostnadsanslaget beräknar jag en höjning med 1,6 milj. kr. till 16 118 000 kr. Härvid har jag beräknat medel för två nya tjänster, nämligen en förste byråsekreterare hos pressombudsmannen för bl. a. insamling, översättning och bearbetning av utländskt material samt ett kvalificerat biträde inom trafik- och informationsbyrån.

Vidare beräknar jag ytterligare 1 milj. kr. för informationsverksamhet — för vilket ändamål därmed disponeras 8 550 000 kr. — samt ytterligare medel för bl. a. reseersättningar.

Med hänvisning till det anförda och till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens trafiksäkerhetsverk: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 16 118 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen.

C 2. Statens trafiksäkerhetsverk: Uppdragsverksamhet

1972/73 Utgift	19 317 460
1973/74 Anslag	19 490 000
1974/75 Förslag	20 990 000

Från anslaget bestrids kostnaderna för fordonsbyrån, körkortsbyrån, kanslibyråns chef och förvaltningssektion, den regionala organisationen med under C 1. angivna undantag, anskaffning och underhåll av utrustning för fordonsbesiktning samt utbildning.

Inkomster vid statens trafiksäkerhetsverk, som redovisas på driftbudgetens inkomstsida under uppbörd i statens verksamhet, beräknas för budgetåret 1974/75 till 23,5 milj. kr. (1973/74 till 23,5 milj. kr.).

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75			
		Verket	Departementschefen		
Personal					
Handläggande personal	76	+	10	+	1
Övrig personal	176	+	5		—
	252	+	15	+	1
Anslag					
Lönekostnader	13 343 000	+	1 997 000	+	1 063 000
Sjukvård	47 000	+	3 000		—
Reseersättningar	1 877 000	+	114 000	+	43 000
Lokalkostnader	2 610 000	+	202 000	+	89 000
Expenser	1 276 000	+	138 000	+	55 000
därav engångsutgifter	(44 000)	(—)	(7 000)	(—)	(38 000)
Utrustning	100 000	+	250 000	+	250 000
därav engångsutgifter	(—)	(+)	(250 000)	(+)	(250 000)
Övriga utgifter	237 000		—		—
	19 490 000	+	2 704 000	+	1 500 000

Statens trafiksäkerhetsverk

1. Pris- och löneomräkning m. m. 1 173 000 kr., varav 330 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. En minskning av anslaget enligt 0-alternativet skulle medföra att mindre tid kunde ägnas åt prövning av körkortssökandena genom att antalet sökande i prövningsgrupperna måste ökas.

3. Sedan ingången av år 1973 införs successivt en ny trafiklagstiftning. Trafiksäkerhetsverket har i den lagstiftningen bemyndigats att dels meddela tillämpningsföreskrifter i olika avseenden, dels medge dispens från olika bestämmelser. Detta har medfört en väsentligt ökad arbetsbelastning inom verket. Särskilt har detta gjort sig gällande till följd av den nya körkortskungörelsens ikraftträdande. Enligt denna är verket central körkortsmyndighet och länsstyrelserna regionala körkortsmyndigheter i det helt nya körkortssystem som tillskapats. Såväl övriga myndigheter, som har att ta befattning med körkortsfrågorna, som allmänheten har rätt att ställa krav på att verksamheten bedrivs på ett tillfredsställande sätt. Det gäller att dels skapa garantier för att allmänhetens rätt inte kränks och dels att tillse att de rättsliga och övriga krav som uppställs i gällande författningar uppfylls. För de nya uppgifter som ålagts verket erfordras en förstärkning med en högt kvalificerad jurist (+114 225 kr.).

4. På fordonsbyråns utredningssektion handläggs bl. a. frågor angående typgodkännande av fordon och fordonsutrustning. Sektionens arbetsuppgifter växer i och med att nya internationella reglementen tillkommer. Genom den nya fordonskungörelsen har verket fått befogenhet föreskriva att viss utrustning skall vara av typ som godkänts av verket eller annan myndighet. Denna bestämmelse har stor betydelse ur säkerhetssynpunkt. Möjligheterna att tillämpa den blir emellertid beroende av tillgången på personal som kan utarbeta erforderliga bestämmelser och i övrigt handlägga det stora antal klassificerings- och dispensärenden som uppkommer. Sektionen behöver förstärkas med en byråingenjör (+61 264 kr.).

5. Fordonsbyrån har under årens lopp förstärkts med ett antal handläggare utan att motsvarande förstärkning av biträdespersonalen skett. Vid byråns inspektionsektion erfordras på grund av ökat skriv- och kontorsarbete ytterligare ett kvalificerat biträde (+44 350 kr.).

6. Genom den nya trafiklagstiftningen har körkortsbyråns körkortssektion ålagts utökade arbetsuppgifter. Arbetsmängden inom sektionen är sådan att förstärkning med ett biträde erfordras (+39 613 kr.).

7. Arbetet på registratorsexpeditionen har ökat i takt med anspråken på verket och de enskilda ärendena blir alltmer omfattande varför förstärkning erfordras med ett kvalificerat biträde på kanslibyråns förvaltningssektion. Även arbetsmängden i verkets telefonväxel har ökat väsentligt bl. a. till följd av att verket blivit central körkortsmyndighet. Ytterligare en telefonist erfordras. För ökat reproduktions- och distributionsarbete erfordras förstärkning med en expeditivakt. (+123 576 kr.)

8. För den inom verket bedrivna utbildningsverksamheten, omfattande såväl intern som extern utbildning, erfordras för kursadministration, framtagning av undervisningsmateriel m. m. en förstärkning med en byråsekreterare vid kanslibyrån (+60 764 kr.).

9. För flygande inspektion av företrädesvis tunga fordon och tankfordon samt för inspektion hos försäljare av begagnade fordon behöver den regionala organisationen förstärkas med sju bilinspektörer, en i varje distrikt (+485 381 kr.).

10. För genomförandet av vissa kvalificerade arbetsuppgifter i samband med kontrollen av förarutbildningen, bl. a. inspektion och uppföljning av utbildningen i trafikskolorna erfordras att sju bilinspektörstjänster inrättas i utbyte mot sju trafikassistenttjänster (+117 200 kr.).

11. För begärd personalökning beräknas för sjukvård ett medelsbehov av 3 000 kr., för rescersättningar 78 000 kr. samt för lokalkostnader 106 000 kr.

12. Under anslagsposten *Expenser* erfordras främst med hänsyn till nytillkommande personal ytterligare 46 000 kr.

13. Enligt Kungl. Maj:ts beslut införs skärpta krav på avgasrening hos fordon fr. o. m. 1976 års fordonsmodeller. Kontrollen vid typbesiktningen av fordonen att dessa uppfyller gällande bestämmelser i detta hänseende kan inte utföras med den utrustning som för närvarande finns. För ombyggnad av nuvarande anläggning erfordras under anslagsposten *Utrustning* ytterligare 250 000 kr.

Departementschefen

För budgetåret 1974/75 förordar jag en uppräknig av uppdragsanslaget med 1,5 milj. kr. till ca 21 milj. kr. Härvid har jag beräknat medelsutrymme för bl. a. en tjänsteman för arbete med sådana frågor av juridisk natur som ålagts verket genom den nya trafiklagstiftningen. Utrymme har även beräknats för att tillgodose verkets ökade medelsbehov för bl. a. resor och expenser. Vidare beräknar jag medel för sådan komplettering av nuvarande utrustning för avgaskontroll vid fordonsbyråns typbesiktningssektion, som behövs till följd av skärpta krav på avgasrening hos fordon fr. o. m. 1976 års modeller.

Med hänvisning härtill och till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens trafiksäkerhetsverk: Uppdragsverksamhet* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 20 990 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen.

C 3. Registrering av motorfordon

1972/73 Anslag	1 000
1973/74 Anslag	1 000
1974/75 Förslag	1 000

Statens trafiksäkerhetsverk

Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 30 juni 1942 och den 15 december 1967 skall statens trafiksäkerhetsverk för tillhandahållande av blanketter till typintyg av rekvirent ta ut och såsom uppbörd på anslaget bokföra ersättning med skäligt belopp, som verket bestämmer. Genom Kungl. Maj:ts beslut den 30 juni 1952 meddelades föreskrifter om bl. a. vilka kostnader som får avföras från anslaget, såsom kostnader för blanketter till körkort (trafikkort) och vissa skyltar, som tillhandahålls av verket. Vidare föreskrevs att avgifter för interimis-, saluvagns- och turistvagns-skyltar skall tillgodoföras anslaget. Då inkomsterna under anslaget även under budgetåret 1974/75 beräknas överstiga utgifterna föreslås att anslaget uppförs med oförändrat belopp, 1 000 kr. Genom omläggningen av bil- och körkortregistreringen bestrids från anslaget numera endast kostnader för en viss del av de avsedda ändamålen.

Departementschefen

I enlighet med förslag från statens trafiksäkerhetsverk torde anslaget böra uppföras med oförändrat belopp.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Registrering av motorfordon* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

C 4. Bidrag till trafiksäkerhetsfrämjande åtgärder vid järnvägs korsningar

1972/73 Utgift	6 500 093	Reservation	102
1973/74 Anslag	6 500 000		
1974/75 Förslag	7 000 000		

Från anslaget utgår statsbidrag till järnvägar för sådana säkerhetsanordningar, som huvudsakligen betingas av vägtrafikens säkerhetskrav. Statsbidrag utgår med högst 90 % av beräknad skälig engångskostnad för kryssmärke och annan säkerhetsanordning som vidtagits på grund av bestämmelserna i kungörelsen (1959: 50) angående säkerhetsanordningar vid plankorsningar mellan järnväg och väg, annan trafiksäkerhetsfrämjande åtgärd till fördel för vägtrafiken såsom siktför-

bättring eller vägomläggning vid plankorsning inklusive marklösen och ersättning för skada och intrång samt med högst 45 % av engångskostnad för automatisering av befintlig säkerhetsanordning. Principerna för bidragsgivningen framgår av prop. 1964: 1 (bil. 8, p. 25). Genom Kungl. Maj:ts beslut den 14 maj 1970 har utfärdats bestämmelser för anslaget användning, vilka ersatt tidigare, den 29 april 1964 meddelade bestämmelser.

Statens trafiksäkerhetsverk

Vid början av budgetåret 1972/73 förelåg godkända planer för åtgärder till en bidragsberättigad kostnad av sammanlagt ca 12,9 milj. kr. Under budgetåret 1972/73 har trafiksäkerhetsverket godkänt liknande planer för vilka den bidragsberättigade kostnaden beräknats till ca 5,6 milj. kr., varvid med hänsyn till medelsläget godkännande av vissa åtgärder senarelagts. Under budgetåret har statsbidrag utbetalats med sammanlagt 6,5 milj. kr. Vid ingången av budgetåret 1973/74 fanns obetalda räkningar för utförda åtgärder till ett sammanlagt bidragsberättigat belopp av 4,0 milj. kr., varjämte godkända planer för ännu inte utförda åtgärder fanns till en bidragsberättigad kostnad av 8,0 milj. kr.

Anslaget har varit oförändrat sedan budgetåret 1965/66. Sedan denna tidpunkt har kostnaderna för utförande av ifrågavarande säkerhetsanordningar ökat med ca 55 %

En uppräknig av anslaget bör ske med hänsyn till dels kostnadsfördyringarna, dels eftersläpningen i utförande av redan beslutade åtgärder, dels det stora behovet av säkerhetsåtgärder vid ytterligare ett flertal korsningar för vilka godkännande ännu inte skett med hänsyn till brist på medel för utförandet. Med hänsyn härtill föreslås att anslaget höjs med 2 milj. kr.

Departementschefen

Jag föreslår att anslaget räknas upp med 500 000 kr. till 7 milj. kr. Härvid skapas förutsättningar att tillgodose behovet av säkerhetsåtgärder vid ytterligare ett flertal järnvägs korsningar.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till trafiksäkerhetsfrämjande åtgärder vid järnvägs korsningar* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 7 000 000 kr., att avräknas mot automobilskatte-medlen.

C 5. Bidrag till nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande

1972/73 Utgift	2 200 000
1973/74 Anslag	2 550 000
1974/75 Förslag	2 550 000

Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande (NTF)

För budgetåret 1973/74 har föreningen anvisats statsbidrag om 2 550 000 kr. och anslag från trafikförsäkringsbolagen om 3 828 000 kr. Härutöver beräknar NTF att genom medlemsavgifter, försäljningsverksamhet samt bidrag från företag och enskilda m. m. tillföra verksamheten ca 3,1 milj. kr. Totalt skulle för innevarande budgetår disponeras ca 9,5 milj. kr.

Medelsbehovet för budgetåret 1974/75 redovisas i det följande med utgångspunkt i den för innevarande budgetår fastställda utgiftsstaten. De automatiska kostnadsökningarna för löner, sociala kostnader, distributions- och produktionskostnader har beräknats till sammanlagt 460 000 kr. och ingår i de under de följande punkterna angivna kostnaderna.

	Stat 1973/74	Beräknad ökning 1974/75
1. Utbildningsverksamhet för allmänheten	1 200 000	+ 275 000
2. Fältverksamhet	1 425 000	+ 615 000
3. Praktisk utbildningsverksamhet för handledare och instruktörer	600 000	+ 75 000
4. Skolverksamhet	1 500 000	+ 240 000
5. Hem- och förskoleverksamhet	600 000	+ 145 000
6. Barnens Trafikkлубb	2 850 000	+ 325 000
7. PR-verksamhet	150 000	+ 50 000
8. Gemensamma adm. och neutrala kostnader	1 200 000	+ 150 000
	9 525 000	+ 1 875 000

1. *Utbildningsverksamhet för allmänheten.* För ändamålet används filmer, diablidsreier, bildband, ljudband, foldrar, vägmärkeskort, affischer m. m. Införandet av nya trafikregler med början den 1 januari 1973 har lett till att NTF successivt måste göra en fullständig omarbetning av utbildningsmaterial. Vid den med trafiksäkerhetsverket gemensamma planläggningen beaktas årsrytmen från trafiksäkerhetssynpunkt och på NTF ankommer att genomföra en betydande del av de olika aktiviteterna. Den genomförs i samarbete med länsförbunden och lokala trafiksäkerhetskommittéer, motororganisationer, Sveriges Kvinnliga Bilkärers Riksförbund, företag m. fl. Till denna post hän-

förs även den kursverksamhet som bedrivs dels för mopedister, dels för bilister och dels för andra trafikantkategorier. Totalt erfordras för utbildningsverksamheten för allmänheten 1 475 000 kr.

2. *Fältverksamhet.* För att nå ut till alla de enskilda trafikanterna har NTF byggt upp en regional trafiksäkerhetsorganisation i varje län, vilken i sin tur samverkar med de lokala trafiksäkerhetskommittéer, som finns i varje kommun. Genom denna organisation är det möjligt att nå ut till de enskilda trafikanterna med centralt igångsatta aktiviteter av olika slag och även med regionalt och lokalt initierade aktiviteter. Länsförbunden har väsentliga uppgifter när det gäller att leda och samordna trafiksäkerhetsarbetet inom länen. Utöver att de gör omfattande insatser när det gäller NTF:s aktiviteter har stora krav ställts på deras medverkan i de av statens trafiksäkerhetsverk anordnade kampanjerna. NTF:s nuvarande bidrag till länsförbunden bör höjas. För bedrivande av verksamhet med NTF:s yrkesförråd har under budgetåret anställts en ombudsman, vilket medför att en systematisk utökning av verksamheten med regionala yrkesförråd kommer att kunna ske. Det framstår som väsentligt att få ungdomarna intresserade av och aktivt engagerade i trafiksäkerhetsarbetet och det är även angeläget att ungdomarna själva får påverka utformningen av och delta i trafiksäkerhetskampanjer, som riktar sig till dem. Som ett första steg i en mer omfattande ungdomsverksamhet har NTF därför bildat ett centralt ungdomsråd och avsikten är att även bilda regionala ungdomsråd. Sammanlagt erfordras för fältverksamheten 2 040 000 kr.

3. *Praktisk utbildningsverksamhet för handledare och instruktörer.* NTF har sedan ett flertal år utbildat handledare för demonstrationer och körövningar när det gäller mörker- och landsvägskörning samt körning på halt väglag. I kurserna har deltagit företrädare för det frivilliga trafiksäkerhetsarbetet, försvaret, motororganisationerna m. fl. Den fortgående utbyggnaden av fortbildningsverksamheten kräver en ökad utbildning av instruktörer. Sammanlagt erfordras för den praktiska utbildningsverksamheten 675 000 kr.

4. *Skolverksamhet.* I samarbete med skolöverstyrelsen arrangerar och finansierar NTF kurser för lärare. NTF medverkar vidare i TRUSK, skolöverstyrelsens arbetsgrupp för trafikundervisning i skolan och genomför i samarbete med Sveriges Radio, skolöverstyrelsen, rikspolisstyrelsen, Cykel- och Mopedfrämjandet och statens trafiksäkerhetsverk trafik-kunskaps-tävlingar för eleverna i skolornas mellan- och högstadium. För tävlingarna producerar NTF tävlingshandlingar och anvisningar för lärarna samt anordnar i samarbete med länsförbund och länskolnämnder läns- och riksfinaler. En omfattande del av NTF:s stöd åt trafikundervisningen i skolan utgörs av de läromedel för undervisningen, som NTF, delvis mot ersättning, tillhandahåller skolorna. Totalt erfordras för skolverksamheten 1 740 000 kr.

5. *Hem- och förskoleverksamhet.* Efter överläggningar med trafiksäkerhetsverket har NTF åtagit sig att bl. a. svara för information, utbildning och utformning av läromedel och metodik avseende barn före skolåldern. NTF finner det motiverat att utöka kurs- och studieverksamheten för förskolornas lärare och för ledare av barntrafikskolor. För hem- och förskoleverksamheten erfordras totalt 745 000 kr.

6. *Barnens Trafikklubb.* Syftet med Barnens Trafikklubb är att ge föräldrarna råd, anvisningar och material för en för förskolebarnen lämpligt utformad trafikundervisning. De 160 000 medlemmarna har erhållits från de fyra åldersklasser barn, som fyllt eller fyller 3 år under åren 1970—1973. Det material barnen får är så upplagt att de behöver hjälp och ledning av någon vuxen och man kan därför räkna med att mer än 500 000 människor berörs av klubbverksamheten. NTF kommer vid slutet av år 1973 att inbjuda nästa åldersklass, dvs. de barn som är födda år 1971, att bli medlemmar. Vidare inbjuds de medlemmar, som fyller 5 år, att fortsätta medlemskapet fram till 7 års ålder. Kostnaderna för verksamheten beräknas för budgetåret 1974/75 till 3 175 000 kr.

7. *PR-verksamhet.* För information om för det frivilliga trafiksäkerhetsarbetet aktuella frågor m. m. samt för olika PR-åtgärder erfordras ytterligare medel. NTF beräknar kostnaderna för denna verksamhet till 200 000 kr.

8. *Gemensamma administrativa kostnader, skatter m. m.* Posten bör med hänsyn till vissa kostnadsstegringar ökas till 1 350 000 kr.

NTF beräknar de sammanlagda kostnaderna för verksamheten under budgetåret 1974/75 till 11 400 000 kr. Genom förlagsverksamhet och genom bidrag och avgifter beräknar NTF att få in ett belopp av 3 147 000 kr. Härfter skulle återstå ett medelsbehov av 8 253 000 kr.

Under förutsättning att NTF från trafikförsäkringsbolagen kan påräkna samma bidrag som för budgetåret 1973/74, dvs. 3 828 000 kr., erfordras således ett statsbidrag med sammanlagt 4 425 000 kr., vilket innebär en ökning med 1 875 000 kr. jämfört med innevarande budgetår.

Departementschefen

Jag föreslår ett statligt stöd till NTF om 2 550 000 kr. Jag förutsätter att verksamheten planeras och bedrivs i nära samverkan med statens trafiksäkerhetsverk.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande* för budgetåret 1974/75 anvisa ett anslag av 2 550 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen.

C 6. Kostnader för nytt bilregister m. m.

1972/73 Utgift	48 520 000	Reservation	55 764 000
1973/74 Anslag	23 960 000		
1974/75 Förslag	25 840 000		

Bilregisternämnden, som inrättades den 1 januari 1971, har haft till uppgift att genomföra omläggningen till nytt bilregister och nytt körkortsregister. Nämnden är central myndighet för bil- och körkortsregistrering och har även driftansvaret för registrens datamaskinanläggning.

Kostnaderna för bil- och körkortsregistrering täcks av registerhållnings- och skyltagifter från bil- och körkortsinnehavarna.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Nämnden	Departements- chefen
Personal			
Handläggande personal	42	+ 2	+ 2
Övrig personal	47	+ 11	+ 8
	89	+ 13	+ 10
Anslag			
1. Lönekostnader	6 179 000	+ 1 124 000	+ 774 000
2. Sjukvård	20 000	—	—
3. Reseersättningar	100 000	+ 75 000	+ 75 000
därav utrikes resor	(20 000)	(—)	(—)
4. Lokalkostnader	1 605 000	+ 100 000	+ 100 000
5. Expenser	1 645 000	+ 585 000	+ 560 000
6. Datamaskinkostnader	11 680 000	+ 1 000 000	+ 1 000 000
7. Utbildning och information	505 000	— 5 000	— 5 000
8. Utgifter för framställning av kontrollmärken	1 500 000	+ 100 000	+ 100 000
9. Utgifter för framställning och distribution av registrerings- skyltar	—	1 000	1 000
10. Utgifter för databearbetning åt annan än nämnden	—	1 000	1 000
11. Omlokaliseringkostnader	726 000	— 726 000	— 726 000
	23 960 000	+ 2 255 000	+ 1 880 000

Bilregisternämnden

Nämnden har haft till uppgift att genomföra omläggningen till nya bil- och körkortsregister. Ytterligare två stora reformer genomförs vid ingången av år 1974 under medverkan av nämnden. Dels sker en övergång till rullande skatteuppbörd och kontrollmärkesystem och dels införs kilometerskatt för vissa dieseldrivna fordon. Nämnden är central myndighet för bil- och körkortsregistrering. I uppdraget ingår, förutom driftansvaret för datamaskinanläggningen, ansvar för drift och utveckling av centrala rutiner för skatteuppbörd, kontrollbesiktning, försäkring, körkort, skyltar m. m., samordning av länsstyrelsernas arbete med de nya rutinerna samt utbildning av länsstyrelsernas personal, information till allmänheten och till särskilt berörda grupper.

Bilregisternämnden är sedan den 1 juli 1973 lokaliserad till Örebro. Nämndens kansli är under kanslichefen organiserat på fyra enheter. Dessa är enheterna för samordning, registrering, systemutveckling resp. datamaskindrift. I den definitiva organisationen av den centrala ledningen av bil- och körkortregistreringen skall trafiksäkerhetsverket vara central registermyndighet varvid bilregisternämnden kommer att inordnas i verket. Även driftansvaret för datamaskinläggningen bör ankomma på den för registerverksamheten ansvariga myndigheten, trafiksäkerhetsverket och inte, som tidigare avsetts, på statistiska centralbyrån.

Omläggningen av länsstyrelsernas manuella bilregister till ett centralt ADB-baserat bilregister har genomförts och avslutades enligt planerna i januari månad 1973. Själva registeromläggningen har följts av en omfattande genomgång och avstämning av registerinnehållet bl. a. mot försäkringsbolagens uppgifter, varvid nya rutiner i fråga om bilregistrets kontakter med försäkringsbolagen införts. Detta kommer att leda till en avsevärt bättre kontroll av försäkringsplikten i framtiden. — I det nya registret skall ingå uppgift om fulljord besiktningsplikt. För att få dessa uppgifter korrekta har besiktningsmännen hos AB Svensk Bilprovning ålagts att rapportera alla godkända kontrollbesiktningar. En särskild rutin för anmodan om kontrollbesiktning har införts och som ett led i den rutinen sker även en fortlöpande kontroll och uppföljning av de uppgifter som lagras i registret. — I samarbete med transportnämnden har i bilregistret införts en särskild markering för de fordon som används i yrkesmässig trafik. I samband härmed har också rutinerna för rapportering till länsstyrelsernas yrkestrafikregister omarbetats, vilket medfört förbättrade möjligheter för länsstyrelserna att följa upp den yrkesmässiga trafiken.

Totalt har uppgifter om ca 3.2 miljoner fordon överförts till det nya systemet vilket är mer än de ursprungliga beräkningarna visade.

Parallellt med omläggningen till det nya bilregistersystemet har nya ADB-baserade arbetsrutiner införts vid länsstyrelserna. Kommunikationerna med det centrala registret sker med hjälp av bildskärmsterminaler.

Antalet transaktioner har ökat mycket starkt efter omläggningen. Det är uppenbart att en hel mängd transaktioner tidigare aldrig anmäldes till länsstyrelserna men som en följd av det nya systemet nu rapporteras. Likaså har det uppdämda frågebehovet samt lättheten att få svar på olika typer av frågor gett en avsevärt större frågevolym än som beräknats. Dessa förhållanden har lett till att minneskapaciteten och kommunikationskapaciteten måst byggas ut snabbare än beräknat.

Trots angivna ökningar av transaktionsvolymerna har nedskärningen av personalen vid länsstyrelsernas bilregister kunnat genomföras planligt. Det gamla systemet beräknas ha sysselsatt över 700 årsarbetskrafter på länsstyrelserna. För närvarande är ca 400 personer sysselsatta med

bilregistrering och detta antal kommer att kunna minska ytterligare. En återhållande faktor är dock den stadigt ökande transaktionsvolymen som återspeglar sig i personalbehovet både på länsstyrelserna och centralt.

Från ingången av år 1973 är bilregisternämnden ansvarig för upp-
börden av fordonsskatt och den ordinarie upp-
börden i februari—mars
1973 ombesörjdes genom det nya bilregistret.

Även omläggningen av körkortsregistreringen till ett centralt ADB-
baserat körkortsregister har nu avslutats. Totalt har ca 3,35 miljoner
körkort lagts om till det nya systemet. Därutöver finns ett par hundra
tusen registerkort avseende körkort hos länsstyrelserna som inte kunnat
behandlas beroende på att innehavarna inte kunnat spåras med rimliga
åtgärder. I den mån dessa i ett senare skede kontaktar länsstyrelsen
överförs uppgifterna till det nya systemet.

Utbytet till nya registreringsskyltar har nu slutförts i hela landet. To-
talt har ca 6,5 miljoner nya skyltar sänts ut till fordonsägarna under
en period av ett och ett halvt år. — Införandet av de nya differentierade
körkorten har inletts under våren 1973. Efter vissa initialproblem sker
nu produktionen av såväl förstagångskörkort som utbyteskörkort i pla-
nerad omfattning. Utbytet av körkort beräknas enligt planerna vara av-
slutat under år 1976.

Verksamheten med de nya bil- och körkortsregistersystemen har
nu kommit så långt att man inom olika myndigheters verksamhetsom-
råden på allvar har börjat utnyttja de nya systemens fördelar och möj-
ligheter. Trots att verksamheten endast har pågått mycket kort tid har
det visat sig att de potentiella vinsterna med det nya systemet är stora
utanför det administrativa område där rationaliseringseffekten direkt
kan märkas. Aktiviteter har startats t. ex. på skatteområdet, inom den
yrkesmässiga trafiken, beträffande trafikförsäkringsplikten, polisens
brottsbekämpande verksamhet etc. Även i andra avseenden medför det
nya systemet fördelar och rationaliseringsvinster.

Produktionen inom bil- och körkortsregistret kan belysas genom
några sifferuppgifter:

Antal registerförda fordon 1973-08-21	3 417 942
Antal registerförda juridiska personer ca	130 000
Antal registerförda fysiska personer ca	4 050 000
— varav körkortsinnehavare ca	3 350 000

	per dygn	per år
Frågor via terminal	45 000	12 000 000
Uppdateringstransaktioner via terminal	25 000	6 250 000
Registerförändringar övriga	50 000	12 500 000
Utskrift och efterbehandling av handlingar	60 000	16 000 000

Utöver anvisade medel har reservationsanslaget Kostnader för nytt bilregister m. m. under budgetåren 1971/72 och 1972/73 tillförts registeromläggningsavgifter från riksstatens inkomstitel Avgifter för registrering av motorfordon. Dessutom har anslaget under budgetåret 1972/73 tillförts tilläggsavgifter för reflekterande skyltar samt skyltavgifter. Även i fortsättningen skall anslaget tillföras skyltavgifter. Från anslaget bestrids, utöver kostnader för bilregisternämndens verksamhet, kostnader för framställning och distribution m. m. av registreringsskyltar. På anslaget redovisas även de datamaskinbearbetningar som nämnden utför åt andra statliga och privata kunder dels i form av försäljning av maskintid och dels i form av informationsuttag ur bilregistret. Under budgetåret 1972/73 har bruttointäkten i verksamheten uppgått till drygt två milj. kr.

Från ingången av år 1973 uttas registerhållningsavgifter för att täcka kostnaderna för bil- och körkortsregistreringen. För registrerade, icke avställda fordon uttas avgiften vid fordonsskatteuppbörden och för körkort erläggs registerhållningsavgift i samband med erhållande av nytt körkort. Avgifterna redovisas på riksstatens inkomstitlar Avgifter för registrering av motorfordon resp. Körkortsavgifter.

Till budgetåret 1974/75 erfordras följande förändringar av reservationsanslaget Kostnader för nytt bilregister m. m.

1. Pris- och löneomräkning m. m. 1 217 000 kr., varav 128 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. Alternativ 0 medför att bilregisternämndens anslag skulle uppgå till 23 918 000 kr. Nämndens kostnader är till mycket stor del — ca 90 % — att betrakta som fasta och systemberoende. Eftersom arbetet inom systemet successivt ökar främst beroende på fordonsparkens tillväxt och ökningen av antalet körkortsinnhavare, finns en inbyggd automatik i kostnaderna liksom i intäkterna. En nedskärning kan således inte genomföras utan en betydande sänkning av ambitionsnivån, vilket i realiteten innebär att kostnadsminskningen för nämndens del skulle föranleda kostnadsökningar för länsstyrelserna, andra myndigheter och företag med avsevärt högre belopp.

3. Inom samordningsenheten krävs en personalförstärkning beroende dels på det skatteuppbördsansvar som nämnden har fr. o. m. den 1 januari 1973, dels på nya arbetsuppgifter som åläggs nämnden i samband med införandet av kilometerbeskattningen. För dessa uppgifter krävs en assistent och två kansliskrivare respektive en byråsekreterare och en kansliskrivare (+232 418 kr.).

Införandet av kilometerbeskattning, rullande skatteuppbörd och kontrollmärckssystem medför ytterligare personalbehov, vars storlek på längre sikt f. n. är oklart. Med hänsyn härtill bör behovet tills vidare täckas med hjälp av tillfällig personal (+300 000 kr.).

4. Registreringsenheten behöver förstärkas med två assistenter för vissa utredningar (+96 425 kr.).

5. För att kunna upprätthålla kontinuerlig drift vid datamaskinanläggningen har det visat sig nödvändigt med en förstärkning av enheten för datamaskindrift med ytterligare en byråassistent, två operatörer samt en expeditionsvakt (+173 716 kr.).

6. För diari föring och registrering och för bl. a. kassatjänst erfordras ytterligare två kansliskrivare (+84 924 kr.).

7. För arbetet med körkortsutbytet krävs under utbytesperioden förstärkning av den handläggande personalen för att ta hand om telefonförfrågningar från allmänheten, retur, felutredningar m. m. Vidare krävs resurser för efterbehandling och distribution av körkortsunderlag. Behovet bör tills vidare tillgodoses med hjälp av tillfällig personal (+400 000 kr.).

8. Nämndens systemutvecklingsenhet tar successivt över arbetet från Statskonsult AB. Arbetet med de nya rutinerna är dock så omfattande att behov av en viss konsultinsats kvarstår. Med hänsyn till de stora systemomläggningar som sker under år 1974 behövs även en viss reserv för de problem som nämnden erfarenhetsmässigt vet uppstår (—500 000 kr.).

9. Under anslagsposten *Expenser* beräknas vissa besparingar kunna göras vilket medför en minskning av medelsbehovet med 85 000 kr.

10. Under anslagsposten *Datamaskinkostnader* beräknas ytterligare 160 000 kr. för särskilda färgband till maskinanläggningens radskrivare. Behovet har ökat mycket starkt p. g. a. de rutiner som nu startats och som kräver en hög kvalitet på utskrivna handlingar t. ex. körkortsunderlag. Vidare kommer under år 1974 minnesutrustningen på maskinanläggningen till en viss del att bytas ut i samband med utbyggnad varför behov finns att göra en engångsanskaffning av skrivpackar till en kostnad av 180 000 kr.

11. För anslagsposten *Utbildning och information* beräknas en minskning av medelsbehovet med 5 000 kr.

Departementschefen

Bilregisternämnden är, som närmare framgått av den föregående redogörelsen, central myndighet för de nya ADB-baserade bil- och körkortsregistren. I uppdraget ingår datamaskindrift, utveckling och drift av olika centrala rutiner, samordning av länsstyrelsernas arbete m. m.

Under år 1974 genomförs två stora reformer under medverkan av nämnden. Dels sker en övergång till rullande skatteuppbörd och kontrollmärkesystem och dels införs kilometerskatt för vissa dieseldrivna fordon.

Beträffande den definitiva organisationen av den centrala ledningen av bil- och körkortsregistreringen har statsmakterna på grundval av prop.

1969: 30 resp. prop. 1971: 65 beslutat att trafiksäkerhetsverket skall vara central registermyndighet. Kungl. Maj:t har härvid tidigare utgått från att driftansvaret för datamaskinanläggningen skall åvila statistiska centralbyrån. Under uppbyggnadsskedet — dvs. sedan bilregisternämnden inrättades den 1 januari 1971 — åligger driftansvaret emellertid nämnden. De hittillsvarande erfarenheterna i detta avseende har givit vid handen att driftansvaret även i fortsättningen bör åvila den myndighet som har det direkta ansvaret för registerverksamheten. Kungl. Maj:t har givit bilregisternämnden i uppdrag att i samråd med trafiksäkerhetsverket utreda frågan om sättet för den organisatoriska inordningen av den centrala bil- och körkortsregistreringsverksamheten i trafiksäkerhetsverket med riktning i tiden till den 1 juli 1975. Vid den tidpunkt då bilregisternämndens verksamhet överförs till trafiksäkerhetsverket kommer således även driftansvaret för datamaskinanläggningen att åläggas verket.

För budgetåret 1974/75 förordar jag en uppräknig av anslaget Kostnader för nytt bilregister m. m. med 1,9 milj. kr. till ca 25,8 milj. kr. Härvid har jag beräknat medelsutrymme för bl. a. ytterligare tio nya tjänster, nämligen en byråassistent, en assistent och tre kvalificerade biträden inom samordningsenheten för uppgifter rörande fordonskatteuppbörd och kilometerbeskattning, en assistent inom registreringsenheten för visst utredningsarbete, en byråassistent och en expeditivsvakt inom enheten för datamaskindrift för upprätthållande av kontinuerlig drift vid datamaskinanläggningen samt två kvalificerade biträden för bl. a. diarieföring och kassatjänst. Vidare har ytterligare medel beräknats för att tillgodose behovet av tillfällig personal till följd av körkortsutbytet och införandet av kilometerbeskattning, rullande skatteuppbörd och kontrollmärkesystem samt för bl. a. datamaskinkostnader och expenser.

Med hänvisning härtill och till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Kostnader för nytt bilregister m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 25 840 000 kr.

C 7. Kostnader för framställning av körkort m. m.

1972/73 Utgift	3 110 584
1973/74 Anslag	20 000 000
1974/75 Förslag	26 217 000

Från anslaget bestrids kostnaderna för trafiksäkerhetsverkets handhavande av körkortstillverkning m. m. Vidare betalas bl. a. de direkta

ersättningar, som för varje körkort skall utgå till postverket och AB ID-kort för deras medverkan i körkortsframställningen.

Körkortsavgifter — kortavgifter och registerhållningsavgifter — som redovisas på driftbudgetens inkomstsida under Uppbörd i statens verksamhet, beräknas till 44,4 milj. kr. (1973/74 till 36,7 milj. kr.). Dessa avgifter skall täcka kostnader vid trafiksäkerhetsverket, länsstyrelserna, polisen och bilregisternämndens körkortsregister samt ersättningar till postverket och AB ID-kort.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Verket	Departements- chefen
Personal			
Handläggande personal	2	—	—
Övrig personal	9	—	—
	11	—	—
Anslag			
Lönekostnader	503 000	+ 513 000	+ 513 000
Sjukvård	2 000	—	—
Rescersättningar	40 000	— 11 000	— 11 000
Expenser	115 000	+ 165 000	+ 165 000
därav engångsutgifter	(—)	(+ 35 000)	(+ 35 000)
Information	500 000	— 450 000	— 450 000
Ersättning till postverket	8 440 000	+ 1 400 000	+ 1 400 000
Ersättning till AB ID-kort	10 400 000	+ 4 600 000	+ 4 600 000
	20 000 000	+ 6 217 000	+ 6 217 000

Statens trafiksäkerhetsverk

1. Pris- och löneomräkning m. m. 13 000 kr., varav 12 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. Den för verksamheten beräknade personalstyrkan har visat sig otillräcklig. Vissa arbetsuppgifter har överförts till AB ID-kort och dessutom måste tillfällig personal anställas. För sistnämnda ändamål erfordras en ökning av anslagsposten Lönekostnader (+500 000 kr.).

3. Kostnaderna för resor beräknas kunna minskas med 11 000 kr.

4. Under anslagsposten Expenser beräknas ytterligare 165 000 kr. för bl. a. viss förbrukningsmateriel.

5. För information beräknas en minskning av medelsbehovet med 450 000 kr.

6. Ersättningen till postverket har räknats upp med 1 400 000 kr. till följd av en beräknad ökning av antalet distribuerade körkort.

7. Ersättningen till AB ID-kort har räknats upp med 4 600 000 kr. med hänsyn till beräknade ökning av såväl antalet tillverkade körkort som priset på dessa samt med hänsyn till att vissa tjänster överförts från trafiksäkerhetsverkets kontrollsektion.

Departementschefen

Mot trafiksäkerhetsverkets beräkning har jag ingen erinran. Med hänvisning till i sammanställningen givna uppgifter beträffande medelsbehov vid trafiksäkerhetsverket och för ersättningar till postverket och AB ID-kort hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Kostnader för framställning av körkort m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 26 217 000 kr.

D. SJÖFART

Sjöfartsverket

Sjöfartsverket är central förvaltningsmyndighet för ärenden som rör sjöfarten i den mån handläggningen ej ankommer på annan myndighet. Verksamheten skall bedrivas med inriktning huvudsakligen på handelsjöfarten. I verkets uppgifter ingår bl. a. att ha tillsyn över sjösäkerheten, handha statlig lots- och farledsverksamhet och sjökarteverksamheten, leda statens isbrytning, samordna arbetet för sjöräddning och pröva ekonomiska frågor som har betydelse för sjöfartsnäringen samt frågor om sjöfartsavgifter.

Sjöfartsverket leds av en styrelse. Chef för sjöfartsverket är en generaldirektör. Inom verkets centralförvaltning finns fem avdelningar. Dessa är driftavdelningen, sjökarteavdelningen, sjöfartsinspektionen, ekonomiavdelningen och administrativa avdelningen. Vidare finns en revisionssektion.

För den regionala verksamheten finns fem lotsdistrikt, sju sjöfartsinspektionsdistrikt samt ett sjöfartsinspektionskontor i Rotterdam.

Den 30 juni 1973 fanns vid sjöfartsverket 1 419 anställda.

Sjöfartsverket är en av de myndigheter som deltar i pågående försöksverksamhet med programbudgetering. För verksamheten gäller följande programindelning.

- Farledsverksamhet
- Fartygsverksamhet
- Övrig verksamhet

Programmet Farledsverksamhet är uppdelat i två anslag; Farledsverksamhet, exkl. isbrytning, samt Isbrytning. De övriga programmen motsvaras av två anslag med samma namn som programmen.

Sjöfartsverket har i skrivelse den 27 augusti 1973 lagt fram förslag till anslag i programtermer för budgetåret 1974/75. I skrivelse den 28 september 1973 har verket avgett verksamhetsberättelse för budgetåret 1972/73. Slutligen har televerket i skrivelse den 31 augusti 1973 hemställt om ersättning för vissa radiotjänster åt sjöfarten.

1. Allmän översikt över utvecklingen

1.1 Sjöfartens utveckling

Världshandelsflottan mätt i bruttodräktighet uppgick vid halvårsskiftet 1972 till ca 268 milj. ton och hade från föregående halvårsskifte ökat med ca 21 milj. ton. Vid mitten av år 1973 hade volymen ökat med ytterligare ca 22 milj. ton till ca 290 milj. ton. Under

budgetåret 1972/73 tillfördes världshandelsflottan nybyggda fartyg med en sammanlagd bruttodräktighet av 27,6 milj. ton, huvudsakligen stort tank- eller bulktonnage och stora snabba containerfartyg.

Mot denna ökning av världshandelsflottan, som svarar mot ca 8 %, stod en ännu större stegring av transportarbetet till sjöss. En av de första faktorer som förde med sig en ökning av efterfrågan på tonnage från den låga nivån under första halvåret 1972 var Sovjetunionens stora spannmålsköp i USA. Den väsentliga orsaken blev emellertid den på nytt förbättrade allmänna konjunkturen med starkt stigande behov av olja, malm, kol, etc. Härtill lades den ökade oljeimporten från Mellanöstern till USA. De skeppade kvantiteterna bör jämfört med 1971/72 ha gått upp med 10 à 12 % samtidigt som transportvägarna i medeltal förlängdes. Det upplagda tonnaget sjönk till ett minimum. Frakterna gick upp och blev under första halvåret 1973 mycket höga. Särskilt gällde detta tankfartygen. Den starka uppgången kom också att omfatta de långfristiga tidsavtalen vilket tydde på en förväntad knapphet på tanktonnage också de närmaste åren.

Den trots stigande kostnader och en försämrad dollarkurs starkt förbättrade lönsamheten inom rederinäringen förde med sig en ökning av nybeställningarna. Dessa steg 1972/73 med nära 25 milj. ton till 105 milj. ton brutto.

Den svenska handelsflottan (enheter om minst 100 ton brutto) minskade under femårsperioden 1968—1972 från 833 till 696 fartyg. Samtidigt steg den sammanlagda bruttodräktigheten från 4,6 till 5,4 milj. ton. Första halvåret 1973 gav en ytterligare minskning av antalet enheter med 20 medan tonnaget gick upp med 75 000 ton.

Kända beställningar av svenska redare tyder på att bruttotonnaget kommer att öka betydligt trots en fortsatt snabb utmönstring av äldre fartyg. Det är rimligt att räkna med att handelsflottan år 1975 kommit upp i drygt 7 milj. ton brutto med en starkt ökad andel av mycket stora fartyg men också av kapitalintensiva specialfartyg. Antalet enheter fortsätter att minska och torde år 1975 vara färre än 600.

De svenska rederiernas bruttointäkt i utrikes fart utgjorde 4 881 milj. kr. år 1972. Kostnaderna i utlandet var 2 673 milj. kr. Den inseglade nettointäkten år 1972 blev således 2 208 milj. kr. Motsvarande belopp år 1971 var 2 054 milj. kr., år 1970 1 893 milj. kr. och år 1969 1 597 milj. kr.

Anspråken på sjöfartsverkets tjänster bestäms i huvudsak av utvecklingen enligt följande.

1. Det sjötransporterade godssets vikt och volym, varvid uppdelning bör ske mellan från transportsynpunkt farligt gods (mineraloljor, vissa kemikalier m. m.) och övrigt gods.

2. Fartygens lastförmåga och djupgående med uppdelning efter last enligt punkt 1.

3. Fartygens nautiska utrustning, fartresurser, lämplighet för gång i is etc.

4. Fördelning av trafiken på kuststräckor och hamnar.

5. Antalet hamnanlöp per fartygsresa.

6. Andelen fartygsanlöp som faller på fartyg i tät, regelbunden trafik.

7. Målsättningen för vintersjöfarten.

8. Den svenska handelsflottans sammansättning med avseende på åldersfördelning och typ av fartyg samt fartygens bemanning, verksamhet och fartområden.

9. Trafik-, miljö- och regionalpolitiska ställningstaganden från statsmakternas sida.

Bedömningarna får ske mot bakgrund av att sjöfart är en i hög grad internationell näring. Vad som kan befinnas optimalt från svensk synpunkt kan visa sig mindre eftersträvansvärt i ett vidare perspektiv. Svenska fartyg och av svenska företag på långtidskontrakt disponerade utländska fartyg svarar för enbart en mindre del av sjöfarten på Sverige. Olika länders betingelser för sjötransporter i form av kostnadsnivå, kapitaltillgång och teknisk standard är i hög grad skiljaktiga. Detta påverkar beskaffenheten av de fartyg som sätts in på svenska hamnar. Flaggdiskriminering och också bekvämlighetsflagg — båda företeelser i ökning — påverkar därtill fartygssammansättningen. Fartygen måste vidare utformas med hänsyn till kapacitet och utrustning i också de utländska hamnar som tar emot den svenska utförseln och där importvarorna lastas ut.

I det medellånga perspektiv som verksamhetsplanen täcker — fram till ungefär år 1980 — får bedömningen vad avser punkterna 2—6 i huvudsak ske med ledning av nuvarande tendenser. Den starka utveckling som är på gång ger i och för sig utrymme för en betydande dynamik. Erfarenheten visar emellertid, att det är betydligt lättare att ange troliga utvecklingslinjer än att bestämma dessas genomslagskraft. Nytt och gammalt kommer under alla förhållanden att finnas sida vid sida, vilket ökar kraven på sjöfartsverkets insatser.

I fråga om utvecklingen av det sjötransporterade gods et kan följande framhållas.

Under perioden 1965—1972 har den totala sjöburna kvantiteten av inrikes och utrikes gods ökat från 68,1 milj. ton till 93,8 milj. ton, dvs. med 25,7 milj. ton eller 38 %. Konjunkturedgången har påverkat siffrorna för åren 1971 och 1972. Kvantiteterna dessa år var 5 % resp. 4 % lägre än år 1970. För år 1980 beräknar sjöfartsverket att kvantiteten skall bli 150 milj. ton, dvs. en ökning med 56,2 milj. ton eller ca 60 % jämfört med år 1972.

Den med lastfartyg i utrikes fart transporterade godsmängden har under perioden 1965—1972 ökat från 53,6 till 70,4 milj. ton, dvs. med

16,8 milj. ton eller ca 31 %. Av ökningen svarade importen av råolja och övriga oljeprodukter för 10,3 milj. ton. Godsmängderna 1971 och 1972 var 7 resp. 5 % lägre än år 1970. Minskningen föll huvudsakligen på skeppningar av flytande bränslen och järnmalm. Prognosen för år 1980 förutsätter en uppgång med 26,6 milj. ton eller ca 38 % jämfört med år 1972, varav 15,9 milj. ton utgör oljeprodukter.

Färjagodset i utrikes trafik ökade under perioden 1965—1972 från 4,5 till 10,8 milj. ton, dvs. 140 %, att jämföra med 10—15 % för lastfartygens parti- och stycke gods. Lastbilsgodset utgjorde år 1972 5,1 milj. ton och järnvägsgodset 4,8 milj. ton. Ökningen i jämförelse med år 1971 var resp. 0,6 och 0,5 milj. ton. Sjöfartsverkets prognos för år 1980 förutsätter att det utrikes färjagodset skulle öka till 27 milj. ton. Detta innebär en ökning med 16,2 milj. ton eller ca 150 % jämfört med år 1972. Sjöfartsverket har därvid utgått från att färjetrafikbegreppet utvidgas till att omfatta i stort sett alla i reguljär närtrafik sysselsatta fartyg som är anpassade för stora enhetslaster. Verket räknar med att denna lastfärjetrafik blir den mest expansiva delen i fartygstrafiken på Sverige under prognosperioden.

De inrikes godstransporterna har under perioden 1965—1972 ökat från 10 milj. ton till 12,6 milj. ton. Godsmängderna åren 1970 och 1971 var i stort sett lika medan kvantiteten år 1972 minskade med 1,6 milj. ton huvudsakligen p. g. a. minskade oljetransporter till följd av den milda vintern. För år 1980 räknar sjöfartsverket med att de inrikes sjötransporterna kommer att uppgå till 26 milj. ton varav petroleumprodukter kommer att utgöra 16 milj. ton. Detta innebär en ökning med 13,4 milj. ton eller ca 105 % jämfört med år 1972.

Utvecklingen av fartygens lastförmåga och djupgående är som tidigare nämnts av betydelse för efterfrågan på sjöfartsverkets tjänster.

Under de senare åren har skett en påtaglig ökning av laststorlekarna hos de fartyg som varit insatta på svenska hamnar även om konjunkturläge och isförhållanden påverkat utvecklingen mellan olika år. För lastfartygen i utrikes fart ökade sålunda medellasten (in+ut) mellan åren 1965 och 1972 från ca 1 740 till ca 2 340 ton eller med ca 35 %.

Med de enligt sjöfartsverket begränsade insatser som behöver vidtas kan Östersjön redan om några år vara tillgänglig för fartyg med ett djupgående upp till ca 15 m, alltså två meter mer än för närvarande. För inte specialbyggda enheter svarar mot det större djupet ca 100 000 ton dödvikt. Specialbyggda, breda fartyg kan få större lastförmåga. För råoljeimporten till västkustraffinaderierna lär huvudsakligen komma att nyttjas fartyg i storleksklassen kring 200 000 ton dödvikt och större. Skulle råolja tillföras de svenska raffinaderierna från oljefyndigheterna i Nordsjön kan däremot för transporter till såväl ost- som

västkustringarna komma ifråga enheter i storleken 25 000 à 35 000 ton dödvikt. Dessa fartyg har ett djupgående med full last intill elva meter.

Luleå svarar för huvuddelen av utlastningen av järnmalm över svenska hamnar. Det maximalt tillåtna djupgåendet är begränsat till 11,5 m, vilket svarar mot fullastade fartyg om ca 40 000 ton. Betydligt större fartyg — upp till drygt 70 000 ton dödvikt — avgår från hamnen med dellast. Några planer på att fördjupa infartsleden finns inte redovisade. Även för införseln av kol till det nya koksverket lär huvudsakligen fartyg av betydande storlek komma att utnyttjas.

Av övrigt lastfartygs gods beräknas massgodset svara för 19 milj. ton år 1980. Huvuddelen av transporterna begränsar sig till nord- och östersjöområdena. En successiv ökning bör ske av de insatta fartygens storlek, bl. a. som följd av koncentrationen inom den tunga industrin.

Skogsprodukterna kommer till viss del att skickas med färjor. Huvuddelen lär dock gå i hela laster. För uttransporter från södra Sverige får man räkna med att tonnage av varierande storlek och utformning kommer att användas. Övergången till större laster när det gäller norrlandsindustriernas utskeppningar torde komma att fortsätta. Vid ökad samverkan mellan skogsbolagen skulle takten ytterligare öka.

I fråga om oljetransporterna längs kusten finns anledning räkna med att dessa år 1980 huvudsakligen kommer att ske med enheter kring 30 000 ton dödvikt. Vid korta transportsträckor kommer dock betydligt mindre fartyg att utnyttjas. De ökade transporterna av inrikes torrlast gods lär komma att ske med betydligt större fartyg än för närvarande. Pågående utbyggnader av Trollhätte kanal och Södertälje kanal gör det möjligt att också i Väneren och Mälaren utnyttja större fartyg.

Medellasten (in+ut) för lastfartyg i utrikes fart var år 1970 2 470 ton. Antalet inresor var 29 800. Sjöfartsverkets prognos för 1980 innebär en medellast av 5 300 ton och 18 300 inresor. 10 000 inresor bedöms likväl komma att ske med fartyg av en storlek uppemot 1 500 ton dödvikt.

I fråga om fartygens utrustning m. m. torde allmänt gälla, att ju större och nyare ett fartyg är desto bättre är dess nautiska utrustning liksom dess förutsättningar för fart under svåra väderleksförhållanden. Prognosen tyder på en starkt positiv utveckling i detta avseende under de närmaste åren.

Specialiseringen inte enbart efter last och hanteringssystem utan också efter trade ger tillgång till bl. a. lastdryga, isförstärkta och därmed för vintersjöfart väl lämpade fartyg. De senare åren har den ökade tillgången på sådana fartyg betydligt förbättrat förutsättningarna för kontinuerliga transporter av mera kvalificerat gods på såväl bottenhavs-

som bottenvikshamnarna. Olika rederiers nybyggnadsprogram liksom uttalanden från större avlastare tyder på en ytterligare ökad tillgång till isförstärkta fartyg de närmaste åren.

Beträffande den geografiska fördelningen av trafiken har sjötrafiken på Sverige huvudsakligen behandlats som en enhet. Det material som finns för en framtidsbedömning av godsströmmarnas geografiska fördelning är ännu knapphändig. Pågående regionala trafikplanering kan om något år ge ett bättre underlag.

Utbyggnaden av göteborgsraffinaderierna ökade fram till år 1970 betydligt västkustens andel av totaltrafiken. Härtill bidrog också koncentrationen av den långväga linjetrafiken och utbyggnad av roro-linjerna i närtrafik. Tillkomsten av lysekilsraffinaderiet förstärker förskjutningen mot västkusten. De regionalpolitiska målsättningarna torde dock på sikt bidra till en bättre balans mellan olika landsdelar och speciellt gynna norrlandskusten. En utbyggnad av bottenviksindustrin är redan på gång och kan fram till år 1980 föra med sig en kraftig ökning av godsunderlaget.

I fråga om utvecklingen av antalet hamnanlöper per resa kan följande framhållas.

Antalet inklarade lastfartyg i direkt utrikes fart år 1972 utgjorde 30 055 mot 30 430 år 1971 och 29 765 år 1970. På en och samma resa faller emellertid ofta flera hamnanlöp.

Övergången till väsentligt större fartyg kan för vissa typer av transporter föra med sig en ökning av antalet anlöp per resa. I motsatt riktning verkar övergången till specialfartyg som minskar antalet ballastresor mellan svenska hamnar. Hittills har antalet hamnanlöp per resa totalt sett kontinuerligt minskat. Denna utveckling väntas fortsätta om än förmodligen i långsammare takt än de senare åren.

När det gäller utvecklingen av trafiken med fartyg i tät reguljär trafik torde huvuddelen av trafikökningen fram till år 1980 avse fartyg i reguljär närtrafik med lastfärjor som den mest expansiva fartygsgruppen. Den fortsatta övergången till systemtransporter lär också för parti- och massgodsets del föra med sig att olika typer av specialfartyg utnyttjas kontinuerligt på en och samma hamn.

1.2 Utvecklingen inom sjöfartsverket

Under budgetåret 1972/73 var programbudgetarbetet främst inriktat på att förbättra verkets planeringsunderlag och rutiner för budgetuppföljning och redovisning samt att skapa bättre underlag för bedömning av prestationer och effektivitet på olika områden inom verket. Personalavgångar inför omlokiseringen har medfört att arbetet blivit tyngre än beräknat med vissa förseningar som följd.

Under budgetåret 1972/73 har verket fördjupat det organisations- och

planeringsarbete som påbörjades föregående verksamhetsår som förberedelse för sjöfartsverkets omlokalisering till Norrköping. Enligt plan skall omlokaliseringen vara genomförd under början av fjärde kvartalet år 1975.

Beträffande den verksamhet som avser programmet **F a r l e d s v e r k s a m h e t** kan följande framhållas.

Sjöfartsverkets sista fyrskepp Falsterborev drogs in och ersattes av en bottenfast fyr.

Fyrarna Landsorts Bredgrund, Svängen, Ålbäckgrund, Kåvra och Vänta Litets Grund färdigställdes. Fyrkassunerna Brandskärsflak och Dynabrott utsattes. Fyrkassunerna Farstugrund och Kullagrund sjösattes. Automatiseringsåtgärder i olika fyrar medförde att fyrpersonalen minskade med 9 personer till 82. Ett betydande antal fyrar ändrades, renoverades eller reparerades. Sjöfartsverkets innehav av fasta säkerhetsanstalter i farleder uppgick i slutet av år 1972 till 1 570 fyrar och båkar. Per den 30 juni 1973 var antalet bojar och prickar 4 109.

Under verksamhetsåret har sjöfartsverket haft tillgång till fem lotsdistriktsfartyg och tre gasningsjakter. Under kalenderåret 1972 uppgick antalet undsättningar i sjöräddningsverksamheten till 915 mot 1 136 årcet före.

Utsjömätningsarbetet koncentrerades under budgetåret till farvattnen ost och syd om Gotland, Norra Ålands hav och området vid fyren Vallingrund. Kust- och insjömätningar genomfördes i Marstrandsfjorden samt Mälaren och Vänern.

Antalet utförda lotsningar budgetåret 1972/73 ökade med 290 till 46 540 jämfört med föregående budgetår. Ökningen av antalet lotsningar gällde huvudsakligen norrlandskusten och inträffade under senare delen av budgetåret. Ökad skeppningsvolym, förbättrat fraktläge och den milda vintern synes ha föranlett ökningen. Antalet lotsplatschefser och lotsar minskade under budgetåret med 4 till 407. Antalet båtmän var oförändrat.

Vintern 1972/73 var extremt mild. Endast tre av de fem rustade statsisbrytarna behövde sättas in i assistansverksamheten. Statsisbrytarna utförde under vintern 247 fartygsassistanser att jämföra med 1 945 i medeltal för perioden 1966/67—1970/71.

Beträffande programmet **F a r t y g s v e r k s a m h e t** kan följande framhållas om verksamheten.

Sjöfartsverket gav ut skyddsanvisningar för fartyg, Råd och upplysningar för skyddsombud på svenska fartyg, trafikföreskrifter för Öresund, kungörelser om lyftinrättningar på fartyg och om stuvning och säkring av container på däck, säkerhetsanvisningar för arbeten med tankar m. m., meddelanden om lotsplikt och om risker i rum med last som orsakar syrebrist eller som avger giftiga gaser samt föreskrifter och meddelanden om skeppsdagbok, godkänd utrustning för fartyg m. m.

Den höga nybyggnadstakten i den svenska handelsflottan har medfört stor efterfrågan på sjöfartsinspektionens tillsynstjänster. Ungefär hälften av de totala debiterade inspektionsavgifterna avser nybyggnadsbesiktningar. Antalet avgjorda ritningsärenden var ca 1 200. Inspektionens personal genomförde under budgetåret ca 2 600 besiktningar och inspektioner i svenska och utländska fartyg. Ca 1 300 säkerhetscertifikat av olika slag utfärdades. Förbud mot nyttjande av fartyg eller arbetsinrättningar o. dyl. meddelades för 66 fartyg varav 41 utländska.

Engagemanget i den Mellanstatliga rådgivande sjöfartsorganisationen (IMCO) och dess olika kommittéers och underkommittéers arbete har på ett påtagligt sätt påverkat arbetet inom sjöfartsinspektionen.

Sjöfartsinspektionens verksamhet inom arbetsmiljöområdet präglas av en strävan att bredda insatserna inom området. Under verksamhetsåret inledde inspektionen tillsammans med parterna på arbetsmarknaden inom Sjöfartens arbetarskyddsnämnd (SAN) ett intensifierat skyddsarbete på fartygen.

Liksom under tidigare år har ett stort antal ärenden gällande bemanningen i svenska fartyg avgjorts.

Under budgetåret intensifierade sjöfartsinspektionen tillsynen av det förebyggande oljeskyddet. Sammanlagt drygt 300 fartyg detaljkontrollerades. Den rådgivande och informativa verksamheten inom miljöskyddsområdet ökade starkt i omfattning.

Den frivilliga typprovningen av fritidsbåtar har i mycket stor utsträckning utnyttjats av båttillverkare och båtförsäljare. Under verksamhetsåret provades 51 båtar. Endast två båtar kunde godkännas utan anmärkning.

Sammanlagda antalet skeppsmätningar av svenska och utländska fartyg var år 1972 i stort sett oförändrat jämfört med åren 1971 och 1970. Andelen utländska fartyg ökade.

Ca 2 270 yrkesskadefall i svenska fartyg och 390 sjöolyckor som inträffat under år 1972 behandlades inom inspektionens säkerhetssektion. Av sjöolyckorna gällde 294 svenska fartyg.

I verksamhetsplanen för budgetåren 1973/74—1978/79 redogör sjöfartsverket för verksamhetens inriktning under innevarande budgetår och den närmaste femårsperioden.

Som en av försöksmyndigheterna för programbudgetering har sjöfartsverket fått sin verksamhet fördelad på två ändamålsinriktade program, Farledsverksamhet och Fartygsverksamhet. Driftmedel för programmet Farledsverksamhet erhåller verket över två förslagsanslag, det avgifts- och bidragsfinansierade anslaget Farledsverksamhet, exkl. isbrytning och det med allmänna budgetmedel finansierade anslaget Isbrytning. Mot programmet Fartygsverksamhet svarar ett i huvudsak avgiftsfinansierat förslagsanslag med samma benämning.

Bortsett från isbrytningsverksamheten gäller enligt statsmakternas be-

slut att för ett vart av de båda programmen avvägningen mellan intäkter och kostnader skall styra verksamhetens totala volym. Intäkterna består huvudsakligen av avgifter från handelssjöfarten. Därtill kommer bl. a. bidrag från fjärde och nionde huvudtitlarna.

Sjöfartsverkets mål och planer för de olika delprogrammen är följande.

Det överordnade målet för den samlade verksamheten är enligt sjöfartsverket fartygens säkerhet till skydd för människor och miljö. För svenska fartyg gäller detta oberoende av fartområde och för utländska fartyg till den del de utnyttjar svenska farvatten i trafik på svenska hamnar eller på resa mellan utländska hamnar.

Vid sidan av det överordnade säkerhetsmålet är en målsättning också att i svenska farvatten skapa betingelser för en effektiv sjöfart i syfte att till det svenska folkhushållets nytta förbilliga sjötransporterna. Sjöfartsverket har att göra avvägningar mellan å ena sidan kostnaderna för sjöfarten i form av avgifter och å andra sidan lägre transportkostnader och högre transportstandard. I målsättningen vill sjöfartsverket också inbegripa att bidra till en bättre regional balans mellan olika landsdelar.

Effektivisering av sjötransporterna innefattar främst åtgärder för att minska skador på fartyg och last, för att erhålla större laster, snabbare resor och minskning av mera betydande hamnars stängningstider som följd av ishinder.

Mellan det överordnade säkerhetsmålet och effektivitetsmålet finns enligt verket ett starkt samband. Utvecklingen går mot större, mera maskinstarka och dyrare enheter med bättre navigatorisk utrustning, fartyg som totalt sett ger förutsättningar för en säkrare sjöfart. Dyrare fartyg ställer krav på ökad effektivitet hos såväl sjövägar som terminalanläggningar. Hamnarna anpassar sig till de allt mer kapitalintensiva fartygen. Ofrånkomligt är att också den statliga farledsservicen får resurser att följa med i utvecklingen.

Efter den tillfälliga nedgången under åren 1971 och 1972 ökar sjötransportvolymen på nytt och därmed också sjöfartsverkets avgiftsinträkt. Jämfört med föregående års verksamhetsplan räknar verket med en ytterligare ökad godsvolym för resterande del av 1970-talet. Inkomsten av sjöfartsavgifter bör budgetåret 1974/75 komma upp till 114 milj. kr., en ökning jämfört med 1972/73 om 10 milj. kr.

De behov av utökade insatser som sjöfartsverket för fram är mot den angivna bakgrunden enligt verkets mening mycket begränsade.

I fråga om olika anläggningar och fartygsmaterielen syftar de ökade insatserna till att genom förbättrat underhåll och ökade ersättningsinvesteringar hålla uppe säkerheten. Någon reell volymökning avses egentligen inte i detta fall. Detsamma gäller anpassningen av vissa radionavigeringsanläggningar till dagens teknik liksom den sedan länge påkallade vidareutbildningen av lotsarna för att effektivisera lotsningstjänsten.

I fråga om sjökartläggningen räknar verket med att en betydande anslagsökning behövs. Formellt är den att se som en volymökning. Reellt är emellertid syftet främst att återställa 1970/71 års kapacitet och därtill ge utrymme för de lönekostnader som nu bärs av marinen. Mot den ökade anslagsposten ställer sjöfartsverket ett bidrag som svarar mot verksamhetens betydelse för andra än handelsjöfarten.

Sjöfartsverket förordar en ökad satsning på teknisk utvecklingsverksamhet. Till reella volymökningar är också att hänföra anskaffning av en ytterligare havsisbrytare och därtill den fortsatta förstärkningen av sjöfartsinspektionen. Denna behöver nu ökade resurser framför allt för att medverka till förbättringar av arbets- och bostadsmiljön ombord på svenska fartyg.

Enligt petitaanvisningarna skall mot ökade medelsbehov för vissa aktiviteter ställas besparingar inom andra sådana. Planerade rationaliseringar skall redovisas. Den fortsatta fyrautomatiseringen möjliggör enligt verket personalminskningar. Inom den ojämförligt mest personalkrävande aktiviteten, lotsväsendet, anser sig sjöfartsverket däremot böra räkna med en i stort oförändrad personalstyrka.

En betydande effektivitetsökning för sjöfarten ligger dock däri att med mycket små ökningar av resurserna kunna ta hand om ökade fartygstransporter och samtidigt medverka till en säkrare och mera ekonomisk sjöfart.

I prop. 1973:1 (bil. 8 s. 99—105) redovisades sjöfartsverkets verksamhetsplan för budgetåren 1972/73—1977/78. I det följande redogörs närmare för de huvudsakliga ändringar som verksamhetsplanen för 1973/74—1978/79 innebär.

För de olika delprogrammen under programmet *F a r l e d s v e r k s a m h e t* anför sjöfartsverket i huvudsak följande.

Det tekniska utvecklingsarbetet inom sjöfartsverket går tillbaka till dess tillkomst och har givit betydande resultat. Främst gäller detta fyrbyggnad och fyrautomatutrustning samt sjökartläggning. Kostnaderna fick ursprungligen helt belasta ifrågavarande anslag, vanligen olika investeringsobjekt. Tillgången under senare år till särskilda medel har gjort det möjligt att anlägga ett längre perspektiv, dvs. ta upp också projekt som beräknas först längre fram utmognas i konkreta projekt.

Såväl sjösäkerheten som verkets ekonomi kräver ökad satsning på ny eller vidareutvecklad teknologi. De framsteg som visar sig tillämpbara på sjöfartsverkets arbetsområde bör verket ha möjlighet att ta till vara vilket förutsätter ökade medelsresurser. Sjöfartsverket understryker, att den för verket tillämpade tekniken är av mycket speciell natur. Tillämpningen sker normalt i liten skala och får därför ringa kommersiellt intresse. Verket är därför nödgat att själv svara för en stor del av insatserna. Sjöfartsverket redovisar följande pågående och aktuella projekt. Radarresponder (racon) som arbetar på 10 cm våglängd, hanterligare

bojtyper som minskar arbetsbelastningen på distriktsfartygen, prov med lågeffektsvindgeneratorer och utveckling av en liten motorgenerator för energiförsörjning av småfyrar, framtagning av större fyrkurar av glasfiberarmerad plast enligt tidigare utvecklad teknik, utveckling av den s. k. stolpfyren, fortsatt utvärdering av mätningar av horisontala is- och vågkrafter på fyrar, utrustning och metodik för trafikinformation från lotsplatser, försök med radionavigeringssystem Omega, överföringar av ekolodsdata, förbättring av automatisk mätdatautvärdering och kartografisk automation samt fortsatt utvecklingsarbete avseende mätinstrument och dataöverföring i fråga om vind—ström och vågrörelser.

Inom sjöfartsinspektionen arbetar särskilda sakkunniga med att utarbeta normer för den framtida farledsutmärkningen. Först då resultaten framlagts, vilket bör kunna ske redan innevarande budgetår, blir det möjligt att mera i detalj pröva behovet av ytterligare fyrar. Redan nu står dock klart att i vattenområdet norr om Grundkallen programmet med att utbyta bojor mot fyrar bör fortsätta med det slutliga målet att helt övergå till fasta anordningar. I något fall bör dock indragning kunna ske utan ersättning. På en del platser kan smärre fyrförbättringar betydligt förbättra framkomligheten under mörker. Större tonnage och ökad trafik ställer krav på att sådana förbättringar snarast kommer till stånd.

Sjöfartsverket räknar emellertid inte med att antalet bojor totalt sett går att nedbringa. Internationella överenskommelser om trafikseparering liksom nya djupfarleder förutsätter nya bojor.

Begränsning av investeringsmedlen har enligt verket försenat fyrautomatiseringsprogrammet. Det beräknas nu — något utökad — bli slutfört budgetåret 1977/78. Då skulle kvarstå enbart sex bemannade fyrar. Fyrplatspersonalen kan därigenom begränsas till ett tjugotal befattningshavare. Med hänsyn till sjöfartsverkets ekonomi bör också dessa bemannade fyrar automatiseras. Ett särskilt problem vid avbemanningen av fyrar är uttunnningen av SMHI:s observationsnät vilket bl. a. negativt påverkar väderlekstjänsten för sjöfarten. Sjöfartsverket och SMHI har i samverkan sökt att samordna fyrautomatiseringen och automatiseringen av observationstjänsten. Sjöfartsverket finner det — med hänsyn till såväl den fortsatta fyrautomatiseringen som sjöfartens behov av väderdata — mycket angeläget att SMHI:s planer på en intensifierad automatisering av observationstjänsten kan realiseras.

Det nuvarande deccanätet är tillräckligt för en god positionsbestämning i de svenska kustområdena. Enligt sjöfartsverkets mening föreligger under överskådlig tid inte anledning att anskaffa något nytt system för radionavigering. Förskjutningen mot större fartyg i trafik på svenska hamnar ökar användningen av decca. Härigenom går att begränsa den på de mera djupgående fartygen inriktade sjömätningen och farledsutmärkningen.

Vissa av deccastationerna är numera gamla och omoderna. Försörjningen med reservdelar blir därigenom svårare. Stationerna bör byggas om med modern transistoriserad utrustning. Vidare måste norrlandskedjorna konverteras från s. k. Mark V till Mark X. De moderna mottagarna går att använda enbart med det senare systemet. Inte minst den ökade vintersjöfarten gör konverteringen angelägen.

Sjöfartsverket svarar för samordningen mellan de organ som ingår i sjöräddningsväsendet och deltar med egen personal och materiel i räddningsuppdrag. Uppdragen gäller enligt verket alltmer fritidsbåtar. När det gäller den starkt ökande passagerarfärjetrafiken räknar sjöfartsverket med att speciella åtgärder kan bli aktuella. I syfte att effektivisera sjöräddningsverksamheten föreslår verket inrättande av en särskild jourtjänst med experter i sjöräddningsverksamhet.

Den i prop. 1971: 1 behandlade PM rörande den närmare målsättningen för sjökartläggningen för handelssjöfarten samt behov av sådan sjökartläggning m. m. underströk angelägenheten för den närmaste tioårsperioden av en viss koncentration av mätningarna till de s. k. tungtrafikkorridorerna. Planen representerade sålunda en prioritering grundad på den aktuella utvecklingen inom handelssjöfarten och de under budgetåret 1970/71 tillgängliga sjömätningsresurserna.

Mot bakgrund av förändringar i efterfrågan föreslog sjöfartsverket i fjolårets verksamhetsplan en ny målsättning för sjökartläggningen. Besluten att fördjupa väner- och målarhamnarnas tillfartsleder skapar behov av sjömätning som inte gick att förutse år 1970. Detsamma gällde enligt verket den utökade vintersjöfarten, miljö- och lokaliseringspolitikerna samt den allt intensivare trafiken med fritidsbåtar. Med hänvisning också till havsresursutredningens hösten 1972 överlämnade betänkande (SOU 1972: 43) Utnyttjande och skydd av havet upprepar sjöfartsverket i årets verksamhetsplan förslaget till ny målsättning, en fullständig kartläggning av det svenska sjöterritoriet samt de inlandsvatten som berörs av sjöfarten.

1970/71 års resurser medgav en årsproduktion av ca 150 000 sjömätningspoäng. Siffran utgjorde medeltal för en följd av år med olika väderleksbetingelser.

Genom utmönstring de närmaste åren av överåriga fartyg kommer sjömätningskapaciteten att sjunka. Vid slutet av 1970-talet kommer att kvarstå enbart Johan Månsson och det lilla ledarfartyget Anders Bure. Med ökade insatser av investerings- och underhållsmedel bör därtill år 1941 levererade Gustaf af Klint kunna hållas i drift. Fartyget lär dock få utmönstras omkring år 1980. För att återställa kapaciteten för sjöfartsverket på nytt fram förslaget om anskaffning av ett större sjömätningsfartyg. Verket räknar vidare med att sommartid utnyttja vänerisbrytaren Ale för sjömätning.

1970/71 års kapacitet är enligt sjöfartsverket otillräcklig för att svara mot nuvarande behov, än mer för att tillfredsställa ytterligare ökade anspråk på sjömätning. Ambitionen är att under 1977 års säsong komma upp i 220 000 poäng och att de närmaste åren därefter öka poängtalet med i genomsnitt 10 %. En första förutsättning för att få en kapacitetsökning till stånd är att från år 1977 ha tillgång till det nya sjömätningssartyget. Detta bör dimensioneras för en årskapacitet upp emot 80 000 poäng att ställa mot de tre övriga fartygens sammanlagda produktion om ca 90 000 poäng vid nuvarande teknik. Resterande 50 000 poäng förutsätts bli resultat av främst olika metodförbättringar.

Sjöfartsverket framhåller också angelägenheten av att ökade insatser kan göras när det gäller vidareutbildning av personal, förbättring av underhållet av fartyg, båtar och utrustning, samt det tekniska utvecklingsarbetet. Kraven på kontinuitet i tjänstgöringen för militära befattningshavare måste skärpas betydligt och vissa nyckeltjänster besättas med civila specialister.

Liksom i föregående års verksamhetsplan framhåller sjöfartsverket behovet av ökade resurser för nyproduktion av sjökort. Målet är att på sikt komma upp i ett tiotal nya kort mot för närvarande knappt två kort per år. Med hänvisning till havsresursutredningens förslag räknar sjöfartsverket vidare med en utökning av sjömätningssyftet för att kunna påbörja uppmätningen av kontinentalsöckeln.

I fjolårets verksamhetsplan tog sjöfartsverket preliminärt upp vissa frågor rörande den allmänna sjökartläggningens framtida finansiering. Verket för nu sitt resonemang vidare och lägger fram förslag i detta avseende.

Att handelssjöfarten över huvud skall bidra till kostnaderna för sjökartläggningsverksamheten har ifrågasatts från olika håll. Parallellt dras med den skattefinansierade landkartläggningen. Enligt sjöfartsverkets mening finns dock vissa skiljaktigheter. Sjökartläggningen ger handelssjöfarten direkta ekonomiska fördelar genom säkrare sjövägar och möjlighet att utnyttja större, mera driftsekonomiska fartyg. Handelssjöfartens behov har också styrt prioriteringen av insatserna. Tungtrafikkorridorerna är ett exempel på detta.

För närvarande täcks huvuddelen av kostnaderna för den allmänna sjökartläggningen genom avgifter från handelssjöfarten. Marinen bidrar genom att ställa personal till förfogande. Samkostnadsbidragen från nionde huvudtiteln för fritidssjöfarten och fiskets räkning kan till viss, mindre del också avräknas mot ifrågavarande kostnader.

Den allmänna sjökartläggningen ger till stor del underlag också för sådan militär sjökartläggning som får sina särkostnader täckta genom bidrag från fjärde huvudtiteln. Marinen utnyttjar därtill i betydande utsträckning direkt de allmänna sjökorten. Det är därför enligt verket befogat att betrakta en stor del av marinens kostnader för den personal

man tillhandahåller den allmänna sjökartläggningen som ett samkostnadsbidrag från försvaret till denna verksamhet.

Att samkostnadsbidraget från försvaret till den allmänna sjökartläggningen utgår i form av ett i princip kostnadsfritt tillhandahållande av personal för denna verksamhet är från bl. a. budgettekniska utgångspunkter mindre lämpligt. Kravet på bruttoredovisning av kostnaderna för den allmänna sjökartläggningen kan exempelvis inte tillgodoses. En omläggning innebärande att marinen erhåller ersättning för tillhandahållen personal förutsätter emellertid att man samtidigt löser frågan om på vilket sätt försvarets samkostnadsbidrag till den allmänna sjökartläggningen i fortsättningen skall utgå. Frågan bör enligt sjöfartsverket lösas i samband med att övriga finansieringsfrågor som rör den allmänna sjökartläggningen klaras upp.

Enligt sjöfartsverket står det klart att de för handelssjöfartens behov framtagna mättningsresultaten får en allt större nytta också för andra intressenter än dem som i dag medverkar till finansieringen. De kommande årens sjömätningar avses i stor utsträckning gälla norrlandskusten. Ett syfte är att ge sjöfarten möjligheter till ett säkrare vägval under de perioder av året isförhållandena inte gör det möjligt att utnyttja de etablerade förflyttningsvägarna. Sjömätning och sjökort är härvid ett direkt komplement till den statliga isbrytningen och samma synpunkter kan läggas på finansieringen av verksamheterna. Ett starkt förbättrat sjömättningsunderlag är därtill i många fall en förutsättning för lokalisering till Norrland av tung industri med behov av sjötransporter, vilket ytterligare understryker sjökartläggningens regionalpolitiska betydelse. Härtill kommer att sjömätningen med hänsyn till olika allmänna intressen avseende exempelvis miljövård, geologisk kartering och prospektering samt oceanografisk forskning mer och mer måste omfatta vattenområden med ringa intresse för handelssjöfarten på svenska hamnar.

Att för den allmänna sjökartläggningen bygga ut ett system med sam- och särkostnadsbidrag ter sig med hänsyn till intressenternas spridning över praktiskt taget hela samhället som mindre adekvat. Enligt sjöfartsverket bör — förutom samkostnadsbidragen från nionde huvudtiteln för fritidssjöfarten och fisket — endast ett samkostnadsbidrag avseende försvaret och övriga intressenter utgå av allmänna budgetmedel. Att konstruera någon objektiv norm för ett sådant bidrag låter sig knappast göra. Sjöfartsverkets förslag innebär att till utgångspunkt för vad handelssjöfarten skall betala tas den för innevarande budgetår beräknade bruttokostnaden för sjöfartsverket reducerad med dels inkomsterna under anslaget och dels försäljningsmedlen för sjökort.

Sjöfartsverkets verksamhetsplan för lotsväsendet är i stort sett oförändrad jämfört med föregående år. På vissa punkter har emellertid justeringar gjorts.

Verket understryker behovet av vidareutbildning av lotsarna. Någon sådan har hittills inte ägt rum. Mot bakgrund av utvecklingen mot större och dyrbarare fartyg och nya mer avancerade navigationshjälpmedel visar sig detta allt mer som en brist. Strävan är att effektivisera lotsningstjänsten genom en på radar baserad teknik att betjäna fartyg under mörker och nedsatt sikt i större utsträckning än f. n. låter sig göra.

Det allt större och snabbare samt delvis också mer svårmanövrerade tonnaget skapar vidare behov av trafikinformation som komplement till lotsningen i vissa leder. Sjöfartsverket planerar en väsentlig utbyggnad av denna verksamhet, inriktad på i första hand Göteborg, Helsingborg, Malmö, Oxelösund, Landsort, Södertälje, Mälaren, Sandhamn och Söderarm.

Den fortgående förskjutningen mot systemtransporter och färjetrafik lär föra med sig att i ett längre perspektiv antalet lotsningar fortsätter att minska. Nedgången bör enligt verket knappast bli högre än i genomsnitt ca 500 per år. Sjöfartsverket förutsätter därvid att inom verket pågående utredning om komplettering av lotspliktsbestämmelserna inte väsentligt påverkar förloppet. Mot ett lägre antal lotsningar står som följd av förskjutningen mot större fartyg en ökad inkomst per lotsning. Totaluppbörden beräknas vid oförändrad taxa öka.

Totalt räknar sjöfartsverket med ett i stort sett oförändrat personalbehov inom lotsningsverksamheten de närmaste åren. Under budgetåret 1974/75 beräknas fem à tio lotsar bli nyrekryterade. Nyrekryteringen är bl. a. betingad av den utökade lotsningsverksamheten i lyskilsområdet.

Målet för den statliga isbrytarverksamheten är enligt sjöfartsverket oförändrat jämfört med föregående verksamhetsplan, dvs. i huvudsak att befästa förutsättningarna för sjöfart året runt på bottenhavshamnarna och avsevärt förlänga skeppningssäsongen för de större hamnarna i Bottenviken.

Vid behandling av hamnutredningens betänkande i prop. 1973: 1 ansåg jag ett kompletterande utredningsarbete vara nödvändigt, innan ställning kunde tas till frågan om isbrytarkapacitetens och isbrytarverksamhetens utformning på längre sikt. En mera preciserad målsättning för vintersjöfarten gick inte lämpligen att fastlägga förrän resultatet av ett sådant arbete förelåg. Som en del i det tillänkta utredningsarbetet borde ingå en värdering av betydelsen av handelsfartygens storlek och isvärdighet för behovet av isbrytarresurser för vintersjöfart på vissa norrlandshamnar. Enligt min mening borde också formerna för en eventuell prioritering av isbrytarassistanserna närmare övervägas.

Kompletterande utredningsarbete ter sig enligt sjöfartsverkets mening angeläget för att mot bakgrund av hamnutredningens målsättningsdiskussion bedöma isbrytarbehovet på längre sikt.

För att nå det uppställda målet räknar sjöfartsverket med sex effektiva havsisbrytare och för begränsade uppgifter därjämte den nuvarande isbrytaren Thule.

Efter tillkomsten av isbrytarna Atle och H, alltså från vintern 1975/76, står till förfogande fem effektiva havsisbrytare. Under högvintermånaderna en sträng vinter behövs — förutom Thule och ett antal inhyrda hjälpsbrytare (alt. även Ymer) — minst tre effektiva statsisbrytare för assistansverksamheten söder om Ålands hav. Skulle ett haveri drabba någon stor isbrytare finns då enbart en enhet att avvara för Bottenhavet. Bottenviken förutsätts stängd. Enligt sjöfartsverkets bedömning är tre isbrytare varav åtminstone två av Atle-typ erforderliga för att över bottenhavshamnarna avveckla det kvalificerade norrlandsgodset, ca 700 000 ton per månad.

Normala vintrar kan tidvis förutom Thule behövas en effektiv enhet i norra Östersjön. Minst tre enheter behövs i Bottenhavet, varför enbart en isbrytare då kan assistera i Bottenviken. Först vid tillgång till två isbrytare med stor kapacitet går det att nöjaktigt hålla uppe bottenviksskeppningarna av kvalificerat gods. Sjöfartsverket föreslår därför att ytterligare en statsisbrytare beställs.

Sjöfartsverket räknar med att tillgången på isvärdigt tonnage inte skall utgöra någon restriktion för att nå det för vintersjöfarten uppsatta målet.

För Väneren är målsättningen från vintern 1973/74 att möjliggöra oavbruten sjöfart på huvudhamnarna. Den nya isbrytaren Ale, som levererats under december månad 1973, sätts in i Väneren vid årsskiftet

Sjöfartsverket har med finska sjöfartsstyrelsen träffat avtal om att under en treårsperiod gemensamt bedriva vintersjöfartsforskning. Verket anser önskvärt att om avtalet om samarbete förlängs — till vilket ställning tas våren 1974 — få disponera minst ca 350 000 kr. per budgetår under perioden 1974/75—1977/78 för ändamålet.

För programmet **F a r t y g s v e r k s a m h e t** anger sjöfartsverket följande.

Sjöfartsverket har för planperioden uppställt ett drygt 80-tal effekt- eller prestationsbunda operativa målsättningar.

En av de faktorer som starkt påverkar efterfrågan på sjöfartsinspektionens tjänster är antalet nybyggen för svenska redare och inköp från utlandet av andrahandsfartyg. Den nu rådande sjöfartskonjunkturen har ökat beställningsaktiviteten och därmed efterfrågetrycket på inspektionen. Under år 1972 tillfördes handelsflottan 36 nybyggda fartyg varav 25 från utländska varv. Enligt tillgängliga uppgifter kommer år 1973 att levereras 43 nybyggen. Redan nu är kända leveranser under år 1974 om 36 fartyg och under år 1975 om 17 fartyg.

En annan viktig efterfrågefaktor är de trafikområden fartygen är insatta i. Åtskilliga svenska fartyg blir sällan eller aldrig tillgängliga för tillsyn i svenska hamnar.

Också antalet anlop av utländska fartyg i svenska hamnar har betydelse för omfattningen av sjöfartsinspektionens verksamhet. Speciellt

gäller detta utländska fartyg som transporterar olja eller kemikalier. Under början av 1970-talet var antalet sådana resor drygt 3 000 årligen. Någon minskning förväntas ej ske fram till år 1980.

I sjöfartsverkets myndighetsuppgifter ingår att trygga säkerheten i arbetet ombord på svenska fartyg.

Inom arbetsmiljöområdet har verket nyligen avslutat två stora projekt, nämligen bestämmelser om anordningar i fartygets inre miljö, såsom maskiner, redskap, däcksytor och tillträdesvägar samt lyftinrättningar. Nämda områden har prioriterats mot bakgrund av olycksfallsstatistiken inom sjömansyrket.

Av väsentlig betydelse för en tillfredsställande arbetsmiljö är vidare utformningen av olika arbetsställen, så att där placerade maskiner kan användas riskfritt och på ett från ergonomiska synpunkter godtagbart sätt. Arbetet med normer och bestämmelser kommer under första delen av planeringsperioden att ges mycket hög prioritet.

Ett framgångsrikt arbetarskydd kräver ett effektivt skyddsarbete på arbetsplatsen, dvs. fartygen. Skyddsombuden måste stimuleras till aktiva insatser. Sjöfartsverket har därför inom Sjöfartens arbetarskyddsnämnd svarat för utarbetandet av en handledning för skyddsombud. Verket har vidare medverkat till utgivningen av en handledning i skyddsarbetets metodik. Sjöfartsverket planerar att genom satsning på kursverksamhet och framtagande av läromedel m. m. effektivisera informationen kring arbetsmiljöfrågorna. Genom att bilda en särskild utbildningsdelegation med partsinslag avser sjöfartsverket att förankra dessa frågor bättre. I detta sammanhang bör påpekas att arbetsmiljöfrågorna är starkt länkade till andra säkerhetsfrågor på fartygen.

Transport av olja, flytande kemikalier och andra miljöfarliga ämnen ökar oavbrutet. Sjöfartsverket har med stöd av IMCO:s rekommendationer utfärdat detaljerade anvisningar och bestämmelser om transport av farligt gods. Den rådgivande och informativa verksamheten på detta område har från verkets sida blivit mycket omfattande. Kontroll av att de bestämmelser som gäller för denna typ av transporter efterlevs är ett komplicerat och krävande arbete. För att nöjaktigt kunna lösa dessa uppgifter måste vissa tjänstemän specialutbildas. Redan gjorda åtaganden samt förväntad ny lagstiftning inom området farligt gods ställer krav på information och utbildning till berörda parter.

Det samarbete som pågår med danska, finska och norska myndigheter väntas ge till resultat gemensamma nordiska normer för typprovning av fritidsbåtar. När dessa gemensamma normer kommer till stånd blir sannolikt omprovning av de båtar som är typprovade enligt sjöfartsverkets normer nödvändig. Detta skulle i så fall gälla ca 120 båttyper. Från budgetåret 1974/75 kommer sannolikt även båtar större än 5 m att ingå i typprovningen. Efterkontroll av typprovade fritidsbåtar måste ske mer systematiskt och mera frekvent än hittills.

Sjöfartsinspektionens verksamhet, som är hårt uppbounden av i säkerhetslagen föreskriven tillsynsverksamhet när det gäller sjösäkerheten, har endast i mycket begränsad omfattning kunnat frigöra resurser för nya angelägna arbetsuppgifter. För att möjliggöra utvidgade insatser när det gäller arbetsmiljön i fartygen, det förebyggande skyddet mot vattenförorening från fartyg, säkerheten vid transporter av farliga laster med fartyg, typprovning av fritidsbåtar och vidareutbildning av tillsynspersonalen erfordras enligt sjöfartsverket ökade resurser.

2. Sjöfartsverkets anslagsframställning för budgetåret 1974/75 m. m.

2.1 Utfallet budgetåret 1972/73

Den anslagsmässiga belastningen för de anslag som redovisas under sjöfartsverket blev 137,9 milj. kr. Därtill kommer 1,5 milj. kr. under utgifter för statens kapitalfonder, som motsvarar nedskrivning av investeringar i sysselsättningsfrämjande syfte om tillsammans 6,8 milj. kr. under budgetåret 1972/73. På riksstaten var upptaget 139,6 milj. kr. Nettobesparingen uppgick således till 1,7 milj. kr. som förklaras med de besparingar som gjordes under anslaget Isbrytning beroende på den exceptionellt milda vintern 1972/73.

Mot belastningen på anslaget Farledsverksamhet, exkl. isbrytning om 99 milj. kr. skall ställas inkomster från sjöfarten som redovisas på riksstatens inkomstsida i form av fyr- och lotsavgifter samt försäljning av sjökort m.m. Dessa hade beräknats till 104,4 milj. kr. Inkomsterna blev 108,2 milj. kr. Överskottet blev alltså 9,2 milj. kr. Mot belastningen på anslaget Fartygsverksamhet om 10,1 milj. kr. svarar inkomster från sjöfarten i form av fartygsinspektions- och skeppsmättningsavgifter m. m. samt stämpelskatt. Dessa hade på riksstatens inkomstsida beräknats till 8,8 milj. kr. Utfallet blev 11,3 milj. kr. och överskottet således 1,2 milj. kr.

Belastningen på anslagen Isbrytning och Övrig verksamhet om tillsammans 28,8 milj. kr. — som faller utanför kravet på kostnadstäckning från sjöfarten — motsvaras av förslagsanslag om tillsammans 30,5 milj. kr. Besparingen beror på den exceptionellt milda vintern 1972/73.

2.2 Beräknat utfall budgetåret 1973/74

Sjöfartsverkets interna budget för innevarande budgetår — efter korrigerings i anledning av översynsavtal 1972 och fördelningsavtal 1973 — tyder på en belastning på de anslag som redovisas under sjöfartsverket om 154,6 milj. kr. mot det på riksstaten upptagna beloppet 150,7 milj. kr. Det beräknade överskridandet om 3,9 milj. kr består till ca 800 000 kr. av löneomräkning. Av merbelastningen väntas ca 3 milj. kr. falla på anslaget Isbrytning.

Mot den beräknade belastningen på anslagen Farledsverksamhet, exkl.

isbrytning samt Fartygsverksamhet om 116,2 milj. kr. skall ställas inkomster från sjöfarten. Dessa har i riksstaten beräknats till 118,3 milj. kr. Inkomsterna beräknas nu till 124,2 milj. kr. vid oförändrade avgifter. Överskottet beräknas således till 8 milj. kr.

2.3 Anslagsframställning för budgetåret 1974/75

Sjöfartsverkets verksamhet är liksom närmast föregående år uppdelat på tre huvudprogram, nämligen Farledsverksamhet, Fartygsverksamhet och Övrig verksamhet. Programmet Övrig verksamhet omfattar numera endast transfereringsposten Radiotjänst åt sjöfarten. För budgetåret 1974/75 tas också upp särskilda kostnader föranledda av verkets omlokalisering till Norrköping.

I det under programmet Farledsverksamhet ingående delprogrammet Sjökartläggning föreslår sjöfartsverket vissa ändringar. Dessa innebär bl. a. att marinens lönekostnader för den militära sjömätningsspersonalen belastar delprogrammet. Vidare har som inkomst under anslaget tagits upp medlen från sjökortsförsäljningen vilka för närvarande är upptagna på riksstatens inkomstsida. Slutligen förutsätts ett samkostnadsbidrag som täcker en väsentlig del av utgifterna under delprogrammet. Som en konsekvens av omläggningen bör de inkomster, som avser försäljning av publikationer och som f. n. samredovisas med sjökortsmedlen, avräknas under delprogrammet Publikationer.

Sjöfartsverket räknar med en total kostnad om 194,6 milj. kr. för budgetåret 1974/75, vilket innebär en ökning med 33,3 milj. kr. i förhållande till motsvarande belopp för budgetåret 1973/74. Därtill kommer särskilda kostnader föranledda av verkets omlokalisering om 1,5 milj. kr. Jämfört med alternativ 1 (kostnaderna budgetåret 1973/74 omräknade till prisläget den 1 juli 1973 och 1973 års lönenivå samt med hänsyn tagen till en ökning av lönekostnadspåslägget med 3 %) innebär detta en volymökning exkl. omlokaliseringskostnader om 25,3 milj. kr. Härav faller 12,7 milj. kr. på anslaget Farledsverksamhet, exkl. isbrytning, 11,6 milj. kr. på anslaget Isbrytning och 1 milj. kr. på anslaget Fartygsverksamhet. Anslaget Övrig verksamhet tas upp med oförändrat belopp bortsett från de särskilda omlokaliseringskostnaderna.

Nyssnämnda totala kostnader redovisade efter kostnadsslag fördelar sig enligt följande.

	milj. kr.	procent
Avlöningar och arvoden	96,3	49,5
Resor	3,1	1,6
Lokalhyra	2,7	1,4
Övriga omkostnader	44,8	23,0
Hyror och arrenden	0,3	0,1
Kapitalkostnader	47,4	24,4
	194,6	100,0

Kapitalkostnaderna fördelar sig med 25 milj. kr. på räntor och 22,4 milj. kr. på avskrivningar.

De intäkter som redovisas under anslag, sjöfartsverkets fond eller utgör bidrag beräknas till 20,1 milj. kr. Av detta belopp utgör 3,2 milj. kr. särkostnadsbidrag och 5,4 milj. kr. samkostnadsbidrag från nionde huvudtiteln, 1,7 milj. kr. särkostnadsbidrag för militär sjökartläggning från fjärde huvudtiteln samt 6 milj. kr. samkostnadsbidrag avseende sjökartläggning att avräknas mot allmänna budgetmedel. Detta innebär att anslagsbelastningen på driftbudgeten för budgetåret 1974/75 beräknas till 174,5 milj. kr. (+23,8 milj. kr.) exkl. omlokaliseringkostnaderna. Av detta belopp avser 124,8 milj. kr. (+9,6 milj. kr.) det avgiftsfinansierade anslaget Farledsverksamhet, exkl. isbrytning, och det i huvudsak avgiftsfinansierade anslaget Fartygsverksamhet.

Nettoutgifterna enligt sjöfartsverkets beräkningar blir för anslaget Farledsverksamhet, exkl. isbrytning 112,3 milj. kr. Inkomsterna av fyr- och lotsavgifterna beräknas till 114 milj. kr. vid oförändrat avgiftsnivå, dvs. 1,7 milj. kr. mer än nettoutgifterna.

Nettoutgifterna under anslaget Fartygsverksamhet budgetåret 1974/75 beräknar sjöfartsverket till 12,5 milj. kr. Inkomsterna från sjöfarten genom fartygsinspektions- och skeppsmätningssavgifter m. m. samt från avgiftsbelagd typprovning av fritidsbåtar beräknas av sjöfartsverket till 12,1 milj. kr. Skillnaden mellan utgifter och inkomster blir 400 000 kr. Sjöfartsverket hänvisar i detta sammanhang till vad som framfördes i fjolårets anslagsframställning i fråga om kostnadstäckningen.

Sjöfartsverket beräknar att genomförandet av dess förslag under programmen kräver en personalstyrka om 1 423 personer vilket innebär en ökning med 20 personer jämfört med innevarande budgetår.

Utöver här redovisade medel på driftbudgeten begär verket investeringsanslag motsvarande en medelförbrukning av 94,8 milj. kr. under sjöfartsverkets fond samt 8,7 milj. kr. under fonden för Södertälje kanalverk.

Alternativ 0 förutsätter för den verksamhet som bekostas från anslaget Farledsverksamhet, exkl. isbrytning, en nedräkning jämfört med basförslaget med 5,5 milj. kr. Mot nettoutgifter efter nedräkningen om ca 104 milj. kr. skulle stå inkomster från sjöfarten om 116,5 milj. kr. Konsekvenserna av nedräkningen får ses mot bakgrund av anslagets kostnadsstruktur. Av basförslagets bruttoutgift, 119,5 milj. kr., utgör 63 % löner, 17 % kapitalkostnader och 20 % övrigt. Kapitalkostnaderna är på kort sikt fasta. Detsamma gäller huvuddelen av lönerna.

Åtgärder som skall ge resultat redan budgetåret 1974/75 får enligt sjöfartsverket inriktas på olika provisorier som i det längre perspektivet kompenseras med längre gående åtgärder inom lotsväsendet. Utgångsläget är därvid betydligt sämre än i fjol. För budgetåret 1973/74 gick att genom planmässiga åtgärder åstadkomma volymminskningar

om sammanlagt 2,6 milj. kr., dvs. hälften av den ifrågasatta besparingen. Nästkommande budgetår är motsvarande belopp inte högre än 500 000 kr. I fråga om minskning av fyrplatspersonalen blir besparingen innevarande budgetår förhållandevis begränsad. Bristen på investeringsmedel påverkar automatiseringstakten. Genom att samtliga fyrskepp nu är avvecklade är därtill de mest personalkrävande anstalterna borta. En stor del av kostnadsnedskärningarna måste gå ut över — förutom central administration — underhåll och sjökartläggning. Underhållsnivån för sjöfartsverkets fartyg, båtar och fasta anläggningar är enligt verket inte godtagbar till följd av bristande tillgång ett antal år på såväl drift- som investeringsmedel. Omedelbara sjösäkerhetskrav när det gäller den flytande materielen medför att nedskärningen får gå ut över de fasta anläggningarna med krav på större insatser kommande år. Vid behandling av alternativ 0 i fjolårets verksamhetsplan höll sjöfartsverket sjökartläggningen utanför nedskärningarna. Denna utgångspunkt går emellertid enligt verket inte att uppehålla för budgetåret 1974/75. Tvärtom måste sjökartläggningen drabbas mycket hårdare än som motiveras av dess andel av de totala kostnaderna under anslaget. Endast ett fartyg lär kunna rustas för 1974 års mätningssäsong.

Kostnadsnedskärningarna under andra poster än lotsväsendet beräknar sjöfartsverket till 3,1 milj. kr. Lotsväsendet får bära resterande 2,4 milj. kr. Möjligheterna till personalreduceringar får ses mot bakgrund av den som följd av ett långvarigt rekryteringsstopp höga medelåldern hos personalen, ett förhållande som i och för sig fördyrar verksamheten. Några nyrekryteringar för att kompensera pensionsavgångar går inte att genomföra. I stället krävs ytterligare avgång bl. a. genom tillämpning av pensionsålderns nedre gräns. Statsverkets pensionsutgifter ökar. Vissa uppässningar får hållas stängda lördagar och söndagar. För att uppehålla sjösäkerheten kräver detta utökning av lotsplikten.

Alternativ 0 förutsätter ett medelutrymme av 35,5 milj. kr. för isbrytningsverksamheten. Sedan kapitalkostnaderna fråndragits kvarstår knappt 11 milj. kr. mot ovan beräknade 24,2 milj. kr., alltså mindre än halva beloppet. Alternativet innebär att enbart isbrytarna Atle, Njord och Ale kan rustas och sättas in i assistansverksamheten. Ale fick då huvudsakligen användas för annat än isbrytning i Väneren. Medel finns inte för inhyrning av hjälpisbrytare. De hårt begränsade resurserna skulle i och för sig vara tillfyllest en exceptionellt mild vinter som 1972/73. En normal vinter finns däremot enligt sjöfartsverket enbart kapacitet för att nödortfött hålla uppe trafiken på ett fåtal bottenhavshamnar. Stängningen av Bottenviken omfattar minst tre månader. En kall vinter slutligen fick under högvintermånaderna huvuddelen av re-

surserna inriktas på Västkusten. Det skulle svårligen gå att hålla upp trafiken på t. ex. stockholmsområdet. Bottenhavshamnarna blev stängda minst två månader och bottenvikshamnarna en à två månader längre.

För programmet Fartygsverksamhet förutsätter alternativ 0 en nedskärning av anslagsmedlen jämfört med basförslaget med drygt 600 000 kr. Under de senaste åren har sjöfartsverket i enlighet med statsmakternas intentioner påbörjat uppbyggnaden av nya betydelsefulla funktioner främst inom områdena arbetsmiljö och miljöskydd. Verksamheten har kommit igång.

Sjöfartsinspektionens traditionella uppgifter har samtidigt på intet sätt minskat i omfattning. Tvärtom har produktionen komplicerats till följd av den höga utvecklingstakten inom svensk sjöfart. Omfördelning av resurser inom programmets ram ter sig därför inte möjlig i det korta perspektivet. Med nu gällande säkerhetslagstiftning krävs minst oförändrade produktionsresurser för en godtagbar måluppfyllelse.

På längre sikt bedömer sjöfartsverket att det finns ett begränsat utrymme för omfördelning av resurser. Detta förutsätter dock en förändring i sjösäkerhetslagstiftningen både internationellt och nationellt samtidigt som vissa myndighetsuppgifter tas bort.

Alternativ 0 tvingar fram väsentligt sänkt målsättning och innebär att den påbörjade satsningen inom områdena arbetsmiljö och miljöskydd omintetgörs samtidigt som stora personalindragningar måste ske, vilka inför den kommande utlokaliseringen allvarligt skulle äventyra verksamheten.

I det följande redovisas de av sjöfartsverket beräknade kostnadsförändringarna för budgetåret 1974/75 i förhållande till anvisade kostnader för budgetåret 1973/74 omräknade till prisnivån den 1 juli 1973 och 1973 års lönenivå inkl. höjning av lönekostnadspåslaget med 3 % för de olika programmen och tillhörande anslag m. m.

Central administration (totalt). Liksom i fjolårets anslagsframställning är medel beräknade för en ytterligare tjänsteman på vardera trafik-, planerings- och redovisningssektionerna. Trafiksektionen behöver en kvalificerad tjänsteman för frågor rörande ledning och löpande planering av lotsningsverksamheten (84 000 kr.). Verkets uppgifter i fråga om den samhällsekonomiska hamnplaneringen går inte att fullgöra inom nuvarande personalram. En ytterligare tjänsteman erfordras och därtill medel för att vid större utredningar kunna anlita utomstående expertis (80 000 + 150 000 kr.). Förstärkning med en tjänsteman behöver också ske på ekonomiavdelningens redovisningssektion och på dess budgetsektion (60 000 + 73 000 kr.). Arbetsuppgifterna omfattar taxe- och uppboordsärenden.

Sjöfartsverket förutsätter uppbyggnad av en särskild utbildningsenhet inom administrativa avdelningen. I enheten skulle ingå en avdelningsdirektör, en byrådirektör samt en kontorsskrivare (230 000 kr.).

Övriga kostnader för utbildningsverksamheten är beräknade till 313 000 kr., varav 100 000 kr. avsätts till hyra för utnyttjande av verkets tjänstefartyg.

För övriga ändamål räknar sjöfartsverket med totalt 170 000 kr., varav 62 000 kr. avser informationsverksamheten.

Posten Central administration fördelas på de olika anslagen enligt särskilda fördelningsnycklar.

För anslaget *Farledsverksamhet*, exkl. isbrytning, i övrigt redovisas följande förändringar för de olika delprogrammen.

Utvecklingsverksamhet. Ett omfattande program har uppgjorts för teknisk utveckling i syfte att främst effektivisera driften. Volymökningen utgör 411 000 kr.

Regional administration. Volymökningen, 59 000 kr., avser en arvodestjänst inom västra lotsdistriktet. Den ökade arbetsbelastning som följer med sjötrafikutvecklingen på västkusten för med sig behov av personalförstärkning.

Fyrrar och andra säkerhetsanstalter. Personalminskningar som följd av fyrautomatisering innebär fortlöpande volymminskning, vilken för budgetåret 1974/75 dock begränsar sig till 244 000 kr. Minskade internhyror för distriktsfartygen ger en ytterligare besparing under anslagsposten om 65 000 kr. Underhållskostnaderna måste däremot höjas väsentligt över basförslaget belopp vilket för med sig ett utökat medelsbehov om 1 989 000 kr. Volymökningen blir netto 1 680 000 kr.

Radionavigeringsstationer. En godtagbar underhållsnivå förutsätter en volymökning om 92 000 kr.

Kanaler och fördjupade farleder. Basförslaget exkl. kapitalkostnader ligger inte högre än 32 000 kr. Stora insatser krävs för att återge farlederna deras tidigare standard. Volymökningen blir 268 000 kr.

Sjöräddning m. m. Av volymökningen avser 182 000 kr. kostnader för radiotjänsten. Sjöfartsverket räknar vidare med att inrätta en sjöräddningsjour. Denna för med sig personalkostnader om 410 000 kr. Volymökningen i övrigt utgör 438 000 kr., varav huvuddelen faller på anskaffning av nödradiostationer, anslutning till positionssystemet AMVER m. m. och personalutbildning.

Sjökartläggning. Av volymökningen, totalt 3 096 000 kr., exkl. ersättning till marinen, avser 742 000 kr. personalkostnader. Dessa fördelar sig på en byrådirektör, tre hydrografer, två ingenjörer, en kartredaktör, två förste kartografer, två förste ritare och en assistent, sammanlagt tolv tjänstemän. Underhållskostnaderna är uppräknade med 754 000 kr. Utbildning av mätningsförrättare tas upp med 500 000 kr. Ett belopp om 1 milj. kr. har avsatts för att påbörja uppmätning av kontinentalsockeln.

Volymökningen i övrigt är upptagen till 100 000 kr. Ersättning till marinen för ianspråktagen personal har härutöver upptagits till pre-

eliminärt 2 252 000 kr. Utgifterna utöver basförslaget förutsätts kompenserade med ökade sär- och samkostnadsbidrag.

Lotsväsendet. Personalminskningar och nedräkning av lönetillägg ger en besparing jämfört med basförslaget om 278 000 kr. Härcmot står en uppräknig av underhållskostnaderna om 800 000 kr. Efter justeringar för smärre volymminskningar under andra poster kvarstår netto 509 000 kr.

Publikationer. Volymökningen 73 000 kr. avser personalförstärkning.

För anslaget *I s b r y t n i n g* redovisar sjöfartsverket beräkningar som är baserade på insatsbehoven en normalvinter. Utöver pris- och löneomräkning, uppräknig med 3 % av lönekostnadspålägget och kapitalkostnadsökningar för nya isbrytare om tillsammans 10 milj. kr. beräknar sjöfartsverket att ytterligare 2,7 milj. kr. erfordras för verksamheten under en normal vinter. Sjöfartsverket föreslår vidare nya resurser för ökat underhåll (-600 000 kr.), vintersjöfartsforskning (+350 000 kr.), utökad isspaning med flyg (+100 000 kr.), ökad förhyrning av hjälpsbrytare (+300 000 kr.) och förbättrade väderleksprognoser (+100 000 kr.).

För anslaget *F a r t y g s v e r k s a m h e t* redovisar sjöfartsverket följande kostnadsförändringar.

Sjöfartsinspektion m. m. För att centralt kunna styra verksamheten samt för det mycket omfattande arbetet med bestämmelser och normgivning avser sjöfartsverket att inrätta en särskild enhet för arbetsmiljöfrågor. Denna enhet skall dessutom ansvara för information och utbildning inom området. Enheten bör bestå av chef samt två handläggare. Den kan dock inte täcka hela arbetsmiljöfältet, varför kompletterande resurser behövs i form av konsultinsatser speciellt för yrkeshygieniska frågor och ergonomifrågor (+480 000 kr.).

Till inspektionskontoret i Rotterdam räknar sjöfartsverket med förstärkning av en kvalificerad tjänsteman (+100 000 kr.).

På sektionen för transport av farligt gods handläggs frågor rörande förebyggande skydd mot miljöförstöring genom utsläpp av oljor och andra farliga ämnen. Bl. a. förväntad ny och mer restriktiv lagstiftning ställer krav på såväl ökad tillsyn som på information till och utbildning av intressenterna. Sektionen bör förstärkas med en handläggare (+153 000 kr.).

Typprovning av fritidsbåtar m. m. bör utvidgas (+100 000 kr.). Mot denna kostnadsökning skall ställas beräknade inkomstökningar om samma belopp.

För intern utbildning erfordras ökade resurser (+100 000 kr.).

Vad slutligen avser vissa kostnader för sjöfartsverkets omlokalisering beräknar verket dessa till 1 541 000 kr. Kostnaderna sammanhänger direkt med genomförandet av verkets flyttning till Norrköping hösten 1975 och gäller flyttnings- och resekostna-

der för personalen (215 000 kr.), traktamenten och dubbelhyra för personalen (151 000 kr.), dubbelbemänningskostnader (600 000 kr.) samt viss verksspecifik tryckeriutrustning (575 000 kr.).

3. Utredningsförslag angående partikelmärkning av olja i fartyg

3.1 Inledning

Kungl. Maj:t bemyndigade den 18 februari 1972 chefen för Kommunikationsdepartementet att tillkalla särskilda sakkunniga med uppgift att leda visst utrednings- och utvecklingsarbete i fråga om metoder för märkning av olja i fartyg. De sakkunniga har i februari 1973 avgivit ett betänkande (Ds K 1973: 2) Partikelmärkning av olja i fartyg. Mot bakgrund av i betänkandet redovisade förslag m. m. uppdrog Kungl. Maj:t den 11 maj 1973 åt de sakkunniga att fortsätta visst utvecklingsarbete m. m. i fråga om metod för märkning av olja i fartyg. De sakkunniga har i november 1973 överlämnat rapporten Resterande utvecklingsarbete av märkmetoden med metallpartiklar och planering av försök i större skala. En av de sakkunniga har i särskilt yttrande anfört synpunkter i anslutning till vad som föreslås i rapporten i fråga om bl. a. det administrativa förfarandet under det avsnitt som behandlar Planeringsarbete och kostnadsberäkning för försöksverksamhet i större skala.

Yttranden över betänkandet Partikelmärkning av olja i fartyg har avgivits av riksåklagarämbetet, rikspolisstyrelsen, chefen för marinen, socialstyrelsen, arbetarskyddsstyrelsen, sjöfartsverket, generaltullstyrelsen, statens naturvårdsverk, statens provningsanstalt, institutet för vatten- och luftvårdsforskning, länsstyrelserna i Stockholms, Uppsala, Södermanlands, Östergötlands, Kalmar, Gotlands, Blekinge, Kristianstads, Malmöhus, Hallands, Göteborgs och Bohus, Värmlands, Västmanlands, Gävleborgs, Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län, AB Atomenergi, Kusttankers intresseförening, Rederiföreningen för mindre fartyg, Sjöassuradörernas förening, Svenska hamnförbundet, Svenska sjöfolksförbundet, Sveriges fartygsbefälsförening, Sveriges kemiska industrikontor, Sveriges redareförening, Sveriges varvsindustriförening och Sveriges Ångfartygs Assurans Förening.

3.2 De sakkunniga

De sakkunniga redovisar i betänkandet studier av olika metoder för identifiering av från fartyg utsläppt olja. Bakomliggande tekniskt utrednings- och utvecklingsarbete har utförts inom AB Atomenergi.

De sakkunniga har kommit fram till, att den identifiering som kan göras genom analys av i olja förekommande olika kolväten eller spårmetaller till följd av den trafiksituation som råder i svenska farvatten är otillräcklig när det gäller att med säkerhet kunna binda ett visst fartyg vid ett konstaterat oljeutsläpp. Det har därför bedömts nödvändigt att

utnyttja andra metoder, t. ex. sådana som baserar sig på analys av till oljan tillsatta ämnen eller partiklar. Sådan tillsats kan enligt de sakkunniga bl. a. utgöras av radioaktiva nuklider, halogenerade kolväten eller partiklar av lämpligt material. Märksubstansen skall bl. a. vara lätt analyserbar, oskadlig för personal och svår att förfalska.

De sakkunniga har funnit, att det säkraste sättet att binda ett visst tankfartyg vid ett utsläpp uppnås genom att oljeresterna i de tömda lasttankarna märks med partiklar av metaller eller plaster. Bl. a. eftersom det återstår mindre utvecklingsarbete för att praktiskt använda metallpartiklar har utredningen stannat för denna metod.

Tankfartyg vars lastoljerester kan vara aktuella för märkning är de som fört råolja eller eldningsoljor samt andra beständiga oljor eller petroleumprodukter. Fartyg som fört last av tunna oljor såsom bensin, fotogen etc. avses däremot inte märkas. Likaså undantas små tankfartyg i trafik i hamnar. Med utgångspunkt i en redovisning av trafikbilden för oljetransporter på svenska hamnar anser de sakkunniga att antalet märkningstillfällen vid en tillämpning fullt ut av metoden skulle uppgå till ca 9 000 per år, varav 2 000 på utländska fartyg och 7 000 på svenska fartyg. Svenska fartyg föreslås vid varje tillfälle märkas med samma partikelkombination medan denna för utländska fartyg varierar.

Kostnaderna för märksubstans, analyser o. dyl. beräknas av de sakkunniga till ca 500 000 kr. per år.

De sakkunniga har låtit utföra försök i försöksanläggning i land samt försök under fältmässiga förhållanden med utsläpp av i ett tankfartyg märkta oljerester. Fältförsöket har bl. a. visat att såväl plast- som metallpartiklarna kan återfinnas och att den märkta oljan säkert kan identifieras.

Med hänvisning till de resultat, som de utförda undersökningarna gett, rekommenderar de sakkunniga att utvecklingsarbetet för märkning med metallpartiklar får fortsätta samt att fältförsök i större skala får initieras för att pröva erforderliga administrativa och operativa rutiner.

Den förordade försöksverksamheten i större skala föreslås genomförd i ett antal hamnar utmed kusten samt i Mälaren och/eller Vänern och omfatta både svenska och utländska fartyg. Försöken bör enligt de sakkunniga fortgå under cirka ett halvt år. Tillräcklig information bör efter denna tid föreligga för att kunna bedöma hur den organisation skall vara uppbyggd som skall ansvara för ett eventuellt märkningsförfarande i framtiden och kostnaderna för denna verksamhet.

Resultatet av det ytterligare utvecklingsarbete av märkmetoden med metallpartiklar samt planeringen av försöksverksamheten som redovisas i den tidigare nämnda rapporten har inte föranlett de sakkunniga att frångå eller ändra i betänkandets redovisade förslag. Sjöfartsverket föreslås, under de sakkunniga, svara för den administrativa ledningen av försöksverksamheten i sin helhet.

3.3 Remissyttranden

De sakkunnigas förslag har överlag mottagits positivt av remissinstanserna. Flertalet understryker betydelsen från bl. a. miljösynpunkt av ett säkert system för identifiering av oljeutsläpp som en del i det förebyggande oljeskyddet och betonar angelägenheten av att den föreslagna vidareutvecklingen av märkmetoden och försöksverksamhet i större skala snarast realiserar. Några remissinstanser betonar värdet från rättssäkerhetssynpunkt av ett identifieringssystem som på ett säkert och entydigt sätt binder ett fartyg vid ett konstaterat utsläpp.

Synpunkter av teknisk natur med avseende på märkmetoden och dennas praktiska tillämpning anförs av vissa remissinstanser.

Möjligheterna att i framtiden tillämpa den föreslagna märkmetoden också på andra vattenföroreningskällor i fartyg såsom driftoljor m. m. bör enligt några remissinstanser närmare studeras. Likaså framhålls angelägenheten av att ett system för märkning för att nå full effekt i svenska farvatten bör omfatta också övriga strandstater exempelvis vid Östersjön. I detta sammanhang framhålls värdet av att det föreslagna systemet redan idag bör kunna medge fullständig kontroll när det gäller oljetrafiken på Mälaren och Väneren.

IV. Departementschefen

Sjöfartsverkets verksamhet är uppdelad på tre program, nämligen Farledsverksamhet, Fartygsverksamhet och Övrig verksamhet. Medel till programmet Farledsverksamhet anvisas över två anslag benämnda Farledsverksamhet, exkl. isbrytning, samt Isbrytning. Härigenom ges möjlighet att särredovisa den skattemedelsfinansierade isbrytningen i förhållande till de övriga avgiftsfinansierade verksamhetsgrenarna under programmet Farledsverksamhet. De övriga programmen motsvaras av två anslag med samma benämning som programmen.

Sjöfartsverket har för sin verksamhet under nästa budgetår föreslagit en medelsanvisning av 174,5 milj. kr. på driftbudgeten, exkl. omlokaliseringskostnaderna, och en investeringsram av 94,8 milj. kr. på kapitalbudgeten. Därutöver räknar verket med en investeringsram om 8,7 milj. kr. under Fonden för Södertälje kanalverk. Av den på driftbudgeten föreslagna medelsanvisningen avser 103,9 milj. kr. hyra till sjöfartsverkets fond.

Jag vill börja med att redovisa mina ställningstaganden till sjöfartsverkets verksamhetsplan och till de till driftbudgeten hänförliga kostnads- och anslagsändamålen. I ett följande avsnitt kommer jag att hemställa om medelsanvisning under resp. anslag.

Under anslaget Farledsverksamhet, exkl. isbrytning, har sjöfartsverket begärt 112,3 milj. kr. Intäkterna på riksstatens inkomstsida hänförliga

till detta anslag beräknar verket till 114 milj. kr. Av den begärda anslagsökningen, som uppgår till 8 milj. kr. i förhållande till för innevarande budgetår anvisade 104,3 milj., förklaras 4,9 milj. kr. av löne- och prisomräkning samt ökning av lönekostnadspålägget med 3 % och 2,1 milj. kr. av automatisk kapitalkostnadsökning till följd av ökade anläggningstillgångar under sjöfartsverkets fond. Återstående belopp — 1 milj. kr. — utgör ett netto av å ena sidan en volymmässig kostnadsökning om 11,2 milj. kr., å andra sidan kostnadsminskningar till följd av besparingar och rationaliseringar inom fyr- och lotsväsendet om 600 000 kr. samt ökade bidrag och intäkter under anslaget om 9,6 milj. kr.

Jag beräknar bruttokostnaderna till 121,4 milj. kr. och bidrag och intäkter under anslaget och fonden till 9,8 milj. kr. Detta medför att jag förordar en medelsanvisning av 111,6 milj. kr., vilket innebär en ökning med 7,3 milj. kr. jämfört med innevarande budgetår. Med hänsyn till beräknade besparingar täcker detta belopp de av verket uppskattade automatiska kostnadsökningarna och medger dessutom viss volymökning.

Under delprogrammet Central administration beräknar jag en ökning med 150 000 kr. för hamnplanering, taxe- och uppbördsverksamheten samt vidareutbildning av verkets personal.

Jag är inte beredd att tillstyrka sjöfartsverkets förslag till ny målsättning och ändrade finansieringsformer för den allmänna sjökartläggningen. Jag återkommer härtill sedan frågan utretts ytterligare.

Under delprogrammet Sjökartläggning är jag beredd att medge en ökning med 300 000 kr. under delprogrammet vilket bör medge personalförstärkning så att takten i utgivningen av nya sjökort kan ökas. För underhåll av fartyg och materiel förordar jag en ökning om 150 000 kr.

För att förbättra resurserna under delprogrammet Sjöräddning beräknar jag en ökning med 300 000 kr. avseende ökade radiotjänstkostnader och anskaffning av obemannade nödradiostationer.

För ökat underhåll av radionavigeringsstationer förordar jag en ökning med 50 000 kr. och för verkets utvecklingsverksamhet en ökning med 147 000 kr.

Jag beräknar de intäkter som redovisas på riksstatens inkomstsida till 116,4 milj. kr. Detta innebär bl. a. att jag inte är beredd att acceptera sjöfartsverkets förslag att intäkterna från försäljning av sjökort m. m. överförs från intäkt på riksstaten till intäkt under anslaget.

Under anslaget Isbrytning har verket begärt 49 milj. kr. I ökningen som uppgår till 14,2 milj. kr. ingår bl. a. driftunderhålls- och kapitalkostnader för den nya isbrytaren Atle. Jag beräknar anslaget till 46,7 milj. kr. Under sjöfartsverkets fond behandlar jag frågan om en ny isbrytare.

Under anslaget Fartygsverksamhet har sjöfartsverket begärt 12,5 milj. kr. vilket innebär en ökning med 1,6 milj. kr. jämfört med innevarande budgetår. Härav utgör 612 000 kr. löne- och prisomräkning samt höj-

ning av lönekostnadspålägget. Intäkterna på riksstatens inkomstsida beräknar verket till 12,1 milj. kr.

Jag beräknar anslaget för nästa budgetår till 12 milj. kr. Utöver den av verket beräknade kompensationen för löne- och prisomräkning m. m. förordar jag att en särskild arbetsmiljöenhet inrättas inom sjöfartsinspektionen. För detta ändamål tar jag upp 300 000 kr. Vidare har jag beräknat 115 000 kr. för att möjliggöra en förstärkning av sjöfartsinspektionens sektion för transport av farligt gods.

De intäkter som redovisas på riksstatens inkomstsida beräknar jag i likhet med sjöfartsverket till 12,1 milj. kr.

För anslaget Övrig verksamhet beräknar jag 1,8 milj. kr., varav 600 000 kr. avser kostnader för radiotjänst åt sjöfarten och 700 000 kr. avser vissa kostnader för sjöfartsverkets omlokalisering. Härtill kommer 500 000 kr. för försöksverksamhet i större skala med partikelmärkning av olja i fartyg till följd av mitt i det följande redovisade ställningstagande till utredningsförslag i denna fråga.

Efter samråd med chefen för försvarsdepartementet har jag räknat med ett särkostnadsbidrag från fjärde huvudtiteln om 1,4 milj. kr. för att täcka kostnaderna för den under programmet Farledsverksamhet ingående militära sjökartläggningen.

Efter samråd med chefen för jordbruksdepartementet har jag beräknat bidragen från yrkesfisket och fritidsbåttrafiken för att täcka dessa intressegruppers andel av sjöfartsverkets kostnader till sammanlagt 7 796 000 kr., varav 5,4 milj. kr. utgör samkostnadsbidrag och resterande 2 396 000 kr. särkostnadsbidrag.

Ersättning till televerket för vissa radiotjänster åt sjöfarten beräknar jag till 2 011 000 kr.

Jag går härnäst över till att redovisa min syn på det framlagda betänkandet (Ds K 1973: 2) och den avgivna rapporten om partikelmärkning av olja i fartyg.

Betydande insatser har under senare år gjorts när det gäller att skydda vatten, stränder och skärgårdsområden mot miljöförstöring som har samband med fartygstrafik. Som ett led i ansträngningarna att vidareutveckla det förebyggande skyddet mot oljeskador har såväl i Sverige som utomlands ett omfattande arbete genomförts syftande till att finna system för identifiering av ursprunget till konstaterade oljeutsläpp. Särskild uppmärksamhet har i detta sammanhang ägnats tankfartygens utsläpp av barlast- och rengöringsvatten. De tekniska problemen har visat sig vara svårlösta. Det system för märkning med metallpartiklar som under ledning av särskilda sakkunniga utarbetats av AB Atomenergi innebär bl. a. den fördelen att radioaktivt laddade element — med de strålningsrisker som dessa kan medföra — inte behöver komma till användning. Detta är enligt min mening värdefullt. Erfarenheterna från den hittills bedrivna försöksverksamheten med oljemärkning

är sådana att en försöksverksamhet i större skala bör komma till stånd. Med hänsyn till märkningssystemets nära samband med den förebyggande verksamhet mot vattenförorening som idag åvilar sjöfartsverket bör försöksverksamheten under de sakkunnigas ledning organisatoriskt och operativt inordnas i sjöfartsverket. Jag har för budgetåret 1974/75 beräknat 500 000 kr. för ändamålet under anslaget D 4. Övrig verksamhet. Jag avser att senare föreslå Kungl. Maj:t de åtgärder som behövs för att de sakkunniga i anslutning till försöksverksamheten eller på annat sätt skall kunna överväga de olika tekniska synpunkter på märkningsförfarandet som redovisats av vissa remissinstanser.

Enligt instruktionen (1969: 320) för sjöfartsverket åligger det verket särskilt att bl. a. handlägga ärenden om åtgärder mot vattenförorening från fartyg. Lagen (1972: 275) om åtgärder mot vattenförorening från fartyg ger sjöfartsverket rätt att meddela de förbud och förelägganden som är påkallade för att hindra eller begränsa utsläpp från fartyg av olja eller annat som är skadligt. Underlåter någon att inom förelagd tid vidta sådan åtgärd får myndigheten låta verkställa åtgärden på bekostnad av fartygets ägare eller redare. Motsvarande befogenhet föreligger också i ytterligare ett par likartade situationer.

De tvångsåtgärder som kan bli aktuella kan i vissa fall medföra väsentliga kostnader. Det kan stå klart redan när beslutet om åtgärderna meddelas att kostnaderna inte i sin helhet kommer att kunna sökas åter hos fartygets ägare eller redare. En del av kostnaderna kommer i detta fall i sista hand att stanna på statsverket.

Sjöfartsverket disponerar f. n. inte över något särskilt anslag som kan belastas med ifrågavarande kostnader. Denna fråga kan lämpligen lösas genom att anslaget D 4. Övrig verksamhet i mån av behov efter beslut av Kungl. Maj:t får belastas med här aktuella kostnader. Intäkter som har samband med sådana kostnader bör tas upp under samma anslag.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t ger riksdagen till känna vad jag har anfört i det föregående om sjöfarten.

D 1. Farledsverksamhet, exkl. isbrytning

1972/73 Utgift	199 039 000
1973/74 Anslag	104 317 000
1974/75 Förslag	111 580 000

Från anslaget betalas den del av utgifterna under programmet Farledsverksamhet som är att hänföra till farledsutmärkning (fyror, bojar, prickar), radionavigering (decca), förvaltning av kanaler och fördjupade farleder, sjöfartsverkets insats inom sjöräddningsväsendet, sjökartläggning och lotsväsendet. Vidare betalas härifrån utgifterna för central

administration, utvecklingsverksamhet, regional administration och publikationer till den del de är att hänföra till nämnda verksamhetsgrenar.

Delprogram	1972/73	1973/74	Beräknat 1974/75	
	¹ Utfall	Anvisat	Verket	Departements- chefen
	tusental kr.			
1. Central administration	7 602	7 895	9 446	8 470
2. Utvecklingsverksamhet	158	173	600	336
3. Regional administration	2 114	2 289	2 464	2 405
4. Fyrrar och andra säkerhets- anstalter	25 341	25 571	30 017	28 036
5. Radionavigeringsstationer	4 095	4 186	4 756	4 714
6. Kanaler och fördjupade farleder	262	287	606	338
7. Sjöräddning m. m.	1 189	1 688	2 855	2 125
8. Sjökartläggning	11 781	12 683	19 194	14 096
9. Lotsväsendet	55 635	58 815	61 106	60 285
10. Publikationer	601	551	645	572
Summa kostnader	108 778	114 138	131 689	121 377
Avgår intäkter:				
Under anslaget	581	150	2 600	170
Bidrag	7 424	8 321	15 743	8 596
Under fonden	1 734	1 350	1 031	1 031
Summa utfall/anslag	99 039	104 317	112 315	111 580

¹ Vissa belopp justerade med hänsyn till förändrad uppdelning mellan programmen D 1. och D 4. och till att det tidigare delprogrammet Tjänstefartyg och gasningsjakter slopats.

Departementschefen

Efter samråd med chefen för försvarsdepartementet och chefen för jordbruksdepartementet och med hänvisning till vad jag anfört i det föregående under den allmänna sjöfartsöversikten och till sammanställningen beräknar jag anslaget till 111 580 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att till *Farledsverksamhet, exkl. isbrytning* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 111 580 000 kr.

D 2. Isbrytning

1972/73 Utgift	28 441 000
1973/74 Anslag	34 845 000
1974/75 Förslag	46 680 000

Från anslaget betalas den del av utgifterna under programmet Fårledsverksamhet som är att hänföra till statens isbrytningsverksamhet.

Delprogram	1972/73	1973/74	Beräknat 1974/75	
	Utfall	Anvisat	Verket	Departements- chefen
	tusental kr.			
1. Administration	387	579	597	597
2. Isbrytning	28 054	34 316	48 497	46 133
Summa kostnader	28 441	34 895	49 094	46 730
Avgår intäkter:				
Under anslaget	—	50	50	50
Summa utfall/anslag	28 441	34 845	49 044	46 680

Departementschefen

Med hänvisning till vad jag anfört i det föregående under den allmänna sjöfartsöversikten och till sammanställningen beräknar jag anslaget till 46 680 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Isbrytning* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 46 680 000 kr.

D 3. Fartygsverksamhet

1972/73 Utgift	10 081 000
1973/74 Anslag	10 920 000
1974/75 Förslag	11 985 000

Från anslaget betalas utgifterna under programmet Fartygsverksamhet för sjöfartsinspektion m. m., skeppsmätning, registrering av fartyg, sjöteknisk utredningsverksamhet och sjömansnämnden. Vidare betalas härifrån utgifterna för central administration till den del de är att hänföra till nämnda verksamhetsgrenar.

Delprogram	1972/73	1973/74	Beräknat 1974/75	
	Utfall	Anvisat	Verket	Departements- chefen
	tusental kr.			
1. Central administration	482	742	818	786
2. Sjöfartsinspektion m. m.	7 975	8 365	9 791	9 273
3. Skeppsmätning	1 216	1 403	1 460	1 460
4. Registrering av fartyg	330	347	355	355
5. Sjöteknisk utrednings- verksamhet	401	384	394	394
6. Sjömansnämnden	313	349	352	352
Summa kostnader	10 717	11 590	13 170	12 620
Avgår intäkter:				
Under anslaget	36	70	35	35
Bidrag	600	600	600	600
Summa utfall/anslag	10 081	10 920	12 535	11 985

Departementschefen

Efter samråd med chefen för jordbruksdepartementet och med hänvisning till vad jag anfört i det föregående under den allmänna sjöfartsöversikten och till sammanställningen beräknar jag anslaget till 11 985 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Fartygsverksamhet* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 11 985 000 kr.

D 4. Övrig verksamhet

1972/73 Utgift	1 329 000
1973/74 Anslag	600 000
1974/75 Förslag	1 800 000

Från anslaget betalas utgifterna under programmet Övrig verksamhet för viss radiotjänst åt sjöfarten, vissa förebyggande åtgärder mot vattenföroreningar från fartyg och vissa kostnader för sjöfartsverkets omlokalisering.

Delprogram	1972/73	1973/74	Beräknat 1974/75	
	Utfall ¹	Anvisat	Verket	Departements- chefen
tusental kr.				
1. Radiotjänst åt sjöfarten	329	600	600	600
2. Försöksverksamhet avseende förebyggande åtgärder mot vattenförorening	—	—	—	500
3. Omlokaliseringskostnader	—	—	1 541	700
Summa kostnader	329	600	2 141	1 800
Avgår intäkter:				
Under anslaget	—	—	—	—
Summa utfall/anslag	329	600	2 141	1 800

¹ Beloppen justerade med hänsyn till viss omfördelning mellan programmen D 1. och D 4.

Departementschefen

Med hänvisning till vad jag anfört i det föregående under den allmänna sjöfartsöversikten och till sammanställningen beräknar jag anslaget till 1 800 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Övrig verksamhet* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 800 000 kr.

Övriga sjöfartsändamål

D 5. Handelsflottans pensionsanstalt

1972/73 Utgift	1 000
1973/74 Anslag	1 000
1974/75 Förslag	1 000

Handelsflottans pensionsanstalt (HPA) handlägger ärenden om pensionering av sjömän enligt kungörelsen (1972: 412) om sjömanspension.

Enligt lagen (1961: 300, ändrad senast 1973: 484) om redareavgift för sjöfolks pensionering skall redare betala avgift för beredande av pension åt sjömän, vilka som manskap varit påmönstrade svenskt handelsfartyg i utrikes fart.

Finansieringen av pensionsanstaltens administrationskostnader bestrids med redareavgifterna. Av dessa medel tas ett så stort belopp till uppbörd under anslaget till pensionsanstalten, som motsvarar summan av anstaltens avlöningar och omkostnader med avdrag för ett formellt

belopp av 1 000 kr. Sistnämnda belopp utgör den anslagsmässiga netto-utgiften.

Pensionsanstalten leds av en direktion med företrädare för staten, Svenska sjöfolksförbundet och Sveriges redareförening. Dessutom ingår i direktionen anstaltens direktör, som har den omedelbara ledningen av verksamheten.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Anstalten	Departements- chefen
Personal			
Handläggande personal	2	—	—
Övrig personal	4	+ 2	+ 1
	6	+ 2	+ 1
Anslag			
Lönekostnader	333 300	+ 93 200	+ 53 600
Sjukvård	500	—	—
Reseersättningar	7 000	—	—
Lokalkostnader	20 000	+ 10 500	+ 10 000
Expenser	28 200	—	—
Utbetalningskostnader	50 000	—	—
	439 000	+ 103 700	+ 63 600

Handelsflottans pensionsanstalt

1. Pris- och löneomräkningar m. m. 9 200 kr., varav 7 900 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. En eftersläpning har uppstått i arbetet med övergång till 1972 års sjömanspensionskungörelse. Vidare har en ökning av det löpande arbetet föranletts av kungörelsen, samt en stark ökning av inkommande pensionsansökningar inträffat. En förstärkning av personalen behövs därför med två tjänstemän, ett kontorsbiträde/kontorist och en extra tjänsteman i Ag 14, till en sammanlagd kostnad av 84 000 kr.

3. För ökade lokalkostnader begärs 10 500 kr., varav ökade hyreskostnader utgör 9 000 kr.

4. Summan av posterna till avlöningar och omkostnader blir enligt anstaltens förslag (439 000 + 103 700) 542 700 kr. Till uppbörd under anslaget skulle således tas (542 700 — 1 000) 541 700 kr. och medelsanvisning på riksstaten ske med oförändrat 1 000 kr.

Departementschefen

Jag har beräknat medel för en extra tjänsteman.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Handelsflottans pensionsanstalt* för budgetåret 1974/75 anvisa ett anslag av 1 000 kr.

D 6. Bidrag till vissa resor av sjöfolk

1972/73 Utgift	215 000
1973/74 Anslag	365 000
1974/75 Förslag	100 000

Från anslaget har tidigare utgått bidrag för att bereda sjöfolk i utrikes fart fria hemresor till Sverige samt lägre biljettkostnader för vissa resor inom landet. Enligt den nya sjömanslagen (1973: 282) åligger det redaren att på vissa villkor ensam bekosta hemresor från utrikes ort. Bestämmelserna gäller fr. o. m. den 1 juli 1973 och avser resor som påbörjats efter denna dag. För resor som påbörjats dessförinnan gäller de gamla reglerna. Med hänsyn till viss eftersläpning i faktureringen kan det inte uteslutas att på staten fallande del av kostnaderna för vissa sådana resor kommer att i begränsad omfattning förfalla till betalning först under budgetåret 1974/75. Dessa kostnader bör då få belasta förevarande anslag. Något särskilt belopp torde dock inte behöva beräknas för ändamålet.

För bidragsgivningen till kostnaderna för vissa resor inom landet upptas 100 000 kr.

Departementschefen

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen
att till *Bidrag till vissa resor av sjöfolk* för budgetåret 1974/75
anvisa ett förslagsanslag av 100 000 kr.

D 7. Avsättning till handelsflottans välfärdsfond

1972/73 Utgift	534 000
1973/74 Anslag	600 000
1974/75 Förslag	600 000

Enligt lagen (1948: 495, ändrad senast 1966: 54) om avgifter till välfärdsanordningar för sjöfolk skall sjömän och redare erlægga en särskild välfärdsavgift med tio öre för dag och sjöman under den tid sjömannen är för utrikes fart påmönstrad svenskt handelsfartyg. Avgiften betalas till hälften av sjömannen och till hälften av redaren. Statens bidrag till löpande utgifter för välfärdsarbetet bestrids från förevarande anslag och skall uppgå till samma belopp, som inflyter i avgifter från sjömän och redare. Välfärdsarbetet för sjöfolk planläggs och samordnas av handelsflottans välfärdsråd.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Välfärds- rådet	Departements- chefen
Personal			
Antal anställda	14	—	—
Utgifter			
Lönekostnader	904 000	+106 000	+106 000
Sjukvård	2 000	—	—
Reseersättningar (även utrikes resor)	37 000	—	—
Lokalkostnader m. m.	68 000	+ 6 000	+ 6 000
Expenser	57 000	—	—
Bidrag till välfärdsverksamhet	850 000	+150 000	+150 000
Filmverksamhet	1 000 000	—	—
Tidningar, böcker m. m.	175 000	+ 25 000	+ 25 000
	3 093 000	+287 000	+287 000
Inkomster			
Avgifter, räntor m. m.	2 001 000	—101 000	—101 000
Avsättning till handelsflottans välfärdsfond	600 000	+5 000 000	—
	2 601 000	+4 899 000	—101 000
Beräknat underskott/överskott att utgå från handelsflottans välfärdsfond	—492 000	+4 612 000	—388 000

Överskott eller underskott av verksamheten tillförs resp. täcks av handelsflottans välfärdsfond.

Från handelsflottans välfärdsfond har dessutom för budgetåret 1973/74 beviljats 200 000 kr. för välfärdsanläggningar och 50 000 kr. för filmverksamheten utöver i staten upptagna belopp.

Handelsflottans välfärdsråd

Välfärdsavgifternas och parallellt härmed statsbidragens minskning är resultatet av den reducering av den svenska sjömanskåren som blivit en följd av rationaliseringarna inom handelssjöfarten. Minskningen av sjöfolkets numerär utgör emellertid enligt rådet icke något skäl att göra avkall på välfärdsanordningarna i fråga om dessas omfattning eller inriktning.

Välfärdsanordningarnas sociala betydelse kan visserligen numera sägas vara större ombord än i hamn, eftersom sjömannen tillbringar betydligt större del av sin tjänstgöringstid till sjöss än tidigare. Behovet av medeltilldelning för ett effektivt välfärdsarbete har emellertid därför icke minskat utan snarare ökat. Detta hänger samman med att de välfärdsåtgärder som riktar sig till sjömannen ombord i hans fartyg, exempelvis filmtjänsten och distributionen av tidningar och böcker, är mer kapitalkrävande än flertalet av de konventionella välfärdsinsatserna i land.

För att den löpande verksamheten inte skall vara beroende av dessa i viss mån fluktuerande faktorer, finner rådet det angeläget att välfärdsfonden får användas till den löpande verksamheten för att därmed utjämna skiftningarna i inkomstposterna. Enligt rådets mening är fondens medel till större delen inte ändamålsbundna. Huvudsyftet med fonden blir då att utgöra reservmedel som behövs för den löpande verksamheten. För att detta syfte skall uppnås finner rådet det erforderligt att anslag till avsättning till handelsflottans välfärdsfond beviljas med dels 600 000 kr., dels ett extra belopp om 5 milj. kr. att tillföras fonden och avsett att användas under perioden 1974/75—1983/84.

Det bokförda värdet av tillgångarna i handelsflottans välfärdsfond uppgick vid utgången av budgetåret 1972/73 till 6 848 900 kr.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 600 000 kr. Jag är inte beredd att medge en extra avsättning till handelsflottans välfärdsfond om 5 milj. kr. Under budgetåret 1974/75 bör från handelsflottans välfärdsfond liksom under tidigare budgetår få tas i anspråk 200 000 kr. för välfärdsanläggningar och 50 000 kr. för filmverksamhet utöver i staten upptaget belopp.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Avsättning till handelsflottans välfärdsfond* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 600 000 kr.

D 8. Understöd åt skärgårdsrederier m. m.

1972/73 Utgift	622 000
1973/74 Anslag	675 000
1974/75 Förslag	675 000

Från anslaget bestrids avtalsenligt vissa kostnader för upprätthållande av båttrafik i Stockholms skärgård.

Departementschefen

Anslaget bör föras upp med oförändrat belopp.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Understöd åt skärgårdsrederier m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 675 000 kr.

E. INSTITUT M. M.**E 1. Transportnämnden**

1972/73 Utgift	1 609 409
1973/74 Anslag	1 252 000
1974/75 Förslag	1 354 000

Transportnämnden är central myndighet för planläggning av den civila transportregleringsverksamheten vid krig eller krigsfara. Nämnden svarar vidare för planläggning och genomförande av drivmedelsransonering samt för beredskapsplanläggning i fråga om transportledningen på landsväg, handhar tillståndsgivningen för internationella landsvägstransporter samt fastställer rikets indelning i lokalområden för beställningstrafik för godsbefordran. I nämndens arbetsuppgifter ingår även att fastställa allmänna grunder för uppställning av taxor för yrkesmässig biltrafik samt att meddela föreskrifter och anvisningar för sådan trafik.

Transportnämnden leds av en nämnd med fem ledamöter som utses av Kungl. Maj:t. Till sitt förfogande har nämnden en rådgivande delegation i vilken ingår nämndens ordförande samt företrädare för överbefälhavaren, civilförsvarsstyrelsen, postverket, statens järnvägar, statens vägverk, sjöfartsverket, luftfartsverket, statens jordbruksnämnd och överstyrelsen för ekonomiskt försvar.

Transportnämnden arbetar på två sektioner, en för beredskapsärenden och en för yrkestrafikärenden jämte administrativa ärenden.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Nämnden	Departements- chefen
Personal			
Handläggande personal	9	+ 1	+ 1
Övrig personal	5	+ 1	—
	14	+ 2	+ 1
Anslag			
Lönekostnader	1 026 300	- 149 800	+ 101 600
Sjukvård	2 600	—	—
Reseersättningar	35 700	+ 3 500	+ 3 100
Lokalkostnader	76 500	+ 41 700	+ 42 450
Expenser	110 900	— 43 500	— 45 150
därav engångsutgifter	(42 000)	(— 40 000)	(— 39 500)
	1 252 000	+ 151 500	+ 102 000

Transportnämnden

1. Pris- och löneomräkning för budgetåret 1974/75 utgör 31 254 kr., varav 24 800 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. Ett realiserande av 0-alternativet (—30 259 kr.) skulle på grund av nämndens personalmässigt ringa storlek — med bl. a. mycket små an-

slag för annan än extra ordinarie personal — till huvudsaklig del få förverkligas genom nedskärning av nämndens expensmedel. En nedskärning av denna storleksordning skulle enligt nämndens bedömning innebära att nämnden ej på ett tillfredsställande sätt skulle kunna utföra sina arbetsuppgifter enligt instruktionen.

3. Arbetsuppgifterna på nämndens sektion för yrkestrafikärenden och allmänna ärenden har fortsatt att växa. Den fortgående ökningen av svenska lastbilars trafik på utlandet medför sålunda en ökning av arbetet med tillståndsgivning för denna trafik. Det administrativa arbetet med förberedande av årliga förhandlingar om kvoter m. m. ökar likaledes i och med den till allt fler länder utvidgade lastbilstrafiken. Vidare har den på motsvarande sätt väsentligt ökade trafiken av utländska fordon i Sverige ställt krav på ökade insatser från nämndens sida för kontakter med olika svenska myndigheter som kontrollerar denna trafik.

Slutligen har den mycket starka ökningen av antalet ärenden rörande utvidgat lokalområde — nära en femdubbling från budgetåret 1971/72 till 1972/73 — krävt stora arbetsinsatser. För att kunna inhämta uppkomna förseningar och kunna möta en väntad ytterligare ökning av belastningen på nämndens arbetskraftsresurser erfordras en förstärkning av personalen med en amanuens tjänst i reglerad befordringsgång (57 508 kr.) och ett kvalificerat biträde i Ae 15 (46 270 kr.) Amanuens tjänsten avses främst för tillståndsärenden och lokalområdesärenden. Den kvalificerade biträdestjänsten avses för skötsel av nämndens hemliga handlingar samt mera kvalificerade biträdesgöromål. För inköp av möbler m. m. till ett nytt tjänsterum erfordras en engångsanvisning (2 000 kr.)

4. I transportnämndens arbetsuppgifter ingår att genomföra av Kungl. Maj:ts beslutad drivmedelsransonering. Som chef för ransoneringssektionen i nämndens krigsorganisation har utsetts en person utanför nämnden som ej är skyldig att åtaga sig detta uppdrag. Enligt nämndens bedömning är arbetet med dessa ärenden av den omfattning och medför sådant ansvar att särskilt arvode (4 680 kr.) bör utgå till denne i likhet med Kungl. Maj:ts skrivelse till riksrevisionsverket 1972-05-19 angående arvode till chefer i länsstyrelses krigsorganisation.

5. Transportnämnden behöver ökade lokalutrymmen för förvaring av ransoneringshandlingar. Kostnaderna härför uppgår till 9 000 kr.

Departementschefen

I anslutning till den under hösten 1973 beslutade drivmedelsransoneringen har transportnämnden tilldelats medel för att bygga upp en redan tidigare beredskapsplanlagd ransoneringssektion vid nämndens kansli. Medel har vidare ställts till förfogande för tryckning och distribution till länsstyrelser, kommuner m. fl. av ansökningshandlingar för tilldelning av drivmedel och av anvisningar till dessa samt för tryckning av ytterligare ransoneringskort m. m. Kostnaderna har hittills upp-

gått till ca 2,5 milj. kr. utöver av riksdagen anvisade medel för innevarande budgetår.

För nästa budgetår tar jag med hänvisning till sammanställningen tills vidare upp 1 354 000 kr. Jag har därvid beräknat medel för bl. a. en amanuensjänst som nämnden begärt till sektionen för yrkestrafikärenden.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Transportnämnden* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 354 000 kr., därav tre fjärdedelar att avräknas mot automobilskattemedlen.

E 2. Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut: Förvaltningskostnader

1972/73 Utgift	23 896 000
1973/74 Anslag	25 781 000
1974/75 Förslag	34 166 000

Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut har till uppgift att inhämta tillförlitlig kännedom om Sveriges meteorologi och hydrologi samt att delta i det internationella samarbetet på området. I institutets uppgifter ingår bl. a. att anordna och övervaka meteorologiska och hydrologiska observationer och mätningar inom landet samt att bearbeta insamlat material. Vidare svarar institutet för den allmänna väderlekstjänsten, stormvarningstjänsten och kusttjänsten samt den civila flygväderlekstjänsten. Institutet utför undersökningar och utredningar på uppdrag av offentlig myndighet och enskild.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Institutet	Departementschefen
Personal			
Handläggande personal	65	+ 5	+ 1
Övrig personal	186	+ 5	+ 1
	251	+ 10	+ 2
Anslag			
Lönekostnader	19 063 000	+ 2 791 000	+ 1 351 000
Sjukvård	30 000	+ 30 000	+ 30 000
Resersättningar	227 000	+ 3 511 000	+ 2 371 000
Lokalkostnader	1 453 000	+ 1 747 000	+ 1 747 000
Expenser	1 565 000	+ 2 833 000	+ 2 500 000
Biblioteket	15 000	+ 6 000	+ 1 000
Telegramkostnader	3 188 000	+ 306 000	+ 285 000
Europeiskt väderprognoscentrum	300 000	+ 100 000	+ 100 000
	25 841 000	+ 11 324 000	+ 8 385 000
Uppbördsmedel			
Publikationer	60 000	—	—
Nettoutgift	25 781 000	+ 11 324 000	+ 8 385 000

Institutet är organiserat på tre byråer — väderleksbyrån, klimatsbyrån och hydrologiska byrån — vidare två fristående avdelningar — forsknings- och undervisningsavdelningen samt kansliavdelningen.

Inkomster vid Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut, som redovisas på driftbudgetens inkomstsida under uppbörd i statens verksamhet, beräknas till 20,1 milj. kr. (1973/74 17,1 milj. kr.).

Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut

1. Löne- och prisomräkning m. m. 1 040 045 kr., varav för löner 312 045 kr., för sjukvård 30 000 kr., för resor 16 000 kr., för lokal-kostnader 11 000 kr., för expenser 110 000 kr., för biblioteket 1 000 kr. samt för det europeiska väderprognoscentret 100 000 kr. I löne- och prisomräkningen ingår dessutom 460 000 kr. för höjt lönekostnads-pålägg.

2. I 0-alternativet förordar institutet indragning av två byrånspek-törer vid väderleksbyråns maritima avdelning. Indragning av dessa två tjänster skulle innebära att israpporteringen och isprognostjänsten upphör. Inom väderleksbyråns ansvarsområde förordar institutet dess-utom minskning av bidraget till det europeiska väderprognoscentret. Vidare förordar institutet ändring av tio synoptiska stationer med observationer varje timme till stationer med observationer var tredje timme. Ändringen innebär ett allvarligt bortfall av observationer, var-vid framför allt den civila och militära flygverksamheten drabbas. Slutligen har institutet inom ramen för 0-alternativet förordat bl. a. indragning av en förste hydrologassistent, en kansliskrivare samt två tryckare. Indragning av dessa tjänster skulle innebära en påtaglig för-sening inom ett flertal av institutets verksamhetsområden. Samman-lagt innebär 0-alternativet en minskning av anslaget med 1 318 000 kr.

3. Kostnader för institutets omlokalisering till Norrköping beräknas till 8 817 000 kr. Kostnaderna består av såväl engångskostnader som bestående kostnader.

Dubbling av tjänster	775 000
Dubbling av viss verksamhet och övertidstillägg m. m. under omlokaliseringen	222 000
Reseersättningar	3 368 000
Lokalkostnader	1 736 000
Expenser	2 431 000
Telegramkostnader m. m.	285 000

Kr. 8 817 000

4. Till följd av omläggning av handlägningsordningen vid prövning av tillstånd enligt vattenlagen samt på grund av nya lagbestämmelser i miljövårdande syften kommer ett stort antal mål och ärenden enligt vattenlagen som tidigare avgjorts av vattendomstol och ett antal ären-den rörande fysisk riksplanering i övrigt, som förut ej varit föremål för reglering, att prövas av Kungl. Maj:t. Därvid kommer institutet att användas som remissmyndighet, vilket innebär att institutet inte som

tidigare kan handha denna verksamhet inom ramen för sin uppdragsverksamhet. Detta nödvändiggör dels att viss personal måste överflyttas från anslaget Uppdragsverksamhet till anslaget Förvaltningskostnader, nämligen en avdelningsdirektör i Bg 5 (+95 604 kr.) vid hydrologiska byråns oceanografiska avdelning, dels att den personal som avlönas från förvaltningskostnadsanslaget måste förstärkas med en tjänst som förste statsmeteorolog i A 27 (+84 242 kr.) vid klimatbyråns miljövårdsavdelning samt med en kontorsbiträdestjänst i A 4/13 (+41 394 kr.) vid hydrologiska byråns oceanografiska avdelning ävensom med medel för tillfällig arbetshjälp om 10 000 kr. vid klimatbyråns miljövårdsavdelning och 60 000 kr. vid hydrologiska byråns vattenstånds- och vattenföringsavdelning.

5. Institutet påbörjade år 1971 en hydrologisk undersökning i Väneren. Undersökningen har samordnats med den undersökningsverksamhet som bedrivs av naturvårdsverket och fiskeristyrelsen. Senare har länsstyrelserna i Värmlands, Skaraborgs och Älvsborgs län, fiskeristyrelsen, naturvårdsverket och institutet bildat den s. k. Vänervattenkommittén, som har till uppgift att initiera, samordna och rapportera undersökningsverksamhet i Väneren. För den fortsatta kartläggningen av Vänerens hydrologi erfordras en förstärkning av anslaget för tillfällig arbetshjälp med 106 611 kr. Vidare äskar institutet för samma ändamål 22 000 kr. för resor och 18 000 kr. för expenser.

6. Från skyddskommittén vid institutet har framhållits, att allvarliga risker föreligger för den personal vid institutet, som utför mätningar från båt i strömmande vatten. Efter hörande av arbetarskyddsstyrelsen, som understött skyddskommitténs synpunkter, begär institutet — för att en minimistandard ur säkerhetssynpunkt skall uppnås — att medel beräknas för utökning av personalen vid hydrologiska byrån med två tekniker i A 4/13 (+82 788 kr.).

7. Det hydrologiska vattenföringsstationsnätet samordnades och uppbyggdes under decenniet närmast efter hydrologiska byråns bildande år 1908 och är alltså nu minst 50 år gammalt. De mätresultat, som erhållits genom detta nät, var i stort sett tillfredsställande fram t. o. m. tiden för vattenkraftutbyggnadens kulmination under 1950-talet. Under de senaste 10—15 åren har emellertid nätet i minskande grad kunnat tillgodose de anspråk på mätvärden som successivt framkommit. Under den senaste femårsperioden har bristerna t. o. m. blivit så påtagliga och besvärande att statens naturvårdsverk i skrivelse år 1969 till Kungl. Maj:t hemställt om upprustning av vattenföringsstationsnätet.

För upprustning av nätet krävs i en första etapp medel för tillfällig arbetshjälp om 100 310 kr. och medel för arvoden till observatörer om 32 000 kr. samt medel för resor om 38 000 kr.

8. Ett stort behov av att införskaffa och bearbeta oceanografiska data från Sveriges kringliggande farvatten föreligger, vilket bl. a. har understrukits av havsresursutredningen. Erforderliga observationer kan

på ett rationellt sätt göras i samarbete med kustbevakningen. För detta ändamål äskar institutet 87 681 kr. för tillfällig arbetshjälp, 5 000 kr. för rescersättning och 20 000 kr. för expenser.

9. Efter flyttningen till Norrköping kommer kontakterna mellan institutet och universitetsinstitutionerna i Stockholm och Uppsala att försvåras. Det blir därför en viktig uppgift för institutet att genom vidgad verksamhet inom forsknings- och undervisningsavdelningen i så hög grad som möjligt kompensera de negativa effekter, som utlokaliseringen eljest skulle medföra inom områdena forskning, utbildning och information. Detta gäller inte bara de för institutets verksamhet centrala ämnena meteorologi och hydrologi med oceanografi utan också matematik, numerisk analys och matematisk statistik. En förstärkning av forsknings- och undervisningsavdelningen med en laborator i B 6 (+100 450 kr.), en förste forskningsassistent i A 25 (+72 710 kr.), en undervisningsassistent i A 25 (+72 710 kr.) och en kansliskrivare i A 14 (+44 350 kr.) är därför erforderlig. Vidare begärs ett belopp om 7 600 kr. för utökat antal clevarvoden. Till forsknings- och undervisningsavdelningen äskar institutet dessutom 5 000 kr. för produktion av undervisningsmateriel samt 50 000 kr. för databearbetning.

10. Institutets verksamhet har successivt ökat i omfattning — inte minst dataverksamheten — vilket medför betydande arkiveringsproblem. Den hittillsvarande ordningen att varje tjänsteman vid behov själv beger sig till arkivet, orienterar sig där och hämtar vad han behöver är ej tillfredsställande. Efter omlokaliseringen kommer arkivet att kräva en särskild befattningshavare — förste arkivassistent i A 15 (+23 135 kr.) — som på rekvisition utlämnar arkivmaterial. Med hänsyn till att arkivfrågorna under det halvår omlokaliseringen pågår kommer att kräva särskild uppmärksamhet är det angeläget att ifrågasvarande befattningshavare kan anställas senast fr. o. m. den 1 januari 1975.

11. Eftersom Sverige ligger betydligt under WMO:s rekommenderade standard avseende frekvensen av inspektioner vid meteorologiska observationsstationer äskar institutet 10 000 kr. för reseersättningar som en följd av ökad inspektionsverksamhet.

12. I samråd med sjöfartsverket har institutet utarbetat en plan för uppbyggnad av ett automatiskt meteorologiskt stationsnät längs svenska kusten, avsett bl. a. att ersätta det bortfall av observationer, som eljest skulle uppkomma genom fyrväsendets automatisering och svårigheter i övrigt att erhålla observatörer på mer isolerade platser i kustbandet. Institutet föreslår dessutom att vissa av de automatiska meteorologiska stationerna kompletteras med utrustning för oceanografiska mätningar, vilket kan ske till låg kostnad. Härigenom kan data erhållas om ytvattentemperatur, vattentemperatur i flera nivåer, strömstyrka och strömriktning samt salthalt. Dessa data är av största be-

tydelse för miljövård och fysisk riksplanering. Uppbyggnaden av stationsnätet kräver bl. a. medel för reseersättningar, som för budgetåret 1974/75 beräknas till 37 000 kr. För expenser och telegramkostnader erfordras 29 000 kr. resp. 21 000 kr.

13. För rekognosering, projektering och annat förberedelsearbete för uppförande av mareografstationer äskar institutet 15 000 kr.

14. För att tillgodose behovet av ökad biblioteksverksamhet, främst inom hydrologi-, oceanografi- och miljövårdsområdena samt för att kompensera för ökade prenumerationskostnader krävs en ökning av anslaget till biblioteket med 5 000 kr. För redovisningskostnader erfordras under posten expenser ytterligare 170 000 kr.

I följande tabell sammanfattas institutets äskanden enligt alternativ 2 (punkterna 4—14) till anslagen Förvaltningskostnader E 2, Underhåll av materiel m. m. E 3 och Nyanskaffning av instrument m. m. E 4. Äskanden enligt alternativ 2 innebär i princip utökning av den nuvarande verksamheten.

Projekt	Förvaltningskostnader E 2	Underhåll av materiel m. m. E 3	Nyanskaffning av instrument m. m. E 4	Summa
Utökad remissverksamhet (4)	291 000	—	—	291 000
Undersökning av Vänerens hydrologi (5)	147 000	140 000	—	287 000
Inrättande av två tjänster som tekniker för vattenföringsmätningar (6)	83 000	—	—	83 000
Upprustning av vattenföringsstationsnätet (7)	170 000	25 000	792 000	987 000
Insamling av oceanografiska data genom kustbevakningen (8)	113 000	46 000	68 000	227 000
Förstärkning av forsknings- och undervisningsavdelningen (9)	353 000	—	—	353 000
Inrättande av en tjänst som arkivassistent (10)	23 000	—	—	23 000
Resor i samband med inspektion av meteorologiska observationsstationer (11)	10 000	—	—	10 000
Uppbyggnad av ett automatiskt meteorologiskt och oceanografiskt stationsnät (12)	87 000	127 000	1 607 000	1 821 000
Upprustning av mareografnätet (13)	15 000	2 000	33 000	50 000
Utökad biblioteksverksamhet samt övergång till ADB-baserat redovisningssystem (system S) (14)	175 000	—	—	175 000
Instrument för väderobserverande fartyg	—	2 000	12 000	14 000
Vindmätare vid fyrplatser	—	1 000	25 000	26 000
Summa kr.	1 467 000	343 000	2 537 000	4 347 000

Siffrorna inom parantes hänvisar till motsvarande punkt i texten.

Remissyttrandena

Universitetskanslersämbetet anser att den av institutet begärda resursförstärkningen för forskning inom ämnesområdena hydrologi och oceanografi är rimlig. Universitetskanslersämbetet anser vidare att begärd resursförstärkning för utbildning inom institutet är väl motiverad.

Statens naturvårdsverk anser det angeläget att ökade resurser anslås för institutets vattenstånds- och vattenföringsstationer och för dess meteorologiska och hydrografiska observationsstationer. Naturvårdsverket erinrar vidare om att verket tillsammans med institutet, fiskeristyrelsen och berörda länsstyrelser har påbörjat ett projekt avseende tillförselkontroll, tillsyn och forskning rörande Vänerens vattenresurser.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 34 166 000 kr. Jag har därvid beräknat medel för bl. a. ytterligare en avdelningsdirektör (4) och en tekniker (6).

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 34 166 000 kr.

E 3. Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut: Underhåll av materiel m. m.

1972/73 Utgift	1 134 742
1973/74 Anslag	1 282 000
1974/75 Förslag	1 382 000

	Beräknad ändring 1974/75	
	Institutet	Departementschefen
Prisomräkning m. m.	+ 90 000	+ 90 000
Underhåll av automatiska väderstationer	+ 70 000	+ 10 000
Underhåll av instrument för väderobserverande fartyg	+ 2 000	—
Underhåll av vindmätare vid fyrplatser	+ 1 000	—
Vattenföringsstationernas utbyggnad	+ 25 000	—
Observationer genom kustbevakningen	+ 46 000	—
Underhåll av instrument och materiel som används vid de hydrologiska undersökningarna i Väneren	± 140 000	—
Underhåll av mareografer	+ 2 000	—
Underhåll av automatiska oceanografiska mätstationer	+ 57 000	—
	+ 433 000	+ 100 000

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut: Underhåll av materiel m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 382 000 kr.

E 4. Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut: Nyanskaffning av instrument m. m.

1972/73 Utgift	246 151	Reservation	164 848
1973/74 Anslag	400 000		
1974/75 Förslag	600 000		

Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut

Klimatbyrån

1. Automatiska väderstationer	1 462 000
2. Instrument för väderobserverande fartyg	12 000
3. Vindmätare vid fyrplatser	25 000

Hydrologiska byrån

4. 24 st. vattenföringsstationer	792 000
5. 5 st. telesvarande pegelinstrument	33 000
6. Oceanografisk automatisk station	145 000
7. Oceanografiska observationer genom kustbevakningen	68 000
	2 537 000

Departementschefen

Anslaget bör föras upp med 600 000 kr., vilket innebär en ökning med 200 000 kr. i förhållande till innevarande budgetår. Jag har därvid beräknat medel för bl. a. viss utökning av de automatiska väderstationerna och vattenföringsstationsnätet.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut: Nyanskaffning av instrument m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 600 000 kr.

E 5. Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut: Uppdragsverksamhet

1972/73 Utgift	5 889 045
1973/74 Anslag	7 234 000
1974/75 Förslag	7 803 000

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Institutet	Departementschefen
Personal			
Handläggande personal	43	— 1	— 1
Övrig personal	105	—	—
	148	— 1	— 1
Anslag			
Lönkostnader	4 900 000	+ 21 000	+ 21 000
Ersättning till observatörer	280 000	—	—
Sjukvård	9 000	+ 9 000	+ 9 000
Reseersättningar	575 000	+ 40 000	+ 40 000
Lokalkostnader	400 000	+ 423 000	+ 423 000
Expenser	480 000	+ 34 000	+ 34 000
Utrustning	590 000	+ 42 000	+ 42 000
	7 234 000	+ 569 000	+ 569 000

Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut

1. Löne- och prisomräkning m. m. 662 000 kr., varav 114 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. Under förutsättning av bifall till förslaget att under anslaget Förvaltningskostnader uppta en tjänst som avdelningsdirektör i B 5 på institutets personalförteckning kan en tjänst som avdelningsdirektör i Bg 5 dras in (— 93 381 kr.).

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut: Uppdragsverksamhet* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 7 803 000 kr.

E 6. Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut: Väderlekstjänst för luftfarten

1972/73 Utgift	10 955 111
1973/74 Anslag	11 228 000
1974/75 Förslag	12 073 000

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Institutet	Departements- chefen
Personal			
Handläggande personal	48	+ 1	+ 1
Övrig personal	132	+ 1	+ 1
	180	+ 2	+ 2
Anslag			
Lönekostnader	9 874 000	+ 665 000	+ 665 000
Sjukvård	11 000	—	—
Resesättningar	154 000	+ 11 000	+ 11 000
Lokalkostnader	2 000	—	—
Expenser	645 000	+ 56 000	+ 56 000
därav för automatisk databehandling	(327 000)	(+ 8 000)	(+ 8 000)
Kostnader för underhåll av instrumentutrustning m. m.	247 000	+ 25 000	+ 25 000
Telekommunikationer	295 000	+ 88 000	+ 88 000
	11 228 000	+ 845 000	+ 845 000

Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut

1. Löne- och prisomräkning m. m. 692 533 kr., varav 244 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. Den meteorologiska briefingen vid Sundsvall/Härnösands flygplats har f. n. sådan omfattning att när endast en meteorolog finns i tjänst, dvs. prognosmeteorologen, kan väderbriefing ej lämnas till alla som begär sådan. En ökning av flygtrafiken i Sundsvall FIR (flyginformationsregion) förväntas under budgetåret. Dessutom förväntas under budgetåret ytterligare en flygplats för linjefart med därtill hörande ökning av den meteorologiska tjänsten i Sundsvallsområdet. Mot bakgrund härav begär institutet en tjänst som meteorolog i A 18/22 (+ 57 508 kr.).

3. Förutom observationstjänst vid Sundsvall/Härnösands flygplats, som tar i anspråk en man dygnet runt krävs assistenttjänst vid prognos- och briefingavdelningen med uppgift att framställa färdokument, sköta telefaxmottagning, bevaka väderradarn, biträda vid meteorologisk områdesövervakning och för betjäning av flygplan i luften. Det nuvarande antalet assistenter medger sådan tjänst 7 tim/dygn. P. g. a. flygverksamhetens omfattning i Sundsvall FIR måste minst 13 tim/dygn täckas, varför personalförstärkning med minst en förste meteorologassistent i A 17 (+ 50 155 kr.) erfordras.

4. Under posten *Expenser* krävs medelförstärkning med 18 000 kr. för anskaffning av tre kopieringsmaskiner samt med 12 000 kr. för drift och underhållskostnader. Vidare erfordras 6 000 kr. för anskaffning av telefonsvararanläggning samt 2 000 kr. för drift av densamma.

För välfärdsändamål har institutet tidigare erhållit ett belopp av 10 kr. per anställd. Numera kan upp till 20 kr. per anställd användas för dylika ändamål varför en ökning av anslaget med 1 800 kr. erfordras. 26 000 kr. avgår för telefonsvararanläggning anskaffad under budgetåret 1973/74.

5. För sändning av väderlekskartor från Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut i Stockholm till flygvädertjänsterna i Kiruna, Umeå och Jönköping erfordras 16 000 kr. för överföringskostnader. Kartorna, som utnyttjas av piloterna före start och under flygning, sänds på s. k. kontorsfax, som är billigare än konventionell telefax.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 12 073 000 kr. Jag här därvid beräknat medel för bl. a. ytterligare en meteorolog (2) och en meteorologassistent (3).

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut: Väderlekstjänst för luftfarten* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 12 073 000 kr.

E 7. Bidrag till väderleksstationer i Nordatlanten och på Grönland m. m.

1972/73 Utgift	2 727 799
1973/74 Anslag	1 048 000
1974/75 Förslag	1 600 000

Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut.

Förenata Staterna, Kanada och Schweiz sade under år 1973 upp avtalet avseende väderskeppsorganisationen. Förenata Staternas och Kanadas åtgärder medför att vissa stationer i organisationen kommer att utgå fr. o. m. den 1 juli 1974. Kvar finns under budgetåret 1974/75 stationerna på den europeiska sidan av Nordatlanten. Under våren 1974 skall förhandlingar i syfte att nå en ny överenskommelse för väderskeppsorganisationen, att träda i kraft den 1 juli 1975, äga rum.

Vid sammanträde i Stockholm den 2 oktober 1973 mellan representanter för svenska och norska myndigheter fastställdes budgeten för de svensk-norska väderleksskeppen. Budgeten innebär bl. a. att på budgetåret 1974/75 faller ett utgiftsbelopp om 4 060 000 norska kr. Från ICAO utgår bidrag till fartygsdrivande stater i den mån deras operativa insatser överstiger deras teoretiska ansvarighet i väderskeppsorganisationen. Bidraget till Sverige och Norge gemensamt torde för budgetåret 1974/75 kunna uppskattas till ca £80 000, vilket är £161 554 mindre än närmast föregående budgetår.

Med hänsyn till det ovan anförda beräknas utgifterna för de svensk-norska väderleksskeppen under budgetåret 1974/75 till (4 060 000—1 080 000) = 2 980 000 nkr. Härav belöper å Sverige 59 % eller 1 758 000 nkr, varifrån skall avgå vissa beräknade svenska administrationskostnader om 27 000 nkr. Sveriges bidrag till löpande utgifter för väderleksstationerna i Nordatlanten beräknas alltså för budgetåret 1974/75 till 1 731 000 nkr. motsvarande ca 1 330 000 svenska kr.

I fråga om Sveriges bidrag till kostnaderna för väderleksobservationerna på Grönland föreligger ännu ej uppgifter för anslagsberäkningen. Under föreliggande förhållanden föreslår institutet ingen annan ändring av beloppet än att det för budgetåret 1974/75 höjs från 268 000 kr. till 270 000 kr.

Det sammanlagda medelsbehovet under förevarande anslag blir sålunda (1 330 000 + 270 000) = 1 600 000 kr.

Departementschefen

Institutets beräkning av medelsbehovet för väderleksstationer i Nordatlanten och på Grönland har inte gett mig anledning till crinran. Anslaget bör således föras upp med 1,6 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till väderleksstationer i Nordatlanten och på Grönland m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 600 000 kr.

Statens väg- och trafikinstitut

1. Uppgifter och organisation

Statens väg- och trafikinstitut (VTI) svarar för forsknings- och utvecklingsverksamhet (FoU-verksamhet) avseende vägar, vägtrafik och vägtrafiksäkerhet i den mån sådana uppgifter inte ankommer på annan statlig myndighet.

Institutet utför också FoU-arbete avseende andra transport- och trafikgrenar, om sådant arbete låter sig förenas med övrig verksamhet vid institutet.

Det åligger institutet särskilt

att bedriva eget FoU-arbete,

att bedriva systematisk informations- och dokumentationsverksamhet rörande forskning och utveckling och därvid sprida kännedom om de resultat som nåtts i institutets verksamhet samt

att samverka med universitet och högskolor för att främja undervisningen på de vetenskapliga och tekniska områden som omfattas av institutets verksamhet.

Institutet får mot ersättning utföra FoU-arbete åt annan. Ersättning utgår enligt grunder som fastställs av Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, av institutet.

Institutet leds av en styrelse. Ledamöter av denna är en överdirektör — institutets chef — och nio andra ledamöter, som Kungl. Maj:t utser särskilt. Inom institutet finns fyra avdelningar samt en ledningsgrupp med sekretariat. Avdelningarna är vägavdelningen, trafikant- och fordonsavdelningen, trafikavdelningen och driftavdelningen.

Antalet anställda — omräknat till helårsarbetande — uppgick under budgetåret 1972/73 till 154.

2. M å l o c h p r o g r a m i n d e l n i n g

Statens väg- och trafikinstitut är en av de myndigheter som bedriver försöksverksamhet med programbudgetering. Verksamheten är indelad i sex olika program nämligen Myndighetsuppgifter, Vägtransportplanering, Väg, Fordon, Trafikant och Trafikprocess. Inga förändringar föreslås i programindelningen.

Institutets huvudmål är att ta fram och till beslutande och verkställande instanser vidarebefordra de FoU-resultat avseende vägar, vägtrafik och vägtrafiksäkerhet, som erfordras för uppfyllande av standardkrav, som bestäms av de trafik- och trafiksäkerhetspolitiska målen.

3. A n s l a g m. m.

Fr. o. m. budgetåret 1973/74 har dittillsvarande traditionella myndighetsanslag ersatts av följande anslag.

E 8. Statens väg- och trafikinstitut (förslagsanslag).

E 9. Bidrag till statens väg- och trafikinstitut (reservationsanslag).

E 10. Statens väg- och trafikinstitut: Utrustning (reservationsanslag).

Under anslaget *Statens väg- och trafikinstitut*, som uppförs med endast ett formellt belopp, redovisas institutets hela verksamhet — såväl inkomster och utgifter (kassamässigt) som intäkter och kostnader — uppdelade på de olika programmen. Inom programmen särredovisas därvid den egna FoU-verksamheten samt tillgångar och skulder för uppdragsverksamheten. Såsom intäkt redovisas bl. a. det belopp som anvisas under anslaget Bidrag till statens väg- och trafikinstitut. Anslaget Statens väg- och trafikinstitut kombineras med en rörlig kredit och behandlas i övrigt som motsvarande anslag för försöksmyndigheter med programbudgetering som bedriver uppdragsverksamhet.

Under anslaget *Bidrag till statens väg- och trafikinstitut* anvisas de medel som erfordras för institutets egen FoU-verksamhet samt för myndighetsuppgifter inom institutets verksamhetsområde.

Under anslaget *Statens väg- och trafikinstitut: Utrustning* anvisas de medel som erfordras för utrustningsanskaffning vid institutet. Därvid

avses all utrustning och inte enbart sådan som används i den egna FoU-verksamheten. Kostnader för avskrivning och förräntning påförs resp. program.

E 8. Statens väg- och trafikinstitut

1973/74 Anslag	1 000
1974/75 Förslag	1 000

¹ Nytt anslag.

I följande sammanställning redovisas den totala verksamheten vid statens väg- och trafikinstitut.

	1972/73	1973/74	Beräknat 1974/75	
	Utfall	Beräknat	Institutet	Departementschefen
tusental kr.				
Kostnader				
Myndighetsutgifter	1 135	634	1 380	660
Egen FoU	4 296	5 216	8 526	5 576
FoU på uppdrag	7 348	7 150	6 000	7 000
Div. försäljning	118	—	100	100
Engångsbelopp	—	—	5 537	—
	12 897	13 000	21 543	13 336
Intäkter				
Myndighetsutgifter	1 135	634	1 380	660
Egen FoU	4 196	5 216	8 526	5 576
FoU på uppdrag	7 494	7 150	4 500	7 000
Div. försäljning	109	—	100	100
Engångsbelopp	—	—	5 537	—
	12 934	13 000	20 043	13 336
Resultat	÷ 37	0	— 1 500	0

Kostnaderna för egen FoU-verksamhet och FoU på uppdrag för de olika forskningsprogrammen under budgetåren 1973/74 och 1974/75 beräknar institutet fördela sig på följande sätt.

Program	1973/74		1974/75	
	Egen FoU	FoU på uppdrag	Egen FoU	FoU på uppdrag
Vägtransportplanering	100	300	420	300
Väg	2 710	3 000	3 040	3 000
Fordon	680	1 550	1 490	1 200
Trafikant	370	650	1 350	400
Trafikprocess	1 356	1 650	2 226	1 100
	5 216	7 150	8 526	6 000

*Statens väg- och trafikinstitut***Program Myndighetsuppgifter**

För budgetåret 1972/73 uppgick belastningen till 1 135 000 kr. mot beräknade 523 000 kr. För innevarande budgetår har anvisats 634 000 kr. Med hänsyn till belastningen bör medelsutrymmet för programmet Myndighetsuppgifter räknas upp med 500 000 kr. Under programmet redovisas bl. a. den internationella verksamheten. Denna tenderar att kraftigt öka.

Inom institutet har gjorts en utredning av dess biblioteksverksamhet. Mot bakgrund av bl. a. vad som föreskrivs i institutets instruktion i fråga om informations- och dokumentationsverksamheten och institutets internationella åtaganden på detta område har målsättningen för biblioteksfunktionen inriktats på att åstadkomma ett inom landet centralt referensbibliotek rörande vägar, vägtrafik och vägtrafiksäkerhet. Detta innebär att biblioteket skall kunna ta fram — genom köp eller lån — all litteratur inom VTI:s verksamhetsområde och att biblioteket även självt skall aktualisera anskaffning av litteratur inom området. För att kunna uppnå detta mål erfordras dels en bibliotekarie med sådan kompetens som erfordras för att kunna betjäna ett centralt referensbibliotek dels ytterligare medel för litteraturinköp. Ökade resurser för upprustning av biblioteksverksamheten krävs därför med 125 000 kr.

Till programmet är även hänförliga de kostnader som är föranledda av förberedelserna för institutets omlokalisering till Linköping till den del dessa ej täcks av för ändamålet särskilt anvisade medel. Med hänsyn till den förväntade ökningen av arbetsinsatserna för förberedelser inför omlokaliseringen bör ytterligare resurser ställas till förfogande. Kostnaderna härför beräknas till 95 000 kr.

Sammanlagt för programmet Myndighetsuppgifter erfordras sålunda en uppräknad med 720 000 kr. Härtill kommer löne- och prisomräkning med 26 000 kr.

Program Vägtransportplanering

Programmet skall betraktas som överordnat och samlande i förhållande till institutets övriga FoU-program.

Det åligger VTI att ta fram och till beslutande och verkställande instanser vidarebefordra de FoU-resultat avseende vägar, vägtrafik och vägtrafiksäkerhet som krävs för att uppfylla de standardkrav, som bestäms av de trafik- och trafiksäkerhetspolitiska målen. För att uppfylla detta huvudmål avses FoU-verksamheten inom programmet Vägtransportplanering närmast inriktas på att kartlägga sambandet mellan transportplanering och övrig samhällsplanering, att belysa konsekvenserna av olika transportsystem och relatera dessa till de för systemen uppställda målen och funktionskraven samt att särskilt uppmärksamma frågor rörande prognoser och transportekonomi.

Verksamheten har för närvarande liten omfattning. Efterfrågan på FoU inom programmet torde vara potentiellt stor och förväntas öka. Enligt institutets bedömning kommer efterfrågan härvid att i första hand koncentreras till problemonrådena ekonomi, prognoser och miljö.

För att kunna påbörja FoU-arbetet enligt den angivna inriktningen bör institutets resurser utökas med två forskare/expert. Kostnaden härför har beräknats till 250 000 kr. Vidare behövs 10 000 kr. avseende kapitalkostnader för anskaffning av viss utrustning samt 50 000 kr. avseende programmets andel av avgifter till datamaskinfonden för utnyttjande av viss datorkapacitet som avses anskaffad för VTI:s räkning.

Program Väg

FoU-verksamheten inom programmet Väg avser att klarlägga i vilka avseenden och i vilken utsträckning naturmiljö och naturprocesser påverkar vägbyggandet, vidare att ta fram underlag för beslut om vilka undersökningsmetoder som med hänsyn härtill bör användas vid projektering och byggande av vägar, hur vägar bör konstrueras och tekniskt utföras samt slutligen vilka olika slag av teknik som bör tillämpas vid driften av vägnätet.

Uppdragsvolymen beräknas under den närmaste femårsperioden vara i stort sett oförändrad. En ytterligare ökning av uppdragsverksamheten bedöms möjlig att uppnå, men endast under förutsättning av viss nyrekrytering.

Den egna FoU-verksamheten kan tills vidare bedrivas inom ramen för oförändrad ambitionsnivå. Yrkandet för budgetåret 1974/75 avser därför endast ökade resurser med 10 000 kr. för kapitalkostnader för anskaffning av viss utrustning.

Program Fordon

FoU-verksamheten inom programmet Fordon avser bl. a. att klarlägga fordons och fordonskomponenters funktion under olika betingelser, att ta fram och utveckla metoder för studier och bedömning av såväl komponentegenskaper som systemfunktion och fordon-miljö-interaktion samt att ta fram underlag för normer/föreskrifter rörande dels fordons konstruktion, utrustning och prestanda, dels utformningen av trafikmiljön i de delar denna är direkt avhängig av fordonets karaktäristika.

Uppdragsvolymen inom programmet bedöms öka något under de närmaste åren.

Institutet bedömer det vara angeläget med en förstärkning av resurserna i fråga om teknisk utrustning. Den fortsatta inriktningen av egen FoU-verksamhet skall enligt planerna koncentreras på en fortsatt utveckling av den befintliga fordonssimulatorn och av metoder och resurser för datorsimulering av fordonsrörelser samt vidareutveckling av pro-

jekt avseende fordons köregenskaper. Vidare planerar institutet en breddning av den fordonstekniska FoU-verksamheten med anknytning till bl. a. miljöfrågor, tillförlitlighetsproblem samt informationssystem i trafiken och på längre sikt en successiv utveckling i syfte att ta upp problem med anknytning till framtida trafik- resp. fordonssystem, t. ex. automatiserade fordon.

Institutets resurser bör ökas med två forskare med inriktning på problemområdena datorsimulering och fordon-miljö-interaktion. Resursökningen beräknas kosta 250 000 kr. Härtill kommer 10 000 kr. avseende ökade kapitalkostnader och 50 000 kr. avseende fondavgifter till datamaskinfonden.

P r o g r a m T r a f i k a n t

Inom programmet Trafikant avser institutet att särskilt inrikta forskningen på de beteendevetenskapliga faktorerna beträffande sambandet mellan trafiksäkerheten och olika förhållanden rörande vägen, fordonet och trafikanten. FoU-verksamheten inom detta program avser sålunda bl. a. att utveckla metoder för studier i syfte att såväl klarlägga människans prestationskaraktär och beteende under olika trafikbetingelser som att ta fram underlag för utformning av fordon och trafikmiljö med hänsyn till människans prestationsförmåga och möjligheter att klara trafikens krav.

Efterfrågan på FoU-tjänster inom programmet bedöms öka under de närmaste fem åren.

Institutet bedömer det angeläget med en förstärkning inom det beteendevetenskapliga området med en forskare. Kostnaden för resursökningen beräknas till 125 000 kr. Härtill kommer 10 000 kr. avseende ökade kapitalkostnader och 50 000 kr. avseende fondavgifter till datamaskinfonden.

P r o g r a m T r a f i k p r o c e s s

Vägen, fordonet och trafikanten är de komponenter, vilka sammantagna konstituerar trafikprocessen. I FoU-arbetet läggs inom programmet Trafikprocess särskild vikt vid att formulera modeller för beskrivning av trafikflödeskaraktärer såsom hastighet, omkörningsfrekvens, fördröjning, kölängd och beräkning av antal olyckor vid givna trafik- och vägkaraktärer m. m. Vidare inriktas FoU-arbetet på att ge en beskrivande analys av trafikolyckor som grund för fortsatt trafiksäkerhetsforskning samt att beräkna effekten av olika vägbyggnads- och trafiktekniska åtgärder med avseende på trafiksäkerhet och framkomlighet.

Uppdragsvolymen bedöms öka något. Därtill finns en potentiellt stor marknad hos kommunala organ.

Institutets resurser bör ökas med en forskare med statistisk inriktning. Resursökningen beräknas kosta 125 000 kr. Härtill kommer 10 000 kr. avseende ökade kapitalkostnader och 50 000 kr. avseende fondavgifter till datamaskinfonden.

Viss trafiksäkerhetsforskning

Vid institutet finns inrättade fyra tjänster för forskare i lönegrad A 28 samt bedrivs viss forskningsverksamhet inom områdena trafikmedicin och trafiksäkerhet som överförts till institutet från förutvarande trafiksäkerhetsrådet och som f. n. finansieras av transportforskningsdelegationen.

Institutet föreslår att denna trafiksäkerhetsforskning framdeles finansieras inom ramen för institutets egen FoU-verksamhet. Detta innebär att erforderliga medelsresurser måste ställas till institutets förfogande. Institutet föreslår för ändamålet en medelsuppräknig för budgetåret 1974/75 under egen FoU-verksamhet med 2 milj. kr. inkl. pris- och löneomräkning.

Kostnader för genomförandet av omlokaliseringen

Kostnader som hänger samman med själva genomförandeskedet av omlokaliseringen skall bestridas från institutets ordinarie anslag. Här avses bl. a. kostnader för dubblering av tjänster, flyttnings- och omstationeringskostnader, institutets flyttningskostnader samt kostnader för anskaffning av inredning och utrustning som föranleds av omlokaliseringen.

Den utrustning det här är fråga om är sådan som antingen inte finns inom institutet i dag men som måste ingå i de nya lokalerna i Linköping för att institutet skall kunna fungera, eller som visserligen finns i dag men som av olika skäl inte skall föras med till Linköping bl. a. därför att den kan vara för gammal för att det skall löna sig att bekosta transport och ny inmontering av den. Under normala förhållanden — utan flyttning till nya lokaler — hade institutet varit hänvisat till att successivt under en längre tid komplettera sin utrustning. Nu när institutet skall flytta in i nya lokaler på annan ort blir ifrågavarande utrustningsanskaffning med nödvändighet akut under ett enda budgetår. Institutet har gjort en preliminär uppskattning av ifrågavarande kostnader enligt följande.

1. Vissa fria resor före flyttningen	45 000	
2. Anstånd med omstationering	520 000	
3. Flyttningsersättning	455 000	
4. Vissa fria resor efter flyttningen	20 000	
5. Dubblering av tjänster	425 000	
6. Flyttningskostnader för VTI, inkl. vissa resor m. m.	765 000	2 230 000
7. Anskaffning av utrustning		
Kontorsdriftsutrustning	2 000	
Audiovisuella hjälpmedel	96 000	
Foto- och mörkrumsutrustning	11 000	
Brandförvarsutrustning	6 000	
Fordon	123 000	
Verkspecifik forsknings- och laborieutrustning	2 139 000	
ADB-utrustning m. m.	930 000	3 307 000
		5 537 000

Sammanfattningsvis erfordras således enligt institutet — såvitt f. n. kan överblickas — ett ytterligare medelutrymme om 5 537 000 kr. för täckande av vissa med omlokaliseringen sammanhängande driftsfrämmande engångsutgifter.

S a m m a n f a t t n i n g

1. Pris- och löneomräkning m. m. 336 100 kr., varav 203 000 kr. avser egen FoU-verksamhet, 26 000 kr. myndighetsutgifter och 107 100 kr. höjt lönekostnadspålägg.

2. 0-alternativet innebär en ökning av bidragsanslaget med 26 800 kr. Verksamheten vid VTI är mycket löneintensiv, ca 65—70 % av kostnaderna utgörs av direkta och indirekta personalkostnader. Härvid bör även noteras att institutets nuvarande personaluppsättning fortfarande är densamma som statsmakterna beslutade vid institutets bildande den 1 juli 1971. Detta innebär att ambitionsnivån varit helt oförändrad under loppet av tre år. En sänkt ambitionsnivå för institutets egen forskning betyder att den långsiktiga forskningen praktiskt taget måste läggas ned och att viss personal — uppskattningsvis fem personer — i fortsättningen inte kan sysselsättas.

För programmet Myndighetsutgifter är konsekvenserna av 0-alternativet ytterst vanskliga att förutse. Troligtvis torde därvidlag i första hand en nedskärning få ske vad beträffar publiceringen av forskningsresultaten. Vidare kommer arbetet med förberedelserna för institutets omlokalisering att allvarligt försenas.

3. Ändrad finansieringsform av viss trafiksäkerhetsforskning innebär 2 milj. kr.

4. För myndighetsutgifterna erfordras en uppräknig med 720 000 kr., varav 500 000 kr. med hänsyn till belastningen, 125 000 kr. till biblioteksfunktionen och 95 000 kr. till förberedelser inför omlokaliseringen.

5. Den totala resursökningen för egen FoU-verksamhet resp. kapitalkostnader och fondavgifter till datamaskinfonden framgår av nedanstående sammanställning.

6. För täckande av vissa med omlokaliseringen sammanhängande

Program	Egen FoU	Kapitalkostnader och fondavgifter	Summa
	tusental kr.		
Vägtransportplanering	250	60	310
Väg	0	10	10
Fordon	250	60	310
Trafikant	125	60	185
Trafikprocess	125	60	185
	750	250	1 000

driftsfrämmande utgifter erfordras som engångsanvisning ett ytterligare medelsutrymme om 5 537 000 kr.

Departementschefen

Statens väg- och trafikinstitut, som inrättades den 1 juli 1971 genom en omorganisation och utbyggnad av statens väginstitut, redovisar i sin anslagsframställning en plan för den egna kunskapsuppbyggande forsknings- och utvecklingsverksamheten. Vidare redovisas bl. a. efter genomgång med tänkbara uppdragsgivare en bedömning av den sannolika utvecklingen av uppdragsverksamheten.

Anslagsframställningen är i enlighet med Kungl. Maj:ts föreskrifter utformad i programtermer med utgångspunkt från en indelning t. v. av verksamheten vid institutet i huvudprogrammen Myndighetsuppgifter, Vägtransportplanering, Väg, Fordon, Trafikant och Trafikprocess. Programmet Vägtransportplanering är enligt institutet ett övergripande och samlande program för hela verksamheten.

För budgetåret 1974/75 räknar institutet med en total verksamhetsvolym om ca 21,5 milj. kr., varav för den egna FoU-verksamheten och för myndighetsuppgifter ca 9,9 milj. kr. och för uppdragsverksamheten ca 6 milj. kr. samt för kostnader som sammanhänger med omlokaliseringen till Linköping ca 5,5 milj. kr. Institutet har beräknat att en minskning av intäkterna i uppdragsverksamheten kommer att inträffa under budgetåret 1974/75 i samband med institutets omlokalisering till Linköping. Detta kommer att medföra ett underskott i verksamheten med ca 1,5 milj. kr.

I förhållande till innevarande budgetår innebär institutets beräkning en total nettoökning med ca 8,5 milj. kr., varav 5,5 milj. kr. för omlokaliseringskostnader. Bortsett från konsekvenserna av förslaget till ändrad finansiering av viss forskning inom områdena trafiksäkerhet och trafikmedicin, som f. n. betalas av transportforskningsdelegationen, och från ökningarna till följd av löne- och prisomräkning innebär detta ökade resurser för den egna FoU-verksamheten med 1 milj. kr.

Som framgår av sammanställningen i det föregående räknar jag med en verksamhetsvolym för institutet under nästa budgetår om ca 13,3 milj. kr. För institutets egen FoU-verksamhet och myndighetsuppgifter tar jag upp ca 6,2 milj. kr., vilket bl. a. innebär att jag f. n. inte är beredd att tillstyrka det nyssnämnda förslaget till ändrad finansiering av viss trafiksäkerhetsforskning. Även under budgetåret 1974/75 bör denna alltså betalas av transportforskningsdelegationen. Hos väg- och trafikinstitutet tas därvid både kostnader och intäkter upp under uppdragsverksamheten.

De av institutet redovisade kostnaderna för utrustningsanskaffning i anslutning till omlokaliseringen till Linköping förordar jag skall bestridas från institutets utrustningsanslag. För kostnader som samman-

hänger med förberedelser och genomförande av omlokaliseringen har medel beräknats under VII huvudtiteln.

Omslutningen av uppdragsverksamheten är svår att beräkna under det budgetår som kommer att präglas av institutets omlokalisering. Jag räknar dock t. v. med en i stort sett oförändrad volym jämfört med innevarande budgetår.

Jag kommer att hemställa om medel för det särskilda bidraget till institutets verksamhet i det följande.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens väg- och trafikinstitut* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

E 9. Bidrag till statens väg- och trafikinstitut

1972/73 Utgift	15 334 649
1973/74 Anslag	5 850 000
1974/75 Förslag	6 236 000

¹ Anslaget omräknat för att erhålla jämförbara belopp.

Med hänvisning till vad jag anfört under anslaget Statens väg- och trafikinstitut hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till statens väg- och trafikinstitut* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 6 236 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen.

E 10. Statens väg- och trafikinstitut: Utrustning

1972/73 Utgift	0	Reservation	212 490
1973/74 Anslag	400 000		
1974/75 Förslag	2 070 000		

Statens väg- och trafikinstitut

Över utrustningsanslaget finansieras utrustningsobjekt vars värde överstiger 10 000 kr. och vars livslängd är längre än tre år.

Departementschefen

Jag beräknar anslaget till 2 070 000 kr. Jag har därvid i enlighet med vad jag anfört i det föregående inräknat 1 670 000 kr. avseende anskaffning av utrustning som är föranledd av omlokaliseringen till Linköping. För beställning av datamaskinutrustning — av institutet kostnadsberäknad till 930 000 kr. — till bl. a. institutets fordonssimulator tar jag upp 300 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens väg- och trafikinstitut: Utrustning* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 2 070 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen.

E 11. Statens geotekniska institut: Förvaltningskostnader

1972/73 Utgift	2 670 336
1973/74 Anslag	2 890 000
1974/75 Förslag	3 914 000

Statens geotekniska institut handlägger geotekniska ärenden i den mån handläggningen av dessa inte ankommer på annan statlig myndighet. I institutets uppgifter ingår bl. a. att bedriva forskning samt utföra vetenskapliga undersökningar och praktiska försök, att bearbeta och när det anses lämpligt offentliggöra resultat, som erhålls vid verksamheten, att utprova nya metoder för markförstärkning och att biträda statliga och kommunala myndigheter samt enskilda med geotekniska undersökningar och utredningar.

Institutet leds av en styrelse på sex personer, bland vilka institutets chef ingår. Institutet är organiserat på tre forsknings- och konsultationsavdelningar, en laboratorieavdelning och en mekanisk avdelning samt ett tekniskt och ett administrativt kameralt kansli.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Institutet	Departements- chefen
Personal			
Antal anställda	32	+ 2	—
Anslag			
Lönekostnader	2 252 000	+ 351 000	+ 146 000
Sjukvård	5 000	—	—
Resesättningar	47 000	+ 533 000	+ 530 000
Lokalkostnader	288 000	+ 287 000	+ 287 000
Expenser	130 000	+ 55 000	+ 48 000
Geoteknisk verksamhet i Götaälvdalen	58 000	—	—
Övriga utgifter	118 000	+ 65 000	+ 9 000
a) underhåll och anskaffning av apparater och redskap för forskning	(78 000)	(+ 5 000)	(+ 5 000)
b) kostnader för provfält, förbrukningsmateriel m. m.	(17 000)	(+ 51 000)	(+ 1 000)
c) böcker och tidskrifter	(16 000)	(+ 4 000)	(+ 2 000)
d) utbildning och förslags- verksamhet	(7 000)	(+ 5 000)	(+ 1 000)
	2 898 000	+ 1 291 000	+ 1 020 000
Uppbördsmedel			
Publikationer	8 000	— 4 000	— 4 000
Nettoutgift	2 890 000	+ 1 295 000	+ 1 024 000

Inkomster vid statens geotekniska institut, som redovisas på driftbudgetens inkomstsida under uppörd i statens verksamhet, beräknas till 4 milj. kr. (1973/74 4,3 milj. kr.).

Statens geotekniska institut

1. Löne- och prisomräkning m. m. 385 000 kr., varav för löner 15 000 kr., för resor 5 000 kr., för lokaler 287 000 kr., för expenser 13 000 kr. samt för övriga utgifter 9 000 kr. I löne- och prisomräkningen ingår dessutom 56 000 kr. för höjt lönekostnadspålägg.

2. I 0-alternativet förordar institutet minskad forskningsverksamhet inom området för grundläggnings- och förstärkningsmetoder med sammanlagt 160 000 kr.

3. Kostnader för institutets omlokalisering till Linköping beräknas till 713 000 kr.

Dubbling av tjänster	188 000
Reseersättningar	525 000
	<hr/>
Kr.	713 000

4. Fr. o. m. budgetåret 1974/75 kommer institutet att anslutas till SEA-systemet, vilket medför ökade kostnader för ADB, uppskattade till 35 000 kr. För att rationalisera det tekniska beräkningsarbetet kommer ADB att användas i ökad utsträckning, vilket bedöms medföra ökade ADB-kostnader om 5 000 kr.

5. För att bl. a. rätt kunna utnyttja SEA-systemet föreligger ett starkt behov av en amanuens tjänst på det administrativa-kamerala kansliet (+56 000 kr.).

6. Behov föreligger sedan flera år tillbaka att på det tekniska kansliet inrätta en tjänst som biblioteksbiträde i A 4/11 (+36 000 kr.).

7. Ur forskningssynpunkt är det angeläget att framkomna resultat offentliggörs utan alltför stort dröjsmål. Det krävs därför en höjning med minst 2 000 kr. per år av delposten publikationstryck under posten expenser för att anpassa anslagsposten till den beräknade publiceringsvolymen.

8. Genom institutets karaktär av specialinstitut blir utbildningskostnaderna förhållandevis höga för den egna personalen jämfört med andra administrativa myndigheter. Andra myndigheter behöver inte betala kursavgifter o. dyl. då kurserna anordnas av annan statlig myndighet. En ökning med 4 000 kr. anser institutet motiverad för utbildningsverksamheten vid institutet.

9. För att följa och delta i den internationella utvecklingen av geotekniken i lämplig omfattning behövs en ökning av anslagsposten för utrikes resor med 3 000 kr.

10. För forskningen krävs efter omlokaliseringen tillgång till ett i Linköping beläget provfält (+ 50 000 kr.).

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens geotekniska institut: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 3 914 000 kr.

E 12. Statens geotekniska institut: Uppdragsverksamhet

1972/73 Utgift	3 154 000
1973/74 Anslag	3 377 000
1974/75 Förslag	3 777 000

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Institutet	Departements- chefen
Personal			
Antal anställda	46	-1	-
Anslag			
Lönekostnader	2 567 000	+ 82 000	+ 82 000
Sjukvård	5 000	—	—
Resersättningar	175 000	+ 5 000	+ 5 000
Lokalkostnader	193 000	+ 188 000	+ 188 000
Expenser	56 000	+ 6 000	+ 6 000
Övriga utgifter	381 000	+ 119 000	+ 119 000
	3 377 000	+ 400 000	+ 400 000

Statens geotekniska institut

1. Löne- och prisomräkning m. m. 281 000 kr., varav för löner 20 000 kr., för resor 5 000 kr., för lokaler 188 000 kr. samt för expenser 6 000 kr. I löne- och prisomräkningen ingår dessutom 62 000 kr. för höjt löne-kostnadspålägg.

2. I enlighet med förslag under anslaget till Förvaltningskostnader kan — vid bifall därtill — uppdragsverksamhetens personalstat minskas med 1 kontorist (- 36 000 kr.).

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens geotekniska institut: Uppdragsverksamhet* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 3 777 000 kr.

E 13. Statens geotekniska institut: Utrustning

1972/73 Utgift	112 000
1973/74 Anslag	100 000
1974/75 Förslag	100 000

Statens geotekniska institut

1. Prisomräkning 7 000 kr.
2. Kostnader för anskaffning av utrustning i samband med institutets omlokalisering till Linköping.

Ödometerutrustning	230 000
Provbock	50 000
Byggnadsställning	7 000
Brandförsvarsutrustning	3 000
Materialfickor, buskar och åkstaplare	75 000
	365 000

3. Kostnader för anskaffning av övrig utrustning.

Bärbar ultrakortvågsradio	5 000
Kommunikationsradio	5 000
Täckta och låsbara släpvagnar, 2 st	10 000
Utrustning för lasthållnings- och rörelsemätning vid långtidsförsök	10 000
Komplettering av automatiserad sonderingsutrustning	5 000
Utrustning för automatisering av kompressionsförsök	8 000
	43 000

Departementschefen

Anslaget bör föras upp med oförändrat belopp. Behovet av utrustning till följd av institutets omlokalisering till Linköping kommer att prövas senare.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens geotekniska institut: Utrustning* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 100 000 kr.

E 14. Fraktbidragsnämnden

1972/73 Utgift	459 649
1973/74 Anslag	551 000
1974/75 Förslag	598 000

Fraktbidragsnämnden är central förvaltningsmyndighet med uppgift att handlägga ärenden om statligt regionalpolitiskt transportstöd. Nämnden handlägger vidare ärenden enligt de särskilda föreskrifter om transportstöd för Gotland som meddelats av Kungl. Maj:t senast den 5 juni 1973 i enlighet med riktlinjerna i prop. 1971: 154 samt prop. 1973: 95. Nämnden består av tre ledamöter med ersättare. Hos nämnden finns ett kansli, som förestås av en kanslichef.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Nämnden	Departements- chefen
Personal			
Handläggande personal	2	+1	+1
Övrig personal	2	—	—
	4	+1	+1
Anslag			
Avlöningar	367 000	+20 000	+20 000
Sjukvård	1 000	—	—
Resersättningar	20 000	—	—
Lokalkostnader	25 000	+17 000	+17 000
Expenser	138 000	+10 000	+10 000
	551 000	+47 000	+47 000

Fraktbidragsnämnden

1. Pris- och löneomräkning utgör 31 600 kr., varav 8 700 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. 0-alternativet (—33 050 kr.) skulle innebära att lönekostnadspos-ten minskas med medel motsvarande en extra tjänst i Ag 9.

3. Jämfört med budgetåret 1972/73 bedöms utvidgningen av transportstödet i enlighet med prop. 1973: 95 medföra en kraftig ökning av antalet fraktbidragsansökningar. Vidare kommer det utökade transportstödet med dess speciella villkor att ytterligare komplicera gransknings-, kontroll- och databehandlingsarbetet. Då kansliets personalresurser redan nu är hårt utnyttjade, föreslår nämnden dels att en av biträdestjänsterna i Ae 17 på prov förändras till en tjänst som handläggare i Ag 19 (+4 722 kr.) dels att en biträdestjänst i Ae 11 inrättas (+39 613 kr.). Nämnden avstår i samband härmed från medel för tillfällig personalförstärkning motsvarande en tjänst i Ag 9 (—33 050 kr.), vilka anvisats för tidigare budgetår. För utökad ADB-verksamhet behöver nämnden 4 500 kr.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 598 000 kr. Jag har därvid beräknat medel för bl. a. en biträdestjänst.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Fraktbidragsnämnden* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 598 000 kr.

E 15. Transportstöd för Norrland m. m.

1972/73 Utgift	51 057 961
1973/74 Anslag	46 700 000
1974/75 Förslag	87 000 000

Transportstödet till det norrländska näringslivet enligt kungörelsen (1970: 592, omtryckt 1973: 895) om statligt regionalpolitiskt transportstöd har hittills omfattat fraktbidrag för transporter med järnväg och lastbil i yrkesmässig trafik från ort inom stödområdet — utom Gotland och Öland — på sträckor över 300 km. Av regional- och näringspolitiska skäl har stödet inriktats på transporter av helfabrikat och mera bearbetade halvfabrikat inom och utifrån stödområdet. Malmer, metaller, ringa bearbetade halvfabrikat inom järn- och stålsektorn, träråvaror och pappersmassa samt oljor och bensin undantas. Stödet som utgår i form av bidrag i efterskott till företagens fraktkostnader varierar mellan 15 och 35 % av erlagd frakt beroende på avsändningsortens geografiska belägenhet inom stödområdet.

Riksdagen har den 29 maj 1973 (prop. 1973: 95, TU 1973: 14, rskr 1973: 250) beslutat om en utbyggnad av transportstödet fr. o. m. bidragsåret 1974 till att avse transporter av vissa råvaror och halvfabrikat även till orter inom stödområdet. Vidare sänks bl. a. kravet på transportens längd genom att i fortsättningen transporter på sträckor över 250 km medges bidrag. En möjlighet införs också att beakta utländsk transportsträcka vid bidragsgivningen. Slutligen begränsas kravet på lägsta sändningsvikt till att överstiga 300 kg mot hittills 500 kg.

Fraktbidragsnämnden

Den ovanligt kraftiga konjunkturuppgången för varugrupper som transportstödet omfattar kunde ej förutses vid uppgörandet av 1973/74 års budget. Med utgångspunkt från den beräknade belastningen för detta budgetår — 11,8 milj. kr. över det belopp som upptagits på riksstaten — har för nästa budgetår, utöver ökning med hänsyn till konjunkturen med 5,5 milj. kr., pålagts 23 milj. kr. i enlighet med prop. 1973: 95.

Departementschefen

Jag biträder fraktbidragsnämndens förslag.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Transportstöd för Norrland m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 87 000 000 kr.

E 16. Transportstöd för Gotland

1972/73 Utgift	2 179 076
1973/74 Anslag	2 300 000
1974/75 Förslag	3 300 000

För att förbättra betingelserna för den näringsgeografiska utvecklingen, som Gotlands inlemmande i stödområdet syftar till, utgår enligt riksdagens beslut (prop. 1971: 154, TU 1971: 28, rskr 1971: 350 och prop. 1973: 95, TU 1973: 14, rskr 1973: 250) transportstöd vid viss linjesjöfart på Gotland.

Stödet syftar till att minska de kostnadsmässiga olägenheter för det gotländska näringslivet som följer av Gotlands läge och av de därav betingade merkostnaderna i samband med färjeöverfart. Stödet är konstruerat så att godstaxan (längdmetertaxan för godsfordon) fr. o. m. den 1 juli 1973 är nedsatt med 75 % (tidigare 50 %) för transporter från Gotland till fastlandet. För att gynna turismen och för att förbilla den gotländska allmänhetens fastlandsresor är taxan för överföring av personbilar reducerad med 25 %.

Fraktbidragsnämnden

För budgetåret 1973/74 anvisades 2,3 milj. kr. Enligt prop. 1973: 95 motsvarar förbättringarna av stödet en merkostnad om 1 milj. kr.

Departementschefen

Jag biträder fraktbidragsnämndens förslag.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Transportstöd för Gotland* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 3 300 000 kr.

E 17. Transportforskningsdelegationen

1972/73 Utgift	5 986 336	Reservation	1 388 279
1973/74 Anslag	7 013 000		
1974/75 Förslag	8 065 000		

Transportforskningsdelegationen (TFD) handhar uppgifter som avser planläggning, samordning och stöd i fråga om forskning och utveckling rörande transporter, trafik och trafiksäkerhet i den mån sådana uppgifter inte ankommer på annan statlig myndighet.

Delegationen består av fjorton ledamöter som företräder trafikverk, forskning och näringsliv. Till delegationen är knutna tre beredande expertnämnder — en för trafiksäkerhetsfrågor, en för transport- och trafiktekniska frågor och en för transport- och trafikekonomiska frågor.

Vid delegationen finns inrättad en professur i trafiksäkerhet med placering vid Chalmers tekniska högskola. Vidare finns ett kansli som förestås av en kanslidirektör.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Delegationen	Departements- chefen
Personal			
Handläggande personal	4	—	—
Övrig personal	2	—	—
	6	—	—
Stat			
<i>Utgifter</i>			
Lönekostnader	781 000	+ 19 000	+ 19 000
Sjukvård	1 000	—	—
Reseersättningar	45 000	+ 2 000	+ 2 000
Lokalkostnader	110 000	—	—
Expenser	57 000	+ 13 000	+ 13 000
Forskning	6 020 000	+1 500 000	+1 018 000
Uppdragsforskning	—	+ 100 000	+ 100 000
Viss trafiksäkerhets- forskning m. m.	550 000	+ 55 000	+ 55 000
	7 564 000	+1 689 000	+1 207 000
<i>Uppbördsmedel</i>			
Viss trafiksäkerhets- forskning m. m.	550 000	+ 55 000	+ 55 000
Ersättningar för uppdrag m. m.	1 000	+ 100 000	+ 100 000
Nettoutgift	7 013 000	+1 534 000	+1 052 000

Transportforskningsdelegationen

1. Pris- och löneomräkning utgör 506 000 kr., varav 19 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. 0-alternativet innebär för delegationens del ett starkt minskat stöd till FoU-verksamheten inom transportsektorn. Uppräkningen skulle endast bli 130 000 kr. En sådan utveckling är inte förenlig med de stora behov av ökade FoU-insatser som TFD konstaterat föreligga inom transportområdet.

3. Delegationens resurser bör utökas och avvägas med beaktande av eftersatta behov och med hänsyn till transportsektorns allt mer ökade betydelse för samhällsutbyggnaden. Det är av vikt att delegationen har medel för att anlita tillfällig arbetskraft eller för uppdrag till utomstående expertis. Detta blir aktuellt i fråga om främst perspektivplanarbetet, komplettering och vidareutveckling av resurskatalogen, infor-

mationsverksamheten samt dokumentations- och klassifikationsarbetena. Den i olika avseenden intensifierade verksamheten ökar även behovet av expensmedel för telefon, kopiering och publikationstryck.

TFD kommer våren 1974 att besluta om bidrag för FoU-verksamhet under budgetåret 1974/75. Ett belopp om 1,6 milj. kr. är bundet för detta budgetår i och med redan beslutad och pågående FoU-verksamhet. Behov har konstaterats föreligga inom flera viktiga områden. Detta gäller bl. a. i fråga om interregionala gods- och persontransporter. Ett annat viktigt område avser transportmönstrets förändringar inom olika branscher, t. ex. skogsindustrins uttransporter. Forskning rörande kollektiv lokaltrafik kräver stora insatser, bl. a. inom ramen för ett nyligen påbörjat nordiskt samarbetsprojekt. FoU rörande styr- och reglersystem är av stor betydelse för såväl trafiksäkerhet som kapacitetsutnyttjande inom både landsvägstrafik- och spårbunden trafik. Inom trafiksäkerhetsforskningen krävs FoU om främst trafikanters prestationsförmåga i trafiken och mörkertrafikproblem. Insatser krävs vidare i fråga om järnvägarnas kapacitetsproblem. Också inom sjöfart och luftfart ökar kraven på FoU-verksamhet. Detta gäller t. ex. flygplatsplanering och strukturförändringar inom sjöfarten. — Posten forskning bör räknas upp med 1,5 milj. kr., varav 482 000 kr. krävs för att anslagspostens realvärde inte skall minska.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Transportforskningsdelegationen* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 8 065 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen.

E 18. Bussbidragsnämnden

1973/74 ¹ Anslag	360 000
1974/75 Förslag	485 000

¹ Nytt anslag.

För handhavandet av frågor som sammanhänger med det statliga stödet till icke lönsam busstrafik har en bussbidragsnämnd inrättats fr. o. m. den 1 juli 1973 (prop. 1973: 53, TU 1973: 13, rskr 1973: 203).

Bussbidragsnämnden är central förvaltningsmyndighet för handläggning av ärenden enligt kungörelsen (1965: 201, omtryckt 1973: 640) om statsbidrag till viss linjetrafik på landsbygden och kungörelsen (1973: 639) om statligt stöd till lokal landsbygdstrafik. Nämnden består av tre ledamöter med ersättare. Hos nämnden finns ett kansli, som förestås av en kanslichef.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Nämnden	Departements- chefen
<i>Personal</i>			
Handläggande personal	3	—	—
Övrig personal	1	—	—
	4	—	—
<i>Anslag</i>			
Lönekostnader	300 000	+ 88 500	+ 81 000
Sjukvård	1 000	—	—
Reseersättningar	20 000	+ 5 000	+ 5 000
Lokalkostnader	25 000	+ 8 500	+ 8 000
Expenser	14 000	+ 31 500	+ 31 000
	360 000	+ 133 500	+ 125 000

Bussbidragsnämnden

1. Pris- och löneomräkning m. m. utgör 113 500 kr., varav 8 500 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. I 0-alternativet skulle uppräknigen endast bli 89 825 kr. Eftersom anslagsposterna lönekostnader, sjukvård och lokalkostnader på grund av anställningsförhållandena och ingångna avtal inte kan reduceras måste minskningen i förhållande till alternativ 1 avse reseersättningar och expenser med ca 33 %, vilket med tanke på verksamhetens karaktär skulle leda till avsevärda olägenheter.

3. För det första verksamhetsåret för bussbidragsnämnden har beviljats 360 000 kr. i förslagsanslag. Vid beräkningen av detta anslag kunde storleken av vissa kostnadsposter inte förutses. Sälunda kommer enbart lönekostnaderna i 1973 års löneläge inkl. arvoden till nämndens ledamöter att för helt år uppgå till ca 368 500 kr. För konsultarvoden och ext-räpersonal begär nämnden 20 000 kr.

Anslagsposten reseersättningar är otillräcklig med hänsyn till att behovet av informationskontakter med t. ex. länsstyrelserna kommer att vara stort under inledningsskedet av nämndens verksamhet. För detta ändamål bedöms ytterligare 5 000 kr. erforderligt. För att täcka lokalhyra och lokalhållningskostnader behöver anslagsposten lokalkostnader räknas upp med 8 500 kr. För expenser beräknar nämnden enligt vad nu kan förutses ett ytterligare medelsbehov av 31 500 kr. för att täcka ofrånkomliga kostnader.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bussbidragsnämnden* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 485 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen.

E 19. Statligt stöd till icke lönsam busstrafik

1972/73 Utgift ¹	14 922 658	Reservation	2 126 502
1973/74 Anslag ¹	17 000 000		
1974/75 Förslag	33 000 000		

¹ Tidigare anslagsbeteckning F 2. Ersättning till trafikföretag för drift av icke lönsamma busslinjer.

Statligt stöd till icke lönsam busstrafik utgår enligt kungörelsen (1965: 201, omtryckt 1973: 640) om statsbidrag till viss linjetrafik på landsbygden och kungörelsen (1973: 639) om statligt stöd till lokal landsbygdstrafik.

Bussbidragsnämnden utför den slutgiltiga granskningen av ansökningar och meddelar beslut i bidragsfrågor enligt 1965 års kungörelse samt avger förslag till Kungl. Maj:t om fördelning av anslagsmedel mellan länen i form av medelsramar enligt 1973 års kungörelse.

Bidragsformer

Statsbidrag till olönsam busstrafik har utgått sedan år 1961. Stöd kan enligt 1965 års kungörelse utgå till reguljär trafik med kollektiva transportmedel på viss eller vissa sträckor på landsbygden, för vilken trafik kostnadstäckning med tillämpning av vanliga företagsekonomiska principer inte kan uppnås. Till grund för bestämmandet av bidragsbelopp för visst år ligger omfattningen av trafikarbetet under närmast föregående kalenderår (eller räkenskapsår). Det bidragsberättigade trafikarbetet är begränsat till vad som motsvarar en personförande dubbeltur om dagen på vederbörande sträcka. Till täckning av underskott i sådan trafik kan i normalfallet utgå ersättning med ett visst högsta belopp per vagnmil.

1973 års riksdag (prop. 1973: 53, TU 1973: 13, rskr 1973: 203) har beslutat om ändrade regler för det statliga stödet till icke lönsam busstrafik. Tillsvidare gäller de nya reglerna endast lokal landsbygdstrafik. De nya bidragsreglerna återfinns i 1973 års nyssnämnda kungörelse som tillämpas fr. o. m. det bidragsår som börjar den 1 augusti 1974.

Framställning om bidrag till lokal trafikservice enligt de nya reglerna görs av kommunen och inlämnas till vederbörande länsstyrelse. En förutsättning för att bidrag skall utgå är att trafikens omfattning och inriktning framgår av en av kommunen upprättad lokal trafikförsörjningsplan. Bidraget utgår till högst två dagliga dubbelturer på en landsbygdslinje med högst 50 procent av underskottet under förutsättning att lägst 60 procent kostnadstäckning uppnås i trafiken. Till lokal trafikservice i kommun inom det inre stödområdet kan bidrag utgå med högst 75 procent av underskottet vid minst 50 procent kostnadstäckning.

Efter en allmän bedömning av de lokala trafikförsörjningsplanerna

och en granskning av kommunernas bidragsansökningar skall länsstyrelsen till bussbidragsnämnden insända sammanställning över bidragsanspråken med eget yttrande. På grundval av ansökningshandlingarna och länsstyrelsernas yttranden avger bussbidragsnämnden förslag till Kungl. Maj:t hur det anslag, som av Kungl. Maj:t föreslagits i statsverkspropositionen, bör fördelas mellan länen i form av medelsramar.

Länsstyrelsen fördelar senare statsbidragsbeloppen inom den medelsram för länet som fastställts av Kungl. Maj:t.

För icke lönsam trafik som ej är av lokal karaktär gäller alltså bidragsreglerna enligt 1965 års kungörelse med endast den ändringen att bidragsåret ändras till 1 augusti—31 juli med tillämpning fr. o. m. den 1 augusti 1974. Den hittillsvarande vagnmilsersättningen höjs vidare fr. o. m. samma tidpunkt från 3 kr. till 3: 50 kr. för trafik inom inre stodområdet och till 3: 25 kr. för trafik i landet i övrigt. Avsikten är att efter slutförandet under år 1974 av den pågående regionala trafikplaneringen komplettera det nya bidragssystemet med en ordning även för bidragsgivning avseende regional trafik.

Bussbidragsnämnden

1. 1965 års kungörelse

Behovet av bidragsmedel enligt 1965 års kungörelse är avhängigt av omfattningen av det bidragsgrundande trafikarbetet. Utvecklingen mot fortlöpande minskning av trafikunderlaget kan förväntas fortgå, vilket innebär att sannolikt fler linjer blir olönsamma och att redan tidigare bidragsberättigade linjer som ej uppnått maximalt statsbidragsbelopp kommer att få alltmer försämrad lönsamhet och därigenom ställa anspråk på större bidrag.

Under budgetåret 1974/75 skall statsbidrag enligt 1965 års kungörelse på grund av ändrad innebörd av begreppet bidragsår utanordnas för en i förhållande till tidigare förutsättningar avkortad bidragsperiod, nämligen sju månader från den 1 januari—31 juli 1974. På grund härav utgör utgångspunkten för beräkning av bidragsbehovet 7/12 av det för innevarande budgetår anslagna beloppet 17 milj. kr., dvs. 10 milj. kr. Det måste dock bedömas som sannolikt att en viss ökning av det bidragsgrundande trafikarbetet inträder. Ökningen kan uppskattas till ca 10 %.

Under angivna förutsättningar uppgår behovet av medel för bidrag enligt 1965 års kungörelse till 11 milj. kr.

2. 1973 års kungörelse

Behovet av bidragsmedel enligt 1973 års kungörelse är avhängigt av omfattningen och kvaliteten på den trafikservice som kommunerna bedömer som nödvändig för att tillfredsställande lokal trafikförsörjning skall kunna erbjudas samt av kostnadsutvecklingen för de trafikmedel, i

första hand buss och taxi, som kommer att anlitas för utförande av trafiken.

Årskostnaden för det första bidragsåret enligt det nya systemet, genom vilket staten påtager sig ett större ekonomiskt ansvar för att den lokala trafikförsörjningen skall kunna bibehållas eller förbättras, har i prop. 1973: 53 beräknats till ca 21 milj. kr.

Vid nämnda kostnadsberäkningar har inte kunnat förutses den utveckling mot avsevärt förhöjda drivmedelspriser som numera kan konstateras. Även andra kostnader i trafiken ökar. Kostnaderna för drivmedel utgör ca 7 % av totalkostnaden för busstrafiken, varför dessa prishöjningar kommer att påverka busstrafikens kostnadsförhållanden. I den mån kostnadsökningarna inte kan kompenseras av intäktsökningar, vilket torde kunna antas bli fallet, försämras därvid lönsamhetsläget ytterligare för trafikutövarna.

Av anförda skäl finns anledning att bedöma anslagsbehovet högre än vid tidigare gjorda kostnadsberäkningar. Även i detta fall kan ökningen uppskattas till ca 10 %.

Under angivna förutsättningar uppgår behovet av medel för bidrag enligt 1973 års kungörelse till 23 milj. kr.

Sammantaget erfordras följaktligen för statlig bidragsgivning till viss icke lönsam busstrafik för budgetåret 1974/75 (11 + 23) 34 milj. kr.

Departementschefen

Jag beräknar anslaget till 33 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statligt stöd till icke lönsam busstrafik* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 33 000 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen.

F. DIVERSE

F 1. Ersättning till statens järnvägar för drift av icke lönsamma järnvägslinjer m. m.

1972/73 Utgift	322 000 000
1973/74 Anslag	380 000 000
1974/75 Förslag	435 000 000

Från anslaget utgår sedan budgetåret 1964/65 ersättning till SJ för underskott för drift av icke lönsamma järnvägslinjer. Enligt 1969 års riksdags beslut skall vidare från anslaget betalas dels SJ:s kostnader för drift av sådana icke lönsamma järnvägsstationer, som skall bibehållas enligt Kungl. Maj:ts beslut, dels ersättning för 67-kortsrabattens utvidgning till förtidspensionärer m. fl.

Statens järnvägar

I skrivelse den 17 augusti 1973 framhåller SJ följande.

I c k e l ö n s a m m a j ä r n v ä g s l i n j e r

Den totala banlängden vid SJ den 1 juli 1973 uppgick till 12 384 km, varav 6 555 km eller 53 % tillhörde det ersättningsberättigade bannätet.

Underskottet på det ersättningsberättigade bannätet under budgetåret 1974/75 har på grundval av 1972 års separatredovisning beräknats till 431 milj. kr. Vid framräkningen av separatredovisningens resultat har hänsyn i första hand tagits till kända och förväntade ändringar i löne- och prisnivån. Taxan har antagits bli oförändrad efter den 1 oktober 1972. Till det sålunda framräknade underskottet skall — liksom tidigare — läggas ersättning för inkomstbortfall genom nedsatta stycke godsfrakter i viss samtrafik järnväg—billinje. Denna ersättning beräknas för budgetåret 1974/75 till 2,7 milj. kr. Vidare beräknas behov av ersättning för viss trafik över Ystad med 1 milj. kr. Det sammanlagda behovet av driftersättning för olönsamma järnvägslinjer under budgetåret 1974/75 uppgår sålunda till (431,0+2,7+1,0) 434,7 milj. kr. I denna driftersättning har ej inräknats kostnader för erforderliga investeringar i det ersättningsberättigade bannätet.

I c k e l ö n s a m m a j ä r n v ä g s s t a t i o n e r

Under budgetåret 1972/73 lades 21 olönsamma järnvägsstationer ned, varav 6 bemannade. Härutöver avbemannades 23 stationer. Ersättningsbehovet för sådana olönsamma stationer, som Kungl. Maj:t bestämt skall bibehållas, har — med utgångspunkt i förhållandena under budgetåret 1972/73 — beräknats till 100 000 kr. under budgetåret 1974/75.

67-kortsrabattens utvidgning

Statsmakterna har beslutat om en företagsekonomiskt icke motiverad utvidgning fr. o. m. den 1 januari 1969 av 67-kortsrabatten för förtidspensionärer m. fl. Sedan budgetåret 1969/70 har SJ fått ersättning för de mindrentäkter och kostnader som statsmakernas beslut om denna utvidgning av rabatten orsakat. För budgetåret 1974/75 beräknas ersättningsbehovet till 2,7 milj. kr.

Övrigt

I skrivelser till Kungl. Maj:t har SJ vid olika tillfällen hemställt om särskild ersättning för olönsam landsvägstrafik dels på linjen Övertorneå—Pajala, dels för resultatförsämring till följd av Kungl. Maj:ts beslut om återhållsamhet i fråga om begränsningar i busstrafiken mellan centralorter i olika kommunblock. För budgetåret 1974/75 beräknas ersättningsbehovet för landsvägstrafiken på sträckan Övertorneå—Pajala till 1 milj. kr. och mellan centralorter i olika kommunblock till 5,8 milj. kr.

1965 års musei- och utställningssakkunniga har i betänkandet (SOU 1973: 5) Museerna i fråga om järnvägmuseets fortsatta verksamhet bl. a. föreslagit att kostnaderna för driften av museet borde bestridas med anlåtande av anslag på riksstaten. Museet bör dock även i fortsättningen tillhöra SJ:s organisation. Enligt SJ:s mening bör museet inordnas i det allmänna museiväsendet. I avvaktan på statsmakernas ställningstagande till denna fråga begär SJ ersättning för budgetåret 1974/75 med 1,6 milj. kr. för de drift-, underhålls- och kapitalkostnader som orsakas av museiverksamheten.

SJ har av Kungl. Maj:t fått i uppdrag att — med utgångspunkt i eget ekonomiskt ansvar — utarbeta förslag till lämplig utformning av studeranderabatter vid SJ. I skrivelse den 6 juni 1973 till Kungl. Maj:t har SJ lämnat ett sådant förslag. Under förutsättning att nuvarande rabattvillkor bibehålls beräknar SJ resultatförsämringen till 14,5 milj. kr. vid 1973 års taxenivå. För budgetåret 1974/75 hemställer SJ om ersättning med detta belopp.

S a m m a n f a t t n i n g

Det totala anslagsbehovet för budgetåret 1974/75 uppgår enligt ovan till (434,7+0,1+2,7+1,0+5,8+1,6+14,5) 460,4 milj. kr. SJ hemställer att detta belopp anvisas på statens driftbudget.

Departementschefen

Enligt de år 1963 meddelade riktlinjerna för den statliga trafikpolitiken (prop. 1963: 191, S3LU 1963: 1, rskr 1963: 424) skall SJ ersättas för driftunderskott på sådana icke lönsamma järnvägslinjer, vilkas tra-

fikering utgör en ekonomisk belastning för SJ men på vilka trafiken bör bibehållas tills vidare av samhälleliga skäl. Ersättningens storlek skall grundas på en vart tredje år förnyad bandelsundersökning. För den senaste undersökningen, som genomfördes år 1972, lämnades en redogörelse i prop. 1973: 1 (bil. 8, s. 164).

För budgetåret 1974/75 har SJ begärt ersättning för underskottet på det ersättningsberättigade bannätet med 431 milj. kr. Beräkningen av ersättningens storlek bygger på SJ:s bedömning av hur bl. a. löne- och sakkostnader kan väntas utveckla sig intill budgetårets utgång. På intäktssidan har räknats med taxeläget den 1 oktober 1972.

Jag har vid min bedömning av de olika faktorer, som kommer att påverka behovet av ersättning under budgetåret 1974/75, funnit att ersättningen bör utgå med 430,3 milj. kr., vilket innebär en ökning med 55 milj. kr. jämfört med budgetåret 1973/74. Vid mina beräkningar av ersättningens storlek har jag tagit hänsyn till dels effekten av taxehöjningen den 1 januari 1974, dels de sakkostnadsökningar som inträtt eller aviserats sedan SJ ingett sin framställning. SJ bör vidare få 2,7 milj. kr. som ersättning för de övergångsvis tillämpade nedsättningar i styckegodstaxan som förekommer i samtrafik mellan järnvägsnätet och platser vid nedlagda järnvägslinjer.

På grundval av beslut av 1968 års riksdag (SU 1968: 9, rskr 1968: 113) har kommun, som med hänsyn till trafikförsörjningen anser att olönsam järnvägsstation bör bibehållas, sedan hösten 1968 möjlighet att göra framställning härom till Kungl. Maj:t. Med anledning av sådana framställningar har Kungl. Maj:t i en del fall ålagt SJ att bibehålla viss trafik eller att i övrigt vidta särskilda anordningar för trafikförsörjningen. För budgetåret 1974/75 föreslår SJ att ersättning för detta ändamål utgår med oförändrat 100 000 kr. Jag biträder detta förslag.

Enligt riksdagens beslut med anledning av prop. 1968: 155 (SU 1968: 188, rskr 1968: 398) skall SJ ersättas för 67-kortsrabattens utvidgning till förtidspensionärer m. fl. För budgetåret 1974/75 yrkar SJ ersättning med 2,7 milj. kr., vilket innebär en ökning med 800 000 kr. i jämförelse med budgetåret 1973/74. För egen del beräknar jag ersättningen till oförändrat belopp, dvs. 1,9 milj. kr.

Den av SJ begärda ersättningen för viss trafik mellan centralorter i olika kommunblock och på sträckan Övertorneå—Pajala anser jag mig inte kunna tillstyrka.

Enligt SJ:s mening bör järnvägmuseet i Gävle inordnas i det allmänna museiväsendet. SJ hänvisar i sammanhanget till 1965 års musei- och utställningssakkunniga. För egen del anser jag att järnvägmuseet bör ses som en naturlig del av SJ:s verksamhet och således organisatoriskt tillhöra SJ.

I december 1972 deklarerade SJ sin avsikt att fr. o. m. den 1 juli 1973 införa en 25-årsgräns för studeranderabatt på tåg. Bl. a. i syfte att finna

andra former för avgränsning av rabattberättigade studerandekategorier gav Kungl. Maj:t den 9 februari 1973 SJ i uppdrag att utarbeta ett nytt förslag till utformning av studeranderabatten. I beslutet angavs också att av SJ tillämpade rabatter för studerande t. v. skulle bibehållas i nuvarande omfattning. Av det förslag som SJ nu framlagt framgår att SJ inte längre till någon del anser studeranderabatten vara kommersiellt motiverad. En rabattering av nuvarande omfattning kommer enligt SJ att medföra en resultatförsämring om 14,5 milj. kr. vid 1973 års taxenivå. Frågan om studeranderabattens framtida utformning är föremål för beredning. I avvaktan härpå är jag inte beredd att förorda att SJ medges den begärda ersättningen.

Med ovan nämnda utgångspunkter uppgår medelsbehovet för ersättning till SJ för drift av icke lönsamma järnvägslinjer m. m. för budgetåret 1974/75 till (430,3+2,7+0,1+1,9) 435 milj. kr.

SJ har i särskild skrivelse den 17 augusti 1973 begärt tilläggsanslag med sammanlagt 6,5 milj. kr. på driftbudgeten för budgetåret 1973/74 dels för drift av icke lönsamma järnvägslinjer, dels för olönsam buss trafik på Gotland. Större delen av beloppet är enligt skrivelsen att hänföra till att den under budgetåret utgående ersättningen är lägre än det belopp som föreslogs av de sakkunniga som granskade 1972 års separatredovisning. För egen del vill jag framhålla att ersättningsbeloppet påverkas av en rad faktorer och att relativt obetydliga procentuella förändringar vid framräkningen av vissa delposter kan innebära att det totala ersättningsbeloppet påverkas väsentligt. En jämförelse mellan å ena sidan det taxeläge som gällde hösten 1972 och de då förväntade kostnadsökningarna och å andra sidan de sedan dess konstaterade förändringarna vad gäller tax- och kostnadsläget ger sålunda vid handen att ersättningsbeloppet beräknats med viss säkerhetsmarginal.

Något tilläggsanslag i enlighet med SJ:s förslag är jag inte beredd att förorda.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Ersättning till statens järnvägar för drift av icke lönsamma järnvägslinjer m. m. för budgetåret 1974/75* anvisa ett anslag av 435 000 000 kr.

F 2. Ersättning till postverket för befordran av tjänsteförsändelser

1972/73 Utgift	169 294 000
1973/74 Anslag	176 000 000
1974/75 Förslag	203 000 000

Postverket

Från anslaget utgår ersättning till postverket för tjänsteförsändelser i allmänhet, särskild postdelgivning och militärbrev.

Postverket beräknar ersättningen för tjänstebrevsförsändelser för budgetåret 1973/74 till 183,3 milj. kr., varav ett engångsbelopp om 3,2 milj. kr. för extra bilpostförsändelser i samband med starten för den rullande bilskatteuppbörden.

Ersättning för befordran av tjänsteförsändelser i allmänhet utgår jämlikt 2 § tjänstebrevsförordningen (1945: 329) med viss procent av postverkets frankoteckensuppbörd. Ersättningen erläggs under kvartalet näst efter det, som ersättningen avser. Fr. o. m. budgetåret 1971/72 tills vidare har procenttalet bestämts till 14. Med utgångspunkt från detta procenttal beräknar postverket ersättningen för befordran av tjänsteförsändelser i allmänhet under budgetåret 1974/75 till 181 013 000 kr.

Från anslaget utgår sedan den 1 januari 1948 även ersättning för särskild postdelgivning. Denna ersättning uppgick under budgetåret 1972/73 till 2 469 144 kr. Ersättningen under budgetåret 1974/75 beräknas till 2 758 000 kr.

Ersättningen till postverket för befordran av militärbrev uppgick under budgetåret 1972/73 till 308 458 kr. För budgetåret 1974/75 beräknas ersättningen till 350 000 kr.

Ersättning till postverket för befordran av tjänsteförsändelser för budgetåret 1974/75 skulle således enligt verkets beräkningar uppgå till (181 013 000 + 2 758 000 + 350 000) 184 121 000 kr. eller avrundat 184 milj. kr., därav 3,2 milj. kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

Departementschefen

Från anslaget har hittills utgått ersättning för tjänsteförsändelser i allmänhet, särskild postdelgivning och militärbrev. Vissa tjänsteförsändelser har hittills betalats från anslaget Ersättning till postverket m. fl. för bestyret med skatteuppbörd m. m. under sjunde huvudtiteln. Detta gäller försändelser innehållande debetsedlar och förtryckta deklarationsblanketter. Eftersom dessa försändelser till sin karaktär inte skiljer sig från andra tjänsteförsändelser anser jag att ersättningen även för dessa försändelser bör bestridas från tjänstebrevsanslaget.

Postverket har beräknat ersättningen för befordran av tjänsteförsändelser under budgetåret 1974/75 till 184 milj. kr., varav för tjänsteförsändelser i allmänhet 181 milj. kr., motsvarande 14 % av postverkets portoinkomster. Postverkets beräkningar härvidlag har inte gett mig anledning till någon erinran. Postverket har vidare beräknat ersättningen

för befordran av försändelser med debetsedlar och deklarationsblanketter till ca 15,2 milj. kr.

Den övergång till kilometerskatteuppbörd för dieseldrivna fordon som träder i kraft den 1 januari 1974 medför ett ökat antal tjänsteförsändelser. Kostnaderna för dessa kan i ett etablerat skede beräknas till ca 1,6 milj. kr./år.

Jag anser att i princip hela ersättningen till postverket för befordran av tjänsteförsändelser kan utgå i form av en viss procent av postverkets portoinkomster. Med ledning av de angivna beloppen bör detta procenttal fr. o. m. budgetåret 1974/75 bestämmas till 15,5. Den ersättning som framräknas med hjälp av detta procenttal skall då gälla tjänsteförsändelser i allmänhet, särskild postdelgivning, militärbrev, debetsedlar, deklarationsblanketter och försändelser med anledning av kilometerskatteuppbörden.

Med utgångspunkt i det angivna procenttalet beräknas ersättningen för tjänsteförsändelser under budgetåret 1974/75 till 200 272 000 kr.

I samband med allmän fastighetstaxering år 1975 kommer att under budgetåret 1974/75 till alla deklarationspliktiga fastighetsägare skickas ut förtryckta deklarationsblanketter till en kostnad av ca 2,5 milj. kr.

Dessutom tillkommer under budgetåret 1974/75 vissa extra utsändningar i samband med kilometerskatteuppbörden till en kostnad av ca 500 000 kr.

Totalt krävs således ett anslag budgetåret 1974/75 av $(200,3 + 2,5 + 0,5)$ 203,3 milj. kr. eller avrundat 203 milj. kr. Härav bör ett så stort belopp avräknas mot automobilskattemedlen, som svarar mot den del av ersättningen för befordran av tjänsteförsändelser, som beräknas falla på sådan verksamhet vid myndigheter, för vilken kostnaderna avräknas mot angivna medel. Med ledning av upplysningar från postverket kan denna del av ersättningen för nästa budgetår uppskattas till 3,2 milj. kr.

När det gäller förbrukningen under anslaget för innevarande budgetår kan förutses en ökning av det av postverket beräknade beloppet p. g. a. utsändning av ransoneringsbevis m. m.

Jag vill i sammanhanget nämna att jag efter Kungl. Maj:ts bemyndigande den 13 april 1973 tillkallat en sakkunnig med uppdrag att utreda frågan om tjänstebrevsrätt för icke statliga organ.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Ersättning till postverket för befordran av tjänsteförsändelser* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 203 000 000 kr., därav 3 200 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

F 3. Bidrag till vissa internationella sammanslutningar

1972/73 Utgift	1 871 000
1973/74 Anslag	2 021 000
1974/75 Förslag	2 221 000

	Anvisat 1973/74	Beräknad ändring 1974/75
1. Meteorologiska världsorganisationen (WMO) m. m.	542 000	+ 28 000
2. Internationella föreningen för frågor rörande vägväsendet (PIARC) m. m.	10 300	—
3. Förhandlingar rörande luftfarten	125 300	+ 74 000
4. Förenta Nationernas ekonomiska kommission för Europa (ECE)	60 000	—
5. Europeiska transportministerkonferensen (CEMT)	65 000	+ 15 000
6. Internationella järnvägsfördragen (CIM-CIV)	15 000	—
7. Vissa förhandlingar rörande vägtransporter	50 000	—
8. Visst internationellt trafiksäkerhetsarbete	50 000	—
9. Vissa förhandlingar rörande satellitkommunikationer	20 000	—
10. Internationella organisationen för fyrtekniska frågor (IALA)	16 400	+ 6 000
11. Internationella hydrografiska byrån	50 000	+ 2 000
12. Förhandlingar rörande sjöfarten samt Mellanstataliga rådgivande sjöfartsorganisationen (IMCO)	700 000	+ 50 000
13. Bidrag till internationell ispatrulleringstjänst i Norra Atlanten	150 000	—
14. Bidrag till driften av livräddnings- och väderleksfartyg i Nordsjön	135 000	+ 25 000
15. Internationella föreningen i Bryssel för sjöfartskongresser (PIANC)	7 000	—
16. Bidrag till vissa fyrar i Röda Havet	25 000	—
	2 021 000	+ 200 000

1. Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut föreslår att kostnaderna föranledda av Sveriges anslutning till meteorologiska världsorganisationen för budgetåret 1974/75 beräknas till 570 000 kr. Årsavgiften för Sveriges anslutning till WMO förväntas öka med 28 000 kr. till totalt 380 000 kr. Till World Weather Watch föreslås utgå oförändrat 75 000 kr. Resor föranledda av svenskt deltagande i WMO:s verksamhet beräknas uppgå till oförändrat 115 000 kr. Sammanlagt bör således posten föras upp med $(380\,000 + 75\,000 + 115\,000) = 570\,000$ kr.

3. Den begärda höjningen hänför sig i första hand till kostnader i samband med ICAO:s ordinarie generalförsamling i Montreal i juli 1974 ävensom förväntade ICAO-konferenser för uppföljning av flygkapningsproblematiken. Därtill kommer luftfartskonsultationer beträffande bl. a. SAS' trafikrättigheter i Canada, Sydamerika och Kina.

5. Ökningen hänför sig uteslutande till ej påverkbara kostnadsökningar. Utfallet överskrider f. n. anslaget.

10. Medlemsavgiften är numera 5 000 schweizerfrancs, dvs. ca 7 000 kr. Resekostnader för svenskt deltagande vid de återkommande exekutivkommittémötena i Paris beräknas till 5 000 kr. En tjänsteman vid sjöfartsverket är fram till och med år 1975 president i organisationen, vilket medför extra resekostnader om ca 6 000 kr. per år.

Under budgetåret 1974/75 kommer en tjänsteman vid sjöfartsverket att inneha posten som ordförande i en speciell kommitté, som är tillsatt för att studera och normalisera tillförlitligheten hos fyrar. Detta engagemang beräknas kosta 4 400 kr. per år. För ändamålet bör således beräknas $(7\ 000 + 5\ 000 + 6\ 000 + 4\ 400) = 22\ 400$ kr.

11. Sveriges bidrag till hydrografiska organisationens budget utgör fram till år 1977 ca 47 000 kr. I den av Sverige år 1971 ratificerade konventionen förutsätts en finanskommitté med en representant för varje medlemsland. Kostnaderna för svenskt deltagande beräknas till 5 000 kr. Anslaget bör således beräknas till $(47\ 000 + 5\ 000) = 52\ 000$ kr.

12. Belastningen under föregående budgetår uppgår till i det närmaste samma belopp som beviljats. Med hänsyn till förväntade kostnadsökningar och Sveriges eventuella medlemskap i IMCO:s råd bör anslagsposten räknas upp med 50 000 kr., vilket innebär totalt för denna post 750 000 kr.

14. Ökade kostnader för driften av livräddnings- och väderleksfartyg i Nordsjön innebär att anslaget måste höjas med 25 000 kr.

Under åberopande av det anförda samt med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till vissa internationella sammanslutningar m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 2 221 000 kr.

F 4. Beredskap för civil luftfart

1972/73 Utgift	1 392 000	Reservation	734 000
1973/74 Anslag	800 000		
1974/75 Förslag	1 500 000		

I skrivelse den 29 mars 1973 har transportnämnden i samråd med överbefälhavaren, luftfartsverket och överstyrelsen för ekonomiskt försvar överlämnat en hemlig utredningsrapport Studie av totalförsvarets behov av flygtransporter och tillgängliga resurser härför (STBF).

Luftfartsverket

I skrivelse den 24 augusti 1973 har luftfartsverket, med utgångspunkt i det förslag som presenterats av transportnämnden, beräknat medelsbehovet för budgetåret 1974/75 till 3 200 000 kr. Med hänsyn till handlingarnas innehåll torde någon redogörelse inte böra lämnas till stats-

rådsprotokollet. Handlingarna torde få bringas till riksdagens kännedom i samband med att de ställs till vederbörande utskotts förfogande.

Departementschefen

I prop. 1966: 1 (bil. 8 s. 201) togs för första gången upp ett särskilt anslag för beredskapsfrämjande åtgärder för den civila luftfarten. I propositionen bedömdes medelsbehovet för de beredskapsåtgärder som borde vidtas till högst 6 milj. kr. Anvisningar lämnades i fråga om inriktningen av beredskapsåtgärderna.

Luftfartsverket har anmält att det hittillsvarande investeringsprogrammet nu får anses vara avslutat och beräknar kostnaderna för ett nytt beredskapsprogram till sammanlagt 26,1 milj. kr. Jag ansluter mig till luftfartsverkets bedömningar om inriktningen av de beredskapsfrämjande åtgärderna. För budgetåret 1974/75 beräknar jag ett medelsbehov av 1,5 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Beredskap för civil luftfart* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 1 500 000 kr.

F 5. Kostnader för visst värderingsförfarande

1972/73 Utgift	—
1973/74 Anslag	40 000
1974/75 Förslag	40 000

Fr. o. m. den 1 januari 1970 finns en för hela landet gemensam buss- och taxivärderingsnämnd med uppgift att avgöra frågan om villkoren vid inlösen av rörelse eller tillgångar i samband med återkallelse av trafik-tillstånd enligt förordningen (1940: 910) angående yrkesmässig biltrafik m. m.

Värderingsnämnden består av tre ledamöter med suppleanter som utses av Kungl. Maj:t. Kostnaderna för nämnden skall bestridas av staten men — genom utdebitering efter varje värderingsförfarande — slutligt belasta den som förvärvar tillståndet. På riksstatens inkomstsida finns därför en motsvarande inkomsttitel, benämnd Ersättning för visst värderingsförfarande.

Departementschefen

Kostnaderna för värderingsnämndens verksamhet beräknar jag till oförändrat 40 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Kostnader för visst värderingsförfarande* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 40 000 kr.

F 6. Kostnader för riskgaranti till Scandinavian Airlines System

1972/73 Utgift	0
1973/74 Anslag	1 000
1974/75 Förslag	1 000

Från anslaget bestrids eventuella utbetalningar i anledning av den garanti som Kungl. Maj:t kan ställa dels i fråga om ersättning för förlust av eller skada på SAS' luftfartyg till följd av flygplanskapning (prop. 1970: 165, SU 1970: 123, rskr 1970: 428), dels i fråga om ersättning för förlust av eller skada på SAS tillhöriga flygplan av typ Boeing 747 orsakad av krigshandling eller liknande handling (prop. 1971: 75 bil. 4, TU 1971: 4, rskr 1971: 115). Den närmare utformningen av garantierna förutsätts vid behov skola regleras genom överenskommelser mellan de tre skandinaviska staterna.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att till *Kostnader för riskgaranti till Scandinavian Airlines System* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

F 7. Kostnader för omläggning av flygtrafikledarutbildningen

1972/73 Utgift	1 000
1973/74 Anslag	1 000
1974/75 Förslag	1 000

Nämnden för flygtrafikledarskolan i Sturup planlägger och leder arbetet med omläggning till ny, gemensam utbildning av civila och militära flygtrafikledare. I nämndens åliggande ingår bl. a. uppläggning och utformning av utbildningen, anskaffning av teknisk utrustning och övrig materiel samt rekrytering av personal och elever.

I nämnden ingår företrädare för luftfartsverket och flygvapnet samt en från intressenterna fristående ordförande. Till nämndens förfogande finns ett kansli bestående av en kanslichef jämte biträdespersonal. Därutöver kan experter för särskilda uppgifter knytas till nämnden.

Nämndens verksamhet finansieras genom bidrag från intressenterna. Efter avdrag med ett formellt belopp av 1 000 kr. — som utgör den anslagsmässiga nettoutgiften — delas kostnaderna lika mellan luftfartsverket och flygvapnet.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Nämnden	Departements- chefen
Personal			
Handläggande personal	1	—	—
Övrig personal	0	—	—
	1	—	—
Utgifter			
Lönekostnader	942 500	+ 2 694 100	+ 2 694 100
Sjukvård	2 000	—	—
Reseersättning	25 000	+ 15 000	+ 15 000
Lokalkostnader	64 500	+ 327 500	+ 327 500
Expenser	21 000	+ 234 000	+ 234 000
Ersättning till luftfartsverket	167 000	+ 768 000	+ 768 000
Rekryteringskostnader	125 000	—	—
Flygutbildning	—	+ 140 000	+ 140 000
	1 347 000	+ 4 178 600	+ 4 178 600
Inkomster			
från flygvapnet	673 000	+ 2 089 300	+ 2 089 300
från luftfartsverket	673 000	+ 2 089 300	+ 2 089 300
Nettoutgift	1 000	—	—
	1 347 000	+ 4 178 600	+ 4 178 600

Nämnden för flygtrafikledarskolan i Sturup

1. I avvaktan på Kungl. Maj:ts beslut angående skolans organisation och personalstat har nämnden i sina beräkningar av lönekostnaderna för budgetåret 1974/75 utgått från en organisation omfattande 32 tjänster samt erforderligt antal ekostyrare.

2. Under posten Ersättning till luftfartsverket ingår bl. a. kostnader för drift och underhåll av den teletekniska utrustningen (700 000 kr.) och kapitalkostnader för en äldre radarsimulator som nämnden skall överta från luftfartsverkets trafikskola (185 000 kr.)

3. För teoretisk och praktisk flygförarutbildning av eleverna i den första kursen erfordras 140 000 kr.

Departementschen

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Kostnader för omläggning av flygtrafikledarutbildningen* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

F 8. Ersättning till Linjeflyg AB för särskilda rabatter vid flygtrafik på Gotland

1973/74 Anslag	2 400 000
1974/75 Förslag	2 400 000

På tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1973/74 har uppförts ett reservationsanslag av 2,4 milj. kr. för rubricerat ändamål.

För budgetåret 1974/75 beräknar jag medelsbehovet till oförändrat 2,4 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Ersättning till Linjeflyg AB för särskilda rabatter vid flygtrafik på Gotland* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 2 400 000 kr.

KAPITALBUDGETEN

Investeringsplan för kommunikationsverken m. m.

I det följande lämnas för budgetåren 1972/73—1974/75 en redovisning för postverkets, televerkets (exkl. rundradio), statens järnvägars och luftfartsverkets fonder samt statens vägverks förrådsfond, sjöfartsverkets fond och fonden för Södertälje kanalverk. Vidare framläggs en sammanfattande redogörelse för investeringarna i övrigt såvitt avser kommunikationsdepartementets del av kapitalbudgeten.

Investeringsutfall för budgetåret 1972/73

I följande tabell redovisas de anslagsmedel, som under det gångna budgetåret stått till förfogande, och i vilken omfattning de tagits i anspråk. Enligt beräkningarna i prop. 1973: 1 skulle medelsförbrukningen på investeringsanslagen inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde uppgå till 1 378 milj. kr. under budgetåret 1972/73. De sammanlagda faktiska investeringsutgifterna har stannat vid 1 371,1 milj. kr. och således underskridit de beräknade utgifterna med 6,9 milj. kr.

Utfall budgetåret 1972/73

	Ing. be- hållning	Anvisade anslag	Medelsförbrukning		Utg. be- hållning
			beräknad i prop. 1973:1	faktisk	
milj. kr.					
Postverket	1,8	197,0	98,6	98,6	0,2
Televerket exkl. rundradio	0,0	777,6	734,2	735,4	42,2
Statens järnvägar	28,9	342,2	368,3	370,0	1,0
Luftfartsverket	26,2	88,0	90,9	77,3	36,9
Statens vägverk	9,7	56,2	56,2	55,8	10,1
Sjöfartsverket	1,6	31,6 ¹	27,3	32,4	0,8
Södertälje kanalverk	—	7,5	2,5	1,6	5,9
	68,2	1 400,1	1 378,0	1 371,1	97,1

¹ Varav på tilläggsstat 56 milj. kr.

² Varav på tilläggsstat 13,1 milj. kr.

Beräknad medelsförbrukning för budgetåret 1973/74

I prop. 1973: 1 förordades för budgetåret 1973/74 ett totalt rambelopp av 1 361,6 milj. kr. för här berörda fonder, exkl. rundradioanläggningar under televerkets fond. Jämfört med motsvarande belopp för det föregående budgetåret innebar detta en ökning med 107 milj. kr.

Under år 1973 har Kungl. Maj:t beslutat om flera tidigareläggningar av post- och teleinvesteringar. Genom höjning av postverkets investeringsram våren 1973 med 3,6 milj. kr. möjliggjordes tidigareläggning av byggstart för postterminaler i Karlstad och Linköping. Efter anslag på tilläggsstat I med sammanlagt 128,2 milj. kr. har postverket fått en ytterligare höjning av investeringsramen med 127,9 milj. kr. till nuvarande 174,5 milj. kr. Denna ramhöjning har möjliggjort dels tidigareläggning av byggstart för bl. a. postterminaler i Spånga och Västerås, dels i princip oförändrad kapitaltäckning i Postbanken inför bildandet av PK-banken. Genom höjning av televerkets ram den 29 juni, den 12 oktober och den 7 december 1973 med tillsammans 45 milj. kr. möjliggjordes tidigareläggning av framför allt byggstart för nya telefonstationer och arbetscentraler.

Genom Kungl. Maj:ts beslut den 5 juli 1973 har SJ:s ram utökats dels med 14,5 milj. kr. för ombyggnad av rullande materiel, dels med 5,1 milj. kr. för tidigareläggning av byggnads- och anläggningsarbeten. Efter anslag på tilläggsstat I med 70 milj. kr. har SJ fått en ytterligare höjning av investeringsramen till 444,9 milj. kr. för att möjliggöra tidigareläggning av investeringar i rullande materiel och fasta anläggningar. Genom Kungl. Maj:ts beslut den 12 oktober 1973 har luftfartsverkets investeringsram höjts med 5 milj. kr. till 95 milj. kr. för tidigareläggning av byggnads- och anläggningsarbeten.

Med utnyttjande av den s.k. konjunkturmarginalen har genom Kungl. Maj:ts beslut den 12 oktober ramen för sjöfartsverkets investeringar ökats med 4 milj. kr. utöver vad tidigare beräknats för att möjliggöra tidigareläggning av nybyggnad av ett byggnadsfartyg och lotsbåtar.

Den totala investeringsomslutningen för budgetåret 1973/74 beräknas därvid uppgå till 1 645 milj. kr. I följande tabell redovisas beräkningarna enligt prop. 1973: 1, de beräkningar som gjordes under våren 1971 och den medelsförbrukning som följer av det nyss anförda.

Beräknad medelsförbrukning budgetåret 1973/74

	Beräknad i prop. 1973:1	Beräknad våren 1973	Beräknad hösten 1973
	milj. kr		
Postverket	43,0	46,6	1174,5
Televerket, exkl. rundradio	770,0	787,2	815,0
Statens järnvägar	350,3	364,8	444,9
Luftfartsverket	90,0	90,0	95,0
Statens vägverk	56,2	56,2	56,2
Sjöfartsverket	43,6	43,9	50,0
Södertälje kanalverk	8,5	8,5	9,4
	1 361,6	1 397,2	1 645,0

¹ Varav 121,2 milj. kr. för kapitaltäckning i Postbanken.

Beräknad medelsförbrukning budgetåret 1974/75

För budgetåret 1974/75 föreslår verksstyrelserna investeringar om sammanlagt 1 666,1 milj. kr., vilket jämfört med beräkningarna i prop. 1973: 1 för innevarande budgetår skulle innebära en ökning med 304,5 milj. kr. och i förhållande till nu verkställda beräkningar för samma budgetår en ökning med 21,1 milj. kr. När det gäller de olika verken föreslås, jämfört med senaste beräkning för budgetåret 1973/74, ökning för postverket med 22,4 milj. kr. (minskning med 98,8 milj. kr. om hänsyn tas till engångsanvisningen om 121,2 milj. kr. för Postbankens kapitaltäckning innevarande budgetår), för statens järnvägar med 100 000 kr., för luftfartsverket med 78 milj. kr., för vägverket med 12,7 milj. kr. och för sjöfartsverket med 44,8 milj. kr. För televerket exkl. rundradio samt fonden för Södertälje kanalverk föreslås minskningar med 15 milj. kr. resp. 700 000 kr.

Vid en avvägning från olika synpunkter har jag för nästa budgetår ansett mig böra för ifrågavarande fonder räkna med en total medelsförbrukning av 1 540,4 milj. kr., vilket innebär en ökning med 178,8 milj. kr. jämfört med motsvarande totalbelopp för innevarande budgetår enligt prop. 1973: 1. I förhållande till dessa beräkningar innebär mitt förslag för postverkets, televerkets, statens järnvägars, luftfartsverkets och sjöfartsverkets investeringar höjningar med 23,2, 16, 42, 78 resp. 19,4 milj. kr. Under fonden för Södertälje kanalverk beräknar jag en ökning av investeringsramen med 200 000 kr.

I den inledande översikten har jag lämnat en sammanfattande redogörelse för investeringsbehovet inom de olika verken och i korthet berört inriktningen av investeringarna för nästa budgetår.

Den för budgetåret 1974/75 förordade investeringsverksamheten framgår av följande tabell. Som jämförelse har i denna även tagits upp beloppen för den hösten 1973 beräknade förbrukningen under budgetåret 1973/74.

Beräknad medelsförbrukning budgetåret 1974/75

	1973/74	1974/75	
	Beräknad hösten 1973	Verkens förslag	Departementschefen
	milj. kr.		
Postverket	174,5	75,7	66,2
Televerket, exkl. rundradio	815,0	800,0	786,0
Statens järnvägar	444,9	445,0	392,3
Luftfartsverket	95,0	173,0	168,0
Statens vägverk	56,2	68,9	56,2
Sjöfartsverket	50,0	94,8	63,0
Södertälje kanalverk	9,4	8,7	8,7
	1 645,0	1 666,1	1 540,4

Under kommunikationsdepartementets kapitalbudget upptas vidare anslag med ett belopp om 8 milj. kr. till statens lånefond för den mindre skeppsfarten samt med 15 milj. kr. för garanti till Aktiebolaget Aero-transport.

Sammanfattning

En sammanfattning av anvisade resp. förordade anslagssummor för affärsverksfonderna, statens vägverks förrådsfond, sjöfartsverkets fond och fonden för Södertälje kanalverk samt beräknad medelsförbrukning under budgetåren 1973/74 och 1974/75 ges i följande sammanställning.

Anslag och medelsförbrukning budgetåren 1973/74 och 1974/75

	Behålln. 1.7.1973	Anslag 1973/74	Medels- förbruk- ning 1973/74	Anslag 1974/75	Medels- förbruk- ning 1974/75
	milj. kr.				
Postverket	0,2	¹ 175,3	174,5	71,8	66,2
Televerket exkl. rundradio	42,2	803,6	815,0	833,8	786,0
Statens järnvägar	1,0	² 452,6	444,9	422,8	392,3
Luftfartsverket	36,9	75,7	95,0	167,2	168,0
Statens vägverk	10,1	52,1	56,2	55,8	56,2
Sjöfartsverket	0,8	³ 49,3	50,0	69,2	63,0
Södertälje kanalverk	5,9	3,5	9,4	8,7	8,7
	97,1	1 612,1	1 645,0	1 629,3	1 540,4

¹ Varav 128,2 milj. kr. på tilläggsstat (prop. 1973: 145 och 1973: 165).

² Varav 70 milj. kr. på tilläggsstat (prop. 1973: 165).

³ Varav 2 milj. kr. på tilläggsstat (prop. 1973: 165).

Anslagsbehållningarna per den 1 juli 1973 uppgick till ca 97,1 milj. kr. Tillsammans med för innevarande budgetår anvisade anslag om 1 612,1 milj. kr. utgör den för budgetåret disponibla anslagssumman 1 709,2 milj. kr. Med nu beräknade investeringsramar kommer medelsförbrukningen under innevarande budgetår att uppgå till totalt 1 645 milj. kr. Behållningarna vid budgetårets slut kommer därmed att utgöra ca 64,2 milj. kr.

De beräknade anslagsbeloppen för nästa budgetår avser att jämte behållningarna från innevarande budgetår täcka den förutsatta medelsförbrukningen och därutöver ge en marginal om ca 10 % för att möjliggöra ökade investeringsramar om det skulle påkallas av konjunkturmässiga eller andra skäl. De förordade anslagen uppgår till sammanlagt 1 629,3 milj. kr. Tillsammans med de beräknade till budgetåret 1974/75 ingående behållningarna kommer den under samma budgetår tillgängliga anslagssumman att uppgå till 1 693,5 milj. kr. Då medelsförbrukningen uppskattas till ca 1 540,4 milj. kr. utgör anslagsreserven 153,1 milj. kr.

Medräknas även övriga anslag under kommunikationsdepartementets del av kapitalbudgeten, dvs. anslagen under statens utlåningsfonder och fonden för låneunderstöd, blir totalsumman för budgetåret 1974/75 enligt förslaget 1 652 300 000 kr. att jämföras med för budgetåret 1973/74 för motsvarande ändamål i prop. 1973: 1 upptagna 1 426 901 000 kr. Anslagen ökar således totalt med 225,4 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t bereder riksdagen tillfälle att avge yttrande med anledning av vad jag sålunda anförde om kommunikationsverkens investeringar.

I. Statens affärsverksfonder

A. POSTVERKET

Postverkets tillgångar uppgick den 30 juni 1973 till 20 674,3 milj. kr. Bokförda nettovärdet av fast egendom, huvudsakligen posthus, utgjorde 260 milj. kr., bokförda nettovärdet av motorfordon m. m. 28,7 milj. kr. samt förråd 9,2 milj. kr. Övriga tillgångsposter på balansräkningen hänförde sig i huvudsak till Postbanken. Statskapitalet i postverket, inkl. stamkapital och statsverkslån i Postbanken på vardera 76,5 milj. kr., uppgick till 321,1 milj. kr., vilket innebär en ökning under budgetåret med 81,3 milj. kr.

Postverkets verksamhet under budgetåret 1972/73 resulterade i ett överskott på 121,6 milj. kr. efter inleverans av ränta på Postbankens statsverkslån med 4,8 milj. kr. Hela överskottet, som innebär en meravkastning på ca 110 milj. kr., har inlevererats till statsverket. Postverket har emellertid hemställt att — sedan avdrag gjorts för underskottet på 60,8 milj. kr. för budgetåret 1971/72 — ca 50 milj. kr. av meravkastningen skall få återföras till en portoutjämningsfond.

Postbankens överskott före avsättningar uppgick kalenderåret 1972 till 53,2 milj. kr. Överskottet har i sin helhet använts för avsättning till värderegleringskonton.

Postverket

I skrivelse den 22 augusti 1973 och i anslutning därtill lämnad komplettering har postverket hemställt om investeringsanslag till posthus m. m. för budgetåret 1974/75.

Posthus m. m.

	Ing. behållning	Anslag	Utgift
1972/73	1 830 000	97 000 000	98 600 000
1973/74	230 000	175 300 000	174 500 000
1974/75 verket	1 030 000	82 300 000	75 700 000
departementschefen	1 030 000	71 800 000	66 200 000

¹ Varav på tilläggsstat 56 000 000.

² Varav på tilläggsstat 128 200 000.

³ Preliminärt belopp inkl. tidigare lagda investeringar m. m.

⁴ Preliminärt belopp.

Utvecklingen av postverkets rörelse m. m.

Postvolymens utveckling hämmades under budgetåret 1972/73 av efterfrågebortfall till följd av de allmänna portohöjningar som postverket måste tillgripa den 1 oktober 1971 och den 1 juli 1972. Under andra halvåret 1972 minskade postvolymen — beräknad på grundval av porto-intäkterna, inkl. ersättningen för tjänsteförsändelser, i fasta priser — med 3,2 %. Under första halvåret 1973 stannade volymminskningen vid 0,2 % och för hela budgetåret vid 1,6 % (föregående år -0,8).

Under år 1972 ökade antalet brev och postkort med 1,7 % jämfört med föregående år. Korsbanden minskade med 4,6 % medan paketen ökade med 0,4 %, masskorsbanden med 2,4 % och grupp-korsbanden med 5,6 %. Mass- och grupp-korsbanden har således haft en bättre volymutveckling än övriga försändelselag.

För att stimulera brevrörelsens utveckling införde postverket den 1 juli 1972 en generell prestationsrabatt på postavgifterna för vissa inrikes brev-försändelser. Rabatten utgår för större sändningar som avsändaren sorterat och buntat med ledning av postnumren.

I juni 1973 introducerade postverket en ny serviceform — telebrev. Vid ett antal försöksvis utvalda orter finns telefaksimilutrustning med vilken kunden kan få bråds-kande meddelanden, ritningar, etc. överförda via telenätet.

Ett omfattande vidareutbildningsprogram för aktiv försäljning i postkassorna genomförs f. n. samtidigt som försäljningsorganisationen förstärks på det lokala planet. Vidare har postverket gjort stora marknadsföringsinsatser för att möta den hårda konkurrensen om direktreklamen.

Antalet postdistribuerade tidningar och tidskrifter minskade under år 1972 med 1,5 %. För dagstidningar var nedgången 4,2 %, medan övriga tidningar uppvisade oförändrad volym. Minskningen av antalet dagstidningar beror delvis på att tidningsutgivarna i vissa fall överlämnar distributionen till sådana företag som förmedlar statlig s. k. samdistributionsrabatt — bl. a. postverkets dotterbolag Tidningstjänst AB.

Postbankens totala inlåning steg med 9,7 % eller med 1,6 miljarder kr. till 18,1 miljarder kr. vid budgetårets slut. Inlåningen fördelade sig med 5,9 miljarder kr. på postgirokonton, 1,7 miljarder kr. på personkonton och 10,5 miljarder kr. på konton inom den egentliga sparrörelsen.

Postgiroinlåningen i dagsmedeltal ökade med 10,2 % under budgetåret. Antalet postgirokonton ökade under samma tid med 20 000 och uppgick den 30 juni 1973 till 668 000. Personkontorörelsens expansion fortsatte och inlåningen steg med 40,4 %. Antalet personkonton ökade med 142 000 till 803 000 och vid budgetårets utgång använde 1 200 löngivare personkontosystemet. Sparrörelsens inlåning steg med 5,7 %, vilket innebär en avmattning i jämförelse med de senaste årens tillväxttakt.

Postgirot förmedlade under budgetåret 275 milj. betalningar till ett värde av 1 104 miljarder kr., vilket innebar att antalet betalningar ökade med 2,1 % och det förmedlade beloppet med 9,1 %.

Postverkets diligensrörelse omsatte under år 1972 29,9 milj. kr., vilket var 1,2 milj. kr. mer än under år 1971. Trafikunderlaget minskar fortfarande till följd av avfolkningen på landsbygden och den ökande privatbilismen.

Uttryckt i årsanställda ökade postverkets personalstyrka under år 1972 med 300 till 41 100. I sammanhanget kan nämnas att det totala antalet anställda under året ökade med ca 900 till ca 54 300. Ökningen har främst orsakats av urbaniseringen, som av postverket beräknas ha ökat personalbehovet med ca 600 årsanställda under året. Vissa kvarstående personalbehov föranledda av arbetstidsförkortningen och av ändrade arbetstidsbestämmelser i övrigt har också tillgodosetts under året. Den fortlöpande rationaliseringsverksamheten inom postverket har dock i väsentlig grad motverkat personaltillväxten. Några exempel på aktuella rationaliseringsprojekt lämnas i det följande.

I oktober 1973 togs den första fullständigt maskinella brevsorteringsanläggningen i bruk vid postkontoret Stockholm Ban. Anläggningen har levererats av AEG-Telefunken. Paketsorteringsanläggningar finns redan i drift på åtta olika platser i landet, och ytterligare tre anläggningar planeras.

Fullständig postnummersortering av avgående post har införts vid så gott som samtliga av de 82 s. k. uppsamlingspostanstalterna. Även för ankommande post har postnummersortering införts i stor utsträckning. Mer än 95 % av postförsändelserna är numera försedda med postnummer.

Fortsatt motorisering av villabrevbäringen planeras, sedan det numera visat sig att det är lönsamt att införa sådan brev bäring i större omfattning än vad som tidigare planerats. Frågan om vilket fordon som skall ersätta brevbararbilen Tjorven är dock ännu inte avgjord. Provet pågår med bilmärkena Opel, Ford, Fiat och DAF.

Postbankens rationaliseringsverksamhet inriktas framför allt på övergång till elektronisk databehandling. Postsparbankens 5,7 milj. inlåningskonton har helt förts över till datamässig bokföring. Detta har medfört en fördubbling av arbetskraftens produktivitet och dessutom betydande serviceförbättringar. Även utlåningsbokföringen och postgirots kontobokföring sker numera med hjälp av datorer, liksom Postbankens revision av betalningshandlingar.

Under budgetåret 1973/74 förväntas konjunkturuppgången i förening med de positiva verkningarna av oförändrade avgifter komma att påtagligt förbättra utvecklingen av postverkets rörelse. Postvolymen beräknas därigenom kunna öka med ca 3 %.

Den fortsatta urbaniseringen beräknas under perioden 1973—1978 innebära ett ökat personalbehov med totalt ca 2 400 årsanställda me-

dan rationaliseringsverksamheten under samma tid väntas minska behovet med sammanlagt ca 1 900 årsanställda. Härigenom skulle personalökningen således kunna begränsas till totalt ca 500 årsanställda under perioden.

Medelsförbrukning under budgetåren 1972/73—1974/75

För budgetåret 1972/73 medgavs ursprungligen en investeringsram av 37,3 milj. kr. För att möjliggöra tidigareläggning av byggstart för postterminal i Umeå höjdes investeringsramen genom Kungl. Maj:ts beslut den 26 april 1972 till 40,5 milj. kr. Därefter har investeringsramen den 20 oktober 1972 höjts med 1,3 milj. kr. för inköp av tomten nr 9 i kvarteret Blåmannen i Stockholm. Efter anslag på tilläggsstat I har vidare investeringsramen höjts med 56,8 milj. kr. Av detta belopp har 53,0 milj. kr. använts för att öka det risktäckande kapitalet i Postbanken genom förvärv av fastigheten Barnhusväderkvarnen 36 i Stockholm. Återstående del av beloppet har använts för tidigareläggning av postterminal i Södertälje och om- och tillbyggnad av posthuset i Borgholm. Därjämte har betalning erlagts för vissa bilar, som inte hann levereras under budgetåret 1971/72. Totalt förbrukades under budgetåret 1972/73 98,6 milj. kr.

För budgetåret 1973/74 beräknades i prop. 1973: 1 en investeringsram på 43 milj. kr. Genom Kungl. Maj:ts beslut den 30 mars och den 29 juni 1973 höjdes ramen till 46,6 milj. kr. för att byggstart för postterminaler i Karlstad och Linköping skulle kunna tidigareläggas. Efter anslag på tilläggsstat I med 7 milj. kr. har investeringsramen den 14 december 1973 höjts med 6,7 milj. kr. för att bl. a. möjliggöra tidigareläggning av de i anslagsframställningen för budgetåret 1974/75 upptagna postterminalerna i Spånga och Västerås. Efter anslag på tilläggsstat I har vidare 121,2 milj. kr. ställts till postverkets förfogande för att möjliggöra i princip oförändrat risktäckande kapital i Postbanken inför bildandet av PK-banken, trots att Postbankens fastigheter kommer att finnas kvar i postverket (prop. 1973: 145, NU 1973: 63, rskr 1973: 326). Den nu gällande investeringsramen för budgetåret 1973/74 är således 174,5 milj. kr.

För budgetåret 1974/75 räknar postverket med en medelsförbrukning av 75,7 milj. kr. För finansieringen av de föreslagna investeringarna beräknas avskrivningsmedel inom postverkets fond på 17,8 milj. kr. komma att stå till förfogande under budgetåret, varför belastningen på statsbudgeten i form av nytt kapital (investeringsmyndigande) skulle bli 57,9 milj. kr.

Investeringsprogram

I följande sammanställning redogörs för faktisk resp. beräknad medelsförbrukning budgetåren 1972/73—1974/75 med fördelning på olika objektgrupper.

	Utgift	Beräknad utgift	
		1972/73	1973/74
milj. kr.			
Posthus			
Postgirohuset i Stockholm	2,1	2,2	6,5
Malmö Ban	15,8	25,1	20,0
Övriga posthus	15,8	17,6	11,2
Inköp av fastigheter	59,2	2,0	22,1
Anskaffning av bilar m. m.	5,0	5,8	13,0
Diligensrörelsen	0,4	0,1	1,9
Kapitaltäckning i Postbanken	—	121,2	—
Diverse och oförutsett	0,3	0,5	1,0
	98,6	174,5	75,7

Posthus

Den av postverket framlagda investeringsplanen för posthus återges i det följande.

Under budgetåret 1972/73 har utförts nybyggnad av postterminaler i Helsingborg och Ystad samt om- och tillbyggnad av posthusen i Landskrona och Norrtälje. Under budgetåret har vidare byggstart skett för Malmö Ban och om- och tillbyggnad av posthuset i Borgholm. Vidare har genom de tidigare nämnda besluten tidigareläggning skett av byggstart för nya postterminaler i Karlstad, Södertälje och Umeå.

Arbetet med de sistnämnda tre byggnadsobjekten samt med Malmö Ban fortsätter under budgetåret 1973/74. Nybyggnad av postterminal i Linköping påbörjades hösten 1973 i enlighet med Kungl. Maj:ts beslut den 29 juni 1973. Genom det nämnda anslaget på tilläggsstat I till Posthus m. m. kommer även byggstart för de i anslagsframställningen för budgetåret 1974/75 upptagna postterminalerna i Spånga och Västerås att påbörjas under budgetåret 1973/74. Den planerade byggnaden i Spånga behövs för att klara brevbäringen inom de nybyggda bostadsområdena på Järvafältet. När det gäller Västerås planeras en terminal för transporter och sortering, eftersom det nuvarande huvudpostkontoret i Västerås inte räcker till för samtliga funktioner.

I investeringsplanen är upptaget ett belopp av 6 milj. kr. för den s. k. etapp III av tillbyggnaden av postgirohuset i kvarteret Blåmanen i Stockholm. Totalkostnaden för detta byggnadsobjekt uppskattas till 68 milj. kr. (exkl. tomtkostnader). Kungl. Maj:t har den 5 juni 1973 godkänt byggnadsprogram för etapp III. Kostnadsberäknade huvudhandlingar beräknas föreligga under år 1975. Det upptagna beloppet för budgetåret 1974/75 — 6 milj. kr. — avser endast evakueringskostnader i kvarteret.

Investeringsplan för posthus (milj. kr.)

Byggnadsobjekt	Totalkostnad		Medelsförbrukning			Byggstart år/mån	Färdigställande år/mån
	Beräknad per		Faktisk t.o.m. 1972/73	Beräknad för			
	1972-04-01	1973-04-01		1973/74	1974/75		
I. Byggnader påbörjade före 1974-07-01							
Äldre företag	—	—	—	0,2	—	—	—
Tillbyggnad av postgirohuset i Stockholm (etapp I-II)	52,7	52,7	49,9	2,2	0,5	68-10	72-04
Postterminal i Mellersta förstaden i Malmö	3,7	3,7	3,4	0,3	—	70-10	72-03
Postterminal i Järfälla	1,9	1,9	1,7	0,2	—	70-12	71-10
Postterminal i Kristianstad	3,2	3,2	2,9	0,3	—	71-04	72-07
Postterminal i Ystad	1,6	1,6	1,4	0,2	—	71-11	73-03
Om- och tillbyggnad av posthus i Norrtälje	3,1	3,3	3,0	0,3	—	71-11	73-03
Postterminal i Helsingborg	10,2	10,2	9,0	1,1	0,1	71-10	73-03
Om- och tillbyggnad av posthus i Landskrona	2,6	2,8	2,4	0,3	0,1	71-11	73-05
Postterminal i Malmö (Malmö Ban)	64,0	64,0	15,8	25,1	20,0	72-10	74-09
Postterminal i Umeå	8,0	7,0	3,8	2,5	0,7	72-09	73-10
Postterminal i Södertälje	3,7	2,7	0,9	1,7	0,1	72-10	74-02
Om- och tillbyggnad av posthus i Borgholm	0,6	0,6	0,5	0,1	—	72-09	73-07
Postterminal i Karlstad	4,5	4,5	10,3	2,7	1,5	73-05	74-12
Postterminal i Linköping	8,4	8,6	—	3,0	4,0	73-09	75-03
Summa I	168,2	166,8	95,0	40,2	27,0		
II. Byggnader avsedda att påbörjas under år 1974/75							
Postterminal i Spånga	—	2,7	—	—	1,7	74-08	75-12
Postterminal i Västerås	—	4,7	—	—	3,0	74-09	75-12
Tillbyggnad av postgirohuset i Stockholm (etapp III)	—	168,0	—	—	6,0	76-01	79-02
Summa II		75,4			10,7		
Summa I + II		242,2			37,7		

¹ Medel reserverade under objektsgruppen diverse och oförutsett.

² Uppskattat belopp (kostnadsberäknade huvudhandlingar inte färdiga).

³ Preliminära tidpunkter.

Inköp av fastigheter

Under budgetåret 1972/73 har postverket enligt av Kungl. Maj:t den 26 april 1972 lämnat bemyndigande förvärvat tomten nr 4 i kvarteret nr 162 Kläppen i Malmö för 4,7 milj. kr. och ett markområde om ca 10 800 m² av stadsägan 699 i Umeå för 200 000 kr., enligt bemyndigande den 20 oktober 1972 tomten nr 9 i kvarteret Blåmannen i Stockholm för 1,3 milj. kr. samt enligt bemyndigande den 15 december 1972 fastigheten Barnhusväderkvarnen 36 i Stockholm för 53 milj. kr. Det totala beloppet för inköp av fastigheter under budgetåret 1972/73 uppgick sålunda till 59,2 milj. kr.

För budgetåret 1973/74 beräknades i prop. 1973: 1 inga medel för inköp av fastigheter. I samband med beslut om tidigareläggning av bl. a. postterminal i Västerås har dock Kungl. Maj:t den 12 oktober 1973 bemyndigat postverket att förvärva mark för 2 milj. kr. för den aktuella terminalen. Markförvärvet är anmält i anslagsframställningen för budgetåret 1974/75.

Utöver markförvärvet i Västerås har postverket för budgetåret 1974/75 beräknat 20 milj. kr. för förvärv av tomterna nr 7 och 8 i kvarteret Blåmannen. Därigenom skulle postverket komma att äga all mark i kvarteret, vilket möjliggör den nämnda etapp III av tillbyggnaden till postgirohuset. Postverket begär vidare för budgetåret 1974/75 100 000 kr. för vissa smärre markförvärv.

Anskaffning av bilar m. m.

Under budgetåret 1972/73 anskaffades bilar för 5 milj. kr.

För budgetåret 1973/74 beräknas motsvarande utgifter till 5,8 milj. kr.

Det av postverket beräknade medelsbehovet för budgetåret 1974/75 uppgår till 13 milj. kr. Av detta belopp avser 7,5 milj. kr. anskaffning av 300 brevbärbilar. Som tidigare nämnts pågår provverksamhet för att finna en ersättningsbil för brevbärbilen Tjorven. Ett alternativt fordon till Tjorven beräknas av postverket kunna finnas att tillgå hösten 1974 eller våren 1975.

Diligensrörelsen

Under budgetåret 1972/73 har för diligensrörelsen använts 400 000 kr. för uppförande av ett bussgarage i Sollefteå. För färdigställande av denna byggnad beräknas 100 000 kr. komma att förbrukas under budgetåret 1973/74.

Någon ersättningsanskaffning av bussar och släpvagnar har inte skett under budgetåret 1972/73 och beräknas inte heller ske under budgetåret 1973/74.

För budgetåret 1974/75 begär postverket 1,9 milj. kr., varav 1,5 milj. kr. beräknas för anskaffning av bussar och 400 000 kr. för anskaffning av släpvagnar.

Diverse och oförutsett

Under denna rubrik har under budgetåret 1972/73 använts ca 250 000 kr. för den tidigare nämnda postterminalen i Karlstad. I övrigt har ca 75 000 kr. använts för vissa smärre fastighetsförvärv.

Det för budgetåret 1973/74 tillgängliga beloppet på 500 000 kr. beräknas komma att helt tas i anspråk.

För budgetåret 1974/75 har postverket angett ett behov av 1 milj. kr. Det högre medelsbehovet beror på att postverket räknar med ombyggnader i vissa posthus för att göra dessa mera handikappvänliga.

Avskrivningsmedel för Postbankens fastigheter

Tidigare har angivits att avskrivningsmedlen budgetåret 1974/75 beräknas till 17,8 milj. kr. Postverket har då inte räknat med avskrivningar om 1,9 milj. kr., som hänförs till Postbankens fastigheter (i kvarteren Barnhusväderkvarnen och Blåmannen). Verket har nämligen hemställt att hänsyn inte skall tas till dessa avskrivningar när behovet av investeringsbemyndigande under postverkets fond framräknas. Anledningen är att investeringsbemyndigandet — till den del det avser Postbankens fastigheter — bildar s. k. stamkapital och statsverkslån i Postbanken. Postbankens behov av kapital för att uppfylla det i lagen (1969:732) om postbanken angivna kapitaltäckningskravet är stort. Därför bör enligt postverket kapitaltillskott genom investeringsbemyndigande inte minskas genom avskrivningar för postbanksfastigheterna.

Förslag om portoutjämningsfond

I särskild skrivelse den 31 augusti 1973 har postverket — mot bakgrund av bl. a. svårigheten att för varje enskilt år anpassa intäkterna så att ett normalt avkastningskrav uppfylls — föreslagit inrättande av en portoutjämningsfond i postverket fr. o. m. budgetåret 1973/74. Vidare hemställs om ett anslag budgetåret 1974/75 av 49,2 milj. kr. att tillföras portoutjämningsfonden. Beloppet 49,2 milj. kr. är framräknat som skillnaden mellan överavkastningen budgetåret 1972/73 på 110 milj. kr. och det redovisade underskottet budgetåret 1971/72 på 60,8 milj. kr., vilket underskott täcktes genom anslag på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1972/73.

Remissyttranden

Riksrevisionsverket har yttrat sig över postverkets anslagsframställning i vad avser verkets hemställan om behandling av avskrivningsmedel för Postbankens fastigheter. Riksrevisionsverket avstyrker postverkets hemställan, framför allt med hänsyn till att frågan genom bildandet av PK-banken inte längre är lika aktuell.

Arbetsmarknadsstyrelsen har avgett det yttrande som redovisats under rubriken Vägväsendet (s. 58).

Departementschefen

Investeringarna i postverket domineras av två stora projekt, dels byggandet av den stora postterminalen i Malmö (Malmö Ban), dels investeringarna i kvarteret Blåmannen i Stockholm. De senaste åren har dessutom byggstart för ett flertal postterminaler kommit att tidigare-läggas i sysselsättningsfrämjande syfte.

I prop. 1972: 1 (bil. 8, s. 216) beräknades investeringsramen för budgetåret 1972/73 till 37,3 milj. kr. Totalt förbrukades emellertid 98,6 milj. kr. enligt nedanstående sammanställning.

	milj. kr.
Investeringar enl. prop. 1972: 1	37,3
Tidigareläggning av postterminal i Umeå	3,2
Inköp av tomt i kv. Blåmannen	1,3
Köp av fastigheten Barnhusväderkvarnen 36 i Stockholm	53,0
Tidigareläggning av posthus i Södertälje och Borgholm	1,9
Betalning av leveransförsenade bilar	1,9
	98,6

Betalningen av de i sammanställningen upptagna tre sista objekten möjliggjordes efter anslag på tilläggsstat I med 56 milj. kr.

I prop. 1973: 1 (bil. 8, s. 192) beräknades investeringsramen för budgetåret 1973/74 till 43 milj. kr. Genom Kungl. Maj:ts beslut den 30 mars och den 29 juni 1973 höjdes ramen till 46,6 milj. kr. för att möjliggöra tidigareläggning av byggstart för postterminaler i Karlstad och Linköping. Efter anslag på tilläggsstat I har investeringsramen den 14 december 1973 höjts med 6,7 milj. kr. för att möjliggöra tidigareläggning av byggstart för de i anslagsframställningen för budgetåret 1974/75 upptagna postterminalerna i Spånga och Västerås. Efter anslag på tilläggsstat I har vidare 121,2 milj. kr. ställts till postverkets förfogande för att möjliggöra i princip oförändrat risktäckande kapital i Postbanken inför bildandet av PK-banken, trots att Postbankens fastigheter kommer att finnas kvar i postverket (prop. 1973: 145, NU 1973: 63, rskr 1973: 326). Den nu gällande investeringsramen för budgetåret 1973/74 är således 174,5 milj. kr.

För budgetåret 1974/75 har postverket föreslagit en medelsförbrukning av 75,7 milj. kr. I detta belopp ingår som nämnts belopp för postterminaler i Spånga och Västerås och för tomt i Västerås. Vissa arbeten på de båda terminalerna påbörjas som nämnts redan innevarande budgetår. Som framgår av den redovisade investeringsplanen för kommunikationsverken har jag tillstyrkt en medelsförbrukning av 66,2 milj. kr. I följande sammanställning redovisas hur inom ramen för detta belopp förbrukningen ungefärligt kan beräknas komma att fördela sig på olika objektsgrupper. Av sammanställningen framgår även utfallet för

budgetåret 1972/73 och den i prop. 1973: 1 beräknade medelsförbrukningen för budgetåret 1973/74.

	1972/73 Utfall	1973/74 Beräknat i prop. 1973: 1	1974/75 Verket	Departements- chefen
	milj. kr			
Posthus				
Postgirohuset i Stockholm	2,1	2,2	6,5	6,5
Malmö Ban	15,8	23,0	20,0	20,0
Övriga posthus	15,8	11,4	11,2	9,3
Inköp av fastigheter	59,2	—	22,1	20,0
Anskaffning av bilar m. m.	5,0	5,8	13,0	7,5
Diligensrörelsen	0,4	0,1	1,9	1,9
Diverse och oförutsett	0,3	0,5	1,0	1,0
	98,6	43,0	75,7	66,2

I sammanställningen har för postgirohuset i Stockholm upptagits 6,5 milj. kr. Av detta belopp hänför sig 0,5 milj. kr. till en restbetalning för den under år 1972 färdigställda s. k. etapp I—II av tillbyggnaden av postgirohuset. Postverkets planer för kvarteret Blåmannen innebär att man koncentrerar vissa driftfunktioner till kvarteret. I den s. k. etapp III planeras nybyggnad i kvarteret mellan den nyligen färdigställda etappen (I—II) och Drottninggatan. Kungl. Maj:t har den 5 juni 1973 godkänt byggnadsprogram för etapp III. Behovet av nybyggnad i kvarteret Blåmannen påverkas inte av det av riksdagen beslutade bildandet av PK-banken, eftersom samtliga driftfunktioner inom nuvarande Postbanken kommer att bli kvar i postverket. I sammanställningen har beräknats 6 milj. kr. för evakueringskostnader för etapp III.

I sammanställningen har under rubriken Inköp av fastigheter upptagits 20 milj. kr. Detta belopp är beräknat för inköp av tomterna nr 7 och 8 i kvarteret Blåmannen. Genom dessa tomtförvärv kommer postverket att äga all mark i kvarteret.

Arbetet med den nya stora postterminalen i Malmö (Malmö Ban) fortgår planenligt och för budgetåret 1974/75 är för ändamålet beräknat 20 milj. kr. Postterminalen beräknas bli klar under budgetåret. Vissa slutbetalningar kommer dock inte att ske förrän under budgetåret 1975/76.

Under budgetåret 1974/75 fortgår arbetena på postterminaler i Karlstad, Linköping, Spånga och Västerås.

För anskaffning av bilar m. m., investeringar i diligensrörelsen och för diverse och oförutsett är i sammanställningen upptaget tillsammans 10,4 milj. kr. Beloppet beräknas möjliggöra ny- och ersättningsanskaffning av postbilar av olika typer. Sedan en tid pågår prov inom postverket för att finna ersättare till brevbärarbilen Tjorven, som inte längre tillverkas. Det angivna beloppet beräknas medge en inte oväsentlig

ersättningsanskaffning av brevbärbilar under budgetåret 1974/75. Ersättningsanskaffning av bussar i diligenstrafiken beräknas kunna ske i viss omfattning. Vidare beräknas det angivna beloppet medge att ombyggnader kan ske av vissa posthus för att göra dessa mera handikappvänliga.

Anslaget till posthus m. m. bör beräknas med hänsyn till att en marginal utöver investeringsramen bör finnas för att möjliggöra en av konjunkturmässiga eller andra skäl påkallad ökning av medelsförbrukningen.

Med hänsyn till vad jag sålunda anfört förordar jag att medel för nästa budgetår anvisas enligt följande anslagsberäkning.

	milj. kr.
Beräknad medelsförbrukning budgetåret 1974/75	66,2
10 % marginal	6,6
Avgår beräknad ingående behållning 1974-07-01	—1,0
Erforderligt anslag budgetåret 1974/75	71,8

Postverket har beräknat att för finansiering av investeringarna under budgetåret 1974/75 skall finnas avskrivningsmedel inom postverkets fond på 17,8 milj. kr. Postverket har då inte räknat med avskrivningarna på Postbankens fastigheter med 1,9 milj. kr., eftersom verket hemställt att sådana avskrivningar fr. o. m. budgetåret 1973/74 inte skall få påverka investeringsbemyndigandet och på så sätt minska tillskottet till Postbankens risktäckande kapital. Genom bildandet av PK-banken är postverkets förslag inte längre aktuellt, och jag räknar därför preliminärt avskrivningsmedlen under postverkets fond för budgetåret 1974/75 till 19,7 milj. kr.

Genom aktiva marknadsföringsåtgärder och kostnadsbesparingar bedrivna av postverkets ledning under aktiv medverkan av personalen blev överskottet under budgetåret 1972/73 121,6 milj. kr., eller ca 110 milj. kr. högre än ett sedvanligt förräntningskrav. För innevarande budgetår beräknas överförräntningen till ca 30 milj. kr. Postverket har föreslagit att överförräntningen för innevarande budgetår skall få tillföras en portoutjämningsfond. Fonden skulle också genom ett särskilt anslag tillföras ett belopp av 49,2 milj. kr., utgörande skillnaden mellan den inlevererade överförräntningen för budgetåret 1972/73 — 110 milj. kr. — och det redovisade underskottet budgetåret 1971/72 på 60,8 milj. kr., vilket underskott täcktes genom anslag på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1972/73. Med de angivna åtgärderna skulle nästa portohöjning beräknas behöva ske först hösten 1975.

Frågan om balansering av postverkets överskott har senast behandlats av 1973 års värriksdag (prop. 1973: 125, FiU 1973: 29, rskr 1973: 263). Med anledning av motioner i ämnet uttalade finansutskottet förståelse

för att postverkets konkurrensförmåga borde stärkas och för att ytterligare portohöjningar skulle begränsas eller senareläggas. När det gällde frågan om överskottsbalansering ville dock utskottet inte föregripa en samlad bedömning av frågan.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Posthus m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett investeringsanslag av 71 800 000 kr.

B. TELEVERKET

Televerkets tillgångar den 30 juni 1973 bokfördes till sammanlagt 3 514,2 milj. kr. Bruttovärdet av anläggningstillgångarna var 11 655,8 milj. kr. Återstoden av tillgångarna var av finansiell natur. Statskapitalet var 2 227,9 milj. kr., vilket innebar en minskning under budgetåret med 62,8 milj. kr. Att statskapitalet för första gången minskade berodde på att avskrivningsbeloppet översteg investeringsbeloppet, så att negativt investeringsbemyndigande uppstod.

Överskottet för budgetåret 1972/73 uppgick till 295 milj. kr. mot 210 milj. kr. föregående budgetår. Vid beräkningen av överskottet har hänsyn inte tagits till resultatet av rundradiorörelsen, vilket avräknas mot rundradiofonden.

Av överskottet på 295 milj. kr. inlevererades 175,6 milj. kr. under budgetåret, vilket tillsammans med en inleverans på 17,4 milj. kr. — utgörande balans från budgetåret 1971/72 — innebar att till statsverket kunde inlevereras 193 milj. kr. under budgetåret 1972/73.

Televerket

I skrivelse den 31 augusti 1973 och i anslutning därtill lämnad komplettering har televerket hemställt om investeringsanslag till teleanläggningar m. m. för budgetåret 1974/75.

I skrivelse samma dag har verket hemställt om investerings- och driftanslag för ljudradio och television för budgetåret 1974/75. Skrivelsen har ingetts till utbildningsdepartementet och behandlas i bil. 10 till denna proposition.

Teleanläggningar m. m.

	Ing. behållning	Anslag	Utgift
1972/73	0	777 600 000	735 400 000
1973/74	42 200 000	803 600 000	815 000 000
1974/75 verket	30 800 000	849 200 000	800 000 000
departementschefen	30 800 000	833 800 000	786 000 000

¹ Preliminärt belopp inkl. tidigarelagda investeringar.

² Preliminärt belopp.

Utvecklingen av televerkets rörelse m. m.

För telefonrörelsen har expansionen under de senaste budgetåren mattats något. Under budgetåret 1972/73 beställdes 291 000 nya telefonapparater jämfört med 297 000 under föregående budgetår. Antalet telefonapparater i nätet ökade under år 1972 med 150 000 och antalet apparater den 1 januari 1973 var 594 per 1 000 invånare mot 577 ett år tidigare. Antalet samtalsmarkeringar ökade under budgetåret 1972/73 med 0,7 %. Möjligheterna till automatisk telefontrafik med utlandet har under budgetåret ytterligare vidgats och vid utgången av budgetåret 1972/73 kunde mer än 90 % av utlandstrafiken kopplas automatiskt.

Den utveckling av antalet telefonapparater, vilken ligger till grund för televerkets beräknade behov av investeringsmedel under rubriken "Abonnentanläggningar", framgår av tabell T 1. Tabellen omfattar beställningar och effektueringar av telefonapparater, dels utfall för budgetåret 1972/73, dels prognos för åren 1973/74—1978/79.

Tab. T 1 Beställda och installerade telefonapparater (1 000-tal)

Budgetår	Telefonapparater, nya			Telefonapparater, flyttn.		
	Beställ- da	Installe- rade	Order- stock vid resp. bud- getårs slut	Beställ- da	Installe- rade	Order- stock vid resp. bud- getårs slut
1972/73	291	296	47	567	559	98
1973/74	303	315	35	580	590	88
1974/75	310	315	30	600	615	73
1975/76	310	310	30	610	620	63
1976/77	310	310	30	610	620	53
1977/78	300	300	30	620	620	53
1978/79	300	300	30	620	620	53

Med de medel som under budgetåret 1972/73 stått till televerkets förfogade har ca 296 000 nya apparater kunnat inkopplas. Orderstocken beräknas den 1 juli 1973 ha uppgått till drygt 47 000 beställningar mot 52 000 ett år tidigare. En orderstock på 47 000 beställningar beräknas innebära att 90 % av beställningarna effektueras inom ca 4 veckor.

Under budgetåret 1973/74 beräknas nybeställningarna uppgå till ca 303 000. Den för budgetåret 1973/74 fastställda investeringsramen beräknas medge installation av ca 315 000 apparater, vilket innebär att orderstocken den 30 juni 1974 skulle bli 35 000.

Televerket räknar med att under budgetåret 1974/75 installera 315 000 apparater, vilket med av verket antagen beställningsingång skulle innebära en orderstock vid utgången av budgetåret på ca 30 000.

Antalet flyttningar är — som framgår av tabell T 1 — betydligt flera än antalet beställda nya telefonapparater. Den resursinsats, som krävs av televerket för att utföra en beställd flyttning, är oftast lika stor eller större än insatsen för att effektuera en beställning av ny telefonapparat.

Telegraftrafiken har i Sverige, liksom i de flesta andra länder, under de senaste decennierna successivt minskat. Minskningen fortsatte även under budgetåret 1972/73. Antalet inländska telegram gick sålunda ned med 21,2 % och antalet telegram till utlandet med 10,1 %. Av de inländska telegrammen utgjordes 79,2 % av lyxtelegram.

Antalet telexanläggningar har under de två senaste åren ökat mindre än tidigare, troligen beroende på rådande konjunkturmattning. Antalet telexanslutningar ökade dock under 1972 med 8,1 % till 8 869.

Telextrafiken är fullständigt automatiserad inom Sverige, till nästan samtliga europeiska länder och även till vissa länder utanför Europa. Det totala antalet telexmarkeringar för automatiskt expederade in- och utländska skrivelser ökade under budgetåret 1972/73 med 10,8 %.

Den ökade användningen av automatisk databehandling i samhället har skapat behov av att snabbt överföra stora mängder data mellan skilda platser genom datakommunikation över telenätet. Sedan år 1962 har televerket tillhandahållit dataöverföringsutrustning, s. k. modemer, på abonnemangsbasis. Ökningen av antalet modemer har gått mycket snabbt. Totala antalet installerade modemer den 1 januari 1973 uppgick till 2 279 — en ökning med 42,5 % från ett år tidigare.

Telefonnätet — som byggs upp för ett helt annat ändamål — erbjuder inte en idealisk lösning för överföring av data. För att undvika de tekniska nackdelarna som telenätet är behäftat med från datakommunikationssynpunkt har televerket beslutat att i etapper bygga ut ett separat allmänt datanät. Målet för den första etappen är att ett provnät skall kunna tas i bruk under budgetåret 1974/75. Ett mer permanent datanät planeras för genomförande under slutet av 1970-talet, om tillräckligt kundintresse visar sig föreligga.

Av tabell T 2 framgår utvecklingen av televerkets rörelse mellan budgetåren 1971/72 och 1972/73 mätt i antalet telefonapparater, telex- och modemanslutningar, samtalsmarkeringar, telegram och telexmarkeringar.

Tab. T 2 Televerkets rörelse

	1971/72	1972/73	Förändring i %
Telefonapparater (1 jan.)	4 679 700	4 829 000	+ 3,2
Telexanslutningar (1 jan.)	8 204	8 869	+ 8,1
Modemanslutningar för datakommunikation (1 jan.)	1 599	2 279	+42,5
Samtalsmarkeringar för telefon (milj.)	15 936	16 043	+ 0,7
Telegram (1 000-tal)			
inländska	1 837	1 447	-21,2
till utlandet	840	755	-10,1
Telexmarkeringar (milj.)	103	114	+10,8

Antalet anställda i televerket uppgick den 1 januari 1973 till 42 118, vilket innebar en minskning under år 1972 med 185 personer.

Medelsförbrukning under budgetåren 1972/73—1974/75

För budgetåret 1972/73 beräknades medelsförbrukningen i prop. 1972: 1 till 711 milj. kr. Genom olika beslut om ramhöjningar för att möjliggöra tidigareläggningar i sysselsättningsfrämjande syfte höjdes ramen till 735,4 milj. kr., vilket belopp förbrukades helt.

För budgetåret 1973/74 beräknades medelsförbrukningen i prop. 1973: 1 till 770 milj. kr. Genom Kungl. Maj:ts beslut den 29 juni, 12 oktober och 7 december 1973 har ramen höjts till 815 milj. kr., framför allt för att möjliggöra tidigareläggning av byggstart för telefonstationsbyggnader och arbetscentraler.

För budgetåret 1974/75 räknar televerket med en medelsförbrukning av 800 milj. kr.

Televerket beräknar att helt finansiera investeringarna med avskrivningsmedel och därmed med de löpande inkomsterna. Att den beräknade medelsförbrukningen är väsentligt lägre än vad som föreslagits i föregående års långtidsbudget förklaras delvis av att efterfrågan på televerkets tjänster inte utvecklats sig helt enligt tidigare prognoser, men framförallt av att televerket ålagt sig en mycket hård restriktivitet vid bedömningen av erforderliga investeringar.

Investeringsprogram

Av tabell T 3 framgår faktisk resp. beräknad medelsförbrukning budgetåren 1972/73—1974/75 med fördelning på objektgrupper.

Tab. T 3 Medelsförbrukning budgetåren 1972/73—1974/75 (milj. kr.)

	Utgift 1972/73	Beräknad utgift	
		1973/74	1974/75
<i>Fastigheter och byggnader</i>			
Telefonstationsbyggnader m. m.	47,3	59,8	39,1
Byggnader för arbetscentraler	19,3	31,9	18,7
Förrådsanläggningar	8,1	8,3	8,9
Verkstadbyggnader	—	1,0	—
Övriga byggnader	1,1	0,2	—
Inköp av fastigheter	6,4	5,0	7,3
Summa	82,2	106,2	74,0
<i>Telefon- och fjärrskriftanläggningar m. m.</i>			
Abonentanläggningar	259,4	330,0	313,1
Förbindelseanläggningar	210,6	165,0	201,0
Kopplingstekniska anläggningar	172,7	203,0	197,0
Summa	642,7	698,0	711,1
<i>Aktieköp</i>	0,5	—	—
<i>Försvarsberedskap</i>	7,0	7,8	11,9
<i>Diverse och oförutsett</i>	3,0	3,0	3,0
Summa	735,4	815,0	800,0

Telefonstationsbyggnader

Televerket äger praktiskt taget samtliga de byggnader, som inrymmer teleteknisk utrustning. Behovet av tillbyggnader och nybyggnader av verkets lokaler styrs av att nödvändiga stationsutökningar måste genomföras för att möta allmänhetens efterfrågan på teletjänster.

För telefonstationsbyggnader föreslår televerket 39,1 milj. kr., vilket belopp beräknas fördelat på objekt enligt tabell T 4.

Byggnader för arbetscentraler

Televerket har ett långsiktigt program, som syftar till att sammanföra televerkets ortsförråd med personalutrymmen och garage till arbetscentraler. För byggnad av arbetscentraler begär televerket 18,7 milj. kr. Fördelningen på objekt framgår av tabell T 5.

Förrådsanläggningar

För förrådsanläggningar har televerket föreslagit 8,9 milj. kr., vilket belopp avses dels för att komplettera förråden i Uppåkra (Malmö), Stenkullen (Göteborg) och Timrå (Sundsvall) med utrymmen för arbetscentraler samt med personal- och kontorshus, dels för att uppföra byggnader för viss materielhantering i Uppåkra, Bålsta (Stockholm) och Timrå.

N = Nybyggnad T = Tillbyggnad

Byggnadsobjekt	Typ	Totalkostnad beräknad per den 1 juli år		Medelsförbrukning			Byggstart år/mån	Färdigställande år/mån
		1972	1973	Faktisk t. o. m. 1972/73	Beräknad för			
					1973/74	1974/75		
<i>Borlänge</i> Utökning av stationens nummerkapacitet över 16 000 nummer	T		1,2		0,5	74-10	75-09	
<i>Brunflo</i> Befintlig station kan inte utökas ytterligare	N		0,8		0,4	74-09	75-10	
<i>Gävle</i> Utökning av stationens nummerkapacitet över 37 000 nummer	T		2,8		1,0	74-09	76-02	
<i>Göteborg, Björlanda</i> Lokalstation för anslutning av abonnenter i nytt bostadsområde	N		1,5		0,9	74-08	75-08	
<i>Göteborg, Kärralund</i> Lokalstation för anslutning av abonnenter i nytt bostadsområde	N		1,8		0,7	74-08	76-03	
<i>Halmstad, Fyllinge</i> Lokalstation för anslutning av abonnenter i nytt bostadsområde	N		1,1		0,4	74-11	75-10	
<i>Hässelby</i> Utökning av stationens nummerkapacitet över 20 000 nummer	T		0,6		0,3	74-08	75-06	
<i>Lund, Värpinge</i> Lokalstation för anslutning av abonnenter i nytt bostadsområde	N	1,6	1,6		0,9	74-08	75-09	
<i>Mölnlycke</i> Utökning av stationens nummerkapacitet över 5 000 nummer	T		0,5		0,3	74-10	75-06	
<i>Stäket</i> Utökning av stationens nummerkapacitet över 9 000 nummer	T	1,0	1,2		0,7	74-09	75-09	

N = Nybyggnad T = Tillbyggnad

Byggnadsobjekt	Typ	Totalkostnad beräknad per den 1 juli år		Medelsförbrukning			Byggstart år/mån	Färdigställande år/mån
		1972	1973	Faktisk t. o. m. 1972/73	Beräknad för 1973/74	1974/75		
<i>Surahammar</i> Tillbyggnad erfordras för koaxialkabelanläggning Surahammar-Hallstahammar	T		0,6			0,4	74-09	75-05
<i>Söderhamn</i> Utökning av stationens nummerkapacitet över 8 500 nummer	T		1,0			0,3	74-12	75-12
<i>Uppsala</i> Utökning av stationens närtrafikdel samt lokalbehov för förmedlings- och överdragsstationerna	T	8,1	9,2			0,7	75-02	77-03
<i>Uppsala, Gottsunda</i> Lokalstation för anslutning av abonnenter i nytt bostadsområde	N		1,0			0,6	74-08	75-08
<i>Vara</i> Utökning av stationens nummerkapacitet över 2 200 nummer	T		0,6			0,4	74-09	75-06
<i>Västerås, Åshagen</i> Lokalstation för anslutning av abonnenter i nytt bostadsområde	N		1,3			0,7	74-09	75-09
Div. byggnader med en beräknad kostnad av högst 0,5 milj. kr. per objekt			9,5			9,5		
Kostnadsökning juli 73-juli 74						1,4		
Summa II			37,2			20,7		
Summa I + II			76,6			39,1		

Tab. T 5 Investeringsplan för arbetscentraler

N = Nybyggnad T = Tillbyggnad

Byggnadsobjekt	Typ	Totalkostnad beräknad per den 1 juli år		Medelsförbrukning			Byggstart år/mån	Färdigställande år/mån
		1972	1973	Faktisk t. o. m. 1972/73	Beräknad för			
					1973/74	1974/75		
<i>I. Byggnader påbörjade före 1974-07-01</i>								
Alunda	N	0,6	0,7	0,5	0,2	73-10	74-05	
Avesta/Krylbo	N	1,0	1,0	0,6	0,4	73-10	74-06	
Borlänge	N		1,6	1,1	0,5	73-10	74-06	
Dingle	N	0,7	1,0	0,6	0,4	73-08	74-06	
Eksjö	N		1,2	0,8	0,4	73-10	74-06	
Estöv	N		1,5	1,0	0,5	73-10	74-05	
Falköping	N	1,0	1,4	0,5	0,9	73-11	74-11	
Falun	T		0,7	0,4	0,3	73-09	74-06	
Gävle	N	2,0	2,6	1,5	1,1	73-10	74-06	
Göteborg, Hisingen	N		1,3	0,7	0,6	73-11	74-06	
Helsingborg	N		1,6	1,0	0,6	73-10	74-05	
Härnösand	N	1,0	1,0	0,6	0,4	73-09	74-06	
Jakobsberg	N		1,5	1,0	0,5	73-12	74-09	
Karlshamn	N		1,2	1,0	0,2	73-11	74-04	
Kungsbacka	N	1,6	1,6	0,8	0,8	73-09	74-09	
Kungälv	N	1,6	1,7	1,3	0,4	73-06	74-06	
Ludvika	N	1,2	1,2	0,7	0,5	73-09	74-08	
Lund, Norra Fäladen	N		1,5	1,0	0,5	73-11	74-06	
Lund, Värpinge	N		1,8	1,2	0,6	73-11	74-06	
Strömsund	N	0,6	0,8	0,5	0,3	73-08	74-06	
Vetlanda	N		1,0	0,9	0,1	73-10	74-05	
Värnamo	N		0,9	0,7	0,2	73-10	74-04	
Ängelholm	N		1,3	1,0	0,3	73-09	74-05	
Div. byggnader med en beräknad kostnad av högst 0,5 milj. kr. per objekt			0,6		0,6			
Kostnadsökning juli 73-juli 74					0,8			
Summa I			30,7		12,1			
<i>II. Byggnader avsedda att påbörjas under år 1974/75</i>								
Göteborg, Partille	N		2,4		1,2	74-09	75-09	
Köping	N		1,2		0,7	74-09	75-06	
Rimbo	N		0,6		0,4	74-09	75-06	
Roslags Näsby	N		2,0		1,2	74-09	75-06	
Västervik	N		1,4		0,9	74-09	75-09	
Ystad	T		1,4		1,0	74-09	75-05	
Östhammar	T		0,7		0,3	74-10	75-09	
Div. byggnader med en beräknad kostnad av högst 0,5 milj. kr. per objekt			0,5		0,5			
Kostnadsökning juli 73-juli 74					0,4			
Summa II			10,2		6,6			
Summa I+II			40,9		18,7			

Inköp av fastigheter

För inköp av fastigheter har televerket använt 9,4 milj. kr. under budgetåret 1972/73. För en fullständig redogörelse över förvärven hänvisas till televerkets anslagsframställning.

För budgetåret 1973/74 beräknas inköpen till 5 milj. kr. För budgetåret 1974/75 begär televerket för ändamålet 7,3 milj. kr.

Abonnentanläggningar

Under denna rubrik upptas dels inköp av de teleanläggningar som hyrs ut till abonnenter (telefonapparater, abonnentväxlar, fjärrskriftutrustning m. m.) samt kostnader för de arbeten som erfordras för installation av anläggningarna, dels — som största post — investeringar i lokalnät, dvs. förbindelseledningarna mellan abonnent och station.

För abonnentanläggningar begär televerket för budgetåret 1974/75 313,1 milj. kr. enligt följande sammanställning.

	milj. kr.
Nya telefonapparater	42,8
Lokalnät	186,3
Abonnentväxlar	46,2
Fjärrskrift- och datautrustning	22,5
Flyttning av linjeanläggningar	5,5
Fartygsradio	6,4
Landmobil radio	1,1
Övrig utrustning	2,3
	313,1

Förbindelseanläggningar

Under denna rubrik redovisas behovet av medel för de förbindelseanläggningar, som ingår i det så kallade mellanortsnätet, dvs. anläggningar mellan olika telefonstationer, samt Sveriges del i de internationella förbindelseanläggningar som erfordras för trafik med utlandet.

Hittills har rikstelefontrafikens ökning i huvudsak varit bestämmande för utbyggnadstakten. Den framtida utbyggnadstakten kommer därutöver att bli beroende av den förväntade expansionen av datatrafik och på längre sikt även faksimil- och bildtelefontrafik.

För budgetåret 1974/75 har televerket beräknat det för förbindelseanläggningar erforderliga beloppet till 201 milj. kr., vilket belopp är avsett att fördelas enligt tabell T 6.

Tab. T 6 Förbindelseanläggningar (milj. kr.)

	Beräknad total kostnad	Återstående kostnad 1974-07-01	Därav under år 1974/75
Fjärrförbindelseanläggningar	211,6	135,4	69,4
Anläggningar för kortväga mellanortsförbindelser	103,7	77,7	61,5
Utökning av telefon- och telegrafutrustning på överdragsstationer	150,7	96,7	63,6
Utrustning för kustradio och fast radiotrafik	11,1	8,0	6,5
	477,1	317,8	201,0

En specifikation av fjärrförbindelseanläggningar lämnas i tabell T 7.

För att de förväntade behoven skall kunna tillgodoses på ett tekniskt-ekonomiskt optimalt sätt förutsätts att en planmässig successiv utbyggnad sker enligt en långsiktig plan som sträcker sig in på 1980-talet för utbyggnad av det befintliga fjärrnätet. Utbyggnadsplanen är till stor del baserad på utnyttjande av koaxialkablar med 60 MHz-system med en kapacitet av 10 800 telefonförbindelser per tubpar.

Tab. T 7 Investeringsplan för fjärrförbindelseanläggningar (milj. kr.)

Anläggningsobjekt	Beräknad totalkostnad den 1 juli år		Återstående kostnad 1974-07-01	Därav under år 1974/75
	1972	1973		
<i>I. Anläggningar påbörjade före 1974-07-01</i>				
<i>Koaxialanläggningar</i>				
(Luleå) – Boden – Gällivare – (Kiruna)	1,3	1,4	0,8	0,7
Gudhem – Trollhättan	5,5	5,8	0,1	0,1
Göteborg – Gudhem – Örebro (60 MHz)	42,6	44,7	19,9	12,0
Kalmar – Karlskrona	7,6	8,3	1,3	1,2
Stockholm – Västerås (60 MHz)	17,6	18,8	18,4	11,4
Sundsvall – Skellefteå – Luleå	34,1	36,3	15,4	4,1
Västerås – Örebro (60 MHz)	6,9	6,9	0,5	0,3
<i>Radiolänkar</i>				
Gudhem – Jönköping	1,6	1,5	0,2	0,2
Gudhem – (Göteborg) – Malmö	2,6	3,1	1,3	1,3
Gävle – Sundsvall	3,8	5,4	1,5	1,5
Stockholm: Hammarby – Sättra	1,9	2,2	0,1	0,1
<i>Internationella förbindelser</i>				
Atlantkabeln CANTAT 2				
Kanada – Storbritannien	0,8	0,8	0,1	0,1
Atlantkabeln TAT 6 SG				
Frankrike – USA	1,8	1,7	1,1	0,6
Kostnadsökning juli 73 – juli 74				1,9
Summa I	128,1	136,9	60,7	35,5

Anläggningsobjekt	Beräknad totalkostnad den 1 juli år		Återstående kostnad 1974-07-01	Därav under år 1974/75
	1972	1973		
<i>II. Anläggningar avsedda att påbörjas under år 1974/75</i>				
<i>Koaxialanläggningar</i>				
Malmö—Gudhem (60 MHz)	58,8		58,8	17,9
Malmö—Trelleborg	3,0		3,0	2,3
<i>Internationella förbindelser</i>				
Stockholm—Helsingfors	2,9		2,9	2,9
Sjökabel Sverige—Västtyskland	10,0		10,0	9,0
Kostnadsökning juli 73—juli 74				1,8
Summa II	74,7		74,7	33,9
Summa I+II	211,6		135,4	69,4

Kopplingstekniska anläggningar

Investeringsbehovet för kopplingstekniska utrustningar bestäms i huvudsak av trafik- och abonnentökningen. Då många stationsutrustningar är av äldre utförande får man dock räkna med att behovet av förnyelse och modernisering successivt kommer att öka. Kundkrav på nya teletjänster kommer också att påskynda moderniseringen av stationerna.

För kopplingstekniska anläggningar beräknar televerket behovet för budgetåret 1974/75 till 197 milj. kr. varav 188,9 milj. kr. för utökning av telefonstationer och 8,1 milj. kr. för telegraf- och telexutrustning.

Försvarsberedskap

Televerket har beräknat behovet under denna rubrik för budgetåret 1974/75 till 11,9 milj. kr. Investeringarna för försvarsberedskap bör liksom tidigare år omedelbart avskrivas genom anslag på driftbudgeten.

Den närmare motiveringen till de föreslagna investeringarna har televerket lämnat i hemlig skrivelse den 31 augusti 1973. Med hänsyn till skrivelsens art torde någon närmare redogörelse för innehållet inte böra lämnas till statsrådsprotokollet. Skrivelsen torde få bringas till riksdagens kännedom i samband med att handlingarna i ärendet ställs till vederbörande utskotts förfogande.

Diverse och oförutsett

Liksom tidigare år har televerket föreslagit en post för diverse och oförutsett. Denna post har upptagits till 3 milj. kr. eller samma belopp som verket enligt bemyndigande av Kungl. Maj:t under budgetåret 1973/74 får ta i anspråk för sådana arbeten och anskaffningar, som inte ingår i det av departementschefen förordade investeringsprogrammet.

Televerket har i sin anslagsframställning lämnat sedvanlig redogörelse för användning av anslagsposten under det gångna budgetåret.

Remissyttrande

Arbetsmarknadsstyrelsen har avgett det yttrande som redovisats under rubriken Vägväsendet (s. 58).

Departementschefen

I prop. 1972: 1 (bil. 8, s. 234) beräknades investeringsramen för teleanläggningar m. m. för budgetåret 1972/73 till 711 milj. kr. Medelsförbrukningen kom att bli 735,4 milj. kr., sedan Kungl. Maj:t medgett ramhöjningar dels för att möjliggöra tidigarelagd byggstart för olika anläggningsarbeten, dels för aktieteckning i SOSAB Alarmring AB (prop. 1972: 129, TU 1972: 20, rskr 1972: 329).

Investeringsramen för budgetåret 1973/74 beräknades i prop. 1973: 1 (bil. 8, s. 208) till 770 milj. kr. Den nu gällande ramen är 815 milj. kr., sedan Kungl. Maj:t medgett ramhöjningar för i första hand tidigare-lägningsändamål.

För budgetåret 1974/75 har televerket föreslagit en medelsförbrukning av 800 milj. kr. Som framgår av den förut redovisade investeringsplanen för kommunikationsverken har jag tillstyrkt en medelsförbrukning av 786 milj. kr. I följande sammanställning redovisas hur inom ramen för detta belopp televerkets investeringar ungefärligt kan beräknas komma att fördela sig på olika objektsgrupper. Av sammanställningen framgår även utfallet för budgetåret 1972/73 och den i prop. 1973: 1 beräknade medelsförbrukningen för budgetåret 1973/74.

	1972/73 Utfall	1973/74 Beräknad i prop. 1973: 1	1974/75 Verket	Departements- chefen
	milj. kr.			
Fastigheter och byggnader	77,5	68,0	74,0	67,0
Telefon- och fjärrskrift- anläggningar m. m.	647,4	694,0	711,1	710,0
Försvarsberedskap	7,0	5,0	11,9	6,0
Diverse och oförutsett	3,5	3,0	3,0	3,0
	735,4	770,0	800,0	786,0

Genom de investeringsmedel som ställts till televerkets förfogande under senare år, bl. a. i samband med tidigareläggningar av byggnads- och anläggningsarbeten, har ett stort antal telebyggnader kunnat igångsättas. Under budgetåret 1974/75 beräknas ytterligare ett antal byggnadsobjekt kunna sättas i gång. Ny- och tillbyggnad av telefonstationsbyggnader planeras sålunda bl. a. i Bjärred, Borlänge, Brunflo, Gävle,

Halmstad, Lund, Mölnlycke, Stäket, Surahammar, Uppsala och Vara. Vidare planeras igångsättning av ett antal arbetscentraler i olika delar av landet, bl. a. i Göteborg, Ystad och Östhammar.

När det gäller investeringar i förrådsanläggningar planeras vissa ytterligare arbeten på förrådstomterna i Uppåkra, Stenkullen, Bålsta och Timrå. Televerket utreder f. n. frågan om förrådsrörelsens organisation och ett begränsat prov pågår sedan hösten 1973 med ett centralförråd placerat i Nässjö. Ställning till den framtida förrådsorganisationen kommer att tas först sedan utvärdering skett av detta prov. De angivna arbetena under budgetåret 1974/75 behövs oavsett hur förrådsorganisationen kan komma att utformas.

Den mest expansiva rörelsegrenen inom televerket är datakommunikation över telenätet. Eftersom dataöverföring har en starkt internationell prägel och datatrafik över gränserna redan finns i stor utsträckning har nyligen på svenskt initiativ och med deltagande av 16 västeuropeiska teleförvaltningar en omfattande internationell marknadsundersökning slutförts, vilken har belyst datakommunikationsbehovet fram till år 1985. De prognoser som gjorts i denna undersökning kommer att vara av stor betydelse för planeringen av det framtida dataöverföringssystemet i Sverige. Dataöverföringen sker f. n. huvudsakligen via det allmänna telefontätet med hjälp av s. k. modemer. Telefontätet i sin nuvarande utformning är emellertid inte en idealisk lösning för överföring av data, eftersom det byggts upp för andra ändamål. De främsta tekniska nackdelarna utgörs av för datatrafik alltför långa uppkopplingstider, begränsad överföringshastighet och alltför hög avbrottsfrekvens.

Av de angivna orsakerna och även på grund av önskvärdheten att standardisera och effektivare utnyttja resurserna för dataöverföring har televerket sedan några år undersökt förutsättningarna för att upprätta ett separat nät för datatrafik. Verket har nyligen beslutat att som ett första steg etablera ett försöksnät för ca 100 anslutningar och med centraler i Stockholm, Göteborg och Malmö. Provnätet kommer att tas i drift under budgetåret 1974/75.

Beloppet för försvarsberedskap avser investeringar i försvarsberedskapsanläggningar vid televerket, vilka i enlighet med vad som skett tidigare år bör avskrivas omedelbart. Chefen för finansdepartementet förordar därför denna dag ett avskrivningsanslag på driftbudgeten av 6 milj. kr. för ändamålet.

Anslaget till telcanläggningar m. m. bör beräknas med hänsyn till att en marginal utöver investeringsramen bör finnas för att möjliggöra en av konjunkturmässiga eller andra skäl påkallad ökning av medelsförbrukningen.

Med hänsyn till vad jag sålunda anfört förordar jag att medel för nästa budgetår anvisas enligt följande anslagsberäkning.

	milj. kr.
Beräknad medelsförbrukning budgetåret 1974/75	786,0
10 % marginal	78,6
Avgår beräknad ingående behållning 1974-07-01	—30,8
Erforderligt anslag budgetåret 1974/75	833,8

Den av mig förordade investeringsramen kommer totalt sett att möjliggöra en fortsatt utbyggnad av telenätet och skapa förutsättningar för en ytterligare förbättring av televerkets service gentemot allmänheten. Den av riksdagen beslutade nya organisationen för televerket (prop. 1973: 171, TU 1973: 26, rskr 1973: 335) innebär samtidigt möjligheter till en effektivisering av hela televerkets verksamhet.

Genom en intensiv rationaliseringsverksamhet bedriven av televerkets ledning under aktiv medverkan av personalen kunde verket för budgetåret 1972/73 redovisa sitt hittills största överskott, 295 milj. kr.

Under innevarande budgetår har televerket påbörjat den av Kungl. Maj:t den 16 mars 1973 beslutade regionala utjämnningen av telefonkostnaderna. Beslutet innebär dels slopande av högsta avståndsklassen för rikssamtal, dels nedsättning av samtalsavgifter till regionhuvudort och dels vissa taxelättnader inom kommuner. Reformen beräknas vara slutligt genomförd under år 1976.

Trots det inkomstbortfall som kan förutses följa av taxereformen beräknas den fortgående effektiviseringen av televerkets verksamhet innebära att någon allmän avgiftshöjning inte skall behöva bli aktuell under innevarande och nästa budgetår.

De för budgetåret 1974/75 beräknade avskrivningarna innebär att den av mig förordade investeringsramen inte kommer att kräva något kapitaltillskott från statsverket i form av investeringsbemyndigande.

- ° Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att till *Teleanläggningar m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett investeringsanslag av 833 800 000 kr.

C. STATENS JÄRNVÄGAR

Av balansräkningen per den 30 juni 1973 för statens järnvägar framgår att bruttovärdet av tillgångarna uppgår till sammanlagt 10 154 milj. kr. Efter avdrag av ackumulerade avskrivningar på anskaffningsvärdet uppgår tillgångarna till 4 851 milj. kr. Av detta nettovärde utgörs 4 217 milj. kr. av anläggningstillgångar inom affärsbanenätet fördelade med 1 949 milj. kr. på fast egendom, 1 770 milj. kr. på rullande materiel och 80 milj. kr. på inventarier samt, inom det ersättningsberättigade bannätet, 150 milj. kr. på fast egendom och 2 milj. kr. på inventarier. Anläggningar för färjedrift uppgår till 125 milj. kr., för bussdrift till 45 milj. kr. och för hyresverksamhet till 17 milj. kr. Återstoden avser poster av finansiell natur. Utöver ovannämnda avskrivningar redovisas ackumulerade kollektiva avskrivningar på skillnaden mellan återanskaffningsvärde och anskaffningsvärde om sammanlagt 2 035 milj. kr.

SJ:s statskapital uppgick den 30 juni 1973 till 1 918 milj. kr. Under budgetåret 1972/73 har kapitalbehållningen på SJ:s fond minskat med 20 milj. kr. Driftöverskottet för budgetåret 1972/73 utgjorde 39 milj. kr.

Statens järnvägar

I skrivelse den 17 augusti 1973 och i anslutning därtill lämnad komplettering har statens järnvägar hemställt om investeringsanslag för budgetåret 1974/75.

Järnvägar m. m.

	Ing. behållning	Anslag	Utgift
1972/73	28 867 000	342 200 000	370 044 000
1973/74	1 023 000	¹ 452 600 000	² 444 900 000
1974/75 statens järnvägar	8 723 000	480 777 000	³ 445 000 000
departements- chefen	8 723 000	422 800 000	³ 392 300 000

¹ Varav på tilläggsstat 70 milj. kr.

² Preliminärt belopp inkl. tidigare lagda investeringar m. m.

³ Preliminärt belopp.

Utvecklingen av statens järnvägars rörelse m. m.

Trafikutveckling

Under 1960-talet ökade transportarbetet i SJ:s godstrafik (tonkm) betydligt snabbare än tidigare och ökningen uppgick till i me-

deltal 4,7 % per år. För godsmängden var motsvarande tillväxttal 3,7 % per år. De senaste tio åren har SJ:s godstrafik ökat ungefär tre gånger så snabbt som genomsnittet för de västeuropeiska länderna. Under budgetåret 1972/73 ökade transportarbetet särskilt kraftigt eller med 9,4 %. Uppgången ur den senaste konjunktursvackan följde ungefär samma mönster som industriproduktionen, dvs. tillväxten kom igång först under senare hälften av år 1972. Tillväxttakten har sedan ökat under år 1973.

Godstrafiken omfattade budgetåret 1972/73 61,5 milj. ton. Transportarbetet uppgick under samma period till 16,2 miljarder tonkm. Härav utgjordes 15,8 miljarder tonkm av vagnslastgods och resten av styckegods. Det allmänna konjunkturmönstret avspeglas i tillväxtens sammansättning för vagnslastgodset. Omsvängningen till en positiv utveckling registrerades först i vissa transporter för skogssektorn — såsom färdigvaror av trä, pappersmassa och papper — varefter följde malm samt järn och stål. För den största tillväxten svarade exportmalmen. Även inom andra sektorer var det transporterna ut över gränserna som bar upp ökningen.

För styckegodset, där den inhemska trafiken är helt dominerande, medförde tågbilgods-systemet att den tidigare trendmässiga nedgången förbyttes i en uppgång år 1970. Denna hänförde sig helt till fraktstyckegodset, medan de övriga transportformerna fortsatte att minska. Efter en nedgång under år 1971, som främst berodde på arbetskonflikten vid SJ, har trafiken åter märkbart ökat, en utveckling som väntas fortsätta.

SJ räknar med att godstrafiken skall öka med ca 5 % per år under perioden 1973—1977. Av företagsekonomiska skäl kan SJ inte dimensionera sina resurser efter kortfristiga toppar i efterfrågan utan söker i stället anpassa kapacitetsökningen efter trafikens trendmässiga ökning. SJ:s planer på förnyelse och utökning av vagnparken har dock baserats på att det skall bli möjligt att tillgodose en snabbt växande efterfrågan på transporter.

SJ:s persontrafik på järnväg har varit vikande under 1950- och 1960-talen. Efter år 1967, då pendeltrafiken i stockholmsområdet tillkom, har dock trenden för det totala antalet resor varit uppgående. Resefrekvensen på avstånd under 50 km och över 700 km var större år 1972 än under högkonjunkturåren 1969 och 1970. En undersökning av antalet sittplatsresor i fjärrtågen under april—december 1971 och 1972 visar att nedgången successivt avtagit. Under år 1973 har nedgången förbytts i en uppgång. Resefrekvensen i sov- och liggvagnar har fortsatt att öka under år 1973.

SJ:s busstrafik fortsatte att minska under budgetåret 1972/73. Minskningen av antalet busskm uppgick under året till ca 4 %. Den lokala/regionala linjetrafikens utveckling påverkas starkt av trafikunderlagets successiva uttunning på landsbygden. Enligt SJ:s bedömning måste trafikförsörjningen i allt större utsträckning anpassas efter kommuner-

nas vilja och möjligheter att lämna ekonomiskt stöd till olönsam trafik. För att behovet av driftbidrag skall bli så litet som möjligt måste också eftersträvas en nära samordning mellan de återstående linjetrafikuppgifterna och förekommande avtalstransporter.

SJ:s och de samarbetande statsbanornas färjetrafik över Öresundslederna och Sassnitzleden har under senare år haft en gynnsam godstrafikutveckling. Denna sammanhänger med den ökande utrikeshandeln och har förstärkts av en viss övergång från sjötransport till landtransport. Antalet överförda ton järnvägsgods på dessa leder har mer än fördubblats under de senaste tio åren och uppgick år 1972 till 4,7 milj. ton.

Personal- och produktivitetsutveckling

Personalantalet har under de senaste fem åren minskat med i medeltal 1565 personer eller 3,2 % per år. Bortses från den personal som åren 1969 och 1972 överförts till AB Storstockholms Lokaltrafik (SL) var personalminskningen i medeltal 1 345 personer eller 2,8 % per år.

År	Antal anställda i medeltal	Minskning från föregående år	
		Antal	%
1968	50 132	1 443	2,8
1969	47 923	¹ 2 209	4,4
1970	46 598	1 325	2,8
1971	45 326	1 272	2,7
1972	43 746	¹ 1 580	3,5

¹ Exkluderas busspersonal som övergick till SL 1969-02-01 blir minskningen 1 259 anställda resp. 2,5 %.

² Exkluderas personal som övergick till SL 1972-05-01 blir minskningen 1 418 anställda resp. 3,1 %.

Som framgår av tablån har personalminskningen fortgått i relativt jämn takt under perioden skenbart oberoende av konjunkturväxlingar och arbetstidsförkortningar. Delvis beror detta på att arbetstidsförkortningarna tidsmässigt sammanfallit med svag konjunktur och låg trafik efterfrågan.

För budgetåret 1972/73 uppgick medeltalet anställda till ca 42 900. Antalet anställda beräknas komma att minska med ca 1 400 personer mellan budgetåren 1972/73 och 1973/74. Under budgetåren 1974/75—1978/79 uppskattas den årliga personalminskningen komma att öka från ca 1 400 till ca 1 600 personer.

Personalprognosen bör ses mot bakgrund av den snabba tillväxten i de årliga pensionsavgångarna under senare hälften av 1970-talet. För att minimera behovet av nyanställning och förbättra företagets lönsamhet måste rationaliseringsverksamheten ökas kraftigt i ett tillräckligt tidigt skede. SJ:s nuvarande planer för automatisering, mekanisering och an-

nan personalbesparande upprustning är till växentlig del upprättade mot denna bakgrund.

Prestationerna uttryckta i trafikenheter (personkm + tonkm) per anställd steg med i medeltal 5,2 % per år mellan åren 1968 och 1972. Mellan dessa år, som hade likartade lägen i konjunkturförloppet, förbättrades också övriga prestationstal med anknytning till försäljningen. Mellan åren 1971 och 1972 har utnyttjandet av godsvagnarnas bärighet samt medellasten per vagnaxel minskat något bl. a. genom tillskott av storbäriga fyraxliga vagnar.

Utnyttjandet av personvagnarna kännetecknas av en fortsatt förbättring under år 1972. Antalet busskm per buss fortsatte att öka något.

Resultatutveckling

Intäkterna under budgetåret 1972/73 uppgick till 2 802 milj. kr. Intäktsökningen i förhållande till budgetåret 1971/72 var 169 milj. kr. eller 6 %. Ökningen av intäkterna hänförde sig huvudsakligen till godstrafiken. Till intäktsökningen i godstrafik bidrog en höjning av godstaxan den 1 oktober 1972. Persontrafikintäkterna minskade något under budgetåret 1972/73. Härvid bör beaktas dels överlåtelse av färjeleden Malmö—Travemünde den 1 januari 1972¹ och Roslagsbanan den 1 maj 1972², dels att intäkterna minskats för slutreglering av tidigare samtrafiksavtal med Trafik AB Grängesberg—Oxelösunds järnvägar (TGOJ). Om dessa faktorer beaktas, visar även persontrafiken en intäktsökning under budgetåret 1972/73.

Kostnaderna inkl. planenliga avskrivningar uppgick budgetåret 1972/73 till 2 763 milj. kr. Kostnadernas ökning stannade vid 2 %, trots att arbetstidsförkortningen den 1 januari 1972 fick helårseffekt under budgetåret 1972/73. Ca 85 % av kostnadsökningen avsåg personalkostnader och arbetsgivaravgifter. Personalkostnadernas stegring dämpades av att personalantalet för drift och underhåll minskade med i medeltal 1 610 personer (3,9 %), varav ca 250 förklaras av nämnda överlåtelse. Om personalantalet varit detsamma som budgetåret 1971/72, skulle personalkostnaderna för drift och underhåll ha blivit ca 130 milj. kr. högre än för budgetåret 1971/72. Ökningen stannade nu vid ca 45 milj. kr. Personalkostnadsandelen budgetåret 1972/73 blev densamma som föregående budgetår (75 %).

Resultatet för budgetåret 1972/73 efter planenliga avskrivningar blev ett överskott om 39 milj. kr. Förräntningskravet för budgetåret uppgick till 127 milj. kr. Vid bedömning av resultatet bör enligt SJ:s mening hänsyn tas till att SJ endast delvis kompenserats för den olönsamma verksamhet som verket ålagts att utföra. SJ hävdar också att verket inte

¹ Överlåtelsen skedde till Svenska Rederi AB Öresund.

² Överlåtelsen av järnvägen Stockholm-Rimbo med bibanor (Roslagsbanan) skedde till Stockholms läns landsting.

kompenserats till fullo för vissa ekonomiska belastningar som konkurrerande företag inte har. Om statsmakterna i alla avseenden följt principerna för affärsmässighet i SJ:s verksamhet skulle överskottet för budgetåret ha blivit väsentligt större än förräntningskravet.

System- och produktutveckling

Kostnads- och konkurrensutvecklingen kräver att SJ med all kraft fortsätter att rationalisera samt att anpassa och bygga upp resurserna med hänsyn till efterfrågan. I denna effektiviserings- och ekonomiseringsverksamhet ingår en rad projekt, som förutsätter att finansiella medel ställs till förfogande. Verksamheten inriktas bl. a. på att stimulera system- och produktutveckling och skapa en ändamålsenlig grund för marknadsföringen.

Inom persontrafikområdet sker en fortlöpande anpassning av resandetågplanen till trafikunderlag och kundernas önskemål, samtidigt som behovet att ekonomisera verksamheten beaktas. Särskild tonvikt läggs på att utveckla och marknadsföra huvudlinjernas bekväma och snabba dagtrafik, vilket bl. a. kan komma att bidra till att minska den kostnadskrävande nattåtskörningen. SJ har goda möjligheter att i tätortsförbindelserna på huvudlinjerna möta den hårda konkurrensen från privatbilismen, flyget och vissa bussföretag. Detta förutsätter emellertid att resekvaliteten, som tenderar att bli en allt viktigare faktor vid resenärernas val av färdmedel, förbättras ytterligare. SJ räknar också med att kunna förbättra den allmänna kundtjänsten, främst genom den automatiserade färdbiljettförsäljningen.

Ett försök att föra över en större marknadsandel till SJ inleddes sommaren 1973 i relationen Stockholm—Östergötland. Trafikkvaliteten har höjts genom en helt ny tidtabell med avgångar för tågen varje timme måndag—fredag på fasta klockslag under dagen. Vartannat tåg går över Katrineholm och vartannat över Nyköping.

En utveckling mot högre tåghastigheter i persontrafiken pågår i flera länder. I Sverige håller SJ och ASEA på med ett projekt som syftar till att möjliggöra högre resehastigheter genom att vagnskorgarna lutas i kurvorna. Närmast kommer prov att göras med motorvagnar, som byggs om för den nya tekniken. Proven kommer att avse hastigheter upp till 220 km/tim. En övergång till högre resehastigheter kommer att kräva investeringar även i fasta anläggningar såsom automatisk hastighetsövervakning, skydd vid plattformar på vissa stationer och åtgärder vid vägkorsningar i plan. Proven avses vara avslutade före utgången av år 1975.

Inom godstrafikområdet inriktas utvecklingsarbetet främst på att öka järnvägstransporternas kvalitet i fråga om snabbhet, regularitet och godsbehandling samt på att skapa gynnsamma förutsättningar för kombinerade landsvägs—järnvägstransporter och sjöfarts—järnvägstransporter. Genom ökat antal direkta tåg i olika relationer minskas

transporttiderna och riskerna för förseningar. Höjda tåghastigheter, som kräver förbättrad lok- och vagnmateriel, bidrar också härtill. För en utökning av den kombinerade trafiken erfordras fler välutrustade terminaler samt modern hanteringsutrustning.

För SJ till stor del nya och utvecklingsbara delar av transportmarknaden är

- systemtransporter som ökar i betydelse eftersom allt fler kunder blir medvetna om värdet av styrda materialflöden
- utlandstransporter (ökad utrikeshandel jämsides med marknadsmässiga krav på leveranser med större kontinuitet och i mindre enheter än vid sjötransport)
- enhetslaster, inkl. container, som underlättar den kombinerade trafiken
- tågbilgodset som omfattar en marknad där SJ:s andel i dag är liten.

SJ strävar också att minska företagens konjunkturkänslighet genom att öka andelen av transporter av varor som är föga konjunktur känsliga, dvs. i regel högt förädlade produkter av typ färdigvaror. Anspråken på transportkvalitet är högre för dessa varor än för mindre förädlade produkter. För detta krävs bl. a. en förbättrad vagnpark, modernare terminaler samt nya informations- och styrsystem. Eftersom högförädlade produkter ofta transporteras i mindre sändningsstorlekar måste transportanordningarna för styckegods (tågbilgods) och enhetslaster byggas ut.

Den ökade satsningen på direkta järnvägstransporter till och från kontinenten, där marknadspotentialen är stor, kräver en förbättrad transportkvalitet främst i fråga om punktlighet och snabbhet. Den pågående utbyggnaden av färjetrafiken utgör ett led i denna strävan. Vidare krävs fler vagnar som är speciellt anpassade till modern lasthanteringsteknik.

Särskilda storbäriga vagn typer, anpassade för kundernas lastnings- och lossningsterminaler, har framtagits för flera systemtransporter. Exempel på varugrupper där systemlösningar med fördel har använts är timmer, malm, träflis, cement, olja, fartygsplåt och livsmedel.

SJ har för närvarande terminaler för enhetslaster i Malmö, Helsingborg, Göteborg N, Göteborg—Skandiahammen, Nässjö, Jönköping, Norrköping, Stockholm (Årsta), Solna, Västerås, Örebro, Karlstad, Gävle, Sundsvall och Luleå. Ytterligare några platser kommer att utrustas med mobila omlastningshjälpmedel.

Transporterna på SJ av enhetslaster till och från svenska hamnar beräknas öka bl. a. genom nyöppnade containerlinjer på Fjärran Östern.

Inrikestransporterna med enhetslaster i SJ:s regi ökar. Speciellt gäller detta transporter av byggmaterial och bulkvaror. Även användningen av container och flak vid distribution av dagligvaror beräknas öka.

I Jönköping pågår prov med användning av container i SJ:s stycke-

godstrafik. Under år 1973 har provet utvidgats till att omfatta även Näs-sjö.

SJ har funnit vagnar med helt öppningsbara sidor vara ändamålsenliga. Dessa vagnar kombinerar fördelar hos de öppna och slutna vagnarna av konventionell typ. De har därför visat sig vara lämpliga och rationella för en rad godsslag. För närvarande finns 560 nya sådana vagnar i trafik och dessutom ca 300 ombyggda liknande vagnar. Under budgetåren 1973/74 och 1974/75 beräknas ytterligare ca 550 nya vagnar bli levererade.

Kapaciteten i färjetrafiken har under år 1973 ökat genom insatser av moderna tåg färjor. I april levererades SJ:s nya femspåriga tåg- och bilfärja "Götaland", som skall trafikera leden Trelleborg—Sassnitz. Det chartrade systerfartyget "Svealand" sattes in på samma led i september 1973. Färjornas fem järnvägsspår rymmer 45 godsvagnar. Det särskilda bildäcket, som är beläget över tågdaeket, rymmer 18 lastbils- ekipage av internationellt tillåten typ. Danske statsbaner (DSB) satte i juni 1973 in en ny tåg färja, "Kronborg", på leden Helsingborg—Helsingör.

För att höja kapaciteten även på land byggs nu ett nytt färjeläge i Trelleborg. Detta beräknas kunna tas i bruk år 1975.

Möjligheterna att rationalisera SJ:s verksamhet genom att använda data teknik har haft och väntas komma att få fortsatt stor betydelse.

SJ:s automatiserade fjärrskriftsnät byggs ut i etapper. Det beräknas vara helt utbyggt i mitten av år 1974. Terminalerna på alla större tjänsteställen vid SJ kommer då att vara anslutna till en central dator i Stockholm. Detta skapar även förutsättningar för att utveckla godsvagns- och transportövervakningssystemet så att det bättre tillgodoser de krav som de övergripande vagnfördelnings-, transportlednings- och transportplaneringsfunktionerna ställer. Arbetet med denna förbättring pågår.

Det automatiska platsbokningssystemet har planenligt utvecklats till att omfatta bokning av sov-, ligg- och sittplatser i svensk trafik, i trafik med Norge och Danmark samt i trafik från Sverige mot kontinenten. Systemet utvidgas nu till att omfatta även försäljning av färdbiljetter. Härigenom undviks eljest nödvändig förnyelse av biljettmaskinparken. Dessutom uppnås en rad andra fördelar, t. ex. riktigare taxering, tydligare biljettutskrift, enklare redovisning och förbättrade rapporter. Under sommaren 1973 har det utvidgade systemet provats vid ca 20 terminaler. Alla rescebyråer och drygt hälften av berörda biljettexpeditioner har nu kopplats in i systemet. Återstående biljettexpeditioner utrustas före jultrafiken år 1974. En ytterligare utbyggnad, som avser bokning av färdbiljetter för veckosluts- och snabbussar, kommer att undersökas.

Flera rutiner inom transportredovisningssektorn har ändrats under

senare år. Redovisningssystemen har anpassats både till modernare data-tekniska lösningar och organisationsändringar inom SJ. Samtidigt har ett internationellt arbete pågått för att modernisera avräkningssystemen för de europeiska järnvägsförvaltningarna. I detta utvecklingsarbete har SJ deltagit aktivt. Omläggningarna inom redovisningssektorn har medfört att behovet av personal för redovisnings- och statistikarbete har reducerats. Även omläggningar av stationernas uppbörds- och redovisningsarbete har bidragit härtill. Under senare år har regionala redovisningscentraler inrättats. Till dessa centraler har bl. a. nästan hela person- och godstrafikredovisningen intagits och mekaniserats.

Takten för omläggningarna till nya system är beroende av tillgängliga utvecklingsresurser och möjligheterna att använda frigjord arbetskraft inom andra verksamhetsområden. De nya systemen måste därför införas i etapper under en utsträckt tidsperiod.

Inom ramen för det personaladministrativa datasystemet har prov gjorts med utskrift av dagsverksjournaler/turfördelningslistor i dator. Icke oväsentliga personalbesparingar kan göras. Systemet kommer därför att allmänt införas på lokal nivå vid trafikavdelningen. Detta beräknas vara helt genomfört i början av år 1975.

Arbeten pågår vidare med ett enhetligt personalregister och ett nytt personalkort. Efter provkörningar i dator hösten 1973 fortsätter utvecklingsarbetet. Personalregistret skall ligga till grund för avlöningsuträkningar och ge underlag för avtalsförhandlingar, utredningar m. m.

Tågklarerartjänsten automatiseras genom fjärrblockering.

Under budgetåret 1972/73 har fjärrblockeringsanläggningar tagits i bruk på bansträckorna Lundavägen—Trelleborg, Hässleholm—Helsingborg, Mellerud—Agnesberg (Göteborg), Karlsby—Mjölby, Björnlunda—Katrineholm, Älvsjö—Jordbro (Nynäsbanan), Uppsala—Märsta och Boden—Älvsbyn, sammanlagt 415 km. Totalt har nu ca 2 800 km försetts med fjärrblockering. Fram t. o. m. år 1977 beräknas utbyggnaden ha lett till att ytterligare ca 1 100 km har automatiserats.

Liksom i fråga om utbyggnaden av fjärrblockeringen har SJ en långsiktig plan för modernisering av ställverk på de större stationerna. De nya ställverken möjliggör personalbesparingar.

Frågan om automatisk övervakning av tågens hastigheter har sedan flera år studerats inom den internationella järnvägsunionens tekniska forskningsorganisation. Arbetet, i vilket SJ deltagit, har avsett system lämpliga för såväl enklare som mer komplicerade förhållanden. Forskningsorganet har slutfört sitt arbete i fråga om system för internationella linjer med stark trafik och höga hastigheter. Nu pågående forskning avser övervakningssystem för förhållanden som SJ har anledning att räkna med. Dessa arbeten beräknas kunna slutföras under år 1974.

Användandet av radioteknik vid tågledning och rangeringsarbete blir allt vanligare. Ett så gott som färdigt linjeradiosystem finns på sträckan Luleå—Riksgränsen. Vidare pågår en utbyggnad av ett linjeradiosystem inom stockholmsområdet. I de långsiktiga planerna ingår anläggningar även för andra linjer.

Vidare installerar SJ drifradioanläggningar för att möjliggöra direktkontakt mellan banavdelningens arbetslag och tågledning. Erfarenheterna från de mindre anläggningar som redan är i bruk är goda. Drifradio ökar möjligheterna att utnyttja tiden mellan tåg för arbeten på eller intill spåret samt bidrar till ett bättre arbetarskydd.

Radioanläggningar i bangårdstjänst ökar möjligheterna till samordning av arbetsledning och information, minskar väntetider och annat tidsspill samt eliminerar behovet av särskilda signalrepetarer på bangårdar med dåliga siktförhållanden. I de flesta fall kan växlingsarbetet dessutom utföras snabbare och säkrare. Allt fler bangårdar kommer att utrustas med radioanläggningar.

I triangeln Stockholm—Göteborg—Malmö har ca 30 % av kontaktleddningen upprustats för högre hastighet och kompletterats med dubbel återledning för ökad belastning. Hela triangeln beräknas vara färdig i början av 1980-talet. Dubbel återledning har till 70 % färdigställts även på linjerna Mjölby—Hallsberg och Ånge—Boden. Andra huvudlinjer tas successivt in i utbyggnadsplanerna.

De berörda europeiska järnvägsförvaltningarna har beslutat senarelägga tidpunkten för införande av automatkoppl från år 1981 till år 1985.

Ett fortlöpande arbete pågår med att utöka den automatiserade kontrollen av vagnparkens funktionsduglighet genom olika slags detektorer för registrering av varmgång, s. k. tjuvbromsning, lastförskjutning m. m.

Sedan statsmakterna beviljat anslag för att bygga en ny verkstad i Östersund för bl. a. godsvagnar, har detaljutredningar igångsatts om det framtida godsvagnsunderhållet vid SJ:s andra verkstäder.

Parallellt med den fortlöpande koncentrationen av ban-, maskin- och trafiktjänsten till ett färre antal platser höjs standarden på personal- och expeditionskolor. Personalorganisationerna och yrkesinspektionen för landtrafiken har medverkat vid utarbetandet av erforderliga planer härför.

Miljövarsanläggningar, som beräknas bli aktuella t. o. m. budgetåret 1974/75, har inventerats. De flesta objekten gäller rening och neutralisering av avloppsvatten från lok- och vagnvättanläggningar.

SJ har sedan år 1969 provat olika slutna toalettssystem i personvagnar för att öka bekvämligheten för de resande och få en mer

miljövänlig konstruktion. Vakuumtoaletten har visat sig mest lämplig. Prov med detta system i enstaka vagnar har utfallit väl och pågår nu i större skala.

Medelsförbrukning under budgetåren 1972/73—1974/75

I prop. 1972: 1 angavs en investeringsram av 337,3 milj. kr. för budgetåret 1972/73. Genom Kungl. Maj:ts beslut den 30 juni 1972 utökades ramen med 15 milj. kr. för ombyggnad av rullande materiel vid Kalmar Verkstads AB. För att möjliggöra för SJ att betala på begäran av AMS tidigarelagda industribeställningar, husbyggnader och anläggningsarbeten medgav Kungl. Maj:t i beslut den 1 december 1972 och den 16 februari 1973 en ytterligare utökning av ramen med 15 964 000 kr. resp. 1,8 milj. kr. Härigenom kom den fastställda investeringsramen för budgetåret att uppgå till 370 064 000 kr. Den av SJ för budgetåret redovisade medelsförbrukningen stannade vid 370 044 000 kr.

I prop. 1973: 1 har för budgetåret 1973/74 angetts en investeringsram av 350,3 milj. kr. Genom Kungl. Maj:ts beslut den 26 januari och den 5 juli 1973 har ramen utökats dels med 14,5 milj. kr. för ombyggnad av rullande materiel vid Kalmar Verkstads AB, dels med (2,3+2,8) 5,1 milj. kr. för på begäran av AMS tidigarelagda bygnads- och anläggningsarbeten.

Genom Kungl. Maj:ts beslut den 12 oktober och — sedan anslag anvisats på tilläggsstat I för budgetåret 1973/74 — den 14 december 1973 har ramen höjts med ytterligare (10+65) 75 milj. kr. för att möjliggöra för SJ att tidigarelägga investeringar i rullande materiel och fasta anläggningar till innevarande budgetår. Härigenom uppgår den fastställda investeringsramen för budgetåret f. n. till (350,3+14,5+5,1+75,0) 444,9 milj. kr.

För budgetåret 1974/75 har SJ beräknat medelsförbrukningen till 445 milj. kr., vilket är lika med den utökade investeringsramen för innevarande budgetår.

Investeringsprogram

Av följande sammanställning framgår faktisk resp. beräknad medelsförbrukning på investeringsanslaget Järnvägar m. m. under budgetåren 1972/73—1974/75. Planerade investeringar budgetåret 1974/75 som berör ersättningsberättigade järnvägslinjer redovisas särskilt.

	Faktisk utgift	Beräknad utgift		
	1972/73	1973/74	1974/75 Totalt	Varav för ersätt- ningsbe- rättigade banor
tusental kr.				
<i>Fasta anläggningar</i>				
Bangårdar	31 877	35 500	20 200	1 500
Ny- och ombyggnad av järnvägslinjer	411	3 300	800	—
Spårstandard	30 827	28 000	36 700	6 800
Broar m. m.	3 333	8 200	6 500	900
Husbyggnader	10 134	7 100	11 200	900
Bussverkstäder och garage	352	200	3 200	—
Verkstäder	3 785	18 700	21 200	—
Centralföråd	10	500	500	—
Signalställverk m. m.	14 376	13 200	11 900	2 100
Fjärrblockering	30 320	28 000	34 100	—
Vägskydd	3 266	3 500	5 500	1 200
Tele	13 725	14 800	15 000	900
Eldrift	20 718	21 900	34 400	600
Tidigarelagda arbeten	—	*12 900	—	—
	163 134	195 800	201 200	14 900
<i>Rullande materiel</i>				
Lok och motorvagnar	52 283	48 300	81 900	—
Personvagnar	—	—	—	—
Godsvagnar	59 843	71 000	103 400	—
Tjänstefordon	—	—	—	—
Ombyggnad av rullande materiel	14 366	38 300	23 600	—
Tidigarelagda beställningar	31 246	59 700	—	—
	157 738	217 300	208 900	
<i>Färjor</i>	19 673	300	—	—
<i>Bussar</i>	4 227	3 000	—	—
<i>Försvarsberedskap</i>	2 362	2 300	2 400	—
<i>Investeringsinventarier</i>	13 901	*20 200	24 500	2 400
<i>Diverse och oförutsett</i>	9 009	6 000	8 000	200
Totalt	370 044	444 900	445 000	17 500

¹ Ingår i övriga grupper under Fasta anläggningar med 2 137 000 kr.

² Dessutom ingår tidigarelagda arbeten i övriga grupper under Fasta anläggningar med 5,1 milj. kr.

³ Varav 2,4 milj. kr. för tidigarelagda beställningar.

SJ anför i huvudsak följande rörande de olika objektgrupperna.

B a n g å r d a r

Medelsförbrukningen för budgetåret 1974/75 beräknas till 20,2 milj. kr., varav 6,7 milj. kr. avser nya objekt.

Tidigare anmälda större arbeten avser nytt färjeläge i Trelleborg, ut-

byggnad av målbromsanläggning vid Sävenäs rangerbangård, nytt förbigångsspår vid Borlänge rangerbangård samt bangårdsarbeten för pendeltågstrafiken i stockholmsområdet. Arbetena i Trelleborg har kostnadsberäknats till 31 milj. kr., varav 17 milj. kr. budgetåret 1973/74 och 8 milj. kr. budgetåret 1974/75. Målsättningen är att det nya färjeläget skall tas i bruk år 1975.

Större nya bangårdsarbeten planeras i Uddevalla och Sundsvall. I Uddevalla är spårkapaciteten otillräcklig med hänsyn till den ökande godstrafiken. För att höja kapaciteten och rationalisera växlingsarbetet kommer växling och tågbildning att flyttas från hamnbangården till centralbangården. I planerna för centralbangården ingår förlängning av tågbildningsspår samt nya rangerspår och nytt utdragsspår. Investeringsbeloppet beräknas till 4,8 milj. kr., varav 0,8 milj. kr. budgetåret 1974/75.

I Sundsvall har nyligen arbetet med att förlänga ett av bangårdens spår avslutats. Detta arbete som anmäldes i 1971 års anslagsframställning, utgör endast en deletapp på ett större utbyggnadsprojekt. För att man skall kunna klara av den alltmer ökande trafiken inom området planeras en ombyggnad av den övre bangården som syftar till en utökad spårkapacitet och längre tågspår. Växlingsarbetet kommer dessutom att kunna bedrivas mer rationellt och i en bättre arbetsmiljö. Investeringsbeloppet beräknas till preliminärt 8 milj. kr., varav 3,2 milj. kr. budgetåret 1974/75.

Ny- och ombyggnad av järnvägslinjer

Beräknad medelsförbrukning för budgetåret 1974/75 om 0,8 milj. kr. avser linjeomläggningar på sträckan Storsund—Korsträsk.

Spårstandard

Den totala medelsförbrukningen budgetåret 1974/75 beräknas till 36,7 milj. kr., vilket innebär inläggning av totalt 300 km räler, varav 200 km nya.

På huvudlinjerna ersätts slitna räler med nya 50 kg/m räler med högklassig befästning. Rälerna sammansvetsas till skarvfria spår. Den förbättrade banstandarden ger många fördelar, av vilka de viktigaste är ökad reskomfort och lägre banunderhållskostnader.

Frigjorda räler används efter justering för att förstärka spåröverbyggnaden på mindre starkt trafikerade linjer. Härigenom minskar kostnaderna för banunderhållet samtidigt som den högre banstandarden utökar användningsområdet för de moderna tunga dieselloken.

Broar m. m.

Många av SJ:s järnvägsbroar är 60—70 år gamla. Bärförmågan minskar med stigande ålder genom rostangrepp och utmattning, varför broarna successivt måste förnyas.

Av den beräknade medelsförbrukningen för budgetåret 1974/75 om 6,5 milj. kr. avser 5,8 milj. kr. ett större antal tidigare inte anmälda objekt.

Husbyggnader

Den totala medelsförbrukningen för budgetåret 1974/75 beräknas till 11,2 milj. kr., varav 5,6 milj. kr. för nya objekt.

Tidigare anmälda större objekt avser stationshus i Jönköping och överflyttning av ilgodshantering från Stockholm C till knutpunktsmagasinen vid Stockholm N och Stockholm S.

I syfte att förbättra arbetsmiljön har SJ sett över personal- och arbetslokaler vid ban- och trafikavdelningarna. Översynen har resulterat i upprustningsplaner som för banavdelningens vidkommande omfattar lokaler på 20 platser. Investeringsbeloppet uppgår till totalt 10 milj. kr., varav 1 milj. kr. faller på budgetåret 1973/74 och 2,6 milj. kr. på budgetåret 1974/75. För upprustningarna vid trafikavdelningen beräknas 0,9 milj. kr. för budgetåret 1973/74 och 0,7 milj. kr. för budgetåret 1974/75.

Bussverkstäder och garage

I Göteborg planeras en ny bussserviceterminal på Gullbergsvassområdet. Anläggningen skall användas för service, underhåll och garagering av bussar. Den ersätter nuvarande anläggning, som är otidsenlig och nedsliten. Ett visst utbyte av tjänster kommer att ske med GDG Biltrafik AB, som också planerar att bygga en anläggning inom området. Investeringsbeloppet beräknas till 5,2 milj. kr., varav 2,7 milj. kr. budgetåret 1974/75. Totalt avser medelsförbrukningen för budgetåret nya objekt om 3,2 milj. kr.

Verkstäder

I skrivelse den 12 augusti 1971 till Kungl. Maj:t presenterade SJ ett förslag till ny verkstad i Östersund. Det totala investeringsbeloppet beräknades till ca 25 milj. kr., exkl. kostnad för mark. För budgetåret 1974/75 beräknar SJ ett medelsbehov om 12 milj. kr. SJ förutsätter att 50 % som hittills finansieras genom avskrivningsanslag på statens driftbudget.

I anslagsframställningarna år 1971 och år 1972 hemställde SJ om avskrivningsanslag för vissa investeringar vid de verkstäder som — i likhet med Östersund — ligger inom det allmänna stödområdet. Kungl. Maj:t förordade dock inte sådant anslag. SJ återkommer i frågan och framhåller

ler att för vissa investeringar vid verkstäderna i Åmål och Notviken bör avskrivningsanslag utgå med 35 % motsvarande huvudregeln i kungörelsen (1973: 552) om ändring i kungörelsen (1970: 180) om statligt regionalpolitiskt stöd. Under budgetåret 1974/75 aktuella investeringar vid verkstäder inom det allmänna stödområdet är — förutom Östersund — nytt tak på elverkstadens högskepp och miljövårdande åtgärder i Åmål samt om- och tillbyggnad av malmverkstäder i Notviken m. fl. platser inom regionen.

Totalt beräknas medelsförbrukningen för budgetåret 1974/75 till 21,2 milj. kr., varav 2,8 milj. kr. avser nya objekt.

Centralförråd

Tidigare anmäld ny förrådsbyggnad i Notviken beräknas belasta budgetåret 1974/75 med 0,3 milj. kr. Mindre nya arbeten planeras för 0,2 milj. kr., varför medelsförbrukningen totalt beräknas uppgå till 0,5 milj. kr.

Signalställverk m. m.

Huvuddelen av beräknade investeringar budgetåret 1974/75, eller 8,6 milj. kr. av totalt 11,9 milj. kr., avser tidigare anmälda objekt. Bland dessa kan nämnas nya signalställverk i Veinge, Flen, Uppsala, Västerås och Östersund. För åtgärder mot störningar på SJ:s signalanläggningar försakade av tyristorlok beräknas åtgå 1,7 milj. kr.

Vid Stockholm N planeras ett nytt ställverk. Investeringen beräknas ge en personalbesparing av fem man. Investeringsbeloppet beräknas till 0,8 milj. kr. som helt faller på budgetåret 1974/75.

Fjärrblockering

Totalt har hittills 2 776 km av SJ:s järnvägsnät försetts med fjärrblockering. T. o. m. år 1977 beräknas utbyggnaden fortsätta med följande sträckor.

Sträcka	Längd, km	Beräknas bli färdigställd år
Laxå—Kil	120	} 1974
Kornsjö—Mellerud	65	
Kil—Mellerud	110	
Enköping—Köping, Tillberga—Sala	100	} 1975
Storvik—Borlänge	78	
Frövi—Hallsberg	50	
Falköping—Nässjö	113	} 1976
Gävle—Sundsvall	233	
Avesta—Borlänge	65	
Borlänge—Ställdalen	72	} 1977
Bräcke—Östersund	71	

För budgetåret 1974/75 beräknas medelsförbrukningen till totalt 34,1 milj. kr., varav 8,9 milj. kr. avser tidigare inte anmälda arbeten på sträckorna Falköping—Nässjö och Gävle—Enånger.

V ä g s k y d d

Arbetena avser säkerhetsanordningar vid oskyddade plankorsningar mellan järnväg och väg samt förbättring av säkerhetsanordningar för att ge ökat skydd. Dessutom tillkommer arbeten för fortsatt automatisering av skyddsanordningar i samband med att fjärrblockering installeras på huvudlinjerna.

För vägskydd beräknas för budgetåret 1974/75 en medelsförbrukning om 5,5 milj. kr. Beloppet avser SJ:s andel av investeringarna. Härtill kommer statsbidrag för ökat skydd och rationalisering om 90 % resp. 45 % av anläggningskostnaderna.

T e l e

Inom objektgruppen tele ryms investeringar i bl. a. telekablar, telefonförstärkare, bärfrekvensanläggningar, bangårdsradio, drift- och linjeradio, radiostyrning, utrustning för automatiserad färdbiljettförsäljning, fjärrskrivare, televäxlar, högtalaranläggningar, tjuvbroms- och varmgångsdetektorer samt åtgärder mot störningar på SJ:s telekablar förorsakade av tyristorlok.

Större nyanmälda objekt är driftradioanläggningar vid banavdelningen. Behovet av investeringsmedel för sådana anläggningar beräknas till totalt 12 milj. kr., varav 2 milj. kr. varje år under en sexårsperiod fr. o. m. budgetåret 1974/75.

Behovet av att transportera data från en plats till en annan ökar genom att SJ har infört eller planerar att införa bl. a. fjärrblockering, automatiserad fjärrskrift, automatiska boknings- och biljettsystem samt automatiska vagnregistreringssystem. Att anlägga bärfrekvenssystem har bedömts vara det fördelaktigaste sättet att öka datanätets kapacitet. Under budgetåren 1973/74 och 1974/75 planeras bärfrekvensanläggningar på sträckorna Stockholm—Gävle, Gävle—Sundsvall, Kil—Charlottenberg, Örebro—Storvik och Ånge—Österås. Investeringsbeloppet för dessa sträckor beräknas till 2,5 milj. kr.

Den totala medelsförbrukningen för teleanläggningar budgetåret 1974/75 beräknas till 15 milj. kr., varav 4,1 milj. kr. avser nya objekt.

E l d r i f t

I tidigare anslagsframställningar anmälda arbeten beräknas belasta budgetåret 1974/75 med 25,9 milj. kr. Härtill kommer nya objekt om 8,5 milj. kr., vilket innebär en total investeringsvolym för budgetåret av 34,4 milj. kr.

Tidigare anmälda större arbeten avser anskaffning av statiska omrik-

tare, modernisering av äldre omformaraggregat, nya omformarstationer i Moholm, Hallsberg och Mariedamm—Godegård, fjärrstyrning från trafikledningscentralen i Hallsberg av omformarstationerna i Kristinehamn, Kil, Ottebol och kopplingscentralen i Herrhult, höjning av standarden på kontaktledningen inkl. dubbling av återledningen på sträckan Södertälje—Alingsås, Katrineholm—Malmö och inom stockholmsområdet, dubbling av återledningen bl. a. på norra stambanan och på linjerna Kil—Göteborg och Kil—Laxå samt ombyggnad av hjälpkraftledningen Alingsås—Södertälje.

Följande nyanmälda objekt utgör en fortsättning av den tidigare inledda upprustningen av matningsanläggningarna för den elektriska tågdriften. Upprustningen motiveras bl. a. av den ökande trafiken på huvudlinjerna.

Nässjö omformarstation planeras att utrustas med två statiska frekvensomriktare om vardera 15 MVA (megavoltampere) för att förstärka effekten på stationens matningssträckor. De statiska omriktarna saknar rörliga delar. Energiförlusterna är mindre än för roterande omformare. Stationsbyggnaden och dess elektriska utrustning måste ändras och kompletteras. Investeringsbeloppet för omriktare och ombyggnader i Nässjö uppgår till ca 9,5 milj. kr., varav 2,5 milj. kr budgetåret 1974/75.

Ett inköp av två transportabla roterande omformare på vardera 10 MVA planeras. Dessa omformare skall i första hand tillgodose det ökade effektbehovet på norrlandslinjerna. Investeringsbeloppet beräknas till 8 milj. kr., varav 2,8 milj. kr. faller på budgetåret 1974/75.

På sträckorna Älvsjö—Södertälje, Häggvik—Uppsala och Gävle—Sundsvall planerar SJ att dubblera kontaktledningens återledning. Investeringarna ger ett nödvändigt kapacitetstillskott och minskar störningarna på telenät och signalsystem. Investeringsbeloppet för de tre sträckorna beräknas till 3 milj. kr., varav 0,4 milj. kr. budgetåret 1973/74 och 0,6 milj. kr. budgetåret 1974/75.

För att Rc-lok skall kunna framföras på sträckan Söderhamn—Sundsvall måste kapaciteten höjas genom en ny matarledning Söderhamn—Hudiksvall. Matarledningen skall överföra elenergi till en ny inmatningspunkt i Hudiksvall. Investeringsbeloppet beräknas till 2,4 milj. kr., varav 0,6 milj. kr. faller på budgetåret 1974/75.

Lok och motorvagnar

Den knappa tillgången på investeringsmedel under en följd av år har gjort att SJ tvingats behålla äldre, starkt förslitna lok. Dessa lok är dyra att hålla i driftdueligt skick. Många har dessutom otillfredsställande prestanda för dagens trafikuppgifter. Det är därför nödvändigt att slopa de äldsta, minst trafiklämpliga loken. Det aktuella slopningsprogrammet för sexårsperioden 1973/74—1978/79 upptar 260 el- och diesellok.

De nya lok som skall ersätta de uttrangerade blir färre än de uttrangerade, eftersom de nya loken har betydligt högre prestanda. Nya lok behövs även för nytillkomna behov på grund av ökad godstrafik. Bättre lok möjliggör också en höjning av godstågens kapacitet genom fler och tyngre vagnar varigenom kostnaden per transporterad enhet sjunker.

SJ har hittills anskaffat 102 standardlok litt Rc. Av beställda lok återstår en leverans om 28. SJ planerar att beställa ytterligare 50 Rc-lok under budgetåren 1973/74—1974/75. För Rc-loken beräknas åtgå 59 milj. kr. under budgetåret 1974/75.

Nya diesellok planeras ersätta äldre slopningsmässiga lokomotorer och batterilok. De kommer även att täcka det ökande behovet av dragkraft i tung växlingstjänst resp. användas för nytillkomna transportuppgifter i växlingstjänst på oelektrifierade bangårdar och industrispår samt i tågtjänst på kortare sträckor. För diesellok beräknas under budgetåret 1974/75 åtgå 20 milj. kr.

Totalt beräknas investeringarna i lok för budgetåret 1974/75 uppgå till 81,9 milj. kr., varav nya objekt utgör 27,9 milj. kr.

Godsvagnar

Som tidigare nämnts väntas en fortsatt ökning av SJ:s godstrafik med ca 5 % per år under perioden 1973—1977. Transportkapaciteten måste därför ökas genom ett tillskott av nya vagnar. Nya vagnar behövs även som ersättning för äldre vagnar som måste slopas därför att deras prestanda är otillräckliga för dagens trafik eller för att underhållskostnaderna är så höga att det är oekonomiskt att behålla vagnarna. SJ försöker också att genom bättre vagnutnyttjande öka transportkapaciteten. Bl. a. vidtas åtgärder för att förkorta terminaltiderna.

Medelsbehovet under budgetåret 1974/75 för tidigare beställda slutna vagnar uppgår till 11 milj. kr. För nya beställningar under budgetåret beräknas åtgå 10 milj. kr.

Under budgetåret 1974/75 planeras vidare beställningar om drygt 1 100 öppna vagnar av standardtyp. Tillsammans med tidigare beställningar uppgår medelsbehovet för öppna godsvagnar till 79 milj. kr.

För olika typer av specialvagnar beräknas en medelsförbrukning av 3 milj. kr.

Sammantaget innebär vidtagna och planerade godsvagnsbeställningar ett medelsbehov för budgetåret 1974/75 om 103,4 milj. kr., varav ca halva beloppet avser nya beställningar.

Ombyggnad av rullande materiel

Ombyggnadsarbetena syftar till att minska underhållskostnaderna, öka kapaciteten och anpassa materielen till nya transporttekniska krav. Beloppet för budgetåret 1974/75 avser bl. a. ändring för multipelkörning av vissa elflok, bullerdämpande åtgärder och nya kylsystem på diesellok,

boggiombyggnad på motorvagnar, ombyggnad av personvagnar för vakuumtoaletter, ombyggnad av öppna godsvagnar till olika typer för transport av virke, m. m.

Berörda europeiska järnvägsförvaltningar har rekommenderat att automatkoppel skall införas år 1985. Detta innebär en senareläggning i förhållande till tidigare planer. Förberedelsearbetena vid SJ har därför tills vidare nedtonats, varigenom andra angelägna ombyggnader i stället kan utföras.

I arbetena ingår även ombyggnad av motorvagnar, som skall provas i högre hastigheter. Projektet bedrivs i samarbete med ASEA.

Medelsförbrukningen för ombyggnad av rullande materiel budgetåret 1974/75 beräknas till 23,6 milj. kr.

Försvarsberedskap

SJ begär för budgetåret 1974/75 ett avskrivningsanslag om 2,4 milj. kr. för investeringar i försvarsberedskap. Redogörelse för hur SJ planerar att använda de för budgetåret begärda medlen har lämnats i särskild skrivelse den 9 oktober 1973. Innehållet i skrivelsen torde få bringas till riksdagens kännedom i samband med att handlingarna i ärendet ställs till vederbörande utskotts förfogande.

Investeringsinventarier

Den för budgetåret 1974/75 beräknade medelsförbrukningen om 24,5 milj. kr. avser bl. a. övningsanläggningar vid den nya SJ-skolan i Ängelholm, bilar, arbetsmaskiner för spårunderhåll, personal- och verkstadsvagnar, truckar, traktorer, lastanordningar, radioutrustningar och maskiner till verkstäderna. Anskaffningarna gör det möjligt att rationalisera driften samt ban- och maskinunderhållet.

Av det beräknade beloppet för budgetåret utgör 3,4 milj. kr. investeringar i maskiner och andra inventarier vid den nya verkstaden i Östersund. SJ förutsätter att 50 % av beloppet, dvs. 1,7 milj. kr., finansieras genom avskrivningsanslag på statens driftbudget.

Diverse och oförutsett

För diverse och oförutsett beräknar SJ 8 milj. kr. budgetåret 1974/75.

Stockholms kommun har tidigare haft planer på att ta i anspråk vissa delar av kvarteren Pensionären och Pennfäktaren för en gatuförbindelse mellan Vasagatan och Klarabergsleden. Dessa planer synes nu inte komma att realiseras. SJ äger kvarteret Pensionären och anser det vara angeläget att använda denna tomt för ändamål som stärker SJ:s marknadsposition som trafikföretag. SJ har funnit att det bästa sättet att nå detta syfte är att på den aktuella tomten uppföra ett hotell. Hotellet är avsett att utföras som ett ekonomihotell, dvs. med god rumskomfort men utan luxuös standard. På så sätt bör priserna kunna hållas på en nivå som förutses kunna attrahera betydande kategorier av resande.

Byggnaden skall dessutom innehålla bl. a. butiker, parkering och utrymme för reseinriktad verksamhet.

SJ har för avsikt att genomföra dessa planer genom ett särskilt fastighetsbolag som gentemot entreprenör skall hålla i projektering och byggnation samt sedermera förvalta byggnaden. Genom att till detta bolag överlåta marken med tomträtt kan byggnaden till övervägande del direktfinansieras lånevägen. Samtidigt behåller SJ möjligheten att i en framtid kunna disponera marken för rent järnvägsändamål om det skulle visa sig behövt.

Hotellrörelsen med kompletterande restaurangverksamhet är avsedd att drivas av AB Trafikrestauranger. SJ har bedömt att fastighetsbolagets aktiekapital till en början bör utgöra 1 milj. kr. för att projekteringen skall kunna komma igång.

Övrig beräknad medelsförbrukning budgetåret 1974/75 avser dels återanskaffning eller reparation av SJ-anläggningar, som förstörs eller skadas genom olyckshändelser, dels oförutsedda arbeten och anskaffningar utanför investeringsprogrammet.

Avskrivningsanslag för investeringar i ersättningsberättigade järnvägs-linjer

Investeringarna i ersättningsberättigade järnvägslinjer, som budgetåret 1974/75 beräknas uppgå till totalt 17,5 milj. kr., avser de i 1972 års separatredevisning ingående olönsamma järnvägslinjerna med de avgränsningar som de sakkunniga föreslagit och som 1973 års riksdag beslutat.

Av investeringsbeloppet hänför sig 15,3 milj. kr. till anläggningar, lokaliserade till det olönsamma nätet, vilka inte berör affärsbanenätet, och 2,2 milj. kr. till anläggningar belägna vid gränsstationer mellan det olönsamma nätet och affärsbanenätet samt anläggningar, lokaliserade till det olönsamma nätet, vilka berör även affärsbanenätet.

Anläggningar för försvarsberedskap, för vilka SJ hemställer om särskilt avskrivningsanslag och de kostnader för vägskydd som skall bestridas av statsmedel, ingår inte i nämnda investeringar.

Investeringarna i det ersättningsberättigade nätet har beräknats enligt de principer som närmare redovisas i 1964 och 1965 års anslagsframställningar. Således har investeringsutgifterna under rubrikerna Investeringinventarier samt Diverse och oförutsett uppskattats med hjälp av rimliga procentsatser för de ersättningsberättigade linjernas andel av ifrågavarande totalbelopp.

Med hänsyn till att investeringar i ersättningsberättigade järnvägslinjer inte skall förräntas har dessa investeringar under budgetåren 1967/68—1973/74 avskrivits genom att statsmakterna anvisat motsvarande belopp på statens driftbudget. SJ hemställer därför att ett avskrivningsanslag om 17,5 milj. kr. för detta ändamål tas upp på statens driftbudget för budgetåret 1974/75.

Ersättning till statens järnvägar för skilda verksamheter och kostnader

I skrivelse den 17 augusti 1973 har SJ bl. a. hemställt om särskild ersättning med sammanlagt 25 milj. kr. för skilda verksamheter och kostnader. I sammanhanget framhåller SJ följande.

Lönegaranti- och arbetsgivaravgift

Fr. o. m. den 1 januari 1971 skall arbetsgivare årligen erlægga en lönegarantiavgift enligt lagen (1970: 741) om statlig lönegaranti vid konkurs och lagen (1970: 742) om lönegarantiavgift (ändrad 1972: 566). Avgiften motsvarar 0,02 % av avgiftsgrundande lön och förs till en fond från vilken utbetalas arbetstagares fordran hos arbetsgivare som försatts i konkurs.

Lag om arbetslöshetsförsäkring (1973: 370) trädde i kraft den 1 januari 1974. Arbetsgivaravgift för finansiering av arbetslöshetsförsäkring skall enligt lagen (1973: 372) om arbetsgivaravgift till arbetslöshetsförsäkringen och det kontanta arbetsmarknadsstödet erläggas av arbetsgivare med ett belopp som motsvarar 0,4 % av avgiftsgrundande lön.

De nämnda avgifterna avser i allt väsentligt att ge arbetstagarna garantier för förhållanden som inte kan bli aktuella vid SJ bl. a. på grund av de fasta anställningsformerna. Dessa orsakar betydande merkostnader för företaget jämfört med om SJ kunde föra samma flexibla personalpolitik som konkurrerande företag. Avgifterna medför följaktligen en dubbel belastning för SJ som transportföretag. SJ bör därför få särskild ersättning för de kostnader som dessa avgifter orsakar på affärsbananätet. Under budgetåret 1974/75 uppgår ersättningsbehovet till 6,2 milj. kr.

Ersättning för viss försvarsberedskap

I överensstämmelse med vad föredragande departementschefen anfört i prop. 1973: 1 (bil. 8, s. 234) angående SJ:s beredskapsåtaganden har SJ i skrivelse till överbefälhavaren den 28 maj 1973 preciserat ersättningsbehovet för budgetåret 1974/75 exkl. utbildning av vapenfria tjänstepliktiga och driftvärn.

AMS har i skrivelse till SJ den 15 augusti 1973 meddelat, att AMS saknar medel att utbetala begärd ersättning för utbildning av vapenfria tjänstepliktiga beroende på att utbildningsanslaget numera disponeras av Kungl. Maj:t och att AMS inte kommer att inkalla vapenfria tjänstepliktiga till SJ under budgetåret 1973/74. Om vapenfria tjänstepliktiga skall utbildas vid SJ under budgetåret 1974/75 bör såsom SJ tidigare framhållit särskild ersättning utgå till SJ för de kostnader som SJ härigenom åsamkas. Kostnaderna, som saknar motsvarighet hos konkurrerande företag, beräknas under budgetåret 1974/75 till 1 milj. kr.

Överbefälhavarens och SJ:s prövning av betydelsen från totalförsvarssynpunkt av att driftvärnet vid SJ bibehålls är ännu inte avslutad. I avvaktan på resultatet av denna prövning har SJ beräknat ersättningsbehovet för driftvärnet budgetåret 1974/75 till 2 milj. kr. SJ:s kostnader för driftvärn saknar motsvarighet hos konkurrerande transportföretag, och SJ anser sig inte utan särskild ersättning kunna upprätthålla nuvarande driftvärn.

Ersättning för vissa kostnader vid korsningar i plan mellan järnväg och väg

Enligt kungörelsen (1959: 50) angående kryssmärken och säkerhetsanordningar vid plankorsningar mellan järnväg och väg åligger det järnvägs innehavare att vid plankorsningar anordna och underhålla kryssmärken och säkerhetsanordningar samt ordna den bevakning som kan komma ifråga enligt kungörelsen.

Sedan år 1941 kan järnväg erhålla statsbidrag till kostnaderna för anordnande av säkerhetsanläggning som beslutats enligt ifrågavarande kungörelse. Bidrag utgår bl. a. med 90 % av de beräknade kostnaderna.

Statsbidrag kan däremot inte erhållas till kostnaderna för drift, underhåll och förnyelse av plankorsningar och säkerhetsanordningar. Dessa kostnader saknar motsvarighet hos med järnväg konkurrerande transportföretag och bör behandlas med utgångspunkt från ett trafikpolitiskt betraktelsesätt och ses som för järnvägs- och vägtrafik gemensamma kostnader.

För budgetåret 1974/75 beräknas de totala kostnaderna på affärsbanenätet för säkerhetsanordningar vid korsningar mellan järnväg och väg till 17,6 milj. kr. Härtill kommer kostnader för det bantekniska underhållet vid plankorsningarna. Detta underhåll avser bcläggnigen i korsningar, snö- och siktröjningar samt skyddsportaler och varningsmärken, som inte räknas in i säkerhetsanordningar. Kostnaderna för detta underhåll på affärsbanenätet beräknas för budgetåret 1974/75 till 14 milj. kr.

SJ anser att nämnda driftkostnader (17,6+14,0) 31,6 milj. kr. bör delas lika mellan vägtrafik och järnvägstrafik. Under budgetåret 1974/75 uppgår ersättningsbehovet således till 15,8 milj. kr.

Remissyttrande

Arbetsmarknadsstyrelsen har avgett det yttrande som redovisats under rubriken Vägvesendet (s. 58).

Departementschefen

Investeringsramen för innevarande budgetår angavs i prop. 1973: 1 (bil. 8, s. 231) till 350,3 milj. kr. Genom Kungl. Maj:ts beslut den 5 juli 1973 höjdes ramen dels med 14,5 milj. kr. för ombyggnad av rullande materiel vid Kalmar Verkstads AB, dels med (2,3+2,8) 5,1 milj. kr. för på begäran av AMS tidigarelagda byggnads- och anläggningsarbeten. Kungl. Maj:t har vidare den 12 oktober och — sedan anslag anvisats på tilläggsstat I — den 14 december 1973 höjt ramen med ytterligare (10+65) 75 milj. kr. för att möjliggöra för SJ att tidigarelägga investeringar i rullande materiel och fasta anläggningar till innevarande budgetår. Härigenom uppgår den fastställda investeringsramen för budgetåret till (350,3+14,5+5,1+75,0) 444,9 milj. kr., dvs. ramen överstiger den av SJ i förra årets anslagsframställning för budgetåret föreslagna medelsförbrukningen med ca 5 milj. kr.

För budgetåret 1974/75 har SJ föreslagit en medelsförbrukning av 445 milj. kr. Av investeringsplanen för kommunikationsverken framgår att jag tillstyrker en investeringsram av 392,3 milj. kr. I förhållande till den i prop. 1973: 1 beräknade investeringsramen för innevarande budgetår innebär detta en ökning med 42 milj. kr. Jag har i olika sammanhang understrukit angelägenheten av att åtgärder vidtas som gör det möjligt för SJ att väl hävda sig på transportmarknaden. Genom den av mig föreslagna ökningen av investeringsramen för budgetåret 1974/75 och genom den under innevarande budgetår beslutade tidigareläggningen av investeringar i rullande materiel och fasta anläggningar om 75 milj. kr. kommer SJ att kunna öka sin kapacitet och konkurrenskraft i betydande utsträckning.

Av följande sammanställning framgår hur investeringarna i stort beräknas bli fördelade under budgetåret 1974/75. Sammanställningen visar också utfallet för budgetåret 1972/73 och den beräknade medelsförbrukningen för innevarande budgetår. För detta budgetår redovisas såväl beräkningarna i prop. 1973: 1 som den förväntade fördelningen, om hänsyn tas till beslutade ramhöjningar.

	1972/73	1973/74		1974/75	
	Utfall	i prop. 1973: 1	dec. 1973	Verket	Departements- chefen
	milj. kr.				
Fasta anläggningar	163,1	165,5	195,8	201,2	183,0
Rullande materiel	157,7	155,0	217,3	208,9	180,0
Färjor	19,7	0,3	0,3	—	—
Bussar	4,2	3,2	3,0	—	—
Försvarsberedskap	2,4	2,3	2,3	2,4	2,3
Inventarier	13,9	18,0	20,2	24,5	20,0
Diverse och oförutsett	9,0	6,0	6,0	8,0	7,0
	370,0	350,3	444,9	445,0	392,3

Till kapacitetshöjande investeringar hänför sig bl. a. anskaffning och ombyggnad av rullande materiel. I det investeringsprogram som jag förordar ligger en ökning i fråga om den rullande materielen om 25 milj. kr. jämfört med den av mig för innevarande budgetår i prop. 1973: 1 förordade medelsförbrukningen för motsvarande ändamål.

Till kapacitetshöjande investeringar hör vidare fortlöpande utbyggnadsarbeten på bangårdar, fortsatta förstärknings- och utbyggnadsarbeten på banan etc. Jag vill i detta sammanhang nämna att i den av mig förordade investeringsramen för budgetåret 1974/75 har inräknats utrymme för vad som under detta budgetår kan komma att krävas av statliga medel för anläggande av en pendeltågsstation vid Flemingsberg i stockholmsområdet. Medel för detta investeringsobjekt för innevarande budgetår har tidigare ställts till SJ:s förfogande. I fråga om investeringsarbetena för Storstockholms lokaltrafik i övrigt gäller att samtliga hittills avtalade arbeten beräknas bli färdigställda under budgetåret 1974/75.

Bland de mera betydande rationaliseringsåtgärderna, av vilka flera är angelägna inte minst från säkerhetssynpunkt, kan nämnas en fortsatt utbyggnad av fjärrblockeringen, automatiserad kontroll av vagnparkens funktionsduglighet, mekanisering av terminalarbetet och införande av linje- och växlingsradio. Investeringsramen bedöms i övrigt möjliggöra fortsatta insatser för upprustning av personal- och arbetslokaler samt åtgärder av betydelse för den yttre miljövården.

SJ har i anslagsframställningen anmält sin önskan att bilda ett särskilt fastighetsbolag med uppgift att svara för projektering, uppförande och senare förvaltning av en hotellbyggnad i anslutning till Stockholm C. Jag har inget att erinra mot ett fortsatt utredningsarbete inom SJ för att bedöma lönsamheten av ett sådant projekt. Jag förutsätter dock att SJ härvid även utreder alternativa användningar av marken och att frågan sedermera underställes Kungl. Maj:ts prövning.

I den av mig förordade medelsförbrukningen ingår investeringar om 17,5 milj. kr. i järnvägslinjer tillhörande det ersättningsberättigade bannätet. För investeringar i försvarsberedskap vid SJ beräknar jag 2,3 milj. kr. Chefen för finansdepartementet tillstyrker i annat sammanhang denna dag avskrivningsanslag för dessa ändamål om 17,5 resp. 2,3 milj. kr.

I den av mig förordade medelsförbrukningen ingår också sammanlagt 15,4 milj. kr. för investeringar i ny verkstad i Östersund, varav 12 milj. kr. utgör investeringar i anläggningen och 3,4 milj. kr. investeringar i maskiner och andra inventarier i verkstaden. SJ har på Kungl. Maj:ts uppdrag tidigare redovisat förutsättningarna för en ökad verksamhet vid verkstaden. För denna undersökning lämnades en redogörelse i prop. 1972: 1 (bil. 8, s. 259). SJ bör också för de nu aktuella investeringarna i anläggningen kompenseras på tidigare föreslaget

sätt. Chefen för finansdepartementet förordar i annat sammanhang denna dag avskrivningsanslag för ändamålet om 6 milj. kr. SJ har även begärt särskilda avskrivningsmedel för vissa andra investeringar inom det allmänna stödområdet med sammanlagt 917 000 kr. Jag är dock inte beredd att förorda särskilt anslag på statens driftbudget eller kompensation i annan form för dessa investeringar.

Utöver vad som angetts i samband med framställningen om drifter-sättning till det olönsamma bannätet har SJ för budgetåret 1974/75 be-gärt ersättning med sammanlagt 25 milj. kr. för vissa särskilda kostna-der. Av beloppet hänför sig 2 milj. kr. till driftvärnsverksamheten vid SJ. I överensstämmelse med vad jag förutsatte i prop. 1973: 1 (bil. 8, s. 234) prövar överbetälhavaren och SJ f. n. betydelsen från totalförsvars-synpunkt av att driftvärnet vid SJ bibehålls. I avvaktan på resultatet av denna prövning bör driftvärnsverksamheten vid SJ, utan att särskild ersättning utgår, bibehållas enligt hittillsvarande principer.

Enligt SJ:s mening bör vidare särskild ersättning utgå för de kost-nader som SJ skulle åsamkas om vapenfria tjänstepliktiga skulle komma att utbildas vid SJ under budgetåret 1974/75. SJ har beräknat ifråga-varande kostnader till 1 milj. kr. AMS och SJ har inte kunnat nå en uppgörelse om de ekonomiska betingelserna för de vapenfrias tjänst-göring vid SJ. AMS har vidare meddelat att man inte under budget-året 1974/75 kommer att kalla in vapenfria tjänstepliktiga för placering vid SJ. Någon särskild ersättning för ändamålet torde därför inte be-höva utges till SJ.

Ersättning bör enligt SJ utgå för de kostnader som åvilar affärsbanc-nätet till följd av verkets skyldighet att erlägga dels lönegarantiavgift för skydd av arbetstagares fordran vid konkurs, dels arbetsgivaravgift för finansiering av arbetslöshetsförsäkringen och det kontanta arbets-marknadsstödet. Ersättningsbehovet under budgetåret 1974/75 beräknas till 6,2 milj. kr. Staten som arbetsgivare är i likhet med andra arbets-givare skyldig att betala arbetsgivaravgifter för skilda ändamål. Någon anledning att särskilt kompensera SJ härför finns inte.

Av den begärda ersättningen om totalt 25 milj. kr. avser 15,8 milj. kr. hälften av SJ:s kostnader för drift, underhåll och förnyelse av an-läggningar vid korsningar i plan mellan järnväg och väg. Den andra hälften av kostnaderna bör enligt verket fortfarande belasta järnvägen. Jag är inte beredd att förorda att särskilda medel ställs till SJ:s förfo-gande för att täcka ifrågavarande kostnader.

I anslutning till riksdagens uttalande (TU 1972: 16, rskr 1972: 252) i frågan om elektrifiering av bandelen Borlänge—Mora har SJ på Kungl. Maj:ts uppdrag i samråd med AMS utfört en förnyad prövning av frågan.

SJ anför i skrivelse den 18 maj 1973 — till vilken skrivelse fogats yttrande från AMS — bl. a. att investeringskostnaderna för elektrifie-

ringen kan beräknas till ca 11,6 milj. kr. i 1973 års pris- och lönenivå. Mindrekostnaderna uppgår till ca 0,4 milj. kr. per år. Investeringen är sett från trafikekonomisk synpunkt klart olönsam. AMS har funnit att elektrifieringsprojektet till sin huvuddel inte är lämpat som beredskapsarbete. AMS konstaterar i sammanhanget bl. a. att projektet till stor del kräver sådan specialutbildad arbetskraft som i regel inte kan rekryteras från regionen.

För min del har jag inte funnit att någon egentlig förbättring från trafikförsörjningssynpunkt uppnås genom en elektrifiering av bandelen. Efter samråd med chefen för arbetsmarknadsdepartementet har jag inte heller funnit att några arbetsmarknadsmässiga eller andra skäl talar för en sådan åtgärd.

Jag vill avslutningsvis anmäla att SJ i skrivelse den 24 augusti 1973 redovisat en översiktlig utredning angående ostkustbanans förlängning till Umeå. I avvaktan på resultatet av pågående regional trafikplanering är jag inte beredd att nu ta ställning till detta projekt. Redovisning av utredningen samt mina ställningstaganden kommer därför att snare föreläggas riksdagen.

Anslaget Järnvägar m. m. bör beräknas med hänsyn till att en marginal utöver investeringsramen bör finnas för att möjliggöra en av konjunkturmässiga eller andra skäl påkallad ökning av medelsförbrukningen.

Med hänvisning till vad jag sålunda anfört förordar jag att medel för nästa budgetår anvisas enligt följande anslagsberäkning.

	milj. kr
Beräknad medelsförbrukning budgetåret 1974/75	392,3
10 % marginal	39,2
Avgår beräknad ingående behållning 1974-07-01	—8,7
Erforderligt anslag budgetåret 1974/75	422,8

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att till Järnvägar m. m. för budgetåret 1974/75 anvisa ett investeringsanslag av 422 800 000 kr.

D. LUFTFARTSVERKET

Balansräkningen per den 30 juni 1973 för luftfartsverket visar, att bokförda bruttovärdet av luftfartsverkets tillgångar uppgick till sammanlagt 730,1 milj. kr., varav 329,2 milj. kr. avsåg mark, fältområden m. m., 133,0 milj. kr. byggnader, 170,5 milj. kr. tele-, radio- och belysningsanläggningar samt 54,6 milj. kr. fordon, maskiner, redskap m. m., 27,3 milj. kr. kundfordringar, 1,6 milj. kr. förråd och 13,9 milj. kr. poster av finansiell natur.

Statskapitalet ökade med 53,6 milj. kr. under budgetåret 1972/73 och uppgick vid budgetårets utgång till 374,8 milj. kr. Beloppet motsvarade det bokförda nettovärdet av affärsverksfondens tillgångar.

Överskottet för budgetåret 1972/73 uppgick till 25,2 milj. kr. Överskottet innebär att verket kompenserat den bristande förräntning av statskapitalet som redovisades i 1971/72 års bokslut.

Luffartsverket

I skrivelse den 23 augusti 1973 och i anslutning därtill lämnad komplettering har luftfartsverket hemställt om investeringsanslag för budgetåret 1974/75.

Flygplatser m. m.

	Ing. behållning	Anslag	Utgift
1972/73	26 200 000	88 000 000	77 300 000
1973/74	36 900 000	75 700 000	95 000 000
1974/75 verket	22 600 000	167 700 000	*173 000 000
departementschefen	17 600 000	167 200 000	*168 000 000

* Preliminärt belopp inkl. tidigarelagda investeringar.

* Preliminärt belopp.

Utvecklingen inom luftfarten

En sammanfattande redovisning av utvecklingen inom den reguljära världsluftfarten lämnas i följande tabell.

Linjefart bedriven av flygbolag inom ICAO-anslutna stater

	Antal 1972 milj.	Förändring i %	
		1971—1972	1970—1971
A. Passagerartrafik			
passagerare	443	9	6
personkm	555 000	12	7
B. Flygfrakt (tonkm)	14 900	14	10
C. Post (tonkm)	2 770	—4	—8
D. Totalt (tonkm)	67 790	12	7

Som framgår av tabellen uppgick den reguljära luftfartens samlade transportarbete till 67,8 miljarder tonkilometer under år 1972. Jämfört med föregående år innebär detta en ökning med 12 %, vilket med 5 procentenheter överstiger 1971 års relativt låga tillväxttakt.

Antalet befordrade passagerare ökade från 407 milj. år 1971 till 443 milj. år 1972 medan antalet personkilometer ökade från 495 till 555 miljarder, vilket motsvarar ökningarna med 9 resp. 12 %. Dessa ökningsstal, som är knappt fyra procent högre än ökningstalen under de båda närmast föregående åren når emellertid inte upp till den genomsnittliga årliga ökningen under 1960-talet.

Under år 1972 ökade antalet fraktkilometer med 14 %, vilket innebär en viss återhämtning av den relativt låga ökningstakten under åren 1970 och 1971. Den flygbefordrade postmängden minskade under år 1972 med 4 %, vilket jämfört med år 1971 innebär en viss förbättring (−8 %).

Charterflygverksamheten har expanderat kraftigt under det senaste decenniet. Det totala persontransportarbetet med utrikes charterflyg beräknas år 1971 ha uppgått till 83 miljarder personkilometer eller 32 % av världens samlade utrikes persontransportarbete med flyg. Linjeföretagen utförde 36 miljarder personkilometer i chartertrafik medan de renodlade charterföretagen stod för 47 miljarder personkilometer.

För interkontinentala sällskapsreseflygningar gäller restriktiva bestämmelser både i Europa och i Förenta staterna. Konsekvenserna härav har blivit att sällskapsreseflygningarna endast utgör ca 3 % av den totala charterflygtrafiken mellan Europa och Förenta staterna. Charterkategorin "slutna grupper" som helt dominerar nordatlanttrafiken har i vissa länder inte på ett effektivt sätt kunnat kontrolleras av myndigheterna. Sålunda har denna trafikkategori på många håll i praktiken kommit att bli helt öppen för allmänheten och därigenom alltmer fått karaktären av ett slags linjefart. Bl. a. detta förhållande har lett till att charterreglerna livligt debatteras världen över.

Antalet flygplan för kommersiell trafik inom ICAO-länderna ökade med 41 % under den senaste tioårsperioden och uppgick vid slutet av år 1972 till 7 454. Flygplansflottans sammansättning har emellertid kraftigt förändrats under denna period. Antalet propellerplan har sålunda under tioårsperioden minskat till hälften av det antal som fanns i periodens början. Jetflygplanens relativa andel av den totala flygplansflottan har successivt ökat och uppgick vid slutet av år 1972 till 56 %. Sedan år 1966 har antalet turbo-propflygplan utgjort ungefär 20 % av den totala flygplansflottan.

Tillväxttakten för flygtrafiken i Sverige var under budgetåret 1972/73 ogynnsam jämfört med närmast föregående budgetår. Sålunda har antalet passagerare i utrikes och inrikes linjefart varit i stort sett oförändrat, vilket skall jämföras med genomsnittliga årliga ök-

ningar på 7 % resp. 10 % under den senaste femårsperioden.

För den inrikes linjefarten ökade antalet flygtimmar under år 1972 med 3% under det att antalet flygkilometer för detta trafikslag ökade med 6%. Detta förhållande förklaras av att den inrikes jettrafiken har vuxit snabbare än övrig inrikes linjefart som bedrivs med betydligt långsammare kolvmotorplan.

En sammanfattande redogörelse för flygtrafiken på svenska statliga flygplatser lämnas i följande tabell.

	Antal 1972/73 (1000-tal)	Förändring i %		
		1971/72— 1972/73	1970/71— 1971/72	Genomsnitt 1967/68— 1972/73
A. Passagerare¹				
Linjefart				
utrikes	2 059	0	5	7
inrikes	1 590	0	7	10
Charter				
utrikes	1 684	13	32	15
inrikes	31	7	-8	-1
Summa linjefart och charter	5 363	4	12	10
Bruksflyg				
utrikes	8	10	—	—
inrikes	26	10	—	—
Summa A	5 397	4	—	—
B. Fraktgods¹ (ton)				
utrikes linjefart	42	13	-4	11
inrikes ”	12	6	-12	0
Summa B	54	12	-6	8
C. Post¹ (ton)	15	2	-2	6
D. Landningsfrekvens				
Linjefart				
utrikes	29	-4	8	4
inrikes	61	-2	5	5
Charter				
utrikes	11	11	18	10
inrikes	5	17	-8	6
Bruksflyg				
utrikes	3	-7	13	13
inrikes	24	-5	1	8
Övrig trafik (huvud- sakligen privat- och skolflyg)	145	-2	-7	-3
Summa D	278	-2	-2	1

¹ Ankommande och avgående i utrikes trafik samt avgående i inrikes trafik.

Som framgår av tabellen uppgick ankommande och avgående passagerare i utrikes trafik och avgående i inrikes trafik vid statliga flygplatser till drygt 5 milj. under budgetåret 1972/73, vilket innebär en ökning med 4% jämfört med föregående budgetår (1971/72 12%).

Den starkaste ökningen faller på utrikes chartertrafik medan passagerarfrekvensen i såväl utrikes som inrikes linjefart varit i stort sett oförändrad jämfört med föregående budgetår.

Godstransporterna uppgick budgetåret 1972/73 till 54 000 ton, vilket innebär en ökning med 12 % jämfört med föregående budgetår. En ökning med 12 % överstiger med 4 procentenheter den genomsnittliga årliga ökningstakten under den senaste femårsperioden. Under budgetåret 1971/72 minskade fraktgodsmängden med 6 %.

Den flygbefordrade postmängden uppgick under budgetåret 1972/73 till 15 000 ton, vilket innebär en ökning med 2 % jämfört med föregående budgetår (1971/72 - 2 %).

Det totala antalet landningar på statliga flygplatser uppgick under budgetåret 1972/73 till 278 000, vilket innebär en minskning med 2 % jämfört med föregående budgetår (1971/72 - 2 %). Av de olika trafikkategorierna noteras minskningar i antalet landningar för samtliga kategorier utom för chartertrafiken. Av totala antalet landningar utgör allmänflygets andel mer än hälften (62 %). En närmare analys av nedgången i antalet landningar inom allmänflyget (-2 %) visar att minskningen huvudsakligen kan hänföras till skolflyget under det att privatflyget visar en mindre ökning.

Fördelningen på landets fyra största flygplatser av antalet landningar och passagerare under budgetåret 1972/73 framgår av nedanstående tabell.

Flygplats	Landningar 1 000-tal	% av total	Passagerare (ank+avr) 1 000-tal	% av total
Arlanda	40	14	3 271	46
Bromma	58	21	746	11
Torslanda	44	16	1 046	15
Bulltofta/Sturup	25	9	533	8
Övr. flygplatser	111	40	1 449	20
	278	100	7 045	100

Bromma flygplats är fortfarande landets mest trafikerade flygplats med avseende på landningsfrekvensen trots en minskning under budgetåret 1972/73 på .6 %. Drygt 75 % av landningarna hänfördes till allmänflyget, vilket förklarar flygplatsens relativt låga passagerarandel. Arlanda flygplats är landets mest trafikerade flygplats med avseende på passagerarfrekvensen. Antalet ankommande och avresande passagerare uppgick under budgetåret 1972/73 till 3,3 milj., varav 1,1 milj. i chartertrafik.

Flygplatsen i Sturup öppnades för trafik den 1 december 1972, varvid samtidigt större delen av flygtrafiken på Bulltofta lades ned. Viss allmänflygverksamhet förekom på Bulltofta fram t. o. m. våren 1973. I samband med Bulltoftas nedläggning upphörde pendeltrafiken till Kastrup, vilket är en av huvudorsakerna till den starka nedgången i

passagerar- och landningsfrekvensen under budgetåret 1972/73 för Bulltofta och Sturups flygplatser (13 % resp. 22 %).

Vid slutet av år 1972 uppgick antalet motordrivna svenskegistrerade flygplan till 1 058. Flygplanens fördelning på viktclasser framgår av nedanstående tabell.

Högsta tillåten startvikt (kg)	Antal	Förändring i % 1971—1972
— 2 000	863	4
2 001— 10 000	128	—7
10 001— 25 000	31	—3
25 001—100 000	28	8
100 000—	8	0
Summa	1 058	2

Den kontrollerade civila trafiken som trafikerar landets luftleder och informationssträckor består till ca 75 % av linje- och chartertrafik. Resterande 25 % utgörs av allmänflyg. Kontrollerade överflygningar, dvs. trafik som varken startar eller landar inom riket men som trafikerar luftlederna i svenskt luftrum, beräknas uppgå till ca 15 % av den totala kontrollerade trafiken.

Verkets framtidsbedömning

Den tekniska utvecklingen av transportflygplan har hittills i allt väsentligt styrts av flygföretagens krav på anpassning av flygmaterielen till de olika trafikområdenas struktur och behov samt på förbättrad drift- och underhållsekonomi, allt inom ramen för en tillfredsställande flygsäkerhetsnivå. Satsningen har framför allt inriktats på framtagning av större flygplanstyper samt utrustning för förbättrad regularitet.

Luftfartens utveckling kan komma i konflikt med den mänskliga miljön på ett sätt som nödvändiggör anpassning av flygtekniken. Luftfartens starka expansion har i allt högre grad aktualiserat miljövärdsaspekterna kring flygplatserna. I syfte att bättre kunna följa utvecklingen och ta erforderliga initiativ på området har luftfartsverket inrättat en särskild miljöskyddskommitté. I linje härmed har verket intensifierat kartläggningen av bullersituationen vid allt flera av de statliga flygplatserna. Bullermätningssystem har den 1 januari 1974 införts vid Arlanda flygplats och avses senare bli införda vid andra särskilt bullerkänsliga flygplatser för kontroll av bullernivå och för övervakning av att bullerbegränsande in- och utflygningsbestämmelser iaktas. Verket har även inventerat behovet av åtgärder till förebyggande av andra sanitära olägenheter som kan orsakas av verksamheten på flygplatserna. Härvid har förbättringar av avloppsanläggningar och åtgärder mot skador av petroleumprodukter prioriterats.

Jumbojetflygplanen har nyligen satts in i trafik och under 1970-talet kommer s. k. Airbus att introduceras. Båda flygplantyperna har en kapacitet av 300—400 passagerare. Airbus avses trafikera sådana

europalinjer som kan utgöra direkta förlängningar av inrikes huvudlinjer.

Den inrikes linjefarten torde i framtiden i allt större utsträckning komma att ske med jetplan med kapacitet för ca 100 passagerare. Som komplement till det inrikes primärnätet kan förutses tillkomsten av ett sekundärnät med trafik av matarkaraktär med propellerflygplan.

De moderna jetflygplanen blir mindre väderberoende genom utrustning för kategori II-operationer, innebärande operativa förhållanden under vilka inflygning för landning får ske ner till en beslutshöjd av lägst 30 m och en bansynvidd av lägst 400 m.

De moderna jetflygplanen är undantagslöst utrustade med transponders — automatisk svarsstation för identifiering — som i allt större utsträckning även kommer att installeras i övriga flygplan. Allmänflygplanen utvecklas mot bättre prestanda och förbättrad utrustning. Antalet tvåmotoriga flygplan kan i framtiden förutses utgöra en utökad andel av den totala flygplansflottan, speciellt inom taxiflyget.

Luftfartsverket räknar med en genomsnittlig årlig tillväxt av antalet ankommande och avresande passagerare samt av antalet passagerarkilometer i utrikes linjefart med 9 % under perioden 1972—1980. Passagerarfrekvensen i utrikes chartertrafik beräknas öka med genomsnittligt 12 % per år under perioden 1972—1980.

Antalet avresande passagerare samt antalet passagerarkilometer i inrikes linjefart bedöms öka med i genomsnitt 10 % per år fram till år 1980. Antalet avresande passagerare i inrikes chartertrafik, som åter ökade under år 1972 efter nedgången under närmast föregående år, bedöms komma att hålla sig på ungefär oförändrad nivå — omkring 30 000 per år — fram till år 1980. Antalet med taxiflyg befordrade passagerare väntas öka med i genomsnitt 9 % per år under perioden 1972—1980.

Antalet ankommande och avgående ton fraktgods i utrikes trafik på statliga flygplatser beräknas öka med i genomsnitt 10 % per år under perioden 1972—1980. Motsvarande ökningstal för avgående fraktgods i inrikes trafik beräknas till 3 % per år.

Mängden ankommande och avgående post i utrikes trafik på statliga flygplatser väntas öka med genomsnittligt 4 % per år under perioden 1972—1980. Under samma period väntas den avgående postmängden i inrikes trafik öka med 6 % per år.

Landningsfrekvensen i linjefart på statliga flygplatser beräknas öka med i genomsnitt 5 % per år under perioden 1972—1980. Under samma period väntas landningsfrekvensen i chartertrafik öka med i genomsnitt 7 % årligen.

Medelsförbrukning under budgetåren 1972/73—1974/75

För budgetåret 1972/73 fastställdes investeringsramen till 91,0 milj. kr. I föregående års statsverksproposition beräknades betal-

ningsutfallet till 90,9 milj. kr. inklusive tidigarelagda investeringar. På grund av vissa förseningar med igångsättningen av projektering av den nya utrikesbyggnaden på Arlanda flygplats samt beroende på att den planerade utbyggnaden av glidbaneytorna för ILS (instrumentlandnings-system) vid banorna 01 och 26 på Arlanda flygplats ännu inte genomförts uppgick medelsförbrukningen under budgetåret endast till 77,3 milj. kr. För den nya flygplatsen i göteborgsregionen — Göteborg—Landvetters flygplats — har också mindre investeringsmedel än som beräknats tagits i anspråk, dock utan att den fastlagda tidsplanen för flygplatsens färdigställande har påverkats.

För budgetåret 1973/74 fastställdes investeringsramen till 90,0 milj. kr. Luftfartsverket räknar f. n. med att medelsförbrukningen skall uppgå till detta belopp.

För budgetåret 1974/75 föreslår luftfartsverket en investeringsram av 173,0 milj. kr. efter avdrag av de kommunala bidrag som enligt riksdagens beslut skall utgå till investeringarna.

Investeringsprogram

Den nya stationsbyggnaden för utrikes trafik på Arlanda flygplats samt den nya flygplatsen i göteborgsregionen kommer att dominera investeringsverksamheten under de närmaste budgetåren. Det nya utrikes stationsområdet på Arlanda flygplats beräknas bli färdigställt den 1 november 1976 och den nya flygplatsen i göteborgsregionen beräknas kunna tas i bruk den 1 oktober 1977.

Den fortsatta snabba utvecklingen av flygmaterielen samt ökningen av passagerarantalet på flygplatserna har medfört att markorganisationen blivit hårt ansträngd. Under de närmaste budgetåren kommer därför investeringsverksamheten att i första hand inriktas på sådana investeringsobjekt som är nödvändiga för att möta de krav som de nya flygplanstyperna ställer på markorganisationen. Detta gäller såväl verkets egna flygplatser som de militära flygplatser som upplåtits för linjefart.

I anslutning till introduktionen den 15 juni 1973 av jetflygplanet Fokker F-28 i den inrikes linjefarten har en genomgång skett av standarden och behoven vad gäller bl. a. landningshjälpmedlen på vissa flygplatser. Samtliga flygplatser är — efter åtgärder som vidtagits bl. a. under våren 1973 — i fråga om landningshjälpmedel utrustade för att uppfylla kraven för jettrafik. Karlstads flygplats har dock för kort bana. För att höja flygsäkerheten och regulariteten har vissa ytterligare operativa åtgärder beslutats.

Vid flygplatser med jettrafik i linjefart är s. k. svarta banor, dvs. landningsbanor som vintertid hålls helt fria från snö, slask och is, numera ett operativt krav. Detta medför omfattande nyinvesteringar i framför allt fordon, maskiner, redskap och garage.

Nya radarpresentationssystem liknande det som håller på att utveck-

las för Stockholms kontrollcentral (ACC) planeras för Malmö ACC. I anslutning till att den nya flygplatsen i göteborgsregionen tas i drift kommer Göteborg FIR (flyginformationsregion) att överföras till Malmö FIR. Göteborgsområdet kommer att övergå till att vara enbart terminalområde med terminalkontrollen (TCC) placerad vid Landvetter. Under den period som långtidsbedömningen omfattar kommer en helt ny kontrollcentral, Malmö ACC vid Sturups flygplats, att planeras för att så småningom kunna fungera som ACC Syd, dvs. som kontrollcentral för hela södra och mellersta Sverige.

Luftfartsverkets förslag till investeringsprogram för budgetåret 1974/75 upptar arbeten och anskaffningar till ett sammanlagt belopp av 252,3 milj. kr. Härav hänförs sig 227,2 milj. kr. till redan påbörjade eller beslutade objekt och resten, 25,1 milj. kr., till nya objekt.

Investeringsprogrammet domineras av investeringarna i Arlanda, Landvetter och flygledarskolan i Sturup (190,3 milj. kr.). Investeringarna i övriga flygplatser, radio och tele en route, fordon, maskiner m. m. uppgår totalt till 62,0 milj. kr., varav i nya objekt 23,3 milj. kr. Av följande sammanställning framgår total faktisk resp. beräknad medelsförbrukning budgetåren 1972/73—1974/75.

	Faktisk utgift	Beräknad utgift	
	1972/73	1973/74	1974/75
	tusental kr.		
Arlanda	27 902	44 371	116 300
Bromma	401	910	470
Torslanda	1 028	120	500
Landvetter	2 735	17 400	71 000
Bulltofta	7	—	—
Sturup	39 638	12 837	1 205
Kiruna	938	265	650
Luleå	45	1 365	4 710
Skellefteå	743	1 290	770
Umeå	347	330	5 560
Örnsköldsvik	223	160	1 950
Sundsvall/Härnösand	4 238	6 190	2 955
Östersund	450	510	1 020
Karlstad	944	380	60
Norrköping	581	545	1 815
Visby	266	20	400
Jönköping	575	20	—
Kalmar	314	595	800
Ronneby	313	160	300
Halmstad	212	135	850
Ängelholm	314	235	700
Radio och tele, en-route	6 773	14 777	17 635
Fordon, maskiner, redskap	10 765	7 000	8 000
Flygledarskolan i Sturup	5 936	10 600	9 000
Vissa byggnader	—	1 600	4 100
Diverse	2	1 000	1 500
Summa	105 690	122 815	252 250
Avgår kommunala bidrag	28 412	32 819	79 281
Luftfartsverkets kostnadsandel	77 278	89 996	172 969

Investeringsprogrammet för Arlanda flygplats domineras av arbetena med den nya utrikesbyggnaden. Byggnaden beräknas kunna tas i bruk hösten 1976. För budgetåret 1974/75 erfordras för hela utrikesområdet 110,3 milj. kr.

För övriga investeringar på Arlanda erfordras 6,0 milj. kr., varav 1,6 milj. kr. avser nya objekt. Bland de nya investeringsobjekten kan nämnas oljeavskiljare för charterområdet, utredning och planläggning för utbyggnad av östra hangarområdet, utredning och projektering för ny inrikes stationsbyggnad och viss utbyggnad av brandlarmsanordningarna.

Investeringsutgifterna för den nya flygplatsen i göteborgsregionen — Göteborg — Landvetters flygplats — beräknas för budgetåret 1974/75 till 71,0 milj. kr., varav 1,7 milj. kr. avser nya objekt. Investeringarna omfattar projektering och anläggning av landningsbana, stationsbyggnad m.m. De nya objekten omfattar projektering för och anläggning av tele- och meteorologisk utrustning vid flygplatsen innefattande såväl utrustning för flygtrafikledningen som för stationsbyggnaden och för övriga tjänster. De totala utgifterna avseende nya objekt beräknas till 25 milj. kr., varav således 1,7 milj. kr. erfordras under budgetåret 1974/75.

För Sturups flygplats beräknar verket investeringsutgifterna under budgetåret 1974/75 till 1,2 milj. kr., varav 1,1 milj. kr. avser nya objekt. De nya objekten omfattar uppställningsplatser inkl. belysning för allmänflyg vid stationsbyggnaden.

På Bromma flygplats planerar verket att under budgetåret 1974/75 genomföra redan beslutade investeringar för 500 000 kr.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 1 mars 1973 angående vissa åtgärder avseende flygtrafiken på Bromma flygplats anmälde verket att man i samband med anslagsframställningen för budgetåret 1974/75 avsåg återkomma med redovisning av investeringsbehovet intill flygplatsens nedläggning. Såvitt nu kan förutses föreligger emellertid inget ytterligare behov av mera omfattande investeringsåtgärder utöver vad som bör kunna inrymmas i objektgruppen Diverse arbeten.

Trots att Torslanda flygplats skall läggas ner då den nya flygplatsen i göteborgsregionen tas i drift, medför den trafikala och operativa utvecklingen att vissa åtgärder nödvändigtvis måste vidtas. Verket beräknar investeringsutgifterna till 500 000 kr. för budgetåret 1974/75, varav 400 000 kr. avser nya objekt.

För Kiruna flygplats erfordras 700 000 kr. för investeringar under budgetåret 1974/75. Härav erfordras 400 000 kr. för komplettering av VA-anläggningen vid flygplatsen för att hälsovårdsmyndigheternas krav skall kunna uppfyllas samt 300 000 kr. för en sandsilo.

På Luleå flygplats pågår arbeten som belastar budgetåret 1974/75 med 4,6 milj. kr.

På Skellefteå flygplats planeras under budgetåret 1974/75

sandsilo, ny talregistreringsutrustning samt ett stängsel runt flygplatsen för totalt 500 000 kr.

På Umeå flygplats pågår arbeten som belastar budgetåret 1974/75 med 4,6 milj. kr. Verket begär 1,0 milj. kr. för nya objekt av vilka kan nämnas komplettering av stängslet runt flygplatsen, utryckningsväg till planerad banförlängning, sandsilo och viss utökning av stationsbyggnaden.

På Örnsköldsviks flygplats beräknas investeringsutgifterna under budgetåret 1974/75 uppgå till 2,0 milj. kr., varav 1,7 milj. kr. avser nya objekt. Häri ingår service- och fordonsgarage samt vissa personalutrymmen.

Utbyggnaden av Sundsvall/Härnösands flygplats fortgår planenligt. Banförlängningen och de nya inflygningsljusen till bana 34 beräknas bli färdiga under hösten 1973. Utökningen av stations- och driftbyggnaderna beräknas vara färdiga våren 1974. En viss försening av ombyggnadsarbetena för kontrollcentralen innebär att den inte beräknas bli färdigställd förrän mot slutet av år 1975. För budgetåret 1974/75 erfordras 3,0 milj. kr., varav 500 000 kr. avser nya objekt.

På Östersunds flygplats erfordras, för att gällande bestämmelser för civil jettrafik skall uppfyllas, bl.a. inflygningsljus för bana 30 och förlängning av befintligt inflygningsljus för bana 12 till en kostnad av 1,0 milj. kr.

Några nya investeringsobjekt för Karlstads flygplats förutses inte för budgetåret 1974/75. Det kan emellertid nämnas att en särskild regionflygplatsutredning i Värmland har börjat sitt arbete. Luftfartsverket följer utredningsarbetet genom observatör.

En särskild flygplatskommitté för Östergötlands län med representanter för bl. a. länsstyrelsen, Östergötlands läns landsting samt Linköpings och Norrköpings kommuner utreder f.n. frågan om en ny regional flygplats som ersättning för Norrköping/Kungsängens flygplats. En sådan flygplats förutsätts kunna tas i drift tidigast år 1980. Luftfartsverket följer utredningsarbetet genom observatör.

Med hänsyn till den osäkerhet som sålunda råder om Norrköping/Kungsängens framtid och om tidpunkten för tillkomsten av en regionflygplats måste luftfartsverket iaktta viss återhållsamhet med nya investeringar på Norrköping/Kungsängens flygplats. Verket har sålunda i möjlig mån sökt tillgodose uppkommande lokalbehov för drift av flygplatsen genom förhyrningar. Vissa investeringar kan emellertid inte längre uppskjutas. För budgetåret 1974/75 erfordras därför 1,8 milj. kr., varav 700 000 kr. avser nya objekt.

På Visby flygplats och Ronneby flygplats planeras under budgetåret 1974/75 investeringar för 400 000 kr. resp. 300 000 kr.

Luftfartsverket föreslår att under budgetåret 1974/75 utreds vissa frågor avseende stationsområdet på Kalmar flygplats till en kostnad av 200 000 kr. Utredningen härrör från luftfartsinspektionens krav om förbättring av hinderfrihet i närheten av tröskeln till bana 05.

På Halmstads flygplats planeras under budgetåret investeringar för 900 000 kr. Kostnaderna avser anslutning av avloppet till det kommunala avlopps nätet samt delkostnad i ett nytt kontrolltorn.

På Ängelholms flygplats planeras under budgetåret investeringar för 700 000 kr. Kostnaderna avser anslutning av stationsområdets avlopp till det kommunala avlopps nätet samt delkostnad för anskaffning av en ILS-anläggning. Genom anskaffande av en ILS-anläggning höjs regulariteten och flygsäkerheten på flygplatsen samtidigt som jettrafik i linjefart i enlighet med gällande bestämmelser möjliggörs.

För radioanläggningar och teleutrustning en route erfordras under budgetåret 1974/75 17,6 milj. kr., varav 12,4 milj. kr. för redan påbörjade och kontrakterade arbeten och leveranser. Bland dessa objekt ingår bl. a. — i syfte att uppnå högre grad av automatisering av trafikledningsprocessen samt för övergång till ytäckande kontroll — nytt radarpresentationssystem, ATCAS 1, (Air Traffic Control Automatiserat System) vid Stockholm ACC/TCC. De nya objekten kan hänföras till teknikområdena navigering 550 000 kr., kommunikation 280 000 kr., trafikövervakning 2 975 000 kr. och radar 1 350 000 kr.

För att förbättra förutsättningarna för navigering krävs i allt större utsträckning att radiofyrrar av typ VOR (VHF Omnidirectional Radio Range) kompletteras med utrustning för avståndsmätning som möjliggör för flygplan att inte enbart bestämma riktningen utan också avståndet till fyren. Sådana utrustningar måste installeras i Luleå, Umeå, Sundsvall och Arlanda.

Resurserna för trafikledningsfunktionerna i Stockholms-, Malmö- och Göteborgs-områdena måste utökas och förbättras under senare delen av 1970-talet. För att kunna bibehålla hög effektivitet erfordras en högre grad av automatisering än som är möjligt med existerande hjälpmedel. Projekt med detta syfte har som tidigare nämnts fått benämningen ATCAS. ATCAS 1 vid Stockholm ACC/TCC kräver 18,7 milj. kr., varav 1,7 milj. kr. under budgetåret 1974/75. Vidare planeras ATCAS-projekt även för Malmö ACC och Göteborg (Landvetter). För dessa projekt erfordras 300 000 kr. resp. 200 000 kr. under budgetåret 1974/75 för utredningar och förprojektering. I avvaktan på att presentationsystemet i Landvetter tas i bruk måste nuvarande Göteborg ACC flyttas och kompletteras. Dessa arbeten beräknas totalt kosta 3,8 milj. kr., varav 2,4 milj. kr. erfordras under 1974/75.

För att kunna uppnå högre driftsäkerhet och lägre driftkostnader samt för att få bättre prestanda anpassad till nya tekniska krav måste

DECCA-radarn vid Arlanda moderniseras Vidare erfordras ny sekundärradaranläggning till en kostnad under budgetåret 1974/75 av 525 000 kr.

Metecorologisk utrustning för flygvädertjänsten behöver anskaffas till en kostnad av 100 000 kr. under budgetåret 1974/75.

För anskaffning av fordon, maskiner och redskap beräknas 8,0 milj. kr. Härav erfordras 3,1 milj. kr. för redan gjorda beställningar. Ett belopp av 5,0 milj. kr. erfordras för ersättningsanskaffningar samt 3,0 milj. kr. för nyanskaffningar.

Utgifterna för brand- och räddningsmaterial avser slutförande av tidigare beslutad upprustning samt normal ersättningsanskaffning. Anskaffningsbehovet för snöröjningsmaterial präglas framför allt av åretruntkravet på snö- och isfria banor, vilket accentueras av det ur bankonditionssynpunkt mer krävande jetflygplanet Fokker F-28.

Utgifterna för fältmaterial avser anskaffning av lastmaskiner, sopmaskiner, sandspridare och spridare för kemiska avisningsmedel samt verkstadsmaskiner. Utgifterna för stationstjänstmaterial avser anskaffning av bl.a. toalett- och friskvattenservicevagnar samt flygplanvärmare.

För vissa byggnader, bl. a. utökning av kontrollcentral i Stockholm, samt för diverse mindre arbeten, bl. a. oförutsedda objekt som kan bli aktuella under budgetåret, beräknar verket 5,2 milj. kr. Verket begär vidare medel för anläggande av ett flygmuseum vid Arlanda flygplats. Muséet är avsett att uppföras i två eventuellt tre etapper. Den första etappen har kostnadsberäknats till 800 000 kr., varav 400 000 kr. begärs för budgetåret 1974/75.

För byggnad, simulator och övrig teknisk utrustning för flygtrafikledarskolan i Sturup erfordras 9,0 milj. kr. under budgetåret 1974/75.

De sammanlagda kostnaderna för här redovisade arbeten uppgår till 252,3 milj. kr. Härav avser 211,5 milj. kr. sådana objekt för vilka kommunala bidrag skall utgå. De kommunala bidragen beräknas uppgå till 79,3 milj. kr. utgörande 37,5 % av angivet belopp. Återstoden (252,3—79,3) = 173,0 milj. kr. faller på staten.

Remissyttrandena

Arbetsmarknadsstyrelsen har avgett det yttrande som redovisas under rubriken Vägvesendet (s. 58).

Linjeflyg AB (LIN) noterar med tillfredsställelse att en markant förbättring av de operativa förhållandena på flygplatser med jet-linjefart genomförts. LIN hemställer bl. a. att stationsområdesfrågorna på flygplatserna i Ängelholm/Helsingborg och Kalmar särbehandlas. Företaget preciserar slutligen vissa investeringsbehov för budgetåret 1974/75, ut-

över de av luftfartsverket framlagda, för Bromma, Umeå, Örnsköldsvik m. fl. flygplatser.

Scandinavian Airlines System (SAS) framhåller att lämplig plats för motorkörning av Boeing 747 och Douglas DC-10 på Arlanda bör iordningställas. På Torslanda krävs hårdgöring av ytan framför fraktterminalen samt på Kiruna flygplats toppbeläggning av banan.

SAS påpekar slutligen att medel erfordras för vissa investeringar i byggnader, belysningsanläggningar samt tele- och meteoutrustning på bl. a. Torslanda, Luleå och Arlanda flygplatser.

Departementschefen

I prop. 1973: 1 (bil. 8 sid. 249) angavs investeringsramen för luftfartsverket för budgetåret 1973/74 till 90 milj. kr. Genom Kungl. Maj:ts beslut den 12 oktober 1973 höjdes ramen till 95 milj. kr. för att möjliggöra tidigareläggning av vissa investeringar i sysselsättningsfrämjande syfte. Totalt beräknas investeringarna uppgå till 95 milj. kr.

För budgetåret 1974/75 räknar luftfartsverket i sin anslagsframställning med en total investeringsomslutning om 252,3 milj. kr. Efter avdrag för kommunernas andel av kostnaderna uppgår statens del av det totala investeringsbeloppet till 173 milj. kr. Som framgår av investeringsplanen för kommunikationsverken har jag ansett mig böra förorda en investeringsram av 168 milj. kr. Detta motsvarar den stalliga andelen av en total investeringsvolym av 245,8 milj. kr.

Innan avtal träffats om bidrag till de objekt, som kan rymmas inom den angivna ramen, kan någon exakt fördelning på flygplatser eller objektsgrupper av det tillgängliga medelsutrymmet inte göras. Av följande sammanställning framgår dock hur de totala investeringarna i stort beräknas komma att fördela sig under budgetåret 1974/75. Sammanställningen visar också utfallet för budgetåret 1972/73 och den i prop. 1973: 1 beräknade medelsförbrukningen för innevarande budgetår.

	1972/73 Utfall	1973/74 Beräknad i prop. 1973:1	1974/75	
			Verket	Departements- chefen
milj. kr.				
Arlanda nya stationsområde	27,9	43,6	111,3	111,3
Sturup	39,6	13,6	—	—
Landvetter	2,7	19,7	71,0	71,0
Övriga flygplatser	12,0	12,7	29,8	25,4
Radio och tele, en-route	6,8	15,0	17,6	17,6
Fordon, maskiner, redskap	10,8	7,0	8,0	7,0
Vissa byggnader	—	0,4	4,1	3,5
Diverse mindre arbeten	—	1,0	1,5	1,0
Flygledarskola i Sturup	5,9	10,6	9,0	9,0
Summa	105,7	123,6	252,3	245,8
Avgår kommunala bidrag	28,4	33,6	79,3	77,8
Statlig kostnadsandel	77,3	90,0	173,0	168,0

I prop. 1973: 192 (TU 1973: 27, rskr 1973: 336) lämnade jag en redogörelse för luftfartsverkets förslag till utbyggnad av det nya stationsområdet på Arlanda flygplats samt för det avtal som med anledning härav — under förbehåll av Kungl. Maj:ts godkännande — träffats mellan företrädare för staten och AB Stockholmsregionens flygplatsinvesteringar. Sedan riksdagen anmält sig inte ha något att erinra häremot har Kungl. Maj:t den 7 december 1973 godkänt avtalet samt uppdragit åt luftfartsverket att låta utföra anläggningen. Efter indexuppräknning till prisläget den 1 april 1973 beräknas totalkostnaden för anläggningen till 291 milj. kr.

För budgetåret 1974/75 beräknar jag för arbeten med det nya stationsområdet 111,3 milj. kr., varav 69,5 milj. kr. utgör statens andel.

I enlighet med vad jag anmälde i prop. 1971: 1 (bil. 8 s. 205) godkände Kungl. Maj:t den 16 april 1971 överenskommelsen mellan staten och berörda kommunala intressenter om avveckling av Torslanda flygplats samt anläggande av en ny allmän flygplats i göteborgsregionen. Kungl. Maj:t godkände den 5 maj 1972 att arbetena på flygplatsen bedrivs enligt en tidsplan som innebär att år 1977 utgör riktpunkten för flygplatsens färdigställande.

Luftfartsverket föreslog i skrivelse den 6 juli 1972 att flygplatsens bansystem bör få en annorlunda utformning än vad som angivits i överenskommelsen mellan staten och berörda kommunala intressenter. Sålunda föreslog verket — med utgångspunkt i kompletterande vindobservationer — att bansystemet skall bestå av en huvudbana och en parallellbana i stället för av en huvudbana och en tvärbana.

Luftfartsverket ingav för prövning till Kungl. Maj:t den 28 september 1973 förslag till utbyggnadsplan för den nya flygplatsen i göteborgsre-

gionen — Göteborg-Landvetters flygplats. Inom ramen för utbyggnadsplanen redovisas två alternativa förslag till ramprogram för den första utbyggnadsetappen, vilka kostnadsberäknats till ca 470 resp. 400 milj. kr. i 1973 års prisläge. De två alternativen skiljer sig åt ifråga om tidpunkten för färdigställandet, som angetts till den 1 september 1978 resp. den 1 oktober 1977. I båda fallen är tidsplanerna hårt pressade.

Luftfartsverket har anfört att om markarbetena inte påbörjas snarast senareläggs tidpunkten för flygplatsens färdigställande automatiskt. Eftersom påbörjande av markarbetena inte föregriper valet av utbyggnadsalternativ och eftersom det av flera skäl bedöms ytterst angeläget att flygplatsen kan tas i drift så snart som möjligt medgav Kungl. Maj:t den 26 oktober 1973 efter samråd med de regionala intressenterna att markarbetena får påbörjas i avvaktan på att ärendet i övrigt slutligt prövas.

Efter att överenskommelse träffats mellan staten och berörda kommunala intressenter om avtalsändringar med anledning av det nu föreslagna bansystemet liksom övriga avtalsändringar avser jag att, innan jag begär Kungl. Maj:ts godkännande av den nya överenskommelsen, återkomma till riksdagen med en redovisning av ärendet.

För fortsatta projekterings-, anläggnings- och fältarbeten avseende Göteborg-Landvetters flygplats beräknar jag för budgetåret 1974/75 sammanlagt 71 milj. kr., varav 44,4 motsvarar statens andel.

Vad gäller övriga flygplatser — vari jag även innefattar sådana investeringar i Arlanda flygplats som inte ingår i det program för utbyggnad av nytt utrikes stationsområde som jag anmält i det föregående — har jag beräknat medel för viss upprustning av byggnader, banor, uppställningsplatser och säkerhetsanordningar i syfte att flygplatsernas standard skall kunna anpassas till de ökade krav som följer av trafiktillväxten och — i fråga om vissa renodlade inrikesflygplatser — av den övergång till jettrafik på linjenätet som Linjeflyg AB påbörjade våren 1973. Härvid har jag bl. a. räknat med viss fortsatt upprustning av Luleå, Umeå och Sundsvall/Härnösand flygplatser.

För investeringar i radio och tele, en-route beräknar jag 17,6 milj. kr. Den föreslagna ramen bör medge planenlig ersättning och nyanskaffning av sådan utrustning. På trafikledningsområdet sker en fortlöpande förändring och utveckling för att möta de kapacitets- och säkerhetsproblem som följer av trafikutvecklingen. Ett exempel på betydelsefulla förändringar är den genomgripande omläggning av luftledssystemet i södra Sverige som äger rum den 28 februari 1974. Bl. a. kommer luftleden Röd 1 mellan Stockholm och Köpenhamn att flyttas västerut och flygvägarna inom leden att dubblas och enkelriktas.

Av grundläggande betydelse för utvecklingen är det beslut som 1973 års riksdag (prop. 1973: 27, TU 1973: 12, rskr 1973: 160) fattat om bl. a. sammanförande av de nuvarande civila och militära trafikledningsorganisationerna i en gemensam organisation samt om en fortsatt utveckling

av flygledningssystemet i riktning mot yttäckande flygkontroll. I investeringsprogrammet för budgetåret 1974/75 ingår projekt som är avsedda att inpassas i det framtida systemet. Det gäller i första rummet anskaffning av nytt radarpresentationssystem för Stockholms områdeskontroll (ACC).

För ersättnings- och nyanskaffningar av fordon, maskiner och redskap beräknar jag 7 milj. kr. Härigenom torde verkets investeringsplaner avseende denna objektsgrupp i stort kunna genomföras.

Under posten Vissa byggnader har jag tagit upp medel för en utbyggnad av kontrollcentralen i Stockholm.

För investeringar i flygtrafikledarskolan i Sturup under budgetåret 1974/75 beräknar jag 9 milj. kr.

Anslaget till flygplatser m. m. bör beräknas med hänsyn till att en marginal utöver investeringsramen bör finnas för att möjliggöra en av konjunkturmässiga eller andra skäl påkallad ökning av medelsförbrukningen.

Med hänvisning till vad jag sålunda anfört förordar jag att medel för nästa budgetår anvisas enligt följande anslagsberäkning.

---

	milj. kr.
Beräknad medelsförbrukning budgetåret 1974/75	168,0
10 % marginal	16,8
Avgår beräknad ingående behållning 1974-07-01	17,6
Erforderligt anslag budgetåret 1974/75	167,2

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Flygplatser m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett investeringsanslag av 167 200 000 kr.

IV. Statens utlåningsfonder

Statens lånefond för den mindre skeppsfarten

Statens lånefond för den mindre skeppsfarten har till syfte att genom lånestöd främja en från allmän synpunkt önskvärd förnyelse av landets bestånd av mindre fartyg. Företräde till lån skall ges mindre rederier. Lån ur fonden beviljas av lånenämnden för den mindre skeppsfarten. Låneverksamheten regleras genom kungörelsen (1971: 324) om lånefonden för den mindre skeppsfarten och instruktionen (1971: 325) för lånenämnden för den mindre skeppsfarten.

Lånenämnden för den mindre skeppsfarten

Under budgetåret 1972/73 beviljade lånenämnden 14 lån om sammanlagt 12,8 milj. kr. Motsvarande belopp utgjorde under budgetåren 1970/71 och 1971/72 3,3 resp. 12,7 milj. kr.

Kapitaltillgångarna i fonden uppgick den 30 juni 1973 till 52,8 milj. kr., varav 37,0 milj. kr. utgjorde utestående lån. För innevarande budgetår beräknas 16,4 milj. kr. stå till förfogande för utlåning. Av detta belopp utgör 8,7 milj. kr. de vid föregående budgetårs utgång disponibla medlen och 7,7 milj. kr. de återbetalningar som förutses inflyta i amorteringar.

Om utlåningen under innevarande budgetår blir ungefär lika stor som under budgetåret 1972/73, skulle endast 3—4 milj. kr. återstå vid ingången av budgetåret 1974/75. Amorteringarna under detta budgetår väntas bli ungefär 6,7 milj. kr., vilket innebär att endast ca 10 milj. kr. kan användas för utlåning.

Genom den delvis ändrade låneinriktning som lånenämnden fick från och med den 1 juli 1971 har lånegivningen fått inriktas på större och mera kapitalkrävande fartyg än tidigare, varför ett investeringsanslag behövs för förstärkning av fonden med 8 milj. kr.

Nämnden beräknar att inflytande räntor under budgetåret 1973/74 kommer att uppgå till ca 3 milj. kr. och för budgetåret 1974/75 till ca 3,6 milj. kr. Nämndens administrationskostnader, som betalas av de inflytande räntemedlen, beräknas för budgetåret 1974/75 uppgå till 120 000 kr.

Departementschefen

Med hänvisning till vad lånenämnden anfört angående behovet av förstärkning av lånefonden förordar jag att anslaget förs upp med 8 milj. kr. Jag vill erinra om vad jag anförde i prop. 1971: 1 (bil. 8, sid. 229) angående rådgivning och kursverksamhet.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens lånefond för den mindre skeppsfarten* för budgetåret 1974/75 anvisa ett investeringsanslag av 8 000 000 kr.

V. Fonden för låneunderstöd

Garanti till Aktiebolaget Aerotransport för 1973/74

I enlighet med riksdagens bemyndigande (prop. 1970: 26, SU 1970: 57, rskr 1970: 162) har Kungl. Maj:t genom beslut den 20 november 1970 godkänt en överenskommelse mellan Sverige, Danmark och Norge om att för perioden den 1 oktober 1970—den 30 september 1975 förnya och höja den ekonomiska garanti som lämnats till de i konsortiet Scandinavian Airlines System samverkande skandinaviska luftfartsbolagen, dels genom överenskommelse den 20 augusti 1959, dels genom tilläggsöverenskommelsen den 18 juni 1963 till nämnda överenskommelse och vilka båda genom ny överenskommelse den 31 augusti 1966 förlängts att gälla intill den 30 september 1970. Överenskommelsen innebär för Sveriges del att Aktiebolaget Aerotransport under ifrågavarande period erhåller en årlig garanti intill högst 15 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Garanti till Aktiebolaget Aerotransport för 1973/74* för budgetåret 1974/75 anvisa ett investeringsanslag av 15 000 000 kr.

IX. Diverse kapitalfonder

A. STATENS VÄGVERKS FÖRRÅDSFOND

Balansräkningen per den 30 juni 1973 för statens vägverks förrådsfond visar, att fondens tillgångar uppgick till sammanlagt 653,7 milj. kr., varav 155,7 milj. kr. avsåg fastigheter m. m., 474,7 milj. kr. inventarier och förråd samt resterande 23,3 milj. kr. tillgångar av finansiell natur.

Kapitalbehållningen inkl. balanserade medel uppgick till 250,8 milj. kr. Under budgetåret 1972/73 minskade behållningen med 11,1 milj. kr.

I enlighet med för fonden gällande bestämmelser har avkastning på fondens kapital beräknats efter 7 %. Den sålunda beräknade avkastningen har för budgetåret 1972/73 uppgått till 18 milj. kr., som tillgodoförts driftbudgetens inkomstsida under posten Övriga diverse kapitalfonder.

Under budgetåret 1972/73 har vägverket iklätt sig betalningsansvar för beställningar om 27,9 milj. kr. för leverans under budgetåret 1973/74, om 3,6 milj. kr. för leverans under budgetåret 1974/75 och om 3,4 milj. kr. för leverans under budgetåret 1975/76.

Statens vägverk

I skrivelse den 10 augusti 1973 har statens vägverk hemställt om bl. a. investeringsanslag för budgetåret 1974/75 under statens vägverks förrådsfond.

Vägmaskiner m. m.

	Ing. behållning	Anslag	Utgift
1972/73	9 700 000	56 200 000	55 800 000
1973/74	10 100 000	52 100 000	56 200 000
1974/75 verket	6 000 000	69 800 000	68 900 000
departementschefen	6 000 000	55 800 000	56 200 000

¹ Preliminärt belopp.

Medelsförbrukningen under budgetåren 1972/73—1974/75

För budgetåret 1972/73 var investeringsramen 56,2 milj. kr. Medelsförbrukningen stannade vid 55,8 milj. kr.

För budgetåret 1973/74 är investeringsramen 56,2 milj. kr. Verket räknar med att ramen kommer att utnyttjas helt.

För budgetåret 1974/75 föreslår verket en medelsförbrukning av 68,9 milj. kr. Vägverket hemställer dessutom att investeringsanslaget i likhet med vad som gäller för anslagen till statlig väghållning anvisas för kalenderår i form av kostnadsram. För investeringar under tiden 1 juli—31 december 1975, som således enligt verket bör anvisas redan budgetåret 1974/75, föreslås en medelsförbrukning av 41,8 milj. kr.

Investeringsprogram

Investeringsprogrammet under budgetåren 1972/73—1974/75 framgår av följande sammanställning (tusental kr.).

Objektgrupp	Faktisk utgift 1972/73	Beräknad utgift 1973/74	Förslag 1974/75
Drifanläggningar	5 325	12 000	12 000
Motorfordon och vägmaskiner	38 229	34 000	50 750
Färjor m. m.	12 255	8 200	5 700
Muddringsmateriel	—	—	100
Diverse och oförutsett	4	2 000	350
	55 813	56 200	68 900

Beträffande de olika objektgrupperna anför verket följande.

Drifanläggningar

För investering i drifanläggningar under budgetåret 1972/73 har använts 5,3 milj. kr. För budgetåret 1973/74 beräknas — efter vissa omdisponeringar av investeringsanslaget — 12 milj. kr. kunna användas. För perioden 1974/75—1978/79 räknar verket med ett årligt medelsbehov av likaledes 12 milj. kr. Denna insats är enligt verket nödvändig för att personalen skall erhålla en arbets- och hygienmiljö som svarar mot de krav som numera ställs i dessa avseenden.

Den planerade medelnivån innebär att 5 à 6 vägstationer kan byggas och 6 à 7 vägstationer kan kompletteras per år. Vid genomförande av om- och nybyggnadsprogrammet avses inriktningen vara att i första hand ersätta det bestånd av dels helt otidsenliga anläggningar som fortfarande är i bruk, dels anläggningar som genom ändringar av arbetsområdesgränser blivit fellokaliserade.

För budgetåret 1974/75 planeras igångsättning av sex anläggningar till en kostnad under budgetåret av 7,1 milj. kr. Av tidigare påbörjade objekt kommer vägstationen i Norrköping m. fl. att färdigställas till en kostnad av 2,2 milj. kr. För smärre objekt, tomtköp och vissa projekteringskostnader beräknas 2,7 milj. kr.

Motorfordon och vägmaskiner

Den faktiska resp. beräknade utvecklingen av antalet enheter inom maskincentralförrådet framgår av följande sammanställning.

Fordons-/maskinslag	Avskrivningstid år	Antal per den 30.6 år		
		1966	1973	1979
Lastbilar	8	1 307	921	852
Paketbilar	5	788	876	828
Terrängbilar	5	306	63	53
Väghyvlar	10	1 018	770	719
Vältar	8—10	334	308	270
Krossar	8—12	303	108	108
Sorterverk	6	339	85	65
Generatoraggregat	6	404	155	123
Lastmaskiner	6	597	636	588
Kompressorer	8	612	183	157

I följande sammanställning redovisas verkets maskin- och fordonspark samt verkets anskaffningsprogram.

Fordons-/maskinslag	Beräknat innehav 1974-06-30	Utraning 1974/75	Anskaffning 1974/75	Beräknat innehav 1975-06-30	Investering 1974/75
Lastbilar	861	119	112	854	10 000
Paketbilar	830	157	155	828	5 000
Terrängbilar	53	—	—	53	—
Väghyvlar	724	68	63	719	15 750
Vältar	270	18	18	270	869
Krossar	109	10	9	108	1 850
Sorterverk	66	1	—	65	—
Generatoraggregat	125	12	10	123	1 300
Lastmaskiner	588	100	100	588	7 000
Kompressorer	166	30	25	161	1 740
Diverse maskiner					7 241
					50 750

I gruppen diverse maskiner tar verket upp 2,4 milj. kr. för ett beläggingsverk samt ombyggnad och komplettering av befintliga verk, 1,1 milj. kr. för målningsmaskiner, 1 milj. kr. för diverse grusmaskiner, 900 000 kr. för övriga maskiner samt 1,9 milj. kr. för teknisk apparatur och instrument.

Lastbilar. Det långsiktiga behovet av 2-axliga bilar beräknas vara 317 st. Av de befintliga bilarna är 280 st. för närvarande ca sju år och de övriga äldre. Detta innebär att hela den nuvarande parken kommer att under budgetåret 1974/75 ha överskridit den ekonomiska livslängden. För att kunna ersätta de bilar som då bedöms kräva stora reparationer erfordras anskaffning av 112 bilar.

Paketbilar. Som ersättning för de bilar som under budgetåret 1974/75 beräknas ha uppnått den ekonomiska livslängden erfordras totalt 155 st. Av dessa är 50 1-tons paketbilar, 40 3-tons paketbilar, 35 målningsbilar samt 30 trafikräkningsbilar.

Terrängbilar. För budgetåret 1974/75 har inte någon anskaffning av terrängbilar planerats. Risk föreligger dock att de inköp som planerats under budgetåret 1973/74 kommer att senareläggas på grund av vissa leveranssvårigheter.

Väghyvlar. Verket har ett långsiktigt behov av 719 väghyvlar. Antalet befintliga väghyvlar är för närvarande ca 770. Under budgetåret 1974/75 beräknas antalet kunna nedbringas till 719.

Under budgetåret 1974/75 beräknas ca 100 av de nämnda 719 väghyvlarna komma att överskrida den ekonomiska livslängden. I äskandet har upptagits ersättning för de 63 väghyvlar som under budgetåret 1974/75 beräknas kräva reparationer av sådan omfattning att de avsevärt ökar produktionskostnaderna.

Vältar. Som ersättning för avskrivna, driftosäkra vältar, som uppnått den ekonomiska livslängden, erfordras 18 vältar, varav 10 bogserade och 8 självgående.

Krossar. I verkets krossanläggningar av 2-stegstyp har i huvudsak använts en rotationskross av 60-typ som förkross. Genom de prov som företagits har konstaterats att krossar av pendeltyp ger ett bättre produktionsresultat. Med anledning härav har 10 pendelkrossar beställts, varav 5 för leverans under budgetåret 1973/74 och 5 för leverans under budgetåret 1974/75. Härutöver erfordras, för utökning av antalet 2-stegs krossanläggningar från nuvarande 26 till 28 och för ersättning av en försliten kross, anskaffning av 3 konkrossar.

Generatoraggregat. Aggregaten indelas för närvarande i följande storlekar: mindre än 45, 45—145, 145—200 och större än 200 kilovoltampère (kVA). Med de anskaffningar som genomförts och planeras under budgetåren 1972/73 och 1973/74 beräknas någon anskaffning av aggregat mindre än 45 och större än 200 kVA inte behöva ske under budgetåret 1974/75. Behov föreligger emellertid av 28 aggregat i storleken 45—145 kVA och 56 i storleken 145—200 kVA. Befintliga aggregat i storleken 45—145 kVA kommer budgetåret 1974/75 att ha uppnått den ålder som motsvarar den ekonomiska livslängden och i storleken 145—200 kVA kommer huvudparten att behöva ersättas budgetåret 1976/77. Då det inom gruppen 145—200 kVA finns ett överskott har anskaffningen budgetåret 1974/75 begränsats till 10 st.

Lastmaskiner. Innehavet av lastmaskiner beräknas under budgetåret 1974/75 till 590 st. Den ekonomiska livslängden är för verkets 2-hjuldrivna lastmaskiner ca 7 300 timmar. Denna användningstid uppnås för äldre lastmaskiner efter 7,5 år. Under budgetåret 1974/75 kommer 100 st. av nämnda lastmaskiner att uppnå ifrågavarande ekonomiska

gräns. Kraven på teknisk modernisering och arbetsmiljöanpassning gör att minst detta antal måste ersättas budgetåret 1974/75.

Kompressorer. Antalet kompressorer har kraftigt reducerats under senare år och beräknas under budgetåret 1974/75 uppgå till ca 160. En begränsad anskaffning behövs för att ersätta de kompressorer som avsevärt överskridit den ekonomiska livslängden och för att tillgodose behovet av miljöanpassade maskiner.

Färjor, m. m.

Av begärda 5,7 milj. kr. för budgetåret 1974/75 kommer 3,7 milj. kr. att vara bundna av redan gjorda och under budgetåret 1973/74 planerade beställningar. I förslaget har också inrymts beställning av en ny färja för leden Öckerö—L Varholmen i Göteborgs och Bohus län. Av totalkostnaden om 4,5 milj. kr. avser 1,5 milj. kr. budgetåret 1974/75. För diverse ombyggnader begär verket slutligen 500 000 kr.

Muddringsmateriel

Vägverket beräknar medelsbchovet till 100 000 kr. per budgetår under perioden 1974/75—1978/79.

Diverse och oförutsett

För budgetåret 1974/75 beräknar verket att 350 000 kr. bör stå till förfogande för diverse smärre kostnader som nu inte kan förutses.

Verket hemställer slutligen om bemyndigande att ikläda sig betalningsansvar för leveranser till maskincentralförrådet under budgetåret 1977/78 intill ett belopp av 30 milj. kr.

Remissyttrande

Arbetsmarknadsstyrelsen har avgett det yttrande som redovisas under rubriken Vägväsendet (s. 58).

Departementschefen

För budgetåret 1974/75 har statens vägverk föreslagit en medelsförbrukning av 68,9 milj. kr. Vägverket har vidare föreslagit att förevarande anslag anvisas för kalenderår i form av kostnadsram. För investeringar under andra halvåret 1975, som således enligt verket bör anvisas redan budgetåret 1974/75, begär verket 41,8 milj. kr.

Som framgår av investeringsplanen för kommunikationsverken har jag förordat en investeringsram för nästa budgetår av 56,2 milj. kr. vilket innebär samma medelsutrymme som för innevarande budgetår. Den av

verket föreslagna omläggningen av anslagsperioden samt förändringen från nuvarande utgiftsram till kostnadsram är jag inte beredd att tillstyrka.

Av följande sammanställning framgår hur förrådsfondens investeringar under nästa budgetår i stort beräknas fördela sig på de olika objektgrupperna i jämförelse med utfallet för budgetåret 1972/73 och den beräknade medelsförbrukningen för innevarande budgetår (tusental kr.).

Objektgrupp	1972/73	1973/74	1974/75	
	Utfall	Beräknat	Vägverket	Departementschefen
Drifanläggningar	5 325	12 000	12 000	9 000
Motorfordon och vägmaskiner m. m.	38 229	34 000	50 750	41 300
Färjor m. m.	12 255	8 200	5 700	5 700
Muddermateriel	—	—	100	—
Diverse och oförutsett	4	2 000	350	200
	55 813	56 200	68 900	56 200

Betydande insatser i form av beredskapsarbeten — ca 15 milj. kr. — har under de två senaste budgetåren gjorts vid vägverkets drifanläggningar, vilket medfört ett minskat behov av ordinarie medel för sådana ändamål. Jag anser det dock angeläget att vägverket ges möjlighet att även fortsättningsvis genom om- och nybyggnad av vägstationer successivt förbättra såväl de driftmässiga som arbetsmiljömässiga förhållandena. Den föreslagna medelstillelningen bör vidare användas för nödvändiga ersättningsanskaffningar och moderniseringar inom gruppen motorfordon och vägmaskiner.

Anslaget till Vägmaskiner m. m. bör beräknas med hänsyn till att en marginal utöver investeringsramen bör finnas för att möjliggöra en av konjunkturmässiga eller andra skäl påkallad ökning av medelsförbrukningen under nästa budgetår.

Med hänvisning till vad jag sålunda anfört förordar jag att medel anvisas enligt följande anslagsberäkning.

	milj. kr.
Beräknad medelsförbrukning budgetåret 1974/75	56,2
10 % marginal	5,6
Avgår beräknad ingående behållning 1974-07-01	-6,0
Erforderligt anslag budgetåret 1974/75	55,8

Jag förordar vidare, att verket erhåller ett i förhållande till innevarande budgetår oförändrat beställningsbemyndigande om 30 milj. kr., gällande leveranser till maskincentralförrådet under budgetåret 1977/78.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. medge att statens vägverk lämnas det beställningsbemyndigande gällande leveranser till maskincentralförrådet som jag har förordat i det föregående;
2. till *Vägmaskiner m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett investeringsanslag av 55 800 000 kr.

B. SJÖFARTSVERKETS FOND

Balansräkningen per den 30 juni 1973 för sjöfartsverkets fond visar att bruttoanskaffningsvärdet för tillgångarna uppgick till sammanlagt 428,5 milj. kr., varav 102,2 milj. kr. avsåg fastigheter, 234,6 milj. kr. fartyg m. m. och 91,7 milj. kr. inventarier.

Kapitalbehållningen uppgick till 221,2 milj. kr. Under budgetåret 1972/73 ökade behållningen med 11,9 milj. kr.

I enlighet med för fonden gällande bestämmelser har avkastning på fondens kapital beräknats efter 7 %. Överskottet uppgick för budgetåret 1972/73 till 15,5 milj. kr. som tillgodoförts driftbudgetens inkomstsida under posten Övriga diverse kapitalfonder.

Sjöfartsverket

I skrivelse den 27 augusti 1973 har sjöfartsverket hemställt om bl. a. investeringsanslag för budgetåret 1974/75 under sjöfartsverkets fond.

Sjöfartsmateriel m. m.

	Ing. behållning	Anslag	Utgift
1972/73	1 600 000	131 600 000	32 400 000
1973/74	800 000	249 300 000	350 000 000
1974/75 verket	100 000	104 200 000	394 800 000
departementschefen	100 000	69 200 000	363 000 000

¹ Varav 13,1 milj. kr. på tilläggsstat.

² Varav 2 milj. kr på tilläggsstat.

³ Preliminärt belopp.

Medelsförbrukning under budgetåren 1972/73—1974/75

För budgetåret 1972/73 vidgades investeringsramen genom Kungl. Maj:ts beslut den 25 maj 1973 till 33 200 000 kr. sedan riksdagen anvisat 7,9 milj. kr. på tilläggsstat I (prop. 1972: 130 bil. 4, TU 1972: 21, rskr 1972: 330) och 5,2 milj. kr. på tilläggsstat III (prop. 1973: 85 bil. 4, TU 1973:11, rskr 1973: 137). Medelsförbrukningen stannade vid 32,4 milj. kr.

För budgetåret 1973/74 har investeringsramen mot bakgrund av förslag i prop. 1973: 1 fastställts till 42,1 milj. kr. exkl. investering i nytt byggnadsfartyg och investeringar i sysselsättningsstödjande syfte. I anslutning till riksdagens godkännande av förslag i prop. 1973: 165 har investeringsramen höjts med 5,8 milj. kr. till 47,9 milj. kr. För att täcka kostnaderna för vissa tidigare beslutade investeringar i sys-

selsättningsstödjande syfte beräknas ramen behöva höjas med ytterligare 2,1 milj. kr. till 50 milj. kr.

För budgetåret 1974/75 föreslår verket en medelsförbrukning av 94,8 milj. kr. exkl. investeringar i sysselsättningsstödjande syfte.

Investeringsprogram

Av sammanställningen framgår faktisk resp. beräknad medelsförbrukning för budgetåren 1972/73—1974/75.

	Faktisk utgift 1972/73	Beräknad utgift 1973/74	Förslag 1974/75
tusental kr.			
Sjösäkerhet	16 587	18 600	22 305
Sjökartläggning	2 041	2 800	8 235
Isbrytarfartyg	13 297	28 400	64 000
Statliga fiskehamnar och farleder	390	150	200
Utrustning för fartygsverksamhet	50	50	50
	32 365	50 000	94 790

Utöver vad som framgår av den allmänna sjöfartsöversikten (s. 93) anför verket följande beträffande de olika objektgrupperna.

S j ö s ä k e r h e t

Enligt sjöfartsverket beräknas investeringarna under objektgruppen sjösäkerhet under perioden 1974/75—1978/79 ligga på i medeltal ca 20 milj. kr. årligen. Under perioden kommer enligt verket investeringarna till sin huvuddel att kunna finansieras med avskrivningsmedel. Dessa ökar bl. a. till följd av successivt stigande fondkapital. Sjöfartsverket aviserar avsikten att om något år se över avskrivningstiderna. Skäl finns enligt verket att överväga kortare avskrivningstider för bl. a. telemateriel och sannolikt också för fartyg och båtar.

Den pågående fyrautomatiseringen bör fullföljas med en slutetapp som omfattar de sex fyrar som hittills legat utanför investeringsprogrammet. Detta påverkar medelsbehovet under planperiodens senare del. För budgetåret 1974/75 tas för ändamålet upp 1,6 milj. kr. För nybyggnad av fyrar — som huvudsakligen avser utbyte av bojar mot fasta anläggningar — tas upp 5,4 milj. kr. För vattenområdena norr om Grundkallen beräknas det pågående programmet vara avslutat under första hälften av 1970-talet.

För att hålla nere drift- och underhållskostnaderna krävs en fortlöpande modernisering av fyrarna. Ombyggnader ger förutsättning för olika rationaliseringar, varför sjöfartsverket inriktat den tekniska utvecklingsverksamheten på bl. a. nya konstruktionsmateriel. Fyrhus av

plast är exempel härpå. Vissa fyror är därtill så skadade, att de inte längre går att reparera utan bör bytas mot nya anläggningar.

Investeringsbehovet för fyr- och telemateriel ökar kontinuerligt. Automatiseringen har numera pågått länge, varför ett ökat antal delar måste bytas ut till höga återanskaffningskostnader. Härtill kommer behov av dubbling av viss apparatur på de större lotsplatserna samt vissa åtgärder i syfte att spara personal.

Som framgår av verksamhetsplanen avser sjöfartsverket att snabbt bygga ut lotsplatsernas trafikinformation. Detta förutsätter tillgång till elektronisk materiel som fortlöpande återger en aktuell bild av de olika fartygens position i området och också goda sambandsmöjligheter. För närvarande utreds frågan om valet av teknisk utrustning. En första anläggning bör förläggas till Vinga och bli en försöksstation för den fortsatta utbyggnaden av informationssystemet. För fyr- och telemateriel tas upp 4,1 milj. kr. för budgetåret 1974/75.

De medel som tas upp för hamnar och tjänstlokaler — 1,7 milj. kr. — är i första hand avsedda för att slutföra redan påbörjade projekt och ge utrymme för en del smärre förbättringsarbeten. Därtill ingår ett belopp för att flytta ut mellersta distriktets förråd. Efter att övriga förråd inom stockholmsområdet omlokaliseras till Norrköping kan distriktsförrådet inte ligga kvar på nuvarande plats.

Antalet lotsbåtar utgör för närvarande 126. Ett tjugotal båtar är äldre än 30 år. Kan inte investeringsvolymen nu öka blir ersättningsanskaffningarna enligt sjöfartsverket om några år alltför stora. Vidare ökar ytterligare behovet av underhållsmedel. Sjöfartsverket vill nå upp till en anskaffning av fyra nya båtar per år.

Investeringsprogrammet måste också inbegripa motorer till lotsbåtar. Livslängden för dessa ligger i genomsnitt på knappt 15 år, alltså mindre än hälften av den för lotsbåtarna. Avsevärda investeringar måste vidare ske för att minska bullret i lotsbåtarna. Under posten lotsbåtar och distriktsfartyg tar sjöfartsverket upp 6,8 milj. kr. för redovisade ändamål samt för slutbetalning av det nya byggnadsfartyget.

Den ökade sjöräddningsberedskap som motiveras av stigande trafik med fritidsbåtar och färjor förutsätter vissa investeringar. Dessa omfattar bl. a. uppblåsbara livflottar som kan kastas ned från helikoptrar samt därtill VHF-pejl och nödsignalspejl. För detta ändamål tas upp 200 000 kr.

För radionavigeringsstationer föreslår sjöfartsverket investeringar budgetåret 1974/75 om 2,5 milj. kr. Härav avser 2,2 milj. kr. konvertering av deccakedjorna för Bottenviken och Bottenhavet från Mark V till Mark X. Den moderna fartygsmottagaren, typ Mark 21, är inte utrustad med arrangemang för Lane-identifiering enligt norrlandskedjornas sändningstyp Mark V.

Sjöfartsverket föreslår ett totalt investeringsbelopp om 22,3 milj. kr.

för objektgruppen sjösäkerhet för budgetåret 1974/75 (12,3 milj. kr. 1973/74).

Sjökartläggning

Som framhållits i verksamhetsplanen utgör en väsentlig förbättring av materielläget en av förutsättningarna för den nödvändiga ökningen av såväl produktion som produktivitet inom sjökartläggningen. Den genom utrangeringar m. m. neddragna kapaciteten beskärs ytterligare genom mindre väl fungerande materiel och haverier. En reducering av driftstörningarna till hälften beräknas ge ett tillskott till årsproduktionen i storleksordningen 15 000 sjömätningspoäng. Samtidigt som resurserna byggs ut måste en höjning ske av nivån för både ersättningsanskaffningar och underhåll.

Det största investeringsprojektet inom sjömätningen är ett nytt mätningarfartyg för att ersätta utrangerade fartyg. Olika lösningar har ingående diskuterats, varvid en av utgångspunkterna varit att huvuddelen av de framtida mätningarna kommer att hänföra sig till havsbandet och skärgårdarna. Redan preliminära överväganden har visat, att alternativ med anskaffning av två eller tre medelstora mätningarfartyg skulle bli för dyrbara från både investerings- och driftsynpunkt. Bl. a. skulle den allt mer omfattande specialpersonalen bli splittrad och därigenom dåligt utnyttjad. Investeringarna borde därför avse ett kapacitetsstarkt fartyg. Sjöfartsverket föreslår anskaffning av ett fartyg av katamarantyp, dvs. ett tvåskrovsfartyg.

Fartyget avses bli moderfartyg för två fullständiga lodningskrattor med reservbåtar. Utöver huvuduppgiften att mäta i skärgårdar och havsband kan fartyget vid gott väder tjänstgöra också till havs. Hittills har det inte gått att få upp den produktiva arbetstiden till mer än en tredjedel av den totala arbetstiden. Katamaranen bör genom sin utformning ge en väsentlig förbättring. Den skapar förutsättningar för god driftsäkerhet hos mätningarbåtarna genom en effektiv underhålls- och reparationstjänst. Isättning och upptagning av båtarna kan ske snabbt. Både längre och kortare förflyttningar kan utföras med liten personalinsats. Av särskild betydelse är att de båda 13 à 14 m långa ledarmotorbåtarna kan lyftas ombord.

Kostnaderna för katamaranen är beräknad till 15 milj. kr. i 1973 års prisläge. Härtill kommer investeringar i två ledarmotorbåtar och 23 lätta mätningarbåtar, tillsammans (1,4+1,7) 3,1 milj. kr. Sjöfartsverket beräknar medelsbehovet till 6 milj. kr. budgetåret 1974/75 för katamaranen med tillhörande ledar- och mätningarbåtar.

Behovet av ett sjömätningarfartyg för isolerade mätningssuppgifter bör gå att fylla genom att ta i anspråk vänerisbrytaren Ale. Detta förutsätter vissa åtgärder som kostnadsberäknats till 600 000 kr. budgetåret 1974/75.

Sjömätningens nuvarande apparatur för elektronisk positionsbestäm-

ning bör enligt sjöfartsverket förnyas för att man skall uppnå bättre driftsäkerhet och högre grad av automation.

Medelsberäkningen omfattar även investeringar i grundsvepnings- och arbetsbåtar, utbytesmotorer, bilar och trailers samt djupbestämningsapparatur m. m. Vidare ingår delbetalning för tryckerimateriel som skall installeras i den nya verksbyggnaden i Norrköping.

Under objektgruppen räknar verket med en ökning av investeringsvolymen från 2,8 milj. kr. budgetåret 1973/74 till 8,2 milj. kr. budgetåret 1974/75.

Isbrytarfartyg

Som framgått av verksamhetsplanen har sjöfartsverket i investeringsprogrammet tagit upp anskaffning av ytterligare en havsisbrytare (isbrytaren I) utöver tidigare beställda isbrytarfartyg. Under förutsättning att fartyget kan beställas i början av år 1974 räknar sjöfartsverket med leverans hösten 1976. Med hänsyn till kostnadsutvecklingen för fartygsnybyggen är priset för en ny statsisbrytare uppskattat till ca 95 milj. kr. i fast pris vid kontraktstecknandet. Sjöfartsverket har övervägt typ och storlek av isbrytaren och funnit att slutlig ställning härtill bör tagas sedan offert erhållits från berörda varv.

Den totala kostnaden för isbrytarmateriel under perioden 1974/75—1978/79 uppgår till 171,7 milj. kr.

För budgetåret 1974/75 tar sjöfartsverket upp 64 milj. kr. varav 20 milj. kr. avser likvider för isbrytaren I och 41 milj. kr. isbrytaren H.

Remissyttrande

Arbetsmarknadsstyrelsen har avgivit det yttrande som redovisas under rubriken Vägväsendet (s. 58).

Departementschefen

Sjöfartsverket har beräknat medelsförbrukningen under anslaget Sjöfartsmateriel m. m. för budgetåret 1974/75 till 94,8 milj. kr. Som framgår av investeringsplanen för kommunikationsverken har jag förordat en investeringsram av 63 milj. kr. Detta innebär en ökning av medelsförbrukningen med 19,4 milj. kr. i förhållande till i prop. 1973: 1 beräknade 43,6 milj. kr. Som framgått av den tidigare redogörelsen kan medelsförbrukningen för budgetåret 1973/74 som en följd av vissa tidigare läggningar m. m. nu beräknas till 50 milj. kr.

Av följande sammanställning framgår hur investeringarna under nästa budgetår i stort beräknas komma att fördela sig på de olika objektgrupperna. Sammanställningen visar även utfallet för budgetåret 1972/73 och den beräknade medelsförbrukningen enligt prop. 1973: 1.

	1972/73 Utfall	1973/74 Beräknad i prop. 1973: 1	Verket	1974/75 Departements- chefen
	tusental kr.			
Sjösäkerhet	16 600	12 300	22 305	13 400
Sjökartläggning	2 000	2 800	8 235	5 600
Isbrytarfartyg	13 300	28 400	64 000	43 900
Statliga fiskehamnar och farleder	400	50	200	50
Utrustning för fartygs- verksamhet	50	50	50	50
	32 350	43 600	94 790	63 000

För objektgruppen sjösäkerhet beräknar jag en medelsförbrukning av sammanlagt 13,4 milj. kr.

Beslutade tidigareläggningar av investeringar under budgetåret 1973/74 har bl. a. möjliggjort beställning av nya lotsbåtar och ett nytt byggnadsfartyg.

Av det beräknade beloppet om 13,4 milj. kr. har jag beräknat 4,3 milj. kr. för slutlikvid för byggnadsfartyget och för lotsbåtar samt för motorbyten i äldre lotsbåtar.

För konvertering av deccakedjorna i Bottenviken och Bottenhavet och viss övrig utrustning till radionavigeringsstationerna beräknar jag medelsbehovet till 2,5 milj. kr.

Jag beräknar vidare investeringsbehovet för automation av fyrrar, för ändring av fyrsystemet i Mälaren och för fyr- och telemateriel till sammanlagt 5,2 milj. kr.

För hamnar och tjänstelokaler samt sjöräddning beräknar jag 1,4 milj. kr.

För objektgruppen sjökartläggning räknar jag med en medelsförbrukning av 5,6 milj. kr., vilket innebär en ökning med 2,8 milj. kr. jämfört med innevarande budgetår. En viss nedgång av sjömättningskapaciteten har skett genom utrangering av överåriga sjömättningsfartyg. Sjöfartsverket har föreslagit att som ersättning härför anskaffas ett fartyg av katamarantyp. En ersättningsanskaffning torde även enligt min mening vara behövlig. Frågan om den lämpliga fartygstypen och -storleken behöver dock utredas ytterligare och på nytt underställas Kungl. Maj:t. För att en sådan anskaffning inte skall fördröjas vill jag förorda att hos riksdagen begärs bemyndigande att under nästa budgetår — om Kungl. Maj:t bedömer det angeläget — beställa ett nytt sjömättningsfartyg. Jag har här inräknat erforderligt utrymme för en första delbetalning.

I avvaktan på den aviserade utredningen om isbrytarkapaciteten och isbrytarverksamhetens utformning på längre sikt är jag inte beredd tillstyrka anskaffningen av ett nytt isbrytarfartyg (I). Dessutom bör erfarenheterna av den nya isbrytaren Atle avvaktas innan en ny beställning

görs. Under objektgruppen isbrytarfartyg har jag mot bakgrund härav beräknat 43,9 milj. kr., varav 41 milj. kr. avser betalningsrest för isbrytaren H, 2,4 milj. kr. kontrollkostnader m. m. för isbrytarna Atle och Ale samt 500 000 kr. utrustning för äldre isbrytare.

Med hänvisning till vad jag sålunda anfört förordar jag att medel anvisas enligt följande anslagsberäkning.

	milj. kr.
Beräknad medelsförbrukning budgetåret 1974/75	63,0
10 % marginal	6,3
Avgår beräknad ingående behållning 1974-07-01	0,1
Erforderligt anslag budgetåret 1974/75	69,2

Med hänsyn till omfattningen och karaktären av sjöfartsverkets investeringsverksamhet förordar jag att verket på samma sätt som tidigare erhåller ett beställningsbemyndigande om 5 milj. kr. gällande leveranser av sjöfartsmateriel under budgetåret 1976/77.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. medge att sjöfartsverket lämnas de beställningsbemyndiganden gällande leveranser av sjöfartsmateriel som jag har förordat i det föregående;
2. till *Sjöfartsmateriel m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett investeringsanslag av 69 200 000 kr.

C. FONDEN FÖR SÖDERTÄLJE KANALVERK**Sjöfartsverket**

I skrivelse den 27 augusti 1973 har sjöfartsverket hemställt om bl. a. investeringsanslag för budgetåret 1974/75 under Fonden för Södertälje kanalverk.

Södertälje kanalverk

	Ing. behållning	Anslag	Utgift
1972/73	—	7 500 000	1 600 000
1973/74	5 900 000	3 500 000	19 400 000
1974/75 verket	—	8 700 000	18 700 000
departementschefen	—	8 700 000	18 700 000

¹ Preliminärt belopp.

I skrivelse den 15 mars 1972 (rskr 1972: 44) har riksdagen bl. a. godkänt förslag om utbyggnad av Södertälje kanal, som kostnadsberäknats till 23,5 milj. kr. i 1971 års prisnivå. För budgetåret 1973/74 har under Fonden för Södertälje kanalverk anvisats 3,5 milj. kr. Sjöfartsverket beräknar medelsförbrukningen budgetåret 1973/74 till 9,4 milj. kr., vilket förutom genom angivna anslag täcks av ingående behållning. För budgetåret 1974/75 räknar sjöfartsverket med ett medelsbehov om 8,7 milj. kr. Förskjutning av byggnadstiden — beroende på behandlingen i vattendomstolen av tillståndsfrågan m. m. — torde enligt sjöfartsverket till följd av de allmänna kostnadsökningarna komma att medföra en höjning av den totala ombyggnadskostnaden.

Departementschefen

Utbyggnaden av Södertälje kanal och Mälarfärderna behandlades i prop. 1972: 1 (bil. 8 s. 293).

Medelsförbrukningen beräknar jag för budgetåret 1973/74 till 9,4 milj. kr. och för budgetåret 1974/75 till 8,7 milj. kr. Med hänsyn härtill beräknar jag anslaget för budgetåret 1974/75 till 8,7 milj. kr.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Fonden för Södertälje kanalverk* för budgetåret 1974/75 anvisa ett investeringsanslag av 8 700 000

Vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:
Margit Edström

Register

Sid.		Anslag kr.
1	Översikt	
	DRIFTBUDGETEN	
	<i>Sjätte huvudtiteln</i>	
	A. Kommunikationsdepartementet m. m.	
25	Kommunikationsdepartementet	6 601 000
26	Kommittéer m. m., därav hälften att avräknas mot automobilskattemedlen	4 500 000
26	Extra utgifter	430 000
		11 531 000
	B. Vägväsendet	
27	Allmän översikt över utvecklingen	
65	Statens vägverk: Ämbetsverksuppgifter, att avräknas mot automobilskattemedlen	8 700 000
65	Drift av statliga vägar, att avräknas mot automobil- skattemedlen	1 155 000 000
66	Byggnad av statliga vägar, att avräknas mot automobil- skattemedlen	745 000 000
67	Särskilda byggnads- och förbättringsåtgärder avseende statliga vägar, att avräknas mot automobilskattemedlen	200 000 000
68	Bidrag till drift av kommunala vägar och gator, att avräknas mot automobilskattemedlen	184 550 000
68	Bidrag till byggande av kommunala vägar och gator, att avräknas mot automobilskattemedlen	343 600 000
69	Bidrag till drift av enskilda vägar m. m., att avräknas mot automobilskattemedlen	83 000 000
71	Bidrag till byggande av enskilda vägar, att avräknas mot automobilskattemedlen	26 800 000
71	Tjänster till utomstående, att avräknas mot automobil- skattemedlen	16 800 000
72	Avsättning till statens automobilskattemedelsfond	1 000
		2 763 451 000
	C. Trafiksäkerhet	
	Statens trafiksäkerhetsverk:	
74	Förvaltningskostnader, att avräknas mot automobil- skattemedlen	16 118 000
77	Uppdragsverksamhet, att avräknas mot automobil- skattemedlen	20 990 000
80	Registrering av motorfordon	1 000
80	Bidrag till trafiksäkerhetsfrämjande åtgärder vid järnvägs korsningar, att avräknas mot automobil- skattemedlen	7 000 000
82	Bidrag till nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande, att avräknas mot automobilskattemedlen	2 550 000
85	Kostnader för nytt bilregister m. m.	25 840 000
90	Kostnader för framställning av körkort m. m.	26 217 000
		98 716 000

D. Sjöfart*Sjöfartsverket*

93	Allmän översikt över utvecklingen	
122	Farledsverksamhet, exkl. isbrytning	111 580 000
123	Isbrytning	46 680 000
124	Fartygsverksamhet	11 985 000
125	Övrig verksamhet	1 800 000
	<i>Övriga sjöfartsändamål</i>	
126	Handelsflottans pensionsanstalt	1 000
128	Bidrag till vissa resor av sjöfolk	100 000
128	Avsättning till handelsflottans välfärdsfond	600 000
130	Understöd åt skärgårdsrederier m. m.	675 000
		173 421 000

E. Institut m. m.

131	Transportnämnden, därav tre fjärdedelar att avräknas mot automobilskattemedlen	1 354 000
	Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut:	
133	Förvaltningskostnader	34 166 000
138	Underhåll av materiel m. m.	1 382 000
139	Nyanskaffning av instrument m. m.	600 000
140	Uppdragsverksamhet	7 803 000
140	Väderlekstjänst för luftfarten	12 073 000
142	Bidrag till väderleksstationer i Nordatlanten och på Grönland m. m.	1 600 000
145	Statens väg- och trafikinstitut	1 000
152	Bidrag till statens väg- och trafikinstitut, att avräknas mot automobilskattemedlen	6 236 000
152	Statens väg- och trafikinstitut: Utrustning, att avräknas mot automobilskattemedlen	2 070 000
	Statens geotekniska institut:	
153	Förvaltningskostnader	3 914 000
155	Uppdragsverksamhet	3 777 000
156	Utrustning	100 000
157	Fraktbidragsnämnden	598 000
158	Transportstöd för Norrland m. m.	87 000 000
159	Transportstöd för Gotland	3 300 000
159	Transportforskningsdelegationen, att avräknas mot automobilskattemedlen	8 065 000
161	Bussbidragsnämnden, att avräknas mot automobilskattemedlen	485 000
163	Statligt stöd till icke lönsam busstrafik, att avräknas mot automobilskattemedlen	33 000 000
		207 524 000

F. Diverse

166	Ersättning till statens järnvägar för drift av icke lönsamma järnvägslinjer m. m.	435 000 000
169	Ersättning till postverket för befordran av tjänsteförsändelser, därav 3 200 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen	203 000 000
172	Bidrag till vissa internationella sammanslutningar m. m.	2 221 000
173	Beredskap för civil luftfart	1 500 000
174	Kostnader för visst värderingsförfarande	40 000
175	Kostnader för riskgaranti till Scandinavian Airlines System	1 000
175	Kostnader för omläggning av flygtrafikledarutbildningen	1 000
177	Ersättning till Linjeflyg AB för för särskilda rabatter vid flygtrafik på Gotland	2 400 000
		644 163 000
	Summa för driftbudgeten	3 898 806 000

KAPITALBUDGETEN

178 Investeringsplan för kommunikationsverken m. m.

I. Statens affärsverksfonder

A. Postverket

183	Posthus m. m.	71 800 000
191	Departementschefen	

B. Televerket

195	Teleanläggningar m. m.	833 800 000
207	Departementschefen	

C. Statens järnvägar

210	Järnvägar m. m.	422 800 000
231	Departementschefen	

D. Luftfartsverket

235	Flygplatser m. m.	167 200 000
247	Departementschefen	

IV. Statens utlåningsfonder

251	Statens lånefond för den mindre skeppsfarten	8 000 000
252	Departementschefen	

V. Fonden för låneunderstöd

253	Garanti till Aktiebolaget Aerotransport för 1973/74	15 000 000
-----	---	------------

IX. Diverse kapitalfonder

254	Statens vägverks förrådsfond: Vägmaskiner m. m.	55 800 000
258	Departementschefen	
261	Sjöfartsverkets fond: Sjöfartsmateriel m. m.	69 200 000
265	Departementschefen	
268	Fonden för Södertälje kanalverk	8 700 000
268	Departementschefen	

	Summa för kapitalbudgeten	1 652 300 000
--	---------------------------	----------------------

	Totalt för kommunikationsdepartementet	5 551 106 000
--	--	----------------------

Finansdepartementet

ÖVERSIKT

Finansdepartementets verksamhet avser främst beredning av frågor om ekonomisk politik och skattepolitik samt samordning av frågor som rör statens budget. Vidare omfattar verksamheten frågor om arbets- och anställningsvillkor i allmän tjänst samt personaladministrativa och personalpolitiska frågor för statens arbetstagare. Till finansdepartementet hör ett antal förvaltningsmyndigheter med uppgifter som omfattar bl. a. rationalisering och revision, statistikproduktion, skatteadministration samt lokalförsörjning. Till departementets verksamhetsområde hör även skatteutjämningsbidrag till kommunerna och andra kommunalekonomiska frågor samt frågor om presstöd och samhällsinformation.

De förslag till utgifter inom finansdepartementets verksamhetsområde som läggs fram för budgetåret 1974/75 omfattar 5 280 milj. kr. Detta innebär en ökning med 350 milj. kr. från innevarande budgetår. För nästa budgetår utgör bidragen till kommunerna liksom under de senaste åren den största utgiftsposten. Utgifterna för bidragen ökar med 300 milj. kr. till sammanlagt 3 959 milj. kr. Skatteutjämningsbidragen ökar med 315 milj. kr. till 2 650 milj. kr. Huvuddelen av anslagsökningen är hänförlig till den reform, som beslutades vid 1973 års riksdag och som trätt i kraft den 1 januari 1974. Skattebortfallsbidragen uppgår för innevarande budgetår till 1 200 milj. kr. Bidragen, som skall avtrappas successivt, minskar med 15 milj. kr.

Riksskatteverket får väsentligt ökade resurser för bl. a. kontrollverksamhet samt utbildning och information inom skatteområdet. En särskild satsning görs på kontrollen av mervärdeskatt, dels genom att riksskatteverket tillförs ökade resurser bl. a. vid distriktskontoren, dels genom att länsstyrelserna tillförs sammanlagt 68 tjänster för ändamålet. Vidare byggs den statliga statistiken ut. Bl. a. föreslås att undersökningar av levnadsförhållandena i samhället påbörjas.

Skatteutjämningsbidrag till kommunerna m. m.

Fr. o. m. år 1974 genomförs väsentliga förändringar i skatteutjämningsystemet. Dessa innebär en betydande ökning av bidragen från staten till kommunerna.

Skatteutjämningsbidrag utgår till kommuner, landstingskommuner och kyrkliga kommunenheter. Syftet med bidragen är att neutralisera

skatteunderlags- och kostnadsskillnader för olika kommuner och därmed utjämnade skillnaderna i den kommunala skatteutdebiteringen i olika delar av landet. Skatteutjämningsystemet är ett av de främsta medlen för att skapa en i möjligaste mån likvärdig kommunal service i olika delar av landet. Den största betydelsen har skatteutjämningsbidragen för Gotland, för norrlandskommunerna och för glesbygdskommuner i andra delar av landet.

Genom utvecklingen av det kommunala skatteunderlaget och höjda kommunala utdebiteringar har statens utgifter för skatteutjämningsbidragen ökat kraftigt under senare år. Det sammanlagda beloppet under vart och ett av åren 1967—1974 för skatteutjämningsbidrag framgår av följande sammanställning.

Skatteutjämningsbidrag till kommunerna åren 1967—1974 (milj. kr.)

1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974
1 157	1 307	1 460	1 608	1 781	1 938	2 047	2 557

Av bidragsbeloppet för år 1974 faller 1 598 milj. kr. på kommuner, 98 milj. kr. på församlingar och 861 milj. kr. på landstingskommuner.

Skatteutjämningsbidragen för år 1973 och 1974 fördelar sig på län enligt följande. Bidragen redovisas förutom i milj. kr. fördelade på invånare samt omräknade till samma mått som den kommunala utdebiteringen, dvs. kronor per skattekrona (kr./skr.).

Skatteutjämningsbidrag år 1973 och 1974

Län	1973			1974		
	Milj. kr.	Kr./inv.	Kr./skr.	Milj. kr.	Kr./inv.	Kr./skr.
AB	18,5	12	0,08	32,6	22	0,12
C	38,2	169	1,57	44,7	198	1,66
D	33,7	135	1,26	33,9	136	1,15
E	61,3	159	1,50	69,9	181	1,53
F	68,0	221	2,21	71,6	238	2,11
G	44,5	265	2,70	56,1	334	3,07
H	100,3	417	4,48	113,0	470	4,53
I	53,6	995	12,19	78,2	1 451	15,90
K	42,8	276	2,86	52,5	339	3,12
L	68,0	255	2,66	89,2	334	3,10
M	42,9	59	0,50	69,5	95	0,72
N	51,8	257	2,66	70,8	339	3,11
O	58,4	81	0,66	84,0	117	0,85
P	80,1	196	1,95	102,8	251	2,23
R	77,0	297	3,14	97,4	374	3,51
S	96,0	338	3,43	134,1	472	4,33
T	70,7	257	2,35	73,8	269	2,27
U	29,7	114	1,03	33,2	127	1,04
W	78,7	282	2,84	122,4	439	4,01
X	117,4	400	4,00	149,2	509	4,60
Y	193,9	707	6,99	202,6	755	6,69
Z	135,6	1 073	11,79	187,4	1 418	13,90
AC	207,9	890	9,18	254,9	1 092	10,09
BD	278,4	1 081	10,09	333,2	1 294	10,92
Riket	2 047,4	251	2,18	2 557,3	314	2,45

De relativt sett största beloppen för skatteutjämningsbidrag, räknat både per invånare och i kronor per skattekrona, utgår, som framgår av tabellen, till de fyra nordligaste länen och Gotlands län. Skatteutjämningsbidragen räknat i kronor per invånare har för hela landet ökat från 251 till 314 kr. mellan år 1973 och 1974. För både Gotlands och Jämtlands län uppgår bidragen för år 1974 till över 1 400 kr. per invånare. Närmast följer Norrbottens och Västerbottens län, där bidragen uppgår till inemot 1 300 resp. 1 100 kr. per invånare. För länen i övrigt varierar beloppen mellan 22 och 755 kr. per invånare.

Även när man mäter bidragen i samma mått som kommunalskatten, dvs. i kronor per skattekrona redovisas för år 1974 den högsta siffran, 15: 90 kr./skr. för Gotlands län och därefter följer Jämtlands län med 13: 90 kr./skr. Motsvarande tal för Norrbottens och Västerbottens län är 10: 92 resp. 10: 09 kr./skr. För landet som helhet har bidragen räknat i kr. per skattekrona genomsnittligen ökat från 2: 18 till 2: 45 mellan år 1973 och 1974. Medelutdebiteringen i riket uppgick år 1973 till 23: 94 kr. per skattekrona och beräknas för år 1974 till 24: 02 kr. per skatte-krona. Sett som ett genomsnitt för landet svarar skatteutjämningsbidragen alltså de båda senaste åren för 9 resp. 10 % av kommunernas inkomster angivna som medelutdebitering.

Rationalisering och revision

Den av statskontoret bedrivna rationaliseringsverksamheten förutses fortsätta enligt tidigare riktlinjer. Utredningsverksamheten avscende samordning av statliga informationssystem, som bedrivs i samråd med datasamordningskommittén (Fi 1971: 03), utvidgas.

Den utbyggnad av riksrevisionsverkets resurser som skett med anledning av statsmakternas beslut år 1967 om omorganisation av den statliga redovisnings- och revisionsverksamheten är nu avslutad. De ökade resurser som behövs för bl. a. ADB-revision och upphandling tillskapas genom omprioriteringar och rationalisering inom verket.

Statistikproduktion

Efterfrågan på statistisk information har ökat alltmera under senare år. En utbyggnad och förbättring av statistiken har skett under de senaste åren på många områden. Förbättringen avser såväl statistikens informationsinnehåll som bearbetnings- och insamlingsrutiner.

För nästa budgetår föreslås ytterligare utbyggnad av den offentliga statistiken. Bl. a. föreslås en omläggning av havsfiskestatistiken, förbättringar av konsumentprisindex, utbyggnad av energistatistiken och kompletteringar av arbetskraftsundersökningarna. Vidare får centralbyrån medel för att starta löpande undersökningar av levnadsförhållandena i

samhället. I en första omgång gäller det mätningar av komponenterna hälsa, utbildning, sysselsättning, ekonomi och eventuellt boende.

Skatte- och tullväsen

Riksskatteverket svarar för den centrala ledningen av beskattnings-, uppbörds- och folkbokföringsväsendet. Huvuduppgiften för verket inom skatteområdet är att få till stånd en effektiv, rättvis och likformig beskattning. Detta kan uppnås genom en utbyggd kontrollfunktion, genom råd och anvisningar till myndigheter och allmänhet samt genom en kontinuerlig anpassning av organisation och arbetsformer inom skatteväsendet till utvecklingens krav. För nästa budgetår föreslås ökade resurser för bl. a. kontroll och revision samt utbildning och information. Resurserna för mervärdeskattekontroll förstärks både centralt vid riksskatteverket och vid dess distriktskontor, som tillförs 15 tjänster för kontroll av mervärde- och kilometerskatt. Verkets kontrollsektion får vidare personaltillskott för bl. a. utökad bevakning av tendenser till skatteflykt i samband med svenska företags utlandsaffärer. Allmänna ombudet och revisionssektionen får ökade resurser för granskning av bolagsdeklARATIONER m. m. Vidare föreslås verkets resurser för utbildning och information öka från 8,8 till 12,7 milj. kr. Ökningen avser en intensifierad utbildningsverksamhet för dels tjänstemän inom skatteområdet, dels taxeringsnämndsfunctionärer samt förbättrad information till allmänheten om skattereglerna.

För tullverket gäller en ny distriktsorganisation fr. o. m. den 1 januari 1974. Den nya organisationen innebär bl. a. att ledningsorgan på regional nivå tillkommit under tullstyrelsen. Verksamheten för bekämpande av smuggling görs mer slagkraftig genom att bevakningsarbetet samordnas inom betydligt större områden än tidigare tulldistrikt. Den nya organisationen väntas på sikt leda till betydande personalbesparingar.

Fr. o. m. den 1 januari 1974 tillämpas också en ny tullprocedur, som bl. a. innebär att tulltaxering sker med ledning av en av importören avlämnad deklARATION. För nästa budgetår möjliggör den nya organisationen och den förändrade tullproceduren en minskning av personalen med sammanlagt 54 tjänster. Samtidigt förstärks bevakningspersonalen med 35 tjänster för nytillkommande arbetsuppgifter till följd av EG-avtalen och införandet av kilometerbeskattning. I övrigt föreslås för nästa budgetår ökade resurser för bl. a. oljebekämpning.

Stöd till dagspressen

Ett direkt stöd till tidningsföretagens löpande verksamhet utgår i form av produktionsbidrag för s. k. andratidningar. För nästa budgetår föreslås att 67 milj. kr. anvisas. Vidare föreslås att 24 milj. kr. anvisas till samdistributionsrabatt för dagstidningar. Detta stöd syftar till att sänka distributionskostnaderna för tidningarna och samtidigt ge andratid-

ningar bättre ekonomiska villkor då de distribueras tillsammans med en större tidning. Dagstidningsföretag kan också erhålla statliga lån på fördelaktiga villkor från pressens lånefond, bl. a. till investeringar. Under den femåriga försöksperiod som riksdagen beslutat om och som löper ut i och med innevarande budgetår har fonden tillförts sammanlagt 125 milj. kr. För nästa budgetår föreslås fortsatt låneverksamhet inom ramen för tillgängliga medel.

Personalpolitiska och personaladministrativa frågor

De offentliga tjänstemännens förhandlingsrätt har nyligen utvidgats genom lagändringar (1973: 969 och 970) som innebär inskränkning i det avtalsförbud som finns i stats- och kommunaltjänstemannalagarna av år 1965. I fortsättningen blir det möjligt för de offentliga tjänstemännen och deras organisationer att träffa avtal med arbetsgivaren om arbetets ledning och fördelning och om rätt till annan ledighet än semester. Reformen, som berör drygt 700 000 anställda, medför bl. a. att frågor av mer omedelbar betydelse för personalen fr. o. m. år 1974 kan regleras i kollektivavtal. Som exempel på sådana frågor kan nämnas frågor som rör arbetarskyddet, personalhälsovården, utformningen av arbetslokaler, företagsnämndens arbetsformer eller fördelningen i tjänstgöringslista av den arbetstid som myndigheten finner behövlig för verksamhetens bedrivande. Tjänstemannalagarnas avtalsförbud omfattar efter reformen bl. a. tjänsteorganisationens utformning och myndighets verksamhet. I anslutning därtill bör erinras om att arbetsrättskommittén (In 1971: 03) har i uppdrag att göra en allmän översyn av arbetsfredslagstiftningen och att dess uppdrag i princip avser också de offentligt anställda.

För nästa budgetår föreslås en fortsatt utbyggnad av statens personalnämnd. Behovet att omplacera personal förutses öka till följd av dels pågående rationaliseringsverksamhet inom bl. a. försvaret, dels ytterligare omlokalisering av statlig verksamhet från Stockholmsområdet. Under nästa budgetår beräknas ett tjugotal myndigheter i den första omlokaliseringsetappen påbörja flyttning från Stockholm. Därtill kommer att förberedelser för omplacering av den personal som berörs av den andra omlokaliseringsetappen behöver vidtas så snart som möjligt. Personalnämnden bedriver f. n. försöksverksamhet med bl. a. personalhälsovård på tre orter, nämligen i Stockholm vid tekniska högskolan, i Östersund och i Motala. Försöksverksamheten kommer att utvidgas till att omfatta ännu en ort. Försöksverksamheten går bl. a. ut på att pröva olika modeller för samarbete med andra huvudmän. I avvaktan på erfarenheterna från försöksverksamheten bör myndigheterna ges möjlighet att vidtaga åtgärder för att erhålla en bättre personalhälsovård än f. n. Exempel på sådana åtgärder kan vara att myndigheter på samma ort går samman om en personalhälsovårdande verk-

samhet. Med en sådan samordning bör det vara möjligt att ta till vara befintliga resurser även om de finns på olika håll på orten. Personalnämnden kommer att få i uppdrag att till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till riktlinjer dels för hur en sådan ökad samordning av befintliga resurser för hälsovård m. m. bör organiseras och administreras, dels för myndigheternas handläggning av hithörande frågor.

Styrelsrepresentation föreslås bli införd för anställda i statliga myndigheter med som regel minst 100 anställda. Två företrädare för de anställda skall få rätt att närvara vid handläggningen av alla ärenden i lekmannastyrelse och att därvid deltaga i besluten i frågor om t. ex. budget, organisation, personalpolitik, personalutbildning, tjänstetillsättning, rationalisering, arbetsmetoder och hälsovård. Vidare skall personalföreträdare i samma omfattning få närvara och besluta i kollegiala styrelser och närvara vid och reservera sig över chefens beslut i enrådsverksamhet. Finns vid myndigheten disciplinnämnd e. d. skall personalföreträdare ingå som ledamot i nämnden. Personalföreträdare bör dock anses jäviga vid handläggning av bl. a. fråga om förhandling om kollektivavtal, uppsägning av sådant avtal eller arbetskonflikt. Förslaget grundas på ett betänkande som styrelsrepresentationsutredningen avgivit (SOU 1973: 28).

Sammanfattning

Förändringarna inom finansdepartementets verksamhetsområde i förhållande till riksstaten för budgetåret 1973/74 framgår av följande sammanställning. Beloppen anges i milj. kr.

	Anvisat 1973/74	Förslag 1974/75	Förändring
DRIFTBUDGETEN			
A. Finansdepartementet m. m.	50,6	59,4	+ 8,9
B. Allmänna centrala ämbetsverk m. m.	240,0	289,2	+ 49,2
C. Skatte- och kontrollväsen	447,7	491,9	+ 44,3
D. Bidrag och ersättningar till kommunerna	3 658,8	3 958,7	+ 299,8
E. Diverse	134,7	161,7	+ 27,1
Summa driftbudgeten	4 531,8	4 961,0	+ 429,2
KAPITALBUDGETEN			
II. Statens allmänna fastighetsfond	215,1	175,6	- 39,5
V. Fonden för låneunderstöd	25,0	0,1	- 25,0
VII. Fonden för förlag till statsverket	70,0	80,0	+ 10,0
IX. Diverse kapitalfonder	88,0	63,0	- 25,0
Summa kapitalbudgeten	398,1	318,7	- 79,5
Totalt för finansdepartementet	4 929,9	5 279,6	+ 349,7

De totala utgifterna beräknas öka med 349,7 milj. kr. Anslagen på driftbudgeten ökar med 429,2 milj. kr. medan anslagen på kapital-

budgeten minskar med 79,5 milj. kr. På driftbudgeten ökar bidrag och ersättningar till kommunerna med ca 300 milj. kr. Vidare ökar anslagen till inredning av statliga förvaltningsbyggnader. För arbetet med 1975 års fastighetstaxering föreslås 35 milj. kr. bli anvisade. På kapitalbudgeten minskar anslagen för byggande av fastigheter för statlig förvaltning och för anskaffning av datamaskiner.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj: Konungen i statsrådet den 4 januari 1974.

Närvarande: statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena ANDERSSON, statsråden STRÄNG, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, LUNDKVIST, GEIJER, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON, FELDT, SIGURDSEN, GUSTAFSSON, ZACHRISSON, LEIJON.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Sträng, och statsrådet Löfberg anmäler de frågor som gäller utgifterna för budgetåret 1974/75 inom finansdepartementets verksamhetsområde. Departementschefen anmäler därvid de frågor som tagits upp under littera A, B punkterna 1—14, C, D, E punkterna 1—11 på driftbudgeten och de frågor som tagits upp på kapitalbudgeten samt statsrådet Löfberg de frågor som tagits upp under littera B punkterna 15—19 samt E punkterna 12—18. Föredragandena anför.

DRIFTBUDGETEN *Sjunde huvudtiteln*

A. FINANSDEPARTEMENTET M. M.

A 1. Finansdepartementet

1972/73 Utgift	13 703 324
1973/74 Anslag	15 850 000
1974/75 Förslag	15 850 000

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75
Personal		
Handläggande personal	123	—
Övrig personal	67	—
	190	—
Anslag		
Lönekostnader	14 715 000	— 65 000
Sjukvård	35 000	— 35 000
Reseersättningar (även utrikes resor)	200 000	—
Expenser	900 000	+ 100 000
	15 850 000	—

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Finansdepartementet* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 15 850 000 kr.

A 2. Gemensamma ändamål för statsdepartementen

1972/73 Utgift	23 837 529
1973/74 Anslag	25 675 000
1974/75 Förslag	34 290 000

Från anslaget bestrids kostnader för statsdepartementens organisationsavdelning och andra för statsdepartementen gemensamma anordningar samt departementens och kommittéernas lokalkostnader, utgifter för expenser avseende inredning och utrustning av lokaler, telefon m. m. samt kostnader för tjänstebilar, allt i den mån medel inte anvisas i annan ordning. Lokalkostnaderna för utrikesdepartementet och hyreskostnaderna för försvarsdepartementet bestrids dock från vederbörande departementsanslag.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75
Personal		
Handläggande personal	18	+ 1
Övrig personal	105	—
	123	+ 1
Anslag		
Lönekostnader	6 191 000	+ 399 000
Sjukvård	35 000	+ 265 000
Reseersättningar (även utrikes resor)	22 000	+ 18 000
Lokalkostnader	14 815 000	+ 7 035 000
Kostnader för tjänstebilar	145 000	+ 30 000
Expenser	4 467 000	+ 868 000
Därav engångsutgifter	(347 000)	(+ 494 000)
	25 675 000	+ 8 615 000

För pris- och löneomräkning m. m. beräknar jag 5 481 000 kr. Härav avser 242 000 kr. förhöjt lönekostnadspålägg och 4 870 000 kr. ökade kostnader för befintliga lokaler.

För utökade arbetsuppgifter vid revisionskontoret hos organisationsavdelningen räknar jag medel för en handläggare.

Ärenden om sjukvårdsförmåner handläggs numera för samtliga departement utom utrikesdepartementet inom organisationsavdelningen. Detsamma gäller för kommittéerna. Den nuvarande uppdelningen på ett stort antal anslag medför ett betydande administrativt merarbete. Fr. o. m. budgetåret 1974/75 bör därför medel för sjukvårdskostnader

för departements- och kommittépersonal, utom för utrikesdepartementets område, beräknas under förevarande anslag.

Med hänvisning till sammanställningen och vad jag har anfört förordar jag att anslaget tas upp med 34 290 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Gemensamma ändamål för statsdepartementen* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 34 290 000 kr.

A 3. Ekonomiska attachéer

1972/73 Utgift	780 742
1973/74 Anslag	750 000
1974/75 Förslag	1 000 000

Från anslaget bestrids utgifter för ekonomiska attachéer. Sådana attachéer finns f. n. i Bryssel, Paris och Tokio. Under budgetåret 1973/74 kommer en tjänst att inrättas för ekonomisk attaché även i Washington. Jag beräknar anslagsbehovet till 1 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Ekonomiska attachéer* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 000 kr.

A 4. Kommittéer m. m.

1972/73 Utgift	6 147 738	Reservation	2 594 568
1973/74 Anslag	8 000 000		
1974/75 Förslag	8 000 000		

Utredningsverksamheten under nästa budgetår beräknas få i huvudsak samma omfattning som innevarande budgetår. Jag beräknar anslagsbehovet till oförändrat 8 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Kommittéer m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 8 000 000 kr.

A 5. Extra utgifter

1972/73 Utgift	388 635	Reservation	489 031
1973/74 Anslag	300 000		
1974/75 Förslag	300 000		

Anslaget bör för nästa budgetår föras upp med oförändrat belopp. Jag har därvid räknat med att bidrag till utgivningen av statskalendern skall utgå från anslaget.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Extra utgifter* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 300 000 kr.

B. ALLMÄNNA CENTRALA ÄMBETSVERK M. M.**B 1. Kammarkollegiet**

1972/73 Utgift	6 274 250
1973/74 Anslag	7 181 000
1974/75 Förslag	8 132 000

Kammarkollegiet är central förvaltningsmyndighet med uppgift att handlägga frågor rörande statlig och kyrklig egendom, rikets indelning och den prästerliga organisationen, handha medels- och fondförvaltning samt i vissa ärenden bevaka statens rätt och allmänna intressen.

Chef för kollegiet är en generaldirektör. Inom kollegiet finns sju enheter, nämligen en allmän avdelning, ett advokatfiskalskontor, en fondbyrå, en redovisningscentral, ett revisionskontor, ett arkivkontor och en administrativ sektion.

	1973/74	Beräknad ändring till 1974/75	
		Kammarkollegiet	Departements- chefen
Personal			
Handläggande personal	52	+ 4	+ 3
Övrig personal	64	+ 3	+ 1
	116	+ 7	+ 4
Anslag			
Lönekostnader	7 446 000	+ 820 000	+ 668 000
Sjukvård	18 000	+ 2 000	+ 2 000
Resesättningar	70 000	+ 7 000	+ 3 000
Därav utrikes resor	(1 000)	(—)	(—)
Lokalkostnader	454 000	+ 298 000	+ 298 000
Kostnad för datamaskintid	955 000	—	—
Expenser	446 000	+ 76 000	+ 64 000
Summa utgifter	9 389 000	+ 1 203 000	+ 1 035 000
Avgår ersättningar för redovisningscentralens tjänster	2 208 000	+ 86 000	+ 84 000
Summa anslag	7 181 000	+ 1 117 000	+ 951 000

Kammarkollegiet

1. Pris- och löneomräkning 610 000 kr., varav 167 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. För förstärkning av bevakningen av statens rätt, allmänna intressen, rätten till kyrklig egendom m. m. begärs två handläggare, ett kvalificerat biträde och ett biträde (+260 419 kr.).

3. Nyttillkommande ärenden rörande revision av statsbidrag och en ökande arbetsbelastning i övrigt har medfört att förvaltningsrevisionen av de i redovisningsgruppen ingående myndigheterna inte kunnat ske

i avsedd omfattning. För att tillgodose detta behövs ytterligare två handläggare och ett biträde på revisionskontoret (+190 063 kr.).

4. Kostnaden för anlåtande av experter förväntas öka (+50 000 kr.).

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag medelsbehovet till 8 132 000 kr. Jag har därvid räknat medel för ytterligare en handläggare på allmänna avdelningen (2), en handläggare på skattesektionen (2), samt en handläggare och ett biträde vid revisionskontoret (3).

Kostnader för anlåtande av konsulter har jag beräknat öka med 50 000 kr., bl. a. beroende av bortfall av tidigare avgiftsfri expert hjälp (4).

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Kammarkollegiet* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 8 132 000 kr.

Statistiska centralbyrån

Statistiska centralbyrån (SCB) är central förvaltningsmyndighet för den statliga statistikproduktionen och handhar huvuddelen av denna. Centralbyrån har dessutom en allmänt samordnande funktion inom statistikområdet. Det åligger vidare centralbyrån att utföra vissa intermitterande undersökningar och att göra långsiktiga yrkes- och utbildningsprognoser. Hos centralbyrån handhas äktenskapsregistret samt förs centralt företagsregister, lantbrukets företagsregister och i övrigt de register som behövs för verksamheten. SCB får bedriva statistisk och teknisk uppdragsverksamhet inom sitt kompetensområde. Denna verksamhet skall vara ekonomiskt självbärande.

SCB leds av en styrelse. Chef för centralbyrån är en generaldirektör. Centralbyrån är organiserad på sju avdelningar, nämligen avdelningen för areell statistik, avdelningen för företagsstatistik, avdelningen för individstatistik, avdelningen för planering och samordning, avdelningen för administration och information, uppdragsavdelningen samt driftavdelningen. Till centralbyrån är också knutet ett vetenskapligt råd samt ett antal nämnder.

Verksamheten vid SCB bedrivs dels i Stockholm, dels i Örebro där centralbyrån har en produktionsfilial. Till filialen i Örebro är bl. a. huvudparten av driftavdelningen förlagd (datamaskincentralen och centralen för manuell databehandling). Den 1 juli 1973 fanns vid centralbyrån som helhet 1 778 anställda, varav 677 personer i Örebro. Därutöver fanns ca 440 lokalombud inom avdelningen för uppdragsverksamhet.

SCB tillhör de myndigheter som deltar i utrednings- och försöksverksamheten med programbudgetering. Följande programindelning gäller t. v. för centralbyrån.

1. Statistik, register och prognoser
2. Statistisk uppdragsverksamhet
3. Teknisk uppdragsverksamhet

Programmen Statistik, register och prognoser samt Statistisk uppdragsverksamhet indelas i följande delprogram.

- a) Jordbruk m. m.
- b) Industri och byggnadsverksamhet
- c) Handel, servicenäringar och priser
- d) Bostäder, andra byggnader och fastigheter
- e) Samhällsekonomi och offentlig förvaltning
- f) Arbetsmarknad
- g) Befolkning och hushåll
- h) Rätts- och socialväsende
- i) Utbildning, forskning och kultur
- j) Befolknings-, yrkes- och utbildningsprognoser
- k) Gemensam metodutveckling, intern och extern samordning
- l) Bibliotek och information m. m.
- m) Arkiv

Vidare indelas delprogrammen i löpande verksamhet, intermittenta undersökningar och utvecklingsarbete.

Medel för statistiska centralbyråns verksamhet anvisas under följande anslag.

1. Statistiska centralbyrån: Statistik, register och prognoser
2. Statistiska centralbyrån: Statistisk uppdragsverksamhet
3. Statistiska centralbyrån: Teknisk uppdragsverksamhet

Anslag 1 är ett förslagsanslag för finansiering av program 1.

Anslag 2 och 3 är förslagsanslag, som vart och ett tas upp med ett formellt belopp på 1 000 kr. Under anslagen redovisas kostnader och intäkter för motsvarande program. Intäkter som svarar mot komplementkostnader levereras in på särskild inkomsttitel på riksstaten. Anslagen får i princip inte belastas. För att lösa tillfälliga eller säsongmässiga likviditetsproblem för uppdragsverksamheten under programmen samt för att tills vidare tillgodose behov av rörelsekapital disponerar centralbyrån en rörlig kredit i riksgäldskontoret på högst 4 milj. kr. för programmet Statistisk uppdragsverksamhet och högst 8,5 milj. kr. för programmet Teknisk uppdragsverksamhet.

B 2. Statistiska centralbyrån: Statistik, register och prognoser

1972/73 Utgift	98 864 483
1973/74 Anslag	105 081 000
1974/75 Förslag	110 764 000

Programmet Statistik, register och prognoser avser statistikproduktion, samordning av den statliga statistiken, förande av vissa centrala register, prognos- och utvecklingsarbete inom statistikens område, m. m.

Statistiska centralbyrån har i sin anslagsframställning delat in verksamheten under programmet, förutom enligt delprogramindelningen, i löpande verksamhet, intermittenta undersökningar och utvecklingsarbete. Löpande verksamhet avser den löpande statistikproduktionen och registerarbetet. Intermittenta undersökningar gäller större, i regel med viss periodicitet återkommande undersökningar. Till utvecklingsarbete hänförs dels utvecklingsprojekt som syftar till att ta fram ny statistik, dels projekt som avser mera omfattande förändringar och anpassningar av den reguljära statistikproduktionen. Utvecklingen inom programmet dels enligt denna indelning, dels enligt delprogramindelningen framgår av följande sammanställningar.

Delprogram	1972/73	1973/74	1974/75	
			SCB	Departements- chefen
a) Jordbruk m. m.	4 580 000	5 364 000	5 958 000	5 970 000
Därav intermittenta undersökningar	—	245 000	—	—
b) Industri och byggnadsverksamhet	6 992 000	8 293 000	9 094 000	9 220 000
c) Handel, servicenäringar och priser	8 666 000	9 779 000	11 639 000	10 645 000
Därav intermittenta undersökningar	—	127 000	31 000	31 000
d) Bostäder, andra byggnader och fastigheter	6 754 000	6 946 000	7 157 000	7 102 000
Därav intermittenta undersökningar	483 000	141 000	262 000	262 000
e) Samhällsekonomi och offentlig förvaltning	15 776 000	18 168 000	15 546 000	14 160 000
Därav intermittenta undersökningar	3 370 000	4 706 000	259 000	342 000
f) Arbetsmarknad	12 607 000	12 821 000	15 132 000	13 553 000
Därav intermittenta undersökningar	—	200 000	—	—
g) Befolkning och hushåll	15 610 000	10 505 000	17 544 000	12 340 000
Därav intermittenta undersökningar	10 240 000	3 908 000	3 640 000	1 408 000
h) Rätts- och socialväsande	5 265 000	7 760 000	9 458 000	7 966 000
Därav intermittenta undersökningar	—	200 000	163 000	163 000
i) Utbildning, forskning och kultur	7 031 000	8 623 000	9 928 000	9 593 000
j) Befolknings-, yrkes- och utbildningsprognoser	2 994 000	4 071 000	4 608 000	4 202 000
Därav intermittenta undersökningar	—	—	95 000	—
k) Gemensam metodutveckling, intern och extern samordning	8 063 000	7 286 000	10 284 000	8 255 000

Delprogram	1972/73	1973/74	1974/75	
			Beräknar	
			SCB	Departements- chefen
l) Bibliotek och information m. m. ¹	4 467 000	4 409 000	4 734 000	4 754 000
m) Arkiv ¹		1 018 000	2 548 000	1 850 000
Summa kostnader ²	100 731 000	106 498 000	125 117 000	110 947 000
Avgår intäkter	1 926 000	1 455 000	1 487 000	1 487 000
Tillkommer div. gemensamma kostnader		4200 000	53 274 000	1 304 000
Summa anslag/utfall	98 805 000	105 243 000	126 904 000	110 764 000

¹ Det tidigare delprogrammet Bibliotek, arkiv och information delades 1973/74 i två delprogram, ett avseende bibliotek och information m. m. och ett avseende arkiv.

² I Summa kostnader ingår även kostnader som motsvaras av intäkter. Dessa kostnader är inte fördelade på delprogram.

³ Härav utgör 1 112 000 kr. ersättning till statistiska centralbyrån från socialstyrelsen, byggnadsstyrelsen och skolöverstyrelsen för vissa kostnader för det gemensamma biblioteket i kvarteret Garnisonen.

⁴ Övriga gemensamma kostnader avseende budgetåret 1973/74 har fördelats på delprogrammen.

⁵ Härav avser 1 670 000 kr. höjt lönekostnadspålägg.

	1972/73	1973/74	1974/75	
			Beräknar	
			SCB	Departements- chefen
Löpande verksamhet	78 825 000	88 501 000	111 053 000	100 058 000
Intermittenta undersökningar	14 093 000	9 727 000	4 510 000	2 206 000
Utvecklingsarbete	5 887 000	7 015 000	11 341 000	8 500 000
Summa anslag/utfall	98 805 000	105 243 000	126 904 000	110 764 000

Statistiska centralbyrån

SCB framhåller att det inte varit möjligt att inom ramen för tillgängliga resurser genomföra den statistikproduktion som enligt verkets mening hade varit samhällsekonomiskt motiverad bl. a. med hänsyn till statistikens roll som rationaliseringsunderlag. Detta sammanhänger med att det i många fall råder brist på balans mellan de resurser som satsas på olika samhällsområden och på det statistiska material som föreligger som hjälpmedel för analys, planering, beslut och uppföljning. En utbyggnad och förbättring av statistiken har dock skett under de senaste åren på många områden.

Statistikefterfrågan inriktar sig delvis på nya områden med ökad komplexitet i fråga om mätproblem och genomförande av produktionsprocessen. Detta gäller bl. a. statistik som belyser individernas levnadsförhållanden i samhället. Efterfrågetrycket på olika statistikområden har

även medfört att centralbyråns uppgifter som organ för samordning av statistikproduktionen i landet har ökat i betydelse. Den ökade efterfrågan har i samband med omläggning av administrativa rutiner till ADB och uppkomsten av nya databaser som kan läggas till grund för statistikproduktion medfört tendenser till ökad framställning av okoordinerad statistik.

Centralbyrån har i sin anslagsframställning redovisat förslag som skulle innebära en anslagsökning med 18,7 milj. kr. För pris- och löneomräkning beräknar verket för hela anslaget 3 188 000 kr. Av ökningen avser vidare 340 000 kr. ökade kostnader för ekonomiadministrativ och personaladministrativ verksamhet och 350 000 kr. ökat medelsbehov till följd av att en växande andel av centralbyråns verksamhet förläggs till Örebro.

Beträffande indelningen av programmen i delprogram anmäler centralbyrån att under nuvarande delprogram m) Arkiv i fortsättningen också bör redovisas gemensamma funktioner förknippade med utveckling, vård m. m. av databaser inom ramen för det arkivstatistiska systemet.

Under de olika delprogrammen begär centralbyrån medel för bl. a. följande ändamål.

a) *Jordbruk m. m.*

Centralbyrån ansluter sig till ett förslag av lantbruksekonomiska samarbetsnämnden om en utbyggnad av den lantbruksstatistiska konsumenttjänsten till en kostnad av 160 000 kr. Efter en omfördelning av arbetsuppgifterna mellan lantbruksnämnderna och centralbyrån ökar centralbyråns kostnader för galt- och betäckningsstatistiken med 122 000 kr. För en översyn av deklarationsundersökningen för jordbrukare och ökade kostnader till följd av övergången till deklarerationer enligt bokföringsmässiga grunder beräknar centralbyrån 435 000 kr. För fortsatt utvecklingsarbete avseende bl. a. markanvändningsstatistik begärs 450 000 kr.

b) *Industri och byggnadsverksamhet*

För vissa förändringar av energistatistiken behövs 248 000 kr. Överföring av livsmedelsinventeringarna från statens jordbruksnämnd beräknas kosta 116 000 kr. Centralbyråns förslag till utvecklingsarbete inom delprogrammet, bl. a. avseende varustatistiken och planering av importenkäter, uppgår till 595 000 kr.

c) *Handel, servicenäringar och priser*

Centralbyrån begär en ökning med 645 000 kr. för förbättringar av konsumentprisindex. Bl. a. föreslås kvartalsvisa hyresundersökningar, utökad prisinsamling samt en kvalitetskontrollundersökning. För utbyggnad till full årsproduktion av statistiken över varutransporter på vägar begärs 249 000 kr. Som ett första led i uppbyggandet av en reselivssta-

tistik föreslår centralbyrån produktion av inkvarteringsstatistik till en kostnad av 372 000 kr. För utvecklingsarbeten avseende prisindexar och statistiken för inrikeshandel och servicenäringar. begär centralbyrån 400 000 kr. Totalt begärs för utvecklingsarbeten inom delprogrammet 660 000 kr.

d) *Bostäder, andra byggnader och fastigheter*

För undersökningar av projekt-, kostnads- och pantvärdeförändringar mellan preliminär och slutlig ansökan om statligt bostadslån krävs 175 000 kr. Överföring av kostnaderna för låneunderlagsundersökningar från inrikesdepartementet fordrar 218 000 kr. Kostnaden för bostads- och hyresundersökningar minskar planenligt med 571 000 kr. För statistikproduktion i anslutning till 1975 års allmänna fastighetstaxering behövs för nästa budgetår 262 000 kr. För utvecklingsarbete avseende bl. a. byggnadsregister, intäcks- och driftkostnadsstatistik för bostadsfastigheter samt fastighetsprisstatistik begärs 655 000 kr.

e) *Samhällsekonomi och offentlig förvaltning*

Centralbyrån föreslår att centrala företagsregistret byggs ut till att omfatta redovisning också efter arbetsställen och att en årlig uppdatering av registret görs. Kostnaden beräknas till 759 000 kr. För utvidgning och förbättring av tidigare input—outputtabeller till löpande beräkningar, integrerade med nationalräkenskaperna, begärs 259 000 kr. För utbyggnad av den analytiska redovisningen av finansstatistiken för företag krävs 139 000 kr. Totalkostnaden för den allmänna företagsräkningen avseende år 1972 behöver med hänsyn till prisutvecklingen justeras upp med 415 000 kr. till 13 440 000 kr. De utgifter som faller på budgetåret 1974/75 uppgår till 259 000 kr. Centralbyrån föreslår att en registerundersökning avseende internationella företag genomförs per den 31 december 1974 till en totalkostnad av 125 000 kr., varav 83 000 kr. belöper på nästa budgetår. Kostnaderna för utvecklingsarbete inom delprogrammet beräknas till 2 285 000 kr.

f) *Arbetsmarknad*

Centralbyrån föreslår en utbyggnad av arbetsmarknadsstatistisk årsbok till en kostnad av 93 000 kr. I fråga om lönestatistiken begärs bl. a. 260 000 kr. avseende merkostnader för avtalsstatistiken för statstjänstemän och 393 000 kr. för utarbetande av en kvartalsvis statistik över selsättning och lönesummor för personal inom den offentliga sektorn. För ökad kontinuerlig analys, regional utbyggnad och kompletterande frågor inom arbetskraftsundersökningarna begärs 1 373 000 kr. För utvecklingsarbeten inom delprogrammet föreslås 460 000 kr.

g) *Befolkning och hushåll*

Centralbyrån föreslår att ytterligare 203 000 kr. anvisas för den löpande befolkningsstatistiken. Vidare föreslås uppläggnings av dels en

tidsseriedatabas och därpå grundad statistik avseende befolkningen och dess utveckling i olika kommuntyper, dels en regional tidsseriedatabas som underlag för befolkningsprognoser. Kostnaderna uppgår till 418 000 kr. resp. 140 000 kr. Centralbyrån upprepar sitt förslag från förra året om produktion av invandrarstatistik. Kostnaderna beräknas till 1 203 000 kr., varav 465 000 kr. avser engångsundersökningar av bl. a. icke folkbokförda invandrare. Till följd av ändringar i skattelagstiftningen behövs ytterligare 240 000 kr. för inkomst- och förmögenhetsstatistiken. Dessutom föreslås vissa kompletteringar av denna till en kostnad av 246 000 kr. För utökning till helårsproduktion begärs dels för inkomstfördelningsundersökningarna 541 000 kr., dels för undersökningarna av hushållens inköpsplaner 463 000 kr. En publikation för hushållsstatistiken föreslås till en kostnad av 226 000 kr. För att kunna realisera vissa förslag till rationalisering av produktionstekniken inom individstatistiken begärs 431 000 kr.

Den senaste hushållsbudgetundersökningen utfördes under år 1969 och centralbyrån föreslår att 500 000 kr. anvisas för nästa budgetår för planering av en ny undersökning, som avses genomföras år 1978. Vidare begär centralbyrån 300 000 kr. för att utreda möjligheterna att på ett tillfredsställande sätt kartlägga hushållssparandets omfattning, sammansättning och fördelning på olika grupper av hushåll genom en kombination av tillgängliga statistiska och administrativa källor samt direkta enkäter till hushållen. För att utreda förutsättningarna och genomföra viss provverksamhet för en djupare statistisk belysning av arbetsmiljön och dess samspel med individen begär centralbyrån för nästa budgetår 145 000 kr.

Återstående medelsbehov för valstatistiken i samband med 1973 års allmänna val beräknas till 182 000 kr. Centralbyrån slutför innevarande budgetår en jämförande internationell inkomstfördelningsstudie. För att kunna fullfölja studien för inhemskt bruk begär centralbyrån ytterligare 100 000 kr.

Centralbyrån föreslår ytterligare ett antal nya intermittenta undersökningar till följande kostnader, nämligen kvalitetskontroll av befolkningsstatistiken 285 000 kr., tidsanvändningsundersökning 2 200 000 kr. och förplanering av en intervjuundersökning rörande allmänhetens utnyttjande av massmedia 137 000 kr.

För utvecklingsarbete inom delprogrammet begär centralbyrån 1 140 000 kr. för bl. a. utveckling av inkomststatistiken, metoder för kartläggning av kulturkonsumtion, planering av individdatabas och utveckling av statistik över inkomst av arbete.

h) Rätts- och socialväsande

Centralbyrån begär 47 000 kr. för utbyggnad av statistiken avseende den öppna socialvården. För utbyggnad av vissa delar av socialvårdssta-

tistiken med s. k. basinformation, såsom inkomst och familjestruktur, från andra databaser erfordras 280 000 kr. Vidare föreslås en övergång från urvalsbearbetning till totalbearbetning av statistiken över socialhjälp. Utbyggnaden har kostnadsberäknats till 254 000 kr. Förslag om en löpande statistik över handikapphjälpmedel till en kostnad av 562 000 kr. läggs fram.

För upprättandet av ett dödsfallsregister för studiet av dödlighetsnivåer har totalkostnaden bestämts till 360 000 kr. Med hänsyn till prisstegringar behövs en uppräknings med 5 000 kr. Medelsbehovet för nästa budgetår uppgår till 163 000 kr.

För utvecklingsarbete inom delprogrammet begärs 965 000 kr.

i) *Utbildning, forskning och kultur*

Centralbyrån föreslår att en statistik över invandrarbarn i grund- och gymnasieskolan utarbetas. För denna statistik erfordras 58 000 kr. För årliga elevundersökningar för dem som slutat gymnasieskolan och grundskolan begär centralbyrån 166 000 kr. Centralbyrån föreslår vidare att de nuvarande elevundersökningarna för dem som slutat gymnasieskolans yrkesförberedande linjer och specialkurser och gymnasieskolans övriga linjer samt grundskolan kompletteras med uppföljningar 2 å 3 år efter utbildningens slut. Kostnaden beräknas till 299 000 kr.

För bl. a. statistik över högre studier, studieförbundens verksamhet, kostnader för utbildningsväsendet samt universitetslärostatistik begärs 387 000 kr. Utgivande av en kulturstatistisk årsbok beräknas kosta 107 000 kr.

För utvecklingsarbete inom delprogrammet innefattande bl. a. utarbetande av ett informationssystem för skolväsendet och utveckling av forskningsstatistik begärs 570 000 kr.

j) *Befolknings-, yrkes- och utbildningsprognoser*

Centralbyrån föreslår att 361 000 kr. anvisas för modellarbete avseende anpassningsmekanismerna på arbetsmarknaden och för individorienterade framtidsstudier. För utökad information i prognosfrågor begär centralbyrån 75 000 kr.

Centralbyrån föreslår en intermitterande undersökning rörande attityder och beteenden på fruktsamhetsområdet till en totalkostnad av 1 365 000 kr., varav 95 000 kr. begärs för budgetåret 1974/75.

k) *Gemensam metodutveckling, intern och extern samordning*

Centralbyrån begär ökade resurser för vård av klassificeringsstandarder, intern och extern samordning m. m. med 895 000 kr. Vidare begärs 360 000 kr. för uppbyggnad av ett centralt programbibliotek och utvecklande av statistiska analysmetoder vid detta. För metodarbete avseende urvalsförfarande och kvalitetskontroll begärs 249 000 kr. Centralbyrån

föreslår vidare att 320 000 kr. anvisas för fri programmeringsservice för forskare.

För utvecklingsarbete inom delprogrammet föreslås totalt 2 540 000 kr.

l) *Bibliotek och information m. m.*

Centralbyrån föreslår att en upplysningstjänst inrättas vid filialen i Örebro till en kostnad av 56 000 kr. För ökad PR-verksamhet begärs 50 000 kr. För utvecklingsarbete föreslås 140 000 kr.

m) *Arkiv*

Centralbyrån föreslår att 506 000 kr. anvisas för mikrofilmning av primäruppgifterna till 1960 års folk- och bostadsräkning och arkiverade datalistor. Vidare begärs 300 000 kr. för dubblering av magnetband av säkerhetsskäl. För förstärkning av den juridiska verksamheten med anledning av den nya datalagen begärs 148 000 kr. Uppbyggnad av regionalstatistisk databas och tidsseriedatabas beräknas kosta 577 000 kr.

Personalfrågor

	1972/73	1973/74	1974/75	
			Beräknar	
			SCB	Departements- chefen
Personal				
Handläggande personal	375	399	463	415
Övrig personal	447	425	432	412
	822	824	895	827

Statistiska centralbyrån beräknar att ett genomförande av dess förslag under programmet leder till en ökning av den handläggande personalen med 64 och en ökning av biträdespersonalen med 7.

I skrivelse den 19 september 1973 till chefen för jordbruksdepartementet har fiskerinäringens utredningen anfört att den nuvarande svenska havsfiskestatistiken inte uppfyller de krav som Sveriges deltagande i det internationella arbetet till skydd för fiskbestånden har medfört. Risk föreligger också att svårigheter kan uppstå att effektivt tillvarata Sveriges intressen i berörda internationella sammanhang om vår havsfiskestatistik är ofullständig och bl. a. uppgifter om svenska fiskares fångster efter fördelning på fångstplatser saknas. En arbetsgrupp, som bildats på utredningens initiativ, har lagt fram förslag till ny utformning av havsfiskestatistiken. Den totala årskostnaden för ett fullt utbyggt fiskestatistiskt system beräknas uppgå till 1 049 000 kr., vilket innebär en ökning med 401 000 kr. jämfört med nuvarande kostnader. Vidare tillkommer

särskilda omlägningskostnader av engångskaraktär med 231 000 kr. Det sammanlagda ökade medelsbehovet för budgetåret 1974/75 beräknas uppgå till 276 000 kr. Utredningen anser att förslaget bör genomföras i enlighet med den tidsplan som anges av arbetsgruppen.

SCB har i särskild skrivelse den 31 oktober 1973 lagt fram förslag om statistik över levnadsförhållandena i samhället. Det huvudsakliga målet för en sådan statistik anges vara att fortlöpande belysa fördelningen och utvecklingen av centrala välfärdskomponenter som ett underlag för samhällsdebatt och reformarbete. Vid planering och utbyggnad av nya statistikgrenar har centralbyrån att ta hänsyn till ett flertal konsumenters önskemål. Det är därför naturligt och helt nödvändigt för centralbyrån att kontinuerligt samarbeta med konsumenterna. En sådan konsumentförankrad ansats vid utvecklingen av statistiken över levnadsförhållandena anser centralbyrån vara av avgörande betydelse för möjligheterna att producera en värdefull och användbar statistik inom området. Centralbyrån är vidare angelägen om ett nära samarbete med forskningen inom det sociala området. Det är därvid särskilt angeläget att ett nära löpande samarbete etableras med institutet för social forskning. Centralbyrån framhåller särskilt att en statistisk belysning av välfärds- och fördelningsproblem inte enbart kan ske genom att utveckla särskilda undersökningar för att inhämta material om individerna i samhället. Bearbetningar och sammanställningar av administrativa register liksom material som inhämtas i den löpande statistikproduktionen är också viktiga dataunderlag.

Välfärd och andra begrepp som levnadsnivå, levnadsstandard, levnadsförhållanden, levnadsvillkor, livskvalitet används för att sammanfatta sådant som är viktigt för människan, som hon strävar efter. Det finns skilda uppfattningar om vad som är av betydelse för välfärden och hur stor betydelse olika förhållanden har i välfärdssammanhang. Någon allmänt omfattad definition existerar inte men det råder ändå en stor enighet om att vissa förhållanden är av central betydelse för individernas välfärd. Sett från samhällets synpunkt avspeglar sig detta i att stora resurser läggs ned på sådana områden som hälso- och sjukvård, utbildning och arbetsmarknadspolitik. De starka uttrycken för behoven av information om levnadsförhållandena och hur de förändras över tiden får ses mot bakgrund av samhällets intresse för och insatser på dessa områden.

Även om angelägenheten är stor att snabbt komma igång med löpande mätningar av människornas levnadsförhållanden och förändringar i dessa inom alla relevanta områden, har centralbyrån valt att gå fram stegvis och successivt utveckla statistiken och har i första omgången inriktat sitt arbete på fyra välfärdskomponenter om vilkas stora betydelse det råder allmän enighet, nämligen hälsa, utbildning, sysselsättning och ekonomi. Centralbyrån instämmer i vad arbetsgruppen för lågin-

komstfrågor (Ds In 1972: 19) framhållit, nämligen att de svåra problemen när det gäller utvecklingen av en statistik över levnadsförhållandena i samhället i första hand gäller vilket innehåll man skall ge statistiken. Förutom problemen rörande statistikens innehåll finns även svåra mät- och metodproblem. Tyngdpunkten i centralbyråns arbete har hittills legat i att utveckla relevanta mått och säkra mätmetoder för de nyss angivna komponenterna. Jämsides med ett fortsatt utvecklingsarbete avseende dessa fyra komponenter är avsikten att ta upp ytterligare komponenter till motsvarande utvecklingsarbete. Det är väsentligt att resultatet av detta utvecklingsarbete, provundersökningar och fullskaleundersökningar fortlöpande utvärderas i nära samarbete med statistikens konsumenter. Centralbyrån pekar också på vikten av att teorin på området utvecklas.

Under år 1973 har en provundersökning avseende de fyra komponenterna hälsa, utbildning, sysselsättning och ekonomi genomförts. Undersökningen utvärderas f. n. De hittills vunna erfarenheterna är sådana att centralbyrån anser det vara möjligt att redan andra halvåret 1974 påbörja reguljära löpande mätningar på de angivna komponenterna.

Genom konsumentkontakter under hittillsvarande arbete har det framgått att komponenterna boende och politiska resurser bedöms viktigast att närmast fortsätta med. Med politiska resurser avses exempelvis deltagande i politisk och facklig verksamhet samt möjligheter att tillvarata sina medborgerliga rättigheter. Efter dessa komponenter torde det vara viktigast att fortsätta med kost och sociala relationer, speciellt familjeförhållanden. Utvecklingsarbetet avseende de fyra nya komponenterna beräknas kunna starta under första halvåret 1974 med sikte på en provundersökning i april—maj 1975. Speciella insatser bör göras när det gäller komponenten boende, vilken även bör ingå i de löpande undersökningarna i full skala, som föreslås starta andra halvåret 1974.

I nästa komponentomgång kan ingå fritid, fred och säkerhet, transporter och kommunikationer samt fysisk miljö. Med fred och säkerhet avses individens både faktiska och upplevda trygghet till liv och egendom. Utvecklingsarbete beräknas kunna starta under första halvåret 1975 med sikte på en provundersökning första halvåret 1976.

Förslagen om statistik över levnadsförhållandena i samhället leder till följande medelsbehov under delprogrammet Befolkning och hushåll. I fråga om de löpande undersökningar som föreslås påbörjas budgetåret 1974/75 redovisar centralbyrån två alternativ. Huvudalternativet med ett urval om ca 12 000 personer har kostnadsberäknats till totalt 2 900 000 kr. Vid ett urval om ca 16 000 personer beräknas kostnaderna till totalt 3 560 000 kr. Av dessa medel begärs i båda alternativen 400 000 kr. som överskridande för budgetåret 1973/74 för att påbörja arbetet med undersökningen. Resterande belopp, 2 500 000 kr. resp. 3 160 000 kr., begärs för budgetåret 1974/75. För intermittenta under-

sökningar begär centralbyrån för budgetåret 1974/75 dels 300 000 kr. för genomförande av en provundersökning avscende levnadsnivåkomponenterna boende, kost, sociala relationer och politiska resurser, dels 100 000 kr. för komplettering av den miniatyr databas, som redovisats i anslagsframställningen, med viss bakgrundsinformation.

Kungl. Maj:t uppdrog den 13 september 1973 åt institutet för social forskning att i samråd med statistiska centralbyrån inkomma med förslag om den fortsatta välfärdsforskningens inriktning på olika välfärdskomponenter samt om hur dessa skall belysas. Institutet har med skrivelse den 31 oktober 1973 till chefen för inrikesdepartementet redovisat uppdraget.

Institutets förslag vad gäller inriktningen på olika välfärdskomponenter innebär i huvudsak en uppföljning av låginkomstutredningens levnadsnivåbegrepp¹ men med vissa förändringar i inriktningen på de olika komponenterna och med tillägg av komponenterna transporter/kommunikationer samt fred och säkerhet. Institutet föreslår en serie intervjuundersökningar upplagda så att tillstånd och förändring på alla komponenter kan rapporteras årsvis på ett enhetligt och sammanhållet sätt. Nästa undersökningsomgång skulle få formen av en tvåårig försöksperiod, under vilken de teoretiska och politiska problemen förknippade med mätningarna utredes, mätinstrumenten utprovas och datainsamlingsapparaten trimmas in. Undersökningarna bör dock få karaktären av fullskaleförsök. Institutet föreslår vidare att den av låginkomstutredningen år 1968 genomförda levnadsnivåundersökningen upprepas våren 1974. Vid rapporteringen av kommande undersökningsomgång är det enligt institutets mening och med utgångspunkt i den internationella forskningsutvecklingen mycket angeläget att ägna stor uppmärksamhet åt frågan hur förslaget om årsvisa sociala rapporter skulle kunna konkretiseras.

Institutet för social forskning och statistiska centralbyrån är överens om att en forskning bör ske beträffande ett antal välfärdskomponenter som redovisas i verkens resp. skrivelser i ärendet och att statistik bör läggas upp löpande och intermittent för att ge statistisk information om de olika komponenterna. När det gäller själva uppläggningsen och inriktningen av arbetet finns olikheter mellan de båda myndigheternas uppfattning.

Institutet för social forskning anser att man skall åstadkomma en löpande social rapportering byggd på löpande statistik över välfärdskomponenter med utgångspunkt i den senaste låginkomstutredningens er-

¹ Låginkomstutredningen försökte belysa levnadsnivån på följande nio komponenter, nämligen hälsa och vårdkonsumtion, sysselsättning och arbetsplatsförhållanden, utbildning, ekonomiska resurser, politiska resurser, uppväxt- och familjeförhållanden, bostadsförhållanden, kost, fritid och rekreation.

farenheter. Dessa löpande mätningar för alla komponenter skulle starta tidigt nästa budgetår. Centralbyrån anser att uppläggningsen av löpande undersökningar bör ske etappvis med förankring hos olika konsumenter och med utvärdering av de olika etapperna. En första etapp kan starta tidigt nästa budgetår och omfatta fyra eller fem komponenter.

Vilket alternativ som än väljs förutsätter de båda myndigheterna att ett nära samarbete skall äga rum dem emellan varvid i en arbetsfördelning institutet för social forskning naturligen i huvudsak handlägger de forskningsrelevanta frågorna medan centralbyrån handlägger de frågor som gäller planeringen och genomförande av löpande och intermittent statistikproduktion.

Departementschefen

För nästa budgetår föreslår statistiska centralbyrån en ökning av anslaget med 21,6 milj. kr. Samtidigt redovisar centralbyrån inom ramen för det s. k. 0-alternativet förslag till besparingar på sammanlagt 4,3 milj. kr. Inget av besparingsförslagen kan enligt min mening genomföras. Viss ökning av anslagen till centralbyrån bör i stället ske. Sammanlagt förordar jag en anslagsökning med 5,7 milj. kr. Min beräkning framgår närmare av programsammanställningen. I det följande avser jag att närmare redovisa bakgrunden till mina förslag. Jag vill framhålla att jag därvid i allmänhet inte går in på utvecklingsarbetet inom berörda delprogram.

Under delprogrammet jordbruk m. m. räknar jag medel enligt centralbyråns förslag beträffande galt- och betäckningsstatistiken samt deklara-tionsundersökningen för jordbrukare. Vidare har jag räknat med den av fiskerinäringens utredningen föreslagna omläggningen av havsfiskestatistiken. Omläggningskostnaderna har jag beaktat vid avvägningen av medel till utvecklingsarbete.

För delprogrammet industri och byggnadsverksamhet räknar jag medel enligt centralbyråns förslag.

I fråga om delprogrammet handel, servicenäringar och priser begär centralbyrån förbättringar av konsumentprisindex. Jag har räknat med 200 000 kr. för ändamålet och dessutom 42 000 kr. för den s. k. UD-index. Vidare har jag räknat upp medlen för statistiken över varutransporter på vägar i enlighet med centralbyråns förslag.

Frågan om inkvarteringsstatistik får tas upp i annat sammanhang.

Under delprogrammet bostäder, andra byggnader och fastigheter räknar jag medel enligt centralbyråns förslag.

När det gäller delprogrammet samhällsekonomi och offentlig förvaltning har jag räknat med 222 000 kr. för fortsatt utbyggnad av input- och outputtabeller inom nationalräkenskaperna. Jag räknar även medel för företagsräkningen och registerundersökningen avseende internationella företag enligt centralbyråns förslag.

I fråga om delprogrammet arbetsmarknad räknar jag med 250 000 kr. för statistiken över statstjänstemän och personal i primärkommunal verksamhet. För arbetskraftsundersökningarna har jag räknat med 323 000 kr. för utökad kontinuerlig analys och utvärdering samt kompletterande frågor till arbetssökande och latent arbetssökande.

Under delprogrammet befolkning och hushåll räknar jag ytterligare 308 000 kr. för inkomst- och förmögenhetsstatistik, 541 000 kr. för inkomstfördelningsundersökningar, 383 000 kr. för hushållens inköpsplaner och 213 000 kr. för uppbyggnad av miniatyrdatas. Övriga förslag till öknings under löpande verksamhet har jag inte beaktat vid medelsberäkningen bortsett från förslaget rörande levnadsförhållandena i samhället.

När det gäller uppläggnings av undersökningar rörande levnadsförhållandena i samhället förordar jag den av centralbyrån föreslagna tekniken, dvs. successiv utveckling och utvärdering rörande olika välfärdskomponenter i nära samarbete med berörda konsumenter. Vidare förordar jag att de av centralbyrån föreslagna löpande undersökningarna under budgetåret 1974/75 genomförs. Jag har vid medelsberäkningen utgått från huvudalternativet med ett urval om ca 12 000 personer. Den planerade provundersökningen våren 1975 har jag visserligen beaktat vid medelsberäkningen men den bör komma till utförande först sedan ytterligare underlag redovisats och Kungl. Maj:t tagit ställning till vilka komponenter som bör ingå. Frågan om det fortsatta arbetet får tas upp till bedömning när underlag från det fortsatta utvecklingsarbetet erhållits. Den roll som institutet för social forskning får i det här sammanhanget blir med den av mig förordade uppläggnings att bedriva forskningsverksamhet och utveckla forskningsmetoder på området. Naturligtvis skall centralbyrån, i det nära samarbete som förutsätts ske, tillgodogöra sig de resultat som institutets forskningsverksamhet kan avkasta. Vidare räknar jag med att institutet försöker konkretisera idén om en löpande social rapportering. En uppgift för institutet bör kunna vara att på grundval av statistiken över levnadsförhållandena i samhället göra en samlad analys av välfärdsutvecklingen.

För planering av en hushållsbudgetundersökning räknar jag medel enligt centralbyråns förslag. Vidare räknar jag medel för valstatistiken och kompletteringen av den internationella inkomstfördelningsstudien.

För övriga av centralbyrån föreslagna intermittenta undersökningar under delprogrammet befolkning och hushåll har jag inte räknat medel. Dock har jag beaktat behovet av medel för utredningar angående sparundersökning och statistik över arbetsmiljön och dess samspel med individen vid bedömningen av medelsbehovet för utvecklingsarbeten inom delprogrammet.

I det här sammanhanget vill jag anmäla att centralbyrån med särskild skrivelse den 30 oktober 1973 redovisat en utvärdering av folk- och bostadsräkningen 1970 och lagt fram principförslag om en ny folk- och

bostadsräkning år 1975. Beredningen av denna fråga har emellertid ännu ej kunnat slutföras. Jag avser att i annat sammanhang återkomma till denna fråga.

Under delprogrammet rätts- och socialväsande räknar jag medel för kriminalstatistik i huvudsak enligt centralbyråns förslag. Vidare räknar jag medel enligt centralbyråns förslag beträffande statistiken över den öppna socialvården och processtatistiken. Frågan om statistik över handikapphjälpmedel tas upp i annat sammanhang.

Jag har inte något att erinra mot uppjusteringen av kostnadsramen för dödsfallsregistret och därmed ej heller mot det beräknade medelsbehovet för nästa budgetår.

I fråga om delprogrammet utbildning, forskning och kultur räknar jag medel för statistik över invandrarbarn i grund- och gymnasieskolan. Vidare räknar jag medel enligt centralbyråns förslag om komplettering av nuvarande elevundersökningar för dem som slutat gymnasieskolan och grundskolan med uppföljningar 2 å 3 år efter utbildningens slut.

För delprogrammet befolknings-, yrkes- och utbildningsprognoser har jag räknat medel för utökad information i prognosfrågor.

I fråga om delprogrammet gemensam metodutveckling, intern och extern samordning beräknar jag en förstärkning med totalt 714 000 kr., bl. a. för samordning av regional statistik 182 000 kr., för uppbyggnad av och verksamhet vid ett centralt programbibliotek 180 000 kr., extern samordning 100 000 kr. samt vård och uppföljning av klassificeringsstandarder 128 000 kr.

Under delprogrammet bibliotek och information m. m. räknar jag medel för bl. a. inrättande av en upplysningstjänst vid filialen i Örebro.

I fråga om delprogrammet arkiv räknar jag medel enligt centralbyråns förslag för dubblering av magnetband och förstärkning av den juridiska verksamheten. Jag har också beaktat behovet av mikrofilmning av datalistor samt uppbyggnad av regionalstatistisk databas och tidsriedatabas.

Centralbyrån har för samtliga delprogram begärt sammanlagt 3,2 milj. kr. för pris- och löneomräkning m. m. Av detta belopp avser 2 milj. kr. löneomräkning och 1,2 milj. kr. prishöjningar på övriga för verket gemensamma resurser. Jag beräknar 3 milj. kr. för dessa ändamål.

Centralbyrån har dessutom begärt en ökad medelstilldelning för att täcka vissa merkostnader för verksamheten i Örebro, ökade kostnader för det internationella samarbetet samt verkets kostnader vid tillämpningen av ekonomiadministrativa och personaladministrativa system. Jag räknar med ytterligare 594 000 kr. för dessa ändamål.

I fråga om fördelningen av programmet på löpande verksamhet, intermitteranta undersökningar och utvecklingsarbete hänvisar jag till den särskilda sammanställningen enligt denna indelning. När det gäller ut-

vecklingsarbete bör Kungl. Maj:t liksom hittills efter förslag från statistiska centralbyrån fastställa dispositionsplan för verksamheten.

Under åberopande av det anförda hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statistiska centralbyrån: Statistik, register och prognoser* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 110 764 000 kr.

B 3. Statistiska centralbyrån: Statistisk uppdragverksamhet

1972/73 Utgift	—
1973/74 Anslag	1 000
1974/75 Förslag	1 000

Under detta anslag redovisas kostnader och intäkter för programmet Statistisk uppdragsverksamhet. Programmet omfattar i huvudsak den betalda statistiktjänsten samt övrig statistisk uppdragsverksamhet till vilken verksamhet även förts den del av arbetet med de objektiva skörde-skadeuppskattningarna, skördeskadestyddets tekniska administration samt lantbrukets förctagsregister och därmed samordnad statistikproduktion som finansieras genom anslag under nionde huvudtiteln.

Omslutningen av de verksamhetsgrenar som omfattas av programmet uppgick under budgetåret 1972/73 till 21,1 milj. kr. Härav hänförde sig 14,2 milj. kr. till det objektiva skördeskadestyddet och därmed sammanhängande verksamhet samt 6,9 milj. kr. till statistiktjänstverksamheten.

De totala intäkterna fördelade sig på delprogram enligt indelningen under programmet *Statistik, register och prognoser* enligt följande: jordbruk m. m. 14,5 milj. kr., industri och byggnadsverksamhet 0,7 milj. kr., handel, servicenäringar och priser 0,2 milj. kr., bostäder, andra byggnader och fastigheter 0,5 milj. kr., samhällsekonomi och offentlig förvaltning 1,5 milj. kr., arbetsmarknad 0,1 milj. kr., befolkning och hushåll 2,7 milj. kr., utbildning, forskning och kultur 0,5 milj. kr., gemensam metodutveckling, intern och extern samordning 0,2 milj. kr. samt bibliotek, arkiv och information 0,2 milj. kr.

Centralbyrån konstaterar att omslutningen minskat något under budgetåret 1972/73 jämfört med närmast föregående budgetår. En mera betydande nedgång i efterfrågan har dock kunnat undvikas genom en intensifierad konsumentkontaktverksamhet och genom utveckling av nya statistikprodukter.

Vad gäller efterfrågutvecklingen de närmaste åren väntas en kvantitativ tillväxt äga rum. Viss osäkerhet råder dock vad gäller tillväxtens fördelning mellan olika uppdragstyper.

Centralbyrån förutser för kommande budgetår en ökad efterfrågan på de regionalstatistiska standardprodukter som uppdragscentralen till-

handahåller, liksom särskilda engångsbearbetningar av statistiskt primärmaterial. I det påbörjade databasbyggandet ges också efterhand ökade möjligheter att producera nya integrerade statistiska sammanställningar.

Resultatmässigt uppvisar den statistiska uppdragsverksamheten ett överskott för budgetåret 1972/73.

Anslaget bör för nästa budgetår föras upp med ett formellt belopp av 1 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statistiska centralbyrån: Statistisk uppdragsverksamhet* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

B 4. Statistiska centralbyrån: Teknisk uppdragsverksamhet

1972/73 Utgift	—
1973/74 Anslag	1 000
1974/75 Förslag	1 000

Under anslaget redovisas kostnader och intäkter för programmet Teknisk uppdragsverksamhet. Programmet omfattar den uppdragsverksamhet som avser planering och genomförande av intervjuundersökningar m. m., manuell och maskinell databehandling och programmering, registervård samt statistisk metod- och analyservice, dvs. verksamheten vid utredningsinstitutet, intervjuarenheten, datamaskincentralen, centralen för manuell databehandling, programmeringscentralen, databascentralen samt uppdragsverksamheten vid metodenheter inom planerings- och samordningsavdelningen.

Den totala omslutningen av de verksamhetsgrenar som omfattas av programmet uppgick under budgetåret 1972/73 till 61,8 milj. kr. Härav hänförde sig 12,3 milj. kr. till utredningsinstitutet, 5,1 milj. kr. till intervjuarenheten, 19 milj. kr. till datamaskincentralen, 11,7 milj. kr. till centralen för manuell databehandling, 7,1 milj. kr. till programmeringscentralen, 5,5 milj. kr. till databascentralen och 1 milj. kr. till metodenheter vid planerings- och samordningsavdelningen och 0,1 milj. kr. vid uppdragscentralen.

Utredningsinstitutet medverkar vid planeringen och genomförandet av intervjuundersökningar och andra statistiska undersökningar och bedriver statistisk och annan konsultverksamhet inom detta område. Produktionsnivån har under budgetåret 1972/73 varit ca 10 % högre än under närmast föregående budgetår.

Intervjuarenheten har till uppgift dels att rekrytera, utbilda och fortbilda intervjuare (lokalsambud), dels att med hjälp av dessa lokalsambud genomföra datainsamling. Efterfrågan steg kraftigt under hela 1960-talet, men trenden bröts under budgetåret 1970/71 för att nå en botten hösten 1972. Våren 1973 steg efterfrågan på nytt och nådde i maj månad den högsta volym som förekommit under någon vårmånad. Efterfrågan för budgetåret 1973/74 förväntas uppgå till nivån före 1970.

Datamaskincentralen tillhandahåller på servicebasis stans- och datamaskinkapacitet inom området statistik och registerservice. Budgetåret 1972/73 har främst till följd av bearbetningarna av material från folk- och bostadsräkningen 1970 inneburit en fortsatt hög beläggning.

Centralen för manuell databehandling lämnar service i form av bl. a. utsändning, insamling och komplettering, granskning samt kodning av statistiskt primärmaterial åt andra enheter inom verket och, i mån av ledig kapacitet, även åt externa enheter. Möjligheten till utjämning av variationerna i beläggningen undersöks både inom verket och genom den externa konsumentverksamheten. Omslutningen har minskat jämfört med budgetåret 1971/72.

Programmeringscentralen skall tillgodose centralbyråns behov av tjänster inom områdena systemarbete och programmering. Sedan oktober 1972 är verksamheten organiserad på tre produktionssektorer som var och en handlägger ärenden åt resp. A-, I- och F-avdelningarna.

Omslutningen har ökat något jämfört med budgetåret 1971/72. Den kommande utökningen av datamaskinkapaciteten bedöms kunna medföra ett större behov av programmeringscentralens tjänster.

Databascentralen svarar för den tekniska uppbyggnaden, utvecklingen och vården av databaser samt för uttag och sammanställningar. De kvantitativt sett viktigaste registren är centrala företagsregistret och registret över totalbefolkningen. Databascentralen medverkar i arbetet med utvecklingen av det arkivstatistiska systemet (ARKSY). Inom ARKDABA (ARKivstatistiska DAtaBAscr)-projektet har under året material selekterats för att ingå i en miniatyrdatabas avseende individer. Av de olika registren får det centrala företagsregistret (CFR) under år 1974 ett kvalitetslyft beroende på tillförsel av information från den allmänna företagsräkningen, vilket torde öka efterfrågan betydligt. Registret över totalbefolkningen (RTB) spelar en successivt ökad roll i statistikproduktionen, men det ökade utnyttjandet uppväger volymmässigt ej det bortfall i utnyttjandet som den sedan två år gällande policyn avseende kommersiellt utnyttjande har föranlett.

Enheten för statistiska metoder samverkar med verkets övriga enheter och svarar därvid för det statistiska metodplaneringsarbetet, men den bedriver i mindre skala också extern konsultverksamhet inom det statistiska metodområdet. På sikt väntas den externa konsultverksamheten öka i omfattning.

Resultatmässigt redovisar den tekniska uppdragsverksamheten för budgetåret 1972/73 ett överskott.

Anslaget bör för nästa budgetår föras upp med ett formellt belopp av 1 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statistiska centralbyrån: Teknisk uppdragsverksamhet* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

B 5. Konjunkturinstitutet: Verksamheten i allmänhet

1972/73 Utgift	2 589 824
1973/74 Anslag	2 672 000
1974/75 Förslag	3 719 000

Konjunkturinstitutet är ett vetenskapligt forsknings- och utredningsorgan med uppgift att följa och analysera den ekonomiska utvecklingen inom och utom landet, utarbeta prognoser för den svenska ekonomin och bedriva forskning i anslutning härtill.

Chef för konjunkturinstitutet är en överdirektör. Institutets uppgifter är fördelade på tre verksamhetsområden: forskning, löpande verksamhet och administration.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Konjunktur- institutet	Departements- chefen
Personal			
Handläggande personal	18	+10	+10
Övrig personal	16	—	—
	34	+10	+10
Anslag			
Lönekostnader	2 258 500	+ 792 000	+ 792 500
Sjukvård	6 500	—	—
Reseersättningar (även utrikes resor)	6 500	—	—
Lokalkostnader	99 000	+ 75 500	+ 75 000
Expenser	301 500	+ 190 500	+ 179 500
	2 672 000	+1 058 000	+1 047 000

Konjunkturinstitutet

1. Löne- och prisomräkning 309 000 kr., varav 71 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. I 0-alternativet förordar institutet i första hand upphörande med publiceringen av den engelska versionen av skriften Konjunkturläget — The Swedish Economy. Konsekvensen av detta skulle vara en betydande minskning av möjligheterna att utomlands och för de utländska representationerna i Sverige erhålla aktuell ekonomisk information om Sverige.

3. Som en konsekvens av den omorganisation av institutet som anmäldes i 1973 års statsverksproposition (prop. 1973: 1 bil. 9 s. 28) har institutet föreslagit vissa överföringar mellan institutets två anslag. Sålunda föreslås att till förevarande anslag förs lönekostnader och övriga löpande utgifter för forskningsverksamheten. Dessa utgifter belastar f. n. i huvudsak anslaget till särskilda undersökningar. Överföringarna uppgår sammanlagt till 749 000 kr., vari bl. a. ingår lönekostnader för tio tjänster.

Departementschefen

Genom omorganisationen av konjunkturinstitutet har forskningsverksamheten getts en fastare organisatorisk förankring i institutet. Jag biträder därför institutets förslag om överföringar av resurser till förevarande anslag från anslaget till särskilda undersökningar.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 3 719 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att till *Konjunkturinstitutet: Verksamheten i allmänhet* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 3 719 000 kr.

B 6. Konjunkturinstitutet: Särskilda undersökningar

1972/73 Utgift	787 211	Reservation	220 222
1973/74 Anslag	630 000		
1974/75 Förslag	425 000		

Från anslaget bestrids f. n. utgifter för undersökningar av mera speciell karaktär rörande konjunkturförhållanden m. m. och för arbete med metodstudier och ekonometriska modeller.

Konjunkturinstitutet

Fr. o. m. budgetåret 1974/75 bör från detta anslag endast bestridas vissa utgifter av tillfällig karaktär som sammanhänger med forskningsverksamheten. Sådana utgifter kan t. ex. avse publicering av vissa forskningsresultat, programmeringsarbete och databearbetningar.

Medelsbehovet beräknas till 425 000 kr. Härav avser 105 000 kr. konjunkturbarometerområdet, 70 000 kr. systemarbete och maskinella bearbetningar, 200 000 kr. arbetsuppgifter i samband med vissa delar av kommande långtidsutredning och 50 000 kr. övriga undersökningar. Då någon reservation på anslaget ej beräknas finnas vid ingången av budgetåret uppgår anslagsbehovet till 425 000 kr.

Departementschefen

Med hänvisning bl. a. till vad jag anfört under anslaget till verksamheten i allmänhet biträder jag konjunkturinstitutets förslag.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att till *Konjunkturinstitutet: Särskilda undersökningar* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 425 000 kr.

Statskontoret

Statskontoret är central förvaltningsmyndighet för rationaliseringsverksamheten inom statsförvaltningen i den mån denna uppgift inte an-

kommer på annan myndighet. I verkets uppgifter ingår bl. a. att ta initiativ till och utföra rationaliseringsundersökningar, att utbilda personal för rationaliseringsverksamhet och att genom rådgivning verka för förenklingar och kostnadsbesparingar inom statsförvaltningen. Verket svarar vidare för samordning i fråga om anskaffning och utnyttjande av datamaskiner inom statsförvaltningen samt förvaltar statens datamaskinfond. Statskontoret är chefsmyndighet för datamaskincentralen för administrativ databehandling (DAFA).

Statskontoret leds av en styrelse. Chef för statskontoret är en generaldirektör, som även är styrelsens ordförande. Denne har närmast under sig en överdirektör. Enligt instruktionen är verket organiserat på fyra utredningsavdelningar, en planerings- och utbildningsavdelning och en administrativ byrå.

Kungl. Maj:t har medgivit att statskontoret, inom ramen för gällande tjänsteförteckning, försöksvis organiseras på fem enheter, nämligen en enhet för utredningar, en enhet för utbildning, en enhet för planering, en enhet för datamaskinfondförvaltning och en enhet för administration. Statskontoret avser att göra en slutlig utvärdering av försöksverksamheten under år 1974.

Antalet budgeterade helårsbefattningar vid statskontoret var vid ingången av budgetåret 1973/74 267, varav 188 för handläggande personal.

Statskontoret tillhör de myndigheter som deltar i utrednings- och försöksverksamheten med programbudgetering inom statsförvaltningen. Följande programindelning gäller t. v. för statskontoret.

1. Rationalisering
2. Utbildning och information
3. Samordning av ADB

Programmen skall underindelas så långt möjligt i projekt och i övrigt med hänsyn till de krav som den interna budgeten ställer.

Statskontorets verksamhet under programmen 1—3 finansieras från ett förslagsanslag benämnt Statskontoret. Av de avgifter som inflyter till statens datamaskinfond skall anslaget tillgodoföras ett belopp som svarar mot de kostnader för program 3 som avser administrationen av datamaskinfonden. Beloppet skall redovisas som uppbördsmedel under anslaget.

B 7. Statskontoret

1972/73 Utgift	28 818 657
1973/74 Anslag	29 250 000
1974/75 Förslag	31 350 000

(1 000-tal kr.)

Program/verksamhet	1972/73	1973/74	1974/75	
			Statskontoret	Departementschefen
Rationalisering	25 306	24 445	25 323	25 323
Utbildning och information	3 599	2 978	3 283	3 283
Samordning av ADB	3 515	5 600	6 037	6 037
Fondbyrån	1 966	—	—	—
Summa kostnader	34 386	33 023	34 643	34 643
Avgår:				
Intäkter under anslaget	2 307	3 020	3 203	3 203
Bidrag från andra myndigheter m.m.	3 260	753	90	90
Summa anslag/utfall	28 819	29 250	31 350	31 350

Programmet Rationalisering

Programmet Rationalisering representerar den helt dominerande delen av statskontorets verksamhet. Inom detta program skiljer statskontoret i sin anslagsframställning på bl. a. projekt och konsultation. Projekt omfattar sådana utredningar som på grund av innehålls- och tidsmässig omfattning och med hänsyn till storleken av de beräknade kostnaderna bör särredovisas. Till konsultation hänförs bl. a. remissverksamhet och sådan mindre omfattande utredningsverksamhet som sammanhänger med besvarandet av direkta förfrågningar från myndigheter.

Under budgetåret 1972/73 bedrevs sammanlagt 68 utredningsprojekt. De största grupperna av projekt vad gäller antalet arbetsdagar har under budgetåret avsett den statliga personaladministrativa verksamheten, socialförsäkring m. m., statens ekonomiadministrativa system samt utbildning och forskning.

I projektarbetet har liksom tidigare år konsulter anlåtts i relativt betydande omfattning. Kostnaderna för konsultarvoden under 1972/73 inom programmet Rationalisering uppgick till 4,4 milj. kr. För statskontoret totalt uppgick konsultkostnaderna till 5,1 milj. kr. Härav avsåg 2 milj. kr. ersättning till Statskonsult AB.

Statskontoret förutser inte någon större förändring av verksamhetens inriktning. Generellt gäller således att utredningarna främst skall inriktas på projekt av horisontell typ eller berörande hela myndigheter. I budgetförslaget för 1974/75 tas endast upp ett nytt större projekt, nämligen en kartläggning och analys av beslutssystem och organisation inom den regionala förvaltningen. Liksom tidigare är den statliga personaladministrativa verksamheten den största projektgruppen. Arbetet inriktas här på försöksverksamhet med en generell lönerutin.

Förslaget under programmet innefattar en odisponerad reserv på to-

talt 6 025 000 kr., som skulle stå till verksledningens förfogande. Denna reserv är avsedd att tas i anspråk för bl. a. projekt som preliminärt studerats och som beräknas bli aktuella under budgetåret 1974/75.

Programmet Utbildning och information

Verksamheten inom programmet Utbildning och information avser utbildning av personal för rationaliseringsverksamhet samt information om rationaliseringsverksamheten och dess resultat. Till programmet hänförs även biblioteks- och dokumentationstjänst. Utvecklingen på det administrativa området har inneburit en viss förskjutning från traditionella, fristående informationsfunktioner till aktivt deltagande av informationsexperter redan på planeringsstadiet i det gängse rationaliserings- och utredningsarbetet.

Kursverksamheten inom programmet bedrivs i form av dels centrala kurser inom rationaliseringsområdet, dels s. k. myndighetsanpassad utbildning, varvid utbildningsinsatserna ofta har samband med av statskontoret föreslagna rationaliseringsåtgärder. Antalet deltagardagar (produkten av antalet deltagare och kursdagar) utgjorde budgetåret 1972/73 6 569. Härtill kommer utbildning av utredningsaspiranter och annan utbildning av egen personal. Någon aspirantutbildning anordnas inte under budgetåret 1973/74 och föreslås inte heller för 1974/75.

För budgetåret 1974/75 föreslår statskontoret en viss utökning av resurserna för utbildning, bl. a. för fortbildningsinsatser och för projektadministrativ utbildning. Informationsverksamheten föreslås förstärkt genom ett mer aktivt deltagande i det projektbundna rationaliseringsarbetet vid utformningen av utredningsrapporter och informationsmaterial.

Programmet Samordning av ADB

Verksamheten under programmet avser samordning i fråga om anskaffning och utnyttjande av datamaskiner inom statsförvaltningen samt förvaltning av statens datamaskinfond.

Tyngdpunkten i verksamheten inom programmet kommer under budgetåret 1974/75 att avse upphandling av datamaskinutrustning och förvaltning av statens datamaskinfond. Projekten beräknas också ta en stor andel av resurserna i anspråk i och med att utredningsverksamheten inom ramen för samlingsprojektet samordning av statliga informationssystem byggs ut i samråd med datasamordningskommittén. Sammanlagt föreslås för projektverksamheten 2,1 milj. kr., varav 1,3 milj. kr. som reserv för nyttillkommande projekt.

Personalfrågor

	1972/73 ^a	1973/74	1974/75 Beräknar	
			Stats- kontoret	Departements- chefen
Personal¹				
Handläggande personal	186	188	189	187
Övrig personal	95	79	79	79
	281	267	268	266

¹ Omräknat till helårsbefattningar.

^a Exkl. personal vid fondbyrån.

Ett genomförande av statskontorets förslag rörande verksamhetens omfattning budgetåret 1974/75 innebär att personalen totalt ökar med en helårsbefattning.

Statskontoret föreslår att två extra tjänster för organisationsdirektör inrättas som extra ordinarie. Tjänsterna är avsedda för dataadministrativa arbetsuppgifter.

Departementschefen

Min beräkning av det totala medelsbehovet under anslaget framgår av programsammanställningen för statskontoret.

Jag godtar statskontorets förslag beträffande verksamheten under programmen Rationalisering och Utbildning och information.

Under programmet Samordning av ADB har statskontoret föreslagit en i stort sett oförändrad medelsanvisning för projektverksamheten. Om det skulle visa sig att resurserna för den verksamhet som statskontoret bedriver i samråd med datasamordningskommittén inte är tillräckliga bör den odisponerade kapaciteten under programmet Rationalisering, efter beslut av Kungl. Maj:t, kunna tas i anspråk även för projekt inom programmet Samordning av ADB.

I fråga om inrättande av tjänster som kräver riksdagens medverkan förordar jag att två extra ordinarie tjänster för organisationsdirektör inrättas.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att vid statskontoret inrätta två tjänster för organisationsdirektör i Be 6 eller Ce 1,
2. till Statskontoret för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 31 350 000 kr.

B 8. Datamaskincentralen för administrativ databehandling

1972/73 Utgift	—
1973/74 Anslag	1 000
1974/75 Förslag	1 000

Under anslaget redovisas kostnader och intäkter vid datamaskincentralen för administrativ databehandling (DAFA).

DAFA har till uppgift att inom det statliga området på uppdrag utföra administrativ databehandling samt metod- och utvecklingsarbete i samband därmed. I mån av resurser får DAFA även åta sig uppdrag från annan än statlig uppdragsgivare.

Statskontoret är chefsmyndighet för DAFA, som leds av en styrelse. Chef är en överdirektör. Inom centralen finns en kundserviceenhet, en driftenhet, en teknisk enhet och en administrativ enhet samt härutöver en stabsenhet för planering och samordning. Vid DAFA fanns den 1 juli 1973 312 anställda, uttryckt i årsarbetskrafter.

DAFA skall vara ekonomiskt självbärande. För dess drift har endast ett formellt anslag av 1 000 kr. anvisats. För att lösa tillfälliga eller säsongsmässiga likviditetsproblem samt för att t. v. tillgodose behov av rörelsekapital disponerar DAFA en rörlig kredit i riksgäldskontoret på högst 10 milj. kr.

Den totala omslutningen för DAFA:s verksamhet uppgick under budgetåret 1972/73 till 43 milj. kr. Nettoresultatet blev ett överskott på 0,4 milj. kr. De balanserade förlusterna från budgetåren 1970/71 och 1971/72, DAFA:s två första verksamhetsår, har därmed kunnat nedbringas till 4,1 milj. kr. För budgetåren 1973/74 och 1974/75 räknar DAFA med ett överskott av verksamheten, exkl. den datamaskinanläggning för fastighetsregistrering m. m. som installerats i Gävle hösten 1973, på ca 1 milj. kr. per år. När det gäller Gävleanläggningen förutses den få en låg beläggning innevarande budgetår, vilket väntas leda till ett underskott på anläggningen i storleksordningen 1,2 milj. kr.

Statskontoret föreslår att anslaget för nästa budgetår förs upp med ett formellt belopp av 1 000 kr. och att den av DAFA disponerade rörliga krediten i riksgäldskontoret höjs med 2 milj. kr. till 12 milj. kr. Jag biträder statskontorets förslag och hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Datamaskincentralen för administrativ databehandling* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

B 9. Viss rationaliserings- och utvecklingsverksamhet

1972/73 Utgift	1562 000
1973/74 Anslag	4 000 000
1974/75 Förslag	4 000 000

¹ Anslaget Viss försöksverksamhet inom statsförvaltningen m. m.

Från anslaget bestrids bl. a. utgifter för försöksverksamhet med automatisk databehandling samt annan försöksverksamhet som bedrivs i rationaliseringssyfte. Fr. o. m. innevarande budgetår kan anslaget användas även för rationaliseringsprojekt som ej har karaktär av försöksverksamhet eller utvecklingsarbete. Anslaget tas i anspråk efter beslut av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall. Under de senaste budgetåren har medel disponerats bl. a. för försöksverksamhet med ADB i riksdagsarbetet, programbudgetering samt utvecklingsarbete med system S.

Anslaget står i första hand till förfogande för myndigheter som inte själva disponerar erforderliga resurser för rationaliseringsprojekt. Medelsbehovet kan t. ex. avse sådana konsulttjänster som Statskonsult AB tillhandahåller statliga myndigheter.

Med hänsyn till anslagets karaktär kan någon säker bedömning av medelsbehovet för nästa budgetår inte göras. Jag förordar att anslaget förs upp med oförändrat 4 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Viss rationaliserings- och utvecklingsverksamhet* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 4 000 000 kr.

Riksrevisionsverket

Riksrevisionsverket är central förvaltningsmyndighet för revision och redovisning samt därmed sammanhängande frågor inom statsverksamheten.

I fråga om revision åligger det verket att bedriva förvaltningsrevision och därvid särskilt att granska den statliga verksamheten och tillse att den bedrivs effektivt. Verket skall även granska taxor och avgifter i statlig verksamhet samt granska hur den statliga upphandlingen bedrivs och verka för samordning av denna. Vidare skall verket utöva tillsyn över revisionskontor och meddela föreskrifter och anvisningar för revisionens utförande samt över den revisionsverksamhet som bedrivs inom andra enheter för intern revision inom statsförvaltningen. Verket skall tillse att redovisningsrevision bedrivs ändamålsenligt och i betryggande former och även självt bedriva redovisningsrevision i den mån detta är särskilt föreskrivet eller verket eljest finner det behövligt.

I fråga om redovisning och därmed sammanhängande frågor åligger det verket särskilt att utveckla metoder för verksamhetsplanering, budgetering och redovisning inom statsförvaltningen. Verket skall tillse att redovisningssystemen är ändamålsenliga samt meddela föreskrifter och anvisningar för den statliga redovisningen. Verket handhar den löpande riksbokföringen och skall för varje budgetår upprätta budgetredovisning och rikshuvudbok. Det åligger även verket att kontrollera statsverkets checkräkning i riksbanken och att utarbeta statistik över statens finanser.

Vidare skall verket anordna och medverka vid utbildning av personal för redovisnings- och revisionsverksamhet samt därmed sammanhängande uppgifter inom statsförvaltningen.

Riksrevisionsverket leds av en styrelse. Chef för verket är en generaldirektör, som även är styrelsens ordförande. Inom verket finns fem avdelningar, nämligen tre revisionsavdelningar, en prognosavdelning samt en ekonomiadministrativ avdelning.

Vid riksrevisionsverket fanns under budgetåret 1972/73 i genomsnitt 245 anställda, varav 145 utgjorde handläggande personal.

Riksrevisionsverket tillhör de myndigheter som deltar i utrednings- och försöksverksamheten med programbudgetering inom statsförvaltningen. Följande programindelning gäller för riksrevisionsverket.

1. Revision
2. Prognoser, budget, redovisning

Riksrevisionsverkets verksamhet under programmen finansieras från ett förslagsanslag benämnt Riksrevisionsverket.

B 10. Riksrevisionsverket

1972/73 Utgift	22 722 566
1973/74 Anslag	30 610 000
1974/75 Förslag	31 090 000

(1 000-tal kr.)

Program	1972/73	1973/74	1974/75	
			Beräknat	
			Riksrevisionsverket	Departementschefen
Revision	12 539	17 189	17 793	17 793
Prognoser, budget, redovisning	10 419	13 323	13 610	13 610
Summa kostnader	22 958	30 512	31 403	31 403
Avgår:				
Resurser som tillhandahålles av statskontoret	624	698	713	713
Tillkommer:				
Blanketter m. m. för andra myndigheters behov	324	796	300	400
Övrigt	64	—	—	—
Summa anslag/utfall	22 722	30 610	30 990	31 090

Av grundläggande betydelse för riksrevisionsverkets verksamhet är de beslut som statsmakterna fattade år 1967 angående organisationen av den statliga redovisnings- och revisionsverksamheten (prop. 1967: 79, SU 1967: 82, rskr 1967: 194). I enlighet med detta beslut inrättas f. n. successivt s. k. redovisningscentraler, som skall svara för utbetalning och redovisning för ett antal myndigheter. För redovisningen införs ett nytt system byggt på ADB (system S). I anslutning till redovisningscentralerna organiseras revisionskontor. Den centrala revisionen genom riksrevisionsverket läggs samtidigt om till en effektivitetsinriktad förvaltningsrevision. Omläggningen av redovisnings- och revisionsverksamheten beräknas i huvudsak vara genomförd den 1 juli 1976, vilket innebär en

förskjutning med två år jämfört med de ursprungliga planerna beroende bl. a. på omlokaliseringen av vissa myndigheter.

Programmet Revision

Programmet Revision underindclas i delprogrammen förvaltningsrevision, produktutveckling, utbildning, gemensamma funktioner samt särskilda uppdrag. Det dominerande delprogrammet är förvaltningsrevision. De övriga delprogrammen har karaktär av stödfunktioner till förvaltningsrevisionen.

Förvaltningsrevisionen syftar till en bedömning av effektiviteten i statlig verksamhet. Under delprogrammet är verksamheten indelad i sektorer för olika delar av statsverksamheten såsom försvar, rättsväsende osv. Verksamheten koncentreras på de områden av statsverksamheten där revisionen bedöms ge största bidraget till en effektivitetshöjning.

Verksamheten under budgetåret 1972/73 har främst varit inriktad på revision inom sektorerna affärsverk, trafik och transport, högre utbildning, forskning, kultur samt social verksamhet. Under budgetåret har arbete påbörjats inom den tredje revisionsavdelningens samtliga sektorer. Verksamheten inom avdelningen omfattar sektorerna social verksamhet, skatteväsende, samhällsplanering, allmän förvaltning, ekonomi och kontroll samt standard och normer.

Under innevarande budgetår intensifieras insatserna framför allt på de sektorer som tillhör den tredje revisionsavdelningens verksamhetsområde samt på sektorerna arbetsmarknad, skolväsende och upphandling.

För budgetåret 1974/75 föreslår riksrevisionsverket ingen ökning under programmet Revision utöver pris- och löneomräkning. Genom omprioriteringar skapas resurser för inrättande av specialistfunktion för ADB-revision och utökade uppgifter på upphandlingsområdet. För ADB-revision fordras tre tjänster. Inom upphandlingsområdet behövs framför allt konsultinsatser. Verket föreslår minskningar med en tjänst inom central planering och en tjänst vid generaldirektörens kansli och därutöver nedräkning av konsultmedlen.

Totalt innebär verkets förslag en ökning av resurserna under revisionsprogrammet med 0,6 milj. kr. Pris- och löneomräkning uppgår till 1 milj. kr.

Programmet Prognoser, budget, redovisning

Programmet Prognoser, budget, redovisning omfattar dels vissa uppgifter som följer av att verket har hand om den centrala riksbokföringen, dvs. central bokföring och kontroll under det löpande budgetåret, bokslutsarbete samt beräkningar och statistik rörande statens inkomster och utgifter, dels utveckling och genomförande av det nya ekonomiadministrativa systemet — SEA-systemet — inom statsförvaltningen. Till programmet hör vidare den utbildning som inte ingår i revisionsprogrammet. Programmet indelas i delprogrammen ekonomi-administrativ

information, produktutveckling, SEA-genomförande och drift samt — liksom program 1 — utbildning, gemensamma funktioner och särskilda uppdrag.

Målet för programmet är att skapa förutsättningar för bättre beslut inom det ekonomi-administrativa området på alla nivåer inom den statliga verksamheten för att därmed höja effektiviteten i statsförvaltningen.

För budgetåret 1974/75 föreslår verket en fortsatt inriktning på genomförande och utveckling av SEA-systemet. Verket anmäler dock att, som en följd av de beslut som kan komma att fattas i anledning av budgetutredningens förslag samt förstudien angående vidareutveckling av system S, avsevärt förändrade krav kan komma att ställas på verksamheten under programmet möjligen redan under budgetåret 1974/75. Eventuellt ökade resursbehov härför har inte kunnat beräknas.

Totalt föreslår riksrevisionsverket en ökning av resurserna under förevarande program med ca 0,3 milj. kr. Pris- och löneomräkning uppgår till ca 0,8 milj. kr.

Under innevarande budgetår planeras, i samarbete med statens personalutbildningsnämnd, statskontoret och statens personalnämnd, en särskild informations- och utbildningsverksamhet (INFO-ES) med syfte att öka kännedomen om och möjligheterna att tillämpa de moderna metoder för ekonomi och administration som de fyra myndigheterna utvecklar för statsförvaltningen. Detta arbete övergår under budgetåret 1974/75 i ett genomförandeskede, varvid en viss minskning sker av resursbehovet för riksrevisionsverkets del.

Under riksrevisionsverkets myndighetsanslag redovisas vid sidan av programmen utgifter för vissa blanketter. Med hänvisning till den låga belastningen föreslår verket en nedräkning av medlen för detta ändamål med ca 0,5 milj. kr.

Som 0-alternativ föreslår verket, utöver de nedskärningar som nyss redovisats, minskning av resurserna under delprogrammet förvaltningsrevision.

Personalfrågor

	1972/73	1973/74	1974/75	
			Beräknar	
			Riksrevisions- verket	Departements- chefen
Personal				
Handläggande personal	164	164	165	165
Övrig personal	99	99	99	99
	263	263	264	264

Departementschefen

Jag har inte någon erinran mot riksrevisionsverkets förslag under de båda programmen.

Min beräkning av det totala medelsbehovet framgår av programsammanställningen för riksrevisionsverket. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Riksrevisionsverket* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 31 090 000 kr.

B 11. Byggnadsstyrelsen

1972/73 Utgift	33 033 031
1973/74 Anslag	1 000
1974/75 Förslag	1 000

Byggnadsstyrelsen är central förvaltningsmyndighet för ärenden om byggande för statens räkning och förvaltning av statliga fastigheter.

I styrelsens uppgifter ingår främst att förvalta de delfonder av statens allmänna fastighetsfond som är ställda under styrelsen, att anskaffa lokaler för statsmyndigheterna och utreda behovet av statliga byggnadsföretag, allt i den mån dessa uppgifter inte ankommer på annan myndighet, att efter uppdrag projektera och utföra byggnadsföretag för statens räkning samt att genom utvecklings- och normeringsarbete verka för rationaliseringar och besparingar i fråga om byggande och fastighetsförvaltning för statens räkning.

Chef för byggnadsstyrelsen är en generaldirektör. Denne har närmast under sig en teknisk direktör, en planeringsdirektör och en ekonomidirektör. Styrelsen är organiserad på nio byråer. Dessa är administrativa byrån, utredningsbyrån, intendentsbyrån, utrikesbyrån, ekonomibyrån, utvecklingsbyrån, två projekteringsbyråer och byggnadsbyrån. Vidare finns fem regionala byggnadsförvaltningar. Dessa är förlagda till Lund, Göteborg, Stockholm, Uppsala och Umeå.

Kostnaderna för byggnadsstyrelsens verksamhet bestrids från förskottsstat som fastställs av Kungl. Maj:t. I bokslutet för budgetåret fördelas de kostnader som bestridits från förskottsstaten mellan dels delposterna till förvaltningskostnader under posterna Reparations- och underhållskostnader m. m. för slottsbyggnadernas, beskickningsfastigheternas och byggnadsstyrelsens delfonder av statens allmänna fastighetsfond, dels tillgängliga byggnadsanslag eller, om byggnadsanslag ännu ej anvisats för visst byggnadsobjekt, de särskilda projekteringsmedel som ställts till byggnadsstyrelsens förfogande, dels ock medel som ställts till styrelsens förfogande för inredning av lokaler. I riksstaten förs endast upp ett formellt anslag av 1 000 kr.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Byggnadsstyrelsen	Departementschefen
Personal			
Handläggande personal	550	+7	+7
Övrig personal	1 103	—	—
	1 653	+7	+7
Anslag			
<i>Utgifter</i>			
Lönekostnader	61 903 000	+ 3 413 000	+ 2 801 000
Sjukvård	140 000	+ 30 000	+ 30 000
Reseersättningar	2 700 000	+ 100 000	+ 100 000
Därav utrikes resor	(120 000)	(—)	(—)
Lokalkostnader	6 351 000	+ 201 000	+ 201 000
Expenser	4 580 000	— 303 000	— 303 000
Bidrag till kontorsdrift m.m. i kv. Garnisonen	2 410 000	+ 38 000	+ 38 000
Summa utgifter	78 084 000	+ 3 479 000	+ 2 867 000
<i>Inkomster</i>			
Kostnadstäckning från statens allmänna fastighetsfond och byggnadsanslag m. fl. anslag	78 083 000	+ 3 479 000	+ 2 867 000
Nettoutgift	1 000	—	—

Byggnadsstyrelsen

1. Pris- och löneomräkning m. m. 2 644 000 kr., varav 1 356 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. Mot bakgrund av det ökade antal uppdrag som statsmakterna ålagt byggnadsstyrelsen kan en nedskärning enligt prioritetsgrupp 0 endast erhållas med hjälp av en kvalitativ sänkning av ambitionsnivån såväl avseende den löpande verksamheten som rationaliserings- och utvecklingsinsatser samt intern utbildning. Det är vidare möjligt att reducera styrelsens resurser beträffande kontroll av olika lokalförsörjningsåtgärder. Detta medför emellertid ökade risker för sämre ekonomi i den kontrollerade verksamheten.

3. Förvaltda lokalyta i fastigheter på byggnadsstyrelsens delfond var vid ingången av budgetåret 1973/74 3 720 000 m² och beräknas bli 4 500 000 m² vid utgången av budgetåret 1974/75. Ökningen är 780 000 m² eller 21 %. Av ökningen hänför sig 540 000 m² till de distrikt som förvaltas av byggnadsförvaltningarna i Göteborg, Uppsala och Umeå samt till Östergötlands län.

Ökningen i lokalbeståndet utanför Stockholmsområdet gör det nödvändigt att fastighetsförvaltningen inom dessa distrikt tillförs sammanlagt fem tjänster som biträdande fastighetsingenjör, varav två tjänster till byggnadsförvaltningen i Uppsala (+294 000 kr.).

4. För uppföljning och analys av kostnaderna för fastighetsdrift be-

höver intendentsbyrån tillföras en tjänst i befodringsgången för amanuenser (+63 000 kr.).

5. Resursbehovet för ledning av projektering och byggande under budgetåret 1974/75 kan endast preliminärt bedömas. Styrelsen avser att återkomma med redovisning av arbetsvolym och resursbehov när omfattningen av de av Kungl. Maj:t givna uppdragen kan säkrare överblickas under andra kvartalet 1974. I avvaktan härpå räknar styrelsen med att en ökning med 193 000 kr. erfordras. Hänsyn har därvid ej tagits till resurser för fortsatt omlokalisering av statlig verksamhet samt effekter för styrelsens del av arbetsmiljölagsstiftningens regler för samråd och samverkan i bygnads- och inredningsfrågor.

6. Inom statskontoret utreds frågan om byggnadsstyrelsen skall få huvudansvar för inredningsfrågor rörande civila statliga lokaler. Styrelsen har preliminärt beräknat 512 000 kr. för att täcka personalbehov som sammanhänger med ett genomförande av förslag härom samt de resursbehov som uppstår genom att inredningsverksamheten för omlokalisering av statlig verksamhet kommer att öka kraftigt under budgetåret 1974/75.

7. Det successiva överförandet till byggnadsstyrelsen av maskin- och fastighetsdriften hos lokalnyttjare liksom överförandet till tjänstemannaanställning av den inom styrelsens egenregienheter anställda arbetspersonalen kräver ökade insatser i vad gäller avtalstolkning, anvisningar i avtalsfrågor samt rekrytering och övrig personaladministration. En förstärkning av personalsektionen med en tjänst erfordras därför (-176 000 kr.).

8. Kostnaderna för byggnadsstyrelsens del av den gemensamma kontorsdriften och biblioteksservicen i kvarteret Garnisonen ökar med 38 000 kr. De sammanlagda kostnaderna för den av byggnadsstyrelsen administrerade gemensamma kontorsdriften, exkl. reproduktionsservice, beräknas uppgå till 9 112 000 kr. under nästa budgetår.

Departementschefen

Byggnadsstyrelsens projekterande och byggande verksamhet m. m. finansieras sedan länge över förskottsstat. Vid budgetårets slut förs kostnaderna över på tillämpliga bygnads- och projekteringsanslag.

Från riksstatsanslaget till byggnadsstyrelsen finansierades t. o. m. budgetåret 1972/73 styrelsens kostnader för förvaltningen av statliga fastigheter. Detta hade till följd att endast denna del av styrelsens verksamhet kom att redovisas för riksdagen. Enligt statsmakternas beslut vid 1973 års riksdag (prop. 1973: 1 bil. 9 s. 42, FiU 1973: 11, rskr 1973: 81; prop. 1973: 1 bil. 21 s. 3, FiU 1973: 12, rskr 1973: 82) skall nämnda förvaltningskostnader fr. o. m. budgetåret 1973/74 belasta staten för statens allmänna fastighetsfond. Att dessa förvaltningskostnader påförs fastighetsfonden bör ses mot bakgrund av att de hyror som de-

biteras för statliga fastigheter numera är avvägda så att de skall täcka förvaltningskostnaderna.

Denna omläggning av byggnadsstyrelsens finansiering medför att endast ett formellt anslagsbelopp tas upp under förevarande riksstatsanslag. Hela byggnadsstyrelsens verksamhet bestrids fr. o. m. innevarande budgetår över förskottsstat. Jag har i det föregående redovisat den beräknade budgetomslutningen för innevarande och nästa budgetår. Eftersom en del av byggnadsstyrelsens verksamhet är direkt beroende av projekterings- och byggnadsvolymen kan styrelsens resursbehov i dessa delar inte slutligt bedömas förrän närmare ingången av det budgetår förskottsstaten avser. Det ankommer på Kungl. Maj:t att fastställa förskottsstaten.

Med hänsyn till ökningen av det lokalinneshav som styrelsen förvaltar har jag godtagit den föreslagna förstärkningen av de lokala fastighetsförvaltningarna (3). Mot bakgrund av de betydande belopp som fastighetsdriften tar i anspråk anser jag det befogat att styrelsen ges vidgade resurser för analys av dessa utgifter (4). Jag räknar vidare medel för en förstärkning av personaladministrationen (7).

Byggnadsstyrelsens arbetsuppgifter med inredning av statliga byggnader har ökat markant under senare år, främst till följd av omlokaliseringen av statliga myndigheter. Jag anser att en förstärkning av styrelsens resurser för inredningsuppgifter är motiverad i nuvarande läge. Jag beräknar 100 000 kr. härför.

Jag är däremot inte beredd att nu ta ställning till någon förstärkning av projekterings- och byggnadssidan. Behovet av en sådan får bedömas i samband med fastställande av förskottsstaten.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag nu omslutningen av förskottsstaten för nästa budgetår till ca 81 milj. kr. Utgifterna kommer slutligt att belasta berörda byggnads- och projekteringsanslag samt utgiftsposterna Reparations- och underhållskostnader m. m. under de av byggnadsstyrelsen förvaltade delfonderna av statens allmänna fastighetsfond.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Byggnadsstyrelsen* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

B 12. Utredningar rörande byggnadsföretag m. m.

1972/73 Utgift	1 686 822	Reservation	4 742 310
1973/74 Anslag	5 000 000		
1974/75 Förslag	5 000 000		

Från anslaget bestrids konsultkostnader m. m. för dels utredningar som leder fram till byggnadsprogram, dels utredningar i inredningsfrågor och inredningsprojektering. Till större delen gäller det kostnader

som förskotteras från anslaget. Förskotterade belöpp återbetalas sedermera från anvisade anslag för berörda byggnads- och inredningsobjekt. Till en mindre del avser anslaget kostnader för lokalförsörjningsplanering, normerings- och utvecklingsarbete m. m., som belastar anslaget slutligt. Om verkställda utredningar inte leder till realiserade projekt stannar också kostnaderna slutligt på anslaget.

Byggnadsstyrelsen

Beräkningen av medelsåtgången för budgetåret 1974/75 baseras till största delen på erfarenhetsmässiga grunder och med hänsyn till att nu även utredning och projektering av inredningen för omlokaliseringsprojekten belastar anslaget. I beräkningarna ingår även medel för utredningar för den beslutade fortsatta omlokaliseringen av statlig verksamhet.

Medelsbehovet beräknas till 13,7 milj. kr. Härav avser 7,2 milj. kr. byggnadsutredningar m. m. och 6 milj. kr. inredningsärenden. Vidare ingår en medelsreserv om 500 000 kr. i det beräknade beloppet. Av medelsbehovet beräknas ca 7 milj. kr. kunna täckas genom återföringar till anslaget. Med hänsyn tagen till beräknad reservation föreslår styrelsen att anslaget för nästa budgetår förs upp med 5 milj. kr.

Departementschefen

Jag har inte något att erinra mot byggnadsstyrelsens beräkning av medelsbehovet.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Utredningar rörande byggnadsföretag m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 5 000 000 kr.

B 13. Inredning av byggnader för statlig förvaltning

1972/73 Utgift	8 721 699	Reservation	8 781 113
1973/74 Anslag	10 000 000		
1974/75 Förslag	41 000 000		

Från anslaget bestrids utgifter för inredning och viss utrustning av byggnader för statlig förvaltning eller annan statlig verksamhet. Bl. a. bekostas från anslaget inredning och till lokalerna knuten, generell utrustning som behöver nyanskaffas i samband med omlokaliseringen av statlig verksamhet. För planering m. m. av denna inredning och utrustning svarar byggnadsstyrelsen resp. utrustningsnämnden för universitet och högskolor. Formerna för planeringen har redovisats i prop. 1972: 130 (bil. 5 s. 21).

Byggnadsstyrelsen

I gällande inredningsplan har förts upp en definitiv kostnadsram om

22,5 milj. kr. för inredning av nybyggnad i kvarteret Garnisonen i Stockholm. Förmånlig upphandling m. m. har lett till att denna ram enligt styrelsens bedömning inte kommer att behöva utnyttjas i full omfattning. Styrelsen föreslår därför att kostnadsramen sänks till 19,5 milj. kr.

I prop. 1973: 1 (bil. 9 s. 46) beräknades för inredning och utrustning i samband med pågående ombyggnad av en f. d. kasern i kvarteret Garnisonen en delram om 3 milj. kr. Byggnadsstyrelsen beräknar kostnaderna för inredning till 4 350 000 kr. och för utrustning till 1,5 milj. kr. Styrelsen föreslår att en definitiv kostnadsram om 5 850 000 kr. förs upp i inredningsplanen.

För inredning och utrustning i till- och ombyggnaden för statskontoret och datamaskincentralen för administrativ databehandling (DAFA) i kvarteret Primus i Stockholm beräknar byggnadsstyrelsen en kostnad av 4 milj. kr. Härav avser 3,5 milj. kr. inredningskostnader och 500 000 kr. kostnader för viss teleteknisk utrustning. Till detta belopp bör vidare läggas kostnaden för en rikstelefonväxel som skall betjäna även rikskontrollstyrelsen och för vilken 1,2 milj. kr. behövs. Byggnadsstyrelsen föreslår att en gemensam kostnadsram av 5,2 milj. kr. förs upp för inredning och den utrustning som styrelsen skall ombesörja.

F. n. föreligger en gemensam delram på 23 milj. kr. för inredning av omlokaliseringsobjekten. Med hänsyn till att projekteringsarbetet nått olika långt samt att befintlig inredning i viss utsträckning skall medföras vid flyttning föreslår byggnadsstyrelsen att även fortsättningsvis en gemensam delram förs upp. När säkrare underlag föreligger för en kostnadsberäkning bör kostnaderna föras upp objektvis. Styrelsen föreslår vidare att delramen för inredning av omlokaliseringsobjekten höjs till 45 milj. kr. Styrelsen avser att återkomma med redovisning av definitiva kostnadsramar för de skilda objekten så snart som möjligt.

Medelsförbrukningen för inredning m. m. under budgetåret 1974/75 beräknas till 33,9 milj. kr. för byggnadsstyrelsens del.

Utrustningsnämnden för universitet och högskolor

För budgetåret 1973/74 finns uppförd en gemensam kostnadsram för utrustning av omlokaliseringsobjekt — med beteckningen delram — på 5 044 000 kr.

I sin anslagsframställning föreslår utrustningsnämnden definitiva kostnadsramar för vissa omlokaliseringsobjekt. För andra objekt, där utrustningsplaneringen ännu inte är avslutad, förordar nämnden delramar. För rikstelefonutrustning förordas genomgående delramar beroende på osäkerhet om prisutvecklingen. För att öka överskådligheten och underlätta det fortsatta planerings- och upphandlingsarbetet föreslår utrustningsnämnden att den nuvarande gemensamma kostnadsramen i utrustningsplanen ersätts med skilda kostnadsramar för de olika utrustnings-

objekten. När det gäller underlag för kostnadsramar som tidigare inte redovisats för riksdagen eller som nu föreslås med andra belopp än tidigare kommer dessa att anmälas i det följande.

Uppsala

Utrustningsnämnden föreslår dels en kostnadsram — med beteckningen delram — för statens livsmedelsverk, telefonväxel, om 960 000 kr., dels en kostnadsram — med beteckningen delram — för statens livsmedelsverk, övrig utrustning, om 3 100 000 kr. Den sistnämnda ramen innefattar viss teleteknisk utrustning, AV-utrustning, restaurang- och pentryutrustning, utrustning av motionslokaler samt lokalanknuten laboratorieutrustning av baskaraktär. Den av nämnden nu beräknade kostnadsramen för rikstelefonutrustning, vilken är gemensam för livsmedelsverket och länsstyrelsen i Uppsala län och även innefattar kostnader för anknytningsapparater m. m., överstiger de i prop. 1972: 130 beräknade kostnaderna för telefonväxel med 135 000 kr.

Linköping

Utrustningsnämnden föreslår en definitiv kostnadsram för gemensam utrustning till statens geotekniska institut, statens väg- och trafikinstitut samt statens kriminaltekniska laboratorium om 190 000 kr. Ramen omfattar kostnader för utrustning av gemensamma motionslokaler, restaurangutrustning, reproutrustning och städutrustning. Nämnden föreslår vidare att en definitiv kostnadsram för statens geotekniska institut, övrig utrustning, förs upp med 269 000 kr. Häri ingår viss teleteknisk utrustning, verkstadsutrustning och traverser, pentryutrustning samt basutrustning för laboratorier. Till statens väg- och trafikinstitut, övrig utrustning, föreslås en delram om 2 650 000 kr. Nämnden beräknar härvid medel för teleteknisk utrustning, verkstadsutrustning och traverser m. m., pentryutrustning samt basutrustning för laboratorier.

Slutligen föreslår utrustningsnämnden att till statens kriminaltekniska laboratorium, övrig utrustning, förs upp en definitiv kostnadsram om 1 255 000 kr. Nämnden beräknar därvid medel för viss teleteknisk utrustning, traverser m. m., pentryutrustning, städutrustning samt basutrustning för laboratorie- och forskningsändamål.

Norrköping

Utrustningsnämnden föreslår att i utrustningsplanen förs upp en såsom definitiv betecknad kostnadsram för Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut, övrig utrustning, om 1 035 000 kr. Därmed avses viss teleteknisk utrustning, reproutrustning, verkstadsutrustning och traverser m. m., restaurang- och pentryutrustning, städutrustning, utrustning av motionslokaler samt laboratorieutrustning.

Vidare har nämnden beräknat dels en kostnadsram — med beteck-

ningen delram — för kriminalvårdsstyrelsen och sjöfartsverket, telefonväxel, om 780 000 kr., dels en kostnadsram — med beteckningen delram — för kriminalvårdsstyrelsen och sjöfartsverket, övrig utrustning, om 795 000 kr. I sistnämnda belopp ingår t. v. endast kostnader för en gemensam snabbtelefonanläggning. Nämndens förslag till kostnadsram för rikstelefonanläggning innebär en höjning med 410 000 kr. i förhållande till vad som bedömdes erforderligt enligt redovisningen i prop. 1973: 1 (bil. 9 s. 45). Enligt sistnämnda redovisning föreslog utrustningsnämnden även att till telefonväxel för luftfartsverket och statens invandrarverk skulle beräknas 500 000 kr. Nämnden har i sin fortsatta planering funnit att en högre kostnadsram behövs och föreslår att en delram om 880 000 kr. förs upp i utrustningsplanen för ändamålet.

Jönköping

I underlaget för kostnadsramen beträffande omlokaliseringsobjekt som redovisades i prop. 1972: 130 hade utrustningsnämnden beräknat 600 000 kr. för anskaffning av telefonväxel åt lantbruksstyrelsen och skogsstyrelsen. Nämnden föreslår nu att en som delram betecknad kostnadsram om 650 000 kr. förs upp för ändamålet. I ramen har då inräknats kostnader för anknytningsapparater hos de båda myndigheterna.

För övrig utrustning hos lantbruksstyrelsen och skogsstyrelsen föreslår utrustningsnämnden en definitiv kostnadsram om 818 000 kr. Denna ram omfattar kostnader för viss teleteknisk utrustning, reprotrustning, AV-hjälpmedel — bl. a. en intern TV-anläggning — för kurslokaler och sammanträdesrum, pentryutrustning samt utrustning av motionslokaler.

Borås

En rikstelefonväxel för statens provningsanstalt har av utrustningsnämnden kostnadsberäknats till 200 000 kr. Nämnden har vidare — under antagande att även statens institut för företagsutvecklings berörda delar kommer att förläggas till samma område som statens provningsanstalt — beräknat kostnaderna för en gemensam växel för dessa båda verksamheter till 425 000 kr. Utrustningsnämnden förordar att i utrustningsplanen uppförs en kostnadsram — med beteckningen delram — för statens provningsanstalt, telefonväxel, om 425 000 kr.

Gävle

Utrustningsnämnden föreslår att i utrustningsplanen uppförs en för statens lantmäteriverk, övrig utrustning, definitiv kostnadsram om 1 764 000 kr. Kostnadsramen innefattar kostnader för viss teleteknisk utrustning, reprotrustning, AV-utrustning, verkstadsutrustning och traverser m. m., restaurang- och pentryutrustning, städutrustning samt utrustning för motionslokaler.

Nämnden föreslår vidare att — i enlighet med tidigare beräkningar — en definitiv kostnadsram om 100 000 kr. förs upp till centralnämnden för fastighetsdata, övrig utrustning, omfattande snabbtelefonanläggning och annan teleteknisk utrustning.

För statens institut för byggnadsforskning föreslås en delram till telefonväxel om 195 000 kr. Beloppet omfattar flyttning av befintlig anläggning och vissa kompletteringar som bör utföras som ersättning för snabbtelefon.

Umeå

I avvaktan på dels en detaljerad utrustningsplanering, dels en uppdelning mellan verksspecifik utrustning och basutrustning föreslår utrustningsnämnden att i utrustningsplanen uppförs en kostnadsram — med beteckningen delram — för arbetsmedicinsk filial, övrig utrustning, om 250 000 kr.

Utrustningsnämnden beräknar för sin del medelsförbrukningen för utrustning under budgetåret 1974/75 till 10,4 milj. kr.

Departementschefen

Jag har ingen erinran mot byggnadsstyrelsens förslag till sänkt kostnadsram för inredningen av nybyggnaden i kvarteret Garnisonen. Jag godtar också styrelsens beräkning av kostnaderna för inredning och utrustning av den under ombyggnad varande f. d. kasernen i kvarteret. För inredning och utrustning av till- och ombyggnad i kvarteret Primus beräknar jag i överensstämmelse med byggnadsstyrelsens förslag en kostnadsram om 5,2 milj. kr. Denna ram innefattar kostnaden för en rikstelefonväxel som är avsedd att betjäna samtliga till kvarteret förlagda statliga myndigheter. Jag kommer senare denna dag att föreslå Kungl. Maj:t att i samband med tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1973/74 utverka riksdagens bemyndigande att beställa den aktuella inredningen m.m. under innevarande budgetår.

I avvaktan på att behovet av inredning för omlokaliseringsobjekten kan redovisas i form av särskilda kostnadsramar för olika byggnadsobjekt förordar jag att i likhet med innevarande budgetår en gemensam kostnadsram anvisas. Denna bör föras upp som en delram. Jag anser dock att den av byggnadsstyrelsen föreslagna höjningen bör begränsas och förordar att delramen förs upp med 40 milj. kr.

Med utgångspunkt häri föreslår jag att följande inredningsplan läggs till grund för medelsberäkningen för nästa budgetår.

Inredningsplan (1000-tal kr.)

Objekt	Förordad ram eller ändring av tidigare ram	Kostnadsram		Medelsför- brukning t. o. m. 1973-06-30
		definitiv	delram	
Inredning av nybyggnad i kv. Garnisonen	— 3 000	19 500		16 850
Utrustning av nybyggnad i kv. Garnisonen		8 900		7 223
Inredning av nybyggnad i kv. Loen		3 500		2 895
Inredning och utrustning av kasern i kv. Gar- nisonen	+ 2 850	5 850		0
Inredning och utrustning av till- och ombyggnad i kv. Primus	+ 5 200	5 200		0
Inredning av omlokali- seringsobjekt	+ 17 000		40 000	40
	+ 22 050	42 950	40 000	27 008
		82 950		

Jag delar utrustningsnämndens för universitet och högskolor bedömning att medel för de olika omlokaliseringsbyggnadernas utrustning nu lämpligen kan redovisas objektsvis.

Mot den av utrustningsnämnden förordade ökningen av kostnadsramen för den gemensamma telefonväxeln för statens livsmedelsverk och länsstyrelsen i Uppsala län har jag ingen erinran. Jag kan också godta den föreslagna delramen till övrig utrustning för livsmedelsverket.

Jag tillstyrker att en definitiv ram för gemensam utrustning för de till Vallaområdet i Linköping samlokaliserade myndigheterna förs upp med 190 000 kr. Den föreslagna definitiva ramen för övrig utrustning till statens geotekniska institut bör enligt min uppfattning begränsas till 240 000 kr. I avvaktan på att möjligheterna för statens väg- och trafikinstitut att använda befintlig utrustning på högskolan i Linköping undersöks närmare anser jag att anskaffningen av laboratorie- och forskningsutrustning bör begränsas. Delramen till statens väg- och trafikinstitut, övrig utrustning, bör föras upp med 1 875 000 kr. Jag anser vidare att anskaffningen av laboratorie- och forskningsutrustning för statens kriminaltekniska laboratorium bör kunna hållas på en lägre nivå än den föreslagna. Möjligheterna till sambruk med andra nyttjare av ifrågavarande apparatur bör tas till vara, liksom möjligheterna att även efter omlokaliseringen till Linköping i viss omfattning repliera på tidigare använd apparatur i Stockholm. Jag förordar att en definitiv kostnadsram till statens kriminaltekniska laboratorium, övrig utrustning, förs upp med 715 000 kr.

Beträffande medel till övrig utrustning för statens meteorologiska och hydrologiska institut förordar jag att en definitiv ram om 755 000

kr. anvisas. Jag räknar med att föreslagen nyanskaffning av verkstads- och laboratoricutrustning skall kunna begränsas utan att institutets verksamhet eftersätts. Jag har ingen erinran mot de föreslagna delramarna för kriminalvårdsstyrelsen och sjöfartsverket resp. luftfartsverket och statens invandrarverk. Den gemensamma rikstelefonväxeln för kriminalvårdsstyrelsen och sjöfartsverket bör enligt min mening betjäna även andra statliga myndigheter som inryms i samma byggnad. Jag återkommer i annat sammanhang till denna fråga.

Jag tillstyrker den föreslagna höjningen av kostnadsramen till telefonväxel för lantbruksstyrelsen och skogsstyrelsen. Kostnadsramen till övrig utrustning för dessa myndigheter bör däremot föras upp med 775 000 kr. Behovet av bl. a. intern TV bör prövas närmare.

I avvaktan på att den närmare omfattningen av lokaliseringen av verksamhet inom statens institut för företagsutveckling till Borås klarläggs är jag inte beredd att ta ställning till frågan om en gemensam telefonväxel för denna verksamhet och statens provningsanstalt. I avvaktan härpå beräknar jag en delram till telefonväxel för provningsanstalten.

För övrig utrustning till statens lantmäteriverk i Gävle beräknar jag en definitiv kostnadsram om 1 450 000 kr. Jag tillstyrker den av utrustningsnämnden föreslagna delramen för rikstelefonutrustning till statens institut för byggnadsforskning. Jag har heller ingen erinran mot den föreslagna delramen för övrig utrustning till den arbetsmedicinska verksamheten i Umeå.

Utrustningsplan (1 000-tal kr.)

Objekt	Förordad ram eller ändring av tidigare ram	Kostnadsram		Medelsför- brukning t.o.m. 1973-06-30
		definitiv	delram	
<i>Uppsala</i>				
Statens livsmedelsverk:				
telefonväxel	+ 135		960	0
övrig utrustning	+ 3 100		3 100	0
<i>Eskilstuna</i>				
Myntverket: telefonväxel			24	0
<i>Linköping</i>				
Statens geotekniska insti- tut/Statens väg- och tra- fikinstitut: telefonväxel				
			406	0
Statens geotekniska insti- tut/Statens väg- och tra- fikinstitut/Statens krimi- naltekniska laboratorium:				
gemensam utrustning	+ 190	190		0
Statens geotekniska insti- tut: övrig utrustning				
	+ 240	240		0
Statens väg- och trafik- institut: övrig utrustning				
	+ 1 875		1 875	0

Objekt	Förordad ram eller ändring av tidigare ram	Kostnadsram		Medelsför- brukning t.o.m. 1973-06-30
		definitiv	delram	
<i>Statens kriminaltekniska laboratorium:</i>				
telefonväxel			20	0
övrig utrustning	+ 715	715		0
<i>Norrköping</i>				
<i>Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut:</i>				
telefonväxel			450	0
övrig utrustning	+ 755	755		0
<i>Kriminalvårdsstyrelsen/Sjöfartsverket:</i>				
telefonväxel	+ 410		780	0
övrig utrustning	+ 795		795	0
<i>Statens invandrarverk/Luftfartsverket:</i>				
telefonväxel	+ 380		880	
<i>Jönköping</i>				
<i>Lantbruksstyrelsen/Skogsstyrelsen:</i>				
telefonväxel	+ 50		650	0
övrig utrustning	+ 775	775		0
<i>Borås</i>				
<i>Statens provningsanstalt:</i>				
telefonväxel	+ 200		200	0
<i>Gävle</i>				
<i>Statens lantmäteriverk:</i>				
telefonväxel			730	0
övrig utrustning	+ 1 450	1 450		0
<i>Centralnämnden för fastighetsdata:</i>				
telefonväxel			100	0
övrig utrustning		100		0
<i>Statens institut för byggnadsforskning:</i>				
telefonväxel	+ 195		195	0
<i>Sundsvall</i>				
<i>Centrala studiehjälpnämnden: övrig utrustning</i>				
			15	0
<i>Riksförsäkringsverket/Statens personalpensionsverk:</i>				
telefonväxel			680	113
övrig utrustning			214	
<i>Umeå</i>				
<i>Arbetsmedicinsk filial:</i>				
telefonväxel			10	0
övrig utrustning	+ 250		250	0
	+11 515	4 225	12 334	113
		16 559		

Jag förordar att utrustningsplanen läggs till grund för medelsberäkningen för nästa budgetår.

Jag beräknar att medelsförbrukningen under innevarande och nästa budgetår kommer att uppgå till ca 46 milj. kr. för inredning och till ca 14 milj. kr. för utrustning. Med beaktande av reservationen på anslaget uppgår anslagsbehovet för nästa budgetår till ca 41 milj. kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Inredning av byggnader för statlig förvaltning* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 41 000 000 kr.

B 14. Statens förhandlingsnämnd

1972/73 Utgift	1 299 800
1973/74 Anslag	1 556 000
1974/75 Förslag	1 589 000

Statens förhandlingsnämnd har till uppgift att efter uppdrag av Kungl. Maj:t eller chef för statsdepartementet föra förhandlingar med kommun eller annan icke-statlig huvudman, främst om villkor för samverkan mellan staten och huvudmannen inom sjukvård, utbildning eller forskning. Överenskommelse, som träffas av nämnden, skall i regel underställas Kungl. Maj:ts prövning. Nämnden skall vidare efter uppdrag av markförvaltande myndighet föra förhandlingar om överlåtelse av staten tillhörig mark till kommun för samhällsbyggnadsändamål. Nämnden svarar även för samordning i ärenden om förvärv av mark från kommun och överlåtelse av statlig eller kyrklig mark till kommun.

Förhandlingsnämnden består av en överdirektör och vissa särskilt förordnade ledamöter. Hos nämnden finns ett kansli, som består av två byråer och en administrativ sektion.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Statens förhandlingsnämnd	Departementschefen
Personal			
Handläggande personal	9	—	—
Övrig personal	6	—	—
	15	—	—
Anslag			
Lönekostnader	1 338 000	+ 30 000	+ 30 000
Sjukvård	3 000	—	—
Reseersättningar	50 000	—	—
Lokalkostnader	99 000	+ 3 000	+ 3 000
Expenser	66 000	—	—
	1 556 000	+ 33 000	+ 33 000

Statens förhandlingsnämnd

1. Pris- och löneomräkning 33 000 kr., varav 28 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. Eftersom nämndens resursbehov praktiskt taget helt bestäms av i vilken utsträckning nämnden anförtros förhandlingsuppdrag av Kungl. Maj:t eller departementschef får en beräkning av 0-alternativet endast formell innebörd. Nämnden förutser inte någon minskning i efterfrågan på dess tjänster.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens förhandlingsnämnd* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 589 000 kr.

B 15. Statens avtalsverk

1972/73 Utgift	8 517 321
1973/74 Anslag	10 176 000
1974/75 Förslag	11 891 000

Statens avtalsverk är central förvaltningsmyndighet med uppgift att förhandla om anställnings- eller arbetsvillkor för arbetstagare hos staten med undantag av riksdagen och dess verk samt för övriga arbetstagare, vilkas anställnings- och arbetsvillkor fastställs under medverkan av Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer.

Avtalsverket leds av en styrelse. Inom styrelsen finns ett arbetsutskott. Chef för avtalsverket är en generaldirektör. Verket har en projektorganisation.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Avtalsverket Föredraganden	
Personal			
Handläggande personal	69	+ 5	+ 5
Övrig personal	30	+ 3	+ 3
	99	+ 8	+ 8
Anslag			
Lönekostnader	8 148 000	+ 872 000	+ 867 000
Sjukvård	15 000	+ 5 000	+ 5 000
Reseersättningar	97 000	+ 28 000	+ 10 000
Lokalkostnader	756 000	+ 608 000	+ 607 000
Expenser	1 160 000	+ 388 000	+ 226 000
	10 176 000	+ 1 901 000	+ 1 715 000

Statens avtalsverk

1. Löne- och prisomräkning m. m. 945 000 kr., varav 196 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. I 0-alternativet förordar verket i första hand indragning av ett antal tjänster och minskad rescverksamhet.

3. För handläggning av frågor rörande anställningstrygghet och frågor rörande arbetsmiljö behövs ytterligare en lönedirektör, en direktörsassistent, tre lönesekreterare, två kvalificerade biträden och ett biträde (+ 690 000 kr.).

4. Information om anställningstrygghet och arbetsmiljö (+ 240 000 kr.).

5. Kostnader för hyra av parkeringsplats samt ökade kostnader för resor (+ 26 000 kr.).

Föredraganden

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 11 891 000 kr. Jag har därvid beräknat medel för bl. a. ytterligare en lönedirektör, en direktörsassistent, tre lönesekreterare, två kvalificerade biträden och ett biträde (3).

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att vid statens avtalsverk inrätta en tjänst för lönedirektör i Cr 1,
2. till *Statens avtalsverk* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 11 891 000 kr.

B 16. Statens personalpensionsverk

1972/73 Utgift	14 304 123
1973/74 Anslag	16 093 000
1974/75 Förslag	17 322 000

Statens personalpensionsverk är central förvaltningsmyndighet för ärenden rörande den statliga personalpensioneringen och därmed sammanhängande frågor samt för ärenden rörande statens grupplivförsäkring.

Personalpensionsverket leds av en styrelse. Chef för personalpensionsverket är en generaldirektör. Inom verket finns fyra byråer, nämligen kanslibyrån, första pensionsbyrån, andra pensionsbyrån och utbetalningsbyrån.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Pensions- verket	Föredraganden
Personal			
Handläggande personal	125	+ 3	+ 1
Övrig personal	125	- 2	- 2
	250	+ 1	- 1
Anslag			
Lönekostnader	12 970 000	+2 506 000	+1 060 000
Sjukvård	50 000	+ 8 000	+ 5 000
Reseersättningar	15 000	+ 112 000	+ 100 000
Lokalkostnader	1 364 000	- 56 000	- 56 000
Expenser	1 694 000	+ 142 000	+ 120 000
	16 093 000	+2 712 000	+1 229 000

Statens personalpensionsverk

1. Löne- och prisomräkning m. m. 353 000 kr., varav 324 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. Till följd av ändrat förfarande vid utbetalning av pensioner minskar behovet av tillfällig personal (— 50 000 kr.).

3. För handläggning av frågor rörande statens grupplivförsäkring behövs ytterligare en förste byråsekreterare och för försöksvis rådgivning i och granskning av tjänstematrikelföring hos statsmyndigheter m. fl. behövs ytterligare två förste byråsekreterare (+ 208 000 kr.).

4. Dubblering av vissa tjänster i samband med omlokaliseringen av pensionsverket till Sundsvall (+ 2 066 000 kr.).

5. Övriga kostnader för omlokaliseringen av pensionsverket till Sundsvall (+ 135 000 kr.).

Föredraganden

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 17 322 000 kr. Jag har därvid beräknat medel för bl. a. ytterligare en förste byråsekreterare för handläggning av frågor rörande statens grupplivförsäkring (3). I fråga om medel för dubblering av tjänster i samband med omlokaliseringen av verket har jag beräknat 650 000 kr. för i första hand dubbleringskostnader hos verkets utbetalningsbyrå som har påbörjat flyttning till Sundsvall. Inom den medelsramen bör verket även inrymma kostnaderna för försöksvis rådgivning i och granskning av tjänstematrikelföring hos statsmyndigheterna m. fl. Frågan om medel för dubbleringskostnader hos verkets övriga byråer som beräknas flytta sommaren 1976 hänger samman med det framtida tillvägagångssättet vid beräkning och beviljande av statlig tjänstepensionsförmån. Jag avser att föreslå Kungl. Maj:t att ge pensionsverket i uppdrag att svara för

att en genomgång och aktualisering av de statsanställdas m. fl. tjänstematriklar kommer till stånd med syfte att bl. a. förbättra handläggningen av pensionsärenden och öka säkerheten vid pensionsberäkningen. För det ändamålet bör övergångsvis en särskild enhet tillskapas inom verket. Med hänsyn till att kunnig och erfaren personal vid verket kan förväntas finnas kvar i Stockholm efter verkets flyttning till Sundsvall bör arbetet övergångsvis vara förlagt till Stockholmsområdet. Pensionsverket bör beakta detta förhållande i sin planering inför flyttningen av verket till Sundsvall. Frågan om medel för dubbleringskostnader hos verkets övriga byråer bör därför prövas vid ett senare tillfälle.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens personalpensionsverk* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 17 322 000 kr.

B 17. Statens personalbostadsdelegation

1972/73 Utgift	549 075
1973/74 Anslag	690 000
1974/75 Förslag	716 000

Statens personalbostadsdelegation är rådgivande organ åt de myndigheter som beslutar om hyror för eller förvaltar tjänstebostäder för statstjänstemän och andra tjänstemän, vilkas avlöningsförmåner fastställs under medverkan av Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer, eller i andra bostäder som mot hyra upplåts av statlig myndighet.

Delegationen består av fem ledamöter. Den har ett kansli, som förstås av en byrådirektör.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Delegationen	Föredraganden
Personal			
Handläggande personal	6	—	—
Övrig personal	3	—	—
	9	—	—
Anslag			
Lönekostnader	533 000	+ 30 000	+ 30 000
Sjukvård	1 000	—	—
Resersättningar	72 000	+ 2 000	+ 2 000
Lokalkostnader	54 000	+ 2 000	+ 2 000
Expenser	30 000	— 8 000	— 8 000
	690 000	+ 26 000	+ 26 000

Statens personalbostadsdelegation

1. Löne- och prisomräkning m. m. 26 000 kr., varav 13 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

Föredraganden

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens personalbostadsdelegation* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 716 000 kr.

B 18. Statens personalutbildningsnämnd

1972/73 Utgift	3 843 495
1973/74 Anslag	4 241 000
1974/75 Förslag	4 879 000

Statens personalutbildningsnämnd är centralt organ för statlig personalutbildning, i den mån sådan utbildning inte ankommer på annan myndighet. I nämndens uppgifter ingår bl. a. att undersöka behovet av personalutbildning, att planera och genomföra personalutbildning som är gemensam för flera myndigheter, att bistå statliga myndigheter i utbildningsfrågor och att främja samordning av statlig personalutbildning.

Nämnden utgörs av en utbildningschef och åtta andra ledamöter. Utbildningschefen är chef för nämnden. Nämnden är organiserad på två sektioner. Dessa är kursadministrativa sektionen och utredningssektionen.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Utbildnings- nämnden	Föredraganden
Personal			
Handläggande personal	23	+ 5	+ 2
Övrig personal	27	+ 2	—
	50	+ 7	+ 2
Anslag			
Lönekostnader	3 197 000	+ 574 000	+ 221 000
Sjukvård	10 000	+ 2 000	—
Reseersättningar	13 000	+ 2 000	+ 1 000
Lokalkostnader	901 000	+ 400 000	+ 353 000
Expenser	120 000	+ 63 000	+ 63 000
Därav engångsutgifter	(20 000)	(+ 40 000)	(+ 40 000)
	4 241 000	+ 1 041 000	+ 638 000

Statens personalutbildningsnämnd

1. Löne- och prisomräkning m. m. 490 000 kr., varav 70 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.
2. I 0-alternativet förordar nämnden i första hand indragning av en konsulttjänst till följd av 0-alternativets tillämpning på anslaget Viss utbildningsverksamhet.
3. För att nämnden skall kunna öka sina insatser beträffande utbildning i form av specialkurser föreslås en förstärkning med en byrådirektör och tre konsulenter (+ 344 000 kr.).
4. För övriga uppgifter inom nämnden behövs en förstärkning med en amanuens och två assistenter (+ 108 000 kr.).
5. Kostnader för ökat utnyttjande av Sjudarhöjden (+ 39 000 kr.).
6. Ny telefonväxel (+ 60 000 kr.).

Föredraganden

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 4 879 000 kr. Jag har därvid beräknat medel för bl. a. ytterligare en konsulent (3) och en amanuens (4).

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens personalutbildningsnämnd* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 4 879 000 kr.

B 19. Statens personalnämnd

1972/73 Utgift	9 331 215
1973/74 Anslag	12 843 000
1974/75 Förslag	17 309 000

Statens personalnämnd är central förvaltningsmyndighet för den personaladministrativa verksamheten inom statsförvaltningen och enligt särskilt beslut av Kungl. Maj:t inom statsunderstödd verksamhet, allt i den mån sådan uppgift inte ankommer på annan myndighet.

Nämnden är centralt organ inom tillämpningsområdet för den statliga personalpensioneringen i frågor som rör partiellt arbetsföra och åtgärder för att förebygga sjukpensionering.

Nämnden leds av en styrelse. Chef för nämnden är en överdirektör. Inom nämnden finns ett kansli för frågor om planering och samordning av driften inom nämndens hela verksamhetsområde, en enhet för samordning av den regionala verksamheten, en enhet för intern administration, en enhet för personaladministrativ planering, en enhet för omplaceringsverksamhet samt en enhet för personalhälsovård och personalsocial verksamhet. Nämnden har fyra regionkontor samt en riksarbetsgrupp.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Personalnämnden	Föredraganden
Personal			
Handläggande personal	87	+ 57	+ 19
Övrig personal	31	+ 27	+ 7
	118	+ 84	+ 26
Anslag			
Lönekostnader	9 483 000	+6 971 000	+2 406 000
Sjukvård	15 000	+ 19 000	+ 5 000
Reseersättningar	301 000	+ 139 000	+ 20 000
Lokalkostnader	1 067 000	+1 296 000	+ 566 000
Expenser	1 065 000	+1 030 000	+ 453 000
Därav engångsutgifter	(32 000)	(+ 311 000)	(+ 180 000)
Viss försöksverksamhet med bl. a. hälsokontroll	822 000	+1 486 000	+1 016 000
Utbildning	90 000	+ 63 000	—
Hälsö- och sjukvård för stats- anställda	—	+2 000 000	—
	12 843 000	+13 004 000	+4 466 000

Statens personalnämnd

1. Löne- och prisomräkning 575 000 kr., varav 221 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. I 0-alternativet förordar nämnden i första hand indragning av åtta tjänster, vilket bl. a. medför minskad regional verksamhet i fråga om rehabilitering av partiellt arbetsföra och minskade personaladministrativa insatser.

3. Försöksverksamheten med bl. a. hälsokontroll bör byggas ut med ytterligare två hälsocentraler för att pröva samgående med landstingskommunala respektive enskilda arbetsgivare (+1 486 000 kr.).

4. För att tillgodose behovet av personalhälsovård inom statsförvaltningen erfordras förstärkning av myndigheternas resurser för sjukvård m. m. (+2 000 000 kr.).

5. Enheten för personalhälsovård och personalsocial verksamhet behöver förstärkas med en avdelningsdirektör som projektledare för försöksverksamheten med bl. a. hälsokontroll och med en personalintendent för arbetsmiljöfrågor och en personalintendent för personalsociala frågor samt med ett biträde (+ 382 000 kr.).

6. Enheten för personaladministrativ planering behöver förstärkas med dels en avdelningsdirektör och tre personalintendenter för personaladministrativ planering, dels två personalintendenter för handläggning av frågor om personaladministrativ organisation och dels två personalintendenter och en assistent för frågor om det personaladministrativa informationssystemet inom statsförvaltningen. Vidare behöver enheten förstärkas med en avdelningsdirektör för planering av den framtida personaladministrativa utbildningen inom statsförvaltningen samt med två biträden. (+ 1 179 000 kr.)

7. Den regionala organisationen behöver byggas ut till att omfatta hela landet. För detta ändamål behövs ytterligare fyra avdelningsdirektörer, tolv personalintendenter och fyra biträden (+ 2 275 000 kr.).

8. Den nuvarande regionala organisationen behöver förstärkas med en avdelningsdirektör, tre personalintendenter och fyra assistenter för att kunna tillgodose efterfrågan på personalsociala och personaladministrativa insatser (+ 680 000 kr.).

9. Enheten för samordning av den regionala verksamheten behöver förstärkas med tre personalintendenter och ett kvalificerat biträde för samordning av den utökade regionala verksamheten (+ 361 000 kr.).

10. Enheten för omplacering behöver förstärkas med två avdelningsdirektörer, sex personalintendenter och två biträden för uppgifter i samband med andra etappen av omlokalisering av statlig verksamhet och med nio personalintendenter, en assistent och två biträden för uppgifter i samband med övertalighetsproblem (+ 2 186 000 kr.).

11. Enheten för intern administration behöver förstärkas med fyra personalintendenter, tre assistenter, ett kvalificerat biträde och fem biträden samt med viss extra personal till följd av nämndens utökade verksamhet (+ 1 132 000 kr.).

12. Kansliet för frågor om planering och samordning av driften inom nämndens hela verksamhetsområde behöver förstärkas med en avdelningsdirektör (+ 103 000 kr.).

13. Kostnader för konsultuppdrag beräknas öka till följd av nämndens medverkan i utvecklingen av det statliga ekonomiska administrativa systemet och omplaceringsrutiner i samband med omlokaliseringen av statlig verksamhet (+ 340 000 kr.).

14. För informationsåtgärder inom nämndens verksamhetsområde behövs ytterligare medel (+ 195 000 kr.).

15. Kostnader för ny telefonväxel (+ 110 000 kr.).

Föredraganden

Det föreligger behov av att inom den statliga förvaltningen bygga upp en personalhälsovård med i stort samma inriktning som den företagshälsovård som utvecklas inom vissa delar av den allmänna arbetsmarknaden. Inom den statliga sektorn bedriver statens personalnämnd f. n. försöksverksamhet med personalhälsovård i Stockholm vid tekniska högskolan, i Östersund och fr. o. m. januari 1974 i Motala. För nästa budgetår har jag räknat medel för försöksverksamhet på ytterligare en ort. Försöksverksamheten avser en enligt gängse betraktelsesätt komplett personalhälsovård.

I avvaktan på erfarenheterna från försöksverksamheten bör myndigheterna få möjlighet att vidtaga olika åtgärder för att förbättra personalhälsovården. Verksamhet med personalhälsovård förutsätts ske i samarbete mellan olika myndigheter på samma ort och anordnas i enlighet

med de riktlinjer som lämnas av personalnämnden. Personalnämnden förutsätts också biträda myndigheterna med experthjälp. Genom sådana tillvägagångssätt bör det vara möjligt att på olika orter ta till vara befintliga resurser. Det är uppenbart att det i många fall föreligger påtagliga svårigheter att få fram de personella resurser som behövs för en fullt utbyggd personalhälsovård. Detta måste leda till att personalhälsovårdsarbetet i åtskilliga fall inledningsvis måste bedrivas endast till de delar för vilka resurser finns tillgängliga.

Personalnämnden bör därför få i uppdrag att snarast till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till riktlinjer dels för hur en sådan ökad samordning av befintliga resurser för hälsovård m. m. bör organiseras och administreras, dels för myndigheternas handläggning av hithörande frågor.

Kostnader för genomförandet av konkreta åtgärder inom ramen för nämnda riktlinjer bör belasta myndigheternas anslag för sjukvård.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 17 309 000 kr. Jag har därvid beräknat medel för bl. a. ytterligare tre avdelningsdirektörer (5, 7 och 10), 15 personalintendenter (5, 6, 7, 8, och 10), en amanuens och en assistent (11) och sex biträden (7, 10 och 11).

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens personalnämnd* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 17 309 000 kr.

C. SKATTE- OCH KONTROLLVÄSEN

C 1. Tullverket: Förvaltningskostnader

1972/73 Utgift	233 872 894
1973/74 Anslag	258 600 000
1974/75 Förslag	275 350 000

Tullverket har som huvuduppgift att debitera, uppbära och redovisa tull samt vissa andra skatter och avgifter. Verket övervakar vidare trafiken till och från utlandet. Därjämte har verket hand om oljebekämpningen till sjöss och i kustvattnen.

Den centrala ledningen av tullverket utövas av generaltullstyrelsen. Chef för verket är en generaltulldirektör. Inom styrelsen finns två avdelningar, en driftavdelning och en tulltaxeringsavdelning. Inom driftavdelningen finns ett planeringssekretariat samt två byråer, personal- och driftbyrå och bevakningsbyrå. Tulltaxeringsavdelningen omfattar två byråer, tariffbyrå och revisionsbyrå. Inom styrelsen finns ytterligare två byråer, kanslibyrå och ekonomibyrå.

En ny organisation för tullverkets lokala och regionala förvaltning genomförs fr. o. m. den 1 januari 1974 (prop. 1973:1 bil. 9, SkU 1973: 11, rskr 1973: 83). Landet indelas i fyra tullregioner och tre gränstulldistrikt. Tullregionerna benämns norra, östra, södra och västra tullregionen. Chefsmyndighet för tullregionerna är tulldirektionerna i Sundsvall, Stockholm, Malmö resp. Göteborg. Gränstulldistriktet leds av gränstullkammare i Haparanda, Östersund och Karlstad.

Tullregionerna indelas för annan verksamhet än kustbevakning i sammanlagt 19 tulldistrikt. Ledningsorgan för tulldistriktet är distrikts-tullkammare. Utöver distrikts-tullkamrarna kommer att finnas 18 tullkammare samt tullstationer och tullexpeditioner. I fråga om sex av tullkamrarna skall frågan om deras bibehållande efter den 1 januari 1977 bedömas senare. Under omorganisationsfasen kommer det övergångsvis att finnas ytterligare två tullkammare.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Generaltullstyrelsen	Departementschefen
Personal			
Generaltullstyrelsen			
Handläggande personal	113	+ 2	+ 2
Övrig personal	170	+ 7	+ 7
Tullstaten			
Tulltaxeringsutbildad personal	932	- 37	- 37
Bevakningspersonal	2 532	+ 34	+ 33
Övrig personal	528	- 9	- 9
	4 275	- 3	- 4

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Generaltullstyrelsen	Departementschefen
Anslag			
Lönekostnader för tjänstemän hos generaltullstyrelsen			
	15 886 000	+ 943 000	+ 943 000
Lönekostnader för tjänstemän inom tullstaten			
	202 405 000	+ 10 710 000	+ 10 672 000
Sjukvård	425 000	+ 25 000	+ 25 000
Reseersättningar (även utrikes resor)			
	3 785 000	+ 410 000	+ 410 000
Lokalkostnader	14 455 000	+ 2 038 000	+ 2 273 000
Publikationstryck	1 634 000	+ 293 000	+ 293 000
Information	250 000	—	—
Automatisk databehandling	680 000	+ 530 000	+ 490 000
Särskilda utgifter	10 000	—	—
Expenser	7 582 000	+ 212 000	+ 212 000
Därav engångsutgifter	(1 675 000)	(- 655 000)	(- 655 000)
Drift och underhåll av forskaffningsmateriel	6 690 000	+ 1 425 000	+ 1 455 000
Utbildning i tulltjänsten	3 500 000	—	—
Beklädnad och beväpning	733 000	+ 12 000	+ 12 000
Skadeersättningar	45 000	—	—
Diverse utgifter	520 000	- 35 000	- 35 000
	258 600 000	+ 16 563 000	+ 16 750 000

Generaltullstyrelsen

1. Pris- och löneomräkning m. m. 14 828 000 kr., varav 5 416 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. I samband med tullverkets anslutning till system S och övergång till ett centralt löneberäkningssystem inrättas inom ekonomibyran en redovisningscentral. Detta medför att byrån behöver förstärkas med en biträdande chef, en kammarskrivare och sju biträden. Dessutom behövs för dataregistrering två biträden vid revisionsbyråns statistiska sektion. Behovet kan i huvudsak tillgodoses genom att två kammarskrivar-

och nio biträdestjänster överflyttas till styrelsen från tullstaten. Medel beräknas därför endast för skillnaden mellan lönen för en förste byråinspektör och en kammarskrivare (+ 17 833 kr.).

3. Den nya distriktsorganisationen som skall genomföras i tullverket fr. o. m. den 1 januari 1974 berör inte direkt generaltullstyrelsens organisation. Det är emellertid givet att den nya distriktsorganisationen kommer att påverka generaltullstyrelsens verksamhet och i viss utsträckning även dess organisation, bl. a. genom delegering av beslutanderätten i olika ärenden till regionmyndigheterna. Detta gäller bl. a. budget- och andra ekonomiska ärenden, ärenden om nyanställning av personal och personalutveckling samt vissa restitutionsärenden. Generaltullstyrelsens verksamhet påverkas även i icke oväsentlig grad av den nya tullproceduren och av frihandelsavtalen. Det är emellertid ännu för tidigt att närmare bedöma hur dessa faktorer samt den nya regionala organisationen påverkar resursbehovet för styrelsen. Redan fr. o. m. budgetåret 1974/75 kan dock genom delegering av beslutsbefogenheter från styrelsen till regionala tullmyndigheter revisionsbyråns personal minskas med en kammarskrivare, en assistent och två biträden (− 180 373 kr.).

4. Bevakningsbyråns sjösektion behöver förstärkas med en byrådirektör för planeringsuppgifter i samband med oljebekämpning (+ 76 363 kr.).

5. Lönekostnaderna för en byråassistent vid ekonomibyråns byggnadssektion bör överflyttas från tullstaten till styrelsen.

6. Den nya distriktsorganisationen möjliggör under budgetåret 1974/75 en minskning av personalen inom tullstaten med 35 kammarskrivare/tullkontorister och 15 tulluppsyningsmän utöver den minskning som följer av överföringen av personal till styrelsen (− 2 427 320 kr.).

7. EG-avtalen och kilometerbeskattningen av brännoljedrivna motorfordon medför att bevakningspersonalen behöver förstärkas med 35 tull- och gränsuppsyningsmän (+ 1 329 580 kr.).

8. För bemanning av under budgetåret 1974/75 tillkommande specialfartyg för oljebekämpning erfordras två kusttullassistenter (+ 97 028 kr.).

9. Kustbevakningens organisation bör förstärkas med tio kustuppsyningsmän till följd av de ökade krav på kustbevakningens insatser som ställs för oljebekämpning och andra uppgifter av miljövardskaraktär (+ 379 880 kr.).

10. För utredningsarbete inom bevakningsavdelningen vid distrikts-tullkammaren i Helsingborg behövs ytterligare en tullmästare (+ 48 514 kr.).

11. För arbetsledning och klareringsuppgifter i samband med färjetrafiken vid tullkammaren i Varberg behövs ytterligare en tullmästare (+ 48 514 kr.).

12. En i Stockholm placerad tjänsteman har i arbetsvårdande syfte efter förslag av statens personalnämnd omplacrats till distriktstullkammaren i Visby. Medel bör beräknas under detta anslag för en extra tjänst för expeditionsvakt (-+ 37 988 kr.).

13. Trafikförhållandena har medfört att en större del av arbetstiden måst förläggas till obekvämt arbetstid. Tillämpningen av EG-avtalen och kilometerbeskattningen kräver ytterligare personalinsatser på sådan tid. Kostnaden för obekvämtidstillägg beräknas därför öka från 6 520 000 kr. till 6 720 000 kr. (+ 200 000 kr.).

14. Medelsbehovet i övrigt under anslaget beräknas öka med 2 106 993 kr. Ökningen avser främst lokalkostnader, drift och underhåll av fortskaffningsmateriel samt kostnader för automatisk databehandling bl. a. i samband med tullverkets övergång till system S.

15. Såsom anfördes i anslagsframställningen för budgetåret 1973/74 borde den av styrelsen föreslagna och av statsmakterna beslutade omorganisationen — ny tullprocedur och ny distriktsorganisation — betraktas som huvudalternativet under prioritetsgrupp 0. De metod- och organisationsförändringar som där föreslogs var på sikt avsedda att inom en lägre kostnadsram än f. n. öka tullverkets effektivitet. Fullt genomförda skulle förändringarna beloppsmässigt komma att överstiga det egentliga 0-alternativet. Styrelsen lämnade också en preliminär beräkning av kostnadsminskningen genom de personalbesparingar som under en femårsperiod kunde uppnås till följd av omorganisationen. Den preliminära beräkningen av personalbesparingarna är alltså giltig och innebär en årlig personalminskning med ca 45 tjänster under perioden 1974/75—1978/79.

Generaltullstyrelsen har i särskild skrivelse den 13 februari 1973 föreslagit att skyldigheten för tulltjänsteman att tillhandahålla fortskaffningsmateriel mot lega avskaffas samt att samtidigt tullverkets båtlånefond avvecklas.

Enligt kungörelsen (1934: 397) med vissa bestämmelser angående fortskaffningsmateriel, som för tjänstebruk hålles av tulltjänsteman m. m. skall tjänsteman, i den mån för tjänsten erforderlig fortskaffningsmateriel inte ställs till förfogande av tullverket, mot lega tillhandahålla sådan materiel. Sedan 1950-talet har skyldigheten i praxis begränsats till att omfatta endast mindre motorbåtar och roddbåtar. För att underlätta kapitalanskaffning vid nyförvärv av legomateriel har genom beslut av riksdagen inrättats en särskild utlåningsfond, tullverkets båtlånefond (prop. 1934: 171, SU 1934: 140, rskr 1934: 330). Enligt styrelsens planering för anskaffning av fortskaffningsmateriel för tjänstebruk kommer anskaffningen i framtiden normalt att ske genom verkets egen försorg. I den mån det befinns lämpligt att tjänsteman själv tillhandahåller enklare fortskaffningsmateriel bör frågan härom regleras genom avtal. Bestämmelser om skyldighet för tulltjänsteman att enligt

styrelsens bestämmande mot lega tillhandahålla fortskaffningsmateriel behövs därför inte längre. Som en följd härav kan tullverkets båtlånefond avvecklas.

Departementschefen

Tullverkets verksamhet bestäms i huvudsak av yttre faktorer som sammanhänger med internationell handel och transportverksamhet. Under de närmaste åren kommer verksamheten att förändras genom en ny tullprocedur, ny distriktsorganisation och successivt ökad frihandel. Den nya tullproceduren, som tillämpas fr. o. m. den 1 januari 1974, innebär bl. a. att tulltaxering sker med ledning av en av importören avlämnad deklaration. Vidare kan företaget med återkommande import få rätt att ta hem sina varor innan de deklarerats.

Sedan riktlinjerna för distriktsorganisationen inom tullverket godkänts av riksdagen har Kungl. Maj:t närmare fastlagt denna och uppdragit åt generaltullstyrelsen att genomföra omorganisationen successivt fr. o. m. den 1 januari 1974. Organisationsförändringarna skall ske på sådant sätt att näringslivet ges tid att anpassa sig till den nya tullproceduren och skälig hänsyn tas till den berörda personalens intressen i samband med erforderliga omflyttningar. Generaltullstyrelsen skall årligen i samband med sina anslagsframställningar lämna en redogörelse för genomförandet av omorganisationen. Kungl. Maj:ts beslut om antalet tullkammare innebar en avvikelse i förhållande till generaltullstyrelsens ursprungliga förslag. Tullkammarna i Falkenberg, Kristinchamn, Motala, Oskarshamn, Skellefteå och Örnsköldsvik, som enligt tullverkets förslag skulle dras in, skall behållas i första hand till den 1 januari 1977. Kungl. Maj:t kommer att dessförinnan pröva om underlag finns för att bibehålla tullkammarna på dessa orter.

Genom den nya tullagen (1973: 670) upphör tullpackhuskarlslagens nuvarande ensamrätt till handräkningsbestyr åt tullverket. Som jag tidigare redovisat för riksdagen (prop. 1972: 110 s. 46) har jag tillsatt en särskild arbetsgrupp för att utreda konsekvenserna av avvecklingen av packhuskarlslagens ensamrätt och efter överläggningar med företrädare för packhuskarlslagen lägga fram de förslag som utredningen kunde föranleda. Sedan överenskommelse träffats mellan arbetsgruppen och tullpackhuskarlslagen om förslag till reglering av vissa pensionsfrågor m. m. har Kungl. Maj:t den 16 november 1973 beslutat följande. För f. d. medlemmar i packhuskarlslagen i Malmö och Norrköping övertar staten ansvaret för utgående pensionsförmåner genom att komplettera pensionerna i riksförsäkringsverkets frivilliga försäkring till en sammanlagd engångskostnad av ca 115 000 kr. För tullpackhuskarlslagen i Göteborg övertar staten ansvaret för pensioner både till f. d. medlemmar och sådana medlemmar som är födda 1913 och tidigare, men som ännu inte avgått med pension. Pensionerna till de 19 packhuskarlar i Göteborg

som redan nu åtnjuter pension uppgick till sammanlagt 155 000 kr. år 1973. Dessa pensioner utbetalas enligt Kungl. Maj:ts beslut fr. o. m. år 1974 månadsvis av personalpensionsverket och är värdesäkrade genom anknytning till basbeloppet i den allmänna försäkringen. För intjänade pensionsförmåner till de medlemmar i Göteborgslaget som inte gått i pension vid utgången av år 1973 har en engångsavgift av 304 000 kr. inbetalats till riks försäkringsverkets frivilliga pensionsförsäkring. Samtliga här redovisade kostnader för pensionsåtaganden bestrids från inkomstiteln Pensionsmedel m. m. Utöver den vidtagna regleringen av pensionsförmånerna har sammanlagt 881 000 kr. utbetalats från förevarande anslag som avvecklingsbidrag till packhuskarlslagen.

Jag övergår härnäst till att redovisa mina ställningstaganden till tullverkets anslagsframställning för budgetåret 1974/75. Verkets förslag till organisation av en redovisningscentral för anslutning till system S kan jag biträda (2). Jag räknar medel för förstärkning av bevakningsbyråns sjösektion med en tjänst för byrådirektör (4). På sådana orter som har en mera omfattande fordonstrafik på utlandet behöver bevakningspersonalen förstärkas till följd av EG-avtalen och införandet av kilometerbeskattning. Jag godtar tullverkets bedömning (7). För att bemanna de fartyg som är utrustade för oljebekämpning räknar jag medel för två tjänster som kusttullassistent och tio tjänster som kustuppsyningsman (8 och 9). Envar av tullkamrarna i Helsingborg och Varberg bör tillföras ytterligare en tjänst som tullmästare (10 och 11). I likhet med verket räknar jag med att den nya tullproceduren och den nya organisationen kan leda till personalbesparingar. Jag räknar med en minskning av lönekostnaderna enligt verkets förslag (3 och 6). Medel för den av tullverket föreslagna expeditionsvaktstjänsten i Visby kommer enligt beslut av statens personalnämnd att utgå från anslaget Lönekostnader vid viss omskolning och omplacering, varför jag inte räknar några medel under förevarande anslag (12).

Generaltullstyrelsens förslag att avveckla tullverkets båtlånefond kan jag biträda.

Under återopande av det anförda och med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. besluta att tullverkets båtlånefond skall avvecklas,
2. till *Tullverket: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 275 350 000 kr.

C 2. Tullverket: Anskaffning av viss materiel

1972/73 Utgift	3 088 591	Reservation	1 362 375
1973/74 Anslag	2 450 000		
1974/75 Förslag	3 500 000		

Från anslaget bestrids utgifter för anskaffning av fortskaffnings- och radiomateriel m. m.

Fördelningsplan	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Generaltullstyrelsen	Departementschefen
1. Större motorbåtar	1 710 000	+ 160 000	+ 160 000
2. Mindre motorbåtar, motorfordon m. m.	440 000	+ 915 000	+ 915 000
3. Telemateriel	300 000	+ 95 000	— 25 000
	2 450 000	+ 1 170 000	+ 1 050 000

Generaltullstyrelsen

1. Prisomräkning 260 000 kr.

2. För kustbevakningens behov av större motorbåtar bör medel anvisas för anskaffning av två tulljakter (1 680 000 kr.).

3. Styrelsen beräknar 250 000 kr. för anskaffning av en dieseldriven racerbåt alternativt en svävare av mindre typ. För ersättning av mindre båtar beräknas 50 000 kr. Den nya distriktsindelningen bygger i stor utsträckning på ökad rörlighet inom bevakningsorganisationen. Denna förändring i tullkontrollverksamheten kräver en utökning av tullverkets bilpark. För budgetåret 1974/75 bör 30 nya tjänstebilar anskaffas till en sammanlagd kostnad av 1 milj. kr. Sammanlagt beräknas 1,3 milj. kr. för ersättningsanskaffning av mindre motorbåtar och motorfordon.

4. Medelsbehovet för fortlöpande ersättning och komplettering av radiomateriel m. m. beräknas till 380 000 kr. Här ingår 80 000 kr. för ersättningsanskaffning av mobil radioutrustning, vilken f. n. förhyrs från civilförsvarsstyrelsen.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 3,5 milj. kr. Jag har därvid bl. a. räknat medel för anskaffning av två tulljakter och 30 tjänstebilar. För den mobila radioutrustningen räknar jag med fortsatt förhyrning.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Tullverket: Anskaffning av viss materiel* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 3 500 000 kr.

C 3. Myntverket: Förvaltningskostnader

1972/73 Utgift	3 073 000
1973/74 Anslag	3 560 000
1974/75 Förslag	3 766 000

Myntverket är central förvaltningsmyndighet med uppgift att tillverka mynt och medaljer. I mån av resurser får verket mot ersättning som bestäms av verket utföra även andra arbeten.

Chef för myntverket är en myntdirektör. Inom verket finns fyra enheter, nämligen en för administrativa ärenden, en för tillverkning av mynt, en för tillverkning av präglingsverktyg och medaljer samt en för materialkontroll.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Mynt- verket	Departements- chefen
Personal			
Handläggande personal	6	—	—
Övrig personal	46	—	-1
	52	—	-1
Anslag			
Lönekostnader	2 616 000	- 89 000	- 149 000
Sjukvård	9 000	—	—
Resesättningar	192 000	- 146 000	- 146 000
Därav utrikes resor	(8 000)	(+ 6 000)	(+ 6 000)
Lokalkostnader	389 000	+ 488 000	+ 488 000
Maskiner, instrument och diverse materialer	249 000	- 99 000	- 99 000
Omkostnader för myntutväxling	34 000	+ 100 000	+ 100 000
Expenser	73 000	+ 10 000	+ 10 000
Därav engångsutgifter	(—)	(+ 5 000)	(+ 5 000)
	3 562 000	+ 264 000	+ 204 000
Uppbördsmedel			
Bränsle och lyse	2 000	- 2 000	- 2 000
	3 560 000	+ 266 000	+ 206 000

Myntverket

1. Pris- och löneomräkning m. m. 266 000 kr., varav 61 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. Omkostnader för mynttransporter ökar i samband med flyttningen till Eskilstuna (+100 000 kr.).

Myntverket har i särskild skrivelse hemställt om förändring av verkets organisation. I förhållande till gällande organisationsplan innebär förslaget att enheten för verktyg och medaljer sammanslås med enheten för mynttillverkning. Detta är en anpassning till ett förhållande som i praktiken visat sig ge bättre möjligheter till samordning och planering av produktionen.

Departementschefen

Kungl. Maj:t har beslutat att enheten för verktyg och medaljer skall sammanslås med enheten för mynttillverkning.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 3 766 000 kr. Jag har därvid minskat medelsbehovet med hänsyn till att tjänsten som chef för enheten för verktyg och medaljer bortfaller.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Myntverket: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 3 766 000 kr.

C 4. Myntverket: Nyanskaffning av vissa maskiner m. m.

1972/73 Utgift	188 196	Reservation	221 181
1973/74 Anslag	1 550 000		
1974/75 Förslag	150 000		

Från anslaget bestrids utgifter för anskaffning av maskiner och apparater till myntverket.

Myntverket

Efter flyttningen till Eskilstuna krävs kompletteringsanskaffning av viss ny teknisk utrustning för rationellt utnyttjande av de nya lokalerna. Kostnaderna härför beräknas till 350 000 kr.

Departementschefen

Med hänsyn till den kraftiga upprustning av myntverkets produktionsapparat som sker under budgetåret 1973/74 beräknar jag anslagsbehovet till 150 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Myntverket: Nyanskaffning av vissa maskiner m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 150 000 kr.

C 5. Riksskatteverket

1972/73 Utgift	58 469 569
1973/74 Anslag	75 500 000
1974/75 Förslag	82 460 000

Riksskatteverket är dels central förvaltningsmyndighet i fråga om beskattning, uppbörd av skatt, folkbokföring och val, för tillverkning och försäljning av alkoholhaltiga varor samt alkoholfrågor, dels centralmyndighet för administration av exekutionsväsendet, allt i den mån

uppgifterna ej ankommer på annan myndighet. Verket är dessutom beskattningsmyndighet för sjömansskatt, kupongskatt och punktskatter.

Riksskatteverket leds av en styrelse. Chef för verket är en generaldirektör som även är styrelsens ordförande. Denne har närmast under sig en överdirektör. Verket är organiserat på nio huvudenheter, nämligen en för verkets administration, en för rättsärenden, en för direkt skatt, en för indirekt skatt, en för kontroll och revision, en för administration av exekutionsväsendet, en för folkbokföring och val, en för driftteknik och en för alkoholärenden. Dessutom finns en enhet för allmänna ombud och ett sekretariat för verksledningen.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Riksskatte- verket	Departements- chefen
Personal			
Handläggande personal	446	— 35	— 51
Övrig personal	288	+ 28	+ 19
	734	— 7	— 32
Anslag			
Lönekostnader	43 177 000	+ 3 627 000	+ 1 795 000
Ersättningar till kyrkobokförings- inspektörer	160 000	+ 20 000	+ 20 000
Sjukvård	87 000	+ 39 000	+ 39 000
Resersättningar	2 195 000	— 125 000	— 175 000
Därav utrikes resor	(65 000)	(—)	(—)
Lokalkostnader	5 436 000	+ 1 536 000	+ 1 562 000
Expenser för eget behov	2 073 000	+ 458 000	+ 391 000
Expenser för annat än eget behov	13 592 000	— 592 000	— 592 000
Kursverksamhet	8 780 000	+ 4 154 000	+ 3 920 000
	75 500 000	+ 9 117 000	+ 6 960 000

Riksskatteverket

1. Pris- och löneomräkning m. m. 2 549 000 kr., varav 1 071 000 kr avser höjt lönekostnadspålägg.

2. En medelstildelning enligt 0-alternativet skulle på personalsidan främst beröra följande aktiviteter, nämligen anvisnings- och rådgivningsverksamheten inom taxerings- och uppbörssektionerna, den administrativa tillsynen av länsstyrelsernas mervärdeskatteenheter, verksamheten inom kontrollavdelningen samt utvecklingsarbetet för anpassning och omläggning av ADB-systemet. En sådan reducering av löneanslaget som skulle bli följden av en medelstildelning enligt 0-alternativet skulle öka arbetsbelastningen hos myndigheterna inom verkets tillsynsområde. Vidare skulle reduceringen medföra att den offensiva verksamheten inom skatteområdet starkt skulle minskas med

därmed uppkommande intäktsbortfall för statsverket. 0-alternativet medför i övrigt minskade resurser för utbildning och information samt längre intervaller mellan nytryckningar av taxeringshandledning och skatte- och taxeringsförfattningarna.

3. Genom ändring av taxeringsförfordningen har allmänna ombudets kompetensområde utvidgats, vilket medfört ungefär en fördubbling av antalet skattskyldiga. En utökning av revisionspersonalen bör lämpligen ske på så sätt att en del tillförs allmänna ombudet och en del revisionssektionen. Revisionspersonalen kan växelvis tjänstgöra vid revisionssektionen för att där utföra taxeringsrevisioner och hos allmänna ombudet för att där ägna sig åt eftergranskning av de större företagens deklarationer. För detta arbete behöver allmänna ombudet och revisionssektionen förstärkas med sammanlagt fyra avdelningsdirektörer. Vidare fordras i samband med aktivering av eftergranskningsverksamheten vid enheten för allmänna ombud kvalificerad hjälp med granskning och revisionsförberedelser m. m. För ändamålet begärs en förste byråsekreterare. En ökad verksamhet för också med sig ett permanent behov av en biträdestjänst. (+ 504 293 kr.)

4. Antalet anställda inom riksskatteverket har sedan verket bildades den 1 januari 1971 ökat med ca 30 % exkl. den personal som f. n. är anställd inom verkets organisation men tjänstgör hos länsstyrelserna. En intern organisationsundersökning av personalsektionen har visat att en omorganisation med en samtidig resursförstärkning med två handläggare är absolut nödvändig för att personalsektionen skall kunna fungera tillfredsställande. Vidare bör en byråassistenttjänst inrättas inom avlöningsgruppen. Ansvällningen av arbetsuppgifter inom verkets flesta sektorer avspeglas i en alltmer ökande mängd arkivalier. Med hänsyn härtill behövs en föreståndare för verkets centralarkiv. Vidare behövs två biträden för expedition- och skrivgöromål. Sammanlagt föreslås således en förstärkning av personalsektionen med sex tjänster (+ 299 924 kr.).

5. Kravet på den av riksskatteverket bedrivna befattningsutbildningen vad gäller biträdespersonal på regional och lokal nivå inom beskattningsväsendet kan förutses komma att öka mycket starkt. För arbetet med förproducerade läromedel för lärarledd undervisning krävs en utökning av utbildnings- och informationssektionen med en byrådirektör. Sektionen behöver vidare förstärkas med en förste byråassistent som skall övervaka behov, produktion, lagerhållning och distribution av utbildningsmaterial samt hålla kontakt med olika kursledare och med de regionala myndigheterna och dessutom vara arbetsledare för skrivpersonal. För produktion av undervisningsmaterial, lokalskaffning, lärarkontakter m. fl. kursadministrativa arbetsuppgifter för utbildningen av kronofogdemyndigheternas personal erfordras en byråassistenttjänst. (+ 181 395 kr.).

6. Inom ekonomisektionen har de handläggande uppgifterna ökat i icke ringa omfattning beroende främst på exekutionsväsendets inordnande i verket men även på det ökande antal remisser och enkäter som skall besvaras. Vidare uppdras i ökad utsträckning åt ekonomisektionen att utföra interna serviceuppdrag i form av utredningar och kostnadsberäkningar. Medel bör beräknas för en tjänst som förste byråintendent (+ 57 508 kr.).

7. Genom utvidgningen av mellankommunala skatterättens kompetensområde har antalet mål nästan fördubblats. Antalet svårare mål ökar. Inom rättsavdelningen begärs därför förstärkning med en tjänst som byrådirektör för att bereda mål hos mellankommunala skatterätten. Den ökade inströmningen av mål kräver också förstärkning av mellankommunala skatterättens kansli med ett biträde (+ 115 976 kr.).

8. Omfattningen av skrivarbete inom taxeringssektionen har ökat successivt. Ett biträde behövs för expeditiions- och skrivgöromål (+ 39 613 kr.).

9. För central ledning av artistbeskattningen behövs en tjänst som byrådirektör inom uppbördsektionen (+ 76 363 kr.).

10. För att möjliggöra förbättringar av den offensiva kontrollen av sjömansskatten hos rederierna behöver sjömansskattekontoret förstärkas med en tjänst för kvalificerat biträde. Vidare bör kontoret tillföras en tjänst för expeditiionsvakt. (+ 80 635 kr.)

11. Inom mervärdeskattesektionen fordras två nya kansliskrivartjänster för sektionens utökade arbetsuppgifter, främst för granskning i samband med återbetalning av mervärdeskatt till utländska beskickningar (+ 84 924 kr.).

12. Fr. o. m. den 1 maj 1973 svarar riksskatteverket för återbetalning av automobilskatt för fordon som använts utom riket. För det löpande arbetet härmed behövs inom punktskattesektionen två biträdestjänster.

Den 1 januari 1975 överförs arbetet med restitution av skatt på bensin som används för drift av jordbrukstraktorer och skördetröskor från statens jordbruksnämnd till riksskatteverket. Medel bör beräknas för två kvalificerade biträden.

Vidare skall verket fr. o. m. den 1 januari 1974 vara avgiftsmyndighet för totalisatorverksamheten. För ändamålet begärs en tjänst för förste byråsekreterare och en tjänst för kvalificerat biträde. (+ 230 806 kr.)

13. Kontrollen av mervärdeskatt har inte kunnat bedrivas i önskvärd omfattning. En tjänst som byrådirektör föreslås därför bli inrättad vid kontrollsektionen med huvuduppgift för innehavaren att medverka vid uppläggning och genomförande av mervärdeskattkontroll.

Övergång till ADB-tekniska redovisningsmetoder hos företagen har visat sig medföra speciella problem från kontrollsynpunkt. För vidareutveckling av metoder vid revisioner och vid införskaffande av kontroll-

uppgifter från företag med ADB-redovisning krävs en utökning av antalet skatte- och taxeringsrevisioner hos sådana företag. Även för denna verksamhet behövs en tjänst som byrådirektör vid kontrollsektionen.

En kraftig ökning av skatteflykt eller kringgående av svensk skattelag vid transaktioner med utlandet har förmärkts under senare tid. Med hänsyn till detta och till de omfattande och svåra arbetsuppgifter som kontroll av utlandsaffärer innebär behövs även här för en tjänst som byrådirektör.

Vid landsomfattande kontrollaktioner har det visat sig att särskilt första skedet av en kontrollaktion — kartläggning av branschen och införskaffande av kontrolluppgifter — kräver stora resurser hos kontrollsektionen. För att öka kapaciteten och möjliggöra ett snabbare genomförande av en kontrollaktion behövs ytterligare tre förste byråsekreterartjänster.

Sammanlagt begärs sex handläggartjänster vid kontrollsektionen (+417 729 kr.).

14. I särskild skrivelse den 7 november 1973 har riksskatteverket föreslagit en resursförstärkning av mervärde- och kilometerskattekontrollen. Denna förstärkning bör komma till stånd redan den 1 april 1974. Kilometerskatten som införs den 1 januari 1974 kommer att ersätta den tidigare brännoljeskatten. Den personal som svarat för kontrollen av brännoljeskatten kommer att successivt överföras till kontrollen av kilometerskatt. Erfarenheterna från brännoljeskattekontrollen har visat att det ur effektivitets- och lönsamhetssynpunkt är rationellt att kombinera revisionerna av brännoljeskatt med revisionerna av mervärdeskatt. Detsamma gäller kilometerskattekontrollen. Riksskatteverket föreslår att verkets distriktsorganisation förstärks med 20 handläggare och fem assistenter. Förstärkningen bör ses som ett komplement till verkets förslag om resursförstärkning inom länsstyrelsernas mervärdeskatteenheter. (+1 494 000 kr.)

15. Som ett led i en successiv utbyggnad av revisionssektionen föreslås en förstärkning med en avdelningsdirektör, en byrådirektör, en förste byråsekreterare samt en assistent (+285 963 kr.).

16. Inom exekutionsjuridiska sektionen behövs ökade resurser för att utarbeta föreskrifter, anvisningar och formulär, för att handlägga remisser och för att medverka i exekutionsväsendets fackutbildning. En tjänst som avdelningsdirektör och en tjänst som byrådirektör bör inrättas. Sektionen behöver vidare en förstärkning för handläggning av bötesärenden med en byrådirektör. För sektionens kronomålsärenden behövs en assistent för handhavande av diarieföring, komplettering och expediering av ärenden samt för kvalificerade skriv- och kontorsgöromål (+294 000 kr.).

17. Under den återstående delen av 1970-talet kommer djupgående

förändringar att äga rum inom exekutionsväsendet i fråga om såväl grundläggande materiella bestämmelser som organisation. En förstärkning av exekutionsadministrativa sektionen med två byrådirektörer och en förste byråsekreterare föreslås (+232 185 kr.).

18. Det har befunnits rationellt att inom större projekt kunna avlasta projektledarna en del av de administrativa uppgifter som ingår exempelvis vid resursplanering, framtagande av tidsplaner och uppföljningen av dessa samt vid de löpande uppgifterna inom projekt. Två handläggare behövs inom utvecklingssektionen för ändamålet (+115 016 kr.).

19. På grund av de höga kostnaderna för lokal skattemyndighets arbete med att räkna om slutlig skatt vid taxeringsändring har ett maskinellt förfarande utvecklats. Det nya ADB-systemet är tämligen komplicerat och kräver fortlöpande uppföljning. För ändamålet behövs även på sikt en systemman och en programmerare. För att uppnå bättre överensstämmelse mellan preliminär och slutlig skatt samtidigt som de skattskyldiga ges bättre service har ett nytt avsnitt utvecklats inom ADB-systemet. För fortlöpande drift och utveckling behövs även för detta ändamål på sikt en systemman och en programmerare. På förslag av riksförsäkringsverket har Kungl. Maj:t uppdragit åt riksskatteverket att utveckla och driva ADB-system för debitering och uppbörd av arbetsgivaravgifter. Inom riksskatteverkets organisation behövs för driften av systemet en projektchef, en systemman och två programmerare. Expeditions- och skrivgöromål har ökat i omfattning. En förstärkning med ett biträde är nödvändig inom systemdriftsektionen. Sammanlagt behövs enligt riksskatteverket inrättas åtta handläggartjänster och en biträdestjänst vid systemdriftssektionen (+594 338 kr.).

20. Vid riksskatteverket finns en datamaskin installerad. Denna används i första hand för kompilering och testning av datorprogram och för den försöksverksamhet som fortlöpande bedrivs inom verkets ADB-system. Organisationssektionen bör tillföras sammanlagt sju tjänster för hallchef, skiftledare och operatörer (+352 155 kr.).

21. För budgetåret 1973/74 disponerar riksskatteverket 800 000 kr. för tillfällig arbetskraft. I de fall tjänsterna varit inrättade under lång tid och framstår som nödvändiga även på sikt, begär verket att tjänsterna upptas på personalplan. Begärda tjänster (se bl. a. punkterna 6, 9, 19 och 20) svarar mot ett belopp av 940 000 kr. Mot bakgrund av att verket i stor utsträckning måste anlita personal från länsstyrelse eller annan myndighet för specialuppgifter inom arbets- eller referensgrupper och därvid måste utge ersättning för mistade löneförmåner har för petitibaudgetåret upptagits ett belopp på 400 000 kr. för ändamålet (−400 000 kr.).

22. För tre olika utredningsprojekt — det första avscende verksamhetsplanering för lokal skattemyndighet, det andra ADB-rutiner för om-

räkning av slutlig skatt och det tredje ADB-registrering av särskild beräkningsgrund för A-skatt — har för innevarande budgetår beräknats sammanlagt 575 000 kr. De tre utredningsprojekten kommer att slutföras före ingången av år 1974/75 (−575 000 kr.).

23. Den särskilda personalstyrka på 100 taxeringsassistenter som enligt statsmakternas beslut (prop. 1973: 85 bil. 5, SkU 1973: 27, rskr 1973: 167) tillförts riksskatteverket innevarande budgetår bör fr. o. m. 1974/75 överföras till länsstyrelseorganisationen (−4 528 000 kr.).

24. För fortsatt arbete med pågående projekt m. m. beräknas sammanlagt 1 144 000 kr. Medel beräknas för att slutföra utredningarna om transaktioner med vinst- och förlustbolag (240 000 kr.) och översynen av organisation och redovisningsmetoder inom länsstyrelsernas revisionsenheter (230 000 kr.).

ADB-systemet och de lokala skattemyndigheternas befattning med den allmänna fastighetstaxeringen kommer att väsentligt förändras jämfört med år 1970. Särskild expertis måste engageras för utformning av system och fältrutiner (180 000 kr.). Riksskatteverket utreder i samverkan med statskontoret organisationsmodeller och arbetsrutiner för lokal skattemyndighet. Under budgetåret 1974/75 bedöms de olika myndigheterna kunna gås igenom för att åstadkomma den effektivisering av arbetet som organisationsutredningen funnit vara möjlig. För detta omfattande arbete måste verkets resurser förstärkas med heltidsengagerad personal från lokal skattemyndighet (150 000 kr.). Medel beräknas vidare för fortsatt anställning av särskild expertis för att biträda med kvalificerade revisioner, för frågor avseende exekutionsväsendets administration och för att föra taxeringsintendents talan i skatteprocesser avseende vinst- och förlustbolag (+ 1 144 000 kr.).

25. För juridisk expertis inom mervärdeskatteområdet och punkt-skatteområdet behövs särskilda medel (+ 225 000 kr.).

26. En förutsättning för materiellt riktigare taxering är att taxeringsfunktionärerna och beskattningsorganisationernas personal utbildas på sitt fackområde. En väsentlig utbyggnad av utbildningen föreslås (+ 1 494 000 kr.). Vidare ställer allmänheten allt starkare och större krav på insatser från riksskatteverkets sida. Informationen till främst allmänheten bör byggas ut ytterligare. En särskild satsning på information om mervärdeskatten föreslås (+ 800 000 kr.). Vidare behövs information till dem som berörs av den allmänna fastighetstaxeringen 1975 (+ 800 000 kr.). Sammanlagt begär riksskatteverket en förstärkning av informationsresurserna med 2,1 milj. kr. (+ 3 629 000 kr.).

27. Kungl. Maj:t har medgivit riksskatteverket att överskrida anslagsposten Lönekostnader för innevarande budgetår med 836 000 kr. till följd av dels förhandlingsresultatet för tjänsterna vid den nyinrättade avdelningen för exekutionsväsendets administration, dels att punkt-skattesektionen tillförts 15 nya tjänster för administration av spelskatt

och avgift på vissa dryckesförpackningar. Anslaget bör även för nästa budgetår räknas upp med detta belopp (+ 836 000 kr.).

28. Medelsbehovet i övrigt under anslaget beräknas öka med 779 421 kr.

Departementschefen

Riksskatteverket föreslår en rad förstärkningar främst på den direkta skattens område. Mervärdeskattekontrollen får också väsentligt ökade resurser enligt verkets förslag till förstärkning av distriktskontoren i samband med införande av kilometerbeskattning. För utbildning och information inom beskattningsområdet begärs väsentligt ökade resurser.

För egen del anser jag den av riksskatteverket förordade inriktningen av verksamheten, med bl. a. fortsatt satsning på aktiv kontrollverksamhet, vara riktig.

En högre grad av aktivitet bör eftersträvas för initiativverksamheten hos allmänna ombudet för mellankommunala mål. Detta gäller särskilt granskning av bolagsdeklarationer. Samtidigt bör revisionssektionen förstärkas. Jag räknar medel enligt riksskatteverkets förslag (3).

Riksskatteverket har föreslagit en utökning av kontrollsektionen med sex handläggare för bl. a. mervärdeskattekontroll, utveckling av ADB-tekniska redovisningsmetoder och bevakning av tendenser till skatteflykt i samband med svenska företags utlandsaffärer. Jag anser verkets förslag väl motiverat och beräknar medel i enlighet härmed (13).

Liksom riksskatteverket anser jag att distriktskontorens resurser för mervärde- och kilometerskattekontroll bör förstärkas. Jag förordar att distriktskontoren tillförs sammanlagt femton handläggartjänster för ändamålet (14). För utökad utbildning av taxeringsfunktionärerna och beskattningsorganisationens personal samt för förbättrad information till allmänheten på skatteområdet bör enligt min mening verkets resurser förstärkas väsentligt. Jag förordar en uppräknning med 3,4 milj. kr. för utvidgad verksamhet på detta område (26). Samtidigt bör utbildningssektionen tillföras två handläggartjänster (5).

Riksskatteverket begär en rad personalförstärkningar, som huvudsakligen är föranledda av nytillkommande arbetsuppgifter. Jag räknar medel enligt verkets förslag under punkterna 8—12.

Revisionssektionen bör tillföras två handläggartjänster (15). I samband med att riksskatteverket övertog centralmyndighetsansvaret för exekutionsväsendet fr. o. m. den 1 juli 1973 tillfördes verksamheten väsentligt ökade resurser. Jag finner en viss ytterligare förstärkning motiverad och räknar medel för en handläggartjänst för exekutionsjuridiska sektionen och en handläggartjänst för exekutionsadministrativa sektionen (16 och 17).

Med anledning av den kraftiga utökningen av antalet anställda inom

riksskatteverket sedan verkets tillkomst behöver personalsektionen förstärkas. Jag räknar medel för två tjänster för handläggare (4).

Riksskatteverket har föreslagit att medlen för tillfällig personal räknas ner med 400 000 kr. och att samtidigt ett stort antal extra tjänster permanentas, främst vid drifttekniska avdelningen. Jag är inte beredd att förorda att ytterligare tjänster inrättas, utöver vad som framgår av vad jag redan anfört. För tillfällig personal räknar jag sammanlagt 1,2 milj. kr., vilket innebär en ökning med 400 000 kr. Ökningen avser kostnader för fortlöpande drift och utveckling av ADB-system för omräkning av slutlig skatt m. m. och för debitering och uppbörd av arbetsgivaravgifter (19 och 21). I likhet med verket räknar jag med minskat medelsbehov genom att vissa utredningsprojekt avslutas och genom överföring till länsstyrelserna av 100 taxeringsassistenter (22 och 23). För fortsatt arbete med pågående projekt m. m. beräknar jag 1 875 000 kr. (24 och 27). Vidare räknar jag medel för juridisk expertis enligt verkets förslag (25).

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 82 460 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Riksskatteverket* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 82 460 000 kr.

C 6. Avsättning till banktillsynens fond

1972/73 Nettoin-		Nettoutgift som	
komst som tillgodo-		bestridits från	
förts fonden	1 878 717	fonden	2 215 265
1973/74 Anslag	1 800 000		
1974/75 Förslag	2 600 000		

Bankinspektionen har som central förvaltningsmyndighet till huvuduppgift att utöva tillsyn över postbanken, bankaktiebolag, sparbanker, kreditaktiebolag, Sveriges allmänna hypoteksbank, Konungariket Sveriges stadshypotekskassa, landshypoteks- och stadshypoteksföreningar, fondkommissionärer och fondbörser, värdepapperscentralen samt jordbrukets kreditkassor och deras riksorganisation. Den är vidare registreringsmyndighet för bankaktiebolagen, sparbankerna samt jordbrukets kreditkassor och deras riksorganisation. Det åligger även inspektionen att följa utvecklingen av och främja allmän kännedom om pris- och konkurrensförhållanden inom dess verksamhetsområde, att föra kartellregister samt att utöva tillsyn enligt gällande föreskrifter om särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper samt om registrering av aktieinnehav.

Bankinspektionen leds av en styrelse. Chef för inspektionen är en generaldirektör som även är styrelsens ordförande. Inom inspektionen finns en allmän avdelning, en kreditavdelning och en redovisningsavdelning. Vidare finns en byrå för administrativa ärenden.

Bankinspektionens verksamhet, med undantag av fondstämpeltillsynen, finansieras genom obligatoriska bidrag från dem som är underkastade tillsyn av bankinspektionen. Bidragen redovisas under inkomstiteln Bidrag till bankinspektionen. Genom särskilda avsättningsanslag förs bidragen över till fyra fonder för bankinspektionens olika tillsynsfunktioner. Inkomsterna och utgifterna samt in- och utgående balans på de olika fonderna under budgetåret 1972/73 framgår av följande sammanställning.

	Ingående balans	Inkomster	Utgifter	Utgående balans
Banktillsynens fond	2 754 177	1 878 717	2 215 265	2 417 629
Fondtillsynens fond	196 647	331 278	281 862	246 063
Jordbrukskassetillsynens fond	229 213	354 800	358 957	225 057
Sparbankstillsynens fond	1 096 359	2 294 307	1 987 870	1 402 796
	4 276 395	4 859 102	4 843 953	4 291 545

Utgifterna fördelade sig på olika poster enligt följande.

Anslagspost	Belopp
Lönekostnader	3 949 832
Sjukvård	7 306
Reseersättningar	141 939
Kungörelsekostnader	76 736
Lokalkostnader	380 580
Expenser	408 751
	4 965 144
Avgår stämpelomkostnader	— 121 191
	4 843 953

Avsättningsanslagen bör för nästa budgetår tas upp med följande belopp, nämligen 2,6 milj. kr. till banktillsynens fond, 350 000 kr. till fondtillsynens fond, 420 000 kr. till jordbrukskassetillsynens fond och 2,6 milj. kr. till sparbankstillsynens fond, dvs. tillhoppa med samma belopp som tagits upp på riksstatens inkomstsida under inkomstiteln Bidrag till bankinspektionen.

Beträffande de tre sistnämnda anslagen återkommer jag i det följande. Under denna punkt hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Avsättning till banktillsynens fond* för budgetåret 1974/75
anvisa ett förslagsanslag av 2 600 000 kr.

C 7. Avsättning till fondtillsynens fond

1972/73 Nettoinkomst som tillgodoförts fonden	331 278	Nettoutgift som bestridits från fonden	281 862
1973/74 Anslag	330 000		
1974/75 Förslag	350 000		

Med åberopande av vad jag anfört under anslaget C 6 hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Avsättning till fondtillsynens fond* för budgetåret 1974/75
anvisa ett förslagsanslag av 350 000 kr.

C 8. Avsättning till jordbrukskassetillsynens fond

1972/73 Nettoinkomst som tillgodoförts fonden	354 800	Nettoutgift som bestridits från fonden	358 957
1973/74 Anslag	375 000		
1974/75 Förslag	420 000		

Med åberopande av vad jag anfört under anslaget C 6 hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Avsättning till jordbrukskassetillsynens fond* för budget-
året 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 420 000 kr.

C 9. Avsättning till sparbankstillsynens fond

1972/73 Nettoinkomst som tillgodoförts fonden	2 294 307	Nettoutgift som bestridits från fonden	1 987 870
1973/74 Anslag	2 400 000		
1974/75 Förslag	2 600 000		

Med åberopande av vad jag anfört under anslaget C 6 hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Avsättning till sparbankstillsynens fond* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 2 600 000 kr.

C 10. Revision av sparbankernas förvaltning

1972/73 Utgift	917 295
1973/74 Anslag	950 000
1974/75 Förslag	920 000

Från detta anslag utgår ersättning åt revisor, ombud eller likvidationsrevisor, som har förordnats av bankinspektionen enligt 81 § eller 82 § 1 mom. lagen (1955: 416) om sparbanker. För sparbankernas bidrag till dessa kostnader finns på riksstatens inkomstsida en inkomsttitel, benämnd Bidrag för revision av sparbankerna. Anslaget bör för nästa budgetår föras upp med 920 000 kr., dvs. samma belopp som har tagits upp under inkomsttiteln.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Revision av sparbankernas förvaltning* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 920 000 kr.

C 11. Avsättning till försäkringsinspektionens fond

1972/73 Nettoinkomst		Nettoutgift som	
som tillgodoförts		bestridits från	
fonden	3 593 179	fonden	3 186 900
1973/74 Anslag	3 677 000		
1974/75 Förslag	4 075 000		

Försäkringsinspektionen har som central förvaltningsmyndighet att utöva tillsyn över försäkringsväsendet.

Chef för försäkringsinspektionen är en generaldirektör. Inom inspektionen finns tre byråer, nämligen en för livförsäkringsärenden, en för försäkringsjuridiska och administrativa ärenden och en för skadeförsäkringsärenden.

Försäkringsinspektionens verksamhet finansieras genom obligatoriska bidrag från försäkringsbolagen och vissa understödsföreningar samt bidrag från staten. Bidragen från försäkringsbolagen och understödsföreningarna redovisas på riksstaten under inkomsttiteln Bidrag till försäkringsinspektionens fond. Från detta anslag överförs till försäkringsinspektionens fond belopp motsvarande inbetalda bidrag samt härutöver statsbidrag med f. n. 0,5 milj. kr.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Försäkrings- inspektionen	Departement- chefen
Personal			
Handläggande personal	29	—	—
Övrig personal	19	—	—
	48	—	—
Anslag			
Lönekostnader	3 328 000	+ 115 000	+ 115 000
Sjukvård	9 000	—	—
Reseersättningar (även utrikes resor)	40 000	—	—
Lokalkostnader	200 000	+ 50 000	+ 50 000
Expenser	258 000	+ 26 000	+ 14 000
	3 835 000	+ 191 000	+ 179 000
Uppbördsmedel			
Publikationer	2 000	—	—
	3 833 000	+ 191 000	+ 179 000

Försäkringsinspektionen

I försäkringsinspektionens fond fanns vid ingången av budgetåret 1973/74 en behållning av 1 778 225 kr. Med tillämpning av gällande bidragsbestämmelser och oförändrat statsbidrag skulle fonden, vid de av inspektionen beräknade utgifterna, vid utgången av budgetåret 1974/75 uppvisa ett saldo av 2 063 225 kr. Försäkringsinspektionen föreslår inte någon förändring av bidragsbestämmelserna eller av statsbidragets storlek.

I fråga om utgifterna beräknas en ökning av medelsbehovet med 191 000 kr. för löne- och prisomräkning m. m.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag inspektionens utgifter till 4 012 000 kr. Bidragen från försäkringsbolagen och understödsföreningarna beräknar jag, i enlighet med inspektionens förslag, till 3 575 000 kr. och statsbidraget till oförändrat 500 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Avsättning till försäkringsinspektionens fond* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 4 075 000 kr.

C 12. Stämpelomkostnader

1972/73 Utgift	1 394 979
1973/74 Anslag	1 547 000
1974/75 Förslag	1 712 000

Från anslaget bestrids kostnader för riksskatteverkets, postverkets och bankinspektionens befattning med stämpelväsendet.

Enligt stämpelskatteförordningen (1964: 308) och expeditionskungörelsen (1964: 618) är riksskatteverket central myndighet för stämpelväsendet. Postverket svarar för försäljningen av stämpelmärken. Bankinspektionen utövar kontroll över beräkningen av fondstämpel.

Kostnaderna för stämpelväsendet beräknar jag enligt följande.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75
Riksskatteverket	45 000	—
Postverket	1 407 000	+ 130 000
Bankinspektionen	95 000	+ 35 000
	1 547 000	+ 165 000

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Stämpelomkostnader* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 712 000 kr.

C 13. Kostnader för årlig taxering m. m.

1972/73 Utgift	46 222 549
1973/74 Anslag	53 000 000
1974/75 Förslag	58 000 000

Från anslaget betalas bl. a. ersättningar till ordförande och kronoombud i taxeringsnämnder samt bidrag till kommunernas kostnader för medverkan i taxeringsarbetet enligt 16 § 2 mom. taxeringsförordningen (1956: 623).

Nästa allmänna fastighetstaxering skall ske år 1975 (prop. 1973: 162, SkU 1973: 70, rskr 1973: 391). Genom bl. a. en tidigareläggning av förberedelsearbetet torde vissa kostnader för fastighetstaxeringen uppkomma redan innevarande budgetår. Sådana kostnader bör belasta detta anslag.

Medelsbehovet för nästa budgetår beräknar jag till 58 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Kostnader för årlig taxering m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 58 000 000 kr.

C 14. Kostnader för 1975 års allmänna fastighetstaxering

Nytt anslag (förslag) 35 000 000

Nästa allmänna fastighetstaxering skall, som tidigare redovisats, ske år 1975. Enligt riksdagens beslut (prop. 1973: 162, SkU 1973: 70, rskr 1973: 391) skall därvid vissa ändringar gälla jämfört med motsvarande taxering år 1970. Bl. a. kan nämnas att gemensamma fastighets-

taxeringsnämnder, som i regel omfattar ett län, tillkommer för taxering av komplicerade fastighetsförhållanden. I fråga om taxeringsförfarandet sker en tidigareläggning av förberedelsarbetet.

Från anslaget bör betalas i huvudsak ersättning för arbetet i fastighetstaxeringsnämnderna. Kostnaderna för utbildning och information bestrids från riksskatteverkets anslag.

Kostnaderna för 1970 års taxering uppgick till ca 34 milj. kr., varav 30 milj. kr. belöpte på budgetåret 1969/70. Jag beräknar medelsbehovet för 1975 års allmänna fastighetstaxering till avrundat 35 milj. kr. för budgetåret 1974/75.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Kostnader för 1975 års allmänna fastighetstaxering* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 35 000 000 kr.

C 15. Ersättning till postverket m. fl. för bestyret med skatteuppbörd m. m.

1972/73 Utgift	34 113 390
1973/74 Anslag	34 530 000
1974/75 Förslag	20 050 000

Från anslaget betalas ersättningar till postverket, banker och andra penninginrättningar för deras medverkan vid skatteuppbörden. Ersättningarna avser bl. a. distribution av debetsedlar och förtryckta deklara-tionsblanketter, uppbörd och redovisning av skatt som inbetalas genom postverket och vissa penninginrättningar, utbetalning genom postanstalterna av överskjutande preliminär skatt samt kostnader för postverkets bestyr med mervärdeskatten och med uppbörden av arvs- och gåvoskatt. Från anslaget betalas vidare ersättning till postverket för de kostnader som uppstår genom att kyrkobokföringsmyndigheterna underrättas om permanenta adressförändringar som anmälts till posten.

Enligt en promemoria, som har upprättats inom postverket, beräknas medelsbehovet för nästa budgetår till 35 272 000 kr. Därav avser 17,7 milj. kr. ersättning för postverkets arbete i samband med in- och utbetalningar av skatt, befördran av frankeringsfria försändelser till bl. a. länsstyrelsernas datakontor, bestyret med mervärdeskatt samt uppbörd av arvs- och gåvoskatt, 9 720 000 kr. ersättning för distribution av debetsedlar, 5 500 000 kr. ersättning för distribution av förtryckta deklara-tionsblanketter, 70 000 kr. ersättning för översändande av adressuppgifter till kyrkobokföringsmyndigheterna, 2 257 000 kr. ersättning till penninginrättningar som medverkar vid skatteuppbörden och 25 000 kr. ersättning till postverket för vissa kostnader i samband med avvecklingen av skatteavdelningarna.

Ersättningen för distribution av debetsedlar och förtryckta deklara-tionsblanketter har beräknats med utgångspunkt i fr. o. m. den 1 juli 1972 gällande brevporto.

Jag förordar att ersättningen till postverket för distribution av de-betsedlar och deklara-tionsblanketter fr. o. m. budgetåret 1974/75 skall utgå från det under sjätte huvudtiteln upptagna anslaget Ersättning till postverket för befordran av tjänsteförsändelser. Beräkningarna i övrigt i promemorian kan jag godta. Anslaget bör föras upp med 20 050 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Ersättning till postverket m. fl. för bestyret med skatte-uppbörd m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsan-slag av 20 050 000 kr.

C 16. Kilometerbeskattning

1972/73 Utgift	25 351 420
1973/74 Anslag	7 400 000
1974/75 Förslag	990 000

Den 1 januari 1974 infördes beskattning efter körd väglängd (kilo-meterskatt) för brännoljedrivna motorfordon (prop. 1971: 153, SkU 1971: 67, rskr 1971: 339 och prop. 1973: 94, SkU 1973: 41, rskr 1973: 254). Beträffande släpvagnar skall kilometerskatt införas vid en tidpunkt som bestäms senare och som är avhängig av att den tekniska konstruk-tionen av kilometerräknare för släpvagnar löses.

En särskild nämnd, kilometerskattenämnden (KSN), har inrättats för att förbereda övergången till kilometerbeskattning. Kostnaderna för nämndens verksamhet och andra kostnader som kan uppstå som ett led i förberedelsearbetet bestrids från detta anslag.

Uppdraget att ta fram, anskaffa och leverera räknarapparatur har av KSN lämnats åt Svenska Utvecklingsaktiebolaget (SU). Uppdraget har numera övertagits av AB Samcfa, som är ett av SU helägt dotterbolag. Mellan KSN och SU har träffats tre avtal av innebörd att bolaget skall anskaffa och distribuera sammanlagt ca 160 000 räknarsatser (räknare och fördelningsväxel) för de brännoljedrivna motorfordon som är regi-strerade före den 1 januari 1973. Distributionen av räknarsatserna till ägare av registrerade brännoljedrivna motorfordon påbörjades i slutet av år 1972 och avslutades hösten 1973. Staten garanterar SU likvid för leverans enligt avtalen, vilka har godkänts av Kungl. Maj:t.

Syftet med avtalen var att säkerställa att tillräckligt antal tillförlitliga räknare fanns tillgängligt så att fordonsägare m. fl. kunde förse fordo-nen med räknarapparatur före den för flertalet fordon föreskrivna årliga kontrollbesiktningen år 1973. Vid besiktningen skulle apparaturen vara

monterad så att den kunde kontrolleras och plomberas vid besiktningstillfället.

Enligt riksdagens beslut (prop. 1972: 115, SkU 1972: 59, rskr 1972: 273) är fordonsägarna skyldiga dels att utrusta sina brännoljedrivna fordon med godkända kilometerräknare, dels att svara för kostnaderna för räknarapparaturen och dess inmontering. Ersättningen skall enligt kungörelsen (1973: 785) om inbetalning av avgift för kilometerräknare m. m. utgå med 245 kr.

Räknarsatserna har enligt det system som avtalats mellan KSN och SU distribuerats till fordonsägarna utan krav på omedelbar betalning. Uppbörd av ersättningen för räknarsatserna sker först i samband med den första ordinarie uppbörden av fordonsskatt för år 1974, dvs. i januari—februari 1974. Den sammanlagda ersättningen för kilometerräknarapparatur beräknas till 36 milj. kr. Statsverket har förskottsvis svarat för likvider gentemot SU, varvid betalningarna belastat detta anslag.

Kilometerskattenämnden beräknar medelsbehovet för nämndens verksamhet under nästa budgetår till 990 000 kr. Härav avser 471 000 kr. arvoden till ledamöter, ersättning till sekreterare, m. m. och 119 000 kr. omkostnader för nämnden, huvudsakligen resekostnader. Informations- och provningskostnader m. m. i anslutning till införande av kilometerskatt för släpvagnar beräknar nämnden till 350 000 kr. Återstående belopp, 50 000 kr., avser ersättning till fordonsägare för kostnader för sådan räknarapparatur som genom statens försorg distribuerats till fordon som upphör att vara kilometerskattepliktiga före utgången av mars månad år 1974.

Några kostnader för eventuell förskottsvis betalning av ersättning för kilometerräknarapparatur för släpvagnar har ej tagits upp. Kostnadernas storlek blir bl. a. beroende av det distributionsätt som väljs.

Departementschefen

Kilometerskattenämndens beräkningar av medelsbehovet för nämndens verksamhet kan jag godta. Jag beräknar således 990 000 kr. för nämndens verksamhet, varav 350 000 kr. för informations- och provningskostnader m. m.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Kilometerbeskattning* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 990 000 kr.

D. BIDRAG OCH ERSÄTTNINGAR TILL KOMMUNERNA**D 1. Ersättning till Trelleborgs kommun för mistad tolag**

1972/73 Utgift	1 974 740
1973/74 Anslag	1 820 000
1974/75 Förslag	1 665 000

Den tolagersättning som utgått till vissa städer har i enlighet med riksdagens beslut avvecklats för samtliga kommuner utom Trelleborgs kommun (prop. 1964: 157, SU 1964: 164, rskr 1964: 342). För denna kommun är avvecklingstiden bestämd till tjugo år. Utbetalningarna för nästa budgetår uppgår till ca 1,7 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Ersättning till Trelleborgs kommun för mistad tolag* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 665 000 kr.

D 2. Skatteutjämningsbidrag till kommunerna m. m.

1972/73 Utgift	2 014 678 084
1973/74 Anslag	2 335 000 000
1974/75 Förslag	2 650 000 000

Från anslaget bestrids skatteutjämningsbidrag till kommunerna enligt lagen (1973: 433) om skatteutjämningsbidrag. Vidare utbetalas från anslaget bidrag enligt kungörelsen (1962: 69) om övergångsbidrag vid vissa ändringar i den kommunala indelningen (ändrad 1965: 536).

Genom beslut vid 1973 års riksdag (prop. 1973: 44, FiU 1973: 23, rskr 1973: 249) genomförs väsentliga förändringar av skatteutjämnings-systemet fr. o. m. år 1974. Besluten innebär dels en betydande ökning av bidragen från staten till kommunerna, dels nya regler för bidragsgivningen. Ändringarna i skatteutjämningsystemet är provisoriska i avvaktan på en aviserad översyn i anslutning till att resultaten från den kommunalekonomiska utredningens arbete föreligger.

Skatteutjämningsbidrag utgår till kommuner, landstingskommuner och kyrkliga kommunenheter. Liksom i det tidigare skatteutjämnings-systemet garanteras kommuner och landstingskommuner viss skattekraft, som relateras till medelskattekraften i riket. Skattekraftsgarantin varierar i huvudsak med den geografiska belägenheten. I stället för de tidigare tre skattekraftsområdena finns nu fem skattekraftsklasser med en garanterad skattekraft på 95, 100, 110, 120 resp. 130 % av medelskattekraften. Vidare har Gotland garanterats 115 %.

Det bidrag som tidigare utgått till kommuner med högre utdebitering

än medelutdebiteringen har avskaffats. Samtidigt har den s. k. reduceringsregeln slopats. Denna regel innebar att skatteutjämningsbidragen reducerades för kommuner med låg utdebitering.

Särskilda regler har införts för att förbättra bidragen till avfolkningskommuner och s. k. sommarstugukommuner.

De kyrkliga kommunerna får i fortsättningen samma skatteutjämningsbidrag i kronor räknat som år 1973 med en årlig femprocentig uppräknning av föregående års bidragsbelopp.

På sikt får vissa kommuner och landstingskommuner vidkännas bidragsminskningar. För att ge kommunerna möjlighet att anpassa sin verksamhet till den ändrade bidragsgivningen införs en särskild övergångskompensation. Övergångsreglerna är utformade så att inte någon kommun eller landstingskommun får sänkt ordinarie skatteutjämningsbidrag år 1974. Därefter avtrappas övergångskompensationen under perioden 1975—1979.

Kommunernas möjligheter att få *extra skatteutjämningsbidrag* har ökat väsentligt efter omläggningen. F. n. utgår en särskild form av extra bidrag, s. k. stimulansbidrag, som syftar till att stimulera till frivilliga kommunsammanläggningar. Dessa bidrag utgår under tre år och minskar med 33 % per år. I det nya skatteutjämningsystemet ingår inga stimulansbidrag. År 1974 utbetalas dock den sista tredjedelen av de bidrag som sammanhänger med kommunsammanläggningarna den 1 januari 1971.

Extra skatteutjämningsbidrag beslutas av Kungl. Maj:t efter prövning från fall till fall av den bidragssökande kommunens situation. Kommunen skall för att få extra bidrag kunna påvisa att något speciellt inträffat varöver kommunen inte kunnat råda och som påtagligt försämrat dess ekonomi, eller att dess ekonomiska situation är sådan att det eljest framstår som skäligt att komplettera den ordinarie bidragsgivningen. Vidare kan ett särskilt skäl för beviljande av extra bidrag vara att kommunen genom att bidraget vid hög utdebitering avskaffats, får minskade skatteutjämningsbidrag och därmed kan få svårigheter att anpassa sin verksamhet till tillgängliga resurser.

Övergångsbidrag utgår i syfte att begränsa utdebiteringshöjning för delar av kommun i samband med kommunsammanläggning. Bidraget kommer invånarna i viss del av den sammanlagda kommunen till godo. Bidraget utgår under högst fem år och minskar successivt under perioden.

De ordinarie skatteutjämningsbidragen fastställs av länsstyrelsen under året före det år då bidragen betalas ut till kommunerna. Storleken av dessa bidrag är, utom vad gäller de kyrkliga kommunenheterna, beroende av de utdebiteringssatser som har beslutats för det kommande året. Övergångsbidrag och extra bidrag fastställs av Kungl. Maj:t efter ansökan i varje särskilt fall.

De totala skatteutjämningsbidragen för åren 1968—1974 framgår av följande tabell.

Skatteutjämningsbidrag 1968—1974 (milj. kr.)

	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974
Kommuner	797	891	966	1 108	1 164	1 259	1 598
Församlingar	70	75	81	84	89	94	98
Landsting	440	494	561	589	684	694	861
	1 307	1 460	1 608	1 781	1 938	2 047	2 557

Jag övergår härefter till beräkningen av anslaget för budgetåret 1974/75. Medelsbehovet under detta budgetår avser bidrag som utbetalas under andra hälften av år 1974 och första hälften av år 1975. Storleken av de beslutade skatteutjämningsbidragen och övergångsbidragen för år 1974 och beräknade bidrag för år 1975 framgår av följande tabell.

Skatteutjämningsbidrag m. m. 1974 och 1975 (milj. kr.)

	1974	1975
Skatteutjämningsbidrag	2 355	2 558
Extra bidrag	55	25
Därav stimulansbidrag	(46)	(—)
Övergångskompensation	147	118
Övergångsbidrag	24	14
	2 581	2 715

Ordinarie skatteutjämningsbidrag uppgår under år 1974 till 2 355 milj. kr. Bidraget under år 1975 är beroende av den fortsatta utvecklingen av skatteunderlaget och av kommunernas utdebiteringssatser för samma år. De kan alltså inte nu beräknas med säkerhet. Om man utgår från de fastställda utdebiteringssatserna för år 1974 och antar en viss höjning av skatteunderlaget leder detta till ett totalt belopp för ordinarie skatteutjämningsbidrag för bidragsåret 1975 av ca 2 558 milj. kr.

Extra bidrag för år 1974 har av Kungl. Maj:t beviljats 124 kommuner. Det sammanlagda beloppet för dessa bidrag uppgår till 55,4 milj. kr. Härav avser 8,6 milj. kr. vanliga extra bidrag, 46 milj. kr. stimulansbidrag och 0,8 milj. kr. bidrag till utgifter för lokal trafikservice.

I prop. 1973: 44 beräknades medelsbehovet för extra bidrag till 25 milj. kr. för år 1974. Endast 8,6 milj. kr. kommer dock enligt Kungl. Maj:ts beslut att utgå som extra bidrag för innevarande år. Skälet till att prövningen av kommunernas ansökningar lett till en avsevärt lägre utbetalning av extra bidrag än beräknat är bl. a. att kommunernas ekonomiska situation år 1973 varit förhållandevis gynnsam. Vidare har

bchovet att komplettera den ordinarie bidragsgivningen inte varit så stort det första året i det nya systemet eftersom ingen kommun får sänkt ordinarie skatteutjämningsbidrag för år 1974. Behovet av extra bidrag för nästa år är f. n. svårt att överblicka. Bl. a. kommer fr. o. m. år 1975 ett antal kommuner att få vidkännas en minskning av skatteutjämningsbidragen genom att bidraget vid hög utdebitering avskaffats. Jag förordar att 25 milj. kr. beräknas för extra bidrag för år 1975. Om det visar sig behövt bör dock extra bidrag kunna beviljas med ett något högre totalbelopp. För åren 1974 och 1975 kan övergångsbidragen med anledning av kommunsammanläggningar med hänsyn till gällande avvecklingsregler beräknas till ca 24 milj. kr. resp. 14 milj. kr.

De sammanlagda utgifterna under anslaget uppgår således till 2 581 milj. kr. år 1974 och 2 715 milj. kr. år 1975. Hälften av dessa belopp, 2 648 milj. kr., utbetalas under budgetåret 1974/75. Jag förordar att anslaget förs upp med avrundat 2 650 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Skatteutjämningsbidrag till kommunerna m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 2 650 000 000 kr.

D 3. Skattebortfallsbidrag till kommuner m. fl.

1972/73 Utgift	628 646 729
1973/74 Anslag	1 200 000 000
1974/75 Förslag	1 185 000 000

Från anslaget bestrids skattebortfallsbidrag till kommuner, landstingskommuner och församlingar som kompensation för att det kommunala skatteunderlaget minskar till följd av 1970 års skattereform (prop. 1972: 60, FiU 1972: 23, rskr 1972: 139 och prop. 1972: 130, FiU 1972: 39, rskr 1972: 336). Bidragsbestämmelserna återfinns i kungörelsen (1972: 140, ändrad 1972: 702) om skattebortfallsbidrag.

Till grund för bidragsgivningen ligger ett beräknat skattebortfall för kommunerna på 1 200 milj. kr. För inkomståret 1971 beräknades dock skattebortfallet bli ca 50 milj. kr. högre eller 1 250 milj. kr. Bidragen utbetalades första gången år 1973 och utgår på grundval av tillskjutet skatteunderlag. Detta skatteunderlagstillskott fördelas mellan kommunerna i relation till skattekraften, beräknad som skattekonor per inkomsttagare. Kommunerna får successivt lägre bidrag i takt med att den till följd av 1970 års skattereform förlorade skattekraften återvinns.

Medelsbehovet under budgetåret 1974/75 avser bidrag som utbetalas under andra hälften av år 1974 och första hälften av år 1975, då slutligt bidrag utgår för halva inkomståret 1972 resp. halva inkomståret 1973. För inkomståret 1972 kan skattebortfallsbidragen beräknas utgå med drygt 1 210 milj. kr. och för inkomståret 1973 med ett i runt tal

60 milj. kr. lägre belopp. Medelsbehovet för budgetåret 1974/75 kan med ledning härav beräknas till 1 185 milj. kr. Jag förordar att anslaget förs upp med detta belopp.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Skattebortfallsbidrag till kommuner m. fl.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 185 000 000 kr.

D 4. Särskilt bidrag till kommunerna

1973/74 Anslag 122 000 000

1974/75 Förslag 122 000 000

Från anslaget utbetalas fr. o. m. budgetåret 1973/74 bidrag till kommunerna för att kompensera för den skatteomläggning som trädde i kraft den 1 januari 1973 (jfr SkU 1972: 32, rskr 1972: 238). Bidragen utbetalas av kammarkollegiet enligt bestämmelserna i kungörelsen (1973: 337) om särskilt bidrag till landstingskommuner och kommuner.

Bakgrunden till det särskilda bidraget är följande. I prop. 1972: 95 föreslogs en sänkning av den direkta inkomstkatten, vilken skulle finansieras huvudsakligen genom höjd mervärdeskatt. Detta förslag utgjorde grunden för en överenskommelse mellan regeringen och Svenska kommunförbundet och Svenska landstingsförbundet innebärande att förbunden skulle utfärda rekommendationer till kommunerna och landstingen att under tvåårsperioden 1973—1974 avstå från att höja kommunal- resp. landstingsskatt. Finansieringen av den sänkta inkomstkatten förändrades under riksdagsbehandlingen från höjd mervärdeskatt till en med 2 % höjd arbetsgivaravgift. Riksdagen uttalade härvid att i den mån en sådan höjning av arbetsgivaravgiften innebar en merkostnad för primärkommuner och landsting i förhållande till den i propositionen föreslagna höjningen av mervärdeskatten borde staten med hänsyn till överenskommelsen rörande kommunal- och landstingsskatterna lämna kompensation för detta.

Bidragen utgår med 122 milj. kr. per år. Härav faller 93,5 milj. kr. på landstingen samt Gotlands, Malmö och Göteborgs kommuner. Övriga primärkommuner får sammanlagt 28,5 milj. kr. Bidragen fördelas i förhållande till antalet invånare i kommunerna.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Särskilt bidrag till kommunerna* för budgetåret 1974/75 anvisa ett anslag av 122 000 000 kr.

E. Diverse

E 1. Ersättning till statens allmänna fastighetsfond: Slottsbyggnadernas delfond

1972/73 Utgift	12 312 193
1973/74 Anslag	9 186 000
1974/75 Förslag	5 447 000

För slottsbyggnadernas delfond av statens allmänna fastighetsfond har, med tanke på arten av det fastighetsbestånd som där redovisas, något förräntningskrav inte ansetts böra uppställas. Av redovisningstekniska skäl upptas emellertid i staten för fonden en formell överskotts-post om 1 000 kr. Eftersom inkomsterna under delfonden inte är tillräckliga för att täcka utgifterna för reparations- och underhållsåtgärder behövs ett tillskott till inkomstsidan för att balans i staten skall uppnås. Detta tillskott utgår från förevarande riksstatsanslag.

Jag kommer senare denna dag att anmäla förslag till stat för statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1974/75. Därvid kommer jag att redovisa utgifter om sammanlagt 7 651 000 kr. för de byggnader som är upptagna under slottsbyggnadernas delfond. Av detta belopp beräknas 2 204 000 kr. kunna täckas genom hyror och andra inkomster. Återstående belopp uppgår alltså till 5 447 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Ersättning till statens allmänna fastighetsfond: Slottsbyggnadernas delfond* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 5 447 000 kr.

E 2. Bidrag till vissa internationella byråer och organisationer m. m.

1972/73 Utgift	1 103 650
1973/74 Anslag	1 370 000
1974/75 Förslag	1 580 000

Från anslaget bestrids f. n. utgifter för Sveriges bidrag till internationella rådet för samarbete på tullområdet, GATT-organisationen, internationella statistiska institutets permanenta byrå, internationella tulltariffbyrån, internationella institutet för administrativ forskning, nordiska statistiska sekretariatet, nordiska skattevetenskapliga forskningsrådet och IARIW, som är en internationell beredning för forskning rörande inkomster och kapitalförsörjning.

Medelsbehovet för nästa budgetår beräknar jag till 1 580 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att till *Bidrag till vissa internationella byråer och organisationer m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 580 000 kr.

E 3. Statens krigsförsäkringsnämnd m. m.

1972/73 Utgift	40 959
1973/74 Anslag	52 000
1974/75 Förslag	56 000

Från anslaget bestrids utgifter för statens krigsförsäkringsnämnd och statens krigsskadenämnd.

Statens krigsförsäkringsnämnd beräknar medelsbehovet för verksamheten under nästa budgetår till 44 000 kr.

Departementschefen

Medelsbehovet för statens krigsförsäkringsnämnd beräknar jag till 42 000 kr. Jag räknar dessutom med 14 000 kr. till utgifter för statens krigsskadenämnd. Anslaget bör alltså föras upp med 56 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att till *Statens krigsförsäkringsnämnd m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 56 000 kr.

E 4. Bidrag till Föreningen Fruktdrycker

1972/73 Utgift	35 000
1973/74 Anslag	35 000
1974/75 Förslag	35 000

Från anslaget utgår bidrag till Föreningen Fruktdrycker för upplysningsverksamhet rörande alkoholfria fest- och sällskapsdrycker.

Riksskatteverket föreslår att anslaget förs upp med 35 000 kr.

Departementschefen

Jag biträder riksskatteverkets förslag. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till Föreningen Fruktdrycker* för budgetåret 1974/75 anvisa ett anslag av 35 000 kr.

E 5. Bidrag till vissa handikappade ägare av motorfordon

1972/73 Utgift	12 099 893
1973/74 Anslag	12 000 000
1974/75 Förslag	3 700 000

¹ Anslaget Bidrag till vanföra ägare av motorfordon.

Enligt förordningen (1960: 603, ändrad senast 1973: 886) om bidrag till vissa handikappade ägare av motorfordon utgår bidrag av statsmedel till sådana handikappade motorfordonsägare som har befriats från fordonsskatt. Bidragen motsvarar skattekostnaderna för viss mängd bensin eller brännolja. Bidragen utgår i efterskott för budgetår och betalas ut av länsstyrelserna.

Riksdagen har beslutat om höjning av den mängd bensin för vilken bidrag utgår (prop. 1973: 153, SkU 1973: 61, rskr 1973: 314). Tidigare har genom riksdagens beslut den särskilda skatten på motorbränslen höjts (prop. 1973: 6, SkU 1973: 1, rskr 1973: 8). Med beaktande av dessa riksdagens beslut och medelsförbrukningen under budgetåret 1972/73 förordar jag att anslaget räknas upp med 1,7 milj. kr. för nästa budgetår.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till vissa handikappade ägare av motorfordon* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 3 700 000 kr.

E 6. Bidrag till Institutet för storhushållens rationalisering

1972/73 Utgift	300 000
1973/74 Anslag	300 000
1974/75 Förslag	300 000

Institutet för storhushållens rationalisering har till huvudsaklig uppgift att främja och samordna sådan rationaliserings- och utvecklingsverksamhet som väsentligt kan bidra till att höja produktiviteten inom storhushållen. Institutet skall dessutom bedriva informations- och utbildningsverksamhet inom sitt område.

Institutet är organiserat som ett fristående organ, som drivs gemensamt av staten och en för ändamålet bildad stiftelse med företrädare för landstingsförbundet, kommunförbundet och restaurangnäringen. Verksamheten vid institutet regleras genom avtal som Kungl. Maj:t efter be- myndigande av riksdagen slutit med stiftelsen. Avtalet gäller, efter att ha förlängts i juni 1971, t. o. m. budgetåret 1975/76. Enligt avtalet bidrar staten till kostnaderna för verksamheten med 300 000 kr. per budgetår och stiftelsen med minst 400 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till Institutet för storhushållens rationalisering* för budgetåret 1974/75 anvisa ett anslag av 300 000 kr.

E 7. Produktionsbidrag för dagstidningar

1972/73 Utgift	65 465 000
1973/74 Anslag	67 000 000
1974/75 Förslag	67 000 000

Vid 1971 års riksdag beslöts ett statligt ekonomiskt stöd till dagspressen i form av produktionsbidrag för dagstidningar (prop. 1971: 27, KU 1971: 32, rskr 1971: 180). Genom beslut vid 1972 års riksdag höjdes bidragsbeloppen och företogs vissa ändringar i grunderna för produktionsbidragen (prop. 1972: 59, KU 1972: 29, rskr 1972: 203). Bestämmelser har meddelats i kungörelsen (1971: 492, ändrad 1972: 427) om statligt stöd till dagstidningar. Produktionsbidrag utgår i princip endast för andratidningar. Med andratidning avses sådan dagstidning som på sin utgivningsort har mindre upplaga än annan tidning. Bestämmelserna möjliggör emellertid även för annan tidning än andratidning att få bidrag om det med hänsyn till förhållandena inom tidningens hela spridningsområde är uppenbart att den har samma svårigheter som en andratidning. Som förutsättningar för att produktionsbidrag skall utgå gäller vidare bl. a. att tidningens totalupplaga i huvudsak är abonnerad, att den abonnerade upplagan uppgår till minst 2 000 exemplar och att annonsandelen är mindre än 50 %.

För dagstidning som utkommer 2—7 dagar i veckan beräknas bidraget på grundval av pappersförbrukningen minskad med den del som går åt för annonsutrymme. Bidraget utgår med 5 000 kr. per ton, dock högst 8 milj. kr. för storstadstidning och 2,5 milj. kr. för annan tidning. För dagstidning som utkommer en gång i veckan utgår bidraget med ett fast belopp, nämligen 200 000 kr. Detta belopp utgör också minimibidrag för övriga bidragsberättigade dagstidningar.

Bidragen beräknas för kalenderår och utgick för år 1972 med sammanlagt 65,5 milj. kr. fördelat på 53 tidningar. För år 1973 hade t. o. m. december månad beviljats bidrag för 61 tidningar till ett sammanlagt belopp av ca 67 milj. kr.

Bidragsärendena handläggs av presstödsnämnden, som också handlägger ärenden om lån ur pressens lånefond. Kostnaderna för nämndens verksamhet belastar f. n. investeringsanslaget Pressens lånefond. Jag förordar att nämndens verksamhet fr. o. m. budgetåret 1974/75 i stället finansieras över förevarande anslag.

Anslaget bör för nästa budgetår föras upp med oförändrat 67 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Produktionsbidrag för dagstidningar* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 67 000 000 kr.

E 8. Samdistributionsrabatt för dagstidningar

1972/73 Utgift	21 234 336
1973/74 Anslag	22 000 000
1974/75 Förslag	24 000 000

Från anslaget bestrids utgifter för samdistributionsrabatt enligt kungörelsen (1969: 581, ändrad 1972: 418) om samdistributionsrabatt för dagstidningar. Rabatt utgår för varje abonnerat exemplar som distribueras av postverket i särskild tidningsutdelningstur eller av distributionsföretag under förutsättning att minst två tidningsföretag deltar i samdistributionen. Tidningsföretagen måste avstå från egen distribution på alla de orter där det förekommer rabatterad samdistribution i vilken den egna tidningen kan medfölja. De i samdistributionen deltagande tidningarna betalar inom samma distributionsområde ett enhetligt pris per distribuerat exemplar. En viss möjlighet till differentierad prissättning finns dock om tidningarnas exemplarvikt är mycket olika.

Samdistributionsrabatten utgår med tre öre för varje rabattberättigat exemplar av tidning som samdistribueras.

Administrationen av systemet med samdistributionsrabatt handhas av statskontoret.

F. n. deltar 152 tidningar i rabattberättigad samdistribution, medan 27 tidningar står utanför systemet. Av dessa senare är 16 endagstidningar, sju 2- eller 3-dagartidningar och fyra 5-, 6- eller 7 dagartidningar. Av de sistnämnda är tre eftermiddagstidningar med i princip enbart lösnummerförsåld upplaga.

Anslagsbehovet för nästa budgetår kan beräknas till 24 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Samdistributionsrabatt för dagstidningar* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 24 000 000 kr.

E 9. Viss informationsverksamhet

1972/73 Utgift	12 593 850	Reservation	2 930 907
1973/74 Anslag	10 000 000		
1974/75 Förslag	11 200 000		

Anslaget tillkom budgetåret 1971/72 för att snabbt få till stånd en vidgad samhällsinformation (prop. 1971: 56, FiU 1971: 23, rskr 1971: 182). Samtidigt tillskapades nämnden för samhällsinformation (NSI). Anslaget används dels för nämndens administrationskostnader, dels för bidrag till informationsprojekt.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Nämnden för samhällsinformation	Departementschefen
Personal vid NSI			
Handläggande personal	6	+1	—
Övrig personal	3	—	—
	9	+1	—
Anslag			
Lönekostnader	766 000	+ 109 000	+ 25 000
Sjukvård	5 000	—	—
Reseersättningar	37 000	+ 19 000	+ 12 000
Därav utrikes resor	(18 000)	(+ 7 000)	(—)
Lokalkostnader	52 000	+ 123 000	+ 123 000
Expenser	175 000	+ 45 000	+ 32 000
Summa kostnader för NSI	1 035 000	+ 296 000	+ 192 000
Bidrag till informationsprojekt	8 965 000	+ 896 000	+1 008 000
Summa anslag	10 000 000	+1 192 000	+1 200 000

Nämnden för samhällsinformation

1. Pris- och löneomräkning 956 800 kr., varav 18 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. 0-alternativet innebär minskade bidrag till informationsprojekt.

3. Nämnden behöver en tjänst som planerings- och informationskonsult för samordning av centrala basinformationsaktiviteter och som konsult till länsstyrelserna (+84 242 kr.).

4. Medelsbehovet i övrigt under anslaget beräknas öka med 150 958 kr. Ökningen avser främst lokalkostnader.

Departementschefen

Mot bakgrund av grundsynen att informationsåtgärder bör ses som en integrerad del av myndigheternas verksamhet uttalade jag i prop. 1971: 56 (s. 22) tveksamhet inför tanken på ett särskilt anslag för information men menade att ett belopp i den av mig föreslagna storleksordningen även på kort sikt borde kunna utnyttjas effektivt och meningsfullt. I prop. 1972: 1 (bil. 9 s. 76) uttalade jag mig för att behålla ett särskilt anslag intill dess att myndigheterna, eventuellt genom initiativ av nämnden för samhällsinformation, utökat sin informationsverksamhet på ett mera påtagligt sätt. Anslagen för myndigheternas informationsinsatser ökade kraftigt enligt förslag i 1973 års statsverksproposition. Med hänsyn härtill minskades förevarande anslag.

För innevarande budgetår disponerar statliga myndigheter och organ totalt ca 60 milj. kr. för informationsåtgärder. I detta belopp ingår varken de medel som anvisas under detta anslag eller medel för informationsverksamhet inom utrikes- och försvarsdepartementens områden. Enligt förslag i statsverkspropositionen beräknas de angivna informa-

tionsmedlen öka med ca 4 milj. kr. Denna summa innefattar dock bortfall av några större engångsinsatser, bl. a. valinformation, på sammanlagt drygt 3,5 milj. kr. Den jämfört med de senaste åren låga ökningstakten kan eventuellt förklaras med att, åtminstone för de myndigheter som har ett väsentligt informationsansvar gentemot allmänheten, informationsbudgetarna nu nått en relativt hög nivå. Mot bakgrund av de ökade kraven på snabba och breda informationsinsatser i anslutning till statsmakternas beslut och till ikraftträdandet av nya lagar m. m. bör dock även för nästa budgetår särskilda medel anvisas. De medel som är avsedda för bidrag till informationsprojekt bör räknas upp med 1 milj. kr., huvudsakligen för att kompensera för pris- och löneförändringar. Riktlinjerna för användningen bör vara oförändrade. Med hänvisning till sammanställningen och vad jag anfört förordar jag att anslaget förs upp med 11,2 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Viss informationsverksamhet* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 11 200 000 kr.

E 10. Vinstutlottning i lönsparandet m. m.

1972/73 Utgift	11 496 031
1973/74 Anslag	3 400 000
1974/75 Förslag	18 850 000

¹ Anslaget Kampanj för sparande m. m.

Från anslaget bestrids utgifter för vinstutlottning och kampanjverksamhet för det nya lönsparandet, som startade den 1 september 1972 (prop. 1972: 22, FiU 1972: 15, rskr 1972: 109).

Riksgäldskontoret handhar administrationen av det nya lönsparandet och anordnar bl. a. årlig vinstutlottning. Kampanjverksamheten åligger den s. k. lönsparkommittén, som är underställd riksgäldsfullmäktige.

Fullmäktige i riksgäldskontoret

Fullmäktige i riksgäldskontoret föreslår, i enlighet med framställning av lönsparkommittén, att 850 000 kr. anvisas för en lönspar kampanj. De insatser, som gjorts i samband med introduktionen av nya lönsparandet, bör enligt lönsparkommittén följas upp under det kommande budgetåret. Kampanjen bör bedrivas i huvudsak enligt hittills tillämpade linjer. Sparinstitutet förutsätts själva vara beredda att bekosta en väsentlig del av sparpropagandan.

Inom det nya lönspar systemet skall anordnas en årlig vinstutlottning. Vinsterna betalas av staten. Utlottningen skall äga rum i september månad året närmast efter sparåret. Den andra vinstutlottningen

kommer att äga rum i september 1974. Vinstsumman skall beräknas till 2 % av saldoökningen inkl. ränta under sparåret på samtliga lönspar-konton. Saldoökningen under år 1973 bedöms uppgå till 900 milj. kr. 1973 års stora saldoökning är delvis betingad av att tidigare lönsparare begagnat sig av rätten att under år 1973 föra över medel från äldre lönspar-konton. Medelsbehovet för vinster i utlottningen i september 1974 beräknas till 18 milj. kr.

Departementschefen

I likhet med fullmäktige i riksgäldskontoret anser jag att 18 milj. kr. bör anvisas för vinstutlottning och 850 000 kr. för en lönspar-kampanj.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Vinstutlottning i lönsparandet m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 18 850 000 kr.

E 11. Upplysning om alkohol- och narkotikaproblemen

Nytt anslag (förslag) 2 500 000

Riksdagen anvisade budgetåret 1972/73 ett reservationsanslag på 5 milj. kr. att användas under en tvåårsperiod för upplysning om alkohol- och narkotikaproblemen (prop. 1972: 61, SkU 1972: 30, rskr 1972: 214). Statens ungdomsråd har svarat för att tillgängliga medel fördelats till sammanslutningar och organisationer, som i sin tur informerat sina medlemmar och allmänheten. Ungdomsrådet har vidare tagit initiativ till samordnade informationsinsatser samt självt genomfört vissa kontakt-, informations- och utvärderingsinsatser. Ungdomsrådet har i skrivelse den 26 september 1973 föreslagit att medel anvisas för ytterligare två år.

Statens ungdomsråd

Erfarenheterna från den pågående verksamheten pekar på organisationernas stora möjligheter att bedriva alkohol- och narkotikaupplysning. Man har bl. a. kunnat utbilda organisationernas egna medlemmar som sedan fått möjligheter att bedriva opinionsbildning och föra kunskaperna vidare till olika ungdomsgrupper inom exempelvis skolan och på olika arbetsplatser.

Ungdomsrådet anser att det är olyckligt om upplysnings- och kontaktverksamhet i alkohol- och narkotikafrågan utformas som oregelbundna punktinsatser. Organisationerna måste få möjligheter att planera sina insatser noggrant. Det engagemang som den aktuella verksamheten skapat måste hållas vid liv i första hand till dess att beslut fattats med anledning av alkoholpolitiska utredningens kommande förslag.

Mot denna bakgrund föreslår ungdomsrådet att medel bör anslås för

ytterligare två år för organisationernas upplysningsverksamhet i alkohol- och narkotikafrågor m. m. Bidragen bör utgå till organisationerna utifrån de av riksdagen tidigare fastställda övergripande målen.

Departementschefen

De av statens ungdomsråd redovisade erfarenheterna från det arbete med alkohol- och narkotikaupplysning som bedrivs av olika ideella organisationer förefaller goda. I likhet med ungdomsrådet finner jag det vara av värde att ta vara på det engagemang i dessa frågor som finns och att bibehålla en kontinuitet i verksamheten i avvaktan på behandlingen av alkoholpolitiska utredningens kommande förslag. Då utredningens betänkande, som väntas föreligga under våren 1974, torde komma att behandla informationsfrågorna på området, bör särskilda medel anvisas för endast ett års upplysningsverksamhet. De tidigare angivna riktlinjerna för användningen av de för budgetåret 1972/73 anvisade medlen bör gälla även i fortsättningen. Liksom hittills bör uppgiften att fördela medlen ankomma på statens ungdomsråd. Med hänvisning till vad jag anfört förordar jag att 2,5 milj. kr. anvisas för upplysning om alkohol- och narkotikaproblemen.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Upplysning om alkohol- och narkotikaproblemen* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 2 500 000 kr.

E 12. Avlöningar till personal på indragningsstat m. m.

1972/73 Utgift	77 362
1973/74 Anslag	100 000
1974/75 Förslag	100 000

Från anslaget bestrids främst utgifterna för vissa ersättningar till personal på indragningsstat.

Statens personalpensionsverk föreslår att anslaget förs upp med 100 000 kr.

Föredraganden

Jag biträder personalpensionsverkets förslag. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Avlöningar till personal på indragningsstat m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 100 000 kr.

E 13. Viss utbildningsverksamhet

1972/73 Utgift	3 425 596	Reservation	2 806 225
1973/74 Anslag	5 153 000		
1974/75 Förslag	4 845 000		

Från anslaget bestrids utgifter för statens personalutbildningsnämnds och vårdutbildningsnämndens kursverksamhet samt utgifter för resekostnadsersättning och traktamente till kursdeltagare m. m. Vidare bestrids utgifter för driften av statens kursgård Sjudarhöjden i Sigtuna från detta anslag.

Statens personalutbildningsnämnd

I 0-alternativet förordar nämnden i första hand en nedskärning av antalet specialkurser.

Utöver utbildningsinsatser i form av olika specialkurser räknar nämnden med att främst satsa på sådana åtgärder som syftar till att förstärka myndigheternas egen utbildning, dvs. en allmän rådgivande verksamhet och pedagogisk utbildning.

Vårdutbildningsnämnden

För budgetåret 1974/75 räknar nämnden med att anordna 14 kurser till en sammanlagd kostnad av 4,7 milj. kr. och uppskattar, med hänsyn till att viss medelsbehållning beräknas uppstå, anslagsbehovet till 3,2 milj. kr.

Föredraganden

Jag har ingen erinran mot den av personalutbildningsnämnden planerade uppläggningsen av kursverksamheten. Omfattningen av vårdutbildningsnämndens kursverksamhet bestäms av antalet nyanställda inom gruppen vård- och vaktpersonal vid fångvårdsanstalter, ungdomsvårdsskolor och vårdanstalter för alkoholmissbrukare. Jag beräknar anslagsbehovet till 4 845 000 kr., varav 2,5 milj. kr. till vårdutbildningsnämndens verksamhet. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Viss utbildningsverksamhet* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 4 845 000 kr.

E 14. Lönekostnader vid viss omskolning och omplacering

1972/73 Utgift	4 158 903
1973/74 Anslag	6 600 000
1974/75 Förslag	9 300 000

Från anslaget bestrids kostnaderna för avlöningsförmåner vid viss omskolning och omplacering av partiellt arbetsföra i statlig och icke statlig anställning, för vilken statliga pensionsbestämmelser gäller. Anslaget används även för utgifter i samband med undersökning om sjukpensionerads återanställning eller för att bestrida vissa kostnader som kan uppkomma vid friställande av personal i samband med omorganisation eller nedläggning av statligt reglerad verksamhet. Vidare kan

kostnaderna för avlöningsförmåner till sådan personal som i samband med omlokalisering av statlig verksamhet omskolas till annat yrke under tid för sådan omskolning bestridas från detta anslag. Bestämmelser i ämnet återfinns i cirkuläret (1960: 553) om anställningsvillkor m. m. för partiellt arbetsföra inom statlig och statsunderstödd verksamhet (ändrat senast 1973: 280). I fråga om anställda hos myndigheter inom försvarsdepartementets område bestrids kostnaderna av medel anvisade under fjärde huvudtiteln.

Statens personalnämnd

För åtgärder i samband med omlokaliseringen behövs en uppräknig av anslaget med 1,2 milj. kr. och för åtgärder i samband med omskolning och omplacering av övertaliga behövs en uppräknig med ytterligare 3 milj. kr.

Föredraganden

Sommaren 1975 påbörjar ytterligare ett antal myndigheter utlokalisering från Stockholm. Det är viktigt att sådan personal som inte kan flytta med sina myndigheter bereds annan sysselsättning i Stockholm och att resurser finns för omskolningsåtgärder om sådana behövs för en omplacering. I fråga om omskolning i samband med omplacering av övertaliga inom statsförvaltningen anser jag det angeläget att ökade resurser ställs till förfogande för detta ändamål. Jag beräknar därför anslagsbehovet till 9,3 milj. kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Lönkostnader vid viss omskolning och omplacering* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 9 300 000 kr.

E 15. Kostnader för vissa nämnder m. m.

1972/73 Utgift	267 793
1973/74 Anslag	180 000
1974/75 Förslag	300 000

Från anslaget bestrids kostnader för statsdepartementens förhandlingsdelegation, statsdepartementens företagsnämnd, statstjänstenämnden (såvitt avser statsverkets andel), kontraktsdelegationen, statens tjänstebostadsnämnd, statens och kommunernas samarbetsnämnd i lönefrågor (såvitt avser statsverkets andel), statens grupplivnämnd, statens maskinpersonalnämnd, vårdutbildningsnämnden, samarbetsdelegationen för förplägnadsfrågor, statsförvaltningens centrala förslagsnämnd, statsförvaltningens centrala samarbetsråd för personalfrågor m. m. (såvitt avser statsverkets andel), nämnden för psykologiska undersökningar, statens arbetsmiljönämnd (såvitt avser statsverkets andel), trygghetsnämnden och en särskild skiljenämnd.

Föredraganden

På grund av särskilda avtal mellan statens avtalsverk och statstjänstemännens huvudorganisationer har Kungl. Maj:t inrättat en löne delegation för beredskapsarbetare m. fl. Kostnaderna för ledamöter och ersättare i delegationen bör betalas från detta anslag.

Med ledning av medelsförbrukningen under budgetåret 1972/73 beräknar jag medelsbehovet till 300 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Kostnader för vissa nämnder m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 300 000 kr.

E 16. Viss förslagsverksamhet m. m.

1972/73 Utgift	68 527
1973/74 Anslag	193 000
1974/75 Förslag	113 000

Från anslaget bestrids utgifter för ersättning och belöning i förslagsverksamheten i den utsträckning beslut härom meddelas av statsförvaltningens centrala förslagsnämnd.

Statsförvaltningens centrala förslagsnämnd

Med hänsyn till att en förslagspristävling kommer att avslutas under innevarande budgetår räknar nämnden med ett minskat medelsbehov för budgetåret 1974/75 även om tävlingen torde komma att medföra en ökning av antalet förslag under nästa budgetår (— 70 000 kr.).

Föredraganden

Anslaget bör för nästa budgetår föras upp med 113 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Viss förslagsverksamhet m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 113 000 kr.

E 17. Täckning av merkostnader för löner och pensioner m. m.

1972/73 Utgift	27 463 500
1973/74 Anslag	1 000
1974/75 Förslag	1 000

Till grund för beräkningen av anslagsmedlen till avlöningar och till pensioner under nästa budgetår har, såsom redovisats under punkt 1 i avsnittet För flera huvudtitlar gemensamma frågor, lagts de löne- och pensionsbelopp som gällt fr. o. m. den 1 januari 1973.

Avtalen har upphört att gälla med utgången av år 1973. Förhandlingar om nya avtal pågår. Det är därför inte möjligt att nu beräkna det medelsbehov för budgetåret 1974/75 som kan uppkomma på grund

av avtal mellan parterna på den statliga arbetsmarknaden. Kungl. Maj:t bör därför beräkna ett preliminärt anslag av 1 000 kr. för täckning av merkostnader för löner och pensioner m. m. i avvaktan på att avtal träffas och lönekostnaderna m. m. kan redovisas i proposition till riksdagen.

Under hänvisning till vad jag sålunda anfört hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till *Täckning av merkostnader för löner och pensioner m. m.* för budgetåret 1974/75 beräkna ett förslagsanslag av 1 000 kr.

E 18. Förberedelser för omlokalisering av statlig verksamhet

1972/73 Utgift	7 711 324
1973/74 Anslag	7 100 000
1974/75 Förslag	12 400 000

Från anslaget bestrids utgifter för främst planerings- och utredningsarbete i samband med omlokalisering av statliga myndigheter (jfr prop. 1971: 29, InU 1971: 15, rskr 1971: 196 och prop. 1973: 55, InU 1973: 22, rskr 1973: 220). Utgifterna för förberedelserna för omlokaliseringen av försvarets myndigheter bekostas inom utgiftsramen för det militära försvaret. Utgifterna under detta anslag avser bl. a. organisations- och ortskommittéernas verksamhet samt arbetsbiträde åt och konsultinsatser hos omlokaliseringsmyndigheterna. Från anslaget bestrids dessutom utgifterna för de anställdas gruppvisa besöksresor till nya lokaliseringsorter. Vidare bestrids från anslaget utgifter för insatser av vissa myndigheter som har centrala samordnings- och planeringsuppgifter i samband med omlokaliseringarna. Kostnaderna för genomförandet av omlokaliseringen, t. ex. för de särskilda förmåner som utgår till de anställda som flyttar med till lokaliseringsorterna eller för myndighetsflyttning eller utrustning skall i allmänhet betalas från myndighetsanslaget. I fråga om affärsdrivande verk eller myndighet för vars drift endast anvisas ett formellt anslag av 1 000 kr. bör dock även kostnader som hänger samman med genomförandeskedet av omlokaliseringen kunna betalas från detta anslag.

Belastningen på anslaget innevarande budgetår torde komma att uppgå till inemot 9 milj. kr., varav ca 2 milj. kr. avser den andra omlokaliseringsetappen. För nästa budgetår beräknar jag medelsbehovet till 12,4 milj. kr. Härav är 8,2 milj. kr. att hänföra till den första omlokaliseringsetappens förberedelser och 1,8 milj. kr. till den andra omlokaliseringsetappens förberedelser. De kostnader för genomförandet av omlokaliseringen som bör betalas från detta anslag har jag beräknat till 2,4 milj. kr. Huvuddelen av detta belopp avser flyttnings- och om-

stationeringskostnader m. m. för statens väg- och trafikinstitut. Vidare ingår vissa medel för bl. a. statens provningsanstalt.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Förberedelser för omlokalisering av statlig verksamhet* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 12 400 000 kr.

KAPITALBUDGETEN

II. Statens allmänna fastighetsfond

11. Byggnadsarbeten för statlig förvaltning

1972/73 Utgift	59 910 866	Behållning	38 045 150
1973/74 Anslag	190 000 000		
1974/75 Förslag	150 000 000		

Från anslaget bestrids utgifter för investeringar i byggnader för statlig förvaltning eller annan statlig verksamhet och för vilka medel inte anvisas under annat anslag.

Byggnadsstyrelsen

Nybyggnad i kvarteret Loen. Redogörelse för nybyggnaden har lämnats i prop. 1965: 64 (s. 2). Sedan byggnaden togs i bruk har det visat sig nödvändigt att komplettera kyl- och ventilationsanläggningen. Vidare har förhandlingar slutförts med Stockholms kommun angående ersättning för provisorier i angränsande gatumark, vilka varit nödvändiga för att möjliggöra transporter till och från arbetsplatsen. Sammanlagt uppgår dessa merkostnader till 635 000 kr. Byggnadsstyrelsen föreslår därför att kostnadsramen förs upp med 36 585 000 kr. i prisläget den 1 april 1973.

Ombyggnad av kasern i kvarteret Garnisonen. Redogörelse för ombyggnaden har lämnats i prop. 1972: 1 (bil. 9 s. 78). Ur arkiveringssynpunkt har ställts så höga krav på de i inredningen ingående arkivskåpens brandklass att dessa med hänsyn till bjälklagens bärighet måste ersättas med fasta våningsarkiv. Förändringen innebär ca 500 000 kr. i tillkommande byggnadskostnader. Byggnadsstyrelsen föreslår att kostnadsramen, inkl. uppräknig med index, förs upp med 16,5 milj. kr. i prisläget den 1 april 1973.

Omlokalisering av statlig verksamhet. Redovisning av hithörande objekt har tidigare skett i prop. 1972: 130 (bil. 5 s. 25), prop. 1973: 1 (bil. 9 s. 104) och prop. 1973: 85 (bil. 5 s. 18).

Till följd av rationell projektering och gynnsamma upphandlingar föreslår byggnadsstyrelsen att kostnadsramarna sänks för flertalet objekt. Ramarna sänks härigenom för de objekt som är upphandlade med sammanlagt ca 60 milj. kr. Beaktas därjämte den allmänna kostnadssteg-

ringen sedan den 1 april 1972 motsvarar sänkningen ett ännu större belopp. För objekt som ännu inte har upphandlats har kostnadsramarna räknats upp med hänsyn till den allmänna byggnadskostnadsstegringen. I det följande redovisas föreliggande förslag till ändrade kostnadsramar.

Uppsala. Nybyggnad i kvarteren Hugin och Munin för statens livsmedelsverk. Redogörelse för nybyggnaden lämnades i prop. 1973: 1 (bil. 9 s. 104). Kungl. Maj:t uppdrog den 29 juni 1973 åt byggnadsstyrelsen att utföra nybyggnaden inom en kostnadsram av 92 milj. kr. enligt prisläget den 1 april 1972. Styrelsen föreslår att kostnadsramen sänks till 80 milj. kr. enligt prisläget den 1 april 1973.

Eskilstuna. Nybyggnad i kvarteret Värjan för myntverket. Redogörelse för objektet lämnades i prop. 1973: 85 (bil. 5 s. 18). Kungl. Maj:t uppdrog den 11 maj 1973 åt byggnadsstyrelsen att utföra nybyggnaden inom en kostnadsram av 6 850 000 kr. i prisläget den 1 april 1972. Styrelsen föreslår att kostnadsramen sänks till 5 milj. kr. i prisläget den 1 april 1973.

Norrköping. Nybyggnad i Källtorp för statens meteorologiska och hydrologiska institut. Redogörelse för objektet lämnades i prop. 1972: 130 (bil. 5 s. 25). Kungl. Maj:t uppdrog den 15 december 1972 åt byggnadsstyrelsen att utföra nybyggnaden inom en kostnadsram av 45 milj. kr. i prisläget den 1 april 1972. Styrelsen föreslår att kostnadsramen sänks till 32 milj. kr. i prisläget den 1 april 1973.

Norrköping. Nybyggnad i Saltängen för kriminalvårdsstyrelsen och sjöfartsverket. Redogörelse för objektet lämnades i prop. 1972: 130 (bil. 5 s. 26). Kungl. Maj:t uppdrog den 28 december 1972 åt byggnadsstyrelsen att utföra nybyggnaden inom en kostnadsram av 73,5 milj. kr. i prisläget den 1 april 1972. Styrelsen föreslår att kostnadsramen sänks till 60 milj. kr. i prisläget den 1 april 1973.

Jönköping. Nybyggnad i kvarteret Göta för lantbruksstyrelsen och skogsstyrelsen. Redogörelse för nybyggnaden lämnades i prop. 1973: 1 (bil. 9 s. 105). Kungl. Maj:t uppdrog den 15 december 1972 åt byggnadsstyrelsen att utföra nybyggnaden inom en kostnadsram av 36 milj. kr. i prisläget den 1 april 1972. Styrelsen föreslår att kostnadsramen sänks till 29 milj. kr. i prisläget den 1 april 1973.

Gävle. Nybyggnad i kvarteret Vasen för statens lantmäteriverk. Redogörelse för nybyggnaden lämnades i prop. 1972: 130 (bil. 5 s. 26). Kungl. Maj:t uppdrog den 8 september 1972 åt byggnadsstyrelsen att utföra nybyggnaden inom en kostnadsram av 62,5 milj. kr. i prisläget den 1 april 1972. Styrelsen föreslår att kostnadsramen sänks till 50 milj. kr. i prisläget den 1 april 1973. Kungl. Maj:t har vidare den 18 maj 1973 uppdragit åt byggnadsstyrelsen att upprätta systemskisser och kostnadskalkyl för ett geodetiskt observatorium för lantmäteriverket.

Sundsvall. Nybyggnad i kvarteret Måsen för riksförsäkringsverkets

tekniska byrå och statens personalpensionsverk. Redogörelse för etapp I och II av objektet, vilka innehåller datahall och kontorslokaler för riks-försäkringsverkets tekniska byrå, lämnades i prop. 1972: 130 (bil. 5 s. 27). Kungl. Maj:t uppdrog den 21 april och den 30 juni 1972 åt byggnadsstyrelsen att utföra etapperna I och II av nybyggnaden inom en sammanlagd kostnadsram av 15,3 milj. kr. i prisläget den 1 april 1972. Styrelsen har senare anmält att kostnadsramen för de båda etapperna kunde sänkas till 13,2 milj. kr. i samma prisläge. Nybyggnaden för statens personalpensionsverk, dvs. etapp III inom kvarteret, omfattar huvudsakligen kontorslokaler om ca 5 000 m² rumsyta, och har av byggnadsstyrelsen kostnadsberäknats till 12 350 000 kr. i prisläget den 1 april 1972. Kungl. Maj:t uppdrog den 29 juni 1973 åt byggnadsstyrelsen att projektera etapp III t. o. m. bygghandlingar. Styrelsen har i sin anslagsframställning för nästa budgetår föreslagit att en sammanlagd kostnadsram av 26 milj. kr. i prisläget den 1 april 1973 förs upp för alla tre etapperna.

Sundsvall. Nybyggnad i kvarteret Målaren av polishus m. m. Redogörelse för objektet lämnades i prop. 1972: 130 (bil. 5 s. 27). Kungl. Maj:t har den 22 september 1972 uppdragit åt byggnadsstyrelsen att utföra nybyggnaden inom en kostnadsram av 41,9 milj. kr. i prisläget den 1 april 1972. Styrelsen föreslår att kostnadsramen sänks till 30 milj. kr. i prisläget den 1 april 1973.

Övriga objekt inom etapp I av omlokalisering av statlig verksamhet. Byggnadsstyrelsen föreslår att från detta anslag även skall finansieras nybyggnader för Sveriges geologiska undersökning i Uppsala och Luleå, skogshögskolan i Umeå, Uppsala och Garpenberg, statens provningsanstalt i Borås, statens institut för byggnadsforskning i Gävle samt den arbetsmedicinska verksamheten i Umeå. Styrelsen beräknar att byggnadsprogram kan redovisas under innevarande budgetår för de flesta av dessa myndigheter och föreslår att medel begärs under förevarande anslag för att möjliggöra erforderliga igångsättningar under budgetåret 1974/75. Medelsbehovet beräknas av styrelsen till 25 milj. kr. för nästa budgetår. Byggnadsstyrelsen har sedermera redovisat lokalprogram och kostnadsuppskattning beträffande brandtekniskt laboratorium för statens provningsanstalt. Kungl. Maj:t har den 14 december 1973 uppdragit åt byggnadsstyrelsen att projektera nybyggnad för brandlaboratorium till och med bygghandlingar.

I investeringsplanen för innevarande budgetår finns upptagen en kostnadsram till *diverse objekt*. Ramen är avsedd för främst provisoriska paviljonger, baracker och liknande objekt och uppgår till 5 milj. kr. (jfr prop. 1972: 130 s. 27). Byggnadsstyrelsen föreslår att kostnadsramen höjs till 10 milj. kr. och att även andra byggnadsobjekt kan bekostas från ramen. Styrelsen föreslår även att den generellt bemyndigas att, utan föregående prövning av Kungl. Maj:t, utföra med kapital-

medel finansierade objekt till en kostnad i varje särskilt fall av högst 500 000 kr. och att dessa finansieras över här ifrågakvarande kostnadsram.

Byggnadsstyrelsen beräknar medelsförbrukningen för innevarande och nästa budgetår till 150 milj. kr. resp. 200 milj. kr. Med beaktande av befintliga reservationsmedel föreslår styrelsen för budgetåret 1974/75 ett anslag av 120 milj. kr.

Departementschefen

Jag har ingen erinran mot att kostnadsramarna för nybyggnaden i kvarteret Loen och ombyggnaden av f. d. kasernen i kvarteret Garnisonen räknas upp med de belopp som byggnadsstyrelsen har föreslagit.

Som redovisades i prop. 1972: 1 (bil. 9 s. 79) har byggnadsstyrelsen i uppdrag att planera lokaler m. m. för huvuddelen av de myndigheter som enligt statsmakternas beslut vid 1971 års riksdag skall omlokaliseras (prop. 1971: 29, InU 1971: 15, rskr 1971: 196 m. fl.). Kungl. Maj:t har den 29 juni 1973 lämnat styrelsen motsvarande uppdrag beträffande den vid 1973 års riksdag beslutade fortsatta omlokaliseringen av statlig verksamhet (prop. 1973: 55, InU 1973:22, rskr 1973: 220).

Arbetena med lokalförsörjningen för de myndigheter som omlokaliseras enligt 1971 års beslut har fortskridit planenligt. För flertalet nybyggnadsobjekt har Kungl. Maj:t nu gett byggnadsstyrelsen i uppdrag att utföra nybyggnaderna. I sin anslagsframställning har styrelsen anmält att det synes vara möjligt att sänka kostnadsramarna i flera fall. Jag har givetvis ingen erinran mot att så sker och föreslår att de lägre beloppen tas upp i investeringsplanen. Jag föreslår vidare att i kostnadsramen för nybyggnaden i kvarteret Måsen i Sundsvall inräknas kostnaden även för den tredje etappen i kvarterets utbyggnad.

Jag finner det ändamålsenligt att i investeringsplanen räkna med en viss medelsåtgång under budgetåret 1974/75 för de byggnadsobjekt som avser de återstående omlokaliseringarna i den första omgången och som bör finansieras över förevarande anslag. Planeringsarbetet för dessa har ännu inte fortskridit så långt att enskilda objekt med förslag till kostnadsramar kan redovisas för riksdagen. I avvaktan på att så kan ske bör en medelsförbrukning under nästa budgetår av 40 milj. kr. beräknas för att ifrågakvarande byggnadsobjekt skall kunna påbörjas i den omfattning som är nödvändig med hänsyn till planerad tidpunkt för berörda verks flyttning. Jag kommer senare denna dag vid min anmälan av utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för innevarande budgetår att redovisa förslag om ett brandtekniskt laboratorium för statens provningsanstalt i Borås. Kostnaderna för detta laboratorium bör sedermera ingå i en samlad kostnadsram för nybyggnad för statens provningsanstalt. För innevarande budgetår beräknas utgifterna för brand-

laboratoriet uppgå till ca 1,5 milj. kr. Jag tar vid utformandet av investeringsplanen hänsyn härtill.

Jag tillstyrker slutligen förslaget om att kostnadsramen till diverse objekt höjs från 5 till 10 milj. kr. Det ankommer på Kungl. Maj:t att besluta i vilken omfattning byggnadsstyrelsen med utnyttjande av denna kostnadsram får sätta igång byggnadsföretag utan Kungl. Maj:ts hörande i varje särskilt fall.

Jag förordar att medel för nästa budgetår beräknas enligt följande investeringsplan och anslagsberäkning. Jag har därvid räknat med att medelsförbrukningen under innevarande budgetår kommer att uppgå till ett något högre belopp än vad byggnadsstyrelsen beräknat.

Investeringsplan (1 000-tal kr.)

Byggnadsobjekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning			Byggstart år-mån.	Färdigställande år-mån.
	1972-04-01	1973-04-01	Faktisk	Beräknad för			
			t. o. m. 1973-06-30	1973/74	1974/75		
Färdigställda, ej slutredovisade objekt	241 509	241 509	229 955	4 541	1 000		
Stockholm							
Nybyggnad i kv. Loen	35 950	36 585	35 211	1 274	100	68-10	71-11
Ombyggnad av kasern i kv. Garnisonen	14 850	16 500	4 613	2 300	2 000	72-05	succ. t.o.m. 77-04
Till- och ombyggnad i kv. Primus	54 000	58 400	11 482	22 000	19 000	72-08	75-10
Uppsala							
Nybyggnad i kv. en Hugin och Munin	92 000	80 000	0	30 000	25 000	73-08	76-02
Eskilstuna							
Nybyggnad i kv. Värjan	6 850	5 000	504	3 000	1 000	73-06	74-07
Linköping							
Nybyggnad på Vallaområdet	67 000	72 000	0	28 000	29 000	73-07	75-04
Norrköping							
Nybyggnad i Källtorp	45 000	32 000	2 871	10 000	13 000	73-08	75-05
Nybyggnad i Saltängen	73 500	60 000	5 176	22 000	22 000	73-08	75-05
Nybyggnad i Oxelbergen	44 000	¹	0	7 000	15 000	74-04	76-05
Jönköping							
Nybyggnad i kv. Göta	36 000	29 000	2 487	10 000	10 000	73-03	75-06
Vänersborg							
Om- och tillbyggnad för vägförvaltningen	4 000	¹	0	650	2 500	74-05	75-07
Karlstad							
Nybyggnad i Klaraområdet	64 000	67 000	0	15 000	25 000	74-01	76-03
Gävle							
Nybyggnad i kv. Vasen	62 500	50 000	4 492	20 000	20 000	73-08	75-06
Sundsvall							
Nybyggnad i kv. Måsen	25 550	26 000	6 593	7 000	8 000	72-06	76-02
Nybyggnad i kv. Mälaren	41 900	30 000	6 342	13 000	9 000	72-11	74-11
Övriga omlokaliseringsobjekt (etapp I)		¹		1 500	40 000		
Diverse objekt	5 000	10 000	0	2 500	5 000		
Erfarenhetsmässig reduktion av medelsbehovet				—31 720	—36 600		
				168 045	210 000		

¹ Kostnadsram redovisas senare.

Anslagsberäkning (1 000-tal kr.)

Medelstillgång	Beräknad medelsförbrukning		
Behållning 1973-07-01	38 045	1973/74	168 045
Anslag för 1973/74	190 000	1974/75	210 000
Anslag för 1974/75 (förslag)	150 000		
	378 045		378 045

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att till *Byggnadsarbeten för statlig förvaltning* för budgetåret 1974/75 anvisa ett investeringsanslag av 150 000 000 kr.

12. Inköp av fastigheter m. m.

1972/73 Utgift	46 690 286	Behållning	11 905 856
1973/74 Anslag	125 000 000		
1974/75 Förslag	25 000 000		

¹ Härutöver 20 000 000 kr. på tilläggsstat I.

Anslaget används för fastighetsförvärv för statlig förvaltning m. m., bl. a. markinköp i samband med omlokalisering av statlig verksamhet samt förvärv av tomtmark för landsstats- och polishus.

Byggnadsstyrelsen.

Förhandlingar pågår med kommuner och enskilda om markförvärv för bl. a. länsstyrelserna samt domstols- och polisväsendet. Fråga om förvärv av tomträttsmark i Göteborg och Malmö kan aktualiseras liksom förvärv i samband med fastighetsregleringar samt förvärv av salubjudna fastigheter som på sikt erfordras för statlig verksamhet. Styrelsen anser sig även böra hålla en viss markberedskap för eventuellt tidigarläggande av byggnadsobjekt och för tomtförvärv för den fortsatta omlokaliseringen av statlig verksamhet som kan aktualiseras under budgetåret.

Byggnadsstyrelsen föreslår att anslaget i riksstaten för nästa budgetår förs upp med oförändrat belopp.

Departementschefen

Jag biträder byggnadsstyrelsens förslag och hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Inköp av fastigheter m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett investeringsanslag av 25 000 000 kr.

13. Vissa byggnadsarbeten vid tullverket

1972/73 Utgift	266 008	Behållning	128 805
1973/74 Anslag	100 000		
1974/75 Förslag	600 000		

Från anslaget bestrids kostnader för anskaffning av fastigheter och byggnader avsedda att tillgodose behovet av expeditionslokaler m. m. för de lokala tullmyndigheterna. Byggnadsverksamheten omfattar huvudsakligen tullstations- och bilvisitationsbyggnader, förrådsbyggnader för förvaring av oljebekämpningsmaterial m. m. samt byggnader för sambandscentraler och radiolänkstationer.

Generaltullstyrelsen

Generaltullstyrelsen hemställer att 625 000 kr. anvisas för bl. a. uppförande av tull- och bilvisitationsbyggnader i Eda (95 000 kr.) och Vittjärn (200 000 kr.), bilvisitationsbyggnad i Tärnaby (80 000 kr.), expeditions- och förrådsbyggnad i Grisslehamn (125 000 kr.), personal- och förrådsbodar (40 000 kr.) samt oförutsedda utgifter (50 000 kr.).

Departementschefen

Jag har ingen erinran mot de av generaltullstyrelsen föreslagna byggnadsobjekten. Anslaget bör tas upp med avrundat 600 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Vissa byggnadsarbeten vid tullverket* för budgetåret 1974/75 anvisa ett investeringsanslag av 600 000 kr.

V. Fonden för låneunderstöd**4. Lån för inrättande av alkoholfria restauranger**

1972/73 Utgift	41 000	Behållning	67 000
1973/74 Anslag	40 000		
1974/75 Förslag	65 000		

Från anslaget bestrids kostnader för långivning enligt kungörelsen (1955: 145) om lån av statsmedel för inrättande av alkoholfria restauranger.

Riksskatteverket

Behållningen på anslaget uppgick den 1 juli 1973 till 67 000 kr. Under innevarande budgetår beräknas lån till ett sammanlagt belopp av 65 000 kr. komma att utbetalas. Anslaget bör föras upp med 65 000 kr.

Departementschefen

Jag biträder riksskatteverkets förslag och hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Lån för inrättande av alkoholfria restauranger* för budgetåret 1974/75 anvisa ett investeringsanslag av 65 000 kr.

5. Pressens lånefond

1972/73 Utgift	8 456 484	Behållning	43 273 142
1973/74 Anslag	25 000 000		
1974/75 Förslag	1 000		

Från anslaget bestrids kostnader för långivning enligt kungörelsen (1971: 492, ändrad 1972: 427) om statligt stöd till dagstidningar. Statsmakternas beslut om inrättandet av pressens lånefond (prop. 1969: 48, SU 1969: 107, rskr 1969: 251) innebär att under en femårig försöksperiod, dvs. budgetåren 1969/70—1973/74, lån får beviljas med sammanlagt 125 milj. kr. Den år 1972 tillkallade pressutredningen har fått i uppdrag att överväga om behovet av en särskild lånemöjlighet för dagspressen kommer att kvarstå även i fortsättningen och om så skulle vara fallet lägga fram förslag om ändamål och villkor för långivningen. Lån från fonden kan beviljas tidningsföretag såväl för investering som för annan åtgärd som bedöms vara nödvändig för att stärka företagets konkurrensförmåga på längre sikt. Lån beviljas dock inte för projekt som kan finansieras på den allmänna kreditmarknaden till marknadsmissiga villkor. Projekt som syftar till kostnadsbesparingar genom samverkan mellan tidningsföretag ges företräde. Lånen, som inte utan särskilda skäl får lämnas på mer än 20 år, är räntefria under tre år och amorteringsfria under fem år. Låneärendena handläggs av presstödsnämnden, vars verksamhet också finansieras över detta anslag. För lån ur fonden skall ställas den säkerhet som nämnden bestämmer.

Anslag till långivningen från pressens lånefond har anvisats med 25 milj. kr. per år under budgetåren 1969/70—1973/74, dvs. totalt 125 milj. kr.

Under budgetåret 1972/73 beviljades lån till åtta tidningsföretag med sammanlagt 5 milj. kr. Totalt har lån beviljats till 32 tidningsföretag med sammanlagt 59,5 milj. kr. Största delen av dessa medel har gått till s. k. andratidningar. Lån har huvudsakligen beviljats för investeringar i ny teknisk utrustning och lånetiden har för flertalet lån bestämts till tio eller femton år.

1972 års pressutredning

Pressutredningen har ännu inte kommit så långt i sitt arbete att den nu är beredd att lägga fram förslag beträffande det framtida behovet

av en särskild lånemöjlighet för dagspressen. Utredningen finner det dock önskvärt att lån ur pressens lånefond kan beviljas även under budgetåret 1974/75, då den övergång till ny produktionsteknik som påbörjats inom branschen kan förväntas fortgå. Med hänvisning till den stora behållningen på anslaget föreslår utredningen att lån ur pressens lånefond får beviljas även under 1974/75 inom ramen för befintliga medel under anslaget.

Departementschefen

Jag biträder pressutredningens förslag och förordar att anslaget för nästa budgetår förs upp med ett formellt belopp om 1 000 kr.

Som jag anfört under anslaget Produktionsbidrag för dagstidningar bör presstödsnämndens verksamhet fr. o. m. budgetåret 1974/75 finansieras över detta anslag och således ej över fonden.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Pressens lånefond* för budgetåret 1974/75 anvisa ett investeringsanslag av 1 000 kr.

VII. Fonden för förlag till statsverket

1. Vissa projekteringskostnader

1972/73 Utgift	72 991 000	Behållning	17 194 673
1973/74 Anslag	70 000 000		
1974/75 Förslag	80 000 000		

Anslaget disponeras efter beslut av Kungl. Maj:t för sådana projekteringsarbeten som föregår den slutliga prövningen av byggnadsobjekt. Projekteringskostnaderna täcks sedermera av de byggnadsanslag som begärs då byggnadsobjekten redovisas för riksdagen. Det belopp som motsvarar projekteringskostnaderna förs tillbaka till fonden för förlag till statsverket när byggnadsanslag beviljats och redovisas som Övriga kapitalmedel. Projekteringsanslaget kan även användas för att skapa en reserv av färdigprojekterade byggnadsobjekt. En sådan reserv motiveras av bl. a. kravet på en god arbetsmarknadspolitisk beredskap.

Utbetalningarna från anslaget bestäms av omfattningen av de projekteringsuppdrag som Kungl. Maj:t lämnar, varför anslagsberäkningen är överslagsmässig. Vid en ökande byggnadsverksamhet ökar också behovet av projekteringsmedel. Detta förhållande blir särskilt påtagligt om projekteringen bedrivs intensivt, som t. ex. i fråga om projekteringen av nybyggnader för omlokalisering av statlig verksamhet.

Projekteringsverksamheten har under senare år ökat kraftigt i om-

fattning. Jag bedömer att verksamheten även under budgetåret 1974/75 kommer att ligga på en hög nivå. Projekteringsarbetena för den vid 1973 års riksdag beslutade fortsatta omlokaliseringen av statlig verksamhet kommer att till stor del infalla under detta budgetår. Med hänsyn härtill och med beaktande av behovet av en skäligen projektreserv anser jag det realistiskt att för budgetåret 1974/75 räkna med ett något större behov av projekteringsmedel än under innevarande budgetår. Jag förordar att anslaget för nästa budgetår förs upp med 80 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Vissa projekteringskostnader* för budgetåret 1974/75 anvisa ett investeringsanslag av 80 000 000 kr.

IX. Diverse kapitalfonder

5. Statens datamaskinfond: Anskaffning av datamaskiner

1972/73 Utgift	36 607 054	Behållning	26 232 561
1973/74 Anslag	88 000 000		
1974/75 Förslag	63 000 000		

Statens datamaskinfond är en kapitalfond för finansiering och redovisning av generellt användbar datamaskinutrustning som anskaffas för andra myndigheter och institutioner än de affärsdrivande verken.

Fonden består av två delfonder, försvarets delfond och civila statsförvaltningens delfond. Båda delfonderna förvaltas av statskontoret. Delfonderna byggs upp genom medel som anvisas på investeringsanslagen Statens datamaskinfond: Försvarets delfond: Anskaffning av datamaskiner och Statens datamaskinfond: Anskaffning av datamaskiner. Medelsbehovet för budgetåret 1974/75 till Statens datamaskinfond: Försvarets delfond: Anskaffning av datamaskiner har tidigare denna dag anmälts av chefen för försvarsdepartementet.

Från investeringsanslag till fonden bestrids dels utgifter för förvärv av datamaskinutrustning, dels andra utgifter av investeringskaraktär i samband med anskaffning, installation eller igångkörning av förvärvad eller förhyrd datamaskinutrustning, vilka är av sådan art att de bör periodiseras. På fonden redovisad utrustning ställs mot avgift till förfogande för de myndigheter som skall svara för driften av anläggningarna. Avgifterna fastställs av statskontoret efter samråd med revisionsverket och, i fråga om avgifter till försvarets delfond, försvarets rationaliseringsinstitut. Avgifterna skall, utöver normal avskrivning eller hyra för utrustning m. m., täcka kostnaderna för fondens administration.

Statskontoret

I anvisningar för myndigheternas anslagsframställningar åläggs de myndigheter som omfattas av statens datamaskinfond att anmäla behov av datamaskinutrustning till statskontoret, som avger gemensam anslagsframställning för den datamaskinutrustning som kan behöva anskaffas över fonden. På grundval av sålunda redovisade eller på annat sätt aktualiserade behov beräknar statskontoret det totala investeringsbehovet för datamaskinutrustning inom den civila statsförvaltningen under budgetåret 1974/75 till 76,2 milj. kr. Investeringsbehovet under budgetåret 1973/74 uppskattas till 106,0 milj. kr., varför en utgående behållning på 8,2 milj. kr. beräknas. Statskontoret hemställer därför om ett investeringsanslag av 68,0 milj. kr. Nästan hälften av den beräknade anskaffningskostnaden för budgetåret 1974/75 avser datamaskinutrustning för den allmänna försäkringen. I övrigt gäller det bl. a. anskaffningar för riksskatteverket, rikspolisstyrelsen och Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut. Den slutliga prövningen av de enskilda investeringsobjekten förutsätts ske i samband med att statskontoret hos Kungl. Maj:t begär bemyndigande att få anskaffa viss utrustning. Medelsberäkningen avser huvudsakligen köp av utrustning. Val mellan köp och förhyrning av kontrakterad utrustning sker dock som regel först i samband med leveransen. Skulle förhyrning i stället för köp bli aktuell för viss utrustning blir medelsbehovet i motsvarande mån lägre.

Med hänsyn till de långa leveranstider som normalt gäller vid anskaffning av datamaskinutrustning anser statskontoret vidare att det behövs ett bemyndigande, utöver av riksdagen åren 1970—1973 lämnade bemyndiganden på sammanlagt 290 milj. kr., att beställa datamaskinutrustning till ett värde av högst 20 milj. kr. för leverans huvudsakligen under budgetåren 1975/76 och 1976/77. Ifrågavarande datamaskinutrustning utgörs av utrustning för bl. a. rikspolisstyrelsen, exekutionsväsendet, riksförsäkringsverket, statistiska centralbyrån och centralnämnden för fastighetsdata.

Departementschefen

Statskontoret har på grundval av bl. a. uppgifter från myndigheterna beräknat att datamaskinutrustning kommer att anskaffas för 76,2 milj. kr. under nästa budgetår. Medelsbehovet avser i huvudsak anskaffning av utrustning för den allmänna försäkringen, polisväsendet, Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut, universitetens datamaskincentraler och fastighetsdatasystemet. Denna utrustning har Kungl. Maj:t till stor del redan bemyndigat statskontoret att anskaffa.

Sedan beräkningsunderlaget för statskontorets anslagsframställning togs fram har förväntade kostnader i en del fall kunnat beräknas

mera exakt. Bl. a. har efter förhandlingar kostnaden för dataregistreringsutrustning vid länsstyrelserna kunnat sänkas. För nästa budgetår beräknar jag därför medelsbehovet under anslaget till 63 milj. kr. Vidare bör riksdagens bemyndigande inhämtas att beställa datamaskinutrustning till ett värde av 20 milj. kr. utöver tidigare lämnade bemyndiganden.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. medge att datamaskinutrustning beställs till en kostnad av — utöver tidigare medgivet belopp — högst 20 000 000 kr.,
2. till *Statens datamaskinfond: Anskaffning av datamaskiner* för budgetåret 1974/75 anvisa ett investeringsanslag av 63 000 000 kr.

Vad fördraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Margit Edström

Register

Sid.		Anslag kr.
1	Översikt	
	DRIFTBUDGETEN	
	A. Finansdepartementet m. m.	
8	Finansdepartementet	15 850 000
9	Gemensamma ändamål för statsdepartementen	34 290 000
10	Ekonomiska attachéer	1 000 000
10	Kommittéer m. m.	8 000 000
10	Extra utgifter	300 000
		59 440 000
	B. Allmänna centrala ämbetsverk m. m.	
11	Kammarkollegiet	8 132 000
12	Statistiska centralbyrån:	
13	Statistik, register och prognoser	110 764 000
27	Statistisk uppdragsverksamhet	1 000
28	Teknisk uppdragsverksamhet	1 000
	Konjunkturinstitutet:	
30	Verksamheten i allmänhet	3 719 000
31	Särskilda undersökningar	425 000
31	Statskontoret	31 350 000
36	Datamaskincentralen för administrativ databehandling	1 000
36	Viss rationaliserings- och utvecklingsverksamhet	4 000 000
37	Riksrevisionsverket	31 090 000
41	Byggnadsstyrelsen	1 000
44	Utredningar rörande byggnadsföretag m. m.	5 000 000
45	Inredning av byggnader för statlig förvaltning	41 000 000
53	Statens förhandlingsnämnd	1 589 000
54	Statens avtalsverk	11 891 000
55	Statens personalpensionsverk	17 322 000
57	Statens personalbostadsdelegation	716 000
58	Statens personalutbildningsnämnd	4 879 000
59	Statens personalnämnd	17 309 000
		289 190 000
	C. Skatte- och kontrollväsen	
	Tullverket:	
63	Förvaltningskostnader	275 350 000
68	Anskaffning av viss materiel	3 500 000
	Myntverket:	
69	Förvaltningskostnader	3 766 000
71	Nyanskaffning av vissa maskiner m. m.	150 000
72	Riksskatteverket	82 460 000
79	Avsättning till banktillsynens fond	2 600 000
81	Avsättning till fondtillsynens fond	350 000
81	Avsättning till jordbrukskassetillsynens fond	420 000
81	Avsättning till sparbankstillsynens fond	2 600 000
82	Revision av sparbankernas förvaltning	920 000
82	Avsättning till försäkringsinspektionens fond	4 075 000

83	Stämpelomkostnader	1 712 000
84	Kostnader för årlig taxering m. m.	58 000 000
84	Kostnader för allmän fastighetstaxering år 1975	35 000 000
85	Ersättning till postverket m. fl. för bestyret med skatteupp- börd m. m.	20 050 000
86	Kilometerbeskattning	990 000
		491 943 000

D. Bidrag och ersättningar till kommunerna

88	Ersättning till Trelleborgs kommun för mistad tolag	1 665 000
88	Skatteutjämningsbidrag till kommunerna m. m.	2 650 000 000
91	Skatteborifallsbidrag till kommuner m. fl.	1 185 000 000
92	Särskilt bidrag till kommunerna	122 000 000
		3 958 665 000

E. Diverse

93	Ersättning till statens allmänna fastighetsfond: Slottsbyggnadernas delfond	5 447 000
93	Bidrag till vissa internationella byråer och organisationer m.m.	1 580 000
94	Statens krigsförsäkringsnämnd m. m.	56 000
94	Bidrag till Föreningen Fruktdrycker	35 000
94	Bidrag till vissa handikappade ägare av motorfordon	3 700 000
95	Bidrag till Institutet för storköshållens rationalisering	300 000
95	Produktionsbidrag för dagstidningar	67 000 000
96	Samdistributionsrabatt för dagstidningar	24 000 000
97	Viss informationsverksamhet	11 200 000
99	Vinstutlottning i lönsparandet m. m.	18 850 000
100	Uppllysning om alkohol- och narkotikaproblemen	2 500 000
101	Avlöningar till personal på indragningsstat m. m.	100 000
101	Viss utbildningsverksamhet	4 845 000
102	Lönekostnader vid viss omskolning och omplacering	9 300 000
103	Kostnader för vissa nämnder m. m.	300 000
104	Viss förslagsverksamhet m. m.	113 000
104	Täckning av merkostnader för löner och pensioner m. m.	1 000
105	Förberedelser för omlokalisering av statlig verksamhet	12 400 000
		161 727 000
	Summa för driftbudgeten	4 960 965 000

KAPITALBUDGETEN**II. Statens allmänna fastighetsfond**

107	Byggnadsarbeten för statlig förvaltning	150 000 000
113	Inköp av fastigheter m. m.	25 000 000
114	Vissa byggnadsarbeten vid tullverket	600 000
		175 600 000

V. Fonden för låneunderstöd

114	Lån för inrättande av alkoholfria restauranger	65 000
115	Pressens lånefond	1 000
		66 000

VII. Fonden för förlag till statsverket

116	Vissa projekteringskostnader	80 000 000
-----	------------------------------	------------

IX. Diverse kapitalfonder

117	Statens datamaskinifond: Anskaffning av datamaskiner	63 000 000
	Summa för kapitalbudgeten	318 666 000
	Totalt för finansdepartementet	5 279 631 000

Utbildningsdepartementet

Översikt

Till *utbildningsdepartementet* hör skolväsendet, den högre utbildningen och forskningen, vuxenutbildningen, lärarutbildningen, det studiesociala stödet, kultur- och bildningsverksamheten, radio- och televisionfrågorna samt kyrkoärendena.

Den senaste tioårsperioden har inom utbildningens område karakteriserats av en snabb kvantitativ expansion. Det tidigare splittrade skolsystemet har under samma tid ersatts av en helt sammanhållen obligatorisk skola, grundskolan, och en sammanhållen men differentierad frivillig skola, gymnasieskolan. Den högre utbildningen har expanderat mycket kraftigt, framför allt under senare delen av 1960-talet. Samtidigt genomfördes en geografisk spridning av utbildningen till orter utanför de traditionella universitetsorterna. Andelen av befolkningen i gymnasial och eftergymnasial utbildning är numera en av de största i världen. En viktig förutsättning för den snabba expansionen både på gymnasial och eftergymnasial nivå är den genomgripande reformen av det studiesociala systemet i mitten av 1960-talet. Vuxenutbildningen har reformerats. Stödet till folkbildningen har avsevärt förstärkts vilket medverkat till en snabb utveckling och breddning av framför allt studie-cirkelverksamheten. En organisation för statlig och kommunal vuxenutbildning har byggts upp.

Efter de senaste 10 årens utveckling kommer *skolans* organisation och kvantitativa omfattning under 1970-talet att vara i huvudsak oförändrade. Undersökningar, bl. a. den s. k. IEA-undersökningen (International Project for the Evaluation of Educational Achievement), visar att den svenska skolans resultat i många hänseenden är goda. Så när t. ex. eleverna med de bästa skolprestationerna i Sverige lika bra eller bättre resultat än motsvarande elever i länder med ett mer selektivt skolsystem. Vidare är spridningen mellan skolor i fråga om elevernas kunskaper liten i vårt land. Det betyder inte att problem saknas i den svenska

skolan. Åtskilliga elever får inte ett tillfredsställande utbyte av skolgången. Skolmotivationen är stundom låg, särskilt på grundskolans högstadium och bland de s. k. svagpresterande eleverna. Varken elever eller anställda är alltid tillfreds med skolan som arbetsplats. Med dessa problem arbetar utredningen om skolans inre arbete (SIA), som väntas lägga fram sina förslag under 1974. Möjligheterna att sätta in aktiva och till den lokala situationen anpassade insatser för det inre arbetet i skolan är beroende av att beslutanderätten inom skolområdet decentraliseras. Utredningen om skolan, staten och kommunerna (SSK) har att behandla frågan om en sådan decentralisering. I avvaktan på SIA:s förslag har redan för våren 1974 beviljats medel för provisoriska insatser, framför allt i områden med speciella problem i skolarbetet, exempelvis storstäder och kommuner med ett stort antal invandrare. För budgetåret 1974/75 beräknas ytterligare medel för dessa ändamål.

Den snabba expansionen på den *högre utbildningens område* under 1960-talet har dämpats. Tillströmningen till den ofta svagt yrkesinriktade utbildningen vid de filosofiska fakulteterna har minskat. Antalet sökande till mer yrkesinriktade högskoleutbildningar är fortfarande i många fall avsevärt större än antalet utbildningsplatser. Den minskade tillströmningen gäller främst yngre studerande medan tillströmningen av äldre studerande ökat. Det senare gäller även deltidstuderande. Dessa splittrade tendenser i fråga om tillströmning och det ökade inslaget av äldre och deltidstuderande understryker behovet av en översyn av den högre utbildningen. Särskilt viktigt är att precisera målen och den allmänna inriktningen, inte minst anknytningen till arbetsmarknaden. Ett samlat grepp om dimensionering och organisation har också blivit alltmer angeläget. Detta har varit en av huvuduppgifterna för 1968 års utbildningsutredning (U 68) som har lagt fram förslag rörande den eftergymnasiala utbildningen. Förslagen remissbehandlas f. n.

Inom *vuxenutbildningen* finns ett rikt utbud av alternativa studievägar. Huvudfrågan är nu hur man skall nå de grupper som bäst behöver utbildning — personer med kort grundutbildning, svåra arbetsförhållanden och/eller utsatt ekonomisk situation. Utredningsarbete om viktiga sidor av dessa problem pågår. Kommittén för studiestöd åt vuxna (SVUX) arbetar bl. a. med de studiesociala problemen. Kommittén för försöksverksamhet med vuxenutbildning (FÖVUX) arbetar med former för uppsökande verksamhet på arbetsplatser och arbetsplatsanknytning av vuxenutbildning. En interdepartemental arbetsgrupp arbetar med frågan om lagstiftning om rätt till ledighet för studier. Förslag från samtliga dessa tre väntas under år 1974.

På *kulturområdet* har en mångfasetterad reformverksamhet ägt rum under 1960-talet. Kulturutbudet har nått nya grupper genom televisionens utbyggnad men också tack vare tillkomsten av rikskonserter, riksutställningar och satsningen på riksteatern. Fria grupper och de

etablerade kulturinstitutionerna har sökt sig fram på nya vägar för att nå en bredare publik. Fasta teatrar har upprättats i tidigare svagt tillgodosedda regioner. Stödet till kulturarbetare har förstärkts kraftigt. Folkrörelsernas roll har alltmer accentuerats.

1960-talet har varit ett betydelsefullt nydanande skede för svensk kulturpolitik. Inför den fortsatta utvecklingen finns det ett behov av att ta ställning till olika principfrågor. Detta gäller t. ex. den statliga kulturpolitikens mål samt ansvarsfördelningen mellan stat, landsting, kommun och organisationsliv. En proposition som tar upp bl. a. dessa frågor kommer att läggas fram våren 1974.

Kulturändamål

Förslag om betydande *reformer* på kulturområdet har lagts fram av kulturrådet i betänkandet (SOU 1972: 66) Ny kulturpolitik och av 1965 års musei- och utställningssakkunniga i betänkandena (SOU 1972: 45 och 1973: 5) Kulturminnesvård och Museerna. Remissbehandlingen av dessa betänkanden är nu avslutad. På grundval av detta material kommer förslag i fråga om kulturpolitikens mål, organisation och finansiering att läggas fram i nyssnämnda proposition.

I avvaktan på att kulturrådet lägger fram sina förslag om statliga insatser för kulturarbetarna vilket beräknas ske våren 1974 föreslås förstärkningar under anslagen till *konstnärsstipendier* och till *förvärv av konst för statens byggnader m. m.*

Riksarkivet och *landsarkiven*, som under senare år fått ökade arbetsuppgifter i och med förvaltningens expansion och omorganisation, konstorstechnikens utveckling m. m., föreslås få förstärkningar. Vidare föreslås att institutet för ortnamns- och dialektforskning vid universitetet i Göteborg organiseras om till ett arkiv inom myndigheten dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkiv.

Under året planeras en allmän översyn av samhällets stöd till *ungdomsorganisationernas verksamhet*.

För *konsthögskolan* och *konstfackskolan* föreslås medelförstärkningar för att öka möjligheterna för utvecklingsarbete i pedagogiskt och studieorganisatoriskt avseende.

Det statliga stödet till fria kristna samfund utvidgas till att omfatta även andra såväl kristna som icke kristna *trossamfund*. Bidraget till trossamfundet fördubblas nästa år.

Skolväsende och lärarutbildning

De genomgripande yttre reformerna av ungdomsskolan är i och med utgången av läsåret 1972/73 avslutade. Arbetet koncentreras nu, som redan sagts, till skolans inre miljö och ansvarsfördelningen mellan staten och kommunerna.

Också Länsskolnämndsutredningens under hösten 1973 överlämnade betänkande (SOU 1973: 48) Skolans regionala ledning behandlar förut-sättningarna att öka det lokala ansvaret för skolan.

För innevarande budgetår har riksdagen (prop. 1973: 165, FiU 1973: 40, rskr 1973: 344) i avvaktan på SIA:s förslag anvisat medel för *särskilda åtgärder på skolområdet*. För åtgärder riktade mot speciella problemområden anvisas ytterligare 30 milj. kr. för budgetåret 1974/75. Akuta problem i undervisningssituationen kan lösas genom ökade lärarinsatser eller anlitande av annan personal. Dessa medel är även avsedda för förstärkningar av elevvärd och fritidsverksamhet inom skolans ram. Åtgärderna bör främst gälla storstadskommuner och kommuner med ett stort inslag av invandrare.

Anslaget till *grundskolan* beräknas för nästa budgetår öka med 249 milj. kr. till 4 260 milj. kr.

Gymnasieskolan kommer nästa budgetår att ha ett oförändrat antal intagningsplatser, vilket svarar mot över 90 % av antalet 16-åringar. Inom ramen föreslås en viss omfördelning för att tillgodose den ökade efterfrågan på yrkesinriktad utbildning. För att möta problemen för vissa elevgrupper ges ökade resurser för specialundervisning.

Anslaget till gymnasieskolan beräknas öka till 1 438 milj. kr. För utrustning av gymnasieskolan anvisas 23 milj. kr.

Investeringsramen för *skolbyggnad* föreslås för nästa budgetår uppgå till 450 milj. kr. Statsbidraget till anordnande av provisoriska skollokaler höjs.

Stödundervisningen för *invandrare* i grundskolan beräknas nästa budgetår kosta 21 milj. kr. I årets statsverksproposition föreslås insatser för stödundervisning även för invandrarelever i gymnasieskolan, där behoven nu accentueras.

Förslag rörande läromedelsfrågor kommer att läggas fram i en särskild proposition.

Under nästa budgetår kommer genomförandet av den enhetliga organisationen för *studie- och yrkesvägledning* i grundskolan och gymnasieskolan att slutföras. Förstärkta insatser föreslås för handikappade elever i grundskolan och för elever i glesbygd liksom insatser för elever som avbryter sina grundskole- eller gymnasieskolestudier. Den sammanlagda medelsanvisningen för detta ändamål uppgår till 43 milj. kr.

Tillgången på lärare inom flertalet områden har successivt förbättrats. Förslaget rörande *lärarutbildningens kapacitet* innebär en väsentlig ökning av antalet utbildningsplatser för förskollärare och speciallärare och en minskning av antalet utbildningsplatser för klasslärare och ämneslärare. Försöksverksamheten med förkortad förskolläraryt utbildning för barnskötare inom förskolan byggs ut. Den nya vidareutbildningen av mellanstadie lärare till ämneslärare anordnas första gången budgetåret 1974/75. Studievägledningen vid lärarhögskolan förstärks.

Inom ramen för *fortbildningsanslaget* beräknas medel för ökade insatser för bl. a. fortbildning av skolledare.

Ökat bidrag föreslås till Riksförbundet Hem och Skola.

Högre utbildning och forskning

Utvecklingen vid universitet och högskolor präglas av återhållsamhet i avvaktan på statsmakternas ställningstaganden till U 68:s förslag. För att universitetsfilialerna och de *filosofiska fakulteterna* i Umeå och Linköping, trots minskat studerandeantal skall kunna ge ett brett utbud av kurser, föreslås särskilda åtgärder till en kostnad av högst 2 milj. kr.

Vissa förstärkningar av den grundläggande utbildningen vid de filosofiska fakulteterna förordas. Medel beräknas för förstärkning av undervisning i moderna språk och av utbildningen inom ämnesområden med litet studerandeantal.

Utbyggnaden av *studievägledningen* vid universiteten slutförs genom de förslag som förs fram. En förstärkning av resurserna för *forskarutbildning* förordas, samtidigt som en utredning av forskarutbildningens dimensionering m. m. aviseras.

Förslag rörande försöksverksamhet med yrkesteknisk högskoleutbildning (YTH) samt om arbetsvetenskaplig utbildning och forskning i Luleå kommer att läggas fram i särskilda propositioner. Fortbildningen av journalister, som sedan år 1971 anordnas på försök i Kalmar, föreslås fortsätta. Utbyggnaden av utbildnings- och forskningsorganisationen för resp. medicin och odontologi i Huddinge och teknik i Luleå fullföljs.

Statens restauranger för studerande och anställda vid universiteten och högskolorna föreslås få stöd i samma omfattning som personalrestauranger vid statliga myndigheter.

Anslagen till *forskningsråden* förstärks väsentligt (+ 22,5 milj. kr.). Den fasta forskningsorganisationen vid universitet och högskolor föreslås utbyggd bl. a. med 12 tjänster som professor eller biträdande professor.

Vuxenutbildning

Vuxenutbildningen har en betydande omfattning. Expansionen har under läsåret 1972/73 främst skett inom folkbildningen. Antalet deltagare i prioriterade studiecirklar och kortare ämneskurser på folkhögskola har ökat särskilt starkt.

Studieförbunden samlade under läsåret 1972/73 drygt 2,1 milj. deltagare i studiecirkelverksamheten. Omkring 30 % därav deltog i kulturellt inriktade cirklar i konst, teater, film eller musik. Utöver studiecirkelaktiviteter genomför folkbildningsorganisationerna ett stort antal kulturarrangemang i form av t. ex. utställningar, konserter och teaterföreställningar. Studieförbunden svarar härigenom för en väsentlig del

av amatörverksamheten på kulturområdet. Med hänsyn härtill kommer det statliga stödet till *studiecirkelverksamheten* och till studieförbundens centrala verksamhet att behandlas i den särskilda propositionen om den statliga kulturpolitiken.

Förslag läggs fram om tjänster för lärare med tjänstgöringen huvudsakligen förlagd till *kommunal vuxenutbildning*. Vidare föreslås försökverksamhet med särskilda orienteringskurser för vuxenstuderande och regler som underlättar kommunal vuxenutbildning på fångvårdsanstalter.

För Samernas folkhögskola i Jokkmokk föreslås ett statligt stöd som ger skolan möjligheter att konsolidera sin verksamhet. Särskilda medel beräknas också för folkhögskolan i Haparanda.

Anslaget till *löntagarorganisationernas kursverksamhet* föreslås höjt med 1,6 milj. kr. Förslaget innefattar en förbättring av bidragsvillkoren.

Från den 1 juli 1973 har, med några undantag, de *invandrare* som har anställning, laglig rätt till ledighet och lön för deltagande i undervisning i svenska med samhällsorientering. Undervisningen bedrivs av studieförbunden i studiecirkelform. För denna verksamhet beräknas 48,5 milj. kr. Fortbildningen av lärare i invandrarundervisningen tillförs enligt förslaget ökade resurser inom ramen för anslaget till lärares fortbildning m. m.

För att öka möjligheterna till undervisning i svenska även för hemarbete invandrare — företrädesvis kvinnor — föreslås 500 000 kr. för uppsökande verksamhet i studieförbundens regi. Vidare beräknas ytterligare medel för sådana kurser som kan ha speciellt intresse för hemarbete invandrare.

Den *tolkutbildning* som statens invandrarverk bedrivit på försök föreslås från den 1 juli 1974 bli underställd skolöverstyrelsens tillsyn. Universitetskanslersämbetet och överstyrelsen kommer att få Kungl. Maj:ts uppdrag att utarbeta detaljförslag för tolkutbildning som skall bedrivas i form av högskolekurser, studiecirkel och ämneskurser vid folkhögskolorna.

Studiesociala åtgärder

Under innevarande budgetår har beslutet om enhetligt studiestöd genomförts. Alla studerande över 20 år får därigenom rätt till studiemedel. En rad olika förslag till förbättringar av studiestödet har aktualiserats av centrala studiehjälpnämnden och 1968 års studiemedelsutredning. En arbetsgrupp inom utbildnings- och finansdepartementen har lagt fram förslag till förbättringar i fråga om återbetalning av studiemedel m. m. Huvudpunkterna i förslaget är en höjning av studiebidraget, en ny utformning av inflationsgarantiregeln och stark förbättring av de sociala

trygghetsreglerna. Samtliga nu nämnda frågor kommer att behandlas i en särskild proposition.

Ett omfattande utredningsarbete inom det studiesociala området pågår. SVUX har att lägga fram förslag om studiefinansieringen inom vuxenutbildningen. En utredningsman utreder behovet av särskild studerandehälsovård.

Utgifterna för studiesociala åtgärder beräknas till 1 042 milj. kr.

Sammanställning

Totalbeloppen för de olika budgetavsnitten samt förändringarna i jämförelse med anslagen för innevarande budgetår framgår av tabellen på sid. 8. Anslagsindelningen och redovisade belopp för budgetåret 1973/74 har justerats för att möjliggöra jämförelser med budgetförslaget för 1974/75. Medel på tilläggsstat har inte medtagits i tabellen. Mellan olika litteror inom åttonde huvudtiteln har vissa överföringar skett, ett antal nya anslag tillkommit och andra har utgått, varför beloppen under tabellens olika underlitteror i kolumnen »anvisat 1973/74» inte överensstämmer med riksstaten för 1973/74. Till åttonde huvudtitelns littera G under anslaget Vissa vuxenutbildningsåtgärder har medel för tolkutbildning förts över från anslaget 1973/74 under elfte huvudtiteln Anpassningsåtgärder för invandrare.

I de sammanställningar över personalen vid myndigheter m. m., som lämnas under de olika anslagspunkterna i propositionen, ingår — förutom tjänster enligt personalförteckning m. m. — även annan personal till ett antal som motsvarar medelsanvisningen.

I den följande redovisningen av myndigheternas anslagsframställningar återges även myndigheternas förslag och bedömningar av effekterna av en medelstildelning som med 5 % understiger anslaget enligt riksstaten för budgetåret 1973/74 justerat med hänsyn till pris- och löneomräkning för budgetåret 1974/75 (0-alternativet).

Sammanställning över anslagsförändringarna från 1973/74 till 1974/75 inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde (milj. kr.)

	Anvisat 1973/74	Förslag 1974/75	Förändring
DRIFTBUDGETEN			
A. Utbildningsdepartementet m. m.	28,6	32,9	+ 4,3
B. Kulturändamål	430,0	492,6	+ 62,6
a) Konst, litteratur, musik, teater m. m.	233,5	269,4	+ 35,8
b) Arkiv, museer m. m.	87,4	99,9	+ 12,5
c) Ungdoms- och folkbildningsverk- samhet	62,2	70,1	+ 7,9
d) Utbildning inom kulturområdet	46,9	53,3	+ 6,4
C. Kyrkliga ändamål	17,7	24,4	+ 6,7
D. Skolväsendet	5 866,5	6 249,1	+382,6
a) Centrala och regionala myndighe- ter m. m.	92,0	94,9	+ 2,9
b) Pedagogiskt utvecklingsarbete	23,1	26,6	+ 3,5
c) Det obligatoriska skolväsendet m. m.	4 074,0	4 359,1	+285,1
d) Gymnasiala skolor m. m.	1 480,8	1 577,1	+ 96,3
e) Investeringsbidrag	196,5	191,3	- 5,2
E. Högre utbildning och forskning	1 614,5	1 758,4	+143,8
a) Centrala myndigheter m. m.	17,3	18,5	+ 1,2
b) Universiteten m. m.	897,6	945,2	+ 47,6
c) Vissa högskolor m. m.	42,8	46,8	+ 4,0
d) Gemensamt för universitet och högskolor	370,8	431,4	+ 60,6
e) Vissa forskningsändamål	211,8	241,5	+ 29,7
f) Inredning och utrustning	74,2	75,0	+ 0,8
F. Lärarutbildning	334,4	328,9	- 5,5
G. Vuxenutbildning	625,8	691,1	+ 65,3
H. Studiesociala åtgärder	558,8	595,1	+ 36,3
I. Internationellt-kulturellt samarbete	19,2	20,4	+ 1,2
a) Kulturellt utbyte med utlandet	4,6	5,4	+ 0,8
b) Nordiskt kulturellt samarbete	14,6	15,0	+ 0,4
Totalt för driftbudgeten	9 495,5	10 192,9	+697,4
KAPITALBUDGETEN			
Statens affärsverksfonder	39,7	40,1	+ 0,4
Statens allmänna fastighetsfond	196,9	218,1	+ 21,3
Statens utlåningsfonder	455,0	447,0	- 0,8
Totalt för kapitalbudgeten	691,6	705,2	+ 13,7
Totalt för utbildningsdepartementet	10 187,1	10 898,2	+711,1

Utdrag av protokollet över utbildningsärenden, hållet inför Hans Maj:st Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 4 januari 1974.

Närvarande: Statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena ANDERSSON, statsråden STRÄNG, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, LUNDKVIST, GEIJER, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON, FELDT, SIGURDSEN, GUSTAFSSON, ZACHRISSON, LEIJON.

Chefen för utbildningsdepartementet, statsrådet Zachrisson, anmäler de frågor som gäller utgifterna för budgetåret 1974/75 inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde, dock att de på driftbudgeten under littera C upptagna frågorna anmälts av statsrådet Gustafsson. Föredragandena anför.

DRIFTBUDGETEN *Åttonde huvudtiteln*

A UTBILDNINGSDEPARTEMENTET M. M.

A 1. Utbildningsdepartementet

1972/73 Utgift	10 064 592
1973/74 Anslag	11 359 000
1974/75 Förslag	12 176 000

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75
Personal		
Handläggande personal	73	+1
Övrig	66	of.
	139	+1
Anslag		
Lönekostnader	10 437 000	+ 726 000
Sjukvård	35 000	— 35 000 ¹
Reseersättningar	180 000	+ 15 000
Expenser	707 000	+ 111 000
	11 359 000	+ 817 000

¹ Fr. o. m. budgetåret 1974/75 kommer för departementspersonal medel för sjukvård att beräknas under det under sjunde huvudtiteln upptagna anslaget Gemensamma ändamål för statsdepartementen.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 12 176 000 kr. Jag har därvid beräknat medel för bl. a. ytterligare en tjänst som departementssekreterare/kanslissekreterare.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att till *Utbildningsdepartementet* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 12 176 000 kr.

A 2. Kommittéer m. m.

1972/73 Utgift	19 638 974	Reservation	827 103
1973/74 Anslag	17 200 000		
1974/75 Förslag	20 200 000		

Jag räknar med en i stort sett oförändrad kommittéverksamhet de tre budgetåren 1972/73, 1973/74 och 1974/75. Medelsbehovet för 1973/74 kommer jag att anmäla i tilläggsstat III.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att till *Kommittéer m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 20 200 000 kr.

A 3. Extra utgifter

1972/73 Utgift	696 455	Reservation	156 455
1973/74 Anslag	500 000		
1974/75 Förslag	500 000		

Från detta anslag har hittills utgått bl. a. bidrag till vissa elevorganisationer. Medel för detta ändamål bör i fortsättningen utgå från anslaget. Bidrag till vissa elevorganisationer. Förevarande anslag bör därför minskas med 140 000 kr.

Vidare har jag under detta anslag beräknat medel avseende den europeiska utbildningsministerkonferens som skall äga rum i Sverige under våren 1975.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Extra utgifter* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 500 000 kr.

B KULTURÄNDAMÅL

Departementschefen

Under åren 1972 och 1973 har flera betänkanden av betydelse för den framtida statliga kulturpolitiken lagts fram.

Kulturrådet tar i sitt huvudbetänkande (SOU 1972: 66) Ny kulturpolitik upp frågor om kulturpolitikens mål, organisation och finansiering. 1965 års musci- och utställningssakkunniga har lagt fram två olika betänkanden, nämligen (SOU 1972: 45) Kulturminnesvård och (SOU 1973: 5) Muscerna. Opera-utredningen har avgett betänkandet (Ds U 1973: 6) Operans verksamhet och organisation. Slutligen har utredningen rörande Nämnden för svensk språkvård avgett betänkandet (Ds U 1973: 10) Nämnden för svensk språkvård — framtida ställning och organisation. Betänkandena har remissbehandlats.

I betänkandena och remissyttrandena över dem finns ett omfattande underlag för beslut om den framtida inriktningen av de statliga åtgärderna på kulturområdet. Beredningen är inte avslutad. Jag ämnar senare föreslå Kungl. Maj:t att för 1974 års riksdag lägga fram en särskild proposition om den statliga kulturpolitiken på grundval av de framlagda utredningsförslagen. Propositionen kommer att behandla mål för kulturpolitiken och olika organisatoriska frågor. Behandlingen av dessa frågor avses bl. a. ta sikte på en precisering av statens ansvar för kulturområdet med hänsyn tagen till de insatser som landsting och kommuner är beredda att göra på detta område. Vidare läggs förslag fram i fråga om statens ekonomiska insatser.

Som ett led i det pågående beredningsarbetet ingår överläggningar mellan företrädare för staten, Svenska kommunförbundet och Landstingsförbundet i frågor av betydelse för kommuner och landsting.

Flera anslag i riksstaten för innevarande budgetår under avsnittet B Kulturändamål berörs av den kommande propositionen. I avvaktan på denna bör medel för sådana ändamål och vissa nya ändamål tas upp med preliminärt beräknade belopp under tre särskilda anslagsrubriker, nämligen Vissa åtgärder inom kulturområdet, Kulturminnesvård och museer m. m. samt Vissa folkbildningsåtgärder m. m. Under avsnittet Vuxenutbildning kommer jag i det följande att behandla vissa anslag som också berörs av propositionen.

Kulturrådet väntas i ett andra betänkande under våren 1974 lägga fram en samlad analys av statens insatser för kulturarbetarna och föreslå de förändringar man anser erforderliga.

De förslag i fråga om mål och organisatoriskt ansvar som kommer att presenteras i den särskilda propositionen till detta års riksdag om den statliga kulturpolitiken kommer att påverka kulturarbetarnas situa-

tion. Flera av de förslag som läggs fram i propositionen kommer att ge ökade arbetsmöjligheter för kulturarbetarna.

I avvaktan på kulturrådets förslag bör en fortsatt provisorisk förstärkning ske av de statliga insatserna för kulturarbetarna. Överläggningar har ägt rum mellan företrädare för utbildningsdepartementet och kulturarbetarnas organisationer rörande den lämpligaste utformningen av sådana förstärkningar. Med hänsyn härtill bedömer jag det som mest anlägget att förbättringarna i första hand kommer bildkonstnärerna till del. I det följande kommer jag att förorda en ökning av medlen till konstnärsstipendier för i första hand denna grupp samt till förvärv av konst för statens byggnader m. m.

På *arkivområdet* är riksarkivets och landsarkivens insatser av väsentlig betydelse för bl. a. den statliga rationaliseringsverksamheten. En effektiv gallring av arkivalier kan resultera i betydande besparingar genom minskade investeringar i arkivlokaler och genom lägre driftkostnader. I olika sammanhang har därför betonats att det är viktigt att myndigheterna får stöd och stimulans för gallringsverksamhet. Riksarkivets utbildningsverksamhet för myndigheternas arkivvårdare fyller här en viktig funktion. För att ge riksarkivet möjlighet att utvidga och effektivisera sin utbildningsverksamhet m. m. föreslås i det följande medel för personalförstärkning. Vidare föreslås vissa förstärkningar vid landsarkiven för att ge dem möjlighet att förbättra sin myndighetsservice. Under anslagen till myndigheten dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkiv (DOVA) föreslås att institutet för ortnamns- och dialektforskning vid universitetet i Göteborg organiseras om till ett dialekt- och ortnamnsarkiv och inordnas i DOVA.

Frågor rörande bidragsgivningen till *ungdomsorganisationerna* fick en ingående behandling såväl i förra årets statsverksproposition som vid riksdagens behandling av hithörande frågor. Olika därvid aktualiserade utredningskrav har behandlats under höstriksdagen (KrU 1973: 41, rskr 1973: 301). Som anmälts i det följande bör med anledning bl. a. härav en översyn företas av samhällets stöd till organisationernas verksamhet. De frågor som därvid bör aktualiseras avser i första hand stödet till ungdomsorganisationernas *lokala* verksamhet.

Frågor om enhetliga och förenklade regler för statens bidrag till ungdomsorganisationernas *centrala* verksamhet och ledarutbildning har utretts av en arbetsgrupp hos statens ungdomsråd. Rådet kan väntas lägga fram förslag under våren 1974.

I avvaktan på resultatet av översynen föreslås i det följande för nästa budgetår väsentliga förstärkningar av bidragen till ungdomsorganisationerna.

Inom flera delar av *utbildningen inom kulturområdet* pågår utredningsarbete.

Frågor som berör den framtida utformningen av utbildningen inom

bildkonst, konsthantverk och design har behandlats av flera utredningar. Konstnärsutbildningskommittén har lagt fram förslag om denna utbildning i betänkandet (SOU 1970: 66) Högsolor för konstnärlig utbildning. Frågor om teckningslärarutbildningen behandlas i lärarutbildningskommitténs huvudbetänkande (SOU 1972: 92 och 93) Fortsatt reformering av lärarutbildningen. Konstutbildningen behandlas också, i likhet med övriga utbildningar inom kulturområdet, av 1968 års utbildningsutredning i dess huvudbetänkande (SOU 1973: 2) Högsolan. Några ställningstaganden i fråga om utbildningen inom detta område kan inte göras förrän tidigast i samband med att man behandlar de förslag från lärarutbildningskommittén som avser teckningslärarutbildningen. I avvaktan på ett sådant ställningstagande har 1973 års expertgrupp för konstutbildning i uppdrag att utföra visst förberedande arbete inför en reform av utbildningen. Gruppens arbete rör bl. a. studieorganisationen inom den högre konstnärliga utbildningen samt frågor om förberedande konstnärlig utbildning och fortbildning. Jag beräknar i det följande särskilda medel för viss försöksverksamhet vid konsthögskolan och konstfackskolan med anknytning till expertgruppens arbete.

På den högre musikutbildningens område arbetar sedan år 1970 organisationskommittén för högre musikutbildning med att genomföra en successiv reform av utbildningen. En ny provisorisk utbildning av lärare i musik och ett annat ämne har anordnats sedan läsåret 1971/72. Denna utbildning är nu fullt utbyggd i Göteborg och har påbörjats i Malmö. Ställning till fortsatt utbyggnad kan tas tidigast i samband med behandlingen av lärarutbildningskommitténs nyssnämnda förslag. Organisationskommittén har i december 1973, som ett led i sitt arbete med utbildningen av musikpedagoger, lagt fram betänkandet (Ds U 1973: 19) Musikundervisning. Betänkandet remissbehandlas f. n.

Den utredning om utbildningen av dansare som förutskickades i föregående års statsverksproposition har nu tillsatts. Utredningen har i uppdrag att utforma dels förberedande dansutbildning i grundskolan, dels yrkesinriktad utbildning i dans på gymnasieskolenivå.

Behovet av bl. a. återanskaffning av försliten och föråldrad utrustning inom de olika utbildningarna inom kulturområdet har hittills fått tillgodoses inom ramen för skolornas anslag samt med hjälp av engångsanvisningar av medel som Kungl. Maj:t disponerat. I fortsättningen bör sådana återanskaffningar m. m. ske på ett mer planmässigt sätt. Medel för ändamålet bör i fortsättningen beräknas under anslaget Inredning och utrustning av lokaler vid universiteten m. m. Jag avser att i annat sammanhang återkomma till Kungl. Maj:t i denna fråga.

avser att i annat sammanhang återkomma till Kungl. Maj:t i denna fråga.

På *radio- och TV-området* har 1969 års radioutredning avlämnat förslag rörande bl. a. lokal- och utbildningsradio i betänkandet (SOU 1973: 8) Radio i utveckling. Även det utredningsarbete som bedrivs av kommittén för den fortsatta verksamheten med radio och television inom utbildningsväsendet berörs av dessa förslag. Radioutredningens betänkande har remissbehandlats. Förslagen kommer att mot bakgrund av remissopinionen och andra pågående utredningar på området tas upp till översyn inom en särskild arbetsgrupp. I avvaktan härfpå föreslås inte några förändringar av TV- och ljudradioverksamhetens organisation och ekonomi.

a) konst, litteratur, musik, teater m. m.**B 1. Konstnärstipendier**

1972/73 Utgift	7 397 628	Reservation	191 811
1973/74 Anslag	8 500 000		
1974/75 Förslag	9 560 000		

Enligt de av Kungl. Maj:t den 7 juni 1972 meddelade bestämmelserna angående konstnärstipendier kan stipendier tilldelas konstnärer som genom tillräckliga insatser dokumenterat sin begåvning. Konstnärstipendierna utgår till följande fyra konstnärsgupper, nämligen författare och översättare, konstnärer inom måleri m. m., tonsättare samt konstnärer i övrigt. Inom varje konstnärsgrupp bör stipendierna fördelas med hänsyn till dels att de från inkomstsynpunkt sämst ställda konstnärerna tillgodoses, dels att skilda konstarter och olika delar av landet blir företrädade bland stipendiaterna.

Stipendiemyndighet för författar- och översättarstipendierna är styrelsen för Sveriges författarfond. För utdelning av stipendier till konstnärer inom måleri m. m. svarar Akademien för de fria konsterna i samråd med Konstnärernas riksorganisation. Stipendier åt tonsättare utdelas av Musikaliska akademins styrelse i samråd med Föreningen Svenska tonsättare. Stipendier åt konstnärer i övrigt utdelas av en i särskild ordning tillsatt nämnd, konstnärstipendienämnden, som består av åtta ledamöter, förordnade av Kungl. Maj:t för ett år i sänder. Sju av nämndens ledamöter utses efter förslag av Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd.

Tre typer av stipendier utdelas, nämligen stora arbetsstipendier, små arbets- och resestipendier samt stipendier av pensionskaraktär och tillfälliga bidrag. Stora arbetsstipendier utgår med 15 000 kr. och små arbetsstipendier med lägst 4 000 kr. Stipendierna utdelas för ett år i sänder. Stipendiemyndigheterna har dock möjlighet att låta stort arbetsstipendium utgå under ytterligare högst fyra år i följd.

Särskilda medel ställs under detta anslag till förfogande för utdelning i form av arbetsbidrag till konstnärer inom måleri m. m. Denna bidragsgivning är av försökskaraktär. Akademien för de fria konsterna svarar i samråd med Konstnärernas riksorganisation för utdelningen av dessa arbetsbidrag för projekt som kan främja utvecklingen inom arbetsområdet.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Stipendie- myndigheten ¹	Departements- chefen ¹
Stipendier åt författare och översättare	795 000	+ 109 000	+ 4 000
Stipendier åt konstnärer inom måleri m. m.	4 242 000	+ 718 000	+ 550 000
Stipendier åt tonsättare	407 000	+ 581 000	+ 22 000
Stipendier åt konstnärer i övrigt	2 226 000	+ 635 000	+ 234 000
Försöksverksamhet med ar- betsbidrag till konstnärer inom måleri m. m.	830 000	+ 685 000	+ 250 000
	8 500 000	+2 728 000	+1 060 000

¹ Inkl. kostnader för fördelning av stipendierna

Stipendiemyndigheterna

1. Styrelsen för Sveriges författarfond föreslår att antalet arbetsstipendier för gruppen författare och översättare ökas från nuvarande 53 till 60 för att därigenom särskilt tillgodose behovet av ökat antal stipendier för kulturjournalister (+105 000 kr.).

Sina kostnader för stipendiernas fördelning begränsar styrelsen under detta anslag till 4 000 kr. Beloppet avser merkostnader för annonsering.

2. Akademien för de fria konsterna konstaterar beträffande gruppen konstnärer inom måleri m. m. att innevarande budgetårs medelsökning bör göra det möjligt att täcka de mest trängande behoven av stipendier av pensionskaraktär och även ge rimlig möjlighet till stöd åt de ekonomiskt sämst lottade i form av tillfälliga bidrag. En viss mindre uppräknig för nästa budgetår är dock befogad med hänsyn till kostnadsutvecklingen (+150 000 kr.).

Det för små arbets- och resestipendier anslagna beloppet är emellertid otillräckligt för sitt ändamål. Dels borde normalbeloppet av ett sådant stipendium för att allttjämt vara ett verksamt stöd med hänsyn till penningvärdets fall höjas till åtminstone 8 000 kr., dels borde antalet sådana stipendier ökas till samma antal som de stora arbetsstipendierna (+368 000 kr.).

För stora arbetsstipendier föreslås ett oförändrat belopp.

Kostnaderna för stipendiernas fördelning beräknas uppgå till ca 200 000 kr., inkl. höjt lönekostnadspålägg.

Akademien framhåller vidare att *Konstnärernas riksorganisation (KRO)* i skrivelse till akademien förordat att medlen till stora och små arbetsstipendier skulle slås ihop och höjas till sammanlagt 4 milj. kr. för att därefter endast utdelas i form av stora arbetsstipendier samt att anslaget till stipendier av pensionskaraktär och tillfälliga bidrag skulle höjas till 2 milj. kr.

3. Musikaliska akademien återkommer med ett förslag om särskilt

projektstöd på musikområdet. För förslaget, vars huvudsyfte är att möjliggöra för olika institutioner och ensembler att av tonsättare beställa verk, har redogjorts i föregående års statsverksproposition (prop. 1973: 1 bil. 10 s. 20) (+500 000 kr.).

Beträffande tonsättarstipendierna har föreslagits att de större arbetsstipendierna skall höjas till 20 000 kr. och de mindre till 10 000 kr. Viss mindre ökning föreslås av medlen till stipendier av pensionskaraktär. (+69 000 kr.)

Kostnaderna under nästa budgetår för stipendiernas fördelning beräknas till ca 12 000 kr., inkl. höjt lönekostnadspålägg.

4. Konstnärstipendienämnden föreslår beträffande gruppen konstnärer i övrigt att de större arbetsstipendierna med hänsyn till penningvärdesutvecklingen höjs från nuvarande 15 000 kr. till 20 000 kr. (+300 000 kr.).

Även om beloppen för små arbets- och resestipendier samt för stipendier av pensionskaraktär och tillfälliga bidrag i icke oväsentlig omfattning räknats upp till innevarande budgetår behövs ytterligare medel för att möjliggöra dels en generell höjning av stipendie- och bidragsbeloppen, dels en fortsatt ökning av antalet stipendier och bidrag (+200 000 kr.).

Konstnärstipendienämndens kostnader under nästa budgetår i samband med fördelningen av stipendierna beräknas till ca 135 000 kr., inkl. höjt lönekostnadspålägg.

5. Beträffande försöksverksamheten med arbetsbidrag till konstnärer inom måleri m.m. anför Akademien för de fria konsterna att verksamheten bör byggas ut successivt. Bidraget har blivit av allt större betydelse för bildkonstnärerna. Antalet ansökningar uppgick budgetåret 1972/73 till sammanlagt 220 och det sökta beloppet till i runt tal 4,7 milj. kr. Akademien föreslår att anslaget till försöksverksamhet med arbetsbidrag för nästa budgetår höjs till 1,5 milj. kr. (+670 000 kr.).

För kostnader i samband med arbetsbidragens fördelning föreslås 15 000 kr.

KRO har i den tidigare nämnda skrivelsen till akademien förordat att medlen till arbetsbidrag skulle ökas till 2 milj. kr.

Departementschefen

I avvaktan på kulturrådets förslag rörande kulturarbetarnas villkor är jag inte beredd att nu föreslå någon ändring i bestämmelserna om stipendiernas storlek eller att överväga ett särskilt projektstöd till tonsättare.

Med hänvisning till vad jag inledningsvis anfört under avsnittet B Kulturändamål och till den under förevarande anslag redovisade sammanställningen beräknar jag en höjning av anslaget med 1 060 000 kr.

Härav utgör 360 000 kr. kostnader för stipendiernas fördelning, för vilket ändamål medel hittills beräknats under åttonde huvudtitelns anslag till kommittéer m. m.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Konstnärsstipendier* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 9 560 000 kr.

B 2. Konstnärsbelöningar

1972/73 Utgift	1 814 853
1973/74 Anslag	1 425 000
1974/75 Förslag	2 025 000

Enligt kungörelsen (1964: 526) om konstnärsbelöningar (ändrad 1965: 172) kan till innehavare av konstnärsbelöning utses den som genom konstnärlig verksamhet såsom skapande av litterära eller andra konstnärliga verk, uppträdande som utövande konstnär eller i annan form gjort mycket betydande insatser inom svenskt kulturliv. Beslut om utdelning av belöningar fattas av Kungl. Maj:t efter förslag av vederbörande stipendiemyndighet och skall avse kalenderår eller återstående del därav. Den som innehar konstnärsbelöning skall årligen under sin återstående livstid åter utses till innehavare av konstnärsbelöning, om inte synnerliga skäl föranleder annat.

Konstnärsbelöning kan uppgå till högst fem gånger det basbelopp som enligt lagen (1962: 381) om allmän försäkring gällde vid kalenderårets ingång. Det för januari 1974 fastställda basbeloppet är 8 100 kr. Belöningens maximibelopp för år 1974 uppgår således till 40 500 kr. Detta maximibelopp minskas med innehavarens årsinkomst upp till ett basbelopp och med 75 % av årsinkomsten i övrigt.

Antalet konstnärsbelöningar är innevarande budgetår 120.

Departementschefen

Med hänsyn till en beräknad belastning under nästa budgetår finner jag att detta anslag bör höjas med 600 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Konstnärsbelöningar* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 2 025 000 kr.

B 3. Statens konstråd

1972/73 Utgift	205 926
1973/74 Anslag	239 000
1974/75 Förslag	250 000

Statens konstråd har till uppgift att genom förvärv av konstnärliga arbeten till statens byggnader och andra lokaler för statliga myndigheter verka för att konstnärliga värden införlivas med samhällsmiljön.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Statens konstråd	Departements- chefen
Personal			
Handläggande personal	1	of.	of.
Övrig personal	0,5	of.	of.
	1,5	of.	of.
Anslag			
Lönekostnader	186 700	+22 000	+ 5 000
Sjukvård	300	of.	of.
Reseersättningar	24 300	+24 700	+ 3 000
därav utrikes resor	—	+15 000	—
Lokalkostnader	13 700	+ 1 800	+ 2 000
Expenser	14 000	+ 1 500	+ 1 000
	239 000	+50 000	+11 000

Statens konstråd

1. Pris- och löneomräkning m. m. 30 343 kr., varav 5 343 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. 0-alternativet innebär för rådets del en nedskärning av verksamheten överlag.

3. Den konstnärliga utsmyckningen av ambassader och andra lokaler för statlig verksamhet utomlands utgör en viktig del av rådets uppgifter. Rådet, som för utrikes resor nu är hänvisat till byggnadsstyrelsens reseanslag, föreslås få egna medel om 15 000 kr. för ändamålet. Därutöver behövs ökade medel för resor inom landet (+19 000 kr.).

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens konstråd* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 250 000 kr.

B 4. Förvärv av konst för statens byggnader m. m.

1972/73 Utgift	3 000 000	Reservation	—
1973/74 Anslag	3 000 000		
1974/75 Förslag	3 800 000		

Från anslaget bekostas sådana förvärv av konst till statens byggnader och andra lokaler för statliga myndigheter, som beslutas av statens konstråd. Förvärven kan avse dels konst som särskilt beställts i anslutning till olika byggnader, dels stafflikonst, skulptur, grafik m. m. Utöver beställningar som är möjliga inom anslagetets ram får konstrådet beställa konst intill ett belopp av högst 1,5 milj. kr. för betalning under följande budgetår.

Statens konstråd

1. Rådet anser att behoven av konst hos statliga myndigheter samt sysselsättningsläget bland landets konstnärer medför att den s. k. enprocentregeln bör läggas till grund för tilldelningen av medel, vilket innebär ett belopp motsvarande en procent av investeringskostnaderna för statliga nybyggen. Rådet vill emellertid inte för nästa budgetår föreslå en större ökning än vad rådet med bibehållen målsättning om största möjliga effektivitet i resursanvändningen kan klara av och föreslår att anslaget till förvärv av konst för statens byggnader m. m. förs upp med 6 milj. kr. (+ 3 milj. kr.).

2. Bemyndigandet att beställa konst för betalning under följande budgetår bör höjas från nuvarande 1,5 till 3 milj. kr.

3. Ett genomförande av 0-alternativet innebär att möjligheterna att förvärva konst minskar med 150 000 kr.

I särskild skrivelse har *Konstnärernas riksorganisation (KRO)* med hänvisning till behovet av skyndsamma, arbetsstimulerande åtgärder för konstnärerna, krävt att verksamheten genom statens konstråd byggs ut. Rådet bör årligen tilldelas medel motsvarande en procent av investeringskostnaderna i statlig nybyggnation samt i övrigt få de medel rådet begär för förvärv av konst till äldre byggnader m. m.

Departementschefen

Med hänvisning till vad jag anfört i inledningen under avsnittet B Kulturändamål beräknar jag en anslagshöjning med 800 000 kr. till 3,8 milj. kr.

Utöver beställningar som blir möjliga inom anslagets ram bör rådet enligt samma principer som gäller för innevarande budgetår få beställa konst för ett belopp av högst 1,9 milj. kr. för betalning under följande budgetår.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. godkänna vad jag anfört angående beställningar av konst, som föranleder utgifter under senare budgetår än budgetåret 1974/75,
2. till *Förvärv av konst för statens byggnader m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 3 800 000 kr.

B 5. Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m.

1972/73 Utgift	12 321 000
1973/74 Anslag	13 184 000
1974/75 Förslag	14 228 000

Ur anslaget utgår innevarande budgetår ersättning åt författare m. fl.

för utlåning av deras verk genom bibliotek med 12 904 000 kr. samt åt författare och översättare för utnyttjande av deras verk i form av talböcker och i taltidningar med 280 000 kr.

Gällande bestämmelser om biblioteksersättning finns i kungörelsen (1962: 652) angående Sveriges författarfond (ändrad senast 1972: 553). Ersättning utgår för utlåning genom stifts- och landsbibliotek, länsbibliotek, folkbibliotek och skolbibliotek av svenska litterära verk i original och litterära verk i svensk översättning. Ersättning utgår för sådana verk även om de ingår i bibliotekens referenssamlingar och inte lånas ut.

Från detta anslag överförs årligen till Sveriges författarfond medel motsvarande vissa grundbelopp för biblioteksersättningen. Innevarande budgetår uppgår grundbeloppen i fråga om originalverk till 18 öre för hemlån och till 72 öre för referensexemplar samt i fråga om översatt verk till 6 öre för hemlån och till 24 öre för referensexemplar. Av fondens medel utbetalas individuell ersättning till svenska författare av originalverk, s. k. författarpenning, med 10 öre av grundbeloppet för hemlån och med 40 öre för referensexemplar av originalverk. För författare med höga utlåningssiffror gäller vissa begränsningar. Återstoden av fonden, den s. k. fria delen, används efter bestämmande av författarfondens styrelse till stipendier, pensioner, understöd och andra för författare, översättare m. fl. gemensamma ändamål.

Försöksvis tillämpar styrelsen även ett stipendiesystem som innebär att man genom att ge stipendietillägg till utgående författarpenning skapar förutsättningar för ett antal författare och andra upphovsmän att få en garanterad årsinkomst av f. n. 24 000 kr.

Ersättning åt författare och översättare för utnyttjande av deras verk i form av talböcker och taltidningar fördelas av Sveriges författarförbund enligt vissa av förbundet fastställda grunder.

Styrelsen för Sveriges författarfond

1. Biblioteksutlåningen beräknas under år 1974 stiga till 88,4 milj. lån och handbokssamlingarna öka till 4,7 milj. volymer, vilket medför ett ökat medelsbehov för biblioteksersättning (+834 000 kr.).

2. Biblioteksersättningen bör under nästa budgetår för hemlån av svenskt originalverk höjas till 24 öre och för översatt verk till 8 öre. Vidare bör ersättningen för i referenssamling ingående svenskt originalverk höjas till 96 öre och för i sådan samling ingående översatt verk till 32 öre. (+4 579 000 kr.)

Det nya grundbeloppet om 24 öre bör fördelas så att 10 öre tillfaller fondens fria del och 14 öre författaren i form av författarpenning, med samma procentuella avtrappning som nu gäller vid höga utlåningssiffror.

Resursökningen under fondens fria del kommer i första hand att användas för långtidsstipendier, stipendietillägg och pensioner.

Styrelsens beräknade användning av medlen i sin helhet framgår av följande sammanställning.

Fördelning av författarfondens medel budgetåren 1972/73—1974/75

Ändamål	1972/73 Utgifter	1973/74 Beräknade utgifter	1974/75 Prel. beräknade utgifter vid bi- fall till sty- relsens förslag
Författarpenningar	2 966 600	3 800 000	5 500 000
Långtidsstipendier	1 307 555	1 600 000	2 200 000
Stipendietillägg	2 660 000 ¹	2 250 000	3 200 000
Arbets- och resestipendier	2 043 250	2 600 000	3 000 000
Understöd	223 375	300 000	350 000
Pensioner	1 545 199	2 000 000	2 400 000
Premier	350 000	350 000	350 000
Bidrag till särskilda ändamål, inkl. organisationsbidrag	1 003 000	1 200 000	1 400 000
Administration	325 315	445 000	500 000
	12 424 294	14 545 000	18 900 000

¹ Därav 566 000 kr. för budgetåret 1971/72

Sveriges författarförbund

Medelsbehovet under nästa budgetår för ersättning åt författare och översättare för utnyttjande av deras verk i form av talböcker och taltidningar beräknas uppgå till 800 000 kr., vilket är 520 000 kr. mer än för innevarande budgetår. Av ökningen hänför sig ca 210 000 kr. till beräknad ökad talboksframställning och ca 310 000 kr. till kostnader som följer av att tidigare på öppna spolar inspelade talböcker kopieras om till kassetter.

I särskild skrivelse upprepar förbundet sitt tidigare framförda krav att biblioteksersättningens grundbelopp skall sättas till 30 öre, med motsvarande höjningar för övriga ersättningsbelopp. Förbundet är dock berett att för nästa budgetår av hänsyn till bl. a. övriga konstnärsgrepp godta en höjning till 24 öre. Författarpenning föreslås därvid utgå med 14 öre upp till 100 000 lån, däröver med 7 öre upp till 200 000 lån, däröver med 2,8 öre upp till 400 000 lån samt däröver med 1,4 öre.

I skrivelsen framförs vidare krav på att i fondkungörelsen skall tas in bestämmelser som dels permanentar nu pågående försöksverksamhet med stipendietillägg, dels gör det möjligt för fonden att med kulturarbetarorganisation träffa likställighetsavtal angående ATP.

Departementschefen

Vid min avvägning av förstärkningar till olika ändamål inom kulturområdet har jag inte ansett mig kunna förorda andra medelsökningar under förevarande anslag än sådana som sammanhänger med en ökning av biblioteksutlåningen samt med ökat utnyttjande av förfat-

tares och översättares verk i form av talböcker och taltidningar. För biblioteksutlåningen beräknar jag ett ökat medelsbehov av 834 000 kr. För ökat utnyttjande av författares och översättares verk i form av talböcker beräknar jag en medelsökning av 210 000 kr. Jag har därvid inte räknat med att ersättning skall utgå i de fall tidigare inspelningar på öppna spolar i motsvarande omfattning kopieras över till kassetter.

Anslaget bör höjas med 1 044 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 14 228 000 kr.

B 6. Statens biografbyrå

1972/73 Utgift	637 724
1973/74 Anslag	713 000
1974/75 Förslag	759 000

Statens biografbyrås uppgift är att pröva frågor om godkännande av film som är avsedd att visas vid offentlig biograf föreställning. Till biografbyrån är som rådgivande organ knutna statens filmgranskningsråd och statens barnfilmnämnd.

Avgifterna för granskning av biograf film, som redovisas på driftbudgetens inkomstsida under uppörd i statens verksamhet, beräknas innevarande budgetår till 275 000 kr.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Statens biografbyrå	Departementschefen
Personal			
Handläggande personal	1	of.	of.
Övrig personal	9	cf.	of.
	10	of.	of.
Anslag			
Lönekostnader	652 000	+16 000	+16 000
Sjukvård	1 000	of.	of.
Rescersättningar	11 000	+ 1 000	+ 500
därav utrikes resor	2 500	+300	+300
Lokalkostnader	34 000	+24 000	+24 000
Expenser	15 000	+ 6 000	+ 5 500
	713 000	+47 000	+46 000

Statens biografbyrå

1. Pris- och löneomräkning m. m. 29 500 kr., varav 16 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. 0-alternativet innebär för byråns del att personalen måste minska med en censor (—35 600 kr.).

3. Med hänsyn till ökade underhållskostnader behöver härutöver posten för expenser räknas upp med 1 500 kr.

Departementschefen

Anslaget bör höjas med 46 000 kr. Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens biografbyrå* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 759 000 kr.

B 7. Vissa åtgärder inom kulturområdet

Såsom angetts i inledningen till avsnittet B Kulturändamål ämnar jag föreslå Kungl. Maj:t att senare för riksdagen lägga fram en särskild proposition angående den statliga kulturpolitiken.

I propositionen kommer följande i riksstaten för innevarande budgetår under avsnittet a) konst, litteratur, musik, teater m. m. upptagna anslag att beröras, nämligen Teater- och musikrådet, Bidrag till Operan och Dramatiska teatern, Bidrag till Svenska riksteatern, Bidrag till stadsteatrar och därmed likställda teatrar, Rikskonsertverksamhet, Regionmusiken, Tidskriftsstöd och Bidrag till särskilda kulturella ändamål.

I avvaktan på den särskilda propositionen bör medel tas upp med preliminärt beräknat belopp under förevarande rubrik.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till *Vissa åtgärder inom kulturområdet* för budgetåret 1974/75 beräkna ett förslagsanslag av 232 611 000 kr.

B 8. Musikaliska akademien

1972/73 Utgift	1 679 939
1973/74 Anslag	1 765 000
1974/75 Förslag	1 842 000

Kungl. Maj:t fastställde den 27 maj 1971 stadgar för Musikaliska akademien. Enligt stadgarna har akademien till uppgift att främja tonkonsten och vårda musiklivet. Det ingår vidare i akademiens uppgifter att svara för ledningen av akademiens bibliotek. Till akademien är musikhistoriska museet knutet.

Statskontoret fick år 1967 i uppdrag att utreda frågan om de vetenskapliga bibliotekens inre organisation m. m. Genom beslut den 10 april 1970 föreskrev Kungl. Maj:t att Musikaliska akademiens bibliotek skul-

lc innefattas i statskontorets utredningsuppdrag. Statskontoret har nyligen överlämnat en rapport rörande akademiens bibliotek. Rapporten skall remissbehandlas.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Musikaliska akademien	Departementschefen
Personal			
Handläggande personal ¹	6	+1	of.
Övrig personal	11,5	+4,5	of.
	17,5	+5,5	of.
Anslag			
<i>Utgifter</i>			
Lönekostnader	1 030 000	+320 000	+35 000
Sjukvård	3 000	of.	of.
Rescersättningar	21 000	+ 1 000	+ 1 000
Lokalkostnader	307 000	+ 2 000	+16 000
Expenser	106 000	+185 000	+ 7 000
däruv engångsutgifter	—	+75 000	—
Konferens- och kontaktverksamhet m. m.	163 000	+ 35 000	+ 8 000
Bokinköp m. m.	151 000	+221 000	+10 000
däruv engångsutgifter	—	+150 000	—
	1 781 000	+764 000	+77 000
<i>Uppbördsmedel</i>			
Lokalhyror m. m.	16 000	of.	of.
Nettoutgift	1 765 000	+764 000	+77 000

¹ Inkl. en arvodestjänst som föreståndare vid musikhistoriska museet

Musikaliska akademien

1. Pris- och löneomräkning m. m. 70 687 kr., varav 27 175 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. 0-alternativet innebär för akademiens del bl. a. att arbetet med det internationella källlexikonet RISM fördröjs samt att resurserna för kontakt- och konferensverksamhet, för bokinköp och bokbindning m. m. får skäras ned.

3. Vid bibliotekets avdelning för förvärv och litteraturkatalogisering föreslås en nu befintlig tjänst som bibliotekarie utbytt mot en tjänst som förste bibliotekarie samt att avdelningen förstärks med ytterligare två tjänster, en som bibliotekarie och en som förste biblioteksassistent. Vidare behöver låneexpeditionen förstärkas med en tjänst som förste biblioteksassistent. Med hänsyn till uppgifterna i samband med RISM-arbetet bör assistentpersonalen fortsättningsvis arvoderas motsvarande lönegrad A 18. Slutligen behövs en expeditivakt, en bokbindare samt medel för semestervikarier. (+280 047 kr.)

4. Akademien s kansli bör anvisas särskilda medel för kamerateal service (+5 119 kr.).

5. Under anslagsposten till expenser har bl. a. begärts 50 000 kr. för akademiens och bibliotekets publikationsverksamhet samt två engångsanvisningar, en om 25 000 kr. och en om 50 000 kr. för att till

biblioteket anskaffa dels en ny lokaltelefonanläggning, dels ändamålsenlig inredning i låneexpeditionen.

6. Ökade medel föreslås under anslagsposten till konferens- och kontaktverksamhet för bl. a. kontakter med utländskt musikliv, för administrativ förstärkning av akademiens kansli samt för att på arvodesbasis anställa en orgelkonsulent (+37 000 kr.).

7. Anslagsposten till bokinköp m. m. bör räknas upp med 40 000 kr. för att möjliggöra inköp och icrdningställande av orkestermaterial för Sveriges orkesterföreningars riksförbunds verksamhet. Vidare föreslås två engångsanslag, ett om 100 000 kr. för bindning av bibliotekets musikalier och ett om 50 000 kr. för att anskaffa ett skivarkiv. (+190 000 kr.)

Teater- och musikrådet

Rådet understryker starkt behovet av en förbättrad låneservice vid biblioteket och tillstyrker därför medel för ytterligare en biblioteksassistent. Dessutom tillstyrks 15 000 kr. för extra personal vid akademiens kansli och vid biblioteket, de begärda medlen för inköp av material för orkesterföreningarnas verksamhet samt 16 000 kr. för inbindning av musikalier (+117 627 kr.).

Rådet framhåller att förslagen i övrigt rörande biblioteket förefaller rimliga men att rådet vill vänta med en närmare bedömning tills rådet tagit del av statskontorets utredning om bibliotekets organisation.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Musikaliska akademien* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 842 000 kr.

B 9. Filmstöd

1972/73 Utgift	1 299 000
1973/74 Anslag	1 690 000
1974/75 Förslag	3 380 000

Från detta anslag utgår bidrag till Svenska filminstitutets H-fond.

Stiftelsen Svenska filminstitutet grundades genom ett år 1963 träffat avtal mellan svenska staten och filmbranschens organisationer. Stiftelsens verksamhet finansieras genom en avgift om 10 % på bruttobiljettintäkterna vid de större biograferna. Avgiftsmedlen skall enligt avtalet användas dels till en intern resursomfördelning inom filmbranschen, dels till filminstitutets förvaltningskostnader m. m.

I enlighet med en på våren 1972 beslutad revision av filmavtalet

skall fr. o.m. innevarande budgetår en ny fond för selektivt förhandsstöd till produktion av långfilm — H-fonden — byggas upp genom att bl. a. den nuvarande ersättningen till svenska filmproducenter i förhållande till bruttobiljettintäkterna (A-fonden) successivt trappas av för att helt upphöra fr. o. m. budgetåret 1974/75. De till H-fonden avsatta medlen fördelas lika mellan två fondstyrelser varav den ena består av fyra representanter för filmbranschen och en för filmarbetarna och den andra av fyra representanter för filmarbetarna och en för filmbranschen.

Det statliga bidraget till H-fonden utgår innevarande budgetår med ett belopp som motsvarar den avtalade avtrappningen av A-fonden för samma budgetår. Hälften av filmstödet från H-fonden utgörs i enlighet härmed av statsmedel.

Ett bidrag om 500 000 kr. till filminstitutets filmrestaureringsverksamhet har genom beslut den 9 februari 1973 utgått ur behållningen av de särskilda lotterier som anordnas till förmån för konst, teater och andra kulturella ändamål.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Svenska film-institutet	Departementschefen
Anslag			
Bidrag till H-fonden	1 690 000	+1 690 000	+1 690 000
Bidrag till filmrestaurering	—	+ 625 000	—
	1 690 000	+2 315 000	+1 690 000

Svenska filminstitutet

1. För att den svenska spelfilmproduktionen skall kunna tryggas trots den fortsatta nedgången i besöksiffrorna på biograferna är en förstärkning av H-fonden oundgängligen nödvändig. Det statliga bidraget bör därför utgå med ett belopp som motsvarar avtrappningen av A-fonden under nästa budgetår.

2. Filminstitutets restaurering av äldre svensk film har inte kunnat bedrivas i önskvärd omfattning på grund av de knappa resurser som stått till buds för ändamålet. Oersättliga kulturhistoriska värden kan därför gå förlorade. För att räddningsarbetet skall kunna utvidgas bör ett statsbidrag anvisas. Det beräknade beloppet avser laboratoriekostnader och lönekostnader för en filmtekniker.

Departementschefen

Anslaget bör höjas med 1 690 000 kr. Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Filmstöd* för budgetåret 1974/75 anvisa ett anslag av 3 380 000 kr.

B 10. Viss beredskapsutrustning m. m. för Sveriges Radio

1972/73 Utgift	700 000 ¹	Reservation	—
1973/74 Anslag	800 000 ¹		
1974/75 Förslag	900 000		

¹ Anslaget Viss beredskapsutrustning m. m.

Från anslaget bestrids Sveriges Radios kostnader för förvärv av viss beredskapsutrustning m. m.

Sveriges Radio

I en särskild skrivelse anför Sveriges Radio att sammanlagt 1 milj. kr. bör anvisas till vissa närmare angivna ändamål.

Med hänsyn till skrivelsens innehåll torde någon närmare redogörelse inte böra lämnas till statsrådsprotokollet. Riksdagens vederbörande utskott torde få beredas tillfälle ta del av skrivelsen genom att den tillhandahålls utskottet.

Departementschefen

Anslaget bör höjas med 100 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Viss beredskapsutrustning m. m. för Sveriges Radio* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 900 000 kr.

b) arkiv, museer m. m.**B 11. Riksarkivet: Förvaltningskostnader**

1972/73 Utgift	8 097 096
1973/74 Anslag	8 949 000
1974/75 Förslag	10 165 000

Riksarkivet är central myndighet för arkivfrågor och chefsmyndighet för landsarkiven. I riksarkivets uppgifter ingår att vara arkivdepå och att främja vetenskaplig forskning.

Riksarkivet har två byråer, en administrativ avdelning och en fristående heraldisk sektion.

Till riksarkivet är vidare knuten en nämnd för enskilda arkiv.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Riksarkivet	Departements- chefen
Personal			
Arkivarier och handläggande personal	41	+2	+1
Övrig personal	51	+2	of.
	92	+4	+1
Anslag			
<i>Utgifter</i>			
Lönekostnader	5 460 000	+ 443 000	+ 271 000
Sjukvård	13 000	+ 1 000	+ 1 000
Resersättningar	47 000	+ 13 000	+ 12 000
därav utrikes resor	3 000	+8 000	+4 000
Lokalkostnader	2 954 000	+ 881 000	+ 905 000
Expenser	365 000	+ 43 000	+ 15 000
Reproduktionsverksamheten	36 000	+ 3 000	+ 3 000
Bidrag till Nordisk Arkivnyt	6 000	of.	of.
Riksarkivets nämnd för enskilda arkiv	208 000	+ 232 000	+ 10 000
	9 089 000	+1 616 000	+1 217 000
<i>Uppbördsmedel</i>			
Publikationer	2 000	+ 1 000	+ 1 000
Reproduktionsverksamheten	60 000	of.	of.
Bokbinderiets beställningsarbeten	10 000	of.	of.
Heraldiska verksamheten	60 000	of.	of.
Konsultverksamheten	8 000	of.	of.
Nettoutgift	8 949 000	+1 615 000	+1 216 000

Riksarkivet

1. Pris- och löneomräkning m. m. 1 102 497 kr., varav 141 086 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. 0-alternativet innebär för riksarkivets del en minskning av samtliga verksamhetsgrenar, däribland minskad forskarservice och försäm-

rad vård av arkivhandlingar m. m. samt minskad myndighetsservice.

3. Riksarkivet har starkt begränsat sina förslag jämfört med tidigare år i syfte att öka landsarkivens möjligheter att erhålla personalförstärkningar. Riksarkivet föreslår därför för egen del endast en tjänst som förste arkivarie och en som kvalificerat biträde. Förslaget om tjänsternas inrättande hänger samman med att riksarkivet får väsentligt ökade uppgifter inom utbildningen på arkivområdet i anslutning till de yrkesinriktade kurser i arkivkunskap som sedan i höstas anordnas vid universitetet i Stockholm. Kurserna har lokalmässigt förlagts till riksarkivet och avsikten är att riksarkivet fr. o. m. nästa budgetår skall ha hand om den vidareutbildningsverksamhet som avses följa på de yrkesinriktade kurserna. Till de föreslagna tjänsterna skall vidare knytas uppgifter rörande riksarkivets publicerings- och utställningsverksamhet. (+128 591 kr.)

4. Föreningen Sveriges pressarkiv och pressmuseum har även i år anhållit att det av föreningen drivna pressarkivet skall förstatligas och föras över till riksarkivet. Riksarkivet, som biträder förslaget, föreslår med anledning därav inrättandet av en tjänst som arkivarie och en som assistent samt vissa expensmedel (+139 517 kr.).

5. När det gäller folkrörelsearkiven kan sedan budgetåret 1972/73 bidrag utgå till huvudman för depå vars verksamhet riktar sig till alla folkrörelser och som har län eller landskap till verksamhetsfält samt är den enda läns- eller landskapsdepån bland folkrörelsearkiven inom länet eller landskapet. Bidrag utgår för avlönning av föreståndare vid sådan läns- eller landskapsdepå med högst 60 % av lönen enligt löneklass A 26. Antalet bidragsberättigade arkivdepåer är f. n. fyra. Riksarkivet räknar med att det under nästa budgetår skall bli aktuellt att utbetala bidrag till ytterligare en arkivdepå. Därutöver föreslår riksarkivet särskilda medel att användas som bidrag till folkrörelsearkiv som inte uppfyller nyssnämnda villkor samt att medlen för inventering av enskilda arkiv ökas. (+220 117 kr.)

Departementschefen

Kulturrådet har i sitt betänkande (SOU 1972: 66) Ny kulturpolitik s. 406 föreslagit att frågan om en gemensam styrelse för arkivväsendet skulle utredas. Till arkivväsendet hänför kulturrådet förutom riksarkivet och landsarkiven, dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkiv och svenskt biografiskt lexikon. Kulturrådets förslag bereds f. n. inom utbildningsdepartementet. Jag kommer senare vid min anmälan av propositionen om den statliga kulturpolitiken att beröra kulturrådets förslag.

Riksarkivets nuvarande utbildningsverksamhet för myndigheternas arkivvårdare har fyllt en viktig funktion. Riksarkivet bör därför få möjligheter att utvidga och effektivisera denna utbildningsverksamhet.

Jag beräknar medel för en förste arkivarie.

Riksarkivet har ställt sig positivt till ett förslag från Föreningen Sveriges pressarkiv och pressmuseum att det av föreningen drivna pressarkivet skulle förstärkas och föras över till riksarkivet. Jag avser att i anslutning till den kommande propositionen om den statliga kulturpolitiken ta upp denna fråga.

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Riksarkivet: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 10 165 000 kr.

B 12. Riksarkivet: Inköp av arkivalier och böcker m. m.

1972/73 Utgift	62 973	Reservation	103 385
1973/74 Anslag	89 000		
1974/75 Förslag	95 000		

Från anslaget bestrids kostnader för inköp av arkivalier och böcker till riksarkivet och landsarkiven, för riksarkivets publicering av källskrifter samt för konservering av arkivalier, bokbindning samt reproduktion av arkivhandlingar vid landsarkiven.

Riksarkivet

Anslaget föreslås bli höjt med 43 000 kr. Av ökningen hänför sig 9 000 kr. till kostnadsförändringar, 17 000 kr. till publiceringsverksamhet vid riksarkivet, 14 000 kr. till reproduktionsverksamhet vid landsarkiven samt 3 000 kr. till kostnader vid övertagande av pressarkivet. Den under anslaget förefintliga reservationen beräknas under nästa budgetår dels gå åt för utgivning av första delen av 1600-talets stenografiska rådsprotokoll, dels tas i anspråk för reproduktionsverksamhet vid i huvudsak två landsarkiv.

För konsekvenserna av 0-alternativet har redogjorts under riksarkivets förvaltningsanslag.

Departementschefen

Anslaget bör höjas med 6 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Riksarkivet: Inköp av arkivalier och böcker m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 95 000 kr.

B 13. Landsarkiven

1972/73 Utgift	5 585 794
1973/74 Anslag	6 256 000
1974/75 Förslag	6 882 000

De sju landsarkiven i Uppsala, Vadstena, Visby, Lund, Göteborg, Härnösand och Östersund är regionala arkivmyndigheter och arkivdepåer. Till ett landsarkivs verksamhetsområde hör ett eller flera län. Riksarkivet är chefsmyndighet för landsarkiven.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Riksarkivet	Departementschefen
Personal			
Arkivarier och handläggande personal	28,5	+ 6	+3
Övrig personal	42	+ 9	of.
	70,5	+15	+3
Anslag			
Lönekostnader	4 095 000	+ 983 000	+325 000
Sjukvård	7 000	+ 2 000	+ 2 000
Resesättningar	71 000	+ 20 000	+ 4 000
Lokalkostnader	1 861 000	+ 374 000	+367 000
Expenser	178 000	+ 57 000	— 66 000
därav engångsutgifter	72 000	+36 000	—72 000
Vissa transportkostnader m. m.	44 000	— 6 000	— 6 000
	6 256 000	+1 430 000	+626 000

Riksarkivet

1. Pris- och löneomräkning m. m. 495 156 kr., varav 104 872 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. En minskning av verksamheten enligt 0-alternativet går så gott som helt ut över landsarkivens myndighetsservice.

3. Riksarkivet lade år 1970 i samråd med statskontoret fram en utredning om landsarkivens uppgifter och organisation. I utredningen konstaterades att landsarkiven under senare år fått väsentligt ökade arbetsuppgifter och att landsarkiven behövde förstärkas med sammanlagt 24,5 nya tjänster. Upprustningen föreslogs ske i tre etapper, med början budgetåret 1971/72.

I utredningen togs inte frågan om förstärkningar för bokbinderi- och papperskonserveringsverksamheten upp eftersom statskontoret då höll på med en utredning om den statliga bokbinderiverksamheten.

Inför nästa budgetår föreslår riksarkivet inrättandet av 15 nya tjänster vid landsarkiven. Av ökningen hänför sig elva tjänster, fem som arkivarie, en som amanuens, fyra som assistent och en som kvalificerat biträde, till etapp I i utbyggnadsplanen och fyra tjänster, två som konserveringsbiträde och två som expeditivsvakt, till behov som kon-

staterats först senare. Vidare föreslås ökade medel till vikarier. (+866 311 kr.)

4. Riksarkivet föreslår vidare ett engångsbelopp om sammanlagt 108 000 kr. Beloppet är avsett för att anskaffa inredning till tjänsterum åt föreslagen ny personal, telefonväxel och kartsåp till landsarkivet i Uppsala samt hydraulisk pappsax åt landsarkivet i Härnösand. Samtidigt faller en för innevarande budgetår upptagen engångsanvisning om 72 000 kr. bort. (+36 000 kr.)

Departementschefen

Med hänvisning till vad jag anfört i inledningen under avsnittet B Kulturändamål och till den nyss redovisade sammanställningen beräknar jag anslaget till 6 882 000 kr. Jag har därvid beräknat medel för bl. a. ytterligare två arkivarier, en vid landsarkivet i Vadstena och en vid landsarkivet i Göteborg, samt för en amanuens vid landsarkivet i Uppsala.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Landsarkiven* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 6 882 000 kr.

B 14. Dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkiv: Förvaltningskostnader

1972/73 Utgift	2 872 358
1973/74 Anslag	3 086 000
1974/75 Förslag	3 558 000

I myndigheten dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkiv (DOVA) ingår dialekt- och folkminnesarkivet i Uppsala, ortnamnsarkivet i Uppsala, dialekt- och ortnamnsarkivet i Lund, dialekt- och ortnamnsarkivet i Umeå samt svenskt visarkiv. Myndigheten har till uppgift bl. a. att samla in, bevara, bearbeta och publicera material om dialekter och folkminnen samt ortnamn i riket, ombesörja statliga ortnamnsundersökningar, handlägga ärenden om fastställande av ortnamn samt samla in och sammanställa svenskt vismaterial och folkmusik. Myndigheten leds av en av Kungl. Maj:t tillsatt styrelse.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Styrelsen för dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkiv	Departements- chefen
Personal			
Handläggande personal	24	+7	+2,5
Övrig personal	18	+0,5	+0,5
	42	+7,5	+3

Anslag

Lönekostnader	2 598 000	+ 692 000	+ 298 000
Sjukvård	5 000	+ 1 000	+ 3 000
Lokalkostnader	432 000	+ 139 000	+ 137 000
Till styrelsens disposition	51 000	+ 4 000	+ 34 000
	3 086 000	+ 836 000	+ 472 000

Styrelsen för dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkiv

1. Pris- och löneomräkning m. m. 220 321 kr., varav 66 050 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. 0-alternativet innebär minskningar på personalsidan vid samtliga arkiv både under detta anslag och under anslaget till insamlingsverksamhet.

3. Styrelsen föreslår att institutet för ortnamns- och dialektforskning, som nu är knutet till institutionen för nordiska språk vid universitetet i Göteborg, skall inordnas i DOVA. Institutets undersökningsområde omfattar i fråga om ortnamn Göteborgs och Bohus län samt i fråga om dialekter även delar av Älvsborgs län. Institutet ger ut verket *Ortnamnen i Göteborgs och Bohus län*.

Styrelsen framhåller i detta sammanhang bl. a. följande. Genom DOVA:s inrättande skapade statsmakterna förutsättningar för en samordning och effektivisering av dialekt- och ortnamnsarbetet. Att då behålla en institution i Göteborg utanför DOVA kan inte anses rationellt. Den nuvarande situationen med Göteborgs och Bohus län undantaget från DOVA:s myndighetsområde och med två i förhållande till varandra helt fristående institutioner arbetande med dialekter i Älvsborgs län har inneburit stora olägenheter, som kommer att accentueras ytterligare i samband med att DOVA som samrådsmyndighet i fråga om traktnamn och traktindelning kommer att delta i arbetet med uppläggande av ett nytt fastighetsregister. Förslaget om omorganisation läggs fram i samråd med universitetskanslersämbetet. Omorganisationen bör medföra vissa besparingar vid universitetet i Göteborg.

Institutet har f. n. följande personal, nämligen en tjänst som universitetslektor, tillika föreståndare för institutet, en amanuens (500 timmar) och en halvtidsanställd kansliskrivare. Föreståndaren fullgör tre fjärdedelar av sin arbetstid vid institutet och en fjärdedel vid universitetet i form av undervisning inom ämnesområdet nordiska språk. Tjänsten som universitetslektor är personlig för docenten Verner Ekenvall (prop. 1966: 1 bil. 10 SU 1966: 42, rskr 1966: 125). Chef för institutet är prefekten för institutionen för nordiska språk.

Styrelsen föreslår att personalen vid det nya DOVA-arkivet i Göteborg skall efter omorganisationen bestå av en arkivchef, en amanuens/arkivarie och ett kvalificerat biträde med halvtidstjänstgöring. Dessutom föreslås medel till sakkunniga, lokalkostnader m. m. (+239 661 kr.).

4. I prop. 1970: 46 (SU 1970: 91, rskr 1970: 217), som byggde på en

utredning om svenska ortnamnsarkivet och landsmålsarkivens verksamhet, uttalade dåvarande departementschefen att det enligt hans mening fanns skäl för en sammanslagning av de två arkiven i Uppsala, numera dialekt- och folkminnesarkivet resp. ortnamnsarkivet. Med hänsyn till de invändningar som gjorts från de berörda arkiven ansåg departementschefen det behövt att ytterligare utreda frågan. Genom beslut den 29 juni 1970 uppdrog Kungl. Maj:t åt styrelsen för DOVA att bl. a. utföra detta utredningsarbete. Styrelsen föreslår nu att de båda arkiven även framdeles skall fortsätta som självständiga institutioner. Styrelsen framhåller därvid bl. a. att de båda arkiven har vuxit fram som självständiga enheter och att den vetenskapliga kapaciteten hos medarbetarna omfattar olika områden. Det är tänkbart att samordna expeditions- och biblioteksverksamheten men förutsättningen för detta är att arkiven erhåller gemensamma lokaler, vilket inte torde ske under överblickbar tid. En samordning i berört avseende kan även ske utan en formell sammanslagning. De båda arkiven ingår numera i samma myndighet och styrelsen har möjlighet att samordna deras liksom de andra i DOVA ingående arkivens verksamhet. Styrelsen anser det inte heller vara realistiskt att förordna den ena av de nuvarande arkivcheferna som chef för båda arkiven.

I särskild skrivelse föreslår styrelsen att chefstjänsten vid dialekt- och folkminnesarkivet i Uppsala skall upphöra att vara extra och omvandlas till en extra ordinarie tjänst.

5. Nuvarande innehavaren av tjänsten som arkivchef vid dialekt- och folkminnesarkivet i Uppsala kommer under år 1974 att avgå med pension. Eftersom det inte är troligt att någon tänkbar efterträdare vid sidan av chefskapet även kan ägna sig åt den alltmer växande och aktuella fonogramverksamheten vid arkivet och då det inte heller är möjligt att lägga fonogramverksamheten på den befintliga personalen, föreslår styrelsen att en f. n. vakantsatt tjänst som förste arkivarie åter får tillsättas (+87 648 kr.).

6. Vid omorganisationen av landsmålsarkivet i Lund till ett dialekt- och ortnamnsarkiv utökades arkivets uppgifter utan att arkivet fick däremot svarande personalförstärkningar. Styrelsen föreslår en tjänst som förste arkivarie (+87 648 kr.).

7. Enligt kungörelsen (1968: 379) om uppläggande av nytt fastighetsregister m. m. (ändrad senast 1973: 424) skall ortnamnsarkivet i Uppsala medverka vid fastställande av traktnamn och traktindelning. Enligt instruktionen för DOVA gäller vidare att Uppsalaarkivet i fråga om fastställande av namn på ort inom annat ortnamnsarkivs undersökningsområde skall inhämta yttrande från chefen för berört arkiv. Enligt styrelsen kommer uppgifterna i anslutning till fastighetsregistret att kräva betydande arbetsinsatser från arkivens sida. Styrelsen föreslår att särskilda medel ställs till styrelsens förfogande för att fördelas mellan arkiven efter behov (+102 380 kr.).

8. I utredningen om svenskt visarkiv föreslogs att fem tjänster skulle inrättas för utbildad personal på området. Vid förstatligandet inrättades endast fyra sådana tjänster. Genom bidrag från enskilda institutioner kunde arkivet likväl bekosta lönen till en femte tjänsteman. Då emellertid detta stöd upphört med utgången av budgetåret 1972/73 föreslår styrelsen medel för ytterligare en arkivarie vid visarkivet (+72 710 kr.).

9. Till styrelsens disposition bör vidare ställas särskilda medel för lönekostnader till vikarier i samband med längre sjukledigheter m. m. vid arkiven (+25 595 kr.).

Departementschefen

I samband med statsmakternas beslut (prop. 1970: 46, SU 1970: 91, rskr 1970: 217) att inrätta myndigheten dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkiv (DOVA) uppsköts ställningstagandet till dels införlivandet med DOVA av institutet för ortnamns- och dialektforskning vid universitetet i Göteborg, dels en föreslagen samordning av numera dialekt- och folkminnesarkivet resp. ortnamnsarkivet i Uppsala. Dåvarande departementschefen ansåg att frågorna behövde ytterligare utredas. Genom beslut den 29 juni 1970 uppdrog Kungl. Maj:t åt styrelsen för DOVA att utföra bl. a. detta utredningsarbete. Styrelsens utredningsarbete är nu avslutat.

I fråga om institutet i Göteborg föreslår styrelsen i samråd med universitetskanslersämbetet att det skall ombildas till ett dialekt- och ortnamnsarkiv inom DOVA. I vad avser de två arkiven i Uppsala innebär styrelsens förslag att de även framdeles bör vara organiserade som skilda arkiv.

Karaktéristiskt för myndigheten DOVA är att den består av ett flertal sinsemellan självständiga arkiv under en gemensam styrelse. Denna organisationsform har hittills visat sig fungera väl. Jag ansluter mig därför till styrelsens förslag om att institutet för ortnamns- och dialektforskning, som nu är knutet till institutionen för nordiska språk vid universitetet i Göteborg, från den 1 juli 1974 organiseras om till ett arkiv inom DOVA. Det nya arkivet bör benämnas dialekt- och ortnamnsarkivet i Göteborg. Arkivet bör i stort ha samma arbetsuppgifter som det nuvarande institutet. Det bör ankomma på styrelsen att närmare bestämma undersökningsområdets avgränsning i förhållande till de andra arkivens m. m. Vid min medelsberäkning har jag utgått från att det vid arkivet skall finnas följande personal, nämligen en arkivchef, en amanuens och ett biträde med halvtidstjänstgöring. Docenten Verner Ekenvall innehar en personlig tjänst som universitetslektor, tillika föreståndare för det nuvarande institutet. Jag avser att i annat sammanhang föreslå att Ekenvall utses till förste innehavare av arkivchefstjänsten. Vid arkivet bör vidare inrättas en rådgivande nämnd.

Jag beräknar kostnaderna under förevarande anslag för det nya arkivets verksamhet till sammanlagt 222 000 kr. Jag har härvid under berörda anslag till högre utbildning och forskning räknat med en minskning, motsvarande kostnaderna för det nuvarande institutet.

Jag ansluter mig vidare till styrelsens förslag att dialekt- och folkminnesarkivet resp. ortnamnsarkivet i Uppsala även framdeles bör vara skilda arkiv inom DOVA. Styrelsen bör emellertid när tillfälle ges överväga vinsterna av en lokalmässig samordning. Arkivchefstjänsten vid dialekt- och folkminnesarkivet är inrättad som en extra tjänst. Jag avser att senare föreslå Kungl. Maj:t att tjänsten omvandlas till en extra ordinarie tjänst. Samtidigt bör en vakantsatt tjänst som förste arkivarie dras in.

I samband med uppläggande av nytt fastighetsregister kommer arkiven inom DOVA att anlitas för samråd beträffande traktnamn och traktindelning. Uppgifter av detta slag ingår normalt i myndighetens arbetsuppgifter. Jag anser det emellertid befogat med vissa förstärkningar så länge arbetet med fastighetsregistret pågår. Jag beräknar för ändamålet sammanlagt 30 000 kr. Medlen bör ställas till styrelsens förfogande för att fördelas mellan arkiven efter behov.

Med hänvisning till vad jag anført och till sammanställningen beräknar jag anslaget till 3 558 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. godkänna att den verksamhet som bedrivs vid institutet för ortnamns- och dialektforskning vid universitetet i Göteborg den 1 juli 1974 på sätt jag förordat förs över till myndigheten dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkiv,
2. till *Dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkiv: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 3 558 000 kr.

B 15. Dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkiv: Insamlingsverksamhet m. m.

1972/73 Utgift	561 508	Reservation	3 925
1973/74 Anslag	590 000		
1974/75 Förslag	643 000		

Från anslaget bestrids bl. a. kostnader för arvoden till tillfälliga vetenskapliga medarbetare, inlösen av samlingar, resor och expenser.

Styrelsen för dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkiv

Anslaget föreslås bli höjt med 95 000 kr., varav med 35 000 kr. för inträffade kostnadsstegringar. Av ökningen i övrigt hänför sig 30 000 kr. till insamlingsverksamhet m. m. vid det föreslagna nya arkivet i Göte-

borg, 10 000 kr. till kostnader för anordnande av en konferens för ledamöterna i arkivens rådgivande nämnder och 15 000 kr. till inlösen av vissa samlingar. Slutligen föreslås ett årligt anslag om 5 000 kr., under en tid av fem år, för kopiering för Umeåarkivets del av visst hos Uppsalaarkiven befintligt materiel.

För konsekvenserna av 0-alternativet har redogjorts under myndighetens förvaltningsanslag.

Departementschefen

Anslaget bör höjas med 53 000 kr. Jag har därvid beräknat 12 000 kr. för det nya dialekt- och ortnamnsarkivet i Göteborg. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkiv: Insamlingsverksamhet m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 643 000 kr.

B 16. Kulturminnesvård och museer m. m.

Såsom angetts i inledningen till avsnittet B Kulturändamål ämnar jag föreslå Kungl. Maj:t att senare för riksdagen lägga fram en särskild proposition angående den statliga kulturpolitiken.

I propositionen kommer följande i riksstaten för innevarande budgetår under avsnittet b) arkiv, museer m. m. upptagna anslag att beröras, nämligen Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum: Förvaltningskostnader, Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum: Underhåll och ökande av museets samlingar m. m., Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum: Vård och underhåll av fornlämningar och kulturhistoriskt värdefulla byggnader, Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum: Uppdragsverksamhet, Bidrag till avlöningar inom landsantikvarieorganisationen, Nationalmuseum: Förvaltningskostnader, Nationalmuseum: Underhåll och ökande av samlingarna m. m., Nationalmuseum: Utställningar av nutida svensk konst i utlandet, Livrustkammaren, Naturhistoriska riksmuseet: Förvaltningskostnader, Naturhistoriska riksmuseet: Materiel m. m., Statens sjöhistoriska museum: Förvaltningskostnader, Statens sjöhistoriska museum: Underhåll och ökande av samlingarna, Etnografiska museet, Medelhavsmuseet, Skoklosters slott, Bidrag till Nordiska museet, Bidrag till Tekniska museet samt Bidrag till vissa museer och arkiv.

I avvaktan på den särskilda propositionen bör medel tas upp med preliminärt beräknat belopp under förevarande rubrik.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till *Kulturminnesvård och museer m. m.* för budgetåret 1974/75 beräkna ett förslagsanslag av 73 901 000 kr.

B 17. Bidrag till Skansen

1972/73 Utgift	2 149 000
1973/74 Anslag	2 400 000
1974/75 Förslag	2 365 000

Friluftsmuseet Skansen i Stockholm har till uppgift att i sin verksamhet levandegöra svensk kultur och natur samt kring ett centrum av kulturminnen skapa en levande miljö för olika fritidsintressen. Till Skansen hör numera Biologiska museet. Skansen är en stiftelse med en styrelse som består av ordförande och sex andra ledamöter. Ordföranden utses av Kungl. Maj:t. Av övriga ledamöter utses en av Kungl. Maj:t, tre av Stockholms kommun och två av Stiftelsen Nordiska museet.

I ett år 1968 träffat avtal mellan staten och Stockholms stad (prop. 1968: 46, SU 1968: 84, rskr 1968: 202) regleras frågor om bidrag till Skansen under femårsperioden 1966—1970. Avtalet innebär att det underskott som uppkommit eller uppkommer i Stiftelsen Skansens verksamhet vart och ett av åren 1966—1970 täcks till 40 % av staten och till 60 % av kommunen. Då ny överenskommelse om bidrag ännu inte har träffats är avtalet efter år 1970 förlängt och gäller även under år 1974 samt följande år så länge det inte sagts upp. Ett villkor för driftbidraget är enligt avtalet att verksamheten drivs enligt en av Kungl. Maj:t och Stockholms kommunstyrelse fastställd stat samt av staten och kommunen antagna bestämmelser om stiftelsens förvaltning. Förutom driftbidrag utgår även särskilda investeringsbidrag. Staten svarar för hela kostnaden för investeringar i kulturhistoriska byggnader och för 40 % av kostnaden för investeringar i vissa gemensamma anläggningar såsom vägar, parkanläggningar, vatten- och avloppsledningar, elektriska installationer m. m. Kommunen svarar för resterande 60 % av kostnaderna för dessa investeringar. Dessutom täcker kommunen hela kostnaden för investeringar i andra anläggningar än kulturhistoriska byggnader och gemensamma anläggningar.

På grundval av förslag från Skansen har Kungl. Maj:t och Stockholms kommunstyrelse numera fastställt stat för år 1974. Enligt denna erfordras ett driftbidrag från statens sida som uppgår till 1 999 000 kr., medan tillskottet från Stockholms kommun beräknats till 2 998 000 kr. Av det statliga bidraget har 1 003 000 kr. anvisats för första halvåret 1974. Som investeringsbidrag till kulturhistoriska byggnader har Kungl. Maj:t anvisat 95 000 kr. för första halvåret 1974. Bidraget avser även Biologiska museet såsom ingående bland de kulturhistoriska byggnaderna. För att täcka den statliga andelen av investeringsbidraget till gemensamma anläggningar under första halvåret 1974 har Kungl. Maj:t anvisat 50 000 kr.

Beräkning av driftunderskott för Skansen

	1973 Stat	1974 Stat	1975 Skansens förslag
Egna inkomster	5 671 000	5 786 000	5 886 000
därav inträdesavgifter och årskort	3 525 000	3 700 000	3 700 000
Utgifter	10 616 000	10 783 000	11 651 000
därav löner, pensioner m. m.	5 211 000	5 421 000	5 948 000
Driftunderskott	4 945 000	4 997 000	5 765 000
därav staten	1 978 000	1 999 000	2 306 000
därav Stockholms kommun	2 967 000	2 998 000	3 459 000

Statsbidragsberäkning

	Andra halvåret 1974 och första halvåret 1975	
	Skansens förslag	Departements- chefen
Driftunderskott	2 221 000	2 065 000
därav andra halvåret 1974	1 068 000	996 000
därav första halvåret 1975	1 153 000	1 069 000
Investeringsbidrag till kultur- historiska byggnader	555 000	190 000
Investeringsbidrag till gemen- samma anläggningar	170 000	110 000
Statsbidrag 1974/75	2 946 000	2 365 000
Statsbidrag 1973/74	2 400 000	2 400 000
	+ 546 000	— 35 000

Skansen

Det totala besökantalet beräknas för år 1973 uppgå till ca 2 miljoner. Skansen räknar med en fortsatt uppgång av publiktillströmningen även under år 1974. Med hänsyn härtill och med tanke på den fortsatta satsningen på programverksamheten beräknas en ökning av inkomsterna av inträdesavgifter och årskort med 275 000 kr. i förhållande till 1973 års stat. Under övriga poster beräknas totalt sett oförändrade egna inkomster.

I statförslaget för år 1974 har löner och övriga utgifter beräknats i 1973 års kostnadsläge. För år 1975 har beräknats ett generellt påslag med 5 % på löner, pensioner m. m. Vidare begärs för år 1974 medel för bl. a. nya tjänster som amanuens, redaktör, förste vaktmästare och verkmästare samt medel för extra vaktpersonal. För program, reklam och marknadsföring begärs en medelsökning med 75 000 kr.

I fråga om investeringsbidrag till kulturhistoriska byggnader har ökade medel begärts för åtgärder utöver sedvanligt underhåll avseende i första hand Biologiska museet, samt Handelsboden och Tottieska malmgården.

Det beräknade investeringsbidraget till gemensamma anläggningar avser i första hand en utbyggnad av vatten- och avloppsledningsnätet. Vidare begärs anslag för projektering av en ny utomhusscen.

Departementschefen

Den granskning som skedde före godkännandet av inkomst- och utgiftsstaten för år 1974 ledde till att det av Skansen föreslagna bidraget till driftunderskott kunde minskas från 5 178 000 kr. till 4 997 000 kr.

De beräknade inkomsterna av inträdesavgifter och årskort samt av försäljning m. m. har reducerats i förhållande till Skansens förslag. I övrigt har Skansens förslag till egna inkomster godtagits. På utgifts- sidan har lönekostnaderna beräknats i 1973 års löneläge, varvid bl. a. hänsyn tagits till kostnadsökningar till följd av 1973 års fördelnings- avtal. I de beräknade lönekostnaderna ingår även kompensation för den beslutade socialförsäkringsavgiften. Därutöver har beräknats ett belopp av 102 000 kr. i första hand för utökning av vaktpersonalen, vilket Skansen ansett vara särskilt angeläget. De kostnadsökningar som kan föranledas av sedermera träffade löneavtal bör beaktas av huvud- männen under år 1974. Så snart lönenivån för detta år är känd bör emellertid även inträdesavgifter m. m. höjas, så att de samlade utgif- terna i minst oförändrad grad kan täckas av inkomster i verksamhe- ten. Under övriga utgiftsposter, bl. a. program och reklam, har jag räknat med kompensation för prisutvecklingen under år 1974. Statens bidrag till att täcka underskottet år 1974 beräknas till 1 999 000 kr. eller 21 000 kr. mer än i 1973 års stat.

För budgetåret 1974/75 beräknas ett oförändrat investeringsbidrag till kulturhistoriska byggnader. Det beräknade investeringsbidraget till gemensamma anläggningar motsvarar en minskning med 20 000 kr. i förhållande till budgetåret 1973/74. Till sådana investeringar som kommunen bekostar, nämligen uppförande av zoologiska anläggning- ar, har enligt vad jag inhämtat beräknats ett belopp av 85 000 kr. för år 1974. Jag har vidare erfarit att arbetsmarknadsstyrelsen och Stock- holms kommun för utförande av beredskapsarbeten av olika slag anslag- git 620 000 kr. resp. 338 000 kr.

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till Skansen* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 2 365 000 kr.

B 18. Svenskt biografiskt lexikon

1972/73 Utgift	623 619
1973/74 Anslag	707 000
1974/75 Förslag	764 000

Svenskt biografiskt lexikon har till uppgift att fortsätta och slutföra

utgivandet av verket Svenskt biografiskt lexikon i enlighet med de riktlinjer som angetts i prop. 1962: 86 (SU 1962: 74, rskr 1962: 194).

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Svenskt biografiskt lexikon	Departementschefen
Personal			
Redaktörer	5	+0,5	of.
Övrig personal	2	of.	of.
	7	+0,5	of.
Anslag			
<i>Utgifter</i>			
Lönekostnader	630 000	+47 000	+27 500
Sjukvård	1 000	+ 500	+ 500
Rescersättningar	2 000	of.	of.
Lokalkostnader	33 000	+ 4 000	+ 4 000
Expenser	119 000	+33 500	+25 000
	785 000	+85 000	+57 000
<i>Uppbördsmedel</i>			
Publikationer	78 000	of.	of.
Nettoutgift	707 000	+85 000	+57 000

Svenskt biografiskt lexikon

1. Pris- och löneomräkning m. m. 65 000 kr., varav 15 276 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. Förslaget till 0-alternativ går i första hand ut över delposten till författararvoden och forskning vid landsarkiv, vilket leder till en minskning av den föreskrivna utgivningstakten.

3. Personalen behöver förstärkas med en halvtidsanställd amanuens samtidigt som viss minskning av övertidstillägget kan ske (+20 000 kr.).

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Svenskt biografiskt lexikon* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 764 000 kr.

B 19. Stifts- och landsbiblioteken: Förvaltningskostnader

1972/73 Utgift	1 138 376
1973/74 Anslag	1 228 000
1974/75 Förslag	1 264 000

Stifts- och landsbibliotek finns i Linköping, Skara, Västerås och Växjö. De har till uppgift att förvara och tillhandahålla bibliotekens gamla bok- och handskriftssamlingar. Vidare skall de tillhandahålla vetenskaplig och

populärvetenskaplig litteratur. De fungerar samtidigt som länsbibliotek i de län där de är belägna.

Biblioteken leds av särskilda styrelser med bl. a. kommunala representanter. Biblioteken står under tillsyn av kungl. biblioteket och — i fråga om verksamheten som länsbibliotek — av skolöverstyrelsen.

På Kungl. Maj:ts uppdrag och med beaktande av vad dåvarande departementschefen anförde i prop. 1967: 1 (bil. 10 s. 57) har statskontoret utarbetat och avlämnat en rapport Huvudmannaskapet för stifts- och landsbiblioteken. Rapporten har remissbehandlats. Kungl. Maj:t har den 11 maj 1973 uppdragit åt statens förhandlingsnämnd att föra förhandlingar med Linköpings, Skara, Västerås och Växjö kommuner, samt landstingskommunerna i Östergötlands, Skaraborgs, Västmanlands och Kronobergs län om överförande av stifts- och landsbiblioteken till kommunal huvudman.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Stifts- och landsbiblioteken	Departementschefen
Personal¹			
Bibliotekariepersonal	12	of.	of.
Övrig personal	5	+1	of.
	17	+1	of.
Anslag²			
Lönekostnader	1 180 000	+86 500	+33 000
Sjukvård	800	+ 300	+ 300
Expenser	47 200	+ 3 200	+ 2 700
	1 228 000	+90 000	+36 000

¹ Härtill kommer den personal, främst assistenter och biträden, som avlönas genom anslag från kommuner och landsting

² Härtill kommer statsbidrag till varje stifts- och landsbibliotek om högst 40 000 kr. ur anslaget Bidrag till folkbibliotek, för länsverksamheten

Stifts- och landsbiblioteken

1. Pris- och löneomräkning m. m. 52 000 kr., varav 28 555 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. 0-alternativet innebär huvudsakligen en reducering av anslagsposten till lönekostnader.

3. Medel begärs för en personlig tjänst som taltidningstekniker för en arkivarbetare vid biblioteket i Växjö (+38 000 kr.).

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Stifts- och landsbiblioteken: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 264 000 kr.

B 20. Stifts- och landsbiblioteken: Bokinköp och bokbindning m. m.

1972/73 Utgift	162 797	Reservation	751
1973/74 Anslag	175 000		
1974/75 Förslag	187 000		

Från detta anslag bestrids kostnader för bokinköp, bokbindning och konserveringsarbeten vid stifts- och landsbiblioteken samt inventering och konserveringsarbeten vid Roggebiblioteket och domkyrkobiblioteket i Strängnäs.

Stifts- och landsbiblioteken

Biblioteken i Linköping, Västerås och Växjö begär en ökning med 45 000 kr. vardera och biblioteket i Skara en ökning med 75 000 kr. av den nuvarande medelstillelningen av 40 000 kr. till varje bibliotek.

Kungl. biblioteket

Biblioteket tillstyrker den av stifts- och landsbiblioteken begärda ökningen.

För konserveringsarbetena vid biblioteken i Strängnäs begärs oförändrat 15 000 kr.

Departementschefen

Anslaget bör höjas med 12 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Stifts- och landsbiblioteken: Bokinköp och bokbindning m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 187 000 kr.

B 21. Inköp av vissa kulturföremål

1972/73 Utgift	12 500
1973/74 Anslag	100 000
1974/75 Förslag	100 000

Ur detta anslag utgår medel till inköp av kulturföremål beträffande vilka risk föreligger att de kommer att föras ut ur landet och som har sådant konstnärligt, historiskt eller vetenskapligt värde att det är av synnerlig vikt att de behålls inom landet. Anslaget kan belastas med högre belopp än det som beräknats i riksstaten, under förutsättning att Kungl. Maj:t i efterhand anmäler medelsförbrukningen för riksdagen (prop. 1965: 58, SU 1965: 76, rskr 1965: 204).

Kungl. Maj:t har den 2 november 1973 till riksantikvarieämbetet och statens historiska museum anvisat 750 000 kr. från anslaget för inköp av den s. k. Ängsöbägaren.

Departementschefen

Anslaget bör föras upp med oförändrat belopp. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Inköp av vissa kulturföremål* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 100 000 kr.

c) ungdoms- och folkbildningsverksamhet

B 22. Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet

1972/73 Utgift	7 070 584
1973/74 Anslag	7 725 000
1974/75 Förslag	8 275 000

Ungdomsorganisation, som Kungl. Maj:t förklarat berättigad till statsbidrag, får enligt kungörelsen (1971: 388) om statsbidrag till ungdomsorganisationer (ändrad 1972: 284) statsbidrag till kostnader för central verksamhet och utbildning av ungdomsledare samt för sin lokala verksamhet. Statsbidrag utgår enligt kungörelsen endast till ungdomsorganisation, som har minst 3 000 medlemmar i åldern 12—25 år och som har lokalavdelningar i minst 5 % av landets kommuner. Som medlem räknas därvid inte enbart i organisationens medlemsmatrikel registrerad medlem utan även den som under ifrågavarande redovisningsår deltagit i organisationens verksamhet vid minst tio sammankomster.

Av anslaget fördelas innevarande budgetår 7,1 milj. kr. enligt bestämmelserna i kungörelsen i form av grundbidrag och rörligt bidrag. Grundbidraget utgör 30 000 kr. för varje bidragsberättigad organisation. Det för rörligt bidrag tillgängliga beloppet fördelas mellan organisationerna med hänsyn till deras medlemsantal och geografiska spridning, varvid organisationerna tillgodoräknas s. k. vägningstal enligt en i kungörelsen införd tabell.

Från anslaget utgår 400 000 kr. som bidrag till kostnaderna för verksamhet inom speciella ungdomsgrupper eller till utveckling av nya verksamhetsformer. Skolöverstyrelsen (SÖ) fördelar dessa medel mellan de organisationer som får bidrag till central verksamhet.

SÖ får av anslaget disponera 250 000 kr., som skall fördelas mellan organisationer, s. k. tröskelorganisationer, som inte erhåller bidrag enligt kungörelsen, men som bedriver en verksamhet, vilken med hänsyn till omfattning och inriktning bör erhålla statligt stöd.

Skolöverstyrelsen

SÖ föreslår att anslaget höjs med sammanlagt 980 000 kr.

1. SÖ anför att i allt fler sammanhang framhålls värdet av alternativ till det ökande kommersiella utbudet av fritidsaktiviteter för ungdom. Aktiviteterna i ungdomsorganisationerna bedrivs i ökad omfattning i samverkan med andra organisationer och med olika samhällliga organ och institutioner. Detta förhållande ställer stora krav på samordningen och utformningen av insatserna på ungdomsområdet. Enligt

SÖ föreligger i dag svårigheter att bedöma anslagsbehoven mellan olika ungdomsorganisationer, verksamhetsformer och åldersgrupper.

SÖ föreslår med hänvisning till de anförda skälen att en utredning tillsätts för en översyn och samordning av de totala samhällsinsatserna på ungdomsområdet.

2. SÖ föreslår med hänvisning till att organisationsstödet till idrotten under nionde huvudtiteln sedan budgetåret 1971/72 har ökat med ca 12 % per år och i avvaktan på förslag från statens ungdomsråds arbetsgrupp för utredning av bidraget till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet en ökning av medlen för grundbidrag och rörligt bidrag med ca 12 %.

Grundbidraget föreslås öka med 10 000 kr. till 40 000 kr. per organisation med hänsyn till kostnadsförändringar m. m. (+460 000 kr.).

Medlen till rörligt bidrag föreslås öka med hänsyn till stegrade löne-kostnader och krav på administrativa insatser i samband med det lokala aktivitetsstödet (+490 000 kr.).

3. 21 organisationer har anhållit att förklaras berättigade till statsbidrag enligt kungörelsen om statsbidrag till ungdomsorganisationer. SÖ vill i avvaktan på den tidigare nämnda utredningen inom statens ungdomsråd inte föreslå att några nya organisationer förklaras berättigade till bidrag enligt nämnda kungörelse. SÖ föreslår dock att medlen för bidrag till de s. k. tröskelorganisationerna räknas upp med 12 % med hänsyn till kostnadsförändringar m. m. (+30 000 kr.).

Departementschefen

En arbetsgrupp inom statens ungdomsråd lade i oktober förra året för behandling inom ungdomsrådet fram ett förslag till ny utformning av det statliga stödet till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet. I förslaget, som av statens ungdomsråd remitterats till olika berörda organisationer och organ, föreslås bl. a. att bidraget till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet och bidraget till ungdomsledarutbildning slås samman till ett bidrag. Ungdomsrådet räknar, enligt vad jag erfarit, med att under våren 1974 till Kungl. Maj:t överlämna ett förslag till nya regler för det statliga stödet. I avvaktan på ungdomsrådets förslag är jag inte beredd att tillstyrka det förslag till ändring i gällande bidragsregler som skolöverstyrelsen (SÖ) fört fram.

Vid fördelningen av bidraget till central verksamhet liksom till ungdomsledarutbildning tas hänsyn till organisationernas spridning i landet genom beräkning av ett särskilt vägningstal så konstruerat att en organisation får ett högre vägningstal och därmed större bidrag ju flera kommuner den har lokalavdelningar i.

Antalet kommuner har fr. o. m. innevarande år minskat från 464 till 278. Om nuvarande bestämmelser för beräkning av vägningstalen inte ändras kommer minskningen av antalet kommuner att påverka

fördelningen av de statliga bidragen utan att några reella förändringar behöver ha skett i de olika organisationernas spridning i landet. En sådan effekt bör undvikas. Det kan ske genom att bestämmelserna om vägningstal ändras. Härför krävs emellertid uppgifter om olika organisationers förekomst i de kommuner som fanns före årsskiftet 1973/74 resp. om samma organisationers förekomst i de nuvarande kommunerna. Uppgifter härom saknas ännu. Det kan vidare antas att genomgripande ändringar behövs i nuvarande regler om vägningstal för att organisationerna skall få i stort samma bidrag som hittills vid i övrigt oförändrade förhållanden. Med hänsyn härtill och då större förändringar av beräkningsmetoderna inte bör ske i avvaktan på det förslag som Kungl. Maj:t, enligt vad jag nyss angav, kan vänta från ungdomsrådet, avser jag att i annat sammanhang föreslå Kungl. Maj:t att bidragen t. v. beräknas på grundval av den kommunindelning som gällde den 31 december 1973.

SÖ föreslår att en utredning tillsätts för en översyn och samordning av samhällsinsatserna inom ungdomsområdet. Jag återkommer till denna fråga under anslaget Bidrag till ungdomsorganisationernas lokala verksamhet.

Jag föreslår, med hänsyn till att organisationernas medlemsantal ökar samtidigt som kostnaderna för verksamheten också stiger, en ökning av anslaget med 550 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet* för budgetåret 1974/75 anvisa ett anslag av 8 275 000 kr.

B 23. Bidrag till ungdomsorganisationernas lokala verksamhet

1972/73 Utgift	21 948 137	Reservation	8 852 910
1973/74 Anslag	27 500 000		
1974/75 Förslag	30 500 000		

Bidrag till ungdomsorganisationernas lokala verksamhet utgår enligt kungörelsen (1971: 388) om statsbidrag till ungdomsorganisationer (ändrad 1972: 284).

Berättigade till statsbidrag för lokal verksamhet är dels de ungdomsorganisationer som enligt 1 § i nämnda kungörelse förklarats berättigade att erhålla bidrag under anslaget Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet, dock med undantag för de organisationer som är samarbetsorgan för andra organisationer, dels Sveriges riksidrottsförbund och övriga organisationer med organisationsstöd under nionde huvudtiteln, vilka förut erhållit statsbidrag enligt kungörelsen (1954: 575) om statsbidrag till ungdomens fritidsverksamhet (upphävd genom 1971: 388).

Av anslaget fördelas innevarande budgetår 5 milj. kr. inom den förstnämnda organisationsgruppen samt 22,5 milj. kr. inom den senare organisationsgruppen. På förslag av skolöverstyrelsen (SÖ) beslutar Kungl. Maj:t om hur stor del av den förstnämnda anslagsposten som skall kunna fördelas mellan andra ungdomsorganisationer som tilldelas visst stöd för sin centrala verksamhet av medel som står till SÖ:s förfogande, de s. k. tröskelorganisationerna.

Statsbidraget fördelas mellan organisationernas lokalavdelningar i förhållande till antalet bidragsberättigande sammankomster. Med sådan sammankomst förstås en av lokalavdelning planerad och anordnad sammankomst med minst fem deltagare i åldern 12—25 år som varat minst en timme. Bidraget utgår med högst 10 kr. för varje sammankomst. Om antalet sammankomster är så stort att det för bidrag tillgängliga anslagsbeloppet inte räcker till för ett bidrag om 10 kr. för varje sammankomst, skall bidraget per sammankomst nedsättas med vad som fordras för att det tillgängliga beloppet inte skall överskridas.

Skolöverstyrelsen

1. SÖ beräknar antalet sammankomster i ungdomsorganisationernas lokala verksamhet under verksamhetsåret 1974/75 till totalt 3,3 milj. Medelsbehovet vid ett bidrag av 10 kr. per sammankomst uppgår därvid till 33 milj. kr. (+5 500 000 kr.).

2. SÖ föreslår att anslaget så snart det kan ske förs upp som ett förslagsanslag samt att ungdoms- och idrottsorganisationerna erhåller samma bidrag per sammankomst. Om normen för bidraget, 10 kr. per sammankomst, inte kan uppnås budgetåret 1974/75 bör organisationerna erhålla ett på förhand fastställt belopp per sammankomst vilket inte understiger föregående års.

SÖ pekar vidare på svårigheterna att bedöma anslagsbehoven för organisationerna och hänvisar till det under anslaget Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet framlagda förslaget om en översyn av hela bidragssystemet till ungdomsorganisationerna, bl. a. tillsyns- och kontrollfunktionen. Enligt SÖ bör ett överförande till Sveriges riksidrottsförbund av tillsynsfunktionen för bidragsgivningen till idrottsorganisationernas lokala ungdomsverksamhet föregås av en allsidig utredning bl. a. med hänsyn till behovet av samordning av bidragsgivningen på det kommunala planet.

Sveriges riksidrottsförbund (RF) hemställer i skrivelse till Kungl. Maj:t att RF får överta förvaltningsansvaret för det statliga stödet till idrottsorganisationernas lokala ungdomsverksamhet varvid detta stöd bör samordnas med idrottsstödet under nionde huvudtiteln. Vid en överflyttning av förvaltningsansvaret bör enligt RF även fortsättningsvis samma bidragsbestämmelser och bidragsformer gälla för idrotts-

och ungdomsorganisationer. RF föreslår vidare att tävlingsverksamhet bland ungdom med vissa undantag skall vara bidragsberättigad samt att statsbidrag skall utgå till verksamhet med barn i åldern 7—12 år.

Över RF:s skrivelse har yttranden inhämtats från SÖ och Svenska kommunförbundet.

SÖ hänvisar i sitt yttrande till vad SÖ anfört i sin anslagsframställning för budgetåret 1974/75 i frågan om förvaltningsansvaret för bidragsgivningen till idrottsorganisationernas lokala ungdomsverksamhet. Ett bifall till RF:s förslag om en ändring av förvaltningsansvaret skulle enligt SÖ medföra allvarliga och svåröverskådliga konsekvenser för all ungdomsverksamhet. SÖ avstyrker därför detta förslag liksom förslaget om en sänkning av den nedre åldersgränsen för bidragsgrundande deltagare i en sammankomst. SÖ tillstyrker däremot att tävlingsverksamhet skall bli bidragsberättigad samt att samma bidragsbestämmelser och bidragsformer även i fortsättningen skall gälla för verksamhet inom idrotts- och ungdomsorganisationer.

Svenska kommunförbundet erinrar om att förbundet i yttrande över ett antal riksdagsmotioner förordat en översyn av samhällets totala stöd till ungdomsorganisationerna. Då riksdagen nu har uttalat sig för en sådan översyn och det således finns anledning att förutsätta att denna översyn skyndsamt genomförs finner förbundet det naturligt att RF:s förslag prövas i detta sammanhang. Kommunförbundet förutsetter att det blir representerat i översynsarbetet.

Departementschefen

Vid behandlingen av bidraget till ungdomsorganisationernas lokala verksamhet i förra årets statsverksproposition (prop. 1973: 1 bil. 10 s. 116) anförde föredragande statsrådet att hon skulle överväga om inte det statliga stödet till idrottsrörelsens lokala ungdomsverksamhet fr. o. m. budgetåret 1974/75 borde samordnas med övrigt idrottsstöd under nionde huvudtiteln varvid Sveriges riksidrottsförbund (RF) skulle överta förvaltningsansvaret för stödet. RF har i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställt att detta sker fr. o. m. nästa budgetår. Kulturutskottet anförde med anledning av nämnda uttalande i statsverkspropositionen att utskottet utgick från att någon ändring i förvaltningsansvaret inte skulle komma att aktualiseras utan att frågan först ingående övervägts (KrU 1973: 11 s. 8, rskr 1973: 92). Samtidigt påpekades att utskottet vid ett senare tillfälle skulle ta ställning till ett antal motionsyrkanden om utredning av statens stöd till ungdomsorganisationerna.

Efter behandling av dessa frågor under hösten 1973 har riksdagen beslutat uttala sig för att Kungl. Maj:t genomför en skyndsam översyn av samhällets totala stöd till den inom olika organisationer bedrivna ungdomsverksamheten (KrU 1973: 41, rskr 1973: 301).

I enlighet med riksdagens uppfattning bör en översyn göras av samhällets stöd till ungdomsverksamhet inom olika organisationer. Behovet av en översyn hänger enligt min mening till övervägande delen samman med frågan om hur ungdomsorganisationernas lokala verksamhet skall stödjas. Av central betydelse är därvid ansvarsfördelningen mellan stat och kommun. Denna fråga bör kunna tas upp i den nämnda översynen. Formerna för detta översynsarbete bereds f. n. och jag räknar med att arbetet skall kunna påbörjas under den närmaste tiden.

Jag är med hänsyn till nämnda översynsarbete inte beredd att föreslå att de medel som avser bidrag till idrottsorganisationernas lokala ungdomsverksamhet förs över till nionde huvudtiteln. Inte heller bör det ske någon förändring av förvaltningsansvaret för denna bidragsgivning.

Någon fördelning av anslaget på olika poster för idrottsorganisationer resp. ungdomsorganisationer bör inte längre ske. Bidraget kommer därmed att utgå med ett belopp per sammankomst som är lika stort inom de båda grupperna av organisationer.

Anslaget bör ökas med 3 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till ungdomsorganisationernas lokala verksamhet* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 30 500 000 kr.

B 24. Bidrag till ungdomsledarutbildning

1972/73 Utgift	7 306 360	Reservation	182 081
1973/74 Anslag	7 580 000		
1974/75 Förslag	7 780 000		

Bestämmelserna om bidrag till utbildning av ungdomsledare är intagna i kungörelsen (1971: 388) om statsbidrag till ungdomsorganisationer (ändrad 1972: 284). Det för ungdomsledarutbildning tillgängliga beloppet fördelas mellan bidragsberättigade organisationer på grundval av medlemsantal i åldern 7—25 år och geografisk spridning. Utbildningen skall bedrivas efter en av ungdomsorganisationen fastställd plan, som omfattar minst ett år. Organisationen skall vidare i efterhand redovisa kostnader för verksamheten motsvarande minst 150 % av beviljat bidrag. Under innevarande budgetår utgår sammanlagt 7,2 milj. kr. till utbildning av ungdomsledare inom ett 50-tal organisationer.

Av anslaget disponerar skolöverstyrelsen (SÖ) 175 000 kr. för kurs- och konferensverksamhet. Vidare används 200 000 kr. för försöksverksamhet med kvalificerad ungdomsledarutbildning.

Skolöverstyrelsen

1. SÖ föreslår en ökning av anslaget med 360 000 kr.

2. Vissa ungdomsorganisationer, särskilt de mindre, har svårt att tillgodogöra sig beviljat bidrag på grund av kravet att organisationerna i efterhand skall redovisa kostnader för verksamheten motsvarande minst 150 % av beviljat bidrag. SÖ föreslår därför att reglerna ändras så att kravet på organisationernas egeninsats för ledarutbildning minskas från en tredjedel till en tiondel av beviljat bidrag.

Departementschefen

Såsom jag tidigare anfört under anslaget Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet beräknas statens ungdomsråd under våren 1974 till Kungl. Maj:t komma in med förslag till ny utformning av stödet till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet och ledarutbildning. I avvaktan på ett ställningstagande till ungdomsrådets kommande förslag bör bidraget till ungdomsledarutbildning utgå enligt oförändrade regler.

Jag beräknar en höjning av anslaget med 200 000 kr. och hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till ungdomsledarutbildning* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 7 780 000 kr.

B 25. Statens ungdomsråd

1972/73 Utgift	1 637 494	Reservation	649 871
1973/74 Anslag	1 119 000		
1974/75 Förslag	1 355 000		

Statens ungdomsråd har till uppgift att inom ramen för samhällets kultur- och fritidspolitik främja ungdomens sociala och personliga utveckling. Rådet skall särskilt såsom planerings- och utredningsorgan handlägga och utreda frågor om samhällets stöd till ungdomsorganisationerna och om samhälleliga åtgärder för att bl. a. tillgodose ungdomens möjligheter till fritidsverksamhet. Rådet skall vidare bedriva försöksverksamhet i frågor av central betydelse för ungdomsarbetet samt förmedla information i ungdomsfrågor.

Rådet består av högst tolv ledamöter, som utses av Kungl. Maj:t. Ordföranden, vice ordföranden, två andra ledamöter samt rådets huvudsekreterare ingår i rådets arbetsutskott. För samråd och kontakt med ungdomsorganisationerna finns ett representantskap. Rådet får tillsätta arbetsgrupper för bl. a. utrednings- och planeringsarbete och ledningen av försöksverksamhet.

Statens ungdomsråd

Ungdomsrådet anför beträffande den hittillsvarande verksamheten att de utredningsuppgifter som återfinns i bestämmelserna för statens ungdomsråd i det närmaste fullföljts. Efter omorganisationen av rådet har förslag lagts fram av arbetsgrupper inom rådet i fråga om bidrag till ungdomsorganisationernas lokala verksamhet, stöd till fritidsverksamhet bland speciella ungdomsgrupper, stöd till ungdomsorganisationernas ledarutbildning samt statligt stöd till internationell ungdomsverksamhet. Sommaren 1972 tillsattes en ny arbetsgrupp med uppgift att göra en översyn av stödet till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet. Arbetsgruppen har bl. a. genomfört en kartläggning av ungdomsorganisationernas ekonomi. Gruppen har lagt fram ett förslag under hösten 1973. Enligt rådet har arbetet i arbetsgrupper inneburit att ungdomsorganisationerna på ett tidigt stadium har kunnat påverka förslagets utformning samt att utredningsarbetet kunnat föras i nära kontakt med de aktuella problemen inom ungdomsverksamheten.

I januari 1972 påbörjade ungdomsrådet lokal försöksverksamhet i fyra kommuner. Försöken avsåg i en kommun verksamhet med invandrarungdom samt i tre kommuner fritidsverksamhet i samverkan mellan kommun och ungdomsorganisationer. I den sistnämnda delen av försöksverksamheten inleddes arbetet med en s. k. nollägesbeskrivning med syfte att kartlägga ungdomarnas fritid samt deras allmänna attityder och förhållanden. På grundval av detta material har en mera preciserad målsättning för verksamheten lagts fast. I de kommuner där försöksverksamheten bedrivs har ungdomsrådet heltidsanställda projektledare. Centralt är till verksamheten knuten en deltidanställd forskningsledare och en heltidsanställd forskningsassistent. Under åren 1971 och 1972 genomförde ungdomsrådet i en kommun försöksverksamhet med planerad och regelbunden eftermiddagsverksamhet i organisationsregi för åldersgruppen 8—14 år.

En annan väsentlig del i rådets verksamhet är informationen i ungdomsfrågor till ungdomsorganisationer, statliga och kommunala organ, press m. fl. I informationsarbetet ingår en omfattande publikations- och konferensverksamhet.

Ungdomsrådet fick år 1972 i uppdrag att under två år fördela 5 milj. kr. till upplysningsverksamhet i alkohol- och narkotikafrågor. Under år 1972 fördelade rådet sammanlagt 4,8 milj. kr. till 33 olika bidragsmottagare. Sedan november 1972 är en särskild sekreterare anställd för att svara för frågor som rör upplysningsverksamheten.

I fråga om de fortsatta arbetsuppgifterna anför ungdomsrådet att den tid som enligt Kungl. Maj:ts tidigare beslut återstår för den lokala försöksverksamheten fram till utgången av budgetåret 1973/74 inte är tillräcklig för att utreda de olika problem som angivits

i målsättningen för försöken. Rådet finner det angeläget att följa upp några av de resultat som kommit fram med fortsatt verksamhet på vissa områden. I övrigt kommer en väsentlig del av försöksverksamheten under nästa budgetår att avse en utvärdering av de genomförda projekten. Rådet har under år 1973 påbörjat visst arbete kring forskning i ungdomsfrågor. Det fortsatta arbetet kommer inledningsvis att avse en dokumentation av hittillsvarande insatser. På sikt avser rådet att i samråd med olika forskningsråd ta speciella initiativ på området. Rådet konstaterar vidare att rådets arbete hittills nästan uteslutande varit inriktat på verksamhet inom Sverige. Insatser på det internationella planet bör emellertid inta en central roll i rådets framtida arbete. Rådet finner det angeläget att kunna etablera kontakter med myndigheter och organisationer utomlands för att inhämta kunskaper om hur andra länder löser sina ungdomsfrågor samt för att sprida kännedom om den egna verksamheten. En annan angelägen fråga på det internationella planet är att undersöka alternativ till den kommersiella turismen. Särskilda åtgärder bör enligt ungdomsrådet övervägas.

Rådet beräknar medelsbehovet under budgetåret 1974/75 för lönekostnader till 511 000 kr. Rådet understryker nödvändigheten av en permanent anställning av en administrativ sekreterare samt av att medel anvisas för detta ändamål. För utredningsverksamheten beräknas ett medelsbehov av totalt 476 000 kr. varav 391 000 kr. avser medel för utvärdering av hittillsvarande verksamhet, fortsättning på försöksverksamheten i vissa kommuner under budgetåret 1974/75 samt viss ny försöksverksamhet. Medelsbehovet till rådets informationsverksamhet beräknas till 250 000 kr.

Ungdomsrådet beräknar det sammanlagda medelsbehovet för budgetåret 1974/75 till 1 541 000 kr. (+422 000 kr.).

I 0-alternativet förordar ungdomsrådet i första hand en minskning av medlen till informationsverksamhet samt borttagande av medlen till Kungl. Maj:ts disposition. Inom de då tillgängliga ramarna bör en viss förstärkning ske av medlen för utredningsverksamhet. Den minskade medelstilldelningen skulle enligt rådet innebära att rådets möjligheter att fungera som informationsorgan kraftigt beskärs. En begränsad medelstilldelning till utredningsverksamhet skulle medföra att den under tre år genomförda försöksverksamheten inte kunde utvärderas på ett tillfredsställande sätt.

Departementschefen

I samband med omorganisationen av statens ungdomsråd år 1970 tog föredragande statsrådet i statsverkspropositionen upp det nya ungdomsrådets uppgifter (prop. 1970: 1 bil. 10 s. 108 och 109). Rådets huvudsakliga uppgifter angavs vara dels att kontinuerligt svara för kontakt-

samråds- och informationsverksamhet främst gentemot ungdomsorganisationerna, dels att svara för vissa utrednings- och försöksprojekt.

Ungdomsrådet konstaterar i sin anslagsframställning för nästa budgetår att de utredningsuppgifter som vid omorganisationen angavs vara de mest näraliggande i det närmaste fullföljts. Arbetsgrupper inom rådet har utrett olika delar av det statliga stödet till ungdomsorganisationerna vilket i några fall resulterat i förslag till Kungl. Maj:t. Hösten 1973 lade en arbetsgrupp fram förslag om stödet till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet. Den lokala försöksverksamhet i fyra kommuner som startades år 1972 beräknas med vissa undantag vara avslutad vid utgången av innevarande budgetår.

Statens ungdomsråds verksamhet efter omorganisationen har enligt min mening inneburit en i flera avseenden angelägen aktivering av olika ungdomspolitiska frågor. Ungdomsorganisationernas roll i samhället och de aktuella problemen för organisationerna har belysts i utredningsarbetet. Genom försöksverksamheten har värdefulla uppgifter erhållits om ungdomens fritidssituation samt om metoder för att förnya och utveckla den lokala ungdomsverksamheten. I ungdomsrådets arbete spelar informations- och kontaktverksamheten en mycket central roll vilket gett möjligheter för rådet att bl. a. genom en omfattande konferens- och publikationsverksamhet kontinuerligt informera olika berörda parter om aktuella ungdomsfrågor. Genom den öppenhet som präglat utredningsarbetet inom ungdomsrådet har ungdomsorganisationerna haft goda möjligheter att påverka utformningen av de förslag som lagts fram och de insatser som på annat sätt gjorts.

De speciella uppgifter som vid omorganisationen av ungdomsrådet angavs vara särskilt angelägna har nu i det närmaste fullföljts. Det finns därför enligt min mening skäl att något beröra inriktningen på den fortsatta verksamheten utifrån erfarenheterna av hittillsvarande arbete samt gällande bestämmelser för statens ungdomsråd. De huvudsakliga uppgifterna kan med dessa utgångspunkter sägas vara följande.

En central del i ungdomsrådets verksamhet är att fungera som kontakt- och samrådsorgan mellan ungdomsorganisationerna och staten. Det är genom att förmedla de åsikter som finns bland ungdomsorganisationerna som rådet kan påverka olika åtgärder på ungdoms- och fritidsområdet. Det främsta medlet för dessa insatser utgörs av informations- och kontaktverksamhet. Behovet av kontakt och information i skilda frågor mellan samhällsorgan och organisationer är mycket stort. Vidare finns ett stort behov av information till press och andra massmedier om den verksamhet som ungdomsorganisationerna bedriver samt om andra frågor inom ungdomsrådet. Statens ungdomsråds insatser i detta sammanhang har varit av väsentligt värde. Ungdomsrådets arbete bör därför liksom hittills till betydande del vara

inriktat på informations- och kontaktverksamhet. En viktig uppgift är därvid att fungera som kontaktorgan mellan ungdomsorganisationerna och olika samhälleliga organ när uppgifter av denna typ inte ingår som naturlig del i dessa organs verksamhet. I frågor av gemensamt intresse för berörda parter bör rådet på samma sätt som hittills kunna bedriva arbetet genom särskilt tillsatta arbetsgrupper. Denna verksamhet bör redovisas för Kungl. Maj:t i anslutning till rådets anslagsframställningar genom att rådet där redogör för genomförd, pågående och planerad verksamhet i arbetsgrupper.

En annan viktig uppgift för rådet är att fungera som ett rådgivande organ åt Kungl. Maj:t i ungdomspolitiska frågor, speciellt då frågor som avser ungdomsorganisationerna. En central uppgift för ungdomsrådet i detta sammanhang är att bedöma olika frågor i samband med remisser. Vid sidan av funktionen som remissorgan ankommer det givetvis också på ungdomsrådet att på annat sätt fästa Kungl. Maj:ts och olika myndigheters uppmärksamhet på viktiga problem. I det rådgivande arbetet bör vidare ingå att företa vissa utredningar utöver det arbete i arbetsgrupper som jag tidigare berört. Utredningsarbete som är av mer genomgripande natur bör underställas Kungl. Maj:ts prövning.

Ett tredje arbetsområde för ungdomsrådet är att fungera som verkställande organ i olika frågor. Detta sker efter uppdrag i varje särskilt fall. Som exempl på en sådan uppgift kan nämnas ungdomsrådets fördelning av medel till upplysningsverksamhet i alkohol- och narkotikafrågor.

Ungdomsrådets karaktär samt utvecklingen inom ungdomsområdet gör att frågor rörande rådets organisation och verksamhet bör följas noga. Förändringar bör enligt min mening kunna aktualiseras i samband med rådets framställan om anslag för verksamheten.

Ungdomsrådet redovisar i sin anslagsframställning de särskilda frågor rådet planerar att arbeta med nästa budgetår. Vid sidan av den kontinuerliga informations- och kontaktverksamheten samt ett fullföljande av den lokala försöksverksamheten avser rådet att fortsätta ett arbete kring forskning i ungdomsfrågor som påbörjats under innevarande budgetår. Rådet ämnar vidare i ökad utsträckning arbeta med internationella frågor.

Den väsentligaste delen i ungdomsrådets utredningsarbete under nästa budgetår bör vara att slutföra den lokala försöksverksamheten. Detta arbete bör i huvudsak ha formen av en utvärdering av de projekt som genomförts. Några helt nya försöksprojekt bör inte påbörjas. Vad gäller arbetet med forskning inom ungdomsområdet bör formerna för ungdomsrådets fortsatta engagemang inom detta område bli föremål för en särskild prövning av Kungl. Maj:t efter det att den grundläggande probleminventeringen genomförts. Som ett led i sin allmänna

informationsverksamhet bör rådet kunna knyta kontakter med olika organ i utlandet. Rådet bör därvid beakta det internationella arbete i ungdomsfrågor som redan nu bedrivs genom olika svenska organ och organisationer och samarbeta med dessa.

Jag vill i detta sammanhang erinra om att chefen för finansdepartementet har föreslagit (prop. 1974: 1 bil. 9 E 11) att för nästa budgetår anvisas ett reservationsanslag om 2,5 milj. kr. för bidrag till informationsverksamhet i alkohol- och narkotikafrågan. Statens ungdomsråd föreslås få i uppdrag att fördela dessa medel.

Jag har i min beräkning av anslaget för nästa budgetår tagit hänsyn till ungdomsrådets behov av en förstärkning av medlen för lönekostnader för att rådet på ett tillfredsställande sätt skall kunna fullgöra sina administrativa uppgifter. Jag har vidare beräknat en ökning av medlen för utredningsverksamhet för att möjliggöra ett utredningsarbete av den omfattning som jag tidigare redogjort för. Av denna ökning utgör 75 000 kr. en tillfällig förstärkning för budgetåret 1974/75. De särskilda kostnaderna för arbetet med fördelningen av bidrag till alkohol- och narkotikainformation föreslås täckta inom ramen för anslaget till detta ändamål. Jag beräknar en sammanlagd ökning av anslaget med 236 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens ungdomsråd* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 1 355 000 kr.

B 26. Bidrag till hemgårdsrörelsen

1972/73 Utgift	225 000
1973/74 Anslag	275 000
1974/75 Förslag	275 000

Anslaget utgår till Riksförbundet Sveriges fritids- och hemgårdar för förbundets centrala verksamhet och ledarutbildning.

Skolöverstyrelsen

Skolöverstyrelsen föreslår med hänsyn till kostnadsförändringar m. m. en ökning av anslaget med 14 000 kr.

Departementschefen

Anslaget bör föras upp med oförändrat belopp. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till hemgårdsrörelsen* för budgetåret 1974/75 anvisa ett anslag av 275 000 kr.

B 27. Vissa folkbildningsåtgärder m. m.

Såsom angetts i inledningen till avsnittet B Kulturändamål ämnar jag föreslå Kungl. Maj:t att senare för riksdagen lägga fram en särskild proposition angående den statliga kulturpolitiken.

I propositionen kommer följande i riksstaten för innevarande budgetår under avsnittet c) ungdoms- och folkbildningsverksamhet upptagna anslag att behandlas, nämligen Bidrag till folkbibliotek, Bidrag till föreläsningverksamhet m. m., Bidrag till speciella folkbildningsåtgärder och Bidrag till de handikappades kulturella verksamhet.

I avvaktan på den särskilda propositionen bör medel tas upp med preliminärt beräknat belopp under förevarande rubrik.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till *Vissa folkbildningsåtgärder m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 17 083 000 kr.

B 28. Bidrag till Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning

1972/73 Utgift	1 710 000	Reservation	20 000
1973/74 Anslag	1 686 000		
1974/75 Förslag	1 736 000		

Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN) har bl. a. till uppgift att främja saklig upplysning om verkningar på individ och samhälle av alkohol- och narkotikabruk och därmed sammanhängande frågor vid skolor och andra utbildningsanstalter samt vid militärförband. Verksamheten omfattar vidare information till olika samhällsfunktionärer inom nykterhetsvården samt en mångförgrenad upplysningsverksamhet bland allmänheten. Verksamheten har i första hand formen av föreläsningsförmedling, kursverksamhet och utarbetande av undervisnings- och informationsmaterial.

Centralförbundets styrelse består av tolv ledamöter. Kungl. Maj:t utser en ledamot, tillika ordförande, skolöverstyrelsen (SÖ) fem ledamöter samt förbundets ombudsförsamling, som är sammansatt av företrädare för 30 olika organisationer, sex ledamöter. Kostnaderna för verksamheten täcks i huvudsak genom detta anslag.

Skolöverstyrelsen

SÖ föreslår en höjning av anslaget med sammanlagt 387 000 kr. till 2 073 000 kr.

Av ökningen avser 121 000 kr. beräknade kostnadsökningar under

budgetåret 1974/75 för personal, administration och verksamhet. Vidare beräknas ett medelsbehov av 52 000 kr. för kostnadsökningar som inte kompenseras trots höjningen av bidraget för innevarande budgetår.

För en intensifierad utbildningsverksamhet med bl. a. integrerad alkohol- och narkotikainformation i olika organisationers ordinarie verksamhet föreslår SÖ en ökning av anslaget med 100 000 kr. CAN genomför årligen fyra konferensserier i olika län, huvudsakligen i form av fortbildning för olika grupper verksamma inom alkohol- och narkotikaområdet. Kommuners och landstings bidrag till konferensserierna har minskat efter rekommendationer från Svenska kommunförbundet och Landstingsförbundet. SÖ beräknar för denna verksamhet ett medelsbehov av 54 000 kr. CAN avser att tillsammans med Folkets husföreningarnas riksorganisation påbörja en försöksverksamhet med utställningar i alkohol- och narkotikaupplysningsarbetet. För denna verksamhet beräknar SÖ en ökning av anslaget med 60 000 kr.

SÖ anför beträffande 0-alternativet att SÖ inte kan bedöma på vilket sätt CAN:s existerande verksamhet skulle komma att ändras vid en minskning av anslaget då förbundet självständigt beslutar om inriktningen av verksamheten. Avskedande av personal bedöms dock kunna bli aktuellt.

Departementschefen

Jag beräknar en höjning av anslaget med 50 000 kr. och hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 1 736 000 kr.

B 29. Bidrag till nykterhetsorganisationer m. m.

1972/73 Utgift	2 844 852	Reservation	46 868
1973/74 Anslag	2 942 000		
1974/75 Förslag	3 092 000		

I enlighet med de grunder som angetts i prop. 1954: 155 (SäU 1954: 5, rskr 1954: 314) angående bl. a. undervisning och upplysning i alkoholfrågan utgår ur förevarande anslag bidrag till nykterhetsorganisationerna bl. a. i form av s. k. grundbidrag. Detta utgår dels till fyra samarbetsorgan med vissa fixerade belopp, dels till enskilda organisationer med belopp, som står i viss relation till organisationens medlemsantal.

Dessutom disponeras medel för speciella bidrag avseende olika former

av upplysnings- och propagandaverksamhet. Bidrag av detta slag fördelas av skolöverstyrelsen (SÖ) efter ansökan i varje särskilt fall. I regel utgår bidrag med högst hälften av kostnaderna för den planerade verksamheten.

Bidrag utgår för anställande av instruktörer för upplysning i alkoholfrågan på heltid eller deltid i de sammanslutningar och med de belopp som SÖ bestämmer.

Ur anslaget utgår bidrag till internationella byrån i Lausanne för alkohol- och narkotikafrågor och till organisationskostnaderna för Riksförbundet mot alkoholmissbruk. SÖ disponerar dessutom 26 000 kr. för nykterhetsfrämjande verksamhet samt 400 000 kr. för upplysningsverksamhet i alkoholfrågan inom ungdomsorganisationerna.

Budgetåret 1973/74 har anslaget fördelats på olika ändamål på följande sätt.

1. Grundbidrag till nykterhetsorganisationer m. fl.	797 000
2. Speciella bidrag	900 000
3. Bidrag till instruktörer för upplysning i alkoholfrågan	775 000
4. Bidrag till internationella byrån i Lausanne	9 000
5. Till SÖ:s disposition för nykterhetsfrämjande verksamhet	26 000
6. Bidrag till Riksförbundet mot alkoholmissbruk	35 000
7. Bidrag till upplysningsverksamhet i alkoholfrågan inom ungdomsorganisationerna	400 000
	2 942 000

Skolöverstyrelsen

SÖ föreslår att anslaget för budgetåret 1974/75 förs upp med 3 274 000 kr. (+332 000 kr.).

1.—2. SÖ anför att stödet till nykterhetsorganisationerna undergått små förändringar samtidigt som stödet till andra folk rörelser ökat kraftigt. Det är viktigt att organisationer som företräder en helnykter inställning kan göra sig hörda i den livliga alkoholpolitiska debatten. I avvaktan på förslag från alkoholpolitiska utredningen bör en provisorisk förstärkning ske av stödet. SÖ föreslår därför med hänsyn till kostnadsstegringar en höjning av medlen till grundbidrag och speciella bidrag (+148 000 kr.).

3. Ett ökat behov av instruktörer i alkoholfrågan föreligger inom nykterhets- och andra organisationer. Med hänsyn härtill och till kostnadsförändringar föreslår SÖ en ökning av medlen till instruktörsbidrag (+154 000 kr.).

6. Med hänsyn till de allmänna kostnadsstegringarna föreslår SÖ en höjning av bidraget till Riksförbundet mot alkoholmissbruk (+10 000 kr.).

7. SÖ föreslår en ökning av medlen för upplysningsverksamhet i alkoholfrågan inom ungdomsorganisationerna med hänsyn till kostnadsstegringar (+20 000 kr.).

I 0-alternativet förordar SÖ en minskning av delposten Speciella bidrag. Vad en anslagsminskning innebär verksamhetsmässigt kan inte SÖ bedöma då de bidragsmottagande organisationerna själva bestämmer över verksamhetens utformning.

Departementschefen

Nykt erhetsorganisationerna utgör en betydelsefull del av våra folk rörelser och organisationernas arbete är ett väsentligt inslag i verksamheten och debatten kring de alkoholpolitiska frågorna. För att förbättra organisationernas arbetsmöjligheter bör stödet till dem förstärkas. Jag beräknar en ökning av medlen för grundbidrag med 100 000 kr. och för bidrag till instruktörer med 50 000 kr.

Från detta anslag utgår i övrigt bidrag till bl. a. särskilda insatser med upplysningsverksamhet i alkoholfrågan som genomförs av nykterhets- och ungdomsorganisationer. Som jag nämnt i det föregående (B 25) har chefen för finansdepartementet föreslagit att en tillfällig förstärkning görs av resurserna för information i alkohol- och narkotikafrågor i avvaktan på förslag från alkoholpolitiska utredningen. Medlen föreslås utgå till informationsverksamhet i de aktuella frågorna som bedrivs av olika organisationer, däribland nykterhetsorganisationerna.

Jag beräknar en höjning av anslaget med 150 000 kr. och hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till nykterhetsorganisationer m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 3 092 000 kr.

d) utbildning inom kulturområdet**B 30. Akademien för de fria konsterna med konsthögskolan**

1972/73 Utgift ¹	4 682 624	Reservation ²	13 176
1973/74 Anslag ¹	4 890 000		
1974/75 Förslag	5 666 000		

¹ Anslagen Akademien för de fria konsterna med konsthögskolan: Utbildningskostnader och Akademien för de fria konsterna med konsthögskolan: Undervisningsmateriel m. m.

² Anslaget Akademien för de fria konsterna med konsthögskolan: Undervisningsmateriel m. m.

Akademien för de fria konsterna har överinseende över konsthögskolan. Till akademiens uppgifter hör bl. a. att göra framställning om anslag till högskolans verksamhet.

Konsthögskolan omfattar en målarskola, en skulpturskola, en skola för grafisk konst och en arkitekturskola. Dessutom hör till högskolan ett institut för materialkunskap och en ateljé för monumentalmålning och dekorativ konst. Sedan budgetåret 1965/66 har skolan bedrivit viss konservatorsutbildning. Högskolan har även verksamhet för vidareutbildning av konstnärer.

Antalet elever höstterminen 1973 är 257.

Under läsåret 1973/74 avser konsthögskolan att anordna vidareutbildningskurser med sammanlagt ca 60 deltagare.

Konstnärsutbildningssakkunnigas förslag i betänkandet (SOU 1970: 66) Högskolor för konstnärlig utbildning har remissbehandlats.

Genom beslut den 30 mars 1973 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för utbildningsdepartementet att tillkalla en expertgrupp, bestående av högst fem ledamöter, med uppdrag att utreda vissa frågor som rör utbildning inom bildkonst, konsthantverk och design. Direktiven för expertgruppen, som antagit namnet 1973 års expertgrupp för konstutbildning, finns intagna i 1974 års riksdagsberättelse.

Anslaget Akademien för de fria konsterna med konsthögskolan:**Utbildningskostnader**

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Konstakademien	Departementschefen
Personal			
Lärar- och assistentpersonal	28	+6,5	+1
Övrig personal	19	+2	of.
	47	+8,5	+1

Anslag

Lönekostnader	2 730 500	+ 632 000	+ 143 000
Sjukvård	1 800	+ 1 000	+ 1 000
Reseersättningar	23 000	+ 16 000	+ 1 000
därav utrikes resor	6 000	+21 000	+1 000
Lokalkostnader	1 377 000	+ 750 000	+ 724 000
Expenser	149 700	+ 62 000	+ 425 000
därav engångsutgifter	—	+15 000	—
Ersättning för mistade hyresintäkter	85 000	+ 50 000	+ 5 000
	4 367 000	+1 511 000	+1 299 000

Akademien för de fria konsterna

1. Pris- och löneomräkning m. m. 896 000 kr., varav 73 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. I 0-alternativet förordar akademien i första hand minskning av undervisningens omfattning i teckning och i arkitektur för målare och skulptörer samt av vidareutbildningen av konstnärer och konservatorer. Akademien pekar också på möjligheten att göra en reduktion av hyreskostnaderna i akademiens fastighet.

3. Till konsthögskolans nuvarande direktör utgår ett årligt arvode om 12 000 kr. vartill kommer bidrag till resekostnader om 6 000 kr. Med hänvisning till arbetsinsatsernas omfattning föreslår akademien att en arvodestjänst med halvtidstjänstgöring inrättas för direktören (+38 313 kr.).

4. För undervisningen vid konsthögskolan föreslås viss personalförstärkning.

Medel begärs för en assistenttjänst knuten till professuren i arkitektur samt för att öka ut halvtidstjänsten som assistent i arkitekturhistoria till en heltidstjänst.

För den direkta ledningen av vidareutbildningen av konstnärer föreslås en tjänst som biträdande lärare. Vidare bör medel beräknas för att en halvtidstjänst som assistent vid plastverkstaden skall kunna ökas ut till heltidstjänst.

Vid skulpturskolan bör högskolan kunna inrätta en assistenttjänst samtidigt som nuvarande arvoden till tygmästare och gipsgjutare dras in. Vidare begärs medel för en instruktör i snickeriverkstaden.

Vid skolan för grafisk konst föreslås två nya assistenter, en med heltidstjänstgöring i stället för nuvarande arvodestjänst som koppartryckare och en med halvtidstjänstgöring i utbyte mot den instruktör i litografi m. m. som nu finns anställd mot arvode.

Ytterligare 66 000 kr. föreslås till arvoden för undervisning bl. a. i vissa specialämnen och för vidareutbildning av konstnärer. (+320 000 kr.)

5. Konsthögskolans administration behöver förstärkas. Medel begärs för en assistent för kamerala arbetsuppgifter samt för ytterligare

Bd

ett kvalificerat biträde. Vidare begärs ökade medel för tillfällig arbetskraft, bevakning m. m. (+156 000 kr.)

En höjning föreslås av arvodet till akademiens sekreterare (+36 192 kr.).

6. Med hänsyn bl. a. till arkitekturskolans behov föreslås en höjning av anslagsposten till reseersättningar (+16 000 kr.).

7. Den begärda engångsanvisningen under anslagsposten till expenser avser möbler och utrustning till nya tjänsterum.

8. Den nu utgående ersättningen för mistade hyresintäkter från akademiens fastighet bör räknas upp med hänsyn till förändringar i penning- och hyresvärdet.

1973 års expertgrupp för konstutbildning

I sitt yttrande över akademiens anslagsframställning begränsar sig expertgruppen till de förslag som omfattas av gruppens direktiv och behandlar sålunda inte de förslag som gäller undervisningen i arkitekturskolan eller konsthögskolans administration.

Expertgruppen tillstyrker att konsthögskolan får medel motsvarande den begärda tjänsten som biträdande lärare. Dessa medel bör ställas till förfogande för försöksverksamhet med vidareutbildning av konstnärer i samråd med expertgruppen. Gruppen tillstyrker också förslaget om utökning av halvtidstjänsten som assistent vid plastverkstaden till heltidstjänst. Vidare förordar expertgruppen en pedagogisk förstärkning i form av ytterligare medel för gästlärare. Expertgruppen tillstyrker också akademiens förslag att inrätta assistenttjänster vid skulpturskolan och skolan för grafisk konst i utbyte mot nuvarande arvodestjänster.

Anslaget Akademien för de fria konsterna med konsthögskolan:

Undervisningsmateriel m. m.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Konstakademien	Departementschefen
Undervisningsmateriel m. m.	386 400	+134 000	} —523 000
Biblioteket	47 000	+ 13 000	
Elevernas studieresor	48 000	+ 62 000	
Stipendier för studerande vid arkitekturskolan	22 800	of.	
Kostbidrag åt vissa elever	18 800	of.	
Kurs i restaureringsteknik	—	+ 40 600	
	523 000	+249 600	—523 000

Akademien för de fria konsterna

I 0-alternativet anser akademien att medel måste tas från anslagsposterna till undervisningsmateriel, biblioteket och elevernas studieresor.

Utöver kompensation för kostnadsstegringar begär akademien sam-

manlagt ytterligare 57 000 kr. för inköp av material till målar-, skulptur- och grafiskskolorna. För ändamål vid arkitekturskolan föreslås en ökning med 35 000 kr. För vidareutbildning av konstnärer beräknas kostnaderna för material öka med 15 000 kr.

Den föreslagna höjningen av anslaget till elevernas studieresor har till syfte att bl. a. möjliggöra en längre in- eller utrikes studieresa för samtliga elever under deras studietid.

Under år 1970 deltog arkitekturskolans elever i en kurs i restaureringsteknik i Rom. Kostnaderna för kursen täcktes delvis av särskilda medel, anvisade av Kungl. Maj:t. Akademien begär medel för att en ny kurs skall kunna anordnas våren 1975.

Departementschefen

Frågor som berör den framtida utformningen av utbildningen inom bildkonstens område har behandlats av flera utredningar. Som jag redan anfört i inledningen till avsnittet B Kulturändamål kan några bindande ställningstaganden i dessa frågor ännu inte göras. För att reformarbetet ändå skall kunna föras vidare utan onödiga dröjsmål har min företrädare, efter bemyndigande av Kungl. Maj:t, tillkallat en expertgrupp, 1973 års expertgrupp för konstutbildning, med uppgift att utföra visst förberedande arbete inför en reform av utbildningen inom bildkonst, konsthantverk och design. Gruppen skall arbeta med dels frågor om förberedande konstnärlig utbildning och fortbildning, dels den högre konstnärliga utbildningen. På det sistnämnda området skall gruppen främst behandla studieorganisatoriska frågor.

Det är enligt min mening angeläget att särskilda resurser ställs till förfogande för pedagogisk och studieorganisatorisk försöksverksamhet redan budgetåret 1974/75. Försöksverksamheten bör anordnas i anslutning till det arbete som bedrivs av den tidigare nämnda expertgruppen. Jag beräknar för detta ändamål en anslagsökning med 50 000 kr.

I inledningen till avsnittet B Kulturändamål har jag också angett att nya principer för finansieringen av återanskaffning m. m. av försliten och föråldrad utrustning bör gälla för utbildningsanstalterna inom kulturområdet fr. o. m. budgetåret 1974/75. Härigenom aktualiseras frågan om en förändring av anslagsindelningen. Anslaget till undervisningsmateriel m. m. skulle i fortsättningen i huvudsak behövas för att finansiera utgifter för förbrukningsmateriel och andra löpande ändamål, för vilka utgiftsnivån torde vara ungefär densamma från budgetår till budgetår och där behovet att reservera anslagsmedel mellan budgetåren följaktligen är litet. Någon anledning att behålla ett särskilt reservationsanslag för undervisningsmateriel m. m. finns sålunda inte längre, och jag förordar därför att förslagsanslaget Akademien

för de fria konsterna med konsthögskolan: Utbildningskostnader och reservationsanslaget Akademien för de fria konsterna med konsthögskolan: Undervisningsmateriel m. m. utgår och ersätts med ett förslagsanslag benämnt Akademien för de fria konsterna med konsthögskolan.

Jag beräknar anslaget till 5 666 000 kr. Härvid har jag, förutom till pris- och lönehöjningar, tagit hänsyn till de förändringar i fråga om återanskaffning av utrustning, som jag redogjort för i det föregående, samt till den i det föregående berörda resursökningen för försöksverksamhet.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Akademien för de fria konsterna med konsthögskolan* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 5 666 000 kr.

B 31. Konstfackskolan

1972/73 Utgift ¹	9 177 530	Reservation ²	47 760
1973/74 Anslag ¹	10 485 000		
1974/75 Förslag	12 095 000		

¹ Anslagen Konstfackskolan: Utbildningskostnader och Konstfackskolan: Undervisningsmateriel m. m.

² Anslaget Konstfackskolan: Undervisningsmateriel m. m.

Konstfackskolan omfattar tvåårig konstindustriell dagskola (KD), treårig konstindustriell aftonskola (KA), tvåårig högre konstindustriell skola (HKS) samt treårigt teckningslärarinstitut (TI). Utbildningen vid HKS bygger på genomgång av KA eller KD. Vid KD finns en ettårig förberedande kurs för teckningslärarinstitutet och vid KA en tvåårig sådan kurs. Dessutom kan i aftonskolan anordnas kortare kurser i enstaka ämnen eller grupper av ämnen.

Läsåren 1971/72 och 1972/73 har vid teckningslärarinstitutet antagning skett till en särskild utbildning av lärare i teckning (se prop. 1971: 1 bil. 10 s. 119). Utbildningen är tvåårig och avsedd för lärare som saknar behörighet i ämnet. De sist antagna deltagarna avslutar sin utbildning med utgången av läsåret 1973/74.

Vid de tre konstindustriella skolorna (KD, KA, HKS) meddelas undervisning i sju fackavdelningar, nämligen en för textilarbete, en för dekorativ målning, en för skulptur, en för keramik, en för möbler och inredningar, en för metallarbete samt en för reklam och bokhantverk.

Konstfackskolan står under inseeende av skolöverstyrelsen (SÖ) och leds av en styrelse, som består av elva ledamöter. Kungl. Maj:t utser ordförande och sex av de övriga ledamöterna.

Antalet studerande höstterminen 1973 uppgår till 701.

Kostnaderna för konstfackskolan skall för budgetåren 1972/73 och 1973/74 fördelas mellan staten och Stockholms kommun enligt avtal som skall träffas mellan parterna och enligt riksdagens bemyndigande godkännas av Kungl. Maj:t. Kungl. Maj:t har den 5 juni 1973 uppdragit åt statens förhandlingsnämnd att föra förhandlingar med Stockholms kommun om kommunens bidrag till kostnaderna för konstfackskolan budgetåren 1972/73—1975/76.

Konstnärsutbildningssakkunniga har behandlat den vid konstfackskolan bedrivna utbildningen i sitt huvudbetänkande (SOU 1970: 66) Högskolor för konstnärlig utbildning. Betänkandet har remissbehandlats. Genom beslut den 30 mars 1973 uppdrog Kungl. Maj:t åt chefen för utbildningsdepartementet att tillkalla en expertgrupp, bestående av högst fem ledamöter, med uppdrag att utreda vissa frågor som rör utbildning inom bildkonst, konsthantverk och design. Direktiven för expertgruppen, som antagit namnet 1973 års expertgrupp för konstutbildning, finns intagna i 1974 års riksdagsberättelse. Frågor om teckningsläro- och lärarutbildningen behandlas av lärarutbildningskommittén (LUK) i dess huvudbetänkande (SOU 1972: 92 och 93) Fortsatt reformering av lärarutbildningen. Remissbehandlingen pågår.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Skolöverstyrelsen och 1973 års expertgrupp för konstutbildning	Departementschefen
Personal			
Läropersonal	84	+1	—1
Övrig personal	18	+3	of.
	102	+4	—1
Anslag			
<i>Utgifter</i>			
Lönekostnader	6 827 400	+ 484 000	+ 448 000
Sjukvård	8 000	of.	of.
Resesättningar	38 500	+ 2 000	+ 2 000
Lokalkostnader	3 213 000	+1 425 000	+1 475 000
Expenser	149 000	+ 7 000	+ 536 000
Särskild utbildning av lärare i teckning	178 000	— 178 000	— 178 000
	10 413 900	+1 740 000	+2 283 000
<i>Uppbördsmedel</i>			
Elevavgifter	22 000	of.	of.
Avkastning av Sjöstedtska fonden	2 900	of.	of.
Bidrag från Stockholms kommun	577 000	of.	of.
Nettoutgift	9 812 000	+1 740 000	+2 283 000

Anslaget Konstfackskolan: Utbildningskostnader*Skolöverstyrelsen*

1. Pris- och löneomräkning m. m. 1 597 000 kr., varav 178 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. I 0-alternativet förordar SÖ i första hand en minskning av den lärarledda undervisningen.

3. Den särskilda utbildningen av lärare i teckning upphör i och med utgången av innevarande budgetår (—178 000 kr.).

4. I avvaktan på förslag från 1973 års expertgrupp för konstutbildning föreslår SÖ i övrigt inga andra förändringar för konstfackskolans del än att skolsköterskans tjänstgöringstid bör ökas ut från tre fjärdedels till heltid (+10 200 kr.).

1973 års expertgrupp för konstutbildning

Expertgruppen har yttrat sig över SÖ:s anslagsframställning jämte konstfackskolans till SÖ ingivna anslagsframställning såvitt de avser de konstindustriella avdelningarna.

Expertgruppen förordar särskilt bifall till de delar av konstfackskolans framställning som bygger på de förslag till förändring av undervisningen som utarbetats av studerande och lärare vid de konstindustriella avdelningarna. Gruppen tillstyrker därför att lärarpersonalen utökas med en facklärare i industriell formgivning samt att skolan får ökade medel till gästlärare samt till verksamhet som griper över fackgränserna. För att samarbetet mellan de olika fackavdelningarna skall kunna byggas ut bör den tekniska personalen vid skolans verkstäder ökas ut med tre tjänster. Expertgruppen tillstyrker också särskilda medel för fortbildning av lärare samt för försöksverksamhet med särskilda intagningsprov (+311 000 kr.).

Anslaget Konstfackskolan: Undervisningsmateriel m. m.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Skolöverstyrelsen	Departementschefen
Biblioteket	25 000	+11 000	} —673 000
Avdelningarna för konstindustri	436 000	+21 000	
Teckningslärarinstitutet	162 000	—35 000	
Möbler och övrig inredning för gemensamma lokaler	50 000	+12 000	
	673 000	+ 9 000	

Skolöverstyrelsen

I 0-alternativet förordar SÖ reducering av anslagen till avdelningarna för konstindustri och till teckningslärarinstitutet.

Anslagsbehovet för teckningslärarinstitutet minskar med 42 000 kr. därför att den särskilda utbildningen av lärare i teckning upphör i och med utgången av innevarande budgetår.

I övrigt föreslår SÖ en uppräknig av medlen till biblioteket och till möbler och övrig inredning för gemensamma lokaler samt för förbrukningsmaterial vid konstindustriavdelningarna och teckningslärarinstitutet med sammanlagt 33 000 kr.

Departementschefen

Jag har i inledningen till avsnittet B Kulturändamål och under anslaget B 30. Akademien för de fria konsterna med konsthögskolan redogjort för läget i fråga om planeringen av en reform av konstutbildningen. I likhet med vad som föreslagits beträffande konsthögskolan bör särskilda resurser ställas till förfogande för försöksverksamhet vid konstfackskolan i anslutning till den verksamhet som bedrivs av 1973 års expertgrupp för konstutbildning. Jag beräknar för detta ändamål en anslagsökning med 125 000 kr.

I inledningen till avsnittet B Kulturändamål har jag också angett att nya principer för finansieringen av återanskaffning m. m. av försliten och föråldrad utrustning bör gälla för utbildningsanstalterna inom kulturområdet fr.o. m. budgetåret 1974/75. Härigenom aktualiseras frågan om en förändring av anslagsindelningen. Från anslaget till undervisningsmateriel m. m. skulle i fortsättningen i huvudsak finansieras utgifter för förbrukningsmateriel m. m. för vilka utgiftsnivån torde vara ungefär densamma från budgetår till budgetår och där behovet att kunna reservera anslagsmedel mellan budgetåren följaktligen är litet. Någon anledning att behålla ett särskilt reservationsanslag för undervisningsmateriel m. m. finns sålunda inte längre och jag förordar därför att förslagsanslaget Konstfackskolan: Utbildningskostnader och reservationsanslaget Konstfackskolan: Undervisningsmateriel m. m. utgår och ersätts med ett förslagsanslag benämnt Konstfackskolan.

Jag beräknar anslaget till 12 095 000 kr. Härvid har jag, förutom till pris- och lönehöjningar och till effekten av att den hittills anordnade särskilda utbildningen av lärare i teckning upphör, tagit hänsyn till de förändringar i fråga om återanskaffning av utrustning som jag redogjort för i det föregående samt till den i det föregående berörda resursökningen för försöksverksamhet.

Kungl. Maj:t bör inhämta riksdagens bemyndigande att godkänna avtal med Stockholms kommun angående fördelningen av kostnaderna för konstfackskolan mellan staten och kommunen under budgetåret 1974/75.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna avtal mellan staten och

Stockholms kommun om fördelning av kostnaderna för konstfackskolan under budgetåret 1974/75,

2. till *Konstfackskolan* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 12 095 000 kr.

B 32. Musikhögskolorna

1972/73 Utgift ¹	14 761 151	Reservation ²	22 758
1973/74 Anslag ¹	16 194 000		
1974/75 Förslag	18 006 000		

¹ Anslagen Musikhögskolorna: Utbildningskostnader och Musikhögskolorna: Undervisningsmateriel m. m.

² Anslaget Musikhögskolorna: Undervisningsmateriel m. m.

Statliga musikhögskolor finns inrättade i Stockholm, Göteborg och Malmö. Varje musikhögskola leds av en styrelse, utsedd av Kungl. Maj:t. Musikhögskolorna står t. v. under inseeende av organisationskommittén för högre musikutbildning, som enligt den av Kungl. Maj:t den 27 maj 1971 fastställda provisoriska stadgan för musikhögskolorna (ändrad den 7 juni 1972 och den 5 juni 1973) bl. a. skall avge förslag till anslagsframställning för högskolorna.

Vid musikhögskola anordnas treårig utbildning av instrumentalister, sångare, tonsättare och dirigenter, fyraårig utbildning av musiklejare och tvåårig utbildning av pianostämmare. Dessutom anordnas tvåårig utbildning inom ramen för regionmusikskola, treårig försöksutbildning av musikpedagoger samt utbildning av kyrkomusiker. Sistnämnda utbildning sker fr. o. m. läsåret 1972/73 på en utbildningslinje (kyrkomusikerlinje). Utbildningen på denna linje omfattar sammanlagt 160 poäng, motsvarande fyra års heltidsstudier.

Utbildning av tonsättare, dirigenter och pianostämmare samt utbildning inom ramen för regionmusikskola anordnas endast vid musikhögskolan i Stockholm.

Det totala antalet studerande beräknas under innevarande läsår uppgå till 534 vid musikhögskolan i Stockholm, 169 i Göteborg och 172 i Malmö.

Med början budgetåret 1971/72 anordnas utbildning av lärare i musik och annat ämne. I utbildningen, som är provisorisk i avvaktan på en slutlig reform av musiklejareutbildningen, ingår en särskild ämnesutbildning i musik motsvarande studiekurs/studiekurser om 60 eller 80 poäng vid filosofisk fakultet. Sådan särskild utbildning i musik anordnas i Göteborg och Malmö av organisationskommittén för högre musikutbildning. Till utbildningen skall läsåret 1973/74 antagas 48 studerande i Göteborg och 24 i Malmö.

Lärarytbildningskommittén (LUK) har avlämnat betänkandet (SOU

1972: 92 och 93) Fortsatt reformering av lärarutbildningen. Remissbehandlingen pågår.

Organisationskommittén för högre musikutbildning har den 17 december 1973 avgivit betänkandet (DsU 1973: 19) Musikundervisning. Remissbehandlingen pågår.

Anslaget Musikhögskolorna: Utbildningskostnader

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Organisationskommittén	Departementschefen
Personal			
Lärarpersonal	167	+40	+8
Övrig personal	41	+ 5,5	of.
	208	+45,5	+8
Anslag			
Lönekostnader	13 169 000	+3 393 000	+ 883 000
Sjukvård	11 500	+ 4 500	+ 4 000
Resesättningar	127 500	+ 228 000	+ 13 000
Lokalkostnader	2 220 000	+1 023 000	+ 800 000
Expenser	323 000	+ 308 000	+ 355 000
därav engångsutgifter	—	+20 000	—
Musikpedagogisk utvecklings- och försöksverksamhet	—	+ 300 000	+ 100 000
	15 851 000	+5 256 500	+2 155 000

Organisationskommittén

1. Pris- och lönecomräkning m. m. 1 044 000 kr., varav 314 355 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. I 0-alternativet förordar organisationskommittén i första hand en nedskärning av den enskilda undervisningens omfattning för de studerande som erhåller utbildning till sångare, instrumentalister och musikpedagoger. Kommittén framhåller att konsekvenserna skulle bli minskad effektivitet i utbildningen och att man redan nu vid musikhögskolorna ger de studerande mindre enskild undervisning än vid musikutbildning i utlandet eller annan liknande utbildning i Sverige.

3. Enligt en prognos för lärarbehovet som utarbetades av skolöverstyrelsen år 1972 beräknades att 180 heltidstjänstgörande musiklärare behöver utbildas varje år för att behovet av musiklärare inom skolväsendet skall vara täckt år 1985. LUK har i sitt betänkande (SOU 1972: 92) Fortsatt reformering av lärarutbildningen beräknat det årliga utbildningsbehovet till 300 personer om man förutsätter att bristen skulle täckas med lärare i musik och ett annat ämne.

Organisationskommittén konstaterar att nuvarande intagningskapacitet kan beräknas motsvara 160 studerande i utbildning till lärare i musik och annat ämne. Med hänsyn härtill föreslår organisationskommittén en utökad utbildningskapacitet inom musiklärarutbildningen.

Den utbildning som bedrivs vid musikhögskolorna bör enligt kommittén bibehållas på oförändrad nivå i avvaktan på de förslag om förändringar av utbildningen, som kommittén skall utarbeta. Däremot bör man öka ut den särskilda ämnesutbildning i musik, som anordnas av organisationskommittén. Kommittén föreslår att oförändrat 48 studerande skall antagas till utbildning i Göteborg samt att intagningskapaciteten till utbildning i Malmö skall ökas från 24 studerande innevarande läsår till 48 studerande läsåret 1974/75. Vidare föreslår organisationskommittén att särskild ämnesutbildning skall påbörjas i Luleåområdet i anslutning till Framnäs folkhögskola där det f. n. bedrivs musikpedagogisk utbildning. Läsåret 1974/75 bör 24 studerande tas in i Framnäs.

I övrigt behövs ökade resurser till den särskilda ämnesutbildningen i musik på grund av ett ökat antal studerande inom påbyggnadskursen. Kommittén begär också medel för inrättande av extra tjänster för lärare vid den särskilda ämnesutbildningen samt för en viss utökning av undervisningen. (+1 659 000 kr.)

4. Genom reformeringen av kyrkomusikerutbildningen minskas den sammanlagda tiden för högre kyrkomusikerutbildning från fem till fyra år. Kostnaden för utbildningen, som under innevarande budgetår har varit högre än tidigare bl. a. till följd av att man i övergångsskedet samtidigt har studerande i både fyraårig och femårig utbildning, beräknas minska budgetåret 1974/75 (—87 100 kr.).

5. Aspiranter inom regionmusiken får sin avslutande utbildning inom regionmusikskolan, som är förlagd till Stockholm. Regionmusikskolan är under avveckling och kommer att upphöra efter läsåret 1976/77. Utbildning av musiker för regionmusikens behov skall efter denna tidpunkt ske inom ramen för den nya musikerutbildning vid musikhögskolorna, som organisationskommittén har i uppdrag att utforma.

De studerande vid regionmusikskolan genomgår en del av sin utbildning vid musikhögskolan i Stockholm. Med början innevarande läsår kan sammanlagt högst tio aspiranter årligen i stället antagas till den treåriga instrumentalutbildningen vid musikhögskolorna i Göteborg och Malmö.

Organisationskommittén beräknar ett oförändrat resursbehov för verksamheten budgetåret 1974/75.

6. Den nyss nämnda nya möjligheten för aspiranter vid regionmusiken att erhålla utbildning vid musikhögskolorna i Göteborg eller Malmö förbättrar enligt organisationskommittén förutsättningarna för utbildning på blåsinstrument vid dessa skolor. Samtidigt behöver emellertid också antalet stråkinstrumentalister öka. Organisationskommittén föreslår en utökning med sammanlagt tio intagningsplatser inom instrumental- och musikpedagogutbildning vid musikhögskolorna i Göteborg och Malmö (+195 607 kr.).

7. Organisationskommittén föreslår ökade resurser för att undervisningen i olika slag av utbildning skall kunna förstärkas. Musikhögskolorna i Göteborg och Malmö behöver medel för att undervisningen i orkester- och ensemblespel samt på vissa andra områden skall kunna bedrivas i samma omfattning som i Stockholm. Vidare begärs för samtliga musikhögskolor medel till förstärkning av undervisningen i bl. a. improviserad musik, kammarmusikspelning och elektronisk musik. Samtliga skolor bör få möjligheter att förstärka övningsorkestern vid undervisning i ensembleledning samt ökade möjligheter att anlita gästlärare. Vid musikhögskolan i Stockholm bör påbörjas utbildning av arrangörer och av korister. Tjänsten som lektor i musik vid musikhögskolan i Malmö bör ökas ut från halvtid till heltid. Samtliga skolor bör få resurser för att inrätta extra lärartjänster i vissa fall där undervisning nu sköts av timlärare samt för att inrätta nya ackompanjatörstjänster. Härutöver bör Stockholmskolans resurser för timarvoderade ackompanjatörer öka. (+1 202 000 kr.)

8. I fråga om övrig personal vid musikhögskolorna föreslås att musikhögskolorna i Göteborg och Malmö skall få resurser för att anställa ljudingenjörer samt för utökning av expeditionsvaktpersonalen. Nämda skolor bör också få särskilda medel för att avlöna vikarier för rektor. Musikhögskolan i Stockholm bör få ytterligare en assistent. Vidare bör medel anslås för en försöksverksamhet med arvodering av ett antal biträdande studieledare vid varje musikhögskola. Försöksverksamheten med nya samarbetsformer vid musikhögskolorna kräver ökade personalresurser. (+392 317 kr.)

9. Organisationskommittén framhåller att bl. a. kontakter mellan de olika musikhögskolorna i form av konferenser m. m. i samband med en reform av utbildningen och försöksverksamheten med nya samarbetsformer medför behov av ökade medel för resersättningar. Även skolornas resurser för internationellt elevutbyte föreslås öka. (+154 672 kr.)

10. Lokalkostnaderna beräknas öka bl. a. på grund av att musikhögskolan i Göteborg väntas få utökade lokaler (+125 280 kr.).

11. Organisationskommittén begär ökade medel för expenscr vid samtliga musikhögskolor. Den föreslagna engångsanvisningen avser anskaffning av offsettryckutrustning i Göteborg och Malmö. (+98 600 kr.)

12. Organisationskommittén pekar på det stora behovet att utveckla bl. a. läromedel och metoder på det musikpedagogiska området. Musikhögskolornas möjligheter att inom ramen för nuvarande anslag bedriva sådan verksamhet är emellertid mycket begränsade. Kommittén föreslår därför att särskilda medel anvisas för musikpedagogiskt utvecklings- och försöksverksamhet. Organisationskommittén pekar vidare på svårigheten att rekrytera tillräck-

ligt kvalificerade sökande till utbildningen av stråkinstrumentalister vid musikhögskolorna. För att förbättra rekryteringsunderlaget anser organisationskommittén att man, inom ramen för försöksverksamheten, skall kunna erbjuda ett litet antal begåvade ungdomar förberedande utbildning vid musikhögskolorna. Den förberedande utbildningen avses kunna bedrivas i anslutning till musikhögskolornas utbildning av musikpedagoger. (+300 000 kr.)

13. Organisationskommittén begär särskilda medel för rikstäckande annonsering rörande antagning m. m. vid musikhögskolorna och den särskilda ämnesutbildningen i musik (+138 000 kr.).

Nämnden för samhällsinformation

Nämnden för samhällsinformation tillstyrker det begärda beloppet för rikstäckande annonsering av antagning m. m.

Anslaget Musikhögskolorna: Undervisningsmateriel m. m.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Organisationskommittén	Departementschefen
Musikhögskolan i Stockholm	233 000	+ 491 000	—343 000
Musikhögskolan i Göteborg	55 000	+ 159 500	
Särskild ämnesutbildning i Göteborg	—	+ 83 000	
Musikhögskolan i Malmö	55 000	+ 356 000	
Särskild ämnesutbildning i Malmö	—	+ 55 000	
	343 000	+1 144 500	—343 000

Organisationskommittén

1. Medel begärs för en förstärkning av musikhögskolornas resurser för förbrukningsmateriel och löpande underhållsarbete (+264 000 kr.).

2. En höjning av anslaget krävs också för att återanskaffning och mer omfattande reparationer av förslitna instrument och annan materiel skall kunna göras i tillräcklig omfattning (+230 000 kr.).

3. Musikhögskolornas utrustning håller inte acceptabel standard. Upprustningsbehovet är särskilt stort vid musikhögskolorna i Stockholm och Malmö. Organisationskommittén föreslår att upprustningen fördelas på fyra budgetår med början budgetåret 1974/75 (+605 000 kr.).

Departementschefen

I inledningen till avsnittet B Kulturändamål har jag redogjort för den reformverksamhet som pågår i fråga om den högre musikutbildningen.

Särskild ämnesutbildning i musik bedrivs f. n. i Göteborg och Malmö. Organisationskommittén för högre musikutbildning har föreslagit att intagningskapaciteten i denna utbildning skall ökas från 72 till 120

intagningsplatser per år med början läsåret 1974/75 och att i samband därmed utbildning skall påbörjas i Luleåområdet i anslutning till Framnäs folkhögskola. Jag har i inledningen till avsnittet B Kulturändamål redogjort för skolet för att inte nu fatta beslut om en ytterligare utökning av musiklärarutbildningen. Jag förordar sålunda att intagningskapaciteten inom musiklärarutbildningen skall behållas på oförändrad nivå.

Medelsbehovet för den särskilda ämnesutbildningen ökar med 999 000 kr. Jag har vid beräkningen bl. a. tagit hänsyn till att antalet närvarande studerande kan väntas öka. Ökningen är en följd av dels att det i Malmö kommer att finnas studerande även inom det andra utbildningsåret, dels att i Göteborg antalet studerande som genomgår påbyggnadskursen synes komma att bli större än vad man har antagit tidigare. De ökade resurserna torde emellertid också göra det möjligt för organisationskommittén att i viss utsträckning inrätta tjänster för lärare inom ämnesutbildningen.

I sin anslagsframställning framhåller organisationskommittén behovet av att utveckla nya metoder på det musikpedagogiska området. I kommitténs förslag ingår också vissa exempel på projekt som skulle kunna komma i fråga i detta sammahang. Enligt min mening har den musikpedagogiska utvecklings- och försöksverksamheten stor betydelse för såväl den högre musikutbildningen som musikundervisningen i samhället i övrigt. Jag beräknar 100 000 kr. för ändamålet.

I detta sammanhang tar organisationskommittén upp frågan om att, som ett led i försöksverksamheten, anordna en förberedande undervisning vid musikhögskola för särskilt musikbegåvade ungdomar. Organisationskommittén har i december 1973 lagt fram betänkandet (Ds U 1973: 19) Musikundervisning, vilket f. n. remissbehandlas. I betänkandet framförs bl. a. förslag rörande den del av den frivilliga musikundervisningen som har karaktär av förberedande yrkesutbildning. Enligt min mening bör behandlingen av dessa förslag avvaktas innan ställning tas till frågan om förberedande yrkesutbildning vid musikhögskolorna.

I fråga om den högre musikutbildningens behov av undervisningsmateriel m. m. har organisationskommittén fört fram förslag om ökade resurser för såväl förbrukningsmaterial och andra löpande ändamål som återanskaffning m. m. av försliten och föråldrad utrustning. Vidare föreslår organisationskommittén medel för en betydande upprustning av musikhögskolornas bestånd av instrument och annan utrustning.

I inledningen till avsnittet B Kulturändamål har jag angett att nya principer för finansieringen av återanskaffning m. m. av utrustning bör gälla för utbildningsanstalterna inom kulturområdet fr. o. m. budgetåret 1974/75. Genom de nya principerna aktualiseras även för mu-

sikhögskolornas del frågan om en förändring av anslagsindelningen. Från anslaget till undervisningsmateriel m. m. skulle i fortsättningen i huvudsak finansieras utgifter för förbrukningsmateriel och andra löpande ändamål, för vilka utgiftsnivån torde vara ungefär densamma från ett budgetår till ett annat. Behovet av att i fortsättningen kunna reservera anslagsmedel mellan budgetåren kommer därför att vara litet och därmed finns inte längre något skäl för att bibehålla ett särskilt reservationsanslag för undervisningsmateriel m. m. Jag förordar att förslagsanslaget Musikhögskolorna: Utbildningskostnader och reservationsanslaget Musikhögskolorna: Undervisningsmateriel m. m. utgår och ersätts med ett förslagsanslag benämnt Musikhögskolorna.

För förbrukningsmaterial och andra löpande ändamål beräknas under innevarande budgetår ca 263 000 kr. stå till förfogande under anslaget Musikhögskolorna: Undervisningsmateriel m. m. Detta belopp är enligt min mening otillräckligt och jag räknar med en höjning med 65 000 kr.

Jag beräknar anslaget till 18 006 000 kr. Jag har därvid, utöver vad jag angivit i det föregående, beräknat medel för en viss utvidgning av undervisningen vid musikhögskolorna i Göteborg och Malmö. Jag har också beräknat en ökning med 11 000 kr. för ökade utgifter i samband med försöksverksamhet med nya samarbetsformer. Vidare har jag tagit hänsyn till det minskade medelsbehovet för kyrkomusikerutbildningen samt till de förändringar beträffande återanskaffning av utrustning som jag redogjort för i det föregående.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Musikhögskolorna* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 18 006 000 kr.

B 33. Statens scenskolor

1972/73 Utgift	5 965 599
1973/74 Anslag	6 673 000
1974/75 Förslag	7 089 000

Enligt stadgan för statens scenskolor, som fastställdes av Kungl. Maj:t den 6 juni 1968 (ändrad senast den 7 juni 1972) har scenskolorna, av vilka två finns i Stockholm, en i Göteborg och en i Malmö, till uppgift att utbilda skådespelare och musikdramatiska artister. I Stockholm är utbildningen av skådespelare och musikdramatiska artister förlagd till skilda skolor. Statens scenskola i Stockholm utbildar skådespelare för talscen medan musikdramatiska skolan i Stockholm är speciellt inriktad på utbildning av operaartister. Utbildningen vid scenskolan i Göteborg är uppdelad på en dramatisk och en musikdramatisk linje medan ut-

bildningen vid scenskolan i Malmö i sin helhet bedrivs vid en dramatisk linje.

Utbildningen är treårig. Till utbildningen skall årligen antagas tolv studerande vid var och en av scenskolorna med undantag för musikdramatiska skolan, som skall antaga åtta studerande.

Innevarande budgetår bedrivs vid scenskolorna viss försöksverksamhet med fortbildning av skådespelare och musikdramatiska artister.

Teater- och musikrådet har inseende över scenskolorna.

	1973/74		Beräknad ändring 1974/75	
		Scenskolorna	Teater- och musikrådet	Departementschefen
Personal				
Lärarpersonal	50	+ 6	+2	of.
Övrig personal	16,5	+ 4	+3	of.
	66,5	+10	+5	of.
Anslag				
Lönekostnader	4 697 500	+ 469 000	+397 000	+223 000
Sjukvård	7 000	of.	of.	of.
Reseersättningar	53 500	+ 21 000	+ 5 000	+ 3 000
Lokalkostnader	1 394 000	+ 142 000	+134 000	+168 000
Expenser	471 000	+ 203 000	+ 43 000	+ 22 000
Fortbildning	50 000	+ 212 000	+161 000	of.
	6 673 000	+1 047 000	+740 000	+416 000

Scenskolorna

1. Pris- och löneomräkning m. m. 365 000 kr., varav 119 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. I 0-alternativet förordar scenskolornas styrelser en minskning av undervisningens omfattning.

3. Scenskolan i Stockholm föreslår att en befintlig arvdestjänst som lärare i rollgestaltning byts ut mot en arvdestjänst som lärare i scenisk framställning och scenisk teknik. Vidare föreslår skolan en tjänst som lärare i musikalisk instudering samt medel för en tjänst som scenskolesekreterare samt för ytterligare en tjänst som tekniker. Slutligen föreslår skolan en tjänst som lärare i tal- och röstvård, främst avsedd för fortbildningsverksamheten. (+221 000 kr.)

4. Scenskolan i Göteborg föreslår att skolans tekniska personal förstärks med en institutionstekniker samt att en befintlig tjänst som ackompanjator byts ut mot en tjänst som repetitör. Vidare begär skolan ytterligare medel för att förstärka undervisningen för fortbildningseleverna. (+145 000 kr.)

5. Även scenskolan i Malmö begär en utökning av resurserna för fortbildningsverksamheten samt medel för en tjänst som tekniker. På grund av ett ökat behov av att utnyttja tillresande lärare begär skolan också en utökning av medlen för reseersättningar. (+100 000 kr.)

6. Musikdramatiska skolan i Stockholm begär medel för undervisning i operahistoria och för ytterligare biträdespersonal. Vidare vill skolan ha möjlighet att engagera yrkesmusiker för medverkan i skolans produktioner samt att beställa ny svensk musikdramatik och nyöversättningar av utländska libretton. Skolan önskar också komplettera sitt bestånd av musikinstrument och viss annan utrustning. (+225 000 kr.)

Teater- och musikrådet

1. Teater- och musikrådet beräknar för pris- och löneomräkning m. m. 392 000 kr., varav 119 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. Rådet konstaterar att antalet studerande vid några av scenskolorna har minskat sedan föregående år. Minskningen beror dels på att studerande av olika skäl har avbrutit sin utbildning, dels på att, i ett fall, ett lägre antal studerande än det föreskrivna har antagits till utbildningen. Rådet anser emellertid inte att det minskade antalet studerande bör föranleda en minskning av skolornas resurser för lärarlöner. En sådan minskning skulle gå ut över undervisningen i de ämnen, där skolorna inte har fasta lärartjänster, på ett sätt som skulle bli till stor nackdel för samtliga studerande. Om en minskning av anslagen skulle bli nödvändig förordar rådet att utbildningen av skådespelare för talscen samlas till två skolor.

3. En förstärkning bör ske av resurserna för den fortbildningsverksamhet, som sedan budgetåret 1971/72 på försök bedrivs vid scenskolorna. Rådet föreslår en sådan ökning att för var och en av scenskolorna i Stockholm, Göteborg och Malmö tillgängliga medel motsvarar en tjänst som lärare (+164 000 kr.).

4. I övrigt föreslår rådet att musikdramatiska skolan får medel för undervisning i operahistoria, för administrativ hjälp åt rektor samt för medverkan av yrkesmusiker och beställning av ny svensk musikdramatik. Var och en av de övriga tre scenskolorna bör få medel för ytterligare en tjänst som tekniker. (+186 000 kr.)

Departementschefen

Scenskolorna har från början fått olika uppgifter. I Stockholm är utbildningen för talscen och musikteater uppdelad mellan två skolor varvid skådespelare för talscen utbildas vid statens scenskola i Stockholm och operaartister vid statens musikdramatiska skola i Stockholm. Vid scenskolan i Göteborg är utbildningen uppdelad på en dramatisk och en musikdramatisk linje. Även scenskolan i Malmö hade tidigare både en dramatisk och en musikdramatisk linje, men den särskilda musikdramatiska linjen lades ned med början läsåret 1972/73. Utbildningen vid den dramatiska linjen vid scenskolan i Malmö skiljer sig från motsvarande utbildning i Stockholm och Göteborg genom ett större inslag av musikdramatisk utbildning.

De här redovisade skillnaderna i uppgifter ger självfallet olika karaktär åt utbildningen vid de olika scenskolorna. Även andra faktorer bidrar till att ge de fyra skolorna olika prägel. Sålunda tillämpar skolorna i viss mån olika pedagogiska metoder och lägger olika stor vikt vid skilda delar av undervisningen. Även de försök med fortbildning av skådespelare som sedan ett antal år pågår vid scenskolorna har delvis utformats på olika sätt.

Den speciella karaktären hos verksamheten vid var och en av de olika skolorna får konsekvenser för skolornas organisation och för behovet av undervisningsresurser. Vad beträffar organisationen har Kungl. Maj:t år 1972 givit teater- och musikrådet i uppdrag att — i samband med att rådet lägger fram förslag om fortbildningsverksamheten — ta upp frågan om skolornas organisation och frågan om hur skolornas undervisningsresurser bör fördelas mellan grundutbildning och fortbildning.

Skolornas behov av undervisningsresurser påverkas emellertid, förutom av ovan nämnda faktorer, också av antalet studerande vid skolorna. Enligt bestämmelserna skall tolv studerande årligen antas vid var och en av scenskolorna i Stockholm, Göteborg och Malmö och åtta vid den musikdramatiska skolan. Antagningsproven sker f. n. vid varje skola för sig enligt en turordning som ändras varje år. Det är naturligt att antalet närvarande studerande varierar något från år till år på grund av att enstaka studerande t. ex. får en tids uppskov med studierna eller avbryter studierna i förtid. Antalet studerande vid skolorna kan emellertid också sjunka därför att man inte antar ett föreskrivet antal studerande. För innevarande läsår redovisar teater- och musikrådet att alla utbildningsplatser vid en av scenskolorna inte har kunnat besättas på grund av brist på tillräckligt kvalificerade sökande.

Enligt min mening är det av stor betydelse att utbildningen av skådespelare och musikdramatiska artister kan utformas efter skilda mönster på det sätt som är möjligt genom att utbildningen är spridd på flera olika utbildningsenheter. Genom att de fasta kostnaderna för fyra utbildningsanstalter blir höga drar emellertid utbildning i denna form förhållandevis stora resurser. Med hänsyn härtill bör man mycket bestämt söka verka för att antalet studerande till skolorna inte på grund av en för liten antagning sjunker under angiven nivå.

Enligt vad jag erfarit planerar teater- och musikrådet att anordna centrala intagningsprov till scenskolorna. Enligt min uppfattning bör sådana prov på ett verksamt sätt kunna bidra till att samtliga skolor får ett tillräckligt antal kvalificerade sökande.

Mot bakgrund av det här anförda kan jag instämma i teater- och musikrådets uppfattning att det minskade antalet närvarande studerande inte bör tillåtas medföra en minskning av de samlade resurserna för undervisningen. Vid fördelningen mellan skolorna av de tillgängliga resurserna bör hänsyn tas inte enbart till antalet studerande utan

också de till övriga faktorer som jag har berört i det föregående.

Jag erinrar om vad jag anfört i inledningen till avsnittet B Kulturändamål om att nya principer för finansiering av återanskaffning m. m. av försliten och föräldrad utrustning föreslås gälla för utbildningsanstalterna inom kulturområdet fr. o. m. budgetåret 1974/75.

Jag beräknar det sammanlagda anslaget till 7 089 000 kr., vilket innebär att reellt oförändrade resurser kommer att stå till utbildningens förfogande budgetåret 1974/75.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens scenskolor* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 7 089 000 kr.

B 34. Statens dansskola

1972/73 Utgift	1 910 924
1973/74 Anslag	2 084 000
1974/75 Förslag	2 230 000

Statens dansskola har enligt sin stadga, fastställd den 29 juni 1970 (ändrad den 17 december 1970), till uppgift att vid särskilda linjer utbilda danspedagoger och koreografer samt att meddela utbildning i mim. Vid skolan anordnas även vidareutbildning för danspedagoger.

Utbildningen av koreografer och danspedagoger är f. n. treårig. Till utbildningen på danspedagoglinje skall årligen antagas ca tolv och på koreografilinje ca tre studerande.

Teater- och musikrådet har inseende över dansskolan.

Genom beslut den 9 mars 1973 bemyndigades chefen för utbildningsdepartementet att tillkalla högst nio sakkunniga med uppdrag att utreda frågor om utbildning av dansare. Direktiven för de sakkunniga, som antagit namnet dansarutredningen, finns intagna i 1974 års riksdagsberättelse.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75		
		Dansskolan	Teater- och musikrådet	Departementschefen
Personal				
Lärarpersonal	14	+0,5	of.	of.
Övrig personal	2,5	+0,5	+0,5	+0,5
	16,5	+1	+0,5	+0,5
Anslag				
Lönekostnader	1 128 000	+136 000	+116 600	+ 69 000
Sjukvård	1 000	of.	of.	of.
Reseersättningar	18 000	+ 1 000	+ 1 800	+ 1 000
Lokalkostnader	800 000	+ 71 000	+ 64 000	+ 70 000
Expenser	137 000	+ 15 000	+ 11 600	+ 6 000
	2 084 000	+223 000	+194 000	+146 000

Dansskolan

1. Pris- och löneomräkning m. m. 146 000 kr., varav 28 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. I 0-alternativet förordar skolan en minskning av undervisningen och av medlen för expenser. Vidare förordas den under punkt 4 nämnda kursen utgå.

3. För dansskolans administration behövs en tjänst som sekreterare med halvtidstjänstgöring. Medel begärs även för arvode till en sekreterare åt styrelsen (+33 000 kr.).

4. Dansskolan får sedan höstterminen 1973 på försök anordna en särskild tvåårig danskurs i klassisk balett, fridans och jazzdans som en form av förberedelse för fortsatt utbildning vid skolans danspedagog- och koreograflinjer. För att resultaten skall kunna bedömas säkert anser dansskolan att verksamheten bör få större omfattning än f. n. (+30 000 kr.).

De ökade medel som i övrigt begärs för undervisningen avser kostnader för att ta fram kompendier och annan undervisningsmateriel (+12 000 kr.).

Teater- och musikrådet

1. Teater- och musikrådet beräknar för pris- och löneomräkning m. m. 131 000 kr., varav 28 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. Rådet tillstyrker dansskolans förslag om en halvtidstjänst som sekreterare (+31 438 kr.).

3. Rådet tillstyrker också att särskilda medel ställs till dansskolans förfogande för den särskilda kursen i klassisk balett, fridans och jazzdans (+30 000 kr.).

Departementschefen

I inledningen till avsnittet B Kulturändamål har jag behövt arbetsuppgifterna för den år 1973 tillsatta dansarutredningen. Jag har där också angett att nya principer för finansiering av återanskaffning m. m. av försliten och föråldrad utrustning bör gälla för utbildningsanstalterna inom kulturområdet fr. o. m. budgetåret 1974/75.

Anslaget bör höjas med 146 000 kr. Jag har därvid beräknat medel för en viss utökning av den särskilda tvååriga kurs i klassisk balett, fridans och jazzdans, som sedan höstterminen 1973 på försök får anordnas vid skolan, samt för en viss förstärkning av dansskolans administration.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens dansskola* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 2 230 000 kr.

B 35. Dramatiska institutet

1972/73 Utgift	6 734 327
1973/74 Anslag	6 940 000
1974/75 Förslag	8 185 000

Dramatiska institutets uppgifter, som framgår av stadgan (1970: 369, ändrad 1972: 143) för dramatiska institutet, består i att utbilda personal för produktion av program för teater, film, radio och television. Utbildningen avser verksamhetsområdena regi, bild- och ljudteknik, scenografi, maskering och administration. Institutet meddelar även sådan allmän produktionsteknisk utbildning rörande nyssnämnda medier som behövs för yrkesverksamhet av annat slag. I sin verksamhet skall institutet, som leds av en av Kungl. Maj:t utsedd styrelse, främja utvecklingen inom områden som berörs av utbildningen.

Utbildningen vid institutet bedrivs inom följande tvååriga utbildningslinjer, nämligen allmän linje, administrativ linje, bildteknisk linje, ljudteknisk linje, scenografilinje och maskeringslinje. Utbildningen på den allmänna linjen avser dels regi- och producentutbildning, dels allmän produktionsteknisk utbildning vilken är utformad som en särskild ettårig lärokurs inom den allmänna linjen. Sedan läsåret 1972/73 prövas även olika former av kursverksamhet vid institutet.

Till den allmänna produktionstekniska utbildningen skall antagas minst 16 studerande och till de tvååriga utbildningslinjerna minst 30 studerande årligen.

Enligt avtal mellan staten och Svenska filminstitutet lämnar filminstitutet för varje budgetår bidrag till driftkostnaderna vid dramatiska institutet. Bidragets storlek är bestämd till 500 000 kr. för vart och ett av budgetåren 1973/74, 1974/75 och 1975/76.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Dramatiska institutet	Departementschefen
Personal			
Lärarpersonal	11	+3	of.
Övrig personal	23	+2	of.
	34	+5	of.
Anslag			
<i>Utgifter</i>			
Lönekostnader	2 536 000	+ 709 000	+ 128 000
Sjukvård	5 000	+ 2 000	+ 2 000
Reseersättningar	103 000	+ 128 000	+ 6 000
därav utrikes resor	30 000	+105 000	of.
Lokalkostnader	2 138 000	+ 878 000	+ 833 000
Undervisningskostnader	2 122 000	+ 472 000	+ 134 000
Materielunderhåll m. m.	482 000	+ 203 000	+ 29 000
Expenser	254 000	+ 221 000	+ 13 000
Kostnader vid uthyrning av lokaler m.m.	100 000	of.	of.
	7 740 000	+2 613 000	+1 145 000

Uppbördsmedel

Bidrag från Svenska film- institutet	500 000	of.	of.
Inkomster från uthyrning av lokaler m. m.	300 000	of.	— 100 000
Nettoutgift	6 940 000	+2 613 000	+1 245 000

Dramatiska institutet

1. Pris- och löneomräkning m. m. 1 360 000 kr., varav 63 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. I 0-alternativet förordar institutet att antagningen av studerande till tvåårig utbildning skall inställas år 1974.

3. Sedan budgetåret 1972/73 har kursverksamhet bedrivits på försök vid dramatiska institutet. Inom verksamhetens ram har anordnats fortbildningskurser som har varit riktade till yrkesmässigt verk-samma personer inom teater, film, television eller radio, exempelvis kurs i TV-teknik för filmare och kurs i teaterljussättning för fria teater-grupper. Även kurser som riktar sig till personer som är verksamma på andra områden har arrangerats, t. ex. kurser i intern-TV-teknik och i dockteater för bl. a. bibliotekarier och lärare. Man har även bedrivit en viss utvecklingsverksamhet.

Dramatiska institutet föreslår att kursverksamheten skall ingå i den ordinarie verksamheten vid institutet fr. o. m. budgetåret 1974/75. Syf-tet med kursverksamheten bör vara att dels ge fortbildning och kom-pletterande utbildning åt yrkesmän inom programproduktion i teater, film, radio och television, dels möta nya utbildningsbehov som hänger samman med att användningsområdet för dessa medier vidgas i sam-hället. Vidare bör man inom kursverksamhetens ram kunna bedriva viss experimentproduktion med syfte att i olika avseenden bidra till utvecklingen inom de områden som berörs av institutets utbildning.

Erfarenheterna ger vid handen att utbildningsbehovet är mycket stort. För att dramatiska institutets kapacitet skall kunna utnyttjas på bästa sätt bör kursverksamheten inriktas så, att den ger stor spridningseffekt. När de fasta studiegångarna är utbyggda blir institutets möjligheter att ställa tekniska resurser till förfogande för kursverksamheten relativt begränsade. Institutet bör emellertid kunna bidra med sin erfarenhet även vid kurser som inte utnyttjar institutets tekniska resurser.

I och med att kursverksamheten får permanent karaktär behövs en-ligt dramatiska institutet en studierektor med uppgift att leda verksam-heten. Vidare föreslås en gradvis ökning av medlen till undervisnings-kostnader. I detta sammanhang påpekar institutet att kostnaderna för fortbildning av yrkesmän och för experimentverksamhet är betydligt högre än för kurser av annat slag. (+261 000 kr.)

4. Utöver vad som behövs för kursverksamheten föreslår institutet att personalen ökas ut med tre tjänster som medie huvudlärare i

resp. teater, film/TV och radio med uppgift att dels leda den utbildning som är speciellt inriktad på resp. medium, dels leda utbildningen i regi inom sina medier. I utbyte mot en av de föreslagna tjänsterna kan en arvodestjänst som kursledare i regi dras in.

Vidare behövs en informationssekreterare och ytterligare en service-tekniker. Institutet begär också ökade medel för gästlärare, för förbättring av antagningsförfarande samt för framställning av läromedel och för pedagogisk utbildning av personalen. (+512 000 kr.)

5. En ökning av institutets resurser för *reskostnader* behövs för att studerande och personal skall få möjlighet att göra utländska studieresor samt för resor i samband med antagningsintervjuer (+123 000 kr.).

6. Antalet studerande inom dramatiska institutets utbildningslinjer blir oförändrat läsåret 1974/75 i jämförelse med innevarande budgetår. Utöver vad som begärs för kursverksamheten föreslås en ökning av institutets medel för *undervisningskostnader* för utbildning i framställning av animerad film (+20 000 kr.).

7. På grund av den tekniska apparaturens ökade förslitning behövs ökade resurser för *materielunderhåll* (+145 000 kr.).

8. Dramatiska institutet beräknar ett ökat behov av medel för *expenser*, bl.a. för olika informationsåtgärder såsom rikstäckande annonsering av antagningen (+190 000 kr.).

9. Inkomsterna från uthyrning av lokaler m.m. har till väsentlig del influtit från uthyrning av institutets färgtelevisionsstudio. Dramatiska institutet redovisar att uthyrningen till kommittén för den fortsatta verksamheten med radio och television inom utbildningsväsendet kan väntas minska kraftigt och att också Sveriges Radios förhyrningsbehov kan beräknas minska.

Nämnden för samhällsinformation

Nämnden för samhällsinformation vitsordar det ökade medelsbehovet för informationsverksamhet, men avstår från att yttra sig om behovet av personalförstärkning för ändamålet.

Departementschefen

Dramatiska institutets utbildningsverksamhet, som inleddes läsåret 1970/71, har under de första verksamhetsåren undergått betydande förändringar i jämförelse med de ursprungliga planerna. Under de första åren framtvingade igångsättningssvårigheterna vissa avsteg från dessa planer både när det gällde uppbyggnadstakten och utbildningens innehåll. Sedan läsåret 1972/73 bedrivs utbildningen vid de tvååriga linjerna med den, i förhållande till vad som från början planerats, mer begränsade målsättningen att de studerande skall få kompetens att fylla ansvariga funktioner inom sitt yrkesområde vid programframställning

inom minst ett av de medier för vilka institutet meddelar utbildning. Den ettåriga påbyggnadskurs som tidigare har kunnat följa på genomgången tvåårig utbildning har upphört och i stället har tillkommit en försöksverksamhet med kortare eller längre kurser. Sedan starten har det vidare förekommit en ettårig allmän produktionsteknisk utbildning i form av en särskild lärokurs inom den allmänna linjen.

Under innevarande läsår har dramatiska institutet för första gången studerande i båda årskurserna av de tvååriga utbildningslinjerna i reguljär utbildning. Den första årskull som har utbildats enligt den målsättning, som gällt sedan läsåret 1972/73 vid dessa linjer, kommer att avsluta sin utbildning vårterminen 1974. Jag räknar inte med några förändringar i fråga om de fasta studiegångarna för nästa budgetår. Institutets resurser för gästlärare bör dock få en viss förstärkning.

Sedan läsåret 1972/73 har vid dramatiska institutet bedrivits försök med kursverksamhet av fortbildningskaraktär. Institutet, som anför vissa exempel på vad som anordnats inom ramen för kursverksamheten, föreslår att kursverksamheten fr. o. m. läsåret 1974/75 skall ingå i institutets ordinarie verksamhet.

Dramatiska institutet föreslår att kursverksamheten skall syfta till att dels ge fortbildning och kompletterande utbildning åt yrkesmän inom programproduktion i teater, film, radio och television, dels möta nya utbildningsbehov som hänger samman med att användningen av dessa medier vidgas i samhället. Vidare bör man inom kursverksamhetens ram kunna bedriva viss experimentproduktion med syfte att i olika avseenden bidra till utvecklingen inom de områden som berörs av institutets utbildning.

När det gäller kursverksamhetens kommande omfattning konstaterar dramatiska institutet att efterfrågan är mycket stor och att institutet endast har begränsade möjligheter att ställa tekniska resurser till förfogande för kursverksamheten. Institutet anser att man i denna situation bör inrikta verksamheten så att den ger en stor spridningseffekt. Vidare bör man kunna använda sig av de erfarenheter som finns vid institutet även utan att de egna tekniska resurserna utnyttjas.

Jag har inget att erinra mot att kursverksamheten fortsätter och att den i likhet med vad som f. n. är fallet har de syften som institutet föreslagit. Jag vill emellertid avvakta ytterligare erfarenheter innan jag tar ställning till hur verksamheten definitivt skall utformas och hur dramatiska institutets resurser skall fördelas mellan grundutbildning och fortbildning. För nästa budgetår räknar jag med en med 50 000 kr. utökad medelsram för kursverksamheten.

Jag har i inledningen till avsnittet B Kulturändamål angett att nya principer för finansiering av återanskaffning m. m. av försliten och föråldrad utrustning bör gälla för utbildningsanstalterna inom kulturområdet fr. o. m. budgetåret 1974/75.

Jag beräknar anslaget till 8 185 000 kr. Härvid har jag tagit hänsyn till bl. a. att inkomsterna av uthyrning av lokaler m. m. kan väntas understiga det för innevarande budgetår budgeterade beloppet.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riskadagen

att till *Dramatiska institutet* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 8 185 000 kr.

C. KYRKLIGA ÄNDAMÅL

C 1. Domkapitlen och stiftsnämnderna m. m.: Förvaltningskostnader

1972/73 Utgift	3 658 811
1973/74 Anslag	4 073 000
1974/75 Förslag	4 453 000

Ur förevarande anslag bestrids de kostnader för domkapitlen, stiftsnämnderna, ärkebiskopens kansli och kyrkoherdarna för döva som framgår av sammanställningen i det följande.

I varje stift finns ett domkapitel som handhar kyrkliga angelägenheter inom stiftet. De grundläggande bestämmelserna härom finns i lagen (1936: 567) om domkapitel (ändrad senast 1971: 580). I varje stift utom i Stockholms stift finns också en stiftsnämnd. Stiftsnämnderna handlägger ärenden som främst rör kyrklig jord. De viktigaste bestämmelserna härom finns i lagen (1970: 939) om förvaltning av kyrklig jord. Enligt denna lag ankommer på stiftsnämnd dels vissa myndighetsfunktioner, dels förvaltningen av prästlönefondsfastigheterna och skogen på löneboställena i stiftet. Dessa uppgifter i Stockholms stift fördelas mellan stiftsnämnderna i Uppsala och Strängnäs.

I andra stift än Stockholms fördelades kostnaderna för domkapitlen och stiftsnämnderna före den 1 januari 1972, då lagen om förvaltning av kyrklig jord trädde i kraft, mellan statsverket och kyrkofonden. På kyrkofonden föll hälften av de beräknade kostnader som i sammanställningen anges under dels *II. Övriga domkapitel*, posterna lönekostnader, sjukvård, lokalkostnader och expenser, dels *III. Tillfällig personal hos domkapitlen m. m., enligt Kungl. Maj:ts bestämmande*. Dessutom betalades med medel ur kyrkofonden de beräknade kostnaderna under *IV. Stiftsnämnderna*. Övriga kostnader som beräknades under *II. Övriga domkapitel* föll på statsverket. Denna fördelning grundades på uppfattningen att kostnaderna för stiftsnämnderna helt skulle betalas av kyrkofonden.

Fr. o. m. den 1 januari 1972 förvaltar stiftsnämnderna, som jag nyss angav, prästlönefondsfastigheterna och boställsskogen. Alla kostnader för denna förvaltning skall enligt lagen om förvaltning av kyrklig jord bestridas med inkomster från förvaltningen eller, om inkomsterna inte räcker till, av pastoraten. Detta leder till att delar av de belopp som tidigare belastade kyrkofonden i stället skall belasta förvaltningen, nämligen de delar som hänför sig till kostnader för förvaltningen. Detta gäller i fråga om såväl lönekostnader som andra kostnader, exempelvis kostnader för lokaler och möbelanskaffning samt telefonkostnader och andra expenskostnader. Förvaltningen kan uppdras åt olika slag av

personal. Den kan uppdras åt dels för domkapitel och stiftsnämnd gemensam kanslipersonal, dels stiftsjägmästare och viss annan skoglig personal hos nämnden, dels för förvaltningen särskilt anställd personal. Även i den sist nämnda gruppen kan ingå kanslipersonal.

De anslag till avlöningar som beräknas i det följande avser samtliga lönekostnader för den gemensamma kanslipersonalen samt för stiftsjägmästarna och den förut avsedda skogligen personalen. I den mån dessa båda personalgrupper anlitas för förvaltningen av prästlönefondsfastigheter eller boställsskog skall däremot svarande lönekostnader tas upp som uppbördsmedel. Dessa uppbördsmedel skall beräknas av stiftsnämnderna. Detta kan ske först efter utgången av budgetåret 1974/75. Med hänsyn härtill kan i detta sammanhang uppbördsmedlen endast beräknas preliminärt. Det belopp som kan antagas bli aktuellt torde kunna uppskattas till minst 450 000 kr. för budgetåret 1974/75. I detta sammanhang har jag inte belastat förvaltningen med kostnader för arvoden m. m. till stiftsnämnds ledamöter. Tilläggas bör att jag naturligtvis inte tar upp något anslag till avlöningar åt den personal för vilken avlöningarna helt skall bestridas ur inkomsterna från förvaltningen av prästlönefondsfastigheter och boställsskog.

Vad jag i det föregående sagt om lönekostnader äger motsvarande tillämpning på stiftsnämnds övriga kostnader. Det belopp som på denna punkt bör upptagas som uppbördsmedel från förvaltningen av prästlönefondsfastigheter och boställsskog beräknar jag preliminärt till 100 000 kr. för budgetåret 1974/75.

I fråga om domkapitlet i Stockholm faller kostnaderna helt på statsverket. Kostnaderna för ärkebiskopens kansli och kyrkoherdarna för döva faller helt på kyrkofonden.

Kyrkofondens bidrag tas upp som uppbördsmedel.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Domkapitlen	Föredraganden
Personal			
Handläggande personal	66,5	+ 3,5	+ 0,5
Övrig personal	92	+ 5	of.
	158,5	+ 8,5	+ 0,5
Anslag			
<i>Utgifter</i>			
<i>I. Domkapitlet i Stockholm</i>			
Lönekostnader	277 500	+ 10 800	+ 10 600
Sjukvård	600	of.	of.
Reseersättningar	500	+ 1 050	+ 50
Lokalkostnader	18 800	+ 11 400	+ 11 400
Expenser	13 200	+ 22 500	+ 5 900
därav engångsutgifter	(3 000)	(+15 700)	(+5 000)
<i>II. Övriga domkapitel</i>			
Lönekostnader	6 136 400	+ 601 200	+ 303 300
Arvoden och särskilda ersättningar	154 000	+ 9 000	+ 9 000

Sjukvård	12 700	+	2 800	+ 2 800
Reseersättningar	92 400	+	21 000	+ 4 600
Lokalkostnader	301 700	+	128 400	+121 200
Expenser	397 100	+	156 500	+ 65 000
därav engångsutgifter	(70 000)		(+80 600)	(-5 000)
Publikationstryck	25 500	+	3 600	+ 1 800

III. Tillfällig personal hos domkapitlen m. m., enligt Kungl. Maj:ts bestämmande

	133 000	+	21 000	+116 000
--	---------	---	--------	----------

IV. Stiftsnämnderna

Lönekostnader	2 237 400	+	195 600	+103 200
Sjukvård	1 600	+	100	+ 100
Reseersättningar	270 800	+	23 400	+ 13 500
Hyrer för tjänstelokaler åt stiftsjägmästarna	18 600	+	1 000	+ 1 000
Kostnader för medlemskap i Föreningen Skogsträdförädling m. m.	26 700	+	4 600	+ 4 600
Fortbildning av stiftsjägmästare och biträdande stiftsjägmästare	23 000	+	1 000	of.
Konferenser med ledamöter i boställsnämnder, m. m.	45 000	+	1 500	of.

V. Ärkebiskopens kansli

Lönekostnader	183 400	+	59 700	+ 22 650
Reseersättningar	10 000	+	1 000	+ 500

VI. Kyrkoherdar för döva

Lönekostnader	445 000	+	77 400	+ 64 100
Sjukvård	300	+	300	+ 300
Reseersättningar	94 300	+	6 000	+ 6 000
Ersättning för tjänstebrevs rätt	3 000		of.	of.
Expenser	28 900	+	850	— 500
därav engångsutgifter	(4 000)		(-1 750)	(-2 000)
	10 951 400		+1 361 700	+867 100

Uppbördsmedel

Bidrag från kyrkofonden	6 328 400	+	809 900	+487 100
Från förvaltningen av prästlönföndfastigheter och boställsskog	550 000		of.	of.
Nettoutgift	4 073 000	+	551 800	+380 000

Domkapitlen

1. Löne- och prisomräkning m. m. +719 800 kr., varav 239 800 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. 0-alternativet innebär för domkapitlens del huvudsakligen personalinskränkningar samt beträffande stiftsnämnderna och kyrkoherdarna för döva främst minskad reseverksamhet. Domkapitlen framhåller att alternativets genomförande skulle medföra stora svårigheter för stiftsmyndigheterna att fullgöra sina åligganden.

3. Bortfall av engångsanvisningar —77 000 kr.

4. Den av domkapitlet i Stockholm begärda höjningen av anslagsposten till expenser avser bl. a. engångsanvisningar till inköp av en

adresseringsmaskin samt för renovering av stolar i sessionssalen (+18 700 kr.).

5. *Domkapitlet i Uppsala* upprepar sitt tidigare år framförda önskemål att en tjänst som stiftsjägmästarassistent inrättas vid stiftsnämnden i Uppsala i stället för det arvode på 25 200 kr. som utgår för tillfällig förstärkning av den skogliga personalen vid stiftsnämnden (nettoutgift 37 850 kr.). Vidare begär domkapitlet ytterligare medel för att kunna anställa extra kanslipersonal vid stiftsnämnden (+37 800 kr.). Domkapitlet föreslår också att en tjänst som kontorsbiträde inrättas vid ärkebiskopens kansli (+37 100 kr.).

6. *Domkapitlen i Skara och Strängnäs* föreslår inrättande av en amanuens tjänst vid respektive domkapitel (+109 400 kr.). *Domkapitlet i Växjö* hemställer att en vid domkapitlet inrättad tjänst som amanuens med halvtidstjänstgöring ändras till heltidstjänst och att en ny tjänst för ett kvalificerat biträde inrättas (+71 600 kr.). Nya kontorsbiträdestjänster föreslås också av *domkapitlen i Linköping, Göteborg och Visby* (+105 000 kr.) medan *domkapitlet i Västerås* begär ökade medel för tillfällig personal (+8 000 kr.).

7. Flera domkapitel begär ökade medel till reseersättningar vid domkapitlen och stiftsnämnderna (+17 000 kr.).

8. Den föreslagna höjningen av expensposten under II. Övriga domkapitel innefattar bl. a. engångsanvisningar till möbler och utrustning (+87 300 kr.), inköp av kontorsmaskiner och upprustning av inventariebeståndet i Skara (+14 800 kr.), inbindning av äldre arkivalier i Strängnäs (+5 000 kr.) samt inköp av telefonlinjeväljarsystem i Visby (+4 000 kr.). Vidare begär flera domkapitel att expensposten räknas upp med hänsyn till ökade telefonkostnader m. m. (+31 800 kr.).

Under expensposten har också beräknats medel för slutlig reglering av kostnader för inredning och utrustning vid domkapitlet i Växjö (+35 000 kr.). Genom beslut den 27 april 1973 medgav Kungl. Maj:t att ur kyrkofonden förskottsvis fick utgå högst 95 000 kr. för inredning och utrustning av nya lokaler för domkapitlet och stiftsnämnden i Växjö. Samtidigt förklarade Kungl. Maj:t att beslut om slutlig reglering av förskottet skulle meddelas senare. Det belopp som nu tagits upp under expensposten avser den del av förskottet som bör bestridas av statsverket.

Föredraganden

Med hänsyn till arbetsbelastningen vid domkapitlet i Växjö biträder jag förslaget om ändring av en halvtidstjänst som amanuens vid domkapitlet till heltidstjänst.

I övrigt är jag inte beredd att föreslå några förändringar i personalorganisationen för stiftskanslierna. Jag föreslår dock att posten för tillfällig personal hos domkapitlen m. m. räknas upp med 116 000 kr. för

att det skall bli möjligt att tillgodose behovet av vikarier och extra personal vid längre tjänstledigheter.

Ur kyrkofonden har som jag tidigare nämnt förskottsvis utgått ett belopp på 95 000 kr. för inredning och utrustning av nya lokaler vid domkapitlet och stiftsnämnden i Växjö. Av detta belopp bör 35 000 kr. bekostas av statsverket medan återstoden slutligt bör stanna på kyrkofonden. Statsverkets andel av dessa kostnader bör bestridas ur den under II. Övriga domkapitel upptagna anslagsposten till expenser.

Med hänvisning till vad jag nyss anfört och till sammanställningen beräknar jag anslaget till 4 453 000 kr.

Uppbördsmedlen från förvaltningen av prästlönefondsfastigheter och boställsskog har som jag redan anfört tagits upp endast med preliminärt beräknade belopp. Skulle det vid den slutliga beräkningen av bidragen från denna förvaltning — vilken beräkning kan ske först under andra halvåret 1975 — visa sig att förvaltningen bör belastas med andra belopp än jag antagit bör Kungl. Maj:t äga rätt att besluta om den ändring av kyrkofondens bidrag som föranledes av den ändrade beräkningen.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. till *Domkapiteln och stiftsnämnderna m. m.: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 4 453 000 kr.,
2. bemyndiga Kungl. Maj:t att besluta om ändring av kyrkofondens bidrag enligt vad jag nyss anfört,
3. medge att 60 000 kr. av kostnaderna för inredning och utrustning av nya lokaler vid domkapitlet och stiftsnämnden i Växjö avförs på kyrkofonden.

C 2. Domkapiteln och stiftsnämnderna m. m.: Reparationsarbeten på domkapitelsbyggnader

1972/73 Utgift	3 040
1973/74 Anslag	3 000
1974/75 Förslag	3 000

Domkapitlet i Linköping har hemställt om ett anslag på 5 000 kr. till smärre underhålls- och reparationsarbeten på domkapitelshuset i Linköping, som inrymmer tjänstelokaler för både domkapitel och stiftsnämnd.

Föredraganden

Jag förordar att medel anvisas för de föreslagna arbetena och har inget att erinra mot de beräknade kostnaderna. Dessa bör fördelas lika mellan staten och kyrkofonden såsom tidigare har skett i liknande fall. Således bör utgå 2 500 eller i avrundat tal 3 000 kr. av statsmedel och

lika mycket av kyrkofondsmedel. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. till *Domkapiteln och stiftsnämnderna m. m.: Reparationsarbeten på domkapitelsbyggnader* för budgetåret 1974/75 anvisa ett anslag av 3 000 kr.,
2. medge att ur kyrkofonden får för samma ändamål utgå ett belopp av 3 000 kr.

C 3. Ersättningar till kyrkor m. m.

1972/73 Utgift	152 445
1973/74 Anslag	140 000
1974/75 Förslag	140 000

Detta anslag belastas till största delen med ersättningar till domkyrkor och förutvarande domkyrkor. Ur anslaget utgår också indelningsersättningar till vissa domkyrkosysselmän.

Tidigare utgick sammanlagt omkring 1 500 ersättningar till egentliga församlingskyrkor samt vissa domkyrkor och förutvarande domkyrkor. Efter medgivande av kyrkomötet (kskr 1946: 6) och enligt beslut av riksdagen (prop. 1947: 46, SU 1947: 65, rskr 1947: 168) indrogs emellertid flertalet ersättningar, som utgått ur anslaget, vid utgången av budgetåret 1946/47. Undantag gjordes för domkyrkor samt de förutvarande domkyrkorna i Kalmar och Mariestad. Möjlighet finns för Kungl. Maj:t att om särskilda skäl föreligger låta församling behålla sin ersättning eller få gottgörelse för denna.

Föredraganden

Anslaget bör för nästa budgetår föras upp med oförändrat belopp. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

- att till *Ersättningar till kyrkor m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 140 000 kr.

C 4. Vissa ersättningar till kyrkofonden

1972/73 Utgift	5 050 737
1973/74 Anslag	5 051 000
1974/75 Förslag	5 051 000

Enligt 11 § lagen (1970: 940) om kyrkliga kostnader skall från statsverket för varje år utgå ersättning till kyrkofonden med 5 050 737 kr. för prästerskapets till statsverket indragna tionde m. m. Ersättningen bestrids från detta anslag, som för innevarande budgetår är uppfört med ett avrundat belopp av 5 051 000 kr. Anslaget bör för nästa budgetår

föras upp med oförändrat belopp. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Vissa ersättningar till kyrkofonden* för budgetåret 1974/75 anvisa ett anslag av 5 051 000 kr.

C 5. Kurser för utbildande av kyrkomusiker m. m.

1972/73 Utgift	377 573
1973/74 Anslag	287 000
1974/75 Förslag	311 000

Enligt kyrkomusikerstadgan (1950: 375; omtryckt 1973: 681) skall kantorstjänst i regel vara inrättad i kyrkomusikerdistrikt med lägre invånarantal än 5 000. Kantorstjänst kan vara antingen skolkantorstjänst, dvs. tjänst som kyrkomusiker och lärare i grundskolan för klass på lågstadiet eller mellanstadiet, eller kyrkokantorstjänst, som är en självständig kyrkomusikalisk tjänst. I mindre kyrkomusikerdistrikt, där kantorstjänst av organisatoriska skäl inte lämpligen kan inrättas eller bibehållas, får s. k. orgelspelare anställas.

För utbildning av skolkantorer anordnas varje år särskilda sommarkurser som i första hand är avsedda för elever vid lärarhögskolas lågstadie- och mellanstadielärlinjer och lärare som genomgått utbildning vid dessa linjer. Varje kurs får omfatta högst 24 deltagare. I anslutning till kurserna förrättas organist- och kantorsexamen, som utgör det kyrkomusikaliska behörighetsvillkoret för anställning som kantor.

För behörighet till kyrkokantorstjänst krävs utöver den kyrkomusikaliska behörigheten en särskild pedagogisk examen för kyrkokantorer. För avläggande av denna examen anordnas särskilda kurser, vilka utgörs av brevkurser i musikhistoria och pedagogik samt sommarkurser i metodik jämte övningsundervisning.

Från anslaget bestrids kostnader för arvoden, resekostnadsersättningar och traktamenten till kursledare, kurslärare, examinatore och censorer samt andra utgifter i samband med kurserna och examina. För innevarande budgetår har vidare under detta anslag beräknats 65 000 kr. som bidrag till kurser för orgelspelare. Bidrag kan utgå till orgelspelarkurs, som anordnas av Kyrkomusikerorganisationernas samarbetskommitté eller av annan huvudman i samarbete med kommittén. Beslut om bidrag meddelas av Musikaliska akademiens styrelse, som har tillsyn över kurserna.

Musikaliska akademiens styrelse

Anslaget föreslås bli höjt med 124 200 kr. Härav beräknas till ökade kostnader för arvoden åt kursledare 12 500 kr. och åt kurslärare 66 100 kr. Till ökade kostnader för reseersättningar begärs 3 500 kr. och till

stegrade omkostnader i övrigt 4 100 kr. Vidare begär styrelsen ytterligare 35 000 kr. som bidrag till kurser för orgelspelare samt 3 000 kr. till administrationskostnader.

Föredraganden

Anslaget bör höjas med 24 000 kr. på grund av ökade kostnader för arvoden, reseersättningar och övriga utgifter i samband med kurser och examina. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Kurser för utbildande av kyrkomusiker m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 311 000 kr.

C 6. Bidrag till restaurering av äldre domkyrkor

1972/73 Utgift	2 774 486	Reservation	1 770 323
1973/74 Anslag	2 900 000		
1974/75. Förslag	4 060 000		

Det under denna rubrik för innevarande budgetår uppförda reservationsanslaget avser inre och yttre restaurering av Uppsala domkyrka. På tilläggsstat III till riksstaten för budgetåret 1972/73 har medel även anvisats till renoveringsarbeten i Skara domkyrka.

1. Till grund för arbetet med den *inre restaureringen av Uppsala domkyrka* ligger ett av riksdagen med viss modifikation godkänt avtal mellan staten, domkyrkan och den kyrkliga samfälligheten i Uppsala (se prop. 1970: 36 s. 16, SU 1970: 195, rskr 1970: 381). Avtalet innebär i korthet, att domkyrkans inre skall restaureras av staten i huvudsaklig överensstämmelse med ett av domkyrkoarkitekten Åke Porne hösten 1969 framlagt förslag, att kostnaderna för förslaget genomförande, vilka beräknats till 18,5 milj. kr., skall fördelas mellan staten och samfälligheten och att samfällighetens andel skall utgöra en tredjedel av samtliga kostnader, dock högst 6,3 milj. kr.

I avtalet förutsattes att den inre restaureringen skulle bedrivas så, att den kan avslutas senast under budgetåret 1976/77. Vidare förutsattes att arbetet skulle ledas av en restaureringskommitté med representanter för bl. a. domkyrkan och samfälligheten. En sådan kommitté tillsattes av Kungl. Maj:t genom beslut den 29 januari 1971. I kommittén, vars ordförande är landshövdingen Ragnar Edenman, ingår förutom nysnämnda representanter även företrädare för byggnadsstyrelsen och riksantikvarieämbetet. Beslutet innehåller också närmare föreskrifter om hur restaureringen skall bedrivas.

Restaureringskommittén har beräknat medelsbehovet för det inre restaureringsarbetet under nästa budgetår till 3 milj. kr.

2. Även beträffande *den yttre restaureringen av Uppsala domkyrka* föreligger ett av riksdagen godkänt avtal mellan staten, domkyrkan och

samfälligheten (se prop. 1973: 1 bil. 10 s. 170, KrU 1973: 10, rskr 1973: 90). Enligt avtalet skall kyrkans yttre repareras i huvudsaklig överensstämmelse med ett av restaureringskommittén den 18 augusti 1971 framlagt förslag. Förslaget omfattar i korthet följande åtgärder.

Västfasaden och tornen: lagning av skadat murverk m. m., ny kopparplåt på tornspirorna.

Domkyrkotaken och takryttaren: plåtarbeten, elektrisk snösmältningensanordning.

Norra portalen med ovanförliggande naturstenspartier: stenkonsveringsarbeten.

De utvändiga reparationsarbetena påbörjades hösten 1971 med arbeten på norra portalen och norra tornet. Dessa arbeten samt skyddsarbeten på västfasaden mellan tornen har i det närmaste slutförts. Skyddsarbetena på södra tornkroppen beräknas vara klara i juni 1974. Återstående skyddsarbeten avses vara avslutade i mitten av år 1976. Kostnaderna för de utvändiga reparationsarbetena har beräknats till 7,2 milj. kr. Av dessa kostnader skall samfälligheten betala 1 milj. kr. och staten resten. Samfällighetens bidrag har utgått med 500 000 kr. under budgetåret 1972/73 och skall utgå med 125 000 kr. under vart och ett av budgetåren 1973/74—1976/77.

Restaureringskommittén räknar för budgetåret 1974/75 med ett medelsbehov av något över 1,1 milj. kr. för utvändiga reparationsarbeten. Av angivna belopp skall samfälligheten enligt avtal bidra med 125 000 kr. Kommittén hemställer därför att till kommitténs förfogande ställs ett reservationsanslag om 1 milj. kr. avseende utvändiga skyddsarbeten vid Uppsala domkyrka.

3. Renoveringsarbetena i *Skara domkyrka* omfattar dels anordningar för förbättring av brandskyddet, dels invändiga och utvändiga arbeten på valv, murar och torn, dels vatten- och avloppsledningar, dels förstärkning av inbrottskyddet. De totala kostnaderna för renoveringen beräknas till 236 000 kr. Enligt förslag av kammarkollegiet skall staten svara för 130 000 kr. av dessa kostnader och församlingen för återstoden. I prop. 1973: 85 (KrU 1973: 19, rskr 1973: 143) förklarade föredraganden sig inte ha något att erinra mot kammarkollegiets förslag om fördelning av kostnaderna. Eftersom förbättringen av brandskyddet var brådskande anvisades 70 000 kr. härför på tilläggsstat III till riksstaten för budgetåret 1972/73. Av det föreslagna statsbidraget återstår alltså att anvisa 60 000 kr.

Föredraganden

Beslut har fattats om såväl inre som yttre restaurering av Uppsala domkyrka (prop. 1970: 36, SU 1970: 195, rskr 1970: 381 resp. prop. 1973: 1 bil. 10, KrU 1973: 10, rskr 1973: 90). Statens andel av kostnaderna för den inre restaureringen har beräknats till 12,2 milj. kr. Av

detta belopp har hittills under förevarande rubrik anvisats 6,8 milj. kr. För nästa budgetår bör, som restaureringskommittén föreslagit, ytterligare 3 milj. kr. beräknas för ändamålet.

Kostnaderna för den beslutade yttre reparationen av Uppsala domkyrka har beräknats till 7,2 milj. kr., varav staten skall svara för 6,2 milj. kr. Hittills har för ändamålet anvisats 4 405 000 kr. av statsmedel, varav 2,2 milj. kr. från arbetsmarknadsstyrelsen och 2 205 000 kr. från förevarande anslag. I enlighet med restaureringskommitténs förslag bör för nästa budgetår ytterligare 1 milj. kr. anvisas för yttre reparationsarbeten på Uppsala domkyrka.

Vidare har beslut fattats om att statsbidrag skall utgå för renoveringsarbeten i Skara domkyrka (prop. 1973: 85, KrU 1973: 19, rskr 1973: 143). Statsbidraget har beräknats till 130 000 kr., varav 70 000 kr. anvisats på tilläggsstat III till riksstaten för budgetåret 1972/73. Jag föreslår att återstoden av det beräknade statsbidraget för renovering av Skara domkyrka, 60 000 kr., anvisas nästa budgetår.

Anslaget bör alltså för nästa budgetår föras upp med sammanlagt 4 060 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att till *Bidrag till restaurering av äldre domkyrkor* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 4 060 000 kr.

C 7. Bidrag till ekumenisk verksamhet

1972/73 Utgift ¹	90 000
1973/74 Anslag ¹	100 000
1974/75 Förslag	120 000

¹ Anslaget Bidrag till svenska ekumeniska nämnden.

Från detta anslag har fr. o. m. budgetåret 1951/52 anvisats medel till svenska ekumeniska nämnden som bidrag till bestridande av Sveriges årsavgift till Kyrkornas världsråd. Anslaget, som under budgetåren 1964/68 var uppfört med 40 000 kr., har för de sex senaste budgetåren höjts med 10 000 kr. för budgetår.

Svenska ekumeniska nämnden

Årsavgiften till Kyrkornas världsråd uppgick år 1972 till 115 000 kr. och har för år 1973 beräknats till 125 000 kr. För år 1974 har nämnden tidigare accepterat en höjning av årsavgiften med 5 000 kr. Den internationella valutaunionen under år 1973 har emellertid medfört en reduktion av världsrådets inkomster med drygt 10 %. För att världsrådet skulle få full kompensation för kostnadsstegringarna sedan år 1970 skulle det svenska bidraget redan i år behöva höjas till ca 149 000 kr. Nämnden emotser därför under de närmaste åren ytterligare uppräknningar av det svenska bidraget, under år 1974 med minst 15 000 kr.

Med hänsyn härtill anholder nämnden om en höjning av statsbidraget till nämnden med 40 000 kr. till 140 000 kr.

Nordiska ekumeniska institutet

Nordiska ekumeniska institutet är ett ekumeniskt studie- och samsarbetsorgan för Norden. Institutets syfte är enligt statuterna att främja det ekumeniska arbetet i Norden, föra de ekumeniska organen i de nordiska länderna närmare varandra, förmedla ekumeniska erfarenheter mellan och till de nordiska kyrkosamfundet, medverka till vidgat nordiskt engagemang i det internationella ekumeniska konferens-, studie- och forskningsarbetet samt sprida information om nordiskt kyrkoliv och ekumeniskt arbete. Huvudmän för institutet är kyrkor och samfund i de nordiska länderna samt nationella ekumeniska organ.

Ärkebiskopen anhöll år 1971, efter överläggning med övriga biskopar, om ett anslag ur kyrkofonden på 25 000 kr. som svenska kyrkans bidrag till institutet. *Kammarkollegiet* fann det rimligt att institutet fick ett skäligt bidrag av allmänna medel. Av principiella skäl avstyrkte emellertid kollegiet att bidraget skulle bestridas av kyrkofondsmedel. Däremot hade kollegiet inte något att erinra mot att det föreslagna bidraget utgick av statsmedel.

Nordiska ekumeniska institutet anholder med hänvisning till kammarkollegiets yttrande att statsbidrag skall få utgå till institutets verksamhet. Institutet anför som motivering för statsbidrag bl. a. att de anslag som utgår från den danska och den norska kyrkan är uppförda på resp. länders statsbudget.

Föredraganden

Med hänsyn till ökningen av årsavgiften till Kyrkornas världsråd förordar jag att bidraget till svenska ekumeniska nämnden höjs med 10 000 kr.

I likhet med kammarkollegiet anser jag det rimligt att även nordiska ekumeniska institutet får bidrag av allmänna medel. Jag föreslår att institutet för nästa budgetår får 10 000 kr. i statsbidrag.

Anslaget bör alltså för nästa budgetår räknas upp med 20 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till ekumenisk verksamhet* för budgetåret 1974/75 anvisa ett anslag av 120 000 kr.

C 8. Bidrag till de svenska utlandsförsamlingarna

1972/73 Utgift	120 000
1973/74 Anslag	130 000
1974/75 Förslag	140 000

Enligt beslut av riksdagen (prop. 1966: 34, SU 1966: 51, rskr 1966: 158)

utgår bidrag av statsmedel till de svenska utlandsförsamlingarna. Beslutet avsåg de svenska församlingarna i Paris, London, Berlin, Köpenhamn, Oslo, Helsingfors och Buenos Aires, för vilka Kungl. Maj:t har fastställt kyrkoordning. Av anslaget för innevarande budgetår utgår 105 000 kr. som bidrag till avlöning av kyrkvaktmästare och biträden på församlingarnas pastorexpeditioner, medan 25 000 kr. utgör gottgörelse åt den svenska församlingen i London för förlorad rätt till skeppsavgifter.

Domkapitlet i Uppsala

De kostnader för avlöning av biträden och kyrkvaktmästare som bör beaktas vid bidragets bestämmande uppgår enligt domkapitlets beräkningar till ca 253 800 kr. budgetåret 1974/75. Domkapitlet hemställer, att bidraget för avlöningskostnader bestäms till hälften av detta belopp, dvs. till 126 900 kr. Vidare föreslår domkapitlet, att gottgörelsen till den svenska församlingen i London även för nästa budgetår skall utgöra 25 000 kr.

Föredraganden

På grund av församlingarnas ökade kostnader för avlöning av biträden och kyrkvaktmästare förordar jag att anslaget för nästa budgetår höjs med 10 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att till *Bidrag till de svenska utlandsförsamlingarna* för budgetåret 1974/75 anvisa ett anslag av 140 000 kr.

C 9. Bidrag till reparationsarbeten på de svenska utlandsförsamlingarnas kyrkobyggnader

1972/73 Utgift	68 000	Reservation	—
1973/74 Anslag	—		
1974/75 Förslag	80 000		

För nästa budgetår föreligger ansökningar om bidrag till reparationsarbeten vid de svenska kyrkorna i Buenos Aires och London.

Kyrkorådet i svenska församlingen i Buenos Aires anhåller om statsbidrag med 110 000 kr. för installation av luftkonditioneringsanläggning samt vissa reparations- och ombyggnadsarbeten på kyrkobyggnaden i Buenos Aires. *Domkapitlet i Uppsala* finner det angeläget att ifrågavarande arbeten kommer till utförande och tillstyrker statsbidrag med det äskade beloppet. Även *kammarkollegiet* tillstyrker att statsbidrag utgår med begärt belopp. *Byggnadsstyrelsen*, som i samband med besök i Buenos Aires besiktigat kyrkobyggnaden, framhåller att de föreslagna åtgärderna är väl motiverade ur byggnadsteknisk och ekonomisk synpunkt samt tillstyrker kyrkorådets anslagsframställning.

Kyrkorådet i Ulrika Eleonora svenska församling i London anhåller om statsbidrag med 130 000 kr. till ombyggnads- och reparationsarbeten på kyrkobyggnaden i London. Det begärda beloppet avser ombyggnad av prästgårdens kök, ombyggnad av församlingssystemens lägenhet samt ommålning av kyrkorummet och svenska salen. *Domkapitlet i Uppsala* tillstyrker att anslag beviljas med av församlingen begärt belopp. *Byggnadsstyrelsen* framhåller att de av kyrkorådet framlagda förslagen till upprustning är starkt motiverade och tillstyrker förslagen. *Kammarkollegiet* har inte något att erinra mot att av statsmedel ett anslag av högst 130 000 kr. anvisas för ändamålet.

Föredraganden

I prop. 1966: 34 om bidrag till de svenska utlandsförsamlingarna m. m. uttalade departementschefen (s. 27), att särskilt bidrag borde kunna utgå vid behov av större iståndsättningsåtgärder beträffande kyrkobyggnader. Detta uttalande föranledde ingen erinran från riksdagens sida (SU 1966: 51, rskr 1966: 158). Bidrag ur förevarande anslag har utgått till de svenska församlingarna i Helsingfors, London och Oslo för reparationsarbeten på församlingarnas kyrkobyggnader.

Behov föreligger nu av reparations- och ombyggnadsarbeten på kyrkobyggnaderna i Buenos Aires och London. För de aktuella arbetena i Buenos Aires bör statsbidrag utgå med 105 000 kr. Bidraget bör fördelas på tre år. För nästa budgetår räknar jag därför med ett medelsbehov av 35 000 kr. för reparations- och ombyggnadsarbeten på svenska kyrkan i Buenos Aires.

För de planerade reparations- och ombyggnadsarbetena i London bör statsbidrag utgå med 130 000 kr. Även detta bidrag bör fördelas på tre år. Medelsbehovet för nästa budgetår beräknar jag till 45 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till reparationsarbeten på de svenska utlandsförsamlingarnas kyrkobyggnader* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 80 000 kr.

C 10. Bidrag till trossamfund

1972/73 Utgift ¹	2 000 000	Reservation ¹	—
1973/74 Anslag ¹	5 000 000		
1974/75 Förslag	10 000 000		

¹ Anslaget Bidrag till fria kristna samfund m. m.

Från detta reservationsanslag utgår bidrag enligt kungörelsen (1972: 242) om statsbidrag till fria kristna församlingar, m. m. Frågor om bi-

drag prövas av en samarbetsnämnd. I denna finns företrädare för alla samfund och grupper av församlingar vari bidragsberättigad församling ingår. Ledamöterna i nämnden utses av Kungl. Maj:t efter förslag av Sveriges frikyrkoråd.

Enligt särskilda av Kungl. Maj:t meddelade bestämmelser utgår vidare ur förevarande anslag sammanträdesarvoden och reseersättningar åt samarbetsnämndens ledamöter samt skälig ersättning till frikyrkorådet för informativt och administrativt arbete.

Sveriges frikyrkoråd hemställer att statsbidrag skall utgå, förutom till de tretton samfund som nu tillhör samarbetsnämnden, till katolska kyrkan i Sverige, estniska evangelisk-lutherska kyrkan i Sverige och de mosaiska församlingarna i Sverige. I samband härmed föreslår frikyrkorådet att de tre nämnda samfunden anknys till samarbetsnämnden på så sätt att en särskild delegation bildas för dessa samfund. Vid överläggningar med de tre nya samfunden har beräkningar gjorts av katolska kyrkans, estniska kyrkans och de mosaiska församlingarnas verksamhetsvolym i förhållande till de samfund som ingår i nämnden. Enligt beräkningarna skulle nämnda tre samfund innevarande budgetår tillsammans ha ca 57 000 medlemmar mot ca 330 000 i de samfund som nu ingår i samarbetsnämnden.

1968 års bredning om stat och kyrka har undersökt såväl svenska kyrkans som andra trossamfunds ekonomi. Undersökningarna visar att svenska kyrkans utgifter var något över 1 000 milj. kr. och att motsvarande summa för de trossamfund, som innefattas i frikyrkorådets anslagsframställning, var nära 350 milj. kr. Svenska kyrkan erhåller enligt frikyrkorådet innevarande budgetår 100 milj. kr. i olika statliga bidrag eller ca 10 % av sin utgiftsvolym. Formell ekonomisk likställighet skulle då kunna kräva att andra trossamfund också erhöi ca 10 % av sin totala utgiftsvolym eller ca 35 milj. kr. i statsbidrag.

För budgetåret 1974/75 anholder frikyrkorådet om ett reservationsanslag av helt annan storleksordning än tidigare och som innebär ett avgörande steg mot ekonomiskt likvärdig behandling från statens sida av svenska kyrkan och andra trossamfund. Vidare föreslår frikyrkorådet en ytterligare uppräknig av anslaget för att möjliggöra statsbidrag även till katolska kyrkan, estniska kyrkan och de mosaiska församlingarna i Sverige.

Kyrkorådet i Jakobs församling anholder att statsbidrag skall få utgå med 42 000 kr. till kostnader för upplåtelse av Skeppsholmskyrkan till gudstjänster för grekisk-ortodoxa grupper.

Föredraganden

När detta anslag infördes genom beslut av 1971 års riksdag framhöi kulturutskottet (KrU 1971: 15, rskr 1971: 207) att bidraget borde ses som ett provisorium i avvaktan på resultatet av arbetet inom 1968 års

beredning om stat och kyrka. I sitt betänkande (SOU 1972: 36) Samhälle och trossamfund föreslog beredningen bl. a. att svenska kyrkans offentligrättsliga ställning skulle upphävas och att det statliga stödet till olika trossamfund i samband härmed skulle omfördelas. Även icke-kristna trossamfund borde enligt beredningen kunna komma i fråga för statsbidrag.

Med hänsyn till att en samlande lösning inte kunnat uppnås på grundval av beredningens förslag angående de framtida relationerna mellan staten och svenska kyrkan är en förändring av nuvarande relationer inte aktuell. Det genom 1971 års beslut införda statsbidraget till fria kristna samfund bör emellertid behållas. Liksom beredningen finner jag det angeläget att även andra trossamfund än de som f. n. är berättigade till bidrag ur detta anslag kan komma i fråga för bidrag. Såväl kristna som icke kristna trossamfund bör kunna få bidrag. För bidrag till nytillkommande samfund bör i tillämpliga delar gälla samma regler som för bidrag till de fria kristna samfunden.

Fördelning av bidrag ankommer f. n. på en särskild samarbetsnämnd. I denna ingår en företrädare för varje bidragsberättigat samfund. Om bidrag, som jag föreslår, skall kunna utgå även till andra trossamfund kan detta kräva att samarbetsnämnden i någon form kompletteras med företrädare även för dessa samfund. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att besluta därom efter samråd med samarbetsnämnden och berörda samfund.

Förutom de bidrag som sålunda bör utgå till trossamfund bör bidrag enligt Kungl. Maj:ts bestämmande få utgå till anordnande av vissa gudstjänster i Skeppsholmskyrkan.

Det är av stor betydelse att grupper som företräder olika livsåskådningar och trosriktningar har goda förutsättningar att verka i samhället. Jag finner det därför angeläget att stödet till församlingar och samfund som verkar i Sverige utanför svenska kyrkan ökas väsentligt. Anslaget bör för nästa budgetår fördubblas och alltså räknas upp med 5 milj. kr.

Med åberopande av vad jag sålunda anfört hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till trossamfund* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 10 000 000 kr.

D SKOLVÄSENDET

Vissa gemensamma frågor

Skolöverstyrelsen

Skolöverstyrelsen (SÖ) har liksom under de senaste åren sammanfattat sina anslagsframställningar i en särskild skrift (Skolväsendet, specialnummer av Aktuellt från Skolöverstyrelsen). I denna redovisas även huvuddragen av SÖ:s bedömningar i fråga om långtidsbudgetperioden 1974/79.

Befolkningsutvecklingen har givetvis avgörande betydelse för *skolväsendets omfattning*. SÖ redovisar två av statistiska centralbyrån gjorda prognoser, med olika antaganden om nettoimmigrationen (0 resp. 20 000). Enligt båda prognoserna beräknas antalet barn i de obligatoriska skolåldrarna öka, medan antalet personer i åldrarna 16—21 år kommer att minska något. Utvecklingen framgår av följande tabell.

Antal personer i 6—21 års ålder vid slutet av åren 1972, 1975 och 1978

Alder	1972	1975	1978
6	122 984	107 384	110 959
7—9	359 871	358 332	328 747
10—12	316 443	359 787	358 001
13—15	318 819	316 268	359 481
(7—15)	995 133	1 034 387	1 046 229
16—18	323 480	318 430	315 733
19—21	338 394	322 882	317 686

Källa: Uppgifter i skolöverstyrelsens långtidsbudget, hämtade från statistiska centralbyråns befolkningsprognos. Nettoimmigrationen har antagits vara noll.

För gymnasieskolans del redovisar SÖ intagningskapaciteten för såväl linjer som specialkurser. Antalet elevplatser i årskurs 1 i linjer och direkt grundskoleanknutna specialkurser om minst ett år har liksom tidigare år satts i relation till antalet 16-åringar. Den totala platsfrekvensen beräknas öka från 93,1 % läsåret 1973/74 till 97,3 % läsåret 1978/79.

Ökningen avser de yrkesinriktade studievägarna. SÖ anmäler sin avsikt att närmare granska den faktiska intagningen till vissa linjer, bl. a. de tvååriga ekonomiska, tekniska samt bygg- och anläggningstekniska linjerna. Det kan enligt SÖ bli aktuellt att ompröva frekvenstalen för dessa linjer om utbildningsbehovet visar sig ha minskat.

Under de senaste åren har en förändring skett i *elevernas intresse* för och val av gymnasieskolans studievägar. Till ca 30 240 platser på de tre- och fyraåriga linjerna fanns innevarande läsår ca 30 380 behö-

riga förstahandssökande. Detta var en viss ökning jämfört med föregående läsår. För de tvååriga ekonomiska, tekniska och sociala linjerna har en nedgång ägt rum under de tre senaste åren: till läsåret 1971/72 var antalet behöriga förstahandssökande ca 25 000, till läsåret 1972/73 ca 21 000 och till innevarande läsår ca 16 500. De utpräglade yrkesinriktade studievägarna har däremot mötts av ett kraftigt ökat intresse. Utvecklingen framgår av följande tabell.

Antal elevplatser och behöriga förstahandssökande på linjer och direkt grundskoleanknutna specialkurser om minst ett års längd 1972/73 och 1973/74

Studieväg	1972/73		1973/74	
	Beslutade elevplatser (1973-02-22)	Behöriga förstahandssökande	Beräknat antal elevplatser (1973-08-31)	Behöriga förstahandssökande
Tvååriga				
Beklädnadsteknisk	519	344	509	369
Bygg- och anläggningsteknisk	4 500	2 617	4 088	2 189
Distribution och kontor	9 374	6 724	8 969	7 059
Ekonomisk	6 027	4 978	5 855	3 743
El-teleteknisk	3 653	8 482	3 800	8 194
Fordonsteknisk	2 832	5 624	2 870	6 272
Jordbruk	1 386	943	1 338	1 730
Konsumtion	9 096	6 915	9 844	8 567
Livsmedelsteknisk	946	791	1 067	1 224
Processteknisk	448	266	472	294
Skogsbruk	1 016	488	892	542
Social	10 382	11 937	10 597	9 634
Teknisk	6 105	4 136	5 468	3 122
Träteknisk	569	616	612	810
Verkstadsteknisk	5 591	3 722	6 118	4 937
Vård	5 508	16 315	5 946	16 938
Musik	180	302	180	441
Övriga specialkurser	1 901	3 053	1 757	2 313
Minst treåriga				
Ekonomisk	5 586	4 913	5 640	5 483
Humanistisk	4 041	3 816	3 732	3 429
Naturvetenskaplig	9 780	9 299	9 458	8 972
Samhällsvetenskaplig	4 598	5 390	4 703	5 738
Teknisk	6 765	6 528	6 705	6 758
Samtliga	100 803	108 199	100 620	108 758

SÖ återger också i sin sammanfattning visst material om *lärarbehov och lärartillgång*. De tal som redovisas — vilka är hämtade ur arbetsmarknadsstyrelsens lärarförmedlingsstatistik — tyder enligt SÖ på att bristen på lärare i vissa teoretiska ämnen snabbt minskar men i fråga om övriga lärare kvarstår och delvis t. o. m. ökar. Följande tabell visar antalet helterminsplatser för icke ordinarie lärare tillsatta åren 1970/73.

Helterminsplatser för icke ordinarie lärare tillsatta 1970/71—1972/73

Lärarkategori	Hela antalet			Därav icke behöriga		
	1970/71	1971/72	1972/73	1970/71 %	1971/72 %	1972/73 %
Lärare i vissa teoretiska ämnen	8 291	6 530	4 873	40	32	25
Klasslärare inkl. speciallärare ¹	8 309	8 788	8 908	49	52 (26)	52 (20)
Lärare i gymnastik, musik, teckning, slöjd, hemkunskap etc.	2 839	3 344	3 261	51	53	53
Lärare i vissa yrkesinriktade ämnen	1 170	1 240	1 023	53	66	63
Summa ¹	20 609	19 902	18 065	46	46 (35)	45 (30)

¹ När speciallärarplatser har tillsatts med fullt behöriga klasslärare som emellertid saknar speciallärarutbildning har dessa lärare räknats som icke behöriga. Tal inom parentes visar läget om även dessa lärare räknas som behöriga.

Arbetsmarknadsstyrelsen har även redovisat uppgifter om förmedlingsverksamhetens omfattning vad gäller icke ordinarie tjänster höstterminen 1973. Enligt denna redovisning har antalet tillsatta platser minskat för lärare i läroämnena och för klasslärare. Av arbetsmarknadsstyrelsens material framgår också att en grupp lärarbehöriga som sökt helterminsplatser vid terminens början inte fått önskad anställning. Inför höstterminen 1972 utgjordes denna grupp av ca 1 200 lärare, inför höstterminen 1973 av ca 2 100 personer. Av dessa var år 1973 ca två tredjedelar lokalt bundna. Av de oplacerade utgjordes ca 1 500 av lärare i läroämnena; något mer än hälften av dessa saknade dock praktisk-pedagogisk utbildning. En mycket stor del av den aktuella ämneslärargruppen rapporterades från lärarförmedlingarna på universitetsorterna.

Vid en räkning ca en månad efter skolstarten var ca 1 600 behöriga lärare arbetslösa eller hade inte fått önskad heltidstjänst. Den största gruppen var fortfarande lärare i läroämnena (ca 1 200).

En mycket stor del av de utlysta lärartjänsterna tillsätts fortfarande med icke behöriga lärare. Detta gäller för bl. a. speciallärare, lärare i musik, teckning och gymnastik, lärare i handels- och kontorsyrken samt vårdyrkeslärare.

SÖ har även gjort en redogörelse för olika aktuella skolbyggnadsfrågor.

Den pedagogiska verksamheten är den viktigaste styrande faktorn vid utformningen av en skolbyggnad. Till de pedagogiska kraven måste fogas både ekonomiska och tekniska.

Läroplaner, kurs- och timplaner ligger till grund för utformningen

av en skolbyggnad. En läroplan kan emellertid tolkas på olika sätt. SÖ redovisar hur några kommuner, Malmö, Göteborg och Västerås m. fl., har dragit slutsatsen, att målen i 1969 års läroplan för grundskolan nås bäst i någon form av öppen skola. SÖ påpekar att verksamheten med öppna skolor väckt intresse på flera håll. SÖ har därför utfärdat provisoriska alternativa lokalnormer och kommentarer som vägledning för skolprojekteringen. Gymnasieskolans verksamhetsformer enligt läroplanen är väsentligen desamma som grundskolans. Undervisningen är dock mer differentierad, ämnesantalet betydligt större och behovet av speciallokaler mer uttalat i gymnasieskolan. Enligt SÖ har behovet av öppna gymnasieskolor kanske därför inte känts så stort. Principen för de provisoriska alternativa normerna för grundskolan kan emellertid tillämpas även för gymnasieskolan.

SÖ framhåller att betydelsen av en ny läroplan för utformningen av en skolanläggning inte bör överdrivas. Anläggningen skall bestå i avsevärd tid. Viktigare är därför att man samtidigt skapar en skola med god funktion enligt aktuella pedagogiska krav och gör den anpassbar efter framtida behov.

När man skall förverkliga läroplanens rekommendationer om undervisningsformer och arbetssätt måste man enligt SÖ:s mening beakta de förutsättningar som utgörs av befintliga skollokaler. Läroplanstolkningar som medför dyrbara om- eller tillbyggnader innehåller ambitioner utöver dem som avses i läroplanens anvisningar.

För grundskolan har inom SÖ utarbetats förslag till anvisningar om lokalernas och arbetssättets anpassning till varandra enligt 1969 års läroplan för grundskolan.

I vad avser gymnasieskolan har skolreformerna samtidigt inneburit en genomgripande organisationsförändring. Här kan man inte undvika investering i både om- och tillbyggnader.

SÖ har även tagit upp frågan om skolanläggningens storlek och därvid framhållit att trivsel etc. inte bara beror av anläggningens storlek utan också av andra förhållanden. Skolledningen, befolkningsstrukturen liksom skolbyggnadens läge i kommunen och andra faktorer såsom bl. a. planlösning och rumsklimat påverkar således trivseln. Osäkerhet råder om samspelet mellan alla dessa förhållanden.

För grundskolan har SÖ utfärdat rekommendationer beträffande maximalt elevantal. För gymnasieskolan finns ingen motsvarighet. SÖ har dock tagit upp ett försök att undersöka i vilken utsträckning önskemålet att begränsa skolstorleken går att förena med det av riksdagen fattade beslutet om en integrerad gymnasieskola. SÖ pekar på att rika valmöjligheter för eleverna endast kan förekomma i större skolanläggningar och att statsmakternas beslut därför åtminstone i rimlig omfattning kan förverkligas endast i en relativt stor anläggning.

Sedan mitten på 1960-talet bedrivs inom SÖ ett utvecklingsarbete på

skolbyggnadsområdet. Syftet är främst att utarbeta normer, program, anvisningar och rekommendationer för skolans lokalplanering. SÖ samarbetar i dessa frågor med bl. a. pedagogiska utvecklingsblock och med olika organisationer. SÖ deltar också i kommunalt utvecklingsarbete rörande försöksverksamhet och experimentbyggande med t. ex. öppna skolor. Vidare deltar SÖ i utredningar som berör skolbyggande. Som exempel härpå kan nämnas den om skollokalers integrering i kommunala serviccanläggningar.

Bland aktuella utvecklingsprojekt redovisar SÖ planeringsunderlag för skolans utemiljö, standardisering av skolans inredning, alternativa lokaln timer för underlättande av nya former för lokalanvändning på grundskolans låg- och mellanstadier, normer och planeringsunderlag för vissa av gymnasieskolans linjer samt skyddsfrågor.

SÖ pekar på att statsmakterna under de senaste decennierna tillfört skolväsendet en betydande investeringsvolym för skolbyggande. En väsentlig del av grundskolans nybyggnadsbehov har kunnat tillgodoses under 1960-talets senare hälft varför efterfrågan på utrymme inom investeringsramen numera har minskat. Stort investeringsbehov föreligger dock fortfarande beträffande gymnasieskolan. Genom olika åtgärder försöker SÖ medverka till att kommunerna nedbringa kostnaderna för skolbyggnader. Kommunernas kostnadsmedvetenhet och kostnadsövervakning är totalt sett mycket tillfredsställande.

I enlighet med av Kungl. Maj:t utfärdade anvisningar för myndigheternas anslagsframställningar skall myndigheterna redovisa sin *prioritering* av de framlagda förslagen. SÖ har under varje anslag gjort en sådan redovisning men därutöver presenterat en sammanfattande bedömning av sina anslagsframställningar. SÖ anser liksom tidigare att förslagen som rör handikappområdet bör prioriteras högt. Vidare prioriterar SÖ anslag inom folkbildningsarbetet och vuxenutbildningen samt anslag som syftar till att förbättra invandrarnas situation.

SÖ har i skrivelse den 25 januari 1973 med anledning av ett uppdrag från Kungl. Maj:t inkommit med förslag beträffande *anordningar genom vilka resultaten av utbildningsforskningen kan föras ut till de verk samma lärarna och den övriga personalen inom skolväsendet*. Utbildningsforskning sägs därvid förutom forskning innesluta utvecklingsarbete som direkt knutits till eller samordnats med denna forskning. Målgrupper för informationsspridningen är enligt förslaget lärare, lärarutbildare, specialister i skolan, skolledare, forskare och den utbildningsintresserade allmänheten. Resultaten av utbildningsforskningen avser kunskaper och teoribildning, målanalyser, metoder och medel i undervisningen samt uppföljnings- och utvärderingsdata.

Bland det tryckta informationsmaterialet framhålls bl. a. rapportsammanfattningar och debattskrifter som särskilt angelägna. Skrifterna bör

avfattas i populär och lätt kommunicerbar form. Symposier och konferenser bör anordnas kring viktiga resultat. SÖ föreslår vidare att en vetenskaplig tidskrift om utbildningsforskning startas, samt att dagspress, radio, TV och fackpress i större utsträckning än hittills får del av forskningsresultaten.

Resultaten skall enligt förslaget tillföras lärarutbildningen genom fortgående förnyelse av studiekurserna i pedagogik, metodik och praktik. Vid fortbildningen av lärare bör forskningsresultaten uppmärksammas mer än hittills. SÖ föreslår också att resultaten inordnas i lärarhögskolornas försöks- och demonstrationsskolor. Kontakterna med läromedelsproducenter och läromedelskonsumenter bör effektiviseras. De större lärarhögskolorna föreslås svara för specialdokumentation inom lärarfortbildningen. Det inom SÖ påbörjade arbetet med central och lokal läromedelsregistrering bör fullföljas.

SÖ framhåller att de föreslagna åtgärderna riskerar att bli verkningslösa om utbildningsväsendet inte är generellt utvecklingsinriktat. Man bör därför verka för sådana arbetsformer i skola och utbildning som underlättar spridning och tillgodogörande av forsknings- och utvecklingsarbetets resultat samt för ökad kunskap om och förståelse för forsknings- och utvecklingsarbetets möjligheter och förutsättningar.

Samverkan i utbildningsväsendet

Förbundskansler Willy Brandt och statsminister Olof Palme kom år 1970 överens om att förbundsrepubliken Tyskland och Sverige gemensamt skulle genomföra en utredning om erfarenheter av demokratiseringen av och samverkan inom utbildningsväsendet i de båda länderna. Arbetet har bedrivits under åren 1971—73. Med skrivelse den 17 juli 1973 överlämnade kommittéerna¹ för frågor rörande demokratisering av utbildningsväsendet (DUST-kommittén) betänkandet (Ds U 1973: 12) Samverkan — Mitwirkung.

I betänkandet redogörs inledningsvis för utbildningsväsendet i de båda länderna. Kommittén har därefter gjort en analys av begreppen demokrati och samverkan samt redogjort för pågående verksamhet i utbildningsväsendet i dessa avseenden. Betänkandet avslutas med rekommendationer avseende skola och högskolor i förbundsrepubliken och Sverige.

I betänkandet framhålls vikten av att de berörda grupperna i den enskilda skolan får ökade beslutsbefogenheter. Inom ramen för en så-

¹ Kommitténs svenska ledamöter utgjordes vid tidpunkten för betänkandets avlämnande av skolrådet Maj Bosson-Nordbö, ordförande, rektorn Ove Bengtsson, ekonomie studeranden Nils Bildt, studierektorn Bo Hagström, docenten Tomas Hammar, förbundssekreteraren Lars Hildeberg, förste byråsekreteraren Ulf Lindgren, folkskolläraren Lars Lindahl och universitetslektorn Lars-Olof Nyhlén.

dan utvidgad självständighet för den enskilda skolan får de olika beslutsorganen inom skolan ökad betydelse. I betänkandet redovisas olika förslag till åtgärder som kommittéerna funnit värda att vidareutveckla med avseende på elevernas, skolpersonalens och föräldrarnas möjligheter att medverka i olika beslutssammanhang. Man pekar därvid bl. a. på betydelsen av en utvidgad utbildning för de berörda grupperna vid en ökad beslutanderätt för de enskilda skolenheterna. Till en del har de frågor och synpunkter som förs fram aktualiserats för svensk del genom SÖ:s förslag rörande samverkan i skolan (se prop. 1973: 1 bil. 10 s. 180). 'Till kommitténs rekommendationer beträffande högskolan återkommer jag under avsnittet Eb) Universiteten m. m.: Vissa gemensamma frågor.

Sveriges elevers centralorganisation har i skrivelse den 5 november 1973 föreslagit ett genomförande av de olika förslag som SÖ lade fram i den nyssnämnda skrивelsen om samverkan i skolan. Det gäller bl. a. särskild tid för s. k. klassråd, förstärkning av bidragen till elevrörelsen och införande av samarbetsnämnder på grundskolans högstadium.

Departementschefen

Under år 1973 fattades flera beslut som belyser inriktningen av reformarbetet på skolans område.

Särskilda medel har fr. o. m. innevarande kalenderår anvisats för att förstärka insatserna på de områden i skolan där olika problem gör sig gällande (prop. 1973: 165 s. 28, FiU 1973: 40, rskr 1973: 344). Beslut har fattats om en ny organisation för granskning av och information om läromedel (prop. 1973: 76, UbU 1973: 28, rskr 1973: 242). Dessa två åtgärder är viktiga exempel på insatser när det gäller den *inre verksamheten* i skolan.

Genom beslut vid höstriksdagen har en ny handläggningsordning införts för ärenden om statsbidrag till skolbyggnader (prop. 1973: 174, UbU 1973: 55, rskr 1973: 332). Kommunernas ansvarsområde har därvid utökats i linje med den allmänna strävan att vidga det *kommunala inflytandet* över skolan.

Vad jag här redovisat avser åtgärder av relativt begränsad natur. Inom två utredningar dras nu riktlinjer upp för den fortsatta reformeringen av skolan. Utredningen om skolans inre arbete (SIA) sysslar som framgår av namnet med hur skolarbetet skall utformas för att det skall bli meningsfullt och stimulerande för alla barn och ungdomar. Det är angeläget att kommunerna och deras skolstyrelser får spela en mer aktiv roll för skolan och dess utveckling. Utredningen om skolan, staten och kommunerna (SSK) utreder ansvarsfördelningen på skolområdet mellan stat och kommun. Enligt länsskolnämndsutredningens nyligen avlämnade betänkande (SOU 1973: 48) Skolans regio-

nala ledning finns det förutsättningar att ge kommunerna ett vidgat ansvar. Bctänkandet remissbehandlas f. n.

De förslag som läggs fram för skolväsendets fortsatta utveckling har den inriktning jag här redovisat. Medlen för de särskilda åtgärderna på skolområdet föreslås bli anvisade för hela nästa budgetår. Det bör med anlitande av dessa medel vara möjligt att praktiskt pröva olika förstärkningsåtgärder på skolområdet liksom även idéer från SIA:s arbete, som t. ex. det nya skoldagsbegreppet. Inte minst viktigt är ett vidgat samarbete mellan skolan, andra kommunala organ samt föreningslivet. En utökning sker av resurserna för stöd- och specialundervisning i gymnasieskolan. En ytterligare utbyggnad föreslås av speciallärarutbildningen.

Ett stort antal barn i den svenska skolan är *invandrare* eller födda i Sverige som barn till invandrare. Även om invandringen sjunkit kraftigt i omfattning under de allra senaste åren har antalet invandrarbarn i åldern 0—16 år ändå ökat. För invandrareleverna finns det starka skäl att göra särskilda insatser. Först härigenom blir det möjligt för dem att, oavsett om de stannar i Sverige eller återvänder till sitt ursprungliga hemland, tillgodogöra sig utbildningen i grundskola och gymnasieskola. En rad insatser har redan gjorts för invandrarbarnen. De mest kostnadskrävande åtgärderna gäller stödundervisningen i grundskolan, som av skolöverstyrelsen (SÖ) kostnadsberäknas till 21 milj. kr., och hemspråksundervisningen i samma skolform. Inom gymnasieskolan har särskilda kurser anordnats för invandrare, såväl av yrkesinriktad som mer allmän natur. Samarbetet med Finland sker bl. a. genom ett särskilt finskt-svenskt utbildningsråd, som tagit initiativ bl. a. till förmedlingen av finska lärare till Sverige. Under detta läsår har också en särskild folkhögskola startat, som kan ge utbildningstillfällen för den talrika finska ungdomen i vårt land.

Insatserna för invandrarbarn har av naturliga skäl i hög grad varit koncentrerade till den obligatoriska skolan. Åtgärderna på det gymnasiala skolstadiet har varit mer begränsade. För nästa budgetår föreslås nu medel för stödundervisning för invandrarelever i gymnasieskolan. Jag vill också erinra om att de medel som föreslagits anvisade under anslaget till särskilda åtgärder på skolområdet är avsedda att kunna användas bl. a. i kommuner med många invandrare. Jag återkommer vid min anmälan av vissa gemensamma frågor i lärarutbildningen till finsk-svenska utbildningsrådets förslag om en särskild utbildningsgång till låg- och mellanstadielärare för behöriga sökande med finska som modersmål som vill verka i det svenska skolväsendet.

Jag vill i detta sammanhang nämna att genom en nordisk överenskommelse har beslut fattats om enhetliga riktlinjer för beviljande av studiestöd i Norden vid studier i annat nordiskt land (prop. 1973: 189, SFU 1973: 37, rskr 1973: 331).

Av stor betydelse för skolans inre utveckling är givetvis en ökad *samverkan* mellan alla som arbetar i skolan. Här pågår ett kontinuerligt praktiskt arbete, på grundval bl. a. av de förslag som SÖ:s grupp för samverkan i skolan tidigare lagt fram. De rekommendationer som lagts fram av den s. k. DUST-kommittén hör — liksom synpunkterna från Sveriges elevers centralorganisation — naturligt hemma i pågående utrednings- och verkställighetsarbete. Betänkandet har därför överlämnats dels till SÖ, dels till SIA och SSK.

Ett omfattande forsknings-, försöks- och utvecklingsarbete äger rum i skolväsendet. Detta sker med anlitande av olika ekonomiska källor, av vilka anslaget till pedagogiskt utvecklingsarbete är en. SÖ har på Kungl. Maj:ts uppdrag inkommit med förslag beträffande anordningar genom vilka *resultaten av utbildningsforskningen kan föras ut* till lärarna och den övriga personalen i skolväsendet. Vad SÖ här har tagit upp kräver fortlöpande uppmärksamhet vid t. ex. utformningen av de olika forskningsprojekten. Jag räknar med att SÖ vid prövningen av ansökningar om bidrag från anslaget till pedagogiskt utvecklingsarbete inom skolväsendet särskilt beaktar detta liksom att man fäster stor uppmärksamhet vid de konkreta försöksprojekt som läggs ut i de enskilda skolenheterna.

1973 års riksdag fattade, som jag tidigare nämnt, beslut om nya former för granskning av och information om *läromedel*. Ett ytterligare utredningsarbete har nu ägt rum i denna fråga. SÖ har lagt fram förslag om läromedelsnämndens organisation och läromedelsorganisationskommittén har i betänkandet (Ds U 1973: 15) Förslag till anslagsframställning för statens institut för läromedelsinformation budgetåret 1974/75 lagt fram förslag om den närmare organisationen av det nya informations- och registreringsorganet. En särskild proposition kommer senare att läggas fram på grundval av dessa förslag.

En väl planerad skolbyggnad är ett av de viktigaste hjälpmedlen för att genomföra skolans arbete i överensstämmelse med läroplanernas syften. Det är därför naturligt att intresset för utformningen av *skolans fysiska miljö* tilldrar sig ett stort intresse. Under det senaste decenniet har ett organiserat utvecklingsarbete på området bedrivits. Härtill kommer de initiativ till nya typer av skolbyggnader som tagits av enskilda kommuner. Som exempel kan nämnas de s. k. öppna skolorna och hemrumsskolorna. En annan fråga som uppmärksammats i detta sammanhang är frågan om skolanläggningarnas storlek. I diskussionen har bl. a. framförts krav på rekommendationer beträffande skolstorlek även för gymnasieskolan. SIA har under år 1973 publicerat en debattskrift om högstadieskolans fysiska miljö och avser under innevarande budgetår att lägga fram material om bl. a. skolmiljöns och skolstorlekens inverkan på skolarbetet.

Skolbyggnadsinvesteringarna inom det allmänna skolväsendet har

under senare delen av 1960-talet legat på en mycket hög nivå, varför en väsentlig del av grundskolans nybyggnadsbehov har tillgodosetts. Nu — när skolbyggandet kan genomföras i en lugnare takt — bör större förutsättningar föreligga att bl. a. mot bakgrund av SÖ:s utvecklingsarbete och SIA:s aviserade förslag söka åstadkomma en stimulerande skolmiljö.

I prop. 1973: 1 (bil. 10 s. 188) redovisade min företrädare de nya tendenserna när det gäller *valen av studievägar inom gymnasieskolan*. Även under det gångna läsåret har det ökade intresset för de yrkesutbildande studievägarna stått sig, medan intresset för de mer teoretiska linjerna gått tillbaka ytterligare. För nästa budgetår räknar jag med att det inom ramen för ett oförändrat antal utbildningsplatser skall vara möjligt att öka de utpräglat yrkesutbildande linjernas kapacitet och därigenom i ökad utsträckning tillmötesgå det förändrade elevintresset. Det ankommer på SÖ att i sin detaljerade planering beakta möjligheten att fylla det inte obetydliga antalet vakanser som finns i skolans organisation. Jag vill även erinra om det uppdrag som SÖ har att överväga frågan om en permanentning av yrkesutbildningen på orter utan treårig gymnasieskolutbildning.

Skolans *studie- och yrkesorientering* syftar bl. a. till att få övertänkta val från elevernas sida till olika former av frivillig utbildning för att motverka från könsrollssynpunkt och social synpunkt bundna val. Fr. o. m. nästa budgetår genomförs den enhetliga organisationen för studie- och yrkesvägledning i grund- och gymnasieskola. Därvid sker en ytterligare kraftig utökning av skolväsendets resurser på detta område. Under de båda budgetåren 1973/75 utgör den totala resursförstärkningen drygt 25 milj. kr. Härigenom blir det möjligt att starta viss försöksverksamhet med uppsökande verksamhet bland t. ex. ungdomar som lämnat grundskolan i förtid och inte erhållit arbete eller efter grundskolan inte går vidare till gymnasieskola eller annan utbildning. Även under nästa budgetår räknar jag med en intagning av 180 deltagare i den utbildning av studie- och yrkesvägledare som är förlagd till lärarhögskola.

Den föreslagna förstärkningen av skolans resurser för studie- och yrkesorientering är av särskild betydelse för strävandena att inom skolan verka för en ökad *jämställdhet mellan män och kvinnor*. Givetvis behövs även insatser av annat slag i utbildningsväsendet (jfr prop. 1973: 1 bil. 10 s. 188—189). Med dessa frågor arbetar SÖ i ett särskilt könsrollsprojekt som beräknas vara avslutat i sin första etapp under innevarande eller början av nästa budgetår. Dessa aspekter måste uppmärksammas i läroplansarbetet och i granskningen av de centrala läromedlen. Jag räknar också med att vad chefen för arbetsmarknadsdepartementet senare i dag kommer att anföra om åtgärder för kvinnorna på arbetsmarknaden, bl. a. med anledning av en

skrivelse från delegationen för jämställdhet mellan män och kvinnor, kommer att aktualisera åtgärder inom skolväsendet, såväl centralt som lokalt. Jag vill i detta sammanhang anmäla att beslut har fattats om att pågående försöksverksamhet för att få en jämnare fördelning mellan könen av studerande vid förskolläraryt utbildning kommer att fortsätta även nästa läsår.

På grundval av prop. 1973:136 har beslut fattats om *förskolans* framtida utformning och utbyggnad (SoU 1973: 30, rskr 1973: 372). Den beslutade reformen är av stor betydelse även för skolans verksamhet. Ett nära samarbete har också förutsatts ske både lokalt och centralt mellan skola och förskola. En utökning av samhällets insatser för förskolan medför också ett ökat personalbehov. För nästa budgetår föreslås därför en kraftig utbyggnad av utbildningen av förskollärare.

Vad jag här redovisat innebär i enlighet med rekommendationerna från arbetsgruppen för låginkomstfrågor (Ds In 1972: 19) en satsning för *ökad jämlikhet* i samhället. Gruppen utpekade som särskilt angelägna reformbehov bl. a. speciella åtgärder för elever med svårigheter. I årets budget läggs fram förslag om olika insatser härför. Gruppen pekade vidare på angelägenheten av att bryta ned barriärerna mellan olika utbildningar. Den nya gymnasieskolan och 1972 års beslut om nya kompetensbestämmelser för högskoleutbildning är verksamma bidrag härför. Slutligen framhöll gruppen angelägenheten av möjligheter till överbyggande och återkommande utbildning. Jag vill i detta sammanhang erinra om förslagen från 1968 års utbildningsutredning liksom arbetet inom kommittén för studiestöd åt vuxna och kommittén för försöksverksamhet med vuxenutbildning. Jag kommer senare att föreslå att i en särskild proposition läggs fram förslag till årets riksdag om bl. a. förbättrade återbetalningsregler inom studiemedelssystemet, vilket även har betydelse för vuxenstuderande.

Jag vill slutligen i detta sammanhang även beröra frågan om *lärarbrist och läraröverskott* i utbildningsväsendet.

Det kan inledningsvis finnas skäl att erinra om att vi under efterkrigstidens reformperiod på skolområdet hade att arbeta med en besvärande lärarbrist. I efterhand kan man emellertid konstatera att det var klokt att satsa på en genomgripande omdaning och kvantitativ utveckling av skolväsendet i stället för att avvakta med reformerna till dess att det skulle ha funnits utbildade lärare i tillräckligt antal.

Under 1960-talets senare del låg kapaciteten framför allt för klass- och ämnesläraryt utbildning på en mycket hög nivå. Tre faktorer medverkade härtill, nämligen lärarbristen, de stora födelsetalen i 1960-talets mitt och den starka expansionen av utbildningsväsendet. I takt med den förbättrade tillgången på lärare av här nämnt slag och de sänkta födelsetalen har antalet intagningsplatser successivt minskats. Budget-

året 1969/70 togs ca 6 200 lärarkandidater in till klass- och ämneslärarutbildning. För nästa budgetår föreslås en intagning av ca 3 400 studerande.

På vissa områden har vi fortfarande en kvardröjande lärarbrist. Här har en successiv utökning skett. Det gäller bl. a. utbildningen av speciallärare och förskollärare.

Skolreformerna har samtidigt med ett totalt sett ökat lärarbehov också inneburit vissa andra förändringar i behovet. Det har därför visat sig nödvändigt med särskilda åtgärder för lärargrupper för vilka tjänsteunderlaget sviktat eller helt försvunnit.

En särskild lärarutbildning har t. ex. anordnats för grundskolans yrkeslärare, vilka vidareutbildats i matematik, teknologi, fysik eller kemi. Ett annat exempel är utbildningen till textillärare av yrkeslärare i klädsömnad.

Andra lärarutbildningsåtgärder har vidtagits för att ge möjlighet för dem som arbetat som lärare under lång tid men varit formellt obehöriga att skaffa sig behörighet. Det har bl. a. gällt för klass- och ämneslärare men även för lärare inom området handel och kontor.

En tredje typ av speciella studievägar har öppnats för dem som vill vidareutbilda sig för annat stadium. År 1972 fattades beslut om nya riktlinjer för vidareutbildningen av mellanstadielärare. Nu föreslås, på grundval av en försöksverksamhet, en särskild studieväg för barnskötare som arbetat under en längre tid i barnstugorna och som önskar genomgå förskolläraryt utbildning.

Vad jag här redovisat klagör att vart efter nya tendenser gjort sig gällande har särskilda insatser vidtagits för att bemästra uppkommande problem. Dessutom måste man beakta de olika beslut som fattats på det s. k. trygghetsområdet för inom skolan verksamma lärare liksom de olika åtgärder som vidtagits för kvalitetshöjningar i skolväsendet.

a) centrala och regionala myndigheter m. m.

D 1. Skolöverstyrelsen

1972/73 Utgift	55 038 031
1973/74 Anslag	61 347 000
1974/75 Förslag	63 965 000

Skolöverstyrelsen (SÖ), vars arbetsuppgifter framgår av den för verket gällande instruktionen (1965: 737, ändrad senast 1972: 239), är organiserad på fem avdelningar, nämligen en undervisningsavdelning för skolan (S), en undervisningsavdelning för vuxenutbildning (V), en avdelning för lärarutbildning och pedagogiskt utvecklingsarbete (L), en avdelning för planering (P) och en avdelning för administrativa frågor (A). Inom SÖ finns 18 byråer, som fördelas mellan avdelningarna enligt SÖ:s bestämmande.

Hos SÖ finns vidare en skolöverläkare samt sektioner för information och för rationaliserings- och utredningsarbete.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Skolöverstyrelsen	Departementschefen
Personal			
Handläggande personal	433	+27,5	+4,5
Övrig personal	230	+ 5	+1
	663	+32,5	+5,5
Anslag			
Lönekostnader	45 250 700	+3 768 900	+1 545 200
därav ersättning till expertis	5 295 500	+1 458 500	+63 500
Sjukvård	78 000	+ 3 900	+ 12 000
Reseersättningar	2 314 000	+ 115 700	— 84 000
därav utrikes resor	57 000	+3 000	+3 000
Lokalkostnader	5 745 000	— 215 000	— 215 000
Expenser	5 477 300	+ 710 500	+ 700 100
Kostnader för kontorsdrift och bibliotek	2 482 000	+ 169 000	+ 183 000
Läromedelsnämnden	—	+ 532 200	+ 477 000
	61 347 000	+5 085 200	+2 618 300
Avrundat		+5 085 000	+2 618 000

Skolöverstyrelsen

1. Pris- och löneomräkning m. m. 1 785 000 kr., varav 1 085 400 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. I 0-alternativet räknar SÖ med en minskning av resurserna för utvecklingsarbetet och planeringsverksamheten. Det betyder i första hand en nedskärning av medel till expertis. SÖ framhåller dock att en så kraftig begränsning av möjligheterna att anlita expertis, som anslagsminskningen skulle innebära, medför att SÖ måste begära uppskov med

genomförandet av beslutade reformer. SÖ beräknar dessutom en minskning med tre gymnasieinspektörstjänster och fem skolkonsulenttjänster. Vidare räknar SÖ med en minskning av två tjänster för amanuenser i befordringsgång och fyra biträdestjänster. På omkostnadssidan kan enligt SÖ endast en minskning av medel till reseersättningar komma i fråga.

3. Om medelstilleddning utgår enligt alternativ 1 föreslår SÖ vissa omdisponeringar inom anslaget. Således bör 200 000 kr. från vardera medlen avsedda för ersättning till expertis och anslagsposten Rescersättning föras över till anslagsposten Expenser.

4. Till byrå S 2:s verksamhet hör undervisningsfrågor avseende huvuddelen av de teoretiska linjerna i gymnasieskolan och därtill anknytande specialkurser. Byrån har också ansvar för vissa för hela gymnasieskolan gemensamma frågor liksom för gymnasieinspektionen. SÖ finner det nödvändigt att byrån tillförs ytterligare en fast tjänst för att möjliggöra en uppdelning av de arbetsledande uppgifterna. SÖ föreslår att en tjänst som skolkonsulent byts ut mot en tjänst som avdelningsdirektör. (+12 000 kr.)

5. SÖ föreslår en fortsatt utbyggnad av den centrala organisationen av den av SÖ anordnade arbetsmarknadsutbildningen. Enligt SÖ behöver byrå V 3 utökas med ytterligare elva fasta tjänster, varav sju handläggare och fyra övriga. (+636 200 kr.)

SÖ har i skrivelse den 20 september 1973 begärt att byrå V 3 dessutom tillförs två tjänster för handläggning av frågor rörande undervisningen för handikappade personer samt för invandrare (+168 500 kr.).

6. Utbyggnaden av SÖ:s redovisningscentral är t. v. avslutad i och med etappen den 1 juli 1973. Redovisningscentralen har byggts upp med SÖ:s förutvarande kassakontor som stomme. De ekonomiska rutinerna för SÖ:s egen verksamhet blev därigenom starkt integrerade i redovisningscentralens uppgifter. Enligt SÖ bör dessa uppgifter brytas ut från redovisningscentralen och en ny ekonomifunktion inom SÖ inrättas. Till största delen kan detta ske genom överflyttning av befintlig personal. SÖ föreslår att för ledningen av den nya ekonomifunktionen inrättas en tjänst som byrådirektör i A 28. (+84 200 kr.)

7. Ansvar för utbildningen i system S av personal vid myndigheter och redovisningscentraler har hittills åvilat riksrevisionsverket (RRV). RRV har nu aktualiserat en delvis ny organisation av utbildningen, varigenom ansvar för utbildningen till största delen decentraliseras från RRV till resp. redovisningsgrupper. På grund härav bör enligt SÖ en förstärkning av personalen inom redovisningscentralen ske med en befattningshavare. SÖ föreslår därför att ytterligare en tjänst som förste byråsekreterare i högst A 24 inrättas. (+62 900 kr.)

8. Det ökade medelsbehovet för expertis beräknas till 1 332 500 kr. För arvoden åt ledamöter i verkets styrelse m. m. har beräknats ytterligare 35 000 kr.

9. För budgetåret 1973/74 har under förevarande anslag anvisats 50 000 kr. avseende kostnader för central registrering av deltagare i svenskundervisning för invandrare. SÖ föreslår att medel för detta ändamål anvisas under anslaget Undervisning för invandrare i svenska språket m. m. och att förevarande anslag minskas med 50 000 kr.

10. Det ökade medelsbehovet för expenser avser till största delen ökade kostnader för repro- och kopieringsverksamhet samt kontorsmateriel (+485 800 kr.).

I enlighet med beslut av 1973 års riksdag (prop. 1973: 76, UbU 1973: 28, rskr 1973: 242) skall fr. o. m. den 1 juli 1974 en läromedelsnämnd knytas till SÖ för att på SÖ:s vägnar besluta i frågor rörande granskning av läromedlens objektivitet och granskning av att läromedlens innehåll inte strider mot mål och riktlinjer i läroplanerna. SÖ har enligt skrivelser den 20 augusti och den 3 oktober 1973 beräknat kostnaderna för läromedelsnämndens verksamhet till 532 200 kr.

Lärarnas riksförbund har i särskild skrivelse hemställt att medel ställs till förfogande för personell förstärkning av SÖ:s meritkontor.

Departementschefen

Skolöverstyrelsen (SÖ) föreslår en utökning av den centrala organisationen för den av SÖ anordnade arbetsmarknadsutbildningen. Utöver de betydande personella förstärkningar som byrå V 3 tillfördes den 1 juli 1973 (prop. 1973: 1 bil. 10 s. 195, UbU 1973: 2, rskr 1973: 48) är jag nu beredd att tillstyrka medel för en ytterligare personalförstärkning. Jag räknar medel för ytterligare två tjänster för handläggande personal. Härutöver har jag räknat med att samma antal tjänster som för innevarande budgetår kommer att bekostas av medel för exp. (5)

Redovisningscentralen vid SÖ betjänar numera ca 50 myndigheter. När det gäller SÖ:s egen verksamhet har redovisningscentralen inte enbart redovisningsuppgifter utan svarar även för övriga ekonomiadministrativa uppgifter. Sådana uppgifter åvilar i princip de enskilda myndigheterna inom en redovisningsgrupp. Med hänsyn till det stora antalet myndigheter inom redovisningsgruppen och den omfattning verksamheten vid SÖ:s redovisningscentral numera har, bör centralen få mer renodlade redovisningsuppgifter. Övriga kamerala uppgifter avseende SÖ:s egen verksamhet bör därför förläggas till en särskild ekonomienhet vid SÖ, fristående från redovisningscentralen. Jag biträder därför förslaget om en tjänst för ledningen av den nya ekonomifunktionen och beräknar sålunda medel för en tjänst som byrådirektör. (6)

Riksrevisionsverket (RRV) har aktualiserat en delvis ny organisation av utbildningen avseende system S, varigenom ansvaret för utbildningen till största delen överförs från RRV till resp. redovisningsgrupper. Efter

vad jag erfarit har några närmare riktlinjer för organisationen av utbildningen ännu inte utfärdats av RRV. Jag är därför inte beredd att nu tillstyrka den av SÖ föreslagna tjänsten som förste byråsekreterare vid redovisningscentralen. (7)

Jag är inte beredd att tillstyrka förslaget om utbyte av en tjänst som skolkonsulent mot en tjänst som avdelningsdirektör vid byrå S 2 (4).

Medlen till expertis har räknats upp med kostnader för höjt löne-kostnadspålägg. För arvoden åt ledamöter i verkets styrelse m. m. har jag beräknat ytterligare 35 000 kr. (8)

Jag har under anslaget Undervisning för invandrare i svenska språket m. m. beräknat medel avseende kostnader för central registrering av deltagare i svenskundervisning för invandrare, varför förevarande anslag minskats med 50 000 kr. (9).

SÖ har föreslagit att 250 000 kr. anvisas under anslaget Bidrag till studiecirkelverksamhet för utveckling av ett nytt datasystem för studiecirkelverksamheten. Jag föreslår att medel för detta ändamål i stället förs upp under förevarande anslag och har därför räknat upp medlen till automatisk databehandling för studiecirkelverksamhet med 210 000 kr. Härutöver har jag för automatisk databehandling räknat med en ökning av 60 000 kr. för redan gjorda åtaganden.

För framställning och distribution av prov har jag räknat med en ökning av 50 000 kr. för införande av standardiserade prov i svenska och engelska för elever på vissa tvååriga linjer i gymnasieskolan.

I enlighet med SÖ:s förslag räknar jag med att 200 000 kr. förs över från anslagsposten Reseersättningar till anslagsposten Expenser (3).

Jag ämnar senare föreslå Kungl. Maj:t att för 1974 års riksdag lägga fram särskild proposition angående vissa läromedelsfrågor. Jag avser därvid att även behandla frågan om organisation m. m. av den av 1973 års riksdag (prop. 1973: 76, UbU 1973: 28, rskr 1973: 242) beslutade läromedelsnämnden, som fr. o. m. den 1 juli 1974 skall knytas till SÖ. Jag har beräknat kostnaderna för nämndens verksamhet budgetåret 1974/75 till 477 000 kr.

Jag ämnar, som jag tidigare nämnt, senare föreslå Kungl. Maj:t att för 1974 års riksdag lägga fram proposition i anledning av kulturrådets betänkande (SOU 1972: 66) Ny kulturpolitik. I propositionen avser jag att även behandla frågan om inrättande av en ny myndighet inom kulturområdet. Jag ämnar då ta ställning till förslaget att kostnaderna för SÖ:s bibliotekssektion skall bestridas från anslaget till den nya myndigheten. I avvaktan härpå har jag beräknat medel för bibliotekssektionens verksamhet för budgetåret 1974/75 under förevarande anslag.

Med hänvisning i övrigt till sammanställningen beräknar jag anslaget till 63 965 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Skolöverstyrelsen* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 63 965 000 kr.

D 2. Länskolnämnderna

1972/73 Utgift	26 746 963
1973/74 Anslag	27 607 000
1974/75 Förslag	27 508 000

Länskolnämndernas arbetsuppgifter och sammansättning framgår av instruktionen (1965: 741) för länskolnämnderna (omtryckt 1971: 347, ändrad senast 1973: 358).

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Skolöverstyrelsen	Departementschefen
Personal			
Handläggande personal	143	—8	—12
Övrig personal	152	+2	of.
	295	—6	—12
Anslag			
Lönekostnader	21 547 400	+125 400	—547 000
Sjukvård	30 000	of.	of.
Reseersättningar	1 745 000	+ 47 300	—131 000
Lokalkostnader	2 780 000	+222 300	+254 000
Expenser	1 504 600	+265 200	+325 000
	27 607 000	+660 200	— 99 000
Avrundat		+660 000	

Skolöverstyrelsen

1. Pris- och löneomräkning m. m. 1 065 800 kr., varav 515 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. I 0-alternativet räknar skolöverstyrelsen (SÖ) med en minskning av medlen till expertis och reseersättningar med sammanlagt ca 1,3 milj. kr. En så kraftigt reducering av resurserna för dessa ändamål skulle enligt SÖ utgöra en inte acceptabel försämring av nämndernas möjlighet att fullgöra sina uppgifter.

3. Enligt SÖ bör, om medelstildelning utgår enligt alternativ 1, vissa omdisponeringar göras inom anslaget. Således bör 100 000 kr. från anslagsposten Reseersättningar och 150 000 kr. från medlen avsedda för ersättning till expertis tillföras anslagsposten Expenses.

4. Den av 1973 års riksdag beslutade avvecklingen av länscentralerna för pedagogiska hjälpmedel medför att 24 tjänster som föreståndare kan dras in. Vidare beräknas en ökning av medlen för reseersättningar samt en ökning av medlen för expenses. SÖ räknar i övrigt inte med några förändringar av medelsbehovet (—598 500 kr.).

5. Vid var och en av länskolnämnderna i Göteborgs och Bohus län, Örebro län och Västerbottens län finns en tjänst som konsulent för rörelsehindrade elever. Konsulenterna har att verka för att finna lämpliga undervisningsanordningar och lämplig skolplacering för rörelsehindrade elever. Enligt gjord registrering fanns läsåret 1972/73 sammanlagt ca

1 400 rörelsehindrade barn i grundskolan och gymnasieskolan (exkl. specialklasser). SÖ anser att behov föreligger av ytterligare fyra konsulenter med placering vid länskolnämnderna i Stockholms, Uppsala, Östergötlands och Malmöhus län. Vidare bör medel beräknas för fyra halvtidstjänster som biträde samt ökade medel för reseersättningar. De sammanlagda kostnaderna beräknas av SÖ till 447 500 kr., varav 15 000 kr. som engångsutgift.

Departementschefen

Länsskolnämndsorganisationen har utretts av särskilda sakkunniga (länsskolnämndsutredningen). Länsskolnämndsutredningen har nu redovisat sina förslag i betänkandet (SOU 1973: 48) Skolans regionala ledning och har därmed fullgjort sitt uppdrag. Nämndernas uppgifter berörs även av det utredningsarbete som ankommer på utredningen om skolan, staten och kommunerna. Jag har vid min medelsberäkning tagit hänsyn till att länsskolnämnderna får minskade arbetsuppgifter fr. o. m. nästa budgetår dels till följd av att länscentralerna för pedagogiska hjälpmedel skall upphöra den 30 juni 1974, dels till följd av förslag i prop. 1973: 174 angående förenklad handläggning av skolbyggnadsärenden m. m. (UbU 1973: 55, rskr 1973: 332). I övrigt räknar jag enbart med förändringar av automatisk natur. I enlighet med skolöverstyrelsens förslag räknar jag med att 150 000 kr. av expertismedel och 100 000 kr. från anslagsposten Reseersättningar förs över till anslagsposten *Expenser*.

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Länsskolnämnderna* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 27 508 000 kr.

D 3. Statens institut för läromedelsinformation

Enligt riksdagens beslut (prop. 1973: 76, UbU 1973: 28, rskr 1973: 242) skall ett särskilt organ för läromedelsinformation inrättas den 1 juli 1974. Som jag tidigare framhållit vid min anmälan av anslaget Skolöverstyrelsen ämnar jag senare föreslå Kungl. Maj:t att för 1974 års riksdag lägga fram särskild proposition angående vissa läromedelsfrågor. I avvaktan härpå bör i riksstatförslaget under detta anslag tas upp ett preliminärt belopp av 322 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till *Statens institut för läromedelsinformation* för budgetåret 1974/75 beräkna ett förslagsanslag av 322 000 kr.

D 4. Stöd för produktion av läromedel

I riksstaten för innevarande budgetår har medel för produktionsstöd för läromedel anvisats under dels anslaget Pedagogiskt utvecklingsarbete inom skolväsendet med 1 milj. kr., dels anslaget Bidrag till driften av grundskolor m. m. med 700 000 kr. Medel för produktionsstöd bör nästa budgetår anvisas under ett nytt anslag benämnt Stöd för produktion av läromedel. För innevarande budgetår har 50 000 kr. avseende stöd för utgivning av läromedel på minoritetsspråk anvisats under anslaget Bidrag till driften för grundskolor m. m. Dessa medel samt 100 000 kr. av de medel som för innevarande läsår anvisats under anslaget Specialskolan m. m.: Utrustning m. m. bör nästa budgetår anvisas under detta anslag. Som jag tidigare anfört vid min anmälan av anslaget Skolöverstyrelsen ämnar jag senare föreslå Kungl. Maj:t att för 1974 års riksdag lägga fram särskild proposition angående vissa läromedelsfrågor. I avvaktan härpå bör i riksstatförslaget under detta anslag tas upp ett preliminärt belopp av 1 850 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till *Stöd för produktion av läromedel* för budgetåret 1974/75 beräkna ett reservationsanslag av 1 850 000 kr.

D 5. Utveckling av studielämplighetsprov

1973/74 Anslag	1 000 000
1974/75 Förslag	312 000

Från anslaget utgår medel för utveckling av det studielämplighetsprov som planeras äga rum i samband med införandet av de nya reglerna om tillträde till högre utbildning (prop. 1972: 84, UbU 1972: 31, rskr 1972: 240).

Skolöverstyrelsen

Löneomräkning 12 000 kr., varav hela beloppet avser höjt lönekostnadspålägg.

Skolöverstyrelsen (SÖ) beräknar de sammanlagda kostnaderna under nästa budgetår till 850 000 kr. Härav beräknas 541 000 kr. för verksamheten vid den pedagogiska institutionen i Umeå, 190 000 kr. för utprovning av prov och 120 000 kr. för SÖ:s kostnader. Med hänsyn till en beräknad reservation vid utgången av budgetåret 1973/74 föreslår SÖ att 312 000 kr. anvisas under förevarande anslag.

Departementschefen

Jag biträder skolöverstyrelsens förslag. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Utveckling av studielämplighetsprov* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 312 000 kr.

D 6. Bidrag till vissa elevorganisationer

1972/73 Utgift	320 000
1973/74 Anslag	500 000
1974/75 Förslag	580 000

Från anslaget utgår bidrag till vissa elevorganisationer enligt Kungl. Maj:ts beslut. Bidrag utgår under budgetåret 1973/74 med 140 000 kr. till Sveriges elevers centralorganisation (SECO), 90 000 kr. till Sveriges folkhögskoleelevers förbund (SFEF), 140 000 kr. till Elevförbundet och 50 000 kr. till Vuxenstuderandes riksorganisation (VRO). Dessutom finns 80 000 kr. till Kungl. Maj:ts disposition.

Skolöverstyrelsen

Skolöverstyrelsen (SÖ) anmäler att önskemål om bidrag har inkommit från samtliga de organisationer som nu har bidrag samt från Sjöbefäls-skolornas elevorganisation och Sveriges sjuksköterskeelevers förbund. SÖ anser sig nu inte böra tillstyrka bidrag till några elevorganisationer utöver dem som nu får bidrag. Anslaget bör höjas med 25 000 kr.

En nedräkning enligt 0-alternativet innebär en sänkning av anslaget med 25 000 kr. Det är enligt SÖ helt klart att elevorganisationerna har mycket svårt att klara sin fortsatta existens vid en bidragsminskning.

Departementschefen

Elevorganisationerna har under en följd av år erhållit bidrag till årsstämmor, kongresser o. d. från anslaget Extra utgifter. Medel för detta ändamål bör för nästa budgetår beräknas under förevarande anslag. Jag beräknar 140 000 kr. för ändamålet. För innevarande budgetår anvisades 60 000 kr. för skolval. Anslaget bör minskas med detta belopp. Det ankommer på Kungl. Maj:t att fördela medlen.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till vissa elevorganisationer* för budgetåret 1974/75 anvisa ett anslag av 580 000 kr.

D 7. Bidrag till vissa föräldraorganisationer

1972/73 Utgift	230 000
1973/74 Anslag	255 000
1974/75 Förslag	355 000

Från anslaget ersätts kostnader för bidrag till vissa föräldraorganisationer enligt Kungl. Maj:ts beslut. Bidrag utgår under budgetåret 1973/74 med 225 000 kr. till Riksförbundet Hem och Skola (RHS), med 18 000 kr. till Riksförbundet Döva Barns Målsmän och med 12 000 kr. till föräldraföreningen vid Ekeskolan.

Skolöverstyrelsen

Skolöverstyrelsen (SÖ) framhåller att behovet av samverkan mellan hemmen och skolan är större i våra dagar än det någonsin varit. Det är viktigt att i det behövliga informationsarbetet på ett bättre och effektivare sätt utnyttja arbetet inom Hem och Skola-föreningarna. En kraftig insats är enligt SÖ nödvändig om RHS skall kunna bibehålla den nuvarande omfattningen av sin verksamhet. SÖ föreslår en höjning av bidraget med 175 000 kr.

Bidraget till Riksförbundet Döva Barns Målsmän bör enligt SÖ höjas med 17 000 kr. och bidraget till föräldraföreningen vid Ekeskolan med 8 000 kr.

Den sammanlagda begärda anslagshöjningen är således 200 000 kr.

Ett genomförande av 0-alternativet skulle leda till en inskränkning av verksamheten för RHS.

Departementschefen

Jag delar skolöverstyrelsens uppfattning att behovet av samverkan mellan hem och skola är mycket stort. Föräldraorganisationerna bör kunna spela en viktig roll i informationsutbytet mellan hem och skola. Organisationernas verksamhet bör därför stödjas. Jag anser att anslaget bör räknas upp med 100 000 kr. Det ankommer på Kungl. Maj:t att fördela medlen.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till vissa föräldraorganisationer* för budgetåret 1974/75 anvisa ett anslag av 355 000 kr.

b) pedagogiskt utvecklingsarbete**D 8. Pedagogiskt utvecklingsarbete inom skolväsendet**

1972/73 Utgift	21 775 551	Reservation	4 648 484
1973/74 Anslag	23 125 000 ¹		
1974/75 Förslag	26 625 000		

¹ Exkl. särskilt anvisade medel för produktionsstöd 1 milj. kr.

Från detta anslag bestrids kostnader för bl. a. olika former av pedagogiska och psykologiska undersökningar och försök inom skolans område samt utveckling och utprovning av läromedel.

Till skolöverstyrelsen (SÖ) är knuten en pedagogisk nämnd som har till uppgift att som rådgivande organ bereda frågor om pedagogiskt forsknings- och utvecklingsarbete, däri inbegripet utvärdering av utbildningsverksamheten. Nämnden har deltagit i behandlingen av SÖ:s förslag till anslagsframställning för budgetåret 1974/75.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Skolöverstyrelsen	Departementschefen
Anslag			
Pedagogiskt utvecklingsarbete inom skolväsendet för			
förskola	1 080 000	+ 480 000	+ 350 000
grundskola	5 250 000	— 570 000	— 500 000
gymnasieskola	3 570 000	+1 887 000	+1 350 000
vuxenutbildning	2 750 000	+2 180 000	+1 500 000
lärarutbildning	2 830 000	— 230 000	— 200 000
Gemensamt forsknings- och utvecklingsarbete	5 735 000	+1 025 000	+ 500 000
Planering, uppföljning och information m. m.	1 810 000	+1 103 000	+ 500 000
Bidrag för utgivande av pedagogiska publikationer	100 000	of.	of.
	23 125 000	+5 875 000	+3 500 000

Skolöverstyrelsen

I 0-alternativet räknar SÖ med en nedskärning av anslaget med 125 000 kr. Detta skulle innebära att verksamheten i flera pågående projekt måste senareläggas och att endast ett fåtal nya projekt kan påbörjas.

SÖ:s förslag innebär bl. a. att forsknings- och utvecklingsarbetet (FoU-arbetet) inom förskolans område nästa läsår skulle öka med 45 %, inom gymnasieskolans område med 53 % samt inom vuxenutbildningens område med 80 %. Vidare innebär förslaget att informationen om FoU-arbetets resultat kraftigt skulle intensificeras.

SÖ uppger att man genom starka beskrningar av pågående projekt har kunnat bereda utrymme för nya projekt till en kostnad av drygt 5 milj. kr. Fördelningen mellan pågående och nya projekt framgår av följande sammanställning (1 000-tal kr.).

Område	Pågående projekt		Nya projekt	Summa
	kontinuerliga	tidsbe-gränsado		
Förskola	50	970	540	1 560
Grundskola	650	3 810	220	4 680
Gymnasieskola	3 508	1 097	852	5 457
Vuxenutbildning	50	3 215	1 665	4 930
Lärarytbildning	710	1 323	567	2 600
Gemensamt FoU	1 293	4 302	1 165	6 760
	6 261	14 717	5 009	25 987

Projekten kan grupperas efter de institutioner m. m. som utför FoU-arbetet. SÖ föreslår att 12,2 milj. kr. tilldelas olika forskningsinstitutioner, därav ca 60 % vid lärarhögskolorna. För FoU-arbete genom kommunala utvecklingsblock och regionskollegier föreslår SÖ 700 000 kr., medan 12,8 milj. kr., i huvudsak under saksbyråernas omedelbara ledning, utnyttjas för arbetsgrupper och experter inom SÖ.

Utvecklingsarbete avseende förskola

Bland projekten under denna rubrik nämner SÖ Socialisationsprocessen i förskolan och Samverkan förskola—grundskola. Dessa projekt kommer att avslutas under läsåret 1974/75. Samtidigt planerar SÖ att nya projekt kommer att ägnas barn med särskilda behov, förskolebarn i förort samt en summering av erfarenheterna av barns utveckling i åldrarna kring skolstarten.

Utvecklingsarbete avseende grundskolan

SÖ uppger att tyngdpunkten av FoU-arbetet avseende grundskolan ligger på undervisningsfrågor, på läroplansarbete samt på organisations- och elevfrågor. Drygt 600 000 kr. ägnas kontinuerligt utvecklingsarbete, framför allt läroplansutveckling. Av återstående projekt kommer elva av tjugofem att slutföras under nästa läsår. SÖ uppger vidare att det genom starka beskrningar av pågående verksamhet blivit möjligt att bereda utrymme för två nya projekt, nämligen utvärdering av verksamheten vid skolor med öppen lokalutformning resp. rörelsehindrades skolsituation.

Utvecklingsarbete avseende gymnasieskolan

FoU-arbetet avseende gymnasieskolan ägnas huvudsakligen åt läroplansarbete samt åt framställning av elevinstruktioner och underlag för

annan läromedelsproduktion. Mindre än en femtedel av medlen avser FoU vid forskningsinstitutioner.

Utvecklingsarbete avseende vuxenutbildning

SÖ uppger att ca en tredjedel av de föreslagna medlen för denna sektor avser nya projekt. Dessa skall behandla mål för vuxenutbildningen, läroplaner och undervisningsmetoder, svenska för invandrare, samverkan mellan studieförbund och folkhögskolor samt utvärdering av olika insatser inom vuxenutbildningsområdet.

Utvecklingsarbete avseende lärarutbildning

Enligt SÖ skall huvudparten av FoU-arbetet för lärarutbildning inriktas på utformning av undervisningen samt utvärdering av utbildningen. De nya projekten avser praktikhandledning, lärarutbildning för yrkes- och arbetsmarknadsutbildning, lärarkandidaternas erfarenheter under den första tjänstgöringen, utvärdering av försöks- och demonstrationsskolorna samt försöksverksamhet med samverkansformer i lärarutbildningen.

Gemensamt forsknings- och utvecklingsarbete

Flera nya projekt anknyter till en tidigare etapp av projektet Planeringssystem för skolväsendet. Kartläggning och förstudier bör enligt SÖ göras beträffande FoU-arbetet inom det praktisk-estetiska området och i fråga om integrering av utvecklingsarbete rörande skolanläggningar och övrigt pedagogiskt utvecklingsarbete. Åtskilliga stora och principiellt viktiga projekt kommer att avslutas under läsåret 1974/75, däribland pedagogiska undersökningar rörande synskadades studiesituation, den s. k. Västmanlandsundersökningen, modeller för hänsynstagande till individuella differenser samt ett projekt om könsroller.

Departementschefen

Jag vill först erinra om vad jag i det föregående anfört vid min anmälan av vissa gemensamma frågor inom skolväsendet m. m.

Inriktningen av det pedagogiska forsknings- och utvecklingsarbetet bör även fortsättningsvis följa de riktlinjer min företrädare drog upp i prop. 1972: 1 (bil. 10 s. 186 f.) och som lämnades utan erinran av riksdagen (UbU 1972: 2, rskr 1972: 68). Utvecklingsarbetet har en väsentlig roll att fylla när det gäller att finna metoder för att förverkliga de mål som formulerats i läroplanerna. Det är därför viktigt att utvecklingsarbetet sker i nära anknytning till skolans vardag och till de problem man där upplever. Det är vidare angeläget att enskilda skolor ges möjlighet att delta i olika projekt och försöksverksamheter. Information om resultaten av det pedagogiska forsknings- och utvecklingsarbetet måste också förmedlas till en bredare publik så att debatten kring utbildningsforskningen stimuleras.

SÖ har föreslagit att forsknings- och utvecklingsarbetet nästa budgetår kraftigt förstärks inom förskolans, gymnasieskolans och vuxenutbildningens område. Som framgår av sammanställningen har jag i stort sett följt SÖ:s prioritering. Jag vill också erinra om att SÖ genom starka beskrningar av pågående projekt under innevarande budgetår kunnat bereda utrymme för nya projekt till en kostnad av drygt 5 milj. kr.

Innevarande budgetår har för produktionsstöd anvisats 1 milj. kr. under förevarande anslag. Dessa medel bör nästa budgetår anvisas under anslaget Stöd för produktion av läromedel. Jag föreslår en höjning av medelsanvisningen för de övriga ändamålen under förevarande anslag med 3,5 milj. kr.

SÖ har sedan några år erhållit kompensation för sådana lönehöjningar som följer av centralt träffade avtal från anslaget Täckning av merkostnader för löner och pensioner m. m. under sjunde huvudtiteln. Då den verksamhet som bestrids från förevarande anslag varierar och någon fast personalorganisation ej finns är det inte möjligt att på ett tillfredsställande sätt beräkna personalkostnader. Det nämnda täckningsanslaget bör därför inte tas i anspråk för ifrågavarande ändamål. Förevarande anslag har beräknats med hänsyn härtill.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Pedagogiskt utvecklingsarbete inom skolväsendet* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 26 625 000 kr.

c) det obligatoriska skolväsendet m. m.**D 9. Bidrag till driften av grundskolor m. m.**

1972/73 Utgift 3 762 934 525

1973/74 Anslag 4 011 000 000

1974/75 Förslag 4 260 000 000

Enligt kungörelsen (1958: 665) om statsbidrag till driftkostnader för det allmänna skolväsendet (omtryckt senast 1973: 356, ändrad den 14 december 1973) utgår allmänt driftbidrag till kommunernas kostnader för grundskolan. I kungörelsen regleras också statsbidragen till kostnaderna för avlöning av skoldirektör och biträdande skoldirektör.

Bidragsunderlaget för de allmänna driftbidragen och för statsbidraget till kostnaderna för avlöning av skoldirektör och biträdande skoldirektör beräknas enligt vissa schematiska regler och utgörs i huvudsak av årslönebeloppen för tjänster som inrättats i föreskriven ordning. Det allmänna driftbidraget för grundskolan motsvarar bidragsunderlaget efter avdrag av en mindre kommunandel. Statsbidrag för avlöning av skoldirektör utgår med 79 % av bidragsunderlaget.

Ur förevarande anslag bestrids i första hand kostnaderna för driftbidrag till grundskolan och praktisk lärarutbildning vid grundskolan med undantag för vissa tjänstgöringstillägg. Vidare ersätts kostnaderna för avlöning av skoldirektör ur detta anslag. Anslaget belastas vidare med vissa kostnader för reseersättningar m. m. samt med kostnader för statsbidrag till avgifter till försäkring för tilläggs pension (ATP) och allmän arbetsgivaravgift. Slutligen utgår ur anslaget bidrag till vissa enskilda skolor.

Skolorganisationens omfattning

Totala antalet elever i grundskolan uppgick läsåret 1972/73 till 989 145. Läsåret 1973/74 beräknas antalet elever till ca 1 007 000 och läsåret 1974/75 till ca 1 025 000. Skolöverstyrelsen (SÖ) har därvid räknat med en årlig nettoimmigration av 20 000 personer.

Den genomsnittliga klasstorleken i grundskolan har varit betydligt lägre än vad skolberedningen räknade med, vilket medfört ökat behov av lokaler och lärare. SÖ har med anledning härav sedan 1966 (senast i mars 1973) utfärdat anvisningar om elevernas fördelning på klasser i grundskolan.

De vidtagna åtgärderna har lett till att skolberedningens riktvärden för klassmedeltal i huvudsak kunnat uppnås. Alltjämt gäller dock att de faktiska medeltalen ligger något under skolberedningens beräkningar. För lägstadiet var läsåret 1972/73 den genomsnittliga klasstorleken 21,

för mellanstadiet 24 och för högstadiet 27 elever. Delningstalen för de olika stadierna är resp. 25, 30 och 30 elever, vilket betyder att samtliga årskurser men särskilt då mellanstadiet uppvisar klasstorlekar som ligger väsentligt under delningstalen.

Den nya läroplanen för grundskolan, som successivt infördes i grundskolan med början läsåret 1970/71, var helt genomförd i och med läsåret 1972/73.

Anslagsberäkning

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Skolöverstyrelsen	Departementschefen
Anslag	4 011 000 000	+269 000 000	+249 000 000

Den av SÖ föreslagna uppräknigen hänför sig till följande ändamål.

	Anvisat för 1973/74	Förändring till 1974/75
1. Lärarlönebidrag m. m.	3 682 347 000	+246 748 000
2. Lönekostnadspålägg	325 700 000	+ 19 144 000
3. Ersättning för flyttningkostnader och resor	300 000	+ 3 200 000
4. Bidrag till estniska grundskolor	461 000	+ 13 000
5. Bidrag till Kristofferskolan i Stockholm	1 825 000	+ 53 000
6. Bidrag till Hillelskolan i Stockholm	367 000	+ 23 000
	4 011 000 000	+269 181 000

Av SÖ:s framställning inhämtas bl. a.

1—2. *Lärarlönebidrag m. m.* Posten kommer enligt gällande bidragsregler att under budgetåret 1974/75 belastas med dels slutreglering av lärarlönebidraget avseende redovisningsåret 1973/74, dels förskott på bidraget 1974/75, vilket senare motsvarar 90 % av lärarlönebidraget för 1973/74. I posten ingår även kostnaderna för statsbidrag till ATP-avgifter och allmän arbetsgivaravgift.

Kostnaderna för slutregleringen för budgetåret 1973/74 är lika med skillnaden mellan det slutligt beräknade statsbidraget för detta budgetår och det belopp, som under samma år utbetalats i förskott. Detta senare belopp motsvarar i sin tur 90 % av lärarlönebidraget avseende redovisningsåret 1972/73.

För beräkningen av anslagsbehovet för budgetåret 1974/75 måste en uppskattning göras av lärarlönebidraget avseende redovisningsåret 1973/74 på grundval av de senast kända faktiska bidragskostnaderna, nämligen för redovisningsåret 1972/73. Enligt från länskolnämnderna inhämtade uppgifter uppgick lärarlönebidraget inkl. statsbidraget till

skoldirektörer avseende redovisningsåret 1972/73 till 3 203,3 milj. kr. Årslönebeloppet för motsvarande ändamål uppgick enligt samma uppgifter till 3 232,2 milj. kr. för redovisningsåret 1972/73.

SÖ:s beräkningar av årslönebelopp och lärarlönebidrag framgår av följande sammanställning. Beloppen anges i milj. kr.

	Årslönebelopp	Lärarlönebidrag
Enligt länskolnämndernas uppgifter för budgetåret 1972/73	3 232,2	3 203,3
Nya tjänster i grundskolan 1.7.1973 (1973/74 års lön)	47,2	46,6
Löneomräkning (från 1972/73 års lön till 1973)	60,0	60,0
Löneomräkning av Up-tjänster m. fl. (från 1972/73 års lön till 1973)	1,1	1,1
Lönegradsuppflyttning, lärare 17—19, U 14 till U 15	6,9	6,9
Kostnader för fackliga förtroendemän	0,6	0,6
Summa för budgetåret 1973/74	3 348,0	3 318,5

Med utgångspunkt i de sålunda beräknade årslönebeloppen och lärarlönebidragen samt med beaktande av kostnader för statsbidrag till ATP-avgifter och allmän arbetsgivaravgift samt för lönekostnadspålägg, beräknar SÖ medelsbehovet under punkterna 1 och 2 enligt följande. Beloppen anges i milj. kr.

Förskott på lärarlönebidrag	2 986,7
Slutreglering av bidraget för 1973/74	435,5
Statsbidrag till ATP-avgifter (8,6 % av årslönebeloppet 1973/74)	287,9
Allmän arbetsgivaravgift (4 % av det allmänna driftbidraget 1973/74)	132,7
Socialförsäkringsavgift till folkpensionering (1,5 % av det allmänna driftbidraget 1973/74)	49,8
Lönekostnadspålägg (10,3 % av årslönebeloppet 1973/74)	344,8
Statsbidrag till undervisning på grundskolenivå för vuxna, personell assistans åt handikappade elever m. m.	7,2
Stödundervisning åt invandrabarn	21,0
Övriga kostnader för undervisning av invandrabarn	3,4
Jämkning av studiegången i årskurs 9	5,0

Det ökade medelsbehovet till lärarlönebidrag m. m. enligt sammanställningen uppgår alltså till (4 274,1—4 008,2=) 265,9 milj. kr.

Sedan år 1944 anordnas i ett antal av de tvåspråkiga kommunerna i Norrbottens län lekskolekurser för finskspråkiga barn. Kurserna pågår tre till fyra veckor under sommaren och är avsedda för barn som skall börja i grundskolan påföljande höst. Medelsbehovet beräknas vara oförändrat. Från anslagsposten utgår också bidrag till kommuner i Norrbottens län med finskspråkiga barn för anskaffande av speciella hjälpmedel för att överbrygga språksvårigheterna. SÖ räknar med oförändrat medelsbehov.

Ur anslaget bekostas vidare undervisning på grundskolenivå av ungdomar och vuxna som fått ofullständig eller ingen skolundervisning.

Ur detta anslag bekostas även undervisning av vuxna zigenare vad avser lärarlöner, elevtransporter samt i vissa fall utrustning av lokaler och anskaffning av läromedel. Kungl. Maj:t har den 11 maj 1973 meddelat bestämmelser rörande sådan utbildning. Enligt dessa skall den nuvarande grundskoleundervisningen successivt avvecklas och eleverna föras över till en yrkesinriktad utbildning. SÖ beräknar oförändrat 1,5 milj. kr. för ändamålet budgetåret 1974/75.

Från anslagsposten får vidare — enligt bestämmelser Kungl. Maj:t meddelat den 23 mars 1973 — bestridas kostnader för personell assistans åt handikappade elever i obligatoriska skolor. SÖ räknar med en ökning av medelsbehovet från 1,9 milj. kr. till 3 milj. kr. budgetåret 1974/75.

Stödundervisning åt icke-svenskspråkiga elever kan f. n. utgå med högst sex veckotimmar. SÖ finner denna resurs otillräcklig och föreslår en utökning med fyra lärartimmar per undervisningsgrupp i vardera årskurserna 7, 8 och 9. Denna förmån skulle komma sådana invandrarelever till godo som har ringa eller inga kunskaper i svenska och som på grund av kortare skolgång i hemlandet eller av andra skäl har svårigheter att inordna sig i den svenska skolans studiegång. Förstärkningen skulle i första hand utnyttjas för undervisningsinsatser av s. k. tvåspråkiga stödundervisningslärare. SÖ beräknar det ökade medelsbehovet till 2,5 milj. kr. budgetåret 1974/75.

SÖ beräknar även medel för en förstärkt regional organisation för samordning och planering av utbildningen för invandrabarn, främst genom konsulenttjänster knutna till länskolnämnder. Dessa tjänstemän skulle bl. a. ha till uppgift att ge kommunerna service i frågor rörande rekrytering av lärare för invandrarundervisning, anskaffning av läromedel etc. Medelsbehovet beräknas till 732 000 kr. för budgetåret 1974/75. Detta motsvarar tolv tjänster, vilka bör fördelas på de län som har särskilt behov av denna förstärkning.

Enligt anmärkning 12 till timplanen för högstadiet enligt 1969 års läroplan för grundskolan får för enskild elev studiegången jämkas i årskurs 9. Kungl. Maj:t har den 2 juni 1972 bemyndigat SÖ att utfärda anvisningar för sådan jämkad studiegång, vilka anvisningar sedan utfärdats av SÖ den 26 juli 1972 och den 19 juli 1973 (se Aktuellt från skolöverstyrelsen, 1973/74: 10). SÖ beräknar medelsbehovet för budgetåret 1974/75 till oförändrat 5 milj. kr.

Från anslagsposten får bestridas kostnader för undervisning i brandförsvar och olycksfallsvård. Särskilda instruktörer får anlitas för undervisningen. SÖ, som föreslår en höjning av arvudet till dessa instruktörer, beräknar det totala medelsbehovet till 714 000 kr. budgetåret 1974/75.

SÖ har gjort en översyn av delningsbestämmelserna för antalet elever per undervisningsgrupp i ämnet slöjd på grundskolans låg- och mellan-

stadium och därvid funnit att dessa börde ändras. SÖ framför emellertid inte, med hänsyn till det ekonomiska läget, något förslag i frågan. Slöjd-lärarna i Fagersta kommun har i särskild skrivelse föreslagit att delningstalet i slöjd ändras till 12 elever per grupp med absolut maximum 16.

Handikappförbundens centralkommitté har i särskild skrivelse pekat på en rad olika åtgärder som kommittén anser nödvändiga att genomföra för att i utbildningshänseende minska klyftan mellan handikappade och andra medborgare. Bl. a. framhåller man angelägenheten av att medlen till personell assistans i grundskolan och gymnasieskolan förstärks. En utveckling av den regionala organisationen för pedagogiskt stöd åt synskadade elever anses också önskvärd. Specialskolan bör enligt kommittén tillföras ökade resurser, bl. a. på läromedelssidan. Kommittén tillstyrker också SÖ:s förslag om utökade medel för den samordnade specialundervisningen i gymnasieskolan.

Vuxenstuderandes riksorganisation (VRO) har i en skrivelse vänt sig mot de av Kungl. Maj:t utfärdade bestämmelserna om vuxna zigenares skolundervisning. VRO menar att denna grupp där många är analfabeter, kanske mer än andra invandrare har behov av undervisning på grundskolenivå. Genom att de nu hänvisas till enbart yrkestekniska linjer går de miste om en allmänutbildning, vilket medför en stor fara för individen, framhåller VRO. Organisationen menar att alla oavsett medborgarskap bör erhålla samma grundutbildning för att inga grupper skall bli eftersatta.

Riksförbundet Finska föreningar i Sverige (RFFS) har i en särskild skrivelse föreslagit vissa åtgärder angående stödundervisning åt invandrarelever m. m.

RFFS ger inledningsvis uttryck åt sin tillfredsställelse över att de finska invandrarbarnens möjligheter, att efter sina förutsättningar och anlag skaffa sig utbildning i det svenska skolväsendet, under senare åren avsevärt förbättrats. Möjligheter har öppnats för att undervisning i modersmålet kan ges invandrarbarn på skolans alla stadier. Vidare framhåller *RFFS* har olika stödundervisningsformer prövats och utvecklats och de praktiska förutsättningarna för att meddela stödundervisning har successivt förbättrats.

RFFS anser dock att åtgärderna för att underlätta invandrarbarnens skolsituation skall vidareutvecklas både kvalitativt och kvantitativt.

Sammanfattningsvis föreslår *RFFS* följande.

Möjlighet till *stödundervisning för invandrarelever i gymnasieskolan* skall ges enligt samma grunder som i grundskolan.

Försöksverksamhet på gymnasieskolenivå för invandrarelever bör fortsätta efter olika modeller och verksamhetens omfattning vidgas.

Frågan om *finska språket som tillvalsämne* på grundskolans högstadium bör prövas i samband med utvärdering av läroplanen.

Försöksverksamheten med *förskola för invandrarbarn* bör fortsätta *dels* efter en modell där finskspråkiga barn placeras i klasser där flertalet barn är svensktalande varvid träning i finska språket skall ingå i programmet, *dels* försök med klasser för enbart finsktalande barn där språkträning i svenska ingår i programmet.

Stödåtgärder för finska invandrarbarn i grundskolan bör utformas så att — i kommuner med ett större antal finska barn — eleverna bereds möjligheter att börja sin skolgång i förberedelseklass. Ämnesundervisningen skall ske på elevens modersmål och svenska undervisas som främmande språk. Eleverna bör vistas i sådan klass tills dess deras förmåga att läsa och skriva finska har stabiliserats. Äldre skolpliktiga elever som kommer till svenska skolan bör placeras i särskilda in-skolningsklasser där ämnesundervisning förutom i övningsämnen sker på elevernas modersmål. Även stödundervisning i svenska bör kunna ges.

I kommuner där antalet finska barn inte är tillräckligt för den skisserade modellen bör antalet veckotimmar per undervisningsgrupp för stödundervisning höjas från sex till tio och större delen av stödundervisningen ges på elevens hemspråk.

Beträffande tvåspråkig *lärarutbildning* framhåller RFFS att utbildning i finska språket för tvåspråkiga lärare kraftigt bör utbyggas både kvalitativt och kvantitativt. Intagningen av lärarkandidater i finska bör dessutom utökas.

RFFS anser det vara angeläget att det inom SÖ finns tvåspråkiga tjänstemän som behärskar finska språket och som har till uppdrag att handlägga de finska invandrarnas frågor.

Över skrivelsen har *finsk-svenska utbildningsrådet*, *SÖ* och *socialstyrelsen* avgett yttrande; socialstyrelsen har begränsat sitt yttrande till att avse förskoleverksamheten.

Både *finsk-svenska utbildningsrådet* och *SÖ* ställer sig i princip positiva till särskilda resurser för stödundervisning åt invandrarelever i gymnasieskolan samt fortsatt försöksverksamhet med invandrarklasser på tvåårig social linje i gymnasieskolan. Beträffande tvåspråkig yrkesutbildning på gymnasial nivå är *SÖ* ännu inte beredd att ta ställning till om det försök som f.n. pågår i Olofström, kan rekommenderas för generell tillämpning. Finsk-svenska utbildningsrådet påpekar vikten av att försöksverksamheten med en särskild linje för finsktalande elever vid vissa folkhögskolor får fortsätta och att den även bör utvidgas.

Socialstyrelsen framhåller att RFFS' uttalande om vikten av att finskspråkiga barn placeras i förskola där flertalet barn är svensktalande och där det finns till såväl finsk- som svenskspråkig personal, sammanfaller helt med socialstyrelsens uppfattning. Försök med förskola med enbart finsktalande barn som har finsktalande förskollärare och tillgång till svensktalande personal för svenskt träning har även gett goda resultat.

Socialstyrelsen framhåller vikten av att personalen fortbildas och ges kunskaper inte enbart i invandrarbarnens språk utan även om deras hemland, kultur, religion, seder och bruk.

Både SÖ och *finsk-svenska utbildningsrådet* framhåller att de önskemål som RFFS för fram beträffande hemspråksundervisningen sammanfaller i många avseenden med innehållet i de metodiska anvisningar som SÖ f. n. håller på att utarbeta i samband med läroplansöversynen. RFFS har haft tillfälle att yttra sig över SÖ:s preliminära förslag.

RFFS förslag om grundutbildning och fortbildning av tvåspråkiga lärare tillstyrks av SÖ och *utbildningsrådet*.

3. *Ersättning för flyttningskostnader och resor.* Statsmedel härför utgår enligt kungörelsen (1962: 696) om statsverkets bestridande av vissa kostnader på skolväsendets område (omtryckt 1973: 236). På grund av ökad belastning föreslår SÖ en höjning av anslagsposten med 3,2 milj. kr.

4. SÖ överlämnar framställning av Estniska kommittén om statsbidrag till de *estniska skolorna* i Stockholm och Göteborg samt de estniska kompletteringskolorna. I dessa senare skolor, som f. n. finns på 18 orter, ges kompletterande undervisning efter skoltid i nationella ämnen till estniska elever i grundskolan. För skolan i Stockholm beräknar SÖ medel för sammanlagt sju lärare, fördelade på tre klasser på lågstadiet och tre på mellanstadiet. Däremot finner SÖ inte skäl att tillstyrka kommitténs anhållan om en tillsynslärartjänst, då bidrag beräknas för arvode motsvarande uppdragstillägg för tillsynslärare. För skolan i Göteborg beräknar SÖ medel för en lågstadielklass och två mellanstadielklasser med tre lärare. Estniska kommitténs anhållan om en halv ämneslärartjänst avstyrker SÖ med hänsyn till det ringa antalet klasser och förordar liksom tidigare budgetår att bidrag för detta ändamål utgår för fem veckotimmar.

5. SÖ överlämnar framställning från Stiftelsen Kristofferskolan om statsbidrag till *Kristofferskolan* för budgetåret 1974/75.

Som grund för beräkning av statsbidraget skall enligt av Kungl. Maj:t utfärdade bestämmelser ligga en organisation beräknad till högst 600 elever fördelade på 21 klassavdelningar, därav högst tre klassavdelningar i årskurserna 10—12. Läsåret 1972/73 har två klasser varit inrättade i årskurserna 10 och 11, och läsåret 1973/74 har även en dubblering av årskurs 12 skett. Stiftelsen hemställer om att statsbidrag måtte utgå även till denna utökade organisation.

I yttrande över denna anhållan från Stiftelsen Kristofferskolan erinrar länsskolnämnden i Stockholms län bl. a. om att det i det allmänna skolväsendet inte ges möjlighet för elever i grundskolan att till 100 % fortsätta sina studier på treårig linje i gymnasieskolan. Nämnden avstyrker bifall, liksom SÖ, till stiftelsens framställning om statsbidrag till utökad organisation.

Totalt beräknar SÖ en ökning av medelsbehovet under denna punkt med 53 000 000 kr., vilket innebär ett anslag av 1 878 000 kr.

Skolföreningen Järna Waldorfskola har i skrivelse till Kungl. Maj:t anhållit om statsbidrag för läsåret 1974/75. Skolan arbetar liksom Kristofferskolan enligt waldorfpedagogikens principer.

6. SÖ överlämnar ansökan från Hillelskolans styrelse om statsbidrag till *Hillelskolan* för budgetåret 1974/75. Skolan omfattar innevarande år en klass av envar av årskurserna 1—6 med ett sammanlagt elevantal om 116 elever. SÖ, som inte finner skäl att tillstyrka styrelsens anhållan om ökat statligt bidrag till skolan budgetåret 1974/75, föreslår att statsbidrag fortfarande får utgå med 100 % av kostnaderna för löner åt lärare och skolledare, beräknade efter en normalbudget. Liksom tidigare år räknar SÖ med att skolan har stadigvarande underlag för en specialklass. Medelsbehovet beräknas till 390 000 kr., vilket innebär en ökning med 23 000 kr.

Departementschefen

Jag vill först erinra om vad jag i det föregående anført vid min anmälan av vissa gemensamma frågor inom skolväsendet m. m.

I enlighet med statsmakternas beslut år 1973 (prop. 1973: 144, SöU 1973: 28, rskr 1973: 339) kommer folkpensionsavgiften att slopas fr. o. m. inkomståret 1974. Inkomstbortfallet för staten kommer enligt beslutet att kompenseras genom en socialförsäkringsavgift på 3,3 % som debiteras arbetsgivare och egenföretagare. Chefen för finansdepartementet anförde i prop. 1973: 144 med förslag om slopande av folkpensionsavgiften (s. 25) att de frågor som sammanhänger med de föreslagna åtgärdernas effekter på den kommunala ekonomin skall närmare diskuteras med kommunförbunden sedan avtalsförhandlingarna för år 1974 slutförts. Enligt chefen för finansdepartementet avser detta uttalande inte löner för sådan personal med statligt lönereglerade tjänster för vilken staten svarar för huvudparten av avlönings- och pensionskostnaderna, t. ex. skolledare och lärare vid grundskolan och gymnasieskolan. I dessa fall bör huvudmännen få kompensation för de ökade kostnaderna för den nya arbetsgivaravgiften på samma sätt som skedde då den allmänna arbetsgivaravgiften infördes år 1968. Statsbidraget till den nya avgiften synes böra täcka avgiftskostnaden i samma proportion som statsbidraget täcker kostnaden för löner. Vid beräkning av avgiften beaktas inte den del av en arbetstagares lön som överstiger 7,5 gånger det vid årets ingång gällande basbeloppet. Med hänsyn till denne begränsning torde såvitt avser grundskolan och gymnasieskolan huvudmännens avgiftskostnader kunna beräknas till 3 % av statsbidraget till lönerna. I de övriga fall inom skolväsendet där staten svarar för huvudparten av avlönings- och pensionskostnaderna för skolledare och lärare bör statsbidrag till avgiften beräknas med samma procenttal.

Jag anser att Kungl. Maj:t bör inhämta riksdagens bemyndigande till beslut om erforderliga ändringar i statsbidragsförfattningarna.

Sedan läsåret 1967/68 (prop. 1967: 1 bil. 10 s. 133, SU 1967: 8, rskr 1967: 8) utgår statsbidrag till personell assistans för vissa handikappade elever i obligatoriska skolor. Genom beslut den 23 mars 1973 har Kungl. Maj:t meddelat bestämmelser för verksamheten innevarande budgetår. Bestämmelserna innebär bl. a. att huvuddelen av statsbidraget fördelas mellan kommunerna av skolöverstyrelsen (SÖ) med utgångspunkt i antalet grundskoleelever i resp. kommun den 15 september 1972. Med hänsyn till önskvärdheten att även i fortsättningen ha en sådan förenklad bidragsgivning avser jag att senare föreslå Kungl. Maj:t att i stort sett motsvarande regler som för innevarande läsår utfärdas för nästa läsår. Den totala kostnaden för bidragsgivningen beräknar jag nästa år till 2 350 000 kr.

Handikappförbundens centralkommitté har i en särskild framställning redovisat olika önskemål om en ytterligare utbyggnad av samhällets resurser för de handikappade på bl. a. utbildningsområdet. Från samhällets sida görs också alltmer för att handikappade skall kunna ta del i olika former av utbildning. Jag delar uppfattningen att man bör genom praktiska åtgärder stödja strävandena att så långt möjligt integrera handikappade barn i det allmänna skolväsendet. Bl. a. av detta skäl har jag förordat en väsentlig ökning av medlen för personell assistans. Vad gäller övriga av kommittén framlagda förslag återkommer jag under resp. anslag.

Riksförbundet Finska föreningar i Sverige har i en särskild framställning redovisat olika önskemål om en utbyggnad av undervisningen för invandrarelever. Inom grundskolans ram finns redan nu olika möjligheter att tillgodose vissa av de framförda önskemålen. De medel som jag föreslår skall anvisas under anslaget Särskilda åtgärder på skolområdet kan även användas för särskilda insatser för invandrarelever. Jag kommer senare under anslaget Bidrag till driften av gymnasieskolor att föreslå en kraftig utbyggnad av stödundervisningen för invandrarelever på gymnasial nivå. Till frågan om grundutbildning av tvåspråkiga lärare återkommer jag under anslaget till Lärares fortbildning m. m.

Sedan läsåret 1966/67 utgår särskilt statsbidrag till stödundervisning av invandrarbarn i det obligatoriska skolväsendet. Statsbidrag utgår för högst sex veckotimmar per undervisningsgrupp, varav två veckotimmar får disponeras för stödundervisning på elevens eget modersmål. Jag beräknar liksom SÖ medelsbehovet till 21 milj. kr. för budgetåret 1974/75.

SÖ upprepar sitt förslag från föregående år om att medel bör beräknas för en förstärkt regional organisation för samordning och planering av utbildningen för invandrarbarn, främst genom konsulenttjänster knutna till länsskolnämnder. Jag är inte beredd att tillstyrka detta för-

slag och inte heller förslaget om ytterligare stödundervisning för invandrarelever på grundskolans högstadium. Jag kommer emellertid senare att föreslå att särskilda medel anvisas under ett reservationsanslag för åtgärder inom skolområdet. Dessa medel skall bl. a. kunna användas för stödåtgärder m. m. för elever i kommuner med stora grupper invandrabarn.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 2 juni 1972 har SÖ utfärdat anvisningar för sådan jämkning av studiegången i årskurs 9 som enligt timplanen får göras för enskild elev. En kostnadsram av 5 milj. kr. har av Kungl. Maj:t därvid angetts för den specialundervisning som enligt bestämmelserna får meddelas inom ramen för jämkad studiegång. Eftersom beräkningsunderlaget inte förändrats sedan detta bemyndigande gavs, räknar jag med motsvarande kostnadsram för budgetåret 1974/75.

Med anledning av Kungl. Maj:ts uppdrag i skrivelse den 1 oktober 1971 inkom SÖ den 13 mars 1972 med förslag till riktlinjer för fortsatta utbildningsinsatser för vuxna zigenare. Kungl. Maj:t har — med utgångspunkt i detta förslag — den 11 maj 1973 meddelat bestämmelser rörande sådan utbildning. Enligt dessa skall den nuvarande grundskoleundervisningen successivt avvecklas och eleverna föras över till yrkesinriktad utbildning. Jag räknar därför med ett lägre medelsbehov för denna utbildning 1974/75.

Enligt kungörelsen (1972: 448) om fackliga förtroendemän hos statsmyndigheter m. fl. skall fackliga förtroendemän ha rätt till ledighet för fackligt arbete. Lärare har därvid rätt till ledighet med högst 3 % av fastställd tjänstgöringsskyldighet om han som förtroendeman företräder 50—99 anställda vilka tillhör samma personalorganisation och tjänstgör minst halvtid. Företräder han fler anställda ökas rätten till ledighet med två procentenheter för varje påbörjat 100-tal anställda. Enligt avtal utgår därvid oavkortad lön. I enlighet med SÖ:s förslag beräknar jag statsbidraget för ifrågavarande ändamål till 700 000 kr. budgetåret 1974/75.

Med hänvisning till vad jag här anfört beräknar jag medelsbehovet för *lärarlönebidrag* m. m. med utgångspunkt i SÖ:s beräkningar till 4 253 700 000 kr. (1 och 2). Jag har därvid inte räknat med någon nettoimmigration nästa budgetår.

I fråga om SÖ:s medelsberäkning under punkt 3 har jag inga erinringar. I fråga om de *estniska skolorna*, *Hillelskolan* och *Kristofferskolan* ankommer det på Kungl. Maj:t att besluta om bidragsbeloppens storlek (4—6). Jag är inte beredd att föreslå någon utbyggnad av den estniska skolans organisation. Denna fråga avgjordes genom riksdagens beslut i anledning av prop. 1968: 67 (SU 1968: 129, rskr 1968: 303) angående undervisning för utlandssvenska barn samt för vissa minoriteter i Sverige. Jag är heller inte beredd att föreslå statsbidrag till en utökad

organisation vid Kristofferskolan eller statsbidrag till Järna Waldorfskola.

Medel för produktionsstöd (f. n. 700 000 kr.) liksom medel till stöd för utgivning av läromedel på minoritetsspråk (f. n. 50 000 kr.), som anvisats från förevarande anslag, bör framdeles anvisas under ett särskilt anslag, benämnt stöd för produktion av läromedel.

Övriga förslag som jag i det föregående redovisat, är jag inte beredd att biträda.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. med godkännande av de riktlinjer för statsbidrag för socialförsäkringsavgift vid statsunderstödd verksamhet, som förordats i det föregående, bemyndiga Kungl. Maj:t att besluta om erforderliga ändringar i statsbidragsförfattningarna,
2. till *Bidrag till driften av grundskolor m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 4 260 000 000 kr.

D 10. Särskilda åtgärder på skolområdet

1974/75 Nytt anslag (förslag) 30 000 000

Genom riksdagens beslut den 6 december 1973 har på tilläggsstat I för innevarande budgetår anvisats 15 000 000 kr. under förenämnda reservationsanslag (prop. 1973: 165, FiU 1973: 40, rskr 1973: 344). Genom beslut den 7 december 1973 har Kungl. Maj:t meddelat närmare bestämmelser om statsbidraget. Bestämmelserna innebär i korthet följande. Medlen ställs till skolöverstyrelsens förfogande och används för att förstärka insatserna på de områden där olika problem gör sig gällande. I första hand bör de användas för åtgärder inom grundskolans område och därvid främst för högstadiet. I undantagsfall skall bidrag dock även kunna utgå för insatser på det gymnasiala stadiet. I geografiskt hänseende skall bidrag främst utgå för insatser i storstadskommunerna. Även andra kommuner — t. ex. med betydande invandrargrupper — skall emellertid kunna tilldelas bidrag. Bidrag skall kunna utgå dels för personell förstärkning vid undervisningen, dels till förstärkningsanordningar för elevvård och fritidsverksamhet. Statsbidrag till personell förstärkning vid undervisningen utgår med belopp som för varje undervisningstimme motsvarar 115 % av CT 16. Statsbidrag till förstärkningsanordningar för elevvård och fritidsverksamhet utgår med 50 % av de verkliga kostnaderna för denna verksamhet. Bidrag får endast utgå till nya aktiviteter.

Departementschefen

Jag vill först erinra om vad jag i det föregående anfört vid min anmälan av vissa gemensamma frågor inom skolväsendet m. m.

Frågor som rör skolans inre arbete utreds f. n. av bl. a. utredningen om skolans inre arbete (SIA). Förslag från SIA väntas inte förrän under det kommande budgetåret. Detta innebär att riksdagen inte kan ta ställning till förslagen från SIA förrän tidigast budgetåret 1975/76. Med hänsyn härtill har jag funnit det rimligt att den extra resurs som för innevarande budgetår anvisats under detta anslag (prop. 1973: 165, FiU 1973: 40, rskr 1973: 344) för att temporärt förbättra arbetssituationen i skolan även skall få finnas nästa budgetår. Jag beräknar denna resurs till 30 milj. kr. Jag avser att senare föreslå Kungl. Maj:t att de bestämmelser som gäller för verksamheten innevarande budgetår i huvudsak skall få gälla även budgetåret 1974/75.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Särskilda åtgärder på skolområdet* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 30 000 000 kr.

D 11. Mångfaldigande av litterära och konstnärliga verk inom utbildningsväsendet

1974/75 Nytt anslag (förslag) 1 200 000

Mellan staten och vissa organisationer har den 5 mars 1973 träffats ett avtal om skolornas grafiska och fotografiska mångfaldigande (prop. 1973: 70, LU 1973: 16, rskr 1973: 178). Enligt avtalet, som gäller fr. o. m. den 1 juli 1973, har lärare vid bl. a. grundskolor, gymnasieskolor och lärarutbildningsanstalter rätt att i viss utsträckning fotokopiera eller på annat sätt mångfaldiga litterära eller konstnärliga verk samt fotografier. I ersättning härför betalar staten till företrädare för berörda upphovsmän m. fl. i regel ett öre per kopierad sida. Närmare bestämmelser för verksamheten har meddelats av Kungl. Maj:t den 9 mars och den 29 juni 1973.

Under budgetåret 1973/74 utgår ersättning enligt avtalet ur förslagsanslaget Bidrag till driften av grundskolor m. m. Härvid har för kopiering under budgetåret beräknats 1,2 milj. kr.

Skolöverstyrelsen

Skolöverstyrelsen (SÖ) utgår från att kopiering enligt avtalet under budgetåret 1974/75 kommer att ske i samma omfattning som antagits för innevarande budgetår. SÖ föreslår därför att anslaget för budgetåret 1974/75 tas upp med oförändrat belopp.

Departementschefen

Jag förordar att anslaget förs upp med det av skolöverstyrelsen föreslagna beloppet. Enligt avtalet den 5 mars 1973 mellan staten och

organisationerna skall organisationerna upprätta ett organ, kallat Bonus. Av avtalet följer att Kungl. Maj:t kan utse vissa ledamöter i Bonus' styrelse. Kostnad för arvöden till sådana ledamöter och suppleanter för dem bör kunna bestridas från detta anslag.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t förslår riksdagen

att till *Mångfaldigande av litterära och konstnärliga verk inom utbildningsväsendet* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 200 000 kr.

D 12. Bidrag till svensk undervisning i utlandet m. m.

1972/73 Utgift	4 982 547	Reservation	1 152 453
1973/74 Anslag	6 426 000		
1974/75 Förslag	6 524 000		

Enligt beslut av 1968 års riksdag (prop. 1968: 67, SU 1968: 129, rskr 1968: 303) utgår statsbidrag till svensk undervisning i utlandet och till kommun, som svarar för undervisning av utlandssvenskars barn. Statsbidrag utgår enligt kungörelsen (1968: 321) om undervisning för utlandssvenskars barn (ändrad senast 1973: 267) bl. a. till kostnader för lärarlöner och för pensionskostnad, som påförts huvudman för statsunderstödd utlandsskola för lärare, på vilka statens allmänna tjänstepensionsreglemente äger tillämpning. Om synnerliga skäl föreligger, får efter medgivande av skolöverstyrelsen (SÖ) därjämte utgå statsbidrag till hyra av lokaler för svensk utlandsskola. Till första uppsättningen stadigvarande undervisningsmateriel utgår statsbidrag med belopp som SÖ bestämmer.

Skolöverstyrelsen

Organisationen vid de svenska utlandsskolorna innevarande läsår framgår av följande sammanställning.

Statsunderstödda svenska utlandsskolor läsåret 1973/74

Europa	Låg- och mellanstadier	Högstadium		Låg- och mellanstadier	Högstadium
Belgien (Bryssel)	×	—	Schweiz (Genève)	×	—
England (London)	×	×	Spanien (Fuengirola)	×	—
Frankrike (Paris)	×	×	(Madrid)	×	×
Italien (Milano)	×	—	(Palma de Mallorca)	×	—
(Rom)	×	—	(Las Palmas)	×	—
Portugal (Lissabon)	×	—	Västtyskland (Berlin)	×	—
			(Hamburg)	×	—

Asien					
Hong Kong	×	—	Japan		
Iran			(Kosai)	×	—
(Tabriz)	×	—	Libanon		
(Teheran)	×	—	(Beirut)	×	—
Indien					
(Kodaikanal)	×	—			

Afrika					
Algeriet			Burundi		
(Alger)	×	—	(Bujumbura)	×	—
Etiopien			Kenya		
(Addis Abeba)	×	×	(Nairobi)	×	—
(Asmara)	×	—	Libyen		
Folkrepubliken			(Benghazi)	×	—
Kongo			Tanzania		
(Pointe Noire)	×	—	(Dar es		
Republiken			Salaam)	×	—
Zaire			(Kidatu)	×	—
(Semendua)	×	—	(Nzega)	×	—

Amerika					
Mexico			Peru	×	—
(Mexico City)	×	—	(Lima)		
Brasilien					
(Sao José dos					
Campos)	×	—			

Prisomräkning m. m. 48 000 kr.

En minskning enligt 0-alternativet skulle erfordra en indragning av sex lärartjänster, vilket i sin tur kräver en nedläggning av två eventuellt tre skolenheter. En sådan nedläggning skulle leda till att ca 100 utlandssvenska elever, dvs. 10 % av samtliga, utestängs från svensk undervisning.

SÖ beräknar att totalt ca 950 elever innevarande läsår får undervisning vid de statsunderstödda utlandsskolorna. Detta innebär ca 30 elever färre än året dessförinnan. För läsåret 1974/75 beräknas elevantalet till 1 100.

Vid fastställandet av organisationen för utlandsskolorna innevarande läsår har SÖ, med tillämpning av de riktlinjer för bidrag till svensk undervisning utomlands som riksdagen fastställt (prop. 1973: 1 bil. 10, UbU 1973: 4, rskr 1973: 50), skurit ner anslagen till de svenska utlandsskolorna på Mallorca, Gran Canaria och i Fuengirola. De genom nedskärningen friställda resurserna har i stället använts för att inrätta nya utlandsskolor i Beirut, Genève och Bryssel.

F. n. utgår statsbidrag till undervisning vid två internationella skolor, de s. k. Lamcoskolorna i Buchanan och Yekepa. I januari 1973 avsåg SÖ en framställning från dessa skolor om att få ändra status från internationell skola till svensk utlandsskola. Skälet till avslaget var i första hand att medel saknades. Inför läsåret 1974/75 föreslår SÖ att medel anvisas så att SÖ kan bifalla framställningen i vad avser låg- och mellan-

stadium vid Lamcoskolorna (+138 400 kr.). Högstadiedelarna förutsätts få bidrag enligt tidigare normer.

Till följd av den beräknade ökningen av elevantalet vid utlandsskolorna nästa läsår föreslår SÖ att statsbidrag anvisas för ytterligare fyra lärartjänster (+192 000 kr.).

SÖ uppger att en ökad belastning av anslagsposten Reseersättningar förväntas nästa budgetår eftersom många utlandslärare lämnar eller tillträder sina förordnanden detta år. Kostnaderna beräknas öka med ca 50 000 kr.

SÖ föreslår en ökning av anslagsposten Undervisningsmateriel m. m. under hänvisning till den beräknade elevökningen nästa läsår (+75 000 kr.).

Departementschefen

Enligt beslut av 1973 års riksdag (prop. 1973: 1 bil. 10, UbU 1973: 4, rskr 1973: 50) skall skolöverstyrelsen (SÖ) vid bestämmandet av antalet lärartjänster för vilka statsbidrag får beräknas vid en svensk utlandsskola, enbart ta hänsyn till sådant barn vars föräldrar har viss fast anknytning till Sverige. I kungörelsen (1968: 321) om undervisning för utlandssvenskars barn (ändrad senast 1973: 267) har angetts när sådan fast anknytning till Sverige skall anses föreligga. SÖ har, med tillämpning av dessa bestämmelser, beslutat indraga statsbidraget till tre lärartjänster i Spanien innevarande budgetår. Medlen för dessa tjänster har i stället använts för att inrätta nya utlandsskolor i Bryssel, Genève och Beirut.

Jag förutsätter att SÖ vid sin prövning av antalet statsbidragsberättigande lärartjänster vid de svenska utlandsskolorna fortlöpande söker skapa möjligheter till omDispositionering inom anslaget. Jag ämnar senare föreslå Kungl. Maj:t att nämnda kungörelse om undervisning för utlandssvenskars barn ändras, så att statsbidrag normalt inte utgår för korrespondensundervisning åt elev som saknar viss fast anknytning till Sverige.

Med hänsyn till vad jag här förordat är jag inte beredd att föreslå någon uppräknig av anslaget för en utbyggnad av organisationen. Jag beräknar totalt 48 000 kr. som kompensation för höjda priser. Jag beräknar vidare en ökning med 10 000 kr. för ersättning till kommuner som i sina skolor mottagit utlandssvenska barn som elever. Jag har ingen erinran mot SÖ:s förslag beträffande anslagsposten Reseersättningar. För budgetåret 1974/75 bör emellertid det ökade medelsbehovet om 40 000 kr. utöver prisomräkning under anslagsposten täckas genom engångsanvisning. För anslagsposten Undervisningsmateriel m. m. beräknar jag kompensation för höjda priser.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till svensk undervisning i utlandet m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 6 524 000 kr.

D 13. Nomadskolor

1972/73 Utgift	4 234 359
1973/74 Anslag	5 631 000
1974/75 Förslag	5 798 000

Enligt de i prop. 1962: 51 (SU 1962: 141, rskr 1962: 319) uppdragna riktlinjerna för nomadskolväsendets organisation skulle samerna för sina barn få valfrihet mellan vanliga kommunala skolor och särskilda nomadskolor. För att ge denna valfrihet en reell innebörd borde nomadskolorna i olika avseenden ha en med övriga skolor likvärdig standard. Med de modifikationer som kunde vara befogade med hänsyn till skolornas samiska karaktär borde principerna för den nya grundskolan genomföras även i nomadskolorna.

Nomadskolor upprätthålls innevarande budgetår i Karesuando, Lanna-vaara, Gällivare, Jokkmokk, Arjeplog, Tärnaby och Änge. Vid samtliga skolor förekommer undervisning i årskurserna 1—6 och vid skolan i Gällivare även i årskurserna 7—9. Sistnämnda årskurser är samordnade med grundskolans högstadium i kommunen. Totala antalet elever beräknas läsåret 1973/74 till 226 och läsåret 1974/75 till 240. Verksamheten regleras i nomadskolstadgan (1967: 216, omtryckt 1971: 390, ändrad 1972: 89).

Vid nomadskolan sker undervisning på svenska och samiska språken. Ämnet samiska förekommer i samtliga årskurser.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Skolöverstyrelsen	Departementschefen
Personal			
Lärare	25	of.	of.
Övrig personal	38	of.	of.
	63	of.	of.
Anslag			
<i>Utgifter</i>			
Lönkostnader	3 535 800	+ 84 100	+ 84 100
Sjukvård	2 000	of.	of.
Resesättningar	37 700	+ 1 900	+ 1 900
Lokalkostnader	995 000	+ 10 600	+ 28 200
Expenser	164 000	+ 6 200	+ 6 200
Övriga utgifter	968 500	+ 47 100	+ 46 500
	5 703 000	+149 900	+166 900
<i>Uppbördsmedel</i>	72 000	of.	of.
Nettoutgift	5 631 000	+149 900	+166 900
Avrundat		+150 000	+167 000

Skolöverstyrelsen

1. Pris- och löneomräkning m. m. 149 900 kr., varav 85 500 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. Inför läsåret 1974/75 föreslår skolöverstyrelsen en oförändrad organisation vid de sju nomadskolorna i landet.

Departementschefen

Jag beräknar pris- och löneomräkningen till 167 000 kr. I övrigt biträder jag skolöverstyrelsens förslag.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Nomadskolor* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 5 798 000 kr.

D 14. Specialskolan m. m.: Utbildningskostnader

1972/73 Utgift	47 216 792
1973/74 Anslag	45 791 000
1974/75 Förslag	49 825 000

Statsmakterna beslöt år 1965 (prop. 1965: 70, SU 1965: 101, rskr 1965: 275) att blind- och dövskolorna skulle ersättas av en statlig obligatorisk tioårig grundskola för barn, som är syn-, hörsel- eller talskadade. Denna grundskola var fullt genomförd i och med utgången av läsåret 1970/71. Skolformen benämns specialskolan. Verksamheten regleras genom specialskolstadgan (1965: 478, omtryckt 1970: 327, ändrad senast 1972: 88).

Synskadade elever undervisas inom specialskolan vid två skolenheter, belägna i Solna (Tomtebodaskolan) och Örebro (Ekeskolan). Vid Ekeskolan mottas som elever synskadade barn med tilläggshandikapp. Hörselskadade elever undervisas vid dels sex skolenheter, belägna i Stockholm (Manillaskolan), Gnesta (Åsbackaskolan), Lund (Östervångsskolan), Vänersborg (Vänerskolan), Örebro (Birgittaskolan) och Härnösand (Kristinaskolan), dels i särskilda klasser förlagda till grundskolan (s. k. externa klasser). Av dessa mottar Åsbackaskolan elever med tilläggs-handikapp. Vid en skolenhet i Sigtuna (Hällsboskolan) undervisas normalbegåvade barn med grava talskador samt hörselskadade barn med beteendestörningar och vissa andra komplikationer.

Från anslaget bestrids också kostnader för skolorna för vuxna synskadade i Kristinehamn (Landaskolan) och Växjö (Värendskolan).

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Skolöverstyrelsen	Departementschefen
Personal			
Lärare	278	+3	+1
Övrig personal	451,5	+4	+2
	729,5	+7	+3
Anslag			
<i>Utgifter</i>			
Lönekostnader	34 979 000	+2 413 800	+2 177 200
Sjukvård åt personal	63 000	+ 3 000	8 000

Dc

Reseersättningar	298 000	+ 145 900	+ 96 000
därav högst 75 000 kr. för deltagande i kurser, konferenser m. m.			
Lokalkostnader	5 754 000	+1 680 300	+1 741 000
Expenser	435 000	+ 75 000	+ 13 000
Övriga utgifter	4 377 000	+ 218 600	+ 219 000
Vissa kostnader för tillfälliga anpassningskurser	304 000	— 304 000	— 304 000
	46 210 000	+4 232 600	+3 934 200
Uppbördsmedel	419 000	of.	— 100 000
Nettoutgift	45 791 000	+4 232 600	+4 034 200
Avrundat		+4 233 000	+4 034 000

Skolöverstyrelsen

1. Pris- och löneomräkning m. m. 3 933 100 kr., varav 866 200 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. Skolöverstyrelsen (SÖ) redogör för olika utredningsprojekt som pågår inom specialskolans område.

En arbetsgrupp med representanter från SÖ och arbetsmarknadsstyrelsen utreder frågan om överföring av skolorna för vuxna synskadade i Kristinehamn och Växjö till arbetsmarknadsutbildningen. Överföringen, som avses ske den 1 juli 1974, beräknas medföra en minskning under förevarande anslag med ca 3 milj. kr.

Under budgetåret 1972/73 har det inom SÖ pågått en översyn av utbildningen för hörselskadade elever. SÖ planerar att inom kort framlägga förslag om högstadiorganisationen för specialskolan för hörselskadade, gymnasieorganisationen för hörselskadade samt hörselorganisationen i grundskolan och gymnasieskolan.

Med anledning av Kungl. Maj:ts uppdrag åt SÖ den 15 december 1972 angående undervisningsbehovet för utvecklingsstörda barn och ungdomar i vissa fall (UbU 1972: 47) har SÖ tillsatt en arbetsgrupp som beräknas avsluta sitt uppdrag vid utgången av juni 1974.

I samråd med specialskolans rektorer genomför SÖ en översyn av organisationen vid specialskolorna. Översynen innefattar dels ansvar och befogenheter för olika funktioner och enskilda befattningshavare samt samarbetsformer, dels en översyn av rutinerna för ekonomi, planering och drift. Arbetet är i första hand inriktat på konstruktion av en principmodell, som kan anpassas efter varje skola. Översynen omfattar även olika boendeformer vid specialskolan i enlighet med Kungl. Maj:ts uppdrag till SÖ den 13 april 1973. Sistnämnda uppdrag har redovisats till Kungl. Maj:t den 25 juni 1973.

I enlighet med förra årets riksdagsbeslut (prop. 1973: 1 bil. 10 s. 234, UbU 1973: 4, rskr 1973: 50) avser SÖ att efter ytterligare prövning inkomma med förnyat förslag i fråga om hörselpedagogiska centra.

3. Fr. o. m. innevarande läsår är landet vad avser stöd till synskadade elever indelat i fem regioner. Inom varje region skall det finnas en

tjänst avseende förskolebarn (förskolekonsulent), en tjänst avseende synsvaga elever (speciallärare/reselärare) och en tjänst avseende gravt synskadade elever (speciallärare/reselärare). SÖ anser att denna regionala organisation successivt måste tillföras nya tjänster under de kommande åren om de synskadade eleverna skall kunna få en tillfredsställande service. SÖ uppger att av förskolekonsulenternas senaste årsberättelse framgick att 275 av de 366 registrerade synskadade förskolebarnen i landet besöktes en eller två gånger under läsåret 1971/72 medan de övriga 91 barnen inte fick några besök alls. Enligt SÖ:s bedömning bör varje barn besökas fem till sex gånger per år. SÖ föreslår att medel nästa budgetår beräknas för ytterligare en tjänst som förskolekonsulent (+63 000 kr.). SÖ redogör vidare för det antal synsvaga resp. gravt synskadade elever som de i organisationen ingående speciallärarna/reselärarna skall betjäna. Enligt uppgift från dessa lärare beräknas ett tillskott på ca 80 elever nästa läsår. Totala antalet elever med behov av reselärarservice skulle därvid uppgå till 1 100. SÖ föreslår att medel beräknas för ytterligare tre tjänster som speciallärare/reselärare nästa budgetår. SÖ hänvisar därvid inte bara till de 80 nytillkommande eleverna utan även till ifrågavarande lärares nuvarande svåra arbetssituation i de regioner där reseavstånden är stora eller i de regioner där det finns fler synskadade elever än i de andra regionerna. (+199 200 kr.)

4. Vid Åsbackaskolan mottas hörselskadade utvecklingsstörda elever. Innevarande läsår får 25 elever undervisning vid skolan. Nästa läsår beräknas elevantalet uppgå till ca 30. SÖ föreslår att medel beräknas för en halv tjänst som psykolog vid skolan (+40 700 kr.) samtidigt som en minskning begärs under posten Arvoden till skolpsykologer (—30 000 kr.).

5. Innevarande läsår får ca 150 hörselskadade elever undervisning vid Manillaskolan och ca 100 synskadade elever vid Tomtebodaskolan. En heltidstjänst som psykolog finns inrättad för skolornas gemensamma behov. SÖ erinrar om att döva elevers kommunikationssvårigheter gör att arbetet med utredning och undersökning av elever tar mycket lång tid. Eftersom psykologen totalt beräknas betjäna ca 250 elever vid Manillaskolan och vid Tomtebodaskolan blir insatserna otillräckliga. För nästa budgetår beräknar SÖ medel till ytterligare en halv tjänst som psykolog vid Manillaskolan (+41 100 kr.).

6. Med hänsyn till den beräknade elevökningen nästa läsår vid Åsbackaskolan föreslår SÖ att medel beräknas för ytterligare en tjänst som vårdare (+37 100 kr.).

7. SÖ föreslår att medel beräknas för ytterligare en tjänst som vårdare vid Hällsboskolan som kompensation för arbetstidsförkortningen den 1 januari 1972 (+37 100 kr.).

8. Vid Vänerskolan utgår f. n. 8 000 kr. i arvode till kuratorshjälp.

De kurativa uppgifterna har hittills fördelats på olika befattningshavare. Nästa läsår beräknas elevantalet vid skolan stiga från 95 till 112 samtidigt som försöksverksamheten med högstadieundervisning vid skolan fortsätter. För att de kurativa uppgifterna mot denna bakgrund skall kunna klaras av nästa budgetår erfordras, enligt SÖ, ett ökat arvode motsvarande en halv tjänst (+18 000 kr.).

9. SÖ föreslår att arvodesmedlen vid rikscentralen för pedagogiska hjälpmedel vid Tomtebodaskolan ökas till 38 500 kr. (+10 000 kr.). De ökade medlen erfordras för bl. a. korrekturläsning av punktskriftslitteratur samt för kostnader för anlitan­de av optiker och sakkunniga i fråga om belysning och storstil. Sistnämnda kostnad belastade tidigare anslaget Läns­skolnämnderna.

10. SÖ:s förslag beträffande den regionala organisationen för pedagogiskt stöd åt synhandikappade beräknas medföra en ökning av medelsbehovet under posten Reseersättningar (+64 000 kr.). Anslagsposten bör enligt SÖ:s bedömning även räknas upp med hänsyn till en väntad belastning (+67 000 kr.).

11. SÖ föreslår att anslagsposten Expenser räknas upp för att täcka de ökade kostnaderna för de föreslagna nya tjänsterna inom den regionala organisationen för synskadade elever (+10 000 kr.). SÖ begär vidare medel för vissa gemensamma kostnader sammanhängande med den statliga redovisningsorganisationen m. m. (+25 000 kr.).

Departementschefen

Som framgått av min redogörelse i det föregående pågår det inom skolöverstyrelsen (SÖ) fem olika utredningar inom specialskolans område med sikte på förändringar i den nuvarande organisationen vid skolorna. Enligt SÖ kommer förslag från dessa utredningar att presenteras senare under året. Enligt min uppfattning motiverar denna omständighet en viss återhållsamhet vid tilldelningen av nya medel till specialskolorna. Mina ställningstaganden till SÖ:s förslag har därför gjorts utifrån riktlinjen att ställningstaganden till större organisatoriska förändringar inom specialskolans område bör anstå tills förslag föreligger från nämnda utredningar.

Genom beslut av 1973 års riksdag (prop. 1973: 1 bil. 10, UbU 1973: 4, rskr 1973: 50) bestämdes att landet i vad avser stöd till synskadade elever med giltighet fr. o. m. innevarande läsår skulle indelas i fem regioner. I varje region skall finnas en tjänst som konsulent för blinda barn i förskolåldern och två tjänster som speciallärare. SÖ anser att denna regionala organisation successivt måste tillföras nya tjänster under de kommande åren om de synskadade eleverna skall kunna få en tillfredsställande service. Inför budgetåret 1974/75 föreslår SÖ att medel beräknas för ytterligare en tjänst som förskolekonsulent samt för ytterligare tre tjänster som speciallärare. Enligt min mening är det ännu

för tidigt att dra några säkra slutsatser om hur ifrågavarande organisation fungerar. Jag förordar därför en långsammare utbyggnad av organisationen än vad SÖ föreslagit. För budgetåret 1974/75 beräknar jag medel för ytterligare en tjänst som speciallärare. (3)

För Manillaskolans och Åsbackaskolans gemensamma behov beräknar jag medel för en tjänst som psykolog. Jag förutsätter därvid att arvodesmedlen minskas med ett belopp motsvarande den ersättning som f. n. utgår för psykologhjälp vid Åsbackaskolan. Vid Tomtebodaskolan får det även i fortsättningen finnas en halv psykologtjänst. (4 och 5)

Jag beräknar vidare, i enlighet med SÖ:s förslag, medel för ytterligare en tjänst som vårdare vid vardera Åsbackaskolan och Hällsboskolan (6 och 7).

Vid Vänerskolan, som f. n. har ca 100 hörselskadade elever, är de kurativa uppgifterna fördelade på olika befattningshavare. Totalt utgår 8 000 kr. i arvode för kuratorshjälp vid skolan. SÖ har, bl. a. under hänvisning till att elevantalet vid skolan beräknas stiga nästa läsår, föreslagit ett ökat arvode för kuratorshjälp motsvarande en halv tjänst. Jag tillstyrker detta förslag. (8) Jag beräknar vidare en höjning av arvodesmedlen vid rikscentralen för pedagogiska hjälpmedel med 5 000 kr. (9)

Anslagsposten Resersättningar bör med hänsyn till bl. a. belastningen räknas upp med 96 000 kr., varav 15 000 kr. utgör prisomräkning till följd av taxehöjningar. Jag har därvid förutsatt, att kostnaderna för personalens deltagande i konferenser o. d. hålls inom oförändrad ram. Anslagsposterna Sjukvård och Expenser bör vidare med hänsyn till belastningssiffrorna för budgetåret 1972/73 beräknas till 55 000 kr. resp. till 448 000 kr.

I statsverkspropositionen 1973 uttalade min företrädare att försöksverksamheten med elevvåningar vid Birgittaskolan var att betrakta som fosterhemsverksamhet. Jag har nu erfarit att den faktiska utformningen av försöksverksamheten vid Birgittaskolan ej motsvarade vad som erfordras för fosterhemsverksamhet.

Det bör därför för riksdagen anmälas, att uppdrag lämnats till statens avtalsverk att förhandla om anställnings- och arbetsvillkor för de förståndare, som läsåret 1973/74 i särskilda av styrelsen för Birgittaskolan tillhandahållna elevvåningar svarar för tillsyn av elever vid skolan. På grund härav kan den exakta kostnaden för verksamheten inte anges. Kungl. Maj:t bör i annat sammanhang ålägga SÖ att underställa Kungl. Maj:t frågan om en eventuell utbyggnad eller ändrad utformning av försöksverksamheten med ifrågavarande boendeform liksom frågan om anställning av nya föräldrapar. Jag avser att senare föreslå Kungl. Maj:t att SÖ får i uppdrag att utreda förutsättningarna för att även starta en alternativt utformad försöksverksamhet med nya boendeformer vid specialskolan som är upplagd som fosterhemsverksamhet.

Jag beräknar den totala anslagshöjningen till 4 034 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Specialskolan m. m.: Utbildningskostnader* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 49 825 000 kr.

D 15. Specialskolan m. m.: Utrustning m. m.

1972/73 Utgift	2 121 180	Reservation	370 337
1973/74 Anslag	2 180 000		
1974/75 Förslag	2 135 000		

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Skolöverstyrelsen	Departementschefen
1. Läromedel	598 000	+472 000	+ 30 000
2. Hörsel- och talteknisk utrustning	465 000	+ 7 500	+ 7 500
därav engångsanvisning till Manillaskolan	15 000		-15 000
3. Inventarier, maskiner m. m.	640 000	- 4 500	-105 000
därav engångsanvisning till Östervångsskolan	35 000		-35 000
4. Bibliotek	25 000	of.	of.
5. Undervisnings- och arbetsmaterial	340 000	+ 15 000	+ 17 000
6. Underhåll av hörapparater	112 000	+ 8 000	+ 5 500
	2 180 000	+498 000	- 45 000

Från anslaget har fr. o. m. budgetåret 1965/66 årligen anvisats medel för specialskolans upprustning med läromedel och teknisk apparatur enligt en femårsplan som framlades av blind- och dövskoleutredningen (SOU 1964: 61). Medelsanvisningen har successivt höjts för att täcka allmänna prisstegringar samt sådana kostnadsökningar som har sin grund i tekniska förbättringar. Fr. o. m. budgetåret 1967/68 avser medelsanvisningen även specialskolan för synskadade (prop. 1967: 1 bil. 10 s. 144, SU 1967: 8, rskr 1967: 8).

Skolöverstyrelsen

1. Prismräkning 107 000 kr.

2. Om synskadade elever i icke-obligatoriska skolor skall kunna föreses med läromedel och om verksamheten i specialskolan skall fungera tillfredsställande får en nedskärning av anslaget i enlighet med 0-alternativet enligt SÖ inte beröra anslagsposterna 1, 4, 5 och 6. En minskning av resterande anslagsposter skulle leda till att den beräknade reservationen inte skulle kunna utnyttjas för utbyte av skolbussar eller inredning av elevvåningar utanför skollokalerna. Inte heller skulle planerade undervisningsförsök med den s. k. bildtelefonen kunna utföras på någon av skolorna för döva.

3. Skolöverstyrelsen (SÖ) föreslår en ökning av anslagsposten Läromedel (-+472 000 kr.). Beloppet avses främst täcka ett ökat behov av läromedel åt synskadade elever som integrerats i grundskolan och gymnasieskolan.

4. Under anslagsposten Inventarier, maskiner m. m. anmäler SÖ att tre skolbussar behöver bytas ut under budgetåret 1974/75 och att nyttillkomna clevbostäder behöver utrustas. SÖ anser emellertid, under hänvisning till en beräknad reservation, att ytterligare medel inte behöver anvisas för ändamålet.

Departementschefen

Jag beräknar 535 000 kr. under anslagsposten Inventarier, maskiner m. m. för budgetåret 1974/75. Jag har därvid, vilket framgått av min redogörelse under anslaget Stöd för produktion av läromedel, beräknat att 100 000 kr. av de medel som innevarande budgetår anvisats under denna anslagspost, nästa budgetår i stället anvisas under anslaget Stöd för produktion av läromedel.

Jag delar skolöverstyrelsens (SÖ:s) uppfattning att det är viktigt att synskadade elever som integrerats i grundskolor och gymnasieskolor förses med läromedel i erforderlig utsträckning.

Jag vill dock erinra om att de särskilda medel som fr. o. m. budgetåret 1972/73 anvisats för stöd till produktion av läromedel är avsedda även för specialskolans elever. Ökade medel för läromedel till de synskadade eleverna bör därför kunna anvisas från det särskilda anslaget till produktionsstöd.

Jag har ingen erinran mot SÖ:s förslag i övrigt.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Specialskolan m. m.: Utrustning m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 2 135 000 kr.

D 16. Specialskolan m. m.: Resor för elever jämte ledsagare

1972/73 Utgift	2 355 947
1973/74 Anslag	1 835 000
1974/75 Förslag	2 350 000

Från anslaget utgår ersättning enligt kungörelsen (1965: 254) om ersättning för resor för vissa handikappade m. fl. (ändrad senast 1971: 279), dock att, med tillämpning i övrigt av bestämmelserna i nämnda kungörelse, ersättning får utgå för hemresa i samband med förlängd vecko-slutsledighet, som föranleds av bestämmelserna om femdagars skolarbetsvecka.

Från anslaget bestrids även dels kostnader för anordnande av skol-skjutsar för externatlever vid specialskolan eller annan statlig skola

för syn-, hörsel- eller talskadade elever, dels resekostnader för målsman till elev i första eller sjunde årskursen i sådan skola vid resa till gemensam sammankomst på skolan.

Skolöverstyrelsen

Kostnaden per elev beräknas till 2 000 kr. Med hänsyn härtill föreslår skolöverstyrelsen att anslaget räknas upp med 165 000 kr.

Departementschefen

Med hänsyn till belastningen föreslår jag att anslaget räknas upp med ett något högre belopp än vad skolöverstyrelsen föreslagit.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Specialskolan m. m.: Resor för elever jämte ledsagare* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 2 350 000 kr.

D 17. Bidrag till förskoleverksamhet m. m. för vissa handikappade barn

1972/73 Utgift	1 111 557
1973/74 Anslag	1 300 000
1974/75 Förslag	1 300 000

Enligt kungörelsen (1956: 252) angående statsbidrag till förskolor, skolhem och hemundervisning för döva och hörselskadade barn (omtryckt 1964: 458, ändrad 1967: 820) får kommun, landstingskommun, enskild, förening eller stiftelse statsbidrag till förskolor, skolhem eller hemundervisning för döva och hörselskadade barn i förskoleåldern under förutsättning att skolan, skolhemmet eller undervisningen godkänns av skolöverstyrelsen (SÖ). Statsbidrag utgår i efterskott med 2 000 kr. för varje barn, som fått undervisning vid förskola, samt därutöver med 1 000 kr. för varje barn, som tillika varit intaget på skolhem eller eljest genom huvudmannens försorg och på dennes bekostnad åtnjutit vård och underhåll. Vidare utgår statsbidrag med 1 000 kr. för varje barn som — utan att ha varit inskrivet vid förskola — under redovisningsåret fått regelbunden hemundervisning av förskolans lärare eller annan av SÖ godkänd lärare. Som statsbidragsvillkor gäller bl. a. att undervisningen är avgiftsfri och att huvudmannen i den utsträckning så kan ske mottar barn även från annat område än det för vilket förskolan eller skolhemmet i första hand avsetts samt att, där huvudmannen är enskild, förening eller stiftelse, skäligt bidrag till verksamheten lämnas av landstingskommun eller kommun som ej ingår i landstingskommun.

Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 11 maj 1973 utgår ur anslaget — utöver vad som följer av nämnda kungörelse — efter prövning i varje

enskilt fall bidrag till personell assistans inom barnstugeverksamheten åt synskadade barn enligt samma grunder som gäller för sådant barn i grundskola och gymnasieskola inom en kostnadsram av 100 000 kr. för budgetåret 1973/74.

Skolöverstyrelsen

Antalet hörselskadade barn som fick någon form av förskoleundervisning under läsåret 1969/70 var 794, under läsåret 1970/71 912 och under läsåret 1971/72 887. Under nämnda läsår minskade antalet barn som fick sin förskoleundervisning i skola samt även antalet barn som var i behov av inackordering på skolorten. I stället ökade den s. k. hemundervisningen. Enligt SÖ tyder denna utveckling bl. a. på en förbättrad uppsökande verksamhet och information. Hörselskadade barn i lägre åldrar har fått del av den service som ges på området. Enligt SÖ gäller detta framför allt glesbygdsområdena.

I gemensam skrivelse har Svenska kommunförbundet och Landstingsförbundet anhållit att överläggningar mellan berörda parter tas upp beträffande en uppräknig av bl. a. de statsbidragsbelopp som fastställts i kungörelsen (1956: 252) angående statsbidrag till förskolor, skolhem och hemundervisning för döva och hörselskadade barn.

Inför budgetåret 1974/75 föreslår SÖ, under hänvisning till nämnda framställning samt till den omständigheten att några preciserade krav från huvudmännen för ifrågavarande förskoleverksamhet inte erhållits, ett oförändrat statsbidragsbelopp till förskoleverksamheten för hörselskadade.

Antalet synskadade barn i förskola som fick personell assistans läsåret 1970/71 var 26, läsåret 1971/72 36 samt läsåret 1972/73 39. SÖ erinrar om att många kommuner av ekonomiska skäl avstått från att anställa någon extra medhjälpare för det synskadade barnet eftersom bidraget i fråga endast täcker 30—40 % av den verkliga kostnaden för timanställd personal. I skrivelse till SÖ har styrelsen för Tomtebodaskolan påpekat att 135 synskadade barn under år 1972 gått i vanliga förskolor. SÖ föreslår en höjning av det maximerade statsbidraget för ifrågavarande ändamål (+50 000 kr.). SÖ har därvid räknat med att ca 50 elever skall få personell assistans läsåret 1974/75.

Departementschefen

I prop. 1973: 136 (s. 91) om förskoleverksamhetens utbyggnad och organisation uttalade föredragande statsrådet, att frågan om kostnadsfördelningen mellan stat och kommun i fråga om förskoleverksamheten hade direkt samband med det uppdrag som på riksdagens begäran lämnats till kommunalekonomiska utredningen och därför borde prövas i det sammanhanget. I avvaktan på utredningens arbete har övergångsvis införts ett särskilt statsbidrag för att underlätta för kommunerna att

genomföra den utbyggnad som behövs för att tillgodose det återstående behovet av förskoleplatser för alla sexåringar och för yngre barn med särskilda behov av stöd och stimulans (SoU 1973: 30, rskr 1973: 372).

Efter samråd med chefen för socialdepartementet är jag med hänvisning till detta särskilda statsbidrag f. n. inte beredd att tillstyrka förslagen om en höjning av förevarande anslag.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till förskoleverksamhet m. m. för vissa handikappade barn* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 300 000 kr.

d) gymnasiala skolor m. m.**D 18. Bidrag till driften av gymnasieskolor**1972/73 Utgift¹ 1 285 912 683

1973/74 Anslag 1 382 000 000

1974/75 Förslag 1 438 000 000

¹ Anslaget Bidrag till driften av gymnasieskolor samt anslagen Bidrag till driften av lantbrukets yrkesutbildning och Bidrag till driften av skogsbrukets yrkesutbildning.

Från anslaget utgår bidrag till bl. a. driften av gymnasieskolor. Bestämmelserna om statsbidrag till driftkostnader för gymnasieskolorna finns i kungörelsen (1966: 115) om statsbidrag till driftkostnader för gymnasieskolan (omtryckt 1971: 349, ändrad senast 1973: 359). Dessa bestämmelser innebär i korthet att till sådan skola utgår statsbidrag med 100 % av ett bidragsunderlag, omfattande faktiska kostnader för löner till skolledare, biträdande skolledare och lärare. Statsbidrag utgår även för ATP-avgifter och allmän arbetsgivaravgift. Därutöver utgår med schablonbelopp bidrag till kostnader för viss annan personal än lärare. Vidare kan i vissa fall utgå statsbidrag för särskilda kostnader vid viss utbildning på heltid för industri och hantverk och därmed till sin art jämförligt område med 7 000 kr. för varje klass och läsår. Till inbyggd utbildning inom industri och hantverk eller handel utgår statsbidrag med högst 13 000 kr. och till inbyggd utbildning för husligt arbete eller vård med högst 10 800 kr.

Från anslaget utgår även bidrag till driftkostnaderna för jordbruksutbildning m. m. vid gymnasieskolor, lantbruksskolor och lanthushållsskolor. Bestämmelserna om statsbidrag finns i kungörelsen (1963: 493) om statsbidrag till lantbruks- och lanthushållsskolor (ändrad senast 1972: 635). Bestämmelserna innebär att statsbidrag utgår till kostnader för avlöningsförmåner för rektor och lärare (avlöningsbidrag), avgifter till sjukförsäkring, ATP-avgifter och allmän arbetsgivaravgift för samma tjänstemän (avgiftsbidrag), kostnader för elevernas hälsovård (hälsovårdsbidrag) samt skolans övriga driftkostnader (allmänt driftbidrag).

Vidare utgår bidrag till driften av skogsbruksutbildning vid dels gymnasieskola, dels ock de av skogsvårdsstyrelserna bedrivna skogsbrukskolorna. Bestämmelserna om statsbidrag till skogsbrukets yrkesutbildning återfinns i Kungl. Maj:ts beslut den 23 april 1971 angående provisoriska bestämmelser om statsbidrag till skogsbrukets yrkesutbildning för budgetåret 1971/72 (ändrade den 14 april 1972). Enligt beslutet utgår statsbidrag dels till lönekostnaderna för skolledare, biträdande skolledare och lärare vid skolan, dels till allmän arbetsgivaravgift och

avgifter till sjukförsäkring, dels som ett allmänt driftbidrag. Kungl. Maj:t har genom beslut den 29 september 1972 meddelat bestämmelser om ersättning till viss personal vid skolor för skogsbrukets yrkesutbildning för resor mellan bostad och tjänsteställe. Statsbidrag utgår även till ATP-avgifter.

Ur anslaget ersätts även bl. a. kostnader för gymnasial utbildning för gravt hörselskadade i Örebro, försöksverksamhet med gymnasial utbildning för svårt rörelsehindrade och andra svårt handikappade i Solna samt för tekniska hjälpmedel m. m. åt handikappade elever, statsbidrag till korrespondensundervisning på gymnasial nivå och till särskild gymnasial utbildning i glesbygd samt vissa särskilda kostnader i samband med fackutbildning av programmerare och systemmän samt kurser i automatisk databehandling för tekniker.

Skolororganisationens omfattning

I skolöverstyrelsens (SÖ:s) långtidsbedömning för budgetåren 1975/76—1978/79 redovisas följande uppgifter rörande det beräknade antalet elever vid gymnasieskolan.

	Antal elever							
	1971/72	1972/73	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	1978/79
Linjer	165 031	184 121	194 920	202 390	206 140	207 335	209 900	215 295
Specialkurser	53 051	40 001	39 717	40 421	39 716	38 216	37 691	36 706
	218 082	224 122	234 637	242 811	245 856	245 551	247 591	252 001

SÖ:s beräkning av antalet skolledar- och lärartjänster framgår av följande sammanställning.

	Antal tjänster för skolledare och lärare ¹							
	1971/72	1972/73	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	1978/79
Rektorer	340	340	417	412	412	407	407	401
Studierektorer	270	270	287	291	296	301	306	311
Lärare	17 148 ²	18 275 ²	18 860 ²	18 847	18 963	18 899	19 017	19 350
	17 758	18 885	19 564	19 550	19 671	19 607	19 730	20 062

¹ Inkl. tjänster för utbildning inom jordbruk, skogsbruk, trädgårdsnäring och lanthushåll fr. o. m. budgetåret 1973/74.

² Inkl. lärarkandidater.

SÖ:s bedömning av antalet elevplatser i gymnasieskolans direkt grundskoleanknutna del¹ i årskurs 1 läsåret 1974/75 framgår av följande tabell.

Studieväg	Frekvens ²	Elevenplatser	Antal första-handssökande per 100 platser höstterminen 1973
-----------	-----------------------	---------------	---

Tvååriga linjer och linjeanknutna specialkurser²

Beklädnadsteknisk (Be)	0,5	550	78
Bygg- och anläggningsteknisk (Ba)	4,0	4 300	53

Distributions- och kontors- (Dk)	8,4	8 950	76
Ekonomisk (Ek)	5,7	6 100	62
El-teleteknisk (Et)	3,6	3 850	233
Fordonsteknisk (Fo)	2,8	3 000	238
Jordbruks- (Jo)	1,1	1 200	168
Konsumtions- (Ko)	7,5	8 000	68
Livsmedelsteknisk (Li)	1,0	1 040	123
Processsteknisk (Pr)	0,4	460	62
Skogsbruks- (Sb)	0,9	920	63
Social (So)	9,4	10 020	95
Teknisk (Te)	5,7	6 100	52
Trätekknisk (Tr)	0,6	600	155
Verkstadsteknisk (Ve)	5,3	5 630	87
Vård- (Vd)	6,9	7 330	450
Musik- (Mu)	0,2	180	245
Minst treåriga linjer			
Ekonomisk (E)	5,5	5 900	95
Humanistisk (H)	3,1	3 300	93
Naturvetenskaplig (N)	9,6	10 200	90
Samhällsvetenskaplig (S)	3,9	4 100	129
Teknisk (T)	6,4	6 800	101
Ej linjeanknutna specialkurser	2,6	2 830	
Totalt	95,1	101 360	
Antal 16-åringar	100,0	106 448	

¹ Med direkt grundskoleanknutna studievägar avses linjer och specialkurser om minst ett år som för inträde fordrar enbart genomgången grundskola.

² Procent av antalet 16-åringar 1974 (106 448).

³ Med linjeanknutna specialkurser avses sådana specialkurser vilkas läroplaner antingen svarar mot utbildningar i gymnasieskolans linjesystem eller har utbildningsmål som kan hänföras till samma yrkesområde som viss linje i gymnasieskolan.

SÖ:s bedömning av intagningskapaciteten (helårsplatser) läsåret 1974/75 på sådana specialkurser i gymnasieskolan som är kortare än ett år eller vilka fordrar tidigare gymnasial utbildning eller viss ålder framgår av följande tabell.

Studieväg	Elevplatser
Ekonomisk specialkurs (Ek) om tre terminer	3 900
Teknisk specialkurs (Te)	450
Kurser inom industri och hantverk	3 800
Handels- och kontorskurser	3 800
Kurser i husligt arbete	2 340
Lanthushållsutbildning	940
Vårdkurser under avveckling	4 000
Vårdkurser som skall bestå	6 500
Jordbrukskurser	1 100
Skogsbrukskurser	400
Trädgårdskurser	50
Övriga specialkurser	2 300
Totalt	29 580

Antalet behöriga förstahandssökande till minst ettåriga studievägar inom gymnasieskolans direkt grundskoleanknutna del var ca 108 800 år 1973. Närmast föregående år var motsvarande antal ca 108 200. Av

de ca 108 800 behöriga sökandena har ca 95 400 valt en linje i första hand medan ca 13 400 i första hand valt en specialkurs. Av sökandena som valt en linje i första hand har drygt 47 000 valt tre- eller fyraårig linje eller tvåårig ekonomisk, social eller teknisk linje eller musiklinje. Drygt 48 000 av dem som valt en linje i första hand har valt de mera utpräglade yrkesinriktade linjerna. Motsvarande antal år 1972 var 51 300 resp. 43 700.

SÖ konstaterar att antalet sökande till de tre- och fyraåriga linjerna i gymnasieskolan minskat under en följd av år. En jämförelse mellan läsåren 1968/69 och 1972/73 visar att antalet behöriga förstahandssökande minskat med nära 30 % eller från 41 083 till 29 946. För läsåret 1972/73 innebar detta att för samtliga berörda linjer utom den samhällsvetenskapliga var antalet behöriga förstahandssökande totalt sett lägre än antalet utlagda elevplatser. Av en sammanställning av uppgifterna i organisationsrapporterna för läsåret 1973/74 framgår att den nedåtgående trenden för de tre- och fyraåriga linjerna nu har brutits. Antalet behöriga förstahandssökande till ifrågavarande linjer var läsåret 1973/74 30 380 mot 29 946 ett år tidigare. Efterfrågan var alltså i stort sett oförändrad.

Även efterfrågan på utbildning på de tvååriga ekonomiska, sociala och tekniska linjerna har minskat de senaste åren. Mellan läsåren 1972/73 och 1973/74 minskade sålunda antalet sökande till dessa linjer med ca 20 % eller från 21 353 till 16 940.

Totalantalet behöriga förstahandssökande till övriga tvååriga linjer ökade mellan nyss nämnda läsår med ca 4 300. Efterfrågan på utbildning på dessa linjer varierade. Endast för två av linjerna, bygg- och anläggningsteknisk linje och el-teleteknisk linje, minskade efterfrågan.

I avvaktan på de ställningstaganden som den fortsatta behandlingen av 1968 års utbildningsutrednings förslag om den framtida eftergymnasiala utbildningen kan leda fram till anser SÖ att inga större ändringar bör göras i den nuvarande dimensioneringen av de tre- och fyraåriga linjerna. För läsåret 1974/75 beräknar SÖ 30 300 elevplatser för dessa linjer, vilket innebär en minskning med 500 platser. Eftersom årskullen 16-åringar är något mindre än läsåret 1973/74, innebär förslaget i stort sett oförändrad frekvens. I fråga om fördelning på linjer anser SÖ att de ekonomiska och tekniska linjerna samt den naturvetenskapliga linjen bör prioriteras. I det föreslagna antalet elevplatser ingår även de platser som erfordras för den engelskspråkiga gymnasiala undervisningen som anordnas i Stockholm.

SÖ räknar med oförändrad sammanlagd frekvens för tvåårig ekonomisk, social, teknisk linje och musiklinje, dvs. ca 21 %. Eftersom årskullen minskar innebär detta en minskning av antalet elevplatser med 300.

Beträffande dimensioneringen av övriga tvååriga linjer föreslår SÖ

en fortsatt utökning av antalet elevplatser på den el-teletekniska linjen, den fordonstekniska linjen och den verkstadstekniska linjen. En del av det ökade platsantalet motsvaras av minskning av platsantalet på specialkurser med liknande inriktning. Vidare föreslås i huvudsak följande förändringar beträffande dimensioneringen av övriga tvååriga linjer och av mot dessa linjer svarande specialkurser. SÖ föreslår en mindre utökning av antalet platser på livsmedelsteknisk linje. För de beklädnadstekniska, de processtekniska och de trätekniska studievägarna har beräknats i stort sett oförändrad organisation. Med hänsyn bl. a. till konjunkturläget har SÖ räknat med ett något mindre antal platser på bygg- och anläggningsteknisk linje. På distributions- och kontorssidan beräknar SÖ flera platser på linjen men färre motsvarande specialkurser. För konsumtionsutbildningen har ett lägre platsantal beräknats för specialkurser. Denna minskning bör dock inte genomföras om ungdomsarbetslösheten kvarstår. För vårdlinjen föreslås en utbyggnad med 1 230 platser. Sammanlagt föreslår SÖ en utökning av antalet elevplatser på övriga tvååriga linjer med 2 070 och en minskning av antalet elevplatser i motsvarande specialkurser med 1 160.

För övriga studievägar inom den direkt grundskoleanknutna delen av gymnasieskolan räknar SÖ med en ökning av intagningsfrekvensen, vilket medför en ökning av antalet elevplatser med 860. Totalt innebär den av SÖ föreslagna organisationen att antalet elevplatser i gymnasieskolans direkt grundskoleanknutna del ökar från 100 400 läsåret 1973/74 till ca 101 400 läsåret 1974/75.

För övriga specialkurser föreslår SÖ en total ökning med 250 års-elevplatser. SÖ har vad avser dessa kurser räknat med en ökning av antalet årselevplatser i s. k. högre specialkurser. Härigenom skulle, enligt SÖ, ytterligare elever som genomgått gymnasieskolan (motsvarande) beredas möjlighet att få en kvalificerad påbyggnadsutbildning. Ökat platsbehov torde också uppkomma i samband med övergång till nya läroplaner. Vidare bör SÖ ha möjlighet att i samråd med universitetskanslersämbetet vid behov utöka antalet platser i sådana specialkurser som ingår i försöksverksamheten med kombination av gymnasieskole- och universitetsutbildning.

SÖ anmäler att man i särskild ordning kommer att lämna förslag om på vilka ytterligare orter försöksverksamhet med särskild samordnad gymnasieskola bör anordnas. De för verksamheten erforderliga elevplatserna ryms inom den föreslagna ramen för gymnasieskolan.

SÖ anhåller om förlängt bemyndigande att medge att klass på vårdlinjen får omfatta högst 16 elever. SÖ har i skrivelse den 20 november 1973 redovisat vissa konsekvenser av eventuell övergång till enbart klasser med 30 elever på vårdlinjen.

SÖ hemställer vidare om bemyndigande att liksom innevarande år få göra vissa omfördelningar av elevplatser mellan olika studievägar om det visar sig nödvändigt.

SÖ avser att i särskild ordning föreslå Kungl. Maj:t att den nu föreslagna intagningskapaciteten får utökas om situationen på arbetsmarknaden påfordrar en sådan åtgärd.

Sedan budgetåret 1968/69 pågår i Lund försöksverksamhet med *pedagogisk gymnasieskolklinik*. I den vid kliniken bedrivna undervisningen deltar dels elever från Råby ungdomsvårdsskola, dels elever med anpassningssvårigheter från Lunds gymnasiregion. SÖ beräknar att verksamheten nästa budgetår kommer att kosta 295 000 kr. I anslagsframställningen redovisas en utvärdering av verksamheten. Utvärderingen omfattar företrädesvis en beskrivning av verksamheten. Det konstateras att den allmänna bedömningen är att mentaltillståndet hos eleverna successivt förbättrats under vistelsen vid skolan. Under perioden 1968/69—1972/73 har 60 elever påbörjat utbildningen. 10 elever har avbrutit studierna under perioden och 16 elever har avgått med slutbetyg från årskurs 3. Med hänsyn till det begränsade antal elever som hittills genomgått treårig utbildning anser SÖ det vara värdefullt med en fortsatt försöksverksamhet ännu ett år innan en mera omfattande utvärdering görs. SÖ avser att genom den pedagogiska institutionen vid lärarhögskolan i Malmö få till stånd en utvärdering av resultaten under vårterminen 1974.

För *gymnasial utbildning i glesbygd* finns f. n. två särskilda organisationsformer, nämligen försöksverksamhet med gymnasial utbildning i glesbygd och korrespondensundervisning på gymnasial nivå. Den förstnämnda organisationsformen förekommer i Strömstad, Pajala och Malung. Den sistnämnda formen förekommer i Torsås, Sveg, Undersåker och Jokkmokk. I prop. 1973: 77 angående skolväsendets organisation i glesbygd m. m. (UbU 1973: 29, rskr 1973: 243) behandlades vissa förslag från SÖ rörande gymnasial utbildning i glesbygd. SÖ hade föreslagit en fortsatt försöksverksamhet med den gymnasiala utbildningen i glesbygd. Försöksverksamheten skulle samordnas med korrespondensundervisningen på gymnasial nivå. Strävan skulle vara att på sikt söka nå fram till endast en organisationsform för denna form av gymnasial utbildning. Den 13 april 1973 uppdrog Kungl. Maj:t åt SÖ att inkomma med förslag till de bestämmelser rörande organisationen av fortsatt försöksverksamhet med särskild gymnasial utbildning i glesbygd som erfordras. SÖ beräknar medelsbehovet för ifrågavarande utbildningar läsåret 1974/75 till 4,7 milj. kr., vilket innebär en kostnadsökning med 1 milj. kr.

SÖ föreslår att statsbidraget till *inbyggd utbildning* beräknas enligt nya normer. Förslaget medför en merkostnad med 34 milj. kr. Sveriges hantverks- och industriorganisation har inkommit med en skrivelse rörande statsbidrag till inbyggd utbildning.

SÖ föreslår att 13,5 milj. kr. anvisas för *samordnad specialundervis-*

ning i gymnasieskolan. Riksförbundet Hem och Skola har inkommit med en skrivelse rörande specialundervisningen i gymnasieskolan.

SÖ föreslår att 19 milj. kr. avseende bidrag till personal för *studie- och yrkesorientering*, som hittills anvisats under förevarande anslag, budgetåret 1974/75 anvisas under ett nytt anslag benämnt Bidrag till studie- och yrkesorientering.

Reguljär gymnasial utbildning för gravt hörselskadade anordnas sedan den 1 juli 1971 i Örebro kommuns gymnasieskola. Utbildningen är öppen för elever från hela riket. I första hand skall elever som genomgått specialskolans högstadium beredas plats i utbildningen. Endast om särskilda skäl föreligger får andra sökande beredas inträde till utbildningen. Innevarande läsår beräknas ca 200 elever följa utbildningen vid gymnasieskolan. Fr. o. m. våren 1975 kommer det att finnas elever i avgångsklass varje år. Enligt SÖ:s mening bör de svackor i efterfrågan som uppstår genom den ojämna elevtillströmningen från specialskolan användas för att ta emot vuxna gravt hörselskadade samt gravt hörselskadade som har behov av återkommande yrkesinriktad utbildning. Intagningen läsåret 1974/75 bör i första hand omfatta korta yrkesinriktade kurser. Intagningen måste ske på så sätt att det blir möjligt att läsåret 1975/76 ta emot alla i sammanhanget aktuella elever från specialskolan utan att elevantalet överskrider 200. SÖ anser att resurserna för budgetåret 1974/75 bör beräknas för 200 elever.

I anledning av prop. 1973: 1 (bil. 10, UbU 1973: 5, rskr 1973: 72) beslutade riksdagen att elever som tas in för gymnasial utbildning för gravt hörselskadade i Örebro, efter prövning i varje särskilt fall, borde ges möjlighet till förlängd utbildning motsvarande högst ett år. Genom beslut den 5 juni 1973 ändrade Kungl. Maj:t bestämmelserna rörande den gymnasiala utbildningen för gravt hörselskadade i Örebro i enlighet med riksdagens beslut. För tre- och fyraåriga linjer samt för tvåårig social, ekonomisk och teknisk linje måste det, enligt SÖ, anses vara klart att så gott som samtliga elever behöver förlängd utbildning under ett år. Om det i fortsättningen visar sig att även eleverna på övriga tvååriga linjer undantagslöst visar sig behöva förlängd utbildning anser SÖ att detta får accepteras. SÖ anser emellertid att verksamheten i Örebro inte bör omfatta mer än 200 elever. Den förlängda utbildningen måste därför kombineras med restriktivitet vid intagningen. SÖ föreslår att stödundervisning får anordnas under 30 veckotimmar, vilket skulle medföra en kostnadsökning med 79 000 kr. En tjänst som hörseltekniker föreslås omvandlas till en tjänst som hörselenginjör. Ytterligare medel föreslås för tillfälligt anställda teckenspråkstolkare. SÖ föreslår att medel motsvarande en halv psykologtjänst beräknas. SÖ föreslår vidare att ytterligare medel anvisas för tillfällig skrivhjälp samt för kursverksamhet och sammanträdesarvoden.

Försöksverksamhet med gymnasial utbildning för svårt rörelsehind-

rade och andra svårt handikappade elever anordnas sedan den 1 juli 1971 vid Ingemundskolan i Solna kommun. Innevarande läsår beräknas totalt ca 90 gravt rörelsehindrade och andra svårt handikappade följa undervisningen vid Ingemundskolan. SÖ räknar med oförändrad intagning nästa år. För omkostnader för verksamheten föreslår SÖ att ytterligare 41 400 kr. anvisas. Ökningen innefattar bl. a. medel för förstärkt stödundervisning motsvarande tio veckotimmar, vilket medför en kostnad av 24 400 kr. för nästa budgetår.

Genom beslut den 14 maj 1970 uppdrog Kungl. Maj:t åt styrelsen för vårdartjänst och SÖ att i samråd planera den framtida utformningen av den till Norrbackainstitutet anknutna fackskole-, gymnasie- och yrkesskoleverksamheten för svårt handikappade elever. Styrelsen för vårdartjänst och SÖ har med skrivelse den 1 november 1973 redovisat förslag angående planering av gymnasieskola för svårt rörelsehindrade och andra svårt handikappade. Förslagen innebär bl. a. att ca 20 elever läsåret 1974/75 överflyttas från Ingemundskolan till Skärholmens gymnasium. SÖ har med skrivelse den 6 november 1973 redovisat vilka merkostnader jämfört med förslag i anslagsframställningen en sådan överflyttning skulle medföra. Merkostnaden beräknas till totalt 387 000 kr. Av detta belopp avser 80 000 kr. ytterligare en tjänst som studierektor, 35 000 kr. extra stödundervisning med en veckotimme per elev, 34 000 kr. övrig personal, 78 000 kr. omkostnader och 160 000 kr. lokalkostnader. Totalkostnaden för utbildningen i Skärholmen beräknas till 891 500 kr. I skrivelsen föreslås att statens förhandlingsnämnd får i uppdrag att för statens räkning träffa avtal med Stockholms kommun om gymnasieskola för gravt rörelsehindrade i Skärholmen.

SÖ föreslår olika åtgärder som syftar till att anpassa utbildningen i gymnasieskolan till *invandrarelevers* behov.

SÖ räknar med att antalet invandrarelever i gymnasieskolan motsvarar 2 % av elevantalet. Enligt SÖ:s bedömning är 35 % av dessa elever i behov av stödundervisning under två veckotimmar per elev. SÖ föreslår att stödundervisning får anordnas i denna omfattning.

Vid ett antal gymnasieskolor anordnas f. n. på försök en yrkesinriktande grundkurs med individuell läroplan tillrättalagd för invandrar elever. Syftet med kursen är att få eleverna överförda till reguljär utbildning eller placerade på arbetsmarknaden. Enligt SÖ bör utbildningen anordnas även under nästa budgetår på ett antal orter.

Vid gymnasieskolan i Västerås och Södertälje anordnas under innevarande läsår på försök särskilda klasser för invandrare. Utbildningen bedrivs enligt en modifierad tim- och kursplan för tvåårig social linje. Eleverna har bl. a. möjlighet att läsa sitt eget modersmål och att få svenskundervisningen förstärkt. SÖ hemställer om att få utöka verksamheten till flera gymnasieskolor. SÖ räknar med en merkostnad motsvarande fem veckotimmar per klass och årskurs. Totalt beräknas merkostnaden uppgå till 90 700 kr.

SÖ har i en skrivelse den 22 januari 1973 anhållit om att vad SÖ i skrivelsen benämner *specialinriktad studiekurs* får anordnas i gymnasieskolan. SÖ pekar i skrivelsen på att mindre studiekurs enligt gällande bestämmelser inte får medges för yrkesämnen. Detta medför vissa problem för handikappade elever. Specialinriktad studiekurs skulle innebära att undervisningen i yrkesämne för handikappad elev begränsades till delområden som eleven trots sitt handikapp hade möjlighet att fullgöra. Någon ändring i antalet lektionstimmar skulle inte förekomma. Betyg skulle sättas i vanlig ordning men i betyget skulle anges dels att det avser specialinriktad studiekurs, dels vilka delmoment undervisningen omfattat.

Hushållslärarnas riksförening har anhållit om att Kungl. Maj:t vidtar ändring av *delningsbestämmelserna i timplanen för bostads/miljökunskap, konsumtionslinjen*, termin 1 och fastställer att klass med lägst 17 elever får delas under tre veckotimmar under termin 1. SÖ har i yttrande den 2 mars 1973 föreslagit att Kungl. Maj:t måtte medge att en delad veckotimme i ämnet bostads/miljökunskap i årskurs 2, gren för konsumtion med hemvårdsinriktning flyttas till årskurs 1, termin 1. Den föreslagna omfördelningen kommer att medföra en viss kostnadsökning.

Anslagsberäkning

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Skolöverstyrelsen	Departementschefen
Anslag	1 382 000 000	+105 612 000	+56 000 000

Den av SÖ föreslagna anslagsberäkningen framgår av följande sammanställning.

1. Lärarlönebidrag m. m.	
a) gymnasieskolans linjer och specialkurser	1 098 080 000
b) särskilda kostnader för försöksverksamhet med gymnasial utbildning för svårt rörelsehindrade m. m.	615 000
c) särskilda kostnader för gymnasial utbildning för gravt hörselskadade	4 164 000
d) fackutbildning av programrörare och systemmän	8 655 000
e) försöksverksamhet med pedagogisk gymnasieskoleklinik i Lund	295 000
f) särskilda kostnader vid heltidskurser för industri och hantverk av verkstadsskolkaraktär	19 600 000
g) särskilda kostnader för vissa inbyggda kurser	59 000 000
2. Bidrag till pedagogisk stödpersonal	15 662 000
3. Bidrag till personal för studie- och yrkesorientering	—19 000 000
4. Tekniska stödåtgärder m. m. åt handikappade elever	800 000
5. Särskild gymnasial utbildning i glesbygd samt korrespondensundervisning på gymnasial nivå	4 730 000
6. Speciella åtgärder för invandrarelever	3 178 000
7. Gymnasieskolans specialundervisning	13 905 000
8. Kostnader för ATP-avgifter	87 236 000
9. Kostnader för arbetsgivaravgift	42 554 000
10. Kostnader för lönekostnadspålägg	148 138 000

1 487 612 000

Departementschefen

Jag vill först erinra om vad jag i det föregående anført vid min anmälan av vissa gemensamma frågor inom skolväsendet m. m.

Enligt vad jag erfarit har skolöverstyrelsen (SÖ) gjort en undersökning av elevantal, elevsammansättning och platsutnyttjande inom gymnasieskolan. Av undersökningen framgår bl. a. följande. Enligt uppgift från skolorna som avser mitten av september 1973 hade antalet elever i årskurs 1 på gymnasieskolans linjer eller i grundskoleanknutna specialkurser om minst ett års längd minskat med 1 % jämfört med året innan. Bland de elever som gick i grundskolans årskurs 9 i mitten av september 1972 var det 84 % som i början av sommaren hade sökt till någon studieväg i gymnasieskolan omfattande en termin eller längre. Det är alltså fler sökande till gymnasieskolan än tillgängliga platser. Många elever får inte sina förstahandsönskemål tillgodosedda. Detta kan vara en anledning till att de återtar sin ansökan. År 1972 var det endast 55 % av de sökande till linjerna som antogs och påbörjade utbildning i gymnasieskolan i enlighet med sina förstahandsönskemål. Redan första året är det emellertid många även bland dem som fått sina förstahandsönskemål tillgodosedda som avbryter sin utbildning. Ett mått på detta är att antalet elever hösten 1973 i årskurs 2 på linjerna endast var 88 % av motsvarande antal i årskurs 1 hösten 1972. Det föreligger en brist i samspelet mellan elevernas efterfrågan på utbildning och tillgängliga elevplatser på olika studievägar i gymnasieskolan. Detta sammanhänger med en rad faktorer. Elevernas efterfrågan på utbildningar varierar mycket kraftigt mellan olika år. Begränsade och relativt låsta resurser gör att kapacitetsinriktningen inom gymnasieskolan kan förändras endast relativt långsamt. Trots detta har emellertid platsantalet på de tvååriga mer utpräglat yrkesinriktade linjerna kunnat ökas med 17 % de senaste två åren medan det samtidigt minskat med 5 % på övriga linjer. En annan faktor är att elevernas utbildningsefterfrågan långtifrån alltid överensstämmer med de bedömningar som kunnat göras av arbetsmarknadens utbildningsbehov och av statsmakterna uppställda mål. Den sneda könsfördelningen i valen är en annan faktor. Ytterligare en faktor i detta sammanhang är att nu tillämpade principer för resursfördelning och intagning i vissa fall bidrar till att lediga elevplatser finns på andra orter än eleverna eller på orter som eleverna med nuvarande intagningssystem inte kunnat söka till. De nämnda faktorerna har enligt undersökningen lett till att antalet lediga elevplatser i gymnasieskolan ökat även år 1973. På linjerna var således i mitten av september 1973 6 100 elevplatser motsvarande 7 % av totalt tillgängliga platser disponibla för intagning av ytterligare elever.

Antalet intagningsplatser i den minst ettåriga direkt grundskoleanknutna delen av gymnasieskolan brukar beräknas i förhållande till antalet 16-åringar. Innevarande läsår motsvarar det för läsåret fastställda

antalet intagningsplatser 93,1 % av antalet 16-åringar. Det antal intagningsplatser som jag i det följande kommer att föreslå för nästa budgetår motsvarar 94,3 % av antalet 16-åringar. Den beräknade kapaciteten för gymnasieskolan för ett läsår motsvarar som framgår av SÖ:s undersökning inte helt det reella elevantalet. Att gymnasieskolan dimensioneras så att antalet intagningsplatser motsvarar drygt 90 % av antalet 16-åringar betyder inte att motsvarande andel av eleverna som slutar grundskolan går direkt till gymnasieskolan. En inte obetydlig andel av eleverna i gymnasieskolan har ägnat sig åt yrkesverksamhet eller annan verksamhet innan studierna i gymnasieskolan påbörjades. Denna slutsats kan dras bl. a. av en undersökning som gjorts av statistiska centralbyrån. Av undersökningen framgår att 69 % av pojkarna och 68 % av flickorna som slutade grundskolan våren 1972 studerade våren 1973. Jämfört med dem som slutade grundskolan ett år tidigare hade andelen som fortsatte att studera direkt efter grundskolan ökat med 2 % bland pojkarna och minskat med 1 % bland flickorna.

Antalet behöriga förstahandssökande till minst ettåriga studievägar inom gymnasieskolans direkt grundskoleanknutna del var ca 108 800 år 1973. Detta motsvarade en ökning med 600 elever jämfört med närmast föregående år. Under de senaste åren har antalet sökande till de tre- och fyraåriga linjerna minskat. Den nedåtgående trenden förefaller emellertid nu ha brutits. Efterfrågan på utbildning på tvåårig ekonomisk, social och teknisk linje har dock fortsatt att minska. För övriga tvååriga linjer ökade antalet behöriga förstahandssökande med 4 300 mellan läsåren 1972/73 och 1973/74.

Enligt SÖ bör inga större förändringar göras i den nuvarande dimensioneringen av de tre- och fyraåriga linjerna. SÖ föreslår att antalet elevplatser beräknas till 30 300, vilket innebär en minskning med 500 platser och i stort sett oförändrad frekvens. För tvåårig ekonomisk, social och teknisk linje samt musiklinje räknar SÖ med oförändrad sammanlagd frekvens, dvs. 21 % av antalet 16-åringar. Eftersom årskullen minskar innebär detta en minskning av antalet elevplatser med 300. Beträffande övriga tvååriga linjer beräknar SÖ en ökning av antalet elevplatser med 1 770 platser. Totalt innebär den av SÖ beräknade organisationen att antalet elevplatser i gymnasieskolans direkt grundskoleanknutna del ökar från ca 100 400 budgetåret 1973/74 till ca 101 400 budgetåret 1974/75.

Jag finner den av SÖ föreslagna fördelningen på studievägar i stort sett väl avvägd. I likhet med SÖ anser jag att några större förändringar i dimensioneringen av de tre- och fyraåriga linjerna inte bör göras i avvärdningen på ställningstaganden till förslag från 1968 års utbildningsutredning. Med hänsyn till elevintresset finner jag det emellertid rimligt att räkna med en minskning av antalet elevplatser av den storleksordning som SÖ föreslagit. Vad gäller tvåårig ekonomisk och tvåårig teknisk

linje anser jag att en något mer långtgående anpassning till elevintresset bör kunna ske. Antalet elevplatser på musiklinjen bör som SÖ föreslagit vara oförändrat. SÖ:s förslag beträffande tvåårig social linje finner jag väl avvägt. Jag räknar liksom SÖ med en ökning av antalet elevplatser jämfört med planerad dimensionering innevarande budgetår på de mer yrkesinriktade tvååriga linjerna, framför allt på de el-teletekniska, fordonstekniska och verkstadstekniska linjerna samt vårdlinjen. För vårdlinjen har jag dock räknat med en något mindre ökning än vad SÖ föreslagit. Antalet elevplatser på bygg- och anläggningsteknisk linje bör med hänsyn till elevafterfrågan kunna minskas något ytterligare utöver vad SÖ föreslagit. Med hänsyn till det faktiska elevantalet innevarande år räknar jag med ett något högre antal elevplatser i årskurs 1 på konsumtionslinjen än vad SÖ föreslagit. Beträffande övriga mer yrkesinriktade tvååriga linjer har jag inga invändningar mot SÖ:s förslag. Totalt räknar jag med 100 400 elevplatser i årskurs 1 i denna direkt grundskoleanknutna del av gymnasieskolan. I mina förslag har jag i stor utsträckning tagit hänsyn till organisationen i gymnasieskolan i början av hösten 1973.

För övriga specialkurser, dvs. kurser som är kortare än ett år eller vilka fordrar tidigare gymnasial utbildning eller viss ålder, beräknar SÖ en total ökning med 250 årselevplatser. Ökningen sammanhänger med att SÖ planerar starta ett ökat antal s. k. högre specialkurser. En del av ökningen av antalet elevplatser i de högre specialkurserna avser ökat antal elevplatser inom försöksverksamheten med kombination av gymnasieskole- och universitetsutbildning, den s. k. kombinationsutbildningen. SÖ räknar vidare med en ökning av antalet elevplatser i den nu 14 veckor långa lastbilsförarutbildningen. SÖ räknar slutligen, enligt vad jag erfarit, med att de legitimationskurser för glasögonoptiker som nu genomförs av statens institut för företagsutveckling och bekostas av socialstyrelsen med medel från det under femte huvudtiteln upptagna anslaget Efterutbildning av viss sjukvårdspersonal m. m. fr. o. m. nästa budgetår anordnas i gymnasieskolan.

Jag delar SÖ:s uppfattning att det finns skäl att öka intagningen till de s. k. *högre specialkurserna* i gymnasieskolan nästa läsår. Inför nästa läsår föreslår jag att intagningen till ifrågakvarande utbildning ökas med ca 380 årselevplatser i förhållande till intagningen innevarande läsår.

I försöksverksamheten med s. k. *kombinationsutbildning* ingår ett antal yrkesinriktade specialkurser i gymnasieskolan. För innevarande läsår finns en totalram för utbildningen vilken innebär att 40 undervisningsgrupper om vardera 30 studerande får anordnas. Den tilldelade kapaciteten har emellertid inte kunnat utnyttjas helt. Enligt vad jag erfarit har SÖ och universitetskanslersämbetet tillsatt en gemensam ledningsgrupp med uppgift att bl. a. göra en översyn av försöksverksamheten med s. k. kombinationsutbildning. Försöksverksamheten bör enligt

min mening inte utökas i avvaktan på att en utvärdering av verksamheten har redovisats. Även i fortsättningen bör frågan om nya orter och ämneskombinationer underställas Kungl. Maj:t.

För en högst 14 veckor lång *lastbilsförarutbildning* har jag räknat med en ökad intagning motsvarande ca 330 årselevplatser.

Totalt innebär mina förslag att medel beräknats för en intagningskapacitet som motsvarar ca 29 330 elevplatser (helårsplatser) i denna del av gymnasieskolan. Inom denna ram skall även rymmas de ettåriga utbildningarna för personal inom administrativ och teknisk databehandling.

Med de undantag jag nu sagt bör eleverna budgetåret 1974/75 fördelas på de olika studievägarna i gymnasieskolan i överensstämmelse med SÖ:s förslag till dimensionering. SÖ bör emellertid om det visar sig nödvändigt kunna göra viss omfördelning av elevplatser mellan studievägar. I den mån starka skäl — t. ex. arbetsmarknadsskäl — talar för en ökning av antalet elevplatser bör frågan, liksom hittills, underställas Kungl. Maj:ts prövning. Jag finner det angeläget att SÖ vidtar åtgärder för att så långt möjligt minska antalet lediga platser i gymnasieskolan.

SÖ har goda möjligheter att beakta svängningar i elevintresset vid sina förslag till dimensionering av gymnasieskolan och till fördelning av eleverna på gymnasieskolans olika studievägar. SÖ bör självfallet också kontinuerligt avstämma dimensioneringen mot utvecklingen på arbetsmarknaden.

SÖ anholder om förlängt bemyndigande att medge att klass på vårdlinjen får omfatta högst 16 elever. I en särskild skrivelse har SÖ redovisat vissa konsekvenser av eventuell övergång till enbart klasser med 30 elever på vårdlinjen. Jag har för avsikt att senare återkomma till Kungl. Maj:t med förslag i denna fråga.

I prop. 1973: 77 angående skolväsendets organisation i glesbygd m. m. (UbU 1973: 29, rskr 1973: 243) föreslogs att försöksverksamhet med en alternativ organisationsmodell för gymnasieskolan, särskild samordnad gymnasieskola, skulle anordnas på några orter. Genom beslut den 29 juni 1973 har Kungl. Maj:t medgett att sådan försöksverksamhet får anordnas i Eksjö och Arboga. Frågan om lokalisering av försöksverksamhet med särskild samordnad gymnasieskola till ytterligare orter bereds f. n. inom utbildningsdepartementet.

I samband med beredningen inom utbildningsdepartementet av frågan om försöksverksamhet med särskild samordnad gymnasieskola underströks starkt från flera kommuners sida det angelägna i att utbildningen i form av specialkurser utanför gymnasieskoleorterna bevaras och anordnas i form av linjer i stället för som specialkurser. Den 6 september 1973 uppdrog Kungl. Maj:t åt SÖ att undersöka förutsättningarna för att så långt möjligt låta den hittillsvarande yrkesutbildningen i form av

specialkurser inom gymnasieskolan utanför orter med treårig gymnasieskola övergå till linjer.

SÖ har fört fram vissa förslag som rör *invandrarelever* i gymnasieskolan. Med hänsyn till de speciella problem som invandrar eleverna möter i undervisningssituationen finner jag det motiverat att som SÖ föreslagit räkna med extra resurser för stödundervisning för dessa elever. Resurserna bör utgå vid sidan av de resurser för stödundervisning som jag kommer att beröra i det följande. Jag förordar att 1,6 milj. kr. anvisas för stödundervisning för invandrarelever. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda närmare bestämmelser. Jag räknar med att försöksverksamheten med yrkesinriktade grundkurser för invandrar elever och med en modifierad tim- och kursplan för invandrarelever på tvåårig social linje i gymnasieskolan skall fortsätta nästa läsår. SÖ äger inrätta erforderligt antal kurser av den yrkesinriktade grundkursen för invandrare inom den ram för gymnasieskolan som jag angett i det föregående. Jag förutsätter att undervisningen alltså anordnas med klasser om högst 16 elever. Beträffande försöksverksamheten med modifierad tim- och kursplan för invandrarelever på tvåårig social linje i gymnasieskolan bör det även nästa läsår ankomma på Kungl. Maj:t att medge att sådan försöksverksamhet får anordnas inom den föreslagna ramen för gymnasieskolan. Det ankommer på SÖ att fastställa tim- och kursplaner för försöksverksamheten.

SÖ har fört fram förslag om ökade resurser för *specialundervisning* i gymnasieskolan. SÖ:s förslag rör den s. k. samordnade specialundervisningen. Jag har räknat ytterligare medel för detta ändamål. Enligt min mening är det ändamålsenligt att samordna resurserna för den samordnade specialundervisningen och stödundervisningen. Stödundervisning får f. n. anordnas med en halv veckotimme per klass. Jag har räknat medel för en samlad resurs för stödundervisning och samordnad specialundervisning i gymnasieskolan med 0,65 veckotimme per klass. Denna resurs innefattar således inte specialklasserna. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda närmare bestämmelser rörande resurser för specialundervisningen och stödundervisningen. Inom ramen för det föreslagna antalet elevplatser i gymnasieskolan bör liksom hittills rymmas även specialklasser. Med hänsyn till vad jag nyss förordat om en samlad resurs för stödundervisning och samordnad specialundervisning och till vad jag i det följande kommer att föreslå om specialinriktad kursplan bör dock någon nämnvärd förändring av antalet specialklasser inte behövas.

Vad gäller försöksverksamhet med *pedagogisk gymnasieskolklirik* i Lund har SÖ för avsikt att genom den pedagogiska institutionen vid lärarhögskolan i Malmö få till stånd en utvärdering av resultaten under vårterminen 1974. Jag finner det väsentligt att denna utvärdering genomförs.

De medel för *studie- och yrkesorientering* som för innevarande budgetår anvisats under detta anslag bör för nästa budgetår anvisas under ett nytt anslag benämnt Bidrag till studie- och yrkesorientering.

Jag är inte beredd att biträda SÖ:s förslag om nya bidragsregler för statsbidrag för *inbyggd utbildning*. Jag har emellertid med anledning av den beräkning av de faktiska kostnaderna för budgetåret 1973/74 som SÖ gjort i förslaget beräknat ytterligare 13 milj. kr. för ändamålet.

I enlighet med SÖ:s förslag förordar jag att den *gymnasiala utbildningen för gravt hörselskadade* i Örebro dimensioneras för totalt högst 200 elever. För arvoden till viss personal beräknar jag ytterligare 20 000 kr. SÖ har föreslagit att en tjänst som hörseltekniker utbildas till en tjänst som hörselingenjör. Denna förändring har redan medgetts genom ett beslut av Kungl. Maj:t den 12 juli 1973. Jag har beräknat medel för den merkostnad som omvandlingen medför. Jag har dessutom räknat ytterligare medel för teckenspråkstolkare. För omkostnader beräknar jag 3 465 000 kr.

SÖ och styrelsen för vårdartjänst har i en gemensam promemoria vad gäller *försöksverksamhet med gymnasial utbildning för svårt rörelsehindrade och andra svårt handikappade*, den s. k. Ingemundskolan, föreslagit att ca 20 elever läsåret fr. o. m. 1974/75 får möjlighet till integrerad undervisning vid Skärholmens gymnasium. Jag förordar efter samråd med chefen för socialdepartementet att detta förslag genomförs. Promemorian i övrigt remissbehandlas f. n. och beredningen i dessa delar är därför inte slutförd. Vid min medelsberäkning avseende Ingemundskolan har jag räknat med att vissa medel för stödundervisning, expenser och undervisningsmaterial, vilka innevarande budgetår anvisats för utbildningen vid Ingemundskolan, nästa budgetår anvisas för utbildningen i Skärholmen. Jag räknar med en minskning av medelsanvisningen för Ingemundskolan med 43 300 kr. Jag är inte beredd att biträda SÖ:s förslag om ytterligare medel för stödundervisning. Vad gäller utbildningen i Skärholmen har jag för ändamål som inte avser skolledning, lärarpersonal, skolmåltider eller lokalkostnader eller sådana ändamål som bör bekostas med medel som anvisas för styrelsen för vårdartjänst räknat 69 500 kr. Jag avser att föreslå Kungl. Maj:t att uppdra åt statens förhandlingsnämnd att för statens räkning träffa avtal med Stockholms kommun om gymnasieskolan i Skärholmen för svårt rörelsehindrade och andra svårt handikappade.

SÖ har i en särskild skrivelse fört fram förslag om att man genom särskilda åtgärder skall göra det lättare för fysiskt handikappade att få en användbar yrkesutbildning. Försöksverksamhet med *specialinriktad kursplan* i yrkestekniska ämnen bör därför, för fysiskt handikappade elever som på grund av sitt handikapp har svårigheter att i sin helhet tillgodogöra sig yrkestekniskt ämne, fr. o. m. nästa läsår kunna anordnas på andra tvååriga linjer i gymnasieskolan än tvåårig teknisk,

ekonomisk och social linje samt tvåårig musiklinje. Försöksverksamheten bör innebära att eleven får koncentrera sig på vissa delmoment i yrkestekniskt ämne och att han befrias från övriga delmoment. Någon begränsning av antalet lektionstimmar bör inte göras. Av terminsbetyg och avgångsbetyg bör framgå att undervisningen omfattat specialinriktad kursplan och vilka delmoment undervisningen omfattat. Det ankommer på Kungl. Maj:t att meddela närmare bestämmelser för försöksverksamheten.

Jag kommer senare att föreslå Kungl. Maj:t att *delningsbestämmelserna för bostads/miljökunskap, konsumtionslinjen* ändras så att en delad veckotimme i ämnet bostads/miljökunskap i årskurs 2, gren för konsumtion med hemvårdsinriktning flyttas till årskurs 1, termin 1.

Jag beräknar för nästa budgetår de sammanlagda kostnaderna för lärarlönebidraget till ca 1 142 milj. kr. (1). Till kostnaderna för pedagogisk stödpersonal beräknar jag 15,4 milj. kr. (2). Posten ATP-avgifter beräknar jag till 86,7 milj. kr. (8) och posten Arbetsgivaravgift till 42,4 milj. kr. (9). För lönekostnadspålägg bör 148,1 milj. kr. tas upp (10). Medelsbehovet för tekniska stödåtgärder m. m. åt handikappade elever beräknar jag till högst 775 000 kr. (4).

Mot SÖ:s förslag i övrigt har jag ingen erinran.

Det totala medelsbehovet under förevarande anslag beräknat jag för nästa budgetår till 1 438 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till driften av gymnasieskolor* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 438 000 000 kr.

D 19. Bidrag till studie- och yrkesorientering1974/75 Nytt anslag (förslag)¹ 43 308 000

¹ Innevarande budgetår utgår medel ur dels anslaget Bidrag till driften av grundskolor m. m., dels anslaget Bidrag till driften av gymnasieskolor.

Från anslaget Bidrag till driften av gymnasieskolor utgår innevarande budgetår statsbidrag till kostnader för studie- och yrkesorientering i gymnasieskolan med 19 milj. kr. Bidraget utgår i form av schablonbelopp. Delningstal för beräkning av antalet schablonbelopp är 750 vid ett elevantal av 3 000 eller lägre, 800 vid ett elevantal av 3 001 eller högre. Schablonbeloppet uppgår f. n. till 60 000 kr.

	Skolöverstyrelsen	Departementschefen
Schablonbelopp för studie- och yrkesvägledning	37 380 000	37 380 000
Extra schablonbelopp för handikappade elever i grundskolan	4 080 000	4 080 000
gymnasieskolan	600 000	—
Medel för vissa studie- och yrkesorienterande publikationer	1 109 000	—
Uppföljande studie- och yrkesorienteringsverksamhet	1 680 000	648 000
Extra schablonbelopp för elever i glesbygd	—	1 200 000
	44 849 000	43 308 000

Skolöverstyrelsen

Statsbidrag till kostnader för studie- och yrkesorientering (syo) utgår i form av schablonbelopp, beräknade efter antalet elever. Fr. o. m. budgetåret 1974/75 läggs samtliga elever i grundskolans årskurs 6—9 och i gymnasieskolan till grund för beräkning av statsbidraget.

Delningstalet 750 beräknas under budgetåret 1974/75 gälla ca 230 kommuner med sammanlagt ca 422 500 elever, vilket ger 563 schablonbelopp. Tar man hänsyn till att av dessa kommuner 110 har mindre än 750 elever men ändå skall ha minst ett schablonbelopp motsvarar merkostnaden ca 34 schablonbelopp.

Delningstalet 800 beräknas under budgetåret 1974/75 gälla ca 43 kommuner med ett sammanlagt elevantal av ca 260 500, vilket ger 326 schablonbelopp.

För ordinarie och extra ordinarie yrkesvalslärare, som i sin tjänst inräknar syo i grundskolan, utgår f. n. statsbidrag enligt kungörelsen (1958: 665) om statsbidrag till driftkostnader för det allmänna skolväsendet (omtryckt 1971: 348, ändrad senast 1973: 356). Ett belopp, som motsvarar kvarstående yrkesvalslärares syo-insatser, skall avräknas från förevarande bidrag. Skolöverstyrelsen (SÖ) uppskattar det till 300 schablonbelopp.

Sammanlagt erfordras alltså för budgetåret 1974/75 623 schablonbelopp (37 380 000 kr.).

SÖ har i skrivelse den 13 augusti 1973 framlagt följande förslag till statsbidragsvillkor i fråga om syo för handikappade elever i grundskolan.

- a) Handikappad elev ges vikten tre (3) jämfört med ej handikappad.
- b) Antalet elever som skall utgöra underlaget för ett schablonbelopp avtar proportionellt med andelen handikappade.
- c) Som handikappad elev räknas i detta sammanhang dels samtliga elever i specialklass, dels 15 % av eleverna i samordnad specialundervisning.
- d) Statsbidraget bör utgå automatiskt till kommun.

Förslaget innefattar varken gymnasieskoleelever med handikapp, invandrarelever i någon form av ungdomsskolorna eller elever i de statliga specialskolorna. SÖ finner det angeläget att särskilda insatser i fråga om syo görs även för dessa elever. SÖ hemställer därför om Kungl. Maj:ts bemyndigande att omgående få igångsätta en försöksverksamhet för sådana elevgrupper. Direktiv för verksamheten liksom urval av försöksorter/försöksregioner bör fastställas. Det förefaller rimligt att anta att behovet av extra resurser är lika stort för dessa elever som för de elever i grundskolan som föreslås få åtnjuta sådana resurser, dvs. de bör åsättas vikten tre (3). (4 680 000 kr.)

För syo i skolan används publikationer som utges av arbetsmarknadsstyrelsen (AMS), SÖ, universitetskanslersämbetet (UKÄ) och centrala studiehjälpsnämnden. De samhällsinformerande publikationerna från AMS och UKÄ bekostas helt av statsmedel, medan handböckerna »Att välja till årskurs 7, 8 och 9» och »Att välja studieväg», som utges av SÖ genom Utbildningsförlaget, inköps av kommunerna, i regel för utdelning till enskilda elever.

SÖ finner det rimligt att staten svarar för att en minimiupplaga av dessa publikationer ställs till förfogande för att garantera att samtliga elever nås av en korrekt information innan de fattar beslut beträffande sina fortsatta studier och/eller yrkesval (1 109 000 kr.).

Inom nuvarande syo-program i grundskolan, där yrkesvalsläraren är deltidsanställd i AMS' tjänst, behöver uppföljande verksamhet inte möta några större organisatoriska svårigheter. Anställningen i AMS' tjänst upphör fr. o. m. den 1 juli 1974. Det är angeläget att de resurser som hittills funnits tillförsäkras ungdomsskolans syo-program även i den nya organisation som införs fr. o. m. den 1 juli 1974. Resurserna bör främst användas för att förbygga framtida sysselsättnings- och sociala problem för den grupp ungdomar som ej fullföljer grundskolan, som ej söker fortsatt utbildning efter grundskolan eller som ej fullföljer påbörjad utbildning i gymnasieskolan.

Extra statsbidrag föreslås utgå för att förbättra den del av uppföljningsverksamheten som ankommer på skolan. Statsbidraget bör utgå i form av schablonbelopp eller delar därav. Som underlag för beräkning

av antalet schablonbelopp bör läggas den andel 16-åringar som ej söker eller kan antas till gymnasieskolan. SÖ bör bemyndigas att i samråd med AMS och Svenska kommunförbundet utfärda närmare anvisningar för verksamheten. En extra resurs för ca 21 000 elever beräknad enligt förslaget ovan motsvarar 28 schablonbelopp (1 680 000 kr.).

Departementschefen

År 1971 beslutade riksdagen om studie- och yrkesorientering (SYO) i grundskola och gymnasieskola under en försöksperiod om fem år (prop. 1971: 34, UbU 1971: 21, rskr 1971: 214). I likhet med skolöverstyrelsen (SÖ) beräknar jag för budgetåret 1974/75 623 schablonbelopp för att tillgodose behovet av syo för eleverna i grundskolans årskurs 6—9 och gymnasieskolan.

SÖ har vidare lagt fram förslag om extra resurser för handikappade elever i grundskolan och gymnasieskolan. Det är viktigt att dessa grupper särskilt väl omfattas av syo. Jag anser därför att extra schablonbelopp för handikappade elever i grundskolan bör utgå i enlighet med SÖ:s förslag.

Mot bakgrund av de erfarenheter som härigenom kan vinnas är jag beredd att vid senare tillfälle ta ställning till frågan om försöksverksamhet med syo till gymnasieskoleelever med handikapp, invandrarelevar i ungdomsskolan eller elever i de statliga specialskolorna.

I prop. 1971: 34 framhölls att statsbidrag borde utgå också till glesbygdskommuner med många små högstadienheter belägna långt ifrån varandra eller med liknande problem. Med tanke på bl. a. den arbetsmarknadssituation som kan råda i dessa kommuner har enligt min mening syo en stor uppgift att fylla för där berörda elevgrupper.

SÖ har beräknat att antalet högstadienheter med högst 60 elever år 1975 kommer att vara 87. Med tanke på de extra kostnader som syo för dessa elevgrupper kan medföra anser jag att elevantalet i det av SÖ beräknade underlaget (87 enheter med högst 60 elever) bör viktas med talet tre. Jag beräknar kostnaden för detta ändamål till motsvarande 20 schablonbelopp.

Jag avser att föreslå Kungl. Maj:t att, så snart riksdagen tagit ställning, utfärda en kungörelse om statsbidrag till syo-verksamheten med i huvudsak det innehåll som följer av vad jag sagt tidigare.

Jag är f. n. inte beredd att tillstyrka förslaget om statsbidrag till vissa studie- och yrkesorienteringspublikationer.

En viss uppsökande verksamhet bör bedrivas för att nå bl. a. de elevgrupper som av olika anledningar avbryter sina grundskole- eller gymnasieskolestudier och har svårigheter att få anställning. SÖ uppskattar att ca 21 000 elever i åldern 16 år skulle vara i behov av ytterligare upplysning och stöd i form av syo. SÖ bör tilldelas vissa resurser för att efter samråd med arbetsmarknadsstyrelsen och Svenska kommun-

förbundet på vissa orter bedriva försök med uppsökande verksamhet. Jag beräknar för budgetåret 1974/75 648 000 kr. för denna verksamhet.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till studie- och yrkesorientering* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 43 308 000 kr.

D 20. Bidrag till viss vårdyrkesutbildning

1973/74 Anslag¹ 35 204 000

1974/75 Förslag 36 315 000

¹ Under budgetåret 1972/73 utgick medel ur dels anslaget Bidrag till driften av gymnasieskolor, dels anslaget Bidrag till driften av enskild yrkesutbildning.

Statsbidrag utgår till kostnader för grundutbildning av sjuksköterskor vid kommunal och landstingskommunal sjuksköterskeskola med 26 100 kr. för varje klass och termin och för vidareutbildning av sjuksköterskor med 29 500 kr. för varje klass och termin enligt Kungl. Maj:ts beslut den 31 januari 1969 (ändrat senast den 18 maj 1973).

I avvaktan på kommunalisering utgår statsbidrag även till vissa enskilda sjuksköterskeskolor.

Ur anslaget utgår vidare bidrag enligt av Kungl. Maj:t den 19 maj 1972 meddelade bestämmelser till Eastmaninstitutet för utbildning av tandsköterskor.

Vidare utgår *dels* bidrag till den vid Sociala barna- och ungdomsvårdsseminariet bedrivna utbildningen av socialpedagoger, dock endast för den tid Allmänna barnhuset är huvudman för verksamheten, *dels* i enlighet med av riksdagen givet bemyndigande (prop. 1968: 1 bil. 10 s. 206, SU 1968: 8, rskr 1968: 8) bidrag till kostnaderna för den del av utbildningen av laboratorieassistenter som är förlagd till universiteten i Uppsala, Lund, Göteborg och Umeå samt karolinska institutet och som inte täcks av reguljärt utgående bidrag till inbyggd utbildning i gymnasieskolan, *dels* bidrag för vissa kostnader för utbildning av tandhygienister (prop. 1972: 1 bil. 10 s. 258, UbU 1972: 2, rskr 1972: 68).

Skolöverstyrelsen

1. Pris- och löneomräkning m. m. 1 442 000 kr.

2. Kungl. Maj:t uppdrog den 26 juli 1973 åt skolöverstyrelsen (SÖ) att till Kungl. Maj:t inkomma med en redovisning rörande dels utnyttjande av den av Kungl. Maj:t medgivna utbildningskapaciteten inom grund- och vidareutbildningen av sjuksköterskor budgetåren 1971/72—1972/73, dels behovet av olika former av sjuksköterskeutbildning och den beräknade examinationen av sjuksköterskor under de närmast kommande åren. SÖ har i skrivelse den 11 september 1973 redovisat uppdraget. Av skrivelsen framgår att SÖ numera utgår från ett medelsbehov för högst 970 terminskurser för grundutbildning av sjukskö-

terskor för budgetåret 1974/75, dvs. en minskning med 60 terminskurser jämfört med innevarande år (—1 650 000 kr.). Minskningen av antalet terminskurser beror på en omfördelning från fem- till treterminsutbildning. SÖ föreslår att 275 terminskurser inrättas för vidareutbildning av sjuksköterskor budgetåret 1974/75, dvs. en ökning av 50 kurser jämfört med innevarande år (+1 550 000 kr.).

3. För slutförandet av utbildning av tandsköterskor vid Eastmaninstitutet beräknar SÖ ett medelsbehov av 50 000 kr.

4. SÖ föreslår att 167 000 kr. anvisas för utbildning av tandhygienister (+62 000 kr.).

5. I avvaktan på resultatet av överläggningar om förändrat huvudmannskap för Sociala barna- och ungdomsvårdsseminariet beräknar SÖ ett medelsbehov av 591 000 kr. (+39 000 kr.).

6. SÖ räknar med oförändrad kapacitet för utbildningen av laboratorieassistenter och beräknar medelsbehovet till 872 000 kr.

Departementschefen

För utbildning av sjuksköterskor beräknar jag under budgetåret 1974/75 medel för 970 terminskurser i grundutbildningen och 260 kurser i vidareutbildningen. Statsbidraget till driftkostnader har därvid för nästa budgetår beräknats till 27 500 kr. för varje klass och termin i grundutbildningen och till 31 000 kr. för varje klass och termin i vidareutbildningen. Kungl. Maj:t bör dock inom ramen för beräknade medel få omfördela kurser inom sjuksköterskeutbildningen.

Enligt beslut av 1968 års riksdag (prop. 1968: 66, SU 1968: 108, rskr 1968: 259) har riktlinjer för dimensioneringen av vidareutbildning av sjuksköterskor fastlagts. Riksdagen fann vid sin behandling av denna fråga förra året (prop. 1973: 1 bil. 10, UbU 1973: 5, rskr 1973: 72) ingen anledning att ändra dessa riktlinjer.

Det bör för riksdagen åter anmälas att det antal terminskurser inom vidareutbildningen som riksdagen beslutat om inte har kunnat komma till stånd. För läsåret 1969/70 anvisade riksdagen medel till 148 terminskurser varav 100 anordnades. Motsvarande tal för läsåren 1970/71—1972/73 är 175, 210 och 215 resp. 157, 187 och 213. Inte heller har det av skolöverstyrelsen (SÖ) medgivna antalet elevplatser vid de olika skolorna tagits i anspråk. Vad beträffar innevarande läsår har medel anvisats för 225 terminskurser. Därutöver kommer 23 terminskurser som omfördelats från grundutbildningen efter framställning från SÖ. Efter vad jag erfarit kommer dock högst 233 terminskurser att kunna anordnas. Jag förordar en ytterligare utbyggnad av vidareutbildningskapaciteten med 35 terminskurser.

Under hösten 1973 har Landstingsförbundet i samråd med företrädare för SÖ och socialstyrelsen anordnat en rad konferenser med företrädare för alla landsting i syfte att åstadkomma en ökad samverkan

mellan utbildningshuvudmännen, bl. a. i vad avser intagning av elever.

Landstingsförbundet har i skrivelse till Kungl. Maj:t den 23 maj 1973 framhållit att frågan om en eventuell förändring av antagningsförfarandet till sjuksköterskeutbildningen bör anstå i avvaktan på Kungl. Maj:ts ställningstagande till kommande förslag från kompetenskommittén och till föreliggande förslag från 1968 års utbildningsutredning (U 68). Jag delar denna uppfattning.

År 1973 inhämtade Kungl. Maj:t riksdagens bemyndigande att besluta om statsbidragets storlek vid eventuell avkortning av läsårets längd för grundutbildning av sjuksköterskor sedan eventuella överläggningar slutförts med sjukvårdshuvudmännen (prop. 1973: 1 bil. 10 s. 266, UbU 1973: 5, rskr 1973: 72). Riksdagen har därefter fattat beslut om en avkortad studiegång till sjuksköterska/sjukskötare för vårdlinjens elever (prop. 1973: 84, UbU 1973: 30, rskr 1973: 216). För denna utbildning, som anordnas övergångsvis i avvaktan på U 68:s förslag angående kortare vårdutbildningar m. m. och statsmakternas beslut med anledning därav, skall enligt riksdagsbeslutet läsårets längd omfatta 42 veckor. Någon förändring i läsårets längd i sjuksköterskeutbildningen bör därför nu inte ske.

Med skrivelser den 11 november 1971 och den 31 juli 1972 har SÖ överlämnat förslag till nya läroplaner för tandsköterske- och tandteknikerutbildningarna. Av SÖ:s förslag framgick inte de föreslagna utbildningarnas dimensionering eller de beräknade kostnaderna härför. Min företrädare var därför inte beredd att biträda SÖ:s förslag. Landstingsförbundet, som getts tillfälle att yttra sig över läroplansförslagen, har meddelat att förbundet hösten 1973 påbörjat ett utredningsarbete rörande tandvårdsutbildningar och därför inte nu kunde ta ställning till SÖ:s förslag. Införandet av en allmän tandvårdsförsäkring kan komma att innebära en ökad efterfrågan på tandvård. Det är enligt min mening av stor vikt att frågan om tandvårdsutbildningarnas dimensionering m. m. utreds. Landstingsförbundets utredningsarbete bör avvaktas innan slutlig ställning tas till de av SÖ upprättade förslagen.

Liksom för innevarande budgetår bör Kungl. Maj:t få besluta om statsbidrag till Eastmaninstitutet ur förevarande anslag.

För vissa extra kostnader för utbildning av tandhygienister bör för nästa budgetår beräknas ett belopp av 105 000 kr.

Jag beräknar vidare 872 000 kr. för de kostnader för utbildning av laboratorieassistenter som ej täcks genom reglerna om statsbidrag för inbyggd utbildning i gymnasieskolan.

Statsbidrag till utbildningen av socialpedagoger vid Sociala barn- och ungdomsvårdseminariet bör för budgetåret 1974/75 utgå ur detta anslag efter beslut av Kungl. Maj:t.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att besluta om statsbidrag till Eastmaninstitutet,

2. bemyndiga Kungl. Maj:t att besluta om statsbidrag till Sociala barna- och ungdomsvårdsseminariet,
3. till *Bidrag till viss vårddyrkesutbildning* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 36 315 000 kr.

D 21. Kostnader för viss personal vid statliga realskolor

1972/73 Utgift ¹	2 188 797
1973/74 Anslag	1 000
1974/75 Förslag	1 000

¹ Anslaget Statliga realskolor.

Med utgången av läsåret 1972/73 har samtliga statliga realskolor avvecklats. Vissa ordinarie tjänster fördes då på övergångsstat. I den mån tjänstgöring inte har kunnat beredas dessa personer vid annan skolform beräknas medel för lönekostnader för dessa under förevarande anslag.

Skolöverstyrelsen

Anslaget bör t. v. föras upp med oförändrat belopp.

Departementschefen

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att till *Kostnader för viss personal vid statliga realskolor* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

D 22. Bidrag till driften av riksinternatskolor

1972/73 Utgift	9 621 830
1973/74 Anslag	8 484 000
1974/75 Förslag	8 762 000

Från anslaget bestrids kostnader för bidrag till driften av Gränna-skolan, Sigtunastiftelsens humanistiska läroverk och Sigtunaskolan. För skolorna gäller kungörelsen (1970: 333) om riksinternatskolor (ändrad 1971: 345) och vissa där angivna delar av privatskolstadgan (1967: 270, omtryckt 1971: 259, ändrad 1972: 90). Statsbidrag utgår enligt den förut nämnda kungörelsen. Till skolverksamheten vid riksinternatskola utgår statsbidrag enligt samma grunder som till kommunal gymnasieskola. Detta gäller även den del som avser grundskolan. För grundskoledelen utgår också bidrag till resurstimmar och fritt valt arbete enligt bestämmelserna för grundskolor. Därutöver utgår statsbidrag till föreståndare och fritidsledare samt för skolhälsovård. Vidare utgår tillägg som motsvarar lönekostnadspålägg. För elev som har utlandssvenska föräldrar utgår statsbidrag till kostnader för skolgång och skolmåltider med belopp som gäller för motsvarande ersättning vid kommunal samverkan på skolväsendets område.

Dd

Skolöverstyrelsen

1. Löneomräkning 187 800 kr., varav hela beloppet avser höjt löne-kostnadspålägg.

2. Genom beslut den 11 maj 1973 förordnade Kungl. Maj:t att vid riksinternatskolorna under innevarande läsår fick finnas följande skol-former och studievägar: vid Grännaskolan gymnasieskola med huma-nistisk och samhällsvetenskaplig linje (estetisk och social variant), natur-vetenskaplig linje samt i samverkan med Jönköpings kommun de andra studievägar i gymnasieskolan som styrelsen för skolan finner lämpliga, vid Sigtunastiftelsens humanistiska läroverk gymnasieskola med huma-nistisk linje (halvklassisk, estetisk och social variant), samhällsveten-skaplig linje (estetisk och social variant), naturvetenskaplig linje, tre-årig ekonomisk linje (distributiv och kameral gren) samt grundskola med mellan- och högstadium, samt vid Sigtunaskolan gymnasieskola med humanistisk linje (halvklassisk, estetisk och social variant), sam-hällsvetenskaplig linje (estetisk och social variant), naturvetenskaplig linje och social linje samt grundskola med högstadium. Vidare förord-nades att eleverna på den humanistiska linjen vid Sigtunaskolan skulle i de för denna linje specifika ämnena samläsa med eleverna på motsva-rande linje vid Sigtunastiftelsens humanistiska läroverk.

3. Inför läsåret 1974/75 föreslår skolöverstyrelsen (SÖ) en i förhål-lande till innevarande läsår oförändrad intagningskapacitet vid riksinter-natskolorna.

4. Med skrivelse den 14 januari 1972 överlämnade organisationskom-mittén för riksinternatskolor förslag angående riksinternatskolornas organisation m. m. Förslaget innebar bl. a. en förstärkning av elevvård- den med hänsyn till att upp till 30 % av internatplatserna kunde komma att tas i anspråk av elever med behov av miljöbyte. SÖ hänvisar till detta tidigare förslag och föreslår att nuvarande statsbidrag för skol-hälsovård utökas till att gälla även elevvård och omfatta ytterligare två årslönebelopp i löneklass A 15 vid varje riksinternatskola (+244 800 kr.).

5. Under hänvisning till att organisationskommittén avser att åter-komma till frågan om rikselevhem beräknar SÖ inga medel för dessa för budgetåret 1974/75.

Styrelserna för riksinternatskolorna har i särskilda skrivelser hem-ställt att medel beräknas för studie- och yrkesorientering vid riksinter-natskolorna enligt de grunder som gäller för den kommunala gymna-sieskolan.

Vidare har styrelserna för riksinternatskolorna samt Utlandssvenskar-nas förening i särskilda skrivelser hemställt att det nuvarande statsbi-draget till utlandssvenska elever för skolgång och skolmåltider utsträcks till att gälla även fria läroböcker.

I två gemensamma skrivelser till utbildningsdepartementet har styrel-serna för de båda riksinternatskolorna i Sigtuna slutligen anmält, att

verksamheten läsåret 1972/73 resulterat i ett underskott vid vardera skolan på 200 000 kr. Enligt preliminära budgetförslag kommer verksamheten även innevarande läsår förmodligen att leda till ett betydande underskott. Styrelserna crinrar huvudmännen — staten, Sigtunastiftelsen och Sigtunaskolans AB — om att de avtal som slöts den 3 mars 1970 mellan staten och Sigtunastiftelsen resp. Sigtunaskolans AB gäller t. o. m. den 30 juni 1975. Mot bakgrund av den svåra ekonomiska situationen vid de båda riksinternatskolorna deklarerar styrelserna som sin uppfattning att huvudmännen skyndsamt bör ta upp överläggningar om de framtida villkoren för skolorna.

Departementschefen

Som framgått av min redogörelse i det föregående har styrelserna för riksinternatskolorna i Sigtuna i gemensamma skrivelser till utbildningsdepartementet anmält ekonomiska svårigheter till följd av ett minskat elevunderlag. Ett stort antal internatplatser står innevarande läsår tomta vid bägge skolorna. Styrelserna för de båda skolorna har fått vidkännas betydande underskott för verksamheten vid skolorna de två senaste åren. Motsvarande förhållande har emellertid inte gällt för riksinternatskolan i Gränna.

Intresset för internatskolor i allmänhet har successivt minskat alltsedan riksinternatskolorna inrättades år 1970 (prop. 1970: 53, SU 1970: 134, rskr 1970: 297). Solbacka läroverk, Mariannelundsskolan och Viggbyholmsskolan har fått lägga ned sin verksamhet till följd av bl. a. denna utveckling. Självfallet måste det vara många omständigheter som medverkat till minskningen av elevunderlaget för internatskolor. Den snabba utbyggnaden av de statsunderstödda svenska utlandsskolorna kan ha medverkat härtill. Föräldrar som endast för några år bosätter sig utomlands tycks hellre vilja ta med sig sina barn och låta dem gå i en svensk utlandsskola än inackordera dem vid en skola i hemlandet. Styrelserna för riksinternatskolorna i Sigtuna bekräftar också i en av skrivelserna till utbildningsdepartementet att de flesta vakanta internatplatserna återfinns på grundskolenivå. Vidare kan nedgången i elevantalet bero på att riksinternatskolorna och även andra internatskolor av tradition endast erbjuder teoretiskt inriktad utbildning på den gymnasiala nivån. Elevintresset i den kommande gymnasieskolan har under de senaste åren kraftigt svängt i riktning mot mer yrkesinriktade studievägar. I viss mån kan också de höga elevavgifterna ha bidragit till det vikande elevunderlaget för internatskolorna.

Enligt min uppfattning fyller riksinternatskolorna ett behov i det svenska skolväsendet. Organisationen vid skolorna bör för nästa budgetår vara i stort sett oförändrad. Jag vill emellertid crinra om att 1970 års riksdagsbeslut i ett viktigt avseende ännu inte förverkligats, nämligen att riksinternatskolorna breddar sitt utbud av studievägar. Jag vill

i detta sammanhang erinra om det tilläggsuppdrag som Kungl. Maj:t den 5 maj 1972 givit organisationskommittén för riksinternatskolor. Enligt detta uppdrag skall kommittén, efter överläggningar med Sigtuna kommun och efter samråd med styrelserna för Sigtunastiftelsens humanistiska läroverk och Sigtunaskolan, inkomma med förslag om dels grundskolans framtida organisation vid de båda skolorna, dels de ytterligare studievägar inom gymnasieskolan som kan anordnas vid de båda skolorna i samverkan med Sigtuna kommun. Enligt vad jag erfarit kommer kommittén, som under våren ämnar slutföra sitt uppdrag, att kunna redovisa positiva resultat av överläggningarna mellan kommunen och riksinternatskolorna i Sigtuna. Kungl. Maj:t har vidare genom beslut den 11 maj 1973 förordnat att vid Grännaskolan får anordnas, förutom särskilt angivna studievägar, de andra studievägar som styrelsen för skolan i samverkan med Jönköpings kommun finner lämpliga.

Mot bakgrund av vad jag här anfört finner jag inte skäl att f. n. föreslå förändrad organisation vid riksinternatskolorna eller tillstyrka en ökad medelstilleddning för verksamheten. Den fortsatta elevutvecklingen måste avvaktas. Jag är emellertid beredd att redan nu tillstyrka det förslag som framförts från styrelserna för riksinternatskolorna om att statsbidrag skall få utgå för studie- och yrkesorientering vid riksinternatskolorna. Jag beräknar för detta ändamål 72 000 kr. Kungl. Maj:t bör bemyndigas att meddela närmare bestämmelser för denna verksamhet.

För nästa budgetår förordar jag att anslaget förs upp med 8 762 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att besluta om grunderna för statsbidrag till studie- och yrkesorientering vid riksinternatskolorna,
2. till *Bidrag till driften av riksinternatskolor* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 8 762 000 kr.

D 23. Sjöbefälsskolorna: Utbildningskostnader

1972/73 Utgift	10 009 238
1973/74 Anslag	10 026 000
1974/75 Förslag	10 799 000

Undervisningen vid sjöbefälsskolorna (Göteborg, Härnösand, Kalmar, Malmö och Stockholm) har till ändamål att utbilda fartygs- och maskinbefäl för den svenska handelsflottan. Sjökapten- och sjöingenjörskurserna omfattar två läsår och bygger på styrmans- och maskinteknikerkurserna som är ettåriga. Dessa kurser anordnas vid samtliga sjöbefälsskolor. Kurser för radiotelegrafister omfattande tre terminer anordnas

i Göteborg, Härnösand, Kalmar och Stockholm. Skepparkurser av 1:a klass om totalt 624 lektioner anordnas i Göteborg och Härnösand samt fartygmekaniskkurser av 1:a klass om totalt 370 lektioner i Göteborg, Härnösand och Malmö. Verksamheten regleras i stadgan (1959: 425) för sjöbefälsskolorna i riket (omtryckt 1972: 403) och kungörelsen (1960: 488) om lägre nautisk och maskinteknisk utbildning (ändrad senast 1972: 288) samt Kungl. Maj:ts bestämmelser den 11 maj 1973 angående utbildning av radiotelegrafister vid sjöbefälsskolorna. Innevarande budgetår pågår försöksverksamhet med koncentrerade utbildningar för blivande maskin- och fartygsbefäl. Antalet klasser utgör innevarande budgetår 57.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Skolöverstyrelsen	Departementschefen
Personal			
Skolledare och lärare	96	+4	+4
Övrig personal	25	of.	of.
	121	+4	+4
Anslag			
<i>Utgifter</i>			
Lönekostnader	8 913 000	+666 000	+688 200
Sjukvård	6 000	of.	of.
Reseersättningar	80 000	+ 4 000	+ 4 000
Lokalkostnader	816 000	+ 56 000	+ 76 000
Expenser	236 000	+ 11 800	+ 5 000
	10 051 000	+737 800	+773 200
<i>Uppbördsmedel</i>			
Hyror m. m.	25 000	of.	of.
Nettoutgift	10 026 000	+737 800	+773 200
Avrundat		+738 000	+773 000

Skolöverstyrelsen

1. Pris- och löneomräkning m. m. 305 000 kr., varav 229 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. En nedskärning enligt 0-alternativet medför en minskning av anslaget med 504 000 kr., vilket innebär en nedskärning av utbildningen med tre klassavdelningar.

3. Skolöverstyrelsen (SÖ) föreslår en ökning av lönekostnaderna till följd av förlängning av radiotelegrafistutbildningen med en termin (+433 000 kr.).

4. I särskild skrivelse den 16 mars 1973 har SÖ hemställt att få anordna den under föregående budgetår påbörjade vidareutbildningen av fartygsbefäl med begränsad behörighet med en förberedande kurs och en huvudkurs under budgetåret 1974/75. Detta innebär en utökning mot tidigare begärd organisation med en förberedande kurs samt att utbildningen avslutas ett år senare än beräknat.

Departementschefen

I likhet med skolöverstyrelsen räknar jag medel för ökade lönekostnader som en följd av förlängningen av radiotelegrafistutbildningen med en termin.

Jag tillstyrker att försöksverksamhet med vidareutbildning av fartygsbefäl med begränsad behörighet inom ramen för anslaget får anordnas under budgetåret 1974/75 med en förberedande kurs och en huvudkurs.

Verksamheten får inte medföra ökade kostnader.

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Sjöbefälsskolorna: Utbildningskostnader* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 10 799 000 kr.

D 24. Sjöbefälsskolorna: Utrustning m. m.

1972/73 Utgift	1 031 282	Reservation	15 222
1973/74 Anslag	552 000		
1974/75 Förslag	552 000		

Från detta reservationsanslag bestrids kostnader för anskaffning, underhåll och förhyrning av utrustning vid de fem statliga sjöbefälsskolorna i Göteborg, Härnösand, Kalmar, Malmö och Stockholm. Upphandling av inredning och utrustning sker i samråd med utrustningsnämnden för universitet och högskolor.

Skolöverstyrelsen

1. Skolöverstyrelsen (SÖ) föreslår att till underhåll, ersättningsanskaffning och förhyrning vid de fem sjöbefälsskolorna anvisas ett belopp av 275 000 kr. (+23 000 kr.).

2. I 0-alternativet beräknar SÖ en viss minskning av medelstilledningen för underhållskostnader m. m.

3. För fria läromedel beräknar SÖ 60 000 kr. (+10 000 kr.).

4. SÖ föreslår att för audiovisuell materiel anvisas 25 000 kr.

5. För publikationer inom det nautiska ämnesområdet beräknar SÖ 50 000 kr.

6. Beträffande läromedelsutrustning vid sjöbefälsskolan i Göteborg föreslår SÖ att för budgetåret 1974/75 anvisas ett belopp av 315 000 kr.

7. För instrumentutrustning vid institutionerna vid sjöbefälsskolorna i Härnösand, Kalmar, Malmö och Stockholm föreslår SÖ att 80 000 kr. anvisas.

Departementschefen

Jag beräknar 275 000 kr. till underhåll, ersättningsanskaffningar och förhyrning vid de fem sjöbefälsskolorna (1). Vidare beräknar jag 60 000

kr. för fria läromedel (3). För AV-materiel bör 17 000 kr. utgå (4). När det gäller publikationer i nautiska ämnen beräknar jag 20 000 kr. (5). Beträffande läromedelsutrustning vid sjöbefälsskolan i Göteborg beräknar jag ett belopp av 140 000 kr. (6). För instrumentutrustning vid institutionerna vid sjöbefälsskolorna i Härnösand, Kalmar, Malmö och Stockholm bör utgå 40 000 kr. (7).

Med anledning av det anförda hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Sjöbefälsskolorna: Utrustning m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 552 000 kr.

D 25. Statens skogsinstitut: Avlöningar till lärarpersonal m. m.

1972/73 Utgift ¹	1 783 378
1973/74 Anslag	1 436 000
1974/75 Förslag	1 500 000

¹ Anslaget Statens skogsinstitut.

Undervisningen vid skogsinstitutet i Sollefteå, t. v. förlagt till Bispgården, och Värnamo omfattar dels skogsteknikerkurs om 63 veckor, dels fortbildning och vidareutbildning för skogstekniker. Till kurserna om 63 veckor antas ca 30 elever per institut och kurs. Verksamheten vid skolorna regleras i kungörelsen (1971: 389) om statens skogsinstitut (ändrad senast 1972: 173).

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Skolöverstyrelsen	Departementschefen
Personal			
Skolledare och lärare	8	of.	of.
Övrig personal	7	of.	of.
	15	of.	of.
Anslag			
<i>Utgifter</i>			
Lönekostnader	1 085 000	+25 800	+25 800
Sjukvård	2 000	of.	of.
Lokalkostnader	389 000	+17 600	+28 000
	1 476 000	+43 400	+53 800
<i>Uppbördsmedel</i>	40 000	of.	-10 000
Nettoutgift	1 436 000	+43 400	+63 800
Avrundat		+43 000	+64 000

Skolöverstyrelsen

1. Pris- och löneomräkning m. m. 43 400 kr., varav 29 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. 0-alternativet innebär en minskning av medlen till administrativ personal samt en viss minskning av den lärarledda undervisningen på fortbildnings- och vidareutbildningskurser. Eventuellt måste fortbildnings- och vidareutbildningsverksamheten minskas.

3. Skolöverstyrelsen utgår från oförändrad omfattning beträffande såväl grundutbildning som fortbildning och vidareutbildning.

Departementschefen

Uppbördsmedlen har för innevarande budgetår ursprungligen beräknats täcka bl. a. 75 % av lönen för husmor vid skogsinstitutet i Bispgården. Elevernas avgifter till elevhushållet har ökat kraftigt på grund av bl. a. avtalsenliga lönhöjningar för elevhushållets personal. Genom beslut den 20 december 1973 förordnade Kungl. Maj:t att uppbördsmedlen fr. o. m. innevarande budgetår ej skulle täcka kostnaderna för del av husmors lön utan endast avse hyror för elevrum. För att underlätta drivandet av ett elevhushåll så länge skogsinstitutet är förlagt till Bispgården räknar jag för budgetåret 1974/75 med en minskning av uppbördsmedlen motsvarande 75 % av husmors lön, vilken i stället helt bekostas av statliga medel. Samtidigt har en uppjustering gjorts av den del av uppbördsmedlen som avser hyror för elevrum.

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens skogsinstitut: Avlöningar till lärarpersonal m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 500 000 kr.

D 26. Statens skogsinstitut: Driftkostnader

1973/74 Anslag	582 000
1974/75 Förslag	601 000

Från anslaget ersätts kostnader för reseersättningar, expenser, praktiska övningar, undervisningsmateriel, kostnader för inträdesprov samt kostnader enligt avtal mellan institutet i Värnamo och landstinget i Jönköpings län angående administrativa och elevsociala tjänster.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Skolöverstyrelsen	Departementschefen
Reseersättningar	96 000	+ 4 800	+ 4 800
Expenser	118 000	+ 5 000	+ 4 300
Övriga utgifter	368 000	+ 15 300	+ 9 800
	582 000	+25 100	+18 900
Avrundat		+25 000	+19 000

Skolöverstyrelsen

1. Prisomräkning 18 900 kr.
2. Vid medelsfördelning enligt 0-alternativet finner skolöverstyrelsen det möjligt att minska endast på anslagsposten Övriga utgifter.
3. Medel för inköp av buss (+20 000 kr.).

Departementschefen

Anslaget bör föras upp med totalt 601 000 kr., varav med 20 000 kr. som engångsanvisning för inköp av en buss.

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens skogsinstitut: Driftkostnader* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 601 000 kr.

D 27. Trädgårdsskolan i Norrköping: Utbildningskostnader

1972/73 Utgift	859 195
1973/74 Anslag	924 000
1974/75 Förslag	973 000

Vid trädgårdsskolan i Norrköping anordnas grundutbildning, trädgårdsförmansutbildning och fortbildningskurser. I de grundläggande yrkeskurserna undervisas årligen ca 50 elever och i förmanskurserna ca 30 elever. För verksamheten gäller Kungl. Maj:ts bestämmelser den 16 juni 1972 rörande statens trädgårdsskola i Norrköping.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Skolöverstyrelsen	Departementschefen
Personal			
Skolledare och lärare	6	of.	of.
Övrig personal	10	of.	of.
	16	of.	of.
Anslag			
<i>Utgifter</i>			
Lönkostnader	779 800	+42 600	+19 000
Sjukvård	1 500	of.	of.
Reseersättningar	6 000	+ 300	+ 300
Lokalkostnader	199 500	+15 100	+21 000
Expenser	20 900	+ 1 000	+ 1 000
Övriga utgifter	236 000	+10 500	+10 500
därav			
a) elevernas studieresor	10 500	+500	+500
b) kosthåll för elever m. m.	223 000	+10 000	+10 000
c) diverse utgifter	2 500	of.	of.
	1 243 700	+69 500	+51 800
<i>Uppbördsmedel</i>			
Kostavgifter m. m. för elever	290 000	of.	of.
Ersättning från blomster-skolan	29 700	+ 2 300	+ 2 300
Nettoutgift	924 000	+67 200	+49 500
Avrundat		+67 000	+49 000

Skolöverstyrelsen

1. Pris- och löneomräkning m. m. 45 900 kr., varav 21 100 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. En minskning enligt 0-alternativet skulle enligt skolöverstyrelsen (SÖ) innebära att den lärarledda undervisningen vid skolan måste skäras ned.

3. De grundläggande yrkeskurserna är numera uppdelade på två 20-veckorskurser och en 10-veckorskurs. Denna förändring samt ett utökat elevantal på anläggningslinjen medför enligt SÖ ett ökat behov av timlärartimmar (+23 600 kr.).

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Trädgårdsskolan i Norrköping: Utbildningskostnader* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 973 000 kr.

D 28. Trädgårdsskolan i Norrköping: Materiel m. m.

1972/73 Utgift	92 681	Reservation	34 319
1973/74 Anslag	134 000		
1974/75 Förslag	116 000		

Ur detta anslag utgår medel för anskaffning av materiel m. m. vid trädgårdsskolan i Norrköping.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Skolöverstyrelsen	Departementschefen
1. Utrustning	78 000	+10 000	—25 000
2. Förbrukningsartiklar för odlingarna	30 000	+ 1 500	+ 1 500
3. Fria läromedel	26 000	+11 500	+ 5 900
	134 000	+23 000	—17 600
Avrundat			—18 000

Skolöverstyrelsen

1. Prisomräkning 1 500 kr.

2. 0-alternativet medför att nödvändiga nyanskaffningar måste uppskjutas till ett kommande budgetår samt att underhållet av utrustningen blir eftersatt.

3. Enligt skolöverstyrelsen bör anslagsposten till utrustning ökas med 10 000 kr. för utbyte av en traktor.

4. På grund av att den grundläggande yrkesutbildningen anordnas som två 20-veckorskurser och en 10-veckorskurs ökar behovet av medel för fria läromedel med 11 500 kr.

Departementschefen

Jag är inte beredd att tillstyrka medel för inköp av en traktor (3). Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Trädgårdsskolan i Norrköping: Materiel m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 116 000 kr.

D 29. Bidrag till Bergsskolan i Filipstad

1972/73 Utgift	1 023 237
1973/74 Anslag	1 107 000
1974/75 Förslag	1 076 000

Statsbidrag utgår från detta anslag i enlighet med av Kungl. Maj:t den 7 april 1972 meddelade bestämmelser (ändrade den 28 december 1972) om Bergsskolan i Filipstad. Dessa bestämmelser innebär i korthet att statsbidrag utgår dels med 100 % av ett bidragsunderlag som omfattar faktiska kostnader för löner till rektor och lärare samt för arvoden till huvudlärare och institutionsföreståndare, dels med schablonbelopp till kostnader för viss annan personal än lärare. Vidare utgår statsbidrag med hela kostnaden för avgifter till ATP samt till sjukförsäkringsavgifter och allmän arbetsgivaravgift.

Utbildningen omfattar sex terminer och är under de sista tre terminerna delad i två grenar, en metallurgisk samt en berg- och mineralteknisk gren. Den femte terminen ägnas åt ingenjörspraktik inom industrin.

Skolöverstyrelsen (SÖ) redovisar en beräknad utveckling av antalet elever 1974/75 enligt följande. (Terminskurs= Tk)

	Tk 1	Tk 2	Tk 3	Tk 4	Tk 5	Tk 6	Summa
Höstterminen 1974	25	22	25	— ¹	25	22	119
Vårterminen 1975	22	25	22	28	— ¹	25	122

¹ VT 1973 intogs inga elever i Tk 1.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Skolöverstyrelsen	Departementschefen
Anslag			
Lönekostnader	885 400	—33 700	—28 900
Pedagogisk stödpersonal	101 600	+ 5 600	+ 5 600
Pensions- och sjukförsäkringsavgifter	88 000	— 6 000	— 5 400
Allmän arbetsgivaravgift	32 000	— 2 200	— 2 000
	1 107 000	—36 300	—30 700
Avrundat		—36 000	—31 000

Skolöverstyrelsen

1. Pris- och löneomräkning m. m. 30 300 kr., varav 24 700 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. SÖ för inte fram något 0-alternativ eftersom anslaget i den ordinarie anslagsframställningen beräknats till ett lägre belopp än vad ett 0-alternativ skulle ha inneburit.

3. SÖ, som räknar med oförändrad intagning läsåret 1974/75 i förhållande till innevarande läsår, föreslår att ytterligare en adjunktstjänst inrättas i utbyte mot ett antal timlärartimmar (+63 100 kr.).

Departementschefen

Jag är f. n. inte beredd att beräkna statsbidrag för ytterligare en adjunktstjänst vid Bergsskolan.

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till Bergsskolan i Filipstad* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 076 000 kr.

D 30. Bidrag till driften av vissa privatskolor

1972/73 Utgift	17 309 559
1973/74 Anslag	15 143 000
1974/75 Förslag	13 483 000

Från anslaget utgår statsbidrag enligt kungörelsen (1964: 137) om statsbidrag till vissa privatskolor (omtryckt 1971: 350) med 60 % av ett bidragsunderlag, omfattande kostnader för avlöning för rektor, studierektor och lärare vid de skolor för vilka privatskolstadgan (1967: 270, omtryckt 1971: 259, ändrad 1972: 90) gäller. Kungl. Maj:t kan på ansökan av skola besluta om högre statsbidrag. Statsbidrag uppgår f. n. till i genomsnitt 87 % av skolornas bidragsunderlag. Vidare utgår statsbidrag till avgifter till ATP och till hälsovården.

Ur anslaget utgår vidare statsbidrag till Restenässkolan i Uddevalla kommun enligt av Kungl. Maj:t den 11 maj 1973 meddelade bestämmelser.

Skolöverstyrelsen

Innevarande budgetår får följande privatskolor statsbidrag enligt nämnda kungörelse (1964: 137).

Externatskolor

Stockholm: Beskowska skolan
Franska skolan
Palmgrenska samskolan
Whitlockska samskolan

Göteborg: Göteborgs högre samskola
Sigrid Rudebecks gymnasium

Internatskolor

Fjellstedtska skolan i Uppsala
Lundsbergs skola i Storfors

Den av skolöverstyrelsen (SÖ) föreslagna anslagsberäkningen för nästa budgetår framgår av följande sammanställning.

Statsbidrag enligt kungörelsen 1964: 137	12 683 000
Restenässkolan	851 000
	13 534 000

1. Löneomräkning 135 000 kr., varav hela beloppet avser höjt löne-kostnadspålägg.

2. SÖ för inte fram något 0-alternativ, eftersom anslaget i den ordinarie anslagsframställningen beräknats till ett lägre belopp än ett 0-alternativ skulle ha inneburit.

3. Den 9 april 1973 beslöt Stockholms kommunfullmäktige att — med undantag för Franska skolan — avveckla kommunens bidrag till årskurs 1 av gymnasieskolan och årskurs 7 av grundskolan vid statsunderstödda privatskolor läsåret 1974/75, bidragen till årskurs 2 resp. årskurs 8 läsåret 1975/76 samt bidragen till årskurs 3 resp. årskurs 9 läsåret 1976/77. Genom beslut den 11 maj 1973 förordnade Kungl. Maj:t att — med undantag för Franska skolan — statsbidrag enligt kungörelsen (1964: 137) om statsbidrag till vissa privatskolor fr. o. m. redovisningsåret 1974/75 ej vidare skulle utgå för privatskolor i Stockholms kommun. I fråga om de privatskolor som erhåller sådant statsbidrag under redovisningsåret 1973/74 skulle bidraget avvecklas i den takt Stockholms kommunfullmäktige beslutat avveckla motsvarande kommunala bidrag. SÖ:s beräkningar avser därför endast årskurserna 8 och 9 av grundskolans högstadium samt 2 och 3 av gymnasieskolan vid ifrågavarande skolor. I fråga om Franska skolan har SÖ föreslagit att statsbidrag läsåret 1974/75 även beräknas för en klass av den tvååriga sociala linjen. För övriga skolor beräknas bidrag utgå i oförändrad omfattning redovisningsåret 1974/75.

4. I särskild skrivelse har styrelsen för Restenässtiftelsen anhållit att Restenässkolan får åtnjuta statsbidrag enligt kungörelsen (1964: 137) om statsbidrag till vissa privatskolor. Alternativt anhålles om bidrag med 10 kr. per elev och dag av läsåret. Genom beslut den 11 maj 1973 meddelade Kungl. Maj:t bestämmelser om Restenässkolan att tillämpas fr. o. m. den 1 juli 1973 t. v. Enligt dessa bestämmelser skall statsbidrag

utgå med 8 kr. per elev och dag av läsåret. SÖ förordar att statsbidrag till Restenässkolan skall utgå med oförändrat belopp.

Departementschefen

Innevarande läsår får åtta skolor statsbidrag enligt kungörelsen (1964: 137) om statsbidrag till vissa privatskolor (omtryckt 1971: 350). Enligt beslut av 1973 års riksdag (prop. 1973: 1 bil. 10, UbU 1973: 5, rskr 1973: 72) skall statsbidraget till sådan skola, med undantag av Fjellstedtska skolan och Lundsbergs skola, successivt avvecklas om kommun, där sådan skola är belägen, beslutar avveckla motsvarande kommunala bidrag. Om särskilda skäl föreligger kan Kungl. Maj:t medge fortsatt statsbidrag även om det kommunala bidraget dras in.

Det bör för riksdagen anmälas att Kungl. Maj:t genom beslut den 11 maj 1973 förordnat att statsbidraget till privatskolorna i Stockholms kommun, med undantag för Franska skolan, skall avvecklas i den takt Stockholms kommunfullmäktige beslutat avveckla motsvarande kommunala bidrag.

Det bör vidare för riksdagen anmälas att Högländsskolan och Ahlströmska skolan genom beslut av Stockholms kommunfullmäktige kommunaliserats fr. o. m. innevarande läsår, varför statsbidrag till dessa skolor ej längre beräknas under förevarande anslag.

Enligt 1973 års nyss nämnda riksdagsbeslut höjdes statsbidraget till Restenässkolan fr. o. m. innevarande läsår från 6: 50 kr. till 8 kr. per elev och dag av läsåret. Jag delar skolöverstyrelsens uppfattning att bidraget till Restenässkolan mot denna bakgrund bör utgå enligt oförändrade bidragsgrunder och med oförändrat belopp.

Det sammanlagda medelsbehovet under detta anslag beräknar jag till 13 483 000 kr. Jag har därvid räknat med en i förhållande till innevarande läsår oförändrad organisation på det gymnasiala stadiet vid Franska skolan.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till driften av vissa privatskolor* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 13 483 000 kr.

D 31. Bidrag till driften av enskild yrkesutbildning

1972/73 Utgift	20 104 696	Reservation	5 467 304
1973/74 Anslag	22 891 000		
1974/75 Förslag	19 000 000		

Från anslaget ersätts vissa kostnader för statsbidrag till enskilda yrkesskolor enligt bestämmelserna i kungörelsen (1971: 342) om enskilda yrkesskolor (ändrad senast 1972: 283). Dessa bestämmelser indelar i stats-

bidragshänseende de enskilda yrkesskolorna i två kategorier, nämligen A-skolor och B-skolor. Företagsskola är alltid B-skola. Till heltidskurs vid A-skola utgår statsbidrag till lärarlöner på grundval av beräknad normallönekostnad samt till särskilda kostnader med visst årligt belopp. För deltidskurs vid A-skola utgår statsbidrag med visst belopp för lektion. Härutöver utgår till A-skola särskilt tillägg till statsbidraget med 10 % av bidraget till driftkostnader. Statsbidrag utgår också för ersättning till föreläsare vid A-skola. Sådana B-skolor, som är företagsskolor, får statsbidrag för heltidskurser med normalläsår med högst 14 500 kr. för läsår och klass eller, om företaget inte svarar för undervisningen i fackteori, med högst 13 000 kr. för läsår och klass. För heltidskurs vid B-skola, vilken ej anordnas som företagsskola, utgår statsbidrag med högst 78 % av en beräknad normallönekostnad. Om synnerliga skäl föreligger får bidrag utgå med högst 100 % av de kostnader för skolan vilka ej täcks av kommunalt bidrag, elevavgifter eller inkomster från produktion eller inkomst av annat slag. För deltidskurs vid B-skola utgår statsbidrag med visst belopp för lektion. Vidare utgår för A-skola statsbidrag till första uppsättningen stadigvarande undervisningsmateriel med hälften eller, om särskilda skäl föreligger, med två tredjedelar av kostnaderna. För B-skola, vilken ej anordnas som företagsskola, utgår statsbidrag till sådan undervisningsmateriel med högst hälften av kostnaderna eller, om synnerliga skäl föreligger, med högre belopp. Statsbidrag till första uppsättningen stadigvarande undervisningsmateriel utgår innevarande budgetår ur anslaget Bidrag till undervisningsmateriel inom gymnasieskolan m. m. Ur förevarande anslag utgår bidrag till vissa enskilda yrkesskolor i enlighet med av riksdagen givna bemyndiganden.

Ur anslaget utgår vidare bidrag till vissa skogsföretag för utbildning.

	Beräknad disposition 1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Skolöverstyrelsen	Departementschefen
Enskilda yrkesskolor (grupp A och B, ej företagsskolor)	15 841 000	—2 041 000	} —3 891 000
Enskilda yrkesskolor (grupp B, företagsskolor)	7 000 000	+1 000 000	
Utbildning vid vissa skogsföretag	50 000	of.	
	22 891 000	—1 041 000	—3 891 000

Skolöverstyrelsen

1. Skolöverstyrelsen (SÖ) inkom den 28 juni 1972 till Kungl. Maj:t med en plan rörande fortsatt avveckling av statsbidrag till viss enskild yrkesutbildning. SÖ har vid beräkningen av statsbidraget för budgetåret 1974/75 till A- och B-skolor utgått dels från nyssnämnda plan, dels

från vad departementschefen anfört under förevarande anslag för budgetåret 1973/74 (prop. 1973: 1 bil. 10 s. 285, UbU 1973: 5, rskr 1973: 72).

2. Med anledning av bl. a. ineliggande och förväntade framställningar om statsbidrag *dels* till nya företagsskolor, *dels* till utvidgning av redan befintlig verksamhet föreslår SÖ en ökning av statsbidraget för budgetåret 1974/75 med 1 milj. kr.

Sammanlagt föreslår SÖ att posten till enskilda yrkesskolor, grupp A och B förs upp med $(13,8+8,0=)$ 21,8 milj. kr.

3. Bidrag till skogsföretagen för skoglig utbildning beräknas oförändrat till 50 000 kr.

Departementschefen

Skolöverstyrelsen (SÖ) har med skrivelse den 28 juni 1972 inkommit med en plan rörande den fortsatta avvecklingen av statsbidrag till viss enskild yrkesutbildning. SÖ föreslog därvid att statsbidraget till bl. a. Bar-Lock-institutet och Filip Holmqvists handelsinstitut skulle upphöra att utgå med verkan fr. o. m. budgetåret 1973/74. SÖ anser utbildningen vid instituten vara av den karaktären att den bör ingå i den kommunala gymnasiala utbildningen. SÖ framhåller att denna mening delas av Stockholms skoldirektion och Göteborgs allmänna skolstyrelse.

Min företrädare har tidigare uttalat (prop. 1973: 1 bil. 10 s. 286, UbU 1973: 5, rskr 1973: 72) att han delar SÖ:s principiella uppfattning att statsbidraget till de båda instituten bör upphöra att utgå med verkan fr. o. m. budgetåret 1973/74. Med anledning av de personalproblem som kunde väntas uppstå i samband med en avveckling av statsbidragen borde dock statsbidrag få utgå övergångsvis till dessa båda skolor. Därvid beaktades även att överläggningar om kommunalisering pågick. Det förutsattes vara möjligt att slutföra dessa överläggningar så att ett inlemmande i den kommunala skolorganisationen kunde ske den 1 juli 1974.

I avsikt att söka hindra ogynnsamma verkningar som kan uppstå för lärare vid enskilda yrkesskolor i samband med avvecklandet av statsbidraget har Kungl. Maj:t den 5 juni 1973 föreslagit vissa åtgärder. Lärare vid enskilda yrkesskolor som inom ramen för det reguljära tillsättningsförfarandet inte erhållit tjänst vid grundskola eller gymnasieskola inom länet eller inom angränsande län, får utan iakttagande av annars gällande tillsättningsordning förordnas på icke-ordinarie tjänst.

Mellan Bar-Lock-institutet och Stockholms skoldirektion har nyligen ett principavtal träffats om att den vid institutet bedrivna skolverksamheten nedlägges senast vid utgången av läsåret 1974/75. Som ersättning för det bortfall av utbildningsplatser som härigenom uppkommer inrättar Stockholms kommun vissa kurser inom den kommunala gymnasieskoleorganisationen. Kommunen avser vidare att bereda anställning för en del av personalen vid Bar-Lock-institutet.

Om det skulle visa sig komma att uppstå svårigheter att få en kommunalisering till stånd redan fr. o. m. den 1 juli 1974 bör Kungl. Maj:t kunna medge, för att ge institutet ytterligare tid att lösa bl. a. vissa personalfrågor, statsbidrag även under nästa budgetår. Dock bör statsbidraget helt upphöra att utgå med verkan senast fr. o. m. budgetåret 1975/76.

Under hand har från Filip Holmqvists handelsinstitut meddelats till utbildningsdepartementet att svårigheter föreligger att genomföra planerat inordnande av utbildningen i den kommunala skolorganisationen. Kungl. Maj:t har därför den 7 december 1973 uppdragit åt SÖ att i samråd med styrelsen för institutet och Göteborgs allmänna skolstyrelse vidtaga erforderliga åtgärder i syfte att riksdagens beslut om avveckling skall kunna genomföras fr. o. m. den 1 januari 1975. Statsbidrag bör därför kunna utgå även under nästa budgetår, men därefter helt upphöra att utgå.

Det bör vidare för riksdagen anmälas att Kungl. Maj:t förklarat Göteborgs kontoristförenings företagsekonomiska kurs och Sveriges kontoristförenings högre företagsekonomiska kurs berättigade att åtnjuta statsbidrag innevarande budgetår för slutförande av redan påbörjad utbildning.

Kursverksamheten vid Stockholms universitet har kommit in med anhållan om statsbidrag för yrkesutbildning av dansare vid Balettakademien läsåret 1974/75. Sedan bl. a. utredningen rörande utbildning av dansare yttrat sig över denna framställning avser jag att återkomma till Kungl. Maj:t.

Jag är inte beredd att biträda SÖ:s förslag om en ökning av statsbidraget till företagsskolor. Det totala medelsbehovet under förevarande anslag beräknar jag för nästa budgetår till 19 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till driften av enskild yrkesutbildning* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 19 000 000 kr.

D 32. Främjande av lärlingsutbildning hos hantverksmästare m. m.

1972/73 Utgift	1 936 422
1973/74 Anslag	1 700 000
1974/75 Förslag	1 935 000

Enligt av Kungl. Maj:t den 28 maj 1959 meddelade bestämmelser (ändrade senast den 4 juni 1964) beviljas statsbidrag för lärlingsutbildning dels hos hantverksmästare, dels inom muraryrket, byggnadsträarbetaryrket m. m.

Antalet bidragsrum uppgår innevarande budgetår till 1 200.

Skolöverstyrelsen

Skolöverstyrelsen (SÖ) uppger att under budgetåret 1972/73 ca 900 av 1 500 befintliga bidragsrum togs i anspråk. SÖ föreslår med hänsyn till minskad efterfrågan en sänkning av antalet bidragsrum till 900. Kostnaderna för budgetåret 1974/75 beräknas till 1 935 000 kr.

En minskning enligt 0-alternativet skulle — med hänsyn till den stora eftersläpningen i utbetalningarna — innebära att endast en mycket liten del av bidragssumman för budgetåret 1973/74 kan tas i anspråk.

Departementschefen

Arbetsmarknadsläget samt gymnasieskolans utbyggnad inom de yrkesinriktade linjerna påverkar efterfrågan på bidragsrum. Jag delar därför skolöverstyrelsens (SÖ:s) uppfattning att antalet bidragsrum bör minskas till 900. Som framhölls i prop. 1973: 1 (bil. 10 s. 287) bör SÖ efter samråd med arbetsmarknadsstyrelsen vid fördelningen av bidragsrummen göra en bedömning av vilka utbildningsbehov som med hänsyn till arbetsmarknadsläget och utbildningen inom det allmänna skolväsendet i första hand bör tillgodoses.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Främjande av lärlingsutbildning hos hantverksmästare m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 935 000 kr.

D 33. Bidrag till kostnader för granskning av utförda gesällprov

1972/73 Utgift	45 000
1973/74 Anslag	45 000
1974/75 Förslag	45 000

Ur detta anslag utgår bidrag till hantverksdistrikt och yrkesförbund för kostnader för granskning av gesällprov. Anslaget utbetalas till Sveriges hantverks- och industriorganisation samt fördelas av denna organisation mellan hantverksdistrikten resp. ifrågakommande yrkesförbund eller deras organ.

Skolöverstyrelsen

Skolöverstyrelsen (SÖ) föreslår att anslaget förs upp med oförändrat belopp i avvaktan på ställningstagande till yrkesutbildningsberedningens betänkande (SOU 1970: 58) Yrkesutbildning och arbetsliv.

SÖ framhåller att redan med oförändrat anslag medlen inte räcker för samtliga granskningsmän. En nedskärning med 5 % enligt 0-alternativet försvårar ytterligare möjligheterna till ersättning.

Departementschefen

Jag räknar, i likhet med skolöverstyrelsen, med oförändrat bidrag till Sveriges hantverks- och industriorganisation under förevarande anslag.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till kostnader för granskning av utförda gesällprov* för budgetåret 1974/75 anvisa ett anslag av 45 000 kr.

D 34. Vissa kurser för ingenjörer m. m.

1972/73 Utgift	505 480	Reservation	99 981
1973/74 Anslag	605 000		
1974/75 Förslag	680 000		

Från anslaget ersätts utgifter för vissa statliga påbyggnadskurser till fyraårig teknisk linje i gymnasieskolan samt för fortbildningskurser och vidareutbildningskurser för aktivt sjöbefäl.

Kurserna är avsedda för personal, vars teoretiska kunskaper efter längre tids yrkesverksamhet behöver förstärkas med hänsyn till den tekniska utvecklingen inom olika områden. Bestämmelser om påbyggnadskurser finns i kungörelsen (1971: 211) om påbyggnadskurser till fyraårig teknisk linje i gymnasieskolan.

Skolöverstyrelsen

För budgetåret 1974/75 planerar skolöverstyrelsen (SÖ) att anordna nio påbyggnadskurser för ingenjörer och 31 fortbildningskurser för aktivt sjöbefäl. Dessutom avser SÖ att anordna sju kurser för tankfartygsoperativ vidareutbildning, varav fem kurser för befäl på fartyg som transporterar oljelaster och två kurser för befäl på fartyg som transporterar kemikalielaster.

SÖ förordar i 0-alternativet att vissa påbyggnadskurser utgår eftersom fortbildnings- och vidareutbildningskurserna för aktivt sjöbefäl behöver prioriteras från omedelbar säkerhets- och miljövårdssynpunkt. En nedskärning enligt 0-alternativet skulle bl. a. innebära att behoven av påbyggnadskurser för ingenjörer inom miljövård och teknisk utveckling inte kommer att kunna tillgodoses.

Departementschefen

Jag räknar i likhet med skolöverstyrelsen med att tankfartygsoperativ vidareutbildning bör anordnas liksom fortbildningskurser för aktivt sjöbefäl. Dessutom bör påbyggnadskurser för ingenjörer anordnas. Jag förordar för nästa budgetår, med beaktande av reservationen vid utgången av juni 1973, att anslaget förs upp med 680 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Vissa kurser för ingenjörer m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 680 000 kr.

e) investeringsbidrag

D 35. Bidrag till byggnadsarbeten inom skolväsendet m. m.

1972/73 Utgift ¹	220 141 869
1973/74 Anslag	174 000 000
1974/75 Förslag	167 500 000

¹ Del av anslagen Bidrag till byggnadsarbeten inom skolväsendet m. m., Bidrag till byggnadsarbeten för lantbrukets yrkesutbildning och Bidrag till byggnadsarbeten för skogsbrukets yrkesutbildning.

Nuvarande bestämmelser

1. *Grundskolan, gymnasieskolan m. m.* Statsbidrag till byggnadsarbeten för grundskolor, gymnasieskolor, särskola i fråga om lokaler som ingår i skolanläggningar för dessa skolor och sjöbefälsskolor utgår till kommun och landstingskommun enligt kungörelsen (1957: 318) om statsbidrag till byggnadsarbeten inom det allmänna skolväsendet (omtryckt 1962: 479, ändrad senast 1973: 355).

För permanenta skollokaler bestäms bidragsunderlaget med utgångspunkt i ett grundbelopp av 900 kr. per kvadratmeter nettogolvyta. Detta grundbelopp, som hänför sig till kostnadsläget den 1 januari 1956, skall omräknas med hänsyn till därefter inträffade kostnadsförändringar enligt byggnadskostnadsindex. Enligt skolöverstyrelsens (SÖ:s) beräkningar uppgick beloppet den 1 januari 1973 till 1 965 kr. Omräkning skall vidare ske med hänsyn till olikheterna i byggnadskostnaderna mellan skilda orter enligt bostadsstyrelsens ortsindex.

På bidragsunderlaget utgår statsbidrag med procenttal, som fastställs med hänsyn till bl. a. skatteunderlaget enligt en i bidragskungörelsen intagen särskild tabell. F. n. varierar bidragsprocenten mellan 35 och 45. Statsbidraget till landstingskommun bestäms dock till belopp som utgör hälften av bidragsunderlaget, om skolanläggningens upptagningsområde för elever omfattar hela länet.

Till provisoriska skollokaler utgår statsbidrag med 325 kr. per kvadratmeter nettogolvyta.

Statsbidrag kan därjämte, för grundskolan, utgå till audiovisuell och hörselteknisk utrustning samt till inventarier i teknikverkstad.

Statsbidrag till skollokaler m. m. för sjuksköterskeskolor utgår enligt Kungl. Maj:ts beslut den 31 januari 1969 (ändrat senast den 18 maj 1973).

2. *Elevhem för elever i grundskolan, gymnasieskolan etc.* Statsbidrag till kostnaderna för uppförande av elevhem utgår enligt två olika kungörelser, nämligen kungörelsen (1936:202) angående statsbidrag till

skolhemsbyggnader och deras inredning samt kungörelsen (1945: 594) angående statsbidrag till skolhem för lärjungar vid högre skolor och till avlöning av föreståndare vid dylikt skolhem (ändrad senast 1973: 354).

Statsbidrag utgår enligt den förra författningen till kommuner för uppförande av elevhem för elever i grundskolan och enligt den senare till kommun, landstingskommun eller annan huvudman för uppförande av elevhem för elever vid gymnasieskolor och vissa andra skolor. De båda kungörelserna överensstämmer i allt väsentligt. Kungl. Maj:t bestämmer i båda fallen bidragsbeloppets storlek. Gäller det elevhem för grundskolan, bestäms dock bidraget enligt kungörelsens lydelse från fall till fall. Bidraget till andra elevhem utgår med 75 % av de verkliga kostnaderna med möjlighet för Kungl. Maj:t att, om särskilda skäl föreligger, höja bidraget till 90 % av dessa kostnader. Handläggningen av bidragsärendena är något olika.

Till kostnader för anskaffande eller förhyrande av elevhem åt elever vid vissa linjer och specialkurser i gymnasieskolan utgår enligt Kungl. Maj:ts beslut den 27 maj 1971 statsbidrag med hälften av de beräknade kostnaderna.

3. *Byggnadsarbeten för lantbrukets yrkesutbildning.* Statsbidrag utgår till kostnader för byggnadsarbeten för tvåårig jordbrukslinje m. m. i gymnasieskolan samt för utbildning vid lantbruksskolor och lanthus-hållsskolor. Bidragsbestämmelserna finns i kungörelsen (1961: 405) om statsbidrag till byggnadsarbeten vid lantbrukets yrkesskolor (ändrad senast 1972: 139). Bidragsbestämmelserna innebär att statsbidrag kan beviljas huvudman för att anskaffa eller upprusta permanenta skollokaler, elevhem och, om särskilda skäl föreligger, lärarbostäder samt för att uppföra provisoriska skollokaler. Bidrag utgår med högst hälften eller vid särskilda skäl högst tre fjärdedelar av ett visst bidragsunderlag. Till kostnaderna för provisoriska skollokaler utgår dock ett väsentligt lägre bidrag. Bidrag utgår även för audiovisuell utrustning. Beslut om statsbidrag meddelas av SÖ. Riksdagen uttalade år 1961 (prop. 1961: 1 bil. 11 s. 168, JoU 1961: 1, rskr 1961: 9) att bidrag till byggnadsarbeten vid enskilda skolor får utgå efter riksdagens medgivande i varje särskilt fall.

4. *Byggnadsarbeten för skogsbrukets yrkesutbildning.* Statsbidrag utgår till kostnader för byggnadsarbeten m. m. för skogsbruksutbildning vid dels gymnasieskola, dels de av skogsvårdsstyrelserna bedrivna skogsbruksskolorna.

Statsbidrag till skogsbruksskolorna har enligt praxis hittills utgått till anskaffning eller upprustning av permanenta skollokaler, elevhem och personalbostäder med hälften av kostnaderna. I fråga om bidrag till skogsbruksskolorna beslutar Kungl. Maj:t i varje särskilt fall.

Enligt av Kungl. Maj:t den 23 april 1971 meddelade provisoriska bestämmelser om statsbidrag till skogsbrukets yrkesutbildning för budget-

året 1971/72 (ändrade den 14 april 1972) utgår statsbidrag dels till anskaffande eller hyra av skollokaler, elevhem och lärarbostäder, dels till anskaffande eller hyra av undervisningsmateriel. Bestämmelserna innehåller i huvudsak följande.

Statsbidrag till kostnader för anskaffande av permanenta skollokaler utgår med hälften av bidragsunderlaget. Till provisoriska skollokaler utgår statsbidrag med 325 kr. per kvadratmeter nettogolvyta. Statsbidrag får utgå för förhyrande av skollokaler med hälften av kostnaderna.

Statsbidrag utgår till kostnader för anskaffande av lokaler för elevhem och, om särskilda skäl föreligger, för lärarbostäder. Bidragsunderlag utgör de beräknade kostnaderna för lokaler jämte inredning och inventarier. Statsbidrag utgår med tre fjärdedelar av bidragsunderlaget. Statsbidrag får utgå för förhyrande av lokaler för elevhem och lärarbostäder med tre fjärdedelar av kostnaderna.

Skolöverstyrelsen

Kommunala skolor. Som underlag för bedömningar av investeringsbehovet har SÖ under senare år använt en detaljförteckning över byggnadsföretag för grundskolan och gymnasieskolan, vilken upprättats och angelägenhetsgraderats av länskolnämnderna.

SÖ:s förslag till investeringsramar för budgetåren 1974/77 framgår av följande sammanställning. För budgetåret 1974/75 förslår SÖ en investeringsram (exkl. elevhem) om 600 milj. kr. SÖ förutsätter att investeringsramarna för budgetåren 1975/77 kommer att räknas upp med hänsyn till kostnadsutvecklingen, vilket är ett villkor för att flerårsplaneringen skall kunna genomföras. SÖ framhåller att en ökning av den ordinarie ramen är fördelaktigare än extra ramar.

	1974/75	1975/76	1976/77
Grundskolan	435	435	435
Gymnasieskolan	165	160	160
Elevhem	5	5	5
	605	600	600

I investeringsramarna för gymnasieskolan ryms investeringar i byggnader för lantbruks-, trädgårds- och skogsbruksutbildning och i investeringsramen för elevhem investeringar för rikselevhem.

Vid beräkning av anslagsbehovet utgår SÖ från att statsbidraget, bidraget till inventarier i grundskolan inräknat, erfarenhetsmässigt motsvarar genomsnittligt 34 % av de s. k. kvotkostnaderna för permanenta lokaler exkl. lokaler för lantbruks-, trädgårds- och skogsbruksutbildning. För de sistnämnda beräknar SÖ statsbidraget till 50 % av kvotkostnaden. Vidare utgår SÖ från att sedan statsbidrag beviljats till byggen inom investeringsramen för visst budgetår bidraget utbetalas

med hälften under samma budgetår, med en fjärdedel under det närmast följande budgetåret och den sista fjärdedelen under det därpå följande budgetåret. SÖ räknar därför med att anslaget för budgetåret 1974/75 huvudsakligen kommer att belastas av bidrag, som beviljats till byggen inom investeringsramarna för budgetåren 1972/75.

I vad avser provisoriska skolbyggnader utgår SÖ från att statsbidraget motsvarar genomsnittligt 25 % av de s. k. kvotkostnaderna samt att det fördelas jämnt under två budgetår. Anslaget beräknas därför huvudsakligen belastas av bidrag, som beviljats till byggen inom investeringsramarna för budgetåren 1972/75. Med dessa utgångspunkter beräknar SÖ medelsbehovet för budgetåret 1974/75 till

$$\frac{34}{100} \left(\frac{435}{4} + \frac{425}{4} + \frac{575}{2} \right) + \frac{50}{100} \left(\frac{10}{4} + \frac{15}{2} \right) + \frac{25}{100} \left(\frac{10}{2} + \frac{10}{2} \right) = 178,3 \text{ milj. kr.}$$

SÖ har vid beräkningen av medelsbehovet inte kunnat beakta de extra ramar om totalt 100 milj. kr. som genom beslut i augusti och oktober 1973 av arbetsmarknadspolitiska skäl beviljats för budgetåret 1973/74.

Byggnadsarbeten för lantbruks-, trädgårds- och skogsbruksutbildning. SÖ beräknar det totala medelsbehovet för byggnadsarbeten för dessa utbildningar till 15 milj. kr. budgetåret 1974/75.

Elevhem. Av den tidigare redogörelsen framgår att elevhemsbyggnader för grundskolor och gymnasieskolor ingår i den totala investeringsramen till byggnadsarbeten inom skolväsendet för budgetåret 1973/74. SÖ föreslår att en särskild investeringsram för elevhem (exkl. lantbruks-, trädgårds- och skogsbruksutbildning) beräknas fr. o. m. budgetåret 1974/75. SÖ räknar med ett årligt investeringsbehov för ändamålet om 5 milj. kr. för vart och ett av budgetåren 1974/77. I dessa ramar ingår även investeringsbehovet av rikselevhem.

Undervisningsmateriel. Anslaget beräknas komma att belastas av statsbidrag till audiovisuell och hörselteknisk utrustning vid grundskolor med 2,6 milj. kr. (—0,4 milj. kr.).

SÖ upprepar och understryker sitt i anslagsframställningen för budgetåret 1973/74 framförda förslag om en ändring av statsbidragsbestämmelserna och utökning av bidragsgivningen för hörselteknisk utrustning.

Statsbidrag till hörselteknisk utrustning av lokal för hörselklass i obligatoriska skolor utgår med 14 000 kr. Enligt SÖ täcker detta belopp ej de faktiska kostnaderna. SÖ föreslår därför att statsbidrag till hörselteknisk utrustning för hörselklass i grundskolan utgår med samma belopp som de faktiska kostnaderna. SÖ föreslår vidare att statsbidrag även får utgå till kostnader för hörselteknisk utrustning av lokal för hörselklass i icke obligatoriska skolor såsom förskola för hörselskadade och särskola. SÖ beräknar medelsbehovet för budgetåret 1974/75 för hörselteknisk utrustning enligt nyssnämnda förslag till 400 000 kr.

För statsbidrag till inventarier i teknikverkstad räknar SÖ med oförändrat 200 000 kr.

Departementschefen

Skolbyggnadsinvesteringarna inom det allmänna skolväsendet har under senare delen av 1960-talet legat på en mycket hög nivå. Detta beror bl. a. på skolväsendets genomgripande omdaning med åtföljande nya krav på undervisningens innehåll samt på den omfattande befolkningsomflyttningen under de senaste decennierna. Investeringarna i skolbyggnader — uttryckta i beräknade investeringsramar — utgjorde under perioden 1964/65—1973/74 sammanlagt ca 6 000 milj. kr.

Skolöverstyrelsen (SÖ) redovisar att det finns en markant skillnad i marknadssituationen — utrymme inom investeringsramen och möjlighet att tillgodose efterfrågan på utrymme — mellan början på 1960-talet och de senaste budgetåren. Numera har en väsentlig del av grundskolans nybyggnadsbehov tillgodosetts. Emellertid kvarstår ett behov av nybyggande för gymnasieskolan.

För innevarande budgetår har av arbetsmarknadspolitiska skäl beviljats extra ramar på totalt 100 milj. kr. Mot denna bakgrund räknar jag för nästa budgetår med en investeringsram på 450 milj. kr. Kungl. Maj:t bör få besluta om hur detta belopp skall fördelas. Inom den föreslagna investeringsramen bör förutom investeringar för byggnadsarbeten för grundskolan och gymnasieskolan rymmas investeringar för elevhemsbyggande, för inventarier för teknikverkstad i grundskolan, för byggnadsarbeten inkl. körgårdar för jordbrukslinje m. m. i gymnasieskolan, lantbruksskolor och lanthushållsskolor samt för byggnadsarbeten för tvåårig skogsbrukslinje m. m. i gymnasieskolan och för utbildning vid skogsvårdsstyrelsernas skogsbruksskolor. Beroende på den arbetsmarknadspolitiska situationen kan höjningar av investeringsramarna bära ske längre fram. Det ankommer på SÖ att se till att planeringen är sådan att en ökning av investeringsramarna inte medför ökande byggnadskostnader.

Av investeringsramen bör 25 milj. kr. avse provisoriska skollokaler. Statsbidraget till provisoriska skollokaler bör höjas från 325 till 400 kr. per kvadratmeter nettogolvyta.

Förhandsbesked på statsbidrag till skolbyggnader för budgetåret 1974/75 bör liksom för innevarande budgetår på av Kungl. Maj:t fastställda villkor få lämnas till kommuner och landstingskommuner. Därvid bör gälla planeringsramar av följande storlek, nämligen 400 milj. kr. för budgetåret 1975/76 och 350 milj. kr. för budgetåret 1976/77 samt 100 milj. kr. för vart och ett av budgetåren 1977/78 och 1978/79.

För nästa budgetår räknar jag med att medelsbehovet för investeringar i kommunala skolbyggnader, skolbyggnader för lantbruket och skogsbruket samt elevhem vid en investeringsram i enlighet med vad

jag nyss förordat kommer att uppgå till ca 163,8 milj. kr. Jag beräknar ett oförändrat medelsbehov av 1 milj. kr. under nästa budgetår för byggnadsändamål vid riksinternatskolorna. Statsbidrag för detta ändamål bör utgå efter beslut av Kungl. Maj:t.

Utvecklingen under senare år har entydigt gått mot ett ökat inflytande för kommunerna och dess skolstyrelser. Som ett led i denna utveckling har riksdagen för kort tid sedan fattat beslut om en ny handläggningsordning av skolbyggnadsärenden (prop. 1973: 174, UbU 1973: 55, rskr 1973: 332). Resultatet av vissa pågående utredningar såsom utredningen om skolans inre arbete, utredningen om skolan, staten och kommunerna samt länskolnämndsutredningens nyligen avlämnade betänkande (SOU 1973: 48), kan komma att påverka kommunernas möjligheter att spela en aktiv roll för skolan.

Jag vill anmäla att Kungl. Maj:t gett dispens från bestämmelserna i vad avser skollokaler för landstingskommuns vårdutbildning integrerade i primärkommunal gymnasieskola. I dessa fall har statsbidraget utgått till landstingskommunen och lokalerna för vårdutbildningen varit primärkommunens egendom. Landstingskommunen erlägger hyra för lokalerna. SÖ bör fortsättningsvis besluta om statsbidrag till sådana lokaler.

Chefen för bostadsdepartementet kommer senare denna dag att förorda viss ändring av reglerna för belåning av skollokaler i integrerade anläggningar. Ändringen innebär att undantag skall under vissa förutsättningar kunna medges från bestämmelsen att den övervägande delen av en integrerad anläggning skall innehålla andra lokaler än skolor. Belåningen föreslås i sådana fall bli begränsade till samutnyttjade utrymmen. De renodlade skollokalerna får således finansieras på annat sätt än med bostadslån.

Jag är inte beredd att föreslå riksdagen någon ändring av statsbidragsbeloppens storlek avseende hörselteknisk utrustning för hörselklass i obligatoriska skolor. Jag är ej heller beredd att utvidga statsbidragsgivningen för hörselteknisk utrustning till att gälla all pedagogisk verksamhet under SÖ:s inseeende eller överföra statsbidragsgivningen till länskolnämnderna.

För budgetåret 1974/75 beräknar jag medelsbehovet för audivisuell och hörselteknisk utrustning vid grundskolan samt för samordnad specialundervisning för elever med hörselsvårigheter i icke obligatoriska skolor till sammanlagt 2,6 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. medge att förhandsbesked om statsbidrag till byggnadsärenden för skolväsendet får lämnas enligt vad jag förordat i det föregående,
2. till *Bidrag till byggnadsarbeten inom skolväsendet m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 167 500 000 kr.

D 36. Bidrag till undervisningsmateriel inom gymnasieskolan m. m.

1973/74 Anslag 21 500 000

1974/75 Förslag 23 050 000

Nuvarande bestämmelser

Statsbidrag utgår till anskaffande av första uppsättningen stadigvarande undervisningsmateriel vid gymnasieskolan. Enligt kungörelsen (1957: 318) om statsbidrag till det allmänna skolväsendet (omtryckt 1962: 479, ändrad senast 1973: 355) utgår statsbidrag med 50 % av bidragsunderlaget. Statsbidrag till landstingskommun utgår dock med 90 % av den beräknade kostnaden, om skolanläggningens upptagningsområde för elever omfattar hela länet. Vidare utgår statsbidrag till anskaffande av första uppsättningen stadigvarande undervisningsmateriel vid enskilda yrkesskolor enligt kungörelsen (1971: 342) om enskilda yrkesskolor (ändrad senast 1972: 283).

Statsbidrag utgår även till utgifter för undervisningsmateriel för maskinundervisning enligt kungörelsen (1949: 455) angående statsbidrag till anskaffning av maskiner m. m. vid vissa anstalter för lantbruksundervisning (ändrad senast 1971: 156). Vidare utgår statsbidrag till audiovisuell utrustning.

Enligt av Kungl. Maj:t den 23 april 1971 meddelade provisoriska bestämmelser om statsbidrag till skogsbrukets yrkesutbildning för budgetåret 1971/72 (ändrade den 14 april 1972) utgår statsbidrag till första uppsättningen stadigvarande undervisningsmateriel, däri inbegripet laboratorietrustning och elevbibliotek samt anskaffning som föranleds av att undervisningen i kurs läggs om eller utvidgas med tre fjärdedelar av den beräknade kostnaden. Statsbidrag får utgå även för förhållande av sådana större och dyrbara maskiner inom skogsbruket som behövs för undervisningsändamål med tre fjärdedelar av kostnaderna.

Skolöverstyrelsen

1. För statsbidrag till första uppsättningen stadigvarande undervisningsmateriel för gymnasieskolan räknar skolöverstyrelsen (SÖ) med ett medelsbehov av 31 500 000 kr., varav 7 milj. kr. för bl. a. nya linjer i gymnasieskolan såsom grafisk utbildning och sågverksutbildning i Skoghall. För utrustning av gymnasieskolor med inlärningsstudior föreslås oförändrat 1 milj. kr.

2. För engångsanskaffning av utrustning vid gymnasieskola för gravt hörselskadade i Örebro beräknar SÖ 125 000 kr. (—325 000 kr.).

För statsbidrag till stadigvarande undervisningsmateriel och inventarier vid försöksverksamhet med gymnasial utbildning för svårt rörelsehindrade och andra svårt handikappade elever i Solna beräknas ett ökat medelsbehov med anledning av utflyttning av vissa linjer till gymnasieskola i Skärholmen (+200 000 kr.).

3. För komplettering av utrustning för gymnasieskolans tvååriga jordbrukslinje och tvååriga trädgårdskurs beräknar SÖ medelsbehovet budgetåret 1974/75 till 5 milj. kr. I detta belopp beräknas även kunna inrymmas statsbidrag till audiovisuell utrustning. Beräkningen är gjord med utgångspunkt i det förslag om ändrade statsbidragsbestämmelser som SÖ lade fram i samband med anslagsframställningen för innevarande budgetår. SÖ föreslog att ett 75-procentigt statsbidrag som f. n. gäller för anskaffande av första uppsättningen stadigvarande undervisningsmateriel för skogsbrukets yrkesutbildning även skulle gälla för jordbrukets yrkesutbildning.

4. För undervisningsmateriel samt förhyrande av större och dyrbara maskiner för skogsbrukets yrkesutbildning beräknar SÖ medelsbehovet till 1,5 milj. kr. (+0,5 milj. kr.).

Departementschefen

Som framgår under anslaget Bidrag till driften av gymnasieskolor räknar jag med ett oförändrat antal intagningsplatser på minst ettåriga studievägar i den direkt grundskoleanknutna delen av gymnasieskolan. Mot denna bakgrund räknar jag för nästa budgetår med ett medelsbehov av 16 milj. kr. för statsbidrag till första uppsättningen stadigvarande undervisningsmateriel inom gymnasieskolan. Jag räknar därvid med att skolöverstyrelsen (SÖ) får disponera högst 100 000 kr. för engångsanskaffning av utrustning vid gymnasieskola för gravt hörselskadade i Örebro, högst 250 000 kr. för stadigvarande undervisningsmateriel och inventarier vid försöksverksamhet med gymnasial utbildning för svårt rörelsehindrade och andra svårt handikappade elever i Solna och för den utbildning som avses bli överflyttad till gymnasieskolan i Skärholmen samt högst 1 milj. kr. i statsbidrag för anskaffning av inlärningsstudior för undervisning i moderna språk i gymnasieskolan. Därutöver beräknar jag högst 2,5 milj. kr. för anskaffande av undervisningsmateriel avseende utbildning av lastbilsförare.

Kungl. Maj:t kommer senare att fatta beslut angående anordnande av grafisk utbildning inom ramen för gymnasieskolan. I avvaktan därpå beräknar jag ej medel för anskaffande av första uppsättningen stadigvarande undervisningsmateriel till denna utbildning redan budgetåret 1974/75. Ej heller har jag beräknat medel för sågverksutbildningen i Skohall då denna ej torde kunna komma att påbörjas nästa budgetår.

Jag är ej beredd att biträda SÖ:s förslag angående ändring av statsbidragsreglerna för första uppsättningen stadigvarande undervisningsmateriel för lantbrukets yrkesutbildning.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till undervisningsmateriel inom gymnasieskolan m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 23 050 000 kr.

D 37. Bidrag till vissa fullbordade byggnadsarbeten för folkskoleväsendet

1972/73 Utgift	1 271 115
1973/74 Anslag	925 000
1974/75 Förslag	714 000

Från anslaget avförs ännu återstående statsbidrag som skall utgå enligt bestämmelserna i kungörelsen (1936: 45) angående statsbidrag till byggnader för folkskoleväsendet (omtryckt 1943: 398, ändrad senast 1958: 665 samt genom beslut den 16 februari 1968).

Skolöverstyrelsen föreslår att anslaget minskas med 211 000 kr.

Departementschefen

Jag biträder skolöverstyrelsens förslag och hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till vissa fullbordade byggnadsarbeten för folkskoleväsendet* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 714 000 kr.

D 38. Bidrag till bostäder för lärare inom det obligatoriska skolväsendet

1972/73 Utgift	18 000
1973/74 Anslag	72 000
1974/75 Förslag	54 000

Enligt kungörelsen (1960: 387) om statsbidrag till bostäder för lärare inom det obligatoriska skolväsendet (ändrad senast 1967: 470) utgår statsbidrag till vissa kommuner för anskaffande av lärarbostäder vid skola, som inte är belägen i tätort med minst 200 invånare. Bidraget utgör 18 000 kr. för varje lärarbostad, dock med tillägg av ytterligare 4 000 kr. för lärarbostad i de fyra nordligaste länen.

Skolöverstyrelsen beräknar, att anslaget kommer att belastas med bidragskostnaderna för sammanlagt tre lärarbostäder. Statsbidraget till dessa bostäder uppgår till 54 000 kr.

Departementschefen

Jag biträder skolöverstyrelsens förslag och hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till bostäder för lärare inom det obligatoriska skolväsendet* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 54 000 kr.

E. HÖGRE UTBILDNING OCH FORSKNING

a) centrala myndigheter m. m.

E 1. Universitetskanslersämbetet: Förvaltningskostnader

1972/73 Utgift	10 979 331
1973/74 Anslag	11 102 000
1974/75 Förslag	11 836 000

Kungl. Maj:t har utfärdat instruktion (1965: 740, omtryckt 1971: 197, ändrad senast 1972: 265) för universitetskanslersämbetet (UKÄ). UKÄ är central förvaltningsmyndighet för universiteten, karolinska institutet, de tekniska högskolorna, högskolorna i Linköping och Luleå samt bibliotekshögskolan liksom för vissa andra institutioner enligt särskilda beslut av Kungl. Maj:t. Inom UKÄ finns fem arbetsenheter, nämligen planeringsbyrån, utbildningsbyrån, enheten för pedagogiskt utvecklingsarbete, administrativa byrån samt arbetsgruppen för rationaliseringsverksamhet.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Universitetskanslersämbetet	Departementschefen
Personal			
Handläggande personal	58	+2	of.
Övrig personal	60	+1	of.
	118	+3	of.
Anslag			
Lönekostnader	7 761 000	+ 438 000	+257 000
Sjukvård	13 000	+ 3 000	+ 3 000
Reseersättningar	313 000	of.	+ 15 000
därav utomnordiska resor	35 000	of.	of.
Lokalkostnader	767 000	+ 346 000	+346 000
Vissa utgifter för antagning av studerande			
a) Datamaskintid och stansningskostnader	355 000	of.	of.
b) Övriga expenser	210 000	+ 30 000	+ 10 000
c) Vissa kostnader för antagning till utbildning för ekonomexamen	10 000	of.	of.
Expenser	1 673 000	+ 196 000	+103 000
	11 102 000	+1 013 000	+734 000

Universitetskanslersämbetet

1. Pris- och löneomräkning 419 000 kr., varav 186 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. 0-alternativet kan enligt UKÄ:s mening genomföras i huvudsak endast genom vissa begränsningar av ämbetets arbetsuppgifter.

3. Ytterligare medel för UKÄ:s lokalkostnader (+346 000 kr.).

4. Medel för försöksverksamhet med yrkesteknisk högskoleutbildning såvitt avser central administration (+245 000 kr.).

Departementschefen

Jag avser att senare föreslå Kungl. Maj:t att för 1974 års riksdag lägga fram en särskild proposition om försöksverksamhet med yrkesteknisk högskoleutbildning. Jag återkommer i detta sammanhang till frågan om medel för den centrala administrationen av försöksverksamheten.

Jag räknar under detta anslag inte med andra förändringar än sådana av automatisk natur. Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Universitetskanslersämbetet: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 11 836 000 kr.

E 2. Universitetskanslersämbetet: Utredningar m. m.

1972/73 Utgift	2 004 321	Reservation	250 097
1973/74 Anslag	2 075 000		
1974/75 Förslag	2 075 000		

Från detta anslag bestrids kostnader för experter och tillfällig personal m. m. samt reseersättningar, publikationstryck och övriga expenser som hänger samman med utredningar inom universitetskanslersämbetets (UKÄ) verksamhetsområde. Anslaget tillförs medel som inflyter vid försäljning av publikationer som bekostas från anslaget.

Universitetskanslersämbetet

Med hänsyn till den anbefallda restriktiviteten beträffande nya utgiftsanspråk föreslår UKÄ oförändrad medelansvisning under förevarande anslag. Detta innebär enligt UKÄ i själva verket en inte obetydlig resursminskning bl. a. på grund av höjda lönekostnader.

Av den reduktion med sammanlagt 790 000 kr. som i 0-alternativet beräknas för anslagen *Universitetskanslersämbetet: Förvaltningskostnader* och *Universitetskanslersämbetet: Utredningar m. m.* kan 260 000 kr. hänföras till förevarande anslag. Ett realiserande av 0-alternativet kommer enligt UKÄ att hårt begränsa ämbetets möjligheter att fullgöra de löpande utredningsuppgifterna.

Departementschefen

Jag förordar att anslaget för nästa budgetår förs upp med oförändrat belopp.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Universitetskanslersämbetet: Utredningar m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 2 075 000 kr.

E 3. Utrustningsnämnden för universitet och högskolor

1972/73 Utgift	2 861 401
1973/74 Anslag	2 781 000
1974/75 Förslag	3 150 000

Utrustningsnämnden för universitet och högskolor har till uppgift att utrusta universiteten m. fl. läroanstalter och de övriga institutioner som Kungl. Maj:t bestämmer. Nämnden fullgör utrustningsuppgifter inom alla statsdepartements verksamhetsområden. Kungl. Maj:t har den 15 maj 1959 utfärdat instruktion för nämnden (ändrad senast den 3 mars 1972).

Nämnden bistår vidare universitetskanslersämbetet och lokal- och utrustningsprogramkommittéerna för universitet och högskolor vid utrustningsplanering och de statliga forskningsråden vid anskaffning av utrustning. Nämnden svarar även för effektivisering och samordning av upphandling inom universitets- och lärarutbildningssektorerna.

Utanför universitets- och högskolesektorn svarar nämnden bl. a. för en rad uppgifter i samband med dels anskaffning av hjälpmedel för handikappade, dels omlokalisering av statlig verksamhet.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Nämnden	Departements- chefen
Personal			
Handläggande personal	16	+ 8	of.
Övrig personal	19	+ 4	of.
	35	+12	of.
Anslag			
Lönekostnader	2 169 000	+ 990 000	+ 45 000
Sjukvård	4 500	+ 2 500	+ 3 000
Lokalkostnader	383 000	+ 250 000	+214 000
Expenser	224 500	+ 169 500	+107 000
därav engångsanslag	2 000	+8 000	—2 000
	2 781 000	+1 412 000	+369 000

Utrustningsnämnden för universitet och högskolor

1. Pris- och löneomräkning 107 000 kr., varav 72 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. 0-alternativet innebär enligt nämndens bedömning att nämnden inte kan fullgöra viktiga moment inom ramen för de av Kungl. Maj:t givna uppdragen. Bl. a. skulle en stor del av det utredningsarbete som ligger till grund för nämndens planerande och upphandlande verksamhet i stället komma att belasta andra organ.

3. Lönekostnader vid 7 tjänster som f. n. bekostas från utbildningsdepartementets kommittéanslag (+455 000 kr.).

4. Medel till löner, expertis och omkostnader för anskaffning av handikaphjälpmedel (+528 000 kr.). Verksamheten bekostas innevarande budgetår från anslaget Bidrag till vissa hjälpmedel för handikappade under femte huvudtiteln.

5. Ytterligare medel för lokalkostnader (+250 000 kr.).

6. Medel för försöksverksamhet med inköpsstatistik (+35 000 kr.).

7. Förstärkning av medlen för expenser (+40 000 kr.).

Departementschefen

Från utbildningsdepartementets kommittéanslag bekostas f. n. vissa tjänster vid utrustningsnämnden. Jag har vid min beräkning av kommittéanslaget beaktat medelsbehovet för dessa tjänster även för nästa budgetår.

I likhet med utrustningsnämnden anser jag det angeläget att nämnden ges möjlighet att följa upp inköpsverksamheten med statistik över omsättning, prisutveckling, rabatter m. m. i syfte att nå en effektivare planering och gynnsammare villkor vid upphandling. För en försöksverksamhet med fortlöpande statistik över omsättningen m. m. med fördelning på i första hand varuslag och leverantörer föreslår jag att ett belopp av 35 000 kr. ställs till nämndens förfogande.

I övrigt räknar jag inte med andra förändringar under anslaget än sådana av automatisk natur.

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Utrustningsnämnden för universitet och högskolor* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 3 150 000 kr.

E 4. Nämnden för socionomutbildning

1972/73 Utgift	994 318
1973/74 Anslag	1 326 000
1974/75 Förslag	1 482 000

Nämnden för socionomutbildning inrättades den 1 juli 1971 som ett gemensamt organ för socialhögskolorna. Bestämmelser för nämnden återfinns i stadgan för socialhögskolorna (1964: 538, omtryckt 1971: 343, ändrad senast 1973: 41).

I nämndens uppgifter ingår bl. a. att främja samordning av socialhögskolornas verksamhet, att anta studerande till högskolorna, att utfärda erforderliga föreskrifter och anvisningar för högskolorna samt att verka för att socionomutbildningen i fråga om innehåll och metoder fortlöpande förnyas, utvecklas och förbättras i takt med samhällslivets krav. Nämnden avger förslag till anslagsframställningar avseende socialhögskolorna och nämnden.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Nämnden	Departements- chefen
Personal			
Handläggande personal	8	+1	} + 0,5
Övrig personal	6,5	+1	
	14,5	+2	+ 0,5
Anslag			
Lönekostnader	919 000	+152 000	+ 79 000
Sjukvård	2 000	+ 100	of.
Reseersättningar	30 000	+ 5 700	+ 2 000
Lokalkostnader	135 000	+ 4 700	+ 5 000
Utvecklingsarbete	30 000	+466 000	of.
Expenser	210 000	+125 500	+ 70 000
	1 326 000	+754 000	+156 000

Nämnden för socionomutbildning

1. Pris- och löneomräkning 55 000 kr., varav 22 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. 1 tjänst som byråchef med samtidig indragning av 1 tjänst som avdelningsdirektör (+7 000 kr.).

3. 1 tjänst som avdelningsdirektör med samtidig indragning av 1 tjänst som byrådirektör (+11 000 kr.).

4. 2 nya tjänster, 1 som förste byråsekreterare och 1 som kontorsbiträde (+99 000 kr.).

5. Medel för pedagogiskt utvecklingsarbete (+466 000 kr.).

6. Medel för publikationstryck (+75 000 kr.).

7. Medel för antagning av vissa studerande (+27 000 kr.).

Beträffande ytterligare resurser för pedagogiskt utvecklingsarbete, understryker nämnden behovet av ökat anslag inte bara för s. k. ämneskonferenser m. m. för en fortlöpande studieplansöversyn (+100 000 kr.) utan även för pedagogiskt utvecklingsarbete på institutionsnivå (+150 000 kr.) och lärarfortbildning (+216 000 kr.).

Nämndens bedömning av 0-alternativet har skett gemensamt för detta anslag och anslaget Socialhögskolorna och redovisas under det sistnämnda.

Departementschefen

Nämnden har begärt medel bl. a. för pedagogiskt utvecklingsarbete vid socialhögskolorna. I prop. 1973: 1 (bil. 10 s. 306) framhöll föredra-

gande statsrådet att det i detta avseende vore mindre ändamålsenligt att bygga upp en verksamhet vid socialhögskolorna parallell med den som bedrivs i universitetskanslersämbetets regi. Starka skäl talar dock för att utvecklingsarbetet skall omfatta även socionomutbildningen. Jag kommer vid min anmälan i det följande av anslaget Pedagogiskt utvecklingsarbete vid universiteten m. m. att föreslå att medlen under detta anslag skall kunna användas även för projekt rörande socionomutbildningen.

Utöver medel för ytterligare personal för handläggning av utbildningsfrågor (+42 000 kr.) samt en förstärkning av expensmedlen (+59 000 kr.) räknar jag för nästa budgetår inte med andra förändringar under anslaget än sådana av automatisk natur.

Men hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Nämnden för socionomutbildning* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 482 000 kr.

b) universiteten m. m.**Vissa gemensamma frågor***Universitetskanslersämbetet*

I skriften Högre utbildning och forskning (publicerad i universitetskanslersämbetets skriftserie) sammanfattar universitetskanslersämbetet (UKÄ) sitt handlingsprogram sådant det kommer till uttryck i förslag till riktlinjer på längre sikt och i budgetförslaget för det kommande budgetåret.

Inledningsvis tar UKÄ upp Kungl. Maj:ts anvisningar för petitaarbetet och sätter dessa i relation till planeringsläget inom UKÄ:s förvaltningsområde. Dessa anvisningar innefattar bl. a. föreskrifter om alternativet 0, som skall belysa effekterna av en medelstilledd budgetåret 1974/75 som — beräknad på visst sätt — med fem procent understiger anslagssumman enligt riksstaten för budgetåret 1973/74. UKÄ konstaterar att möjligheten att åstadkomma reducerade kostnader inom universitetssektorn genom att begränsa tillträdet till ospärrad utbildning, enligt budgetanvisningarna, inte får komma i fråga medan en ytterligare begränsning av tillträdet till spärrade grundutbildningar inte har uttryckligen uteslutits i anvisningarna. UKÄ avvisar emellertid tanken på åtgärder av det senare slaget, vilka ytterligare skulle skärpa den rådande obalansen i utbildningsutbudet. Strävandena måste i stället inriktas på att inom givna kvantitativa ramar få till stånd en ökning av kapaciteten för yrkesinriktade utbildningsvägar. De spärrade utbildningslinjerna representerar undantagslöst denna kategori.

Enligt UKÄ:s mening är det klart att en så ingående omprövning av befintlig verksamhet inom universitetssektorn som förutsatts måste uppmärksamma en rad samband och inte bör utesluta en analys bl. a. av grunderna för tillträdet till ospärrade utbildningsvägar. I själva verket, framhåller UKÄ, föreligger nu material för en samlad sådan omprövning i form av de undersökningar, överväganden och ställningstaganden som 1968 års utbildningsutredning (U 68) redovisat. Utrednings- och beslutsunderlag för en omgestaltning i ett längre perspektiv föreligger således sedan remissbehandlingen av U 68:s förslag avslutats. Det samlade materialet avses leda till en plan för den eftergymnasiala utbildningens inriktning och omfattning fram till början av 1980-talet. Först med de riktlinjer en sådan plan kan förutsättas innehålla synes universitetsmyndigheterna förfoga över ett ändamålsenligt underlag för realistiska budgetalternativ. Budgetdirektiven däremot lämnar inte utrymme för en allsidig bedömning av en verksamhetsinskränkning. UKÄ

anser det sålunda oförenligt med kraven på en förbättrad långsiktig planering av universitetssektorn att förorda att hela eller utbrutna delar av de reduktionsalternativ, som de lokala myndigheterna beräkningsvis skisserat, förverkligas.

UKÄ pekar i detta sammanhang på att en långtgående decentralisering av beslutsprocessen inom universitetsområdet ägt rum under en följd av år. I väsentliga delar har decentraliseringen berört budgetprocessen. Det mest belysande exemplet är driftkostnadsanslagen, som numera är finansieringskällor för en rad skiftande ändamål. Kungl. Maj:t och UKÄ har i en växande rad enskildheter avstått från att närmare reglera resursanvändningen. En återgång till central styrning, exempelvis genom att UKÄ uttryckligt förordar ett visst val av medel inom resursdispositionen, avstyrker UKÄ bestämt. Vad som i stället krävs, framhåller UKÄ, är en fortsatt energisk satsning på arbetet att vidga handlingsutrymmet för de lokala myndigheterna och att undanröja kvarstående hinder för val av medel inom givna gränser och utifrån de mål som statsmakterna formulerat.

Som ett exempel på möjliga åtgärder nämner UKÄ en förändring av beslutsprocessen när det gäller disposition och förvaltning av lokaler. UKÄ avser att under våren 1974 lägga fram ett principförslag i denna fråga.

UKÄ stryker under att styrkan i ett system med lokala fullmakter inom givna ramar bör ligga i det ständiga incitament till omprövning och vägning av verksamheten, som det lokala handlingsutrymmet innebär. Det incitamentet bör, framhåller UKÄ, på längre sikt äga större tyngd än improvisationer via allmänna budgetföreskrifter.

I fråga om den grundläggande utbildningen tar UKÄ upp vissa kvantitativa frågor (s. 15). Ämbetet konstaterar att tillströmningen till universitet och högskolor ökade under hela 1960-talet t. o. m. läsåret 1968/69. Därefter har en minskning skett. Mycket tyder, enligt UKÄ, på att nedgången av studerandetillströmningen är ett uttryck för ett minskat intresse hos gymnasieungdomen för studier vid filosofisk fakultet. En analys som utförts av statistiska centralbyrån (SCB) visar att det framför allt är antalet sökande i åldersgruppen under 25 år som minskat. SCB har också konstaterat att övergångsfrekvensen från gymnasieskolan till universitet och högskolor minskat kraftigt.

SCB:s undersökningar rörande den sociala sammansättningen av de nyinskrivna visar att den ökning av andelen ungdomar från arbetarhem som noterats under hela 1960-talet nu stannat av. Vidare har andelen kvinnor bland de nyinskrivna minskat efter att ha varit i stort sett konstant under hela 1960-talet.

Även antalet närvarande studerande har minskat sedan läsåret 1970/71. Denna minskning är en följd av dels den lägre tillströmningen, dels vissa förändringar i studieaktiviteten. Allt fler studerande lä-

ser sålunda utan avsikt att ta examen. Denna utveckling synes vara ett resultat bl. a. av ett ökat utbud av kortare utbildningsvägar, framhåller UKÄ.

Åtskilliga verksamheter som hänför sig till grundutbildningen syftar till en förändring av utbildningens innehåll och organisation, betingad av forskningens och arbetsmarknadens utveckling, framhåller UKÄ vidare. Ämbetet redovisar några av de vägar som utnyttjas för att skapa förutsättningar för önskvärd förnyelse och för att underlätta genomförande av förändringar av utbildningen.

UKÄ redogör i detta sammanhang för några utredningar inom skilda fakultetsområden. Sålunda har UKÄ tillsatt en samrådsgrupp med uppgift att utarbeta planeringsunderlag och samordna den lokala planeringen inom det arbetsvetenskapliga området. Den högre utbildningens internationalisering har behandlats av en år 1972 tillsatt utredning, som väntas slutföra sitt uppdrag innevarande budgetår. På grundval av förslag från utredningen anordnas vid filosofisk fakultet fr. o. m. höstterminen 1973 en utbildningslinje med klar internationell inriktning, den s. k. internationella ekonomutbildningen.

UKÄ redovisar även utredningar rörande studieplanerna i blockämnet svenska inom UKÄ:s s. k. svenskgrupp, rörande teknisk utbildning i Umeå inom organisationskommittén för högre teknisk utbildning och forskning i övre Norrland samt rörande utbildningen i psykoterapi.

Parallellt med UKÄ:s större utredningar pågår kontinuerligt över hela fältet lokalt initierat arbete med förändringar i utbildningens innehåll och verksamhetsformer. UKÄ framhåller att det främst är denna verksamhet som bör stimuleras. Möjligheten till nära koppling mellan förnyelsearbetet och den konkreta undervisningssituationen ger de bästa förutsättningarna för arbete av detta slag.

UKÄ tar också upp vissa utbildningsändringar, som är under genomförande. Bland dessa nämns förändringen av den religionsvetenskapliga utbildningen, en revidering av samhällsplanerarutbildningen samt den förstärkning av den grundläggande utbildningen i matematik, som statsmakterna fattade beslut om år 1973.

I fråga om resurserna för den grundläggande utbildningen för UKÄ fram vissa konkreta förslag. Ämbetet framhåller att det är av största vikt att resursmässiga begränsningar inte hindrar en nödvändig differentiering av utbildningen. UKÄ föreslår därför att ytterligare resurser anvisas för att göra det möjligt att inrätta flera alternativa studiekurser vid de filosofiska fakulteterna. Sådana studiekurser har kommit till därför att flera yrkesinriktade utbildningsalternativ behövs.

UKÄ tar också upp frågan om resurserna för de s. k. småämnena, dvs. de studiekurser som i det nya systemet för tilldelning av lärarresurser vid de filosofiska fakulteterna bekostas från kursanslag. Enligt UKÄ:s mening skapades inte tillräckligt utrymme för utbildningen i

småämnena inom ramen för kursanslagen. UKÄ föreslår därför att ytterligare medel ställs till förfogande under de berörda kursanslagen.

Det är vidare angeläget att förändringarna i studerandepopulationens sammansättning, med en ökad andel vuxenstuderande, följs upp med förändrade undervisningsformer. Sålunda krävs ett tillskott av medel för att man i ökad utsträckning skall kunna anordna kurser på kvällstid och kurser för studerande som följer en långsammare studietakt.

Slutligen föreslår UKÄ ett resurstillskott, som motsvarar en tioprocentig kostnadsökning för den första terminens utbildning i engelska, franska och tyska. Det är enligt ämbetets mening angeläget att ökade resurser ställs till förfogande för att utbildningen i språkfärdighetsdelen skall kunna leda fram till bättre studieprestation inom given tidsram.

I fråga om studievägledningen vid universiteten framhåller UKÄ, att man inom denna under senare år alltmer kommit att uppmärksamma sysselsättningsproblemen och de studerandes svårigheter vid utträdet på arbetsmarknaden. UKÄ arbetar f. n. på ett utbildningsprogram för studievägledare. Utbildningen förutsätts få sådan utformning att studievägledarna blir skickade att förmedla viss yrkeslivsinformation till de studerande. UKÄ avser vidare att i samråd med arbetsmarknadsstyrelsen ta ställning till vilka yrkesvägledande uppgifter som kan fullgöras av universiteten samt vilken arbetsfördelning som bör gälla mellan förvaltningar och institutioner.

I den stencilerade delen av anslagsframställningen tar UKÄ upp den förstärkning av resurserna för studievägledning som skett under de senaste åren. Ämbetet har beräknat behovet av resurser för detta ändamål med utgångspunkt i den av statsmakterna år 1972 godtagna planen för utbyggnad av studievägledningen samt aktuella uppgifter rörande antalet närvarande studerande. Medelsbehovet kan därvid beräknas till 6,7 milj. kr. Under perioden 1969—1973 har medelsanvisningen för studievägledning under fakulteternas avlöningsanslag ökat med sammanlagt 8,3 milj. kr. Ämbetet konstaterar att det på institutionsnivå sålunda finns ett resursöverskott på ca 1,6 milj. kr. i förhållande till den godtagna planen. Samtidigt konstaterar ämbetet att medelsbehovet inom universitetsförvaltningarna uppgår till 3,3 milj. kr., medan de anvisade medlen f. n. uppgår till 2,4 milj. kr. UKÄ föreslår att utbyggnadsprogrammet fullföljs och att behovet av ytterligare resurser för förvaltningarnas del täcks genom att det resursöverskott som finns för institutionsnivån tas i anspråk.

UKÄ föreslår vidare att läroanstalterna friare än nu skall kunna disponera tillgängliga resurser för studievägledning. Sålunda bör det vara möjligt att disponera om anvisade medel mellan fakultetsområden och mellan institutioner och förvaltningar.

I avsnittet om den grundläggande utbildningen tar UKÄ även upp

vissa principiella resonemang rörande utbildningens arbetslivsanknytning. UKÄ framhåller därvid att det är naturligt att den grundläggande universitetsutbildningen inriktas mot mer eller mindre avgränsade yrkesområden. Det är däremot inte en uppgift för universiteten att ansvara för yrkesutbildning i den trängre bemärkelsen av utbildning för angivna befattningar eller inskolning på arbetsplatsen.

UKÄ påpekar bl. a. att det ökade antalet yrkesverksamma studerande, yrk-kurserna och försöksverksamheten med kombinationsutbildning skapat ytterligare samband mellan arbetsliv och utbildning. Samspelet mellan samhälle och utbildning måste ägnas ökad uppmärksamhet, om de mål UKÄ uttalat sig för i sitt handlingsprogram skall kunna förverkligas.

Det fortsatta pedagogiska utvecklingsarbetet bör — genom att i högre grad än hittills inriktas på att finna sådana former för användning av utbildningsresurserna att de studerande stimuleras till ökad studieaktivitet på egen hand och i arbetsgrupper — kunna bidra till bl. a. en förbättrad studiecaktivitet.

UKÄ lägger i sin anslagsframställning fram förslag om en utredning rörande forskarutbildningens omfattning och mål. En utgångspunkt för ämbetet är den kvantitativa utvecklingen av forskarutbildningen sedan början av 1960-talet. Det totala antalet studerande på denna nivå var år 1960 3 177, år 1965 5 743 och år 1972 12 219. Antalet nybörjare i forskarutbildningen har under de senaste åren uppgått till ca 2 400 och antalet examinerade utgjorde läsåret 1971/72 ca 1 300. Om man utgår från att antalet studerande i forskarutbildning skulle förbli i stort sett konstant i förhållande till nuläget skulle antalet forskarutbildade personer år 1990 vara lika stort som antalet universitetsutbildade år 1955, framhåller UKÄ. Mot denna bakgrund bör, enligt UKÄ, följande huvudfrågor tas upp vid en översyn.

Forskarutbildning och samhällsbehöv

Avvägningar mellan forskarutbildning och andra typer av fort- och vidareutbildning

Resurs- och budgeteringsfrågor

UKÄ diskuterar fortsättningsvis arbetsmarknaden för dem som gått igenom forskarutbildning. Ämbetet konstaterar att den del av arbetsmarknaden, som under 1950- och 1960-talen tagit emot en stor del av de forskarutbildade, nämligen universitet och högskolor samt skolväsendet, under överskådlig framtid har ett nyrekryteringsbehov av arbetskraft av detta slag som väsentligt understiger den årliga examinationen. Bristen på lärare med forskarutbildning på olika stadier är väsentligen hävd.

Ämbetet betonar att de beräkningar som gjorts rörande utbildningssektorn är ytterst osäkra, något som dock i än högre grad gäller den

tredje avnämaren av forskarutbildad personal, nämligen forsknings- och utvecklingsarbetet utanför universitets- och högskoleorganisationen. Med starka reservationer för osäkerheten i bedömningarna konstaterar UKÄ att även ett fördubblat behov av sådan personal inom forsknings- och utvecklingsarbete utanför universitetsområdet skulle kunna tillgodoses genom ett fåtal årskullar examinerade.

De redovisade uppskattningarna får, enligt ämbetet, givetvis inte ligga till grund för bedömningar av samhällets behov av forskarutbildad arbetskraft. Om man emellertid utgår från att forskarutbildningen ursprungligen varit avsedd för yrkesverksamhet inom forskning och utvecklingsarbete samt i viss utsträckning inom skolan, visar de gjorda beräkningarna, att enbart en mindre del av dem som nu går igenom forskarutbildning kan få anställning inom områden mot vilka deras utbildning är riktad. Med hänsyn härtill och till kravet på en rimlig fördelning av samhällets resurser för utbildning anser UKÄ, att en fortsatt total expansion av forskarutbildningen inte bör ske i avvaktan på resultatet av en behovsundersökning.

En slutsats av det förda resonemanget är att många av dem som går igenom forskarutbildning inte kommer att kunna få anställning inom de traditionella avnämaramrådena. En naturlig fråga blir då om den nuvarande utbildningen är riktigt utformad med avseende på andra yrkesfunktioner, som de utbildade kan väntas få. Mot denna bakgrund anser UKÄ att man i samband med övervägandena om forskarutbildningens dimensionering bör pröva även avvägningen mellan forskarutbildning och andra typer av fort- och vidareutbildning inom ramen för de totala resurserna för forskarutbildning. Därvid kan det bli aktuellt att ta upp tanken på utbildning av det slag som innefattas i begreppet mellanexamen och som diskuterades av 1963 års forskarutredning.

Vid bedömning av forskarutbildningen och andra typer av fort- och vidareutbildning måste den ekonomiska insatsen ställas i relation till värdet av den utbildning som produceras. Omfattningen av resurserna för forskarutbildningen kan inte anges entydigt. Man kan dock uppskatta de totala löne- och driftkostnaderna till mellan 100 och 200 milj. kr. per budgetår.

Handlednings- och undervisningsresurserna för forskarutbildningen har successivt ökats. I ett läge som präglas av stor återhållsamhet i budgetförslaget kan man dock inte, framhåller UKÄ, räkna med att genom resurstillskott uppnå en tillfredsställande balans mellan resurser och antal studerande inom alla ämnesområden. En åtstramning av antalet studerande i forskarutbildning totalt sett ter sig därför, enligt ämbetet, nödvändig för att kvaliteten i forskarutbildningen skall kunna bibehållas.

Frågan om hur stor andel av de forskarstuderande, som skall få bidrag till sin försörjning är betydelsefull i sammanhanget, framhåller UKÄ. F. n. har ca 3 800 av totalt ca 12 000 forskarstuderande stipen-

dium eller assistent/amanuensisjänst. Enligt UKÄ:s mening är denna andel för låg. En åtstramning av kapaciteten för forskarutbildning bör därför inte följas av en minskning av antalet försörjningstillfällen för forskarstuderande.

Fördelningen av resurserna för forskarutbildning medför f. n. vissa svårigheter som främst hänger samman med att möjligheterna att inrätta assistent- och amanuensisjänster är beroende av omfattningen av den grundläggande utbildningen. Härigenom sker en koppling mellan forskningsvolymen och den grundläggande utbildningen, som enligt ämbetets uppfattning inte är helt tillfredsställande. Det finns områden där det är motiverat med en omfattande grundutbildning men där behovet av forskarutbildning och forskning är mindre. Det motsatta förhållandet gäller inom andra områden. I samband med en bedömning av forskarutbildningens dimensionering bör också frågor om resurstilldelningen penetreras.

UKÄ föreslår med hänvisning till det förda resonemanget att Kungl. Maj:t skall fatta beslut om formerna och direktiven för en översyn av det slag som angivits.

Under 1950- och 1960-talen ökade samhällets insatser på forskningens område kraftigt. Forskningspolitik bedrevs i stor utsträckning på »ökning marginalen» framhåller UKÄ. I nuvarande läge med betydligt lägre tillväxttakt måste arbetet på alla planeringsnivåer inriktas på att genom omprioriteringar skapa utrymme för nya forskningsfält. Mot bakgrund härav har UKÄ avsevärt skärpt sin planeringsinsats när det gäller frågor om hur ledigblivna tjänster som professor och biträdande professor skall disponeras.

UKÄ framhåller att kraven på forskningsorganisationen är stora. Såväl i den offentliga debatten som från forskarna själva ställs ofta krav på ökade forskningsinsatser inom skilda områden. Dessa krav måste vägas mot varandra. Inom ramen för budgetförslaget kan UKÄ föra vidare endast en mindre del av de framförda önskemålen. En av utgångspunkterna för UKÄ:s prioriteringar är att arbetsmiljöfrågorna i vid mening bör ges ökad tyngd när det gäller successiv förändring av forskningsorganisationen. Ämbetet har ställt sig bakom ett av organisationskommittén för högre teknisk utbildning och forskning i övre Norrland utarbetat förslag rörande arbetsvetenskaplig utbildning och forskning vid högskolan i Luleå, vilket överlämnades till Kungl. Maj:t i början av år 1973. UKÄ återkommer i nästa års petita med förslag till utbyggnad av den arbetsvetenskapliga forskningen inom universitetsorganisationen.

I förlängningen av arbetsmiljöproblemen ligger de arbetsmarknads- och socialpolitiska problemen. Forskningen rörande dessa frågor har emellertid förhållandevis liten omfattning och bör enligt UKÄ:s mening ges hög prioritet. En utökning av denna forskningsverksamhet

bör ske främst genom att institutet för social forskning ges ökade resurser.

UKÄ framhåller vidare att ämbetet delar den grundsyn på den humanistiska vetenskapens betydelse för en balanserad samhällsutveckling som kommer fram i humanistiska forskningsrådets utredning Humanistisk och teologisk forskning — Nuläge och framtidsperspektiv. UKÄ finner det angeläget att humanisterna, genom riktat stöd, bereds utrymme att delta i tvärvetenskapliga utrednings-, utvecklings- och forskningsprojekt för att på så sätt bidra till lösningen av samhällsfrågor av central betydelse. UKÄ avser att i nästa års anslagsframställning redovisa en långtidsplan för utbyggnad av forskningsorganisationen inom de humanistiska och teologiska områdena.

Förstärkningar av driftkostnadsanslagen har under de gångna åren ställts i förgrunden av UKÄ. För budgetåret 1974/75 föreslås dock anslagen — efter omräkningar på grund av löne- och prisförändringar — i huvudsak oförändrade. UKÄ har med hänsyn till givna föreskrifter ansett det ofrånkomligt att temporära åtgärder i åtstramande riktning också drabbar högprioriterade budgetcavsnitt.

UKÄ har i oktober 1973 lämnat en sammanställning över den ekonomiska omslutningen budgetåret 1972/73 vid läroanstalterna. Läroanstalternas sammanlagda driftmedelsomslutning uppdelad på finansieringskällor framgår av följande tabell.

Finansieringskälla	1972/73		Procentuell förändring från föregående budgetår
	Milj. kr.	%	
Avlönings-, driftkostnads- och programanslag	818,6	52	+ 7
Övriga medel som anvisats läroanstalt över riksstaten	432,0	28	+19
Medel tilldelade från statens forskningsråd och styrelsen för teknisk utveckling	149,0	10	+ 4
Gåvo- och donationsmedel	71,9	5	+16
Ersättning för arbete m. m.	15,6	1	+30
Övriga medel	63,9	4	+13
Summa	1 551,0	100	

Den sammanlagda driftmedelsanvändningen ökade med 11 % jämfört med budgetåret 1971/72. Medlen som anvisas läroanstalterna över riksstaten ökade också med ca 11 %. Förbrukningen av externa medel i form av gåvor och donationer samt ersättning för arbete m. m. (s. k. uppdragsverksamhet) ökade sammanlagt med ca 18 %. Förbrukningen av medel för uppdragsverksamhet uppgick till närmare 16 milj. kr. Uppdragsmedlen utgör dock endast ca en procent av den totala omslutningen för läroanstalterna inom UKÄ:s område.

UKÄ har i särskild skrivelse i november 1973 hemställt om ändrade bestämmelser om tilldelning av lärarresurser för grundläggande utbildning vid universitetet i Umeå, högskolan i Linköping samt universitetsfilialerna budgetåret 1974/75.

Universitetsrestaurangkommittén

Universitetsrestaurangkommittén (U 1970: 46) har i maj 1973 överlämnat delbetänkandet (Ds U 1973: 4—5) »Universitetsrestauranger — mål och subventioner». Målet för restaurangverksamheten vid universitet och högskolor bör enligt kommittén vara att i den omfattning som motiveras av verksamheten vid de skilda läroanstalterna bereda möjlighet för studerande och anställda att intaga näringsmässigt tillfredsställande måltider i anslutning till läroanstalten. Kommittén har där efter på skilda punkter preciserat detta mål.

Verksamheten bör främst avse studerande och anställda vid statliga eftergymnasiala utbildningsanstalter. Restaurangerna bör vidare kunna utnyttjas även av andra offentligt anställda, vilket bör beaktas vid anordnandet av nya enheter. I mån av kapacitet bör slutligen även andra ha tillgång till lokalerna och den service som erbjuds där.

Restaurangverksamheten bör omfatta servering av främst lunch- och kaffemåltider samt därutöver sådan middags- och kvällsmåltidsservering som kan motiveras av förekomsten av kvällsundervisning. Kommittén påpekar vidare att det från de anställdas synpunkt framstår som angeläget att måltidsservice anordnas vid läroanstalterna även under ferietid.

Enligt kommittén bör det klart utsägas att det inte kan finnas någon skyldighet för staten att anordna eller driva universitetsrestauranger. Investeringens och den årliga driftsubventionens storlek måste vid investeringstillfället bedömas stå i ett rimligt förhållande till den efterfrågan på sådan service som kan förväntas. Endast undantagsvis — t. ex. vid fältstationer — bör detta villkor kunna eftersättas.

I det allmänna målet för statens engagemang bör enligt kommittén inrymmas en ambition att aktivt stimulera anställda och studerande att äta näringsmässigt fullgoda måltider regelbundet och på tider som är lämpligt anpassade till arbetet. Bland medlen härför nämner kommittén att måltiderna serveras till en rimlig kostnad för den enskilde och att lokalerna planeras som en väsentlig och integrerad del av en positiv arbetsmiljö.

Enligt gällande riktlinjer för subventionering av universitetsrestaurangerna (jfr prop. 1967: 104 s. 46, SU 1967: 88, rskr 1967: 203) svarar staten för kapitalkostnaderna och kostnaderna för en första uppsättning av inredning och utrustning. En av kommittén genomförd studie av olika driftenheters ekonomi visar att övriga kostnader för lokaler m. m. ofta har stor inverkan på måltidspriset. En väsentlig orsak här till

är att starka periodiska variationer i beläggningen ger en låg genomsnittlig utnyttjandegrad. För att kunna erhålla en acceptabel driftekonomi med bibehållande av rimliga måltidspriser har de driftansvariga organen därför nära nog genomgående tvingats bedriva olika sidoverksamheter. Överskottet från dessa verksamheter har sedan genom internsubventionering kommit den primära måltidsverksamheten till godo.

Kommittén föreslår att universitetsrestaurangerna i fråga om subventionering jämföras med personalrestauranger vid statliga verk och myndigheter. Enligt den s. k. måltidspriskungörelsen (1968: 351, ändrad senast 1972: 299) skall vid dessa restauranger måltidspriset grundas på kostnaderna för i huvudsak endast livsmedel och personal. De kostnader som faller på staten bör enligt kommitténs förslag bestridas på i princip samma sätt som motsvarande kostnader för läroanstaltens övriga lokaler. Subventioneringen bör dock avse endast den primära måltidsverksamheten. Annan kommersiell verksamhet bör enligt kommitténs mening svara för sina lokalkostnader. Kommittén föreslår vidare att staten skall förhyra de restauranglokaler som med hjälp av statliga lån anordnats i byggnader som ägs av studerandesammanslutningar så att även dessa lokaler omfattas av den utökade subventioneringen.

Om läroanstalterna åläggs att svara för kostnaderna för subventionen bör det enligt kommitténs mening ankomma på dem att pröva vilka enheter som erfordras och därmed skall vara subventionerade liksom att ta initiativ till anordnande av nya sådana lokaler.

Kommittén beräknar överslagsmässigt de kostnader som följer av de nu redovisade förslagen till ca 3,7 milj. kr. utöver vad som följer enligt nu gällande regler.

Kommittén — som avser att i ett senare betänkande redovisa förslag i frågor som rör huvudmannaskap och driftformer för universitetsrestaurangerna — har i det nu föreliggande betänkandet vidare lagt fram förslag om hur frågor som rör det utökade stödet t. v. bör handläggas.

Betänkandet har remitterats till berörda myndigheter, organisationer m. fl. för yttrande. Remissinstanserna har därvid i allt väsentligt tillstyrkt kommitténs förslag i här redovisade delar. Bl. a. byggnadsstyrelsen anför dock i fråga om förslaget att staten skall förhyra s. k. lånefinansierade restauranger och att formerna för avtal med och ersättning till fastighetsägarna bör övervägas ytterligare.

Departementschefen

Under en tioårsperiod från slutet av 1950-talet ökade alla delar av universitetsorganisationen mycket kraftigt. Ett mått på tillväxten är antalet ordinarie och extra ordinarie lärartjänster vid universiteten, vilket — bortsett från vissa tjänster avsedda för den kliniska delen av läkar- och tandläkarutbildningen — fördubblats sedan år 1962. Ett an-

nat mått är riksstatanslagen till högre utbildning och forskning, vilka, i löpande priser, ökat från 264 milj. kr. till 1 608 milj. kr. sedan sistnämnda år. En bakgrund till denna tillväxt, vid sidan bl. a. av samhällets ökade behov av välutbildad arbetskraft, var den starkt stigande efterfrågan på universitetsutbildning. Antalet studerande vid de fria fakulteterna mer än tredubblades under 1960-talet.

Den snabba tillväxten av universitet och högskolor utsatte organisationen för stora påfrestningar. Den gav emellertid också möjlighet till differentiering och förnyelse av utbildnings- och forskningsorganisationen i relativt snabb takt. Önskemål om nya specialiseringar och upptagande av nya forskningsområden kunde i betydande utsträckning tillgodoses inom ramen för de årliga resurstillskotten.

En väsentlig drivfjäder för tillväxten var, som nämnts, de studerandes efterfrågan på högre utbildning. Under de första åren av 1970-talet har denna efterfrågan förändrats. En väsentligt ändrad inställning hos ungdomen till fortsatt utbildning vid filosofisk eller teknisk fakultet i omedelbar anslutning till gymnasieskoleutbildningen har kunnat noteras. Som en följd bl. a. härav har antalet närvarande studerande vid universiteten och vissa högskolor minskat under de senaste åren, inom vissa utbildningsvägar kraftigt.

På kort sikt utsätter även en nedgång av studerandeantalet universitetsorganisationen för påfrestningar. Den minskande undervisningsvolymen innebär vidare att tillskotten till organisationen begränsas till de rent kvalitativa förstärkningar, som kan komma i fråga. Förutsättningarna för att inom ramen för den årliga resursökningen tillgodose nya behov och önskemål har därmed förändrats påtagligt.

I denna situation ökar kraven på fortlöpande omprövning av den befintliga organisationen. Detta gäller naturligtvis såväl lärartjänster som övriga resurser. I fråga bl. a. om tjänster som professor och biträdande professor förutsätts enligt 69 § universitetsstadgan (1964: 461, omtryckt 1970: 370, ändrad senast 1973: 679) att man, när en inte nyinrättad sådan tjänst blir ledig, prövar om tjänsten bör ges ändrat ämnesinnehåll, ersättas med annan lärartjänst eller indragas, den s. k. paragraf-69-prövningen. Av de skäl som angivits i det föregående men även med hänsyn till att undervisningsvolymen vid vissa institutioner är mindre än den undervisningsskyldighet som är förenad med befintliga ordinarie och extra ordinarie lärartjänster har Kungl. Maj:t meddelat föreskrifter som innebär en skärpning av kravet på prövning enligt nämnda stadgande i fråga om tjänster som universitetslektor vid humanistisk, samhällsvetenskaplig och matematisk-naturvetenskaplig fakultet.

Enligt min mening bör man se den i 69 § universitetsstadgan föreskrivna prövningen som ett väsentligt instrument för att tillgodose uppkommande önskemål om forskning eller utbildning inom nya områden. Det ligger i sakens natur att en sådan förstärkning inom ett om-

råde uppnås genom en minskning av organisationen inom ett annat. En förutsättning för en smidig tillämpning av detta instrument för förnyelse är att universitetsmyndigheterna parallellt med den planering för utvidgning av organisationen som sker i anslutning till petitaarbetet utarbetar relativt långsiktiga planer för dispositionen av befintliga tjänster. Man bör givetvis inte räkna med att det normalt skall bli möjligt att på kort sikt genom nytillskott av resurser ersätta den minskning av organisationen inom ett område som följer av en oprioritering av det slag som här avses.

Kostnaderna för huvuddelen av universitetens basorganisation, vid sidan av tjänsterna som lärare och forskare, bestrids från driftkostnadsanslagen. Mellan budgetåren 1970/71 och 1973/74 ökade driftkostnadsanslagen till de fem fria fakulteterna — räknat i fasta priser och löner och sedan hänsyn tagits till att ett ökat antal ändamål skall bestridas från anslagen — med sammanlagt nära 20 %. Undervisningsvolymen inom den grundläggande utbildningen vid dessa fakulteter har under samma tidsperiod minskat med uppskattningsvis 30 %. Även om det föreligger stora variationer mellan olika institutioner och läroanstalter, bör förändringar av denna storleksordning ha öppnat relativt stora möjligheter till omDispositioner. En förutsättning för att man skall kunna tillgodose nya och förändrade behov genom omprövning av den befintliga organisationen är att de som utnyttjar resurserna klart kan överblicka samtliga disponibla resurser. Jag finner det angeläget att konsistorierna vid sin disposition av de samlade resurserna beaktar detta.

1968 års utbildningsutredning (U 68) lade i mars 1973 fram sitt huvudbetänkande (SOU 1973: 2) Högskolan. Utredningen har vidare lagt fram delbetänkanden dels rörande försöksverksamhet med yrkesteknisk högskoleutbildning, dels rörande högskolornas förvaltning (SOU 1973: 12 och 47). U 68:s huvudbetänkande behandlar principfrågor om den högre utbildningens dimensionering, lokalisering och organisation. Statsmakternas ställningstaganden till dessa förslag kommer att ha stor betydelse för utbildningen vid universitet och högskolor från mitten av 1970-talet. Remissbehandlingen av U 68:s huvudbetänkande samt betänkandet om högskolornas förvaltning pågår f. n.

U 68:s betänkande om försöksverksamhet med yrkesteknisk högskoleutbildning har remissbehandlats. Jag har för avsikt att senare föreslå Kungl. Maj:t att för 1974 års riksdag lägga fram en proposition i frågan.

Jag går nu över till att behandla vissa frågor rörande den grundläggande utbildningen vid universiteten m. m.

Som nämnts i det föregående har studerandeantalet vid bl. a. de filosofiska fakulteterna minskat de senaste åren. Mellan läsåren 1972/73 och 1973/74 är nedgången ca 8 %, räknat på det antal studerande

för vilket lärarresurser tilldelas. Variationerna är emellertid stora mellan fakulteterna. Sålunda har studerandeantalet vid de humanistiska fakulteterna minskat med ca 20 %, vid de samhällsvetenskapliga med ca 5 % och vid de matematisk-naturvetenskapliga med omkring 2 %. Vid de sistnämnda fakulteterna har dock antalet studerande i de mest resurskrävande, laborativa ämnena ökat.

I sitt betänkande UbU 1973: 8 framhöll utbildningsutskottet, att det kunde vara motiverat att Kungl. Maj:t hade möjlighet att i särskilda fall genom speciella åtgärder dämpa verkningarna för lärarpersonalen av ett väsentligt minskat studerandecantal.

På grundval av förslag från bl. a. universitetskanslersämbetet (UKÄ) anvisade Kungl. Maj:t genom beslut i juli 1973, 1,5 milj. kr. till särskilda åtgärder för vissa lärare m. fl. vid de filosofiska fakulteterna, vilkas förordnanden inte kunnat förnyas för tid efter den 30 juni 1973. De anvisade medlen disponeras av UKÄ, som inom ramen för detta belopp medgivits att dels inrätta extra tjänster som universitetslektor, dels dela ut extra stipendier för forskarutbildning. För höstterminen 1973 har 29 personer förordnats på extra tjänst eller arvodestjänst som lärare och 20 personer tilldelats extra stipendium för forskarutbildning under läsåret 1973/74.

De grundläggande dragen i nuvarande system för tilldelning av lärarkrafter vid de filosofiska fakulteterna fastställdes av statsmakterna år 1958 (prop. 1958: B 104, SU 1958: B 48, rskr 1958: B 76). Systemet innebär i princip att undervisningsresurserna har ställts i en fast relation till studerandeantalet. I sin ursprungliga utformning byggde systemet på att s. k. organisationsplaner fastställdes för i vart fall de större ämnesområdena. I dessa planer angavs relativt detaljerat för varje ämnesområde och betygsgrad vilka undervisningsmoment som skulle förekomma, undervisningsformer, undervisningens omfattning och lärarkategori för varje moment samt normer för uppdelning i undervisningsgrupper.

Detta detaljreglerande system har successivt förenklats och beslutanderätten har i flertalet frågor förts över från Kungl. Maj:t och UKÄ till läroanstalterna.

Det år 1958 införda systemet var av stor betydelse för möjligheterna att under den snabba ökningen av antalet studerande under 1960-talet förse de filosofiska fakulteterna med erforderliga resurser till lärarpersonal. Vid den plötsliga övergången från stigande till sjunkande studerandecantal i början av 1970-talet medförde systemet friställningar, med kort varsel, av lärarpersonal. Denna situation möttes med särskilda åtgärder av det slag som redovisats i det föregående.

I syfte att dels uppnå en ytterligare teknisk förenkling av systemet för tilldelning av lärarresurser vid de filosofiska fakulteterna, dels göra tilldelningen mindre känslig för variationer i antalet studerande, har

Kungl. Maj:t — efter förslag från UKÄ — utfärdat nya föreskrifter för lärarresurstilldelningen. Dessa föreskrifter gäller fr. o. m. innevarande budgetår.

Det nya resurstilldelningssystemet bygger på en i princip oförändrad undervisningsstandard jämfört med tidigare ordning, i vart fall vad gäller ämnesområden med stort studerandeantal. För ämnesområden med ett mycket litet studerandeantal anvisas medel fr. o. m. innevarande budgetår i form av kursanslag fördelade på fakultetsområden och läroanstalter. Detta innebär att den automatiska anpassningen av undervisningsresurserna till studerandeantalet inte gäller för dessa ämnesområden. Kursanslagen omfattar nära hälften av ämnesområdena men endast omkring 5 % av de studerande. För innevarande budgetår har kursanslagen beräknats så att de motsvarar de resurser som under föregående budgetår utgick enligt universitetsautomatiken för undervisning och examination inom de berörda ämnesområdena.

För övriga 54 ämnesområden gäller kostnadsramar per studerande, uttryckta i aktuellt löneläge. Dessa kostnadsramar är beräknade så att de vid varje studerandeantal skall medge en i huvudsak oförändrad undervisningsvolym per studerande.

De nya föreskrifterna innefattar, som nämnts, vissa bestämmelser som syftar till att stabilisera tilldelningen vid snabbt varierande studerandeantal. Grunden för UKÄ:s tilldelningsbeslut utgörs sålunda normalt av det verkliga antalet för första gången i studiekurser registrerade studerande höstterminen närmast före det läsår tilldelningen avser. Läroanstalten får oavsett det verkliga antalet studerande behålla de lärarresurser som på denna grund tilldelats av UKÄ. Tilldelade medel får av konsistoriet i viss utsträckning omfördelas inom en fakultet. Ytterligare tilldelning av lärarkrafter får ske i den mån behovet inom ett ämnesområde överstiger det beräknade med 5 %. Härutöver gäller att den sammanlagda resursvolymen för grundläggande utbildning vid de berörda fakulteterna inte får minska med mer än högst 10 % från ett år till ett annat.

Det nya systemet bör medföra att förändringarna i omfattningen av lärarresurserna från ett läsår till nästa begränsas. Jag räknar därför med att särskilda åtgärder av det slag som vidtagits åren 1972 och 1973 inte skall erfordras vid kommande budgetårsskifte.

Minskningen av antalet studerande vid de filosofiska fakulteterna har vid universitetet i Umeå, högskolan i Linköping och universitetsfilialerna medfört att antalet studerande i många studiekurser blivit mycket litet. Till följd härav kommer tilldelningen av lärarresurser, vid tillämpning av de redovisade bestämmelserna, att minska kraftigt på de berörda orterna. Ett utbildningsutbud av tillfredsställande omfattning skulle därför inte kunna komma till stånd vid berörda enheter nästa läsår om inte särskilda åtgärder vidtas. UKÄ har i särskild skri-

velse föreslagit åtgärder som syftar till att förhindra en sådan utveckling.

Enligt min mening är det mycket angeläget att de nämnda mindre enheterna, trots minskat antal studerande, skall kunna erbjuda ett brett utbud av kurser. UKÄ bör därför ges möjlighet att, där ett tillskott av ytterligare lärarkrafter är en förutsättning för ett sådant utbildningsutbud, tilldela lärarresurser utöver vad som följer av bestämmelserna om universitetsautomatiken. Jag beräknar kostnaderna för detta ändamål till högst 2 milj. kr.

Även i övrigt räknar jag med vissa kvalitativa förstärkningar av den grundläggande utbildningen vid de filosofiska fakulteterna. UKÄ har föreslagit bl. a. en uppräknig av kursanslagen för de små ämnesområdena samt en intensifiering av den första terminens undervisning i tyska, engelska och franska. Jag har vid min beräkning av berörda avlösningsanslag tagit upp sammanlagt 1 250 000 kr. för dessa ändamål.

Jag beräknar de sammanlagda kostnaderna nästa budgetår för universitetsautomatiken till 105,5 milj. kr.

UKÄ lade år 1970 fram en plan för utbyggnad av studievägledningen vid universiteten och de tekniska högskolorna. Denna plan godtogs av riksdagen (UbU 1972: 30, rskr 1972: 218). Med anledning av det minskade antalet studerande vid de filosofiska fakulteterna har UKÄ reviderat den ursprungliga planen. Av UKÄ:s framställning framgår att det vid humanistisk, samhällsvetenskaplig och matematisk-naturvetenskaplig fakultet innevarande budgetår finns en större organisation för studievägledning än vad som är motiverat av studerandeantalet. Överskottet motsvarar ca 1,6 milj. kr. Det är enligt min mening rimligt att organisationen anpassas till det av den reviderade planen angivna behovet.

Ett fullföljande av UKÄ:s plan vad gäller resurserna för studierådgivning vid universitetens förvaltningar och vid de tekniska fakulteterna kräver däremot ett tillskott av ytterligare (952 000+410 000=) 1 362 000 kr. Denna förstärkning bör kunna komma till stånd genom omfördelning av det överskott som finns vid de filosofiska fakulteterna. För att verkningarna av omfördelningen för de anställda skall begränsas bör konsistorierna kunna använda medel, som anvisats under anslaget till förvaltningarna, för studievägledningsändamål på institutionsnivå. Utbyggnaden av studievägledningsorganisationen vid universiteten och de tekniska högskolorna enligt den nämnda planen har härigenom slutförts.

Den högre tekniska utbildningen har byggts ut kraftigt under den senaste tioårsperioden. Samtidigt som tekniska högskolan i Stockholm och Chalmers tekniska högskola i stort sett fördubblat sin utbildningskapacitet under denna period har nya tekniska utbildnings- och forskningsenheter byggts upp i Lund, Linköping och Luleå. Antalet intag-

ningsplatser vid de tekniska fakulteterna har ökat från drygt 1 000 i början av 1960-talet till närmare 3 400 innevarande läsår.

Samhället har och kommer självfallet även i framtiden, att ha behov av kvalificerade ingenjörer. Den snabba utbyggnaden av den högre tekniska utbildningen har syftat till att tillgodose detta behov.

Under de senaste åren har ungdomens intresse för tekniska studier minskat både inom gymnasieskolan och på högskolenivån. Denna utveckling har medfört svårigheter att fylla samtliga nybörjarplatser vid de tekniska fakulteterna. Dessutom har de studerande som påbörjat högre teknisk utbildning haft genomsnittligt lägre avgångsbetyg från gymnasieskolan än tidigare. Detta förhållande synes ha bidragit till att studieresultaten inom den aktuella utbildningen, som tidigare varit relativt goda, nu visar en tendens att försämrats.

UKÄ har, med hänsyn till matematikämnets grundläggande betydelse inom högre teknisk utbildning, låtit utföra en utredning av utbildningen i matematik inom civilingenjörsutbildningen. UKÄ har vidare tillsatt en arbetsgrupp med uppgift att analysera studieresultat och studieeffektivitet vid teknisk fakultet. Jag utgår från att de berörda universitetsmyndigheterna snarast, inom ramen för anvisade resurser, vidtar åtgärder för att förbättra studieeffektiviteten.

Av väsentlig betydelse för den aktuella rekryteringssituationen på längre sikt är de studerandes linjeval inom skolväsendet. Tendensen till minskat intresse för naturvetenskapliga studier visar sig redan i grundskolan och tar sig uttryck i en minskad övergång till de naturvetenskapliga och tekniska linjerna i gymnasieskolan. Härigenom reduceras successivt rekryteringsunderlaget för bl. a. högre teknisk utbildning. Det är därför angeläget att berörda myndigheter överväger åtgärder för att på nämnda utbildningsnivåer genom information, studievägledning, studie- och läroplansöversyner m. m. stimulera intresset för naturvetenskapliga och tekniska studier. Mycket få flickor väljer f. n. naturvetenskaplig och teknisk utbildning på gymnasial och eftergymnasial nivå, varför åtgärder för att öka flickornas intresse för sådan utbildning är särskilt viktiga. Jag vill i detta sammanhang erinra om vad dåvarande departementschefen anförde i denna fråga i prop. 1973: 1 (bil. 10 s. 188).

Jag går nu över till att ta upp vissa frågor rörande forskarutbildningen. UKÄ lägger i sina förslag till anslagsframställningar fram förslag om en utredning om bl. a. forskarutbildningens dimensionering, mål och inriktning. Jag delar ämbetets uppfattning att bl. a. de redovisade problemen bör bli föremål för en samlad översyn. Jag avser att senare återkomma till Kungl. Maj:t med förslag i denna fråga.

På grundval av ett förslag från UKÄ beslutade statsmakterna förra året om införande av arvodestjänster som adjungerad professor (prop.

1973: 1 bil. 10, UbU 1973: 8, rskr 1973: 105). Kungl. Maj:t har beslutat inrätta och förordnat innehavare på 25 tjänster som adjungerad professor enligt följande sammanställning.

Fakultet	Ort ¹ /antal tjänster				
	U	L	G	S	Li
Samhällsvetenskaplig		1		2	
Medicinsk			2	2	1
Farmaceutisk	2				
Matematisk-naturvetenskaplig	1	1			
Teknisk		1	2	9	1

¹ U = Uppsala, L = Lund, G = Göteborg, S = Stockholm, Li = Linköping.

Av de förordnade adjungerade professorerna innehar 10 tjänst i statlig eller statsunderstödd verksamhet medan övriga 15 är verksamma inom den privata sektorn. I avvaktan på att erfarenheter vinnas av de nu inrättade tjänsterna bör enligt min mening antalet tjänster som adjungerad professor vara i huvudsak oförändrat.

Resurserna för forskarutbildning bör förstärkas, bl. a. vid de enheter som fortfarande är under uppbyggnad. Vid min anmälan i det följande av anslagen till avlöningar till lärarpersonal för de skilda fakultetsområdena räknar jag därför medel för sammanlagt ytterligare tre tjänster som docent och fyra tjänster som forskarassistent samt 216 000 kr. till förstärkning av kursanslagen för forskarutbildning. Jag räknar vidare i det följande medel för ytterligare 70 stipendier för forskarutbildning.

Jag har inledningsvis berört frågan om dispositionen av medlen under driftkostnadsanslagen. Vid min beräkning av dessa anslag har jag beaktat förändringarna av antalet närvarande studerande bl. a. vid de filosofiska fakulteterna. Jag har vidare tagit hänsyn till kostnader för det ökade antalet utbildningsplatser vid vissa spärrade utbildningslinjer samt till vissa kostnader i samband med flyttning av dels den farmaceutiska fakulteten till Uppsala dels delar av sektionen för bergsvetenskap vid tekniska högskolan i Stockholm till Luleå. Jag har även beräknat medel för ökade kostnader för inköp av försöksdjur för vetenskapligt ändamål och för vissa kostnader för dissektionsmaterial för den grundläggande utbildningen vid medicinska fakulteten.

Mina beräkningar av driftkostnadsanslagen framgår av följande sammanställning.

Fakulteter	Anslag 1973/74	Föreslagen ändring 1974/75	
		Universitets- kanslersämbetet	Departements- chefen
Humanistiska	18 100 000	+ 824 000 ¹	+ 267 000 ²
Teologiska	1 050 000	+ 165 000	+ 63 000
Juridiska	2 100 000	+ 117 000	+ 132 000
Samhällsvetenskapliga	21 700 000	+ 730 000 ³	+ 513 000 ⁴ , ⁵
Medicinska	85 450 000	+1 088 000 ³	+ 554 000 ³
Odontologiska	13 250 000	+1 255 000	+1 464 000
Farmaceutiska	4 350 000	+ 476 000	+ 287 000
Matematisk-naturveten- skapliga	58 200 000	+3 189 000 ⁴	+2 790 000 ⁴
Tekniska	53 800 000	+7 936 000 ⁵	+4 930 000 ⁵

¹ Ett belopp om 535 000 kr, som under innevarande budgetår beräknats under reservationsanslaget Humanistiska fakulteterna m. m.: Driftkostnader, föreslås beräknat under förslagsanslaget Grundläggande humanistisk, samhällsvetenskaplig och matematisk-naturvetenskaplig utbildning i Linköping. Häruöver har styrelsen för dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkiv föreslagit att ett belopp om 30 000 kr., som under innevarande budgetår beräknats under reservationsanslaget Humanistiska fakulteterna m. m.: Driftkostnader, skall beräknas under förslagsanslaget Dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkiv: Förvaltningskostnader.

² Ett belopp om 680 000 kr., som under innevarande budgetår beräknats under reservationsanslaget Samhällsvetenskapliga fakulteterna m. m.: Driftkostnader, föreslås beräknat under förslagsanslaget Grundläggande humanistisk, samhällsvetenskaplig och matematisk-naturvetenskaplig utbildning i Linköping.

³ Ett belopp om 4 960 000 kr., som under innevarande budgetår beräknats under reservationsanslaget Medicinska fakulteterna m. m.: Driftkostnader, föreslås beräknat under reservationsanslaget Teknisk samt viss medicinsk och matematisk-naturvetenskaplig utbildning och forskning m. m. i Göteborg och Linköping.

⁴ Därav avser 561 000 kr. ändamål för vilka under innevarande budgetår medel beräknats under reservationsanslaget Institutionen för astronomi vid universitetet i Stockholm.

Ett belopp om 1 050 000 kr., som under innevarande budgetår beräknats under reservationsanslaget Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna m. m.: Driftkostnader, föreslås beräknat under reservationsanslaget Teknisk samt viss medicinsk och matematisk-naturvetenskaplig utbildning och forskning m. m. i Göteborg och Linköping.

⁵ Därav avser 345 000 kr. ändamål, för vilka under innevarande budgetår medel beräknats under förslagsanslaget Förvaltningarna vid universitetet m. m. Ett belopp om 18 000 kr., som under innevarande budgetår beräknats under reservationsanslaget Tekniska fakulteterna m. m.: Driftkostnader, föreslås beräknat under förslagsanslaget Latinamerika-institutet i Stockholm.

⁶ Därav avser 273 000 kr. bidrag till the Stockholm University Institute for English-Speaking Students, för vilket under innevarande budgetår medel beräknats under förslagsanslaget Vissa kurser för utländska studerande.

Jag vill i detta sammanhang erinra om att fr. o. m. innevarande budgetår resurser, som anvisats under avlöningsanslag och som bestäms av personalstater eller av maximerade anslagsposter, får användas för att bestrida kostnader som eljest belastar driftkostnadsanslag eller anslag till datamaskintid (prop. 1973: 1 bil. 10, UbU 1973: 8, rskr 1973: 105).

Försöksverksamhet med programbudgetering bedrivs

fr. o. m. budgetåret 1971/72 vid Chalmers tekniska högskola. Innevarande budgetår anvisas medel i programtermer även till teknisk utbildning och forskning vid högskolan i Linköping. Försöksverksamheten skall budgetåret 1974/75 utvidgas till att omfatta även medicinsk utbildning och forskning samt grundläggande humanistisk, samhällsvetenskaplig och matematisk-naturvetenskaplig utbildning vid högskolan i Linköping. Jag beräknar i det följande medel för verksamheten vid Chalmers tekniska högskola och högskolan i Linköping under dels ett reservationsanslag till teknisk samt viss medicinsk och matematisk-naturvetenskaplig utbildning och forskning m. m. i Göteborg och Linköping, dels ett förslagsanslag till grundläggande humanistisk, samhällsvetenskaplig och matematisk-naturvetenskaplig utbildning i Linköping.

Riksrevisionsverket (RRV) har i december 1973 överlämnat en rapport angående försöksverksamheten med programbudgetering vid Chalmers tekniska högskola. Rapporten innehåller även vissa förslag rörande det fortsatta arbetet med programbudgetering inom området högre utbildning och forskning.

Särskilda problem är förknippade med införande av programbudgetering inom detta område. Jag vill här endast peka på svårigheterna att formulera operationella mål för och mäta resultaten av verksamhet inom området. Erfarenheterna vid Chalmers tekniska högskola måste ses mot denna bakgrund. RRV redovisar vissa positiva erfarenheter i form av ökat kostnadsmedvetande och förbättringar i ekonomiska rutiner, men pekar också på nödvändigheten av förändringar i och vidareutveckling av det hittills tillämpade systemet. RRV:s rapport bereds f. n. inom utbildningsdepartementet.

I prop. 1973: 1 (bil. 10 s. 324) redovisade föredragande statsrådet att Kungl. Maj:t medgivit att försöksverksamheten med nya former för samarbete mellan studerande, lärare och övrig personal vid universitet och högskolor förlängts till att gälla också budgetåren 1973/74 och 1974/75. UKÄ har i december 1972 meddelat nya föreskrifter för försöksverksamheten avseende konsistorier, utbildningsnämnder och institutioner. Dessa föreskrifter trädde i kraft den 1 juli 1973. Efter framställning har Kungl. Maj:t i november 1973 bemyndigat UKÄ att besluta om försöksverksamhet också avseende sammansättningen av fakulteter och sektioner. Försöksverksamhet kan därmed bedrivas avseende samtliga delar av universitetsorganisationen.

Den vid min anmälan av vissa gemensamma frågor rörande skolväsendet nämnda s. k. DUST-kommittén har i sitt betänkande (Ds U 1973: 12) Samverkan — Mitwirkung behandlat bl. a. frågor om samverkan inom högskoleväsendet. Kommitténs överväganden och rekommendationer i denna del berör väsentliga frågor som nära sammanhänger med försöksverksamheten med nya samarbetsformer. Statsmakterna får anledning att pröva hithörande frågor bl. a. i samband

med ställningstaganden till U 68:s förslag om högskoleväsendets institutionella organisation.

Som jag redovisat i det föregående har universitetsrestaurangkommittén lagt fram förslag till mål för restaurangverksamheten vid universitet och högskolor. Kommittén har vidare lämnat förslag bl. a. om ökad subventionering av restaurangerna. Efter samråd med chefen för jordbruksdepartementet och statsrådet Löfberg förordar jag att stödet till universitetsrestaurangerna utökas till att motsvara vad som gäller för personalserveringar inom statliga myndigheter genom att måltidspriskungörelsen görs tillämplig även i fråga om anställda och studerande vid universitet och högskolor. Jag delar kommitténs uppfattning att subventioneringen inte bör omfatta annan kommersiell verksamhet än den primära måltidsverksamheten. En förutsättning för att subventionen skall få utgå bör vidare vara att avtal träffats i vilket skyldigheterna för den som svarar för driften regleras. Det ankommer på byggnadsstyrelsen att i samråd med kommittén vidta de åtgärder som krävs härför. Frågan om villkoren för lokalernas användning för icke-kommersiella ändamål bör kunna lösas med beaktande och motsvarande tillämpning av cirkuläret (1973: 643) om föreningsverksamhet i myndighets lokaler m. m.

Mot bakgrund av vad bl. a. byggnadsstyrelsen anfört är jag inte beredd att förorda utökade subventioner till sådan restaurangverksamhet som bedrivs i s. k. lånefinansierade lokaler.

Vid mina beräkningar av behovet av medel budgetåret 1974/75 för verksamheten vid universiteten och högskolorna har jag tagit hänsyn till kostnaderna för genomförande av de av mig nu förordade förslagen. Jag har därvid utgått från att ersättningen vid upplåtelse av lokalerna för ändamål som inte omfattas av subventioneringen i sin helhet skall tillföras de anslag och anslagsposter från vilka kostnader för renhållning och städning bestrids. Det ankommer på kommittén att inom ramen för sina samordnande och utredande uppgifter ta de initiativ som krävs för genomförandet av det förordade subventioneringssystemet. Jag räknar med att de erfarenheter kommittén härvid gör skall — liksom de av remissinstanserna redovisade synpunkterna — tjäna som underlag för kommitténs fortsatta arbete med de frågor som rör huvudmannaskap och driftformer för universitetsrestauranger.

E 5. Humanistiska fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal**E 6. Humanistiska fakulteterna m. m.: Driftkostnader**

1972/73 Utgift	80 631 431 ¹	Reservation ⁴	2 766 625
1973/74 Anslag	82 434 000 ²		
1974/75 Förslag	80 814 000 ³		

¹ Därav avlöningar till lärarpersonal 64 568 901 kr. och driftkostnader 16 062 530 kr.

² Därav avlöningar till lärarpersonal 64 334 000 kr. och driftkostnader 18 100 000 kr.

³ Därav avlöningar till lärarpersonal 62 447 000 kr. och driftkostnader 18 367 000 kr.

⁴ Anslaget Humanistiska fakulteterna m. m.: Driftkostnader.

Dessa anslag avses för grundläggande utbildning, forskarutbildning och forskning inom humanistiska ämnesområden vid universiteten samt för grundläggande utbildning inom humanistiska ämnesområden vid högskolan i Linköping.

I följande sammanställning redovisas — med hänsyn till vad som i det föregående anförts beträffande driftkostnadsanslagen under vissa gemensamma frågor rörande universiteten m. m. — endast lärarpersonal och belopp som hänför sig till sådan personal.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Universitetskanslersämbetet m. fl.	Departementschefen
Personal			
Lärarpersonal	715	+19	—42
Anslag			
<i>Utgifter</i>			
Lönekostnader	64 902 000	+2 914 000	—1 844 000
<i>Uppbördsmedel</i>			
Avkastning från vissa fonder m. m.	568 000	+ 43 000	+ 43 000
Nettoutgift	64 334 000	+2 871 000	—1 887 000

Universitetskanslersämbetet

Ändringsförslagen rörande lärarpersonal innebär i korthet följande.

Ämne m. m./tjänst m. m./läroanstalt ¹	Kostnad budgetåret 1974/75 (tkr.)		Anmärkningar
	Grundläggande utbildning	Forskarutbildning o. forskning	

Arkeologi, särskilt nord-europeisk

1. 1 professur och 500 assistenttimmar, Um	135	Beslutad år 1971 med benämningen nordisk och jämförande fornkunskap (prop. 1971: 1 bil. 10 s. 262, UbU 1971: 3, rskr 1971: 84)

Litteraturvetenskap, särskilt litteraturpedagogik

2. 1 tjänst som biträdande professor och 500 assistenttimmar, G	126

Swahili

3. 1 tjänst som utländsk lektor, U	83

Anslagsomläggning

4. Minskad medelsanvisning under detta anslag med hänsyn till att vissa medel för grundläggande humanistisk utbildning vid högskolan i Linköping beräknas under programanslag	—1 044

Gemensamt för flera läroanstalter

5. 3 tjänster som forskarassistent	214
6. Ökning av kostnader för engelska, franska och tyska	461
7. Förstärkning av kursanslag för grundläggande utbildning	819
8. Ökning av lärartilldelning för kurser på kvällstid m. m.	452

771	475
-----	-----

9. Löneomräkning	1 668	Därav avser 1 504 000 kr. höjt lönekostnads- pålägg

2 914
----

¹ U = universitetet i Uppsala, G = universitetet i Göteborg, Um = universitetet i Umeå.

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) föreslår att principbeslut nu fattas om inrättande av vissa professurer den 1 juli 1975, nämligen vid universitetet i Umeå i franska, särskilt modern franska, och i samiska kulturen och språket. Beslut bör enligt UKÄ nu fattas även om inrättande av en professur vid universitetet i Uppsala inom ämnesområdet etnografi i samband med att innehavaren av en personlig tjänst som professor i allmän och jämförande etnografi avgår med pension.

Härjämte har UKÄ i särskild skrivelse hemställt att en tjänst som universitetslektor i franska vid universitetet i Stockholm ändras till tjänst som universitetslektor i kinesiska.

Som jag redovisat i det föregående vid min anmälan av anslaget till förvaltningskostnader vid dialekt- och ortnamnsarkiven och svenskt

visarkiv (DOVA), har styrelsen för DOVA föreslagit att institutet för ortnamns- och dialektforskning som är knutet till institutionen för nordiska språk vid universitetet i Göteborg skall inordnas i DOVA. I samband därmed bör enligt DOVA resurserna för ändamålet beräknas under nämnda förvaltningsanslag.

Beträffande 0-alternativet (—2 830 000 kr.) anser UKÄ det naturligt att vid en inskränkning av anslagsutrymmet söka göra rationaliseringar som inte direkt berör den forskning och undervisning som bedrivs. UKÄ pekar emellertid på en senareläggning av inrättandet av professuren i arkeologi i Umeå, en minskning av medlen för assistenttimmar för forskning och allmänt institutionsarbete samt en minskning av medlen för grundläggande utbildning. Dessa åtgärder skulle enligt UKÄ få svåra konsekvenser för bl. a. undervisningen och anställningstryggheten.

Sameutredningen

Sameutredningen¹ har i september 1973 till dåvarande departementschefen överlämnat en promemoria (Ds U 1973: 14) med förslag till åtgärder beträffande forskning och eftergymnasial utbildning i samiska. Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av *universitetskanslersämbetet (UKÄ)* — som bifogat yttranden från berörda myndigheter vid universitetet —, *skolöverstyrelsen (SÖ)* — som bifogat yttranden från berörda länskolnämnder och från lärarhögskolan i Umeå —, *dialekt- och ortnamnsarkivet i Umeå*, *Nordiskt samiskt institut*, *Same-Ätnam*, *Svenska samernas riksförbund* och *Stiftelsen Västerbottens museum*.

Utredningen föreslår att en organisation för forskning och eftergymnasial utbildning i samiska skapas vid universitetet i Umeå, där en professur i samiska enligt utredningens mening bör inrättas den 1 juli 1974. Som skäl härför anför utredningen bl. a. att samarbetet med det nyligen inrättade nordiska samiska institutet och ett rationellt utnyttjande av institutets möjligheter förutsätter goda basresurser inom forsknings- och utbildningsområdet också i Sverige. Vidare kan en utvidgning av undervisningen i samiska som minoritetsspråk i nomadskolan, grundskolan och gymnasieskolan ske endast genom att möjligheter öppnas att utbilda lärare i ämnet.

Vidare är enligt utredningen en utvidgad kursverksamhet i samiska i form av bl. a. decentraliserad vuxenutbildning på universitetsnivå önskvärd för folkbildningsarbetet. Dessutom kräver ett utvecklingsarbete på olika områden till stöd för den samiska kulturen insatser av forskningskaraktär. Utredningen erinrar om att samerna i sitt kul-

¹ Landshövdingen Gösta Elfving (ordförande), hovrättsassessorn Olof Köhl, departementssekreteraren Thomas Rönström, rektorn Lars Thomasson och renskötaren Lars Utsi.

turprogram begärt konkreta samhälleliga åtgärder till gagn för den samiska kulturen.

Bristen på utbildningsmöjligheter för lärare inom den samiska undervisningen och det stora antalet forskningsuppgifter med språklig inriktning motiverar enligt utredningen att tyngdpunkten i ämnet för den föreslagna professuren läggs på de samiska språken. Tjänsten bör därför benämnas professur i samiska språket. De kulturella aspekterna bör emellertid särskilt markeras. Liksom beträffande andra språkprofessurer bör av ämnesbeskrivningen framgå att stor vikt bör fästas vid det kulturella området, anser utredningen.

Kostnaderna för professuren beräknas av utredningen till 132 000 kr. Däri ingår kostnader för 500 assistenttimmar för forskning och allmänt institutionsarbete. För grundutbildningen räknar utredningen med samma tilldelning av lärarresurser som gäller för motsvarande ämnesområden vid filosofisk fakultet. Kostnaderna för den decentraliserade vuxenutbildningen, inklusive rese- och traktamentskostnader m. m., bör enligt förslaget bestridas från reservationsanslaget Decentraliserad universitetsutbildning m. m.

Sameutredningens förslag om en organisation för högre utbildning och forskning i samiska i Umeå har tillstyrkts av samtliga remissinstanser. Även förslagen om professurens benämning, lokalisering och tidpunkten för dess inrättande har vunnit anslutning i flertalet remissyttranden.

UKÄ har emellertid inte funnit anledning att frånga sin bedömning i ärcts förslag till anslagsframställningar att den föreslagna tjänsten bör inrättas den 1 juli 1975. Beträffande professurens benämning ansluter sig UKÄ till bedömningen att tjänsten bör ha en i första hand språkvetenskaplig inriktning. Ämbetet har dock stannat för benämningen samiska språket och kulturen.

UKÄ:s förslag till benämning av professuren stöds av *rektorsämbetet och humanistiska fakulteten vid universitetet i Umeå*, medan övriga remissinstanser som yttrat sig i denna fråga biträder utredningens förslag. *Historisk-filosofiska sektionens i Uppsala utbildningsnämnd* anser emellertid att tjänsten skall benämnas samiska språket och placeras vid universitetet i Tromsö.

Flera remissinstanser, däribland *SÖ* och *Svenska samernas riksförbund*, anser att de kulturvetenskapliga aspekterna bör betonas, t. ex. i ämnesbeskrivningen. Riksförbundet anser vidare att dokumenterade språkkunskaper skall vara ett behörighetsvillkor för tjänsten.

I ett stort antal remissyttranden, däribland i dem som avgivits av *historisk-filosofiska sektionens i Uppsala utbildningsnämnd*, *humanistiska fakulteten i Lund* och *dess utbildningsnämnd* samt *länskolnämnderna i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län*, framhålls att det är mycket angeläget att inrättandet av professuren inte fördröjs.

Invandrarutredningen

Inledning

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 28 maj 1968 tillkallade dåvarande chefen för inrikesdepartementet invandrarutredningen¹ (In 1969: 22). Utredningen har i november 1972 lagt fram ett delbetänkande, (SOU 1972: 83) Invandrarutredningen 2, Tolkservice, Nordisk språkkonvention. Efter remiss har yttranden över betänkandet avgivits av *riksåklagaren* — som bifogat yttranden från vissa länsåklagar- och åklagarmyndigheter —, *Svea hovrätt* — som bifogat yttranden från vissa tingsrätter —, *hovrätten för övre Norrland, kammarrätten i Göteborg, rikspolisstyrelsen, kriminalvårdsstyrelsen* — som bifogat yttranden från vissa kriminalvårdsdirektörer m. fl. —, *domstolsväsendets organisationsnämnd, chefen för armén, socialstyrelsen, arbetarskyddsstyrelsen, riksförsäkringsverket, postverket, statskontoret, riksskatteverket, universitetskanslersämbetet (UKÄ)* — som bifogat yttranden från berörda myndigheter vid universitet och högskolor —, *skolöverstyrelsen, kommerskollegium* — som bifogat yttranden från vissa handelskamrar —, *näringsfrihetsombudsmannen, arbetsmarknadsstyrelsen* — som bifogat yttranden från vissa länsarbetsnämnder —, *statens invandrarverk* — som bifogat yttranden av Finlandssvenskarnas riksförbund i Sverige, Giunta Associazioni Italiane in Svezia och Riksförbundet Finska föreningar i Sverige —, *exekutionsväsendets organisationsnämnd, länsstyrelserna i Stockholms, Kronobergs, Malmöhus, Västmanlands och Norrbottens län* — av vilka några bifogat yttranden från vissa kommuner m. fl. —, *kompetenskommittén* och av *folkhögskoleutredningen*.

Vidare har yttranden avgivits av *Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet, Svenska arbetsgivareföreningen* gemensamt med *Sveriges industriförbund* och *Sveriges grossistförbund, Landsorganisationen i Sverige (LO), Sveriges akademikers centralorganisation (SACO)* gemensamt med *Statstjänstemännens riksförbund (SR), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Sveriges advokatsamfund, Föreningen Sveriges tingsrättsdomare, Folkbildningsförbundet, Försäkringskassoförbundet* — som bifogat yttranden från vissa allmänna försäkringskassor —, *Föreningen Norden, Föreningen auktoriserade översättare, Sveriges författarförbund, Sveriges förenade studentkårer (SFS)* samt *Samernas riksförbund*.

I det följande lämnas först en kort redogörelse för betänkandet i dess helhet.

Utredningen

Invandrarutredningen beskriver nuvarande tolkservice och konsta-

¹ Riksdagsledamoten Hugo Bengtsson, fil. mag. Ingrid Diesen, riksdagsledamoten Bengt Fagerlund, byråchefen Ove Jönsson, riksdagsledamöterna Lenat Mattsson, Yngve Möller (ordförande) och Rolf Wirtén.

terar att tillgången på tolkar inom olika samhällsområden är otillräcklig. Språksvårigheter utgör enligt utredningen ofta ett betydande hinder för invandrare att uppnå en med den inhemska befolkningen jämförlig ställning. Staten, kommunerna och landstingen bör därför ta ett större ansvar för tolkfrågorna. Arbetsmarknadens parter bör ägna ökad uppmärksamhet åt behovet av en effektiv språkservice på arbetsplatserna.

För att behovet av kvalificerade tolkar skall tillgodoses bör tolkutbildning anordnas på högskolenivå. En särskild tolkskola, som knyts till ett av universiteten i landet, bör svara för utbildningen.

De nuvarande möjligheterna till utbildning av s. k. kontakttolkar bör breddas. Kurser i form av studiecirkel bör anordnas av studieförbunden. Tolkutbildning bör förekomma även vid folkhögskolor.

Utredningen föreslår vidare att auktorisation av kvalificerade tolkar och översättare skall ske genom en statlig nämnd, som även bör svara för examination av s. k. kontakttolkar. Nämnden bör föra register över tolkar och översättare.

Statens invandrarverk bör ges resurser för utökad översättningsservice. Myndigheterna bör i större utsträckning än för närvarande använda flerspråkiga blanketter.

Betänkandet innehåller vidare förslag till lag om tystnadsplikt för tolk samt vissa överväganden rörande förutsättningarna för en nordisk språkkonvention enligt Nordiska rådets rekommendation nr 29/1966. Dessa delar av betänkandet bereds inom justitiedepartementet.

I det följande lämnar jag en redogörelse för förslagen avseende tolkutbildning på högskolenivå samt för remissyttrandena i denna del.

Till förslagen om utbildning för s. k. kontakttolkar återkommer jag vid min anmälan i det följande av anslaget Bidrag till särskilda vuxenutbildningsåtgärder.

Utredningens förslag i fråga om auktorisation och registrering av tolkar och översättare samt tolk- och översättningsservice kommer att behandlas av det i invandrarfrågor föredragande statsrådet i samband med hennes anmälan senare denna dag av vissa utgifter för budgetåret 1974/75 inom arbetsmarknadsdepartementets verksamhetsområde.

Invandrarutredningen konstaterar att tolkutbildning på eftergymnasial nivå med undantag för militär sådan saknas i Sverige. En grundläggande förutsättning för en kvalitetsförbättring av nuvarande tolkservice är enligt utredningen att sådan utbildning anordnas på universitetsnivå.

Det främsta målet för en tolkutbildning på högskolenivå bör vara att utbilda tolkar för kvalificerade tolkningsuppdrag. Ett annat mål bör vara att tillgodose behovet av lärare för andra former av tolkutbildning. Med hänsyn till att behovet av tolkar varierar starkt mellan olika språk torde regelbunden utbildning inte kunna bli aktuell annat än för de

invandrarpråk som för närvarande har störst utbredning i Sverige. Utbildningens organisation bör dock enligt utredningen vara så flexibel att nya språk med lätthet kan infogas i utbildningen allteftersom behov framkommer och kompetenta lärare kan anskaffas.

Med hänsyn till att en del av dem som kommer att efterfråga tolkutbildning på högskolenivå redan är verksamma som tolkar men torde sakna den formella kompetens som nu gäller som generellt behörighetskrav för tillträde till universitetsstudier, bör enligt utredningen bestämmelserna i kungörelsen (1969: 68) om vidgat tillträde till högre utbildning tillämpas även för tolkutbildningen. Utredningen ifrågasätter om därvid ett generellt krav på läskunskaper i engelska bör ställas på dem som söker sig till denna utbildning.

Som krav för tillträde till utbildningen bör gälla att vederbörande har studievana/studielämplighet, väl behärskar det språk han avser studera och har bred samhällsorientering. Även väl vitsordad tolkerfarenhet bör tillmätas stort värde. Den utbildningssökande skall vara i det närmaste aktivt tvåspråkig. Kraven på språkkunskaper torde emellertid inte kunna formuleras i termer av betyg vid filosofisk fakultet. Andra formella kriterier torde inte heller kunna tillämpas, utan graden av språkbehärskning bör enligt utredningens uppfattning fastställas genom diagnostiska prov. Av den sökande bör krävas allmän svensk samhällsorientering som motsvarar gymnasiekompetens i samhällskunskap. För sökande som inte har genomgått svensk gymnasieskoleutbildning bör också beträffande samhällskunskap särskilda diagnostiska prov kunna anordnas.

Utredningen föreslår att tolkutbildningen på universitetsnivå skall omfatta studier under tre terminer. Under den tredje, avslutande terminen bör en viss specialisering på ett eller ett par fackområden kunna äga rum, t. ex. rättsväsendet, sjukvården, socialvården och/eller arbetsmarknaden.

Den föreslagna utbildningen är i hög grad specialiserad och kräver medverkan av experter från en rad olika fackområden och förutsätter dessutom samundervisning av studerande med olika språkinriktning. Det ter sig därför enligt utredningen svårt att knyta utbildningen direkt till någon eller några av universitetens språkinstitutioner. Antingen kan tolkutbildningen anordnas av en fristående institution inom högskoleväsendet (tolkskola) eller också kan den ges inom ramen för verksamheten med yrkesinriktade studiekurser vid de filosofiska fakulteterna.

Om tolkutbildningen skulle anordnas som yrkesinriktade studiekurser är det utredningens uppfattning att ett särskilt utbildningsråd för tolkutbildning bör inrättas inom UKÄ.

Utredningens majoritet har funnit att en fristående tolkskola inom

högskoleväsendet är att föredra. Det torde, menar man, finnas en viss risk för att kurser för tolkar skulle anordnas endast sporadiskt och kursplaneringen bli mera kortsiktig om utbildningen anordnades i form av yrkesinriktade studiekurser. Administrationen av utbildningen skulle troligen bli svårare. Avgörande för utredningens bedömning av frågan har emellertid varit att en samlad organisation för tolkutbildning, läromedelsutveckling, fortbildning samt auktorisation av tolkar och översättare inte kan skapas inom ramen för verksamheten med yrkesinriktade studiekurser.

Utredningen föreslår därför att en särskild statlig tolkskola inrättas den 1 juli 1974. För frågor om utbildningens mål, dimensionering och allmänna utformning samt för prioritering av språkområden bör en särskild styrelse inrättas. I styrelsen bör ingå företrädare för myndigheter och organisationer på utbildnings-, arbetsmarknads- och invandrarområdena.

I fråga om utbildningens institutionella organisation har en reservation avgivits av ledamoten Lennart Mattsson, som förordar yrkesinriktade studiekurser inom universitetsorganisationen.

Utredningen har i sina överväganden utgått från det tolkbehov som finns för invandrare. Tolkskolan kan emellertid byggas ut för utbildning av tolkar även för näringslivets behov (t. ex. inom språk som engelska, tyska, franska, ryska och spanska). Utredningen har i sina beräkningar dock inte tagit hänsyn till näringslivets behov av tolkar.

Förslaget bygger på att en kurs omfattar tolv elever och innebär att två kurser bör igångsättas varje termin. För närvarande finns underlag för kontinuerlig utbildning av tolkar för finska, serbokroatiska och grekiska språken. Behovet är störst för finska språket.

Med den skisserade uppläggningsen dröjer det flera år innan tolkar för mindre invandrargrupper i Sverige kan hinna utbildas. Mot de nackdelar detta innebär måste enligt utredningen ställas de fördelar man vinner genom att slippa bygga ut en organisation, för vilken underlag kan komma att saknas på längre sikt. Det är dock naturligtvis möjligt att i början av verksamheten låta skolan omfatta flera kurser, om man anser att tolkar för ett större antal språk måste utbildas under de allra närmaste åren.

Invandrarutredningen anser att fortbildning, t. ex. i form av seminarier, bör anordnas för de tolkar och översättare som anlitas för kvalificerade uppdrag.

Utredningen har beräknat att kostnaderna för utbildningen är i det närmaste identiska oavsett vilket alternativ man väljer i fråga om utbildningens institutionella organisation. Kostnaderna för utbildningen beräknas vid full utbyggnad i enlighet med utredningens förslag till 750 000 kr. per år.

Remissbehandlingen

En betydande majoritet av remissinstanserna har i stort ställt sig bakom invandrarutredningens förslag om tolkutbildning på universitetsnivå. I det följande redovisas därför i huvudsak endast de remissyttranden, som innehåller kritiska eller kompletterande synpunkter på vissa av utredningens förslag.

Endast *Föreningen Sveriges tingsrättsdomare* ifrågasätter behovet av en tolkutbildning på universitetsnivå, medan *Svea hovrätt* anser att behoven är så skiftande att de angivna generella målen svårligen torde kunna tillgodoses inom ramen för en samlad tolkutbildning.

I fråga om *f ö r k u n s k a p s k r a v e n* påpekar *kompetenskommittén* att frågan om allmän behörighet för personer med utländsk förutbildning utreds inom kommittén. Kommittén tillstyrker att den föreslagna tolkutbildningen skall omfattas av reglerna för vidgat tillträde till högre utbildning och ansluter sig även i övrigt i huvudsak till utredningens bedömning av villkoren för tillträde till utbildningen. Det är emellertid enligt kommittén motiverat att basera utbildningen på sådana kunskaper i svenska som i stort sett motsvarar lärokursen på 3-årig linje i gymnasieskolan.

Kammarrätten i Göteborg biträder i huvudsak utredningens förslag i fråga om tillträdeskraven, men ifrågasätter om inte kravet på att kunskaper i svensk samhällsorientering skall motsvara gymnasiekompetens är väl högt ställt. *Statens invandrarverk* anser att en framtida högre tolkutbildning bör underbyggas redan i gymnasiet genom att invandrarelever erbjuds undervisning i sitt modersmål. *Utbildningsnämnden vid språkvetenskapliga sektionen vid universitetet i Uppsala* anser att man för tillträde till utbildningen knappast kan kräva aktiv tvåspråkighet. I svenska bör krävas gymnasiebetyg från årskurs 3 även för invandrare.

LO anser att tillträdeskraven bör omfatta en längre tids väl vitsordad verksamhet som kontakttolk eller liknande. Även universitetsstudier med språklig och samhällsvetenskaplig inriktning måste skaffa sig annan erfarenhet än enbart universitetsutbildning för att uppnå erforderlig inträdeskompetens. *Föreningen auktoriserade translatorer* anser att för tillträde bör krävas en mycket god, aktiv tvåspråkighet även ifråga om personer med universitetsutbildning.

I det övervägande antalet remissyttranden tillstyrks utredningens förslag beträffande *u t b i l d n i n g e n s i n n e h å l l m. m.* I några framförs emellertid avvikande eller kompletterande synpunkter.

Utbildningsnämnden vid språkvetenskapliga sektionen vid universitetet i Stockholm förordar till skillnad från utredningen att utbildningstiden bestäms till fyra terminer för varje språk.

Flera remissinstanser anser att utbildningens inriktning på enbart invandartolkar är för snäv resp. att utbildning bör meddelas även i

andra språk än invandrar språken. *Utbildningsnämnden vid språkvetenskapliga sektionen vid universitetet i Göteborg, Föreningen auktoriserade translatorer och Handelskammaren i Stockholm* pekar särskilt på utbildningsbehovet för översättare. *Chefen för armén* anser att utredningen i större utsträckning borde ha tagit hänsyn till behovet av att utbilda tolkar för hela samhällssektorn. *SACO* och *SR* anser det vanskligt att i alltför hög grad koncentrera tolkutbildningen till invandrar språken. *Utbildningsnämnden vid språkvetenskapliga sektionen vid universitetet i Uppsala* företräder en liknande ståndpunkt.

Utbildningsnämnden vid språkvetenskapliga sektionen vid universitetet i Lund föreslår, för att förståelsen för invandrarna skall ökas hos alla som har direkt kontakt med dessa, yrkesinriktade studiekurser om 10 till 20 poäng på de större invandrarorterna med kontrastivt studium av det svenska samhället och aktuella invandrarländer. *Socialstyrelsen* föreslår en specialkurs på området »det politiska språket» vilken skulle leda fram till en specialisering under den sista terminen. *Kommunförbundets styrelse* anför att utbildningens olika moment bör integreras och kompletteras med viss praktiktjänstgöring.

SFS anser det önskvärt att tolkutbildningen kompletteras med annan utbildning för att utvidga dess användningsområde. Utbildningen bör enligt organisationen leda fram till en 120-poängsexamen i två ämnen. *Språkvetenskapliga sektionens utbildningsnämnd vid universitetet i Uppsala* anser att man inte bör anta ett övervägande antal personer med annat språk än svenska som modersmål till den föreslagna utbildningen.

När det gäller den institutionella organisationen är remissopinionen splittrad.

UKÄ avstyrker inrättandet av en fristående tolkskola och förordar i stället att utbildningen bedrivs såsom yrkesinriktade studiekurser vid filosofisk fakultet. Om förslaget genomförs med denna organisation bör ett särskilt utbildningsråd inrättas vid UKÄ. Vad gäller utbildningens kostnader, dimensionering och lokalisering samt studieplaner bör en särskild arbetsgrupp få i uppdrag att utarbeta närmare förslag. *Kammarrätten i Göteborg* företräder en liknande uppfattning.

Språkvetenskapliga sektionens utbildningsnämnd vid universitetet i Lund, som rekommenderar en förläggning av tolkutbildningen till universitet i närheten av invandrarcentra, föreslår att utbildningen anordnas i form av alternativa studiekurser. *Utbildningsnämnden vid humanistiska fakulteten vid universitetet i Umeå*, som ansluter sig till alternativet med yrkesinriktade kurser, kan tänka sig ett system där vissa språk resp. språkgrupper huvudsakligen knyts till en eller två universitetsorter, där utbildning alltid skall anordnas, medan övrig utbildning bör vara flexibel. Till förslaget om en organisation med yrkesinriktade studiekurser ansluter sig även *TCO*, *LO*, *SACO* och *SR*. Också

länsstyrelserna i Kronobergs och Västmanlands län samt Folkbildningsförbundet biträder denna lösning.

Svea hovrätt anser att behovet av högre tolkutbildning torde kunna tillgodoses vid redan befintliga och blivande läroanstalter. *Länsstyrelsen i Uppsala län* förordar att utbildningen knyts till redan befintliga språkinstitutioner vid universitetet. *SFS* anför att utbildningen till en början bör vara lokaliserad till ett större universitet och att den bör administreras av bl. a. dess språkinstitutioner.

Länsarbetsnämnden i Kronobergs län förordar — med hänsyn till osäkerheten om behovet av tolkar — en utbildning med stor elasticitet vad avser kapaciteten. Nämnden, som i likhet med *språkvetenskapliga sektionens utbildningsnämnd vid universitetet i Göteborg* förordar en lösning med alternativa studiekurser, föreslår en uppdelning på en språkdelen och en tolkteknisk del, den senare som en yrkesinriktad kurs om 20 poäng.

Skolöverstyrelsen, som har den principiella uppfattningen att avgörandet om tolkutbildningens organisation bör anstå till dess ställning tagits till 1968 års utbildningsutrednings (U 68) förslag, tillstyrker inrättandet av en tolkskola, men vill inte helt utesluta alternativet med yrkesinriktade kurser. Även *Kommunförbundets styrelse* förutsätter att organisationsfrågan prövas mot bakgrund av U 68:s utredningsmaterial. *Näringsfrihetsombudsmannen* rekommenderar yrkesinriktade studiekurser.

Statskontoret, som i princip tillstyrker förslaget om en fristående tolkskola, ifrågasätter om en sådan kan anses ändamålsenlig och pekar på den organisationsform, som den nordiska hushållshögskolan har, som ett lämpligt alternativ. *Länsstyrelsen i Malmöhus län* anser att det förefaller vara en överdimensionering att inrätta en särskild tolkskola, men att den lösningen ändå torde vara att föredra. I åtskilliga remissyttranden, bl. a. av *statens invandrarverk*, tillstyrks förslaget om inrättande av en tolkskola helt.

Departementschefen

Enligt statsmakternas beslut år 1971 (prop. 1971: 1 bil. 10 s. 262, UbU 1971: 3, rskr 1971: 48) skall den 1 juli 1974 vid universitetet i Umeå inrättas en professur i nordisk och jämförande fornkunskap. I anslutning till att benämningen av övriga professurer inom ämnesområdet ändrats har Kungl. Maj:t beslutat att tjänsten skall inrättas med ämnesbenämningen arkeologi, särskilt nordeuropeisk. Jag beräknar nu medel för denna tjänst. I anslutning härtill tar jag upp medel för 500 assistenttimmar för forskning och allmänt institutionsarbete.

Den av sameutredningen föreslagna tjänsten som professor i samiska språket vid universitetet i Umeå bör enligt min mening komma till. Jag anser i likhet med utredningen och remissinstanserna att profes-

surens tyngdpunkt bör ligga på de samiska språken. Tjänsten bör emellertid också omfatta samisk kultur. Ämnesbenämningen bör vara samiska. I likhet med universitetskanslersämbetet (UKÄ) förordar jag att tjänsten inrättas den 1 juli 1975. Beslut härom bör fattas redan nu.

I övrigt bör utredningens förslag om decentraliserad universitetsutbildning i samiska ägnas särskild uppmärksamhet.

Kungl. Maj:t har med stöd av riksdagens bemyndigande (jfr prop. 1966: 1 bil. 10, SU 1966: 42, rskr 1966: 125) beslutat att professuren i litteraturhistoria med poetik vid universitetet i Göteborg i samband med återbesättande skall ändras till professur i litteraturvetenskap. Kungl. Maj:t har vidare beslutat att professuren i engelska språket och engelskspråkig litteratur vid universitetet i Uppsala skall ledigförklaras med benämningen engelska, särskilt engelskspråkig litteratur.

I enlighet med UKÄ:s förslag avser jag att i annat sammanhang återkomma till Kungl. Maj:t med förslag om inrättande av en tjänst som utländsk lektor i swahali vid universitetet i Uppsala. Utbildning inom detta ämnesområde kommer därmed för första gången att kunna anordnas vid ett svenskt universitet.

Vid universitetet i Göteborg finns en för Verner Ekenvall personlig tjänst som universitetslektor i nordiska språk. Vidare har medel beräknats för 500 assistenttimmar för vård av samlingar, allt avsett huvudsakligen för institutet för ortnamns- och dialektforskning i Göteborg. I enlighet med vad jag förordat vid min anmälan i det föregående av anslaget Dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkiv: Förvaltningskostnader bör denna organisation nästa budgetår inordnas i myndigheten dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkiv. Detta avlöningsanslag bör därvid minskas med ett belopp som motsvarar kostnaderna vid tjänsten och assistenttimmarna innevarande budgetår.

Jag avser att senare återkomma till Kungl. Maj:t med förslag om att ämnesområdet för en ordinarie tjänst som universitetslektor vid universitetet i Stockholm i enlighet med UKÄ:s förslag i samband med återbesättande ändras från franska till kinesiska.

Medel för grundläggande humanistisk utbildning vid högskolan i Linköping bör nästa budgetår anvisas under anslaget E 25. Grundläggande humanistisk, samhällsvetenskaplig och matematisk-naturvetenskaplig utbildning i Linköping. Medelsanvisningen under förevarande anslag bör därför minskas med sammanlagt (1 044 000 + 535 000 =) 1 579 000 kr. Under anslaget till avlöningar till lärarpersonal har jag dock beaktat det medelsbehov vid högskolan i Linköping som följer av tillämpningen av bestämmelserna om universitetsautomatiken. Dessa kostnader bör slutligt belasta anslaget E 25. Anslaget till avlöningar till lärarpersonal bör med avseende på dessa kostnader fungera endast som s. k. täckningsanslag för riksstaten.

Under anslaget Teologiska fakulteterna: Avlöningar till lärarpersonal bör för nästa budgetår beräknas medel bl. a. för utbildning i bibelns grundspråk i enlighet med den reform av den religionsvetenskapliga grundutbildningen, varom statsmakterna beslutade år 1973 (prop. 1973: 1, bil. 10 s. 333, UbU 1973: 8, rskr 1973: 105). Därvid bör kursanslaget för grundläggande utbildning vid de humanistiska fakulteterna minskas med ett belopp som svarar mot kostnaderna för motsvarande utbildning i grekiska och hebreiska under innevarande budgetår.

Med hänvisning till vad jag i det föregående anfört vid min anmälan av vissa gemensamma frågor rörande universiteten m. m. beräknar jag under avlöningsanslaget medel för en tjänst som forskarassistent vid vart och ett av universiteten i Lund och Umeå. Medelsanvisningen till studievägledning under detta avlöningsanslag bör minskas med 375 000 kr. Vidare beräknar jag 520 000 kr. för förstärkning av kursanslaget för grundläggande utbildning samt 450 000 kr. för förstärkning av den första terminens utbildning i engelska, franska och tyska.

I likhet med invandrarutredningen anser jag det angeläget med en utbyggnad av tolkutbildningen. Jag får i sammanhanget erinra om statsmakternas beslut i anledning av de av dåvarande chefen för inrikesdepartementet anmälda frågorna om rätt till ledighet och lön vid deltagande i svenskundervisning för invandrare (prop. 1972: 100, InU 1972: 27, rskr 1972: 292 och prop. 1973: 43, InU 1973: 15, rskr 1973: 158). Språksvårigheter kan för invandrare utgöra ett betydande hinder i arbetslivet och kulturlivet. Vid sjukdom eller vid behov att anlita samhällets sociala service är kunskaper i svenska språket väsentliga. Från rättssäkerhetssynpunkt kan bristande språkbehärskning utgöra ett allvarligt men.

Vid sidan av den utbildning för s. k. kontakttolkar, till vilken jag återkommer i det följande, bör enligt min mening tolkutbildning komma till stånd också på högskolenivå. I likhet med UKÄ och ett stort antal andra remissinstanser anser jag övervägande skäl tala för att denna tolkutbildning anordnas vid filosofisk fakultet och inte, som utredningen i första hand förutsätter, vid en särskild tolkskola. Enligt min mening kan man härigenom bäst tillgodose dels önskemålen om ett rationellt utnyttjande av befintliga resurser, dels strävan efter ökad rörlighet i den eftergymnasiala utbildningen. Ett rådgivande organ inom UKÄ bör kunna fullgöra huvuddelen av de uppgifter som skulle ha ankommit på den föreslagna tolkskolans styrelse, medan andra uppgifter kan handhas av de lokala universitetsmyndigheterna.

Jag ämnar senare föreslå Kungl. Maj:t att uppdra åt UKÄ att närmare utreda dels frågor rörande bl. a. tolkutbildningens dimensionering, lokalisering och allmänna utformning, dels frågor rörande prioritering av språkområden — varvid även frågor rörande utbildning av tolkar i andra moderna språk än de stora invandrar språken bör över-

vågas — samt att komma in till Kungl. Maj:t med förslag härom. Utbildningen bör kunna inledas sedan Kungl. Maj:t tagit ställning till UKÄ:s förslag.

I övrigt räknar jag för nästa budgetår inte med andra förändringar under avlöningsanslaget än sådana av automatisk natur. Med hänvisning till anslagssammanställningen beräknar jag anslaget till avlöningar till lärarpersonal till (64 334 000—1 887 000=) 62 447 000 kr. Vidare beräknar jag, i överensstämmelse med vad jag anfört i det föregående vid min anmälan av vissa gemensamma frågor rörande universiteten m. m., anslaget till driftkostnader till (18 100 000+267 000=) 18 367 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att inrätta en professur i enlighet med vad jag förordat i det föregående,
2. till *Humanistiska fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 62 447 000 kr.,
3. till *Humanistiska fakulteterna m. m.: Driftkostnader* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 18 367 000 kr.

E 7. Teologiska fakulteterna: Avlöningar till lärarpersonal

E 8. Teologiska fakulteterna: Driftkostnader

1972/73 Utgift	4 770 956 ¹	Reservation ⁴	270 533
1973/74 Anslag	5 275 000 ²		
1974/75 Förslag	5 727 000 ³		

¹ Därav avlöningar till lärarpersonal 4 015 028 kr. och driftkostnader 755 928 kr.

² Därav avlöningar till lärarpersonal 4 225 000 kr. och driftkostnader 1 050 000 kr.

³ Därav avlöningar till lärarpersonal 4 614 000 kr. och driftkostnader 1 113 000 kr.

⁴ Anslaget Teologiska fakulteterna: Driftkostnader.

Dessa anslag avses för grundläggande utbildning, forskarutbildning och forskning inom teologiska ämnesområden vid universiteten i Uppsala och Lund.

I följande sammanställning redovisas — med hänsyn till vad som i det föregående anförts beträffande driftkostnadsanslagen under vissa

gemensamma frågor rörande universiteten m. m. — endast lärarpersonal och belopp som hänför sig till sådan personal.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Universitetskanslersämbetet	Departementschefen
Personal			
Lärarpersonal	52,5	+6	+4
Anslag			
<i>Utgifter</i>			
Lönekostnader	4 225 300	+415 950	+388 950
<i>Uppbördsmedel</i>			
Avkastning från vissa fonder vid universitetet i Uppsala	300	—50	—50
Nettoutgift	4 225 000	+416 000	+389 000

Universitetskanslersämbetet

Ändringsförslagen rörande lärarpersonal innebär i korthet följande.

1. Löneomräkning 109 000 kr., varav 101 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. UKÄ ser ingen möjlighet att genomföra en femprocentig reduktion av fakulteternas anslag — dvs. 0-alternativet (—300 000 kr.) — utan att den grundläggande utbildningen vid fakulteterna drabbas av kraftiga inskränkningar och genomförandet av den nya studieordningen uppskjuts.

3. Professur i religionspsykologi i Uppsala i samband med att innehavaren av en personlig tjänst som professor i ämnet avgår med pension.

4. Ökad medelsanvisning för kursanslag (+307 000 kr.).

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) lägger — på grundval av utredningar som företagits av en arbetsgrupp inom fakultetsberedningen för humaniora och teologi — fram förslag till ändrade benämningar av vissa professurer. UKÄ avser att framdeles successivt ompröva inriktningen av övriga tjänster som professor vid de teologiska fakulteterna för att tillgodose dels den grundläggande utbildningens krav, dels behovet av nyinriktning och differentiering av forskningen.

Beträffande universitetet i Uppsala föreslår UKÄ att professuren i teologisk etik med religionsfilosofi ändras till professur i etik, särskilt socialetik. Professuren i religionshistoria med religionspsykologi föreslås bli ändrad till professur i religionshistoria, särskilt främre orientens religioner. Båda ändringarna bör genomföras den 1 juli 1974. I samband med återbesättande efter pensionsavgång bör vidare professuren i kyrkohistoria med missionshistoria ändras till professur i

missionsvetenskap, professuren i dogmatik med symbolik till professur i tros- och livsåskådningsvetenskap och professuren i kyrkohistoria till professur i kyrkohistoria, särskilt nordisk.

Professuren i systematisk teologi vid universitetet i Lund föreslås i samband med återbesättande ändras till professur i etik.

Departementschefen

Statsmakterna beslutade år 1973 om en omläggning av den grundläggande religionsvetenskapliga utbildningen (jfr prop. 1973: 1, bil. 10 s. 333, UbU 1973: 8, rskr 1973: 105). I den nya studieordningen ingår bl. a. studiekurser inom ämnesområdet religionspsykologi, religionspedagogik och religionssociologi. Inom området religion — beteendevetenskap finns f. n. en personlig tjänst som professor i religionspsykologi vid universitetet i Uppsala, vars innehavare uppnår pensionsperiodens nedre gräns år 1974. I likhet med universitetskanslersämbetet (UKÄ) anser jag att en professur i religionspsykologi bör inrättas vid universitetet i Uppsala i samband med att innehavaren av den personliga tjänsten avgår med pension.

UKÄ föreslår att inriktningen av vissa professurer ändras för att kraven från den nya utbildningen och behovet av differentiering och utveckling av forskningen bättre skall kunna tillgodoses. Jag biträder ämbetets förslag och förordar att inriktningen av vissa professurer ändras i enlighet med följande sammanställning.

Nuvarande benämning	Läroanstalt ¹	Ny benämning
Dogmatik med symbolik	U	Tros- och livsåskådningsvetenskap ²
Kyrkohistoria	U	Kyrkohistoria, särskilt nordisk ²
Kyrkohistoria med missionshistoria	U	Missionsvetenskap ²
Religionshistoria med religionspsykologi	U	Religionshistoria, särskilt främre orientens religioner
Systematisk teologi	L	Etik ²
Teologisk etik med religionsfilosofi	U	Etik, särskilt socialetik

¹ U = universitetet i Uppsala, L = universitetet i Lund.

² I samband med återbesättande.

För utbildning i bibelns grundspråk har jag under detta avlöningsanslag tagit upp medel som motsvarar dem som för ändamålet innevarande budgetår beräknas under anslaget Humanistiska fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal (+230 000 kr.). Vidare har jag, på

grund av ökat studerandeantal, räknat ytterligare medel för kursanslag (+50 000 kr.).

I övrigt räknar jag inte med andra förändringar under avlöningsanslaget än sådana av automatisk natur. Med hänvisning till anslagssammanställningen beräknar jag anslaget till avlöningar till lärarpersonal till (4 225 000+389 000=) 4 614 000 kr. Vidare beräknar jag, i överensstämmelse med vad jag anfört i det föregående vid min anmälan av vissa gemensamma frågor rörande universiteten m. m., anslaget till driftkostnader till (1 050 000+63 000=) 1 113 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att inrätta en professur i enlighet med vad jag förordat i det föregående,
2. bemyndiga Kungl. Maj:t att ändra benämningar av professurer i enlighet med vad jag förordat i det föregående,
3. till *Teologiska fakulteterna: Avlöningar till lärarpersonal* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 4 614 000 kr.,
4. till *Teologiska fakulteterna: Driftkostnader* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 1 113 000 kr.

E 9. Juridiska fakulteterna: Avlöningar till lärarpersonal

E 10. Juridiska fakulteterna: Driftkostnader

1972/73 Utgift	11 957 381 ¹	Reservation ⁴	349 395
1973/74 Anslag	13 125 000 ²		
1974/75 Förslag	13 531 000 ³		

¹ Därav avlöningar till lärarpersonal 9 907 404 kr. och driftkostnader 2 049 977 kr.

² Därav avlöningar till lärarpersonal 11 025 000 kr. och driftkostnader 2 100 000 kr.

³ Därav avlöningar till lärarpersonal 11 299 000 kr. och driftkostnader 2 232 000 kr.

⁴ Anslaget Juridiska fakulteterna: Driftkostnader.

Dessa anslag avses för grundläggande utbildning, forskarutbildning och forskning inom juridiska ämnesområden vid universiteten i Uppsala, Lund och Stockholm.

I följande sammanställning redovisas — med hänsyn till vad som i det föregående anförts beträffande driftkostnadsanslagen under vissa gemensamma frågor rörande universiteten m. m. — endast lärarpersonal och belopp som hänför sig till sådan personal.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Universitets- kanslersämbetet	Departements- chefen
Personal			
Lärarpersonal	139	+1	of.
Anslag			
<i>Utgifter</i>			
Lönekostnader	11 105 000	+381 000	+284 000
<i>Uppbördsmedel</i>			
Avkastning från vissa fonder m. m.	80 000	+ 10 000	+ 10 000
Nettoutgift	11 025 000	+371 000	+274 000

Universitetskanslersämbetet

Ändringsförslagen rörande lärarpersonal innebär i korthet följande.

Ämne m. m./tjänst m. m./ läroanstalt ¹	Kostnad budgetåret 1974/75 (tkr.)		Anmärkningar
	Grund- läggande utbildning	Forskar- utbildning o. forsk- ning	
<i>Rättsvetenskap</i>			
1. 1 universitetslektorat i Uo 22: 25, L	97		J. Evers förste innehavare
<i>Finansrätt</i>			
2. 1 universitetslektorat i Uo 22: 25, S	97		
3. 1 tjänst som forskarassistent, L		73	
4. Kursanslag för grundläggande utbildning, L	-170		Minskat medelsbehov vid inrättande av föreslagna tjänster
	24	73	
5. Löneomräkning	284		Därav avser 263 000 kr. höjt lönekostnads-pålägg
	381		

¹ L = universitetet i Lund, S = universitetet i Stockholm.

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) har i fråga om anslaget till avlöningar till lärarpersonal vid de tekniska fakulteterna m. m. föreslagit att en professur i fastighets-, byggnads- och värderingsrätt skall inrättas vid tekniska högskolan i Stockholm nästa budgetår. UKÄ föreslår att tjänsten skall vara gemensam för juridisk och teknisk fakultet.

UKÄ anför beträffande 0-alternativet (—660 000 kr.) att en nedskärning i första hand skulle innebära att undervisning som meddelas av praktiskt verksamma jurister måste inställas. Även kursundervisningen i övrigt måste inskränkas.

Departementschefen

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) har föreslagit att en professur i fastighets-, byggnads- och värderingsrätt, gemensam för juridisk och teknisk fakultet, inrättas vid tekniska högskolan i Stockholm. Liksom UKÄ anser jag det angeläget att utbildnings- och forskningsbehovet inom området tillgodoses. Den föreslagna tjänsten torde med sin samtidigt juridiska, tekniska och samhällsvetenskapliga anknytning kunna förenas med viktiga uppgifter vid tekniska högskolans sektioner för väg- och vattenbyggnad, arkitektur och lantmäteri, främst när det gäller att belysa och utveckla rättssystemet som ett medel i samhällsbyggnandet. Med hänsyn bl. a. till kontakten med den juridiska forskningen finner jag det naturliga att tjänsten placeras vid den juridiska fakulteten. Kungl. Maj:t har den 28 december 1973 föreskrivit att förslag rörande prövning enligt 69 § universitetsstadgan (1964: 461, omtryckt 1970: 370, ändrad senast 1973: 679) av en ledigbliven professur i civilrätt vid universitetet i Stockholm skall underställas Kungl. Maj:t. Enligt min mening bör nämnda professur ändras till professur i fastighets-, byggnads- och värderingsrätt. Jag avser att i annat sammanhang föreslå Kungl. Maj:t att tjänsten skall vara gemensam för universitetet och tekniska högskolan i Stockholm. Detta innebär bl. a. att vederbörande vid båda läroanstalterna skall medverka vid tillsättning av tjänsten samt beredas tillfälle avge förslag rörande fördelningen av innehavarens tjänstgöringsskyldighet.

Med stöd av riksdagens bemyndigande (jfr prop. 1966: 1 bil. 10 s. 361, SU 1966: 42, rskr 1966: 125) har Kungl. Maj:t beslutat att benämningarna av vissa professurer i samband med återbesättande skall ändras i enlighet med följande sammanställning.

Nuvarande benämning	Läroanstalt ¹	Ny benämning
Finansrätt och finansvetenskap	L	Finansrätt med finansvetenskap
Finansrätt med finansvetenskap	S	Finansrätt
Rättshistoria med romersk rätt	U	Rättshistoria

¹ U = universitetet i Uppsala, L = universitetet i Lund, S = universitetet i Stockholm.

I enlighet med UKÄ:s förslag avser jag att i annat sammanhang föreslå Kungl. Maj:t att inrätta en ordinarie tjänst som universitetslektor i finansrätt vid universitetet i Stockholm. Jag vill i detta sammanhang erinra om vad föredragande statsrådet anförde i denna fråga i prop. 1973: 1 (bil. 10 s. 337).

Enligt vad jag erfarit har antalet närvarande studerande vid de juridiska fakulteterna hittills överskattats. Med anledning härav räknar

jag med en viss minskning av kursanslaget. I detta sammanhang kan nämnas, att statistiska centralbyrån och UKÄ har vidtagit åtgärder för att förbättra studerandestatistiken vid fakulteterna.

I övrigt räknar jag för nästa budgetår inte med andra förändringar under avlöningsanslaget än sådana av automatisk natur. Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till avlöningar till lärarpersonal till (11 025 000+274 000=) 11 299 000 kr. Vidare beräknar jag, i överensstämmelse med vad jag anfört vid min anmälan av vissa gemensamma frågor rörande universiteten m. m., anslaget till driftkostnader till (2 100 000+132 000=) 2 232 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att ändra benämningen av en professur i enlighet med vad jag förordat i det föregående,
2. till *Juridiska fakulteterna: Avlöningar till lärarpersonal* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 11 299 000 kr.,
3. till *Juridiska fakulteterna: Driftkostnader* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 2 232 000 kr.

E 11. Samhällsvetenskapliga fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal

E 12. Samhällsvetenskapliga fakulteterna m. m.: Driftkostnader

1972/73 Utgift	106 353 696 ¹	Reservation ⁴	2 969 693
1973/74 Anslag	107 881 000 ²		
1974/75 Förslag	107 419 000 ³		

¹ Därav avlöningar till lärarpersonal 87 239 159 kr. och driftkostnader 19 114 537 kr.

² Därav avlöningar till lärarpersonal 86 181 000 kr. och driftkostnader 21 700 000 kr.

³ Därav avlöningar till lärarpersonal 85 206 000 kr. och driftkostnader 22 213 000 kr.

⁴ Anslaget Samhällsvetenskapliga fakulteterna m. m.: Driftkostnader.

Dessa anslag avses för grundläggande utbildning, forskarutbildning och forskning inom samhällsvetenskapliga ämnesområden vid universiteten samt för grundläggande utbildning inom samhällsvetenskapliga ämnesområden vid högskolan i Linköping.

I följande sammanställning redovisas — med hänsyn till vad som i det föregående anförts beträffande driftkostnadsanslagen under vissa gemensamma frågor rörande universiteten m. m. — endast lärarpersonal och belopp som hänför sig till sådan personal.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Universitets- kanslersämbetet	Departements- chefen
Personal			
Lärarpersonal	1 318	—2	—58
Anslag			
<i>Utgifter</i>			
Lönekostnader	86 181 600	+2 149 100	—974 900
<i>Uppbördsmedel</i>			
Avkastning från vissa fonder m. m.	179 600	+ 100	+ 100
Nettoutgift	86 002 000	+2 149 000	—975 000

Universitetskanslersämbetet

Ändringsförslagen rörande lärarpersonal innebär i korthet följande.

Ämne m. m./tjänst m. m./ läroanstalt ¹	Kostnad budgetåret 1974/75 (tkr.)		Anmärkningar
	Grund- läggande utbildning	Forskar- utbildning o. forskning	
<i>Ekonomisk historia</i>			
1. 1 professur i stället för 1 tjänst som biträdande professor, G			Kostnaderna vid tjän- sten bestrids delvis av fondmedel. Tjänsten skall hållas vakant så länge innehavaren av en personlig professur i ämnet kvarstår i tjänst
<i>Statskunskap, särskilt politiskt beteende</i>			
2. 1 tjänst som biträdande professor och 500 assi- stenttimmar, G		126	
<i>Tillämpad psykologi</i>			
3. 1 professur och 1 000 assi- stenttimmar, Um		164	
4. 1 professur och 1 000 assi- stenttimmar, L		164	
<i>Anslagsomläggning</i>			
5. Minskad medelsanvisning under detta anslag med hänsyn till att vissa medel för grundläggande sam- hällsvetenskaplig utbild- ning vid högskolan i Lin- köping beräknas under programanslag	—1 513		

Gemensamt för flera läroanstalter

6. 1 tjänst som docent	83	
7. 1 tjänst som forskarassistent	73	
8. Förstärkning av kursanslag för forskarutbildning	410	
9. Ökade resurser för alternativa studiekurser m. m.	434	
	<u>-1 079</u>	<u>1 020</u>
10. Löncomräkning	2 208	Därav avser 2 020 000 kr. höjt lönekostnads-pålägg
	2 149	

¹ L = universitetet i Lund, G = universitetet i Göteborg, Um = universitetet i Umeå.

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) anser att ett genomförande av 0-alternativet (-3 600 000 kr.) skulle innebära att dels försörjningsmöjligheterna för de forskarstuderande liksom forskningsinsatser och kvalificerade administrativa insatser skulle minska, dels den lärarledda undervisningen skulle minska och/eller gruppstorlekarna öka. Möjligheten att inrätta alternativa studiekurser skulle också bli mindre. UKÄ befarar att en nedskärning även skulle medföra förlängda studietider.

Departementschefen

Kungl. Maj:t har med stöd av riksdagens bemyndigande (jfr prop. 1966: 1 bil. 10 s. 362, SU 1966: 42, rskr 1966: 125) beslutat att professuren i pedagogik och pedagogisk psykologi vid universitetet i Uppsala i samband med återbesättande skall ändras till professur i pedagogik.

Medel för grundläggande samhällsvetenskaplig utbildning vid högskolan i Linköping bör nästa budgetår anvisas under anslaget E 25. Grundläggande humanistisk, samhällsvetenskaplig och matematisk-naturvetenskaplig utbildning i Linköping. Medelsanvisningen under förevarande anslag bör därför minskas med sammanlagt (1 513 000 + 680 000 =) 2 193 000 kr. Under anslaget till avlöningar till lärarpersonal har jag dock beaktat det medelsbehov vid högskolan i Linköping som följer av tillämpningen av bestämmelserna om universitetsautomatiken. Dessa kostnader bör slutligt belasta anslaget E 25. Anslaget till avlöningar till lärarpersonal bör med avseende på dessa kostnader fungera endast som s. k. täckningsanslag för riksstaten.

Med hänvisning till vad jag i det föregående anfört vid min anmälan av vissa gemensamma frågor rörande universiteten m. m. beräknar jag under avlöningsanslaget medel för en tjänst som docent vid universitetet i Stockholm samt 216 000 kr. för förstärkning av kursanslaget

för forskarutbildning. Medelsanvisningen för studievägledning under detta anslag bör minskas med 717 000 kr.

I övrigt räknar jag för nästa budgetår inte med andra förändringar under avlöningsanslaget än sådana av automatisk natur. Med hänvisning till anslagssammanställningen beräknar jag anslaget till avlöningar till lärarpersonal till (86 181 000—975 000=) 85 206 000 kr. Vidare beräknar jag, i överensstämmelse med vad jag anfört i det föregående vid min anmälan av vissa gemensamma frågor rörande universiteten m. m., anslaget till driftkostnader till (21 700 000+513 000=) 22 213 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. till *Samhällsvetenskapliga fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 85 206 000 kr.,
2. till *Samhällsvetenskapliga fakulteterna m. m.: Driftkostnader* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 22 213 000 kr.

E 13. Medicinska fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal

E 14. Medicinska fakulteterna m. m.: Driftkostnader

1972/73 Utgift	184 732 492 ¹	Reservation ⁴	10 540 453
1973/74 Anslag	201 885 000 ²		
1974/75 Förslag	206 337 000 ³		

¹ Därav avlöningar till lärarpersonal 111 147 196 kr. och driftkostnader 73 585 296 kr.

² Därav avlöningar till lärarpersonal 116 435 000 kr. och driftkostnader 85 450 000 kr.

³ Därav avlöningar till lärarpersonal 120 333 000 kr. och driftkostnader 86 004 000 kr.

⁴ Anslaget Medicinska fakulteterna m. m.: Driftkostnader.

Dessa anslag avses för grundläggande medicinsk utbildning samt forskarutbildning och forskning inom medicinska ämnesområden vid universiteten i Uppsala, Lund, Göteborg och Umeå, vid karolinska institutet samt vid högskolan i Linköping. Vidare skall från anslagen bestri- das kostnader för viss grundläggande odontologisk utbildning, kostna- der för vissa medicinska kurser inom blandad medicinsk och naturve- tenskaplig utbildning vid universitetet i Uppsala, kostnader för viss ut- bildning för farmacie magisterexamen, sjukgymnastutbildningen i Stock- holm och Lund, viss övrig sjukgymnastutbildning, utbildningen i logop- edi vid universitetet i Lund samt kostnader vid karolinska institutet för utbildningen i logopedi och näringslära.

I följande sammanställning redovisas — med hänsyn till vad som i

det föregående anförts beträffande driftkostnadsanslagen under vissa gemensamma frågor rörande universiteten m. m. — endast lärarpersonal och belopp som hänför sig till sådan personal.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Universitetskanslersämbetet	Departementschefen
Personal			
Lärarpersonal	1 535	—63	—68
Anslag			
<i>Utgifter</i>			
Lönekostnader	116 576 000	—1 650 000	+3 898 000
<i>Uppbördsmedel</i>			
Avkastning från vissa fonder m. m.	141 000	of.	of.
Nettoutgift	116 435 000	—1 650 000	+3 898 000

Universitetskanslersämbetet

Antalet nybörjarplatser för läkarutbildning uppgår innevarande läsår till sammanlagt 1 026, varav 196 i Uppsala, 190 i Lund, 168 i Göteborg, 102 i Umeå och 370 vid karolinska institutet.

Av universitetskanslersämbetet (UKÄ) föreslagna anslagsförstärkningar till följd av dels beslut om ökad läkarutbildning vid karolinska institutet (prop. 1969: 137, SU 1969: 187, rskr 1969: 421), dels beslut om ökad läkarutbildning vid universitetet i Umeå (jfr prop. 1970: 1 bil. 10 s. 273, SU 1970: 88, rskr 1970: 215) ansluter i allt väsentligt till de organisationsförslag som överlämnades med UKÄ:s petita för budgetåret 1972/73. I förslaget beträffande karolinska institutet behandlades även frågan om den tidsmässiga inplaceringen av tidigare beslutade 17 tjänster som professor vid institutet (jfr prop. 1970: 122, SU 1970: 135, rskr 1970: 309). Budgetåret 1972/73 har sju av dessa tjänster inrättats. Enligt statsmakternas beslut skall återstående tjänster inrättas först när läkarutbildning och forskning kan inledas i resp. ämne vid Huddinge sjukhus. Kungl. Maj:t har erhållit bemyndigande av riksdagen (prop. 1972: 1 bil. 10 s. 312, UbU 1972: 4, rskr 1972: 93) att inrätta dessa tjänster så snart nämnda förutsättningar föreligger. Med stöd av bemyndigandet har Kungl. Maj:t beslutat inrätta tre tjänster den 1 januari 1974 och en tjänst den 1 juli 1974. Hittills har sålunda sammanlagt elva av beslutade 17 professorer inrättats. UKÄ föreslår nu att ytterligare två professorer inrättas under budgetåret 1974/75.

Som underlag för UKÄ:s långtidsbedömning har fakultetsberedningen för medicin, odontologi och farmaci utarbetat en plan för inrättande av högre tjänster även under budgetåren 1975/76—1978/79 utöver de tjänster som enligt nämnda beslut skall komma till vid Huddinge sjukhus. Planen omfattar tjänster inom områdena yrkeshygien, geria-

trik, toxikologi, barnkirurgi, arbetsfysiologi, (klinisk) immunologi, (klinisk) virologi och arbetspsykiatri.

UKÄ har dels redovisat förslag rörande förbättrade forsknings- och utbildningsresurser inom det barnkirurgiska området, dels överlämnat en redogörelse för hittillsvarande erfarenheter av utbildning och forskningsverksamhet inom de geriatriska och gerontologiska områdena.

Beträffande barnkirurgi framhåller UKÄ att en förbättring av utbildningen inom ramen för läkares grundutbildning är önskvärd och möjlig att genomföra med tillgängliga resurser och inom fastställd studietid. UKÄ pekar på de möjligheter som i dag finns att inom studieorganisationen disponera om och utöka undervisningen. UKÄ framhåller vidare att det inom ramen för befintliga resurser finns möjlighet att åstadkomma förnyelse och tillgodose behovet av profilering mot angelägna forskningsområden i samband med prövning av högre tjänsters innehåll enligt 69 § universitetsstadgan. Den enda högre forskartjänsten inom det barnkirurgiska området — den personliga tjänsten som biträdande professor i pediatrik urologi vid karolinska institutet — kommer inom några år att dras in i samband med att innehavaren avgår med pension. Vid prövning enligt 69 § universitetsstadgan av tjänster inom angränsande områden liksom även vid behandlingen av fråga om kompensation för sagda tjänst avser UKÄ att aktualisera frågan om inrättande av en professur i barnkirurgi.

Den geriatriska forskningen har sitt centrum i Uppsala, där landets enda professur i ämnet är placerad. Medicinska fakulteten vid universitetet i Uppsala, som på UKÄ:s uppdrag utarbetat nyssnämnda redogörelse, anser att inom gerontologisk-geriatrisk forskning en utvidgning bör ske av den metaboliska forskningen samt att åtgärder bör sättas in för att stimulera och initiera forskning inom psykiatrik och socialmedicinskt orienterad geriatrik. Fakultetsberedningen för medicin, odontologi och farmaci ansluter sig i stort till fakultetens bedömningar. Beredningen framhåller särskilt behovet av grundforskning inom det fysiologiska området samt av tillämpad forskning inom de metaboliska och psykiatriska områdena.

UKÄ instämmer i fakultetens och fakultetsberedningens värderingar och framhåller att geriatriken är ett av de områden som bör prioriteras högt. Geriatriken ingår också i den långtidsplan för högre tjänster som utarbetats inom fakultetsberedningen för medicin, odontologi och farmaci. Fakultetsberedningen har vidare initierat en långsiktig planering vad gäller omstruktureringar enligt 69 § universitetsstadgan och har i samråd med statens medicinska forskningsråd påbörjat en utredning kring 69 §-problemet. Resultatet av detta arbete skall kunna läggas till grund för en översikt rörande behovet av högre tjänster och dessas inriktning inom olika områden på något längre sikt. UKÄ avser att — också mot bakgrund av att professuren i geriatrik i Uppsala inom kort

blir ledig — avvakta resultatet av utredningsarbetet innan ställning tas till förslag om tidpunkt för inrättande av ytterligare en tjänst inom det geriatriska området.

Beträffande tjänsterna som forskarassistent vid medicinsk fakultet framhåller UKÄ att huvuddelen av dessa tjänster inte är forskarrekruterings-tjänster i egentlig mening utan snarare en form av lärartjänster för den grundläggande utbildningen. I universitetsstadgan har numera särskilda bestämmelser meddelats i fråga om behörighet till dessa tjänster. Enligt UKÄ:s mening bör inom oförändrad anslagsram tjänster som forskarassistent för grundutbildning successivt bytas ut mot universitetslektorat, åtminstone i de större ämnena. UKÄ föreslår nu sådana tjänsteutbyten vid universiteten i Lund och Göteborg. Varje utbyte föreslås ske inom oförändrad kostnadsram på så sätt att 500 assistent-timmar samtidigt innehålls. Vissa av de universitetslektorat som inrättas på detta sätt bör enligt UKÄ bli ordinarie tjänster.

UKÄ utreder möjligheterna att öka intagningskapaciteten för logopedutbildningen. F. n. antas 16 studerande var tredje termin vid vardera av universitetet i Lund och karolinska institutet. UKÄ avser att, så snart utredningen slutförts, inkomma till Kungl. Maj:t med en plan för utbyggnad av logopedutbildningen.

På Kungl. Maj:ts uppdrag utreder skolöverstyrelsen förutsättningarna att öka intagningen till sjukgymnastutbildningen. Överstyrelsen har därvid att samråda med UKÄ.

Ändringsförslagen rörande lärarpersonal innebär i korthet följande.

Ämne m. m./tjänst m. m./läroanstalt ¹	Kostnad budgetåret 1974/75 (tkr.)		Anmärkningar
	Grundläggande utbildning	Forskarutbildning o. forskning	
<i>Ökad läkarutbildning</i>			
1. Universitetet i Umeå	367		Prop. 1970: 1 bil. 10 s. 293, SU 1970: 88, rskr 1970: 215
2. Karolinska institutet	2 154	322	Prop. 1969: 137, SU 1969: 187, rskr 1969: 421; prop. 1970: 122, SU 1970: 135, rskr 1970: 309; prop. 1972: 1 bil. 10 s. 312, UbU 1972: 4, rskr 1972: 93
därav 1 professur i vart och ett av ämnena neurologi			Tidigare beslutad, dock ej tidpunkten
pediatrik			Tidigare beslutad, dock ej tidpunkten
obstetrik och gynekologi			Tidigare beslutad. Tjänsten inrättas 1974-07-01

Medicinsk näringslära

3. 1 professur och 1 000 assistenttimmar, KI 164 A. Wrettlind förste innehavare

Klinisk farmakologi

4. 1 professur, L 25 Med samtidig indragning av tjänst som lärare i U 20

Pediatrik

5. 1 tjänst som klinisk amanuens, G 90

Anslagsomläggning

6. Minskad medelsanvisning under detta anslag med hänsyn till att medel för medicinsk utbildning och forskning vid högskolan i Linköping beräknas under programanslag —4 115 —4 335

Gemensamt för flera läroanstalter

7. Inrättande av ordinarie universitetslektorat med samtidig indragning av tjänst som forskarassistent och 500 assistenttimmar i hygien, G anatomi, L farmakologi, L

8. Inrättande av 5 extra universitetslektorat med samtidig indragning av 5 tjänster som forskarassistent och 2 500 assistenttimmar, L Av tjänsterna är 1 gemensam för medicinsk och odontologisk utbildning

9. Bortfall av engångsanvisning — 356 Avser åtgärder i samband med övergången till ny studieordning

10. 3 tjänster som forskarassistent 215

11. 3,5 tjänster som studievägledare 234

—1 626 —3 609

12. Löneomräkning 3 585 Därav avser 2 594 000 kr. höjt lönekostnads-pålägg

—1 650

¹ L = universitetet i Lund, G = universitetet i Göteborg, KI = karolinska institutet.

UKÄ:s förslag avseende medicinsk utbildning och forskning vid högskolan i Linköping redovisas under programanslag.

Enligt UKÄ:s mening kan inte någon speciell del av anslagen anses mer umbärlig än andra, varför en nedskärning enligt alternativ 0 måste fördelas proportionellt till totalresurserna. Alternativ 0 skulle medföra friställning av ca 150 personer med heltidsanställning. Då ca 40 procent av avlöningsanslagen avser tjänster med sjukvårdsanknytning kan

effekterna av ett alternativ 0 inte bedömas enbart från utbildnings- och forskningssynpunkt. En reducering av medelsanvisningen kommer att drabba såväl grundutbildning som forskning/forskarutbildning och måste resultera i en försämrad slutprodukt och minskad forskningsvolymer, resultat som kommer att återverka på sjukvården.

Departementschefen

Enligt statsmakternas beslut (prop. 1970: 122, SU 1970: 135, rskr 1970: 309) skall för läkarutbildning samt forskarutbildning och forskning i kliniska ämnen vid karolinska institutet under budgetåren 1972/73—1976/77 inrättas sammanlagt 17 professorer med placering vid Huddinge sjukhus. Budgetåret 1972/73 har sju av dessa professorer inrättats. Kungl. Maj:t har bemyndigats (prop. 1972: 1 bil. 10, s. 312, UbU 1972: 4, rskr 1972: 93) att inrätta återstående tio professorer när läkarutbildning och forskning kan inledas i resp. ämne vid sjukhuset. Med stöd av bemyndigandet har beslut fattats om inrättande av ytterligare fyra professorer.

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) föreslår att en professor med placering vid Huddinge sjukhus inrättas den 1 juli 1974 i vart och ett av ämnena pediatrik och neurologi, detta utöver den professor i obstetrik och gynekologi, som Kungl. Maj:t redan beslutat inrätta vid nämnda tidpunkt. Jag beräknar nu medel för dessa tre tjänster.

För de lärartjänster m. m. — utöver nämnda professorer — som skall inrättas budgetåret 1974/75 för läkarutbildningen vid karolinska institutet i samband med den pågående utbyggnaden (prop. 1965: 141, SU 1965: 173, rskr 1965: 411 och prop. 1969: 137, SU 1969: 187, rskr 1969: 421) beräknar jag 1 962 000 kr. Inom denna ram räknar jag med att högst 121 000 kr. tas i anspråk för tjänster m. m. som inrättas den 1 januari 1975.

För lärartjänster m. m. för den ökade läkarutbildningen vid universitetet i Umeå (jfr prop. 1970: 1 bil. 10 s. 273, SU 1970: 88, rskr 1970: 215) beräknar jag för nästa budgetår ytterligare 282 000 kr. Inom denna ram räknar jag med att högst 182 000 kr. tas i anspråk för tjänster m. m. som inrättas den 1 januari 1975.

Jag avser att i annat sammanhang efter förslag av UKÄ återkomma till Kungl. Maj:t med förslag avseende tjänster m. m. som inom ramen för de nu beräknade medlen bör inrättas vid läroanstalterna budgetåret 1974/75.

Jag vill i detta sammanhang erinra om att enligt beslut av Kungl. Maj:t den 7 december 1973 ett kliniskt-patologiskt centrallaboratorium vid karolinska sjukhuset fr. o. m. den 1 januari 1974 ersatt de patologiska och radiopatologiska avdelningarna där. Härvid har tjänsterna som professor och biträdande professor i patologi, som professor i tumörpatologi, som biträdande professor i pediatrik patologi och radio-

patologi vid karolinska institutet, vilka är placerade på sjukhuset, förenats med överläkarterjänster vid centrallaboratoriet. Chefen för socialdepartementet har tidigare denna dag vid sin anmälan av förslagsanslaget Karolinska sjukhuset: Driftkostnader beräknat medel för omorganisationen. Förevarande anslag bör med anledning härav minskas med ett belopp motsvarande kostnaderna för 4 000 assistenttimmar.

Kungl. Maj:t har föreskrivit att professuren i psykiatri, särskilt rättspsykiatri vid universitetet i Lund skall ledigförklaras med benämningen professor i psykiatri, särskilt social- och rättspsykiatri.

I likhet med UKÄ anser jag det lämpligt att successivt byta ut tjänster som forskarassistent, som inrättats för grundutbildning, mot tjänster som universitetslektor. Utbyte bör ske inom oförändrad kostnadsram på så sätt att för varje tjänsteutbyte 500 assistenttimmar dras in. Jag avser att i annat sammanhang föreslå Kungl. Maj:t att åtta tjänster som forskarassistent byts ut mot lika många tjänster som universitetslektor.

Genom Kungl. Maj:ts beslut har vid karolinska institutet den 1 juli 1973 inrättats ett ordinarie universitetslektorat i fysiologi.

För förstärkning av forsknings- och forskarutbildningsresurserna vid universitetet i Umeå har jag beräknat medel för ytterligare en tjänst som forskarassistent.

Med anledning av vad UKÄ anfört i särskild skrivelse i september 1973 angående dietetikerutbildning i Göteborg beräknar jag för nästa budgetår 40 000 kr. för denna utbildning under förevarande anslag. Utbildningen är inordnad i Nordiska hushållshögskolans verksamhet.

Som framgått av det föregående har UKÄ överlämnat dels förslag rörande förbättrade forsknings- och utbildningsresurser inom det barnkirurgiska området, dels redogörelse för hittillsvarande erfarenheter av utbildning och forskningsverksamhet inom de geriatriska och gerontologiska områdena.

Jag delar UKÄ:s bedömning beträffande möjligheterna att stärka barnkirurgins ställning. UKÄ:s förslag påkallar dock f. n. ingen Kungl. Maj:ts åtgärd.

Geriatriken tillhör de områden som prioriteras högt av UKÄ. Geriatriken ingår också i den långtidsplan för högre tjänster som utarbetats inom fakultetsberedningen för medicin, odontologi och farmaci. UKÄ har emellertid — i avvaktan på resultatet av det utredningsarbete och den långsiktiga planering för provning enligt 69 § universitetsstadgan som f. n. pågår inom fakultetsberedningen — inte lagt fram något förslag om inrättande av ytterligare tjänst inom det geriatriska området. I likhet med UKÄ anser jag att resultatet av nyssnämnda utredning bör avvaktas.

Innevarande budgetår har medel anvisats för vissa åtgärder i samband med övergången till den år 1969 beslutade nya studicordningen för ut-

bildning för läkarexamen (prop. 1969: 1 bil. 10 s. 303, SU 1969: 46, rskr 1969: 137). Jag räknar med att sådana åtgärder inte skall erfordras under budgetåret 1974/75, varför medelsbehovet under förevarande avlöningsanslag minskar med 356 000 kr.

Medel för medicinsk utbildning och forskning i Linköping bör nästa budgetår anvisas under anslaget Teknisk samt viss medicinsk och matematisk-naturvetenskaplig utbildning och forskning m. m. i Göteborg och Linköping. Medelsanvisningen under förevarande anslag bör därför minskas med sammanlagt (8 450 000+4 960 000=) 13 410 000 kr.

Utöver förändringar av automatisk natur har jag vid min beräkning av anslaget till avlöningar till lärarpersonal med hänsyn till belastningen på anslaget tagit upp ytterligare medel för kostnaderna för arvoden till kliniska amanuenser.

Med hänvisning till anslagssammanställningen beräknar jag sålunda anslaget till avlöningar till lärarpersonal till (116 435 000+3 898 000=) 120 333 000 kr. Vidare beräknar jag i överensstämmelse med vad jag anfört i det föregående vid min anmälan av vissa gemensamma frågor rörande universiteten m. m. anslaget till driftkostnader till (85 450 000+554 000=) 86 004 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. till *Medicinska fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 120 333 000 kr.,
2. till *Medicinska fakulteterna m. m.: Driftkostnader* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 86 004 000 kr.

E 15. Odontologiska fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal

E 16. Odontologiska fakulteterna m. m.: Driftkostnader

1972/73 Utgift	40 645 464 ¹	Reservation ⁴	1 566 341
1973/74 Anslag	42 016 000 ²		
1974/75 Förslag	45 531 000 ³		

¹ Därav avlöningar till lärarpersonal 28 060 155 kr. och driftkostnader 12 585 309 kr.

² Därav avlöningar till lärarpersonal 28 766 000 kr. och driftkostnader 13 250 000 kr.

³ Därav avlöningar till lärarpersonal 30 817 000 kr. och driftkostnader 14 714 000 kr.

⁴ Anslaget Odontologiska fakulteterna m. m.: Driftkostnader.

Dessa anslag avses för grundläggande odontologisk utbildning samt forskarutbildning och forskning inom odontologiska ämnesområden vid universiteten i Lund, Göteborg och Umeå samt vid karolinska institutet. Vidare utgår från dessa anslag vissa medel till de statliga tandtekniker- och tandsköterskeskolorna.

I följande sammanställning redovisas — med hänsyn till vad som i det föregående anförts beträffande driftkostnadsanslagen under vissa gemensamma frågor rörande universiteten m. m. — endast lärarpersonal och belopp som hänför sig till sådan personal.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Universitetskanslersämbetet	Departementschefen
Personal			
Lärarpersonal	393	+30	+19
Anslag			
Lönekostnader	28 766 000	+2 998 000	+2 051 000

Universitetskanslersämbetet

Ändringsförslagen rörande lärarpersonal innebär i korthet följande.

Ämne m. m./tjänst m. m./läroanstalt ¹	Kostnad budgetåret 1974/75 (tkr.)		Anmärkningar
	Grundläggande utbildning	Forskarutbildning o. forskning	
<i>Ökad tandläkarutbildning</i>			
1. Karolinska institutet	1 838		Prop. 1970: 122, SU 1970: 135, rskr 1970: 309
<i>Parodontologi</i>			
2. 2 professurer med samtidig indragning av 2 tjänster som biträdande professor, L, Um		20	
<i>Gemensamt för flera ämnen</i>			
3. 2 tjänster som assistent-tandläkare, G			Universitetskanslersämbetet redovisar inte några kostnader med hänsyn till att inkomsterna beräknas öka i motsvarande mån under anslaget Odontologiska fakulteterna m. m.: Vissa tandsjukvårdskostnader
4. 2 tjänster som assistent-tandläkare, Um			
<i>Gemensamt för flera läroanstalter</i>			
5. 1 tjänst som docent		81	
6. 1 tjänst som forskarassistent		72	
7. Kursanslag		102	
		1 838	
		275	
8. Löneomräkning		885	Därav avser 686 000 kr. höjt lönekostnadspålägg
		2 998	

¹ L = universitetet i Lund, G = universitetet i Göteborg, Um = universitetet i Umeå.

0-alternativet medför enligt universitetskanslersämbetet (UKÄ) en friställning av ca 30 personer med heltidsanställning. Detta skulle

främst drabba den grundläggande utbildningen, eftersom resurserna för forskarutbildning och forskning redan i dagsläget är mycket knappa. En anslagsreducering kan emellertid inte enbart bedömas från utbildnings- och forskningssynpunkt eftersom den berör även den tand-sjukvårdande verksamheten.

Tandläkarutbildningens dimensionering och organisation

Kungl. Maj:t uppdrog den 17 oktober 1969 åt UKÄ att i samråd med 1968 års utbildningsutredning utreda förutsättningarna för att öka tandläkarutbildningens kapacitet. I uppdraget ingick att särskilt pröva om sådana förelåg vid universiteten i Lund och Umeå samt att utreda organisationen av den odontologiska utbildningen och tand-sjukvården vid universitetet i Lund.

UKÄ har i mars 1973 kommit in till Kungl. Maj:t med förslag angående tandläkarutbildningens dimensionering och organisation. Samtidigt har UKÄ överlämnat en inom ämbetet utförd utredning i denna fråga samt över utredningen avgivna remissyttranden och en sammanställning av dessa.

UKÄ hemställer att statsmakterna väntar med beslut om utbyggnad av tandläkarutbildningens kapacitet till dess effekterna av tandvårdsförsäkringens införande har analyserats och behovet av tandvårdande personal bättre kan bedömas. UKÄ framhåller att bl. a. socialstyrelsen, Landstingsförbundet samt Sjukvårdens och socialvårdens planerings- och rationaliseringsinstitut har uttalat sig i denna riktning i sina remissyttranden.

UKÄ, som anser att det bör ankomma på de närmast ansvariga myndigheterna att precisera behovet av tandvårdande personal, hemställer vidare, att Kungl. Maj:t uppdrar åt socialstyrelsen att i samråd med berörda myndigheter och övriga intressenter utreda dels lämplig fördelning av arbetsuppgifter mellan skilda slag av tandvårdspersonal, dels dimensionering och organisation av ifrågakommande utbildningar och därmed förbunden tandvårdande verksamhet.

Departementschefen

På grundval av statsmakternas beslut år 1970 om utbyggnad av organisationen för tandläkarutbildning i Stockholm (prop. 1970: 122, SU 1970: 135, rskr 1970: 309) uppförs f. n. nya lokaler för odontologisk utbildning och forskning — dimensionerade för 120 nybörjare per år — i anslutning till Huddinge sjukhus. De nya lokalerna tas i bruk vid ingången av vårterminen 1974. Eftersom det första studieårets utbildning bedrivs vid karolinska institutets teoretiskt medicinska institutioner har den första intagningen ägt rum vårterminen 1973. Genom att de nuvarande lokalerna för tandläkarutbildning i Stockholm under en övergångsperiod skall utnyttjas parallellt med de nya lokalerna i

Huddinge uppgår den totala intagningskapaciteten för tandläkarutbildning i landet till 500 platser per år. Av dessa finns 100 platser vid universitetet i Lund, 120 vid universitetet i Göteborg, 60 vid universitetet i Umeå och $(120+100=)$ 220 platser vid karolinska institutet.

På uppdrag av Kungl. Maj:t har universitetskanslersämbetet (UKÄ) utrett förutsättningarna för en ökning av tandläkarutbildningens kapacitet m. m. UKÄ föreslår att intagningskapaciteten för tandläkarutbildning t. v. bibehålls oförändrad. Vidare föreslår ämbetet, att berörda myndigheter får i uppdrag att utreda bl. a. fördelningen av arbetsuppgifterna mellan skilda slag av tandvårdspersonal samt dimensioneringen av ifrågavarande utbildningar.

Enligt vad jag erfarit kommer socialstyrelsen att noga följa verkningarna av den allmänna tandvårdsförsäkringens genomförande. Styrelsen kommer därvid bl. a. att beakta såväl fördelningen av arbetsuppgifter mellan olika yrkeskategorier som behovet av arbetskraft inom tandvårdsområdet.

För lärartjänster m. m. beräknar jag med hänsyn till det ökade antalet tandläkarstuderande vid karolinska institutet 1 055 000 kr. (jfr prop. 1970: 122, SU 1970: 135, rskr 1970: 309). Inom denna ram räknar jag med att högst 599 000 kr. tas i anspråk för tjänster m. m. som inrättas den 1 januari 1975. Härutöver har jag beräknat medel för uppdragstillägg till sådan professor eller biträdande professor i kliniskt ämne, vars tjänst skall förenas med ställning som övertandläkare vid tandsjukvårdscentral (jfr prop. 1970: 122 s. 42).

Jag avser att i annat sammanhang, efter förslag av UKÄ, återkomma till Kungl. Maj:t med förslag avseende tjänster m. m. som inom ramen för de nu beräknade medlen bör inrättas vid institutet budgetåret 1974/75.

Med hänvisning till vad jag i det föregående anfört vid min anmälan av vissa gemensamma frågor rörande universiteten m. m. beräknar jag under avlöningsanslaget medel för en tjänst som docent vid universitetet i Göteborg.

Med hänvisning till anslagssammanställningen beräknar jag anslaget till avlöningar till lärarpersonal till $(28\,766\,000+2\,051\,000=)$ 30 817 000 kr. Vidare beräknar jag, i överensstämmelse med vad jag anfört i det föregående vid min anmälan av vissa gemensamma frågor rörande universiteten m. m., anslaget till driftkostnader till $(13\,250\,000+1\,464\,000=)$ 14 714 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. till *Odontologiska fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 30 817 000 kr.,
2. till *Odontologiska fakulteterna m. m.: Driftkostnader* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 14 714 000 kr.

E 17. Odontologiska fakulteterna m. m.: Vissa tandsjukvårdskostnader

1972/73 Utgift	24 871 495
1973/74 Anslag	24 704 000
1974/75 Förslag	24 704 000

Detta anslag avses för den tandsjukvård, som bedrivs i anslutning till den odontologiska utbildningen och forskningen vid universiteten i Lund, Göteborg och Umeå samt vid karolinska institutet. Vidare utgår från anslaget vissa medel till de statliga tandtekniker- och tandsköterskeskolorna samt till ersättning åt tandtekniker- och tandsköterskepraktikanter.

Tandsjukvård ges vid universiteten i Göteborg och Umeå inom ramen för tandsjukvårdscentraler. Vid universitetet i Lund och karolinska institutet ges tandsjukvård dels vid kandidatkliniker, som ingår i de kliniskt odontologiska institutionerna, dels vid lärarklinik.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Universitetskanslersämbetet	Departementschefen
Personal			
Tandsjukvårdande personal	396	+26	+25
Anslag			
<i>Utgifter</i>			
Lönekostnader	20 821 000	+1 292 000	+1 278 000
Förbrukningsmateriel m. m.	6 330 000	+1 106 000	+ 806 000
Lärarkliniker m. m.	4 823 000	of.	of.
Sjukvård	15 000	of.	of.
Reseersättningar	10 000	+ 350 000	+ 122 000
Telegram och telefon	142 000		
Renhållning och städning	943 000		
	33 084 000	+2 748 000	+2 206 000
<i>Uppbördsmedel</i>			
Vissa ersättningar m. m.	8 380 000	+2 000 000	+2 206 000
	8 380 000	+2 000 000	+2 206 000
Nettoutgift	24 704 000	+ 748 000	of.

Universitetskanslersämbetet

Ändringsförslagen för nästa budgetår innebär i korthet följande.

1. Löneomräkning 678 000 kr., varav 500 000 kr. avser höjt löne- kostnadspålägg.

2. Prisomräkning 506 000 kr.

3. 0-alternativet bör enligt universitetskanslersämbetet inte komma i fråga beträffande detta anslag, främst med hänsyn till den förestående utbyggnaden av resurserna för speciallisttandvård och specialistutbildning.

4. Medelsanvisning avscende biträdespersonal vid karolinska institu-

tet (Huddingeenheten) till följd av statsmakternas beslut år 1970 om utbyggnad av organisationen för tandläkarutbildning i Stockholm (prop. 1970: 122, SU 1970: 135, rskr 1970: 309) (+614 000 kr.).

5. Medelsanvisning för anskaffning av förbrukningsmateriel m. m. (600 000 kr.) samt för telegram, telefon samt renhållning och städning (+350 000 kr.) till följd av nämnda beslut (+600 000 kr.).

6. Uppbördsmedlen beräknas öka efter den allmänna tandvårdsförsäkringens införande (+2 000 000 kr.).

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 24 704 000 kr.

I samband med den pågående utbyggnaden av tandläkarutbildningen vid karolinska institutet erfordras resurser även för den tandsjukvård, som bedrivs i anslutning till den odontologiska utbildningen och forskningen. Jag har beaktat detta vid medelsberäkningen.

Jag räknar med ökade uppbördsmedel under anslaget till följd av den allmänna tandvårdsförsäkringens genomförande.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Odontologiska fakulteterna m. m.: Vissa tandsjukvårdskostnader* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 24 704 000 kr.

E 18. Farmaceutiska fakulteten m. m.: Avlöningar till lärarpersonal

E 19. Farmaceutiska fakulteten m. m.: Driftkostnader

1972/73 Utgift	7 526 924 ¹	Reservation ⁴	910 941
1973/74 Anslag	8 749 000 ²		
1974/75 Förslag	9 263 000 ³		

¹ Därav avlöningar till lärarpersonal 4 174 004 kr. och driftkostnader 3 352 920 kr.

² Därav avlöningar till lärarpersonal 4 399 000 kr. och driftkostnader 4 350 000 kr.

³ Därav avlöningar till lärarpersonal 4 626 000 kr. och driftkostnader 4 637 000 kr.

⁴ Anslaget Farmaceutiska fakulteten m. m.: Driftkostnader.

Dessa anslag avses för grundläggande farmaceutisk utbildning samt forskarutbildning och forskning inom farmaceutiska ämnesområden vid universitetet i Uppsala. Vidare utgår från anslagen medel för utbildning av receptarier.

I följande sammanställning redovisas — med hänsyn till vad som i det föregående anförts beträffande driftkostnadsanslagen under vissa gemensamma frågor rörande universitetet m. m. — endast lärarpersonal och belopp som hänför sig till sådan personal.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Universitets- kanslersämbetet	Departements- chefen
Personal			
Lärarpersonal	63	+3,5	+2
Anslag			
Lönekostnader	4 399 000	+387 000	+227 000

Universitetskanslersämbetet

Antalet intagningsplatser för utbildning till farmacie kandidatexamen uppgår innevarande läsår till 80. T. o. m. läsåret 1972/73 har intagning ägt rum en gång per år. Läsåret 1973/74 sker intagning, enligt universitetskanslersämbetets (UKÄ) beslut, två gånger per år.

Ändringsförslagen rörande lärarpersonal innebär i korthet följande.

Ämne m. m./tjänst m. m.	Kostnad budgetåret 1974/75 (tkr.)		Anmärkningar
	Grund- läggande utbildning	Forskar- utbildning o. forskning	
<i>Farmakognosi</i>			
1. 1 universitetslektorat i Uo 22: 25 med samtidig indragning av en tjänst som laborator i Ue 20			Prop. 1965: 141 s. 189, SU 1965: 173, rskr 1965:411. Förste innehavare G. Samuelsson
<i>Organisk och fysikalisk kemi</i>			
2. 1 universitetslektorat i Uo 22: 25 med samtidig indragning av ett extra universitetslektorat			Prop. 1965: 141 s. 189, SU 1965: 173, rskr 1965:411. Förste innehavare S. O. Eriksson
<i>Gemensamt för flera ämnen</i>			
3. Kursanslag	102		
4. Vissa förstärkningar till följd av intagning till farmacie kandidatexamen två gånger per år	172		
	274		
5. Löneomräkning	113		Därav avser 105 000 kr. höjt lönekostnads- pålägg
	387		

Redovisningen av 0-alternativet är, vad avser anslagen till farmaceutiska fakulteten, i sin helhet utförd under driftkostnadsanslaget, vilket därvid skulle minska med drygt 10 procent. Konsekvenserna blir bl. a. försämrade service till undervisning och forskning.

Som underlag för UKÄ:s långtidsbedömning har fakultetsberedningen för medicin, odontologi och farmaci utarbetat en plan för inrättan-

de av högre tjänster även för budgetåren 1975/76—1978/79. Planen omfattar en tjänst som biträdande professor i biofarmaci budgetåret 1975/76 och en tjänst som biträdande professor i industriell farmaci budgetåret 1977/78.

Departementschefen

Enligt statsmakternas beslut år 1965 (prop. 1965: 141 s. 189, SU 1965: 173, rskr 1965: 411) skall ett ordinarie universitetslektorat inrättas i farmakognosi. Jag beräknar nu medel för denna tjänst. Jag avser att i annat sammanhang föreslå Kungl. Maj:t att inrätta tjänsten och att — i enlighet med universitetskanslersämbetets förslag — utse docenten Gunnar Samuelsson till förste innehavare av denna. Den av Samuelsson innehavda extra ordinarie tjänsten som laborator i farmakognosi bör därvid dras in.

För förstärkning av resurserna för den grundläggande farmaceutiska utbildningen räknar jag för nästa budgetår med en ökning av kursanslaget med 100 000 kr.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till avlöningar till lärarpersonal till $(4\,399\,000 + 227\,000 =)$ 4 626 000 kr. Vidare beräknar jag, i överensstämmelse med vad jag anfört i det föregående vid min anmälan av vissa gemensamma frågor rörande universitetet m. m., anslaget till driftkostnader till $(4\,350\,000 + 287\,000 =)$ 4 637 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. till *Farmaceutiska fakulteten m. m.*: *Avlöningar till lärarpersonal* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 4 626 000 kr.
2. till *Farmaceutiska fakulteten m. m.*: *Driftkostnader* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 4 637 000 kr.

E 20. Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal

E 21. Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna m. m.: Driftkostnader

1972/73 Utgift	164 405 262 ¹	Reservation ⁴	5 521 917
1973/74 Anslag	161 212 000 ²		
1974/75 Förslag	167 234 000 ³		

¹ Därav avlöningar till lärarpersonal 112 319 139 kr. och driftkostnader 52 086 123 kr.

² Därav avlöningar till lärarpersonal 103 012 000 kr. och driftkostnader 58 200 000 kr.

³ Därav avlöningar till lärarpersonal 106 244 000 kr. och driftkostnader 60 990 000 kr.

⁴ Anslaget Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna m. m.: Driftkostnader.

Dessa anslag avses för grundläggande utbildning, forskarutbildning och forskning inom matematisk-naturvetenskapliga ämnesområden vid universiteten, för grundläggande utbildning inom matematisk-naturvetenskapliga ämnesområden vid högskolan i Linköping samt för vissa delar av utbildningen inom ämnesområdet informationsbehandling vid tekniska högskolan i Stockholm. Vidare skall från avlöningsanslaget utgå medel för utbildning inom vissa ämnesområden vid Chalmers tekniska högskola enligt kungörelsen (1969: 50) om utbildning vid de filosofiska fakulteterna. Medel för driftkostnader för sistnämnda ändamål anvisas innevarande budgetår under anslaget Teknisk utbildning och forskning m. m.: Chalmers tekniska högskola och högskolan i Linköping.

I följande sammanställning redovisas — med hänsyn till vad som i det föregående anförts beträffande driftkostnadsanslagen under vissa gemensamma frågor rörande universiteten m. m. — endast lärarpersonal och belopp som hänför sig till sådan personal.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Universitetskanslersämbetet	Departementschefen
Personal			
Lärarpersonal	1 627,5	+13,5	+9
Anslag			
<i>Utgifter</i>			
Lönekostnader	103 256 500	+3 211 000	+3 248 000
<i>Uppbördsmedel</i>			
Avkastning från vissa fonder m. m.	244 500	+ 16 000	+ 16 000
Nettoutgift	103 012 000	+3 195 000	+3 232 000

Universitetskanslersämbetet

Ändringsförslagen rörande lärarpersonal innebär i korthet följande.

Ämne m. m./tjänst m. m./läroanstalt ¹	Kostnad budgetåret 1974/75 (tkr.)	Anmärkingar
	Grundläggande utbildning o. forskning	

Biofysik, särskilt biofysikalisk kemi

1. 1 professur och 1 500 assistenttimmar, G

Omvandling av tjänst som biträdande professor i oceanografi. Förste innehavare T. Vänngård

Genetik

2. 1 professur och 1 000 assistenttimmar, G

164

Kärnfysik

3. 1 professur och 1 000 assistenttimmar, U	164	Medel för en extra tjänst som biträdande professor utgår innevarande budgetår från anslaget till atomforskning. Förste innehavare A. Johansson
---	-----	--

Oceanografi

4. 1 tjänst som biträdande professor och 500 assistenttimmar, G	126	
---	-----	--

Anslagsomläggningar

5. Minskad medelsanvisning under detta anslag m. h. t. att vissa medel för grundläggande matematisk-naturvetenskaplig utbildning vid högskolan i Linköping beräknas under programanslag	—1 098	
6. Medel för ändamål som innevarande budgetår bestrids från anslaget Institutionen för astronomi vid universitetet i Stockholm	562	

Gemensamt för flera läroanstalter

7. Förstärkning av kursanslag för grundläggande utbildning	455	
8. Förstärkning av lärartilldelning för alternativa studiekurser m. m.	201	
9. Uppbördsmedel	— 16	
	<u>104</u>	<u>454</u>
10. Löneomräkning	2 637	Därav avser 2 430 000 kr. höjt lönekostnads-pålägg
	3 195	

¹ U = universitetet i Uppsala, G = universitetet i Göteborg.

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) redovisar enligt 0-alternativet en reducering av avlöningsanslaget med 4 209 000 kr. och driftkostnadsanslaget med 4 703 000 kr. Alternativet innebär en minskning av bl. a. antalet docent- och forskarassistenttjänster samt av kursanslaget för forskarutbildning liksom en sänkning av kostnadsramarna för skilda studiekurser, vilket enligt UKÄ oundvikligen leder till försämrad utbildning och forskning. Nedskärningen av driftkostnadsanslaget medför, framhåller UKÄ, försämrad service för forskare, lärare och studerande bl. a. genom minskningen av den tekniska och administrativa personalen.

Departementschefen

Som ett led i de ökade insatserna för forskning inom kärnfysiken be-

slutade statsmakterna år 1965 (prop. 1965: 40 s. 60, SU 1965: 107, rskr 1965: 297) att bygga upp en Tandem Van de Graaff-accelerator vid den fysiska institutionen vid universitetet i Uppsala. Acceleratorlaboratoriet skall enligt beslutet ha karaktär av riksinstitution och vara disponibelt för forskarutbildning och forskning även vid andra universitet och högskolor. Statens råd för atomforskning har inrättat en extra tjänst som biträdande professor i kärnfysik, vars innehavare har att under den nuvarande interimsstyrelsen leda forskningen vid laboratoriet. Denna tjänst bör enligt universitetskanslersämbetets (UKÄ) och forskningsrådets mening ersättas med en ordinarie professur på universitetets stat. Jag anser det angeläget att forskningen inom detta område får ökad stadga och förordar därför att en professur i kärnfysik inrättas vid universitetet i Uppsala den 1 juli 1974. Jag avser att i annat sammanhang föreslå Kungl. Maj:t att, i enlighet med UKÄ:s förslag, utse innehavaren av den nyssnämnda tjänsten vid forskningsrådet, docenten Arne Johansson, till förste innehavare av professuren. Johanssons kompetens för tjänsten har styrkts genom sakkunnigprövning. I anslutning till förslaget om tjänsten beräknar jag medel för 1 000 assistenttimmar för forskning och allmänt institutionsarbete.

Biofysiken är ett viktigt gränsområde mellan fysik, kemi och biologi inom vilket forskningen kan ge väsentliga bidrag till kunskapen om livsprocesserna. Jag förordar i överensstämmelse med UKÄ:s förslag att den vakanta tjänsten som biträdande professor i oceanografi vid universitetet i Göteborg omvandlas till professur i biofysik, särskilt biofysikalisk kemi vid samma läroanstalt den 1 juli 1974. Jag avser att i annat sammanhang föreslå Kungl. Maj:t att till förste innehavare av professuren utse docenten Tore Vänngård. Vänngårds kompetens för professur i biofysik vitsordas i sakkunnigutlåtanden.

Kungl. Maj:t har med stöd av riksdagens bemyndigande (jfr prop. 1966: 1 bil. 10 s. 362, SU 1966: 42, rskr 1966: 125) beslutat att de båda vakanta professurerna i fysik vid universitetet i Lund i samband med återbesättande skall ändras till professurer i resp. fysik, särskilt atomfysik samt fysik, särskilt kosmisk och subatomär fysik. Vidare har Kungl. Maj:t beslutat att professuren i mineralogi och petrologi vid universitetet i Stockholm i samband med återbesättande skall ändras till professur i mineralogi, petrologi och geokemi.

Medel för grundläggande naturvetenskaplig utbildning vid högskolan i Linköping bör nästa budgetår anvisas under anslaget E 25. Grundläggande humanistisk, samhällsvetenskaplig och matematisk-naturvetenskaplig utbildning i Linköping. Medelsanvisningen under förevarande anslag bör därför minskas med sammanlagt (1 098 000 + 1 050 000 =) 2 148 000 kr. Under anslaget till avlöningar till lärarpersonal har jag dock beaktat det medelsbehov vid högskolan i Linköping som följer av bestämmelserna om universitetsautomatiken. Dessa kostnader kom-

mer slutligt att belasta anslaget E 25. Anslaget till avlöningar till lärarpersonal bör med avseende på dessa kostnader fungera endast som s. k. täckningsanslag för riksstaten. Vidare har under förevarande anslag medel beräknats för verksamheten vid institutionen för astronomi vid universitetet i Stockholm. För innevarande budgetår har motsvarande medel anvisats under ett särskilt anslag.

I enlighet med vad jag i det föregående anfört vid min anmälan av vissa gemensamma frågor rörande universiteten m. m. bör medelsanvisningen för studievägledning under detta anslag minskas med 546 000 kr. Vidare beräknar jag 280 000 kr. för förstärkning av kursanslaget till grundläggande utbildning.

I övrigt räknar jag för nästa budgetår inte med andra förändringar under avlöningsanslaget än sådana av automatisk natur. Med hänvisning till anslagssammanställningen beräknar jag anslaget till avlöningar till lärarpersonal till $(103\,012\,000 + 3\,232\,000 =)$ 106 244 000 kr. Vidare beräknar jag, i överensstämmelse med vad jag anfört i det föregående vid min anmälan av vissa gemensamma frågor rörande universiteten m. m., anslaget till driftkostnader till $(58\,200\,000 + 2\,790\,000 =)$ 60 990 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att inrätta professorer i enlighet med vad jag förordat i det föregående,
2. till *Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna m. m.*: *Avlöningar till lärarpersonal* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 106 244 000 kr.,
3. till *Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna m. m.*: *Driftkostnader* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 60 990 000 kr.

E 22. Tekniska fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal

E 23. Tekniska fakulteterna m. m.: Driftkostnader

1972/73 Utgift	145 272 520 ¹	Reservation ⁴	8 776 601
1973/74 Anslag	143 391 000 ²		
1974/75 Förslag	153 563 000 ³		

¹ Därav avlöningar till lärarpersonal 96 463 027 kr. och driftkostnader 48 809 493 kr.

² Därav avlöningar till lärarpersonal 89 591 000 kr. och driftkostnader 53 800 000 kr.

³ Därav avlöningar till lärarpersonal 94 833 000 kr. och driftkostnader 58 730 000 kr.

⁴ Anslaget Tekniska fakulteterna m. m.: Driftkostnader.

Dessa anslag avses för grundläggande utbildning, forskarutbildning och forskning inom tekniska ämnesområden vid universitetet i Lund,

tekniska högskolan i Stockholm och högskolan i Luleå samt för civilingenjörsutbildning vid universitetet i Uppsala. Medel för motsvarande verksamhet vid Chalmers tekniska högskola och högskolan i Linköping anvisas innevarande budgetår under anslaget Teknisk utbildning och forskning m. m.: Chalmers tekniska högskola och högskolan i Linköping.

I följande sammanställning redovisas — med hänsyn till vad som i det föregående anförts beträffande driftkostnadsanslagen under vissa gemensamma frågor rörande universiteten m. m. — endast lärarpersonal och belopp som hänför sig till sådan personal.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Universitetskanslersämbetet	Departementschefen
Personal			
Lärarpersonal	1 338	+118	+43
Anslag			
<i>Utgifter</i>			
Lönekostnader	89 806 000	+9 733 000	+5 242 000
<i>Uppbördsmedel</i>			
Avkastning från vissa fonder m. m.	215 000	of.	of.
Nettoutgift	89 591 000	+9 733 000	+5 242 000

Universitetskanslersämbetet

Ändringsförslagen rörande lärarpersonal innebär i korthet följande.

Ämne m. m./tjänst m. m./läroanstalt ¹	Kostnad budgetåret 1974/75 (tkr.)	Anmärkningar
	Grund- Forskarläggande utbildning o. forskning	

Datorsystem

1. 1 professur, KTH
- Omvandling av professur i plasmafysik

Fastighets-, byggnads- och värderingsrätt

2. 1 professur och 1 000 assistenttimmar, KTH
- 164

Metallernas gjutning

3. 1 professur och 1 000 assistenttimmar, KTH
- 164

Plasmafysik

4. 1 professur, KTH
- 10
- Tjänsten personlig för C.-G. Fälthammar. Omvandling av tjänst som biträdande professor personlig för Fälthammar

<i>Ökad civilingenjörs- utbildning, U</i>		Prop. 1965: 141 s. 139, SU 1965: 173, rskr 1965: 411 Prop. 1972: 1 bil. 10 s. 337, UbU 1972: 4, rskr 1972: 93
5. Kursanslag	215	
<i>Ökad civilingenjörs- utbildning, KTH</i>		Prop. 1965: 141 s. 137, SU 1965: 173, rskr 1965: 411
6. Kursanslag	215	
<i>Ökad civilingenjörs- utbildning, Lå</i>		Prop. 1971: 59 s. 28, UbU 1971: 17, rskr 1971: 174 Prop. 1972: 37 s. 40, UbU 1972: 23, rskr 1972: 173 Fr. o. m. 1975-01-01
7. 1 professur och 1 000 assistenttimmar i vart och ett av ämnena geoteknik och tillämpad geofysik	252	
8. 1 tjänst som biträdande professor och 1 000 assistenttimmar i berg- mekanik	158	
9. 3 tjänster som docent	258	
10. Kursanslag	2 782	
<i>Gemensamt för flera läroanstalter</i>		
11. Förstärkning av studie- vägledningen	205	
12. Arbetsvetenskapliga kurser och kursutveck- ling	205	
13. Yrkesteknisk högskole- utbildning	2 580	
14. Kostnader för 1974-01-01 tillkomna tjänster	54	164
	6 256	1 170
15. Löneomräkning	2 307	Därav avser 2 136 000 kr. höjt lönekostnads- pålägg
	9 733	

¹ U = universitetet i Uppsala, KTH = tekniska högskolan i Stockholm, Lå = högskolan i Luleå.

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) redovisar enligt 0-alternativet en minskning av kursanslaget med 5 001 000 kr. och driftkostnadsanslaget med 3 334 000 kr. Effekterna av en sådan minskning är enligt UKÄ svåra att överblicka eftersom läroanstalterna lokalt gör den slutliga fördelningen av anslagen. UKÄ anser att det vore olyckligt om det pedagogiska och studieorganisatoriska utvecklingsarbetet rörande undervisningen i de lägre årskurserna måste upphöra. I stället bör en minskning av kursutbudet i de högre årskurserna prövas och tidsintervallet ökas mellan genomförandet av vissa kurser.

Departementschefen

Antalet nybörjarplatser inom den högre tekniska utbildningen skall enligt gällande utbyggnadsprogram öka med 25 genom fortsatt utbyggnad av högskolan i Luleå (prop. 1972: 37, UbU 1972: 23, rskr 1972: 173).

Intagningskapaciteten vid den högre tekniska utbildningen kommer därigenom att uppgå till sammanlagt 3 405 platser läsåret 1974/75. Dessa är fördelade på universitetet i Uppsala med 90, universitetet i Lund 622, tekniska högskolan i Stockholm 1 066, Chalmers tekniska högskola 792, högskolan i Linköping 610 samt högskolan i Luleå med 225 intagningsplatser.

När det gäller studiesituationen vid de tekniska fakulteterna vill jag erinra om vad jag i det föregående anfört vid min anmälan av vissa gemensamma frågor rörande universiteten m. m.

Den snabba tekniska utvecklingen ökar behovet av fort- och vidareutbildning inom skilda tekniska områden. Det minskade intresset hos ungdomen för högre teknisk utbildning ger anledning att pröva om inte de tekniska fakulteternas kompetens och fasta resurser även kan nyttjas för fort- och vidareutbildning av yrkesverksamma ingenjörer och andra befattningshavare på olika nivåer i näringslivet. Mot denna bakgrund har Kungl. Maj:t uppdragit åt universitetskanslersämbetet (UKÄ) att utreda frågan om fort- och vidareutbildning vid teknisk fakultet. Som ett led i utredningsarbetet planeras en försöksverksamhet med kurser inom olika områden. För bestridande av kostnader i samband med denna försöksverksamhet under läsåret 1974/75 beräknar jag under detta anslag ett belopp av 400 000 kr. att användas vid de tekniska fakulteter som kan beröras av försöksverksamheten.

Det datatekniska området är enligt UKÄ ett av de områden som särskilt bör prioriteras när det gäller att förstärka utbildningen och forskningen vid de tekniska fakulteterna. Till samma slutsats har bl. a. dataindustriutredningen kommit. Behovet av forskning inom det datatekniska området är enligt min mening väl dokumenterat varför jag förordar att en professur i datorsystem inrättas vid tekniska högskolan i Stockholm den 1 juli 1974. Professuren i plasmafysik bör återbesättas med oförändrad benämning.

När det gäller UKÄ:s förslag om inrättande av en professur i fastighets-, byggnads- och värderingsrätt vid tekniska högskolan i Stockholm vill jag hänvisa till vad jag anfört i det föregående vid min anmälan av anslaget Juridiska fakulteterna: Avlöningar till lärarpersonal.

Uppbyggnaden av forskningsorganisationen inom det geoteknologiska ämnesområdet vid högskolan i Luleå fortsätter nästa budgetår. Enligt statsmakternas beslut år 1972 (prop. 1972: 37, UbU 1972: 23, rskr 1972: 173) skall en professur i geoteknik och en tjänst som biträdande professor i bergmekanik inrättas vid högskolan den 1 juli 1974. Vidare skall en professur i tillämpad geofysik inrättas den 1 januari 1975. Jag räknar nu medel för ifrågavarande tjänster.

Med stöd av riksdagens bemyndigande (jfr prop. 1966: 1, bil. 10 s. 361, SU 1966: 42, rskr 1966: 125) har Kungl. Maj:t föreskrivit att en av professurerna i mekanik vid tekniska högskolan i Stockholm i sam-

band med återbesättande skall ändras till professur i jord- och bergmekanik. Vidare har Kungl. Maj:t beslutat att professuren i elektromaskinlära vid nämnda högskola skall ledigförklaras som professur i elektrisk effektomformning.

Vid de tekniska fakulteterna har genom Kungl. Maj:ts beslut inrättats sex ordinarie universitetslektorat under budgetåret 1973/74. Vid universitetet i Lund har således inrättats ett universitetslektorat i transportteknik samt vid tekniska högskolan i Stockholm ett universitetslektorat i industriell ekonomi och organisation den 1 juli 1973. Vid högskolan i Luleå har vidare inrättats ett universitetslektorat inom vart och ett av ämnesområdena informationsbehandling, maskinkonstruktion och tillämpad geofysik den 1 juli 1973 samt ett universitetslektorat i byggnadsekonomi den 1 januari 1974.

Jag räknar för nästa budgetår med en höjning av kursanslagen för här berörda läroanstalter med 1 716 000 kr. utöver höjt lönekostnadspålägg för den befintliga organisationen. Jag avser att i annat sammanhang föreslå Kungl. Maj:t att inom ramen för kursanslaget den 1 juli 1974 inrätta ytterligare ordinarie universitetslektorat vid de tekniska fakulteterna.

Med hänvisning till vad jag i det föregående anfört vid min anmälan av vissa gemensamma frågor rörande universiteten m. m. beräknar jag under avlöningsanslaget dels medel för en tjänst som docent som förstärkning av forsknings- och forskarutbildningsorganisationen vid högskolan i Luleå, dels 206 000 kr. för studievägledning.

Jag avser att senare föreslå Kungl. Maj:t att för 1974 års riksdag lägga fram dels proposition om högre teknisk utbildning och forskning inom det arbetsvetenskapliga området vid högskolan i Luleå, dels proposition om försöksverksamhet med yrkesteknisk högskoleutbildning.

I övrigt räknar jag för nästa budgetår inte med andra förändringar under avlöningsanslaget än sådana av automatisk natur. Med hänvisning till anslagssammanställningen beräknar jag anslaget till avlöningar till lärarpersonal till (89 591 000 + 5 242 000 =) 94 833 000 kr. Vidare beräknar jag, i överensstämmelse med vad jag anfört i det föregående vid min anmälan av vissa gemensamma frågor rörande universiteten m. m., anslaget till driftkostnader till (53 800 000 + 4 930 000 =) 58 730 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att inrätta en professur i enlighet med vad jag förordat i det föregående,
2. till *Tekniska fakulteterna m. m.*: Avlöningar till lärarpersonal för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 94 833 000 kr., varav 790 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen,
3. till *Tekniska fakulteterna m. m.*: Driftkostnader för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 58 730 000 kr.

E 24. Teknisk samt viss medicinsk och matematisk-naturvetenskaplig utbildning och forskning m. m. i Göteborg och Linköping

1972/73 Utgift	68 394 690 ¹	Reservation	4 090 063 ¹
1973/74 Anslag	97 236 000 ²		
1974/75 Förslag	117 326 000		

¹ Anslaget Tekniska fakulteterna m. m.: Chalmers tekniska högskola.

² Anslaget Teknisk utbildning och forskning m. m.: Chalmers tekniska högskola och högskolan i Linköping.

Försöksverksamheten med programbudgetering inom området högre utbildning och forskning omfattar innevarande budgetår verksamheten vid Chalmers tekniska högskola (CTH) och tekniska fakulteten vid högskolan i Linköping.

Organisationen av bl. a. CTH och högskolan i Linköping regleras i universitetsstadgan (1964: 461, omtryckt 1970: 370, ändrad senast 1973: 679). Var och en av högskolorna leds av ett konsistorium, som bl. a. förvaltar högskolans resurser. För planering m. m. av utbildning och forskning svarar fakulteter, av vilka den tekniska vid CTH är delad i sektioner, samt i frågor om utbildningens innehåll och organisation utbildningsnämnder, en för varje fakultet eller sektion. Utbildningen och forskningen bedrivs vid institutioner.

Vid CTH bedrivs grundläggande teknisk och matematisk-naturvetenskaplig utbildning, utbildning inom nordiska hushållshögskolans textillinje, forskning och forskarutbildning inom tekniska och matematisk-naturvetenskapliga ämnesområden, biblioteksverksamhet och fastighetstjänst. Vid högskolan fanns den 1 juli 1973 1 066 anställda, varav 572 utgjorde lärarpersonal.

Följande programindelning gäller t. v. för högskolan.

Grundläggande teknisk utbildning m. m.

Grundläggande matematisk-naturvetenskaplig utbildning m. m.

Teknisk forskning och forskarutbildning

Matematisk-naturvetenskaplig forskning och forskarutbildning m. m.

Extern biblioteks- och fastighetstjänst

Inom tekniska fakulteten vid högskolan i Linköping bedrivs grundläggande teknisk utbildning samt forskning och forskarutbildning. Vid högskolan finns vidare centralbibliotek, förvaltning och fastighetstjänstorganisation vilka samtliga betjänar bl. a. verksamheten vid den tekniska fakulteten.

Följande programindelning gäller t. v. för den tekniska utbildningen och forskningen vid högskolan i Linköping.

Grundläggande teknisk utbildning

Teknisk forskning och forskarutbildning

Inom medicinska fakulteten vid högskolan i Linköping bedrivs utbildning för läkarexamen efter medicine kandidatexamen samt forskning och forskarutbildning. Centralbiblioteket, förvaltningen och fastighetstjänstorganisationen vid högskolan betjänar bl. a. verksamheten vid den medicinska fakulteten.

För verksamhet inom de tekniska och medicinska fakulteterna vid högskolan i Linköping fanns den 1 juli 1973 500 anställda, varav 240 utgjorde lärarpersonal.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 14 februari 1969 beslöt dåvarande statsrådet Moberg den 19 maj 1972 att försöksverksamheten med programbudgetering fr. o. m. budgetåret 1974/75 skall utvidgas till att omfatta även bl. a. den medicinska utbildningen och forskningen vid högskolan i Linköping.

I stället för det nuvarande reservationsanslaget Teknisk utbildning och forskning m. m.: Chalmers tekniska högskola och högskolan i Linköping bör i riksstaten föras upp ett reservationsanslag benämnt Teknisk samt viss medicinsk och matematisk-naturvetenskaplig utbildning och forskning m. m. i Göteborg och Linköping. Behållning vid utgången av budgetåret 1973/74 på anslagsposter uppförda under anslaget Teknisk utbildning och forskning m. m.: Chalmers tekniska högskola och högskolan i Linköping bör tillföras motsvarande anslagsposter under det nya anslaget.

För budgetåret 1974/75 beräknar jag således under detta anslag medel även för kostnader för medicinsk utbildning och forskning vid högskolan i Linköping vilka innevarande budgetår bestrids från vissa andra riksstatanslag. Vid beräkning av medelsbehovet för budgetåret 1974/75 bör dessa anslag därför minskas med belopp enligt följande sammanställning.

Anslag i riksstaten för budgetåret
1973/74

Medel avsedda för
medicinska fakulteten
vid högskolan
i Linköping (tkr.)

E 13. Medicinska fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal	8 450
E 14. Medicinska fakulteterna m. m.: Driftkostnader	4 960
E 34. Vetenskapliga bibliotek: Avlöningar	303
E 35. Vetenskapliga bibliotek: Bokinköp m. m.	115
E 36. Förvaltningarna vid universiteten m. m.	681
E 37. Universiteten m. m.: Gemensamma driftkostnader	12
E 44. Extra utgifter vid universiteten m. m.	16
	14 537

Behållningar vid utgången av budgetåret 1973/74 på reservationsanslagen Medicinska fakulteterna m. m.: Driftkostnader, Vetenskapliga bibliotek: Bokinköp m. m. och Extra utgifter vid universiteten m. m. bör till de delar de avser medicinska fakulteten i Linköping tillföras berörda anslagsposter under förevarande anslag.

Följande programindelning bör t. v. gälla för den medicinska utbildningen och forskningen vid högskolan i Linköping.

Grundläggande medicinsk utbildning

Medicinsk forskning och forskarutbildning

Medel för verksamheten inom läroanstaltprogrammen vid Chalmers tekniska högskola och högskolan i Linköping beräknas dels under detta anslag, dels under följande anslag.

- E 20. Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal
- E 22. Tekniska fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal
- E 38. Förvaltningarna vid universiteten m. m.
- E 39. Lokalkostnader vid universiteten m. m.
- E 40. Ersättning åt vissa opponenter vid disputationer
- E 41. Ersättning åt sakkunniga i befordringsärenden
- E 42. Stipendier för forskarutbildning
- E 43. Pedagogiskt utvecklingsarbete vid universiteten m. m.
- E 45. Kostnader för datamaskintid

Vidare finansieras viss verksamhet med medel anvisade bl. a. av statens forskningsråd och styrelsen för teknisk utveckling.

Universitetskanslersämbetets (UKÄ) resp. mina förslag avseende detta anslag redovisas i det följande.

Läroanstaltsprogram	1972/73 Utfall (tkr.)	1973/74 Anslag (tkr.)	Beräknat 1974/75 (tkr.)	
			Universitets- kanslers- ämbetet	Departements- chefen
Grundläggande medicinsk utbildning		°		
1. Högskolan i Linköping	...	7 152 ¹	7 188 ²	7 079
Grundläggande matematisk-naturvetenskaplig utbildning m. m.				
2. Chalmers tekniska högskola	2 833	3 275	4 133 ³	3 450
Grundläggande teknisk utbildning m. m.				
3. Chalmers tekniska högskola	34 212	36 775	41 146 ²	38 343
4. Högskolan i Linköping	...	15 405	20 321 ²	18 115
Medicinsk forskning och forskarutbildning				
5. Högskolan i Linköping	...	7 385 ¹	8 233 ³	7 861

Matematisk-naturvetenskaplig forskning och forskarutbildning m. m.

6. Chalmers tekniska högskola 2 243 2 547 3 065^a 2 690

Teknisk forskning och forskarutbildning

7. Chalmers tekniska högskola 27 283 28 962 33 635^a 29 539

8. Högskolan i Linköping ... 8 710 9 811^a 8 485

Extern biblioteks- och fastighetstjänst

9. Chalmers tekniska högskola 1 860 1 562 1 759^a 1 764

Summa anslag **68 431 111 773^b 129 291^c 117 326**

Tillkommer

Intäkter under anslaget^d 58 870 73 164 74 694 74 694

Komplementkostnader^e 9 246 9 814 — 9 814

Summa programkostnader **136 547 194 751 203 985 201 834**

¹ Beräknad medelstildelning till läroanstaltsprogrammet från de anslag under vilka medel för verksamheten anvisats budgetåret 1973/74.

² Inkl. avskrivnings- och räntekostnader för utrustning.

³ Varav anslaget Teknisk utbildning och forskning m. m.: Chalmers tekniska högskola och högskolan i Linköping 97 236 tkr.

⁴ Intäkter resp. beräknade intäkter från forskningsråd, annan statlig myndighet, kommun eller enskild samt Chalmers tekniska högskola och medicinska fakulteten resp. tekniska fakulteten vid högskolan i Linköping tillkommande medel från vissa riksstatsanslag.

⁵ Beräknade avskrivnings- och räntekostnader för utrustning.

Universitetskanslersämbetet

För pris- och löneomräkning bör beräknas sammanlagt 4 569 000 kr., varav 2 271 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

Beträffande 0-alternativet hänvisar UKÄ till de redovisningar av detta alternativ som UKÄ lämnat under anslagen till de medicinska, matematisk-naturvetenskapliga och tekniska fakulteterna.

Vissa korrigeringar bör göras i fördelningen på läroanstaltsprogram av kostnaderna för bibliotek, fastighetstjänst och förvaltning.

Avskrivnings- och räntekostnader för utrustning vid CTH och högskolan i Linköping redovisas innevarande budgetår som s. k. komplementkostnader. Medel för dessa kostnader bör fortsättningsvis anvisas under detta anslag (+9 814 000 kr.)

De förslag som endast berör enstaka läroanstaltsprogram är i korthet följande.

Grundläggande teknisk utbildning m. m.

3. Chalmers tekniska högskola

På grund av tidigare genomförda intagningsökningar ökar antalet utbildningsplatser under nästa budgetår med 30. Anslaget föreslås därför öka med 307 000 kr. Härutöver bör anslaget ökas med bl. a. 102 000 kr. för förstärkning av studievägledningen och 102 000 kr. för arbetsvetenskapliga kurser och kursutveckling.

4. Högskolan i Linköping

På grund av tidigare genomförda intagningsökningar ökar antalet utbildningsplatser under nästa budgetår med 220. Anslaget bör därför ökas med 2 252 000 kr. Härutöver bör anslaget ökas med bl. a. 102 000 kr. för förstärkning av studievägledningen och 51 000 kr. för arbetsvetenskapliga kurser.

Medicinsk forskning och forskarutbildning

5. Högskolan i Linköping

Verksamheten inom detta läroanstaltsprogram bör utvidgas genom att en professur i medicin, särskilt yrkesmedicin inrättas den 1 juli 1974 (+230 000 kr.). Vidare bör en tjänst som forskarassistent inrättas (+72 000 kr.). Medel bör beräknas för ökade kostnader för försöksdjur (+8 000 kr.).

Teknisk forskning och forskarutbildning

7. Chalmers tekniska högskola

Medel bör beräknas bl. a. för ökade driftkostnader vid rymdobservatoriet på Råö (+150 000 kr.) och för vissa kostnader för installations-teknisk forskning (+50 000 kr.).

8. Högskolan i Linköping

Verksamheten inom detta läroanstaltsprogram bör utvidgas genom att en professur i informationsbehandling, särskilt datalogi, inrättas den 1 juli 1974 (+164 000 kr.).

Gemensamma ändamål

Chalmers tekniska högskola

Medel bör beräknas för CTH:s andel av ökade kostnader för drift av redovisningscentralen i Göteborg (+30 000 kr.) och för fortsatt arbete med nya listrutiner, provkörningar m. m. inom ramen för redovisningssystem S (+50 000 kr.).

Högskolan i Linköping

För förstärkning av biblioteksverksamheten och av fastighetstjänsten bör beräknas ytterligare resp. 201 000 kr. och 37 000 kr. Vidare bör medel beräknas för ökade kostnader för datamaskintid för lönerutinen (+20 000 kr.).

UKÄ har den 7 november 1973 överlämnat en inom Chalmers tekniska högskola utarbetad verksamhetsberättelse över utbildning och forskning vid högskolan under budgetåret 1972/73.

Antalet platser för grundläggande teknisk utbildning vid högskolan var detta läsår sammanlagt 3 108. Antalet närvarande studerande uppgick under höstterminen till 3 249 och under vårterminen till 2 988. Studieresultaten vid högskolan redovisas bl. a. med angivande av hur stor andel av alla i studieplan för civilingenjörs- och arkitektutbildning ingående kurser m. m., uttryckta i totalarbetstimmar, som de studerande fullgjort. För läsåret 1972/73 var denna andel 77 %. 578 studerande avlade grundexamen under år 1972. Detta antal utgör 80 % av antalet antagna fyra år tidigare. De direkta kostnaderna per närvarande studerande var i genomsnitt ca 10 000 kr./år.

Under läsåret 1972/73 fanns vid högskolan 63 studerande för licentiatexamen, 450 studerande för doktorsexamen och 48 studerande för doktorsgrad. Under året avlades 30 licentiatexamina och 38 doktors-examina. Elva personer disputerade för doktorsgrad.

Antalet forskare (inkl. forskarstuderande) vid högskolan uttryckt i heltids- och helårssysselsatta var 381. De sammanlagda resurserna för forskning (programanslag och medel från bl. a. forskningsråden) uppgick till i det närmaste 60 milj. kr.

Departementschefen

Jag vill erinra om vad jag vid min anmälan av vissa för universiteten m. m. gemensamma frågor anfört rörande försöksverksamheten med programbudgetering.

Mina förslag innebär en med 20 090 000 kr. ökad medelsanvisning under detta anslag. 14 537 000 kr. därav motsvarar medel som innevarande budgetår anvisas för verksamheten vid medicinska fakulteten vid högskolan i Linköping under skilda riksstatanslag.

Vid beräkningen av de skilda anslagsposterna under detta anslag har jag beaktat de av universitetskanslersämbetet (UKÄ) föreslagna korrigeringarna i fördelningen på läroanstaltsprogram av kostnaderna för bibliotek, fastighetstjänst och förvaltning.

Underlaget för beräkning av avskrivnings- och räntekostnader för utrustning vid Chalmers tekniska högskola och högskolan i Linköping är ännu bristfälligt. Medel för dessa kostnader bör därför inte anvisas under detta anslag.

Grundläggande teknisk utbildning m. m.

Jag vill erinra om vad jag vid min anmälan av vissa för universiteten m. m. gemensamma frågor anfört rörande den grundläggande tekniska utbildningen. Med hänsyn till det ökade antalet utbildningsplatser nästa budgetår har jag beräknat ytterligare medel för läroanstalts-

program 4. Grundläggande teknisk utbildning m. m. vid högskolan i Linköping.

Med hänsyn till de speciella förutsättningarna för TV-undervisning vid högskolan i Linköping bör TV spela en viktig roll i undervisningen vid denna högskola. Det ankommer på berörda organ inom högskolan att närmare bestämma hur TV skall användas i undervisningen. Högskolan har tillgång till av kommittén för radio och television i utbildningsväsendet redan producerade TV-program och bör samarbeta med kommittén då det gäller revidering och aktualisering av program samt eventuell nyproduktion. Högskolan har även möjligheter att framställa egna undervisningsprogram (prop. 1973: 54 s. 76, UbU 1973: 27, rskr 1973: 174). Vissa kostnader för TV-undervisning vid högskolan bestrids innevarande budgetår från anslaget till viss utbildning via radio och television m. m. Vid min beräkning av den under förevarande anslag uppförda anslagsposten till grundläggande teknisk utbildning m. m. vid högskolan i Linköping har jag bl. a. beaktat medelsbehovet för TV-undervisning. Den sammanlagda förstärkningen av undervisningsresurserna inom detta läroanstaltsprogram uppgår till 1 700 000 kr. Jag avser att, efter förslag från UKÄ, i annat sammanhang föreslå Kungl. Maj:t att inom ramen för detta belopp den 1 juli 1974 inrätta ytterligare ordinarie universitetslektorat.

Enligt tidigare beslut av Kungl. Maj:t har den 1 juli 1973 inrättats ett ordinarie universitetslektorat vid högskolan i Linköping i vart och ett av ämnena konstruktionsmaterial och produktionsteknik I. Ett ordinarie universitetslektorat i elektroteknik vid högskolan har ändrats till universitetslektorat i elautomatik och datamaskinteknik.

I enlighet med vad jag anfört vid min anmälan av vissa gemensamma frågor rörande universiteten m. m. har jag under anslagsposterna till grundläggande teknisk utbildning m. m. vid Chalmers tekniska högskola och högskolan i Linköping beräknat ytterligare medel för studievägledning på sektionsnivå med 102 000 kr. vid vardera högskolan.

Medicinsk forskning och forskarutbildning

I likhet med UKÄ anser jag det angeläget att resurserna inom det yrkesmedicinska området förstärks. Riksdagens utbildningsutskott har uttalat (UbU 1973: 8 s. 23) att kraven på en förstärkning av den yrkesmedicinska sektorn inom medicinsk fakultet är mycket välgrundade. Uppbyggnaden av arbetarskyddsstyrelsens arbetsmedicinska filial i Umeå pågår emellertid och har ännu inte nått ett stadium då verksamheten kan anses vara konsoliderad. Tjänsterna som professor och laborator vid filialen torde inte kunna vara tillsatta förrän en del av budgetåret 1974/75 förflutit. Jag är därför inte beredd att förorda att den av UKÄ föreslagna professuren i medicin, särskilt yrkesmedicin, vid högskolan i Linköping inrättas redan den 1 juli 1974. Det är emel-

lertid angeläget att verksamheten inom detta område stimuleras och att resurserna byggs ut så snart som möjligt. Enligt min mening bör därför beslut nu fattas om att en professur i medicin, särskilt yrkesmedicin, skall inrättas vid högskolan. Kungl. Maj:t bör inhämta riksdagens bemyndigande att bestämma tidpunkten för tjänstens inrättande.

Jag har vidare beräknat medel för en tjänst som forskarassistent (+72 000 kr.).

Teknisk forskning och forskarutbildning m. m.

Dataindustriutredningen har bl. a. påpekat att de tekniska fakulteterna har stor betydelse för utbildning och forskning inom det datatekniska området. Jag förordar att en professur i informationsbehandling, särskilt datalogi, inrättas vid högskolan i Linköping den 1 juli 1974. Jag har beräknat medel för tjänsten under anslagsposten till teknisk forskning och forskarutbildning m. m. vid högskolan i Linköping (+164 000 kr.).

Gemensamma ändamål

I enlighet med vad jag anfört vid min anmälan i det föregående av vissa gemensamma frågor rörande universiteten m. m. har jag beräknat medel för studierådgivningsverksamhet vid förvaltningen vid Chalmers tekniska högskola (+94 000 kr.).

Vid medelsberäkningen har jag beaktat kostnaderna för bl. a. den fortsatta utvecklingen av den ekonomiska redovisningen vid Chalmers tekniska högskola (+50 000 kr.).

Vidare har jag beräknat medel för förstärkning av fastighetstjänsten vid högskolan i Linköping (+12 000 kr.).

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att inrätta professurer i enlighet med vad jag förordat i det föregående,
2. till *Teknisk samt viss medicinsk och matematisk-naturvetenskaplig utbildning och forskning m. m. i Göteborg och Linköping* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 117 326 000 kr., varav 635 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

E 25. Grundläggande humanistisk, samhällsvetenskaplig och matematisk-naturvetenskaplig utbildning i Linköping

1974/75 Nytt anslag (förslag) 8 511 000

Vid högskolan i Linköping bedrivs grundläggande humanistisk, samhällsvetenskaplig och matematisk-naturvetenskaplig utbildning inom ett

30-tal ämnesområden. Vid högskolan finns vidare centralbibliotek, förvaltning och fastighetstjänstorganisation vilka samtliga betjänar bl. a. denna utbildning. För verksamhet inom den grundläggande humanistiska, samhällsvetenskapliga och matematisk-naturvetenskapliga utbildningen vid högskolan i Linköping fanns den 1 juli 1973 127 anställda, varav 75 utgjorde lärarpersonal.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 14 februari 1969 beslöt dåvarande statsrådet Moberg den 19 maj 1972 att försöksverksamheten med programbudgetering skulle utvidgas till att omfatta även bl. a. grundläggande humanistisk, samhällsvetenskaplig och matematisk-naturvetenskaplig utbildning vid högskolan i Linköping.

I riksstaten bör föras upp ett förslagsanslag benämnt Grundläggande humanistisk, samhällsvetenskaplig och matematisk-naturvetenskaplig utbildning i Linköping. Under detta anslag bör beräknas medel för kostnader för ordinarie och extra ordinarie lärarpersonal, driftkostnader samt de delar av kostnaderna för bibliotek, fastighetstjänst och förvaltning vid högskolan i Linköping som hänför sig till humanistisk, samhällsvetenskaplig och matematisk-naturvetenskaplig utbildning.

Medel för kostnader vid högskolan i Linköping som följer av tillämpningen av bestämmelserna om universitetsautomatiken beräknas under anslagen till avlöningar till lärarpersonal vid humanistiska, samhällsvetenskapliga och matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna m. m. Dessa tre anslag bör dock fungera endast som s. k. täckningsanslag för de belopp som tillkommer högskolan i Linköping enligt nämnda bestämmelser medan detta anslag i gengäld bör få merbelastas med motsvarande belopp.

För budgetåret 1974/75 beräknar jag således under detta anslag medel för vissa kostnader för grundläggande humanistisk, samhällsvetenskaplig och matematisk-naturvetenskaplig utbildning vid högskolan i Linköping, vilka innevarande budgetår bestrids från vissa andra riksstatanslag. Vid beräkning av medelsbehovet för budgetåret 1974/75 bör dessa anslag därför minskas med belopp enligt följande sammanställning.

Anslag i riksstaten för budgetåret
1973/74

Medel avsedda för filo-
sofiska fakulteten vid
högskolan i Linköping
(tkr.)

E 5. Humanistiska fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal	1 044
E 6. Humanistiska fakulteterna m. m.: Driftkostnader	535
E 11. Samhällsvetenskapliga fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal	1 513
E 12. Samhällsvetenskapliga fakulteterna m. m.: Driftkostnader	680
E 20. Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal	1 098
E 21. Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna m. m.: Driftkostnader	1 050
E 34. Vetenskapliga bibliotek: Avlöningar	316

E 35. Vetenskapliga bibliotek: Bokinköp m. m.	120
E 36. Förvaltningarna vid universiteten m. m.	1 050
E 37. Universiteten m. m.: Gemensamma driftkostnader	15
E 44. Extra utgifter vid universiteten m. m.	27
	7 448

Behållningar vid utgången av budgetåret 1973/74 på reservationsanslagen Humanistiska fakulteterna m. m.: Driftkostnader, Samhällsvetenskapliga fakulteterna m. m.: Driftkostnader, Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna m. m.: Driftkostnader, Vetenskapliga bibliotek: Bokinköp m. m. samt Extra utgifter vid universiteten m. m. bör till de delar de avser filosofiska fakulteten i Linköping få disponeras av högskolan i Linköping för verksamhet inom denna fakultet intill utgången av budgetåret 1976/77.

Medel för verksamheten inom läroanstaltsprogrammet Grundläggande humanistisk, samhällsvetenskaplig och matematisk-naturvetenskaplig utbildning vid högskolan i Linköping beräknas, förutom under detta anslag och anslagen till avlöningar till lärarpersonal vid humanistiska, samhällsvetenskapliga och matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna m. m., också under följande anslag.

- E 38. Förvaltningarna vid universiteten m. m.
- E 39. Lokalkostnader vid universiteten m. m.
- E 43. Pedagogiskt utvecklingsarbete vid universiteten m. m.
- E 45. Kostnader för datamaskintid

Universitetskanslersämbetets resp. mina förslag avseende detta anslag redovisas i följande sammanställning.

Läroanstaltsprogram	1973/74 Anslag (tkr.)	Beräknat 1974/75 (tkr.)	
		Universitets- kanslers- ämbetet	Departements- chefen
Grundläggande humanistisk, samhällsvetenskaplig och matematisk-naturvetenskaplig utbildning vid högskolan i Linköping			
Anslag	7 448¹	9 980²	8 511
Tillkommer			
Intäkter under anslaget ³	6 804	5 456	5 456
Komplementkostnader ⁴	1 178	—	1 178
Summa programkostnader	15 430	15 436	15 145

¹ Beräknad medelstillelning till läroanstaltsprogrammet från de anslag under vilka medel för verksamheten anvisats budgetåret 1973/74.

² Inkl. avskrivnings- och räntekostnader för utrustning.

³ Filosofiska fakulteten vid högskolan i Linköping tillkommande medel från vissa riksstatanslag (inkl. kostnader enligt automatikbestämmelserna vilka budgetåret 1974/75 merbelastar detta anslag).

⁴ Beräknade avskrivnings- och räntekostnader för utrustning.

Universitetskanslersämbetet

1. Pris- och löneomräkning 336 000 kr., varav 154 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. Medel för avskrivnings- och räntekostnader för utrustning vid filosofiska fakulteten i Linköping bör anvisas under detta anslag (+1 178 000 kr.).

3. För vissa kostnader i samband med forskarutbildning i pedagogik vid högskolan i Linköping bör beräknas 15 000 kr. De medel som beräknas för kursanslag för forskarutbildning m. m. under anslaget Samhällsvetenskapliga fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal bör reduceras med motsvarande belopp.

4. Förstärkning av utbildningsledarfunktionen (+102 000 kr.).

5. Ökad medelsanvisning för biblioteksverksamheten (+201 000 kr.).

6. Ökad medelsanvisning för fastighetstjänsten (+9 000 kr.).

Departementschefen

Jag vill erinra om vad jag vid min anmälan av vissa gemensamma frågor rörande universiteten m. m. anfört rörande försöksverksamheten med programbudgetering.

Med hänsyn till det bristfälliga underlaget för beräkning av avskrivnings- och räntekostnader för utrustning bör medel för detta ändamål inte anvisas under förevarande anslag.

I enlighet med vad jag anfört vid min anmälan i det föregående av vissa gemensamma frågor rörande universiteten m. m. har jag beräknat medel för studierådgivningsverksamhet vid förvaltningen vid högskolan i Linköping. Vidare har jag beräknat medel för förstärkning av fastighetstjänsten vid högskolan (+16 000 kr.).

I övrigt räknar jag under detta anslag inte med andra förändringar än sådana av automatisk natur.

Som jag tidigare anfört bör detta anslag få merbelastas med belopp som motsvarar de kostnader vid högskolan i Linköping som följer av tillämpningen av bestämmelserna om universitetsautomatiken. Jag vill i detta sammanhang erinra om vad jag vid min anmälan i det föregående av vissa gemensamma frågor rörande universiteten m. m. anfört om tilldelning av lärarresurser för grundläggande utbildning vid bl. a. filosofiska fakulteten i Linköping.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Grundläggande humanistisk, samhällsvetenskaplig och matematisk-naturvetenskaplig utbildning i Linköping* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 8 511 000 kr.

E 26. Decentraliserad universitetsutbildning m. m.

1972/73 Utgift	5 518 068	Reservation	1 204 843
1973/74 Anslag	5 729 000		
1974/75 Förslag	5 229 000		

Från detta anslag bestrids kostnader för decentraliserad universitetsutbildning och universitetsutbildning anordnad av Hermods stiftelse. Ansvaret för utbildningen vilar på universitetskanslersämbetet (UKÄ). För anslaget gäller bestämmelser meddelade av Kungl. Maj:t den 22 september 1972 och den 25 maj 1973.

Statsmakterna har år 1970 (prop. 1970: 169, SU 1970: 223, rskr 1970: 438) fattat beslut om försöksverksamhet med systematiserad decentraliserad universitetsutbildning. Kungl. Maj:t har den 25 maj 1973 be- myndigat UKÄ att bedriva sådan försöksverksamhet budgetåren 1973/74—1974/75. Utbildningen omfattar första och andra avdelning- arna av vissa utbildningslinjer vid filosofisk fakultet. Försöksverksam- heten äger rum i Luleå, Sundsvall och Östersund.

Universitetskanslersämbetet

UKÄ, som anser att 0-alternativet inte bör komma i fråga beträff- ande detta anslag, räknar inom ramen för ett oförändrat anslagsbe- lopp med följande verksamhet.

1. Decentraliserad kursverksamhet på 20-poängsnivå av något större omfattning än hittills.

2. Decentraliserad kursverksamhet på 40-poängsnivå av något större omfattning än hittills, bl. a. studiekurser i fysik och kemi i Karlstad och Växjö.

3. Utbyggnad av försöksverksamheten med s. k. kombinationsutbild- ning att avse ytterligare ett par orter, dock med oförändrat medels- behov.

4. Viss minskning av försöksverksamheten med systematiserad decen- traliserad universitetsutbildning på grund av minskad tillströmning till ämnesområdet fysik.

5. Vidgad omfattning av det i försöksverksamheten med distribution av högre utbildning ingående delprojektet II, som avser s. k. distansun- dervisning.

6. Oförändrad verksamhet inom ramen för delprojekt III, som avser utbildning på 20-poängsnivå bl. a. i studiecirkelform.

7. Oförändrat bidrag till Hermods stiftelse för anordnande av som- markurser.

UKÄ räknar med att reservationen på anslaget kommer att helt tas i anspråk under nästa budgetår.

Departementschefen

De särskilda frågor för vilka universitetskanslersämbetet redogör i sina av mig nyss redovisade förslag till anslagsframställningar är inte av sådan karaktär att de behöver underställas riksdagen.

Medelförbrukningen under anslaget har varit i stort sett konstant under de tre senaste budgetåren. Reservationen på anslaget har under samma tid vid utgången av varje budgetår uppgått till omkring 1 milj. kr. Med hänsyn bl. a. härtill anser jag att en i huvudsak oförändrad verksamhet bör kunna bedrivas inom ramen för ett minskat anslag.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Decentraliserad universitetsutbildning m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 5 229 000 kr.

c) vissa högskolor m. m.**E 27. Bibliotekshögskolan: Utbildningskostnader**

1972/73 Utgift	2 101 482
1973/74 Anslag	4 173 000
1974/75 Förslag	4 386 000

Bibliotekshögskolan inrättades den 1 juli 1972. Enligt kungörelsen (1972: 308) om bibliotekshögskolan har den till uppgift att utbilda bibliotekarier för folk- och skolbibliotek samt företags- och forskningsbibliotek. Högskolan leds av en styrelse, som utses av Kungl. Maj:t. Universitetskanslersämbetet (UKÄ) är central myndighet för högskolan.

Utbildningen vid bibliotekshögskolan omfattar en grundkurs om tre terminer samt fördjupningsstudier under en termin. I grundkursen ingår studiepraktik. Varje år skall antagas 360 studerande.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Universitetskanslersämbetet och skolöverstyrelsen	Departementschefen
Personal			
Lärarpersonal	21	+7	+6
Övrig personal	12	+2	+1
	33	+9	+7
Anslag			
Lönekostnader för lärarpersonal	1 702 000	+ 604 000	+530 000
Lönekostnader för övrig personal	634 000	+ 114 000	+103 000
Sjukvård	10 000	+ 1 000	+ 1 000
Reseersättningar	625 000	+ 162 000	+116 000
Lokalkostnader	804 000	+ 60 000	—666 000
Expenser	198 000	+ 37 000	+ 20 000
Särskild ersättning i samband med studiepraktik	195 000	+ 184 000	+ 70 000
Utbildning av vissa bibliotekarier vid folkbiblioteksfilialer m. m.	—	+ 169 000	+ 44 000
	4 168 000¹	+1 331 000	+218 000

¹ Av Kungl. Maj:t den 5 juni 1973 fastställt belopp.

Universitetskanslersämbetet

1. Pris- och löneomräkning 147 000 kr., varav 58 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. Behovet av medel till avlöningar till lärarpersonal ökar på grund av ökat antal närvarande studerande (+563 000 kr.).

Ec

3. Medel för en tjänst som konsulent för administration av studiepraktiken och en biträdestjänst för skötseln av skolans telefonväxel (+99 000 kr.).

4. Ytterligare medel till rescersättningar för dels studerande, som skall beredas studiepraktik, dels resor för tillsyn av studiepraktiken (+91 000 kr.).

5. Ökat behov av medel till expenser och särskild ersättning i samband med studiepraktik på grund av det ökade studerandeantalet.

Under innevarande budgetår har under anslaget Bidrag till folkbibliotek anvisats medel för bibliotekarieutbildning. Dessa medel används för utbildning av vissa bibliotekarier vid folkbiblioteksfilialer, vilka har biblioteksarbetet som bisyssla.

Skolöverstyrelsen (SÖ) föreslår att bibliotekshögskolan fr. o. m. läsåret 1974/75 skall svara för uppgiften att meddela utbildning för denna personalkategori. SÖ lägger vidare fram förslag hur utbildningen skall vara utformad. Till grund för överstyrelsens förslag ligger ett förslag från en arbetsgrupp, vilket har remissbehandlats av SÖ.

Utbildningen föreslås vara en grundutbildning av filialföreståndare och andra deltidsanställda bibliotekarier vid mindre filialer och inom en del av bokbussverksamheten i glesbygd. Liksom hittills bör utbildningen utgöras av dels en korrespondenskurs, dels en intensivkurs. Denna bör förläggas till bibliotekshögskolan. Vidare bör en praktikperiod om två veckor vid vederbörande kommuns huvudbibliotek ingå i utbildningen. Under praktikperioden bör också förekomma auskultation vid länsbibliotek. Med hänsyn till de pedagogiska vinsterna med en mindre koncentrerad undervisning föreslår SÖ att intensivkursens omfattning ökas ut från nuvarande tre till fyra veckor. Den nuvarande korrespondenskursen behöver arbetas om och i samband därmed ökas ut. 30 personer bör gå igenom intensivkursen varje år, anser SÖ. Kursdeltagarnas resor och upphåll i samband med intensivkursen föreslås bekostas av statsmedel.

Enligt SÖ bör korrespondensundervisningen börja höstterminen 1974 och den första intensivkursen äga rum under budgetåret 1974/75. Kostnaderna för utbildningen har beräknats till 154 000 kr. budgetåret 1974/75, varav 63 000 kr. utgör kostnader för de studerandes resor och för internatförläggning i Borås. Härtilf kommer en engångskostnad av 25 000 kr. för omarbetning av korrespondenskursen, av vilket belopp 10 000 kr. erfordras innevarande budgetår.

UKÄ tillstyrker förslaget att bibliotekshögskolan skall ges ansvaret för utbildning av lokalt rekryterade bibliotekarier.

Departementschefen

Folkbiblioteken spelar en viktig roll för en folkligt förankrad kultur- och bildningsverksamhet. Det är därför angeläget att en god biblio-

teksservice kan upprätthållas i hela landet. Vid små biblioteksfilialer med begränsat öppethållande kan man ofta inte rekrytera personal med bibliotekarieutbildning. I stället måste man anställa personer, som kommer att ha biblioteksarbetet som bisyssla. Dessa saknar i allmänhet såväl utbildning för som erfarenhet från biblioteksområdet.

Jag förordar att bibliotekshögskolan i enlighet med SÖ:s förslag får i uppgift att fr. o. m. budgetåret 1974/75 anordna grundläggande yrkesutbildning för denna personalkategori. Utbildningen bör utformas i huvudsak enligt SÖ:s förslag. Jag är emellertid inte beredd att förorda att praktik skall ingå som ett led i utbildningen. Korrespondensundervisningen bör inledas budgetåret 1974/75. Med hänsyn till svårigheterna att beräkna studietiden för och antalet deltagare i korrespondenskursen bör någon intensivkurs dock inte genomföras förrän budgetåret 1975/76. Jag beräknar här sammanlagt 44 000 kr. för verksamheten under budgetåret 1974/75, varav 15 000 kr. avser kostnader av engångskaraktär för omarbetning av korrespondenskursen.

Bibliotekshögskolan beräknas vårterminen 1975 ha 720 närvarande studerande. Därmed är högskolan fullt utbyggd i fråga om antalet studerande i tvåårig utbildning. Jag beräknar medel till lönekostnader för lärarpersonal med hänsyn härtill.

Vad gäller övrig personal vid högskolan beräknar jag 40 000 kr. för administration av studiepraktiken samt medel för ytterligare ett biträde.

För reseersättningar till de studerande i samband med studiepraktiken räknar jag med ett medelsbehov av 620 000 kr.

Vid min anmälan i det följande av anslaget Lokalkostnader vid universiteten m. m. kommer jag att ta upp medel för lokalyror samt för bränsle, lyse och vatten vid bibliotekshögskolan. Medlen under förevärande anslag bör minskas med hänsyn härtill.

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bibliotekshögskolan: Utbildningskostnader* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 4 386 000 kr.

E 28. Bibliotekshögskolan: Undervisningsmateriel m. m.

1972/73 Utgift	371 159	Reservation	78 841
1973/74 Anslag	650 000		
1974/75 Förslag	689 000		

Från anslaget bekostas dels bokinköp, bokbindning, prenumerationsavgifter m. m. för bibliotekshögskolans undervisningsbibliotek, dels övrig undervisningsmateriel.

Universitetskanslersämbetet

Enligt universitetskanslersämbetet behöver beståndet av böcker och övrig undervisningsmateriel utökas och förnyas dels med hänsyn till det ökade antalet studerande, dels som ett led i en fortsatt uppbyggnad (+270 000 kr.).

Departementschefen

Anslaget till undervisningsmateriel vid bibliotekshögskolan höjdes innevarande budgetår med 200 000 kr. En viss fortsatt utbyggnad torde vara möjlig inom denna ram. Anslaget bör med hänsyn till inträffade prisökningar höjas med 39 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bibliotekshögskolan: Undervisningsmateriel m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 689 000 kr.

E 29. Journalisthögskolorna

1972/73 Utgift	5 146 301
1973/74 Anslag	5 662 000
1974/75 Förslag	6 195 000

Journalisthögskolorna har enligt sin stadga (1967: 236, ändrad senast 1971: 264) till uppgift att utbilda journalister och att i övrigt främja utvecklingen på journalistikens område. De är förlagda till Stockholm och Göteborg. Från detta anslag bestrids även kostnaderna för ett för högskolorna gemensamt organ, samarbetsnämnden.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Styrelserna och nämnden	Departementschefen
Personal			
Lärarpersonal	12	of.	of.
Övrig personal	13	of.	of.
	25	of.	of.
<i>Anm.</i> Utöver de angivna tjänsterna har för budgetåret 1973/74 anvisats medel för undervisningsarvoden m. m. (ca 1,3 milj. kr.)			
Anslag			
Lönekostnader för lärarpersonal	2 437 800	+ 72 800	+ 78 000
Lönekostnader för övrig personal	742 000	+ 73 600	+ 50 000
Sjukvård	2 200	+ 200	of.

Ec

Rescersättningar			
a) Rescersättningar till studerande	80 000	of.	— 40 000
b) Övriga reseersättningar (även för resor inom de nordiska länderna)	69 000	+ 6 900	+ 4 000
Lokalkostnader	1 146 000	+419 000	+419 000
Bokinköp m. m.	35 000	+ 3 500	+ 3 000
Övningar	790 000	+ 79 000	+ 48 000
Psykotekniska prov	250 000	of.	— 40 000
Expenser	110 000	+ 16 000	+ 11 000
	5 662 000	+671 000	+533 000

Styrelserna och samarbetsnämnden för journalisthögskolorna

Med hänsyn till pågående översyn av utbildningen vid journalisthögskolorna föreslår styrelserna och samarbetsnämnden endast anslagsförändringar av automatisk natur.

Departementschefen

Med hänsyn till belastningen på delposterna räknar jag för nästa budgetår med minskat medelsbehov för reseersättningar till studerande och psykotekniska prov.

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Journalisthögskolorna* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 6 195 000 kr.

E 30. Socialhögskolorna

1972/73 Utgift	24 386 870
1973/74 Anslag	27 457 000
1974/75 Förslag	28 831 000

Socialhögskolorna har enligt sin stadga (1964: 538, omtryckt 1971: 343, ändrad senast 1973: 41) till uppgift att utbilda för tjänster med sociala, administrativa och kamerala arbetsuppgifter. De skall sprida kunskap i socialpolitiska och kommunala ämnen samt främja samhällsvetenskapernas utveckling. Socialhögskolorna är förlagda till Stockholm, Lund, Göteborg, Örebro, Östersund och Umeå.

Antalet intagningsplatser vid socialhögskolorna uppgår sedan budgetåret 1972/73 till 1 950. Av intagningsplatserna avser 1 170 social linje och 780 förvaltningslinje.

Nämnden för socionomutbildning avger förslag till anslagsframställningar i fråga om socialhögskolorna och fungerar även i vissa andra avseenden som central myndighet för dem.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Nämnden	Departements- chefen
Personal			
Lärarpersonal	191	+ 5	+6
Övrig personal	64	+ 5,5	+2,5
	255	+10,5	+8,5
<i>Anm. Utöver de angivna tjänsterna har för budgetåret 1973/74 anvisats medel för praktikhandledararvoden (ca 5,5 milj. kr.)</i>			
Anslag			
Lönekostnader för lärarpersonal	20 234 000	+2 451 000	+ 712 000
Lönekostnader för övrig personal	4 823 000	+ 682 000	+ 323 000
Sjukvård	18 000	+ 3 000	of.
Reseersättningar			
a) Reseersättningar till studerande	259 000	+ 20 000	+ 12 000
b) Övriga reseersättningar	685 000	+ 117 000	+ 35 000
Renhållning och städning	619 000	+ 41 000	+ 76 000
Bokinköp m. m.	174 000	+ 52 000	+ 9 000
Expenser	645 000	+ 102 000	+ 57 000
Uppläggning av informationssystem	—	+ 214 000	+ 150 000
	27 457 000	+3 682 000	+1 374 000

Nämnden för socionomutbildning

Med hänvisning till arbetsmarknadsläget och en minskad efterfrågan på socionomutbildning föreslår nämnden oförändrad intagningskapacitet vid socialhögskolorna budgetåret 1974/75. Nämnden förutsätter att socionomutbildningen framdeles kommer att omfattas av de gemensamma dimensioneringsövervägandena för den nya högskolan. De studerandes linjeval liksom arbetsmarknadens efterfrågan på socionomer från resp. linje bör följas med uppmärksamhet. Nästa budgetår bör enligt nämnden 30 intagningsplatser vid Göteborgshögskolan föras över från förvaltningslinjen till sociala linjen.

Förslagen rörande tjänster m. m. innebär i korthet följande.

1. Löneomräkning 624 000 kr., varav 597 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. I 0-alternativet redovisar nämnden två möjligheter: antingen en minskning av lärarpersonalen motsvarande en undervisningsvolym av 7 350 timmar och en minskning av övrig personal med tolv tjänster eller en minskning av praktikhandledare motsvarande 656 praktikplatser och en minskning av övrig personal med tolv tjänster. Minskningen av lärarpersonalen skulle innebära en tioprocentig nedskärning av undervisningen vilket motsvarar en minskning av socionomutbildningens omfattning med en betygsenhet. En nedskärning av den praktiska utbild-

ningen av denna omfattning för med sig att ca hälften av de studerande, som enligt gällande bestämmelser skall ha tolv månaders praktik, endast kan få sju månaders praktik. Åtgärden att minska anslaget till övrig personal medför enligt nämnden en försämring av den administrativa organisationen som inte kan anses försvarbar.

3. Studierektorer (+661 000 kr.).

4. 2 universitetslektorat i Uo 22: 25 (Örebro 1, Umeå 1) (+43 000 kr.).

5. 1,5 konsulttjänst (Östersund) (+104 000 kr.).

6. Ökad medelsanvisning för arvoden för undervisning och examination (+1 200 000 kr.) samt för ersättning för allmänt institutionsarbete i samband med undervisningen (+116 000 kr.).

7. Minskad medelsanvisning för arvoden till praktikhandledare (—195 000 kr.).

8. Medelsanvisning för kostnader vid nedsättning av lärares undervisningsskyldighet för vissa forskningsuppgifter (+97 000 kr.).

9. Ökad medelsanvisning för vaktmästar- och biträdespersonal (+171 000 kr.).

10. Allmän administrativ förstärkning (+82 000 kr.).

11. Medelsanvisning för åtgärder för sju månaderspraktikanter (+153 000 kr.).

Nämnden har i särskild skrivelse begärt medel för kostnader för telefon vid Stockholms högskolan, vilka tidigare belastat förslagsanslaget till gemensamma driftkostnader vid universiteten m. m. (+25 000 kr.).

Direktionen för Svenska diakonsällskapet har anhållit om en ökad medelstillsdelning för bl. a. arvoden till praktikhandledare (+17 000 kr.) och en medelsanvisning för arvoden till lärare vid handledarkurser m. m. vid Sköndalsinstitutet (+30 000 kr.).

Departementschefen

För nästa budgetår räknar jag med oförändrat antal intagningsplatser vid socialhögskolorna. På grund av tidigare ökad intagning ökar undervisningsvolymen främst vid högskolan i Östersund. Jag tar därför upp ytterligare medel för undervisning och examination (+177 000 kr.). Vidare räknar jag medel bl. a. för en och en halv tjänst som konsulent samt ytterligare ett biträde vid högskolan i Östersund. Behovet av medel för arvoden till praktikhandledare minskar på grund av att antalet studerande i praktik beräknas minska (—196 000 kr.).

Jag avser att i annat sammanhang föreslå Kungl. Maj:t att inrätta en extra ordinarie tjänst som lektor i social metodik vid socialhögskolan i Östersund.

Nämnden för socionomutbildning har i sina förslag till anslagsframställning för nästa budgetår framhållit behovet av en förstärkning av den pedagogiska ledningen och samordningen av verksamheten vid

socialhögskolorna. Genom beslut den 5 oktober 1973 medgav Kungl. Maj:t att undervisningsskyldigheten för universitetslektor vid socialhögskola budgetåret 1973/74 nedsätts med sammanlagt högst 580 timmar för samtliga socialhögskolor för dessa ändamål. Beslutet innebar en reglering av dittills tillämpad praxis. Jag finner en förstärkning angelägen och beräknar för nästa budgetår medel motsvarande ytterligare 500 timmar lektorsundervisning. Vidare tar jag upp ytterligare medel till ersättning för allmänt institutionsarbete i samband med undervisningen (+116 000 kr.). Jag räknar med att resurstillskottet skall kunna användas till en förstärkt studierådgivning.

Nämnden har föreslagit överföring av ett mindre antal intagningsplatser till social linje från förvaltningslinje. Enligt min mening bör nämnden kunna besluta om sådana begränsade omfördelningar, om de studerandes önskemål därigenom bättre kan tillgodoses och ökade kostnader inte uppstår för statsverket.

Utöver förändringar av automatisk natur beräknar jag medel för registrering av studerande vid socialhögskolorna i huvudsak enligt det system för universiteten som utvecklats av universitetskanslersämbetet och statistiska centralbyrån (+150 000 kr.). Slutligen beräknar jag ytterligare medel till expenser för telefonkostnader vid socialhögskolan i Stockholm (+ 25 000 kr.).

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Socialhögskolorna* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 28 831 000 kr.

E 31. Fortbildning av socionomer, journalister m. m.

1972/73 Utgift	886 316	Reservation	315 252
1973/74 Anslag	796 000		
1974/75 Förslag	850 000		

Av detta anslag får för innevarande budgetår disponeras 273 000 kr. för fortbildning av socionomer och 40 000 kr. för fortbildningsverksamhet för journalister inom aktuella ämnesområden. Dessutom disponerar kommittén för fortbildning av journalister sammanlagt 612 000 kr. för sin försöksverksamhet.

Nämnden för socionomutbildning

1. Löneomräkning 5 000 kr.
2. Ökad medelsanvisning för kurser i socialt behandlingsarbete (+32 000 kr.).
3. Ökad medelsanvisning för stipendier vid kurserna i socialt behandlingsarbete (+18 000 kr.).

4. Kurser för förvaltningssektioner i Umeå (+67 000 kr.).
5. Stipendier vid sistnämnda kurser (+10 000 kr.).

Samarbetsnämnden för journalisthögskolorna

Ökad medelsanvisning för fortbildningskurser inom särskilt aktuella ämnesområden (+10 000 kr.).

Försöksverksamhet med fortbildning av journalister

I prop. 1971: 36 (s. 39) föreslog föredragande statsrådet att försöksverksamhet med fortbildning av journalister skulle inledas budgetåret 1971/72 och pågå minst två år. I första hand journalister med bristfällig grundutbildning skulle omfattas av försöksverksamheten, vilken skulle avse även studiefinansiering. En utbildningsmodell som utgörs av koncentrerade kurser med mellanliggande perioder av självstudier och yrkesverksamhet skulle prövas. Föredragande statsrådet meddelade vidare i nämnda proposition sin avsikt att — sedan försöksverksamheten hade utvärderats — återkomma till Kungl. Maj:t med förslag i ämnet. Riksdagen godkände att försöksverksamhet bedrevs enligt angivna riktlinjer (UbU 1971: 11, rskr 1971: 136).

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 2 april 1971 tillkallade dåvarande statsrådet Moberg kommittén (U 1971: 01)¹ för fortbildning av journalister (FOJO). På grundval av skilda beslut av Kungl. Maj:t har kommittén sedan januari 1972 lett en försöksverksamhet. Den 5 september 1973 avgav kommittén sina förslag (Ds U 1973: 13).

Utredningen

Kommittén föreslår att verksamheten skall fortsätta i samma omfattning som under försöksperioden, dvs. med tio till tolv kurser per år. Tyngdpunkten i fortbildningen bör därvid ligga på samhällsorienterande ämnen med starkt yrkesinriktad undervisning. Även kurser i praktiska ämnen och främmande språk bör anordnas. Kommittén anser inte att ett förverkligande av förslagen innebär att hela fortbildningsbehovet bland journalister tillgodoses utan framhåller att även andra journalisters utbildningsbehov än de nämnda bör uppmärksammas i fortsättningen.

Fortbildningen bör enligt kommittén förläggas till internat i Kalmar. Möjligheten att förlägga enstaka kurser till andra delar av landet bör också prövas.

I fråga om kursmodeller föreslår kommittén att kurserna i regel inte skall omfatta mer än två veckors undervisning på kursorten, att kurserna skall kunna delas upp i avsnitt och att varje kursavsnitt skall om-

¹ Redaktionschefen Arne Elmbrant, redaktören Sonja Fredgardh, chefredaktören Sören Olofsson, chefredaktören Ewert Söderberg (ordförande) och undervisningsrådet Hans-Erik Östlundh.

fatta fem till tolv undervisningsdagar. Antalet elever bör begränsas till högst 20 per kurs. För att de journalister som kurserna främst är avsedda för skall nås, bör den information om kurserna och den uppsökande verksamhet som förekommit under försöksperioden intensifieras.

Ett särskilt studiestöd i form av ersättning för resekostnader samt kost och logi på kursorten föreslås utgå i likhet med vad som gällt under försöksverksamheten.

I fråga om antagning till kurserna föreslås att denna skall grundas på den enskilde journalistens ansökan och ske efter bedömning av den sökandes behov av den aktuella utbildningen. Bedömningen görs med utgångspunkt i den sökandes journalistiska yrkesverksamhet och utbildning. Kommittén föreslår — i avvaktan på beslut med anledning av 1968 års utbildningsutrednings förslag — att fortbildningsverksamheten leds av en särskild styrelse med fem ledamöter som har kännedom om journalistutbildning och annan vuxenutbildning. För den direkta ledningen av verksamheten föreslås en kursföreståndare. Årskostnaderna beräknas till 748 000 kr.

Remissyttranden

Yttranden har efter remiss avgetts av *statskontoret, universitetskanslersämbetet (UKÄ), journalishögskolan i Stockholm, journalishögskolan i Göteborg, samarbetsnämnden för journalishögskolorna, pressutredningen, kommittén för studiestöd åt vuxna (SVUX), Sveriges akademikers centralorganisation (SACO), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Publicistklubben, Svenska journalistförbundet (SJF), Svenska tidningsutgivareföreningen — Tidningarnas arbetsgivareförening — A-pressens samorganisation* genom det för organisationerna gemensamma organet för pressens utbildningsfrågor *Tidningarnas utbildningsnämnd (TUN), Stiftelsen Pressinstitutet (PI)* och av *Kalmar kommun*.

De flesta av remissinstanserna förordar att fortbildningsverksamheten fortsätter i permanent form. *Statskontoret, UKÄ* och *samarbetsnämnden för journalishögskolorna* betonar dock anknytningen till 1968 års utbildningsutrednings (U 68) förslag. *Samarbetsnämnden för journalishögskolorna* anser att ambitionsnivån på kommitténs förslag på längre sikt är för låg. Enligt lärarrådet vid *journalishögskolan i Stockholm, SACO, TCO* och *TUN* tillgodoser fortbildningen angelägna behov.

UKÄ anser att någon egentlig utvärdering av den hittillsvarande verksamheten inte presenterats av kommittén vilket gör det svårt att ta ställning till dess synpunkter och förslag.

Det föreslagna antalet kurser ifrågasätts av *Publicistklubben* och *Kalmar kommun*. *SJF* anser däremot att antalet kan vara rimligt under en igångsättningsperiod.

Kommitténs uppfattning att tyngdpunkten i undervisningen bör ligga på samhällsorienterande ämnen delas av *journalisthögskolan i Göteborg*, *pressutredningen*, *TCO*, *SJF* och *TUN*. *Journalisthögskolan i Göteborg* föreslår att man kombinerar kurser i de mest elementära ämnena med kurser i samhällsorienterande ämnen under samma kurstid. *Pressutredningen* anser att kurserna bör kunna ges en starkare probleminriktning och genomföras med ett starkt begränsat deltagarantal, vilket kan göra dem attraktivare. *TCO* menar att de samhällsorienterande ämnena bör läggas upp så att de tillsammans utgör ett sammanhängande kurspaket, vilket skulle leda till en form av återkommande utbildning. *UKÄ* anser det angeläget med kurser kring ämnen av utpräglat internationell karaktär.

När det gäller rekryteringen av deltagare tillstyrker *UKÄ* och *PI* kommitténs förslag om intensifierad uppsökande verksamhet. *TUN* understryker vikten av kraftiga satsningar på informationsåtgärder och föreslår att särskilda medel avsätts till uppsökande verksamhet. Informationsuppgifterna bör läggas på annan person än kursföreståndaren, anser *journalisthögskolan i Göteborg* och *TCO*. *SJF* anser det nödvändigt att en särskild konsulent anställs med uppgift att enbart ägna sig åt uppsökande verksamhet. *Journalisthögskolan i Göteborg* betonar att denna verksamhet bör målinriktas för att utbildningen skall nå ut till de kategorier den är avsedd för.

Den föreslagna organisationen av fortbildningsverksamheten med en styrelse på fem personer tillstyrks av *UKÄ*, *journalisthögskolan i Stockholm*, *samarbetsnämnden för journalisthögskolorna* och *SJF* som ett provisorium i avvaktan på beslut i anledning av U 68:s förslag. Enligt *journalisthögskolan i Stockholm* bör man överväga att nedbringa antalet ledningsorgan för grundutbildning och fortbildning av journalister.

Journalisthögskolorna i Stockholm och Göteborg och *samarbetsnämnden för journalisthögskolorna* ifrågasätter verksamhetens lokalisering till Kalmar. Enligt *TUN* finns det ingen anledning att ändra denna lokalisering. *Kalmar kommun* ser med tillfredsställelse att verksamheten lokaliseras dit.

Flera remissinstanser, däribland *journalisthögskolan i Göteborg*, ansluter sig till kommitténs förslag att målgruppen för fortbildningen även i fortsättningen i första hand skall vara journalister med bristfällig grundutbildning. *Statskontoret*, *journalisthögskolan i Stockholm*, *SACO*, *TCO*, *Publicistklubben*, *SJF* och *TUN* tar i likhet med kommittén även upp behovet av en generell fortbildning av journalister. *Statskontoret* pekar på den tekniska utveckling som skapar ett utbildningsbehov hos journalister i allmänhet.

Enligt *SVUX* kan man se FOJO:s förslag främst som ett stöd riktat

till landsortspressen, mot vilket kommittén inte har något att erinra.

Den föreslagna lösningen av studiestödet anser *SVUX* rimlig under förutsättning att lönen bibehålls under utbildningstiden.

Departementschefen

I enlighet med statsmakternas beslut år 1971 (prop. 1971: 36, UbU 1971: 11, rskr 1971: 136) har sedan januari 1972 pågått försöksverksamhet med fortbildning av journalister. Verksamheten har letts av en särskild kommitté (FOJO) och varit förlagd till Kalmar. Kommittén har i september 1973 avgett sina förslag (Ds U 1973: 13). Som jag redovisat i det föregående föreslår kommittén en fortsatt verksamhet med i huvudsak samma uppläggning som under försöksperioden.

Remissinstanserna har i sina yttranden genomgående tillstyrkt förslaget att verksamheten skall fortsätta även efter utgången av juni 1974. Flera remissinstanser understryker att den föreslagna verksamheten inte tillgodoser hela fortbildningsbehovet bland journalister.

FOJO redovisar svårigheten att — främst i fråga om samhällsorienterande kurser — nå dem för vilka kurserna i första hand är avsedda. Kommittén anser det nödvändigt att satsa ytterligare på information om kurserna och på studierådgivning bl. a. genom intensifierad uppsökande verksamhet. Remissinstanserna anvisar här lösningar såsom att minska antalet deltagare i dessa kurser eller att anställa en särskild konsulent med uppgift att ägna sig åt uppsökande verksamhet.

För egen del förordar jag att fortbildning av journalister anordnas i ungefär samma omfattning som hittills. Det ligger i sakens natur att en verksamhet som denna inte bör mera ingående regleras av statsmakterna i fråga om uppläggning och innehåll. Kursledningen bör i stället ges möjligheter att pröva olika modeller för att uppnå givna mål. I detta avseende bör verksamheten även fortsättningsvis ha karaktär av försöksverksamhet. Vad gäller deltagare i kurserna anser jag att man bör tillgodose i första hand de små och medelstora tidningarnas behov. Kommitténs förslag rörande antagning av studerande finner jag väl avvägt. Utbildningen bör rikta sig främst till de journalister som har bristfällig grundutbildning. Tyngdpunkten i undervisningen bör ligga på samhällsorienterande ämnen. Inom ramen för ett sådant kursutbud bör såväl problemorienterade som internationellt inriktade kurser kunna förekomma.

Verksamheten bör — i enlighet med kommitténs förslag — som hittills vara förlagd till Kalmar. Den bör t. v. ledas av en särskild styrelse med företrädare för bl. a. pressens organisationer.

Under försöksperioden har statligt studiestöd utgått till kursdeltagarna i form av ersättning för resekostnader samt kost och logi på kursorten. Jag biträder kommitténs förslag att dessa förmåner skall utgå

även fortsättningsvis och tar upp medel härför vid beräkningen av anslaget. Jag har därvid räknat med totalt 2 800 elevdagar på kursorten.

För här ifrågasvarande verksamhet tar jag upp ett belopp av 676 000 kr. I fråga om anslaget i övrigt räknar jag endast med förändringar av automatisk natur. Med hänsyn till reservationen bör anslaget för budgetåret 1974/75 föras upp med 850 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. godkänna de av mig förordade riktlinjerna för fortbildning av journalister,
2. till *Fortbildning av socionomer, journalister m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 850 000 kr.

E 32. Vissa kurser för utländska studerande

1972/73 Utgift	1 680 635
1973/74 Anslag	1 712 000
1974/75 Förslag	1 479 000

Från detta anslag utgår bidrag till styrelsen för the Stockholm University Institute for English-Speaking Students för anordnande vid universitetet av internationell engelskspråkig undervisning. Från anslaget bestrids även kostnader för kurser i svenska språket för icke svensktalande studerande m. fl. Sistnämnda undervisning står under universitetskanslersämbetets (UKÄ) överinseende och får meddelas vid universitetet samt vid högskolan i Linköping. Kungl. Maj:t har meddelat bestämmelser beträffande anslaget den 18 maj 1973.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Universitets- kanslersämbetet	Departements- chefen
1. Internationell engelsk- språkig kursverksamhet för utländska studerande	273 000	of.	—273 000
2. Kurser i svenska språket för icke svensktalande studerande m. fl.			
a) Lönekostnader för läropersonal	1 240 000	+ 33 000	+ 33 000
b) Driftkostnader	199 000	+ 7 000	+ 7 000
c) Studievägledning m. m.	—	+ 80 000	—
	1 712 000	+120 000	—233 000

Universitetskanslersämbetet

1. Pris- och löneomräkning 40 000 kr., varav 33 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. I 0-alternativet räknar UKÄ med en reducering av anslagsposten 1 med 14 000 kr. och anslagsposten 2 med 72 000 kr. För verksamheten

vid the Stockholm University Institute for English-Speaking Students skulle minskningen resultera i en nedskärning av undervisningsvolymen per studerande och för kurserna i svenska att dessa skulle reduceras med ca tio kurser.

3. Medelsanvisning för studievägledning m. m. (+80 000 kr.).

Vidare föreslår UKÄ att kurser i engelska skall kunna anordnas försöksvis med medel från detta anslag.

Departementschefen

Som framgått vid min anmälan i det föregående av vissa gemensamma frågor rörande universiteten m. m. har jag beräknat medel för bidrag budgetåret 1974/75 till styrelsen för the Stockholm University Institute for English-Speaking Students under anslaget Samhällsvetenskapliga fakulteterna m. m.: Driftkostnader. Bidraget utgår f. n. från förevarande anslag som därför för nästa budgetår bör minskas med 273 000 kr.

Kompetensutredningen ansåg att det var tveksamt om kurser i svenska för utländska studerande skulle organiseras och administreras av universiteten. Kompletteringsstudier borde i stället enligt utredningen förläggas till exempelvis den gymnasiala vuxenutbildningen (SOU 1970: 21 s. 251, jfr prop. 1972: 84).

Jag avser att i annat sammanhang föreslå Kungl. Maj:t att uppdraga skolöverstyrelsen att i samråd med universitetskanslersämbetet vidta sådana förberedelser att en avveckling av ifrågavarande kursverksamhet vid universiteten blir möjlig vid utgången av budgetåret 1974/75.

För budgetåret 1974/75 beräknar jag ett belopp av 1 479 000 kr. för ca 160 kurser.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Vissa kurser för utländska studerande* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 479 000 kr.

E 33. Bidrag till Ericastiftelsen

1972/73 Utgift	899 500
1973/74 Anslag	945 000
1974/75 Förslag	956 000

Enligt den 28 juni 1972 träffad överenskommelse mellan staten, Ericastiftelsen och Stockholms läns landstingskommun utgår budgetåren 1972/73 och 1973/74 bidrag till Ericastiftelsen från staten och landstingskommunen med vardera 50 % av stiftelsens nettokostnader enligt fastställd stat. Därjämte skall staten utge bidrag till landstingskommunen med 75 000 kr. för vardera budgetåret.

Parterna har den 3 oktober 1973 under förutsättning bl. a. av Kungl.

Maj:ts godkännande träffat avtal om fortsatt samarbete angående verksamheten vid Ericastiftelsen. Avtalet, som gäller fr. o. m. den 1 juli 1974 t. v., innebär oförändrad kostnadsfördelning mellan staten och landstingskommunen.

Universitetskanslersämbetet

Universitetskanslersämbetet föreslår att anslaget förs upp med 974 000 kr. (+29 000 kr.).

Departementschefen

Jag räknar inte med några andra förändringar under detta anslag än sådana som hänför sig till inträffade löne- och prisökningar. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna avtal om fortsatt samarbete angående verksamheten vid Ericastiftelsen,
2. till *Bidrag till Ericastiftelsen* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 956 000 kr.

E 34. Bidrag till Handelshögskolan i Stockholm

1972/73 Utgift	1 906 000
1973/74 Anslag	1 906 000
1974/75 Förslag	2 983 000

Finansieringen av verksamheten vid Handelshögskolan i Stockholm regleras genom ett avtal av den 23 januari 1954 mellan staten, Stockholms [stad], Handelshögskoleföreningen i Stockholm och Handelshögskolans i Stockholm direktion. I avtalet har vidtagits vissa ändringar senast den 4 decembr 1970, godkända av Kungl. Maj:t den 27 maj 1971 (jfr prop. 1971: 1 bil. 10 s. 310, UbU 1971: 3, rskr 1971: 84). Det årliga bidraget fastställdes därvid till 1 881 000 kr. Från anslaget utbetalas vidare vissa arvoden m. m.

I nämnda avtal föreskrivs bl. a. att om väsentligt ändrade förhållanden inträder — t. ex. förskjutning i penningvärdet — förhandlingar om en reglering av statens bidrag skall tas upp. Härvid skall jämförelse göras med förhållandena budgetåret 1970/71 (1970 års löner). Direktionen för Handelshögskolan i Stockholm har med utgångspunkt i kostnadsutvecklingen för högskolan anhängit om förhandling om reglering av statens bidrag.

Sedan förhandlingarna slutförts har den 17 december 1973, under förutsättning bl. a. av Kungl. Maj:ts godkännande, avtal träffats om ytterligare ändringar i 1954 års avtal. Jag beräknar att statens bidrag budgetåret 1974/75 ökar med 557 000 kr. till 2 438 000 kr. Beräkning-

en av kostnaderna har därvid gjorts med utgångspunkt i 1973 års löne- och prisnivå. Härutöver erhåller högskolan ett engångsbidrag av 532 000 kr. som kompensation för allmän kostnadsutveckling under tiden fram till den 30 juni 1974. Det sammanlagda statsbidraget till högskolan för nästa budgetår uppgår sålunda till 2 983 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna avtalet den 17 december 1973 med Stockholms kommun, Handelshögskoleföreningen i Stockholm och Handelshögskolan i Stockholm om ändringar i avtalet den 23 januari 1954 angående Handelshögskolan i Stockholm,
2. till *Bidrag till Handelshögskolan i Stockholm* för budgetåret 1974/75 anvisa ett anslag av 2 983 000 kr.

E 35. Bidrag till Svenska diakonsällskapets sociala utbildningsverksamhet

1972/73 Utgift	369 000
1973/74 Anslag	385 000
1974/75 Förslag	385 000

Från anslaget bestrids kostnader för utbildningsverksamheten vid Sköndalsinstitutets sociala linje.

Direktionen för Svenska diakonsällskapet

Anslaget bör räknas upp med 121 000 kr.

Departementschefen

Anslaget bör för nästa budgetår föras upp med oförändrat belopp. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till Svenska diakonsällskapets sociala utbildningsverksamhet* för budgetåret 1974/75 anvisa ett anslag av 385 000 kr.

d) gemensamt för universitet och högskolor**E 36. Vetenskapliga bibliotek: Avlöningar**

1972/73 Utgift	35 541 083
1973/74 Anslag	36 981 000
1974/75 Förslag	37 910 000

Från detta anslag bestrids lönekostnaderna vid kungl. biblioteket, statens psykologisk-pedagogiska bibliotek, universitetsbiblioteken i Uppsala, Lund, Göteborg och Umeå, biblioteken vid karolinska institutet och tekniska högskolan i Stockholm, det matematisk-naturvetenskapliga biblioteket vid universitetet i Stockholm samt del av biblioteket vid högskolan i Linköping. Från anslaget bestrids vidare lönekostnader för biblioteksverksamheten vid högskolan i Luleå.

Från de till kungl. biblioteket anvisade medlen bestrids kostnaderna för forskningsbiblioteksrådet, som är ett organ för samråd i frågor av gemensamt intresse för de vetenskapliga biblioteken.

I följande sammanställning redovisas personal vid de vetenskapliga biblioteken och belopp som hänförs till denna personal.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Myndigheterna	Departementschefen
Personal			
Bibliotekarier	142	+ 2	- 4
Övrig personal	622	-13	-20
	764	-11	-24
Anslag			
Kungl. biblioteket	8 974 000	+1 383 000	+420 000
Statens psykologisk-pedagogiska bibliotek	448 000	+ 377 000	+ 87 000
Universitetsbiblioteken m. fl. bibliotek	27 559 000	+ 651 000	+422 000
Universitetet i			
Uppsala	7 220 000	+305 000	+305 000
Lund	7 241 000	+193 000	+193 000
Göteborg	5 618 000	+179 000	+179 000
Stockholm	245 000	+ 10 000	+ 10 000
Umeå	2 556 000	+242 000	+ 98 000
Karolinska institutet	1 941 000	+148 000	+124 000
Tekniska högskolan i Stockholm	2 064 000	+ 69 000	+ 69 000
Högskolan i Linköping	619 000	-619 000	-619 000
Högskolan i Luleå	55 000	+124 000	+ 63 000
	36 981 000	+2 411 000	+929 000

Myndigheterna

Kungl. biblioteket begär förstärkningar för centrala uppgifter inom bibliografi och ADB, vilka avses komma hela landets bok- och biblioteksväsen till godo. Kungl. biblioteket anser det vidare ange-

Ed

läget att den biblioteksservice inom de humanistiska, juridiska och samhällsvetenskapliga ämnesområdena, som kungl. biblioteket svarar för åt universitetet i Stockholm, byggs ut på ett ändamålsenligt sätt.

Statens psykologisk-pedagogiska bibliotek begär bl. a. ytterligare tre bibliotekarietjänster, varav två för den ökade omfattningen av forskningsinformation genom utnyttjande av ADB.

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) föreslår att de i riksstaten för innevarande budgetår uppförda anslagen Vetenskapliga bibliotek: Avlöningar och Vetenskapliga bibliotek: Bokinköp m.m. förs samman till ett reservationsanslag benämnt Vetenskapliga bibliotek. UKÄ förutsätter därvid, att sådana ökade personalkostnader som uppstår till följd av centralt träffade löneöverenskommelser skall bestridas från förslagsanslaget till täckning av merkostnader till löner och pensioner m. m. under sjunde huvudtiteln. Eventuell reservation vid utgången av budgetåret 1973/74 på anslaget Vetenskapliga bibliotek: Bokinköp m. m. bör tillföras det nya anslaget.

UKÄ begränsar sina förslag till anslagshöjningar främst till bibliotek, som är under uppbyggnad. För högskolan i Luleå begärs bl. a. en tjänst som förste bibliotekarie och för karolinska institutet en tjänst som bibliotekarie för institutets biblioteksverksamhet vid Huddinge sjukhus. För att avlasta bibliotekspersonalen administrativt arbete föreslås för universitetet i Umeå en tjänst som intendent.

Statskontoret har yttrat sig över myndigheternas anslagsframställningar.

Ändringsförslagen för nästa budgetår innebär i korthet följande.

Bibliotek/tjänst m. m.	Kostnad (tkr.)	Anmärkningar
<i>Kungl. biblioteket</i>		
1. 1 tjänst som avdelningsdirektör i Be 6 för centrala uppgifter inom ADB	100	Personlig för L. Rosquist
2. Medelsanvisning för bibliografiska institutet	62	Engångsanslag
3. 1 tjänst som intendent för nationalfonoteket	70	
4. Medelsanvisning för statens biblioteksdepå	46	
5. Service åt universitetet i Stockholm	305	Engångsanslag
6. Medelsanvisning för de östasiatiska boksamlingarna	60	
7. Medelsanvisning för forskningsbiblioteksrådet	342	Engångsanslag
8. Vissa ersättningar	38	
9. Löneomräkning	360	Därav avser 217 tkr. höjt lönekostnads-pålägg
<i>Statens psykologisk-pedagogiska bibliotek</i>		
10. Allmän förstärkning	360	
11. Löneomräkning	17	Därav avser 10 tkr. höjt lönekostnads-pålägg

Universitetsbiblioteken m. fl. bibliotek¹

12. Allmän förstärkning, Um, KI, Lå	337	
13. Minskad medelsanvisning under detta anslag med hänsyn till att medel för biblioteket vid högsko- lan i Linköping i sin helhet be- räknas under programanslag	—619	
14. Löneomräkning	933	Därav avser 649 tkr. höjt lönekostnads- pålägg.
	2 411	

¹ Um = universitetet i Umeå, KI = karolinska institutet, Lå = högskolan i Luleå.

UKÄ:s förslag avseende biblioteket vid högskolan i Linköping har redovisats under programanslag.

0-alternativet skulle innebära bl. a. en nedskärning av öppethållandetiderna och därmed en minskning av bibliotekens servicekapacitet gentemot forskare och studerande.

Departementschefen

Kungl. Maj:t uppdrog den 9 juni 1967 åt statskontoret att utreda vissa frågor rörande de vetenskapliga bibliotekens organisation m. m. Statskontoret har lagt fram förslag efter hand som utredningsarbetet har fortskridit.

Inom ramen för biblioteksöversynen har statskontoret utvecklat ett datorbaserat informationssystem för bibliotek (LIBRIS). Viss försöksverksamhet med systemet har pågått sedan våren 1972. I januari 1973 överlämnade statskontoret en rapport om LIBRIS (jfr prop. 1973: 1 bil. 10 s. 390). I rapporten redovisas vissa lönsamhetsberäkningar som gjorts för att utröna rationaliseringseffekterna på längre sikt om LIBRIS genomförs vid de större vetenskapliga biblioteken i landet. Även med hänsyn till den osäkerhet som föreligger vid beräkningar av detta slag finns, enligt statskontoret, goda förutsättningar för att systemet skall betala sina kostnader i form av kostnadsminskningar inom arbetsmoment där manuella rutiner nu tillämpas. Jag vill här erinra om vad föredragande statsrådet anförde vid sin anmälan av förevarande anslag i prop. 1973: 1 (bil. 10 s. 390) i fråga om dels rationaliseringsvinster, dels personalpolitik i anslutning till införande av LIBRIS-systemet.

Statskontorets rapport har remissbehandlats. Remissinstanserna anser det angeläget att utvecklingsarbetet med LIBRIS fortsätter vid de vetenskapliga biblioteken.

Kungl. Maj:t har genom beslut den 29 juni och den 21 september 1973 uppdragit åt statskontoret att i samråd med universitetskanslersämbetet (UKÄ) och forskningsbiblioteksrådet bedriva fortsatt försöks-

verksamhet med LIBRIS. Vid min anmälan i det följande av anslaget Vetenskapliga bibliotek: Bokinköp m. m. kommer jag att beräkna medel för LIBRIS för budgetåret 1974/75.

Statskontoret har i september 1972 överlämnat en rapport, Biblioteks-exemplar av tryckt svensk skrift. Rapporten, som har remissbehandlats, bereds f. n. genom justitiedepartementet.

Statskontoret kommer, enligt vad jag erfarit, att inom kort överlämna sin slutrapport rörande biblioteksöversynen innefattande synpunkter och förslag till reformering av biblioteksverksamhetens organisation och administration vid universitet och högskolor.

I detta sammanhang kan nämnas, att Kungl. Maj:t genom beslut den 12 december 1969 uppdrog åt statskontoret att utreda vissa frågor rörande vetenskaplig biblioteksservice i Stockholm. Statskontoret har i juli 1972 överlämnat en rapport härom, vilken har remissbehandlats. Beredningen är ännu ej avslutad.

Jag är inte beredd att förorda den av UKÄ föreslagna anslagsomläggningen. Med hänvisning till anslagssammanställningen beräknar jag anslaget till 37 910 000 kr. Jag har därvid beräknat ytterligare 60 000 kr. för kungl. biblioteket, bl. a. för uppordning och katalogisering av de östasiatiska boksamlingarna, och 70 000 kr. för statens psykologisk-pedagogiska bibliotek. Vidare har jag beräknat ytterligare 46 000 kr. för karolinska institutets biblioteksverksamhet vid Huddinge sjukhus och 62 000 kr. för högskolan i Luleå.

Vid mina beräkningar har jag beaktat, att medel för biblioteket vid högskolan i Linköping i sin helhet tagits upp under programanslag.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Vetenskapliga bibliotek: Avlöningar* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 37 910 000 kr.

E 37. Vetenskapliga bibliotek: Bokinköp m. m.

1972/73 Utgift	15 120 987	Reservation	2 200 599
1973/74 Anslag	18 419 000		
1974/75 Förslag	19 364 000		

Från detta anslag bestrids kostnaderna för bokinköp m. m. vid kungl. biblioteket, statens psykologisk-pedagogiska bibliotek, universitetsbiblioteken i Uppsala, Lund, Göteborg och Umeå, biblioteken vid karolinska institutet och tekniska högskolan i Stockholm, det matematisk-naturvetenskapliga biblioteket vid universitetet i Stockholm samt del av biblioteket vid högskolan i Linköping. Från anslaget bestrids vidare kostnader för bokinköp m. m. för biblioteksverksamheten vid högskolan i Luleå.

Förslagen till ökning av medelsanvisningarna framgår av följande sammanställning.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Myndigheterna	Departements- chefen
Kungl. biblioteket	3 754 000	+ 616 000	+210 000
därav engångsanvisning	—	+317 000	—
Statens psykologisk-pedago- giska bibliotek	215 000	+ 65 000	+ 20 000
Universitetsbiblioteken m. fl. bibliotek	12 650 000	+2 452 000	+315 000
därav engångsanvisning	250 000	+95 000	—150 000
Till Kungl. Maj:ts disposition	1 800 000	—	+400 000
därav engångsanvisning	1 800 000	—	+400 000
	18 419 000	+3 133 000	+945 000

Forskningsbiblioteksrådet

Forskningsbiblioteksrådet för sedan år 1968 statistik över inköspriserna vid ett antal större vetenskapliga bibliotek i landet för att mäta prisförändringarna på den från utlandet förvärvade vetenskapliga litteraturen. Enligt rådets beräkningar uppgick medelprishöjningen år 1972 till nära 13 %. Vad avser kommersiell bokbindning har de i mars 1973 avslutade förhandlingarna resulterat i en prishöjning på ca 8 %. Detta motiverar enligt rådet en uppräknig av detta anslag med 11,4 % som kompensation för nämnda höjningar.

Kungl. biblioteket

Kungl. biblioteket begär en allmän uppräknig av anslaget och hänvisar därvid till forskningsbiblioteksrådets utredning rörande prisutvecklingen inom bokbranschen. Av den begärda ökningen avser vidare 300 000 kr. en medelsanvisning av tillfällig karaktär för framställning av accessionskatalogen för åren 1968—1971 med hjälp av ADB.

Universitetskanslersämbetet

Höjningen av detta anslag budgetåret 1973/74 täcker enligt universitetskanslersämbetet (UKÄ) endast delvis inträffade prisstegringar. Mot bakgrund härav begär UKÄ en allmän uppräknig av anslaget — i vad avser ämbetets förvaltningsområde — med 270 000 kr.

Utöver den av forskningsbiblioteksrådet rekommenderade uppräknigen av anslaget till följd av väntade prisstegringar budgetåret 1974/75 avser 600 000 kr. medel för fortsatt försöksverksamhet med ADB inom forskningsbibliotek (det s. k. LIBRIS-projektet). UKÄ har tidigare i annat sammanhang förordat en medelsram av 2 milj. kr. för drift av LIBRIS i begränsad skala under budgetåret 1974/75.

Av ökningsbeloppet avser vidare 224 000 kr. universitetet i Umeå, främst för inköp av svensk litteratur på grund av ofullständiga leveran-

ser av det s. k. granskningsexemplaret av tryckt skrift, och 200 000 kr. högskolan i Luleå. Förslaget om ökad medelsanvisning för ändamål av tillfällig natur föranleds främst av den fortsatta uppbyggnaden av biblioteksverksamheten vid högskolan i Luleå.

UKÄ räknar med en minskad medelsanvisning med 235 000 kr. under detta anslag med hänsyn till att medel för biblioteket vid högskolan i Linköping beräknas under programanslag.

Statskontoret har yttrat sig över myndigheternas anslagsframställningar.

UKÄ:s förslag avseende biblioteket vid högskolan i Linköping redovisas under programanslag.

0-alternativet skulle påverka främst inköp av monografisk litteratur och löpande abonnemang på tidskrifter och serier. Ett större antal böcker skulle förbli obundna, vilket skulle medföra en ökad förslitning av böckerna.

Departementschefen

Jag vill först erinra om vad jag i det föregående anfört vid min anmälan av anslaget Vetenskapliga bibliotek: Avlöningar.

I prop. 1973: 1 (bil. 10 s. 392) behandlades frågan om mikrofilmning av den svenska dagspressen. Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallades den 18 maj 1973 en organisationskommitté för planering m. m. av denna verksamhet. Kommittén har i september 1973 inkommit med skrivelse angående bl. a. medelsbehov för mikrofilmning av tidningar budgetåret 1974/75.

För nästa budgetår räknar jag med en höjning av medelsanvisningen för ändamål av tillfällig natur med 250 000 kr. till 2 300 000 kr. Detta belopp har beräknats främst för ändamål som berör hela biblioteksväsendet, bl. a. fortsatt försöksverksamhet med ett datorbaserat informationssystem (LIBRIS) och viss mikrofilmning av tidningar. Utnyttjande av tekniska hjälpmedel såsom ADB innebär på längre sikt en betydande rationalisering av bibliotekens arbetsformer. Jag räknar med att effekterna av denna rationalisering skall komma biblioteksverksamheten till godo.

Vid medelsberäkningen har jag beaktat, att medel för biblioteket vid högskolan i Linköping i sin helhet tagits upp under programanslag.

Med hänvisning till sammanställningen och i enlighet med vad jag anfört i det föregående beräknar jag anslaget för nästa budgetår till (18 419 000+945 000=) 19 364 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Vetenskapliga bibliotek: Bokinköp m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 19 364 000 kr.

E 38. Förvaltningarna vid universiteten m. m.

1972/73 Utgift	43 815 330
1973/74 Anslag	44 135 000
1974/75 Förslag	46 348 000

Från detta anslag bestrids utgifter huvudsakligen för personal och expenser vid förvaltningarna vid universiteten, karolinska institutet, tekniska högskolan i Stockholm och högskolan i Luleå samt del av förvaltningen vid högskolan i Linköping.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Universitets- kanslersämbetet	Departements- chefen
Personal			
Handläggande personal	178	of.	+7
Övrig personal	499	—5	—8
	677	—5	—1
Anslag			
<i>Utgifter</i>			
Lönekostnader	32 215 000	+1 656 000	+2 054 000
Sjukvård	76 000	— 2 000	— 2 000
Datamaskintid m. m.	837 000	+ 524 000	+ 434 000
Expenser	4 147 000	+ 605 000	+ 155 000
Information m. m. om upp- dragsverksamhet	251 000	— 12 000	— 12 000
Driften av den botaniska träd- gården i Frescati	500 000	— 500 000	+ 40 000
Renhållning och städning	3 558 000	— 436 000	— 436 000
Ersättningar till redovisnings- centraler	3 000 000	— 87 000	— 20 000
Reglering av staterna för redovisningscentralerna	1 000	of.	of.
	44 585 000	+1 748 000	+2 213 000
<i>Uppbördsmedel</i>			
Avkastning från vissa fonder vid universitetet i Stock- holm	450 000	of.	of.
Nettoutgift	44 135 000	+1 748 000	+2 213 000

Avlöningskostnaderna i 1973 års löneläge för den personal vid förvaltningarna för vilken innevarande budgetår medel beräknats under anslagsposten till lönekostnader framgår av följande sammanställning.

Universitetet i	
Uppsala	5 561 000
Lund	6 392 000
Göteborg	3 975 000
Stockholm	4 992 000
Umeå	2 986 000
Karolinska institutet	2 334 000
Tekniska högskolan i Stockholm	3 188 000
Högskolan i Linköping	935 000
Högskolan i Luleå	528 000

Utöver de i sammanställningen upptagna beloppen har innevarande budgetår under anslagsposten till lönekostnader beräknats 286 000 kr. för personal för lokalregistrering, 144 000 kr. för försöksverksamhet med vidgat samarbete mellan universiteten och folkbildningsorganisationerna, medel för en tjänst som director musices vid vartdera av universiteten i Uppsala och Lund samt för två personliga tjänster, en i Uppsala och en i Lund, för motionsverksamhet för studerande. Från anslagsposten bestrids även uppdragstillägg till bl. a. rektorer, prorektorer och vissa valda ledamöter av konsistorier. Vidare bestrids från anslagsposten vissa arvoden i anledning av försöksverksamhet med nya samarbetsformer vid universiteten, karolinska institutet, de tekniska högskolorna samt högskolorna i Linköping och Luleå.

Från anslaget har vidare bestridits kostnader med 1,5 milj. kr. för särskilda åtgärder för vissa lärare m. fl. vid de filosofiska fakulteterna i enlighet med vad jag anfört vid min anmälan i det föregående av vissa gemensamma frågor rörande universiteten m. m.

Universitetskanslersämbetet

Ändringsförslagen för nästa budgetår innebär i korthet bl. a. följande.

1. Pris- och löneomräkning m. m. 2 333 000 kr., varav 851 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. 0-alternativet förutsätter enligt universitetskanslersämbetet (UKÄ) att anslaget ändras till reservationsanslag. Konsistorierna får då större frihet i medelsdispositionen och kan utan bindning till anslagsposter planera en eventuell nedskärning över hela anslaget.

3. Minskad medelsanvisning under detta anslag med hänsyn till att medel för förvaltningen vid högskolan i Linköping i sin helhet beräknas under programanslag (—1 731 000 kr.).

4. Medelsanvisning för utbyggnad av personalorganisationen vid högskolan i Luleå (+338 000 kr.).

5. Medelsanvisning för utbyggnad av läromedelscentraler vid universitetsfilialerna (+ 102 000 kr.).

6. Medelsanvisning för förstärkning av studievägledningsverksamheten (+338 000 kr.).

7. Medelsanvisning till datamaskintid för informationssystem avseende studerande och studieresultat (+325 000 kr.).

UKÄ föreslår vidare att anslaget ändras till reservationsanslag med en anslagspost för varje läroanstalt.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 46 348 000 kr. Vid mina beräkningar har jag beaktat att medel för förvaltningen vid högskolan i Linköping tagits upp under programanslag. I enlighet med universitetskanslersämbetets förslag har jag beräknat

338 000 kr. till lönekostnader och 120 000 kr. till expenser för utbyggnad av förvaltningen vid högskolan i Luleå samt 325 000 kr. till data-maskintid för informationssystem avseende studerande och studieresultat. Vidare har jag under anslagsposten till lönekostnader tagit upp ytterligare 838 000 kr. för studierådgivningsverksamheten. Jag vill i denna fråga erinra om vad jag anförde i det föregående vid min anmälan av vissa gemensamma frågor rörande universiteten m. m.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Förvaltningarna vid universiteten m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 46 348 000 kr.

E 39. Lokalkostnader vid universiteten m. m.

1972/73 Utgift ¹	201 538 827
1973/74 Anslag ¹	219 350 000
1974/75 Förslag	271 413 000

¹ Anslaget Universiteten m. m.: Gemensamma driftkostnader.

Från anslaget Universiteten m. m.: Gemensamma driftkostnader bestrids utgifter för lokalhyror, bränsle, lyse och vatten samt personal vid fastighetstjänsten vid kungl. biblioteket, statens psykologisk-pedagogiska bibliotek, universiteten, karolinska institutet, tekniska högskolan i Stockholm, högskolan i Luleå samt socialhögskolorna.

Från anslaget bestrids vidare utgifter för lokalhyror samt bränsle, lyse och vatten vid Chalmers tekniska högskola och högskolan i Linköping. Medel för fastighetstjänsten vid nämnda högskolor beräknas innevarande budgetår under anslaget Teknisk utbildning och forskning m. m.: Chalmers tekniska högskola och högskolan i Linköping.

I stället för det nuvarande anslaget Universiteten m. m.: Gemensamma driftkostnader bör föras upp ett anslag benämnt Lokalkostnader vid universiteten m. m.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Myndigheterna	Departementschefen
Lokalhyror	194 660 000	+48 141 000	+48 742 000
Bränsle, lyse och vatten	20 114 000	+ 3 076 000	+ 3 114 000
Lönekostnader vid fastighetstjänsten	4 576 000	+ 424 000	+ 207 000
	219 350 000	+51 641 000	+52 063 000

Myndigheterna

Kostnaderna för lokalhyror samt bränsle, lyse och vatten för budgetåret 1974/75 beräknas öka med resp. 47 803 000 kr. och 2 571 000 kr.

Som jag redovisat vid min anmälan av vissa gemensamma frågor rörande universiteten m. m. har universitetsrestaurangkommittén lagt fram förslag om en ökad subventionering av universitetsrestaurangerna. Merkostnaden till följd av förslaget för de lokaler för vilka kostnaderna bestrids från detta anslag har beräknats till 352 000 kr. för lokalhyror och 505 000 kr. för bränsle, lyse och vatten.

Av ändringsförslagen rörande anslagsposten till lönkostnader vid fastighetstjänsten avser 127 000 kr. löneomräkning, varav 109 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg, och 297 000 kr. förstärkningar vid fastighetstjänsten.

Departementschefen

För budgetåret 1974/75 har jag under detta anslag beräknat medel även för lokalkostnader vid bibliotekshögskolan.

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Lokalkostnader vid universiteten m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 271 413 000 kr.

E 40. Ersättning åt vissa opponenter vid disputationer

1972/73 Utgift	1 430 411
1973/74 Anslag	1 150 000
1974/75 Förslag	1 400 000

Från detta anslag bestrids kostnader för ersättning åt vissa opponenter vid disputationer inom de läroanstalter, för vilka universitetskanslersämbetet (UKÄ) är central förvaltningsmyndighet. Kungl. Maj:t har den 18 maj 1973 meddelat föreskrifter för anslaget.

Universitetskanslersämbetet

Reformeringen av forskarutbildningen har enligt UKÄ lett till att antalet forskarstuderande har ökat och därmed antalet disputationer. UKÄ räknar med att anslaget av denna anledning successivt behöver ökas och föreslår att medelsanvisningen under anslaget för nästa budgetår höjs med 100 000 kr.

Departementschefen

Med hänsyn till anslagsbelastningen bör anslaget höjas med 250 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Ersättning åt vissa opponenter vid disputationer* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 400 000 kr.

E 41. Ersättning åt sakkunniga i befordringsärenden

1972/73 Utgift	3 392 299
1973/74 Anslag	3 650 000
1974/75 Förslag	3 650 000

Från detta anslag bestrids kostnader för ersättning åt sakkunniga i sådana befordringsärenden inom åttonde huvudtitelns område, där ersättning inte skall utgå av för ändamålet särskilt anvisade medel. Kungl. Maj:t har den 18 maj 1973 meddelat föreskrifter för anslaget.

Universitetskanslersämbetet

Universitetskanslersämbetet föreslår att anslaget för nästa budgetår förs upp med oförändrat belopp.

Departementschefen

Anslaget bör för nästa budgetår föras upp med oförändrat belopp. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att till *Ersättning åt sakkunniga i befordringsärenden* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 3 650 000 kr.

E 42. Stipendier för forskarutbildning

1972/73 Utgift	12 549 603 ¹	Reservation	1 563 548 ¹
1973/74 Anslag	13 232 000 ¹		
1974/75 Förslag	13 985 000		

¹ Anslaget Stipendier för främjande av högre vetenskapliga studier.

Från detta anslag bestrids kostnader för dels stipendier för forskarutbildning (doktorandstipendier), dels — i vissa fall — doktorand- och tilläggsstipendier enligt äldre bestämmelser vid läroanstalter, för vilka universitetskanslersämbetet (UKÄ) är central förvaltningsmyndighet, samt vid Handelshögskolan i Stockholm. Innevarande budgetår bekostas sammanlagt ca 1 300 stipendier från anslaget.

Stipendium för forskarutbildning utgår med 10 750 kr. per år. Doktorandstipendium enligt äldre bestämmelser utgår med 9 500 kr. för nio månader. Efter särskild ansökan kan dessutom ges tilläggsstipendium för ytterligare upp till tre månader per år.

Kungl. Maj:t har den 18 maj 1973 meddelat föreskrifter för anslaget.

Universitetskanslersämbetet

UKÄ föreslår att antalet stipendier ökas med ca 150 samt att beloppet per stipendium höjs med 3 000 kr. till 13 750 kr. Sistnämnda höjning

innebär en anpassning till förändringen av basbeloppet under tiden 1969—1973.

Departementschefen

Jag vill erinra om vad jag anfört i det föregående vid min anmälan av vissa gemensamma frågor rörande universiteten m. m. beträffande forskarutbildningen. För budgetåret 1974/75 beräknar jag medel för ytterligare 70 stipendier för forskarutbildning (doktorandstipendier). Anslaget bör därför höjas med 753 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Stipendier för forskarutbildning* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 13 985 000 kr.

E 43. Pedagogiskt utvecklingsarbete vid universiteten m. m.

1972/73 Utgift	9 509 571	Reservation	898 060
1973/74 Anslag	9 745 000		
1974/75 Förslag	11 205 000		

Kungl. Maj:t har den 18 maj 1973 meddelat föreskrifter för anslaget.

Universitetskanslersämbetet

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) föreslår att anslaget för nästa budgetår höjs med 2 500 000 kr. till 12 245 000 kr. UKÄ räknar därvid med fördelning av medlen på olika ändamål enligt följande sammanställning.

Forskningsprojekt	2 100 000	(+ 450 000)
Utvecklingsarbete	6 350 000	(+1 000 000)
Utbildning av lärare och annan personal	2 800 000	(+ 970 000)
Information, planering m. m.	995 000	(+ 80 000)
	12 245 000	(+2 500 000)

Att ständigt söka förbättra undervisningens organisation och arbetsformer är en mycket viktig uppgift för universiteten och UKÄ. Ett säkert underlag kan här liksom på andra områden åstadkommas endast genom ett fortlöpande, kvalificerat forsknings- och utvecklingsarbete, hävdar UKÄ.

Verksamheten omfattar tre huvudformer, nämligen forskningsprojekt, institutionsanknutna utvecklingsprojekt i form av organisatoriska försök m. m. samt utbildning av lärare och annan personal.

Centrala och lokala insatser avvägs på så sätt, att organisations- och personalutveckling planeras och bedrivs inom olika institutioner, medan huvuduppgiften för de centrala forsknings- och utvecklingsinsatserna är

att ställa och analysera problem, att informera och att därigenom stimulera till förnyelse, utveckling och samordning.

UKÄ har under de senaste åren förordat en kraftig uppräknig av anslaget. Denna prioritering av verksamheten kvarstår, då för närvarande ett omfattande reformarbete planeras inom universitets- och högskolesektorn.

*Forskningsprojekt*en, som de senaste åren omfattat ca 15—20 procent av anslaget till pedagogiskt utvecklingsarbete, inriktas inte bara på att utveckla och pröva nya metoder för undervisning och resultatkontroll utan även på att utveckla metoder för analys av såväl högskolesektorns mål som dess struktur och relationer till samhället i övrigt. Till ledning för projektplanering och projekturval har UKÄ påbörjat ett arbete med att systematiskt inventera och precisera problem inom högskoleområdet.

Forskningsprojekten bör enligt UKÄ:s mening i ökad grad inriktas på sådana frågor som bedöms särskilt väsentliga för planeringen av den framtida verksamheten inom högskoleområdet. Till övervägande del bör forskningsprojekten därför ha karaktär av framtidsstudier, antingen i form av framtagande av långsiktigt planeringsunderlag eller i form av riktad grundforskning.

*Utvecklingsprojekt*en, som omfattar ca 60 procent av anslaget, inriktas på olika frågor rörande utbildningsplanering och undervisning och syftar till mer kortsiktiga, konkreta förändringar i planeringen och i undervisningssituationen. De bedrivs huvudsakligen som institutionsanknutna projekt i samarbete mellan de lokala enheterna för pedagogisk utveckling och berörda institutioner. Till en mindre del organiseras utvecklingsprojekten i anslutning till centralt sammanhållna arbetsgrupper för översyn av studieplaner eller som försök med nya former för distribution av högre utbildning.

För *personalutbildning* har de senaste åren avdelats ca 20 procent av anslaget till pedagogiskt utvecklingsarbete.

UKÄ presenterade i anslagsframställningen för budgetåret 1972/73 ett handlingsprogram för utbildning av lärare och annan personal inom universitets- och högskoleområdet. I första hand är det meningen att ge skilda personalgrupper en grundläggande befattningsutbildning. Tidsplanen för handlingsprogrammets förverkligande har dock förskjutits.

För budgetåret 1973/74 planeras personalutbildning av följande slag:

1. Pedagogisk kurs om totalt fem veckor för universitetslärare inom alla fakulteter och ämnen.
2. Pedagogisk-administrativ påbyggnadskurs om totalt fyra veckor för i första hand innehavare av befattningen som studierektor.
3. Prefektkurs för institutionsprefekter vid universitet och högskolor inom UKÄ:s område samt vid veterinär-, lantbruks- och skogshögskolorna.

4. Försökskurs i vägledning/metodik för studievägledare vid institutioner och förvaltningar. Erfarenheter härifrån avses kunna komma att ligga till grund för ett ställningstagande till en lokal befattningsutbildning för studievägledare.

5. Specialkurser — såväl lokala som centrala — bl. a. för att möta olika behov av fortbildning av lärare och annan personal.

0-alternativet bör enligt UKÄ inte komma ifråga beträffande detta anslag.

Departementschefen

Anslaget till pedagogiskt utvecklingsarbete har under senare år ökat väsentligt. Vissa kostnader inom detta område bestrids även från anslagen Universitetskanslersämbetet: Förvaltningskostnader samt Förvaltningarna vid universiteten m. m., nämligen för dels personal m. m. vid enheten för pedagogiskt utvecklingsarbete vid universitetskanslersämbetet (UKÄ), dels läromedelscentralerna och bevakningen av läromedelsfrågor på universitetsorterna.

Utbyggnaden av det pedagogiska utvecklingsarbetet inom UKÄ:s ansvarsområde har även för budgetåret 1974/75 hög prioritet i UKÄ:s förslag till anslagsframställningar. Den verksamhet som bekostas från detta anslag har enligt min mening en avgörande betydelse för förnyelsen av utbildningen vid universitet och högskolor. I likhet med vad föredragande statsrådet underströk i prop. 1973: 1 (bil. 10 s. 403) anser jag det nödvändigt med en fortlöpande omprövning av fördelningen av de anvisade medlen på de olika områdena inom utvecklingsarbetet.

Vid min anmälan i det föregående av vissa gemensamma frågor rörande universiteten m. m. berörde jag några områden inom den högre utbildningen som påkallar särskild uppmärksamhet. Sålunda framstår en översyn av den högre utbildningens inriktning och arbetsmarknadsanknytning som angelägen. Tillströmningen till naturvetenskaplig och teknisk utbildning vid universitet och högskolor har minskat under senare år. Studieresultaten vid bl. a. de tekniska fakulteterna är i vissa fall mindre tillfredsställande. Enligt min mening bör man inom det pedagogiska utvecklingsarbetet särskilt uppmärksamma dessa problem.

I den mån medel från anslaget används till personalutbildning bör särskilt utbildning för personalkategorier som har kort formell utbildning komma i fråga. Vad gäller den närmast försöksvis organiserade pedagogiska utbildningen för lärare har jag vid min medelsberäkning utgått från en i huvudsak oförändrad verksamhet.

Vid min anmälan av anslaget Nämnden för socionomutbildning har jag uttalat att ett pedagogiskt utvecklingsarbete bör komma till stånd för socionomutbildningen. Medel ur förevarande anslag bör därför kunna användas även för projekt rörande socionomutbildningen.

UKÄ har sedan några år fått kompensation för sådana lönehöjningar som följer av centralt träffade avtal från anslaget Täckning av merkostnader för löner och pensioner m. m. under sjunde huvudtiteln. Då den verksamhet som bestrids från förevarande anslag varierar och någon fast personalorganisation ej finns är det inte möjligt att på ett tillfredsställande sätt beräkna personalkostnaderna. Det nämnda täckningsanslaget bör därför inte tas i anspråk för här ifrågakvarande ändamål. Förevarande anslag bör beräknas med hänsyn härtill.

För nästa budgetår bör anslaget ökas med 1 460 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Pedagogiskt utvecklingsarbete vid universiteten m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 11 205 000 kr.

E 44. Universitetens datamaskincentraler

1972/73 Nettoutgift	1 250 063
1973/74 Anslag	1 000
1974/75 Förslag	1 000

Organisationen av datoranvändningen inom den högre utbildningens och forskningens område fastställdes av statsmakterna år 1965 (prop. 1965: 40, SU 1965: 107, rskr 1965: 297 och prop. 1965: 42, SU 1965: 91, rskr 1965: 224). På var och en av de fem universitetsorterna finns en datamaskincentral. Centralen i Stockholm är gemensam för de högre läroanstalterna på orten och försvarets forskningsanstalt. Finansieringen av centralernas utbyggnad samt förnyelse av datoranläggningarna sker över statens datamaskinfond, som förvaltas av statskontoret.

Datamaskincentralerna skall vara ekonomiskt självbärande. Utgifterna skall alltså täckas av inkomster för utnyttjande av centralernas tjänster, varvid den del av avgifterna som utgör avskrivning och ränta inlevereras till fonden. Anslaget belastas med de underskott som kan uppstå ett enskilt budgetår med hänsyn till att maskinerna utnyttjas ojämnt m. m. På motsvarande sätt uppkommande överskott tillförs statsverket.

För datamaskincentralerna finns en gemensam styrelse under universitetskanslersämbetet (UKÄ).

Kungl. Maj:t har den 18 maj 1973 meddelat föreskrifter för anslaget.

Universitetskanslersämbetet

UKÄ föreslår att anslaget Kostnader för datamaskintid för budgetåret 1974/75 förs upp med 25 250 000 kr. Under förutsättning av bifall till detta förslag bör enligt preliminär bedömning utgifter och inkomster av verksamheten vid universitetens datamaskincentraler under budgetåret 1974/75 kunna balanseras.

UKÄ föreslår att förevarande anslag förs upp med oförändrat belopp.

Inom UKÄ pågår f. n. visst utredningsarbete rörande universitetens resurser för databehandling. UKÄ räknar med att ett program för hur det framtida behovet av datamaskinkapacitet skall tillgodoses kommer att kunna läggas fram i förslagen till anslagsframställningar för budgetåret 1975/76.

Departementschefen

Som jag framhållit i det föregående skall datamaskincentralerna vara ekonomiskt självbärande och detta anslag belastas endast med de underskott som kan uppstå enskilda budgetår med hänsyn till att maskinerna utnyttjas ojämnt m. m. På motsvarande sätt uppkommande överskott tillförs statsverket.

Det senare har varit fallet under en följd av år. För budgetåret 1972/73 har emellertid ett underskott uppstått i samband med tillkomsten av viss datamaskinutrustning.

Anslaget bör för nästa budgetår föras upp med oförändrat belopp. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Universitetens datamaskincentraler* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

E 45. Kostnader för datamaskintid

1972/73 Utgift	23 645 485
1973/74 Anslag	24 050 000
1974/75 Förslag	24 650 000

Från detta anslag bestrids kostnader för sådant utnyttjande av datamaskinanläggning, som är avsett för högre utbildning, samt för sådana projekt som prövas ha vetenskapligt intresse och vara utan direkt förvärvssyfte. Kungl. Maj:t har den 18 maj 1973 meddelat föreskrifter för anslaget.

Universitetskanslersämbetet

Enligt universitetskanslersämbetets (UKÄ) bedömning har den utbyggnad av universitetens datamaskincentraler, som skett på grundval av 1965 års riksdagsbeslut (prop. 1965: 40, SU 1965: 107, rskr 1965: 297 och prop. 1965: 42, SU 1965: 91, rskr 1965: 224), inte i erforderlig utsträckning följts upp genom förstärkningar av anslaget till kostnader för datamaskintid. Den kapacitet som byggts upp har därför inte till fullo kunnat utnyttjas av utbildnings- och forskningsinstitutionerna. Genom ökade intäkter från externa kunder, dvs. andra användare än universitet och högskolor, har dock verksamheten i huvudsak varit ekonomiskt självbärande med ett visst samlat driftöverskott.

För budgetåren 1972/73 och 1973/74 har emellertid ekonomin vid universitetens datamaskincentraler allvarligt försämrats. Tillskotten på anslaget har varit otillräckliga för att kompensera pris- och lönestegringarna.

För budgetåret 1974/75 beräknas de automatiska kostnadsökningarna vid datamaskincentralerna uppgå till 1 200 000 kr.

Inom grundutbildningen är behoven inom ämnesområdet informationsbehandling särskilt framträdande. Bl. a. dataindustriutredningen har pekat på svårigheterna att meddela en kvalitativt godtagbar utbildning i informationsbehandling med de resurser för datamaskinbearbetningar som för närvarande står till förfogande.

För budgetåret 1974/75 utgör utbyggnaden av högskolan i Luleå enligt UKÄ ett särskilt skäl för förstärkning av anslaget till kostnader för datamaskintid.

Datamaskintid är vidare ett nödvändigt hjälpmedel i forskarutbildningen. Ett speciellt problem för forskningen är att forskningsråden i allmänhet inte beviljar medel för datamaskinbearbetningar av forskningsprojekt, som i övrigt stöds av råden. UKÄ:s förslag till ökning av anslaget till kostnader för datamaskintid utgår från att rådets praxis i detta avseende ändras.

En av UKÄ i samråd med statskontoret tillsatt arbetsgrupp arbetar f. n. med att utforma ett handlingsprogram för utvecklingen av datamaskinservicen inom den högre utbildningens och forskningens område. Programmet avser att ge riktlinjer för en utbyggnad av resurserna samt eventuella förslag till ändrad organisation av verksamheten och ändrade former för att bestrida kostnaderna för datamaskintid. Arbetsgruppen väntas inom kort lägga fram sina förslag. Efter det att förslagen remissbehandlats kommer UKÄ att ta ställning till desamma i samband med anslagsframställningen för budgetåret 1975/76.

UKÄ föreslår att anslaget för budgetåret 1974/75 höjs med sammanlagt 1 200 000 kr.

Vad 0-alternativet beträffar skulle en reduktion av anslaget till kostnader för datamaskintid — vilket kan medföra minskade intäkter vid centralerna — tvinga fram en inskränkning av servicen till såväl interna som externa kunder, framhåller UKÄ. Detta kan i sin tur komma att medföra bortfall av kunder och intäkter. En minskning av befintlig utrustning måste göras och personal vid datamaskincentralerna friställas.

Departementschefen

Anslaget bör för nästa budgetår ökas med 600 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Kostnader för datamaskintid* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 24 650 000 kr.

Ed

E 46. Extra utgifter vid universiteten m. m.

1972/73 Utgift	1 831 100	Reservation	1 398 086
1973/74 Anslag	1 400 000		
1974/75 Förslag	1 440 000		

Detta anslag är genom beslut av Kungl. Maj:t den 18 maj 1973 fördelat enligt följande sammanställning.

---

1. Universitetet i Uppsala	120 000
2. Universitetet i Lund	230 000
3. Universitetet i Göteborg	180 000
4. Universitetet i Stockholm	175 000
5. Universitetet i Umeå	152 000
6. Karolinska institutet	90 000
7. Tekniska högskolan i Stockholm	85 000
8. Högskolan i Linköping	43 000
9. Högskolan i Luleå	40 000
10. Till universitetskanslersämbetets disposition	140 000
11. Till Kungl. Maj:ts disposition	145 000
	1 400 000

Posterna 1—9 disponeras i enlighet med beslut av resp. konsistorium (motsv.). Från posten Till Kungl. Maj:ts disposition bestrids kostnader för förstärkningsåtgärder — huvudsakligen i vad avser undervisningsresurser — vid universiteten och vissa högskolor inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde.

Universitetskanslersämbetet

Universitetskanslersämbetet föreslår att medel för extra utgifter vid högskolan i Linköping, vilka innevarande budgetår anvisats från detta anslag, för nästa budgetår beräknas under programanslagen Teknisk samt viss medicinsk och matematisk-naturvetenskaplig utbildning och forskning m. m. i Göteborg och Linköping samt Grundläggande humanistisk, samhällsvetenskaplig och matematisk-naturvetenskaplig utbildning i Linköping (—43 000 kr.).

Departementschefen

Med hänsyn till beräknad belastning bör anslaget för nästa budgetår föras upp med 1 440 000 kr. Vid min beräkning av anslaget har jag även tagit hänsyn till att medel för extra utgifter vid högskolan i Linköping har beräknats under programanslag.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Extra utgifter vid universiteten m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 1 440 000 kr.

e) vissa forskningsändamål

Vissa gemensamma frågor

Forskningsråden

Anslagen till forskningsråden inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde uppgår innevarande budgetår till sammanlagt 161 390 000 kr.

I sina förslag till anslagsframställningar för budgetåret 1974/75 redovisar forskningsråden förslag till ökad medelsanvisning om sammanlagt drygt 86 milj. kr., dvs. en ökning med ca 55 %. Jag kommer i det följande, vid min anmälan av anslag till resp. forskningsråd, att i kort-het redovisa rådets förslag.

Enligt rådets bedömning skulle 0-alternativet medföra indragning av anslag motsvarande sammanlagt ca 139 tjänster.

Mina förslag i det följande innebär en med 22 515 000 kr. ökad medelsanvisning till forskningsråden. Jag har vid min anslagsberäkning beaktat det medelsbehov som följer av vissa automatiska kostnadsökningar, bl. a. prisstegringar, höjt lönekostnadspålägg samt ökade kostnader för deltagande i avtalsbundet, internationellt forskningssamarbete.

De sakkunniga med uppdrag att utreda frågor rörande inriktning och organisation av forskning med anknytning till u-landsproblem har i september 1973 avgivit betänkandet (SOU 1973: 41) Forskning för utveckling. Betänkandet remissbehandlas f. n.

Rymdforskning

Inledning

Genom statsmakternas beslut år 1972 fastställdes den svenska rymdverksamhetens nuvarande utformning (prop. 1972: 48, NU 1972: 37, rskr 1972: 216). Beslutet avsåg dels fortsatt svensk medverkan i den europeiska rymdforskningsorganisationens (ESRO) tillämpningsprogram samt — t. v. för perioden 1972—1974 — vetenskapliga program och grundprogram, dels organisation av den i Sverige bedrivna rymdverksamheten.

De nya riktlinjer för ESRO:s verksamhet, som fastställdes av medlemsstaterna år 1971, innebar bl. a. att organisationens sondraketprogram skulle läggas ned. Sondraketverksamhet förutsattes bedrivas enbart i enskilda länders regi. I stället skulle tyngdpunkten i samarbetet ligga på satellitprojekt för olika rymdtekniska tillämpningar. Samarbetet skulle även omfatta ett reducerat program för grundforskningsprojekt med utnyttjande av satelliter. För medlemskap i ESRO kräv-

des deltagande i grundprogrammet och det vetenskapliga programmet.

I samband med denna omorientering av ESRO:s verksamhet övertog Sverige — genom ett särskilt avtal med ESRO — den 1 juli 1972 ansvaret för sondraketförsöksplatsen Esrange vid Kiruna (jfr prop. 1972: 48 s. 29—33). Vidare träffades ett avtal mellan ESRO och vissa av organisationens medlemsstater om ett specialprojekt för uppsändande av sondraketer. Avtalet innebär bl. a. att Sverige åtagit sig att svara för driften av Esrange under en femårsperiod, dvs. t. o. m. den 30 juni 1977, mot att de i specialprojektet deltagande staterna förbundit sig att under samma period bidra till driftkostnaderna för Esrange.

Ansvaret för den svenska rymdverksamheten, vad gäller såväl internationella åtaganden som den inom landet bedrivna verksamheten åvilar statens delegation för rymdverksamhet (DFR), som inrättades den 1 juli 1972. DFR tog därvid från statens naturvetenskapliga forskningsråd (NFR) och styrelsen för teknisk utveckling (STU) över uppgiften att fördela de medel som anvisas för inhemsk rymdforskning. Den 1 juli 1972 bildades vidare ett statligt bolag, Svenska rymdaktiebolaget, med uppgift att på DFR:s uppdrag bl. a. svara för dels den tekniska samordningen av det svenska sondraketprogrammet, dels driften av Esrange.

De medel som för budgetåret 1973/74 anvisats för rymdforskning — grundforskning med hjälp av sondraketer eller satelliter — uppgår till sammanlagt 20,1 milj. kr. Under anslaget Naturvetenskaplig forskning har 6 870 000 kr. anvisats för det inhemska rymdforskningsprogrammet. Vidare har 10 161 000 kr. anvisats under anslaget Europeiskt samarbete inom rymdforskningen för dels Sveriges bidrag till ESRO:s vetenskapliga program, dels bidrag till driften av Esrange. Därutöver har 3,1 milj. kr. anvisats för rymdforskningsprojekt under anslaget Styrelsen för teknisk utveckling: Teknisk forskning och utveckling under trettonde huvudtiteln.

I nyss nämnda proposition 1972: 48 anförde chefen för industridepartementet bl. a. att, eftersom ESRO:s verksamhet skulle komma att ha sin tyngdpunkt i rymdtillämpningar, frågan om resurser för fortsatt svensk rymdforskning, vad gällde såväl medverkan i ESRO:s vetenskapliga program som den i landet bedrivna verksamheten, förutställningslöst borde omprövas. De svenska forskare som deltog i ESRO:s pågående satellitprojekt borde emellertid beredas tillfälle att fullfölja sina experiment. Departementschefen förordade därför att Sverige skulle delta i ESRO:s vetenskapliga program under perioden 1972—1974, varefter frågan om fortsatt svensk rymdforskning skulle prövas på nytt.

DFR har i anledning härav utarbetat promemorian Svensk rymdforskning i långtidsperspektiv. Efter remiss har yttranden över promemorian avgivits av *försvarets forskningsanstalt (FOA)*, *televerket*, *Sve-*

riges meteorologiska och hydrologiska institut, universitetskanslersämbetet (UKÄ) — som bifogat yttranden från vederbörande vid universitet och högskolor — STU, NFR och länsstyrelsen i Norrbottens län. Vidare har yttranden avgivits av Vetenskapsakademien, Ingenjörsvetenskapsakademien (IVA), Sveriges Industriförbund, Sveriges mekanförbund och Tjänstemännens centralorganisation (TCO).

Promemorian

För den svenska rymdverksamheten i dess helhet utgör det vetenskapliga intresset, enligt DFR, endast ett av motiven. Rymdtillämpningar och det industriella motivet har en minst lika stor betydelse. Det finns emellertid en stark koppling mellan de olika motiven och de olika delarna av svensk rymdverksamhet. Det svenska rymdforskningsprogrammet har sålunda, framhåller DFR, bl. a. bidragit till att utveckla svensk industris kompetens inom rymdområdet. Det har även varit en förutsättning för lokaliseringen till Sverige av sondraketsförsöksplatsen Esrange, vid vilken värdefulla sysselsättningstillfällen har skapats för lokalbefolkningen. Omvänt har bl. a. den kompetens inom rymdområdet som svensk industri kunnat bygga upp genom det europeiska samarbetet kommit den inhemska rymdforskningen till godo. DFR drar därför slutsatsen att en balanserad svensk rymdverksamhet kräver ett rymdforskningsprogram.

DFR redovisar bl. a. de avvägningar som måste göras och de alternativ som står öppna i fråga om svensk rymdforskningens framtid.

När det gäller att bedöma vilken anslagsnivå som är den lämpligaste för den svenska rymdforskningen bör man, enligt DFR, vara medveten om att investeringar i form av tekniska basresurser först måste göras i rymdforskningsprogrammet, innan man kan vänta något nämnvärt vetenskapligt utbyte av verksamheten. Sedan denna tröskelnivå nåtts, ökar det vetenskapliga utbytet med anslagsnivån.

För svensk del uppskattar DFR tröskelnivån till drygt 8 milj. kr. per år. Den nuvarande anslagsnivån om ca 9 milj. kr. medger ett sondraketsprogram som ger samtliga i rymdforskningsprogrammet deltagande forskargrupper möjlighet att genomföra minst ett sondraketsexperiment varje år. Några grupper har dessutom tillfälle att med några års intervall delta i satellitexperiment inom ramen för såväl ESRO:s vetenskapliga program som bilaterala samarbetsavtal. Detta anser DFR vara ett minimikrav för en rimlig forskningsaktivitet.

Sondraketsverksamheten bör, enligt DFR, utgöra stommen i den svenska rymdforskningen. Samtidigt är medverkan i olika vetenskapliga satellitprojekt inom ramen för internationellt samarbete en förutsättning för ett balanserat svenskt forskningsprogram.

DFR redovisar därefter konsekvenserna av olika *alternativ* i vad avser fortsatt svensk rymdforskning.

En *avveckling* av den svenska rymdforskningsverksamheten måste, enligt DFR, kombineras med utträde ur ESRO:s vetenskapliga program. Detta skulle få konsekvenser bl. a. för verksamheten vid Kiruna geofysiska institut. Vidare skulle en förlängning av nuvarande avtal om drift av Esrange vara så gott som utesluten.

DFR konstaterar att en fullständig avveckling medför behov av — successivt minskade — anslag fram till 1980-talets början, eftersom de internationella samarbetsprojekt i vilka svenska forskargrupper deltar måste fullföljas.

Vid sidan av de mer kortsiktiga följderna skulle, framhåller DFR, en avveckling leda till att Sverige i början av 1980-talet inte längre hade någon forskning inom stora områden av bl. a. ämnena astronomi, plasmafysik, geokosmofysik och övre atmosfärens fysik.

Beträffande utträde ur ESRO:s vetenskapliga program påpekar DFR att man kan förutse att deltagande i detta program kommer att vara ett villkor för medlemskap i ESRO. DFR framhåller att ett utträde därför kommer att kräva förhandlingar om villkoren för Sveriges medverkan i ESRO:s tillämpningsprogram, i vilket svenskt deltagande i vissa projekt är bundet fram till början av 1980-talet.

DFR tar även upp alternativet *enbart utträde ur ESRO:s vetenskapliga program*. De negativa följderna av uteblivna experimenttillfällen inom ESRO:s ram skulle, enligt DFR, å ena sidan kunna reduceras om större delen av de medel som frigörs vid ett utträde kunde utnyttjas för det inhemska forskningsprogrammet. Å andra sidan skulle emellertid den väsentliga vetenskapliga kontaktyta som det europeiska forskningssamarbetet inom ESRO utgör ej längre bli tillgänglig för svenska forskare.

Ett tredje alternativ som DFR redovisar är att *skära ned* det svenska rymdforskningsprogrammet med 1 milj. kr. En sådan nedskärning skulle innebära att svenska forskares möjligheter till internationellt samarbete skulle reduceras avsevärt. Bl. a. skulle man nödgas avveckla pågående samarbete med Sovjetunionen. Totalt sett skulle, enligt DFR:s bedömning, återverkningarna för den svenska rymdforskningen bli långt allvarligare än den i förhållande till nuvarande anslag relativt begränsade reduktionen i första ögonblicket ger anledning att tro.

En *oförändrad anslagsnivå* för det inhemska rymdforskningsprogrammet innebär, enligt DFR, att ett balanserat forskningsprogram kan bibehållas. Förutom att denna anslagsnivå medger fortsatt stöd till verksamheten vid ca sju forskargrupper, kommer svenska forskare även i fortsättningen att kunna delta i satellitexperiment inom ramen för internationella samarbetsprojekt.

DFR tar slutligen upp de skäl som kan motivera en *utökning* av det inhemska rymdforskningsprogrammet. Till de mest angelägna insatserna hör att etablera nya forskargrupper inom någon av de forskningsgrenar som f. n. är underrepresenterade i det svenska rymdforskningsprogrammet. Grundläggande forskning och utveckling inom in-fraröd-tekniken bedöms därvid vara av stort intresse, inte minst mot bakgrund av den satsning på fjärranalysområdet som DFR i annat sammanhang föreslår.

DFR rekommenderar — mot bakgrund av de överväganden som redovisats i utredningen — att ett inhemskt rymdforskningsprogram bibehålls på lägst nuvarande ambitionsnivå och att Sverige kvarstår i ESRO:s vetenskapliga program.

Remissyttranden

DFR:s rekommendationer tillstyrks av samtliga remissinstanser utom TCO. Enligt TCO krävs — innan Sverige binder sig för ett fortsatt nationellt och internationellt engagemang inom rymdforskningen — ett underlag, som redovisar olika alternativa användningar inom andra forskningsområden av de resurser som rymdforskningen kräver. Innan ett sådant beslutsunderlag föreligger kan TCO för sin del inte ta definitiv ställning till hur angelägen fortsatt svensk rymdforskning är.

UKÄ anser att den inhemska rymdforskningens behov bör vägas mot behov av annan naturvetenskaplig forskning. UKÄ förordar emellertid att anslagen till den inhemska rymdforskningsverksamheten tills vidare ligger kvar på ungefär nuvarande nivå samt att Sverige kvarstår i ESRO:s vetenskapliga program, så länge en inhemsk verksamhet på området bedrivs.

NFR och Sveriges Industriförbund delar DFR:s syn på motiven för svensk rymdforskning. Industriförbundet bedömer svensk tillämpad rymdverksamhet som ett klart intresse ur såväl samhällets som den berörda industrins synvinkel. Fortsatt svensk rymdforskning är, enligt förbundet, en förutsättning för svenska rymdtekniska tillämpningar. FOA anser att det totalt sett finns fullt tillräckliga motiv för en bibehållen svensk satsning på rymdforskning av en sådan omfattning och med en sådan inriktning att Sverige kan delta i det internationella kunskapsutbytet på området. Enligt IVA:s bedömning är rymdforskningen starkare motiverad än vad som framgår av promemorian.

Länsstyrelsen i Norrbottens län framhåller att Esrange tillsammans med Kiruna geofysiska institut utgör viktiga beståndsdelar i den forskningsmässiga och teknologiska infrastrukturen i övre Norrland. Den direkta ekonomiska betydelsen för Kiruna kommun av dessa båda institutioner är, enligt länsstyrelsen, jämförbar med effekten av ett medelstort företag.

Departementschefen

Jag har inledningsvis redogjort för den svenska rymdverksamhetens nuvarande utformning, som den fastställts genom statsmakternas beslut år 1972 (prop. 1972: 48, NU 1972: 37, rskr 1972: 216). Som framgått bl. a. av min redovisning förordade chefen för industridepartementet, i den proposition som låg till grund för statsmakternas nämnda beslut, att Sverige skulle delta i ESRO:s vetenskapliga program t. v. under perioden 1972—1974, varefter frågan om fortsatt svensk rymdforskning skulle prövas på nytt.

För att ge underlag för en sådan prövning har statens delegation för rymdverksamhet (DFR) utarbetat promemorian Svensk rymdforskning i långtidsperspektiv. DFR rekommenderar att ett svenskt rymdforskningsprogram bibehålls på lägst nuvarande ambitionsnivå och att Sverige kvarstår i ESRO:s vetenskapliga program.

DFR:s förslag tillstyrks, som jag redovisat i det föregående, av så gott som samtliga remissinstanser.

Ursprungligen var det huvudsakliga motivet för att bedriva rymdverksamhet vetenskapligt. Under senare år har rymdverksamheten emellertid kommit att alltmer förskjutas mot tillämpningar, t. ex. inom fjärranalys, telekommunikation, meteorologi och navigation. I stort sett samma tekniska resurser används för rymdforskning och dess tillämpningar. Genom den omorganisation av den svenska rymdverksamheten som genomfördes år 1972 skapades förutsättningar för samplanering och gemensamt utnyttjande av de tekniska resurserna.

Anslagen till det inhemska rymdforskningsprogrammet uppgår innevarande budgetår till sammanlagt ca 9 milj. kr. Denna anslagsnivå har gjort det möjligt att driva ett forskningsprogram som kännetecknas av att insatser avvägts mellan inhemska och internationella åtaganden. Det inhemska programmet omfattar huvudsakligen sondraketverksamhet för vilken tillgången till Esrange är en väsentlig förutsättning. Så gott som alla raketexperiment inom ramen för detta forskningsprogram har genomförts i samarbete med utländska forskargrupper. Forskningsprogrammet omfattar även medverkan i internationella satellitprojekt inom ramen för såväl ESRO:s vetenskapliga program som bilaterala samarbetsavtal.

DFR redovisar i sin promemoria olika alternativ i vad avser svensk rymdforsknings framtid.

Alternativet avveckling av den svenska rymdforskningen måste, som DFR påpekar, kombineras med ett utträde ur ESRO:s vetenskapliga program. Detta alternativ skulle innebära att en väsentlig del av den svenska rymdverksamheten upphörde. Det skulle även få konsekvenser på kort och lång sikt för såväl inhemska forskning som Sveriges möjligheter att delta i det internationella rymdsamarbetet. Ett starkt motiv för den markbundna forskningen vid Kiruna geofysiska insti-

tut skulle försvinna, varvid en total omorientering av verksamheten vid institutet måste göras. Vidare skulle Esrange inte längre komma att utnyttjas av utländska forskargrupper, eftersom man för driften av försöksplatsen är beroende av såväl forskningskompetens som teknisk kompetens på svensk sida. En förlängning av det avtal om ett specialprojekt för uppsändande av sondraketer, som nu reglerar driften av Esrange och som jag i det föregående redogjort för, skulle bli så gott som utesluten.

De kontakter som kunnat etableras mellan svenska och utländska forskare har bl. a. stimulerat utländska forskargrupperns intresse för att utnyttja Esrange. Utöver de stater som f. n. bidrar till driftkostnaderna för Esrange har, enligt vad jag inhämtat, ytterligare länder visat intresse för att utnyttja försöksplatsen för sondraketuruppställningar. Det är därför enligt min mening angeläget att Esrange även i framtiden kan stå till förfogande för det internationella forsknings-samarbetet.

Enligt vad jag inhämtat kommer deltagande i såväl det vetenskapliga programmet som grundprogrammet att även i fortsättningen vara villkor för medlemskap i ESRO liksom även i den nya europeiska rymdorganisation, vars verksamhet f. n. planeras inom bl. a. ESRO och som väntas överta de nuvarande ESRO-aktiviteterna på oförändrade villkor. Sveriges medverkan i vissa projekt inom ramen för ESRO:s tillämpningsprogram är bunden fram till början av 1980-talet. Ett utträde ur det vetenskapliga programmet och grundprogrammet förutsätter därför förhandlingar om bl. a. de ekonomiska villkoren för att stå kvar i tillämpningsprogrammet.

Ett andra alternativ som DFR redovisar är enbart utträde ur ESRO:s vetenskapliga program. Förutom de konsekvenser som detta skulle få för Sveriges medverkan i ESRO:s tillämpningsprogram skulle en sådan åtgärd även få konsekvenser för bl. a. svensk industris möjligheter att få beställningar från ESRO. För de svenska forskarna skulle dessutom ett utträde ur ESRO:s vetenskapliga program innebära att de inte längre fick tillgång till de värdefulla vetenskapliga kontakter som det europeiska forskningssamarbetet inom ESRO ger möjligheter till.

Innevarande budgetår har för Sveriges deltagande i det vetenskapliga programmet anvisats 8,8 milj. kr. Till följd av beslutet av ESRO:s medlemsstater att reducera detta program kommer kostnaderna för Sveriges del — vid ett fortsatt deltagande — att minska för de kommande budgetåren. För budgetåret 1974/75 kan kostnaderna beräknas till ca 8,5 milj. kr. och för budgetåren 1975/76 och 1976/77 till ca 8,2 milj. kr. för vardera året (i 1973 års priser).

Som ett tredje alternativ redovisar DFR nedskärning av nuvarande anslag till svensk rymdforskning med 1 milj. kr. I likhet med DFR

anser jag att detta skulle få icke önskvärda återverkningar på svensk rymdforskning.

Mot bakgrund av vad jag nu anfört och i likhet med det övervägande antalet remissinstanser anser jag att resurser även fortsättningsvis bör anvisas för ett svenskt rymdforskningsprogram av ungefär oförändrad omfattning och att Sverige för viss tid bör delta i ESRO:s vetenskapliga program även efter utgången av år 1974. Jag har i dessa frågor samrått med chefen för industridepartementet, som senare denna dag kommer att ta upp frågan om deltagande i ESRO:s grundprogram.

Jag återkommer vid min anmälan i det följande av anslagen Naturvetenskaplig forskning och Europeiskt samarbete inom rymdforskningen till frågan om medel för budgetåret 1974/75 för dels rymdforskning, dels Sveriges deltagande i ESRO:s vetenskapliga program och driften av Esrange.

Ett bifall till vad jag kommer att föreslå under anslagen till de olika forskningsändamål som redovisas under detta avsnitt innebär ökning- ar i förhållande till medelsanvisningarna för innevarande budgetår enligt vad som framgår av följande sammanställning.

Ändamål	Anslag 1973/74 (tkr.)	Beräknat 1974/75	
		Ändring (tkr.)	Anslag (tkr.)
Medicinsk forskning	51 530	+ 6 485	58 015
Humanistisk forskning	10 790	+ 1 125	11 915
Samhällsforskning	12 230	+ 1 370	13 600
Naturvetenskaplig forskning	62 480	+ 7 650	70 130
Atomforskning	24 360	+ 5 885	30 245
	(161 390)	(+22 515)	(+183 905)
CERN	25 245	+ 5 075	30 320
ESRO	10 161	— 177	9 984
Vissa forskningsinstitut m. m.	11 241	+ 639	11 880
Bidrag till Vetenskapsakademien	4 980	+ 450	5 430
	213 017	+28 502	241 519

Jag vill i detta sammanhang erinra om att statsrådet Lidbom vid sin anmälan tidigare denna dag av anslaget Framtidsstudier under andra huvudtiteln föreslagit bl. a. att för nästa budgetår 2 milj. kr. skall disponeras för långsiktsmotiverad grundforskning. Enligt förslaget skall en särskild samsarbetskommitté tillsättas i vilken företrädare för bl. a. forskningsråden kommer att ingå.

E 47. Medicinsk forskning

1972/73 Utgift	48 384 716	Reservation	332 502
1973/74 Anslag	51 530 000 ¹		
1974/75 Förslag	58 015 000		

¹ Av anslaget skall vid utgången av budgetåret 40 000 kr. tillföras budgetutjämningsfonden.

Från detta anslag bestrids kostnader för dels forskningsprojekt samt nio extra ordinarie tjänster som professor, fem extra ordinarie tjänster som biträdande professor och 25 särskilda forskartjänster inom statens medicinska forskningsråds verksamhetsområde, dels medicinsk publiceringsverksamhet, dels rådets förvaltning.

	1973/74 ¹	Beräknad ändring 1974/75	
		Statens medicinska forskningsråd	Departementschefen
Allmänmedicinsk och yrkesmedicinsk forskning	46 245 000 ²	+26 655 000	+6 485 000
morfologi	4 572 000	+2 708 000	
medicinsk kemi	8 955 000	+5 315 000	
fysiologi och farmakologi	11 886 000	+7 036 000	
medicinsk mikrobiologi	3 257 000	+1 923 000	
kirurgi	3 309 000	+1 949 000	
medicin	4 625 000	+2 733 000	
psykiatri	1 364 000	+ 810 000	
odontologi	1 067 000	+ 633 000	
kontraktforskning under ledning av specialkommittéer m. m. ³	3 731 000	+2 202 000	
övrigt	3 479 000	+1 346 000	
Förvaltning	915 000	+ 585 000	
Försvarsmedicinsk forskning	4 370 000	+ 2 230 000	
	51 530 000	+29 470 000	+6 485 000

¹ Delbeloppen anger rådets preliminära fördelning.

² Av anslagsposten skall vid utgången av budgetåret 40 000 kr. tillföras budgetutjämningsfonden.

³ Alkohol- och narkotikaforskning, socialmedicin, arbetsmedicin, preventiv kardiologi, studier av lipidmönstret i födan, forskning rörande sjukhusinfektioner, bullerforskning, metodutveckling samt biomedicinsk dokumentationsverksamhet.

Statens medicinska forskningsråd

1. Avsaknaden av ett fast vetenskapligt underlag för behandlingen av ett flertal stora folksjukdomar motiverar, enligt rådet, en bred och ökad satsning på medicinsk forskning. Ökade anslag till den medicinska forskningen i dess vidaste bemärkelse, innefattande också utvärdering av behandlingsmetoder och utveckling av dessa, måste vara ett led i strävandena att förbättra förebyggande åtgärder, behandlingsresultat och rehabilitering vid de kvantitativt sett mest betydande sjukdomarna.

2. En extra ordinarie tjänst som biträdande professor i nervsystemets ämnesomfattning, personlig för docenten vid universitetet i Lund Bo Siesjö, föreslås bli inrättad vid rådet den 1 juli 1974 med placering vid universitetet i Lund. Universitetskanslersämbetet (UKÄ) och socialstyrelsen har tillstyrkt förslaget.

Vidare föreslår rådet att en extra ordinarie tjänst som biträdande professor i chockforskning, personlig för docenten vid universitetet i Göteborg David Lewis, inrättas vid rådet den 1 juli 1974 med placering vid universitetet i Göteborg. UKÄ och socialstyrelsen har tillstyrkt förslaget.

3. Rådet föreslår att ytterligare nio särskilda forskartjänster inrättas.

4. Ökad medelsanvisning begärs för forskarrekruteringsbefattningar, stipendier och biträdespersonal.

5. Rådet begär en resursförstärkning för att kunna dels ge anslag till s. k. tung utrustning (4 milj. kr.), dels täcka ökade kostnader för försöksdjur (350 000 kr.).

6. En extra ordinarie tjänst som byråchef i lönegrad C 1 föreslås bli inrättad vid rådet.

Departementschefen

Inom ramen för den av mig förordade ökningen av anslaget för nästa budgetår har jag beräknat medel för en extra ordinarie tjänst som biträdande professor i nervsystemets ämnesomsättning, personlig för docenten vid universitetet i Lund Bo Siesjö. Dennes kompetens för tjänsten vitsordas i sakkunnigutlåtanden. Jag avser att i annat sammanhang föreslå Kungl. Maj:t att inrätta tjänsten.

Vid min beräkning av medelsanvisningen till försvarsmedicinsk forskning har jag samrått med chefen för försvarsdepartementet som bedömt frågan från totalförvarssynpunkt.

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Medicinsk forskning* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 58 015 000 kr.

E 48. Humanistisk forskning

1972/73 Utgift	12 032 959	Reservation	202 590
1973/74 Anslag	10 790 000		
1974/75 Förslag	11 915 000		

Från detta anslag bestrids kostnader för dels forskningsprojekt samt tre extra ordinarie tjänster som professor och tio särskilda forskartjänster inom statens humanistiska forskningsråds verksamhetsområde, dels rådets förvaltning.

För förvaltningskostnader får budgetåret 1973/74 användas högst 365 000 kr. av anslaget.

Statens humanistiska forskningsråd disponerar utöver detta anslag avkastningen av humanistiska fonden.

Statens humanistiska forskningsråd

1. Erfarenhetsmässigt ökar kostnaderna för pågående fleråriga forskningsprojekt inom rådets verksamhetsområde med ca 10 procent om året på grund av bl. a. prisökningar.

Ungefär en fjärdedel av de medel som rådet disponerar används för att bekosta tryckning av forskningsrapporter m. m. Prisökningarna på boktryck får därför kännbara återverkningar på rådets budget.

Rådet behöver betydligt ökade resurser för att kunna både sörja för forskningens förnyelse och låta fullfölja pågående forskningsprojekt. Närmast önskar rådet sätta i gång ett sedan år 1969 planerat tvärvetenskapligt projekt om den borgerliga kulturen.

Rådet begär vidare medel för forskarrekrateringstjänster inom humaniora och teologi.

2. En extra ordinarie tjänst som professor i bebyggelsevård, personlig för professorn i svensk och jämförande arkitekturhistoria vid konsthögskolan Göran Lindahl, föreslås bli inrättad vid rådet den 1 juli 1974 med placering vid nordiska institutet för samhällsplanering. Universitetskanslersämbetet, statens planverk och nordiska institutet för samhällsplanering har tillstyrkt förslaget.

3. Rådet föreslår att ytterligare tre särskilda forskartjänster inrättas.

4. Tjänst som sekreterare i lönegrad C 1 föreslås bli inrättad vid rådet.

5. Rådet yrkar att anslaget nästa budgetår ökas med 4 510 000 kr. till 15 300 000 kr. Inom ramen för detta belopp bör förvaltningskostnader beräknas 475 000 kr., vilket innebär en ökning med 110 000 kr.

6. Rådet föreslår att ett särskilt anslag på 1,7 milj. kr. ställs till rådets förfogande för bekostande av tryckning av doktorsavhandlingar inom humaniora och teologi.

Rådet redovisar vidare de förändringar i rådets rutiner vid beviljande och utbetalning av anslag som vidtagits och planeras i samråd med riksrevisionsverket.

Departementschefen

Rådet har i sin anslagsframställning redovisat åtgärder i anledning av Kungl. Maj:ts uppdrag till rådet den 2 februari 1973 (jfr prop. 1973: 1 bil. 10 s. 414). Dessa åtgärder synes väl ägnade att förbättra de rutiner som rådet tillämpar vid beviljande och utbetalning av anslag.

Anslaget bör för nästa budgetår räknas upp med 1 125 000 kr. till 11 915 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Humanistisk forskning* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 11 915 000 kr.

E 49. Samhällsforskning

1972/73 Utgift	10 989 079	Reservation	2 293 479
1973/74 Anslag	12 230 000		
1974/75 Förslag	13 600 000		

Från detta anslag bestrids kostnader för dels forskningsprojekt samt tre extra ordinarie tjänster som professor och 16 särskilda forskartjänster inom verksamhetsområdet för statens råd för samhällsforskning, dels rådets förvaltning. För förvaltningskostnader får budgetåret 1973/74 användas högst 465 000 kr. av anslaget.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Statens råd för samhälls- forskning	Departements- chefen
Socialvetenskaplig forskning och publiceringsverksamhet	5 500 000	+3 250 000	+1 370 000
Rättsvetenskaplig forskning och publiceringsverksamhet	1 230 000	+ 520 000	
Psykologisk och pedagogisk forskning och publicerings- verksamhet	5 500 000	+1 500 000	
	12 230 000	+5 270 000	+1 370 000

Statens råd för samhällsforskning

1. Rådet har under senare år kunnat ge anslag till forskningsprojekt m. m. motsvarande endast drygt en fjärdedel av det sammanlagda sökta anslagsbeloppet. Rådet föreslår att dess resurser ökas så att de täcker åtminstone hälften av de sökta anslagen.

Angelägen forskning inom rådets verksamhetsområde gäller bl. a. inkomstfördelningsproblem, effektivitetsproblem inom statlig och kommunal förvaltning, medborgarna och medinflytandet, miljöns utnyttjande och utformning, arbetsmarknadens sociologi, invandrarnas anpassningsproblem, rättslivets funktioner i samhället, utvecklingspsykologi, socialpsykologi, psykologisk behandlingsforskning, psykologiska studier av barn-föräldrarelationer samt psykologingvistisk forskning.

Rådet föreslår att antalet särskilda forskartjänster vid rådet ökas. Vidare bör rådet ges ökade medel för andra typer av forskarbefattningar och för biträdespersonal m. m.

2. En extra ordinarie tjänst som professor i makrosociologi, personlig för professorn Gösta Carlsson, Stockholm, föreslås bli inrättad vid rådet den 1 juli 1974 med placering vid universitetet i Stockholm. Universitetskanslersämbetet har tillstyrkt förslaget.

3. Tjänst som kanslichef i lönegrad C 1 föreslås bli inrättad vid rådet.

4. För förvaltningskostnader bör beräknas ett belopp av 600 000 kr., vilket innebär en ökning med 135 000 kr.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Samhällsforskning* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 13 600 000 kr.

E 50. Naturvetenskaplig forskning

1972/73 Utgift	53 275 427	Reservation	9 187 292
1973/74 Anslag	62 480 000 ¹		
1974/75 Förslag	70 130 000		

¹ Av anslaget skall vid utgången av budgetåret 246 000 kr. tillföras budgetutjämningsfonden.

Från detta anslag bestrids kostnader för bl. a. dels forskningsprojekt samt sju extra ordinarie tjänster som professor och 26 särskilda forskartjänster inom statens naturvetenskapliga forskningsråds verksamhetsområde, dels rådets förvaltning. Från anslaget bestrids även kostnader för rymdforskningsprojekt inom verksamhetsområdet för statens delegation för rymdverksamhet (prop. 1972: 48 s. 37, NU 1972: 37, rskr 1972: 216).

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Rådet/Rymd-delegationen	Departementschefen
Naturvetenskaplig forskning			
Programområden:			
1. biologi	16 890 000	+11 220 000	+7 095 000
2. kemi	12 640 000	+ 8 675 000	
3. geovetenskaper	8 070 000	+ 4 745 000	
4. fysik	12 330 000	+ 9 635 000	
5. naturvetenskaplig publicerings- och informationsverksamhet	2 000 000	+ 800 000	
6. serviceverksamhet m. m.	2 030 000	+ 495 000	
7. förvaltning	1 650 000	+ 580 000	
	55 610 000^{1, 2}	+36 150 000	+7 095 000
Rymdforskning	6 870 000 ³	+ 543 000	+ 555 000
	62 480 000	+36 693 000	+7 650 000

¹ Statens naturvetenskapliga forskningsråd. Delbeloppen anger rådets preliminära fördelning på programområden.

² Av anslagsposten skall vid utgången av budgetåret 153 000 kr. tillföras budgetutjämningsfonden.

³ Statens delegation för rymdverksamhet. Av anslagsposten skall vid utgången av budgetåret 93 000 kr. tillföras budgetutjämningsfonden.

Statens naturvetenskapliga forskningsråd

1. Inom ramen för den föreslagna förstärkningen av de olika pro-

gramområdena har rådet beräknat medel för bl. a. dels forskartjänster (+1 825 000 kr.) samt assistent- och biträdespersonal (+7 825 000 kr.), främst inom kemi och biologi, dels materiel inklusive tung utrustning (+11 325 000 kr.), främst inom fysik och kemi.

Inom de olika programområdena anser rådet att en ökad satsning bör ske på följande särskilt prioriterade program.

Biologi: molekylärbiologi, grundläggande ekologisk forskning, taxonomi, organismbiologi, mikrobiologi och genetik.

Kemi: katalys, enzymologi och specifika reaktioner, havskemi samt biologiska membraner.

Geovetenskaper: internationella hydrologiska dekaden (IHD), geodynamisk forskning (Geodynamics Project, GDP), internationella geologiska korrelationsprogrammet (IGCP), Global Atmospheric Research Programme (GARP), fjärranalys och fysisk oceanografi.

Fysik: biofysik, datalogi, vissa delområden inom kondenserade materiens fysik, miljöfysik och radioastronomi.

2. Från detta anslag bestrids kostnaderna för Sveriges deltagande i vissa internationella forskningsprojekt. För nästa budgetår räknar rådet preliminärt med ett ökat medelsbehov om sammanlagt 1 960 000 kr. för de svenska bidragen till dels den europeiska organisationen för astronomisk forskning rörande södra stjärnhimlen (ESO) (prop. 1961: 138, UU 1961: 3, rskr 1961: 253), dels den europeiska konferensens för molekylärbiologi (CEBM) allmänna program (prop. 1968: 1 bil. 10 s. 342, SU 1968: 41, rskr 1968: 114) och specialprojekt för ett europeiskt laboratorium för molekylärbiologi (prop. 1973: 1 bil. 10 s. 420, UbU 1973: 10, rskr 1973: 108).

3. Enligt rådets mening bör i första hand ett ökat medelsbehov (sammanlagt ca 13 milj. kr.) tillgodoses för bl. a. följande ändamål.

Sveriges deltagande i ESO och CEBM.

Rådets medverkan i projektet Barrskogslandskapets ekologi (jfr prop. 1973: 1 bil. 10 s. 409 och 418, UbU 1973: 10, rskr 1973: 108) (+1 600 000 kr.).

Nya projekt inom de olika programområdena (+3 385 000 kr.). Rådet har därvid prioriterat havsforskningen som ett temaområde med anknytning till programområdena biologi, kemi, geovetenskap och fysik.

Statens delegation för rymdverksamhet

I prop. 1972: 48 (s. 27, NU 1972: 37, rskr 1972: 216) förordade chefen för industridepartementet att frågan om resurser för fortsatt svensk rymdforskning vad gällde bl. a. den inom landet bedrivna verksamheten, skulle omprövas vid utgången av perioden 1972—1974. I syfte att ge underlag för denna prövning har delegationen utarbetat promemorian Svensk rymdforskning i långtidsperspektiv. Delegationen rekommenderar

menderar bl. a. att ett svenskt rymdforskningsprogram bibehålls på lägst nuvarande ambitionsnivå.

För nästa budgetår begär delegationen medel för att täcka prisstegringar m. m. (+543 000 kr.).

Departementschefen

Jag vill erinra om vad jag anfört vid min anmälan i det föregående av för vissa forskningsändamål gemensamma frågor.

Inom ramen för den av mig förordade ökningen av medlen till naturvetenskaplig forskning för nästa budgetår har jag beaktat att lönekostnaderna vid sju tjänster vid Kiruna geofysiska institut, vilka f. n. bekostas från detta anslag, enligt mina förslag i det följande fr. o. m. den 1 juli 1974 kommer att bestridas från anslaget Kiruna geofysiska institut.

I enlighet med vad jag anfört angående fortsatt svensk rymdforskning vid min anmälan i det föregående av för vissa forskningsändamål gemensamma frågor beräknar jag under detta anslag för nästa budgetår medel för ett fortsatt svenskt rymdforskningsprogram av ungefär oförändrad omfattning.

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Naturvetenskaplig forskning* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 70 130 000 kr.

E 51. Atomforskning

1972/73 Utgift	21 704 107	Reservation	3 307 953
1973/74 Anslag	24 360 000 ¹		
1974/75 Förslag	30 245 000		

¹ Härjämte har ett anslag om 750 000 kr. anvisats på tilläggsstat.

Från detta anslag bestrids kostnader för dels forskningsprojekt samt en extra ordinarie tjänst som professor och fem särskilda forskartjänster inom verksamhetsområdet för statens råd för atomforskning, dels rådets förvaltning. Från anslaget utgår även medel för del av det svenska bidraget till den europeiska kärnforskningsorganisationens (CERN) program för en 300 GeV-accelerator (prop. 1971: 55, UbU 1971: 18, rskr 1971: 175).

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75		
		Rådet	Departements- chefen	
Atomforskning	23 370 000 ¹	+ 9 470 000	+5 885 000	
elementarpartikelfysik	2 160 000	+1 000 000		
kärnstrukturforskning	5 950 000	+3 250 000		
merkostnader för svenskt deltagande i CERN:s program för en 300 GeV-accelerator	8 810 000 ²	+1 920 000		
plasmafysik med fusionsforskning	1 700 000	+1 100 000		
kondenserade materiens fysik, neutron- och reaktor-fysik m. m.	840 000	+ 500 000		
kärnkemi och strålningskemi	2 430 000	+ 500 000		
radiofysik och strålningsbiologi	1 260 000	+ 400 000		
övrigt	220 000	+ 800 000		
Förvaltning	990 000	+ 50 000		
Löne- och prisomräkning	--	+ 1 280 000		
	24 360 000	+10 800 000		+5 885 000

¹ Delbeloppen anger rådets preliminära fördelning.

² Rådet beräknar, till följd av inträffade valutakursförändringar, merkostnaderna för budgetåret 1973/74 till sammanlagt 9 910 000 kr. vilket med 1,1 milj. kr. skulle överstiga det belopp som ursprungligen beräknats. Rådet förutsätter att det i annan ordning kommer att kompenseras för dessa ökade kostnader och beräknar inte medel härför i detta sammanhang.

Statens råd för atomforskning

1. I enlighet med de av riksdagen godkända riktlinjerna för finansieringen av ett svenskt deltagande i CERN:s program för en 300 GeV-accelerator (prop. 1971: 55, UbU 1971: 18, rskr 1971: 175) skall merparten av kostnaderna för Sveriges deltagande i programmet bestridas inom ramen för detta anslag. För nästa budgetår beräknar rådet dessa kostnader till sammanlagt 11 830 000 kr.

Av det redovisade ökade medelsbehovet för elementarpartikelfysik och kärnstrukturforskning utgör 1,2 milj. kr. beräknade kostnader för utnyttjande av CERN:s forskningsresurser.

2. Ett bifall till rådets förslag skulle möjliggöra en angelägen förstärkning av resurserna för forskning inom rådets verksamhetsområde. Att redan vid tidpunkten för ingivandet av anslagsframställningen i detalj ange inom vilka områden och med vilken prioritet åtgärderna skall sättas in är, framhåller rådet, inte möjligt. Bl. a. följande punkter kan, enligt rådet, uppfattas som en exemplifierande modell.

En ökad satsning på förberedelsearbetet för deltagande i experiment vid CERN:s 300 GeV-accelerator är angelägen och bör kunna ske inom den föreslagna anslagsramen.

Inom kärnstrukturforskningen har Sverige en stark tradition och värdefulla forskningsresultat kan väntas med måttliga insatser. Tandem Van de Graaff-acceleratorlaboratoriet i Uppsala skulle kunna ges en fullgod basutrustning.

Vid en medelstilldelning på denna nivå även under de närmast föl-

jande åren skulle rådet troligen kunna bidra med ungefär hälften av kostnaderna för ombyggnaden av *acceleratorn vid Gustaf Werners institut* i Uppsala.

Ett ökat stöd till den plasmafysikaliska forskningen och fusionsforskningen är enligt rådet välmotiverat med hänsyn till den roll forskningsområdet spelar vad gäller den framtida energiförsörjningen.

Kärnkemi och strålningskemi samt radiofysik och strålningsbiologi är som grundvetenskaper viktiga för att lösa en rad problem inom skilda områden, t. ex. kärnenergifrågan. Måttliga insatser kan väntas ge god utdelning.

3. Av den föreslagna ökningen av anslaget utgör 5 600 000 kr. den minsta ökning som erfordras för att dels upprätthålla en meningsfull svensk verksamhet, dels säkra ett acceptabelt utnyttjande av CERN:s resurser.

Departementschefen

Riksdagen godkände år 1971 riktlinjerna för finansieringen av Sveriges deltagande i den europeiska kärnforskningsorganisationens (CERN) program för en 300 GeV-accelerator (prop. 1971: 55, UbU 1971: 18, rskr 1971: 175). I enlighet med dessa riktlinjer skall merparten av kostnaderna för Sveriges deltagande i programmet bestridas från detta anslag. Dessa kostnader kan för budgetåret 1974/75 beräknas uppgå till ca 11,7 milj. kr.

Kostnaderna för programmet för en 300 GeV-accelerator stiger mycket snabbt fram t. o. m. år 1974. För åren 1975 och 1976 kommer dessa kostnader att successivt minska. Enligt fastställda planer skall kostnaderna under de därpå följande två åren ligga på en nivå motsvarande den för år 1976 (jfr prop. 1971: 55 s. 5). För att undvika en alltför kraftig reduktion av medlen för övrig, av rådet stödd forskning, har för vart och ett av budgetåren 1972/73 och 1973/74 till rådet anvisats ett särskilt belopp om 2 milj. kr. För budgetåret 1974/75 beräknar jag för detta ändamål ett särskilt belopp om 1 milj. kr. (jfr prop. 1971: 55 s. 16). Detta innebär att till rådets förfogande ställs sammanlagt 5 milj. kr. under tre budgetår. De anslag som under budgetåren 1975/76—1978/79 kan komma att ställas till rådets förfogande bör reduceras med motsvarande belopp (jfr prop. 1971: 55 s. 11).

I diskussionen om den framtida energiförsörjningen har fusionskraften framhållits som en möjlig energikälla. Det slutliga målet för fusionsforskningen, en kontinuerligt kraftproducerande fusionsreaktor, är enligt rådet ännu avlägset. Väsentliga steg har dock tagits i riktning mot fusionsproblemet lösning. För en säker bedömning av fusionsforskningens roll för den framtida energiförsörjningen krävs, framhåller rådet, betydande insatser inom såväl teoretisk som experimentell forskning.

Inom ramen för den av mig förordade ökningen av anslaget till atomforskning har jag — efter samråd med chefen för industridepartementet — beräknat medel för en avsevärd förstärkning av resurserna för plasmafysik med fusionsforskning.

Vid min medelsberäkning för nästa budgetår har jag vidare beaktat att lönekostnaderna vid tre tjänster vid forskningsinstitutet för atomfysik, vilka f. n. bekostas från detta anslag, vid bifall till mina förslag i det följande fr. o. m. 1 juli 1974 kommer att bestridas från anslaget Forskningsinstitutet för atomfysik: Förvaltningskostnader. Från förevarande anslag bestrids innevarande budgetår även kostnaderna för en av rådet inrättad tjänst som föreståndare vid Tandem Van de Graaff-acceleratorlaboratoriet i Uppsala. Vid min anmälan i det föregående av anslaget Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal har jag förordat att en professur i kärnfysik inrättas vid universitetet i Uppsala den 1 juli 1974. Jag har tagit hänsyn till detta förslag vid min medelsberäkning för nästa budgetår av anslaget till atomforskning.

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Atomforskning* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 30 245 000 kr.

E 52. Europeiskt samarbete inom kärnforskningen

1972/73 Utgift	25 526 432
1973/74 Anslag	25 245 000
1974/75 Förslag	30 320 000

Från detta anslag bestrids kostnaderna för Sveriges deltagande i det europeiska samarbetet på kärnforskningens område, CERN (prop. 1953: 127, SU 1953: 77, rskr 1953: 167; prop. 1966: 1 bil. 10 s. 560, SU 1966: 42, rskr 1966: 125; prop. 1971: 55, UbU 1971: 18, rskr 1971: 175).

Statens råd för atomforskning

1. CERN:s grundprogram och program för lagringsringar

Beslutet år 1971 av CERN:s råd att anta programmet för en 300 GeV-accelerator fattades under förutsättning av bl. a. en reduktion av dittills planerade budgetramar för grundprogram och program för lagringsringar. Inom ramen för dessa program skulle dessutom experimentutrustning ställas i ordning för att från och med år 1976 möjliggöra forskning med strålar om en energi av upp till 200 GeV från den

nya storacceleratorn. Till följd härav pågår inom CERN en omfattande översyn av program och budget för grundprogram och program för lagringsringar. Det svenska bidraget till dessa program för nästa budgetår kan — vid en bidragskvot av 4,78 % — beräknas till 25 870 000 kr. (+3 370 000 kr.).

2. CERN:s program för en 300 GeV-accelerator

I enlighet med de av riksdagen godkända riktlinjerna för finansieringen av det svenska deltagandet i CERN:s program för en 300 GeV-accelerator skall merparten av kostnaderna för Sveriges deltagande i detta program bestridas inom ramen för reservationsanslaget Atomforskning (prop. 1971: 55, UbU 1971: 18, rskr 1971: 175). Kostnaderna i övrigt för programmet skall t. v. bestridas från förevarande anslag. Ifrågasvarande kostnader kan för nästa budgetår — vid en bidragskvot av 4,80 % — beräknas till 3 450 000 kr. (+750 000 kr.).

3. Kostnader för svensk representation i CERN

Inom ramen för anslaget får högst 45 000 kr. tas i anspråk för svenska representanters deltagande i sammanträden med CERN samt dess kommittéer och arbetsgrupper. För nästa budgetår föreslår rådet att detta belopp räknas upp med 5 000 kr. till 50 000 kr.

Departementschefen

Jag beräknar Sveriges bidrag för nästa budgetår till CERN:s grundprogram och program för lagringsringar — vid en bidragskvot av 4,78 % — till 26 550 000 kr. (+4 050 000 kr.).

I enlighet med de av riksdagen godkända riktlinjerna för finansieringen av Sveriges deltagande i CERN:s program för en 300 GeV-accelerator (prop. 1971: 55, UbU 1971: 18, rskr 1971: 175) skall merparten av kostnaderna för Sveriges deltagande i detta program bestridas inom ramen för reservationsanslaget Atomforskning. Kostnaderna i övrigt för programmet skall t. v. bestridas från förevarande anslag.

De sammanlagda kostnaderna för Sveriges deltagande budgetåret 1974/75 i programmet för en 300 GeV-accelerator kan — vid en bidragskvot av 4,80 % — beräknas till ca 15,4 milj. kr. Av detta belopp motsvarar ca 11,7 milj. kr. de kostnader som, i enlighet med vad jag redovisat vid min anmälan av reservationsanslaget Atomforskning, skall bestridas inom ramen för nämnda anslag och 3 700 000 kr. (+1 000 000 kr.) de kostnader, som skall bestridas från förevarande anslag.

Jag har vidare beräknat ett belopp av 70 000 kr. (+25 000 kr.) för svenska representanters deltagande i sammanträden med CERN samt dess kommittéer och arbetsgrupper.

Anslaget bör för nästa budgetår räknas upp med sammanlagt 5 075 000 kr. till 30 320 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Europeiskt samarbete inom kärnforskningen* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 30 320 000 kr.

E 53. Europeiskt samarbete inom rymdforskningen

1972/73 Utgift	11 559 303
1973/74 Anslag	10 161 000
1974/75 Förslag	9 984 000

Från detta anslag bestrids dels kostnaderna för Sveriges deltagande i den europeiska organisationens för rymdforskning (ESRO) vetenskapliga program, dels Sveriges bidrag till driften av sondraketförsöksplatsen Esrange vid Kiruna (prop. 1972: 48 bil. 1, UbU 1972: 27, rskr 1972: 217). Kostnaderna för bl. a. Sveriges deltagande i ESRO:s grundprogram och tillämpningsprogram bestrids från ett särskilt anslag under trettonde huvudtiteln (prop. 1972: 48 bil. 2, NU 1972: 37, rskr 1972: 216). Statens delegation för rymdverksamhet, som inrättades den 1 juli 1972, är svenskt beredningsorgan för bl. a. kontakter med ESRO.

Statens delegation för rymdverksamhet

1. ESRO:s vetenskapliga program

Sverige deltar, i enlighet med statsmakternas beslut, t. v. till utgången av år 1974 i ESRO:s vetenskapliga program (prop. 1972: 48 s. 38, NU 1972: 37, rskr 1972: 216). I syfte att ge underlag för prövningen av bl. a. frågan om fortsatt svenskt deltagande i detta program har delegationen utarbetat promemorian *Svensk rymdforskning i långtidsperspektiv*. Delegationen rekommenderar bl. a. ett fortsatt svenskt deltagande i ESRO:s vetenskapliga program även efter utgången av år 1974.

Kostnaderna för Sveriges deltagande i det vetenskapliga programmet budgetåret 1974/75 kan — med utgångspunkt i en bidragskvot av 4,63 % — beräknas till 8 451 000 kr. (—371 000 kr.).

2. Bidrag till driften av Esrange

I samband med att ESRO:s medlemsstater beslöt lägga ned organisationens sondraketprogram träffades ett avtal mellan ESRO och Sverige om att Sverige den 1 juli 1972 skulle överta ansvaret för sondraketförsöksplatsen Esrange vid Kiruna (prop. 1972: 48 s. 29—33, NU 1972: 37, rskr 1972: 216). Vidare träffades avtal mellan ESRO och vissa av organisationens medlemsstater om ett specialprojekt för uppsändande av sondraketer. Avtalet innebär bl. a. att Sverige förbundit sig att un-

der en period av fem år, dvs. t. o. m. den 30 juni 1977, driva Esrange mot att de i specialprojektet deltagande staterna förbundet sig att under samma period bidra till driftkostnaderna.

Med hänsyn till inträffade prisstegringar kommer Sveriges bidrag till driften av Esrange budgetåret 1974/75 att behöva ökas till 1 533 000 kr. (+194 000 kr.).

Departementschefen

Jag vill erinra om vad jag anfört angående fortsatt svensk rymdforskning vid min anmälan i det föregående av för vissa forskningsändamål gemensamma frågor. I enlighet därmed förordar jag att Sverige för viss tid deltar i ESRO:s vetenskapliga program även efter utgången av år 1974.

Jag beräknar, i enlighet med delegationens förslag, kostnaderna för Sveriges deltagande i ESRO:s vetenskapliga program budgetåret 1974/75 till 8 451 000 kr. (—371 000 kr.).

Vidare beräknar jag, med hänsyn till inträffade prisstegringar, Sveriges andel av kostnaderna under nästa budgetår för driften av Esrange till 1 533 000 kr. (+194 000 kr.).

Anslaget bör för nästa budgetår föras upp med sammanlagt 9 984 000 kr. (—177 000 kr.). Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. godkänna att Sverige deltar i ESRO:s vetenskapliga program även efter utgången av år 1974,
2. till *Europeiskt samarbete inom rymdforskningen* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 9 984 000 kr.

E 54. Forskningsinstitutet för atomfysik: Förvaltningskostnader

1972/73 Utgift	2 382 145
1973/74 Anslag	2 698 000
1974/75 Förslag	3 102 000

Forskningsinstitutet för atomfysik förstatligades år 1964 (prop. 1964: 47, SU 1964: 47, rskr 1964: 148). Enligt sin stadga, fastställd av Kungl. Maj:t den 29 juni 1964 (ändrad senast den 25 maj 1973), har institutet till uppgift att bedriva forskning och utbildning inom atomfysikens område. Universitetskanslersämbetet (UKÄ) är central myndighet för institutet.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Universitets- kanslersämbetet	Departements- chefen
Personal			
Forskarpersonal	9	of.	of.
Övrig personal	20	+3	+3
	29	+3	+3
Anslag			
Lönekostnader	1 837 000		+217 000
Sjukvård	15 000		of.
Reseersättningar	7 500		+ 1 000
Lokalhyror	502 000	+559 000	+147 000
Bränsle, lyse och vatten	240 000		+ 29 000
Renhållning och städning	65 500		+ 8 000
Telegram och telefon	31 000		+ 2 000
	2 698 000	+559 000	+404 000

Universitetskanslersämbetet

UKÄ föreslår att de i riksstaten för innevarande budgetår uppförda anslagen Forskningsinstitutet för atomfysik: Förvaltningskostnader (förslagsanslag) och Forskningsinstitutet för atomfysik: Materiel m. m. (reservationsanslag) ersätts av ett reservationsanslag benämnt Forskningsinstitutet för atomfysik. UKÄ förutsätter därvid att sådana ökade personalkostnader som uppstår till följd av centralt träffade löneöverenskommelser skall bestridas från förslagsanslaget till täckning av merkostnader för löner och pensioner m. m. under sjunde huvudtiteln. Vidare bör möjlighet finnas till kompensation för sådana höjningar av lokalhyror m. m. som inte kunnat förutses i samband med anslagsframställning för institutet. Eventuell reservation vid utgången av budgetåret 1973/74 på anslaget Forskningsinstitutet för atomfysik: Materiel m. m. bör tillföras det nya reservationsanslaget.

UKÄ:s förslag i övrigt innebär i korthet följande.

1. Pris- och löneomräkning m. m. 249 000 kr., varav 44 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. 0-alternativet (—169 000 kr.) skulle innebära bl. a. avgiftsbeläggning av tjänster till andra institutioner och en kraftig minskning av bestrålningstiden vid institutets 225-cm-cyklotron.

3. I samband med anslagsomläggningen bör särskilda medel beräknas för kostnader för vikarier för anställd personal (+60 000 kr.).

Om den föreslagna anslagsomläggningen inte kommer till stånd bör institutet erhålla ytterligare resurser för administration (+60 000 kr.).

4. Lönekostnaderna vid en tjänst som forskningsingenjör och två tjänster som laboratorieingenjör, vilka f. n. bestrids från anslaget Atomforskning, bör nästa budgetår bestridas från förevarande anslag (+150 000 kr.). Statens råd för atomforskning har tillstyrkt förslaget.

5. Ytterligare medel bl. a. för ändamål som nu bekostas från institutets materielanslag (+100 000 kr.).

Departementschefen

Jag är inte beredd att förorda den av universitetskanslersämbetet föreslagna anslagsomläggningen. Vid min beräkning av anslaget till förvaltningskostnader för nästa budgetår har jag räknat med att lönekostnaderna vid en tjänst som forskningsingenjör och två tjänster som laboratorieingenjör, vilka f. n. bestrids från anslaget till atomforskning, fr. o. m. den 1 juli 1974 skall bestridas från förevarande anslag.

I övrigt räknar jag för nästa budgetår inte med andra förändringar under detta anslag än sådana av automatisk natur.

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Forskningsinstitutet för atomfysik: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 3 102 000 kr.

E 55. Forskningsinstitutet för atomfysik: Materiel m. m.

1972/73 Utgift	276 861	Reservation	58 191
1973/74 Anslag	257 000 ¹		
1974/75 Förslag	270 000		

¹ Av anslaget skall vid utgången av budgetåret 6 800 kr. tillföras budgetjämningsfonden.

Departementschefen

Jag förordar att anslaget höjs med 13 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Forskningsinstitutet för atomfysik: Materiel m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 270 000 kr.

E 56. Kiruna geofysiska institut

1973/74 Anslag	910 000
1974/75 Förslag	1 775 000

Kiruna geofysiska institut förstatligades år 1973 (prop. 1973: 59, UbU 1973: 20, rskr 1973: 134). Enligt sin instruktion, fastställd av Kungl. Maj:t den 25 maj 1973, har institutet till uppgift att bedriva och främja forskning samt mät- och registreringsverksamhet inom det geokosmofysiska ämnesområdet. Institutet skall vidare inom sitt verksamhetsområde medverka vid forskarutbildning som anordnas vid universitetet

i Umeå. Institutet utgör, såvitt avser denna utbildning, en institution vid universitetet. Institutets verksamhet utövas vid observatoriet i Kiruna och vid jonsfärobservatoriet i Lycksele. Universitetskanslersämbetet (UKÄ) är chefsmyndighet för institutet.

Av anslaget får högst 780 000 kr. användas för lönekostnader.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Universitetskanslersämbetet	Departementschefen
Personal			
Forskarpersonal	4	of.	of.
Övrig personal	8	+7	+7
	12	+7	+7

Universitetskanslersämbetet

UKÄ föreslår att anslaget för nästa budgetår räknas upp med sammanlagt 990 000 kr. till 1 900 000 kr.

Den föreslagna uppräknningen innebär i korthet följande.

1. Löneomräkning 26 000 kr., varav 19 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. 0-alternativet (—93 200 kr.) skulle enligt UKÄ medföra betydande svårigheter för en fortsatt verksamhet. En minskning av personalen med en kontorist skulle innebära att bearbetningen av vetenskapliga data försvårades. En nedskärning av medlen för drift m. m. måste, i institutets nuvarande ekonomiska läge, fördelas på olika verksamheter.

3. Lönekostnaderna vid en tjänst som forskningsingenjör, två tjänster som laboratorieingenjör, en tjänst som laboratorietekniker, två tjänster som institutionstekniker och en tjänst som kontorist, vilka f. n. bestrids från anslaget Naturvetenskaplig forskning, bör nästa budgetår bestridas från förevarande anslag (+370 000 kr.). Statens naturvetenskapliga forskningsråd (NFR) har tillstyrkt förslaget.

4. Medel för materiel som innevarande budgetår anvisats från anslaget Naturvetenskaplig forskning bör för nästa budgetår anvisas från detta anslag. (+70 000 kr.). NFR har tillstyrkt förslaget.

5. För lokalkostnader beräknar UKÄ 410 000 kr.

6. Förstärkning av nuvarande anslag (+114 000 kr.).

Departementschefen

Vid min beräkning av anslaget för nästa budgetår har jag räknat med att lönekostnaderna vid en tjänst som forskningsingenjör, två tjänster som laboratorieingenjör, en tjänst som laboratorietekniker, två tjänster som institutionstekniker och en tjänst som kontorist, vilka f. n. bestrids från anslaget till naturvetenskaplig forskning, fr. o. m. den 1 juli 1974 skall bestridas från förevarande anslag.

I övrigt räknar jag för nästa budgetår inte med andra förändringar under detta anslag än sådana av automatisk natur.

Anslaget bör för nästa budgetår räknas upp med 865 000 kr. till 1 775 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Kiruna geofysiska institut* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 1 775 000 kr.

E 57. Latinamerika-institutet i Stockholm

1972/73 Utgift	75
1973/74 Anslag	84 000
1974/75 Förslag	313 000

Latinamerika-institutet i Stockholm har enligt sin instruktion, fastställd av Kungl. Maj:t den 29 maj 1969 (ändrad senast den 11 december 1970), till uppgift att främja studiet av samhälls- och kulturutvecklingen i de latinamerikanska länderna. Det åligger institutet särskilt att driva och främja forskning och utbildning om Latinamerika, driva biblioteksverksamhet och utgöra dokumentationscentrum för latinamerikaforskningen. Institutet skall vidare anordna kurser, föreläsningar och seminarier och i övrigt sprida information om latinamerikanska förhållanden samt medverka till ekonomiska och allmänkulturella kontakter med Latinamerika.

Kostnaderna för institutet har efter det att institutet år 1969 omorganiserades till ett fristående statligt institut täckts genom att behållningen av den iberioamerikanska fonden har tagits i anspråk (jfr prop. 1969: 21, SU 1969: 47, rskr 1969: 138). Med utgången av innevarande budgetår är fondmedlen förbrukade. Chefsmyndighet för institutet är universitetskanslersämbetet (UKÄ).

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Universitets- kanslersämbetet	Departements- chefen
Personal			
Handläggande personal	2	of.	of.
Övrig personal	0,5	of.	of.
	2,5	of.	of.
Anslag			
<i>Utgifter</i>			
Lönekostnader	197 000	+ 43 000	+ 6 000
Sjukvård	2 000		of.
Lokalkostnader	5 000		+ 20 000
Expenser m. m.	76 000		+ 7 000
	280 000	+ 43 000	+ 33 000
<i>Uppbördsmedel</i>			
Fondmedel	196 000	—196 000	—196 000
Nettoutgift	84 000	+239 000	+229 000

Universitetskanslersämbetet

UKÄ förordar att medel till institutet budgetåret 1974/75 anvisas under ett reservationsanslag. UKÄ förutsätter därvid att sådana ökade personalkostnader som uppstår till följd av centralt träffade löneöverenskommelser skall bestridas från förslagsanslaget till täckning av merkostnader för löner och pensioner m. m. under sjunde huvudtiteln. UKÄ:s förslag i övrigt innebär i korthet följande.

1. Pris- och löneomräkning m. m. 33 000 kr., varav 5 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. Beträffande 0-alternativet bedömer UKÄ en reduktion av medlen till lönekostnader omöjlig med hänsyn till nuvarande personalsituation och till de uppgifter, som åligger institutet. Minskningen skulle därför drabba driftkostnadsposterna med en nedskärning av verksamheten — främst informations- och dokumentationsfunktionerna — som följd.

3. Medelsanvisning med anledning av övergång till reservationsanslag (+10 000 kr.).

4. Ökad medelsanvisning med anledning av bortfall av fondmedel (+196 000 kr.).

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Latinamerika-institutet i Stockholm* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 313 000 kr.

E 58. Institutet för social forskning

1972/73 Utgift	995 477
1973/74 Anslag	1 243 000
1974/75 Förslag	1 286 000

Institutet för social forskning inrättades den 1 januari 1972 (prop. 1971: 141, UbU 1971: 32, rskr 1971: 348, prop. 1972: 29, UbU 1972: 25, rskr 1972: 185). Institutet har enligt sin instruktion (1972: 371) till uppgift att bedriva och främja forskning rörande sociala frågor och arbetsmarknadsfrågor samt att verka för samordning av sådan forskning. Institutet skall vidare inom sitt verksamhetsområde medverka vid utbildning som anordnas vid läroanstalter för högre utbildning. Universitetskanslersämbetet (UKÄ) är chefsmyndighet för institutet.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Universitets- kanslersämbetet	Departements- chefen
Personal			
Forskarpersonal	10,5	+1	of.
Övrig personal	4	of.	of.
	14,5	+1	of.
Anslag			
Lönekostnader	1 023 000	+123 000	+26 000
Sjukvård	3 000	+ 1 000	+ 1 000
Reseersättningar	25 000	+ 2 000	+ 1 000
Lokalkostnader	102 000	+ 8 000	+ 8 000
Expenser	90 000	+ 10 000	+ 7 000
Forsknings- och utvecklings- arbete	—	+100 000	—
	1 243 000	+244 000	+43 000

Universitetskanslersämbetet

1. Löneomräkning 26 000 kr., varav 24 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. I 0-alternativet förordar UKÄ att antalet assistenttimmar, som får disponeras av institutet, minskas med 1 000.

3. Tjänst som biträdande professor omfattande utvärderingsforskning inom det socialpolitiska området (+97 000 kr.).

Förslaget rörande medel för forsknings- och utvecklingsarbete innebär bl. a. att institutet skulle få möjligheter att initiera projekt inom sitt verksamhetsområde och att anställa personal för begränsad tid inom särskilda forskningsprojekt.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Institutet för social forskning* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 286 000 kr.

E 59. Bidrag till Institutet för internationell ekonomi

1972/73 Utgift	780 000
1973/74 Anslag	830 000
1974/75 Förslag	875 000

Från detta anslag bestrids kostnader för verksamheten vid Institutet för internationell ekonomi (prop. 1962: 1 bil. 10 s. 525, SU 1962: 102, rskr 1962: 245). Enligt sina stadgar, fastställda av Kungl. Maj:t den 6 juni 1962 (ändrade senast den 18 oktober 1968), har institutet, som även är institution vid universitetet i Stockholm, till uppgift att bedriva forskning rörande internationella ekonomiska relationer.

Universitetskanslersämbetet

För att gästforskarverksamheten skall kunna förstärkas föreslår universitetskanslersämbetet (UKÄ) att anslaget räknas upp med 100 000 kr.

0-alternativet (—42 000 kr.) skulle enligt UKÄ innebära en begränsning av möjligheterna att knyta gästforskare till institutet.

Departementschefen

Jag förordar att anslaget för nästa budgetår räknas upp med 45 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till Institutet för internationell ekonomi* för budgetåret 1974/75 anvisa ett anslag av 875 000 kr.

E 60. Bidrag till Konung Gustaf V:s forskningsinstitut

1972/73 Utgift	749 000
1973/74 Anslag	813 000
1974/75 Förslag	860 000

Från detta anslag bestrids vissa personalkostnader vid Konung Gustaf V:s forskningsinstitut. Övriga kostnader för verksamheten täcks av medel från Konung Gustaf V:s 80-årsfond. Vid institutet, där ett fyrtiotal forskare är verksamma, bedrivs huvudsakligen forskning med inriktning mot reumatiska och andra invalidiserande folksjukdomar (prop. 1947: 272, SU 1947: 247, rskr 1947: 436).

Styrelsen för Konung Gustaf V:s 80-årsfond

1. Löneomräkning m. m. 78 000 kr., varav 21 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. 0-alternativet skulle innebära indragning av en tjänst som ekonomibiträde.

3. Medelsanvisning för vissa lönekostnader som f. n. bestrids från Konung Gustaf V:s 80-årsfond (+80 000 kr.).

4. Tjänst i lönegrad B 5, personlig för nuvarande innehavaren av en tjänst som förste forskningsingenjör i lönegrad A 28 vid institutet med samtidig indragning av sistnämnda tjänst (+11 000 kr.).

5. Ökad medelsanvisning för biträdespersonal (+138 000 kr.).

Departementschefen

Vid min beräkning av detta anslag har jag beaktat medelsbehovet bl. a. för ökade kostnader till följd av inträffade lönestegringar och höjt

lönekostnadspålägg. Jag förordar att anslaget för nästa budgetår räknas upp med 47 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till Konung Gustaf V:s forskningsinstitut* för budgetåret 1974/75 anvisa ett anslag av 860 000 kr.

E 61. Bidrag till Internationella meteorologiska institutet i Stockholm

1972/73 Utgift	357 000
1973/74 Anslag	380 000
1974/75 Förslag	399 000

Från detta anslag bestrids kostnader för verksamheten vid Internationella meteorologiska institutet i Stockholm (prop. 1955: 1 bil. 10 s. 697, SU 1955: 8, rskr 1955: 8). Enligt sina stadgar, fastställda av Kungl. Maj:t den 28 december 1956, har institutet till uppgift att bedriva forskning i meteorologi och därmed sammanhängande ämnen samt att främja internationellt vetenskapligt samarbete på meteorologins område.

Verksamheten vid institutet bedrivs inom ämnesområdena dynamisk meteorologi, atmosfärens fysik, atmosfärens kemi samt geofysisk hydro-mekanik och oceanografi.

Styrelsen för Internationella meteorologiska institutet i Stockholm

1. Pris- och löneomräkning 39 000 kr.
2. 0-alternativet (—21 000 kr.) skulle innebära en reduktion av gästforskarverksamheten.
3. Förstärkning av gästforskarverksamheten (+183 000 kr.).
4. Medel för datamaskintid (+50 000 kr.).

Departementschefen

Jag förordar att anslaget för nästa budgetår räknas upp med 19 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till Internationella meteorologiska institutet i Stockholm* för budgetåret 1974/75 anvisa ett anslag av 399 000 kr.

E 62. Bidrag till Vetenskapsakademien

1973/74 Anslag	4 980 000
1974/75 Förslag	5 430 000

Från detta anslag utgår bidrag till Vetenskapsakademiens centrala verksamhet och till verksamheten vid vissa av dess institutioner (prop. 1973: 59, UbU 1973: 20, rskr 1973: 134).

	1973/74 ¹	Beräknad ändring 1974/75	
		Akademien	Departements- chefen
1. Central verksamhet	1 507 000	+1 128 000	+450 000
2. Biblioteket	2 124 000	+ 576 000	
3. Kristinebergs marinbiologiska station	746 000	+ 450 000	
4. Mittag-Lefflers matematiska stiftelse	100 000	+ 50 000	
5. Abisko naturvetenskapliga station	310 000	+ 113 000	
6. Forskningsstationen för astrofysik i Anacapri	193 000	+ 75 000	
7. Lärdoms-historiska samlingarna	—	+ 39 000	
	4 980 000	+2 431 000	+450 000

¹ Beloppen anger akademiens fördelning av statsbidraget.

Vetenskapsakademien

1. Akademien ger sedan år 1972 ut miljötidskriften *AMBIO* — a journal of the human environment. *AMBIO* finansieras f. n. genom bl. a. anslag från vissa forskningsråd, statens naturvårdsverk och styrelsen för teknisk utveckling. Dessa anslag bör successivt ersättas med anslag direkt över riksstaten (+200 000 kr.).

2. För den internationella kontaktverksamheten som omfattar bl. a. medlemsavgifter till vissa internationella vetenskapliga sammanslutningar och forskarutbyte inom ramen för särskilda avtal med akademier i andra länder räknar akademien med ett ökat medelsbehov (+521 000 kr.).

3. Det beräknade ökade medelsbehovet för akademiens institutioner omfattar, förutom medel för löne- och prisomräkning, bl. a. engångsanslag för inköp och underhåll av viss utrustning vid Kristinebergs marinbiologiska station och forskningsstationen för astrofysik i Anacapri (+174 000 kr.).

Departementschefen

Vetenskapsakademien har hittills slutit avtal om forskarutbyte med Royal Society i London, Sovjetunionens vetenskapsakademi och medicinska akademi samt vetenskapsakademierna i Ungern, Polen och Tyska Demokratiska Republiken. Vidare har akademien anmält sin avsikt att träffa avtal med den tjeckoslovakiska vetenskapsakademien. Akademien räknar därjämte med att under nästa budgetår underställa Kungl. Maj:t frågor om avtal med ytterligare akademier. Jag ansluter mig till vad föredragande statsrådet uttalade i prop. 1973: 59 (s. 78) angående Vetenskapsakademiens och dess institutioners framtida ställning och verksamhet m. m. (UbU 1973: 20, rskr 1973: 134), nämligen att det får anses vara ett samhällsintresse att forskarutbytet genom akade-

miens försorg breddas. Vid min beräkning av anslaget till bidrag till akademien för nästa budgetår har jag därför beaktat behovet bl. a. av medel för denna verksamhet.

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till Vetenskapsakademien* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 5 430 000 kr.

E 63. Bidrag till Riksföreningen mot cancer

1972/73 Utgift	3 000 000	Reservation	—
1973/74 Anslag	3 000 000		
1974/75 Förslag	3 000 000		

Detta anslag är avsett som bidrag till verksamheten inom Riksföreningen mot cancer för forskning såväl i gränsområdet mellan grundläggande biologisk forskning och cancerforskning som för direkt tillämplad klinisk forskning rörande tumörsjukdomarnas diagnostik och behandling (prop. 1971: 1 bil. 10 s. 355, UbU 1971: 3, rskr 1971: 84).

Som villkor för statsbidraget gäller bl. a. att socialstyrelsen och statens medicinska forskningsråd skall utse vardera en ledamot i Riksföreningens mot cancer forskningsnämnd samt att föreningens beslut om beviljande av anslag som överstiger 300 000 kr. skall underställas Kungl. Maj:ts prövning.

Riksföreningen mot cancer

Anslaget bör föras upp med oförändrat belopp.

Departementschefen

Jag förordar att anslaget för nästa budgetår förs upp med oförändrat belopp.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till Riksföreningen mot cancer* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 3 000 000 kr.

f) inredning och utrustning**E 64. Inredning och utrustning av lokaler vid universiteten m. m.**

I riksstaten för innevarande budgetår finns uppfört ett reservationsanslag av 73 milj. kr. till inredning och utrustning av lokaler vid universiteten m. m.

För nästa budgetår föreligger anslagsframställningar från byggnadsstyrelsen, utrustningsnämnden för universitet och högskolor samt tekniska högskolans i Stockholm byggnadskommitté om sammanlagt 78,4 milj. kr. Beredningen av hithörande frågor är ännu inte avslutad. Jag avser att senare föreslå Kungl. Maj:t att för 1974 års riksdag lägga fram en särskild proposition i ämnet. I riksstatförslaget bör tas upp ett preliminärt belopp av 75 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till *Inredning och utrustning av lokaler vid universiteten m. m.* för budgetåret 1974/75 beräkna ett reservationsanslag av 75 000 000 kr.

F LÄRARUTBILDNING

Vissa gemensamma frågor

Skolöverstyrelsen

I prop. 1973: 1 (bil. 10 s. 432) redovisades skolöverstyrelsens (SÖ:s) bedömningar av det framtida behovet i fråga om *antal intagna till lärarutbildning*. SÖ har i sin långtidsbedömning nu på några punkter gjort en revidering, bl. a. med hänsyn till beslut vid 1972 och 1973 års riksdagar. Förändringarna avser i första hand lärare i läroämnena. Vad gäller lärare för lägstadiet resp. mellanstadiet redovisas nu endast ett alternativ till intagning.

SÖ:s beräkning i långtidsbedömningen av intagningskapaciteten till vissa lärarutbildningar framgår av följande tabell.

Antal intagningsplatser i vissa lärarutbildningar 1973/74—1978/79

Utbildningskategorier	Antal intagningsplatser					
	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	1978/79
Förskollärare	2 400	2 580	2 730	2 880	3 030	3 180
Lägstadielärare	1 080	960	720	720	720	720
Mellanstadielärare	1 440	1 248	1 080	1 080	1 080	1 080
Ämneslärare	1 800	1 550	1 550	1 450	1 450	1 450
Speciallärare	944	980	1 092	1 092	1 092	1 092
Gymnastiklärare	250	250	250	250	250	250
Musiklärare	173	100	200	200	200	200
Teckningslärare	72	72	150	150	150	150
Hushållslärare	96	108	132	132	132	132
Barnvårdslärare	36	36	36	36	36	36
Textillärare	108	108	96	96	96	96
Slöjdlärare	96	96	96	96	96	96
Lärare i administrativ eller teknisk databehandling	—	—	—	—	—	—
Lärare för industri och hantverk	144	144	144	192	192	192
Lärare för jordbruk, skogsbruk och trädgårdsnäring	48	48	48	24	24	24
Lärare för handel och kontor	48	96	48	48	48	48
Lärare inom vårdyrkesutbildning	320	298	298	298	298	298

Vad gäller lärare för vårdyrken har SÖ reviderat sin beräkning i särskild skrivelse den 4 september 1973.

Kungl. Maj:t gav den 2 juni 1972 universitetskanslersämbetet och SÖ i uppdrag att på grundval av prop. 1972: 26 utreda vissa kvarstående frågor beträffande *vidareutbildning av mellanstadielärare*.

I nämnda proposition framhölls bl. a. följande.

En viktig princip som fastställdes i samband med 1967 års lärarutbildningsreform var att högstadiets ämneslärare skulle vara behöriga att undervisa i tre ämnen. Motsvarande krav bör gälla för den vidareutbildade mellanstadieläraren. Vidare framhölls att en särskilt metodikkurs om ca sex veckor borde anordnas inom vidareutbildningens ram. Som inträdeskrav till metodikkursen angavs minst tre års tjänstgöring på mellanstadiet efter examen. Läraren borde efter metodikkursen med full tjänstgöring tjänstgöra en termin på grundskolans högstadium, innan han kunde anses behörig för ordinarie ämneslärartjänst.

SÖ har med skrivelser den 5 juli och den 30 augusti 1973 överlämnat förslag i frågan. Förslagen innebär i korthet följande.

I fråga om en tredje tillvalskurs, som ett led i vidareutbildningen av mellanstadielärare, framhåller SÖ i sitt förslag, att de vidareutbildade mellanstadielärarna skall vara behöriga att undervisa i tre ämnen på högstadiet. I de fall vidareutbildningen omfattar 40 poäng i samma ämne som ingår i tillvalskursen i vederbörandes mellanstadielärarutbildning, bör därför fordras att vidareutbildningen också omfattar tillvalskurs i ett tredje ämne. Tillvalskurs som ett led i vidareutbildningen kan också bli aktuell för de äldre folkskollärarna vilka inte i sin grundutbildning genomgått någon tillvalskurs.

SÖ anser att det förefaller lämpligast för dem som skall genomgå vidareutbildningen att ifrågavarande tillvalskurser anordnas av lärarhögskolorna. För lärarhögskolorna vore en sådan anordning värdefull. Den minskning av intagningen till grundutbildning vid lärarhögskolorna, som kan bli nödvändig under de närmaste åren, medför en minskning av timunderlaget för lärartjänsterna vid lärarhögskolorna. Ett tillskott av studerande inom vidareutbildningen skulle öka möjligheterna att ge lärare vid lärarhögskolorna förlängt förordnande. SÖ bedömer det dessutom vara pedagogiskt värdefullt att på detta sätt kunna sammanföra studerande i grundutbildningen med erfarna lärare, som genomgår vidareutbildning.

Med hänvisning till vad som här anförts föreslår SÖ att varje lärarhögskola fr. o. m. höstterminen 1974 skall per termin få ta in totalt högst 16 examinerade folkskollärare/mellanstadielärare såsom studerande i tillvalskurser som anordnas inom grundutbildningen.

Vad gäller vidareutbildning av folkskollärare som examinerats enligt äldre bestämmelser är det enligt SÖ:s uppfattning angeläget att vidareutbildade folkskollärare och mellanstadielärare, oavsett skillnader i grundutbildning, uppnår samma kompetens för undervisning och samma behörighet för tjänster på högstadiet. Vidareutbildningen av folkskollärare vilka utexaminerats enligt äldre bestämmelser bör därför så långt möjligt anpassas efter den vidareutbildningsmodell som beslutats för mellanstadielärare vilka utexaminerats enligt 1968 års lärarhögskol-

stadga. Samtidigt bör en alltför stor skärpning av de vidareutbildningskrav som nu gäller för folkskollärare undvikas.

För att kunna möta de studerandes individuella behov när det gäller val av tillvalsämne samt kursernas förläggning i tid och rum bör olika modeller för kursernas anordnande finnas. SÖ föreslår följande.

Modell 1

Examinerade folkskollärare/mellanstadielärare bereds i mån av plats möjlighet att följa tillvalskurs som anordnas inom grundutbildningen på lärarhögskolornas mellanstadielärlinje. Kurserna förläggs till sen eftermiddagstid eller kvällstid.

Modell 2

16 examinerade folkskollärare/mellanstadielärare bildar en särskild studerandegrupp vid en lärarhögskola och genomgår tillvalskursen som utsträcks över en termin och förläggs till sen eftermiddagstid eller kvällstid.

Modell 3

För lärare som ej kan följa kurserna av modell 1 och modell 2 anordnas särskilda tillvalskurser, organiserade som två feriekurser förlagda till två på varandra följande somrar och med självstudier under mellanliggande läsår. Kurserna anordnas av lärarhögskolorna och omfattar samma antal timmar som de reguljära tillvalskurserna.

Nämnda kurser bör stå öppna även för lärare som önskar följa dem i fortbildningssyfte.

SÖ beräknar kostnaden per år till 998 000 kr. vid en kapacitet av dels 16 studerande vid 15 lärarhögskolor enligt modellerna 1 och 2, dels 10 kurser med 16 studerande per kurs enligt modell 3. Kurserna avses äga rum under sommarferierna 1974 och 1975.

Vad angår den metodikkurs som föreslås anordnad inom ramen för vidareutbildningen av folkskollärare och mellanstadielärare, anför SÖ att kursen bör anordnas en gång om året med början sommaren 1974. SÖ föreslår att kursen anordnas vid minst två lärarhögskolor med ämneslärlinje. Metodikkursen bör omfatta 40 timmar per ämne i de två undervisningsämnena i vilka mellanstadieläraren genomgått tillvalskurs. I det tredje ämnet i vilket läraren skall ha minst 40 poäng och ej har tillvalskurs bör metodikkursen omfatta 60 timmar. SÖ föreslår vidare att då ingen praktikutbildning ingår i metodikkursen denna bör innehålla auskultationer.

För den som avlagt folkskolläraryxamen enligt äldre bestämmelser än stadgan (1968: 318 ändrad senast 1972: 92) för lärarhögskolorna bör metodikkurser analogt med vidareutbildningen av mellanstadielärare omfatta 60 timmar metodik i det ämne där folkskolläraren har

40 poäng (alternativt 60 poäng) och 40 timmar metodik i det ämne där folkskolläraren har tillvalskurs. I det tredje ämnet där behörigheten grundas på genomgången folkskollärarexamen torde ämnesinnehållet ha utvecklats så att den kurs som många folkskollärare studerat vid seminariet inte till fullo kan anses innehålla modernt stoff. Metodikkursen bör för dessa lärare omfatta 60 timmar metodik i det tredje ämnet. SÖ beräknar kostnaden för 300 deltagare till 800 000 kr.

SÖ har i samråd med 1968 års barnstugeutredning fått i uppdrag att anordna en försöksverksamhet med *förkortad förskollärarytbildning* för barnskötare. Försöksverksamheten överensstämmer med tilläggsdirektiven till barnstugeutredningen, där föredragande statsrådet anför.

Utredningen bör pröva i vilken utsträckning den enskilde eleven kan genomgå en förskolepedagogisk utbildning etappvis. Eleven bör därvid vid övergång från en utbildning till en annan kunna utnyttja tidigare inhämtade kunskaper och erfarenheter.

Utbildningen, som är uppdelad på en förberedande åttaveckorskurs och en huvudkurs om 42 veckor, är avsedd för barnskötare med långvarig erfarenhet av arbete inom förskolan. Försöksverksamheten omfattar två kurser med vardera 18 deltagare. Kurserna är förlagda till förskoleseminariet i Solna och till Halmstad. Utbildningen har rönt ett stort intresse bland verksamma barnskötare. Antalet behöriga sökande var ca 300. Även i kommunerna har intresset för denna vidareutbildning varit stort. Flera förskoleseminarier har uttryckt intresse för att få bedriva försöksverksamheten.

Utbildningen har administrerats av SÖ och förskoleseminarierna i Göteborg och Solna. Den förberedande kursen har bekostats inom ramen för arbetsmarknadsutbildningen. För huvudkursen om 42 veckor har ca 350 000 kr. anvisats av Kungl. Maj:t under femte huvudtiteln.

Finsk-svenska utbildningsrådet har i skrivelse den 28 september 1973 föreslagit dels att ett visst antal intagningsplatser på klasslärarlinjerna bör tillkomma och reserveras för behöriga sökande med finska språket som modersmål, dels att en försöksvis intagning motsvarande två intagningsklasser övervägs, nämligen en klass på lågstadielärlinjen och en klass på mellanstadielärlinjen. SÖ bör vidare, enligt rådets mening, få i uppdrag att undersöka behoven av den föreslagna utbildningen för de närmaste åren samt utarbeta förslag till förläggning, organisation och innehåll av utbildningen. SÖ har yttrat sig över skrivelsen och tillstyrkt att den föreslagna utbildningen kommer till stånd.

SÖ har i skrivelse den 6 oktober 1971 avgett förslag till bl. a. ny utformning av *lärarutbildningen för handels- och kontorsyrken*. Enligt förslaget skall denna lärarutbildning bygga på samma komponenter som lärarutbildningen för industri- och hantverksyrken. Sådan lärarutbildning kommer fr. o. m. budgetåret 1974/75 att omfatta 40 veckor vid lärarhögskola. Ämnesutbildningen skall i första hand inhämtas i gymnasieskolan.

Departementschefen

Jag vill inledningsvis erinra om vad jag anfört vid min anmälan av vissa gemensamma frågor rörande skolväsendet.

I prop. 1973: 1 (bil. 10 s. 439) framhöll föredragande statsrådet sambandet mellan lärarutbildningens dimensionering och dimensioneringen av högskoleutbildningen i dess helhet. 1968 års utbildningsutredning (U 68) har nu i betänkandet (SOU 1973: 2) Högskolan bl. a. lagt fram förslag till riktlinjer för de pedagogiska studievägarnas intagningskapacitet. Av betydelse är också det förslag som lärarutbildningskommittén lagt fram i betänkandet (SOU 1972: 92) Fortsatt reformering av lärarutbildningen om att de s. k. övningslärarna praktiskt taget undantagslöst i sin lärartjänst skall kombinera ett läro- och ett övningsämne. Nyligen har också skolöverstyrelsen (SÖ) föreslagit inrättande av motsvarande kombinationstjänster för de s. k. yrkeslärarna. Dessa förslag är avsedda att behandlas i ett sammanhang. För nästa budgetår bör intagningsplatserna i stort sett fördela sig enligt SÖ:s förslag. Den starkt förbättrade tillgången av ämneslärare och lärare för låg- och mellanstadierna bör dock beaktas i högre grad redan nästa år än vad SÖ gjort.

Med hänsyn bl. a. till riksdagens beslut om den allmänna förskolan bör en snabbare utbyggnad av förskollärarutbildningen ske.

Ämneslärare	1 560 ¹
Lärare för klass på mellanstadiet	1 080
Lärare för klass på lågstadiet	912
Lärare för specialundervisning i grundskola m. m.	980 ²
Förskollärare	2 664
Gymnastik- och idrottslärare	250
Lärare i barnavård	36
Lärare i hemkunskap	96
Lärare i textilslöjd	108 ³
Lärare i trä- och metallslöjd	96
Lärare för industri och hantverk	192
Lärare för handel och kontor	48
Lärare i vårdriken	364 ⁴
Lärare i musik	125 ⁵
Lärare i teckning	72 ³
Flyginstruktör	12
Studie- och yrkesvägledare	180

¹ I detta antal ingår även deltagare i den särskilda metodikkursen för mellanstadielärare som avser att vidareutbilda sig till ämneslärare samt deltagare i särskild vidareutbildning i matematik m. fl. ämnen.

² I detta antal ingår även deltagare i fortbildningskurser om minst en termin.

³ I detta antal ingår även deltagare i särskild utbildning av yrkeslärare i kläd-sömnad.

⁴ Treterminkurser och 19-veckorskurser vid statens institut för högre utbildning av sjuksköterskor.

⁵ Utbildning av dessa lärare bekostas inte från anslag under litt. F.

Under innevarande år pågår en försöksverksamhet med förkortad förskollärarutbildning för barnskötare. Enligt min mening bör denna verksamhet för nästa budgetår bedrivas i större omfattning

för att ge möjlighet åt än fler barnskötare med längre tids erfarenhet från barnstugorna att kunna vidareutbilda sig till förskollärare. Jag räknar med att verksamheten, förlagd till sex orter, skall kunna omfatta 144 deltagare.

Vid 1972 års riksdag fattades beslut om ny uppläggning av vidareutbildningen av mellanstadielärare till ämneslärare (prop. 1972: 26, UbU 1972: 20, rskr 1972: 153). En särskild metodikkurs om sex veckor skall genomgåas av dem som vill vidareutbilda sig. Dimensioneringen av denna kurs, som skall anordnas för första gången under budgetåret 1974/75, styr vidareutbildningens kapacitet. Intagningens storlek måste därför bedömas i samband med ställningstagandet till den s. k. direktutbildningen av ämneslärare i form av praktisk-pedagogisk utbildning vid lärarhögskola. Vidareutbildningen bör nästa budgetår omfatta högst 150 mellanstadielärare.

SÖ har i särskild skrivelse föreslagit att tillvalskurserna i mellanstadielärarytbildningen görs tillgängliga för bl. a. dem som utbildats enligt äldre folkskollärarytbildning. Jag tillstyrker förslagen vad avser modellerna 1 och 3. Som SÖ framhåller kan detta även anses som en betydelsefull fortbildningsåtgärd.

SÖ har i sin anslagsframställning för nästa budgetår aktualiserat frågan om lokaliserings av ämneslärarytbildningen. SÖ har därvid föreslagit att denna utbildning inte längre skall anordnas i Karlstad, Växjö och Örebro. Detta har mött motstånd från bl. a. de berörda kommunerna. I avvaktan på ställningstagandet till U 68:s förslag om lokalisering av högskoleutbildningen räknar jag dock med intagning till ämneslärarytbildning även nästa år på de nämnda orterna.

I enlighet med SÖ:s förslag räknar jag med att utökningen av speciallärarytbildningen skall ske vid lärarhögskolan i Umeå.

Den föreslagna särskilda utbildningen av barnskötare till förskollärare bör förläggas till sådana orter där försöksbarnstuga i enlighet med barnstugeutredningens modell förekommer. I dessa barnstugor tillämpas lagarbetsprincip och barnen indelas i s. k. syskongrupper. Vid lärarhögskolan i Härnösand bör en förskollärlinje inrättas.

Jag avser att senare föreslå Kungl. Maj:t hur intagningsplatserna för lärarytbildning bör fördelas mellan olika orter nästa budgetår.

Vid 1973 års riksdag fattades beslut om en ny utformning av utbildningen av lärare för industri och hantverk (prop. 1973: 1 bil. 10 s. 440, UbU 1973: 11, rskr 1973: 114). Den praktisk-pedagogiska utbildningen förlängdes därvid till 40 veckor. SÖ har i sin anslagsframställning föreslagit att även utbildningen av lärare för handel och kontor skall få denna tidsmässiga omfattning och motsvarande utformning. Ett ställningstagande till detta förslag bör anstå till dess att SÖ redovisat bedömningar av utbildningsbehovet för den aktuella lärargruppen.

Mot bakgrund av det förslag finsk-svenska utbildningsrådet framlagt vill jag betona vikten av att barn till invandrare ges en så god och allsidig utbildning som möjligt om det svenska samhället. För att uppnå detta mål krävs ofta att undervisningen i vissa delar kan ske på invandrarbarnens modersmål. Jag ser därför positivt på utbildningsrådets förslag att man inom ramen för den årliga dimensioneringen av klasslärarutbildningen bör anordna den föreslagna lärarutbildningen för behöriga sökande med finska som modersmål. Jag avser att senare föreslå Kungl. Maj:t att ge SÖ i uppdrag att utarbeta förslag till de förändringar i timplaner m. m. som kan bli aktuella för upprättandet av särskild utbildning på låg- och mellanstadielärlinjer inom en oförändrad kostnadsram. Utbildningen skall vara tillgänglig för personer vilka är såväl finsk- som svensktalande och har lämplig utbildning.

SÖ bör även få i uppdrag att utreda förutsättningarna för en förstärkt fortbildning av lärare som undervisar barn till invandrare inom ramen för anslaget Lärares fortbildning m. m.

SÖ bör vidare undersöka förutsättningarna för en till ferietid förlagd särskild utbildning av de obehöriga lärare som inom det obligatoriska skolväsendet f. n. undervisar barn till invandrare.

I prop. 1971: 34 (s. 52) förutskickade min företrädare särskilda åtgärder för de yrkesvalslärare som helt önskade övergå till undervisning. Genom en ändring i skolstadgan (1971: 235), som fick verkan från den 1 juli 1972, fick de yrkesvalslärare som hade 20 poäng (motsvarande) i samhällskunskap tillgodoräkna sin yrkesvägledningskurs om en termin som ytterligare 20 poäng i ämnet samhällskunskap. Genom beslut den 20 december 1973 har en särskild utbildning öppnats för de yrkesvalslärare som inte har samhällskunskap. Genom att gå igenom en särskild kurs kan de förvärva 20 poäng i ämnet samhällskunskap. Även här beaktas den genomgångna yrkesvägledningskursen.

SÖ har i skrivelse den 5 november 1973 bl. a. föreslagit att försöks- och demonstrationsverksamheten vid lärarhögskolorna under ytterligare en treårsperiod skall bedrivas i oförändrad omfattning jämfört med innevarande budgetår. Skrivelsen remissbehandlas f. n. Jag avser att senare återkomma till Kungl. Maj:t i denna fråga.

Under en rad av år har fortbildningen av lärare präglats av de reformer som genomförts på skolans olika områden och därvid kommit i stor utsträckning omfatta ämnesmässig och metodisk utbildning. Detta reformarbete är nu i stort sett avslutat. Jag finner det därför naturligt att fortbildningsverksamheten i framtiden kommer att präglas mer av skolans övergripande och sociala mål.

Samtidigt måste beaktas att fortbildningen ständigt anpassas till skolväsendets växlande behov. För att möjliggöra detta vill jag, i likhet med SÖ, betona betydelsen av att betrakta de medel som ställs till fortbildningens disposition såsom rörliga resurser.

Mot denna bakgrund vill jag peka på dels betydelsen av att utbildningen av skolledare även i fortsättningen ges hög prioritet, dels vikten av ett fortsatt samarbete mellan SÖ och studieförbunden i fråga om fortbildning av handledare inom invandrarundervisningen.

F 1. Lärarhögskolorna: Avlöningar till lärarpersonal m. m.

1972/73 Utgift	177 138 476
1973/74 Anslag	182 161 000
1974/75 Förslag	171 338 000

Lärarhögskolor finns dels i Göteborg, Linköping, Malmö, Stockholm, Umeå och Uppsala (större lärarhögskolor), dels i Falun, Gävle, Härnösand, Jönköping, Kalmar, Karlstad, Kristianstad, Luleå och Växjö (mindre lärarhögskolor). Bestämmelser om verksamheten vid lärarhögskola återfinns i stadgan (1968: 318) för lärarhögskolorna (omtryckt 1971: 463, ändrad 1972: 92).

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Skolöverstyrelsen	Departements- chefen
Personal			
Lärar- och forskarpersonal	1 405	—132	—182
Anslag			
<i>Utgifter</i>			
Lönekostnader	152 028 000	—12 317 000	—16 586 000
Sjukvård	166 000	of.	— 26 000
Vissa expenser	246 000	+ 12 000	+ 12 000
Lokalkostnader	21 937 000	+ 6 280 000	+ 6 182 000
Ersättning till vissa elever	7 789 000		— 390 000
	182 166 000	— 6 025 000	—10 808 000
<i>Uppbördsmedel</i>			
Upplåtelse av lokaler m. m.	5 000	of.	+ 15 000
Nettoutgift	182 161 000	— 6 025 000	—10 823 000

Skolöverstyrelsen

1. Pris- och löneomräkning m. m. 8 985 000 kr., varav 3 844 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. Skolöverstyrelsen (SÖ) har med hänvisning till föreslagna nedskärningar i utbildningskapaciteten ej redovisat något 0-alternativ.

3. Beslutade kapacitetsförändringar medför ett minskat medelsbehov för lärarlöner och tjänstgöringstillägg (—10 735 000 kr.).

4. Kapaciteten på ämneslärarlinjen bör minskas med 250 intagningsplatser (—2 680 000 kr.). SÖ anser därvid att ämneslärarutbildningen i Karlstad, Växjö och Örebro bör upphöra.

5. Kapaciteten på mellanstadielärarlinjen bör minskas med 192 intagningsplatser (—1 360 000 kr.).

6. Kapaciteten på lågstadielärarlinjen bör minskas med 120 intagningsplatser (—510 000 kr.).

7. Förskollärarutbildningen bör byggas ut med 150 intagningsplatser,

förlagda med två klasser till förskollärlinjen i Karlstad och en till linjen i Växjö och två klasser vid lärarhögskolan i Härnösand (+400 000 kr.).

8. I anledning av föreslagna kapacitetsförändringar bör kostnaderna för tjänstgöringstillägg minskas (—1 370 000 kr.).

9. Avlöningsförmåner åt studerande bör räknas upp (+825 000 kr.).

10. SÖ föreslår mot bakgrund av bristen på speciallärare en utbyggnad av speciallärarutbildningen med ytterligare 24 intagningsplatser på utbildningsgren 1 och med 12 intagningsplatser på gren 2, talpedagogutbildning (+460 000 kr.). En ordinarie lektorstjänst i specialundervisningens pedagogik bör inrättas i Umeå.

11. Utbildningen av studie- och yrkesvägledare bör öka med 60 intagningsplatser (+270 000 kr.).

12. I och med budgetåret 1973/74 har genom särskild utbildning ca 275 lärare erhållit behörighet i musik. Något ytterligare behov av denna utbildning beräknas inte föreligga. (—195 000 kr.)

13. Behov föreligger f. n. inte att utbilda ytterligare lärare i administrativ databehandling (ADB) och teknisk databehandling (TDB) varför någon utbildning i dessa ämnen inte bör komma till stånd under budgetåret 1974/75 (—375 000 kr.).

14. Vidareutbildningsbehovet för lärare på grundskolans högstadium i matematik, teknik samt fysik eller kemi torde genom anordnande av ytterligare en kurs för 30 deltagare f. n. vara täckt (—410 000 kr.).

15. Med hänsyn till det stora antal lärare som är verksamma inom området handel och kontor föreslås att även budgetåret 1974/75 två särskilda kurser för nu verksamma lärare anordnas med 24 deltagare i varje. Därutöver föreslås två kurser om 40 veckor för utbildning av lärare för handel och kontor (+560 000 kr.).

16. Innevarande budgetår får antas 144 deltagare till kurs för lärare för industri och hantverk. Därvid upptas ca 50 platser av lärare för arbetsmarknadsutbildningens behov. SÖ föreslår att antalet platser förblir 144, men att de skall avse endast lärare för det reguljära skolväsendets behov. Förslaget förutsätter att annan lärarutbildning, bekostad ur elfte huvudtitelns anslag Arbetsmarknadsservice, i stället anordnas för lärare för arbetsmarknadsutbildningens behov. I enlighet med föredragande statsrådets uttalande i prop. 1973: 1 (bil. 10 s. 441) räknar SÖ med ny utformning av utbildningen fr. o. m. budgetåret 1974/75. Kurstiden förlängs därvid från 33 till 40 veckor (+343 000 kr.).

17. SÖ beräknar att en ändrad praktikorganisation i lärarutbildningen kommer att medföra en ökning av kostnaderna för klasslärlinjerna (+2 146 000 kr.) och en minskning för ämneslärlinjerna (—2 430 000 kr.).

18. SÖ upprepar sitt tidigare framförda yrkande om en förstärkning

av pedagogikinstitutionerna. För budgetåret 1974/75 bör två nya tjänster som biträdande professor tillsammans med en tjänst som forskningssekreterare och två tjänster som assistenter om vardera 500 timmar inrättas. (+427 500 kr.)

19. Genom kapacitetsminskningar och genomförandet av en ny praktikorganisation i lärarutbildningen bör delposten till administration av förberedande praktisk pedagogisk utbildning och kostnaderna för arvodet för pedagogisk-administrativa arbetsuppgifter kunna minskas (—200 000 kr.). De båda posterna bör enligt SÖ slås samman.

20. SÖ finner behov föreligga av en förstärkning av den studievägledande och kurativa verksamheten vid lärarutbildningsanstalterna (+160 000 kr.).

21. Kostnaderna för löner till städpersonal och övriga utgifter för städning samt för bevakning och uppvärmning beräknas öka (+1 151 000 kr.).

22. SÖ har i skrivelse den 12 september 1973 begärt nedsättning av undervisningsskyldigheten för institutionsföreståndare vid lärarhögskolorna (+1 500 000 kr.).

Lärarhögskolekårensamarbetsorgan har i skrivelse i fråga om tillvalsämnena på låg- och mellanstadielärlinjerna hemställt att timtalet för mellanstadiet tas i anspråk för en utökad integrering och fördjupning av teori-praktik-metodik, samt för såväl mellanstadiet som lågstadiet speciella fördjupningskurser på det egna stadiet.

Kommittén för postgymnasial utbildning i Värmlands län har i skrivelse ansett att en eventuell nedläggning av ämneslärarutbildningen i Karlstad skulle föregripa beslut och åtgärder i anledning av lärarutbildningskommitténs förslag.

Skolstyrelsen i Örebro kommun har i skrivelse redovisat olika skäl för att en eventuell nedskärning av ämneslärarutbildningen inte bör drabba filialorterna. Likaså har styrelsen för gymnastik- och idrottshögskolan i Örebro i skrivelse den 9 oktober 1973 framfört argument för ett bibehållande av ämneslärarutbildningen i Örebro.

Växjö högskolekommitté har i skrivelse hemställt att ställningstagandet till frågor om den praktisk-pedagogiska utbildningen i Växjö sker i samband med behandlingen av 1968 års utbildningsutrednings och lärarutbildningskommitténs förslag samt att ämneslärarutbildningen i Växjö t. v. bibehålls i sin nuvarande form.

Elever och f. d. elever vid ämneslärarutbildningen i Örebro har i skrivelse framfört synpunkter till förmån för ett bibehållande av ämneslärarutbildningen i Örebro.

Jurist- och samhällsvetareförbundet har i skrivelse föreslagit att antalet utbildningsplatser för studie- och yrkesvägledning läsåret 1974/75 bör minskas.

Svensk yrkesvals lärarförening har i skrivelse föreslagit dels vissa för-

ändringar i behörighetsbestämmelserna för tjänst som syokonsulent, dels en sådan dimensionering av utbildningen av studie- och yrkesvägledare att någon överutbildning av syokonsulenter ej kommer till stånd.

Departementschefen

Med hänvisning till vad jag anfört vid min anmälan av vissa gemensamma frågor inom lärarutbildningen anser jag att intagningskapaciteten på ämneslärarlinjen bör vara 1 560 intagningsplatser inkl. de mellanstadielärare som genomgår vidareutbildning samt de lärare på grundskolans högstadium som vidareutbildas i matematik, teknik, fysik eller kemi. Jag beräknar dessa grupper till 150 resp. 60. Detta innebär att 1 350 lärarkandidater kan tas in på ämneslärarlinjen. Vidare räknar jag på mellanstadielärarlinjen med 1 080 intagningsplatser samt på lågstadielärarlinjen med 912 intagningsplatser. En del av intagningsplatserna för låg- och mellanstadielärarutbildningen bör, såsom jag anfört under Lärarutbildning: Vissa gemensamma frågor, få tas i anspråk för särskild utbildning för finsktalande studerande. Jag anser att nuvarande intagningskapacitet vid ämneslärarutbildningen i Karlstad, Växjö och Örebro bör vara oförändrad.

Med hänvisning till vad jag senare kommer att föreslå under anslaget Förskoleseminarierna: Avlöningar till lärarpersonal m. m. räknar jag med en ökning av antalet intagningsplatser på förskollärarlinjen vid lärarhögskolorna med 120 platser (7).

I enlighet med SÖ:s förslag förordar jag en utbyggnad av speciallärarlinjen med ytterligare 24 intagningsplatser på utbildningsgren 1 och med 12 intagningsplatser på utbildningsgren 2. Jag biträder vidare förslaget om ordinarie sättning av en lektorstjänst i specialundervisningens metodik i Umeå (10).

Jag anser inte att kapaciteten för utbildning av studie- och yrkesvägledare bör utökas (11).

Med utgångspunkt i skolöverstyrelsens (SÖ:s) förslag beräknar jag således en minskad medelstilleddning med anledning av bl. a. dels beslutade kapacitetsförändringar (3), dels upphörande av särskild utbildning av lärare i musik (12) samt utbildning av lärare i ADB och TDB (13).

Vidareutbildning för lärare på grundskolans högstadium i matematik, teknik, fysik och kemi bör för budgetåret 1974/75 anordnas för 60 lärare (14) enligt vad jag tidigare föreslagit.

Jag anser att all utbildning av lärare, som bedrivs vid lärarhögskolorna, bör bekostas ur förevarande anslag oberoende av om den bedrivs för det ordinarie skolväsendets eller för arbetsmarknadsutbildningens behov. Antalet platser för lärare inom industri och hantverk bör därvid ökas till 192 för att tillgodose även behovet av lärare för arbetsmarknadsutbildningen. I enlighet med föredragande statsrådets uttalande i prop. 1973: 1 (bil. 10 s. 441) som lämnats utan erinran av

riksdagen (UbU 1973: 11, rskr 1973: 114) räknar jag medel för en förlängning av kurstiden till 40 veckor (16). Enligt vad jag erfarit kommer chefen för arbetsmarknadsdepartementet senare denna dag att anmäla för riksdagen att det bemyndigande som lämnades av 1960 års riksdag att av anslaget till arbetsmarknadsutbildning bekosta lärarutbildning inte längre erfordras.

Genomförandet av en ny praktikorganisation i lärarutbildningen (prop. 1973: 78, UbU 1973: 34, rskr 1973: 274) beräknas vidare medföra minskade kostnader för utbildningen av ämneslärare (17). Denna reform och beslutade kapacitetsförändringar medför en minskning av kostnaderna för administration av förberedande praktisk-pedagogisk utbildning och arvoden för pedagogisk-administrativa arbetsuppgifter med 205 000 kr. (19).

Den nya praktikorganisationen medför vidare att de studerande under den s. k. praktikterminen inte längre tjänstgör som praktiklärare. Som en följd härav upphör hittills utgående avlöningsförmåner under praktikterminen och gängse studiesociala förmåner kommer i stället att utgå.

Jag är inte beredd att biträda förslaget om inrättande av två tjänster som biträdande professor, en tjänst som forskningssekreterare samt två tjänster som assistent vid de pedagogiska institutionerna (18).

Jag finner det otillfredsställande att, såsom påvisats av en arbetsgrupp inom SÖ, inte mindre än 650 platser vid lärarhögskolorna var outnyttjade hösten 1972. Jag tillstyrker därför att särskilda medel avsätts för studievägledning vid högskolorna (20).

Jag är inte beredd att biträda förslaget om en nedsättning av undervisningsskyldigheten för institutionsföreståndare vid lärarhögskolorna (22).

Med hänvisning till vad jag nyss anfört hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att besluta om antalet intagningsplatser vid lärarhögskolorna,
2. bemyndiga Kungl. Maj:t att inom ramen för beslutad utbildningskapacitet anordnas särskild utbildning på låg- och mellanstadielärlinjerna för behöriga personer med finska som modersmål,
3. till *Lärarhögskolorna: Avlöningar till lärarpersonal m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 171 338 000 kr.

F 2. Lärarhögskolorna: Driftkostnader

1972/73 Utgift	31 905 419	Reservation	4 759 158
1973/74 Anslag	34 271 000		
1974/75 Förslag	32 441 000		

Anslaget är fördelat på 16 anslagsposter. Anslagsposterna 1—15 upp-

tar belopp som fördelats på de femton lärarhögskolorna. Från dessa anslagsposter, som för budgetåret 1973/74 uppgår till sammanlagt 31 105 000 kr., bekostas tjänster på löneplan A enligt särskilda bestämmelser samt extra arbetskraft, reseersättningar till tjänstemän och studerande, expenser vid förvaltningarna samt materiel m. m. Under anslagsposten 16. Viss utrustning m. m. har för budgetåret 1973/74 beräknats 3 166 000 kr., varav skolöverstyrelsen (SÖ) fördelar medel till ovan angivna ändamål samt till produktion av ITV m. m. mellan lärarhögskolorna.

Skolöverstyrelsen

1. Pris- och löneomräkning m. m. 1 397 000 kr., varav 407 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. Med hänsyn till lärarhögskolornas totalt minskade kapacitet kan medlen för personal, reseersättningar, expenser och materiel räknas ned (—1 952 000 kr.).

3. Ändrad praktikorganisation för utbildningen av lärare för klass- och ämneslärare medför ett minskat medelsbehov (—590 000 kr.).

Sammanlagt medför SÖ:s förslag en minskning av anslaget med 1 346 000 kr.

Departementschefen

Vid min beräkning av anslaget har jag utgått från mina ställningstaganden under anslaget Lärarhögskolorna: Avlöningar till lärarpersonal m. m. Jag har på grund av kapacitetsförändringar inom lärarutbildningen räknat med en större minskning av medelsbehovet än skolöverstyrelsen.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Lärarhögskolorna: Driftkostnader* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 32 441 000 kr.

F 3. Förskoleseminarierna: Avlöningar till lärarpersonal m. m.

1972/73 Utgift ¹	27 580 095
1973/74 Anslag	31 213 000
1974/75 Förslag	34 267 000

¹ Anslaget Förskoleseminarierna: Utbildningskostnader.

Förskoleseminarium finns i Borås, Gävle, Göteborg, Jönköping, Luleå, Malmö, Norrköping, Solna, Stockholm, Södertälje, Umeå, Uppsala, Västerås och Örebro. För verksamheten gäller Kungl. Maj:ts bestämmelser den 29 april 1964 rörande förskoleseminarierna (ändrade senast den 25 maj 1973).

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Skolöverstyrelsen	Departementschefen
Personal			
Lärarpersonal	250,5	+4	+11
Övrig personal	49	+1	of.
	299,5	+5	+11
Anslag			
Lönekostnader	25 050 000	+1 145 400	+1 389 400
Sjukvård	31 000	+ 9 000	+ 9 000
Lokalkostnader	6 132 000	+1 596 000	+1 656 000
	31 213 000	+2 750 400	+3 054 400
Avrundat		+2 750 000	+3 054 000

Skolöverstyrelsen

Under senare år har förskolläraryrket utbildningens kapacitet ökat på följande sätt.

	1970/71	1971/72	1972/73	1973/74
Förskoleseminarier	1 710	1 920	2 010	2 010
Lärarhögskolor	—	180	240	390
	1 710	2 100	2 250	2 400
(ökning från föregående år)	(+300)	(+390)	(+150)	(+150)

Inom ramen för arbetsmarknadsutbildningen har därutöver anordnats förskolläraryrket utbildning för omkring 130 arbetslösa personer med betyendevetenskapligt inriktad högskoleutbildning. I samråd med 1968 års barnstugeutredning har vidare startats en försöksverksamhet med utbildning av 36 barnskötare till förskollärare.

Aktuella uppgifter saknas f. n. om förskolläraryrket behov och förskolläraryrket tillgång. En utredning härom har påbörjats inom skolöverstyrelsen (SÖ). I avvaktan på nya prognosuppgifter räknar SÖ med en i jämförelse med föregående års förslag minskad utbyggnadstakt. SÖ föreslår en ökning med 780 intagningsplatser budgetåren 1974/79 till förskolläraryrket utbildning vid lärarhögskolor och förskoleseminarier. För budgetåret 1974/75 beräknas en ökning med 180 platser, varav 150 platser enligt förslaget skall förläggas till förskolläraryrket linjer vid lärarhögskola.

SÖ:s förslag i övrigt innebär i korthet.

1. Pris- och löneomräkning m. m. 2 332 000 kr., varav 602 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. I 0-alternativet har SÖ räknat med dels en reducering av intagningen med 180 platser, dels en minskning av timtalet i undervisningen. SÖ betraktar båda dessa förslag som orealistiska.

3. Under budgetåret 1972/73 tillkom 90 intagningsplatser vid förskoleseminarierna, vilket under nästa budgetår medför ett större antal klasser i årskurs 2 (+180 000 kr.).

4. Medel begärs för ytterligare 30 intagningsplatser vid förskoleseminarierna (+70 000 kr.).

5. Den ökade intagningen under föregående år medför ett ökat lokalbehov (+199 000 kr.).

Departementschefen

Jag vill först erinra om vad jag i det föregående har anfört vid min anmälan av vissa gemensamma frågor inom lärarutbildningen.

Utbildningskapaciteten för förskollärare har under senare år utökats kraftigt. Vid förskoleseminarier och lärarhögskolor finns innevarande budgetår 2 400 intagningsplatser för förskollärare. Med hänsyn till att det fortfarande råder brist på utbildad personal inom förskolan anser jag att en ytterligare utbyggnad är motiverad. En väsentlig del av denna ökning bör enligt min mening tillgodogöras personer med långvarig erfarenhet av verksamhet inom förskolan. Den försöksverksamhet med förkortad utbildning av barnskötare till förskollärare som initierats av 1968 års barnstugeutredning bör bedrivas även nästa budgetår för att ge möjlighet för en större grupp barnskötare med långvarig erfarenhet av arbete inom förskolan att vidareutbilda sig till förskollärare. Jag beräknar medel för en fortsatt försöksutbildning med i huvudsak samma uppläggning som den nuvarande. Utbildningen bör omfatta högst 144 deltagare.

Den reguljära utbildningen vid lärarhögskolornas förskollärlinjer bör vidare utökas med fyra klasser, varav två förläggs till lärarhögskolan i Härnösand och en klass till vardera av lärarhögskolorna i Karlstad och Växjö.

Antalet intagningsplatser vid förskollärlinjer kommer nästa år därmed att utgöra 2 664.

Jag beräknar vidare medel för den utvidgning av årskurs 2 som följer av beslut som redan fattats av statsmakterna.

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Förskoleseminarierna: Avlöningar till lärarpersonal m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 34 267 000 kr.

F 4. Förskoleseminarierna: Drifkostnader

1972/73 Utgift ¹	1 423 518	Reservation ¹	329 812
1973/74 Anslag	2 641 000		
1974/75 Förslag	2 139 000		

¹ Anslaget Förskoleseminarierna: Materiel m. m.

Anslaget är fördelat på 15 anslagsposter. Anslagsposterna 1—14 upp- tar belopp som fördelats på de 14 förskoleseminarierna. Från des-

sa anslagsposter, som för budgetåret 1973/74 uppgår till sammanlagt 1 878 000 kr., bekostas rescersättningar till tjänstemän och studerande, expenser, studieutfärder, skötsel av trädgårdar samt materiel m. m. Under anslagsposten 15. Viss utrustning m. m. har för budgetåret 1973/74 beräknats 763 000 kr. för vissa utgifter i samband med central intagning av studerande, för tillhandahållande av vissa betygsblanketter samt för gemensamma kostnader för förskoleseminarierna sammanhängande med den statliga redovisningsorganisationen m. m.

Skolöverstyrelsen

1. Prismräkning 31 000 kr.

2. I 0-alternativet föreslår skolöverstyrelsen (SÖ) en minskning med 105 000 kr. med hänsyn till den i 0-alternativet under anslaget Förskoleseminarierna: Avlöningar till lärarpersonal m. m. föreslagna kapacitetsminskningen.

3. För rescersättningar åt tjänstemän och studerande samt för expenser krävs ökade medel, dels med hänsyn till de under budgetåret 1972/73 tillkomna intagningsplatserna, dels med hänsyn till den intagningsökning som föreslagits för budgetåret 1974/75 (+30 000 kr.).

4. SÖ föreslår i annat sammanhang att en kostnadsram till SÖ:s disposition för förskoleseminarierna uppförs under anslaget Inredning och utrustning av lokaler vid universiteten m. m. Medelstillelningen för materiel m. m. kan därför minskas med 600 000 kr.

Departementschefen

Vid min beräkning av medelsbehovet under reservationsanslaget Inredning och utrustning av lokaler vid universiteten m. m. har jag tagit hänsyn till behovet av återanskaffning även vid förskoleseminarierna. Däremot skall kostnader för förbrukningsmateriel och annan löpande återanskaffning även fortsättningsvis finansieras från detta anslag.

Med hänsyn härtill samt till den under anslaget Förskoleseminarierna: Avlöningar till lärarpersonal m. m. föreslagna försöksverksamheten med utbildning av barnskötare till förskollärare bör anslaget föras upp med sammanlagt 2 139 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Förskoleseminarierna: Driftkostnader* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 2 139 000 kr.

F 5. Gymnastik- och idrottshögskolorna: Avlöningar till lärarpersonal m. m.

1972/73 Utgift ¹	9 198 773
1973/74 Anslag	9 137 000
1974/75 Förslag	10 473 000

¹ Anslaget Gymnastik- och idrottshögskolorna: Utbildningskostnader.

Gymnastik- och idrottshögskola finns i Stockholm och Örebro. Bestämmelser för verksamheten återfinns i stadgan (1967: 273) för gymnastik- och idrottshögskolorna (ändrad senast 1972: 91). Utbildningen på gymnastiklärarlinje och idrottslärarlinje omfattar två år. Den senare linjen finns endast i Stockholm. Ledningen av högskolorna utövas av styrelsen för gymnastik- och idrottshögskolorna.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Styrelsen	Departements- chefen
Personal			
Lärarpersonal	48,5	of.	of.
Övrig personal	28	+1	of.
	76,5	+1	of.
Anslag			
<i>Utgifter</i>			
Lönekostnader	6 121 800	+ 339 600	+ 258 800
Sjukvård	4 600	of.	of.
Lokalkostnader	2 989 500	+1 153 200	+1 092 200
Kostnader för redovisnings- central	15 100	of.	— 15 100
	9 131 000	+1 492 800	+1 335 900
<i>Uppbördsmedel</i>			
Lokalhyror m. m.	33 000	of.	of.
Nettoutgift	9 098 000	+1 492 800	+1 335 900
Avrundat		+1 493 000	+1 336 000

Styrelsen för gymnastik- och idrottshögskolorna

1. Pris- och löneomräkning m. m. 1 411 900 kr., varav 148 300 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. I 0-alternativet har styrelsen räknat med att bl. a. minska intagningen till gymnastik- och idrottshögskolan i Stockholm med 25 elevplatser, att minska tidsomfånget för de årliga fjällfärderna och att övergå till varannandagsstädning. Det första förslaget är svårt att försvara med hänsyn till nuvarande efterfrågan på utbildning, det andra skulle innebära en pedagogisk försämring och det tredje skulle medföra ökad arbetsbörda för kvarvarande städpersonal.

3. Medel begärs till en förstärkning av lärarresurserna i pedagogik. Förslaget innebär en omvandling av assistenttimmar till lektorstimmar (+20 100 kr.).

4. Styrelsen föreslår att en tjänst som materialförvaltare inrättas vid högskolan i Stockholm för organiserande av materiel, förråd och distribution samt materiel- och apparatvård (+45 200 kr.).

Departementschefen

Vid gymnastik- och idrottshögskolorna finns f. n. 250 intagningsplatser.

Kostnaderna för avgift till redovisningscentral m. m. bör nästa budgetår belasta anslaget Gymnastik- och idrottshögskolorna: Driftkostnader. I övrigt hänvisar jag till sammanställningen och hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Gymnastik- och idrottshögskolorna: Avlöningar till lärarpersonal m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 10 473 000 kr.

F 6. Gymnastik- och idrottshögskolorna: Driftkostnader

1972/73 Utgift ¹	285 126	Reservation ¹	52 020
1973/74 Anslag	938 000		
1974/75 Förslag	876 000		

¹ Anslaget Gymnastik- och idrottshögskolorna: Materiel m. m.

Styrelsen för gymnastik- och idrottshögskolorna

1. Prisomräkning 75 000 kr.

2. I 0-alternativet föreslår styrelsen en minskning med sammanlagt 89 000 kr. med hänsyn till de i 0-alternativet under anslaget Gymnastik- och idrottshögskolorna: Avlöningar till lärarpersonal m. m. föreslagna minskningarna av utbildningskapaciteten och av tidsomfånget för fjällfärderna.

3. Styrelsen föreslår att särskilda medel anvisas för bestridande av kostnader för materiel och viss apparatur vid elevarbete på idrottslärarlinjen (+40 000 kr.).

Departementschefen

Som jag anfört under föregående anslag bör medel för avgift till redovisningscentral anvisas under förevarande anslag. Hittills har från detta anslag bestridits kostnader bl. a. för återanskaffning av viss utrustning. Vid min beräkning av medelsbehovet under reservationsanslaget Inredning och utrustning av lokaler vid universiteten m. m. har jag tagit hänsyn till behovet av återanskaffning även vid gymnastik- och idrottshögskolorna. Härvid hänvisar jag till vad jag anfört under anslaget Förskoleseminarierna: Driftkostnader.

Anslaget, som innevarande budgetår uppgår till 938 000 kr., bör för nästa budgetår föras upp med sammanlagt 876 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Gymnastik- och idrottshögskolorna: Driftkostnader* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 876 000 kr.

F 7. Seminarierna för huslig utbildning: Avlöningar till lärarpersonal m. m.

1972/73 Utgift ¹	15 509 428
1973/74 Anslag	15 396 000
1974/75 Förslag	15 685 000

¹ Anslaget Seminarierna för huslig utbildning: Utbildningskostnader.

Seminarium för huslig utbildning finns i Göteborg, Stockholm, Umeå och Uppsala. Bestämmelser för verksamheten vid seminarium för huslig utbildning återfinns i stadgan (1961: 433) för seminarierna för huslig utbildning (omtryckt 1973: 447). Vid sådant seminarium utbildas barnavårdslärare, hushållslärare och textillärare på treårig linje. Vidare utbildas ekonomiföreståndare på tvåårig linje. Antalet intagningsplatser läsåret 1973/74 är på barnavårdslärlinjen 36, på hushållslärlinjen 96, på textillärlinjen 108 samt på ekonomiföreständarlinjen 60.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Skolöverstyrelsen	Departementschefen
Personal			
Lärarpersonal	142	-2,5	-7,5
Övrig personal	34	-0,5	-0,5
	176	-3,0	-8,0
Anslag			
Lönekostnader	12 403 000	+584 000	- 87 000
Sjukvård	14 500	of.	of.
Lokalkostnader	2 978 500	+319 000	+376 000
	15 396 000	+903 000	+289 000

Skolöverstyrelsen

Med hänvisning till prognoser angående det framtida utbildningsbehovet av lärare föreslår skolöverstyrelsen (SÖ) för budgetåret 1974/75 en ökad utbildningskapacitet på hushållslärlinjen med tolv intagningsplatser. På grund av de under föregående år företagna kapacitetsminskningarna på hushållslärlinjen, barnavårdslärlinjen och textillärlinjen kommer behovet av lärartimmar i årskurserna 2 och 3 att minska.

I prop. 1973: 1 (bil. 10 s. 457) har under förevarande anslag föreslagits att 24 intagningsplatser på textillärlinjen skulle få bytas ut mot utbildningsplatser för deltagare i särskild kurs för yrkeslärare i sömnad i syfte att ge dessa lärare behörighet att undervisa i textilsöjd i grundskolan. Sedan riksdagen i skrivelse den 5 april 1973 anmält sina beslut angående anslag till lärarutbildning för budgetåret 1973/74 (UbU 1973: 11, rskr 1973: 114) har SÖ i skrivelse den 17 maj 1973 föreslagit att, under vart och ett av budgetåren 1973/74, 1974/75 och 1975/76, en ettårig behörighetsutbildning skall anordnas, dels för yrkeslärare i

sömnad, dels för vissa vävlärare. Under vart och ett av dessa läsår skall, enligt förslaget, högst 24 platser i den reguljära utbildningen kunna bytas ut mot behörighetsutbildning. För att antalet lärartimmar vid seminarierna för huslig utbildning inte skall minska under budgetåren 1974/75 och 1975/76 bör behörighetsutbildningen, enligt SÖ:s förslag, under dessa år inte ersätta intagningsplatser utan ta i anspråk lärarkapacitet som blivit ledig i årskurs 2 resp. 3.

För pris- och löneomräkning m. m. beräknar SÖ ett ökat medelsbehov av 1 260 000 kr., varav 322 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

I 0-alternativet räknar SÖ med att intagningen till textillärlinjen och barnavårdslärlinjen minskas med vardera tolv platser. Enligt befintliga prognoser bör intagningen på textillärlinjen minskas med tolv platser budgetåret 1975/76. SÖ räknar dessutom i 0-alternativet med en nedskärning av timplanerna. Detta skulle emellertid innebära en sänkning av standarden på utbildningen.

Departementschefen

Läroverstyrelsen har i sitt betänkande (SOU 1972: 92) Fortsatt reformering av läroverstyrelsen föreslagit en omorganisering av bl. a. den utbildning som bedrivs vid seminarierna för huslig utbildning. I avvaktan på ställningstagande till detta förslag bör intagningskapaciteten vid seminarierna inte förändras.

Under budgetåret 1974/75 bör, liksom under innevarande budgetår, anordnas en särskild kurs för yrkeslärare i sömnad i syfte att ge dessa lärare behörighet till lärartjänst i textilslöjd vid grundskolan. Även budgetåret 1974/75 bör 24 intagningsplatser på textillärlinjen kunna bytas ut mot utbildningsplatser för deltagare i sådan ettårig behörighetsutbildning.

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Seminarierna för huslig utbildning: Avlöningar till lärarpersonal m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 15 685 000 kr.

F 8. Seminarierna för huslig utbildning: Driftkostnader

1972/73 Utgift ¹	342 760	Reservation ¹	57 784
1973/74 Anslag	1 279 000		
1974/75 Förslag	1 140 000		

¹ Anslaget Seminarierna för huslig utbildning: Materiel m. m.

Skolöverstyrelsen

1. Prisomräkning 62 000 kr.
2. I 0-alternativet föreslår skolöverstyrelsen (SÖ) en minskning med

11 000 kr. med hänsyn till den i 0-alternativet under anslaget Seminarierna för huslig utbildning: Avlöningar till lärarpersonal m. m. föreslagna kapacitetsminskningen.

3. På grund av de under föregående år företagna kapacitetsminskningarna kan medlen för reseersättningar åt tjänstemän och studerande, expenser, bidrag till studieutfärder och materiel minskas med sammanlagt 45 000 kr.

4. SÖ föreslår i annat sammanhang att en kostnadsram till SÖ:s disposition för seminarierna för huslig utbildning uppförs under anslaget Inredning och utrustning av lokaler vid universiteten m. m. Medelstilldelningen för materiel kan därför minskas med 125 000 kr.

Departementschefen

Hittills har från detta anslag bestridits kostnader bl. a. för återanskaffning av viss utrustning vid seminarierna för huslig utbildning. Vid min beräkning av medelsbehovet under reservationsanslaget Inredning och utrustning av lokaler vid universiteten m. m. har jag tagit hänsyn till behovet av sådan återanskaffning även vid seminarierna för huslig utbildning. Härvid hänvisar jag till vad jag anfört under anslaget Förskoleseminarierna: Driftkostnader.

Anslaget, som för innevarande budgetår uppgår till 1 279 000 kr., bör för nästa budgetår föras upp med sammanlagt 1 140 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Seminarierna för huslig utbildning: Driftkostnader* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 1 140 000 kr.

F 9. Slöjdlärarseminariet: Avlöningar till lärarpersonal m. m.

1972/73 Utgift ¹	1 398 354
1973/74 Anslag	1 379 000
1974/75 Förslag	1 440 000

¹ Anslaget Slöjdlärarseminariet: Utbildningskostnader.

Slöjdlärarseminariet, som är beläget i Linköping, har till ändamål att utbilda lärare i trä- och metallslöjd. Bestämmelser för verksamheten vid seminariet återfinns i stadgan (1960: 511) för slöjdlärarseminariet (omtryckt 1973: 420). Utbildningen vid seminariet är ettårig.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Skolöverstyrelsen	Departementschefen
Personal			
Lärarpersonal	12	of.	of.
Övrig personal	3,5	of.	of.
	15,5	of.	of.

Anslag

Lönekostnader	1 076 000	+25 500	+19 500
Sjukvård	1 400	of.	of.
Lokalkostnader	301 600	+37 200	+41 500
	1 379 000	+62 700	+61 000
Avrundat		+63 000	

Skolöverstyrelsen

Skolöverstyrelsen (SÖ) räknar för budgetåret 1974/75 med oförändrad intagning, dvs. 96 intagningsplatser.

För pris- och löneomräkning m. m. beräknar SÖ ett ökat medelsbehov av 62 700 kr., varav 25 500 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

I 0-alternativet räknar SÖ med en nedskärning av vissa undervisningsmoment. Detta kan dock inte ske utan att utbildningens mål samtidigt måste omprövas.

Departementschefen

Jag har ingen erinran mot skolöverstyrelsens förslag angående intagningen vid slöjdlärarseminariet för budgetåret 1974/75.

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Slöjdlärarseminariet: Avlöningar till lärarpersonal m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 440 000 kr.

F 10. Slöjdlärarseminariet: Driftkostnader

1972/73 Utgift ¹	60 100	Reservation ¹	1 900
1973/74 Anslag	109 000		
1974/75 Förslag	93 000		

¹ Anslaget Slöjdlärarseminariet: Materiel m. m.

Ur detta anslag bekostas reseersättningar åt tjänstemän och studerande, expenser, bidrag till studieutfärder samt materiel m. m.

Skolöverstyrelsen

1. Prisomräkning 5 000 kr.

2. I 0-alternativet räknar skolöverstyrelsen (SÖ) med att anslaget minskas med 6 000 kr., som helt måste belasta materielanslaget.

3. SÖ föreslår i annat sammanhang att en kostnadsram till SÖ:s disposition för slöjdlärarseminariet uppförs under anslaget Inredning och utrustning av lokaler vid universiteten m. m. Medelstillelningen kan därför minskas med 20 000 kr. Härvid hänvisar jag till vad jag anfört under anslaget Förskoleseminarierna: Driftkostnader.

Departementschefen

Vid min beräkning av medelsbehovet under reservationsanslaget Inredning och utrustning av lokaler vid universiteten m. m. har jag tagit hänsyn till behovet av återanskaffning även vid slöjdlärarseminariet.

Anslaget, som innevarande budgetår uppgår till 109 000 kr., bör för nästa budgetår föras upp med sammanlagt 93 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Slöjdlärarseminariet: Driftkostnader* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 93 000 kr.

F 11. Statens institut för högre utbildning av sjuksköterskor

1972/73 Utgift	11 879 995
1973/74 Anslag	15 120 000
1974/75 Förslag	17 240 000

De av riksdagen godtagna riktlinjerna för vidareutbildning av sjuksköterskor m. m. (prop. 1968: 66, SU 1968: 108, rskr 1968: 259) innebär bl. a. att statens institut för högre utbildning av sjuksköterskor (SIHUS) i fortsättningen huvudsakligen skulle svara för lärarutbildning och viss kursverksamhet i anslutning till denna. Övergångsvis förutsattes dock vissa uppgifter utanför lärarutbildningen ligga kvar hos institutet. Sålunda skulle i mån av behov särskilda avdelningssköterskekurser och anestesikurser kunna anordnas t. o. m. budgetåret 1970/71. I erforderlig omfattning skall t. v. även administrativa kurser kunna anordnas vid institutet.

Enligt avtal den 2 april 1971 och den 30 juni 1972 mellan staten och Landstingsförbundet skall under en övergångstid kunna anordnas anestesikurser och avdelningssköterskekurser.

För verksamheten gäller bestämmelser i Kungl. Maj:ts brev den 11 november 1966 (ändrat senast den 26 maj 1972).

Genom beslut den 17 juli 1968 uppdrog Kungl. Maj:t åt skolöverstyrelsen (SÖ) att utreda förutsättningarna för att organisatoriskt samordna den lärarutbildning som bedrivs vid de yrkespedagogiska instituten och lärarutbildningen vid sjuksköterskeinstitutet.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Skolöverstyrelsen	Departements- chefen
<i>Utgifter</i>			
Lönekostnader	5 551 000	+ 1 432 000	+ 910 000
Sjukvård	3 000	of.	of.
Resersättningar	65 000	+ 31 000	+ 8 000
Lokalkostnader	720 000	+ 254 000	+ 140 000
Expenser	248 000	+ 20 000	+ 2 000

Ersättning till vissa elever	9 130 000	+1 677 000	+1 170 000
Övriga utgifter			
a) inköp och underhåll av undervisningsmateriel m. m.	97 000	+ 14 000	+ 11 000
b) diverse utgifter	7 000	of.	of.
	15 821 000	+3 428 000	+2 241 000
<i>Uppbördsmedel</i>			
Ersättning för kurser	701 000	of.	+ 121 000
Nettoutgift	15 120 000	+3 428 000	+2 120 000

Skolöverstyrelsen

SÖ räknar inte med någon förändring av SIHUS' yttre organisation budgetåret 1974/75.

Den av SÖ föreslagna omfattningen av verksamheten — utom såvitt gäller fullföljande av redan påbörjade kurser — jämförd med planerad verksamhet innevarande budgetår framgår av följande sammanställning.

	1973/74	Antal kurser SÖ:s förslag för 1974/75
Lärarkurs (3 terminer)	11	13
Kompletteringskurs för yrkeslärare	1	1
Administrativ kurs	1	1
Avdelningssköterskekurser	22	22
Anestesikurser	4	4
Fortbildningskurser avseende ämnesfördjupning	4	3
Lärarkurs (19 v.)	1	1

1. Pris- och löneomräkning m. m. 146 000 kr., varav 201 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. I 0-alternativet har SÖ räknat med att två fortbildningskurser om 19 veckor samt kompletteringskursen för yrkeslärare bortfaller.

3. SÖ har i skrivelse den 4 september 1973 föreslagit vissa åtgärder för att lösa den akuta lärarbristen inom vårdområdet. Av skrivelsen framgår att nuvarande utbildningskapacitet tillgodoser det ersättningsbehov som kan väntas uppkomma till följd av avgång från yrket. Mot bakgrunden av den akuta bristen och en fortsatt snabb expansion inom vårdutbildningen framstår dock en tillfällig ökning av utbildningskapaciteten i fråga om lärare angelägen. SÖ anser vidare att när nuvarande brist har täckts och utvecklingen inom vårdområdet kommit in i ett lugnare tempo, bör utbildningskapaciteten snarast möjligt anpassas till det mera långsiktiga behovet av lärare inom vårdutbildningen. För budgetåret 1974/75 föreslår SÖ att antalet lärarkurser om tre terminer ökas med tre. Den föreslagna utökningen vid SIHUS medför ett ytterligare medelsbehov om 818 000 kr.

Tidigare har vissa rekryteringsvårigheter förelegat beträffande fortbildningskurser avseende ämnesfördjupning. SÖ anser emellertid att behovet av sådana kurser är odiskutabelt. För budgetåret 1974/75 är be-

hovet enligt SÖ:s bedömning tre fortbildningskurser och en lärarkurs, dvs. en minskning med en fortbildningskurs (—335 000 kr.).

4. För utökning av antalet kontaktbesök per läkarkandidat under den praktiskt-pedagogiska utbildningen föreslår SÖ ökade medel under anslagsposten Reseersättningar (+20 000 kr.).

Departementschefen

I likhet med skolöverstyrelsen (SÖ) räknar jag inte med att någon förändring av institutets (SIHUS') yttre organisation skall komma till stånd under budgetåret 1974/75.

Jag har vid mina beräkningar av medelsbehovet utgått från att antalet elevplatser vid de lärarkurser som planeras börja under budgetåret 1974/75 ökas med två elever i varje kurs. Vid sin bedömning av behovet av ytterligare lärarkurser har SÖ utgått från en mycket stor expansion i vad gäller gymnasieskolans vårdlinje och sjuksköterskeutbildningen. Som jag framhållit i annat sammanhang bör dessa utbildningar inte öka i den utsträckning som SÖ föreslagit. Mot denna bakgrund och med anledning av att en extra lärarkurs om tre terminer har anordnats innevarande budgetår beräknar jag för budgetåret 1974/75 medel till elva lärarkurser om tre terminer. I övrigt räknar jag med det antal kurser som SÖ föreslagit. Kungl. Maj:t bör dock kunna besluta att planerad kurs byts ut mot annan kurs. Jag vill i detta sammanhang anmäla för riksdagen att Kungl. Maj:t den 19 oktober 1973 uppdragit åt SÖ att till Kungl. Maj:t inkomma med ett utförligt underlag för den fortsatta dimensioneringen av samtliga lärarutbildningar inom vårdområdet.

Enligt de avtal som träffats mellan staten och Landstingsförbundet den 2 april 1971 och den 30 juni 1972 angående anordnande av anestesikurser och avdelningssköterskekurser skall kursavgifterna justeras vid förändring i löneläget för den personal som medverkar i kurserna. Efter samråd med Landstingsförbundet har en viss justering av kursavgifterna gjorts, vilket innebär att i staten upptagna Uppbördsmedel beräknas öka med 121 000 kr.

Vid min beräkning av medelsbehovet under reservationsanslaget Inredning och utrustning av lokaler vid universiteten m. m. har jag tagit hänsyn till behovet av sådan återanskaffning även vid SIHUS. Härvid hänvisar jag till vad jag anfört under anslaget Förskoleseminarierna: Driftkostnader.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 17 240 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att besluta om anordnandet av kurser vid statens institut för högre utbildning av sjuksköterskor,
2. till *Statens institut för högre utbildning av sjuksköterskor* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 17 240 000 kr.

F 12. Särskilda lärarutbildningsåtgärder

1972/73 Utgift	2 334 516	Reservation	1 938 846
1973/74 Anslag	1 942 000		
1974/75 Förslag	1 942 000		

Skolöverstyrelsen

Höjt lönekostnadspålägg 60 000 kr.

Skolöverstyrelsen (SÖ) föreslår följande disposition av anslaget för budgetåret 1974/75.

Särskilda metodikkurser om sex veckor inom vidareutbildning av mellanstadielärare	800 000
Studiestipendier till folkskollärare och stipendier till vissa deltagare i av Hermods anordnade kurser	30 000
Särskilda metodiska fortbildningskurser	110 000
Vidareutbildning av lågstadielärare till mellanstadielärare och mellanstadielärare till lågstadielärare	267 000
Kurs för förskollärare som tjänstgör eller avser att tjänstgöra som lärare vid förskollärarytbildning	280 000
Kurs i yrkesvägledning för särskolans lärare	225 000
Pedagogisk utbildning av lärare för lantbrukets och skogsbrukets yrkesutbildningar	1 400 000
Undervisning i simning för icke simkunniga studerande på låg- och mellanstadielärlinjer vid lärarhögskolorna	45 000
Samordningsfrågor inom lärarutbildningen	150 000
Andra särskilda lärarutbildningsåtgärder	450 000
	3 757 000

En del av reservationsmedlen kommer att användas för att täcka kostnader under innevarande budgetår. Återstående reservationsmedel beräknas bli utnyttjade under budgetåret 1974/75. Med hänvisning till det redovisade medelsbehovet föreslår SÖ att anslaget ökas med 1 091 000 kr.

0-alternativet innebär enligt SÖ bl. a. en nedskärning av antalet deltagare i särskilda metodikkurser inom vidareutbildning av mellanstadielärare från 300 till 150. Vidare måste utbildningen av lågstadielärare till mellanstadielärare och mellanstadielärare till lågstadielärare uppskjutas ett år. Kurserna för förskollärare eller särskollärare kan inte komma till stånd. Slutligen medför 0-alternativet en nedskärning av de medel för andra särskilda lärarutbildningsåtgärder, vilka disponeras av Kungl. Maj:t.

Departementschefen

Särskilda metodikkurser om sex veckor inom vidareutbildningen av mellanstadielärare bör enligt min mening anordnas för högst 150 deltagare under budgetåret 1974/75. Vidareutbildning av lågstadielärare till mellanstadielärare och av mellanstadielärare till lågstadielärare bör komma till stånd. Jag finner det vidare angeläget att en kurs i yrkesvägledning för särskolans lärare anordnas under budgetåret 1974/75.

Dock räknar jag med ett något lägre deltagarantal än SÖ föreslagit. Kurs för förskollärare som tjänstgör eller avser att tjänstgöra som lärare vid förskollärarytbildning bör enligt min mening anstå. I övrigt har jag i stort ingen crinran mot SÖ:s förslag till disposition av anslaget. Med hänvisning härtill och med hänsyn till reservationens storlek beräknar jag anslaget till ett lägre belopp än vad SÖ föreslagit.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Särskilda lärarutbildningsåtgärder* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 1 942 000 kr.

F 13. Lärares fortbildning m. m.

1972/73 Utgift	39 927 812	Reservation	4 548 786
1973/74 Anslag	39 653 000		
1974/75 Förslag	39 853 000		

Ur detta anslag bekostas fortbildning av skollära, lärare samt personal av olika kategorier för skolans elevvårdande verksamhet m. fl. Verksamheten bedrivs till större delen av lärarhögskolornas fortbildningsavdelningar och av länskolnämnderna. Övrig fortbildning bedrivs under skolöverstyrelsens (SÖ:s) direkta ledning eller av lärarorganisationer.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Skolöverstyrelsen	Departementschefen
Personal			
Lärarpersonal	190	of.	of.
Övrig personal	34	of.	of.
	224	of.	of.
Anslag			
Skolöverstyrelsens fortbildningsverksamhet	3 140 000	+ 38 000	— 42 000
Lärarhögskolornas fortbildningsverksamhet	19 773 000	+1 112 000	+360 000
Länskolnämndernas fortbildningsverksamhet	16 740 000	— 718 000	—718 000
Höjt lönekostnadspålägg	—	—	+600 000
	39 653 000	+ 432 000	+200 000

Skolöverstyrelsen

Fortbildningsverksamheten har under de senaste åren präglats av de reformer som genomförts på skolans område. Flera omfattande fortbildningsprojekt har nu avslutats. SÖ konstaterar i detta läge att det nu blir angeläget att diskutera mål och innehåll för en mera kontinuerlig fortbildning och hur tillgängliga resurser skall disponeras. Den vägledande principen inför anslagsframställningen 1974/75 har därför varit

att utifrån en mål- och innehållsdiskussion disponera fortbildningsinsatserna inom ramen för tillgängliga medel.

Fortbildningens innehåll kommer enligt SÖ inför planeringen för den närmaste tre- till fem-årsperioden att innebära en systematisk satsning på skolans övergripande och sociala mål. Här kommer bl. a. de överväganden som görs i anslutning till den diskussionsbroschyr som utredningen om skolans inre arbete (SIA) framlade våren 1973, liksom kommande åtgärder i anledning av SIA:s förslag, att vara vägledande för fortbildningens innehåll och utformning. Fortbildningen kring övergripande målfrågor bör behandlas i nära anslutning till enskilda ämnen eller ämnesområden och inte som separata inslag, understryker SÖ.

Vid ställningstagandet till fortbildningens innehåll och utformning är det vidare angeläget att i ökad utsträckning grunda utbudet av aktiviteter på de problem och behov som upplevs ha störst aktualitet för den enskilde läraren och på den enskilda skolenheten. Detta gäller särskilt den lokala fortbildningen inom de obligatoriska studiedagarnas ram.

När det gäller aktiviteter som organiseras av fortbildningsavdelningarna vid lärarhögskolorna avses denna verksamhet i ökad omfattning inriktas på skolledare, lärarutbildare och lokala studieledare.

SÖ ifrågasätter, med tanke på vad som framhållits om fortbildningens innehåll och utformning, om inte verksamheten skulle vinna på en friare resursdisponering, dvs. resurserna borde inte helt bindas till tjänster utan borde kunna disponeras för andra expertinsatser. SÖ hemställer således om bemyndigande att inom nuvarande ram för fortbildningskonsulentresursen och i samråd med länskolnämnderna få avgöra i vilken utsträckning resursen skall fördelas på fasta konsulentförordnanden resp. kunna utnyttjas för andra personalinsatser inom den av länskolnämnderna bedrivna fortbildningsverksamheten.

SÖ:s förslag innebär i korthet följande.

1. Pris- och löneomräkning m. m. 1 092 000 kr., varav 600 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. 0-alternativet skulle enligt SÖ innebära en reducering av anslaget med 1 572 000 kr.

En reduktion av anslaget i enlighet med 0-alternativet skulle medföra att verksamheter, vilka bekostas med medel som härrör från projekt som upphör i och med utgången av budgetåret 1973/74 måste utgå, begränsas eller uppskjutas till senare år.

3. Under läsåret 1972/73 påbörjades inom vårdområdet lärarkurser i anatomi, fysiologi och mikrobiologi. Innevarande budgetår planeras två kurser inom varje ämnesområde till en sammanlagd kostnad av 1 065 000 kr.

Kurserna syftar till att ge kompetens för undervisning i anatomi och fysiologi resp. medicinsk mikrobiologi på den tvååriga vårdlinjen av

gymnasieskolan samt i vissa fall även på specialkurser inom vårdområdet och i grundutbildning av sjuksköterskor.

4. Ytterligare medel till resestipendier bör ställas till förfogande (+30 000 kr.).

5. Posten allmän planering m. m. bör räknas upp (+ 50 000 kr.).

6. Medlen för allmän kursverksamhet inom ramen för lärarhögskolornas fortbildningsverksamhet bör räknas upp. Det är SÖ:s uppfattning att i fortbildningens allmänna inriktning prioritera samhällets övergripande mål för skolans verksamhet. Planeringen härför innebär en strävan att konkretisera olika delområden av de övergripande målen såsom kommunikationsfärdighet, utvecklandet av laborativ metodik. Hit hör även könsrollsfrågor, internationella frågor inkl. invandrarfrågor och vuxenpedagogiska problem (+28 000 kr.).

7. SÖ ser lärarutbildningssektorn inom fortbildningsverksamheten såsom angelägen och beräknar en ökning av posten (+50 000 kr.).

8. Fortbildning av skolledare måste även i fortsättningen ges hög prioritet, särskilt med tanke på deras ansvar för det lokala fortbildningsarbetet. En ökad decentralisering av styrningen av skolans verksamhet, som inom en inte alltför avlägsen framtid kan bli verklighet, kommer att ställa stora krav på den enskilde skolledaren. En fortsatt utbyggnad och utveckling av skolledarfortbildningen är därför nödvändig. Samtliga grundskolekurser bör ökas till sammanlagt fyra veckor. På försök måste även någon av gymnasieskolekurserna ges samma omfattning i tid. Försöken med den regionala och lokala utbildningen bör även utvidgas. Även antalet kursplatser bör ökas. Inom ramen för posten ingår dessutom det planerings- och utvecklingsarbete rörande skolledarutbildning (PLUS-programmet), som på SÖ:s uppdrag bedrivs vid lärarhögskolan i Linköping. (+515 000 kr.)

9. Under budgetåret 1973/74 har i samarbete med studieförbunden utbildningen av lärare för svenskundervisningen av invandrare startats. Denna verksamhet avses fortsätta i form av dels utbildning av nya lärargrupper, som ej tidigare deltagit i denna undervisning, dels fortbildning av sådana lärare som redan medverkat i undervisning. SÖ beräknar en utökning av verksamheten från 620 000 kr. till 700 000 kr. för budgetåret 1974/75. Utbildningen av lärare för vuxna analfabeter och utbildningen av tvåspråkiga lärare (kontaktlärare i invandrantäta kommuner) beräknas ske i samma former och i samma omfattning som skett under budgetåret 1973/74. Under budgetåret 1973/74 påbörjas vidare information till och utbildning av skolpersonal i invandrantäta kommuner. Sammanlagt beräknar SÖ kostnaderna för fortbildning av lärare inom invandrarundervisningen för budgetåret 1974/75 till 1 100 000 kr. (+100 000 kr.).

10. En särskild fortbildning som pågått sedan budgetåret 1970/71 och alltjämt pågår riktar sig till yrkeslärare. En ökad fortbildningsinsats

förutsätts för ämnesområden inom tekniksektorn under budgetåret 1974/75 med fortsättning budgetåret 1975/76.

För att fullfölja den inom vårdsektorn påbörjade fortbildningen och därmed täcka in hela målgruppen räknar SÖ med att det under budgetåret kommer att behövas ytterligare en kurs i åldringsvård och farmakologi samt två kurser i vardera socialmedicin och sjukdomslära.

Behovet av särskild fortbildning inom konsumtions-, distributions- och kontorssektorerna bedöms vara stort. (+1 000 000 kr.)

11. Skolledarförbundet har i skrivelse hemställt att från den 1 juli 1974 en extra ordinarie tjänst som fortbildningsledare inrättas vid samtliga länskolnämnder utom vid nämnden i Gotlands län samt att Kungl. Maj:t för tiden till den 1 juli 1974 medger att arvodestjänst som fortbildningsledare får förenas med lönegradsplacerad tjänst som skolledare.

Departementschefen

Stora delar av den fortbildningsverksamhet som föranletts av reformerna inom utbildningsväsendet har nu avslutats. Jag delar därför skolöverstyrelsens (SÖ:s) uppfattning om det angelägna i att nu diskutera fortbildningen, insatt i ett större sammanhang. Fortbildningens innehåll måste i framtiden präglas mer av skolans övergripande och sociala mål. Det är därvid värdefullt att de övergripande målen också behandlas i anslutning till enskilda ämnen. SÖ har i skrivelse den 1 mars 1972 framhållit att det i den reguljära lärarutbildningen finns ett klart behov av undervisning om dels problem med anknytning till social- och tonårspsykologi, dels rörande kontakterna med hemmen och de ungdomsvårdande organen. I prop. 1973: 78 (s. 19—25) förordas en sådan förstärkning av undervisningen. Man bör inom fortbildningen uppmärksamma dessa problem för att en sådan inriktning av lärarutbildningen skall få effekt på arbetet i de enskilda skolorna.

Vad gäller medlen för SÖ:s fortbildningsverksamhet beräknar jag inga ökade medel för resestipendier m. m. och allmän planering m. m. (4 och 5). Jag biträder i övrigt SÖ:s förslag till disposition av anslagsposten.

I likhet med SÖ anser jag att fortbildningen av skolledare även i fortsättningen måste ges hög prioritet. Inte minst bör detta ses mot bakgrund av det arbete som f. n. bedrivs av utredningen om skolans inre arbete (SIA) och utredningen om skolan, staten och kommunerna (SSK). Jag biträder således SÖ:s förslag om en viss ökning av medlen till utbildning av skolledare.

Den verksamhet som innevarande budgetår påbörjats, genom samarbete mellan SÖ och studieförbunden för utbildning av handledare för

svenskundervisning av invandrare, bör fortsätta. Jag beräknar ökade medel för detta ändamål.

SÖ har i särskilda skrivelser den 5 juli och den 30 augusti 1973 framlagt förslag beträffande vidareutbildning av folkskollärare och mellanstadielärare.

Jag anser att denna vidareutbildning bör bedrivas i av SÖ föreslagna former i så måtto att utbildningen bör antingen anordnas såsom två feriekurser förlagda till två på varandra följande somrar med självstudier under mellanliggande läsår eller komma till stånd genom utnyttjande av icke ianspråktagna platser i tillvalskurser som anordnas i grundutbildningen. En antalsmässig ram bör gälla för ifrågavarande utbildning. Jag finner att ifrågavarande utbildning under budgetåret 1974/75 bör omfatta högst 150 studerande. Vad gäller SÖ:s förslag om att ge möjlighet för personer utanför grundutbildningen att följa undervisningen i tillvalskurser på mellanstadielärlinjen avser jag att senare återkomma till Kungl. Maj:t. Vidare bör medlen till särskild fortbildning av lärare inom yrkesundervisningen räknas upp i enlighet med SÖ:s förslag till 0-alternativ. Jag beräknar inga ökade medel för allmän kursverksamhet, studiemateriel, produktion m. m. eller till utbildning av lärarutbildare. I övrigt biträder jag SÖ:s förslag till disposition av anslagsposten.

Jag har inget att erinra mot SÖ:s förslag till disposition av medlen till länskolnämndernas fortbildningsverksamhet.

Jag anser att SÖ bör ges bemyndigande att, efter samråd med länskolnämnderna och när så erfordras med berörda personalorganisationer, få avgöra i vilken utsträckning fortbildningskonsulentresursen skall fördelas på fasta konsulentförordnanden resp. aktivt utnyttjas för andra personalinsatser inom den av länskolnämnden bedrivna fortbildningsverksamheten. Jag är inte beredd biträda förslaget om inrättande av extra ordinarie tjänster som fortbildningsledare vid länskolnämnderna.

Med hänvisning till vad jag här anfört räknar jag med ett medelsbehov för budgetåret 1974/75 av 39 853 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Lärares fortbildning m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 39 853 000 kr.

G VUXENUTBILDNING

Departementschefen

Vuxenutbildningen har en betydande omfattning. Läsåret 1972/73 var bruttoantalet deltagare i studiecirkelverksamheten ca 2,1 milj. Folkhögskolorna samlade 13 554 elever i vinterkurserna och 33 885 i ämneskurser. Elevantalet i kommunal vuxenutbildning uppgick våren 1973 till ca 139 000. Denna utbildning var utbyggd i 360 av landets dåvarande 464 kommuner. Av dessa kunde 320 kommuner erbjuda både grundskolekurser och gymnasieskolekurser. Även undervisningen i radio-TV har nu en betydande omfattning.

Studiecirkelverksamheten är den typ av vuxenutbildning som uppvisat den snabbaste aktivitetsökningen. Sedan läsåret 1967/68 har bruttoantalet deltagare i studiecirkelarna ökat med ca 700 000. En mycket snabb ökning har också skett beträffande deltagarantalet i folkhögskolornas korta ämneskurser. Från 1971 till 1972 ökade antalet med 39 %. Den läroplansbundna kommunala vuxenutbildningen har inte expanderat i samma utsträckning. Efter en snabb tillväxt omedelbart efter starten av den nya utbildningsformen har verksamheten under senare år i många kommuner legat på oförändrad nivå och från läsåret 1970/71 har det totalt sett skett en svag minskning av antalet studerande.

De senaste årens reformer inom vuxenutbildningen har syftat till att underlätta för dem som i ungdomsåren endast fick en kort grundutbildning att återuppta studier. En viktig insats i detta avscende har varit införandet av ett särskilt tilläggsbidrag till studiecirkel i svenska, engelska, matematik och samhällskunskap på en nivå som svarar mot högst grundskolans årskurs 9. Detta bidrag har gjort det möjligt att erbjuda kurserna till en låg kostnad och att rekrytera deltagare till cirkelarna genom uppsökande verksamhet på arbetsplatser och i bostadsområden. Läsåret 1972/73 utgjordes 36 % av de allmänna studiecirkelarna av cirkel i ovannämnda prioriterade ämnen och en synnerligen omfattande uppsökande verksamhet bedrevs såväl i studieförbundens egen regi som i samarbete mellan studieförbunden och de kommunala skolmyndigheterna.

En försöksverksamhet med uppsökande verksamhet har sedan år 1970 bedrivits av kommittén för försöksverksamhet med vuxenutbildning (FÖVUX). Verksamheten har huvudsakligen varit förlagd till olika industrier där studieorganisatörer, som utvalts i samråd med medverkande fackföreningar och studieförbund, sökt upp kortutbildade och sökt intressera dem för att delta i studiecirkel. I försöksverksamheten har skiftarbetare, personer med fysiskt tungt arbete och människor

bosatta i glesbygd särskilt uppmärksammats. Under fyra försöksår har FÖVUX' verksamhet omfattat sammanlagt omkring 3 000 deltagare, vilka genomfört ett ganska omfattande studieprogram. I samband med försöksverksamheten har alltså en betydande utbildningsinsats fullgjorts. För att denna angelägna verksamhet inte skall behöva avbrytas i och med att FÖVUX avslutar sitt utredningsarbete under år 1974 har jag under anslaget till kommittéer även för budgetåret 1974/75 beräknat särskilda medel för uppsökande verksamhet.

Frågan om arbetstagares rätt till ledighet för utbildning utreds f. n. av en särskild arbetsgrupp inom Kungl. Maj:ts kansli. Gruppen tillsattes sedan Landsorganisationen i Sverige och Tjänstemännens centralorganisation rest krav på att rätten till studieledighet skyndsamt skulle regleras genom lagstiftning. Arbetsgruppen avser att lägga fram sina förslag under år 1974. Som jag tidigare anfört kommer även FÖVUX att presentera sina förslag under året. Vidare kan under år 1974 väntas förslag från kommittén för studiestöd åt vuxna. Det utredningsarbete som kommer att redovisas får en central betydelse för det fortsatta reformarbetet inom vuxenutbildningen.

Genom den lagstiftning om invandrades rätt till ledighet och lön för deltagande i svenskundervisning, som trädde i kraft den 1 juli 1973, har de förvärvsarbetande invandrarnas möjligheter att lära sig svenska och orientera sig om svenska samhällsförhållanden förbättrats väsentligt. De invandrare som börjat sin första anställning i Sverige efter den 1 januari 1973 har, med några undantag, rätt till 240 timmars ledighet och lön för deltagande i undervisning i svenska språket med samhällsorientering. De som har börjat sin anställning i Sverige före detta datum får, om de inte redan kan svenska, rätt till antingen 240 eller 160 timmars ledighet och lön och de skall senast den 30 juni 1978 erbjudas möjligheter att påbörja undervisning. Den undervisning som är en följd av lagstiftning har under hösten 1973 börjat anordnas av studieförbunden efter samråd med berörda fackliga organisationer och arbetsgivare.

Lagstiftningen om rätt till ledighet och lön som jag nyss berört omfattar inte de invandrare som står utanför förvärvslivet. Denna grupp utgörs till övervägande del av icke förvärvsarbetande kvinnor, vilka många gånger har ytterst begränsade kunskaper i svenska och därför lätt blir isolerade i samhället. För att motverka en isolering kommer jag i det följande att föreslå flera åtgärder för att förbättra invandrar kvinnornas möjligheter till språkundervisning. För en uppsökande verksamhet bland dessa kvinnor har jag beräknat 500 000 kr. Verksamheten skall enligt förslaget bedrivas av studieförbunden. Ökade resurser föreslås för studiecirkel och folkhögskolekurser som utformas för att tillgodose invandrar kvinnornas speciella behov. Det i arbetsmarknadsdepartementet föredragande statsrådet kommer senare denna dag under elfte huvudtiteln att föreslå att försöksverksamheten med kontakt-

kurser för invandrarkvinnor, vilken sedan några år genomförs i samarbete med statens invandrarverk och skolöverstyrelsen, fortsätter även under nästa budgetår. För deltagare i kontaktkurser kan barntillsyn ordnas i anslutning till studierna.

Folkbildningsorganisationerna har viktiga uppgifter inte bara när det gäller att ge människor möjligheter att komplettera och aktualisera sin utbildning. Kulturrådet har i betänkandet (SOU 1972: 66) Ny kulturpolitik fäst uppmärksamheten på vilken omfattande amatörverksamhet studieförbunden bedriver inom teater, musik, dans, konst och konsthantverk. Läsåret 1972/73 studerade omkring 30 % av studiecirkeldeltagarna estetiska ämnen. Vid utarbetandet av sina förslag har kulturrådet tagit fasta på folkbildningsorganisationernas stora möjligheter att förmedla kulturella upplevelser till nya grupper genom att aktivera människor i ett fritt skapande med konstnärlig inriktning. Jag ämnar, som jag tidigare nämnt, senare föreslå Kungl. Maj:t att för 1974 års riksdag lägga fram en särskild proposition om den statliga kulturpolitiken i vilken jag även avser att ta ställning till förslag beträffande studiecirkelverksamhetens villkor och resurserna för studieförbundens centrala verksamhet. I avvaktan härpå förs i riksstatförslaget under anslagen Bidrag till studiecirkelverksamhet och Bidrag till studieförbund upp preliminära belopp.

För vuxenutbildning har budgetåret 1973/74 anvisats ca 626 milj. kr. För budgetåret 1974/75 beräknas utgifterna för detta ändamål öka med ca 65 milj. kr. till ca 691 milj. kr.

G 1. Viss utbildning via radio och television m. m.

1972/73 Utgift	42 002 868	Reservation	1 563 632
1973/74 Anslag	44 250 000		
1974/75 Förslag	44 450 000		

Från anslaget bekostas utgifter för den verksamhet med produktion av undervisningsprogram m. m. för radio och television, som sedan budgetåret 1972/73 handhas av kommittén för den fortsatta verksamheten med radio och television inom utbildningsväsendet.

Vidare ersätts kostnader för skolprogramverksamheten vid Sveriges Radio. Skolprogramverksamheten handhas inom Sveriges Radio av en särskild enhet, utbildningsprogramenheten, som förutom skolprogrammen även ombesörjer den inom Sveriges Radio producerade vuxenundervisningen i radio och TV. Denna senare verksamhet finansieras av avgiftsmedel.

Kommittén för den fortsatta verksamheten med radio och television inom utbildningsväsendet

Kommittén för den fortsatta verksamheten med radio och television inom utbildningsområdet (TRU-kommittén) har den 1 juli 1972 från den tidigare TRU-kommittén (TRU I) övertagit ledningen av TRU:s produktionsverksamhet (prop. 1972: 1 bif. 10 s. 434). TRU I har avlämnat sitt slutbetänkande (SOU 1973: 19) TRU:s försöksverksamhet 1967—1972 till Kungl. Maj:t som överlämnat det till TRU-kommittén för beaktande. TRU-kommittén framhåller att betänkandet utgör ett viktigt underlag för kommitténs fortsatta arbete. För att få ytterligare uppslag och synpunkter har kommittén sänt ut betänkandet för kommentar till ett antal myndigheter, organisationer, utredningar m. fl.

TRU-kommitténs verksamhet skall enligt direktiven främst vara inriktad på vuxenutbildning på alla utbildningsnivåer och på förskola. I kommitténs uppgift ingår att lägga fram förslag om hur radio- och TV-inslag m. m. skall utnyttjas på dessa områden. Därvid skall även andra distributionsformer än eterdistribution beaktas. Kommittén har vidare i uppdrag att lägga fram förslag om en mer definitiv organisation av verksamheten i framtiden. Den skall därvid bl. a. analysera de konsekvenser olika organisationsformer kan få för radiolagstiftningen m. m. Kommittén skall också överväga frågan om hur avgränsningen mot och samordningen med utbildningsmyndigheterna m. fl. bör ordnas.

Långtidsplanering

TRU-kommittén framhåller att den i sin planering av den fortsatta verksamheten utgått från att beslut om en framtida organisation av

produktionen m. m. efter remissbehandling och riksdagsbeslut inte kan träda i kraft under budgetåret 1974/75. Den verksamhet som TRU bedriver innebär emellertid en rad åtaganden för en längre tidsperiod. Dessa åtaganden innebär t. ex. ansvar för kommitténs ca 140 heltidsanställda medarbetare samt för fullföljande av en rad olika flerårsprojekt. Kommittén anser sig därför ha ett ansvar för planeringen av verksamheten även efter utgången av nämnda budgetår.

TRU-kommittén framhåller att långtidsplanering är nödvändig eftersom TRU måste samarbeta med olika utbildningsarrangörer i vissa centrala projekt. Studieförbunden planerar sin verksamhet lång tid i förväg. För att TRU:s produkter skall kunna användas i studieförbundsverksamheten är det därför nödvändigt att TRU i god tid informerar om och gemensamt med studieförbunden diskuterar kommande insatser. Detta innebär att arbetet på de enskilda projekten i regel omfattar flera år. En förväntan om TRU:s stöd för och medverkan i vissa angelägna utbildningsinsatser i framtiden föreligger också från t. ex. studieförbund, förskolor och handikapporganisationer.

För budgetåret 1974/75 önskar TRU utöka verksamheten inom följande områden.

Förskoleverksamheten

OM-projektet, dvs. TV-programmen på dagtid för i första hand hemmavarande barn, bör fortsätta men utökas till att omfatta ytterligare en sändning med repris per vecka. Vidare önskar TRU under budgetåret 1974/75 utarbeta ett tryckt arbetsmaterial för barnen att användas i anslutning till programmen.

Handikappverksamheten

TRU har sedan år 1971 enligt Kungl. Maj:ts uppdrag arbetat med försök och utveckling av läromedel för olika handikappgrupper i samarbete med bl. a. resp. grupperns organisationer. Verksamheten kommer under budgetåret 1973/74 bl. a. att omfatta etersändningar av TV-program för döva.

Under budgetåret 1974/75 är försöksverksamheten så långt kommen att den bör utökas bl. a. för att i någon mån infria de förväntningar som genom förberedelsearbetet kommit att ställas på TRU.

Regionala konsulenter

För att möjliggöra en bättre kommunikation mellan TRU och avnämarna inom vuxenutbildningsområdet, inrättades på försök tre tjänster som regional konsulent den 1 juli 1972. Erfarenheterna från denna försöksverksamhet är mycket goda, vilket visat sig i den utvärdering av verksamheten som gjorts. Försöksverksamheten bör därför utökas i begränsad omfattning under budgetåret 1974/75 samt då också avse förskoleområdet.

Föräldrautbildning

Ett område där TRU:s insatser från flera håll bedömts som mycket angelägna är utbildning av föräldrar/vuxna. TRU:s erfarenheter från såväl förskoleområdet som vuxenutbildningsområdet torde vara av stort värde för planeringen av en föräldrautbildning. Försök pågår under budgetåret 1973/74 och verksamheten bör starta under budgetåret 1974/75.

Kassetter

Videokassettekniken kommer att bli en betydelsefull tillgång för utbildningsområdet. TRU anser att möjligheterna att utnyttja videokassetter inom vuxenutbildningen på sikt bör medföra att den rörliga bilden, som hittills utnyttjats i begränsad omfattning inom detta område, blir ett utmärkt tillskott för såväl enskilt studerande som gruppstudier. TRU planerar att budgetåret 1974/75 göra ett distributionsförsök i större skala. Den bevakning som TRU gör av vad som händer inom kassettområdet bör också utvidgas.

Personalkostnader

Inom de områden TRU verkar, dvs. i första hand förskoleverksamheten och vuxenutbildningen, finns ännu endast begränsade pedagogiska erfarenheter av läromedelsproduktion med ljud och rörlig bild. Detta medför att TRU och utbildningsprogramenheten på Sveriges Radio, som också arbetar inom vuxenutbildningsområdet, i stor utsträckning själva måste utveckla metodik och kunnande. Sålunda krävs en kontinuerlig internutbildning. Det är också nödvändigt för TRU att få behålla den personal som nu skaffat sig ett kunnande och en erfarenhet som i vissa fall är unik. Här spelar lönesättningen en avgörande roll. Löneutvecklingen inom t. ex. Sveriges Radio har de senaste åren varit betydligt gynnsammare än för TRU. TRU anser sig därför ha behov av resurser för att inhämta eftersläpningen för att kunna behålla sin personal.

Teknisk utrustning

Inom ramen för 1973/74 års anslag har viss ersättningsanskaffning skett av gammal utrustning, bl. a. har två färgkameror samt en ny videobandmaskin inköpts. Under budgetåret 1974/75 beräknas erforderlig ersättningsanskaffning till ett belopp motsvarande normal avskrivning kunna göras inom ramen för oförändrat anslag. Ytterligare en bandmaskin erfordras emellertid bl. a. för att kunna redigera de program som produceras.

Aktualitetsbevakning

Vissa projekt inom utbildningsområdet bör direkt anknytas till aktuella händelser i samhället. Denna typ av projekt kan dock inte preci-

seras i en anslagsframställning, dvs. minst två år före eventuell användning. TRU bör bättre än tidigare kunna ha möjlighet att göra sådana insatser.

Anslagsberäkningen

Kommittén föreslår att anslagsposten för verksamheten förs upp med 22 042 000 kr., vilket innebär en ökning med 2 252 000 kr. i förhållande till innevarande budgetår.

	1973/74	Beräkning för 1974/75	
		Kommittén	Departements- chefen
A. Produktion m. m.			
Beräknad medelsförbrukning	18 165 000	20 897 000	19 845 000
./. Inflytande medel	1 100 000	1 200 000	1 200 000
./. Reservation/beräknad reservation från föregående budgetår	145 000 (1 000 000) ¹		1 000 000 ¹
Anslag/Anslagsbehov	16 920 000	19 697 000	17 645 000
Anslagsförändring		+ 2 777 000	+ 725 000
B. Ersättning till televerket			
Beräknad medelsförbrukning	2 200 000	3 330 000	3 330 000
Reservation/beräknad reservation från föregående budgetår	317 000	985 000	985 000
Anslag/Anslagsbehov	2 870 000	2 345 000	2 345 000
Anslagsförändring		— 525 000	— 525 000
Anslag/Anslagsbehov	19 790 000	22 042 000	19 990 000
Anslagsförändring		+ 2 252 000	+ 200 000

¹ Under budgetåret 1972/73 till Kungl. Maj:ts disposition.

1. Produktion m. m.

Kommittén räknar med en viss ökning av produktionsvolymen jämfört med innevarande budgetår.

a) Pris- och löneomräkning m. m. 1 127 000 kr., varav 232 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

b) 0-alternativet skulle innebära att TRU måste skära ner projektverksamheten, vilket bl. a. skulle medföra att viss personal måste friställas (—1 034 200 kr.).

c) Inköp av ny videobandmaskin (+750 000 kr.).

d) Utökad regional kontaktverksamhet (+250 000 kr.).

e) Utökad projektverksamhet (+650 000 kr.).

2. Ersättning till televerket för distribution av program

Den beräknade medelsförbrukningen för ersättning till televerket beräknar kommittén till 3 330 000 kr. budgetåret 1974/75 (—525 000 kr.).

Sveriges Radio

För innevarande budgetår beräknas sändningstiden för skolprogram-

men uppgå till totalt 719 timmar, varav 384 timmar i ljudradio och 335 timmar i television.

Utvecklingen av sändningstiden i skolradio resp. skoltelevision under den senaste femårsperioden, i timmar per år, framgår av följande tabeller.

Tim/år	1969/70	1970/71	1971/72	1972/73	1973/74 beräknad
<i>Skolradio</i>					
Riksskolradio	405	399	353	278	312
Regional skolradio	50	72	55	80	72
	455	471	408	358	384
<i>Skoltelevision</i>					
Förstasändningar	47	47	31	32	32
Bearbetade reprisar	71	71	81	67	103
Återutsändning	228	267	224	228	200
	346	385	336	327	335

Anslagsframställningen som sker efter samråd med TRU bygger på förutsättningen att utbildningsprogramenheten skall följa den allmänna utvecklingen på skolans område och satsa särskilt på sådana delar av skolväsendet där läromedelsbehovet är stort.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Sveriges Radio och televerket	Departements- chefen
a) Sveriges Radios kostnader	18 920 000	+2 317 000	of.
b) Televerkets kostnader	5 540 000	+1 385 000	of.
	24 460 000	+3 702 000	of.

1. Allmänna kostnadsstegringar för produktion och distribution av skolprogram inkl. höjt lönekostnadspålägg (+3 180 000 kr.).

2. 0-alternativet skulle innebära inskränkningar beträffande personal, programproduktion, utvärdering, informationsverksamhet och konsulentverksamhet. Det skulle omöjliggöra satsning på läromedel för tvååriga linjer inom gymnasieskolan, där behovet f. n. är stort, samt kraftigt reducera basutbudet på de övriga stadierna (—1 022 000 kr.).

3. Utöver verksamheten innevarande år föreslås medel för en utökning av produktionen av specialversioner av elevhäften för svagpresterande elever i normalklass, medel för försöksverksamhet om hur programmaterial skall kunna tillrättaläggas för hörsel- och synskadade elever, rörelsehindrade elever och elever i särskola samt medel för viss utbyggnad av den regionala skolradion (+522 000 kr.).

Departementschefen

TRU-kommittén skall enligt sina direktiv i första hand inrikta verk-

samheten på vuxenutbildning och förskola. Jag vill erinra om uttalandet i prop. 1973: 1 (bil. 10 s. 478) angående vikten av att kommittén försöker nå dem som har det största behovet av intellektuell, kulturell och social stimulans.

Vid min beräkning av anslaget har jag utgått från en utökning av TRU-kommitténs verksamhet under budgetåret 1974/75. Jag räknar med en ökad medelsförbrukning för produktion m. m. med 1 680 000 kr. I likhet med TRU-kommittén anser jag att ökade insatser bör göras beträffande program och material för förskolebarn och handikappade samt inom föräldrautbildningen. Även viss utökad försöksverksamhet med regional information är angelägen. I likhet med TRU anser jag det mycket väsentligt att bevakningen av vad som händer inom kassettområdet utvidgas.

Jag har ingen erinran mot inköp av en ny videobandmaskin inom ramen för anslaget. Medel för revidering och aktualisering av TRU-program samt eventuell nyproduktion för undervisning vid högskolan i Linköping, som under budgetåret 1973/74 beräknats under detta anslag (prop. 1973: 54 s. 76, UbU 1973: 27, rskr 1973: 174), har jag för budgetåret 1974/75 beräknat under anslaget Teknisk samt viss medicinsk och matematisk-naturvetenskaplig utbildning och forskning m. m. i Göteborg och Linköping (—600 000 kr.).

I likhet med Sveriges Radio anser jag att utbildningsprogramenheten bör följa den allmänna utvecklingen på skolans område och satsa särskilt på sådana områden där behovet av läromedel är stort.

För budgetåret 1974/75 räknar jag med en total medelsförbrukning av 45 450 000 kr. Med hänsyn till att en reservation på 1 milj. kr., som tidigare stått till Kungl. Maj:ts disposition bör kunna utnyttjas under budgetåret 1974/75, beräknar jag anslaget till 44 450 000 kr.

Med hänvisning till sammanställningarna hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Viss utbildning via radio och television m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 44 450 000 kr.

G 2. Statliga skolor för vuxna: Utbildningskostnader

1972/73 Utgift	4 331 630
1973/74 Anslag	4 868 000
1974/75 Förslag	5 011 000

För den riksrekryterande vuxenutbildningen finns statliga skolor i Norrköping och Härnösand. Vid dessa ges utbildning enligt läroplanerna för grundskolans högstadium och gymnasieskolan samt särskild teknisk utbildning.

Undervisningen vid statens skolor för vuxna bygger på en kombina-

tion av muntlig undervisning under periodvis återkommande kurser vid skolorna och självstudier i form av brevscolestudier på hemorten (s. k. varvad undervisning). I enlighet med beslut av 1967 års riksdag anordnas vid skolan i Norrköping även enbart brevscoleundervisning. Bestämmelser om den statliga riksrekryterande vuxenutbildningen har meddelats i kungörelsen (1971: 424) om kommunal och statlig vuxenutbildning (ändrad senast 1973: 410).

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Skolöverstyrelsen	Departementschefen
Personal			
Lärarpersonal	37	+2	of.
Övrig personal	23,5	of.	of.
	60,5	+2	of.
Anslag			
Lönekostnader	4 112 000	+298 000	+130 400
Sjukvård	5 000	of.	of.
Reseersättningar	15 000	+ 800	+ 800
Lokalkostnader	441 000	— 33 200	— 22 000
Expenser	295 000	+ 33 400	+ 33 800
	4 868 000	+299 000	+143 000

Skolöverstyrelsen

Med anledning av att sökandefrekvensen till skolorna, efter att under flera år ha varit oförändrad eller avtagande, åter uppvisar en sakta stigande tendens, räknar skolöverstyrelsen (SÖ) med viss mindre utökning av organisationen såväl för den varvade undervisningen som för enbart brevscoleundervisningen. För budgetåret 1974/75 beräknar SÖ antalet elever i varvad undervisning till 2 200 och i brevscolekurser till 3 000.

1. Pris- och löneomräkning m. m. 179 000 kr., varav 104 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. Två av de fyra vakanta adjunktstjänsterna vid skolan i Norrköping bör dras in fr. o. m. budgetåret 1974/75.

3. SÖ beräknar att antalet undervisningstimmar skall öka med 2 120. En vakant adjunktstjänst, för vilken medel ej beräknats budgetåret 1973/74, bör återbesättas (+151 300 kr.).

4. Medlen för uppvärmning och lokalhållning i övrigt bör minska med hänsyn till belastningen (—50 000 kr.).

5. SÖ begär en ökning av medlen för publikationstryck, annonsering m. m. för att informationen om skolorna skall förbättras (+18 700 kr.).

Departementschefen

Vid min beräkning av anslaget har jag utgått från ett oförändrat antal elever. Två av de vakanta adjunktstjänsterna i Norrköping bör dras

in vid ingången av budgetåret 1974/75. Jag anser det mycket angeläget att informationen om skolorna förbättras och räknar därför med en ökning av medlen för publikationstryck, annonsering m.m.

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statliga skolor för vuxna: Utbildningskostnader* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 5 011 000 kr.

G 3. Statliga skolor för vuxna: Material för självstudier

1972/73 Utgift	1 304 245	Reservation	3 330 498
1973/74 Anslag	1 000		
1974/75 Förslag	700 000		

Från anslaget betalas material för självstudier samt kostnader i samband med granskning av elevernas svarslösningar. Anslaget täcker kostnaderna för eleverna vid de statliga vuxenskolorna, vid viss förlängd undervisning inom gymnasieskolorganisationen samt vid försöksverksamhet med särskild gymnasial utbildning i glesbygd.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Skolöverstyrelsen	Departementschefen
Kostnader för material m. m. Arvodet för granskning av svarslösningar	1 000	+2 377 000	+699 000

Skolöverstyrelsen

Skolöverstyrelsen (SÖ) föreslår att 116 000 kr. anvisas för arvoden för granskning av tillgänglig studiemateriel, varav 95 000 kr. till skolan i Norrköping och 21 000 kr. till skolan i Härnösand. Kostnader för materiel m. m. beräknar SÖ till 2 262 000 kr., varav prisomräkning 102 000 kr. (+2 377 000 kr.)

Departementschefen

Med hänsyn till reservationens storlek beräknar jag anslaget till ett lägre belopp än skolöverstyrelsen har föreslagit.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statliga skolor för vuxna: Material för självstudier* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 700 000 kr.

G 4. Statliga skolor för vuxna: Undervisningsmateriel m. m.

1972/73 Utgift	164 770	Reservation	67 177
1973/74 Anslag	198 000		
1974/75 Förslag	198 000		

Från anslaget bekostas materiel, böcker, utrustningskomplettering m. m. vid skolorna för vuxna i Norrköping och Härnösand.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75		
		Skolöverstyrelsen	Departementschefen	
Vuxenskolan i Norrköping	118 000	+ 12 000	}	of.
Vuxenskolan i Härnösand	80 000	+ 8 000		
	198 000	+ 20 000		of.

Skolöverstyrelsen

Med hänsyn till den beräknade ökningen av antalet elever räknar skolöverstyrelsen med en ökning av medelsbehovet för förbrukningsmateriel och i viss mån utrustningskomplettering jämfört med innevarande budgetår med 20 000 kr., varav prisomräkning 9 900 kr.

Departementschefen

Med hänsyn till reservationen räknar jag med ett något lägre anslagsbehov än skolöverstyrelsen.

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statliga skolor för vuxna: Undervisningsmateriel m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 198 000 kr.

G 5. Bidrag till driften av kommunala skolor för vuxna

1972/73 Utgift	126 145 342
1973/74 Anslag	165 000 000
1974/75 Förslag	165 000 000

Kommunal vuxenutbildning omfattar enligt beslut av 1967 års riksdag (prop. 1967: 85, SU 1967: 117 och 129, 2LU 1967: 45, rskr 1967: 277 och 290) utbildning som motsvarar utbildningen enligt läroplanerna för grundskolans högstadium och för gymnasieskolan. Statsbidrag utgår med 100 % av utgifterna för löner till lärare och skolledare. Bestämmelser om statsbidrag finns i kungörelsen (1971: 424) om kommunal och statlig vuxenutbildning (ändrad senast 1973: 410).

Skolöverstyrelsen

1. Kommunal vuxenutbildning var i juni 1973 införd i ca 360 av landets dåvarande 464 kommuner. Efter kommunsammanslagningarna vid årsskiftet 1973/74 blir det endast fyra kommuner som, såvitt nu kan bedömas, inte har kommunal vuxenutbildning. Vårterminen 1973

deltog ca 29 000 elever i grundskolekurser, ca 46 000 i gymnasieskolekurser på två-, tre- och fyraårig linje samt ca 64 000 elever i särskilt yrkesinriktade kurser.

2. Skolöverstyrelsens (SÖ:s) förslag till anslagsberäkning för budgetåret 1974/75 framgår av följande sammanställning.

Prisomräkning	+ 4 000
Lönekostnadspålägg m. m.	+ 7 279 000
Grundskolekurser	+ 2 958 000
Gymnasieskolekurser	+ 9 262 000
Skolledare m. m.	+ 842 000
Orienteringskurs för vuxenstuderande	+ 405 000
Intagning av elever	+ 42 000
	+20 792 000
Avrundat	+21 000 000

3. SÖ anser att rekryteringsstimulerande åtgärder bör sättas in för att nå prioriterade målgrupper med grundskolekurser. Kommunerna bör få rätt att inrätta grundskolekurser, om antalet deltagare bedöms varaktigt uppgå till lägst åtta.

4. SÖ föreslår att Kungl. Maj:t även för budgetåret 1974/75 skall utfärda bestämmelser om att antalet undervisningstimmar inom gymnasieskolekurser får öka med 10 % i förhållande till faktisk nivå närmast föregående budgetår samt att varje kommun medges generell rätt att öka antalet undervisningstimmar med 5 %.

5. SÖ föreslår att försöksverksamheten med 100 kurser med lägst åtta elever på orter där skiftarbete förekommer i större omfattning får fortsätta under budgetåret 1974/75.

6. SÖ föreslår att 120 arvodestjänster som huvudlärare och 80 arvodestjänster som institutionsföreståndare får inrättas vid kommunal vuxenutbildning.

7. SÖ föreslår att ca 100 nybörjarkurser i engelska om vardera högst 120 undervisningstimmar får anordnas.

8. SÖ föreslår att ca 100 studiebidragsberättigade preparandkurser i svenska för invandrare om vardera högst 200 timmar får anordnas inom kommunal vuxenutbildning budgetåret 1974/75.

9. SÖ begär medel för viss försöksverksamhet med orienteringskurs för vuxenstuderande. SÖ har i skrivelse den 5 november 1973 inkommit med förslag om den närmare utformningen av kursen.

I skrivelse den 5 mars 1973 har SÖ inkommit med förslag om försöksverksamhet med samläsningsmodeller i kommunal vuxenutbildning. SÖ erinrar om det arbete som pågår inom SÖ med att anpassa ungdomsskolans läroplaner till vuxenutbildningens behov och att utarbeta underlag för läromedelsproduktion inom vuxenutbildningsområdet. Utbildningen i matematik på gymnasial nivå utformas med tanke på att

den skall kunna tillämpas på alla de linjer i gymnasieskolan som f. n. förekommer i kommunal vuxenutbildning.

I ämnen på vissa linjer och grenar är det nu, särskilt på mindre orter, svårt att åstadkomma så stort elevunderlag att en kurs kan komma till stånd. Enligt SÖ skulle dock elevunderlaget ofta bli tillräckligt för en kurs, om nuvarande bestämmelser ändrades så att studerande i ämne eller ämnen på olika linjer och grenar kunde undervisas tillsammans.

SÖ föreslår att försöksverksamhet med samläsningsmodeller skall få bedrivas under två läsår. Försöksverksamheten skall begränsas till högst 25 kurser i matematik på gymnasial nivå. Genom att eleverna efter hand avgår med slutbetyg eller delas upp i specialiserade grupper kommer grupperna sannolikt att bli små under senare delen av kurserna. Denna kostnadsökning motverkas enligt SÖ i viss mån av att det skulle bli vanligare med stora grupper i början av varje kurs.

Elever vid Alviks vuxengymnasium för hörselskadade har anhållit om att antalet undervisningstimmar skall få öka med 25 % inom den kommunala vuxenutbildningens ämneskurser för hörselskadade. Yttranden har avgetts av Stockholms skoldirektion, av länskolnämnden i Stockholms län den 4 april 1973 och av SÖ den 5 juli 1973. SÖ föreslår i sitt yttrande att SÖ erhåller bemyndigande att med stöd av 16 § sista stycket kungörelsen (1971: 424) om kommunal och statlig vuxenutbildning medge att antalet lektioner i kurs inom kommunal vuxenutbildning enligt läroplanerna för grundskolans högstadium samt tvåårig ekonomisk, social och teknisk linje och treåriga linjer av gymnasieskolan får för hörselskadade elever som följer speciell kurs enligt 24 § nämnda kungörelse utökas med högst 25 % av det totala antalet lektioner enligt timplanen, tid för prov ej inräknad.

Kurser inom kommunal vuxenutbildning vid fångvårdsanstalter

Skolstyrelsen i Lindesbergs kommun har anhållit om medgivande att på fångvårdsanstalten Hinseberg få anordna vissa gymnasieskolekurser inom den kommunala vuxenutbildningen med endast sex deltagare. Yttranden i ärendet har avgetts av länskolnämnden i Örebro län den 18 december 1972 och av SÖ den 8 februari 1973.

SÖ har den 10 oktober 1973 inkommit med en skrivelse angående grundskolekurser och gymnasieskolekurser vid fångvårdsanstalter. SÖ framhåller att elevunderlaget på de flesta anstalter är för litet för att kurser inom kommunal vuxenutbildning skall kunna anordnas enligt nuvarande bestämmelser. SÖ betonar att dessa personer måste betraktas som en angelägen målgrupp för kommunal vuxenutbildning.

I en tidigare skrivelse den 29 mars 1971 har SÖ begärt bemyndigande att medge att ämneskurs vid fångvårdsanstalt får påbörjas med ett

lägre elevantal än tolv. Denna skrivelse överlämnades tillsammans med vissa andra skrivelser i samma ämne till kriminalvårdsberedningen. Kriminalvårdsberedningen har senare i betänkandet (SOU 1972: 64) Kriminalvård tillstyrkt SÖ:s framställning (s. 203). SÖ preciserar och i viss mån kompletterar nu sin tidigare framställning.

På grund av den ökade frigången och den föreslagna ändrade anstaltsorganisationen blir det enligt SÖ möjligt för fler intagna att delta i undervisning ute i samhället på samma villkor som gäller för andra vuxenstuderande. Samtidigt minskar emellertid möjligheterna att få till stånd grupper för undervisning av sådana intagna som av olika skäl inte tillåts delta i utbildning utanför anstalterna. Det är angeläget att förutsättningar skapas så att denna grupp kan få meningsfull undervisning.

SÖ föreslår därför att undervisning för intagna inom anstalt skall få anordnas på samma villkor som för handikappade, dvs. att kurs får anordnas om antalet elever i kursen beräknas varaktigt uppgå till lägst fem. Det bör dessutom vara möjligt att ge studiehandledning för ett lägre antal elever än fem. Antalet bidragsberättigade undervisningstimmar bör då beräknas med en femtedel av det totala antalet undervisningstimmar per elev som deltar i undervisningen.

Extra och extra ordinarie tjänster inom den kommunala vuxenutbildningen

I skrivelse den 4 juni 1973 har SÖ inkommit med förslag angående inrättande av vissa extra ordinarie och extra tjänster som lärare inom den kommunala vuxenutbildningen. I fråga om många av förslagen fordras inte beslut av riksdagen. För överblickens skull berör jag även dessa förslag.

Enligt nuvarande bestämmelser får lärare vid kommunens gymnasieskola undervisa i den särskilda yrkesinriktade utbildningen inom kommunal vuxenutbildning och om det inte finns gymnasieskola i kommunen får icke-ordinarie lärare anställas för denna undervisning (74 § kungörelsen 1971: 424 om kommunal och statlig vuxenutbildning). I övrig kommunal vuxenutbildning, dvs. kurser som motsvarar utbildning enligt läroplanerna för grundskolans högstadium eller enligt kursplanerna för tvåårig ekonomisk, social och teknisk linje samt tre- och fyraårig linje, undervisar timplärare och pensionsavgångna lärare. Inom det allmänna stödområdet (utom i g-ort) får dock undervisning inom kommunal vuxenutbildning inräknas i tjänst som lärare vid gymnasieskolan och grundskolan (73 § kungörelsen 1971: 424).

Genom olika beslut av Kungl. Maj:t har också vissa andra undantag medgetts nämligen för den tvååriga gymnasiala heltidsundervisningen för vuxna i Lund, för den särskilda skolenheten för teknisk utbildning i Katrineholm, för Sveaplans vuxengymnasium i Stockholm

samt för lärare som tidigare undervisade vid s. k. kompletteringskurser vid yrkesskola. Genom beslut av Kungl. Maj:t den 29 juni 1973 fick ordinarie och extra ordinarie lärare inom grundskolan och gymnasieskolan som under läsåret 1972/73 haft tilläggstimmar inom kommunal vuxenutbildning, under läsåret 1973/74 räkna in kommunal vuxenutbildning i motsvarande omfattning i tjänsten.

SÖ föreslår att särskilda extra och extra ordinarie tjänster som adjunkt och ämneslärare skall kunna inrättas inom kommunal vuxenutbildning. Tjänsterna skall motsvara tjänst som lärare nr 16, 17 och 18 i grundskolan och tjänst som lärare nr 153, 155, 157, 159 och 161 i gymnasieskolan (beteckningar enligt bil. 1 och 2 till skolstadgan 1971: 235, ändrade senast 1973: 417).

Det har från början inte varit självklart för SÖ att förslaget skall genomföras i hela landet vid en och samma tidpunkt. Det har rätt tveksamhet om det principiellt riktiga i att förordna lärare t. v. utan tidsbegränsning för en undervisning där tjänstgöringsunderlaget kan variera kraftigt och ofta med mycket kort varsel både totalt och i enskilda ämnen. SÖ erinrar också om att det på vissa håll i landet fortfarande råder brist på lärare inom ungdomsskolan. Möjligheten att få extra ordinarie tjänst inom kommunal vuxenutbildning kan kanske leda till att lärare i ungdomsskolan söker sig dit, vilket kan försvåra rekryteringen av lärare på bristorterna. SÖ har dock, bl. a. med hänsyn till de praktiska svårigheterna att införa begränsningar, slutligen stannat för att föreslå att förslaget skall genomföras generellt. Principerna om rätt till förordnande på extra ordinarie tjänst enligt 14 kap. 5 § skolstadgan bör enligt SÖ göras tillämpliga på förordnande som lärare inom kommunal vuxenutbildning.

SÖ föreslår vidare att den som innehar hel- eller halvtidstjänst inom kommunal vuxenutbildning skall få möjlighet till fyllnadstjänstgöring vid andra skolformer. I första hand bör fyllnadstjänstgöring förekomma vid grundskolans högstadium, gymnasieskolan och statsunderstödd folkhögskola. Även annan statlig eller statsunderstödd skola kan bli aktuell, t. ex. skolenhet med statlig vuxenutbildning.

Nuvarande bestämmelser om rätt till fyllnadstjänstgöring inom kommunal vuxenutbildning för lärare vid grundskolan och gymnasieskolan i glesbygd bör utvidgas till att gälla alla orter i landet. För ordinarie lärare bör dock fyllnadstjänstgöringen få omfatta högst en fjärdedel av undervisningsskyldigheten och bara förekomma om läraren inte kan få full tjänstgöring vid den egna skolformen och inte heller kan få annan fyllnadstjänstgöring eller om han har erfarenhet av vuxenundervisning och är väl lämpad för sådan undervisning. I glesbygd bör dock nuvarande bestämmelser övergångsvis gälla under ytterligare ett år.

SÖ föreslår vidare att lärare vid skolenhet med statlig vuxenutbildning bör få rätt till fyllnadstjänstgöring inom kommunal vuxenutbildning. Under förutsättning av länskolnämndens medgivande bör fyllnadstjänstgöring kunna ingå också i ämneslärartjänst vid folkhögskola om läraren godtar detta.

Beträffande behörighet för extra och extra ordinarie tjänst som lärare inom kommunal vuxenutbildning föreslår SÖ bl. a. ett särskilt behörighetsvillkor som innebär att den sökande antingen bör a) ha genomgått folkhögskollärargreuen vid ämneslärarlinjen i Linköping eller den vuxenpedagogiska greuen vid lärarhögskolan i Stockholm eller b) ha fullgjort väl vitsordad tjänstgöring som lärare inom statlig eller kommunal vuxenutbildning eller vid statsunderstödd folkhögskola under sammanlagt minst ett läsår med i medeltal minst fem veckotimmar.

Beträffande meritvärderingen vid tillsättning av tjänst inom kommunal vuxenutbildning föreslår SÖ att 17 kap. 29—31 §§ skolstadgan kompletteras med en föreskrift om att särskilt avseende skall fästas dels vid genomgången lärarutbildning av sådan art som speciellt avser vuxenundervisning, dels vid längden av väl vitsordad tjänstgöring inom statlig och kommunal vuxenutbildning eller statsunderstödd folkhögskola.

Den nya organisationen bör enligt SÖ genomföras den 1 juli 1974.

Representanter för den fasta lärarstaben vid Sveaplans vuxengymnasium har i särskild skrivelse framhållit värdet av fasta tjänster i kommunal vuxenutbildning och anhängit att nuvarande tjänster inte dras in.

Departementschefen

I likhet med skolöverstyrelsen (SÖ) förordar jag att antalet undervisningstimmar inom gymnasieskolkurser även under budgetåret 1974/75 får öka med 10 % i förhållande till faktisk nivå föregående budgetår. På detta stadium bör man särskilt inrikta sig på att yrkesinriktade kurser kommer till stånd, dvs. sådana kurser som förbereder för inträde på arbetsmarknaden. Det ankommer på Kungl. Maj:t att meddela bestämmelser i dessa frågor.

Enligt nuvarande bestämmelser får kurser inom kommunal vuxenutbildning anordnas om antalet elever beräknas varaktigt uppgå till lägst tolv. Inom det allmänna stödområdet (med undantag av s. k. g-ort) får dock kurser påbörjas om antalet elever beräknas varaktigt uppgå till lägst åtta. På orter som ligger utanför det allmänna stödområdet eller är g-orter och där skiftarbete förekommer i större omfattning har sedan budgetåret 1972/73 pågått försöksverksamhet med 100 kurser

med lägst åtta deltagare. För handikappade elever får speciell kurs anordnas om antalet deltagare beräknas varaktigt uppgå till lägst fem.

SÖ föreslår att alla kommuner skall få rätt att inrätta grundskolekurser med lägst åtta deltagare. Jag är medveten om att det särskilt i mindre kommuner i vissa fall kan vara svårt att erhålla tillräckligt antal deltagare för att kurser skall kunna inrättas. Möjligheterna att erbjuda kommunal vuxenutbildning varierar starkt från kommun till kommun. Det är angeläget att man når en jämnare fördelning över landet. Även andra lösningar än bestämmelser om en generell sänkning av elevantalet i kurserna övervägs emellertid inom pågående utredningar och jag är inte beredd att föregripa ett ställningstagande till deras förslag. I likhet med SÖ anser jag dock att försöksverksamheten på orter där skiftarbete förekommer i större omfattning bör fortsätta i samma utsträckning som tidigare under budgetåret 1974/75. Jag förordar också att försöksverksamhet med samläsningsmodeller inom kommunal vuxenutbildning bör genomföras i huvudsak enligt SÖ:s förslag. Försöksverksamheten bör pågå under budgetåren 1974/75 och 1975/76 och begränsas till högst 25 kurser.

SÖ föreslår att kurs inom kommunal vuxenutbildning på fångvårdsanstalt skall få anordnas om antalet deltagare beräknas varaktigt uppgå till lägst fem. Utbildningen på fångvårdsanstalt anordnas f. n. också av bl. a. studieförbund och vissa folkhögskolor för vilka bestämmelserna är sådana att utbildningen kan ske i mindre grupper än inom kommunal vuxenutbildning. Genom sin friare uppläggning, sina större möjligheter till anpassning efter deltagarnas behov och sin betoning av personlighetsutveckling och social kontakt är utbildningen inom studieförbund och folkhögskola i många fall den som bäst lämpar sig för personer som i likhet med många intagna har kort utbildning, är ovana vid studier och har psykologiska och sociala problem av olika slag. Kommunal vuxenutbildning kan dock vara lämpligast för den som är inställd på att skaffa sig en yrkesutbildning. Jag förordar därför att kurser inom kommunal vuxenutbildning på fångvårdsanstalter fr. o. m. den 1 juli 1974 får anordnas under förutsättning att antalet deltagare beräknas varaktigt uppgå till lägst fem. Jag är inte beredd att tillstyrka SÖ:s förslag om studiehandledning vid dessa kurser. Det ankommer på kriminalvårdsstyrelsen och SÖ att i samråd och efter kontakt med olika utbildningsanordnare överväga vilka utbildningsprogram som bör erbjudas på olika anstalter för att bäst tillgodose de intagnas behov.

SÖ har begärt medel för viss försöksverksamhet med orienteringskurs för vuxenstuderande. Denna orienteringskurs föreslogs ursprungligen av kompetensutredningen i betänkandet (SOU 1970: 21) Vägar till högre utbildning. I prop. 1972: 84 angående gymnasieskolans kompetensvärde m. m. framhöll min företrädare (s. 97) att han ansåg

det vara för tidigt att ta ställning till kursens funktion i behörighets-hänseende. Kursen borde till att börja med drivas försöksvis och en utvärdering av resultaten göras, innan ställning togs till om deltagande i den skulle ingå i det allmänna behörighetsvillkoret för vuxna. SÖ borde få i uppdrag att i samråd med universitetskanslersämbetet utarbeta förslag till läroplan, dimensionering m. m. för en sådan försöksverksamhet inom ramen för den kommunala vuxenutbildningen. SÖ har nu inkommit med ett sådant förslag. Jag förordar att Kungl. Maj:t medger att orienteringskurser får anordnas på försök inom ramen för den föreslagna resursen för gymnasieskolekurserna. Kurserna bör stå öppna även för andra intresserade än dem som avser att gå vidare till högre utbildning. Det ankommer på Kungl. Maj:t att utfärda bestämmelser om högsta antal undervisningstimmar i kurserna m. m.

SÖ:s förslag om arvodestjänster för huvudlärare och institutionsföreståndare är jag inte beredd att biträda. Jag kan inte heller nu förorda att förslaget om nybörjarkurser i engelska och särskilda preparandkurser i svenska för invandrare genomförs.

Jag vill i detta sammanhang kommentera användningen av schablontillägget för studie- och yrkesorientering m. m. Enligt nuvarande bestämmelser (17 § kungörelsen 1971:424 om kommunal och statlig vuxenutbildning) får för studiehandledning samt studie- och yrkesorientering anslås högst det antal timmar som motsvarar följande antal procent av det totala antalet lektioner enligt timplanen, nämligen 25 % inom grundskolekurser, 13 % inom gymnasieskolekurser som motsvarar utbildning på tvåårig ekonomisk, social och teknisk linje, treårig linje och fyraårig linje inom gymnasieskolan och 10 % inom sådan annan gymnasieskolekurs som SÖ bestämmer. Tiden får också användas för stödundervisning enligt bestämmelser som SÖ meddelar.

Högst fyra tiondelar av statsbidraget för studiehandledning och studie- och yrkesorientering får användas för hel- eller deltidsanställda studie- och yrkesvägledare inom kommunal vuxenutbildning. I dessa tjänster får också ingå tjänstgöring som studie- och yrkesvägledare vid studieförbund (75 a § kungörelsen 1971:424, ändrad 1972:313).

Det har i vissa fall rätt tveksamhet om hur fritt en kommun får använda schablontillägget och på vilka grunder det kan rekvideras. Kungl. Maj:t har genom vissa beslut förtydligat bestämmelserna. Genom beslut den 3 april 1970 angående undervisning för nybörjare i engelska förklarade Kungl. Maj:t att schablontillägget kan användas för nybörjarundervisning i engelska. Genom beslut den 7 juni 1972 klargjorde Kungl. Maj:t att statsbidraget i fråga får användas för studiehandledning, studie- och yrkesorientering och stödundervisning oavsett utgiftsslag och den form i vilken verksamheten bedrivs. Av beslutet framgår vidare att även om statsbidraget beräknas efter olika schablo-

ner, med ett visst belopp per undervisningstimme i kurser enligt läroplanen för resp. vissa linjer vid gymnasieskolan, grundskolans högsta stadium och särskild yrkesinriktad utbildning, behöver det inte användas på de olika kurserna i proportion till bidragets storlek. Det är i stället fråga om en ekonomisk totalram som kommunen fördelar alltefter de lokala behoven. Bestämmelserna om schablontillägget i kungörelsen (1971: 424) om kommunal och statlig vuxenutbildning bör förtydligas enligt nämnda beslut.

Eftersom dessa behov kan skifta från skola till skola är det naturligt att skolstyrelsen inom resp. kommun bedömer hur den samlade resursen bör utnyttjas på bästa sätt. Indirekt berörs även annan vuxenutbildning inom kommunen än kommunal vuxenutbildning eftersom all studie- och yrkesvägledning bör ge en allsidig orientering om utbildningsvägar. Som en allmän riktlinje gäller att bidraget i första hand bör användas för att tillgodose behov hos kortutbildade (prop. 1970: 35 s. 43, prop. 1971: 37 s. 93, prop. 1972: 26 s. 75, prop. 1973: 54 s. 73). Även handikappade utgör en prioriterad grupp (prop. 1971: 37 s. 97). Om eleverna vid Alviks vuxengymnasium för hörselskadade på grund av sitt handikapp har svårt att följa undervisningen inom det fastställda timtalet för kursen, kan Stockholms kommun besluta att använda en del av schablonbidraget till stödundervisning för denna grupp, vilket jag anser vara en bättre lösning än att Kungl. Maj:t fastställer särskilda kursplaner. Vad jag här redovisat ligger i linje med de allmänna strävandena att inom en angiven resursram vidga den kommunala självbestämmanderätten på undervisningsområdet.

Som jag har redovisat i det föregående beräknas bidraget efter schablon. Det bör också rekvireras enligt schablonen under förutsättning att kommunen haft faktiska kostnader motsvarande det rekvirerade beloppet.

Till grundskolekurs inom kommunal vuxenutbildning får f. n. sökande som gått igenom linje 9 g i grundskolan enligt 1962 års läroplan, allmän realskola, flickskola, gymnasium, fackskola eller minst två årskurser i folkhögskola eller har motsvarande kunskaper tas in endast under förutsättning att han kan beredas plats utan ökade kostnader för statsverket. Det har visat sig att vissa sökande med sådan utbildning saknar visst betyg på grundskolenivå som krävs för behörighet till fortsatt utbildning. Sådana sökande bör självfallet kunna tas in utan nämnda begränsning för grundskolestudier i det aktuella ämnet.

I detta sammanhang bör anmälas för riksdagen att Kungl. Maj:t i några enskilda fall medgett undantag från gällande bestämmelser om rätt att tas in i kommunal vuxenutbildning för studier på grundskolenivå samt om rätt att få betyg och inräkna detta i nytt slutbetyg. Medgivandena avser studerande som tidigare på grund av medicinska och sociala skäl haft speciella svårigheter att tillgodogöra sig utbildningen.

Jag övergår nu till att behandla frågor om l ä r a r o r g a n i s a t i o -

nen för den kommunala vuxenutbildningen när det gäller utbildning som motsvarar läroplanen för grundskolan eller kursplanerna för följande linjer av gymnasieskolan, nämligen de tvååriga ekonomiska, sociala och tekniska linjerna samt de treåriga och fyraåriga linjerna.

På uppdrag av Kungl. Maj:t (jfr prop. 1972: 26 angående vuxenutbildning, s. 76) har SÖ kommit in med förslag angående lärarorganisationen inom den kommunala vuxenutbildningen. SÖ föreslår bl. a. att man bör inrätta extra och extra ordinarie tjänster inom den kommunala vuxenutbildningen. Jag anser att det är väsentligt att anställningstryggheten för lärare inom kommunal vuxenutbildning förbättras och att vuxenutbildningen får möjlighet att rekrytera lärare som är särskilt lämpade för vuxenundervisning. Jag är däremot inte beredd att förorda en ny typ av lönegradsplacerade icke-ordinarie lärartjänster. Med hänsyn till att bl. a. utredningen om skolan, staten och kommunerna arbetar med att utforma ändrade regler för statsbidrag kan det vara mindre lämpligt att nu införa en helt ny organisation. I stället bör det vara möjligt att låta innehavare av icke-ordinarie lönegradsplacerade tjänster i grundskolan och gymnasieskolan inom ramen för sin undervisningsskyldighet få tjänstgöra inom kommunal vuxenutbildning. Sådan tjänstgöring, som formellt har karaktären av fyllnadstjänstgöring, bör företrädesvis fördelas så att berörda lärare kommer att få hela eller huvuddelen av sin tjänstgöring förlagd till den kommunala vuxenutbildningen. Genom en sådan fördelning kan man lättare få tillgång till lärare som är särskilt lämpade för vuxenutbildning. Vid fördelningen bör tillses att tjänstgöringen inom vuxenutbildningen knytes till tjänster inom grundskolan resp. gymnasieskolan alltefter den nivå undervisningen inom kommunal vuxenutbildning i huvudsak avses få.

Även ordinarie lärare inom grundskolan eller gymnasieskolan bör få fyllnadstjänstgöra inom den kommunala vuxenutbildningen. Möjligheten till fyllnadstjänstgöring för ordinarie lärare skall i första hand erbjudas lärare som inte kan få full tjänstgöring vid den egna skolformen och inte heller kan få annan fyllnadstjänstgöring, men även ordinarie lärare med erfarenhet av och lämplighet för vuxenundervisning kan fyllnadstjänstgöra i kommunal vuxenutbildning. Sådan fyllnadstjänstgöring bör normalt inte få omfatta mer än en fjärdedel av undervisningsskyldigheten. Även lärare vid skolenhet med statlig vuxenutbildning bör få fyllnadstjänstgöra inom kommunal vuxenutbildning.

Vad jag förordat i det föregående om fyllnadstjänstgöring inom kommunal vuxenutbildning för lärare i grundskolan och gymnasieskolan kräver att antalet extra ordinarie och extra lärartjänster i grundskolan och gymnasieskolan ökar i motsvarande mån. Med hänsyn till de variationer över tiden som finns inom kommunal vuxenutbildning både to-

talt och inom de enskilda ämnena anser jag att det är nödvändigt att göra någon form av begränsning. Därför bör under budgetåret 1974/75 högst 35 % av timunderlaget i kommunal vuxenutbildning inom en kommun få användas för att inrätta icke-ordinarie lönegradsplacerade lärartjänster i grundskolan eller gymnasieskolan eller till fyllnadstjänstgöring i mindre omfattning.

Under innevarande budgetår får ordinarie och extra ordinarie lärare inom grundskolan eller gymnasieskolan inte fullgöra undervisning i form av tilläggstimmar inom den kommunala vuxenutbildningen, såvida inte detta fordras av organisatoriska skäl. Denna bestämmelse bör förlängas att gälla t. v. Den bör vara tillämplig även på de lönegradsplacerade tjänster som jag förordat i det föregående.

Eftersom jag inte förordar en ny typ av tjänst finns det ingen anledning att ta ställning till SÖ:s förslag om ändrade behörighetskrav. Jag anser dock att det är angeläget att de lärare som huvudsakligen får sin undervisning förlagd till kommunal vuxenutbildning har särskild utbildning för, erfarenhet av och lämplighet för vuxenutbildning. Även vid urval av lärare som endast till en mindre del inräknar timmar inom kommunal vuxenutbildning i tjänsten eller undervisar som timlärare bör hänsyn tas till sådana meriter. Detta kan emellertid redan ske enligt gällande bestämmelser. Det ankommer på Kungl. Maj:t att följa utvecklingen och eventuellt besluta om erforderliga förtydliganden om det skulle visa sig nödvändigt för att förverkliga intentionerna.

Enligt vad jag förordat i det föregående bör kommunerna fr. o. m. den 1 juli 1974 få möjlighet att utnyttja 35 % av timunderlaget inom den kommunala vuxenutbildningen för inrättande av vissa tjänster inom grundskolan och gymnasieskolan. Enligt nuvarande bestämmelser får undervisning i kommunal vuxenutbildning i vissa fall inräknas i tjänst som ordinarie och icke-ordinarie lärare. Detta gäller bl. a. lärare som under läsåret 1972/73 hade tilläggstimmar inom kommunal vuxenutbildning, lärare i vissa glesbygdssområden, lärare som tidigare undervisade vid s. k. kompletteringskurser samt lärare vid Sveaplans vuxengymnasium i Stockholm, den tvååriga gymnasiala heltidsundervisningen i Lund och den särskilda skolenheten för teknisk utbildning i Katrineholm. Bestämmelserna för den särskilda skolenheten i Katrineholm bör fortsätta att gälla t. v. I övrigt torde i de flesta fall andelen timmar i den kommunala vuxenutbildningen som enligt angivna bestämmelser tas i anspråk för särskilda tjänster och fyllnadstjänstgöring rymmas inom den förordade ramen om 35 % av timunderlaget. I den mån så är fallet bör dessa bestämmelser kunna upphävas. Kungl. Maj:t bör uppdraga åt SÖ att kartlägga förhållandena och komma in med förslag om särskilda bestämmelser, om det skulle visa sig att ytterligare undantag behöver göras för vissa kommuner eller enskilda lärare.

SÖ bör vidare få i uppdrag att, beträffande dem som hittills fullgjort

undervisningen i kommunal vuxenutbildning, undersöka i vad mån mina förslag på ett sådant sätt påverkar möjligheten att få undervisa att det kan finnas behov av särskilda åtgärder.

Det är angeläget att statsbidrag till kommunal vuxenutbildning endast belastar anslaget Bidrag till driften av kommunala skolor för vuxna. Detta kräver att statsbidragsbestämmelserna förtydligas. Det ankommer på SÖ att därefter meddela erforderliga anvisningar.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. godkänna de riktlinjer beträffande lärarorganisationen för den kommunala vuxenutbildningen som jag förordat,
2. till *Bidrag till driften av kommunala skolor för vuxna* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 165 000 000 kr.

G 6. Bidrag till studiecirkelverksamhet

G 7. Bidrag till studieförbund

Jag har i samband med min inledande översikt angående vissa frågor inom kulturområdet anmält att jag avser att senare föreslå Kungl. Maj:t att för 1974 års riksdag lägga fram en särskild proposition om den statliga kulturpolitiken. I denna proposition kommer bl. a. kulturrådets förslag beträffande bidrag till studiecirkelverksamhet och studieförbund att tas upp. Det är lämpligt att också skolöverstyrelsens förslag om studiecirkelverksamhet och studieförbund behandlas i detta sammanhang. I avvaktan på detta bör anslagen Bidrag till studiecirkelverksamhet och Bidrag till studieförbund tas upp med preliminärt beräknade belopp i riksstaten. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1974/75 beräkna

1. till *Bidrag till studiecirkelverksamhet* ett förslagsanslag av 259 000 000 kr.,
2. till *Bidrag till studieförbund* ett anslag av 14 400 000 kr.

G 8. Bidrag till driften av folkhögskolor

1972/73 Utgift	117 048 835
1973/74 Anslag	135 000 000
1974/75 Förslag	135 000 000

Från anslaget utgår statsbidrag till driftkostnader för totalt 108 folkhögskolor. Skolornas verksamhet omfattar dels vinterkurser, dels äm-

neskurser. Elevantalet vid vinterkurserna utgjorde under arbetsåret 1972/73 13 554 och vid ämneskurserna 33 885. Bidrag till driftkostnader för folkhögskolor utgår enligt kungörelsen (1966: 758) om statsbidrag till driftkostnader för folkhögskolor (ändrad senast 1972: 636) till löner m. m. åt lärare och rektor med 100 % av de faktiska kostnaderna, till kostnader för kurativ verksamhet och studie- och yrkesorientering samt till kostnader för viss annan personal med, beroende på skolans storlek, 50—150 % av ett indexbundet bidragsunderlag av 107 300 kr. för budgetåret 1973/74 samt till pedagogisk utrustning m. m. med 50—150 % av ett bidragsunderlag om 13 000 kr. Utöver nämnda bidrag utgår avgiftsbidrag, dvs. bidrag till vissa avgifter enligt lagen (1962: 381) om allmän försäkring (ändrad senast 1973: 481) och förordningen (1968: 419) om allmän arbetsgivaravgift (ändrad senast 1973: 486), beträffande rektor och lärare. Efter skolöverstyrelsens (SÖ:s) prövning i varje särskilt fall kan från anslaget utgå även bidrag till kostnader för personlig assistans åt handikappade elever vid folkhögskolor. Från anslaget utgår även medel till försöksverksamhet med ökad lärartäthet för handikappade elever samt till försöksverksamhet med kurser för bl. a. psykiskt utvecklingsstörda, svårt rörelsehindrade och hörselskadade elever.

Skolöverstyrelsen

Omfattningen av undervisningen vid folkhögskolor under de fem senaste budgetåren framgår av följande uppställning.

Budgetår	Antal deltagare Vinterkurs	Antal deltagare Ämneskurs	Antal deltagare Sammanlagt
1968/69	12 142	13 374	25 516
1969/70	12 904	16 506	29 410
1970/71	13 207	18 637	31 844
1971/72	13 299	25 860	39 159
1972/73	13 554	33 885	47 439

1. För höjning av lönekostnadspålägg beräknas 1 381 380 kr.
2. SÖ beräknar att den totala utbildningsvolymen för budgetåret 1974/75 kommer att uppgå till ca 650 000 elevveckor, dvs. lika många som innevarande budgetår. De kostnader för förskott och slutreglering, som skall belasta förevarande anslag beräknar SÖ till 111 840 500 kr. Härtill kommer kostnader för avgiftsbidrag och lönekostnadspålägg med 23 962 700 kr.
3. SÖ räknar med att handikappverksamheten vid folkhögskolorna kommer att öka ytterligare. Förutsättningarna i detta hänseende har under de senaste åren blivit allt bättre i och med att många skolor vid om- eller nybyggnad av skollokaler och elevhem — i överensstämmelse med av riksdagen gjort uttalande — anpassat dessa till de krav som

undervisning av handikappade ställer. SÖ föreslår därför att 1 milj. kr. anvisas för fortsatt försöksverksamhet med ökad lärartäthet för handikappade elever, dvs. en ökning med 500 000 kr.

4. För budgetåret 1972/73 har 399 000 kr. anvisats för kringkostnader, som inte täcks på annat sätt, i samband med kurser för bl. a. psykiskt utvecklingsstörda, svårt rörelsehindrade och hörselskadade elever. Samma belopp har anvisats för budgetåret 1973/74. I avvaktan på utvärdering av den pågående försöksverksamheten föreslår SÖ en höjning av nu utgående belopp med 101 000 kr. till 500 000 kr.

5. SÖ upprepar sitt tidigare framförda förslag om att varje folkhögskola ges möjlighet att ta i anspråk lärartimmar inom den tilldelning som nu gäller för skolan för samordningstjänster inom vuxenutbildning. SÖ anser det vara väsentligt att samarbetet mellan folkhögskolorna, studieförbunden och andra anordnare av vuxenundervisning utvecklas. Folkhögskolornas möjligheter till samplanering med andra former av vuxenundervisning och till konsulentverksamhet bör ökas. Eftersom antalet lärartjänster redan nu i allmänhet utnyttjas till det yttersta för undervisning föreslår SÖ att för varje lärartimme som tas i anspråk för samplanering eller konsulentverksamhet ett statsbidrag skall utgå som motsvarar ersättningen till en lärartimme. SÖ beräknar att ca 7 000 lärartimmar krävs för att täcka behovet i alla regioner och vid alla typer av folkhögskolor. Av dessa skulle 3 500 vara omvandlade lärartimmar som inte medför någon extra kostnad och 3 500 vara resursförstärkning. Kostnader för dessa timmar beräknas för budgetåret 1974/75 uppgå till 200 000 kr.

6. SÖ föreslår med hänvisning till kulturrådets förslag, att övningslärare skall få möjlighet att inräkna handledning av studiecirkel i sin undervisningskyldighet. Denna möjlighet föreligger sedan länge för ämneslärare vid folkhögskolorna. En sådan förbättring skulle också medföra att vissa undersysselsatta övningslärare kan få full tjänst. Eftersom skillnaden mellan övningslärarens timarvode och statsbidraget till studiecirkeltimme efter hand minskat beräknar SÖ att kostnadsökningen under folkhögskoleanslaget kommer att bli mycket begränsad. Under budgetåret 1974/75 beräknas medelsbehovet uppgå till 20 000 kr.

7. Med hänvisning dels till utbildningsutskottets uttalande (UbU 1973: 27) om att staten måste vara beredd att ta ett avgörande ansvar för finansieringen av verksamheten vid den riksrekryterande folkhögskolan i Haparanda, dels till att nämnda skola icke kommer att erhålla något landstingsbidrag beräknar SÖ ett extra statsbidrag för täckande av lokalkostnader och övriga kostnader vid folkhögskolan i Haparanda. SÖ beräknar medelsbehovet till 300 000 kr. budgetåret 1974/75.

8. SÖ föreslår att ytterligare två speciallärartjänster får inrättas för att bereda nu verksamma lärare en tryggare anställning inom skolförmen. Förslagets genomförande medför enligt SÖ inga ytterligare kost-

nader. Dessutom föreslår SÖ att 40 ordinarie ämneslärartjänster inrättas under budgetåret 1974/75. Inte heller detta förslag medför enligt SÖ någon ytterligare kostnad eftersom ordinarie ämneslärare har samma löneförmåner som icke ordinarie ämneslärare i befordringgång.

Totalt beräknar SÖ att de utbildningsinsatser som skall belasta förevarande anslag kommer att öka med ca 3 333 600 kr.

Samernas folkhögskola i Jokkmokk

Samernas folkhögskola startade sin verksamhet år 1942 med uppgift att bereda sameungdomar möjligheter till förbättrad grundutbildning, ökad kännedom om sameningarna och samekulturen samt aktuell orientering om det svenska samhället. Huvudman för skolan var vid starten Svenska missionsällskapet Kyrkan och Samerna, som kunde tillskjuta medel till verksamheten tack vare gåvor och donationer men framför allt genom att en årlig rikskollekt till skolan togs upp i landets kyrkor.

Fram till år 1968 tog skolan endast emot samiska elever. Flertalet av dessa hade endast nomadskolans undervisning som grund. Allteftersom sameungdomarnas möjligheter till utbildning inom det reguljära skolväsendet förbättrades minskade elevantalet vid folkhögskolan i Jokkmokk vilket skapade ekonomiska problem för skolan. Dessa förvärrades genom att den årliga rikskollekt missionsällskapet förfogat över drogs in.

Svårigheterna ledde till att missionsällskapet inte längre ansåg sig kunna stå som huvudman för verksamheten. I det läget vände sig Svenska samernas riksförbund (SSR) och Same-Ätnam till regeringen med begäran om ekonomiskt stöd och utredning om skolans fortsatta verksamhet. I maj 1970 beviljade Kungl. Maj:t skolan ett bidrag på 200 000 kr. för att täcka driftunderskott och förutsatte samtidigt att representanter för SÖ, Norrbottens läns landsting, Jokkmokks kommun, SSR och Same-Ätnam skulle utreda frågan om skolans framtida huvudmannaskap. Efter utredningsarbete och förhandlingar skapades enighet om att som huvudmän för skolan skulle ingå Jokkmokks kommun, SSR och Same-Ätnam. Huvudmannaskapet skulle organiseras i stiftelseform. I maj 1972 övergick skolan till den nya huvudmannen.

Sedan folkhögskolan börjat vända sig även till icke-samer förbättrades rekryteringsläget betydligt. Läsåret 1972/73 tog skolan i vinterkurserna emot sammanlagt 74 elever, varav 33 samer. Dessutom arrangerades ett antal kortare kurser. För täckande av driftunderskott har skolan under åren 1970/73 beviljats sammanlagt 465 000 kr.

Enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 11 december 1970 har samerutredningen¹ i uppdrag att utreda frågan om åtgärder till

¹ Landshövdingen Gösta Elfving, ordförande, hovrättsassessorn Olof Köhl, departementssekreteraren Thomas Rönström, rektorn Lars Thomasson och renskötaren Lars Utsi.

stöd för samernas språk och kultur m. m. Utredningen har den 19 januari 1973 överlämnat promemorian (Ds U 1973: 2) Samernas folkhögskola med förslag till åtgärder till stöd för Samernas folkhögskola i Jokkmokk.

I promemorian framhålls att Samernas folkhögskola i Jokkmokk bör bibehållas och att verksamheten bör förstärkas. Som skäl härför anförs bl. a. att skolan utgör en mycket betydelsefull institution till stöd för strävandena att bevara och utveckla den samiska kulturen. Med sin tvärkulturella utformning skapar skolan förståelse och intresse för samekulturen bland den icke-samiska ungdomen samtidigt som de samiska eleverna konfronteras med samhällets kulturmönster och värderingar.

Utredningen föreslår att kursverksamheten vid skolan i Jokkmokk skall byggas upp kring en två- till treårig grundkurs med en årlig undervisningstid om 34 veckor och med inslag av samiska ämnen som eleverna fritt kan välja enligt egna önskemål. Vid sidan av grundkursen bör kunna anordnas en specialkurs om 34 veckor i samisk och nordisk slöjd med konsthantverk för såväl samiska som andra elever, en ämneskurs i ekologi i huvudsaklig överensstämmelse med den vid skolan nu bedrivna försöksverksamheten, en ämneskurs avsedd att ge utbildning för turismnäringen samt ämneskurser om ca fyra veckor vardera i samiskt språk på olika nivåer samt kortare ämneskurser i samarbete med studieförbund, andra organisationer, olika myndigheter och Nordiska sameinstitutet. För att förstärka lärarinsatsen för specialkursen i samisk och nordisk slöjd föreslår utredningen en till relationstalet 4,0 höjd lärartäthet för nämnda kurs. Skolan bör enligt utredningen dimensioneras för 100 elever och 34 arbetsveckor, dvs. tillsammans 3 400 elevveckor.

Under flera år har Samernas folkhögskola redovisat betydande driftunderskott. För täckande av dessa har särskilda medel utgått via statsbudgeten och dåvarande statens lappfond. Genom den föreslagna utbyggnaden av skolan för 100 elever anser utredningen att skolan skall kunna drivas inom ramen för tillgängliga bidrag från stat och lands-ting m. fl. Vid den föreslagna utbyggnaden beräknas det författningsenliga statsbidraget öka med 190 000 kr. Utredningen förutsätter dock att statsbidrag i likhet med vad som f. n. gäller skall kunna utgå för att täcka eventuellt uppkommande underskott intill dess skolan byggts ut i enlighet med utredningens förslag. Av promemorian framgår vidare att utredningen, trots att Samernas folkhögskola har sin starkaste förankring inom samernas kärnområden, anser det vara en riksangelägenhet att skolans fortbestånd garanteras.

Utredningen har vidare funnit det nödvändigt att — förutom föreslagna förstärkning av det ekonomiska underlaget — föreslå vissa investeringar för att åstadkomma förbättringar på lokalsidan. Det

gäller dels byggande av elevhem, dels byggande av undervisningslokaler m. m.

Vad gäller finansieringen av huvudmannens andel av byggnationen, 606 000 kr., föreslår utredningen att kommunen och organisationerna själva prövar olika finansieringsmöjligheter såsom möjligheten att erhålla hos länsstyrelsen fonderade vattenregleringsmedel, lån hos landstinget enligt samma villkor som tillämpats för skolans tidigare landstingslån eller engångsanslag ur samefonden.

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av *SÖ, universitetskanslersämbetet (UKÄ)* — efter hörande av rektorsämbetet vid universitetet i Umeå —, *lantbruksstyrelsen* — efter hörande av lantbruksnämnderna i Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län —, *arbetsmarknadsstyrelsen (AMS)*, *länsstyrelsen i Norrbottens län*, *länsarbetsnämnden i Norrbottens län*, *läns skolnämnden i Norrbottens län*, *styrelsen för samefonden* samt *folkhögskoleutredningen*. Vidare har yttranden avgetts av *Svenska kommunförbundet*, *Landstingsförbundet*, *Norrbottens läns landstingskommun*, *Västerbottens läns landstingskommun* genom dess utbildnings- och kultur nämnd, *kommunstyrelsen i Jokkmokks kommun*, *SSR*, *Same-Ätnam*, *Nordiska samerådets svenska sektion*, *Stiftelsen Samernas folkhögskola*, *Samernas folkhögskolas styrelse* — efter hörande av lärrådsråd och elevkår —, *Differentierade samernas Storumankonferenser (Storumangruppen)* samt *Uppsala sameförening*.

Remissinstanserna instämmer med de i utredningen anförda skälen för att Samernas folkhögskola i Jokkmokk skall bibehållas.

Flera remissinstanser, bl. a. *AMS*, *länsstyrelsen i Norrbottens län*, *länsarbetsnämnden i Norrbottens län*, *läns skolnämnden i Norrbottens län*, *Svenska kommunförbundet*, *SSR* och *Stiftelsen Samernas folkhögskola*, delar utredningens uppfattning beträffande den framtida kursverksamheten vid skolan. *SÖ*, som i stort delar utredningens uppfattning, påpekar dock att rekryteringen till 34 veckors grundkurser av två eller tre års varaktighet — som i mycket stor utsträckning främst riktar sig till dem som vill skaffa sig behörighet — under de senaste åren minskat, såväl i hela riket som i Norrbotten. Orsakerna härtill är många, framhåller *SÖ*. Tveksamheten om möjligheten att få anställning efter mer omfattande teoretiska studier har ökat. Utbyggnaden av studieförbundens prioriterade studiecirkel och den kommunala vuxenutbildningen har dessutom skapat fler utbildningsalternativ. I vissa områden, bl. a. i Norrbotten, har en expansion av AMU-center med filialer och en ökad andel grundutbildning inom dessa betytt att man i minskad omfattning använder folkhögskolorna för sådan utbildning. Den nya gymnasieskolan, som ger samma slag av allmän behörighet som folkhögskolan, påverkar också den framtida rekryteringen till de långa fleråriga kurserna. När det gäller Samernas folkhögskola måste

dessutom främst av allt konstateras att den grupp, varur sökande med intresse för samiska ämnen kan väntas komma, är både begränsad och vikande. Enligt SÖ:s uppfattning kan Samernas folkhögskola inte i framtiden räkna med en omfattande rekrytering till längre behörighetsgivande kurser.

I sammanhanget uttalar vidare *länsstyrelsen i Norrbottens län, länskolnämnden i Norrbottens län* samt *Stiftelsen Samernas folkhögskola* att Samernas folkhögskola bör få en egen profil som gör skolan unik och attraktiv. Samiska språket, samisk slöjd och samiskt konsthantverk bör vara de ämnen som ger skolan dess profil på samma sätt som musiken ger sådan profil åt Framnäs folkhögskola och konstnärlig utbildning ger profil åt Sunderby folkhögskola. Även den särskilda kursen i ekologi, som är tämligen ny, kan medverka härtill.

Endast tre remissinstanser kommenterar utredningens förslag rörande lärartätheten. SÖ framhåller att eftersom rekryteringssvårigheter kan förutses för vissa kurser med huvudsakligen samiska kursdeltagare, kan en ökning av lärartätheten för fler kurser komma att bli angelägen. En sådan ökning bör vara av schablonkaraktär och enligt SÖ:s uppskattning medföra att relationstalet 3,0 får gälla för samtliga kurser utom de beräknade långa behörighetsgivande kurserna. *Norrbottens läns landstingskommun* stöder utredningens förslag om att de särskilda statsbidragsbestämmelser som tillämpas för viss musikutbildning även bör kunna gälla för specialkursen i samisk och nordisk slöjd. *Samernas folkhögskolas styrelse* föreslår att lärartäthetstalet 4,0 får tillämpas i de »samiska ämnena» (f. n. slöjd och samiska språken).

Till utredningens förslag beträffande dimensioneringen av verksamheten vid skolan ansluter sig bl. a. *länskolnämnden i Norrbottens län* och *Stiftelsen Samernas folkhögskola*. *Samernas folkhögskolas styrelse* framhåller att det fordras en radikal resursförstärkning om det skall gå att realisera den målsättning och det verksamhetsprogram som utredningen formulerar. SÖ anser att skolans styrelse bör överväga om det i framtiden kommer att finnas förutsättningar att organisera tre årskurser vid skolan. Det kan enligt SÖ ifrågasättas om det inte är lämpligt att i stället organisera endast två årskurser med ca 25 elever i första och ca 20 elever i andra årskursen. SÖ framhåller vidare, att om man förutsätter att skolan får resurser att för kortkursverksamhet ta emot 30 studerande parallellt med de längre kurserna av behörighetskaraktär och att den kan organisera kurser med ca 40 deltagare under ytterligare 14 veckor, kommer antalet kursveckor att kunna uppgå till 3 110 elevveckor. AMS anser att dimensioneringen av skolans verksamhet främst måste bedömas utifrån tillgång på och behov av folkhögskoleplatser i det aktuella länet. Vid ställningstagande till en eventuell utbyggnad bör dock enligt AMS även de positiva effekterna för Jokkmokksområdet tillmätas betydelse. *Länsarbetsnämnden i Norrbottens*

län anser att skolans framtida storlek är en fråga av utbildningspolitisk natur. Länsarbetsnämnden hänvisar till den relativt stora folkhögskole-tätheten i Norrbotten. Till detta kommer att den kommunala vuxen-utbildningen expanderar kraftigt inom länet och får ses som ett likvärdigt och ofta mer närbeläget alternativ till folkhögskolan. Det förefaller troligt att rekryteringsbasen för folkhögskolornas kurser till grundskolenivå kommer att bli mindre under de närmaste åren. Detta gäller också Samernas folkhögskola, och om intresset från samernas sida för studier vid denna folkhögskola inte blir större, kan det finnas farhågor för att den föreslagna utbyggnaden kommer att överstiga efterfrågan på utbildning, anser länsarbetsnämnden. *Västerbottens läns landstingskommun* framhåller att eftersom det inom den angivna ramen 3 400 elevveckor skall rymmas även kurser som förläggs till annan tid än vinterkurserna, behöver skolan enligt utbildnings- och kultur-nämndens uppfattning inte byggas ut till 100 elevplatser utan kan nöja sig med ett mindre antal. Nämnden finner det angeläget, att skolan får en verksamhet som från ekonomisk synpunkt är så förmånlig som möjligt, men anser en överkapacitet i fråga om elevplatser olämplig, särskilt med hänsyn till den avmattning i fråga om sökande till folkhögskolorna som kunnat spåras under senare år. *Same-Ätnam* framhåller att man bör ha i minnet att om elevantalet utökas till ca 100 så utsätts skolan för större risk att få in elever med sociala och psykiska problem. Följden av detta blir enligt *Same-Ätnam* att också undervisningen utsätts för större störningsrisker och ökade påfrestningar för alla personalkategorier och elever. I syfte att skapa bättre förutsättningar och förebygga sociala konfliktsituationer kan det vara realistiskt att även kalkylera med anställande av en kurator, som helt kan ägna sig åt elevvården, ty rektor och lärare har varken tid eller adekvat utbildning att syssla med problem av denna elevvårdande karaktär.

Många remissinstanser, bl. a. *SÖ, länsstyrelsen i Norrbottens län, länsarbetsnämnden i Norrbottens län, Norrbottens läns landstingskommun, Västerbottens läns landstingskommun* samt *Landstingsförbundet*, biträder vad utredningen anfört om Samernas folkhögskola som en r i k s a n g e l ä g e n h e t.

Av nämnda yttranden framgår bl. a. att frågan om insatser för samekulturen i första hand är en riksangelägenhet och att kostnaderna för skolan i huvudsak bör bekostas med statliga medel. Av *Norrbottens läns landstingskommuns* yttrande framgår att det förhållandet att skolan måste anses som en riksskola automatiskt medför ett ökat ekonomiskt ansvar från samhällets sida för skolans framtida existens. Av yttrandet framgår vidare att landstingens engagemang sannolikt främst kommer att ske i form av ekonomiska bidrag. För Norrbottens vidkommande har landstinget nyligen reviderat bestämmelserna för landstingets stödjande av folkhögskolor. Enligt dessa bestämmelser skall stö-

det till folkhögskolorna utgå i form av ett allt-i-ett-bidrag och vara maximerat till i princip 3 400 elevveckor för de större skolorna. För att maximeringen inte skall drabba skolorna alltför hårt har införts vissa övergångsbestämmelser att gälla t. o. m. utgången av år 1976. För de mindre skolorna — hit räknas Samernas folkhögskola — utgår bidrag med samma belopp per vecka (75 kr.), dock för högst 1 700 elevveckor. Enligt övergångsbestämmelserna utgår dessutom bidrag med 50 kr. per elevvecka i intervallet 1 701—3 400 elevveckor per läsår. Därest folkhögskolan i Jokkmokk byggs ut i enlighet med sameutredningens förslag innebär således landstingets nya bidragsbestämmelser att det årliga bidraget t. o. m. budgetåret 1976 kan utgå för högst 3 400 elevveckor för att därefter sjunka till 1 700. SÖ framhåller att staten bör svara för vissa driftkostnader för Samernas folkhögskola utöver de bidrag som utgår till lärarlöner, viss kringpersonal och pedagogisk utrustning. Detta särskilda bidrag bör bestämmas så att det uppgår till samma belopp per elevvecka som landstingsbidraget, men maximeras att gälla högst 1 500 elevveckor varje år. Kostnaderna härför kan beräknas till högst 112 500 kr. per år. Bidraget skall inte utgå i de fall av Landstingsförbundet föreslaget interkommunalt ersättningssystem träder i funktion. Den verkliga kostnaden kan alltså förutses komma att ligga under den beräknade maximala. SÖ biträder också utredningens uppfattning om att staten under skolans utbyggnadsperiod täcker eventuellt uppkommande underskott. *Länsskolnämnden i Norrbottens län* anser att driftunderskott måste täckas med allmänna statsmedel och *Stiftelsen Samernas folkhögskola* framhåller att om inte landstingsmedel för täckande av driftunderskott kan erhållas i tillräcklig omfattning, resterande medel bör kunna påräknas från allmänna statsmedel.

Länsskolnämnden i Norrbottens län och *Stiftelsen Samernas folkhögskola* anser bl. a. beträffande utredningens investeringsförslag att lokalsituationen vid skolan är av den arten att en utbyggnad är oundviklig och tillstyrker därför förslaget om utbyggnad i etapper. Liknande synpunkter anförs av *Same-Åtnam* och *Samernas folkhögskolas styrelse*. SSR hänvisar i frågan till de yttranden som avgetts av *Stiftelsen Samernas folkhögskola* resp. *Samernas folkhögskolas styrelse*. *Länsarbetsnämnden i Norrbottens län* uttrycker viss tveksamhet beträffande den planerade utbyggnaden om ej denna kan kombineras med en samordning av vuxenutbildningen inom kommunen samt en utveckling av det planerade samarbetet med Nordiska sameinstitutet och universitetet i Umeå. SÖ framhåller som sin uppfattning att en lokalbehovsprövning gällande Samernas folkhögskola kan göras först efter överläggning med skolan om den troliga volymen av undervisningen.

Några remissinstanser har synpunkter på hur finansieringen av byggprojektet skall lösas. *Länsskolnämnden i Norrbottens län* och *Stiftelsen Samernas folkhögskola* anser att finansieringen i första hand bör

ske genom statsmedel. Liknande synpunkter framför *länsstyrelsen i Norrbottens län* som menar att övervägande skäl talar för att staten tar hela ekonomiska ansvaret för folkhögskolans verksamhet både vad gäller nödvändiga investeringar och framtida drift. *Styrelsen för samefonden* framhåller i sitt yttrande att styrelsen inte har någon erinran mot att medel ställs till förfogande ur samefonden för att bekosta sameorganisationernas andel i investeringskostnaderna därest inga andra finansieringskällor står till buds. *Norrbottens läns landstingskommun* framhåller, med anledning av sameutredningens synpunkter på möjligheten av lån via landstinget, att det under en övergångsperiod omfattande tiden t. o. m. budgetåret 1975 kan beviljas bidrag till standardförbättringar. Dessa bidrag beviljas av landstinget och skall — enligt den bedömning som förvaltningsutskottet gjort — endast i undantagsfall utgå till investeringar som motiveras av ökad verksamhet.

SSR, Same-Ätnam och Nordiska samerådets svenska sektion har i skrivelse den 9 oktober 1973 bl. a. gett sitt stöd till den föreslagna utbyggnaden av Samernas folkhögskola.

Departementschefen

Folkhögskolan har en viktig funktion att fylla inom vuxenutbildningen. Antalet elever har under senare år ökat kraftigt. Ökningen har framför allt gällt ämneskurserna. Antalet deltagare uppgick under läsåret 1972/73 till sammanlagt 47 439. Av dessa gick 13 544 i vinterkurserna och 33 885 i ämneskurserna.

Under de senaste åren har en viss omorientering av folkhögskolans verksamhet kunnat iakttas. Ett uttryck härför är ämneskursernas tillväxt. Ett annat är att många folkhögskolor tar emot studerande inom arbetsmarknadsutbildningen. Elever med sociala, fysiska och psykiska handikapp har i växande utsträckning tagits emot av folkhögskolorna, som även gjort särskilda insatser för dessa elever.

För att utreda vilken roll folkhögskolan kan och bör spela i kulturliv och utbildningssamhälle har tillkallats en särskild utredning, folkhögskoleutredningen. Utredningen skall bl. a. pröva frågan om avvägningen mellan kortare och längre kurser, göra en bedömning av filialfolkhögskolor och dagfolkhögskolor samt diskutera vilka uppgifter folkhögskolan kan fylla i ett system med återkommande utbildning.

I innevarande års riksstat beräknas under detta anslag 500 000 kr. för försöksverksamhet med ökad lärartäthet för handikappade elever. Jag anser att denna försöksverksamhet är angelägen och räknar med att den skall bedrivas i samma omfattning även under nästa budgetår. (3) I riksstaten beräknas också sammanlagt 399 000 kr. för försöksverksamhet med kurser för bl. a. psykiskt utvecklingsstörda, svårt rörelse-

hindrade och hörselskadade elever. Även denna försöksverksamhet finner jag angelägen. För att möjliggöra en något utökad verksamhet beräknar jag för budgetåret 1974/75 ytterligare 10 000 kr. (4)

Jag är f. n. inte beredd att tillstyrka förslaget om att varje folkhögskola ges möjlighet att ta i anspråk lärartimmar inom den tilldelning som nu gäller för skolan för samplanering eller konsultverksamhet inom vuxenutbildningen. Jag vill inte föregripa förslagen från folkhögskoleutredningen som har att ta ställning till frågan om samverkan mellan folkhögskola och annan studieverksamhet. Jag delar dock skolöverstyrelsens (SÖ:s) uppfattning att det är av stor betydelse att få till stånd en så bra samplanering som möjligt mellan olika former av vuxenutbildning. Jag räknar med att folkhögskoleutredningen om den så finner lämpligt med förtur prövar frågan om samverkan och till Kungl. Maj:t kommer in med förslag därom. (5) Jag är inte beredd att tillstyrka förslaget om inrättande av ytterligare 40 ordinarie ämneslärartjänster. (8)

De övningslärare som tjänstgör vid folkhögskolor undervisar företrädesvis i estetiska ämnen. Dessa lärares fackkunskaper och erfarenheter av vuxenundervisning kan vara av stort värde då det gäller att utveckla det kulturellt inriktade folkbildningsarbetet. Jag tillstyrker därför SÖ:s förslag om att övningslärare skall få möjlighet att inräkna handledning av studiecirkel i sin undervisningsskyldighet. (6)

Med hänvisning till bl. a. utbildningsutskottets uttalande (UbU 1973: 27) beräknar jag att för nästa budgetår medel för Finska folkhögskolan i Sverige under anslaget Bidrag till engångsanskaffning av utrustning m. m. Finska folkhögskolan som är inrymd i folkskoleseminariets tidigare lokaler i Haparanda har som huvudman Riksförbundet Finska föreningar i Sverige. Skolan startade innevarande läsår och har ca 40 elever. Det bör vidare för riksdagen anmälas att Kungl. Maj:t den 20 december 1973 anvisat 150 000 kr. från detta anslag till kostnader för driften av folkhögskolan i Haparanda för budgetåret 1973/74. (7)

Läsåret 1971/72 gick ca 1 500 elever med fysiska, psykiska och sociala handikapp på folkhögskola. Enligt SÖ:s bedömning kommer handikappverksamheten vid skolorna att ytterligare öka. Detta förhållande för med sig krav på ytterligare specialundervisning. Mot nämnda bakgrund och för att bereda nu verksamma lärare en tryggare anställning inom skolformen tillstyrker jag därför SÖ:s förslag om inrättande av ytterligare två speciallärartjänster. (8)

Det stöd som statsmakterna under ett antal år gett åt verksamheten vid *Samernas folkhögskola* i Jokkmokk har motiverats av de speciella uppgifter skolan har när det gäller att bevara samiska kulturvärden och bereda sameungdomar möjligheter att förbättra sin grundutbildning. Skolans kursverksamhet i samiska språk, samiska slöjdarter och andra ämnen med anknytning till samiska traditioner och levnadsför-

hållanden kan spela en viktig roll för att hålla det samiska kulturarvet levande. Dessutom ger skolan den samiska befolkningen en viktig möjlighet till aktuell samhällsorientering och studium av frågor som är av gemensamt intresse för samerna. Sameutredningen har nu lagt fram förslag till åtgärder till stöd för Samernas folkhögskola i Jokkmokk (Ds U 1973: 2).

Jag delar sameutredningens uppfattning, vilken fått stöd av en enhällig remissopinion, att det är angeläget att Samernas folkhögskola får möjligheter att fortsätta och vidareutveckla sitt arbete.

Sedan läsåret 1968/69 har skolan stått öppen även för andra än samer. Härigenom har rekryteringen underlättats och verksamheten har kunnat intensifieras betydligt. Skolan har gjort en insats för kortutbildade i norrlandsregionen och har i de kortare ämneskurserna samlat deltagare från vitt skilda delar av landet.

Att skolan ur bidragssynpunkt har en särställning med tanke på insatserna för den samiska befolkningen bör rimligtvis inte hindra att rekryteringen till skolan breddas på det sätt som skett under senare år. Tvärtom bör det vara en viktig uppgift för skolan att förmedla kännedom om samernas kultur och levnadsförhållanden till en mycket vid krets, bl. a. genom att söka ytterligare utvidga samarbetet med föreningsliv, folkbildningsorganisationer, skolmyndigheter och kulturinstitutioner.

Utredningens förslag till utformning av kursverksamheten får stöd av en rad remissinstanser. Vid sidan av grundkursen skulle enligt utredningen utrymme kunna ges åt en specialkurs om 34 veckor i samisk och nordisk slöjd med konsthantverk för såväl samiska som andra elever, en ämneskurs i ekologi i huvudsaklig överensstämmelse med den vid skolan nu bedrivna försöksverksamheten, en ämneskurs avsedd att ge utbildning för turistnäringen samt ämneskurser om ca fyra veckor vardera i samiskt språk på olika nivåer samt kortare ämneskurser i samarbete med studieförbund, andra organisationer, olika myndigheter och Nordiskt samiskt institut. Det ankommer på skolans styrelse att i enlighet med folkhögskolestadgans bestämmelser utforma innehållet i verksamhetsprogrammet.

Utredningen har fört fram förslag om ökad lärartäthet för specialkursen i samisk och nordisk slöjd. Få remissinstanser har kommenterat förslaget. Med hänsyn till att en rad olika tekniker inom slöjd- och hantverksområdet måste tillgodoses vid slöjdundervisningen är jag beredd att tillstyrka utredningsförslaget. Jag föreslår således att Samernas folkhögskola fr. o. m. budgetåret 1974/75 skall få använda sig av en lärartäthet som motsvarar relationstalet 4,0 för specialkursen i samisk och nordisk slöjd.

Sameutredningen har utgått ifrån att garantier för folkhögskolans fortbestånd skulle skapas på bästa sätt genom att skolan dimensionerades för 100 elever och en verksamhet under 34 elevveckor, dvs. för

sammanlagt 3 400 elevveckor. Enligt utredningens beräkningar skulle en ökad volym av verksamheten medföra ett intensivare utnyttjande av resurserna varigenom årliga driftunderskott skulle kunna undvikas. Sedan utredningen lade fram sitt betänkande har Norrbottens läns landsting fattat beslut om nya regler för bidrag till folkhögskolorna inom länet. De nya bidragsreglerna, som jag redovisat i det föregående, trädde i kraft den 1 januari 1973.

Ett antal remissinstanser, i första hand SÖ och länsarbetsnämnden i Norrbottens län, har uttryckt tveksamhet inför utredningens förslag att dimensionera verksamheten för 100 elever. En av de viktigaste orsakerna till tveksamheten är att folkhögskolorna i Norrbotten redan har en hög intagningskapacitet i förhållande till riksgenomsnittet. De nya bidragsregler som landstinget infört syftar till att ange ramar för folkhögskolornas verksamhet och förhindra överkapacitet.

Enligt min mening bör bedömningen av de framtida insatserna för folkhögskolan i Jokkmokk göras med utgångspunkt i SÖ:s dimensioneringsförslag, vilket innebär att verksamheten kan beräknas komma att omfatta ca 3 110 elevveckor.

En rad remissinstanser har uttalat sig för att Samernas folkhögskola bör ses som en riksangelägenhet. Av yttrandena framgår bl. a. att kostnaderna för skolan i huvudsak bör bekostas med statliga medel. Jag vill i detta sammanhang erinra om att staten för täckande av driftunderskott vid Samernas folkhögskola i Jokkmokk under ett antal år anslagit särskilda medel via statsbudgeten och dåvarande statens lappfond. Underskottet uppgick under åren 1970/73 till 465 000 kr., varav 175 000 kr. har belastat fonden.

Mot bakgrund av utredningens förslag och synpunkter bör det statliga stödet till Samernas folkhögskola främst utformas som en kompensation för förlorat landstingsbidrag. Det statliga stödet bör utgå från dels SÖ:s dimensioneringsförslag, dels de nya bidragsregler som genom beslut av Norrbottens läns landsting numera gäller för folkhögskolorna i Norrbotten.

Jag föreslår därför att statsbidrag utgår till elevveckor för vilka landstingsbidrag inte ges och med det belopp per elevvecka som gäller för landstingsbidraget. För budgetåret 1974/75 behöver Samernas folkhögskola ett statligt stöd utöver reguljärt statsbidrag med ca 35 000 kr. Jag beräknar ett medelsbehov av denna storleksordning under anslaget Bidrag till engångsanskaffning av utrustning m. m.

Liksom tidigare bör det härutöver vara möjligt för sameorganisationerna att få täckning för sin andel av eventuellt uppkommande driftunderskott som kan uppstå vid den av mig beräknade kursvolymen. Medel härför beräknas också under anslaget Bidrag till engångsanskaffning av utrustning m. m.

Sameutredningen framhåller att skolan har svåra lokalproblem och

föreslår nybyggnad av bl. a. elevhem och undervisningslokaler. Utredningsförslaget har kommenterats av några remissinstanser. Jag vill i detta sammanhang endast erinra om att beslut om statsbidrag till byggnadsarbeten meddelas av SÖ.

Vad beträffar sättet att finansiera byggprojekten har flera remissinstanser anfört att detta i första hand bör ske genom statsmedel. Enligt gällande bestämmelser utgår statsbidrag till permanenta lokaler med högst 75 % av ett bidragsunderlag som beräknas på olika sätt beroende på lokalernas karaktär. Resterande del skall täckas av huvudmannen. Jag delar utredningens uppfattning att kommunen och organisationerna själva bör pröva olika finansieringsmöjligheter.

Jag förordar med hänsyn till belastningen på anslaget att ett oförändrat belopp anvisas.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till driften av folkhögskolor* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 135 000 000 kr.

G 9. Bidrag till byggnadsarbeten vid folkhögskolor

1972/73 Utgift	6 335 206	Reservation	7 057 661
1973/74 Anslag	6 000 000		
1974/75 Förslag	6 000 000		

Enligt kungörelsen (1958: 480) om statsbidrag till byggnadsarbeten vid folkhögskolor (ändrad senast 1969: 111) kan statsbidragsberättigad folkhögskola få bidrag till kostnaderna för anskaffande av permanenta skollokaler och bostäder åt lärare och elever genom ny-, till- eller ombyggnad eller genom förvärv och iordningställande av befintlig byggnad. Statsbidrag till permanenta lokaler utgår med högst 75 % av ett bidragsunderlag som beräknas på olika sätt beroende på lokalernas karaktär. Till kostnaderna för uppförande av provisoriska lokaler utgår statsbidrag med 325 kr. per kvadratmeter nettogolvyta. Statsbidrag utgår vidare med 50 % av den beräknade kostnaden för första uppsättningen stadigvarande undervisningsmateriel och med högst 75 % av beräknade kostnader för inredning av och inventarier till elevbostäder.

Skolöverstyrelsen

Skolöverstyrelsen (SÖ) har under oktober 1972 på nytt inventerat skolornas byggnadsplaner. Enligt denna inventering motsvarar investeringsbehovet ett totalt medelsbehov av ca 69 milj. kr., varav medelsbehovet för s. k. rörelseskolor utgör ca 50 milj. kr. En fortsatt prioritering av dessa skolor är enligt SÖ nödvändig.

För budgetåret 1974/75 föreslår SÖ oförändrad medelsanvisning för byggnadsarbeten inkl. inredning och inventarier, dvs. 6 milj. kr.

Departementschefen

Jag tillstyrker skolöverstyrelsens förslag och hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till byggnadsarbeten vid folkhögskolor* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 6 000 000 kr.

G 10. Bidrag till engångsanskaffning av utrustning m. m. till folkhögskolor

1972/73 Utgift	1 985 049	Reservation	603 566
1973/74 Anslag	2 000 000		
1974/75 Förslag	2 450 000		

Av anslaget disponeras 1 milj. kr. till engångsanskaffning av dyrbarare pedagogisk utrustning m. m. Beloppet skall även kunna användas till utgifter för tekniska anordningar vid vissa folkhögskolor för att underlätta för handikappade att delta i folkhögskolekurser.

För sanering av vissa folkhögskolors ekonomi har anvisats 1 milj. kr.

Skolöverstyrelsen

För arbetsåret 1972/73 redovisade skolorna behov av stadigvarande undervisningsmateriel motsvarande en sammanlagd kostnad av drygt 2 milj. kr. Skolorna har tilldelats ca 740 000 kr. för detta ändamål. Skolöverstyrelsen (SÖ) föreslår oförändrad medelsanvisning budgetåret 1974/75.

Under arbetsåret 1972/73 har ca 1 500 handikappade elever deltagit i vinterkurser eller ämneskurser inom folkhögskolan. Ett femtontal skolor har tilldelats drygt 260 000 kr. för åtgärder och hjälpmedel i samband med denna studerandegrups vistelse vid folkhögskola. De handikappades antal vid folkhögskolorna ökar. För att säkerställa att utbytet av folkhögskolestudierna blir det bästa möjliga måste enligt SÖ medel finnas tillgängliga för olika underlättande åtgärder även för budgetåret 1974/75. SÖ föreslår oförändrad medelsanvisning för bidrag till engångsanskaffning av pedagogisk utrustning och tekniska anordningar för handikappade elever, dvs. 1 milj. kr. budgetåret 1974/75.

Bidrag till sanering av folkhögskolornas ekonomi söktes under arbetsåret 1972/73 av 39 skolor med en sammanlagd skuld av 47,7 milj. kr., varav 4,7 milj. kr. utgjorde en icke räntebelastad del. Behovet av bidrag till sanering av ekonomin är sålunda enligt SÖ fortfarande myc-

ket stort. Med hänvisning till att folkhögskoleutredningen bl. a. har i uppdrag att utreda den framtida utformningen och storleken av saneringsbidraget föreslår dock SÖ oförändrad medelsanvisning för bidrag till sanering av folkhögskolornas ekonomi, dvs. 1 milj. kr. budgetåret 1974/75.

Departementschefen

Jag räknar i likhet med skolöverstyrelsen (SÖ) medel för pedagogisk utrustning med 1 milj. kr.

För sanering av folkhögskolornas ekonomi beviljade 1966 års riksdag (prop. 1966: 42, SU 1966: 75, rskr 1966: 186) ett belopp om totalt 10 milj. kr. att fördelas under femårsperioden 1967/68—1971/72. Under budgetåren därefter har årligen anvisats 1 milj. kr. för saneringsändamål. Föregående budgetår fördelades detta saneringsbidrag mellan sex folkhögskolor. Enligt de riktlinjer som beslöts vid bidragets införande skall bidraget användas för återbetalning av tyngande lån för folkhögskolorna. Härigenom uppnås en betydande ekonomisk lättnad för dessa skolor. Behovet av bidrag till sanering av ekonomin är fortfarande mycket stort. I avvaktan på förslag från folkhögskoleutredningen, som har i uppdrag att utreda bl. a. den framtida utformningen av saneringsbidraget, räknar jag i likhet med SÖ med oförändrat medelsbehov för sanering av folkhögskolornas ekonomi, dvs. 1 milj. kr.

Med hänvisning till vad jag anfört under anslaget Bidrag till driften av folkhögskolor bör under förevarande anslag också medel beräknas dels för verksamheten vid den riksrekryterande folkhögskolan i Haparanda, dels för täckande av förlorat landstingsbidrag m. m. vid Samernas folkhögskola i Jokkmokk. Anslaget bör uppföras med 2 450 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till engångsanskaffning av utrustning m. m. till folkhögskolor* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 2 450 000 kr.

G 11. Bidrag till löntagarorganisationernas centrala kursverksamhet

1972/73 Utgift	6 724 161
1973/74 Anslag	8 000 000
1974/75 Förslag	9 650 000

Statsbidrag utgår fr. o. m. budgetåret 1970/71 till löntagarorganisationerna för deras centrala kursverksamhet enligt beslut av statsmakterna år 1970 (prop. 1970: 35, SU 1970: 107, rskr 1970: 273). Enligt bestämmelserna i kungörelsen (1970: 272) om statsbidrag till löntagarorganisationers centrala kursverksamhet utgår statsbidrag till kostnader för undervisning, resor och inackordering. Till ersättning för undervisningskostnader utgår statsbidrag med 100 % av de faktiskt utgående ersättningarna, dock högst 100 kr. per elevvecka. Till kostnader för deltagares resor utgår bidrag med hälften av de faktiska kostnaderna och för inackordering med 30 kr. per elevdygn.

Bidragsberättigad kurs skall omfatta minst fem kursdagar eller, i fråga om kurs som inom en för kursdeltagarna sammanhållen utbildningsgång uppdelas på flera kurstillfällen (delkurser), sammanlagt minst fem kursdagar. Vidare skall kurs för att vara bidragsberättigad till inte obetydlig del avse utbildning i allmänna ämnen, såsom samhällskunskap, nationalekonomi, psykologi, svenska, matematik eller produktionsteknik.

Bidrag utgår vidare försöksvis under innevarande budgetår till dels Lantbrukarnas riksförbunds centrala kursverksamhet med högst 200 000 kr., dels Sveriges fiskares riksförbunds centrala kursverksamhet med högst 10 000 kr.

Skolöverstyrelsen

Skolöverstyrelsen (SÖ) beräknar för budgetåret 1972/73 utgifterna till ca 7,7 milj. kr. Under innevarande budgetår har anslaget förts upp med 8 milj. kr. SÖ föreslår att bidraget till löntagarorganisationernas centrala kursverksamhet höjs till 10 milj. kr. under budgetåret 1974/75. Höjningen av bidraget motiveras dels av verksamhetsökning, dels av förslag om höjning av de fasta bidragen till inackorderings- och undervisningskostnader.

SÖ, som sålunda beräknar att den totala verksamheten kommer att öka under nästa budgetår, beräknar kostnadsökningen som en följd härav till 400 000 kr. Med hänsyn till att ingen justering av bidragsbeloppen har skett sedan år 1970, då bidragen infördes, föreslår SÖ vidare att bidraget till inackordering ökas från nuvarande 30 kr. till 40 kr. per elevdygn och till undervisningskostnaderna från högst 100 kr. till högst 110 kr. per elevvecka. Bidrag till deltagarnas resor bör enligt SÖ utgå oförändrat med hälften av de faktiska kostnaderna. De föreslagna ändringarna av bidragsbeloppen beräknas medföra en kostnadsökning av närmare 1,5 milj. kr.

SÖ föreslår också, i avvaktan på att försöksverksamheten utvärderas, att bidrag till Lantbrukarnas riksförbund och Sveriges fiskares riksförbund får utgå med maximerat belopp även under budgetåret 1974/75. Bidrag till Lantbrukarnas riksförbund bör utgå med högst 300 000 kr., dvs. en ökning med 100 000 kr. och till Sveriges fiskares riksförbund med högst 20 000 kr., dvs. en ökning med 10 000 kr.

Sveriges hantverks- och industriorganisation och Sveriges köpmannaförbund har i en särskild skrivelse hemställt att organisationerna skall få komma i åtnjutande av bidrag ur detta anslag.

Departementschefen

Statsbidraget till löntagarorganisationernas centrala kursverksamhet infördes genom beslut av statsmakterna år 1970 och är i första hand avsett för kortutbildade inom den fackliga rörelsen. Kursverksamhetens omfattning har ökat kraftigt under de senaste åren.

Verksamheten bland löntagarorganisationerna under budgetåret 1972/73 omfattade 631 kurser, 4 704 kursdagar och 18 126 kursdeltagare. Den planerade verksamheten under innevarande budgetår omfattar ca 667 kurser, ca 5 210 kursdagar och ca 21 000 kursdeltagare.

Jag delar skolöverstyrelsens (SÖ:s) uppfattning att kursverksamheten kommer att öka även nästa budgetår. Vid beräkningen av medelsbehovet utgår jag från att den totala verksamhetsökningen kommer att bli något större än vad SÖ antagit.

Eftersom ingen ändring av bidragsbeloppen har skett sedan budgetåret 1970/71, när bidraget infördes, anser jag vidare att en justering av bidragsbeloppen är väl motiverad. Bidragen till inackordering och undervisningskostnader bör höjas budgetåret 1974/75. Jag föreslår att bidraget till inackordering höjs från 30 kr. till 35 kr. per elevdygn och att bidraget till undervisningskostnader höjs från högst 100 kr. till högst 105 kr. per elevvecka.

I innevarande års riksstat beräknas under detta anslag också medel för försöksverksamhet. Bidrag utgår således försöksvis till Lantbrukarnas riksförbund och Sveriges fiskares riksförbund. Jag anser att denna försöksverksamhet bör fortsätta även under nästa budgetår och räknar i avvaktan på utvärdering med att den skall bedrivas i samma omfattning och omfatta samma organisationer som hittills.

Mot bakgrund av dels förslaget om ändring av bidragsbeloppen, dels den beräknade expansionen av kursverksamheten förordar jag att anslaget förs upp med 9 650 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till löntagarorganisationernas centrala kursverksamhet* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 9 650 000 kr.

G 12. Undervisning för invandrare i svenska språket m. m.

1972/73 Utgift ¹	38 220 925
1973/74 Anslag	45 000 000
1974/75 Förslag	48 500 000

¹ Anslaget Undervisning för invandrare i svenska språket m. m. under elfte huvudtiteln.

Från anslaget bestrids kostnader för bl. a. elementär undervisning i svenska språket med samhällsorientering för vuxna invandrare, vilka är stadigvarande bosatta i Sverige samt kostnader för cirkelledarutbildning, pedagogiskt utvecklingsarbete och administration.

För anslaget gäller Kungl. Maj:ts bestämmelser den 25 maj 1973 om undervisning för invandrare i svenska språket m. m. Bestämmelserna innebär bl. a. att statsbidrag utgår vid undervisning i svenska språket med samhällsorientering samt särskild samhällsundervisning med högst 79 kr. per studietimme fördelade på kostnader för ledararvode, studiemateriel, lokaler samt uppsökande verksamhet och lokal administration. Statsbidrag utgår vidare till bl. a. kostnader för medverkan av experter m. fl. Undervisningen, som bedrivs som försöksverksamhet, får innevarande budgetår omfatta högst 550 000 studietimmar. Undervisningen bedrivs av skolöverstyrelsen (SÖ) i samråd med arbetsmarknadsstyrelsen och statens invandrarverk och anordnas av studieförbunden.

Skolöverstyrelsen

Omfattningen av språkundervisningen under de fem senaste budgetåren framgår av följande uppställning.

Budgetår	Deltagare	Studietimmar	Kostnader, kr.
1968/69	90 335	311 379	17 872 365
1969/70	148 462	641 574	40 241 487
1970/71	251 778	781 676	49 070 263
1971/72	165 282 ¹	665 556	46 346 581 ²
1972/73	121 673 ¹	515 227	33 952 097 ²

¹ Cirkelledarna ej inräknade. Dessutom bör noteras att slopanDET av den maximering av antalet studietimmar per cirkel (30 studietimmar) som gällde 1970/71 har medfört längre cirklar och därmed ett mindre antal registrerade deltagare.

² Inkl. kostnaderna för deltagare med utbildningsbidrag.

1. För höjning av lönekostnadspålägg beräknas 653 400 kr.

2. SÖ upprepar sitt tidigare framförda förslag om ett borttagande av timtalsbegränsningen för studiecirkelverksamheten i svenska språket med samhällsorientering för invandrare. Det totala utbildningsbehovet för budgetåret 1974/75 uppskattas till ca 600 000 studietimmar. Dessutom vill SÖ ha till stånd en uppmjukning av bestämmelsen om att vid cirkelstart minst tio deltagare bör vara närvarande. SÖ menar att en återgång till de föreskrifter som gällde fram till den 1 juli 1972 bör ske, dvs. till samma regler som gäller för de allmänna studiecirk-larna. De kostnader för verksamheten, som skall belasta förevarande

anslag beräknar SÖ till 45 milj. kr. Härtill kommer kostnader för ATP-avgifter m. m. för ledare i studiecirklar med 6 milj. kr.

3. SÖ upprepar också sitt tidigare framförda förslag om särskilda medel för uppsökande verksamhet och barntillsyn bland hemarbetande invandrare. Då kostnader för viss uppsökande verksamhet täcks av det höjda administrationsbidraget i studiecirklar i svenska språket med samhällsorientering för invandrare föreslår SÖ att de medel som ställs till förfogande i första hand bör avse kostnader för barntillsyn. SÖ föreslår en försöksverksamhet omfattande 50 000 studietimmar. Kostnaderna för en sådan försöksverksamhet skulle uppgå till 500 000 kr.

4. SÖ föreslår att den särskilda samhällsundervisningen för invandrare byggs ut. Omfattningen av denna undervisning under budgetåret 1974/75 beräknas till 12 500 studietimmar, en ökning jämfört med budgetåret 1973/74 med 1 200 studietimmar. Av studietimmarna bör enligt SÖ ca 10 000 utnyttjas till samhällsundervisning medan ca 2 500 bör användas till en försöksverksamhet med kurser i sömnad, matlagning m. m. för invandrarkvinnor. SÖ föreslår också att tolk bör kunna anlitas i erforderlig utsträckning, utan att detta, vilket nu är fallet, innebär en reduktion av antalet studietimmar. Med en genomsnittlig timkostnad av 75 kr. beräknas kostnaderna uppgå till 937 500 kr. Detta medför ett ökat medelsbehov av 90 000 kr.

5. Särskilda medel har sedan budgetåret 1971/72 ställts till SÖ:s förfogande för anordnande av kurser vid ett antal folkhögskolor i svenska språket med samhällsorientering för invandrare. SÖ föreslår bl. a. att lärartätheten för invandrarkurserna fastställs till 3,3 och upprepar sitt tidigare framförda förslag om femveckors introduktionskurser för invandrare vilka ämnar delta i folkhögskolornas vinterkurser. Kostnaderna för här avsedd verksamhet beräknas till 524 000 kr., dvs. en ökning med 164 000 kr.

6. För ledarutbildning och pedagogiskt utvecklingsarbete samt administration beräknar SÖ det totala medelsbehovet till 1 050 000 kr., dvs. en ökning med 100 000 kr.

7. SÖ, som enligt vad som anförts i prop. 1973: 1 (bil. 10 s. 196, UbU 1973: 2, rskr 1973: 48) har ålagts att svara för central registrering av arbetstagares deltagande i undervisning för invandrare i svenska språket m. m., beräknar att driftkostnaderna under budgetåret 1974/75 totalt kommer att uppgå till 1 milj. kr.

8. SÖ föreslår vidare att den förenklade redovisningsrutin som fr. o. m. innevarande budgetår gäller för allmänna studiecirklar fr. o. m. nästa budgetår även skall omfatta studiecirklar i svenska språket med samhällsorientering och särskild samhällsundervisning för invandrare.

SÖ uppskattar det totala medelsbehovet för de utbildningsinsatser som skall belasta förevarande anslag till ca 55 057 000 kr., dvs. en ökning med ca 10 057 000 kr.

Departementschefen

Mot bakgrund av den stora invandringen åren 1964 och 1965 ställde statsmakterna fr. o. m. budgetåret 1965/66 medel till förfogande för avgiftsfri undervisning för invandrare. Skolöverstyrelsen (SÖ) fick därigenom möjlighet att i samråd med arbetsmarknadsstyrelsen (AMS) och fr. o. m. den 1 juli 1970 statens invandrarverk (SIV) anordna avgiftsfri undervisning i svenska språket med samhällsorientering samt fr. o. m. den 1 juli 1971 särskild samhällsundervisning för i Sverige mera varaktigt bosatta utlänningar. Undervisningen som bedrivs i form av försöksverksamhet meddelas av studieförbunden. Av de tio av SÖ godkända studieförbunden har samtliga under budgetåret 1972/73 redovisat cirkelverksamhet i svenska för invandrare.

1972 års riksdag (prop. 1972: 100, InU 1972: 27, rskr 1972: 292) fattade beslut om lagstadgad rätt till ledighet och lön vid deltagande i svenskundervisning för invandrare, vilka börjat sin första anställning i Sverige efter utgången av år 1972. Lagen (1972: 650) om rätt till ledighet och lön vid deltagande i svenskundervisning för invandrare (ändrad 1973: 238) trädde i kraft den 1 juli 1973. 1973 års riksdag (prop. 1973: 43, InU 1973: 15, rskr 1973: 158) har fattat beslut som innebär att nämnda lag med vissa avvikelser gjorts tillämplig även på utländsk arbetstagare som före den 1 januari 1973 tagit anställning här i landet.

Verksamheten under budgetåret 1972/73 fick enligt utfärdade bestämmelser omfatta 550 000 studietimmar. Av dessa utnyttjades drygt 515 000. Orsaken till att timmarna inte kunnat utnyttjas torde enligt SÖ vara dels att det skett en begränsad nyinvandring under året, dels att antalet frivilliga överenskommelser mellan parterna om svenskundervisning minskat i avvaktan på den lag om invandrades rätt till ledighet och lön vid svenskstudier som trädde i kraft den 1 juli 1973. Under innevarande budgetår har det totala antalet studietimmar beräknats vara oförändrat. Den undervisning som är en följd av lagstiftning har beräknats kräva totalt 300 000 studietimmar. I prop. 1973: 43 (s. 22) angavs dock särskilt att ramen kan tas upp till förnyad prövning när ytterligare erfarenheter vunnits, främst av bruttoinvandringens omfattning år 1973. För icke anställda invandrare har beräknats 250 000 studietimmar.

Jag är f. n. inte beredd att tillstyrka SÖ:s förslag om borttagande av timtalsbegränsningen i studiecirkelverksamheten i svenska språket med samhällsorientering för invandrare. Jag beräknar det totala utbildningsbehovet för budgetåret 1974/75 till oförändrat antal studietimmar, dvs. 550 000. Jag beräknar att 300 000 studietimmar skall användas till undervisning som är en följd av lagstiftning och att 250 000 studietimmar skall användas till undervisning av icke anställda invandrare. Även för budgetåret 1974/75 bör gälla att den angivna ramen kan tas upp till förnyad prövning när ytterligare erfarenheter vunnits.

Jag är inte heller beredd att tillstyrka SÖ:s förslag om en uppmjukning av bestämmelsen om att vid cirkelstart minst tio deltagare bör vara närvarande. (2)

Den nya lagstiftningen har avsevärt förbättrat de anställda invandrarernas möjligheter att lära sig svenska. Genom att studierna kan ske på betald tid och i anslutning till arbetet finns det förutsättningar för att alla förvärvsarbetande invandrare skall kunna lära sig svenska.

De invandrare som saknar anställning, i första hand hemarbetande kvinnor, har givetvis möjligheter att få undervisning i de cirklar som erbjuds kostnadsfritt genom studieförbunden. De kan också söka sig till de s. k. kontaktkurser som sedan år 1970 försöksvis bedrivits av SIV och SÖ. I anslutning till kontaktkurserna kan vid behov anordnas barn tillsyn. Även om ett stort antal hemarbetande invandrarkvinnor utnyttjat möjligheterna till studier i dessa båda former, kan de åtgärder som hittills vidtagits inte anses vara tillräckliga för att även de invandrare som lever relativt isolerade från det svenska samhället skall bli engagerade i studieverksamheten. Jag anser det därför motiverat att resurser ställs till förfogande för en brett upplagd uppsökande verksamhet bland hemarbetande invandrare. Verksamheten bör bedrivas av studieförbunden som har betydande erfarenheter av invandrarundervisning och som genom den lagbundna undervisningen kommer att få kontakt med nya grupper invandrare. Jag föreslår att under nästa budgetår 500 000 kr. ställs till SÖ:s disposition för fördelning bland de studieförbund som önskar bedriva uppsökande verksamhet. Vid fördelningen av medel bör särskilt uppmärksammas projekt i invandratäta kommuner. Fördelningen bör vidare genomföras så att verksamheten leder till en allsidig prövning av metoder att bryta hemarbetande invandrades isolering. (3)

Om en uppsökande verksamhet skall kunna genomföras med gott resultat är det angeläget att ha möjlighet att erbjuda ett varierat utbud av kurser. Jag tillstyrker därför SÖ:s förslag om försöksverksamhet med kurser i sömnad, matlagning m. m. för hemarbetande invandrare. Försöksverksamheten beräknas omfatta 2 500 av de studietimmar som är avsedda för särskild samhällsundervisning. Vidare tillstyrker jag förslaget om att det totala antalet studietimmar för särskild samhällsundervisning ökar med 1 200 timmar till 12 500 studietimmar. Kostnaderna för den utökade verksamheten beräknar jag till 90 000 kr. Jag är inte beredd att tillstyrka SÖ:s förslag om ändrade bidragsregler för särskild samhällsundervisning. (4)

Kurser i svenska språket med samhällsorientering för invandrare har under föregående budgetår anordnats vid flera folkhögskolor. Tre slag av kurser har genomförts, nämligen sommarkurser omfattande en kurstid av två till fyra kursveckor, ämneskurser omfattande en till fyra kursveckor samt tvådagars ämneskurser organiserade av studieförbund

i samarbete med folkhögskola. Några av kurserna har vänt sig till hemarbetande invandrarkvinnor varvid inslag som köpträning och konsumentkunskap prioriterats. För invandrarkurser vid folkhögskolor beräknar jag ett totalt medelsbehov av 400 000 kr., dvs. en ökning med 40 000 kr. Ökningen bör till största delen användas för en utbyggnad av den kursverksamhet som riktar sig till hemarbetande invandrare. Jag är inte beredd att tillstyrka SÖ:s förslag om höjd lärartäthet för invandrarkurser och introduktionskurser för invandrare. (5)

Jag finner dessutom, efter samråd med det i invandrarärenden föredragande statsrådet, att den försöksverksamhet med kontaktkurser för invandrarkvinnor vilken bedrivits sedan ett antal år tillbaka under tillsyn av SÖ och SIV via medel från anslaget Anpassningsåtgärder för invandrare under elfte huvudtiteln bör kunna fortsätta och belasta nyssnämnda anslag även under nästa budgetår.

För ledarutbildning och pedagogiskt utvecklingsarbete samt administration är jag, med hänvisning till att jag under anslaget Lärares fortbildning m. m. beräknat ökade medel för utbildningen av ledare inom invandrarundervisningen, f. n. inte beredd att beräkna ytterligare medel under detta anslag. (6)

Enligt vad som anförts i prop. 1973: 1 (bil. 10 s. 196, UbU 1973: 2, rskr 1973: 48) bör SÖ handha den centrala registreringen av vissa arbetstagares deltagande i svenskundervisning. Registret skall innehålla uppgifter om vilka arbetstagare som fått undervisning enligt lagen (1972: 650) om rätt till ledighet och lön vid deltagande i svenskundervisning för invandrare (ändrad 1973: 238). Jag beräknar ett belopp av 500 000 kr. för här avsedd registrering under budgetåret 1974/75. (7)

1973 års riksdag (prop. 1973: 54, UbU 1973: 27, rskr 1973: 174) fattade beslut om vissa förenklingar av statsbidragsgivningen till de allmänna studiecirkelarna. Jag är nu beredd att föreslå att också studiecirkelarna i svenska språket med samhällsorientering och särskild samhällsundervisning för invandrare får använda sig av ett förenklat redovisningsförfarande. Statsbidrag bör fr. o. m. budgetåret 1974/75 beräknas för varje lokal anordnare av studiecirkelverksamhet och inte som nu för varje studiecirkel. Med lokal anordnare avses studieförbunds lokalavdelning eller annat lokalt organ av studieförbund. (8)

Jag förordar också en höjning av statsbidraget till studiecirkelarna i svenska språket med samhällsorientering samt särskild samhällsundervisning för invandrare. Jag räknar med att bidrag till ledare och materiel skall utgå med högst 46 kr. per studietimme. Statsbidraget kommer således, med giltighet fr. o. m. budgetåret 1974/75, att uppgå till totalt högst 81 kr. per studietimme mot nuvarande högst 79 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Undervisning för invandrare i svenska språket m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 48 500 000 kr.

G 13. Bidrag till särskilda vuxenutbildningsåtgärder1974/75 Nytt anslag (förslag)¹ 701 000

¹ Innevarande budgetår utgår för dessa ändamål medel ur dels anslaget Bidrag till speciella folkbildningsåtgärder under åttonde huvudtiteln, dels anslaget Anpassningsåtgärder för invandrare under elfte huvudtiteln.

Från anslaget Bidrag till speciella folkbildningsåtgärder under åttonde huvudtiteln disponerar skolöverstyrelsen (SÖ) under innevarande budgetår vissa medel för fördelning dels till kurs- och konferensverksamhet av mera speciell natur, dels till försöksverksamhet och undersökningar inom folkbildningsarbetet.

Från anslaget Anpassningsåtgärder för invandrare under elfte huvudtiteln disponerar statens invandrarverk (SIV) medel för försöksverksamhet med tolkutbildning.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Skolöverstyrelsen och statens invandrarverk	Departementschefen
1. Kurs- och konferensverksamhet	126 000	+ 25 000	of.
2. Försöksverksamhet och undersökningar inom folkbildningsarbetet	20 000	of.	of.
3. Tolkutbildning	525 000	+548 000	+30 000
	671 000	+573 000	+30 000

Skolöverstyrelsen

SÖ föreslår en höjning av anslagsposten Kurs- och konferensverksamhet dels för ökad verksamhet, dels för att återställa anslaget till 1963 års nivå i fast penningvärde (+25 000 kr.).

SÖ förordar i 0-alternativet en minskning av medlen för kurs- och konferensverksamhet.

Statens invandrarverk

SIV föreslår ytterligare insatser för att möta utbildningsbehovet av tolkar på olika fack- och språkområden. En utbyggnad av antalet kurser i rättstolkning, ökad examination av rättstolkare och fler fackkurser inom en rad ämnesområden såsom arbetsmarknads-, social- och sjukhustolkning föreslås.

Stödet till den lokala och regionala verksamheten bör också enligt SIV ökas, särskilt vad gäller informations- och kontaktverksamhet. Medel behövs vidare för pedagogiskt utvecklingsarbete, utvärdering av kurser m. m. Den ökade aktiviteten medför också större administrationskostnader.

Totalt beräknar SIV att de utbildningsinsatser som skall belasta förevarande anslag kommer att öka med 548 000 kr. Dessutom förutsätter SIV att det bidrag från justitiedepartementet som avser individuella inackorderingsbidrag till deltagare i rättstolkningskurserna blir av minst samma storlek som föregående år.

Tolkutbildning

Försöksverksamhet med tolkutbildning igångsattes år 1968 på initiativ av arbetsgruppen för invandrarfrågor. Verksamheten övertogs av invandrarverket vid verkets tillkomst år 1969.

Verksamheten har alltsedan starten huvudsakligen inriktats på fortbildning av sådana tolkar som har uppgifter av företrädesvis kontaktnatur inom olika samhällsområden. Med detta avses tolkar som kan bistå i vardagliga situationer, t. ex vid diskussion av ackordsöverenskommelser och skyddsföreskrifter, eller besök hos försäkringskassan, bostadsförmedlingen eller läkare. Därutöver har invandrarverket bedrivit speciella kurser för tolkar inom polis- och domstolsväsendet.

Internatkurser har anordnats för tolkar på finska, serbokroatiska, grekiska, turkiska, italienska, polska, ungerska, spanska, arabiska och tjeckiska samt omfattat följande fackområden: rätts-, arbetsmarknads-, social- och sjukvårdstolkning samt skatteterminologi. Sedan år 1969 har sammanlagt ca 740 tolkar deltagit i kurserna. Kursdeltagarna har i första hand rekryterats via invandrarbyråer, kommunala förvaltningar, landsting, arbetsmarknadsverket, polismyndigheter och tingsrätter samt fackföreningar och företag.

Kurserna inleds numera med en internatundervisning på vilken följer en period av hemarbete. Denna avslutas med ytterligare en undervisningsperiod i internatform. Utbildningen omfattar sammanlagt 72 lärarledda timmar. Under innevarande budgetår beräknas 13—14 dubbla internatkurser bli anordnade. Kurserna är förlagda till Nordens folkhögskola Biskops Arnö och har på senare tid bedrivits som ämneskurser.

Erfarenheterna har visat att internatkurserna inte kunnat täcka den stora efterfrågan på tolkutbildning. Därför har utbildningen fr. o. m. budgetåret 1972/73 breddats genom anordnande även av lokala och regionala kurser. Dessa läggs upp som studiecirklar och bedrivs efter enhetliga studieplaner i studieförbundens regi. Kurserna üger företrädesvis rum på kvällstid och tar ca en termin i anspråk. Även denna utbildning har en sammanlagd kurstid på 72 timmar. Kurserna finansieras i huvudsak med statsbidrag i enlighet med gällande bestämmelser för sådan verksamhet samt med bidrag från avnämargrupperna. Under innevarande budgetår förväntas ca 75 lokala och regionala kurser bli arrangerade. Detta innebär att ytterligare ca 700 tolkar kan få fortbildning.

Som jag berört i det föregående vid min anmälan av anslaget Humanistiska fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal har *invandrarutredningen* överlämnat delbetänkandet (SOU 1972: 83) *Invandrarutredningen 2, Tolkservice, Nordisk språkkonvention*. I det följande återges i sammandrag invandrarutredningens förslag rörande s. k. kontakttolkar samt remissinstansernas yttranden över förslagen.

De nuvarande möjligheterna till utbildning för kontakttolkar bör enligt utredningen breddas. Kurser i form av studiecirklar bör anordnas av studieförbunden i samråd med bl. a. arbetsmarknadens parter. Tolkutbildning bör även förekomma vid folkhögskolor.

För tolkar som för sina arbetsuppgifter inte är i behov av tolkutbildning på universitetsnivå bör tolkkurser i huvudsak kunna anordnas i form av studiecirklar med ca 60—80 timmars undervisning. Statsbidrag bör utgå i enlighet med bestämmelserna i kungörelsen (1963: 463) om statsbidrag till det fria och frivilliga folkbildningsarbetet (omtryckt senast 1973: 409). Den del av kostnaderna som inte täcks av bidrag bör enligt utredningen kunna tas ut i form av deltagaravgifter eller tillskjutas av någon eller några av de parter som är intressenter i utbildningen, t. ex. arbetsgivare och fackliga organisationer. Utredningen framhåller vidare att det är av största vikt att verksamheten så långt det är möjligt bedrivs efter enhetliga riktlinjer över hela landet. SÖ bör — i egenskap av anslagsfördelande myndighet — bli ansvarig för denna form av tolkutbildning. SIV:s försöksverksamhet med tolkutbildning bör vid lämplig tidpunkt avslutas och huvudansvaret för den regionala och lokala tolkutbildningen då överförs till SÖ. Dessutom bör SÖ i samråd med den tolkskola som invandrarutredningen föreslår utarbeta ett antal typstudieplaner för olika former av lokal tolkkursverksamhet vilka i huvudsak bör följas av de lokala arrangörerna.

Enligt utredningen bör längre tolkkurser som kräver studier på heltid kunna genomföras i form av ämneskurser vid folkhögskolor. För planering och genomförande av denna form av kursverksamhet bör samråd ske mellan SÖ och den föreslagna tolkskolan. Även för denna form av kursverksamhet bör så enhetliga studieplaner som möjligt tillämpas. Statsbidrag för undervisningen förutsätts utgå enligt bestämmelserna i kungörelsen (1966: 758) om statsbidrag till driftkostnader för folkhögskolor (ändrad senast 1972: 636). Elevkostnaderna, och i förekommande fall ersättning för förlorad arbetsförtjänst, bör enligt utredningen i huvudsak kunna bestridas av resp. tolks huvudman/arbetsgivare.

Som jag framhållit i det föregående har invandrarutredningens betänkande remitterats till ett 40-tal myndigheter och organisationer. Nästan samtliga *remissinstanser* tillstyrker utredningens förslag om att utbildningen av s. k. kontakttolkar skall anordnas av studieförbunden och folkhögskolorna. I några yttranden aktualiseras andra utbildnings-

alternativ än dem utredningen föreslagit. SÖ, som tillstyrker utredningens förslag om att lokal och regional tolkutbildning skall anordnas av studieförbunden och folkhögskolorna, framhåller att även kommunerna bör kunna svara för lokal tolkutbildning. Särskild yrkesinriktad utbildning förekommer redan inom den kommunala vuxenutbildningens ram. För en sådan utbildning krävs en särskild läroplan, eftersom den kommunala vuxenutbildningen är läroplansbunden. Lokal och regional tolkutbildning bör enligt SÖ:s mening även kunna ske inom ramen för arbetsmarknadsutbildningen. En särskild läroplan måste utarbetas även här, eftersom arbetsmarknadsutbildningen är läroplansbunden. *Svenska kommunförbundet* menar — med hänsyn till att de lokala förhållandena på det frivilliga bildningsområdet kan vara så skiftande — att kommunerna själva, om de så finner lämpligt, bör kunna svara för tolkundervisningen. Kommunerna bör i sådana fall erhålla statsbidrag efter samma grunder som studieförbunden. *Landsorganisationen i Sverige (LO)* anser att studiecirkelformen visat sig vara mindre lämplig för det slag av kvalificerad utbildning man avser att meddela. Då utbildningen av arbetsplatstolkar till övervägande del bör omfatta undervisning i fackliga ämnen, bör utbildningen förläggas till fackföreningsrörelsens egna internatskolor. Huvudmannaskapet skall därför enligt LO:s mening anförtros de fackliga organisationerna på samma sätt som gäller för annan facklig utbildning. LO avvisar utredningens förslag att överföra ansvaret för kontakttolkutbildningen till SÖ. Även *Tjänstemännens centralorganisation (TCO)* ifrågasätter om studiecirkeln är den lämpligaste formen för tolkutbildningen. Enligt TCO:s mening är utbildningens innehåll till största delen av sådan karaktär att lektionsformen framstår som den mest lämpade. TCO vill därför förorda att utbildningen även får lämnas inom den kommunala vuxenutbildningens ram.

Några remissinstanser, däribland SÖ, LO, TCO och *Folkbildningsförbundet*, anför skäl för att tolkkurser i form av studiecirkel bör omfatta fler studietimmar än de 60—80 timmar invandrarutredningen föreslår. Enligt SÖ:s bedömning kommer så stora variationer att förekomma beträffande förkunskaper och tidigare tolkerfarenhet att en ram på 60—120 timmar vore att föredra. LO och TCO är överens om att den föreslagna utbildningstiden är otillräcklig. Enligt TCO:s mening bör utbildningstiden fördubblas för att ge önskvärda resultat. *Folkbildningsförbundet* framhåller att 60—80 timmar inte är till fyllest. Utbildningen bör enligt förbundets mening omfatta minst 80—100 timmar.

Hur verksamheten skall finansieras har kommenterats av bl. a. SÖ, LO och TCO. SÖ anser i motsats till utredningen att statsbidrag till studiecirkel för tolkar bör utgå i enlighet med de normer som gäller för undervisningen i svenska för invandrare. Detta skulle innebära att staten till största delen finansierar verksamheten och att undervisningen

därigenom kan bli avgiftsfri för deltagarna. En större enhetlighet uppnås genom att undervisningen inte blir lika beroende av kommunala bidrag, som varierar från kommun till kommun. Vidare föreslår SÖ att särskilda statsbidrag skall utgå till ämneskurser för tolkar. Även här bör, enligt SÖ:s mening, invandrarundervisningen kunna tjäna som mönster. Till ämneskurser vid folkhögskola i svenska språket med samhällsorientering för invandrare utgår nämligen högre statsbidrag än för vanliga ämneskurser, vilket bl. a. innebär mycket låga avgifter för deltagarna. LO anser att ersättning för förlorad arbetsförtjänst vid utbildning av arbetsplatstolkar bör betalas av arbetsgivaren. TCO framhåller att utbildningen i likhet med vad som gäller för invandrarutbildningen bör ske på av arbetsgivare betald tid och i övrigt vara kostnadsfri. I motsats till vad utredningen föreslagit anser TCO att deltagaravgifter inte bör förekomma.

Departementschefen

Försöksverksamhet med tolkutbildning har bedrivits sedan år 1968. Ansvaret för utbildningen vilar sedan år 1969 på statens invandrarverk (SIV). Verksamheten har huvudsakligen inriktats på fortbildning av sådana tolkar som har uppgifter av företrädesvis kontaktnatur inom olika samhällsområden. Till största delen har utbildningen genomförts som internatkurser förlagda till Nordens folkhögskola, Biskops Arnö. Budgetåret 1972/73 breddades utbildningen. Den omfattar numera även lokala och regionala kurser. Dessa genomförs i studiecirkelform och anordnas av studieförbunden.

Invandrarutredningen överlämnade i slutet av år 1972 sitt delbetänkande (SOU 1972: 83) Invandrarutredningen 2, Tolkservice, Nordisk språkkonvention. Utredningen har bl. a. föreslagit en breddning av utbildningsmöjligheterna för s. k. kontakttolkar. Kurser i form av studiecirkel bör anordnas av studieförbunden i samråd med bl. a. arbetsmarknadens parter. Tolkutbildning bör även förekomma vid folkhögskolor. Utredningen har också föreslagit att SIV:s försöksverksamhet avslutas vid lämplig tidpunkt och att huvudansvaret för den lokala och regionala tolkutbildningen överförs till skolöverstyrelsen (SÖ).

Som framgått av redogörelsen för remissbehandlingen tillstyrker nästan samtliga remissinstanser utredningens förslag rörande s. k. kontakttolkar. Jag tillstyrker därför att utbildningen av sådana tolkar bedrivs dels i studiecirkel, dels såsom ämneskurser vid folkhögskolor, dvs. i de former som prövats under försöksperioden. Invandrarutredningens förslag att folkhögskolornas tolkkurser skall bedrivas enligt så enhetliga kursplaner som möjligt sammanhänger med folkhögskoleutredningens arbete beträffande utformningen av folkhögskolans framtida verksamhet. I avvaktan på vad folkhögskoleutredningen kommer att föreslå bör därför tolkkurserna på folkhögskolor bedrivas inom ramen för de bestämmelser som gäller för ämneskurser.

Vidare tillstyrker jag utredningens förslag att ansvaret för tolkutbildningen förs över från SIV till SÖ med giltighet fr. o. m. budgetåret 1974/75. Som jag nyss angav anser invandrarutredningen att försöksverksamheten med tolkutbildningen bör avslutas i och med att utbildningen förs över till SÖ. Vissa administrativa frågor som rör utbildningen måste emellertid lösas innan försöksverksamheten kan anses avslutad. Jag avser att senare föreslå Kungl. Maj:t att uppdra åt SÖ att komma in med förslag i dessa avseenden. Med hänsyn till det nu anförda förordar jag att verksamheten även under budgetåret 1974/75 bedrivs som försöksverksamhet.

Jag förordar att medel för den angivna tolkutbildningen, som nu bekostas från reservationsanslaget Anpassningsåtgärder för invandrare, delposten 3 a, under elfte huvudtiteln anvisas under ett särskilt riksstatanslag. Under detta anslag bör tas upp medel även till de ändamål som för innevarande budgetår bekostas från reservationsanslaget Bidrag till speciella folkbildningsåtgärder, delposterna 2 och 3, under åttonde huvudtiteln. Den behållning som vid utgången av budgetåret 1973/74 kan finnas på anslaget Bidrag till speciella folkbildningsåtgärder bör fördelas på detta anslag och anslaget Bidrag till särskilda kulturella ändamål.

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till särskilda vuxenutbildningsåtgärder* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 701 000 kr.

H STUDIESOCIALA ÅTGÄRDER

Departementschefen

I prop. 1973: 1 (bil. 10 s. 497) framhöll föredragande statsrådet bl. a. att studiemedelssystemet hade fungerat under nästan tio år. Den grundläggande principen för systemet var riktig, framhöll föredragande statsrådet vidare, nämligen att en tyngdpunkt i systemet skall ligga på generösa återbetalningsregler för dem som får de lägsta inkomsterna senare i livet. Mot bakgrund av de gångna årens erfarenheter var det dock motiverat med en prövning av systemets regler. Denna borde inriktas på återbetalningsreglerna och med syfte att underlätta för dem som efter utbildningen är att betrakta som betalningssvaga.

Prövningen har skett inom en särskild arbetsgrupp i utbildnings- och finansdepartementen och arbetsgruppens förslag har redovisats i promemorian (DsU 1973: 16) Återbetalning av studiemedel. Huvudpunkterna i förslaget är en höjning av studiebidraget, en ny utformning av inflationsgarantiregeln och en stark förbättring av de sociala trygghetsreglerna. Jag instämmer i att sådana åtgärder bör vidtas och avser att senare föreslå Kungl. Maj:t att en särskild proposition läggs fram i frågan.

Fr. o. m. innevarande läsår förverkligas tidigare riksdagsbeslut om ett enhetligt studiestöd för alla studerande över 20 år (prop. 1972: 27, SFU 1972: 20, rskr 1972: 148 och prop. 1973: 63, SFU 1973: 17, rskr 1973: 240). Dessa får numera studiemedel. Dessutom gäller fr. o. m. innevarande läsår att återbetalningspliktiga studiemedel också kan tilldelas yngre elever i bl. a. gymnasieskolan. Dessa studerandegrupper har alltså under året fått förbättrade studiesociala förmåner. Vid ett genomförande av förslagen i den nyssnämnda promemorian kommer de att få ytterligare förbättringar av sitt studiestöd.

Jag vill också påpeka att alla nordiska regeringar numera förbundit sig att tillämpa enhetliga regler vid tilldelning av studiestöd för studier i annat nordiskt land. Den svenska riksdagen har nyligen behandlat denna fråga i anledning av prop. 1973: 189 (SFU 1973: 37, rskr 1973: 331).

Olika reformförslag har även aktualiserats av centrala studiehjälpsnämnden (CSN) i dess anslagsframställning och av studiemedelsutredningen i betänkandet (SOU 1973: 17) Teknisk översyn av studiemedelsystemet. Till dessa förslag återkommer jag i den nyss nämnda särskilda propositionen.

CSN har i sin anslagsframställning lagt fram förslag om hemreseersättning för yngre studerande i gymnasieskolan m. fl. skolformer att gälla fr. o. m. budgetåret 1975/76. Riksdagen har vid sin behandling

av denna fråga bifallit ett yrkande om att ersättningen skulle utgå till de studerande inom det allmänna stödområdet som får sin utbildning vid gymnasieskoleortens skola (SfU 1973: 17, rskr 1973: 240). CSN:s förslag avviker från riksdagsbeslutet såväl vad avser de ersättningsberättigades antal som kostnadsram. Nämndens förslag innebär att ett system med frikort för hemresor skulle införas. Enligt min mening bör såsom CSN föreslagit hemreseersättning införas fr. o. m. budgetåret 1975/76. Ett kompletterande utredningsarbete bör dock göras av CSN för att belysa olika alternativa utformningar av hemreseersättningen inom den av riksdagen angivna kostnadsramen. Jag avser senare föreslå Kungl. Maj:t att CSN får i uppdrag att utföra detta kompletterande utredningsarbete.

Jag vill erinra om att en särskild sakkunnig f. n. utreder frågan om behovet av en särskild organisation för studerandehälsovård. I avvaktn på detta utredningsarbete, som beräknas bli klart under 1974, föreslås en viss höjning av statsbidraget till denna hälsovård.

CSN har i skrivelse den 14 november 1973 föreslagit att nämndens namn ändras till centrala studiefinansieringsnämnden eller alternativt centrala studiestödsnämnden. Som motiv för den föreslagna förändringen åberopar CSN att det nuvarande namnet numera endast tar sikte på studiestödet för yngre studerande i gymnasieskolan m. fl. skolformer. Tidsmässigt har också frågan fått aktualitet genom nämndens omlokalisering till Sundsvall i juli 1974. Jag delar CSN:s uppfattning att ett namnbyte nu bör äga rum och har för min del kommit till slutsatsen att det nya namnet bör vara *centrala studiestödsnämnden*. Jag återkommer senare till Kungl. Maj:t med förslag till de författningsändringar som erfordras.

H 1. Centrala studiestödsnämnden m. m.¹

1972/73 Utgift	8 780 925
1973/74 Anslag	10 489 000
1974/75 Förslag	11 853 000

Centrala studiehjälpsnämnden (CSN) är enligt instruktion (1971: 759, ändrad 1973: 351) central förvaltningsmyndighet för ärenden om studie-social verksamhet och därmed sammanhängande frågor, i den mån sådana ärenden ej ankommer på annan myndighet. CSN är central myndighet för studiemedelsnämnderna. CSN:s delegation för utländska studerande handlägger frågor som rör utländska studerande.

Studiemedelsnämnderna handhar studiefinansieringen för dem som uppbär studiemedel för eftergymnasiala studier. För nämnderna gäller instruktion (1965: 745, ändrad senast 1973: 419).

Centrala studiestödsnämnden och studiemedelsnämnderna

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Centrala studiehjälpsnämnden	Departementschefen
Personal			
Handläggande personal	27	+ 6	+2
Övrig personal	119	+11	+1
	146	+17	+3
Anslag			
Lönekostnader	7 259 000	+1 190 200	+ 411 100
Sjukvård	23 000	+ 1 000	+ 2 000
Reseersättningar	62 000	+ 218 000	+ 531 300
därav för internordiska resor	3 000	—	—
Lokalkostnader	772 000	+ 267 000	+ 231 100
Expenser	2 373 000	+ 794 500	+ 188 900
därav för engångsutgifter	8 000	+74 500	+18 000
	10 489 000	+2 470 700	+1 364 400
Avrundat		+2 471 000	+1 364 600

Centrala studiehjälpsnämnden

1. Pris- och löneomräkning m. m. 1 152 200 kr., varav 169 500 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. I 0-alternativet förordar CSN på personalsidan en minskning med ca nio tjänster, varav fem tjänster vid CSN. Förslaget om personalminskning vid CSN skulle i första hand innebära färre personer för återkravsverksamheten, vilket innebär att effektiviteten beträffande återkrav av studiestöd minskar. Dessutom måste en tjänst för granskning av studiemedelsansökningar dras in, vilket innebär längre behandlingstider för de

¹ Såsom jag förordat bör centrala studiehjälpsnämnden byta namn till centrala studiestödsnämnden

studerandes ansökningar. På expensanslaget bör en nedskärning främst avse publikationstryck, vilket skulle få mycket negativa konsekvenser för informationen om det studiesociala stödet. En personalminskning vid studiemedelsnämnderna kommer att återverka på behandlingstiden för studiemedelsansökningar. Dessutom måste telefon- och expeditiionstider minskas.

3. För förstärkning av CSN:s kansli bör, med placering på sekretariatet, beräknas medel för en byrådirektör/förste byråsekreterare i högst A 28, en förste byråsekreterare i A 24 samt en amanuens i reglerad befordringsgång för tillsyns- och kontrollfrågor, en förste byråsekreterare i högst A 25 för utredningsverksamhet och anslagsfrågor, en assistent i A 19 för framställning och distribution av publikationstryck och blanketter. Dessutom krävs en halv biträdestjänst. (+335 800 kr.)

4. På sektion I, som handlägger studiestöd för gymnasiala studier, bör inrättas en tjänst som amanuens i reglerad befordringsgång för att avlasta sektionschefen kvalificerade handläggningsuppgifter (+56 200 kr.).

5. På sektion II, som handlägger studiestöd för eftergymnasiala studier, bör inrättas en tjänst som amanuens i reglerad befordringsgång för att avlasta sektionschefen kvalificerade ärenden rörande bl. a. kontroll och utredningen av enskilda ärenden (+56 200 kr.).

6. På sektion III, som handlägger ärenden avseende debitering och uppbörd av studiemedel, bör inrättas två nya biträdestjänster för handläggning av uppskovsärenden. För handläggning av ärenden rörande avgiftsindrivning från personer som är bosatta utomlands, bör inrättas en ny tjänst som assistent i A 19. (+136 500 kr.)

7. På sektion IV, som handlägger personal- och kameralärenden, bör i samband med den ökade arbetsbelastningen inom sektionen, bevakning och indrivning av återkrävt studiestöd samt förstärkt kostnadsbevakning inrättas en tjänst som assistent i A 17. Dessutom krävs två kvalificerade biträdestjänster för handläggning av återkravsärenden. (+133 800 kr.)

8. Till CSN:s expenser behövs ytterligare medel med 764 500 kr. Till studiemedelsnämndernas expenser ytterligare 30 000 kr. (+794 500 kr.)

9. Vid studiemedelsnämnderna behövs extra personal (motsvarande tre biträdestjänster) under de mest arbetstyngda perioderna. För detta samt för viss förbättrad upplysningsverksamhet till de studerande krävs ytterligare 125 700 kr.

Departementschefen

Arbetsbelastningen vid centrala studiestödsnämnden (CSN) har alltsedan 1964 års studiesociala reform trädde i kraft varit stor. Förändringar i det studiesociala systemet har skett, särskilt under de senaste åren. I samband med bl. a. dessa förändringar har arbetsuppgifter av

juridisk karaktär vid CSN ökat i omfattning. Med hänsyn härtill beräknar jag medel för en tjänst som byrådirektör i A 26 för sådana arbetsuppgifter. För att förstärka CSN:s resurser när det gäller tillsyns- och kontrollfrågor beräknar jag medel för en amanuens i befordringgång. För att förbättra CSN:s möjligheter att följa upp återkravsärenden beräknar jag medel för en tjänst som kvalificerat biträde.

Vidare har jag under detta anslag tagit hänsyn till kostnader i samband med att CSN flyttar till Sundsvall i juli 1974.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 11 853 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att till *Centrala studiestödsnämnden m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 11 853 000 kr.

H 2. Studiebidrag m. m.

I riksstaten för innevarande budgetår finns uppfört ett förslagsanslag av 544 milj. kr. till studiebidrag m. m. Jag ämnar senare föreslå Kungl. Maj:t att för 1974 års riksdag lägga fram särskild proposition angående vissa studiesociala frågor. I avvaktan härpå bör i riksstatförslaget under detta anslag tas upp ett preliminärt beräknat belopp av 579 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till *Studiebidrag m. m.* för budgetåret 1974/75 beräkna ett förslagsanslag av 579 000 000 kr.

H 3. Kostnader för avskrivning av vissa studielån med statlig kreditgaranti

1972/73 Utgift	519 998
1973/74 Anslag	400 000
1974/75 Förslag	300 000

Från detta anslag bestrids kostnader dels för avskrivning med 25 % av kapitalskulden på statsgaranterade studielån i enlighet med kungörelsen (1961: 384) om avskrivning av lån för studier, dels för avskrivning i de fall låntagaren avlidit eller varaktigt betalningsoförmåga inträtt. De låneformer som är förbundna med allmän avskrivning med 25 % har upphört enligt 1964 års riksdagsbeslut om reformering av det studiesociala stödet till studerande ungdom. Genom konstruktionen av den allmänna avskrivningen kommer dock anslaget att belastas med kostnader under en övergångstid.

Centrala studiehjälpsnämnden föreslår att anslaget för nästa budgetår förs upp med oförändrat belopp.

Departementschefen

Anslaget bör föras upp med ett belopp av 300 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Kostnader för avskrivning av vissa studielån med statlig kreditgaranti* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 300 000 kr.

H 4. Ersättning till postverket och riksbanken för deras bestyr med studiesocialt stöd

1972/73 Utgift	2 174 996
1973/74 Anslag	2 133 000
1974/75 Förslag	2 133 000

Från detta anslag bestrids kostnader för postverkets och riksbankens bestyr med studielån resp. studiemedel.

Centrala studiehjälpnämnden beräknar medelsbehovet till 2 133 000 kr.

Departementschefen

Jag beräknar medelsbehovet för ersättning till riksbanken och postverket till 2 133 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Ersättning till postverket och riksbanken för deras bestyr med studiesocialt stöd* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 2 133 000 kr.

H 5. Bidrag till avlönande av föreståndare vid elevhem vid gymnasieskolor m. m.

1972/73 Utgift	118 125
1973/74 Anslag	280 000
1974/75 Förslag	280 000

Enligt kungörelsen (1945: 594) angående statsbidrag till skolhem för lärjungar vid högre skolor och till avlönning av föreståndare vid dylikt skolhem (ändrad senast 1973: 354) får efter skolöverstyrelsens (SÖ:s) medgivande statsbidrag med 5 500 kr. för år utgå till avlönning av föreståndare vid skolhem för elever vid vissa i kungörelsen angivna läroanstalter. Bidraget utgår endast för elevhem som har annan huvudman än primärkommun.

Skolöverstyrelsen

SÖ föreslår att anslaget för budgetåret 1974/75 förs upp med 672 000 kr.

SÖ föreslår att bidraget per heltidsanställd föreståndare vid elevhem med enskild huvudman höjs med 4 500 kr. per tjänst (+58 500 kr.).

Vidare föreslår SÖ att bidrag utgår till avlösare för föreståndare vid elevhem med enskild huvudman med 10 000 kr. per tjänst (+130 000 kr.).

SÖ föreslår även att bidrag utgår till avlösare för övriga föreståndare med 5 500 kr. per föreståndare (+203 500 kr.).

Departementschefen

Jag är inte beredd att biträda skolöverstyrelsens (SÖ:s) förslag om en höjning av statsbidragen eller införande av bidrag för nya ändamål.

Anslaget bör föras upp med oförändrat belopp. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till avlönande av föreståndare vid elevhem vid gymnasieskolor m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 280 000 kr.

H 6. Bidrag till hälso- och sjukvård för studerande

1972/73 Utgift	1 409 300
1973/74 Anslag	1 530 000
1974/75 Förslag	1 560 000

Från detta anslag bestrids kostnader för bidrag till hälso- och sjukvård för studerande enligt bestämmelser som Kungl. Maj:t meddelat den 25 maj 1973.

Tillsyn över hälso- och sjukvården för studerande utövas av socialstyrelsen som har att pröva ansökningar om statsbidrag till sådan verksamhet. Statsbidrag utgår till kårortsnämnderna för hälso- och sjukvård i Borås, Göteborg, Karlstad, Linköping, Luleå, Malmö/Lund, Stockholm, Umeå, Uppsala, Växjö och Örebro med 14 kr. per studerande intill ett antal av 10 000 studerande och med 9 kr. för varje ytterligare studerande. Statsbidrag beräknas efter antalet studerande som under budgetåret aktivt bedriver studier.

Socialstyrelsen lägger fram förslag om en uppräknig av bidraget till 15 resp. 10 kr., vilket medför en ökning av det totala medelsbehovet med 185 000 kr. Det statsbidragsgrundande antalet studerande beräknas under budgetåret 1974/75 uppgå till 135 000.

Sveriges förenade studentkårer har i en skrivelse anhängit att stats-

bidraget till studerandehälsovården i framtiden utgår med ett fast belopp som höjs årligen med en procentsats som motsvarar kostnadsstegringarna.

Departementschefen

Frågan om studerandehälsovården utreds av en särskild sakkunnig. I avvaktan på förslag i frågan om studerandehälsovården förordar jag att bidrag till hälso- och sjukvård utgår med 15 kr. per studerande intill ett antal av 10 000 och med 9 kr. för varje ytterligare studerande. Med hänsyn till den föreslagna förbättringen av statsbidraget och det minskade antalet studerande beräknar jag medelsbehovet till 1 560 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till hälso- och sjukvård för studerande* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 560 000 kr.

I INTERNATIONELLT-KULTURELLT SAMARBETE

Under detta littera anvisas medel till ett antal ändamål av skiftande karaktär inom det internationella samarbetet såväl inom som utanför Norden. Bl. a. ingår kostnaderna för Sveriges deltagande i Unescos verksamhet. Vidare beräknas medel för Sveriges andel av den gemensamma nordiska verksamhetsbudgeten för nordiskt kulturellt samarbete, vilken behandlas i särskild ordning.

Vad gäller kostnaderna för Sveriges deltagande i Europarådets kulturella verksamhet och i utbildnings- och forskningssamarbete inom OECD bestrids dessa huvudsakligen under andra anslag, bl. a. under tredje huvudtiteln.

a) kulturellt utbyte med utlandet

I 1. Kulturellt utbyte med utlandet

1972/73 Utgift	466 600	Reservation	340 387
1973/74 Anslag	506 000		
1974/75 Förslag	831 000		

Ur detta reservationsanslag utgår bidrag till vissa ändamål inom det internationella kulturutbytet utanför Norden.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Myndighet/ organisation	Departements- chefen
1. Deltagande i konferenser och kurser, anordnade av eller i samverkan med internationella organisationer på kulturområdet	75 000	—	+ 21 000
2. Centralnämnden för skolungdomsutbytet med utlandet	1 000	of.	of.
3. Svenskt deltagande i europeiska skoldagen	15 000	of.	of.
4. Svenska studenthemmet i Paris	31 000	+101 000	of.
5. Nämnden för svensk-amerikanskt forskarutbyte	60 000	+ 30 000	of.
6. Sverige-Amerikastiftelsen	36 000	+ 3 600	+ 3 600
7. Svenskt deltagande i Europeiska byggnadsvårdsåret 1975	—	—	+300 000
8. Till Kungl. Maj:ts disposition	288 000	—	+ 400
	506 000	+134 600	+325 000

Styrelsen för det svenska studenthemmet i Paris upprepar sitt föregående år framlagda förslag om att en lönegradsplacerad tjänst som föreståndare för studenthemmet inrättas. Vidare hemställer styrelsen bl. a. om ett indexreglerat årligt driftbidrag samt om medel för arvodering av en sekreterare åt föreståndaren.

Departementschefen

Inom ramen för Europarådets verksamhet planeras under år 1975 koncentrerade insatser för informations- och erfarenhetsutbytet inom byggnadsminnesvårdens område. Jag finner det väsentligt att man från svensk sida deltar i detta arbete och beräknar för den centrala svenska planeringen och viss annan aktivitet i sammanhanget totalt 300 000 kr., vilka bör anvisas för budgetåret 1974/75.

Jag utgår från att visst driftbidrag till svenska studenthemmet i Paris

även nästa budgetår efter särskild prövning skall kunna anvisas från anslagsposten Till Kungl. Maj:ts disposition. Under nämnda post har jag vidare beräknat medel för årsavgifter till ett antal internationella sammanslutningar på utbildningens, forskningens och kulturens områden.

Sverige-Amerikastiftelsens tre statliga stipendier utgår f. n. med 1 000 kr. per månad. Jag beräknar ytterligare medel till stiftelsens förfogande så att stipendierna kan höjas till 1 100 kr. per månad.

Med hänvisning i övrigt till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Kulturellt utbyte med utlandet* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 831 000 kr.

I 2. Kostnader för Sveriges medlemskap i Unesco m. m.

1972/73 Utgift	3 144 627
1973/74 Anslag	3 130 000
1974/75 Förslag	3 600 000

Sverige är sedan år 1950 medlem av Förenta nationernas organisation för utbildning, vetenskap och kultur (Unesco). Svenska unescorådet är ett med stöd av Unescos stadga inrättat nationellt råd med uppgift att i Sverige främja Unescos verksamhet och stödja svenska insatser inom ramen för dess program.

Svenska FN-förbundet har ansvaret för den allmänna upplysningsverksamheten i Sverige om Unesco. Fr. o. m. budgetåret 1971/72 anvisas medel för detta ändamål över tredje huvudtiteln.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Unescorådet	Departements- chefen
Arsbidrag till Unesco	3 060 000	+558 000	+410 000
Svenska unescorådets verksamhet	70 000	of.	of.
Deltagande i Unescos generalkonferens	—	+ 60 000	+ 60 000
	3 130 000	+618 000	+470 000

Svenska unescorådet

Unescos budget beräknas i USA-dollar medan den huvudsakliga utgiftsvalutan är franska francs. Den budget som fastställdes av 1972 års generalkonferens för Unescos reguljära verksamhet under perioden 1973—1974 har kraftigt urholkats genom devalveringen av dollarn och därav följande kursförluster. Vid en extraordinär generalkonferens i oktober 1973 beslöts därför om en extra uttaxering av medlemsstaterna på 12,52 milj. dollar. För Sveriges del innebär detta dels att det

för innevarande budgetår anvisade anslaget överskrids med 94 000 kr., dels att det ordinarie medlemsbidrag som beräknas för budgetåret 1974/75 bör ökas med ett belopp av 180 000 kr. För det ordinarie bidraget, som kommer att beräknas med utgångspunkt i den budget för åren 1975—1976 som fastställs av Unescos generalkonferens hösten 1974, förutser rådet en ökning om totalt ca 15 %. Rådet beräknar kostnaderna för Sveriges medlemskap i Unesco m. m. under budgetåret 1974/75 till sammanlagt 3 748 000 kr.

Departementschefen

För Unescos budgetperiod 1975—1976 räknar jag preliminärt med en lägre ökning än Unescorådet, nämligen ca 10 %. Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att till *Kostnader för Sveriges medlemskap i Unesco m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 3 600 000 kr.

I 3. Bidrag till vissa internationella kongresser i Sverige

1972/73 Utgift	418 722	Reservation	143 453
1973/74 Anslag	390 000		
1974/75 Förslag	390 000		

Från detta reservationsanslag utgår efter särskild ansökan bidrag till förberedelse- och administrationskostnader för i Sverige anordnade internationella kongresser på forskningens, utbildningens och kulturens områden.

Departementschefen

Anslaget bör för nästa budgetår föras upp med oförändrat belopp. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att till *Bidrag till vissa internationella kongresser i Sverige* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 390 000 kr.

I 4. Bidrag till svenska institut i utlandet

1972/73 Utgift	506 000
1973/74 Anslag	536 000
1974/75 Förslag	584 000

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Instituten	Departements- chefen
Svenska institutet i Rom	415 000	+ 67 700	+40 000
Svenska institutet i Athen	66 000	+ 4 000	+ 4 000
Tessinstitutet i Paris	55 000	+ 43 000	+ 4 000
	536 000	+114 700	+48 000

Svenska institutet i Rom

Ökat statsbidrag begärs för att möjliggöra en höjning av föreståndarlönen samt för arvodering av ledaren för institutets kurs i romersk konsthistoria. I övrigt hänvisar styrelsen till kostnadsökningar i Italien. 0-alternativet skulle i första hand innebära en minskning av institutets stipendier.

Svenska institutet i Athen

Styrelsen anholder om en uppräknig av statsbidraget för 1974/75 med hänsyn till prisstegringar i Grekland och en höjning av pensionsavgiften för föreståndaren. En reduktion enligt 0-alternativet skulle framtvinga en minskning av institutets stipendier.

Tessinstitutet i Paris

Förutom kompensation för kostnadsökningar begär styrelsen medel för ytterligare sekreterar- och visningshjälp samt för stipendie- och administrationskostnader i samband med en föreslagen årlig konsthistorisk kurs för svenska universitetsstuderande. 0-alternativet innebär för Tessininstitutets del minskade möjligheter till bl. a. utställningsverksamhet.

Departementschefen

På grund av de inträffade kostnadsstegringarna förordar jag en viss höjning av bidragen till instituten. Kostnader i samband med kurserna i konsthistoria vid institutet i Rom och vid Tessininstitutet bör bestridas av de medel som anvisas till de humanistiska fakulteterna. Det ankommer på vederbörande universitetsmyndighet att besluta härom.

Med hänvisning i övrigt till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till svenska institut i utlandet* för budgetåret 1974/75 anvisa ett anslag av 584 000 kr.

b) nordiskt kulturellt samarbete

I 5. Nordiska samarbetsprojekt m. m.

I enlighet med bestämmelserna i det år 1971 ingångna nordiska kulturavtalet har en ordning med en gemensam verksamhetsbudget för det nordiska kultursamarbetet införts. För denna verksamhetsbudget, som avser ett budgetår sammanfallande med kalenderåret, tillämpas en gemensam nordisk budgetbehandling. Budgetåret 1973/74 har under anslagen Sekretariatet för nordiskt kulturellt samarbete, Nordiska samarbetsprojekt m. m., Nordiska institutet för samhällsplanering, Nordiska institutet för teoretisk atomfysik och Nordiska kulturfonden anvisats sammanlagt 11 975 000 kr., avseende kalenderåret 1974. I riksstaten för budgetåret 1974/75 förutsätts medel bli anvisade för den svenska andelen av 1975 års nordiska verksamhetsbudget.

Departementschefen

Medel för den svenska andelen av verksamhetsbudgeten för det nordiska kultursamarbetet bör fr. o. m. nästa budgetår anvisas under ett anslag, benämnt Nordiska samarbetsprojekt m. m. 1975 års nordiska verksamhetsbudget kommer att få sin huvudsakliga behandling under våren 1974 inom Nordiska ministerrådet. Jag ämnar senare föreslå Kungl. Maj:t att för vårriksdagen lägga fram en särskild proposition rörande anslaget. Detta bör i avvaktan på denna proposition föras upp med oförändrat belopp, med beaktande av att medel för vissa punkter som för innevarande budgetår beräknats under detta anslag för budgetåret 1974/75 beräknas under anslaget Bidrag till vissa bilaterala nordiska projekt m. m.

Med hänvisning till vad jag anfört hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition om den svenska andelen av 1975 års verksamhetsbudget för det nordiska kultursamarbetet, till *Nordiska samarbetsprojekt m. m.* för budgetåret 1974/75 beräkna ett förslagsanslag av 11 778 000 kr.

I 6. Nordiska afrikainstitutet: Avlöningar m. m.

1972/73 Utgift	518 924
1973/74 Anslag	643 000
1974/75 Förslag	634 000

Nordiska afrikainstitutet, som är förlagt till Uppsala, inrättades ge-

nom statsmakternas beslut år 1962 (prop. 1962: 100, SU 1962: 135, rskr 1962: 313). Institutet har till uppgift att i Norden främja studiet av afrikanska förhållanden samt verka för den internationella biståndsverksamheten i vad denna berör Afrika. Det åligger institutet särskilt att främja utbildning av personal för biståndsverksamhet i Afrika, att sprida information rörande Afrika och aktuella afrikanska förhållanden, att vara dokumentationscentrum för afrikaforskningen samt att främja vetenskaplig forskning och undervisning om Afrika. Verksamheten leds av en av Kungl. Maj:t utsedd styrelse, i vilken även ingår representanter för de övriga nordiska länderna. Kungl. Maj:t har den 29 juni 1964 fastställt instruktion för institutet.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Styrelsen	Departementschefen
Personal			
Handläggande personal	3	+1,5	of.
Övrig personal	5	+1	of.
	8¹	+2,5	of.
Anslag			
Lönekostnader	444 000	+159 500	+10 500
Sjukvård	1 000	+ 500	+ 500
Lokalkostnader	198 000	— 20 000	—20 000
	643 000	+140 000	— 9 000

¹ Härutöver finns för institutet två tjänster inrättade vid Uppsala universitetsbibliotek.

Styrelsen

Styrelsens förslag innebär i korthet följande.

1. Pris- och löneomräkning 11 500 kr., varav 10 000 kr. för höjt lönekostnadspålägg.
2. 0-alternativet innebär borttagande av arvoden till extra skrivhjälp (—15 000 kr.) samt minskning av städfrekvensen (—15 000 kr.).
3. Nya tjänster som forskarassistent, halvtidsanställd redaktör och expeditivsvakt (+145 500 kr.).
4. Ökad medelsanvisning till arvoden (+3 000 kr.).
5. Omräknade lokalkostnader m. m. (—20 000 kr.).

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Nordiska afrikainstitutet: Avlöningar m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 634 000 kr.

I 7. Nordiska afrikainstitutet: Driftkostnader

1972/73 Utgift	419 971	Reservation	95 710
1973/74 Anslag	337 000		
1974/75 Förslag	354 000		

Från detta reservationsanslag bestrids kostnader för resersättningar, expenser, bokinköp, seminarie- och föreläsningsverksamhet m. m. samt för resestipendier. Vidare får — under förutsättning att gåvo- och donationsmedel ställs till förfogande — från anslaget bestridas kostnader för en extra tjänst som forskarasistent.

Styrelsen

Styrelsen begär medel för en väsentlig höjning av resestipendierna samt en ökning av anslaget till expenser och bokinköp. Därtill föreslår man utvidgad seminarieverksamhet och en pedagogisk försöksverksamhet. Anslaget för driftkostnader föreslås höjt med 122 000 kr.

Beträffande 0-alternativet innebär detta för institutet en sänkning av anslaget för seminarie- och föreläsningsverksamhet från 74 000 kr. till 56 000 kr., fördelat på minskad föreläsningsverksamhet (—6 000 kr.) och slopande av nordiskt seminarium (—12 000 kr.).

Departementschefen

Anslaget bör med beaktande av prisomräkning och andra kostnadsökningar av automatisk karaktär för nästa budgetår föras upp med 354 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Nordiska afrikainstitutet: Driftkostnader* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 354 000 kr.

I 8. Bidrag till vissa bilaterala nordiska projekt m. m.

1972/73 Utgift	1 428 830	Reservation	539 748
1973/74 Anslag	1 673 000		
1974/75 Förslag	2 262 000		

Under detta anslag förs vissa ändamål upp som f. n. inte ingår i den gemensamma nordiska verksamhetsbudgeten. Under anslaget beräknas för budgetåret 1974/75 medel för vissa ändamål som tidigare förts under anslaget Nordiska samarbetsprojekt m. m.

Av sammanställningen framgår anslagets disposition innevarande budgetår och begärda ökning för budgetåret 1974/75.

	Belopp 1973/74	Begärd ökning 1974/75
1. Svenska föreningen Norden		
a) Föreningens allmänna verksamhet	500 000	+250 000
b) Nordisk lektoratsverksamhet	135 000	+ 95 000
c) Lärarutbyte mellan de nordiska länderna	45 000	of.
d) Nordiska studieutbytesresor för skolungdom	75 000	+ 25 000
e) Stipendier till svenska gymnasieskolelever för studieresor i Norden	50 000	+ 10 000
2. Vuxenundervisning i svenska och finska		
a) Kurser i finska och svenska	130 000	+ 70 000
b) Kurser i svenska för finländska lärare	20 000	of.
3. Föreningen Nordisk folkhögskola i Genève	45 000	+ 15 000
4. Nordiska kurser i språk och litteratur	45 000	+ 10 000
5. Svenskhemmet Voksenåsen		
a) Lokalkostnader	340 000	+280 000
b) Stipendieverksamhet	60 000	+ 30 000
6. Bidrag till inköp av svensk litteratur till Islands riksbibliotek	4 000	of.
7. St:e Geneviève-biblioteket i Paris		
a) Bidrag till lön för en nordisk bibliotekarie	4 200	+ 1 200
b) Inköp av svensk litteratur till biblioteket	10 000	of.
8. Kommittén för översättning till svenska av finsk facklitteratur	24 000	+ 16 000
9. Kulturellt utbyte och samarbete med Island	60 000	of.
10. Till Kungl. Maj:ts disposition	125 800	—
	1 673 000¹	+802 200

¹ Härutöver har för budgetåret 1973/74 beräknats sammanlagt 197 200 kr. under anslaget Nordiska samarbetsprojekt m. m. för vissa ändamål, vilka budgetåret 1974/75 avses bli tillgodosedda under förevarande anslag.

Anslagsframställningarna

Svenska föreningen Norden, som budgetåret 1970/71 fick en höjning av bidraget till föreningens allmänna verksamhet till 500 000 kr. bl. a. för att föreningen skulle kunna bedriva en utvidgad nordisk upplysningsverksamhet, ansöker om en ökning till 750 000 kr. Den begärda ökningen avser dels kompensation för pris- och löneökningar m. m.,

dels en ytterligare utvidgning av föreningens verksamhet. Föreningen begär dessutom höjning bl. a. av anslagsposten för lektoratsverksamhet, där föreningen vill öka verksamheten, och av posten för skolungdomsutbyte.

Norrbottnens kretsen av föreningen Norden begär en höjning av anslagsposten Kurser i finska och svenska för en utvidgning av kursverksamheten.

I enlighet med tidigare beslut pågår arbeten med en utbyggnad av *svenskhemmet Voksenåsen* utanför Oslo. För den utbyggda anläggningen begär byggnadsstyrelsen medel för en preliminärt beräknad höjning av hyresbeloppet.

Konstnärernas riksorganisation och Svensk-norska samarbetsfonden begär ett årligt svenskt statsbidrag om 3 000 svenska kronor fr. o. m. budgetåret 1974/75 till driften av det svensk-norska *Kunstnerhuset i Svolvær* i Nord-Norge.

Svenska sektionen av Nordiska samrådet ansöker om ett bidrag för 1974 om 57 500 kr. till verksamheten inom sektionen och inom den svenska sektionen av Samisk språknämnd.

Vid olika tillfällen har medel sökts för stipendier m. m. med anknytning till nordiska samarbetsaktiviteter. Styrelsen för *Nordiska institutet för samhällsplanering* och styrelsen för *Nordens folkliga akademi* har begärt medel för stipendier till svenska studerande vid dessa utbildningsinstitutioner. Vidare har *Samernas folkhögskola i Jokkmokk* begärt medel för bidrag till icke-svenska studerande vid folkhögskolan.

Departementschefen

Anslaget bör för budgetåret 1974/75 föras upp med 2 262 000 kr. Härvid har jag beaktat att vissa ändamål, bl. a. vissa stipendier och medel för nordiskt konst-, musik- och teatersamarbete av närmast bilateral karaktär, som tidigare bekostats från andra anslag, avses bli tillgodosedda under detta anslag.

En väsentlig del av föreningarna Nordens verksamhet avser information och upplysning om nordiska förhållanden. Inom den nya organisatoriska uppbyggnaden av det nordiska samarbetet är målen och ansvarsfördelningen för dessa uppgifter ännu oklara. Efter beslut av Nordiska rådets presidium och Nordiska ministerrådet överväger en särskild arbetsgrupp dessa frågor. I gruppens mandat ingår att också ta upp övrig nordisk informationsverksamhet, bl. a. genom kontakt i behövlig utsträckning med Föreningarna Nordens Förbund. Innan gruppen lagt fram sina förslag är jag inte beredd att tillstyrka en utvidgning av den svenska föreningens upplysningsverksamhet. Viss kompensation för pris- och löneökningar bör dock utgå. Vidare bör anslagsposten för lektoratsverksamhet höjas så att den medger en verksamhet i samma omfattning som f. n.

I övrigt har jag beräknat medel för mindre höjningar av bidragen till bl. a. den finska kursverksamhet som Norrbottenskretsen av föreningen Norden bedriver och till Nordiska folkhögskolan i Genève. Formerna för den kursverksamhet för finländska lärare som skolöverstyrelsen i samarbete med andra organ bedriver bör med hänsyn till det intresse som visats den från berördas sida ägnas ökad uppmärksamhet. Med hänsyn till befintliga reservationer bedömer jag dock inte någon höjning av anslaget som behövlig.

Höjd lokalhyra kommer att utgå för svenskhemmet Voksenåsen på grund av beslutad utbyggnad. Det slutliga hyresbeloppet kan dock fastställas först sedan utbyggnaden slutförts. I avvaktan härpå har jag beräknat 280 000 kr. för detta ändamål.

Några särskilda stipendieordningar knutna till bestämda utbildningsinstitutioner bör ej inrättas. Inom de nordiska samarbetsorganen kommer generella riktlinjer för stöd till vidareutbildning m. m. i nordisk regi att övervägas, varvid även stipendiefrågor torde aktualiseras.

Vad gäller bidrag till svensk-norska konstnerhuset i Svolver kan jag inte tillstyrka ett fast bidrag. Ett engångsbidrag bör kunna prövas inom ramen för medel till Kungl. Maj:ts disposition. Även bidrag till Nordiska samrådet svenska sektion torde få prövas inom ramen för dispositionsmedlen.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till vissa bilaterala nordiska projekt m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 2 262 000 kr.

KAPITALBUDGETEN

I STATENS AFFÄRSVERKSFONDER

Televerkets fond**I: B 2. Televisions- och ljudradioanläggningar**

1972/73 Utgift ¹	38 200 000
1973/74 Anslag ¹	39 700 000
1974/75 Förslag	40 100 000

¹ Investeringsanslaget Rundradioanläggningar

Detta investeringsanslag avser televerkets investeringar i televisionsoch ljudradioanläggningar.

Televisionens och ljudradions (rundradions) programverksamhet regleras genom avtal mellan svenska staten och Sveriges Radio aktiebolag. Enligt avtalet svarar Sveriges Radio med ensamrätt för rundradions programverksamhet. Televerket svarar för distribution av rundradio-program, avstörningsverksamhet samt uppbörd av avgifter för innehav av mottagare. Byggnadsstyrelsen har ansvar för bl. a. projektering och byggande av större byggnader för Sveriges Radio.

Enligt gällande principer för rundradioverksamhetens finansiering skall såväl drift- som investeringsutgifterna bestridas av avgiftsmedel. Investeringarna avskrivs omedelbart till 100 %. Av de samlade avgifter som inflyter ställs genom årliga beslut av Kungl. Maj:t medel till förfogande för de med verksamheten förenade utgifterna. T. o. m. budgetåret 1972/73 var medelstillelningen uppdelad på ljudradio- och televisionsverksamhet. Eventuella överskott fonderas hos televerket för att kunna användas under andra år, då de löpande intäkterna inte förslår att täcka utgifterna. Sålunda reserverade medel kan utnyttjas av televerket såsom rörelsemedel mot erläggande av ränta, vilken tillförs fonden.

Undantagna från avgiftsfinansiering är Sveriges Radios skolprogramverksamhet och programverksamhet för utlandet. Medelsbehovet för dessa ändamål täcks genom riksstatsanslagen Viss utbildning via radio och television m. m. under åttonde huvudtiteln resp. Information om Sverige i utlandet under tredje huvudtiteln. Från förstnämnda anslag bestrids även kostnaderna för den programproduktion som handhas av kommittén för den fortsatta verksamheten med radio och television inom utbildningsväsendet. Ersättning till televerket för att vissa blinda är befriade från att erlägga ljudradioavgift utgår från det under åttonde

huvudtiteln uppförda riksstatsanslaget Bidrag till de handikappades kulturella verksamhet. Sveriges Radios kostnader för beredskapsutrustning betalas vidare från det under samma huvudtitel uppförda anslaget Viss beredskapsutrustning m. m. för Sveriges Radio.

De anslagsframställningar, som årligen inges av Sveriges Radio och berörda myndigheter, skall utgå från en samlad planering, som skall utföras på sådant sätt att underlag erhålls för en avvägning under en viss period av intäkter och kostnader i rundradioverksamheten. Sveriges Radio skall ha huvudansvaret för planeringen, som skall bedrivas i nära samråd med berörda myndigheter.

I anslutning till redovisningen i det följande av televerkets förslag för budgetåret 1974/75 redogörs därför för rundradiorörelsens beräknade resultat för budgetåren 1972/73 och 1973/74 samt för det av televerket, byggnadsstyrelsen och Sveriges Radio beräknade medelsbehovet fram t. ö. m. budgetåret 1978/79.

Allmän översikt

Av följande sammanställning framgår antalet sändarstationer för ljudradio och TV vid utgången av budgetåret 1972/73.

	Större stationer	Mindre stationer	Tot.
Sändarstationer för ljudradio (FM)	51	35	86
Sändarstationer för TV 1	55	150	205
Sändarstationer för TV 2	54	57	111

Radiolänklinjerna för ljudradio och television hade vid utgången av budgetåret 1972/73 en längd av ca 6 500 km och omfattade ca 31 000 km bildförbindelser och ca 100 000 km programförbindelser för ljud.

Distributionsnätet för ljudradion är utbyggt för total täckning av landets befolkning med samtidig sändning av tre program. Sändningstiden för ljudradions allmänna riksprogram uppskattas under budgetåret 1972/73 till ca 18 000 timmar, vartill kommer den regionala programverksamheten med en sändningstid om drygt 4 000 timmar. Under 1972/73 bedrev Sveriges Radio dessutom försöksverksamhet med lokalradio över tre områden med en total sändningstid av ca 1 500 timmar.

Distributionsnäten för TV 1 och TV 2 beräknas per den 30 juni 1973 ha en täckningsgrad av ca 99,6 % resp. 98,3 %. Sändningstiden för televisionens riksprogram utgjorde för budgetåret 1972/73 i genomsnitt 89,9 timmar per vecka. Försök med regionala TV-sändningar över vissa regioner har motsvarat en sändningstid av i genomsnitt 2,9 timmar per vecka.

Budgetåret 1972/73 var det första budgetår under vilket TV 1 och TV 2 arbetade på lika villkor i fråga om tilldelade resurser och planerad sändningstid. Den successiva uppbyggnaden av TV 2 som inleddes budgetåret 1969/70 var därmed avslutad. Under det gångna budgetåret uppnåddes också den av statsmakterna uppsatta målsättningen att omkring en fjärdedel av programproduktionen bör ske regionalt (prop. 1966: 136, SU 1966: 163, rskr 1966: 388).

Nuvarande mottagaravgifter, som är oförändrade sedan den 1 juli 1971, utgör för hushåll med TV-mottagare och radiomottagare eller bara TV-mottagare 55 kr. per kvartal. För hushåll med färg-TV-mottagare gäller en särskild tilläggsavgift av 25 kr. per kvartal. Den särskilda ljudradioavgift för hushåll som endast har radiomottagare uppgår till 50 kr. per år.

Antalet särskilda ljudradioavgifter uppgick den 30 juni 1973 till ca 265 000 och antalet tilläggsavgifter för färg-TV till ca 640 000.

Antalet allmänna mottagaravgifter uppgick vid samma tidpunkt till drygt 2,7 milj. Praktiskt taget varje hushåll har en eller flera radiomottagare. Ca 90 % av alla hushåll beräknas inneha TV-mottagare.

Kostnaderna för ljudradio- och televisionsverksamheten under budgetåret 1972/73 utgjorde enligt preliminära uppgifter 630,5 milj. kr. varav (26,4+38,2+16,0=) 80,6 milj. kr. avsåg avskrivning till 100 % av Sveriges Radios, televerkets och byggnadsstyrelsens investeringar och (450,3+99,6=) 549,9 milj. kr. Sveriges Radios och televerkets kostnader för produktion och distribution av program.

Under samma budgetår uppgick de totala intäkterna i rundradiorörelsen till 680 milj. kr. Totalt innebär resultatet under budgetåret 1972/73 ett överskott av 49,5 milj. kr. Detta innebär att det ackumulerade överskottet per den 30 juni 1973 uppgår till 266,5 milj. kr.

1969 års radioutredning (direktiv se 1970 års riksdagsber. U 49) avlämnade den 14 mars 1973 sitt betänkande (SOU 1973: 8) Radio i utveckling. Betänkandet har remissbehandlats och beredning av utredningens förslag pågår.

Kungl. Maj:t meddelade den 23 februari 1973 beslut med anledning av en framställning från Sveriges Radio angående ny arbetsordning för företaget.

Kostnaderna för radionämndens verksamhet, som bestrids i särskild ordning med avgiftsmedel, uppgick för budgetåret 1972/73 till 275 000 kr. Genom beslut den 30 mars 1973 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för utbildningsdepartementet att tillkalla en utredningsman för att utreda radionämndens organisation m. m.

Televerket

Investeringar

Medelförbrukningen under budgetåret 1973/74 beräknas till 37 milj. kr.

Investeringskostnaderna för rundradioanläggningar under perioden 1974/75—1978/79 i 1973 års kostnadsnivå framgår av följande sammanställning.

	1974/75	1975/76	1976/77 milj. kr.	1977/78	1978/79
Stationer	27,0	29,5	28,5	36,5	43,5
Radiolänklinjer	8,0	8,5	11,0	3,0	1,0
Rundradiocentraler m. m.	6,6	3,6	4,0	6,0	2,5
	41,6	41,6	43,5	45,5	47,0

Beträffande det för budgetåret 1974/75 upptagna beloppet för stationer anför televerket att det i huvudsak erfordras för att uppföra några mindre stationer för ljudradio och TV 1 samt ett trettiotal mindre stationer för TV 2. Vidare kommer bl.a. reservverk och reservsändare att installeras vid vissa stationer. Det för radiolänklinjer upptagna beloppet erfordras för att öka kapaciteten på vissa linjer. Vidare beräknas för 1974/75 medel för att färdigställa den nya rundradiocentralen i Norrköping och för arbeten på den nya rundradiocentralen i Sundsvall m. m.

Den nu pågående utbyggnadsetappen av TV 2-nätet avser dels utbyggnad av ytterligare stationer för att uppnå en täckning av ca 99 % av befolkningen, dels ombyggnad av provisoriska anläggningar till permanenta samt anskaffande av reservutrustningar för hela TV 2-nätet. Televerket redovisar en revidering av gällande utbyggnadsplan med utgångspunkt i de ekonomiska förutsättningar som gäller för rundradiorörelsen och de erfarenheter som erhållits av vågutbredningsförhållanden m. m. I den nya planen räknar televerket med att bygga stationer även för befolkningskoncentrationer med mindre än 150 hushåll med dåliga TV 2-mottagningsmöjligheter. Vidare räknas nu med en slutlig täckning av TV 2 som med endast någon tiondels procent understiger TV 1-täckningen. Under femårsperioden planeras ca 190 mindre TV 2-stationer tillkomma. Därvid kommer glesbygden, speciellt i inre Norrland, att prioriteras.

I övrigt erfordras under perioden i första hand medel för reinvesteringar i befintliga ljudradio- och TV 1-stationer samt kompletteringar av radiolänklinjerna samt utrustning för fjärrövervakning av distributionsnätet.

Då bl. a. anskaffning av radiomateriel innebär att mera långsiktiga engagemang måste träffas erfordras att ett beställningsbemyndigande om 25 milj. kr. erhålles för budgetåret 1975/76.

Driftkostnader

Televerkets driftkostnader för programdistribution och avgiftsinskasering har beräknats till 112,8 milj. kr. för innevarande budgetår.

Televerket beräknar driftkostnaderna för perioden 1974/75—1978/79 i 1973 års kostnadsnivå enligt följande sammanställning.

	1974/75	1975/76	1976/77 milj. kr.	1977/78	1978/79
Televerkets driftkostnader	110,0	115,0	115,0	115,0	115,0

Kostnadsminskningen från budgetåret 1973/74 till 1974/75 beror enligt televerket bl. a. på att utrustningarna för TV 2 visat sig ha en relativt hög grad av driftsäkerhet.

Byggnadsstyrelsen*Investeringar*

Medelsförbrukningen för investeringar i radio- och televisionshus beräknas för budgetåret 1973/74 till 15,1 milj. kr.

Investeringskostnaderna under perioden 1974/75—1978/79 i 1973 års kostnadsnivå framgår av följande sammanställning.

	1974/75	1975/76	1976/77 milj. kr.	1977/78	1978/79
Radio- och televisionshus	17,7	12,8	—	—	—

För byggnadsstyrelsens förslag lämnas en närmare redogörelse vid anmälan av investeringsanslaget Vissa byggnadsarbeten för Sveriges Radio.

Sveriges Radio*Investeringar*

Investeringskostnaderna beräknas för innevarande budgetår till 26,1 milj. kr.

Sveriges Radios beräknade investeringskostnader under perioden 1974/75—1978/79 i 1973 års kostnadsnivå framgår av följande sammanställning.

	1974/75	1975/76	1976/77 milj. kr.	1977/78	1978/79
Sveriges Radios investeringar	31,5	36,6	31,0	31,0	31,0

Av det för budgetåret 1974/75 beräknade beloppet hänför sig 8 milj. kr. till sådana byggnadsarbeten och inredningar för vilka Sveriges Radio skall svara och återstoden till tekniska och administrativa inventarier.

Driftkostnader

Den översyn av Sveriges Radios verksamhetsformer, varom styrelsen beslutade år 1970 avslutades 1972. Åtgärder som befunnits påkallade med anledning av översynen för att höja den inre produktiviteten och effektiviteten samt sänka kostnadsnivån håller nu på att successivt genomföras.

Sveriges Radios driftkostnader beräknas för innevarande budgetår till 490,2 milj. kr. Med hänsyn till att de budgetmässiga konsekvenserna av den nämnda översynen av Sveriges Radios verksamhetsformer ännu inte kan överblickas har det därvid förutsatts att hela beloppet inte skall behöva tas i anspråk.

Statsmakterna har angett vissa riktlinjer för Sveriges Radios planering t. o. m. budgetåret 1975/76. Utgångspunkten har därvid varit att företaget fr. o. m. innevarande budgetår skall bedriva verksamheten på en jämfört med budgetåret 1972/73 oförändrad nivå och att ytterligare inkomstillskott i rundradiorörelsen inte skall erfordras (prop 1973: 1 bil. 10, KrU 1973: 15, rskr 1973: 113)

Av följande sammanställning framgår de av Sveriges Radio beräknade kostnaderna under perioden 1974/75—1978/79. Beräkningarna har gjorts i gällande penningvärde, dvs. utan hänsyn till de pris- och lönestegringar som kan uppstå under budgetåren 1973/74 och 1974/75 eller följande budgetår.

	1974/75	1975/76	1976/77 milj. kr.	1977/78	1978/79
Sveriges Radios driftkostnader	495,7	498,7	498,7	498,7	498,7

För budgetåret 1974/75 räknas med samma sändningstid som planeras under 1973/74 eller ca 84 timmar per vecka. Även för ljudradios riksprogram räknas med samma sändningstid som under innevarande budgetår dvs. ca 18 000 timmar per år.

Inom ramen för de av statsmakterna angivna förutsättningarna för verksamheten under den kommande treårsperioden eftersträvar Sveriges Radio en omfördelning av resurser och programproduktion från Stockholm till distrikten. Det gäller både medverkan i televisionens och ljudradios riksprogram och regionala program. Sveriges Radio beräknar sändningstiden för regional TV-verksamhet till 4,3 veckotimmar för budgetåret 1974/75, vilket är en ökning med 1,5 timmar jämfört med innevarande budgetår. För regionala ljudradioprogram beräknas sändningstiden till oförändrat drygt 4 000 timmar.

Sveriges Radio har under de sista åren tillförts kompensation för kostnadsökningar med 6 %. Enligt beräkningar har emellertid helårseffekten av pris- och lönestegringarna i stället utgjort drygt 8 %. Enligt Sveriges Radio är en sådan beräkning realistisk även för budgetåret 1974/75. Sveriges Radio har tidigare utgått från att det skall vara möjligt att besparingarna till följd av översynen av verksamheten skulle medge både finansiering av den hittills på försök bedrivna regionala TV-verksamheten och en inleverans av överskott i enlighet med vad som förutsatts av statsmakterna. Redan den hittillsvarande kostnadsutvecklingen har enligt Sveriges Radio rubbat dessa förutsättningar. Utöver en jämfört med tidigare budgetår ökad kompensation för automatiska kostnadsstegringar erfordras därför en medelsökning om 12 milj. kr. för att säkerställa utbyggnaden av den regionala TV-verksamheten.

Sveriges Radio föreslår att vid behandlingen av anslagsframställningen för nästa budgetår den av statsmakterna angivna planeringsperioden bör rullas vidare till att omfatta budgetåret 1976/77.

Sveriges Radio föreslår vidare att företaget skall äga rätt att ur rundradiorörelsens fond rekvirera medel svarande mot vid budgetårsskifte eventuellt föreliggande överskott av TV-programmenheternas verksamhet. Med hänsyn till programproduktionens villkor och kravet på likvärdighet för programmenheterna synes det nämligen enligt Sveriges Radio rimligt att programmenheterna i sin planering kan utgå från att för programverksamheten tilldelade medel kan utnyttjas för programproduktionen även efter utgången av det budgetår för vilket de ursprungligen avsetts.

I särskild skrivelse har Sveriges Radio överlämnat en intern utredning rörande decentralisering av företagets verksamhet. Utredningens förslag kommer att behandlas av ledningen för Sveriges Radio under våren 1974.

Sveriges Radio har vidare anmält att företaget avser att göra en utvärdering av erfarenheterna av tvåkanalsystemet i TV med beaktande av såväl de programpolitiska som de organisatoriska och ekonomiska aspekterna.

Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd (Klys) konstaterar i sin årliga skrivelse med prioriteringsförslag för kulturområdet att Sveriges Radio utgör en av de allra viktigaste arbetsplatserna för de svenska kulturarbetarna och att omfattningen av Sveriges Radios verksamhet därför är av stor kulturpolitisk betydelse. Det finns enligt Klys risk för att åtgärderna med anledning av översynen av verksam-

hetsformerna kan komma att försämra arbetsvillkoren för den fast anställda personalen liksom engagemangsmöjligheterna för de fria kulturarbetarna. Klys understryker vikten av att ekonomiska förutsättningar skapas för att Sveriges Radios programutbud på kulturområdet kan upprätthållas på hittillsvarande nivå.

Avgiftsintäkterna och fondbehållningen

Den av Sveriges Radio, televerket och byggnadsstyrelsen beräknade intäkts- och kostnadsutvecklingen samt fondbehållningen under innevarande och nästa budgetår framgår av följande sammanställning.

	1973/74	1974/75
	milj. kr.	
<i>Kostnader</i>	681,2	696,5¹
<i>Intäkter</i>		
Särskilda ljudradioavgifter	13,0	12,0
Allmänna mottagaravgifter	606,0	616,0
Färgavgifter	78,0	104,0
Ränta på avgiftsmedel	24,9	30,0
	721,9	762,0
Över/underskott	+ 40,7	+ 65,5
Akkumulerad fondbehållning	307,3	372,8

¹ Sveriges Radios driftkostnader är beräknade i 1973 års pris- och lönenivå, dvs. utan hänsyn till pris- och lönestegringar som kan uppstå under budgetåren 1973/74 och 1974/75

Enligt en av Sveriges Radio upprättad långtidsprognos för kostnadsutvecklingen t. o. m. budgetåret 1977/78 kan verksamheten finansieras med nuvarande avgifter och tillgänglig fondbehållning t. o. m. utgången av perioden om pris- och lönenivån förutsätts förändras med i genomsnitt 6 % per år. Om pris- och lönenivån ökar med 8 % om året krävs ett inkomsttillskott i rundradiorörelsen senast vid utgången av budgetåret 1977/78.

Departementschefen

Televisions- och ljudradioverksamheten finansieras genom avgifter från innehavare av TV- och radiomottagare. Det gäller både Sveriges Radios egna utgifter för programverksamheten, televerkets investeringar och driftkostnader samt byggnadsstyrelsens investeringar i vissa byggnadsarbeten för Sveriges Radio. Eventuella överskott av mottagaravgiftsmedel fonderas hos televerket för att kunna användas under andra år, då de löpande intäkterna inte förslår att täcka utgifterna. Skolprogramverksamheten, programverksamheten för utlandet och de av TRU-kommittén producerade TV- och ljudradioprogrammen finansieras med skattemedel.

I enlighet med de av statsmakterna uppställda målen för TV-verksamhetens utbyggnad nådde under budgetåret 1972/73 TV 2 resursmässig likställighet med TV 1. Därmed var den successiva utbyggnad av TV 2, varom statsmakterna fattade beslut år 1966, avslutad. Distributionsnätet för det andra programmet har byggts ut till i det närmaste samma täckning som TV 1 har f. n. I enlighet med statsmakternas förutnämnda beslut sker vidare ungefär en fjärdedel av programproduktionen regionalt.

Olika sektorer av TV- och ljudradioverksamheten har under den senaste tiden varit eller är f. n. föremål för utredning. Sålunda verkställs inom Sveriges Radio de åtgärder som befunnits påkallade med anledning av den nyligen avslutade översynen av företagens verksamhetsformer. Åtgärderna syftar bl. a. till att på sikt sänka kostnadsnivån och höja den inre produktiviteten och effektiviteten. Sveriges Radios styrelse har vidare beslutat att företa en utvärdering av tvåkanalsystemet i TV. Utvärderingen skall bedrivas med hjälp av utomstående expertis och innefatta såväl en programpolitisk bedömning som en ekonomisk och organisatorisk utvärdering av systemet. Under våren 1974 kommer Sveriges Radio dessutom att ta ställning till förslagen från en intern utredning rörande decentralisering av företagens verksamhet. Förslagen avser bl. a. en förstärkning av Sveriges Radios regionala produktionsresurser.

Även på den statliga sidan berörs TV- och ljudradioverksamheten av pågående och nyligen avslutade utredningar. Den år 1969 tillsatta radioutredningen avslutade sitt arbete under våren 1973 med att avge ett betänkande med förslag om bl. a. lokalradio, stereofonisk ljudradio, utbildningsradio samt åtgärder för att öka samhällsinformationen i radio och TV. Betänkandet har genomgått en omfattande remissbehandling som nyligen avslutats. Radioutredningens förslag berör flera andra statliga utredningars arbete, däribland kommittén för den fortsatta verksamheten med radio och television inom utbildningsväsendet. I sammanhanget bör också noteras att reklamutredningen, som har att utreda reklamens verkningar med särskild hänsyn till reklam i TV, väntas avge sina förslag under innevarande budgetår. Våren 1973 tillkallades en särskild utredningsman för att se över radionämndens organisation och arbetsformer.

Enligt statsmakternas beslut år 1973 har vissa riktlinjer fastställts för televisionens och ljudradions utveckling t. o. m. budgetåret 1975/76. Utgångspunkten har därvid varit att Sveriges Radio skall bedriva verksamheten under jämfört med närmast föregående budgetår oförändrade förutsättningar och att något inkomstillskott i rundradiorörelsen inte skall efordras under perioden.

I sin anslagsframställning för budgetåret 1974/75 har Sveriges Radio föreslagit att planeringsperioden skall skjutas fram till att gälla t. o. m.

budgetåret 1976/77. Med anledning härav vill jag framföra följande.

Det framstår med hänsyn till den av Sveriges Radio redovisade kostnadsutvecklingen som ytterst angeläget att åtgärderna med anledning av översynen av verksamhetsformerna kan genomföras så snabbt som möjligt. Jag utgår därför från att de budgetmässiga konsekvenserna av översynen i dess helhet kan överblickas vid medelsberäkningen för budgetåret 1975/76.

De frågor som aktualiseras i radioutredningens förslag och den därav föranledda remissbehandlingen påkallar enligt min mening en samlad översyn. Jag avser därför att i ett annat sammanhang tillkalla en särskild arbetsgrupp för ändamålet. Gruppen, som bör arbeta i nära samråd med pågående utredningar på området, bör bl. a. ta fram olika handlingsalternativ för att lösa TV-och ljudradioverksamhetens finansieringsfrågor på sikt. Gruppen bör arbeta med sikte på att kunna lägga fram sina förslag i god tid före den eventuella uppsägning av avtalet mellan staten och Sveriges Radio som avtalsenigt kan ske år 1976.

I avvaktan på resultatet av denna översyn bör Sveriges Radio planera sin verksamhet under den kommande treårsperioden på grundval av oförändrade förutsättningar i vad gäller sändningstid m. m. Utgångspunkten för Sveriges Radios planering bör vara att något inkomsttillskott i verksamheten genom höjda avgifter inte skall vara erforderligt under de närmaste åren. Det jag nu anfört innebär inte något ställningstagande till tidpunkten för nästa inkomsttillskott genom höjda avgifter. Jag vill i sammanhanget erinra om att mottagaravgifterna varit oförändrade sedan den 1 juli 1971. En stram hushållning med tilldelade medel jämte gynnsam utveckling när det gäller inkomsterna av tilläggsavgifter för färg-TV har bidragit härtill.

Jag går nu över till medelsbehovet för nästa budgetår, vilket framgår av följande sammanställning (milj. kr.)

	1973/74 beräknat	1974/75	
		Televerket, byggnadsstyrelsen och Sveriges Radio	Departements- chefen
<i>Televerket</i>			
Investeringskostnader	37,0	41,6	38,9
Driftkostnader	112,8	110,0	110,0
<i>Byggnadsstyrelsen</i>			
Investeringskostnader	15,1	8,1	8,1

Sveriges Radio

Investeringskostnader	26,1	31,5	31,5
Driftkostnader	490,2	495,7 ¹	511,5 ²
	681,2	686,9	700,0

¹ Kostnaderna är beräknade i 1973 års pris- och lönenivå, dvs. utan hänsyn till pris- och lönestegringar som kan uppstå under budgeten 1973/74 och 1974/75

² De beräknade kostnaderna innefattar tillägg för pris- och lönestegringar som kan uppstå under budgetåren 1973/74 och 1974/75

Det för televerkets investeringar upptagna beloppet är avsett för olika kompletteringar m. m. av distributionsnätet för ljudradio, TV 1 och för fortsatt utbyggnad och komplettering av distributionsnätet för TV 2. Härigenom kan utbyggnaden av täckningen för TV 2, som beräknas till 98,7 % per den 1 juli 1974, fortsätta.

Jag förordar vidare att ett beställningsbemyndigande om 25 milj. kr. för budgetåret 1975/76 lämnas till televerket.

Anslaget till Television- och ljudradioanläggningar bör beräknas med hänsyn till att en marginal utöver investeringsramen bör finnas för att möjliggöra en av konjunkturmässiga eller andra skäl påkallad ökning av medelsförbrukningen. Jag förordar därför att medel för nästa budgetår anvisas enligt följande anslagsberäkning.

	milj. kr.
Beräknad medelsförbrukning 1974/75	38,9
10 % marginal	3,9
Avgår beräknad ingående behållning 1974-07-01	—2,7
Erforderligt anslag budgetåret 1974/75	40,1

Beträffande televerkets driftkostnader räknar jag med samma belopp som televerket.

Det av mig beräknade beloppet för byggnadsstyrelsens investeringar avser i huvudsak fortsatt nybyggnad av TV-husct i Malmö. Jag återkommer härtill i det följande vid anmälan av investeringsanslaget Vissa byggnadsarbeten för Sveriges Radio.

Vid beräkningen av Sveriges Radios driftkostnader för nästa budgetår har jag, i enlighet med Sveriges Radios förslag, räknat med en kompensation för pris- och lönestegringar på 8 %. Jag har vidare utgått från att de kostnadssänkande åtgärder som föranleds av översynen av företagets verksamhetsformer medför ett i förhållande till Sveriges Radios förslag minskat medelsbehov.

Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd⁴ (Klys) har framfört synpunkter beträffande engagemangsmöjligheterna i radio och TV för de fria kulturarbetarna m. m. Jag anser mig kunna utgå från att företaget noga följer hur kulturarbetsmarknaden i dess helhet på-

verkas av de åtgärder som översynen av verksamhetsformerna ger anledning till.

Sveriges Radio anser att det med hänsyn till bl. a. programproduktionens villkor är rimligt att programenheterna i sin planering kan utgå från att programverksamheten tilldelade medel kan utnyttjas även efter utgången av det budgetår för vilka de tilldelats programenheterna. Jag anser inte att ett sådant system kan införas innan de budgetmässiga konsekvenserna av översynen klarlagts. I avvaktan härpå bör vid prövningen av frågor om återleverans av uppkommande överskott förfaras på samma sätt som hittills.

Utöver de för Sveriges Radio beräknade medlen för investerings- och driftkostnader för budgetåret 1974/75 bör bolaget — liksom fallet är under innevarande budgetår — ha möjlighet att i kostnadsutjämnande syfte rekvirera ett belopp av högst 15 milj. kr. med skyldighet att under nästföljande budgetår återställa de sålunda rekvirerade medlen.

De av mig beräknade totala utgifterna för televisionens och ljudradions avgiftsfinansierade verksamhet under budgetåret 1974/75 uppgår således till 700 milj. kr. Eftersom avgiftsintäkterna inom rundradiorörelsen under nästa budgetår — som framgått av det föregående — kan uppskattas till 762 milj. kr. skulle rörelsen uppvisa ett överskott av drygt 62 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. medge att televerket lämnas det beställningsbemyndigande som jag förordat i det föregående,
2. till *Televisions- och ljudradioanläggningar* för budgetåret 1974/75 anvisa ett investeringsanslag av 40 100 000 kr.

II STATENS ALLMÄNNA FASTIGHETFOND

II: 14. Vissa byggnadsarbeten för Sveriges Radio

1972/73 Utgift	15 789 705	Behållning	3 915 314
1973/74 Anslag	11 230 000 ¹		
1974/75 Förslag	8 145 000 ¹		

¹ Anslaget Radio- och televisionshus.

Detta investeringsanslag avser byggnader för Sveriges Radio, vars byggkostnader överstiger 2 milj. kr. En särskild investeringsplan finns fastställd för anslaget. Sveriges Radio svarar för upprättandet av programhandlingar för byggnadsobjekt och för redovisningen av dessa till Kungl. Maj:t, medan byggnadsstyrelsen har huvudansvaret för projekteringen och byggandet.

Byggnadsstyrelsen

Redogörelse har lämnats för kontorshus B i Stockholm i prop. 1971: 2 (bil. 4 s. 13, KrU 1971: 1, rskr 1971: 17) och för TV-hus i Malmö i prop. 1973: 85 (bil. 6, KrU 1973: 19, rskr 1973: 143). Kostnadsramarna för nämnda objekt har skrivits upp med hänsyn till den allmänna stegringen av byggnadskostnaderna.

Departementschefen

Medelsbehovet för radio- och televisionshus för nästa budgetår beräknar jag enligt följande investeringsplan och anslagsberäkning.

Investeringsplan (1 000-tal kr.)

Byggnadsobjekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning		Byggstart år—mån.	Färdigställande år—mån.	
	1972-04-01	1973-04-01	Faktisk t. o. m. 1973-06-30	Beräknad för			
				1973/74			1974/75
Kontorshus B i Stockholm m. m.	33 600	35 340	26 395	8 800	145	71-11	73-06
Radio- och tele- visionshus i Göteborg	32 485	32 485	32 141	344	—	68-01	70-06
TV-hus i Malmö	15 000	16 300	—	6 000	8 000	73-11	75-05
			58 536	15 144	8 145		

Anslagsberäkning (1 000-tal kr.)

Medelstillgång		Beräknad medelsförbrukning	
Behållning 1973-07-01	3 915	1973/74	15 145
		1974/75	8 145
Anslag 1973/74			
riksstat	2 780		
tilläggsstat I	8 450		
Anslag 1974/75 (förslag)	8 145		
	23 290		23 290

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen
att till *Vissa byggnadsarbeten för Sveriges Radio* för budgetåret
1974/75 anvisa ett investeringsanslag av 8 145 000 kr.

II: 15. Byggnadsarbeten inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde

Innevarande budgetår har anvisats dels investeringsanslag av 22 102 000 kr. till byggnadsarbeten för vissa kulturändamål, dels investeringsanslag av 180 milj. kr. till byggnadsarbeten vid universiteten m. m.

För nästa budgetår föreligger framställningar från byggnadsstyrelsen och tekniska högskolans i Stockholm byggnadskommitté om investeringsanslag av 180 milj. kr. till byggnadsarbeten vid universiteten m. m. Vidare föreslår byggnadsstyrelsen investeringsanslag av 41 000 000 kr. till byggnadsarbeten för vissa kulturändamål, 1 650 000 kr. till byggnadsarbeten vid specialskolan m. m. och 2 500 000 kr. till uppförande av vårdskola. Medel för nämnda byggnadsarbeten bör fr. o. m. budgetåret 1974/75 anvisas under ett gemensamt anslag benämnt Byggnadsarbeten inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde. Beredningen av dessa frågor är ännu inte avslutad. Jag avser att senare föreslå Kungl. Maj:t att för 1974 års riksdag lägga fram en särskild proposition i ämnet. I riksstatförslaget bör tas upp ett preliminärt belopp av 210 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen
att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till *Byggnadsarbeten inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde* för budgetåret 1974/75 beräkna ett investeringsanslag av 210 000 000 kr.

IV STATENS UTLÅNINGSFONDER

IV:5 Studiemedelsfonden

Investeringsanslaget till fonden berörs av den proposition som jag förutskickat under anslaget Studiebidrag m. m. I riksstatförslaget bör tas upp ett preliminärt beräknat belopp av 447 milj. kr. Med anledning härav hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till *Studiemedelsfonden* för budgetåret 1974/75 beräkna ett investeringsanslag av 447 000 000 kr.

IV: 6 Lånefonden för studentkårlokaler

1972/73 Utgift	3 000 000	Reservation	4 402 000
1973/74 Anslag	1 000		
1974/75 Förslag	1 000		

Denna fond tillkom genom beslut av 1963 års riksdag (prop. 1963: 172, SU 1963: 212, rskr 1963: 405). Enligt kungörelsen (1964: 398) om lån för anskaffning av studentkårlokaler (ändrad senast 1973: 384) kan lån från fonden utgå till studentorganisationer vid universiteten m. fl. läroanstalter för anordnande av studentkår- och restauranglokaler för anställda och studerande. Enligt kungörelsen (1970: 273) om lån för inredning och utrustning för vissa studentkårlokaler (ändrad 1973: 385) kan lån från fonden utgå för första uppsättningen av inredning och utrustning för restauranglokaler.

Till följd av statsmakternas beslut (prop. 1973: 1 bil. 13 s. 222, CU 1973: 10, rskr 1973: 110) har beslutanderätten i frågor om stöd till allmänna samlingslokaler flyttats över till en delegation inom bostadsstyrelsen. Kungl. Maj:t har uppdragit åt delegationen att även vara beredande organ i frågor om lån från förevarande fond (jfr prop. 1973: 1 bil. 10 s. 531).

De lånebelopp som sammanlagt beviljats ur fonden intill utgången av budgetåret 1972/73 framgår av följande sammanställning.

	Låneunderlag	Lånebelopp	Ränte- och amorteringsfri del av lånebeloppet
Restauranglokaler	7 756 000	7 756 000	7 756 000
Övriga kårlokaler	25 341 000	11 092 500	7 401 000
Inredning och utrustning för restauranglokaler		652 000	652 000
		19 500 500	15 809 000

För budgetåren 1964/65—1973/74 har under anslaget anvisats sammanlagt ca 26 milj. kr. Som framgår av sammanställningen har lån om sammanlagt ca 19,5 milj. kr. beviljats intill utgången av budgetåret 1972/73.

För innevarande budgetår har anvisats ett investeringsanslag av 1 000 kr. Vidare får lån beviljas från fonden intill ett sammanlagt belopp av 20 milj. kr.

Bostadsstyrelsen

Med hänsyn till bl. a. de utbetalningar som kan väntas bör ett anslag av 3 milj. kr. föras upp för budgetåret 1974/75. Lån bör under nästa budgetår få beviljas intill ett sammanlagt belopp av 20 milj. kr.

Departementschefen

Anslaget bör för nästa budgetår föras upp med oförändrat belopp. Vidare bör lån under nästa budgetår få beviljas intill ett sammanlagt belopp av 20 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. medge att under budgetåret 1974/75 lån får beviljas från lånefonden för studentkårlokaler intill ett sammanlagt belopp av 20 000 000 kr.,
2. till *Lånefonden för studentkårlokaler* för budgetåret 1974/75 anvisa ett investeringsanslag av 1 000 kr.

Vad föredragandena sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet
Margit Edström

Register

Sid.

Översikt

DRIFTBUDGETEN

A Utbildningsdepartementet m. m.

11	Utbildningsdepartementet	12 176 000
11	Kommittéer m. m.	20 200 000
12	Extra utgifter	500 000
		32 876 000

B Kulturändamål

a) konst, litteratur, musik, teater m. m.

17	Konstnärsstipendier	9 560 000
20	Konstnärsbelöningar	2 025 000
20	Statens konstråd	250 000
21	Förvärv av konst för statens byggnader m. m.	3 800 000
22	Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m.	14 228 000
25	Statens biografbyrå	759 000
26	Vissa åtgärder inom kulturområdet	*232 611 000
26	Musikaliska akademien	1 842 000
28	Filmstöd	3 380 000
30	Viss beredskapsutrustning m. m. för Sveriges Radio	900 000

b) arkiv, museer m. m.

Riksarkivet:

31	Förvaltningskostnader	10 165 000
33	Inköp av arkivalier och böcker m. m.	95 000
34	Landsarkiven	6 882 000
	Dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkiv:	
35	Förvaltningskostnader	3 558 000
39	Insamlingsverksamhet m. m.	643 000
40	Kulturminnesvård och museer m. m.	*73 901 000
41	Bidrag till Skansen	2 365 000
43	Svenskt biografiskt lexikon	764 000
	Stifts- och landsbiblioteken:	
44	Förvaltningskostnader	1 264 000
46	Bokinköp och bokbindning m. m.	187 000
46	Inköp av vissa kulturföremål	100 000

* Beräknat belopp

c) ungdoms- och folkbildningsverksamhet

48	Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet	8 275 000
50	Bidrag till ungdomsorganisationernas lokala verksamhet	30 500 000
53	Bidrag till ungdomsledarutbildning	7 780 000
54	Statens ungdomsråd	1 355 000
59	Bidrag till hemgårdsrörelsen	275 000
60	Vissa folkbildningsåtgärder m. m.	*17 083 000
60	Bidrag till Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning	1 736 000
61	Bidrag till nykterhetsorganisationer m. m.	3 092 000

d) utbildning inom kulturområdet

64	Akademien för de fria konsterna med konsthögskolan	5 666 000
68	Konstfackskolan	12 095 000
72	Musikhögskolorna	18 006 000
78	Statens scenskolor	7 089 000
82	Statens dansskola	2 230 000
84	Dramatiska institutet	8 185 000
		492 646 000

C Kyrkliga ändamål

Domkapitlen och stiftsnämnderna m. m.:

89	Förvaltningskostnader	4 453 000
93	Reparationsarbeten på domkapitelsbyggnader	3 000
94	Ersättningar till kyrkor m. m.	140 000
94	Vissa ersättningar till kyrkofonden	5 051 000
95	Kurser för utbildande av kyrkomusiker m. m.	311 000
96	Bidrag till restaurering av äldre domkyrkor	4 060 000
98	Bidrag till ekumenisk verksamhet	120 000
99	Bidrag till de svenska utlandsförsamlingarna	140 000
100	Bidrag till reparationsarbeten på de svenska utlandsförsamlingarnas kyrkobyggnader	80 000
101	Bidrag till trossamfund	10 000 000
		24 358 000

D Skolväsendet**a) centrala och regionala myndigheter m. m.**

116	Skolöverstyrelsen	63 965 000
120	Länsskolnämnderna	27 508 000
121	Statens institut för läromedelsinformation	*322 000
122	Stöd för produktion av läromedel	*1 850 000
122	Utveckling av studielämplighetsprov	312 000
123	Bidrag till vissa elevorganisationer	580 000
124	Bidrag till vissa föräldraorganisationer	355 000

* Beräknat belopp

b) pedagogiskt utvecklingsarbete

125 Pedagogiskt utvecklingsarbete inom skolväsendet 26 625 000

c) det obligatoriska skolväsendet m. m.

129 Bidrag till driften av grundskolor m. m. 4 260 000 000
 139 Särskilda åtgärder på skolområdet 30 000 000
 140 Mångfaldigande av litterära och konstnärliga verk inom utbildningsväsendet 1 200 000
 141 Bidrag till svensk undervisning i utlandet m. m. 6 524 000
 144 Nomadskolor 5 798 000
 Specialskolan m. m.:
 145 Utbildningskostnader 49 825 000
 150 Utrustning m. m. 2 135 000
 151 Resor för elever jämte ledsagare 2 350 000
 152 Bidrag till förskoleverksamhet m. m. för vissa handikappade barn 1 300 000

d) gymnasiala skolor m. m.

155 Bidrag till driften av gymnasieskolor 1 438 000 000
 171 Bidrag till studie- och yrkesorientering 43 308 000
 174 Bidrag till viss vårdyrkesutbildning 36 315 000
 177 Kostnader för viss personal vid statliga realskolor 1 000
 177 Bidrag till driften av riksinternatskolor 8 762 000
 Sjöbefälsskolorna:
 180 Utbildningskostnader 10 799 000
 182 Utrustning m. m. 552 000
 Statens skogsinstitut:
 183 Avlöningar till lärarpersonal m. m. 1 500 000
 184 Driftkostnader 601 000
 Trädgårdsskolan i Norrköping:
 185 Utbildningskostnader 973 000
 186 Materiel m. m. 116 000
 187 Bidrag till Bergsskolan i Filipstad 1 076 000
 188 Bidrag till driften av vissa privatskolor 13 483 000
 190 Bidrag till driften av enskild yrkesutbildning 19 000 000
 193 Främjande av lärlingsutbildning hos hantverksmästare m. m. 1 935 000
 194 Bidrag till kostnader för granskning av utförda gesällprov 45 000
 195 Vissa kurser för ingenjörer m. m. 680 000

e) investeringsbidrag

196 Bidrag till byggnadsarbeten inom skolväsendet m. m. 167 500 000
 202 Bidrag till undervisningsmateriel inom gymnasieskolan m. m. 23 050 000
 204 Bidrag till vissa fullbordade byggnadsarbeten för folkskoleväsendet 714 000
 204 Bidrag till bostäder för lärare inom det obligatoriska skolväsendet 54 000

6 249 113 000

E Högre utbildning och forskning**a) centrala myndigheter m. m.**

	Universitetskanslersämbetet:	
205	Förvaltningskostnader	11 836 000
206	Utredningar m. m.	2 075 000
207	Utrustningsnämnden för universitet och högskolor	3 150 000
208	Nämnden för socionomutbildning	1 482 000

b) universiteten m. m.

	Humanistiska fakulteterna m. m.:	
231	Avlöningar till lärarpersonal	62 447 000
231	Driftkostnader	18 367 000
	Teologiska fakulteterna:	
244	Avlöningar till lärarpersonal	4 614 000
244	Driftkostnader	1 113 000
	Juridiska fakulteterna:	
247	Avlöningar till lärarpersonal	11 299 000
247	Driftkostnader	2 232 000
	Samhällsvetenskapliga fakulteterna m. m.:	
250	Avlöningar till lärarpersonal	85 206 000
250	Driftkostnader	22 213 000
	Medicinska fakulteterna m. m.:	
253	Avlöningar till lärarpersonal	120 333 000
253	Driftkostnader	86 004 000
	Odontologiska fakulteterna m. m.:	
260	Avlöningar till lärarpersonal	30 817 000
260	Driftkostnader	14 714 000
264	Vissa tandsjukvårdskostnader	24 704 000
	Farmaceutiska fakulteten m. m.:	
265	Avlöningar till lärarpersonal	4 626 000
265	Driftkostnader	4 637 000
	Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna m. m.:	
267	Avlöningar till lärarpersonal	106 244 000
267	Driftkostnader	60 990 000
	Tekniska fakulteterna m. m.:	
271	Avlöningar till lärarpersonal	94 833 000
271	Driftkostnader	58 730 000
276	Teknisk samt viss medicinsk och matematisk-na- turvetenskaplig utbildning och forskning m. m. i Göteborg och Linköping	117 326 000
283	Grundläggande humanistisk, samhällsvetenskaplig och matematisk-naturvetenskaplig utbildning i Linköping	8 511 000
287	Decentraliserad universitetsutbildning m. m.	5 229 000

c) vissa högskolor m. m.

	Bibliotekshögskolan:	
289	Utbildningskostnader	4 386 000
291	Undervisningsmateriel m. m.	689 000
292	Journalisthögskolorna	6 195 000

293	Socialhögskolorna	28 831 000
296	Fortbildning av socionomer, journalister m. m.	850 000
301	Vissa kurser för utländska studerande	1 479 000
302	Bidrag till Ericastiftelsen	956 000
303	Bidrag till Handelshögskolan i Stockholm	2 983 000
304	Bidrag till Svenska diakonsällskapets sociala utbildningsverksamhet	385 000

d) gemensamt för universitet och högskolor

Vetenskapliga bibliotek:

305	Avlöningar	37 910 000
308	Bokinköp m. m.	19 364 000
311	Förvaltningarna vid universiteten m. m.	46 348 000
313	Lokalkostnader vid universiteten	271 413 000
314	Ersättning åt vissa opponenter vid disputationer	1 400 000
315	Ersättning åt sakkunniga i befordringsärenden	3 650 000
315	Stipendier för forskarutbildning	13 985 000
316	Pedagogiskt utvecklingsarbete vid universiteten m. m.	11 205 000
319	Universitetens datamaskincentraler	1 000
320	Kostnader för datamaskintid	24 650 000
322	Extra utgifter vid universiteten m. m.	1 440 000

e) vissa forskningsändamål

331	Medicinsk forskning	58 015 000
332	Humanistisk forskning	11 915 000
334	Samhällsforskning	13 600 000
335	Naturvetenskaplig forskning	70 130 000
337	Atomforskning	30 245 000
340	Europeiskt samarbete inom kärnforskningen	30 320 000
342	Europeiskt samarbete inom rymdforskningen	9 984 000
	Forskningsinstitutet för atomfysik:	
343	Förvaltningskostnader	3 102 000
345	Materiel m. m.	270 000
345	Kiruna geofysiska institut	1 775 000
347	Latinamerika-institutet i Stockholm	313 000
348	Institutet för social forskning	1 286 000
349	Bidrag till Institutet för internationell ekonomi	875 000
350	Bidrag till Konung Gustaf V:s forskningsinstitut	860 000
351	Bidrag till Internationella meteorologiska institutet i Stockholm	399 000
351	Bidrag till Vetenskapsakademien	5 430 000
353	Bidrag till Riksföreningen mot cancer	3 000 000

f) inredning och utrustning

354	Inredning och utrustning av lokaler vid universiteten m. m.	*75 000 000
		1 758 371 000

* Beräknat belopp

F Lärarutbildning

	Lärarhögskolorna:	
363	Avlöningar till lärarpersonal m. m.	171 338 000
367	Driftkostnader	32 441 000
	Förskoleseminarierna:	
368	Avlöningar till lärarpersonal m. m.	34 267 000
370	Driftkostnader	2 139 000
	Gymnastik- och idrottshögskolorna:	
371	Avlöningar till lärarpersonal m. m.	10 473 000
373	Driftkostnader	876 000
	Seminierna för huslig utbildning:	
374	Avlöningar till lärarpersonal m. m.	15 685 000
375	Driftkostnader	1 140 000
	Slöjdläroseminariet:	
376	Avlöningar till lärarpersonal m. m.	1 440 000
377	Driftkostnader	93 000
378	Statens institut för högre utbildning av sjuksköterskor	17 240 000
381	Särskilda lärarutbildningsåtgärder	1 942 000
382	Lärares fortbildning m. m.	39 853 000
		328 927 000

G Vuxenutbildning

390	Viss utbildning via radio och television m. m.	44 450 000
	Statliga skolor för vuxna:	
395	Utbildningskostnader	5 011 000
397	Material för självstudier	700 000
397	Undervisningsmateriel m. m.	198 000
398	Bidrag till driften av kommunala skolor för vuxna	165 000 000
409	Bidrag till studiecirkelverksamhet	*259 000 000
409	Bidrag till studieförbund	*14 400 000
409	Bidrag till driften av folkhögskolor	135 000 000
422	Bidrag till byggnadsarbeten vid folkhögskolor	6 000 000
423	Bidrag till engångsanskaffning av utrustning m. m. till folkhögskolor	2 450 000
425	Bidrag till löntagarorganisationernas centrala kursverksamhet	9 650 000
427	Undervisning för invandrare i svenska språket m. m.	48 500 000
432	Bidrag till särskilda vuxenutbildningsåtgärder	701 000
		691 060 000

H Studiesociala åtgärder

440	Centrala studiestödsnämnden m. m.	11 853 000
442	Studiebidrag m. m.	*579 000 000
442	Kostnader för avskrivning av vissa studielån med statlig kreditgaranti	300 000

* Beräknat belopp

443	Ersättning till postverket och riksbanken för deras bestyr med studiesocialt stöd	2 133 000
443	Bidrag till avlöande av föreståndare vid elevhem vid gymnasieskolor m. m.	280 000
444	Bidrag till hälso- och sjukvård för studerande	1 560 000
		595 126 000

I Internationellt-kulturellt samarbete

a) kulturellt utbyte med utlandet

447	Kulturellt utbyte med utlandet	831 000
448	Kostnader för Sveriges medlemskap i Unesco m. m.	3 600 000
449	Bidrag till vissa internationella kongresser i Sverige	390 000
449	Bidrag till svenska institut i utlandet	584 000

b) nordiskt kulturellt samarbete

451	Nordiska samarbetsprojekt m. m.	*11 778 000
	Nordiska afrikainstitutet:	
451	Avlöningar m. m.	634 000
453	Driftkostnader	354 000
453	Bidrag till vissa bilaterala nordiska projekt m. m.	2 262 000
		20 433 000

Summa för driftbudgeten **10 192 910 000**

KAPITALBUDGETEN

I Statens affärsverksfonder m. m.

Televerkets fond

457	Televisions- och ljudradioanläggningar	40 100 000
		40 100 000

II Statens allmänna fastighetsfond

469	Vissa byggnadsarbeten för Sveriges Radio	8 145 000
470	Byggnadsarbeten inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde	*210 000 000
		218 145 000

IV Statens utlåningsfonder

471	Studiemedelsfonden	*447 000 000
471	Låncfonden för studentkårlokaler	1 000
		447 001 000

Summa för kapitalbudgeten **705 246 000**

Totalt för utbildningsdepartementet **10 898 157 000**

* Beräknat belopp

Jordbruksdepartementet

ÖVERSIKT

Till jordbruksdepartementets verksamhetsområde hör jordbrukets och trädgårdsnäringens rationalisering, skogspolitiken, prisreglering på jordbrukets och fiskets områden, fiskefrämjande åtgärder, rennäringsfrågor, djursjukvård, djurskydd, livsmedelsfrågor, frökontroll, växtskydd och lantbrukskemisk service, utbildning, forskning och försök på jordbrukets, trädgårdsnäringens, veterinärmedicinens och skogsbrukets områden, miljövård — omfattande vatten-, luft- och övrig naturvård, skydd mot buller samt renhållning — forskning på miljövårdsområdet, idrott samt jakt och viltvård.

Det förslag till utgiftsram för jordbruksdepartementets verksamhetsområde som läggs fram för budgetåret 1974/75 omfattar 1 910 milj. kr. Detta innebär en ökning med 573 milj. kr. från innevarande budgetår.

Av ökningen under jordbrukshuvudtiteln hänför sig för budgetåret 1974/75 större delen till kostnaderna för det prisstopp som införts på vissa jordbruksprodukter till följd av prisutvecklingen på dessa produkter.

Härutöver är, såsom varit fallet under senare år, utgiftsbehoven störst inom *miljövårdsområdet*. Även för det kommande budgetåret föreslås förbättringar på detta område. Huvudparten av resurserna hänför sig till dels fortsatt statligt stöd till utbyggnad av kommunala avloppsreningsverk, dels fortsatt stöd till miljövårdande åtgärder inom industrin.

Stödet till *idrotten* föreslås öka ytterligare. Ökningen avser främst stödet till idrottens organisationer.

Jordbrukspolitiken utreds f. n. av 1972 års jordbruksutredning. I avvaktan på de resultat som utredningen kommer att framlägga utgår stöd till jordbruket enligt de riktlinjer som fastlades av 1967 års riksdag. Stödet utgår framför allt i form av gränsskydd för den inhemska produktionen och ekonomiskt stöd till rationalisering. Rationaliseringsstödet utgår främst i form av statliga kreditgarantier för lån. Sedan budgetåret 1967/68 har staten ställt till förfogande garantiramar på totalt mer än

1 900 milj. kr. För nästa budgetår föreslås oförändrad garantiram av ca 300 milj. kr. Ramarna för statligt bidrag till jordbrukets rationalisering föreslås höjda.

Skogspolitiska utredningen framlade våren 1973 ett betänkande med förslag till utformningen av *skogspolitiken*. Regeringen ansåg dock utredningens förslag inte kunnat ligga till grund för en ny skogspolitik utan vidare utredning. Därför har en ny utredning tillsatts för att utreda vissa frågor inom skogspolitiken. Förslag om ett program för intensifierad skogsvård i Norrland kommer att framläggas för vårriksdagen.

För *utbildningen, forskningen och försöksverksamheten* på jordbrukets, skogsbrukets och näraliggande områden föreslås resursförstärkningar i form av såväl personal som utrustning och byggnader. Särskild förstärkning föreslås för forsknings- och försöksverksamheten, vilket ligger i linje med den allmänna satsning på sådan verksamhet som föreslås för nästa budgetår.

Jordbruk, trädgårdsnäring och rennäring

Riksdagen beslutade våren 1971 om prissättningen på jordbrukets produkter för perioden den 1 juli 1971—den 30 juni 1974. Kännetecknande för beslutet var dels en strävan att väsentligt höja avräkningspriserna på mjölk, dels att huvudparten av de belopp som skulle tillföras jordbruket i samband med justeringarna till följd av utvecklingen av den allmänna prisnivån skulle läggas på mjölk och kött.

Prisförbättringarna på mjölk har inneburit en stimulans för mjölkproduktionen. Invägningen vid mejerierna har ökat successivt. Invägningen under tolv månadersperioden november 1972—oktober 1973 uppgick till drygt 2 850 milj. kg eller ca 7,5 % mer än den lägsta invägningen under en tolv månadersperiod, nämligen invägningen september 1970—augusti 1971.

För att begränsa de prismässiga verkningar som under år 1973 skulle föranledas av jordbruksregleringen infördes prisstopp fr. o. m. den 1 januari 1973 på mjölk, grädde, ost, kött, fläsk och charkuterivaror. Prisstoppet har senare förlängts t. o. m. den 20 juni 1974. Prisstoppet har emellertid inte fått inkräkta på de kompensationsbelopp som skall tillfalla jordbruket. I stället för kompensation genom prishöjningar den 1 januari och den 1 juli 1973 samt den 1 januari 1974 har jordbruket tillförts motsvarande belopp av medel över riksstaten. Den kompensation som i enlighet härmed skall tillföras jordbruket uppgår till ca 700 milj. kr. för helt budgetår. Vidare tillförs jordbruket ytterligare ca 300 milj. kr. av införselavgiftsmedel m. m. under innevarande regleringsår. Detta innebär att konsumentpriserna på livsmedel subventioneras med totalt mer än 1 000 milj. kr. av statsmedel.

Jordbruksnämnden har fått i uppdrag att avge förslag om prisregleringen för jordbruksprodukter för tiden efter den 30 juni 1974. Till

grund för förslagen skall ligga de allmänna riktlinjer för jordbrukspolitiken som angavs i 1967 års riksdagsbeslut samt det av 1972 års jordbruksutredning avgivna betänkandet Vissa förslag rörande prisregleringen efter den 30 juni 1974. Överläggningar pågår mellan jordbruksnämnden och jordbrukets förhandlingsdelegation samt nämndens konsumentdelegation. Överläggningarna rörande sockerbetor och socker pågår mellan jordbruksnämnden och företrädare för sockerbetsodlarna och sockertillverkningen samt konsumentdelegationen.

I enlighet med beslut av 1971 års riksdag har jordbruksnämnden i samråd med lantbruksstyrelsen gjort en översyn av prisstödet till jordbruket i norra Sverige. En utredning om den jordbruksekonomiska undersökningen har gjorts av lantbruksekonomiska samarbetsnämnden.

I särskild proposition som kommer att föreläggas 1974 års vårriksdag kommer förutom regleringen av priserna på jordbruksprodukter efter den 30 juni 1974 även att behandlas jordbruksnämndens och lantbruksekonomiska samarbetsnämndens förenämnda förslag.

Under budgetåret 1972/73 har investeringsverksamheten inom jordbruket och trädgårdsnäringen ökat i förhållande till närmast föregående budgetår. Ramarna för de statliga kreditgarantierna för lån har utnyttjats i större utsträckning än tidigare. Särskilt markant är ökningen av kreditgarantierna för lån till inre rationaliseringsåtgärder. Efterfrågan på lånegarantier till trädgårdsnäringens rationalisering fortsätter att öka. För att tillgodose behovet nästa budgetår föreslås en höjning av denna garantiram med 3 milj. kr. till 14 milj. kr. Även efterfrågan på lånegarantier för övriga ändamål väntas öka. Nu gällande totalram av ca 300 milj. kr. bedöms dock vara tillräcklig för budgetåret 1974/75.

Ramarna för statsbidrag till åtgärder för jordbrukets yttre och inre rationalisering har under budgetåret 1972/73 höjts till 25 milj. kr. Ramarna har utnyttjats helt. Den stora efterfrågan på bidrag sammanhängande med de utvidgade bidragsmöjligheter som tillkommit under senare år såsom stöden till begränsat utvecklingsbara mjölkproduktionsföretag och till miljövärdande åtgärder. Medelsbehovet väntas öka ytterligare. För budgetåret 1974/75 föreslås därför bidragsramarna höjda till totalt 28 milj. kr.

Efterfrågan på bidrag för särskild rationalisering i norra Sverige har ökat kraftigt budgetåret 1972/73 bl. a. på grund av de utvidgade bidragsmöjligheter som statsmakterna beslutade 1971. Den nu gällande ramen för bidrag beräknas bli helt utnyttjad innevarande budgetår. För budgetåret 1974/75 föreslås en höjning av ramen med 3 milj. kr. till 20 milj. kr.

Jordfonden, som har stor betydelse för strukturrationaliseringen, uppgår f. n. till 277 milj. kr. Fastighetsförvärven med anlåtande av fonden har minskat under budgetåret 1972/73, medan försäljningen av fastigheter har ökat. Försäljningarna uppnådde budgetåret 1972/73 den hittills

högsta nivån. Det är angeläget att verksamheten kan upprätthållas på en hög nivå även under kommande budgetår. Detta kan dock ske utan att ytterligare medel tillförs fonden.

För att effektivisera lantbruksstyrelsens verksamhet föreslås en omorganisation av styrelsen att gälla fr. o. m. budgetåret 1974/75.

Rådgivnings- och kursverksamhet är ett viktigt instrument för att främja jordbrukets rationalisering. Under budgetåret 1974/75 kommer fortsatt uppmärksamhet att ägnas åt de nya bestämmelserna om jordbruksbeskattning samt åt arbetarskydd och andra arbetsmiljöfrågor. Den under budgetåret 1972/73 startade försöksverksamheten med lantbruksprogram i TV kommer att fortsätta.

Lantbruksstyrelsen har avgett förslag till åtgärder för att trygga biodlingens framtid. Förslag i frågan kommer att föreläggas vårriksdagen.

För skördekadador på 1972 års skörd utbetalades under våren 1973 2,5 milj. kr. Skördekadefonden tillförs liksom under innevarande budgetår 30 milj. kr.

Sedan rennäringslagen trädde i kraft den 1 juli 1971 har nu samtliga samebyar ombildats och organiserats såsom ekonomiska föreningar med huvudsaklig uppgift att driva rensköttsel. Rationaliseringen av renskötseln fortskrider i beräknad omfattning.

Renförlusterna inom vissa samebyar i Norrbottens län har varit betydande under vinterbetes säsongen 1972/73 på grund av exceptionellt svåra betesförhållanden. För att minska verkningarna av dessa förluster har för innevarande budgetår anvisats 4 milj. kr. på tilläggsstat.

Skogsbruk

Världens konsumtion av skogs- och skogsindustriprodukter har ökat kraftigt under de senaste decennierna. Efterfrågeutvecklingen har medfört att Sveriges skogsindustrier kunnat expandera starkt både kvantitativt och genom ökad grad av vidareförädling. Det totala produktvärdet liksom exporten har fyrdubblats sedan år 1950. Trots att exportvärdet av skogsindustriprodukter sedan år 1950 ökat från 2,4 miljarder kr. till 9 miljarder kr. har dess andel av den totala exporten minskat från 42 % till 22 %.

I takt med skogsindustriernas stigande virkesbehov har skogsbrukets bruttoavverkningar sedan år 1950 ökat från ca 40 milj. skogskubikmeter (m³sk) per år till ca 75 milj. m³sk per år.

Det senaste årets ökade efterfrågan på cellulosa och papper har inneburit att lagren av dessa varor har kunnat minskas. Priserna på dessa produkter väntas öka. Den goda efterfrågan på sågade trävaror har bestått och 1974 års leveranser har till stor del redan sålts till kraftigt höjda priser.

För att säkra den inhemska försörjningen av trävaror infördes i september 1973 prisstopp på sådana varor. Prisstoppet som baserades på priserna den 2 maj 1973 kombinerades med ett åtagande från branschen att under år 1973 tillföra hemmamarknaden minst samma kvantitet sågade och hyvlade trävaror som under år 1972. Åtagandet innebär vidare att varje företag så länge prisstoppet består skall leverera minst 20 % av produktionen under år 1974 till hemmamarknaden.

För skogsbrukets del har konjunkturuppgången inneburit bl. a. en höjning av sågtimmerpriserna med 65 % och av massavedspriserna med 35 %. Detta är de mest markanta prisökningarna sedan början av 1950-talet.

Skogspolitiska utredningen lämnade under våren 1973 sitt betänkande med förslag till ny skogspolitik. Regeringen uttalade därvid att förslagen inte kunde ligga till grund för en ny skogspolitik utan vidare utredning. Sakkunniga (1973 års skogsutredning) har därför tillkallats för att utreda vissa frågor inom skogspolitiken, bl. a. skogsindustrins råvaruförsörjning på långt sikt.

För budgetåret 1974/75 föreslås bl. a. förstärkning av skogsstyrelsens resurser för informationsfrågor. Vidare föreslås att bidrag med 75 % skall utgå till skogsvägbyggnad i Norrlands inland. Förslag om intensifierad skogsvård i Norrland avses läggas fram för vårriksdagen.

Fiske

Landningarna av svenskfångad fisk har under senare år minskat, medan fångstvärdet varit relativt oförändrat. Utvecklingen under år 1973 tyder emellertid på en viss ökning av fångstmängden och fångstvärdet. Bl. a. en internationellt tilltagande knapphet på fisk har lett till att marknaden nu kännetecknas av stora prisökningar. Värdet av de svenska fiskelandningarna såväl i Sverige som utomlands har ökat. En förbättring av fiskarnas inkomster synes därför sannolik.

Inom fiskerinäringen har konsolideringen av fiskeföretagen fortsatt. Under budgetåret 1973/74 får statliga lånegarantier på sammanlagt 20 milj. kr. lämnas för detta ändamål. Statliga kreditgarantier får jämsides med lån från en särskild lånefond lämnas även för lån till fiskets berednings- och konservindustri. Vidare utgår statliga fiskerilån för rationaliseringsåtgärder med 9 milj. kr. Bidrag och lån har även ställts till förfo-gande för fiskare som drabbats ekonomiskt till följd av förbudet mot sillfiske i Nordsjön och Skagerak under vissa delar av året.

För nästa budgetår föreslås stödåtgärder av samma omfattning som innevarande budgetår.

En ny utredning har tillsatts med uppgift att utreda fiskelagstiftningen. Utgångspunkten för utredningens arbete skall vara att främja fritidsfisket samtidigt som yrkesfisket skall ges goda möjligheter att bestå som näring.

Service och kontroll

Genom den nya livsmedelslagen har möjligheterna vidgats att vidta åtgärder för att förbättra livsmedelshygienen och att hindra olämpliga tillsatser i livsmedel. Ökade möjligheter kommer vidare successivt att ges för konsumenterna att avgöra livsmedlens kvalitet och näringsvärde genom hållbarhetsmärkning, innehållsdeklaration, varumärkning m. m. Genom tillkomsten av statens livsmedelsverk har resurserna för livsmedelskontrollen förstärkts kraftigt. För nästa budgetår föreslås viss ytterligare förstärkning av verkets resurser för importkontroll samt av verkets livsmedelslaboratorium och toxikologiska laboratorium.

1973 års riksdag har antagit ändrade grunder för distriktsveterinärorganisationen. Statsmakternas beslut innebär bl. a. att antalet tjänster inom distriktsveterinärorganisationen ökar med 25. Vidare reduceras kostnaderna för djursjukvård för avlägset boende djurägare.

Utredningen om kontrollanstalterna på jordbrukets område har avgett betänkande om den framtida växtskyddsverksamheten. Proposition kommer att föreläggas vårriksdagen med förslag till riktlinjer för växtskyddsverksamheten. I avvaktan på denna proposition och de vidare förslag som utredningen kan komma att framlägga föreslås inte några resursförstärkningar vid dessa anstalter.

Utbildning och forskning

Utbildningen och forskningen samt försöksverksamheten på jordbrukets, trädgårdsnäringens, skogsbrukets och veterinärmedicinens områden har under senare år erhållit betydande resursförstärkningar. Anslagen till dessa ändamål föreslås för nästa budgetår uppgå till ca 255 milj. kr., vilket innebär en ökning med drygt 35 milj. kr. Vad gäller forsknings- och försöksverksamheten på nämnda områden föreslås en extra förstärkning. I fråga om lantbrukshögskolan sker en förstärkning av bl. a. den byggnadstekniska utbildningen. Veterinärhögskolan tillförs bl. a. ytterligare utbildnings- och forskningsresurser till följd av riksdagens beslut angående inrättande av en fältstation i Skara. I enlighet med samma riksdagsbeslut utökas husdjursförsöksverksamheten vid lantbrukshögskolan, vilket innebär bl. a. att en ny försöksstation förläggs till Skara. För att öka kännedomen om skogstillståndet och dess förändringar föreslås en uppräknig av medlen till skogshögskolan i syfte att utöka och förbättra den löpande riksskogstaxeringen. Alnarpsinstitutet föreslås ingå i lantbrukshögskolan såsom en institution inom denna.

Under åttonde huvudtiteln har anmälts frågan om principer för statligt stöd till universitetsrestauranger. I överensstämmelse med dessa principer har anslagen till jordbrukets högskolor räknats.

Arbctet med att förse högskolorna med ändamålsenliga lokaler har fortsatt under år 1973. Byggnadsarbeten för ca 120 milj. kr. har det se-

naste året påbörjats eller varit under utförande. För nästa budgetår föreslås ett anslag till byggnadsarbeten vid jordbrukets högskolor m. m. av 50 milj. kr. För inredning och utrustning av lokaler vid jordbrukets högskolor beräknas ett anslag av 18 milj. kr.

Miljövård och idrott

Miljövårdens främsta uppgift är att skapa och garantera en livsvänlig miljö åt nuvarande och kommande generationer. Därför måste miljöförstörelsen hejdas och förstörd miljö åter ges en acceptabel kvalitet. För att detta mål skall nås krävs en aktiv miljöpolitik och ett nära samarbete mellan stat, kommuner, näringsliv och enskilda.

Men det är inte tillräckligt med miljövårdande insatser inom de egna nationsgränserna. Miljöproblemen känner inga territoriella gränser. Därför är ett nära samarbete mellan länderna nödvändigt. På olika områden har ett sådant samarbete utvecklats. Inte minst gäller detta det av Förenta Nationerna beslutade miljövårdsprogrammet (UNEP).

När det gäller det svenska miljövårdsarbetet har under det senaste året ansträngningarna att förstärka miljövårdens medel — lagstiftning, administration, forskning, ekonomiska stimulansbidrag osv. — fortsatt.

Den 1 juli 1973 trädde en ny lagstiftning om kontroll av hälso- och miljöfarliga varor i kraft. Lagen innehåller bestämmelser om bl. a. tillverkning, försäljning, annan hantering och import av hälso- och miljöfarliga varor. Genom den nya lagstiftningen får samhället ökade möjligheter att utöva en effektiv kontroll över hanteringen av olika kemiska varor och att ingripa för att förebygga skador. För prövning av frågor om hälso- och miljöfarliga varor har inrättats en till statens naturvårdsverk knuten produktkontrollnämnd.

Under 1973 har också trätt i kraft en rad inom ramen för arbetet med den fysiska riksplaneringen beslutade och för miljövårdsarbetet betydelsefulla ändringar i naturvårds-, byggnads- och expropriationslagstiftningen. Möjligheterna att reglera täktverksamhet har förbättrats genom under året beslutade ändringar i naturvårdslagen. Ändringar har genomförts också i miljöskyddslagstiftningen i syfte att bl. a. underlätta tillsynsorganens arbete. Riksdagen har vidare beslutat om ny lagstiftning om ansvarighet för oljeskador till sjöss, samhällets räddningstjänst och transporter av farligt gods på väg.

Under de senaste åren har betydande statsbidrag utgått till kommunernas och industrins investeringar i reningsanläggningar och andra miljövårdande åtgärder. Denna intensifierade satsning har varit motiverad såväl från miljövårdssynpunkt som av sysselsättningsskäl. Under budgetåren 1971/72 och 1972/73 har sammanlagt 1 175 milj. kr. anvisats för bidrag till kommunala reningsverk och miljövårdande åtgärder inom industrin.

Också under innevarande budgetår har beslutats om förhöjda statsbidrag till kommunala och industriella miljövårdsinvesteringar. För arbeten som påbörjas under tiden den 16 oktober 1973—den 31 maj 1974 kan bidrag utgå med när det gäller kommunala reningsverk högst 75 % och när det gäller miljövårdsåtgärder inom industrin högst 50 %. För förhöjda bidrag under nämnda tid har anvisats sammanlagt 170 milj. kr.

Till följd bl. a. av den intensifierade bidragsgivningen har betydande begränsningar av utsläppen av förorenande ämnen från äldre industrianläggningar uppnåtts. När det gäller tätorternas avloppsrening har också stora förbättringar uppnåtts. Den 1 juli 1973 beräknades sålunda 38 % av tätortsbefolkningen vara anslutna till reningsverk med kemisk rening, 46 % till reningsverk med biologisk rening och 10 % till reningsverk med mekanisk rening medan 6 % saknade rening. Motsvarande siffror två år tidigare kan beräknas till 10 %, 62 %, 14 % och 14 %. Ansträngningarna att få till stånd ytterligare reningsverk med effektiv rening måste emellertid fortsätta med inriktning på att målet för den första saneringsetappen skall kunna uppnås, dvs. att tätorterna senast år 1975 får en tillfredsställande avloppsrening.

Avfallsproblemen samt frågan om återvinning av avfallsprodukter har kommit att framstå som ett par av de viktigaste miljöfrågorna. Kraftfulla insatser för att komma tillrätta med dessa problem krävs såväl av stat och kommuner som av näringslivet. Målet måste vara att så långt det är möjligt begränsa avfallsmängderna, förbättra omhändertagandet av avfall samt öka återvinningen av råmaterial och energi ur avfallsprodukterna. Ökade statliga bidrag har lämnats till investeringar i anläggningar för behandling av avfall. Forskningen kring avfallsfrågorna och återvinningsproblematiken har vidare intensifierats.

Som en viktig del av miljöfrågorna ingår säkerställandet av områden för allmänhetens rekreation och friluftsliv samt för kulturella eller vetenskapliga ändamål. Ett ökat antal sådana områden har säkrats under det senaste året och f. n. är områden med en total areal av närmare 250 000 ha skyddade i form av naturreservat. Ökade insatser görs också för att genom olika skötselåtgärder göra dessa områden mera tillgängliga för allmänheten. I form av beredskapsarbeten görs betydande insatser i landskapsvårdande syfte. Under budgetåret 1972/73 beräknas sådana arbeten ha utförts till en total kostnad av ca 100 milj. kr. Också idrotts- och friluftsanläggningar har i stor omfattning utförts såsom beredskapsarbeten under det senaste året. Totalkostnaden beräknas till närmare 100 milj. kr.

Flera utredningar inom miljövårdsområdet har under det senaste året avlämnat sina förslag. Andra väntas under år 1974.

Miljökontrollutredningen har lagt fram förslag om ett informations-system på miljövårdsområdet. Förslaget syftar till att effektivisera och systematisera arbetet med insamling, bearbetning, sammanställning och

analys av data rörande olika miljöförhållanden för att ge myndigheter och andra större möjligheter att följa och kontrollera utvecklingen inom miljövården. Proposition i anledning av utredningens förslag avses senare läggas fram för vårriksdagen. I anslutning därtill kommer också att behandlas en nyligen genomförd översyn av naturvårdsverkets organisation.

Kommittén för planering av turistanläggningar och friluftsområden har i december 1973 lagt fram betänkandena Turism och rekreation i Sverige samt Huvudmannaskapet för vandringsleder i fjällvärlden.

Förslag rörande vissa åtgärder på avfallsområdet har lagts fram av utredningen rörande omhändertagande och behandling av kemiskt avfall. Inom departementet bereds f. n. frågor om omhändertagande och behandling av olika former av avfall.

Naturvårdskommittén väntas inom kort lägga fram förslag om vissa ändringar i naturvårdslagstiftningen. Också fritidsbåtutredningen, utredningen om spridning av kemiska medel och miljöforskningsutredningen väntas lägga fram förslag under år 1974.

Förslagen för 1974/75 innebär fortsatta förstärkningar av insatserna på miljövårdsområdet. Sammanlagt beräknas anslagen till miljövård och idrott uppgå till drygt 381 milj. kr. för nästa budgetår. Frågor rörande anslag till statens naturvårdsverk och till miljövårdsforskning kommer att tas upp i den proposition till vårriksdagen som behandlar miljövårdens informationssystem.

Den särskilda rikskampanj mot nedskräpning som pågått sedan 1970 i samarbete mellan staten och näringslivet föreslås i sin nuvarande form avslutas den 1 juli 1974. Informationsverksamhet i syfte att minska nedskräpning förutsätts i fortsättningen ingå som en del i naturvårdsverkets allmänna informationsverksamhet. Anslaget till naturvårdsverket för miljövårdsinformation föreslås öka med 350 000 kr. till 2 milj. kr.

Anslagen för att säkerställa och vårda naturområden föreslås öka med 1,2 milj. kr. till 23,6 milj. kr.

Stödet till idrotten föreslås öka med 8,5 milj. kr., varav 8,3 milj. kr. till organisationsstöd. Stödet till idrotten under nionde huvudtiteln föreslås därmed uppgå till 65,6 milj. kr. för organisationsstöd och 24,4 milj. kr. för anläggningsstöd. Därutöver utgår betydande belopp under åttonde huvudtiteln till lokalt aktivitetsstöd.

Anslaget till den av staten och industrin gemensamt finansierade forskningen inom miljövårdsområdet föreslås öka med 500 000 kr. till 2,5 milj. kr. Den ökade satsningen skall avse forskning rörande avfallsproblemen.

För bidrag till kommunala avloppsreningsverk föreslås en oförändrad bidragsram av 130 milj. kr. Också för stödet till miljövårdande åtgärder inom industrin föreslås ett oförändrat belopp av 50 milj. kr. Detta innebär att det femårsprogram som beslutats av 1969 års riksdag förlängs

ett år. Bidragsgivningen föreslås i första hand inriktad på sådana branscher och industrier där reningsåtgärder av någon omfattning hittills inte vidtagits. Vidare föreslås att bidrag skall kunna utgå med upp till 50 % för investeringar i ny reningsteknik som det är ett samhällsintresse att få utprovad. Från anslaget föreslås vidare utgå stöd till avfallsbehandling enligt hittillsvarande riktlinjer.

Internationellt samarbete

I anslutning till förstärkningen av gränsskyddet för fettvaruindustrins produkter har införts en EFTA-tullpreferens vid import av margarin till Sverige. Vissa mindre ändringar och tillägg har gjorts i fråga om de jordbruksavtal som inom ramen för EFTA träffats med Island och Portugal.

Sverige har ratificerat 1973 års internationella sockeravtal. Avtalet, som ersätter 1968 års avtal, skiljer sig väsentligt från det senare. Sålunda finns i det nya avtalet inga marknadsreglerande bestämmelser i form av t. ex. begränsning av den inhemska sockerproduktionen. Syftet med det nya avtalet är främst att bevara den samarbetsorganisation som byggts upp för den internationella handeln med socker samt att skapa en ram för förberedelser för förhandlingar om ett nytt fullständigt avtal. Avtalet är avsett att träda i kraft den 1 januari 1974 och skall gälla i första hand i två år såvida inte ett nytt avtal har kunnat ingås dessförinnan.

Förenta Nationernas miljöstyrelse, som upprättades av 1972 års generalförsamling på basis av rekommendation från FN:s miljökonferens i Stockholm samma år, höll i Genève den 12—22 juni 1973 sitt första sammanträde. I styrelsen ingår 58 stater, däribland Sverige. Miljöstyrelsen antog bl. a. ett arbetsprogram med angivande av de problemområden som skall behandlas med förtur. Bland dessa områden är bostads- och boendemiljö, hushållning med mark och vatten, jordförstöring och ökenutbredning samt miljöpolitiska åtgärders inverkan på handel och ekonomi. Andra prioriterade områden är havsmiljön, naturskydd, bevarande av genetiska resurser samt utnyttjandet av energitillgångarna.

Sverige undertecknade den 3 april 1973 en konvention om internationell handel med utrotningshotade arter av vilda djur och växter. Särskild proposition om godkännande av konventionen kommer att föreläggas vårriksdagen.

Sverige har ratificerat en global konvention om förhindrande av havsföroreningar till följd av dumpning av avfall. Enligt konventionen förbjuds dumpning från fartyg av vissa särskilt angivna miljöfarliga ämnen och material, medan andra ämnen får dumpas endast efter tillstånd av nationell myndighet.

Europarådets första miljöministerkonferens hölls i Wien den 28—30 mars 1973. Resolutioner rörande planering av den naturliga miljön, na-

tionalparker och naturreservat samt miljövärdutbildning och -information antogs.

Det år 1970 bildade Nordiska kontaktorganet för miljövärdfrågor har under år 1973 ombildats till en ämbetsmannakommitté för miljövärdfrågor underställd Nordiska ministerrådet. Kommitténs arbetsgrupper för miljövärdforskning och miljövärdutbildning har under året avlämnat rapporter med förslag till riktlinjer för det fortsatta nordiska samarbetet inom dessa områden. Vidare har Nordiska miljöskyddskommittén i oktober 1973 avlämnat förslag till miljöskyddskonvention mellan Danmark, Finland, Sverige och Norge. Förhandlingar har under år 1973 pågått mellan Sverige och Danmark om åtgärder mot föroreningen av Öresund.

Sverige deltog i FN:s havsbottenkommitté, som under år 1973 hållit en session i New York och en i Genève. Bland de ämnen som kommittén har att förbereda till FN:s havsrättskonferens i Caracas år 1974 märks frågor om utvidgning av kuststaternas fiskejurisdiktion och om åtgärder mot havsföroreningar.

Den 13 september 1973 undertecknades en konvention rörande fisket och bevarandet av de levande tillgångarna i Östersjön och Bälten. Särskild proposition om godkännande av konventionen kommer att föreläggas vårriksdagen.

För att skydda det minskade sillbeståndet i Nordsjön och Nordostatlanten antog den Nordostatlantiska fiskerikommissionen år 1971 en rekommendation om förbud mot sillfiske i Nordsjön och Skagerak under vissa perioder åren 1972 och 1973. För förbudstiden år 1973 innehåller rekommendationen två alternativ, nämligen dels ett på visst sätt reglerat konsumtionsfiske under perioden den 1 februari—den 31 mars 1973 plus 1 250 ton under tiden den 1 april—den 15 juni 1973, dels en möjlighet för stater med mindre betydande sillfiske att i stället fiska 2 500 ton under hela förbudsperioden den 1 februari—den 15 juni. Vid möte med kommissionen i maj 1973 beslutades att den reglering som gällde för år 1973 skulle utsträckas att gälla till den 15 juni 1974.

Liksom tidigare år deltog Sverige under år 1973 i FAO:s verksamhet. Det försämrade läget för världens livsmedelsförsörjning dominerade FAO:s 17:e konferens i november 1973. Organisationen uttalade sig för att en världslivsmedelskonferens i FN:s regi bör avhållas under 1974. Beslut härom har sedermera träffats av FN:s generalförsamling, som förlagt konferensen till Rom och tilldelat FAO en betydande roll i sammanhanget.

Sverige har deltagit i OECD:s jordbruksministermöte i Paris den 11—12 april 1973. Vid mötet diskuterades gemensamma jordbruksproblem och riktlinjer drogs upp för den fortsatta verksamheten inom OECD på jordbrukets område.

Sammanställning

Förändringarna totalt inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde i förhållande till riksstaten för budgetåret 1973/74 framgår av följande sammanställning uttryckt i milj. kr.

	Anvisat 1973/74	Förslag 1974/75	Förändring
DRIFTBUDGETEN			
A. Jordbruksdepartementet m. m.	13,0	13,6	+ 0,6
B. Jordbrukets rationalisering m. m.	152,3	166,4	+ 14,2
C. Jordbruksprisreglering	270,1	874,3	+ 604,2
D. Skogsbruk	84,1	89,6	+ 5,5
E. Fiske	23,9	19,4	- 4,5
F. Service och kontroll	95,8	101,6	+ 5,8
G. Utbildning och forskning	174,1	206,4	+ 32,3
H. Miljövård m. m.	467,2	377,4	- 89,8
I. Diverse	4,2	5,5	+ 1,4
Summa för driftbudgeten	1 284,5	1 854,2	+ 569,6
KAPITALBUDGETEN			
Statens affärsverksfonder			
Domänverket	4,2	4,0	- 0,2
Statens allmänna fastighetsfond	45,0	50,0	+ 5,0
Statens utlåningsfonder	2,9	1,9	- 1,0
Diverse kapitalfonder	—	—	—
Summa för kapitalbudgeten	52,1	55,9	+ 3,8
Totalt för jordbruksdepartementet	1 336,6	1 910,1	+ 573,4

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 4 januari 1974.

Närvarande: statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena ANDERSSON, statsråden STRÄNG, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, LUNDKVIST, GEIJER, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON, FELDT, SIGURDSEN, GUSTAFSSON, ZACHRISSON, LEIJON.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Lundkvist, anmäler de frågor som gäller utgifterna för budgetåret 1974/75 inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde och anför.

DRIFTBUDGETEN *Nionde huvudtiteln*

A. JORDBRUKSDEPARTEMENTET M. M.

A 1. Jordbruksdepartementet

1972/73 Utgift	5 752 494
1973/74 Anslag	6 828 000
1974/75 Förslag	7 200 000

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75
		Departements- chefen
Personal		
Handläggande personal	52	—
Övrig personal	32	—
	84	—
Anslag		
Lönekostnader	6 485 000	+ 311 000
Sjukvård	11 000	— 11 000
Reseersättningar	99 000	+ 60 000
Expenser	233 000	+ 12 000
	6 828 000	+ 372 000

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Jordbruksdepartementet* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 7 200 000 kr.

A 2. Lantbruksrepresentanter

1972/73 Utgift	677 443
1973/74 Anslag	1 023 000
1974/75 Förslag	1 104 000

Lantbruksrepresentanterna har till uppgift att inhämta och förmedla kunskaper om jordbruket, skogsbruket och fisket samt därmed sammanhängande näringar ävensom miljövården i de länder eller internationella organisationer som ingår i deras verksamhetsområden. F. n. är lantbruksrepresentanterna placerade i Bryssel, Moskva, Nairobi och Washington.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75
		Departements- chefen
Personal		
Handläggande personal	4	—
Övrig personal	3	—
	7	—
Anslag		
Lönekostnader	613 000	+ 40 000
Vissa biträdeskostnader	189 000	+ 10 000
Sjukvård	4 000	—
Resekostnader och expenser inom verksamhets- området	87 000	+ 4 000
Ersättningar för resor till och från Sverige vid tjänsteuppdrag och semester	1 000	—
Ersättning för kostnader för förhyrning av bo- städer	129 000	+ 27 000
	1 023 000	+ 81 000

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Lantbruksrepresentanter* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 104 000 kr.

A 3. Kommittéer m. m.

1972/73 Utgift	12 426 556	Reservation	763 638
1973/74 Anslag	4 800 000		
1974/75 Förslag	4 900 000		

Anslaget bör höjas med 100 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Kommittéer m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 4 900 000 kr.

A 4. Extra utgifter

1972/73 Utgift	341 112	Reservation	283 375
1973/74 Anslag	360 000		
1974/75 Förslag	380 000		

Anslaget bör höjas med 20 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Extra utgifter* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 380 000 kr.

B. JORDBRUKETS RATIONALISERING M. M.**B 1. Lantbruksstyrelsen**

1972/73 Utgift	14 877 417
1973/74 Anslag	15 691 000
1974/75 Förslag	17 580 000

Lantbruksstyrelsen är central förvaltningsmyndighet för ärenden om lantbruket och lantbrukets rationalisering, den allmänna hälso- och sjukvården bland husdjuren, djurskyddet samt veterinärväsendet, i den mån sådana ärenden inte ankommer på annan myndighet. Styrelsen är chefsmyndighet för lantbruksnämnderna och deras ortsombud, distriktsveterinärorganisationen samt statens hingstdepå och stuteri. Styrelsen är också tillsynsmyndighet över statens lantbruksinformation, statens centrala frökontrollanstalt och de lokala frökontrollanstalter som är behöriga att utföra statsplombering av utsädesvara, statens maskinprovningar samt de lokala lantbrukskemiska kontrollanstalter vars stadgar styrelsen fastställt. Styrelsen skall vidare följa verksamheten vid de hushållningssällskap för vilka styrelsen fastställt stadgar.

Lantbruksstyrelsen leds av en styrelse. Chef för lantbruksstyrelsen är en generaldirektör. Inom styrelsen finns sex byråer, nämligen administrativa byrån, strukturbyrån, investeringsbyrån, lantbruksbyrån, husdjursbyrån och jordbruksekonomiska byrån. Vidare finns en veterinäravdelning som består av två byråer, veterinärbyrån och djurhälso- byrån. Dessutom finns särskilda arbetsenheter för översiktlig planering, rådgivningsfrågor och internationella ärenden.

Styrelsen ställer personal till förfogande för statens lantbruksinformation.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Lantbruks- styrelsen	Departements- chefen
Personal			
Handläggande personal	108	+4	—
Övrig personal	80	-2	-3
	188	+2	-3
Anslag			
<i>Utgifter</i>			
Lönekostnader	12 306 000	+1 228 000	+ 673 000
Sjukvård	20 000	—	—
Resesättningar	663 000	+ 777 000	+ 670 000
Därav utrikes resor	(40 000)	(—)	(—)

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Lantbruksstyrelsen	Departementschefen
Lokalkostnader	1 230 000	+ 33 000	+ 33 000
Expenser	899 500	+ 528 000	+ 481 500
Därav engångsutgifter	(20 000)	(+ 87 000)	(+ 67 000)
Upplysningsverksamhet	424 000	+ 47 000	+ 31 000
Kostnader för viss informationsverksamhet	150 000	—	—
	15 692 500	+ 2 613 000	+ 1 888 500
Uppbördsmedel	1 500	—	— 500
Nettoutgift	15 691 000	+ 2 613 000	+ 1 889 000

Lantbruksstyrelsen

Lantbrukets omstrukturering och effektivisering har under senare år försiggått i hög takt. Denna utveckling har ägt rum inom ramen för en i stort sett oförändrad produktionsvolym. En betydande minskning har skett i fråga om antalet förvävsarbetande i jordbruk, antalet brukningsenheter och antalet kor. Även arealen åker har minskat. Sålunda har denna areal under perioden 1961—1971 sjunkit med 0,9 % per år eller i genomsnitt med 28 000 ha per år och uppgår f. n. till ca 3 milj. ha. Antalet brukningsenheter har under samma period minskat med ungefär 4 % per år eller omkring 8 000 enheter per år. År 1972 fanns 144 000 brukningsenheter med mer än 2 ha åker. Antalet förvävsarbetande i jordbruket minskade under perioden 1950—1965 med nära 5 % per år och under perioden 1965—1970 med närmare 8 % per år.

En stor skillnad föreligger mellan nuvarande företagsstruktur och en företagsstruktur anpassad till rådande tekniska och ekonomiska förutsättningar. Eftersom dessa förutsättningar ändras med den tekniska utvecklingen förskjuts ständigt målet för lantbrukets rationaliseringsverksamhet. Vid fortsatt ekonomisk tillväxt i det svenska samhället och vid nu gällande jordbrukspolitiska riktlinjer kan därför under återstoden av 1970-talet väntas en snabb strukturrationalisering i samband med viss krympning av jordbrukets produktionsapparat. Samtidigt kommer olika rationaliseringsåtgärder att öka produktiviteten. Produktionen kommer därför inte att minska i takt med resursernas krympning. Det är alltså nödvändigt att lantbrukets omstrukturering och övrig anpassning till rådande tekniska och ekonomiska förutsättningar stöds och underlättas genom olika statliga insatser.

Målet för lantbruksverkets verksamhet i stort är att tillgodose efterfrågan från näringsutövarna inom jordbruket, trädgårdsnäringsen och rennäringsen på statligt stöd enligt gällande näringspolitiska beslut i

sådan omfattning och takt att en snabb rationalisering av berörda näringar underlättas. Detta innebär att resurserna såväl i fråga om personal som tillgång på kreditgarantiamar och bidragsmedel måste vara tillräckliga för att nyssnämnda efterfrågan skall kunna tillgodoses utan större dröjsmål samt att utrymme därutöver finns för erforderligt initiativ och utvecklingsarbete. Denna ambitionsnivå har i stort sett kunnat uppfyllas under budgetåret 1972/73 trots att investeringarna i jordbruket och trädgårdsnäringen stigit samt att nya stödformer införts på jordbrukets område. Även för budgetåren 1973/74 och 1974/75 bör det, fastän viss minskning av lantbruksnämndernas personal genomförts från den 1 juli 1973, vara möjligt att i stort upprätthålla hittillsvarande ambitionsnivå även om vissa mindre angelägna uppgifter tillfälligt måste eftersättas. Denna bedömning gäller dock endast under förutsättning att ytterligare minskning av de personella resurserna ej sker och att tillgången på medel för främst statsbidrag till jordbrukets rationalisering ökas.

En ny organisation av styrelsen bör i huvudsak genomföras den 1 juli 1974. Det är angeläget att den nya organisationen är helt genomförd vid styrelsens flyttning till Jönköping, som beräknas ske omkring den 1 juli 1975. Verkets kostnader för utlokaliseringen är beaktade så långt det f. n. är möjligt. I samband med flyttningen kan vissa tillfälliga svårigheter uppkomma att på ett tillfredsställande sätt fullgöra styrelsens åligganden.

Styrelsen behandlar därefter de särskilda yrkandena för budgetåret 1974/75.

1. Pris- och löneomräkning m. m. 532 000 kr., varav 315 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. I 0-alternativet föreslås indragning av sju handläggartjänster och sex biträdestjänster.

3. Eftersom styrelsens befattning med totalisatorverksamheten upphör fr. o. m. den 1 januari 1974 (prop. 1973: 113, JoU 1973: 28, rskr 1973: 235) kan en byrådirektörstjänst m. m. dras in (— 115 000 kr.).

4. För anskaffande av composer och för övergång till en förenklad metod för framställning av kommunikationskataloger med hjälp av ADB behövs ett engångsbelopp av sammanlagt 87 000 kr.

5. För omtryck av vissa äldre författningar behövs 20 000 kr.

6. För kostnader i samband med omlokaliseringen till Jönköping behövs på myndighetsanslaget 1 815 000 kr.

Statskontoret har på uppdrag av lantbruksstyrelsen genomfört översyn av lantbruksstyrelsens organisation. Enligt statskontoret bör vissa ändringar göras i den nuvarande organisationsstrukturen i syfte att under verksamhetsnivån få en ökad samordning av den löpande verksamheten och därigenom underlätta delegering av beslutsrätt.

På grundval av statskontorets förslag föreslår lantbruksstyrelsen en ny verksorganisation med fyra huvudenheter, nämligen en administrativ avdelning, en företagsavdelning, en växtodlingsavdelning samt en veterinär- och husdjursavdelning. Dessutom skall direkt under verksamheten finnas en planeringsenhet, en enhet för internationella frågor och ett revisionskontor. Administrativa avdelningen föreslås bestå av nuvarande administrativa byrån samt enheterna för administrativ rationalisering och rådgivning. I företagsavdelningen bör större delen av nuvarande struktur- och investeringsbyråerna ingå. Till växtodlingsavdelningen föreslås lantbruksbyrån samt den sektion inom investeringsbyrån som svarar för torrlägningsärenden bli överförda. Veterinär- och husdjursavdelningen föreslås bestå av den nuvarande provisoriska veterinäravdelningen samt husdjursbyrån. Jordbruksekonomiska byrån bör stå kvar som en fristående enhet, eftersom dess verksamhet f. n. utreds av lantbruksekonomiska samarbetsnämnden. Lantbruksstyrelsens strävan har varit att organisationsförslaget skall kunna genomföras inom oförändrad personalram. Fyra tjänster för kamralt arbete föreslås indragna, nämligen tjänster för en byrådirektör, en kamrer, en revisor och ett biträde. Förslaget innebär vidare att en tjänst som chef för avdelning inrättas och att medel beräknas för en i styrelsens personalförteckning upptagen byråchefstjänst som f. n. hålls vakant (veterinär- och husdjursavdelningen). Dessutom begärs tjänster för en handläggare (veterinär- och husdjursavdelningen) samt för en tekniker och två assistenter (administrativa avdelningen). Två assistenttjänster för servicefunktioner, som efter omlokaliseringen till Jönköping skall vara gemensamma med skogsstyrelsen, föreslås vidare inrättade fr. o. m. den 1 januari 1975. Totalt innebär organisationsförslaget en kostnadsökning för personal med 284 000 kr.

Lantbruksstyrelsen framhåller att förslaget inte kan genomföras utan omplacering av åtskilliga tjänster inom de nya enheterna med därav följande mer eller mindre ändrade arbetsuppgifter. Bl. a. förutsätter förslaget att två byråchefstjänster ändras till tjänster som chef för avdelning. Styrelsen förutsätter att löneställningen för tjänsterna i den nya organisationen kommer att bli föremål för förhandlingar.

Styrelsens förslag har remitterats till *statskontoret*, som i huvudsak tillstyrker det.

Departementschefen

Lantbruksstyrelsen föreslår att en ny organisation för styrelsen genomförs den 1 juli 1974. Jag finner det angeläget att de nackdelar undanröjs som nuvarande organisation visat sig medföra. Det gäller särskilt svårigheterna att följa upp och samordna den löpande verksamheten. Med hänsyn till styrelsens stora verksamhetsområde och mångskiftande arbetsuppgifter bör en omorganisation enligt de av styrelsen

föreslagna riktlinjerna bidra till att effektivisera arbetet. Jag tillstyrker sålunda en organisation med fyra avdelningar, två stabsenheter och ett revisionskontor. Vad gäller jordbruksekonomiska byrån har jag för avsikt att föreslå Kungl. Maj:t att ta upp dess framtida verksamhet m. m. i propositionen angående reglering av priserna på jordbruksprodukter, m. m. Förslaget till organisation torde bifogas protokollet som *bilaga*. Det är enligt min mening angeläget att omorganisationen är helt genomförd vid styrelsens omlokalisering till Jönköping.

Med anledning av den föreslagna organisationen bör inrättas fyra extra ordinarie tjänster som chef för avdelning. Beträffande avtalsbara anställnings- och arbetsvillkor avser jag att ge statens avtalsverk det förhandlingsuppdrag som behövs.

På grund av vad jag nyss anfört och med hänvisning till sammansättningen beräknar jag förevarande anslag till 17 580 000 kr. Jag har därvid bl. a. räknat medel för en tjänst som byrådirektör för handläggning av djurskyddsfrågor samt för en tekniker vid administrativa avdelningen. En tjänst som chef för avdelning bör tills vidare kunna hållas vakant. Jag har vidare räknat medel för att anskaffa tryckeriteknisk utrustning m. m. (4). Slutligen har jag räknat 1,4 milj. kr. för vissa kostnader i samband med styrelsens omlokalisering (6).

Under åberopande av det anförda och med hänvisning till sammansättningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. godkänna de riktlinjer för lantbruksstyrelsens organisation som jag förordat i det föregående,
2. bemyndiga Kungl. Maj:t att vid lantbruksstyrelsen inrätta fyra extra ordinarie tjänster som chef för avdelning,
3. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidta de övergångsanordningar och åtgärder i övrigt som behövs för förslagets genomförande,
4. till *Lantbruksstyrelsen* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 17 580 000 kr.

B 2. Lantbruksnämnderna

1972/73 Utgift	93 110 330
1973/74 Anslag	96 040 000
1974/75 Förslag	99 788 000

Lantbruksnämnd skall uppmärksamt följa lantbrukets tillstånd och utveckling samt vidta eller hos lantbruksstyrelsen föreslå de åtgärder som är påkallade eller i övrigt lämpliga, särskilt för att åstadkomma en snabb strukturrationalisering inom lantbruket. Nämnden svarar även för vissa statliga åtgärder i fråga om tillsyn över växtodling och husdjurskötsel, om skördeeskadebidrag, skördeuppskattning och jordbruks-

statistik samt om försöksverksamhet och kursverksamhet inom lantbrukets område. Nämnden handlägger vidare frågor inom fiskets och rennäringens områden och andra områden som enligt särskilda bestämmelser ankommer på nämnden.

Vid lantbruksnämnd finns, om inte lantbruksstyrelsen bestämmer annat, en strukturenhet, en produktionsenhet och en administrativ enhet. Vid lantbruksnämnderna i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län finns även en rennäringseenhet.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Lantbruksstyrelsen	Departementschefen
Personal			
Handläggande personal	891	—	—
Övrig personal	433	—	—
	1 324	—	—
Anslag			
Lönekostnader	77 279 000	+ 3 266 000	+ 2 755 000
Sjukvård	92 000	—	—
Reseersättningar	7 433 000	+ 92 000	+ 92 000
Lokalkostnader	7 005 000	+ 743 000	+ 740 000
Expenser	3 078 000	+ 208 000	+ 125 000
Utrustning	500 000	+ 35 000	+ 20 000
Utbildningskurser för viss personal vid lantbruksorganisationen	253 000	+ 16 000	+ 16 000
Kostnader i samband med projekteringsverksamheten	300 000	—	—
Ersättning för tjänster sammanhängande med kontakter mellan lantbruksnämnderna och näringsutövarna	100 000	—	—
	96 040 000	+ 4 360 000	+ 3 748 000

Inkomster vid lantbruksnämnderna, som redovisas på driftbudgetens inkomstsida under uppörd i statens verksamhet, beräknas till 4 milj. kr. (1973/74 4 milj. kr.).

Till lantbruksnämnderna influtna renbetesavgifter skall tas till uppörd under anslaget för att användas inom renskötseln enligt föreskrifter som meddelas av lantbruksstyrelsen.

Lantbruksstyrelsen

Lantbruksnämndernas arbetsbelastning har under budgetåret 1972/73 varit stor till följd av bl. a. den ökade investeringsverksamheten i jordbruket och trädgårdsnäringen samt de nya stödformer som tillkommit under senare år. De för budgetåret 1973/74 tillgängliga personalresurserna bedöms vara tillfyllest även budgetåret 1974/75. Sedan statskontorets översyn av lantbruksstyrelsens organisation slutförts har styrelsen

begärt att statskontoret skall göra en sådan översyn även i fråga om lantbruksnämnderna.

1. Pris- och löneomräkning 4 350 000 kr., varav 1 872 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. I 0-alternativet förordar styrelsen indragning av 18 lantbrukskonsulenttjänster, 30 assistenttjänster och 30 biträdestjänster.

3. För utbildning av personal i samband med lantbruksstyrelsens omlokalisering till Jönköping behövs 10 000 kr.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Lantbruksnämnderna* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 99 788 000 kr.

B 3. Kursverksamhet för jordbrukets rationalisering m. m.

1972/73 Utgift	2 858 451
1973/74 Anslag	4 000 000
1974/75 Förslag	4 200 000

Anslaget används för att bestrida kostnader för kursverksamhet m. m. i syfte att främja rationaliseringen inom jordbruket och trädgårdsnärningen samt den yttre rationaliseringen inom skogsbruket. Av anslaget får disponeras dels högst 30 000 kr. för ersättningar till deltagare i kurser anordnade i anslutning till verksamheten vid lantbrukshögskolans konsulentavdelning samt kostnader för att anlita andra föreläsare vid dessa kurser än de som tillhör konsulentavdelningen, dels högst 400 000 kr. för att bestrida kostnader för inspelning av lantbruksprogram för TV.

Lantbruksstyrelsen

Rådgivnings- och kursverksamheten är ett av de viktigaste instrumenten för att främja jordbrukets rationalisering. Under budgetåret 1973/74 ägnas fortsatt stor uppmärksamhet åt de nya bestämmelserna om jordbrukets beskattning samt frågor rörande arbetarskydd och arbetsmiljö inom jordbruket m. m. Vidare har styrelsen tillsammans med statens lantbruksinformation träffat avtal med TRU-kommittén och TV2 om fortsatt försöksverksamhet med lantbruksprogram i TV under år 1974. För budgetåret 1974/75 begärs medel för en oförändrad kursverksamhet.

Anslaget föreslås höjt med 341 000 kr. Höjningen avser ökade kostnader för lärararvoden, produktion av TV-program, annonser, resor och material m. m. Därav avser 38 000 kr. höjt lönekostnadspålägg.

Departementschefen

Anslaget bör höjas med 200 000 kr. till 4,2 milj. kr. Jag har därvid beaktat inträffade kostnadsstegringar.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Kursverksamhet för jordbrukets rationalisering m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 4 200 000 kr.

B 4. Bidrag till jordbrukets rationalisering, m. m.

1972/73 Utgift	14 384 425
1973/74 Anslag	19 000 000
1974/75 Förslag	25 000 000

Från anslaget utbetalas bidrag till yttre och inre rationalisering enligt kungörelsen (1967: 453) om statligt stöd till jordbrukets rationalisering m. m. (ändrad senast 1973: 527), bidrag enligt kungörelsen (1972: 247) om rationaliseringsstöd till vissa jordbruk med mjölkproduktion, bidrag enligt kungörelsen (1972: 293) om statsbidrag till miljövårdande åtgärder inom jordbruks- och trädgårdsföretag samt bidrag till återbetalning av lån från jordbrukets maskinlånefond som utfästs före den 1 juli 1967. Därutöver används anslaget för vissa speciclla ändamål.

Bidrag för yttre och inre rationalisering

Budgetår	Ram	Beviljade bidrag m. m.
1972/73	25 000 000 ¹	24 950 000
1973/74	20 000 000	
1974/75 (förslag)	28 000 000	

¹ Därav 5 milj. kr. på tilläggsstat II.

Lantbruksstyrelsen

Anslaget bör föras upp med 27 milj. kr. och därav bör få tas i anspråk medel för speciella ändamål i samma utsträckning som för innevarande budgetår.

Efterfrågan på bidrag under budgetåret 1972/73 var större än under budgetåret 1971/72.

I fråga om bidrag till yttre rationalisering har under budgetåret 1972/73 behovet inte kunnat tillgodoses. Orsaken härtill är främst kraftigt ökade lantmäterikostnader. Den nu gällande lantmäteritaxan (1971: 1101) innebär till skillnad mot den tidigare gällande taxan att den fastighetsbildningsverksamhet som är en direkt följd av lantbruksnämndernas köp- och försäljningsverksamhet inte åtnjuter någon ned-

sättning. Den fastighetsbildningsverksamhet i övrigt som utgör led i jord- och skogsbrukets yttre rationalisering och i vilken lantbruksnämnderna inte har ställning som sakägare erhåller likaså i väsentligt minskad omfattning nedsättning. I de fall bidrag till kostnaderna kan erhållas genom lantbruksnämnd medges nämligen som regel ej nedsättning. Nämnda förhållande och lantmäteriets minskade anslag för bidrag till förrätnings- och uppdragsverksamhet, vilket bestämmer den totala omfattningen av nedsättning enligt lantmäteritaxan, ställer och förväntas i ökad utsträckning ställa ökade krav på bidrag från detta anslag. Därför behövs för budgetåret 1974/75 ett utrymme för bidrag till yttre rationalisering på 12 milj. kr.

I fråga om bidrag till inre rationalisering beror den ökade efterfrågan på det stigande intresset för investeringar i mjölkproduktion och de utvidgade bidragsmöjligheter som tillkommit under senare år. 1971 års riksdag beslutade sålunda dels sänka minimibeloppet för bidrag som beviljas enligt kungörelsen (1967:453) om statligt stöd till jordbrukets rationalisering m. m. till 2 500 kr., dels öka möjligheterna att tillämpa dispensbestämmelserna i 20 § kungörelsen och därigenom skapa förutsättningar för att bevilja bidrag till inre rationalisering av jordbruk i norra Sverige utan samband med kapitalkrävande yttre rationalisering. Vidare har 1972 års riksdag beslutat om statligt stöd för att underlätta fortsatt eller utvidgad mjölkproduktion hos jordbruksföretag som har begränsade utvecklingsmöjligheter och om statsbidrag till miljövärdande åtgärder inom jordbruksföretag.

Det är angeläget från rationaliseringssynpunkt att den ökade investeringstakten inom jordbruket — framför allt beträffande investeringar för mjölkproduktion — fortsätter. En förbättrad miljövärd inom jordbruksföretagen är också betydelsefull från allmän synpunkt.

Statsbidrag till investeringar inom nämnda områden är av stor betydelse för investeringsnivån. Det är därför angeläget att ramutrymmet är så avpassat att efterfrågan på bidrag kan tillgodoses. För budgetåret 1974/75 behövs ett utrymme för bidrag till inre rationalisering på 16 milj. kr., dvs. samma belopp som slutligt fastställts för budgetåret 1972/73.

Den totala ramen för budgetåret 1974/75 bör således uppgå till 28 milj. kr., varav 12 milj. kr. bör få disponeras för bidrag till yttre rationalisering och 16 milj. kr. för bidrag till inre rationalisering. Kungl. Maj:t bör liksom hittills kunna jämka fördelningen mellan dessa ändamål.

Vid beräkningen av medelsbehovet under anslaget har beaktats bl. a. de vinstmedel som tillförs anslaget i samband med försäljning av jordfundsfastigheter. Vidare har beaktats driftsresultaten på de fastigheter som kronan upplåtit till sambruksföreningar och behovet av ca 300 000 kr. för utbetalning av utfästa bidrag till återbetalning av lån från

jordbrukets maskinlånepfond. Vidare beräknas ett medelsbehov under budgetåret 1974/75 av ca 1 milj. kr. för att bestrida statsbidrag till sådana torrläggings- och andra rationaliseringsåtgärder i Kvismaredalen, Mosjöbotten och Västra Mosjön i Örebro län som enligt gällande föreskrifter ej belastat fastställda bidragsramar.

Departementschefen

Det statliga ekonomiska stödet till jordbrukets rationalisering utgår huvudsakligen i form av kreditgarantier. Bidragsgivningen från detta anslag begränsas i huvudsak till att avse åtgärder som har nära samband med strukturrationaliseringen. All bidragsgivning till inre rationalisering i samband med särskild rationalisering belastar dock anslaget Bidrag till särskilda rationaliseringsåtgärder i Norrland, m. m. Liksom lantbruksstyrelsen anser jag att bidragsramarna under förevarande anslag bör tas upp med sammanlagt 28 milj. kr., varav 12 milj. kr. bör avse yttre rationalisering och 16 milj. kr. inre rationalisering. Kungl. Maj:t bör kunna jämka fördelningen mellan dessa ändamål. För utbetalningar från anslaget beräknar jag 25 milj. kr. Av anslaget bör få tas i anspråk medel för speciella ändamål i samma utsträckning som under innevarande budgetår.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. medge att under budgetåret 1974/75 statsbidrag beviljas till jordbrukets rationalisering intill ett belopp av 28 000 000 kr.,
2. till *Bidrag till jordbrukets rationalisering, m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 25 000 000 kr.

B 5. Bidrag till trädgårdsnäringens rationalisering m. m.

1972/73 Utgift	215 000	Reservation	182 741
1973/74 Anslag	150 000		
1974/75 Förslag	150 000		

Från anslaget utbetalas dels bidrag som beviljas enligt kungörelsen (1968: 377) om statligt stöd till trädgårdsnäringens rationalisering (ändrad senast 1973: 416), dels bidrag som beviljas till trädgårdsföretag enligt kungörelsen (1972: 293) om statsbidrag till miljövårdande åtgärder inom jordbruks- och trädgårdsföretag. Därutöver disponeras anslaget för bidrag till Svenska fruktfrämjandet, Svenska grönsaksfrämjandet och Svenska blomsterfrämjandet.

Lantbruksstyrelsen

Under budgetåret 1972/73 har något statsbidrag inte beviljats vare sig enligt trädgårdsrationaliseringskungörelsen eller enligt bestämmelserna om bidrag till miljövårdande åtgärder inom trädgårdsföretag. Det är

dock sannolikt att viss efterfrågan kan uppstå redan under innevarande budgetår. Berörda odlareorganisationer har anfört att väsentliga kostnadsökningar för bränsle till växthusens uppvärmning kan komma att öka anspråken på bidrag till rationaliseringsåtgärder i bränslebesparande syfte. Med hänsyn härtill bör anslaget föras upp med ett belopp av 200 000 kr.

Departementschefen

Anslaget bör föras upp med oförändrat belopp. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till trädgårdsnäringens rationalisering m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 150 000 kr.

B 6. Täckande av förluster på grund av statlig kreditgaranti

1972/73 Utgift	616 856
1973/74 Anslag	1 000 000
1974/75 Förslag	1 000 000

Från anslaget bestrids utgifter för att täcka förluster på grund av statlig garanti för lån till jordbrukets yttre och inre rationalisering, förvärv och drift av jordbruk, maskinhållning inom jordbruket, uppförande av lagerhus m. m. för jordbruksändamål, trädgårdsnäringens rationalisering m. m., rennäringsens rationalisering m. m. samt inköp av avelshästar och ridhästar.

Ändamål	1971/72			1972/73			1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
	fast- ställd ram	jäm- kad ram	be- viljad ga- ranti	fast- ställd ram ¹	jäm- kad ram	be- viljad ga- ranti	fast- ställd ram	Lant- bruks- styrelsen	De- parte- ments- chefen
	milj. kr.								
1. Yttre rationalisering	90,0	90,0	39,3	88,0	88,0	41,6	88,0	—	—
2. Inre rationalisering	90,0	90,0	68,7	90,0	95,0	80,5	90,0	+5	+5
3. Jordförvärvslån	55,0	50,0	22,4	55,0	40,0	21,0	45,0	-5	-8
4. Driftslån	45,0	50,0	44,4	45,0	55,0	44,9	55,0	—	—
5. Maskinlån	7,0	7,0	1,6	7,0	7,0	1,4	7,0	—	—
6. Lagerhus m. m.	4,0	4,0	3,6	4,0	4,0	1,3	4,0	—	—
7. Trädgårdsnäringens rationalisering m. m.	9,0	9,0	9,0	11,0	11,0	10,5	11,0	+3	+3
8. Rennäringsens ratio- nalisering m. m.	2,5	2,5	1,1	2,5	2,5	0,9	2,5	—	—
9. Inköp av avels- och ridhästar	0,5	0,5	0,07	0,5	0,5	0,1	0,5	—	—
	303,0	303,0	190,17	303,0	303,0	202,2	303,0	+3	—

¹ Prop. 1973: 85, JoU 1973: 23, rskr 1973: 147.

*Lantbruksstyrelsen**A. Anslag m. m.*

Anslaget bör föras upp med oförändrat belopp.

B. Kreditgarantiramar

1—5. Ramarna för lånegaranti till yttre och inre rationalisering, jordförvärvslån, driftslån och maskinlån har under budgetåret 1972/73 inte utnyttjats helt. Sammanlagt har dock dessa ramar utnyttjats bättre än under närmast föregående budgetår.

Rationaliseringsbehovet inom jordbruket och då främst i form av investeringar i tillskottsmark, ekonomibyggnader och markanläggningar är fortfarande betydande. Efterfrågan på kreditgarantier kan därför väntas fortsätta att öka.

För budgetåret 1974/75 föreslås inte någon ändring av det totala ramutrymmet för här avsedda ändamål jämfört med det ramutrymme som fastställts för budgetåret 1973/74. Ramen för kreditgaranti för inre rationalisering bör dock höjas till 95 milj. kr., medan ramen för jordförvärvslån kan sänkas till 40 milj. kr. För övriga ramar föreslås inte någon ändring.

Enligt 27 § andra stycket 4 kungörelsen (1967: 453) om statligt stöd till jordbrukets rationalisering m. m. (ändrad senast 1973: 527) skall lantbruksnämnds beslut att lämna statligt stöd underställas lantbruksstyrelsens prövning om stödet gäller garanti för jordförvärvslån och köpeskillingen eller annan ersättning för förvärvet överstiger 1 milj. kr. eller garanti för driftslån till en och samma låntagare till högre belopp än 200 000 kr. Nämnda belopp, som således reglerar nämnds befogenhet i dessa frågor, har varit oförändrade sedan år 1967. En strävan är att så långt möjligt delegera beslutanderätten i enskilda ärenden till lantbruksnämnderna. Det är därför angeläget med en höjning av beloppen och att bestämmelserna lättare skall kunna anpassas till utvecklingen inom området. Nyssnämnda bestämmelser bör således upphävas. Vid bifall avser styrelsen att föreskriva fortsatt underställningsskyldighet av lantbruksnämnds beslut om statlig kreditgaranti för större jordförvärvslån och driftslån.

6. Ramen på 4 milj. kr. till kreditgaranti för lån till lagerhus m. m. för budgetåret 1972/73 har inte utnyttjats helt. Ramen för budgetåret 1974/75 bör dock behållas oförändrad. Liksom under tidigare år har härvid beaktats att en del av kreditbehovet kan tillgodoses av kreditinstitut utan krav på statlig garanti.

7. Garantiramen för trädgårdsnäringsens rationalisering m. m. avser garanti för rationaliseringslån, förvärvslån och driftslån till trädgårdsföretag, lån till inrättande av lagerhus och auktionshallar för trädgårdsprodukter samt lån till maskinhållning. Intresset för rationalisering är

stort och den för budgetåret 1972/73 till 9 milj. kr. fastställda garantiramen utökades med 2 milj. kr. Efterfrågan fortsätter att öka huvudsakligen beroende på att rationaliseringsprojekten blir av större omfattning och mera kostnadskrävande. Under det senaste året har det genomsnittliga garantibeloppet för rationaliseringsåtgärder ökat från 150 000 kr. till omkring 190 000 kr. De ökande priserna på bränsle gör det också angeläget att pågående övergång till modernare och i viss mån energisparande anläggningar främjas. Garantiramen bör fastställas till 14 milj. kr.

8. Garantiramen för rennäringens rationalisering m. m. för budgetåret 1972/73 har inte utnyttjats helt. Efterfrågan på garantier väntas öka. Ramen bör vara oförändrad.

9. Ramen för kreditgarantier för lån till inköp av avelshästar och ridhästar behöver inte ändras.

Departementschefen

Efterfrågan på kreditgarantier ökade totalt sett under budgetåret 1972/73. Särskilt markant var ökningen av kreditgarantierna för inre rationalisering. Enligt min mening finns det dock ingen anledning att ändra det totala rambeloppet för budgetåret 1974/75. Däremot bör en viss omfördelning ske mellan de olika garantiramarna.

I likhet med lantbruksstyrelsen anser jag att ramarna för kreditgaranti till inre rationalisering och till trädgårdsnäringens rationalisering m. m. bör höjas med 5 milj. kr. resp. 3 milj. kr. Ramen för kreditgaranti för jordförvärvslån kan enligt min mening sänkas med 8 milj. kr. Jag biträder den av lantbruksstyrelsen föreslagna delegeringen av vissa kreditgarantiärenden.

För budgetåret 1974/75 bör statlig kreditgaranti beräknas för lån till yttre rationalisering med 88 milj. kr., för lån till inre rationalisering med 95 milj. kr., för jordförvärvslån med 37 milj. kr., för driftslån med 55 milj. kr., för maskinlån med 7 milj. kr., för lån till uppförande av lagerhus för jordbruksändamål m. m. med 4 milj. kr., för lån till trädgårdsnäringens rationalisering m. m. med 14 milj. kr., för lån till rennäringens rationalisering m. m. med 2,5 milj. kr. samt för lån till inköp av avelshästar och ridhästar med 500 000 kr. Kungl. Maj:t bör närmare kunna bestämma fördelningen mellan de fem förstnämnda ändamålen.

Anslaget bör för nästa budgetår tas upp med oförändrat 1 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. medge att för budgetåret 1974/75 statlig kreditgaranti lämnas för lån till yttre rationalisering, lån till inre rationalisering, jordförvärvslån, driftslån, maskinlån, lån till uppförande av lagerhus för jordbruksändamål m. m., lån till trädgårdsnäringens rationalisering m. m., lån till rennäringens rationalise-

ring m. m. samt lån till inköp av avelshästar och ridhästar med sammanlagt 303 000 000 kr., varav till uppförande av lagerhus för jordbruksändamål m. m. 4 milj. kr., till trädgårdsnäringsens rationalisering m. m. 14 milj. kr., till rennäringsens rationalisering m. m. 2,5 milj. kr. samt till inköp av avelshästar och ridhästar 500 000 kr.,

2. till *Täckande av förluster på grund av statlig kreditgaranti* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 000 kr.

B 7. Bidrag till särskilda rationaliseringsåtgärder i Norrland, m. m.

1972/73 Utgift	12 270 824
1973/74 Anslag	12 000 000
1974/75 Förslag	14 000 000

Från anslaget utbetalas dels bidrag till särskild rationalisering inom norrlandslänen, Kopparbergs och Värmlands län samt inom den del av Älvsborgs län som omfattar landskapet Dalsland enligt kungörelsen (1967: 453) om statligt stöd till jordbrukets rationalisering m. m. (ändrad senast 1973: 527), dels bidrag som beviljas enligt kungörelsen (1971: 420) om rationaliseringsstöd till vissa jordbruk. Därutöver används anslaget för vissa speciella ändamål i de delar av landet där verksamhet med särskild rationalisering bedrivs.

Bidragsram för särskild rationalisering

Budgetår	Ram	Beviljade bidrag
1972/73	17 000 000	15 692 000
1973/74	17 000 000	
1974/75 (förslag)	20 000 000	

Lantbruksstyrelsen

Anslaget bör föras upp med 15 milj. kr., varav 300 000 kr. avses för vissa produktionsbefrämjande åtgärder.

Efterfrågan på bidrag var under budgetåret 1972/73 större än under budgetåret 1971/72. Orsaken härtill är främst en stigande investeringsvilja i mjölkproduktionen tillsammans med vissa utvidgade bidragsmöjligheter som tillkommit under senare år. Investeringar i ekonomibyggnader för mjölkproduktion har kommit att dra allt högre kostnader. Det är angeläget att investeringsverksamheten i denna produktionsgren kan få möjligheter att fortgå i nuvarande takt för att därmed höja pro-

duktionens effektivitet. Investeringarna är ofta av sådan storleksordning att de med hänsyn till sökandens likviditet inte kan realiseras utan det statliga rationaliseringsbidraget. Detta är därför av avgörande betydelse för investeringsnivån.

Medlen till produktionsfrämjande åtgärder avser tillfälliga insatser på olika områden inom jordbrukssektorn, t. ex. främjande av foder- och utsädesproduktion, fåravel och galthållning, svinstamkontroll samt provning, introduktion och uppföljning av nya rön i praktiskt bruk. Djurens hälsotillstånd har en avgörande betydelse för animalieproduktionens ekonomi. Det är därför angeläget att även stödja veterinärmedicinska åtgärder framför allt genom hälsokontrollverksamhet. Medlen för produktionsfrämjande åtgärder bör därför räknas upp med 100 000 kr.

Bidragsramen för innevarande budgetår beräknas bli helt disponerad. Behovet av bidraget kommer att ytterligare öka. Därtill kommer att utgifter för bidrag till åtgärder som avses i kungörelsen om rationaliseringsstöd till vissa jordbruk beräknas belasta ramen med ca 4 milj. kr. Ramen för nästa budgetår bör därför fastställas till 21 milj. kr.

Lantbruksstyrelsen, lantmäteristyrelsen och skogsstyrelsen har i gemensam skrivelse lämnat redogörelse för verksamheten med särskild rationalisering under budgetåret 1972/73.

Intill den 1 juli 1973 har enligt skrivelsen sammanlagt 190 områden godkänts för särskilda rationaliseringsåtgärder. Inom dessa har verksamheten börjat vid totalt 494 brukningsenheter. Mer än en tredjedel av enheterna eller 194 ligger i Norrbottens län. Västernorrlands, Jämtlands och Västerbottens län har vardera något mer än 15 % av enheterna, medan för Kopparbergs län redovisas 36 och för Värmlands län 5 enheter. Den genomsnittliga åkerarealen vid de brukningsenheter som under budgetåret 1972/73 fått arealtillskott har ökat från 32 till 40 ha och skogsmarksarealen från 155 till 180 ha. Lantbruksnämndernas rationaliseringsreserv i anslutning till områdena uppgick den 30 juni 1973 till 4 279 ha åker och 28 363 ha skogsmark.

Sedan verksamheten med särskild rationalisering började budgetåret 1960/61 har statsbidrag beviljats till inre rationalisering och drifrationalisering med sammanlagt 87,4 milj. kr. Av detta belopp har 34,6 milj. kr. utgått i Norrbottens län. I Jämtlands, Västernorrlands och Västerbottens län har beviljats resp. 14,5, 13,4 och 12,9 milj. kr. samt i Kopparbergs och Gävleborgs län 6,1 resp. 4,4 milj. kr. I Värmlands och Älvsborgs län har verksamheten endast begränsad omfattning. Huvuddelen av bidragen eller ca 62 milj. kr. avser investeringar i ekonomibyggnader, medan 7 milj. kr. utgått till dikning.

Departementschefen

Erfarenheterna av verksamheten med särskild rationalisering är alltså jämt goda. Efterfrågan på bidrag ökade kraftigt förra budgetåret bl. a. på grund av de utvidgade bidragsmöjligheter som tillkommit under senare år. Lantbruksstyrelsen beräknar att bidragsramen innevarande år kommer att disponeras helt och att efterfrågan på bidrag till särskild rationalisering kommer att ytterligare öka. Enligt min mening bör därför ramen för nästa budgetår ökas med 3 milj. kr. till 20 milj. kr. Med hänsyn till eftersläpningar vid utbetalningarna av beviljade bidrag beräknar jag anslagsbehovet för budgetåret 1974/75 till 14 milj. kr. Jag har därvid räknat med 300 000 kr. till vissa produktionsfrämjande åtgärder i de delar av landet där verksamheten med särskild rationalisering bedrivs.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. medge att under budgetåret 1974/75 statsbidrag beviljas till särskild rationalisering intill ett belopp av 20 000 000 kr.,
2. till *Bidrag till särskilda rationaliseringsåtgärder i Norrland, m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 14 000 000 kr.

B 8. Odlings- och byggnadshjälp åt innehavare av vissa kronolägenheter m. m.

1972/73 Utgift	1 238 730
1973/74 Anslag	1 200 000
1974/75 Förslag	1 400 000

Anslaget används i huvudsak för bidrag till investeringar i byggnader och andra fasta anläggningar på bestående kronolägenheter, till flyttningsbidrag och avträdesersättning åt innehavare av kronolägenheter samt för att bestrida vissa andra utgifter för lägenheterna.

Lantbruksstyrelsen

Medelsbehovet för statsbidrag och ersättningar för budgetåret 1974/75 är ca 580 000 kr. Inkomsterna beräknas för samma period till ca 80 000 kr. För budgetåret 1974/75 behöver sålunda ytterligare omkring 500 000 kr. kunna disponeras. Detta innebär en ökning i förhållande till innevarande budgetår med 100 000 kr. Det är främst av sociala och glesbygdspolitiska skäl angeläget att dessa investeringar i byggnader m. m. kommer till stånd.

Domänverket

Anslagsbehovet har ökat på grund av att en definitiv avveckling av upplåtelseerna enligt äldre författningar skall ske i takt med kontraktens

utlöpande. I samband härmed utbetalas inestående avträdesersättningar även om fortsatt upplåtelse sker till samma brukare. Till detta kommer att antalet utlöpande kontrakt ökar fram till mitten på 1970-talet. För budgetåret 1974/75 är en ökning av domänverkets del av anslaget med 200 000 kr. till 1 milj. kr. erforderlig.

Departementschefen

Anslaget bör höjas med 200 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Odlings- och byggnadshjälp åt innehavare av vissa kronolägenheter m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 400 000 kr.

B 9. Befrämjande av husdjursaveln m. m.

1972/73 Utgift	1 257 274	Reservation	606 030
1973/74 Anslag	1 000 000		
1974/75 Förslag	1 000 000		

Från anslaget bestrids bidrag till avelsföreningar och liknande organisationer. Vidare utgår från anslaget stöd åt hästaveln. Detta koncentreras i huvudsak till hästpremiering, hingsthållning och bidrag till vissa andra kvalitetsfrämjande åtgärder enligt beslut av 1966 års riksdag. Från anslaget utgår också bidrag till främjande av mjölkavkastningskontroll m. m.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Lantbruksstyrelsen	Departementschefen
1. Bidrag till avelsföreningar och liknande organisationer	210 000	—	—
2. Stöd åt hästaveln	¹ 660 000	³ —	—
3. Främjande av mjölkavkastningskontroll m. m.	² 350 000	⁴ —	—
	1 220 000	—	—

¹ I beloppet ingår 170 000 kr. av reserverade medel.

² I beloppet ingår 50 000 kr. av reserverade medel.

³ Oförändrad beräkning förutsätter att 170 000 kr. av reserverade medel får tas i anspråk för ändamålet.

⁴ Oförändrad beräkning förutsätter att 50 000 kr. av reserverade medel får tas i anspråk för ändamålet.

Lantbruksstyrelsen

Av reservationen på anslaget bör 220 000 kr. få tas i anspråk, varav 170 000 kr. för stöd åt hästaveln och 50 000 kr. för främjande av mjölkavkastningskontroll m. m. Anslaget bör föras upp med 1 milj. kr.

1. Anslagsposten tas i anspråk för bidrag till avelsföreningarna för nötboskap, svin, fjäderfä och kaniner, för rådgivnings- och upplysningsverksamhet för att främja och påskynda rationaliseringen av animalieproduktionen samt för stöd till nämnden för avelsvärdering av tjurar. För att de viktigaste bidragsbehoven skall kunna tillgodoses är det nödvändigt att anslagsposten tas upp med oförändrat belopp.

2. För stöd åt hästaveln står under budgetåret 1973/74 ett belopp av 660 000 kr. till styrelsens förfogande. Härav utgör 170 000 kr. reserverade medel, som enligt medgivande får användas till bidrag för hingsthållningen. Stödet bör utgå med oförändrat belopp.

3. Fr. o. m. budgetåret 1968/69 har årligen ställts medel till styrelsens förfogande för att försöksvis stimulera till ökad anslutning till mjölkavkastningskontroll och andra åtgärder för att främja en rationell mjölkproduktion. Under innevarande budgetår får 350 000 kr. disponeras för ändamålet, varav 50 000 kr. utgörs av reserverade medel. På grund av läget inom mjölkproduktionen är det angeläget att ytterligare insatser kan göras. För att de viktigaste bidragsbehoven skall kunna tillgodoses är det nödvändigt att stödet kan utgå med oförändrat belopp.

Av redogörelsen för ifrågavarande verksamhet framgår att medlen under budgetåret 1972/73 i huvudsak har disponerats för vissa av lantbruksnämndernas åtgärder för främjande av mjölkboskapskontroll och rationell mjölkproduktion, för i Svensk Husdjursskötsel och husdjursföreningarnas regi bedriven fortsatt introduktion av klövvård och utfodringsservice samt för av lantbrukets avbytarutredning anordnad försöksverksamhet med avbytare i mjölkproducerande besättningar.

Departementschefen

Under budgetåret 1974/75 bör 220 000 kr. av reserverade medel disponeras, varav 170 000 kr. för stöd åt hästaveln och 50 000 kr. för främjande av mjölkavkastningskontroll m. m. Anslaget kan därför föras upp med oförändrat belopp.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Befrämjande av husdjursaveln m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 1 000 000 kr.

B 10. Statens hingstdepå och stuteri: Uppdragsverksamhet

1973/74 Anslag	1 000
1974/75 Förslag	1 000

Under anslaget tas upp ett formellt belopp av 1 000 kr. till uppdragsverksamhet vid statens hingstdepå och stuteri.

Verksamheten avser främst att tillgodose halvblodsavelns behov av goda beskillare. Rekryteringen av hingstdepån sker dels från stuteriet, dels genom inköp av hingstar och hingstfölar.

Verksamheten finansieras med avgifter. Inkomsterna skall täcka de direkta kostnaderna. Täckning av underskott sker genom bidrag till verksamheten från reservationsanslaget Bidrag till statens hingstdepå och stuteri.

Stat för verksamheten vid statens hingstdepå och stuteri

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Lantbruksstyrelsen	Departementschefen
<i>Inkomster</i>			
Uppdragsverksamhet	1 145 000	+ 165 000	+ 165 000
Bidrag	632 000	+ 23 000	- 82 000
	1 777 000	+ 188 000	+ 83 000
<i>Utgifter</i>			
Lönekostnader	1 109 000	+ 115 000	+ 34 000
Sjukvård	1 000	+ 1 000	+ 1 000
Resersättningar	22 000	+ 3 000	+ 1 000
Lokalkostnader	269 000	+ 3 000	+ 3 000
Ersättning till domänverkets fond för upplåten mark	30 000	+ 1 000	+ 1 000
Expenser	11 000	+ 3 000	+ 3 000
Häst- och fölinköp	71 000	—	—
Övriga utgifter	264 000	+ 62 000	+ 40 000
	1 777 000	+ 188 000	+ 83 000

Lantbruksstyrelsen

Anslaget bör föras upp med oförändrat belopp.

Departementschefen

Anslaget bör föras upp med oförändrat belopp. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens hingstdepå och stuteri: Uppdragsverksamhet* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

B 11. Bidrag till statens hingstdepå och stuteri

1973/74 Anslag	632 000
1974/75 Förslag	550 000

Under anslaget anvisas medel för att täcka beräknat underskott av verksamheten vid statens hingstdepå och stuteri.

Lantbruksstyrelsen

Anslaget bör föras upp med 655 000 kr.

Departementschefen

Med hänvisning till staten för verksamheten vid statens hingstdepå och stuteri, vilken redovisas under anslaget Statens hingstdepå och stuteri: Uppdragsverksamhet, beräknar jag bidragsbehovet till 550 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till statens hingstdepå och stuteri* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 550 000 kr.

B 12. Särskilt stöd åt biskötsel och växtodling

Kungl. Maj:t uppdrog den 30 juni 1971 åt lantbruksstyrelsen att utreda den svenska biodlingen och inkomma med förslag till åtgärder. Styrelsen har den 5 juni 1973 avgett sina förslag i ämnet. Förslagen, som berör bl. a. bidraget till främjande av biskötsel, har remissbehandlats. Jag har för avsikt att senare föreslå Kungl. Maj:t att lägga fram särskild proposition med anledning av lantbruksstyrelsens förslag.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till *Särskilt stöd åt biskötsel och växtodling* för budgetåret 1974/75 beräkna ett reservationsanslag av 215 000 kr.

B 13. Bidrag till Svensk matpotatiskontroll

1972/73 Utgift	110 000	Reservation	—
1973/74 Anslag	120 000		
1974/75 Förslag	170 000		

Från anslaget bestrids kostnader för Svensk matpotatiskontroll (SMAK) verksamhet. SMAK har till uppgift att genom olika åtgärder verka för att inom landet saluförd matpotatis är av fullgod beskaffenhet. SMAK står under ledning av en styrelse, i vilken bl. a. konsumenterna, odlarna och handeln är företrädna.

Av anslaget för innevarande budgetår är 15 000 kr. avsedda för SMAK:s allmänna verksamhet och 105 000 kr. för upplysningsverksamhet. SMAK har dessutom fått 580 000 kr. av införselavgiftsmedel.

Lantbruksstyrelsen

I enlighet med beslut av 1973 års riksdag skall obligatorisk kvalitetsmärkning under offentlig kontroll införas för matpotatis (prop. 1973: 96, JoU 1973: 25, rskr 1973: 232). SMAK har därvid fått till uppgift

att fr. o. m. den 1 oktober 1974 biträda lantbruksstyrelsen vid tillsyn över bestämmelsernas efterlevnad. Detta kräver bl. a. för uppföljning av kontrollen viss förstärkning av SMAK:s basorganisation. Kostnaderna härför beräknas till 100 000 kr. I utgångsskedet krävs särskild tillsyn av att matpotatisen är märkt. Härvid erhålls även uppgifter till grund för ett förpackarregister. Kostnaden för detta ändamål beräknas första verksamhetssäsongen uppgå till 100 000 kr. Övergången till de nya bestämmelserna kräver en intensiv upplysningsverksamhet. Denna planeras ske i form av en annonskampanj till en kostnad av 425 000 kr. Beloppet bör dock kunna täckas av prisregleringsmedel eller av andra för dylika ändamål tillgängliga medel. Anslaget bör räknas upp med 200 000 kr. till 320 000 kr., varav 15 000 kr. till allmän verksamhet, 105 000 kr. för upplysningsverksamhet, 100 000 kr. för förstärkt basorganisation och 100 000 kr. för tillsyn av att varan är märkt m. m.

Departementschefen

För förstärkning av SMAK:s basorganisation beräknar jag att anslaget bör höjas med 50 000 kr. till 170 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till Svensk matpotatiskontroll* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 170 000 kr.

B 14. Restitution av bensinskatt till trädgårdsnäringen

1972/73 Utgift	255 609
1973/74 Anslag	500 000
1974/75 Förslag	522 000

Anslaget avser kollektiv återbäring av skatt på bensin som förbrukas till jordfräsar inom yrkesmässig trädgårdsodling. Medlen disponeras av lantbruksstyrelsen efter samråd med trädgårdsnämnden för bidrag till vissa för trädgårdsnäringen allmännyttiga ändamål. Medel som inte utbetalas som bidrag förs vid utgången av påföljande budgetår över till trädgårdsnäringens bensinskattfond, som förvaltas av kammarkollegiet och får disponeras av lantbruksstyrelsen för samma ändamål som anslaget.

Lantbruksstyrelsen

Under budgetåret 1972/73 har för bidrag till olika ändamål disponerats 423 200 kr. Medelstillgången uppgick vid utgången av budgetåret till 1 150 218 kr. Därav utgjorde 374 779 kr. beviljade men ej utbetalade bidrag.

Den särskilda skatten på bensin har under budgetåret höjts med 3 öre per liter, vilket innebär en ökning av den totala bensinskatten från

67 till 70 öre per liter eller med ca 4,5 %. Anslaget bör ökas i motsvarande grad och föras upp med 522 000 kr.

Departementschefen

Anslaget bör höjas med 22 000 kr. till 522 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Restitution av bensinskatt till trädgårdsnäringen* för budgetåret 1974/75 anvisa ett anslag av 522 000 kr. att avräknas mot automobilskattebidragen.

B 15. Främjande av rennäringsnäringen

1972/73 Utgift	1 194 810	Reservation	388 509
1973/74 Anslag	630 000		
1974/75 Förslag	630 000		

¹ Anslaget Rådgivningsverksamhet för rennäringsnäringens främjande.

Anslaget används för upplysning, rådgivning, kontaktåtgärder o. d. på rennäringsnäringens område. Anslaget används vidare för att främja avsättningen av renkött och för mindre undersökningar om betestillgång och andra förhållanden av betydelse för renskötseln. Under anslaget anvisar staten också bidrag till rennäringsnäringens katastrofskadeskydd.

Lantbruksstyrelsen

Lantbruksstyrelsen föreslår att anslaget förs upp med 630 000 kr.

1. Styrelsen beräknar medelsbehovet för rådgivningsverksamhet m. m. till 300 000 kr.

Program för upplysnings- och rådgivningsverksamheten på kort och lång sikt har utarbetats. Målsättningen är att underlätta för samebyarna att fungera enligt rennäringslagen och den svensk-norska renbeteskonventionen. Dessutom skall verksamheten omfatta produktionsrådgivning, sysselsättningsfrågor m. m.

För planering av renskötseldriften, betesgången m. m. är uppgifter om betestillgången inom samebyarna av grundläggande betydelse. Medel bör därför stå till förfogande för mindre undersökningar gällande betestillgång och andra förhållanden som kan anses nödvändiga och som inte kan finansieras på annat sätt.

2. Behovet av medel för rennäringsnäringens katastrofskadeskydd är svårt att uppskatta i förväg eftersom behovet varierar från år till år. Det kan emellertid antas att en säkrare uppskattning av medelsbehovet kan företas när erfarenheter vunnits av hur katastrofskadeskyddet fungerar. I avvaktan härpå beräknar styrelsen medelsbehovet oförändrat till 330 000 kr.

Departementschefen

I enlighet med lantbruksstyrelsens förslag bör anslaget tas upp med oförändrat belopp. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att till *Främjande av rennäringen* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 630 000 kr.

B 16. Kompensation för bensinskatt till rennäringen

1972/73 Utgift	200 000
1973/74 Anslag	200 000
1974/75 Förslag	210 000

Anslaget avser kollektiv återbäring av skatt på bensin, som förbrukas vid användning av snöskotrar inom rennäringen.

Anslaget står till lantbruksstyrelsens förfogande. Medlen betalas ut till Svenska samernas riksförbund, som disponerar dem enligt landsmötets beslut för ändamål som gagnar renskötande samer.

Lantbruksstyrelsen

Den särskilda skatten på bensin har under budgetåret höjts med 3 öre per liter, vilket innebär en ökning av den totala bensinskatten med ca 4,5 %. Lantbruksstyrelsen föreslår därför att anslaget ökas i motsvarande grad och förs upp med ett belopp av 210 000 kr.

Departementschefen

Jag biträder lantbruksstyrelsens förslag. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att till *Kompensation för bensinskatt till rennäringen* för budgetåret 1974/75 anvisa ett anslag av 210 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

C. JORDBRUKSPRISREGLERING**C 1. Statens jordbruksnämnd**

1972/73 Utgift	9 011 551
1973/74 Anslag	10 039 000
1974/75 Förslag	10 772 000

Statens jordbruksnämnd är central förvaltningsmyndighet för ärenden om prisreglering och marknadsföring på jordbrukets och fiskets områden. Nämnden ansvarar vidare för den ekonomiska försvarsberedskapen på livsmedelsområdet och är huvudman för skördeskadeskyddet.

Jordbruksnämnden består av en generaldirektör och högst fem andra ledamöter. Vid handläggning av fiskeärenden ingår i nämnden ytterligare en ledamot. Chef för nämnden är generaldirektören. Inom nämnden finns fem byråer, nämligen animaliebyrån, vegetabiliebyrån, administrativa byrån, utredningsbyrån och utrikeshandelsbyrån, samt två särskilda sektioner, nämligen fisksektionen och beredskapssektionen.

Till jordbruksnämnden är knutna nämndens konsumentdelcgation och beredskapsråd.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Statens jordbruksnämnd	Departementschefen
Personal			
Handläggande personal	49	+6	+1
Övrig personal	101	-3	-3
	150	+3	-2
Anslag			
<i>Utgifter</i>			
Lönekostnader	8 687 000	+ 696 000	+ 335 000
Sjukvård	22 000	+ 24 000	+ 21 000
Resersättningar	374 000	+ 74 000	+ 69 000
Därav utrikes resor	(8 000)	(—)	(—)
Lokalkostnader	603 000	+ 359 000	+ 330 000
Expenser	593 000	- 5 000	- 22 000
Därav engångsutgifter	(—)	(+ 12 000)	(+ 2 000)
Särskilda undersökningar	110 000	—	—
	10 389 000	+1 148 000	+ 733 000
<i>Uppbördsmedel</i>			
Ersättning från fonden för beredskapslagring	350 000	—	—
Nettoutgift	10 039 000	+1 148 000	+ 733 000

Inkomster vid statens jordbruksnämnd, som redovisas på driftbudgetens inkomstsida under uppbörd i statens verksamhet, beräknas till 1,3 milj. kr. (1973/74 1,2 milj. kr.).

Statens jordbruksnämnd

1. Pris- och löneomräkning m. m. +795 000 kr., varav 212 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. Vid administrativa byråns kanslisektion minskas personalen med två kvalificerade biträden med anledning av att bensinskatterestitutionerna överförs till riksskatteverket (−96 000 kr.).

3. På utredningsbyrån minskas personalen med ett halvt kvalificerat biträde och ett biträde i befordringsgång med anledning av att livsmedelsinventeringen överflyttas till statistiska centralbyrån (−69 000 kr.).

4. Personalen på animaliebyrån bör utökas med en byrådirektör och en förste byråsekreterare (+156 000 kr.).

5. En tjänst som förste byråsekreterare bör inrättas på vegetabiliebyrån (+67 000 kr.).

6. Vid sektionen för restitutionsärenden föreslås att en tjänst som förste byråsekreterare inrättas (+67 000 kr.).

7. Tjänsten som chef för utrikeshandelsbyrån bör bli ordinarie.

8. Fisksektionen bör ombildas till byrå. Detta medför bl. a. att en tjänst som avdelningsdirektör byts ut mot en tjänst som ordinarie byråchef. (+2 000 kr.)

9. Beredskapssektionen föreslås också bli ombildad till byrå. Den nuvarande tjänsten som avdelningsdirektör byts ut mot en tjänst som ordinarie byråchef. Vidare föreslås att personalen utökas med en byrådirektör och en förste byråsekreterare. (+158 000 kr.).

10. För enskilda besöksresor i samband med omlokaliseringen av nämnden beräknas 68 000 kr.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 10 772 000 kr. Jag har därvid beräknat medel för bl. a. ytterligare en förste byråsekreterare (4) och 68 000 kr. för enskilda besöksresor i samband med nämndens omlokalisering (10).

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens jordbruksnämnd* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 10 772 000 kr.

C 2. Lantbruksekonomiska samarbetsnämnden

1972/73 Utgift	978 459
1973/74 Anslag	1 113 000
1974/75 Förslag	1 136 000

Lantbruksekonomiska samarbetsnämndens uppgift är att samordna kalkyler och utredningar rörande den ekonomiska utvecklingen inom lantbruket.

Samarbetsnämnden består av en ordförande, cheferna för lantbruksstyrelsen, statens jordbruksnämnd och statistiska centralbyrån samt tre andra ledamöter. Chef för nämnden är ordföranden. Under ordföranden leds arbetet av en byråchef. Arbetet bedrivs främst genom särskilda expertgrupper.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Lantbruksekonomiska samarbetsnämnden	Departementschefen
Personal			
Handläggande personal	2	—	—
Övrig personal	1	—	—
	3	—	—
Anslag			
Lönekostnader	344 000	+ 56 000	+ 6 000
Sjukvård	1 000	—	—
Reseersättningar	21 000	—	—
Expenser	17 000	—	—
Särskilda utredningar	730 000	+ 52 000	+ 17 000
	1 113 000	+108 000	+ 23 000

Lantbruksekonomiska samarbetsnämnden

1. Pris- och löneomräkning m. m. +58 000 kr., varav 23 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. Delposten ersättningar för uppdrag i posten lönekostnader föreslås bli uppräknad (+50 000 kr.).

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Lantbruksekonomiska samarbetsnämnden* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 136 000 kr.

C 3. Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område

Det är min avsikt att senare föreslå Kungl. Maj:t att för riksdagen lägga fram särskild proposition angående reglering av priserna på jordbruksprodukter, m. m. I propositionen avses komma att behandlas även översyn av stödet till jordbruket i norra Sverige och av den jordbruksekonomiska undersökningen.

Med hänvisning härtill hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till *Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område* för budgetåret 1974/75 beräkna ett förslagsanslag av 700 000 000 kr.

C 4. Kostnader för beredskapslagring av livsmedel och fodermedel m. m.

1972/73 Utgift	34 527 558
1973/74 Anslag	37 941 000
1974/75 Förslag	38 298 000

För statens jordbruksnämnds beredskapslagring gäller vissa riktlinjer som, med stöd av riksdagens beslut, senast har fastställts genom beslut av Kungl. Maj:t den 5 juni 1973.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Statens jordbruksnämnd	Departementschefen
Anslag			
Lagring genom Svensk spannmålshandels försorg	8 435 000	+ 318 000	— 107 000
Lagring i jordbruksnämndens regi	9 994 000	+ 464 000	+ 464 000
Ränta på fondkapital för Svensk spannmålshandels lagring	8 750 000	+1 050 000	— 350 000
Jordbruksnämndens lagring	10 237 000	+ 350 000	+ 350 000
Övriga beredskapsåtgärder	525 000	+ 130 000	—
	37 941 000	+2 312 000	+ 357 000

Statens jordbruksnämnd

Kungl. Maj:t uppdrog den 20 mars 1970 åt lantbruksekonomiska samarbetsnämnden att göra en översyn av metodiken m. m. för beräkning av produktions- och konsumtionsutvecklingen samt försörjningsbalansen på livsmedelsområdet. Resultaten av detta arbete, rapporten Livsmedelsberedskap: En metodstudie rörande olika sätt att beskriva försörjningsberedskapen på livsmedelsområdet, överlämnades den

2 mars 1973 av Kungl. Maj:t till 1972 års jordbruksutredning. I avvaktan på utredningen utgår jordbruksnämnden från samma målsättning för beredskapslagringen för budgetåret 1974/75 som för de tre senaste budgetåren.

För beredskapslagring i jordbruksnämndens regi räknar nämnden med att disponera det kapital om 151 250 000 kr. som återstår i nämndens delfond under fonden för beredskapslagring sedan 120 milj. kr. har disponerats för lagring i Svensk spannmålshandels regi (+357 000 kr.).

Animalieproduktionens stora beroende av importerade proteinrika fodermedel har styrkts i rapporten från lantbruksekonomiska samsarbetsnämnden. Jordbruksnämnden föreslår att ytterligare 20 milj. kr. anvisas till nämndens delfond under fonden för beredskapslagring för ett första inköp och lagring av 10 000 ton animaliskt proteinfoder. (-1 825 000 kr.)

Räntan på ianspråktaget kapital har beräknats efter en räntesats på 7 %.

Anslagsposten för övriga beredskapsåtgärder behövs för planläggning av livsmedelsberedskapen med LIBE-modellen (30 000 kr.) och ADB-system (170 000 kr.), utredningar och uppföljningar beträffande planläggningen av ersättningsproduktionen inom livsmedelsområdet (75 000 kr.) samt planläggning av jordbrukets blockorganisation (380 000 kr.).

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Kostnader för beredskapslagring av livsmedel och fodermedel m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 38 298 000 kr.

C 5. Stöd till jordbruket i norra Sverige

Med hänvisning till vad jag anfört under punkten C 3 hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till *Stöd till jordbruket i norra Sverige* för budgetåret 1974/75 beräkna ett förslagsanslag av 74 000 000 kr.

C 6. Särskilt övergångsbidrag åt jordbrukare, m. m.

1972/73 Utgift	5 662 634
1973/74 Anslag	6 000 000
1974/75 Förslag	4 800 000

Lantbruksstyrelsen disponerar anslaget för utbetalningar dels enligt kungörelsen (1967: 422) om särskilt övergångsbidrag och avgångsvederlag åt jordbrukare, dels med anledning av eventuella besvärshandlingar i fråga om arealtillägg och övergångsbidrag enligt tidigare bestämmelser, dels ock enligt rennäringskungörelsen (1971: 438) för särskilt avgångsvederlag åt renägare.

Lantbruksstyrelsen

Antalet beviljade ansökningar om särskilt övergångsbidrag åt jordbrukare för år 1972 uppgick till ca 7 600. Bidrag på ca 4,5 milj. kr. betalades ut hösten 1973. Styrelsen uppskattar medelsbehovet till ca 4,5 milj. kr.

I fråga om avgångsvederlag åt jordbrukare uppgick utgifterna under budgetåret 1972/73 till ca 200 000 kr. Styrelsen beräknar medelsbehovet till ca 200 000 kr.

För särskilt avgångsvederlag åt renägare uppgick utgifterna under budgetåret 1972/73 till ca 120 000 kr. Styrelsen beräknar medelsbehovet till ca 100 000 kr.

Departementschefen

Jag biträder lantbruksstyrelsens förslag. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Särskilt övergångsbidrag åt jordbrukare, m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 4 800 000 kr.

C 7. Bidrag till bokföringsverksamheten inom jordbruket

Med hänvisning till vad jag anfört under punkterna B 1 och C 3 hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till *Bidrag till bokföringsverksamheten inom jordbruket* för budgetåret 1974/75 beräkna ett reservationsanslag av 1 218 000 kr.

C 8. Bidrag till permanent skördeskadestydd

1972/73 Utgift	30 000 000
1973/74 Anslag	30 000 000
1974/75 Förslag	30 000 000

Under anslaget anvisar staten bidrag till skördeskadefonden. Medlen används för att bestrida ersättningar för skördeskador.

Statens jordbruksnämnd

Efter samråd med statistiska centralbyrån beräknas statsbidraget till skördeskadefonden för budgetåret 1974/75 till ett oförändrat belopp av 30 milj. kr.

Departementschefen

Ersättningar till följd av skördeskador utgår enligt ett system som grundar sig på objektiva skördeuppskattningar. Som en komplettering till detta system utgår behovsprövade bidrag. Dessa kan utbetalas då så betydande skördeskador föreligger att skördeskadecersättning uppenbarligen bort utgå men så ej har skett på grund av systemets konstruktion. Det belopp som årligen står till förfogande för behovsprövade bidrag är f. n. 1 % av de utgående allmänna ersättningarna för skördeskador, dock lägst 600 000 kr. Beloppet bör ändras till 2 % av de utgående allmänna ersättningarna för skördeskador, dock lägst 800 000 kr.

Anslaget bör föras upp med oförändrat belopp. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till permanent skördeskadeskydd* för budgetåret 1974/75 anvisa ett anslag av 30 000 000 kr.

C 9. Administration av permanent skördeskadeskydd m. m.

1972/73 Utgift	13 463 000
1973/74 Anslag	13 761 000
1974/75 Förslag	14 058 000

Statens jordbruksnämnd är huvudmyndighet för det permanenta skördeskadeskyddet. Skördeskadeskyddets kansli är knutet till statistiska centralbyrån. Under anslaget anvisas medel som disponeras av statistiska centralbyrån för att bekosta de objektiva skördeuppskattningarna, skördeskadeskyddets tekniska administration samt lantbrukets företagsregister och därmed samordnad statistikproduktion.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Statistiska centralbyrån	Departementschefen
Anslag			
Objektiva skördeuppskattningar	8 271 000	+ 93 000	+ 93 000
Skördeskadeskyddets tekniska administration	1 501 000	+ 78 000	+ 18 000
Lantbrukets företagsregister och därmed samordnad statistikproduktion	3 989 000	+186 000	+186 000
	13 761 000	+357 000	+297 000

Statistiska centralbyrån

Medelsbehovet under anslaget beräknas öka med 357 000 kr. I denna ökning ingår pris- och löneomräkning vid befintlig organisation med 247 000 kr. För övriga kostnadsökningar beräknas 110 000 kr.

Verksamheten med de objektiva skördecuppskattningarna förutsätts bli oförändrad under nästa budgetår.

Skördeskadestyddets tekniska administration bör i fråga om löpande verksamhet få oförändrad omfattning och utformning. Erfarenheten visar att en ökad information om skördeskadestyddet är angelägen. Kostnaden härför beräknas till 60 000 kr. Samråd har i denna fråga skett med nämnden för samhällsinformation.

I fråga om lantbrukets företagsregister och därmed samordnad statistikproduktion har statsmakterna anslagit medel innevarande budgetår för att förbereda en lantbruksräkning år 1975 eller 1976. Efter ytterligare överväganden föreslår centralbyrån att lantbruksräkningen till huvudsaklig del äger rum 1975, men att den beträffande trädgårdsföretagen sker i form av en separat trädgårdsräkning i början av år 1976. För 1973/74 har beviljats 100 000 kr. till förberedelsearbeten. Under 1974/75 erfordras en ökning med 50 000 kr.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 14 058 000 kr. Jag har därvid räknat medel till förberedelsearbeten för en lantbruksräkning år 1975 och en trädgårdsräkning år 1976.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Administration av permanent skördeskadestydd m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 14 058 000 kr.

D. SKOGSBRUK**D 1. Skogsstyrelsen**

1972/73 Utgift	7 959 061
1973/74 Anslag	8 211 000
1974/75 Förslag	10 149 000

Skogsstyrelsen har till uppgift att leda de statliga åtgärderna för att främja det enskilda skogsbruket och att verka för detsas och skogsnäringens utveckling. Styrelsen är centralt organ för skogsvårdsstyrelsernas verksamhet och central myndighet för rådgivnings- och fortbildningsverksamhet rörande det enskilda skogsbrukets rationalisering samt för virkesmätning och skogsstatistik.

Skogsstyrelsen leds av en styrelse. Chef för skogsstyrelsen är en generaldirektör. Inom styrelsen finns två skogsbyråer, en administrativ byrå samt en avdelning för information, rådgivning och fortbildning och en avdelning för virkesmätning och statistik.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Skogsstyrelsen	Departementschefen
Personal			
Handläggande personal	44	+5	+1
Övrig personal	55	+2	+2
	99	+7	+3
Anslag			
<i>Utgifter</i>			
Lönekostnader	6 065 000	+ 1 015 000	+ 688 000
Sjukvård	25 000	+ 6 000	+ 4 000
Reseersättningar	293 000	+ 545 000	+ 473 000
Därav utrikes resor	(10 000)	(+ 5 000)	(+ 5 000)
Lokalkostnader	539 000	+ 306 000	+ 301 000
Expenser	1 308 000	+ 530 000	+ 471 000
Därav engångsutgifter	(6 000)	(+ 29 000)	(+ 2 000)
Provmätningar	16 000	+ 1 000	+ 1 000
	8 246 000	+ 2 403 000	+1 938 000
<i>Uppbördsmedel</i>			
Inkomst av fotogrammetrisk uppdragsverksamhet	35 000	—	—
Nettoutgift	8 211 000	+ 2 403 000	+1 938 000

Skogsstyrelsen

Med hänsyn till de pågående snabba förändringarna inom skogsnäringen krävs ökade resurser om skogsvårdsorganisationens insatser skall

kunna struktureras och dimensioneras på ett sätt som medger upprätthållande av en rimlig ambitionsnivå.

1. Pris- och löneomräkning m. m. 427 000 kr., varav 146 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. 0-alternativet innebär en minskning med sex icke ordinarie tjänster, vilket kommer att medföra minskad ambition på områdena ekonomi, personaladministration, bidragsfrågor och skoglig rådgivning (−144 000 kr.).

3. För att förbättra samordningen och utbytet av informationsresurserna inom skogsvårdsorganisationen bör avdelningen för information, rådgivning och fortbildning förstärkas med en byrådirektör (+106 000 kr.).

4. Avdelningen för virkesmätning och statistik bör organiseras med en sektion för varje huvudområde. Härför behövs förstärkning med två byrådirektörer, den ene för utredningsarbete, upprättande av skogliga prognoser, överarbetning och utveckling av den skogliga statistiken, sammanställningar och översikter av internationella sammanhang m. m., den andre för handläggning av skogsvärderings- och taxeringsfrågor, prissättningsnormer för virke och virkesprisutveckling m. m. (+207 000 kr.).

5. För handläggning av internationella skogliga frågor m. m. föreslås förstärkning av generaldirektörens sekretariat med en tjänst som amanuens/förste byråsekreterare (+69 000 kr.).

6. För effektivisering av skogsbruksplanläggning och annan översiktlig planering behövs en byrådirektör vid första skogsbyrån. Om tjänsten inrättas kan en av skogsvårdsstyrelsemedel bekostad assistenttjänst på byrån dras in. (+102 000 kr.)

7. Ökade arbetsuppgifter i samband med lantbruksorganisationens redovisningssystem kräver en förstärkning av administrativa byrån med två kontorsbiträden (+82 000 kr.) och ytterligare medel för automatisk databehandling (+100 000 kr.). För redovisningsverksamheten i övrigt uppstår ökade kostnader för nya lokaler m. m. (+142 000 kr.). Anslaget kan minskas med en engångsanvisning för innevarande budgetår (−6 000 kr.).

8. Inom ramen för det totala anslagsbeloppet för reseersättningar bör delposten för utrikes resor ökas med 5 000 kr. samtidigt som kostnaderna för resor till Danmark, Finland och Norge tillåts belasta anslagspostens huvuddel.

9. Omlokaliseringen av styrelsen till Jönköping kräver dubblering av sex tjänster (+257 000 kr.) samt förhyrning av tillfälliga lokaler (+80 000 kr.). Särskilda medel bör också anvisas för personalens flyttning m. m. (+519 000 kr.), styrelsens flyttning (+157 000 kr.), inköp av vissa inventarier m. m. (+145 000 kr.) och utbildning av nyanställd personal (+10 000 kr.).

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 10 149 000 kr. Jag har därvid beräknat medel bl. a. för en ny tjänst som byrådirektör för handläggning av informationsfrågor (3). För redovisningsverksamheten inom redovisningsgruppen skogsstyrelsen har jag beräknat medel för bl. a. ytterligare två kontorsbiträden och ökade lokal- och databehandlingskostnader (7). För dubblering av tjänster, behov av tillfälliga lokaler m. m. i samband med skogsstyrelsens flyttning till Jönköping har jag beräknat 1 089 000 kr. (9).

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Skogsstyrelsen* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 10 149 000 kr.

D 2. Bidrag till skogsvårdsstyrelserna

1972/73 Utgift	39 539 861
1973/74 Anslag	41 240 000
1974/75 Förslag	43 180 000

Skogsvårdsstyrelserna har till uppgift att främja och stödja den enskilda skogshushållningen samt att verka för att skogsvårdsarbetet inom de enskilda skogarna bedrivs på ett planmässigt sätt. Styrelserna skall också utöva den uppsikt och vidta de åtgärder som enligt gällande skogsvårds-, naturvårds- och andra författningar ankommer på dem.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Skogsstyrelsen	Departementschefen
Personal			
Förvaltningspersonal	240	—	—
Teknisk personal	449	—	—
	689	—	—
Anslag			
Avlöningar	28 886 000	+ 169 000	+ 169 000
Skogsvårdsstyrelsernas allmänna verksamhet	1 826 000	+ 1 201 000	+ 194 000
Skogsbruksskolor			
Ersättning till domänverkets fond för upplåten mark	213 000	+ 8 000	+ 8 000
Lönekostnadspålägg			
a) ATP-avgifter	2 273 000	+ 74 000	+ 74 000
b) Arbetsgivaravgifter till sjukförsäkring	867 000	+ 5 000	+ 5 000
c) Allmän arbetsgivaravgift	1 155 000	+ 7 000	+ 7 000
d) Lönegarantiavgift	6 000	—	—
e) Arbetarskyddsavgift	14 000	+ 1 000	+ 1 000

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Skogsstyrelsen	Departementschefen
f) Arbetsgivaravgift till arbetslöshetsförsäkring och det kontanta arbetsmarknadsstödet	—	+ 116 000	+ 116 000
g) Socialförsäkringsavgift	—	+ 966 000	+ 966 000
h) Kostnader för pensionsavgång- en skogsvårdsstyrelsepersonal	6 000 000	+ 400 000	+ 400 000
	41 240 000	+ 2 947 000	+ 1 940 000

Skogsstyrelsen

Under budgetåret 1972/73 uppgick skogsvårdsstyrelsernas förrättningsverksamhet till 289 000 dagar, vilket är 35 000 dagar mindre än under det närmast föregående budgetåret. De skogliga beredskapsarbetena har svarat för 60 % av den totala verksamheten.

Den offentliga verksamheten har minskat med 39 000 dagar sedan föregående budgetår beroende på dels att skogsyrikesutbildningen i nästan alla län övertagits av landstingen, dels att viss verksamhet på beredskapssidan numera redovisas som serviceverksamhet.

Mot bakgrund av de rådande och framtida goda avsättningsförhållandena för virke är det angeläget att de skogsvårdande åtgärderna intensifieras i takt med de ökade avverkningarna. Resurserna för skogsvårdsstyrelsernas offentliga verksamhet bör därför ökas. De ökade resurserna bör i första hand sättas in på rationalisering av den skogliga primärproduktionen och på skogsskyddets område. Vidare krävs en ökad inventering och uppföljning av återväxtarbetet. Styrelsen föreslår därför att den offentliga verksamheten ökas med 1 000 dagar till sammanlagt 70 000 dagar för budgetåret 1974/75.

Genomsnittskostnaden budgetåret 1972/73 för offentlig verksamhet och serviceverksamhet har beräknats till 430 kr. per förrättningsdag. Förrättningsdagskostnaden beräknas genom automatiska kostnadsökningar stiga till 455 kr. för budgetåret 1974/75.

Det statliga bidraget till skogsvårdsstyrelsernas offentliga verksamhet under budgetåret 1974/75 bör uppgå till 31 850 000 kr. Vissa utgifter av offentlig natur vilka inte ingår i förrättningsdagskostnaden beräknas till 576 000 kr.

Om statsverkets inkomst av skogsvårdsavgifter kommer att uppgå till oförändrat 11,7 milj. kr. blir för budgetåret 1974/75 det totala statsbidraget till skogsvårdsstyrelsernas verksamhet 44 126 000 kr.

Beträffande beloppets bestridande från olika anslag föreslås följande. Tjänstebrevskostnader bör bestridas från anslaget Ersättning till postverket för befordran av tjänstebrevsförsändelser. Utgifterna för reseer-

sättningar till personal för viss kursverksamhet bör belasta anslaget Kursverksamhet för skogsbrukets rationalisering m. m. samt vissa förrättningskostnader anslaget Åtgärder för ökad skogsproduktion i Norrland m. m. Beloppen under nyssnämnda anslag beräknas till resp. 555 000, 200 000 och 150 000 kr. eller sammanlagt 905 000 kr. Resterrande 43 221 000 kr. bör anvisas under anslaget Bidrag till skogsvårdsstyrelserna. Under ifrågavarande anslag bör dessutom anvisas ytterligare 966 000 kr. för ökade kostnader till följd av höjt lönekostnadspålägg.

Skogsstyrelsen bör bemyndigas att fördela anslaget mellan skogsvårdsstyrelserna, fastställa inkomst- och utgiftsstatser för styrelserna samt meddela erforderliga föreskrifter rörande staternas tillämpning.

1. Pris- och löneomräkning 2 492 000 kr., varav 966 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. 0-alternativet innebär en minskning av antalet extra ordinarie tjänster i reglerad befordringsgång med 30.

Departementschefen

Antalet förrättningsdagar i skogsvårdsstyrelsernas offentliga verksamhet för budgetåret 1974/75 beräknar jag till 69 000. Medelstillelningen per förrättningsdag bör höjas från 433 kr. till 461 kr. Utgiftsramen för skogsvårdsstyrelsernas ej taxebelagda verksamhet blir med utgångspunkt från detta belopp 31 809 000 kr. För vissa andra kostnader av offentlig natur bör beräknas 576 000 kr. Skogsvårdsstyrelserna tillförs även belopp som svarar mot inflytande skogsvårdsavgifter. Som chefen för finansdepartementet tidigare denna dag anmält bör statsverkets inkomst av dessa avgifter för nästa budgetår beräknas till 11,7 milj. kr.

Jag förordar alltså att den totala kostnadsramen för den med statsmedel finansierade delen av skogsvårdsstyrelsernas verksamhet för budgetåret 1974/75 bestäms till 44 085 000 kr. Fördelningen på olika anslag bör ske enligt följande. Tjänstebrevkostnaderna bör bestridas från anslaget Ersättning till postverket för befordran av tjänstebrevförsändelser. Vidare bör utgifter för rescersättningar åt personal för kursverksamheten belasta anslaget Kursverksamhet för skogsbrukets rationalisering m. m. samt vissa förrättningskostnader anslaget Åtgärder för ökad skogsproduktion i Norrland m. m. Dessa utgifter bör för nästa budgetår beräknas till resp. 555 000, 200 000 och 150 000 kr. eller sammanlagt 905 000 kr. Återstående 43 180 000 kr. bör anvisas under detta anslag.

Liksom hittills bör Kungl. Maj:t fastställa dispositionstat för den statliga anslagsgivningen till skogsvårdsstyrelsernas omkostnader samt bemyndiga skogsstyrelsen att i övrigt fördela anslaget mellan skogsvårdsstyrelserna och fastställa deras inkomst- och utgiftsstatser. I sam-

band härmed bör skogsstyrelsen även få meddela erforderliga föreskrifter rörande staternas tillämpning.

Jag vill i detta sammanhang föreslå att riksdagens medgivande inhämtas till att statlig kreditgaranti för lån till skoglig plantskoleverksamhet även under budgetåret 1974/75 får beviljas intill ett belopp av 1 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. medge att under budgetåret 1974/75 statlig kreditgaranti för lån till skoglig plantskoleverksamhet beviljas intill ett belopp av 1 000 000 kr.,
2. till *Bidrag till skogsvårdsstyrelserna* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 43 180 000 kr.

D 3. Bidrag till skogsförbättringar

1972/73 Utgift	11 191 129
1973/74 Anslag	8 000 000
1974/75 Förslag	8 000 000

Huvuddelen av anslaget utnyttjas för att lämna bidrag till skogsplantering på nedlagd jordbruksmark. I övrigt lämnas stöd till istandsättning av skogar med otillfredsställande skogstillstånd, bl. a. vissa restskogar, till skogsdikning, till åtgärder mot skadegörelse av skogsinsekter, till inventering av vissa skador på växande skog samt till att täcka förluster till följd av sådan statlig kreditgaranti som avses i kungörelsen (1969: 705) om statligt stöd vid skada på skog. Bidragsbestämmelserna för anslaget återfinns i kungörelsen (1948: 239) om statsbidrag till vissa skogsförbättrande åtgärder (ändrad senast 1961: 109).

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Skogsstyrelsen	Departementschefen
Rambelopp			
1. Skogsodlingsåtgärder på nedlagd jordbruksmark	6 000 000	- 1 000 000	- 1 000 000
2. Övriga åtgärder	2 500 000	+ 1 000 000	+ 1 000 000
	8 500 000	—	—
Anslag	8 000 000	—	—

Skogsstyrelsen

1. Under det senaste året har ca 7 000 ha nedlagd jordbruksmark skogsodlats med stöd av medel ur anslaget. Genom godtagbar självföryngring eller genom skogsodling utan bidrag beräknas ytterligare 7 000—

8 000 ha sådan mark ha blivit beskogad. Med den minskning av skogsodling som noterats för det senaste åren uppnås inte balans mellan jordbruksmarkens minskning och överföring till skogsmark av mark som tagits ur jordbruksproduktionen. Tidigare eftersläpning i fråga om plantering har också medverkat till att stora arealer före detta jordbruksmark ligger utan särskild användning. Utrymme finns för en kraftigt ökad skogsodling på dessa marker.

Den för budgetåret 1972/73 anvisade ramen för skogsodlingsåtgärder på nedlagd jordbruksmark har inte helt förbrukats. Vid budgetårets slut återstod 1,9 milj. kr. ofördelade. För att upprätta markanvändningsplaner har tagits i anspråk 145 000 kr. Den sistnämnda verksamheten, kompletterad av informationsmaterial till markägarna, bör även fortsättningsvis få bedrivas med stöd av medel inom ifrågavarande ram.

En anledning till att anslagsdelen inte utnyttjats helt kan vara den omfattande beredskapsverksamheten som dels omfattar plantering av nedlagd jordbruksmark, dels tar i anspråk personalresurserna för andra ändamål. Vidare har verkningarna av 1969 års stormfällningar inte övervunnits helt. De förbättrade skogskonjunkturerna bedöms emellertid öka investeringsbenägenheten och inställningen till ifrågavarande åtgärder. Intensifierad information till markägarna grundad på upprättade markanvändningsplaner kommer sannolikt att verka i samma riktning. Det totala behovet av medel för ökad bidragsgivning beräknas dock inte stiga till det belopp som anslagits de närmast föregående budgetåren. Bidragsramen för skogsodlingsåtgärder på nedlagd jordbruksmark bör tas upp med 5,0 milj. kr.

2. Ramen för bidrag till övriga åtgärder används bl. a. för bidrag till att återföra gamla restskogsmarker i produktivt skick. Restskogarna, som huvudsakligen finns i Norrland, har uppstått vid huggningar under tidigare skeden, då möjligheterna till naturlig föryngring av dessa marker överskattades. Inom ramen ges dessutom bidrag till skogsdikning samt återväxtåtgärder på t. ex. igenväxta hagmarker med otillfredsställande skogstillstånd.

Anslagsdelen har utnyttjats helt under budgetåret 1972/73. Med anledning av ökat intresse för skogsdikning beräknas belastningen på anslaget öka. Bidragsramen till övriga åtgärder bör tas upp med 3,5 milj. kr.

I avvaktan på en mer intensiv uppföljningsperiod behövs inget betydande avseende bidragsbeviljning till försöksverksamheten med mekaniserad dikning, gödsling och skogsodling av myrmark under budgetåret 1974/75.

3. Utbetalningarna under anslaget beräknas till 8 milj. kr.

Departementschefen

Jag föreslår att ramarna för statsbidrag under budgetåret 1974/75 till skogsodling på nedlagd jordbruksmark och till med anslaget i övrigt avsedda åtgärder tas upp med 5 milj. kr. resp. 3,5 milj. kr. (1, 2). Kungl. Maj:t bör kunna jämka fördelningen mellan de båda ändamålen. För utbetalning under anslaget beräknar jag 8 milj. kr. (3).

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. medge att under budgetåret 1974/75 statsbidrag beviljas med högst 8 500 000 kr. till skogsodlingsåtgärder på nedlagd jordbruksmark och med anslaget i övrigt avsedda ändamål,
2. till *Bidrag till skogsförbättringar* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 8 000 000 kr.

D 4. Vägbyggnader på skogar i enskild ägo

1972/73 Utgift	13 720 805
1973/74 Anslag	15 000 000
1974/75 Förslag	16 500 000

Statsbidrag utgår för att bygga skogsbilvägar. Till skogshuvudvägar av särskild betydelse från fritidssynpunkt kan förhöjt bidrag lämnas. Bidragsbestämmelserna återfinns i kungörelsen (1943: 530) om statsbidrag till vissa väg- och flottledsbyggnader m. m. (ändrad senast 1967: 376).

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Skogsstyrelsen	Departementschefen
Rambelopp			
1. Skogsvägbyggnadsföretag	14 500 000	+2 500 000	—
2. Förhöjning av statsbidraget till skogsvägar i det inre stödområdet	—	+2 000 000	+2 000 000
3. Förhöjning av statsbidraget till skogshuvudvägar av särskild betydelse från fritidssynpunkt	500 000	—	—
	15 000 000	+4 500 000	-2 000 000
Anslag	15 000 000	+1 500 000	+1 500 000

Skogsstyrelsen

1. Under det gångna året har skogsvårdsorganisationen redovisat en översiktlig plan för skogsvägbyggnandet under perioden 1970—1985. Av planen framgår bl. a. att de enskilda vägar som har ett påtagligt intresse för skogsbruket har en längd av 163 000 km. 73 % av landets

skogsmarksareal ligger inom vägarnas normala verkningsdjup. 5 milj. ha skogsmark kan med god lönsamhet göras tillgängliga genom skogsvägbyggnad under perioden. Det befintliga vägnätet i södra Sverige behöver till skillnad från i norra Sverige rustas upp i stor omfattning. Planen upptar nybyggnad av 21 100 km väg, omläggning av 1 950 km, genomgripande förbättring av 17 400 km och punktförbättring av 34 600 km. Den sammanlagda kostnaden för dessa åtgärder har beräknats till 1 miljard kr. i 1970 års priser.

Under budgetåret 1972/73 har förutom från ifrågavarande anslag beviljats bidrag till skogsbilvägbyggnad från norrländska skogsproduktionsanslaget och av beredskapsmedel. Sammanlagt har 1 123 km skogsvägar nybyggts och 315 km omlagts eller förbättrats. Detta motsvarar ca 2/3 av årsbehovet enligt den nämnda 15-årsplanen. Mot bakgrund av de i planen redovisade behoven föreslås en ökning av ifrågavarande rambelopp med 2,5 milj. kr. motsvarande en ökning av verksamheten med 10 %.

I syfte att göra större arealer tillgängliga för ett intensivare skogsbruk föreskrev Kungl. Maj:t i juni 1972 att statsbidrag om 75 % försöksvis fick utgå till kommunala och enskilda beredskapsarbeten som avser nybyggnad av skogsvägar inom vissa delar av Norrlands inland och Kopparbergs län under budgetåren 1971/72 och 1972/73. För detta ändamål anvisades ett rambelopp om 5 milj. kr. Från skoglig synpunkt är det angeläget att verksamheten får fortsätta. Ett stort antal ansökningar om bidrag har lämnats. Styrelsen föreslår därför att bidraget till skogshuvudvägar från ifrågavarande ordinarie anslag höjs till 60 % inom det s. k. skogliga inlandsstödsområdet. Rambeloppet bör för detta ändamål ökas med 2 milj. kr.

Sammanlagt föreslås att rambeloppet för skogsvägbyggnadsföretag ökas med 4,5 milj. kr. till 19 milj. kr.

2. Under senare år har allmänhetens intresse för att trafikera skogsvägarna ökat. Enligt den översiktliga skogsvägplanen är 84 % av skogsvägnätet öppet för allmän trafik under sommaren. 80 % av detta hålls öppet utan att markägaren erhåller underhållsbidrag eller förhöjt bidrag från ifrågavarande anslag. I vissa delar av landet är många skogsvägar starkt nedslitna på grund av fritidstrafiken. Vissa vägar inom för allmänheten attraktiva områden hålls stängda för allmän trafik. Styrelsen avser att i särskild ordning aktualisera frågan om förändring av bidragsbestämmelserna för ifrågavarande anslag så att underhållsåtgärder i vissa fall blir bidragsberättigade.

Rambeloppet för förhöjning av statsbidraget till skogshuvudvägar av särskild betydelse från fritidssynpunkt föreslås till oförändrat 500 000 kr.

3. Utbetalningarna under anslaget beräknas till 16,5 milj. kr.

Departementschefen

Kungl. Maj:t föreskrev den 16 juni 1972 att statsbidrag om 75 % försöksvis fick utgå till kommunala och enskilda beredskapsarbeten som avser nybyggnad av skogsvägar inom det s. k. skogliga inlandsstödsområdet. För ändamålet anvisades ett rambelopp av 5 milj. kr. I praktiken har verksamheten pågått under budgetåret 1972/73. Av arbetsmarknadsstyrelsens redogörelse för försöksverksamheten framgår att 165 km väg byggts i de tre nordligaste länen. Totalkostnaden har uppgått till 6,5 milj. kr., varav 4,9 milj. kr. ersatts med statliga bidrag. Sammanlagt har 19 200 dagsverken utförts. Arbetsmarknadsstyrelsen bedömer att arbetena skapar sysselsättning även på sikt genom ökade avverknings- och skogsvårdsarbeten. Arbetsmarknadsstyrelsen föreslår att bidragsgivningen i fortsättningen i första hand sker över ifrågasvarande anslag.

Stora arealer i Norrlands inland är så belägna att avverkning med åtföljande skogsvård inte kan bedrivas utan att ekonomiska förluster uppstår. Samtidigt är sådana arbeten både på kort och lång sikt betydelsefulla för sysselsättningen och för skogsindustrins råvaruförsörjning. Jag föreslår därför att bidrag skall kunna utgå med 75 % av godkänd kostnad för byggande av skogsbilväg inom det inre stödområdet enligt 4 § kungörelsen (1970: 180) om statligt regionalpolitiskt stöd (ändrad senast 1973: 869). Om länsstyrelsen finner att väg varom nu är fråga kan användas för allmän trafik, bör som villkor för statsbidraget gälla att bidragstagaren förbinder sig att inte utan länsstyrelsens medgivande stänga av vägen för trafik. I övrigt bör gälla bestämmelserna i kungörelsen (1943: 530) om statsbidrag till vissa väg- och flottledsbyggnader m. m. Liksom hittills bör skogsstyrelsen och skogsvårdsstyrelserna vid disposition av bidragsramarna och vid beslut om ifrågasvarande högre bidrag samråda med arbetsmarknadsstyrelsen resp. länsarbetsnämnderna. Kostnaderna för ifrågasvarande verksamhet beräknar jag till 2 milj. kr.

I fråga om statsbidrag till skogsvägbyggnadsföretag föreslår jag en oförändrad ram av 14,5 milj. kr. För förhöjt bidrag till skogsvägar i det inre stödområdet föreslår jag en ny ram av 2 milj. kr. (1). Ramen för förhöjt bidrag till skogshuvudvägar av särskild betydelse från fritidssynpunkt bör tas upp med oförändrat 500 000 kr. (2). Kungl. Maj:t bör kunna jämka fördelningen mellan de olika ändamålen. För utbetalning under anslaget beräknar jag 16,5 milj. kr. (3).

Det ankommer på Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer att meddela de särskilda föreskrifter som kan föranledas av bifall till vad jag nu förordat.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. godkänna vad jag förordat rörande statsbidrag till skogsvägar i det inre stödområdet,
2. medge att under budgetåret 1974/75 statsbidrag beviljas med högst 17 000 000 kr. till vägbyggnader på skogar i enskild ägo,
3. till *Vägbyggnader på skogar i enskild ägo* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 16 500 000 kr. att avräknas mot automobilskattmedlen.

D 5. Åtgärder för ökad skogsproduktion i Norrland m. m.

I prop. 1972: 111 om regional utveckling och hushållning med mark och vatten framhöll chefen för inrikesdepartementet bl. a. att det var angeläget att genom fortsatt statligt stöd förbättra möjligheterna för en intensivare skogsvård i de fyra nordligaste länen. Vidare anmäldes avsikten att återkomma i ärendet i samband med prövningen av skogspolitiska utredningens förslag. Riksdagen beslutade bl. a. att ge Kungl. Maj:t till känna vad inrikesutskottet anfört om förslag om skogsvårdsprogram m. m. (InU 1972: 28, rskr 1972: 347). Enligt utskottet borde förslag till skogsvårdsprogram för Norrland läggas fram redan till 1973 års riksdag varvid särskilt borde beaktas skogsvårdsproblemen i Norrbottens län.

I statsverkspropositionen 1973 anmälde dåvarande chefen för jordbruksdepartementet bl. a. sin avsikt att om möjligt redovisa sina överväganden rörande skogspolitiska utredningens förslag och ett norrländskt skogsvårdsprogram för 1973 års riksdag. Skogspolitiska utredningen överlämnade sina förslag i mars 1973. Något konkret förslag till skogsvårdsprogram för Norrland framlades inte. Regeringen ansåg att utredningens förslag inte kunde ligga till grund för skogspolitikens utformning utan vidare utredning. Sakkunniga har därför tillkallats för att utreda vissa frågor inom skogspolitiken.

Frågan om en intensifiering av skogsvården i Norrland är enligt min mening så betydelsefull inte bara för sysselsättningen i glesbygden utan också för skogsindustrins långsiktiga råvaruförsörjning att de sakkunnigas förslag inte kan avvaktas. Det är därför min avsikt att senare föreslå Kungl. Maj:t att under årets vårriksdag lägga fram proposition angående intensifierad skogsvård i Norrland.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

- att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till *Åtgärder för ökad skogsproduktion i Norrland m. m.* för budgetåret 1974/75 beräkna ett förslagsanslag av 10 100 000 kr.

D 6. Kursverksamhet för skogsbrukets rationalisering m. m.

1972/73 Utgift	1 464 480
1973/74 Anslag	1 572 000
1974/75 Förslag	1 719 000

Från anslaget bestrids kostnader för rådgivnings- och kursverksamhet riktad till skogsägare och skogsarbetare med syfte att främja skogsbrukets rationalisering samt för viss personalutbildning och information.

Skogsstyrelsen

Rationaliseringsarbetet inom skogsbruket bedrivs intensivt och berör så gott som samtliga verksamhetsområden. Skogsstyrelsens långtidsplan för rådgivnings- och kursverksamhet upptar därför såväl kontinuerlig rådgivning inom ett brett register av ämnesområden som koncentrerade insatser inom enskilda ämnesgrenar. Dessa utbildningsinsatser, framför allt de som har karaktär av kampanjer, kräver omfattande förberedelser i form av läromedelsframställning och personalutbildning. Kampanjerna är mer effektiva än andra insatser på detta område och kostnaderna per deltagardag dessutom lägre.

Under innevarande budgetår slutförs förberedelserna för en kampanj i beståndsanläggning som skall påbörjas hösten 1974. Kampanjen är ett viktigt led i strävan att trygga goda återväxtåtgärder på de ökande slutavverkningsarealerna. Intensifierad rådgivning planeras vad gäller frågor om arbetsmiljö, arbetarskydd och arbetsteknik. Denna rådgivning har hög prioritet med hänsyn till dels de stora risker för olycksfall och ohälsa som sammanhänger med skogsarbete, dels den omständighet att privatskogsägarna som egna företagare inte omfattas av skogsyrkesinspektionens verksamhet. En översiktlig kartläggning som styrelsen utfört visar att privatskogsägare drabbas av olycksfall med dödlig utgång i större omfattning än anställda skogsarbetare.

Behovet av rådgivning rörande skogsbruksplanernas användning har ökat markant.

Med hänsyn till allmänhetens ökade engagemang i skogliga frågor behövs förbättrad information om skogsnäringen. Informationen till den enskilde skogsägaren om dennes rättigheter och skyldigheter bör utökas. Informationen genom annonsering i dagspressen bör vidareutvecklas och utökas. Vidare kräver informationen i anslutning till rådgivning i arbetsmiljöfrågor m. m. ökade resurser.

Avsikten är att personalutbildningen under budgetåret 1974/75 skall inriktas på bl. a. arbetsmiljö- och beståndsvårdsfrågor.

Styrelsen tillstyrker en hemställan från Sveriges skogsvårdsförbund

om statsbidrag med 100 000 kr. för intensifierad informationsverksamhet.

Mot denna bakgrund ökar medelsbehovet för budgetåret 1974/75 med 657 000 kr. Anslaget bör tas upp med 2 229 000 kr.

1. Pris- och löneomräkning 97 000 kr.

2. 0-alternativet innebär en nedskärning av de koncentrerade insatserna på områdena arbetsmiljö och arbetsteknik samt beståndsanläggning (— 14 000 kr.).

Departementschefen

Anslaget bör höjas till 1 719 000 kr. Jag har därvid beräknat medel för bl. a. intensifierad rådgivning i frågor om arbetsmiljö, arbetarskydd och arbetsteknik. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Kursverksamhet för skogsbrukets rationalisering m.m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 719 000 kr.

E. FISKE**E 1. Fiskeristyrelsen**

1972/73 Utgift	6 292 716
1973/74 Anslag	7 601 000
1974/75 Förslag	8 043 000

Fiskeristyrelsen är central förvaltningsmyndighet för ärenden angående fiske och fiskerinäringen i den mån sådana ärenden ej ankommer på statens jordbruksnämnd. Styrelsen är chefsmyndighet för statens lokala fiskeriadministration.

Fiskeristyrelsen leds av en styrelse. Chef för fiskeristyrelsen är en överdirektör. Inom styrelsen finns tre byråer, nämligen byrån för saltvattensfisket, byrån för sötvattensfisket och administrativa byrån, samt ett havsfiskelaboratorium och ett sötvattenslaboratorium.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Fiskeristyrelsen	Departementschefen
Personal			
Handläggande personal	28	+ 5	—
Övrig personal	64	+10	—
	92	+15	—
Anslag			
Lönekostnader för tjänstemän	4 073 000	+ 947 000	+ 126 000
Lönekostnader för annan personal än tjänstemän	1 576 000	+ 236 000	+ 158 000
Sjukvård	6 000	+ 10 000	+ 8 000
Reseersättningar	194 000	+ 53 000	+ 10 000
Därav utrikes resor	(15 000)	(+ 5 000)	(—)
Lokalkostnader	618 000	+ 92 000	+ 89 000
Expenser	203 000	+ 141 000	+ 14 000
Fiskeriundersökningsfartygens omkostnader	628 000	+ 50 000	+ 22 000
Övriga utgifter	303 000	+ 80 000	+ 15 000
	7 601 000	+ 1 609 000	+ 442 000

Fiskeristyrelsen

1. Pris- och löneomräkning 597 000 kr., varav 97 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. 0-alternativet innebär minskad insats av extra personal på fiskeriundersökningsfartygen och kortare gångtid för fartygen. Minskningen förutsätts endast drabba institutioner och vetenskapsidkare utanför fiskeristyrelsen och statens naturvårdsverk. (—405 000 kr.)

3. För att ombesörja styrelsens kontakter och samarbete med press, radio och television behövs en byrådirektör (+ 88 000 kr.).

4. Med hänsyn till fackbyråernas krav på service i juridiska och administrativa frågor föreslås förstärkning av administrativa byrån med ytterligare en byrådirektör. För kamerala uppgifter och skrivgöromål erfordras ytterligare en kansliskrivare och ett biträde. Två extra tjänster för handläggning av ärenden rörande lån och stöd till fiskerinäringen bör föras upp på extra ordinarie stat. (+ 167 000 kr.)

5. Saltvattensfiskebyråns sektion för tekniska ärenden, som handlägger fiskehamnsärenden, bör förstärkas med ett biträde (+ 38 000 kr.).

6. Vid fackbyråernas sektion för fritidsfiske behövs en fiskerikonstulent och ett biträde (+ 114 000 kr.).

7. Med anlitande av tillfälliga anslagsmedel pågår vid sötvattenslaboratoriet forskning rörande vissa kräftdjursproblem, bl. a. insättning av kräftdjur som fisknäring i reglerade sjöar och utsättning av signalkräfta. För att tillgodose behovet av fortsatt, långsiktig forskning på detta område behöver laboratoriet ytterligare en laborator. Två biträdestjänster vid laboratoriet som f. n. avlönas av fiskeavgiftsmedel bör föras över på ordinarie stat. Dessutom föreslås ökade medel för laboratoriets publiceringsverksamhet. (+ 191 000 kr.)

8. För havsfiskelaboratoriets uppgifter inom den kemiska oceanografin behövs ytterligare en laborator. Samtidigt kan en tjänst som förste fiskeriinspektör dras in. För att avlasta laboratorerna rutingöromål, särskilt på fiskeriundersökningsfartygen, erfordras ytterligare en fiskerikonstulent. Vidare krävs tre laboratorieassistenter för att effektivisera rutinprovtagningen på fisk och bearbetningen av hydrografiskt material. Vid laboratoriet behövs också en instrumentmakare och verkstadsutrustning. Medel föreslås även för tillfällig arbetshjälp och för databehandling av biologiskt och hydrografiskt material. (+ 414 000 kr.)

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Fiskeristyrelsen* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 8 043 000 kr.

E 2. Fiskeriintendenten m. m.

1972/73 Utgift	1 118 582
1973/74 Anslag	1 094 000
1974/75 Förslag	1 225 000

Statens lokala fiskerieradministration omfattar fiskeriintendentorganisationen, statens fiskeriingenjör, statens fiskodlingsanstalt i Älvkarleby och statens fiskeriförsöksanstalt i Kälarne. Fiskeriintendentorganisationen är fördelad på fem sötvattensdistrikt och två kust- och havsdistrikt. I varje distrikt finns en fiskeriintendent som chef.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Fiskeristyrelsen	Departementschefen
Personal			
Handläggande personal	11	+ 6	—
Övrig personal	3	+ 6	—
	14	+ 12	—
Anslag			
<i>Utgifter</i>			
Lönekostnader	1 094 000	+ 730 000	+ 33 000
Sjukvård	1 000	—	—
Reseersättningar	107 000	+ 68 000	+ 5 000
Lokalkostnader	83 000	+ 90 000	+ 90 000
Expenser	38 000	+ 24 000	+ 3 000
	1 323 000	+ 912 000	+ 131 000
<i>Uppbördsmedel</i>			
Bidrag av vissa fiske- och arrendeavgiftsmedel	130 000	+ 5 000	+ 5 000
Ersättningar för undersökningar	99 000	— 5 000	— 5 000
	229 000	—	—
Nettoutgift	1 094 000	+ 912 000	+ 131 000

Fiskeristyrelsen

1. Pris- och löneomräkning 85 000 kr., varav 27 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. 0-alternativet beräknas vad gäller slopande av arvdestjänst för fiskeriingenjör inte på kort sikt inskränka fiskerieradministrationens insatsmöjligheter. I fråga om minskad insats av extra personal och minskad reseverksamhet väntas särskilt verksamheten vid de personellt mindre distriktskontoren bli lidande. (—58 000 kr.)

3. På grund av den starka ökningen av miljövårdsärenden bör liksom f. n. är fallet vid fiskeriintendentkontoret i övre södra distriktet även övriga sex intendentkontor förstärkas med en byrådirektör vid vart och ett av kontoren. Dessutom bör samtliga intendentkontor tillföras ett kvalificerat biträde. (+ 777 000 kr.)

4. För att ordna vattenförsörjningen vid statens fiskeriförsöksstation i Kälarne har genom byggnadsstyrelsens försorg anlagts en vattenled-

ning från Ansjön till försöksstationen. Anläggningskostnaden uppgår till ca 900 000 kr. och den årliga hyresersättningen till byggnadsstyrelsen till 50 000 kr. Tillgången på vattenavgiftsmedel, med vilka försöksstationens drift eljest bekostas, medger inte att hyreskostnaden finansieras av dessa medel. (+ 50 000 kr.)

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 1 225 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att till *Fiskeriintendenter m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 225 000 kr.

E 3. Främjande i allmänhet av fiskerinäringen

1972/73 Utgift	213 269	Reservation	478 098
1973/74 Anslag	275 000		
1974/75 Förslag	275 000		

Från anslaget utgår bidrag till främjande i allmänhet av fiskerinäringen i enlighet med plan som Kungl. Maj:t fastställer på förslag av fiskeristyrelsen. Vidare utgår ersättning för förlust på försöksfiske för vilket statsgaranti har lämnats enligt kungörelsen (1953: 242) angående statsgaranti för försöksfiske (ändrad senast 1969: 370). Från anslaget utgår också statsbidrag till inköp av radiotelefonanläggning och livräddningsflotte på fiskefartyg. Dessutom bestrids från anslaget vissa särskilda kostnader för bevakningsfartyg till stöd för det svenska sillfisket på Nordsjön. Från anslaget utgår även ersättning till samerna för visst avgiftsfritt fiske på statens vatten inom Norrbottens län.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Fiskeristyrelsen	Departementschefen
Anslag			
Till Kungl. Maj:ts disposition	127 000	—	—
Täckande av förluster på grund av främjande av försöksfiske	—	—	—
Bidrag till anskaffande av radiotelefon m. m. på fiskefartyg	65 000	—	—
Vissa kostnader för stödfartyg för sillfisket	75 000	—	—
Ersättning till samerna för visst avgiftsfritt fiske	8 000	—	—
	275 000	—	—

Fiskeristyrelsen

1. Ramen för statsgarantier för förluster på försöksfiske föreslås bli höjd från f. n. 200 000 kr. till 300 000 kr.

2. I särskild skrivelse föreslår fiskeristyrelsen att bidrag till inköp av radiotelefon på gränsvågbandet får utgå med högst 50 % av inköpskostnaden i stället för som f. n. med högst 1 200 kr. per anläggning. Ändringen föranleds av internationella bestämmelser som medför att befintliga gränsvågtelefonstationer skall bytas ut mot nya anläggningar av annan konstruktion senast år 1982. Anläggningar av den äldre typen kostar f. n. ca 3 000—5 000 kr. per styck i inköp, medan de nya anläggningarna kostar ca 10 000—12 000 kr.

Remissyttrande

Riksrevisionsverket är inte berett att tillstyrka en höjning av bidragen till anskaffande av radiotelefon i enlighet med fiskeristyrelsens förslag. Verket anför att kommunikationsradio numera bör betraktas som en normal utrustningsdetalj i fiskefartyg och att kostnaden för radioanläggningarna trots prishöjningen endast utgör en mindre del av yrkesfiskets investeringar.

Departementschefen

Garantiramen för försöksfiske höjdes genom beslut av riksdagen år 1969 från 160 000 kr. till 200 000 kr. Jag förordar att ramen höjs till 250 000 kr.

Bidrag till inköp av radiotelefon får enligt nuvarande bestämmelser utgå med högst 1 200 kr. per anläggning. Befintliga större anläggningar måste till följd av internationella bestämmelser efter hand bytas ut mot väsentligt dyrare sådana. Maximigränsen för bidrag till inköp av radiotelefon bör höjas till 3 000 kr.

Anslaget bör såsom fiskeristyrelsen föreslagit tas upp med oförändrat belopp. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Främjande i allmänhet av fiskerinäringen* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 275 000 kr.

E 4. Kursverksamhet på fiskets område

1972/73 Utgift	291 738	Reservation	403 325
1973/74 Anslag	305 000		
1974/75 Förslag	305 000		

Anslaget används för yrkesutbildning av fiskare, för viss fortbildning av fiskeritjänstemän samt för undervisningskurser och studieresor som är

till nytta för verksamheten i sammanslutningar av större betydelse för fritidsfisket.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Fiskeristyrelsen	Departementschefen
Anslag			
Till fiskeristyrelsens disposition för yrkesutbildning av fiskare m.m.	265 000	- 10 000	—
Statsbidrag till Södra Sveriges Fiskeriförening	20 000	—	—
Statsbidrag till Svenska fiskarens studieförbund för dess allmänna verksamhet	20 000	—	—
Statsbidrag till Sveriges Fritidsfiskares Riksförbund för kostnader för centralt anordnade kurser	—	+ 10 000	—
	305 000	—	—

Fiskeristyrelsen

Ansökningarna om bidrag till kurser för yrkesutbildning av fiskare uppgår f. n. till ca 474 000 kr. För fritidsfiskets utbildningsbehov tar styrelsen upp 10 000 kr. Posten till styrelsens disposition för yrkesutbildning av fiskare föreslås bli minskad med samma belopp. Övriga poster under anslaget bör föras upp med oförändrade belopp.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen förordar jag att anslaget förs upp med oförändrat belopp. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Kursverksamhet på fiskets område* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 305 000 kr.

E 5. Bidrag till fiskehamnar m. m.

1972/73 Utgift	1 732 570	Reservation	2 048 316
1973/74 Anslag	3 000 000		
1974/75 Förslag	3 600 000		

Från anslaget utgår bidrag enligt kungörelsen (1971: 384) om statsbidrag till byggande av fiskehamnar. Från anslaget täcks också eventuella underskott vid driften av kvarvarande statliga fiskehamnar och kostnader för underhåll och drift av fiskefyrrar samt för utmärkning av

fiskegränser. Vidare bestrids kostnaderna för fiskets andel i sjöfartsverkets utgifter för farledsverksamheten, sjöräddningsväsendet, fyrar och andra säkerhetsanordningar m. m.

Fiskeristyrelsen

Reserverade och för innevarande budgetår anvisade medel beräknas komma att i det närmaste tas i anspråk under budgetåret. För budgetåret 1974/75 beräknas medelsbehovet till sammanlagt 5 213 000 kr. Därav upptas för statsbidrag till byggande av fiskehamnar 3 000 000 kr., för fiskets andel i sjöfartsverkets utgifter för farledsverksamheten m. m. 1 813 000 kr., för underskott vid driften av de statliga fiskehamnarna 300 000 kr. samt för underhåll och drift av fiskefyrar och utmärkning av fiskegränser 100 000 kr.

Departementschefen

Det totala anslagsbehovet beräknar jag till 3 600 000 kr. Därtill kommer den behållning av reservationsmedel som kan föreligga vid ingången av nästa budgetår. Vid min bedömning har jag beräknat bl. a. 1 689 000 kr. för att täcka fiskets andel i sjöfartsverkets kostnader för farledsverksamheten m. m.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till fiskehamnar m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 3 600 000 kr.

E 6. Isbrytarhjälp åt fiskarbefolkningen

1972/73 Utgift	1 600
1973/74 Anslag	20 000
1974/75 Förslag	20 000

Från anslaget utgår bidrag och ersättning i samband med isbrytningen för fiskets behov dels på ost- och sydkusten samt under särskilda förhållanden i de största insjöarna, dels på västkusten.

Fiskeristyrelsen

Anslaget bör föras upp med oförändrat belopp.

Departementschefen

Anslaget bör i enlighet med fiskeristyrelsens förslag föras upp med oförändrat belopp. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Isbrytarhjälp åt fiskarbefolkningen* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 20 000 kr.

E 7. Restitution av bensinskatt till fiskerinäringen

1972/73 Utgift	1 103 907	Reservation	849 876
1973/74 Anslag	1 100 000		
1974/75 Förslag	1 162 000		

Anslaget avser kollektiv återbäring av skatt på bensin, som förbrukas i yrkesmässigt fiske. Medlen fördelas av fiskeristyrelsen efter ansökan av vissa fiskarorganisationer samt i övrigt efter förslag av lantbruksnämnderna. Anslaget beräknas på grundval av kalkyler över bensinåtgången som utförs av lantbruksnämndernas fiskerikonsulenter med tre års mellanrum.

Fiskeristyrelsen

Bensinåtgången per år i yrkesmässigt fiske har år 1971 beräknats till 2 064 600 liter för perioden 1973/74—1975/76. Restitutionsbeloppet är 56 öre per liter. Anslaget beräknas till 1 162 000 kr.

Departementschefen

Jag biträder fiskeristyrelsens förslag. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Restitution av bensinskatt till fiskerinäringen* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 1 162 000 kr. att avräknas mot automobilskattebidragen.

E 8. Särskilt omställningsstöd till fiskare, m. m.

1972/73 Utgift	266 500
1973/74 Anslag	3 000 000
1974/75 Förslag	3 000 000

Från anslaget utgår dels omställningsstöd till fiskare som avser att framdeles varaktigt utöva annan yrkesverksamhet, dels bidrag till vissa fiskare med anledning av förbudet mot sillfiske i Nordsjön och Skagerak.

Fiskeristyrelsen

Styrelsen föreslår en ökad satsning på det s. k. Nordsjöstödet och till följd härav en ändring av normerna för stödet samt borttagande av omställningsstöden eller eventuellt skärpta krav för desamma. Anslaget bör föras upp med oförändrat belopp.

Departementschefen

Särskilda omställningsbidrag bör få utgå även budgetåret 1974/75. Från anslaget bör även liksom för innevarande budgetår kunna utgå

särskilda bidrag med anledning av reglering av fisket. Jag är inte nu beredd att ta ställning till fiskeristyrelsens förslag i fråga om ändrade normer för stödet. Anslaget bör föras upp med oförändrat belopp.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Särskilt omställningsstöd till fiskare, m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 3 000 000 kr.

E 9. Täckande av förluster vid statlig kreditgaranti till fiske

1972/73 Utgift	1 790 927
1973/74 Anslag	1 000
1974/75 Förslag	1 000

Från anslaget bestrids bl. a. utgifter för att täcka förluster på grund av statlig garanti för lån till konsolidering av de ekonomiska förhållandena vid fiskeföretag, för lån till investeringar inom fiskets berednings- och konservindustri samt för lån till vissa åtgärder som främjar fritidsfisket. Bestämmelser för verksamheterna har meddelats i regleringsbrev den 18 juni 1971 och kungörelsen (1971: 445) om statligt stöd till fiskerinäringen (ändrad 1972: 249).

Fiskeristyrelsen

Garantiramarna bör för nästa budgetår föras upp med oförändrade belopp av 20 milj. kr. för lån till konsolidering av de ekonomiska förhållandena vid fiskeföretag, 5 milj. kr. för lån till investeringar inom fiskets berednings- och konservindustri samt 2 milj. kr. för lån till vissa åtgärder som främjar fritidsfisket. Med hänsyn till belastningen bör anslaget tas upp med 1 milj. kr.

Styrelsen anmäler att ingen ansökan inkommit om garanti för lån till investering i kortfiskeområde och föreslår att denna stödform vad gäller sådana investeringar avskaffas och ersätts med ett bidragssystem samt att under ett nytt reservationsanslag, benämnt Främjande av fritidsfisket, anvisas 450 000 kr. för ändamålet.

Departementschefen

Fiskeristyrelsens förslag om anvisande av medel för bidrag till investeringar i kortfiskeområden m. m. kan jag inte nu förorda.

I övrigt biträder jag fiskeristyrelsens förslag. Anslaget bör föras upp med oförändrat belopp.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

- medge att under budgetåret 1974/75 statlig garanti beviljas för lån till konsolidering av fiskeföretag intill ett sammanlagt belopp av 20 000 000 kr., för lån till investeringar inom fiskets berednings- och konservindustri intill ett belopp av 5 000 000

kr. och för lån till åtgärder som främjar fritidsfisket intill ett belopp av 2 000 000 kr.,

2. till *Täckande av förluster vid statlig kreditgaranti till fiske* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

E 10. Kostnader för fiskeutredningar i vattenmål m. m.

1972/73 Utgift	141 216
1973/74 Anslag	1 000
1974/75 Förslag	1 000

Från anslaget bestrids kostnaderna för de fiskeutredningar i enskilda vattenmål, vilka utförs inom den lokala statliga fiskeristyrningen. Kostnaderna finansieras med ersättningar som tas till uppörd under anslaget. Ersättningarna betalas av sökandena i de vattenmål i vilka särskilda utredningar utförs.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Fiskeristyrningen	Departementschefen
Personal			
Handläggande personal	9	—	—
Övrig personal	45	—	—
	54	—	—

Fiskeristyrningen

Anslaget bör föras upp med oförändrat belopp.

Departementschefen

Jag biträder fiskeristyrningens förslag. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Kostnader för fiskeutredningar i vattenmål m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

E 11. Ersättning till strandägare för mistad fiskerätt m. m.

1972/73 Utgift	456 665
1973/74 Anslag	1 000 000
1974/75 Förslag	750 000

Från anslaget bestrids huvudsakligen ersättningar till strandägare enligt lagen (1950: 599) om ersättning för mistad fiskerätt m. m. (ändrad senast 1960: 708).

Fiskeristyrelsen

Anslaget bör föras upp med oförändrat belopp.

Departementschefen

Anslaget bör föras upp med 750 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Ersättning till strandägare för mistad fiskerätt m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 750 000 kr.

E 12. Fiskeriundersökningsfartyg

1972/73 Utgift	3 357 632	Reservation	3 498 877
1973/74 Anslag	6 500 000		
1974/75 Förslag	1 000 000		

Från anslaget bestrids kostnaderna för att bygga ett nytt fiskeriundersökningsfartyg som skall ersätta undersökningsfartyget Skagerak.

Fiskeristyrelsen

Det totala medelsbehovet för att bygga och utrusta fartyget har beräknats till 18,5 milj. kr. fördelat på budgetåren 1971/72—1973/74. Härtill kommer medel för att bestrida kostnader på grund av mervärdesskatt och rörligt pris under budgetåret 1974/75.

Departementschefen

Anslaget bör föras upp med 1 milj. kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Fiskeriundersökningsfartyg* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 1 000 000 kr.

E 13. Bidrag till fiskare med anledning av avlysning av fiskevatten

1972/73 Utgift	—	Reservation	707 017
1973/74 Anslag	1 000		
1974/75 Förslag	1 000		

Från anslaget utgår bidrag till utövare av yrkesmässigt fiske inom vattenområde där utkomstmöjligheterna av fiske försämrats genom avlysning på grund av att fisk från området genom förorening får anses otjänlig till människoföda.

Fiskeristyrelsen

Med hänsyn till belastningen på anslaget och till reservationen bör anslaget föras upp med oförändrat belopp.

Departementschefen

Anslaget bör i enlighet med fiskeristyrelsens förslag föras upp med oförändrat belopp. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att till *Bidrag till fiskare med anledning av avlysning av fiskevatten* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 1 000 kr.

F. SERVICE OCH KONTROLL**F 1. Statens livsmedelsverk**

1972/73 Utgift	15 103 077
1973/74 Anslag	20 084 000
1974/75 Förslag	21 520 000

Statens livsmedelsverk är central förvaltningsmyndighet för livsmedelsfrågor. Till verkets förvaltningsområde hör även besiktningsveterinärorganisationen.

Livsmedelsverket leds av en styrelse. Chf för verket är en generaldirektör. Inom verket finns tre avdelningar, nämligen hygienavdelningen, undersökningsavdelningen och administrativa avdelningen. Avdelningarna är organiserade på sammanlagt fem byråer och tre laboratorier.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Statens livsmedelsverk	Departementschefen
Personal			
Handläggande personal	75	+12	+ 2
Övrig personal	125	+ 3	—
	200	+15	+ 2
Anslag			
Lönekostnader	12 152 000	+ 1 749 000	+ 799 000
Sjukvård	24 000	+ 3 000	+ 2 000
Resesättningar	301 000	+ 187 000	+ 220 000
Därav utrikes resor	(65 000)	(+ 10 000)	(—)
Resor som ersätts av uppdragsgivare	10 000	—	—
Lokalkostnader	1 496 000	+ 277 000	+ 280 000
Expenser	1 636 000	+ 159 000	+ 75 000
Utrednings- och undersökningskostnader	2 891 000	+ 144 000	+ 144 000
Uppdragsverksamhet	60 000	—	—
Kursverksamhet	714 000	— 230 000	— 140 000
Informationsverksamhet	346 000	+ 24 000	+ 24 000
Teknisk expertis m. m. på det regionala planet	454 000	+ 32 000	+ 32 000
	20 084 000	+ 2 345 000	+ 1 436 000

Inkomster vid statens livsmedelsverk, som redovisas på driftbudgetens inkomstsida under uppbörd i statens verksamhet, beräknas till 1 150 000 kr. (1973/74 1 150 000 kr.).

Statens livsmedelsverk

1. Pris- och löneomräkning 1 302 000 kr., varav 284 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. Alternativ 0 innebär i första hand minskad omfattning av verkets undersökningar rörande förekomsten av pesticider i grönsaker och frukt samt begränsning av möjligheten till särskilda undersökningsprojekt i fråga om främmande ämnen m. m. i livsmedel (— 1 055 000 kr.).

3. Genom att minska anslagsposten till kursverksamhet med 266 000 kr. ges utrymme för utökning av verksamheten vid hygienavdelningen och undersökningsavdelningen m. m. Med hänsyn till arbetsbelastningen i fråga om införselärenden bör hanteringsbyrån förstärkas med ytterligare en byrådirektör. En tjänst som laboratorieläkare vid livsmedelslaboratoriets näringssektion bör bytas ut mot en laboratoristjänst. Vid toxikologiska laboratoriet behövs en toxikolog med docentkompetens och en assistent för verksamhet med specifikt sjukdomsfria djur. Till utrikes resor för innehavare av vissa specialtjänster behövs 10 000 kr. för studier av bl. a. djurexperimentell toxikologi. För studiebidrag till personal som deltar i utbildning med nära anknytning till tjänsten behövs 10 000 kr.

4. För inspektionsverksamheten inom produktionskontrollen behöver produktionsbyrån ytterligare en statsinspektör samt en avdelningsdirektör. Byrån bör vidare förstärkas med ytterligare en byrådirektör för att organisera livsmedelsverkets kursverksamhet. (+292 000 kr.)

5. För att tillgodose normbyråns behov av personalförstärkning bör en för charkuterivarukontroll avsedd assistenttjänst på byrån bytas ut mot en högre assistenttjänst (+16 000 kr.).

6. För att leda metodutveckling och utarbeta metodanvisningar för bl. a. regionala livsmedelslaboratorier behövs en förste mikrobiolog vid livsmedelslaboratoriets biologiska sektion. Med hänsyn till de ökande arbetsuppgifterna inom näringsområdet behöver näringssektionen ytterligare en assistent. (+149 000 kr.)

7. Till följd av de krav som utvecklingen inom det livsmedelstoxikologiska området ställer på toxikologiska laboratoriet behöver det förstärkas med en förste biokemist, två assistenter och tre laboratorieassistenter (+365 000 kr.).

8. För att biträda pressombudsmannen vid kanslibyrån behövs en assistent (+71 000 kr.).

9. För flyttnings- och reseersättningar till personalen med anledning av verkets omlokalisering till Uppsala beräknas för nästa budgetår ett medelsbehov av 150 000 kr.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 21 520 000 kr. Jag har därvid beräknat medel för en laborator vid livsmedelslaboratoriets näringssektion. Samtidigt kan en tjänst som laboratorieläkare vid sektionen dras in. Vidare har jag räknat medel för ytterligare en byrådirektör vid hanteringsbyrån samt för en assistent vid toxikologiska laboratoriet (3). Jag har dessutom tagit upp 212 000 kr. för kostnader för verkets omlokalisering till Uppsala (9).

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens livsmedelsverk* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 21 520 000 kr.

F 2. Täckande av vissa kostnader för köttbesiktning vid kontrollslakterier

1972/73 Utgift	7 914 239
1973/74 Anslag	9 182 000
1974/75 Förslag	9 160 000

Från detta anslag avlönas personal som utför köttbesiktning vid kontrollslakterierna. Statens utgifter för ändamålet täcks av slakteriföretagen och i fråga om renkontrollslakterier av renägarna enligt särskild taxa.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Statens livsmedelsverk	Departementschefen
Personal			
Veterinärtjänster ¹	79	- 2	- 2
Assistenttjänster	24	—	—
	103	- 2	- 2
Anslag			
Lönekostnader	8 838 000	- 108 000	- 113 000
Sjukvård	2 000	—	—
Reseersättningar	335 000	+ 90 000	+ 90 000
Expenser	7 000	+ 3 000	+ 1 000
	9 182 000	- 15 000	- 22 000

¹ Härtill kommer ca 20 veterinärer som utför besiktning vid renkontrollslakterier.

Avgifter för köttbesiktning, vilka redovisas på driftbudgetens inkomstsida under uppbörd i statens verksamhet, beräknas till 8,3 milj. kr. (1973/74 7,8 milj. kr.).

Statens livsmedelsverk

1. Pris- och löneomräkning 74 000 kr. Höjt lönekostnadspålägg utgör 207 000 kr.

2. Under budgetåret 1971/72 har fem kontrollslakterier lagts ned. Till följd därav utnyttjas inte tre tjänster som överveterinär i Ae 28 och två tjänster som besiktningsveterinär i Ae 27. Två av tjänsterna bör dras in och tre omvandlas till tjänster som förste besiktningsveterinär i Ae 26. Vidare bör antalet tjänster som förste besiktningsveterinär i Ag 26 ökas med en till högst åtta. Samtidigt kan en tjänst som överveterinär i Ag 28 utgå. (— 182 000 kr.)

3. Med hänsyn till belastningen samt prisomräkning bör anslagsposten till reseersättningar räknas upp med 90 000 kr.

4. För inköp av facklitteratur och facktidskrifter behövs ytterligare 3 000 kr.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Täckande av vissa kostnader för köttbesiktning vid kontrollslakterier* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 9 160 000 kr.

F 3. Statens veterinärmedicinska anstalt

1972/73 Utgift	14 973 987
1973/74 Anslag	15 168 000
1974/75 Förslag	16 354 000

Statens veterinärmedicinska anstalt utför praktiskt-vetenskapliga undersökningar, vetenskaplig forskning och andra arbeten, som äger samband därmed, inom veterinärmedicinens och livsmedelshygienens områden. Anstalten producerar sera, vacciner och andra bakteriologiska preparat för djursjukvård. Anstalten bedriver upplysnings- och forskningsverksamhet bl. a. i fråga om bekämpning av kreaturssjukdomar.

Statens veterinärmedicinska anstalt leds av en styrelse. Chef för anstalten är en föreståndare. Inom anstalten finns sju avdelningar, bakteriologiska avdelningen, virologiska avdelningen, patologisk-anatomiska avdelningen, kemiska avdelningen, parasitologiska avdelningen, produktionsavdelningen och konsulentavdelningen samt en ekonomisektion. Därjämte finns vid anstalten en tjänst som statsepizootolog.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Statens veterinärmedicinska anstalt	Departementschefen
Personal			
Handläggande personal	52	+ 7	—
Övrig personal	156	+ 9	—
	208	+16	—
Anslag			
Lönekostnader	10 976 000	+1 663 000	+ 514 000
Sjukvård	20 000	+ 10 000	+ 10 000
Resesättningar	91 000	+ 24 000	+ 5 000
Därav utrikes resor	(16 000)	(+ 4 000)	(—)
Lokalkostnader	1 683 000	+ 293 000	+ 293 000
Expenser	186 000	+ 5 000	+ 5 000
Särskilda undersökningar	168 000	+ 2 000	+ 2 000
Övriga utgifter	2 044 000	+ 376 000	+ 357 000
	15 168 000	+2 373 000	+1 186 000

Inkomster vid statens veterinärmedicinska anstalt, som redovisas på driftbudgetens inkomstsida under uppörd i statens verksamhet, beräknas till 4,8 milj. kr. (1973/74 4,7 milj. kr.).

Statens veterinärmedicinska anstalt

1. Pris- och löneomräkning 1 205 000 kr., varav 267 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.
2. 0-alternativet innebär minskad personal och minskade omkostnader med tillhoppa 775 000 kr.
3. Under bakteriologiska avdelningen begärs 46 000 kr. såsom arvode till aspirantveterinärer för att vinna förbättrade möjligheter att rekrytera veterinärtjänster.
4. Virologiska avdelningen behöver förstärkning med en laborator och en laboratorieassistent för uppbyggnad av ett laboratorium för mul- och klövsjukediagnostik (+142 000 kr.).
5. För patologisk-anatomiska avdelningen behövs en ny laboratorstjänst för att kunna tillfredsställande bemästra rutinmaterialet samt forsknings- och utvecklingsarbetet (+98 000 kr.). Avdelningen behöver även förstärkning med en institutionstekniker med hänsyn till ökad arbetsvolym i obduktionssalen (+41 000 kr.).
6. För att fylla bristen på kvalificerad personal vid kemiska avdelningen föreslås en tjänst som förste kemist (+73 000 kr.).
7. En tjänst som statsveterinär i ungnöts- och fårsjukdomar begärs vid konsulentavdelningen med hänsyn till talrika sjukdomsproblem hos dessa djurslag och för att kunna handleda regionalt placerade djurslags-specialister (+100 000 kr.). Vidare begärs för denna avdelning en bi-

trädande konsulent i husdjurshygien med hänsyn till de starkt ökade arbetsuppgifterna inom denna sektor av konsulentverksamheten (+84 000 kr.). Dessutom föreslås överföring till ordinarie stat av den till avdelningen knutna viltkonsulenten, som f. n. avlönas av medel ur jaktvårdsfonden (+108 000 kr.). Härvid uppkommer även vissa följd-kostnader (+15 000 kr.).

8. Parasitologiska avdelningen behöver en befattning som institutions-tekniker för att fylla en påtaglig brist i organisationen (+41 000 kr.).

9. Medel begärs för en beredskapsassistent, en instrumentmakare, en laboratorieassistent och tre kvalificerade kontorsbiträden. Vidare tas kostnader upp för diagnostikberedskap m. m. (+242 000 kr.).

10. För förberedelse av omlokalisering till Uppsala tas upp kostnader för två tjänstemän och därutöver vissa konsultkostnader (+178 000 kr.).

Departementschejen

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens veterinärmedicinska anstalt* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 16 354 000 kr.

F 4. Anskaffande av viss laboratorieutrustning m. m.

1972/73 Utgift	158 801	Reservation	27 661
1973/74 Anslag	50 000		
1974/75 Förslag	50 000		

Anslaget är avsett för inköp av sådan laboratorieutrustning m. m. som krävs under beredskapstillstånd och krig.

Lantbruksstyrelsen

Styrelsen föreslår att anslaget förs upp med 150 000 kr., varav 50 000 kr. för lokalhyror och andra fasta kostnader, 35 000 kr. för övning i uppsättning av beredskapslaboratorium samt 65 000 kr. för utbyte av substrat vid ett laboratorium, inköp av viss materiel m. m.

Departementschefen

Anslaget bör föras upp med 50 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Anskaffande av viss laboratorieutrustning m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 50 000 kr.

F 5. Veterinärstaten

1972/73 Utgift	20 258 151
1973/74 Anslag	20 728 000
1974/75 Förslag	23 287 000

Från anslaget avlönas personal i distriktsveterinärorganisationen. Vidare bekostas bl. a. viss kursverksamhet för veterinärpersonal m. fl.

1973 års riksdag har antagit ändrade grunder för distriktsveterinärorganisationen (prop. 1973: 178, JoU 1973: 51, rskr 1973: 378).

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Lantbruksstyrelsen	Departementschefen
Personal			
Distriktsveterinärer	285	—	—
Veterinärstipendiater	12	—	—
	297	—	—
Anslag			
Lönekostnader	18 863 000	+ 2 461 000	+ 2 461 000
Sjukvård	11 000	—	—
Reseersättningar	1 719 000	—	—
Expenser	21 000	+ 342 000	+ 101 000
Kursverksamhet	111 000	—	—
Omkostnader vid karantänsanstalten i Haparanda för husdjur	3 000	— 3 000	— 3 000
	20 728 000	+ 2 800 000	+ 2 559 000

Lantbruksstyrelsen

1. Pris- och löneomräkning m. m. 2 461 000 kr., varav 496 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. För personalvårdande åtgärder m. m. behövs 8 000 kr.

3. Automatisk databehandling av distriktsveterinärernas praktikverksamhet bör införas. Kostnaderna för budgetåret 1974/75 beräknas till 333 000 kr., varav 103 000 kr. för engångsutgifter.

4. Karantänsanstalten i Haparanda avvecklas (— 3 000 kr.).

Departementschefen

Hur den av föregående års riksdag antagna ändringen i grunderna för distriktsveterinärorganisationen påverkar förevarande anslag för budgetåret 1974/75 kan ännu inte överblickas.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 23 287 000 kr. Jag har därvid beräknat medel för utvidgad verksamhet med automatisk databehandling av distriktsveterinärernas praktikverksamhet.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen
att till *Veterinärstaten* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslags-
anslag av 23 287 000 kr.

F 6. Bekämpande av smittsamma husdjursjukdomar, m. m.

1972/73 Utgift	6 494 368
1973/74 Anslag	4 000 000
1974/75 Förslag	4 000 000

Anslaget är främst avsett för kostnader och ersättningar i samband med bekämpande av eller beredskap mot smittsamma husdjursjukdomar, såsom salmonellos och mul- och klövsjuka.

Lantbruksstyrelsen

Styrelsen föreslår att anslaget förs upp med 4 milj. kr. och att styrelsen bemyndigas att liksom för innevarande budgetår använda högst 200 000 kr. av anslaget för särskilda undersökningar avseende främst salmonellos.

Departementschefen

Jag biträder lantbruksstyrelsens förslag. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen
att till *Bekämpande av smittsamma husdjursjukdomar, m. m.*
för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 4 000 000 kr.

F 7. Bidrag till djursjukvård i vissa fall

1972/73 Utgift	601 975
1973/74 Anslag	600 000
1974/75 Förslag	600 000

Anslaget disponeras av samtliga länsstyrelser för bidrag enligt kungörelsen (1946: 164) om statsbidrag till mindre bemedlade för djursjukvård m. m. (ändrad senast 1971: 1147).

Lantbruksstyrelsen

Bidrag utgår till djurägare vars taxerade årsinkomst inte överstiger 5 000 kr. Anslaget föreslås föras upp med oförändrat belopp.

Departementschefen

Jag biträder lantbruksstyrelsens förslag. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen
att till *Bidrag till djursjukvård i vissa fall* för budgetåret 1974/
75 anvisa ett förslagsanslag av 600 000 kr.

F 8. Veterinärinrättningen i Skara

1972/73 Utgift	768 703
1973/74 Anslag	819 000
1974/75 Förslag	700 000

Veterinärinrättningen i Skara, som organisatoriskt lyder under veterinärhögskolan, är sjukvårdsanstalt för husdjur och utövar djursjukvård mot ersättning. Vid inrättningen får även bedrivas vetenskapliga undersökningar rörande husdjurens sjukdomar.

Veterinärinrättningen leds av en nämnd. Förordande och platschef är en chefsveterinär.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Veterinärhögskolan	Departementschefen
Personal			
Veterinär personal	5	—	—
Övrig personal	15	—	—
	20	—	—
Anslag			
<i>Utgifter</i>			
Lönekostnader	604 000	+ 68 000	+ 68 000
Omkostnader	965 000	+ 329 000	+ 229 000
	1 569 000	+ 397 000	+ 297 000
<i>Inkomster</i>			
	750 000	+ 416 000	+ 416 000
Nettoutgift	819 000	— 19 000	— 119 000

Veterinärhögskolan

1. Pris- och löneomräkning 81 000 kr., varav 19 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. 0-alternativet innebär en minskning av anslaget med 40 000 kr.

3. Vid veterinärinrättningen bör inrättas en tjänst som stallförman. Delposten för arvoden till tillfällig personal kan i så fall minskas med motsvarande belopp.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till Veterinärinrättningen i Skara för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 700 000 kr.

F 9. Statens centrala frökontrollanstalt: Förvaltningskostnader

1972/73 Utgift	8 936 759
1973/74 Anslag	9 933 000
1974/75 Förslag	10 084 000

Statens centrala frökontrollanstalt är centralt organ för den statliga frökontrollverksamheten med uppgift att mot fastställda avgifter verkställa analysering, provtagning och plombering m. m. av utsädesvaror samt att bedriva forskning och försöksverksamhet i syfte att främja tillhandahållandet av fullgott utsäde. Anstalten bedriver vidare rådgivning och upplysning samt utövar tillsyn av efterlevnaden av lagar och förordningar samt arbetar för samordning av frökontrollverksamheten. Anstalten har hand om uppbörden av växtförädlingsavgifter.

Statens centrala frökontrollanstalt leds av en styrelse. Chef för anstalten är en föreståndare. Anstalten omfattar en huvudinstitution samt två öppna filialer och en sluten filial. Den slutna filialen utför frökontroll vid W. Weibull AB.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Statens centrala frökontrollanstalt	Departementschefen
Personal			
Handläggande personal	26	—	—
Övrig personal	139	— 6	— 6
	165	— 6	— 6
Anslag			
Lönekostnader	6 908 000	+ 150 000	+ 148 000
Sjukvård	20 000	—	—
Reseersättningar	92 000	+ 8 000	+ 5 000
Därav utrikes resor	(7 000)	(+ 2 000)	(+ 1 000)
Lokalkostnader	962 000	+ 37 000	+ 37 000
Expenser	154 000	+ 10 000	+ 7 000
Ersättning till domänverkets fond för upplåten mark	25 000	+ 1 000	+ 1 000
Övriga utgifter	1 772 000	— 26 000	— 47 000
	9 933 000	+ 180 000	+ 151 000

Inkomster vid statens centrala frökontrollanstalt, som redovisas på driftbudgetens inkomstsida under uppbörd i statens verksamhet, beräknas till 6,4 milj. kr. (1973/74 6 milj. kr.).

Statens centrala frökontrollanstalt

1. Pris- och löneomräkning m. m. 375 000 kr., varav 176 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. 0-alternativet innebär en minskning av anslaget med 506 000 kr., varav 214 000 kr. motsvaras av en reell minskning av behovet av medel.

3. Som en följd av intensiv rationalisering beräknas det vara möjligt att nedbringa antalet anställda med sex personer (—178 000 kr.). Vidtagna och påbörjade rationaliseringar under budgetåren 1968/69—1974/75 minskar personalen med sammanlagt 46 personer.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens centrala frökontrollanstalt: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 10 084 000 kr.

F 10. Statens centrala frökontrollanstalt: Utrustning

1972/73 Utgift	31 666	Reservation	30 379
1973/74 Anslag	60 000		
1974/75 Förslag	60 000		

Statens centrala frökontrollanstalt

För att möjliggöra fortsatt utnyttjande av nya tekniska framsteg med personalreduceringar som följd krävs oförändrade medel för investeringar i utrustning.

Effekten av den upprustning som genomförts framgår bäst av att mot gjorda investeringar svarar en för budgetåret 1973/74 årlig besparing av 1,8 milj. kr. i lönekostnader. För att bibehålla nuvarande ambitionsnivå förutsätter anstalten fortsatt oförändrad medelsanvisning under anslagsposten.

Departementschefen

Jag biträder statens centrala frökontrollanstalts förslag. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens centrala frökontrollanstalt: Utrustning* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 60 000 kr.

F 11. Statens växtskyddsanstalt

1972/73 Utgift	7 216 007
1973/74 Anslag	7 910 000
1974/75 Förslag	8 290 000

Statens växtskyddsanstalt är centralt statligt organ för uppgifter på växtskyddets område samt för åtgärder till skydd av vegetabiliska produkter. Anstalten bedriver forskning och praktiska försök i syfte att skydda den inhemska växtodlingen mot sjukdomar och skador, som förorsakas av virus, växter eller djur eller som är av fysiogen art. Anstalten utför vidare undersökningar och utredningar rörande skador, som insekter m. fl. förorsakar på lagrade vegetabiliska produkter. Anstalten anordnar växtskyddskurser för konsulenter och instruktörer samt lämnar allmänheten råd och upplysningar i anslutning till sin verksamhet. Anstalten svarar för kontroll av import och export av växter och växtprodukter.

Statens växtskyddsanstalt leds av en styrelse. Chef för anstalten är en föreståndare. Anstalten består av en central huvudinstitution samt filialer, som är förlagda till olika delar av landet.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Statens växtskyddsanstalt	Departementschefen
Personal			
Handläggande personal	38	+2	—
Övrig personal	72	+7	—
	110	+9	—
Anslag			
Lönekostnader	6 135 000	+ 725 000	+ 209 000
Sjukvård	8 000	—	—
Reseersättningar	196 000	+ 33 000	+ 4 000
Därav utrikes resor	(17 000)	(+ 2 000)	(+ 2 000)
Lokalkostnader	788 000	+ 134 000	+ 131 000
Expenser	196 000	+ 23 000	+ 11 000
Särskilda undersökningar	239 000	+ 24 000	+ 10 000
Övriga utgifter	348 000	+ 48 000	+ 15 000
	7 910 000	+ 987 000	+ 380 000

Avgifter för växtskyddsinspektion m. m., som redovisas på driftbudgetens inkomstsida under uppbörd i statens verksamhet, beräknas till 2 445 000 kr. (1973/74 2 273 000 kr.).

Statens växtskyddsanstalt

1. Pris- och löneomräkning 414 000 kr., varav 147 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.
2. 0-alternativet innebär en anslagsminskning med 408 000 kr.
3. För resistensprövning erfordras en utbyggnad av anstaltens resurser (+61 000 kr.).
4. Undersökningar rörande smågnagare fordrar en anslagsökning (+138 000 kr.).

5. Med hänsyn till det försämrade fytosanitära läget i landet föreslås en förstärkning av anstaltens inspektionsavdelning (+199 000 kr.).

6. En arvodesbefattning för trädgårdsbrukets växtskydd föreslås överförd på extra ordinarie stat. För nödvändig teknisk biträdeshjälp erfordras ett kvalificerat biträde. (-159 000 kr.)

7. För att erhålla behövlig skrivhjälp m. m. vid filialen i Åkarp behövs ett biträde. Även medel för skötsel av trädgård bör anslås. (+46 000 kr.)

8. Den resistensbiologiska forskningen vid anstaltens norrlandsfilial i Röbbäcksdalen fordrar vissa personalförstärkningar. En tjänst som institutionstekniker bör inrättas, varjämte en vaktmästartjänst bör bytas mot en tjänst som försökstekniker (+54 000 kr.).

9. För vissa andra uppgifter behöver anslaget ökas med 16 000 kr.

Departementschefen

Utredningen om kontrollanstalterna på jordbrukets område har den 21 september 1973 avgett betänkandet (Ds Jo 1973: 5) Den framtida växtskyddsverksamheten. Betänkandet, som har remissbehandlats, berör växtskyddsanstaltens framtid. Jag har för avsikt att senare föreslå Kungl. Maj:t att för riksdagen lägga fram särskild proposition med förslag till riktlinjer för växtskyddsverksamheten.

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens växtskyddsanstalt* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 8 290 000 kr.

F 12. Bekämpande av växtsjukdomar

1972/73 Utgift	764 063
1973/74 Anslag	150 000
1974/75 Förslag	150 000

Från anslaget bestrids ersättningar för kostnader till följd av åtgärder mot spridning av växtsjukdomar och för förluster på grund av sådana sjukdomar. Bl. a. utgår ersättning vid utrotande av berberis och bekämpande av vissa potatissjukdomar. Vidare bestrids vissa kostnader för beredskapsåtgärder mot koloradoskalbaggen från anslaget.

Lantbruksstyrelsen

Behovet av ytterligare medel för särskilda insatser mot koloradoskalbaggen kan ännu inte överblickas. Styrelsen föreslår att anslaget förs upp med oförändrat belopp.

Departementschefen

Jag biträder lantbruksstyrelsens förslag. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bekämpande av växtsjukdomar* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 150 000 kr.

F 13. Statens lantbrukskemiska laboratorium

1972/73 Utgift	4 021 654
1973/74 Anslag	4 160 000
1974/75 Förslag	4 233 000

Statens lantbrukskemiska laboratorium är centralt organ för kemisk analysverksamhet i fråga om produkter från jordbruk, skogsbruk och trädgårdsnäring samt förnödenheter för dessa näringars behov. Laboratoriet utför analyser och undersökningar på uppdrag av myndigheter eller enskilda och fungerar som servicelaboratorium för forskning och försöksinstitutioner på jordbrukets, skogsbrukets och trädgårdsnäringens områden. Laboratoriet utvecklar analys- och provtagningsmetoder av betydelse för den lantbrukskemiska analysverksamheten samt lämnar råd och upplysningar i ämnen som hör till laboratoriets verksamhetsområde.

Statens lantbrukskemiska laboratorium leds av en styrelse. Chef för laboratoriet är en föreståndare. Inom laboratoriet finns två avdelningar, en jordavdelning och en foderavdelning, samt en särskild sektion för metodutveckling. Dessutom finns en norrlandsfilial i Röbbäcksdalen.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Statens lantbrukskemiska laboratorium	Departementschefen
Personal			
Handläggande personal	10	+1	—
Övrig personal	41	+1	—
	51	+2	—
Anslag			
Lönekostnader	2 643 000	+ 360 000	+ 68 000
Sjukvård	8 000	+ 3 000	+ 3 000
Reseersättningar	16 000	+ 24 000	+ 2 000
Därav utrikes resor	(5 000)	(+ 5 000)	(—)
Lokalkostnader	1 225 000	— 22 000	— 22 000
Expenser	62 000	+ 26 000	+ 4 000
Övriga utgifter	206 000	+ 199 000	+ 18 000
	4 160 000	+ 590 000	+ 73 000

Inkomster vid statens lantbrukskemiska laboratorium, som redovisas på driftbudgetens inkomstsida under uppbörd i statens verksamhet, beräknas till 1,5 milj. kr. (1973/74 1,5 milj. kr.).

Statens lantbrukskemiska laboratorium

1. Pris- och löneomräkning 78 000 kr., varav 63 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. 0-alternativet innebär nedläggning av den nystartade norrlandsfilialen i Umeå, vilket medför en årlig besparing av 354 000 kr. Engångsutgiften för överföring av verksamheten till Uppsala beräknas till 27 000 kr.

3. Breddning av metodutvecklingen med hjälp av en försöksledare har genomförts med hjälp av från uppdragsverksamheten inbesparade medel. Dessa medel behövs nu i uppdragsverksamheten (+ 79 000 kr.).

4. En reserv för extra arbetskraft behövs för att uppdragsverksamheten skall kunna ökas (+166 000 kr.).

5. För ökad metodutveckling och för svårare uppdragsanalyser behövs ett kvalificerat laboratoriebiträde (+43 000 kr.).

6. För övriga uppgifter inom anstalten behövs en förstärkning med 224 000 kr.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens lantbrukskemiska laboratorium* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 4 233 000 kr.

F 14. Statens maskinprovningar

1972/73 Utgift	2 896 128
1973/74 Anslag	2 798 000
1974/75 Förslag	2 928 000

Statens maskinprovningar har till uppgift att prova i allmänna handelen förekommande maskiner för jordbruk, skogsbruk, trädgårdsbruk och livsmedelsindustri samt att lämna upplysningar om deras beskaftenhet genom att ge ut tryckta meddelanden rörande verkställda provningar. Bland maskinprovningarnas uppgifter i övrigt ingår att lämna allmänheten råd och upplysningar samt att verka för en ändamålsenlig maskinanvändning.

Statens maskinprovningar leds av en styrelse. Chef för maskinprovningarna är en föreståndare. Inom maskinprovningarna finns en huvudexpedition, tre allmänna avdelningar och en avdelning för livsmedelsindustrins maskiner.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Statens maskinprovningar	Departementschefen
Personal			
Handläggande personal	11	—	—
Övrig personal	18	—	—
	29	—	—
Anslag			
Lönekostnader	1 777 000	+ 77 000	+ 77 000
Sjukvård	2 000	—	—
Resesättningar	84 000	—	—
Därav utrikes resor	(4 000)	(ej max.)	(+ 1 000)
Lokalkostnader	528 000	+ 53 000	+ 53 000
Expenser	225 000	—	—
Övriga utgifter	182 000	—	—
	2 798 000	+130 000	+130 000

Inkomster vid statens maskinprovningar, som redovisas på driftbudgetens inkomstsida under uppörd i statens verksamhet, beräknas till 800 000 kr. (1973/74 750 000 kr.).

Statens maskinprovningar

1. Pris- och löneomräkning 130 000 kr., varav 43 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. 0-alternativet innebär för maskinprovningarna att en försöks-teknikertjänst (eventuellt en försöksledartjänst) samt en kontorsbiträdes-tjänst måste dras in och vederbörande befattningshavare avskedas. Därjämte måste övriga kostnader reduceras i ungefärlig proportion till nuvarande andel.

3. Maximeringen av beloppet för utlandsresor föreslås slopad.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens maskinprovningar* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 2 928 000 kr.

F 15. Statens växtsortnämnd

1972/73 Utgift	117 105
1973/74 Anslag	122 000
1974/75 Förslag	142 000

Statens växtsortnämnd handhar uppgifter enligt växtförädlarrättslagen (1971: 392, ändrad 1971: 628) och kungörelsen (1968: 214) om

statsplombering av utsäde (ändrad senast 1971: 394). Nämnden fullgör de skyldigheter som åligger myndighet i unionsstat enligt konventionen den 2 december 1961 för skydd för växtförädlingsprodukter.

Nämnden består av ordförande samt 13 andra ledamöter. Inom nämnden finns en avdelning för växtförädlarrättsfrågor samt en avdelning för odlingsvärdesprovning med en sektion för lantbruksväxter och en sektion för köksväxter. Hos nämnden finns ett kansli som förestås av en chef.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Statens växtsort-nämnd	Departementschefen
Personal			
Handläggande personal	1	—	—
Övrig personal	1	—	—
	2	—	—
Anslag			
<i>Utgifter</i>			
Lönekostnader	106 000	+ 44 000	+ 15 000
Sjukvård	100	—	—
Reseersättningar	40 000	+ 2 000	+ 2 000
Därav utrikes resor	(20 000)	(+ 5 000)	(+ 2 000)
Lokalkostnader	14 000	+ 1 000	+ 1 000
Expenser	17 000	+ 1 500	+ 1 000
Övriga utgifter	4 900	+ 1 500	+ 1 000
	182 000	+ 50 000	+ 20 000
<i>Uppbördsmedel</i>			
Avgifter	60 000	—	—
Nettoutgift	122 000	+ 50 000	+ 20 000

Statens växtsortnämnd

1. Pris- och löneomräkning m. m. 49 000 kr., varav 3 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. 0-alternativet innebär en minskning med 8 400 kr.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till Statens växtsortnämnd för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 142 000 kr.

G. UTBILDNING OCH FORSKNING

G 1. Lantbrukshögskolan: Förvaltningskostnader

1972/73 Utgift	142 152 047
1973/74 Anslag	148 312 000
1974/75 Förslag	54 512 000

¹ Inkl. delar av anslagen Alnarpsinstitutet: Förvaltningskostnader och Alnarpsinstitutet: Materiel m.m.

Vid lantbrukshögskolan bedrivs utbildning, forskning, försöksverksamhet och rådgivning på jordbrukets och trädgårdsnäringens områden. Försöksverksamheten omfattar även renskötseln. Forsknings- och undervisningsorganisationen är innevarande budgetår uppdelad på 15 institutioner. Utbildningen, som är femårig, är uppdelad på linjer för agronomer, hortonomer och landskapsarkitekter. Varje år antas 145 studerande varav 105 på agronomlinjen, 10 på hortonomlinjen och 30 på landskapsarkitektlinjen. Försöksverksamheten, som följer ett program som årligen fastställs av högskolestyrelsen (riksförsöksprogrammet), bedrivs inom institutionernas försöksavdelningar och vid högskolans försöksstationer i skilda delar av landet. Genom konsulentavdelningen förmedlas resultaten av forskning och försöksverksamhet till bl. a. de statliga rationaliseringsorganen på jordbrukets och trädgårdsnäringens områden.

Styrelsen för lantbrukshögskolan är också styrelse för Alnarpsinstitutet. Institutet har till uppgift att meddela undervisning på lantbrukets och trädgårdsnäringens områden. Inom institutet finns en lantbruksavdelning och en trädgårdsavdelning. Vid lantbruksavdelningen finns lantmästarkurs. Vid trädgårdsavdelningen anordnas trädgårdsteknikerkurs, trädgårdsförmanskurs, två grundläggande yrkeskurser per år samt propedeutisk kurs för hortonomie studerande. Till lantmästarkurserna antas 128 elever. Vid trädgårdsavdelningen antas 20 elever till teknikerkursen, 40 till förmanskursen, 60 till grundkurserna och 10 till den propedeutiska kursen.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Lantbrukshögskolan	Departementschefen
Personal			
<i>Utbildning, forskning och försöksverksamhet</i>			
Lärare, försöksledande personal m. fl.	257	+14	+ 3

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Lantbruks- högskolan	Departements- chefen
<i>Bibliotek m. m.</i>			
Handläggande personal	4	—	—
Övrig personal	10	—	—
<i>Centrala förvaltningen</i>			
Handläggande personal	14	—	—
Övrig personal	75	+ 1	—
<i>Konsulentavdelningen</i>			
Handläggande personal	16	—	—
Övrig personal	12	—	—
	388	+15	+ 3
Anslag			
<i>Utgifter</i>			
Lönekostnader	29 512 000	+2 083 000	+1 297 000
Sjukvård	100 000	+ 60 000	+ 60 000
Reseersättningar	392 000	+ 40 000	+ 20 000
Därav utrikes resor	(11 500)	(—)	(—)
Lokalkostnader	17 047 000	+4 847 000	+4 869 000
Expenser	946 000	+ 157 000	+ 60 000
Därav akademiska högtidligheter m. m.	(12 000)	(—)	(—)
Doktorandstipendier	140 000	—	—
Bidrag till tryckning av doktors- avhandlingar m. m.	9 000	—	—
Driftkostnader för baljväxt- laboratoriet	72 000	—	—
Utländska forskare	28 000	—	—
Ersättning till Alnarps egen- dom för vägunderhåll m. m.	18 000	+ 2 000	—
Underhåll av park- och prydadsanläggningar vid Alnarp	23 000	+ 10 000	—
Bidrag till driften av Norrvikens trädgårdar	100 000	—	—
Kostnader för undervisnings- odlingar på Alnarp	—	+ 150 000	—
	48 387 000	+7 349 000	+6 306 000
<i>Uppbördsmedel</i>			
Försålda baljväxtkulturer m. m.	75 000	—	—
Medel från Stiftelsen Oscar och Lili Lamms Minne	—	—	+ 106 000
Nettoutgift	48 312 000	+7 349 000	+6 200 000

Lantbrukshögskolan

Verksamheten vid lantbrukshögskolan utgör ett grundläggande led i arbetet att effektivisera jordbruks- och trädgårdsproduktionen i syfte att få fram billigare och bättre livsmedel och förbättra berörda näringsars konkurrensförmåga. Vid lantbrukshögskolan pågår även forskning och försök inom näraliggande områden. Högskolan medverkar vidare

i u-landshjälpen för utveckling av u-ländernas livsmedelsproduktion. Enligt högskolans uppfattning bör utbildningen prioriteras högst av högskolans olika verksamheter. Dels måste basresurserna förstärkas för att ge de studerande en fullvärdig utbildning, dels måste vissa nya utbildningslinjer erhålla ökade resurser.

1. Pris- och löneomräkning m. m. 5 758 000 kr., varav 771 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. 0-alternativet innebär en minskning av resurserna med nära 2 milj. kr. under detta anslag och med 0,5 milj. kr. under driftkostnadsanslaget. En minskning av resurserna måste resultera i en minskad intagning av elever. En avveckling av landskapsarkitektutbildningen kan övervägas. Med en minskning av utbildningen följer automatiskt en begränsning av forskningen.

3. Enligt beslut av 1973 års riksdag (prop. 1973: 107, JoU 1973: 26, rskr 1973: 233) skall ett västra husdjursförsöksdistrikt inrättas. Medel bör anvisas för en distriktsförsöksledare (+92 000 kr.).

4. Innehavaren av en personlig biträdande professur uppnår pensionsperiodens nedre gräns den 1 juli 1974. Med hänsyn till att en kvalificerad forskartjänst härvid dras in bör en tjänst som docent inrättas. (+87 000 kr.)

5. Ytterligare 5 000 assistenttimmar behövs för undervisningen (+279 000 kr.).

6. Medel för speciallärare behövs för bl. a. landskapsarkitektutbildningens ämnesområden och för utbildningen av agronomer med teknisk inriktning (+103 000 kr.).

7. Med överlämnande av August T. Larssons donationsfond om ca 2,2 milj. kr. begärs en biträdande professur i lantbrukets informationslära (+97 000 kr.).

8. En tjänst som universitetslektor i lantbruksbyggnader bör inrättas (+97 000 kr.). Lantbrukshögskolan har vidare i skrivelse den 22 augusti 1973 redovisat förslag till förbättring av den tekniska utbildningen.

9. Den omfattande nybyggnadsverksamheten i samband med bl. a. veterinärhögskolans omlokalisering medför behov av en skyddsingenjör (+58 000 kr.).

10. För landskapsarkitektutbildningen behövs ytterligare en tjänst som universitetslektor (+97 000 kr.).

11. En tjänst som försöksledare föreslås omvandlad till en tjänst som statshortonom vid försöksavdelningen för växtförädling av frukt och bär vid Balsgård (+22 000 kr.).

12. Medel behövs för anställning av tillfällig personal vid konsulentavdelningen (+61 000 kr.).

13. Kostnaderna för de undervisningsodlingar inom Alnarps trädgårdar som används i undervisningen vid lantbrukshögskolan beräknas till 150 000 kr.

14. En tjänst som statsagronom i produktkvalitet bör inrättas (+100 000 kr.).

15. En tjänst som förste konsulent vid institutionen för radiobiologi och en forskarasistenttjänst inom området lantbrukets inre arbetsmiljö föreslås (+162 000 kr.).

16. Anslaget föreslås i övrigt räknas upp med 186 000 kr.

Kammarkollegiet har yttrat sig över högskolans förslag såvitt avser punkten 7 ovan. Enligt kollegiets mening torde donators önskemål bäst tillgodoses om staten övertar donationskapitalet och inrättar en biträdande professur i lantbrukets informationslära.

Organisationskommittén för omlokalisering av veterinärhögskolan och statens veterinärmedicinska anstalt (OKV) har i skrivelse den 30 augusti 1973 begärt medel för ett gemensamt bibliotek för lantbruksvetenskap och veterinärmedicin på Ultuna. För budgetåret 1974/75 begär kommittén att medel ställs till det gemensamma bibliotekets förfogande för ytterligare en bibliotekarie, två biblioteksbiträden samt en expeditionsvakt (+170 000 kr.). *Statskontoret*, som yttrat sig över framställningen, tillstyrker den begärda medelsförstärkningen.

Styrelsen för lantbrukshögskolan har i skilda skrivelser föreslagit ändrat ämnesinnehåll för vissa professurer, som inom kort skall ledigförklaras. Styrelsen föreslår sålunda att professurerna i marklära och växtpatologi ändras till professur i marklära, särskilt markkemi resp. professur i växtpatologi, särskilt mykologi. Styrelsen föreslår vidare att benämningen på professuren i växtfysiologi ändras till professur i växtfysiologi I. Med växtfysiologi I avses därvid växtfysiologi, särskilt tillväxtens fysiologi, medan växtfysiologi II skulle innefatta växtfysiologi, särskilt metabolisk fysiologi. Styrelsen föreslår också att benämningen på biträdande professuren i växtnäringslära ändras till biträdande professur i växtnäringslära I. Ämnesinnehållet avses därvid omfatta den oorganiska växtnäringsläran (mineralämnesläran) med anknytning till växternas näringsfysiologi, marken som oorganisk växtnäringskälla och kemiskt reaktionssystem, handelsgödseln och dess användning samt markartering. Med växtnäringslära II skulle förstås växtnäringslärans markbiologiska aspekter, marken som biologiskt reaktionssystem, de mikrobiella markprocessernas samspel med och betydelse för växtodlingen, den organiska marks substansen som bördighetsfaktor, organiska gödselmedel samt markunderhåll och markvård som långsiktiga åtgärder.

Styrelsen för lantbrukshögskolan har i skrivelse den 17 augusti 1973 inkommit med förslag angående Alnarpsinstitutets organisation. Alnarps-

institutet utgör en särskild utbildningsenhet för lantmästar- och trädgårdsteknikerutbildning. Institutet har en med lantbrukshögskolan gemensam styrelse. Institutets kansli ingår i högskolans centrala förvaltning. Med utgångspunkt från en utredning som styrelsen låtit utföra och med yttranden över denna av berörda parter på Alnarpsinstitutet och institutionen för trädgårdsvetenskap och landskapsplanering samt elevrepresentanter föreslår styrelsen att Alnarpsinstitutet integreras i högskolan och bildar en institution vid denna. Den nya institutionen föreslås bli helt likställd med övriga institutioner vid högskolan. Forskning skall dock inte bedrivas vid institutionen. Styrelsen föreslår att institutionen skall benämnas institutionen för lantbruks- och trädgårdsteknisk utbildning och att den skall förestås av en prefekt som utses av styrelsen. Nuvarande institutionschefen och biträdande institutionschefen förordnas som avdelningsföreståndare för var sin avdelning.

Remissyttranden över förslaget har avgetts av statskontoret, skolöverstyrelsen, Sveriges förenade studentkårer, Sveriges Akademikers Centralorganisation (SACO) och Tjänstemännens Centralorganisation (TCO). Samtliga remissinstanser tillstyrker förslaget att ombilda Alnarpsinstitutet till en institution inom lantbrukshögskolan.

Departementschefen

Jag tar först upp förslaget rörande Alnarpsinstitutets organisation. 1973 års riksdag (prop. 1973: 1 bil. 11 s. 124, JoU 1973:1, rskr 1973: 86) behandlade ett förslag rörande den framtida utbildningen av lantmästare och trädgårdstekniker vid Alnarpsinstitutet. Enligt det nu aktuella förslaget skall Alnarpsinstitutet ombildas till en institution vid lantbrukshögskolan. Institutionen blir likställd med högskolans övriga institutioner med det undantaget att någon forskning inte skall bedrivas vid institutionen. Vidare innebär förslaget att medlen till ifrågavarande verksamhet anvisas under anslagen till lantbrukshögskolan. Liksom remissinstanserna finner jag att förslaget tillgodoser såväl önskemålen om en enhetligare organisation av utbildningsverksamheten som kraven på bättre samordning och rationell användning av tillgängliga resurser. Jag har sålunda ingen erinran mot att Alnarpsinstitutet med lantmästar- och trädgårdsteknikerutbildningen inordnas som en institution vid lantbrukshögskolan. Institutionen bör benämnas institutionen för lantmästar- och trädgårdsteknikerutbildning.

Kungl. Maj:t medgav genom beslut den 26 maj 1972 att styrelsen för lantbrukshögskolan fick ta emot ett årligt belopp av ca 300 000 kr. från Stiftelsen Oscar och Lili Lamms Minne för att vid högskolan inrätta en extra professur i ekologisk miljövård. Genom beslut den 10 augusti 1973 har Kungl. Maj:t tillsatt tjänsten. För nästa budgetår har lönekostnaderna för professuren beräknats under anslagsposten Löne-

kostnader samtidigt som ett lika stort belopp tagits upp som uppbördsmedel. Enligt vad jag sedermera inhämtat är stiftelsen beredd att till statsverket överlämna ett engångsbelopp för att bestrida de årliga kostnaderna för professuren. Om ett sådant belopp överlämnas är jag beredd föreslå Kungl. Maj:t besluta att ifrågavarande tjänst omvandlas till en ordinarie professur och att det särskilda uppbördsbeloppet inte behöver inlevereras. Riksdagens bemyndigande att inrätta ifrågavarande professur bör därför inhämtas.

Jag har ingen erinran mot lantbrukshögskolans förslag till ändrade benämningar av vissa professurer. Jag förordar sålunda att professurerna i marklära, växtpatologi och växtfysiologi i samband med återbesättande ändras till professur i marklära, särskilt markkemi, professur i växtpatologi, särskilt mykologi resp. professur i växtfysiologi I. Jag har heller inget att erinra mot att biträdande professuren i växtnäringslära ändras till biträdande professur i växtnäringslära I.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 54 512 000 kr. Jag har därvid i överensstämmelse med 1973 års riksdagsbeslut (prop. 1973: 107, JoU 1973: 26, rskr 1973: 233) om inrättande av en fältstation i Skara beräknat medel för en tjänst som distriktsförsöksledare (3). Jag har vidare räknat med att en biträdande professur i lantbrukets informationslära inrättas vid högskolan mot att kapitalet i August T. Larssons donationsfond om ca 2,2 milj. kr. övertas av staten (7). Vidare har jag beräknat medel för en tjänst som universitetslektor i lantbruksbyggnader, vilket ger högskolan möjlighet till ökad satsning på den tekniska utbildningen (8). För det gemensamma biblioteket för lantbruksvetenskap och veterinärmedicin på Ultuna har jag räknat upp anslaget med 134 000 kr. Det förslag om utökat stöd till universitetsrestauranger som chefen för utbildningsdepartementet tidigare denna dag redovisat vid sin anmälan av vissa gemensamma frågor rörande universiteten m. m. förutsätter vidare en uppräknig av lokalkostnaderna med 22 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. godkänna vad jag i det föregående förordat i fråga om Alnarsinstitutets inordnande i lantbrukshögskolan,
2. bemyndiga Kungl. Maj:t att vid lantbrukshögskolan inrätta en professur i ekologisk miljövård i enlighet med vad jag förordat i det föregående,
3. bemyndiga Kungl. Maj:t att ändra benämningar på professurer i enlighet med vad jag förordat i det föregående,
4. till *Lantbrukshögskolan: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 54 512 000 kr.

G 2. Lantbrukshögskolan: Driftkostnader

1972/73 Utgift	110 359 464	Reservation	12 425 813
1973/74 Anslag	110 917 000		
1974/75 Förslag	11 557 000		

¹ Inkl. delar av anslagen Alnarpsinstitutet: Förvaltningskostnader och Alnarpsinstitutet: Materiel m. m.

Från anslaget bestrids omkostnaderna m. m. för institutionernas verksamhet samt lönekostnaderna för teknisk och administrativ personal vid institutionerna.

Lantbrukshögskolan

0-alternativet minskar anslaget med 0,5 milj. kr. Av den begärda anslagsökningen hänför sig 743 600 kr. till pris- och löneomräkning, varav 146 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg. Inrättandet av intendantsbefattningar avlastar prefekterna m. fl. olika administrativa göromål. Medel för tre sådana tjänster erfordras (+173 000 kr.). För pedagogiskt utvecklingsarbete krävs 50 000 kr. Det ökade antalet studerande ställer ytterligare krav på resurser för material och övrig utrustning (+100 000 kr.). Kostnader för viss undervisning som Uppsala universitet ger för högskolans studerande beräknas till 50 000 kr. För nya utbildningskurser och för forskarutbildningen erfordras ytterligare 120 000 kr. För främjande av ograduerade forskares vetenskapliga verksamhet och för resebidrag till utländska studie- och kongressresor behöver anslaget räknas upp med 20 000 kr. resp. 15 000 kr. I övrigt bör anslaget höjas med 1 084 000 kr.

Departementschefen

Anslaget bör räknas upp med 640 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Lantbrukshögskolan: Driftkostnader* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 11 557 000 kr.

G 3. Lantbrukshögskolan: Bokinköp m. m.

1972/73 Utgift	1724 734	Reservation	156 160
1973/74 Anslag	1756 000		
1974/75 Förslag	806 000		

¹ Inkl. del av anslaget Alnarpsinstitutet: Materiel m. m.

Från anslaget bestrids omkostnaderna för högskolans biblioteks- och publikationsverksamhet.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Lantbrukshögskolan	Departementschefen
Biblioteksverksamheten	465 000	+140 000	+ 31 000
Publikationsverksamheten	291 000	+125 000	+ 19 000
	756 000	+265 000	+ 50 000

Lantbrukshögskolan

Av den begärda anslagshöjningen hänför sig 65 000 kr. till prisstegringar. Ökade krav på biblioteksverksamheten gör att anslaget behöver höjas med 100 000 kr. Som ett resultat av högskolans expansion har publikationsverksamheten ökat. Anslaget bör även för detta ändamål höjas med 100 000 kr.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Lantbrukshögskolan: Bokinköp m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 806 000 kr.

G 4. Lantbrukshögskolan: Försöksverksamheten

1972/73 Utgift	20 337 564	Reservation	1 926 862
1973/74 Anslag	23 460 000		
1974/75 Förslag	26 665 000		

Från anslaget bestrids vissa driftkostnader för högskolans försöksverksamhet.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Lantbrukshögskolan	Departementschefen
Försöksverksamheten	21 963 000	+1 559 000	+3 205 000
Ersättning till domänverkets fond för upplåten mark	1 497 000	—	—
	23 460 000	+1 559 000	+3 205 000

Lantbrukshögskolan

1. Av den begärda ökningen är 916 000 kr. pris- och löneomräkning, varav 363 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. 0-alternativet minskar försöksverksamhetens resurser med 1 126 000

kr. Personalen minskas därmed med ca 20 personer. Bl. a. måste avdelningen för renförsök avvecklas.

3. Jordbrukssektionen föreslår att 32 nya projekt påbörjas 1974/75. Som särskilt angelägna områden framhålls jordbearbetningsfrågor, blöt-gödselns effekter, omväxlingsgrödor vid ensidig stråsädesodling, bekämpning av örtogräs, vallodlingsförsök samt trindsädesodling.

4. Inom husdjurssektionen framhålls förädlingsförsök, grovfoderkonservering, immunoglobulinstudier, svinproduktion samt ägg- och fjäderfä-försök. Totalt 25 nya projekt föreslås av denna sektion.

5. Bland trädgårdssektionens 20 nya projekt är bl. a. följande områden aktuella, nämligen förbättrad produktkvalitet, utveckling av nya eller i ringa omfattning odlade produkter samt utvärdering av kvalitativa egenskaper hos köksväxter.

6. Såsom väsentliga frågor inom tekniska sektionen bedöms byggnadstekniska undersökningar, klimatiseringsundersökningar, växthusundersökningar och utarbetande av rådgivningsunderlag.

7. På det företagsekonomiska området föreslås ett nytt projekt rörande åretruntutfodring på stall.

8. Beloppet för utrikes resor bör höjas från 14 000 kr. till 20 000 kr.

Departementschefen

Försöksverksamheten vid lantbrukshögskolan syftar till att ge jordbruket, husdjursskötseln (inkl. renskötseln) och trädgårdsnäringen direkt vägledning i praktiska och ekonomiska frågor. Verksamheten har karaktär av tillämpad forskning och det är enligt min mening angeläget att denna liksom annan forskning tillförs väsentligt ökade resurser. Anslaget bör räknas upp med 3 205 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Lantbrukshögskolan: Försöksverksamheten* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 26 665 000 kr.

G 5. Lantbrukshögskolan: Lantbruksdriften vid försöksstationerna m. m.

1972/73 Utgift	106 828
1973/74 Anslag	1 000
1974/75 Förslag	1 000

Anslaget avser de jordbruksegendomar som lantbrukshögskolan disponerar för sin försöksverksamhet samt Alnarps trädgårdar. Kungl. Maj:t fastställer årligen en stat för jordbruks- och trädgårdsdriften vid dessa enheter.

Lantbrukshögskolan

Anslaget bör föras upp med oförändrat 1 000 kr.

Departementschefen

Jag biträder lantbrukshögskolans förslag. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till Lantbrukshögskolan: Lantbruksdriften vid försöksstationerna m. m. för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

G 6. Veterinärhögskolan: Förvaltningskostnader

1972/73 Utgift	16 623 624
1973/74 Anslag	15 184 000
1974/75 Förslag	25 720 000

Vid veterinärhögskolan bedrivs undervisning och forskning på det veterinärmedicinska området. Verksamheten är uppdelad på 16 institutioner. Vid högskolan bedrivs även djursjukvård. Utbildningen vid hög-

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Veterinärhögskolan	Departementschefen
Personal			
<i>Utbildning och forskning</i>			
Lärare m. fl.	116	+12	+ 2
<i>Biblioteket</i>			
Handläggande personal	3	—	—
Övrig personal	3	—	—
<i>Centrala förvaltningen</i>			
Handläggande personal	3	—	—
Övrig personal	30	—	—
	155	+12	+ 2
Anslag			
Lönekostnader	10 827 000	+ 1 416 000	+ 569 000
Sjukvård	35 000	+ 5 000	+ 5 000
Resesättningar	38 500	+ 39 000	+ 2 000
Därav utrikes resor	(3 000)	(—)	(—)
Lokalkostnader	3 949 000	+ 9 903 000	+ 9 918 000
Expenser	207 800	+ 42 700	+ 41 700
Därav akademiska högtidligheter m. m.	(5 000)	(—)	(—)
Doktorandstipendier	43 000	—	—
Bidrag till tryckning av doktorsavhandlingar	10 000	—	—
Ersättning för avskaffade examensavgifter	1 000	—	—
Utländska forskare	11 000	+ 9 000	—
Kursmikroskop m. m. för studerande	50 000	—	—
Underhåll av park	10 700	+ 300	+ 300
Utgifter för djursjukvården	1 000	—	—
	15 184 000	+11 415 000	+10 536 000

skolan omfattar till veterinärmedicin kandidatexamen två läsår och till veterinärexamen ytterligare tre och ett halvt läsår. Intagningen uppgår till 50 studerande per läsår. 1973 års riksdag beslutade om inrättande av en fältstation i Skara (prop. 1973: 107, JoU 1973: 26, rskr 1973: 233). Riksdagen beslutade samtidigt att förlägga undervisningen för de studerande under den sista terminen till fältstationen.

Veterinärhögskolan

Veterinärhögskolan får hittills anses ha haft en hög forskningspotential. Flertalet angelägna forskningsuppgifter har kunnat genomföras. För framtiden gäller att behovet av forskningsinsatser ökar kraftigt, inte minst till följd av pågående strukturrationalisering, centralisering och industrialisering av livsmedelsproduktionen. Kvaliteten på den veterinärutbildning som meddelas vid högskolan har internationellt sett ett mycket gott anseende. För att denna skall kunna bibehållas krävs dock inte oväsentliga förbättringar av resurserna på vissa områden.

1. Pris- och löneomräkning 10 257 000 kr., varav 263 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. 0-alternativet medför att högskolans resurser måste minska med sammanlagt ca 1,5 milj. kr. En sådan besparing förutsätter en indragning av samtliga assistenttimmar.

3. Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 5 juni 1973 skall en tjänst som biträdande statsveterinär inrättas fr. o. m. den 1 juli 1974 (+97 000 kr.).

4. Institutionen för medicin II behöver förstärkas med en universitetslektor (+97 000 kr.).

5. Till en ny särskild enhet för sjukdomsgenetik vid det husdjursvetenskapliga centrat i Uppsala behövs en professor, en biträdande professor, en forskarassistent och en assistent (+333 000 kr.).

6. Inför flyttningen till det biomedicinska centrat i Uppsala behövs institutionen för virologi tillföras en forskarassistent (+73 000 kr.).

7. Som ett första led i uppbyggnaden av den veterinärmedicinska radiobiologin bör inrättas en professur i ämnet (+108 000 kr.).

8. 1 000 assistenttimmar föreslås för institutionen för parasitologi (+56 000 kr.).

9. Anslaget bör i övrigt räknas upp med 394 000 kr.

Departementschefen

Jag vill först anmäla att Kungl. Maj:t genom beslut den 27 april 1973 om tillsättande av tjänsten som professor i medicinsk kemi återbesatte tjänsten med benämningen professur i medicinsk och fysiologisk kemi.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 25 720 000 kr. Jag har därvid beräknat 94 000 kr. för viss förstärkning av centrala förvaltningen. Vidare har jag beräknat medel för en

tjänst som biträdande statsveterinär (3) och för en tjänst som forskarassistent (6). Med hänvisning till vad jag anfört under punkten G 1 har anslagsposten Lokalkostnader räknats upp med 15 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. godkänna vad jag i det föregående anfört i fråga om ändrad benämning på professur,
2. till *Veterinärhögskolan: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 25 720 000 kr.

G 7. Veterinärhögskolan: Driftkostnader

1972/73 Utgift	6 145 609	Reservation	737 391
1973/74 Anslag	7 406 000		
1974/75 Förslag	7 892 000		

Från anslaget bestrids omkostnaderna m. m. för institutionernas verksamhet samt lönekostnaderna för teknisk och administrativ personal vid institutionerna.

Veterinärhögskolan

1. Pris- och löneomräkning 548 000 kr., varav 131 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. 0-alternativet minskar högskolans resurser för biträdeshjälp och materiel med 390 000 kr.

3. För främjande av ograduerade forskares vetenskapliga verksamhet krävs ytterligare 80 000 kr.

4. Anslaget bör i övrigt höjas med 1 618 000 kr., varav 1 162 000 kr. avser apparater och materiel.

Departementschefen

Anslaget bör räknas upp med 486 000 kr. Jag har därvid räknat medel för bl. a. en tjänst som vaktmästare vid Skaraavdelningen av institutionen för sjukdomsgenetik och husdjurshygien. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

- att till *Veterinärhögskolan: Driftkostnader* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 7 892 000 kr.

G 8. Veterinärhögskolan: Bokinköp m. m.

1972/73 Utgift	150 818	Reservation	29 335
1973/74 Anslag	166 000		
1974/75 Förslag	177 000		

Från anslaget bestrids omkostnader för verksamheten vid högskolans bibliotek.

Veterinärhögskolan

Anslaget behöver höjas med 34 000 kr. för att täcka behovet av kurslitteratur för de studerande och kompensera prishöjningar.

Departementschefen

Anslaget bör för nästa budgetår ökas med 11 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Veterinärhögskolan: Bokinköp m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 177 000 kr.

G 9. Veterinärhögskolan: Försöksverksamhet

1972/73 Utgift	314 913.	Reservation	87
1973/74 Anslag	315 000		
1974/75 Förslag	370 000		

Från anslaget bestrids kostnader för högskolans försöksgård i Skara.

Veterinärhögskolan

Anslaget bör räknas upp med 10 000 kr. med hänsyn till det höjda lönekostnadspålägget. Anslaget bör i övrigt ökas med 67 000 kr. på grund av allmän prishöjning samt kostnader för en tjänst som laboratorieassistent.

Departementschefen

Anslaget bör föras upp med ett belopp av 370 000 kr. Jag har därvid beräknat medel för bl. a. en tjänst som laboratorieassistent. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Veterinärhögskolan: Försöksverksamhet* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 370 000 kr.

G 10. Veterinärhögskolan: Lantbruksdriften vid försöksgården

1972/73 Nettoinkomst	3 301
1973/74 Anslag	1 000
1974/75 Förslag	1 000

Veterinärhögskolan

Anslaget bör föras upp med ett formellt belopp av 1 000 kr.

Departementschefen

Jag biträder veterinärhögskolans förslag. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Veterinärhögskolan: Lantbruksdriften vid försöksgården* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

G 11. Skogshögskolan: Förvaltningskostnader

1972/73 Utgift	15 937 105
1973/74 Anslag	16 413 000
1974/75 Förslag	17 432 000

Vid skogshögskolan bedrivs utbildning, forskning och försöksverksamhet på skogsbrukets område. Verksamheten är uppdelad på 18 institu-

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Skogshögskolan	Departementschefen
Personal			
<i>Utbildning, forskning och försöksverksamhet</i>			
Lärare, försöksledande personal m. fl.	132	+ 3	—
Biträdande personal	12	+ 1	—
<i>Skogsbiblioteket</i>			
Handläggande personal	2	—	—
Biträdande personal	3	—	—
<i>Centrala förvaltningen</i>			
Handläggande personal	8	—	—
Biträdande personal	30	—	—
	187	+ 4	—
Anslag			
<i>Utgifter</i>			
Lönekostnader	12 570 700	+ 653 000	+ 333 000
Sjukvård	40 000	+ 13 000	+ 13 000
Resesättningar	64 000	+ 12 000	+ 12 000
Därav utrikes resor	(15 000)	(—)	(—)
Lokalkostnader	3 199 000	+ 633 000	+ 587 000
Expenser	343 700	+ 24 700	+ 74 000
Därav akademiska högtidligheter m.m.	(5 000)	(—)	(—)
Ersättning till domänverkets fond för upplåten mark	85 000	—	—
Bidrag till tryckning av doktorsavhandlingar m. m.	20 000	—	—
Doktorandstipendier	65 000	—	—
Underhåll av parker och byggnader	19 000	+ 6 000	—
Kostnader för samarbetsnämnden för jordbrukets högskolor	31 300	+ 6 700	—
	16 437 700	+1 348 400	+1 019 000
<i>Uppbördsmedel</i>			
Avgifter för bränsle och elektriskt ljus	7 000	—	—
Försäljning av publikationer	12 100	— 8 100	—
Hysesinkomster	5 600	— 2 600	—
	24 700	— 10 700	—
Nettoutgift	16 413 000	+1 359 100	+1 019 000

tioner och avdelningar fördelade på fyra institutionsgrupper. Utbildningen vid högskolan är fyraårig. De första tre åren omfattar vardera tre terminer och det fjärde året två terminer. Undervisningen är under första läsåret förlagd till Garpenberg. Intagningen uppgår till 40 studerande per läsår. Enligt beslut av 1971 års riksdag kommer högskolan att lokaliseras till Umeå, Garpenberg och Uppsala. Omlokaliseringen sker successivt och beräknas vara avslutad år 1978.

Skogshögskolan

Skogsindustrin är nu utbyggd till en sådan nivå att den — vid fullt utnyttjande av kapaciteten — förbrukar mera virke än vad som produceras genom den löpande tillväxten i skogarna. I detta läge riktas intresset framför allt mot möjligheterna att långsiktigt öka skogsproduktionen. Här bör forskarna vid skogshögskolan kunna göra en stark och betydelsefull insats. Detta förutsätter främst att den skogligt inriktade biologiska forskningen bereds optimala möjligheter. Härutöver krävs effektiva insatser för ett produktionshöjande tekniskt forsknings- och utvecklingsarbete. Detsamma gäller resursuppskattningsarbetet, dvs. riksskogstaxeringen och de därpå baserade virkesbalanserna.

1. Pris- och löneomräkning 917 000 kr., varav 300 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. 0-alternativet innebär en nedskärning av forskningsverksamheten. Vidare föreslås indragning av en högre tjänst vid centrala förvaltningen samt övergång till varannandagsstämning. (−875 000 kr.)

3. Av omlokaliseringen orsakade merkostnader 28 000 kr.

4. En tjänst som utbildningsledare (halvtid) bör inrättas. Bl. a. har riksrevisionsverket påtalat behovet av att en person vid högskolan får ansvara för utbildningens planering och uppföljning. (+49 000 kr.)

5. En tjänst som forskningsledare (meteorolog) bör inrättas för att behandla problem sammanhängande med det marknära klimatet (+84 000 kr.).

6. En biträdande professur i skogsproduktionens långsiktiga programmering bör inrättas i utbyte mot en befintlig försöksledartjänst (+13 000 kr.).

7. En tjänst som biträdande professor i arbetsanalys och ergonomi bör inrättas i utbyte mot en tjänst som försöksledare (+13 000 kr.).

8. För filialbiblioteket i Garpenberg erfordras en sekreterare (+41 000 kr.).

9. En halvtidstjänst som forskningskoordinator planeras (+49 000 kr.).

10. Anslaget bör i övrigt räknas upp med 165 000 kr.

Styrelsen för skogshögskolan föreslår i skrivelse den 8 maj 1973 att benämningen på professuren i skogsuppskattning och skogsindelning ändras till professur i skogsindelning. I skrivelse den 18 maj 1973 har

styrelsen föreslagit att ämnesområdet för professuren i skogsekonomi skall omfatta tillämpningen av ekonomisk teori och metodik vid företagsförvaltning inom skogsnäringen, skogsvärdering, handeln med skogsprodukter samt samhällsekonomisk lönsamhetsbedömning av hushållningen med naturresursen skog. Den nuvarande professurens ämnesområde omfattar nationalekonomisk och företagsekonomisk teori och metodik med särskild hänsyn till tillämpningar inom skogsbruket såsom skogspolitik, skogsekonomisk geografi och marknadslära samt skoglig investerings- och värderingsteori. I skrivelse den 10 december 1973 föreslår styrelsen att benämningen på professuren i skogsbotanik ändras till professur i skoglig mykologi med mikrobiell ekologi.

Departementschefen

Jag förordar, i enlighet med skogshögskolans styrelse, att professurerna i skogsuppskattning och skogsindelning samt i skogsbotanik i samband med återbesättande ändras till professur i skogsindelning resp. professur i skoglig mykologi med mikrobiell ekologi. Vidare förordar jag att ämnesområdet för professuren i skogsekonomi skall omfatta tillämpningen av ekonomisk teori och metodik vid företagsförvaltning inom skogsnäringen, skogsvärdering, handeln med skogsprodukter samt samhällsekonomisk lönsamhetsbedömning av hushållningen med naturresursen skog.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 17 432 000 kr. Av omlokaliseringen orsakade merkostnader har jag därvid beräknat till 83 000 kr. (3). Jag har vidare beräknat medel för omvandling av en försöksledartjänst till tjänst som biträdande professor i arbetsanalys och ergonomi (7). Med hänvisning till vad jag anfört under punkten G 1 har anslagsposten Lokalkostnader räknats upp med 6 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att ändra benämningen på och ämnesinnehållet för professurer enligt vad jag förordat i det föregående,
2. till *Skogshögskolan: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 17 432 000 kr.

G 12. Skogshögskolan: Driftkostnader

1972/73 Utgift	11 821 313	Reservation	1 507 510
1973/74 Anslag	12 427 000		
1974/75 Förslag	13 553 000		

Från anslaget bestrids omkostnaderna m. m. för institutionernas verksamhet samt lönekostnaderna för teknisk och administrativ personal vid institutionerna.

Skogshögskolan

1. Pris- och löneomräkning 370 000 kr., varav 178 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. 0-alternativet minskar resurserna för högskolans driftkostnader med 600 000 kr.

3. Ökade kostnader i samband med högskolans omlokalisering (+94 000 kr.).

4. Det nya riksskogstaxeringsomdrevet påbörjades sommaren 1973 med höjd målsättning. Anslaget bör för detta ändamål räknas upp med 1 041 000 kr., varav 428 000 kr. avser ökad stubbinventering, 360 000 kr. markinventering, terrängklassificering och viltfoderinventering samt 253 000 kr. permanentmärkning av provytor.

5. För ergonomisk och arbetssociologisk forskning krävs 150 000 kr.

6. För skoglig resistensforskning föreslås en höjning av anslaget med 140 000 kr.

7. Anslaget bör i övrigt räknas upp med 266 000 kr.

Departementschefen

Anslaget bör höjas med 1 126 000 kr. Jag har därvid beräknat 94 000 kr. för ökade kostnader i samband med högskolans omlokalisering. Jag har vidare räknat upp anslaget med 470 000 kr. för ökad stubbinventering i det nya riksskogstaxeringsomdrevet (4).

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Skogshögskolan: Driftkostnader* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 13 553 000 kr.

G 13. Skogshögskolan: Bokinköp m. m.

1972/73 Utgift	162 902	Reservation	548
1973/74 Anslag	179 000		
1974/75 Förslag	191 000		

Från anslaget bestrids omkostnaderna för verksamheten vid högskolans bibliotek.

Skogshögskolan

De automatiska kostnadsökningarna för bokinköp m. m. beräknas till 29 000 kr. Härutöver begärs en ökning med 12 000 kr. för komplettering av litteraturbeståndet.

Departementschefen

Anslaget bör föras upp med ett belopp av 191 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Skogshögskolan: Bokinköp m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 191 000 kr.

G 14. Inredning och utrustning av lokaler vid jordbrukets högskolor m. m.

1972/73 Utgift	6 401 603	Reservation	2 668 622
1973/74 Anslag	11 500 000		
1974/75 Förslag	18 000 000		

Från anslaget bestrids kostnader för inredning och utrustning av lokaler vid jordbrukets högskolor och andra institutioner, som har anknytning till forsknings- och försöksverksamhet inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde.

Lokal- och utrustningsprogramkommittén (LUP-kommittén) för jordbrukets högskolor har till uppgift bl. a. att utarbeta utrustningsprogram innefattande förslag till kostnadsramar för nämnda institutioner. Kommittén skall successivt överlämna förslag till utrustningsnämnden för universitet och högskolor som begär anslag i utrustningsfrågor och som sedan har att efter statsmakternas bestämmande vidta de åtgärder som behövs för programmets förverkligande. Byggnadsstyrelsen har hand om den verksamhet som avser planering och upphandling av inredning.

Inredning

I fråga om inredningsobjekt, som inte tidigare redovisats för riksdagen anförs följande.

Byggnadsstyrelsen

I det följande redogörs för de inredningsobjekt för vilka styrelsen föreslår nya eller höjda kostnadsramar. Medelsbehovet för veterinärmedicinsk utbildning och forskning i nybyggnader på Artillerifältet i Uppsala redovisas i styrelsens inredningspetita till utbildningsdepartementet.

*Lantbrukshögskolan och veterinärhögskolan**Ultuna*

Kliniskt centrum, nybyggnad. Kungl. Maj:t har den 11 maj 1973 uppdragit åt byggnadsstyrelsen att utföra nybyggnaden.

Vid styrelsens redovisning den 30 januari 1973 av kompletterade förslagshandlingar, uppskattades inredningskostnaderna till 8,1 milj. kr. Det förhållandevis låga värdet förklaras av att stallen och behandlingslokalerna har mycket få inredningsenheter. Detaljplaneringen påbörjas emellertid först under hösten 1973. Styrelsen föreslår därför att en delram på 7 milj. kr. förs upp.

Bibliotek, nybyggnad. På tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1973/74 har för detta objekt förts upp en delram av 350 000 kr. Styrelsen föreslår att en definitiv ram av 2 050 000 kr. förs upp i inredningsplanen.

Oförutsedda mindre inredningsobjekt

I gällande inredningsplan har uppförts en delram av 2 250 000 kr. Byggnadsstyrelsen föreslår i samråd med LUP-kommittén för jordbrukets högskolor att delramen höjs med 700 000 kr. till 2 950 000 kr. Av detta belopp avser 250 000 kr. ersättningsanskaffning med anledning av en brand den 27 juni 1973 i gamla ladugården vid Kungsängen. Nämda ersättningsanskaffning måste ske under hösten 1973, varför styrelsen — i avvaktan på den föreslagna höjningen — avser att finansiera denna inredning med tillgängliga medel inom anslaget.

Utrustning

Utrustningsnämnden för universitet och högskolor

I fråga om utrustningsobjekt, som inte tidigare redovisats för riksdagen eller för vilka föreslås nya kostnadsramar, anförs följande.

Lantbrukshögskolan och veterinärhögskolan

Ultuna

Djurstallar m. m., Kungsängen och Lövsta. I gällande utrustningsplan har objektet tagits upp med en delram av 3 milj. kr. För budgetåret 1974/75 bör objektet föras upp med en definitiv ram av 4,6 milj. kr. Därvid har beräknats 100 000 kr. för utrustning för utemjölkningsanläggning på Lövsta samt 1 milj. kr. för återanskaffning av utrustning, som förstörts vid brand på Kungsängen.

Kemi, ombyggnad. I samband med nybyggnader kommer vissa institutioner att lämna lokaler i den byggnad där institutionen för kemi är förlagd. Denna institution kan därmed utöka sina lokaler från 1 600 m² till 2 555 m². För utrustningsanskaffning och flyttningskostnader beräknas 1 milj. kr.

Ekonomi och statistik, ombyggnad. Institutionen för ekonomi och statistik disponerar f. n. en lokalyta av sammanlagt ca 1 255 m². Institutionens disponibla yta föreslås ökas med 925 m² genom övertagande av lokaler som friställs i samband med att husdjursvetenskapligt centrum och nybyggnaden för markvetenskap färdigställs. För utrustning av institutionens lokaler föreslås en definitiv kostnadsram av 300 000 kr.

Kliniskt centrum, nybyggnad. Kungl. Maj:t har den 11 maj 1973 uppdragit åt byggnadsstyrelsen att utföra nybyggnad av kliniskt centrum. Enligt reviderat lokalprogram omfattar centret totalt 19 269 m², varav 3 728 m² avser gemensamma utrymmen, 9 911 m² institutionslokaler och 5 630 m² djurstallar. Arbetet med att upprätta utrustningsprogram beräknas vara avslutat under hösten 1974. Vissa beställningar bör dock läggas ut redan under budgetåret 1974/75. I utrustningsplanen för detta år bör därför objektet föras upp med en delram av 2 milj. kr.

Försöksdjur vid Kungsängen, Lövsta och husdjursvetenskapligt centrum. Till de utbyggda försöksstallarna vid Kungsängen och Lövsta kommer bl. a. försöksavdelningarna vid Wiad, Bäcklösa och Vipängensområdet att flytta. Vissa stallar på Kungsängen uppförs vidare för veterinärhögskolans institution för sjukdomsgenetik och husdjurshygien. För att de investeringar som gjorts i byggnader m. m. skall kunna nyttiggöras inom rimlig tid krävs att ett stort antal försöksdjur köps in. Medelsbehovet för djuranskaffning till Kungsängen och Lövsta beräknas till 501 000 kr. resp. 1,1 milj. kr. Vidare har i byggnadsprogrammet för husdjursvetenskapligt centrum tagits upp vissa djurutrymmen för forskning och undervisning. Behov föreligger att anskaffa djur till en sammanlagd kostnad av 96 000 kr. För de angivna ändamålen bör i utrustningsplanen föras upp en definitiv kostnadsram av sammanlagt 1,7 milj. kr.

Bibliotek, nybyggnad. Genom beslut den 28 september 1973 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att utföra nybyggnad av bibliotek vid Ultuna inom en kostnadsram av 10 275 000 kr. i prisläget den 1 april 1973. För utrustning av objektet bör i utrustningsplanen föras upp en definitiv kostnadsram av 490 000 kr.

Skara

Fältstation. På grundval av prop. 1973: 107 har statsmakterna beslutat att inrätta en fältstation för veterinärmedicin och lantbruksvetenskap i Skara. Vissa befintliga lokaler beräknas kunna utnyttjas. I avvaktan på ytterligare utrustningsplanering bör objektet tas upp med en delram av 1,1 milj. kr. i utrustningsplanen. Härav avser 600 000 kr. utrustning av försöksgårdarna Götala och Bjertorp i västra husdjursförsöksdistriktet.

Skogshögskolan

Umeå

Provisoriska lokaler. Enligt statsmakternas beslut skall skogshögskolan omlokaliseras till Umeå, Garpenberg och Uppsala. Vissa delar

av högskolans institutioner kommer att flytta till Umeå under år 1974 och inrymmas i provisoriska lokaler på universitetsområdet. Frågan om en skogsmeteorologisk fältstation kommer inom kort att underställas Kungl. Maj:ts prövning. I utrustningsplanen bör en delram av 500 000 kr. föras upp för ifrågavarande ändamål.

Ultuna

Provisoriska lokaler. Under år 1974 kommer avdelningen för marklära och avdelningen för vertebratekologi att få provisoriska lokaler på Ultunaområdet. För budgetåret 1974/75 bör en delram av 550 000 kr. tas upp för utrustning av dessa lokaler.

Ersättningsanskaffningar m. m.

Sedan budgetåret 1968/69 har i utrustningsplanen för jordbrukets högskolor förts upp en kostnadsram för oförutsedda mindre utrustningsobjekt. För innevarande budgetår är denna ram 800 000 kr. Det är f. n. svårt att tillgodose behovet av återanskaffning av försliten utrustning vid jordbrukets högskolor. Om standarden skall kunna upprätthållas är det nödvändigt att en planmässig upprustning av föråldrad och försliten utrustning kan göras. Liksom för universitetsområdet bör därför tas upp en ram för ersättningsanskaffningar m. m. av utrustning för jordbrukets högskolor. För budgetåret 1974/75 föreslås en definitiv kostnadsram av 2 milj. kr.

Departementschefen

De kostnadsramar som tas upp i följande *inredningsplan* bör godtas.

Inredningsplan (1 000-tal kr.)

Inredningsobjekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning		
	definitiv ram	delram t. o. m. 1975-06-30	art ¹	t. o. m. 1973-06-30	Beräknad för 1973/74 1974/75
Slutredovisat 1973-06-30				1 449	
Lantbrukshögskolan och veterinärhögskolan					
<i>Ultuna</i>					
Växtodling, nybyggnad	625		1	491	} 2 800 } 3 000
Växtpatologi, nybyggnad	850		1	676	
Genetik och växtförädling, om- och tillbyggnad	750		1	677	
Ekonomibyggnader m.m., Kungsängen, etapp II	1 250		1	1 220	
Matsal	319		1	62	
Ekonomibyggnad och maskinhall	250		1	173	
Arbetsmetodik och teknik samt Jordbrukstekniska institutet	800		1	604	
Kraftfoderfabrik, Lövsta	100		1	85	
Markvetenskap, nybyggnad av arbetshallar, växthus och näthall	110		1	105	
Markvetenskap, nybyggnad Kemi, ombyggnad av undervisningslaboratorium	2 200		1	137	
Gamla ladugården i Kungsängen, ombyggnad	200		1	175	
Undervisningshus och aula	200		1	200	
Försöksanläggning, Lövsta	950		1	613	
Växtodling, mikro-klimatstation m. m.	3 800		1		
Mikrobiologi, om- och tillbyggnad	45		1	9	
Husdjursvetenskapligt centrum	50		1		
Fårstallar, Lövsta		7 600	1		
Kliniskt centrum, nybyggnad	125		1		
Djurstallar, Kungsängen		7 000	3		
Bibliotek, nybyggnad	1 150		1		
	2 050		2 b		
<i>Alnarp</i>					
Frukt- och bärproduktion, lagerbyggnad	50		1	37	} 700 } 700
Trädgårdsvetenskap och landskapsplanering, nybyggnader	1 600		1	155	
Alnarps trädgårdar, växthus	250		1	246	
Lantbrukets byggnadsteknik, växthus	100		1		
<i>Skara</i>					
Fältstation		400	1		200 200

Inredningsobjekt	Kostnadsram		art ¹	Medelsförbrukning		
	definitiv ram	delram t. o. m. 1975-06-30		t. o. m. 1973-06-30	Beräknad för	
				1973/74	1974/75	
<i>Röbäcksdalen</i>						
Djurstallar m. m., ny- och ombyggnad	200		1	194	100	95
Institutionslokaler, om- och tillbyggnad	1 100		1	870		
Institutet för skogsförbättring						
Lokaler i Umeå	200		1	140	60	
Skogshögskolan						
<i>Umeå</i>						
Skogshögskolan, nybyggnad		200	1		200	
Oförutsedda mindre inredningsobjekt		2 850	2 b	1 305	600	600
Sysselsättningsobjekt budget-åren 1971/72 och 1972/73	840		1		840	
Sysselsättningsobjekt budget-året 1973/74		1 000	1		500	500
	20 164	19 050		9 623	6 000	5 095
	39 214			20 718		

¹ Art av kostnadsram för resp. objekt

1. Tidigare godtagen kostnadsram.

2a. Ändrad kostnadsram (tidigare fastställd som definitiv ram).

2b. Ändrad kostnadsram (tidigare fastställd som delram).

3. Ny kostnadsram.

Anslagsbehovet nästa budgetår för inredning beräknar jag till 5 milj. kr. enligt följande sammanställning.

Anslagsberäkning avseende inredning (1 000-tal kr.)

Medelstillgång	Beräknad medelsförbrukning		
Medelsreservation 1973-07-01	1 995		
Anslag för 1973/74	4 100	1973/74	6 000
Anslag för 1974/75 (förslag)	5 000	1974/75	5 095
	11 095		11 095

De kostnadsramar som tas upp i följande *utrustningsplan* bör godtas. För objektet Kliniskt centrum, nybyggnad, har jag beräknat en delram av 2 milj. kr. Jag förutsätter därvid att den slutliga kostnaden kan hållas inom en ram av 15 milj. kr. För objektet Ersättningsanskaffningar m. m. har jag beräknat en definitiv ram av 1 milj. kr. Jag har därvid tagit hänsyn till den omfattande nyanskaffning av utrustning som nu sker vid jordbrukets högsolor.

Utrustningsplan (1 000-tal kr.)

Utrustningsobjekt	Kostnadsram		art ¹	Medelsförbrukning	
	defini- tiv ram	delram t. o. m. 1975- 06-30		t. o. m. 1973- 06-30	Beräknad för 1973/74 1974/75
Lantbrukshögskolan och veterinärhögskolan					
<i>Utluna</i>					
Telefonväxlar		1 115	1	101	} 8 500
Försöksdjur	937		1	608	
Arbetsmetodik och teknik samt Jordbrukstekniska institutet	765		1	403	
Undervisningshus och aula	300		1	101	
Markvetenskap, nybyggnad	3 900		1	351	
Växtodling, mikroklimat- station m. m.	380		1	65	
Slakthus, inredning och ut- rustning av förhyrda lokaler	750		1		
Husdjursvetenskapligt centrum	9 500		1	6 073	
Djurstallar m. m., Kungsängen och Lövsta	4 500		2 b		
Försöksanläggning, Lövsta	7 000		1	2 022	
Kemi, ombyggnad	800		3		
Ekonomi och statistik, ombyggnad	300		3		
Kliniskt centrum, nybyggnad		2 000	3		
Försöksdjur, Kungsängen, Lövsta och husdjurs- vetenskapligt centrum	1 000		3		
Bibliotek, nybyggnad	490		3		
<i>Alnarp</i>					
Trädgårdsvetenskap och landskapsplanering, nybyggnader	5 600		1	585	} 2 000
Alnarps trädgårdar, växthus	75		1	34	
Lantbrukets byggnadsteknik, växthus	700		1	181	
Försöksdjur	100		1		
<i>Röbäcksdalen</i>					
Försöksdjur	363		1	362	} 200
Institutionslokaler	1 460		1	788	
<i>Skara</i>					
Försöksgård:					} 600
a) utrustning	126		1		
b) försöksdjur	124		1	200	
Fältstation		650	3		
Skogshögskolan					
<i>Umeå</i>					
Provisoriska lokaler		500	3		} 400
<i>Utluna</i>					
Provisoriska lokaler		550	3		

Utrustningsobjekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning			
	definitiv ram	delram t. o. m. 1975-06-30	art ¹	t. o. m. 1973-06-30	Beräknad för 1973/74	1974/75
Oförutsedda mindre utrustningsobjekt						
Budgetåret 1971/72	295		1	220	} 800	} 300
Budgetåret 1972/73	400		1	172		
Budgetåret 1973/74	800		1	45		
Ersättningsanskaffningar m.m.	1 000		3			1 000
Vissa utredningskostnader	100		1	49		
	<u>41 765</u>	<u>4 815</u>		<u>6 087</u>	<u>8 073</u>	<u>13 000</u>
	46 580			27 160		

¹ Art av kostnadsram för resp. objekt

1. Tidigare godtagen kostnadsram.
- 2 a. Ändrad kostnadsram (tidigare fastställd som definitiv ram).
- 2 b. Ändrad kostnadsram (tidigare fastställd som delram).
3. Ny kostnadsram.

Anslagsbehovet för nästa budgetår för utrustning beräknar jag till 13 milj. kr. enligt följande sammanställning.

Anslagsberäkning avseende utrustning (1 000-tal kr.)

Medelstillgång	Beräknad medelsförbrukning		
Medelsreservation 1973-07-01	673		
Anslag för 1973/74	7 400	1973/74	8 073
Anslag för 1974/75 (förslag)	13 000	1974/75	13 000
	21 073		21 073

Byggnadsstyrelsen resp. utrustningsnämnden får för varje i inrednings- resp. utrustningsplanen upptaget objekt lägga ut beställningar intill högst det belopp, som angetts som kostnadsram för objektet, med avdrag för de medel som förbrukats vid tidpunkten för beställningen. För nästa budgetår innebär detta att medgivande bör lämnas att beställa inredning och utrustning av lokaler vid jordbrukets högskolor m. m. dels för byggnadsstyrelsen till ett sammanlagt belopp av (39 214 000—20 718 000=) avrundat 18,4 milj. kr., dels för utrustningsnämnden till ett belopp av (46 580 000—27 160 000=) avrundat 19,4 milj. kr., allt att betalas tidigast under budgetåret 1975/76.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Inredning och utrustning av lokaler vid jordbrukets högskolor m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 18 000 000 kr.

G 15. Ersättningar till sakkunniga i befordringsärenden, m. m.

1972/73 Utgift	280 419
1973/74 Anslag	300 000
1974/75 Förslag	300 000

Från anslaget bestrids ersättningar vid lantbruks-, veterinär- och skogshögskolorna åt sakkunniga i befordringsärenden och vissa opponenter vid disputationer.

Departementschefen

Anslaget bör föras upp med oförändrat belopp. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Ersättningar till sakkunniga i befordringsärenden, m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 300 000 kr.

G 16. Jordbruksforskning

1972/73 Utgift	7 353 687	Reservation	1 332 600
1973/74 Anslag	8 800 000		
1974/75 Förslag	10 120 000		

Anslaget disponeras av Statens råd för skogs- och jordbruksforskning för bidrag till forskning inom jordbrukets och trädgårdsnäringens områden.

Statens råd för skogs- och jordbruksforskning

Jordbruket undergår f. n. betydande förändringar genom bl. a. fortgående rationaliseringar, omläggningar i växt- och djurproduktion samt utveckling inom livsmedelsindustrin. Behovet av nya produkter ökar. För att möjliggöra en gynnsam fortsatt utveckling erfordras intensifierade undersökningar på många områden, bättre anpassning av våra kulturväxter till odlingsmiljön liksom också bättre anpassning av våra husdjur. Härigenom uppnås ökad produktivitet och förhindras sjukdomar och rubbningar i livsfunktionerna. Forskning angående kulturväxternas ekologi med tillhörande växtnäringsfrågor erbjuder flera nya problemsällningar. Behovet av parasit- och miljökontroll med biologiska hjälpmedel träder allt starkare i förgrunden hos både växter och djur. Vegetabilie- och animalieprodukternas kvalitetsegenskaper har avgörande betydelse vid förädling till livsmedel. Ekonomiska undersökningar måste i större omfattning infogas i jordbrukets forskningsprojekt. Samspelet jordbruk och miljövård, särskilt landskapsvård, tilldrar

sig ökad uppmärksamhet. För att göra jordbruket än mera konkurrenskraftigt i det inhemska näringslivet och gentemot utlandet behövs sålunda kraftigt utökade forskningsinsatser och anslaget bör därför uppräknas med 1 500 000 kr. till 10 300 000 kr.

Departementschefen

Anslaget bör för nästa budgetår höjas med 1 320 000 kr. till 10 120 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Jordbruksforskning* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 10 120 000 kr.

G 17. Stöd till kollektiv jordbruksteknisk forskning

1972/73 Utgift	1 185 000	Reservation	—
1973/74 Anslag	1 185 000		
1974/75 Förslag	1 185 000		

Mellan staten och Stiftelsen Svensk jordbruksteknisk forskning har den 16 november 1971 träffats avtal om gemensam finansiering av forsknings- och utvecklingsverksamhet på det jordbrukstekniska området. Avtalet avser tiden den 1 juli 1972—den 30 juni 1975. Enligt avtalet medverkar staten i finansieringen av verksamheten genom ett årligt bidrag av 1 185 000 kr. medan stiftelsen åtar sig att under hela avtalsperioden tillskjuta sammanlagt lägst 1 605 000 kr. Ansvar för genomförandet av det avtalade programmet åvilar Jordbrukstekniska institutet.

Jordbrukstekniska institutet

Anslaget bör föras upp med 1 185 000 kr.

Departementschefen

Anslaget bör föras upp med oförändrat belopp. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Stöd till kollektiv jordbruksteknisk forskning* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 1 185 000 kr.

G 18. Bidrag till Sveriges utsädesförening

1972/73 Utgift	6 147 000
1973/74 Anslag	6 582 000
1974/75 Förslag	6 882 000

Sveriges utsädesförening har till uppgift att genom försöks- och förädlingsarbete verka för sädeslagens och frösorternas utveckling. Statsbidraget används till avlöning av föreningens ca 80 ordinarie tjänstemän och av arbetarpersonal samt till vissa omkostnader.

Sveriges utsädesförening

1. Pris- och löneomräkning 300 000 kr., varav 175 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.
2. Förstärkning av den centrala administrationen (+ 50 000 kr.).
3. Förstärkning bör ske vid resistensavdelningen vid Hammenhög med en forskningsassistent (-158 000 kr.).

Departementschefen

Anslaget bör för nästa budgetår höjas med 300 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till Sveriges utsädesförening* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 6 882 000 kr.

G 19. Bidrag till viss praktiskt vetenskaplig växtförädling

1972/73 Utgift	255 000
1973/74 Anslag	255 000
1974/75 Förslag	255 000

Från anslaget utgår bidrag till W. Weibull AB för den praktiskt vetenskapliga verksamheten vid Weibullsholm och till den växtförädling som bedrivs av Algot Holmberg och Söner AB.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Bidragsmot- tagaren	Departements- chefen
Bidrag till den praktiskt vetenskapliga verksamheten vid Weibullsholm	225 000	+ 275 000	—
Bidrag till växtförädlingsarbetet vid Algot Holmberg och Söner AB	30 000	+ 90 000	—
	255 000	+ 365 000	—

W. Weibull AB med Weibullsholms växtförädlingsanstalt har anhållit om oförändrat statsbidrag, 225 000 kr., till sin samlade växtförädlingsverksamhet och dessutom om ett särskilt anslag, 275 000 kr., till sin trädgårdsväxtförädling. Algot Holmberg och Söner AB har begärt högre statsbidrag till förädlingen av sojabönan.

Departementschefen

Anslaget bör föras upp med oförändrat belopp. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till viss praktiskt vetenskaplig växtförädling* för budgetåret 1974/75 anvisa ett anslag av 255 000 kr.

G 20. Skoglig forskning

1972/73 Utgift	2 816 692	Reservation	207 839
1973/74 Anslag	3 125 000		
1974/75 Förslag	3 625 000		

Anslaget disponeras av statens råd för skogs- och jordbruksforskning och används tillsammans med medel från fonden för skoglig forskning för att främja forskning, som är ägnad att gagna skogsbrukets utveckling och stärka skogsnäringens bärkraft.

Statens råd för skogs- och jordbruksforskning

De senaste årens kostnadsutveckling inom skogsbruket har försämrat förutsättningarna för en lönsam och bestående virkesproduktion. Om skogsbruket skall kunna uppnå tillfredsställande konkurrenskraft för att därigenom säkra ökad långsiktig virkesproduktion, behövs starkt ökade insatser på alla områden där kostnadsänkningar bedöms vara möjliga. Insatserna på forskningens område spelar därvid en viktig roll. En kraftig ökning av den skogliga forskningens resurser behövs därför. Anslaget bör för nästa budgetår höjas med 1 075 000 kr. till 4 200 000 kr.

Departementschefen

Anslaget bör för nästa budgetår höjas med 500 000 kr. till 3 625 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Skoglig forskning* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 3 625 000 kr.

G 21. Stöd till kollektiv forskning rörande skogsträdförädling och skogs-gödning m. m.

1972/73 Utgift	1 152 000	Reservation	—
1973/74 Anslag	1 152 000		
1974/75 Förslag	1 152 000		

Mellan staten och Stiftelsen Skogsförbättring har den 1 december 1971 träffats avtal om gemensam finansiering av forsknings- och utvecklingsverksamhet rörande skogsträdsförädling och skogsgödsling m. m. Avtalet avser tiden den 1 juli 1972—den 30 juni 1975. Enligt avtalet medverkar staten i finansieringen av verksamheten genom ett årligt bidrag av 1 152 000 kr., medan stiftelsen åtar sig att under hela avtalsperioden tillskjuta sammanlagt 6 145 000 kr. Ansvar för den avtalade verksamhetens bedrivande åvilar Institutet för skogsförbättring.

Institutet för skogsförbättring

Anslaget bör föras upp med 1 152 000 kr.

Departementschefen

Anslaget bör föras upp med oförändrat belopp. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Stöd till kollektiv forskning rörande skogsträdsförädling och skogsgödsling m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 1 152 000 kr.

G 22. Stöd till kollektiv skogsteknisk forskning

1972/73 Utgift	3 000 000	Reservation	—
1973/74 Anslag	3 300 000		
1974/75 Förslag	3 600 000		

Mellan staten och Stiftelsen Skogsteknisk FoU har den 3 mars 1972 träffats avtal om gemensam finansiering av kollektiv forskning på det skogstekniska området. Avtalet avser tiden den 1 juli 1972—den 30 juni 1975. Enligt avtalet medverkar staten i finansieringen av verksamheten genom att tillskjuta 9 900 000 kr., varav 3 000 000 kr. under budgetåret 1972/73, 3 300 000 kr. under budgetåret 1973/74 och 3 600 000 kr. under budgetåret 1974/75. Stiftelsen skall under treårsperioden tillskjuta sammanlagt lägst 14 850 000 kr. Ansvar för den avtalade verksamhetens genomförande åvilar Nämnden för skogsteknisk forskning.

Departementschefen

Anslaget bör för nästa budgetår höjas med 300 000 kr. till 3 600 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Stöd till kollektiv skogsteknisk forskning* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 3 600 000 kr.

G 23. Bidrag till Skogs- och lantbruksakademien

1972/73 Utgift	255 008
1973/74 Anslag	287 000
1974/75 Förslag	295 000

Skogs- och lantbruksakademien har till ändamål att med stöd av vetenskap och praktisk erfarenhet verka för det svenska jordbrukets och skogsbrukets samt angränsande näringars utveckling och förkovran. Från anslaget bestrids utgifter för akademiens ordinarie tjänstemän, ersättning åt skoglig expertis, bidrag till bibliotek m. m. samt vissa kostnader för utländskt forskarutbyte och utländska forskarkontakter. Kungl. Maj:t fastställer årligen inkomst- och utgiftsstat för akademiens verksamhet.

Skogs- och lantbruksakademien

1. Pris- och löneomräkning 8 000 kr., varav 6 000 kr. avser höjt löne-kostnadspålägg.

2. Bidraget till ersättning åt skoglig expertis, 30 000 kr., disponeras som bidrag till avlöning av en skoglig sekreterare. Denna befattning bör föras upp på personalförteckning och helt bekostas av statliga medel (+49 000 kr.). I andra hand begärs att det nuvarande bidraget ökas med 30 000 kr. till 60 000 kr.

Departementschefen

Anslaget bör för nästa budgetår höjas med 8 000 kr. till 295 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till Skogs- och lantbruksakademien* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 295 000 kr.

G 24. Statens skogsmästarskola

1972/73 Utgift	1 497 453
1973/74 Anslag	1 501 000
1974/75 Förslag	1 571 000

Statens skogsmästarskola har till uppgift att utbilda skogsmästare med kompetens dels för anställning som förvaltare eller i andra befattningar i allmän och enskild tjänst inom skogsbruk och trädförädling, där högre utbildning än skogsteknikerutbildning eller skogsskola är önskvärd, dels att inneha och förvalta kombinerade jordbruks- och skogsbruksegendomar, dels att vara självständiga företagare inom skogshandtering och trävarurörelse. Vid skolans huvudkurs antas årligen 30 elever.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Statens skogsmästarskola	Departementschefen
Personal			
Skolledare och lärare	6	+1	—
Övrig personal	5	—	—
	11	+1	—
Anslag			
<i>Utgifter</i>			
Lönekostnader	847 000	+131 000	+ 34 000
Sjukvård	2 000	—	—
Resersättningar	58 000	+ 23 000	+ 3 000
Därav utrikes resor	(2 000)	(—)	(—)
Lokalkostnader	422 000	+ 77 000	+ 77 000
Expenser	89 000	+ 37 000	+ 8 000
Övriga utgifter	89 000	+103 000	+ 9 000
Därav engångsutgifter	(—)	(+ 73 900)	(—)
	1 507 000	+371 000	+131 000
<i>Uppbördsmedel</i>			
Hysesinkomster	6 000	+ 61 000	+ 61 000
Nettoutgift	1 501 000	+310 000	+ 70 000

Statens skogsmästarskola

1. Pris- och löneomräkning m. m. 70 000 kr., varav 20 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. 0-alternativet innebär en minskning av anslaget med 77 000 kr.

3. Inom området för skogsteknik och förvaltningslära bör en tjänst som lektor inrättas. Samtidigt kan medlen för speciallärare minskas. (+42 000 kr.)

4. Huvuddelen av maskinutbildningen vid preparandkursen bedrivs externt vid olika maskinskolor. Kostnaderna härför beräknas till 25 000 kr.

5. För fortbildning av egen personal erfordras 11 000 kr.

6. För inköp av diverse utrustning bör ett engångsbelopp av 75 000 kr. anvisas.

7. Anslaget bör i övrigt höjas med 87 000 kr.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 1 571 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens skogsmästarskola* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 571 000 kr.

G 25. Reseunderstöd för studier m. m.

1972/73 Utgift	40 490	Reservation	18 399
1973/74 Anslag	39 000		
1974/75 Förslag	39 000		

Från anslaget utgår bidrag till utrikes studie- och kongressresor.

Lantbruksstyrelsen

Anslaget bör föras upp med oförändrat belopp.

Departementschefen

Jag biträder lantbruksstyrelsens förslag. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att till *Reseunderstöd för studier m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 39 000 kr.

G 26. Bidrag till viss ungdomsverksamhet

1972/73 Utgift	500 000
1973/74 Anslag	500 000
1974/75 Förslag	500 000

Från anslaget bestrids bidrag till ungdomsverksamhet på jordbrukets och skogsbrukets områden.

Lantbruksstyrelsen

Lantbruksstyrelsen föreslår efter samråd med skogsstyrelsen att anslaget räknas upp med 50 000 kr.

Departementschefen

Anslaget bör föras upp med oförändrat belopp. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att till *Bidrag till viss ungdomsverksamhet* för budgetåret 1974/75 anvisa ett anslag av 500 000 kr.

H. MILJÖVÅRD M. M.**H 1. Statens naturvårdsverk**

Miljökontrollutredningen har i augusti 1973 avlämnat betänkandet (SOU 1973: 36 och 37) Miljövårdens informationssystem (MI). De förslag som lagts fram av utredningen berör bl. a. anslagen Statens naturvårdsverk och Miljövårdsforskning. Vidare har naturvårdsverkets organisation setts över av en särskilt tillkallad utredningsman. Denne har i oktober 1973 avgett betänkandet (Ds Jo 1973: 6) Naturvårdsverkets organisation. Det är min avsikt att senare föreslå Kungl. Maj:t att lägga fram särskild proposition i anledning av nämnda förslag.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till *Statens naturvårdsverk* för budgetåret 1974/75 beräkna ett förslagsanslag av 25 984 000 kr.

H 2. Koncessionsnämnden för miljöskydd

1972/73 Utgift	1 440 736
1973/74 Anslag	1 605 000
1974/75 Förslag	1 660 000

Koncessionsnämnden för miljöskydd handlägger ärenden rörande tillstånd till eller förbud mot miljöfarlig verksamhet. Nämnden består av ordförande och tre andra ledamöter.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Koncessionsnämnden för miljöskydd	Departementschefen
Personal			
Handläggande personal	9	+ 1	—
Övrig personal	6	+ 2	—
	15	+ 3	—
Anslag			
Lönekostnader	1 262 000	+ 316 000	+ 42 000
Sjukvård	2 000	—	—
Reseersättningar	135 000	+ 10 000	—
Lokalkostnader	80 000	+ 25 000	+ 12 000
Expenser	126 000	+ 19 000	+ 1 000
	1 605 000	+ 370 000	+ 55 000

Koncessionsnämnden för miljöskydd

1. Pris- och löneomräkning 52 000 kr., varav 30 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. 0-alternativet innebär en minskning av anslagsposterna för resor och expenser med sammanlagt 80 000 kr.

3. För att minska handläggningstiden behövs två assistenter. För en ytterligare minskning av handläggningstiden behövs ännu en sekreterare. Vidare bör vissa löner och arvoden höjas. (+ 272 000 kr.)

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Koncessionsnämnden för miljöskydd* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 660 000 kr.

H 3. Miljövårdsinformation

1972/73 Utgift	1 973 534	Reservation	166 965
1973/74 Anslag	1 650 000		
1974/75 Förslag	2 000 000		

Anslaget används för information inom miljövårdsområdet. Från anslaget utgår också av Kungl. Maj:t bestämda bidrag till vissa organisationer för naturvårdsupplysning.

Statens naturvårdsverk

Naturvårdsverket har till följd av den ökning av anslaget, som beslutades vid 1970 års riksdag, kunnat bygga upp en effektivt fungerande informationsenhet. Senast har verket under våren 1973 startat en månadspublikation, kallad Miljöaktuellt, med en upplaga om ca 9 000 exemplar. Anslaget har emellertid varit oförändrat sedan budgetåret 1970/71. Samtidigt har verket vuxit och fått en rad nya arbetsuppgifter. Inte minst den till verket fr. o. m. den 1 juli 1973 knutna produktkontrollverksamheten ställer nya och ökade krav på informationsenheten. För information i produktkontrollfrågorna beräknar verket medelsbehovet till 250 000 kr.

Den rikskampanj mot nedskräpning, som den till naturvårdsverket organisatoriskt knutna rikskommittén Håll Sverige Rent bedriver sedan hösten 1970, bör upphöra med utgången av innevarande budgetår. Rikskommittén avser att lägga fram ett förslag om att kommittén då upplöses och att dess centrala verksamhet i begränsad omfattning överförs till naturvårdsverket. En sådan fortsättning av arbetet är även enligt verkets uppfattning önskvärd. För detta ändamål behöver infor-

mationsanslaget förstärkas med 250 000 kr. För att upprätthålla en oförändrad ambitionsnivå för den övriga delen av naturvårdsverkets egen informationsverksamhet beräknar verket en ökning med 465 000 kr.

Den verksamhet som bedrivs av de ideella naturvårdsorganisationerna har stor betydelse för att underhålla intresset för naturen och naturvårdsarbetet. De bör därför få fortsatt statligt stöd till sitt arbete. Verket föreslår att bidraget till Svenska naturskyddsföreningen räknas upp med 20 000 kr. till 420 000 kr. och bidraget till Samfundet för hembygdsvård med 15 000 kr. till 230 000 kr.

Naturvårdsverket föreslår att anslaget för budgetåret 1974/75 sammanlagt höjs med 1 milj. kr. till 2 650 000 kr.

Departementschefen

Informationsverksamheten är en viktig del av miljövårdsarbetet. Under senare år har också betydande resurser satsats på information om miljövårdsproblemen och om de åtgärder som vidtas för att komma till rätta med dessa problem. Samhällets miljövårdsinformation bör emellertid byggas ut ytterligare bl. a. med hänsyn till att nya verksamhetsområden tillkommit. Vidare bör de ideella naturvårdsorganisationerna ges möjlighet att fortsätta och utveckla sitt arbete.

Sedan den 1 juli 1970 pågår en särskild rikskampanj mot nedskräpning under ledning av den till naturvårdsverket organisatoriskt knutna rikskommittén Håll Sverige Rent. I särskilt statsanslag till kommittén har utgått totalt 2 milj. kr. Lika mycket har tillskjutits från näringslivet till kommitténs arbete. Därjämte har omfattande insatser gjorts i olika former på det regionala och lokala planet. Enligt min mening har kampanjen utgjort en viktig del av de insatser som under de senaste åren vidtagits för att minska nedskräpningen i naturen. En kampanj av detta slag bör emellertid vara tidsbegränsad. Jag delar därför naturvårdsverkets uppfattning att verksamheten i dess nuvarande form bör upphöra med utgången av innevarande budgetår. Upplysningsverksamhet i syfte att minska nedskräpning bör i fortsättningen ingå som ett naturligt inslag i den allmänna informationsverksamhet på miljövårdsområdet för vilken naturvårdsverket har ansvaret.

Med hänsyn till vad jag här anfört bör anslaget höjas med 350 000 kr. till 2 milj. kr. för nästa budgetår. Det ankommer på Kungl. Maj:t eller efter Kungl. Maj:ts bemyndigande statens naturvårdsverk att besluta om anslagets fördelning på olika ändamål. Den reservation som vid utgången av budgetåret 1973/74 kan finnas på anslaget Rikskampanj mot nedskräpning bör föras över till anslaget Miljövårdsinformation. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Miljövårdsinformation* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 2 000 000 kr.

H 4. Ersättningar vid bildande av naturreservat m. m.

1972/73 Utgift	9 254 161	Reservation	7 268 400
1973/74 Anslag	9 000 000		
1974/75 Förslag	9 000 000		

Från anslaget bestrids sådana ersättningar till markägare och andra sakägare som föranleds av beslut enligt naturvårdslagen (1964: 822). Anslaget kan även i vissa fall användas för ersättning till sakägare vid avslag på ansökan om tillstånd till nybyggnad inom område för vilket gäller förordnande enligt 86 eller 122 § byggnadslagen (1947: 385) i dess lydelse intill den 1 januari 1965. Vidare kan från anslaget utgå statsbidrag till kommun eller stiftelse vid säkerställande av naturvårdsobjekt. Härjämte får anslaget disponeras för att bestrida kostnader för värdering i samtliga fall, då ersättning till sakägare skall utgå från anslaget. Från anslaget får även utbetalas ersättning för markägares ombuds- och expertkostnader efter särskild bedömning från fall till fall, oberoende av om uppgörelse rörande bildande av naturreservat eller förvärv av mark för naturvårdsändamål träffas eller inte.

Statens naturvårdsverk

Under budgetåret 1972/73 har sammanlagt ca 9,7 milj. kr. tagits i anspråk för att säkerställa ca 6 000 ha landareal enligt följande tabell.

Ändamål	1 000-tal kr.	Hektar landareal	Antal beslut
1. Ersättningar vid avsättande av naturvårdsområden (naturreservat och naturminnen)	4 214	4 256	46
2. Bidrag till kommun eller stiftelse	3 691	1 545	18
3. Ersättningar till följd av bestämmelser om strandskydd	565	127	10
4. Ersättningar i anledning av täktreglering	1 244	132	8
5. Ersättningar till följd av bestämmelser om annat landskapsskydd	6	—	1
Summa	9 720	6 060	83

För budgetåret 1974/75 beräknar länsstyrelserna medelsbehovet under detta anslag till 31,6 milj. kr. Vid fastighetsdomstolar pågår f. n. ca 70 rättegångar, där ersättningskrav riktats mot kronan på omkring 30 milj. kr. Det kan i sammanhanget också nämnas att den 1 juli 1973 områden med en sammanlagd landareal av ca 80 000 ha var belagda med interimistiska förbud enligt 11 § naturvårdslagen.

De ändringar i naturvårdslagens ersättningsbestämmelser som genomförts den 1 januari och den 1 juli 1973 och som länsstyrelserna beaktat vid sina beräkningar kommer vid oförändrad ambitionsnivå att på

längre sikt avsevärt reducera anspråken på anslaget. Emellertid torde det vara realistiskt att under de närmaste budgetåren alltså räkna med ett betydande medelsbehov. Till en början kommer under budgetåret 1974/75 betydande belopp att behöva tas i anspråk från anslaget med anledning av de till lagändringarna hörande övergångsbestämmelserna. Vidare förutsätter de av statsmakterna antagna riktlinjerna för hushållningen med mark och vatten omfattande insatser för att säkerställa värdefulla naturområden. Verket föreslår därför ett oförändrat anslag av 9 milj. kr. för budgetåret 1974/75.

Departementschefen

Anslaget bör såsom naturvårdsverket föreslagit föras upp med ett oförändrat belopp av 9 milj. kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Ersättningar vid bildande av naturreservat m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 9 000 000 kr.

H 5. Vård av naturvårdsområden m. m.

1972/73 Utgift	6 791 127	Reservation	1 413 633
1973/74 Anslag	9 400 000		
1974/75 Förslag	10 600 000		

Från anslaget bestrids kostnader för vård och förvaltning av dels nationalparker och sådana andra naturvårdsobjekt i statens ägo som redovisas på naturvårdsfonden och förvaltas av domänverket, dels naturvårdsobjekt i ecklesiastik och enskild ägo som förvaltas av eller i samråd med skogsvårdsstyrelse. Från anslaget utgår också medel för landskapsvårdande åtgärder inom odlingslandskapet samt ersättning till domänverkets fond för upplåten mark motsvarande normalräntan för lån från statens utlåningsfonder på bokföringsvärdet av fastigheter som redovisas under naturvårdsfonden.

Statens naturvårdsverk

Ett viktigt led i naturvårdsarbetet utgörs av vården och förvaltningen av säkerställda objekt. Denna verksamhet avser inte endast att bevara objekten i visst tillstånd och skydda dem mot skadliga ingrepp eller förändringar utan också att förbättra möjligheterna för allmänheten att utnyttja områden som är lämpade härför.

Naturvårdsverkets beräkningar av medelsbehovet för budgetåret 1974/75 sammanfattas i följande tablå (1 000-tal kr.).

Ändamål	Anslag 1972/73	Anslag 1973/74	Statens naturvårdsverks förslag 1974/75	
			Totalt	Ökning
1. Domänverket	1 742	2 000	5 200	+ 3 200
2. Skogsstyrelsen	2 600	3 000	7 000	+ 4 000
3. Naturvårdsverket	658	1 000	2 500	+ 1 500
4. Landskapsvårdande åtgärder	1 000	1 000	1 000	—
5. Ersättning till domänverkets fond för upplåten mark	2 100	2 400	2 700	+ 300
Summa	8 100	9 400	18 400	÷ 9 000

Under 1973/74 och 1974/75 avses ett stort antal från skötselsynpunkt kostnadskrävande områden komma att avsättas som naturreservat. För flera av dem måste vårdkostnaderna bestridas från förevarande anslag. De medel som hittills anvisats under anslaget har inte räckt till för att rusta upp naturvårdsobjekten i erforderlig utsträckning. För att områdena skall bli tillgängliga för allmänheten behövs medel för bl. a. vägar, strövstigar, parkeringsplatser, bryggor, toaletter, renhållning och underhåll av byggnader. I takt med allmänhetens ökade utnyttjande av områdena behövs också ökad tillsyn och information.

Av anslaget får under budgetåret 1973/74 1 milj. kr. användas för bidrag till försöksverksamhet med landskapsvårdande åtgärder inom odlingslandskapet. Inom ramen för försöksverksamheten pågår praktiska försök i syfte att finna lämpliga metoder för landskapets öppethållande. Särskild uppmärksamhet ägnas kostnaderna för de landskapsvårdande åtgärderna samt frågan om i vilken form skötseln av de utvalda områdena långsiktigt bör genomföras. Naturvårdsverket räknar med ett oförändrat medelsbehov för den fortsatta försöksverksamheten under budgetåret 1974/75.

Departementschefen

Anslaget bör för nästa budgetår höjas med 1,2 milj. kr. till 10,6 milj. kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Vård av naturvårdsområden m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 10 600 000 kr.

H 6. Stöd till idrotten: Organisationsstöd m. m.

1972/73 Utgift	50 922 036	Reservation	127 457
1973/74 Anslag	57 300 000		
1974/75 Förslag	65 600 000		

Anslaget används för bidrag till Sveriges riksidsrottsförbund för den idrottsverksamhet som bedrivs av förbundet och till förbundet anslutna

organisationer. Från anslaget utgår också av Kungl. Maj:t särskilt fastställda bidrag till vissa utanför riksidsrottsförbundet stående organisationer. För anslagets användning gäller de av 1970 års riksdag beslutade riktlinjerna för organisationsstödet till idrotten (prop. 1970: 79, SU 1970. 122, rskr 1970: 291).

Sveriges riksidsrottsförbund

Anslaget bör för nästa budgetår höjas till 65,6 milj. kr., vilket innebär en ökning med 8,3 milj. kr. i förhållande till anslaget för budgetåret 1973/74. Förslaget överensstämmer med den plan som lades fram av idrottsutredningen. Av anslaget beräknas 45,5 milj. kr. för specialförbundens verksamhet samt för bidrag till utanför riksidsrottsförbundet stående organisationer och till motionsverksamhet för studerande. Denna del av anslaget föreslås öka med 5,3 milj. kr. Riksidsrottsförbundet framhåller därvid att verksamhetens utveckling och framtidsplaneringen inom organisationerna kräver väsentligt större ekonomiska resurser än vad som nu står till buds. Av anslaget beräknas vidare 20,1 milj. kr. för riksidsrottsförbundets verksamhet och för verksamhet av gemensam natur inom idrottsrörelsen.

Departementschefen

Statens stöd till idrotten har under de senaste åren ökat avsevärt. Det är enligt min uppfattning angeläget med en kraftig ökning av detta stöd också för nästa budgetår. Det är därvid av särskild vikt att satsningen på breddidrotten kan förstärkas ytterligare. Anslaget bör, som Sveriges riksidsrottsförbund föreslagit, för budgetåret 1974/75 föras upp med 65,6 milj. kr., vilket innebär en ökning med 8,3 milj. kr. jämfört med innevarande budgetår.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Stöd till idrotten: Organisationsstöd m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 65 600 000 kr.

II 7. Stöd till idrotten: Anläggningsstöd m. m.

1972/73 Utgift	30 041 962	Reservation	14 385 064
1973/74 Anslag	24 200 000		
1974/75 Förslag	24 400 000		

Från anslaget lämnas bidrag till idrottsanläggningar enligt de riktlinjer som fastställts av 1970 års riksdag (prop. 1970: 79, JoU 1970: 33, rskr 1970: 239) samt vissa på dessa riktlinjer grundade av Kungl. Maj:t angivna normer. Anslaget disponeras också för bidrag enligt kungörelsen (1969: 323) om statsbidrag till hamn, brygga eller farled för fritidsbåtar

(ändrad 1971: 372) samt för vissa serviceåtgärder för fritidsbåttrafiken m. m. Från anslaget utgår vidare ersättningar till vissa organisationer för serviceverksamhet beträffande anläggningar samt bidrag till riks- anläggningar för den samlade idrottsrörelsens behov. Anslaget används dessutom för utvecklingsarbete rörande idrottsanläggningar.

Statens naturvårdsverk

Betydelsefulla insatser har under senare år gjorts för att förbättra miljön och säkerställa från naturvårdssynpunkt värdefulla markområden för rekreation. Ett tillgodoseende av önskemålet att få ut så många människor som möjligt till aktiv rekreation i skog och mark förutsätter emellertid direkta åtgärder för att få till stånd anläggningar för idrott och friluftsliv. Naturvårdsverket anser det därför angeläget att staten genom bidragsgivning kan stimulera främst kommunerna till att uppföra olika slag av motions- och rekreationsanläggningar.

Naturvårdsverkets beräkningar av medelsbehovet för budgetåret 1974/75 sammanfattas i följande tablå

Ändamål	Anslag 1972/73	Anslag 1973/74	Statens naturvårdsverks förslag 1974/75	
			Totalt	Ökning
1. Fritidsbåttrafiken	8,5	9,0	11,5	+ 2,5
2. Utvecklingsarbete	1,0	1,0	1,2	+ 0,2
3. Riksanläggningar	5,0	5,0	5,5	+ 0,5
4. Vissa organisationer	0,6	0,8	1,0	+ 0,2
5. Mindre idrottsanläggningar som uppförs av idrotts- föreningar o. d.	2,5	2,5	3,5	+ 1,0
6. Övriga idrottsanläggningar (friluftsanläggningar)	6,0	5,9	9,5	+ 3,6
Summa	23,6	24,2	32,2	+ 8,0

Till följd av den fortgående ökningen av antalet fritidsbåtar har anspråken på insatser från sjöräddningsväsendet m. m. ökat. Sjöfartsverket har för budgetåret 1974/75 anmält ett medelsbehov av 6 816 000 kr. Sjö- säkerhetsrådets medelsbehov har beräknats till 870 000 kr. Naturvårds- verket hade den 1 juli 1973 inneliggande ansökningar om bidrag till hamn, brygga eller farled för fritidsbåtar i vilka de beräknade anlägg- ningskostnaderna uppgick till sammanlagt ca 113 milj. kr., motsvarande ett statsbidragsbehov av ca 56 milj. kr. Mot bakgrund av det stora behovet anser naturvårdsverket det nödvändigt att medlen för bidrag till byggande av hamnar m. m. räknas upp.

För utvecklingsarbete bedömer verket medelsbehovet under budget- året 1974/75 till 1,2 milj. kr., vilket innebär en ökning med 200 000 kr. jämfört med innevarande budgetår.

Sveriges riksidrottsförbund har i skrivelse till naturvårdsverket förordat att till anläggningen Bosön anvisas ca 5,5 milj. kr. under budgetåret 1974/75. Behov av medel för andra riksanläggningar har ej aktualiserats.

De organisationer som fått bidrag till sin serviceverksamhet under budgetåret 1972/73 beräknar medelsbehovet till sammanlagt 2 255 000 kr. för budgetåret 1974/75. Verket anser det viktigt att med statsmedel stödja sådan allmännyttig serviceverksamhet som de frivilliga organisationerna åtar sig att utföra på friluftslivets område. Med hänsyn till det anförda förordar naturvårdsverket att 1 milj. kr. anvisas för detta ändamål.

Enligt naturvårdsverket är det av stor vikt att staten stöder tillkomsten av anläggningar för allmänhetens motion och rekreation, den s. k. breddidrotten. Det finns enligt verkets mening starka skäl att kraftigt höja anslagen till sådana anläggningar. Verket föreslår därför att 9,5 milj. kr. anvisas för bidrag till friluftsanläggningar. Vidare bör 3,5 milj. kr. anvisas i bidrag till mindre idrottsanläggningar som uppförs av föreningar m. m.

Departementschefen

Det är enligt min uppfattning angeläget med ett fortsatt kraftigt stöd till anläggningar för motions- och breddidrott. Anslaget bör för nästa budgetår föras upp med 24,4 milj. kr. För utbyggnad av elev- och personalbostäder vid idrottsinstitutet på Bosön har jag beräknat en kostnadsram av 4 690 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Stöd till idrotten: Anläggningsstöd m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 24 400 000 kr., varav 9 200 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

H 8. Miljövårdsforskning

Med hänvisning till vad jag anför under punkten H 1 hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till *Miljövårdsforskning* för budgetåret 1974/75 beräkna ett reservationsanslag av 20 560 000 kr.

H 9. Stöd till kollektiv forskning inom miljövårdsområdet

1972/73 Utgift	1 500 000	Reservation	—
1973/74 Anslag	2 000 000		
1974/75 Förslag	2 500 000		

Mellan staten och Stiftelsen Industrins vatten- och luftvårdsforskning har den 23 november 1972 träffats avtal om gemensam finansiering av forsknings- och utvecklingsverksamhet inom miljövårdsområdet. Avtalet avser tiden den 1 juli 1973—den 30 juni 1976. Enligt avtalet skall var och en av parterna medverka i finansieringen av verksamheten genom ett grundbidrag av 1,5 milj. kr. per år. Frågan om ytterligare bidrag utöver grundbidraget förutsätts prövas vid förhandlingar för vart och ett av de budgetår avtalet avser. För budgetåret 1973/74 tillskjuter var och en av parterna utöver grundbidraget ett tilläggsbidrag av 500 000 kr. Härigenom står för 1973/74 sammanlagt 4 milj. kr. till förfogande. Av detta belopp skall lägst 1,2 milj. kr. disponeras för forskning rörande avfallsfrågor. Verksamheten skall bedrivas i enlighet med ett till avtalet fogat ramprogram. Ansvar för programmets genomförande åvilar Institutet för vatten- och luftvårdsforskning.

Efter särskilda förhandlingar mellan parterna har den 11 december 1973 under förbehåll av Kungl. Maj:ts godkännande träffats avtal rörande tilläggsbidrag för budgetåret 1974/75. Enligt avtalet skall var och en av parterna utöver grundbidraget på 1,5 milj. kr. tillskjuta 1 milj. kr. i tilläggsbidrag för nästa budgetår. Därmed kommer för 1974/75 sammanlagt 5 milj. kr. att stå till förfogande för den avtalsbundna kollektiva forskningen inom miljövårdsområdet. Av detta belopp skall lägst 1,7 milj. kr. disponeras för forskning rörande avfallsfrågor. Jag vill i detta sammanhang framhålla att i den mån Institutet för vatten- och luftvårdsforskning vid sidan om den genom avtalet reglerade verksamheten utför annan forskningsverksamhet bör samtliga kostnader för denna senare verksamhet täckas genom härför avsedda anslag.

Under återopande av vad jag anfört hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Stöd till kollektiv forskning inom miljövårdsområdet* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 2 500 000 kr.

H 10. Särskilda undersökningar inom miljövårdsområdet, m. m.

1973/74 Anslag	4 000 000
1974/75 Förslag	4 000 000

Anslaget används för att bekosta utredningar och undersökningar inom miljövårdsområdet i första hand rörande vattenvårdsfrågor och restaurering av förorenade vattenområden, m. m.

Statens naturvårdsverk

Anslagets användning, som tidigare varit begränsad till vattenvårdsområdet i form av en delpost under anslaget Bidrag till kommunala

avloppsreningsverk m. m., har fr. o. m. innevarande budgetår utvidgats till i princip hela miljövårdsområdet, vilket innebär ökade anspråk på anslaget. Som följd av utvecklingen inom naturvårdsverkets arbetsområde har under de senaste åren förevarande utredningsverksamhet ändrat karaktär i flera hänseenden. En tendens finns till ökad verksamhet i verkets regi med motsvarande minskning av bidrag till externa utredningar. Både de externa och interna projekten är ofta två- eller fleråriga. Ofta är en utredning en följd eller utvidgning av en tidigare.

Det för innevarande budgetår beräknade beloppet för planerade projekt överstiger de anvisade medlen med drygt 3 milj. kr. Detaljuppgifter rörande projekten håller på att tas fram och bearbetas. När detta skett avser verket ta ställning till den nedskärning i de redovisade anspråken som behöver göras för att anslagsramen skall kunna hållas. Nedskärningen medför att åtskilliga projekt måste skjutas upp. Anspråken på anslaget budgetåret 1974/75 uppgår därför till drygt 11 milj. kr. så långt nu kan överblickas. Verket har emellertid stannat för att föreslå en till 3,5 milj. kr. begränsad ökning, varav ca 1 milj. kr. preliminärt avses för bidrag till utredningar om och restaurering av förorodnade vattenområden.

Departementschefen

Anslaget bör för nästa budgetår föras upp med oförändrat belopp. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Särskilda undersökningar inom miljövårdsområdet, m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 4 000 000 kr.

H 11. Bidrag till kommunala avloppsreningsverk m. m.

1972/73 Utgift	322 295 404
1973/74 Anslag	255 000 000
1974/75 Förslag	155 000 000

Från anslaget utgår bidrag för ny-, till- eller ombyggnad av avloppsreningsverk. Bidrag bestäms med hänsyn till reningsgraden och utgår normalt med lägst 30 % och högst 50 % av kostnaden. Bidragsbestämmelserna återfinns i kungörelsen (1968: 308) om statsbidrag till avloppsreningsverk (ändrad 1971: 371). Enligt övergångsbestämmelserna till denna kungörelse får statsbidrag enligt kungörelsen (1959: 251) om statsbidrag till vatten- och avloppsanläggningar (ändrad 1967: 374) beviljas sådana vatten- och avloppsfördrag som efter särskilt tillstånd börjat utföras före den 1 juli 1968. Från anslaget utgår vidare bidrag enligt kungörelsen (1971: 914) om förhöjt statsbidrag till avloppsreningsverk och vatten- och luftvårdande åtgärder inom industrin samt enligt

Kungl. Maj:ts beslut den 8 september 1972 och den 12 oktober 1973 om förhöjda statsbidrag till avloppsreningsverk och miljövårdande åtgärder inom industrin. Dessutom utgår från anslaget förhöjda statsbidrag till reningsverk i Vindelälvsområdet.

Statens naturvårdsverk

Bidrag enligt äldre bestämmelser har numera beviljats samtliga bidragsberättigade företag som påbörjats före den 1 juli 1968 med undantag för vissa företag inom Göteborgs och Bohus län till vilka statsbidrag skall utgå enligt särskilda beslut av Kungl. Maj:t. För dessa sistnämnda företag kvarstår ett medelsbehov som av länsstyrelsen beräknats till omkring 20,3 milj. kr., varav ca 4,3 milj. kr. för budgetåret 1974/75.

För budgetåret 1973/74 kan anspråken på bidrag till kommunala avloppsreningsverk uppskattas till ca 260 milj. kr. Då bidragsramen uppgår till endast 130 milj. kr. beräknas balansen vid budgetårets utgång till ca 130 milj. kr. Under budgetåret 1974/75 väntas ytterligare bidragsansökningar med en totalkostnad av ca 400 milj. kr., vilket motsvarar ett bidragsbelopp av ca 160 milj. kr. Enligt verkets bedömning kommer medelsbehovet för statsbidrag till kommunala avloppsreningsverk att efter budgetåret 1974/75 fortlöpande minska från ovan redovisade behov till 75—100 milj. kr. per budgetår. Med hänsyn till den snabba tekniska utvecklingen av reningsprocesserna föreligger emellertid stora svårigheter att göra säkra prognoser för medelsbehovet för slutet av 1970-talet.

Av det anförda framgår att en förhöjd bidragsram är angelägen för budgetåret 1974/75 om inte en besvärande balans skall kvarstå under de följande budgetåren. Verket föreslår därför en till 160 milj. kr. förhöjd bidragsram vilket skulle ge en balans vid utgången av budgetåret på 130 milj. kr. Detta kan enligt naturvårdsverkets mening anses som en hög om dock godtagbar balans. Efter budgetåret 1974/75 synes det möjligt att efter hand minska bidragsramen.

Beslut om statsbidrag till kommunala avloppsreningsverk har under budgetåren 1968/69—1972/73 fattats med ett sammanlagt belopp av 824,6 milj. kr., varav för förhöjda bidrag 464,6 milj. kr. Av det totala bidragsbeloppet har t. o. m. den 30 juni 1973 utbetalats 480,6 milj. kr. För ytterligare utbetalningar av redan beviljade bidrag erfordras således 344 milj. kr. Härtill kommer utbetalningar till följd av bidrag som beviljas under innevarande och nästa budgetår. För budgetåret 1974/75 beräknas utbetalningarna under anslaget till sammanlagt ca 140 milj. kr.

I detta sammanhang vill naturvårdsverket framhålla att de nuvarande bidragsbestämmelserna inte i alla avseenden är ändamålsenliga. Detta gäller bl. a. regeln om att reningsverk måste vara avsett för minst tio bostadsfastigheter samt bestämmelsen att ökad utgift för ledningar till re-

ningsverk får räknas in i den bidragsgrundande kostnaden om reningsverket, för att vattenvården skall främjas, förläggs på längre avstånd från bebyggelse än som av andra skäl är ändamålsenligt.

Vad gäller bestämmelsen att företag skall avse minst tio bostadsfastigheter för att bidrag skall kunna utgå vill verket framhålla att i vissa fall kan ett färre antal bostadsfastigheter hysa flera hundra personer och i andra fall kan tio bostadsfastigheter bebos av endast några tiotal personer. Begränsningen bör därför i stället knytas till antalet personer eller bostäder som skall betjänas av anläggningen. Enligt naturvårdsverkets mening kan bestämmelsen lämpligen utformas så att bidrag utgår under förutsättning att reningsverket är avsett att betjäna bostäder för sammanlagt minst 50 personer.

Beträffande statsbidrag till ledningar till avloppsreningsverk har departementschefen i prop. 1970: 1 (bil. 11 s. 159) anfört att det från vattenvårdssynpunkt ofta är fördelaktigt att avloppsfrågan löses gemensamt för flera samhällen och att bidrag därför borde kunna utgå till överföringsledningar i sådana fall där det är motiverat av vattenvårdsskäl. Naturvårdsverket vill framhålla att det kan vara motiverat att statsbidrag får utgå till överföringsledning också då en sådan ledning från vattenvårdssynpunkt åtminstone kan jämföras med separat reningsverk och det från totalekonomisk synpunkt är fördelaktigare med överföring av avloppsvattnet.

Departementschefen

Statsbidragen till kommunala avloppsreningsverk har ökat kraftigt under de senaste åren. Som en följd av de insatser som gjorts har tätorternas avloppsreningsförhållanden starkt förbättrats. Flertalet nya reningsverk planeras nu för kemisk rening. En bidragande orsak till den snabba utbyggnaden under de senaste två åren har varit att statsbidragen i sysselsättningsfrämjande syfte höjts under vissa perioder från högst 50 % till högst 75 %. Under budgetåren 1971/72 och 1972/73 har sammanlagt ca 675 milj. kr. beviljats i bidrag till reningsverk varav 465 milj. kr. i förhöjda bidrag.

Också under innevarande budgetår har utbyggnaden av reningsverk påskyndats i syfte att öka sysselsättningen främst inom byggnads- och anläggningssektorn. Enligt beslut av 1973 års höstriksdag utgår förhöjda bidrag till anläggningar som påbörjas under tiden den 16 oktober 1973—den 31 maj 1974 (prop. 1973: 165, FiU 1973: 40, rskr 1973: 344). För förhöjda statsbidrag till reningsverk under denna tid har 100 milj. kr. beräknats utöver den för budgetåret tidigare beslutade bidragsramen på 130 milj. kr.

Trots den snabba utbyggnaden under de senaste åren saknar fortfarande ett antal samhällen tillfredsställande avloppsrening. Det är där-

för angeläget att det statliga stödet till kommunerna för byggande av effektiva reningsverk fortsätter. Under budgetåret 1974/75 bör bidrag till reningsverk därför få beviljas intill ett belopp av 130 milj. kr., dvs. samma belopp som gäller för innevarande budgetår. Utbetalningarna av bidrag från anslaget beräknas under nästa budgetår uppgå till ca 155 milj. kr.

Naturvårdsverket har i sin anslagsframställning tagit upp vissa frågor rörande bidragsbestämmelsernas utformning. Jag kan i huvudsak biträda de synpunkter verket därvid framfört. För att bidrag skall kunna utgå bör således krävas att reningsverket är avsett att betjäna anläggningar för minst 50 personer eller är av motsvarande storlek. Vid överföring av avloppsvatten från ett samhälle till ett annat bör bidrag kunna utgå inte bara då överföringen framstår som lämpligare från vattenvårdssynpunkt än ett separat reningsverk utan också i de fall då de olika alternativen från vattenvårdssynpunkt kan betraktas som i stort sett likvärdiga och överföringen innebär en ekonomiskt fördelaktigare lösning.

Under återopande av vad jag anfört hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. medge att för budgetåret 1974/75 statsbidrag till kommunala avloppsreningsverk får beviljas intill ett belopp av 130 000 000 kr.,
2. till *Bidrag till kommunala avloppsreningsverk m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 155 000 000 kr.

H 12. Bidrag till miljövårdande åtgärder inom industrin m. m.

1972/73 Utgift	77 342 990	Reservation	373 547 435
1973/74 Anslag	50 000 000		
1974/75 Förslag	50 000 000		

Från anslaget utgår bidrag till åtgärder som minskar vatten- eller luftförorening eller buller från industriell anläggning. Bidrag utgår normalt med ett belopp som motsvarar högst 25 % av godkänt bidragsunderlag men får för en och samma anläggning inte överstiga 2,5 milj. kr. om inte särskilda skäl föreligger. Bidragsbestämmelserna återfinns i kungörelsen (1969: 356) om statsbidrag till miljövårdande åtgärder inom industrin (ändrad senast 1972: 281). Vidare kan från anslaget utgå bidrag enligt kungörelsen (1971: 914) om förhöjt statsbidrag till avloppsreningsverk och vatten- och luftvårdande åtgärder inom industrin samt enligt Kungl. Maj:ts beslut den 8 september 1972 och den 12 oktober 1973 angående bemyndigande för naturvårdsverket att bevilja förhöjda statsbidrag till avloppsreningsverk och miljövårdande åtgärder inom industrin.

Från anslaget utgår också stöd enligt kungörelsen (1972: 280) om statligt stöd till avfallsbehandling. Bidrag till anläggning för avfallsbehandling utgår med högst 50 % av godkänt bidragsunderlag.

Statens naturvårdsverk

Verket uppskattade i slutet av år 1968 på grundval av överslagsmässiga beräkningar behovet av investeringar under de närmast följande åren för vatten- och luftvårdande åtgärder inom industrin till drygt 1 miljard kr. I prop. 1969: 1 (bil. 11 s. 172) förklarade dåvarande chefen för jordbruksdepartementet att — med utgångspunkt från att ett belopp av nämnda storleksordning investerades under en femårsperiod — statsbidraget borde under samma period uppgå till ca 250 milj. kr. vid ett bidrag på 25 %. Detta innebar att 50 milj. kr. borde anvisas under vart och ett av budgetåren 1969/70—1973/74.

För att ytterligare stimulera industrins investeringar och därigenom öka sysselsättningen beslöt 1971 års höstriksdag att statsbidragen till vatten- och luftvårdande åtgärder inom industrin skulle höjas från högst 25 % till högst 75 % under tiden den 1 november 1971—den 30 juni 1972. På tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1971/72 anvisades totalt 300 milj. kr. för ifrågavarande bidrag. I samma syfte som ett år tidigare beslöt 1972 års höstriksdag att förhöjda statsbidrag skulle utgå med högst 50 % under tiden den 1 september 1972—den 30 april 1973. På tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1972/73 anvisades 100 milj. kr. för detta ändamål.

De investeringar som möjliggjorts genom statsbidragen har inneburit ett innehållande av mycket stora föroreningsmängder. Insatserna har bl. a. medfört en halvering av stoftemissionen till atmosfären från industrin till mindre än 150 000 ton/år, en minskning av utsläppen av organisk substans från cellulosaindustrin från 1 850 till 1 450 ton/dygn, en minskning av mängden suspenderat material i avloppsvattnet från samma industri med ca 320 ton/dygn och en minskning av mängden metaller i avloppsvattnet från järn- och stålverk med ca 25 ton/dygn. Olika typer av åtgärder har vidtagits vid något över 1 000 anläggningar.

De till tidsperioden 1969/70—1973/74 begränsade statsbidragen till industrin tillkom för att sanera miljövårdsförhållandena inom anläggningar som tagits i drift före den 1 juli 1969. Bidragen har givit goda resultat både från sysselsättnings- och miljövårdssynpunkt. Inom vissa industribranscher har åtgärderna dock varit av mindre omfattning varför avsevärda miljövårdsproblem förblivit olösta. Bland orsakerna till detta förhållande kan nämnas brist på tekniska lösningar, oklarhet om vilka krav som kunnat ställas samt prioritering av andra miljövårdsproblem. Inom de flesta av de här åsyftade branscherna har kraven numera kunnat konkretiseras och många av de aktuella industrierna står inför

omfattande miljövårdsinvesteringar i anläggningar som tagits i drift före den 1 juli 1969. Med hänsyn härtill föreslår naturvårdsverket en fortsatt bidragsgivning till industrin med högst 25 % under budgetåren 1974/75—1978/79. Medelsbehovet för 1974/75—1978/79 beräknas till 75 milj. kr., dvs. 15 milj. kr./budgetår.

Inom vissa branscher har miljövårds- och sysselsättningsintressena kommit i motsatsställning. Det gäller företrädesvis branscher där en omodern produktionsteknik används och där lösningarna av miljövårdsproblemen ställer sig så dyra att en nedläggning är ett näraliggande alternativ. Kostnaderna för samhället kan dock bli mycket större vid en nedläggning jämfört med statliga bidrag till de miljövårdsinvesteringar som krävs. Miljövårdsinsatserna består i dessa fall ofta i en omläggning och modernisering av processinriktningen och apparaturen. För femårsperioden 1974/75—1978/79 förutses ett behov av investeringar på 50 milj. kr. för ifrågasvarande ändamål. Den maximala bidragsprocenten bör jämpligen sättas till 50.

Stödet till avfallsbehandling har utgått under endast ett år. Naturvårdsverket vill framhålla att behovet av anläggningar för avfallsbehandling inom industrin är mycket stort och att avsevärd tid krävs för att planera och genomföra den erforderliga utbyggnaden på området. Avfallssektorn kan därför förutses behöva stöd under åtskilliga år framåt. Medelsbehovet för 1974/75—1978/79 beräknas till ca 60 milj. kr. eller ca 12 milj. kr. per år vid fortsatt bidragsgivning enligt nuvarande riktlinjer. Det är dock tveksamt om en maximering av statsbidraget till 50 % är tillräcklig för att nå erforderlig behandlingskapacitet. Bidragsmöjligheterna har dock ännu inte funnits så länge att en ändring kan anses motiverad. Medelsbehovet för förlustgarantier vid avfallslagring kan för perioden beräknas till 15 milj. kr. eller 3 milj. kr. per år.

För bullerreducerande åtgärder inom industrin har statsbidrag liksom i fråga om avfallsbehandling utgått endast under ett år. Saneringen väntas kräva en avsevärd tid. Investeringarna i industrier som tagits i bruk före den 1 juli 1969 väntas under femårsperioden 1974/75—1978/79 bli ca 50 milj. kr.

Inom flera industribranscher finns fortfarande förhållandevis höga föroreningsutsläpp, trots att man vidtagit de åtgärder som kunnat krävas med beprövad teknik. Ett exempel härpå utgör cellulosaindustrin, där luktolägenheter och utsläpp av stora mängder organisk substans kvarstår som olösta problem. Här behövs nya tekniska lösningar för att kunna kraftigt minska utsläppen. Erfarenheterna från miljövårdsarbetet har visat att företagen är tveksamma när det gäller att satsa på nya oprövade tekniska lösningar av föroreningsproblemen. Bidragsmöjligheter för s. k. demonstrationsanläggningar i fullstor skala är därför

mycket angelägna för att förhållandena skall kunna förbättras. Investeringsbehovet för här ifrågasvarande ändamål för femårsperioden 1974/75—1978/79 beräknas uppgå till 175 milj. kr. Naturvårdsverket finner det mycket angeläget att statsbidrag till miljövårdande åtgärder inom industrin får utgå till kostnader för nya oprövade tekniska lösningar av föroreningsproblemen. Sådant stöd bör därför utgå under kommande femårsperiod, varvid bidraget bör kunna variera mellan 10 % och 75 %.

Under hänvisning till det anförda föreslår naturvårdsverket att bidragsgivningen till industrin för miljövårdande åtgärder får fortsätta under budgetåren 1974/75—1978/79 men med en delvis annan inriktning än tidigare. Medelsbehovet har beräknats till 50 milj. kr. per år, dvs. 250 milj. kr. för hela femårsperioden eller samma belopp som beslutades för budgetåren 1969/70—1973/74. Verkets förslag för den fortsatta bidragsgivningen sammanfattas i följande tablå.

Objekt	Invest. 1974/75– 1978/79 milj. kr.	Max. bidrags- procent	Gnom- snittlig bidrags- procent	Medels- behov 1974/75– 1978/79 milj. kr.	Medels- behov/år milj. kr.
Sanering av miljövårds- förhållanden inom ännu ej åtgärdade branscher	375	25	20	75	15
Sanering av nedläggnings- hotade industrier	50	50	40	20	4
Avfallsbehandling	150	50	40	60	12
Förlustgarantier för avfallsbehandling	15	100	100	15	3
Bullerreducerande åtgärder	50	25	20	10	2
Nya oprövade tekniska lösningar av föro- reningsproblem	175	75	40	70	14
Summa	815	—	—	250	50

Enligt naturvårdsverkets uppfattning är det vidare angeläget att möjligheter att bevilja bidrag till kommunala avfallsanläggningar snarast införs. Statsbidrag till anläggning för omhändertagande av sådant avfall som faller under kommuns obligatoriska renhållningsansvar utgår f. n. inte. Den kommunala avfallshanteringen är emellertid i många fall av otillfredsställande kvalitet. De avfallsmängder som kommunerna skall omhänderta har på senare år ökat kraftigt. Kommunernas behandlingsanläggningar utnyttjas hårt med miljöolägenheter som följd. Från anslaget Bidrag till miljövårdande åtgärder inom industrin m. m. kan, som ovan anförts, statligt stöd utgå till vissa avfallsanläggningar. Genom detta stöd har man syftat till att initiera och stödja behandling av företrädesvis kvalificerat kemiskt avfall. Ehuru det många gånger framstått som önskvärt att bidrag givits även till anläggningar för be-

handling av kommunalt avfall har den begränsade medelstillgången under anslaget och det ovan redovisade primära syftet med bidragsgivningen lagt hinder i vägen för sådant stöd.

Mot bakgrund av det anförda finner naturvårdsverket angeläget att vidgade möjligheter snarast införs att bevilja statsbidrag till kommunala avfallsanläggningar. För detta ändamål beräknas ett medelsbehov av 15 milj. kr. per år.

Departementschefen

Sedan den 1 juli 1969 utgår enligt av 1969 års riksdag beslutade grunder bidrag till miljövårdande åtgärder inom industrin. Bidraget som utgår med upp till 25 % av den godkända investeringskostnaden är i första hand avsett som stöd till sådana äldre industrier som i samband med tillkomsten av miljöskyddslagstiftningen ställts inför krav på omfattande reningsåtgärder.

Under budgetåren 1969/70—1973/74 har sammanlagt 250 milj. kr. anvisats för ifrågavarande bidrag. I sysselsättningsstimulerande syfte har under de senaste åren dessutom anvisats 470 milj. kr. för förhöjda bidrag till miljövårdande åtgärder inom industrin. Det sammanlagda belopp som under den gångna femårsperioden ställts till förfogande utgår därmed till 720 milj. kr.

Enligt naturvårdsverkets uppfattning har den hittillsvarande bidragsgivningen lämnat goda resultat såväl från miljövårds- som från sysselsättningsynpunkt. Inom många branscher återstår dock betydande problem att lösa. Verket föreslår därför att den nuvarande bidragsgivningen till industrin med 25 % fortsätter. Härutöver föreslås att bidrag i vissa fall skall kunna utgå med mer än 25 %.

Jag vill för egen del till att börja med framhålla att huvudprincipen när det gäller kostnadsansvaret för industrins miljövärdinvesteringar är att miljövärdkostnaderna måste ses som en del av produktionskostnaderna. Det finns emellertid i detta sammanhang anledning att skilja mellan reningsåtgärder vid äldre industrier och vid nyanläggningar. När det gäller nya anläggningar kan kostnaderna för miljövärdåtgärder tas med i kalkylerna redan från början. I fråga om äldre industrianläggningar, dvs. sådana som uppförts före den nuvarande miljöskyddslagstiftningens tillkomst och där det alltså inte funnits anledning att i samma omfattning som numera räkna in kostnaderna för miljövärdåtgärder i kalkylerna, uppkommer i många fall betydande ekonomiska svårigheter vid genomförandet av de omfattande reningsåtgärder som nu krävs. I dessa senare fall kan det därför vara motiverat att samhället övergångsvis stöder industrins miljövärdinvesteringar genom bidrag på sätt som skett under den femårsperiod som avslutas med innevarande budgetår.

Jag delar naturvårdsverkets bedömning att de bidrag som beviljats under den gångna perioden varit av stor betydelse från både miljövärd-

och sysselsättningssynpunkt. Genom den stimulans som bidragen utgjort har utbyggnaden av reningsanordningar inom industrin avsevärt påskyndats. Utvecklingen har emellertid gått olika snabbt inom olika branscher. Det finns därför skäl att förlänga det nuvarande femårsprogrammet med ett år och låta de nuvarande bidragen till industrin utgå också under nästa budgetår. Bidragsgivningen bör därvid i första hand inriktas på sådana branscher och sådana industrier där reningsåtgärder av någon omfattning hittills inte vidtagits t. ex. därför att lämpliga tekniska lösningar ännu inte funnits. Också inom de branscher där betydande insatser redan gjorts bör dock bidrag kunna utgå för åtgärder som bedöms som särskilt angelägna. Detta gäller t. ex. i sådana fall där miljövårdskraven ytterligare skärps.

Bidrag bör liksom hittills normalt endast utgå för åtgärder vid anläggningar som tagits i drift före den 1 juli 1969. Undantag från denna princip bör kunna göras när det gäller åtgärder som innebär att nya tekniska lösningar utprovas. Under innevarande femårsperiod har i begränsad omfattning beviljats bidrag i sådana fall. Jag anser det emellertid angeläget att ökade insatser görs i syfte att stimulera industrin att utveckla och utprova nya metoder för att lösa miljövårdsproblemen. I detta sammanhang kan nämnas att betydande bidrag lämnas av styrelsen för teknisk utveckling (STU) till utvecklingsarbete på miljövårdsområdet. Bidrag bör emellertid också såsom naturvårdsverket föreslagit i ökad utsträckning kunna beviljas för försöksanläggningar i fullstor skala i den mån det vid dessa används metoder som det är ett samhällsintresse att få pröva. Bidrag bör i dessa fall kunna utgå med upp till 50 %. Det bör dock ankomma på Kungl. Maj:t att besluta i de fall då bidrag föreslås utgå med mer än 25 %.

Från anslaget utgår sedan den 1 juli 1972 också stöd till avfallsbehandling. Riktlinjerna för detta stöd finns angivna i prop. 1972: 1 bil. 11 s. 117. Som naturvårdsverket framhåller är det angeläget att insatserna inom avfallsområdet intensifieras under de närmaste åren. Verket har därvid också föreslagit att möjlighet införs att bevilja bidrag till kommunala avfallsanläggningar. Jag är inte f. n. beredd att förorda några ändringar när det gäller det statliga stöd som nu utgår till avfallsbehandling. Jag vill i detta sammanhang erinra om att frågor om omhändertagande och behandling av olika former av avfall f. n. bereds inom jordbruksdepartementet.

Medelsbehovet under anslaget för nästa budgetår beräknar jag till oförändrat 50 milj. kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. godkänna vad jag förordat rörande fortsatta bidrag till miljövårdande åtgärder inom industrin,
2. till *Bidrag till miljövårdande åtgärder inom industrin m. m. för budgetåret 1974/75* anvisa ett reservationsanslag av 50 000 000 kr.

H 13. Ersättning för vissa skador av rovdjur, m. m.

1972/73 Utgift	1 604 032
1973/74 Anslag	960 000
1974/75 Förslag	1 055 000

Från anslaget utbetalas ersättning för förluster som uppkommer till följd av angrepp av vissa rovdjur på renar, får och andra tamdjur. Gällande bestämmelser finns i 16 § jaktstadgan (1938: 279) och kungl. brev den 15 december 1967. Från anslaget utgår vidare belöningar enligt kungörelsen (1965: 117) om belöning för dödande av säl samt ersättningar enligt kungörelsen (1970: 890) om ersättning för skada av kronhjort, m. m. Slutligen bekostas från anslaget vissa åtgärder för att förebygga skador av rovdjur.

Statens naturvårdsverk

1. Medelsbehovet för ersättningar för rovdjursskador beräknas öka med 100 000 kr. till 900 000 kr. under nästa budgetår. Ökningen motiveras bl. a. av att ersättningarna för dödade renar och för rovdjursdödade får höjts med ca 5 % resp. närmare 15 %.

2. För särskilda åtgärder för att förebygga skador av rovdjur beräknas ett med 20 000 kr. till 50 000 kr. höjt belopp. Medlen erfordras för inventeringar av rovdjursförekomst och rovdjursskador m. m. i samband med ett omfattande projekt som planeras börja vintern 1973/74 samt för lokala insatser i form av rovdjursinventeringar och skydds-jakt.

3. För ersättning av skador av kronhjort inom det s. k. frireservatet i Skåne beräknas ett oförändrat belopp av 120 000 kr.

4. Om kungörelsen 1965: 117 ej ändras kan medelsbehovet för belöningar för dödande av säl på grund av sälstammarnas tillbakagång minskas från 10 000 kr. till 5 000 kr.

Departementschefen

Anslaget bör höjas med 95 000 kr. till 1 055 000 kr. Jag har därvid bl. a. beräknat medel för höjda ersättningar för rovdjursskador. Jag väntar inom kort ett nytt förslag från statens naturvårdsverk i denna fråga. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Ersättning för vissa skador av rovdjur, m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 055 000 kr.

H 14. Bidrag till Förenta Nationernas miljöfond

1973/74 Anslag	5 000 000
1974/75 Förslag	5 000 000

Förenta Nationernas miljöstyrelse, som inrättades genom beslut av 1972 års generalförsamling, har bl. a. till uppgift att fördela medel ur Förenta Nationernas miljöfond. Fonden avses finansiera kostnaderna för nya miljöprogram inom FN-systemet. Miljöstyrelsen beslutade vid sitt första sammanträde i juni 1973 att fondmedlen skall utnyttjas för frågor rörande bl. a. bostads- och boendemiljö, hushållning med mark och vatten, förhindrande av jordförstöring, ökenutbredning m. m. samt miljökravens inverkan på handel och ekonomi. Andra prioriterade områden är oceanerna, bevarandet av natur, vilda djur och genetiska resurser samt energifrågorna.

Den svenska regeringen har utfäst sig att bidra till fonden med 5 milj. dollar under en femårsperiod. För budgetåret 1974/75 beräknar jag ett medelsbehov av 5 milj. kr. för detta ändamål.

Under åberopande av vad jag anfört hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till Förenta Nationernas miljöfond* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 5 000 000 kr.

I. DIVERSE**I 1. Servitutsnämnder, m. m.**

1972/73 Utgift	85 791
1973/74 Anslag	145 000
1974/75 Förslag	55 000

Från anslaget bestrids kostnader för servitutsnämndernas verksamhet och för utbildning av synemän enligt jordabalken.

Lantbruksstyrelsen

Medelsbehovet för servitutsnämndernas verksamhet beräknas till oförändrat 5 000 kr.

Utbildningen av synemän bedrivs enligt uppdrag av Kungl. Maj:t. Efter innevarande budgetår beräknas 40 kurser ha genomförts med omkring 900 deltagare. Under budgetåret 1974/75 erfordras fem kurser för grundutbildning och fortbildning av synemän med sammanlagt ca 120 deltagare. Kostnaden beräknas till 50 000 kr. Medel till de äldre arrendenämnderna, vilkas verksamhet upphörde den 31 december 1971, behövs inte för budgetåret 1974/75.

Departementschefen

Anslaget bör föras upp med 55 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Servitutsnämnder, m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 55 000 kr.

I 2. Bidrag vid förlust på grund av naturkatastrof m. m.

1972/73 Utgift	2 012 789	Reservation	1 410 024
1973/74 Anslag	1 000		
1974/75 Förslag	1 000 000		

Från anslaget utbetalas bidrag såsom ersättning för förluster på grund av naturkatastrof m. m. i enlighet med föreskrifter som Kungl. Maj:t meddelar i varje särskilt fall.

Med hänsyn till det beräknade medelsbehovet bör anslaget föras upp med 1 milj. kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag vid förlust på grund av naturkatastrof m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 1 000 000 kr.

I 3. Bidrag till vissa internationella organisationer m. m.

1972/73 Utgift	4 269 127
1973/74 Anslag	3 992 000
1974/75 Förslag	4 475 000

Från anslaget bestrids utgifter för Sveriges deltagande i vissa internationella organisationer m. m.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75
		Departements- chefen
FAO	3 420 000	+ 300 000
FN:s miljöstyrelse	—	+ 50 000
Unionen för skydd av växtförädlingsprodukter (UPOV)	50 000	+ 10 000
Europeiska växtskyddsorganisationen	28 000	—
International Committee for Recording Productivity of Milk Animals	5 000	—
Internationella veterärdet	17 500	+ 2 500
Internationella frysinstitutet i Paris	10 800	+ 4 200
Internationella sockerorganisationen	75 000	+ 10 000
Kommissionen enligt 1959 års nordostatlantiska fiskerikonvention	15 000	+ 15 000
Internationella rådet för havsforskning	60 000	+ 20 000
Finsk-svenska gränsälvskommissionen	50 000	+ 21 000
Internationella byrån i Paris för bekämpande av smittsamma husdjursjukdomar (OIE)	32 000	—
Europeiska kommissionen för bekämpande av mul- och klövsjuka	20 700	+ 300
Nordiska metodikommittén för livsmedel	23 000	—
Diverse internationella organisationer och kongresser	185 000	+ 50 000
	3 992 000	+ 483 000

Kostnaderna för Sveriges deltagande i FN:s miljöstyrelse bör i fortsättningen redovisas på en särskild post. Jag har vidare under posten Diverse internationella organisationer och kongresser räknat medel för dels vissa kostnader för den nordiska skogskongress som anordnas av Sverige sommaren 1974, dels ett symposium om skogsbrukets processor-maskiner som anordnas i Sverige hösten 1974 av den för ECE, FAO och ILO gemensamma kommittén för skoglig arbetsteknik och utbildning av skogsarbetare. Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 4 475 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till vissa internationella organisationer m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 4 475 000 kr.

I 4. Ersättning för förvaltningen av vissa lånefonder

1972/73 Utgift	20 901
1973/74 Anslag	29 000
1974/75 Förslag	12 000

Från anslaget utbetalas ersättning till riksbanken för förvaltningen av egnahemslånefonden m. fl. lånefonder.

Fullmäktige i riksbanken

Antalet lån som förvaltas av riksbanken uppgår vid utgången av år 1974 till omkring 3 500. Ersättningen beräknas till 12 000 kr.

Departementschefen

Anslaget bör föras upp med 12 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Ersättning för förvaltningen av vissa lånefonder* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 12 000 kr.

I 5. Ersättningar för vissa besiktningar och synförrättningar

1972/73 Utgift	—
1973/74 Anslag	5 000
1974/75 Förslag	5 000

Från anslaget bestrids kostnaderna för dels syner och besiktningar på statens hus och byggnader, dels synförrättningar enligt 10 kap. vattenlagen (1918: 523), dels ock för ersättning i visst fall till förvaltare för avlyst flottled.

Fiskeristyrelsen

Styrelsen framför åter sitt förslag beträffande bidrag till förrättningskostnader vid bildande av fiskevårdsområden. F. n. utgår sådana bidrag av avgifter som tagits upp enligt 2 kap. 10 § vattenlagen. Till följd av att antalet fiskevårdsområden ökat de senaste åren har belastningen på dessa avgifter stegrats. Bidragen bör fr. o. m. nästa budgetår bestridas över riksstaten under detta anslag. På grund härav bör anslaget räknas upp med 45 000 kr.

Departementschefen

Fiskeristyrelsens förslag att bestrida bidrag till förrättningskostnader vid bildande av fiskevårdsområde med medel som anvisas över riksstaten är jag inte beredd att biträda. Anslaget bör därför föras upp med oförändrat belopp.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Ersättningar för vissa besiktningar och synförrättningar* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 5 000 kr.

KAPITALBUDGETEN

I. Statens affärsverksfonder

G. Domänverket

I G:2. Markförvärv för naturvårdsändamål, m. m. Från anslaget bestrids kostnader för förvärv för statens räkning av värdefulla naturområden. Enligt beslut av 1963 års riksdag (prop. 1963: 71, JoU 1963: 11, rskr 1963: 139) finns under domänfonden en delfond, benämnd naturvårdsfonden, under vilken naturvårdsobjekt i statens ägo redovisas.

Statens naturvårdsverk

Under budgetåret 1972/73 har beslut fattats om inköp av områden för sammanlagt ca 3,9 milj. kr., i stort sett motsvarande hela anslaget för budgetåret, 4 milj. kr. Områdena har en areal av sammanlagt ca 1 300 ha. Länsstyrelserna har uppskattat medelsbehovet för budgetåret 1973/74 till ca 21,2 milj. kr. och för budgetåret 1974/75 till ca 14 milj. kr. Dessa beräkningar är emellertid delvis osäkra och täcker inte heller hela arbetsfältet. Många förvärv initieras nämligen av naturvårdsverket.

Ändringarna i naturvårdslagens ersättningsbestämmelser den 1 januari och den 1 juli 1973 torde få till följd att många ägare av värdefulla naturområden finner det fördelaktigare att sälja sin mark till staten än att acceptera förfogandeinskränkingar med små möjligheter till intrångsersättning. Detta är en från naturvårdssynpunkt önskvärd utveckling, eftersom inköp ger staten full handlingsfrihet vid utnyttjande och skötsel av de ifrågavarande områdena. En ökning av markförvärven torde också bli resultatet av flera mål som handläggs vid fastighetsdomstolar. Den intensifierade förvärvsverksamhet som sålunda förutses under budgetåret 1974/75 motiverar en inte obetydlig ökning av anslaget. Mot bakgrund av det anförda föreslår naturvårdsverket att anslaget för budgetåret 1974/75 höjs med 4 milj. kr. till 8 milj. kr.

Departementschefen

Anslaget bör föras upp med ett oförändrat belopp av 4 milj. kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Markförvärv för naturvårdsändamål, m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett investeringsanslag av 4 000 000 kr.

II. Statens allmänna fastighetsfond

II: 16. Byggnadsarbeten vid jordbrukets högskolor m. m. Under detta anslag anvisas medel till byggnadsarbeten vid jordbrukets högskolor och andra institutioner, som har anknytning till forsknings- och försöksverksamhet inom jordbruksdepartementets område.

Byggnadsstyrelsen

För budgetåret 1974/75 bör under detta anslag anvisas 50 milj. kr.

Departementschefen

Alla i investeringsplanen för nästa budgetår redovisade objekt har tidigare redovisats för riksdagen.

Anslagsbehovet för nästa budgetår beräknar jag till 50 milj. kr. Jag förordar att medel för nästa budgetår anvisas enligt följande investeringsplan och anslagsberäkning.

Investeringsplan (1 000-tal kr.)

Byggnadsobjekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning			Byggstart mån/år	Färdigställe mån/år
	1972- 04-01	1973- 04-01	Faktisk t.o.m. 1973- 06-30	Beräknad för			
				1973/74	1974/75		
Slutredovisat 1973-06-30			16 390				
Färdigställda, ej slutredovisade projekt			19 452	1 281	382		
Lantbrukshögskolan och veterinärhögskolan							
<i>Ultuna</i>							
Markvetenskap, nybyggnad	11 950	12 685	7 209	4 000	1 000	12.71	10.73
Kraftfoderfabrik, Lövsta	3 595	3 650	2 852	400	300	11.70	10.73
Undervisningshus och aula	6 800	6 400	5 908	200	200	6.71	12.72
Försöksanläggning, Lövsta	13 740	14 755	6 119	6 500	1 500	8.72	1.74
Försörjningsanläggningar, etapp I	5 080	5 100	2 685	2 000	400	5.72	9.74
Mikrobiologi, om- och tillbyggnad	450	425	375	25	20	6.72	10.72
Växtodling, mikroklimatstation m. m.	765	625	569	25	25	6.72	12.72
Husdjursvetenskapligt centrum, nybyggnad	43 875	40 000	6 691	20 000	10 000	12.72	7.74
Färstallar, Lövsta	1 100	1 100		800	200	12.72	1.74
Kliniskt centrum, nybyggnad	85 500	90 000		15 000	30 000	8.73	5.76
Försörjningsanläggningar, etapp II	9 100	9 875		2 000	3 600	8.73	9.76
Djurstallar, Kungsängen	7 650	8 000		5 000	2 500	8.73	9.74
Bibliotek, nybyggnad		10 275		3 000	5 000	11.73	5.75
<i>Alnarp</i>							
Trädgårdsvetenskap och landskapsplanering, nybyggnader	11 175	11 275	6 313	3 000	1 000	4.72	10.73
Lantbrukets byggnadsteknik, växthus	1 855	1 890	1 736	100	25	2.72	8.73
Utbyggnad av vägar och parkeringsplatser samt åtgärder för markbehandling	1 160	1 160	377	600	100	12.72	5.73
Statens centrala frökontrollanstalt							
Växthus, Stora Råby	650	700	60	540	50	8.73	12.73
Statens maskinprovningar							
Förråds- och provningshall i Alnarp, nybyggnad	550	550		500	25	6.72	10.72
			76 736	64 971	56 327		
Reducering av medelsbehovet				13 620	6 327		
Beräknad medelsförbrukning				51 351	50 000		

Anslagsberäkning (1 000-tal kr.)

Medelstillgång		Beräknad medelsförbrukning	
Medelsreservation 1973-07-01	6 351		
Anslag för 1973/74	45 000	1973/74	51 351
Anslag för 1974/75 (förslag)	50 000	1974/75	50 000
	101 351		101 351

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen
att till *Byggnadsarbeten vid jordbrukets högskolor m. m.* för
budgetåret 1974/75 anvisa ett investeringsanslag av 50 000 000
kr.

IV. Statens utlåningsfonder

IV: 7. Fiskerilånefonden. Ur fonden beviljar fiskeristyrelsen lån främst för inköp av båtar och maskinell utrustning för yrkesmässigt fiske. Fiskerilån för nyetablering inom fisket lämnas endast om särskilda skäl föreligger. Bestämmelser för lån ur fonden finns i kungörelsen (1971: 445) om statligt stöd till fiskerinäringen (ändrad 1972: 249). Ramen för utlåning från fonden har för budgetåren 1966/67—1973/74 utgjort 9 milj. kr.

Fiskeristyrelsen

En låneram på oförändrat 9 milj. kr. bör tas upp för nästa budgetår.

Departementschefen

En låneram på oförändrat 9 milj. kr. bör tas upp för nästa budgetår. Härför behövs ett kapitaltillskott till fonden av 1 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Fiskerilånefonden* för budgetåret 1974/75 anvisa ett investeringsanslag av 1 000 000 kr.

IV: 8. Lånefonden till främjande av beredning och avsättning av fisk m. m. Ur fonden beviljar fiskeristyrelsen lån för sådan åtgärd inom fiskets berednings- och konservindustri som väsentligt underlättar avsättningen av fisk eller förbättrar fiskarnas möjligheter att köpa förnödenheter. Bestämmelser för lån ur fonden finns i kungörelsen (1971: 445) om statligt stöd till fiskerinäringen (ändrad 1972: 249).

Fiskeristyrelsen

Vid utgången av budgetåret 1972/73 fanns i fonden ett odisponerat belopp av 929 000 kr. Amorteringarna beräknas till 277 000 kr. för budgetåret 1973/74 och 276 000 kr. för budgetåret 1974/75. Samtidigt fanns ej avgjorda ansökningar om lån på sammanlagt ca 800 000 kr. Tillskott till fonden behövs med 1 milj. kr. för nästa budgetår.

Departementschefen

Anslaget bör föras upp med oförändrat belopp. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Lånefonden till främjande av beredning och avsättning av fisk m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett investeringsanslag av 700 000 kr.

IV: 9. Statens fiskredskapslånefond. Fonden inrättades genom beslut av 1962 års riksdag (prop. 1962: 23, JoU 1962: 5, rskr 1962: 140). Fiskare, som vid utövning av yrkesmässigt fiske fått fiskredskap skadade eller förlorat fiskredskap samt till följd av skadan eller förlusten behöver ekonomiskt bistånd för att kunna fortsätta med yrkesfiske, kan för detta ändamål erhålla lån från fonden enligt bestämmelserna i kungörelsen (1962: 100) om fiskredskapslån (ändrad senast 1969: 815).

Fiskeristyrelsen

Utlåningen från fonden uppgick vid utgången av år 1971 till ca 378 000 kr. och vid utgången av år 1972 till ca 262 000 kr. Riksdagens medgivande till fortsatt disposition av anslaget nästa budgetår bör inhämtas. Om behållningen under fonden, ca 296 000 kr. per den 1 augusti 1973, bedöms vara otillräcklig, bör fonden samtidigt erhålla ett lämpligt anpassat tillskott.

Departementschefen

Anslaget bör föras upp med 200 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens fiskredskapslånefond* för budgetåret 1974/75 anvisa ett investeringsanslag av 200 000 kr.

VII. Fonden för förlag till statsverket

VII: A. Lagring av jordbruksprodukter. För främst erforderlig säsongmässig lagring av smör och köttvaror anvisades för budgetåret 1970/71 ett investeringsanslag av 90 milj. kr. För utlånade medel erläggs ränta som motsvarar gällande diskonto med tillägg av en halv procent.

Statens jordbruksnämnd

Anslaget bör under budgetåret 1974/75 med oförändrat belopp få användas för det med anslaget avsedda ändamålet.

Departementschefen

Jag biträder statens jordbruksnämnds förslag. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att medge att det för budgetåret 1970/71 anvisade investeringsanslaget Lagring av jordbruksprodukter under budgetåret 1974/75 får användas för det med anslaget avsedda ändamålet.

VII: B. Inlösen av inhemskt oljeväxtfrö. För att finansiera inlösen av inhemskt oljeväxtfrö anvisades för budgetåret 1953/54 ett investeringsanslag av 50 milj. kr. För utlånade medel erläggs ränta som motsvarar gällande diskonto med tillägg av en halv procent.

Statens jordbruksnämnd

Anslaget bör under budgetåret 1974/75 med oförändrat belopp få användas för det med anslaget avsedda ändamålet.

Departementschefen

Jag biträder statens jordbruksnämnds förslag. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att medge att det för budgetåret 1953/54 anvisade investeringsanslaget Inlösen av inhemskt oljeväxtfrö under budgetåret 1974/75 får användas för det med anslaget avsedda ändamålet.

VIII. Fonden för beredskapslagring

VIII: A. Statens jordbruksnämnds delfond: Lagring av jordbruksprodukter för beredskapsändamål. För att finansiera statens jordbruksnämnds beredskapslagring anvisades för budgetåret 1970/71 ett investeringsanslag av 271 250 000 kr.

Statens jordbruksnämnd

Anslaget bör höjas till 291 250 000 kr. för nyinlagring av animaliskt proteinfoder. Anvisade medel bör under budgetåret 1974/75 i sin helhet få användas för de med anslaget avsedda ändamålen.

Departementschefen

I avvaktan på resultatet av 1972 års jordbruksutrednings arbete är jag f. n. inte beredd att föreslå någon ökning av anslaget. Jag hemställer därför att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att medge att det för budgetåret 1970/71 anvisade investeringsanslaget Lagring av jordbruksprodukter för beredskapsändamål under budgetåret 1974/75 får användas för det med anslaget avsedda ändamålet.

IX. Diverse kapitalfonder

IX: 6. Jordfonden. Fonden uppgår, sedan den för budgetåret 1973/74 tillförts 1 000 kr., till 277 179 000 kr. Fondens medel skall enligt beslut av 1948 års riksdag användas för att bestrida lantbruksnämndernas kostnader för fastighetsförvärv i samband med åtgärder för yttre rationalisering på jordbrukets område.

Av medlen får högst 20 milj. kr. användas för inlösen av sådana ofullständiga jordbruk, som ej behövs för rationaliseringsändamål, samt för inlösen av avflyttad renägares bostad i enlighet med vad som anförts i prop. 1971: 51. Sålunda inlösta fastigheter skall redovisas på särskild delfond.

Medlen skall vidare användas för investeringar på de fastigheter som av kronan upplåts till sambruksföreningar i enlighet med vad som anförts i prop. 1972: 1 (bil. 11 s. 158).

Lantbruksstyrelsen

Fonden bör tillföras ett formellt belopp av 1 000 kr.

Den kassamässiga behållningen var vid utgången av budgetåret 1973/74 59,9 milj. kr. Härav beräknas ca 25 milj. kr. vara disponerade genom bindande köpeavtal. Återstående belopp beräknas behöva tas i anspråk under kommande budgetår främst för en angelägen intensifiering av strukturrationalisering i skogsmark, där behoven är utomordentligt stora av att ändamålsenligare brukningsenheter kan bildas.

Utvecklingen av inköps- och försäljningsverksamheten belyses av följande sammanställning (milj. kr.).

Budgetår	Inköp	Försäljning m. m.
1968/69	87,6	80,6
1969/70	112,9	94,1
1970/71	129,3	117,9
1971/72	135,8	136,4
1972/73	126,7	141,0

Jag vill i detta sammanhang redovisa ytterligare uppgifter rörande inriktningen och effekten av nämndernas inköps- och försäljningsverksamhet. Rationaliseringsreserven uppgick vid slutet av budgetåret 1972/73 till sammanlagt 16 200 ha åker och 108 300 ha skogsmark. Under budgetåret 1972/73 inköpte lantbruksnämnderna 8 150 ha åker och 42 800 ha skogsmark. Av förvärven under första halvåret 1973 låg 82 % av åkerarealen och 57 % av skogsmarken i de egentliga jordbruksbygderna. Av försäljningarna under samma tid låg 83 % av åkerarealen och 60 % av skogsmarken i dessa jordbruksbygder.

I följande tabell anges hur summan av köpeskillingarna (123 milj. kr.) för de brukningsenheter, som lantbruksnämnderna förvärvade under budgetåret 1972/73 procentuellt fördelar sig på olika storleksgrupper.

Åker, ha	Skog, ha					Summa
	—25	26—50	51—100	101—200	201—	
— 2	9	4	5	3	4	25
3— 5	7	4	1	2	0	14
6—10	11	5	3	1	1	21
11—20	15	4	4	1	—	24
21—30	4	2	1	0	1	8
31—50	3	1	1	1	—	6
51—	—	1	1	0	—	2
Summa	49	21	16	8	6	100

Effekten av lantbruksnämndernas försäljningar av jordfondsfastigheter belyses i följande sammanställning, där antalet brukningsenheter, som under budgetåret 1972/73 fått tillskottsmark, har fördelats på åkerareal före tillköp. För varje storleksgrupp anges medelarealen åker och skogsmark före resp. efter tillköp.

Storleksgrupper efter åkerareal före tillköp, ha	Antal brukningsenheter	Medelareal, ha			
		Åker		Skogsmark	
		före tillköp	efter tillköp	före tillköp	efter tillköp
— 2	153	1	1	96	119
3— 5	179	4	5	100	117
6—10	371	8	11	80	100
11—15	265	13	18	88	115
16—20	250	18	23	70	93
21—25	143	23	30	68	83
26—30	144	28	33	100	114
31—40	148	36	43	86	101
41—50	81	45	52	79	94
51—	121	102	111	194	209
Summa	1 855	22	26	92	111

I detta sammanhang bör också verkningarna av jordförvärvslagen (1965: 290) redovisas. Av följande sammanställning framgår omfattningen av de lagfarter, som beviljats för jordbruksfastigheter under tiden den 1 juli 1965—den 30 juni 1973.

	Antal	Areal åker, ha	Areal skogsmark, ha
Enligt jordförvärvslagen prövade förvärv (exkl. överlåtelse mellan juridiska personer)			
Fysiska personers förvärv	27 065	227 100	528 200
Juridiska personers förvärv	2 946	34 200	325 600
Juridiska personers överlåtelse	376	3 000	18 700
Från prövning enligt jordförvärvslagen undantagna förvärv			
Släktförvärv, kommunförvärv m. m.	61 373	554 400	2 045 700
Domänverkets förvärv	309	3 400	66 700
Domänverkets överlåtelse	178	3 100	61 400
Lantbruksnämndernas förvärv	8 194	54 800	235 000
Lantbruksnämndernas överlåtelse	11 274	52 500	231 400

Beträffande juridiska personers förvärv har 90 sådana gjorts av företag, som bedriver förädling eller distribution av jordbruksprodukter, 1 048 av företag som bedriver förädling av skogsprodukter, 1 016 av exploateringsföretag och 753 av andra företag. Av de förvärv som skogsförädlingsföretagen gjort har förvärvsegendomen i 553 fall legat i skogsbruksbygd eller i skogsbruksdominerad mellanbygd, medan egendomen i 233 fall legat i jordbruksbetonad mellanbygd och i 168 fall i område, som hänförs till jordbruksbygd. I 823 fall har skogsförädlingsföretagens förvärv inneburit en utvidgning av tidigare innehav i området. Av de fysiska personernas förvärv har 14 750 gjorts av yrkesverksamma jordbrukare. 8 958 förvärv har avsett ej bestående brukningsenheter. Beträffande förvärv som undantas jordförvärvslagens prövning har ca 54 400 sådana ägt rum i form av släktförvärv omfattande en areal av ca 483 400 ha åker och 1 803 600 ha skogsmark. I 3 521 fall har kommuner stått som förvärvare.

Erfarenheterna av tillämpningen av jordförvärvslagen har inte föranlett lantbruksstyrelsen att föreslå ändringar av den.

Departementschefen

Lantbruksnämndernas inköps- och försäljningsverksamhet, som sker med anlitan av jordfonden, är av stor vikt för jordbrukets strukturrationalisering. Fonden uppgår till ca 277 milj. kr. De medel som finns odisponerade eller flyter in vid fastighetsförsäljningar m. m. beräknar jag räcka till för inköpsverksamheten m. m. under budgetåret 1974/75. Anslaget bör därför föras upp med oförändrat 1 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen
att till *Jordfonden* för budgetåret 1974/75 anvisa ett investeringsanslag av 1 000 kr.

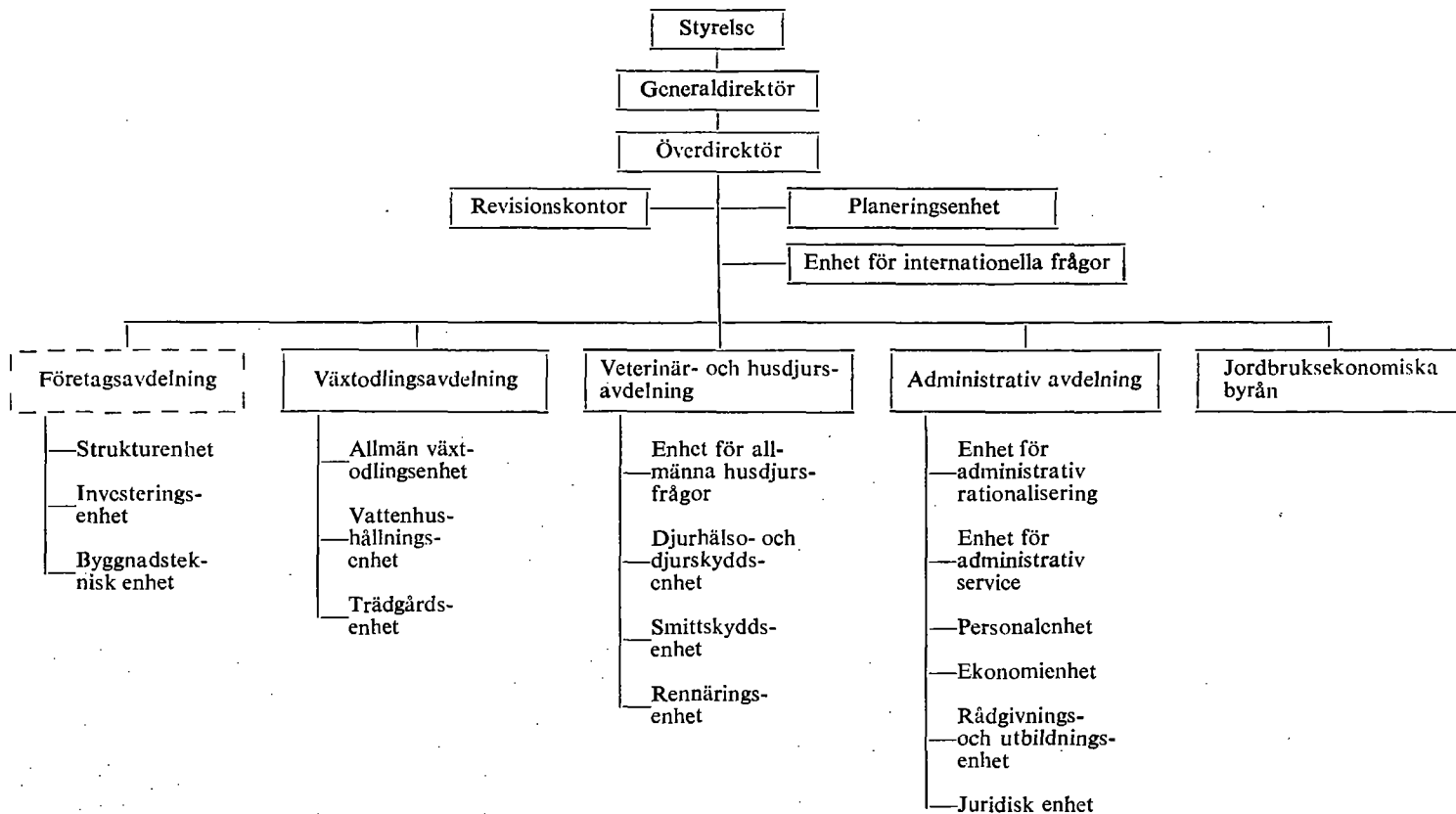
Vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets
övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Margit Edström

Lantbruksstyrelsen

Förslag till organisation

Register

Sid.

1 Översikt

DRIFTBUDGETEN

A. Jordbruksdepartementet m. m.

13	Jordbruksdepartementet	7 200 000
14	Lantbruksrepresentanter	1 104 000
14	Kommittéer m. m.	4 900 000
15	Extra utgifter	380 000
		13 584 000

B. Jordbrukets rationalisering m. m.

16	Lantbruksstyrelsen	17 580 000
20	Lantbruksnämnderna	99 788 000
22	Kursverksamhet för jordbrukets rationalisering m. m.	4 200 000
23	Bidrag till jordbrukets rationalisering, m. m.	25 000 000
25	Bidrag till trädgårdsnäringens rationalisering m. m.	150 000
26	Täckande av förluster på grund av statlig kreditgaranti	1 000 000
29	Bidrag till särskilda rationaliseringsåtgärder i Norrland, m. m.	14 000 000
31	Odlings- och byggnadshjälp åt innehavare av vissa krono- lägenheter m. m.	1 400 000
32	Befrämjande av husdjursaveln m. m.	1 000 000
33	Statens hingstdepå och stuteri: Uppdragsverksamhet	1 000
34	Bidrag till statens hingstdepå och stuteri	550 000
35	Särskilt stöd åt biskötsel och växtodling	1 215 000
35	Bidrag till Svensk matpotatiskontroll	170 000
36	Restitution av bensinskatt till trädgårdsnäringen	522 000
37	Främjande av rennäringen	630 000
38	Kompensation för bensinskatt till rennäringen	210 000
		166 416 000

C. Jordbruksprisreglering

39	Statens jordbruksnämnd	10 772 000
41	Lantbruksekonomiska samarbetsnämnden	1 136 000
42	Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område	1 700 000 000
42	Kostnader för beredskapslagring av livsmedel och foder- medel m. m.	38 298 000
43	Stöd till jordbruket i norra Sverige	174 000 000
43	Särskilt övergångsbidrag åt jordbrukare, m. m.	4 800 000
44	Bidrag till bokföringsverksamheten inom jordbruket	1 218 000
44	Bidrag till permanent skördekadestydd	30 000 000
45	Administration av permanent skördekadestydd m. m.	14 058 000
		874 282 000

D. Skogsbruk

47	Skogsstyrelsen	10 149 000
49	Bidrag till skogsvårdsstyrelserna	43 180 000
52	Bidrag till skogsförbättringar	8 000 000
54	Vägbyggnader på skogar i enskild ägo	16 500 000
57	Åtgärder för ökad skogsproduktion i Norrland m. m.	10 100 000
58	Kursverksamhet för skogsbrukets rationalisering m. m.	1 719 000
		89 648 000

E. Fiske

60	Fiskeristyrelsen	8 043 000
61	Fiskeriintendenter m. m.	1 225 000
63	Främjande i allmänhet av fiskerinäringen	275 000
64	Kursverksamhet på fiskets område	305 000
65	Bidrag till fiskehamnar m. m.	3 600 000

¹ Beräknat belopp

Sid.

66	Isbrytarhjälp åt fiskarbefolkningen	20 000
67	Restitution av bensinskatt till fiskerinäringen	1 162 000
67	Särskilt omställningsstöd till fiskare, m. m.	3 000 000
68	Täckande av förluster vid statlig kreditgaranti till fiske	1 000
69	Kostnader för fiskeutredningar i vattenmål m. m.	1 000
69	Ersättning till strandägare för mistad fiskerätt m. m.	750 000
70	Fiskeriundersökningsfartyg	1 000 000
70	Bidrag till fiskare med anledning av avlysning av fiskevatten	1 000
		19 383 000

F. Service och kontroll

72	Statens livsmedelsverk	21 520 000
74	Täckande av vissa kostnader för köttbesiktning vid kontrollslakterier	9 160 000
75	Statens veterinärmedicinska anstalt	16 354 000
77	Anskaffande av viss laboratorieutrustning m. m.	50 000
78	Veterinärstaten	23 287 000
79	Bekämpande av smittsamma husdjursjukdomar, m. m.	4 000 000
79	Bidrag till djursjukvård i vissa fall	600 000
80	Veterinärinrättningen i Skara	700 000
	Statens centrala frökontrollanstalt:	
81	Förvaltningskostnader	10 084 000
82	Utrustning	60 000
82	Statens växtskyddsanstalt	8 290 000
84	Bekämpande av växtsjukdomar	150 000
85	Statens lantbrukskemiska laboratorium	4 233 000
86	Statens maskinprovningar	2 928 000
87	Statens växtsortnämnd	142 000
		101 558 000

G. Utbildning och forskning

	Lantbrukshögskolan:	
89	Förvaltningskostnader	54 512 000
95	Driftkostnader	11 557 000
95	Bokinköp m. m.	806 000
96	Försöksverksamheten	26 665 000
97	Lantbruksdriften vid försöksstationerna m. m.	1 000
	Veterinärhögskolan:	
98	Förvaltningskostnader	25 720 000
100	Driftkostnader	7 892 000
100	Bokinköp m. m.	177 000
101	Försöksverksamhet	370 000
101	Lantbruksdriften vid försöksgården	1 000
	Skogshögskolan:	
102	Förvaltningskostnader	17 432 000
104	Driftkostnader	13 553 000
105	Bokinköp m. m.	191 000
106	Inredning och utrustning av lokaler vid jordbrukets högskolor m. m.	18 000 000
114	Ersättningar till sakkunniga i befodringsärenden, m. m.	300 000
114	Jordbruksforskning	10 120 000
115	Stöd till kollektiv jordbruksteknisk forskning	1 185 000
115	Bidrag till Sveriges utsädesförening	6 882 000
116	Bidrag till viss praktiskt vetenskaplig växtförädling	255 000
117	Skoglig forskning	3 625 000
117	Stöd till kollektiv forskning rörande skogsträdsförädling och skogsgödsling m. m.	1 152 000
118	Stöd till kollektiv skogsteknisk forskning	3 600 000
119	Bidrag till Skogs- och lantbruksakademien	295 000
119	Statens skogsmästarskola	1 571 000
121	Reseunderstöd för studier m. m.	39 000
121	Bidrag till viss ungdomsverksamhet	500 000
		206 401 000

Sid.

H. Miljövärd m. m.

122	Statens naturvårdsverk	125 984 000
122	Koncessionsnämnden för miljöskydd	1 660 000
123	Miljövärdsinformation	2 000 000
125	Ersättningar vid bildande av naturreservat m. m.	9 000 000
126	Vård av naturvårdsområden m. m.	10 600 000
	Stöd till idrotten:	
127	Organisationsstöd m. m.	65 600 000
128	Anläggningsstöd m. m.	24 400 000
130	Miljövärdsforskning	120 560 000
130	Stöd till kollektiv forskning inom miljövärdsområdet	2 500 000
131	Särskilda undersökningar inom miljövärdsområdet, m.m.	4 000 000
132	Bidrag till kommunala avloppsreningsverk m. m.	155 000 000
135	Bidrag till miljövärdande åtgärder inom industrin m. m.	50 000 000
141	Ersättning för vissa skador av rovdjur, m. m.	1 055 000
142	Bidrag till Förenta Nationernas miljöfond	5 000 000
		377 359 000

I. Diverse

143	Servitutsnämnder, m. m.	55 000
143	Bidrag vid förlust på grund av naturkatastrof m. m.	1 000 000
144	Bidrag till vissa internationella organisationer m. m.	4 475 000
145	Ersättning för förvaltningen av vissa lånefonder	12 000
145	Ersättningar för vissa besiktningar och syneförrättningar	5 000
		5 547 000
	Summa för driftbudgeten	1 854 178 000

KAPITALBUDGETEN**Statens affärsverksfonder***Domänverket*

146	Markförvärv för naturvårdsändamål, m. m.	4 000 000
-----	--	-----------

Statens allmänna fastighetsfond

146	Byggnadsarbeten vid jordbrukets högskolor m. m.	50 000 000
-----	---	------------

Statens utlåningsfonder

148	Fiskerilånefonden	1 000 000
148	Lånefonden till främjande av beredning och avsättning av fisk m. m.	700 000
149	Statens fiskredskapslånefond	200 000
		1 900 000

Fonden för förlag till statsverket

150	Lagring av jordbruksprodukter	—
150	Inlösen av inhemskt oljväxtfrö	—

Fonden för beredskapslagring

150	Statens jordbruksnämnds delfond: Lagring av jordbruksprodukter för beredskapsändamål	—
-----	--	---

Diverse kapitalfonder

151	Jordfonden	1 000
-----	------------	-------

Summa för kapitalbudgeten 55 901 000

Totalt för jordbruksdepartementet 1 910 079 000

1 Beräknat belopp

Handelsdepartementet

ÖVERSIKT

Handelsdepartementets verksamhetsområde omfattar förutom handelspolitik bl. a. exportfrämjande åtgärder, pris-, konkurrens- och konsumentfrågor, ekonomiskt försvar samt patent- och registreringsfrågor. Krigsmaterielinspektionen inom departementet kontrollerar tillverkning och utförelse av krigsmateriel. Till departementet hör de statsägda företagen Svenska penninglotteriet aktiebolag och Aktiebolaget Tips-tjänst.

Departementets budget föreslås öka med 84,9 milj. kr. till 386,9 milj. kr.

Handelspolitiska frågor

Europeiska gemenskaperna (EG)

Sveriges avtal med den europeiska ekonomiska gemenskapen (EEC) trädde i kraft den 1 januari 1973.

Den första tullsänkningen i förhållande till EG-länderna ägde rum den 1 april 1973, då tullarna för huvuddelen av industrivarorna sänktes med 20 %. En ytterligare sänkning med 20 % skedde den 1 januari 1974. Enligt den i avtalet fastställda tidtabellen kommer tullarna för i huvudsak alla industrivaror att vara helt avvecklade den 1 juli 1977. Den tullfrihet som tidigare gällt inom Europeiska frihandelssammanslutningen (EFTA) behålls i allt väsentligt i handeln med de EFTA-länder som inträtt som medlemmar i EG, dvs. Storbritannien och Danmark.

För ett antal känsliga varor, främst vissa pappers- och stålprodukter, gäller särbestämmelser. Dessa innebär bl. a. en långsammare takt för tullavvecklingen samt möjlighet att i vissa fall under övergångstiden ta ut den tull som tillämpas mot utanförstående länder.

I enlighet med avtalet har upprättats en blandad kommitté som har till uppgift att administrera avtalet och följa dess tillämpning. I den blandade kommittén ingår representanter för Sverige och för EG. Kommittén har sammanträtt två gånger under år 1973. Kommittén har tillsatt en särskild tullkommitté för behandling av ursprungs- och tullfrågor. Tullkommittén har haft tre möten under år 1973.

Arbetet i den blandade kommittén och i tullkommittén har under året främst avsett frågor som sammanhänger med den praktiska tillämpningen av avtalet, främst i fråga om ursprungsreglerna. Den blandade kommittén har bl. a. beslutat om ändringar i ursprungsreglerna som ytterligare

säkerställer bevarandet av tidigare tullfrihet mellan de ursprungliga EFTA-länderna. Beslut har också fattats om att genomföra förenklingar i proceduren för ursprungsdokumentationen, bl. a. införande av en enhetsblankett EUR. I fr. o. m. den 1 januari 1974, som innebär lättnader av betydelse för handeln.

I blandade kommittén har vidare behandlats en rad tekniska problem rörande avtalets tillämpning, t. ex. frågor om varudefinitioner som hänger samman med de indikativa kvantitetsramar som gäller för vissa varor.

Från svensk sida har i blandade kommittén föreslagits att diskussioner skall inledas om möjligheterna att utvidga avtalet att omfatta ytterligare varor hänförliga till kapitel 1–24 i Bryssel-nomenklaturen, t. ex. sådana EFTA-frihandelsvaror som inte omfattas av avtalet med EG. Aktuella problem på jordbruks- och fiskeområdena har också tagits upp från svensk sida.

Sverige har under diskussionerna i den blandade kommittén erinrat om intresset för närmare samarbete när det gäller offentlig upphandling, miljövård, transportpolitik och undanröjande av tekniska handelshinder.

Sveriges avtal med den europeiska kol- och stålgemenskapen (CECA) trädde i kraft den 1 januari 1974. Som följd härav kommer ett prissystem som motsvarar det inom CECA tillämpade att från nämnda tidpunkt tillämpas i handeln mellan Sverige och EG-länderna. Trots att CECA-avtalets ikraftträdande fördröjts genom att ratificeringsproceduren inom gemenskapen inte slutförts förrän under november månad 1973 har genom särskild överenskommelse tullavvecklingen för CECA-varor kunnat påbörjas såsom förutsetts i avtalet. Den första tullavvecklingen med 20 % ägde sålunda rum den 1 april 1973. En ytterligare sänkning med 20 % ägde rum den 1 januari 1974.

Inför de första tullsänkningarna vidtogs i Sverige omfattande förberedelser för att ursprungsregelsystemet skulle kunna tillämpas på ett korrekt och smidigt sätt som samtidigt skulle underlätta för exportörer och importörer att utnyttja tullsänkningarna. En intensiv informationsverksamhet ägde rum inom näringslivet bl. a. innefattande ett stort antal kurser för berörda företag. Rådgivning har ägt rum från tullverkets sida liksom från Sveriges exportråd och näringslivets organisationer. Exportrådet har i samråd med handelsdepartementet och generaltullstyrelsen utgett EG-handboken, en handbok rörande ursprungsreglerna och tillämpningen av dessa. Regelbundna kontakter äger rum mellan myndigheter, organisationer och näringslivet bl. a. i en särskild kontaktgrupp inom kommerskollegium. Behovet av ändringar och kompletteringar av ursprungsreglerna utreds av kommerskollegium på grundval av de erfarenheter som företag och myndigheter fått vid tillämpningen.

Europeiska frihandelssammanslutningen (EFTA)

Två av EFTA:s ursprungliga medlemsländer, Storbritannien och Danmark, inträdde den 1 januari 1973 som medlemmar i EG. Vid samma tidpunkt trädde frihandelsavtal i kraft mellan Portugal, Schweiz, Sverige

och Österrike å ena sidan och EG å den andra. Frihandelsavtalet mellan Island och EG trädde i kraft den 1 april 1973.

Norges förhandlingar med EG resulterade i ett frihandelsavtal som undertecknades den 14 maj 1973. Det trädde i kraft den 1 juli 1973.

Det till EFTA associerade Finland paraferade den 21 juli 1972 ett frihandelsavtal med EG. Detta undertecknades den 5 oktober 1973 och trädde i kraft den 1 januari 1974.

Samarbetet inom EFTA fortsätter under de nya förutsättningarna på grundval av EFTA-konventionen. För svensk del kommer EFTA också i fortsättningen att vara av stor betydelse för de ekonomiska förbindelserna med Europa. Drygt 20 % av den svenska exporten går till de kvarstående EFTA-länderna.

Ministermöten inom EFTA har ägt rum i maj och i november. I samband med diskussioner om de europeiska frihandelsförbindelserna underströk ministrarna EFTA:s fortsatta betydelse för medlemsländerna dels för en fortsättning och utvidgning av det interna samarbetet, dels som forum för diskussioner och konsultationer i vidare handelspolitiska frågor. Ministrarna har vidare understrukit vikten av samarbetet inom EFTA i fråga om det nya ursprungsregelsystemet som tillämpas såväl internt inom EFTA som i förhållande till EG.

EFTA-konventionen har under det gångna året ändrats i vissa hänseenden som en följd av den nya marknadssituationen. EFTA:s ursprungsregler har sålunda anpassats till det system som gäller enligt EFTA-ländernas frihandelsavtal med EG. EFTA:s varuomfattning har vidgats till att avse samtliga de livsmedelsindustriprodukter som ingår i frihandelsavtalen.

Vissa organisatoriska förändringar har vidare vidtagits när det gäller kommittéstrukturen och sekretariatet.

Undersökningar pågår om möjligheterna att utvidga det interna samarbetet. På förslag från svensk sida har beslutats att inom EFTA studera möjligheterna att förstärka och utvidga arbetet på att avlägsna de tekniska handelshindren. Sålunda studeras förutsättningarna för en fortsatt avveckling av sådana icke-tariffära handelshinder som orsakas av tvingande tekniska och administrativa föreskrifter. Vid utredningarna undersöks bl. a. hur det system med förhandskonsultationer om nya eller ändrade tvingande tekniska föreskrifter, vilket sedan länge tillämpats mellan EFTA-länderna, skall kunna förbättras. Vidare studeras på vilka ytterligare produktområden överenskommelser om ömsesidigt godkännande av provningsresultat skall kunna träffas. Dessutom undersöks möjligheterna till ett utvidgat samarbete med andra internationella organisationer på detta område. Förhandlingar pågår mellan vissa medlemsländer om nya eller kompletterande avtal på jordbruksområdet.

Jugoslavien har deltagit med observatörer i ett antal möten på expertnivå.

Nordiskt samarbete

Arbetet inom det nordiska ministerrådet har varit inriktat på dels det nordiska handlingsprogram som ministerrådet presenterade i sin berättelse till Nordiska rådets session i Oslo i februari 1973, dels utbyggnaden av organisationen för det nordiska regeringssamarbetet.

Det praktiska arbetet med handlingsprogrammet har nu inletts på en rad områden. Den nordiska fonden för teknologi och industriell utveckling har börjat sin verksamhet. Ministerrådet har beslutat att fonden skall tillföras ytterligare 10 milj. kr. under 1975.

Nordtest – det nordiska samarbetsorganet för materialprovning och kontroll har också inlett sin verksamhet. Medel för driften har beviljats från fonden för teknologi och industriell utveckling.

På bl. a. trafikområdet och inom byggsektorn har konkreta samarbetsprojekt satts igång. På miljövärdsområdet har utarbetats ett förslag till en konvention mellan de nordiska länderna om ömsesidigt hänsynstagande vid prövning av tillåtligheten av miljöskadlig verksamhet. Ett betydelsefullt instrument för det nordiska miljövärdssamarbetet har därmed tillskapats.

Under 1973 har en utredning angående det kommunala samarbetet över de nordiska riksgrensarna avslutats. Med utgångspunkt från denna kommer ett förslag till nordisk konvention om gränskommunalt samarbete att utarbetas.

Ett utvidgat samarbete mellan de nordiska länderna planeras vidare på arbetsmiljö-, turist- och konsumentområdena.

Förnyelsen av det nordiska samarbetets organisation är nu i det väsentliga genomförd. Ministerrådssekretariatet i Oslo började sin verksamhet den 1 juli 1973. Antalet anställda vid sekretariatet uppgick vid årsskiftet 1973/74 till ca 20 personer och viss ytterligare personalförstärkning förutses under år 1974. Sekretariatet leds av en generalsekreterare. Det består av fyra avdelningar, samordningsavdelningen, avdelningen för ekonomiska frågor, industri-, energi- och regionalpolitik, avdelningen för social-, arbetsmarknads- och miljöpolitik samt avdelningen för transport- och kommunikationsfrågor.

Allmänna tull- och handelsavtalet (GATT)

Vid GATT:s ministermöte i Tokio, som ägde rum den 12–14 september 1973 med deltagande av drygt 100 länder, antogs enhälligt en deklaration om att inleda multilaterala handelsförhandlingar inom ramen för GATT.

Förhandlingarna skall enligt Tokio-deklarationen bl. a. syfta till att genomföra tullförhandlingar med användande av lämpliga metoder av så generell tillämpning som möjligt och att minska eller avskaffa icke-tariffära åtgärder eller deras restriktiva eller störande effekt för handeln. Förhandlingarna skall såsom en kompletterande teknik omfatta en undersökning av möjligheterna att samordnat minska eller avskaffa alla

handelshinder inom vissa speciella sektorer. En undersökning skall vidare göras av det ändamålsenliga i det nuvarande multilaterala skyddsklausulsystemet, varvid särskilt skall beaktas reglerna för tillämpningen av artikel XIX om skyddsklausuler i GATT-avtalet. Beträffande jordbruket skall tillämpas en förhandlingsmetod som ligger i linje med förhandlingarnas allmänna målsättning men tar hänsyn till de särskilda problemen på detta område. Tropiska produkter skall behandlas som en särskild prioritetsektor.

Förhandlingarna skall vidare syfta till att tillförsäkra ytterligare fördelar för u-ländernas internationella handel i syfte att uppnå en väsentlig ökning i deras valutainkomster, diversifiering av deras export, ökad tillväxttakt för deras handel, med beaktande av deras utvecklingsbehov. De minst utvecklade u-ländernas speciella situation skall ägnas särskild uppmärksamhet.

Förhandlingarnas olika element skall föras framåt samtidigt.

En förhandlingskommitté har upprättats för att övervaka förhandlingarnas förlopp. Kommittén har befogenhet att med beaktande av Tokio-deklarationen bl. a. utarbeta och genomföra detaljerade förhandlingsplaner och upprätta lämpliga förhandlingsprocedurer, inkl. särskilda procedurer för förhandlingar mellan i-länder och u-länder.

Förhandlingskommittén höll sitt första sammanträde i Genève den 24–26 oktober 1973.

Under år 1973 har EFTA-ländernas frihandelsavtal med EG granskats med tanke på avtalens förenlighet med GATT:s artikel XXIV, som bl. a. innehåller särskilda villkor för bildandet av frihandelsområden.

Inom GATT har en särskild arbetsgrupp utarbetat en faktastudie över förhållandena på textilområdet vilken presenterades vid årsskiftet 1972/73. Arbetsgruppen har därefter fått i uppdrag att utarbeta förslag till ett nytt multilateralt avtal på textilområdet att ersätta långtidsavtalet för bomullstextilier. Texten till ett nytt avtal som i princip omfattar alla slag av textilier överenskomms preliminärt den 20 december 1973.

FN:s konferens för handel och utveckling (UNCTAD) samt råvaruavtal

Sedan den tredje sessionen med världshandelskonferensen (UNCTAD III) i Santiago de Chile ägt rum under april–maj 1972, har ett flertal sammanträden hållits med UNCTAD:s styrelse och dess olika kommittéer. Sverige är medlem i styrelsen och i samtliga kommittéer.

I centrum för uppföljningsarbetet efter konferensen har stått frågan om samordning vid lösandet av monetära, finansiella och handelspolitiska problem, råvarukonsultationer, behandlingen av u-ländernas problem vid de allmänna handelsförhandlingarna inom GATT, biståndsmålsättningen, u-ländernas skuldbörda, genomförandet av FN:s strategi för det andra utvecklingsårtiondet och utarbetandet av en kod för linjekonferenser. En stadga för staters ekonomiska rättigheter och skyldigheter är under utarbetande.

De särskilda tullförmåner (s. k. tullpreferenser), som Sverige sedan den

1 januari 1972 beviljar u-länderna har under år 1973 utvidgats till att omfatta ytterligare ett antal varor. Preferenserna tillämpas nu för de sammanlagt 62 länder och onråden som hittills kommit in med bl. a. uppgift om den myndighet som utfärdar s. k. ursprungsintyg, vilket krävs för att preferenser skall kunna beviljas.

FN:s sockerkonferens 1973 har under året sammanträtt i två omgångar i UNCTAD:s regi med deltagande av ett 80-tal länder, däribland Sverige. Konferensen lyckades inte nå enighet om ett fullständigt sockeravtal att ersätta 1968 års avtal. Resultatet blev i stället ett s. k. administrativt avtal utan marknadsreglerande artiklar att gälla från och med 1 januari 1974 och två år framåt, såvida inte ett nytt fullständigt avtal har kunnat ingås dessförinnan. Sverige har ratificerat avtalet.

Under år 1973 har Sverige ratificerat 1972 års internationella kakaoavtal, som trädde i kraft den 30 juni 1973 och gäller till och med den 30 september 1976.

Efter beslut inom kaffeorganisationen har det internationella kaffeavtalet i dess administrativa delar förlängts att gälla till den 1 oktober 1975. Avtalet avses komma att omförhandlas under år 1974. Sverige är f. n. medlem i kaffeorganisationens styrelse.

Sverige är den störste enskilde bidragsgivaren till GATT/UNCTAD:s gemensamma handelscentrum (ITC), som är det centrala internationella organet för främjande av u-ländernas export. U-länderna har framfört önskemål om att biståndet från ITC kompletteras genom särskilda informationsorgan i industriländerna. En utredning inom handelsdepartementet har framlagt förslag om upprättande av ett sådant organ i Sverige. Verksamheten avses bekostas av medel från tredje huvudtiteln, C 1. Bidrag till internationella biståndsprogram. Proposition i ärendet avses föreläggas 1974 års riksdag.

Andra internationella organisationer

Inom Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD) ägde ett ministermöte rum den 6–8 juni 1973. Huvudfrågan vid mötet var den internationella ekonomiska situationen. Ministrarna betonade behovet av gemensamma åtgärder mot inflationen. Ministrarna diskuterade vidare samarbetet med u-länderna samt energifrågor.

OECD:s exekutivkommitté har sammanträtt fem gånger på hög nivå för att bl. a. behandla den s. k. Rey-gruppens studie av världshandeln och därmed sammanhängande problem, särskilt internationella investeringar och multinationella företag. Organisationens befattning med energifrågor har till följd av oljesituationen på senare tid intensifierats.

Bland andra internationella organisationer verksamma på det handelspolitiska området i vilkas arbete Sverige medverkar aktivt kan nämnas FN:s ekonomiska kommission för Europa (ECE). I dess handelskommitté pågår fortlöpande överläggningar om handelspolitiska spörsmål med sikte på att bl. a. avveckla administrativa och andra hinder för handeln inom regionen, i första hand mellan öst och väst.

Bilaterala avtal

Under år 1973 fördes förhandlingar med Bulgarien, Polen, Rumänien, Sovjetunionen, Tjeckoslovakien och Ungern inom ramen för Sveriges bilaterala handelsöverenskommelser med dessa stater.

Nya långstidsavtal, som ersätter äldre sådana, har slutits med Rumänien, Tjeckoslovakien och Ungern.

Sedan diplomatiska förbindelser upprättats mellan Sverige och Demokratiska Folkrepubliken Korea samt Tyska Demokratiska Republiken (DDR) har långtidsavtal på regeringsnivå ingåtts med dessa länder.

Gällande frilistning av import från statshandelsländerna i Europa och Asien utökades den 1 augusti 1973 med ytterligare ett antal varuslag. Bland dessa märks hästkött, metanol, råvävnader av bomull och rayon, knutna mattor, prydnadsporslin samt fartyg. Efter den 1 januari 1974 tillämpas mot DDR samma import- och exportfrilistning som mot övriga nämnda statshandelsländer.

De överenskommelser som tidigare träffats med Hongkong, Portugal, Republiken Korea och Singapore om begränsning av exporten till Sverige av vissa trikå- och konfektionsvaror har i samtliga fall förnyats med vissa varumässiga ändringar för ytterligare en ettårsperiod. Detta gäller också överenskommelsen med Portugal om en begränsning av exporten av vissa tekoprodukter från Macao. Nya exportbegränsningsavtal har vidare slutits med Indien och Malaysia.

Krigsmaterielkontroll

Krigsmaterielinspektionens kontroll av tillverkningen av krigsmateriel i landet omfattade vid årsskiftet 1973/74 131 enskilda tillverkare. Tillverkningsvärdet för år 1972 var 1 209 milj. kr., en minskning med 178 milj. kr. jämfört med år 1971.

Vid inspektionen har ca 1 250 utförelärenden behandlats under år 1973. Beviljade utförelsetillstånd under år 1973 avser utförelse till ett värde av ca 325 milj. kr. Medelvärdet av krigsmaterielexporten under perioden 1968–1972 var 325 milj. kr. per år.

Lotterifrågor

Aktiebolaget Tipstjänst och Svenska penninglotteriet aktiebolag ökade sin omsättning det senaste verksamhetsåret.

Omsättningen hos Tipstjänst uppgick under verksamhetsåret den 1 juli 1972–den 30 juni 1973 till 687 milj. kr. (628)¹. Till statsverket inlevererades 350 milj. kr. (326), därav 148 milj. kr. (138) i form av lotterivinstskatt och radskatt.

Penninglotteriets intäkter av lottförsäljningen var under år 1973 447 milj. kr. (435). Tio nummerlotterier anordnades under året mot åtta

¹ Siffror inom parentes gäller närmast föregående verksamhetsår.

under år 1972 och 3,6 milj. (3,5) lotter såldes. I de tolv penninglotterier-
na såldes 17,7 milj. (17,3) lotter. Liksom under tidigare år anordnades ett
särskilt lotteri för kulturella ändamål. Av penninglotteriets bruttoomsätt-
ning beräknas 223,0 milj. kr. (222,4) tillfalla statsverket. Härav utgörs
30,0 milj. kr. (28,7) av lotterivinstskatt.

Den 1 april 1973 trädde vissa bestämmelser rörande beskattning av
bingo-, automat- och roulettspel i kraft. Samtidigt infördes tillståndskrav
för anordnande av sådana spel. Under år 1973 har närmare 1 000
ansökningar om tillstånd att anordna bingospel avgjorts av Kungl. Maj:t.

Mot bakgrund av de erfarenheter som gjorts har inom handelsdeparte-
mentet upprättats en promemoria med förslag till riktlinjer för reglering-
en av bingospel m. m. Utöver vissa principiella överväganden och förslag
innehåller promemorian förslaget att all tillståndsgivning i fråga om
bingospel skall handhas av länsstyrelserna. Promemorian har remiss-
behandlats, och proposition i frågan avses föreläggas 1974 års riksdag.

Exportfrämjande åtgärder och turism

Tullavvecklingen genom avtalet med EG föranleder en fortsatt
koncentration av exportfrämjande insatser på de europeiska marknader-
na. Handelssekreterarorganisationen har de senaste åren byggt ut kraftigt
inom detta område för att lämna exportnäringen specialiserad kommer-
siell service av hög kvalitet. Förslag till fullföljande av denna utbyggnad
med handelssekreterarkontor i Hamburg och Helsingfors framläggs. Den
svenska handelskammaren i Bryssel har den 1 januari i år efter initiativ
från kammaren omvandlats till handelssekreterarkontor.

Programmet för exportstimulans för teko-industri och manuellt
arbetande glasindustri föreslås förlängt under ett budgetår i avvaktan på
en utvärdering av insatserna.

Svenska turisttrafikförbundet fortsätter den år 1970 påbörjade kam-
panjen Sverige-Nu, som vill framhäva turismen i Sverige som ett alternativ
till turism utomlands.

Pris-, konkurrens- och konsumentfrågor

En ändring av allmänna prisregleringslagen (1956:236) trädde i kraft
den 1 juli 1973. Lagens nya lydelse innebär att prisreglering i ökad
utsträckning skall kunna användas som ett led i stabiliseringspolitiken.
Vid samma tidpunkt genomfördes i enlighet med riksdagens beslut (prop.
1973:58; NU 1973:40; rskr 1973:155) en omorganisation av statens
pris- och kartellnämnd (SPK). Den nya organisationen möjliggör en
effektivare prisövervakning bl. a. genom att verksamheten är uppdelad på
byråer, vilka omfattar samtliga näringsområden. Som ett resultat av
riksdagsbehandlingen i samma fråga tillsattes vidare i november 1973 en
utredning om informationsverksamheten hos SPK.

Det prisstopp på vissa viktiga livsmedel som infördes fr. o. m. den 1
januari 1973 har varit i kraft under hela året. Fr. o. m. den 7 september

infördes även prisstopp på sågade trävaror m. m., och samtidigt uppdrogs åt kommerskollegium att övervaka den svenska marknadens försörjning med dessa varor. Vidare trädde samma dag bestämmelser om förhandsanmälan av beslutade prishöjningar i kraft vad gäller massaved, pappersmassa och papper. Motsvarande bestämmelser gäller fr. o. m. den 19 oktober i fråga om vissa oljeprodukter, och den 7 december beslutades om högstpriser på dessa produkter.

Konsumentverket började sin verksamhet den 1 januari 1973. Samtidigt upphörde verksamheten hos konsumentinstitutet, konsumentrådet och Varudeklarationsnämnden. En verksamhetsplan har upprättats och flera nya projekt har satts igång. Verket prioriterar särskilt säkerhetsfrågor och frågor av större hushållsekonomisk betydelse. En förstärkning av resurserna hos verket föreslås, bl. a. innebärande att tre nya tjänster inrättas.

Ärendetillströmningen hos allmänna reklamationsnämnden har fortsatt att öka. Förslag framläggs om en förstärkning av nämndens resurser.

I fråga om tillämpningen av lagen (1970:412) om otillbörlig marknadsföring och lagen (1971:112) om förbud mot oskäligen avtalsvillkor har tillströmningen av ärenden visat en fortsatt ökning. En förstärkning av resurserna hos konsumentombudsmannen föreslås därför.

I enlighet med riksdagens beslut (prop. 1973:1, bil. 12; NU 1973:44; rskr 1973:161) utgår fr. o. m. den 1 juli 1973 statligt stöd till kommersiell service i glesbygd. Konsumentverket har den löpande tillsynen över verksamheten och beslutar bl. a. om investeringsstöd. Verket biträds i dessa frågor av en särskild nämnd, glesbygdsnämnden, som består av representanter för enskild och kooperativ handel samt specialister på distributions- och glesbygdsfrågor. Mycket tyder på att efterfrågan på investeringsstöd kommer att öka. En fördubbling av investeringsanslaget föreslås därför.

Butiksetableringsutredningen har i sitt betänkande (SOU 1973:15) Kommunal planering och detaljhandel lämnat förslag rörande kommunernas detaljhandelsplanering, som bl. a. innefattar en modell för fördelning av butikslägen. Betänkandet och de remissyttranden som avgivits däröver har överlämnats till distributionsutredningen för att övervägas vid utredningsuppdragets fullgörande. Varudeklarationsutredningen har i sitt betänkande (SOU 1973:20) Varudeklaration, ett medel i konsumentpolitiken, övervägt olika principlösningar rörande den framtida varudeklarationsverksamheten. Utredningen föreslår bl. a. en lag om varudeklaration enligt vilken deklaration, i vissa fall med s. k. grundkrav, skall kunna föreskrivas. Betänkandet har remissbehandlats och bereds f. n. inom handelsdepartementet.

Inom handelsdepartementet har upprättats en promemoria om tillfällig handel. I promemorian föreslås denna handel få drivas enbart efter särskilt tillstånd av länsstyrelse. Tillstånd föreslås få meddelas endast om behov av försäljningsformen föreligger. Vägledande bör därvid bl. a. vara om handeln är av väsentlig betydelse från konsumentsynpunkt. Förslagen har remissbehandlats, och proposition i frågan avses föreläggas 1974 års

riksdag.

Sverige deltar i det internationella samarbetet i konkurrens- och konsumentpolitiska frågor, som bedrivs inom bl. a. OECD och Europarådet. På konsumentområdet har därvid särskild tonvikt lagts på arbetet med produktsäkerhetsfrågor.

Det nordiska samarbetet i konsumentfrågor har tidigare bedrivits inom Nordiska kommittén för konsumentfrågor. Nordiska ministerrådet har beslutat att en ämbetsmannakommitté för dessa frågor skall upprättas.

För verksamheten inom pris-, konkurrens- och konsumentområdet föreslås anslagshöjningar med 4,5 milj. kr.

Patent- och registreringsfrågor

Sverige deltar i det internationella samarbetet som på patent-, varumärkes- och mönsterområdet pågår inom bl. a. världsorganisationen för den intellektuella äganderätten (WIPO) och Europarådet. Sedan den konvention som benämnes Patent Cooperation Treaty (PCT) antogs år 1970 har ett omfattande förberedelsearbete ägt rum inom WIPO. Enligt PCT skall nyhetsgranskning och eventuellt också patenterbarhetsprövning ske endast vid ett fåtal patentverk i världen. Det svenska patentverket har förutsättningar att bli ett av dessa verk.

Sverige har tillsammans med 20 andra stater deltagit i förhandlingarna om en europeisk patentgemenskap. Vid en diplomatisk konferens i München i september och oktober år 1973 antogs en konvention om ett europeiskt patentförfarande (EPC). Sverige undertecknade konventionen vilken innebär bl. a. att ett europeiskt patentverk med säte i München skall kunna meddela patent som blir gällande i alla eller vissa av de anslutna staterna. Det svenska patentverket kommer att inom ramen för EPC vid sidan av europapatentverket i München kunna verka som PCT-myndighet. En sådan lösning anses vara till fördel för nordiska patentsökande och nordisk industri. Europapatentverket skall under en övergångstid mot ersättning kunna lägga ut arbete på de nationella patentverken för att underlätta omställningen till nya förhållanden. Det svenska patentverket kan komma att åtaga sig sådant arbete.

Såväl PCT som EPC avser att minska det dubbelarbete som f. n. förekommer vid behandling av patentansökningar. Konventionerna beräknas medföra praktiska konsekvenser för Sverige först i slutet av 1970-talet. Det svenska patentverket får då räkna med en stark minskning av antalet ansökningar.

Patentpolicykommittén (H 1969:10) utreder de problem som för det svenska patentverkets del aktualiseras av såväl PCT som EPC. Kommittén lade i februari 1973 fram ett delbetänkande (Ds II 1973:1). Den europeiska patentkonventionen konsekvenser för svenskt patentväsen. Betänkandet lades efter remissbehandling till grund för Sveriges ställningstagande till EPC vid konferensen i München. Kommittén avser att under våren 1974 avge ett betänkande om den svenska patentlagstiftningens anpassning till PCT. Arbetet bedrivs i nordiskt samarbete.

Sverige har deltagit i det arbete som bedrivits inom Europarådet för att få till stånd ett internationellt klassificeringssystem. I april 1973 ratificerade Sverige en överenskommelse om internationell patentklassificering.

Vid en diplomatisk konferens i Wien våren 1973 antogs överenskommelser om internationell registrering av varumärken, om internationell klassificering av figurmärken samt om skydd av typsnitt. Sverige har i december 1973 undertecknat de två förstnämnda överenskommelserna.

Patentverket föreslås få utvidga den del av verksamheten som bedrivs enligt principerna för uppdragsverksamhet så att verket på ett smidigare sätt skall kunna anpassa sig efter kundernas önskemål.

För verket föreslås en anslagsminskning med ca 2,3 milj. kr. Minskningen möjliggörs av en utökad uppdragsfinansiering. Anslaget redovisas i programtermer.

Ekonomiskt försvar

Överstyrelsen för ekonomiskt försvar genomförde under år 1971 en förstudie rörande långsiktsplanering inom det ekonomiska försvaret. En rapport om resultatet av förstudien redovisades i december 1971. Kungl. Maj:t uppdrog i juli 1972 åt överstyrelsen att i samarbete med berörda myndigheter t. v. fortsätta utvecklingen av ett system för långsiktsplanering inom det ekonomiska försvaret. En studieplan samt förslag beträffande planeringssystemets utformning och programindelning skulle redovisas under budgetåret 1972/73.

Överstyrelsen har genom olika delrapporter under året lämnat detta underlag. Rapporterna har remissbehandlats. Med utgångspunkt från rapporterna och remissinstansernas synpunkter har Kungl. Maj:t uppdragit åt överstyrelsen att i samråd med berörda myndigheter bedriva försök med långsiktsplanering inom det ekonomiska försvaret.

Sekretariatet för säkerhetspolitik och långsiktsplanering inom totalförsvaret inrättades den 1 juli 1972 inom försvarsdepartementet. Sekretariatet utarbetar säkerhetspolitiskt underlag m. m. för statsmakternas inriktning av planeringen bl. a. inom det ekonomiska försvaret. Det hittills framtagna underlaget ingår till del i de av chefen för handelsdepartementet den 23 november 1973 utfärdade anvisningarna för försök med långsiktsplanering inom det ekonomiska försvaret.

Överstyrelsen fick i juni 1972 uppdraget att i samråd med statskontoret genomföra en förundersökning rörande ett informationssystem för det ekonomiska försvaret. Bl. a. skulle effektivitets- och produktivitetsvinster vid införande av ett sådant system klarläggas. Överstyrelsen har den 4 oktober 1973 överlämnat sin slutrapport. Överstyrelsen konstaterar att förutsättningarna för ett informationssystem av avsedd typ inte föreligger främst på grund av att planeringsfunktionerna ännu inte har utvecklats till en sådan nivå att detaljerade krav på informationsunderlag kan preciseras. Inom ramen för bl. a. nu igångsatta försök med långsiktsplanering pågår särskilda studier och metodutvecklingar som har

till främsta syfte att skapa ökad effektivitet i planeringsarbetet. I avvaktan på rapportering av dessa studier tas t. v. inte ställning till om en huvudstudie beträffande ett informationssystem skall påbörjas.

I Kungl. Maj:ts uppdrag till överstyrelsen angående utveckling av ett system för långsiktplanering inom det ekonomiska försvaret skulle även frågor om programindelning för det ekonomiska försvaret och för överstyrelsens egen verksamhet behandlas. Överstyrelsen har i tidigare nämnda rapporter lämnat förslag till programindelning.

De i december 1972 tillkallade sakkunniga som hade till uppgift att pröva det löpande oljelagringsprogrammet 1970–1976 avlämnade den 5 juli 1973 betänkandet (Ds H 1973:2) Råolja i beredskap – Förslag om utökad beredskapslagring inom oljelagringsprogrammet 1970–1976. Betänkandet har remissbehandlats. Efter förslag av Kungl. Maj:t har riksdagen godkänt en beredskapslagring av råolja på 3 milj. m³ (prop. 1973:194, FöU 1973:27, rskr 1973:366). Överstyrelsen har ålagts att administrera råoljelagringen. Kostnaderna för lagringen, som beräknas till ca 485 milj. kr. i prisläget första kvartalet 1973 kommer att täckas genom uttag av en särskild beredskapsavgift för oljeprodukter under tre år med början den 1 juli 1974.

Med anledning av den internationella oljekrisen har Kungl. Maj:t under hösten vidtagit vissa beredskapshöjande åtgärder. Sålunda har medel ställts till överstyrelsens förfogande för en landsomfattande besparingskampanj i press, radio och TV. En av Kungl. Maj:t förordnad energisparkommitté har som ett samråds-, kontakt- och samarbetsorgan knutits till överstyrelsen. Kungl. Maj:t har även förordnat om tillståndsgivning fr. o. m. den 1 december 1973 vad beträffar export av mineraloljeprodukter. Kommerskollegium har med anledning därav föreskrivit att tillstånd till utförsel t. v. lämnas utan särskild begränsning efter prövning från fall till fall.

Kungl. Maj:t har med stöd av 2 § i prisregleringslagen bemyndigat statens pris- och kartellnämnd att fastställa maximipriser för bensen, motorbrännolja och eldningsolja.

Vidare har Kungl. Maj:t tillsatt en bränslenämnd och en elransoneringsnämnd för reglering av den inhemska energiförsörjningen.

Riksdagen har på förslag av Kungl. Maj:t samtyckt till att bestämmelserna i allmänna förfogandelagen (1954:279) och allmänna ransoneringslagen (1954:280) skall äga tillämpning (prop. 1973:203, FöU 1973:28, rskr 1973:367). Vidare har riksdagen beslutat om lag om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft (prop. 1973:205, FöU 1973:29, rskr 1973:368). Kungl. Maj:t har därefter utfärdat kungörelser om ransonerings av flytande bränsle, m. m. (1973:1080) samt reglering av förbrukningen av elektrisk kraft (1973:902).

Riksdagen har också efter förslag av Kungl. Maj:t beslutat om ändring i förordningen (1957:344) om oljeavgift m. m. (prop. 1973:204, FöU 1973:30, rskr 1973:369). Kungl. Maj:t får fastställa oljeavgiftens storlek enligt av riksdagen godkända grunder. Nya avgifter gäller fr. o. m. den 1 januari 1974 (SFS 1973:1091).

En särskild försörjningsberedning under ledning av chefen för handelsdepartementet har inrättats för att inom Kungl. Maj:ts kansli svara för samordningen av frågor om energiförsörjningen på kort sikt.

Kungl. Maj:t disponerar en rörlig kredit på 350 milj. kr. vid omständigheter av synnerlig vikt för rikets försvarsberedskap. Den 28 december har 300 milj. kr. ställts till överstyrelsens förfogande för inköp av oljeprodukter.

Vissa kvantiteter olja kommer inte att kunna importeras till priser som rymms inom den fastställda högstprisivån. Kungl. Maj:t har därför med stöd av allmänna ransoneringslagen beslutat att ett clearingsystem skall införas för att möjliggöra import av sådana kvantiteter.

För ekonomiskt försvar föreslås anslag om 237,2 milj. kr., vilket är en ökning med 78,0 milj. kr. För utbyggnad av lagerutrymmen avses 69,2 milj. kr. och för beredskapslagring 46,0 milj. kr.

Sammanfattning

Anslagsförändringarna inom handelsdepartementets verksamhetsområde i förhållande till riksstaten för budgetåret 1973/74 framgår av följande sammanställning.

	Milj. kr.		
	Anvisat 1973/74	Förslag 1974/75	Förändring
DRIFTBUDGETEN			
A. Handelsdepartementet m. m.	9,8	9,9	+ 0,1
B. Främjande av utrikeshandeln m. m.	39,1	42,3	+ 3,2
C. Kommerskollegium m. m.	9,3	9,6	+ 0,3
D. Pris-, konkurrens- och konsumentfrågor	37,0	41,0	+ 4,0
E. Patent- och registreringsverket m. m.	47,1	45,8	- 1,3
F. Ekonomiskt försvar	86,3	85,6	- 0,7
Summa för driftbudgeten	228,6	234,2	+ 5,6
KAPITALBUDGETEN			
V. Fonden för låneunderstöd	42,0	37,5	- 4,5
VIII. Fonden för beredskapslagring	26,0	46,0	+ 20,0
IX. Diverse kapitalfonder	5,4	69,2	+ 63,8
Summa för kapitalbudgeten	73,4	152,7	+ 79,3
Totalt för handelsdepartementet	302,0	386,9	+ 84,9

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Maj: Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 4 januari 1974.

Närvarande: statsministern PALME, ministern för utrikes ärenden ANDERSSON, statsråden STRÄNG, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASP-LING, LUNDKVIST, GEIJER, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON, FELDT, SIGURDSEN, GUSTAFSSON, ZACII-RISSE, LEIJON.

Chefen för handelsdepartementet, statsrådet Feldt, anmäler de frågor som gäller utgifterna för budgetåret 1974/75 inom handelsdepartementets verksamhetsområde och anför.

DRIFTBUDGETEN *Tionde huvudtiteln*

A. HANDELSDEPARTEMENTET M. M.

A 1. Handelsdepartementet

1972/73 Utgift 5 054 302
1973/74 Anslag 5 787 000
1974/75 Förslag 6 240 000

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75
Personal		
Handläggande personal	44	+ 2
Övrig personal	27	of.
	71	+ 2
Anslag		
Lönekostnader	5 012 000	+ 377 000
Sjukvård	12 000	- 12 000
Reseersättningar (även för utrikes resor)	135 000	+ 7 000
Expenser	628 000	+ 81 000
Därav engångsutgifter	(45 000)	
	5 787 000	+ 453 000

Med hänsyn till ökade arbetsuppgifter inom departementet bör anslaget räknas upp med 237 000 kr. för ytterligare expertis. I övrigt ökar medelsbehovet under anslaget med 216 000 kr.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 6 240 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att till *Handelsdepartementet* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 6 240 000 kr.

A 2. Kommittéer m. m.

1972/73	Utgift	1 902 808	Reservation	771.799
1973/74	Anslag	2 500 000		
1974/75	Förslag	2 000 000		

Anslaget bör för nästa budgetår räknas ner med 500 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att till *Kommittéer m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 2 000 000 kr.

A 3. Extra utgifter

1972/73	Utgift	95 138	Reservation	60 266
1973/74	Anslag	100 000		
1974/75	Förslag	100 000		

Anslaget bör för nästa budgetår tas upp med oförändrat belopp. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att till *Extra utgifter* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 100 000 kr.

A 4. Krigsmaterielinspektionen

1972/73	Utgift	173 137
1973/74	Anslag	191 000
1974/75	Förslag	196 000

Krigsmaterielinspektionen inom handelsdepartementet utövar kontroll över tillverkningen av krigsmateriel och handlägger ärenden rörande tillstånd till export av sådan materiel. Inspektionens personal utgörs av krigsmaterielinspektören och två biträden.

Kostnaderna för kontrollmyndighetens organisation och verksamhet skall bestridas genom avgifter från tillverkare av krigsmateriel.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75
Anslag		
Lönekostnader	171 500	+ 5 000
Sjukvård	1 000	of.
Reseersättningar	4 000	of.
Lokalkostnader	6 000	of.
Expenser	8 500	of.
	191 000	+ 5 000

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Krigsmaterielinspektionen* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 196 000 kr.

A 5. Kostnader för nordiskt samarbete

1972/73	Utgift	276 956
1973/74	Anslag	100 000
1974/75	Förslag	200 000

Från anslaget bestrids kostnader för Sveriges deltagande i samarbetet inom ramen för nordiska ministerrådet och nordiska ministerrådets ställföreträdarkommitté samt för deltagande i andra former av nordiskt samarbete. Jag beräknar för nästa budgetår medelsbehovet till 200 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Kostnader för nordiskt samarbete* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 200 000 kr.

A 6. Nordiska ministerrådssekretariatet

För innevarande budgetår har till Nordiska ministerrådssekretariatet anvisats ett förslagsanslag av 1 145 000 kr.

Nordiska ministerrådet fastställde i maj 1973 ministerrådssekretariatets budget för perioden den 1 januari—den 30 juni 1974 och för perioden den 1 juli—den 31 december 1974. På riksstaten för budgetåret 1973/74 har medel anvisats för att täcka den svenska andelen av kostnaderna för ministerrådssekretariatets verksamhet under tiden den 1 januari—den 30 juni 1974.

Fr. o. m. år 1975 införs en budget för ministerrådssekretariatet som omfattar ett budgetår som sammanfaller med kalenderåret. Budgeten för år 1975 kommer att behandlas under perioden januari—mars 1974 inom Nordiska ministerrådet. Jag vill inte föregripa denna behandling utan ämnar senare föreslå Kungl. Maj:t att under riksdagens vårsession lägga fram en särskild proposition rörande anslag för att täcka den svenska andelen av kostnaderna för ministerrådssekretariatets verksamhet under andra halvåret 1974 och under år 1975. I avvaktan på denna proposition bör anslaget tas upp med oförändrat belopp.

Under återopande av det anförda hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till *Nordiska ministerrådssekretariatet* för budgetåret 1974/75 beräkna ett förslagsanslag av 1 145 000 kr.

B. FRÄMJANDE AV UTRIKESHANDELN M. M.**B 1. Sveriges exportråd**

1972/73	Utgift	3 000 000
1973/74	Anslag	3 300 000
1974/75	Förslag	3 300 000

Sveriges exportråd inrättades den 1 juli 1972 genom avtal mellan svenska staten och Sveriges allmänna exportförening (prop. 1972:31, NU 1972:27, rskr 1972:187). Rådet leds av en styrelse. Denna består av åtta ledamöter med sex suppleanter. Hälften utses av Kungl. Maj:t och hälften av Exportföreningen. Styrelsen utser inom sig ordförande. Rådets uppgift är att planera, samordna och genomföra åtgärder för att främja Sveriges export. För att lösa denna uppgift leder rådet den kommersiella verksamheten vid den specialiserade kommersiella utlandsrepresentationen, dvs. handelssekreterarkontoren och de handelskamrar i utlandet som sluter samarbetsavtal med rådet. Rådet skall samråda med utrikesdepartementet vid behandlingen av sådana exportfrämjande uppgifter som fordrar medverkan av utrikesrepresentationen.

I enlighet med § 11 i avtalet mellan svenska staten och Sveriges allmänna exportförening om Sveriges exportråd (bilaga till prop. 1972:31) skall staten under de fyra första verksamhetsåren bidra till rådets finansiering med totalt 13 miljoner kronor. Anslag har hittills utgått med 3 milj. kr. för budgetåret 1972/73 och 3,3 milj. kr. för budgetåret 1973/74. Näringslivets bidrag till finansieringen av Sveriges exportråd sker genom abonnemangsavgifter från företagen till rådet. Rådet bedriver uppdragsverksamhet för sina abonnenter mot särskild avgift. Abonnemang ger tillgång till rådets och handelssekreterarnas tjänster samt tjänster av exportfrämjande art från utrikesrepresentationen. Vidare är abonnemang en förutsättning för rätt att delta i statsfinansierade exportfrämjande åtgärder som rådet och utlandsmyndigheterna genomför. Abonnemang är vidare, enligt avtalet mellan staten och Sveriges allmänna exportförening, en förutsättning för erhållande av tjänster från de statsstödda handelskamrar i utlandet som slutit samarbetsavtal med rådet.

Sveriges exportråd

Sveriges exportråd hemställer att ett anslag på 3,3 milj. kr. ställs till rådets förfogande för verksamheten under budgetåret 1974/75.

Departementschefen

Anslaget bör för nästa budgetår tas upp med 3 300 000 kr. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till Sveriges exportråd för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 3 300 000 kr.

B 2. Handelssekreterare

1972/73	Utgift	9 452 623	Reservation	2 209 360
1973/74	Anslag	13 120 000		
1974/75	Förslag	15 467 000		

Handelssekreterarnas uppgift är att öka den svenska exporten genom specialiserad kommersiell service särskilt i fråga om marknadsföring. Handelssekreterarna rekryteras från tjänster i eller nära företagsledningen i svenska företag med exportinriktning för tjänstgöring under fyra till fem år på marknader, där en ökning av den exportfrämjande verksamheten bedöms lämplig.

F. n. är 23 handelssekreterarkontor inrättade. Av dessa är åtta placerade i Nordamerika ett i vardera Toronto, Vancouver, Chicago, Detroit, Houston och Los Angeles samt två i New York. Ett av kontoren i New York arbetar i Amerikas förenta stater och Canada med marknadsfrågor för speciellt teko- och glasindustrierna. Handelssekreteraren i Toronto leder verksamheten också vid handelssekreterarkontoret i Vancouver.

I Europa finns tio kontor, nämligen i Zürich, Prag, Düsseldorf, Stuttgart, Milano, Budapest, Wien, London, Haag samt Bryssel.

På övriga industrilandsmarknader finns kontor i Tokio och Melbourne.

Tre handelssekreterarkontor arbetar i utvecklingsländer med huvudsaklig uppgift att introducera svenska konsulter och entreprenörer i utvecklingsprojekt. De är placerade i Mexico City för norra delarna av Latinamerika, Nairobi för Östafrika och Beirut för Främre Orienten.

De 23 handelssekreterarkontoren sysselsätter ca 200 personer. Förutom handelssekreterarna utgörs personalen av marknadssekreterare, praktikanter med stipendier från Sveriges exportråd, lokalanställda assistenter och biträdespersonal. Hos flertalet handelssekreterare finns två praktikanter. För budgetåret 1973/74 har medel till stipendier åt dessa anvisats med ca 1,4 milj. kr., vilket motsvarar ett 50-tal stipendier under ett år.

Den under budgetåret 1970/71 påbörjade försöksverksamheten med avgiftsbeläggning av handelssekreterarnas tjänster av konsultkaraktär gav under budgetåret 1972/73 ca 338 000 kr. i arvodesinkomster för handelssekreterare och praktikanter. Övriga inkomster avseende i uppdragsverksamheten särskilt anställd personal samt ersättning för omkostnader uppgick till ca 1.5 milj. kr.

Av arvodesinkomsterna redovisas 75 % som uppbörd under anslaget till handelssekreterare, medan 25 % av inkomsterna tillförs inkomstiteln Övriga diverse inkomster.

Handelssekreterarna begär för budgetåret 1974/75 ökade anslag för expenser till den icke avgiftsbelagda delen av verksamheten, dvs. den allmänna verksamheten, med sammanlagt 2 348 000 kr. För pris- och löneomräkning beräknas 2 187 000 kr.

Byggnadsstyrelsen beräknar att bostadskostnaderna för handelssekreterarna ökar med 125 000 kr.

Sveriges exportråd beräknar för budgetåret 1974/75 ökade anslag för expenser i den allmänna verksamheten med sammanlagt 2 107 000 kr. till totalt 8 146 000 kr.

Rådet framhåller att det är angeläget att handelssekreterarfunktionen i Förbundsrepubliken Tyskland ytterligare förstärks genom att handelssekreterarkontor inrättas i Hamburg. Nordtyskland är en viktig inkörsport för svenska exportörer, framför allt för mindre och medelstora företag, som söker sig ut på marknader utanför Norden. En så viktig exportstrategisk punkt bör enligt rådet bevakas av ett handelssekreterarkontor. Därigenom tillförs exportfrämjandet på den nordtyska marknaden den specialiserade expertis som är klart nödvändig för att motsvara det behov av service som föreligger från exportföretagens sida. Totalkostnaden kan uppskattas till 500 000 kr.

Exportrådet föreslår också att en enhet för Norden med handelssekreterares uppgifter organiseras inom rådet. Förslaget innebär att två marknadssekreterare anställs varav den ene bör placeras i Finland och den andra ha Norge, Danmark och Island som verksamhetsområde. Ett sådant arrangemang skulle enligt rådets uppfattning tillgodose behovet av specialiserad bevakning av Norden. Rådet beräknar kostnaderna till 600 000 kr.

Vad gäller praktikanter vid handelssekreterarkontoren föreslår rådet att ytterligare en praktikant tillförs kontoret i Tokio och att antalet praktikanter vid kontoret i Toronto utökas från två till tre. Medel för två praktikanter för det nya handelssekreterarkontoret i Bryssel föreslås föras över till förevarande anslag från reservationsanslaget B 4. Svenska handelskamrar i utlandet, m. m. För att återställa stipendiernas värde på de orter som drabbats av valutaförändringar och fördyring av levnads-kostnaderna bör en uppjustering ske. Sammanlagd ökning beräknas till 289 000 kr.

Rådet föreslår vidare att medel anvisas för att ge praktikanterna möjlighet till en 3--4 veckors introduktionsperiod hos rådet före praktikanttjänstgöringen utomlands samt att stipendietiden förlängs med ett år för 15 praktikanter. Under det andra året föreslås att stipendiet höjs med 40-50 %. Beräknade kostnader för detta uppgår till 690 000 kr.

Rådet föreslår därutöver att en reserv på 74 000 kr. ställs till förfogande för förnyade uppjusteringar av stipendierna på grund av förväntade ytterligare revalveringar och kostnadsstegringar.

Vidare föreslår rådet att medel anvisas för inrättande av filialkontor i Osaka till handelssekreteraren i Tokio och i Rom till handelssekreteraren i Milano. En ytterligare förstärkning av handelssekreterarorganisationen föreslås också genom anvisande av medel för två marknadssekreterare. För att täcka kostnaderna för dessa förstärkningar behövs 380 000 kr.

Departementschefen

Handelssekreterarorganisationen har byggts ut kraftigt under den senaste tioårsperioden. Handelssekreterarkontorens antal har mer än tredubblats och är nu 23. För tio år sedan var de enbart placerade på transoceaniska marknader, medan inriktningen nu innebär en starkare satsning på de största svenska exportmarknaderna. De enskilda kontorens kapacitet för handläggning av kvalificerade uppdrag från svenska företag har också väsentligt förbättrats. Antalet anställda inkl. praktikanter var år 1963 ca 25. I januari 1974 uppgår de till drygt 200.

Kvalitativt har kontoren förstärkts på alla nivåer. Handelssekreterarna rekryteras nu genomgående från personal i företagsledande nivå i framgångsrika exportföretag. En ny personalkategori, marknadssekreterare, har tillkommit vid vissa kontor. Marknadssekreterarna har i allmänhet en utbildningsnivå som motsvarar handelssekreterarnas men inte samma praktiska erfarenhet. Vidare har alla kontor numera minst två praktikanter med stipendium från Sveriges exportråd. Det totala anslaget för handelssekreterarorganisationen som budgetåret 1963/64 var ca 1,7 milj. kr. är budgetåret 1973/74 ca 13,1 milj. kr. Handelssekreterarorganisationens verksamhet finansieras f. n. till ca 35 % genom intäkter i uppdrags- och projektverksamhet och till 65 % genom anslag över statsbudgeten. Detta sker f. n. på så sätt att staten tillhandahåller erforderliga lokaler och svarar för allmänna administrationskostnader, innefattande främst löneutgifter för den personal som är att betrakta som gemensam för de olika verksamhetsgrenarna på kontoren.

Vid min anmälan i prop. 1972:31 (s. 20, NU 1972:27, rskr 1972:187) av frågan om inrättande av Sveriges exportråd uttalade jag, att från handelskammarråd kunde komma att aktualiseras fråga om omvandling av handelskammare till handelssekreterarkontor. Detta har under föregående budgetår skett med handelskammarna i Wien, London och Haag (prop. 1972:120 bil 8 s. 51, NU 1972:66, rskr 1972:319) samt under innevarande budgetår med handelskammaren i Bryssel (prop. 1973:110 bil. 8, s. 43, NU 1973:70, rskr 1973:396).

Genom en omorganisation kan det av Sveriges exportråd föreslagna handelssekreterarkontoret i Hamburg upprättas inom ramen för tillgängliga medel. Omorganisationen innebär att verksamheten vid handelssekreterarkontoret i Nairobi upphör samtidigt som utrikesförvaltningen förstärker ambassaden där med en tjänsteman som främst skall syssla med handelsförfrågningar. Vidare har tjänsten som handelssekreterare vid kontoret i Vancouver dragits in. Verksamheten vid detta kontor leds av

handelssekreteraren i Toronto.

Jag biträder exportrådets uppfattning att det föreligger behov av specialiserad service i Norden men jag anser att medel bör beräknas för att inrätta ett handelssekreterarkontor av normalt slag. Ett sådant bör inrättas i Helsingfors. Kravet på kvalitet bör inte frångås när det gäller de nordiska marknaderna som är av särskilt intresse för de mindre och medelstora företagen.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande har jag tillkallat en sakkunnig för att göra en översyn av organisatoriska frågor inom handelssekreterarverksamheten.

Systemet med praktikanter hos handelssekreterarna har utfallit väl. Det ger en värdefull utbildning och praktikanternas erfarenhet kan nyttiggöras av svensk exportindustri. Efterfrågan på praktikantplatser är stor.

Jag anser att rådets förslag att bereda vissa praktikanter tillfälle till ytterligare ett års tjänstgöring för att öka deras erfarenhet av exportfrågor är värt att pröva. Enligt min mening bör fyra praktikanter få möjlighet till förlängd stipendietid med ytterligare ett år. Under det andra året bör de, efter att under det första året ha tillgodogjort sig kommersiell erfarenhet vid ett handelssekreterarkontor på en industri-landsmarknad, placeras på en utvecklingsmarknad hos en svensk beskickning. Genom den starka koncentration till industrilandsmarknader som på senare år skett i handelssekreterarverksamheten och genom en minskning av antalet handelssekreterarkontor i u-länder minskar också möjligheterna till praktik på denna typ av marknader. En uppföljning av den praktikantverksamhet som varit på u-landsmarknader visar att praktiken varit värdefull för stipendiaterna. Den form av fortsatt praktik som jag föreslår innebär också en värdefull komplettering av den utbildning som ges vid handelssekreterarkontoren i i-länder.

Jag beräknar dessutom medel för att en viss justering av stipendiebeloppen skall kunna vidtagas.

Jag tillstyrker vidare att ett filialkontor till handelssekreterarkontoret i Tokio inrättas i Osaka.

Lönemedel för den personal vid utrikesdepartementets ekonomibyrå som på heltid arbetar med handelssekreterarnas redovisning samt medel för ytterligare ett kvalificerat biträde där bör anvisas under förevarande anslag.

Jag beräknar det statliga bidraget till handelssekreterarorganisationen till sammanlagt 15 467 000 kr., vilket innebär en ökning med drygt 2,3 milj. kr. i förhållande till innevarande budgetår. Av ökningen beräknas 538 000 kr. för det nya handelssekreterarkontoret i Bryssel och 230 000 kr. för inrättande av ett handelssekreterarkontor i Helsingfors fr. o. m. den 1 januari 1975. För pris- och löneomräkning avseende övriga kontor beräknar jag 1 152 000 kr. För utökad stipendietid med ytterligare ett år för fyra praktikanter beräknar jag 144 000 kr. och för filialkontor i Osaka 140 000 kr. Lönemedel för viss personal vid utrikesdepartementets ekonomibyrå beräknar jag till 143 000 kr.

Det nuvarande systemet med ett reservationsanslag för handelssekreterarkontorens verksamhet tillkom innan avgiftsbeläggning av handelssekreterarnas tjänster infördes. Denna s. k. uppdragsverksamhet tillkom år 1970 på försök och har för budgetåret 1972/73 utvecklats till totalt ca 1,8 milj. kr. i omsättning. Samtidigt har även den s. k. projektverksamheten vuxit till ca 5,1 milj. kr. Expensmedlen för allmän verksamhet omfattade ca 4,8 milj. kr., varav en del använts för att subventionera uppdrags- och projektverksamheten. Sammantaget dominerar den avgiftsbelagda verksamheten kontoren. Mot denna bakgrund framstår nuvarande anslagskonstruktion och redovisningssystem numera som inte fullt ändamålsenliga. Inom handelsdepartementet pågår arbete med att utforma ett nytt system. Enligt detta skulle verksamheten vid handelssekreterarkontoren indelas i följande verksamhetsgrenar eller program, nämligen allmän verksamhet, projektverksamhet och uppdragsverksamhet.

I allmän verksamhet skulle ingå de tjänster som handelssekreterarkontoren avgiftsfritt utför som t. ex. råd till besökande affärsmän, enklare varuförfrågningar, rutinkorrespondens samt den övriga verksamhet som ej innefattas under projekt- och uppdragsverksamhet.

Projektverksamhet skulle omfatta de tjänster som handelssekreterarkontoren utför på uppdrag av Sveriges exportråd eller kommerskollegium och som helt eller delvis finansieras av staten med särskilt anslagna medel för exportfrämjande ändamål.

Uppdragsverksamhet skulle omfatta de tjänster som handelssekreterarkontoren utför på särskild beställning och mot särskild avgift för enskild abonnent eller myndighet.

Som grund för ett ställningstagande till ändrade former för budgetering och redovisning på detta område avser jag att under budgetåret 1974/75 låta pröva det nya systemet för redovisning av verksamheten vid handelssekreterarkontoren. Detta kan ske inom ramen för nuvarande anslagsinstruktion. Som inkomst under anslaget bör emellertid fr. o. m. budgetåret 1974/75 tas till uppörd ersättningar och arvoden etc. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att ge närmare anvisningar om utformningen av redovisningssystemet.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Handelssekreterare* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 15 467 000 kr.

B 3. Exportfrämjande åtgärder

1972/73	Utgift	5 693 000
1973/74	Anslag	4 900 000
1974/75	Förslag	5 350 000

Under detta anslag föreslås medel för exportfrämjande åtgärder. Medlen är främst avsedda för bransch- eller temabundna aktiviteter som stöder företagens exportansträngningar. Det är därvid fråga om kollektiva exportinsatser som syftar till ökad exportintäkt. Medlen disponeras av Sveriges exportråd i samråd och samarbete med de svenska kommersiella

stödjepunkterna i utlandet. Verksamheten bedrivs i fortlöpande kontakt med svensk exportindustri. Medlen går vanligtvis under benämningen projektmedel och verksamheten betecknas som projektverksamhet.

Projektverksamheten är i hög grad knuten till de svenska exportföretagens egna marknadsföringsåtgärder. Flertalet exportfrämjande projekt finansieras av staten och näringslivet gemensamt, varjämte exportföretagen i regel har betydande kostnader som är hänförliga till projekten men som inte kommer till synes vid själva projektredovisningen.

Sveriges exportråd hemställer om en höjning av anslaget för exportfrämjande åtgärder med 1 100 000 kr. till 6 000 000 kr. Därav avser 400 000 kr. projektinventeringar och förutsättningsanalyser, 795 000 kr. basundersökningar och marknadsrapporter och 3 755 000 kr. direkta exportaktioner för produkter och branscher på en eller flera prioriterade marknader. Dessa marknader är Väst- och Östeuropa, Nordamerika och Japan. Slutligen beräknas 1 050 000 kr. för allmänna åtgärder varav 200 000 kr. för metodutveckling av projektverksamheten, 550 000 kr. för tidskriften *Sweden Now*, 200 000 kr. ett informativt projekt benämnt Sverige: samarbetspartner i Europa samt 100 000 kr. för oförutsett.

Departementschefen

Jag ansluter mig till den marknadsprioritering som Sveriges exportråd lagt fram. Vid min anmälan av detta anslag i 1973 års statsverksproposition (prop. 1973:1 bil. 12 s. 27, NU 1973:16, rskr 1973:94) uttalade jag att anslaget borde användas för åtgärder som stöder företagets exportansträngningar direkt och på ett konkret säljfrämjande sätt. Exportrådet har i sin anslagsframställning något avvikit från denna beskrivning av anslagets användning. Rådet har således beräknat medel för projektinventeringar och förutsättningsanalyser samt för basundersökningar och marknadsrapporter. Jag förordar att anslaget disponeras för sådana åtgärder, eftersom resultatet av denna verksamhet måste innebära bättre underlag för de direkta exportaktionerna och ett mer kvalificerat genomförande. Rådet föreslår också att anslaget disponeras för vissa allmänna aktiviteter. Däri ingår 200 000 kr. för metodutveckling, 550 000 kr. för informationstidskriften *Sweden Now* och 200 000 kr. för ett informationsprojekt benämnt Sverige: samarbetspartner i Europa samt därutöver en reserv på 100 000 kr. Medel för bidrag till *Sweden Now* bör liksom förut beräknas under detta anslag. För metodutveckling beräknas medel under anslaget Svenska handelskamrar i utlandet m. m. Medel för allmäninformativa projekt beräknas under anslag på tredje huvudtiteln.

Bortsett sålunda från medel för vissa allmänna åtgärder godtar jag i stort sett exportrådets beräkningar och föreslår en ökning av anslaget med 450 000 kr. till 5 350 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att till *Exportfrämjande åtgärder m. m.* för budgetåret 1974/75 under tionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 5 350 000 kr.

B 4. Svenska handelskamrar i utlandet m. m.

1972/73	Utgift	1 783 020	Reservation	504 224
1973/74	Anslag	1 687 000		
1974/75	Förslag	1 209 000		

Från anslaget bestrids under innevarande budgetår statens utgifter för svenska handelskamrar i utlandet, praktikanter vid dessa handelskamrar, Svenska Slöjdföreningen samt exportfrämjande åtgärder i övrigt.

Under denna anslagspunkt redovisas i det följande även framställningar om att medel skall anvisas för extra anslag till de svenska handelskamrarna i utlandet, indirekt exportfrämjande aktiviteter på öst- och u-länder, metodutveckling för spridning av marknadsinformation och exportutbildningsinsatser.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Dep.chefen	
1. Svenska handelskamrar i utlandet	598 000	94 000	94 000
2. Praktikantverksamheten vid svenska handelskamrar i utlandet	219 000	- 14 000	24 000
3. Svenska slöjdföreningen	360 000	+ 747 000	- 360 000
4. Exportfrämjande åtgärder i övrigt	510 000	+ 1 500 000	of.
	1 687 000	+ 2 139 000	- 478 000

Svenska handelskamrar i utlandet.

De svenska handelskamrarna i utlandet beviljas statsbidrag enligt grunder som godkändes av riksdagen åren 1964 och 1965 (prop. 1964:1 bil. 12 s. 40, SU 1964:10, rskr 1964:10 och prop. 1965:1 bil. 12 s. 52, SU 1965:10, rskr 1965:10).

Statsbidraget utgörs av allmänt bidrag motsvarande 50 % av kamrarnas intäkter från medlemsavgifter och av lönebidrag till handelskamrar- cheferna med belopp som varierar mellan 40 000 kr. och 44 000 kr. Hälften av det allmänna bidraget betalas ut direkt till handelskamrarna och hälften till en handelskamrarnas fond.

För budgetåret 1973/74 har anvisats 598 000 kr. att fördelas mellan handelskamrarna i Paris, Madrid, Bryssel, Buenos Aires och Sao Paolo samt handelskamrarnas fond. Av detta belopp avser 363 000 kr. allmänna bidrag, 214 000 kr. chefslönebidrag och 21 000 kr. bidrag till ATP-avgifter.

Svenska utlandshandelskamrarnas förening hemställer att bidraget för budgetåret 1974/75 skall utgå med 504 000 kr. till kamrarna i Paris, Madrid, Buenos Aires och Sao Paolo. Av beloppet utgör 309 000 kr. det allmänna bidraget, 172 000 kr. chefslönebidrag och 23 000 kr. ATP-avgifter. Kammaren i Bryssel har fr. o. m. den 1 januari 1974 omvandlats till handelssekreterarkontor.

Praktikanter vid de svenska handelskamrarna i utlandet

Sveriges exportråd hemställer att 205 000 kronor anslås för budgetåret 1974/75. Rådet framhåller att det är nödvändigt med viss uppjustering för att återställa stipendiernas värde på orter som drabbats av valutaförändringar och fördyrade levnadsomkostnader.

Svenska slöjdföreningen

Svenska slöjdföreningen har till uppgift bl. a. att sprida kunskap om god formgivning och ger i detta syfte ut tidskriften *Form* samt bedriver utställningsverksamhet i Malmö och deltar i utställningar utomlands. För innevarande budgetår har föreningen erhållit statsbidrag med 360 000 kr.

Svenska slöjdföreningen hemställer att bidraget höjs med 747 000 kr. Av höjningen avses 360 000 kr. för föreningens övriga verksamhet och 387 000 kr. för inrättande av "Svenska Designrådet". Enligt föreningens förslag skall detta råd arbeta som en länk mellan industrin och fackmän inom designområdet. Rådet skall genom sitt arbete bl. a. informera om vad design innebär och vad som kan vinnas genom att utnyttja sådan kunskap.

Exportfrämjande åtgärder i övrigt

Till exportfrämjande åtgärder i övrigt har för innevarande budgetår anvisats 510 000 kr. bl. a. för vidareutveckling av metoder för exportstödet.

Sveriges exportråd föreslår att medel anvisas för *extra anslag till de svenska handelskamrarna*. Rådet anför att i avtalet mellan staten och Sveriges allmänna exportförening om bildande av Sveriges exportråd föreskrivs att rådet skall söka träffa avtal med de svenska handelskamrar i utlandet som erhåller statliga bidrag. Detta innebär att handelskamrarna i likhet med handelssekreterarkontoren och de svenska beskickningarna utomlands intimt skall samarbeta med hemmaorganisationen för att på allt sätt främja svensk export till resp. verksamhetsland. Avtal med samtliga statsunderstödda kamrar träffades under budgetåret 1972/73. I och med detta har exportrådet också påtagit sig ett ansvar för att den kommersiella bevakningen i de länder där handelskamrar finns fungerar tillfredsställande. En första förutsättning härför är att adekvata resurser ställs till kamrarnas förfogande.

För att säkerställa alla utlandshandelskamrars medverkan i det

exportfrämjande arbetet erfordras enligt Sveriges exportråds bedömning ett särskilt anslag om 200 000 kr. för budgetåret 1974/75. Fördelningen av detta anslag mellan kamrarna avses ske av exportrådet på sätt rådet bedömer lämpligt i anslutning till beslutad inriktning och omfattning av den exportfrämjande verksamheten.

Remissyttrande över framställningen har avgivits av *kommerskollegium* som ställer sig tveksamt till att på förslaget sätt kombinera två skilda bidragsformer. Kollegiet föreslår i stället att reservmedel ställs till Kungl. Maj:ts förfogande för prövning när behov av medel föreligger.

Sveriges exportråd hemställer att 250 000 kr. anvisas för *indirekt exportfrämjande aktiviteter på öst- och u-länder*. Rådet anför att det på senare år visat sig vara nödvändigt att komplettera de direkt säljstödande åtgärderna med speciella aktiviteter som syftar till att underlätta varuutbytet i båda riktningarna och som därigenom främjar exporten på ett indirekt sätt. I östländerna utgör otillräcklig export till västländerna ofta ett hinder för att utveckla den svenska exporten. Motsvarande svårigheter föreligger även i handeln med vissa u-länder.

Sveriges exportråd hemställer vidare att 250 000 kr. anvisas för *metodutveckling för spridning av marknadsinformation*. Rådet lägger stor vikt vid uppgiften att insamla, bearbeta och förmedla internationell marknadsinformation. Rådet introducerade i maj 1973 ett system för selektiv spridning av exportinformation, som gör det möjligt för företagen att i stället för att abonnera på sex cirkulärserier erhålla ett informationsbrev en gång i veckan med informationer berörande uteslutande de ämnesområden och marknader de från början valt ur en katalog på 240 rubriker. Innevarande budgetår kommer främst att ägnas åt en konsolidering av systemet. Kostnaderna för denna verksamhet torde kunna bäras av de på systemet prenumererande företagen och rådets totalbudget. Samtidigt växer ständigt informationsutbudet vilket medför att kraven på rådet att utveckla sitt informationssystem i takt med företagens växande behov oavlätligen stiger. Under budgetåret 1974/75 avser rådet att göra en fördjupad utredning av informationsbehovet, speciellt hos mindre exporterfarna företag, och av möjligheterna till ett vidgat, kostnadssänkande samarbete på informationshanteringsområdet inom och utom landet. För budgetåret 1974/75 uppstår behov av speciella anslag för ändamålet. Rådet uppskattar medelsbehovet för en sådan metodutveckling till 250 000 kr.

Sveriges exportråd hemställer slutligen att 800 000 kr. ställs till förfogande för *exportutbildningsinsatser* under budgetåret 1974/75. Exportrådet understryker behovet av en övergripande samordning av den exportutbildning som förekommer inom ett flertal organisationer och institutioner. I och med att Sveriges exportråd inrättats och blivit det centrala organet inom exportfrämjandet ter det sig naturligt att rådet också ges funktionen att vara centralorgan för exportutbildningen. Speciellt bör givetvis därvid rådet närmare utreda den mindre exporterfarna industrins utbildningsbehov. Exportutbildningen måste för att vara effektiv bli en integrerad del i övriga exportfrämjande aktiviteter.

Under innevarande budgetår planerar Sveriges exportråd, under förutsättning att statsbidrag beviljas, att genomföra en utredning om behov och utbud av exportutbildning i Sverige. Remissyttranden över förslaget har avgivits av statens institut för företagsutveckling (SIFU), skolöverstyrelsen (SÖ), kommerskollegium (KK) och Stiftelsen exportskolan. *SIFU* skulle med tillfredsställelse hälsa ökade insatser från statsmakternas sida vad gäller exportutbildning. *SÖ* delar exportrådets uppfattning att bättre överblick och samordning av utbildningen på området behövs samt att den bör bedrivas i nära samarbete med organisationer och myndigheter som arbetar med export. *KK* finner en utredning på exportutbildningens område med särskild inriktning på de mindre och medelstora företagens behov angelägen. *KK* förordar att utredningsarbetet sker i den offentliga utredningens form. *Exportskolan* vitsordar behov av ytterligare praktisk exportutbildning utöver den verksamhet som bedrivs av bl. a. skolan, men finner det inte möjligt att bedöma anslagets storlek förrän resultatet av den utredning som planeras under innevarande budgetår föreligger. *Samtliga remissinstanser* poängte- rar att hänsyn bör tas till den utbildning som redan finns.

Departementschefen

Handelskammaren i Bryssel har omvandlats till handelssekreterarkontor. Med hänsyn härtill bör anslaget till de statsstödda *svenska handelskamrarna i utlandet* för nästa budgetår räknas ner med 94 000 kr. för allmänt statsbidrag till kamrarna grundat på medlemsavgifter enligt gällande regler. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att avgöra om statsbidrag enligt dessa regler skall utgå till handelskammare som inte slutit samarbetsavtal med Sveriges exportråd. För *praktikanter vid de svenska handelskamrarna i utlandet* beräknar jag en minskning med 24 000 kr. Denna minskning skall vid oförändrat antal praktikanter hos de fyra återstående kamrarna i Paris, Madrid, Sao Paolo och Buenos Aires medge en viss höjning av stipendiebeloppen.

Till bidrag för Svenska slöjdföreningen är för innevarande budgetår upptagen en anslagspost med 360 000 kr. under förevarande reservationsanslag. Slöjdföreningen har i sina anslagsäskanden begärt medel för inrättande av ett svenskt designråd. Frågor om industriell design utreds inom industridepartementet. Efter samråd med chefen för industridepartementet föreslår jag att frågan om bidrag till Svenska slöjdföreningen prövas vid beredningen av nyss nämnda utredning. Jag föreslår att bidraget till Svenska slöjdföreningen för nästa budgetår räknas upp med 30 000 kr. till 390 000 kr. Jag kommer i det följande att föreslå att medlen tas upp under ett särskilt anslag (B 10. Svenska slöjdföreningen).

För *exportfrämjande åtgärder i övrigt* beräknar jag oförändrat anslag. Jag biträder inte exportrådets framställning om *extra anslag till de svenska handelskamrarna i utlandet*, och jag kan inte tillstyrka att medel anvisas för *indirekt exportfrämjande aktiviteter på öst- och u-länder*. Inte heller anser jag att särskilda medel bör anvisas för *metodutveckling för*

spridning av marknadsinformation. Jag delar exportrådets uppfattning att praktisk *exportutbildning* behövs hos särskilt de mindre och medelstora företag som saknar exporterfarenhet. Jag har med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande beslutat tillkalla en sakkunnig med uppdrag att utreda frågor om vidareutbildning i internationell marknadsföring.

Anslaget bör föras upp med sammanlagt 1 209 000 kr. Härav beräknar jag till utlandshandelskamrarna 504 000 kr., till praktikantverksamheten där 195 000 kr. samt till exportfrämjande åtgärder i övrigt 510 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Svenska handelskamrar i utlandet m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 1 209 000 kr.

B 5. Svenska turisttrafikförbundet

1972/73	Utgift	5 400 000
1973/74	Anslag	6 968 000
1974/75	Förslag	7 449 000

Svenska turisttrafikförbundet (STTF) skall enligt sina stadgar – fastställda av Kungl. Maj:t i december 1946 och senare delvis ändrade med Kungl. Maj:ts godkännande – främja resandet från utlandet till och inom Sverige och i detta syfte driva upplysningsverksamhet samt verka för utvecklingen av landets turistväsen.

STTF:s styrelse har ställt upp som riktlinjer för förbundets verksamhet att söka samordna och intensifiera marknadsföringen utomlands av Sverige som turistland, så att det utländska resandet till Sverige om möjligt håller jämna steg med svenskarnas turistresor till utlandet och att söka medverka till att svensk turism organiseras och utvecklas på ett sådant sätt, att resor i Sverige för svenska folket blir ett verkligt alternativ till utländska resor. Förbundet skall också söka medverka till insamling, bearbetning och redovisning av statistik och annat faktamaterial, belysande turismens och fritidsresandets struktur och utveckling, som kan tjäna som underlag för statliga, kommunala och privata åtgärder inom turist- och fritidssektorn.

STTF har som aktiva medlemmar landsting, kommuner, föreningar och företag samt som passiva medlemmar enskilda personer. STTF:s angelägenheter handhas av en styrelse och ett råd. Styrelsen består av 13 ledamöter och 12 suppleanter, av vilka Kungl. Maj:t utser sju resp. sex. Bland de sju ledamöterna utser Kungl. Maj:t en att vara ordförande. Övriga ledamöter och suppleanter i styrelsen utses av rådet, som i sin tur utses av medlemmarna.

Huvudkontoret i Stockholm är organiserat i tre avdelningar: marknadsavdelningen (utrikessektion, inrikessektion, informationssektion), kansliavdelningen (ekonomi och personal) och utvecklingsavdelningen (utredning och statistik).

I anslaget för budgetåret 1973/74 är inräknat 200 000 kr. för Sverige Nu-kampanjen som vill framhäva Sverige som ett alternativ till turism

utomlands. För kampanjen har förbundet därutöver reserverat ytterligare 300 000 kr. av sina samlade budgetmedel. Utöver statsanslaget beräknar förbundet i sin budget för budgetåret 1973/74 intäkter till ett belopp om sammanlagt 885 000 kr. som kan användas för kampanjer och övrig verksamhet. I statsanslaget till förbundet är inräknat 750 000 kr. för säljstöd på olika marknader.

Sedan den 1 juli 1972 är förbundet huvudman för Sverigehuset vid Kungsträdgården i Stockholm och tillhandahåller kontorsservice åt andra hyresgäster i huset.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75
Personal		
Handläggande personal	14	— 1
Övrig personal	33	— 2
	47	— 3
Anslag		
<i>Utgifter</i>		
Lönekostnader	2 622 800	+ 232 400
Lokalkostnader	1 194 000	+ 48 800
Expenser	4 036 200	+ 571 100
	7 853 000	+ 852 300
<i>Inkomster</i>		
Medlemsavgifter	45 000	
Bidrag från näringslivet	100 000	
Bidrag från turistnärings- till Sverige-Nu	650 000	
Sverige-huset	10 000	
Övrigt	80 000	
Statsanslag	6 968 000	+ 852 300
	7 853 000	+ 852 300

De samlade statshidragen till förbundets verksamhet var under budgetåren 1970/71–1972/73 6 034 000 kr., 6 064 000 kr. och 6 100 000 kr. Under denna period minskade näringslivets bidrag till förbundets organisation från 200 000 till 100 000 kr. om året. Förbundet arbetade således under en treårsperiod med i princip oförändrad budget. För budgetåret 1973/74, under vilket det samlade statsanslaget utgör 6 968 000 kr. har STTF fått tackning för automatiska kostnadsökningar med 383 000 kr. Detta har inneburit att en kraftig rationalisering och nedskärning av organisationen genomförts.

1. Löne- och prisomräkning beräknas till 627 000 kr.

2. Sverige Nu-kampanjen har haft stor betydelse såsom medel att till en bred allmänhet ge information om Sveriges turist- och fritidsresurser, och den bör fortsätta. Kampanjen har bedömts så viktig att sammanlagt 500 000 kr. av förbundets totala budgetmedel avdelats för kampanjen. Med ett förväntat bidrag av 650 000 kr. från näringslivet är budgeten för kampanjen 1 150 000 kr. år 1973. Med hänvisning till att en mycket

betydande del av den kommersiella satsningen sker på projekt, anknutna till kampanjen men inte direkt på kampanjen och med tanke på de kraftigt ökade kostnaderna inom annons- och trycksakssektorn, bör 600 000 kr. beviljas av statsmedel för Sverige Nu-kampanjen år 1974 för att säkerställa en nödvändig grundbudget. Detta innebär alltså en ökning av den statliga medelstillelningen med 100 000 kr.

3. Det är önskvärt att på den kanske mest expansiva av alla utlandsmarknader – den japanska – en försöksverksamhet initieras. För ändamålet bör 125 000 kr. disponeras.

Departementschefen

Förslag om en ny central turistorganisation har i december 1973 lagts fram av turistutredningen (Ds Jo 1972:22) i betänkandet Turism och rekreation i Sverige (SOU 1973:52). Betänkandet skall remissbehandlas. Jag förordar att STTF får en uppräknig av anslaget motsvarande löne- och prisomräkning med 481 000 kr. Anslaget blir då 7 449 000 kr. för budgetåret 1974/75. Inom detta anslag ryms då, förutom medel för förbundets driftkostnader, medel med 750 000 kr. för turistvärvande åtgärder utomlands. För Sverige Nu-kampanjen år 1974 beräknar jag liksom föregående budgetår 200 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Svenska turisttrafikförbundet* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 7 449 000 kr.

B 6. Exportfrämjande åtgärder för teko-industri samt manuellt arbetande glasindustri

1972/73	Utgift	7 515 982	Reservation	6 222 155
1973/74	Anslag	7 200 000		
1974/75	Förslag	7 200 000		

Från anslaget bestrids utgifter för exportfrämjande åtgärder i form av bl. a. bidrag till vissa tröskelkostnader (prop. 1970:41, SU 1970:61, BaU 1970:23, rskr 1970:165 och 1970:188). Bestämmelserna finns i särskilda av Kungl. Maj:t den 29 juni 1970 utfärdade föreskrifter.

Av anslaget avses enligt Kungl. Maj:ts beslut den 5 juni 1973 för teko-industrier 6,5 milj. kr. och för manuellt arbetande glasindustri 0,7 milj. kr.

1970 års stimulansprogram innebar för exportstödet till de berörda branscherna att teko-stödet skulle utgå i fyra år och glasstödet i tre. Det senare har förlängts med ett fjärde år. Exportstödsprogrammet innefattar bidragsanslag, lånegarantier, exportkonsulenter samt administration vid kommerskollegium.

De sammanlagda bidragsanslagen är för fyraårsperioden 24,3 milj. kr. för teko och 2,7 milj. kr. för glas. Vid utgången av budgetåret 1973/74 kan 4,6 milj. kr. av teko-stödet beräknas återstå i form av en till största

delen disponerad reservation. Glasstödet beräknas vara helt förbrukat. Bidragsanslaget används till kollektiva insatser på särskilt intressanta marknader och till individuella bidrag till företagens egna marknadsföringsåtgärder i vad dessa avser tröskelkostnader. Dessutom bestrids från bidragsanslaget de nämnda kostnaderna exportkonsulenter och administration.

Lånegarantisystemet är avsett för lån till investeringar som företagen gör för att öka sin marknadsföring på export. Under innevarande budgetår är ramen för statens garantiåtaganden 22,5 milj. kr. för teko och 4,0 milj. kr. för glas. Ramarna som avser hela fyraårsperioden är utnyttjade med endast 2,3 milj. kr. för teko och 1,5 milj. kr. för glas. Till garantisystemet är knutet ett förlusttäckningsanslag som ännu inte behövt tas i anspråk.

Exportstödet administreras av kommerskollegium med undantag av statsbidraget till glasindustri. Detta bidrag, som fr. o. m. innevarande budgetår endast avser kollektiva insatser, administreras av Sveriges exportråd. Till kommerskollegium är knutet ett sekretariat för administrationen av exportstödsprogrammet. I sekretariatet ingår två exportkonsulenter, en för textilindustrin och en för konfektionsindustrin. De är placerade hos resp. branschförening.

Fortsatt stimulansprogram för teko-industrierna

I skrivelse den 28 maj 1973 har *samarbetskommittéerna för textilindustrin och konfektionsindustrin* hemställt, att stimulansprogrammet för teko-industrierna skall fortsätta fr. o. m. den 1 juli 1974 t. o. m. den 30 juni 1978. Chefen för industridepartementet kommer senare denna dag att redogöra för framställningen och remissyttrandena över densamma. I anslutning därtill kommer att redogöras för en framställning från kommerskollegium om att pälsindustrin bör omfattas av stödåtgärder inom teko-stödet.

Fortsatt exportstöd till glasindustrin

I skrivelse den 27 augusti 1973 har *Svenska glasbruksföreningen* hemställt, att exportstödet till den manuellt arbetande glasindustrin fastställs att utgå fr. o. m. den 1 juli 1974 t. o. m. den 30 juni 1978. Föreningen föreslår att det fortsatta exportstödet skall utgå med 1 milj. kr. per år. dvs. ett med 300 000 kr per år höjt belopp. Flexibla tillämpningsbestämmelser bör innebära möjlighet även till individuella bidrag till företag för exportprojekt. Till branschen bör knytas en exportkonsulent och ramen för lånegarantier bör vidgas med 1 milj. kr.

Föreningen anför bl. a. att glasindustrin under de senaste åren har undergått betydande organisatoriska förändringar. Koncentration har skett till färre antal företag. Kostnadsutvecklingen har emellertid varit så ogynnsam för branschen att den totala importökningen är större än den

beräknade konsumtionsökningen, vilket inneburit en successivt krympande hemmamarknad. En fortsatt betydande exportökning krävs.

Remissyttranden över glasbruksföreningens framställning

Yttrande har efter remiss avgivits av *kommerskollegium*, *statens industriverk* och *Sveriges exportråd*. *Kommerskollegium* anför att importtrycket på branschen kommer att öka ytterligare genom EG-avtalen. De flesta bruk måste därför räkna med att försäljningen på den svenska marknaden i bästa fall kan hållas på en oförändrad nivå. Företagens tillväxt kommer således att till största delen vara avhängig av exportutvecklingen. Kollegiet föreslår att företagens egna resurser kompletteras med ett fortsatt statligt exportstöd. Stödet bör utformas så att dels ökade ekonomiska resurser ställs till förfogande för effektiva introduktionsåtgärder, dels företagen ges tillgång till en fortsatt och utökad kvalificerad rådgivning och ökad marknadsinformation. Detta bör kunna genomföras huvudsakligen inom ramen för kollektiva projekt. I undantagsfall bör möjlighet finnas till vissa individuella bidrag. Kollegiet tillstyrker också att branschen får en exportkonsulent och bedömer anslagsbehovet inkl. kostnaderna för denna till 1 milj. kr. För att underlätta planeringen bör ett principbeslut fattas om ett fortsatt exportstöd i minst tre år. Vidare föreslår kollegiet att fortsatta garantier för lån till exportändamål inryms i de lånegarantier som administreras av industriverket. *Industriverket* anser att det nu genomförda exportprogrammet resulterat i koncentrerade exportsatsningar på olika marknader. Genom exportstödet synes glasindustrin också ha aktiverats till effektivare insatser. Vid sidan av det rent ekonomiska stödet som kommit glasindustrin till del har exportkonsulentens insats varit av stor betydelse även från industripolitisk synpunkt. Verket förordar en fortsättning av exportstödet t. o. m. budgetåret 1977/78. *Sveriges exportråd* tillstyrker också ett fortsatt exportstöd. Detta bör framför allt inriktas på genomförande av direkt säljfrämjande åtgärder på primära marknader som Nordamerika och EG-länderna för de aktivt marknadsarbetande företagen samt på utformning av undersökningsprogram för de mindre exporterfarna företagen. Dessa program bör genomföras vid handelssekreterarkontoren av bransch- och marknadskunnig personal. Inom ramen för kollektiva program av denna art kommer individuellt företagsanpassade marknadsstrategier att kunna utarbetas. Exportrådet vill också att individuella bidrag skall kunna utgå till de större företagens åtgärder, om sådana bidrag inte utgör rörelsebidrag utan ett tillskott till företagets marknadsaktiviteter utöver normalt program. Exportrådet tillstyrker ett anslag av 1 milj. kr. inkluderande medel för en exportkonsulent.

Departementschefen

Sedan budgetåret 1970/71 har bidrag för exportfrämjande åtgärder utgått till teko-industrin och den manuellt arbetande glasindustrin från detta anslag. Bidragen har tillsammans med lånegarantier till industrin och exportkonsulenter bildat ett särskilt exportstöd till de nämnda branscherna inom ramen för ett stimulansprogram. Chefen för industri-departementet kommer senare denna dag att lämna en redogörelse för stimulansprogrammet i sin helhet.

Vid min anmälan av exportstödet till 1970 års riksdag (prop. 1970:41 s. 55) beräknade jag det sammanlagda direkta bidraget till teko-industrin inom det fyraåriga stimulansprogrammet till denna industri till 17,2 milj. kr. inkl. exportkonsulenter. Ramen för lånegarantier beräknade jag till 30 milj. kr. Under trycket av svårigheter som teko-branscherna haft under löpande stödperiod har bidragsramen ökats och är vid periodens utgång 24,3 milj. kr. Lånegarantiramen har kunnat reduceras till 22,5 milj. kr. på grund av ringa efterfrågan av garantierna. Utfästelser har gjorts för endast 2,3 milj. kr.

För glasindustrin beräknade jag i samma proposition sammanlagda bidrag under en treårsperiod till 975 000 kr. Lånegarantiramen beräknades till 3 milj. kr. Stimulansprogrammet har utökats att avse fyra år och anslagen ökats under perioden. Ramen för direkta bidrag är vid utgången av innevarande budgetår 2,7 milj. kr. och ramen för lånegarantier 4 milj. kr. Jämfört med teko-industrin har glasindustrin proportionellt sett utnyttjat lånegarantierna mer och ianspråktagit 1,5 milj. kr. av ramen. Det beror bl. a. på att garantierna utnyttjats för att finansiera ett långtgående samarbete i exportförsäljning som etablerats av några glasbruk.

Exportstödet — med undantag av de direkta bidragen till glasindustrin som handhas av Sveriges exportråd fr. o. m. innevarande budgetår — administreras av kommerskollegium. För uppgiften har kollegiet ett särskilt sekretariat med därtill knutna exportkonsulenter. Till kommerskollegium är också knuten en rådgivande nämnd med representanter för bl. a. näringsorganisationer och de anställda.

Exportstödet liksom stimulansåtgärderna avseende utbildning avsågs verka i fyra år för teko-industrin och i tre år för glasindustrin. Under samma tid skulle användningen av stödet följas av särskilda experter för att en utvärdering skulle kunna ske.

I själva verket har exportstödet verkat betydligt kortare tid. Det tog viss tid innan administrationen kunde organiseras och innan formerna för verksamheten stabiliserades. Inom bidragsverksamheten har en uppdelning gjorts mellan individuella bidrag som utgår till företagens egna åtgärder för s. k. tröskelkostnader och bidrag till s. k. kollektiva åtgärder. Det kan beräknas att de individuella bidragen vid utgången av innevarande budgetår verkat i drygt tre år och bidragen till kollektiva aktiviteter under ännu kortare tid. De individuella bidragen till tröskelkostnader har främst rört företagens marknadsundersökningar, marknadsplaner och

kostnader för anpassning av produkter till exportmarknadernas krav. De kollektiva bidragen har gällt för flera företag gemensamma aktioner såsom utställningar, gemensamma marknadsplaner m. m. Kommerskollegium har också verkat för att företagen alltmer kommit att få en individuell och företagsanpassad service inom ramen för kollektiva resurser. Dessa resurser har byggts upp i form av bransch- och marknadskunnig personal vid handelssekreterarkontoren. Inom ramen för projekt har denna expertis, som finns framför allt vid handelssekreterarkontoren i Europa och Nordamerika, kunnat arbeta fram gemensamma basundersökningar och på grundval av dessa arbeta ut individuella och företagsanpassade marknadsstrategier för företagen. Kommerskollegium har också alltmer prioriterat denna typ av kollektiva insatser.

För innevarande budgetår beräknas för teko-industrierna 3,5 milj. kr. användas för kollektiva insatser varav 900 000 kr. för mässor. Till individuella bidrag utgår 3,6 milj. kr. och 500 000 kr. används för exportkonsulenter och administration. Fr. o. m. innevarande budgetår utgår till glasindustrin endast kollektiva bidrag, vilka uppgår till 700 000 kr. och på uppdrag av Kungl. Maj:t administreras av Sveriges exportråd.

Jag har redogjort för att exportstödet verkat kortare tid än som från början var avsett. En samlad bedömning av exportstödet verkningar i dess olika former, av olika åtgärders effektivitet osv. låter sig inte göras nu. Efter samråd med chefen för industridepartementet förordar jag därför att exportstödet liksom stimulansprogrammet i avvaktan på pågående utvärderingar får fortgå under ytterligare ett budgetår. Jag är således inte nu beredd att ta ställning till de föreslagna fleråriga stimulansprogrammen för här berörda branscher.

Förslaget innebär också att den hittillsvarande administrationen vid kommerskollegium fortsätter. Medel härför beräknas under kollegiets myndighetsanslag. Till exportfrämjande åtgärder för teko-industri beräknar jag 6,5 milj. kr. och för manuellt arbetande glasindustri 700 000 kr. för budgetåret 1974/75. Lånegarantiramarna kan hållas oförändrade. Anmälan därom görs under nästa anslag.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Exportfrämjande åtgärder för teko-industri samt manuellt arbetande glasindustri* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 7 200 000 kr.

B 7. Täckande av förluster på grund av garantier för lån till teko-industri samt manuellt arbetande glasindustri

1972/73	Utgift	—
1973/74	Anslag	450 000
1974/75	Förslag	450 000

Från anslaget bestrids utgifter för att täcka förluster på grund av statsgarantier för lån till teko-industrierna och den manuellt arbetande glasindustrin (prop. 1970:41, SU 1970:61, BaU 1970:23, rskr 1970:165

och 1970:188).

Statsgaranti beviljas enligt särskilda av Kungl. Maj:t den 29 juni 1970 meddelade föreskrifter.

Kommerskollegium föreslår att fortsatta garantier för lån till exportändamål inryms i de lånegarantiformer som administreras av industriverket.

Svenska glasbruksföreningen föreslår att i fråga om den manuellt arbetande glasindustrin ramen för den statliga lånegarantin vidgas med 1 milj. kr.

Departementschefen

Med hänvisning till vad jag tidigare anfört bör exportstödet till teko-industrierna och den manuellt arbetande glasindustrin utgå oförändrat under ytterligare ett budgetår. Lånegarantiramarna bör därför vara 22,5 milj. kr. resp. 4 milj. kr. för nästa budgetår. Anslaget till förlusttäckning bör oförändrat vara 450 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. medge att för budgetåret 1974/75 ramen för statsgaranti för lån till teko-industri samt manuellt arbetande glasindustri fastställs till sammanlagt 26 500 000 kr.
2. till *Täckande av förluster på grund av garantier för lån till teko-industri samt manuellt arbetande glasindustri* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 450 000 kr.

B 8. Exportfrämjande åtgärder för möbelindustri, snickeriindustri m. fl.

1972/73	Utgift	—	Reservation	800 000
1973/74	Anslag	800 000		
1974/75	Förslag	800 000		

Efter förslag av Kungl. Maj:t godkände 1972 års riksdag ett fyraårigt exportstödsprogram (prop. 1972:47, NU 1972:33, rskr 1972:196) om totalt 3,2 milj. kr. för möbel- och snickeriindustri m. fl.

Departementschefen

Anslaget bör för nästa budgetår tas upp med 800 000 kr. Jag beräknar därvid 500 000 kr. för bidrag till kollektiva exportprojekt inom berörda branscher samt 300 000 kr. för att hos Sveriges exportråd användas för att bestrida kostnader för såväl erforderliga administrativa insatser avseende planering, genomförande och uppföljning av projekt som marknadsföringskonsultation i anslutning till dessa.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

- att till *Exportfrämjande åtgärder för möbelindustri, snickeriindustri m. fl.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 800 000 kr.

B 9. Exportfrämjande åtgärder för sko- och garveriindustri

1973/74	Anslag	700 000
1974/75	Förslag	700 000

Efter förslag av Kungl. Maj:t godkände 1972 års riksdag riktlinjer för försörjningsberedskapen på beklädnadsområdet m. m. (prop. 1972:127, FöU 1972:25, rskr 1972:325). Riktlinjerna innefattar bl. a. ett fyraårigt försöksprogram för exportstimulerande åtgärder. Stödet skall utgå med 700 000 kr. per år.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen
att till *Exportfrämjande åtgärder för sko- och garveriindustri* för
budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 700 000
kr.

B 10. Svenska slöjdföreningen

Nytt anslag (förslag) 390 000

Med hänvisning till vad jag anfört under reservationsanslaget B 4. Svenska handelskamrar i utlandet m. m. föreslår jag att medel för bidrag till Svenska slöjdföreningen tas upp med ett belopp av 390 000 kr. för budgetåret 1974/75.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen
att till *Svenska slöjdföreningen* för budgetåret 1974/75 anvisa
ett anslag av 390 000 kr.

C. KOMMERSKOLLEGIUM M. M.**C 1. Kommerskollegium**

1972/73	Utgift	11 889 437
1973/74	Anslag	8 809 000
1974/75	Förslag	9 157 000

Kommerskollegium är central förvaltningsmyndighet med uppgift att handlägga frågor om handelspolitik och utrikeshandel samt vissa frågor i samband med näringsrättsliga regleringar och inrikeshandel.

Kommerskollegium leds av en styrelse. Chef för kollegiet är en generaldirektör, som är styrelsens ordförande. Inom verket finns en planeringssektion, fyra utrikeshandelsbyråer samt en byrå för inrikeshandel och administrativa frågor.

Vidare finns direkt under verkschefen ett särskilt sekretariat för handläggning av ärenden om exportfrämjande åtgärder för tekoindustrin och den manuellt arbetande glasindustrin.

Till kollegiet är knutet ett handelspolitiskt råd och en CECA-nämnd samt en rådgivande nämnd för frågor ang. auktorisation av revisorer.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Kommers- kollegium	Dep.chefen
Personal			
Handläggande personal	66	of.	of.
Övrig personal	47	+ 1	+ 1
Anslag			
Lönekostnader	7 478 000	+ 230 600	+ 356 600
Sjukvård	22 000	of.	of.
Resersättningar (även för utrikes resor)	70 000	+ 9 200	+ 4 200
Lokalkostnader	654 000	+ 350 000	of.
Expenser	585 000	- 19 800	- 32 800
Därav engångsutgifter	(67 000)	(14 500)	
Stipendier till svenska prak- tikanter vid internationella organisationer	-	-	+ 20 000
	8 809 000	+ 570 000	+ 348 000

Kommerskollegium

1. Pris- och löneomräkning m. m. 699 290 kr., varav 181 065 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. I 0-alternativet, som kräver en anslagsreducering med 463 000 kr., förordar kommerskollegium i första hand nedskärning av kollegiets personalresurser.

3. Planeringssektionen behöver förstärkas med en sekreterare (+ 46 270). Medel till tillfällig arbetskraft och expertis bör anvisas med 50 000 kr.

4. Ökad verksamhet motiverar att anslagsposten Reseersättningar räknas upp med 5 000 kr.

5. För nyanskaffning av mattor och textilier till vissa skrivrum, av hyllor och skåp till biblioteket samt för att täcka följdkostnader för en assistent behövs ett engångsanslag på 14 500 kr. Anslagsposten Expenser behöver därutöver räknas upp med 4 000 kr. för inköp av facklitteratur.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 9 157 000 kr. Jag har därvid beräknat medel för en assistent på planeringssektionen (3). Vidare har jag under en särskild anslagspost beräknat medel för stipendier till svenska praktikanter vid internationella organisationer.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Kommerskollegium* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 9 157 000 kr.

C 2. Bidrag till vissa internationella byråer m. m.

1972/73	Utgift	513 511
1973/74	Anslag	427 000
1974/75	Förslag	453 000

Från anslaget bestrids utgifter för Sveriges deltagande i vissa internationella organ. För budgetåret 1974/75 torde under anslaget medel beräknas enligt följande.

	1973/74	1974/75	Ändring
1. Internationella byrån i Paris för utställningar (jfr prop. 1947:1 bil. 12 s. 156)	14 000	14 000	--
2. Internationella byrån (WIPO/BIRPI) i Genève (jfr prop. 1956:1 bil. 12 s. 161, 1963:1 bil. 12 s. 152)	181 000	196 000	+ 15 000
3. Internationella rådgivande bomullskommittén (ICAC) (jfr prop. 1951:47)	15 000	15 000	—
4. Internationella studiegruppen för bly- och zinkfrågor (jfr prop. 1960:1 bil. 12 s. 284)	10 000	10 000	—
5. Internationella kaffeorganisationen (jfr prop. 1962:1 bil. 12 s. 281)	147 000	125 000	— 22 000
6. Internationella gummistudiegruppen (jfr prop. 1966:1 bil. 12 s. 168)	10 000	10 000	—
7. Internationella kakaoorganisationen (jfr prop. 1973:36)	—	33 000	+ 33 000
8. Övrigt	50 000	50 000	—
	427 000	453 000	+ 26 000

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till vissa internationella byråer m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 453 000 kr.

C 3. Kostnader för vissa nämnder m. m.

1972/73	Utgift	49 790
1973/74	Anslag	50 000
1974/75	Förslag	53 000

Från anslaget bestrids utgifter för arvoden, expenser, m. m. för granskningsnämnden för försvarsuppfinningar, oljelagringsrådet och resegarantinämnden. Dessa institutioners medelsförbrukning budgetåret 1974/75 har beräknats enligt följande.

	1973/74	Ändring 1974/75
1. Granskningsnämnden för försvarsuppfinningar (jfr prop. 1971:138)	35 000	+ 3 000
2. Oljelagringsrådet (jfr prop. 1957:144 och 1968:136)	9 000	of.
3. Resegarantinämnden (jfr prop. 1967:106 och 1972:92)	6 000	of.
	50 000	+ 3 000

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Kostnader för vissa nämnder m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 53 000 kr.

D. PRIS-, KONKURRENS- OCH KONSUMENTFRÅGOR**D 1. Marknadsdomstolen**

1972/73	Utgift ¹	630 517
1973/74	Anslag	742 000
1974/75	Förslag	769 000

¹ Anslaget Marknadsrådet

Marknadsdomstolen handlägger ärenden enligt lagen (1953:603) om motverkande i vissa fall av konkurrensbegränsning inom näringslivet, lagen (1970:412) om otillbörlig marknadsföring och lagen (1971:112) om förbud mot oskäligen avtalsvillkor.

Marknadsdomstolen består av ordförande och vice ordförande samt åtta andra ledamöter, av vilka två är särskilda ledamöter, en för ärenden om konkurrensbegränsning och en för ärenden om otillbörlig marknadsföring jämte ärenden om oskäligen avtalsvillkor. Av övriga ledamöter företräder tre företagarentressen och tre konsument- och löntagarentressen. Till domstolen är knutet ett kansli.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Marknadsdomstolen	Dep.chefen
Personal			
Handläggande personal	4	of.	of.
Övrig personal	2	+ 1	of.
Anslag			
Lönekostnader	657 000	+ 44 000	+ 16 000
Sjukvård	1 000	of.	of.
Reseersättningar (även för utrikes resor)	34 000	of.	of.
Lokalkostnader	23 000	+ 9 000	+ 9 000
Expenser	27 000	+ 2 000	+ 2 000
	742 000	+ 55 000	+ 27 000

Marknadsdomstolen

1. Pris- och löneomräkning 27 000 kr., varav 16 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. I 0-alternativet förordas en minskning av medlen för en sekreterare. Konsekvenserna för domstolens verksamhet skulle bli ytterligare växande ärendebalanser.

3. En tjänst som expeditionsvakt erfordras med anledning av kommande flyttning till nya lokaler (+ 41 000 kr.).

4. Medel för extra skrivhjälp (+ 3 000 kr.).

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 769 000 kr. Behovet av ytterligare medel i samband med flyttning torde senare få prövas av Kungl. Maj:t.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att till *Marknadsdomstolen* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 769 000 kr.

D 2. Näringsfrihetsombudsmannen

1972/73	Utgift	1 529 812
1973/74	Anslag	1 689 000
1974/75	Förslag	1 782 000

Näringsfrihetsombudsmannen handhar uppgifter som tillkommer honom enligt lagen (1953:603) om motverkande i vissa fall av konkurrensbegränsning inom näringslivet.

Näringsfrihetsombudsmannen biträds i sin tjänsteutövning närmast av en ställföreträdare samt två byråchefer. Verksamheten är uppdelad på rotlar.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Näringsfrihets- ombudsmannen	Dep.chefen
Personal			
Handläggande personal	14	+ 2	of.
Övrig personal	6	of.	of.
Anslag			
Lönekostnader	1 528 000	+ 167 000	+ 44 000
Sjukvård	5 000	of.	of.
Resersättningar (även för utrikes resor)	17 000	+ 7 000	+ 1 000
Lokalkostnader	101 000	+ 43 000	+ 43 000
Expenser	38 000	+ 7 000	+ 5 000
	1 689 000	+ 224 000	+ 93 000

Näringsfrihetsombudsmannen

1. Pris- och löneomräkning m. m. 92 000 kr., varav 37 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. I 0-alternativet förordas en personalminskning, vilken skulle medföra minskat utrymme för egna initiativärenden.

3. Arbetsuppgifter i fråga om det internationella och nordiska samarbetet samt behovet av en planeringsenhet nödvändiggör inrättandet av en rotel med en avdelningsdirektör och en byråsekreterare (+ 164 000 kr.).

Departementschefen

Kungl. Maj:t inrättade den 28 juni 1968 en tjänst som näringsfrihetsombudsman i Ce 5 och den 9 juni 1967 en tjänst som ställföreträdande näringsfrihetsombudsman i Ce 2. Enligt min mening bör tjänsterna inrättas som ordinarie, den förra med beteckningen p och den senare med beteckningen r. Kungl. Maj:t bör därför inhämta riksdagens bemyndigande att byta ut en tjänst som näringsfrihetsombudsman i Ce 5 mot en sådan tjänst i Cp 5 och en tjänst som ställföreträdande näringsfrihetsombudsman i Ce 2 mot en sådan tjänst i Cr 2.

Med hänvisning till sammanställningen och till vad jag här anfört hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

1. att till *Näringsfrihetsombudsmannen* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 782 000 kr.,
2. att bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med vad jag förordat i det föregående inrätta en tjänst som näringsfrihetsombudsman i Cp 5 och en tjänst som ställföreträdande näringsfrihetsombudsman i Cr 2.

D 3. Konsumentombudsmannen

1972/73	Utgift	1 810 919
1973/74	Anslag	2 063 000
1974/75	Förslag	2 331 000

Konsumentombudsmannen handhar uppgifter som tillkommer honom enligt lagen (1970:412) om otillbörlig marknadsföring och lagen (1971:112) om förbud mot oskäliga avtalsvillkor.

Konsumentombudsmannen biträds i sin tjänsteutövning närmast av en ställföreträdare. Verksamheten är uppdelad på olika enheter för marknadsföringsärenden, för ärenden om oskäliga avtalsvillkor och för information.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Konsumentombudsmannen	Dep. chefen
Personal			
Handläggande personal	14	+ 3	of.
Övrig personal	8	+ 5	of.
Anslag			
Lönekostnader	1 754 000	+ 497 500	+ 190 000
Sjukvård	4 000	+ 2 500	+ 1 500
Resersättningar (även för utrikes resor)	29 000	+ 1 000	+ 1 000
Lokalkostnader	76 000	+ 38 000	+ 38 000
Expenser	200 000	+ 137 000	+ 37 500
Därav engångsutgifter	(2 500)	(21 000)	(3 000)
	2 063 000	+ 676 000	+ 268 000

Konsumentombudsmannen

1. Pris- och löneomräkning m. m. 120 700 kr., varav 45 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. I O-alternativet förordas i första hand en minskning av personalen på marknadsföringssidan. En nedskärning av anslaget är oförenlig med den nuvarande målsättningen för verksamheten.

3. För handläggning av ärenden enligt avtalsvillkorlagen behövs en förstärkning med en handläggare och ett kvalificerat biträde (+ 138 300 kr.).

4. För marknadsföringsärenden behövs ytterligare en handläggare och ett kvalificerat biträde (+ 118 400 kr.).

5. För informationsfrågor behövs en förstärkning med en handläggare (+ 55 200 kr.).

6. Beloppet för experter och extra föredragande behöver räknas upp (+ 40 000 kr.).

7. Expensoposten behöver räknas upp bl. a. för löpande information och anskaffning av telefonväxel (+ 96 000 kr.).

8. För registrering, expeditionsgöromål och betjäning av telefonväxel behövs medel motsvarande tre tjänster (+ 129 300 kr.).

Därutöver hemställs, att den översyn av myndighetens organisation, som aviserades i prop. 1970:58 angående anslag till marknadsrådet och konsumentombudsmannen, nu genomförs.

Departementschefen

Jag anser att det ännu inte finns tillräckligt underlag för att ta ställning till hur konsumentombudsmannens organisation mera permanent skall utformas. Behovet av ytterligare personal bör därför tillgodoses genom en uppräknig av medlen för extra personal.

Kungl. Maj:t inrättade den 5 juni 1970 en tjänst som konsumentombudsman i Ce 5 och en tjänst som ställföreträdande konsumentombudsman i Ce 2. Enligt min mening bör tjänsterna inrättas som ordinarie, den förra med beteckningen p och den senare med beteckningen r. Kungl. Maj:t bör därför inhämta riksdagens bemyndigande att byta ut en tjänst som konsumentombudsman i Ce 5 mot en sådan tjänst i Cp 5 och en tjänst som ställföreträdande konsumentombudsman i Ce 2 mot en sådan tjänst i Cr 2.

Med hänvisning till sammanställningen samt till vad jag här anfört hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

1. att till *Konsumentombudsmannen* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 2 331 000 kr.,
2. att bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med vad jag förordat i det föregående inrätta en tjänst som konsumentombudsman i Cp 5 och en tjänst som ställföreträdande konsumentombudsman i Cr 2.

D 4. Statens pris- och kartellnämnd

1972/73	Utgift	13 671 169
1973/74	Anslag	13 579 000
1974/75	Förslag	15 279 000

Statens pris- och kartellnämnd är central förvaltningsmyndighet för frågor rörande prisövervakning och har till uppgift att följa utvecklingen av och främja allmän kännedom om pris- och konkurrensförhållanden inom näringslivet med undantag av bank- och försäkringsväsendet.

Nämnden leds av en styrelse. Ledamöter av denna är generaldirektören hos nämnden och åtta andra ledamöter, som Kungl. Maj:t utser särskilt.

Inom nämnden finns en avdelning för pris- och konkurrensövervakning samt utredande verksamhet. Avdelningen är uppdelad på fyra byråer. Vidare finns en statistisk byrå, en administrativ byrå samt en upplysningssektion och ett planeringssekretariat.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Statens pris- och kartellnämnd	Dep.chefen
Personal			
Handläggande personal	110	of.	of.
Övrig personal	58	of.	of.
Anslag			
Lönekostnader	9 812 000	+ 1 372 000	+ 1 541 000
därav engångsutgifter		(75 000)	
Sjukvård	29 000	+ 1 000	+ 1 000
Resersättningar (även för utrikes resor)	150 000	of.	of.
Lokalkostnader	1 754 000	+ 62 000	+ 62 000
Expenser	1 174 000	+ 414 000	+ 96 000
därav engångsutgifter	(230 000)	(263 000)	(25 000)
Allmän upplysningsverksamhet	660 000	of.	of.
	13 579 000	+ 1 849 000	+ 1 700 000

Statens pris- och kartellnämnd

1. Pris- och löneomräkning 1 374 000 kr., varav 264 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. Ökade kostnader för sjukvård (+ 1 000 kr.).

3. Medel behövs för ökade lokalkostnader (+ 62 000 kr.).

4. Medel behövs för ökat utnyttjande av ADB-rutiner och utvidgning av butiksregistret samt för utvecklingsarbete i samarbete med statistiska centralbyrån (+ 300 000 kr.).

5. Ytterligare expensmedel behövs för bl. a. inventarier (+ 331 000 kr.).

6. Medel erfordras för anlitande av konsulter m. m. (+ 45 000 kr.).

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 15 279 000 kr. Jag har därvid beräknat ytterligare medel för bl. a. automatisk databehandling.

Chefen för kommundepartementet kommer senare denna dag att föreslå vissa förändringar beträffande tjänster vid de till länsstyrelserna knutna priskontoren.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens pris- och kartellnämnd* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 15 279 000 kr.

Konsumentverket

Konsumentverket är central förvaltningsmyndighet för konsumentfrågor och har till uppgift att stödja konsumenterna och förbättra deras ställning på marknaden.

Konsumentverket leds av en styrelse som består av nio ledamöter. Chef för verket är en generaldirektör. Inom verket finns två utredningsavdelningar, en informationsenhet, en teknisk enhet, en administrativ enhet samt ett planeringssekretariat.

Verket tillhör de myndigheter, som deltar i utrednings- och försöksverksamheten med programbudgetering inom statsförvaltningen. Följande programindelning gäller för konsumentverket.

1. Utredning och producentkontakt.
2. Information och utbildning.
3. Varuprovningar m. m. på uppdrag.

Medel för konsumentverkets verksamhet anvisas huvudsakligen under följande anslag.

D 5. Konsumentverket: Förvaltningskostnader.

D 6. Konsumentverket: Forskning m. m.

D 7. Konsumentverket: Allmänna reklamationsnämnden.

Verket ansvarar även för vissa medel, som anvisas under anslaget D 8 Bidrag till kommersiell service i glesbygd m. m., och medlen under anslaget V:8 Lån till investeringar för kommersiell service i glesbygd.

Anslaget D 5 är ett förslagsanslag, som finansierar programmen 1–3. Programmet Varuprovningar m. m. på uppdrag redovisas under en förslagsvis betecknad anslagspost med ett formellt belopp på 1 000 kr. Under denna post redovisas kostnader och intäkter för verkets uppdragsverksamhet. Anslagsposten får i princip inte belastas. För att lösa tillfälliga likviditetsproblem för uppdragsverksamheten disponerar konsumentverket en rörlig kredit hos riksgäldskontoret på högst 100 000 kr.

Anslaget D 6 är ett reservationsanslag, från vilket verkets bidrag till konsumentinriktad forskning, studieverksamhet m. m. utgår. Anslaget D 7 är ett förslagsanslag, som finansierar försöksverksamheten med allmänna reklamationsnämnden.

Konsumentverket har i en verksamhetsplan dragit upp de närmare riktlinjerna för arbetet inom verket. Ett omfattande förberedelsearbete och ett flertal förstudier med inriktning på hushållens övergripande problem har påbörjats. Därutöver sker en uppföljning av vissa projekt som påbörjades inom konsumentinstitutet, konsumentrådet och Varudeklarationsnämnden. Verksamheten inriktas i första hand på frågor av större hushållsekonomisk betydelse och på säkerhetsfrågor. Särskild tonvikt läggs därvid på de resurssvaga konsumentgruppernas problem.

Konsumentinformation om försäkringar

I oktober 1966 tog dåvarande statens konsumentråd initiativ till en allsidigt sammansatt utredning rörande informationsfrågor i samband med försäkringar. Utredningen, som antog namnet statens konsumentråds försäkringsutredning, avlämnade i april 1972 betänkandet (SOU 1972:29) Konsumentupplysning om försäkringar. Konsumentrådet överlämnade i maj 1972 betänkandet till chefen för handelsdepartementet.

Efter remiss har yttrande över betänkandet avgivits av riksförsäkringsverket, statskontoret, försäkringsinspektionen, nämnden för samhällsinformation, skolöverstyrelsen, marknadsrådet (numera marknadsdomstolen), näringsfrihetsombudsmannen, konsumentombudsmannen, statens konsumentråd, Varudeklarationsnämnden, Svenska kommunförbundet, Svenska försäkringsbolags riksförbund, Svenska annonsörers förening, Svenska reklambyråförbundet, Svenska journalistförbundet, Tjänstemännens centralorganisation, Statstjänstemännens riksförbund, Sveriges akademikers centralorganisation, Sveriges hemkonsulentförening, Centerns kvinnoförbund, Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund, Husmodersförbundet hem och samhälle, Motorbranschens riksförbund samt gemensamt av Landsorganisationen i Sverige, Kooperativa förbundet och Folksam (LO-KF-Folksam).

Yttrande har även kommit in från Riksförbundet för sexuell likaberättigande och Försäkringstagarnas riksförbund.

Utredningen konstaterar att huvudparten av informationen om försäkringar i dag kommer från försäkringsbolagen och Försäkringsbolagens upplysningstjänst. Konsumentorgan, press, radio, TV, banker och skolor lämnar i begränsad utsträckning information om försäkringar.

Utredningen konstaterar vidare att vid missnöje eller tveksamhet från en försäkringstagares sida över ett bolags handläggning av ett skadeärende kan, förutom inför domstol, prövning på den skadelidandes initiativ i vissa bolag ske i nämnder med konsumentrepresentanter. Bolagen har vidare utvecklat ett system med nämnder, som är rådgivande i förhållande till bolagen. Dessa är gemensamma för branschen eller för majoriteten av bolag, och bolagen är i vissa fall skyldiga att hänskjuta ärenden till dessa nämnder. Försäkringstagare kan dock formellt inte själva direkt vända sig dit.

Utredningen lägger i sitt betänkande fram ett flertal förslag som

innebär att konsumentverket får nya och vidgade arbetsuppgifter. Utredningen anser att den huvudsakliga informationsinsatsen i fråga om försäkringar även i fortsättningen bör göras av branschen. Kompletterande åtgärder från samhällets sida anses dock önskvärda. Sålunda föreslås att kommunala konsumentnämnder och hemkonsulenter bör ge råd om hushållsekonomisk planering där försäkringar ingår som ett naturligt element. Konsumentverket föreslås producera bl. a. underlagsmaterial för rådgivningen. Verket bör vidare medverka till att studier utförs av försäkringsförsäljarnas arbete samt sammanställa viss översiktlig marknadsinformation av den typ som branschen inte på egen hand utformar. Informationen bör även inkludera viss produktorientering. Utredningen föreslår också att branschen i samråd med konsumentverket utvecklar standardiserade informationssystem för sakförsäkringar samt att försöksverksamhet sätts igång i syfte att förenkla utbudet på personförsäkringsområdet. Därutöver föreslås också att konsumentverket tar initiativ till inrättandet av ett kontaktforum där problem på försäkringsområdet skall diskuteras. I detta forum bör branschen, konsumentverket och försäkringsinspektionen vara representerade.

Utredningen anser det angeläget med en central rådgivningsinstans dit missnöjda skadelidande kan vända sig med förfrågningar. Vidare framhålls att alla konsumenter bör ha samma möjlighet att få ett skadecärande prövat i nämnd med konsumentrepresentanter. Utredningen har emellertid inte kunnat enas i frågan om organisatoriska lösningar för rådgivnings- och skadeprovningssystemen och lägger fram alternativa förslag till lösningar. Tre ledamöter förordar att såväl rådgivningen som nämndförfarandet åläggs allmänna reklamationsnämnden. Fyra ledamöter anser att den existerande verksamheten med bolagsanknutna nämnder bör utvecklas. Av dessa senare anser en ledamot att rådgivningen bör handhas av allmänna reklamationsnämnden, en ledamot att en särskild rådgivningsnämnd finansierad av branschen bör inrättas och två ledamöter att inget behov finns av central rådgivningsinstans.

När det gäller den granskning av försäkringsbolagens skaderegleringar, som genomförs av försäkringsinspektionen, konstaterar utredningen att den hittills avsett endast en del av försäkringsområdet och att den varit av begränsad omfattning. Utredningen förordar därför att en översyn sker av verksamheten. Beträffande formerna för en sådan översyn är utredningen inte helt enig.

Remissinstanserna

Vad utredningen anfört om behovet av rådgivning i hushållsekonomisk planering och pris- och produktinformation samt inrättandet av ett kontaktforum får i allmänhet stöd av flertalet remissinstanser som uttalat sig därom. *LO-KF-Folksam* anser sålunda, att den syn som utredningen har på informationsproblemen i stort är riktig. Dessa remissinstanser framhåller vidare, att det är väsentligt att försäkringstagarna ges

inflytande, och stödet därför utredningens tanke på kontakter mellan konsumentverket och försäkringsbranschen i frågor, som ytterst syftar till förbättringar av produkten försäkring. *Svenska försäkringsbolags riksförbund* ansluter sig i princip till utredningens åsikter men ifrågasätter om organisationen av konsumentverket ger utrymme åt alltför omfattande insatser på försäkringsområdet. *Försäkringsinspektionen* anför att konsumentverket bör vara en självklar bärare av ansvaret för pris- och produktinformation om försäkringar. Inspektionen understryker vidare att det kontaktforum som utredningen föreslår är det mest centrala och värdefulla av förslagen. Ett sådant organ kan enligt försäkringsinspektionen förväntas bidra till att produktkonkurrensen minskar till förmån för ökad priskonkurrens.

Flertalet remissinstanser ansluter sig till utredningens grundläggande bedömningar vad gäller behovet av rådgivnings- och nämndförfarande i skadeärenden. Däremot råder delade meningar hur detta behov bör tillgodoses. I princip inryms remissinstansernas uppfattningar i två olika förslag varav det ena avser inrättandet av en avdelning för försäkringar vid allmänna reklamationsnämnden och det andra gäller nämnder med konsumentrepresentanter i anslutning till de enskilda bolagen. Därvid förutsätter i allmänhet de remissinstanser, som förordat att en avdelning för försäkringsfrågor inrättas vid allmänna reklamationsnämnden, att nämndens kansli svarar för den centrala rådgivningen. De som förordar bolagsanknutna nämnder föreslår i allmänhet att branschen på något sätt svarar för rådgivningen. Lösningen med bolagsanknutna nämnder förordas av bl. a. *försäkringsinspektionen* som anser att försäkringstvister har speciell karaktär av rättstvists natur och att allmänna reklamationsnämnden därför inte skulle kunna fylla ifrågavarande uppgift utan att för ändamålet utvidgas med en avdelning, som småningom skulle få närmast specialdomstols ställning. Inspektionen avstyrker sålunda en central nämnd vid allmänna reklamationsnämnden och kan därför inte heller tillstyrka att rådgivningen handhas av allmänna reklamationsnämndens kansli. Inrättandet av en central nämnd vid allmänna reklamationsnämnden förordas av bl. a. *konsumentrådet*, som framhåller att en stor nackdel i systemet med bolagsanknutna nämnder är att konsumentrepresentanternas möjlighet att påverka besluten begränsas av att föredragande i dessa nämnder ofta är tjänstemän i det berörda bolaget. Det fordras, anser konsumentrådet, ett organ som är skilt från de enskilda bolagen för att allmänheten skall få förtroende för organets opartiskhet och för att konsumentinflytandet skall bli reellt.

Utredningens förslag om översyn av försäkringsinspektionens skaderegleringsgranskning ställer sig de remissinstanser, däribland *försäkringsinspektionen*, som yttrat sig över förslaget i allmänhet positiva till. Den övervägande delen av dessa instanser anser att det bör ske genom att försäkringsinspektionen i samråd med branschen och konsumentverket ser över den nuvarande verksamheten.

Departementschefen

Innan jag redovisar mina ställningstaganden i de anslagsfrågor som berör konsumentverket, vill jag redogöra för min syn på de förslag, som statens konsumentråds försäkringsutredning lagt fram.

Flertalet av utredningens förslag avser frågor rörande information om försäkringar, huvudsakligen hushållsekonomisk rådgivning och pris- och produktinformation, samt problemuppfångande verksamhet. Utredningen utgår därvid från att huvudansvaret för genomförandet av de föreslagna åtgärderna skall äligga konsumentverket, som är central myndighet för konsumentfrågor. Remissinstanserna ansluter sig i stort till utredningens förslag i dessa delar. Några instanser har dock synpunkter på administrationen av den översiktliga informationen och anser att den bör handhas av försäkringsinspektionen eller ankomma på branschen.

För egen del anser jag att utredningens förslag i stort överensstämmer med den inriktning av konsumentpolitiken, som riksdagen tidigare uttalat sig för. Jag delar utredningens uppfattning att konsumentverket bör handha de arbetsuppgifter, som konsumentinformation om försäkringar för med sig. Det får anses ankomma på verket att undersöka hur och i vilken utsträckning utredningens förslag skall genomföras. Jag vill dock närmare beröra förslagen om central rådgivning och nämndförfarande.

Det råder delade meningar hos såväl utredningens ledamöter som remissinstanserna om vilken organisatorisk lösning av nämnd- och rådgivningsförandet som bör väljas. Ett förslag är att hos allmänna reklamationsnämnden inrätta en avdelning för försäkringsfrågor. Nämndens kansli skulle då svara för rådgivningen. Ett andra förslag är att nämnder med konsumentrepresentanter upprättas i anslutning till resp. försäkringsbolag och att frågan om central rådgivningsinstans löses separat antingen genom allmänna reklamationsnämnden eller genom en särskild rådgivningsnämnd finansierad av branschen.

Jag delar utredningens uppfattning, att alla konsumenter, oberoende av i vilket bolag försäkring tecknats, bör ha möjlighet att få ett ärende prövat i nämnd med konsumentrepresentanter. Enligt min mening är det därvid av central betydelse, att den skadelidande har förtroende för prövningsnämndens opartiskhet. Det är av denna anledning inte tillfredsställande med enbart bolagsanknutna nämnder. En från bolagen skild, neutral prövningsnämnd bör därför finnas. En sådan nämnd bör kunna medverka till att de frågor det här gäller bedöms utifrån enhetliga grunder. Förekomsten av en central nämnd strider självfallet inte mot den allmänna principen att företag alltid själva i första hand skall försöka lösa sina reklamationsfrågor. Härvid kan det vara naturligt för vissa försäkringsbolag att lösa dessa frågor i egna prövningsnämnder.

Beträffande de organisatoriska frågorna vill jag framhålla vikten av att en ordning tillskapas, varigenom konsumenterna på ett enkelt sätt och utan tyngande formaliteter kan framföra sin sak. Valet av organisatorisk lösning bör även påverkas av det förhållandet att konsumenterna kan ha svårigheter och avgöra vart de skall vända sig i reklamationsfrågor. Det

torde få ankomma på Kungl. Maj:t att avgöra denna fråga.

Jag ansluter mig i likhet med flertalet remissinstanser till förslaget att en central instans bör svara för rådgivning i försäkringsfrågor. Det bör ankomma på konsumentverket att i samråd med försäkringsinspektionen svara för den närmare uppläggningsen. Därvid bör samråd ske även med branschen.

När det gäller utredningens förslag i fråga om försäkringsinspektionens skaderegleringsgranskning delar de remissinstanser som uttalat sig däröver i stort uppfattningen, att verksamheten bör ses över. För egen del finner jag, att en granskning av den typ inspektionen bedriver är värdefull för alla parter. Det bör dock undersökas om verksamheten kan breddas och om resultaten av granskningen kan ligga till grund för diskussioner mellan branschen och berörda myndigheter. Försäkringsinspektionen har uttalat sig för en sådan undersökning. Jag förutsätter att inspektionen i samråd med konsumentverket genomför en översyn av sin skaderegleringsgranskning.

D 5. Konsumentverket: Förvaltningskostnader

1972/73	Utgift ¹	6 748 692
1973/74	Anslag	13 702 000
1974/75	Förslag	14 774 000

¹ Avser första halvåret 1973

Programsammanställning

Program	1 000-tal kr.			
	1972/73	1973/74	1974/75 Beräknar	
	Utfall	Anslag	Kons.verket	Dep.chefen
1. Utredning och producentkontakt	4 620	8 830	9 720	9 473
2. Information och utbildning	3 136	6 551	7 552	6 900
3. Varuprovningar m.m. på uppdrag	1	1	1	1
Summa kostnader	7 757	15 382	17 273	16 374
Avgår intäkter under anslaget	- 1 008	- 1 680	- 1 400	- 1 600
Summa anslag	6 749	13 702	15 873	14 774

Programmet Utredning och producentkontakt

Verket prioriterar särskilt verksamheten inom arbetsområdet fritid, resor m. m. Detta område har tidigare inte varit föremål för några systematiska insatser från konsumentmyndigheternas sida, varför verket inriktar sig på grundläggande undersökningar av probleminventerande karaktär. Stora resurser har därvid avsatts till bilområdet. Verket ser det vidare som angeläget att på sikt väsentligt förbättra kontaktmöjligheterna mellan myndigheter, branschorganisationer och företag. Verket avser också att bygga upp ett system för problemuppfångning med speciell inriktning på resurssvaga konsumenter.

Konsumentverket planerar att intensificera varudeklarationsarbetet inom produktområden som innebär risker för konsumentens liv, hälsa och säkerhet. Verket räknar vidare med att de förslag, som varudeklarationsutredningen lämnat i sitt betänkande (SOU 1973:20) Varudeklaration, ett medel i konsumentpolitiken, kommer att medföra nya uppgifter för verket.

Programmet Information och utbildning

Programmets mål är på kort sikt att ge konsumenterna information i konsumentpolitiska frågor och vägledning i valet av varor och tjänster. På lång sikt skall programmet medverka till att skapa kunskaper och beteenden hos konsumenterna som främjar deras möjligheter att påverka såväl produktutbudet som övriga förhållanden på marknaden. Med hjälp av problemuppfångning, ett rationellt mediaval och effektmätningar syftar programmet till att ge konsumenterna en väl avvägd total information.

Verket producerar läromedel och material för utställningar i konsumentfrågor och svarar för rådgivning till allmänheten. Verket följer vidare det utvecklingsarbete rörande utbildning i konsumentkunskap, som bedrivs inom skolöverstyrelsen. En översyn av utställnings- och rådgivningsverksamheten har inletts i syfte att finna former att bättre nå konsumenterna.

Konsumentverket lämnar service till de 39 hemkonsulenterna och har utarbetat nya riktlinjer för deras verksamhet. Verket har vidare i samråd med Svenska kommunförbundet utarbetat riktlinjer för organisationen och inriktningen av den kommunala konsumentpolitiska verksamheten. Kurser anordnas i dessa frågor för kommunala handläggare.

Tidskriften Råd och Rön, som utges av verket, har delvis ändrat karaktär. Ambitionen är att i varje nummer ge en allsidig presentation av större frågor av konsumentpolitisk betydelse.

Inför budgetåret 1974/75 önskar verket höja ambitionsnivån inom den regionala och lokala verksamheten. Vidare krävs resurser för samordning och uppföljning av informationsinsatser gemensamma med andra myndigheter. En utökning av informationen via bl. a. radio och television kräver ökade resurser. Detta gäller särskilt information av konsumenträttslig karaktär.

Programmet Varuprovningar m. m. på uppdrag

Detta program omfattar varuprovningar m. m. på uppdrag som verket åtar sig att utföra. Verksamheten bedrivs inom ramen för full kostnads-täckning.

Verket har svårt att närmare bedöma omfattningen av verksamheten under programmet innan ställning tagits till förslagen i varudeklarations-utredningens betänkande. En viss årlig ökning av beställningarna kan dock förutses.

Resursbehov

Pris- och löneomräkning utgör 800 000 kr., varav 231 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

Verket har i sin anslagsframställning dels begärt vissa resursförstärkningar, som är direkt hänförliga till programmen Utredning och producentkontakt samt Information och utbildning, dels sådana förstärkningar, som avser verkets centrala servicefunktioner planering och administration och som schablonmässigt fördelats på de båda nämnda programmen.

För den verksamhet, som direkt kan hänföras till programmet Utredning och producentkontakt, har verket begärt en resursförstärkning med 267 000 kr. Därunder inbegrips bl. a. medel för en byrådirektörstjänst för bilfrågor samt medel för tillfällig personal och ökad skriv- och räknekapacitet.

För den verksamhet, som direkt kan hänföras till programmet Information och utbildning, har verket begärt en resursförstärkning med 556 000 kr. Därvid har bl. a. en ökning av medlen för informationsaktiviteter avseende konsumentskyddslagstiftning och produktsäkerhetsfrågor begärts (+ 400 000 kr.). Medel har vidare begärts för en byråassistent och för tillfällig personal.

För verkets centrala servicefunktioner har en resursförstärkning med 500 000 kr. begärts. Därvid har i första hand begärts medel för en byrådirektörstjänst för juridiska frågor och en byrådirektörstjänst för handläggning av glesbygdsärenden. Medel behövs även för biträdespersonal på den administrativa enheten.

Verket har inkomster från i huvudsak publikations- och varudeklarationsverksamheterna. För budgetåret 1974/75 har verket beräknat intäkterna från publikationsverksamheten till 1 400 000 kr. Verket har vidare räknat med att inkomsterna från varudeklarationsverksamheten kommer att försvinna i enlighet med varudeklarationsutredningens förslag. Skulle hittillsvarande avgiftssystem bibehållas, beräknar verket inkomsterna under budgetåret 1974/75 till 200 000 kr.

Personalfrågor

	1972/73	1973/74	1974/75	Beräknar
			Konsument- verket	Dep.chefen
<i>Personal</i>				
Handläggande personal	86	86	90	88
Övrig personal	56	56	60	57
	142	142	150	145

Departementschefen

Verket inriktar sina resurser i första hand på frågor av större hushållsekonomisk betydelse och på säkerhetsfrågor. Denna inriktning ansluter jag mig till. Mot bakgrund av verkets allmänna prioriteringar är det naturligt att verket ägnar bilfrågorna särskild uppmärksamhet. Min beräkning av medelsbehovet medger en resursförstärkning för arbetet med dessa frågor.

När det gäller verkets utåtriktade information är det av stor vikt, att denna görs lättillgänglig. Verket bör även framgent undersöka hur man bäst skall kunna föra ut konsumentinformationen. Som verket framhåller i sin anslagsframställning, är det därvid av betydelse att studera effekterna av olika informationsinsatser. Jag förordar att en viss uppräknings sker av medlen för information.

Vissa förstärkningar av central administration och planering bör göras. Jag har sålunda bl. a. räknat med viss resursförstärkning för handläggning av glesbygdsfrågor.

Verkets beräkningar av inkomsterna under anslaget kan jag ansluta mig till. Jag är dock inte beredd att förorda, att avgifterna för varudeklarationsmärkningen slopas. Denna fråga torde få prövas i samband med att ställning tas till varudeklarationsutredningens övriga förslag.

Min beräkning av medelsbehovet framgår av sammanställningen. Jag har därvid fördelat kostnaderna för verkets centrala administration och planering i huvudsak efter de riktlinjer, som verket tillämpat i sin anslagsframställning. Beräkningen torde bl. a. medge utrymme för inrättandet av tre tjänster hos verket, varav en biträdestjänst.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Konsumentverket: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 14 774 000 kr.

D 6. Konsumentverket: Forskning m. m.

1972/73	Utgift	600 000	Reservation	533 390
1973/74	Anslag	1 320 000		
1974/75	Förslag	1 500 000		

Från anslaget bestrids utgifter för bidrag till forskning, studieverksamhet och internationellt samarbete.

Konsumentverket

Från anslaget bör finansieras projekt, som direkt eller indirekt ger konkret underlag för konsumentpolitiska åtgärder. Dessa projekt skall vara av problemuppfångande, problembelysande eller problemlösande karaktär och vara inriktade på de resurssvaga konsumenterna. Ett prioriterat område är utarbetandet av metoder att mäta effekterna av konsumentpolitiska åtgärder. Anslaget behöver räknas upp med 430 000 kr.

Departementschefen

Jag beräknar medelsbehovet till 1 500 000 kr. och hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Konsumentverket: Forskning m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 1 500 000 kr.

D 7. Konsumentverket: Allmänna reklamationsnämnden

1972/73	Utgift	770 600
1973/74	Anslag	1 800 000
1974/75	Förslag	2 042 000

Allmänna reklamationsnämnden har till uppgift att pröva enskilda konsumenters klagomål beträffande varors och tjänsters beskaffenhet m. m.

Nämnden bedrivs som en försöksverksamhet av konsumentverket. Hos nämnden finns en heltidsanställd ordförande och fyra vice ordförande. Verksamheten är uppdelad på nio avdelningar. Till nämnden är knutet ett kansli.

Konsumentverket

1. Pris- och löneomräkning 103 900 kr., varav 43 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. I 0-alternativet förordas en minskning av sammanträdesfrekvensen hos nämnden. Konsekvenserna för verksamheten skulle vara kraftigt ökade ärendebalanser.

3. För reklamationsärenden inom försäkrings- och fastighetsmäklariområdet erfordras en förstärkning av kansliet med två handläggare och ett biträde samt medel för arvoden till nämndens ledamöter m. m. (+ 259 800 kr.).

4. För reklamationsfrågor rörande byggnadsverksamhet och hantverksarbeten behövs en expert (+61 250 kr.).

Departementschefen

Jag beräknar anslaget till 2 042 000 kr. Denna beräkning medger en förstärkning av nämndens kansli, vilken bl. a. möjliggör en utvidgning av verksamhetsområdet.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att till *Konsumentverket: Allmänna reklamationsnämnden* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 2 042 000 kr.

D 8. Bidrag till kommersiell service i glesbygd m. m.

1973/74	Anslag	2 100 000
1974/75	Förslag	2 500 000

Från anslaget bestrids utgifter för hemsändningsbidrag enligt kungörelsen (1973:608) om ställigt stöd till kommersiell service i glesbygd samt utgifter för infriande av kreditgaranti enligt samma kungörelse.

Konsumentverket har den övergripande tillsynen över det stöd till kommersiell service i glesbygd för vilket medel anvisas under tionde huvudtitelns anslag D 8 och V:8. Verket tecknar kreditgarantier och gör utbetalningar från förevarande anslag för infriande av sådana garantier.

Under anslaget har beräknats 2 000 000 kr. för hemsändningsbidrag och 100 000 kr. för infriande av kreditgarantier. Ramen för tecknande av kreditgarantier är f. n. 1 000 000 kr.

Konsumentverket

Ramen för tecknande av kreditgarantier bör höjas till 2 000 000 kr. och beloppet för infriande av garantier bör höjas till 200 000 kr.

Departementschefen

Förutsättningar att närmare bedöma medelsbehovet saknas f. n. En viss uppräknig bör dock ske varvid även ökade medel för hemsändningsbidrag bör beräknas. Jag beräknar medelsbehovet till 2 500 000 kr. och förordar att ramen för tecknande av kreditgarantier sätts vid 2 000 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

1. att, till *Bidrag till kommersiell service i glesbygd m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 2 500 000 kr.
2. att, medge att kreditgaranti för lån till anskaffning av varulager under budgetåret 1974/75 beviljas intill ett belopp av 2 000 000 kr.

E. PATENT- OCH REGISTRERINGSVERKET M. M.

Patent- och registreringsverket

Patent- och registreringsverket handlägger ärenden angående patent, varumärken, mönster, namn och aktiebolag. Patent- och registreringsverket leds av en lekmannastyrelse med åtta ledamöter. Chef för verket är en generaldirektör. Inom verket finns en patentavdelning, ett bibliotek, en varumärkesbyrå, en mönstersektion, en namnsektion, en bolagsbyrå, en besväravdelning, en administrativ byrå samt en planerings- och utvecklingsenhet. Patentavdelningen består av åtta byråer och ett patentkansli. Chefen för patentavdelningen är generaldirektörens ställföreträdare. Chefen för varumärkesbyrån har tillsyn över mönster- och namnsektionerna. I besväravdelningen, som fr. o. m. den 1 juli 1972 t. v. arbetar på tre avdelningar, prövas besvär angående patent, varumärken, mönster och namn.

Enligt beslut av riksdagen år 1973 skall bolagsbyrån omlokaliseras till Sundsvall i etapp 2 av utflyttningen av statliga myndigheter.

Vid verket fanns den 1 juli 1973 626 anställda, varav 284 utgjorde handläggande personal.

Patent- och registreringsverket tillhör de myndigheter som deltar i utrednings- och försöksverksamheten med programbudgetering inom statsförvaltningen. Följande programindelning gäller t. o. m. budgetåret 1973/74 för verket.

1. Patentärenden.
2. Teknisk information och dokumentation.
3. Nyhetsgranskning m. m.
4. Varumärkes- och mönsterärenden.
5. Namnärenden.
6. Bolagsärenden.

Patent- och registreringsverket redovisar vidare två internprogram, Besvärärenden och Central administration.

Patent- och registreringsverkets verksamhet under programmen 1–6 finansieras från ett förslagsanslag benämnt Patent- och registreringsverket. Programmet Nyhetsgranskning m. m. redovisas förslagsvis över en anslagspost med ett formellt belopp på 1 000 kr. Under denna post redovisas kostnader och intäkter för verkets uppdragsverksamhet. Anslagsposten får i princip inte belastas. För att lösa tillfälliga eller säsongmässiga likviditetsproblem för uppdragsverksamheten samt för att tillgodose behov av rörelsekapital disponerar patent- och registreringsverket en rörlig kredit i riksgäldskontoret på 100 000 kr.

E 1. Patent- och registreringsverket

1972/73	Utgift	42 772 838
1973/74	Anslag	43 590 000
1974/75	Förslag	41 318 000

Produktions- och avgiftspolitik

Intresset för patent och varumärken samt frekvensen i fråga om bolagsbildning beror på aktiviteten i näringslivet. Efterkrigstiden har utmärkts av en mycket stark frammarsch på det ekonomiska livets område. För patentverkets del har det inneburit en ständigt stigande efterfrågan beträffande främst patent, varumärken och bolagsbildning. Verket har små möjligheter att styra denna utveckling. Avgiftsförändringar kan inte mer än tillfälligtvis påverka ansökningsvolymen.

Vad gäller kvalitetskravet är verket i huvudsak bundet genom bestämmelser i gällande lagstiftning såväl i fråga om den formella som den materiella behandlingen. Verket har emellertid en medveten strävan att bedöma dessa frågor så praktiskt som möjligt för att därigenom kunna erbjuda en så fullgod service som möjligt åt sina kunder.

Eftersom man genom en ändrad avgiftspolitik eller genom att acceptera en ändrad kvalitet i ärendehandläggningen inte i någon nämnvärd grad kan påverka efterfrågan, anser verket att resurserna i stället måste anpassas till efterfrågan för att köpbildning och ökade balanser inte skall uppstå.

Verket emotser de närmaste åren inom flertalet verksamhetsområden en stigande efterfrågan på sina tjänster med en ökande arbetsvolym som följd. Den allmänna målsättningen för produktionspolitiken är att inom varje program uppnå en produktion som svarar mot den årliga efterfrågan och att samtidigt reducera onormalt stora balanser av ärenden. Vidare ser verket som sin uppgift att förbättra kundservicen. Verket följer härvid en rullande långsiktplan.

Omfattningen av det internationella samarbetet har redovisats i huvudtitelns inledande översikt.

Rationaliserings- och utvecklingsarbete

Den under senare år stigande efterfrågan har medfört allt större krav på verkets produktionsresurser. Stora ansträngningar görs för att uppnå högre effektivitet av befintliga resurser. Ett omfattande rationaliserings- och utvecklingsarbete med tyngdpunkten förlagd till patent- och bolagsprogrammen inleddes under mitten av 1960-talet. Det omfattande rationaliseringsprogram som då påbörjades har i väsentliga delar avslutats varigenom betydande rationaliseringsvinster uppnåtts. Nya viktiga rationaliseringsprojekt har dock tillkommit som bör fullföljas.

Finansieringsbudget

I anslagsframställningen lämnas uppgifter om de inkomster verket uppbär i form av avgifter m. m. samt om kostnaderna för verksamheten.

	Milj. kr.			
	1972/73 Utfall	1973/74 Beräknat	1974/75 Beräknar	
			PRV	Dep.chefen
Inkomster	46,0	45,6	45,6	46,0
Kostnader	43,1	44,0	48,2	41,3
Resultat	+ 2,9	+ 1,6	- 2,6	+ 4,7

Programsammanställning

	1 000-tal kr.			
	1972/73 Utfall	1973/74 Anslag	1974/75 Beräknar	
			PRV	Dep.chefen
<i>Program</i>				
1. Patentärenden	21 163	21 822	23 783	23 643
2. Teknisk information och dokumentation	5 433	6 307	7 314	3 292
3. Nyhetsgranskning m. m.	0	1	1	1
4. Varumärkes- och mönster- ärenden	3 556	3 768	4 147	4 176
5. Namnärenden	642	717	799	816
6. Bolagsärenden	12 353	11 445	12 202	9 860
Varav rationaliserings- projekt	(230)	(200)	(230)	(0)
Summa kostnader	43 148	44 060	48 246	41 788
Avgår intäkter under anslaget	- 377	- 470	- 470	470
Summa anslag	42 770	43 590	47 776	41 318

Programmet Patentärenden

Programmet omfattar handläggning av ärenden angående patent på uppfinningar.

Budgetåret 1968/69 inkom 18 400 ansökningar. Därefter sjönk antalet ansökningar på grund av konjunkturnedgången till 17 200 1971/72 och beräknas 1973/74 stiga till 18 300. Antalet avgjorda patentansökningar per år beräknas under samma period öka från 18 600 till 18 800. Detta innebär en produktivitetsökning från 102 till 117 avgjorda ärenden per manår eftersom antalet ingenjörer i manår nedgått under perioden från 183 till 161. Den ökade produktionen beräknas ge en minskning i balansen av oavgjorda ansökningar från 60 500 för

budgetåret 1968/69 till 54 500 för budgetåret 1973/74. Detta motsvarar f. n. en medelbehandlingstid för beviljade patent på ungefär fyra år.

	Utfall	PRV Beräknat	
	1972/73	1973/74	1974/75
<i>Antal ärenden</i>			
Efterfrågan	17 800	18 300	18 700
Produktion	18 700	18 800	19 600
Kostnader (1 000-tal kr.)	21 163	22 480	23 783

Motiv

Verkets målsättning är att i framtiden kunna erbjuda en i huvudsak lika snabb och omsorgsfull ärendebehandling som det blivande europeiska patentverket. Samtidigt skall balanserna nedbringas till att motsvara ungefär det dubbla antalet inkomna patentansökningar.

Antalet ansökningar beräknas öka med ca 2 % per år fram till den tidpunkt då Patent Cooperation Treaty (PCT) och European Patent Convention (EPC) träder i kraft. Detta beräknas ske tidigast år 1977. Därefter sker en minskning fram till omkring år 1980 då ett fortvarighets-tillstånd nås.

Pris- och löneomräkning på befintliga resurser har beräknats till 869 000 kr. Verket anser att ett förverkligande av det s. k. 0-alternativet skulle medföra en produktionsminskning med ca 5 %.

Verket begär 300 000 kr. för att möjliggöra fortsatt deltagande i det internationella samarbetet på patentområdet. För fortsatt rationalisering yrkas 150 000 kr. för kopiering av hänvisningar från granskningsbesked.

Granskningsmaterialets tillväxt medför behov av fler hyllor m. m. För detta begär verket 160 000 kr. Verket begär 200 000 kr. för planering inför EPC och PCT. Verket anser att dess budgetförslag kan ge en årlig produktionsökning med 600 avgjorda ärenden.

Ett belopp på 250 000 kr., som för innevarande budgetår anvisats för utgifter av engångsnatur, har räknats bort.

Programmet Teknisk information och dokumentation

Programmet omfattar verkets informations- och dokumentationstjänst på patentområdet. Häri ingår biblioteket och publiceringsverksamheten på patentområdet.

Antalet mottagna, omklassade och distribuerade utländska patentskrifter beräknas öka från 947 700 för budgetåret 1968/69 till 1 150 000 för budgetåret 1973/74. Motsvarande siffror för framtagna patentskrifter m. m. är 89 500 resp. 135 000.

	PRV Beräknat		
	Utfall 1972/73	1973/74	1974/75
<i>Antal ärenden¹</i>			
Mottagna och distribuerade utl. patentskrifter	1 199 700	1 150 000	1 150 000
Framtagna patentskrifter m. m.	135 470	135 000	135 000
Kostnader (1 000-tal kr.)	5 433	6 620	7 314

¹ Avser endast två av flera prestationstyper inom biblioteket.

Motiv

Verkets målsättning för den interna servicefunktionen är att befria den handläggande ingenjörspersonalen från arbetsuppgifter förenade med granskningsmaterialets organisation och tillväxt. Målsättningen för den externa servicefunktionen är att genom förbättrad och utvidgad publicering m. m. bl. a. öka de patentsökandes förutsättningar att själva utföra preliminär nyhetsgranskning och därmed medverka till en minskning av antalet ansökningar, som inlämnas på grund av otillräcklig kunskap om befintlig teknik.

Pris- och löneomräkningen på befintliga resurser har beräknats till 309 000 kr. Verket konstaterar i anslutning till 0-alternativet att programmet i kostnadshänseende styrs av för programmet externa faktorer. För att verket skall kunna fylla sin uppgift som nyhetsgranskande patentverk och tillhandahålla den service som näringslivet kräver, kan resurstilldelningen icke minskas.

Den ökade publiceringen utomlands av patentskrifter och liknande, som skall ingå i det obligatoriska granskningsmaterialet vid verket, medför ökade kostnader för hantering och förvaring. För att kunna möta denna volymökning begär verket ytterligare 290 000 kr. Kostnaden för inköp från utlandet av artiklar om teknik beräknas till 250 000 kr.

Verket begär sammanlagt 455 000 kr. för en utökning och förbättring av informationsverksamheten. Detta innefattar mikrofilmning av patentskrifter och patentansökningar, fullständig klassning av ansökningarna samt ersättning av den klassordnade samlingen patentskrifter i biblioteket med microfiche.

Härutöver yrkar verket att de delar av programmet som avser hela den externa servicefunktionen inom informationstjänsten, dvs. vissa delar av bibliotekets verksamhet samt publiceringsverksamheten behandlas enligt principerna för uppdragsverksamhet. Ett belopp på 100 000 kr., som för innevarande budgetår anvisats för utgifter av engångsnatur, har räknats bort.

Programmet Nyhetsgranskning m. m.

Programmet omfattar nyhetsgranskning av uppfinningar utan samband med patentansökan och övriga kommissionärsuppgifter på patentområ-

det, likhetsgranskning av varumärken och mönster utan samband med ansökan och tillhandahållande av annan information ur det datorbaserade varumärkesregistret samt försäljning av icke vidimerade fotokopior av i huvudsak patentansökningar och patent. Fr. o. m. den 1 oktober 1973 har verket övertagit hela verksamheten från kommissionären för patentärenden. Under programmet redovisas verkets uppdragsverksamhet.

	1972/73 Utfall	1973/74 Beräknat	1974/75 Beräknar	
			PRV	Dep.chefen
<i>Efterfrågan, resultat</i>				
Inkomna uppdrag ¹	812	2 000 ³	2 500	2 500
Kostnader (1 000-tal kr.)	576	1 200	1 400	1 400
Intäkter (1 000-tal kr.)	843	1 200	1 400	1 400
Resultat (1 000-tal kr.)	+ 267 ²	0	0	0
Driftbidrag	0	0	0	0

¹ Avser endast uppdrag på patentområdet.

² Tillfälligt överskott beroende på att avgifterna för abonnemang på kopior erlagts under 1972/73 med kostnader som uppkommer först under kommande budgetår. Detta överskott kommer således successivt att förbrukas. Ett fortvarighetstillstånd beräknas vad gäller abonnemangen inträda under 1975/76.

³ Innefattar även tidigare kommissionärsverksamhet.

Uppdragsverksamheten på varumärkesområdet beräknas komma igång den 1 juli 1974. Fyra månår av ingenjörspersonal och åtta månår av kontorspersonal beräknas disponeras för uppdragsverksamheten på patentområdet under budgetåret 1974/75.

Programmet Varumärkes- och mönsterärenden

Till programmet har förts det nya åliggandet att registrera kommunala vapen enligt Kungl. Maj:ts kungörelse (1973:686) om registrering av kommunala vapen. Antalet varumärkesansökningar beräknas öka från 6 000 för budgetåret 1968/69 till 6 200 för budgetåret 1973/74. Den årliga produktionen beräknas under motsvarande period preliminärt öka med 400 och antalet oavgjorda ärenden öka från 5 300 till 5 500.

Ny mönsterlag (SFS 1970:485) trädde i kraft den 1 oktober 1970. En historisk jämförelse av efterfrågan och produktion är därför inte meningsfull. Antalet oavgjorda ärenden vid utgången av budgetåret 1972/73 var 1 800.

	Utfall	PRV Beräknat	
	1972/73	1973/74	1974/75
<i>Antal ärenden</i>			
Efterfrågan, varumärkesansökningar	6 200	6 200	6 200
Produktion, varumärkesansökningar	5 600	6 000	6 000
Efterfrågan, mönsteransökningar	2 300	2 700	3 100
Produktion, mönsteransökningar	2 200	2 800	3 100
Kostnader (1 000-tal kr.)	3 556	4 034	4 147

Motiv

Verkets målsättning för programmet är att med bibehållande av nuvarande kvalitet i handläggningen av ärendena och med minsta möjliga resurstillskott fullfölja produktionsplaneringen som syftar till en produktion motsvarande efterfrågan.

Pris- och löneomräkningen på befintliga resurser har beräknats till 285 000 kr. Verket anser att ett förverkligande av 0-alternativet skulle innebära en balansökning med ca 450 varumärkesansökningar och ca 300 mönsteransökningar, dvs. en förlängd väntetid med omkring en resp. en och en halv månad.

Översyn av datorprogrammen för likhetsgranskning av ordmärken och inledande studie rörande likhetsgranskning av figurmärken medför ett resursbehov av 50 000 kr.

Ny inredning av varumärkesarkivet medför en kostnad av 25 000 kr.

För den nytillkomna uppgiften att registrera kommunala vapen behövs resursförstärkning med 25 000 kr.

För att möta en stigande efterfrågan vad gäller mönsterärenden begär verket sammanlagt 25 000 kr.

Programmet Namnärenden

Detta program avser handläggning av ärenden angående byte av släktnamn och förnamn.

Antalet inkomna namnärenden per år beräknas till 4 300 1973/74, samma antal som 1968/69. Produktionen har i stort motsvarat efterfrågan.

	Utfall	PRV Beräknat	
	1972/73	1973/74	1974/75
<i>Antal ärenden</i>			
Efterfrågan	4 100	4 300	4 500
Produktion	4 300	4 300	4 500
Kostnader (1 000-tal kr.)	642	749	799

Motiv

Verkets målsättning för programmet är att stimulera och tillgodose allmänhetens intresse för namnbyte. Pris- och löneomräkningen har beräknats till 36 000 kr.

Programmet Bolagsärenden

Programmet avser arbetsuppgifter som i huvudsak regleras i lagen (1944:705) om aktiebolag.

Antalet inkomna bolagsbildningsärenden per år beräknas under perioden 1968/69- 1973/74 preliminärt stiga från 9 500 till 12 000 och

antalet inkomna registerändringsärenden från 25 500 till 42 000. Antalet avgjorda bolagsbildnings- och registerändringsärenden var budgetåret 1968/69 9 200 resp. 26 000 och beräknas budgetåret 1973/74 preliminärt till 15 300 resp. 40 000. Balansen av oavgjorda bolagsbildningsärenden beräknas preliminärt minska med 2 800 under perioden. Balansen av registerändringsärenden ökar med 3 200. Antalet bolagsbildningsärenden minskade under budgetåret 1972/73 bl. a. till följd av ändringar i aktiebolagslagen.

Den ökning i såväl produktion som produktivitet som ägt rum under de senaste åren är framför allt ett resultat av det rationaliseringsarbete som i större skala påbörjades under budgetåret 1967/68 bl. a. genom övergång från enmansrotlar till grupprotlar, datorstyrning av påminneförfarandet på balanssektionen samt mikrofilmning av aktiebolagsregistret. Sedan föregående budgetår provas på försök ändrad indelning av byrån i arbetsenheter.

	Utfall	PRV Beräknat	
	1972/73	1973/74	1974/75
<i>Antal ärenden¹</i>			
Efterfrågan, bolagsbildningsärenden	15 700	12 000	10 000
Produktion, bolagsbildningsärenden	16 000	15 300	10 000
Efterfrågan, registerändringsärenden	38 700	42 000	45 000
Produktion, registerändringsärenden	38 400	40 000	45 000
Kostnader (1 000-tal kr.)	12 353	11 556	12 202

¹ Övriga huvudprestationer inom programmet är beställningar och granskning av räkenskapshandlingar.

Motiv

Med hänsyn till kundernas krav är bolagsbyråns målsättning beträffande samtliga ärenden att tillgodose efterfrågan utan att besvärande balanser uppkommer. För registreringsbevis bör behandlingstiden vara särskilt kort och ingen balans får tolereras.

Pris- och löneomräkning på befintliga resurser har beräknats till 330 000 kr. Verket räknar med att antalet bolagsbildningsärenden kommer att minska väsentligt som en följd av de ändrade bestämmelser om lägsta aktiekapital som införts genom lagen (1973:303) om ändring i lagen (1944:705) om aktiebolag. Till följd av de sista årens stora antal bolagsbildningar kommer emellertid under perioden övriga ärendegrupper dvs. registerändringsärenden, räkenskapshandlingar, beställningar och övrig service att öka i accelererande takt. Verket anser dock att alla bedömningar av utvecklingen på sikt är synnerligen osäkra, då konsekvenserna av ändring i gällande aktiebolagslag, ny firmalag samt bolagsbyråns beslutade utlokalisering ej kan bedömas i dag. Ett förverkligande av

0-alternativet innebär enligt verket att man inte skulle kunna fullgöra sina serviceskyldigheter åt näringslivet på ett tillfredsställande sätt. Produktionen av t. ex. registreringsbevis och redovisningshandlingar skulle minska med 6 000 resp. 5 500 ärenden.

För att bibehålla nuvarande personalstyrka behöver verket ytterligare 200 000 kr. För ökade datorkörningar samt underhåll för maskiner yrkas 25 000 kr. Till inköp av ny utrustning krävs enligt verket ett resurstillskott på 105 000 kr. För fortsatt rationaliseringsverksamhet yrkas 180 000 kr.

Härutöver yrkar verket att de delar av programmet som avser tillhandahållande av registreringsbevis, årsberättelser och bolagsordningar mot avgift samt den avgiftsfria telefonservicen får behandlas enligt principerna för uppdragsverksamhet.

Programmet Besvärsärenden

Programmet är ett internprogram, vars kostnader har fördelats på huvudprogrammen med hänsyn till den omfattning det tas i anspråk. Programmen avser prövning av besvär angående patent, varumärken, mönster och namn samt avgivande av utlåtande till domstolar i mål angående dessa ärenden.

Antalet inkomna besvärsärenden rörande patent per år beräknas under perioden 1968/69–1973/74 vara i stort oförändrat 1 100 ärenden. Antalet avgjorda ärenden per år under samma period stiger från 625 till 920. Balansen av oavgjorda ärenden beräknas vid utgången av budgetåret 1973/74 uppgå till 2 852, dvs. motsvara en väntetid på ca 3 år. Produktionen vad gäller besvär avseende varumärken, mönster och namn har i stort motsvarat efterfrågan.

Motiv

Verkets målsättning för programmet är en genomsnittlig behandlingstid för patentbesvär som inte överstiger två år.

Pris- och löneomräkning på befintliga resurser har beräknats till 72 000 kr. En medelsram enligt 0-alternativet skulle medföra en balansökning med ca 70–80 patentärenden vilket verket anser orimligt.

Verket anser att besvärsavdelningen behöver tillföras två göromålsförordnanden som teknisk ledamot för att åtminstone få balansökningen av besvär i patentärenden att upphöra (21 000 kr.). För att bibehålla relationen mellan antalet ordinarie och extraordinarie ledamöter av samtliga ledamöter på besvärsavdelningen bör två tjänster som göromålsförordnanden ersättas med två fasta tjänster i C 1 (218 000 kr.). Besvärsavdelningens kansli bör dessutom förstärkas med ett biträde (40 000 kr.).

Programmet Central administration

Programmet är ett internprogram, vars kostnader har fördelats på huvudprogrammen med hänsyn till den omfattning det tas i anspråk. Under programmet redovisas verkets styrelse jämte generaldirektören samt administrativa byrån och planerings- och utvecklingsenheten.

Motiv

Administrativa byråns målsättning är att tillhandahålla sådan central ekonomi- och personaladministration, information och service att en effektiv styrning mot formulerade del- och huvudmål möjliggörs inom de olika programverksamheterna.

Målsättningen för planerings- och utvecklingsenheten anges vara bl. a. att göra verket bättre rustat för en anpassning av verksamhetens inriktning och den framtida verkspolitiken efter de krav som en ny internationell miljö och olika intressentgrupper i framtiden beräknas komma att ställa på verket samt att genom rationaliserings- och utvecklingsarbete uppnå ett effektivare utnyttjande av de resurser som ställs till verkets förfogande.

Pris- och löneomräkning på befintliga resurser har beräknats till 385 000 kr. 0-alternativet skulle innebära en minskning av central administration med fem till sex personer. Detta skulle medföra försämrad intern service (vaktmästeri, telefonväxel m. m.) och extern service. För planerings- och utvecklingsenheten skulle detta alternativ i första hand medföra att tidsplanerna för rationaliseringsprojekten måste förlängas med åtföljande negativ inverkan på rationaliseringsresultaten.

Verket begär ett resurstillskott på 147 000 kr. för utökad utbildningsverksamhet m. m. För att täcka kostnader i samband med införande av ett system för personaladministration benämnt PAI yrkar verket 80 000 kr., samt för ökade kostnader för sjukvård m. m. 40 000 kr. För överföring av personalresurser från projektmedel till programmet yrkas 105 000 kr. och för en ny tjänsteman för planerings- och utvecklingsuppgifter 65 000 kr.

Personalfrågor

	1972/73	1973/74	1974/75 Beräknar	
			PRV	Dep.chefen
<i>Personal (manår)</i>				
Handläggande	294	284	291	288
Övrig	330	342	347	344
	624	626	638	632

Patent- och registreringsverket beräknar att ett genomförande av dess förslag under programmen kräver en personalökning med 12 manår varav

7 avser handläggare. Personalökningen avser alla programmen med undantag av nyhetsgranskning och namnären den.

Verket föreslår vidare att två göromålsförordnanden inrättas på besvärsavdelningen.

Departementschefen

Patent- och registreringsverket tar aktivt del i det internationella patentsamarbetet. Detta arbete har givit som resultat bl. a. att det svenska patentverket kan komma att utföra nyhetsgranskning på uppdrag av det europeiska patentverk som avses skola inrättas i München samt att svensk personal kan anställas vid detta verk. För att fullgöra de nya och ändrade uppgifter som faller på personalen i och med att dessa internationella åtaganden träder i kraft krävs enligt verkets mening vissa utbildningsinsatser. Jag har räknat medel härför.

Verket har på uppdrag av Kungl. Maj:t gjort en utredning om utökad uppdragsverksamhet inom verkets informations- och dokumentationstjänst. Verket hemställer att hela den externa servicefunktionen inom informationstjänsten samt publiceringsverksamheten överförs till uppdragsverksamhet. Härutöver hemställer verket att vissa delar av bolagsbyråns verksamhetsområde nämligen tillhandahållande av registreringsbevis, årsberättelser och bolagsordningar mot avgift samt den avgiftsfria telefonservicen får bedrivas enligt de principer som gäller för uppdragsverksamhet. Förslaget om den utökade uppdragsverksamheten inom informations- och dokumentationstjänsten har remissbehandlats. Jag ansluter mig till flertalet remissinstansers positiva uppfattning om förslaget. Jag instämmer även i verkets förslag beträffande bolagsbyrån, då detta bör kunna förbättra servicen i fråga om tillhandahållande av registreringsbevis och medföra att en god standard på telefonservicen kan hållas. Inom vissa av de ouråden som föreslås för utvidgad uppdragsverksamhet föreligger dock endast ett indirekt samband mellan efterfrågan, utbud och pris. För att få erfarenhet om verkningarna av en utvidgad uppdragsverksamhet bör denna t. v. bedrivas på försök. Vid övergång till uppdragsverksamhet kan anslaget räknas ned med tillhoppa 2 272 000 kr.

All uppdragsverksamhet inom verket bör redovisas under ett särskilt program benämnt Uppdragsverksamhet. Programmet Nyhetsgranskning m. m. utgår därvid.

Efterfrågan på bolagsbyråns tjänster kan komma att genomgå stora förändringar till följd av de ändrade bestämmelser om lägsta aktiekapital som införts genom lagen (1973:303) om ändring i lagen (1944:705) om aktiebolag och övergångsbestämmelserna i anslutning till dessa (SFS 1973:1081).

Verket har gjort en översiktlig bedömning av utvecklingen. Osäkerheterna är dock så stora att jag inte är beredd att förorda en permanent resursförstärkning på bolagsbyrån. Härtill kommer att det enligt min mening bör vara möjligt att ytterligare effektivisera verksamheten vid byrån.

Verket har begärt medel för rationaliseringsverksamhet inom bolagsbyrån. Jag är inte beredd att pröva detta, innan en utvärdering har skett av tidigare genomförda rationaliseringsprojekt vid byrån.

För att motverka balansökningar på besvärsavdelningen har verket yrkat att två göromålsförordnanden som teknisk ledamot tillförs avdelningen. Trots denna förstärkning kommer balansen av patentärenden enligt verkets budgetförslag att öka. Jag finner den nuvarande balansen av dessa ärenden alltför stor. För att göra det möjligt att nedbringa denna har Kungl. Maj:t i december 1973 tillfört besvärsavdelningen tre göromålsförordnanden som tekniskt kunnig ledamot. Riksdagen har i skrivelse den 13 december 1972 med anledning av motion 1972:924 om inrättande av patentdomstol och i skrivelse den 29 mars 1973 med anledning av proposition 1973:1 (bil. 12, s. 70) anhängit om en översyn rörande patent- och registreringsverkets besvärsavdelning. I enlighet med Kungl. Maj:ts bemyndigande har jag tillkallat en sakkunnig för att utreda besvärsavdelningens organisation och arbetsformer.

Verket föreslår också att två tjänster som patenträttsråd i C 1 inrättas på besvärsavdelningen för att bibehålla relationen mellan antalet ordinarie och extraordinarie tjänster samt antalet meddelade göromålsförordnanden. I avvaktan på utredningsresultatet är jag inte beredd ta ställning till förslaget.

Kostnaderna för patent- och registreringsverkets verksamhet skall täckas av de avgifter verkets kunder erlägger. Avgifterna under varje program skall i princip ge full kostnadstäckning. Enligt tidigare beslut av riksdagen gäller detta dock inte för programmet namnärenden (prop. 1963:37, L1U 1963:31, rskr 1963:307).

Verkets kunder bör emellertid betala för den fulla kostnaden för patent- och registreringsväsendet dvs. också för externa kostnader t. ex. de som är förknippade med det internationella patentsamarbetet. För att uppnå detta mål bör täckningsgraden alltid ligga över 1,0. Samtidigt måste det beaktas att fastställda avgifter kan ges viss varaktighet. Avgifterna bör därför sättas så att utrymme finns för variation av täckningsgraden. Som framgår av verkets anslagsframställning kommer täckningsgraden att sjunka under 1,0. En ändring av avgifterna har därför blivit nödvändig. I december 1973 beslöts om ändring av årsavgiften för patent (SFS 1973:906) och förnyelseavgiften för varumärken (SFS 1973:907).

Min beräkning av det totala medelsbehovet framgår av programsammanställningen för patent- och registreringsverket.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. godkänna de av mig förordade riktlinjerna för taxepolitiken och uppdragsverksamheten,
2. till *Patent- och registreringsverket* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 41 318 000 kr.

E 2. Särskilda kostnader för förenings- m. fl. register

1972/73	Utgift	4 862 265
1973/74	Anslag	3 500 000
1974/75	Förslag	4 500 000

Från detta anslag bestrids länsstyrelsernas annonskostnader för att kungöra sådana anmälningar som skall tas in i förenings- och handelsregistren.

Avgifter, som flyter in i samband med anmälningarna, redovisas på riksstatens inkomstsida under titeln Avgifter för registrering i förenings- m. fl. register. Avgifterna, som höjdes den 1 januari 1972 (kungörelser 1971:918 och 919), avses täcka kostnaderna under detta anslag samt länsstyrelsernas handläggningskostnader i samband med anmälningarna. För budgetåret 1972/73 har inkomstiteln redovisats med 3 288 874 kr.

Anslaget bör för nästa budgetår föras upp med 4,5 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Särskilda kostnader för förenings- m. fl. register* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 4 500 000 kr.

F. EKONOMISKT FÖRSVAR

Under fonden för beredskapslagring och förrådsfonden för ekonomiskt försvar redovisas samtliga kostnader och intäkter som hänger samman med lagring hos överstyrelsen för ekonomiskt försvar. Balans mellan intäkter och kostnader på driftstaten för resp. fond fås genom omföring av erforderligt belopp från anslaget F 2. Ersättning för beredskapslagring m. m. Det omförda beloppet bokförs som intäkt på resp. fond.

Kostnaderna för central administration beräknas i sin helhet under anslaget F 1. Överstyrelsen för ekonomiskt försvar. Den del av dessa kostnader som skall belasta resp. fonds drift omförs mellan myndighetsanslaget och vederbörlig fond varvid det omförda beloppet redovisas som uppbördsmedel under myndighetsanslaget.

F 1. Överstyrelsen för ekonomiskt försvar

1972/73	Utgift	7 046 735
1973/74	Anslag	8 646 000
1974/75	Förslag	8 688 000

Överstyrelsen för ekonomiskt försvar har till uppgift att samordna landets försvarsförberedelser på det ekonomiska området. I den mån det inte ankommer på annan myndighet skall styrelsen också ombesörja att det totala försvarets behov av förnödenheter kan tillgodoses vid krig eller avspärrning. På styrelsen ankommer dessutom att fullgöra uppgifter beträffande undanförsel och förstöring. Ledamöter i styrelsen är en generaldirektör, som är styrelsens ordförande, och minst sex andra ledamöter, som Kungl. Maj:t utser särskilt. Bland ledamöterna utser Kungl. Maj:t en vice ordförande. Inom styrelsen finns en avdelning, omfattande en utredningsbyrå och en varubyrå, samt en administrativ byrå, en affärsbyrå, en bränslebyrå och en informationssektion. Avdelningen leds av en avdelningschef. Varje byrå förestås av en byråchef. Avdelningschefen samordnar styrelsens olika planeringsfunktioner. Direkt under avdelningschefen finns t. v. ett särskilt sekretariat för studier och långsiktplanering.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Överstyrelsen	Dep.chefen
Personal			
Handläggande personal	104	+ 7	+ 2
Övrig personal	59	+ 1	+ 2
	163 ¹	+ 8 ²	+ 4 ³
Anslag			
<i>Utgifter</i>			
Avlöningar	6 565 000	+ 934 000	+ 376 000
Sjukvård	26 000	-	-
Resersättningar (även för utrikes resor)	165 000	+ 20 000	+ 9 000
Lokalkostnader	603 000	+ 54 000	+ 68 000
Expenser	1 457 000	- 120 000	- 49 000
Därav engångsutgifter	(20 000)	(-2 000)	-
Gengasforskning	250 000	+ 150 000	+ 100 000
Syntetläderprov	100 000	-	-
Samarbetsprojekt inom skoin-	500 000	-	-
dustri	9 666 000	+ 1 038 000	+ 504 000
<i>Uppbördsmedel</i>			
Ersättning från fonden för beredskapslagring, överstyrelsens för ekonomiskt försvar delfond	- 1 020 000	- 295 000	- 137 000
Ersättning från förrådsfonden för ekonomiskt försvar	-	- 325 000	- 325 000
Nettoutgift	8 646 000	+ 418 000	+ 42 000

¹ 99 avlönas från myndighetsanslaget.

25 avlönas från driftstaten för fonden för beredskapslagring, överstyrelsens delfond.

35 avlönas från driftstaten för förrådsfonden för ekonomiskt försvar.

4 avlönas från investeringsanslag för förrådsanläggningar.

² Varav 4 under anslaget F 1 och 4 under anslaget F 2.

³ Varav 2 under anslaget F 1 och 2 under anslaget F 2.

Överstyrelsen för ekonomiskt försvar

1. Löne- och prisomräkning m. m. 422 000 kr.

2. I 0-alternativet förordar överstyrelsen i första hand minskad insats av extra personal och minskad ADB-verksamhet. Detta skulle innebära att sekretariatet för studier och långsiktsplanering måste slopas. Överstyrelsen skulle då inte kunna fullgöra sin uppgift att leda och samordna långsiktsplaneringen inom det ekonomiska försvaret. Återgång till manuell rutin skulle bli nödvändig.

3. Med hänsyn till den ökade arbetsbelastningen inom de olika byråerna behövs en förstärkning med två byrådirektörer, en byråsekreterare och en assistent (+ 281 000 kr.).

4. Genom byte av tjänster och överflyttning av medel från expensanslaget till löner kan dataenheten permanentas.

5. För ökad forskning och försöksverksamhet på gengasområdet behövs ytterligare medel (+ 150 000 kr.).

6. Medelsförstärkning behövs vidare för bl. a. ökad och utvecklad dataverksamhet (+ 140 000 kr.) samt för utgifter i övrigt (+ 65 000 kr.).

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 8 688 000 kr. Därvid har jag bl. a. beräknat medel för att höja beredskapen på energisektorn, främst i samband med s. k. fredskriser, genom förstärkning av bränslebyrån med en byrådirektör och en byråsekreterare (+ 153 500 kr.) samt för ökad forskning på gengasområdet (+ 100 000 kr.).

Överstyrelsen har sedan flera år haft till uppgift att redovisa bedömda produktivitets- och effektivitetsvinster av styrelsens interna datasystem. Dessa vinster har enligt min uppfattning inte klarlagts i tillräcklig grad varför jag inte kan förorda att dataverksamheten organiseras i en särskild enhet. Den utveckling av teknologin på informationsbehandlingsområdet som pågår kan komma att dels innebära lösningar som ger effektivitetsvinster till sänkta kostnader, dels överföra delar av beräkningsarbetet direkt till informationsanvändarna.

Kungl. Maj:t utfärdade den 14 december 1973 kungörelse (1973:1080) om ransonering av flytande bränsle, m. m. Enligt kungörelsen skall en nämnd, bränslenämnden, ansvara för ransoneringen i den mån det ej ankommer på annan myndighet. Bränslenämnden är knuten till överstyrelsen. Jag förordar att kostnaderna för nämnden under innevarande och nästkommande budgetår bestrids från detta anslag under en av Kungl. Maj:t i staten för överstyrelsen uppförd särskild anslagspost. Underlag för beräkning av kostnaderna för nämnden föreligger f. n. inte.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Överstyrelsen för ekonomiskt försvar* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 8 688 000 kr.

F 2. Ersättning för beredskapslagring m. m.

1972/73	Utgift	82 235 752
1973/74	Anslag	77 139 000
1974/75	Förslag	76 385 000

Från anslaget bestrids utgifter för beredskapslagring m. m. med så stort belopp som erfordras för balans i driftstaten för fonden för beredskapslagring, överstyrelsens för ekonomiskt försvar delfond samt för balans i driftstaten för förrädsfonden för ekonomiskt försvar.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Överstyrelsen	Dep.chefen
1. Personalkostnader, inklusive lönekostnadspålägg	1 567 000	+ 260 000	+ 120 000
2. Övriga omkostnader	1 136 000	+ 312 000	+ 143 000
Därav reseersättningar (även för utrikes resor)	(116 000)	(+ 17 000)	(+ 6 000)
Del i central administration	(1 020 000)	(+ 295 000)	(+ 137 000)
3. Hyror och lagringskostnader	4 256 000	+ 9 287 000	+1 008 000
4. Lagringsförluster	1 000 000	of.	of.
5. Övriga lagringskostnader	8 910 000	-- 573 000	-- 2 818 000
6. Ränta på fondkapital	60 270 000	+ 6 650 000	of.
7. Underskott på förrådsfonden	--	+ 793 000	+ 793 000
	77 139 000	+16 729 000	-- 754 000

Överstyrelsen för ekonomiskt försvar

På kapitalbudgeten begärs en ökning med 95 milj. kr. för ökad lagring bl. a. av koks, läkemedel, gasbensin och textila råvaror.

1. Löneomräkning 122 000 kr. Lönekostnaderna för affärsbyråns personal belastar i sin helhet driftstaten. Personalen behöver förstärkas med två assistenter och en förrådsmästare (+ 138 000 kr.).

2. Medelsförstärkning behövs för resor (+ 17 000 kr.).

3. Behov av medel för hyror och lagringskostnader ökar dels genom prisomräkning (+ 225 000 kr.), dels genom redan inträdd lagerökning (+ 408 000 kr.) och dels genom yrkad lagerökning (+ 179 000 kr.). För att erlagga hyror till förrådsfonden behövs extra medel (+ 650 000 kr.). Genom uppsägning av hyreskontrakt m. m. reduceras hyreskostnaderna (- 175 000 kr.). I särskild skrivelse har överstyrelsen begärt medel för engångshyra för två skyddade anläggningar för eldningsolja (+ 8 000 000 kr.).

4. Lagringsförluster på grund av kvalitets- och kvantitetsförluster beräknas till oförändrat belopp.

5. Trots ökade transport- och hanteringskostnader reduceras övriga lagringskostnader genom bortfall av dispositionsbegränsning m. m. (- 573 000 kr.).

6. Medelsförstärkning behövs för räntekostnader (+ 6 650 000 kr.) för den ökning av fondkapitalet som begärs.

7. Medel erfordras för att täcka underskott på preliminär stat för förrådsfonden för ekonomiskt försvar (+ 793 000 kr.).

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 76 385 000 kr. Jag har därvid beräknat medel bl. a. för en förrådsmästare och en förrådsman (1) samt för lager av koks, gasbensin och textilier.

Kungl. Maj:t ändrade den 5 juni 1972 bestämmelserna för förvaltningen av överstyrelsens för ekonomiskt försvar delfond av Fonden för beredskapslagring. På posten Räkta på fondkapitalet bokfördes tidigare även räntan på föreslagen kapitalökning för investeringar. Enligt de nya bestämmelserna skall i fortsättningen endast räntan på kapitalbehållningen på delfonden vid budgetårets ingång bokföras. För budgetåret 1974/75 beräknas därför en oförändrad ränta (6).

I detta sammanhang vill jag anmäla att Kungl. Maj:t den 28 december 1973 föreskrev att den rörliga kredit som ställts till Kungl. Maj:ts förfogande (prop. 1970:1 bil. 12, SU 1970:10, rskr 1970:10) att användas under vissa förutsättningar, fick disponeras av överstyrelsen för ekonomiskt försvar för inköp av oljeprodukter intill ett belopp av högst 300 milj. kr. Slutlig ställning har ännu inte tagits till hur kostnader på grund av utnyttjandet av krediten samt eventuella förluster i samband därmed skall täckas. Om det befinns lämpligt bör det kunna ske genom belastning av detta anslag.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Ersättning för beredskapslagring m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 76 385 000 kr.

F 3. Täckande av förluster på grund av kreditgarantier i beredskapssyfte till teko-, sko- och garveriindustrierna

1973/74	Anslag	500 000
1974/75	Förslag	500 000

Från anslaget bestrids utgifter för att täcka förluster på grund av statsgarantier för lån till teko-, sko- och garveriindustrierna (prop. 1972:127, FöU 1972:25, rskr 1972:325).

Statsgaranti beviljas enligt särskilda av Kungl. Maj:t den 15 december 1972 meddelade föreskrifter.

Överstyrelsen för ekonomiskt försvar

Kreditgarantier har ännu ej lämnats, varför några förluster inte har uppstått. Anslaget bör uppföras med oförändrat belopp.

Departementschefen

På kapitalbudgeten under Fonden för låneunderstöd, Lån till teko-, sko- och garveriindustrierna, föreslås att 25 milj. kr. anvisas för budgetåret 1974/75. Detta innebär att den för innevarande budgetår beviljade garantiramen bör vidgas från 27,5 milj. kr. till 40 milj. kr för budgetåret 1974/75. Anslaget för förlusttäckning för nästa år tas upp med oförändrat 500 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. medge att för budgetåret 1974/75 ramen för statlig kreditgaranti för lån till teko-, sko- och garveriindustrierna vidgas till sammanlagt 40 000 000 kr.
2. till *Täckande av förluster på grund av kreditgarantier i beredskapssyfte till teko-, sko- och garveriindustrierna* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 500 000 kr.

KAPITALBUDGETEN

V: Fonden för låneunderstöd

V:6 Lån till utbyggnad av oljelagringen

1972/73	Utgift	10 770 923	Reservation	1 820 990
1973/74	Anslag	11 500 000		
1974/75	Förslag	11 500 000		

Från förslaget bestrids statens kostnader för beredskapslagring av olja enligt riktlinjer, som godkänts av riksdagen.

1970-1976 års oljelagringsprogram

Efter förslag av Kungl. Maj:t godkände 1969 års riksdag riktlinjer för utbyggnad av beredskapslagringen av olja under sjuårsperioden 1970-1976 (prop. 1969:136, BeU 1969:66, 2 LU 1969:86, rskr 1969:398 och 375). De fastställda riktlinjerna innefattar förutom ett program för en totalt sett ökad lagring av de produkter, som tidigare lagrats, dvs. bensin, fotogen, motorbrännolja och eldningsolja även gasol. Vissa mängder av de lagrade produkterna skall förvaras i skyddade eller särskilt lokaliserade anläggningar. Till finansieringen av kostnaderna för denna lagring skall staten bidra med ca 11,5 milj. kr. för år. Bidraget, som avser merkostnaderna för skyddad och lokaliserad lagring, skall utgå i form av ränte- och amorteringsfria lån till de lagringskyldiga.

Oljeavgifter

Influtna oljeavgifter jämlikt förordningen (1957:344) om oljeavgift m. m. uppgick under budgetåret 1972/73 till 41 687 kr.

Överstyrelsen för ekonomiskt försvar

Styrelsen hemställer, att för budgetåret 1974/75 anvisas ett investeringsanslag av 11,5 milj. kr. för att genomföra det av 1969 års riksdag beslutade oljelagringsprogrammet för perioden 1970-1976.

Departementschefen

För det av 1969 års riksdag beslutade oljelagringsprogrammet beräknar jag ett medelsbehov för statliga lånebidrag för budgetåret 1974/75 av 11,5 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen
att till *Lån till utbyggnad av oljelagringen* för budgetåret
1974/75 anvisa ett investeringsanslag av 11 500 000 kr.

V:7. Lån till teko-, sko- och garveriindustrierna

1972/73	Utgift	—	Reservation	25 000 000
1973/74	Anslag	30 000 000		
1974/75	Förslag	25 000 000		

Från anslaget bestrids kostnader för de amorterings- och räntefria lån som av beredskapsskäl lämnas till teko-, sko- och garveriindustrierna (prop. 1972:127, FöU 1972:25, rskr 1972:325). Lån beviljas enligt särskilda av Kungl. Maj:t den 15 december 1972 meddelade föreskrifter.

Överstyrelsen för ekonomiskt försvar

Produktionskapaciteten hos landets bomullsspinnerier och bomullsväverier ligger väsentligt under den nivå som erfordras för försörjning i ett beredskapsläge. Överstyrelsen har därför prioriterat ansökningar från företag inom bomullssektorn.

En undersökning av företagens investeringsplaner för övriga berörda branscher har visat att investeringsbehoven är avsevärt större än vad som tidigare beräknats. Nuvarande medelstildelning medger således inte stöd i nämnvärd omfattning till övriga sektorer inom beklädnadsbranschen och inte heller till bomullsindustrin för dess planerade följdinvesteringar under de närmaste åren. Överstyrelsen har därför hemställt om en investeringsram på sammanlagt 90 milj. kr. utöver redan anslagna medel. För budgetåret 1974/75 beräknar överstyrelsen ett medelsbehov av 30 milj. kr.

Departementschefen

Jag avser att senare denna dag vid anmälan av ärende på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1973/74 behandla frågan om en investeringsram för avskrivningslån till teko-, sko- och garveriindustrier.

Jag beräknar ett medelsbehov för statliga lånebidrag för budgetåret 1974/75 av 25 milj. kr. och hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen
att till *Lån till teko-, sko- och garveriindustrierna* för budgetåret
1974/75 anvisa ett investeringsanslag av 25 000 000 kr.

V:8 Lån till investeringar för kommersiell service i glesbygd

1973/74 Anslag 500 000

1974/75 Förslag 1 000 000

Från anslaget bestrids utgifter för investeringsstöd i form av avskrivnings- och investeringslån enligt kungörelsen (1973:608) om statligt stöd till kommersiell service i glesbygd. Lånen beviljas av konsumentverket, som vid prövningen av stödärenden bistås av en till verket knuten rådgivande nämnd, glesbygdsnämnden.

Konsumentverket

Konsumentverket saknar f. n. förutsättningar att närmare bedöma storleken av det framtida anslagsbehovet. Tillgängligt material tyder emellertid på att investeringsstödet på sikt behöver betydligt utökas. Verket föreslår, att anslaget räknas upp till 1 000 000 kr.

Departementschefen

Jag ansluter mig till verkets bedömning och hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Lån till investeringar för kommersiell service i glesbygd* för budgetåret 1974/75 anvisa ett investeringsanslag av 1 000 000 kr.

VIII: Fonden för beredskapslagring**Överstyrelsens för ekonomiskt försvar delfond****VIII:1. Lagring för beredskapsändamål**

1972/73	Utgift	18 476 216	Reservation	80 569 943
1973/74	Anslag	26 000 000		
1974/75	Förslag	46 000 000		

Fonden för beredskapslagring inrättades genom beslut av Kungl. Maj:ten den 27 maj 1970. På fonden redovisas den beredskapslagring som handhas av statens jordbruksnämnd och överstyrelsen för ekonomiskt försvar.

Överstyrelsen för ekonomiskt försvar

Inom väsentliga delar av de varuområden som ingår i överstyrelsens lagringsverksamhet har genomförts revideringar av försörjningsplanläggningen. Mot bakgrund härav yrkar styrelsen ökade fondmedel.

1. För ökad kokslagring föreslår överstyrelsen att 10 milj. kr. anvisas på tilläggsstat I för innevarande budgetår samt att ytterligare 20 milj. kr. för detta ändamål ställs till förfogande budgetåret 1974/75.

2. Förstärkningen av beredskapen inom läkemedelsområdet bör fullföljas och härför bör anvisas 11,5 milj. kr.

3. För inköp av aluminiumoxid m. m. bör fonden ökas med 11,5 milj. kr.

4. Styrelsen föreslår att medel för inköp av gasbensin anvisas med 22 milj. kr.

5. Det är angeläget att medel ställs till förfogande för inköp av textila råvaror till ett belopp av 12 milj. kr.

6. För vissa andra försörjningsviktiga varor, såsom fotokemikalier, vattenreningsmedel och koksalt begärs sammanlagt 6 milj. kr.

7. På tilläggsstat I för innevarande budgetår bör 2 milj. kr. ställas till förfogande för inköp av flygbensin och transformatorolja.

Departementschefen

Den utökade beredskapslagring jag här föreslår avser i första hand sådana energiråvaror som är känsliga för importstörningar. Därutöver föreslås en fortsatt ökad lagring av textila råvaror i enlighet med riksdagens beslut rörande försörjningen på beklädnadsområdet (prop. 1972:127, FöU 1972:25, rskr 1972:325).

Under anslaget beräknar jag 10 milj. kr. för ökad kokslagring (1), 22 milj. kr. för lagring av gasbensin (4) samt 12 milj. kr. för utökad lagring

av textila råvaror m. m. (5). Slutligen beräknar jag 2 milj. kr. för inköp av flygbensin och transformatorolja (7).

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Lagring för beredskapsändamål* för budgetåret 1974/75
anvisa ett investeringsanslag av 46 000 000 kr.

IX: Diverse kapitalfonder**Förrådsfonden för ekonomiskt försvar****IX: 7. Förrådsanläggningar m. m.**

1972/73	Utgift	5 077 490	Reservation	3 439 638
1973/74	Anslag	5 400 000		
1974/75	Förslag	69 200 000.		

Förrådsfonden för ekonomiskt försvar inrättades genom beslut av Kungl. Maj:t den 3 juni 1965. Nya bestämmelser för denna fond utfärdades av Kungl. Maj:t den 29 juni 1973. På fonden redovisas de förrådsanläggningar m. m. som uppförs eller förvärvas och förvaltas av överstyrelsen för ekonomiskt försvar.

Överstyrelsen för ekonomiskt försvar

1. Överstyrelsen har upprättat en reviderad försörjningsplan för flygdrivmedel. För att kunna påbörja anläggningsarbetena för en fjärde skyddad lagringsanläggning för flygdrivmedel under budgetåret 1974/75 erfordras ett investeringsanslag av 4 milj. kr.

2. För att påbörja utbyggnaden av en skyddad lagringsanläggning för gasol ingående i det av 1969 års riksdag fastställda oljelagringsprogrammet 1970–1976 har för budgetåren 1972/74 anvisats sammanlagt 6,5 milj. kr. För arbetenas planerliga bedrivande erfordras för budgetåret 1974/75 en medelsanvisning av 5 milj. kr.

3. Från anslaget bestrids sedan budgetåret 1969/70 kostnader för anskaffning och förrådsuppläggning av fältledningsmateriel för civila, skyddade oljelagringsanläggningar. För kringgångstransporter vid kommunikationsavbrott över vattendrag är det angeläget att disponera lättare rörmateriel än som ingår i de nuvarande fältledningsförråden. Till anskaffning av en första förrådsenhet föreslår överstyrelsen att för budgetåret 1974/75 anvisas 600 000 kr.

4. Medel har yrkats för ökad beredskapslagring av vissa varor. Under förutsättning att medel beviljas måste ytterligare utbyggnad av lagringsutrymmen ske. För detta ändamål beräknar överstyrelsen ett belopp av ca 10 milj. kr.

5. Till utbyggnad av lager för råolja i enlighet med riksdagens beslut behövs för budgetåret 1974/75 60 milj. kr.

6. 12 milj. kr. yrkas även för en skyddad anläggning för eldningsolja under förutsättning att yrkade medel på anslaget F 2. Ersättning för beredskapslagring m. m. inte ställs till förfogande för engångshyra av en motsvarande anläggning.

Departementschefen

Under anslaget beräknar jag 4 milj. kr. för att påbörja utbyggnaden av en skyddad anläggning för flygdrivmedel (1), 5 milj. kr. för att fortsätta arbetet med den skyddade anläggningen för lagring av gasol (2) samt 200 000 kr. för ytterligare utbyggnad av lagringsutrymmen.

I propositionen 1973:194 angående beredskapslagring av råolja m. m. (FöU 1973:27, rskr 1973:366) anförde jag att investeringar i anläggningar för råoljelagringen borde föras upp under förrådsfonden för ekonomiskt försvar. För budgetåret 1974/75 beräknar jag 60 milj. kr. för uppförande av sådana anläggningar.

Jag förordar att medel för nästa budgetår anvisas enligt följande investeringsplan och anslagsberäkning.

Investeringsplan (1 000-tal kr.)

Byggnadsobjekt	Kostnadsram		Medelförbrukning			Byggstart	Färdig- ställande mån./år
	1/4 1972	1/4 1973	Faktisk	Beräknad för			
			t. o. m. 1972/73	1973/74	1974/75		
Uppförande av flygdriv- medelsanläggning	--	16 000	--	--	4 000	10/74	10/77
Uppförande av anläggning för gasol	15 000	15 000	--	6 500	5 000	12/73	12/76
Uppförande av div. lag- ringsutrymmen	--	--	--	--	200	10/74	2/75
Uppförande av råoljeanlägg- ningar	--	198 300	--	--	60 000	9/74	10/77

Anslagsberäkning (1 000-tal kr.)

Medelstillgång	Beräknad medelförbrukning		
Behållning 1973-07-01	3 440	1973/74	8 840
Anslag för 1973/74	5 400	1974/75	69 200
Anslag för 1974/75 (förslag)	69 200		
	78 040		78 040

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen
att till *Förrådsanläggningar m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa
ett investeringsanslag av 69 200 000 kr.

Vad föredragande sålunda med instämmande av statsrådets
övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Margit Edström

Register

Sid.

1 Översikt

DRIFTBUDGETEN

A. Handelsdepartementet m. m.

14	Handelsdepartementet	6 240 000
15	Kommittéer m. m.	2 000 000
15	Extra utgifter	100 000
15	Krigsmaterielinspektionen	196 000
16	Kostnader för nordiskt samarbete	200 000
16	Nordiska ministerrådssekretariatet	*1 145 000
		9 881 000

B. Främjande av utrikeshandeln m. m.

17	Sveriges exportråd	3 300 000
18	Handelssekreterare	15 467 000
22	Exportfrämjande åtgärder	5 350 000
24	Svenska handelskamrar i utlandet m. m.	1 209 000
28	Svenska turisttrafikförbundet	7 449 000
30	Exportfrämjande åtgärder för teko-industri samt manuellt arbetande glasindustri	7 200 000
34	Täckande av förluster på grund av garantier för lån till teko-industri samt manuellt arbetande glasindustri	450 000
35	Exportfrämjande åtgärder för möbelindustri, snickeri-industri m. fl.	800 000
36	Exportfrämjande åtgärder för sko- och garveriindustri	700 000
36	Svenska slöjdföreningen	390 000
		42 315 000

C. Kommerskollegium m. m.

37	Kommerskollegium	9 157 000
38	Bidrag till vissa internationella byråer m. m.	453 000
39	Kostnader för vissa nämnder m. m.	53 000
		9 663 000

D. Pris-, konkurrens- och konsumentfrågor

40	Marknadsdomstolen	769 000
41	Näringsfrihetsombudsmannen	1 782 000
42	Konsumentombudsmannen	2 331 000
44	Statens pris- och kartellnämnd	15 279 000
45	Konsumentverket:	
50	Förvaltningskostnader	14 774 000
54	Forskning m. m.	1 500 000
54	Allmänna reklamationsnämnden	2 042 000
55	Bidrag till kommersiell service i glesbygd m. m.	2 500 000
		40 977 000

* Anslaget förs i avvaktan på särskild proposition upp med oförändrat belopp.

Sid.

E. Patent- och registreringsverket m. m.

58	Patent- och registreringsverket	41 318 000
69	Särskilda kostnader för förenings- m. fl. register	4 500 000
		45 818 000

F. Ekonomiskt försvar

70	Överstyrelsen för ekonomiskt försvar	8 688 000
72	Ersättning för beredskapslagring m. m.	76 385 000
74	Täckande av förluster på grund av kreditgarantier i beredskapsyfte till teko-, sko- och garveriindustrierna	500 000
		85 573 000

Summa för driftbudgeten 234 227 000

KAPITALBUDGETEN**V. Fonden för låneunderstöd**

76	Lån till utbyggnad av oljelagringen	11 500 000
77	Lån till teko-, sko- och garveriindustrierna	25 000 000
78	Lån till investeringar för kommersiell service i glesbygd	1 000 000
		37 500 000

VIII. Fonden för beredskapslagring

79	Överstyrelsens för ekonomiskt försvar delfond: Lagring för beredskapsändamål	46 000 000
----	---	------------

IX. Diverse kapitalfonder

81	Förrådsfonden för ekonomiskt försvar Förrådsanläggningar m. m.	69 200 000
----	---	------------

Summa för kapitalbudgeten 152 700 000

Totalt för handelsdepartementet 386 927 000

Arbetsmarknadsdepartementet

Översikt

Till arbetsmarknadsdepartementet hör frågor om arbetsmarknad, arbetsmiljö, invandring och svenskt medborgarskap samt regional utvecklingsplanering och regionalpolitiskt stöd.

Inom arbetsmarknadspolitiken har insatserna under senare år inriktats särskilt på att bereda svårplacerade sysselsättning, att stärka anställningstryggheten och att förbättra stödet till arbetslösa. De lagar om anställningsskydd och om vissa anställningsfrämjande åtgärder som antogs av höstrikdagen innebär en bättre grund för åtgärder som gynnar utsatta grupper på arbetsmarknaden. I årets budgetförslag följs dessa insatser upp med ytterligare förstärkning personalmässigt och tekniskt av såväl den allmänna som den mera speciellt inriktade förmedlingsverksamheten.

Riksdagen beslutade under år 1973 om åtgärder för att skapa en bättre arbetsmiljö och tillförsäkra de anställda ett ökat inflytande över dessa frågor på den egna arbetsplatsen. För ett kraftfullt genomförande av besluten begärs nu ytterligare resurser till arbetarskyddsstyrelsen och yrkesinspektionen. Arbetsmiljöutredningen fortsätter sitt arbete som kommer att mynna ut i förslag till en ny lag om arbetsmiljön.

Statsmakternas beslut våren 1973 om den fortsatta regionalpolitiska stödverksamheten under femårsperioden 1973/74—1977/78 ger möjligheter till betydande tillskott av arbetstillfällen inom det allmänna stödområdet. En fortsatt regional utvecklingsplanering, länsplanering 1974, pågår.

Arbetsmarknad

Under senare delen av år 1972 förbättrades konjunkturen märkbart. Förbättringen gav inte omedelbar effekt på arbetsmarknaden. Efterfrågan på yrkesutbildad arbetskraft ökade visserligen något, men främst exportindustrin kunde öka sin produktion inom ganska vida gränser genom att bättre utnyttja den redan befintliga kapaciteten, som under konjunkturavmattningen hade bibehållits på en relativt hög nivå.

Under år 1972 minskade antalet personer som berördes av varsel kraftigt jämfört med närmast föregående år. Detta var för arbetskraftens del den första indikationen på en konjunkturuppgång. Minskningen har fortsatt år 1973. Den är mest påtaglig inom metallindustrin.

Under loppet av år 1973 tog sig konjunkturuppgången alltmer uttryck också i ökad efterfrågan på arbetskraft. Denna tendens var en följd av framför allt den fortsatta förmånliga utvecklingen inom exportindustrisektorn. Utvecklingen blev emellertid under det senaste året mer positiv också inom hemmamarknadsindustrin. Den ökade efterfrågan har i några regioner medfört brist på viss yrkeskunnig arbetskraft.

Efterfrågeutvecklingen visade samma positiva tendenser i konjunkturbarometerundersökningarna, där andelen företag som uppger sig ha brist på viss arbetskraft ökade under år 1973. I första hand redovisas brist på yrkesarbetare. Att antalet kvarstående lediga platser ökade betydligt kraftigare än totalantalet lediganmälda platser kan tyda på växande svårigheter att rekrytera den efterfrågade arbetskraften. Platserna har således kommit att stå obesatta längre tid. Utvecklingen framgår av följande tabell.

Antal anmälda lediga platser per månad resp. kvarstående lediga platser vid månadens mitt, kvartalsgenomsnitt

Tidsperiod	1970		1971		1972		1973	
	Anm. lediga platser	Kvarst. lediga platser	Anm. lediga platser	Kvarst. lediga platser	Anm. lediga platser	Kvarst. lediga platser	Anm. lediga platser	Kvarst. lediga platser
1:a kv.	66 700	57 100	52 300	34 800	48 900	25 600	51 000	26 200
2:a kv.	89 800	78 300	70 700	46 900	69 600	41 300	67 300	41 800
3:e kv.	65 300	66 300	52 600	35 900	52 700	34 000	54 300	38 200
4:e kv.	55 600	47 300	51 100	26 400	47 800	25 900		

Sysselsättningen, som har hållits väl uppe under hela lågkonjunkturperioden, ökade markant från tredje kvartalet 1972 till samma kvartal 1973. Antalet sysselsatta kvinnor har ökat kontinuerligt från år 1970. Utvecklingen framgår av följande sammanställning.

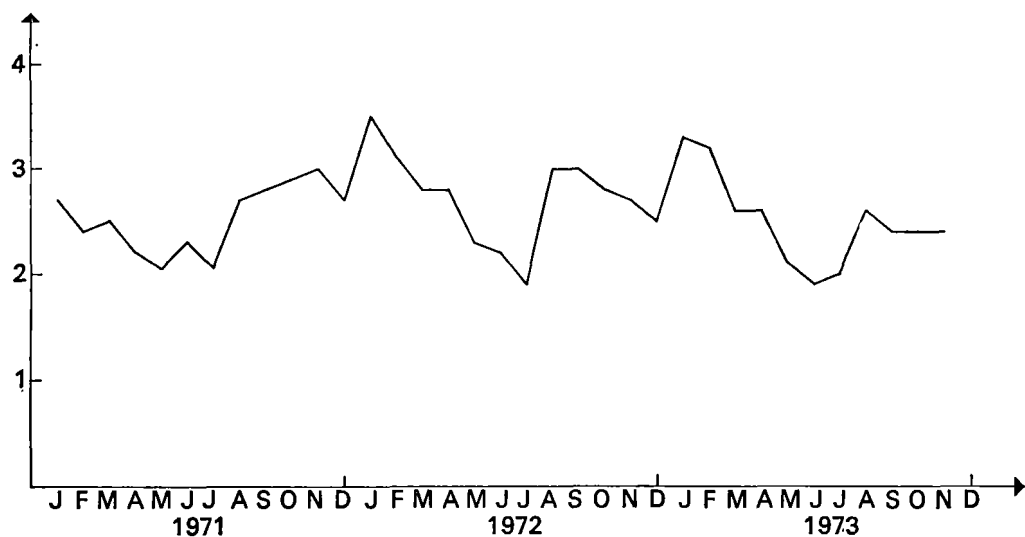
Antalet sysselsatta enligt arbetskraftsundersökningarna (AKU) åren 1970—1973, kvartalsgenomsnitt av månadsdata (tusental)

Tidsperiod	1970	1971	1972	1973
Totalt				
1:a kv.	3 769	3 812	3 808	3 813
2:a kv.	3 857	3 884	3 877	3 863
3:e kv.	3 909	3 894	3 899	3 940
4:e kv.	3 880	3 851	3 866	
Män				
1:a kv.	2 290	2 285	2 262	2 260
2:a kv.	2 336	2 327	2 300	2 289
3:e kv.	2 383	2 348	2 329	2 337
4:e kv.	2 333	2 297	2 290	
Kvinnor				
1:a kv.	1 479	1 527	1 546	1 553
2:a kv.	1 522	1 557	1 577	1 574
3:e kv.	1 526	1 546	1 569	1 603
4:e kv.	1 547	1 554	1 576	

Som nyss sagts hade det förbättrade allmänna konjunkturläget mera märkbar effekt på arbetskraftsefterfrågan först under senare delen av år 1973. Det var också först under andra halvåret 1973 som det förbättrade arbetsmarknadsläget tog sig uttryck i påtagligt lägre arbetslöshetstal än motsvarande tid år 1972.

Arbetslöshetens utveckling enligt arbetskraftsundersökningarna (AKU) framgår av följande diagram.

Arbetslöshet enligt AKU åren 1971—1973

Den bild av arbetslöshetens förändring som arbetsförmedlingens statistik ger överensstämmer relativt väl med den utveckling som kan utläsas ur arbetskraftsundersökningarna. Totalantalet arbetslösa har sålunda även enligt förmedlingsstatistiken legat på en förhållandevis hög nivå alltsedan början av år 1971. Den säsongrensade serien över antalet vid arbetsförmedlingarna anmälda arbetslösa visade också en klar nedgång från september till november 1973.

Den ökade efterfrågan på arbetskraft som har gjort sig gällande avser främst yrkesområden med en hittills klar dominans av män. Nedgången i arbetslösheten avser därför framför allt männen. Inom flertalet yrkesområden med f. n. stor andel kvinnor har efterfrågeökningen varit begränsad. Vidare har de latent arbetssökande kvinnorna kontinuerligt minskat under en längre period samtidigt som de aktivt arbetssökande har ökat i ungefär samma omfattning. Överströmningen från latent arbetssökande till aktivt arbetssökande har alltså fortsatt. Som en följd härav kan en förskjutning i relationen mellan arbetslösa män och arbetslösa kvinnor avläsas såväl i arbetskraftsundersökningarnas statistik som arbetsförmedlingsstatistiken. Andelen kvinnor av det totala antalet arbetslösa har ökat. I oktober 1973 utgjorde arbetslösa kvinnor mer än 46 % av totalantalet arbetslösa i arbetsförmedlingsstatistiken. I många län utgjorde de mer än halva antalet arbetslösa. Ökningen av arbetslösa kvinnor har drabbat åldrarna under 25 år hårdast. Vidare har de icke arbetslöshetsförsäkrades andel av arbetslösheten varit högre för kvinnor än för män.

De nytillträdande på arbetsmarknaden möter alltså betydande svårigheter. Av samtliga personer i arbetskraften i åldern 16—24 år var under senare delen av år 1973 sålunda 5,3 % arbetslösa, medan motsvarande tal för åldersgruppen 25—74 år var 1,9 %. Det är mot bakgrund av dessa förhållanden samt de anpassningsproblem som föreligger som man skall se dels de åtgärder mot ungdomsarbetslösheten som har vidtagits under år 1973, dels de förslag till ytterligare insatser som nu förs fram.

De under år 1973 vidtagna åtgärderna har inriktats direkt på de grupper av arbetskraften som har haft de mest betydande problemen på arbetsmarknaden. Först kan nämnas att arbetsmarknadsutbildning, arkivarbete och halvskyddat arbete har bedrivits i något ökad omfattning. Vidare har stöd i form av den s. k. femkronan lämnats till arbetsgivare som utöver ordinarie rekrytering har anställt och utbildat ungdomar och kvinnor. Särskilda förmedlingsaktiviteter har genomförts för att nå elever i grundskolans och gymnasieskolans avslutningsklasser med information om arbetsmarknad och utbildning. Till förmån för dessa grupper har bestämmelserna om flyttningsbidrag ändrats. Också det särskilda bidrag som har utgått till elever i åldern 18—19 år under viss yrkesorienterande arbetsmarknadsutbildning har varit av be-

tydelse. Det program för åtgärder mot ungdomsarbetslösheten som utarbetades för något år sedan och kompletterades i juni 1973 gav under år 1973 ca 25 000 ungdomar möjlighet till arbete eller utbildning. I programmet har, utom nyss redovisade åtgärder, ingått beredskapsarbeten och praktiktarbeten. Syftet har varit att bl. a. underlätta ungdomarnas övergång från skolan till arbetslivet.

Beredskapsarbetena har med hänsyn till utvecklingen under året kommit att alltmer inriktas mot sektorer där de tidigare inte har praktiserats i nämnvärd omfattning. Nära 8 000 personer sysselsattes sålunda i beredskapsarbeten inom vård-, service- och tjänstesektorn vid mitten av juni 1973.

Riksdagens beslut i december 1973 med anledning av prop. 1973: 165 angående vissa ekonomisk-politiska åtgärder innebär betydande stimulans för de grupper arbetssökande som har problem även under högkonjunktur. Sålunda utökas arkivarbetena och uppskattningsvis 10 000 nya arbetstillfällen skapas inom den kommunala servicesektorn. Vidare innebär åtgärderna betydande stimulans inom byggsektorn dels genom ökade resurser för beredskapsarbeten och ordinarie vägbyggande, dels genom ökat byggande av barnstugor, skolor, reningsverk m. m.

Sysselsättningsstimulansen inriktas framför allt på kvinnor och ungdomar samt på tjänstesektorn och byggsektorn. Genom riksdagsbeslutet kombineras angelägna åtgärder för att förbättra samhällets service med sysselsättningsskapande åtgärder.

De olika medel som arbetsmarknadspolitiken arbetar med har efter hand utvecklats och förfinats. Härigenom och genom andra åtgärder har det blivit möjligt för nya grupper, framför allt kvinnorna, att söka sig ut på arbetsmarknaden. Detta har också skett i betydande utsträckning. Vad som nu träder i förgrunden är behovet att kartlägga sysselsättningsmöjligheterna framdeles inom olika samhällssektorer och härigenom skapa bättre underlag för statsmakternas planering och beslut på sysselsättningspolitikens område. Samtidigt ger en sådan kartläggning en bättre grund för att vidareutveckla arbetsmarknadspolitiken. F. n. övervägs inom arbetsmarknadsdepartementet, vilket material som redan finns som underlag för en sådan kartläggning, i vad mån materialet behöver förbättras eller nytt material tas fram samt hur materialet bör ställas samman för att bäst tjäna sitt ändamål. Vissa åtgärder i detta syfte har vidtagits. Sålunda har anvisningarna för arbetet med länsplanering 1974 kompletterats på några punkter, och bedömningar görs av förutsättningarna att bättre än f. n. samordna den regionala utvecklingsplaneringen och långtidsutredningarna.

Som framgår av det föregående finns det ett betydande antal lediga platser som inte har besatts samtidigt som det finns ett stort antal arbetssökande. En särskild kampanj genomförs därför under år 1974 inom arbetsförmedlingen i samråd med arbetsmarknadens parter för att i

enskilda fall jämka samman arbetsökandes och arbetsgivares krav och önskemål. I enlighet med riksdagens beslut hösten 1973 anställs för denna verksamhet särskild personal med erfarenhet från arbetslivet.

Utöver denna insats av engångsnatur förkligger oberoende av konjunkturläge ett långsiktigt behov att intensifiera den platsförmedlande verksamheten och inte minst arbetet inom anpassningsgrupperna för att underlätta för äldre arbetstagar och handikappade att behålla det arbete de har eller få ny anställning. Av dessa skäl föreslås nu att arbetsförmedlingsorganisationen förstärks personalmässigt. Förstärkningen är motiverad också av behovet att öka insatserna för andra grupper av arbetsökande — framför allt kvinnor och ungdomar — som möter svårigheter på arbetsmarknaden på grund av arbetsgivares attityder eller egen bristande arbetserfarenhet. Delegationen för jämställdhet mellan män och kvinnor har i skrivelse till regeringen föreslagit bl. a. viss försöksverksamhet i syfte att stärka kvinnornas ställning på arbetsmarknaden. Förslag läggs nu fram som tillmötesgåar delegationens önskemål.

Personalen vid arbetsförmedlingarna måste för att kunna lösa sina uppgifter ha tillgång till bl. a. aktuell och utförlig information om lediga arbetstillfällen. För att förmedlingarna skall kunna svara upp mot nuvarande och framtida krav i dessa hänseenden bör förutsättningarna att använda modern datateknik i förmedlingsarbetet prövas. Viss försöksverksamhet har redan inletts och medel ställs nu till förfogande för att utvidga verksamheten. Det gäller i första hand en datorassisterad framställning av platslistor. Erfarenheterna från försök i stockholmsområdet visar att denna framställningsmetod kan ge betydande vinster. Vissa förberedande undersökningar kommer vidare att inledas med datorbaserade s. k. söksystem, varigenom ett urval av lediga platser snabbt skall kunna erbjudas en arbetsökande. I anslutning härtill har uppdragits åt AMS att undersöka på vilka vägar man kan åstadkomma en ökad information till arbetsförmedlingarna om tillgängliga platser.

För arbetsmarknadsverkets regionala och lokala organisation föreslås förstärkning med medel motsvarande 290 nya tjänster, varav 35 tjänster för kvalificerade biträden. Härtill kommer medel för en ökning av antalet aspiranter från 110 till 170. Den ökade medelstillsättningen medger således förstärkning av verkets organisation med 350 personer.

Den omstrukturerad av arbetsförmedlingsarbetet som i enlighet med riksdagens beslut har genomförts under år 1973 — innebärande modifierad öppen förmedling — kan bedömas få positiva effekter för stora grupper av arbetsökande. Arbetsförmedlingens ställning och uppgifter har behandlats i en inom inrikesdepartementet upprättad promemoria (Ds In 1973: 3) Principer för förmedlingsverksamheten vid de offentliga arbetsförmedlingskontoren. Promemorian, som har remissbehandlats,

kommer att läggas till grund för nya bestämmelser om förmedlingens uppgifter och inriktning.

Behovet av särskilda arbetsmarknadspolitiska insatser med hänsyn till utvecklingen i fråga om energiförsörjningen nästa budgetår kan inte bedömas f. n. En hög beredskap för snabba åtgärder måste hållas. Budgetförslagen är emellertid utformade utan hänsyn till behov av sådana särskilda insatser.

Arbetsmiljö

Området för arbetsmiljöåtgärder omfattar flertalet frågor som rör samspelet mellan individ, arbete och den närmiljö som en arbetsplats utgör. I arbetsmiljön ingår sålunda arbetarskyddet inkl. företagshälsovården men också de förhållanden i övrigt på arbetsplatserna som har betydelse för den enskildes arbetssituation och trivsel i arbetet, bl. a. anpassningen av arbetsplatser och produktionsprocess till arbetstagarnas förutsättningar. Dessa frågor handläggs fr. o. m. den 1 januari 1974 inom arbetsmarknadsdepartementet, där de har förts samman till en särskild enhet.

F. n. pågår ett omfattande reformarbete inom såväl arbetarskyddets som arbetsmarknadspolitikens ram med inriktning på att skapa ökad trygghet för de anställda och att ge dem ökat inflytande över förhållandena på den egna arbetsplatsen.

Dessa reformer är delar av regeringens politik för arbetslivets demokratisering i vid bemärkelse. Insikten om att en social reformering av arbetslivet är en förutsättning för att företagen över huvud taget skall kunna få arbetskraft har vuxit sig allt starkare inom vida kretsar i vårt land. Hösten 1972 beslutade riksdagen om styrelserrepresentation för löntagarna i företagens styrelser och under år 1973 har medel från allmänna pensionsfonden avsatts för att användas som tillskott till ägarkapital i företagen. Dessutom fattade riksdagen hösten 1973 beslut om omfattande reformer inom arbetarskydds- och anställningstrygghetsområdena. Utredningsförslag från arbetsrättskommittén väntas vid årsskiftet 1974/75. Dessa åtgärder är delar i en omfattande reformpolitik för arbetslivets sociala förnyelse under 1970-talet.

Arbetarskyddet har förstärkts kraftigt under de senaste åren. Under innevarande budgetår tillförs såväl arbetarskyddsstyrelsen som yrkesinspektionen avsevärda personalförstärkningar. Utbyggnaden följs nu upp med förslag om ytterligare resurser. För att främja en samordnad inriktning av de statliga arbetarskyddsorganens verksamhet har arbetsmedicinska institutet integrerats i arbetarskyddsstyrelsen. Den statliga forskningsorganisationen på arbetarskyddsområdet förstärks genom en arbetsmedicinsk filial i Umeå.

Skyddsorganisationen på arbetsplatserna har fått betydligt ökade befogenheter. Skyddsombud skall nu i ökad omfattning utses också vid

mindre arbetsställen. Systemet med regionala skyddsombud byggs ut. Skyddskommittéernas uppgifter vidgas och kommittéerna får en central ställning inom det lokala arbetarskyddet i företagen. Kommittéerna skall planera och övervaka hela skyddsarbetet på arbetsplatserna, inte minst företagshälsovården. Skärpta regler har också införts angående prövning från arbetsmiljösynpunkt redan på planeringsstadiet vid utformningen av arbetslokaler m. m. Skyddsombuden och skyddskommittéerna skall medverka vid denna planering. Arbetsmarknadens parter ansvarar för att skyddsombud, arbetsledare och annan berörd personal får erforderlig utbildning. För denna utvidgade och förbättrade utbildning utgår bidrag från arbetarskyddsfonden som tillförs ökade medel genom att arbetarskyddsavgiften höjdes den 1 januari i år.

Yrkesinspektionen omorganiseras och förstärks bl. a. genom kraftiga personalförstärkningar och genom en ökning av antalet distrikt. Till yrkesinspektionen har också knutits särskilda nämnder med beslutanderätt. Arbetsmarknadens parter är representerade i nämnderna.

När det gäller att anpassa befintliga arbetsplatser till arbetstagarnas förutsättningar står ett flertal medel till förfogande. De har förstärkts under de senaste åren. Särskilt anpassningsgrupperna som bildas fortlöpande bidrar till att intensiviera verksamhet med anpassning av arbetet och arbetsmiljön så att de bättre skall svara mot handikappades och äldres möjligheter att göra en insats i arbetslivet. Antalet anpassningsgrupper hade den 1 juli 1973 stigit till ca 3 700. Bland de arbetshjälpmedel som står till anpassningsgruppernas förfogande kan nämnas bidrag till arbetsbiträde, särskilda anordningar på arbetsplatsen och speciella arbetstekniska hjälpmedel samt bidrag och lån till motorfordon för handikappade. Åtgärder av denna typ hör till de viktigaste medlen för att öka möjligheterna för handikappade och äldre att erhålla eller behålla arbete i öppna marknaden. Hit hör också rehabiliterings- och stödåtgärder i form av arbetsprövning, arbetsträning och anpassningskurser som syftar till att göra berörda arbetstagare bättre skickade för olika yrkes- och arbetsuppgifter. Verksamheten med bidrag till arbetsbiträde och särskilda anordningar på arbetsplatsen m. m. har ökat under budgetåret 1972/73. Som ett resultat av anpassningsgruppernas arbete väntas behovet av särskilda anordningar på arbetsplatserna även framdeles komma att snabbt öka. Höjda medelsramar och förbättrade bidragsvillkor medger en fortsatt snabb expansion av verksamheten i takt med behovsutvecklingen. Bidrag eller lån till motorfordon i syfte att göra det möjligt för den handikappade att förflytta sig mellan bostad och arbetsplats eller skola har under senare år lämnats till ca 2 000 personer per år. Förslag läggs fram om höjda bidrag till driften av avdelningar för arbetsprövning och arbetsträning. Antalet platser i anpassningsundervisningen föreslås väsentligt utökad. Förutsättningarna för en effektivisering av rehabiliteringsarbetet kommer att prövas.

Överläggningarna i anpassningsgrupperna leder i regel fram till att lösningar på föreliggande problem uppnås i samförstånd. Om så inte sker kan arbetsmarknadsmyndigheterna med stöd av de lagar om anställningsskydd och vissa anställningsfrämjande åtgärder som riksdagen antog år 1973 lämna arbetsgivaren anvisningar om vilka åtgärder han bör vidta och i sista hand förordna att arbetsgivaren får anställa endast sådan arbetstagare som den offentliga arbetsförmedlingen har anvisat eller godtagit. Anpassningsgruppernas verksamhet kommer att följas upp av en arbetsgrupp inom arbetsmarknadsdepartementet.

Näringshjälp i form av bidrag och lån utgör ett viktigt instrument när det gäller att finna sysselsättnings- och försörjningsmöjligheter för många handikappade och äldre som inte kan få lämpligt arbete på den öppna arbetsmarknaden men kan driva egen verksamhet.

För handikappade arbetstagare som inte kan erhålla eller behålla anställning på den öppna arbetsmarknaden anordnas halvskyddat arbete i det reguljära näringslivet. Skyddad sysselsättning anordnas i form av särskilda beredskapsarbeten, arkivarbete, skyddat arbete och hemarbete.

Antalet platser i dessa verksamhetsformer har ökat väsentligt under 1960-talets senare del och under 1970-talet. För att kompensera för ökade lönekostnader i verksamheten läggs förslag fram om kraftigt höjda driftbidrag till huvudmännen. Inom kort kommer frågan om enhetligt huvudmannaskap och en förbättrad samordning av verkstäder för skyddat arbete, industriella beredskapsarbeten, kontorsarbetscentraler och hemarbete att på nytt utredas. Utredning kommer också att göras beträffande den yrkesrehabiliterande verksamheten.

Invandring och svenskt medborgarskap

Under efterkrigstiden har Sverige fram t. o. m. år 1971 haft en relativt stor årlig nettoinvandring. Denna förbyttes under år 1972 i en nettoutvandring. Ett av skälen härtill torde vara sysselsättningsläget under åren 1971 och 1972. Utvecklingen under åren 1967—1972 framgår av följande sammanställning.

År	Nettoinvandring	Nordbor	Icke-nordbor
1967	12 500	4 600	7 900
1968	16 100	11 900	4 200
1969	45 500	34 900	10 600
1970	52 100	32 400	19 700
1971	7 100	— 3 000	10 100
1972	— 6 700	— 8 600	1 900

Följande tablå visar invandringens omfattning under de första elva månaderna åren 1971—1973. Siffrorna är delvis preliminära.

Tidsperiod	Bruttoinvandring			Nettoinvandring		
	Totalt	Nordbor	Icke-nordbor	Totalt	Nordbor	Icke-nordbor
jan.—nov. 1971	36 700	19 600	17 100	7 400	—2 700	10 100
jan.—nov. 1972	23 900	12 700	11 200	—5 700	—7 800	2 100
jan.—nov. 1973	23 600	12 100	11 500	—5 700	—7 200	1 500

Av tablån kan utläsas att återutvandringen av utlänningar under perioden januari—november 1973 uppgick till 29 300 personer jämfört med 29 600 under motsvarande period år 1972. Bruttoinvandringen har under de båda åren varit i stort sett oförändrad. In- och utvandringen av utlänningar under år 1973 kommer alltså i likhet med förhållandet året dessförinnan att resultera i en betydande nettoutvandring.

Antalet arbetsanmälda utlänningar uppgick i oktober 1973 enligt tillgänglig statistik till drygt 230 000, dvs. omkring 10 000 flera än ett år tidigare trots nettoutvandringen. Det finns anledning att anta att siffrorna inte ger en korrekt bild av det verkliga antalet utlänningar på den svenska arbetsmarknaden. Åtgärder övervägs för att förbättra statistiken.

Under år 1972 beviljades ca 10 300 utlänningar svenskt medborgarskap. Av dessa var ca 6 200 nordbor.

Med anledning av händelserna i Chile under fjolåret har Sverige förklarat sig berett att ta emot sådana personer som i Chile eller vid återvändning därifrån till resp. hemland kunde riskera att utsättas för allvarlig förföljelse. Ca 600 personer har under år 1973 kommit till vårt land inom ramen för erbjudandet. Härutöver har beslut fattats om kollektiv överföring till Sverige av ca 500 flyktingar främst från flyktingläger i Europa. Beslutet omfattar även ett mindre antal socialt handikappade zigenare.

Allteftersom antalet invandrare ökat i vårt land har skärpt uppmärksamhet ägnats invandrarnas behov av stöd vid anpassningen till svenska förhållanden. Sålunda har informationsinsatserna förstärkts genom bl. a. samarbete mellan invandrarverket samt skilda statliga och kommunala myndigheter. Vidare har ett relativt stort antal kommuner inrättat särskilda invandrarbyråer.

Ett viktigt steg för att underlätta invandrarnas anpassning här i landet togs genom riksdagens beslut hösten 1972 och våren 1973 om undervisning i svenska för anställda invandrare (prop. 1972: 100, InU 1972: 27, rskr 1972: 292 och prop. 1973: 53, InU 1973: 15, rskr 1973: 158). Härigenom har invandrare på den svenska arbetsmarknaden genom lagstiftning tillförsäkrats rätt till ledighet och lön vid deltagande i svenskundervisning. Statligt stöd lämnas till undervisning i svenska språket och samhällsinformation för icke-anställda invandrare liksom till undervisning i invandrarbarnens modersmål och stödundervisning i

svenska. Försöksverksamheten med kontaktkurser för hemarbetande invandrarkvinnor har fortsatt.

I fråga om sociala förmåner har invandrarna i huvudsak samma rätt till bl. a. sjukförsäkring, arbetslöshetsförsäkring och studiesociala förmåner som svenska medborgare.

Särskilda medel utgår till kommunala biblioteks inköp av litteratur på invandrarpråk. Också invandrarnas egna organisationer och trosamfund får finansiellt stöd bl. a. via invandrarverket.

Invandrarutredningen har i uppdrag att lägga fram ett samlat program för samhällets olika aktiviteter för invandrarnas anpassning. Utredningens slutbetänkande beräknas föreligga under våren 1974.

Invandrarutredningens förslag i betänkandet (SOU 1972: 83) Tolkservice, Nordisk språkkonvention i fråga om bl. a. utbildning av tolkar och översättare samt ökad översättningsservice åt myndigheter m. fl. har remissbehandlats. I samband med chefens för utbildningsdepartementet anmälan tidigare i dag av anslagsäskandena under åttonde huvudtiteln har förslag lagts fram om utbildning av tolkar. I det följande redovisas ställningstagandet till utredningens förslag om auktorisation av tolkar och översättningsservice åt myndigheter.

Betänkandet (Ds In 1973: 12) Anställningstillstånd för utomnordiska sjömän vid anställning på svenskt fartyg, som har avgetts av en år 1972 tillkallad sakkunnig, har remissbehandlats. Ställningstagandena till förslaget kommer att anmälas inom kort.

Utlänningsutredningens betänkanden (SOU 1972: 84) Flyktingskap med förslag om ändrade regler för flyktings inresa och vistelse i Sverige samt (Ds In 1972: 20) Frihetsberövande enligt utlänningslagen med förslag om vissa ändringar av förvarsinstitutet har tillsammans med betänkandet (SOU 1972: 85) Asyl remissbehandlats. Förslagen bereds nu i arbetsmarknadsdepartementet.

För att ytterligare underlätta flyktingars anpassning i vårt land föreslås att medel anvisas för statsbidrag till Röda Korset för bl. a. rådgivningsverksamhet.

Regional utveckling

Regionalpolitiskt stöd utgår främst i form av lokaliseringsstöd — dvs. investeringsstöd — sysselsättningsstöd och utbildningsstöd.

Med utgången av budgetåret 1972/73 avslutades den treårsperiod för statligt regionalpolitiskt stöd som beslutades av 1970 års riksdag. Ramen för det regionalpolitiska stödet fastställdes för perioden till 1 200 milj. kr. Genom beslut av 1973 års riksdag höjdes ramen till 1 375 milj. kr. Lokaliseringsstöd beviljades under perioden 734 företag med sammanlagt 1 080 milj. kr., varav 217 milj. kr. i lokaliseringsbidrag/avskrivningslån och 863 milj. kr. i lokaliseringslån. Sysselsättningsstöd har utgått med 29 milj. kr. och utbildningsstöd med 173 milj. kr.

Lokaliseringsstödet omfattning och geografiska fördelning under perioden den 1 juli 1965—den 30 juni 1973 vad avser företag inom industrisektorn framgår av följande tabell.

Lokaliseringsstöd till industriföretag under perioden 1.7.1965—30.6.1973

Län (s. k. kommun- blockslän)	Antal företag	Stödets omfattning i 1 000-tal kr			Fördel- ning %	Sysselsättningsökning	
		Bidrag	Län	Summa		Faktisk (t. o. m. 31.12.1972)	Planerad
Uppsala	1	—	930	930	—	7	15
Södermanlands	7	—	11 860	11 860	0,5	16	69
Östergötlands	25	1 952	86 386	88 338	4,3	1 020	1 827
Jönköpings	5	—	15 100	15 100	0,7	337	417
Kronobergs	14	—	11 860	11 860	0,6	110	199
Kalmar	13	3 871	38 247	42 118	2,0	593	779
Gotlands	9	1 540	5 938	7 478	0,4	56	152
Blekinge	2	—	36 000	36 000	1,8	327	845
Kristianstads	3	—	5 000	5 000	0,2	16	65
Malmöhus	4	—	4 283	4 283	0,2	66	25
Hallands	1	—	1 150	1 150	0,1	—	—
Göteborgs och Bohus	18	3 490	31 114	34 604	1,7	529	642
Älvsborgs	66	17 355	121 107	138 462	6,7	1 805	2 827
Skaraborgs	3	—	13 700	13 700	0,7	210	163
Värmlands	130	55 311	215 114	270 425	12,2	2 932	3 722
Örebro	8	—	34 526	34 526	1,7	83	173
Västmanlands	7	—	10 836	10 836	0,5	27	111
Kopparbergs	159	50 622	200 708	251 330	12,2	1 773	2 836
Gävleborgs	88	38 180	134 628	172 808	8,4	1 783	2 252
Västernorrlands	103	69 922	272 516	342 438	16,6	1 828	2 829
Jämtlands	75	40 269	69 403	109 672	5,3	1 375	1 739
Västerbottens	108	79 168	162 266	241 434	11,8	1 983	3 199
Norrbottnens	98	63 171	170 591	233 762	11,4	1 205	1 271
Totalt	947	424 851	1 653 263	2 078 114	100,0	18 081	26 157
Därav:							
Inom stödområdet	778	414 654	1 176 028	1 590 682	77,0	12 813	18 398
Utom ”	169	10 197	477 235	487 432	23,0	5 268	7 759

Utanför stödområdet har stöd lämnats för tag i områden med särskilda sysselsättningsproblem, framför allt vissa områden intill stödområdesgränsen och orter med ensidig näringslivsstruktur.

Det regionalpolitiska stödet har givit betydande tillskott av arbetstillfällen inom det allmänna stödområdet. Inom stora delar av stödområdet har ökad industrissysselsättning bidragit till att vända den trendmässigt negativa utvecklingen. Så är fallet främst i Norrlands kustland. Påtagliga resultat har uppnåtts också genom lokaliseringpolitiska punktinsatser i de inre delarna av skogslänen. Fortsatta och målmedvetna insatser behövs emellertid i åtskilliga områden för att säkra sysselsättningen och för att män och kvinnor skall kunna erbjudas valmöjligheter på arbetsmarknaden. De nya riktlinjer för den regionalpolitiska stödverksamheten som 1973 års riksdag har antagit att gälla

för femårsperioden 1973/74—1977/78 innebär en vidareutveckling av stödet särskilt för de inre delarna av skogslänen. Så t. ex. kan förhöjt lokaliseringarbidrag med 65 % av kostnaderna för investeringar i byggnader inom det inre stödområdet beviljas. Vidare kan i undantagsfall avskrivningslån beviljas industriföretag i det inre stödområdet vid investeringar i maskiner, arbetsredskap och verktyg. Stödverksamheten har även breddats. Kretsen av stödberättigade företag har utvidgats genom att företagsinriktad partihandel och uppdragsverksamhet kan få stöd vid investeringar inom det allmänna stödområdet. Sysselsättningsstöd utgår nu inte bara till industriföretag utan också till företag som bedriver industriliknande verksamhet, industriservice samt företagsinriktad partihandel och uppdragsverksamhet. Vidare har beloppen för sysselsättningsstöd höjts.

För att stärka kvinnornas ställning på arbetsmarknaden läggs förslag fram om att företag som får lån och bidrag i lokaliseringssyfte skall ha skyldighet att anställa både män och kvinnor. Den nya ordningen, som får formen av försöksverksamhet, bygger på förslag från delegationen för jämställdhet mellan män och kvinnor.

Med stöd av riksdagens beslut år 1972 (prop. 1972: 111 bil. 1, InU 1972: 28, rskr 1972: 347) om ett regionalpolitiskt handlingsprogram har Kungl. Maj:t uppdragit åt länsstyrelserna att i samverkan med kommuner och landsting genomföra en fortsatt regional utvecklingsplanering — länsplanering 1974. Kommunernas medverkan i planeringen utökas och informationen direkt till medborgarna om den regionalpolitiska planeringen byggs ut.

Ramen för regionalpolitiskt stöd har för femårsperioden 1973/74—1977/78 fastställts till 2 500 milj. kr., varvid 450 milj. kr. beräknats för lokaliseringarbidrag/avskrivningslån, 325 milj. kr. för utbildningsstöd, 150 milj. kr. för sysselsättningsstöd och 1 550 milj. kr. för lokaliseringarbidrag.

Industricenteranläggningar är i enlighet med beslut av 1973 års riksdag under uppbyggnad i Lycksele och Strömsund.

Genom beslut av 1973 års riksdag byggdes stödet till glesbygderna ut väsentligt. För att centralt följa utvecklingen i glesbygderna har en interdepartemental beredningsgrupp inrättats. Genom denna hålls fortlöpande kontakt mellan berörda departement och samordnas åtgärderna inom glesbygdspolitiken.

Vid sidan av den lokaliseringpolitiska stödverksamheten utgår kreditstöd till den mindre och medelstora industrin genom statens industriverk och företagareföreningarna i form av statliga lånegarantier och lån ur statens hantverks- och industrilånefond. För att tillgodose de mindre och medelstora företagens behov av direktlån från företagareföreningarna anvisade 1973 års riksdag på tilläggsstat I till riksstaten för innevarande budgetår 20 milj. kr. till förstärkning av statens hant-

verks- och industrilånefond. För nästa budgetår föreslås en förstärkning av fonden med 30 milj. kr. för att föreningarnas utlåningskapacitet skall bibehållas.

Inom arbetsmarknadsdepartementet arbetar en expertgrupp med uppgift att försöksvis samordna uppföljningen och bevakningen av statens fordringar i företag som har fått statligt stöd m. m. Gruppen har vidare till uppgift att arbeta fram förslag till åtgärder i enskilda uppföljningsärenden. Genom beslut av 1973 års riksdag har den regionala uppföljnings- och bevakningsverksamheten försöksvis knutits till länsstyrelserna. Redan nu kan konstateras att den intensifierade uppföljningsverksamheten har gett väsentliga resultat, framför allt i samband med finansiella rekonstruktioner och liknande åtgärder i stödföretagen.

Sammanställning

Anslagsförändringarna inom arbetsmarknadsdepartementets verksamhetsområde i förhållande till riksstaten för motsvarande anslag för budgetåret 1973/74 framgår av följande sammanställning (milj. kr.).

	Anvisat 1973/74	Förslag 1974/75	Förändring
DRIFTBUDGETEN			
A. Arbetsmarknadsdepartementet m. m.	21,5	22,4	+ 0,9
B. Arbetsmarknad m. m.	2 750,6	3 208,3	+ 457,7
C. Arbetsmiljö m. m.	617,0	745,5	+ 128,5
D. Invandring m. m.	40,2	39,0	- 1,2
E. Regional utveckling	245,5	241,4	- 4,1
Summa för driftbudgeten	3 674,8	4 256,6	+ 581,8
KAPITALBUDGETEN			
Statens utlåningsfonder	20,0	30,0	+ 10,0
Fonden för låneunderstöd	250,0	265,0	+ 15,0
Summa för kapitalbudgeten	270,0	295,0	+ 25,0
Totalt för arbetsmarknadsdepartementet	3 944,8	4 551,6	+ 606,8

Utdrag av protokollet över arbetsmarknadsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 4 januari 1974.

Närvarande: statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena ANDERSSON, statsråden STRÄNG, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, LUNDKVIST, GEIJER, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON, FELDT, SIGURDSEN, GUSTAFSSON, ZACHRISSON, LEIJON.

Chefen för arbetsmarknadsdepartementet, statsrådet Bengtsson, anmäler de frågor som gäller utgifterna för budgetåret 1974/75 inom arbetsmarknadsdepartementets verksamhetsområde, dock att de på driftbudgeten under punkterna C 3 och D 1—4 upptagna frågorna samt delprogrammet Arbetsmarknadsutbildning under punkten B 1 och programmet Rehabiliterings- och stödåtgärder för svårplacerade under punkten C 4 anmäls av statsrådet Leijon. Föredragandena anför.

DRIFTBUDGETEN *Elfte huvudtiteln*

A ARBETSMARKNADSDEPARTEMENTET M. M.

A 1. Arbetsmarknadsdepartementet

1972/73 Utgift	18 438 523
1973/74 Anslag	19 719 000
1974/75 Förslag	9 925 000

¹ Anslaget A 1. Inrikesdepartementet.

Arbetsmarknadsdepartementet har inrättats fr. o. m. den 1 januari 1974. Huvuddelen av det tidigare inrikesdepartementets uppgifter handläggs nu av det nya arbetsmarknadsdepartementet. Bostadsfrågorna har övertagits av det nybildade bostadsdepartementet. Till arbetsmarknadsdepartementet har från socialdepartementet överförts frågor om arbetarskydd, arbetstid och samarbete inom internationella arbetsorganisationen (ILO). Organisatoriskt indelas arbetsmarknadsdepartementet i fem sakenheter, nämligen arbetsmarknadsenheten, arbetsmiljöenheten, invandrarenheten, lokaliseringsenheten och enheten för regional utvecklingsplanering. Dessutom finns ett planerings- och budgetsekretariat, ett rättssekretariat och ett internationellt sekretariat samt försöksvis en

expertgrupp för att samordna uppföljning och bevakning av statens ekonomiska engagemang hos företag som har fått statligt stöd. Personal-mässigt har departementet 56 handläggare och 36 övrig personal.

	1974/75
Personal	
Handläggande personal	58
Övrig personal	36
	94
Anslag	
Lönekostnader	7 645 000
Regionalpolitiskt utvecklingsarbete m. m.	1 580 000
Reseersättningar	200 000
Expenser	500 000
	9 925 000

Kungl. Maj:t har med stöd av riksdagens bemyndigande (prop. 1965: 65 s. 19, SU 1965: 105, rskr 1965: 295) beslutat inrätta en tjänst för departementsråd i arbetsmarknadsdepartementet. Jag beräknar ytterligare medel för en tjänst som departementssekreterare eller kanslissekreterare och en kanslistjänst.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 9 925 000 kr. För uppföljning och bevakning av statens ekonomiska engagemang hos företag som har fått statligt stöd beräknar jag 500 000 kr. och för regionalpolitiskt utvecklingsarbete 1 580 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Arbetsmarknadsdepartementet* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 9 925 000 kr.

A 2. Kommittéer m. m.

1972/73 Utgift	16 390 532	Reservation	12 100 365
1973/74 Anslag	18 800 000		
1974/75 Förslag	8 615 000		

¹ Inrikesdepartementets kommittéer.

För innevarande budgetår har under anslaget beräknats 2 milj. kr. för sådant forsknings- och utvecklingsarbete som är av betydelse för arbetsmarknadspolitiken. F. n. pågår större undersökningar om de ekonomiska effekterna av omskolning och geografisk rörlighet, om arbetsförmedlingens informationsverksamhet samt den potentiella arbetskraften och arbetskraftsrekryteringen. Jag förordar att för nästa budgetår ett oförändrat belopp på 2 milj. kr. tas upp för detta ändamål.

För övrig utredningsverksamhet räknar jag med ett medelsbehov av 6 615 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen
att till *Kommittéer m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 8 615 000 kr.

A 3. Extra utgifter

1972/73 Utgift	1234 684	Reservation	1213 233
1973/74 Anslag	1200 000		
1974/75 Förslag	200 000		

¹ Avser Inrikesdepartementet.

För budgetåret 1974/75 förordar jag oförändrat anslag. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen
att till *Extra utgifter* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 200 000 kr.

A 4. Internationellt samarbete

1972/73 Utgift	3 100 000
1973/74 Anslag	2 801 000
1974/75 Förslag	3 630 000

En mindre del av anslaget ersätter det under elfte huvudtiteln i riksstaten för innevarande budgetår uppförda reservationsanslaget Bidrag till bestridande av kostnader för vissa internationella kongresser i Sverige. I övrigt ersätter det vissa delar av det under femte huvudtiteln i riksstaten för innevarande år uppförda förslagsanslaget Internationellt socialpolitiskt samarbete.

Från anslaget skall bestridas kostnaderna för Sveriges deltagande i ILO:s verksamhet och för ILO-kommittén. Dessutom bestrids kostnader för sådana internationella kongresser inom arbetsmarknadsdepartementets område, för vilka Sverige åtar sig värdskapet, bl. a. inom ramen för FN-samarbetet.

Sveriges andel i kostnaderna för ILO:s verksamhet, som för år 1973 beräknades till ca 2 603 000 kr., kan för år 1974 beräknas till ca 3 017 000 kr. Den årliga svenska avgiften till ILO betalas för varje kalenderår i två poster, som i regel erläggs i januari och juli under det år bidraget avser. Medelsbehovet för detta ändamål bör för budgetåret 1974/75 beräknas till ca 3 360 000 kr. För ILO-konferenser beräknar jag 170 000 kr. Dessutom bör 100 000 kr. tas upp för eventuella kostnader för sådana internationella kongresser inom arbetsmarknadsdepartementets område, för vilka Sverige kan tänkas åta sig värdskapet.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen
att till *Internationellt samarbete* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 3 630 000 kr.

B ARBETSMARKNAD M. M.

Arbetskraftsutbud och sysselsättning åren 1965—1977

Som en bakgrund till vad jag i det följande kommer att anföra i fråga om behovet av bättre underlag för statsmakternas planering och beslut på sysselsättningspolitikens område lämnar jag först en redogörelse för *dels* arbetskraftsutbud och sysselsättning under åren 1965—1972, *dels* tillgängliga prognoser rörande utvecklingen på dessa områden under de närmaste åren.

Arbetskraftsutbudet åren 1965—1972

Utvecklingen på arbetsmarknaden under 1960-talets senare hälft och början av 1970-talet kännetecknas av en kraftig ökning av antalet personer i arbetskraften och antalet sysselsatta. Flera faktorer har påverkat denna utveckling.

Ett av de mest framträdande dragen i utvecklingen under perioden 1965—1972 är den fortsatta kraftiga ökningen av *antalet kvinnor i arbetskraften*. Den kvinnliga arbetskraften har under perioden ökat med omkring 240 000 personer, varav omkring hälften faller på gruppen kvinnor med barn under sju år. Den senare gruppens relativa arbetskraftstal, dvs. andelen i arbetskraften i procent av samtliga i denna befolkningskategori, har ökat från 36,8 till 53,7 % mellan åren 1965 och 1972. Det är viktigt att notera att de relativa arbetskraftstalen för kvinnor under den senaste konjunkturedgången har fortsatt att öka. Under konjunkturedgången åren 1966—1967 noterades en minskning i dessa tal.

En annan faktor av stor betydelse för arbetskraftsutvecklingen är *immigrationen*. Under här ifrågavarande period har tillskottet till arbetskraften genom nettoimmigration uppgått till 85 000 personer. För år 1972 noteras emellertid en nettoemigration och därmed bröts en utveckling som har kännetecknat 1960-talet. I beräkningarna av immigrationens betydelse för arbetskraftsökningen har antagits samma relativa arbetskraftstal som för befolkningen i sin helhet, något som med stor sannolikhet innebär en underskattning av immigrationens inverkan på arbetskraftstillskottet.

Medan kvinnornas ökade arbetskraftsutbud och nettoimmigrationen har svarat för hela den totala ökningen i arbetskraften under perioden 1965—1972, kan man för den *manliga* befolkningen konstatera en minskning i de relativa arbetskraftstalen. Den manliga arbetskraften har därmed kommit att minska med uppemot 7 000 personer under perioden, trots en befolkningsökning på ca 110 000 inom åldersgrupperna 16—74 år. Nedgången i de relativa arbetskraftstalen gäller främst

de högre åldrarna, dvs. 65 år och däröver, men även åldrarna 55—64 år. Den minskning i de relativa arbetskraftstalen för yngre åldrar som kunde avläsas i början av perioden har under de senaste åren upphört. Detta synes gälla både män och kvinnor. De faktorer som ligger bakom dessa tendenser är i första hand utbildningsexpansionen under 1960-talet, som innebar att större grupper blev kvar i utbildning med minskande arbetskraftstal som följd. Denna tendens synes ha brutits under senare år, vilket innebär att allt fler har anmält sig som arbetssökande i stället för att fortsätta i skolmässig utbildning. Av betydelse i sammanhanget är också att de grupper som har avslutat sin utbildning under 1960-talets senare del har ökat. Nedgången i de äldre männens arbetskraftstal torde delvis kunna hänföras till minskat förvärvsarbete bland pensionärer. En minskad efterfrågan på arbetskraft under den senare delen av perioden torde också ha inverkat. Avgången ur arbetskraften i åldrarna 45—64 år har ökat och därmed också antalet män utanför arbetskraften i dessa åldersgrupper. Antalet män som av olika skäl står utanför arbetskraften har sålunda ökat med 70 000 personer. Till en del torde denna utveckling förklaras av de strukturella förändringarna i näringslivet med åtföljande problem för framför allt de äldre. De avsevärt förbättrade möjligheterna till förtidspensionering för äldre arbetare med tungt arbete torde i detta sammanhang också ha stor betydelse. Trots en betydande ökning av den manliga befolkningen blir slutresultatet för perioden en minskning av antalet män i arbetskraften.

Av väsentlig betydelse för utvecklingen av antalet sysselsatta är *arbetstiden per vecka*. Mellan åren 1965 och 1972 har medelarbetstiden per vecka för de sysselsatta minskat med omkring fyra timmar. Anledningen härtill är inte bara arbetstidsförkortningen, som påverkade arbetstiden under åren 1971 och 1972, utan även den ökande andelen deltid arbetande.

I arbetskraftsundersökningarna (AKU) ingår uppgifter om vad som skulle kunna kallas *potentiella arbetskraftstillgångar*. De grupper som då avses är dels arbetslösa, dels de s. k. latent arbetssökande samt de som har arbetat mindre än 35 timmar under mätveckan men som förklarar att de både kunnat och velat ta mer arbete. Av de nämnda undersökningarna framgår bl. a. att antalet deltid arbetande som vill och kan ta mer arbete har ökat något under de senaste åren. Förändringarna synes ha samband med efterfrågeläget, så att antalet har minskat när efterfrågan har ökat och omvänt. De latent arbetssökande har minskat kraftigt och stabilt över perioden, medan de aktivt arbetslösa har ökat i ungefär samma utsträckning.

Antalet arbetslösa, latent arbetssökande samt deltidarbetande som önskat mer arbete åren 1967 och 1972.

	1967	1972
<i>Arbetslösa</i>		
Män	46 800	59 100
Kvinnor	32 800	48 100
Samtliga	79 600	107 200
<i>Latent arbetssökande</i>		
Män	13 600	16 500
Kvinnor	110 300	80 500
Samtliga	123 900	97 000
<i>Deltidsarbetande</i> som kunnat och velat ta mer arbete		
Män	28 700	27 100
Kvinnor	53 500	64 500
Samtliga	82 300	91 600

Sysselsättningen åren 1965—1972

Mellan åren 1965 och 1972 ökade *antalet sysselsatta* enligt AKU totalt med omkring 165 000 personer. Förändringen innebar en minskning för männen (−48 000) och en kraftig ökning för kvinnorna (+213 000). Ökningen i sysselsättningen totalt sett hänför sig till den första delen av perioden, medan ungefär konstant sysselsättningsnivå redovisas för de tre senaste åren av perioden. För kvinnorna har sysselsättningstalen ökat varje år under perioden med ett undantag (1966—1967).

Andelen *personer med deltidarbete* har ökat i jämn takt under perioden. Ökningen har varit särskilt markant för kvinnorna. Antalet kvinnor med deltidarbete ökade sålunda från år 1965 till år 1972 med drygt 173 000. Antalet heltidsarbetande kvinnor ökade under samma tid med drygt 40 000.

Sysselsättningen i de olika näringsgrenarna. Uppgifter rörande sysselsättningsutvecklingen i de olika näringsgrenarna kan hämtas dels från nationalräkenskaperna, dels från den reviderade och framskrivna versionen av 1970 års långtidsutredning (LU 73). I följande tabell redovisas utvecklingen under 1960-talet samt åren 1970—1972. I tabellen har också intagits tal för åren 1972—1977 enligt den i LU 73 redovisade prognosen.

Systemställningens förändringar i olika näringsgrenar åren 1960—1972 samt prognos för åren 1972—1977 (LU 73).

Näringsgren	Antal sysselsatta (tusental) åren			LU 73
	1960—65	1965—70	1970—72	1972—77
Jordbruk m. m.	-130	- 80	- 18	- 65
Skogsbruk	- 8	- 19	- 17	- 28
Industri	+ 47	- 36	- 37	- 29
El, gas, vatten och avlopp	- 1	± 0	± 0	± 0
Byggnadsverksamhet	+ 53	+ 9	- 26	- 15
<i>Summa varu- och kraftpro- duktion</i>	- 38	-126	- 97	-141
Varuhandel	+ 24	+ 14	- 13	+ 35
Samfärdsel	+ 3	+ 5	+ 3	- 1
Privata tjänster inkl. fastighetsförvaltning	+ 32	+ 26	+ 4	+ 14
Offentliga tjänster	+115	+206	+105	+203
<i>Summa tjänstproduktion</i>	+174	+252	+ 99	+251
Totalt	+136	+126	+ 1	+110

Den kraftiga minskningen av antalet sysselsatta inom *jord- och skogsbruk*, den tydliga förändringen i utvecklingen inom *industri* samt den kraftiga ökningen inom den *offentliga sektorn* är mest utmärkande för utvecklingen under den period som tabellen omfattar. Medan nedgången i sysselsättningen synes avta inom jordbruket ökar den inom skogsbruket. För industrins del inträffade en förändring vid 1960-talets mitt, då sysselsättningen började minska efter att ha ökat under en lång period. En viss återhämtning skedde år 1970 men därefter har nedgången fortsatt. Totalbilden döljer emellertid betydande branschmässiga och regionalt betingade skillnader.

För *byggnadsindustrin* inträdde år 1970 den förändringen i sysselsättningsutvecklingen att en tämligen stabil sysselsättningsökning vändes i en minskning som sedan dess har tilltagit i accelererande takt. För *samfärdsel och varuhandel* redovisas under 1960-talet en viss ökning som emellertid inom varuhandeln övergick i en minskning under 1970-talets första år. *Privata tjänster* har ökat något under hela perioden. För *offentliga tjänster* slutligen redovisas en mycket stark ökning under perioden. Även under 1970-talets två första år med det svaga allmänna efterfrågeläge som då rådde har sysselsättningsökningen inom sektorn fortsatt. De extraordinära arbetsmarknadspolitiska åtgärder som vidtogs under dessa båda år har medverkat till att tillväxttakten har förblivit hög.

Bedömningar för perioden 1972—1977.

I LU 73 har gjorts en avstämning och framskrivning av 1970 års långtidsutredning varvid även arbetskraftsprognosen har reviderats med hänsyn till utvecklingen och övriga förhållanden. När det gäller arbets-

kraftsutbudets förändring görs i LU 73 antaganden som på följande punkter avviker från LU 70.

a) LU 73 antar en lägre immigration (15 000 per år) jämfört med LU 70 (20 000 per år).

b) LU 73 antar en jämfört med LU 70 mer positiv utveckling av de relativa arbetskraftstalen för de yngre åldersgrupperna och en mer negativ utveckling av dessa tal för de äldre åldersgrupperna.

Resultaten av den nya arbetskraftskalkylen ger följande förändringar för perioderna 1970—1975 och 1972—1977.

	Medelfolkmängd		Antal personer i arbetskraften	Antal arbetade timmar/år milj. tim.
	totalt	16—74 år		
1970—1975				
Antal	+ 199 500	+ 94 400	+ 96 900	- 262,26
% per år	0,5	0,3	0,5	- 0,8
1972—1977				
Antal	+ 195 100	+ 79 700	+ 74 000	+ 33,98
% per år	0,5	0,3	0,4	0,1

I kalkylen över arbetskraftsutbudet har någon direkt hänsyn till sambandet mellan utbud och efterfrågan på arbetskraft inte tagits. Inte heller har någon analys gjorts av eventuella skillnader i struktur mellan utbud och efterfrågan på arbetskraft.

I LU 73 antas att produktivitetsoökningen kommer att bromsas upp under resten av 1970-talet. Skälen till detta antagande är bl. a. den väntade fortsatta förskjutningen av sysselsättningen till näringar med lägre produktivitetsoökning (tjänstesektorn). Härtill kommer att den produktivitetshöjande strukturomvandlingen inom industrin har medfört problem som gör att den knappast kan antas fortgå i samma höga takt som under 1960-talet. Vidare måste rationaliseringsarbetet fortsättningsvis bedrivas under större hänsynstagande till arbetsmiljön.

Den bedömning som LU 73 gör för de olika näringsgrenarna för åren 1972—1977 återfinns i den tidigare redovisade tabellen (s. 21) där de procentuella förändringarna har översatts till tusental personer. Utvecklingen i stort som den har varit sedan 1960-talets senare hälft fortsätter enligt prognosen med vissa avvikelser. Inom skogsbruket t. ex. bedöms sysselsättningen minska snabbare än under de båda tidigare femårsperioderna. Nedgången inom byggnadssektorn, som har varit kraftig under åren 1970—1972, bedöms fortsätta om än i något dämpad takt.

För industrin antas produktivitetsoökningen komma att fortsätta i hög takt (7,8 % per år), bl. a. beroende på den outnyttjade reserv som beräknas i utgångsläget (år 1972). Under 1960-talet ökade produktiviteten med ca 8 % per år, och under åren 1970—1972 med 5 % per år.

Samtidigt har man, som redan sagts, pekat på vissa faktorer som gör det troligt att ökningen blir lägre.

Inom industrin i dess helhet skulle produktionen enligt prognoserna öka med 6,7 % per år under perioden 1972—1977. Även denna relativt kraftiga ökning skall ses mot bakgrund av att utvecklingen har varit svag under perioden 1970—1972 (1 % mot av LU 70 antagna 5 % årlig ökning).

Relationen mellan varuproduktion och tjänsteproduktion nådde redan för flera år sedan den punkt där antalet i tjänstesektorn sysselsatta är större än i industrin. Den beräknade produktivitetstegringen inom industrin väntas medföra en fortsatt nedgång i industrissysselsättningen, trots en betydande ökning av produktionen. Industrin torde emellertid även i fortsättningen komma att spela en nyckelroll i den svenska ekonomin. En allt effektivare varuproduktion fungerar i det övergripande perspektivet som en resursskapande faktor i det att den utgör basen för expansion av andra, mer arbetsintensiva näringsgrenar. Härtill kommer industrins betydelsefulla roll i det regionalpolitiska perspektivet. De stimulerande effekterna av en viss ökning av industrissysselsättningen kan väntas vara avsevärt större än effekterna av en lika stor ökning av sysselsättningen inom andra branscher.

Tjänstesektorns beräknade tillväxt sker till största delen inom gruppen offentliga tjänster, där ökningen bedöms bli kraftigare än under perioden 1965—1970. I LU 70 beräknades antalet sysselsatta inom nämnda grupp öka med 185 000 personer under perioden 1970—1975, vilket var 3/4 av den beräknade totala sysselsättningsökningen. Under åren 1970—1972 har antalet sysselsatta personer i offentlig tjänst fortsatt att öka starkt men produktionsökningen har avtagit. För hela den offentliga sektorn var den årliga ökningen i produktion drygt 4 % under perioden 1970—1972 mot nära 6 % för perioden 1965—1970.

Enligt nu gjorda beräkningar för perioden 1972—1977 kommer produktionen av offentliga tjänster att öka med ca 4 % per år. Denna ökningstakt är ungefär oförändrad jämfört med vad som angavs i LU 70. Nedrevideringar av produktionsökningen inom bl. a. utbildningen och försvaret motsvaras sålunda av upprevideringar för socialvården och rättsväsendet.

Arbetsmarknaden under år 1973 m. m.

Den förbättrade konjunkturen under år 1973 har avspeglats i *sysselsättningsutvecklingen*. Minskningen i männens sysselsättning under de föregående åren som tidigare har berörts har under år 1973 bromsats upp och t. o. m. övergått i en sysselsättningsökning under årets senare del. För kvinnornas del har ökningen i antalet sysselsatta fortsatt. Under tredje kvartalet visar arbetskraftsundersökningarna också på en be-

tydande ökning av antalet personer i arbetskraften. Detta tillskott till arbetskraften har till stor del kunnat beredas sysselsättning. För det nämnda kvartalet redovisas 8 000 fler män och 34 000 fler kvinnor sysselsatta jämfört med motsvarande tid året dessförinnan. Detta framgår av följande tabell som visar talen för tredje kvartalet åren 1970—1973.

Antalet personer i arbetskraften och sysselsatta enligt AKU under 3:e kvartalet åren 1970—1973 (tusental)

År	I arbetskraften		Sysselsatta	
	totalt	därav kvinnor	totalt	därav kvinnor
1970	3 965	1 559	3 909	1 526
1971	3 996	1 596	3 894	1 546
1972	4 004	1 621	3 899	1 569
1973	4 035	1 650	3 940	1 603

I fråga om invandringen har betydande förändringar inträtt. Under år 1970 redovisades ett invandringsöverskott på nära 50 000 personer, vilket under år 1971 reducerades till 3 000 personer. Under år 1972 registrerades en nettoutvandring på 6 700 personer och för år 1973 beräknas nettoutvandringen bli av samma omfattning. Antalet arbetsansömda utländska medborgare har emellertid ökat under år 1973 och även antalet meddelade arbetstillstånd har varit större än föregående år. Även med reservation för brister i statistiken kan de angivna siffrorna tolkas som ett utslag av ökad sysselsättningsgrad bland de i landet bosatta utländska medborgarna, något som i sin tur ligger i linje med den allmänna bilden av förbättrad sysselsättning.

Efterfrågan på arbetskraft ökade under senare delen av år 1972 och avsåg då främst yrkesutbildad arbetskraft. Under år 1973 förstärktes denna tendens och under senare delen av året avsåg den ökade efterfrågan även inte yrkesvan arbetskraft. Emellertid kan man konstatera en viss eftersläpning i efterfrågan på arbetskraft i förhållande till andra tecken på konjunkturuppgång. Orderingången och produktionen inom exportindustrin ökade sålunda mycket kraftigt redan under första delen av år 1973. En under konjunktur nedgången vidmakthållen produktionskapacitet torde utgöra en del av förklaringen till denna eftersläpning. Redan under år 1972 kunde man således i statistiken över meddelade varsel om nedläggningar och driftinskränkningar avläsa en strävan från företagen att behålla sin personal.

Utvecklingen av efterfrågan på arbetskraft kan studeras i arbetsförmedlingarnas statistik över vid månadens mitt obesatta platser samt över det totala antalet under månaden nyanmälda lediga platser. Som ett mått på aktiviteten på arbetsmarknaden och därmed konjunkturläget

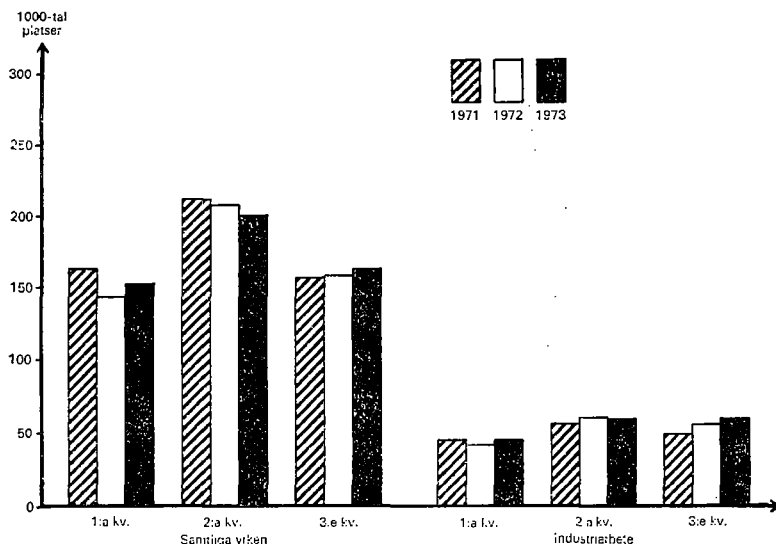
torde den senare redovisningen vara av särskilt intresse. Jämfört med år 1972 var ökningen i antalet nyanmälda lediga platser under första delen av år 1973 obetydlig. Först under senare delen av år 1973 ökade antalet nyanmälda lediga platser påtagligt. Framför allt redovisades en stark ökning i efterfrågan på arbetskraft inom tillverkningsindustrin. Även antalet obesatta platser vid månadens mitt visade en likartad utveckling under året. En markant ökning i efterfrågan på arbetskraft inträffade efter semestrarna och antalet kvarstående lediga platser vid månadens mitt var under andra halvåret 1973 drygt 20 % högre än under motsvarande period ett år tidigare. Statistiken kan sannolikt tolkas så att den växande efterfrågan har åtföljts av ökade svårigheter att tillsätta platserna, varför dessa redovisas som obesatta under något längre tid. Regionalt förelåg under år 1973 en något splittrad bild. Efterfrågan på arbetskraft ökade först i södra och mellersta delarna av landet med undantag till en början för storstadsområdena och speciellt stockholmsområdet, som först under andra delen av året har fått en klar efterfrågeökning.

Utvecklingen framgår av följande tabell och diagram.

Kvarstående lediga platser. Kvartalsgenomsnitt av mittmånadsdata

	1970	1971	1972	1973
1:a kv	57 000	35 000	26 000	26 000
2:a kv	78 000	47 000	41 000	42 000
3:e kv	66 000	36 000	34 000	38 000
4:e kv	47 000	26 000	26 000	35 000

Till arbetsförmedlingen nyanmälda lediga platser åren 1971—1973

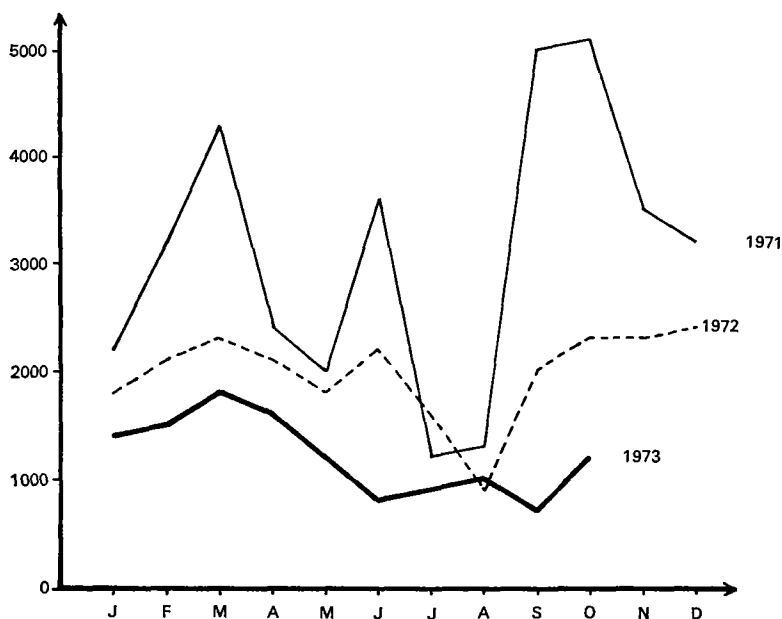

Ökningen i efterfrågan på arbetskraft kan utläsas också i konjunkturinstitutets kvartalsvisa barometerundersökningar för industrin och byggnadsverksamheten. Vid undersökningstillfället i september 1973 uppgav sålunda 47 % av industriföretagen brist på yrkesarbetare och 18 % brist på andra arbetare. Därmed noterades de högsta bristtalen beträffande dessa kategorier av arbetskraft sedan december 1970. Någon brist på tjänstemannapersonal inom industrin har enligt konjunkturbarometern praktiskt taget inte förekommit sedan år 1971. Inom byggnads- och anläggningsverksamheten noterades i september 1973 ökad brist på främst träarbetare medan bristen på övrig arbetskraft inom denna sektor var fortsatt begränsad. Även bland varuhandelsföretagen redovisades synnerligen låga bristtal i september 1973.

Som tidigare framhållits har antalet personer som har berörts av varsel om nedläggningar eller driftinskränkningar legat på en klart lägre nivå under år 1973 än under de båda åren dessförinnan. De sektorer som redovisar den kraftigaste minskningen i antalet varselberörda är gruv-, metall- och verkstadsindustrin, medan pappers-, massa- och grafisk industri samt livsmedelsindustri redovisar fler varselberörda personer under år 1973 än år 1972. Den positiva utvecklingen hänför sig till industrigrenar med stor andel manlig arbetskraft.

Följande diagram ger en bild av omfattningen av antalet personer som har berörts av varsel under de tre senaste åren.

Varsel om personalinskränkningar (samtliga berörda)

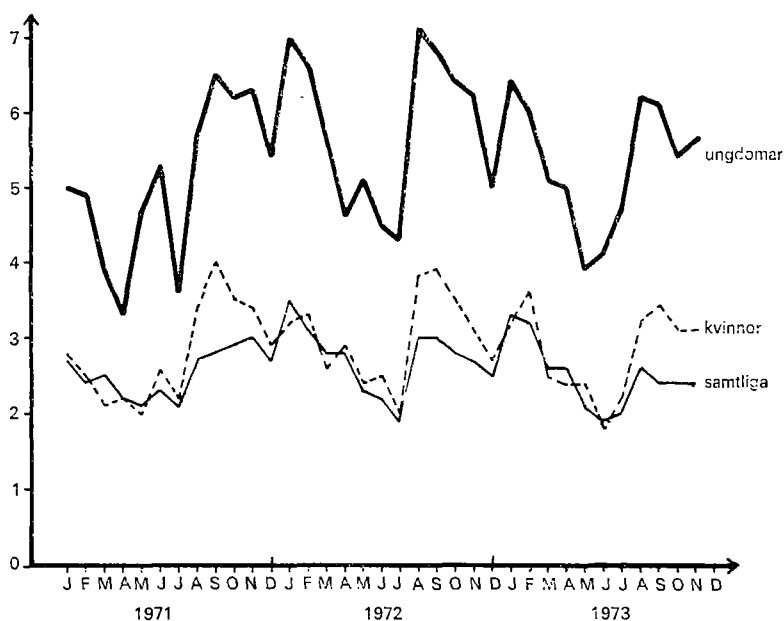
Arbetslösheten enligt AKU låg varje kvartal under år 1973 på en något lägre nivå än föregående år. Ser man på utvecklingen över året finner man att nedgången i arbetslösheten blivit alltmer markerad under senare delen av året, vilket stämmer väl överens med den positiva utvecklingen av antalet lediga platser. Den säsongmässiga uppgången i arbetslöshetstalen uteblev eller var klart mindre under hösten samtidigt som sysselsättningssiffrorna visade en stabil, positiv utveckling. Minskningen i arbetslösheten har till största delen hänfört sig till män. Även de månader när arbetslösheten totalt sett har minskat, har en ökning kunnat konstateras för kvinnornas del. Arbetsförmedlingens statistik pekar på samma utveckling.

Antalet arbetslösa enligt AKU, fördelat på kön och ålder (tusental)

År	Ungdomar under 25 år			Män över 25 år			Kvinnor över 25 år			Samtliga		
	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.
1972	42	32	43	50	38	34	31	26	29	122	95	106
1973	37	28	40	49	35	29	33	24	25	119	87	94

Bland de arbetslösa i åldrarna 25—74 år var under vissa månader andelen kvinnor större än andelen män. Även av de arbetslösa ungdomarna var en stor andel kvinnor. Som exempel kan nämnas att av de arbetslösa under 25 år i september 1973 var nära två tredjedelar kvinnor. Den ökande andelen kvinnor bland de arbetslösa är ett karakteristiskt drag i de senaste årens utveckling. Samtidigt bör dock uppmärksammas att sysselsättningen för kvinnor har ökat, varför ökningen av arbetslösheten är uttryck för en ökad tillströmning av kvinnor till arbetsmarknaden.

Antalet arbetslösa i procent av antalet personer i arbetskraften enligt AKU åren 1971—1973

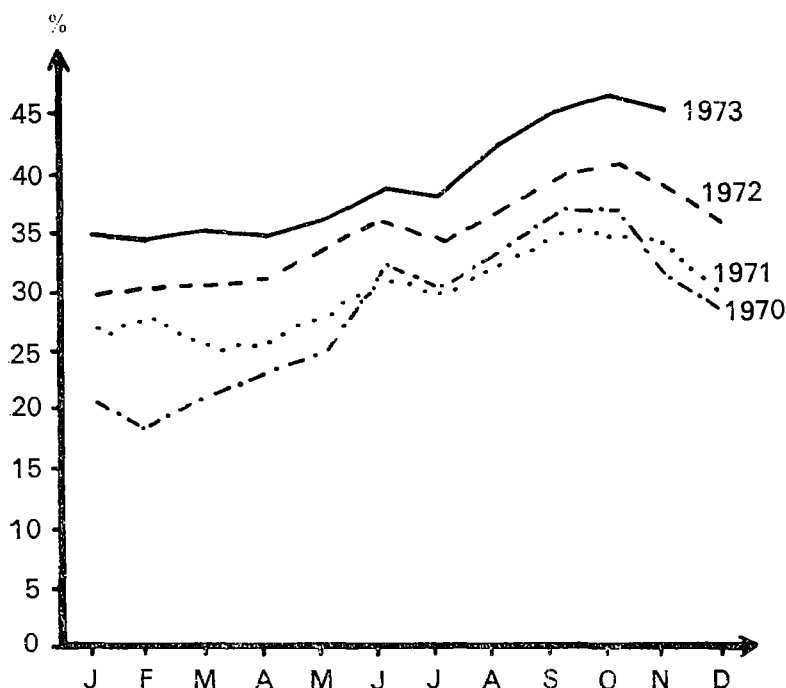

Arbetslösheten i procent i olika åldersgrupper enligt AKU

Åldersgrupp	3:e kv 1971	3:e kv 1972	3:e kv 1973
16—24 år	5,2	6,0	5,6
25—44 "	2,0	2,1	1,7
45—54 "	1,5	1,3	1,2
55—64 "	2,2	2,0	2,0
65—74 "	3,5	3,0	1,6
16—74 "	2,5	2,6	2,3

I många län har kvinnorna utgjort mer än halva antalet arbetslösa. Denna utveckling har gjort sig starkt gällande särskilt i skogslänen.

Av följande diagram som avser perioden 1970—1973 framgår den förut beskrivna tendensen klart.

Arbetslösa kvinnor i procent av samtliga arbetslösa

Arbetsförmedlingarnas statistik över arbetslösheten visar en utvecklingsbild som i stort sett överensstämmer med AKU. Det bör observeras att en allt större andel av de i AKU registrerade arbetslösa uppger att de söker arbete genom arbetsförmedlingen. AMS har beräknat att denna utveckling medfört en höjning av antalet hos arbetsförmedlingarna registrerade arbetslösa med ca 5 000 under perioden juni 1971—juni 1973. Samtidigt finner man att antalet icke arbetslöshetsförsäkrade arbetslösa har ökat under en längre tid. Även denna utveckling tyder på att nytillträdande på arbetsmarknaden i allt högre grad söker sig till arbetsförmedlingen. Det förbättrade konjunkturläget fick under senare delen av år 1973 till effekt att ökningen av icke-försäkrade arbetslösa avstannade. Den kraftigaste effekten av högkonjunkturen finner man dock i fråga om arbetslösheten bland kassamedlemmar. Detta innebär att arbetslösheten, även när efterfrågan på arbetskraft ökar, ligger kvar på en förhållandevis hög nivå för de grupper som inte har etablerat sig på arbetsmarknaden, dvs. framför allt kvinnor och ungdomar med begränsad eller ingen arbetserfarenhet. Detta gäller även för äldre, ortsbundna och handikappade.

Vid arbetsförmedlingarna registrerade arbetslösa vid skilda tidpunkter och inom skilda åldersgrupper

År	Febr.	Maj	Aug.	Nov.
1971				
—24 år	8 400	9 000	11 400	17 200
25—59 år	32 400	27 800	26 800	36 400
60— år	18 900	16 800	15 000	17 700
Samtliga	59 700	53 600	53 200	71 300
1972				
—24 år	16 500	12 300	14 600	18 400
25—59 år	44 300	32 100	30 900	36 100
60— år	19 900	17 200	16 100	18 100
Samtliga	80 800	61 600	61 700	72 300
1973				
—24 år	16 900	12 100	15 400	15 500
25—59 år	46 100	32 100	28 700	30 000
60— år	19 900	16 600	15 300	17 800
Samtliga	82 900	60 800	59 400	63 300

Sysselsättningspolitiska åtgärder. Den uppgång i konjunkturen som blev allt mera påtaglig under senare delen av år 1972 kom till uttryck i sänkta arbetslöshetstal först efter någon fördröjning. Antalet arbetslösa låg sålunda kvar på en osedvanligt hög nivå långt in på år 1973. Under senare delen av år 1972 vidtogs en rad åtgärder i syfte att öka sysselsättningen och att förbereda arbetsmarknaden för den kommande konjunkturuppgången. Anslagen till beredskapsarbeten ökades med sammanlagt 900 milj. kr. och statsbidragen till kommunala beredskapsarbeten höjdes för tiden fram till den 30 april 1973. Omfattande tidigare-läggningar av statliga byggen och sjukhusbyggen beslutades. Särskilda skatteavdrag infördes i syfte att stimulera industrins investeringar i byggnader och det tidigare införda skatteavdraget för företagens investeringar i maskiner och andra inventarier höjdes och fick förlängd giltighet. Begränsningarna i fråga om byggnadstillstånd för flertalet s. k. oprioriterade byggen avskaffades temporärt.

Åtgärderna inriktades särskilt på att underlätta utträdet i arbetslivet för nytillträdande på arbetsmarknaden, dvs. ungdomar och tidigare hemarbetande kvinnor. Ett särskilt utbildningsstöd infördes sålunda till företag som anställde och utbildade särskilt ungdomar och kvinnor och möjlighet öppnades för ungdomar i ålder 18—19 år att genomgå en särskild arbetsmarknadskurs med praktik inom arbetsmarknadsutbildningens ram. Arbetsmarknadsutbildningens resurser vidgades för att öka de arbetssökandes möjligheter att hävda sig vid den ökning i efterfrågan på yrkesutbildad arbetskraft som en konjunkturuppgång medför. Särskilda insatser vidtogs också för att öka tillgången på yrkesutbildad arbetskraft inom vårdsektorn.

I december 1973 fattades beslut om vissa ekonomisk-politiska åtgärder som delvis hade samma syfte som de under år 1972 vidtagna åtgärderna. Sålunda utökas arkivarbetena och uppskattningsvis 10 000 nya arbetstillfällen skapas inom den kommunala servicesektorn. Vidare innebär åtgärderna betydande stimulans inom byggsektorn dels genom ökade resurser för beredskapsarbeten och ordinarie vägbyggande, dels genom ökat byggande av barnstugor, skolor, reningsverk m. m.

Sysselsättningsstimulansen inriktas framför allt på kvinnor och ungdomar samt på tjänstesektorn och byggsektorn. Genom riksdagsbeslutet kombineras angelägna åtgärder för att förbättra samhällets service med sysselsättningskapande åtgärder.

Liksom under tidigare år har de direkt sysselsättningskapande åtgärderna under år 1973 varit särskilt inriktade på *byggsektorn*. Bakgrunden härtill är den försämring i sysselsättningen inom denna sektor som blivit en följd av nedgången i bl. a. bostadsbyggandet. Som en följd av dessa åtgärder har arbetslösheten bland byggnadsarbetare legat på en klart lägre nivå än de båda föregående åren.

Antalet sysselsatta i branschen har emellertid fortsatt att minska, vilket klart framgår av arbetskraftsundersökningarnas redovisning men också av byggnadsarbetarförbundets medlemsstatistik. I inte obetydlig utsträckning är det yngre och välutbildade personer som lämnar byggbranschen.

Under år 1973 har byggarbetsmarknadens problem behandlats av den i slutet av år 1972 tillsatta byggarbetsgruppen¹ som har lagt fram två promemorior (Ds In 1973: 2 och 1973: 10) Sysselsättningen på byggarbetsmarknaden 1973—1974. Gruppen konstaterar i den första promemorian att minskningen i bostadsbyggandet och nedgången i de kommunala investeringarna tillsammans med en fortsatt snabb rationalisering samt en mindre gynnsam fördelning på yrkesgrupper inom byggnadsarbetarkåren innebär risker för en betydande arbetslöshet och en snabb nedgång i sysselsättningen, om inte åtgärder vidtas under i varje fall en övergångsperiod. Gruppen menar att kåren inte får minska i alltför snabb takt. För att få till stånd en mer balanserad nedgång har gruppen föreslagit en rad åtgärder. Bland dessa förslag ingår tidigare-läggning av offentligt byggande, inte minst vägbyggande, samt ökat statligt stöd till ombyggnads- och saneringsverksamhet. Vidare har gruppen föreslagit fortsatta satsningar på miljövårdsbyggandet, fortsatt hög nivå på beredskapsarbetena samt höjd planeringsberedskap hos stat och kommuner. Samtidigt med dessa byggstimulerande åtgärder borde fackorganisationer och arbetsmarknadsverket gemensamt gå ut med

¹ Generaldirektören G. Rune Berggren, ordförande, överdirektören Gunnar Andersson, byråchefen Magnus Elison, departementssekreteraren Erling Jacobsson, tillika sekreterare, andre förbundsordföranden Börje Jönsson och direktören Gunnar Olofgörs. I de sakkunnigas arbete har även sekreteraren Ulf Westerberg deltagit.

intensifierad information till byggnadsarbetarna om vidareutbildningsmöjligheter och övriga arbetsmarknadspolitiska åtgärder som samhället erbjuder.

I sin andra promemoria har gruppen kompletterat sina tidigare förslag. Sålunda bör byggfrågorna under en tid framöver prioriteras hos beslutande lokala, regionala och centrala myndigheter, handläggningen av bl. a. statliga byggnadsärenden förenklas så att sysselsättningsaspekter (säsongstyrning) bättre kan tillgodoses och vissa konkreta arbetsuppgifter av betydelse för svensk byggexport påskyndas.

Byggarbetsgruppens förslag har legat till grund för flera av regeringens åtgärder inom byggsektorn under år 1973. Den stimulans för byggsektorn detta har inneburit torde i väsentlig mån ha bidragit till att arbetslösheten har kunnat dämpas.

De byggstimulerande åtgärderna kunde väntas få effekt endast om rekryteringen till branschen reglerades. En sådan reglering infördes genom den av förra årets riksdag antagna lagen (1973: 160) om anställning av arbetskraft för byggnadsarbete. Lagen, som gäller till utgången av juni 1974, ålägger arbetsgivare som vill anställa arbetstagare utan utbildning eller erfarenhet inom byggnadsbranschen att först vända sig till arbetsförmedlingen.

När investeringarna inom byggnadsbranschen minskar, får det snabbt återverkan också på andra grupper än byggnadsarbetarna. Även konsulternas arbetsmarknad har berörts av utvecklingen, och byggarbetsgruppens förslag tog sikte även på denna grupp av arbetstagare. En särskild arbetsgrupp med företrädare för AMS och konsulternas organisationer har under år 1973 arbetat med denna delsektor. Gruppen har i en rapport redovisat vissa förslag som AMS' styrelse har ställt sig bakom. Vissa av dessa förslag har förverkligats. Det gäller t. ex. vidgade ekonomiska ramar för det statliga stödet till kommunernas projektering samt vidgningen av stödberättigad kommunal projektering till att omfatta även viss förberedande projektering. Även byggarbetsgruppen har lagt vikt vid dessa åtgärder. Vidare har genom AMS' försorg vissa åtgärder inriktade på arbetskraften inom konsultsektorn (utbildning och information) kunnat komma till stånd eller planläggas.

Av tidigare redovisning har framgått att behovet av sysselsättningsstimulerande åtgärder varit särskilt markerat inom vissa branscher och för vissa grupper på arbetsmarknaden. Under konjunkturnedgången 1971—1972 inriktades åtgärderna i större utsträckning än tidigare även på de södra och mellersta delarna av landet. De allmänna beredskapsarbetena ökade t. ex. i omfattning och bedrevs över hela landet. En betydande stimulans gavs åt industrin för att riskerna för friställningar och driftinskränkningar skulle minskas. I takt med konjunkturuppgången har insatserna under år 1973 alltmer inriktats på grupper och regioner som inte i märkbar mån har berörts av konjunkturuppgången.

Denna konjunkturbetingade anpassning av åtgärderna har tagit sig uttryck bl. a. i ökning av beredskapsarbeten för äldre, ortsbunden eller handikappad arbetskraft, ökning av antalet arkivarbetsplatser och fortsatta ansträngningar att ge kvinnor och ungdomar arbete på öppna marknaden. Arbetsmarknadsutbildningen har hållits på fortsatt hög nivå och möjligheterna till arbetsplacering efter genomgången utbildning bör nu öka även för äldre arbetstagare och andra grupper som har en svag ställning på arbetsmarknaden.

Arbetsmarknadspolitikens olika medel har utnyttjats för att svara mot de förändrade behov som har trätt i förgrunden. Inom arbetsmarknadsutbildningens ram har alltmer differentierade behov av kurser kunnat tillgodoses. För kvinnornas del har den allmänna arbetsförberedande utbildningen kommit att spela en viktig roll. I fråga om val av yrkesutbildning visar sig emellertid de traditionella, könsbundna attityderna starka även inom arbetsmarknadsutbildningen. Särskilda kurser för ungdomar har tillkommit. Det under år 1972 beslutade särskilda utbildningsstödet, den s. k. femkronan, har tillämpats under hela år 1973 och får tillämpas även under år 1974. Beredskapsarbetenas breddning har fortsatt. Arbeten inom tjänste- och service-sektorn har således ökat kraftigt. I arbeten av detta slag sysselsattes under en stor del av år 1973 mer än 5 000 personer och under juni månad var antalet 8 000 personer. De särskilda åtgärder som prövades inom vårdsektorn och som innebar en kombination av utbildning och beredskapsarbeten har visat sig vara en lämplig väg att dels öka anställningstryggheten för redan anställda som har enbart praktik, dels ge ett inte obetydligt antal personer möjlighet att arbeta inom sjukvårdssektorn. Verksamheten har förlängts och får bedrivas till utgången av mars 1975.

Utvecklingen under det senaste året har med särskild skärpa visat betydelsen av en väl fungerande och väl dimensionerad arbetsförmedlingsorganisation. Det gäller allmänt för att åstadkomma den nödvändiga anpassningen mellan arbetssökande och lediga platser men i synnerhet för att skapa förutsättningar för de äldre, de handikappade och övriga svårplacerade att få anställning. Besluten om förstärkning av arbetsförmedlingarnas personal och de organisatoriska förändringar som har genomförts inom förmedlingen under senare tid har i hög grad haft till syfte att stärka dessa gruppers ställning på arbetsmarknaden. Det förhållandet att det finns ett betydande antal lediga platser samtidigt som det finns ett stort antal arbetssökande utgör bakgrunden till beslutet förra året att under år 1974 ställa särskilda löne-medel till AMS' förfogande för att med särskilt anställd personal genomföra en kampanj i syfte att påverka arbetssökandes och arbetsgivares önskemål så att de arbetssökande kan beredas anställning på de lediga platserna (prop. 1973: 165 s. 45, FiU 1973: 40, rskr 1973: 344).

Omfattningen av vissa arbetsmarknadspolitiska åtgärder åren 1971—1973

Tids- period	Antal personer som fått flyttningsbidrag			Genomsnittligt antal personer i								
	1971	1972	1973	arbetsmarknadsutbild- ning			allm. beredskaps- arbete			särsk. beredskaps- arbete		
				1971	1972	1973	1971	1972	1973	1971	1972	1973
1 kv	5 600	5 600	5 700	46 900	52 700	54 300	3 500	29 700	17 800	14 400	13 100	23 900
2 kv	5 800	5 900	5 900	37 300	42 900	46 500	4 500	26 800	19 600	12 800	13 400	23 500
3 kv	7 100	6 600	7 000	26 600	28 800	31 300	3 300	8 600	7 400	11 400	10 900	15 000
okt.-nov.	3 800	3 700	4 200	46 300	47 100	52 500	5 900	8 900	8 700	17 500	15 800	17 400

Som anmäldes i 1973 års statsverksproposition (prop. 1973: 1 bil. 13 s. 26) har en särskild sakkunnig utrett frågan om fortsatta välfärdsundersökningar. I promemorian (Ds In 1972: 17) Forskning om välfärden och dess fördelning i Sverige presenterades vissa förslag om dels den organisatoriska formen för, dels uppläggningsen av fortsatta välfärdsundersökningar. Promemorian har remissbehandlats. På Kungl. Maj:ts uppdrag har institutet för social forskning sedermera, efter samråd med statistiska centralbyrån, överlämnat förslag till den fortsatta välfärdsforskningens inriktning på olika välfärdskomponenter samt hur dessa skall belysas. Vidare har centralbyrån lagt fram förslag om undersökningar av levnadsförhållandena i samhället. När det gäller uppläggningsen och inriktningen av arbetet finns olikheter mellan de båda myndigheternas uppfattning.

Chefen för finansdepartementet har vid sin anmälan av anslaget Statistiska centralbyrån: Statistik, register, prognoser förordat en successiv utveckling och utvärdering av olika välfärdskomponenter i enlighet med vad centralbyrån föreslagit. Ett nära samarbete bör därvid komma till stånd med berörda konsumenter. Som statistiska centralbyrån har förutsatt kommer den att ha ansvaret för planering och genomförande av statistikproduktionen medan institutet för social forskning kommer att bedriva forskningsverksamhet och utveckla forskningsmetoder på området. Det blir därför naturligt att statistiska centralbyrån och institutet för social forskning samarbetar så att forskningsresultaten successivt tillgodoförs arbetet med undersökningarna av levnadsförhållandena.

Den arbetsmarknadspolitiska verksamheten under budgetåret 1974/75

Innan jag redogör för mina förslag i fråga om den arbetsmarknadspolitiska verksamheten under budgetåret 1974/75 vill jag först anmäla dels en inom inrikesdepartementet upprättad promemoria (Ds In 1973: 3) Principer för förmedlingsverksamheten vid de offentliga arbetsförmedlingskontoren samt över denna avgivna remissyttranden, dels en från Sveriges akademikers centralorganisation (SACO) inkommen framställning som har formen av ett arbetsmarknadsprogram för akademikerna samt över framställningen avgivna remissyttranden, dels en skrivelse till regeringen från delegationen för jämställdhet mellan män och kvinnor med vissa förslag till särskilda arbetsmarknadspolitiska åtgärder samt över skrivelsen avgivna remissyttranden.

Departementspromemorian (Ds In 1973: 3)

Den grundläggande principen för förmedlingsverksamheten vid de offentliga arbetsförmedlingskontoren finns intagen i 4 § arbetsmarknadskungörelsen (1966: 368, omtryckt 1972: 300, ändrad senast 1973: 832). Den lyder: "Vid arbetsförmedling skall eftersträvas att varje arbetsgivare får bästa möjliga arbetskraft och varje arbetssökande det arbete som är lämpligast för honom." Bestämmelsen har, med väsentligen samma innehåll, varit intagen i författningar om offentlig arbetsförmedling alltsedan år 1907.

Frågan om förmedlingsverksamhetens inriktning togs upp av inrikesutskottet år 1971 i dess betänkande (InU 1971: 33) över två motioner om arbetsmarknadspolitiken. I den ena motionen (1971: 109) hade begärts en utredning av arbetsmarknadspolitiken som fördelningspolitiskt och strukturpolitiskt instrument. Väsentliga förändringar i arbetsförmedlingens målsättning och arbetsätt borde därvid övervägas. Kritik hade enligt motionen riktats särskilt mot arbetsförmedlingens dubbla mål enligt 4 § arbetsmarknadskungörelsen. Den neutralitet som här åsyftas mellan två parter med väsentligt olika styrka på arbetsmarknaden blev i realiteten ett stöd för den starkare parten, arbetsgivaren. Denna "förmenta neutralitet" mellan arbetsgivare och arbetstagare borde enligt motionen därför uppges.

Frågan om arbetsförmedlingens neutralitet hade tagits upp även i den andra motionen (1971: 1113). Den målsättning för arbetsförmedlingsverksamheten som uttrycks i 4 § arbetsmarknadskungörelsen inne-

bar enligt motionen att verksamheten skulle tjäna två sinsemellan oförenliga strävanden: individens strävan att få det arbete som är lämpligast för honom och arbetsköparens intresse att få elitmänniskor uttryckt i termen "bästa möjliga arbetskraft". Denna bestämmelse borde enligt motionen utgå ur arbetsmarknadskungörelsen. Vidare borde en allmän översyn av instruktionerna för arbetsförmedlingen ske.

Beträffande frågan om arbetsförmedlingens ställning som opartiskt informationsorgan på arbetsmarknaden förklarade sig utskottet inte ha ifrågasatt någon ändring av arbetsförmedlingens neutralitet i förhållande till arbetsgivare och arbetstagare. Detta hindrade emellertid inte att arbetstagarens möjligheter att göra sig gällande kunde förbättras inom ramen för nuvarande förmedlingsprinciper. Utskottet pekade särskilt på vikten av en väl utbyggd information beträffande arbetsplatser och arbetsvillkor etc. som statsmakterna tidigare hade tagit ställning för. Beträffande utformningen av 4 § arbetsmarknadskungörelsen uttalades följande: "Utskottet är införstått med behovet av en författningsmässig reglering som allmänt anger förmedlingsarbetets inriktning men kan inte underlåta att ifrågasätta om regeln numera ger ett helt adekvat uttryck för arbetsförmedlingens serviceskyldighet gentemot arbetsgivare och arbetstagare mot bakgrund av de stora förändringar som inträtt i fråga om arbetsförmedlingsarbetets innehåll och metodik. Vad utskottet anfört i denna fråga bör ges Kungl. Maj:t till känna."

I utskottets betänkande berördes inte närmare en aspekt på neutralitetsfrågan som hade tagits upp i den förstnämnda av de båda här refererade motionerna, nämligen frågan om arbetsförmedlingens service till företag med dåliga arbetsförhållanden. I motionen crinras bl. a. om att AMS år 1969 i ett cirkulärmeddelande till länsarbetsnämnderna hade bemyndigat dessa att med företag med onormalt hög personalomsättning i första hand ta upp överläggningar om åtgärder för att söka minska arbetskraftsomsättningen och i andra hand, om sådana överläggningar ej ledde till resultat, minska servicen till företaget. Sedan detta cirkulärmeddelande hade anmälts till justitieombudsmannen, förklarade denne i beslut den 16 april 1971 att AMS hade överskridit sin kompetens genom att i tillämpningsföreskrifter meddela normer om prestationsavbrott i arbetsförmedlingens service. Sådana normer kunde enligt justitieombudsmannens uppfattning inte tillkomma på annat sätt än genom föreskrifter i arbetsmarknadskungörelsen eller genom annan av Kungl. Maj:t utfärdad kungörelse. AMS återkallade härefter cirkulärmeddelandet. I skrivelse den 18 juni 1971 hemställde AMS att Kungl. Maj:t måtte undanröja de formella hinder som begränsade möjligheterna att bl. a. anpassa arbetsförmedlingens service i förhållande till arbetsmarknadens krav och verkets personella och organisatoriska resurser.

I promemorian konstateras att en väl fungerande offentlig arbetsförmedling är en av grundförutsättningarna för en politik som syftar till full sysselsättning. Sedan den grundläggande regeln för den offentliga arbetsförmedlingens verksamhet kom till i början av 1900-talet har samhället ändrats radikalt, och ambitionsnivån inom social- och arbetsmarknadspolitikerna har höjts. Den offentliga arbetsförmedlingen har förstärkts, och en rad nya medel har skapats för att hjälpa de enskilda arbetssökandena att få sysselsättning och för att stödja dem som trots allt står utan arbete.

Den offentliga arbetsförmedlingen är avgiftsfri och står öppen för alla som söker arbete eller arbetskraft. Om en arbetssökande inte kan få arbete via annonsmarknaden eller genom personliga kontakter, är han i allmänhet helt beroende av arbetsförmedlingen. För att komma i fråga för stöd genom arbetsmarknadspolitikens åtgärder måste man anmäla sig som arbetssökande vid arbetsförmedlingen. Skyldighet att stå till arbetsmarknadens förfogande gäller också för den som under arbetslöshet vill uppbära vissa former av ekonomiskt stöd. Behovet och beroendet av de tjänster som den offentliga arbetsförmedlingen erbjuder är således väsentligt större för dem som söker arbete än för dem som söker arbetskraft.

Den omständigheten att arbetsförmedlingen har att ägna den största omsorgen åt de arbetssökande innebär enligt promemorian inte att den som söker arbetskraft genom förmedlingen skall drabbas av några begränsningar i den service som han väntar sig och har rätt att kräva. Det självklara häri framgår redan av att arbetsförmedlingen för att kunna anvisa de arbetssökande arbete på öppna marknaden är beroende av att en efterfrågan på arbetskraft finns anmäld hos förmedlingen och att denna efterfrågan riktar sig mot alla grupper som söker arbete genom förmedlingen. Arbetsgivarens intresse av att anmäla lediga platser till förmedlingen och lämna utförliga uppgifter om dem torde vara beroende av vilka förväntningar han har i fråga om arbetsförmedlingens service. Med de restriktioner som gäller enligt särskilda bestämmelser åvilar det och måste det således vara ett intresse för arbetsförmedlingen att så långt möjligt söka tillgodose föreliggande behov av arbetskraft i enlighet med arbetsgivarens önskemål. Enligt promemorian är det inte någon ändamålsenlig metod att försöka åstadkomma förbättringar av dåliga arbetsförhållanden, otillfredsställande personalpolitik o. d. genom att neka arbetsgivare den offentliga arbetsförmedlingens tjänster. Tvärtom kan en sådan åtgärd leda till en vidgad personalrekrytering vid sidan av den offentliga förmedlingen, till skada för de arbetssökande som skulle ha behövt stöd genom andra arbetsmarknadspolitiska åtgärder än ren platsförmedling. I fall av den art som här avses är i stället en aktiv insats från för-

medlingens sida önskvärd i syfte att direkt påverka arbetsgivaren att förbättra förhållandena för de anställda. Härvid blir verksamheten med s. k. anpassningsgrupper aktuell, liksom de medel som kan komma att ställas till arbetsförmedlingens förfogande på grundval av de förslag som har lagts fram av utredningen rörande ökad anställningstrygghet och vidgad behörighet för arbetsdomstolen. Denna aktiva linje bör enligt promemorian präglade det fortsatta arbetet.

Det betonas i promemorian att den offentliga arbetsförmedlingens möjligheter att lösa sin primära uppgift beror av att förmedlingen har goda kunskaper om arbetsmarknaden, de arbetssökande och de anställningar som erbjuds. Den centrala frågan är hur förmedlingen skall få kännedom om alla som söker arbete och om alla arbetstillfällen som erbjuds samt hur ingående denna information skall vara.

Med utgångspunkt i de synpunkter som anläggs i promemorian på den offentliga arbetsförmedlingens verksamhet dras följande slutsatser i fråga om förmedlingens allmänna uppgifter och dess ställning i förhållande till arbetssökande och arbetsgivare.

En utgångspunkt för att anordna offentlig arbetsförmedling har varit behovet att medverka till att knyta samman arbetssökande och lediga platser i det dubbla syftet att bereda arbetssökande sysselsättning och att tillgodose näringslivets behov av arbetskraft. Den offentliga förmedlingen har alltså både ett socialpolitiskt och ett allmänt ekonomiskpolitiskt (näringspolitiskt) mål.

Det näringspolitiska målet dominerade länge förmedlingsarbetet i den meningen att man kvantitativt och kvalitativt godtog efterfrågan på arbetskraft sådan den bestämdes av arbetsgivaren. Som en naturlig följd av detta synsätt inriktades ansträngningarna att nå det sociala målet på åtgärder för att anpassa de arbetssökande lokalt, yrkesmässigt och kvalitativt till efterfrågan. Åtgärder i detta syfte utnyttjas fortfarande i förmedlingsarbetet med stor framgång och det finns inte skäl att reducera detta samhällets stöd när det gäller att ge de arbetssökande bättre förutsättningar på arbetsmarknaden. Tvärtom ökar skälen för att ytterligare koncentrera den fortsatta utbyggnaden av arbetsförmedlingens resurser på stödet till den i regel svagare parten i anställningssituationen, nämligen den arbetssökande.

Dessa åtgärder till de arbetssökandes stöd har emellertid haft en prägel av passivitet så till vida som de har syftat och syftar till en anpassning av arbetskraften i olika hänseenden till efterfrågan. De nya medel som har ställts till arbetsförmedlingens förfogande under senare år har en mera aktiv karaktär. De siktar till att påverka arbetskrafts-efterfrågan och möjligheterna för de arbetssökande att stå kvar i anställningar som de redan har. Detta markerar en ny inriktning av arbetsförmedlingens arbete och förstärker förmedlingens ansvar för verksamhetens sociala mål. Det förut nämnda förslaget till lagstiftning om

trygghet i anställningen för utvecklingen vidare efter dessa linjer. Åtskilliga av de medel som arbetsförmedlingen arbetar med tillgodoser uppenbart också det näringspolitiska målet. Även själva platsförmedlingen tjänar givetvis ett näringspolitiskt intresse. Något avkall på arbetsförmedlingens insatser för att tillgodose efterfrågan bör enligt promemorian inte komma i fråga.

Tyngdpunkten i den offentliga arbetsförmedlingens uppgifter har alltmer förskjutits mot insatser för att bereda arbete åt arbetssökande på den öppna arbetsmarknaden. Denna utveckling kan enligt promemorian knappast behandlas som en fråga om opartiskhet eller "neutralitet" mellan två motstående parter, den arbetssökande och arbetsgivaren.

På grundval av det som har sagts i det föregående framhålls det till slut i promemorian att arbetsförmedlingens s. k. gyllene regel i 4 § arbetsmarknadskungörelsen i dess nuvarande form inte längre ger ett vare sig fullständigt eller adekvat uttryck för förmedlingens uppgifter.

Huvuduppgifterna vid arbetsförmedling synes i stället kunna uttryckas på följande sätt:

"Vid arbetsförmedling skall lämnas fullständig och objektiv information i alla avseenden som har betydelse för arbetssökande resp. arbetsgivare.

I förmedlingsarbetet skall särskilt eftersträvas

att den arbetssökandes arbetsönskemål och arbetsförutsättningar klarläggs,

att de arbetsmarknadspolitiska medel som står till förfogande utnyttjas för att bereda den arbetssökande möjlighet att ta arbete av det slag som bedöms lämpligt med hänsyn till sökandes önskemål och förutsättningar,

att arbetsgivare anvisas arbetssökande som bedöms ha förutsättningar att fullgöra arbetsuppgifter som är förbundna med ledigannämnda anställningar,

att samarbete kommer till stånd med arbetsgivare i syfte att främja arbetsförhållandenas anpassning till de arbetssökandes förutsättningar."

Remissyttranden över departementspromemorian (Ds In 1973: 3)

Remissyttranden över promemorian har avgetts av justitiekanslern, Svea hovrätt, kammarrätten i Stockholm, överbefälhavaren, försvarets civilförvaltning, socialstyrelsen, riksförsäkringsverket, statens järnvägar, statens avtalsverk, statens personalpensionsverk, statens personalnämnd, universitetskanslersämbetet (UKÄ), skolöverstyrelsen (SÖ), arbetsdomstolens ordförande, AMS, statens handikappråd — som har bifogat yttrande från riksförbundet mot allergi —, förhandlingsutredningen, Svenska kommunförbundet, Svenska landstingsförbundet, SAF, Sveriges redareförening, Statsföretagens förhandlingsorganisation (SFO),

Sveriges hantverks- och industriorganisation (SHIO), LO, Svenska byggnadsarbetareförbundet, Svenska fabriksarbetareförbundet, Svenska lantarbetareförbundet, Svenska metallindustriarbetareförbundet, Svenska skogsarbetareförbundet, TCO, Sveriges akademikers centralorganisation (SACO) och Statstjänstemännens riksförbund (SR) gemensamt, ILO-kommittén, Sveriges personaladministrativa förening, Handikappförbundens centralkommitté (HCK) och Sveriges advokatsamfund.

Skogs- och lantarbetsgivareföreningen, Föreningen skogsbrukets arbetsgivare och Bankinstitutens arbetsgivareorganisation har instämt i SAF:s yttrande, medan Handelsanställdas förbund hänvisar till LO:s yttrande.

Det övervägande antalet remissinstanser ansluter sig i huvudsak till eller har ingen erinran mot promemorians förslag till ny formulering av 4 § arbetsmarknadskungörelsen.

LO erinrar först om att organisationen tidigare har konstaterat att den formella neutralitet som gäller för arbetsförmedlingens arbete i realiteten innebär att den starkare parten, arbetsgivaren, har ett företräde framför den arbets sökande. Den inledande meningen i promemorians förslag bör enligt LO kompletteras så att det framgår att förmedlingen både skall inhämta och lämna fullständig och objektiv information i samverkan med arbetsmarknadens parter. Vissa av attsatserna bör vidare formuleras om. Med syftning på den tredje att-satsen hävdar organisationen att det grundläggande för förmedlingsarbetet inte längre är att arbetsgivare anvisas arbets sökande utan att arbets sökande erbjuds lediga platser.

Enligt LO:s mening strider det vidare mot inriktningen av arbetsförmedlingens verksamhet att i bedömningen av en persons förutsättningar att utföra en arbetsuppgift enbart utgå från arbetsgivarens krav. Arbetsgivarens önskemål om arbetskraft måste anpassas till det arbetskraftsutbud som finns. En sådan anpassning kan ske genom det samarbete mellan fackliga organisationer, arbetsgivare och arbetsförmedling som lagförslaget om anställningsfrämjande åtgärder syftar till att etablera. Detta bör klart komma till uttryck i arbetsmarknadskungörelsen. Den tredje att-satsen bör därför ha följande lydelse: "att då arbets sökande erbjuds ledig plats, bedöms förutsättningarna att fullgöra arbetsuppgifterna i förekommande fall i samförstånd med arbetsgivare och fackliga organisationer." LO föreslår vidare att den sista att-satsen formuleras sålunda: "att samarbete skall komma till stånd med både arbetsgivare och fackliga organisationer."

Svenska byggnadsarbetareförbundet anser att arbetsförmedlingen rutinmässigt bör informera om det relativa löneläget i det företag där den arbets sökande överväger att söka anställning samt om personalomsättningens omfattning och struktur. Den arbets sökande bör ges möjlighet att bedöma en eventuell arbetsgivares personalpolitik. Detta kan

t. ex. ske genom att fackförening inhämtar kunskap av denna art bland de anställda och ges rätt att delge arbetssökande denna information via bl. a. arbetsförmedlingen.

TCO menar att den ändring som föreslås är nödvändig, om den särskilda lagstiftningen till stöd för äldre arbetskraft och arbetstagare med nedsatt arbetsförmåga skall få önskad effekt.

SACO och *SR* understryker i sitt gemensamma yttrande att den formella ändringen av 4 § inte får tas till intäkt för ytterligare inskränkningar i arbetsförmedlingens primära åliggande, nämligen att förmedla arbeten.

Svenska landstingsförbundet understryker att om arbetsförmedlingens roll som centralt informations- och serviceorgan inom arbetsmarknaden förstärks, kan man anta att de arbetssökande i ökad grad verkligen kommer att utnyttja förmedlingen. Därmed bör följa att arbetsgivarna på ett aktivt sätt och i större utsträckning kommer att medverka till ett förtroendefullt och ömsesidigt samarbete med arbetsförmedlingen.

Med syftning på den tredje att-satsen förutsätter *SÖ* att reglerna om lärarbehörighet inte kommer att påverkas av förslaget och att bedömningen av om en arbetssökande fyller kraven för tjänst alltjämt skall göras av skolmyndigheten.

ILO-kommittén konstaterar att den föreslagna formuleringen av arbetsförmedlingens uppgifter inte strider mot de regler och principer som återfinns i *ILO:s* konvention angående den offentliga arbetsförmedlingens organisation samt i rekommendationen i samma ämne.

Några remissinstanser, däribland *Svenska metallindustriarbetareförbundet* och *Svenska fabriksarbetareförbundet*, är kritiska till promemorian. Fabriksarbetareförbundet finner promemorians förslag alltför allmänt hållet och kräver att mer preciserade normer utarbetas. Målsättningen för arbetsförmedlingen bör utformas så att det framgår att den arbetssökande sätts i förgrunden. Vidare bör förmedlingen ges större befogenheter gentemot arbetsgivarna.

En kritisk inställning till förslaget intar även *AMS' majoritet*, som framhåller att den nya formuleringen visserligen är mera omfattande och detaljrik än den nu gällande skrivningen men ifrågasätter om den ger en klarare och mera konkret vägledning för arbetsförmedlingsverksamheten. I yttrandet hänvisas till följande formulering, som verket framför i annat sammanhang: "Huvudprogrammet Arbetsmarknads-service omfattar sådan verksamhet som syftar till att dels ge arbetstagare ett verksamt stöd för att förbättra utbytet av deras arbetskraftsutbud, dels medverka till att arbetsgivare inom ramen för de arbetskraftstillgångar som finns eller kan utvecklas få den personal som de efterfrågar." Med utgångspunkt från denna formulering, som särskilt skjuter fram de sökandes behov av service från arbetsförmedlingen, an-

ser AMS att den nuvarande 4 § bör ersättas av en bestämmelse, som ger styrelsen rätt att utfärda anvisningar för en i vissa situationer nödvändig begränsning av förmedlingens service. SAF:s representanter i styrelsen reserverar sig, eftersom de anser att majoritetens förslag inte anger arbetsförmedlingens uppgifter bättre än 4 § i dess nuvarande lydelse.

Några remissinstanser, däribland SAF, anser att arbetsförmedlingens uppgifter väl täcks av 4 § i dess nuvarande utformning och att någon förändring inte är påkallad. Föreningen har emellertid i och för sig inte någon invändning mot att de föreslagna att-satserna betraktas som underliggande motiv för arbetsförmedlingens verksamhet. När det i promemorian sägs att arbetsförmedlingen skall lämna fullständig och objektiv information i alla avseenden som har betydelse för arbetssökande och arbetsgivare kan det enligt SAF ifrågasättas om avsikten är att förmedlingen skall lämna någon information utöver vad företaget självt uppger om arbetsplatsen och det lediga arbetet eller att arbetsmarknadsmyndigheternas egen uppfattning om arbetsgivaren skulle uttryckas. På samma sätt kan man, när det gäller uppgifterna om den arbetssökande, fråga om förmedlingen skulle ge någon personlig uppfattning av den arbetssökande utöver de betyg och referenser som han själv kan lämna. Arbetsförmedlingens informationsskyldighet borde vidare inordnas bland att-satserna. Den tredje att-satsen är enligt föreningen en självklarhet. För att ha någon verklig mening borde en regel av detta slag, i de fall då flera arbetssökande kan förceklås, innehålla en bestämmelse om att den för arbetsuppgiften mest lämpade anvisas. Liknande synpunkter framförs av *Sveriges personaladministrativa förening*.

Ett direkt avstyrkande av förslaget framförs av SHIO, som anser att företagets möjligheter att få tillfredsställande service från arbetsförmedlingen skulle ytterligare försvagas. Allt fler arbetsgivare skulle antagligen tvingas gå vid sidan av den allmänna arbetsförmedlingen för att få tag på kompetent arbetskraft, vilket inte kan vara en önskvärd utveckling vare sig för de arbetssökande eller för företagen.

Frågan om införandet av rätt för arbetsmarknadsverket att begränsa servicen till företag med onormalt hög personalomsättning har kommenterats i några yttranden. AMS betonar att mot bakgrund av det faktum att förväntningarna eller anspråken på förmedlingens service ofta överstiger de resurser som står till förmedlingens förfogande blir begränsningar i arbetsförmedlingens service inte sällan nödvändiga och detta drabbar både arbetsgivare och arbetstagare. Detta är tyvärr ett ofrånkomligt faktum så länge denna obalans mellan anspråk och resurser föreligger. Enligt styrelsens mening föreligger fortfarande skäl — och detta kommer att vara förhållandet också efter genomförandet av

det framlagda lagförslaget om trygghet i anställningen — att i tvingande fall vidta åtgärder som i praktiken innebär en inskränkning av arbetsförmedlingens service. Om nu gällande formella bestämmelser omöjliggör dylika åtgärder, hemställer styrelsen åter att erforderliga lagändringar vidtas.

LO motsätter sig promemorians uttalande att arbetsgivare som söker arbetskraft inte skall drabbas av några begränsningar i den service från arbetsförmedlingens sida som "arbetsgivaren har rätt att kräva". Enligt LO strider det mot inriktningen av arbetsförmedlingens verksamhet att arbetsgivaren skulle ha någon absolut rätt att kräva service av arbetsförmedlingen. Organisationen erinrar om att den tidigare har framhållit att arbetsförmedlingens begränsade personella resurser inte bör utnyttjas för att förmedla arbetssökande till företag med stora svårigheter att behålla personal. Det innebär en begränsning av arbetsförmedlingens service till andra företag. Arbetsgivare som inte vidtar åtgärder för att förändra förhållanden som kan vara anledning till en hög personalomsättning bör i stället bli föremål för särskilda åtgärder från arbetsmarknadsmyndigheternas sida enligt lagförslaget om anställningsfrämjande åtgärder. Liknande synpunkter framförs av *Svenska skogsarbetareförbundet*.

Statens personalnämnd anser att om arbetsmarknadsverket fick rätt att i vissa fall begränsa servicen till företag skulle neutralitetsbegreppet som princip i den förmedlande verksamheten utgå. Detta begrepp bör behållas både av socialpolitiska och näringspolitiska skäl. Enligt nämnden torde dessutom den prioritering som AMS har begärt att få göra inte få någon särskilt stor effekt när det gäller att förändra dåliga arbetsförhållanden. Det är därför mera angeläget att skapa andra möjligheter att påverka arbetsgivarna härvidlag.

Sveriges personaladministrativa förening instämmer i uppfattningen som framförs i promemorian att arbetsförmedlingen så långt som möjligt skall försöka tillgodose föreliggande behov av arbetskraft i enlighet med arbetsgivarens önskemål.

Framställning från SACO

Under år 1972 registrerades enligt SACO i genomsnitt över 150 000 personer, vilka arbetsförmedlingen inte kunde placera på den öppna arbetsmarknaden. I denna summa innefattas även personer som genomgår arbetsmarknadsutbildning.

De grupper som på grund av de ökande kraven i arbetslivet och den snabba strukturuomvandlingen har drabbats särskilt hårt är de äldre och handikappade. Arbetsgivarnas återhållsamhet med nyrekryteringen har dessutom medfört speciella svårigheter för nytillträdande på arbetsmarknaden.

Arbetslösheten bland tjänstemän är fortfarande lägre än bland övriga

grupper men antalet stiger relativt snabbare. Perioderna av arbetslöshet är dessutom längre för tjänstemännens del. Med hänsyn till att utbudet av nytillträdande arbetskraft från utbildningsväsendet i så hög grad är inriktat på tjänstemannayrken är risken stor att man får en fortsatt snabb stegring av arbetslösheten bland dessa grupper.

I fråga om arbetsmarknadens struktur för akademiker framhåller SACO att sysselsättningsproblemen under senare år till övervägande del har berört de nyexaminerade. Bland dem som redan är etablerade på arbetsmarknaden förekommer emellertid också en växande arbetslöshet. Bakom de nyexaminerades svårigheter ligger den snabbt växande examinationen från universitet och högskolor. Läsåret 1962/63 examinerades totalt ca 5 000 akademiker, varav hälften kom från spärrade, yrkesinriktade studievägar. Sedan ett par år tillbaka ligger examinationen på 15 000—17 000, och av dessa kommer endast ungefär en tredjedel från yrkesinriktade studievägar. Examinationen förutses dock avta fram mot mitten av 1970-talet.

Beträffande utsikterna inför de närmaste åren anför SACO att den offentliga sektorns begränsade expansionstakt kommer att leda till en långsammare ökning av antalet nya tjänster. Sysselsättningen på tjänstesidan förmår inte öka i den takt som krävs.

Enligt SACO leder bristen på arbetstillfällen också till minskad rörlighet på arbetsmarknaden. Det kan också tänkas, menar SACO, att dessa svårigheter förstärks av strävandena att öka anställningstryggheten för dem som redan är etablerade på arbetsmarknaden. Detta framtidsperspektiv får dock inte leda till handlingsförlamning eller dölja det faktum att nya arbeten trots allt tillkommer. Överskottet av akademiskt utbildade kommer att absorberas fortare först när både arbetssökande och arbetsgivare anpassar sig till verkligheten och accepterar att akademiker sysselsätts på områden utanför de traditionella.

SACO framhåller vidare att den offentliga arbetsförmedlingen, för att kunna fungera effektivt, måste få en större andel av den totala omsättningen av arbetskraft. En utredning av olika metoder med detta syfte bör därför omedelbart göras, varvid frågan om ett system med obligatorisk anmälan av lediga platser naturligen kommer att aktualiseras. SACO anför vidare att arbetsförmedlingarnas tjänstemän bör bli fler och bättre utbildade, att arbetsförmedlingen i ökad utsträckning måste utnyttja moderna tekniska hjälpmedel och i ökad utsträckning tillämpa aktiv platsackvisition. Enligt SACO bör även försöksverksamhet med slussningscentraler för nytillträdande genast sättas i gång. Om denna ger positivt resultat, bör sådana enheter inrättas vid alla större förmedlingskontor. Den interlokala förmedlingen måste också bringas att fungera bättre. Den arbetsgrupp inom AMS som behandlar dessa frågor bör därför intensifiera sitt arbete och snabbt lägga fram förslag till åtgärder.

Eftersom akademiker utbildas på ett fåtal platser i landet, är de ofta beroende av hjälp att efter utbildningen flytta till orter där arbete finns. Reglerna för flyttningsbidrag till nyexaminerade akademiker borde därför enligt SACO förbättras ytterligare och stöd bör utgå på lika villkor till alla arbetssökande.

En effektiv och aktivt rådgivande studie- och yrkesvägledning förutsätter enligt SACO ökning och samordning av befintliga resurser. Studievägledarna vid universiteten bör efter befattningsutbildning även kunna svara för information om arbetsmarknaden. Antalet centralt placerade studievägledare behöver dessutom ökas.

Enligt SACO måste inslagen av arbetsmarknadsupplysning i den akademiska undervisningen förstärkas och ett program motsvarande gymnasieskolans syoprogram snarast utarbetas.

SACO framhåller vidare att information till arbetsgivare om tillgången på arbetssökande akademiker och vad de kan måste föras ut på bred front av arbetsmarknads- och utbildningsmyndigheterna.

Organisationen kräver vidare att arbetsmarknadsverkets praktikförmedlingar tilldelas större resurser och att de goda intentionerna i AMS' praktikarbetsprogram förverkligas. Praktiken måste därvid vara relevant i förhållande till individens yrkesplaner.

Löne- och anställningsvillkoren i praktikarbete måste också bevakas och de förslag som statens personalnämnd har lagt fram angående statlig praktikverksamhet snarast förverkligas.

Beträffande arbetsmarknadsutbildningen anför SACO att ett bredare utbud av kurser för akademiker måste komma till stånd och att de i första hand görs korta och har stora inslag av praktik. Bristyrkesutbildning måste också kunna förekomma för akademiker och utbildningsbidrag utgå till dem som inom arbetsmarknadsutbildningens ram bedriver studier på eftergymnasial nivå.

Enligt SACO måste beredskapsarbeten som ligger någorlunda i nivå med akademikernas utbildning och som ger god praktik bli ett permanent inslag i arbetsmarknadspolitiken. Arbetena får inte ges sådan omfattning och inriktning att de ersätter fasta tjänster som annars skulle ha inrättats. Ett kollektivavtal om löne- och anställningsvillkoren inom tjänste- och vårdsektorn måste slutas omedelbart. Organisationens framhåller vidare att AMS måste ge en bättre information om vad beredskapsarbeten är.

Stödet vid arbetslöshet måste enligt SACO innebära bättre förmåner än f. n. Det gäller bl. a. ersättningens nivå och ersättningstidens längd. Stödet måste göras tillgängligt för nya grupper såsom nyexaminerade och fria yrkesutövare. Strävan måste vara att hela arbetslöshetsstödet samordnas med den allmänna försäkringen.

Enligt SACO:s mening bör AMS bygga ut sin utlandsservice och förstärka sin arbetsmarknadsbevakning i andra länder så att internationell

platsförmedling till åtminstone ett begränsat antal länder blir möjlig och praktikutbytet med utlandet intensifieras. Strävan bör också vara att undanröja olika hinder för tjänstgöring i utlandet såsom svårigheter att få tjänstledighet samt ofördelaktiga meritvärderings- och pensionsregler vid återgång till tjänst i Sverige.

Remissyttranden över SACO:s framställning

Remissyttranden över SACO:s framställning har avgetts av AMS, LO, SAF, skolöverstyrelsen (SÖ), Statstjänstemännens riksförbund (SR) och TCO.

Av remissinstanserna ansluter sig SR till de av SACO redovisade synpunkterna och instämmer i organisationens förslag. TCO framhåller att SACO:s krav på konkreta åtgärder täcks i allt väsentligt av de synpunkter och förslag som framförs i TCO:s arbetsmarknadspolitiska program.

SAF framhåller att flera av SACO:s krav överensstämmer med andra arbetstagargruppers önskemål och att en del av åtgärderna f. n. diskuteras i olika utredningar.

LO anför beträffande den offentliga arbetsförmedlingen att det lagförslag om anställningsfrämjande åtgärder som regeringen har lagt fram ger länsarbetsnämnderna och arbetsförmedlingarna möjlighet att begära uppgifter om lediga platser från företagen, samtidigt som man skaffar sig en insyn i företagets personalpolitik. TCO instämmer i SACO:s krav att den interlokala förmedlingen måste förbättras. Samtidigt framhåller man liksom SAF att den förnämsta metoden att ge arbetsförmedlingen större andel av den totala rörligheten på arbetsmarknaden är att göra förmedlingens tjänster mer attraktiva för både arbetsgivare och arbetssökande. SACO:s övriga förslag för att öka förmedlingens effektivitet bidrar enligt TCO och SAF utan tvekan till att göra den mer anlitad på frivillighetens väg. Enligt AMS kommer de påtalade bristerna i arbetsförmedlingens effektivitet i betydande omfattning att avhjälpas genom det nya arbetssätt för förmedlingen som kommer att genomföras under budgetåret 1973/74. AMS påminner om att den interna utbildningen av arbetsförmedlingens personal f. n. ses över.

SACO:s uppfattning att reglerna för flyttningshjälp till nyexaminerade akademiker bör vara samma som för dem som lämnar gymnasieskolan delas av AMS, LO, TCO och SAF.

Beträffande SACO:s önskemål om förbättrad studie- och yrkesvägledning och arbetsmarknadsupplysning framhåller AMS att åtgärder har vidtagits i form av informationsprogram, broschyrer och seminarier. AMS betonar önskvärdheten av att arbetsmarknadsinformation framdeles närmare knyts till undervisningen och eventuellt obliga-

torieläggs. Skall detta kunna ske behöver arbetsförmedlingen större personella resurser och universitetens studievägledare bättre möjligheter att följa utvecklingen på arbetsmarknaden. Enligt *SAF* måste den väsentligaste insatsen på informationsområdet göras redan innan de akademiska studierna påbörjas, för att kunna bidra till ett realistiskt ämnesval.

Beträffande SACO:s inställning till praktisk arbete vill *LO* och *AMS* framhålla att en särskild arbetsgrupp som *AMS*, *SÖ* och universitetskanslersämbetet tillsatt, har till uppgift att undersöka vad som kan göras för att förbättra tillgången på praktikplatser. *SAF* hänvisar också till nämnda arbetsgrupp och hävdar att näringslivet har begränsade möjligheter att bereda praktikplatser åt de stora grupper av arbetstagare, som har behov av detta.

Beträffande SACO:s önskemål om ökad arbetsmarknadsutbildning för akademiker hänvisar remissinstanserna i olika avseenden till de utredningar och den arbetsgrupp som f. n. behandlar dessa frågor. Det finns anledning att avvakta utredningarnas förslag innan nuvarande bestämmelser ändras. *AMS* framhåller att de universitetsutbildade bör beakta hela utbudet av kurser inom arbetsmarknadsutbildningen. Det finns inte någon anledning annat än i undantagsfall att inrätta speciella kurser för akademiker. Kapaciteten vid befintliga kurser räcker enligt *AMS*, *LO* och *SÖ* även för akademiker och kan vid större tillströmning lätt utökas. En viss individuell anpassning av utbildningen är möjlig inom all arbetsmarknadsutbildning.

TCO instämmer i SACO:s krav att utbildningsbidrag bör kunna utgå även för sådan utbildning som är studiemedelsberättigad. *AMS* anser att denna fråga bör behandlas av den pågående utredningen om arbetsmarknadsutbildningen. *LO* och *AMS* anser att bristyrkesutbildning enbart för akademiker icke bör anordnas eftersom denna form av utbildning redan nu står öppen för akademiker.

Med anledning av SACO:s krav om beredskapsarbeten för akademiker framhåller *AMS* och *LO* att beredskapsarbeten även i fortsättningen kommer att behövas för att akademiker skall få tillfällig sysselsättning och att de gångna årens erfarenheter nu kan läggas till grund för planeringen av beredskapsarbeten inom tjänstesektorn. Enligt *LO*:s mening är det den arbetssökandes kapacitet och förutsättningar i övrigt som skall vara avgörande för vilka beredskapsarbeten som erbjuds de arbetslösa och i mindre grad tidigare yrke. *SAF* menar att anordnandet av beredskapsarbeten till stor del är en resursfråga, där tillgängliga medel måste fördelas bland alla grupper av arbetstagare. Den yngre arbetskraften måste därvid stå tillbaka för den äldre eftersom de unga inte på samma sätt är bundna till en speciell ort. *TCO* anser att urvalet av arbetsobjekt måste breddas, att en inventering av lämpliga

beredskapsarbeten för tjänstemän bör göras och att allmänna beredskapsarbeten inom kontor och förvaltning avpassade efter tjänstemännens behov och förutsättningar bör komma till stånd.

I fråga om SACO:s synpunkter på arbetslöshetsförsäkringen hänvisar LO till tidigare yttrande med anledning av KSA-utredningen där LO instämde i utredningens förslag att anslutningen till arbetslöshetsförsäkringen alltjämt skulle vara frivillig. LO hade inte heller någon erinran mot förslaget att införa ett statligt kontant arbetsmarknadsstöd. SAF och TCO tillstyrker SACO:s krav på en utredning angående allmän arbetslöshetsförsäkring och SAF framhåller det angelägna i att en samordning sker av de olika socialförsäkringarna, så att en gemensam kompensationsnivå uppnås vid olika typer av inkomstbortfall. En sådan samordning bör också syfta till en gemensam administration.

SACO:s förslag till aktivering av arbetsförmedlingen vad avser möjligheterna att erbjuda arbete och praktik utomlands biträds av SAF. AMS anför att styrelsen i så stor utsträckning som möjligt försöker tillgodose ungdomens efterfrågan på arbete i utlandet. Möjligheterna att erhålla arbete har dock inte ökat i takt med efterfrågan. Den minskning i efterfrågan på arbetskraft som kännetecknat den svenska arbetsmarknaden under senare år har också haft sin svarighet i en rad andra europeiska länder. Vidare försvårar den ökande utströmningen av elever från de utländska universiteten och högskolorna möjligheterna för svenska långtidsutbildade att finna arbete i utlandet. Överenskommelsen om en gemensam arbetsmarknad inom EG har dessutom medfört en mer restriktiv immigrationspolitik gentemot utanförstående länder. En annan svårighet är att många av de europeiska länderna saknar en tillräckligt väl utbyggd offentlig arbetsförmedlingsapparat.

Skrivelse från delegationen för jämställdhet mellan män och kvinnor

Delegationen (Ju 1973: 03) för jämställdhet mellan män och kvinnor har i skrivelse till Kungl. Maj:t den 5 juni 1973 föreslagit vissa arbetsmarknads- och regionalpolitiska åtgärder för att skapa större jämställdhet mellan män och kvinnor i arbetslivet.

Delegationen erinrar i sin skrivelse om att allt fler kvinnor under 1960-talet har sökt och fått arbete utanför hemmet. Framför allt har gifta kvinnor i stor utsträckning sökt sig ut på arbetsmarknaden. Inte minst har arbetsmarknads- och skattepolitiska åtgärder verkat aktiverande på kvinnorna. Trots samhällsinsatserna och den utveckling dessa har initierat konstaterar delegationen att mycket återstår att göra innan jämställdhet mellan män och kvinnor råder på arbetsmarknaden.

Delegationen betonar att kvinnornas möjligheter att ta arbete i stor utsträckning begränsas av brister i sådan samhällsservice som ligger

utanför arbetsmarknadspolitikens ram. Men problemen orsakas också i många fall av fördomar och negativ inställning till kvinnlig arbetskraft. Dessa attityder måste angripas var de än uppträder, inte minst hos arbetsgivare.

Kvinnornas speciella problem har uppmärksamats tidigare. Redan nu finns inom arbetsmarknadsverket tjänstemän med uppgift att särskilt bevaka kvinnornas arbetsmarknadsfrågor. Även om man sedan lång tid har accepterat principen om samma arbetsmarknadspolitik för män och kvinnor har det alltså ansetts nödvändigt att vidta särskilda åtgärder för kvinnorna. Delegationen, som instämmer i principen om en gemensam arbetsmarknadspolitik för män och kvinnor, påpekar att de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna i många fall har kommit att få störst betydelse för männen. Inom arbetsmarknadsutbildningen är studie- och yrkesval starkt könsbundet. Den aktiva arbetsmarknadspolitik har stimulerat kvinnor till aktivt arbetssökande. När det sedan har gällt att få ett arbete har samhällets möjligheter att hjälpa kvinnorna varit alltför begränsade och i praktiken har kvinnorna fått stå tillbaka när arbetstillfällena i en region eller på en ort varit alltför få. Delegationens här redovisade förslag gäller särskilt arbetsmarknadsutbildningen och lokaliseringspolitiken. Att 10 000-tals kvinnor genom samhällsåtgärder har fått möjlighet att hävda sin rätt till arbete kan inte skymma det faktum att dessa samhällsåtgärder har varit anpassade till de krav som ställs på männen bl. a. eftersom männen traditionellt har varit familjens försörjare. När nu detta mönster håller på att brytas måste, enligt delegationen, samhällets ansvar för kvinnornas rätt till arbete skärpas.

Mot den angivna bakgrunden föreslår delegationen vissa åtgärder att prövas på försök i syfte att främja en utjämning mellan männens och kvinnornas arbetsmarknad. För det första bör arbetsmarknadsverket tilldelas medel för att under en försöksperiod anställa 100 arbetsförmedlare vilka enbart kan ägna sig åt kvinnliga arbetssökandes problem. Varje distriktskontor och vissa lokalkontor inom arbetsförmedlingen bör få en sådan befattning. Dessa befattningshavare skulle vid sidan av egentligt förmedlingsarbete ägna sig särskilt åt platsackvisition, deltagande i anpassningsgruppernas arbete, arbetsplatsbesök, kontakt med företrädare för fackliga organisationer och kommuner. För det andra bör ett särskilt utbildningsbidrag utgå till arbetsgivare som för senare anställning utbildar män resp. kvinnor för arbetsuppgifter som domineras av arbetstagare av motsatt kön. Bidrag bör utgå för utbildning till vissa särskilt angivna yrken och till sin storlek bestämmas i det enskilda fallet med hänsyn tagen till de kostnader utbildningen beräknas medföra. Utbildningstiden bör omfatta högst sex månader och parterna på arbetsmarknaden föreslås få ett inflytande på utbildningens uppiägning. Det tredje förslaget slutligen går ut på att främja anställandet av såväl män som kvinnor i företag som får lokaliseringsstöd. Bestämmel-

sen föreslås få den utformningen att som villkor för stöd till lokaliseringsutbildning skall gälla att inte något av könen får mindre än 40 % av det totala antalet utbildningsplatser inom företaget. Villkoret bör gälla även för andra former av lokaliseringsstöd. Dispens från dessa villkor skall kunna ges av AMS.

Remissyttranden över delegationens skrivelse

Remissyttranden över delegationens skrivelse har avgetts av socialstyrelsen, statskontoret, statens avtalsverk, statens personalnämnd, skolöverstyrelsen (SÖ), kommerskollegium, AMS och samtliga länsarbetsnämnder, LO, TCO, Statstjänstemännens riksförbund (SR), SAF, Sveriges industriförbund, Svenska kommunförbundet, Svenska landstingsförbundet, Sveriges akademikers centralorganisation (SACO), Sveriges hantverks- och industriorganisation (SHIO), Statsföretag AB, Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund, Riksorganisationen centerns kvinnoförbund, Folkpartiets kvinnoförbund, Fredrika Bremer-förbundet, Husmodersförbundet hem och samhälle samt Yrkeskvinnors klubbars riksförbund.

Förslaget om inrättandet av särskilda tjänster tillstyrks av flertalet remissinstanser som en försöksverksamhet även om några av dessa anför principiella betänkligheter mot specialdestineringen. SÖ och kommerskollegium vill se åtgärderna som led i en mer allmän reformpolitik med syfte att bryta traditionella mönster i fråga om utbildnings- och yrkesval.

AMS tillstyrker förslaget men menar — liksom också flertalet länsarbetsnämnder — att det inte får innebära en återgång till uppdelningen manligt/kvinnligt i arbetsförmedlingarnas arbete. Tjänsterna bör, menar AMS, integreras i kontorsorganisationen. Verksamheten med särskilda åtgärder för kvinnor bör inte tolkas som något nytt eftersom särskild aktiveringsverksamhet för kvinnor bedrivits av arbetsmarknadsverket under många år. Den föreslagna försöksverksamheten bör ses som en fortsättning av den verksamhet som således redan är igång. Styrelsens yttrande är inte enhälligt.

LO tillstyrker att arbetsförmedlingen förstärks enligt delegationens förslag för att kunna öka servicen till både kvinnor och män i syfte att medverka till en större jämställdhet mellan män och kvinnor på arbetsmarknaden. TCO anser att förslaget är otillräckligt för att arbetsförmedlingens service skall bli tillfredsställande men intar i övrigt samma ståndpunkt som LO. Även Svenska landstingsförbundet tillstyrker förslaget men ifrågasätter om det stora antalet tjänster är befogat för att genomföra en försöksverksamhet.

Svenska kommunförbundet ansluter sig till delegationens förslag och anser att det överensstämmer med regeringens förslag hösten 1973 om

200 särskilda förmedlare med uppgift att genomföra en kampanj för att anpassa arbetsgivares och arbetstagares önskemål till varandra.

Delegationens förslag tillstyrks också av *Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund*, *Riksorganisationen centerns kvinnoförbund* och av *Folkpartiets kvinnoförbund*. Även *Fredrika Bremer-förbundet* tillstyrker förslaget och har, liksom de tre tidigare nämnda kvinnoorganisationerna, ingen erinran mot att tjänsterna blir specialdestinerade enligt delegationens förslag. *Yrkeskvinnors klubbars riksförbund* motsätter sig däremot att en resursförstärkning inriktas på det speciella sätt som delegationen föreslår.

Bland de remissinstanser som anfört principiella betänkligheter mot specialdestinering av tjänsterna återfinns också *SAF*, *SHIO* och *Sveriges industriförbund* som har avgett gemensamt yttrande. I yttrandet pekas bl. a. på de s. k. aktiveringsinspektörernas verksamhet vid länsarbetsnämnderna. Deras kunskaper och erfarenheter borde kunna tillvaratas i detta sammanhang. Organisationerna menar att man i första hand bör undersöka möjligheterna att inom arbetsmarknadsverket effektivisera förmedlingsarbetet. Om särskilda resurser tillskapas enligt delegationens förslag bör dessa inte specialdestineras. *Statsföretag AB* tillstyrker särskilda resurser för att lösa de problem som möter kvinnorna på arbetsmarknaden. Om dessa resurser skall tillskapas genom ytterligare speciella tjänster eller om de kan åstadkommas genom omdisponering av befintliga resurser anser sig *Statsföretag AB* inte kunna bedöma.

Socialstyrelsen och *statskontoret* menar att arbetsuppgifterna för dessa tjänster bör vara av uppsökande och informativ karaktär och anpassas till lokala förhållanden varvid arbetsmarknadsmyndigheterna har att göra nödvändiga prioriteringar.

SACO och *SR* anser att förslaget inte innebär en riktig lösning på de problem som delegationen pekar på. *SACO* menar att arbetsförmedlingen behöver en allmän förstärkning och att internutbildningen bör utvecklas så att alla arbetsförmedlare görs medvetna om speciella problem på arbetsmarknaden. *Moderata samlingspartiets kvinnoförbund* förespråkar andra åtgärder inom förmedlingens område t. ex. åtgärder för att få ett bättre grepp om lediga platser och utvecklandet av moderna metoder i förmedlingsarbetet. *Husmodersförbundet hem och samhälle* avvisar förslaget om speciella tjänster och menar att det skulle innebära en återgång till könsuppdelad arbetsförmedling. Förbundet pekar på behovet av utbildning av arbetsförmedlare i dessa frågor.

Delegationens förslag om ett särskilt utbildningsstöd har mött positivt gensvar hos ett övervägande antal remissinstanser. De invändningar som förekommer är desamma som i fråga om det tidigare förslaget, d. v. s. att särskilda åtgärder — även utbildningsåtgärder av detta slag — kan verka konsoliderande på attityder och alltså bidra till

att förstärka traditionell yrkesbundenhet. I allmänhet synes dock remissinstanserna vara mindre oroadade för denna effekt när det gäller utbildningsstödet, vilket beror på att man redan har positiva erfarenheter av företagsutbildning. *SÖ* karaktäriserar förslaget som givande och intressant och menar att de yrken som kan komma ifråga bör väljas så att gymnasieinlinjernas elever får konkreta förebilder för okonventionella val och praktiska möjligheter att genomföra dem. *Statens personalnämnd* anser att utbildningsstöd bör utgå även inom den statliga sektorn. *AMS* liksom *flertalet länsarbetsnämnder* tillstyrker förslaget som sådant men menar att urvalet av yrken måste bättre anpassas till den regionala näringslivsstrukturen. *AMS* förutsätter att de som genomgår utbildningen anställs på vanliga villkor under utbildningstiden. *LO* tillstyrker också förslaget under förutsättning att avtal har tecknats med de företag som skall komma i åtnjutande av bidraget samt att de personer för vilka bidrag utgår har fast anställning under utbildningstiden. *Svenska landsförbundet* pekar på behovet att ytterligare öka det manliga rekryteringsunderlaget inom vårdsektorn och ser delegationens förslag som en lämplig väg. *Svenska kommunförbundet*, som tillstyrker förslaget, menar att man mer ingående bör diskutera vilka yrkesområden som skall komma ifråga för bidrag.

Några få remissinstanser ställer sig negativa till delegationens förslag. *TCO* och *Husmodersförbundet hem och samhälle* menar att man bör undersöka de möjligheter som finns att anknyta till redan beslutade stödformer innan nya skapas. *Fredrika Bremer-förbundet* hävdar att arbetsgivare inte gör någon uppoffring när de anställer kvinnor i t. ex. verkstadsindustrin eller män i vårdyrken och att de därför ej behöver kompenseras. *SAF*, *SHIO* och *Sveriges industriförbund* ifrågasätter starkt om enbart utbildningsstöd kan ge någon nämnvärd effekt. Det måste i så fall kombineras med samtidiga åtgärder som påverkar de arbetssökandes attityder, menar organisationerna.

Delegationens förslag om anställning av män resp. kvinnor som villkor för lokaliseringsstöd tillstyrks eller godtas av *socialstyrelsen*, *statens avtalsverk*, *LO*, *Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund*, *Riksorganisationen centerns kvinnoförbund*, *Folkpartiets kvinnoförbund* och *Fredrika Bremer-förbundet*.

Enligt *Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund* bör liknande regler snarast möjligt övervägas i fråga om företagens användande av investeringsfonderna. *LO* framhåller att särskilda ansträngningar fordras om traditionella rekryteringsmönster, som inte betingas av rationella skäl, skall brytas. *Folkpartiets kvinnoförbund* påpekar att många av de arbetstillfällen som skulle vara avsedda för kvinnor i företag som får lokaliseringsbidrag inte överensstämmer med kvinnornas egna önskemål sådana de är i dagens läge. Huvudregeln måste därför tillämpas flexibelt.

Socialstyrelsen pekar dock på risken att det föreslagna villkoret lokalt kan verka så negativt för presumtiva lokaliseringar att det allvarligt försvårar företagsrekrytering och därmed den lokala sysselsättningspolitiken.

AMS framhåller att situationen f. n. är sådan att det finns risk för en långsiktig, hög arbetslöshet bland kvinnorna i stödområdet och att det därför, som delegationen uttalat, erfordras särskilda åtgärder för att bryta det nuvarande rekryteringsmönstret. Enligt styrelsen är flera länsarbetsnämnder tveksamma till förslaget från praktisk synpunkt, framför allt när det är fråga om relativt begränsade utökningar av personalstyrkan. Kravet på dispenser skulle i sådana fall kunna bli så omfattande att kvoteringsreglerna i själva verket sätts ur spel. Styrelsen ser som en alternativ utväg att företagen i samband med ansökan om lokaliseringstöd redovisar rekryteringsplaner i avseende på yrkesfördelning och möjligheterna att sysselsätta både män och kvinnor. Detta skulle ge möjlighet för länsarbetsnämnderna — innan lokaliseringsärendena avgörs regionalt eller centralt — att förhandla med företagen om personalsammansättningen. Länsarbetsnämndens utlåtande skulle därefter följa ärendet och innebära skyldighet för nämnden att noga följa rekryteringen och medverka till att den får den avsedda inriktningen. Denna ordning kan också kompletteras med tillsättandet av anpassningsgrupper i lokaliseringsföretagen även i de fall antalet anställda understiger 50. *AMS* föreslår också att det i ett eller ett par län inom stödområdet organiseras en försöksverksamhet med starkt utökade informationsinsatser till företagen och de anställda, till myndigheter, arbetsmarknadens organisationer och till kvinnorna själva och deras familjer om arbetsmarknadsförhållandena och om nödvändigheten av att bryta det traditionella rekryteringsmönstret.

Tveksamma till förslaget är *statskontoret*, *kommerskollegium*, *TCO*, *Svenska kommunförbundet*, *SR*, *SAF*, *Sveriges industrieförbund*, *Svenska landstingsförbundet*, *SACO*, *SHIO*, *Statsföretag AB*, *Moderata samlingspartiets kvinnoförbund*, *Husmodersförbundet hem och samhälle* och *Yrkeskvinnors klubbars riksförbund*.

Statskontoret anser att man i samband med den fortsatta länsplaneringen bör kunna ange riktlinjer i fråga om den kvinnliga förvärvsverksamhetens omfattning i olika delar av ett län. Betingelserna för olika insatser i syfte att skapa regionalt mer balanserade arbetsmarknader är antagligen för varierande för att villkor knutna just till lokaliseringstödet skall vara både verkningsfulla och praktiskt rimliga. *Kommerskollegium* anför att en kvotering kan få negativa effekter på företagets rekrytering av arbetskraft och i vissa fall leda till minskad benägenhet att utnyttja de regionalpolitiska stödformerna med negativa effekter på det samlade utbudet av arbetstillfällen. Liknande synpunkter framförs

av SR, SACO, SAF, Svenska landstingsförbundet, Statsföretag AB och Husmodersförbundet hem och samhälle.

Svenska landstingsförbundet anser att de föreslagna villkoren för lokaliseringsstöd i stället bör få karaktären av mål eller principer. Enligt Svenska kommunförbundet bör man i stället för generella och principiella villkor ge föreskrifter som gör en anpassning till omständigheterna i varje särskilt fall möjlig.

Förslag om ökade informationsinsatser som alternativ till delegationens förslag framförs också av SAF.

TCO anser att kvoteringen blir svår att tillämpa i praktiken eftersom lokaliseringsbidrag ofta utgår till mindre företag. TCO menar också liksom Moderata samlingspartiets kvinnoförbund och Yrkeskvinnors klubbars riksförbund att förmedlingen måste behandla en manlig och en kvinnlig arbetssökande lika och utan hänsyn till kön pröva den enskilde individens arbetsmarknadssituation och inrätta stödåtgärderna därefter.

Departementschefen

Den arbetsmarknadspolitiska verksamheten under budgetåret 1974/75. Jag har tidigare redovisat sysselsättningsutvecklingen under perioden 1967—1972 samt redogjort för de bedömningar av utvecklingen fram till år 1977 som har gjorts av långtidsutredningen. Jag tar nu först upp en fråga som jag bedömer vara av utomordentlig vikt för sysselsättnings- och arbetsmarknadspolitikens utveckling på längre sikt, nämligen frågan om förbättrat underlag för sysselsättningsplanering som jag tidigare kortfattat har berört.

Lösningen på många av dagens problem hänger samman med möjligheterna att åstadkomma en positiv sysselsättningsutveckling. Det gäller t. ex. möjligheterna att förverkliga målen om jämnare inkomstfördelning och bättre regional balans. Kraven på samhällliga insatser för att trygga sysselsättningen har växt sig starkare under den senaste konjunktur nedgången, då problem som tidigare var begränsade till vissa delar av landet har kommit att framstå som generella sysselsättningsproblem. En bättre grund än f. n. måste därför skapas för mer långsiktiga åtgärder i syfte att trygga en fortsatt sysselsättningsökning under 1970-talet.

Av tidigare redovisning har framgått, att en betydande sysselsättningsökning har skett under en lång följd av år. Den aktiva arbetsmarknads- och sysselsättningspolitiken har till väsentlig del bidragit till sysselsättningsökningen. Även under lågkonjunkturåren 1971—1972 kunde sysselsättningen hållas på samma höga nivå som högkonjunkturåret 1970 och för bl. a. den offentliga sektorn redovisas en klar ökning av sysselsättningen. Att sysselsättningen sålunda har kunnat vidmakthållas på en hög nivå i motsats till vad som har varit fallet under tidigare avmatt-

ningsperioder är ett resultat av de kraftiga sysselsättningsfrämjande åtgärder som statsmakterna har vidtagit under den senaste konjunkturbedgången. Även en fortsatt positiv sysselsättningsutveckling kommer enligt min bedömning att kräva kraftfulla och målmedvetna åtgärder från samhällets sida.

Den aktiva arbetsmarknadspolitikerna har fått allt fler medel till sitt förfogande. Det har inte bara varit fråga om arbetslöshetsbekämpande verksamhet. Arbetsmarknadspolitikerna har också fått en aktiv inriktning som har sin grund i målet att alla som vill och kan ta ett arbete också skall erbjudas samhällets hjälp att realisera denna önskan. Denna aktiva, i många fall uppsökande verksamhet har gett gott resultat. Stora grupper som tidigare inte har trätt in på arbetsmarknaden finns nu i arbete eller som aktiva arbetssökande.

Sysselsättningen spelar en avgörande roll för möjligheterna att förverkliga målen ökad jämlikhet och välfärd. Låginkomstutredningen pekade bl. a. på detta viktiga förhållande. Väsentliga behov av samhällsservice måste tillgodoses. En utbyggnad av denna service är ofta i sig sysselsättningsskapande. En aktiv sysselsättningspolitik kan därför i dubbel mening motiveras från välfärds- och jämlikhetssynpunkt. Endast tillgång på varaktiga arbetstillfällen kan öka möjligheterna för nya grupper på arbetsmarknaden.

Jag betonade tidigare att samhällets ansvar för sysselsättningen har ökat. Denna allmänt accepterade ståndpunkt tar sig flera uttryck, t. ex. i lagstiftningen om anställningstrygghet och anställningsfrämjande åtgärder. I det regionalpolitiska handlingsprogram som antogs hösten 1972 angavs ramar för utvecklingen i regionerna som skall vara utgångspunkt för planering och beslut inom olika samhällssektorer i fråga om åtgärder av betydelse för bl. a. sysselsättningsutvecklingen. Det finns enligt min mening anledning att nu gå vidare och undersöka hur samhället skall förbättra människornas möjligheter att få sysselsättning framdeles.

Förutsättningarna för att ställa samman ett underlag för statsmakternas planering och utformning av sysselsättningspolitiken ter sig förhållandevis goda. Underlag skapas t. ex. genom den regionala utvecklingsplaneringen (länsplanering 1974), genom långtidsutredningarna samt genom de branschutredningar som utarbetas inom industridepartementets verksamhetsområde.

För att länsplanering 1974 bättre skall kunna fullgöra sin roll som underlag för statsmakternas planering av sysselsättningen har de regionala och lokala bedömningarna och redovisningarna av sysselsättningsutvecklingen byggts ut. Jag återkommer till denna fråga i avsnittet Regional utveckling. Förutsättningarna att bättre samordna länsplaneringen och långtidsutredningarna prövas f. n. Inom regeringen övervägs i vilka former det fortsatta arbetet med planeringen av sysselsättningen skall bedrivas. En parlamentarisk sysselsättningsutredning skall tillsättas.

Behovet av särskilda arbetsmarknadspolitiska insatser med hänsyn till utvecklingen i fråga om energiförsörjningen nästa budgetår kan inte bedömas f. n. En hög beredskap måste hållas. Budgetförslagen är emellertid utformade utan hänsyn till behov av sådana särskilda insatser.

Mina förslag i det följande i fråga om den arbetsmarknadspolitiska verksamheten under budgetåret 1974/75 skall ses mot bakgrunden av i första hand de ökande svårigheterna, som jag har beskrivit i det föregående, att jämka samman krav och önskemål från arbetsgivare resp. arbetssökande. Detta förhållande har sin grund i dels de successivt höjda krav på arbetskraften som förändringarna inom näringsliv och förvaltning ställer, dels de begränsningar som många arbetssökande har i sitt arbetsutbud. Den bristande överensstämmelsen mellan önskemålen från arbetstagare och arbetsgivare kan komma att skärpas ytterligare. Enligt min mening måste de förra året beslutade insatserna för att överbrygga spänningarna fullföljas. Jag är medveten om att det inom arbetsmarknadspolitikens ram inte är möjligt att lösa alla problem som de arbetssökande möter. Samhällets service måste byggas ut på flera områden. Kommunernas åtgärder är här av stor betydelse. Men självfallet kommer arbetsmarknadsmyndigheternas arbete i förgrunden när det gäller att lösa de komplicerade anpassningsproblemen. Arbetsförmedlingen måste här spela en aktiv roll. Inriktningen på att lösa den enskilda arbetssökandens problem bör behållas. Samtidigt måste arbetsförmedlingens information om förhållandena på arbetsmarknaden breddas. Om inte informationsbehovet kan tillgodoses, finns risk för att arbetssökandena och arbetsgivarna kommer att sakna tillräckligt faktaunderlag för de jämkningar i önskemål från båda parter som kommer att krävas. Förstärkning av arbetsförmedlingen, en effektiv, kundinriktad organisation av arbetsförmedlingsarbetet och utveckling av försöken med användning av ADB i förmedlingsarbetet är därför några av de åtgärder som prioriteras i årets budgetförslag.

Enligt arbetskraftsundersökningarna har en ökad andel av de arbetslösa sökt sig till arbetsförmedlingen. Detta aktualiserar bl. a. frågan om bättre information till arbetsförmedlingen om lediga platser. Kungl. Maj:t har under förra året gett AMS i uppdrag att utreda förutsättningarna härför.

En effektiv arbetsförmedling med ökade personella och tekniska resurser måste emellertid även fortsättningsvis ägna särskild uppmärksamhet åt de konkurrenssvaga grupperna på arbetsmarknaden. Arbetsförmedlarens kunnighet och förmåga att utnyttja arbetsmarknadspolitikens resurser kommer därför att alltjämt ha betydelse för flera grupper. Jag ser den ökning av arbetsförmedlingens resurser som nu föreslås som en möjlighet att bättre tillgodose dessa behov. Den föreslagna medelstillelningen medger en förstärkning av arbetsmarknadsverkets organisation med 350 personer. Den särskilda försöksverksamhet för att stärka

kvinnans ställning i arbetslivet som jag strax skall beröra är en åtgärd för att bryta fördomar och negativ inställning och därigenom bidra till att utjämna skillnader mellan männens och kvinnornas ställning på arbetsmarknaden.

Förstärkningen av den arbetsförmedlande verksamheten inom arbetsmarknadspolitiken innebär en tyngdpunktsförskjutning mot förebyggande verksamhet. Arbetet inom de s. k. anpassningsgrupperna har samma karaktär. Det är nödvändigt att tillgängliga resurser utnyttjas så att arbetet inom anpassningsgrupperna nu kan stabiliseras och vidareutvecklas. Lagarna om anställningsskydd och om vissa anställningsfrämjande åtgärder kommer att ge arbetsmarknadsverket ett stöd för den förebyggande verksamhet som jag här har talat om. Lagen om vissa anställningsfrämjande åtgärder ger de fackliga organisationerna och länsarbetsnämnderna ökade möjligheter att påverka företagens personalpolitik. Som jag tidigare erinrat om bör detta medföra att klyftan mellan företagens och arbetstagarnas synpunkter på anställningskrav och anställningsförhållanden i övrigt kan överbryggas bättre än hittills.

Departementspromemorian (Ds In 1973: 3). Det ankommer på Kungl. Maj:t att utfärda föreskrifter om arbetsförmedlingens uppgifter och förmedlingsarbetets inriktning. På grund av det uttalande som inrikesutskottet gjorde år 1971 (InU 1971: 33) och som riksdagen gav Kungl. Maj:t till känna finner jag det emellertid angeläget att övervägandena med anledning av förslagen i den inom inrikesdepartementet upprättade promemorian Principer för förmedlingsarbetet vid de offentliga arbetsförmedlingskontoren och däröver avgivna remissyttranden redovisas för riksdagen.

De allmänna riktlinjerna för arbetsmarknadspolitiken och därmed också för verksamheten vid arbetsförmedlingarna lades fast senast genom beslut av 1966 års riksdag (prop. 1966: 52, SU 107, rskr 251). I propositionen berördes inte närmare den principiella inriktningen av förmedlingsverksamheten och riksdagen gjorde inte heller något särskilt uttalande i frågan. Den redan förut gällande regeln i ämnet, som var intagen i kungörelsen (1947: 983) om den offentliga arbetsförmedlingen, överfördes därför med endast smärre redaktionella ändringar till 4 § arbetsmarknadskungörelsen (1966: 368, omtryckt 1972: 300, ändrad senast 1973: 832). Enligt paragrafen skall vid arbetsförmedling eftersträvas att varje arbetsgivare får bästa möjliga arbetskraft och varje arbetsökande det arbete som är lämpligast för honom.

I fråga om den *principiella inriktningen av verksamheten vid arbetsförmedlingarna* föreslås i promemorian att 4 § arbetsmarknadskungörelsen formuleras om så att det klarare än f. n. markeras dels den betydelse informationen har inom arbetsförmedlingsverksamheten, dels att tyngdpunkten i förmedlingsverksamheten ligger i insatser för att bereda arbetsökande sysselsättning. Den föreslagna nya huvudregeln inne-

bär att vid arbetsförmedling skall lämnas fullständig och objektiv information i alla avseenden som har betydelse för arbetsökande resp. arbetsgivare. Därefter skall enligt förslaget anges vad som särskilt skall eftersträvas i förmedlingsarbetet.

Flera remissinstanser har anfört synpunkter på frågan om information och dess betydelse i förmedlingsarbetet. I.O menar att förmedlingen skall både inhämta och lämna information i samverkan med arbetsmarknadens parter. Jag delar denna uppfattning. Det nära samarbete med parterna på arbetsmarknaden som arbetsmarknadsverket har i olika frågor och på skilda nivåer bör naturligtvis omfatta också informationsverksamheten. Jag förutsätter att så kommer att ske även i fortsättningen utan att det särskilt anges i de bestämmelser som reglerar just arbetsförmedlingsverksamheten.

Några remissinstanser har tagit upp frågan vad som menas med fullständig och objektiv information. Härmed bör enligt min mening förstås att enbart saklig information skall lämnas. Detta behöver emellertid inte, som SAF synes anse, innebära att arbetsförmedlingen begränsar sig till att lämna endast sådana uppgifter om arbetsgivaren och den lediga anställningen som arbetsgivaren har lämnat. Skulle arbetsgivaren ha underlåtit att ge relevanta upplysningar, bör förmedlingen som LO betonar kunna lämna kompletterande uppgifter, som har inhämtats från annat håll. Med anledning av vad Svenska byggnadsarbetareförbundet har anfört beträffande informationen till arbetssökande om bl. a. löneläge och personalomsättning vill jag erinra om att arbetsförmedlingen främst i samband med utformningen av verksamheten vid öppen förmedling har prövat att i platsannonser lämna uppgift om facklig kontaktman, som har kännedom om förhållandena på arbetsplatserna. Även informationen om den arbetssökande skall självfallet vara saklig och relevant för den anställning som det är fråga om. Som handikapprådet och HCK framhåller skall endast sådana upplysningar lämnas om de arbetssökande som har betydelse för arbetsuppgifternas utförande. En arbetsgivare kan naturligtvis kräva exempelvis läkarintyg av en platsökande, men arbetsförmedlingen har ingen anledning att begära något sådant vid förmedling av anställningar. En annan sak är att arbetsförmedlingen i sina strävanden att bereda arbetssökande med nedsatt arbetsförmåga en med hänsyn till handikappet lämplig anställning behöver göra en kartläggning av sökandens arbetsförutsättningar som förberedelse för vidare åtgärder inom arbetsvårdens ram. Jag vill i detta sammanhang erinra om de möjligheter som arbetsförmedlingen har att i de s. k. anpassningsgrupperna ta upp diskussioner med arbetsgivare och företrädare för arbetstagare om anställning av arbetstagare med arbetshinder. Den lag om vissa anställningsfrämjande åtgärder som riksdagen antog i december förra året och som träder i kraft den 1 juli 1974 ger arbetsförmedlingen nya möjligheter i denna riktning.

Promemorians förslag i fråga om vad som särskilt skall eftersträvas i förmedlingsarbetet har i vissa delar lämnats helt utan erinringar vid remissbehandlingen. Sålunda råder inga delade meningar om att förmedlingspersonalen skall klarlägga den arbetssökandes arbetsönskemål och arbetsförutsättningar samt utnyttja de arbetsmarknadspolitiska medel som står till förfogande för att bereda den arbetssökande möjlighet att ta arbete av det slag som bedöms lämpligt med hänsyn till sökandens önskemål och förutsättningar.

Några remissinstanser har däremot rest invändningar mot förslaget att arbetsgivare skall anvisas arbetssökande som bedöms ha förutsättningar att fullgöra arbetsuppgifter som är förbundna med lediga anställningar. LO betonar att utgångspunkten för förmedlingsarbetet numera är att arbetssökande erbjuds lediga platser, inte att arbetsgivare anvisas arbetssökande. Enligt LO:s mening bör vidare bedömningen av en persons förutsättningar att utföra en arbetsuppgift inte göras enbart med utgångspunkt i arbetsgivarens krav utan i stället ske i samförstånd med arbetsgivare och fackliga organisationer. SAF å sin sida anser att förslaget i denna del är en självklarhet. Föreningen hävdar att en regel av detta slag, för att ha någon verklig mening, borde innehålla en bestämmelse om att i de fall då flera arbetssökande kan föreslås den för arbetsuppgiften mest lämpade anvisas.

Arbetsförmedlingens uppgift bör vara att genom stöd och service i olika former ge den enskilde möjligheter till sysselsättning som så nära som möjligt ansluter till den enskildes önskemål och förutsättningar. Detta framgår redan av vad jag tidigare har anfört. I enlighet härmed får de arbetssökande erbjudanden om lediga platser. Arbetsförmedlingens erbjudanden innebär i praktiken i första hand att de arbetssökande får ta del av utbudet av lediga platser i de platslistor som kontinuerligt ställs samman som ett led i den s. k. öppna förmedlingen. Dessa platslistor är avsedda att underlätta snabba och direkta kontakter mellan arbetstagar och arbetsgivare, och arbetsförmedlingen har ingen möjlighet att bedöma om de som utnyttjar listorna är lämpade för de anställningar de söker. När en personlig kontakt etableras mellan den sökande och arbetsförmedlaren, kan och bör arbetsförmedlaren däremot göra en bedömning av den sökandes möjligheter att fullgöra de arbetsuppgifter som är förbundna med lediganmälda anställningar. Denna bedömning skall självfallet inte utgå enbart från arbetsgivarens krav. Lika självklart är att arbetsförmedlingen inte utan vidare skall erbjuda en arbetssökande en anställning om denne inte har de kvalifikationer som arbetsgivaren har angett. I stället bör förmedlingen vid behov ta upp överläggningar med arbetsgivaren för att få honom att modifiera de krav han ställer. Den bedömning som skall göras kan alltså vara en komplicerad uppgift, som innebär en sammanvägning av olika faktorer.

Diskussioner med arbetsgivare av den art som jag här har talat om bör naturligt ske inom ramen för det samråd som förutsätts i lagen om vissa anställningsfrämjande åtgärder, dvs. i anpassningsgrupperna. I lagen understryks betydelsen av detta samråd mellan arbetsmarknadsmyndigheter, arbetsgivare och fackliga organisationer, varigenom arbetsmarknadsmyndigheterna får möjlighet till insyn och inflytande över företagens personalpolitik. Om det visar sig omöjligt att uppnå samförståndslösningar och en arbetsgivare uppenbart nonchalerar anvisningar från AMS, kan styrelsen enligt lagen som en yttersta åtgärd förordna att arbetsgivaren får anställa endast sådan arbetslagare som den offentliga arbetsförmedlingen har anvisat eller godtagit. I den mån anpassningsgrupp finns hos arbetsgivaren tillgodoses alltså LO:s önskemål om samråd i samband med bedömningen av en persons förutsättningar att utföra en arbetsuppgift. Att utsträcka denna samrådskyldighet till att gälla samtliga förmedlingsärenden är inte praktiskt möjligt. Däremot är jag ense med LO om att sådant samråd även utanför anpassningsgruppernas verksamhet bör ske i förmedlingsarbetet i den mån det behövs och kan anordnas på ett praktiskt sätt.

Vad slutligen angår förslaget att samarbete skall komma till stånd med arbetsgivare i syfte att främja arbetsförhållandenas anpassning till de arbetssökandes förutsättningar delar jag LO:s uppfattning att samarbetet bör omfatta inte bara arbetsgivare utan även de fackliga organisationerna. Förslaget i denna del förstärker förmedlingens ansvar för verksamhetens sociala mål. Ett samarbete av det slag det här är fråga om har som jag har nämnt förut pågått sedan några år tillbaka i anpassningsgrupperna.

Jag anser alltså att en uppgift vid förmedlingsarbetet är att sträva efter att samarbete kommer till stånd med arbetsgivare och berörda arbetstagarorganisationer i syfte att främja arbetsuppgifternas och arbetsförhållandenas anpassning till de arbetssökandes förutsättningar.

Sammanfattningsvis bör i enlighet med vad jag har förordat i arbetsförmedlingsarbetet eftersträvas att sökandens önskemål och arbetsförutsättningar klarläggs, att arbetsmarknadspolitikens medel utnyttjas för att ge sökanden möjlighet att ta arbete som nära ansluter till hans önskemål och förutsättningar samt att samråd etableras i syfte att anpassa arbetsuppgifter och arbetsförhållanden till de sökandes förutsättningar. Mot bakgrund av dessa förmedlingsinsatser bör arbetssökande erbjudas ledigamälda anställningar, i vilka arbetsuppgifterna är sådana som sökanden bedöms kunna fullgöra.

Vad sedan gäller frågan om rätt för arbetsmarknadsverket att begränsa arbetsförmedlingens service framhålls i promemorian att det inte är någon ändamålsenlig metod för att försöka åstadkomma förbättringar av dåliga arbetsförhållanden att neka arbetsgivare den offentliga arbetsförmedlingens tjänster. En sådan åtgärd kan tvärtom leda till en vidgad

personalrekrytering vid sidan av den offentliga förmedlingen till skada för arbetssökande som skulle ha behövt stöd genom andra åtgärder än ren platsförmedling. Problemen bör i stället lösas genom en aktiv insats från förmedlingens sida i syfte att direkt påverka arbetsgivarna att förbättra förhållandena för de anställda.

De få remissinstanser som har yttrat sig i denna fråga har delade åsikter. Statens personalnämnd och Sveriges personaladministrativa förening ansluter sig till promemorians synsätt, medan AMS och LO är kritiska. AMS betonar, mot bakgrund av det faktum att anspråken på förmedlingens service ofta överstiger de resurser som står till dess förfogande, att begränsningar i servicen ofta blir nödvändiga och att detta drabbar både arbetsgivare och arbetstagare. Enligt AMS' mening kommer det även efter genomförandet av lagförslaget om trygghet i anställningen att finnas skäl att i tvingande fall vidta åtgärder som i praktiken innebär en inskränkning av arbetsförmedlingens service. LO gör invändningar mot promemorians uttalande att arbetsgivare som söker arbetskraft inte skall drabbas av några begränsningar i den service från arbetsförmedlingens sida som arbetsgivaren har rätt att kräva. Arbetsförmedlingens begränsade personella resurser bör inte utnyttjas för att förmedla arbetssökande till företag med stora svårigheter att behålla personal. Det innebär en begränsning av förmedlingens service till andra företag. Arbetsgivare som inte vidtar åtgärder för att förändra förhållanden som kan vara anledning till en hög personalomsättning bör enligt LO och Svenska skogsarbetareförbundet i stället bli föremål för särskilda åtgärder från arbetsmarknadsmyndigheternas sida enligt förslaget till lag om anställningsfrämjande åtgärder.

Arbetsmarknadspolitiken har efter hand fått en ny inriktning när det gäller att lösa de grundläggande sysselsättningsproblemen. Arbetsförmedlingens arbete bedrivs alltmer inom företagen och syftar till att anpassa arbetsplatserna till människornas förutsättningar. Anpassningsgrupperna och de s. k. äldreclagarna har utgjort led i denna utveckling. Denna inriktning fullföljs genom den lag om vissa anställningsfrämjande åtgärder som jag tidigare i korthet har berört. Enligt min mening skulle det strida mot det synsätt som sålunda tränger igenom alltmer inom arbetsmarknadspolitiken att införa en bestämmelse som ger arbetsmarknadsverket rätt att som en påföljd för hög personalomsättning avstänga företag från arbetsförmedlingens service. När betydande resurser inom förmedlingsorganisationen tas i anspråk av företag med stor personalomsättning kan det, som LO framhåller, innebära en begränsning av servicen till andra företag. Det kan självfallet medföra att förmedlingen i praktiken inte kan ge den service som företaget gör anspråk på. Allvarigare synes det mig dock vara att servicen minskar också till de arbetssökande. Om man för att råda bot på dessa förhållanden avstängde sådana företag, skulle det sålunda i hög grad

drabba de arbetstagare som skulle komma att anställas av företagen vid sidan av arbetsförmedlingen och därigenom gå miste om det stöd i olika former som förmedlingen kan ge. Vidare skulle arbetstagarna inte längre kunna få fullständig information vid förmedlingen, vilket innebär att grundvalen för verksamheten urholkas. Som LO framhåller bör företag med hög personalomsättning i stället bli föremål för särskilda åtgärder från arbetsmarknadsmyndigheternas sida, bl. a. med stöd av lagen om vissa anställningsfrämjande åtgärder, i syfte att undanröja orsakerna till den höga personalomsättningen.

.SACO:s framställning. Jag vill först anmäla att representanter för studentkårerna vid Lunds, Stockholms och Uppsala universitet samt för Filosofiska fakulteternas studentförening i Göteborg vid en uppvaktnings i inrikesdepartementet i augusti 1973 har överlämnat en skrivelse vari bedömningar görs som i fråga om nyexaminerade överensstämmer med dem som görs i SACO:s nyss redovisade framställning.

Framställningen från SACO spänner över stora områden av arbetsmarknadspolitiken. När det gäller frågan om tillgången på arbetstillfällen inom tjänstesektorn vill jag erinra om att den sysselsättningsökning vi har haft under den senaste femårsperioden till mycket stor del har skett inom sektorn offentliga tjänster. Även under lågkonjunkturåren 1971—1972 ökade den offentliga sektorns sysselsättning betydligt. Jag har i annat sammanhang pekat på den offentliga sektorns stora betydelse för sysselsättningen i stort. Det är min uppfattning att denna fråga bör behandlas i ett mer övergripande och långsiktigt sammanhang, dvs. som ett led i sysselsättningsplaneringen.

Tjänstemännens problem på arbetsmarknaden uppmärksammas alltmer i arbetsmarknadspolitiken. Särskilda åtgärder har vidtagits på t. ex. arbetsmarknadsutbildningens område och beredskapsarbetena har i betydande utsträckning anpassats till tjänstemännens behov. En sådan breddning av den arbetsmarknadspolitiska verksamheten anser jag bör fortsätta. Samtidigt är det viktigt att en mindre traditionell syn på akademisk arbetsmarknad växer fram både hos arbetsgivare och hos de långtidsutbildade själva. Jag vill i detta sammanhang erinra om att arbetsmarknadsutbildningen f. n. utreds av särskilt tillkallade sakkunniga.

I fråga om arbetsförmedlingens funktion tillgodoses de synpunkter som SACO framför i stor utsträckning dels genom de personalökningar som nu föreslås, dels genom de förra året beslutade ändringarna i förmedlingens arbetsformer och inre organisation. Även användningen av moderna tekniska hjälpmedel utvecklas nu vidare inom platsförmedlingen. Som jag har nämnt tidigare har AMS fått i uppdrag att utreda förutsättningarna att förbättra informationen till arbetsförmedlingen om lediga platser.

Skyddet vid arbetslöshet har byggts ut och förstärkts genom beslut av 1973 års riksdag. Riksdagens beslut innebär bl. a. att skyddet vid arbetslöshet skall bygga på den nuvarande försäkringen och på ett nytt kontant arbetsmarknadsstöd. De nya reglerna, som gäller fr. o. m. den 1 januari 1974, bör tillgodose vissa av de önskemål som SACO har fört fram.

Genom beredskapsarbeten har ett betydande antal ungdomar beretts sysselsättning under de två senaste åren. Även långtidsutbildade har sysselsatts i sådana arbeten i växande omfattning. Lönefrågorna vid beredskapsarbeten har reglerats även på tjänstesektorn, senast genom det avtal som slöts den 7 november 1973 mellan statens avtalsverk och parterna på arbetstagsarsidan avseende beredskapsarbeten inom tjänstesektorn. En vidgad planering av beredskapsarbeten pågår kontinuerligt vid länsarbetsnämnderna. Därvid tas givetvis hänsyn till de behov som gör sig mest gällande. Jag vill erinra om att SACO genom sina representanter i flera länsarbetsnämnder har möjlighet att föra fram synpunkter på det arbetsmarknadspolitiska området. Genom SACO:s representation i dessa länsarbetsnämnder bör det också finnas goda förutsättningar för organisationen att informera sina medlemmar om de olika arbetsmarknadspolitiska medlen.

Som jag sade inledningsvis berör SACO:s arbetsmarknadsprogram många problemområden. Flera av dessa områden behandlas kortfattat av organisationen och förslagen behöver i flera fall utvecklas ytterligare för att det skall vara möjligt att lägga dem till grund för beslut. Jag anser att de nya åtgärder och förbättringar av redan existerande arbetsmarknadspolitiska medel, som jag i det följande förordar, i betydande utsträckning tillgodoser SACO:s önskemål.

Skrivelsen från delegationen för jämställdhet mellan män och kvinnor. En stor del av det totala tillskottet till arbetskraften i vårt land har under en följd av år utgjorts av gifta kvinnor. Vad detta tillskott har betytt för näringslivets utveckling och samhällets funktioner i övrigt är svårt att mäta men det finns all anledning att även framdeles stödja den utveckling som har lett till att allt fler kvinnor har kunnat få arbete utanför hemmet. De bedömningar angående kvinnornas situation på arbetsmarknaden som delegationen gör i sin skrivelse delar jag. Jag är också överens med delegationen om att frågorna om männens och kvinnornas roll på arbetsmarknaden har en djup förankring i traditionella värderingar och attityder som det knappast är möjligt att ändra på kort tid. De problem kvinnorna ställs inför på arbetsmarknaden är av skiftande karaktär och måste därför angripas från flera utgångspunkter, bl. a. genom åtgärder inom arbetsmarknadspolitikens ram. Många remissinstanser har också anlagt detta mer principiella, långsiktiga perspektiv på frågan. Arbetsmarknadsområdet är enligt min mening ett

lämpligt område för en konstruktiv försöksverksamhet, eftersom det är på detta område som de traditionella, könsbundna värderingarna och fördomarna och den bristande jämlikheten klarast kommer till uttryck. Ett annat område som har avgörande betydelse i sammanhanget är skolan, däri inbegripet både förskolan, den obligatoriska skolan och yrkesutbildningen. Inom skolans ram görs också sedan lång tid insatser för att ge eleverna information om konsekvenserna av könsbundna attityder till studie- och yrkesval. Chefen för utbildningsdepartementet har tidigare denna dag lagt fram förslag om en väsentlig förstärkning av resurserna för studie- och yrkesvägledning inom skolväsendet. En försöksverksamhet på arbetsmarknadens område skulle som skolöverstyrelsen har framhållit kunna få betydelse även för skolan i de fall exempel kommer fram på val av yrke och utbildning där könsbundenheten har brutits. Jag förordar således att en försöksverksamhet inleds huvudsakligen på det sätt som delegationen har föreslagit.

Delegationens första förslag innebär att arbetsmarknadsverket får resurser att försöksvis anställa 100 arbetsförmedlare för att särskilt ägna sig åt kvinnliga arbetssökande.

Några remissinstanser uttrycker farhågor för att en sådan verksamhet som här avses skulle innebära en återgång till en efter kön delad arbetsförmedlingsfunktion. Jag vill i det sammanhanget peka på att det redan nu finns särskilda tjänstemän avdelade inom arbetsmarknadsverket med placering centralt och på länsarbetsnämnderna vilka har till uppgift att bevaka kvinnornas sysselsättningsfrågor. Vidare bör här erinras om de ändrade former för förmedlingsarbetet som beslutades förra året. Någon uppdelning av förmedlingen har delegationen inte avsett och bör inte heller komma till stånd. De tjänster som nu föreslås inrättade bör alltså integreras i den reguljära förmedlingsorganisationen och användas för en utvidgning på sätt som delegationen har föreslagit av den av AMS redan nu bedrivna aktiveringsverksamheten för kvinnornas sysselsättning. Försöksverksamheten bör påbörjas snarast, om möjligt redan den 1 april 1974.

Delegationens förslag om utbildningsbidrag till arbetsgivare som utbildar män resp. kvinnor för arbetsuppgifter som domineras av motsatt kön har tillstyrkts av flertalet remissinstanser. Bidraget bör enligt min mening utformas i enlighet med delegationens förslag med den justeringen att beloppet fastställs till högst 5 kr. per timme att utgå under högst sex månader inom ett begränsat antal yrkesområden. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att fastställa inom vilka yrkesområden bidrag skall utgå. Som bl. a. LO har framhållit bör de personer för vilka bidrag beviljas vara anställda i företaget redan från den tidpunkt då bidrag börjar utgå. Utbildningens utformning bör ske i nära samarbete med de fackliga organisationerna. Försöksperioden bör vara tre år och verksamheten påbörjas den 1 juli 1974. Närmare föreskrifter utfärdas av Kungl. Maj:t.

Frågan om medelsbehovet för verksamheten behandlas under anslaget Arbetsmarknadsservice.

Delegationens förslag i fråga om villkor för lokaliseringsstöd behandlar jag under avsnittet Regional utveckling.

Under åberopande av det anförda hemställer jag — såvitt gäller punkten 2 efter samråd med statsrådet Leijon — att Kungl. Maj:t

1. ger riksdagen till känna vad jag har anfört i det föregående om arbetsförmedlingens uppgifter och förmedlingsarbetets inriktning,
2. föreslår riksdagen att godkänna de riktlinjer som jag har förordat i det föregående i fråga om dels anställande av särskild personal vid arbetsförmedlingen med huvuduppgift att ägna sig åt arbetsplacering av kvinnor, dels särskilt utbildningsbidrag.

Programindelning

AMS tillhör de myndigheter som deltar i utrednings- och försöksverksamheten med programbudgetering inom statsförvaltningen. Övergången till programbudget för arbetsmarknadsområdet skedde fr. o. m. budgetåret 1972/73 och anmälades för riksdagen i prop. 1972: 1 (bil. 13 s. 27—36).

Följande programindelning har fastställts att gälla t. v. under budgetåret 1973/74.

1. Arbetsmarknadsinformation
2. Yrkesmässig och geografisk rörlighet
3. Sysselsättningsskapande åtgärder för arbetslösa
4. Regionalpolitiska stödåtgärder
5. Rehabiliterings- och stödåtgärder för svårplacerade
6. Sysselsättningsskapande åtgärder för svårplacerade
7. Åtgärder för flyktingar
8. Kontant stöd vid arbetslöshet
9. Totalförsvarsverksamhet
10. Förvaltning av utrustning

Programmet **A r b e t s m a r k n a d s i n f o r m a t i o n** omfattar upptagning, bearbetning och spridning av sådan information som underlättar för arbetstagare att efter sina behov och förutsättningar finna lämplig sysselsättning, få vägledning vid val av yrke och utbildning eller kännedom om åtgärder som är ägnade att förbättra vederbörandes möjligheter på arbetsmarknaden samt för arbetsgivare att finna erforderlig arbetskraft.

Programmet indelas inte i delprogram.

Programmet **Y r k e s m ä s s i g o c h g e o g r a f i s k r ö r l i g h e t** omfattar dels ekonomiskt stöd åt deltagare i arbetsmarknadsutbildning samt verkets egna åtgärder och ekonomiskt stöd åt utom-

stående huvudmän för tillhandahållande av arbetsmarknadsutbildning, dels ekonomiskt stöd och praktiska åtgärder för flyttande arbetskraft.

I programmet ingår delprogrammen Arbetsmarknadsutbildning, Flyttningsbidrag, Inlösen av egna hem m. m. och Bostäder för flyttande arbetskraft.

Programmet *Sysselsättningsskapande åtgärder för arbetslösa* omfattar planering och drift av arbetsmarknadsverkets egna arbeten, initiering av arbeten hos andra huvudmän och ekonomiskt stöd åt dessa samt påverkan av sysselsättningsutbudet genom reglering av investeringsfonder.

I programmet ingår delprogrammen Allmänna beredskapsarbeten, Industribeställningar, Detaljplaneringsbidrag, Investeringsfondsärenden och Stöd till lagerupbyggnad. Sistnämnda delprogram är av tillfällig natur.

Programmet *Regionalpolitiska stödåtgärder* omfattar aktiviteter för att underlätta lokalisering av företag till regioner där en expansion bör främjas i enlighet med de riktlinjer som har dragits upp i den regionalpolitiska planeringen samt ekonomiskt stöd i detta syfte.

I programmet ingår delprogrammen Lokaliseringssamråd, Lokaliseringsbidrag, Lokaliseringsutbildning, Sysselsättningsstöd och Lokaliseringslån.

Programmet *Rehabiliterings- och stödåtgärder för svårplacerade* omfattar aktiviteter för rehabilitering av arbetssökande, tillhandahållande av ekonomiskt stöd åt huvudmän för anordnande av arbetsprövning och arbetsträning samt anordnande av särskilda kurser och utbildningsformer för arbetssökande med handikapp i arbetslivet.

I programmet ingår delprogrammen Arbetsprövning, Arbetsträning och Utbildning av svårplacerade.

Programmet *Sysselsättningskapande åtgärder för svårplacerade* omfattar planering och drift av verkets egna särskilda beredskapsarbeten, initiering av sådana arbeten hos andra huvudmän och ekonomiskt stöd åt dessa, ekonomiskt stöd till skyddad och halvskyddad verksamhet hos andra huvudmän, ekonomiskt stöd åt handikappade m. fl. för anskaffning av motorfordon och igångsättning av eget företag samt ekonomiskt stöd åt arbetsgivare för anpassning av arbetsplats till arbetstagares förutsättningar samt arbetsbiträde.

I programmet ingår delprogrammen Arbetshjälpmedel åt handikappade, Näringshjälp, Särskilda beredskapsarbeten, Arkivarbeten, Halvskyddad sysselsättning, Skyddad sysselsättning och Hemarbete.

Programmet *Åtgärder för flyktingar* omfattar överföring av flyktingar till Sverige och omhändertagande av flyktingar och vissa andra grupper av utlänningar tills de kan placeras på arbetsmarknaden.

I programmet ingår delprogrammen Överföring av flyktingar och Omhändertagande av flyktingar.

Programmet **Kontant stöd vid arbetslöshet** omfattar sådan verksamhet som syftar till att ombesörja kontant stöd åt arbetslösa. Verksamheten avser tillsyn av erkända arbetslöshetskassor, statsbidrag till arbetslöshetskassor och kommuner samt omställningsbidrag till äldre arbetslösa.

I programmet ingår delprogrammen Ersättning till arbetslöshetskassor, Kommunalt kontantunderstöd och Omställningsbidrag.

Programmet **Totalförsvarsverksamhet** omfattar aktiviteter för dels kartläggning av behov och tillgång på arbetskraft i krig, utformning och genomförande av arbetsmarknadsverkets krigsorganisation, personalplanläggning för det ekonomiska försvaret och handläggning av ansökningar om anstånd med militär tjänstgöring, dels ock godkännande av utbildningsmöjligheter för vapenfria, tjänstplacering av vapenfria, tillsyn över utbildning och tjänstgöring, registrering m. m.

I programmet ingår delprogrammen Försvars- och beredskapsplanering samt Vapenfria tjänstepliktiga.

Programmet **Förvaltning av utrustning** avser förvaltning av mer kapitalkrävande utrustning t.ex. förläggingsbyggnader och vägmaskiner. Sådan utrustning får hyras ut inom eller utom arbetsmarknadsverket, varvid hyran skall beräknas så att alla uppkommande kostnader täcks.

I programmet ingår delprogrammen Förläggingsbyggnader samt Maskiner och fordon m. m.

Under programmet **Kontant stöd vid arbetslöshet** har en ny stödform, kontant arbetsmarknadsstöd, införts fr. o. m. den 1 januari 1974 (prop. 1973: 56, InU 1973: 23, rskr 1973: 251). I samband härmed har det hittillsvarande kommunala kontantunderstödet avvecklats. Till följd härav bör delprogrammet **Kommunalt kontantunderstöd** utgå och ersättas med ett nytt delprogram benämnt **Kontant arbetsmarknadsstöd**. Under programmet **Yrkesmässig och geografisk rörlighet** bör vidare delprogrammet **Bostäder för flyttande arbetskraft** slopas vid utgången av budgetåret 1973/74. De båda delprogrammen **Arbetsprövning** och **Arbetsutbildning** inom programmet **Rehabiliterings- och stödåtgärder för svårplacerade** bör slås samman till ett delprogram. Slutligen bör delprogrammet **Särskilda beredskapsarbeten** under programmet **Sysselsättningskapande åtgärder för svårplacerade** flyttas till programmet **Sysselsättningskapande åtgärder för arbetslösa** som hädanefter bör benämnas **Sysselsättningskapande åtgärder**. Med dessa undantag bör den redovisade programindelningen gälla oförändrad under budgetåret 1974/75.

Flertalet av de nu nämnda programmen finansieras från anslag som behandlas i det följande under förevarande avsnitt B. Arbetsmarknad m. m. Programmen **Rehabiliterings- och stödåtgärder för svårplacerade** samt **Sysselsättningskapande åtgärder för svårplacerade** finansieras från

ett anslag som behandlas under avsnittet C Arbetsmiljö m. m. Programmet Regionalpolitiska stödåtgärder finansieras dels från ett anslag på driftbudgeten, som behandlas under avsnittet E Regional utveckling, dels från ett anslag på kapitalbudgeten benämnt Regionalpolitiskt stöd: Lokaliseringslån. Programmet Åtgärder för flyktingar slutligen finansieras från ett anslag som behandlas under avsnittet D Invandring m. m.

Arbetsmarknadsverkets förvaltningskostnader

AMS är central förvaltningsmyndighet för allmänna arbetsmarknadsfrågor. AMS är även chefsmyndighet för länsarbetsnämnderna. I styrelsens uppgifter ingår bl. a. att leda planläggning av och själv vidta åtgärder som betingas av arbetslöshet eller brist på arbetskraft, leda verksamheten i fråga om statligt regionalpolitiskt stöd och fullgöra uppgifter enligt lagstiftningen om lokaliseringssamråd samt i övrigt bedriva rådgivning och upplysning rörande näringslivets lokalisering, ha överinseende över den offentliga arbetsförmedlingen samt öva tillsyn över annan arbetsförmedling än den offentliga och över de erkända arbetslöshetskassorna, handlägga vissa ärenden rörande investeringsfonder, planlägga utnyttjandet av landets arbetskraft vid krig eller krigsfara samt handlägga ärenden om uppskov eller anstånd med militär-tjänstgöring och vissa ärenden rörande vapenfria tjänstepliktiga.

Chef för AMS är en generaldirektör med en överdirektör som ställföreträdare. Inom styrelsen finns tre avdelningar, nämligen avdelningen för arbetsmarknadsservice, avdelningen för sysselsättningsplanering och avdelningen för ekonomi och administration. Inom avdelningen för arbetsmarknadsservice finns sex enheter, inom avdelningen för sysselsättningsplanering fem enheter och inom avdelningen för ekonomi och administration fem enheter.

Under AMS är länsarbetsnämnderna länsmyndigheter för allmänna arbetsmarknadsfrågor. Varje länsarbetsnämnd har ett kansli bestående av en förmedlingsavdelning, en planeringsavdelning och en administrativ avdelning. Arbetet hos länsarbetsnämnden leds av en länsarbetsdirektör. För arbetsförmedlingsverksamheten är landet indelat i 69 distrikt, vart och ett med ett distriktskontor, som under länsarbetsnämnden har ansvaret för förmedlingsverksamheten inom distriktet, och ett antal lokalkontor som är underställda distriktskontoret. Antalet lokalkontor uppgår till 160 sammanlagt. Dessutom finns arbetsförmedlingsombud och tillfälliga kontor.

Förmedlingsorganens verksamhet omfattar förmedling, arbetsvård och yrkesvägledning samt registrering och mönstring av sjömän. Länsarbetsnämnderna har därjämte ålagts vissa uppgifter enligt den nyligen antagna lagen om vissa anställningsfrämjande åtgärder. Länsarbetsnämnderna skall vidare handlägga ärenden angående kontant arbets-

marknadsstöd samt biträda vid försvarsberedningsplanering enligt styrelsens anvisningar.

Förvaltningskostnaderna avser i huvudsak lönekostnader och andra omkostnader för personalen vid AMS, länsarbetsnämndernas kanslier och arbetsförmedlingskontoren. Förvaltningskostnaderna belastar programmen och medel för att täcka dessa kostnader tas upp under samma anslag som gäller för övriga kostnader under resp. program. I likhet med anslagsframställningarna för budgetåren 1972/73 och 1973/74 har AMS dock redovisat sina förslag beträffande förvaltningskostnaderna sammanförda för alla programmen. Detta underlättar statsmakternas prövning av personalförstärkningar och vissa omkostnadsposter. I det närmast följande behandlas därför AMS' förslag beträffande förvaltningskostnaderna för budgetåret 1974/75 gemensamt för alla programmen.

	1973/74	Beräknat 1974/75	
		AMS	Departementschefen
Personal			
Handläggande personal	3 303	3 828	3 558
Övrig personal	827	916	862
	4 130	4 744	4 420
Utgiftsposter			
Vissa lönekostnader	213 797 000	257 719 000	243 171 000
Arvoden till yrkesvalslärare	6 821 000	200 000	200 000
Övriga arvoden	1 365 000	1 397 000	1 397 000
Utbildnings- och instruktionsverksamhet	2 320 000	3 640 000	3 520 000
Sjukvård	715 000	790 000	765 000
Lokalkostnader			
a) Styrelsen	4 575 000	8 825 000	8 825 000
b) Länsarbetsnämndernas kanslier och arbetsförmedlingskontoren	29 592 000	41 375 000	38 242 000
Reseersättningar	6 786 000	7 880 000	7 866 000
Expenser			
a) Inventarier	3 370 000	3 555 000	
b) Telefon m. m.	10 044 000	10 444 000	20 354 000
c) Övriga expenser	4 880 000	5 838 000	
Databehandling			
a) Datasystem och terminaler m. m.	7 650 000	9 514 000	8 970 000
b) ADB i förmedlingsarbetet	1 500 000	7 182 000	6 500 000
c) Rationaliseringsundersökningar	225 000	450 000	225 000
d) Bearbetning av statistiskt material	525 000	803 000	525 000
Postavgifter	450 000	550 000	550 000
Kapitalkostnader	310 000	7 400 000	900 000
	294 925 000	367 562 000	342 010 000

¹ Härtill kommer följdkostnader med 3 985 000 kr. för de nya tjänster AMS föreslår. Följdkostnaderna avser sjukvård, reseersättningar och expenser.

² Inberäknat följdkostnader.

AMS

1. Pris- och löneomräkning 7 696 000 kr., varav 5 315 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg under utgiftsposterna Vissa lönekostnader, Övriga arvoden och Lokalkostnader (städlöner).

2. 0-alternativet skulle innebära en minskning av personalen, motsvarande 228 tjänster, varav 55 vid styrelsen eller länsarbetsnämndernas kanslier och 173 vid arbetsförmedlingskontoren.

3. V i s s a l ö n e k o s t n a d e r. Under denna utgiftspost faller dels avlöningsförmåner till personal vid AMS, länsarbetsnämndernas kanslier och arbetsförmedlingskontoren, dels ersättningar för konsultuppdrag, dels arvoden till länsarbetsnämndernas läkare, kontaktmän för yrkesvägledning, praktikanter, arbetsförmedlingsombud och särskilda mönstringsförrättare.

a) AMS' enheter bör tillföras följande nya tjänster, nämligen

förmedlingsenheten 1 byrådirektör som chef för anståndsgruppen, 1 byrådirektör för ärenden angående anpassningsverksamhet och 1 byråsekreterare för ärenden angående praktikförmedling,

arbetsvårdsenheten 1 byråingenjör för handläggning av statsbidragsärenden samt kalkylering, kostnadsanalys och resultatuppföljning och 1 byrådirektör för speciella arbetstekniska hjälpmedel och särskilda anordningar på arbetsplatser för handikappade,

yrkesvägledningssenheten 1 byrådirektör för utrednings-, planerings- och redigeringsarbete och 1 psykolog för samordningsuppgifter,

utbildningsenheten 1 byråsekreterare för icke yrkesinriktad utbildning, 1 byråsekreterare för planering av yrkesutbildande kurser, 1 byråsekreterare för handläggning av besvärärenden och 1 kvalificerat biträde,

försäkringsenheten 1 byrådirektör för handläggning av frågor rörande programmet Kontant stöd vid arbetslöshet, frågor rörande särskilt stöd, de erkända arbetslöshetskassornas avgifter, statsbidragsfrågor m. m., 1 byråsekreterare för handläggning av besvärärenden samt frågor i övrigt rörande det kontanta arbetslöshetsstödet och 1 kvalificerat biträde för beräkning av statsbidrag, redovisning av preliminärskattemedel samt statistikarbete,

metod- och informationsenheten 1 byrådirektör för utveckling av arbetsformer och styrinformation i samband med ADB inom arbetsförmedlingen, 1 byrådirektör för utveckling av arbetsförmedlingens platsförmedlingsmetodik, 1 byråsekreterare för allmänna utredningsuppgifter, 2 biträden för enhetens kansli, varav 1 kvalificerat,

utredningsenheten 1 kanslist,

produktionsenheten 1 kvalificerat biträde,

lokaliseringenheten 1 byråsekreterare och 2 kvalificerade biträden som allmän förstärkning,

försvarsenheten 1 byråsekreterare som allmän förstärkning,

ekonomienheten 1 byrådirektör på budgetsektionen för ekonomiska specialanalyser, 1 revisor för bl. a. handhavandet av kontoregistret för kassabokföringen och 2 kvalificerade biträden,

intendenturenheten 1 byråsekreterare för ekonomiska utredningar och budgetering av intendenturverksamheten och 2 telefonister,

organisationsenheten 1 byrådirektör och 1 byråsekreterare för administrativ utveckling och 1 byrådirektör för ekonomiska utredningar, budgetering och uppföljning av rationaliseringsinsatser,

juridiska enheten 1 avdelningsdirektör och 1 byråsekreterare för uppföljning av den utåtriktade verksamheten bl. a. rörande arbetsvård och lokalisering samt uppgifter i samband med olaga arbetsförmedling,

personalenheten 1 byrådirektör och 1 kvalificerat biträde för företagsnämndsverksamhet, 1 kvalificerat biträde för matrikelföring m. m. och 1 biträde för skriv- och kontorsgöromål.

b) *Länsarbetsnämndernas kanslier* bör tillföras följande nya tjänster, nämligen 58 inspektörer som förstärkning av nämndernas administrativa avdelningar, 22 inspektörer som förstärkning av vissa nämnders planeringsavdelningar, 10 inspektörer som förstärkning av vissa nämnders förmedlingsavdelningar, 2 konsulenter för regional personalutbildning och 73 biträden, varav 25 kvalificerade.

c) *Arbetsförmedlingskontoren* bör tillföras 400 tjänster som assistent och inspektör inom arbetsförmedlingen och 1 inspektör och 2 biträden vid sjömansregistret i Göteborg samt 5 psykologer.

I inledningen till anslagsframställningen har styrelsen redovisat sin bedömning av såväl den kortsiktiga som den långsiktiga utvecklingen på arbetsmarknaden. Av redogörelsen framgår bl. a. att vi måste räkna med fortsatta omfattande förändringar inom näringslivet. Många människor kommer att bli tvungna att ställa om sig till nya arbetsuppgifter. Efter de två senaste årens konjunkturdämpning kommer det att finnas kvar många arbetslösa som även i ett förbättrat konjunkturläge har svårt att få följande på arbetsmarknaden. Undersökningar som styrelsen har gjort bekräftar antagandet att en betydande del av de arbetslösa har sådana funktionsnedsättningar eller andra arbetshinder eller ställer sådana villkor för att ta anställning att de måste betecknas som svårplacerade. Av redogörelsen i inledningen framgår vidare att samtidigt som efterfrågan på arbetskraft tenderar att öka i samband med den påbörjade konjunkturuppgången visar det sig att utbud och efterfrågan inte stämmer överens. Det är uppenbart att en ömsesidig anpassning måste ske. Både arbetsgivarnas krav på de arbetssökande och de arbetssökandes krav på arbetsuppgifterna måste jämkas. Den nu beskrivna situationen kommer att ställa stora anspråk på arbetsförmedlingen, i första hand på själva platsförmedlingen men också på insatser som syftar till att underlätta den ömsesidiga anpassningen mellan utbud och efterfrågan. Tidigare erfarenheter visar att besvärliga syssel-

sättningsproblem kan klaras genom intensifierade förmedlingsinsatser, varigenom andra, mindre rationella åtgärder kan undvikas. Redan i dag är emellertid förmedlingens resurser otillräckliga för att möta anspråk som arbets sökande och arbetsgivare ställer. Härtill skall läggas att av statsmakterna nyligen fattade beslut kommer att medföra ökad belastning på förmedlingen, t. ex. införandet av det nya kontanta arbetsmarknadsstödet.

För budgetåret 1973/74 har anvisats medel för anställning av 110 arbetsförmedlingsaspiranter. Styrelsen beräknar behovet till 175 årsaspiranter. Härför bör beräknas ytterligare 2 590 000 kr.

d) *Personliga tjänster för arkivarbetare.* Inom arbetsmarknadsverket finns ett antal arkivarbetare som kan komma att uppfylla villkoren för erhållande av personlig tjänst. Personliga tjänster kan emellertid inte inrättas inom ramen för disponibla medel. Styrelsen hemställer om medel för inrättande av sådana tjänster med 927 000 kr.

e) *Länsarbetsnämndernas läkare.* För läkararvoden har för budgetåret 1973/74 beräknats 1 600 000 kr. Detta belopp behöver räknas upp med 638 000 kr. Arvodet till läkarna utgår med samma belopp som gäller för försäkringskassornas läkare eller med 3 432 kr. (exkl. lönekostnadspålägg) per veckotimme och år upp till 15 veckotimmar per år. Med hänsyn till svårigheten att anskaffa läkare i erforderlig omfattning begränsar styrelsen sitt yrkande för budgetåret 1974/75 till att avse en ökning med 150 veckotimmar.

f) *Övrigt.* För de fortsatta försöken att utnyttja representanter från förvaltning, näringsliv och organisationer i samband med kollektiv yrkesorientering eller utarbetande av informationsmaterial behövs 50 000 kr. Vidare behövs 75 000 kr. för revisionsteknisk expertis vad beträffar organisationsförmedlingarna och 100 000 kr. för anlitan de av experter från företagareföreningar och konsultföretag i näringshjälpärenden. Slutligen föreslår styrelsen att ytterligare 100 000 kr. beräknas för försöksverksamheten med kontaktmän för yrkesvägledning vid folkhögskolorna.

Kostnaderna för de under denna punkt föreslagna personalförstärkningarna och uppräkningsarna av ersättningar och arvoden beräknas till 36 226 000 kr. exkl. omkostnader. Av beloppet avser 842 000 kr. uppräknings av lönekostnadspålägget.

4. *Arvoden till yrkesvalslärare.* Fr. o. m. budgetåret 1974/75 upphör yrkesvalslärarna i grundskolan att vara anställda hos arbetsmarknadsverket som en följd av att studie- och yrkesorienteringsorganisationen genomförs helt. Yrkesvalslärarna vid särskolorna skall dock stå kvar t. v. För arvoden till dessa beräknas 200 000 kr.

5. *Utbildnings- och instruktionsverksamhet.* Medelsbehovet beräknas för budgetåret 1974/75 till 3 640 000 kr., vilket innebär en ökning med 1 320 000 kr., varav 162 000 kr. avser pris- och löneomräkning. Den nya förmedlingsorganisationen med förändrade och

delvis nya arbetsformer förutsätter fortsatta och väsentligt ökade utbildningsinsatser. I första hand gäller detta den utbildning som ansluter till utvecklingen av arbetsförmedlingsmetodik. Vidare betonas i den nya förmedlingsorganisationen kravet på en fastare arbetsledning och samtidigt grupsamverkan. Stor del av utbildningen kommer därför att gälla träning i de arbetsledande funktionerna och samverkan i grupp. Som komplement till den utbildning som ges i form av centrala internatkurser planerar styrelsen en viss utökning av den lokala utbildningen. Detta förutsätter noggrant utarbetade kurspaket med kostnadskrävande tekniska hjälpmedel som komplement för att stödja de lokala handledarnas undervisning.

6. **Lokalkostnader.** Under tredje kvartalet 1974 flyttar styrelsen till nyuppförda lokaler i Solna. Årshyran för de nya lokalerna beräknas för budgetåret 1974/75 till 7 785 000 kr., vilket innebär en ökning med 4 170 000 kr. inkl. höjt lönekostnadspålägg. Övriga kostnader för styrelsens lokaler beräknas till 1 040 000 kr. Lokalkostnaderna för länsarbetsnämndernas kanslier och arbetsförmedlingskontoren beräknas för budgetåret 1974/75 till 41 375 000 kr., vilket innebär en ökning med 11 783 000 kr., varav 1 788 000 kr. utgör pris- och löneomräkning inkl. höjt lönekostnadspålägg. Av ökningen hänför sig 934 000 kr. till nödvändiga lokaländringar till följd av dels länsarbetsnämndernas ändrade kansliorganisation och dels den nya arbetsförmedlingsmetodik. Medelsbehovet för budgetåret 1974/75 specificeras enligt följande. Hyrorna beräknas till 31 446 000 kr. För ändrings- och inredningsarbeten beräknas 1 594 000 kr. Städlöner beräknar styrelsen till 7 447 000 kr. och övriga städkostnader till 588 000 kr. Löpande underhållskostnader m. m. beräknas uppgå till 300 000 kr.

7. **Data behandling.** Medelsbehovet för datasystem och terminaler m. m. under budgetåret 1974/75 beräknas till 9 514 000 kr., vilket innebär en ökning med 1 864 000 kr., varav 740 000 kr. utgör pris- och löneomräkning. Av det sammanlagda medelsbehovet hänför sig 7 307 000 kr. till drift och underhåll av datasystem, 236 000 kr. till utveckling av ett nytt datasystem för materielredovisning, 1 915 000 kr. till terminalerna samt 56 000 kr. till underhåll av dataregistreringsutrustning. Vad beträffar ADB i förmedlingsarbetet beräknar styrelsen kostnaderna till 7 182 000 kr. för budgetåret 1974/75. Härav hänför sig 6 374 000 kr. till datorassisterad framställning av lokala platslistor i Stockholm, Göteborg och Malmö samt 808 000 kr. till matchningsförsök m. m. Av det förstnämnda beloppet avser 4 479 000 kr. tryckning av platslistorna (inberäknat fotosättning och distribution). Styrelsen framhåller att försöken att med hjälp av ADB effektivisera förmedlingsarbetet måste påskyndas. Så väsentliga framsteg kan nås att tekniska resurser snarast måste ställas till styrelsens förfogande. Härigenom kan en bättre fungerande arbetsmarknad åstadkommas och anspråk på andra arbetsmarknadspolitiska insatser sannolikt begränsas. Målsättningen måste en-

ligt styrelsens mening vara att ett fullt utbyggt system inkluderande matchning av arbetssökande och lediga platser skall kunna användas i förmedlingsarbetet budgetåret 1977/78. För att denna målsättning skall kunna uppnås bör under budgetåret 1974/75 registrering av arbetssökande och lediga platser påbörjas i stockholmsområdet, där terminalnätet bör byggas ut och matchning påbörjas.

Departementschefen

AMS har föreslagit kraftiga personalförstärkningar för nästa budgetår. Förslagen avser såväl den centrala organisationen som länsarbetsnämndernas kanslier och arbetsförmedlingskontoren. I större eller mindre omfattning berör förslagen alla programmen, men till övervägande del faller de under programmet Arbetsmarknadsinformation. Den redogörelse för verksamheten inom förmedling, yrkesvägledning och arbetsvård som AMS lämnar under nämnda program kan därför ses som en allmän motivering för de begärda personalförstärkningarna.

Arbetsmarknadsverket har fått betydande personaltillskott under de senaste åren samtidigt som verket har organiserats om i etapper i syfte att öka effektiviteten. Hittills under 1970-talet har verket således tillförts sammanlagt 470 tjänster för handläggande personal. Personal-tillskotten har inriktats både på åtgärder för att lösa den äldre och svårplacerade arbetskraftens problem och på egentlig platsförmedling, under senare tid med särskild inriktning på att underlätta en anpassning av arbetskraftsutbudet till en väntad ökning i efterfrågan.

Arbetsmarknadsverket kommer att ställas inför ökade och nya arbetsuppgifter även under nästa budgetår. När det gäller strävandena att bereda äldre och personer med nedsatt arbetsförmåga sysselsättning på den öppna arbetsmarknaden spelar verksamheten i anpassningsgrupperna, som påbörjades år 1971, redan en stor roll. Verksamheten byggs ut fortlöpande. I den av riksdagen i december förra året antagna lagen om vissa anställningsfrämjande åtgärder läggs tyngdpunkten vid den samverkan inom företagen som verksamheten i anpassningsgrupperna innebär. Resultatet av denna verksamhet blir dock i hög grad beroende på om arbetsförmedlingen kan göra en aktiv insats i sammanhanget. Införandet av kontant arbetsmarknadsstöd som komplement till den frivilliga arbetslöshetsförsäkringen kommer vidare att medföra nya arbetsuppgifter för framför allt länsarbetsnämndernas kanslier, men även arbetsförmedlingskontoren kan väntas få ökad arbetsbelastning. De ökade arbetsuppgifterna motiverar enligt min mening väsentliga personalförstärkningar även under budgetåret 1974/75. Jag vill här erinra om att chefen för inrikesdepartementet i prop. 1973: 165 med förslag till vissa ekonomisk-politiska åtgärder (s. 45) framhöll att AMS borde tilldelas ökade resurser för en särskild kampanj under kalenderåret 1974 med syfte att underlätta anpassningen mellan utbud och efterfrågan på arbetskraft, sedan det hade visat sig att det fanns ett betydande antal lediga platser

samtidigt som antalet arbetssökande var stort. Kungl. Maj:t har här efter ställt löneandel till AMS förfogande för tillfällig arvodesanställning av högst 200 arbetsförmedlare under senare hälften av budgetåret 1973/74. Eftersom denna satsning skall pågå ett år bör motsvarande medelstilldelning beräknas även för första hälften av budgetåret 1974/75. Jag vill vidare hänvisa till min behandling i det föregående av förslaget från delegationen för jämställdhet mellan män och kvinnor om inrättande av 100 tjänster för arbetsförmedlare som kan koncentrera sitt förmedlingsarbete på kvinnliga arbetssökande.

Förstärkningarna för budgetåret 1974/75 bör tilldelas verket i form av en medelsram. Jag räknar med ett belopp av 29 150 000 kr. (exkl. följdkostnader), varav 1 050 000 kr. utgör löneomräkning och 5 113 000 kr. avser uppräknig av lönekostnadspålägget. Vid beräkningen av medelsramen har jag utgått från följande nya tjänster i den centrala organisationen, nämligen en byrådirektör i A 28 och en förste byråsekreterare i A 24 på försäkringsenheten, en byrådirektör i A 27 på metod- och informationsenheten, en byrådirektör i A 27 på ekonomienheten och en förste byråsekreterare i A 25 på personalenheten. Jag har vidare utgått från 50 tjänster för handläggande personal och 35 tjänster för kvalificerade biträden vid länsarbetsnämndernas kanslier samt 200 tjänster för handläggande personal vid arbetsförmedlingskontoren. Av de sistnämnda bör 100 tjänster, i enlighet med vad jag har anfört i det föregående, inrättas om möjligt redan den 1 april 1974 och användas för utvidgade insatser till förmån för kvinnornas sysselsättning. Vid beräkningen av medelsramen har jag även beaktat den tillfälliga förstärkning av arbetsförmedlingen under första hälften av budgetåret 1974/75 som jag nyss har berört. Medelsramen möjliggör vidare en utökning av antalet arbetsförmedlingsaspiranter från 110 till 170 årligen och ger vidgat utrymme för tillfällig personal motsvarande ett belopp av 400 000 kr. Det ökade medelsbehovet avseende arvoden åt länsarbetsnämndernas läkare, ekonomisk expertis och kontaktmän för yrkesvägledning bör kunna tillgodoses inom medelsramen. Vad beträffar frågan om inrättande av personliga tjänster för arkivarbetare är jag inte beredd att beräkna särskilda medel härför under de gemensamma förvaltningskostnaderna. Inberäknat den nya medelsramen har arbetsmarknadsverket tillförts sammanlagt 760 nya tjänster under första hälften av 1970-talet, vartill kommer utökningen av antalet arbetsförmedlingsaspiranter och den nyssnämnda tillfälliga förstärkningen av arbetsförmedlingen under kalenderåret 1974.

Beträffande de för programmen gemensamma förvaltningskostnaderna i övrigt vill jag inskränka mig till att kommentera ett fåtal poster. Följdkostnaderna för de nyssnämnda personalförstärkningarna beräknar jag till i runt tal 1,5 milj. kr. I likhet med AMS anser jag att de av riksdagen nyligen beslutade ändringarna i förmedlingens arbetsformer och inre organisation förutsätter ökad utbildning av personalen. Jag

räknar därför upp medlen för utbildnings- och instruktionsverksamhet med 400 000 kr. Under ifrågavarande post tar jag även upp ett belopp på 800 000 kr. för ökade kapitalkostnader vid AMS' kursgård Aske. Jag avser att senare föreslå Kungl. Maj:t att vissa utförda investeringar i kursgården och omkringliggande byggnader skall värderas in i arbetsmarknadsverkets utrustningskapital. I fråga om lokaler innebär AMS' förslag att utgifterna kommer att uppgå till 8 825 000 kr. för den centrala organisationen och 41 375 000 kr. för verkets övriga lokaler under budgetåret 1974/75. Såvitt avser den centrala organisationen ansluter jag mig till AMS' förslag. Vad beträffar verkets övriga lokaler är jag däremot inte beredd att helt godta AMS' förslag utan beräknar utgifterna till i runt tal 38,2 milj. kr. för nästa budgetår. Medlen för databehandling bör minskas med ett belopp av 225 000 kr. vilket i praktiken används för avlöningar. Samtidigt bör posten Vissa lönekostnader ökas med samma belopp. Vad beträffar ADB i förmedlingsarbetet har för innevarande budgetår beräknats ett belopp av 1,5 milj. kr. som används för datorassisterad framställning av dagliga platslistor inom vissa yrkesområden vid länsarbetsnämnden i Stockholms län. Genom beslut av Kungl. Maj:t har ytterligare medel ställts till AMS' förfogande för utvidgning av denna listframställning till fler yrkesområden. De ledigamälda platserna kan publiceras snabbare än tidigare och som en följd därav har omsättningen av platserna ökat. ADB-tekniken har vidare gjort det möjligt att införa enklare rutiner för aktualitetskontroll och bevakning av platser som står kvar obesatta. För ADB i förmedlingsarbetet beräknar jag för nästa budgetår ett belopp av 6,5 milj. kr. vilket ger utrymme för datorassisterad listframställning, förutom vid länsarbetsnämnden i Stockholms län, även vid länsarbetsnämnderna i Göteborgs och Bohus län samt Malmöhus län. Beloppet möjliggör även förberedelser för användning av söksystem med terminaler i själva platsförmedlingen. Under de gemensamma förvaltningskostnaderna faller slutligen kapitalutgifter som avser vissa anskaffningar av bl. a. kontorsinventarier som görs med anlitande av anslaget B 6 Arbetsmarknadsverket: Anskaffning av utrustning och som skrivs av omedelbart. AMS har här för nästa budgetår beräknat ett belopp av 7,4 milj. kr., varav 6,5 milj. kr. avser möblering och annan inredning av de nya lokaler till vilka den centrala organisationen beräknas flytta under tredje kvartalet 1974. Jag är ännu inte beredd att ta ställning till vilka anskaffningar som behövs i samband med denna flyttning och tar därför inte upp något belopp för detta ändamål. I övrigt godtar jag AMS' beräkning.

Med hänvisning i övrigt till sammanställningen på s. 69 beräknar jag de gemensamma förvaltningskostnaderna under budgetåret 1974/75 till i runt tal 342 milj. kr. (+47 milj. kr.). Detta belopp skall fördelas mellan programmen i förhållande till deras beräknade andel i de gemensamma förvaltningskostnaderna. Som jag har nämnt i det föregående

tas medel för att täcka dessa kostnader upp under samma anslag som gäller för övriga kostnader under programmet. Det sagda gäller dock inte programmet Förvaltning av utrustning. Kostnaderna under detta program skall täckas av hyra som debiteras de program som använder utrustningen. Följande tablå visar fördelningen mellan programmen.

	1974/75 Beräknat
Arbetsmarknadsinformation	278 438 000
Yrkesmässig och geografisk rörlighet	18 456 000
Sysselsättningskapande åtgärder	16 431 000
Regionalpolitiska stödåtgärder	3 418 000
Rehabiliterings- och stödåtgärder för svårplacerade	2 734 000
Sysselsättningskapande åtgärder för svårplacerade	8 544 000
Åtgärder för flyktingar	1 710 000
Kontant stöd vid arbetslöshet	4 443 000
Totalförsvarsverksamhet	6 836 000
Förvaltning av utrustning	1 000 000
Summa	342 010 000

B 1. Arbetsmarknadsservice

1972/73 Utgift 1 128 912 064

1973/74 Anslag 1 246 000 000

1974/75 Förslag 1 467 794 000

¹ I förekommande fall har förhöjt lönekostnadspålägg inräknats.

Från anslaget bestrids utgifterna för programmen Arbetsmarknadsinformation och Yrkesmässig och geografisk rörlighet.

	1972/73 Utgift	1973/74 Anslag	1974/75 Beräknar	
			AMS	Departementschefen
<i>Programmet Arbetsmarknadsinformation</i>				
1. Förmedling, arbetsvård och yrkesvägledning ¹	244 723 000	264 274 000	352 295 000	321 438 000
<i>Programmet Yrkesmässig och geografisk rörlighet</i>				
2. Arbetsmarknadsutbildning	777 954 000	882 750 000	1 080 500 000	1 053 400 000
3. Flyttningsbidrag	55 356 000	72 000 000	76 700 000	73 500 000
4. Inlösen av egnahem m. m.	380 000	1 500 000	1 000 000	1 000 000
5. Bostäder för flyttande arbetskraft ²	31 144 000	1 300 000	0	0
6. Förvaltningskostnader	20 115 000	24 176 000	19 700 000	18 456 000
Summa	1 128 912 000	1 246 000 000	1 530 195 000	1 467 794 000

¹ Inberäknat förvaltningskostnader.

² Delprogrammet avvecklas helt vid utgången av budgetåret 1973/74.

Programmet Arbetsmarknadsinformation avser arbetsmarknadsverkets verksamhet för förmedling, arbetsvård och yrkesvägledning. Verksamheten under programmet handhas centralt av avdelningen för arbetsmarknadsservice vid AMS samt regionalt och lokalt av länsarbetsnämnderna och arbetsförmedlingskontoren.

Förmedlingsverksamheten syftar till att bringa arbetssökande och arbetsgivare i kontakt med varandra. Förmedlingen lämnar information om arbetsmarknadsläget på kortare och längre sikt. De arbetssökande informeras om lediganmälda platser, olika arbetsmarknadspolitiska medel för att underlätta individens möjligheter på arbetsmarknaden, villkoren för kontant stöd vid arbetslöshet m. m. Andra serviceåtgärder utgörs av ackvisition av arbeten och medverkan vid kartläggning av de personliga förutsättningarna för olika arbeten med hjälp av bl. a. psykologiska anlagsundersökningar. Arbetsgivarna informeras om aktuella arbetssökande, tillgängliga arbetskraftsresurser på kortare och längre sikt samt olika arbetsmarknadspolitiska medel för att underlätta anpassningen av arbetsplats och arbetsmiljö till arbetskraften. I förmedlingsarbetet används i stor utsträckning olika slags platslistor. Information om lediga platser förmedlas också på vissa orter genom regionalradioprogram och telefonsvararanläggningar.

Arbetsvården utgör ett komplement till förmedlingens allmänna service och skall tillgodose de handikappades behov av särskilda åtgärder. Dessa åtgärder bildar egna delprogram i styrelsens programindelning, varför arbetsvårdsåtgärder såsom arbetsträning m. m. inte berörs närmare i detta program. Läkareundersökningar och psykologiska anlagsundersökningar utgör viktiga hjälpmedel vid utredandet av de personliga förutsättningarna för yrkesmässig rehabilitering. Upplysningsverksamheten är inriktad på information om handikapp, handikappades problem på arbetsmarknaden och arbetsvårdens verksamhet.

Yrkesvägledningen skall bistå de arbetssökande i deras strävan att komma till klarhet om egna förutsättningar och önskemål i förhållande till vad utbildningsväsendet och arbetslivet kan erbjuda dem. Yrkesvägledningen använder ett rikhaltigt skriftligt informationsmaterial och såsom hjälpmedel vid anlagsorientering psykologiska anlagsundersökningar. Det skriftliga materialet syftar till att ge allmänheten och arbetsmarknadsverkets tjänstemän information om yrken, utbildningar och arbetsmarknaden.

Programmet Yrkesmässig och geografisk rörlighet består av delprogrammen Arbetsmarknadsutbildning, Flyttningsbidrag, Inlösen av egna hem m. m. och Bostäder för flyttande arbetskraft.

Delprogrammet Arbetsmarknadsutbildning omfattar utgifter för yrkesutbildning som sker av sysselsättningspolitiska skäl. Huvudsakligen är det fråga om omskolning och annan yrkesutbildning av personer, som är eller löper risk att bli arbetslösa eller är svårplacerade på ar-

betsmarknaden och för vilka en utbildning bedöms som nödvändig för att stadigvarande arbete skall kunna erhållas. Som försöksverksamhet anordnas sedan budgetåret 1966/67 utbildning till s. k. bristyrken av även icke arbetslösa personer (bristyrkesutbildning). Utgifterna avser kostnader främst för anordnande av utbildningen och för utbildningsbidrag åt kursdeltagarna enligt arbetsmarknadskungörelsen (1966: 368, omtryckt 1972: 300, ändrad senast 1973: 832). AMS och skolöverstyrelsen svarar gemensamt för arbetsmarknadsutbildningen.

Delprogrammet Bostäder för flyttande arbetskraft avvecklas vid utgången av budgetåret 1973/74.

De övriga två delprogrammen inom programmet avser utgifter för flyttningsbidrag och inlösen av egnahem m. m. enligt arbetsmarknadskungörelsen.

Programmet Arbetsmarknadsinformation

AMS

I fråga om verksamheten under budgetåret 1972/73, och den långsiktiga utvecklingen har AMS anfört bl. a. följande.

Förmedling. Under budgetåret 1972/73 har antalet personer i arbetskraften stigit samtidigt med att efterfrågan har legat kvar på en låg nivå. Vidare har den bristande överensstämmelsen i de arbetssökandes och de lediga platsernas sammansättning gjort att arbetsförmedlingen, trots ett totalt sett ökat arbetskraftsutbud och en hög arbetslöshet, har mött ökade svårigheter att tillsätta lediganmälda platser med befintliga sökande. Detta har tagit sig uttryck bl. a. i att arbetsförmedlingen även under lågkonjunkturen månad för månad har redovisat ett relativt högt antal kvarstående lediga platser. Trots förstärkta insatser för att bereda arbetslösa arbete på den öppna marknaden har det ökade utbudet av arbetskraft i förening med en låg efterfrågan gjort att arbetslösheten har legat kvar på en hög nivå.

I samband med 1971 års äldrelagstiftning skedde en utbyggnad av den verksamhet med anpassningsgrupper som tidigare hade påbörjats inom arbetsmarknadsverket. I dessa grupper samverkar arbetsförmedling, arbetsgivare och de fackliga organisationerna enligt i samråd utfärdade riktlinjer. Verksamheten har under budgetåret utvecklats snabbt och antalet anpassningsgrupper uppgick den 30 juni 1973 till ca 3 700.

Under budgetåret 1972/73 har tillströmningen av kvinnor till arbetsmarknaden varit fortsatt hög men lägre än under föregående budgetår. Arbetslösheten bland kvinnorna har legat på en relativt hög nivå. Olika åtgärder har därför prövats för att öka de nytillträdande kvinnornas sysselsättningsmöjligheter dels på den öppna arbetsmarknaden

genom bl. a. det särskilda utbildningsbidraget, dels genom beredskapsarbeten. Andelen kvinnor av samtliga personer i beredskapsarbete har ökat från 8 % (3 028 personer) i april 1972 till 18 % (7 015 personer) i april 1973. Andelen kvinnor i arbetsmarknadsutbildning var vid den senare tidpunkten 45 % (ca 24 700 personer). Utvecklingen visar på en bestämd inriktning hos kvinnorna mot ökad förvärvsaktivitet. Många kvinnor, som under de närmaste åren söker sig ut på arbetsmarknaden, kommer att behöva mer stöd från arbetsförmedlingen än andra arbets-sökande.

Ungdomsarbetslösheten har under budgetåret 1972/73 legat kvar på en fortsatt hög nivå. I januari 1973 var över 18 000 ungdomar (personer under 25 år) anmälda som arbetslösa på arbetsförmedlingen och av dessa var ca 9 000 under 20 år. AMS har vidtagit en rad åtgärder för att minska arbetslösheten. Dessa har i huvudsak varit inriktade på platsförmedling, utbildningsåtgärder och beredskapsarbeten. Jämsides härmed har förmedlingen bedrivit en uppsökande verksamhet och kartlagt ungdomsarbetslösheten. Sammanlagt räknar styrelsen med att i utbildning och beredskapsarbeten ha sysselsatt ca 27 000 ungdomar under budgetåret 1972/73. Arbetsförmedlingen har vidare på de allra flesta förläggningsorter för värnpliktiga i högre grad än tidigare år genomfört olika aktiviteter för att bereda dessa arbete eller utbildning efter uttryckningen. Det är realistiskt att räkna med högre arbetslöshet bland ungdom under 70-talet än under 60-talet, om inte arbetsförmedlingsåtgärderna för dem förstärks. Speciella insatser måste göras bl. a. för det inte obetydliga antal ungdomar som lämnar grundskolan utan att gå vidare till fortsatt utbildning eller som avbryter grundskole- eller gymnasieskoleutbildning. Många ungdomars minskade intresse för utbildning och deras inställning till olika slag av arbete måste mötas med uppsökande information. För ungdomar som saknar tidigare erfarenhet av arbetslivet torde praktisk yrkes- och utbildningsorientering i olika former bli ett nödvändigt inslag. En stor del av yrkesvägledningsarbetet kommer därför även fortsättningsvis att bedrivas bland relativt unga människor.

Studerande vid universitet och högskolor har under budgetåret erbjudits möjligheter att delta i arbetsmarknadsorientering i mindre seminariegrupper i anslutning till undervisningen. Problemen för de nyexaminerade från dessa utbildningsanstalter kan väntas kvarstå. Bristen på överensstämmelse mellan många nyexaminerades utbildning och arbetsmarknadens behov nödvändiggör förstärkta förmedlingsinsatser och åtgärder i form av arbetsmarknadsutbildning och beredskapsarbeten. Arbetsmarknaden ställer ökade krav på att teoretisk utbildning skall kompletteras med praktisk arbetslivserfarenhet. Studerande i såväl gymnasial som eftergymnasial utbildning har därför — oberoende av utbildningsinriktning — välgrundade skäl att ställa krav på praktikförmedling-

ens resurser. Under året har förmedling av praktikplatser i huvudsak bedrivits enligt principen öppen förmedling. Pryoförmedlingen har organiserats med utgångspunkt från den nya läroplanen för grundskolan.

För vissa yrkesgrupper har arbetsförmedlingen speciella åtaganden beträffande förmedling av lediga platser. Detta gäller ifråga om lärarförmedling, sjömansförmedling samt artist- och musikerförmedling.

Omfattningen av lärarförmedlingen regleras bl. a. genom den bestämmelse i skolstadgan som föreskriver, att icke-ordinarie lärartjänster i regel skall lediganmälas till den offentliga arbetsförmedlingen. Inom pedagogiskt arbete nyanmälades under budgetåret 1972/73 sammanlagt 47 900 platser. Antalet lediganmälda helterminstjänster var 21 100. Arbetsmarknadsverket rekryterade under året i samarbete med skolöverstyrelsen och invandrarverket tvåspråkiga lärare för stödundervisning och elevvårdsuppgifter i grundskolan för invandrarbarn.

De lediganmälda platserna vid sjömansförmedlingarna visar en fortsatt minskning. Antalet arbetssökande låg under budgetåret 1972/73 på ungefär samma nivå som föregående budgetår. Strukturrationaliseringen inom sjöfarten väntas fortgå. Sjömansförmedlingens arbetsätt och arbetsmetodik måste moderniseras med inriktning på bättre informationsservice vad gäller arbetsmarknad, arbetskraftstillgång, utbildningsmöjligheter, yrkeskrav etc. visavi arbetsgivare och allmänhet.

Förmedling av artister och musiker m. fl. har under året bedrivits vid arbetsförmedlingarna i Stockholm, Göteborg, Malmö och Umeå. AMS bedriver dessutom i samarbete med resp. arbetstagarorganisationer viss förmedlingsverksamhet inom de s. k. centrumbildningarna (Författarcentrum, Teatercentrum m. fl.).

Utlokaliseringen av statliga myndigheter från Stockholm har medfört behov av arbetsförmedlingsservice till de anställdas anhöriga. En speciell förmedlingsexpedition med två tjänstemän har inrättats i Stockholm. För att informera om lediga tjänster vid statliga myndigheter i Stockholms län och på omlokaliseringsorter utger AMS tillsammans med statens personalnämnd en särskild platslista.

Informationen till arbetstagare inom jordbruket har under året fortsatt i samarbete med lantbruksnämnderna och LRF. Sysselsättningsåtgärder i form av beredskapsarbeten har behövt ökas, eftersom äldre lokalt bundna och handikappade jordbrukare utgör en allt större andel av dem som söker förmedlingens tjänster. Vinterarbetslösheten bland lantarbetarna har trots åtgärderna ökat och låg under månaderna januari—mars 1973 på ca 10 % av medlemsantalet i lantarbetarnas arbetslöshetskassa. Minskningen av de sysselsatta inom jordbruket beräknas fortsätta.

Arbetsförmedlingssamarbetet med utländska arbetsmarknadsmyndigheter och internationella organisationer har under budgetåret omfattat internationell arbetsförmedlingssamverkan enligt OECD:s re-

kommendationer, förmedling av långtidspraktik genom officiella avtal och överenskommelser om praktikantutbyte och förmedling av feriepraktik och feriearbete.

Kontakterna med de finländska myndigheterna i syfte att effektivisera samarbetet mellan arbetsförmedlingarna i Finland och Sverige har fortsatt. Antalet arbetsanmälda finländare har sedan slutet av år 1971 hållit sig tämligen oförändrat kring 109 000. Tjänster speciellt avsedda för förmedling av finländsk arbetskraft inrättades under budgetåret 1972/73 vid nio arbetsförmedlingskontor. Den 11 april 1973 kom Sverige och Finland överens om åtgärder vid förmedling av arbetskraft mellan de båda länderna. Innebörden av överenskommelsen är att arbetskraften, i enlighet med målsättningen i 1954 års konvention om gemensam nordisk arbetsmarknad, i största möjliga utsträckning skall förmedlas genom arbetsförmedlingen. Överenskommelsen, som trädde i kraft den 1 juli 1973, ställer väsentligt ökade krav på arbetsförmedlingen. Finskspråkig personal måste i princip finnas tillgänglig vid arbetsförmedlingarna på de orter i Sverige dit den finska arbetskraften främst söker sig. Utbytet av informationsmaterial mellan länderna skall vidgas. En finskspråkig svensk platslista med platser lämpade för inter-nordisk förmedling skall ges ut.

Den interlokala förmedlingen har minskat i omfattning till följd av den låga efterfrågan på arbetskraft. När efterfrågan nu ökar, samtidigt som på vissa orter en hög lokal arbetslöshet kvarstår, måste arbetsförmedlingen öka sina insatser vad gäller interlokal förmedling. Det har påpekats i det inledande avsnittet om den långsiktiga utvecklingen på arbetsmarknaden att såväl de arbetssökande som arbetsgivarna ställer allt högre och mer differentierade krav på arbetet resp. arbetskraften. Förmedlarna kommer därför att i ökad utsträckning behöva ha en ingående kännedom om arbetsmarknaden inte enbart på den egna orten utan över hela landet. Informationen om lediga platser på andra orter måste vara utförlig och snabbt tillgänglig. Den interlokala förmedlingens organisation, arbetsformer och tekniska hjälpmedel kommer att bli föremål för utredning och försöksverksamhet. Likaså kommer arbetsförmedlingens framtagning och användning av styrinformation beträffande sökande och lediga platser att vidareutvecklas.

Lagstiftningen om kontant arbetsmarknadsstöd trädde i kraft den 1 januari 1974. För förmedlingens del innebär reformen tillströmning av nya sökandegrupper och flera kontakttillfällen med den arbetslösa än f. n. Arbetsförmedlingen skall göra den grundläggande bedömningen huruvida den sökande är arbetslös, står till arbetsmarknadens förfogande och i övrigt uppfyller ersättningsvillkoren.

Förmedlingen kommer vidare att ha den fortlöpande kontakten med den sökande, troligen på samma villkor som kommer att gälla för de arbetslöshetsförsäkrade. Länsarbetsnämndernas kanslier får samma upp-

gifter som de nuvarande arbetslöshetskassornas huvudkontor och styrelsen i fråga om prövning av ersättningsrätt och administration i övrigt.

Arbetsvård. Under det sista decenniet har en mycket kraftig ökning av antalet arbetsvårdssökande inträffat. Sedan år 1959 har antalet sökande ökat från 26 500 till 97 500 år 1971 och 94 600 år 1972. Sistnämnda år är det första då antalet arbetsvårdssökande inte har ökat i jämförelse med närmast föregående år.

Det ökade antalet arbetsvårdssökande sammanhänger med de senare årens allt snabbare strukturella förändringar på arbetsmarknaden. Dessa har medfört bl. a. att äldre och handikappade arbetssökande har fått svårare att finna och behålla en anställning, med ökade anspråk på arbetsvårdande åtgärder som följd.

Trots den restriktivitet som har utmärkt arbetsmarknaden när det gäller nyanställningar under år 1972 har antalet arbetsvårdssökande som har fått arbete i öppna marknaden ökat, både totalt och relativt sett. År 1971 fick 10 438 personer, registrerade som arbetsvårdssökande, arbete i öppna marknaden mot 10 874 år 1972. Härutöver har ett större antal handikappade personer, som ej har varit arbetsvårdssökande, anvisats arbete i öppna marknaden.

Det ökande antalet arbetsvårdssökande i förening med totalt sett otillräckliga personalresurser har medfört att — liksom fallet har varit för yrkesvägledningssökande — långa väntetider måst tillämpas. Efter en intensivinsats våren 1973, med bl. a. punktinsatser av särskilt avdelad personal, kunde köerna till arbetsvården i stort sett avvecklas.

Svårigheterna för äldre och handikappade m. fl. att få arbete kommer att vara stora under de närmaste åren även om antalet sysselsatta i halvskyddat arbete kan beräknas öka relativt kraftigt. Genom kommunernas och landstingens hårdare ekonomiska läge kommer inte antalet arbetstillfällen inom verkstäder för skyddat arbete att öka i samma utsträckning som under senare år. Det finns också anledning att räkna med att det kommer att bli svårt att öka antalet platser i arkivarbete i någon högre grad. De arbetshindrades speciella behov av att kombinera utbildning med praktik gör att praktikförmedlingen bör utöka sin service till denna grupp.

Yrkesvägledning. Under budgetåret 1972/73 uppgick antalet rådsökande för yrkesvägledning hos arbetsförmedlingen till 120 414 mot 112 052 budgetåret 1971/72. Ökningen var 7,5 %. Antalet återbesök utgjorde budgetåret 1972/73 27 367 mot 24 534 under budgetåret 1971/72, en ökning med 11,5 %. Antalet rådsökande har fördubblats sedan år 1962.

Antalet yrkesvägledningslektioner inom utbildningsväsendet har under budgetåret 1972/73 uppgått till 10 002 mot 7 360 under budgetåret 1971/72. Ökningen hänför sig till största delen till insatser inom arbetsmarknadsutbildningen, där 5 170 lektioner hållits mot 2 987 budgetåret

1971/72. Även antalet lektioner i gymnasieskolan har ökat, medan däremot verksamheten i folkhögskolan har fortsatt att minska.

Förekomsten av långa köer av yrkesvägledningssökande har medfört svårigheter för arbetsförmedlingen att bistå de sökande på ett tillfredsställande sätt. Efter utredning av köernas sammansättning och intensifierade åtgärder med bl. a. punktinsatser från särskilt avdelad personal har köerna i stort sett kunnat avvecklas under våren 1973.

Strukturförändringar och andra förhållanden inom arbetslivet kan väntas ställa allt fler vuxna inför svåra omställningsproblem. Förra budgetåret anmäldes ett ökat behov av yrkesvägledningsinsatser på olika områden. För att nå de sålunda uppställda målen fordras — jämsides med fortsatta rationaliseringsåtgärder — en personalförstärkning. Insatser för vuxna i omställningssituationer och medverkan i kursen Arbetsliv och utbildning inom arbetsmarknadsutbildningen, försök med uppsökande verksamhet bland ungdom och lågutbildade samt systematiserad vägledning för olika grupper handikappade är exempel på områden där en ökning av insatserna blir mycket personalkrävande.

Anslagsberäkning. AMS beräknar medelsbehovet inom programmet Arbetsmarknadsinformation under budgetåret 1974/75 till 352,3 milj. kr. enligt följande specifikation.

	1973/74	1974/75 Beräknat AMS
Psykotekniska undersökningar	24 200 000	28 400 000
Läkarundersökningar i samband med arbetsvård	1 100 000	800 000
Reseersättning och traktamente till arbetssökande m. fl. vid inställelse hos arbetsförmedlingsorgan	110 000	200 000
Regionala platslistor	6 600 000	8 000 000
Information till allmänheten genom publikationstryck och annonsering m. m.	7 207 000	9 256 000
Tryckning av blanketter för arbetssökande	1 600 000	1 500 000
Drift och underhåll av AMS' tryckeri (inkl. kapitalkostnader)	410 000	585 000
Drift och underhåll av tjänstebilar (inkl. kapitalkostnader)	312 000	425 000
Gemensamma förvaltningskostnader (inkl. höjt lönekostnadspålägg)	222 735 000	303 129 000
Summa	264 274 000	352 295 000

Psykotekniska undersökningar. Ifrågavarande undersökningar använder sig såväl arbetsförmedlare som yrkesvägledare och arbetsvårdare av i sin verksamhet med kartläggning och utredning av de sökandes förutsättningar för utbildning och arbete. Utöver dessa undersökningar ges viss psykologkonsultation i form av förberedande, uppföljande eller stödjande samtal. Det särskilt för val av arbetsmarknadsutbildning anpassade förkortade undersökningsförfarandet, KA-undersökningen, har nu introducerats i samtliga län. Under budgetåret 1972/73 genomfördes 1 813 sådana undersökningar

Kostnaderna för psykotekniska undersökningar uppgick under budgetåret 1972/73 till ca 20,5 milj. kr. Antalet undersökningar under budgetåret 1972/73 uppgick till 20 535 mot 20 562 under föregående budgetår. Styrelsen räknar med att antalet undersökningar kommer att öka under budgetåret 1974/75, särskilt gäller detta KA-undersökningar och individuella timdebiterade insatser vid t. ex. kurserna Arbetsliv och utbildning. Kostnaderna härför beräknas till totalt 28,4 milj. kr.

R e g i o n a l a p l a t s l i s t o r. Av ifrågavarande medel utgår ersättningar till arkivarbetsverksamhetens kontorsarbetscentraler för visst arbete med framställningen av platslistor. Utgiften motsvaras av en lika stor inkomst under programmet Sysselsättningskapande åtgärder för svårplacerade. Ett utvecklingsarbete planeras för att få till stånd ett enhetligt system för produktion av lokala platslistor. Därvid skall eftersträvas bättre beskrivningar av de lediga platserna och högre aktualitet hos platsmaterialet. Vidare kommer mer enhetliga regler att utarbetas för listornas periodicitet och geografiska täckningsområde samt för listornas spridning. Erfarenheterna från pågående ADB-försök kommer därvid att utnyttjas.

I n f o r m a t i o n s v e r k s a m h e t. För detta ändamål beräknar AMS 9 256 000 kr. under budgetåret 1974/75, vilket innebär en ökning med 2 049 000 kr. För annonsering beräknas 1,2 milj. kr., för tidningen Arbetsmarknaden med platsjournalen 2,2 milj. kr., för framställning av riksvakanslistor, t. ex. lärarlistan, 1,3 milj. kr., för böcker och broschyrer om arbetsmarknaden, bl. a. yrkesvägledningens broschyrer, samt för personaltidning 2,7 milj. kr., för konferenser i samband med information om äldrelagarnas tillämpning 500 000 kr., samt för utställningar, audiovisuella hjälpmedel, filmer och projektverksamhet 1,3 milj. kr.

Programmet Yrkesmässig och geografisk rörlighet

AMS och skolöverstyrelsen

A r b e t s m a r k n a d s u t b i l d n i n g. Under budgetåret 1972/73 deltog ca 125 000 personer i arbetsmarknadsutbildning (exkl. lokaliseringsutbildning, utbildning i företag med stöd av särskilt utbildningsbidrag, "femkronan" och anpassningskurser). Jämfört med föregående budgetår har antalet deltagare ökat med ca 4 000. Ca 94 000 personer påbörjade utbildning under budgetåret 1972/73.

Kostnaderna för arbetsmarknadsutbildningen under budgetåret 1972/73 har för AMS och skolöverstyrelsen uppgått till 463,3 resp. 305,6 milj. kr. Härtill kommer 3 resp. 21 milj. kr. för anpassningskurser för handikappade under delprogrammet Utbildning av svårplacerade.

Av följande sammanställning framgår hur antalet personer som har påbörjat arbetsmarknadsutbildning under budgetåret 1972/73 har fördelat sig på olika kursanordnare samt utbildningens volym i veckor.

Kursanordnare	Antal elever	Procentuell fördelning	Utbildningens genomsnittliga längd i veckor	Antal elevveckor
Av SÖ särskilt anordnade kurser (exkl. anpassningskurser)	53 500	56,9	20	1 070 000
Företagsutbildning (exkl. lokaliseringsutbildning och "femkronan")	8 000	8,5	16	128 000
Det reguljära utbildningsväsendet	22 000	23,4	32	704 000
Övriga kurser (korrespondenskurser, kurser i studieförbundens regi m. fl.)	10 500	11,2	13	136 500
Summa	94 000	100,0		2 038 500

En fördelning på yrkesinriktning visar att drygt 26 % av dem som har färdigutbildats under budgetåret har utbildats inom tillverkningsindustrin. Ca 11 % har utbildats inom sektorn kameralt och kontorstekniskt arbete, närmare 6 % inom tekniskt arbete och ca 5 % inom vårdområdet. Inom serviceområdet, där ca 9 % har utbildats, har flertalet genomgått utbildning till dagbarnvårdare. Ca 10 % av kvinnorna och 42 % av männen har utbildats för arbete inom tillverkningsindustrin. Totalt sett har andelen kvinnor utgjort knappt 50 % av deltagarna i arbetsmarknadsutbildningen under budgetåret 1972/73. AMS räknar med att andelen kvinnor kommer att öka.

Bristyrkesutbildningen har under budgetåret 1972/73 omfattat 2 750 personer. Häri ingår inte den utbildning kombinerad med beredskapsarbete som har anordnats för anställda inom kroppssjukvården, mental- och åldringsvården samt barnstugeverksamheten. Denna utbildning har omfattat närmare 4 500 personer inom vårdområdet och ca 300 personer inom barnstugeverksamheten. Kostnaderna för bristyrkesutbildningen har under budgetåret 1972/73 uppgått till 25,2 milj. kr.

AMS räknar med att ca 125 000 personer kommer att delta i arbetsmarknadsutbildning under budgetåret 1973/74 och ca 130 000 under budgetåret 1974/75. En fortsatt ökning av utbildningsinsatserna inom de av skolöverstyrelsen särskilt anordnade kurserna har därvid förutsatts. Förutom en viss minskning av utbildningen inom sektorn byggnads- och anläggningstekniskt arbete avses kursernas yrkesinriktning i stort sett vara oförändrad.

Under budgetåret 1972/73 deltog närmare 11 000 personer i kursen Arbetsliv och utbildning, arbetsmarknadsinformation med praktik. Kursen omfattar fyra veckor med möjlighet till förlängning i individuella fall och riktar sig främst till nytillträdande på arbetsmarknaden. Kursdeltagarna får ingående yrkes- och arbetsmarknadsinformation och möj-

lighet till praktik inom ett eller flera yrkesområden. Härigenom ökar möjligheterna att lösa deltagarnas sysselsättnings- och utbildningsproblem. Resultatet av kurserna har hittills varit gott och AMS räknar med en utökning av denna form av utbildning.

Utbildningsbidragens realvärde har enligt AMS minskat trots höjningar av bl. a. grundbidragen åren 1970, 1972 och 1973. Utbildningsbidragen bör vara så stora att de stimulerar arbetslösa personer att utbildas sig i stället för att uppbära kontantunderstöd.

Grundbidrag föreslås utgå lika för gift och ogift med 750 kr. per månad. Detta innebär en höjning med 85 kr. per månad för gift och med 135 kr. per månad för ogift. Med hänvisning till de insatser som görs för att underlätta kvinnornas möjligheter till förvärvsarbete och införandet av särbeskattning framhålls att grundbidraget helt bör undantas från reducering på grund av makeinkomst. Kostnaderna för de två förslagen beräknas till 49 resp. 25 milj. kr.

Traktamente till familjeförsörjare utgår med 375 kr. per månad vid utbildning och bosättning utom hemorten. Detta bör enligt AMS höjas till 450 kr. per månad. Kostnadsökningen beräknas till 2 milj. kr.

För att stimulera till ökad *bristyrkesutbildning* föreslås ett icke behovsprövat stimulansbidrag med 300 kr. per månad. Kostnaderna härför beräknas till 6 milj. kr.

Som försöksverksamhet under budgetåret 1974/75 föreslår AMS att ett bidrag till *företagsutbildning* med 6 kr. per elev och närvarotimme införs om konjunkturläget eller utvecklingen på arbetsmarknaden kräver detta. Enligt AMS skulle företagen härigenom stimuleras att undvika bl. a. driftinskränkningar och permitteringar. Kostnaderna för försöksverksamheten bör inte få överstiga 5 milj. kr.

Enligt nuvarande bestämmelser får från anslaget Arbetsmarknads-service bestridas kostnader för *avgiftsfri undervisning i svenska språket för invandrare* under högst två månader i samband med arbetsmarknadsutbildning. Skolöverstyrelsen anser att en grundutbildning under två månader ger endast begränsade kunskaper. Beroende på individuella behov bör invandrare ges möjlighet att inom arbetsmarknadsutbildningen erhålla en fördjupad undervisning i svenska språket.

För budgetåret 1973/74 får nyssnämnda anslag disponeras för att bestrida kostnader för *bidrag till zigenare* som har fyllt 18 år och deltar i utbildning motsvarande den som ges inom den obligatoriska skolan. Bidraget utgår efter samma grunder som gäller för utbildningsbidrag enligt arbetsmarknads-kungörelsen. Även för budgetåret 1974/75 kommer medel att behövas för denna verksamhet. Skolöverstyrelsen räknar med att bidrag behöver utbetalas till 170 elever med i genomsnitt 1 000 kr. per elev och månad. Medelsbehovet beräknas till ca 2 milj. kr.

Enligt gällande bestämmelser får anslaget Arbetsmarknads-service disponeras även för *utbildning av lärare* inom arbetsmarknadsutbild-

ningen. Hittills har kostnaderna för sådan utbildning belastat såväl detta anslag som anslaget för lärarhögskolorna. Skolöverstyrelsen har i sin anslagsframställning för lärarhögskolorna beräknat medel för pedagogisk utbildning endast för gymnasieskolans behov. Därvid har förutsatts att motsvarande lärarutbildning för industri- och hantverklärare inom arbetsmarknadsutbildningen i fortsättningen helt skall bekostas från anslaget Arbetsmarknadsservice. Utbildningen avses liksom tidigare bli anordnad vid lärarhögskolorna. Utbildningstiden, som f. n. är 33 veckor, föreslås bli 40 veckor, i likhet med vad som gäller för lärare inom gymnasieskolan. Vidare föreslås att de nyss nämnda principerna för den pedagogiska utbildningens bedrivande och finansiering skall gälla alla lärarkategorier inom arbetsmarknadsutbildningen. Kostnaderna för utbildning av ca 100 lärare inom industri och hantverk under budgetåret 1974/75 beräknas till 6,2 milj. kr., vilket innebär en kostnadsökning med ca 2 milj. kr. i förhållande till budgetåret 1973/74.

AMS beräknar för sin del medelsbehovet under delprogrammet Arbetsmarknadsutbildning till 744,5 milj. kr., inkl. 87 milj. kr. för föreslagna ändringar av bidragsbestämmelser m. m.

Under förutsättning att antalet deltagare i skolöverstyrelsens kurser blir ca 75 000 under budgetåret 1974/75 beräknar skolöverstyrelsen sitt medelsbehov till 336 milj. kr. Härvid har tagits hänsyn till kostnaderna för lärarutbildning och för bidrag till zigenare.

AMS' och skolöverstyrelsens sammanlagda medelsbehov för delprogrammet Arbetsmarknadsutbildning uppgår sålunda till $(744,5 + 336 =) 1\,080,5$ milj. kr.

Flyttningsbidrag. AMS framhåller att verksamheten med flyttningsbidrag till följd av den låga efterfrågan på arbetskraft har haft relativt liten omfattning under budgetåret 1972/73. Utgifterna minskade med 1 milj. kr. till 55 milj. kr. Utvecklingen på arbetsmarknaden och de av riksdagen fastställda förändringarna av villkoren m. m. för flyttningsbidragen kommer att medföra att de för innevarande budgetår anvisade medlen, 72 milj. kr., i sin helhet torde komma att förbrukas. Under de närmaste åren förutses en oförändrad omfattning av verksamheten.

AMS föreslår i likhet med föregående år att utrustningsbidraget skall höjas från 2 000 till 3 000 kr. samt att ersättning skall kunna utgå för inkomstbortfall till den som söker arbete i samband med förestående avsked. Vidare bör flyttningsbidrag i ökad utsträckning kunna utgå till nyexaminerade från universitet och högskolor. Bestämmelserna om hyrestillskott föreslås bli införda i arbetsmarknadskungörelsen som ett permanent bidrag.

Medelsbehovet för delprogrammet Flyttningsbidrag beräknas till totalt 76,7 milj. kr. under budgetåret 1974/75. I detta belopp rymt

hjälp till hemvändande utlandssvenskar, vilken har obetydlig omfattning.

Inlösen av egnahem m. m. Antalet inlösta fastigheter har kontinuerligt minskat sedan budgetåret 1969/70 då 65 löstes in. Under budgetåret 1972/73 har AMS löst in sju egnahem och sålt 26. Det minskade behovet av fastighetsinlösen kan ses som en följd dels av att den regionalpolitiska stödverksamheten har gjort det möjligt för flera människor att finna sin utkomst i närheten av hemorten och dels av konjunkturavmattningen.

För budgetåret 1974/75 beräknar AMS medelsbehovet till 1 milj. kr., vilket innebär en minskning med 500 000 kr. i förhållande till vad som har anvisats för budgetåret 1973/74. Beloppet möjliggör inlösen av 50 fastigheter. Utgifterna för verksamheten beräknas till 1,8 milj. kr. och försäljningsintäkterna till 800 000 kr.

Bostäder för flyttande arbetskraft. Kungl. Maj:t har uppdragit åt AMS att senast till den 30 juni 1974 avveckla verksamheten med uthyrning av förlägningsplatser till personer som har flyttat för att tillträda arbete. AMS räknar inte med att behöva tillhandahålla sådana bostäder efter utgången av budgetåret 1972/73.

Stödet till zigenares bosättning har under budgetåret 1972/73 varit av obetydlig omfattning. Zigenarna bör nu kunna erhålla stöd av samhällets ordinarie organ i fråga om bl. a. bostadsanskaffning och AMS räknar därför inte med att i fortsättningen behöva vidta några åtgärder för att underlätta deras bosättning. Styrelsen föreslår därför att Kungl. Maj:t återkallar nu gällande bemyndigande för AMS beträffande zigenare. Delprogrammet Bostäder för flyttande arbetskraft skulle härigenom kunna avvecklas.

Departementschefen

Medelsbehovet under programmet *Arbetsmarknadsinformation* avser, som framgår av AMS' anslagsberäkning, huvudsakligen programmets andel i de gemensamma förvaltningskostnaderna. En stor del av dessa kostnader avser löner till personal för förmedling, yrkesvägledning och arbetsvård. I det föregående har jag föreslagit en väsentlig förstärkning av denna personal. För de verksamheter som programmet i övrigt omfattar har för innevarande budgetår beräknats 41 539 000 kr., varav 24,2 milj. kr. för psykotekniska undersökningar och 7 207 000 kr. för information till allmänheten genom publikationstryck och annonsering m. m. För psykotekniska undersökningar har AMS föreslagit en uppräknings med 4,2 milj. kr. För egen del räknar jag med oförändrat belopp under nästa budgetår. Vad beträffar information till allmänheten har AMS föreslagit en ökning med ca 2 milj. kr. Jag tillstyrker en ökning med 350 000 kr., vilket innebär att AMS disponerar 7 557 000 kr.

för ändamålet under nästa budgetår. Härtill kommer ett belopp motsvarande inkomsterna av försäljning av publikationer. Dessa inkomster kan beräknas till ca 300 000 kr. De sammanlagda utgifterna under programmet, bortsett från förvaltningskostnaderna, beräknar jag till 43 milj. kr. för nästa budgetår.

Föredraganden

Arbetsmarknadsutbildningen har bl. a. till följd av den snabba strukturomvandlingen på relativt få år expanderat kraftigt. Från ca 46 000 deltagare i arbetsmarknadsutbildning budgetåret 1965/66 har antalet ökat till ca 125 000 budgetåret 1972/73. Ungefär en halv miljon arbetstagare har under dessa åtta år fått sin ställning på arbetsmarknaden stärkt genom de ökade kunskaper som arbetsmarknadsutbildningen ger. Som framhölls i prop. 1973: 1 (bil. 13 s. 90) leder arbetsmarknadsutbildning i regel snabbt fram till ett arbete. Efterkontroller, som har gjorts under första halvåret 1973 i fråga om personer som har genomgått utbildning, visar på fortsatt goda resultat. Av dem som hade fullföljt arbetsmarknadsutbildning och inte var förhindrade att ta arbete hade sålunda 76 % fått anställning inom tre månader efter utbildningens slut.

Under den gångna lågkonjunkturen har en rad nya vägar prövats inom arbetsmarknadsutbildningens ram. De s. k. ALU-kurserna (Arbetsliv och utbildning, arbetsmarknadsinformation med praktik), som i första hand bedrivs i yrkesvägledningssyfte, har tidigare nämnts. Av rapporter från länsarbetsnämnderna framgår att kurserna har gett goda resultat. Deltagarna i dessa kurser har fått större kännedom om möjligheterna att få ett arbete och många av dem har kommit till klarhet om de egna förutsättningarna inför yrkesvalet. I många fall har kursdeltagarna fått fortsatt anställning i det arbete som praktiktjänstgöringen har omfattat.

Ett annat relativt nytt inslag i arbetsmarknadsutbildningen är de insatser för vidareutbildning inom sjukvården och barnstugeverksamheten som tidigare har redovisats för riksdagen (prop. 1973: 1 bil. 13 s. 24). Bland de anställda inom dessa vårdområden har intresset varit mycket stort för de koncentrerade fortbildningskurser som har anordnats. De personer som har fått arbete som vikarier under utbildningstiden har i många fall därefter fått fortsatt anställning eller förlängda vikariat. 1973 års riksdag har beslutat att denna verksamhet skall fortsätta t. o. m. utgången av mars 1975 (prop. 1973: 165, FiU 1973: 40, rskr. 1973: 344).

De förslag som delegationen för jämställdhet mellan män och kvinnor har lagt fram har redovisats i det föregående (s. 63), varvid förordats en försöksverksamhet som syftar till att underlätta för kvinnor resp. män att ta anställning i yrken som av tradition domineras av det

motsatta könet. Jag vill i detta sammanhang framhålla att utbildningsvalet inom arbetsmarknadsutbildningen liksom inom det ordinarie skolväsendet är synnerligen könsbundet. Budgetåret 1972/73 utgjorde sålunda männen 82 % av deltagarna i sådan utbildning som syftar till anställning inom tillverkningsindustrin. I fråga om utbildning inom kontorsområdet rådde omvända proportioner. Ca 80 % av deltagarna var kvinnor.

I fråga om inriktningen av arbetsmarknadsutbildningen under budgetåret 1974/75 har AMS lagt fram följande förslag till preliminär plan för den beräknade fördelningen av antalet elever som påbörjar utbildning och för antalet kursveckor, fördelade på skilda kursanordnare.

Kursanordnare	Antal elever	Procentuell fördelning	Utbildningens genomsnittliga längd i veckor	Antal elevveckor
SÖ:s särskilt anordnade kurser (exkl. anpassningskurser)	60 000	60	21	1 260 000
Företagsutbildning (exkl. lokaliseringsutbildning och "femkronan")	10 000	10	16	160 000
Det reguljära utbildningsväsendet	20 000	20	32	640 000
Övriga kurser (korrespondenskurser, kurser i studieförbundens regi m. fl.)	10 000	10	14	140 000
Summa	100 000	100		2 200 000

Under innevarande budgetår kan arbetsmarknadsutbildningen beräknas komma att omfatta ca 125 000 påbörjade och/eller avslutade utbildningar, vilket innebär en oförändrad volym jämfört med budgetåret 1972/73. AMS beräknar behovet av resurser för budgetåret 1974/75 med utgångspunkt i 130 000 berörda elever. Det innebär med den fördelning på kursområden och utbildningstid som AMS har redovisat ca 100 000 påbörjade utbildningar och ca 2,2 milj. elevveckor. Som tidigare har anförts har de senaste åren karakteriserats av hög efterfrågan på yrkesutbildad arbetskraft samtidigt med en kraftig tillströmning till arbetsmarknaden av icke yrkesutbildade arbets sökande. Detta förhållande torde komma att råda även under de närmaste åren, vilket ställer krav på en härefter dimensionerad arbetsmarknadsutbildning. Av dessa skäl förordar jag att den av AMS upprättade planen läggs till grund för verksamhetens inriktning under budgetåret 1974/75.

AMS har i sin anslagsframställning föreslagit vissa ändringar av gällande bestämmelser om utbildningsbidrag. Bidragen har höjts åren 1970, 1972 och 1973. Med hänsyn till kostnadsutvecklingen anser jag att

grundbidragen bör höjas även i år. För såväl gift som ogift person förordar jag en höjning med 40 kr. per månad, vilket innebär ett grundbidrag om 705 resp. 655 kr. per månad fr. o. m. den 1 juli 1974. Höjningen kan beräknas medföra en utgiftsökning av ca 15 milj. kr.

AMS har vidare föreslagit att grundbidragen inte skall reduceras med hänsyn till makes inkomst. I samband med behandlingen av prop. 1973: 56 med förslag till lag om arbetslöshetsförsäkring m. m. begärde 1973 års riksdag (InU 1973: 23 s. 53—54) att en parlamentariskt sammansatt utredning skulle tillsättas för att ompröva den på olika områden gällande regeln om reduktion av statligt bidrag med hänsyn till makes inkomst. Sedan visst pågående förberedelsearbete inom kort är slutfört kommer fråga om bemyndigande att tillkalla särskilda sakkunniga för detta utredningsarbete att anmälas. I avvaktan på resultatet av utredningen är jag inte beredd att ta ställning till AMS' förslag. Inte heller är jag beredd att förordna AMS' förslag om lika grundbidrag för gift och ogift person.

AMS' förslag i fråga om traktamente till familjeförsörjare, särskilt stimulansbidrag vid bristyrkesutbildning och bidrag till företagsutbildning anser jag mig inte kunna biträda. Jag vill i detta sammanhang hänvisa till vad föredragande departementschefen anförde i prop. 1973: 1 (bil. 13 s. 94) samt till att förslagen faller inom ramen för det uppdrag som kommittén (In 1972: 04) för översyn av arbetsmarknadsutbildningen har.

AMS och försvarets civilförvaltning har i skrivelse till chefen för försvarsdepartementet föreslagit att de utgifter som belastar program-elementet Omskolning av skadade under fjärde huvudtiteln och som uppgår till ca 50 000 kr. per budgetår i stället skall belasta anslaget Arbetsmarknadsservice. Efter samråd med chefen för försvarsdepartementet förordar jag att kostnader för omskolning av i militärtjänst skadade bestrids från nämnda anslag och redovisas under delprogrammet Arbetsmarknadsutbildning.

Inom ramen för arbetsmarknadsutbildningen kan AMS och skolöverstyrelsen anordna avgiftsfri undervisning under högst två månader i svenska språket för invandrare i samband med yrkesutbildning. Skolöverstyrelsen har föreslagit att denna undervisning i vissa fall skall kunna utvidgas. Med anledning härav vill jag erinra om bestämmelserna i lagen (1972: 650, ändrad 1973: 238) om rätt till ledighet och lön vid deltagande i svenskundervisning för invandrare. Ledighet med lön skall enligt lagen beviljas invandrare för språkundervisning i högst 240 timmar. Språkundervisningen inom arbetsmarknadsutbildningen utgör ett komplement till denna lagreglerade grundutbildning. Jag anser mig därför inte kunna biträda skolöverstyrelsens förslag. Jag har inga erinringar mot skolöverstyrelsens beräkningar av medelsåtgången i fråga om undervisningen på grundskolenivå för vuxna zigenare.

Skolöverstyrelsen har vidare föreslagit att kostnaderna för utbildning av lärare för arbetsmarknadsutbildningens behov helt skall bestridas från anslaget Arbetsmarknadsservice. Jag kan inte biträda detta förslag. I stället har jag efter samråd med chefen för utbildningsdepartementet funnit att sådan utbildning helt bör bekostas inom ramen för lärarhögskolornas verksamhet. I enlighet härmed har chefen för utbildningsdepartementet tidigare i dag förordat att anslaget för lärarhögskolorna under åttonde huvudtiteln räknas upp för att tillgodose det utbildningsbehov om ca 100 lärare som skolöverstyrelsen räknar med för arbetsmarknadsutbildningens del under budgetåret 1974/75. Därigenom behövs inte längre det bemyndigande som lämnades av 1961 års riksdag (prop. 1961: 1 bil. 7 s. 184) att från anslaget till arbetsmarknadsutbildning bekosta lärarutbildning.

1971 års riksdag fattade beslut om nya regler för körkort och körkortsregistrering. Med anledning av detta beslut anordnas utbildning av vissa förare av tyngre fordon i gymnasieskolan. I den mån det är arbetsmarknadsmässigt motiverat kommer sådan utbildning också att meddelas i form av s. k. bristyrkesutbildning. Resurserna för sådan utbildning kommer därför att behöva vidgas.

Inberäknat kostnaderna för de av mig förordade höjningarna av grundbidragen, för omskolning av i militärtjänst skadade samt för de bidrag som föreslås för att medverka till mindre könsbunden personalrekrytering och yrkesutbildning beräknar jag AMS' och skolöverstyrelsens utgifter för arbetsmarknadsutbildningen till $(718,9 + 334,5 =) 1\,053,4$ milj. kr. Jag har därvid räknat in kostnaderna för beskattningen av utbildningsbidragen och den av riksdagen beslutade förlängningen av det särskilda utbildningsstödet till särskilt kvinnor och ungdomar som arbetsgivare anställer och utbildar utöver normal rekrytering.

Departementschefen

I likhet med AMS räknar jag med att beslut om *flyttningsbidrag* under nästa budgetår kommer att meddelas i ungefär samma omfattning som under innevarande budgetår.

Den höjning av utrustningsbidraget som AMS har föreslagit anser jag mig inte kunna biträda. Inte heller är jag beredd att förorda förslaget om ersättning för inkomstbortfall till den som har sagts upp från ett arbete och tar ledigt för att söka nytt. Jag vill i detta sammanhang erinra om bestämmelserna i den av riksdagen i december förra året antagna lagen om anställningsskydd, enligt vilken arbetstagare under uppsägningstid har rätt till ledighet med bibehållna anställningsförmåner i den utsträckning som skäligen fordras för att han skall kunna besöka arbetsförmedlingen eller annars söka arbete.

Förslaget om att utvidga bidragsgivningen till att generellt omfatta nyexaminerade från universitet, högskolor och motsvarande utbild-

ningsanstalter kan jag inte biträda. Jag hänvisar i denna fråga till vad chefen för inrikesdepartementet anförde i prop. 1973: 1 (bil. 13 s. 96).

AMS har vidare föreslagit att den nuvarande försöksverksamheten med s. k. hyrestillskott till familjeförsörjare skall upphöra och bidraget införas som en permanent del av flyttningsbidraget. För egen del anser jag att ytterligare erfarenheter av försöksverksamheten bör avvaktas innan den av AMS föreslagna ändringen aktualiseras.

AMS har i augusti 1973 överlämnat en redogörelse för den försöksverksamhet med särskilt familjebidrag vid säsongarbetslöshet som har pågått sedan år 1966. Syftet med detta bidrag är att underlätta för säsongarbetslösa familjeförsörjare, som inom ett halvår beräknas kunna återgå till sitt ordinarie yrke i hemorten, att under begränsad tid ta arbete i annan ort. Av redogörelsen framgår att verksamhetens omfattning successivt har minskat. Jag är inte beredd att tillstyrka AMS' förslag att bidragsformen nu permanentas. I stället bör försöksverksamheten fortsätta så att ytterligare erfarenheter kan vinnas. I likhet med AMS förordar jag att bidraget, som har varit oförändrat sedan år 1966, höjs från nuvarande 300 kr. till 450 kr. per månad.

Jag beräknar medelsbehovet för flyttningsbidrag till 73,5 (+1,5) milj. kr. Härvid har jag räknat in de utgiftsökningar som följer av förslaget under programmet Sysselsättningskapande åtgärder för svårplacerade om att flyttningsbidrag skall kunna utgå i vissa fall vid tillträde av arbete i halvskyddad verksamhet.

För *Inlösen av egnahem m. m.* beräknar jag 1 milj. kr. (— 500 000 kr.). Därutöver disponeras inom delprogrammet försäljningsinkomster om uppskattningsvis 800 000 kr.

Bostäder för flyttande arbetskraft. Kungl. Majt har uppdragit åt AMS att senast under innevarande budgetår avveckla verksamheten med uthyrning av förläggingsplatser till personer som har flyttat för att tillträda arbete. AMS' förslag att även övrig i delprogrammet förekommande verksamhet skall avvecklas kan jag biträda. Delprogrammet *Bostäder för flyttande arbetskraft* kan härigenom utgå.

Med hänvisning till det anförda och sammanställningen i det föregående (s. 77) beräknar jag anslaget Arbetsmarknadsservice till 1 467,8 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. godkänna de ändringar av grunderna för utbildnings- och flyttningsbidrag som har förordats, att tillämpas fr. o. m. den 1 juli 1974,
2. till *Arbetsmarknadsservice* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 467 794 000 kr.

B 2. Sysselsättningsskapande åtgärder

1972/73 Utgift	1 816 021 063	Reservation	1585 730 345
1973/74 Anslag	1 735 356 000		
1974/75 Förslag	739 431 000		

¹ Inkl. det tidigare under anslaget ej redovisade delprogrammet Särskilda beredskapsarbeten.

² Härutöver har på tilläggsstat I anvisats 700 milj. kr.

Från anslaget bestrids utgifterna för programmet Sysselsättningsskapande åtgärder utom delprogrammet Stöd till lagerupbyggnad.

	1972/73 Utgift	1973/74 Anslag	1974/75 Beräknar	
			AMS	Departementschefen
1. Allmänna beredskapsarbeten	1 105 670 000	331 200 000	350 000 000	320 000 000
2. Särskilda beredskapsarbeten	635 161 000	367 780 000	385 000 000	373 000 000
3. Industribeställningar	49 393 000	10 000 000	10 000 000	10 000 000
4. Detaljplaneringsbidrag	8 024 000	8 000 000	20 000 000	20 000 000
5. Förvaltningskostnader	17 773 000	18 376 000	18 800 000	16 431 000
Summa	1 816 021 000	735 356 000	783 800 000	739 431 000

Programmet Sysselsättningsskapande åtgärder består av delprogrammen Allmänna beredskapsarbeten, Särskilda beredskapsarbeten, Industribeställningar, Detaljplaneringsbidrag, Investeringsfondsärenden och Stöd till lagerupbyggnad. Sistnämnda delprogram behandlas under nästföljande anslagspunkt.

Delprogrammet Allmänna beredskapsarbeten omfattar statliga beredskapsarbeten i den mån de inte är särskilt avsedda för svårplacerad arbetskraft samt statsbidrag till motsvarande kommunala och enskilda arbeten, ävensom statligt stöd till tidsbegränsad fortsatt drift vid nedläggningshotade företag. Delprogrammet Särskilda beredskapsarbeten — vilket t. o. m. innevarande budgetår redovisas under anslaget Särskilda åtgärder för arbetsanpassning — omfattar motsvarande arbeten för svårplacerade. Bestämmelser om beredskapsarbeten återfinns i arbetsmarknadskungörelsen (1966: 368, omtryckt 1972: 300, ändrad senast 1973: 832) och om företagsstöd i kungörelsen (1972: 302) om statsbidrag till nedläggningshotade företag.

Under delprogrammen Industribeställningar och Detaljplaneringsbidrag faller kostnader för statliga industribeställningar som läggs ut av sysselsättningsskäl samt kostnader för projektering av vissa allmänna arbeten i syfte att öka beredskapen mot arbetslöshet.

Delprogrammet Investeringsfondsärenden belastas av administrationskostnader, vilka ingår i de för programmet gemensamma förvaltningskostnaderna.

AMS

Allmänna beredskapsarbeten. För budgetåret 1972/73 anvisades till allmänna beredskapsarbeten 329,2 milj. kr. på riksstaten, 630 milj. kr. på tilläggsstat I och 150 milj. kr. på tilläggsstat III, dvs. sammanlagt 1 109,2 milj. kr.

De allmänna och särskilda beredskapsarbetenas fördelning på olika slag av ändamål har under senare år utvecklats så som framgår av följande tabell.

Tusental utförda dagsverken i allmänna (A) och särskilda (S) beredskapsarbeten

Slag av arbete		Budgetår				
		1968/69	1969/70	1970/71	1971/72	1972/73
Vägarbeten	A	676	477	417	1 027	694
	S	262	251	171	235	293
Skogsvård	A	467	301	315	763	77
	S	616	594	615	308	874
Husbyggnad	A	229	158	184	671	488
	S	186	145	130	166	421
Vatten och avloppsarbeten	A	198	145	160	558	288
	S	213	186	251	227	299
Industriella arbeten	S	128	123	166	277	375
T-arbeten	S	589	548	582	763	758
Övriga arbeten	A	83	47	65	1 179	1 455
	S	349	138	319	569	678
Summa	A	1 653	1 128	1 141	4 198	3 002
	S	2 343	1 985	2 234	2 545	3 698

Antalet dagsverken och kostnaderna för olika slags allmänna beredskapsarbeten under det senaste budgetåret framgår av följande tabell.

Dagsverken och kostnader vid olika slags allmänna beredskapsarbeten under budgetåret 1972/73

Ändamål	Tusental dags- verken	Nedlagda kostnader ¹ (milj. kr.)		Dagsverkskostnader ¹ (kr.)	
		Totalt	AMS' andel	Totalt	AMS' andel
Vägar	694	413	385	595	555
Vatten och avlopp	288	192	79	665	275
Husbyggnad	488	359	173	835	355
Skogsvård	77	19	13	253	164
Natur- och land- skapsvård	70	14	10	199	141
Kulturminnesvård	30	10	7	323	236
Militära arbeten	21	12	12	571	554
Turism och fritid	87	48	20	249	230
Tjänster	817	114	88	139	107
Vårdarbete	151	19	12	126	81
Övrigt	279	124	81	443	253
Summa	3 002	1 323	870	441	290
Därav:					
Statliga arbeten	1 281	496	475	387	371
Kommunala arbeten	1 480	728	337	492	228
Enskilda arbeten	241	100	58	414	248

¹ Härtill kommer vissa sociala kostnader på totalt 38,8 milj. kr.

Beredskapsarbetena hade som framgår av tabellerna stor omfattning under det senaste budgetåret liksom under det närmast föregående. Detta gäller för alla delar av landet. Trots att läget på arbetsmarknaden allmänt sett stabiliserades under budgetåret 1972/73 var arbetslösheten förhållandevis stor för vissa grupper, främst kvinnor och ungdom samt arbetstagare inom byggnadsverksamheten. Särskilda insatser gjordes därför för dessa grupper. Således anordnades beredskapsarbeten på vårdområdet i form av bl. a. vikariat för anställda som deltog i vidareutbildning genom arbetsmarknadsverkets försorg. Vid olika statliga verk sysselsattes i mars 1973 över 3 000 ungdomar genom särskilda praktikarbeten. I byggsektorn har beredskapsarbetena under det senaste budgetåret omfattat bl. a. upprustning av äldre bostadshus.

Antalet sysselsatta arbetslösa vid beredskapsarbeten under vissa månader samt andelarna ungdom och äldre för totalt resp. kvinnor redovisas i följande tabell.

Antalet anvisade arbetslösa vid beredskapsarbeten och deras ålders- och könsfördelning vid mitten av vissa månader

År, månad	Allmänna beredskaps- arbeten			Särskilda beredskaps- arbeten		
	Antal personer	därav (%)		Antal personer	därav (%)	
		45 år och äldre	24 år och yngre		45 år och äldre	24 år och yngre
1971						
Februari Totalt	3 669	86	1	15 011	72	6
<i>därav kvinnor</i>	20	25	0	455	89	2
Maj Totalt	4 040	84	3	13 095	67	8
<i>därav kvinnor</i>	36	57	14	585	75	9
Augusti Totalt	2 392	74	5	11 642	70	6
<i>därav kvinnor</i>	26	50	25	585	77	8
November Totalt	7 485	55	23	18 688	66	10
<i>därav kvinnor</i>	276	23	49	1 030	63	17
1972						
Februari Totalt	31 647	53	19	13 273	60	11
<i>därav kvinnor</i>	1 641	18	46	1 041	70	13
Maj Totalt	26 146	51	19	13 368	59	13
<i>därav kvinnor</i>	1 850	21	38	1 235	63	12
Augusti Totalt	8 118	61	13	10 997	65	8
<i>därav kvinnor</i>	253	13	46	1 203	72	5
November Totalt	9 640	47	28	16 870	62	11
<i>därav kvinnor</i>	983	11	60	1 587	63	14
1973						
Februari Totalt	17 857	39	38	23 174	60	12
<i>därav kvinnor</i>	3 241	10	62	1 664	62	15
Maj Totalt	19 994	27	42	23 092	60	12
<i>därav kvinnor</i>	5 013	13	55	1 647	61	16

Reserven av lämpliga objekt för beredskapsarbeten var god under det gångna budgetåret, varför arbetena i allmänhet kunde startas med kort varsel. Till flertalet kommunala arbeten som utfördes under tiden den 1 september 1972—den 30 april 1973 utgick förhöjt statsbidrag med 50 % av kostnaderna i stället för 33 %, vilket stimulerade många kommuner att tidigarelägga arbeten.

Under budgetåret 1974/75 kommer konjunkturutvecklingen sannolikt att medföra en betydande efterfrågan på arbetskraft. Behovet av allmänna beredskapsarbeten kan därför väntas i stort sett motsvara vad anvisade medel i riksstaten för budgetåret 1973/74 medger, eller ca 1,1 milj. dagsverken. Fördelningen mellan olika slags projekt beräknas bli ungefär densamma som under budgetåret 1972/73; eventuellt ökar tjänste- och vårdsektorns andel ytterligare något. Medelsbehovet beräknas till 350 milj. kr., varav 150 milj. kr. för vägarbeten. Möjligheterna att nu med någon säkerhet bedöma arbetsmarknadsutvecklingen under budgetåret 1974/75 är emellertid begränsade, varför styrelsen avser att återkomma med begäran om ytterligare medel om det visar sig nödvändigt.

Särskilda beredskapsarbeten. För budgetåret 1972/73 anvisades till särskilda beredskapsarbeten 352,8 milj. kr. på riksstaten, 270 milj. kr. på tilläggsstat I och 100 milj. kr. på tilläggsstat III, dvs. sammanlagt 722,8 milj. kr. Antalet utförda dagsverken och nedlagda kostnader vid olika slags arbeten framgår av följande sammanställning.

Dagsverken och kostnader vid olika slags särskilda beredskapsarbeten under budgetåret 1972/73

Ändamål	Tusental dagsverken	Nedlagda kostnader (milj. kr.) ¹		Dagsverkskostnader (kr.) ¹	
		Totalt	AMS' andel	Totalt	AMS' andel
Vägar	293	138	126	471	429
Vatten och avlopp	299	174	77	581	258
Husbyggnad	421	206	84	488	200
Skogsvård	874	160	127	183	146
Natur- och landskaps- vård	281	57	49	203	173
Kulturminnesvård	130	36	28	274	217
Militära arbeten	11	2	2	241	239
Turism och fritid	83	43	22	526	267
Industriella arbeten	375	114	52	304	139
Tjänster	16	4	2	241	135
Vårdarbete	1	0	0	292	251
Övrigt	914	195	107	214	116
Summa	3 698	1 129	676	305	183
Därav:					
Statliga arbeten	1 861	485	386	261	207
Kommunala arbeten	1 454	518	234	356	161
Enskilda arbeten	383	126	56	328	147

¹ Härtill kommer sociala kostnader på totalt 27 milj. kr.

Under budgetåret 1968/69—1972/73 sysselsattes i medeltal ca 12 000, 11 000, 12 000, 14 000 resp. 19 000 personer. Omfattningen av de särskilda beredskapsarbetena har således ökat kraftigt under det senaste budgetåret. Höjningen av statsbidraget för kommunala arbeten till 50 % har sannolikt utgjort en kraftig stimulans. Liksom föregående budgetår var vintern gynnsam för landskaps-, natur- och skogsvårdsarbeten samt kommunala s. k. T-arbeten.

Vid de särskilda beredskapsarbetena sysselsätts till ca 70 % äldre och lokalt bunden arbetskraft. Därjämte sysselsätts vid s. k. T-arbeten dels mentalvårdspatienter och psykiskt utvecklingsstörda, dels personer som har varit föremål för nykterhets-, kriminal- eller ungdomsvård samt vård för narkotikamissbruk, dels också personer som av andra skäl har nedsatt arbetsförmåga.

I industriella beredskapsarbeten sysselsattes den 30 juni 1973 1 861 personer, varav 906 kvinnor, vid 53 arbetsplatser. Den 30 juni 1972 var motsvarande antal 1 684 personer. Vid tre av arbetsplatserna har inletts

förhandlingar med privata företag om överlåtelse av tillverkningen med villkor att de sysselsatta får fortsatt anställning. Tidigare har fyra industriella beredskapsarbeten övertagits av privata företag; fyra arbetsplatser har blivit skyddade verkstäder och fem arbetsplatser har lagts ned.

Strukturförändringarna medför att speciellt gruppen äldre och i övrigt svårplacerade personer får allt svårare att hävda sig på den öppna marknaden. Fysiskt krävande arbeten är i många fall olämpliga för de arbetssökande det här är fråga om. En ytterligare diversifiering av de särskilda beredskapsarbetena är därför angelägen.

Konjunkturdämpningen har accentuerat svårigheterna för den svårplacerade arbetskraften. Äldre arbetslösa har haft längre arbetslöshetsperioder än övriga. Det finns anledning att räkna med att arbetslösheten bland äldre och handikappade kommer att ligga kvar på en hög nivå även under den nu påbörjade konjunkturuppgången.

AMS bedömer f. n. behovet av särskilda beredskapsarbeten under budgetåret 1974/75 till ca 2 milj. dagsverken. Andelen vägarbeten bör enligt styrelsen vara ungefär densamma som f. n.

Kostnaden per dagsverke kan beräknas till 185 kr. Det totala medelsbehovet uppgår till 385 milj. kr. Om utvecklingen på arbetsmarknaden skulle medföra utgifter härutöver har styrelsen för avsikt att begära medel på tilläggsstat.

I n d u s t r i e s t ä l l n i n g a r. Under budgetåret 1972/73 fattade AMS beslut om industribeställningar (s. k. rådrumsbeställningar) för sammanlagt 17,4 milj. kr., av vilket belopp 13,8 milj. kr. upparbetades under budgetåret. Dessa beställningar beräknas ha medfört 18 000 dagsverken under budgetåret.

Under budgetåret 1972/73 utfördes vidare 135 000 av totalt 570 000 dagsverken som hade åstadkommit genom industribeställningar under budgetåret 1971/72. Sistnämnda beställningar utgjordes av dels omfattande rådrumsbeställningar och dels också i särskild ordning genomförda tidigareläggningar av reguljära statliga och kommunala beställningar.

Att på sikt bedöma behovet av att lägga ut industribeställningar i AMS' regi är förenat med stora svårigheter. AMS beräknar emellertid medelsbehovet under budgetåret 1974/75 till oförändrat 10 milj. kr., vilket beräknas möjliggöra 14 000 dagsverken.

D e t a l j p l a n c r i n g s b i d r a g. Under budgetåret 1972/73 gavs bidrag till kommuner för projektering för totalt 55 milj. kr. av arbeten med en anläggningskostnad av ca 900 milj. kr. Detta beräknas motsvara en sysselsättningsberedskap av 1,9 milj. dagsverken. Genom den intensiva projekteringsverksamheten har reserven av lämpliga projekt för beredskapsarbeten kunnat hållas på en betryggande nivå trots den stora omfattningen av dessa arbeten. Projekteringsverksamheten ger ett

värdefullt tillskott till sysselsättningen för arkitekter och byggnadstekniker.

Under budgetåret 1974/75 behöver arbeten motsvarande 2,1 milj. dagsverken projekteras, vilket innebär en ökning motsvarande 500 000 dagsverken jämfört med vad som planeras bli utfört under innevarande budgetår. Medelsbehovet under budgetåret 1974/75 beräknas därför till 20 milj. kr.

AMS har med särskild skrivelse den 4 september 1973 överlämnat en rapport om *sysselsättningen i byggkonsultbranschen*. Rapporten har utarbetats av en arbetsgrupp, som styrelsen har tillsatt särskilt för ändamålet, med företrädare för styrelsen och de sysselsatta i branschen. Styrelsen tillstyrker de åtgärder som föreslås i rapporten. I denna konstateras bl. a. att de senaste årens utveckling i byggsektorn har medfört en avsevärd minskning av sysselsättningen i byggkonsultbranschen. Därför bör enligt arbetsgruppen särskilda åtgärder vidtas med syfte att skapa sysselsättning för byggkonsulter m. fl. och samtidigt förbättra projekteringsberedskapen i fråga om byggnads- och anläggningsarbeten. Arbetsgruppen föreslår att såväl den statliga som den statsunderstödda kommunala beredskapsprojekteringen inriktas på tidigare stadier av projekteringen än f. n. Kommunerna föreslås vidare kunna få bidrag för översiktlig planering av bostadsområden m. m. samt för särskilda projekt såsom trafikplanering, kartläggning av vatten- och avloppsnät o. d. Den ram inom vilken AMS årligen får bevilja bidrag till kommunal projektering bör enligt arbetsgruppen höjas.

Arbetsgruppen föreslår vidare att även andra än kommuner skall kunna få bidrag för projektering. Inom ramen för bostadsbyggandet föreslås dels räntefria förskott på bostadslån vid tidigarelagd projektering dels särskilda bidrag på upp till 1 000 kr. per lägenhet vid projektering av vissa ombyggnadsarbeten. Industrin föreslås få utnyttja investeringsfonder för projektering. Därutöver förordas i rapporten att åtgärder vidtas till förmån för forskning, utveckling och prognosverksamhet inom byggsektorn, export av konsulttjänster samt för information och bättre utbildningsmöjligheter för byggkonsulter.

Investeringsfundsärenden. AMS har under det gångna budgetåret — med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande — medgivit att olika industriföretag under år 1972 fått föra över sammanlagt 102 milj. kr. till lagerinvesteringsskonton. Därutöver har styrelsen yttrat sig till finansdepartementet i 1 050 ärenden om användande av investeringsfonder för byggnads- och maskininvesteringar och i 190 ärenden om användande av sådana fonder i lokaliseringspolitiskt syfte. AMS har tillstyrkt 850 av ansökningarna, företrädesvis avseende byggnadsinvesteringar.

Företagens intresse för investeringsfonderna som konjunkturstimulerande medel är betydande. Det framgår bl. a. av att antalet företag med

investeringsfonder fortlöpande ökar. Antalet var vid 1972 års taxering 3 768. Styrelsen anser att systemet med investeringsfonder bör behållas med i stort sett nuvarande utformning.

För delprogrammet uppstår inga andra kostnader än administrationskostnader, vilka ingår i de för programmet gemensamma förvaltningskostnaderna.

Departementschefen

Allmänna och särskilda beredskapsarbeten. De allmänna resp. särskilda beredskapsarbetena finansieras f. n. från skilda anslag, benämnda Sysselsättningsskapande åtgärder för arbetslösa resp. Särskilda åtgärder för arbetsanpassning. Dagsverkenas fördelning mellan arbeten som betecknas som allmänna resp. särskilda har varierat från år till år. Variationerna är delvis skenbara, bl. a. eftersom det vid vissa arbetsplatser sysselsätts såväl svårplacerade som andra arbetslösa. Det skulle därför enligt min mening vara förenat med praktiska fördelar om alla beredskapsarbeten i fortsättningen kunde finansieras från samma anslag. Det är å andra sidan uppenbart att de särskilda beredskapsarbetena har delvis andra syften än de allmänna. De särskilda arbetena måste planeras och genomföras i nära samråd med arbetsvårdstjänstemännen på resp. orter, och det är ofta nödvändigt att vid dessa arbetsplatser anställa assistenter och arbetsledare med erfarenhet av olika handikappgruppers problem. Jag har med hänsyn till dessa skilda synpunkter funnit det lämpligt att i fortsättningen hänföra de båda typerna av beredskapsarbeten till olika delprogram inom samma program. Jag förordar således att allmänna resp. särskilda beredskapsarbeten fr. o. m. budgetåret 1974/75 behandlas som två delposter under förevarande anslag, vilket bör kallas Sysselsättningsskapande åtgärder.

Som framgår av redovisningen av AMS' anslagsframställning har beredskapsarbetena haft mycket stor omfattning under de två senaste budgetåren. Detta gäller för alla delar av landet. Även under innevarande budgetår är arbetenas omfattning större än vad som någonsin förekom före den senaste konjunkturedgången. Ca 45 % av dagsverken utfördes i skogslänen, medan ca 20 % utfördes i storstadslänen och ca 35 % i övriga län.

De allmänna beredskapsarbetena utförs numera till ca en tredjedel inom tjänste- och vårdområdena. I dessa arbeten sysselsätts kvinnor och ungdom i stor utsträckning. Vid övriga allmänna beredskapsarbeten liksom vid flertalet särskilda arbeten är det däremot fortfarande till övervägande delen män som sysselsätts. Där är också andelen medelålders och äldre personer relativt stor.

Såvitt man nu kan bedöma arbetslöshetens utveckling bör beredskapsarbetena t. v. ha i stort sett oförändrad inriktning. Andelen vägarbeten

bör emellertid kunna minskas väsentligt. Chefen för kommunikationsdepartementet har tidigare denna dag förordat att ett särskilt anslag på 200 milj. kr., benämnt Särskilda byggnads- och förbättringsarbeten avseende statliga vägar, skall tas upp under sjätte huvudtiteln för vägarbeten som utförs av sysselsättningskäl. Dessa arbeten avses bli utförda av statens vägverk i samråd med AMS så att de åsyftade effekterna uppnås. Även i fortsättningen måste emellertid en del vägarbeten utföras som beredskapsarbeten, bl. a. för att sysselsätta vissa grupper av socialt handikappade arbetslösa. Det är väsentligt att urvalet av arbetsobjekt för beredskapsarbetena fortlöpande omprövas med hänsyn till både de arbetslösas behov och kostnaderna för olika slags arbeten.

Jag vill i detta sammanhang anmäla att saneringsutredningen i sitt betänkande (SOU 1973: 27) Sanering III har föreslagit att beredskapsarbeten skall få avse restaurering av bostadshus som ägs av kommuner eller allmännyttiga företag. Enligt nu gällande praxis förekommer endast undantagsvis att ny- eller ombyggnad av bostadshus utförs som beredskapsarbeten. För egen del får jag efter samråd med chefen för bostadsdepartementet avstyrka att ändring görs i denna praxis.

Jag vill här också beröra en fråga som rör tillämpningen av bestämmelserna om statsbidrag till enskilda beredskapsarbeten. Enligt arbetsmarknadskungörelsen får till beredskapsarbete utväljas arbete som beräknas bli utfört inom den närmaste tiden även om arbetslöshet inte råder. Arbetet skall således vara så angeläget att det skulle ha utförts senare även om det inte blivit utvalt till beredskapsarbete. Till kommunala beredskapsarbeten utgår statsbidrag med belopp som anges i särskild författning, om tillämplig sådan finns, och i andra fall med normalt 33 % av de kostnader som AMS godkänner. Denna procentsats är avvägd så att bidraget skall täcka kommunernas kostnader för att tidigarelägga projekt, som annars inte skulle ha utförts förrän senare, och därutöver utgöra en viss ekonomisk stimulans. AMS har rätt att jämka bidragsandelen i särskilda fall. Jämkning uppåt får dock ske endast för kommun med hög och långvarig arbetslöshet samt sjunkande befolkningstal. Någon viss procentsats intill vilken jämkning får ske har inte fastställts. Det har däremot förutsatts (prop. 1966: 52: s. 250) att jämningsmöjligheten skall utnyttjas återhållsamt och att en mera väsentlig jämkning skall förekomma endast i undantagsfall.

Enskilda beredskapsarbeten utförs f. n. huvudsakligen av ekonomiska och ideella föreningar samt stiftelser. För de enskilda arbetena har någon bestämd statsbidragsandel inte fastställts annat än beträffande arbeten till vilka bidrag kan utgå enligt särskild författning. I andra fall skall bidrag utgå med belopp som motsvarar de godkända kostnaderna med avdrag för vad som motsvarar arbetets värde för huvudmannen. Även vid enskilda beredskapsarbeten gäller dessutom att AMS får jämka

bidraget. Detta får sålunda höjas i fråga om arbeten som bedrivs i område med hög och långvarig arbetslöshet samt sjunkande befolkningstal.

Erfarenheterna hittills av reglernas tillämpning hos både AMS och Kungl. Maj:t visar på vissa svårigheter vid prövning av fråga om jämkning av bidragsandelen för enskilda beredskapsarbeten. Svårigheterna hänger samman med att huvudmännen ibland gör gällande att värdet för dem av att arbetena kommer till stånd är litet eller i vissa fall inget alls. Som jag nyss har redovisat leder gällande bestämmelser till att arbeten som helt eller huvudsakligen saknar värde för resp. huvudman inte bör väljas till beredskapsarbeten. Inte sällan åberopar huvudmännen emellertid — som skäl för att arbetet bör utföras som beredskapsarbete och att bidragsandelen skall jämkas uppåt — olika omständigheter som inte i första hand kan hänföras till den sysselsättningsskapande effekten, t. ex. att arbetena gäller institutioner för handikappade eller för ideella ändamål. Enligt min mening kan man vid prövning av ett arbetes angelägenhet som beredskapsarbete och bidragets storlek inte helt bortse från sådana omständigheter. Men jag vill understryka att dylika hänsyn i allmänhet inte får leda till att bidraget sätts högre än vad som skulle ha utgått om det hade varit fråga om ett kommunalt beredskapsarbete. En höjning av bidragsandelen utöver vad som gäller för kommunala beredskapsarbeten bör förekomma endast i rena undantagsfall.

Jag övergår nu till anslagsberäkningen för delprogrammen Allmänna resp. Särskilda beredskapsarbeten. Behovet av beredskapsarbeten under kommande år kan inte bedömas med någon större säkerhet. Jag förordar emellertid att AMS för budgetåret 1974/75 anvisas medel motsvarande ca 1,1 milj. dagsverken i allmänna beredskapsarbeten och ca 2,2 milj. dagsverken i särskilda beredskapsarbeten, dvs. ungefär samma dagsverksantal som kom till utförande under budgetåren närmast före den senaste konjunkturedgången. Med hänsyn till vad jag tidigare har anfört om möjligheterna att begränsa vägarbetenas andel av främst de allmänna beredskapsarbetena och om statsbidragens storlek vid de enskilda arbetena beräknar jag medelsbehovet för allmänna beredskapsarbeten till 320 milj. kr. och för särskilda beredskapsarbeten till 373 milj. kr.

Det belopp som vid budgetårets slut har förbrukats för väg- och gatuarbeten skall räknas av mot automobilskattemedlen. Uppskattningsvis kan beloppet anges till 150 milj. kr. vid allmänna och 50 milj. kr. vid särskilda beredskapsarbeten.

Industribeställningar. Jag beräknar i likhet med AMS ett medelsbehov av 10 milj. kr. under nästa budgetår för sådana beställningar som AMS lägger ut i syfte att ge arbetsförmedlingen behövligt rådrum i samband med företagsnedläggningar m. m.

Detaljplaneringsbidrag. Jag vill här först ta upp de förslag som har förts fram i den förut nämnda rapporten om sysselsättningen för byggkonsulter m. fl., vilken AMS har överlämnat till Kungl. Maj:t.

Som anförs i rapporten bör kommunernas projekteringsverksamhet stödjas i relativt stor utsträckning under de närmaste åren. Detta har som tidigare nämnts också förordats av byggarbetsgruppen (s. 31). Ett sådant stöd synes nödvändigt dels för att reserven av lämpliga projekt för beredskapsarbeten skall kunna upprätthållas, dels med hänsyn till sysselsättningen för de yrkesgrupper som berörs av själva projekteringen. Kungl. Maj:t har av dessa skäl den 16 november 1973 höjt den ram inom vilken AMS under innevarande budgetår får bevilja projekteringsbidrag till kommuner från 8 milj. kr. till 20 milj. kr. Enligt min mening bör en beslutsram på 20 milj. kr. gälla också för nästa budgetår. Kungl. Maj:t har vidare föreskrivit att bidragen får avse antingen slutlig projektering, vilken leder fram till startklara projekt, eller mera grundläggande projektering i enlighet med vad som förordas i den nyss nämnda rapporten.

I arbetsgruppens rapport föreslås också vissa stödåtgärder till förmån för projektering av bostadsbyggande. Förslagen avser både ny- och ombyggnadsarbeten. Vissa förslag om bidrag till projektering av ombyggnadsarbeten har dessutom förts fram av saneringsutredningen i dess betänkande (SOU 1973: 27) Sanering III. Efter samråd med chefen för bostadsdepartementet avstyrker jag att stödåtgärder införs för projektering inom bostadssektorn. Inte heller de övriga i rapporten framförda förslagen bör enligt min mening föranleda någon åtgärd. Det tillhör AMS' uppgifter att fortlöpande bevaka utvecklingen även inom konsultbranschen och att vidta de åtgärder inom ramen för verkets ordinarie verksamhet som kan visa sig erforderliga för berörda grupper.

Jag beräknar ett medelsbehov för delprogrammet Detaljplaneringsbidrag under budgetåret 1974/75 av 20 milj. kr.

Med hänvisning i övrigt till sammanställningen i det föregående (s. 95) beräknar jag det sammanlagda medelsbehovet under anslaget för budgetåret till 739,4 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Sysselsättningsskapande åtgärder* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 739 431 000 kr., varav förslagsvis 200 000 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

B 3. Stöd till lageruppbyggnad

1972/73 Utgift	112 998 610
1973/74 Anslag	50 000 000
1974/75 Förslag	1 000

Från anslaget bestrids utgifterna för det i programmet Sysselsättnings-
skapande åtgärder ingående delprogrammet Stöd till lageruppbyggnad.
Bestämmelser för verksamheten återfinns i kungörelsen (1971: 1249) om
statsbidrag i vissa fall till lagerökning. Stödet är begränsat till räken-
skapsår som avslutades närmast före den 1 mars 1973.

AMS

AMS har preliminärt beviljat statsbidrag till lagerökningar på sam-
manlagt 1 033 milj. kr. hos ca 350 företag.

Under budgetåret 1972/73 har 196 ansökningar fullföljts genom före-
teende av utdrag ur räkenskaperna som visar lagerökningens storlek.
Av dessa ansökningar har styrelsen bifallit 188, varvid statsbidrag har
beviljats med sammanlagt 135 milj. kr. (i flertalet fall 20 % av lagerök-
ningen). Åtta ansökningar har lämnats utan bifall.

Slutliga ansökningar om stöd till lageruppbyggnad skulle ges in senast
den 1 september 1973. Styrelsen beräknar inte något medelsbehov för
budgetåret 1974/75.

Departementschefen

Enligt vad jag har inhämtat har AMS numera fattat slutliga beslut
i flertalet ärenden om stöd till lageruppbyggnad. Ett mindre antal
ärenden, däribland några besvärärenden hos Kungl. Maj:t, återstår
att avgöra. Stödets totala omfattning kan med ledning härav beräknas
till ca 145 milj. kr. avseende lagerökningar på sammanlagt ca 730
milj. kr.

Eventuellt hinner enstaka ärenden inte avgöras slutligt före den 1
juli 1974, varför anslaget bör föras upp på riksstaten för nästa budgetår
med ett formellt belopp av 1 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Stöd till lageruppbyggnad* för budgetåret 1974/75 anvisa
ett förslagsanslag av 1 000 kr.

B 4. Kontant stöd vid arbetslöshet

1972/73 Utgift	435 153 989
1973/74 Anslag	680 000 000
1974/75 Förslag	975 000 000

Från anslaget bestrids utgifterna för programmet Kontant stöd vid arbetslöshet.

	1972/73 Utgift	1973/74 Anslag	1974/75 Beräknar	
			AMS	Departement- schefen
1. Ersättning till arbetslöshetskassor	388 523 000	613 850 000	968 600 000	895 557 000
2. Kommunalt kontantunderstöd	11 491 000	3 000 000	—	—
3. Omställningsbidrag	30 903 000	36 000 000	30 000 000	30 000 000
4. Kontant arbetsmarknadsstöd	—	23 000 000	50 000 000	45 000 000
5. Förvalningskostnader	4 237 000	4 150 000	4 800 000	4 443 000
Summa	435 154 000	680 000 000	1 053 400 000	975 000 000

Programmet Kontant stöd vid arbetslöshet indelas under innevarande budgetår i delprogrammen Ersättning till arbetslöshetskassor, Kommunalt kontantunderstöd, Omställningsbidrag och Kontant arbetsmarknadsstöd.

Delprogrammet Ersättning till arbetslöshetskassor avser verksamhet enligt lagen (1973: 370) om arbetslöshetsförsäkring. Fr. o. m. den 1 januari 1974 utgår sådan ersättning i form av skattepliktig dagpenning för högst fem dagar i veckan enligt tio klasser mellan 40 och 130 kr. För rätt till ersättning krävs tolv månaders medlemskap i arbetslöshetskassa. För företagare krävs 24 månaders medlemskap. Vidare krävs, med vissa undantag, att den försäkrade närmast före arbetslöshetens inträde har utfört förvärvsarbete i minst fem månader inom en ramtid av högst tolv månader.

Ersättningstiden för arbetslöshetsförsäkrade är 300 dagar. Uppnår den försäkrade 55 års ålder innan denna tid gått till ända utgår ersättning under längst 450 dagar.

Den under delprogrammet Kommunalt kontantunderstöd bedrivna verksamheten upphörde med utgången av år 1973.

Under delprogrammet Omställningsbidrag redovisas kostnaderna för omställningsbidrag enligt arbetsmarknadskungörelsen som beviljats äldre arbetslösa före den 1 januari 1974. Bidragsgivningen, som nu successivt avvecklas till följd av införandet av det kontanta arbetsmarknadsstödet, utgör ett försörjningsskydd i avvaktan på nytt arbete.

Delprogrammet Kontant arbetsmarknadsstöd avser verksamhet enligt lagen (1973: 371) om kontant arbetsmarknadsstöd. Sådant stöd, som normalt uppgår till 35 kr. per dag, kan från den 1 januari 1974 beviljas personer som inte är arbetslöshetsförsäkrade eller som ännu inte uppfyller ersättningsvillkoren i arbetslöshetsförsäkringen. I vissa fall kan

arbetsmarknadsstöd utgå också till den vars rätt till ersättning från arbetslöshetskassa har upphört. I allmänhet krävs för rätt till kontant arbetsmarknadsstöd att den arbetslöse har arbetat minst fem månader under den senaste 12-månadersperioden. Med förvärvsarbete jämfälls i vissa fall vård av åldring eller handikappad. Den som har genomgått utbildning av visst kvalificerat slag och omedelbart därefter har varit arbetslös under tre månader har också rätt till arbetsmarknadsstöd.

Kontant arbetsmarknadsstöd utgår under längst 150 dagar för den som inte uppnått 55 års ålder, under längst 300 dagar för den som är mellan 55 och 60 år och under obegränsad tid för den som är mellan 60 och 67 år.

Även för den som har fyllt 55 år och som blivit arbetslös till följd av strukturförändring inom näringslivet i orten eller, för företagare, i branschen är ersättningstiden obegränsad.

AMS

Ersättning till arbetslöshetskassor. De kostnader för statsbidrag till arbetslöshetskassorna som väsentligen bestämmer medelsbehovet för budgetåret 1974/75 utgörs dels av slutlig reglering av statsbidragen avseende det förlängda verksamhetsåret den 1 september 1972—den 31 december 1973, dels av förskottsbetalningar enligt de ändrade bidragsvillkor som gäller för arbetslöshetsförsäkringen fr. o. m. den 1 januari 1974. Av följande tabell framgår att medlemsantalet i arbetslöshetsförsäkringen ökat med i genomsnitt 100 000 per år. Ökningen torde komma att fortsätta.

Antal medlemmar	Per den
2 166 014	31 augusti 1970
2 279 508	31 " 1971
2 373 083	31 " 1972
2 445 342	30 april 1973

Antalet ersättningsdagar per årsmedlem spelar den avgörande rollen vid kostnadsberäkningen. För budgetåren 1971/72 och 1972/73 grundades kostnadsberäkningarna på 3,6 resp. 4 ersättningsdagar per medlem. Det verkliga antalet ersättningsdagar per årsmedlem uppgick dock för försäkringsåren 1970/71 och 1971/72 till 4 resp. 4,8. Utbetalningarna har sålunda under de två senaste åren legat på en hög nivå. Det kan förutsättas att antalet ersättningsdagar även efter en konjunkturuppgång kommer att stanna på en relativt hög nivå. En prognos över antalet ersättningsdagar per årsmedlem är dock svår att göra eftersom ett flertal i sig svårbedömbara variabler måste ligga till grund för en sådan beräkning. De nya ersättningsbestämmelserna kommer också att

innebära att antalet ersättningsdagar per medlem ökar. Styrelsen har i sina beräkningar av statsverkets kostnader för budgetåret 1974/75 grundat sina kalkyler på 5,5 ersättningsdagar per årsmedlem. Medelsbehovet för budgetåret 1974/75 beräknas uppgå till 968,6 milj. kr. enligt följande fördelning.

Statsverkets kostnad för grundbidrag	140 250 000
Progressivbidrag fast del 420 750 000	} 785 400 000
procentdel 364 650 000	
Förvaltningsbidrag	22 950 000
Särskilt stöd till erkända arbetslöshetskassor	20 000 000
	Summa 968 600 000

O m s t ä l l n i n g s b i d r a g. Under budgetåret 1971/72 uppbar i medeltal 4 505 personer per månad omställningsbidrag medan motsvarande antal under budgetåret 1972/73 uppgick till 4 347. Medelsförbrukningen belöpte sig till 30,9 milj. kr. Omställningsbidraget skall enligt riksdagens beslut successivt avvecklas fr. o. m. den 1 januari 1974. Bidraget kommer således under en övergångstid att utgå endast till dem som före det nya stödsystemets ikraftträdande hade beviljats sådant bidrag. Med hänsyn härtill beräknar AMS medelsbehovet för budgetåret 1974/75 till 30 milj. kr.

K o n t a n t a r b e t s m a r k n a d s s t ö d. Med utgångspunkt från vad som anförs i KSA-utredningen bedömer styrelsen det troligt att ersättning för ca 4 milj. dagar kommer att utbetalas per år. Statsverkets kostnader för verksamheten inskränker sig till en tredjedel av totalkostnaden. Stödet finansieras över en särskilt inrättad arbetslöshetsfond vars utgifter till två tredjedelar bestrids av arbetsgivareavgifter. Medelsbehovet för statsverkets andel av kostnaderna beräknas till 50 milj. kr.

Det totala medelsbehovet för programmet Kontant stöd vid arbetslöshet beräknas för budgetåret 1974/75 till totalt 1 053,4 milj. kr. Härav utgör 4,8 milj. kr. förvaltningskostnader.

Departementschefen

I sin huvudrapport (SOU 1968: 60—62) Arbetsmarknadsverket och arbetsmarknadspolitiken föreslog statskontoret bl. a. att arbetslösa kassamedlemmars personliga besök hos arbetsförmedlingskontoren varje vecka skulle ersättas med telefonanmälan. En försöksverksamhet med telefonanmälan hade då nyligen påbörjats. Vid sin anmälan av statskontorets betänkande för 1970 års riksdag (prop. 1970: 1 bil. 13 s. 76) anförde chefen för inrikesdepartementet att han inte var beredd att ta ställning till statskontorets ifrågavarande förslag förrän den pågående försöksverksamheten hade utvärderats. Departementschefen erinrade om att hänsyn borde tas till de förändringar som kunde komma att aktualiseras av beslut i anledning av den pågående utredningen om kon-

tant stöd vid arbetslöshet, något som kunde föranleda viss tidsförskjutning av utvärderingen av försöken på detta område. AMS har i anslutning till sin anslagsframställning för budgetåret 1974/75 överlämnat en rapport innehållande en redogörelse för den hittillsvarande försöksverksamheten med telefonanmälan från arbetslösa kassamedlemmar och förslag till hur dessas kontakter med arbetsförmedlingen skall vara ordnade i fortsättningen. Ärendet har inom AMS förberetts av en särskild ledningsgrupp i vilken huvudorganisationerna på arbetsmarknaden har varit företrädade. I redovisningen konstateras att telefonanmälan har haft både för- och nackdelar. Ledningsgruppens överväganden utmynnar i förslag till en ordning som i största möjliga utsträckning motsvarar de olika intressenternas behov. Personlig anmälan på arbetsförmedlingen vid inträffande arbetslöshet införs för alla försäkrade. Telefonanmälan slopas och obligatoriskt återbesök hos förmedlingen skall äga rum senast efter fyra veckor för dem som fortfarande är arbetslösa. I områden med dåliga kommunikationer eller lång resväg mellan arbetsförmedling och den sökande kan telefonsamtal med förmedlingstjänsteman ersätta obligatoriskt återbesök. En flexibel ordning i fråga om tätare återbesök införs. Regler fastställs för länsarbetsnämnderna eller distriktskontoren som innebär skyldigheten att i vissa lägen och för vissa grupper av försäkrade införa återbesök senast efter två veckor. Till följd av dessa överväganden föreslås viss ändrad ordning för arbetslöshetsräkningen.

Enligt de nya bestämmelserna om arbetslöshetsförsäkring och kontant arbetsmarknadsstöd ankommer det på AMS att föreskriva vilken ordning som skall gälla för anmälan hos arbetsförmedlingen. AMS har genom beslut den 12 oktober 1973 fastställt den ordning för anmälan hos arbetsförmedlingen och den tid för genomförandet m. m. som nyssnämnda ledningsgrupp har föreslagit.

Den reform av stödet vid arbetslöshet som beslutades av förra årets riksdag och som har trätt i kraft den 1 januari 1974 innebär en betydande förstärkning av det ekonomiska skyddet för försäkrade som drabbas av arbetslöshet genom bl. a. förlängda ersättningstider och väsentligt höjda dagpenningbelopp. Det kontanta arbetsmarknadsstödet ger ett ekonomiskt grundskydd vid arbetslöshet för främst nytillträdande och återinträdande grupper på arbetsmarknaden.

I prop. 1973: 56 med förslag till lag om arbetslöshetsförsäkring m. m. beräknades kostnaderna för reformen till närmare 1 600 milj. kr. för budgetåret 1974/75. Härav beräknades arbetslöshetskassornas kostnader till 1 360 milj. kr. och kostnaderna för det kontanta arbetsmarknadsstödet till 140 milj. kr. Av totalkostnaderna beräknades arbetslöshetsfonden komma att belastas med drygt 600 milj. kr., varav drygt 400 milj. kr. skulle täckas av arbetsgivaravgifter och ca 200 milj. kr. av staten. Progressivbidragen och förvaltningsbidragen som helt täcks av staten be-

räknades till drygt 750 milj. kr. Statens totala utgifter för budgetåret 1974/75 beräknas sålunda till $(200+750=)$ 950 milj. kr. Det framhölls dock att kostnaderna var ytterst vanskliga att beräkna, bl. a. mot bakgrund av svårigheterna att bedöma arbetslöshetens omfattning och fördelning på kassor med olika ersättning. Vanskligheterna att beräkna kostnaderna kvarstår särskilt i fråga om det kontanta arbetsmarknadsstödet.

Med hänsyn till utvecklingen på arbetsmarknaden och de erfarenheter som vunnits rörande dagpenningklasser som kassorna fastställt i den reformerade arbetslöshetsförsäkringen finns anledning att något revidera den tidigare kostnadsberäkningen. Jag beräknar därför anslaget till 975 milj. kr. Fördelningen mellan de olika stödformerna framgår av en sammanställning i det föregående (s. 107). Av ersättningen till arbetslöshetskassorna beräknar jag 20 milj. kr. för särskilt stöd till vissa erkända arbetslöshetskassor.

I anslutning till behandlingen av prop. 1973: 56 med förslag till nya bestämmelser om stöd vid arbetslöshet uttalade riksdagen (InU 1973: 23, rskr 1973: 251) att en översyn borde göras av bestämmelserna om reduktion av bl. a. det kontanta arbetsmarknadsstödet med hänsyn till makes inkomst. Jag hänvisar i denna fråga till vad jag har anfört under anslaget B 1. Arbetsmarknadsservice (s. 92).

Jag hemställer att Kungl. Maj:t förslår riksdagen

att till *Kontant stöd vid arbetslöshet* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 975 000 000 kr.

B 5. Totalförsvarsverksamhet

1972/73 Utgift	17 356 762
1973/74 Anslag	26 460 000
1974/75 Förslag	23 606 000

Från anslaget bestrids utgifter för programmet Totalförsvarsverksamhet. Programmet består av delprogrammen Försvars- och beredskapsplanering och Vapenfria tjänstepliktiga.

	1972/73 Utgift	1973/74 Anslag	1974/75 Beräknar	
			AMS	Departementschefen
1. Försvars- och beredskapsplanering	1 585 000	1 750 000	3 360 000	1 850 000
2. Vapenfria tjänstepliktiga	9 481 000	16 820 000	17 400 000	14 920 000
3. Förvaltningskostnader	6 291 000	7 890 000	7 240 000	6 836 000
Summa	17 357 000	26 460 000	28 000 000	23 606 000

Delprogrammet Försvars- och beredskapsplanering omfattar dels planering för utnyttjande av landets arbetskraft under beredskaps- och krigstillstånd samt planläggning av arbetsmarknadsverkets krigsorganisation dels statsbidrag till sådana frivilliga försvarsorganisationer som fyller viktiga uppgifter när det gäller utbildning av personal för arbetsuppgifter i krigstid inom totalförsvarets civila delar. Verksamheten, som huvudsakligen är av utrednings- och informationskaraktär, handhas i AMS av försvarsenheten och regionalt av länsarbetsnämnderna.

Delprogrammet Vapenfria tjänstepliktiga omfattar utbildning, redovisning och registrering av värnpliktiga som har fått tillstånd att fullgöra vapenfri tjänst. Utbildningen syftar till att de vapenfria skall kunna fullgöra en för samhället betydelsefull tjänst inom totalförsvaret. AMS handhar de vapenfrias redovisning och registrering samt bestämmer vilket slag av tjänstgöring de vapenfria skall fullgöra och när de skall tjänstgöra. Delprogrammet belastas av kostnader för ekonomiska och sociala förmåner åt vapenfria tjänstepliktiga. Dessa förmåner, som utgår enligt samma regler som gäller för övriga värnpliktiga, avser bl. a. avlöning, inkvartering, förplägnad, visst antal fria resor samt familjebidrag i vissa fall. Delprogrammet belastas vidare av ersättningar för vissa utbildningskostnader m. m. till myndighet eller annan som tilldelas vapenfria tjänstepliktiga.

AMS

Försvars- och beredskapsplanering Den s.k. branschplanläggningen 1973/74 förbereddes under föregående budgetår genom bl. a. en undersökning av planeringsläge och tillgängligt behovsunderlag inom den i det enskilda verket/företaget krigsplanlagda sektorn av totalförsvarets arbetsmarknad. Nya föreskrifter har utfärdats för beredskapsregistrering samt för personalplanläggning inom vissa specialområden.

Under budgetåret 1972/73 har sedvanlig fördelning gjorts av 31 000 47-åringar. Omorganisationen av AMS har aktualiserat en anpassning av krigsorganisationen till de nya förhållandena. Arbetet med mobiliserings- och beredskapsverket för hela arbetsmarknadsverket har förts vidare enligt Kungl. Maj:ts anvisningar. På liknande sätt har planläggningen för arbetsmarknadsparternas krigsorganisation fortsatt.

De frivilliga försvarsorganisationerna har under budgetåret dels bedrivit upplysnings- och rekryteringsverksamhet dels medverkat vid utbildning av frivillig personal som leds av myndighet. Antalet personer i grund- och repetitionsutbildning utgjorde 1 670.

Styrelsen anser att utbildningen behöver ökas betydligt. F. n. kan många sökande inte beredas plats på kurserna. De största bidragstagarna är Blå Stjärnan, som under budgetåret 1973/74 får 725 000 kr. för utbildning av djurskötare och traktorförare m. m., samt Sveriges

kvinnliga bilkårer och Frivilliga automobilkåren, vilka under budgetåret 1973/74 får 570 000 resp. 300 000 kr. Utbildningen av bilförare avser bl. a. förare av tunga lastbilar. Utbildningstiden bör enligt trafik-säkerhetsverket och biltrafikens yrkesnämnd förlängas bl. a. med hänsyn till trafiksäkerheten.

Vapenfria tjänstepliktiga. Under budgetåret 1972/73 fullgjordes 270 000 tjänstgöringsdagar inkl. repetitionsutbildning. Verksamheten begränsades främst av svårigheter att med gällande bestämmelser för täckande av utbildningskostnader finna lämpliga tjänstgöringsalternativ. Särskilt besvärande var bristen på utbildningsplatser inom vårdsektorn.

De utbildningsmyndigheter som för budgetåret 1974/75 beräknas utbilda de flesta vapenfria tjänstepliktiga är luftfartsverket, civilförsvarsstyrelsen, vattenfallsverket och riksantikvarieämbetet. I övrigt beräknas utbildning ske bl. a. vid socialstyrelsen, SIDA, Sveriges kristna ungdomsråd och televerket samt hos vissa kommuner.

Tjänstgöringen hos civilförsvarsstyrelsen innefattar fyra veckors utbildning i brand-, räddnings- och sjukvårdstjänst. Flertalet av dem som tilldelas civilförsvaret har fullgjort viss tjänst som värnpliktiga. De har därför begränsad tjänstgöringstid som vapenfria (i genomsnitt 125 dagar). De vapenfria som tilldelas kommuner, riksantikvarieämbetet, SIDA och Sveriges kristna ungdomsråd genomgår också nyssnämnda fyraveckorsutbildning hos civilförsvarsstyrelsen, hos vilken de dessutom fullgör sina repetitionsövningar och blir krigsplacerade. Tjänstgöringen hos kommuner omfattar i övrigt vård av åldringar, barn och handikappade.

De redovisade utbetalningarna under budgetåret 1972/73 — 9 481 000 kr. — hänförde sig på grund av eftersläpning i bokföringen till stor del till föregående budgetår. Verksamheten hade då mindre omfattning. Kostnaderna för verksamhetsåret 1972/73 väntas till stor del belasta motsvarande anslag under budgetåret 1973/74.

Enligt uppgift från vapenfrinämnden kommer AMS under åren 1973 och 1974 att tilldelas ca 3 100 vapenfria, varefter antalet beräknas minska till ca 1 000 årligen.

Antalet tjänstgöringsdagar per år behöver fr. o. m. budgetåret 1974/75 ökas till 325 000. Även om detta sker kommer vid budgetårets slut en hel årsklass att få sin grundutbildning fördröjd med ett år. Medelsbehovet för delprogrammet uppgår till 17,4 milj. kr.

Departementschefen

För bidrag till de frivilliga försvarsorganisationerna har beräknats ett belopp av 1 750 000 kr. under innevarande budgetår. AMS har föreslagit en kraftig höjning av detta belopp. För egen del kan jag inte tillstyrka annan höjning än 100 000 kr. som kompensation för inträffade

kostnadsstegringar. Jag utgår härvid från att berörda organisationer, i likhet med tidigare år, kostnadsfritt får tillgodogöra sig tjänster, s. k. gratistjänster, som tillhandahålls av det militära försvaret.

Vad beträffar vapenfriverksamheten grundas medelsbehovet för de vapenfrias förmåner på ett antagande om 300 000 tjänstgöringsdagar. Antalet tillstånd att fullgöra vapenfri tjänst har ökat starkt under de senaste åren. Som AMS har föreslagit bör därför verksamhetens omfattning ökas till 325 000 tjänstgöringsdagar. Med hänsyn till svårigheten att beräkna medelsförbrukningen anser jag dock att medelsbehovet för vapenfri förmånerna bör tas upp till oförändrat belopp för nästa budgetår. För täckande av vissa utbildningskostnader som kan uppstå hos myndighet eller annan som tilldelas vapenfria har för innevarande budgetår förts upp ett belopp av 2,2 milj. kr. Mot bakgrund av erfarenheterna hittills av reglerna för kostnadsfördelningen beträffande vapenfriverksamheten anser jag att detta belopp kan minskas till 300 000 kr. Med dessa utgångspunkter beräknar jag utgifterna för delprogrammet Vapenfria tjänstepliktiga under budgetåret 1974/75 till 14,9 milj. kr.

Med hänvisning i övrigt till sammanställningen i det föregående hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Totalförsvsverksamhet* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 23 606 000 kr.

B 6. Arbetsmarknadsverket: Anskaffning av utrustning

1972/73 Utgift	14 538 908	Reservation	11 403 221
1973/74 Anslag	6 500 000		
1974/75 Förslag	1 000 000		

Från anslaget bestrids alla utgifter för anskaffning av utrustningsföremål, vilkas anskaffningsvärde överstiger 10 000 kr. och vilkas livslängd överstiger tre år. Annan utrustning anskaffas med anlåtande av resp. programanslag.

AMS

Utrustningskapitalets omfattning samt anskaffningar under budgetåren 1972/73—1974/75 framgår av följande sammanställning.

Utrustningens värde efter avskrivningar samt anskaffningar (tusental kr.)

Slag av utrustning	Värde 1972-07-01	Inköp 1972/73	Värde 1973-07-01	Planerade inköp 1973/74	Beräknat värde 1974-07-01	Planerade inköp 1974/75	Beräknat värde 1975-07-01
Förläggingsbyggnader	57 152	2 210	47 882	400	36 990	1 000	29 600
Maskiner och fordon för byggnads- och anläggningsarbeten m.m.	10 800	2 505	9 190	2 000	8 035	2 000	7 240
Vagnar och bodar	9 315	3 154	8 630	1 800	8 520	1 800	8 440
Maskiner för industriella beredskapsarbeten	2 700	5 579	6 530	3 500	8 040	0	6 110
Maskiner för kontorsarbetscentraler	0	669	532	1 000	1 282	1 000	1 852
Tjänstebilar	132	119	172	135	230	240	354
Tryckerimaskiner	144	83	97	55	110	0	70
Diverse utrustning för förråd och verkstad	0	48	35	50	68	60	101
Kontorsinventarier	0	0	0	0	0	5 215	0
Teleutrustning	0	171	0	243	0	1 945	0
Dataregistreringsutrustning	0	0	0	67	0	240	0
Summa	80 243	14 538	73 038	9 250	63 275	13 500	53 767

För budgetåret 1972/73 beräknade AMS ett medelsbehov för anskaffning av förläggingsbyggnader på ca 15 milj. kr. I 1972 års statsverksproposition beräknades samma medelsbehov till 9,4 milj. kr. Situationen på bostadsmarknaden medförde emellertid att dessa investeringar kunde begränsas till 2,2 milj. kr., samtidigt som byggnader för totalt 3,7 milj. kr. kunde avyttras. Utvecklingen av antalet tillgängliga förläggingsplatser redovisas under anslaget B 7. Arbetsmarknadsverket: Förvaltning av utrustning.

Beståndet av maskiner och fordon m. m. har utökats vid de industriella beredskapsarbetsplatserna. I övrigt har inköpen avsett ersättning av försliten utrustning. För byggnadsverksamheten har tillgången på tyngre maskiner för schaktning och transport varit god i den öppna marknaden, varför behovet liksom hittills till övervägande del har kunnat täckas genom inhyrning. Styrelsens utgifter för maskinanskaffningar m. m. uppgick till totalt 12,1 milj. kr., varav 6,5 milj. kr. avsåg ersättningsanskaffning.

Inte heller under budgetåret 1973/74 planerar styrelsen att nyanskaffa tyngre maskiner för byggnadsverksamheten. Ersättningsanskaffning för ca 4 milj. kr. behövs för att hålla oförändrad teknisk standard på entreprenadmaskiner, tjänstebilar, vagnar och bodar m. m. Det gäller främst kompressorer och vagnar som utrustats enligt arbetarskyddsstyrelsens anvisningar. Ny- och ersättningsanskaffning av industrimaskiner under

innevarande budgetår planeras för 3 milj. resp. 500 000 kr., vartill kommer nyanskaffningar för ca 1 milj. kr. vid kontorsarbetscentralerna.

Under budgetåret 1974/75 anser sig AMS behöva anskaffa enstaka förläggingsbyggnader för 1 milj. kr. som komplettering av nu befintliga byggnader. Styrelsen räknar vidare med att behöva ersättningsanskaffa entreprenadmaskiner, tjänstebilar, vagnar, bodar m. m. för 4,1 milj. kr. För kontorsarbetscentraler erfordras nyanskaffning och ersättningsanskaffning med vardera 500 000 kr.

AMS flyttning till nya lokaler i Solna medför ett medelsbehov av 4 775 000 kr. för möblering och inredning. I beloppet ingår även kostnaderna för flyttning och vissa installationer.

För i huvudsak ersättningsanskaffning av möbler, kontorsmaskiner och annan kontorsutrustning för länsarbetsnämndernas räkning beräknas ett medelsbehov under budgetåret 1974/75 av 440 000 kr.

Utgifterna för telefonväxel och snabbtelefonanläggning till styrelsens nya förvaltningslokaler beräknas till 1 745 000 kr. För anskaffning av telefonväxlar till länsarbetsnämndernas lokaler erfordras 200 000 kr.

Departementschefen

Behovet av att anskaffa förläggingsbyggnader m. m. har under de senaste åren varit väsentligt mindre än beräknat. Till följd härav har en betydande reservation uppkommit på förevarande anslag. Samtidigt har vissa slags maskiner m. m. under såväl det föregående som det innevarande budgetåret köpts in i större utsträckning än vad som förutsågs vid anslagsberäkningen för resp. budgetår.

Enligt min mening bör de reserverade medlen på anslaget utnyttjas innan ytterligare medel anvisas. Jag bedömer den nuvarande reservationen i huvudsak tillräcklig för att tillgodose arbetsmarknadsverkets investeringsbehov fram till utgången av budgetåret 1974/75, inräknat de utgifter som uppkommer i samband med AMS' flyttning till nya lokaler under år 1974. Jag vill i sammanhanget understryka att förläggingsbyggnader och maskiner m. m. bör anskaffas endast i den mån bostäder och utrustning inte kan förhyras. På riksstaten för budgetåret 1974/75 bör anslaget föras upp med ett belopp av 1 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Arbetsmarknadsverket: Anskaffning av utrustning* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 1 000 000 kr.

B 7. Arbetsmarknadsverket: Förvaltning av utrustning

1973/74 Anslag	5 000 000
1974/75 Förslag	1 000

Under anslaget redovisas kostnader och intäkter för programmet Förvaltning av utrustning, vilket utgör ett serviceprogram för försörjning av övriga program med mer kapitalkrävande utrustning. Sådan utrustning får hyras ut inom eller utom arbetsmarknadsverket, varvid hyran skall beräknas så att samtliga uppkommande kostnader täcks. Programmet består av delprogrammen Förläggningsbyggnader samt Maskiner och fordon m. m.

AMS

Förläggningsbyggnader. Detta delprogram avser förvaltning av förläggningsbyggnader som skall disponeras under delprogrammen Arbetsmarknadsutbildning, Allmänna resp. Särskilda beredskapsarbeten. Omhändertagande av flyktingar och Vapenfria tjänstepliktiga samt för extern uthyrning till företag, kommuner m.fl. Vägledande för delprogrammets verksamhet är att förläggningsbehovet i första hand skall tillgodoses genom förhyrning på den allmänna bostadsmarknaden. Krav på snabba förläggningsinsatser samt regionala förläggningssvårigheter medför emellertid att AMS i viss utsträckning måste kunna tillhandahålla förläggningsbyggnader.

Situationen på den allmänna bostadsmarknaden har medfört minskad efterfrågan på temporära förläggningsbyggnader. Styrelsen räknar med en fortlöpande nedskärning av antalet egna förläggningsplatser enligt följande:

Antal förläggningsplatser vid utgången av resp. budgetår

Ändamål	1972/73	1973/74	1974/75
Arbetsmarknadsutbildning	3 437	3 646	3 846
Bostäder för flyttande arbetskraft	96	0	0
Allmänna beredskaps- arbeten	450	386	286
Särskilda beredskaps- arbeten	1 105	1 105	1 105
Vapenfria tjänstepliktiga	364	460	460
Åtgärder för flyktingar	364	364	364
Kommuner, företag m. fl.	3 201	2 650	1 575
Outhyrda bostäder m. m.	2 012	525	0
Summa	11 029	9 136	7 636

Utöver vad som framgår av tabellen har AMS ett mindre antal provisoriska enfamiljshus, vilka hyrs ut till kommuner m. fl. Under budgetåret 1972/73 såldes 72 sådana hus. Fr. o. m. budgetåret 1975/76 be-

räknas det totala antalet förläggningsplatser i styrelsens byggnader vara i stort sett oförändrat t. o. m. budgetåret 1978/79.

Under budgetåret 1972/73 utgjorde ifrågavarande verksamhet huvuddelen av delprogrammet Bostäder för flyttande arbetskraft inom programmet Yrkesmässig och geografisk rörlighet. Bruttoutgifterna på sistnämnda delprogram var då sammanlagt 40,2 milj. kr., varav 19 milj. kr. utgjorde driftkostnader för uthyrda byggnader. Sistnämnda kostnader belastar numera de program (resp. kommuner och företag) som utnyttjar utrustningen. I övrigt uppgick kostnaderna för förläggningsverksamheten således till 21,2 milj. kr. Den beräknade utvecklingen av kostnaderna och intäkterna framgår av följande tabell.

Kostnader och intäkter i förläggningsverksamheten (milj. kr.)

Slag av kostnader/intäkter	1972/73 Utfall	1973/74	1974/75
Avskrivningar	11,5	11,3	8,4
Räntor	4,6	3,9	3,0
Reparation och underhåll	4,6	5,9	5,4
Drift av outhyrd utrustning	0,5	0,5	0,3
Administration	—	0,6	0,7
Summa kostnader	21,2	22,2	17,8
Hyror från uthyrning till:			
Arbetsmarknadsutbildning	5,9	6,4	6,5
Bostäder för flyttande arbetskraft	0,2	0	0
Allmänna beredskapsarbeten	1,6	1,5	1,1
Särskilda beredskapsarbeten	3,7	3,8	3,8
Vapenfria tjänstepliktiga	0,5	0,9	0,9
Åtgärder för flyktingar	0,3	0,7	0,7
Kommuner, företag m. fl.	5,4	4,6	2,4
Försäljningsintäkter	3,7	4,3	2,4
Summa intäkter	21,3	22,2	17,8

Maskiner och fordon m. m. Under detta delprogram förvaltas AMS' maskinpark. Denna är avsedd att i den mån behovet inte kan tillgodoses genom förhyrning, täcka maskinbehovet vid verkets vägbyggen, vatten- och avloppsarbeten, skogsvårdsarbeten m. m. samt vid de industriella arbetena och kontorsarbetscentralerna.

För budgetåret 1972/73 redovisades ifrågavarande verksamhet under anslagen Sysselsättningsskapande åtgärder för arbetslösa (delprogrammet Allmänna beredskapsarbeten) och Särskilda åtgärder för arbetsanpassning (delprogrammen Särskilda beredskapsarbeten och Arkivarbeten) samt under de för arbetsmarknadsverket gemensamma förvaltningskostnaderna.

Kostnaderna för förvaltning av maskiner och fordon m. m. beräknas utveckla sig på sätt som framgår av följande tabell.

Kostnader och intäkter för maskinutrustning m. m. (milj. kr.)

Slag av kostnader/intäkter	1972/73 Utfall	1973/74	1974/75
Avskrivningar	8,4	7,4	7,3
Räntor	1,9	2,4	2,3
Reparation och underhåll	5,4	6,0	5,9
Förrådets drift	0,9	0,6	0,6
Inhyrning	0,4	0,4	0,4
Administration	0	0,4	0,4
Summa kostnader	17,0	17,2	16,9
Hyror från intern uthyrning	14,4	13,9	13,7
Hyror från extern uthyrning	3,0	2,4	2,4
Försäljningsintäkter	0,6	0,9	0,8
Summa intäkter	18,0	17,2	16,9

Av hyrorna från intern uthyrning under budgetåret 1974/75 beräknas 5,8 milj. kr. avse delprogrammet Allmänna beredskapsarbeten, 7,1 milj. kr. delprogrammet Särskilda beredskapsarbeten och 800 000 kr. övriga delprogram.

AMS beräknar inte något medelsbehov för programmet Förvaltning av utrustning under budgetåret 1974/75 utöver vad som beräknas bli täckt av programmets intäkter. Styrelsen hemställer att ett formellt anslag om 1 000 kr. anvisas för ändamålet.

Departementschefen

Läget på bostadsmarknaden har under de senaste åren medfört en kraftig nedgång i efterfrågan på förläggingsplatser i AMS' byggnader. Kungl. Maj:t uppdrog därför — som chefen för inrikesdepartementet redovisade i 1973 års statsverksproposition — i december 1972 åt AMS att förutsättningslöst se över styrelsens förläggingsverksamhet och komma in med förslag rörande verksamhetens framtida omfattning och inriktning.

AMS lämnade i skrivelser den 26 april och den 28 maj 1973 den begärda redogörelsen. Styrelsen uttalade därvid att behovet av bostäder för personer som var föremål för arbetsmarknadsåtgärder i första hand borde tillgodoses genom förhyrning på den allmänna bostadsmarknaden. Sådan förhyrning borde enligt styrelsen om möjligt ske individuellt och annars kollektivt genom styrelsens försorg. I konsekvens härmed borde styrelsens bestånd av förläggingsbyggnader minskas väsentligt under en övergångsperiod av ett par år.

Kungl. Maj:t har i regleringsbrev för budgetåret 1973/74 fastställt en stat för förevarande anslag, vilken bl. a. förutsätter att beståndet av förläggingsbyggnader successivt minskar under budgetåret. Enligt min mening bör nyssnämnda av AMS förordade riktlinjer läggas till grund också för den fortsatta planeringen av förläggingsverksamheten. Med

hänsyn till läget på bostadsmarknaden bör således AMS' byggnadsbestånd minskas ytterligare i huvudsaklig enlighet med vad styrelsen har föreslagit i sin anslagsframställning för budgetåret 1974/75. Eventuellt uppkommande realisationsförluster under nämnda budgetår bör kunna rymmas inom ramen för hyresinkomsterna och de medel som kan komma att finnas reserverade på anslaget vid utgången av innevarande budgetår.

För delprogrammet Maskiner och fordon m. m. kan samtliga utgifter beräknas bli täckta av inkomster under samma delprogram.

Anslaget bör med hänsyn till det anförda föras upp med endast ett formellt belopp av 1 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Arbetsmarknadsverket: Förvaltning av utrustning* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 1 000 kr.

B 8. Arbetsdomstolen

1972/73 Utgift	640 579
1973/74 Anslag	691 000
1974/75 Förslag	752 000

Arbetsdomstolen tar upp och avgör mål rörande kollektivavtal samt andra mål enligt särskilda bestämmelser. Domstolen består av ordförande och åtta ledamöter.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Arbetsdomstolen	Departementschefen
Personal			
Handläggande personal	3	—	—
Övrig personal	3	—	—
	6	—	—
Anslag			
Lönkostnader	576 000	+ 28 000	+ 14 000
Sjukvård	800	—	—
Reseersättningar	4 000	—	—
Lokalkostnader	93 500	+ 43 900	+ 43 900
Expenser	16 700	+ 9 300	+ 3 100
	691 000	+ 81 200	+ 61 000

Arbetsdomstolen

1. Pris- och löneomräkning 61 100 kr., varav 14 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. Medlen för sammanträdesarvoden samt vikariats- och övertidsersättningar behöver räknas upp.

Departementschefen

Utredningen rörande ökad anställningstrygghet och vidgad behörighet för arbetsdomstolen kommer under våren att lägga fram ett betänkande angående arbetsdomstolens organisation. Det anslagsbehov som ett genomförande av utredningens förslag kan föranleda ber jag att få återkomma till i samband med min anmälan av dessa förslag.

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Arbetsdomstolen* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 752 000 kr.

B 9. Statens förlikningsmannaxpedition

1972/73 Utgift	455 572
1973/74 Anslag	633 000
1974/75 Förslag	648 000

Statens förlikningsmannaxpedition är central myndighet för det statliga förlikningsväsendet och leds av en styrelse. Chef för förlikningsmannaxpeditionen är en byråchef.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Statens förlikningsmannaxpedition	Departementschefen
Personal			
Handläggande personal	2	—	—
Övrig personal	3	—	—
	5	—	—
Anslag			
Lönekostnader	316 000	+13 000	+13 000
Ersättning till förlikningsmän m. fl.	252 000	—	—
Sjukvård	200	—	—
Reseersättningar	26 400	—	—
Lokalkostnader	28 900	+ 2 300	+ 2 000
Expenser	7 000	—	—
Ersättningar för distriktsförlikningsmännens expenser	2 500	—	—
	633 000	+15 300	+15 000

Statens förlikningsmannaxpedition

Pris- och löneomräkning 15 300 kr., varav 7 600 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens förlikningsmannaexpedition* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 648 000 kr.

B 10. Statens nämnd för arbetstagares uppfinningar

1972/73 Utgift	30 734
1973/74 Anslag	9 000
1974/75 Förslag	30 000

Statens nämnd för arbetstagares uppfinningar avger utlåtanden i frågor som avser tillämpningen av lagen (1949: 345) om rätten till arbetstagares uppfinningar. Nämnden består av ordförande och sex ledamöter. Till följd av konstaterade kostnadsökningar bör anslaget för nästa budgetår tas upp med ett belopp av 30 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens nämnd för arbetstagares uppfinningar* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 30 000 kr.

C ARBETSMILJÖ M. M.

Allmänna synpunkter

Den allt snabbare strukturomvandlingen i näringslivet tillsammans med tillämpningen av ny teknik och nya produktionsformer förändrar radikalt förhållandena på arbetsplatserna. De tekniska förändringarna medför ofta nya och större risker för skador på grund av buller, luftföroreningar, psykisk press och annat. Det föreligger också påtagliga risker för att vissa grupper av anställda i ökande grad slås ut från den ordinarie arbetsmarknaden. Den tekniska utvecklingen får inte ske på bekostnad av människornas trygghet, hälsa och trivsel. Produktionens villkor måste beaktas men samtidigt måste människans villkor i produktionen ägnas stor omsorg. Problemen måste ständigt angripas med insatser såväl på arbetarskyddets område som på det arbetsmarknadspolitiska fältet.

Området för arbetsmiljöåtgärder omfattar flertalet frågor som rör samspelet mellan individ, arbete och den närmiljö som en arbetsplats utgör. Här ingår arbetarskyddet inkl. företagshälsovården men även de åtgärder i övrigt som vidtas för att anpassa arbetsplatserna och produktionsprocessen till arbetstagarnas förutsättningar. Sådana åtgärder har också ett arbetsmarknadspolitiskt syfte och ingår som ett väsentligt element i arbetsförmedlingens och framför allt i de s. k. anpassningsgruppernas verksamhet.

Genom nära samarbete mellan alla berörda parter — företagen, de fackliga organisationerna, arbetarskyddsorganen och arbetsförmedlingen — måste kraftfulla åtgärder vidtas för att skapa en god arbetsmiljö med arbetsplatser väl anpassade till arbetstagarnas förutsättningar. Arbetsmiljöåtgärder blir instrument med vars hjälp arbetslivet förnyas i syfte att vidga välfärdsbegreppet och ge det ett djupare innehåll. Med dessa utgångspunkter pågår ett omfattande reformarbete inom såväl arbetarskyddets som arbetsmarknadspolitikens ram med inriktning på att skapa ökad trygghet för de anställda och att ge dem ökat inflytande över förhållandena på den egna arbetsplatsen.

Ett betydelsefullt steg i denna reformpolitik har tagits genom de beslut som har fattats av 1973 års riksdag om väsentliga förändringar i arbetarskyddslagstiftningen och ökade resurser för forskning, utbildning och tillsyn inom arbetsmiljöområdet. Besluten bygger på arbetsmiljöutredningens första delbetänkande och en remissbehandling, som har innefattat bl. a. en arbetsplatsremiss med omkring 85 000 deltagare.

De nya lagreglerna om arbetarskyddet innebär att skyddsorganisationen på arbetsplatserna får betydligt ökade befogenheter. Bestämmelserna

har utformats med sikte på att framhäva att arbetarskyddet i hög grad är en uppgift för den lokala fackliga verksamheten. Nya regler har fastställts för att bredda skyddsombudens uppgifter och stärka deras ställning och handlingsmöjligheter. Skyddsombud skall nu i ökad omfattning utses också vid mindre arbetsställen. Systemet med regionala skyddsombud byggs ut. Skyddskommittéernas uppgifter vidgas och kommittéerna får en central ställning inom det lokala arbetarskyddet i företagen. Kommittéerna skall planera och övervaka hela skyddsarbetet på arbetsplatserna, inte minst företagshälsovården, och medverka vid planering av arbetslokaler, anordningar och arbetsmetoder.

Särskilda åtgärder har beslutats för att tillförsäkra skyddsombud, arbetsledare och annan berörd personal erforderlig utbildning i arbetsmiljöfrågor. Ansvaret för utbildningen skall ligga på arbetsmarknadens parter. En särskild utbildningsdelegation med representanter för bl. a. arbetsmarknadens parter har knutits till arbetarskyddsstyrelsen. För bidrag till utbildningen kommer att anvisas medel från arbetarskyddsfonden.

Skärpta regler har införts angående prövning från arbetsmiljösynpunkt redan på planeringsstadiet av arbetslokalernas utformning m. m. Vidare har nya bestämmelser införts om ansvaret för arbetarskyddsverksamheten på arbetsställen som är gemensamma för flera arbetsgivares anställda, exempelvis byggarbetsplatser. Skärpta påföljdsbestämmelser gäller i de fall skyddsåtgärder som har föreskrivits av tillsynsmyndigheterna inte verkställs.

Betydelsefulla ändringar har genomförts i fråga om arbetarskyddsstyrelsens organisation och dess resurser när det gäller att bl. a. utarbeta nödvändiga anvisningar. För att främja en samordnad inriktning av de statliga arbetarskyddsorganens verksamhet har arbetsmedicinska institutet integrerats i arbetarskyddsstyrelsen. En arbetsmedicinsk filial byggs nu upp i Umeå. Filialen ger ett värdefullt tillskott till den statliga forskningsorganisationen på arbetarskyddsområdet.

Den regionala arbetarskyddsorganisationen, yrkesinspektionen, har också förstärkts kraftigt under de senaste budgetåren. Yrkesinspektionen förstärks ytterligare under innevarande budgetår och antalet yrkesinspektionsdistrikt utökas från 11 till 19. Ett av syftena härmed är att främja yrkesinspektionens möjligheter att verka nära arbetsställena och snabbt ta ställning till skyddsfrågor som uppkommer där. Flera specialinspektioner har inordnats i allmänna yrkesinspektionen. Till yrkesinspektionen har knutits beslutande nämnder med representanter för bl. a. arbetsmarknadens parter.

Arbetarskyddsavgiften som erläggs av arbetsgivarna höjdes den 1 januari 1974 från 0,05 till 0,10 %. Eftersom hela lagstiftningen om arbetarskyddet avser även staten som arbetsgivare skall arbetarskyddsavgift i fortsättningen betalas också av staten. Härigenom och genom

den höjda arbetarskyddsavgiften tillförs arbetarskyddsfonden ytterligare ca 50 milj. kr. om året. Dessa medel skall användas för bl. a. de regionala skyddsombudens verksamhet liksom den utvidgade och förbättrade utbildningen i arbetsmiljöfrågor av skyddsombud, arbetsledare, tekniska planerare och personal inom företagshälsovården. Genom fonden får också forskning och produktutveckling inom arbetsmiljöområdet ökade resurser.

Åtgärderna inom arbetsmarknadspolitiken, vilka beslutas i samverkan mellan arbetsförmedlingen, företagen och de fackliga organisationerna, ger ökade möjligheter att på ett tidigt stadium möta och medverka till lösningar inom företagen av uppkommande arbetsvårdsproblem. Arbetsförmedlingen får genom arbetet i anpassningsgrupperna möjlighet att kartlägga funktioner inom företagen som är lämpade för handikappade. Genom omplaceringar och ergonomiska åtgärder kan arbetshandikappade personer härigenom beredas möjlighet att erhålla och behålla anställning.

En viktig reform på arbetslivets område innebär de av riksdagen år 1973 antagna lagarna om anställningsskydd och om vissa anställningsfrämjande åtgärder. Reglerna ger bl. a. stöd åt anpassningsgruppernas verksamhet. Antalet anpassningsgrupper har ökat mycket kraftigt under de senaste två åren och uppgår nu till ca 3 700. Gruppernas verksamhet innebär, som inledningsvis framhölls, att arbetsförmedlingen i nära samverkan med företagen och de fackliga organisationerna har möjlighet att genom omplaceringar, ergonomiska åtgärder m. m. bereda tillfälle för personer med nedsatt arbetsförmåga att få och behålla anställning på den öppna arbetsmarknaden. Gruppernas verksamhet bygger således på ett samarbete mellan arbetsförmedlingen och arbetsmarknadens parter. Uppnås inte lösningar i samförstånd kan dock arbetsmarknadsmyndigheterna meddela arbetsgivaren anvisningar om vilka åtgärder denne bör vidta. Som yttersta åtgärd kan AMS förordna att arbetsgivaren får anställa endast sådana arbetstagare som arbetsförmedlingen har anvisat eller godtagit.

Anpassningsgrupperna har ett omfattande åtgärdssystem till sitt förfogande för att underlätta anpassningen av arbetsplatserna till arbetskraftens förutsättningar och för att genom rehabilitering och stödåtgärder — främst i form av arbetsprövning, arbetsträning och anpassningsundervisning — göra berörda arbetstagare bättre skickade för olika yrkes- och arbetsuppgifter.

Arbetsträning är i huvudsak en landstingskommunal angelägenhet. Arbetsprövning förekommer såväl vid statens arbetsklirik som vid de kommunala arbetsvårdsinstitutionerna. Antalet platser för arbetsprövning och arbetsträning har ökat kraftigt under 1960-talets senare del och början av 1970-talet och uppgick vid utgången av juni 1973 sammanlagt till 2 600. För vissa handikappgrupper, vilkas behov inte har kunnat till-

godoses vid de landstingskommunala instituten för arbetsprovning och arbetsträning, har staten kommit att ta på sig ansvaret för motsvarande verksamhet genom de s. k. anpassningskurserna. Antalet personer som påbörjade sådana kurser uppgick budgetåret 1972/73 till 1 500 och beräknas av AMS komma att uppgå till 2 000 under budgetåret 1973/74. Härtill kommer att den omfattande verksamheten med psykotekniska anlagsprov och särskilda oriceringskurser inom arbetsmarknadsutbildningen delvis har ett med arbetsprovning och arbetsträning likartat syfte, dvs. att kartlägga de handikappades arbetsförutsättningar och/eller att träna upp deras fysiska och psykiska arbetsförmåga. Bedömningen av de arbetshandikappades förutsättningar och arbetsträningen av dessa handikappade sker alltså i många och delvis svåröverskådliga former. En översyn bör därför göras i syfte att klarlägga förutsättningarna för att i högre grad samordna och effektivera verksamheten.

För att bl. a. kompensera ökade lönekosnader inom arbetsprovning och arbetsträning föreslås förbättrade bidrag till driften av verksamheten. Kostnaderna för den skattebeläggning av klientersättningarna som trädde i kraft den 1 januari 1974 bestrids helt av statsmedel. Antalet platser i anpassningsundervisning kommer också att ökas och verksamheten att vidgas till fler handikappgrupper.

De olika formerna av statligt stöd till arbetshjälpmedel åt handikappade har förbättrats väsentligt under senare år. Antalet ärenden rörande bidrag till tekniska anordningar på arbetsplatsen, särskilda arbetstekniska hjälpmedel och arbetsbiträde beräknar AMS vid oförändrade bidragsbestämmelser till ca 1 200 för budgetåret 1973/74.

Genom förslag till vidgade medelsramar och höjning av bidragen till arbetsbiträde medges en fortsatt utbyggnad av nämnda stödformer i huvudsaklig överensstämmelse med AMS' förslag.

Vissa grupper av arbetssökande kan inte finna varaktiga anställningar på den öppna marknaden på grund av nedsatt arbetsförmåga eller andra särskilda förhållanden. Möjligheterna för dessa grupper att få och behålla ett arbete förutsätter att de i större eller mindre grad skyddas från konkurrens. Det sker i form av arkivarbeten, särskilda beredskapsarbeten, halvskyddad sysselsättning, skyddad sysselsättning och hemarbeten. I skyddat arbete, främst vid särskilda härför inrättade verkstäder, kan produktionen och arbetsplatserna från början anpassas till särskilda handikappgruppers behov.

Särskilda beredskapsarbeten utgör temporära alternativ till övriga sysselsättningsskapande åtgärder för svårplacerade. Verksamheten redovisas under anslaget B 2. Sysselsättningskapande åtgärder.

Arkivarbete har i hög grad kommit till användning för att bereda svårplacerad arbetskraft sysselsättning. På Kungl. Maj:ts förslag beslutade förra årets riksdag (prop. 1973: 165, FiU 1973: 40, rskr 1973: 344) att anvisa ytterligare 50 milj. kr. för en ökning av verksamheten.

Detta belopp medger en ökning av antalet sysselsatta under innevarande budgetår från 13 000 personer till ca 15 000. Även för nästa budgetår beräknas medel för ca 15 000 sysselsatta.

På grundval av förslag från utredningen rörande den skyddade sysselsättningen beslutade 1972 års riksdag (prop. 1972: 1 bil. 13, InU 1972: 3, rskr 1972: 63) om nya och väsentligt förbättrade bidragsvillkor för den halvskyddade sysselsättningen vilka trädde i kraft den 1 juli 1972. Enligt dessa villkor får arbetsgivare statsbidrag med 40 % av den kontantlön inkl. semesterersättning som har betalats ut till arbetstagarna. De förbättrade bidragsvillkoren har lett till en snabb expansion av verksamheten. Antalet belagda platser uppgick under budgetåret 1971/72 till 2 134. Motsvarande siffra för budgetåret 1972/73 var 4 300.

Även verksamheten vid verkstäderna för skyddat arbete har ökat i omfattning. Antalet platser uppgick år 1972 till 13 563. För att kompensera bl. a. ökade lönekostnader i den skyddade verksamheten föreslås väsentliga höjningar av driftbidragen.

Verkstäderna för skyddat arbete har setts över av särskilt tillkallade sakkunniga, som har redovisat resultatet av sitt arbete i betänkandet (SOU 1972: 54) Skyddat arbete. I betänkandet föreslås bl. a. enhetligt landstingskommunalt huvudmannaskap för verksamheten. Vid remissbehandlingen har åsikterna i huvudmannaskapsfrågan gått starkt isär. Med anledning härav bör frågan om ett enhetligt huvudmannaskap och en bättre samordning av organisationen för skyddad verksamhet samt industriella beredskapsarbeten, kontorsarbetscentraler och hemarbete utredas ytterligare.

Hemarbete beräknas under budgetåret 1974/75 få samma omfattning som under budgetåret 1973/74.

C 1. Arbetarskyddsstyrelsen

1972/73 Utgift	121 185 978
1973/74 Anslag	28 095 000
1974/75 Förslag	33 585 000

¹ Exkl. 2 milj. kr. för särskilda arbetarskyddsprojekt.

Arbetarskyddsstyrelsen är central myndighet för arbetarskydds- och arbetstidsfrågor, däri inbegripet arbetsmedicinska frågor och frågor rörande den centrala tillsynen på arbetsplatserna enligt produktkontrollagstiftningen. Styrelsen är chefsmyndighet för yrkesinspektionen.

Arbetarskyddsstyrelsen leds av en styrelse. Denna utgörs av en generaldirektör och en överdirektör samt nio ledamöter som representanter för bl. a. parterna på arbetsmarknaden. Inom verket finns tre avdelningar. Dessa är tillsynsavdelningen, arbetsmedicinska avdelningen och administrativa avdelningen.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Arbetskyddsstyrelsen	Departementschefen
Personal			
Handläggande personal	162	+45	+24
Övrig personal	156	+29	+16
	318	+74	+40
Anslag			
Lönekostnader	20 903 000	+5 637 000	+4 017 000
Sjukvård	34 000	+ 7 000	+ 5 000
Resecersättningar	669 000	+ 293 000	+ 138 000
<i>Därav utomnordiska resor</i>	(110 000)	(+ 60 000)	(—)
Lokalkostnader	1 469 000	+ 832 000	+ 650 000
Expenser	2 600 000	+1 147 000	+ 625 000
<i>Därav engångsutgifter</i>	(353 000)	(+ 131 000)	(+ 10 000)
Vissa kostnader för utbildning av företagshälsovårdspersonal m. m.	500 000	+ 100 000	— 400 000
Upplysning m. m. på arbetskyddets område	520 000	+ 330 000	+ 180 000
Uppdragsverksamhet	1 400 000	+ 275 000	+ 275 000
Summa	28 095 000	+8 621 000	+5 490 000
Inkomster, redovisade på driftbudgetens inkomstsida	1 575 000	+ 250 000	+ 250 000

Arbetskyddsstyrelsen

1. Pris- och löneomräkning 1 767 000 kr., varav 516 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. O-alternativet kan uppnås genom en generellt minskad insats för anvisnings- och forskningsarbete.

3. Tillsynsavdelningen behöver ytterligare resurser främst för att få möjlighet att förstärka lednings- och samordningsfunktionen i förhållande till yrkesinspektionen samt för att intensifiera arbetet med anvisningar till förebyggande av olycksfall och ohälsa. Resursförstärkningar behövs också för tillsynen enligt produktionkontrollagstiftningen. Behovet beräknas till en avdelningsdirektör, 16 byrådirektörer och fyra biträden. Därutöver föreslås enheten för medicinska och sociala frågor omorganiserad till byrå, varvid en tjänst som avdelningsdirektör bör ersättas med en tjänst som byråchef. Enheten behöver dessutom förstärkas med en tjänst som psykolog. (+ 1 991 957 kr.).

4. Vid den arbetsmedicinska avdelningen i Stockholm behövs en tjänst som laborator i klimatfysiologi och en tjänst som förste forskningsingenjör för frågor rörande egentlig arbetsfysiologi. Den betydelse som arbetspsykologin har inom den arbetsvetenskapliga forskningen motiverar inrättande av en tjänst som professor för dessa frågor. Vidare behövs en tjänst som psykolog. För kvalificerade kemiska

utredningar erfordras en tjänst som förste forskningsingenjör. För att kunna utföra fler hälsoundersökningar erfordras ytterligare en läkare. För kvalificerad forskning rörande uppkomsten av olycksfallsrisker behövs en tjänst som laborator. Därutöver erfordras en tjänst för en statistiker samt fem tjänster som laboratorieassistenter.

För den fortsatta utbyggnaden av den arbetsmedicinska filialen i Umeå föreslås en tjänst som förste forskningsingenjör för frågor om rörelseanatomi samt en laboratorieassistent och ett biträde. För frågor rörande fysikalisk kemi behövs en tjänst som förste kemist. Vidare erfordras en avdelningsingenjör, två laboratorieassistenter och ett biträde. För främst teknisk-yrkeshygieniska undersökningar behövs en tjänst som förste forskningsingenjör, en tjänst som avdelningsingenjör, två som laboratorieassistenter och en som biträde. Slutligen behövs en tjänst som sjuksköterska (+ 2 042 397 kr.).

5. Arbetsbelastningen vid arbetstidsbyrån motiverar en ny tjänst för föredragning i arbetstidsnämnden. Vid planeringsenheten erfordras ytterligare en tjänst som avdelningsdirektör, en tjänst som byrådirektör och en biträdestjänst. Enheten bör omorganiseras till byrå, varvid nuvarande tjänst som avdelningsdirektör byts ut mot en tjänst som byråchef. Inom lagbyrån behövs ytterligare en byrådirektör och en amanuens samt ett biträde. Kanslibyrån behöver förstärkas med en avdelningsdirektör för personaladministrativa frågor, en byrådirektör för allmänna göromål av kvalificerad art och en bibliotekarie. Därutöver erfordras ytterligare två biträden och tre expeditionsvakter. Utbildningssektionen behöver tillföras tre byråsekreterare, en assistent och ett biträde för den externa utbildningen. Informationssektionen behöver byggas ut med en avdelningsdirektör, en byrådirektör, två byråsekreterare och ett biträde (+ 1 998 741 kr.).

6. För resor, lokaler, vetenskaplig utrustning, kursverksamhet och för ökade informationsinsatser m. m. behövs ytterligare medel (+ 1 414 000 kr.).

Departementschefen

Arbetarskyddsstyrelsen har under de senaste budgetåren fått avsevärda resursförstärkningar samtidigt som betydelsefulla förändringar skett i fråga om styrelsens organisation. Verksstyrelsen har ombildats och innefattar numera representanter för bl. a. arbetsmarknadens huvudorganisationer. Sedan det tidigare fristående arbetsmedicinska institutet integrerats med arbetarskyddsstyrelsen har en rad direkta kanaler öppnats mellan forskning och tillämpning. Härigenom har man i högre grad än tidigare fått underlag för bedömning av hur forskningen bör inriktas för att ge snabba lösningar på praktiska problem. En filial till den arbetsmedicinska avdelningen är under uppbyggnad i Umeå.

Jag vill i detta sammanhang erinra om att chefen för utbildningsdepartementet tidigare denna dag har föreslagit att en professur i medicin, särskilt yrkesmedicin, skall inrättas vid högskolan i Linköping. Vidare avser chefen för utbildningsdepartementet att senare förslå Kungl. Maj:t att för 1974 års riksdag lägga fram proposition om högre teknisk utbildning och forskning inom det arbetsvetenskapliga området vid högskolan i Luleå.

Som jag inledningsvis framhöll är en fortsatt kraftig utbyggnad av arbetarskyddsstyrelsen under nästa budgetår angelägen. Ytterligare personal krävs bl. a. för att kunna tillgodose arbetslivets ökade krav på arbetarskyddsanvisningar. En fortsatt utbyggnad bör också ske av den arbetsmedicinska verksamheten, främst vid filialen i Umeå. Utbyggnaden av arbetarskyddsorganen ställer också ökade anspråk i fråga om planering och administration. Vid resursavvägningen bör även beaktas de ökade arbetsuppgifter som är en följd av den nya lagstiftningen om hälso- och miljöfarliga varor.

Jag har beräknat medel för följande nya tjänster, nämligen på tillsynsavdelningen nio handläggande tjänstemän för utarbetande av arbetarskyddsanvisningar samt för att tillföra avdelningen ökad kapacitet när det gäller ledning och samordning av yrkesinspektionens verksamhet. Av denna förstärkning avses fyra tjänster för ökade insatser i kemiska arbetsmiljöfrågor och produktkontrollfrågor. Tillsynsavdelningen behöver också tillföras ytterligare två biträden. Arbetsmedicinska filialen i Umeå bör tillföras två förste forskningsingenjörer, en förste kemist, två avdelningsingenjörer, en översköterska, fem laboratorieassistenter och tre biträden. Vid arbetsmedicinska avdelningen i Stockholm behövs en tjänst som laborator i klimatfysiologi, främst för utredningar i fråga om temperatur och dragproblem på arbetsplatserna m. m. Jag har beräknat medel även för dessa tjänster. Den vikt som måste fästas vid den arbetspsykologiska forskningen motiverar vidare att avdelningens arbetspsykologiska enhet leds av en professor. Kungl. Maj:t bör därför begära riksdagens bemyndigande att få inrätta en sådan tjänst. Slutligen har jag beräknat medel för en tjänst som förste forskningsingenjör för kemiska miljöfrågor vid avdelningen.

När det gäller den administrativa avdelningen har jag beräknat medel för en byrådirektör och ett biträde vid lagbyrån. Jag har också beräknat medel för en byrådirektör vid planeringsenheten och en byrådirektör och tre biträden vid kanslibyrån. Vidare har jag beräknat medel för en förste byråsekreterare, en byråsekreterare och ett biträde på utbildningssektionen samt för en byrådirektör och ett biträde för intensifierade insatser när det gäller information om arbetsmiljöfrågor.

Sammanfattningsvis beräknar jag medel för 40 nya tjänster vid arbetarskyddsstyrelsen. Jag beräknar vidare medel för en tillfällig förstärkning av den administrativa avdelningens kanslibyrå och utbildnings-

sektionen samt för ökad upplysningsverksamhet. Med hänvisning i övrigt till sammanställningen i det föregående (sid. 128) beräknar jag anslaget till 33 585 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att hos arbetarskyddsstyrelsen inrätta en tjänst som professor i Ce 1,
2. till *Arbetarskyddsstyrelsen* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 33 585 000 kr., varav 191 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

C 2. Yrkesinspektionen

1972/73 Utgift	20 643 591
1973/74 Anslag	27 525 000
1974/75 Förslag	33 520 000

Från anslaget bekostas den allmänna yrkesinspektionen vilken har att utöva tillsyn över efterlevnaden av arbetarskydds- och arbetstidslagstiftningen m. m. samt — inom sitt verksamhetsområde — produktkontrollagstiftningen. Allmänna yrkesinspektionen svarar även för arbetstidsinspektionen för vägtrafiken. Den allmänna yrkesinspektionen kommer under innevarande budgetår att omorganiseras från nuvarande 11 distrikt till 19 distrikt. Tillsynen utövas i huvudsak genom besök på arbetsplatserna och genom förhandsprövning av ritningar m. m. till ny-, till- eller ombyggnad av arbetslokaler m. m.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Arbetarskyddsstyrelsen	Departementschefen
Personal			
Inspekterande personal	270	+ 57	+ 31
Övrig personal	78	+ 20	- 6
	348	+ 77	+ 37
Anslag			
Lönkostnader	21 234 000	+ 7 339 000	+ 5 377 000
Sjukvård	34 000	+ 4 000	+ 2 000
Reseersättningar	2 440 000	+ 531 000	+ 170 000
Lokalkostnader	1 827 000	+ 452 000	- 200 000
Expenser	760 000	+ 438 000	+ 100 000
<i>Därav engångsutgifter</i>	<i>(194 000)</i>	<i>(+ 218 000)</i>	<i>(— 35 000)</i>
Utbildning och information	1 000 000	+ 200 000	+ 130 000
Anskaffning och underhåll av instrument	230 000	+ 16 000	+ 16 000
Summa	27 525 000	+ 8 980 000	+ 5 995 000

Arbeterskyddsstyrelsen

1. Pris- och löneomräkning 3 070 000 kr., varav 577 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. 0-alternativet skulle för yrkesinspektionen innebära en indragning av 17 tjänster för inspekterande personal och fyra tjänster för övrig personal med därav följande minskning av främst besöken på arbetsplatserna.

3. Som ett led i den pågående utbyggnaden och förstärkningen av yrkesinspektionen erfordras ytterligare personal. Ytterligare resurser behövs också för de i prop. 1973: 130 vidgade uppgifterna för yrkesinspektionen jämfört med arbetsmiljöutredningens förslag. Även tillsynen över efterlevnaden av lagstiftningen om hälso- och miljöfarliga produkter kräver ytterligare personal. Behovet beräknas till 45 tjänster för inspekterande personal. För handläggning av ärenden av administrativ och juridisk karaktär erfordras ytterligare 12 byrådirektörer så att varje yrkesinspektionsdistrikt får tillgång till en sådan tjänst. Vidare behövs ytterligare 20 biträden (+ 6 473 454 kr.).

4. För en fortsatt utbyggnad av den interna utbildningen erfordras ytterligare medel (+ 130 000 kr.).

Departementschefen

Yrkesinspektionen omorganiserar f. n. i enlighet med Kungl. Maj:ts beslut. Omorganisationen innebär bl. a. att antalet yrkesinspektionsdistrikt ökas från nuvarande 11 till 19. Till yrkesinspektionen har knutits beslutande nämnder med representanter för bl. a. arbetsmarknadens parter. Flera specialinspektioner har fr. o. m. den 1 januari 1974 inordnats i den allmänna yrkesinspektionen.

Yrkesinspektionen har under de senaste budgetåren fått betydande personalförstärkningar. Sedan budgetåret 1971/72 har organisationen sålunda tillförts över 100 nya tjänster. Personalstyrkan uppgår nu till ca 350 personer, varav 270 inspekterande tjänstemän. Dessa personalförstärkningar är en viktig förutsättning för genomförandet av den förändrade arbetarskyddslagstiftningen som kommer att ställa ökade krav på yrkesinspektionen. Som jag tidigare har nämnt är en fortsatt kraftig förstärkning av yrkesinspektionens resurser nödvändig. Arbetsmiljöutredningens förslag bör därvid kunna tjäna som riktmärke. Hän-syn bör tas också till de ökade arbetsuppgifter som följer av den nya lagstiftningen om hälso- och miljöfarliga varor.

För nästa budgetår beräknar jag medel för 12 tjänster för administrativa och juridiska uppgifter samt för förstärkning med 19 inspekterande tjänstemän och 6 biträden fr. o. m. den 1 januari 1975. Förstärkningen ger ytterligare kapacitet för tillsynen ute på arbetsplatserna, för att därigenom stödja den lokala skyddsorganisationen i dess verksamhet. Förstärkningarna ger även ökade möjligheter för arbetarskyddsverket

att vid sidan av den ordinarie tillsynen göra särskilda insatser i vissa branscher eller i fråga om speciella miljöproblem. Samtliga yrkesinspektionsdistrikt kommer att disponera en tjänst var för handläggning av administrativa och juridiska ärenden.

Sammanlagt kommer yrkesinspektionen således att tillföras 37 tjänster. Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 33 520 000 kr. Jag har därvid räknat medel även för en utökad utbildnings- och informationsverksamhet för yrkesinspektionens personal och för kommunala tillsynsmän.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Yrkesinspektionen* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 33 520 000 kr., varav 1 393 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

C 3. Statens arbetsklirik

1972/73 Utgift	1 843 155
1973/74 Anslag	2 375 000
1974/75 Förslag	2 425 000

Statens arbetsklirik prövar handikappades förutsättningar för olika arbeten, bedriver därmed sammanhängande forskning och medverkar vid utbildning av rehabiliteringspersonal.

Arbetskliriken leds av en styrelse om sju ledamöter. Chef för klirikken är en överläkare.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Arbetsklirikken	Fördraganden
Personal	28	- 4	—
Anslag			
<i>Utgifter</i>			
Lönckostnader	1 993 000	¹ + 478 521	+ 84 000
Sjukvård åt personal	5 000	+ 500	+ 500
Rescersättningar	24 000	- 1 500	+ 1 000
Lokalkostnader	123 000	- 30 000	+ 12 000
Expenser	40 000	+ 110 000	- 25 000
Övriga utgifter	205 000	- 45 000	- 72 500
	2 390 000	+ 575 521	+ 50 000
<i>Inkomster</i>			
Ersättningar för utfört arbete	15 000	- 5 000	—
Nettoutgift	2 375 000	- 565 521	+ 50 000

¹ Därav för forskning 200 000 kr.

Styrelsen för statens arbetsklirik

1. Pris- och löneomräkning m. m. 109 000 kr., varav 50 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. 0-alternativet innebär att klinikens utbildningsverksamhet helt läggs ner och att prövningsverksamheten minskas.

3. Prövningsavdelningarna bör tillföras ytterligare 2 ingenjörstjänster och 1 lärartjänst. Vidare behövs en civilingenjör för forsknings- och utvecklingsarbetet inom kliniken (243 000 kr.). Forskningsmedlen behöver dessutom ökas med 200 000 kr.

4. Styrelsen avser att bygga till kliniken med två baracker och beräknar på grund härav viss ökning av lokalkostnaderna.

5. Kliniken behöver bl. a. en ny telefonväxel, snabbtelefonväxel och transportbuss (106 000 kr.).

6. Moderna mätninginstrument, viss medicinsk utrustning och en statistikmaskin behöver anskaffas (100 000 kr.). Kliniken disponerar inga medel för kurs- och konferensverksamhet och begär 10 000 kr. för detta ändamål.

Föredraganden

Statens arbetsklirik har en central ställning inom arbetsvård och rehabilitering och medelsanvisningen till kliniken har under de senaste fem åren ökat med nära 130 %. Jag beräknar det ytterligare medelsbehovet för klinikens verksamhet under nästa budgetår till 155 000 kr. Eftersom anslaget för innevarande budgetår innefattar ett engångsbelopp på 105 000 kr. för vissa investeringskostnader, förordar jag med hänvisning till sammanställningen att anslaget tas upp med 2 425 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens arbetsklirik* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 2 425 000 kr.

C 4. Särskilda åtgärder för arbetsanpassning

1972/73 Utgift	1417 077 358	Reservation	125 337 864
1973/74 Anslag	12556 780 000		
1974/75 Förslag	676 000 000		

¹ Exkl. det tidigare under anslaget redovisade delprogrammet Särskilda beredskapsarbeten.

² Härutöver har på tilläggsstat 1 anvisats 50 milj. kr.

Från anslaget bestrids utgifterna för programmen Rehabiliterings- och stödåtgärder för svårplacerade och Sysselsättningsskapande åtgärder för svårplacerade.

	1972/73 Utgift	1973/74 Anslag	1973/74 Beräknar	
			AMS	Departementschefen
<i>Programmet Rehabiliterings- och stödåtgärder för svårplacerade</i>				
1. Arbetsprövning	5 679 000	9 200 000	13 305 000	} 40 400 000
2. Arbetsträning	15 529 000	24 100 000	26 700 000	
3. Utbildning av svårplacerade	24 497 000	43 000 000	40 000 000	41 700 000
4. Förvaltningskostnader	2 503 000	2 215 000	2 995 000	2 734 000
<i>Programmet Sysselsättnings- skapande åtgärder för svår- placerade</i>				
5. Arbetshjälpmedel åt handikappade	14 748 000	26 845 000	44 000 000	30 845 000
6. Näringshjälp	9 949 000	15 500 000	18 000 000	15 500 000
7. Arkivarbete	241 383 000	274 400 000	293 000 000	344 677 000
8. Halvskyddad sysselsättning	15 631 000	50 000 000	86 000 000	60 000 000
9. Skyddad sysselsättning	78 014 000	102 300 000	126 980 000	129 500 000
10. Hemarbete	1 667 000	2 100 000	2 400 000	2 100 000
11. Förvaltningskostnader	7 477 000	7 120 000	7 820 000	8 544 000
Summa	417 077 000	556 780 000	661 200 000	676 000 000

Programmet Rehabiliterings- och stödåtgärder för svårplacerade består av delprogrammen Arbetsprövning, Arbetsträning och Utbildning av svårplacerade.

Arbetsprövning syftar till att genom praktiska arbetsprov under yrkesmässiga former och med hjälp av medicinsk, psykologisk och social utredning kartlägga den handikappades intressen, anlagsinriktning, fysiska och psykiska arbetsförmåga samt arbetsmotivation m. m.

Arbetsträning skall ge en systematisk uppträning av den handikappades fysiska och psykiska arbetskapacitet.

Till landstingskommun, kommun, förening eller stiftelse, som anordnar arbetsprövningsavdelning eller verkstad för arbetsträning, utgår dels bidrag för anordnande av lokaler och anskaffning av den första uppsättningen maskiner eller likvärdig utrustning, dels bidrag till driften av sådan avdelning eller verkstad samt för klientersättningar, lokalhyror och andra driftkostnader.

Utbildning av svårplacerade, vilken sker vid av skolöverstyrelsen anordnade anpassningskurser, kan föregå såväl yrkesutbildning och andra arbetsvårdsåtgärder som arbetsplacering. Undervisningen syftar till att underlätta för kursdeltagarna att självständigt klara sig i både arbete och på fritid. I anpassningsundervisningen ingår bl. a. social träning, teoretisk och praktisk yrkesträning och förberedande yrkesutbildning. Kurser anordnas f. n. för rörelsehindrade, psykiskt utvecklingsstörda, synskadade och hörselskadade. Annan arbetsmarknadsutbildning för

handikappade och svårplacerade än anpassningskurser redovisas under anslaget B 1. Arbetsmarknadsservice, programmet Yrkesmässig och geografisk rörlighet.

Programmet Sysselsättningskapande åtgärder för svårplacerade består av delprogrammen Arbetshjälpmedel åt handikappade, Näringshjälp, Arkivarbeten, Halvskyddad sysselsättning, Skyddad sysselsättning samt Hemarbete.

Delprogrammet Arbetshjälpmedel åt handikappade omfattar bidrag till arbetsbiträde, särskilda anordningar på arbetsplatsen, speciella arbetstekniska hjälpmedel samt bidrag och lån till motorfordon för handikappade.

Arbetsgivare som anställer äldre eller handikappad arbetssökande kan erhålla bidrag till arbetsbiträde eller sådana särskilda anordningar på arbetsplatsen som är nödvändiga för att den anställde skall kunna utföra arbetet. Om särskilda skäl föreligger kan bidrag utgå även för person som har blivit handikappad under anställning. Bidrag kan beviljas även för inköp av speciella arbetstekniska hjälpmedel som anställd handikappad behöver för att kunna fullgöra sina arbetsuppgifter men som arbetsgivaren normalt inte tillhandahåller. För att göra det möjligt för handikappad att förflytta sig mellan bostad och arbetsplats eller skola kan bidrag eller lån beviljas för anskaffning av personbil eller motordriven invalidvagn.

Delprogrammet Näringshjälp omfattar bidrag och lån till handikappade eller äldre m. fl. arbetssökande för att börja verksamhet som egen företagare eller i vissa fall för att fortsätta sådan verksamhet.

Arkivarbete anordnas för att bereda sysselsättning åt sådana arbetslösa, som genom arbetsförmedlingen inte kan erhålla lämplig anställning i den öppna marknaden på grund av ålder, nedsatt arbetsförmåga eller andra särskilda förhållanden. Arkivarbetsplatser kan inrättas hos statliga och kommunala verk och myndigheter samt hos allmännyttiga institutioner. På vissa orter anordnas arkivarbete vid särskilda kontorsarbetscentraler i arbetsmarknadsverkets regi.

Statsbidrag till halvskyddad sysselsättning avser att stimulera företag samt kommunala eller landstingskommunala organ att bereda sysselsättning åt personer med nedsatt arbetsförmåga som inte kan erhålla eller behålla anställning på den öppna marknaden. För att en arbetsgivare skall kunna godkännas som huvudman för sådan verksamhet krävs bl. a. att arbetstagarna erhåller lön och övriga förmåner enligt gällande kollektivavtal eller motsvarande normer.

Arbetstagare som på grund av handikapp inte kan få eller behålla anställning på den öppna marknaden eller i halvskyddad sysselsättning kan också beredas arbete i verkstäder för skyddad sysselsättning. Till landstingskommun, kommun, förening eller stiftelse som anordnar verkstad för skyddad sysselsättning utgår dels bidrag för anordnande av lokaler

och anskaffning av den första uppsättningen maskiner eller likvärdig utrustning, dels bidrag till driften av sådan verkstad samt för klientersättningar, lokalhyror och andra driftkostnader.

Hemarbete kan beredas handikappade som av olika skäl inte kan bege sig till arbetsplats. Hemarbete administreras vanligen av en särskild hemarbetscentral knuten till verkstad för skyddad sysselsättning.

Bestämmelser om sysselsättningsskapande åtgärder för svårplacerade finns i arbetsmarknadskungörelsen (1966: 368; omtryckt 1972: 300, ändrad senast 1973: 832) och kungörelsen (1966: 370, ändrad senast 1973: 1056) om statsbidrag till verkstäder inom arbetsvården.

Delprogrammet Särskilda beredskapsarbeten, som tidigare tillhört detta anslag, redovisas under anslaget B 2. Sysselsättningsskapande åtgärder.

AMS

Programmet Rehabiliterings- och stödåtgärder för svårplacerade

Arbetsprövning och arbetsträning. Vid utgången av budgetåret 1972/73 fanns det i överensstämmelse med huvudmännens planer för verksamheten ca 600 platser för arbetsprövning. Vid samma tidpunkt disponerades ca 1 970 platser för arbetsträning. Huvudmännen hade i sin planering utgått från att 2 090 träningsplatser då skulle ha funnits inrättade. Behovet av platser för arbetsprövning och arbetsträning är väsentligt större än vad som kommer till uttryck i huvudmännens planering, som till stor del styrs av möjligheten att erhålla statsbidrag. För att stimulera huvudmännen till en erforderlig utbyggnad bör anordningsbidrag få utgå med 50 % eller, om anläggningarna är belägna inom områden där förhöjt bidrag kan utgå, med 75 % av anläggningkostnaderna. Kostnaderna för ändringsförslagen beräknas uppgå till 670 000 kr. för arbetsprövning och 650 000 kr. för arbetsträning. Där så påkallas av ny metodik m. m. bör ersättning för modernisering av verkstadsutrustning få utgå enligt samma bidragsgrunder som gäller för första uppsättningen av maskiner eller utrustning.

Styrelsen föreslår liksom föregående år att klientersättningarna, som utgår i form av utbildningsbidrag, helt får bestridas av statsmedel. Kostnaderna härför beräknas till 1,5 milj. kr. för arbetsprövning och 5 milj. kr. för arbetsträning.

Vid såväl arbetsprövnings- som arbetsträningsavdelning utgår bidrag till lokalhyra med hälften av hyreskostnaderna, dock med högst 18 kr./m² och år samt för högst 25 m² eller, om lokalen är avsedd för särskilt utrymmeskrävande verksamhet, högst 40 m² per arbetsplats.

Styrelsen föreslår att statsbidrag till hyreskostnaderna får utgå med hälften av de faktiska kostnaderna eller, i de fall bidraget avser lokaler som anordnats före den 1 januari 1960 och som ägs av huvudmannen,

med de faktiska kostnaderna. Merutgifterna härför beräknas till 80 000 kr. för arbetsprövning och 250 000 kr. för arbetsträning.

För fortbildning av föreståndare m. fl. vid arbetsvårdsinstitutet beräknas oförändrade utgifter.

Det totala medelsbehovet för bidrag till anordnande och drift av arbetsprövnings- och arbetsträningsavdelningar kan med ovan angivna förbättringar beräknas till ca 13,3 milj. kr. för arbetsprövning och 26,7 milj. kr. för arbetsträning. Med oförändrade bidragsbestämmelser beräknas medelsbehovet för arbetsprövning till 11 milj. kr. och för arbetsträning till 20,8 milj. kr. Med anledning av den fortgående integrationen mellan arbetsprövning och arbetsträning föreslås de båda verksamheterna bli sammanförda i ett gemensamt delprogram.

Utbildning av svårplacerade. Under budgetåret 1972/73 har 1 500 personer deltagit i anpassningsundervisning, vilket motsvarar gjorda beräkningar. Kurser har huvudsakligen anordnats för synskadade, hörselskadade, psykiskt utvecklingsstörda, intellektuellt arbetshindrade samt rörelsehindrade.

För budgetåret 1973/74 planeras i enlighet med länsarbetsnämndernas ramförslag en ökning av kurserna för intellektuellt arbetshindrade och psykiskt sjuka. Av skolöverstyrelsens medelsberäkning framgår bl. a. att skolorna för vuxna synskadade i Kristinehamn och Växjö föreslås överförda till arbetsmarknadsutbildningen såsom anpassningskurser. Skolöverstyrelsen hemställer vidare om bemyndigande att från anslaget få bestrida kostnader för utbildning av lärare till anpassningskurser för handikappade. Antalet platser i sådan pedagogisk utbildning vid lärarhögskola bör härvid fastställas.

Medelsbehovet för AMS' verksamhet på detta område beräknas till 5 milj. kr. och skolöverstyrelsens utgifter till 35 milj. kr., sammanlagt 40 milj. kr.

Förslag om ändrade bidragsbestämmelser för personer som genomgår arbetsprövning, arbetsträning och anpassningskurser redovisas under programmet Yrkesmässig och geografisk rörlighet, delprogrammet Arbetsmarknadsutbildning.

Medelsbehovet för programmet Rehabiliterings- och stödåtgärder för svårplacerade beräknas för AMS' del till 48 milj. kr. för budgetåret 1974/75. Härtill kommer en medelsanvisning till skolöverstyrelsen som förutsätts ske med 35 milj. kr. från ett förslagsanslag till arbetsmarknadsutbildning.

Programmet Sysselsättningsskapande åtgärder för svårplacerade

Arbetshjälpmedel åt handikappade. Under budgetåret 1972/73 ökade antalet *bidrag till arbetsbivärde* från 92 till 143. Detta torde främst bero på länsarbetsnämndernas medverkan genom an-

passningsgrupperna och arbetsmiljöns anpassning till de handikappade och äldre. Behovet av arbetsbiträde till handikappade är betydligt större än vad det faktiska utfallet för budgetåret 1972/73 ger vid handen. För att arbetsgivarna genom bidragsreformen skall stimuleras att anställa gravt handikappade personer föreslås bidragsbeloppet höjt från 3 000 kr. till 5 000 kr. per arbetstagare och halvår. Under förutsättning att denna bidragshöjning kommer till stånd väntas antalet bidrag öka från 150 budgetåret 1973/74 till 400 budgetåret 1974/75. Utgifterna beräknas till 4 milj. kr., varav 1,6 milj. kr. hänförs sig till den föreslagna bidragshöjningen.

Genom främst anpassningsgruppernas arbete har även verksamheten med *särskilda anordningar på arbetsplatsen* utvecklats så att antalet personer som kommit i åtnjutande därav under budgetåret 1972/73 uppgick till 215. Kostnaderna uppgick till ca 1,2 milj. kr. I samband med de aktiviteter som föreskrivs till följd av de s. k. äldrelagarna har fram till den 1 juli 1973 omkring 3 700 anpassningsgrupper bildats. Till följd härav kommer också behovet av särskilda anordningar på arbetsplatsen att fortlöpande öka. Den årliga ökningen beräknas av styrelsen till ca 375 ärenden eller från 465 budgetåret 1973/74 till 815 budgetåret 1974/75. Utgifterna beräknas till 7 milj. kr. Även antalet bidrag till speciella arbetstekniska hjälpmedel väntas öka från 450 bidrag budgetåret 1973/74 till ca 600 budgetåret 1974/75. Utgifterna härför beräknas av styrelsen till ca 1 milj. kr.

Undet budgetåret 1972/73 har *bidrag och lån till motorfordon* för handikappade beviljats i 1736 resp. 278 fall till ett belopp av 13,9 milj. kr. Verksamhetens omfattning blev mindre än vad som tidigare beräknats, vilket enligt styrelsen till största delen torde bero på att mer restriktiva bestämmelser för byte av motorfordon började tillämpas fr. o. m. den 1 juli 1972. Medelkostnaden för bidrag och lån uppgick under budgetåret 1972/73 till 8 894 kr. Styrelsen räknar med att effekten av ovan nämnda restriktiva bestämmelser om återanskaffning av motorfordon skall vara temporär och utgifterna för ersättningsanskaffning åter stiga till normalläge. En viss ökning av antalet ansökningar kan också väntas genom att antalet handikappade i arbete eller utbildning är i stigande. Såsom styrelsen tidigare framhållit bör inkomstprövningen slopas. I andra hand bör de inkomstgränser som nu gäller för bidrag till fordon höjas från 21 000 kr. till 25 000 kr. för handikappad som sammanbor med make eller ensamstående handikappad med barn under 18 år samt till 22 000 kr. för annan handikappad. I bruttoinkomsten bör invaliditetssättning eller liknande förmån inte räknas in. Avdraget för makes inkomst bör ändras från 3 000 kr. till 5 000 kr. och för barn under 18 år från 1 000 kr. per barn till samma nivå som gäller för bidragsförskott. Kostnaderna för ändringsförslagen beräknas till ca 6,8 milj. kr.

Kostnaderna för aggregat eller ändringar som krävs för att den handi-

kappade skall kunna bruka motorfordon föreslås bli bidragsberättigade i sin helhet. F. n. kan bidrag beviljas med högst 4 000 kr. i de fall inkomstprövat bidrag samtidigt utgår. Kostnaderna för ändringsförslaget beräknas till 250 000 kr. Prisutvecklingen på motorfordon motiverar enligt styrelsen en höjning av det högsta bidragsbeloppet från 15 000 kr. till 17 000 kr. Styrelsens merutgifter härför beräknas till 3,7 milj. kr. Reglerna för bidrag till byte av motorfordon bör vidare göras förmånligare för handikappad person som tidigare inte erhållit bidrag. Merutgifterna härför uppges vara obetydliga.

Utgifterna för bidrag och lån till motorfordon för handikappade beräknas under budgetåret 1974/75 uppgå till 31,8 milj. kr. vilket belopp möjliggör reformerade bidrags- och lånevillkor samt beviljande av ca 2 500 bidrag och 250 lån.

Det sammanlagda medelsbehovet för delprogrammet Arbetshjälpmedel åt handikappade belöper sig till 44 milj. kr.

Näringshjälp. Under budgetåret 1972/73 beviljades 602 bidrag och 98 lån till egen rörelse. Antalet personer som erhållit hjälp uppgick till 613. Motsvarande siffra under budgetåret 1971/72 var 767. Nedgången synes enligt styrelsens uppfattning främst vara betingad av konjunkturdämpningen. Medelkostnaden för beviljade bidrag och lån uppgick till 15 670 kr. mot 14 700 kr. under föregående budgetår.

Näringshjälpen har enligt styrelsens bedömning kommit att utgöra ett viktigt instrument när det gäller att finna sysselsättnings- och försörjningsmöjligheter för många handikappade och äldre. Kraven på ekonomiska insatser vid rörelseetableringar har dock ökat under senare år. Detta medför att maximibeloppet för bidrag och räntefritt lån behöver höjas från 15 000 till 20 000 kr. Merutgifterna härför anges till 2,3 milj. kr. Styrelsen räknar i övrigt med oförändrad omfattning av verksamheten gentemot budgetåret 1973/74 för vilket 15,5 milj. kr. beräknats vilket bedöms ge utrymme för 900 bidrag och 175 lån till egen rörelse.

Sedan budgetåret 1966/67 har som försöksverksamhet näringshjälp kunnat ges till handikappade, ensamstående kvinnor eller medelålders eller äldre personer och därmed jämställda som gemensamt börjar verksamhet som egna företagare. Dessa bestämmelser bör nu tas in i arbetsmarknads-kungörelsen och reglerna i övrigt ändras så att denna form av näringshjälp även kan utgå vid fortsatt verksamhet. Dessutom bör handikappad kunna erhålla näringshjälp även om kompanjon inte är berättigad till näringshjälp. Merutgifterna härför beräknas till 200 000 kr. Länsarbetsnämnderna bör slutligen bemyndigas att pröva frågor som gäller näringshjälp för fortsatt verksamhet som egen företagare eller kompletterande räntebelagt lån enligt 59 § andra stycket arbetsmarknads-kungörelsen. Medelsbehovet inom delprogrammet anges till 18 milj. kr.

Arkivarbete. De fortgående strukturförändringarna och den låga efterfrågan på arbetskraft har ökat behovet av arkivarbetsplatser. Den ursprungliga ramen för arkivarbetena vidgades under budgetåret från 10 000 till 13 000 personer. Antalet personer i arkivarbete uppgick vid utgången av budgetåret 1971/72 till 9 932 och vid utgången av budgetåret 1972/73 till 12 658. Antalet sysselsatta förutsätts, enligt givna anslag, successivt trappas ned till ursprungliga 10 000. Behovet av arkivarbeten kommer dock även framdeles att vara stort, varför det enligt styrelsens uppfattning är angeläget att söka behålla den nuvarande volymen. Samtidigt är det angeläget att genom intensifierad arbetsförmedling medverka till ökad övergång från arkivarbete till anställning på den öppna marknaden.

Den 1 november 1972 träffades avtal mellan AMS och statstjänstemannasektionen inom TCO (TCO-S) rörande anställningsvillkor för sysselsatta i arkivarbete. Under innevarande budgetår kommer det nya avtalet att till fullo slå igenom på den kassamässiga medelsförbrukningen. Den anvisade medelsramen beräknas täcka utgifterna för sysselsättning av i genomsnitt 12 200 personer. Om den successiva minskningen av antalet i arkivarbete sysselsatta på grund av arbetsmarknadsläget visar sig svår att genomföra kommer därför medelsanvisningen budgetåret 1973/74 att vara otillräcklig. Styrelsen har i sina beräkningar för medelsbehovet budgetåret 1974/75 utgått från att 13 000 personer kommer att sysselsättas i arkivarbete. Lönekostnaderna har beräknats enligt år 1973 gällande löner. Under angivna förutsättningar beräknas medelsbehovet till 293 milj. kr., varav 11,2 milj. kr. avser kommunala och 281,8 milj. kr. statliga arkivarbeten.

Halvskyddad sysselsättning. Under budgetåret 1971/72 var 2 134 personer sysselsatta i halvskyddat arbete. Under budgetåret 1972/73 tillkom 2 174 utnyttjade platser, varför det vid budgetårets slut sålunda fanns 4 300 belagda platser som gav ett utfall av ca 5,4 milj. arbetstimmar. Medelsförbrukningen under budgetåret 1972/73 uppgick till 15,6 milj. kr.

Arbetsgivare och fackliga organisationer har visat ett stort intresse för det halvskyddade arbetet sedan bidragsbestämmelserna reviderades år 1972. En tydlig indikation på det förbättrade bidragets stimulanseffekt kan ses i det förhållandet att antalet arbetstillfällen i halvskyddad verksamhet från den 1 juli 1972 ökat i accelerande takt. F. n. uppgår ökningen till ca 200 platser per månad. Arbetsmarknadsparternas intresse för verksamheten torde ytterligare komma att stimuleras genom anpassningsgruppernas verksamhet. Halvskyddat arbete är för många handikappade den effektivaste lösningen av sysselsättningsproblemet. Starka ekonomiska, sociala och psykologiska skäl talar därför för att stora ansträngningar bör göras för att vidga denna form av sysselsättning. Varje placering kräver dock omfattande insatser från arbetsför-

medlingens sida. En förutsättning för att ett tillräckligt antal platser skall kunna inrättas är därför att arbetsförmedlingens personella resurser förstärks. För personer i halvskyddad och skyddad sysselsättning kan f. n. flyttningsbidrag endast utgå i form av respensning för dagliga resor. Styrelsen hemställer att samtliga bestämmelser som gäller i fråga om flyttningsbidrag även får omfatta arbetstagare i halvskyddad och skyddad sysselsättning. Det erforderliga medelsbehovet beräknas till 86 milj. kr.

Skyddad sysselsättning. Även vid en betydande ökning av antalet halvskyddade platser kommer en fortsatt utbyggnad av den skyddade sysselsättningen att bli nödvändig för att stora grupper av handikappade skall ges möjlighet till en produktiv insats. Vid slutet av budgetåret 1972/73 var antalet platser för skyddat arbete sammanlagt 13 850. Enligt huvudmännens planer skulle antalet platser vid samma tidpunkt ha uppgått till 15 104. Främsta orsaken till att den planerade utbyggnaden inte har kunnat fullföljas synes vara huvudmännens ekonomiska situation samt att såväl byggnadskostnader som lönekostnader stigit kraftigt. Dessa ökningarna har huvudmännen på grund av statsbidragens konstruktion fått bära helt. Vidare synes den ovisshet som uppstått på grund av olika yttranden och diskussioner om vem som i framtiden skall vara huvudman för verksamheten i icke oväsentlig grad ha verkat återhållande.

För att den erforderliga utbyggnaden av verksamheten skall komma till stånd synes enligt styrelsens mening statsbidragets ursprungliga fördelningseffekt behöva återställas. Dessutom bör styrelsen erhålla större resurser för ökad medverkan vid planering, projektering och förbättringar av arbetsmiljön, ergonomiska förhållanden och arbetsmetoder vid verkstäderna. Härigenom bör också driftkostnaderna på sikt kunna hållas nere. I överensstämmelse med vad styrelsen anfört i sitt yttrande över betänkandet (SOU 1972: 54) Skyddat arbete förslås att anordningsbidrag får utgå med 50 % eller om anläggningen är belägen inom område där förhöjt bidrag kan utgå, med 75 % av anläggningskostnaderna. För att täcka projekteringskostnaderna bör en del av anordningsbidraget få utgå som projekteringsbidrag. Merutgifterna för förslagen beräknas till ca 16,4 milj. kr. Statsbidrag till maskiner och likvärdig utrustning föreslås utgå enhetligt med två tredjedelar av anskaffningskostnaderna. Bidrag bör också kunna utgå till annan erforderlig utrustning. Merutgifterna härför beräknas till ca 1,4 milj. kr. För modernisering eller byte av verkstadsutrustning på grund av ändrad produktionsinriktning bör bidrag utgå enligt samma regler som gäller för första uppsättningen maskiner. Merutgifterna härför beräknas till ca 1 milj. kr. Vidare bör statsbidrag utgå för leasing av maskiner och övrig utrustning, om utrustningen vid kontraktstidens slut blir huvudmännens egendom. Bidraget bör vara av samma storleksordning som vid vanligt inköpsförfarande och utbetalas i

delposter. Ändringsförslaget medför inga merkostnader. Driftbidrag föreslås utgå med 50 % av den lön som utbetalas till de anställda handikappade. Kostnaderna härför anges till ca 6 milj. kr. I likhet med vad styrelsen tidigare har föreslagit bör statsbidrag för hyreskostnader utgå med hälften av de faktiska kostnaderna eller, i de fall bidraget avser lokaler som anordnats före den 1 januari 1960 och ägs av huvudmannen, de faktiska kostnaderna. Merutgifterna härför beräknas till 1,6 milj. kr.

F. n. kompetensförklaras ledningspersonal vid skyddade verkstäder av arbetsmarknadsverket. Styrelsen föreslår att denna prövning överflyttas till huvudmännen samt att styrelsen ej behöver godkänna kontrollant vid anordnande av verkstad. För fortbildning av föreståndare och arbetsledare vid verkstäder för skyddat arbete erfordras 430 000 kr. (+30 000 kr.). Med de angivna förbättringarna av bidragsvillkoren beräknar styrelsen medelsbehovet för 15 851 platser vid verkstäder förskyddat arbete till ca 127 milj. kr. Med oförändrade bidragsregler beräknas medelsbehovet vid samma platsantal till 102,3 milj. kr.

För beviljande av anordningsbidrag under budgetåret 1974/75 bör, om angivna förbättringar av bidragsreglerna antas, styrelsen bemyndigas att för anordnande av verkstäder inom arbetsvården bevilja bidrag inom ett belopp av 50 milj. kr. Vid oförändrade bidragsvillkor beräknar styrelsen en anslagsram om 30 milj. kr. som erforderlig.

H e m a r b e t e. Den 31 december 1972 sysselsattes 679 personer mot 624 vid motsvarande tidpunkt år 1971. Även om verksamheten inte har nått upp till den planerade omfattningen ser styrelsen det som positivt att antalet platser ökat jämfört med föregående budgetår. Det är enligt styrelsens mening svårt att förutse den kommande utvecklingen för hemarbetet. En viss utbyggnad torde emellertid komma att behövas. Denna är dock i viss mån beroende på utbyggnadstakten av arbetsvårdsverkstäderna. Ökningen av antalet hemarbetare under den närmaste femårsperioden kan därför bli mindre än vad som tidigare har beräknats. Driftbidrag för hemarbete bör enligt styrelsens mening utgå enligt motsvarande regler som föreslås för verkstäder för skyddat arbete, men med förslagsvis 75 % av lönesumman. En sådan omläggning av bidragsgivningen anses inte medföra ökade kostnader för statsverket. Medelsbehovet beräknas till 2,4 milj. kr.

Totalkostnaderna för programmet Sysselsättningsskapande åtgärder för svårplacerade beräknas budgetåret 1974/75 till 661,2 milj. kr.

För budgetåret 1972/73 har styrelsen bemyndigats att under vissa förutsättningar avskryva inom arbetsmarknadsverket uppkommande fordringar till ett belopp ej överstigande 3 000 kr. I enlighet härmed har under budgetåret beslut fattats om avskrivningar av fordringar till ett sammanlagt belopp av 161 957 kr. Avskrivningen avser till större delen fordringar på flyktingar, zigenare samt personer som erhållit start- eller näringshjälp.

Styrelsen hemställer om fortsatt bemyndigande att avskryva lånefordringar under budgetåret 1974/75.

Föredraganden

Arbetsprövning, arbetsträning och utbildning av svårplacerade. Bidrag till anordnande och drift av avdelningar för arbetsprövning och arbetsträning utgår nu enligt samma bestämmelser som gäller för verkstäder för skyddad sysselsättning. AMS har liksom föregående år lagt fram förslag till ändrade grunder för dessa bidrag. Som jag tidigare har framhållit (s. 125) har arbetsprövnings- och arbetsträningsverksamheten expanderat kraftigt under 1960-talets senare del och under 1970-talet. Antalet platser för arbetsprövning och arbetsträning uppgick vid utgången av juni 1973 till sammanlagt ca 2 600. Jämsides med arbetsprövnings- och arbetsträningsverksamheten i kommunal regi har under senare år vid skolöverstyrelsens centra för arbetsmarknadsutbildning införts en verksamhet som har ett näraliggande syfte. Det gäller verksamheten med s. k. anpassningskurser för vissa kategorier svårt handikappade inom grupperna synskadade, hörselskadade, döva, rörelsehindrade och psykiskt utvecklingsstörda. Även denna verksamhet har expanderat kraftigt under senare år. Antalet personer som påbörjade anpassningsundervisning uppgick budgetåret 1972/73 till 1 500. Staten har genom anpassningskurserna kommit att åta sig ansvaret för en kartläggande och tränande verksamhet för vissa handikappgrupper vilkas behov av sådan träning inte har kunnat tillgodoses inom de mer allmänt inriktade arbetsvårdsinstitutionerna.

Utöver verksamheten med anpassningskurser bedriver AMS särskilda orienteringskurser inom arbetsmarknadsutbildningens ram och en omfattande verksamhet med psykotekniska arbetsprov, vilka delvis har ett med arbetsprövning och arbetsträning likartat syfte, dvs. att kartlägga de arbetshandikappades förutsättningar och/eller träna upp deras fysiska och psykiska arbetsförmåga.

Utbyggnaden av de här redovisade yrkesinriktade rehabiliteringsåtgärderna har kommit till stånd utan någon övergripande samordning. Målet för och omfattningen av insatserna har också skiftat mellan de olika huvudmännen. Mot denna bakgrund har jag funnit det motiverat att en översyn nu görs av verksamhetsområdet.

Trots att verksamheten kommer att ses över finner jag det motiverat att mot bakgrund av bl. a. kostnadsutvecklingen höja driftbidraget till arbetsprövning från nuvarande 8 000 kr. per 1 200 arbetstimmar till 10 000 kr. samt för arbetsträning från 5 000 till 7 000 kr. Kostnaden för reformerna kan beräknas till 4,5 milj. kr. Jag vill i detta sammanhang också erinra om att staten har påtagit sig hela kostnadsansvaret om ca 4 milj. kr. för den skattebeläggning av klientersättningarna som genom-

förts från den 1 januari 1974. Med anledning av den fortgående integrationen av arbetsträning och arbetsprövning bör verksamheterna, i enlighet med AMS' förslag, sammanföras till ett delprogram. AMS' förslag om ändrade grunder för anordningsbidrag m. m. är jag inte beredd att tillstyrka med hänsyn till den aviserade utredningen. Som jag nyss nämnde utgår bidrag till anordnande av avdelningar för arbetsprövning och arbetsträning enligt samma bestämmelser som gäller för verkstäder för skyddad sysselsättning. Huvudmannaskapet för dessa verkstäder och vissa därmed likartade verksamheter kommer senare att beröras av departementschefen.

Med hänsyn till de väsentligt förbättrade driftbidragen beräknar jag medelsbehovet för arbetsprövning och arbetsträning till 40,4 (+7,1) milj. kr. Härav bör i enlighet med styrelsens förslag beräknas 80 000 kr. resp. 280 000 kr. för utbildning av föreståndare och arbetsledare vid institutioner för arbetsprövning och arbetsträning.

Liksom AMS räknar jag med att behovet av platser för utbildning av svårplacerade vid anpassningskurserna kommer att öka. Då det visat sig att kostnaderna per elev blir mindre än vad som tidigare har beräknats kan en ökning av verksamheten rymmas inom ett lägre belopp än som har anvisats, för innevarande budgetår. Jag beräknar därför medelsbehovet för budgetåret 1974/75 till 41 (-1,3) milj. kr. vilket gör det möjligt att öka antalet kursdeltagare från 1 500 till 2 000. Beträffande villkoren för utbildningsbidrag till personer som genomgår utbildning för svårplacerade och utbildning av lärare hänvisar jag till vad jag anfört i det föregående (s. 95) under anslaget B 1. Arbetsmarknads-service. Det sammanlagda medelsbehovet för de i programmet Rehabiliterings- och stödåtgärder för svårplacerade ingående delprogrammen bör således beräknas till 82,1 milj. kr. Härtill kommer programmets andel av arbetsmarknadsverkets förvaltningskostnader (s. 135).

Departementschefen

Arbetshjälpsmedel åt handikappade. Antalet anpassningsgrupper har ökat mycket kraftigt under de senaste två åren och uppgår nu till ca 3 700. Gruppernas verksamhet, som bygger på ett förtroendefullt samarbete mellan arbetsförmedlingen, företagen och de fackliga organisationerna, går ut på att genom omplaceringar, ergonomiska åtgärder m. m. göra det möjligt för personer med nedsatt arbetsförmåga att få eller behålla anställning på den öppna arbetsmarknaden. De av riksdagen år 1973 antagna lagarna om anställningsskydd och vissa anställningsfrämjande åtgärder, som innebär en viktig reform på arbetslivets område, ger ett kraftigt stöd åt anpassningsgruppernas verksamhet. Uppnås inte lösningar i samförstånd inom grupperna kan arbetsmarknadsmyndigheterna meddela arbetsgivaren anvisningar om vilka åt-

gärder denne bör vidta. Som yttersta åtgärd kan AMS förordna att arbetsgivaren får anställa endast sådana arbetstagare som anvisas genom arbetsförmedlingen.

Anpassningsgrupperna har ett omfattande åtgärdssystem till sitt förfogande för att underlätta anpassningen av arbetsplatserna till arbetskraftens förutsättningar och för att genom rehabiliterings- och stödåtgärder göra berörda arbetstagare bättre skickade för olika yrkes- och arbetsuppgifter.

De olika formerna av statligt stöd till arbetshjälpmedel åt handikappade har väsentligt förbättrats under senare år. Antalet ärenden rörande bidrag till tekniska anordningar på arbetsplatsen, särskilda arbetstekniska hjälpmedel och arbetsbiträde uppgick budgetåret 1972/73 till sammanlagt 358 och beräknas till 620 för budgetåret 1973/74 vid oförändrade bidragsbestämmelser och till ca 1 200 enligt AMS' budgetförslag för nästa år.

Liksom AMS bedömer jag att behovet av arbetshjälpmedel kommer att öka väsentligt till följd av bl. a. anpassningsgruppernas verksamhet. Medelsramen bör därför höjas med 3 milj. kr. För att öka möjligheterna för vissa grupper av handikappade — främst synskadade och gravt rörelsehindrade — att med hjälp av arbetsbiträde kunna utföra en normal arbetsinsats i näringslivet förordar jag att maximibeloppet för bidrag till arbetsbiträde höjs från 3 000 kr. per halvår till 4 200 kr. Kostnaden för denna reform kan beräknas till 1 milj. kr.

Antalet ärenden rörande bidrag och lån till motorfordon uppgick föregående budgetår till sammanlagt 2 034 och kostnaderna till 13,9 milj. kr. För innevarande budgetår har Kungl. Maj:t fastställt en beslutsram av 21 milj. kr., vilket innebär en höjning med 3 milj. kr. Med hänsyn till den i förhållande till beslutsramen låga belastningen föreligger enligt min mening nu inte något behov av att ytterligare vidga ramen eller att höja anslagsbeloppet. AMS' förslag till ändringar i grunderna för bidrag och lån till motorfordon är jag inte beredd att tillstyrka.

Näringshjälp. Utgifterna för näringshjälp under budgetåret 1972/73 uppgick till 9,9 milj. kr. Detta belopp är väsentligt lägre än det belopp av 15,5 milj. kr. som anvisats för verksamheten under budgetåret 1973/74. En betydande expansion är således möjlig inom ramen för tillgängliga medel. Med hänsyn härtill beräknar jag medelsbehovet under budgetåret 1974/75 till oförändrat 15,5 milj. kr. Jag delar AMS' bedömning att försöksverksamheten som innebär att näringshjälp ges till handikappade, medelålders eller äldre personer och därmed likställda som gemensamt börjar verksamhet som egna företagare, nu bör vidgas till att avse även näringshjälp till fortsatt verksamhet.

Särskilda beredskapsarbeten. Särskilda beredskapsarbeten utgör temporära alternativ till övriga sysselsättningsskapande åtgärder för svår-

placerade. Verksamheten redovisas fr. o. m. budgetåret 1974/75 under anslaget B 2. Sysselsättningskapande åtgärder.

Arkivarbete. Arkivarbete har i hög grad kommit till användning för att bereda svårplacerad arbetskraft sysselsättning. Förra årets riksdag beslutade (prop. 1973: 165, FiU 40, rskr 344) att anvisa ytterligare 50 milj. kr. för ökning av verksamheten. Detta belopp medger att antalet sysselsatta under budgetåret 1973/74 ökas från ca 13 000 till ca 15 000 personer. Jag räknar med att behovet av arkivarbete kommer att ligga på en hög nivå även under nästa budgetår. Medel bör därför beräknas så att de möjliggör sysselsättning av ca 15 000 personer. Med hänvisning till det anförda beräknar jag medelsbehovet för arkivarbete till 344,7 (+70,3) milj. kr. Härvid bör uppmärksammas att det under programmet Arbetsmarknadsinformation tagits upp medel för ersättningar till kontorsarbetscentralerna för framställningen av lokala platslistor (s. 89). Detta belopp skall tillgodogöras ifrågavarande anslag.

Halvskyddad sysselsättning. På grundval av förslag från utredningen rörande den skyddade sysselsättningen beslutade 1972 års riksdag (prop. 1972: 1 bil. 13 s. 135) om nya och väsentligt förbättrade bidragsvillkor för den halvskyddade sysselsättningen vilka trädde i kraft den 1 juli 1972. Enligt villkoren erhåller arbetsgivare bl. a. statsbidrag med 40 % av den kontantlön inkl. semesterersättning som har betalats ut till arbetstagarna. De förbättrade bidragsvillkoren har lett till en snabb expansion av verksamheten. Antalet belagda platser uppgick således under budgetåret 1971/72 till 2 134. Motsvarande siffra för budgetåret 1972/73 var 4 300.

Liksom AMS anser jag att starka ekonomiska, sociala och psykologiska skäl talar för att stora ansträngningar görs för att vidga den halvskyddade sysselsättningen. Jag vill i detta sammanhang emellertid understryka att syftet med verksamheten är att bereda plats åt handikappade med nedsatt arbetsförmåga som annars inte kan få anställning på den öppna arbetsmarknaden. Verksamheten får således inte resultera i att företagen avlastas ansvaret för handikappade som redan är anställda hos dem i vidare mån än som följer av bestämmelsen att företag efter särskild prövning av arbetsmarknadsverket i vissa fall kan få överföra redan anställd handikappad till halvskyddad sysselsättning. Som förutsättning härför gäller att nedsättningen i arbetsförmågan är avsevärd eller att annat särskilt skäl föreligger. Av det sammanlagda antalet platser för halvskyddad sysselsättning i ett företag får högst hälften vara belagda med personer som på detta sätt har överförts inom företaget. Eftersom halvskyddad sysselsättning anordnas inom företag i det ordinarie näringslivet och behovet av flyttningsstimulerande åtgärder därmed är samma som för övriga grupper av arbetssökande, har jag inte någon erinran mot AMS' förslag att samtliga former av flyttningsbidrag skall utgå till personer som bereds plats i halvskyddad sysselsättning.

Medel härför beräknas under anslaget Arbetsmarknadsservice, programmet Yrkesmässig och geografisk rörlighet.

AMS har beräknat medelsbehovet för budgetåret 1974/75 under antagande att verksamheten kommer att omfatta ca 18 000 arbetstagare. Som framgår av min tidigare redovisning (s. 135) understiger dock medelsförbrukningen under föregående budgetår väsentligt de anvisade medlen. Med hänsyn härtill beräknar jag medelsbehovet för nästa budgetår till 60 (+10) milj. kr. Beloppet medger att antalet belagda platser under budgetåret successivt ökas till 10—12 000.

Skyddad sysselsättning. Under senare år har den skyddade sysselsättningen byggts ut väsentligt. År 1969 fanns 9 175 platser vid skyddade verkstäder. Vid utgången av år 1972 hade antalet stigit till 13 563. Den kassamässiga omslutningen för verkstäderna var år 1972 447,1 milj. kr.

Verkstäderna för skyddat arbete har utretts av särskilt tillkallade sakkunniga vilka redovisat resultatet i betänkandet (SOU 1972: 54) Skyddat arbete. I betänkandet föreslås bl. a. ett landstingskommunalt huvudmannaskap för verksamheten. Vid remissbehandlingen har åsikterna i huvudmannaskapsfrågan gått isär. Under den vidare beredningen av ärendet inom departementet har det blivit uppenbart att förslag i fråga om den framtida inriktningen och organisationen av den skyddade verksamheten inte kan läggas fram utan ytterligare utredning. Jag har därför, som jag tidigare nämnt, för avsikt att inom den närmaste tiden hemställa om Kungl. Maj:ts bemyndigande att tillkalla sakkunniga härför. De sakkunnigas uppdrag avses också komma att omfatta behovet av åtgärder för att bättre samordna den skyddade verksamheten med de likartade verksamheterna industriella beredskapsarbeten, kontorsarbetscentraler och hemarbeten och lämpligheten av att alla dessa verksamheter bedrivs inom en sammanhållen organisation.

Den skyddade sysselsättningen är väsentlig när det gäller att bereda sådana arbetssökande med nedsatt arbetsförmåga som inte kan finna varaktiga anställningar på den öppna marknaden meningsfullt arbete i en arbetsmiljö där de är skyddade från konkurrens. Vidare bör framhållas att verkstäderna för skyddat arbete kan anordnas så att såväl produktionen som arbetsplatserna redan från början anpassas till särskilda handikappgruppers behov, t. ex. psykiskt utvecklingsstörda, gravt rörelsehindrade.

Efter samråd med landstingsförbundet och kommunförbundet förordar jag, med hänsyn till planerat utredningsarbete, att driftbidragen förbättras inom ramen för nu gällande bidragskonstruktion. Jag föreslår därför att bidraget till driften av verkstäder för skyddat arbete som f. n. utgår med 5 000 kr. resp. 3 000 kr. per år och verkstadsplats, vilken till 1 200 timmar utnyttjas av arbetstagare, höjs till ett enhetligt driftbidrag om 7 000 kr. Kostnaden för denna reform kan beräknas till ca 30 milj. kr. Med hänsyn till de förbättrade driftbidragen och belastningen under

föregående budgetår beräknar jag medelsbehovet under delprogrammet till 129.5 (+27.2) milj. kr. Härav bör 400 000 kr. beräknas för utbildning av föreståndare och arbetsledare vid verkstäder för skyddad sysselsättning. Liksom under innevarande budgetår bör AMS enligt oförändrade bidragsgrunder få bevilja anordningsbidrag till verkstäder inom arbetsvården inom en ram av 25 milj. kr. Ramen möjliggör tillkomsten av ytterligare ca 1 500 platser. Kungl. Maj:t bör liksom hittills ha möjlighet att vidga ramen om behov härav uppkommer. Jag förordar att Kungl. Maj:t utverkar riksdagens bemyndigande härtill. Med hänsyn till den skyddade sysselsättningens lokala och regionala förankring genom det kommunala ansvaret för verksamheten och till möjligheterna att lägga ut arbeten inom verksamheten i form av hemarbete samt till att flyttningsbidrag i form av respennning i vissa fall kan utgå till handikappad som erhåller anställning i skyddad sysselsättning är jag inte beredd att tillstyrka AMS' förslag i fråga om flyttningsbidrag till personer i skyddad verksamhet.

Det sammanlagda medelsbehovet för de i programmet Sysselsättningssskapande åtgärder för svårplacerade ingående delprogrammen bör således beräknas till 591.2 milj. kr. Härtill kommer programmets andel av arbetsmarknadsverkets förvaltningskostnader (s. 77).

För innevarande budgetår har AMS bemyndigats att på vissa villkor besluta om avskrivning av lånefordran uppkommen inom arbetsmarknadsverket. Jag föreslår att AMS även för nästa budgetår får ett bemyndigande att avskryva lånefordringar.

Med hänvisning till den sammanställning av medelsberäkningen för nästa budgetår som gjorts i det föregående (s. 135) hemställer jag, såvitt gäller punkten 2 efter samråd med statsrådet Lcijon att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. medge att Kungl. Maj:t får bemyndiga AMS att under budgetåret 1974/75 besluta om avskrivning av lånefordran, uppkommen inom arbetsmarknadsverket, beträffande vilken antingen omständigheterna ger vid handen att vederbörande inte kan betala sin skuld och enligt styrelsens bedömning ingen eller ringa möjlighet föreligger att i framtiden ta ut betalning eller också åtgärder för att bevaka och driva in fordringen bedöms förenade med arbete och kostnader i sådan utsträckning att åtgärderna inte är ekonomiskt lönande, allt under förutsättning att sådana åtgärder ändå inte anses påkallade av andra än ekonomiska förhållanden,
2. godkänna de ändringar av grunderna för dels bidrag till arbetsprövning, arbetsträning, arbetshjälpmedel åt handikappade, näringshjälp och skyddad sysselsättning, dels flyttningsbidrag vid tillträde av plats i halvskyddad sysselsättning som jag har förordat, att tillämpas fr. o. m. den 1 juli 1974,

3. medge att beslut om bidrag till anordnande av verkstäder för handikappade under budgetåret 1974/75 meddelas intill ett belopp av 25 milj. kr.,
4. bemyndiga Kungl. Maj:t att besluta om ökning av den under 3 upptagna ramen för budgetåret 1974/75,
5. till *Särskilda åtgärder för arbetsanpassning* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 676 000 000 kr.

D INVANDRING M. M.**Allmänna synpunkter**

Under åren 1965—1970 uppgick nettoinvandringen av utlänningar i genomsnitt per år till ca 32 000 personer. Den dämpade efterfrågan på arbetskraft i Sverige under åren 1971 och 1972 ledde emellertid till en kraftig minskning av invandringen, vilket framgår av följande sammanställning.

År	Bruttoinvandring			Utvandring			Nettoinvandring		
	Totalt	Nordbor	Icke-nordbor	Totalt	Nordbor	Icke-nordbor	Totalt	Nordbor	Icke-nordbor
1968	32 700	21 700	11 000	16 600	9 900	6 700	16 100	11 900	4 200
1969	59 600	44 000	15 600	14 100	9 200	4 900	45 500	34 900	10 600
1970	73 600	48 000	25 600	21 500	15 600	5 900	52 100	32 400	19 700
1971	38 700	20 700	18 000	31 600	23 700	7 900	7 100	-3 000	10 100
1972	25 600	13 600	12 000	32 300	22 200	10 100	-6 700	-8 600	1 900

En fortsatt begränsad efterfrågan på arbetskraft under år 1973 torde enligt tillgänglig statistik ha lett till att bruttoinvandringen förra året hade ungefär samma omfattning som under år 1972. Utvandringen synes vidare ha varit större än invandringen. Det torde alltså finnas anledning att också för år 1973 räkna med en betydande nettoutvandring.

Trots nettoutvandringen under de två senaste åren uppgick antalet arbetsanmälda utlänningar på den svenska arbetsmarknaden i oktober i fjol till drygt 230 000, vilket är ca 10 000 fler än vid samma tidpunkt året dessförinnan. Det har emellertid visat sig att det statistiska underlaget är bristfälligt på grund av att arbetsgivarnas skyldighet att göra arbetsanmälningar inte fullgörs tillfredsställande. Den framtida utformningen av arbetsgivarnas uppgiftsskyldighet i fråga om anställda utlänningar övervägs f. n.

De kraftiga förändringarna i migrationstalen under de senaste åren jämförda med de närmast föregående åren torde väsentligen bero på konjunkurdämpningen. En ytterligare anledning synes vara att benägenheten att återvända till hemlandet är störst de första åren efter invandringen. En undersökning, som har utförts av statistiska centralbyråns prognosinstitut och som omfattade tidsperioden 1968—1972, visar att av dem som invandrade år 1968 hade 33 % av männen och 30 % av kvinnorna utvandrat vid slutet av år 1972. Av dem som invandrade under år 1969 hade 32 % av männen och 26 % av kvinnorna lämnat Sverige vid undersökningsperiodens slut. Motsvarande

siffror för dem som invandrade år 1970 var 32 resp. 25 %. Av undersökningen framgår vidare att återutvandringen av främst nordbor har varit hög och att detta särskilt har gällt åldersgruppen 15—24 år. Invandrare från vissa östeuropeiska länder uppvisar i likhet med dem som har kommit från Grekland och Turkiet mycket låga återutvandringstal. Personer över 50 års ålder från de båda sistnämnda länderna samt Jugoslavien återvänder emellertid i betydligt större utsträckning än personer i yngre åldrar.

Den ekonomiska utvecklingen i Västeuropa under senare år har medfört en stor arbetskraftsinvandring till industriländerna. Till Sverige har under 1960-talet invandringen skett från i första hand övriga nordiska länder, främst Finland, men också i stor utsträckning från Jugoslavien, Grekland och Turkiet. Det finns anledning att räkna med att invandringen under de närmaste åren kommer att ligga på avsevärt lägre nivå än under åren 1969 och 1970. En viktig faktor torde vara de kraftiga insatserna för att bereda arbete åt den arbetskraft som finns på den svenska arbetsmarknaden. Dessa insatser omfattar självfallet också de invandrare som är bosatta här i landet. Den naturliga följden av denna politik blir att det arbetsmarknadsmässigt betingade behovet av ytterligare invandring minskar.

I sammanhanget bör erinras om det avtal som i april 1973 undertecknades av svenska och finska myndigheter och organisationer och som syftar till att arbetskraftsförflyttningarna mellan de båda länderna i större utsträckning än hittills skall kanaliseras genom den offentliga arbetsförmedlingen. Överenskommelsen, som trädde i kraft den 1 juli 1973, innebär bl. a. att finländska arbetstagare som söker arbete i Sverige skall vända sig till arbetsförmedlingen i hemlandet för att få en allsidig information om såväl vad det egna landet kan erbjuda i fråga om arbete, sociala förmåner m. m. som motsvarande förhållanden i Sverige. För den svenske arbetsgivaren gäller att han får anställa endast sådan arbetssökande som har haft kontakt med arbetsförmedling i Sverige eller Finland, såvida det inte är fråga om arbetsbyte inom Sverige. Arbetsmarknadsmyndigheterna skall ställa resurser till förfogande så att överenskommelsen får åsyftad effekt. För att säkra det egna behovet av arbetskraft har Finland dessutom vidtagit särskilda åtgärder inom bl. a. arbetsmarknads-, regional- och bostadspolitikens områden.

Omfattningen av invandringen från andra länder under kommande år är svår att bedöma. Av stor betydelse är den utlänningspolitik som olika europeiska invandrarländer för. Det kan vara skäl att erinra om att många länder för en restriktiv utlänningspolitik — i fråga om EG-länderna gäller detta beträffande medborgare i länder som står utanför EG — och att nationella hänsyn är utslagsgivande för politikens praktiska utformning. Av betydelse är vidare den aktuella ekonomiska

situationen i utvandrarländerna samt allmänna eller geografiskt begränsade konjunkturvariationer.

Sammanfattningsvis torde man f. n. för de närmaste åren kunna räkna med en invandring av ungefär samma storlek som under de senaste två åren.

Inom ramen för den kollektiva överföringen av flyktingar till Sverige för varaktig vistelse här har vi under fjolåret tagit emot ytterligare ett drygt hundratal personer av asiatisk härkomst som har utvisats från Uganda. Sammanlagt har den svenska insatsen omfattat drygt 400 personer. Vidare har medel ställts till förfogande för att bekosta resorna från vistelselandet till Sverige för nära anhöriga till dessa personer.

Beslut har fattats om överföring under innevarande budgetår av flyktingar främst från läger i Europa och om uttagning av ytterligare ett antal socialt handikappade zigenare inom ramen för den försöksverksamhet som inleddes hösten 1971.

Händelserna i Chile under hösten 1973 medförde omedelbart behov av att hjälpa människor undan förföljelse och lidanden. Sverige har genom ett snabbt erbjudande om en fristad här i landet kunnat göra en betydelsefull insats. Hittills har ca 600 personer kunnat föras över hit.

Efter hand som antalet invandrare har ökat kraftigt, har behovet att vidta åtgärder för att underlätta invandrarnas anpassning kommit i blickpunkten. I maj 1968 tillsattes invandrarutredningen för att lägga fram förslag till ett samlat program för samhällets olika aktiviteter för invandrarnas anpassning. Utredningen har hittills lagt fram förslag om dels undervisningen i svenska språket m. m., dels utbildning och auktorisation av tolkar och översättare samt ökad översättningsservice åt myndigheter. Utredningens slutbetänkande väntas föreligga i vår.

I fråga om svenskundervisningen beslöt riksdagen hösten 1972 (prop. 1972: 100, InU 1972: 27, rskr 1972: 292) och våren 1973 (prop. 1973: 43, InU 1973: 15, rskr 1973: 158) att genom lagstiftning tillförsäkra invandrare på den svenska arbetsmarknaden rätt till ledighet och lön vid deltagande i sådan undervisning.

På grundval av förslaget om tolkservice m. m. har chefen för utbildningsdepartementet tidigare denna dag anmält förslag i fråga om utbildning av tolkar. I det följande läggs förslag fram om tolkförmedling och översättningsservice åt myndigheter m. fl.

Inom olika samhällsområden har under de senaste åren en rad åtgärder vidtagits till förmån för invandrarnas anpassning.

Sålunda genomför de centrala ämbetsverken särskilda informationsinsatser i samråd med nämnden för samhällsinformation och invandrarverket. Verken anpassar efter hand sina allmänna informationsåtgärder till invandrarnas särskilda informationsbehov. Som exempel kan näm-

nas ett informationspaket bestående av en grundbroschyr innehållande allmän samhällsinformation, för vilken invandrarverket svarar, jämte ett antal kompletterande broschyrer, utarbetade av de myndigheter som svarar för vissa sektorer av samhället. Denna information ges ut på 14 olika språk.

Sedan år 1968 ges Invandartidningen ut i fem språkversioner. Dessa kompletteras numera av en svensk version, huvudsakligen använd i språkundervisningen, och en månadsbulletin på ytterligare sex språk.

I ett 50-tal kommuner har särskilda invandrarbyråer inrättats för att underlätta den enskilde invandrarens kontakt med samhällsorganen. I andra kommuner har i samma syfte de kommunala nämnderna förstärkts med språkkunnig personal.

Arbetsmarknadens parter samverkar för att förbättra introduktionen på arbetsplatserna för nyanställda invandrare. Parterna och berörda centrala myndigheter bedriver särskilt samarbete i fråga om arbetarskydd inriktat på invandrarna.

Inom arbetsmarknadsutbildningens ram har på fyra orter försök anordnats med undervisning på finska för finsktalande kursdeltagare, som har alltför bristfälliga kunskaper i svenska för att kunna följa utbildningen på detta språk.

I fråga om sociala förmåner har inte bara medborgare i övriga nordiska länder utan också andra utlänningar som bosätter sig här i huvudsak samma rätt som svenska medborgare till bl. a. socialhjälp, barnbidrag, allmän tilläggspension, sjukförsäkring, arbetslöshetsförsäkring, yrkesskadeförsäkring och studiesociala förmåner.

Inom undervisningsområdet pågår sedan flera år samarbete med Finland och Jugoslavien i frågor rörande utbildning av finska resp. jugoslaviska barn som bor här. Vidare utgår statsbidrag till stödundervisning i bl. a. svenska och undervisning i elevens hemspråk.

För vuxna invandrare, som inte omfattas av lagstiftningen om rätt till ledighet och lön vid svenskundervisning, finns ett omfattande utbud av avgiftsfria språkkurser, som anordnas av studieförbunden. Inom ramen för arbetsmarknadsutbildningen ges undervisning i svenska som förberedelse till yrkesutbildning eller arbetsplacering. Studieförbunden anordnar vidare studiecirklar i särskild samhällsundervisning. Kontaktkurser för hemarbetande invandrarkvinnor har under senare år anordnats försöksvis. I samband härmed har invandrarverket av medel under anslaget Anpassningsåtgärder för invandrare bestritt kostnaderna för uppsökande verksamhet och barntillsyn. Försöksverksamhet med förskoleaktiviteter för invandrarbarn pågår i socialstyrelsens regi på ett tiotal orter.

Möjligheterna för de kommunala biblioteken att köpa in litteratur på invandrarsspråken har ökat genom att särskilda medel härför har

anvisats över statsbudgeten. Litteraturutredningen och invandrarutredningen kommer inom kort att föreslå åtgärder för litteraturförsörjningen för spåkliga minoriteter här i landet.

Sveriges Radio sänder program för finskspråkiga invandrare i såväl radion som televisionen.

Invandrarnas egna riksorganisationer, de s. k. invandrarkyrkorna och ideella svenska organisationer som sysslar med invandrarfrågor får samhällsstöd via invandrarverket. Föredragande statsrådet i utbildningsdepartementet har tidigare denna dag anmält förslag om att det statliga stödet till fria kristna samfund utvidgas till att omfatta andra såväl kristna som icke kristna trossamfund.

Förslag till ett samlat åtgärdsprogram rörande den framtida inriktningen och omfattningen av samhällets åtgärder för invandrarnas anpassning kommer som nyss har sagts att inom kort läggas fram av invandrarutredningen.

Riksdagens revisorer har i skrivelse till Kungl. Maj:t redovisat vissa förslag och synpunkter rörande principerna och formerna för den verksamhet som bedrivs av invandrarverket. Underlaget för skrivelsen är en granskningspromemoria, dagtecknad i januari 1973, och yttrandet över promemorian från rikspolisstyrelsen, invandrarverket samt länsstyrelserna i Stockholms, Malmöhus och Västmanlands län.

Granskningen som utfördes under år 1972 har begränsats till frågor som handläggs inom verkets tillstånds- och medborgarskapsbyråer samt i viss utsträckning inom dåvarande kanslibyrån. Vid granskningen uppmärksammades särskilt handläggningstiden för tillståndsärenden, tidsåtgången vid genomförandet av åtgärder för avlägsnande av utlännings samt utlänningskontrollen.

I promemorian framhölls att de genomsnittliga handläggningstiderna hos invandrarverket beträffande vissa slag av ärenden är alltför långa. Revisorerna pekar i skrivelsen på att bl. a. övergången till ADB-rutiner och andra organisatoriska förändringar skulle kunna leda till förbättringar av handläggningstiden hos verket men att det inte hade klarlagts när ADB-systemet kunde fungera i full utsträckning. Jag vill i sammanhanget upplysa att systemet togs i bruk under senare hälften av maj i fjol och att överflyttningen till det maskinella registret av de uppgifter som fanns i de tidigare manuella registren numera är avslutad.

I fråga om handläggningstiden hos utlänningsnämnden har revisorerna — i syfte att tiden skall nedbringas väsentligt — förordat att nämndens kapacitet ökas, vilket kan ske genom en ökning av antalet suppleanter i nämnden. Vidare har revisorerna föreslagit att beredning och föredragning av ärenden hos nämnden anförtros de tjänstemän hos verket som handlägger resp. ärenden.

På framställning av nämnden har sedan hösten 1971 ytterligare en

suppleant varit förordnad, vilket har gjort det möjligt för nämnden att arbeta på tre avdelningar. Vidare har riksdagen förra året beslutat (prop. 1973: 108, InU 1973: 21, rskr 1973: 206) om ändring av utlänningslagen (1954: 193). Ändringen innebär att nämnden inte behöver höras i ärenden om avvisning eller förpassning, om invandrarverket finner skäl att låta utlänningen stanna kvar i landet. Enligt vad jag har inhämtat uppgår numera antalet balanserade ärenden hos nämnden i genomsnitt till endast några tiotal. Genom de vidtagna åtgärderna har syftet med revisorernas skrivelse i denna del tillgodosetts.

Revisorerna framhåller att det enligt utlänningslagen ankommer på länsstyrelse att besluta om verkställighet av förpassning, förvisning och utvisning. Länsstyrelsens befattning med dessa ärenden innebär att länsstyrelsen genom polismyndighets försorg låter delge utlänningen avlägsnandebeslutet och från polismyndigheten begär förslag om sättet att verkställa åtgärden. Länsstyrelsen fattar därefter det formella beslutet i ärendet och uppdrar åt polismyndighet att ombesörja verkställigheten. Det kan enligt revisorerna sättas i fråga om inte handläggningsordningen innebär en onödig omgång med därav följande tidsutdräkt. Beslutsfattandet torde utan olägenhet kunna ankomma på polismyndighet, i vart fall ifråga om förpassning och utvisning.

Revisorernas ifrågovarande förslag har nära samband med de förslag som utlänningsutredningen har lagt fram i betänkandet (SOU 1972: 84) Flyktingskap. Enligt min mening bör därför frågan inte prövas separat utan i samband med ställningstagandet till utredningens betänkande.

Revisorerna har vidare riktat uppmärksamheten på att avlägsnandeåtgärder i vissa fall kan fördröjas genom att länsstyrelserna skjuter upp verkställigheten av lagakraftvunna avlägsnandebeslut i avvaktan på att Kungl. Maj:t prövar ansökan om upphävande av beslutet. Enligt revisorernas mening är det motiverat att direktiv lämnas om under vilka omständigheter Kungl. Maj:ts beslut bör avvaktas. I likhet med revisorerna finner jag det lämpligt att också denna fråga prövas i samband med utlänningsutredningens förslag. Jag vill dock erinra om att vissa anvisningar för handläggningen av ärenden om utlänningsavlägsnande ur landet har lämnats i Kungl. Maj:ts skrivelse den 6 februari 1970 till rikspolisstyrelsen och invandrarverket. Anvisningarna tar sikte främst på det fallet att påståenden görs om risk för politisk förföljelse vid handläggning av fråga om avlägsnande eller verkställighet av avlägsnandebeslut.

Ytterligare pekar revisorerna på att långa handläggningstider ofta medför stora olägenheter för den enskilde och betydande kostnader för det allmänna. De föreslår därför att invandrarverket överväger någon form av prioritering av ärenden, i vilka dröjsmål kan anses vara förenat med sådana kostnader. Vidare framhåller revisorerna att sociala skäl

ofta talar för att sådana ärenden behandlas snabbt.

Jag ansluter mig till invandrarverkets uppfattning att det är betänkligt att göra den enskildes rätt beroende av samhällets kostnader för hans upphålle under den tid hans ärende handläggs av myndigheterna. Verket tillämpar redan en prioritering av vissa ärenden, men skälen härför är att samhället har vidtagit eller avser att vidta tvångsåtgärder mot den enskilde eller att hans sociala situation bedöms vara särskilt allvarlig. Jag är därför inte beredd att förorda särskilda föreskrifter av generell natur om prioritering av utlänningsärenden endast på den grund att det allmänna annars åsamkas kostnader.

Revisorerna erinrar i fråga om utlänningskontrollen om att invandrarverket som central utlänningsmyndighet har det yttersta ansvaret på myndighetsnivå för kontrollsystemets uppbyggnad och funktion, även om betydande delar av den praktiska verksamheten har uppdragits åt polismyndigheterna. Det är antagligt att omläggningen av vissa rutiner till automatisk databehandling kommer att underlätta kontrollen. Revisorerna menar dock att den verkställda granskningen har gett intryck av att ytterligare åtgärder är påkallade om vårt lands generösa hållning i utlänningsfrågor skall kunna behållas utan störningar och skärpningar av bestämmelserna. Enligt revisorerna torde brister i tillståndskontrollen öppna möjligheter för en illegal invandring, vars storlek är svår att fastställa men som kan bedömas uppgå till flera tusen personer per år och med ökande tendens. Vidare pekar revisorerna på att arbetsgivare i stor utsträckning underlåter att fullgöra föreskriven uppgiftsskyldighet i samband med att utlänningskontroll börjar eller slutar anställning samt att sociala myndigheter i strid med givna föreskrifter inte till polismyndighet anmäler åtgärder som vidtas i socialhjälpärenden beträffande utlänningskontroll.

Utlänningskontrollen bedrivs i form av yttre och inre kontroll. Den yttre utlänningskontrollens huvudsyfte är att hindra icke önskvärda utlänningskontrollers resa in i landet. Sådan utlänningskontroll skall avvisas. Den yttre kontrollen åligger de lokala polismyndigheterna under tillsyn av rikspolisstyrelsen. Syftet med den inre utlänningskontrollen är att övervaka dels att utlänningskontroll inte vistas eller arbetar här utan de legitimeringshandlingar och tillstånd som krävs, dels att fråga om utlänningskontrollens avlägsnande prövas om förutsättningar härför kan antas föreligga. Denna kontroll utövas centralt av invandrarverket och lokalt av lokal polismyndighet.

De nuvarande formerna för utlänningskontrollen prövades av riksdagen i samband med behandlingen av förslag om riktlinjer för utlänningspolitiken m. m. (prop. 1968: 142, SU 196, rskr 405) och organisationen av statens invandrarverk (prop. 1969: 53, SU 86, rskr 218). Någon anledning att nu ompröva dessa former föreligger enligt min mening inte.

I fråga om tillämpningen av kontrollen bör nämnas att vissa myndigheter — arbetsförmedlingskontor, socialnämnder och barnvårdsnämnder — genom cirkulär år 1971 har erinrats om den underrättelseskylldighet som åligger dem enligt utlänningskungörelsen, UtIK (1969: 136). Invandrarverket har i sitt yttrande framhållit att belägg saknas för att myndigheterna numera inte fullgör sin skyldighet. Beträffande arbetsgivaranmälningarna har det sedan länge stått klart att arbetsgivarnas uppgiftsskyldighet inte fullgörs tillfredsställande. Initiativ har därför tagits för att få till stånd effektivare former för arbetsanmälningarna.

Avslutningsvis tar revisorerna upp den nuvarande möjligheten att befria viseringsfria utlänningar, som är inskrivna vid läroanstalter i utlandet och som vistas här under ferier, från skyldighet att ha arbetstillstånd under tre månader sommartid. Anordningen kan betecknas som en utvidgning av den i UtIK reglerade förmån av ungefär samma innehåll som gäller för utländska studerande vid svenska läroanstalter. Beträffande sistnämnda kategori är förmånen förenad med ett särskilt villkor, nämligen att de studerande under terminerna skall ha sin försörjning tryggad genom stipendier, egna medel eller på annat sätt. Det har ansetts opraktiskt att dessa studerande under ferierna skulle vara nödsakade att lämna landet. Eftersom motsvarande skäl inte föreligger beträffande studerande vid utländska läroanstalter vill revisorerna ifrågasätta om anledning finns att behålla denna speciella förmån.

I anslutning härtill vill jag erinra om att Sverige har tagit aktiv del i och stött ansträngningarna i internationella sammanhang att undanröja hinder för ett fritt folkutbyte. De av revisorerna angivna förmånerna för utländska studerande har tillkommit som ett led i dessa ansträngningar. Vi har härigenom velat främja ungdomsutbytet mellan länderna, vilket får anses vara av stor betydelse i skilda sammanhang. Jag är inte nu beredd att medverka till att försämra de förmåner som finns för studerande vid utländsk läroanstalt.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 17 mars 1972 tillkallades en sakkunnig för att utreda frågan om arbetstillstånd för utomnordiska medborgare vid anställning på svenskt fartyg. Den sakkunnige har i juli i fjol avgett betänkandet (Ds In 1973: 12) Anställningstillstånd för utomnordiska sjömän vid anställning på svenskt fartyg. Betänkandet har remissbehandlats. Jag kommer inom kort att anmäla mina ställningstaganden med anledning av förslaget.

I årets budgetförslag beräknas medel för vissa mindre personalförstärkningar och för ytterligare utveckling av de fr. o. m. innevarande budgetår införda ADB-rutinerna för handläggningen av tillstånds- och medborgarskapsärenden. Under särskilt anslag tas medel upp för översättningsservice åt invandrarverket samt övriga myndigheter m. fl.

D 1. Statens invandrarverk

1972/73 Utgift	16 405 394
1973/74 Anslag	14 840 000
1974/75 Förslag	16 455 000

Statens invandrarverk är central förvaltningsmyndighet för invandrar- och medborgarskapsfrågor i den mån de inte ankommer på annan myndighet. Verket skall fortlöpande bevaka behovet av samt föreslå och samordna åtgärder för att främja invandrades anpassning i Sverige.

Invandrarverket leds av en styrelse. Chef för verket är en generaldirektör. Inom verket finns fyra byråer. Dessa är tillståndsbyrån, medborgarskapsbyrån, anpassningsbyrån och administrativa byrån. Dessutom finns en registerenhet. Till verket är knutna utlänningsnämnden med kansli och en rådgivande expertgrupp.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Invandrar- verket	Före- draganden
Personal			
Handläggande personal	70	+ 35	+2
Övrig personal	110	+ 22	+2
	180	+ 57	+4
Anslag			
Lönekostnader			
a) Avlöningsförmåner m.m.	10 460 000	+ 3 850 000	+ 485 000
b) Ersättning för konsultuppdrag	110 000	—	—
Sjukvård	55 000	+ 11 000	+ 12 000
Resersättningar	58 000	+ 84 000	+ 39 000
<i>därav utrikes resor</i>	(12 000)	(+ 5 000)	(+ 1 000)
Lokalkostnader	873 000	+ 770 000	+ 554 000
Expenser	764 000	+ 432 000	+ 35 000
<i>därav representation</i>	(5 000)	(—)	(—)
Automatisk databehandling	1 870 000	+ 265 000	+ 265 000
Översättningskostnader	—	—	+ 600 000
Utbildnings- och instruktions- verksamhet	50 000	+ 25 000	—
Rationaliserings- och utveck- lingsarbete	100 000	+ 370 000	+ 125 000
Särskilda kostnader vid över- gång till ADB-rutiner	500 000	— 500 000	— 500 000
	14 840 000	+5 307 000	+1 615 000

Statens invandrarverk

1. Pris- och löneomräkning 1 396 900 kr., varav 254 900 avser höjt lönekostnadspålägg.

2. Verket beräknar att 0-alternativet — tillämpat proportionellt över hela verksamheten — skulle innebära en minskning av antalet tjänster

med ca 10, vilket skulle medföra främst längre handläggningstider för tillstånds- och medborgarskapsärenden.

3. Verkets enheter bör tillföras följande nya tjänster, nämligen

tillståndsbyrån 2 byrådirektörer för kvalificerade arbetsuppgifter, främst ärenden om utlännings avlägsnande ur riket, och 2 byråsekreterare för handläggning av övriga tillståndsärenden samt 2 kvalificerade biträden (-+ 367 200 kr.),

medborgarskapsbyrån 3 byrådirektörer och 3 assistenter för att nedbringa handläggningstiderna i fråga om naturalisationsärenden, varvid hittills anvisade medel för tillfällig förstärkning av byråns personal bör utgå (-+ 255 700 kr.),

anpassningsbyrån 1 byrådirektör för utbildningsfrågor, 6 byrådirektörer/byråsekreterare och 2 byråsekreterare med uppgift att regionvis följa behovet av och föreslå åtgärder för invandrarna inom kommunernas verksamhetsomåden, 1 byrådirektör och 1 byråsekreterare för frågor rörande arbetsmarknad och arbetarskydd, 1 byrådirektör/byråsekreterare för samordning och initiativ inom skilda ämnesområden, 2 byråsekreterare för information och bistånd till invandrare i individuella ärenden samt 4 biträden, varav 2 kvalificerade (+1 180 000 kr.) — av de begärda tjänsterna motsvarar 11 sådana funktioner, som f. n. utförs med anlitan­de av arvodesanställd personal, avlönad med medel från anslaget Anpassningsåtgärder för invandrare (p. D 3),

administrativa byrån 1 avdelningsdirektör för att avlasta byråchefen vissa ärendegrupper, varvid nuvarande tjänst som avdelningsdirektör på allmänna sektionen kan dras in, 1 byrådirektör och 1 byråsekreterare till nämnda sektion, 1 assistent och 1 kvalificerat biträde för personalfrågor, 1 assistent och 1 kanslist för kamerala uppgifter samt 2 expeditionsvakter (+ 426 400 kr.),

registerenheten 4 kvalificerade biträden (+ 177 400 kr.).

4. Verkets *informationsresurser* behöver kraftigt förstärkas. För publikationsverksamhet inkl. distribution yrkas 1 byrådirektör/byråsekreterare, 1 byråsekreterare och 1 expeditionsvakt. För att handha verkets facktidskrift krävs 1 byrådirektör (redaktör), 1 byråsekreterare (bitr. redaktör) och 1 assistent. För fortsatt utgivning av en personaltidskrift yrkas 1 byrådirektör (redaktör). För att avlasta informationschefen vissa arbetsuppgifter krävs 1 byråsekreterare (bitr. pressombudsman). För seminarier, konferenser och övrig kontaktverksamhet yrkas 1 byråsekreterare och 1 byråassistent. Vidare bör skapas en särskild dokumentationscentral med 3 tjänster, nämligen 1 byrådirektör och 2 byråsekreterare. För kontorsuppgifter hänförliga till informationsarbetet behövs 2 biträden, varav 1 kvalificerat (+ 849 500 kr.). — Av de yrkade tjänsterna motsvarar 8 sådana funktioner, som f. n. utförs av arvodesanställd personal, avlönad från anpassningsanslaget.

5. *Reseersättningar.* Medel bör anvisas för personalens resor till Norrköping i samband med förberedelserna för verkets flyttning.

6. *Expenser.* I anslutning till förslaget om en särskild dokumentationscentral yrkas medel för inköp av publikationer, böcker och tidskrifter (+50 000 kr.).

För att hålla verkets personal fortlöpande underrättad om viktigare frågor som berör anställningsförhållanden, flyttningen till Norrköping m. m. bör medel anvisas för att täcka kostnaderna för en personaltidskrift (+38 000 kr.).

7. *Rationaliserings- och utvecklingsarbete.* Modifiering och utveckling av verkets terminalbaserade ADB-system samt översyn av vissa av verkets interna rutiner m. m. kräver ökade medel (-+370 000 kr.).

Föredraganden

Av väsentlig betydelse för arbetsbelastningen inom tillståndsbyrån är antalet kvalificerade ärenden — främst ärenden om avlägsnande av utlänning ur landet. I stort sett har denna typ av ärenden ökat relativt kraftigt varje år sedan år 1969. Samtidigt kompliceras handläggningen genom att många åberopar politiska skäl för att få stanna här. Som en följd bl. a. härav har de genomsnittliga handläggningstiderna blivit långa. Jag beräknar därför medel för förstärkning av tillståndsbyrån med en byrådirektör och ett kvalificerat biträde.

Verket har upprepat sina tidigare år framförda krav på en omfattande förstärkning av de personella resurserna för anpassnings- och informationsverksamheten. Eftersom invandrarutredningen om några månader kommer att lägga fram ett samlat program för samhällets olika aktiviteter för invandrarnas anpassning är jag inte beredd att biträda yrkandena.

Administrativa byrån bör tillföras en tjänst som byråsekreterare för uppgifter inom byråns allmänna sektion samt en tjänst som assistent för kassagöromål inom ekonomisektionen. Jag beräknar medel härför.

Under anslagsposten *Expenser* beräknar jag medel bl. a. för viss intern information. Vidare förordar jag att ytterligare medel anvisas under anslagsposten *Automatisk databehandling* för de maskinella driftkostnaderna för ADB-systemet samt för vissa modifieringar av detta.

Sedan invandrarverket inrättades har medel anvisats under anslaget *Anpassningsåtgärder för invandrare* (p. D 3) för översättningskostnader avseende anpassningsverksamheten. Kostnaderna för invandrarverkets övriga byråer har bestritts från förevarande anslag. För översättningar som utförts åt andra myndigheter m. fl. har ersättning tagits ut och tillgodoförts anpassningsanslaget.

I likhet med vad invandrarutredningen har anfört i betänkandet (SOU 1972: 73) *Tolkservice*, *Nordisk språkkonvention* (p. D 3), anses jag att

invandrarverket också i fortsättningen bör mot ersättning kunna bistå myndigheter och organisationer m. fl. med översättningar till och från invandrarspråken. Verkets språksektion bör i fortsättningen organisatoriskt knytas till den administrativa byrån.

Under förevarande anslag bör medel anvisas för att bestrida invandrarverkets samtliga kostnader för översättningsarbete. Jag beräknar medelsbehovet till 600 000 kr.

För fortsatt rationaliserings- och utvecklingsarbete beräknar jag ytterligare medel.

Med hänvisning i övrigt till sammanställningen i det föregående beräknar jag anslaget för nästa budgetår till 16 455 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens invandrarverk* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 16 455 000 kr.

D 2. Åtgärder för flyktingar

1972/73 Utgift	15 171 733
1973/74 Anslag	20 670 000
1974/75 Förslag	18 210 000

Från anslaget bestrids utgifterna för det i programbudgeten för arbetsmarknadsverket upptagna programmet Åtgärder för flyktingar. Programmet består av delprogrammen Överföring av flyktingar och Omhändertagande av flyktingar.

	1972/73 Utgift	1973/74 Anslag	1974/75 Beräknar	
			AMS	Före- draganden
1. Överföring av flyktingar	477 000	500 000	500 000	500 000
2. Omhändertagande av flyktingar	12 709 733	16 000 000	16 000 000	16 000 000
3. Förvaltningskostnader	1 985 000	4 170 000	1 800 000	1 710 000
Summa	15 171 733	20 670 000	18 300 000	18 210 000

AMS

Överföring av flyktingar. Den kollektiva överföringen av flyktingar och med dem jämställda personer under budgetåret 1972/73 omfattade omkring 450 personer. Under budgetåret överfördes vidare ett antal vuxna socialt handikappare zigenare jämte deras barn. Kostnaderna för verksamheten uppgick till 477 000 kr.

Styrelsen räknar med att verksamheten under budgetåret 1974/75 kommer att omfatta överföring av ett 1 000-tal personer. Medelsbehovet beräknas till 500 000 kr.

Omhändertagande av flyktingar. Under sistlidna budgetår omhändertogs 475 kollektivt överförda flyktingar och med dem jämställda personer samt 764 enskilt inresta utlänningar som jämställts med flyktingar. Rese- och starthjälp vid arbetsplacering lämnades med sammanlagt 2 624 000 kr. Vidare betalades kostnader för återresa till hemlandet för sådana medlösa personer från utomnordiska länder som önskade återvända till hemlandet sedan det hade visat sig att de inte kunde få arbeta i Sverige.

Medelsbehovet för budgetåret 1974/75 beräknas till 16 milj. kr., varav 15 930 000 kr. för omhändertagande av omkring 1 000 kollektivt överförda flyktingar och lika många med flyktingar jämställda enskilt inresta utlänningar. För bidrag till hemresor beräknas 70 000 kr.

Föredraganden

Inom ramen för den kollektiva överföringen av flyktingar till Sverige för varaktig vistelse här har under år 1973 ca 650 flyktingar eller med flyktingar jämställda personer förts över hit. Merparten av dessa eller ca 600 personer har kommit som en följd av omvälvningen i Chile under hösten i fjol. De extraordinära förhållandena i Chile och det stora behovet av omgående insatser för att rädda människor undan förföljelse har gjort att uttagningen av flyktingarna därifrån inte har skett på sedvanligt sätt genom en uttagningsdelegation, sammansatt av representanter för berörda myndigheter. Information till flyktingarna om Sverige och svenska förhållanden har därför inte kunnat lämnas före ankomsten hit. Anledning finns därför att särskilt uppmärksamma dessa flyktingars behov av stöd i skilda avscenden.

Under hösten 1973 har beslut vidare fattats om överföring under innevarande budgetår av flyktingar främst från läger i Europa. Beslutet innefattar medgivande att ta ut ytterligare ett antal socialt handikappade zigenare inom ramen för den försöksverksamhet härmed som inleddes år 1971. I enlighet med sitt uppdrag kommer expertgruppen för vissa zigenarfrågor — så snart som förutsättningar härför föreligger — att redovisa erfarenheterna av och lägga fram förslag om formerna för den fortsatta verksamheten.

Det är f. n. inte möjligt att bedöma i vilken omfattning kollektiv överföring av flyktingar till Sverige kan behöva ske i fortsättningen eller i vad mån åtgärder i övrigt som bekostas från anslaget behöver vidtas. Jag räknar emellertid med att verksamhetens omfattning kommer att ligga i nivå med vad som har gällt under senare år och förordar därför att anslaget förs upp med 18 210 000 kr. för budgetåret 1974/75. Därvid förutsätter jag att Kungl. Maj:t i enlighet med hittills tillämpade

principer också i fortsättningen kan besluta om kollektiva överföringar samt om de överfördas omhändertagande och om andra åtgärder som bedöms erforderliga. Vidare utgår jag från att anslaget liksom hittills skall kunna tas i anspråk för bidrag till hemresa för medellösa icke-nordbor, som inte har fått tillstånd att vistas och arbeta i Sverige. Vid beräkningen av anslaget har 2 milj. kr. tagits upp under delprogrammet Omhändertagande av flyktingar för att täcka kostnaderna för permanenta förlägningsbyggnader.

Med hänvisning till sammanställningen i det föregående hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Åtgärder för flyktingar* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 18 210 000 kr.

D 3. Anpassningsåtgärder för invandrare

1972/73 Utgift	4 705 458	Reservation	1 075 249
1973/74 Anslag	4 680 000		
1974/75 Förslag	4 195 000		

Från anslaget utgår bidrag för att täcka underskott hos den stiftelse som ger ut Invandrartidningen. Vidare bekostas från anslaget sådana anpassningsåtgärder i övrigt för invandrare för vilka medel inte står till förfogande i annan ordning.

Stiftelsen Invandrartidningen och statens invandrarverk har inkommit med framställningar rörande anslag för dessa ändamål under budgetåret 1974/75.

Invandrarutredningen, som tillkallades med stöd av bemyndigande den 28 maj 1968 för att utreda invandrares anpassningsproblem m. m., avlämnade i november 1972 delbetänkandet (SOU 1972: 83) Tolkservice, Nordisk språkkonvention, med förslag om bl. a. utbildning av tolkar, auktorisation av tolkar och översättare samt om utökad översättningsservice åt myndigheter m. fl.

Chefen för utbildningsdepartementet har tidigare i dag redovisat de remissinstanser, som har avgivit yttrande över betänkandet, och sina ställningstaganden till förslagen om tolkutbildning. Förslag om tystnadsplikt för tolk och frågan om nordisk språkkonvention prövas inom justitiedepartementet.

I det följande redovisas anslagsframställningarna samt förslagen om auktorisation av tolkar och översättare samt om översättningsservice jämte remissyttranden i anslutning härtill.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Invandrar- verket ¹	Före- draganden
1. Bidrag till Stiftelsen Invandartidningen	1 145 000	+ 690 000	+ 95 000
2. Publikationstryck	915 000	+ 232 000	+ 65 000
3. Försöksverksamhet			
a) Tolkutbildning	525 000	+ 548 000	— 525 000
b) Bidrag till orga- nisationer m. fl. för anpassningsåtgärder	925 000	+ 593 000	+ 200 000
c) Informations- och kontaktverksamhet	500 000	+ 275 000	—
4. Översättningsarbete avseende anpassningsverk- samheten	370 000	+ 267 000	— 370 000
5. Kurativ verksamhet för särskilda grupper	—	+ 150 000	—
6. Andra anpassnings- åtgärder	300 000	+ 255 000	+ 50 000
	4 680 000	+ 3 010 000	— 485 000

¹ För anslagsposten 1 av Stiftelsen Invandartidningen.

Stiftelsen Invandartidningen

1. Pris- och löneomräkning 95 000 kr., varav 15 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. Invandartidningen ges ut på f. n. fem språk, nämligen finska, grekiska, italienska, serbokroatiska och tyska. Tidningen utkommer med 46 nummer per år, varav 20 nummer av de finska och serbokroatiska editionerna omfattar 8 sidor medan resterande nummer och övriga editioner omfattar 4 sidor. En mindre prenumerationsavgift tas ut. Under budgetåret 1972/73 har antalet prenumerationer minskat från 31 400 till 26 300, en följd av bl. a. minskad invandring och stor utvandring under åren 1972 och 1973.

Vid några tillfällen årligen ges speciella temanummer ut i samverkan med någon central myndighet, som därvid själv svarar för de merkostnader som uppstår vid utgivningen. Temanumren distribueras till i princip samtliga invandrare från berörda språkområden.

Som komplement till Invandartidningen ger stiftelsen som försöksverksamhet ut en månadsbulletin på högst sex språk som inte täcks av den övriga tidningsverksamheten. Bulletinen ges ut gratis inom ramen för tillgängliga medel.

Stiftelsen föreslår att Invandartidningen utvidgas med två språkversioner. Dessutom bör medel ställas direkt till stiftelsens förfogande för

bestridande av merkostnaderna för temanumren. Vidare begärs medel för fortsatt utgivning av månadsbulletinen.

Stiftelsens förslag beräknas medföra att underskottet i tidningsverksamheten blir drygt 1,8 milj. kr.

Remissyttrande

Statens invandrarverk tillstyrker stiftelsens förslag.

Statens invandrarverk

1. Pris- och löneomräkning 355 000 kr., varav 28 700 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. *Publikationstryck*. Under anslagsposten beräknas 475 000 kr. för information om invandrarfrågor till svenskar, innefattande bl. a. 250 000 kr. för fortsatt utgivning av facktidskriften *Ny i Sverige* med fem nummer per år utan uttagande av prenumerationsavgift. Vidare beräknas för information till invandrare 525 000 kr., varav 350 000 kr. för fortsättning av ett projekt för samordning av information från olika fackområden.

3. *Tolkutbildning*. Medel begärs för utökad försöksverksamhet med kurser för rättstolkar och tolkar inom övriga fackområden, examination av rättstolkar, informationsdagar för lärare och verksamma tolkar, pedagogiskt utvecklingsarbete m. m.

4. *Bidrag till organisationer m. fl. för anpassningsåtgärder*. Invandrarernas organisationer och religiösa samfund har ett stort behov av fortsatt och ökat ekonomiskt stöd för sin verksamhet. Resurser behövs också för att stimulera svenska organisationer att ägna sig åt invandrarfrågor. Mot denna bakgrund föreslås en uppräkningsanslagsposten.

5. *Informations- och kontaktverksamhet*. Under anslagsposten beräknas 350 000 kr. för seminarier och konferenser för olika grupper i samhället, vilka kommer i kontakt med invandrarproblem. För annan informations- och kontaktverksamhet såsom ökad produktion av filmer, AV-material och utställningar för den svenska allmänheten beräknas 375 000 kr.

Från anslagsposten har under de två senaste budgetåren bidrag lämnats via skolöverstyrelsen för uppsökande verksamhet och barnpassning i samband med en begränsad försöksverksamhet med s. k. kontaktkurser för invandrarkvinnor. Skolöverstyrelsen bör ges resurser att ta över verksamheten. Invandrarverkets medverkan bör därmed upphöra. Om så inte sker bör medel för en utökad bidragsgivning anvisas för ändamålet.

6. *Översättningsarbete avseende anpassningsverksamheten*. Medelsbehovet under anslagsposten är beroende av den övriga anpassnings-

verksamheten vars omfattning kan förutses öka. Ytterligare medel förordras därför för översättningsarbete.

7. *Kurativ verksamhet för särskilda grupper.* Särskilda medel bör ställas till förfogande för kurativa insatser för vissa grupper av invandrare med speciella svårigheter att anpassa sig i samhället.

Invandrarutredningen

Nuvarande ordning

Auktorisation av tolkar och översättare m.m. Auktorisation av översättare (translatorer) sker f.n. genom handelskammarna i Malmö, Örebro och Göteborg, medan Stockholms handelskammare sedan november 1971 har upphört härmed. Auktorisationen har till syfte att tillgodose näringslivets behov av kvalificerade översättare. Villkoren för auktorisation återfinns i resp. handelskammars stadga angående auktoriserade translatorer. Stadgarna är i huvudsak likalydande. Inom handelskammaren finns en translatornämnd. Beslut om auktorisation grundas på ett sakkunnigutlåtande om den sökandes kompetens sedan denne genomgått skriftligt prov som är gemensamt för handelskammarna. Kan den sökandes kompetens styrkas i annan ordning krävs inte sådant utlåtande. Den som antagits som auktoriserad translator skall till handelskammaren avge en försäkran, varigenom han förbinder sig att iaktta vissa etiska regler och tystnadsplikt. Därefter utfärdar handelskammaren ett certifikat som förnyas årligen.

I Malmö och Göteborg har dessutom förekommit förordnanden som translator publicus (allmän översättare). Beslut om antagande till translator publicus grundas i princip på en allmän bedömning om den sökandes lämplighet. Den som antagits skall inför länsstyrelsen avlägga ed att han efter bästa förstånd och samvete skall fullgöra de uppdrag som lämnas honom.

Någon auktorisation av tolkar förekommer inte i Sverige.

Inom ramen för den försöksverksamhet med tolkutbildning¹, som statens invandrarverk (SIV) bedriver, pågår emellertid sedan budgetåret 1970/71 även försök med examination av tolkar som är verksamma inom rätts- och polisväsendet. En bedömningsgrupp vari ingår språkexperter, juridiska experter m. fl. avgör om examinationsbevis skall utfärdas i det enskilda fallet. För att få examinationsbevis bör tolken ha mycket goda kunskaper i svenska och det främmande språket, i synnerhet i den särskilda terminologi som är aktuell vid tolkning inför polis

¹ Se härom under anslagen E 5. Humanistiska fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal och E 6. Humanistiska fakulteterna m. m.: Driftkostnader under VIII:c huvudtiteln.

och domstol. Vidare görs en bedömning av bl. a. tolkens allmänna kunskaper om rättsväsendet.

Tolk- och översättningsservice. Invandrarutredningen företog under första halvåret 1972 en kartläggning av nuvarande tolk- och översättningsservice. Kartläggningen begränsades till främst sådana områden där behov av sådan service förekommer mera regelbundet.

Av utredningens kartläggning framgår bl. a. att det finns stora skillnader både regionalt och lokalt i fråga om tillgång på tolkar. Åtskilliga kommuner och statliga organ har rekryterat personer med kunskaper i invandrarpråk till tjänster där kontakter med invandrare ofta förekommer. I vissa fall har — såväl på det primär- som sekundärkommunala planet — inrättats särskilda tjänster som tolk t. ex. vid invandrarbyråer och sjukhus. Detta gäller också vissa statliga organ. På grund av den stora andelen finsktalande i Norrbotten finns sålunda s. k. allmän tolk för finska språket vid tingsrätterna i Haparanda och Gällivare. I ett mycket stort antal kontakter mellan invandrare och samhällsorgan sker emellertid tolkning med hjälp av släktingar och bekanta till invandraren.

Organiserad *tolkförmedling* saknas på många orter i Sverige. När sådan förmedling förekommer växlar utformningen av verksamheten från ort till ort och från område till område. Hos många offentliga organ förmedlas tolkuppdrag genom särskilda tolkförteckningar som upprättats av viss myndighet för att tillgodose dess eget tolkbehov eller eventuellt det behov som finns hos en större krets av samhällsorgan. I kommuner där invandrarbyråer finns svarar dessa i stor utsträckning för tolkförmedlingsverksamheten på orten.

I fråga om *översättningsservice* framgår av utredningens kartläggning bl. a. att vissa centrala ämbetsverk har anställt särskilda översättare för översättning av skrivelser och av informationsmaterial till utläningar. Så har skett hos t. ex. AMS, rikspolisstyrelsen, SIV och utrikesdepartementet.

Inom SIV finns en särskild språksektion som består av åtta översättare, varav en är föreståndare. De anställda utför f. n. översättningar till eller från engelska, tyska, holländska, franska, italienska, spanska, portugisiska, finska, ryska, tjeckiska, bulgariska, serbokroatiska, makedoniska, slovenska, polska och grekiska. Språksektionens arbete omfattar bl. a. översättning och språklig granskning av skilda organs publikationer — främst informationsmaterial, översättning av skrivelser som inkommit till SIV eller till vissa departement. Vidare förmedlar sektionen översättningsuppdrag mellan utomstående översättare och organ som har behov av översättningsservice.

Inom utrikesdepartementet finns en translatorsektion med fem tjänstemän. Sektionen ombesörjer översättningar till och från franska,

engelska och tyska. Den utför i vissa fall även översättningar åt andra myndigheter.

I vissa kommuner utför invandrarbyråerna översättningar eller förmedlar översättningsuppdrag. Denna service kan erbjudas invandrare, företag, andra kommuner, organisationer m. fl. Verksamheten har totalt sett en relativt blygsam omfattning.

Av utredningens kartläggning framgår vidare att vid ett stort antal myndigheter har blanketter översatts till de vanligaste invandrar språken.

Utredningens förslag

Auktorisation av tolkar och översättare m.m. Utredningen konstaterar att såväl enskilda som samhällsorgan, organisationer och företag har behov av att få veta vem de anförtror sina angelägenheter och om vederbörande är kompetent att utföra det aktuella uppdraget. Utredningen framhåller vikten av att en verifiering av tolkens eller översättarens kompetens kommer till stånd och förordar att ett system för auktorisation av tolkar och översättare införs.

Utredningen föreslår att en *statlig nämnd* för auktorisation av kvalificerade tolkar och översättare inrättas. I nämnden bör ingå företrädare för rättsväsendet, näringslivet, arbetsmarknaden, invandrarområdet och språkvårdsorgan. Nämnden bör arbeta i nära anslutning till den av utredningen föreslagna tolkskolan. Det bör åligga nämnden att regelbundet ordna auktorisationsprov för kvalificerade tolkar och översättare. Utredningen bedömer att nämndens kansli bör bestå av två handläggare och ett biträde. Därutöver bör i relativt stor omfattning anlitas utomstående expertis.

Berättigade att delta i proven bör enligt utredningen vara personer som

- kan styrka erforderliga språkkunskaper
- har minst tre års väl vitsordad erfarenhet av tolkning/översättning
- avser att efter auktorisationen utöva sin tolk/översättarverksamhet enligt för auktoriserade tolkar och/eller översättare fastställda stadgar.

Utredningen har dock inte lämnat något förslag till sådana stadgar.

Vid sidan av auktorisationsförfarandet bör finnas en *examination* av tolkar på lägre nivå. Den föreslagna nämnden bör svara även för denna verksamhet. Berättigade att delta i examinationerna bör vara personer, som kan styrka erforderliga språkkunskaper och som har väl vitsordad tolkerfarenhet.

Den statliga nämnden bör vidare ha till uppgift att föra *register* över auktoriserade tolkar och översättare samt över examinerade tolkar.

Utredningen anser det inte nödvändigt att tolk eller översättare skall ha viss behörighet för att få anlitas av myndigheter. Det bör i princip kunna överlämnas åt myndigheterna att avgöra vilka kvalifikationer

som tolken eller översättaren bör ha i det enskilda fallet, t. ex. om denne bör vara auktoriserad eller inte. Utredningen finner därför inte anledning att gå in på frågan om beteckningen "auktoriserad tolk" (översättare) bör få särskilt skydd i lag för att förhindra missbruk av denna yrkesbenämning.

Tolk- och översättningsservice. Frågan om *tolkförmedling* bör enligt utredningen lösas genom samverkan mellan olika offentliga organ. Hos myndigheter med ofta återkommande tolkbehov kan det vara rationellt att upprätta en egen tolkförteckning. Närmast till hands ligger dock att offentliga organ på olika orter och nivåer samarbetar med varandra i syfte att göra det möjligt att gemensamt lösa frågan om anskaffande av tolk. Invandrarbyråerna erbjuder numera i allt större utsträckning sina tjänster även till landstingskommunala och statliga organ. För vissa byråer utgör sålunda förmedling av tolkuppdrag för sjukvården mer än hälften av hela tolkförmedlingsverksamheten. Utredningen anser det mycket angeläget att kommunerna i större utsträckning än hittills bygger ut särskilda invandrarfunktioner och att dessa organ ges tillräckliga resurser. Det är således mest ändamålsenligt att söka sig fram till lösningar av tolkförmedlingsproblemen som är anpassade efter de lokala förutsättningarna och behoven.

Utredningen anför vidare att frågan om tolkförmedlingen sammanhänger med övriga problem som berör lokal och regional handläggning av invandrarfrågor, vilka kommer att behandlas i det kommande huvudbetänkandet. Utredningen vill därför inte föregripa sina kommande överväganden genom mera preciserade förslag i fråga om lokal eller regional tolkförmedling.

I samband med sina överväganden angående nordisk språkkonvention anför utredningen att om en sådan konvention införs kan den få en utformning som nödvändiggör särskilda åtgärder i syfte att garantera tillgången på tolkar och översättare i hela landet. En sådan åtgärd är att införa ett system för registrering av tolkar genom det allmännas försorg. Enligt utredningens mening bör ett sådant register föras länsvis av länsstyrelsen. Härigenom sker en lämplig avgränsning av registrets omfattning och skapas förutsättningar för att det skall fylla sin uppgift på ett ändamålsenligt sätt.

Huruvida en länsvis registrering är en lämplig anordning när det gäller tolkförmedling över huvud taget är det enligt utredningen emellertid för tidigt att mera bestämt uttala sig om.

Utredningen anför att man vid kartläggningen av nuvarande *översättningsservice* inom statsförvaltningen kunde konstatera att behov av sådan service föreligger beträffande invandrarpråk, dvs. finska, serbokroatiska, grekiska m.fl. På grund härav förordar utredningen att den språksektion som sedan några år finns inrättad hos SIV får en dimensionering som svarar mot de aktuella behoven. SIV bör sålunda även

i fortsättningen mot ersättning kunna tillhandagå myndigheter, företag och organisationer med översättningar till och från invandrarspråk och språklig granskning av sådana översättningar. Däremot anser inte utredningen att något behov f. n. föreligger av en central statlig organisation för att utföra och förmedla översättartjänster till språk som engelska, tyska och franska.

Utredningen förordar vidare att den pågående utvecklingen med flerspråkiga blanketter och broschyrer på invandrarspråk påskyndas. För att blankettmaterialet skall få en så enhetlig språklig utformning som möjligt bör samråd ske med SIV.

Remissyttrandena

Auktorisation av tolkar och översättare m. m. Det övervägande antalet av de remissinstanser som yttrat sig om auktorisation av kvalificerade tolkar och översättare tillstyrker förslaget. Dessa instanser finner det sålunda angeläget att ett system med auktorisation införs för att därigenom skapa vissa garantier för att en anlita tolk är kompetent för sitt uppdrag. *Domstolsväsendets organisationsnämnd* (DON) framhåller att det många gånger är förenat med stora svårigheter att finna en lämplig tolk i det särskilda fallet. Det är en allvarlig brist att myndighet — eftersom auktoriserade tolkar saknas — inte har någon garanti för att den som kommer i fråga som tolk uppfyller åtminstone vissa grundläggande krav.

Näringsfrihetsombudsmannen (NO) avstyrker helt förslaget eftersom varje form av auktorisation utgör en konkurrensbegränsning som medför risk för skadeverkningar i den praktiska tillämpningen. NO anför vidare bl. a. att statsmakterna har ställt sig negativa till krav på offentlig auktorisation och att undantag har gjorts endast då särskilda skäl ansetts motivera detta. Statliga regleringar har sålunda i vissa fall betingats av säkerhetssynpunkter t. ex. i fråga om elektrisk installationsverksamhet samt handeln med vapen och ammunition. I andra fall har skälen varit sanitära eller polisiära. Berättigade krav på yrkesskicklighet kan ställas på en rad yrkesutövare, vilkas yrkesverksamhet i minst lika hög grad som tolkens har stor vikt och betydelse från samhälls-synpunkt, utan att för den skull någon form av auktorisation ifrågasätts.

I fråga om förslaget om en statlig nämnd som bl. a. skall anordna auktorisationsprov anser några remissinstanser, bl. a. *statskontoret*, att nämnden kanslimässigt bör knytas till statens invandrarverk som är ansvarig förvaltningsmyndighet i invandrarfrågor. *Socialstyrelsen* och *kammarrätten i Göteborg* anser det inte vara nödvändigt att inrätta en särskild nämnd för auktorisation. Kammarrätten finner att denna uppgift bör ankomma på utbildningsrådet vid universitetskanslersämbetet

(UKÄ) medan socialstyrelsen anser att tolkskolan bör ha hand om uppgiften.

Nästan samtliga av de remissinstanser som yttrat sig över förslaget om en examination av tolkar på lägre nivå tillstyrker detta. Endast *LO* och *kammarrätten i Göteborg* ifrågasätter om en särskild examination av dessa tolkar behövs och menar att bevis om genomgången utbildning torde vara tillräckligt.

Beträffande förslaget om upprättande av ett centralt register över auktoriserade tolkar och översättare samt över examinerade tolkar har de fåtaliga remissinstanser som uttalat sig i denna fråga varit positiva.

Kammarrätten i Göteborg anser att utbildningsrådet vid UKÄ bör föra ett centralt register över auktoriserade tolkar och översättare. Vidare bör varje länsstyrelse ha en aktuell förteckning över auktoriserade tolkar och översättare. *DON* anvisar — som ett tänkbart alternativ till ett centralt register hos den statliga nämnden — ett regionalt system med register hos varje länsstyrelse. *Svea hovrätt* finner det mera rationellt att tolkregister förs endast genom länsstyrelsernas försorg. Härigenom torde även landstingens och kommunernas tolkservice underlättas. Även *Försäkringskasseförbundet* förordar någon form av länsvis registrering av tolkar och översättare.

AMS förordar att i registret anges om vederbörande besitter specialkunskaper inom visst ämnesområde samt att de översättare som tidigare auktoriserats av handelskammare tas in under särskild rubrik i registret.

Tolk- och översättningsservice. Endast ett fåtal remissinstanser har yttrat sig över frågan om tolkförmedling. De har företrädesvis uppehållit sig vid frågan om vilken myndighet som skall tillhandahålla tolkförteckning (register). Remissinstansernas yttranden i denna del har nyss redovisats.

Förslaget om att utvidga SIV:s språksektion för att svara mot aktuella behov av översättningsservice har vunnit mycket stor anslutning hos remissinstanserna. Endast ett fåtal remissinstanser har avvikande mening. *Kammarrätten i Göteborg* anser att SIV — i vart fall på längre sikt — endast i undantagsfall torde behöva anlitas för översättningar för utomstående myndigheter m.fl. eftersom behovet av översättningsservice lämpligen kan tillgodoses genom tolk- och översättartjänster, vilka kan förmedlas av länsstyrelse. Det saknas därför anledning att permanent bygga ut SIV:s språksektion för dessa behov. Detta hindrar inte att en tillfällig förstärkning kan vara nödvändig intill dess översättningsservicen genom länsstyrelsernas förmedling har bringats att fungera tillfredsställande. *Svea hovrätt* menar att översättning i första hand bör ske på det regionala planet och åstadkommas med utnyttjande av bl. a. translatorer upptagna i länsstyrelsernas förteckningar. Där emot torde översättningsservice vid SIV i hög grad behövas för att

åstadkomma mera permanent brukade skriftliga handlingar såsom blanketter och formulär m. m.

Några remissinstanser, däribland *Svea hovrätt* och *kammarrätten i Göteborg* framhåller att den översättningsservice som erbjuds inte får begränsas till att avse endast invandrarspråk.

Samtliga instanser tillstyrker eller har ingen erinran mot att blanketter och broschyrer på invandrarspråk kommer till användning i större utsträckning än för närvarande. *Stockholms kommuns invandrarnämnd* påpekar vikten av att det vid sidan av översatta blanketter även finns översatta anvisningar för blankettens användning samt att dessa anvisningar bör utformas med tanke på de skillnader i bakgrund som föreligger för invandrare från olika länder. *Kammarrätten i Göteborg* understryker att handling som utfärdas av svensk myndighet bör vara avfattad på svenska men att detta inte hindrar att blanketter, som har stort användningsområde, lämpligen kan vara avfattade på svenska och ett eller flera främmande språk.

Föredraganden

Invandrarutredningen framhåller i sitt betänkande vikten av att samhällets tolk- och översättningsservice förbättras samt lägger fram förslag om bl. a. tolkutbildning, auktorisation av tolkar och översättare och utökad översättningsservice åt myndigheter m. fl.

Chefen för utbildningsdepartementet har tidigare i dag föreslagit att tolkutbildning på högskolenivå skall anordnas som yrkesinriktade studiekurser vid filosofisk fakultet samt att övrig tolkutbildning skall ske i form av studiecirkel och ämneskurser vid folkhögskolor. Skolöverstyrelsen skall enligt förslaget den 1 juli 1974 överta ansvaret för utbildningen av s. k. kontakttolkar, vilken skall bedrivas som försöksverksamhet även under budgetåret 1974/75. Invandrarverkets försöksverksamhet med tolkutbildning bör därvid upphöra. Jag behandlar i det följande frågorna om auktorisation av tolkar och översättare, tolkförmedling samt översättningsservice åt myndigheter m. fl.

Utredningen föreslår ett system för auktorisation av kvalificerade tolkar och översättare samt examination av s. k. kontakttolkar. Förslaget innebär i princip att vederbörande skall kunna genomgå ett kunskapsprov avseende framför allt språkkunskaperna.

Jag anser att det inte föreligger något behov att genom särskilt kunskapsprov ytterligare styrka kompetensen hos de personer som har genomgått tolkutbildning. Jag delar utredningens uppfattning att det inte är nödvändigt att tolk eller översättare skall ha viss behörighet för att få anlitas av myndighet utan myndigheterna bör själva avgöra vilka kvalifikationer tolken eller översättaren bör ha i det enskilda fallet. Det finns anledning att beakta de invändningar som NO har fört fram från

näringsrättslig synpunkt mot auktorisation av vissa yrkesutövare. Mot bakgrund härav anser jag att auktorisation eller examination av tolkar och översättare t. v. inte heller bör införas för sådana personer som inte har genomgått tolkutbildning.

Ett viktigt led i samhällets tolk- och översättningsservice utgör tolkförmedlingsverksamheten. Utredningen konstaterade vid sin kartläggning av nuvarande tolkservice bl. a. att organiserad tolkförmedling saknas på många orter i landet samt att sådan förmedling, där den förekommer, bedrivs under former som varierar från ort till ort. Utredningen anser att en tillfredsställande lösning av tolkproblemen inte kan uppnås utan att frågan om förmedling av tolktjänster uppmärksammas. Enligt utredningens mening hänger frågan om tolkförmedlingen samman med övriga problem som berör lokal och regional handläggning av invandrarfrågor, exempelvis ansvarsfördelningen mellan olika huvudmän för åtgärder för invandrare.

Jag delar utredningens uppfattning att frågan om tolkförmedling hänger samman med bl. a. ansvarsfördelning rörande åtgärder för invandrare. Jag anser emellertid att vissa åtgärder för att förbättra tolkförmedlingsverksamheten bör kunna vidtas redan nu. En lämplig åtgärd synes t. v. vara att genom det allmännas försorg registrera tolkar och översättare. Ett sådant register bör föras länsvis. I samråd med chefen för kommundepartementet förordar jag därför att ett tolkregister upprättas hos varje länsstyrelse. I registret bör efter anmälan införas sådana personer som är beredda att motta uppdrag som tolk eller översättare inom länet. Någon prövning av kvalifikationerna som tolk eller översättare bör t. v. inte ske. Erfarenheterna får visa om denna fråga behöver övervägas ytterligare. Registret bör innehålla uppgifter om bl. a. tolkutbildning, språkkunskaper samt fackområde såsom rättstolkning, arbetsmarknadstolkning eller sjukvårdstolkning. Ett sådant register bör kunna ge en tillräcklig god ledning för att bedöma kvalifikationerna hos de registrerade. Det ankommer på Kungl. Maj:t att utfärda närmare föreskrifter om registreringen.

Vid sin kartläggning av nuvarande översättningsservice fann utredningen att behov av sådan service förelåg främst beträffande invandrar-språk. Mot denna bakgrund förordar utredningen att den språksektion som sedan några år finns inrättad inom invandrarverket får en dimensionering som svarar mot det aktuella behovet.

Som jag har framhållit i det föregående (s. 162) bör det även i fortsättningen finnas en till invandrarverket knuten översättningsorganisation, som kan åta sig kvalificerade översättnings- och granskningsuppdrag från statliga och kommunala myndigheter, organisationer och andra. Eftersom myndigheternas information till invandrare liksom till svenskar måste vara korrekt — särskilt om informationen gäller bestämmelser som är förenade med straffansvar — är det nödvändigt att

översättningar av samhällsinformation utförs eller granskas av översättare som handlar under tjänsteansvar. Detsamma gäller information som lämnas av arbetsmarknadsorganisationer m. fl.

För innevarande budgetår har medel anvisats under förevarande anslag för översättningsarbete avseende anpassningsverksamheten. För översättningsarbete åt annan än anpassningsbyrån tas ersättning ut och tillgodoförs anslaget. Översättningsverksamheten subventioneras till stor del främst från myndighetsanslaget. Med hänsyn till att den verkliga kostnaden för verksamheten betydligt överstiger det genomsnittliga marknadspriset för översättningsarbete bör invandrarverkets översättningsverksamhet även i fortsättningen i viss mån subventioneras. Ersättningen bör dock bestämmas till ett högre belopp än marknadspriset eftersom arbetet utförs under tjänsteansvar. Det ankommer på Kungl. Maj:t att meddela närmare anvisningar härom.

Under ett nytt anslag, Översättningsservice (p. D 4) tas de medel upp med vilka hela den fortsatta översättningsverksamheten bör subventioneras. Ersättningarna för utförda översättningsuppdrag bör tillgodoföras det nya anslaget. Från detta skall förvaltningskostnaderna för språksektionen och dess arbete bestridas. De under anpassningsanslaget anvisade medlen för översättningskostnader avseende anpassningsverksamheten bör härvid utgå.

Invandrarutredningen kommer att under våren lägga fram sitt förslag till ett samlat handlingsprogram för samhällets olika aktiviteter för att främja invandrarnas anpassning i Sverige. I avvaktan härpå förordar jag vissa förstärkningar av invandrarverkets resurser för anpassningsverksamheten.

Stiftelsen Invandrartidningen har i likhet med föregående år föreslagit en utvidgning av tidningsverksamheten med avseende på antalet språkconditioner. Vidare har stiftelsen begärt medel för fortsatt utgivning av temanummer och en månadsbulletin. Jag är inte beredd att biträda förslagen. Liksom hittills bör i princip de merkostnader som uppkommer vid framställning och distribution av temanummer täckas genom bidrag från de myndigheter för vilkas räkning information lämnas. Stiftelsen bör liksom under innevarande budgetår vara oförhindrad att ge ut en månadsbulletin inom ramen för tillgängliga medel. Bidraget till stiftelsen bör ökas med ett mindre belopp som svarar mot beräknade kostnadsökningar vid oförändrad omfattning av tidningsverksamheten.

Under anslagsposten Publikationstryck har begärts medel bl. a. för fortsättning av ett av invandrarverket i samarbete med andra myndigheter påbörjat projekt för samordning av samhällsinformation till invandrarna. Projektet bör enligt min mening innebära ett bättre utnyttjande av myndigheternas resurser för information. För att säkra den påbörjade verksamheten, som jag finner angelägen, beräknar jag en mindre höjning av anslagsposten.

Under senare budgetår har en kraftig uppräknning skett av medlen under anslagsposten Bidrag till organisationer m. fl. för anpassningsåtgärder. För innevarande budgetår har för detta ändamål anvisats 925 000 kr. Med hänsyn till storleken av detta belopp och det kommande utredningsförslaget är jag inte beredd att förorda ytterligare medel för bidragsverksamheten i allmänhet.

Svenska röda korset har efter initiativ av bl. a. Förenta Nationernas flyktingkommissarie under hösten 1973 inrättat en rådgivningsbyrå för flyktingar. Byrån har till syfte att på olika sätt hjälpa flyktingar, framför allt nyanlända, till rätta här i landet men även att bistå dem i de fall det gäller emigration till tredje land. Vidare skall byrån fungera som kontaktorgan mellan flyktingarna och myndigheterna samt bistå flyktingarna med rådgivning i sociala och juridiska frågor. Överstyrelsen för Svenska röda korset har anhållit om statligt stöd för ändamålet. Jag anser att byråns verksamhet bör understödjas och förordar efter kontakt med invandrarverket att anslagsposten räknas upp med 200 000 kr.

För innevarande budgetår har invandrarverket från anslagsposten Informations- och kontaktverksamhet ställt 100 000 kr. till förfogande för bl. a. barnpassning i anslutning till den försöksverksamhet som pågår med särskilda kontaktkurser för hemarbetande invandrarkvinnor. Jag förutsätter att medel för barnpassning även i fortsättningen kan disponeras från anslagsposten i den utsträckning som behövs.

Med hänvisning i övrigt till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Anpassningsåtgärder för invandrare* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 4 195 000 kr.

D 4. Översättningsservice

Nytt anslag (förslag) 185 000

Med hänvisning till vad jag har anfört i det föregående under anslagen Statens invandrarverk (p. D 1) och Anpassningsåtgärder för invandrare (p. D 3) hemställer jag, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Översättningsservice* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 185 000 kr.

E REGIONAL UTVECKLING

Allmänna synpunkter

Statligt regionalpolitiskt stöd har lämnats sedan den 1 juli 1965. Sedan dess har t. o. m. den 30 juni 1973 totalt 947 industriföretag fått lokaliseringssöd. I lokaliseringsbidrag/avskrivningslån har utgått 425 milj. kr. och i lokaliseringslån 1 653 milj. kr. Företagen har uppgett en planerad sysselsättningsökning på ca 26 200 personer till följd av de investeringar för vilka stöd har lämnats. Den faktiska sysselsättningsökningen vid slutet av år 1972 till följd av då genomförda investeringar uppgick till ca 18 100 personer. Under den nämnda perioden har vidare 38 företag inom turistnäringen beviljats stöd i form av lokaliseringslån med sammanlagt 34 milj. kr.

Med utgången av budgetåret 1972/73 avslutades den treårsperiod för statligt regionalpolitiskt stöd som beslutades av 1970 års riksdag (prop. 1970: 75, SU 1970: 103, rskr 1970: 270). Medelsramen för det regionalpolitiska stödet inkl. transportstöd fastställdes för treårsperioden till 1 200 milj. kr. Genom beslut av 1973 års riksdag (prop. 1973: 85 bil. 8, InU 1973: 17, rskr 1973: 183) höjdes denna ram till 1 375 milj. kr.

Under treårsperioden beviljades 734 företag lokaliseringssöd med sammanlagt 1 080 milj. kr., varav 217 milj. kr. i lokaliseringsbidrag/avskrivningslån och 863 milj. kr. i lokaliseringslån. Sysselsättningsstöd har under perioden utbetalats med 29 milj. kr. motsvarande 6 034 årsarbetskrafter. Utbildningsstöd har beviljats med 173 milj. kr. för sammanlagt ca 24 000 personer.

Lokaliseringssöd har under treårsperioden lämnats 601 företag inom det allmänna stödområdet. Stödet till dessa företag motsvarar 98 % av beviljade lokaliseringsbidrag och 70 % av beviljade lokaliseringslån. I övriga delar av landet har stödet utgått till företag i områden med särskilda sysselsättningsproblem, framför allt vissa områden intill stödområdesgränsen och orter med ensidig näringslivsstruktur.

Riksdagen beslutade våren 1973 (prop. 1973: 50, InU 1973: 7, rskr 1973: 248) om medlen i den fortsatta regionalpolitiska stödverksamheten. Företagsinriktad partihandel och uppdragsverksamhet med mer än lokal betydelse inkluderades därvid bland verksamheter som kan stödjas vid investeringar inom det allmänna stödområdet. Företag som bedriver uppdragsverksamhet kan dessutom få lånegaranti för anskaffning av omsättningstillgångar. I undantagsfall kan Kungl. Maj:t bevilja förhöjt lokaliseringsbidrag med högst 65 % av kostnaderna för investe-

ringar i byggnader inom det inre stödområdet. Likaså i undantagsfall kan avskrivningslån beviljas industriföretag vid investeringar i maskiner, arbetsredskap och verktyg inom det inre stödområdet. Sysselsättningsstöd utgår inte endast till industriföretag utan också till företag med industriliknande verksamhet, industriserviceföretag, partihandelsföretag och företag med uppdragsverksamhet. Sysselsättningsstödet uppgår till 7 000 kr. per årsarbetskraft under första och andra året och till 3 500 kr. under det tredje året.

I det regionalpolitiska handlingsprogram som statsmakterna antog år 1972 (prop. 1972: 111 bil. 1, InU 1972: 28, rskr 1972: 347) har riktlinjer angetts för en rullande regional utvecklingsplanering. Med stöd av detta beslut har Kungl. Maj:t uppdragit åt länsstyrelserna att i samverkan med kommuner och landsting genomföra en fortsatt regional utvecklingsplanering — länsplanering 1974. Ett första steg i denna länsplanering är att aktualisera det planeringsunderlag i form av prognoser rörande den regionala utvecklingen m. m. som behövs för den statliga och kommunala planeringen. Kommunerna tar i särskild ordning ställning till detta planeringsunderlag. Med utgångspunkt i planeringsunderlaget och kommunernas ställningstaganden skall länsstyrelsen utforma de regionalpolitiska riktlinjer som länsstyrelsen anser bör följas i den fortsatta länsplaneringen fram t. o. m. år 1980 och år 1990. Här innefattas bl. a. förslag till planeringsnivåer för län och kommuner, förslag till eventuella ändringar i den år 1972 beslutade regionala strukturen samt förslag till åtgärder för att lösa föreliggande regionalpolitiska problem. Arbetet i länen med länsplanering 1974 beräknas bli avslutat under år 1975.

Medborgarnas syn på de problem som skall lösas inom ramen för den regionala utvecklingsplaneringen är ett väsentligt underlag för planeringsarbetet i län och kommuner. Det är en uppgift för främst de politiska partierna att kartlägga medborgarnas uppfattningar i dessa frågor. För att underlätta de politiska partiernas arbete utvidgas informationen direkt till allmänheten om de planeringsaktiviteter som behandlas i kommunerna under år 1974, nämligen länsplanering 1974, programarbetet i anslutning till den fysiska planeringen och den regionala trafikplaneringen.

Sysselsättningsfrågornas stora roll i länsplaneringen motiverar en systematisk insamling av de fackliga organisationernas syn på utvecklingen. Kommunerna har därför uppmanats att överlägga med företrädare för de fackliga organisationerna i resp. kommun om de sysselsättningsproblem som föreligger och de åtgärder som behövs för att avhjälpa problemen. Kommunernas och de fackliga organisationernas synpunkter utgör därefter underlag i länsstyrelsernas planeringsarbete.

I anslutning till arbetet med länsplanering 1974 fullföljs de år 1972 fastlagda regionalpolitiska riktlinjerna genom att länsstyrelserna med

utgångspunkt i de av statsmakterna beslutade planeringsnivåerna för länen anger planeringstal för enskilda kommuner.

För femårsperioden 1973/74—1977/78 har riksdagen fastställt en medelsram för regionalpolitiskt stöd om 2 500 milj. kr., varvid 450 milj. kr. har beräknats för lokaliseringsbidrag/avskrivningslån, 325 milj. kr. för utbildningsstöd, 150 milj. kr. för sysselsättningsstöd och 1 550 milj. kr. för lokaliseringlån. Inom ramen har stöd beräknats också till Stiftelsen Norrlandsfonden. Vidare får utnyttjat utrymme av de ramar för beslut om regionalpolitiskt stöd som har fastställts för treårsperioden 1970/71—1972/73 tas i anspråk.

Lokaliseringssamråd enligt lagen (1970: 725) om lokaliseringssamråd bedrivs av en särskild delegation inom AMS. Resultaten av samrådsverksamheten har hittills varit begränsade. Särskilda sakkunniga (In 1972: 02) utreder frågan huruvida starkare styrmedel i regionalpolitiskt syfte kan anses behövliga och lämpliga. I avvaktan på resultatet av utredningen beslutade riksdagen förra året att ändra lagen (1970: 725) om lokaliseringssamråd. Ändringen (1973: 549) innebär att lokaliseringsmyndigheten får förelägga den anmälningsskyldige att komplettera anmälan med utredning om förutsättningarna att förlägga verksamheten till ort utanför område där samråds skyldighet föreligger.

I enlighet med riksdagens beslut år 1973 har Stiftelsen Industricentra bildats. Stiftelsen har till uppgift att planera, uppföra, äga och förvalta industricenteranläggningar. Verksamheten påbörjades under sommaren 1973. F. n. uppförs industricenteranläggningar i Strömsund och Lycksele.

Genom beslut av 1973 års riksdag byggdes stödet till glesbygderna ut väsentligt. Sälunda har, utöver de sysselsättningsfrämjande åtgärder som berörs i det följande, ett nytt stöd införts för att trygga varuförsörjningen i glesbygder. Ett särskilt anslag står till förfogande för sociala insatser i glesbygder och nya bidragsbestämmelser har införts som särskilt gynnar utveckling av den lokala trafikförsörjningen där. Organisatoriska möjligheter har skapats för att anpassa skolväsendet till speciella förhållanden i glesbygder.

En omfattande planering av service m. m. i glesbygder pågår bl. a. inom ramen för länsplaneringen. För att centralt följa utvecklingen i glesbygderna har en interdepartemental beredningsgrupp inrättats. Genom denna hålls fortlöpande kontakt mellan berörda departement för erforderlig samordning av skilda åtgärder inom glesbygdspolitiken.

Verksamheten med särskilda sysselsättningsstödande åtgärder i glesbygder har byggts ut. Medel har ställts till företagareföreningarnas förfogande för punktinsatser i fråga om rådgivning och service m. m. till småföretag i glesbygder. Ytterligare fem kommuner i de inre delarna av skogslänen omfattas av verksamheten med kommunala sysselsättningsinsatser. Stödet till hemarbetsverksamheten fortsätter. Ytterligare

medel föreslås för den utbyggnad av väg 363 och vissa andra vägar i Lycksele, Sorsele och Vindelns kommuner som förra årets riksdag tog ställning till.

Företagareföreningarna har sedan den 1 juli 1973 det nyinrättade industriverket som tillsynsmyndighet. Utöver anslagen under elfte huvudtiteln får företagareföreningarna medel från det under trettonde huvudtiteln uppförda reservationsanslaget Främjande av företagsservice.

Vad beträffar företagareföreningarnas uppgift som förmedlare av statliga lån till den mindre industrin m. m. vill jag erinra om att 1973 års riksdag på tilläggsstat I till riksstaten för innevarande budgetår har anvisat 20 milj. kr. till förstärkning av statens hantverks- och industri-lånefond. Åtgärden motiverades av de mindre och medelstora företagens ökade anspråk på direktlån från företagareföreningarna. För att föreningarnas utlåningskapacitet skall kunna bibehållas på en hög nivå även under nästa budgetår förordas nu en ytterligare förstärkning av fonden med 30 milj. kr. Vidare föreslås en förstärkning av det statliga bidraget till företagareföreningarnas administration.

I prop. 1973: 1 (bil. 13 s. 150) anmäldes att en expertgrupp hade inrättats inom inrikesdepartementet med uppgift att som försöksverksamhet samordna uppföljningen och bevakningen av statens fordringar i företag som har fått statligt stöd. Det hör vidare till gruppens uppgifter att arbeta fram förslag till åtgärder i enskilda uppföljningsärenden. Genom beslut av 1973 års vårriksdag (prop. 1973: 50, InU 1973: 7, rskr 1973: 248) har den regionala uppföljnings- och bevakningsverksamheten försöksvis knutits till länsstyrelserna.

Den intensifierade uppföljningen och den därmed förenade samordningsverksamheten har bedrivits under så kort tid, att några principiella ställningstaganden inte kan grundas på hittillsvarande erfarenheter. Redan nu kan emellertid konstateras, att verksamheten har gett väsentliga resultat. Sålunda har sysselsättningen i ett flertal fall genom rekonstruktionsåtgärder kunnat tryggas vid företag i regionalpolitiskt känsliga områden. Såväl i dessa ärenden som i sammanhang där staten har haft att enbart som kreditgivare bevaka sin fordran har uppföljningsåtgärderna medfört icke oväsentliga besparingar.

Skrivelse från delegationen för jämställdhet mellan män och kvinnor

I det föregående (s. 48) har jag anmält vissa förslag till åtgärder som har lagts fram av delegationen för jämställdhet mellan män och kvinnor och mina ställningstaganden till förslagen såvitt avser arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Jag behandlar här delegationens förslag att företag som får lån eller bidrag i lokaliseringssyfte skall ha skyldighet att anställa såväl män som kvinnor. Ett villkor för utbildningsstöd bör enligt delegationen vara att inte något av könen får mindre än 40 % av det totala antalet utbildningsplatser inom företaget. Samma villkor bör en-

ligt delegationen gälla även för andra former av lokaliseringstöd så att inte något av könen representerar mindre än 40 % av det totala antalet personer som nyanställs till följd av stödet. Delegationen, som anser att verksamheten bör få formen av försöksverksamhet, föreslår att dispens från huvudregeln skall kunna ges av AMS.

Den regionalpolitiska stödverksamheten utgör enligt min mening ett område som är lämpat för en försöksverksamhet av det slag som delegationen har föreslagit. Ett grundläggande motiv bakom utformandet av de regionalpolitiska stödformerna har varit att öka antalet sysselsättningstillfällen och få till stånd en mera differentierad arbetsmarknad i de delar av landet, främst skogslänen, där arbetslösheten och undersysselsättningen är mest framträdande. Erfarenheter har visat att undersysselsättningen i skogslänen är särskilt stor bland kvinnorna. Det är därför av stor betydelse att det regionalpolitiska stödet utformas och tillämpas på ett sådant sätt att det effektivt bidrar till att förbättra kvinnornas situation på arbetsmarknaden.

Redan nu gäller som huvudregel för samtliga stödformer att företag som får stöd skall kunna redovisa ökad sysselsättning. Det är enligt min mening naturligt att precisera detta krav på sådant sätt att män och kvinnor får lika rätt till de nya sysselsättningstillfällen som kommer till genom samhällets stöd. Jag förordar därför att en försöksverksamhet nu påbörjas enligt de av delegationen föreslagna principerna.

Som villkor för att få lokaliseringstöd och utbildningstöd bör alltså gälla att minst 40 % av det antal arbetsplatser som tillkommer i ett företag som får sådant stöd skall förbehållas vardera könet. Den ordning som AMS förordar i sitt remissyttrande och som innebär en skyldighet för företagen att i samband med ansökan om stöd redovisa rekryteringsplaner i avseende på yrkesfördelning och möjligheterna att sysselsätta både män och kvinnor kan väl inordnas i det av mig förordade systemet. Planerna bör utarbetas med utgångspunkt i de villkor jag nyss har förordat och i nära samverkan mellan företag, länsarbetsnämnder och fackliga organisationer. Sedan beslut om regionalpolitiskt stöd har fattats bör det ankomma på länsarbetsnämnd att medverka till och kontrollera att den upprättade rekryteringsplanen uppfylls, vilket innebär bl. a. att villkoret i fråga om fördelningen mellan män och kvinnor i huvudsak skall iakttas kontinuerligt under rekryteringstiden.

Den nya ordningen bör få karaktär av försöksverksamhet och gälla under en tvåårsperiod. Före utgången av försöksperioden bör erfarenheterna av verksamheten redovisas. Av verksamhetens försökskaraktär följer att bestämmelserna om personalsammansättningen i de företag som får stöd bör tillämpas med viss försiktighet i ett inledningsskede. Dispens från huvudregeln bör kunna ges av Kungl. Maj:t resp. AMS om förhållandena gör det nödvändigt. Detta är fallet särskilt när den nylokaliserade eller utvidgade verksamheten ersätter företag som har lagts

ner eller inskränkt driften. I sådana fall är det självklart att sysselsättning i första hand skall beredas dem som har blivit friställda. Det är möjligt att dispenserna kommer att bli många och omfattande men oavsett detta har jag sett det som angeläget att lägga fast en mera bunden riktpunkt för verksamheten.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att godkänna de ändringar av grunderna för regionalpolitiskt stöd som jag har förordat att tillämpas fr. o. m. den 1 juli 1974.

E 1. Regionalpolitiskt stöd: Bidragsverksamhet

1972/73 Utgift	118 244 190
1973/74 Anslag	189 094 000
1974/75 Förslag	188 419 000

Från anslaget bestrids utgifterna för det i programbudgeten för AMS upptagna programmet Regionalpolitiska stödåtgärder med undantag av delprogrammet Lokaliseringslån. Delprogrammet Lokaliseringsområdet belastas endast av förvaltningskostnader.

	1972/73 Utgift	1973/74 Anslag	1974/75 Beräknar	
			AMS	Departements- chefen
1. Lokaliseringsbidrag	42 617 000	90 000 000	90 000 000	90 000 000
2. Lokaliseringsutbildning	58 524 000	65 000 000	87 200 000	65 000 000
3. Sysselsättningsstöd	13 692 000	30 000 000	30 000 000	30 000 000
4. Infriande av statlig garanti för lån i lokaliseringssyfte till rörelsekapital	—	1 000	1 000	1 000
5. Förvaltningskostnader	3 411 000	4 093 000	3 699 000	3 418 000
Summa	118 244 000	189 094 000	210 900 000	188 419 000

För femårsperioden 1973/74—1977/78 har riksdagen fastställt en medelsram för regionalpolitiskt stöd (prop. 1973: 50, InU 1973: 7, rskr 1973: 248). Härvid beräknades 450 milj. kr. för lokaliseringsbidrag/avskrivningslån, 325 milj. kr. för lokaliseringsutbildning och 150 milj. kr. för sysselsättningsstöd. Outnyttjat utrymme av de ramar för beslut om regionalpolitiskt stöd som har fastställts för treårsperioden 1970/71—1972/73 får tas i anspråk.

Under budgetåret 1972/73 har beslut fattats om lokaliseringsbidrag/avskrivningslån med 80,5 milj. kr. Stödformen avskrivningslån har kommit till endast begränsad användning.

I utbildningsstöd har under budgetåret 1972/73 utbetalats 58,5 milj. kr. Under året beräknas 11 500 personer ha deltagit i lokaliseringsutbildning.

Följande tabell visar det beviljade sysselsättningsstödet för kalenderåren 1970—1972.

År	Bev. sysselsättningsstöd (milj. kr.)	Antal årsarbetskrafter
1970	7,5	1 508
1971	13,9	2 772
1972 ¹	8,7	1 754

¹ Beviljat t. o. m. den 30 juni 1973

Infriande av garantier för lån i lokaliseringssyfte till rörelsekapital har hittills inte förekommit.

Bestämmelser rörande den regionalpolitiska stödverksamheten återfinns i kungörelsen (1970: 180) om statligt regionalpolitiskt stöd (omtryckt 1973: 552).

AMS

Lokaliseringsbidrag. Styrelsen räknar med att antalet ansökningar om lokaliseringsstöd kommer att öka väsentligt. I avvaktan på erfarenheter av hur de nya bestämmelserna påverkar medelsramarna föreslår dock styrelsen en oförändrad medelstilldelning av 90 001 000 kr. för delprogrammet Lokaliseringsbidrag, varav för infriande av statlig garanti för lån i lokaliseringssyfte till rörelsekapital liksom tidigare ett formellt belopp om 1 000 kr.

Lokaliseringsutbildning. Styrelsen beräknar att ca 13 000 personer under budgetåret 1974/75 kommer att genomgå lokaliseringsutbildning. Med oförändrat bidragssystem uppgår medelsbehovet härför till 75,6 milj. kr. Styrelsen bedömer det vara av stor vikt, att utbildningsstödet hålls på en nivå som ger företagen skälig täckning för utbildningskostnaderna. Med hänvisning till att några förändringar av bidragsbeloppets storlek inte har skett sedan år 1970 föreslår styrelsen, att schablonstödet höjs från 5 till 6 kr. per timme samt att styrelsen får besluta om ersättning med upp till 12 kr. per timme vid utbildning med individuellt anpassat stöd. Om schablonstödet höjs, medför det enligt styrelsen en merutgift även för det individuellt anpassade stödet, eftersom schablonstödet belopp är normgivande. De föreslagna ändrade reglerna för utbildningsstöd medför enligt styrelsen ett ökat medelsbehov med 11,6 milj. kr.

Sysselsättningsstöd. Systemet med sysselsättningsstöd är numera fullt utbyggt. För budgetåret 1974/75 beräknar styrelsen medelsbehovet till oförändrat 30 milj. kr.

Till täckande av arbetsmarknadsverkets förvaltningskostnader för programmet Regionalpolitiska stödåtgärder beräknas 3 699 000 kr.

Departementschefen

Som jag tidigare har berört har för perioden 1973/74—1977/78 en ram på 450 milj. kr. beräknats för beslut om lokaliseringsbidrag/avskrivningslån inklusive ersättning för flyttningskostnader för maskiner m. m. Motsvarande beslutsramar har beräknats till 325 milj. kr. för utbildningsstöd och 150 milj. kr. för sysselsättningsstöd. Därutöver har Kungl. Maj:t bemyndigats att ta i anspråk det belopp som vid periodens ingång kvarstod utnyttjat av bidragsramen för treårsperioden 1970/71—1972/73.

Svårigheterna är av naturliga skäl stora att med någon större säkerhet förutsäga hur anspråken på lokaliseringsstöd skall utveckla sig under en så kort tidsperiod som ett budgetår. Anspråken hänger delvis samman med den allmänna investeringsviljan inom industrin, vilken i hög grad varierar med konjunkturerna. Det är mot denna bakgrund av stort värde att totalramar har fastställts för fem år och att Kungl. Maj:t inom de angivna totalramarna kan bevilja stöd för betydelsefulla investeringar oberoende av de anslag som anvisas för vart och ett av budgetåren. Investeringsviljan inom stödområdet har hittills under innevarande budgetår varit större än tidigare år. Genomförandet av projekten har i många fall ansetts vara av stor betydelse för utvecklingen av näringslivet och sysselsättningen. Sålunda har lokaliseringsstöd beviljats med betydande belopp vid vissa betydelsefulla nyetableringar och utbyggnader av företag i bl. a. Luleå-området och Ådalen.

Den starka efterfrågan på lokaliseringsstöd som har rått under första delen av innevarande budgetår torde kunna betraktas som en engångsföreteelse och bör inte vara bestämmande för anslagsberäkningen för kommande budgetår. De medel som anvisas under anslaget utnyttjas för utbetalning av beviljade bidrag. Eftersom utbetalningarna sker i takt med att investeringarna genomförs uppstår naturligt en eftersläpning jämfört med beviljat stöd. Mot denna bakgrund anser jag det tillräckligt att för delprogrammet *Lokaliseringsbidrag* för nästa budgetår ta upp ett oförändrat belopp av 90 001 000 kr. Av beloppet beräknas liksom innevarande år ett formellt belopp av 1 000 kr. för infriande av statlig garanti för lån i lokaliseringssyfte till rörelsekapital. Hittills har inga sådana garantier behövt infrias.

Stiftelsen Industricentra påbörjade sin verksamhet under innevarande budgetår. De av riksdagen beslutade industricenteranläggningarna i Lycksele och Strömsund är under uppförande. Anläggningen i Lycksele beräknas kunna tas i bruk med början i februari detta år och anläggningen i Strömsund några månader senare. Stiftelsens förvaltning har

enligt riksdagens beslut lokaliserats till Skellefteå. Förvaltningskostnaderna täcks delvis genom bidrag från förevarande anslag.

I fråga om *utbildningsstöd* föreslår AMS att schablonstödet höjs från 5 till 6 kr. för varje nyanställd och arbetstimme samt att maxigränsen för styrelsens beslutanderätt i fråga om individuellt anpassat utbildningsstöd höjs från 10 till 12 kr. Eftersom riksdagen nyligen har tagit ställning till medlen i den fortsatta regionalpolitiska stödverksamheten vill jag inte nu förorda någon ändring av gällande regler. Enligt min mening kan syftet med utbildningsstödet uppnås utan någon höjning av beloppen. Jag vill erinra om att Kungl. Maj:t har möjlighet att bevilja individuellt anpassat utbildningsstöd med högre belopp än 10 kr. per arbetstimme.

Utbildningsstöd har visat sig vara av särskild betydelse för att realisera vissa stora lokaliseringprojekt. Jag tänker närmast på etableringen i Norrland av företag inom textilbranschen. Genom insatser av denna typ skapas förutom nya arbetstillfällen ökade valmöjligheter på arbetsmarknaden i områden med ensidigt näringsliv. Jag beräknar medelsbehovet vid oförändrat bidragssystem till 65 milj. kr. för delprogrammet Lokaliseringutbildning.

Ännu saknas erfarenheter av de nya reglerna för *sysselsättningsstöd* eftersom reglerna tillämpas första gången under våren 1974. I likhet med AMS beräknar jag medelsbehovet till oförändrat 30 milj. kr. för delprogrammet Sysselsättningsstöd.

Under återopande av det anförda och med hänvisning till sammanställningen i det föregående hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Regionalpolitiskt stöd: Bidragsverksamhet* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 188 419 000 kr.

E 2. Särskilda stödåtgärder i glesbygder

1972/73 Utgift	5 409 396	Reservation	4 105 756
1973/74 Anslag	25 000 000		
1974/75 Förslag	25 000 000		

Från anslaget betalas kostnader för försöksverksamhet i form av stöd till hemarbete i vissa glesbygder och för andra stödåtgärder m. m. som kan aktualiseras för att förbättra levnadsförhållandena för befolkningen i glesbygderna. Vidare lämnas bidrag till företagareföreningar för genomförande av speciella projekt i syfte att främja företagsamhet i glesbygder, bidrag till kommuner för vissa sysselsättningsinsatser samt utbyggnad av väg 363 jämte vissa andra vägar i Lycksele, Sorsele och Vin-

delns kommuner. Verksamheten handhas av industriverket, företagareföreningarna, vägverket och vissa kommuner. För budgetåret 1973/74 beräknas kostnaderna för hemarbete m. m. till 5 milj. kr., för stöd till företagareföreningar till 1 milj. kr., för kommunala sysselsättningsinsatser till 9 milj. kr. och för åtgärder i Vindelälvsområdet till 10 milj. kr.

Statens industriverk

I en redogörelse för försöksverksamheten framhåller industriverket att stödet till hemarbete under budgetåret 1972/73 har gett ca 2 100 personer arbete på hel- eller deltid. Arbetsinsatsen motsvarar enligt företagareföreningarnas beräkningar heltidsarbete för 1 200 personer. Jämfört med föregående budgetår innebär det en ökning med ca 150 heltidsarbeten.

Företagareföreningarna har under budgetåret 1972/73 beviljat bidrag till företag som bereder sysselsättning genom hemarbete i glesbygder med ca 3,4 milj. kr. Föreningarnas kostnader för att administrera verksamheten har uppgått till drygt 1,1 milj. kr. Totalkostnaden per heltidsysselsatt uppgick liksom under det föregående budgetåret till ca 3 800 kr.

Liksom tidigare har objekt av hemslojds- och hantverkskaraktär givit ett väsentligt tillskott av arbetstillfällen. Även industriföretag har engagerats i verksamheten.

Industriverket framhåller att verksamheten fortlöpande ökat i omfattning. Den förbättrade konjunkturen antas göra företag i olika delar av landet mera benägna att lägga ut tillverknings- och andra uppdrag som hemarbete. Verket beräknar kostnaderna för budgetåret 1974/75 till 6 milj. kr.

Kostnaderna för stödet till företagareföreningar för genomförande av speciella projekt i syfte att främja företagsamheten i glesbygder beräknar industriverket till oförändrat 1 milj. kr.

Från anslaget bekostas även utgifter för åtgärder i Vindelälvsområdet samt för kommunala sysselsättningsinsatser. Då dessa verksamheter handhas av vägverket och vissa kommuner har industriverket inte behandlat dem i sin anslagsframställning.

Departementschefen

Anslaget till Särskilda stödåtgärder i glesbygder disponeras för hemarbete, punktinsatser av företagareföreningarna, kommunala sysselsättningsinsatser och vissa vägbyggen i Vindelälvsområdet.

Glesbygdssöd till hemarbete administreras av företagareföreningarna. Arbetena utgörs huvudsakligen av hemslojd och legoarbeten för industriföretag. Stödet avser att täcka kostnader som föranleds av att verksamheten bedrivs som hemarbete. Glesbygdssödet till hemarbete har resulterat i arbete för ett par tusen personer på hel- eller deltid. För

befolkningen i de bygder det här gäller är detta av väsentlig betydelse. Verksamheten bör därför fortsätta.

Det är angeläget att den fortsatta utbyggnaden av stödet till hemarbete sker på sådant sätt att olika former av statligt regionalpolitiskt stöd inte kan utgå till en och samma verksamhet. Gränsdragningen kan i det enskilda fallet vara svår när verksamheten t. ex. utvecklas från hemarbete till industri. Under uppbyggnadsskedet kan glesbygdssöd utgå. Senare inträder rätt till sysselsättningsstöd enligt kungörelsen (1970: 180) om statligt regionalpolitiskt stöd. Det förhållandet att företaget tidigare har fått glesbygdssöd bör inte hindra att sysselsättningsstöd utgår när förutsättningarna för sådant stöd är uppfyllda. Den allmänna principen bör emellertid vara att glesbygdssöd inte skall kunna utgå samtidigt med regionalpolitiskt stöd. Avsteg från denna princip kan dock i en del fall behöva göras främst därför att vissa former av glesbygdssöd utbetalas kontinuerligt under året medan sysselsättningsstöd för samma år utbetalas i efterskott. Det bör i sådana fall kunna accepteras att stöd utgår i båda formerna för samma period. Glesbygdssöd skall dock upphöra att utgå senast från den dag sysselsättningsstöd beviljats. Glesbygdssöd bör inte beviljas verksamhet till vilken lokaliseringsstöd och/eller sysselsättningsstöd kan utgå. Jag föreslår att liksom innevarande budgetår 5 milj. kr. beräknas för ändamålet.

Närmare erfarenheter saknas ännu av det särskilda stöd till företagsföreningarna i skogslänen som har införts fr. o. m. budgetåret 1973/74. Avsikten är att stödet skall täcka kostnaderna för genomförandet av speciella projekt som främjar företagsamhet i glesbygder. I avvaktan på ytterligare erfarenheter beräknar jag oförändrat belopp, 1 milj. kr., för detta ändamål.

De kommunala sysselsättningsinsatserna, som bedrivs med bidrag från detta anslag, har rönt stor uppskattning. I början av år 1973 var sådana arbeten i gång i sex kommuner. Uppmot 1 000 personer var tidvis sysselsatta. Ytterligare fem kommuner har beviljats medel för att inventera objekt som är lämpliga för kommunala sysselsättningsinsatser. När denna inventering har genomförts är det förutsatt att arbeten som har kommit fram vid inventeringen skall påbörjas. Vid slutet av innevarande budgetår kan man alltså räkna med att kommunala sysselsättningsinsatser bedrivs med glesbygdsmedel i elva kommuner. Önskemål om att få bidrag till kommunala sysselsättningsinsatser har framförts från ytterligare ett antal kommuner.

Vid en konferens som kommunförbundet och inrikesdepartementet anordnade i Åsle hösten 1973 med berörda kommuner och länsmyndigheter diskuterades ingående de lokala sysselsättningsinsatserna. De erfarenheter som därvid redovisades gav vid handen att en rad olika typer av projekt har blivit utförda och att nya arbetstillfällen har tillförts glesbygderna. Jag vill för min del särskilt understryka att projekten

liksom hittills skall vara arbetsintensiva och att länsarbetsnämnderna skall se till att äldre personer i ökad utsträckning får tillgång till arbetstillfällena.

Den hittillsvarande utbyggnaden av de kommunala sysselsättningsinsatserna har gått snabbt och de har ännu inte funnit sin slutliga form. Under de närmaste månaderna kommer bl. a. till följd av Åselekonferensen erfarenheter av väsentlig betydelse för verksamhetens framtida utformning att samlas in. I avvaktan på dessa erfarenheter föreslår jag ett oförändrat anslag av 9 milj. kr. för ändamålet.

För att bygga ut väg 363 samt vissa andra vägar i Lycksele, Sorsele och Vindelns kommuner har för innevarande budgetår anvisats 10 milj. kr. som en första etapp under en fyraårsperiod. Jag föreslår att även för budgetåret 1974/75 anvisas 10 milj. kr. för ändamålet. Det sammanlagda medelsbehovet under budgetåret 1974/75 kan således beräknas till $(5 + 1 + 9 + 10 =)$ 25 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Särskilda stödåtgärder i glesbygder* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 25 000 000 kr.

E 3. Bidrag till företagareföreningar m. fl.: Administrationskostnader

1972/73 Utgift	10 230 000	Reservation	337 727
1973/74 Anslag	11 400 000		
1974/75 Förslag	13 000 000		

Från anslaget utgår statsbidrag till täckande av administrationskostnader för företagareföreningarna, Företagareföreningarnas förbund och vissa centrala organisationer på hantverkets, småindustrins och turistnäringens område. Bestämmelser rörande företagareföreningarnas kreditstödjande verksamhet återfinns i kungörelsen (1960: 372) om statligt kreditstöd till hemslöjd, hantverk och småindustri (omtryckt 1973: 550).

Statens industriverk

Företagareföreningarna har för budgetåret 1974/75 anmält behov av statligt bidrag till sina administrationskostnader med 15 865 000 kr., varav 100 000 kr. avser särskilt stöd åt företagsamheten i Tornedalen genom Norrbottens företagareförening.

Vidare har Företagareföreningarnas förbund, Sveriges hantverks- och industriorganisation, Svensk industriförening och Svenska turisthotellens riksförbund hemställt om bidrag för organisationernas verksamhet under budgetåret 1974/75 med 300 000 kr., 70 000 kr., 20 000 kr. resp. 20 000 kr.

Enligt företagareföreningarnas stater för kalenderåret 1973 beräknas administrationskostnaderna till ca 24,5 milj. kr., varav löner inkl. sociala

kostnader ca 17,7 milj. kr. Intäkterna har för samma år beräknats till ca 24,1 milj. kr., varav statliga administrationsbidrag ca 12,4 milj. kr., landstingsmedel ca 7,4 milj. kr. och övriga intäkter ca 4,3 milj. kr. För kalenderåret 1974 har föreningarna beräknat administrationskostnaderna till ca 31 milj. kr., varav löner etc. 22,4 milj. kr. Intäkterna har beräknats till ca 30,5 milj. kr. Behov av statligt administrationsbidrag av 15,1 milj. kr. har härvid bedömts erforderligt. Bidrag av landstingsmedel har beräknats till 9,8 milj. kr. och övriga intäkter till 5,7 milj. kr.

Industriverket erinrar om att behovet hos föreningarna av resurser för bevakning, uppföljning m. m. av företag, som har erhållit statligt stöd, har ökat under senare år. De former för uppföljningsverksamheten som numera tillämpas innebär att tyngdpunkten av uppföljningsarbetet åvilar föreningarna. De statliga engagemangen, framför allt i form av lokaliseringsstöd, uppgick år 1972 till över 2 miljarder kr.

Verket ansvarar för samordning och planering av de statliga insatserna för företagservice. Företagareföreningarna skall därvid svara för den regionala samordningen av de lokalt bundna serviceinsatserna och för informationen till företagen om tillgänglig företagservice. Mot denna bakgrund räknar verket med att efterfrågan på föreningarnas tjänster kommer att öka väsentligt, varför deras resurser för allmän rådgivning och kreditförmedling behöver förstärkas.

Flera föreningar planerar att utöka sina kanslier till följd av att de aktiviserat sin verksamhet. Industriverket påpekar, att många av dessa är underdimensionerade i förhållande till de ökade arbetsuppgifterna.

Verket föreslår för budgetåret 1974/75 ett anslag om 16 milj. kr., varav 100 000 kr. till Norrbottens företagareförening som stöd åt företagsamheten i Tornedalen.

Yttrande

Företagareföreningarnas förbund erinrar om att samhällets åtgärder för att stödja och stimulera småindustrin efter hand vuxit i omfattning. För att informera om serviceutbudet och även främja ökad användning av service krävs en slagkraftig regional organisation. Förbundet anser att föreningarnas anmälda behov är för knappt tilltagna och hemställer att anslaget för budgetåret 1974/75 förs upp med 20 milj. kr.

Departementschefen

Genom sin förtrogenhet med företagsamheten ute i länen och sina erfarenheter av de skiftande problem som möter i första hand de mindre och medelstora företagen spelar företagareföreningarna en betydelsefull roll inom den allmänna näringspolitiken. Inom den del av näringspolitiken som regionalpolitiken utgör verkar föreningarna med rådgivning i lokaliseringsfrågor, beredning och uppföljning av lokaliseringsärenden samt administration av glesbygdstödet. Vidare fullgör för-

eningarna sina traditionella uppgifter som förmedlare av lån ur statens hantverks- och industrilånefond och som beredningsorgan i ärenden om statlig kreditgaranti. Föreningarna svarar också för ekonomisk och teknisk rådgivning åt de mindre och medelstora företagen. Genom att företagareföreningarna har fått karaktären av regionala basorgan för det nyinrättade industriverket har deras betydelse ytterligare förstärkts.

De ökade arbetsuppgifterna för företagareföreningarna under senare år har motsvarats av en kraftig höjning av det statliga administrationsbidraget. Anslaget har ökat från 5 milj. kr. under budgetåret 1968/69 till 11,4 milj. kr. under innevarande budgetår. Jag vill dessutom erinra om att föreningarna fr. o. m. innevarande budgetår anvisas medel också från reservationsanslaget Främjande av företagsservice under trettonde huvudtiteln.

Med hänsyn till föreningarnas ökade arbete med bevakning och uppföljning av företag som erhållit statligt stöd och mot bakgrund av företagareföreningarnas ökade betydelse som förmedlingslänk mellan olika statliga organ och de mindre och medelstora företagen anser jag det motiverat med en ytterligare förstärkning av föreningarnas resurser för administrativa ändamål. Föreningarna bör härigenom få möjlighet att utöka sin basorganisation i den utsträckning det är nödvändigt för att möta en ökad efterfrågan på deras tjänster.

Jag föreslår sålunda en höjning av det statliga bidraget till företagareföreningarnas administrationskostnader med 1,6 milj. kr. Av anslaget bör som hittills 100 000 kr. beräknas för bidrag till Norrbottens företagareförening för särskilt stöd åt företagsamheten i Tornedalen. Vidare bör medel få tas i anspråk för stöd till vissa organisationer på hantverkets, småindustrins och turistnäringens område.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till företagareföreningar m. fl.: Administrationskostnader* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 13 000 000 kr.

E 4. Täckande av förluster i anledning av statligt stöd till hantverks- och industriföretag m. fl.

1972/73 Utgift	11 613 220
1973/74 Anslag	20 000 000
1974/75 Förslag	15 000 000

Statens förbindelser till följd av utfärdade garantier för lån till hantverks- och industriföretag och för lån till turistnäringen infrias från förevarande anslag, då behov därav uppkommer. Förluster i företagareföreningarnas långivning från statens hantverks- och industrilånefond skall föreningarna i första hand täcka med medel ur egna förlusttäck-

ningsfonder. Kungl. Maj:t kan emellertid efter särskild prövning medge förening bidrag från detta anslag för att täcka förluster. Av anslaget för budgetåret 1973/74 utgör 5 milj. kr. engångsbelopp för sanering av företagareföreningarnas äldre lånefordringar.

Statens industriverk

Från garantigivningens tillkomst den 1 juli 1954 t. o. m. den 30 juni 1973 har bemyndiganden lämnats företagareföreningarna att teckna garanti för lån på tillhoppa ca 704 milj. kr. och riksbankens avdelningskontor att teckna garanti för lån till turisthotell på tillhoppa ca 21 milj. kr. Summan av statens slutgiltiga förluster och utestående fordringar på grund av infriade garantier uppgick den 30 juni 1973 till ca 80 milj. kr.

Under budgetåren 1968/69—1972/73 infriades garantier om ca 12,2, 2,9, 14,2, 14,1 resp. 10,1 milj. kr. Från anslaget har därjämte utbetalats ca 6,1 milj. kr. till täckande av förluster på lån som lämnats av företagareföreningarna, varav ca 3,5 milj. kr. under budgetåret 1972/73.

I förlusttäckningsavgifter jämlikt 19 § andra stycket kungörelsen (1960: 372) om statligt kreditstöd till hemslöjd, hantverk och småindustri har under budgetåret 1972/73 inlutit ca 1 milj. kr.

De senaste årens omfattning av infriade lånegarantier återspeglar enligt verket de allt svårare betingelserna för den mindre och medelstora industrin. Trots förbättrat kreditbedömningsunderlag och trots allt noggrannare uppföljning av engagemangen bedömer verket att statens förluster med anledning av garantiåtagandena kommer att även fortsättningsvis ligga tämligen högt. Företagareföreningarnas låneförluster har, av samma orsak som nyss har nämnts beträffande garantilånen, ökat markant under senare år. Höjningen av lånegränsen till 200 000 kr. har ökat förlustrisken.

För budgetåret 1974/75 föreslår verket ett anslag om 15 milj. kr.

Departementschefen

Jag biträder statens industriverks förslag att anslaget nästa budgetår förs upp med 15 milj. kr.

Verksamheten med uppföljning och bevakning av statens fordringar i företag som har fått statligt stöd samt resultaten av verksamheten har jag tidigare redovisat (s. 180).

För hantverks- och industrilån gäller att den ränta som företagareföreningarna betalar på sina lån från statens hantverks- och industrilånefond ligger en halv procentenhet under föreningarnas utlåningsränta. Skillnaden skall företagareföreningarna avsätta för förlusttäckningsändamål. För en del föreningar har de avsatta beloppen visat sig otillräckliga. För innevarande budgetår anvisades därför under förevarande anslag ett engångsbelopp av 5 milj. kr. för sanering av före-

tagareföreningarnas äldre lånefordringar. Statens industriverk har hos företagareföreningarna inhämtat uppgifter om resp. förenings behov av förlusttäckningsmedel och kommer inom kort att lämna förslag till förlusttäckning.

Kommerskollegium föreslog hösten 1972 att reglerna för företagareföreningarnas avsättning av medel till förlusttäckning skulle ändras så att större förlusttäckningsmedel tillfördes föreningarna. Erfarenheterna av den pågående genomgången av föreningarnas låneförluster bör få avgöra om någon ändring av reglerna kan bedömas vara erforderlig. Jag är därför inte beredd att nu förslå någon sådan ändring.

I förlusttäckningsavgifter på industrigarantilån har under budgetåret 1972/73 influtit ca 1 milj. kr.

Influtna räntor på lokaliseringsslån tillfaller i sin helhet statsverket. Räntan är densamma som för industrigarantilån, f. n. 7,5 %. Om en halv procentenhet av räntan — motsvarande förlusttäckningsavgiften på industrigarantilån — förutsätts skola i skälig omfattning täcka förluster på lokaliseringsslånen, kan statens inkomst för sådan förlusttäckning beräknas till ca 2,4 milj. kr. för budgetåret 1972/73.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Täckande av förluster i anledning av statligt stöd till hantverks- och industriföretag m. fl.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 15 000 000 kr.

KAPITALBUDGETEN *Elfte huvudtiteln*

IV. STATENS UTLÅNINGSFONDER

IV: 10. Statens hantverks- och industrilånefond

1972/73 Utgift	20 000 000	Behållning	34 500 000
1973/74 Anslag	20 000 000		
1974/75 Förslag	30 000 000		

¹ Härutöver har på tilläggsstat I anvisats 20 milj. kr.

Från anslaget överförs medel till statens hantverks- och industrilånefond för utlåning till företagareföreningarna, vilka i sin tur lämnar hantverks- och industrilån till hemslöjds-, hantverks- och småindustri-företag. Långivningen regleras genom kungörelsen (1960: 372) om statligt kreditstöd till hemslöjd, hantverk och småindustri (omtryckt 1973: 550), vilken även innehåller bestämmelser om statlig garanti för lån till hantverks- och industriföretag. Särskilda bestämmelser om statlig garanti för lån till turisthotell finns i brev den 30 juni 1965.

För innevarande budgetår har till fonden anvisats 40 milj. kr., varav på tilläggsstat I 20 milj. kr. Råmen för statsgaranti till hantverks- och industriföretag m. m. har fastställts till 100 milj. kr. Ramen inrymmer även nyssnämnda garantier för lån till turisthotell och får vidare tas i anspråk för vissa lån till omställningsfrämjande investeringar inom textil- och konfektionsindustrierna.

Statens industriverk

Företagareföreningarna har beräknat sitt behov av nya lånemedel för budgetåret 1974/75 till 70 milj. kr.

Kapitalbehållningen i fonden uppgick enligt verket per den 30 juni 1973 till drygt 325 milj. kr.

Föreningarnas utlåning av statsmedel uppgick åren 1968—1972 till 57,5, 84,6, 77,5, 75,3 resp. 91,9 milj. kr. Enligt vad industriverket erfarit, har en kraftig efterfrågeökning förmärkts under år 1973. Mot bakgrund härav och då industriverkets insatser i fråga om företagsservice väntas skapa ytterligare efterfrågan på krediter föreslår verket för budgetåret 1974/75 att fonden förstärks med 70 milj. kr.

Vad angår det statliga kreditstödet i form av lånegarantier till hemslöjd, hantverk och småindustri samt till turisthotell anmäler verket att summan av de garantier som beviljats under vart och ett av budgetåren 1968/69—1972/73 utgjorde 64,8, 39,5, 32,3, 67,4 resp. 62,3 milj. kr. För innevarande budgetår har fastställts en lånegarantiram på 100 milj. kr. Verket bedömer denna ram vara väl anpassad till behovet.

Yttrande

Företagareföreningarnas förbund framhåller vikten av att företagareföreningarnas insatser på det speciella kreditområde där de verkar kan utökas och anser att en ändring bör övervägas av beloppsgränsen för lånen till företagen från nuvarande 200 000 kr. till 300 000 kr.

Departementschefen

Inledningsvis vill jag erinra om att statens hantverks- och industri-lånefond under hösten 1973 förstärktes genom att 20 milj. kr. anvisades på tilläggsstat I till riksstaten för innevarande budgetår. Härigenom kan sammanlagt ca 42 milj. kr. i nya lånemedel ställas till företagareföreningarnas förfogande under budgetåret 1973/74. Förstärkningen av fonden har skett för att tillgodose ökad efterfrågan på kreditstöd från den mindre och medelstora industrin.

Företagareföreningarna har i samband med att deras organisation successivt förstärkts fått allt större betydelse som förmedlare av statligt kreditstöd till de mindre och medelstora företagen. I detta sammanhang vill jag erinra om riksdagens beslut att tilldela företagareföreningarna vidgade uppgifter i fråga om företagsservice. Föreningarnas ökade aktivitet på detta område beräknas medföra ytterligare anspråk på krediter genom företagareföreningarna.

Företagareföreningarnas totala nyutlåningskapacitet under innevarande budgetår kan med hänsyn till inflytande amorteringar och fondens behållning vid budgetårets ingång beräknas till ca 110 milj. kr., vilket innebär en väsentlig ökning jämfört med tidigare år. För att bibehålla en hög nyutlåningskapacitet även under nästa budgetår bedömer jag det vara erforderligt att förstärka fonden med 30 milj. kr.

Företagareföreningarnas förbund har i sitt yttrande över industriverkets anslagsframställning föreslagit en höjning av beloppsgränsen för lån från företagareförening till en och samma sökande från 200 000 kr. till 300 000 kr. Motioner om en ändring av lånegränsen avslogs av 1973 års vårriksdag (NU 1973: 55, rskr 1973: 226) under hänvisning till att gränsen höjdes så sent som år 1971 från 150 000 kr. till 200 000 kr. Även enligt min mening bör ytterligare erfarenheter av nuvarande lånegräns avvaktas innan ytterligare höjning övervägs. Om särskilda förhållanden föreligger kan företagareförening redan nu efter medgivande av statens industriverk bevilja lån med högre belopp.

Ramen för statsgaranti för lån till hantverks- och industriföretag m. m. har för innevarande budgetår fastställts till 100 milj. kr., vilket innebär en ökning med 20 milj. kr. jämfört med budgetåret 1972/73. Statens industriverk har föreslagit att ramen för budgetåret 1974/75 fastställs till oförändrat belopp. Jag delar industriverkets uppfattning att en lånegarantiram på 100 milj. kr. är väl anpassad till behovet.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t förslår riksdagen att

1. medge att statsgaranti för lån till hantverks- och industriföretag m. m. under budgetåret 1974/75 beviljas intill ett belopp av 100 000 000 kr.,
2. till *Statens hantverks- och industrilånefond* för budgetåret 1974/75 anvisa ett investeringsanslag av 30 000 000 kr.

V. FONDEN FÖR LÅNEUNDERSTÖD**V: 9. Regionalpolitiskt stöd: Lokaliseringslån**

1972/73 Utgift	221 434 385	Behållning	200 801 074
1973/74 Anslag	250 000 000		
1974/75 Förslag	265 000 000		

Från anslaget bestrids utgifterna för det i programbudgeten för AMS under programmet Regionalpolitiska stödåtgärder upptagna delprogrammet Lokaliseringslån. Lokaliseringslån utlämnas enligt kungörelsen (1970: 180) om statligt regionalpolitiskt stöd (omtryckt 1973: 552).

Under budgetåret 1972/73 har beslut fattats om lokaliseringsslån med 261 milj. kr. Den för femårsperioden 1972/73—1977/78 fastställda ramen för beslut uppgår till 1 550 milj. kr. Dessutom får utnyttjat utrymme av den beslutsram som fastställdes för treårsperioden 1970/71—1972/73 tas i anspråk.

Ramen för statlig garanti för lån i lokaliseringssyfte till rörelsekapital har för innevarande budgetår fastställts till 25 milj. kr. Under 1972/73 beviljades garantier till ett belopp av 8,3 milj. kr.

AMS

Styrelsen räknar med att utvidgningen av begreppet stödberättigad verksamhet och ett ökat antal ansökningar kommer att medföra större anspråk på stöd i form av lokaliseringsslån. För budgetåret 1974/75 föreslår styrelsen en medelstildelning av 300 milj. kr. för delprogrammet Lokaliseringsslån.

Departementschefen

Som jag tidigare har anfört har för perioden 1973/74—1977/78 beräknats en ram för beslut om lokaliseringsslån på 1 550 milj. kr. Härtill kommer det belopp som vid periodens ingång kvarstod utnyttjat av ramen för den avslutade treårsperioden. Under anslaget Lokaliseringsslån har för innevarande budgetår anvisats 250 milj. kr.

Som jag har anfört vid anmälan av anslaget Regionalpolitiskt stöd: Bidragsverksamhet (p. E 1) har efterfrågan på lokaliseringsslån varit särskilt hög under innevarande budgetår. Bland de företag som fått lokaliseringsslån med betydande belopp märks Obbola Linerboard AB, Norrbottens Järnverk AB, Avesta Jernverks AB och Movomec AB.

Behållningen på anslaget vid utgången av budgetåret 1972/73 var ca 200 milj. kr. Med hänsyn till behållningens storlek och förutsebara utbetalningar från anslaget under innevarande och nästa budgetår anser jag att anslaget för nästa budgetår bör tas upp med 265 milj. kr.

Jag föreslår vidare att ramen för statlig garanti för lån i lokaliseringssyfte till rörelsekapital fastställs till oförändrat 25 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. medge att statsgaranti för lån i lokaliseringssyfte till rörelsekapital beviljas intill ett belopp av 25 000 000 kr. under budgetåret 1974/75,
2. till *Regionalpolitiskt stöd: Lokaliseringslån* för budgetåret 1974/75 anvisa ett investeringsanslag av 265 000 000 kr.

Vad föredragandena sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Margit Edström

Register

Sid.		Kr.
1	Översikt	
	DRIFTBUDGETEN	
	A Arbetsmarknadsdepartementet m. m.	
15	1. Arbetsmarknadsdepartementet	9 925 000
16	2. Kommittéer m. m.	8 615 000
17	3. Extra utgifter	200 000
17	4. Internationellt samarbete	3 630 000
		22 370 000
	B Arbetsmarknad m. m.	
18	Arbetskraftsutbud och sysselsättning åren 1965--1977	
23	Arbetsmarknaden under år 1973 m. m.	
35	Den arbetsmarknadspolitiska verksamheten under budgetåret 1974/75	
65	Programindelning	
68	Arbetsmarknadsverkets förvaltningskostnader	
77	1. Arbetsmarknadsservice	1 467 794 000
95	2. Sysselsättningskapande åtgärder	739 431 000
106	3. Stöd till lagerupbyggnad	1 000
106	4. Kontant stöd vid arbetslöshet	975 000 000
111	5. Totalförsvarsverksamhet	23 606 000
114	6. Arbetsmarknadsverket: Anskaffning av utrustning	1 000 000
117	7. Arbetsmarknadsverket: Förvaltning av utrustning	1 000
120	8. Arbetsdomstolen	752 000
121	9. Statens förlikningsmanexpedition	648 000
122	10. Statens nämnd för arbetstagares uppfinningar	30 000
		3 208 263 000
	C Arbetsmiljö m. m.	
123	Allmänna synpunkter	
127	1. Arbetarskyddsstyrelsen	33 585 000
131	2. Yrkesinspektionen	33 520 000
133	3. Statens arbetslinnik	2 425 000
134	4. Särskilda åtgärder för arbetsanpassning	676 000 000
		745 530 000
	D Invandring m. m.	
151	Allmänna synpunkter	
159	1. Statens invandrarverk	16 455 000
162	2. Åtgärder för flyktingar	18 210 000
164	3. Anpassningsåtgärder för invandrare	4 195 000
176	4. Översättningsservice	185 000
		39 045 000
	E Regional utveckling	
177	Allmänna synpunkter	
182	1. Regionalpolitiskt stöd: Bidragsverksamhet	188 419 000
185	2. Särskilda stödåtgärder i glesbygder	25 000 000
188	3. Bidrag till företagareföreningar m. fl.: Administrationskostnader	13 000 000
190	4. Täckande av förluster i anledning av statligt stöd till hantverks- och industriföretag m. fl.	15 000 000
		241 419 000
	Summa för driftbudgeten	4 256 627 000

KAPITALBUDGETEN

IV. Statens utlåningsfonder

193 Statens hantverks- och industrilånefond 30 000 000

V. Fonden för låneunderstöd

196 Regionalpolitiskt stöd: Lokaliseringslån 265 000 000

Summa för kapitalbudgeten **295 000 000**

Totalt för arbetsmarknadsdepartementet **4 551 627 000**

Bostadsdepartementet

ÖVERSIKT

Bostadsdepartementet inrättades den 1 januari 1974 och består i huvudsak av delar ur de tidigare inrikes- och civildepartementen. Departementet har även tagit över vissa frågor angående bostadsstöd från socialdepartementet.

Bostadspolitiken har under lång tid haft sin tyngdpunkt i åtgärder för att häva bostadsbristen. Med tilltagande mättnad på bostadsmarknaden kommer andra problem mer i förgrunden. Hit hör bostadsproduktionens kvalitativa aspekter, förnyelsen av bostadsbeståndet och nyproduktionens fördelning på olika bostadsformer. I detta brytningskede har en omprövning av bostadspolitikens inriktning tagit sin början i flera samtidigt arbetande utredningar. Det har mot denna bakgrund framstått som angeläget att till ett departement samla arbetsuppgifter av grundläggande betydelse för utvecklingen av den framtida bostadsförsörjningen.

Till bostadsdepartementet hör — förutom ärenden angående bostäder — fysisk riksplanering och bebyggelseplanering samt byggnads-, lantmäteri- och kartfrågor. Departementet organiserades vid nybildningen på tre sakenheter, en för fysisk riksplanering, en för plan- och byggnadsärenden samt en för bostadsbyggande m. m. Till den förstnämnda enheten fördes bl. a. ärenden angående tillstånd till industri-lokalisering enligt 136 a § byggnadslagen (1974: 385). Lantmäteri- och kartärenden fördes till planerings- och budgetsekretariatet.

Bostäder

Utvecklingen på bostadsmarknaden under år 1973 karakteriserades i hög grad av minskad efterfrågan på bostäder i nyproducerade flerfamiljshuslägenheter på många håll i landet. Ett överskott på sådana bostäder har uppkommit. Som följd härav har påbörjandet av lägenheter i flerfamiljshus minskat kraftigt. Samtidigt har småhusbyggandet ökat så att dess andel av det totala byggandet nu uppgår till ca 55 % mot ca 30 % för några år sedan.

Denna utveckling är positiv i vissa avseenden. Bl. a. ger den ökad

valfrihet för många bostadssökande och större utrymme, inom en given total resursram, för en angelägen ökning av moderniseringsverksamhet samt förbättring av bostadsmiljön enligt de riktlinjer som fastställdes av 1973 års riksdag.

Utvecklingen inrymmer emellertid också åtskilliga problem. Antalet outhyrda lägenheter ökade under förra året. Enligt vissa beräkningar fanns det den 1 september 1973 drygt 21 000 outhyrda lägenheter i statsbelånade hus. Hyresförlusterna för de tomma lägenheterna medför betydande svårigheter för många bostadsföretag och kommuner. De nuvarande möjligheterna till lån för att täcka hyresförluster under åren 1971—1973 och eftergift av sådana lån föreslås därför bli utsträckta till att gälla även förluster under år 1974.

De frågor som är aktuella inom bostadspolitiken rör i första hand bostadsbyggandets omfattning och inriktning under de närmaste åren, utformningen av bostadslånesystemet samt beskattningen av bostäder med olika förvaltningsformer. En översyn av dessa frågor pågår inom tre utredningar, nämligen boendeutredningen, bostadsfinansieringsutredningen och bostadsskattekommittén. Utredningarna skall på regeringens uppdrag påskynda sitt arbete och lägga fram förslag i huvudfrågorna under mars 1974 i syfte att snabbt möjliggöra en samlad översyn av läge och reformbehov på det bostadspolitiska området. Även bygglagutredningen kommer att påskynda sitt arbete. En prövning av reformbehovet kommer att göras snarast möjligt efter det att utredningarnas förslag har remissbehandlats. Prövningen av dessa frågor kommer att omfatta även de förslag som har lämnats av byggkonkurrensutredningen i betänkandet (SOU 1972: 40) Konkurrens i bostadsbyggandet. Boendeutredningens förslag i betänkandet (SOU 1973: 50) Bostäder 1974—76 samt servicekommitténs betänkande (SOU 1973: 24) Boendeservice 7 bereds f. n. i bostadsdepartementet.

Den av förra årets riksdag fastställda bostadsbyggnadsplanen för år 1973 innefattade ett statligt belånat bostadsbyggande om ca 80 000 lägenheter. Byggandet utan statliga lån angavs till 8 000 lägenheter. Planen gav alltså förutsättningar för påbörjande av sammanlagt ca 88 000 lägenheter. Vidare tillkom en projektreserv om 10 000 lägenheter. Byggnadstillstånd fick utan begränsningar meddelas för småhus utan statliga lån, vilka påbörjades under tiden september—december förra året.

En inte oväsentlig del av ramen för beslut om bostadslån blev outnyttjad under år 1973. Antalet lägenheter för vilka lånebeslut meddelades beräknas till ca 68 000. Beslut om byggnadstillstånd för företag utan statliga lån beräknas ha meddelats för projekt med totalt ca 14 000 lägenheter. Antalet lägenheter för vilka lånebeslut eller byggnadstillstånd meddelades under år 1973 kan alltså uppskattas till ca 82 000. Det faktiska påbörjandet, som det redovisas statistiskt, kan antas ha fått

ungefär samma omfattning. Jämfört med år 1970, då 106 700 lägenheter påbörjades, har alltså bostadsbyggandet minskat kraftigt. Inte bara bostadsbyggandets omfattning utan även dess inriktning har förändrats avsevärt under de senaste åren. Som inledningsvis anförts har småhusens andel av påbörjandet ökat markant.

En annan förändring under senare år är utvecklingen av lägenhetsstorlekarna i nybyggda statligt belånade flerfamiljshus resp. småhus. Den genomsnittliga lägenhetsytan har successivt minskat i flerfamiljshusen men ökat i småhusen. Totalt sett för alla lägenhetstyper uppgår den genomsnittliga skillnaden i yta till ca 50 m². Skillnaden hänför sig till både större rumsantal och större yta vid givet rumsantal.

Den minskade nyproduktionen friställer resurser som kan användas för att öka ombyggnads- och förbättringsverksamheten inom det äldre bostadsbeståndet och för att förbättra miljö och service i bostadsområdena. Vissa åtgärder i syfte att stimulera moderniseringsverksamheten genomfördes under hösten 1972 och våren 1973 på grundval av bl. a. saneringsutredningens förslag. Åtgärderna innebar att det statliga stödet till modernisering utvidgades och förbättrades och att kommunerna fick ökade möjligheter att leda och planera verksamheten samt att genomdriva önskvärd sanering.

Ytterligare åtgärder till förbättring av äldre bostäder föreslås nu på grundval av saneringsutredningens betänkande (SOU 1973: 27) Sanering III om upprustning av kulturhistoriskt värdefull bostadsbebyggelse. Förslagen innebär att i första hand kommunerna skall göra urvalet av den kulturhistoriskt värdefulla bebyggelse som bör bevaras och göra upp planer för verksamheten. Det statliga stödet till sådan ombyggnadsverksamhet föreslås bli förstärkt. Nuvarande möjligheter att höja låneunderlaget för kulturhistoriskt värdefulla bostadsbyggnader vidgas så att lån skall kunna ges även för byggnad som har betydelse för miljöbilden. En särskild låneform (tillägslån) med ränte- och amorteringsfrihet under viss tid föreslås för upprustning av bebyggelse vars bevarande är en riksangelägenhet, om kostnaderna för upprustningen överstiger det förhöjda låneunderlaget.

Delegationen för bostadsfinansiering träffade även år 1973 överenskommelse med kreditinstitutet om byggnadskrediter till det statligt belånade bostadsbyggandet. Under året har endast mindre störningar inträffat i fråga om kreditförsörjningen under byggnadstiden, främst beträffande styckebyggda småhus.

Beträffande den långfristiga kreditgivningen fortsatte kön av låntagare att öka under första delen av år 1973. I juni träffade delegationen och Svenska bankföreningen en överenskommelse som innebär att affärsbankerna åtog sig att under år 1973 bidra med totalt 2,5 miljarder kr. till finansiering av färdiga fastigheter. Av detta belopp avsåg 1,5 miljarder kr. en ökning av affärsbankernas nettoinnehav av bostads-

obligationer. Delegationen har under hand överlagt också med övriga berörda kreditinstitut för att säkra deras engagemang i den långsiktiga bostadsfinansieringen.

Kostnaderna inom bostadsbyggandet har fortsatt att öka under år 1973. Låneunderlags- och pantvärdenivån höjdes från 1 juli med drygt 4 % för att täcka kostnadsstegringarna. På grundval av ett förslag från den s. k. låneunderlagsgruppen har metoderna för justering av låneunderlags- och pantvärdenivån ändrats i syfte att bättre anpassa denna nivå till kostnadsförändringar under byggnadstiden.

Kostnadsökningarna skulle enligt grunderna för paritetslånesystemet ha föranlett höjning av paritetstalen för år 1974 och därmed följande behov av hyreshöjningar. Med hänsyn till bl. a. pågående översyn av lånesystemet har emellertid oförändrade paritetstal fastställts för år 1974.

Hyrorna i nyproduktionen har ökat under år 1973 till följd av utvecklingen av byggnadskostnaderna och de höjda kostnaderna för drift och underhåll av fastigheterna. Även hyrorna i det äldre bostadsbeståndet har stigit. Hyresstegringarna reduceras dock väsentligt för stora hushållsgrupper genom de reformer i fråga om bostadstilläggen som genomfördes från den 1 januari i år och som innebar bl. a. en höjning av de övre hyresgränserna för det statskommunala bostadstillägget.

Enligt beslut av 1973 års riksdag har bostadsbyggnadsplanen fått en annan konstruktion än tidigare. Planen har således numera ett treårigt perspektiv i stället för ett femårigt. Fördelningen av bostadsbyggandet för de tre åren skall avse alla kommuner. Fr. o. m. år 1974 skall vidare programmet för byggande med statligt stöd avse både bostäder och bostadskomplement, dvs. sådana lokaler som omfattas av låneunderlag och pantvärde. Den gemensamma ramen skall uttryckas i kvadratmeter våningsyta med angivande av det antal bostadslägenheter som uppskattas kunna byggas inom denna ram.

Den av förra årets riksdag antagna bostadsbyggnadsplanen för år 1974 omfattar en ram för beviljande av bostadslån om 8 375 000 m² våningsyta, motsvarande ett beräknat antal lägenheter av 80 000 jämte lokaler som omfattas av låneunderlag och pantvärde för bostadslån. Antalet lägenheter som ryms inom ramen kan med hänsyn till den ökande andelen småhus numera beräknas till ca 75 000. Av låneramen får högst 20 000 m² våningsyta tas i anspråk för nybyggnad av lokaler i äldre bostadsområden. Planen omfattar vidare ett byggande utan statliga lån, beräknat till 8 000 lägenheter. De båda ramarna för bostadsbyggandet ger således utrymme för beslut om bostadslån och byggnadstillstånd för företag med ca 83 000 lägenheter. För ramarna gemensamt tillkommer en projektreserv om 10 000 lägenheter jämte lokaler som byggs med stöd av statligt lån.

Föreliggande uppgifter om planerad igångsättning under år 1974

tyder på en ytterligare minskning av bostadsbyggandet. Med hänsyn till att ramarna till större delen redan har fördelats på kommuner föreslås dock ingen ändring i den fastställda planen för år 1974.

För åren 1975 och 1976 förordas, i avvaktan på prövningen av de bostadspolitiska reformbehoven, preliminärt en bostadsbyggnadsplan av samma omfattning som för år 1974 med undantag för att planen för år 1976 inte bör inrymma någon projektreserv.

Outnyttjade delar av ramarna för nybyggnad för år 1974 föreslås — liksom skedde i fråga om ramarna för år 1973 — få tas i anspråk för ombyggnads- och förbättringsverksamhet om så behövs.

Delegationen för bostadsfinansiering har övervägt frågan om ekonomiska ramar för det statligt stödda bostadsbyggandet. Delegationen har framlagt sina överväganden i en promemoria (Ds In 1973: 14) som har remissbehandlats. Frågan bereds f. n. inom bostadsdepartementet.

Anslaget till Lånefonden för bostadsbyggandet tas för nästa budgetår upp med 3 155 milj. kr., en ökning med 475 milj. kr.

Anslaget till Bostadstillägg m. m. tas upp med 1 095 milj. kr., en ökning med 130 milj. kr.

Anslaget till Viss bostadsförbättringsverksamhet föreslås ökat med 45 milj. kr., delvis som en följd av en föreslagen ökning av maximibeloppet för räntefritt förbättringslån till pensionärer m. fl. från 12 000 till 15 000 kr.

I fråga om byggnadsforskningen behandlas ett av statens råd för byggnadsforskning framlagt förslag till långsiktigt program för forskningens inriktning. Byggnadsforskningen föreslås få ökade resurser genom en höjning av byggnadsforskningsavgiften.

Ramen för beviljande av bidrag och lån till anordnande av samlingslokaler föreslås vidgad från 20 till 25 milj. kr.

På grund av de särskilda ekonomiska problem som föreligger för studentbostadsföretagen föreslås att i särskilda fall möjligheter ges till fortsatt ränte- och amorteringsfrihet för vissa tilläggs lån till sådana företag.

Fysisk riksplanering

I enlighet med riksdagens beslut i december 1972 med anledning av propositionen (1972: 111) om regional utveckling och hushållning med mark och vatten fortsätter arbetet med den fysiska riksplaneringen. Arbetet har inriktats på dels att i regional och lokal planering fullfölja de genom riksdagens beslut fastlagda riktlinjerna, dels att vidareutveckla en fortlöpande fysisk riksplanering inom ramen för en mera integrerad samhällsplanering.

Arbetet med fullföljandet av de beslutade riktlinjerna indelas i ett programskede fram till den 1 juli 1974 och i ett därefter följande planeringsskede som i huvudsak skall vara avslutat den 1 juli 1976. Verk-

samheten har sin tyngdpunkt i den kommunala planeringen. På länsstyrelserna ankommer — utöver de uppgifter som faller på dem inom vissa sektorer, t. ex. naturvården — betydelsefulla samordningsuppgifter. Det åligger bl. a. planverket och naturvårdsverket att svara för de anvisningar som behövs.

Kungl. Maj:t uppdrog den 2 februari 1973 åt länsstyrelserna att föra överläggningar med kommunerna samt redovisa vissa program för kommunal planering och för åtgärder från länsstyrelsernas sida.

Statens planverk har i enlighet med beslut vid förra årets riksdag organiserats om, vilket innebär att frågorna om fysisk riksplanering inom verket handläggs av en särskild byrå, regionbyrån. Planverket lämnade i juni 1973 i skrivelse till kommunerna förslag till utformning av kommunala program i den fysiska riksplaneringen. Efter samråd med övriga berörda centrala verk utfärdade planverket i november 1973 tekniska anvisningar för länsstyrelsernas redovisning av resultatet av arbetet under programskedet. I samband med riksdagsbeslutet om den fysiska riksplaneringen infördes nya regler beträffande planmässig prövning av glesbebyggelse. Som ett led i sitt gencrella anvisningsarbete har planverket i en PM som i augusti 1973 sänts ut till kommunerna belyst frågan om formerna för lämplighetsprövning av all bebyggelse utanför detaljplan.

Statens naturvårdsverk har mot bakgrund av riksdagsbeslutet om hållning med mark och vatten och förarbetena för detta utarbetat förslag till råd och anvisningar för naturinventering och naturvårdsplanering. Detta förslag remissbehandlas f. n. Vidare har riksantikvarieämbetet i en PM till landsantikvarierna lämnat synpunkter angående redovisning av kulturminnesvårdens intressen i programskedet.

Efter remissbehandling kommer Kungl. Maj:t att ta ställning till resultatet av programarbetet i kommuner och län. Därefter skall en redovisning lämnas till 1975 års riksdag.

Det finns anledning att räkna med att det kommer att krävas planeringsinsatser inom ett betydande antal kommuner med otillräckliga resurser för ändamålet. Under anslaget C 2. Bidrag till översiktlig planering m. m. föreslås därför en ökning från 1 milj. kr till 3 milj. kr. för stöd till sådan kommunal planeringsverksamhet som hänger samman med den fysiska riksplaneringen.

Utredningen angående bl. a. miljöförhållanden i sådana industrier som aktualiseras genom den fysiska riksplaneringen (UMI) arbetar med sikte på att lämna ett första betänkande i år. Detta betänkande kommer främst att behandla problem som uppkommer under industrins planerings- och utbyggnadsskede. En särskild arbetsgrupp inom departementet med företrädare för närmast berörda verk arbetar med förslag till basprogram för undersökningar angående naturförhållandena vid orter av detta slag. En rapport från arbetsgruppen beräknas föreligga inom

kort. Utredningen rörande vattenkraftsutbyggnader i södra Norrland och norra Svealand avser att redovisa resultatet av sitt arbete i vår.

Som befonats redan i prop. 1972: 111 är det angeläget att besluten om hushållningen med våra naturresurser föregås av information till allmänheten och av en så bred samhällsdebatt som möjligt. I syfte att medverka till detta har Kungl. Maj:t anvisat medel till en informationsverksamhet. Denna kommer att omfatta de tre riksomfattande planeringsaktiviteter som under år 1974 föranleder viktiga ställningstaganden i kommunerna, nämligen den regionalpolitiska planeringen, den regionala trafikplaneringen och den fysiska riksplaneringen. Informationsverksamheten genomförs av berörda departement och verk i samarbete med nämnden för samhällsinformation och Svenska kommunförbundet. För den fysiska riksplaneringens del tar den sikte på insatser dels under programskedets senare del i kommunerna, dels under det planeringsskede som inleds under snare delen av år 1974.

För den långsiktiga utvecklingen av den fysiska riksplaneringen har vissa grundläggande utgångspunkter lagts fast genom 1972 års riksdagsbeslut. Arbetet med planeringen av en andra etapp i den fysiska riksplaneringen pågår. Nya inventeringar och utredningar planläggs med sikte på att resultaten skall kunna presenteras i sådan tid att de kan tas upp till debatt innan de inarbetas i en slutrapport. Ett underlagsmaterial för diskussion kring program och arbetsformer för den fysiska riksplaneringens andra etapp förbereds f. n. inom departementet.

Lantmäteri- och kartväsendet

I enlighet med beslut av 1973 års riksdag (prop. 1973: 1, bil. 14, CU 1973: 3, rskr 1973: 36) läggs lantmäteriet och rikets allmänna kartverk (RAK) den 1 juli 1974 samman i en gemensam organisation under ett centralorgan, statens lantmäteriverk. Det nya verket skall i princip ta över de verksamheter som f. n. utförs av lantmäteriet och RAK var för sig och dessa skall bedrivas i stort enligt befintliga planer men med den förbättrade samordning av resurserna som bl. a. förutsätts i motiven för reformen. Den nya organisationen innebär bl. a. att det nuvarande lantmäteriets regionala och lokala myndigheter i större utsträckning än hittills kan utnyttjas för arbetsuppgifter inom kartverksamheten. Härigenom skapas förutsättningar för en bättre samordning av de statliga och kommunala insatserna på området och för en bättre kartförsörjning totalt sett.

Organisationen för det nya statens lantmäteriverk skapar förutsättningar för rationaliseringseffekter som bedöms möjliggöra vissa besparingar. Full effekt kan visserligen uppnås först under budgetåret 1975/76 då verket enligt planerna skall ha omlokiserats till Gävle. En viss reduktion av befintliga resurser görs emellertid redan under budgetåret 1974/75.

Anslagen för budgetåret 1974/75

Anslagsyrkandena för nästa budgetår inom bostadsdepartementets verksamhetsområde uppgår till 4 739,1 milj. kr. Anslagsförändringarna i förhållande till riksstaten för budgetåret 1973/74 framgår av följande sammanställning (milj. kr.).

	Anvisat 1973/74	Förslag 1974/75	Förändring
DRIFTBUDGETEN			
A. Bostadsdepartementet m. m.	—	11,0	+ 11,0
B. Bostadsbyggande m. m.	1 175,9	1 353,2	+ 177,3
C. Planväsendet	16,9	17,5	+ 0,6
D. Lantmäteri- och kartväsendet	248,1	67,4	+ 19,3
Summa för driftbudgeten	1 240,9	1 449,1	+ 208,2
KAPITALBUDGETEN			
IV Statens utlåningsfonder			
Lånefonden för bostadsbyggande	2 680,0	3 155,0	+ 475,0
Lånefonden för inventarier i vissa specialbostäder	0,0	0,0	—
Lånefonden för kommunala markförvärv	100,0	125,0	+ 25,0
Lånefonden för allmänna samlingslokaler	17,0	0,0	- 17,0
V Fonden för låneunderstöd			
Tilläggs lån till kulturhistoriskt värdefull bostadsbebyggelse	—	10,0	+ 10,0
VII Fonden för förslag till statsverket			
Förskott till vissa plankostnader m. m.	0,4	0,0	- 0,4
Summa för kapitalbudgeten	2 797,4	3 290,0	+ 492,6
Totalt för bostadsdepartementet	4 038,3	4 739,1	+ 700,8

¹ Av beloppet avser 965,0 milj. kr. bostadstillägg m. m. Härutöver har på tilläggsstat I för 1973/74 anvisats 30 milj. kr.

² 16,6 milj. kr. till rikets allmänna kartverk avser endast tiden 1974-01-01—1974-06-30.

Utdrag av protokollet över bostadsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 4 januari 1974.

Närvarande: Statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena ANDERSSON, statsråden STRÄNG, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, LUNDKVIST, GEIJER, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON, FELDT, SIGURDSEN, GUSTAFSSON, ZACHRISSON, LEIJON.

Chefen för bostadsdepartementet, statsrådet Carlsson, anmäler de frågor som gäller utgifterna för budgetåret 1974/75 inom bostadsdepartementets verksamhetsområde och anför.

DRIFTBUDGETEN *Tolfte huvudtiteln*

A BOSTADSDEPARTEMENTET M. M.

A 1. Bostadsdepartementet

Nytt anslag (förslag) 6 490 000

	<u>1974/75</u>
Personal	
Handläggande personal	44
Övrig personal	26
	70
Anslag	
Lönekostnader	6 025 000
Reseersättningar	120 000
Expenser	345 000
	6 490 000

Till bostadsdepartementet fördes i samband med den nya departementsindelningen den 1 januari 1974 ett fyrtiotal handläggare och övrig personal från civildepartementet och ett tiotal från inrikesdepartementet. Med stöd av riksdagens bemyndigande (prop. 1965: 65 s. 19, SU 1965: 105, rskr 1965: 295) har Kungl. Maj:t beslutat inrätta två tjänster för kansliråd i bostadsdepartementet. Den ena tjänsten är avsedd för

chefen för planerings- och budgetsekretariatet. Den andra tjänsten är avsedd för chefen för det internationella sekretariatet.

Jag har vidare beräknat medel för bl. a. en informationssekreterare och viss biträdespersonal. För speciella undersökningar samt forsknings- och utredningsverksamhet beräknar jag 500 000 kr. i expertmedel.

Med hänvisning till sammanställningen i övrigt beräknar jag anslaget till 6 490 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bostadsdepartementet* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 6 490 000 kr.

A 2. Kommittéer m. m.

Nytt anslag (förslag) 4 000 000

Till bostadsdepartementets verksamhetsområde förs över från civildepartementet bl. a. bygglagutredningen (K 1969: 55) och utredningen rörande miljöproblem m. m. i vissa industriområden (C 1972: 01) och från inrikesdepartementet bl. a. boendeutredningen (In 1970: 36) och utredningen rörande bostadsfinansieringen (In 1972: 03).

Jag beräknar anslaget till 4 milj. kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Kommittéer m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 4 000 000 kr.

A 3. Extra utgifter

Nytt anslag (förslag) 150 000

Jag beräknar behovet av medel till 150 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Extra utgifter* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 150 000 kr.

A 4. Bidrag till vissa internationella organisationer m. m.

Nytt anslag (förslag) 350 000

Anslaget förs över från civildepartementet. Med hänsyn bl. a. till att kommittén för bostäder, byggande och planering inom FN:s ekonomiska kommission för Europa kommer att företa en resa i Sverige hösten 1974 beräknar jag behovet av medel till 350 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till vissa internationella organisationer m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 350 000 kr.

B BOSTADSBYGGANDE M. M.**B 1. Bostadsstyrelsen**

1972/73 Utgift	11 651 408
1973/74 Anslag	13 563 000
1974/75 Förslag	13 989 000

Bostadsstyrelsen är central förvaltningsmyndighet med uppgift att främja bostadsförsörjningen. Den är också chefsmyndighet för länsbostadsnämnderna.

I styrelsens uppgifter ingår främst att handha den statliga låne- och bidragsverksamheten för att främja bostadsförsörjningen. Det åligger styrelsen att handlägga även ärenden om statligt stöd till allmänna samlingslokaler och studentkårslokaler.

Bostadsstyrelsen leds av en styrelse. Chef för bostadsstyrelsen är en generaldirektör. Inom styrelsen finns fem byråer. Dessa är kanslibyrån, låne- och bidragsbyrån, planeringsbyrån, tekniska byrån och värderingsbyrån. Vidare finns en samlingslokaldelegation.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Bostadsstyrelsen	Departementschefen
Personal			
Handläggande personal	85	+1	—
Övrig personal	67	—	—
	152	+1	—
Anslag			
<i>Utgifter</i>			
Lönekostnader	10 327 000	+285 000	+222 000
Sjukvård	30 000	—	—
Reseersättningar	182 000	+ 10 000	+ 10 000
<i>Därav utrikes resor</i>	(10 000)	—	—
Lokalkostnader	1 006 000	+194 000	+194 000
Expenser	1 158 000	—	—
<i>Därav representation</i>	(2 000)	—	—
Publikationstryck	170 000	—	—
Automatisk databehandling	900 000	—	—
	13 773 000	+489 000	+426 000
<i>Uppbördsmedel</i>	210 000	—	—
Nettoutgift	13 563 000	+489 000	+426 000

Bostadsstyrelsen

1. Pris- och löneomräkning m. m. 426 000 kr., varav 246 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg. Styrelsen anför att de medel (172 000 kr.)

som har anvisats för budgetåret 1973/74 för särskilda utgifter i samband med personalindragning numera erfordras endast till ett belopp motsvarande lön till en tjänsteman i lönegrad A 26 (— 100 000 kr.)

2. 0-alternativet och därmed följande personalinskränkningar skulle drabba bl. a. följande arbetsuppgifter: rationaliseringsverksamheten, utveckling av boendeservice och experimentbyggande, analys av konsekvenserna av bostadsnormer för ny- och ombyggnad, metodutveckling, uppföljning av kostnadsutveckling samt utrednings-, kontakt- och informationsverksamheten. Styrelsen anser att alternativet inte är möjligt att genomföra.

3. För att åstadkomma en kortare granskningscykel inom revisionskontoret föreslås en förstärkning av kontoret med en förste byråsekreterare (+ 63 000 kr.)

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bostadsstyrelsen* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 13 989 000 kr.

B 2. Länsbostadsnämnderna

1972/73 Utgift	24 452 394
1973/74 Anslag	26 444 000
1974/75 Förslag	27 460 000

Det finns en länsbostadsnämnd i varje län utom Gotlands, där länsstyrelsen fullgör de uppgifter som åvilar länsbostadsnämnd. Nämnden är länsmyndighet för den statliga verksamheten för att främja bostadsförsörjningen. Den fattar beslut om lån och bidrag m. m. samt förvaltar utestående lån.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Bostadsstyrelsen	Departementschefen
Personal			
Handläggande personal	150	—	—
Övrig personal	262	—	—
	412	—	—
Anslag			
Lönekostnader	22 264 000	+ 786 000	+ 786 000
Sjukvård	50 000	—	—
Reseersättningar	710 000	—	—
Lokalkostnader	2 270 000	+ 230 000	+ 230 000
Expenser	1 150 000	—	—
	26 444 000	+ 1 016 000	+ 1 016 000

Bostadsstyrelsen

1. Pris- och löneomräkning m. m. 965 000 kr., varav 535 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. Den omfattande personalminskning som 0-alternativet innebär anser styrelsen inte möjlig att genomföra. Styrelsen hänvisar till bl. a. den arbetsbelastning för nämnderna som följer med ökat småhusbyggande och ökad ombyggnadsverksamhet. Vidare framhåller styrelsen att arbetet med bostadstilläggen blivit mera omfattande samt att nya arbetsuppgifter tillkommit i samband med långivningen till allmänna samlingslokaler.

3. Fem länsbostadsnämnder delar växel med andra statliga myndigheter. För dessa nämnders andelar i lönekostnaderna för telefonister erfordras ett belopp av 51 000 kr.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Länsbostadsnämnderna* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 27 460 000 kr.

B 3. Statens hyresråd

1972/73 Utgift	1 492 683
1973/74 Anslag	1 835 000
1974/75 Förslag	1 787 000

Statens hyresråd är central myndighet för handläggning av mål och ärenden på hyresregleringens område. Hyresrådet har också hand om vissa centrala administrativa uppgifter för den statliga arrendenämnds- och hyresnämndsorganisationen.

Hos hyresrådet finns ett fast kansli och arvodesavlönade extra fördragande.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Hyresrådet	Departementschefen
Personal			
Handläggande personal	9	-1	-1
Övrig personal	12	-	-1
	21	-1	-2
Anslag			
<i>Utgifter</i>			
Lönekostnader	1 433 000	- 30 300	-73 000
Sjukvård	4 000	-	-
Resecersättningar	4 800	+ 4 500	-
Lokalkostnader	127 200	+ 17 000	+17 000
Expenser	299 000	+ 22 300	+ 8 000
	1 868 000	+ 13 500	-48 000
<i>Uppbördsmedel</i>			
	- 33 000	-	-
Nettoutgift	1 835 000	+ 13 500	-48 000

Statens hyresråd

1. Pris- och löneomräkning m. m. 92 400 kr., varav 34 300 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. Antalet till hyresrådet inkomna besvärsmål har under en lång följd av budgetår minskat. Även arbetsbalansen har nedgått kraftigt.

Rådets verksamhet inom hyresregleringens område är avhängig bl. a. hyresregleringslagens giltighetstid. Lagen har senast förlängts att gälla till 1974 års utgång. Enligt bestämmelser, som skall iakttas sedan hyresregleringen har upphört, skall ärenden som har anhängiggjorts innan lagen har upphört att gälla avgöras i den ordning som har gällt förut. Det torde därför vara realistiskt att räkna med en viss tillströmning av besvärsmål efter årsskiftet 1974/1975, även om hyresregleringen upphör då. Frågan om överprövning av hyresnämnds avgörande utreds f. n. av hyresprocesskommittén. Enligt direktiven har kommittén att överväga om hyresrådet kan ombildas och byggas ut till en överinstans för i första hand hyressättnings- och saneringsmål. Även om överprövningen av hyresnämnds avgörande i hyresregleringsärenden förs över till en sådan ny överinstans, torde rådets verksamhet inte kunna avvecklas före utgången av budgetåret 1974/75.

Viss erfarenhet har nu vunnits av hur de ändrade reglerna med en individuell prövning av bashyran genom överenskommelse har påverkat ärendetillströmningen. Det är dock med hänsyn till många oförutsebara faktorer synnerligen svårt att göra säkra prognoser om den kommande arbetsvolymen.

Hyresrådet har tills vidare hand om de centraladministrativa uppgifterna för arrende- och hyresnämnderna. Uppgifterna skall senare övertas av domstolsverket. Rådet utgår från att nämnda uppgifter helt eller delvis kommer att handhas av rådet under budgetåret 1974/75.

Antalet tjänstemän vid hyresrådets kansli har efter hand minskat under senare år. En tjänst som byrådirektör är f. n. vakant. Hyresrådet föreslår att endast denna tjänst nu dras in (— 76 400 kr.).

3. Anslagsposten *Expenser* behöver ökas för bestridande av kostnader för blankettryck och ADB-bearbetning (+ 20 000 kr.). Samtidigt avgår visst belopp för minskat behov av medel för inventarier och publikationstryck (— 26 500 kr.).

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 1 787 000 kr. Jag har därvid räknat med att en vakant byrådirektörstjänst (2) samt en kansliskrivartjänst kan utgå ur organisationen.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att till *Statens hyresråd* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 787 000 kr.

B 4. Bostadstillägg m. m.

1972/73 Utgift	1 867 844 930
1973/74 Anslag	2 965 000 000
1974/75 Förslag	1 095 000 000

¹ Anslaget bostadstillägg för barnfamiljer m. m.

² Härutöver har på tilläggsstat I anvisats 30 milj. kr.

Från anslaget, vilket för innevarande budgetår redovisas under femte huvudtiteln, bekostas statliga bostadstillägg för barnfamiljer och statsbidrag till statskommunala bostadstillägg för barnfamiljer och till familjer och ensamstående utan barn. Bostadstilläggen, som är inkomstprövade, syftar till att ge familjer och ensamstående med lägre inkomster ett förstärkt ekonomiskt stöd. De statsbidragsberättigande statskommunala bostadstilläggen är anknutna till bostadskostnaderna. Bidragsbestämmelserna finns i kungörelsen (1968: 425, ändrad senast 1973: 378) om statliga bostadstillägg till barnfamiljer och kungörelsen (1973: 379, ändrad senast 1973: 956) om statsbidrag till statskommunala bostadstillägg.

Bostadsstyrelsen

Styrelsen föreslår att inkomstgränsen för reducering av bostadstillägg räknas upp så att andelen familjer med bostadstillägg blir oförändrad. Därutöver föreslår styrelsen att den nedre inkomstgränsen höjs med 5 000 kr. Vidare föreslår styrelsen att särskilt tillägg införs för familjer med inkomster under den nedre reduceringsgränsen. Tillägget skulle vara så konstruerat att för varje 1 000-tal kr. varmed inkomsten understiger gränsen stödet ökas med 40 öre för varje 25-tal kr. varmed hyran överstiger den bidragsberättigande hyresgränsen, dock så att högst 24 kr. utgår i stöd.

Styrelsen föreslår också att de övre hyresgränserna höjs med 100 kr. för hushåll med högst fyra barn och med 75 kr. för hushåll med minst fem barn.

Slutligen föreslår styrelsen att regeln om reducering av bidragsgrundande bostadskostnad med hänsyn till familjens behov slopas.

Styrelsen räknar med en fortsatt ökning av kostnaderna för statsbidrag till kommunala bostadstillägg med hänsyn till hyresutvecklingen. Anslagsbehovet för nästa budgetår beräknar styrelsen till 1 215 milj. kr. Styrelsen föreslår vidare att 1,8 milj. kr. får disponeras för upplysning m. m. om bostadstillägg.

Departementschefen

De statliga och statskommunala bostadstilläggen till barnfamiljer har förstärkts kraftigt under de senaste åren. Härigenom har bostadstilläggen fått allt större betydelse som ett medel att minska bostadskostnaderna

för barnfamiljer med lägre inkomster och därigenom ge dem ökad möjlighet att skaffa sig en tillräckligt stor och välutrustad bostad. Enligt beslut av förra årets höstriksdag har de statskommunala bostadstilläggen till barnfamiljer ytterligare förbättrats fr. o. m. den 1 januari 1974 genom att samtliga övre hyresgränser höjts med 100. kr., vilket innebär en anpassning av bostadsstödet till de ökade bostadskostnaderna.

Fr. o. m. den 1 januari 1974 har vidare de statskommunala bostadstilläggen utvidgats till att omfatta även låginkomsttagare utan barn.

Inkomstprövningen av bostadstilläggen grundas på den till statlig inkomstskatt taxerade inkomsten och på reduceringsfaktorer, som ökar på visst sätt med ökad inkomst. Bostadsstyrelsen har föreslagit vissa ändringar i reglerna om inkomstprövningen, bl. a. en höjning fr. o. m. den 1 januari 1975 av inkomstgränserna för att anpassa dem till inkomstutvecklingen. En sådan anpassning har tidigare skett regelmässigt. Jag vill i denna fråga erinra om att 1972 års skatteutredning enligt tilläggsdirektiv har uppdrag att dels söka åstadkomma en lindring av de s. k. margineffekterna för inkomsttagare i mellaninkomstlägena, dels beakta behovet av skattesänkningar för inkomsttagare med lägre inkomster. Margineffektlindringen kan åstadkommas genom förändringar i skattereglerna eller de sociala bidragens konstruktion eller kombinationer av dessa båda vägar. För att möjliggöra en provisorisk lösning av dessa frågor skall utredningen utarbeta förslag som kan läggas till grund för beslut vid 1974 års riksdag. Frågan om inkomstgränserna för bostadstilläggen under år 1975 bör därför anstå tills skatteutredningen har lagt fram sitt förslag.

Jag vill i sammanhanget erinra om att en särskild utredning, bostadstilläggsgruppen, undersöker möjligheterna att grunda inkomstprövningen på mer aktuella inkomstuppgifter än den taxerade inkomsten. Gruppen har också uppdrag att göra en teknisk genomgång av den framtida utformningen av administrationen av bostadstilläggen.

Bostadsstyrelsens övriga förslag i fråga om bostadstilläggen ger mig inte anledning att förorda några ändringar i gällande regler. Jag vill emellertid, med anledning av särskild framställning av styrelsen, ta upp frågan om höjning under löpande bidragsår av bostadstilläggen på grund av höjda bostadskostnader. Nuvarande regler innebär att varje kommun själv får avgöra om sådana ändringar av tilläggen skall ske. Bostadsstyrelsen, som uppger att ungefär hälften av kommunerna utnyttjar denna möjlighet, föreslår sådan ändring av reglerna att kommunerna skulle bli skyldiga att ompröva tilläggen vid hyreshöjningar. Svenska kommunförbundet, som har avgett yttrande till styrelsen i denna fråga, finner att en tvingande föreskrift av sådan innebörd skulle medföra betydande administrativt merarbete för kommunerna. Förbundet är emellertid positivt till att frågan behandlas närmare när större klarhet föreligger beträffande bostadstilläggens framtida utformning och administration.

För egen del vill jag framhålla att utvecklingen av bostadskostnaderna, inte minst de ökade kostnaderna för värme och varmvatten, medför berättigade krav från de boende på en snabbare anpassning av bostadstilläggen till kostnadsökningarna. Å andra sidan kan det finnas beaktansvärda skäl för kommunerna att begränsa kostnaderna för administrationen av bostadstilläggen. I avvaktan på den pågående översynen av bl. a. bostadstilläggens administration bör avvägningen mellan dessa två intressen ankomma på kommunerna. Jag anser mig alltså inte böra förorda bostadsstyrelsens förslag om bindande föreskrifter i ämnet. Det bör emellertid enligt min mening kunna förutsättas att kommunerna vid sådana avvägningar lägger stor vikt vid de boendes behov, särskilt i de fall där hyreshöjningar under bidragsåret är av inte endast obetydlig storlek.

Anslagsbehovet för budgetåret 1974/75 beräknar jag till 1 095 milj. kr., en ökning med 130 milj. kr. Ungefär hälften av anslaget avser statliga bostadstillägg och återstoden statsbidrag till statskommunala bostadstillägg. Jag har även beräknat 1,5 milj. kr. för fortsatt upplysningsverksamhet om bostadstilläggen.

Anslaget bör i anslutning till den ändrade departementsindelningen redovisas under tolfte huvudtiteln.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bostadstillägg m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 095 000 000 kr.

B 5. Räntebidrag m. m.

1972/73 Utgift	1 479 467
1973/74 Anslag	1 000
1974/75 Förslag	1 000 000

Från anslaget bestrids utgifter för räntebidrag enligt bestämmelserna i räntebidragskungörelsen (1962: 541 upphävd 1967: 553). Dessa bestämmelser innebär att räntebidrag utgår för att täcka den del av räntekostnaderna för primär- och sekundärlån som hänförs sig till ränta över en bestämd räntesats (basränta). Räntebidrag utgår endast för täckande av räntekostnader för tid t. o. m. utgången av år 1967.

Bostadsstyrelsen

Förseningar, bl. a. i fråga om de slutliga lånebesluten, har föranlett utbetalningar av räntebidrag på närmare 1,5 milj. kr. under budgetåret 1972/73. För eventuella försenade utbetalningar under innevarande budgetår har anvisats ett formellt belopp av 1 000 kr.

Även under budgetåret 1974/75 bör möjlighet finnas för utbetalning av räntebidrag. Bostadsstyrelsen föreslår att anslaget också för detta budgetår förs upp med ett formellt belopp av 1 000 kr.

Departementschefen

Som bostadsstyrelsen har föreslagit bör medel fortfarande stå till förfogande för eftersläpande utbetalningar av räntebidrag. Anslaget bör därutöver få tas i anspråk för utbetalning av vissa andra bidrag.

Enligt 33 § i den numera upphävda bostadslånekungörelsen (1962: 537), vilken fortfarande tillämpas beträffande äldre lån, har kommun rätt att under vissa förutsättningar av statsmedel få ersättning med fyra femtedelar av vad kommunen har erlagt till täckande av förlust, som uppstått vid förvaltning av allmännyttigt företag tillhörigt hus vilket uppförts, ombyggt eller förvärvat med stöd av bostadslån. Anspråk på sådan ersättning prövas av bostadsstyrelsen. Bestämmelser av samma innehåll gäller beträffande lån enligt vissa andra äldre lånekungörelser. Något anslag för detta utgiftsändamål finns inte upptaget på riksstaten. Ett särskilt anslag för ersättning i visst fall anvisades på tilläggsstat I för budgetåret 1971/72 (prop. 1971: 145, bil. 9, CU 1971: 30, rskr 1971: 294).

F. n. föreligger en ansökan om ersättning enligt nämnda bestämmelser, avseende ett belopp av drygt 1/2 milj. kr. Det torde finnas anledning att räkna med att ytterligare ansökningar om sådan ersättning kommer att göras. Jag anser det lämpligt att beviljade ersättningar av detta slag får betalas ut från förvarande anslag. Anslagsrubriken bör i samband härmed ändras till Räntebidrag m. m.

Närmare underlag för beräkning av anslagsbehovet saknas. Jag förordar att anslaget för budgetåret 1974/75 förs upp med ett belopp av 1 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. medge att sådan ersättning till kommuner som angivits i det föregående bestrids från förvarande anslag,
2. till *Räntebidrag m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 000 kr.

B 6. Viss bostadsförbättringsverksamhet m. m.

1972/73 Utgift	96 181 021
1973/74 Anslag	150 000 000
1974/75 Förslag	195 000 000

Från anslaget bestrids utgifter för förbättringslån i den mån de är ränte- och amorteringsfria, bostadsanpassningsbidrag, vinterbidrag, förvaltningsbidrag till förmedlare av bostadsegnahemslån samt fr. o. m. den 1 juli 1973 det nyinförda bidrag som i vissa fall kan utgå till ombyggnad av bostadslägenhet, det s. k. initialstödet. Anslaget, som är ett förslagsanslag, anvisas med det belopp som erfordras för utbetalning av lån och bidrag.

Bestämmelserna om förbättringslån finns i kungörelsen (1962: 538) om förbättringslån (omtryckt 1973: 535). Lån utgår för förbättring och i vissa fall uppförande av bostad för åldringar, handikappade m. fl. samt under vissa förutsättningar för förbättring av annan bostad. Lånet får i allmänhet vara räntefritt och stående intill ett belopp av 12 000 kr. per lägenhet.

Bostadsanpassningsbidrag utgår enligt bestämmelserna i kungörelsen (1973: 327) om bostadsanpassningsbidrag, som fr. o. m. den 1 juli 1973 har ersatt bestämmelserna om invalidbostadsbidrag. Bostadsanpassningsbidraget utgår för åtgärder inom och i anslutning till bostadslägenhet som behövs för att handikappad skall kunna utnyttja lägenheten på ändamålsenligt sätt. Bidrag utgår i regel med högst 15 000 kr.

Bestämmelserna om vinterbidrag, som utgår enligt bestämmelserna i räntelånkungörelsen (1967: 553, ändrad senast 1973: 340) innebär i korthet att bidrag utgår i samband med bostadslån för den särskilda kostnad som beräknas ha uppstått genom att byggnadsföretaget har utförts vintertid.

Initialstöd utgår enligt bestämmelserna i kungörelsen (1973: 538) om bidrag av statsmedel i vissa fall till ombyggnad av bostadslägenhet. Bidrag utgår för ombyggnad av hus med mer än två lägenheter under förutsättning bl. a. att ombyggnaden sker med stöd av bostadslån enligt bostadslånekungörelsen och att lägenheterna före ombyggnaden inte fyller kraven på lägsta godtagbara standard. Bidrag utgår för ombyggnad som påbörjas under tiden den 1 juli 1973—den 31 december 1974. Bidragets belopp utgör 20 % av den godkända ombyggnadskostnaden, dock högst 6 000 kr. för varje lägenhet.

För beslut om räntefria förbättringslån fastställer riksdagen årligen en medelsram för det löpande kalenderåret och en preliminär ram för det närmast följande. Riksdagen har medgivit att sådana lån får beviljas med högst 110 milj. kr. under vart och ett av åren 1973 och 1974 (prop. 1973: 1 bil. 13, CU 1973: 19, rskr 1973: 208).

Bostadsstyrelsen

Bostadsstyrelsen föreslår att maximibeloppet för räntefria förbättringslån höjs från 12 000 till 15 000 kr. per lägenhet. Vidare föreslår styrelsen att ramen för beslut om räntefria förbättringslån fastställs slutligt till 135 milj. kr. för år 1974 och preliminärt till samma belopp för år 1975 samt att anslaget för budgetåret 1974/75 förs upp med 200 milj. kr. (+50 milj. kr.). Av detta anslag föreslås högst 500 000 kr. få tas i anspråk för information.

Lån- och bidragsgivningens omfattning belyses av följande uppgifter. Under budgetåret 1972/73 inkom 8 492 ansökningar om förbättringslån mot 9 090 under budgetåret 1971/72. Under budgetåret 1972/73 med-

delades 7 817 beslut om lån avseende 9 222 lägenheter, jämfört med 8 430 resp. 9 350 under närmast föregående budgetår.

Under budgetåret 1972/73 beviljades förbättringslån med 137,5 milj. kr., varav 81,7 milj. kr. utgjorde räntefria lån eller låncdelar. Motsvarande belopp under budgetåret 1971/72 var 126,3 resp. 80,9 milj. kr.

Det genomsnittliga lånebeloppet per lägenhet uppgick till 14 910 kr. under budgetåret 1972/73 jämfört med 12 890 kr. under närmast föregående budgetår. Det räntefria beloppet per lägenhet uppgick till 8 859 kr. jämfört med 8 490 kr. för budgetåret 1971/72.

Under budgetåret 1972/73 beviljades invalidbostadsbidrag för 3 151 lägenheter med ett belopp av 23,8 milj. kr. Detta innebär en fortsatt ökning i antal lägenheter och i belopp. Budgetåret 1971/72 beviljades sålunda bidrag för 2 550 lägenheter med ett belopp av 21,8 milj. kr.

Vinterbidrag beviljades under budgetåret 1972/73 med 10,8 milj. kr., jämfört med 7,8 milj. kr. under budgetåret 1971/72.

Beträffande *maximibeloppet för räntefria förbättringslån* anför styrelsen följande.

Nuvarande maximibelopp, 12 000 kr., fastställdes i april 1970. Från denna tidpunkt fram till och med maj 1973 har byggnadskostnadsindex ökat med 28 % för småhus av trä. Från maj 1972 till maj 1973 steg byggnadskostnaderna med drygt 13 %. Om kostnaderna fortsätter att stiga i samma takt fram till den 1 juli 1974 blir ökningen från april 1970 ca 40 %. Detta skulle enligt styrelsen motivera en höjning av maximibeloppet för räntefria förbättringslån till inemot 17 000 kr.

Eftersom byggnadskostnadsindex inte tar hänsyn till de rationaliseringar i byggandet som äger rum, kan man enligt styrelsen överväga att i stället utgå från styrelsens värderingskoefficienter. Möjligheterna till kostnadsminskningar genom rationalisering är dock avsevärt mindre vid ombyggnader och upprustningar än vid nybyggnad. Enligt nämnda koefficienter skulle utvecklingen mellan maj 1970 och maj 1973 innebära en kostnadsökning med 20 %. Stegningen under det sistnämnda året har uppgått till 7 %. Vid en fortsatt stegring i sistnämnda takt fram till början av budgetåret 1974/75 blir den totala stegringen från maj 1970 närmare 30 %.

Dessa kalkyler, som avser tiden endast fram till budgetårets ingång, visar enligt styrelsen att maximibeloppet för räntefria förbättringslån bör höjas till minst 15 000 kr. fr. o. m. budgetåret 1974/75. Med hänsyn till osäkerheten i kalkylerna begränsar sig styrelsen till att föreslå en höjning till 15 000 kr. Styrelsen föreslår vidare att det speciella maximibelopp som gäller för lån till samer bosatta i de fyra nordligaste länen höjs från 14 000 till 17 000 kr.

Beträffande *information* anför styrelsen följande.

Styrelsen har informerat genom bl. a. annonser om riksdagens beslut år 1973 om utvidgat stöd till modernisering. Information har även gått ut om vinterbidragen.

Styrelsen anser det angeläget med fortlöpande information, utöver den reguljära i form av skrivelser till förmedlingsorgan och länsbostadsnämnder, så att kännedom om gällande låne- och bidragsformer når ut till dem som kan få del av det bostadspolitiska stödet.

Informationen bör i första hand avse förbättringslån, bostadslån till ombyggnad och det s. k. initialstödet i samband med detta lån, bostadsanpassningsbidrag och vinterbidrag. Lämpliga former för informationen kan vara annonsering, inslag i radio och television samt informationsblad.

Styrelsen, som i denna fråga har överlagt med nämnden för samhällsinformation, hemställer att av anslaget får disponeras högst 500 000 kr. för information.

I fråga om *låneramarna* anför styrelsen att enligt länsbostadsnämndernas beräkningar för beslut om räntefria förbättringslån erfordras ca 105 milj. kr. för år 1973 och ca 120 milj. kr. för år 1974. Under år 1972 meddelades beslut till ett belopp av 71 milj. kr. För år 1973 ligger den beräknade långivningen något under den fastställda ramen på 110 milj. kr. Det för år 1974 beräknade beloppet måste räknas upp med ca 15 milj. kr. med hänsyn till förslaget om höjning av maximibeloppet. Den preliminärt fastställda ramen på 110 milj. kr. för år 1974 bör med hänsyn härtill omprövas och fastställas till 135 milj. kr. För år 1975 bör preliminärt fastställas samma ram som för år 1974.

Utbetalningen av räntefria lån beräknas till ca 125 milj. kr. under budgetåret 1974/75. Besluten om lån under ett budgetår resulterar under samma budgetår i utbetalning i huvudsak endast i form av förskott. Dessa motsvarar uppskattningsvis två tredjedelar av det beviljade beloppet. Återstoden kan till större delen beräknas bli utbetald under följande budgetår.

Länsbostadsnämnderna har beräknat att utbetalningarna av bostadsanpassningsbidrag och invalidbostadsbidrag kommer att uppgå till 34 milj. kr. för budgetåret 1974/75.

Utbetalningarna av bidrag till ombyggnad av flerfamiljshus, det s. k. initialstödet, beräknar styrelsen till 11 milj. kr. under samma budgetår.

Utgifterna för vinterbidrag kan väntas uppgå till 28 milj. kr. under budgetåret 1974/75.

Det totala anslagsbehovet kan således beräknas till $(125 + 34 + 11 + 28 =) 198$ milj. kr. för budgetåret 1974/75.

Remissyttrande

Nämnden för samhällsinformation anför i remissyttrande över bostadsstyrelsens anslagsframställning i vad den avser medel för information att avsikten är att nå ut till stora grupper av medborgare med sådan information som berör medborgarnas rättigheter och skyldigheter samt att därvid utnyttja olika informationskanaler med tyngdpunkt på

dagspressannonsering. Informationsåtgärder av denna karaktär bör ges hög prioritet. Nämnden anser det begärda beloppet realistiskt men gör dock en viss reservation angående medelsbehovets storlek, eftersom nämnden inte har haft tillgång till en detaljerad redovisning.

Departementschefen

Maximibeloppet för räntefritt förbättringslån fastställdes i april 1970 till 12 000 kr. per lägenhet. Bostadsstyrelsen har med hänvisning till byggnadskostnadernas stegring föreslagit att beloppet höjs till 15 000 kr.

En anpassning av maximibeloppet till kostnadsutvecklingen är enligt min mening angelägen för den grupp av låntagare, för vilken denna låneform sedan gammalt i första hand är avsedd, dvs. i huvudsak personer som har fyllt 60 år, förtidspensionärer och handikappade, vilka bor i en- eller tvåfamiljshus. I fråga om förbättringslån till annan låntagare, dvs. kommun, allmännyttigt företag eller enskild ägare av flerfamiljshus, anser jag att det inte finns motsvarande skäl för höjning av maximibeloppet. Jag vill i sammanhanget erinra om att lånemöjligheterna så sent som förra året utsträcktes till vissa flerfamiljshus utan krav på att lägenheterna skall bebos av pensionärer och likställda.

Jag förordar därför att den av bostadsstyrelsen föreslagna höjningen av maximibeloppet till 15 000 kr. genomförs beträffande den förstnämnda låntagargruppen.

I konsekvens härmed bör det särskilda maximibeloppet för samer i de fyra nordligaste länen höjas från 14 000 till 17 000 kr.

De av mig förordade ändrade bestämmelserna bör träda i kraft den 1 juli 1974.

Den för år 1974 preliminärt fastställda *ramen för beviljande av räntefria förbättringslån* utgör 110 milj. kr.

Enligt länsbostadsnämndernas beräkningar erfordras 120 milj. kr. för beslut om räntefria förbättringslån. De av mig förordade ändringarna i grunderna för förbättringslån kan beräknas belasta ramen med 10 milj. kr. per år. Jag förordar att ramen för år 1974 fastställs slutligt till 130 milj. kr. För att sysselsättningsstödande åtgärder skall kunna genomföras snabbt med hjälp av ökad förbättringslångivning synes det lämpligt att Kungl. Maj:t liksom tidigare utverkar riksdagens bemyndigande att vidga ramen om det behövs. Ramen för år 1975 bör preliminärt bestämmas till samma belopp som för år 1974, dvs. 130 milj. kr.

Medelsbehovet för nästa budgetår beräknar jag till 195 milj. kr. Jag har därvid även beräknat medel för information om låne- och bidragsverksamheten. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att meddela bestämmelser om dispositionen av medel för detta ändamål.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. godkänna de ändringar i grunderna för förbättringslån, som jag har förordat, att gälla fr. o. m. den 1 juli 1974,
2. medge att räntefria förbättringslån beviljas med högst 130 000 000 kr. under vart och ett av åren 1974 och 1975,
3. bemyndiga Kungl. Maj:t att vid behov besluta om ökning av den under 2 upptagna ramen för långivningen under år 1974,
4. till *Viss bostadsförbättringsverksamhet m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 195 000 000 kr.

B 7. Byggnadsforskning

1972/73 Utgift	6 000 000
1973/74 Anslag	9 000 000
1974/75 Förslag	9 000 000

Forsknings- och rationaliseringsverksamheten inom byggnads- och anläggningsområdet stöds finansiellt genom en särskild s. k. byggnadsforskningsavgift, beräknad på viss del av lönesumman inom byggnadsindustrin. Därjämte anvisas årligen ett obetecknat anslag under nyss nämnda rubrik. Avgifterna och anslaget tillförs fonden för byggnadsforskning.

Enligt beslut av riksdagen (prop. 1971: 4, CU 1971: 4, rskr 1971: 24) utgår byggnadsforskningsavgiften fr. o. m. den 1 januari 1972 med 0,5 % av avgiftsunderlaget.

Statens råd för byggnadsforskning

Allmänt

Rådet har att fördela i fonden för byggnadsforskning tillgängliga medel dels till verksamheten vid statens institut för byggnadsforskning (SIB), dels till övriga forskningsinstitutioner, företag och enskilda forskare. Dessutom skall rådets kanslikostnader och programverksamhet bestridas med dessa medel.

I proposition 1971: 4 (s. 59) med förslag till lag om ändring i förordningen angående byggnadsforskningsavgift m. m. uttalades att det var angeläget att byggforskningsrådets totalprogram för insatserna avseende forskning och utveckling (FoU) redovisades. Vidare framhölls att rådets verksamhetsberättelse och anslagsframställning borde innehålla preliminära programbudgetar för inriktningen av forskningsinsatserna på längre sikt samt information om programverksamheten och ändrade prioriteringar. Forskningsverksamhetens uppläggning inom ramen för programmen borde också redovisas.

Med anledning av dessa uttalanden har en särskild arbetsgrupp på rådets uppdrag utarbetat ett ramprogram som under år 1972 remittera-

des till en rad myndigheter, organisationer m. fl. På grundval av ramprogrammet och yttranden däröver har tre av rådet tillsatta programkommittéer utarbetat förslag till FoU-program inom områdena A — Planering och brukande av *byggd miljö*, B — Konstruktion och drift av *tekniska system* samt C — *byggnadsproduktion* omfattande administration, tillverkning och underhåll. Med ledning av bl. a. förslagen till FoU-program redogör rådet i sin anslagsframställning för budgetåret 1974/75 för verksamhet och planer beträffande forskningens inriktning och omfattning under perioden 1972/73—1978/79 inom programmen Planering, behovsutredning och uppföljning, Information samt Stöd till FoU. Det sistnämnda programmet är uppdelat på delprogram som motsvarar de förut nämnda områdena A, B och C. Rådet anser sig därmed ha presenterat det långsiktiga program för rådets verksamhet inklusive informationsverksamheten som Kungl. Maj:t begärt.

I samband med redogörelsen för den långsiktiga verksamhetsplanen behandlar rådet också målen för byggnadsforskningen i resurstermer och föreslår att avgiften knyts till produktionsvärdet i byggnads- och anläggningsverksamheten. Vidare föreslår rådet en utredning om verksamhetens finansiering på längre sikt.

I det följande redovisas en sammanfattning av rådets redogörelse för verksamhetens inriktning och omfattning. Vidare redovisas rådets förslag rörande finansieringen av verksamheten, innefattande bl. a. ett förslag om ett statsanslag för budgetåret 1974/75 av 9 milj. kr.

Vissa utgångspunkter för rådets förslag

Inriktning. Ursprungligen var inriktningen av rådets verksamhet nära knuten till bostadsförsörjningen, främst till nybyggnadsverksamheten. Parallellt med att begreppen bostadsmiljö och bostadsförsörjning fått vidgad innebörd har byggnadsforskningen sträckts ut att omfatta bebyggelse för andra ändamål än boende. Arbetsmiljöns förnyelse sker delvis genom byggande och ger därför byggnadsforskningen nya uppgifter. Samhällsplaneringen utgör ett underlag för allt byggande oavsett ändamål. Anläggningar är betydelsefulla delar av samhällets fysiska miljö som helhet. Byggnadsforskningen behandlar numera alltså all fysisk miljö som kommit eller kommer till genom byggande — *den byggda miljön*.

Vidningen har också medfört uppgifter för rådet vid sidan om egentlig byggnadsverksamhet vilka är av betydelse för den byggda miljöns egenskaper, kostnader och belastning på naturresurserna. Till rådets område hör samhällsplanering, byggnads- och anläggningsverksamhet, byggnadsmaterialtillverkning samt förvaltning med underhåll, modernisering m. m.

Ett etablerat sammanfattande begrepp för alla dessa verksamheter saknas. Analogt med begreppet bostadsförsörjning kan man enligt rådet tala om *försörjning med byggd miljö*.

Översikt över området. Bostadsbristen präglade synen på miljöfrågorna under 1950- och 1960-talen. Att ge varje människa tillgång till en god bostad var ett kvantitativt mål som för flertalet människor samtidigt innebar en miljömässig förbättring. Många av de områden som byggdes och fortfarande byggs fungerar väl och erbjuder en god miljö. Den snabba utbyggnaden av stora bostadsområden och byggmetoder som medför stora ingrepp i terräng och vegetation i förening med kostnadspressen har dock ibland enligt rådet givit upphov till socialt bristfälliga och upplevelsemässigt torftiga miljöer.

Rådet anser att en stark separering av bostäder och arbetsplatser har inverkat menligt på exempelvis lokal service i bostads- och arbetsmiljö, något som främst drabbat resurssvaga människor. Behovet av goda lokala kommunikationer accentueras.

Den ökade småhusandel i bostadsbyggandet som är att vänta och den därmed följande ökade utbredningen av staden ger målkonflikter. Jämlig fördelning av service och rörelsemöjligheter försvåras. Om stora områden eller hela stadsdelar byggs ut snabbt med småhus i stället för stora hus lär varken negativa sociala verkningar eller yttre enformighet automatiskt försvinna enbart därigenom anser rådet.

Inslaget av sanering och ombyggnad ökar i bostadsförsörjningen. Bostadssociala insatser går hand i hand med en önskan att bevara befintliga miljöer. Arbetsmiljöfrågorna förs enligt rådet fram i förgrunden och blir viktiga områden för forskningen.

Synen på ekonomi, bland tekniker och planerare, har länge präglats av bostadsbristen: största möjliga nyproduktion med tillgängliga resurser. Nu sker en anpassning till en förändrad situation. Bostadshusens årskostnader utgör endast omkring hälften av tätortens totala kostnader. Av bostadshusens årskostnader är knappast hälften kapitalkostnader. Starkt schematiskt kan man således säga att endast en fjärdedel av tätortens årskostnader är direkt beroende av produktionskostnaden för bostäder. Inom de andra tre fjärdedelarna har FoU-insatserna hittills varit begränsade och rationaliseringsmöjligheterna är sannolikt betydande. Förbättrad planeekonomi, samutnyttjande av lokaler, förbättrad förvaltning och rationaliserad lokalvård är några exempel.

Byggnadsverksamheten beräknas öka mindre än andra näringsgrenar. Bostadsbyggandet minskar. Antalet sysselsatta i branschen minskar som resultat av minskad produktion och ökad produktivitet. Intresset för export av byggande — tjänster, komponenter, produktion — ökar. Byggnadsmarknaden har också påverkats av integrationssträvanden i olika former såsom fusioner och totalentreprenader. Denna strukturomvandling i förening med det minskade byggandet har kännbart påverkat konsultmarknaden.

Bostadsbyggande i stora projekt kan väntas gå tillbaka till förmån för begränsade utbyggnadsetapper. De långa seriernas ekonomi måste

enligt rådet i stället åstadkommas med byggsystem som passar många marknadssituationer. Denna utveckling liksom även import och export inom byggnadsindustrin främjas av bl. a. ett framgångsrikt standardiseringsarbete.

Byggandet som arbetsmiljö uppmärksammas allt mer. Det gäller både de fysiska riskerna och olägenheterna och kravet på ökad social trygghet.

Teknisk utveckling inom byggnadsområdet har verksamt bidragit till att produktionsmålen kunnat nås och till att kostnadsutvecklingen på delar av byggområdet varit gynnsam. Behovet av att förbilliga försörjningen med byggd miljö kvarstår dock oförminskat.

Behov av lättare transporter, möjligheter till export och bättre föränderbarhet talar för en fortsatt utveckling mot lättare byggnader. Det finns också skäl emot en sådan utveckling. Bl. a. ger byggnadernas ringa massa problem med inomhusklimatet. Klimatet runt byggnaden, mikroklimatet, påverkas av dess utformning. Dessa aspekter anser rådet måste vägas in om man skall klara klimatfrågorna med ett minimum av resursförbrukning.

Överhuvud taget kommer frågan om naturresursernas ändlighet, framför allt på energiområdet, enligt rådet att styra den fortsatta tekniska utvecklingen inte bara inom byggnadsområdet.

FoU-verksamhet i rådets omvärld. Under budgetåret 1972/73 slutförde rådet tillsammans med motsvarande nordiska organ en kartläggning av den gemensamma forskningsprofilen. Avsikten är att pröva om man med den som grund kan samordna de nordiska insatserna för maximal sammanlagd nytta. Rådet har också låtit kartlägga sådan FoU-verksamhet inom Sverige med avseende på byggande som sker med andra finansieringskällor än byggforskningsrådets.

Den sammanlagda byggnadsforskningen uppgick under budgetåret 1970/71 till över 200 milj. kr. vilket utgör ca 0,7 % av produktionsvärdet (inklusive underhåll och reparationer) för byggnads- och anläggningsverksamheten. År 1971 utgjorde FoU finansierad genom rådet ca 16 % av total FoU inom byggnads- och anläggningssektorn. Den FoU som finansieras på andra vägar än genom rådet har sin tyngdpunkt inom områdena Tekniska system och Byggnadsproduktion. Jämfört med övriga nordiska länder går en stor del av den svenska rådsfinansierade FoU-verksamheten till området Byggnadsproduktion.

Kunskaper behöver överföras mellan olika forskningsområden och bilda utgångspunkt för vidareutveckling eller transformering. Rådet efterlyser en sådan verksamhet, ett slags mellanting mellan forskning och transformering. Bl. a. skulle den behövas som komplement till forskningen i det viktiga gränsområdet mellan byggnadsforskning och social forskning där grundläggande kunskap om brukarnas behov och krav skall hämtas.

Rådet stöder strävandena mot en samplanerad profilering av högskolornas forskning. De bör vidare få ökade basresurser i sina ordinarie budgetar för att forska inom angelägna bristområden såsom klimatisering och försörjning med installationer, ekonomi och arbetsvetenskap.

För flera angelägna forskningsområden saknas utvecklade FoU-miljöer. Som exempel nämner rådet byggnadsekonomiområdet, drift av tekniska system och forskning om sambandet mellan människa och närmiljö. Det är här viktigt att på olika sätt bygga upp och förbättra den institutionella FoU-miljön, bl. a. genom en anslagspolitik som kan skapa arbetstrygghet för de professionella forskarna.

Som redovisats i rådets FoU-undersökning bedriver den privata sektorn ett omfattande FoU-arbete. Det är i hög grad önskvärt att företagen utnyttjar högskolor och institut. Dessa får därigenom kontakt med praktisk verksamhet till gagn för forskning och utbildning. Uppdragsgivarna får kunskap om och träning i FoU-arbete. Former och resurser för sådana åtaganden behövs.

M å l f ö r v e r k s a m h e t e n. Samhällets mål för försörjning med byggd miljö bestämmer byggnadsforskningens övergripande mål. Rådet talar om tre mål för verksamheten som ansluter till rådets uppgifter enligt instruktionen.

Planeringsmålet: att ha en god kunskap om intressenternas FoU-behov och att inom ramen av samhällsmål och direktiv utforma och förnya såväl kortsiktiga konkreta verksamhetsplaner som mer långsiktiga programstudier.

Informationsmålet: att se till att den kunskap som produceras snabbt kommer till nytta och att redan existerande kunskap blir (förblir) känd och lätt tillgänglig.

FoU-målet: att stödja FoU som bidrar till

- en byggd miljö med egenskaper som motsvarar samhällsmål och brukarnas krav samt medverkar till ökad jämlikhet
- ökat brukarinflytande
- låga totalkostnader vid minsta möjliga belastning på naturresurserna
- en byggsektor som fungerar väl i samhällsekonomi och arbetsmarknad och ger dem som arbetar däri en god arbetsmiljö
- underlag för formulering av nya samhällsmål.

Rådet ställer upp ett allmänt *kvantitativt mål* för FoU-verksamheten. Det måste ses mot bakgrund av den totala FoU-verksamheten inom byggnadssektorn. Liksom annan industriell verksamhet får byggandet stöd för FoU-insatser genom vissa skattelättnader (SFS 1973: 421). Insatserna bör därför kunna öka till minst en procent av produktionsvärdet över en tioårsperiod. De är f. n. 0,7 procent. FoU-intensiteten är även med en sådan ökning låg jämfört med andra industrigrenar. En del av insatserna bör ske samordnat genom byggforskningsrådet.

År 1971 användes en sjättedel på sådant sätt. Mot slutet av tioårsperioden bör en fjärdedel av FoU-insatserna finansieras genom rådet. Detta kvantitativa mål innebär att inkomsterna till byggnadsforskningsfonden successivt måste öka till 0,25 procent av produktionsvärdet inom byggnadsindustrin.

Förslaget innebär att något mindre än halva ökningen av den totala satsningen på FoU kanaliseras via rådet. Återstoden finansieras direkt av företag, myndigheter m. fl.

Rådets ekonomiska situation. Under 1960-talet ökade det avgiftsfinansierade byggforskningsrådets resurser i stort sett i takt med de budgetfinansierade forskningsrådens. Under 1970-talet har övriga råd fått en fortsatt ökning medan byggforskningsrådet trots utvidgningen av ansvarsområdet till anläggningssidan successivt fått lägre realinkomster. Orsakerna är sänkt uttagsprocent och minskande löneandel i produktionen samt byggnadsproduktionens utveckling. Med samma ökningstakt som övriga forskningsråd skulle byggforskningen fått ytterligare 20—40 milj. kr. under 1970-talets första år. Följande tabell belyser detta förhållande (löpande priser).

	Rådets inkomster (avgift + anslag)	Rådets hypotetiska inkomster vid samma årliga procentuella ökning som		
		STU	NFR	NFR + MFR + SFR + HFR + AFR
1970/71 (utgångsår)	38,0	38,0	38,0	38,0
1971/72	38,1	46,0	42,0	42,0
1972/73	41,5	56,0	47,0	47,0
1973/74	45,0	66,0	58,0	53,0
1974/75 (förslag)	52,0			
1975/76 (förslag)	62,5			

STU = Styrelsen för teknisk utveckling
 NFR = Naturvetenskapliga forskningsrådet
 MFR = Medicinska forskningsrådet
 SFR = Samhällsvetenskapliga forskningsrådet
 HFR = Humanistiska forskningsrådet
 AFR = Atomforskningsrådet

Begränsningen i inkomsterna återspeglas också i förhållandet mellan beviljade och sökta anslag. Andelen beviljade medel har stadigt minskat sedan slutet av 1960-talet. En fortsatt låg beviljningsgrad innebär enligt rådet att betydelsefulla frågor inte kan behandlas, att goda projekt blir utan stöd, att nya problem måste lämnas därefter och att forskarna inte utnyttjas. Det senare är inte bara olyckligt från samhälls-ekonomisk synpunkt utan innebär också direkta sysselsättningsproblem. Detta skall även ses mot bakgrunden av att statsmakernas åtgärder nu lett till en mycket välkommen ökning av forskarutbildningen inom byggområdet.

Rådets förslag beträffande finansiering av forskningsverksamheten

Rådet erinrar om att byggnadsforskningsavgiftens konstruktion har samband med uppborðsförfarandet. Någon saklig koppling till lönesumman finns inte. Rådet föreslår nu att byggnadsforskningsavgiften kopplas till produktionens storlek och ej till lönesumman. Förslaget innebär att riksdagen fastställer hur stor andel av produktionsvärdet inom byggnadssektorn som skall gå till byggnadsforskning — en s. k. FoU-procent. Med en enkel omräkningsmetod och kännedom om avgiftsunderlagets andel av produktionsvärdet kan sedan uttagsprocenten för avgiften räknas fram. För att uttagsprocenten smidigare skall kunna anpassas så att byggnadsforskningens resurser kommer att motsvara den av riksdagen fastlagda målsättningen föreslår rådet att uttagsprocenten i fortsättningen skall fastställas av Kungl. Maj:t.

På längre sikt föreslår rådet en utredning om verksamhetens finansiering. En anknytning till innehav och brukande av byggnader och anläggningar är önskvärd men svår att åstadkomma vid avgiftsfinansiering. Tänkbara lösningar är därför finansiering med skattemedel eller avgift, som även fortsättningsvis är knuten till produktion av byggnader m. m. men som har anknytning till moms-systemet. I stället för en avgift lagd ovanpå övriga kostnader skulle en del av momsen på byggandet kunna avdelas för forskning.

I denna fråga har ledamöterna Kypengren och Jansson avgett särskilt yttrande. De stöder rådets krav på ökade medel. De anser emellertid att moms på bostadsbyggande bör avskaffas och finner därför en anknytning till moms-systemet icke önskvärd. Rådets ökade medelsbehov bör enligt deras mening finansieras över statsbudgeten.

Rådet föreslår, under förutsättning att riksdagen godtar förslaget till ett avgiftssystem knutet till produktionsvärdet i byggnads- och anläggningsverksamheten, att FoU-procenten fastställs till 0,16 procent för år 1975, 0,17 procent för år 1976 och 0,18 procent för år 1977. Om detta förslag inte godtas hemställer rådet att avgiftsprocenten höjs från 0,5 till 0,7 procent den 1 januari 1975. I statligt anslag begärs för budgetåret 1974/75 9 milj. kr. Förslaget innebär att rådet bedömer sitt medelsbehov till 52 milj. kr. för budgetåret 1974/75 och 62,5 milj. kr. för budgetåret 1975/76. I realiteten innebär det att byggforskningsrådet endast hämtar igen eftersläpningen och att inkomsterna under budgetåret 1975/76 återförs till nivån under åren 1969—1971. De var då 0,16 procent av produktionsvärdet.

Rådet lämnar en redovisning för inkomstutvecklingen budgetåren 1969/70—1973/74 och den beräknade inkomstutvecklingen budgetåren 1974/75—1978/79 enligt rådets förslag. Som jämförelse redovisas den inkomstutveckling som skulle bli följden av vissa alternativa uttagsprocenter, förutsatt att avgiftsunderlagets andel av produktionsvärdet

fortsätter att sjunka långsamt jämfört med det för år 1972 skattade värdet. Detta är mycket lågt jämfört med för år 1971 och föregående år beräknade värden. Osäkerheten är stor på grund av att erfarenhet ännu saknas från anläggningssidan som ingår i avgiftsområdet fr. o. m. år 1972. Det är bl. a. denna osäkerhet i beräkningarna som föranlett rådets förslag om att beslut om avgiftens storlek i stället skall anges i FoU-procent. För samtliga beräkningar förutsätts vidare en utveckling av byggnads- och anläggningsverksamheten i enlighet med finansdepartementets senaste långtidsutredning, dvs. en fortsatt men måttlig ökning av volymen. Beräkningarna avser vidare 1973 års pris- och löneläge. Andelen statsanslag förutsätter oförändrad andel statligt byggande i egen regi. Rådets redovisning av inkomstutvecklingen framgår av följande tabblår.

Byggnadsrådets inkomstutveckling

1. Inkomstutveckling budgetåren 1969/70—1973/74 (milj. kr.)

	1969/70	70/71	71/72	72/73	73/74
Räntor, publikationer o. d.	1,3	1,7	2,1	2,3	2,3
Avgift	34,2	37,4	39,0	37,6	33,5
Statsanslag	2,4	2,4	4,2	6,0	9,0
Summa	37,9	41,5	45,3	45,9	44,8
FoU-procent (anslag o. avgift i % av produktionsvärdet kalenderåren 1969—1973)	0,17	0,17	0,16	0,11	0,12

2. Beräknad inkomstutveckling budgetåren 1974/75—1978/79 enligt rådets huvudalternativ (milj. kr.)

	1974/75	75/76	76/77	77/78	78/79
Räntor, publikationer o. d.	2,5	2,8	3,2	3,9	4,3
Avgift	43,0	52,5	56,7	60,9	65,1
Statsanslag	9,0	10,0	10,8	11,6	12,4
Summa	54,5	65,3	70,7	76,4	81,8

3. Beräknad inkomstutveckling budgetåren 1974/75—1978/79 vid alternativa uttagsprocenter (summa inkomster, milj. kr.)

Uttagsprocent	1974/75	75/76	76/77	77/78	78/79
0,5 %	45,0	44,8	44,7	44,9	44,8
0,6 % (fr. 1975-01-01)	49,0	53,3	53,2	53,4	53,3
0,7 % (fr. 1975-01-01)	54,0	61,8	61,7	61,4	61,3

Uttagsprocenterna 0,5, 0,6 och 0,7 svarar budgetåret 1978/79 mot FoU-procenter om resp. 0,09, 0,11 och 0,13.

Resursfördelning i stort

Rådets verksamhet är som tidigare nämnts uppdelad på tre program, 1 — Planering, behovsutredning och uppföljning, 2 — Information samt 3 — Stöd till FoU med delprogrammen Planering och brukande av *Byggd miljö*, konstruktion och drift av *Tekniska system* samt *Byggnadsproduktion* omfattande administration, tillverkning, underhåll.

Rådets planer beträffande verksamhetens inriktning och omfattning bygger på redovisade mål och utförda behovsutredningar. Därvid är målet i resurstermer konkretiserat i den redovisade inkomstberäkningen som innebär att FoU-procenten fastställs till 0,16 % för år 1975, 0,17 % för år 1976 osv. Konsekvenserna av en oförändrad inkomstnivå redovisas endast för budgetåret 1974/75.

Den procentuella fördelningen av rådets resurser på program och delprogram och förändringarna från budgetåret 1972/73 till budgetåret 1978/79 framgår av följande tablå.

Procentuell fördelning av rådets resurser

	1972/73	1978/79
Planering, behovsutredning och uppföljning	4	5
Information	15 ¹	15
Stöd till FoU, därav	81	80
Byggd miljö	30	35
Tekniska system	39	35
Byggnadsproduktion	31	30

¹ Speciellt hög kostnad p. g. a. särskilda förhållanden.

Oförändrad inkomstnivå skulle jämfört med huvudalternativet innebära kraftig inskränkning av program 1 och 2. Rörelsefriheten för nya insatser inom program 3 blir ändock mycket begränsad. Utvecklingen mot ökad anställningstrygghet påverkar forskningsrådets frihet. Forskningsprojektens relativa långsiktighet gör att riktningssändringar tar avsevärd tid. Några betydelsefulla sådana kan göras till budgetåret 1974/75 endast inom ramen för en resursökning, om kraftiga nedskärningar av pågående forskning skall undvikas.

Rådets förslag till forskningsinriktning

Program 1 — planering, behovsutredning och uppföljning. Tre programkommittéer med områden som motsvarat delprogrammen har lagt fram rapporter som bildat underlag för rådets verksamhetsplanering i anslagsframställningen för budgetåret 1974/

75. Rådet överväger nu att ombilda kommittéerna till permanenta rådgivande organ, programnämnder, med uppgift att göra program för rådets verksamhet med betoning på framtidsbedömningar samt värdering av FoU-resultat. Att utveckla metoder för att lösa dessa uppgifter skulle också ingå i nämndernas arbete. Utökade kontakter med intressenterna i rådets verksamhet är en viktig del av verksamheten.

För initiering och samordning av FoU-projekt till s. k. block avser rådet att tillsätta tillfälliga styrgrupper med representanter för byggnadsforskningens intressenter.

Rådet räknar med att under perioden göra betydande insatser på området framtidsstudier. Planeringen av rådets verksamhet på lång sikt förutsätter också ett samarbete med andra forskningsorganisationer, såväl svenska som nordiska och internationella.

Enligt rådets bedömning måste program 1 ges en större andel av resurserna under de närmaste åren för att därefter kunna återgå till den relativa nivån för budgetåret 1973/74. I kronor blir det ändå en betydande ökning — från 1,8 milj. kr. budgetåret 1972/73 till 3,2 milj. kr. budgetåret 1974/75. En satsning på planering och uppföljning anser rådet bör leda till ökad effektivitet i FoU-arbetet.

Oförändrad inkomstnivå skulle enligt rådet innebära att programarbetet fick begränsas kraftigt och inriktas mot att söka forskningsområden som kan inskränkas avsevärt. Vidare skulle bl. a. framtidsstudierna få finansieras på annat sätt.

Program 2 — information. Mål och planer för informationen grundar sig på det betänkande som rådets informationsutredning publicerade i mars 1973 samt på den omfattande remissbehandlingen. Behovet av information är mycket stort, i synnerhet av för praktik och utbildning anpassad information. Programanslaget beräknas öka från 6,5 milj. kr. budgetåret 1972/73 till 12,2 milj. kr. budgetåret 1978/79. Verksamheten uppdelas i två delprogram, information om och från byggforskningen samt stöd till information och dokumentation. Det första delprogrammet tilldelas ca 70 % av anslaget i inledningsstadiet. Det minskar till drygt 60 % budgetåret 1978/79.

I fråga om *information om och från byggnadsforskningen* anför rådet att det planerar att kraftigt satsa på att anpassa sin information till mottagarna för att snabbt och effektivt föra ut forskningsresultaten i utbildning och praktisk tillämpning. Härmed tillmötesgår man ett uttalat krav från branschens sida. Forsknings- och informationsverksamhet skall samplaneras och forskarna själva engageras i informationsarbetet. Selektivitet i spridningen av information är en viktig del av verksamhetsprogrammet. Effekterna av informationsverksamheten bör följas upp med regelbundna intervall.

I långtidsplanen räknar rådet med att en anpassad information skall ge byggnadsforskningen inte oväsentliga försäljningsintäkter. Skulle rå-

dets inkomster bibehållas på oförändrad nivå kommer övergången till informationsformer som är mer anpassade till de praktiskt verksamma intressenternas behov att bli begränsad.

Informationsutredningen och remissvaren betonade vikten av ett fortsatt stöd från rådet till *informations- och dokumentationsverksamhet* inom branschen.

Närmare hälften av programslaget under budgetåret 1972/73 gick till dokumentationsverksamhet (institutet för bygdokumentation) och rådet räknar med fortsatt stöd för denna verksamhet. Transformerad information till bl. a. landets ca 200 000 byggnadsarbetare skall utvecklas. Terminologiarbete kräver krafttag för att det skall bli ordning i en ordsamling där godtycke rått sedan årtionden. Rådet ämnar vidare öka sitt stöd till utbildningen och framhåller att den är ett effektivt medel att föra ut forskningsrön i praktisk tillämpning.

Arbetet inom delprogrammet blir i stora delar beroende av de förslag om samordning av organisation och verksamhet inom ett antal av branschens egna informationsorgan som kommer att framläggas av arbetsgruppen ORGI¹ mot slutet av år 1973.

Vid oförändrade resurser måste enligt rådet transformeringsverksamheten drabbas, såvida inte en rationellare organisationsstruktur kan ge besparingar inom delprogrammet i övrigt.

Program 3 — stöd till FoU. En allmän kunskapsbas direkt användbar inom planering, konstruktion och produktion och som underlag för fortsatt FoU har byggts upp. Dessa insatser skall fortsätta och utsträckas till nya områden, t. ex. fysiska arbetsmiljöfrågor och kostnadsfrågor, där kunskapsbasen är bristfällig eller närmast obefintlig.

Den genomgående målinriktade forskningen skall i ökande grad sammanföras till *projektblock* med inriktning på viktiga problem. Projektet inom blocket inordnas i en plan vars sammanhållande faktor är den direkta målinriktningen. För samordning och för stimulerande av ny forskning kan en särskild styr- eller referensgrupp behövas. Hittillsvarande erfarenhet av denna metod att utveckla FoU är goda.

Under budgetåret 1973/74 räknar rådet med att etablera block omkring energifrågan, kostnadsfrågor, lätta byggsystem samt belysnings-teknik, det senare med betoning på arbetsmiljö. För energifrågorna, dvs. hushållning genom effektivare distribution och användning, räknar rådet med att satsa ca 12 milj. kr. under en femårsperiod.

Budgetåret 1973/74 tar blockforskningen 8 milj. kr. eller drygt en femtedel av programslaget. Målsättningen är att under budgetåret 1978/79 ha drygt en tredjedel av forskningen i projektblock, dvs. 22

¹ En särskild arbetsgrupp med representanter för byggnadsbranscher och berörda informationsorgan (Institutet för bygdokumentation, Byggtjänstorganen, ER-nämnden, Byggstandardiseringen och BSAB) tillsatt på initiativ av rådet.

milj. kr. Sammantaget innebär rådets planer avscende block-FoU att en stor del av de föreslagna ökade inkomsterna disponeras för sådana insatser.

Rådet tar upp vissa frågor som berör vad rådet kallar *överskärande problemområden*. Med den indelning av program 3 i delprogram som rådet valt kommer liksom med varje annan indelning ett antal viktiga frågor att skära över gränserna. En kort beskrivning av dessa frågor ger en enkel överblick över några viktiga utvecklingslinjer.

Förvaltning har stor betydelse och får alltmer ökad tyngd. Mot den bakgrunden skall processfrågorna ges ökad uppmärksamhet. Arbetsmiljön skall uppmärksammas, speciellt den industriella miljön. Hänsyn till den yttre miljövården och ekologiska synsätt skall föras in i projekten om inte annat som en alltid närvarande bakgrundsfaktor av stor betydelse. Inom klimatisering och försörjning görs särskilda insatser för forskning och utbildning.

Experimentbyggandet skall stödjas med uppföljning av experiment. Experimentbyggandet har nära anknytning till företagens produktutveckling. Rådet ämnar i samråd med STU vidga insatserna på detta område. Intresset för export av byggande och byggkomponenter ökar. Rådet avser att stödja ansträngningar att undanröja tekniska handels hinder, bl. a. via standardiseringsorganen.

Erfarenhetsåterföring från produktion och förvaltning/brukande stöds bl. a. i AMA-arbetet. Rådet har med konsumentverket mycket preliminärt diskuterat att bygga ut reklamationsnämndens verksamhet till att även omfatta fast egendom, varvid byggforskningen skulle göra de analyserande insatserna.

Rådet beskriver härefter de tre delprogrammen och tar först upp *delprogram A: Planering och brukande av byggd miljö*. Delprogrammet omfattar planering och brukande av den byggda miljön i vid mening och tangerar problem av bl. a. psykologisk, social, ekonomisk och statsvetenskaplig karaktär. Kunskapsnivån inom forskningsfältet är ojämnt utvecklad.

FoU-arbetet uppdelas i dels forskning *för* planering, dvs. framtagandet av det kunskapsunderlag om brukarkrav m. m. som behövs vid planering av samhällen och byggnader, dels forskning *om* planering, dvs. kunskap om planeringsprocesserna och deras arbetsmetoder.

Forskning *för* planering har tagit i anspråk ca två tredjedelar av resurserna. De största satsningarna har gällt klimat, brukarnas användning och värdering av byggd miljö samt deras upplevelse av den byggda miljön. Forskning *om* planering har fått den återstående tredjedelen av resurserna. De största satsningarna har här gällt olika metoder i samhällsplaneringen, särskilt lokaliseringsmodeller och ekonomiska planeringsmetoder.

Delprogrammet skall få kraftigt ökade resurser under de närmast

kommande åren. Fördelningen av dessa skall ske så att forskning om planering får den största ökningen. Forskningen skall avse såväl själva processerna som deras arbetsmetoder. Avsikten med denna satsning är att i ökad utsträckning föra ut hittills samlad kunskap om brukarkrav på miljön m. m. till praktisk användning i planering. Särskilt behövs ökade insatser på byggnadsplaneringsprocessen och dess arbetsmetoder, frågor som berör förvaltningen av byggd miljö samt de redovisningstekniker vilka måste utvecklas och prövas som medel för större brukarinflytande i planeringsprocesserna.

Även forskning för planering skall enligt rådet få ökade resurser i kronor räknat. Den relativa andelen sjunker emellertid. De ökade resurserna kommer i första hand att inriktas på forskning om naturresurser, den befintliga byggda miljön (sanering), bullerproblem, användning och värdering av den byggda miljön, trafik- och lokaliseringsproblem samt ekonomisk kunskap av betydelse för planering.

Bakom den planerade omfördelningen ligger uppfattningen att det inom angränsande forskningsområden finns en betydande kunskap om hur miljön bör vara beskaffad. Den behöver kompletteras och göras tillgänglig för dem som planerar och bygger, vilket är en uppgift för byggnadsforskningen. Men framför allt behövs processer och metoder som medger att den kunskap som finns blir brukad och leder till en byggd miljö som svarar mot kraven. Samtidigt skall processerna vara avpassade till kraven på brukarinflytande.

Vid oförändrad medelstilldelning kommer utrymmet för initiativ i fråga om nya forskningsområden att minska kraftigt. På grund av forskningens långsiktighet behövs nämligen tillgängliga resurser för att stödja redan planerad och påbörjad forskning. Först under en längre tidsperiod kan en omfördelning av resurser ske. Nya projekt inom de eftersatta områdena trafik och ekonomi kan inte startas. Blockforskning kan endast påbörjas i form av samordning av redan befintlig kunskap (inom sanering, klimat, planprocess). Block som fordrar ny kunskap — värderingsmetoder, arbetsmiljö, etapputbyggnad — får uppskjutas. Forskningsstrategiska initiativ för att påskynda kunskapsstillväxt och resultat-användning försenas.

Delprogram B: Konstruktion och drift av tekniska system är f. n. det största inom program 3. Inom åtskilliga områden är kunskapsnivån väl utvecklad. Rådet söker successivt trappa ner insatserna där, t. ex. beträffande betongkonstruktioner, materialforskning och andra områden som är väl studerade.

Kraftig satsning behövs på FoU om konstruktion och drift mot bakgrund av driftfrågornas betydelse för ekonomi och ekologi. En stor del av den samlade verksamheten sker i projektblock. Tyngdpunkten faller inom blocken energifrågor och lätta byggsystem. Inom husbyggnadsområdet riktas intresse mot träkonstruktioner. Inre försörjningssystem

betonas. Den framtida energisituationen kräver att man ägnar intresse åt värmeisolering, värmemagasiner, ventilation, belysning och drift.

Inom området anläggningar inriktas forskningen på yttre försörjningssystem. Byggandet och grundvattenfrågor ägnas fortsatt stort intresse. Underjordsbyggandet väntas öka i framtiden och motiverar ökad forskning.

För övrigt inrymmer programmet bl. a. följande frågor:

- möjligheter att formulera krav i prestationstermer utan bindning till system, material eller produktionsmetoder
- begreppet beständighet ur mekanisk, kemisk och biologisk synvinkel
- mätteknik och standardisering av mätmetoder
- ytskikt som har stor betydelse för drift- och underhållskostnader
- lastförsättningar vid dimensionering av byggnader
- byggnadsdynamik och vibrationsfrågor
- byggnadsteknisk tillämpning av klassificering av berg- och jordarter.

Vid oförändrad medelstildelning kommer inte utrymme att finnas för planering och genomförande av blockforskningen. Ett flertal block måste senareläggas för att erforderligt utrymme för basforskningen skall finnas.

Rådet anför att verksamheten inom *delprogram C: Byggnadsproduktion omfattande administration, tillverkning och underhåll* skall inriktas mot att utveckla en resurssnål byggnadsproduktion av hus och anläggningar. I det korta perspektivet satsas på konkret rationaliseringsarbete, utveckling av nya metoder och produkter. Däri innefattas studier av experimentbyggande i samarbete med produktionsföretagen.

Den långsiktiga satsningen ägnas produktionens förutsättningar i syfte att främja en rationell och innovationsbenägen produktionsapparat. Däri ligger studier av samhällets regelsystem i form av tekniska normer samt ekonomiska planer och andra inverkan politiska beslut.

Verksamhetsområdet indelas i underprogrammen Byggnadsmarknad, Byggprocess, Förvaltningsprocess, Tillverkningsteknik, Underhålls- och moderniseringsteknik (UM) samt Generella metoder.

Strukturförändringar på byggmarknaden ägnas ökat intresse, även vad avser deras återverkningar på arbetsmarknaden. Byggprocessen studeras ur effektivitetssynpunkt. Arbetsmiljöfrågorna skall ägnas ökat intresse. Inom förvaltningsprocessen bedrivs fortsatta studier för en rationellare underhållsplanering och förvaltningsorganisation. Området tillverknings-teknik kommer även fortsättningsvis att få de största beloppen. Kravet på effektivitetshöjningar är centralt. Intresset inriktas mot arbetsmiljöfrågor och teknik för föränderbar boendemiljö. För UM-teknik krävs betydande insatser av tillämpad karaktär.

Oförändrad medelstildelning till delprogram C kommer enligt rådet att få följande konsekvenser under budgetåret 1974/75:

- planerad satsning på block-FoU avscende kostnadskalkylering, lätta byggsystem och energifrågor kommer att senareläggas
- planerad bred inriktning på arbetsmiljöfrågor kommer att försvåras
- uppbyggnaden av nya FoU-miljöer för att åstadkomma en starkare koppling av praktik och akademi kommer inte att kunna påbörjas.

Beträffande vissa *gemensamma funktioner* erinrar rådet om att för den löpande verksamheten finns en kansliorganisation vars kostnader och personalstat årligen fastställs av Kungl. Maj:t. Rådet föreslår, mot bakgrund av programorienteringen av verksamhetsplanerna, att rådet i fortsättningen skall fastställa kostnaderna m. m. för denna organisation. I den nu redovisade verksamhetsplanen visar kostnaderna för gemensamma funktioner en sjunkande andel av rådets omsättning.

Departementschefen

När frågan om att utvidga byggnadsforskningsavgiften till att gälla även anläggningsverksamheten behandlades i prop. 1971: 4 framhöll föredragande departementschefen att det var angeläget att byggforskningsrådets totalprogram för insatserna inom forskning och utveckling (FoU) redovisades för Kungl. Maj:t. Rådet borde dessutom lägga fram preliminära programbudgetar för inriktning av forskningsinsatserna på längre sikt samt information om programverksamheten och ändrade prioriteringar. Vidare anförde föredragande departementschefen att det var hans avsikt att Kungl. Maj:t skulle anmäla synpunkter på verksamhetens huvudsakliga inriktning för riksdagen.

I prop. 1972: 1 (bil. 13, s. 198) behandlades vissa frågor av betydelse för forskningsverksamhetens framtida inriktning och av grundläggande betydelse för möjligheterna att rationalisera byggandet. Det gällde främst den byggnadsekonomiska forskningen och stödet till företagsbundet utvecklingsarbete. Vidare ställningstaganden till det långsiktiga forskningsarbetets inriktning ansågs emellertid böra anstå tills en av byggforskningsrådet tillsatt särskild arbetsgrupp, som anmäldes i rådets anslagsframställning för budgetåret 1972/73, hade slutfört sitt arbete och rådets ställningstagande härtill förelåg.

Rådet remitterade under år 1972 ett av den särskilda arbetsgruppen utarbetat ramprogram till en rad myndigheter, organisationer m. fl. På grundval av ramprogrammet och yttrandena däröver har rådet nu utarbetat det långsiktiga program för rådets verksamhet som Kungl. Maj:t begärt och redovisar detta program i sin anslagsframställning för budgetåret 1974/75. I samband därmed behandlar rådet också det ekonomiska utrymmet för byggnadsforskningen och föreslår bl. a. att byggnadsforskningsavgiften knyts till produktionsvärdet i byggnads- och anläggningsverksamheten.

Innan jag går närmare in på de av rådet framförda förslagen vill jag inledningsvis understryka att den år 1971 anmälda avsikten att Kungl.

Maj:t skulle redovisa sina synpunkter på forskningsverksamheten avser dennas huvudsakliga inriktning. Det innebär bl. a. att Kungl. Maj:ts uttalanden om forskningsprogrammen inte bör vara av samma detaljerade karaktär som rådets redovisning vilken i vissa avseenden också fullgör uppgiften som en detaljerad anslagsbudget för kommande verksamhetsår, främst det närmast kommande.

Jag övergår därefter till rådets förslag och tar först upp frågan om *byggnadsforskningens volym och finansiering*.

Rådet anser att målet beträffande de samlade FoU-insatserna inom byggnads- och anläggningssektorn bör vara att öka dessa insatser till 1 % av det sammanlagda produktionsvärdet inom denna sektor. En beräkning av den samlade byggnadsforskningen avseende budgetåret 1970/71 visar att den då uppgick till sammanlagt drygt 200 milj. kr, vilket motsvarar 0,7 % av produktionsvärdet inom byggnads- och anläggningssektorn. Rådet anser vidare att den genom rådet finansierade forskningens del härav bör ökas så att den utgör 0,25 %, vilket innebär att något mindre än halva ökningen av insatserna bör kanaliseras via rådet.

Jag anser mig inte ha underlag för att kunna förorda de av rådet preciserade målen, även om jag från mera allmänna utgångspunkter kan vitsorda betydelsen av forsknings- och utvecklingsinsatser inom byggnads- och anläggningssektorn.

Beträffande finansieringen av den forskning som sker genom byggnadsforskningsrådet föreslår rådet ett nytt avgiftssystem som innebär att byggnadsforskningsvolymen kopplas till produktionsvärdet och inte till lönesumman inom byggnads- och anläggningsindustrin. Förslaget innebär vidare att riksdagen skall fastställa hur stor andel av produktionsvärdet som skall gå till byggnadsforskningen — en s. k. FoU-procent — som senare omräknas till en på lönesumman beräknad uttagsprocent som fastställs av Kungl. Maj:t. Härigenom skulle enligt rådet vissa nackdelar med nuvarande avgiftssystem kunna elimineras. En sådan nackdel är att det föreligger betydande svårigheter att i förväg beräkna vilken forskningsvolym som en viss uttagsprocent medför därför att lönesumman utgör en varierande andel av produktionsvärdet. En annan nackdel är att förändringar i uttagsprocenten får effekt först efter något år. Rådet föreslår att FoU-procenten fastställs till 0,16 % för år 1975.

Om förslaget beträffande nytt avgiftssystem inte godtas hemställer rådet att avgiftsprocenten höjs från 0,5 % till 0,7 % den 1 januari 1975.

Rådet anser vidare — mot bakgrund bl. a. av att byggnadsforskningen omfattar även förvaltning av byggnader och anläggningar medan avgiften belastar i huvudsak nyproduktionen — att byggnadsforskningens finansiering på längre sikt bör ändras på ett mer genomgripande sätt än vad rådet föreslår för de närmaste åren. Som tänkbara lösningar

anger rådet budgetfinansiering eller avgift med anknytning till moms-uppbörden. Ett nytt avgiftssystem som knyts till innehav och brukande av byggnader och anläggningar anges som önskvärt men svårt att konstruera. Rådet anser mot denna bakgrund att det bör få Kungl. Maj:ts uppdrag att utreda frågan om finansieringen på längre sikt av rådets verksamhet.

Jag har förståelse för de synpunkter som rådet fört fram i fråga om nuvarande finansieringssystem och dess olägenheter. Det kan visserligen innebära svårigheter att inkomsterna är beroende av ett så svårberäknat underlag som lönesumman i byggnads- och anläggningsverksamheten. Jag anser dock att det f. n. inte finns underlag för en alternativ lösning. Jag vill för övrigt erinra om att den nyligen inrättade arbetarskyddsfonden, som har till uppgift att bl. a. främja forskningen inom arbetarskyddsområdet, har en finansieringskonstruktion som är likartad med den som gäller för byggnadsforskningen.

Mot denna bakgrund bör i stället en mera begränsad höjning av uttagsprocenten i kombination med utökning av statsanslaget vara att föredra före de av rådet förordade lösningarna.

Med hänsyn till det jag nyss har anfört förordar jag att byggnadsforskningsavgiften höjs från nuvarande 0,5 % till 0,6 % av avgiftsunderlaget, vilket innebär en återgång till den uttagsprocent som gällde före vidgången den 1 januari 1972 av avgiftsplikten till anläggningssektorn. Ändringen bör träda i kraft den 1 januari 1975. Den föreslagna höjningen föranleder ändring i förordningen om byggnadsforskningsavgift. Förslag härom bör föreläggas riksdagen i särskild proposition. Jag kommer senare denna dag att göra hemställan härom hos Kungl. Maj:t.

Beträffande det statliga anslaget till byggnadsforskning vill jag erinra om att det höjdes till 7 milj. kr. för innevarande budgetår. Skälet härtill var bl. a. en beräknad förskjutning mot en ökad andel statlig anläggningsverksamhet. Vidare beslöt förra årets riksdag att ett engångsbidrag av statsmedel om 2 milj. kr. skulle utgå under innevarande budgetår. Grunden för detta engångsbidrag var svårigheterna att förutse minskningen av avgiftsinkomsterna under detta budgetår.

I enlighet med de av mig i det föregående förordade principerna för ökning av byggnadsforskningsvolymen förordar jag att anslaget för byggnadsforskning för budgetåret 1974/75 förs upp med 9 milj. kr. Det är således samma belopp som under innevarande budgetår men eftersom det inte innefattar något engångsbidrag är det att betrakta som en höjning av statsanslaget.

Jag vill i detta sammanhang ta upp ytterligare en fråga av ekonomisk natur. Statens institut för byggnadsforskning, vars verksamhet bekostas av medel som anvisas av rådet, skall omlokaliseras till Gävle. Pågående planering är inriktad på att flyttning skall ske under sommaren 1976. Institutet har anfört att flyttningen till Gävle och uppbyggnaden av nya

laboratorier där samt erforderlig utbyggnad av bl. a. institutets bibliotek och databehandlingsresurser medför investeringskostnader som inte bör bestridas av byggforskningsmedel. Institutet beräknar behovet av särskilda medel för dessa ändamål till ca 3,2 milj. kr. För egen del får jag, efter samråd med chefen för finansdepartementet, anföra följande. De investeringskostnader för nybyggnader som uppkommer i samband med omlokalisering av statlig verksamhet bekostas av medel på kapitalbudgeten. För inredningen av nybyggnaderna och sådan utrustning som är knuten till lokalerna anvisas som regel medel på anslag under sjunde huvudtiteln. Allmänt gäller att befintlig inredning och utrustning skall utnyttjas även efter omlokaliseringen i den mån starka funktionella eller ekonomiska bedömningar inte talar emot detta. Planeringen av lokalförsörjningen och utrustning i samband med tillkomsten av nya lokaler för institutet är ännu inte så långt framskriden att det är möjligt att nu ta ställning till institutets förslag. Frågan om anvisande av medel till institutet för ifrågasvarande ändamål får prövas senare.

Jag övergår nu till att behandla *forskningsverksamhetens huvudsakliga inriktning*.

Den statligt stödda byggnadsforskningens tillämpningsområde har successivt vidgats. Senast skedde en formell vidgning när tillämpningsområdet från år 1972 utsträcktes till att omfatta även anläggningssektorn. Redan dessförinnan hade i ökande omfattning samhällsplanering och förvaltning av byggnader kommit att ingå i byggforskningsrådets verksamhetsområde. Också den allmänt ökade inriktningen på moderniseringsverksamhet har avspeglats i byggnadsforskningens inriktning. Man kan således på goda grunder i likhet med rådet hävda att byggnadsforskningens tillämpningsområde numera omfattar all fysisk miljö som kommer eller kommit till genom byggande.

För egen del kan jag i huvudsak ställa mig bakom rådets beskrivning av inriktningen av dess verksamhet. I väsentliga delar bygger också rådets beskrivning på ett uttalande i prop. 1972: 1 (bil. 13, s. 200) där forskningsområdet anges omfatta samhällsplanering, byggnads- och anläggningsverksamhet, byggnadsmaterialtillverkning samt förvaltning med underhåll, modernisering m. m.

Det är emellertid också uppenbart att den förhållandevis vida definition av verksamhetsområdet som rådet gör medför att man tangerar problem som det finns särskilda forskningsorgan för. Jag tänker bl. a. på arbetsmiljöfrågor och frågor med utpräglad anknytning till samhällsvetenskaplig forskning. När det gäller sådana gränsområden bör enligt min mening rådets insatser inriktas på att genom kontakter med andra forskningsorgan bidra till att klarlägga fördelningen av forskningsinsatserna mellan de olika organen. Rådet bör också i sina kontakter med andra forskningsorgan i möjlig mån bidra till att sådan forskning, som kan ha betydelse för byggnads- och anläggningssektorn, bedrivs inom närliggande forskningsområden.

Mina synpunkter i gränsdragningsfrågorna grundas på uppfattningen att byggforskningsrådet liksom hittills bör vara ett branschforskningsorgan och att den av rådet stödda forskningen i första hand skall avse områden som inte andra forskningsorgan kan väntas behandla. Mina synpunkter torde ligga väl i linje med rådets uppfattning att det redan nu finns en betydande kunskap om hur miljön bör vara beskaffad men att denna kunskap behöver kompletteras och göras tillgänglig för dem som planerar och bygger. Det senare är sålunda en uppgift för byggnadsforskningen.

Av vad jag har anfört framgår att jag i huvudsak kan ansluta mig till det av rådet föreslagna forskningsprogrammet. Det innebär bl. a. att jag med undantag för de mindre reservationer jag gjort i gränsdragningsfrågorna också kan ansluta mig till den planerade ökade satsningen på forskning inom delprogrammet planering och brukande av byggd miljö. Jag vill i sammanhanget anmäla att vissa andra frågor rörande samhällsplaneringsforskningen som behandlades av 1972 års riksdag (CU 1972: 13, rskr 1972: 99) övervägs inom bostadsdepartementet.

Några andra uttalanden beträffande forskningsverksamhetens huvudsakliga inriktning anser jag mig nu inte ha anledning att göra. Jag vill dock erinra om de uttalanden som chefen för dåvarande inrikesdepartementet gjorde i prop. 1972: 1 (bil. 13, s. 199) beträffande den byggnadsekonomiska forskningen. Han uttalade därvid bl. a., att bristen på övergripande byggnadsekonomisk forskning försvårar en lämplig avvägning mellan de områden som tilldelas forskningsmedel. Jag förutsätter därför i likhet med chefen för dåvarande inrikesdepartementet att byggforskningsrådet ägnar den byggnadsekonomiska forskningen ingående uppmärksamhet i samband med det fortsatta programarbetet. Enligt vad jag har erfarit avser rådet att närmare redovisa utvecklingen av denna forskning i anslagsframställningen för budgetåret 1975/76.

Vad slutligen beträffar rådets förslag att rådet självt i fortsättningen skall fastställa kostnader och personalstat för kansliorganisationen är jag nu inte beredd att förorda någon ändring i nuvarande ordning.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Byggnadsforskning* för budgetåret 1974/75 anvisa ett anslag av 9 000 000 kr.

B 8. Anordningsbidrag m. m. till allmänna samlingslokaler

1973/74 Anslag	5 000 000
1974/75 Förslag	5 000 000

Från anslaget utbetalas dels anordnings- och inventariebidrag till allmänna samlingslokaler enligt bestämmelserna i kungörelsen (1973: 400) om statligt stöd till allmänna samlingslokaler, dels ock bidrag med

500 000 kr. sammanlagt till riksorganisationerna för allmänna samlingslokaler. För anordnande av allmänna samlingslokaler utbetalas även lån från Lånefonden för allmänna samlingslokaler.

Bestämmelserna om anordningsbidrag och lån för anordnande av allmänna samlingslokaler innebär i korthet att bidrag och lån beviljas kommun, aktiebolag, förening eller stiftelse för nybyggnad, ombyggnad eller köp av byggnad i syfte att tillgodose behovet av allmänna samlingslokaler. Anordningsbidrag utgår med högst 30 % eller, när särskilda skäl föreligger, med högst 35 % av låneunderlaget. Lån utgår med högst det belopp som tillsammans med anordningsbidraget motsvarar 50 % av låneunderlaget.

Bestämmelserna om inventariebidrag innebär att sådant bidrag beviljas för anskaffande av inventarier till allmänna samlingslokaler. Inventariebidrag utgår med högst 10 % av låneunderlaget till den del detta inte överstiger 500 000 kr. och 5 % av överskjutande belopp. Bidrag får dock inte överstiga 300 000 kr.

För beslut om bidrag och lån fastställer riksdagen årligen en gemensam ram, av vilken en viss angiven del får tas i anspråk för bidrag. För budgetåret 1973/74 har ramen för lån- och bidragsgivningen fastställts till 20 milj. kr., varav högst 12 milj. kr. för bidrag (prop. 1973: 1, bil. 13, CU 1973: 10, rskr 1973: 110).

Ärenden om bidrag och lån handläggs inom bostadsstyrelsen av en samlingslokaldelegation.

Bostadsstyrelsen

Till bostadsstyrelsens förslag i fråga om anslag och ramar avseende stödet till allmänna samlingslokaler har samlingslokaldelegationen anslutit sig.

Beträffande den gemensamma ramen för beslut om bidrag och lån anför styrelsen följande.

Med stöd av riksdagens beslut (prop. 1973: 85, bil. 8, CU 1973: 17, rskr 1973: 151) har under senare delen av budgetåret 1972/73 meddelats vissa beslut om lån enligt kungörelsen (1957: 367) om statslån för anordnande av allmänna samlingslokaler m. m. (upphävd 1973: 400) med ianspråktagande av ramen för innevarande budgetår. Lånebeloppet uppgår till totalt 5,6 milj. kr., varav 4 milj. kr. skall avräknas mot ramens bidragsdel.

Enligt uppgifter, som har inhämtats från riksorganisationerna, planeras ny- och ombyggnader med ett beräknat låneunderlag av inemot 60 milj. kr. Härutöver kan tillkomma samlingslokaler med i första hand kommun som byggherre, uppskattningsvis motsvarande 3—4 milj. kr. i låneunderlag. För projekt med ett låneunderlag av denna omfattning kan det totala låne- och bidragsbehovet uppskattas till i runt tal 35 milj. kr. Med hänsyn till osäkerheten i uppskattningen föreslår bostadsstyrel-

sen för budgetåret 1974/75 en ram på 30 milj. kr., varav för bidrag högst 18 milj. kr.

Vid beräkningen av behovet av *anslag* för utbetalning av bidrag under budgetåret 1974/75 utgår bostadsstyrelsen från att medel för utbetalning bör finnas i samma omfattning som möjligheterna att bevilja bidrag under budgetåret 1973/74, dvs. till ett belopp av 12 milj. kr. Styrelsen förutsätter vidare att från anslaget även under budgetåret 1974/75 utbetalas ett bidrag på 500 000 kr. till riksorganisationerna. Styrelsen, som räknar med att det vid utgången av innevarande budgetår skall finnas en reservation på anslaget på 3,5 milj. kr., föreslår att anslaget förs upp med 8 milj. kr. för budgetåret 1974/75.

Departementschefen

Innan jag går in på bostadsstyrelsens anslagsframställning tar jag upp vissa frågor rörande samlingslokalstöd till kyrkor och trossamfund och därmed sammanhängande frågor om upplåtelseplikt för allmänna samlingslokaler.

Som villkor för samlingslokalstöd gäller att samlingslokalerna opartiskt, i skälig omfattning och på skäliga villkor hålls tillgängliga för upplåtelse åt varje inom orten verksam organisation eller grupp med organiserad verksamhet.

1968 års beredning om stat och kyrka föreslår i sitt slutbetänkande (SOU 1972: 36) Samhälle och trossamfund bl. a. att kyrkor och trossamfund, svenska kyrkan dock först sedan dess beskattningsrätt upphört, skall få del av det allmänna samlingslokalstödet. I detta syfte föreslår beredningen, som framhåller att gudstjänstlokaler ofta byggs i kombination med lokaler för annan verksamhet, att upplåtelseplikten begränsas beträffande gudstjänstrum, om det i anslutning därtill finns lokaler för allmän uthyrning i viss utsträckning. Upplåtelseskyldighet för gudstjänstrum skall enligt beredningen i sådana fall inte föreligga, såvida upplåtelsen innebär något som strider mot rummets helgd eller samfundens trosuppfattning och det inte kan tas för visst att gudstjänstrummet och dess inventarier behandlas med aktsamhet och pietet.

Sveriges frikyrkoråd och dess samarbetsnämnd har sedermera i skrivelse den 28 maj 1973 hemställt att beredningens förslag i denna del genomförs samt föreslagit viss begränsning av upplåtelseplikten även för andra samfundslokaler än gudstjänstrum.

Med anledning av dessa förslag vill jag understryka att andra trossamfund än svenska kyrkan har samma möjligheter som andra organisationer att få del av statligt stöd till allmänna samlingslokaler. Det kan enligt min mening inte komma i fråga att ge trossamfunden en mer gynnad ställning än övriga organisationer genom att befria dem från den som villkor för stöd gällande upplåtelseskyldigheten på föreslaget sätt. I anslutning härtill vill jag framhålla att hinder inte möter

mot att en lokalhållare, som inte anser sig kunna acceptera upplåtelse-skyldigheten beträffande viss del av lokalerna, kan få statligt stöd beträffande övriga delar av lokalerna. Vad jag nu har anfört har motsvarande tillämpning beträffande möjligheterna till stöd inom ramen för bostadslångivningen till samfundslokaler i bostadsområden av begränsad storlek.

Jag övergår nu till bostadsstyrelsens anslagsframställning.

Bostadsstyrelsen har föreslagit att den gemensamma ramen för bidrag och lån vidgas från 20 till 30 milj. kr., varav 18 milj. kr. för bidrag. I avvaktan på ytterligare erfarenhet angående efterfrågan på bidrag och lån anser jag mig inte kunna förorda större vidgning än 5 milj. kr. Jag förordar alltså att den gemensamma ramen för budgetåret 1974/75 fastställs till 25 milj. kr., varav 15 milj. kr. för bidrag. Liksom tidigare bör Kungl. Maj:t utverka riksdagens bemyndigande att vidga ramen om det behövs av sysselsättningsskäl.

Medelsbehovet för nästa budgetår beräknar jag till 5 milj. kr. Jag har därvid även beräknat medel för bidrag med ett sammanlagt belopp av 600 000 kr. till riksorganisationerna för samlingslokaler, vilket innebär en höjning med 100 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. medge att beslut om anordnings- och inventariebidrag samt lån för allmänna samlingslokaler under budgetåret 1974/75 meddelas inom en ram av 25 000 000 kr., varav högst 15 000 000 kr. får tas i anspråk för bidrag,
2. medge att den under 1 angivna ramen får överskridas om det behövs av sysselsättningsskäl,
3. till *Anordningsbidrag m. m. till allmänna samlingslokaler* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 5 000 000 kr.

B 9. Upprustningsbidrag m. m. för allmänna samlingslokaler

1973/74 Anslag	5 000 000
1974/75 Förslag	5 000 000

Från anslaget utbetalas upprustningsbidrag enligt bestämmelserna i kungörelsen (1973: 400) om statligt stöd till allmänna samlingslokaler. Särskild efteravgift enligt samma kungörelse av äldre lån skall också avräknas mot anslaget. Bestämmelserna innebär i korthet att bidrag kan utgå med högst 50 % av kostnaderna för upprustning av allmän samlingslokal och betalning av skulder. Lån som har beviljats enligt kungörelsen (1957: 367) om statslån för anordnande av allmänna samlingslokaler m. m. eller motsvarande äldre bestämmelser kan under vissa

förutsättningar efterges, s. k. särskild eftergift. Sådan eftergift kan även beviljas i stället för upprustningsbidrag.

Enligt beslut av 1973 års vårriksdag (prop. 1973: 1, bil. 13, CU 1973: 10, rskr 1973: 110) skulle anslaget, 5 milj. kr., också utgöra en ram för beslut om bidrag och särskild eftergift. Riksdagen har sedermera medgivit att beslut får meddelas inom en ram av 8 milj. kr. under budgetåret 1973/74 (prop. 1973: 170, CU 1973: 31, rskr 1973: 342).

Bostadsstyrelsen

Styrelsen anser att under budgetåret 1974/75 beslut om upprustningsbidrag skall kunna meddelas intill ett belopp av 5 milj. kr. och föreslår därför att anslaget förs upp med nämnda belopp.

Departementschefen

Ramen för beviljande av upprustningsbidrag och särskilda eftergifter för innevarande budgetår, 5 milj. kr., vidgades enligt beslut av 1973 års höstriksdag (prop. 1973: 170, CU 1973: 31, rskr 1973: 342) till 8 milj. kr. Vidgningen föranleddes av att 3 milj. kr. av ifrågavarande ram tagits i anspråk redan före den 1 juli 1973 för beslut om lån för avhjälpande av ekonomiskt trångmål, vilka inte rymdes inom den för budgetåret 1972/73 fastställda ramen för långivningen.

För beslut om upprustningsbidrag och särskilda eftergifter under budgetåret 1974/75 bör fastställas en ram av 5 milj. kr. Även medelsbehovet beräknar jag till 5 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. medge att beslut om upprustningsbidrag och särskilda eftergifter av äldre lån meddelas inom en ram av 5 000 000 kr. under budgetåret 1974/75,
2. till *Upprustningsbidrag m. m. till allmänna samlingslokaler* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 5 000 000 kr.

C PLANVÄSENDET**C 1. Statens planverk**

1972/73 Utgift	11 699 350
1973/74 Anslag	12 666 000
1974/75 Förslag	14 270 000

Statens planverk är central förvaltningsmyndighet för ärenden om planläggning av bebyggelse och om byggnadsväsendet. Det åligger verket att i anslutning till den allmänna uppsikten över planläggningen och byggnadsväsendet ge råd och vägledning för planläggningen samt meddela föreskrifter, råd och anvisningar för byggnadsväsendet även som att verka för samordning mellan planverkets och andra myndigheters insatser på dessa områden.

Planverket leds av en styrelse. Chef för planverket är en generaldirektör. Inom verket finns fem byråer: administrativa byrån, byggnadsbyrån, planbyrån, regionbyrån och stadsbyrån.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Planverket	Departementschefen
Personal			
Handläggande personal	84	+3	+0
Övrig personal	37	+2	+1
	121	+5	+1
Anslag			
Lönekostnader	9 884 000	+1 426 000	+ 830 000
Sjukvård	14 000	+ 2 000	+ 2 000
Rescersättningar	297 000	+ 22 000	+ 10 000
därav utomnordiska resor	(40 000)	(+ 5 000)	(—)
Lokalkostnader	873 000	+ 605 000	+ 605 000
Expenser	1 598 000	+ 418 000	+ 157 000
	12 666 000	+2 473 000	+1 604 000

Inkomster vid planverket, som redovisas på driftbudgetens inkomstsida under uppbörd i statens verksamhet, beräknas för budgetåret 1974/75 till 2 000 000 kr., varav 1 400 000 kr. från försäljning av publikationer.

Planverket

1. Löne- och prisräkning 1 399 412 kr., varav 240 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. Alternativ 0 har beräknats innebära en reducering av den nuva-

rande medelsramen med totalt 601 000 kr., varav huvuddelen (550 000 kr.) beräknas falla på anslagsposten lönekostnader. Planverket framhåller att en anslagstilldelning enligt detta alternativ skulle allvarligt försämra verkets möjligheter att fullgöra sina åligganden. Särskilt torde verkets utåtriktade verksamhet, som tar sig uttryck i publicering, skriftliga utlåtanden, personliga överläggningar och besvarande av telefonförfrågningar, komma att bli lidande.

3. Planverket yrkar ytterligare medel för experter för att rationellt kunna bedriva uppgiften att utge föreskrifter, råd och anvisningar till plan- och byggnadslagstiftningen (+227 000 kr.).

4. För förstärkning av skrivfunktionen vid verket yrkas en tjänst som kvalificerat biträde vid administrativa byrån (+44 350 kr.).

5. För insamling av erfarenheter av tillämpningen av Svensk Byggnorm, verkets typgodkännande verksamhet och tillverkningskontroll behövs en tjänst som byrådirektör vid byggnadsbyrån (+92 942 kr.).

6. För projekt avseende planeekonomiska redovisningar samt för att tillföra verkets anvisningsarbeten relevant ekonomisk fackkunskap behövs en tjänst som avdelningsdirektör vid stadsbyrån (+95 604 kr.).

7. För att medverka vid planering och utformning av utställningar i planverkets permanenta utställningslokal samt för löpande arbetsuppgifter i anslutning härtill behövs en assistenttjänst (+46 270 kr.).

8. För beaktande av funktionella och miljömässiga krav på bostäders och arbetslokalers utformning behövs en tjänst som byrådirektör vid byggnadsbyrån (+84 242 kr.).

9. Vunna erfarenheter av va-nämndens verksamhet visar att efterfrågan på nämndens tjänster har en sådan omfattning att arbetsinsatserna måste mer än fördubblas för att ärendebalansen skall kunna hållas på godtagbar nivå. För att detta skall vara möjligt krävs betydligt ökade personalresurser. Planverket beräknar 620 000 kr. för ändamålet (+415 000 kr.).

10. Under anslagsposten *Expenser* beräknas ökning av bl. a. kostnaderna för publikationstryck och kopiering samt för bidrag till statens betong- och stålbyggnadskommittéer.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag medelsbehovet under anslaget till 14 270 000 kr. Jag har därvid beräknat medel bl. a. för ytterligare ett kvalificerat biträde vid administrativa byrån (4). Vidare har jag beräknat ytterligare 250 000 kr. för va-nämndens verksamhet (9) och 50 000 kr. för publikationstryck (10); 125 000 kr. av beloppet till va-nämnden är motiverade av ett behov att avarbeta ärendebalansen.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens planverk* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 14 270 000 kr.

C 2. Bidrag till översiktlig planering m. m.

1972/73 Utgift	321 255	Reservation	10 593 088
1973/74 Anslag	4 219 000		
1974/75 Förslag	3 228 000		

Från anslaget bestrids enligt föreskrifterna i kungörelsen (1958: 163) angående statsbidrag till vissa plankostnader och i prop. 1947: 245 angivna grunder dels övergångsvis kostnader för upprättande av regionplan i enlighet med byggnadslagstiftningens föreskrifter, dels vissa vägföreningskostnader för genomförande av byggnadsplan. För innevarande budgetår har Kungl. Maj:t föreskrivit att högst 1 milj. kr. av medlen under anslaget får användas till från allmän synpunkt angelägna planeringsföretag i andra former än sådana som byggnadslagen (1947: 385) anvisar. Här avses bidrag till kostnader för översiktlig kommunal planering huvudsakligen inom sådana regioner som bedöms vara av särskilt intresse för den fysiska riksplaneringen.

Planverket

Regionplanering enligt byggnadslagen pågår f. n. i Göteborgs- och Kalmarregionerna.

Planverket räknar med att det under innevarande budgetår kan bli aktuellt att avlösa samtliga utestående förskott med undantag av förskott som beviljats Södra Kalmar läns regionplaneförbund. Medelsbehovet för avlösning av förskott beräknas till sammanlagt 13 278 000 kr. varav 257 000 kr. för Sundsvallsregionen, 487 000 kr. för Sjuhäradsbygden, 9 614 000 kr. för Stockholmsregionen och 2 920 000 kr. för Göteborgsregionen.

Under budgetåret 1974/75 kan aktualiseras avlösning av bidragsförskott med 278 000 kr. till Södra Kalmar läns regionplaneförbund. Det statliga stödet för upprättande av regionplan enligt byggnadslagstiftningen torde därmed vara avvecklat.

Från ett stort antal kommuner föreligger förfrågningar om bidrag till olika planeringsföretag i andra former än dem byggnadslagen anvisar. Planverket förutser att det under innevarande budgetår tillgängliga beloppet för sådana ändamål har tagits i anspråk före budgetårets utgång.

Planverket räknar med att ett hundratal kommuner under budgetåren 1974/75—1975/76 kan komma att framställa anspråk på statligt stöd till sådan planering som påkallas av den fysiska riksplaneringens riktlinjer. Verket föreslår att 4 milj. kr. får tas i anspråk för ändamålet under budgetåret 1974/75.

Sammanlagt bör anslaget tillföras 4 339 000 kr.

Departementschefen

I enlighet med beslut av 1971 och 1972 års riksdagar (prop. 1971: 1 bil. 14, CU 1971: 7, rskr 1971: 35 samt prop. 1972: 1 bil. 14, CU 1972: 7, rskr 1972: 70) pågår f. n. en avveckling av det statliga finansiella stödet till upprättande av regionplaner.

Kungl. Maj:t har under innevarande budgetår beviljat förskott till Göteborgsregionen med 385 000 kr. Jag förutser att förskott med 100 000 kr. skall komma att beviljas även till Kalmarregionen under budgetåret.

I likhet med planverket bedömer jag att förskott under budgetåret 1974/75 skall aktualiseras endast beträffande Kalmarregionen. Detta förskott beräknas till 50 000 kr.

Som planverket har anfört kan det under innevarande budgetår bli aktuellt att genom bidrag avlösa utestående förskott hos samtliga förbund med undantag av regionplaneförbundet för Södra Kalmar län (Kalmarregionen). Det sammanlagda medelsbehovet för dessa avlösningar har, i överensstämmelse med planverkets redovisning, beräknats till 13 278 000 kr. I likhet med planverket räknar jag med att avlösning av bidragsförskott till Kalmarregionen kan komma att ske under budgetåret 1974/75. Anslaget för 1974/75 behöver för detta ändamål tillföras 228 000 kr.

Under den tid som har förflutit sedan planeringsverksamhet påbörjades inom olika regionplaneområden kan erfarenhetsmässigt inom något eller några områden ha inträffat omständigheter av sådan beskaffenhet, t. ex. ändring i den kommunala indelningen, att det vid tidpunkten för slutlig prövning av bidragsfrågan föreligger formella hinder för avlösning av beviljade och i sak alltjämt motiverade bidragsförskott. Det bör i sådana fall vara möjligt för Kungl. Maj:t — under förutsättning att fråga är om fall där regionplaneringen bedöms bli till allmän nytta — att besluta om avlösning av förskott även om bidragsvillkoren inte är formellt uppfyllda. Riksdagens bemyndigande härtill bör inhämtas.

Under anslaget skall beräknas medel för stöd även till annan kommunal planering än den som bedrivs i regionplaneförbundens regi, huvudsakligen sådan planering som hänger samman med den fortsatta fysiska riksplaneringen men också andra typer av planering av allmänt intresse. Chefen för dåvarande civildepartementet har redovisat de närmare motiven och formerna för denna bidragsgivning vid sin föredragning i anslutning till prop. 1972: 111. Stöd avses i första hand kunna komma i fråga till planering i regioner där kommunerna har begränsade planeringsresurser men där överväganden från rikssynpunkt föranleder omfattande planeringsinsatser. Prövningen om och i vilken utsträckning bidrag skall lämnas åvilar Kungl. Maj:t och sker efter förslag av planverket med hänsyn till omständigheterna i varje särskilt fall.

Hittills vunna erfarenheter av arbetet med fysisk riksplanering visar att planeringsinsatser av den typ och omfattning som här avses behövs inom ett betydande antal kommuner med otillräckliga planeringsresurser för ändamålet. Detta behov understryks av att kommunerna i sin uppföljning av den fysiska riksplaneringen efter den 1 juli 1974 kommer in i ett aktivt planeringsskede. Jag beräknar medelsbehovet för detta ändamål till 3 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att, utan hinder av bidragsvillkoren, besluta om avlösning av beviljade förskott till kostnader för regionplaneverksamhet,
2. till *Bidrag till översiktlig planering m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 3 228 000 kr.

D LANTMÄTERI- OCH KARTVÄSENDET

Sammanläggning av lantmäteriet och rikets allmänna kartverk

Enligt beslut av 1973 års riksdag (prop. 1973: 1 bil. 14, CU 1973: 3, rskr 1973: 36) skall lantmäteriet och rikets allmänna kartverk, med i princip oförändrade arbetsuppgifter, den 1 juli 1974 föras samman till en gemensam organisation. Huvudmotiven för sammanläggningen är att åstadkomma en bättre samordning av kartverksamheten totalt sett, en bättre total kartförsörjning samt en bättre samordning mellan de statliga och kommunala mättnings- och kartverksamheterna i länen.

Det nya verket skall, liksom det nuvarande lantmäteriet, ledas av en styrelse och vara organiserat på tre nivåer: ett centralorgan, i varje län en överlantmätarmyndighet samt lokalt fastighetsbildningsmyndigheter. Riksdagsbeslutet innebär vidare att centralorganet, som får benämningen statens lantmäteriverk, skall organiseras i fyra huvudenheter/avdelningar, en administrativ avdelning, en fastighetsavdelning, en kartavdelning och en produktionsavdelning. Beslutet innefattar även vissa riktlinjer för den organisatoriska indelningen av avdelningarna.

Lantmäteristyrelsen och kartverket tillhör de myndigheter som enligt statsmakternas beslut skall omlokaliseras till Gävle. Flyttningen avses ske sommaren 1975, dvs. cirka ett år efter det att den nya organisationen trätt i kraft.

Detaljorganisation för statens lantmäteriverk

Inom civildepartementet har, med utgångspunkt i de fastlagda riktlinjerna för den nya organisationen, utförts ett arbete för utformning av detaljorganisation m. m. för centralorganet. Arbetet har bedrivits inom en för ändamålet särskilt sammansatt arbetsgrupp med företrädare för lantmäteristyrelsen och kartverket och med biträde av konsulter från Statskonsult AB. Arbetet redovisas i promemorian (Ds C 1973: 2) Organisation för statens lantmäteriverk och innefattar förslag beträffande organisationens uppbyggnad i detalj, arbetsuppgifter samt personaluppsättning med fördelning inom organisationen.

Förslaget till organisationens detaljuppbyggnad bygger på den i propositionen skisserade indelningen av avdelningarna i enheter.

Enheterna har delats upp i ett antal "ärendegrupper" eller — vad gäller enheter inom produktionsavdelningen — "produktionsställen". Uppdelningen grundar sig på studier och analys av samband i skilda hänseenden mellan olika arbetsuppgifter (verksamhets-, resurs- och målsamband m.m.).

Administrativa avdelningen föreslås bestå av en personalenhet, en ekonomienhet och en planeringsenhet samt en redovisningscentral. Inom varje enhet görs en uppdelning på fyra ärendegrupper. Avdelningen får en planerings-, samordnings- och servicefunktion för verket i dess helhet. Inom avdelningen avses handläggas huvudsakligen frågor rörande personaladministration, ekonomi, verksamhetsplanering, organisation och information samt andra för verket gemensamma administrativa uppgifter, t.ex. skrivservice, budtjänst och intendenturfrågor.

Inom fastighetsavdelningen organiseras en fastighetsbildningsenhet, en registerenhet, en värderingsenhet och en utvecklingsenhet. Enheterna delas upp på tre ärendegrupper vardera. Till avdelningen förs frågor om fastighetsbildning, fastighetssamverkan, fastighetsbestämning, fastighetsvärdering och fastighetsregistrering. Uppgifterna utförs f. n. uteslutande inom lantmäteristyrelsen och påverkas inte direkt av omorganisationen. I förhållande till nuläget innebär den föreslagna organisationen endast den förändringen att forskningsarkivet inom nuvarande registerbyrå vid lantmäteristyrelsen har förts till ekonomienheten.

Kart- och produktionsavdelningarna skall handha de uppgifter som f. n. utförs vid kartverkets geodetiska, fotogrammetriska och kartografiska byråer, verkets militärbyrå samt lantmäteristyrelsens tekniska byrå.

Kartavdelningen föreslås bestå av en geodetisk, en fotogrammetrisk och en kartografisk enhet samt en försvarsenhet. Enheterna delas upp på sammanlagt 12 ärendegrupper. Huvudfunktioner för de tre förstnämnda enheterna blir marknadsorienterad verksamhet (planering för kartförsörjningen, beställningsverksamhet), metod- och produktutveckling samt föreskrifts- och anvisningsverksamhet. Försvarsenheten skall handha säkerhetsskydds- och beredskapsärenden.

Produktionsavdelningen organiseras enligt förslaget i en mätningseenhet, en kartredaktionell enhet, en rit- och gravyrenhet samt en produktionsserviceenhet. Indelningen har gjorts med hänsyn till de olika faserna i produktionsprocessen för kartor. Arbetsuppgifterna inom varje enhet fördelas på ett antal produktionsställen, sammanlagt 12. Förslaget bygger på huvudprincipen att uppgifter som innebär tillämpning av samma eller likartade tekniker/metoder skall hållas samman organisatoriskt, oavsett om de resulterar i skilda produkter. De tre förstnämnda enheterna skall handha verksamhet som avser mätning, stercobearbetning, insamling och redigering av kartuppgifter, ritning och gravyr samt reproduktion. Uppgifter av servicekaraktär för betjäning av själva produktionsapparaten samt flygfotografering har förts samman i produktionsserviceenheten.

Produktionsavdelningens organisation enligt förslaget innefattar dess-

utom, fristående från enhetsindelningen, en särskild grupp till avdelningschefens förfogande för produktionsplanering.

Inom centralorganet organiseras slutligen även ett revisionskontor, i organisatoriskt avseende direkt underställt verkschefen.

Arbetsgruppen har inte funnit det möjligt att inom uppdragets ram undersöka möjligheterna att decentralisera uppgifter i anslutning till omorganisationen. Förslaget till arbetsuppgifter för centralorganet innebär alltså inte några förändringar i den nuvarande uppgiftsfördelningens centralt-regionalt-lokalt. I promemorian erinras emellertid om att frågan om viss decentralisering i samband med sammanläggningen har aktualiserats och att lantmäteristyrelsen och kartverket har tillsatt en gemensam arbetsgrupp med uppgift att studera vissa därmed sammanhängande spörsmål.

Promemorians förslag till personaldimensionering utgår från förutsättningen att det nya verket skall ta över de verksamheter som f. n. utförs av lantmäteriet och kartverket var för sig och att dessa skall bedrivas i stort enligt befintliga planer men med den förbättrade målsättning som ligger i motiven för reformen. En annan förutsättning för den i promemorian gjorda bedömningen av personalbehovet är att verksamheterna skall bedrivas i gemensamma lokaler i Gävle. Den föreslagna organisationen bedöms skapa förutsättningar för rationaliseringseffekter som bör kunna leda till viss reducering av befintliga personalresurser. Exempel på sådana effekter är minskning av antalet organisationsenheter och därmed antalet tjänster för ledningsfunktioner samt bättre samordning av planering och produktion i kartverksamheten.

Antalet anställda vid lantmäteristyrelsen och rikets allmänna kartverk motsvarar sammanlagt drygt 720 årsarbetskrafter. I organisationsförslaget har det totala personalbehovet beräknats till 678 tjänster, vilket alltså innebär en reducering med drygt 40 i förhållande till nuläget. Av dessa är 15 tjänster hänförliga till verksamhet som kommer att bedrivas inom administrativa avdelningen, medan 29 avser verksamheter inom blivande kart- och produktionsavdelningarna. I promemorian frambålls att en inte obetydlig del av den reducerade arbetskraften representerar sådana besparingar, som kan göras först sedan verket har omlokaliseras till Gävle.

Departementschefen

Enligt beslut av 1973 års riksdag (prop. 1973: 1 bil. 4, CU 1973: 3, rskr 1973: 36) skall lantmäteriet och rikets allmänna kartverk, med i princip oförändrade arbetsuppgifter, den 1 juli 1974 läggas samman till en organisation. Centralorganet för det nya verket, statens lantmäteriverk, skall indelas i fyra huvudenheter-avdelningar, en administrativ av-

delning, en fastighetsavdelning, en kartavdelning och en produktionsavdelning. Beslutet innefattar vidare riktlinjer för indelningen av avdelningarna i underenheter.

En särskild arbetsgrupp inom civildepartementet med företrädare för lantmäteristyrelsen och rikets allmänna kartverk och med biträde av Statskonsult AB har haft uppdrag att utforma detaljorganisation m. m. för centralorganet i det nya verket. Gruppens arbete redovisas i promemorian (Ds C 1973: 2) Organisation för statens lantmäteriverk. I promemorian läggs bl. a. fram förslag till organisationens uppbyggnad i detalj. Förslaget följer de genom riksdagsbeslutet fastlagda riktlinjerna. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att besluta i frågan om organisationens utformning på de nivåer som har behandlats i promemorian samt om arbetsuppgifternas och personalens fördelning på organisationens olika delar.

I promemorian tas också upp frågan om möjligheterna att decentralisera arbetsuppgifter i anslutning till sammanläggningen. Några ändringar i den nuvarande uppgiftsfördelningen centralt-regionalt-lokalt föreslås inte. Chefen för dåvarande civildepartementet har berört denna fråga i prop. 1973: 1 (bil. 14, s. 109) i anslutning till riktlinjerna för omorganisationen och därvid uttalat att ytterligare undersökningar behövs för ställningstagande. Sådana undersökningar har, som sägs i promemorian, nu påbörjats i de berörda myndigheternas regi. Jag vill erinra om att beslutet om sammanläggning av de båda verken delvis grundats på ett intresse av att få tillgång till de regionala och lokala lantmäteriorganen för att samordna och underlätta verksamheten med de allmänna kartorna. Det blir därför en viktig uppgift för det nya verkets ledning att i sin planeringsverksamhet undersöka den lämpligaste arbetsfördelningen mellan centralorganet och de regionala och lokala myndigheterna. Det ingår i verkets uppgifter att, om behov därav bedöms föreligga, vidta eller föreslå lämpliga decentraliseringsåtgärder. Något formligt uppdrag till verket i detta hänseende behövs alltså inte. Självfallet utgår jag från — inte minst med hänsyn till att verket skall omlokaliseras till Gävle cirka ett år efter omorganisationen — att eventuella personalöverföringar vidtas vid sådana tidpunkter och på sådant sätt att onödiga störningar undviks.

Promemorian innehåller även förslag i fråga om personalbehov för statens lantmäteriverk med fördelning på olika organisationsenheter. Lantmäteristyrelsens och kartverkets nuvarande personal motsvarar sammanlagt ca 720 årsarbetskrafter. I promemorian har det totala personalbehovet beräknats till 678 tjänster, dvs. en reduktion med drygt 40 i förhållande till nuläget. Av dessa är 15 tjänster hänförliga till uppgifter inom administrativa avdelningen, medan 29 tjänster avser uppgifter för blivande kart- och produktionsavdelningarna. Arbetsgruppen framhåller särskilt att en inte obetydlig del av den reducerade arbets-

kraften är hänförlig till sådana besparingar, som kan göras först sedan verket har omlokaliserats till Gävle.

Jag delar den i promemorian redovisade uppfattningen att den föreslagna organisationen ger förutsättningar för rationaliseringseffekter som, utan förändring av den nuvarande ambitionsnivån, bör kunna leda till viss personalminskning. Den gjorda beräkningen av personalbehovet för statens lantmäteriverk är enligt min mening realistisk i förhållande till de uppgifter som myndigheten skall svara för. Jag anser dock att antalet tjänster för uppgifter inom administrativa avdelningen kan reduceras med två och att det totala behovet för verket sålunda bör vara 676 tjänster. I likhet med arbetsgruppen är jag medveten om att rationaliseringsvinsten — ett 40-tal tjänster — inte kan uppnås i sin helhet förrän verket har omlokaliserats till Gävle och därmed fått lokalmässiga förutsättningar för att utnyttja de rationaliseringsmöjligheter som den nya organisationen ger. Vid min beräkning av anslag till statens lantmäteriverk i det följande utgår jag därför från att den största delen av rationaliseringsvinsten kan tas ut först under budgetåret 1975/76.

Anslagen till lantmäteri- och kartväsendet

I den nya organisationen för det statliga lantmäteri- och kartväsendet ingår statens lantmäteriverk, överlantmätarmyndigheterna och de statliga fastighetsbildningsmyndigheterna. Syftet med de statliga insatserna på lantmäteri- och kartområdena kan sammanfattas på följande sätt:

— att under beaktande av samhällets krav på en lämplig disposition av mark och vatten skapa ett ändamålsenligt fastighetsbestånd — genom att bilda nya fastigheter för bebyggelse, industriändamål m. m., genom att förbättra fastighetsindelningen till grund för exploatering och sanering av bebyggelseområden och för rationalisering av jordbruk och skogsbruk m. m. samt genom att tillskapa sammanslutningar eller annan samverkan mellan fastigheter

— att avhjälpa oklarheter i fastighetsbeståndet och dess förhållande till den äganderättsliga indelningen

— att tillhandahålla uppgifter om den fasta egendomen

— att svara för landets geodetiska uppmätning och flygfotografering för kartläggningsändamål

— att utföra grundläggande kartläggning och utge kartor i skalor, serier och versioner anpassade till samhällets grundläggande och kontinuerliga behov samt att verka för samordning av grundläggande mätning- och kartläggningsverksamhet

— att tillhandahålla andra uppgifter av kartografisk natur

— att på beställning utföra mätningverksamhet, flygfotografering och kartframställning, bl. a. som ett led i samhällsbyggandet

— att till skydd för rikets säkerhet granska kartor och flygbilder samt svara för åtgärder som tryggar totalförsvarets behov av kartor

m. m. och att bedriva verksamheten så att de krav rikets säkerhet ställer kan tillgodose.

Det nya verket skall, liksom f. n. lantmäteriet och kartverket, ingå i utrednings- och försöksverksamheten med programbudgetering inom statsförvaltningen. Följande programindelning har fastställts att gälla tills vidare.

1. Vissa allmänna myndighetsuppgifter
2. Förrättnings- och uppdragsverksamhet
3. Mätning och kartläggning
4. Försvarsberedskap

Medel tas upp under följande sex anslag.

1. Lantmäteriverket: Vissa allmänna myndighetsuppgifter
2. Lantmäteriverket: Förrättnings- och uppdragsverksamhet
3. Lantmäteriverket: Mätning och kartläggning
4. Lantmäteriverket: Försvarsberedskap
5. Lantmäteriverket: Bidrag till förrättnings- och uppdragsverksamhet
6. Lantmäteriverket: Utrustning

Anslag nr 1 är ett förslagsanslag som skall finansiera verksamheten inom program 1.

Anslag nr 2 är ett förslagsanslag som tas upp med ett formellt belopp på 1 000 kr. Under anslaget redovisas kostnader och intäkter för program 2. Som intäkter under anslaget redovisas dels fakturerade avgifter, dels ianspråktagna medel från bidragsanslaget (nr 5), dels värdet av utförda men ännu ej fakturerade prestationer.

Anslag nr 3 är ett reservationsanslag som skall finansiera verksamheten inom program 3.

Anslag nr 4 är ett reservationsanslag som skall finansiera verksamheten inom program 4.

Anslag nr 5 är ett förslagsanslag med två delposter avseende

a. kostnader beroende på att nedsatt lantmäteritaxa tillämpas på vissa ärenden m. m.

b. statsbidrag till kostnader för fastighetsbildningsförrättningar m.m.

Anslag nr 6 är ett reservationsanslag som skall finansiera lantmäteriverkets investeringar i utrustning m. m.

Lantmäteristyrelsen och kartverket har, i enlighet med särskilda anvisningar, samrått vid prövningen av behovet av resurser för lantmäteriverket för budgetåret 1974/75 och redovisat sitt arbete i en gemensam anslagsframställning.

D 1. Lantmäteriverket: Vissa allmänna myndighetsuppgifter

1972/73 Utgift	19 408 000
1973/74 Anslag	120 269 000
1974/75 Förslag	24 852 000

¹ Avser nuvarande anslag D 1. Lantmäteriet: Myndighetsuppgifter jämte del av nuvarande anslag E 1. Kartverket: Allmänna kartarbeten

Programmet Vissa allmänna myndighetsuppgifter

Programmet omfattar i huvudsak följande uppgifter av myndighetskaraktär:

- föreskrifter, råd och anvisningar för lantmäteri- och kartverksamheterna
- frågor om fastighetsregistrering
- biträde åt domstolar
- service-, rådgivnings- och upplysningsverksamhet åt andra statliga organ samt åt kommunala organ i fastighetstekniska, fastighetsrättsliga och fastighetsekonomiska frågor
- geodetisk, fotogrammetrisk och kartografisk service och rådgivning åt kommuner

	1972/73	1973/74	1974/75	
	Utfall	Budget	Lantmäteristyrelsen och kartverket	Departementschefen
Lantmäteriet	118 615 000	119 819 000		
Kostnader Kartverket	2892 000	2450 000	26 956 000	24 852 000
Avgår komplementkostnader	99 000	—	—	—
Summa utfall/anslag	19 408 000	20 269 000	26 956 000	24 852 000

¹ Avser nuvarande anslag D 1. Lantmäteriet: Myndighetsuppgifter

² Avser del av nuvarande anslag E 1. Kartverket: Allmänna kartarbeten; beloppet 892 000 avser beräknat belopp för verksamhetsåret 1973, beloppet 450 000 avser anvisat belopp för första halvåret 1974.

Lantmäteristyrelsen och kartverket

Verken framhåller att rationaliseringseffekter som möjliggörs av sammanläggningen inte kan uppnås till fullo förrän budgetåret 1975/76 då omlokalisering till Gävle har skett. Föreslagen medelstilleddning har därför beräknats med utgångspunkt i medelstilleddningen för innevarande budgetår.

1. Lönc- och prisomräkning 603 000 kr., varav 385 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. Ett genomförande av alternativ 0 skulle allvarligt försvåra möjligheterna att på ett tillfredsställande sätt utöva de speciella myndighetsuppgifter som programmet omsluter och skulle även föra med sig en försening av pågående utvecklingsprojekt. Verken motsätter sig den nedskärning som ligger i alternativet.

3. Ökade resurser behövs för olika uppgifter i samband med den av statsmakterna beslutade fastighetsregisterreformen om upprättade tidsplaner skall kunna hållas. Nuvarande kapacitet för överföring av registerinnehållet till ADB-läsligt medium måste fördubblas. Kostnader-

na härför beräknas till 500 000 kr. Vidare behövs ytterligare 300 000 kr. för arbetet med föreskrifter för den nya registerkartan i anslutning till reformen.

4. För ökad service-, rådgivnings- och upplysningsverksamhet åt statliga och kommunala organ begärs 1 500 000 kr., varav 250 000 kr. för två tjänster som länslantmätare vid överlantmätarmyndigheterna i Gävleborgs och Västerbottens län.

5. Omlokaliseringen till Gävle medför särskilda kostnader för flyttning av inredning och utrustning, flyttning och omstationering av personal, m. m. Under anslaget beräknas sammanlagt 3 404 000 kr. för dessa ändamål.

Departementschefen

Jag beräknar medelsbehovet under anslaget till 24 852 000 kr. Jag har därvid beräknat sammanlagt ytterligare 500 000 kr. för verksamheterna med dels överföring av fastighetsregisterinnehållet till ADB-läsligt medium, dels föreskrifter angående den nya registerkartan (3). Jag har vidare beräknat ytterligare 300 000 kr. — varav huvuddelen för en tjänst som länslantmätare vid vardera överlantmätarmyndigheten i Gävleborgs och Västerbottens län — för service-, rådgivnings- och upplysningsverksamhet åt statliga och kommunala organ (4). Slutligen har jag beräknat 2 900 000 kr. för särskilda kostnader i samband med omlokaliseringen till Gävle (5). Vid anslagsberäkningen har jag utgått från att den nya gemensamma organisationen för lantmåteri- och kartverksamheterna skall möjliggöra viss, begränsad personalbesparing inom programmet.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Lantmäteriverket: Vissa allmänna myndighetsuppgifter* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 24 852 000 kr.

D 2. Lantmäteriverket: Förrättnings- och uppdragsverksamhet

1972/73 Utgift	0
1973/74 Anslag	12 000
1974/75 Förslag	1 000

¹ Avser nuvarande anslagen D 2. Lantmäteriet: Förrättnings- och uppdragsverksamhet och E 3. Kartverket: Uppdragsverksamhet

Programmet Förrättnings- och uppdragsverksamhet

Programmet omfattar lantmäteriets förrättningsverksamhet, den särskilda skiftsverksamheten i Kopparbergs län samt de uppdragsverksamheter som f. n. handhas av lantmäteriet och kartverket var för sig. För förrättningsverksamheten utgår ersättning enligt lantmåteritaxan

(1971: 1101) som i princip avses täcka självkostnaderna. Viss del av förrättningsverksamheten är dock subventionerad genom driftbidrag. Den särskilda skiftesverksamheten finansieras helt med sådant bidrag. Uppdragsverksamheterna bedrivs i affärsmässig form.

	1972/73	1973/74	1974/75	
	Utfall	Beräknat	Lantmäteri- styrelsen och kartverket	Departements- chefen
Kostnader				
Lantmäteriet	92 946 000	96 491 000		
Kartverket	17 270 000	17 280 000	104 490 000	104 490 000
Intäkter				
Lantmäteriet	96 625 000	96 491 000		
Kartverket	17 270 000	17 280 000	104 490 000	104 490 000
Resultat				
Lantmäteriet	3 679 000	0		
Kartverket	0	0	0	0
Driftbidrag				
Lantmäteriet	6 998 000	6 000 000	7 200 000	6 000 000

¹ Beräknat belopp, avser kalenderåret 1973

² Avser första halvåret 1974 uppräknat till helt år

³ Inkl. driftbidraget

⁴ Exkl. bidrag för täckande av underskott 1971/72

Utvecklingen och sammansättningen av det till verksamhet inom programmet utgående bidraget från anslaget D 5. Lantmäteriverket: Bidrag till förrättnings- och uppdragsverksamhet beräknas bli följande.

Delpost	1972/73	1973/74	1974/75	
	Utfall	Anvisat	Lantmäteri- styrelsen	Departements- chefen
Statsbidrag till sak- ägares kostnader för fastighetsbildningsför- rättningar m. m.	647	1 000	1 000	1 000
Därav som utbetalas av länsstyrelsen	(307)	(400)	(400)	(400)
Kostnader som beror på att nedsatt lant- mäteritaxa tillämpas på vissa ärenden m. m.	6 998	6 000	7 200	6 000
Täckande av under- skott 1971/72	—	3 686	—	—
Utfall/Anslag	7 645	10 686	8 200	7 000
Därav statsbidrag till sakägare	647	1 000	1 000	1 000
Driftbidrag	6 998	9 686	7 200	6 000

Lantmäteristyrelsen och kartverket

Den övervägande delen eller ca 50 % av förrättningsverksamheten berör bostadsbyggnadssektorn. Efterfrågan på fastighetsbildningsåtgärder bedöms för de egentliga tätorternas utveckling — främst bildande av tomplatser för bostadsändamål — bli minst lika stor under de närmaste åren som hittills.

Fastighetsbildnings- och planeringsfrågor i samband med fritidsbebyggelsens utveckling har stor omfattning och är inte sällan komplicerade. För närvarande effektueras fastighetsbildning under ibland mycket svåra planförhållanden för ca 15 000 fritidstomter per år. En viss avmattning i efterfrågan har under senare år kunnat iakttas. Konjunktursvängningarna torde i särskilt hög grad inverka på just denna fastighetsbildningssektor.

Av lantmäteriets kapacitet har under en följd av år ca 25 % använts för verksamheten med fastighetsrationalisering inom jord- och skogsbruk. Under treårsperioden 1970—72 har inom lantmäteriet avslutats fastighetsrationaliseringsföretag av större omfattning som berört omkring 6 100 brukningsenheter om sammanlagt 258 000 hektar. Vid årsskiftet 1972/73 pågick sådana företag berörande omkring 4 000 brukningsenheter om sammanlagt 265 000 hektar. Verksamhetens framtida inriktning och omfattning kan komma att påverkas av förändringar inom jord- och skogsbrukspolitiken.

Verksamheten med äganderättsutredningar är särskilt betydelsefull för att skapa redigare fastighetsförhållanden, främst i Kopparbergs län. Utredningarna är synnerligen angelägna inte enbart för jord- och skogsbrukets rationalisering utan i minst lika hög grad för utvecklingen från bebyggelsesynpunkt. Det torde inte vara realistiskt att räkna med ett primärt behov av sanering genom äganderättsutredningar för en årlig areal av minst 40 000 hektar under de närmaste budgetåren.

Den pågående verksamheten med laga skiften i Kopparbergs län omsluter ca 60 000 hektar. Två skiften om sammanlagt 29 000 hektar beräknas bli slutförda under innevarande budgetår. Återstående skiften beräknas slutföras senast under budgetåret 1980/81.

Antalet begärda förrättningsåtgärder uppgick under budgetåret 1972/73 till ca 41 000, vilket innebär en ökning med inemot 2 000 i förhållande till närmast föregående budgetår. Arbetsbalansen har trots detta kunnat hållas på en i stort sett oförändrad nivå och inncfattade den 1 juli 1973 knappt 35 000 förrättningsåtgärder.

För budgetåret 1974/75 beräknas ett ökat behov (+1 200 000 kr.) av medel under bidragsanslaget för nedsättning enligt 10 § lantmäteritaxan (1971: 1101). Medlen behövs dels som komplement till de enligt taxan beräknade ersättningarna i fall då dessa ger oskäliga resultat, dels

för att stimulera till sådan fastighetsbildning som ur allmän synpunkt är nödvändig.

Uppdragsverksamheten inom programmet består vad gäller nuvarande lantmäteriet främst av mätningsteknisk service och kartläggningsservice, främst åt kommuner. Samarbetet med dessa sker i stor utsträckning i fasta former och regleras genom speciella service- och samarbetsavtal. Inom nuvarande kartverkets uppdragsverksamhet förekommer bl. a. geodetiska mättnings-, utrednings- och beräkningsuppdrag, flygfotografering och andra uppgifter inom fjärranalys, laboratorieverksamhet samt ritmaskinsarbeten. Ett ökat behov av insatser inom uppdragsverksamheten finns hos avnämarna, särskilt kommunerna.

Departementschefen

Lantmäteriverkets förrättningsverksamhet finansieras till övervägande del genom att ersättning tas ut av sakägare och uppdragsgivare. För viss del av verksamheten utgår dock statligt bidrag genom anslag.

Riksdagen har år 1971 tagit ställning till grunderna för taxesättningen och statsbidragsgivningen i lantmäteriverksamheten (prop. 1971: 170, CU 1971: 32, rskr 1971: 322) och därvid fastställt i viss mån nya principer för taxesättningen. Den nya ordningen — som syftar till att anpassa avgifterna till den nytta de enskilda förrättningarna medför för fastighetsägarna — skall av praktiska skäl genomföras i etapper och har därför tillämpats endast delvis i den lantmäteritaxa (1971: 1101) som utfärdades i anslutning till riksdagsbeslutet med ikraftträdande den 1 januari 1972. Kungl. Maj:t har på mitt förslag beslutat om omläggning fr. o. m. den 1 januari 1974 av taxesättningen beträffande ytterligare ett antal förrättningstyper. Härigenom har erhållits en närmare anpassning till de genom riksdagsbeslutet fastlagda grunderna. Effekterna av omläggningen vad gäller behovet av medel för taxebesättning i vissa ärenden beaktades redan vid beräkningen av driftbidraget för innevarande budgetår.

För budgetåret 1974/75 räknar jag med ett oförändrat medelsbehov av 6 milj. kr. för sådana kostnader som beror på att nedsatt lantmäteritaxa tillämpas på vissa ärenden m. m., varav 2,3 milj. avser sådan skiftesverksamhet i Kopparbergs län som bedrivs helt på statsverkets bekostnad. Även i fråga om medel för statsbidrag till sakägare i vissa fall räknar jag med ett oförändrat behov av 1 milj. kr. för budgetåret 1974/75. Hemställan angående anslag för angivna ändamål görs i det följande under anslaget D 5. Lantmäteriverket: Bidrag till förrättningar och uppdragsverksamhet. Förevarande anslag bör tas upp endast med ett formellt belopp.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Lantmäteriverket: Förrättnings- och uppdragsverksamhet* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

D 3. Lantmäteriverket: Mätning och kartläggning

1972/73 Anslag	129 355 000
1973/74 Anslag	215 484 000
1974/75 Förslag	31 892 000

¹ Avser huvuddelen av anslaget E 1. Kartverket: Allmänna kartarbeten, verksamhetsåret 1973

² Avser huvuddelen av anslaget E 1. Kartverket: Allmänna kartarbeten, första halvåret 1974 (Jfr anslaget D 1. Vissa allmänna myndighetsuppgifter)

Programmet Mätning och kartläggning

Anslaget och programmet motsvarar i allt väsentligt kartverkets nuvarande anslag och program med beteckningarna E 1. Kartverket: Allmänna kartarbeten resp. Allmänna kartarbeten. Den nuvarande indelningen i delprogram, som i huvudsak skiljer på nyframställning och revidering, har emellertid ersatts av en indelning efter skala.

Programmet omfattar hela kartlägningsproceduren, dvs. geodetiska, fotogrammetriska och kartografiska arbeten fram till reproducerbara tryckoriginal. I programmet ingår vidare flygfotografering och bildframställning för kartläggningens behov samt geodetiska riksnätsarbeten och geodetiska projekt, delvis internationella sådana.

	¹ 1971/72	² 1972/73	³ 1973/74	1974/75	
	Utfall	Anvisat	Anvisat	Kartverket och lant- mäteri- styrelsen	Departements- chefen
Kostnader	28 732 000	31 842 000	16 299 000	39 490 000	32 492 000
Avgår intäkter under anslaget	1 065 000	1 030 000	815 000	1 600 000	1 600 000
Avgår komplet- mentkostnader	980 000	1 457 000	—	—	—
Utfall/Anslag	26 687 000	29 355 000	15 484 000	37 890 000	31 892 000

¹ Avser huvuddelen av anslaget E 1. Kartverket: Allmänna kartarbeten, verksamhetsåret 1972

² Avser huvuddelen av anslaget E 1. Kartverket: Allmänna kartarbeten, verksamhetsåret 1973

³ Avser huvuddelen av anslaget E 1. Kartverket: Allmänna kartarbeten, första halvåret 1974

Kartverket och lantmäteristyrelsen

Löne- och prisomräkning beräknas till 1 346 000 kr., varav 524 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

Verksamheten avses bedrivas inom ramen för de långtidsplaner som tidigare lagts fram.

Myndigheternas budgetförslag redovisas i form av tre alternativ, alternativen 0, 1 och 2.

En tillämpning av alternativ 0 skulle enligt myndigheterna innebära

att förstagångsutgivningen av de ekonomiska och topografiska kartserierna inte kan slutföras år 1978 som planerats utan först år 1980 och skulle även resultera i förseningar i arbetet med rikstriangulering. En resursminskning enligt detta alternativ bedöms få återverkningar i form av lägre kartstandard och sämre planeringsmöjligheter för stora sektorer inom statlig och kommunal förvaltning.

Planeringen av verksamheten enligt budgetalternativ 1 innebär att förstagångsutgivningen av de ekonomiska och topografiska kartserierna slutförs år 1978, att ekonomiska kartan revideras fullständigt inom sammanlagt fyra län före år 1980 samt att topografiska kartan revideras omväxlande fullständigt och partiellt med 151 resp. 210 blad under åren 1974—1979. I alternativet ryms vidare en årlig utgivning av 6 blad av översiktskartan i skalan 1: 250 000 samt arbete med översiktskartan i skalan 1: 500 000 med sikte på utgivning åren 1974—1981. I det av myndigheterna förordade budgetförslaget, alternativ 2, ingår därutöver bl. a. en partiell revidering av den ekonomiska kartan med sammanlagt 3 000 blad fram till år 1979. Alternativ 2 innehåller vidare förslag om resurser för viss personalförstärkning vid överlantmätarmyndigheterna för kontinuerlig åjourhållning av den ekonomiska kartan.

Departementschefen

Den blivande centrala organisationen för kartläggnings- och mätungsverksamheterna — med särskilda organisationsenheter för planering-utveckling och produktion och med en ökad specialisering i arbetet — skapar enligt min mening förutsättningar för effektiva arbetsformer. Även tillgången till nuvarande lantmäteriets regionala och lokala myndigheter i den nya för lantmäteri- och kartverksamheterna gemensamma organisationen bör kunna bidra till att underlätta verksamheten inom förevarande program. Full effekt torde kunna uppnås först under budgetåret 1975/76 då centralmyndigheten har omlokaliserats och finns samlad i gemensamma lokaler i Gävle. Förutsättningar för vissa rationaliseringseffekter som, utan förändring av produktionsvolymen, möjliggör personalbesparingar bör emellertid föreligga redan under budgetåret 1974/75. Jag förordar därför en medelstildelning som innebär någon reduktion i förhållande till myndigheternas anslagsberäkning enligt alternativ 1.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Lantmäteriverket: Mätning och kartläggning* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 31 892 000 kr.

D 4. Lantmäteriverket: Försvarsberedskap

1972/73 Anslag ¹	674 000
1973/74 Anslag ²	443 000
1974/75 Förslag	918 000

¹ Avser anslaget E 2. Kartverket: Försvarsberedskap, verksamhetsåret 1973.

² Avser anslaget E 2. Kartverket: Försvarsberedskap, första halvåret 1974.

Programmet Försvarsberedskap

Programmet omfattar sådana uppgifter som åligger kartverket för att trygga kartförsörjningen i krig, vari ingår främst beredskapsplanläggning, förberedelser för krigskartetryckning, sekretessåtgärder samt vissa administrativa åtgärder i övrigt.

	1971/72 ¹	1972/73 ¹	1973/74 ²	1974/75	
	Utfall	Anvisat	Anvisat	Kartverket och lant- mäteri- styrelsen	Departement- chefen
Kostnader	648 000	676 000	443 000	918 000	918 000
Avgår komplement- kostnader	2 000	2 000	—	—	—
Utfall/Anslag	646 000	674 000	443 000	918 000	918 000

¹ Avser anslaget E 2. Kartverket: Försvarsberedskap, verksamhetsåret 1972 resp. verksamhetsåret 1973.

² Avser anslaget E 2. Kartverket: Försvarsberedskap, första halvåret 1974.

Kartverket och lantmäteristyrelsen

Löne- och prisräkning beräknas till 32 000 kr., varav 19 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

Verksamheten inom programmet bedöms öka, både vad gäller utifrån styrda tjänster, främst den s. k. spridningsgranskningen, och uppgifter som har att göra med beredskapsplanläggning.

Budgetförslag redovisas i form av två alternativ, alternativen 0 och 1.

Alternativ 0 innebär en minskning av programmets resurser med 45 000 kr. Om alternativet genomförs, uppstår ovillkorligen fördröjningar som berör allmänheten, myndigheter och företag.

Budgetförslaget enligt alternativ 1 bedöms inte fullt täcka behoven för de uppgifter inom programmet som följer av lagar och författningar. Med hänsyn till nyligen genomförda lättnader i sekretessbestämmelserna och i avvaktan på erfarenhet av den förestående omorganisationen läggs emellertid inte nu fram förslag om ytterligare ökning.

Departementschefen

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att till *Lantmäteriverket: Försvarsberedskap* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 918 000 kr.

D 5. Lantmäteriverket: Bidrag till förrättnings- och uppdragsverksamhet

1972/73 Utgift	17 645 107
1973/74 Anslag	110 686 000
1974/75 Förslag	7 000 000

¹ Avser anslaget D 3. Lantmäteriet: Bidrag till förrättnings- och uppdragsverksamhet

Departementschefen

Med hänvisning till vad jag anfört under anslaget Lantmäteriverket: Förrättnings- och uppdragsverksamhet beräknar jag medelsbehovet under anslaget till 7 000 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att till *Lantmäteriverket: Bidrag till förrättnings- och uppdragsverksamhet* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 7 000 000 kr.

D 6. Lantmäteriverket: Utrustning

1972/73 Utgift	13 999 562	Reservation	2 800 625
1973/74 Anslag	21 250 000		
1974/75 Förslag	2 750 000		

¹ Avser anslagen D 4. Lantmäteriet: Utrustning och E 4. Kartverket: Utrustning

² Avser anslag D 4. Lantmäteriet: Utrustning, budgetåret 1973/74 och anslag E 4. Kartverket: Utrustning, första halvåret 1974.

Under anslaget tas normalt upp endast utrustningsföremål med anskaffningsvärde av minst 10 000 kr. För budgetåret 1974/75 tas dock upp vissa utrustningsobjekt med lägre anskaffningsvärde, vilka behövs på grund av omlokaliseringen.

Lantmäteristyrelsen och kartverket

Lantmäteristyrelsen och kartverket beräknar behovet av medelstilldelning till 4 703 000 kr. Härav avser 553 000 kr. sådana nyanskaffningar — huvudsakligen kontorsdriftsutrustning och fotolaboratorieutrustning — som föranleds av omlokaliseringen till Gävle. Av totalbeloppet avser vidare 1 650 000 kr. utrustning för verksamheten vid centralorganet och 2 500 000 kr. utrustning för verkets regionala och lokala

organ, dvs. nuvarande lantmäteriets myndigheter. I syfte att öka myndigheternas möjligheter att ge framförallt kommunerna service i fråga om mättningsverksamhet och kartframställning föreslås att myndigheterna förses med viss egen utrustning för kartreproduktion.

Departementschefen

Jag beräknar medelsbehovet för utrustning till 2 750 000 kr. Härav är 553 000 kr. engångsbelopp för nyanskaffning i samband med verkets omlokalisering till Gävle.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att till *Lantmäteriverket: Utrustning* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 2 750 000 kr.

KAPITALBUDGETEN *Tolfte huvudtiteln*

IV. STATENS UTLÅNINGSFONDER

IV:11. Lånefonden för bostadsbyggande

1972/73 Utgift	2 713 000 000	Behållning	704 600 000
1973/74 Anslag	2 680 000 000		
1974/75 Förslag	3 155 000 000		

Från fonden utbetalas bostadslån, räntelån, räntebärande förbättringslån, tomträttslån till kommun samt lån avseende kostnader för uthyrda lägenheter. Fonden belastas också, i obetydlig omfattning, av utbetalningar av vissa andra lån som beviljats enligt äldre bestämmelser.

Gällande bestämmelser om *bostadslån* finns i bostadslånekungörelsen (1967: 552, omtryckt 1973: 534). Enligt dessa bestämmelser utgår lån i huvudsak till ny- och ombyggnad av bostadshus. Bostadslånets storlek bestäms så att det utgör en andel av ett i särskild ordning fastställt låneunderlag. Andelen är 30 % för kommun eller allmännyttigt företag, 28 % för bostadsrättsförening med kommunal insyn, 20 % i fråga om småhus som skall bebos av låntagaren och 15 % i övriga fall. Låneunderlaget bestäms i fråga om nybyggnad enligt en av Kungl. Maj:t fastställd metod som summan av beräknade kostnader för mark och dess iordningställande för bebyggelse samt för byggande. Vid ombyggnad utgör med vissa begränsningar den godkända kostnaden för arbetet låneunderlag. Det förutsätts att underliggande lån tas upp i öppna marknaden. För bostadslån skall erläggas ränta efter en räntesats som fastställs av Kungl. Maj:t för ett kalenderår i sänder. Räntan är subventionsfri. Lånet förutsätts bli återbetalat inom 30 år. Vid ombyggnad kan såväl kortare som längre amorteringstid bestämmas. Betalning av ränta och amortering på bostadslånet skall i flertalet fall omfördelas i tiden enligt särskilda regler. Omfördelningen sker med hjälp av en av statsmakterna fastställd basannuitet och ett paritetstal som Kungl. Maj:t fastställer årligen.

Bestämmelserna om *räntelån* finns i räntelånekungörelsen (1967: 553, ändrad senast 1973: 340). Räntelån utgår dels för bostadshus som uppförts eller byggts om med stöd av statligt lån som beviljats enligt de bestämmelser som gällde före den 1 januari 1968, dock ej för hus som färdigställdes före år 1958, dels för bostadshus som uppförts utan statligt lån, om räntebidrag förut beviljats för huset. Räntelån avser viss del av räntekostnaderna för fastighetslånen. Storleken av räntelån bestäms av en viss räntesats (basränta) och ett paritetstal som fastställs årligen. Ränta utgår efter samma procentsats som för bostadslån. Betalning av

ränta och amortering skall ske i den mån paritetstalets ökning gör det möjligt.

En redogörelse för bestämmelserna i kungörelsen (1962: 538) om *förbättringslån* (omtryckt 1973: 535) har lämnats förut under anslaget B 6. Viss bostadsförbättringsverksamhet m. m.

Tomträttslån till kommuner enligt tomträttslånekungörelsen (1965: 905, omtryckt 1973: 537) kan utgå till kommuner som upplåtit tomträtt till mark för bostadsändamål.

Lån enligt kungörelsen (1972: 760, ändrad 1973: 539) om lån avseende kostnader för outhyrda lägenheter — *hyresförlustlån* — utgår för täckande av viss del av hyresförluster under åren 1971—1973.

För långivningen i form av bostadslån och förbättringslån fastställer riksdagen årligen olika ramar. Kungl. Maj:t har bemyndigande att under vissa förutsättningar utvidga de fastställda ramarna. 1973 års riksdag har medgivit att ramen för lån till nybyggnad för år 1973 får bestämmas med utgångspunkt i 82 500 lägenheter med en viss genomsnittsyta. För vart och ett av åren 1974 och 1975 får ramen bestämmas till 8 375 000 m² våningsyta, motsvarande ett beräknat antal lägenheter av 80 000 jämte lokaler som omfattas av låncunderlag och pantvärde för bostadslån. Lån till ombyggnad samt räntebärande förbättringslån får beviljas intill ett belopp av 170 milj. kr. under år 1973 och 220 milj. kr. under år 1974.

Anslaget till fonden, vilken anvisas med det belopp som behövs för utbetalning av beviljade lån, har förts upp med 2 680 milj. kr. för budgetåret 1973/74.

I det följande redovisas, förutom bostadsstyrelsens anslagsframställning, vissa förslag som saneringsutredningen har lagt fram.

Saneringsutredningen¹, som tillkallades med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndiganden den 19 december 1968 och den 21 mars 1969 för att utreda frågan om åtgärder för sanering av det äldre bostadsbeståndet, avlämnade i juli 1973 sitt slutbetänkande (SOU 1973: 27) Sanering III. I betänkandet behandlas frågor rörande bevaring och upprustning av kulturhistoriskt värdefull bostadsbebyggelse m. m.

I betänkandet framlagda förslag om bidrag till konserveringsarbeten och kostnader för antikvarisk kontroll handläggs inom utbildningsdepartementet. Utredningen har också lagt fram förslag om stöd för ombyggnadsverksamheten i form av beredskapsarbeten och projekteringsbidrag. Dessa frågor har förut denna dag anmälts av chefen för arbetsmarknadsdepartementet.

Yttranden över betänkandet har efter remiss avgetts av riksrevisionsverket, riksantikvarieämbetet och statens historiska museum, statens na-

¹ Generaldirektören Bertil Sännås, ordförande, riksdagsledamoten Alvar Andersson, direktören Claës Breitholtz, riksdagsledamoten Sven Ekström, kommunalrådet Erik Johannesson, direktören Sten Källenius, riksdagsledamoten Bertil Petersson och förbundsordföranden Erik Svensson.

turvårdsverk, arbetsmarknadsstyrelsen (AMS), bostadsstyrelsen efter hörande av länsbostadsnämnder, statens råd för byggnadsforskning, statens institut för byggnadsforskning, statens planverk, länsstyrelserna i Stockholms, Jönköpings, Kalmar, Gotlands, Malmöhus, Göteborgs och Bohus samt Västernorrlands län, vilka bifogat yttranden från olika länsorgan, kommunala organ och landsantikvarier, boendeutredningen, bygglagutredningen, 1965 års musci- och utställningssakkunniga (MUS 65), bostadsfinansieringsutredningen, fullmäktige i riksbanken, Svenska kommunförbundet, styrelsen för Konungariket Sveriges stadshypotekskassa, Svenska bankföreningen, Svenska sparbanksföreningen, Svenska försäkringsbolags riksförbund, Svenska byggnadsentreprenörföreningen, Svenska byggnadsarbetareförbundet, Hyresgästernas riksförbund, Sveriges fastighetsägareförbund, HSB:s riksförbund, Svenska riksbyggen, Sveriges allmännyttiga bostadsföretag (SABO), Näringslivets byggnadsdelegation, Svenska kommunaltekniska föreningen, Svenska arkitekters riksförbund (SAR), Föreningen Sveriges stadsarkitekter, Sveriges museimannaförbund och Samfundet för hembygdsvård.

Svenska bankföreningen, Svenska försäkringsbolags riksförbund, Svenska byggnadsentreprenörföreningen och Sveriges fastighetsägareförbund har i sina yttranden hänvisat till yttrandet från Näringslivets byggnadsdelegation. Boendeutredningen och bostadsfinansieringsutredningen har avgett gemensamt yttrande.

Vid länsstyrelsernas remissyttranden har fogats yttranden av bl. a. Stockholms, Eksjö, Jönköpings, Kalmar, Västerviks, Gotlands, Lunds, Malmö, Ystads, Göteborgs, Kungälv, Härnösands och Sundsvalls kommuner.

Yttranden har avgetts också av länsstyrelsen i Östergötlands län och Göteborgs förorters förbund.

Bostadsstyrelsens anslagsframställning

Bostadsstyrelsen anför beträffande *bostadsbyggandets och långivningens omfattning och inriktning* följande.

År 1972 färdigställdes genom nybyggnad 104 000 lägenheter, vilket innebär en minskning med 3 000 lägenheter i jämförelse med år 1971. Utvecklingen under perioden 1968—1972 framgår av följande uppställning.

Inflyttningsfärdiga lägenheter

År	Totalt	Därav i		Andelen (%) lägenheter i småhus
		småhus	flerfamiljs- hus	
1968	106 234	28 656	77 578	27
1969	109 055	31 699	77 356	29
1970	109 843	34 617	75 226	32
1971	107 188	31 945	75 243	30
1972	104 046	37 135	66 911	36

Av 1972 års tillskott av lägenheter i flerfamiljshus utgjordes 4 300 av rum i s. k. specialbostäder, dvs. bostäder för studenter, åldringar i ålderdomshem, personal vid sjukhus och vårdanstalter etc. Av dessa specialbostäder utgjordes 2 060 av rum i ålderdomshem, dvs. ungefär samma antal som under år 1971. Totalt minskade nyproduktionen av specialbostäder mellan åren 1971 och 1972 med 1 000 rum.

Antalet under första halvåret 1973 färdigställda lägenheter var ca 800 lägre än under motsvarande period 1972. Under andra halvåret 1973 beräknas färdigställandet bli av sådan omfattning att lägenhetstillskottet för hela år 1973 torde komma att uppgå till ca 98 000 lägenheter, dvs. ca 6 000 mindre än under år 1972. Jämfört med år 1972 beräknas antalet färdigställda lägenheter i småhus öka med ca 8 000 till omkring 45 000 och antalet lägenheter i flerfamiljshus minska med ca 14 000 till omkring 53 000.

Under år 1972 påbörjades drygt 98 000 lägenheter, dvs. 6 300 färre än under år 1971. Påbörjandet av småhus ökade med 7 100 lägenheter medan antalet lägenheter i flerfamiljshus minskade med 13 400. Detta innebar en ökning av andelen lägenheter i småhus från 34 till 44 %. Utvecklingen av påbörjandet under åren 1968—1972 redovisas i följande tabell.

Påbörjade lägenheter

År	Totalt	Därav i		Andelen (%) lägenheter i småhus
		småhus	flerfamiljshus	
1968	107 400	30 200	77 200	28
1969	105 400	34 200	71 200	32
1970	106 700	30 800	75 900	29
1971	104 600	35 700	68 900	34
1972	98 300	42 800	55 500	44

De av Kungl. Maj:t fastställda ramarna för beslut om bostadslån under år 1973 ger utrymme för beslut om lån till företag med ca 80 000 lägenheter. För företag utan statliga lån gäller en ram för meddelande av byggnadstillstånd på 6 400 lägenheter. Vidare har Kungl. Maj:t beslutat att för småhus utan statliga lån får byggnadstillstånd utan rambe-gränsning meddelas för påbörjande under tiden september—december under innevarande budgetår. Enligt styrelsens bedömningar kommer ramen för beslut om lån att tas i anspråk för beslut avseende ca 67 000 lägenheter. Beslut om byggnadstillstånd (inkl. vårdplatser i ålderdomshem) uppskattas komma att meddelas för ca 11 000 lägenheter.

Under första halvåret 1973 påbörjades 35 650 lägenheter, dvs. inemot 6 300 mindre än under första halvåret 1972. Den förändring i fördelningen på hus typer som kännetecknade föregående period har fortsatt.

Sålunda minskade antalet lägenheter i flerfamiljshus med nära 8 200, medan antalet lägenheter i småhus ökade med 1 900. Detta innebär en ökning av andelen småhus från 36 till 48 %.

Vid slutet av år 1972 var antalet lägenheter i pågående företag ca 6 000 lägre än vid motsvarande tidpunkt ett år tidigare. Vid slutet av juni år 1973 pågick bostadsföretag med 71 400 lägenheter, vilket innebar en minskning med ca 11 000 sedan slutet av juni år 1972.

I fråga om bostadsbyggandets regionala fördelning var storstadsområdenas andel av färdigställandet i hela riket under år 1972 37 % jämfört med 39 % året tidigare. I Stor-Malmö ökade bostadsbyggandet med ca 1 500 lägenheter mellan åren 1971 och 1972. I Stor-Stockholm och Stor-Göteborg minskade däremot byggandet med ca 900 resp. ca 3 500 lägenheter. I landet utanför storstadsområdena var antalet inflyttningsfärdiga lägenheter i stort sett lika de båda åren, inemot 66 000 lägenheter.

Antalet påbörjade lägenheter i storstadsområdena minskade med ca 2 800 lägenheter mellan åren 1971 och 1972 — andelen sjönk därigenom från 36 till 35 %. Minskningen var särskilt markant i Stor-Göteborg med ca 1 400 lägenheter. I övriga kommunblock minskade igångsättningen med undantag för kommunblock med mellan 30 000 och 75 000 invånare, där påbörjandet ökade något.

Beträffande fördelningen på lägenhetstyper minskade andelen lägenheter om tre eller flera rum och kök i flerfamiljshus år 1972 jämfört med år 1971, medan andelen små lägenheter ökade. I småhusen ökade andelen stora lägenheter något. I följande tablå visas lägenhetsfördelningen i hus färdigställda åren 1970—1972.

Inflyttningsfärdiga lägenheter fördelade på lägenhetstyper

År för inflyttnings	Antal lägenheter	Därav i %			
		1 rum	2 rum	3 rum	4 el. flera rum
Samtliga hus					
1970	109 843	18,7	21,2	26,0	34,1
1971	107 188	19,5	20,8	27,5	32,2
1972	104 046	18,8	20,0	24,5	36,8
Småhus					
1970	34 617	2,0	3,8	4,9	89,2
1971	31 945	2,3	3,4	6,9	87,4
1972	37 135	1,4	2,5	7,9	88,2
Flerfamiljshus					
1970	75 226	26,4	29,2	35,7	8,8
1971	75 243	26,8	28,1	36,3	8,8
1972	66 911	28,4	29,6	33,7	8,2

Den sedan mitten av 1960-talet inträdda förskjutningen mot mindre lägenhetstyper i flerfamiljshusen fortsätter således. Uppgifter om lägenhetsfördelningen i de flerfamiljshusprojekt som erhöll preliminärt beslut

om bostadslån under åren 1971 och 1972 tyder inte på att det kommer att ske en förändring i 1973 års lägenhetstillskott.

Uppgifterna om lägenhetsfördelningen i småhus med beslut om bostadslån under åren 1971 och 1972 visar en betydande minskning av andelen småhus med fyra rum och en ökning av andelen större småhus. Vidare kan konstateras en ökning av andelen småhus med tre rum och kök.

Den genomsnittliga lägenhetsytan i flerfamiljshus fortsatte att minska under år 1972. Orsaken härtill har — förutom förskjutningen mot mindre lägenhetstyper — varit en fortsatt minskning av de olika lägenhetstypernas genomsnittsytor. För småhusen har lägenhetsytan däremot genomsnittligt ökat under år 1972. Förändringarna under de senaste åren visas i följande tablå.

Genomsnittlig lägenhetsyta i statligt belånade flerfamiljshus och småhus, m²

År för prel. lånebeslut	Flerfamiljshus	Småhus med	
		ett beslut	två beslut
1970	66,9	115,2	109,3
1971	66,0	115,0	111,3
1972	65,6	117,0	112,2

De färdigställda lägenheternas fördelning efter byggherrekategori framgår av följande sammanställning.

Inflyttningsfärdiga lägenheter fördelade efter byggherrekategori

År för inflyttning	Andel lägenheter (%) uppförda av byggherrar inom följande sektorer	Uppförda av byggherrar inom följande sektorer			
		Offentlig	Kooperativ		Enskild
			Rikskoopera- tiva företag	Övriga företag	
Småhus					
1968	10	4	0	86	
1969	10	2	0	88	
1970	8	1	0	90	
1971	8	1	0	91	
1972	6	1	0	94	
Flerfamiljshus					
1968	57	22	3	18	
1969	59	19	4	18	
1970	59	19	3	19	
1971	62	17	3	18	
1972	66	16	2	16	

I fråga om småhusen har såväl den offentliga som den kooperativa sektorns andel minskat under senare år. Även i fråga om flerfamiljshus-

byggandet har den kooperativa sektorns andel minskat. Den offentliga sektorns del av detta byggande har däremot ökat i betydande grad.

När det gäller den statliga långivningen till flerfamiljshus har de allmännyttiga företagens andel ökat markerat under de senaste åren, under det att de kooperativa företagens andel har minskat. Även de enskilda företagens andel har minskat markant under år 1972.

Antalet färdigställda lägenheter utan statligt stöd ökade under år 1972 med drygt 4 000 till 15 800. Andelen lägenheter med statligt stöd var år 1972 85 %, jämfört med 89 % under år 1971. Av följande tablå framgår motsvarande andelar för småhus och flerfamiljshus.

Inflyttningsfärdiga lägenheter med statligt stöd

År	Andel lägenheter (%) med statligt stöd	
	Småhus	Flerfamiljshus
1968	83	94
1969	77	93
1970	78	93
1971	77	94
1972	67	95

Ca 83 % av antalet påbörjade lägenheter under år 1972 byggdes med statligt stöd. För småhusen och flerfamiljshusen var motsvarande tal 67 resp. 96 %. Den statsstödda andelen småhus var sålunda densamma som i 1972 års färdigställande.

Under vart och ett av åren 1970, 1971 och 1972 har *byggnadskostnaderna* stigit i ungefär samma omfattning. Årsmedeltalen för byggnadskostnadsindex har ökat med drygt 7 % under resp. år.

Det i oktober 1970 införda prisstoppet uppmjukades med dispenser för vissa varor under år 1971 och upphävdes vid årets utgång. Materialpriserna har successivt stigit med ca 5 % per år. Ökade löner samt mervärdesskatt och arbetsgivaravgifter har medfört markerade kostnadstegringar i januari 1971, i oktober 1971 och i januari 1973. Totalt steg kostnaderna för produktionsfaktorerna från december 1970 till januari 1973 med ca 20 %.

Kostnaderna för den färdiga produkten ökade under åren 1970 och 1971 mindre snabbt än priserna enligt index, vilket bl. a. hängde samman med rationaliseringar och anpassningar i byggprocessens olika led. År 1972 uppvisar emellertid kostnaderna en utveckling som ungefär överensstämmer med indexförändringen.

Förändringarna under senare år av byggnadskostnaden, dvs. produktionskostnaden minus tomtkostnaden, sammanfattas i följande tablå, vilken avser statligt belånade flerfamiljshus i nybyggnadsområden. Uppgifterna har hämtats ur de preliminära låneansökningarna.

År	Genomsnittlig bostadslägenhetsyta, m ²	Byggnadskostnad per m ² lägenhetsyta		Byggnadskostnad för en 3-rumslägenhet	
		Kr.	Ökning i %	Yta, m ²	Kr.
1970	69,5	981	4,4	79	74 200
1971	68,6	1 039	5,9	78	77 700
1972	67,7	1 115	7,3	78	83 100

Kostnadsutvecklingen under första halvåret 1973 har karakteriserats av en synnerligen kraftig prisökning på vissa viktiga byggnadsmaterial. Från december 1972 fram till maj 1973 har prisökningen sålunda varit närmare 30 % på trävaror och 20 % på armeringsstål. För övriga material och varuslag med huvudsakligen inhemsk avsättning har priserna under nämnda period ej ökat lika mycket, men i många fall betydligt mer än tidigare år. Priserna på betongvaror och murtegel har stigit med ca 9 %, på lättbetong och värmeisoleringsmaterial med 6 à 7 %.

Medelvärdet för hela riket av schablonbeloppen för mark- och exploateringskostnader för flerfamiljshus har under år 1972 ökat med 8 kr. per m² våningsyta (vy) till 72 kr. per m² vy eller med ca 13 %. För åren 1970 och 1971 kunde konstateras ökning med 8 % vardera året.

Medelvärdet för hela riket av tilläggsbeloppen för grundläggnings- och grovplaneringskostnader för flerfamiljshus har under år 1972 ökat med 3 kr. per m² vy till 36 kr. per m² vy eller med 9 %. För år 1970 och 1971 var motsvarande ökning 5—6 %.

Av totala produktionskostnaden för en lägenhet i flerfamiljshus inom exploateringsområde med preliminärt beslut under år 1972 utgjorde kostnaden för mark och exploatering närmare 8 % och kostnaden för grundläggning och grovplanering likaledes närmare 8 %. Dessa andelar har varit i stort sett oförändrade under senare år.

Hyrorna i nyproducerade, statsbelånade flerfamiljshus kan följas genom statistiska centralbyråns årliga undersökningar. Uppgifterna för år 1972 är preliminära.

I följande tablå belyses hyresnivån för lägenheter tillhöriga allmän-

Hyrorna för lägenheter i allmännyttiga företag om 3 rum och kök färdigställda åren 1971 och 1972

	Stor-Stockholm	Stor-Göteborg	Stor-Malmö	Kommunblock med över 75 000 invånare	Övriga kommunblock
Hyra per lägenhet, kr. ¹					
1971	7 720	7 150	6 140	6 670	6 370
1972	8 000	7 490	6 950	7 010	6 680
Hyra per m ² bostadslägenhetsyta, kr. ¹					
1971	98	92	77	84	82
1972	100	95	88	90	86
Bostadslägenhetsyta per lägenhet, m ²					
1971	78	78	79	80	78
1972	80	78	79	78	77

¹ Hyra inkl. bränsle.

nyttiga företag och färdigställda åren 1971 och 1972. Dessa företag svarade år 1972 för två tredjedelar av den statsbelånade flerfamiljshusproduktionen. Uppgifterna avser den vanligaste lägenhetstypen — 3 rum och kök — som utgör nära 40 % av produktionen.

Mellan åren 1968 och 1969 steg hyrorna i nyproduktionen i tämligen begränsad omfattning, men år 1970 började en kraftigare stegring som har fortsatt under åren 1971 och 1972. Ökningen av hyran per m² har förstärkts av att den genomsnittliga lägenhetsytan successivt har minskat.

De årliga hyresförändringarna i hela beståndet av hyreslägenheter kan belysas genom de bostads- och hyresundersökningar som statistiska centralbyrån årligen genomför. Följande tablå belyser förändringarna sedan år 1969 med uppdelning av lägenheterna efter byggnadsperiod.

Hyresförändringar för lägenhetsbeståndet under åren 1969—1972

Byggnadsperiod	Ökning av månadshyran i % från december till december resp. år		
	1969—70	1970—71	1971—72
—1900	2,8	4,3	11,0
1901—1920	3,1	4,0	12,1
1921—1940	3,9	4,0	13,2
1941—1950	3,5	4,9	9,5
1951—1960	3,0	5,6	6,2
1961—1965	2,7	5,1	5,1
1966—1968	2,2	.	.
1966—1969	2,0	4,4	.
1966—1970	.	4,2	3,8
Samtliga lägenheter	2,8	4,7	6,6

I hyreslägenheterna ökade hyrorna i genomsnitt med inemot 3 % mellan åren 1969 och 1970 och med nära 5 % mellan åren 1970 och 1971. Under därpå följande period, 1971—1972, var hyresstegringen ännu kraftigare, 6,6 %. De största höjningarna (10—13 %) har det senaste året skett för lägenheter färdigställda före år 1951, medan lägenheter byggda därefter har fått markerat lägre hyreshöjningar.

Sedan år 1967 har utförts undersökningar om förekomsten av outhyrda lägenheter. I undersökningarna redovisas andelen outhyrda lägenheter i den statligt belånade flerfamiljshusproduktionen viss tid efter husens färdigställande. Resultaten visas i följande tablå.

Andel (%) outhyrda lägenheter inom olika ortsggrupper tre månader efter färdigställandet

Färdigställande-period	Stor-Stockholm	Stor-Göteborg	Stor-Malmö	Kommunblock med mer än 75 000 invånare	Övriga kommunblock	Hela riket
1967						
1—3 kvartalen	0,4	3,6	—	2,6	4,2	3,0
1968						
1 halvåret	1,8	11,9	0,4	6,3	5,9	5,4
2 ”	2,1	9,8	0,2	4,2	5,6	4,9

Färdigställande- period	Stor- Stock- holm	Stor- Göte- borg	Stor- Malmö	Kommunblock med mer än 75 000 invånare	Övriga kommun- block	Hela riket
1969						
1 halvåret	3,7	5,5	0,8	5,5	3,3	3,8
2 "	1,3	5,5	0,2	0,5	2,4	2,2
1970						
1 halvåret	1,5	5,4	0,3	2,7	1,1	2,2
2 "	0,5	4,3	1,7	0,7	1,6	1,6
1971						
1 halvåret	3,2	7,4	1,2	2,4	4,2	3,9
2 "	2,6	12,7	2,6	7,8	8,8	7,5
1972						
1 halvåret	10,3	21,8	6,9	5,9	13,0	11,4
2 "	12,1	24,9	13,7	7,7	8,4	10,9

Under åren 1969 och 1970 minskade för hela riket andelen outhyrda lägenheter. Under år 1971 ökade emellertid åter uthyrningssvårigheterna. Denna utveckling förstärktes kraftigt under år 1972. Uthyrningssvårigheterna detta år var särskilt märkbara i storstadsområdena.

Vid tre tillfällen under åren 1972 och 1973 har bostadsstyrelsen genomfört undersökningar rörande antalet lägenheter som var outhyrda i de statsbelånade flerfamiljshus som färdigställda under åren 1967—1972. Undersökningarna har avsett de lägenheter som varit färdigställda t. o. m. halvåret före resp. undersökningstidpunkt. Resultaten framgår av följande tabell.

Outhyrda lägenheter vid olika tidpunkter i statsbelånade flerfamiljshus färdigställda under åren 1967—1972

	Ortsgrupper					
	Stor- Stock- holm	Stor- Göte- borg	Stor- Malmö	Kommun- block med mer än 75 000 invånare	Övriga kommun- block	Hela riket
Antal outhyrda lägenheter						
1972-03-01	540	2 720	330	1 690	2 920	8 200
1972-09-01	1 220	3 910	800	2 340	4 200	12 470
1973-03-01	2 240	4 520	1 410	2 950	5 260	16 380
I % av färdig- ställda lägenheter						
1972-03-01	0,9	6,2	1,5	2,7	2,2	2,5
1972-09-01	1,7	8,3	3,2	3,4	2,9	3,5
1973-03-01	2,8	9,3	5,3	4,0	3,4	4,3

Antalet outhyrda lägenheter har fördubblats under det senaste året. Av de ca 16 400 lägenheter som var outhyrda den 1 mars 1973 låg omkring hälften i storstadsområdena, där framför allt Göteborg redovisade stora uthyrningssvårigheter.

Andelen outhyrda lägenheter i olika årgångar av hus har enligt föl-

jande tablå stigit mellan de olika undersökningstidpunkterna. Detta innebär att för en del lägenheter, som tidigare varit uthyrda, har det inte varit möjligt att finna en ny hyresgäst.

Andel (%) outhyrda lägenheter i hus färdigställda under åren 1967—1972

	1967	1968	1969	1970	1971	1972
1972-03-01	1,7	2,4	2,5	1,8	4,3	.
1972-09-01	2,4	3,1	3,6	2,5	3,4	.
1973-03-01	3,2	4,5	4,2	3,0	3,7	7,2

Bostadsstandarden förbättrades under 1960-talets andra hälft, i vissa avseenden snabbare än under den första.

Enligt bostadsräkningarna byggdes ca 470 000 lägenheter under åren 1966—1970 och 390 000 åren 1961—1965. Avgången av lägenheter var något lägre under den andra än under den första femårsperioden: 180 000 lägenheter jämfört med 200 000 lägenheter.

Av de 3 181 000 bostäder som fanns vid slutet av år 1970 var 870 000 eller 27 % högst tio år gamla. Av det bostadsbestånd som fanns vid slutet av år 1965 var 24 % högst så gamla.

Genom den omfattande nyproduktionen och avgången av gamla lägenheter samt en stor moderniseringsverksamhet har bostadsbeståndets utrustningsstandard avsevärt förbättrats.

År 1970 var 77 % av lägenheterna försedda med badrum eller duschrum, centralvärme, wc samt vatten och avlopp (kvalitetsgrupp 1—2). Åren 1960 och 1965 hade 51 resp. 65 % av bostäderna denna standard.

Antalet lägenheter som saknade någon eller några av utrustningsdelarna centralvärme, wc, vatten eller avlopp (kvalitetsgrupperna 4—7) minskade mellan åren 1965 och 1970 från 660 000 till 390 000 eller från 23 till 12 % av hela beståndet.

Bostadsbeståndets förskjutning mot större lägenhetstyper fortsatte under 1960-talets andra hälft. Andelen lägenheter med fyra eller flera rum ökade från 23 till 28 %, medan andelen lägenheter med högst två rum och kök minskade i ungefär samma omfattning, från 51 till 46 %.

Samtidigt med ökningen av lägenheternas storlek minskade hushållens genomsnittliga storlek genom en kraftig ökning av antalet hushåll med endast en eller två boende. Dessa hushålls andel av samtliga hushåll ökade från 50 till 55 % mellan åren 1965 och 1970.

Som en följd av dessa förändringar ökade utrymmesstandarden avsevärt. Antalet rumsenheter per 100 boende var 121 år 1960, 131 år 1965 och 146 år 1970. Förbättringen var 8 % under första hälften av 1960-talet och 11 % under andra hälften.

Ett annat uttryck för denna förbättring är förändringarna i det antal hushåll som enligt i bostadsräkningen tillämpade normer klassificeras som trångbodda. Förändringarna sammanfattas i följande tablå.

Trångbodda hushåll enligt olika normer åren 1960, 1965 och 1970.

År	Trångbodda hushåll			
	Norm 1		Norm 2	
	Antal hushåll	Andel (%) av samtliga	Antal hushåll	Andel (%) av samtliga
1960	215 000	8	866 000	34
1965	127 000	5	695 000	25
1970	52 000	2	477 000	16

Norm 1: mer än två boende per rum utöver kök

Norm 2: mer än två boende per rum utöver kök och ett rum

Bostadsstyrelsen har fortsatt med sin årliga enkät om *bostadsförmedlingarnas verksamhet* innefattande uppgifter om nyregistrerade, avregistrerade och kvarstående bostadssökande. Enkäten avseende år 1972 har begränsats till kommunerna i de tre storstadsområdena samt till kommuner med minst 30 000 invånare.

Övervägande antalet kommuner har ansett att det under år 1972 har blivit lättare för de bostadssökande att erhålla lägenhet. Detta gäller särskilt för barnfamiljerna (50 av 64 kommuner) men inte i samma grad för enpersonshushållen (32 av 64 kommuner). Endast några få kommuner har ansett att det blivit svårare.

I 54 kommuner som lämnat jämförbara uppgifter för tre år minskade antalet nyregistrerade sökande med 6 % mellan åren 1970 och 1971 och med 7 % mellan åren 1971 och 1972. Hela antalet kvarstående sökande minskade från år 1970 till år 1971 med 9 %, men var ungefär oförändrat mellan åren 1971 och 1972. Att inte nedgången i antalet nyregistrerade fick till följd en minskning av totala antalet kvarstående sökande under den senare perioden berodde på att avregistreringarna var färre än tidigare år.

Antalet förmedlade lägenheter i dessa 54 kommuner jämte Stor-Stockholm uppgick under år 1970 till 80 000 och ökade något under åren 1971 och 1972 till 82 000 resp. 84 000. Andelen förmedlade lägenheter i det äldre bostadsbeståndet har under dessa år ökat från 56 till 67 %.

I 1972 års enkät har något fler kommuner än i 1971 års enkät uttalat att sökande avböjer erbjudande om lägenhet. Flerpersonshushåll utan barn avböjer i större omfattning än barnfamiljerna. Enpersonshushållen avböjer erbjudanden i något mindre omfattning än barnfamiljerna.

Vad gäller *kreditförsörjningen* behandlade bostadsstyrelsen i anslagsframställningarna för budgetåret 1973/74 den allvarliga situation som hade uppkommit på marknaden för de långa fastighetslånen. Genom att bostadshypoteksinstitutet inte kunde försälja obligationer i erforderlig utsträckning, kunde lånebehovet inte tillgodoses med den följden att det utestående kreditivbeloppet i färdigställda fastigheter kraftigt ökade.

I juni 1973 nådde delegationen för bostadsfinansiering och Svenska bankföreningen en överenskommelse som syftade till en förbättring av avlyftssituationen. Affärsbankerna åtog sig att under år 1973 bidra med totalt 2,5 miljarder kr. till finansiering av färdiga fastigheter. Detta skall ske dels genom att affärsbankerna ökar sitt nettoinnehav av bostadsobligationer med 1,5 miljarder kr., dels genom omvandling under året till ett belopp av 1 miljard kr. av utestående kreditiv till särskilda krediter i avvaktan på att fastighetslån kan erhållas.

Bostadsstyrelsen understryker vikten av att stora insatser görs för att bringa ned tiden för väntan på avlyft. Den uppkomna balansen måste snabbt avvecklas. Den i lägenheter räknat minskande bostadsproduktionen kan inte väntas i någon högre grad underlätta en lösning under den närmaste tiden. Den stora förskjutningen mot ökad andel småhus bidrar nämligen till att produktionens volym och anspråken på krediter inte minskar i samma grad.

Bostadsbyggnadsprogram för åren 1973—1977 har redovisats för 429 av landets 464 kommuner. Endast 340 kommuner är ålagda att upprätta program, och utöver dessa har sålunda program redovisats för 89 kommuner. I följande tablå redovisas det bostadsbyggande som kommunerna efter bedömning av bostadsbyggnadsbehov och resurser har ansett vara behövligt och — med hänsyn till bl. a. marktillgång och förberedelseläge — möjligt att påbörja.

Påbörjande enligt kommunernas program, antal lägenheter

	1973	1974	1975	1976	1977	1973—77
Stor-Stockholm	18 317	16 774	17 231	13 077	12 562	77 961
Stor-Göteborg	7 687	8 179	7 374	7 722	7 305	38 267
Stor-Malmö	6 812	6 101	6 443	6 364	6 376	32 096
Summa storstadsområden	32 816	31 054	31 048	27 163	26 243	148 324
Övriga programkommuner	57 490	56 245	55 626	54 760	52 469	276 590
Samtliga programkommuner	90 306	87 299	86 674	81 923	78 712	424 914

De redovisade programmen sammantagna omfattar en genomsnittlig årlig produktion av 85 000 lägenheter. Under perioden minskar det planerade årliga påbörjandet från 90 300 till 78 700 lägenheter.

Mellan de fyra senaste programomgångarna har det planerade påbörjandet minskat kraftigt. I programomgången 1970—1974 var sålunda den planerade volymen i genomsnitt per år 122 000 lägenheter. I programomgångarna 1971—1975, 1972—1976 och 1973—1977 var motsvarande antal 116 000, 105 000 resp. 85 000 lägenheter. Det är främst i de tre storstadsområdena som det planerade påbörjandet har minskat. De-

ras andel av produktionen har därigenom sjunkit från 41 till 35 % mellan de fyra senaste programomgångarna.

I följande tablå redovisas bostadsbyggandets (påbörjandets) fördelning på hustyper enligt kommunernas program.

Påbörjandets fördelning på hustyper enligt kommunernas program, antal lägenheter

	1973	1974	1975	1976	1977	1973—77
Flerfamiljshus	44 985	43 805	44 152	42 067	38 895	213 904
Småhus	45 321	43 494	42 522	39 856	39 817	211 010
Andel småhus (%)	50	50	49	49	51	50

För hela programperioden redovisas 214 000 lägenheter i flerfamiljshus och 211 000 lägenheter i småhus. I förhållande till föregående programomgång har antalet småhuslägenheter ökat med omkring 8 000, medan antalet flerfamiljshuslägenheter däremot har minskat med närmare 111 000. I de tre senaste programomgångarna har småhusandelen ökat kraftigt: från 34 % 1971—1975 till 39 % 1972—1976 och till 50 % i den aktuella programomgången.

Kommunerna redovisar i bostadsbyggnadsprogrammen uppgifter om lägenhetsstorlek och våningsyta i det planerade bostadsbyggandet. Mellan de tre senaste programomgångarna har andelen flerfamiljshuslägenheter om två rum och kök ökat från 34 till 38 %. Lägenheterna om högst ett rum och kök resp. tre rum och kök har vardera minskat med en procentenhet och lägenheterna med fyra eller flera rum och kök med två procentenheter under samma tid. I den totala produktionen — flerfamiljshus och småhus — har lägenheterna om fyra eller flera rum ökat från 43 till 51 % mellan de två senaste programomgångarna beroende på den kraftiga relativa ökningen av antalet lägenheter i småhus.

För hela programperioden beräknas den genomsnittliga våningsytan uppgå till 81 m² i flerfamiljshus och till 121 m² i småhus. Ytan i flerfamiljshusen beräknas öka något under perioden medan den beräknas minska för småhusen. Mellan de tre senaste programomgångarna har den genomsnittliga våningsytan inte nämnvärt förändrats.

Det planerade byggandet har fördelats på tre markägarekategorier. För hela programperioden ligger 67 % av lägenheterna på kommunmark, 16 % byggherremark och 13 % på övrig mark. För 4 % av lägenheterna saknas markägaruppgift. Andelen lägenheter på kommunmark och byggherremark minskar under perioden, medan andelen ökar för övrig mark. Andelen lägenheter på kommunmark är något större för flerfamiljshus än för småhus. För hela perioden ligger 69 % av flerfamiljshuslägenheterna och 65 % av småhuslägenheterna på kommunmark. I tidigare programomgångar var denna skillnad större.

Andelen lägenheter på kommunmark tenderar att minska med tillta-

gande kommunstorlek, medan motsatsen gäller andelen lägenheter på byggherremark. I den minsta kommungruppen (<10 000 invånare) planeras 76 % av lägenheterna bli uppförda på kommunmark vilket kan jämföras med 56 % i Stor-Stockholm. I de tre storstadsområdena anges drygt 20 % av lägenheterna ligga på byggherremark.

I de tre storstadsområdena kan noteras en klar minskning av andelen lägenheter på kommunmark mellan de tre senaste programomgångarna. I Stor-Stockholm har andelen minskat från 63 till 56 %, i Stor-Göteborg från 70 till 57 % och i Stor-Malmö från 68 till 60 %. I Stor-Göteborg och Stor-Malmö har i stället andelen lägenheter på byggherremark ökat. I Stor-Stockholm har en förskjutning till övrig mark skett. Minskningen av andelen lägenheter på kommunmark torde kunna sättas i samband med ökningen av småhusandelen.

Av samtliga flerfamiljshuslägenheter planeras 71 % att uppföras på exploateringsområden och 26 % på saneringsområden, varav 2 % på s. k. resttomter, 15 % på områden med programmerad sanering och 9 % på övriga saneringsområden.

Av flerfamiljshuslägenheterna i exploateringsområden planeras 82 % att uppföras på kommunmark, 12 % på byggherremark och 6 % på övrig mark. För flerfamiljshuslägenheter i saneringsområden är andelen på kommunmark 40 % och på byggherremark 37 %.

Närmare 60 % av flerfamiljshuslägenheterna i saneringsområden berörs av ett av kommunen upprättat saneringsprogram. Hälften av dessa lägenheter ligger på kommunmark.

I exploateringsområden ligger 27 % och i saneringsområden 9 % av flerfamiljshuslägenheterna på tomträttsmark. I föregående programomgång var andelen för saneringsområden något högre.

Beträffande tiden mellan kommunalt markförvärv och planerad byggstart gäller för 16 % av produktionen på den kommunägda marken att kommunen innehaft marken kortare tid än 5 år, för 38 % har kommunen innehaft marken 5—9 år och för 35 % minst 10 år före byggstart.

Länsbostadsnämndernas bedömningar av bostadsbyggandets (påbörjandets) omfattning har för vart och ett av åren i programomgången 1973—1977 givit följande resultat.

Påbörjande enligt länsbostadsnämnderna (i storstadsområdena de kommunala samarbetsorganen), antal lägenheter

	1973	1974	1975	1976	1977
Storstadsområdena	28 000	28 000	28 000	28 000	28 000
Landet i övrigt	53 000	53 000	53 500	52 700	52 700
Totalt	81 000	81 000	81 500	80 700	80 700

Bostadsstyrelsen redovisar vissa synpunkter på det aktuella läget inom bostadsförsörjningen och därav betingade förslag.

Ett av de väsentligaste målen för bostadspolitiken har varit att avskaffa bostadsbristen. Detta mål har ansetts böra nås i första hand genom en bostadsproduktion av tillräcklig omfattning. Nyproduktionen har också kunnat successivt ökas till en nivå som bedömts som erforderlig på längre sikt för att realisera detta mål och vissa angivna mål för bostadsstandarden.

De stora lägenhetstillskotten har givetvis inneburit att bostadsefterfrågan i ökande grad har kunnat tillgodoses. Detta har kommit till uttryck genom att dels köerna hos bostadsförmedlingarna har minskat och i ännu mindre grad än tidigare representerar en aktuell och betalningskraftig efterfrågan, dels att det uppkommit avsättningssvårigheter för nybyggda lägenheter.

Detta ändrade läge på bostadsmarknaden med bättre balans mellan utbud och efterfrågan har ytterligare framhävts av den lågkonjunktur som präglade åren 1971 och 1972 och även i viss mån år 1973. Underlaget för bostadsefterfrågan och dess tillväxt har varit svagt genom bl. a. emigrationsöverskott och en låg tillväxt av den totala privata konsumtionen.

Lägenhetstillskotten under åren 1971 och 1972 har varit stora och även under år 1973 beräknas tillskottet bli stort.

Här nämnda förhållanden har samtliga medverkat till de ökande avsättningssvårigheterna för under senare år nybyggda flerfamiljshuslägenheter. Detta har lett till en väsentlig minskning i påbörjandet av nya flerfamiljshusprojekt. Efterfrågan på egnahem har emellertid varit stark och småhusbyggandet har successivt ökat.

Den ökade andelen småhus, vilka kräver betydligt större investering per lägenhet än flerfamiljshuset, medför att bostadsinvesteringarna inte minskar i samma omfattning som antalet nybyggda lägenheter. Mellan åren 1971 och 1972 ökade investeringarna med 2,5 % och under år 1973 beräknas de minska med endast 6,5 %.

Ovissheten om de närmaste årens bostadsbyggande har ökat under senare tid. Antalet outhyrda lägenheter i nyproduktionen har på många orter fortsatt att stiga. Initiativen till produktion av nya flerfamiljshus måste då bli begränsade. Kommunernas bostadsbyggnadsprogram för perioden 1973—1977 pekar på en total årlig påbörjandenivå av ca 80 000 lägenheter. Kostnadsutvecklingen har varit extrem. Priserna på vissa byggnadsmaterial har ökat i en takt som inte förekommit sedan början av 1950-talet. Det finns risk för att bostadsbyggandet kan komma in i en situation, då en med hänsyn till långsiktiga behov erforderlig produktion inte kan upprätthållas.

Osäkerheten i fråga om efterfrågeutvecklingen och de närmaste årens byggnadsmöjligheter har väsentligt påverkat kommunernas planering. Såväl redovisningarna i bostadsbyggnadsprogrammen som erfarenheter av de senaste årens byggande visar att planeringsberedskapen har för-

sämrats. Planeringen kännetecknas just nu inte bara av stor osäkerhet ifråga om bostadsbyggandets volym utan kanske i än högre grad av osäkerhet om dess inriktning, fördelning mellan nybyggnad och ombyggnad samt om bostadsområdenas utformning. Minskningen av nyproduktionen har på grund av denna osäkerhet och ändringar i planeringen inte medfört något överskott av startberedda projekt.

Det finns risk för att bostadsbyggandet på nytt kan komma i samma otillfredsställande planeringssituation som flera gånger tidigare. För låg planeringsberedskap kan komma att hindra byggandet eller leda till en forcering under de sista skederna av planeringen som inverkar menligt på kvalitet och kostnader samt försvårar en allsidig debatt i planfrågor. En hög långsiktig planeringsberedskap framstår därför som starkt befogad även om produktionen de närmaste åren kommer att ligga på en lägre nivå än tidigare.

Bostadspolitiska frågor utreds för närvarande av tre utredningar: boendeutredningen, bostadsfinansieringsutredningen och bostadsskattekommittén. Med hänsyn till den pågående utredningsverksamheten lämnar styrelsen endast på några punkter konkreta förslag till åtgärder. Den väsentligaste avser en förstärkning av bostadstilläggen. Dessutom föreslås en utvidgning av hyresförlustlånen till att även gälla förluster uppkomna under år 1974. Vissa förbättringar av långivningen till småhus föreslås också.

Bostadsstyrelsen understryker vikten av att de nya problem som uppkommit på bostadsmarknaden analyseras ingående. En fråga av särskilt intresse är den i vissa orter förekommande koncentrationen av lediga lägenheter till ett fåtal bostadsområden och projekt samtidigt som lägenheter i projekt som byggts vid samma tid eller t. o. m. senare med likartad lägenhetssammansättning och kostnadsnivå har kunnat hyras ut. Med hänsyn till problemets karaktär är det angeläget att en undersökning av orsakerna kommer till stånd snabbt. Styrelsen anser att en sådan undersökning bör vara en uppgift i första hand för byggnadsforskningen och har föreslagit statens råd för byggnadsforskning att ett forskningsprojekt genomförs.

Den senaste tidens kostnadsökning har sin grund i en stark internationell efterfrågan på svenska exportvaror vilken höjer prisnivån även på den svenska marknaden. Priserna på vissa material liksom bostädernas driftkostnader påverkas även av starkt ökade oljepriser. För att motverka prisstegringarnas effekt på produktionskostnader och bostadskostnader måste åtgärder vidtas på olika områden.

En kostnadsstegring till följd av prisstegringar på vissa varor kan begränsas, bl. a. genom en omsorgsfull avvägning mellan materialval och produktionsteknik. Det ligger i sakens natur att producentföretagen i allmänhet har de bästa förutsättningarna att göra sådana avvägningar. Det blir därvid i rådande situation än mer angeläget att beställaren skri-

ver program som anger kraven på den önskade produkten utan onödiga begränsningar av materialval och utformning.

En ökad inriktning på modernisering och förbättring av befintliga bostadslägenheter som alternativ till rivning och nybyggnad innebär att likvärdiga resultat kan nås med väsentligt mindre materialförbrukning. Denna aspekt får större betydelse då materialpriserna stiger och är därför ett ytterligare motiv för en ökad moderniserings- och förbättringsverksamhet.

Om åtgärder mot kostnadsstegringen inte blir effektiva, kommer bostadskostnaderna att öka starkt i nybyggda hus. Med tillämpning av reglerna för det nuvarande finansieringssystemet blir effekten på kort sikt att kostnaderna för de boende ökar även i övriga hus med ränte- och paritetslån. Därigenom ökar prisskillnaden gentemot bostäder i hus utan sådana lån.

Senare årgångar av bostäder har redan förut ett sämre kostnadsläge än äldre hus på grund av mervärdeskatten. Denna är proportionell mot byggnadskostnaderna och det absoluta skattebeloppet blir alltså större då byggnadskostnaderna ökar. Bostadsstyrelsen förutsätter att de problem som är förenade med denna skatt kommer att beaktas av pågående utredningar.

Under 1970-talet kan antalet hushåll beräknas öka svagare än under 1960-talet. Den del av en given bostadsbyggnadsvolym, som därigenom inte längre behövs för att öka antalet lägenheter, kan då utnyttjas för att snabbare förbättra bostadsförhållandena för hushåll med dåliga bostäder eller låg utrymmesstandard. Ett stort antal lägenheter med låg standard ingår i det utnyttjade bostadsbeståndet, och uppskattningsvis 350 000—400 000 hushåll är fortfarande trångbodda enligt den aktuella normen. Samtidigt finns det ett stort antal outhyrda lägenheter i senare årgångar av hus, vilket bidragit till en minskad nyproduktion. Styrelsen anser det därför angeläget att hushållens bostadsefterfrågan förstärks genom förbättringar av bostadstilläggen.

Bostadsbyggandet har under senare år starkt förskjutits mot småhus som nu utgör omkring hälften av nyproduktionen. Enligt kommunernas bostadsbyggnadsprogram kommer denna produktionsinriktning att bibehållas de närmaste åren.

Småhusen är till stor del egnahem med höga produktionskostnader som kan efterfrågas endast av hushåll med stora utrymmesbehov, möjligheter att betala en egen insats och med någorlunda goda inkomster. Andra hushåll kommer att bo i flerfamiljshus. Om någon ändring inte sker av nuvarande förhållanden kommer befolkningen, särskilt i större tätortsregioner, att uppdelas på olika bostadsområden med stora skillnader i fråga om hushållstyper, inkomster, sociala förhållanden och bostadsstandard, dvs. bostadsområdena blir segregerade.

Skillnaderna har under lång tid ökat i fråga om lägenheternas storlek

i flerfamiljshus och i småhus. Likaså har olikheterna i ekonomiska villkor mellan boende i hyres- och bostadsrättshus å ena sidan och i egna hem å den andra fått ökad betydelse. Härigenom skärps segregationsproblemen. Härtill bidrar också den stora ökningen av småhusbyggandet utan statliga lån särskilt då detta samlas till vissa områden med höga tomtkostnader och speciellt påkostade hus.

Styrelsen understryker starkt vikten av att de nuvarande tendenserna till ökad skiktning av befolkningen mellan olika bostadsområden motverkas.

Vad gäller småhusbyggandet anser styrelsen att alla möjligheter att utvidga det statsbelånade byggandet bör utnyttjas innan frisläppande av byggande utan statliga lån kommer i fråga. En utvidgning eller ett slopande av ramen för beslut om byggnadstillstånd för småhus medför att vissa företag som varit avsedda att finansieras med statliga lån övergår till finansiering utan statslån. Detta medför bl. a. att höga tomtkostnader lättare kan accepteras av byggherrarna och att kommunernas möjligheter att realisera uppställda kostnadsmål försämras.

Styrelsen har genom undersökningar konstaterat betydelsen för den enskilde småhusköparen av den produktionskostnadskontroll som sker i samband med den statliga långivningen. Styrelsen lägger fram vissa förslag till förbättring av den statliga långivningen till småhus. Härigenom stärks de statliga lånens konkurrenskraft.

Att på kort sikt åstadkomma förbättringar av de förhållanden som här närmast har berörts är, fränsett de föreslagna åtgärderna i fråga om den statliga belåningen, främst en fråga för den kommunala planeringen. Kommunerna kan genom bebyggelseplanering och markfördelning medverka till att styra småhusbyggandet mot statligt finansierade hus av måttlig storlek och med kontroll av försäljningspriser. Även under senare år har det varit möjligt att på sina håll bygga småhus i hyresform. Erfarenheterna härav bör studeras och föras vidare.

En väg att motverka skillnaden mellan olika områden är att bygga nya områden på sådant sätt att olika hustyper och upplåtelseformer får bättre kontakt med varandra. Sådana bostadsområden med en blandning av småhus och flerfamiljshus i begränsad skala torde kunna ge miljövärden som inte kan uppnås vid en ensidigt sammansatt produktion. De löser visserligen inte på kort sikt problemet med koncentration av olika hushållstyper och inkomstklasser till egna resp. hyres- och bostadsrättslägenheter men ger bättre förutsättningar för en inom varje område mer differentierad hushålls- och befolkningsstruktur på längre sikt.

Kvalitetsskillnaderna kan också minskas genom att den yttre miljön för flerfamiljshusen förbättras och ges egenvärden som ökar dessa bostäders attraktivitet vid jämförelse med småhus.

Småhusen medför i jämförelse med flerfamiljshus större investeringar per lägenhet för själva byggandet och större kommunala investeringar

och driftkostnader. Det ökade småhusbyggandet skärper därför ytterligare kraven på att bostadsområden och projekt planeras med tanke på ett effektivt utnyttjande av investeringsresurserna och med beaktande av kommunala driftkostnader på längre sikt.

Bostadsstyrelsen redovisar följande bedömningar och förslag vad gäller *bostadsbyggnadsplanen för åren 1974—1976*.

För år 1973 har riksdagen (CU 1973: 19) uttalat sig för en bostadsbyggnadsplan med ramar som ger utrymme för beslut om bostadslån för ca 80 000 lägenheter och för beslut om byggnadstillstånd för företag utan statliga lån med 8 000 lägenheter. För båda ramarna gemensamt tillkommer en projektreserv av högst 10 000 lägenheter. Kungl. Maj:t har genom beslut den 29 juni 1973 medgivit att byggnadstillstånd får meddelas utan rambegränsning såvitt gäller småhus under förutsättning att de egentliga husbyggnadsarbetena påbörjas under månaderna september—december 1973.

Nämnda ram för beslut om bostadslån kommer inte att helt utnyttjas. Såvitt nu kan bedömas med ledning av uppgifter från länsbostadsnämnderna kommer beslut om lån att meddelas för ca 67 000 lägenheter. Beslut om byggnadstillstånd för företag utan statliga lån beräknas komma att meddelas för totalt ca 11 000 lägenheter, inklusive platser i ålderdomshem. Genom omfördelningar av ramar och utnyttjandet av reserver kommer beslut om lån resp. tillstånd att kunna lämnas för alla företag som det i övrigt finns förutsättningar för.

Fr. o. m. år 1974 har bostadsbyggnadsplanen enligt riksdagens beslut (CU 1973: 19) en annan konstruktion än tidigare. Den period planen avser har begränsats från fem till tre år. Alla kommuner får samma planeringsperspektiv genom att uppdelningen på s. k. expansiva orter och andra orter har slopats. Vidare gäller att programmet för byggandet med statligt stöd skall avse både bostäder och bostadskomplement, dvs. sådana lokaler som omfattas av låneunderlag och pantvärde. Ramen för beslut om lån skall uttryckas i kvadratmeter våningsyta med angivande av det antal bostadslägenheter som beräknas kunna byggas inom denna ram.

Enligt riksdagens beslut gäller för såväl år 1974 som år 1975 en total ram för beslut om bostadslån av 8 375 000 m² våningsyta. Ramen har beräknats på följande sätt: för bostäder 7 820 000 m², vilket förutsätts ge möjligheter för beslut om lån till 80 000 lägenheter, för lokaler (utöver de som särskilt anges i det följande) 350 000 m² motsvarande 4,5 % av den för bostäder beräknade ramen, för skollokaler i integrerade anläggningar 50 000 m², för barnstugor 135 000 m² och för lokaler i äldre områden 20 000 m².

Sistnämnda antal kvadratmeter för lokaler i äldre områden utgör inom den totala gemensamma ramen en särskild ram som inte får överskridas.

Byggandet utan statliga lån beräknas till 8 000 lägenheter för såväl år 1974 som år 1975. För år 1974 har vidare fastställts en projektreserv av högst 10 000 lägenheter jämte lokaler som uppförs med statligt stöd.

På grundval av de kommunala bostadsbyggnadsprogrammen för åren 1973—1977 och bedömningar för icke-programkommuner har länsbostadsnämnderna för nämnda år angivit en genomsnittlig årlig produktion av 81 000 lägenheter. För vart och ett av de enskilda åren i perioden har angivits en produktion som praktiskt taget motsvarar nämnda genomsnitt. Jämfört med programomgången 1972—1976 innebär detta en minskning med i genomsnitt 22 000 lägenheter per år, dvs. drygt 20 %.

I dagens situation finns en stor osäkerhet i de kommunala bedömningar som har resulterat i den nämnda planeringsnivån. Bostadsstyrelsen har emellertid för sin del — med hänsyn till boendeutredningens överväganden — inte gjort någon bedömning av bostadsbehov och bostadsefterfrågan under de år förslaget till bostadsbyggnadsplan skall avse, dvs. åren 1974—1976.

För de två första åren i nämnda period gäller redan i enlighet med riksdagens beslut en plan som ger utrymme för beslut om bostadslån och byggnadstillstånd avseende ca 88 000 lägenheter. Härtill kommer för år 1974 en projektreserv på 10 000 lägenheter.

Bostadsbyggnadsplanen bör vara så vid att den ger utrymme för den på sikt behövligen och möjliga produktionen. I nuvarande läge — mot bakgrund av kommunernas planeringsnivå — synes en plan av den omfattning som gäller för år 1974 — 88 000 lägenheter + 10 000 lägenheter i projektreserv — kunna gälla även för åren 1975 och 1976. Bostadsstyrelsen förutsätter att eventuella förändringar i planeringsläget beaktas innan planen för år 1974 slutligt fastställs, och att givetvis nivån för åren 1975 och 1976 inte låses utan kan omprövas i höjande riktning kommande år.

Bostadsstyrelsen föreslår följande *ramar för beslut om bostadslån*.

Ramarna bör ge utrymme för beslut om lån för 80 000 bostadslägenheter. Planeringen för åren 1974—1977 innebär en lika fördelning på flerfamiljshus och småhus och med genomsnittliga våningsytor på 81 resp. 121 m². Med hänsyn härtill bör för bostäder räknas med ett antal kvadratmeter av $(80\,000 \times 101 =) 8\,080\,000$.

Den yta som beräknats för lokaler i de för åren 1974 och 1975 fastställda ramarna är mycket osäker, eftersom lokalbyggnandet varierar år från år. I vilken omfattning gjorda ändringar i lokalbelåningsreglerna påverkar rambehovet är vidare svårt att bedöma. För lokaler bör därför tills vidare beräknas ett oförändrat antal kvadratmeter, dvs. 555 000 m².

Den totala ramen bör sålunda fastställas till 8 635 000 m².

I avvaktan på erfarenheter beträffande frekvensen av lån till lokaler i äldre områden bör delramen för beslut om sådana lån fastställas till oförändrat 20 000 m².

Medelsramen för beslut om bostadslån till nybyggnad under år 1973 har beräknats under antagande av att långivningen till 40 % avser lägenheter i småhus. Lånebeloppet per lägenhet har antagits till 22 600 kr. för flerfamiljshus resp. 27 200 kr. för småhus.

Medelsramen för år 1974 beräknas i det följande för ett garanterat program på 80 000 lägenheter med statligt stöd. Styrelsen räknar med att 50 % av långivningen kommer att avse lägenheter i småhus. Lånebeloppet per lägenhet har antagits uppgå till 23 500 kr. för flerfamiljshus och till 27 000 kr. för småhus.

Under dessa förutsättningar kan behovet av medel för beslut om bostadslån till nybyggnad under kalenderåret 1974 beräknas till följande belopp.

Bostadslån till nya flerfamiljshus (40 000 lgh × 23 500 kr.)	940 000 000
Bostadslån till nya småhus (40 000 lgh × 27 000 kr.)	1 080 000 000
Totalt	2 020 000 000

Ramen för beslut om bostadslån till ombyggnad och räntebärande förbättringslån har fastställts till 170 milj. kr. för år 1973 och preliminärt till 220 milj. kr. för år 1974. Länsbostadsnämnderna har beräknat att beslut om bostadslån till ombyggnad kommer att meddelas för ca 115 och 150 milj. kr. under åren 1973 resp. 1974. Nämnderna räknar vidare med att meddela beslut om räntebärande förbättringslån till ett belopp av ca 70 resp. 90 milj. kr. under dessa år.

Nämndernas beräkningar avseende år 1974 avser ett totalt lånemedelsbehov av 240 milj. kr. Med hänsyn till de bemyndiganden Kungl. Maj:t har att vidga ramen, ger inte dessa beräkningar anledning till ändring av den preliminärt fastställda ramen på 220 milj. kr.

För år 1975 bör ramen preliminärt fastställas till 220 milj. kr.

I fråga om *anslagsbehovet* anför styrelsen att anslagsbelastningen under budgetåret 1972/73 uppgick till 2 713 milj. kr. I sin anslagsframställning för budgetåret 1973/74 beräknade styrelsen utgifterna till sammanlagt 3 000 milj. kr. Utgifterna blev således 287 milj. kr. mindre än beräknat. Utbetalningen av nya lån blev lägre i ungefär samma omfattning. Tomträttslån betalades ut i större omfattning, men å andra sidan inflöt till fonden mera medel i form av amorteringar och inlösta lån. Behållningen på anslaget vid utgången av budgetåret 1972/73 blev 705 milj. kr. i stället för beräknade 420 milj. kr.

Styrelsen har anmodat länsbostadsnämnderna att beräkna utbetalningarna av lån till nybyggnad under innevarande och nästföljande budgetår. Nämnderna räknar med att utbetalning under de båda budgetåren av lån till nya flerfamiljshus kommer att avse ca 64 600 resp. 52 300 lägenheter. Detta överensstämmer väl med den preliminära långivningen under åren 1971 resp. 1972. Styrelsen bedömer därför nämndernas be-

räkningar som realistiska. Även antalet lägenheter i småhus, för vilka lån beräknas bli utbetalda, synes kunna godtas.

Anslagsbelastningen för de båda budgetåren beräknar styrelsen enligt följande tablå. Skuldökningen på paritetslån och utbetalningen av räntelån har beräknats under förutsättning av oförändrade paritetstal och räntor.

Beräknad anslagsbelastning för budgetåren 1973/74 och 1974/75

	Milj. kr.	
	1973/74	1974/75
Utbetalning av:		
lån till nybyggnad av flerfamiljshus	1 345	1 185
lån till nybyggnad av småhus	845	955
ombyggnads- och förbättringslån	175	220
skuldökning på paritetslån	540	720
räntelån	640	660
tomträttslån	200	200
lån för hyresförluster	100	100
Förskott, netto	0	0
Amorteringar och inlösen	-715	-735
Anslagsbelastning	3 130	3 305

Vid ingången av budgetåret 1973/74 fanns en behållning på anslaget av 705 milj. kr. För budgetåret har anvisats ett anslag på 2 680 milj. kr. En behållning på ca 255 milj. kr. skulle sålunda finnas på anslaget vid ingången av budgetåret 1974/75. Då anslagsbelastningen beräknats till 3 305 milj. kr. kan anslagsbehovet för budgetåret 1974/75 beräknas bli 3 050 milj. kr.

Bostadsstyrelsen har också tagit upp *vissa särskilda lånefrågor*.

Belåningen av småhus föreslås således förbättras. Styrelsen har på uppdrag av Kungl. Maj:t övervägt frågan om åtgärder i syfte att undanröja de svårigheter som kan uppstå för låntagare i orter där behovet av lån med bättre förmånsrätt än statslånet inte kan tillgodoses. Svårigheterna gäller i praktiken endast vid belåning av nybyggda småhus och har samband med gällande bestämmelser om maximering av låneunderlaget och den utsträckning i vilken bostadslån får fördjupas. De bestämmelser som här avses är följande.

Enligt Kungl. Maj:ts föreskrifter till 19 § bostadslånekungörelsen är låneunderlaget såvitt gäller byggnadskostnaden maximerat till 85 000 kr. för enfamiljshus eller lägenheter i tvåfamiljshus.

Bostadslån kan fördjupas om underliggande kredit ej kan erhållas till ett belopp som uppgår till 70 % av låneunderlaget. Lån för nybyggnad av småhus får fördjupas med mer än 10 % av låneunderlaget endast i den utsträckning som bostadsstyrelsen bestämmer. Styrelsen har med stöd härav föreskrivit att så får ske utan styrelsens medgivande a) för byggnadsföretag inom de fyra nordligaste länen, b) i fråga om jord-

bruksfastighet och c) i fråga om hus som skall bebos av låntagaren om fastigheten ligger utanför planlagt område. I nämnda fall kan fördjupning ske "till botten", dvs. uppgå till 70 % av låneunderlaget.

Bestämmelserna om fördjupning har utformats utifrån den förutsättningen att underliggande kredit (bottenlån) i normalfallet skall utgå med ett belopp som svarar mot skillnaden mellan 90 % av pantvärdet, dvs. bostadslånets övre gräns, och bostadslånet, som utgör 20 % av låneunderlaget. Erhålles bottenlån i denna omfattning blir låntagarens egen insats den som normalt förutsättes, dvs. 10 % av pantvärdet.

Man kan, bortsett från de fall när den faktiska produktionskostnaden överstiger pantvärdet, särskilja två fall då den egna insatsen blir större.

Det ena fallet är när bottenlån inte erhålles till ett totalt belopp som uppgår till 70 % av låneunderlaget. Felande belopp inom 70 % av låneunderlaget täcks genom fördjupning av bostadslånet. Eventuell skillnad mellan pantvärde och låneunderlag ökar den egna insatsen med motsvarande belopp. Det andra fallet är när bottenlån erhålles till ett belopp som utgör minst 70 % av låneunderlaget men inte till ett så stort belopp att det svarar mot hela utrymmet under bostadslånets undre gräns.

Det första fallet motsvarar de ärenden i vilka bostadslån fördjupas. Antalet småhuslägenheter i ärenden med fördjupning uppgick under åren 1970—1972 till 800—1 000 per år. Fördjupningar förekommer i första hand i de fyra nordligaste länen och därutöver i Gotlands, Värmlands och Kopparbergs län. Antalet ärenden av det andra slaget har inte kunnat statistiskt kartläggas. De återfinns emellertid i allt väsentligt i de län där fördjupning förekommer. I dessa län har vissa kreditinstitut generella regler för begränsning av bottenlånets storlek.

Problemet med den större egna insatsen i de här nämnda fallen har i viss utsträckning skärpts fr. o. m. den 1 januari 1973. Fram till denna tidpunkt var maximeringen av låneunderlaget knuten till våningsytan genom att större sådan yta än 110 m² ej fick föranleda ökning av låneunderlaget. Därefter gäller i stället en beloppsgräns på 85 000 kr. Detta belopp svarar ungefär mot den låneunderlagsnivå som gällde för källarlösa småhus vid den tidigare ytgränsen 110 m² våningsyta. Beloppsgränsen kom emellertid att innebära en sänkning av låneunderlaget för källarhusen och därmed större anspråk på underliggande kredit. Beloppsgränsen svarar ungefär mot ett källarhus med en bostadsyta av 80 m².

Det förhållandet att bostadslån och bottenlån tillhopa i vissa fall ej uppgår till ett belopp motsvarande 90 % av pantvärdet är enligt bostadsstyrelsens mening inte godtagbart. En lösning på problemet är att bottenlån lämnas i full utsträckning i alla ärenden. Det har vid olika tillfällen efter överläggningar med långivarna varit möjligt att få generella ökningarna i deras engagemang. Styrelsen har nyligen haft en ny sådan

överläggning avseende möjligheterna att öka bottenlångivningen i första hand i de fyra nordligaste länen. Det torde emellertid knappast vara möjligt att få generella utfästelser från långivarna till full belåning i samtliga ärenden.

En garanti för att i samtliga ärenden bottenlån och bostadslån tillhoppa kommer att uppgå till 90 % av pantvärdet bör emellertid finnas och kan erhållas genom att nuvarande begränsningar av möjligheterna till fördjupning av bostadslånet slopas. Bostadsstyrelsen föreslår att så sker. Genomförandet av en sådan ändring bör kombineras med överläggningar med kreditinstituten om en ökad långivning i vissa områden jämfört med nuvarande förhållanden.

Ett avskaffande av gällande begränsningar av fördjupningsmöjligheten löser det problem som föranlett Kungl. Maj:ts uppdrag. Bestämmelsen om maximeringen av låneunderlaget innebär då inget hinder för att bottenlån och bostadslån tillhoppa skall kunna uppgå till 90 % av pantvärdet. Bostadsstyrelsen har dock av andra skäl funnit att även denna bestämmelse bör omprövas.

En direkt följd av maximeringen är att paritetslånets omfördelningseffekt på kapitalkostnaderna minskar vid ökande kostnader för huset, då omfördelning endast får ske för lån inom låneunderlaget. Det förhållandet att bostadslånet relativt sett blir avsevärt mindre vid ökande kostnader för huset har därtill lett till — när ramarna för långivningen varit begränsade — att ett beslut om bostadslån i många fall efterfrågats bara som en möjlighet att påbörja företaget. Lånet har då senare ej uttagits. Har bostadslånet varit litet i förhållande till pantvärdet har det ej heller varit så värdefullt eftersom kreditinstitut har kunnat tillhandahålla lån i bostadslånets läge med fördelaktiga ränte- och amorteringsvillkor.

För att stärka bostadslånets konkurrenskraft kan maximeringen antingen börja vid en högre gräns än den nuvarande eller helt slopas. I det senare fallet skulle låneunderlaget få uppgå till samma belopp som pantvärdet.

En höjd gräns för maximeringen bör möjliggöra byggandet av hus utan någon reducering av låneunderlag och därmed av bostadslån, som för stora familjer inte skulle kunna betraktas som oskäligt stora.

Styrelsen har funnit en sådan gräns vara 100 000 kr. Inom detta belopp kan byggas källarhus i 1-plan på ca 100 m² bostadsyta eller källarhus i 1 1/2 plan på ca 120 m². Inom gränsen ryms källarlösa hus upp till ca 140 m².

Styrelsen föreslår sålunda att det högsta beloppet för låneunderlaget såvitt gäller byggnadskostnaden höjs från f. n. 85 000 till 100 000 kr.

Bostadsstyrelsen anför vidare i frågan om fördjupning, att i konsekvens med styrelsens hemställan avseende nybyggnad av småhus ter det sig rimligt att fördjupningsreglerna görs såvitt möjligt enhetliga även för övriga hus, dvs. nybyggnad av flerfamiljshus samt ombyggnad. Utgångs-

punkten för fördjupningen bör därför vara statslånets beräknade nedre gräns.

Den särskilda regeln om att fördjupningens omfattning i vissa sammanhang närmare skall regleras av bostadsstyrelsen torde bli överflödigt. För ombyggnad av flerfamiljshus bör den naturliga begränsningen finnas att det totala lånet inte får överstiga lånet för en motsvarande nybyggnad. För nybyggnad av flerfamiljshus finns vidare ingen anledning att utöka fördjupningens maximala storlek utöver gällande 10 % av låneunderlaget.

Enligt gällande bestämmelser kan *lån för täckande av hyresförluster* utgå för utebliven hyra under åren 1971—1973. I förarbetena (prop. 1972: 124) förutsattes att det under denna tid borde finnas möjlighet till åtgärder av kommuner och bostadsföretag i syfte att anpassa bostadsbyggandet till den lokala situationen på bostadsmarknaden.

Enligt bostadsstyrelsens i det föregående redovisade undersökningar avseende antalet outhyrda lägenheter har dessa ökat avsevärt mellan den 1 mars 1972 och den 1 mars 1973. En fortsatt ökning under år 1973 är inte utesluten.

Mot denna bakgrund föreslår bostadsstyrelsen att möjligheterna till lån för täckande av hyresförluster utsträcks i första hand för hyresförluster som uppkommit under år 1974.

S. k. *integrerade skollokaler* — dvs. i huvudsak lokaler för grundskolan som ingår i en integrerad anläggning för boendeservice — kan inräknas i låneunderlaget för bostadslån. Den övervägande delen av anläggningen skall bestå av lokaler som fyller även annan servicefunktion för de boende. Beslutanderätten i sådant ärende utövas av Kungl. Maj:t.

Beträffande beslutanderätten anför bostadsstyrelsen följande. Ifrågasvarande skolor har hittills inkluderats vid beräkning av pantvärdet i ett relativt stort antal fall. Länsbostadsnämnden och bostadsstyrelsen yttrar sig i ärende till Kungl. Maj:t. Erfarenhet har därigenom vunnits av dessa typer av projekt. I regel är det inte fråga om ärenden som är mera komplicerade än åtskilliga andra som länsbostadsnämnd har att bedöma. Det är uppenbart att en uppdelning av beslutanderätten i ett låncärende på flera organ har en fördröjande inverkan.

Styrelsen hemställer därför att beslutanderätten överförs till länsbostadsnämnden.

Regeln att anläggningen till övervägande del skall innehålla lokaler för annan service än skolor gäller fr. o. m. den 1 juli 1973. Effekten av denna bestämmelse är därför f. n. svår att bedöma. Det finns dock skäl som talar för att en icke önskad koncentration av servicelokaler kommer till stånd just för att mängden servicelokaler till ytan skall bli större än skoldelen i en centrumanläggning av integrerat slag. Detta vore olyckligt, eftersom ett viktigt motiv för införandet av de nya reglerna var att genom integrerade lösningar åstadkomma en decentralisering av service till de boendes närhet.

Styrelsen föreslår att, då särskilda skäl föreligger, det skall vara möjligt att göra undantag från bestämmelsen att den övervägande delen av anläggningen skall innehålla andra lokaler än skolor.

Bostadsstyrelsen föreslår en höjning av maximibeloppet för *ombyggnad av småhus*, för vilka de för bostadslån eljest gällande förutsättningarna i fråga om varaktigt behov, god bostadsstandard och god bostadsmiljö inte gäller. Beloppet höjdes fr. o. m. den 1 juli 1973 från 20 000 kr. till 25 000 kr. Enligt styrelsen har byggnadskostnaderna ökat avsevärt under det senaste året och ytterligare prisstegringar kan väntas. Med hänsyn härtill och till att handläggningen i vissa avseenden är enklare i fråga om ärenden med låneunderlag under maximigränsen föreslår styrelsen att beloppet höjs till 30 000 kr.

I anslagsäskandena för såväl budgetåren 1972/73 som 1973/74 föreslog styrelsen en tidigareläggning av *utbetalningen av tomträttslån* genom att beslutet om lån anknöt till det preliminära beslutet om bostadslån. Förslag av samma innebörd har även framlagts av saneringsutredningen. I prop. 1973: 21 uttalade departementschefen att han inte ansåg sig kunna förorda förslaget med hänsyn till dess budgeteffekter. Departementschefen crinrade om kommunernas möjligheter att få kortfristiga krediter avseende marken och dess iordningställande i avvaktan på tomträttslårens utbetalning.

Civilutskottet (CU 1973: 19) anslöt sig till departementschefens bedömning men uttalade att möjligheterna borde övervägas att på begäran av kommun bevilja tomträttslån i direkt anslutning till slutligt beslut om bostadslån med därav följande tidigare utbetalning.

Kungl. Maj:t har med anledning härav uppdragit åt bostadsstyrelsen att i sin anslagsframställning för budgetåret 1974/75 belysa de administrativa och anslagsmässiga konsekvenserna av en sådan ändring av reglerna om utbetalning av tomträttslån.

En ändring av angiven innebörd skulle leda till en ökning av antalet beslut om tomträttslån. Under år 1972 meddelades 34 beslut om tomträttslån till lika många kommuner. Utskottet synes utgå från att en eventuell ändring endast skall gälla i bostadslåneärenden där länsbostadsnämnden meddelar slutligt beslut, dvs. i flerfamiljshusärenden och i ärenden avseende småhus i grupp. Antalet dylika ärenden var samma år 276 resp. 70. Om beslut om tomträttslån skulle ha meddelats i anslutning till varje slutligt beslut resp. för varje kommun beträffande övriga ärenden (styckebyggda småhus med bostadslån och privatfinansierade hus), skulle antalet beslut om tomträttslån år 1972 ha ökat från 34 till i runt tal $(276 + 70 + 34 =) 380$. Ett genomförande av den ifrågasatta ändringen skulle dock inte leda till en så stor ökning av antalet beslut, eftersom kommunerna sannolikt skulle finna det praktiskt att låta varje ansökan omfatta flera slutliga bostadslånebeslut.

Bostadsstyrelsen har inte funnit avgörande administrativa skäl mot en ändring av den innebörd som utskottet har angivit.

Ett genomförande av ändringen fr. o. m. budgetåret 1974/75 innebär att utbetalningarna under detta budgetår kommer att omfatta — utöver normala utbetalningar enligt gällande regler — även ungefär en halv årgång av slutliga beslut för flerfamiljshus och gruppbyggda småhus. Denna extra utbetalning har beräknats till 90 à 100 milj. kr. Som framgår av beräkningen av anslaget till lånefonden beräknas den normala utbetalningen till i runt tal 200 milj. kr.

För budgetåret 1975/76 och därefter påverkas inte utbetalningarna av tomträttslån av en ändring jämfört med dem enligt gällande regler.

Remissyttrande över bostadsstyrelsens förslag angående belåning av småhus

Över bostadsstyrelsens förslag angående belåning av småhus har yttrande avgetts av boendeutredningen.

Boendeutredningen tillstyrker styrelsens förslag i den del det avser vidgade möjligheter att fördjupa bostadslån till småhus. Utredningen anser att det härigenom blir möjligt att minska de huvudsakligen regionalt betingade skillnaderna i förutsättningarna för nybyggnad.

Enligt utredningen kvarstår dock den grundläggande frågan att bottenlångivarna bedömer kreditvärderiskerna på annat sätt än den statliga lånemyndigheten eller att de av formella skäl är förhindrade att lämna lån. Bostadsstyrelsen lämnar inte direkta förslag i dessa avseenden. Enligt boendeutredningens uppfattning bör dessa frågor också komma att behandlas av den arbetande bostadsfinansieringsutredningen.

Fördjupningsmöjligheten enligt förslaget medför risker att bottenlångivarna känner sig mindre förpliktade än hittills att lämna lån. Boendeutredningen förutsätter dock att denna fråga följs fortlöpande och att man är beredd att vidta åtgärder om dessa farhågor besannas.

I fråga om bostadsstyrelsens förslag att höja låneunderlagets maximigräns vad avser byggnadskostnaden från 85 000 till 100 000 kr. anför utredningen att följderna härav blir minskade bostadskostnader med 25 kr. per månad, om paritetslånets omfördelningseffekt utnyttjas. Utredningen beräknar medelsbehovet för en sådan ökad statlig utlåning till 100 milj. kr.

Enligt boendeutredningens bedömning beror nedgången i andelen statligt belånade småhus till stor del på de med tiden förändrade effekterna av beskattningsreglerna på bostadsområdet. Med beskattningsens nuvarande effekter torde nämligen åtskilliga hushåll inte längre ha samma behov av bostadslån av bostadskostnadsskäl som tidigare, oavsett om möjligheterna till omfördelning utnyttjas eller inte. Paritetslånens påverkan på bostadskostnaderna är mindre än beskattningsens för de småhus som här kommer i fråga. Det är därför enligt utredningen svårt att finna att bostadslånens konkurrensförmåga skulle komma att påverkas av förslaget, annat än möjligen marginellt.

Boendeutredningen anser att det mest akuta problemet inom bostadsförsörjningen är att skilda ekonomiska villkor för olika upplåtelseformer medför att nybyggandet utvecklas helt olika för lägenheter som upplåts med äganderätt å ena sidan och med hyres- eller bostadsrätt å den andra. I detta läge är enligt boendeutredningens uppfattning den föreslagna förändringen av maximala låneunderlaget mindre motiverad.

Med det förbättrade underlag som det pågående utredningsarbetet i bostadsutredningarna bör leda till kommer dock frågan om maximigränser naturligen att tas upp till ny prövning.

Saneringsutredningen

Urvalsfrågor

Saneringsutredningen erinrar i betänkandet (SOU 1973: 27) Sanering III om att den i sitt huvudbetänkande behandlade den bostadspolitiska målsättningen vid sanering. Utredningen konstaterar att upprustning av bostadsbebyggelse m. m. i kulturhistoriska miljöer berör fler målområden än sanering av vanlig bostadsbebyggelse.

Utredningen diskuterar de motiv som ligger bakom samhällets agerande på det byggnadsvårdande området. Ett sådant motiv är omsorgen om den historiska kontinuiteten. Därvid ligger tonvikten på byggnader och miljöer av sådan art, att de utsäger något om tidigare samhällliga eller estetiska ideal eller ger en bild av de sociala villkoren för olika grupper i äldre tider.

Vid sidan av de kulturhistoriska motiven anger utredningen andra motiv för bevarande av äldre bebyggelse, bl. a. att de äldre bostäderna kan ge utbudet på marknaden en större variationsrikedom och därigenom öka valfriheten i bostadssökandet.

Utredningen redovisar olika möjligheter att definiera begreppet kulturhistoriskt värde och betonar att värderingen av ett objekt, även om den influeras av kunskap om objektet, dock till sin art är subjektiv. Främst på grund härav bör det kulturhistoriska värdebegreppet ges en mycket vid definition. Värdebegreppets med nödvändighet svåravgränsade och ibland vaga karaktär bör inte hindra att den kulturhistoriska aspekten jämföras med andra synpunkter som kan anläggas på bostads-sanering, dvs. bostadspolitiska, sociala och arbetsmarknadspolitiska. De kulturhistoriska önskemålen bör samordnas med en rad nyttsynpunkter när det gäller att rusta upp och återanvända bebyggelsen. Undantag härifrån utgörs av det bevarande som helt motiveras av museala motiv.

Målet för verksamheten kan enligt utredningen lämpligen uttryckas på följande sätt: stödja bevarandet av de miljöer och enskilda bostadshus som efter värdering bedöms värdefulla och/eller fredningsbara, även om fastigheterna från ekonomisk synpunkt inte är lönsamma.

Utredningen anser att det är kommunerna som bör göra urvalet av

kulturhistoriskt värdefull bebyggelse. Utgångspunkten bör vara de lokala preferenserna. Arbetet med det kulturhistoriska urvalet bör vara en del av den större uppgiften att utforma ett bostadssaneringsprogram. Som ett inslag i programmen kan de kulturhistoriska synpunkterna vägas in på ett realistiskt sätt.

Kommunerna bör utnyttja tillgänglig antikvarisk expertis, dvs. i första hand landsantikvarierna. Speciellt viktigt är att samråd sker på ett tidigt stadium i inventerings- och planeringsarbetet. Därmed förbättras möjligheterna att samordna de lokala insatserna med kulturminnesvården i stort.

En viss prioritering av objekten måste till sist dock göras på riksnivå. Därvid ställs på nytt krav på urval och lämpliga metoder för detta. En möjlig väg är att i första hand främja bevarandet av hela och sammanhållna miljöer. Totalmiljöaspekten kan fungera som en begränsande faktor vid urval av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse. Urvalet bör spegla viktiga historiska skeden och levnadsbetingelserna för olika samhällsgrupper i det förflutna.

Planerings- och inventeringsfrågor

Utredningen understryker att det är väsentligt att det kulturhistoriska inventeringsarbetet grundas på det sakkunniga arbete de kulturminnesvårdande myndigheterna bedriver och att planeringen på områdesnivå underordnas kommunens översiktliga planering. Planeringsarbetet bör i tillämpliga delar anknyta till den arbetsgång som rekommenderades i utredningens huvudbetänkande (SOU 1971: 64).

Den av utredningen föreslagna arbetsgången för det planeringsarbete som avser kulturhistoriska byggnader och miljöer är i korthet följande. Det inledande arbetsmomentet utgörs av en *inventering*. Denna bör innefatta bl. a. en beskrivning av objektens kulturhistoriska egenskaper.

På basis av inventeringen görs en *användningsplanering*, vilken bör få en central uppgift. Användningsplaneringen avser att utreda och ge vägledning för en möjlig och lämplig användning av befintlig och kompletterande bebyggelse för bostäder, handel och övriga verksamheter.

Finns man i användningsplaneringen att ett område skall bevaras, avgränsas detta s. k. *bevaringsområde*. Ett sådant område kan definieras som ett sammanhängande bebyggelseområde med dominerande inslag av kulturhistoriskt värdefulla byggnader, för vilkas utseendemässiga, byggnadstekniska och därmed ibland även funktionella förändring restriktioner införts av antikvariska skäl. För ett sådant område bör, där så erfordras, stadsplanen ändras för att konfirmiera rådande bebyggelsestruktur. Bevaringsområdena har nämligen i sig inga rättsverksamheter.

När befintlig bebyggelse strider mot fastställd stadsplan, gäller för

närvarande i princip förbud mot ombyggnader, som kan hänföras till nybyggnad. Om det är angeläget att ifrågasvara bebyggelse bevaras och detta förutsätter ombyggnad, måste därför någon form av planändring ske. Utredningen rekommenderar för sådana fall en stadsplanändring, som anger bebyggelseutformningen under överblickbar tid och i lämplig omfattning ansluter till befintlig bebyggelsestruktur samt i övrigt anger lämplig nybebyggelse.

Det är väsentligt, anser utredningen, att kommunen på ett tidigt stadium tar ställning i princip till den på basis av inventeringen utarbetade användningsplanen. Den kan utgöra underlag för en målformulering och ett *handlingsprogram*. Detta program bör innehålla tids- och resursplaner, som främst uttryckts genom kommunal-ekonomisk flerårsplanering, bostadsbyggnadsprogram och bostadssaneringsprogram.

Mot bakgrund av uppställda mål bör prövas möjliga *genomförandealternativ*. Därvid bör särskilt studeras vilka åtgärder som det ankommer på fastighetsägaren att finansiera inom ramen för dennes ordinarie fastighetsförvaltning och vilka åtgärder som är betingade av kulturhistoriska hänsyn och som kan motivera prövning i särskild ordning. Dessa studier bör ske i samråd med fastighetsägaren. Genomförandet kan också ske med olika grad av kommunalt engagemang.

Vid studiet av genomförandealternativ bör prövas möjligheterna att utnyttja olika markpolitiska hjälpmedel såsom kommunal förköpsrätt, expropriation, markförvärvslån samt tomträttsupplåtelse.

Sedan den ekonomiska bedömningen har skett, bör underlag föreligga för politiska ställningstaganden till dels bebyggelsens användning, dels antagande och fastställande av ny stadsplan och dels kommunala bostadsbyggnads- och bostadssaneringsprogram.

För den kulturhistoriskt betingade upprustningsverksamheten föreslår utredningen att det kommunala bostadsbyggnadsprogrammet skall som en integrerad del av bostadssaneringsprogrammet innehålla en särskild redovisning av *bevaringsprogram*. Bevaringsprogrammen skall innehålla en sammanfattning av inventeringar och studier samt redovisning av bevaringsområden och fristående kulturhistoriskt värdefulla byggnader. Vidare skall anges de särskilda åtgärder som en upprustning kräver samt kommunens mål för denna typ av sanering. Bevaringsprogrammen bör vara förankrade i den fysiska planeringen. Vidare bör de innehålla en beskrivning som möjliggör bedömning av det kulturhistoriska värdet hos byggnader och områden. Utlåtande härom av antikvarisk expertis bör bifogas.

För att förbereda och underlätta en framtida låncprövning bör kommunen uttala sin vilja att bevara den redovisade bebyggelsen på grund av dennas kulturhistoriska och miljömässiga värde. Detta sker genom att kommunfullmäktige antar bevaringsprogrammet och i princip uttalar sig för samhällelig medverkan till restaurering av den bebyggelse som programmet avser.

Med hänsyn till den av utredningen föreslagna utformningen av det statliga kreditstödet för restaureringsåtgärder anser utredningen att i bevaringsprogrammen bör göras en särredovisning av dels byggnader som anses böra bevaras och som kan restaureras inom ramen för en måttlig ökning av belåningen, dels byggnader som bedöms mycket angelägna att bevara och för vilka bevaringsåtgärderna är så kostnadskrävande att de antas inte kunna genomföras med stöd av en sådan ökning av belåningen. Kommunens redovisning kan därmed utgöra underlag för framställning om statligt kreditstöd.

Utredningen berör också vissa *samordningsfrågor*. De kommunala samordningsfrågorna i stadsbyggnadsprocessen bör enligt utredningen särskilt uppmärksammas med hänsyn till den komplicerade bild som kännetecknar kulturhistoriskt betingad upprustningsverksamhet. Även ansvarsfördelningen mellan statliga och kommunala organ bör uppmärksammas. Då saneringsverksamheten är en primärkommunal uppgift bör det enligt utredningen i första hand ankomma på kommunen att samordna de olika aktiviteterna inom berörda kommunala organ och samråda med länsförvaltningen och antikvariska myndigheter under arbetet med bevaringsområden och bevaringsprogram. Utredningen föreslår att de som f. n. svarar för uppgifter rörande kulturminnesvården i länen (landsantikvarierna) samt i Stockholm och Göteborg (stadsmuseerna) får företräda de antikvariska synpunkterna vid planering av restaureringsåtgärder och beredning av låneärenden rörande kulturhistoriskt värdefull bostadsbebyggelse i avvaktan på statsmakternas ställningstagande till 1965 års musei- och utställningssakkunnigas förslag i betänkandet (SOU 1972: 45) om kulturminnesvårdens framtida organisation.

Ekonomiskt stöd

Gällande låne regler m. m. Beträffande bostadslån fastställer länsbostadsnämnden ett låneunderlag för beräkning av lånets storlek. Vid ombyggnad utgörs låneunderlaget av den ombyggnadskostnad som länsbostadsnämnden godkänner. Den får dock inte vara högre än det låneunderlag som kan beräknas för motsvarande nybyggnad eller det beräknade värdet av huset i ombyggt skick.

Avser lånet ombyggnad av kulturhistoriskt märklig byggnad, kan låneunderlaget efter medgivande av Kungl. Maj:t bestämmas till högre belopp än vad som följer av de nyss nämnda reglerna.

Från säkerhetssynpunkt placeras bostadslånet i förhållande till ett beräknat pantvärde. Vid ombyggnad bestäms pantvärdet i regel till ett belopp som motsvarar fastighetens värde efter ombyggnad. Det får dock inte överstiga pantvärdet för en jämförlig nybyggnad.

Sedan möjlighet öppnades år 1963 att medge höjning av låncunderlaget för statligt lån till kulturhistoriskt märkliga byggnader har fram till

den 31 december 1972 till länsbostadsnämnderna inkommit sammanlagt 87 ansökningar om sådant medgivande. Omfattningen av ansökningar och beslut om höjt låneunderlag framgår av följande sammanställning.

Ort	Antal ansökningar	Antal lägenheter	Därav i småhus	Beviljade framställningar	Antal lägenheter	Därav i småhus
Stockholm	56	585	9	17	61	9
Ystad	12	158	—	7	84	—
Visby	5	15	2	2	4	1
Eksjö	5	11	5	5	11	5
Västervik	1	7	—	1	7	—
Karlskrona	1	5	—	1	5	—
Övriga orter	7	10	7	6	9	6
Summa	87	791	23	39	181	21

Som framgår av sammanställningen avser ansökningarna ett litet antal orter och bland dessa dominerar Stockholm och Ystad. Det stora antalet ansökningar som inte har slutbehandlats beror främst på att handlingar för slutligt beslut om bostadslån inte har inkommit till länsbostadsnämnden.

Höjningen av låneunderlaget för kulturhistoriskt märkliga byggnader utöver det på vanligt sätt beräknade låneunderlaget har i regel uppgått till högst 70% av detta underlag. En höjning härutöver torde enligt utredningens mening inte i nämnvärd grad ha förbättrat finansieringsmöjligheterna, eftersom det i sådana kostnadslägen är mycket svårt att få kapitalkostnaderna täckta utan exceptionellt höga hyror eller kommunala subventioner av sådan omfattning att de menligt skulle ha inverkat på möjligheterna att genomföra annan angelägen restaurering.

Gjorda beräkningar visar mycket varierande effekter av beslutad förhöjning av låneunderlaget. I de gynnsammaste fallen har kapitalkostnaderna i utgångsläget kunnat minskas med 46 kr. per m² bostadslägenhetsyta, i vissa andra fall har reduceringen av dessa kostnader varit mindre än 10 kr. per m² bostadslägenhetsyta. Trots det höjda låneunderlaget och i vissa fall annat stöd har i så gott som samtliga fall, där restaureringen avsett hyreslägenheter, kommunala subventioner ansetts nödvändiga för att begränsa hyreskostnaderna.

Lån med höjt låneunderlag som grundläggande stöd. Restaureringen av äldre bostadsbebyggelse synes normalt inte föranleda krav på ökad belåning. Även inom bevaringsområden torde åtskilliga fastigheter kunna byggas om inom ramen för den normala belåningen, vilket enligt utredningen bör eftersträvas. I vissa fall kommer restaurering emellertid att medföra så stora kostnader att en betydande förbättring av lånemöjligheterna är nödvändig, om restaureringen skall kunna bedrivas i sådan takt att inte de mest angelägna behoven eftersätts. Det grundläggande stödet bör som hittills enligt ut-

redningens mening ha formen av bostadslån för ombyggnad med möjligheter till höjt låneunderlag. Utredningen anser att denna långivning i stort sett bör följa nuvarande låneregler men föreslår en del förändringar i syfte att göra dessa lån mera användbara än f. n. vid restaurering av kulturhistoriskt värdefull bostadsbebyggelse.

Utredningen föreslår inte någon fix gräns för höjningen av låneunderlaget. I praktiken kommer dock, anser utredningen, en faktisk gräns att uppkomma genom svårigheterna att med rimliga hyror täcka kapitalkostnaderna. Gränsen mellan höjt låncunderlag och ekonomiskt stöd i annan form bör enligt utredningen få avgöras i det enskilda fallet. För flerfamiljshus bör hänsyn därvid tas till vad som bedöms vara möjligt att förränta inom ramen för framtida hyror.

Utredningen tar upp frågan om *fördjupning av bostadslånet*. Med fördjupning avses en utökning av lånet när behovet av kredit med bättre förmånsrätt än statslånet, s. k. underliggande kredit, inte kan tillgodoses. Utredningen konstaterar att det i vissa fall har varit förenat med avsevärda svårigheter att hos kreditgivarna erhålla underliggande kredit i erforderlig omfattning för objekt med höjt låneunderlag. Enligt gällande bestämmelser kan fördjupning av bostadslånet vid ombyggnad ske från 70 % av låncunderlaget, om underliggande kredit inte kan erhållas i full utsträckning. En höjning av låneunderlaget skulle medföra att gränsen för fördjupning försköts uppåt och därigenom förutsätta ett större bottenlån. Detta kan antas ofta medföra svårigheter hos bottenlånggivaren. Utredningen föreslår därför att bostadslånet, till den del det avser det höjda låncunderlaget, fördjupas automatiskt — dvs. utan prövning av möjligheterna att erhålla underliggande kredit — ned till 70 % av det enligt vanliga regler beräknade låneunderlaget.

Vid ombyggnad får inte såsom vid nybyggnad tomtkostnader ingå i låneunderlaget. Speciellt i tider med kreditrestriktioner kan det bli problem att vid ombyggnad få *fastighetens ingångsvärde* (fastighetens värde före ombyggnad) belånat till rimliga villkor, vilket påverkar de årliga kapitalkostnaderna i ogynnsam riktning. Utredningen föreslår därför att — utöver den godkända ombyggnadskostnaden — även fastighetens ingångsvärde får ingå i låneunderlaget. Med anledning av att utredningens förslag i övrigt avser att medge en ökad belåning framhåller utredningen angelägenheten av att ingångsvärdet bedöms restriktivt för att inte medföra markvärdestegring. Bostadsstyrelsen föreslås få i uppdrag att utarbeta regler för denna bedömning.

Vad gäller *amorteringstiden* anser utredningen att vid ombyggnad av kulturhistoriskt värdefulla byggnader varaktig användning bör förutsättas och längsta tillåtna amorteringstid, dvs. 40 år, som regel medges. Vid bestämning av amorteringstiden skall hänsyn även tas till kreditrisker. I den mån ombyggnaden avser objekt i centralt beläget bevaringsområde bör kreditriskerna enligt utredningens uppfattning kunna bedömas som måttliga.

Utredningen anser, att långivningen till kulturhistoriskt värdefull bebyggelse skall kunna avse även de typer av *lokaler* som fr. o. m. den 1 juli 1973 omfattas av de allmänna bestämmelserna för beräkning av låneunderlag och pantvärde vid ombyggnad. Bortsett från nämnda fall bör långivningen avse endast hus, som innehåller *bostäder för varaktigt boende*. Fritidshus bör sålunda undantas från långivningen.

Ny låneform — tilläggs lån. Bostadslån med höjt låneunderlag ger ett viktigt stöd vid sanering av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse men i många fall är det enligt utredningen inte tillräckligt för finansiering av mer kostsamma restaureringar. Som exempel anger utredningen byggnader med mycket låga utnyttjandetal.

Utredningen anför vidare att den kulturhistoriskt värdefullaste bebyggelsen vid restaurering ofta ställer mycket stora krav på pietet och yrkesskicklighet. Kostnaden för tidsödande hantverksinsatser och för det omständliga förfarandet vid många andra arbetsmoment kan bli mycket betungande. I de fall bevarandet av sådan bebyggelse anses vara en riksangelägenhet är det enligt utredningen inte rimligt att fastighetsägarna, de boende eller vederbörande kommun skall bära hela bördan av de extra kostnader, som på grund av antikvariska hänsyn uppkommer vid istandsättning och modernisering av de kulturhistoriskt värdefullaste byggnaderna. Utredningen föreslår därför särskilda stödåtgärder utöver bostadslån med höjt låneunderlag för sådan kulturhistorisk restaurering av bostadsbebyggelse, som är en riksangelägenhet och där kostnaderna blir betydande.

Vid övervägandet om ett särskilt stöd för restaurering av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse av riksintresse skall ges som direkta bidrag eller lån har utredningen funnit att i den mån extra stödåtgärder anses erforderliga dessa bör få formen av särskilda lån, benämnda *tilläggs lån*, som är ränte- och amorteringsfria under viss tid.

Tilläggslånet föreslås vara ränte- och amorteringsfritt under tio år. Statsmakterna bör i förväg ange de generella riktlinjerna för avskrivning eller uppsägning. Innebörden i dessa riktlinjer bör vara att de sedermera föreliggande hyrespolitiska och boendekostnadsmässiga förutsättningarna avgör frågan om avskrivning eller uppsägning av lånet. Sedan den tioåriga perioden med ränte- och amorteringsfrihet löpt ut, bör enligt utredningen följande alternativ prövas:

- förlängning under ytterligare fem eller tio år av ränte- och amorteringsfriheten
- avskrivning eller uppsägning, helt eller delvis.

Uppsägning eller avskrivning, som avser en del av beloppet, bör förenas med förlängd ränte- och amorteringsfrihet beträffande återstoden av lånet.

Sedan tiden för förlängd ränte- och amorteringsfrihet har utgått bör frågan om avskrivning eller uppsägning avgöras slutligt.

Som förutsättning för tillägglån bör i regel gälla att bostadslån med höjt låneunderlag har beviljats. I vissa fall kan dock, anser utredningen, de hyrespolitiska förutsättningarna vara sådana att en höjning av låneunderlaget utöver det på vanligt sätt beräknade är utesluten. Det bör i sådana fall finnas möjlighet att bevilja tillägglån, fastän låneunderlaget inte har höjts.

Beträffande uppsagda tillägglån bör det enligt utredningen vara en huvudregel att de villkor som gäller för bostadslånet skall gälla även för tillägglånet. Med hänsyn till ovissheten om framtida låneformer bör låntagaren ha möjlighet att vid uppsägningstillfället välja mellan då befintliga former för återbetalning. Vidare bör länsbostadsnämnden kunna bestämma kortare amorteringstid om det uppsagda beloppet är ringa.

I fråga om inteckningssäkerheten för tillägglånet föreslår utredningen att den, när bostadslånet är ett paritetslån, placeras omedelbart efter säkerheten för skuldökningen. När bostadslånet är ett annuitetslån, bör säkerheten kunna placeras med nedre gränsen vid 100 % av pantvärdet för att möjliggöra belåning av fastigheten med anlåtande av inteckning inom utrymmet ned till bostadslånets övre gräns.

Vissa skyddsbestämmelser bör enligt utredningen gälla för hus med tillägglån. Husen bör vara skyddade mot förändringar och vårdas på det sätt som anges i byggnadsminneslagen. Till lånebeslutet bör därför fogas en skyddsföreskrift. I denna bör anges bl. a. att byggnaden inte utan samtycke av antikvarisk myndighet får rivas, ombyggas eller på annat sätt förändras och att den skall ägnas erforderligt yttre och inre underhåll. Enligt utredningen bör i konsekvens härmed vissa tillägg göras i byggnadsminneslagen och i uppsägningsreglerna för bostadslån. Utredningen lägger dock inte fram något förslag till lagändring.

Utredningen anser att småhus med hyrda lägenheter bör få ekonomiskt stöd efter samma grunder som flerfamiljshus. I fråga om småhus som bebos av ägaren har utredningen övervägt om möjligheterna att i pengar omsätta det värde som tillagts fastigheten genom en subvention borde medföra att dessa hus behandlades på annat sätt. Utredningen anser dock att riskerna för missbruk är ringa och föreslår att tillägglån får utgå även för småhus som bebos av ägaren.

Kulturhistoriska kriterier för ekonomiskt stöd. Utredningen erinrar om att frågan om det statliga restaureringsstödet inriktning på miljöer behandlades i tredje lagutskottets yttrande vid 1969 års riksdag, vilket ligger till grund för förevarande utredningsuppdrag. Utredningen föreslår en sådan inriktning av det statliga kreditstödet, i vad gäller såväl höjt låneunderlag som tillägglån. Tillämpningsområdet för långivningen bör alltså omfatta inte bara enskilda byggnader utan även omgivande sådana som har betydelse för miljöbilden. Stödet bör också förknippas med villkor att kommunen skall

ha vidtagit åtgärder för att trygga bevarandet av den miljö i vilken byggnaden är belägen. F. n. har exempelvis åtgärder för begränsning av byggnadsrätter viss effekt för bevarande av bebyggelse. Av betydelse härvidlag blir på sikt de bevaringsprogram som kommunerna enligt utredningens förslag skall upprätta och kommunernas beslut om avgränsning av kulturhistorisk bebyggelse i form av bevaringsområde.

Utredningen föreslår att tilläggsloan ges för restaurering av fredningsbar bostadsbebyggelse medan det statliga stödet för restaurering av byggnader i övrig kulturhistoriskt värdefull bostadsbebyggelse bör begränsas till bostadslån med höjt låneunderlag.

Med fredningsbar bostadsbebyggelse avses byggnader och miljöer, som är av sådant kulturhistoriskt värde att de kan förklaras som byggnadsminnen. Enligt bestämmelserna i byggnadsminneslagen (1960: 690) kan byggnad, som bevarar egenarten hos gången tids byggnadsskick eller minnet av historisk betydelsefull händelse och som med hänsyn härtill är att anses som synnerligen märklig, av riksantikvarien förklaras för byggnadsminne.

Övrig kulturhistoriskt värdefull bostadsbebyggelse omfattar enligt utredningen byggnader och miljöer som har ett betydande kulturhistoriskt värde och vars bevarande därigenom är av stort allmänintresse.

Enligt utredningens uppfattning bör även fristående byggnader (solitärer) utanför bevaringsområde, som bör bevaras av kulturhistoriska skäl, kunna komma i fråga för lån med höjt låneunderlag eller tilläggsloan.

Förfarandet vid långivningen. Utredningen crinrar om att det enligt gällande regler är Kungl. Maj:t som beslutar om höjning av låneunderlaget för kulturhistoriskt märkliga byggnader. Dessförinnan skall förmedlingsorganet, länsbostadsnämnden och bostadsstyrelsen yttra sig och synpunkter inhämtas från de regionala antikvariska myndigheterna och länsarkitekten. Detta förfarande utgör en administrativ belastning och en onödigtvis fördröjande faktor. Utredningen föreslår att länsbostadsnämnderna blir beslutande organ såvitt gäller höjning av låneunderlaget med högst 40 % utöver det låneunderlag som beräknas för ombyggnad enligt vanliga grunder.

Om länsbostadsnämnden vid sin prövning av låneärendet finner att en höjning med 40 % är otillräcklig, bör ärendet hänskjutas till bostadsstyrelsen för beslut.

I ärenden rörande tilläggsloan bör enligt utredningen besluten fattas av bostadsstyrelsen, sedan samråd ägt rum med riksantikvarieämbetet i fråga om prioriteringen från antikvarisk synpunkt. Förfarandet motiveras av att tillgången på medel för sådana lån torde bli begränsad och att det därför erfordras en prioritering på riksplanet.

Länsbostadsnämnden skall, oavsett om beslut i låneärendet skall fattas av nämnden eller bostadsstyrelsen, samråda med länsantikvarien eller motsvarande myndighet.

Om de antikvariska myndigheterna har funnit att byggnad eller miljö är fredningsbar eller kan hänföras till värdefull kulturhistorisk bostadsbebyggelse, skall länmyndigheten vara bunden av denna bedömning, dock utan skyldighet att bevilja lån om hinder möter enligt de allmänna reglerna för långivningen.

Låneramar m. m. Utredningen uppger att planerade restaureringsarbeten i Stockholm under en period av 10—15 år beräknas medföra en kostnad av ca 750 milj. kr. Kostnaden för bostäder understiger två tredjedelar av denna summa. Kostnaden för projekt i andra kommuner, vilka beräknas bli färdigställda under budgetåret 1974/75, väntas understiga 20 milj. kr. Någon kostnad för den långsiktiga restaureringsverksamheten i dessa kommuner kan inte anges. Behovet av lånemedel för höjt låneunderlag bör enligt utredningen liksom hittills tillgodoses genom lånefonden för bostadsbyggande och beviljade belopp bör avräknas på medelsramen för bostadslån för ombyggnad och räntebärande förbättringslån. Utredningen beräknar att höjning av låneunderlag under budgetåret 1974/75 kan komma att ta i anspråk ca 10 milj. kr. av statliga lånemedel. I jämförelse med budgetåret 1971/72 innebär detta en ökning med 8,7 milj. kr.

För tilläggslånen bör medel avsättas i Fonden för låneunderstöd. Utredningen har beräknat att för detta ändamål behövs ett anslag på 25 milj. kr. under budgetåret 1974/75 och 35 milj. kr. under budgetåret 1975/76.

I kraftträdande och övergångsbestämmelser. Utredningen föreslår att de ändrade bestämmelserna träder i kraft den 1 juli 1974. Vidare anför utredningen att ett relativt stort antal ärenden f. n. är anhängiga hos länsbostadsnämnderna och att dessa i möjlig mån bör inrymmas i det förbättrade stödet. Utredningen föreslår därför att detta stöd skall kunna utgå även i ärende, vari beslut om lån (preliminärt eller slutligt) har meddelats vid ikraftträdandet, dock ej om lånet har utbetalats.

Reservation

Mot utredningens förslag att tilläggslån skall kunna utgå till småhus som bebos av ägaren har reservation avgetts av ledamoten Svensson. Reservanten erinrar om att innehavare av ett egenägt småhus på grund av skattelagstiftningens konstruktion åtnjuter högst betydande subventioner vid jämförelse med bostadsrättshavare och hyresgäster. Det måste därför framstå som direkt utmanande, om denna subventionseffekt ytterligare förstärks genom att det värde som genom subvention tilläggs fastigheten i samband med försäljning helt eller delvis kan omsättas i pengar. En eventuell återbetalningsskyldighet kan enligt reservanten bli mer eller mindre illusorisk, då det är svårt att avgöra om en värdeökning hänför sig till restaurering, till penningvärdeförsäm-

ring eller annat. Den administrativa bevakningen måste i sammanhanget bli besvärande och innefatta vissa kontrollproblem.

Remissyttrandena

Urvalsfrågor m. m.

Utredningens uppfattning att den kulturhistoriska värderingen till sin art är subjektiv och att därför det kulturhistoriska värdebegreppet bör ges en vid definition delas av många remissinstanser. Till dessa hör bl. a. *riksantikvarieämbetet, länsstyrelsen i Jönköpings län, boendeutredningen* och *bostadsfinansieringsutredningen*.

Några remissinstanser, bland dem *riksantikvarieämbetet* och *SAR*, uttrycker dock viss tvekan inför utredningens betoning av den subjektiva faktorn. *Statens institut för byggnadsforskning* delar utredningens uppfattning men efterlyser en klarare definition av begreppet kulturhistoriskt värde. Institutet anför att det vore önskvärt att precisera vissa kriterier av mer objektiv natur för att vidga underlaget för bedömningen. En byggnadsteknik och ett materialval specifikt för en viss epok kunde lika väl som en byggnads stilhistoriska kvalitet vara sådana faktorer att granskas vid urvalet.

När ett område eller en byggnad har klassificerats som kulturhistoriskt värdefull bebyggelse och bevaringsprogrammen har antagits av kommunfullmäktige medför detta enligt *Näringslivets byggnadsdelegation* betydande inskränkningar i fastighetsägarens rätt att disponera över sin fastighet. Mot denna bakgrund anser delegationen att det hade varit önskvärt med mer entydig definition av begreppet kulturhistoriskt värdefull bebyggelse. Delegationen lämnar inget konkret förslag men anser att en precisering av begreppet måste komma fram på sikt.

Vissa ytterligare synpunkter på denna definitionsfråga redovisas i det följande i samband med redogörelsen för remissyttrandena beträffande utredningens förslag rörande kulturhistoriska kriterier för ekonomiskt stöd.

Utredningens förslag att kommunerna i samråd med antikvarisk expertis bör göra urvalet av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse för att därmed säkra sambandet med övrig kommunal planering tillstyrks av praktiskt taget alla remissinstanser som har yttrat sig i denna fråga. Hit hör *riksrevisionsverket, riksantikvarieämbetet, länsbostadsnämnderna i Stockholms och Jönköpings län, statens råd för byggnadsforskning, statens institut för byggnadsforskning, länsstyrelserna i Stockholms och Västernorrlands län, Stockholms och Jönköpings kommuner, bygglagutredningen, Svenska kommunförbundet, SABO, Svenska kommunal-tekniska förening* och *Sveriges museimannaförbund*. *Svenska kommunförbundet* understryker att ansvaret för inventering och urval måste ligga hos kommunerna. I motsats härtill ifrågasätter *SAR* om alla kommuner

har kompetens, vilja eller förmåga att analysera, häva värdet och genomföra urvalet av kulturhistorisk bebyggelse.

Den prioritering av urvalet som slutligen måste ske på riksnivå bör enligt *länsstyrelsen i Västernorrlands län* inte bli för snäv. Vid denna prioritering bör enligt *Stockholms kommun* kommunens ståndpunkt tillmätas största vikt. *Statens planverk* erinrar om det nära sambandet mellan de överväganden som får göras inom ramen för den fysiska riksplaneringen och avgörandet av vad som är att hänföra till fredningsbar bostadsbebyggelse. Enligt *SAR* kan det ifrågasättas om inte beslut måste fattas på läns- eller riksplanet när det gäller urval av bebyggelse med riksintresse.

Några remissinstanser tar upp frågan om allmänhetens inflytande på urvalet. Sålunda anser *statens råd för byggnadsforskning* att reella möjligheter för allmänheten att utöva inflytande i urvals- och planeringsprocessen bör tillskapas. *SAR* föreslår att för lekmannen fattbara illustrationer av restaureringsprojekt bör publiceras på ett tidigt stadium så att hänsyn kan tas till opinionen. Liknande synpunkter framförs av *riksantikvarieämbetet*. Kommunernas beslut i fråga om urvalet bör kunna överklagas anser *statens institut för byggnadsforskning* och påpekar att det vid arbetet med användningsplaneringen ges utmärkta tillfällen till medinflytande från de boende. Behovet av att den kommunala planeringen görs i samråd mellan kommun, boende och fastighetsägare understryks av *Näringslivets byggnadsdelegation*.

Planerings- och inventeringsfrågor

Utredningens uppfattning att det kulturhistoriska inventerings- och planeringsarbetet bör underordnas kommunens översiktliga planering har inte mött några invändningar från remissinstanserna. Den föreslagna arbetsgången vid inventerings- och planeringsarbetet stöds av flertalet remissinstanser. Många av dem betonar vikten av att inventeringar av kulturhistoriska byggnader och miljöer snarast påbörjas. *Göteborgs kommun* framhåller betydelsen av att byggnadstekniska undersökningar genomförs i ett tidigt skede av planeringen. *Sveriges museimannaförbund* framhåller vikten av att all bebyggelse inom ett aktuellt område oavsett kulturhistoriskt värde och på sikt all äldre bebyggelse i landet inventeras. Liknande synpunkter framförs av *Stockholms kommun*.

Flera remissinstanser har tagit upp frågan om kostnader i samband med inventerings- och planeringsarbetet. Sålunda anför *länsstyrelsen i Stockholms län* att en allmän inventering av kulturhistoriska byggnader torde komma att bli mycket tidskrävande och ställa stora krav på personella och ekonomiska resurser. Då behovet är mycket ojämnt fördelat på olika län och kommuner, bör det enligt länsstyrelsens mening närmare utredas hur kostnaderna för inventeringen skall fördelas mellan stat och kommun. *Länsstyrelsen i Västernorrlands län* föreslår att stats-

bidrag till inventeringarna bör övervägas. Till statsbidraget bör därvid knytas normerande men inte detaljreglerande bestämmelser. Även *bygglagutredningen*, *Svenska kommunal-tekniska föreningen* och *Föreningen Sveriges stadsarkitekter* tar upp frågan om möjligheter till statsbidrag för inventeringsarbetet.

Beträffande de kulturminnesvårdande organens deltagande i inventerings- och planeringsarbetet och kostnaderna i samband med detta anför *riksantikvarieämbetet*, *flera landsantikvarier*, *MUS 65* och *Sveriges museimannaförbund* att kulturminnesvården bör ges resurser att delta i det grundläggande inventerings- och planeringsarbetet. *Sveriges museimannaförbund* anser att det vore mest fördelaktigt om kostnaderna för inventeringar belastade kommunerna under det att kostnaderna för det antikvariska deltagandet i det fortsatta arbetet bör ingå i projektkostnaderna. Enligt *riksantikvarieämbetet* måste resurser även ställas till ämbetets förfogande för utarbetande av erforderliga anvisningar för inventering och användningsplanering. *Bostadsstyrelsen* anser att det bör ankomma på de antikvariska myndigheterna att utfärda anvisningar för inventering och användningsplanering av fastigheter med kulturhistoriska värden.

Flertalet remissinstanser stöder utredningens förslag beträffande arbetet med användningsplaneringen och avgränsningar i samband därmed av s. k. bevaringsområden. Några instanser delar dock inte utredningens uppfattning om innehållet i bevaringsområdena. Sålunda anför *riksantikvarieämbetet* att ett bevaringsområde kommer att omfatta inte bara bebyggelse av blandad karaktär och med skiftande kulturhistoriskt värde utan i många fall också områden där husen har rivits. I syfte att återställa en skadad helhetsmiljö måste en komplettering med bl. a. ny bebyggelse anses ingå som ett synnerligen viktigt led i bevaringsplaneringen. Det är med hänsyn härtill, anser ämbetet, angeläget att kommunerna ges det stöd som behövs för att med hjälp av gällande byggnadslagstiftning reglera nybyggnadsverksamheten inom bevaringsområden så att en god anpassning i miljömässigt hänseende kan ske.

Begreppet bevaringsområde bör enligt *Sveriges museimannaförbund* i den praktiska tillämpningen ges en vid tillämpning, så att även områden med mera spridd äldre bebyggelse skall kunna komma i fråga för stöd.

Bygglagutredningen anser att från dess utgångspunkter beredningsförfarandet i kommunerna f. n. bör formaliseras i så liten grad som möjligt varför förslaget om införande av särskilda bevaringsområden avstyrks. Om regler angående bevaringsområden ändå införs, bör det enligt bygglagutredningen i tillämpningen markerats att avgränsningen av sådana områden bara har till uppgift att utgöra ett led i stödgivningen till den kulturhistoriskt betingade upprustningen. *SAR* föreslår att bygglagutredningen upptar bevaringsområde som ett planinstitut och att det därmed ges rättsverkan.

Utredningens rekommendation av stadsplaneändring som ett medel att främja bevarande av viss bebyggelse stöds av bl. a. *riksantikvarieämbetet, bostadsstyrelsen, statens institut för byggnadsforskning, statens planverk, Stockholms kommun* och *Sveriges museimannaförbund*. Vikten av att någon form av garanti lämnas för bevaringsområdenas fortbestånd understryks av *länsstyrelsen i Stockholms län. Länsstyrelsen i Jönköpings län* anser att gällande regler bör ändras så att det ges ökade möjligheter att utfärda föreskrifter angående bebyggelsens exteriör. *HSB:s riksförbund* anser att stadsplaneändring, som anger bebyggelseutformningen under överblickbar tid och som konfirmerar befintlig bebyggelse och reglerar nybebyggelse, bör innehålla bestämmelser om materialval, takutformning, gaturummets gestaltning o. d.

Landsantikvarien i Stockholms län betonar att motsvarande skyddsinstrument som utredningen har föreslagit för stadsplanelagd bebyggelse också bör finnas för bebyggelsemiljö utanför planlagda samhällen.

Utredningens förslag att de kommunala bostadsbyggnadsprogrammen som en integrerad del av bostadssaneringsprogrammen skall innehålla en särskild redovisning av bevaringsprogram delas av ett stort antal remissinstanser. Bland dessa märks *riksantikvarieämbetet, länsbostadsnämnderna i Östergötlands, Jönköpings och Kalmar län, statens råd för byggnadsforskning, statens institut för byggnadsforskning, länsstyrelserna i Stockholms, Kalmar och Västernorrlands län, Stockholms kommun, Skånes handelskammare, bygglagutredningen, Hyresgästernas riksförbund, Svenska riksbyggen* och *SAR*.

Förslaget avstyrks av *länsbostadsnämnden i Stockholms län*, som anser att den detaljrikiedom som föreslås vid redovisningen av bevaringsprogrammen inte kan uppnås inom rimlig tid. *Sundsvalls kommun* ifrågasätter om inte bevaringsprogrammen är av sådan speciell art att de bör behandlas utanför bostadsbyggnads- och bostadssaneringsprogrammen. Till de remissinstanser som närmare har kommenterat förslaget om bevaringsprogram hör *bostadsstyrelsen*, som anför att ifrågavarande planering måste ingå som ett naturligt led i kommunernas planering av saneringsverksamheten och bostadsförsörjningen i övrigt. Vidare anför styrelsen att det för ifrågavarande byggnader och miljöer tillkommer vissa speciella aspekter som kan motivera särskilda planeringsrutiner. Några särskilda bestämmelser i kungörelsen om bostadsbyggnadsprogram och i styrelsens föreskrifter synes dock enligt styrelsens uppfattning inte erforderliga. *Länsstyrelserna i Jönköpings och Kalmar län* anser att vid upprättande av bevaringsprogram samråd bör ske med länsstyrelserna med hänsyn till deras roll som samordnande organ för samhällsplaneringen i länen.

Fullmäktige i riksbanken förutsätter att ifrågavarande saneringsprojekt inpassas i de kommunala bostadsbyggnadsprogrammen och vägs mot övriga insatser för bostadsförsörjningen inom den ram som kan

godtas ur stabiliseringspolitisk synpunkt. Enligt *Svenska kommunförbundet* är det angeläget att bevaringsprogrammen läggs fast efter lokala bedömningar i samråd med antikvarisk expertis och att någon regional eller central styrning av urvalet inte bör förekomma. Upprättande av bevaringsprogram ställer enligt kommunförbundet stora krav på kommunerna. Programmen bör därför få växa fram successivt.

Beträffande tillämpningen av föreslagna stödåtgärder i ett övergångsskede framhåller några remissinstanser att arbetet med att upprätta bevaringsprogram och till dess kommunfullmäktige beslutar att anta programmen kommer att ta avsevärd tid i anspråk. Därvid betonas att kommunernas formella beslut om bevaringsprogrammen i inledningsskedet inte får hindra tillämpning av föreslagna lånebestämmelser. Bl. a. *Sveriges museimannaförbund* befarar att kravet på att kommunerna skall ha upprättat bevaringsprogram kommer att verka kraftigt hämmande på restaureringsverksamheten. Förbundet föreslår därför att kravet på vidtagna åtgärder bör ställas så att en översiktlig användningsplan är utarbetad och antagen av kommunen.

SAR delar utredningens uppfattning i denna fråga men framhåller samtidigt att bevaringsprogrammet inte får bli en regleringspost i det stora programmet. Den föreslagna organisationsapparaten förefaller enligt förbundets uppfattning alltför tung för ifrågavarande objekt.

Landsantikvarien i Stockholm län framhåller att erfarenheterna av arbetet i Stockholm med att upprätta något som motsvarar bevaringsprogram har visat att det är nödvändigt med en i varje fall regional styrning för att representativa typer av olika slags bebyggelse skall kunna täckas in.

Nödvändigheten av att de av kommunfullmäktige antagna bevaringsprogrammen prövas av en från kommunen fristående instans, t. ex. länsstyrelsen, framhålls av *Näringslivets byggnadsdelegation*. De som berörs av programmen bör enligt delegationens mening ha möjlighet att anföra besvär över besluten i samma ordning som gäller för planbeslut enligt byggnadslagen.

Beträffande den föreslagna särredovisningen i bevaringsprogrammen av dels byggnader som kan restaureras inom ramen för en måttlig ökning av belåningen, dels byggnader för vilka bevaringsåtgärderna blir mer kostnadskrävande anför *riksantikvarieämbetet* att det endast i undantagsfall torde vara möjligt att ange de kulturhistoriskt betingade merkostnaderna.

Sveriges museimannaförbund anser att det skulle vara utomordentligt värdefullt med kompletterande bestämmelser som tillät statliga initiativ för upprättande av bevaringsprogram i analogi med vad som föreskrivs i byggnadslagen beträffande upprättande av generalplan.

Beträffande utredningens förslag att bevaringsprogrammen skall antas av kommunfullmäktige anför *Malmö kommun* att detta inte bör

fastställas. Avgörandet bör ankomma på de enskilda kommunerna.

Utredningens förslag att de som f. n. svarar för uppgifterna rörande kulturminnesvården i länen, dvs. landsantikvarierna samt stadsmuseerna i Stockholm och Göteborg, t. v. får företräda de antikvariska synpunkterna vid planering av restaureringsåtgärder och beredning av låneärenden tillstyrks av bl. a. *riksantikvarieämbetet* och *Stockholms kommun*. *Göteborgs kommun* påpekar att, eftersom stadsmuseet sorterar under en kommunal nämnd, det juridiska ansvaret bör klarläggas och arbetsgången preciseras.

Ekonomiskt stöd

I några remissyttranden framhålls att den nuvarande produktionsapparaten inte är lämpad för underhålls- och restaureringsarbeten, som i jämförelse med nybyggnad ofta är förenad med speciella problem. Vidare framhålls nödvändigheten av en utökad forskning avseende information om äldre byggnadsteknik och traditionella material samt att en utbildningsverksamhet kommer till stånd på alla nivåer. Bl. a. *statens institut för byggnadsforskning* och *Samfundet för hembygdsvård* anser att utbildningsverksamheten bör byggas ut.

Statens råd för byggnadsforskning anför att mycket talar för att restaureringsåtgärderna trots de stödformer som utredningen föreslår kommer att medföra betydande hyreshöjningar, vilket kommer att leda till en icke önskvärd boendesegregation. Enligt rådet bör i en sådan situation de kulturhistoriskt betingade insatserna vägas mot exempelvis möjligheter till kvarboende och de kommunala målsättningarna beträffande boendekostnaderna. Rådet anser att restriktivitet bör iakttas vad gäller utsmyckning i lägenheterna, eftersom dessa är tillgängliga endast för lägenhetsinnehavarna. *Svenska kommunförbundet* och *SABO* understryker det väsentliga i att restaurerade lägenheter inte förbehålls en begränsad grupp av ekonomiskt starka hyresgäster, en uppfattning som delas av bl. a. *Svenska riksbyggen*.

Enligt *Näringslivets byggnadsdelegation* bör huvudprincipen vid långivningen vara att, i den mån stämpeln "kulturhistoriskt värdefull bebyggelse" sätts på någon fastighet, inskränkningen i fastighetsägarens dispositionsmöjligheter skall kompenseras genom förbättrade lånemöjligheter kombinerade med fastighetsekonomiskt avpassad avskrivning av statslånet.

Statens institut för byggnadsforskning ifrågasätter om utredningens förslag till förbättrade lånemöjligheter är tillräckliga för att kunna bevara bebyggelse med starkt eftersatt underhåll. Med nuvarande små möjligheter till byggnadsminnesförklaring torde endast ett litet antal objekt kunna påräkna tilläggs lån. Institutet anser att det för att undvika orimligt hög hyresnivå kan komma att bli nödvändigt att åter utreda kompletterande stödåtgärder som statligt stöd till kommunala inköp,

ökade bidragsmöjligheter från riksantikvarieämbetet, beredskapsarbeten m. m. Effekten av den föreslagna långivningen torde i och för sig kunna få positiv verkan anser *landsantikvarien i Stockholms län*, som dock starkt ifrågasätter om lånemöjligheterna är tillräckliga för att nog många husägare inom ett bevaringsområde skall vara villiga att satsa på erforderliga upprustningar.

Flera remissinstanser är helt positiva till utredningens förslag beträffande de föreslagna finansiella stödåtgärderna. Till dessa hör bl. a. *riksantikvarieämbetet*, *Jönköpings kommun* och *Hyresgästernas riksförbund*.

Många remissinstanser, däribland *riksantikvarieämbetet*, *länsbostadsnämnderna i Stockholms och Kalmar län* samt *länsstyrelsen i Kalmar län*, delar utredningens uppfattning att en vidgad tillämpning av låne med höjt låneunderlag bör kunna bli en lämplig grundläggande stödform.

Med anledning av vad utredningen anfört om att höjningen av låneunderlaget måste avvägas med hänsyn till vad som kan vara möjligt att förränta inom ramen för framtida hyror framhåller *bostadsstyrelsen* nödvändigheten av att räkna med att det på många orter torde föreligga en större hyresbetalningsvillighet på grund av centralt läge och god miljö. I annat fall torde i de flesta fall utrymme för höjning av låneunderlaget inte föreligga utan tilläggsån måste tillgripas i större utsträckning.

Beträffande förslaget om en automatisk fördjupning av bostadslånet ned till 70 % av det enligt vanliga regler beräknade låneunderlaget anför *bostadsstyrelsen* att en möjlighet till ökad fördjupning behövs också med hänsyn till förekomsten av lokaler som inte ingår i låneunderlaget utan endast i pantvärdet.

Fullmäktige i riksbanken framhåller att låneunderlaget enligt utredningen inte skall höjas mer än att kapitalkostnaderna kan täckas av beräknade hyresinkomster. Följs denna norm skulle ett icke fördjupat bostadslån inte behöva ligga på en högre nivå än den till vilken kreditinstitutet skulle kunna vara villiga att gå.

Utredningens förslag att — utöver den godkända ombyggnadskostnaden — även fastighetens ingångsvärde skall få ingå i låneunderlaget tillstyrks av *länsbostadsnämnderna i Stockholms och Jönköpings län*, *länsstyrelsen i Gotlands län*, *Gotlands kommun*, *könungariket Sveriges stadshypotekskassa* och *Sveriges museimannaförbund*. *Bostadsstyrelsen* framhåller att bedömningen av det ingångsvärde som förutsätts ingå i låneunderlaget inrymmer många och svåra problem, bl. a. med hänsyn till de effekter bostadssaneringslagens tillämpning kan komma att få på fastighetspriserna inom saneringsområden. *Länsstyrelsen i Gotlands län* anser att reglerna för bestämning av ingångsvärdet bör utformas så att det blir möjligt i det enskilda fallet

beakta de marknadsmässiga förutsättningarna på orten. *Boendeutredningen* och *bostadsfinansieringsutredningen* understryker i likhet med saneringsutredningen att fastighetens ingångsvärde måste prövas restriktivt vid fastställande av låneunderlaget. *Fullmäktige i riksbanken* anser att frågorna om ingångsvärdets roll vid belåningen av fastigheter i samband med restaurerings- och saneringsverksamhet bör behandlas i ett mera generellt sammanhang.

Förslaget att längsta tillåtna amorteringstid för ombyggnadslån, dvs. 40 år, som regel bör medges tillstyrks av bl. a. *riksantikvarieämbetet*, *länsbostadsnämnden* och *länsstyrelsen i Stockholms län*, *Goländs kommun* och *konungariket Sveriges stadshypotekskassa*. *Riksantikvarieämbetet* förutsätter att den förlängda amorteringstiden inte binds vid krav på nybyggnadsstandard i väsentliga avseenden. Liknande synpunkter framförs av *länsstyrelsen i Stockholms län*. Enligt *konungariket Sveriges stadshypotekskassa* bör en 40-årig amorteringstid kunna accepteras i fall där nybyggnadsstandard föreligger.

När allmänna förutsättningar finns för tilläggs lån bör enligt *bostadsstyrelsens* mening överväganden om höjning av låneunderlaget och om tilläggs lånets storlek utgå från kapitalkostnader, beräknade utifrån paritetslånevillkoren. I övrigt bör, i enlighet med utredningens förslag, förutsättas och ges möjlighet till lån med en amorteringstid av 40 år. *SAR* anför att, eftersom kulturhistoriskt värdefulla byggnader i princip aldrig skall rivas, ytterligare förlängning av amorteringstiden bör övervägas.

Utredningens förslag att långivningen till kulturhistoriskt värdefull bebyggelse skall kunna avse förutom bostäder även lokaler som utgör bostadskomplement tillstyrks av bl. a. *riksantikvarieämbetet*, *SABO*, och *Stockholms kommun*.

Föreningen Sveriges stadsarkitekter finner det olyckligt att stöd till fritidshusen utesluts, då glesbygdens byggnadskultur inte torde ha något annat alternativ att överleva än som fritidsbostäder.

Utredningens förslag om en särskild låneform, tilläggs lån, för upprustning av fredningsbar bostadsbebyggelse stöds av ett stort antal remissinstanser, bl. a. *riksantikvarieämbetet*, *länsbostadsnämnderna i Stockholms, Östergötlands, Jönköpings och Kalmar län*, *länsstyrelserna i Jönköpings och Kalmar län*, *Stockholms kommun*, *fullmäktige i riksbanken*, *Svenska kommunförbundet*, *SABO* och *konungariket Sveriges stadshypotekskassa*.

Förslaget att vissa skydds föreskrifter skall fogas till beslut om tilläggs lån tillstyrks av bl. a. *riksantikvarieämbetet*, *statens planverk* och *länsstyrelsen i Stockholms län*. *Riksantikvarieämbetet* anför att dessa föreskrifter bör formuleras i analogi med byggnadsminneslagens skydds föreskrifter. Ämbetet anser att även kreditstöd i form av höjt låncunderlag måste förutsätta någon form av garantier mot en fram-

tida förvanskning av byggnaden i kulturhistoriskt avseende. Den form av skydd som bör krävas torde enligt ämbetet kunna åstadkommas genom en registrering i form av en anteckning i fastighetsboken, innebärande en anvisning till byggnadsnämnden att i dessa fall särskilt se till att byggnadslagstiftningens bestämmelser till skydd för kulturhistoriskt värdefull bebyggelse följs.

SABO anser att tilläggslånen är en förutsättning för att bevara vissa byggnader och att kunna hyra ut lägenheter till kostnader som inte utestänger stora befolkningsgrupper från att efterfråga dessa bostäder.

Bostadsstyrelsen konstaterar att utredningen inte närmare diskuterat storleken av tilläggslånet. Styrelsen förutsätter att bostadslånet utgörs av paritetslån. Som ytterligare förutsättning för tilläggslån bör enligt styrelsens mening övervägas ett kommunalt ekonomiskt engagemang.

Vad gäller amorteringstiden för tilläggslån anför *bostadsstyrelsen* att av utredningens förslag inte klart framgår vad som skall ske efter den sista tioårsperioden av lånets löptid, dvs. 20 år efter lånets utbetalning. Enligt styrelsens uppfattning bör en omprövning kunna ske vart tionde år, till dess bostadslånet har slutamorterats. Vid denna tidpunkt torde helt nya förutsättningar för en återbetalning av tilläggslånet föreligga. Under alla förhållanden bör enligt styrelsen slutlig ställning till frågan om avskrivning eller uppsägning inte tas förrän efter 30 år. *Göteborgs kommun* befarar att ovissheten om de framtida kapitalkostnadernas storlek kan leda till att fastighetsägarens benägenhet att underhålla fastigheten minskar.

Beträffande säkerheten för tilläggslånet anför *bostadsstyrelsen* att lånet bör säkerställas, förutom av särskild inteckning härför, av säkerheten för paritetslånet och skuldökningen (generalpantklausul). Motsvarande bör tillämpas när omfördelning inte sker. Därvid bör till ytterligare säkerhet för tilläggslånet upplåtas rätten i andra hand till annan långivares inteckning med förmånsrätt mellan övre gränsen för bostadslånet och 100 % av pantvärdet.

Utredningens uppfattning att tilläggslån skall utgå även för småhus som bebos av ägaren delas av bl. a. *riksantikvarieämbetet*, *statens råd för byggnadsforskning*, *statens planverk*, *Svenska kommunförbundet*, *SAR*, *Sveriges museimannaförbund*, *landsantikvarierna i Jönköpings* och *Kalmar län* och *Skånes handelskammare*. *MUS 65* anser att det finansiella stödet bör omfatta även enbostadshus. *Sveriges museimannaförbund* framhåller att den äldre bostadsbebyggelsen i stor utsträckning utgörs av en- och tvåfamiljsbostäder. I våra äldre trästäder utgör sådana hus nästan hela byggnadsbeståndet från tiden före 1930 och på landsbygden är detta förhållande ännu mera markerat. Undantags småhusen skulle det endast bli fråga om en speciell stödform för en begränsad del av det äldre bostadsbeståndet. Liknande synpunkter framför *landsantikvarien i Jönköpings län*.

Förslaget om tilläggs lån till småhus som bebos av ägaren avstyrks av *Hyresgästernas riksförbund*.

Vissa särskilda lånefrågor

Några remissinstanser diskuterar frågan om ekonomiskt stöd även till annan bebyggelse än bostadshus. Hit hör bl. a. *riksantikvarieämbetet*, *bostadsstyrelsen*, *länsstyrelserna i Malmöhus och Västernorrlands län*, *Göteborgs kommun*, *SAR* och *Föreningen Sveriges stadsarkitekter*. Sålunda anför *riksantikvarieämbetet* att i de gamla stadskärnorna med handels- och hantverksgårdar ekonomibyggnaderna ofta utgör ett dominerande inslag. Enligt ämbetets uppfattning är det angeläget att förutom nämnda ekonomibyggnader även förvaltningsbyggnader, skolor, industribyggnader etc. kan komma i åtnjutande av den form av stödåtgärder som utredningen föreslår eller motsvarande stöd. Möjligheten att utnyttja det befintliga statliga stödet till allmänna samlingslokaler bör enligt ämbetet prövas.

Bostadsstyrelsen pekar på att i kulturhistoriskt värdefull bebyggelse konsthantverkslokaler, försäljningslokaler till dessa, konstnärateljéer, mindre kontor m. m. kan utgöra värdefulla delar av miljön. Enligt nu gällande regler kan statliga lån utgå endast om lokalerna är att betrakta som bostadskomplement. Vid lån till kulturhistoriskt värdefull bebyggelse bör emellertid enligt styrelsen möjligheter skapas att ge statligt stöd också till andra lokaler för att därmed undvika att värdefull bebyggelse förfaller eller rivs. Även *länsstyrelsen i Västernorrlands län* vill utvidga långivningen till att omfatta t. ex. äldre industrimiljöer. *Fullmäktige i riksbanken* anför att ingen finansieringsform anvisas för restaureringar av de hus och delar av hus, vilkas ombyggnadskostnader inte kan ingå i låneunderlaget. Någon vidgning av bestämmelserna för den statliga lokalbelåningen föreslås inte. *Fullmäktige* anser att dessa frågor bör klaras ut.

Ekonomiskt stöd till nybyggnad för att kunna bevara helhetsbilden i en miljö förordas av bl. a. *riksantikvarieämbetet*, *länsstyrelserna i Stockholms och Malmöhus län*, *MUS 65*, *Svenska kommunal-tekniska föreningen* och *Föreningen Sveriges stadsarkitekter*.

Några remissinstanser diskuterar möjligheterna till ekonomiskt stöd vid mer begränsade upprustningar och vidmakthållandet av upprustningsåtgärderna. Sålunda anför *riksantikvarieämbetet* att i ett långsiktigt perspektiv en försiktig upprustning och kontinuerligt underhåll är den lämpligaste formen för iståndsättning och vidmakthållande av äldre kulturhistoriskt värdefull bebyggelse. Med hänsyn till detta bör enligt ämbetet lånestödet även kunna utnyttjas för mera begränsade upprustningsåtgärder. Statliga initiativ på detta område skulle minska behovet av framtida punktinsatser av det slag som nu aktualiseras.

Statens institut för byggnadsforskning framhåller att frågan om vid-

makhållandet av äldre byggnader är särskilt viktigt att lösa. *Föreningen Sveriges stadsarkitekter* förordar en etappvis upprustning och anser att lånemöjligheterna bör främja en sådan upprustning. Angelägenheten av att krav ställs på rimligt underhåll betonas av *SAR*, som anser att detta krav jämte tekniska anvisningar för underhållet bör knytas till lånevillkoren.

Ekonomiskt stöd bör utgå för ombyggnad av hus som inte inrymmer bostäder till användning som bostadshus anser bl. a. *länsbostadsnämnden* och *länsstyrelsen i Malmöhus län*, *landsantikvarien i Gotlands län* samt *Gotlands kommun*.

Frågan om den övre lånegränsen tas upp av *bostadsstyrelsen*. Styrelsen anför att vid särskilt höga ombyggnadskostnader avscende hus ägda av enskilda krävet på en egen insats av 15 % kan utgöra ett hinder för genomförandet. Styrelsen vill därför föreslå att i ärenden angående förhöjt låneunderlag eller tilläggslån den övre lånegränsen för enskilda sätts till generellt 90 %.

Svenska kommunal-tekniska föreningen diskuterar möjligheterna att även kunna använda förbättringslån vid ombyggnad inom bevaringsområden. Föreningen erinrar om att som förutsättning för förbättringslån gäller bl. a. att huset inte får fylla ett varaktigt behov. Detta krav bör slopas anser föreningen. *Länsbostadsnämnden i Östergötlands län* framför liknande förslag. *Stor-Stockholms planeringsnämnd* och *Stockholms kommun* anser att reglerna om varaktigt behov bör tas bort för pensionärs- och handikapplägenheter i flerfamiljshus som kommun avser att rusta upp.

Kulturhistoriska kriterier för ekonomiskt stöd

Flertalet remissinstanser har inte gjort några erinringar mot utredningens förslag att tilläggslån skall ges för restaurering av fredningsbar bostadsbebyggelse och att det statliga stödet för restaurering i övrig kulturhistoriskt värdefull bostadsbebyggelse bör begränsas till bostadslån med höjt låneunderlag. Till de instanser som tillstyrker förslaget hör *riksantikvarieämbetet* som anför att utredningens definitioner anknyter till traditionella och allmänt accepterade värderingssystem.

Några remissinstanser har emellertid invändningar mot förslaget. *Länsbostadsnämnden i Stockholms län* och *länsstyrelserna i Stockholms* och *Gotlands län* efterlyser en klarare definition av "övrig kulturhistoriskt värdefull bostadsbebyggelse" för att möjliggöra en likartad långivning. *Riksrevisionsverket* befarar att de olika lånevillkoren som är förknippade med föreslagna låneformer kommer att påverka den delvis subjektivt grundade klassificeringen av kulturhistorisk bebyggelse. Liknande synpunkter framförs av *statens råd för byggnadsforskning*.

Förslaget att det statliga kreditstödet inriktas på miljöer har fått

en mycket positiv reaktion hos många remissinstanser, bl. a. *riksantikvarieämbetet*, *statens naturvårdsverk*, *länsbostadsnämnderna i Jönköpings och Kalmar län*, *statens råd för byggnadsforskning*, *SABO*, *länsstyrelserna i Stockholm, Jönköpings och Kalmar län samt Stockholms och Gotlands kommuner*.

Flera instanser tar i detta sammanhang upp frågan om stöd till restaurering av annan bebyggelse än bostadshus. Det hade enligt *länsstyrelsen i Jönköpings län* varit lämpligt att utredningen behandlat även denna fråga så att möjligheterna att bevara hela miljöer bättre kunnat överblickas. Liknande synpunkter anförs av *Föreningen Sveriges stadsarkitekter*. *Länsstyrelsen i Kalmar län* föreslår att en prövning sker av i vilken ordning samhället skall kunna säkra bevarandet av sådana fastigheter som inte innehåller bostäder men ändå utgör en integrerad del av en kulturhistoriskt värdefull miljö. *Kalmar kommun* anför liknande synpunkter.

Utredningens uppfattning att även fristående kulturhistoriska byggnader, solitärer, utanför bevaringsområde bör erhålla ekonomiskt stöd delas av bl. a. *länsbostadsnämnden* och *länsstyrelsen i Malmöhus län* samt *Stockholms kommun*.

Några remissinstanser däribland *länsstyrelsen i Stockholms län* och *Gotlands kommun* framhåller betydelsen av att även bostadsbebyggelse på landsbygden kan omfattas av det ekonomiska stödet.

Förfarande vid långivningen

Många remissmyndigheter, bland dem *riksantikvarieämbetet*, ansluter sig till utredningens förslag att lånemyndigheterna, vad avser den kulturhistoriska värderingen, skall vara bundna av de antikvariska myndigheternas bedömning.

Utredningens förslag beträffande beslutanderätten i ärenden om höjning av låneunderlaget tillstyrks av *riksantikvarieämbetet*, *länsbostadsnämnden* och *länsstyrelsen i Stockholms län*, *länsbostadsnämnden* och *länsstyrelsen i Malmöhus län* samt *Stockholms och Gotlands kommuner*.

Av annan mening är emellertid *bostadsstyrelsen*. Med hänsyn till det begränsade antalet ärenden och angelägenheten av en enhetlig praxis vid ärendehantering föreslår styrelsen att under en övergångsperiod beslutanderätten i alla ärenden avseende höjning av låneunderlaget läggs hos styrelsen. En begränsning till ärenden med en större höjning av låneunderlaget än 40 % skulle endast innebära en dubbel prövning av ärendena. Styrelsen anser att detta förslag under alla förhållanden innebär en förenkling jämfört med nuvarande regler. *Länsbostadsnämnden i Västmanlands län* anser att nämndernas beslutanderätt bör omfatta även tillägglånen.

Länsbostadsnämnden och *länsstyrelsen i Jönköpings län* anser att

nämnderna bör få möjlighet att lämna bostadslån inom kreditvärdet och avkastningsvärdet. *Länsbostadsnämnden i Göteborgs och Bohus län* anför att det från lånehanteringen finns exempel på att den slutligt redovisade ombyggnadskostnaden väsentligt överstiger den preliminärt beräknade kostnaden. Detta kan enligt nämnden medföra att den inte blir behörig att meddela slutligt beslut i låncärende, i vilket den tidigare har meddelat preliminärt beslut. En sådan situation måste från praktiska synpunkter betraktas som högst otillfredsställande av alla inblandade parter. Nämnden avstyrker därför utredningens förslag och föreslår att nämnden ensam blir beslutande organ i vad avser höjning av låneunderlaget.

Möjligheten för nämnderna att höja låneunderlaget bör enligt *länsbostadsnämnden* och *länsstyrelsen i Kalmar län* inte begränsas till 40 % utöver det normala låneunderlaget. Gränsen bör enligt nämndens uppfattning sättas vid den kapitalkostnad som det är möjligt att förränta inom ramen för den högsta hyra som kommunen bedömer är möjlig att ta ut.

Statens råd för byggnadsforskning anför att konstruktionen med tilläggs lån som en påbyggnad av bostadslånet kan innebära vissa gränsdragningsproblem när lånemyndigheterna skall fördela kostnaderna mellan antikvariska åtgärder som finansieras med tilläggs lån och "normala" moderniseringsåtgärder som finansieras med bostadslån. Det finns risk för att normala moderniseringskostnader övervältras till tilläggs lånet i syfte att dämpa effekterna i bruksvärdeshyran. Rådet föresätter att lånemyndigheterna följer upp kostnadserfarenheterna.

SABO understryker att det vid restaurering av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse finns skäl till vissa undantag från kraven på lägsta godtagbara standard enligt saneringslagen från såväl antikvariska som ekonomiska synpunkter. Önskvärdheten av en liberal tolkning av kraven på lägsta godtagbara standard i samband med restaurering av kulturhistoriskt värdefulla bostäder betonas även av bl. a. *Stockholms kommun* och *Svenska kommunal-tekniska föreningen*.

Låneramar m. m.

Riksantikvarieämbetet anser att på grund av det uppdämda underhållsbehov som har uppstått genom långvariga byggnadsförbud m. m. det torde vara nödvändigt med en generös tillämpning av låneregler. Bl. a. *länsstyrelsen i Stockholms län* och *Svenska kommunförbundet* anför liknande synpunkter och ifrågasätter om de beräknade anslagsbehoven räcker. *Konungariket Sveriges stadshypotekskassa* anför att det är angeläget att hänsyn tas till storleken av tillgängliga resurser på kapitalmarknaden när omfattningen av ifrågavarande ombyggnadsarbeten fastställs. *Svenska kommunal-tekniska föreningen* framhåller att ombyggnadskostnaderna för ifrågavarande byggnader blir mycket höga,

vilket resulterar i höga hyror även vid förhöjt låncunderlag. Det kan komma att medföra att bevaringsvärd bebyggelse inte kan byggas om och bevaras. Föreningen anser att det därför är av största vikt att tillräckliga resurser avsätts för en generös tillämpning av tilläggsåtgivningen för att täcka överkostnader vid restaurering.

Departementschefen

I det föregående har jag redogjort för bostadsstyrelsens anslagsframställning samt vissa förslag av saneringsutredningen och remissyttrandena över förslagen. Jag tar nu upp de frågor som har samband med bostadsstyrelsens anslagsframställning och behandlar först *bostadsbyggandets omfattning och inriktning m. m.*

Ett av de mest väsentliga målen för bostadspolitikern under efterkrigstiden har varit att avskaffa bostadsbristen. Detta mål har statsmakterna bedömt kunna uppnås i första hand genom en nyproduktion av tillräcklig omfattning. Till följd av kraftigt vidgade resurser till bostadsbyggandet har nyproduktionen kunnat ökas till i genomsnitt drygt 100 000 lägenheter per år sedan 1960-talets mitt. Under åren 1965—1973 färdigställdes således totalt ca 920 000 lägenheter. De stora lägenhetstillskotten har också medfört att den stora efterfrågan på bostäder i hög grad kunnat tillgodoses. Utvecklingen på bostadsmarknaden under de senaste åren har till följd bl. a. härav kommit att karakteriseras av en vikande efterfrågan. Detta gäller dock väsentligen endast lägenheter i nybyggda eller några år gamla flerfamiljshus. Efterfrågan på lägenheter har i växande utsträckning kommit att inriktas på småhus.

Den minskade efterfrågan har på många håll i landet medfört ett lägenhetsöverskott. Som följd härav har påbörjandet av flerfamiljshus minskat kraftigt. Nedgången var särskilt stor under år 1973. Kommunerna och bostadsföretagen har på detta sätt sökt anpassa bostadsproduktionen till den aktuella situationen. Samtidigt har småhusbyggandet ökat betydligt. Dess andel av det totala bostadsbyggandet uppgår nu till ca 55 % mot 30 % för några år sedan.

Utvecklingen på bostadsmarknaden är positiv i flera avseenden. Överskottet på flerfamiljshuslägenheter och det ökade utbudet av lägenheter i småhus medför sålunda större valfrihet för många bostadssökande. Denna valfrihet begränsas dock i någon mån, särskilt vad gäller de i ekonomiskt avseende sämst ställda hushållsgrupperna, av att lägenhetsutbudet främst omfattar nybyggda lägenheter med jämförelsevis höga bostadskostnader. Genom att bostadstilläggen ytterligare utvidgas och förbättras från den 1 januari i år bl. a. på det sättet att de övre hyresgränserna höjs bör dock även dessa grupper få ökade möjligheter att utnyttja det ändrade läget på bostadsmarknaden.

Den totalt sett minskade nyproduktionen ger även utrymme, inom given resursram, för en angelägen ökning av moderniseringsverksam-

heten samt en förbättring av bostadsmiljön enligt de riktlinjer härför som fastställdes av 1973 års riksdag. Under år 1973 vidgades ombyggnads- och förbättringsverksamheten inte oväsentligt och vissa beräkningar för år 1974 visar på en ytterligare ökning. I det förslag till bostadsbyggnadsplan som jag behandlar mera ingående i det följande ges utrymme för en avsevärd ökning av verksamheten. Nedgången i nyproduktionen bör vidare möjliggöra en önskvärd ökning av lokalbyggnandet som tillgodoser behovet av service åt de boende i både äldre och nya bostadsområden.

Utvecklingen inom bostadsbyggnandet inrymmer dock åtskilliga problem. Antalet outhyrda lägenheter fortsatte sålunda att öka på många orter under förra året. I mars 1973 uppgick de lediga lägenheterna i statsbelånade flerfamiljshus färdigställda år 1967 och senare till 16 400. Motsvarande antal ett halvår senare var drygt 21 000. Härtill kommer ett antal lediga rum eller lägenheter i studentbostadshus eller ungdomshotell, vilka kan uppskattas till ca 4 000. Den minskade nyproduktionen bör dock kunna medföra en viss förbättring eller stabilisering av uthyrningssituationen.

Hyresförlusterna för de tomma lägenheterna medför betydande svårigheter för många bostadsföretag och kommuner. 1972 och 1973 års riksdagar beslöt om särskilda stödåtgärder för att täcka bostadsföretagens hyresförluster på grund av lediga lägenheter. Företagen erhöll sålunda möjligheter att genom statliga lån täcka sådana hyresförluster som uppkom under åren 1971—1973. Vissa möjligheter till eftergift av lånen infördes också. Åtgärderna avsågs endast få karaktär av engångsinsats i avvaktan på att kommunerna skulle hinna anpassa bostadsbyggnandet till situationen på den lokala bostadsmarknaden. Utvecklingen under år 1973 visar emellertid att det finns behov av stöd för täckande av hyresförluster under ytterligare en tid. Jag återkommer till denna fråga i det följande.

Situationen på bostadsmarknaden har även påverkat kommunernas och bostadsföretagens planering av de närmaste årens bostadsbyggnande. Denna kännetecknas f. n. av stor osäkerhet i fråga om inte bara bostadsbyggnadens omfattning utan kanske än mer dess inriktning, dvs. fördelningen mellan nybyggnad och ombyggnad resp. mellan flerfamiljshus och småhus.

Den aktuella bostadspolitiska debatten har i stor utsträckning rört frågor om bostadsbyggnadens omfattning och inriktning under de närmaste åren och skillnader i ekonomiska villkor för bostäder med olika förvaltningsform och därmed sammanhängande tendenser till ökad kategorisering i bostadsområdena. Därjämte har frågor som hör samman med utvecklingen av det nuvarande bostadslånesystemet spelat stor roll i debatten. Det gäller i första hand den snabba ökningen av låneskulden med dess effekter på bl. a. amorteringstiderna för de statliga lånen.

En översyn av de nämnda bostadspolitiska frågorna pågår inom tre utredningar, nämligen boendeutredningen, bostadsfinansieringsutredningen och bostadsskatteskommittén. Utredningarna skall på regeringens uppdrag lägga fram förslag i huvudfrågorna under mars 1974. Regeringen har mot bakgrund av de ökade svårigheterna velat påskynda utredningsarbetet i syfte att snabbt nå fram till en samlad översyn av läge och reformbehov på det bostadspolitiska området. Även bygglagutredningen kommer att påskynda sitt arbete. En prövning av reformbehovet kommer att göras snarast möjligt efter det att utredningarnas förslag har remissbehandlats. Prövningen av dessa frågor kommer att omfatta även de förslag som har lämnats av byggkonkurrensutredningen i betänkandet (SOU 1972: 40) Konkurrens i bostadsbyggandet. Boendeutredningens förslag i betänkandet (SOU 1973: 50) Bostäder 1974—76 samt servicekommitténs betänkande (SOU 1973: 24) Boendeservice 7 bereds f. n. i bostadsdepartementet.

Den av förra årets riksdag fastställda bostadsbyggnadsplanen för år 1973 var beträffande det statligt belånade bostadsbyggandet grundad på en ram, uttryckt i kvadratmeter våningsyta, som gav utrymme för ca 80 000 lägenheter. Byggandet utan statliga lån angavs till 8 000 lägenheter. De båda ramarna gav alltså tillsammans förutsättningar för påbörjande av 88 000 lägenheter. Därutöver fastställdes en projektserv om högst 10 000 lägenheter. Byggnadstillstånd för bostadsbyggande utan statliga lån har vidare fått meddelas utan rambegränsning för småhus som påbörjades under tiden september—december förra året.

En inte oväsentlig del av ramen för beslut om bostadslån förblev outnyttjad under år 1973. Antalet lägenheter för vilka lånebeslut meddelades beräknas uppgå till ca 68 000.

Beslut om byggnadstillstånd för företag utan statliga lån beräknas ha meddelats för projekt med totalt ca 14 000 lägenheter. Totala antalet lägenheter för vilka lånebeslut eller byggnadstillstånd meddelades under år 1973 kan alltså uppskattas till ca 82 000. Det faktiska påbörjandet, som det redovisades statistiskt, kan antas ha fått ungefär samma omfattning. Detta skulle innebära att det av statsmakterna fastställda miljonprogrammet avseende bostadsbyggandets omfattning under åren 1965—1974 fullt ut har genomförts vid utgången av programperioden.

Igångsättningen av nya bostadsprojekt har minskat väsentligt under senare år. År 1970 påbörjades företag med totalt 106 700 lägenheter, dvs. en tredjedel fler än under år 1973. Inte bara byggandets omfattning utan även dess inriktning har emellertid förändrats avsevärt. Under trycket av bostadsbristen inriktades bostadsbyggandet tidigare i första hand på flerfamiljshusproduktion. Det samhällsekonomiska utrymmet för bostadsbyggandet begränsade också möjligheterna för en vidgad småhusproduktion, vilken generellt är betydligt mer investeringskrävande än flerfamiljshusbyggandet. Småhusens andel av det totala årliga

påbörjandet varicrade länge mellan 25 och 30 %. Under 1970-talets första år skedde emellertid en omsvängning och småhusandelen ökade från 29 % år 1970 till 44 % år 1972. En ytterligare ökning har skett under år 1973. Av påbörjandet detta år beräknas ca 55 % vara småhus. Utvecklingen mot en ökad småhusproduktion innebär att bostadsbyggandets totala investeringsvolym inte minskar i samma takt som nedgången i antal lägenheter anger.

Samtidigt med denna ändrade produktionsinriktning har lägenhetsstorlekarna förändrats markant både vad gäller flerfamiljshus och småhus. Den genomsnittliga lägenhetsytan i flerfamiljshus har minskat med 5—6 m² mellan åren 1968 och 1973, från 72 m² till ca 66 m². Minskningen beror på en förskjutning både mot mindre yttorlekar för lägenheter med givet antal rum och mot lägenheter med mindre antal rum. Andelen lägenheter om fyra eller flera rum utgör för närvarande endast ca 8 % av hela flerfamiljshusproduktionen.

Beträffande småhusen är utvecklingen den motsatta. Lägenhetsytorna ökar och uppgår genomsnittligt för alla lägenhetstyper till drygt 115 m². Småhusen är således i genomsnitt ca 50 m² större än lägenheterna i flerfamiljshus. De stora lägenhetstyperna dominerar; omkring 90 % av de nybyggda småhusen har minst fyra rum.

En fortsatt utveckling med minskande lägenhetsstorlekar i flerfamiljshusproduktionen får på sikt negativa följder för de bostadssökandes valmöjligheter. Större familjer blir i den mån de har ekonomiska resurser härför i stor utsträckning hänvisade till småhusmarknaden för att kunna få en tillräckligt stor bostad. De nu arbetande bostadsutredningarna har som jag nyss sagt att söka lösningar på dessa problem.

Till följd av nedgången i nyproduktionen friställs resurser som kan användas för att öka ombyggnads- och förbättringsverksamheten inom det äldre bostadsbeståndet och för att förbättra miljö och service i bostadsområdena. Vissa åtgärder i syfte att stimulera moderniseringsverksamheten genomfördes under hösten 1972 och våren 1973 på grundval av bl. a. saneringsutredningens förslag.

Åtgärderna innebar att det statliga stödet till modernisering utvidgades och förbättrades. Särskilda bidrag på upp till 6 000 kr. per lägenhet kan sålunda utgå till fastighetsägare som före utgången av år 1974 påbörjar statligt belånad ombyggnad. Vidare kan förbättringslån utgå för upprustning av flerfamiljshus med begränsad återstående användningstid. De statliga bostadslånen till ombyggnad har gjorts förmånligare genom att de kan utgå i form av annuitetslån och genom att amorteringstiden under vissa förutsättningar kan utsträckas till 40 år. Detta medför att kapitalutgifterna och därmed hyran kan hållas lägre i början av lånets löptid än som hittills varit fallet. De av riksdagen beslutade åtgärderna innebär vidare att kommunerna får ökade möjligheter att planera och leda moderniseringsverksamheten samt att genomdriva önskvärd sanering.

Det väsentligt vidgade statliga stödet till moderniseringsverksamheten möjliggör förbättringar för de boende i äldre områden såväl inom själva bostäderna som i den yttre miljön. Till en förbättrad yttre miljö bidrar även de under senaste år ändrade reglerna för finansiering av lokaler för boendeservice. De ändrade lånereglerna har underlättat uppförandet av s.k. integrerade anläggningar, vilka är avsedda att tillhandahålla ett differentierat serviceutbud åt de boende. Erfarenheterna från redan uppförda anläggningar har varit positiva vilket bidragit till ett fortsatt byggande av sådana anläggningar.

Den tidigare mycket höga produktionstakten i bostadsbyggandet kan på vissa håll ha gett upphov till brister i planeringen av t. ex. utemiljön, lekplatser, service i olika former osv. Uthyrningssvårigheterna i en del nybyggda bostadsområden är delvis orsakade av på detta sätt uppkomna brister i områdenas miljö och kvalitet. Här kan finnas anledning att i efterhand söka rätta till förhållandena. Förra årets riksdag beslöt om särskilda insatser för en barnvänlig boendemiljö som innebär att kommuner och bostadsföretag kan få bidrag på upp till 50 % av kostnaderna för anordnande och utrustning av lekplatser o. d. i bostadsområden där sådana saknas och för utrustning av befintliga lekplatser. Dessa insatser är av engångskaraktär och gäller endast för sådana åtgärder som kommer till stånd under år 1974.

Det finns emellertid anledning att pröva frågan om ytterligare åtgärder för att höja kvaliteten i vissa bostadsområden och på så sätt göra dem mer attraktiva. Boendeutredningen har i sitt förut nämnda betänkande redovisat vissa förslag i denna fråga. Utredningens förslag har remissbehandlats. Jag avser att i annat sammanhang återkomma till frågan om åtgärder för att förbättra den yttre boendemiljön.

Beträffande *kreditförsörjningen* träffade delegationen för bostadsfinansiering även år 1973 överenskommelse med kreditinstituten om byggnadskrediter till det statligt belånade bostadsbyggandet. För att undvika att fördelningsproblem i fråga om krediterna skulle medföra förseningar i igångsättningen har instituten vidare enligt överenskommelsen åtagit sig att vid behov i samråd lösa frågor rörande fördelningen av kreditgivningen dem emellan. Denna ordning har fungerat tillfredsställande och under året har endast mindre störningar inträffat i fråga om kreditförsörjningen under byggnadstiden. De uppkomna svårigheterna har i flertalet fall gällt småhus, där det enligt långivarna i många fall har varit fråga om otillräckliga kontantinsatser i kombination med brist på bankförbindelser från låntagarens sida.

Vad gäller den långfristiga kreditgivningen ökade avlyfstsköerna under första halvåret 1973. Ökningen av köerna var en följd av att bostadsobligationer inte kunde placeras på kapitalmarknaden i erforderlig omfattning. I juni träffade emellertid delegationen och Svenska bankförbundet en överenskommelse som innebär att affärsbankerna åtog sig

att under år 1973 bidra med totalt 2,5 miljarder kr. till finansiering av färdiga fastigheter. Av detta belopp avsåg 1,5 miljarder kr. en ökning av affärsbankernas nettoinnehav av bostadsobligationer. Återstoden avsågs att under året användas för omvandling av utestående krediter till särskilda krediter i avvaktan på att fastighetslån kunde erhållas. Delegationen har under hand överlagt också med övriga berörda kreditinstitut för att säkra deras engagemang i den långsiktiga bostadsfinansieringen. Genom dessa åtgärder från delegationens sida kunde en förbättring av avlyftssituationen uppnås, i någon väsentlig utsträckning dock först under årets sista månad.

Under år 1973 uppkom även vissa andra problem rörande den långfristiga kreditgivningen till bostadsbyggandet. Långgivarna ställde sig sålunda i några fall tveksamma till att lämna ut fastighetslån på grund av att alltför många lägenheter i de berörda fastigheterna inte hade kunnat hyras ut. Härigenom uppkommer betydande svårigheter för företag som på grund av ett stort antal outhyrda lägenheter redan är i svårigheter. Möjligheter till lösning av dessa problem bevakas av delegationen för bostadsfinansiering.

Efter en period av relativt stabila *byggnadskostnader* under 1960-talets senare del har kostnaderna ökat ganska kraftigt. Byggnadskostnaderna per m² lägenhetsyta i statligt belånade flerfamiljshus har stigit med 6 à 7 % under vart och ett av åren 1971—1973. Kostnadsökningarna under det senaste året har delvis orsakats av avsevärt höjda materialpriser. Särskilt gäller detta material och utrustningsdelar som baseras på trävaror men även priserna på stål- och järnprodukter, betongvaror, värmeisoleringsmaterial m. fl. varor har stigit väsentligt. Prisökningarna har till viss del kunnat begränsas genom prisstopp på vissa produkter.

Som en följd av kostnadsutvecklingen höjdes låneunderlags- och pantvärdenivån med drygt 4 % från juli 1973.

På grundval av ett förslag från låneunderlagsgruppen — en expertgrupp inom bostadsdepartementet — har metoderna för bestämning och tillämpning av tidskoefficienten för justering av låneunderlaget och pantvärdet ändrats. Syftet med denna ändring är att uppnå en bättre anpassning mellan kostnader och låneunderlag/pantvärde genom att kostnadsstegringarna under byggnadstiden till skillnad från vad som tidigare har gällt skall beaktas vid meddelande av slutligt lånebeslut.

Kostnadsökningarna skulle enligt grunderna för paritetsslånesystemet ha föranlett höjning av paritetstalen för år 1974 och därmed följande behov av hyreshöjningar. Kungl. Maj:t har emellertid fastställt oförändrade paritetstal för år 1974. Ett skäl härtill är att Kungl. Maj:t inte velat föregripa resultatet av pågående översyn av lånesystemet. Vidare har vid beslutet även hänsyn tagits till de hyreshöjningar som har skett under det senaste året, bl. a. på grund av de starkt stigande bränslekostnaderna.

De stigande byggnadskostnaderna innebär ökade *bostadskostnader*, i första hand i nyproduktionen. Betydande hyresstegringar i hela beståndet har skett under de senare åren till följd av kraftigt stigande kostnader för drift och underhåll av fastigheterna. Detta beror bl. a. på en ökning av de kommunala avgifterna för vatten och renhållning m. m., höjd fastighetsskatt och höjda löner för den fastighetsskötande personalen. Härtill kommer effekterna av oljekrisen. Man kan räkna med att bränslekostnaderna per kvadratmeter mer än fördubblats med anledning av de ökade oljepriserna.

Hyresstegringarna kompenseras dock för stora hushållsgrupper genom den utvidgning och förbättring av bostadstilläggen som har genomförts den 1 januari i år. Statens utgifter för bostadstilläggen beräknas uppgå till ca 1 miljard kr. under innevarande budgetår. Härtill kommer den kommunala delen av tilläggen, omkring 250 milj. kr.

Jag övergår nu till frågan om *bostadsbyggnadsplanen*. Enligt beslut av 1973 års riksdag har bostadsbyggnadsplanen fått en annan konstruktion än tidigare. Planen har således numera ett treårigt perspektiv i stället för ett femårigt. Fördelningen av bostadsbyggandet för de tre åren skall avse alla kommuner. Den tidigare uppdelningen på s. k. expansiva orter och andra orter har således slopats. Fr. o. m. år 1974 skall vidare programmet för byggande med statligt stöd avse både bostäder och bostadskomplement, dvs. sådana lokaler som omfattas av låneunderlag och pantvärde. Den gemensamma ramen skall uttryckas i kvadratmeter våningsyta med angivande av det antal bostadslägenheter som uppskattas kunna byggas inom denna ram.

Den av förra årets riksdag antagna bostadsbyggnadsplanen för år 1974 omfattar en ram för beviljande av bostadslån för nybyggnad om 8 375 000 m² våningsyta, motsvarande ett beräknat antal lägenheter av 80 000 jämte lokaler som omfattas av låneunderlag och pantvärde för bostadslån. Antalet lägenheter som ryms inom denna ram kan med hänsyn till den ökande andelen småhus numera beräknas till ca 75 000. Ytramen för bostadslägenheter beräknas till 7 820 000 m² våningsyta. Den gemensamma ramen innefattar därtill bostadskomplement med 350 000 m² våningsyta, lokaler i äldre områden med 20 000 m², skollokalerna i integrerade anläggningar med 50 000 m² och barnstugor med 135 000 m². Den nyss nämnda ytan om 20 000 m² utgör en särskild delram för nybyggnad av lokaler i äldre bostadsområden.

Planen omfattar vidare ett byggande utan statliga lån, beräknat till 8 000 lägenheter. De båda ramarna för bostadsbyggandet ger således utrymme för beslut om bostadslån och byggnadstillstånd för företag med sammanlagt 83 000 lägenheter. För ramarna gemensamt tillkommer en projektreserv om 10 000 lägenheter jämte lokaler som byggs med stöd av statligt lån.

Föreliggande uppgifter om planerad igångsättning under år 1974 tyder

på en ytterligare minskning av bostadsbyggandet. Med hänsyn till att ramarna till större delen redan har fördelats på kommuner föreslår jag dock inte någon ändring i den fastställda planen för år 1974.

Utvecklingen inom bostadsbyggandet gör det sannolikt att ramarna för nybyggnad för år 1974 inte kommer att utnyttjas helt. Med tanke på det önskvärda av en ökad modernisering av det äldre bostadsbeståndet föreslår jag att outnyttjade delar av dessa ramar får — liksom skedd i fråga om ramarna för år 1973 — tas i anspråk för ombyggnads- och förbättringsverksamhet om så behövs. Utgångspunkten bör härvid vara att ombyggnad av två lägenheter genomsnittligt kräver ungefär samma investeringsutrymme som nybyggnad av en lägenhet.

För åren 1975 och 1976 förordar jag en bostadsbyggnadsplan av samma omfattning som för år 1974 med undantag för att planen för år 1976 inte bör inrymma någon projektreserv.

Förekomsten av ett betydande antal tomma lägenheter i en ort eller region är enligt min mening en omständighet som bör beaktas vid fördelning av bostadsbyggnadsramar och turordning inom ramarna.

Jag vill slutligen i anslutning till behandlingen av bostadsbyggnadsplanen erinra om de synpunkter och överväganden i frågan om ram-systemet för det statligt stödda bostadsbyggandet som har redovisats av delegationen för bostadsfinansiering i en promemoria (Ds In 1973: 14). Delegationen diskuterar möjligheten att uttrycka ramen i ekonomiska termer, exempelvis i produktionskostnader eller pantvärde, i stället för som nu i kvadratmeter våningsyta. Promemorian har remissbehandlats och bereds f. n. inom bostadsdepartementet.

Medelsramen för beviljande av bostadslån för nybyggnad under år 1974 beräknar jag enligt följande sammanställning. Fördelningen mellan småhus och flerfamiljshus har jag beräknat så att 55 %, i lägenheter räknat, av långivningen kommer att avse småhus. Genomsnittsbeloppen har räknats upp med hänsyn till den höjning av låneunderlags- och pantvärdenivå som Kungl. Maj:t beslutade förra året.

	Antal lägenheter	Genomsnittligt lånebelopp (kr.)	Totalt lånebelopp (milj. kr.)
Lån för flerfamiljshus	34 000	24 500	833
Lån för småhus	41 000	28 100	1 152
Summa	75 000		1 985

Kungl. Maj:t bör utverka riksdagens bemyndigande att vidga medelsramen dels vid sådana ändringar i fråga om de genomsnittliga lånebeloppen som kan bli en följd av ändringar i produktionsinriktningen, låneunderlagsnivå m. m., dels i samband med eventuella vidgningar av det garanterade programmet genom ianspråktagande av projektreserver.

Medelsramen för beslut om lån för ombyggnader och räntebärande

förbättringslån har preliminärt fastställts till 220 milj. kr. för år 1974. Behovet av medel kan väntas öka främst på grund av det vidgade stödet till moderniseringsverksamheten. Av denna anledning förordar jag att medelsramen för beslut om lån till ombyggnader och räntebärande förbättringslån bestäms till 240 milj. kr. för såväl år 1974 som år 1975.

Kungl. Maj:t bör som hittills utverka riksdagens bemyndigande att vidga medelsramen för sådan ökning av ombyggnads- och förbättringsverksamheten som behövs av sysselsättningsskäl. Därjämte bör, som jag har anfört i det föregående, ramen få ökas i den mån ramarna för nybyggnad inte utnyttjas.

Anslaget till lånefonden för bostadsbyggandet bör för nästan budgetår tas upp med 3 155 milj. kr., en ökning med 475 milj. kr.

Jag går nu över till att behandla vissa lånefrågor.

Bostadsstyrelsen har i sin anslagsframställning föreslagit att *belåningen av nybyggda småhus* förbättras. Styrelsens förslag innebär att gällande begränsningar av möjligheterna till fördjupning av bostadslånet slopas. Bostadslånet kan f. n. fördjupas om underliggande kredit inte kan erhållas till ett belopp som uppgår till 70 % av låneunderlaget. Ett avskaffande av begränsningarna skulle medföra att bottenlån och bostadslån tillhopa kommer att uppgå till 90 % av pantvärdet i samtliga småhusärenden. Som ett led i de förbättrade villkoren för småhusbelåningen vill styrelsen även slopa den regionala inskränkning i långivningen som hänger samman med att vissa kreditinstitut är förhindrade att lämna lån utanför s. k. hälsovårdstäterter.

Bostadsstyrelsens förslag innebär vidare att det högsta beloppet för låneunderlaget såvitt gäller byggnadskostnader höjs från 85 000 till 100 000 kr.

Över styrelsens förslag rörande småhusbelåningen har boendeutredningen avgett yttrande. Utredningen tillstyrker förslaget om vidgade möjligheter till fördjupning av bostadslånet. Utredningen anser dock att vissa problem skulle kvarstå, bl. a. i fråga om långgivarnas bedömning av kreditvärderiskerna. Vidare skulle de ökade fördjupningsmöjligheterna kunna leda till att bottenlångivarna kände sig mindre förpliktade än hittills att lämna lån. Dessa frågor kommer emellertid, framhåller utredningen, att tas upp till övervägande av pågående bostadsutredningar.

Beträffande förslaget om höjning av maximibeloppet för låneunderlaget ställer sig boendeutredningen avvisande och hänvisar till att även denna fråga kommer att tas upp till prövning av de nu arbetande utredningarna.

Enligt vad jag har erfarit har under senaste år uppkommit vissa svårigheter när det gäller belåningen av nybyggda småhus. Detta kan bl. a. bero på att småhusbyggandet ökat mycket kraftigt och ställer större krav på engagemang från långgivarnas sida. Det är angeläget att

erforderliga åtgärder vidtas för att undanröja hindren för en störningsfri kreditgivning. Frågan om en förbättrad småhusbelåning kommer att behandlas i anslutning till den översyn av bostadsfrågorna som sker i bostadsutredningarna. I avvaktan på resultatet av denna översyn är jag inte beredd att nu ta ställning till bostadsstyrelsens förslag.

Frågan om möjligheterna för vissa kreditinstitut att lämna lån utanför hälsovårdstötort bereds f. n. inom finansdepartementet.

Beträffande *belåningen av integrerade serviceanläggningar* vill jag erinra om det beslut som fattades vid 1972 års riksdag (prop. 1972: 72, CU 1972: 28, rskr 1972: 201). Enligt detta beslut får skollokaler som ingår i integrerade anläggningar för boendservice under vissa förutsättningar och efter medgivande av Kungl. Maj:t inräknas i låneunderlaget för bostadslån. En förutsättning är att anläggningen till övervägande del består av andra servicelokaler än skollokaler.

För sammanlagt ett tjugotal integrerade serviceanläggningar har beslut meddelats om inräkning av skollokalerna i låneunderlag eller (före den 1 juli 1973) pantvärde för bostadslån.

Bostadsstyrelsen har i sin anslagsframställning anfört att det finns skäl som talar för att en inte önskad koncentration av servicelokaler kommer till stånd enbart av det skälet att sådana lokaler måste uppta en större del av ytan i en integrerad anläggning än skollokalerna. Styrelsen anser detta vara olyckligt, eftersom ett viktigt motiv för att införa de nya reglerna var att genom integrerade lösningar åstadkomma en decentralisering av service till de boende. Styrelsen föreslår därför att, då särskilda skäl föreligger, det skall vara möjligt att göra undantag från bestämmelsen att den övervägande delen av anläggningen skall innehålla andra lokaler än skolor. Styrelsen föreslår också att beslutanderätten i fråga om skollokalerna skall föras över från Kungl. Maj:t till länsbostadsnämnderna.

Jag vill i denna fråga inledningsvis erinra om att syftet med ifrågasvarande låneregler är att underlätta kreditförsörjningen för skollokaler som är utformade och samordnade med andra lokaler på ett sådant sätt att behovet av övriga lokaler nedbringas i väsentlig utsträckning och att de boendes behov av lokaler blir bättre tillgodosett. Eftersom skollokalerna genom att innefattas i låneunderlaget får en garanterad finansiering både beträffande krediter under byggnadstiden och slutliga lån, är det rimligt att vissa krav ställs på omfattningen av den integrering som utgör grund för långivningen. Ett sådant krav är att skollokalerna skall utgöra en integrerad del av en anläggning vars våningsyta till övervägande del består av lokaler som fyller annan servicefunktion för de boende. Gällande bestämmelser hindrar således att den prioriterade långivningen utsträcks till skollokaler med endast obetydlig integrering.

Det är emellertid uppenbart att betydande integrering och väsent-

liga samordningsvinster kan uppnås även i fall när skollokaler utgör en övervägande del av en anläggnings yta. Sålunda kan många utrymmen i en skola — t. ex. skolmatsal, bibliotek, tecknings- och slöjdutrymmen, samlings- och gymnastiksal — ges en sådan utformning och drivas på ett sådant sätt att de i stor utsträckning kan användas även av andra än skolans elever och således bli till påtaglig nytta för de boende i ett bostadsområde. För att sådana utrymmen som ligger i en skola skall kunna belånas krävs dock att de tillsammans med andra lokaler som fyller en servicefunktion för de boende är större än de renodlade skollokaler i anläggningen. Enligt gällande regler kan då som nämnts inte bara de samutnyttjade lokalerna utan även skollokalerna innefattas i låncunderlaget för bostadslån. Om utrymmena däremot förläggs utanför skolan men nyttjas av både skolan och de boende i området, är det i regel möjligt att såväl inräkna utrymmena i låneunderlaget eller pantvärdet som lämna skolbyggnadsbidrag.

I syfte att tillvarata alla möjligheter till samordningsvinster och förbättrade servicemöjligheter för de boende som kan uppkomma, om vissa av skolans lokaler utformas så att de får en mångsidig och samordnad användning, är jag — efter samråd med chefen för utbildningsdepartementet — beträffande belåningen av skollokaler beredd att förorda undantag från bestämmelsen att den övervägande delen av en integrerad anläggning skall innehålla andra lokaler än skolor. Förutsättningen bör vara att det finns en betydande andel lokaler som getts en sådan utformning att de blir till påtaglig nytta för de boende. Belåningen bör emellertid begränsas till samutnyttjade utrymmen. De renodlade skollokalerna bör således finansieras i annan ordning. I övrigt bör samma krav ställas som vid belåning av skollokaler i integrerade anläggningar.

Den av mig förordade ändringen syftar till att klarlägga belåningsreglerna på ett sådant sätt att handläggningen av de aktuella låneärendena skall kunna underlättas. I avvaktan på erfarenheterna av de nya reglerna är jag emellertid inte beredd att nu förorda att beslutanderätten förs över från Kungl. Maj:t till länsbostadsnämnderna.

Bostadsstyrelsen har vidare föreslagit att det högsta *låneunderlaget för lån till ombyggnad av småhus som inte uppfyller kravet på varaktigt behov* höjs från 25 000 till 30 000 kr. För dessa ombyggnader krävs inte sedvanlig kommunal borgen för en del av bostadslånet och bostadslånet kan fördjupas i sin helhet.

Förra årets riksdag beslöt om en höjning av ifrågavarande beloppsgräns från 20 000 till 25 000 kr. Jag är inte beredd att nu förorda ytterligare höjning.

Lån för täckande av hyresförluster kan enligt gällande bestämmelser utgå för sådana förluster som har uppkommit under åren 1971—1973. Till följd av att antalet outhyrda lägenheter har fortsatt att öka föreslår

bostadsstyrelsen att lånemöjligheterna utsträcks till att även gälla förluster uppkomna under år 1974.

De på många håll växande uthyrningssvårigheterna medför stora problem för kommunerna och bostadsföretagen. Utvecklingen på bostadsmarknaden har emellertid resulterat i en avsevärd nedskärning i påbörjandet av flerfamiljshus, vilket efter hand bör leda till ett minskat tillskott av nya bostäder och därmed en förbättrad uthyrningssituation för företagen. För många företag kvarstår dock t. v. de ekonomiska svårigheterna på grund av hyresförluster. Jag anser därför att lån för täckande av sådana förluster bör utgå även för år 1974.

Liksom hittills bör härvid gälla att lånen avser endast utebliven hyra för tomma lägenheter. Hyresförluster som hänför sig till fastighetsförvaltningen i övrigt faller alltså utanför denna långivning.

I anslutning härtill vill jag också ta upp problemen med de lediga lägenheterna i vissa studentbostadsföretag. De ökade hyresförlusterna har gjort att berörda företag och studentorganisationer i olika sammanhang fört fram bl. a. frågan om avskrivning av ränte- och amorteringsfria tilläggs lån och motsvarande delar av bostadslån till studentbostadsföretag. Sådana lånebelopp skall enligt gällande regler sägas upp till amortering och börja löpa med ränta, sedan tio år förflutit från utbetalningen. Mot bakgrund av rådande ekonomiska svårigheter för vissa studentbostadsföretag, främst beroende på vikande studenttillströmning och därmed sammanhängande uthyrningssvårigheter, förordar jag att Kungl. Maj:t utverkar riksdagens bemyndigande att i särskilda fall medge ytterligare ränte- och amorteringsfrihet under viss tid.

Vad angår frågan om *tidigareläggning av utbetalningarna av tomträttslån* vill jag erinra om vad civilutskottet vid 1973 års riksdag (CU 1973: 19) anförde härom. Enligt utskottet borde övervägas möjligheterna att på begäran av kommun bevilja tomträttslån i direkt anslutning till slutligt beslut om bostadslån. Detta skulle möjliggöra tidigare utbetalning av lånen än enligt gällande regler, vilka innebär att tomträttslån beviljas under kalenderåret efter det att slutligt beslut om bostadslån meddelats.

Bostadsstyrelsen har på uppdrag av Kungl. Maj:t utrett konsekvenserna av en sådan ändring av bestämmelserna om utbetalning av tomträttslån. Styrelsen har funnit att en ändring skulle föranleda en utgiftsökning för staten med 100 milj. kr. under nästa budgetår. Utgiftsökningen är av engångskaraktär.

När marken innehas med äganderätt får fastighetsägaren byggnadskrediter som täcker även kostnader för marken och dess iordningsställande. Detta sker inom ramen för överenskommelsen mellan delegationen för bostadsfinansiering och kreditinstituten. Upplåts däremot marken med tomträtt svarar kommunen för finansieringen av marken. Kommunen har som regel möjlighet att ta upp korta lån på kre-

ditmarknaden för detta ändamål i avvaktan på utbetalningen av tomt-rättslånen.

Kommunernas svårigheter att i vissa ekonomiska lägen finansiera kostnaderna för tomträttsmarken anser jag väsentligen vara en kreditmarknadsfråga som bör kunna lösas genom förhandlingar mellan delegationen och kreditinstitutet. Sådana förhandlingar pågår.

Jag övergår nu till saneringsutredningens förslag.

På grundval av saneringsutredningens huvudbetänkande (SOU 1971: 64 och 65) Sanering I och II fattade 1973 års riksdag (prop. 1973: 21, CU 1973: 19, rskr 1973: 208 och prop. 1973: 22, CU 1973: 20, rskr 1973: 209) beslut om betydelsefulla reformer i syfte att främja saneringsverksamheten inom äldre bostadsområden. Besluten avsåg bl. a. frågor rörande planering, genomförande och finansiering av bostads-sanering. En av de grundläggande riktlinjerna för verksamheten som riksdagen fastställt är att äldre byggnader av både samhällsekonomiska, kulturhistoriska och miljömässiga skäl samt av hänsyn till de boendes intressen skall bevaras och moderniseras i den omfattning som det är tekniskt och ekonomiskt möjligt. I enlighet härmed innefattade besluten bl. a. en förstärkning av det finansiella stödet till ombyggnad och förbättring.

Ett bevarande av kulturhistoriskt värdefull bostadsbebyggelse inrymmer, i jämförelse med modernisering av äldre bostadshus i allmänhet, särskilda problem med hänsyn till såväl bebyggelsens speciella kvaliteter som kostnaderna för de åtgärder som behövs för upprustning och bevarande. Saneringsutredningen — som har behandlat dessa frågor i enlighet med beslut av 1969 års riksdag (SU 1969: 50, rskr 1969: 141, 3LU 1969: 45, rskr 1969: 318) — har i sitt slutbetänkande (SOU 1973: 27) Sanering III lagt fram förslag om åtgärder till stöd för upprustning av kulturhistoriskt värdefull bostadsbebyggelse.

Huvudpunkterna i utredningens förslag är dels att kommunerna skall göra ökade insatser i fråga om planeringen av verksamheten, dels att staten skall öka sitt ekonomiska stöd till kostnaderna för upprustningsarbeten. I den senare delen föreslås en ny stödform, ränte- och amorteringsfria tillägsslån, för särskilt värdefull bebyggelse som är av byggnadsminneskaraktär. För övrig bebyggelse föreslås att nuvarande stöd i form av förhöjt låneunderlag för bostadslån behålls, dock med viss vidgning och förbättring av stödet.

Utredningens förslag har i stort sett fått ett positivt mottagande av remissinstanserna och förslagen kan enligt min mening i huvudsak läggas till grund för beslut om åtgärder i syfte att förbättra möjligheterna att rusta upp och bevara kulturhistoriskt värdefull bostadsbebyggelse.

Utredningen har i fråga om definitionen av *begreppet kulturhistoriskt värde* framhållit att tonvikten bör ligga på byggnader och miljöer av sådan art att de säger något om tidigare samhällsliga eller estetiska

ideal eller ger en bild av de sociala villkoren för olika grupper i äldre tider. Samtidigt har utredningen pekat på att värderingen till sin art är subjektiv och att värdebegreppet med nödvändighet får en svåravgränsad och vag karaktär. Delvis mot denna bakgrund anser utredningen att *urvalet* av den bebyggelse som skall bevaras bör göras av kommunerna i samråd med antikvarisk expertis. Härigenom kan enligt utredningen de kulturhistoriska synpunkterna på ett realistiskt sätt vägas in i arbetet med de kommunala bostadsaneringsprogrammen.

Några remissinstanser har gett uttryck för tvekan inför utredningens betoning av den subjektiva faktorn och efterlyst en klarare definition av begreppet kulturhistoriskt värde. Nästan alla remissinstanser har dock tillstyrkt förslaget att urvalet skall göras av kommunerna i samråd med antikvarisk expertis.

Det finns enligt min mening f. n. inte underlag för en mera preciserad definition av begreppet kulturhistoriskt värde än den som utredningen har angett. Jag ansluter mig därför i huvudsak till utredningens förslag på denna punkt. I den mån den fortsatta verksamheten ger underlag härför, får definitionsfrågan tas upp till förnyat övervägande längre fram. Med anledning av utredningens uttalande att värdebegreppet bör ges en mycket vid definition vill jag dock framhålla att kommunens beslut i fråga om urvalet måste vara underbyggda av antikvarisk expertis. Också vid beviljande av lån får ett urval göras inom de ramar för långivningen som jag förordar i det följande. Beträffande den särskilt värdefulla bebyggelse, som skall få stöd i form av tilläggs lån, vill jag dessutom framhålla att anknytningen till bestämmelserna om byggnadsminnen måste leda till ett urval på riksnivå genom riksantikvarieämbetets försorg. Jag vill tillägga att detta förhållande bör starkt begränsa de av ett par remissinstanser befarade riskerna för att skillnaderna mellan de två föreslagna stödformerna skulle påverka klassificeringen av kulturhistorisk bebyggelse.

Vid prioritering på riksnivå av olika objekt inom ramarna kan, som utredningen har framhållit, urvalet ske så att bevarandet av hela och sammanhållna miljöer sätts i första hand.

Beträffande formerna för kommunernas samråd med antikvarisk expertis bör erinras om de förslag som 1965 års musci- och utställnings-sakkunniga i betänkandet (SOU 1972: 45) Kulturminnesvård har lagt fram beträffande kulturminnesvårdens regionala organisation. Förslag på grundval av betänkandet avses skola föreläggas 1974 års riksdag.

Med anledning av att några remissinstanser har tagit upp frågan om allmänhetens inflytande på urvalet vill jag erinra om det utredningsarbete rörande medinflytandefrågor som pågår inom boendeutredningen och utredningen (C 1970: 29) om den kommunala demokratin.

Utredningen har utförligt behandlat frågor rörande *planering* av åtgärder för upprustning av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse. De

riktlinjer för planeringsverksamheten som utredningen har dragit upp synes mig i sina huvuddrag lämpliga som vägledning för kommunerna. Däremot finns det enligt min mening inte anledning att från statens sida ställa krav på en formalisering av verksamheten genom utarbetande av bevaringsprogram och fastställande av särskilda bevaringsområden. Förhållandena är starkt skiftande mellan kommunerna och de bör ha frihet att själva utforma lämpliga planeringsrutiner. Kommunala program med redovisade bevaringsområden torde dock kunna vara av värde vid låneprövningen. Som bostadsstyrelsen har framhållit måste planeringen ingå som ett naturligt led i kommunernas planering av saneringsverksamheten och bostadsförsörjningen i övrigt.

Det grundläggande arbetet med inventering och användningsplanering förutsätter medverkan från antikvarisk expertis. Den av riksantikvarieämbetet berörda frågan om resurser för att utarbeta anvisningar i ämnet får prövas i annat sammanhang. Det av några remissinstanser framförda förslaget om statsbidrag till inventeringsarbeten kan jag inte stödja.

Som utredningen har framhållit kan en stadsplaneändring ibland vara ett medel för att främja bevarande av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse. Jag vill i detta sammanhang erinra om att frågan angående skydd för kulturhistoriskt värdefulla bebyggelser och miljöer utreds av bygglagutredningen. I avvaktan på en mera genomgripande reform av byggnadslagstiftningen har enligt beslut av 1973 års riksdag (prop. 1973: 196, CU 1973: 35, rskr 1973: 386) genomförts ändringar i denna lagstiftning som ger kommunerna ökade möjligheter att förhindra rivning av byggnad när det är påkallat bl. a. för bevarande av kulturhistoriskt eller miljömässigt värdefull bebyggelse.

De allmänna riktlinjerna för statens ekonomiska stöd till upprustning av kulturhistoriskt värdefull bostadsbebyggelse som utredningen har dragit upp innebär, som jag i korthet har nämnt förut, att stödet skall utgå i två olika former. För sådan bebyggelse i allmänhet behålls enligt förslaget den nuvarande stödformen, förhöjt låneunderlag vid beviljande av bostadslån, dock med ändringar i vissa avseenden. För särskilt värdefull bebyggelse, som enligt bestämmelserna i byggnadsminneslagen kan förklaras som byggnadsminne, föreslås en ny stödform, ränte- och amorteringsfria tillägglån. Vidare föreslår utredningen, med åberopande av det förut nämnda utlåtandet av tredje lagutskottet (3LU 1969: 45), att det statliga kreditstödet inriktas även på hela och sammanhållna miljöer. Tillämpningsområdet för långivningen bör alltså enligt utredningen omfatta inte bara enskilda byggnader utan även omgivande sådana som har betydelse för miljöbilden.

Till dessa riktlinjer, som har vunnit betydande stöd bland remissinstanserna, kan jag i huvudsak ansluta mig. Jag vill dock i fråga om byggnader, som inte är kulturhistoriskt värdefulla men väl av betydelse

för miljön, framhålla att stöd i form av tillägglån inte är förenligt med förslaget att långivningen skall knyta an till byggnadsminnesbegreppet. Den föreslagna vidgningen av tillämpningsområdet för långivningen till byggnader av betydelse för miljöbilden kan alltså endast avse bostadslån med förhöjt låneunderlag. Även i övrigt har jag funnit anledning till vissa jämkningar i utredningens förslag. Jag återkommer härtill i det följande.

Beträffande stödet i form av bostadslån med *förhöjt låneunderlag* har utredningen inte föreslagit någon övre gräns för höjningen. Utredningen anser att i praktiken en gräns uppkommer genom svårigheterna att med rimliga hyror täcka kapitalkostnaderna och att gränsen mellan höjt låneunderlag och ekonomiskt stöd i annan form får avgöras från fall till fall. Jag delar utredningens uppfattning på denna punkt. För flerfamiljshus kommer alltså de kostnader som kan förräntas inom ramen för bruksvärdchyrans att utgöra en gräns för höjningen av låneunderlaget. Om dessa hyror beräknas inte ge kostnadstäckning, torde bostadslån i allmänhet kunna utgå endast om kommunala eller andra bidrag skjuts till.

Utredningen, som utgår från att en höjning av låneunderlaget medför svårigheter att få en däremot svarande ökning av bottenlånet, föreslår att bostadslånet till den del det avser det höjda låneunderlaget får fördjupas automatiskt ned till 70 % av det enligt vanliga regler beräknade låneunderlaget. Förslaget innebär att lånesökanden inte behöver visa att han inte kan få bottenlån i tillräcklig omfattning. Fullmäktige i riksbanken har i sitt remissyttrande påpekat att låneunderlaget enligt utredningens förslag inte skall höjas mer än att kapitalkostnaderna kan täckas av beräknade hyresinkomster. I praktiken skulle detta innebära att ett icke fördjupat bostadslån inte behöver ligga på en högre nivå än den till vilken kreditinstituten skulle kunna vara villiga att gå. Med utgångspunkt i fullmäktiges bedömning av fördjupningsbehovet anser jag mig inte böra förorda förslaget om automatisk fördjupning. Jag vill tillägga att, om svårigheter att erhålla tillräckliga krediter skulle uppkomma i enstaka fall, kommunerna torde kunna undanröja svårigheterna genom att gå i borgen för bottenlånet.

Utredningens förslag att fastighetens värde före ombyggnad, det s. k. *ingångsvärdet*, skall få räknas in i låneunderlaget kan jag inte biträda. Det finns enligt min mening inte anledning att i detta avseende ha andra regler för lån med förhöjt låneunderlag än för lån till ombyggnad i allmänhet.

Utredningens uppfattning att längsta tillåtna amorteringstid, för bostadslån i form av annuitetslån till ombyggnad, 40 år, som regel bör kunna medges vid ombyggnad av kulturhistoriskt värdefulla byggnader har bland några remissinstanser föranlett delade meningar beträffande tillämpningen av det som huvudregel gällande kravet på nybyggnads-

standard i väsentliga avseenden. Uttrycket väsentliga avseenden ger utrymme för en nyanserad bedömning av standardnivån. Önskemålen om bevarande av värdefull bebyggelse till rimliga kostnader och hyror hör enligt min mening till de skäl som bör ges särskild vikt vid bedömningen av standardkraven i ärenden angående förhöjt låncunderlag.

För långivningen till kulturhistoriskt värdefull bebyggelse gäller, bortsett från de särskilda reglerna om förhöjt låneunderlag, de allmänna bestämmelserna för bostadslån. Härav följer att, som utredningen har föreslagit, långivningen omfattar sådana lokaler i bostadsområden som får räknas in i låncunderlag och pantvärde, medan fritidshus faller utanför långivningen. Till frågan om lånestöd till vissa andra lokaler återkommer jag i det följande.

Utredningens förslag om ett särskilt lånestöd i form av ränte- och amorteringsfria *tilläggs-lån* till upprustning av byggnad, som kan förklaras som byggnadsminne, grundas på uppfattningen att bevarandet av sådana byggnader är en riksangelägenhet och att kostnaderna kan bli betydande, bl. a. därför att upprustningen i sådana fall ofta ställer mycket stora krav på pietet och yrkesskicklighet. Utredningen anser att det inte är rimligt att fastighetsägarna, de boende eller kommunen skall bära hela bördan av de extra kostnaderna. Vid övervägande av frågan om ett särskilt stöd bör ges som bidrag eller lån har utredningen funnit att stödet bör få formen av särskilda lån, som är ränte- och amorteringsfria under viss tid.

Ett stort antal remissinstanser stöder förslaget om tilläggs-lån. Flera remissinstanser ser denna låneform som en förutsättning för att bevara ifrågavarande bebyggelse. För egen del kan jag ansluta mig till uppfattningen att staten bör bidra med ett särskilt ekonomiskt stöd för bevarandet av bostadsbebyggelse som är av byggnadsminneskaraktär. Jag förordar också att stödet ges i form av ränte- och amorteringsfria tilläggs-lån. Till skillnad från bostadsstyrelsen, som förutsätter att bostadslånet i dessa fall skall ha formen av paritetslån, anser jag att tilläggs-lånet inte bör kombineras med paritetslån. En riktpunkt för tilläggs-långivningen bör, som jag strax återkommer till, vara att tilläggs-lånen skall återbetalas och en kombination av de två låneformerna skulle enligt grunderna för paritetslånen väsentligt begränsa återbetalnings-möjligheterna. En förutsättning för tilläggs-lån bör alltså vara att bostadslån — med eller utan höjning av låneunderlaget — utgår som annuitetslån.

Bostadsstyrelsen har påpekat att utredningen inte har diskuterat storleken av tilläggs-lånet. Utgångspunkten för bedömningen av denna fråga bör vara att tilläggs-lånet täcker rimliga kostnader utöver dem som omfattas av låneunderlaget. F. n. saknas dock underlag för att bestämma en gräns för tilläggs-lånets storlek. Jag förordar att som en riktpunkt vid handläggningen av låneärenden skall gälla att tilläggs-lånet i allmänhet

inte utgår med högre belopp än som motsvarar 40 % av låneunderlaget före höjningen med möjlighet att gå längre om det finns särskilda skäl. Vad jag förordar i det följande i fråga om handläggningen av låneärenden innebär att lånepraxis kommer att utformas av Kungl. Maj:t.

Enligt de av utredningen föreslagna villkoren för tilläggslån skall det vara ränte- och amorteringsfritt under tio år. Efter utgången av tioårsperioden skall på grundval av de hyrespolitiska förutsättningar som då föreligger ställning tas till olika alternativ. Dessa är antingen förlängning av ränte- och amorteringsfriheten under ytterligare fem eller tio år eller också avskrivning eller uppsägning helt eller delvis av lånebeloppet. Avskrivning eller återkrav av delbelopp bör enligt utredningen förknippas med förlängd ränte- och amorteringsfrihet under fem eller tio år för återstoden av lånet. Förslaget innebär att frågan om avskrivning eller uppsägning avgörs slutligt senast 20 år efter det att lånet har betalats ut.

Enligt min mening bör det vara en huvudregel att tilläggslånet skall förräntas och amorteras efter tio år. Mitt förslag i det föregående att tilläggslånet skall kombineras med bostadslån i form av annuitetslån torde tillsammans med värderingen av de ofta centralt belägna kulturhistoriska byggnaderna i allmänhet ge förutsättningar härför. I undantagsfall bör det finnas möjlighet att förlänga ränte- och amorteringsfriheten ytterligare en tid, dock högst tio år. Eftergift av lånen bör medges endast om det föreligger synnerliga skäl som motiverar en sådan åtgärd. Av administrativa skäl bör de angivna tiderna räknas från halvårsskiftet efter lånets utbetalning.

Villkoren för betalning av ränta och amortering bör före utgången av den första tioårsperioden bestämmas av Kungl. Maj:t på grundval av då gällande regler för bostadslån.

Utredningen har föreslagit att tilläggslån till småhus som bebos av ägaren skall utgå på samma villkor som lån till hus där lägenheterna upplåts med hyres- eller bostadsrätt. En reservant inom utredningen har motsatt sig förslaget med hänvisning till bl. a. risken för att värdet av tilläggslånet skulle kunna vid försäljning omsättas i pengar. Många remissinstanser har stött utredningens förslag med åberopande av att den äldre bostadsbebyggelsen i stor utsträckning består av en- och tvåfamiljshus. Den av reservanten påtalade risken bör enligt min mening kunna undanröjas, om tilläggslån till småhus som bebos av ägaren förnas med villkor om obligatoriskt återkrav efter tio år. Jag förordar att lån får utgå för sådana småhus på nämnda villkor.

Vad gäller inteckningssäkerheten för tilläggslånet tillstyrker jag utredningens förslag med de kompletteringar som bostadsstyrelsen har föreslagit. Det innebär i huvudsak att säkerheten placeras med nedre gränsen vid 100 % av pantvärdet för att möjliggöra belåning av fastigheten med anlåtande av inteckning inom utrymmet ned till bostadslånets övre gräns.

I enlighet med utredningens förslag bör hus med tilläggs lån skyddas mot förändringar och vårdas på sätt som anges i byggnadsminneslagen. Till lånebeslutet bör därför fogas en skydds föreskrift, utformad i analogi med byggnadsminneslagens skydds föreskrifter.

Några remissinstanser har tagit upp *vissa särskilda lånefrågor*.

En sådan fråga gäller en utvidgning av det ekonomiska stödet till annan bebyggelse än bostadshus. Sålunda anför riksantikvarieämbetet att ekonomibyggnader ofta utgör ett dominerande inslag i gamla stadskärnor med handels- och hantverksgårdar. Ämbetet anser att inte bara sådana byggnader utan även förvaltningsbyggnader, skolor, industribyggnader m. m. bör komma i åtnjutande av stöd. Bostadsstyrelsen pekar på att i kulturhistoriskt värdefull bebyggelse konsthantverkslokaler, försäljningslokaler till dessa, konstnärateljéer, mindre kontor m. m. kan utgöra värdefulla delar av miljön. Enligt styrelsen bör möjligheter skapas att ge statligt stöd även till sådana lokaler. Flera remissinstanser anser att stöd bör utgå även till nybyggnad som behövs för att bevara helhetsbilden i en miljö.

Jag har i det föregående behandlat frågan om bostadslån med förhöjt låneunderlag till lokaler. Vad jag därvid har anfört innebär att ett lånestöd till andra byggnader och lokaler än dem som enligt gällande regler omfattas av låneunderlag och pantvärde faller utanför ramen för bostadslångivningen och den därtill knutna tilläggs långivningen. Det kan emellertid finnas skäl att i viss omfattning och som en försöksverksamhet göra undantag för sådana lokaler som bostadsstyrelsen nämner och ekonomibyggnader som riksantikvarieämbetet åsyftar. Jag förordar att sådana byggnader och lokaler får räknas in i pantvärdet, om de i den miljö där de fanns tidigare utgjorde bostadskomplement.

Vid remissbehandlingen framförda förslag om särskilt stöd till nybyggnad i vissa fall, om höjning av den övre lånegränsen för bostadslån till enskilt ägda bostadshus och om stöd i form av förbättringslån till hus som fyller ett varaktigt behov anser jag mig inte kunna förorda.

I fråga om förfarandet vid långivningen har utredningen föreslagit att beslutanderätten i ärenden om höjning av låneunderlaget förs över från Kungl. Maj:t till länsbostadsnämnderna såvitt gäller höjning av låneunderlaget med högst 40 % och till bostadsstyrelsen i övriga fall. Beslutanderätten i ärenden om tilläggs lån föreslås bli lagd på styrelsen.

För egen del förordar jag att, i avvaktan på närmare erfarenheter av den nya låneformen, beslut om tilläggs lån t. v. meddelas av Kungl. Maj:t. I konsekvens härmed bör någon ändring nu inte göras beträffande beslutanderätten i ärenden om höjning av låneunderlaget. Frågan om en decentralisering av beslutanderätten får prövas av Kungl. Maj:t, när erfarenheter av långivningen har vunnits.

Till sist tar jag upp frågan om *övergångsbestämmelser* samt *anslags- och ramfrågor*.

De av mig förordade ändrade bestämmelserna för statligt stöd till upprustning av kulturhistoriskt värdefull bostadsbebyggelse bör tillämpas fr. o. m. den 1 juli 1974. Eftersom ett relativt stort antal ärenden angående sådan upprustning f. n. är anhängiga hos länsbostadsnämnderna, synes det lämpligt att de nya bestämmelserna får, på sökandens begäran, tillämpas även i ärende i vilket preliminärt beslut om lån har meddelats före den 1 juli 1974.

Omfattningen av det statliga stödet till ombyggnad med hjälp av bostadslån med förhöjt låneunderlag och tilläggslån bör bestämmas genom särskilda ramar.

Utredningen har beräknat behovet av lånemedel för förhöjt låneunderlag till 10 milj. kr. för budgetåret 1974/75. Jag förordar att ramen för beslut om sådan förhöjning bestäms till 10 milj. kr. för vart och ett av åren 1974 och 1975. Detta belopp bör utgöra en maximerad delram inom den av mig i det föregående förordade ramen om 240 milj. kr. för beslut om bostadslån för ombyggnad och räntebärande förbättringslån.

För tilläggslångivningen bör fastställas en beslutsram om 20 milj. kr. för vardera av åren 1974 och 1975.

Medel för utbetalning av tilläggslån bör anvisas på ett särskilt anslag under fonden för låneunderstöd med benämningen Tilläggslån till kulturhistoriskt värdefull bostadsbebyggelse. Säkra utgångspunkter för beräkning av anslagsbehovet saknas. Jag förordar att anslaget för budgetåret 1974/75 förs upp med 10 milj. kr.

Beträffande ram och anslag för tilläggslångivningen gör jag hemställan i det följande under punkten V: 10.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. uttala sig för en bostadsbyggnadsplan för år 1974 med den omfattning och fördelning jag har förordat,
2. medge att ramen för beviljande av bostadslån till nybyggnad under år 1974 fastställs till 8 375 000 m² våningsyta, motsvarande ett beräknat antal lägenheter av 75 000 jämte lokaler som omfattas av låncunderlag och pantvärde för bostadslån,
3. medge att ramarna för bostadslån och byggnadstillstånd för nybyggnad under år 1974 får tas i anspråk för ombyggnads- och förbättringsverksamhet, i den mån de inte utnyttjas helt för sitt ändamål,
4. medge att ramen för beviljande av bostadslån till nybyggnad under vart och ett av åren 1975 och 1976 får samma omfattning som den under 2 föreslagna ramen för år 1974,
5. medge att av ramen för bostadslån för vart och ett av åren 1974—1976 högst 20 000 m² våningsyta får tas i anspråk för nybyggnad av lokaler i äldre bostadsområden,
6. medge att Kungl. Maj:t meddelar bestämmelser om projektreserv för åren 1974 och 1975 i enlighet med vad jag förordat,

7. medge att beslut om bostadslån till nybyggnad meddelas intill ett belopp av 1 985 000 000 kr. under år 1974,
8. medge att beslut om bostadslån till ombyggnad samt räntebärande förbättringslån meddelas intill ett belopp av 240 000 000 kr. under vart och ett av åren 1974 och 1975,
9. medge att av de under 8 upptagna ramarna högst 10 milj. kr. skall utgöra en särskild ram för beslut om förhöjt låneunderlag för kulturhistoriskt värdefull bostadsbebyggelse,
10. bemyndiga Kungl. Maj:t att under de förutsättningar som har angetts i det föregående besluta om utökning av de under 7 och 8 upptagna ramarna,
11. medge att långivningen avseende kostnader för outhyrda lägenheter får avse även hyresförluster uppkomna under år 1974,
12. godkänna vad jag i det föregående har anfört om belåning av integrerade anläggningar för boendeservice,
13. bemyndiga Kungl. Maj:t att i särskilda fall medge fortsatt ränte- och amorteringsfrihet under viss tid beträffande vissa lån och delar av lån till studentbostadsföretag,
14. godkänna i det föregående angivna allmänna riktlinjer i fråga om urval och planering avseende upprustning och bevarande av kulturhistoriskt värdefull bostadsbebyggelse,
15. godkänna i det föregående förordade grunder för statligt lånestöd avseende ombyggnad av kulturhistoriskt värdefull bostadsbebyggelse,
16. till *Lånefonden för bostadsbyggande* för budgetåret 1974/75 anvisa ett investeringsanslag av 3 155 000 000 kr.

IV:12. Lånefonden för inventarier i vissa specialbostäder

1972/73 Utgift	1 650 858	Behållning	10 988 308
1973/74 Anslag	1 000		
1974/75 Förslag	1 000		

Från fonden bestrids utgifter för lån för anskaffning och förnyelse av inventarier i bostad, som är avsedd att hyras ut i möblerat skick och tillgodose ett mera kortvarigt behov av bostad för ensamstående person eller annat mindre hushåll. Lån utgår till bolag, förening eller stiftelse som svarar för inredning av sådan bostad. Lån kan beviljas intill 1 800 kr. per rum. Lånebestämmelserna finns i kungörelsen (1959: 371) om lån från lånefonden för inventarier i vissa specialbostäder (ändrad senast 1973: 328).

Bostadsstyrelsen

Bostadsstyrelsen föreslår att anslaget för budgetåret 1974/75 förs upp med ett formellt belopp av 1 000 kr.

Under budgetåret 1972/73 utbetalades 4 945 000 kr. och till fonden inflöt i form av amorteringar och inlösen av lån 3 298 172 kr. Vid budgetårets utgång fanns en behållning på anslaget av 10 988 308 kr.

Styrelsen räknar med en långivning omfattande ca 1 000 rum under vart och ett av budgetåren 1973/74 och 1974/75. Det totala lånebeloppet per budgetår kan beräknas till 1,8 milj. kr.

Styrelsens anslagsberäkning framgår av följande tablå.

Ej disponerade medel den 1 juli 1973	10 988 300
Anslag budgetåret 1973/74	1 000
Amorteringar m. m. budgetåret 1973/74	3 500 000
Disponibelt budgetåret 1973/74	14 489 300
Beräknad långivning budgetåret 1973/74	1 800 000
Ej disponerade medel den 30 juni 1974 (avrundat)	12 600 000
Amorteringar m. m. budgetåret 1974/75	3 600 000
Beräknad långivning budgetåret 1974/75	1 800 000
Anslagsbehov budgetåret 1974/75	1 000

Departementschefen

Jag biträder bostadsstyrelsens förslag. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Lånefonden för inventarier i vissa specialbostäder* för budgetåret 1974/75 anvisa ett investeringsanslag av 1 000 kr.

IV: 13. Lånefonden för kommunala markförvärv

1972/73 Utgift	55 079 565	Behållning	59 252 335
1973/74 Anslag	100 000 000		
1974/75 Förslag	125 000 000		

Lånebestämmelserna finns i kungörelsen (1968: 227) om markförvärvslån till kommun (ändrad senast 1973: 536). Dessa bestämmelser innebär i korthet att kommun kan erhålla lån av statsmedel för förvärv av dels sådan fast egendom i område utan samlad äldre bebyggelse (exploateringsområde) som med hänsyn till den framtida utvecklingen krävs för tätbebyggelse eller därmed sammanhängande anordning, dels — från och med den 1 januari 1974 — sådan fast egendom i område med samlad äldre bebyggelse (saneringsområde) som efter ny- eller ombyggnad till större delen skall utnyttjas för bostadsändamål.

Ansökan om lån skall inges till bostadsstyrelsen som med eget yttrande överlämnar ärendet till Kungl. Maj:t för prövning.

Bostadsstyrelsen

Ansökningar avseende förvärv under år 1972 har inkommit till ett totalt belopp av 146,5 milj. kr. Summan av tillstyrkta belopp avseende exploateringsområden (87,0 milj. kr.) och ansökningar avseende saneringsområden (28,5 milj. kr.) uppgår till sammanlagt ca 115,5 milj. kr., en ökning med ca 27 milj. kr. jämfört med år 1971. Denna ökning avser till ca 18 milj. kr. förvärv inom exploateringsområden och till ca 9 milj. kr. förvärv inom saneringsområden. De belopp som avser förvärv inom saneringsområden under år 1972 bör ses mot bakgrund av att markförvärv inom exploateringsområden vid denna tid fortfarande prioriterades i lånebestämmelserna. Många kommuner har sålunda avstått från att ansöka om lån för förvärv inom saneringsområden.

Enligt de kommunala bostadsbyggnadsprogrammen för programperioderna 1972—1976 och 1973—1977 var andelen lägenheter i flerfamiljshus belägna på kommunägd mark inom exploateringsområden 82 % för båda perioderna. Motsvarande andelar inom saneringsområden var för de två programperioderna 38 % resp. 40 %.

Mot bakgrund av bl. a. den av 1973 års riksdag beslutade vidgningen av långivningen till fastigheter i saneringsområden anser styrelsen att de hittillsvarande årliga anslagen till markförvärvslånefonden framstår som otillräckliga. För att underlätta för kommunerna att bygga upp en god markberedskap och därigenom positivt inverka på samhällsplanering och plangenomförande är det angeläget att anslaget till lånefonden ökas så att lånebehoven kan tillgodoses.

Bostadsstyrelsen anser att för markförvärvslån erfordras 125 milj. kr. avseende förvärv i exploateringsområden och 100 milj. kr. avseende förvärv i saneringsområden. Under budgetåret 1974/75 beräknas fonden tillföras ca 14 milj. kr. i amorteringar. Med hänsyn härtill erfordras ett anslag till fonden på 210 milj. kr.

Departementschefen

Anslaget till lånefonden för kommunala markförvärv uppgår för budgetåret 1973/74 till 100 milj. kr. Långivningen har fr. o. m. den 1 januari 1974 vidgats till att omfatta också förvärv av mark i saneringsområden. Eftersom långivningen under innevarande budgetår i huvudsak avser förvärv under år 1973, kommer inte vidgningen av långivningen att i någon större utsträckning föranleda anspråk på lånemedel förrän under nästa budgetår. Däremot kommer det anslag som anvisas för budgetåret 1974/75 att användas för lån som avser förvärv av både exploaterings- och saneringsfastigheter. Omfattningen av kommunernas markförvärv under år 1974 och därav föranledda låneanspråk kan inte nu beräknas med någon större säkerhet. Eftersom ansökningstiden för

lån avseende förvärv under år 1973 går ut den 1 mars 1974, föreligger heller ännu inte uppgifter om lånebehovet för år 1973. Också erfarenheterna av låneverksamheten avseende 1972 års förvärv har begränsat värde för beräkning av anslagsbehovet under budgetåret 1974/75, eftersom många kommuner torde ha avstått från att ansöka om lån för förvärv inom saneringsområden.

De av bostadsstyrelsen redovisade uppgifterna avseende förvärv under år 1972 visar emellertid att det utöver tillstyrkta belopp för förvärv av exploateringsfastigheter om 87 milj. kr. också fanns ansökningar avseende saneringsområden till ett belopp om 28,5 milj. kr. Även om uppgifterna beträffande saneringsområden som nyss nämnts har ett begränsat värde, tyder de emellertid på ytterligare lånebehov som behöver tillgodoses med hänsyn till de av statsmakterna (prop. 1972: 21, CU 1972: 19, rskr 1973: 208) uppdragna riktlinjerna för sanering av det äldre bostadsbeståndet.

På grund av det anförda förordrar jag att anslaget för nästa budgetår ökas med 25 milj. kr. och alltså förs upp med 125 milj. kr.

I enlighet med förslag av bostadsstyrelsen bör beslutanderätten beträffande markförvärvslån överföras från Kungl. Maj:t till bostadsstyrelsen. Ändringen bör träda i kraft den 1 juli 1974 och omfatta förvärv beträffande vilka förutsättningar för lån uppkommit tidigast år 1974.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Lånefonden för kommunala markförvärv* för budgetåret 1974/75 anvisa ett investeringsanslag av 125 000 000 kr.

IV:14. Lånefonden för allmänna samlingslokaler

1972/73 Utgift	14 000 000	Behållning	2 000 000
1973/74 Anslag	17 000 000		
1974/75 Förslag	1 000		

Från fonden utbetalas lån till nybyggnad, ombyggnad eller köp av samlingslokaler enligt kungörelsen (1973: 400) om statligt stöd till allmänna samlingslokaler. En redogörelse för lånebestämmelserna har lämnats under punkten B 8. Vidare utbetalas från fonden lån enligt kungörelsen (1957: 367, upphävd 1973: 400) om statslån för anordnande av allmänna samlingslokaler m. m.

För varje budgetår fastställs en ram för långivningen. Denna ram omfattar också bidragsgivningen från anslaget Anordningsbidrag m. m. för allmänna samlingslokaler. Ramfrågan har behandlats under sistnämnda anslag (B 8).

Bostadsstyrelsen

Vid utgången av budgetåret 1972/73 fanns beviljade men ej utbetalda lån till ett belopp av ca 28 milj. kr. Behållningen på anslaget uppgick till 2 milj. kr., vartill kommer fondens kontanta behållning på inemot 14 milj. kr. Anslaget har för budgetåret 1973/74 anvisats med 17 milj. kr. Amorteringarna under budgetåret kan beräknas till ca 4 milj. kr. Medräknat de amorteringar som beräknas inflyta under budgetåret 1974/75 bör disponibla fondmedel räcka till utbetalning i erforderlig omfattning av redan beviljade lån och av de lån som blir beviljade under budgetåren 1973/74 och 1974/75. Styrelsen föreslår att anslaget för budgetåret 1974/75 anvisas med endast ett formellt belopp på 1 000 kr.

Departementschefen

Jag biträder bostadsstyrelsens förslag. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Lånefonden för allmänna samlingslokaler* för budgetåret 1974/75 anvisa ett investeringsanslag av 1 000 kr.

V FONDEN FÖR LÅNEUNDERSTÖD**V: 10 Tillägglån till kulturhistoriskt värdefull bostadsbebyggelse**

Nytt anslag (förslag) 10 000 000 kr.

Departementschefen

Under återopande av vad jag anfört under punkten IV: 11 hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. medge att beslut om tillägglån meddelas intill ett belopp av 20 000 000 kr. under vart och ett av åren 1974 och 1975,
2. till *Tillägglån till kulturhistoriskt värdefull bostadsbebyggelse* för budgetåret 1974/75 anvisa ett investeringsanslag av 10 000 000 kr.

VII FONDEN FÖR FÖRLAG TILL STATSVERKET

VII: 2. Förskott till vissa plankostnader m. m.

	Ingående behållning	Anslag	Utgift
1972/73	2 243 188	1 000	2 199 000
1973/74	45 188	450 000	1 485 000
1974/75 Förslag	10 188	40 000	150 000

¹ Preliminärt belopp

Från anslaget förskottas bidrag till kostnader för upprättande av regionplan i enlighet med byggnadslagstiftningens föreskrifter. Bestämmelser härom är givna i 132 § byggnadslagen (1947: 385, ändrad senast 1959: 611).

Planverket

Regionplanering enligt byggnadslagens bestämmelser pågår f. n. inom Göteborgs- och Kalmarregionerna.

Verket beräknar behovet av förskottsmedel till 485 000 kr. för innevarande budgetår och till 100 000 kr. för budgetåret 1974/75. Anslaget beräknas behöva tillföras 90 000 kr.

Departementschefen

Med hänvisning till vad jag anfört under anslaget C 2. Bidrag till översiktlig planering m. m. beräknar jag behovet av förskottsmedel under budgetåret 1974/75 till 50 000 kr. Anslaget bör tillföras 40 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Förskott till vissa plankostnader m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett investeringsanslag av 40 000 kr.

Vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Margit Edström

Register

Sid.		Kr.
1	Översikt	
	DRIFTBUDGETEN	
	A. Bostadsdepartementet m. m.	
9	Bostadsdepartementet	6 490 000
10	Kommittéer m. m.	4 000 000
	Extra utgifter	150 000
	Bidrag till vissa internationella organisationer m. m.	350 000
		10 990 000
	B. Bostadsbyggande m. m.	
11	Bostadsstyrelsen	13 989 000
12	Länsbostadsnämnderna	27 460 000
13	Statens hyresråd	1 787 000
15	Bostadstillägg	1 095 000 000
17	Räntebidrag m. m.	1 000 000
18	Viss bostadsförbättringsverksamhet m. m.	195 000 000
23	Byggnadsforskning	9 000 000
41	Anordningsbidrag m. m. till allmänna samlingslokaler	5 000 000
44	Upprustningsbidrag m. m. till allmänna samlingslokaler	5 000 000
		1 353 236 000
	C. Planväsendet	
46	Statens planverk	14 270 000
48	Bidrag till översiktlig planering m. m.	3 228 000
		17 498 000
	D. Lantmäteri- och kartväsendet	
51	Sammanläggning av lantmäteriet och rikets allmänna kartverk	
55	Anslagen till lantmäteri- och kartväsendet Lantmäteriverket	
56	Vissa allmänna myndighetsuppgifter	24 852 000
58	Förrättnings- och uppdragsverksamhet	1 000
62	Mätning och kartläggning	31 892 000
64	Försvarsberedskap	918 000
65	Bidrag till förrättnings- och uppdragsverksamhet Utrustning	7 000 000 2 750 000
		67 413 000
	Summa för driftbudgeten	1 449 137 000
	KAPITALBUDGETEN	
	IV. Statens utlåningsfonder	
67	Lånefonden för bostadsbyggande	3 155 000 000
138	Lånefonden för inventarier i vissa specialbostäder	1 000
139	Lånefonden för kommunala markförvärv	125 000 000
141	Lånefonden för allmänna samlingslokaler	1 000
		3 280 002 000
	V. Fonden för låneunderstöd	
142	Tillägsslån till kulturhistoriskt värdefull bostadsbebyggelse	10 000 000
	VII. Fonden för förlag till statsverket	
143	Förskott till vissa plankostnader m. m.	40 000
	Summa för kapitalbudgeten	3 290 042 000
	Totalt för bostadsdepartementet	4 739 179 000

Industridepartementet

ÖVERSIKT

Till industridepartementets verksamhetsområde hör ärenden rörande den allmänna näringspolitiken, industri och hantverk, naturresurser, bergsbruk, energiförsörjning, teknisk forskning och industriellt utvecklingsarbete, officiell provnings- och kontrollverksamhet samt statsägda företag.

Utvecklingen inom svensk industri

Inom industrin sysselsätts drygt 1 milj. personer. Därmed svarar industrin för ungefär en fjärdedel av den totala sysselsättningen i landet. Av vår samlade produktion svarar industrin f. n. för ca 30 %.

Sysselsättning och produktionsvolym inom industrisektorn totalt under perioden 1960—1973 framgår av följande sammanställning.

	1960	1965	1970	1973
Antal sysselsatta (1 000-tal)	1 017	1 067	1 031	1 004
Andel av totala sysselsättningen (%)	28,1	28,4	26,6	25,7
Andel av totala produktionen (%) i 1968 års priser)	24,3	27,6	29,6	29,8

1960-talet har kännetecknats av en snabbt stigande industriproduktion. Detta gäller i särskilt hög grad tiden fram till år 1965, då industrisysselsättningen samtidigt ökade. Därefter har tillväxten inte varit lika snabb. Industriproduktionens andel av den totala produktionen i landet har emellertid successivt ökat under perioden 1960—1973. Denna andel uppgick år 1973 till ca 30 % mot ca 28 % år 1965 och ca 24 % år 1960 (1968 års priser).

Under 1960-talet har en kraftig förskjutning av sysselsättningen ägt rum från de varuproducerande till de tjänsteproducerande sektorerna inom ekonomin. Denna utvecklingstendens kan väntas komma till uttryck även under 1970-talet. Särskilt inom jord- och skogsbruket har sysselsättningen varit kraftigt vikande. För industrins del ökade sysselsättningen fram till år 1965, vilket innebar att dess andel av den totala sysselsättningen bibehölls på en i stort sett oförändrad nivå av ca

28 %. Från år 1965 har emellertid sysselsättningsandelen för industrisektorn minskat något. Antalet verksamma inom industrin minskade sålunda med 36 000 personer mellan 1965 och 1970 och med ytterligare 27 000 personer fram till ingången av år 1974. Räknat i antal timmar har industrins sysselsättningsandel sjunkit från ca 31 % år 1960 till 28 % år 1970 och 27 % år 1973.

Industrin har under den senaste 15-årsperioden kännetecknats av en mycket snabb produktivitetsutveckling. Under 1960-talet ökade produktionsvolymen per arbetstimme med ca 8 % per år. Under perioden 1971—1973 har produktionsvolymen per arbetstimme ökat med drygt 6 % per år. Den ökade arbetsproduktiviteten beror både på en ökad insats av kapital per arbetad timme och kvalitativa förbättringar hos maskiner och anläggningar. En väsentlig faktor i sammanhanget har vidare varit den höjda utbildningsnivån hos de industrianställda. Förändringar i fördelning och utnyttjande av resurserna har också bidragit till den positiva utvecklingen.

Under år 1973 beräknas industriinvesteringarna ha uppgått till ca 9 400 milj. kr. Industrisektorn har under perioden 1965—1973 svarat för en femtedel av den totala bruttoinvesteringsvolymen. Andelen har varit i stort sett den samma för samtliga år.

Utvecklingen inom den svenska ekonomin har medfört trendmässiga förskjutningar av produktion och sysselsättning mellan olika näringsgrenar. Även inom näringsgrenarna har sådana förskjutningar gjort sig gällande. Sålunda kan för industrisektorn noteras påtagliga skillnader i industribranschernas utveckling. Därmed har den svenska industrins branschstruktur genomgått en påtaglig förändring.

Den kraftigaste tillbakagången har inträffat i textil- och konfektionsindustrierna, där antalet anställda minskat med ca 36 000 personer mellan 1965 och 1973 — en genomsnittlig årlig minskning med drygt 6 %. Även läder- och skoindustrin samt jord- och stenindustrin tillhör branscher med kraftigt minskande andelar av industrisysselsättningen. Samtidigt har verkstadsindustrin ökat sin andel från 38 % år 1965 till 42 % år 1972 och därigenom ytterligare befast sin ställning som vår dominerande industribransch. Inom verkstadssektorn är det främst transportmedelsindustrin som svarar för ökningen. Bland övriga expansiva delar av industrin kan nämnas den kemiska industrin och plastvaruindustrin.

Strukturumvandlingen har emellertid inte endast inneburit att vissa branscher stagnerat eller gått tillbaka medan andra expanderat. Utvecklingen skiljer sig kraftigt för olika företag inom samma bransch. Denna spridning har varit påtaglig inom i stort sett samtliga branscher — såväl expansiva som tillbakagående. Detta förhållande kan illustreras med utvecklingen inom textil- och konfektionsindustrierna, inom vilka många företag förmått att kraftigt öka sin produktion trots branschernas totalt sett kraftiga tillbakagång.

Industrisektorns utveckling har medfört olika effekter för skilda regioner, vilket delvis förklaras av regionala skillnader i branschsammanfattning. Utvecklingen för en viss bransch inom en region har i många fall klart avvikit från branschgenomsnittet. Således har t. ex. Boråsregionen klarat teko-krisen bättre än flertalet andra regioner.

I samband med revideringen och uppföljningen av 1970 års långtidsutredning i början av år 1973 (SOU 1973: 21) gjordes en prognos för perioden 1972—1977. Denna gav vid handen att den totala produktionskapaciteten inom industrin beräknades öka med nära 7 % per år t. o. m. 1977. Sysselsättningen i antal timmar beräknades minska med 1 % under perioden 1972—1977. Industrissysselsättningen, räknat i antal sysselsatta, bedömdes minska med 0,5 % per år för perioden 1970—1975 och med 0,6 % per år för perioden 1972—1977.

Den gångna och väntade utvecklingen inom svensk industri understryker angelägenheten av en aktiv industripolitik som syftar till att stärka industrins internationella konkurrenskraft, bibehålla sysselsättningen på en hög nivå och motverka ogynnsamma följder av den snabba strukturomvandlingen. Det är också väsentligt att de anställdas krav på medinflytande och tillfredsställande arbetsförhållanden tillgodoses. Ett omfattande reformarbete har genomförts och pågår. På senare tid har kraven på en aktiv energipolitik skärpts liksom behovet av en nära samordning mellan industripolitiken och energipolitiken. Det framstår likaså som en väsentlig uppgift för samhället att aktivt medverka till en väl avvägd användning av landets naturresurser, där hänsyn tas till både behovet av en tryggad sysselsättning och en god hushållning med miljö- och naturtillgångar.

En ökad statlig samverkan med den kooperativa och privata industrin inom olika branscher kan väntas under 1970-talet. Detta är ett naturligt led i statens ansvar för sysselsättning och trygghet i landet.

Det organisatoriska reformarbetet på industripolitikens område har varit omfattande under senare år. Särskilt kan nämnas bildandet av styrelsen för teknisk utveckling, Sveriges investeringsbank AB och Statsföretag AB.

Under år 1973 har resurserna för de industripolitiska insatserna väsentligt byggts ut genom inrättandet av statens industriverk. Härigenom har på myndighetsplanet skapats ett organ för utredande och verkställande uppgifter inom industri-, energi- och mineralområdena. Förslag om formerna för att inordna statens institut för företagsutveckling (SIFU) i industriverket avses bli förelagt 1974 års vårriksdag.

Svensk energiförsörjning

Energikonsumtionen ökade under perioden 1965—1972 från 26 Mtoe¹ till 35,5 Mtoe. Ökningen under perioden var i genomsnitt 4,5 % per år

¹ Mtoe = milj. ton ekvivalent olja. Energikvantiteter av olika slag kan omvandlas efter sitt termiska värmeinnehåll och anges i det gemensamma måttet ton ekvivalent olja (toe).

med en starkare ökning i periodens början, ca 6 % per år mellan 1965 och 1970. De första åren av 1970-talet kännetecknades av en betydligt blygsammare ökning av energikonsumtionen till följd av konjunkturdämpningen.

Levererad energi (i Mtoe) åren 1965 och 1972, fördelad på användningsområden (exkl. bunkeroljor för utrikes sjöfart och flygdrivmedel), framgår av följande sammanställning.

Användningsområde	1965	1972	Ökning 1965—1972 % per år
Industri	10,8	13,2	2,9
Samfärdsel	3,9	5,1	3,9
Bostäder och övrigt	9,9	13,7	4,7
Totala leveranser	24,6	32,0	3,9
Omvandlings- och överföringsförluster	1,4	3,5	
Total tillförd energi	26,0	35,5	4,5

Huvuddelen av energikonsumtionen faller på bostäder och övrigt, 43 %, och på industrin, 41 %. Transportsektorn svarar för 16 %. Under rubriken bostäder och övrigt faller framför allt uppvärmningen av bostäder och av allmänna lokaler, såsom skolor, sjukhus, affärslokaler och kontorsbyggnader.

Fördelningen mellan olika energislag framgår av följande sammanställning.

Totalt tillförd energi år 1965 och 1972, fördelad på energislag

	1965		1972	
	Mtoe	%	Mtoe	%
Oljeprodukter	16,6	64	25,1	71
Kol och koks	2,2	8	1,6	4
Vattenkraft ¹	4,6	18	5,5	16
Kärnkraft	—	—	0,4	1
Lutar, ved och vedavfall	2,7	10	2,9	8
	26,0	100	35,5	100

¹ Vattenkraften har omräknats efter sitt termiska energiinnehåll, varvid 1 kWh = 860 kilokalorier.

De inhemska bränslena svarar således för en liten och alltmer minskande andel av vårt energibehov. Även den inhemska vattenkraften minskade sin andel. Kärnkraften har ännu inte byggts ut i någon större utsträckning.

Beroendet av importerade bränslen, främst olja, är stort. År 1972 täcktes ca 75 % av vår energiförbrukning med importbränslen.

I samband med uppföljningen av 1970 års långtidsutredning gjordes en översyn även av de för 1970-talet tidigare redovisade energiprognoserna. Den långsamma tillväxten under de första åren av 1970-talet föranledde därvid en viss nedjustering av de tidigare prognoserna för 1970-talets mitt. Även om en kraftig ökning av industrins produktion förutsätts, väntas det totala energibehovet stanna vid 43,9 Mtoe år 1975, vilket är 3,2 Mtoe mindre än man räknade med i långtidsutredningen. För år 1977 beräknas det totala energibehovet bli 49,8 Mtoe.

Kraftindustrins planer innebär en betydande satsning på kärnkraft. År 1975 kan tillsammans fem kärnkraftaggregat i Oskarshamn, Ringhals och Barsebäck ge en produktion av 14 TWh¹. År 1977 kan genom tillkomsten av ytterligare två kärnkraftaggregat, i Ringhals och i Barsebäck, den kärnenergibaserade elproduktionen ökas till 20 TWh. Denna produktion motsvarar inemot 5 milj. ton olja per år, om i stället oljeeldade kraftverk hade byggts.

Utbyggnaden av kärnkraft räcker dock inte till för att minska beroendet av importerad olja i absoluta tal. Oljeimporten beräknas fortsätta att öka från 25,1 milj. ton år 1972 till resp. 28,8 och 32,8 milj. ton år 1975 och år 1977. En sådan ökning av importberoendet innebär naturligtvis nackdelar från beredskapssynpunkt. Försämringen av importmöjligheterna för olja under hösten 1973 har bekräftat att kraftfulla åtgärder måste vidtas för att dels på kort sikt klara försörjningen när oljeimporten försvåras, dels på lång sikt öka vår försörjningstrygghet.

För att samordna ansträngningarna att lösa de problem som rådande krissituation föranleder på kortare sikt har en särskild försörjningsberedning tillsatts med chefen för handelsdepartementet som ordförande och med deltagande av representanter för berörda departement och myndigheter.

Ett omfattande arbete pågår f. n. för att ge underlag för beslut om vår långsiktiga energipolitik mot bakgrund bl. a. av de senaste årens utveckling liksom av den utveckling på energiområdet som kan förutses för de närmaste 10—15 åren. Här kan nämnas bl. a. energiprognosutredningen och den nyligen tillkallade programkommitté som skall utarbeta förslag till forsknings- och utvecklingsprogram inom energiområdet. Båda dessa utredningar beräknas vara färdiga under andra halvåret 1974. Pågående utredningar har nu kompletterats med en energipolitisk delegation som regeringen inrättat för att samordna arbetet inom olika berörda departement när det gäller långsiktiga frågor av betydelse för energiområdet. En huvuduppgift för delegationen är att ta initiativ som är lägnade att öka vår långsiktiga försörjningstrygghet på energiområdet.

Eftersom både de kortsiktiga och de långsiktiga energifrågorna har stor betydelse för utvecklingen inom samhällsekonomin i dess helhet,

¹ 1 TWh (terawattimme) = 1 miljard kilowattimmar.

har regeringen vidare tillsatt ett särskilt energiråd med statsministern som ordförande. Energirådet skall vara ett forum för diskussion och samråd i olika energipolitiska frågor. Vid sidan av företrädare för regeringen ingår i rådet representanter för bl. a. de politiska partierna, de politiska ungdomsförbunden, löntagarorganisationerna, jordbruket, näringslivet, bostadsmarknadens organisationer och naturvårdsintressena.

Organisatoriska förstärkningar har också skett hos myndigheterna. Ökade personalresurser föreslås vidare för nästa budgetår, bl. a. vid industriverkets energibyrå och delegationen för atomenergifrågor.

Regeringen har beslutat att till 1975 års riksdag utarbeta förslag om ett långsiktigt energipolitiskt handlingsprogram.

Utgifterna inom industridepartementets verksamhetsområde föreslås för budgetåret 1974/75 öka med 215 milj. kr. till totalt 2 017 milj. kr. Ökningen fördelar sig med 88 milj. kr. på driftbudgeten, som därmed uppgår till 496 milj. kr., och 127 milj. kr. på kapitalbudgeten, som därigenom omsluter 1 521 milj. kr.

Inom industridepartementets område arbetar f. n. 22 kommittéer och utredningar. Ett stort antal av dessa beräknas avsluta sitt arbete under året. Bland dessa kan nämnas installationsbranschutredningen, grafiska kommittén, dataindustriutredningen, utredningen om närförläggning av kärnkraftverk, energiprognosutredningen, programkommittén för forsknings- och utvecklingsprogram inom energiområdet och 1972 års FFV-utredning.

Allmänna näringspolitiska frågor

En särskild interdepartemental arbetsgrupp har bildats för att samordna arbetet rörande de multinationella företagen. Utredningsarbete pågår beträffande såväl multinationella företags verksamhet i Sverige som svenska företags aktiviteter utomlands. Koncentrationsutredningen kartlägger dessa företags effekter på den svenska ekonomin. Vidare ser en nyligen tillsatt utredning (Ju 1973: 17) över 1916 års lag om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom m. m. Härvid behandlas bl. a. frågan om en kontroll av utländska företags etableringar och verksamhet i Sverige. Inom den interdepartementala arbetsgruppen görs en översyn av gällande prövningssystem för svenska investeringar utomlands.

Ett gott samarbete mellan samhällets olika parter fordrar ett väl fungerande system för utbyte av information rörande planerade eller förväntade förändringar. Under år 1973 har en treårig försöksverksamhet med ett organiserat informationsutbyte mellan företag och samhälle inletts. En första enkätomgång omfattande industriföretagens verksamhet har genomförts. Under detta år planeras två enkätomgångar bli genomförda rörande företagens utveckling samt särskilda åtgärder för infor-

mation till företagen rörande samhällsorganens planering. Försöksverksamheten leds av en särskild delegation.

Offentliga styrelseledamöter har utsetts för en treårig försöksperiod i 22 större förvaltningsbolag och 8 allmännyttiga stiftelser.

Arbetslagarna i aktiebolag och ekonomiska föreningar med minst 100 anställda har sedan den 1 april 1973 rätt att under en försöksperiod om tre år utse två ledamöter i företagets styrelse. För att arbetslagarnas representanter i företagsnämnder och styrelser skall kunna få den nödvändiga insynen i de frågor som har betydelse för företagets fortbestånd och utveckling, krävs att de får tillgång till ekonomisk information om företaget. I en inom industridepartementet utarbetad promemoria (Ds I 1973: 6) föreslås att de anställdas representanter i företagsnämnderna under en fyraårig försöksverksamhet får rätt att utse en s. k. arbetslagarkonsult, som skall ha till uppgift bl. a. att komplettera den ekonomiska information som lämnas av företagsledningen. Härigenom skulle de anställda ges ökade möjligheter till insyn även i verksamheter utanför Sverige. Försöksverksamheten föreslås omfatta 200 företag. Förslaget remissbehandlas f. n.

Försöksverksamheten med ökat arbetslagarinflytande inom den statliga företagsgruppen har fortsatt. För att klarlägga uppläggnings- och dagsläget i fråga om demokratiseringsarbetet inom den statliga bolagssektorn har företagsdemokratidelegationen genomfört en enkätundersökning. Under år 1973 har delegationen utarbetat en rapport om försöksverksamhet med företagsdemokrati vid statliga bolag. Rapporten ger ökad kunskap i de frågor som sammanhänger med ökad medbestämmanderätt för de anställda. Vidare har delegationen lagt fram en lägesrapport från verksamheten vid Karlskronavarvet AB. Utvärdering av försöksverksamheten vid tobaksfabrikerna i Arvika och Härnösand pågår. Delegationen har i en skrivelse föreslagit att verksamheten bör överföras i en permanent form under arbetsmarknadsparternas gemensamma ledning. Denna fråga bereds f. n. inom industridepartementet i samråd med berörda parter.

Arbetslivsforskningsutredningen har avlämnat sitt betänkande (SOU 1973: 55). Utredningen föreslår att ett särskilt institut för betcendevetenskaplig arbetslivsforskning inrättas med staten och Svenska arbetsgivareföreningen som stiftare. Förslaget remissbehandlas f. n.

För att utarbeta underlag för industripolitiska beslut och svara för genomförandet av beslutade åtgärder inrättades den 1 juli 1973 statens industriverk. Inom verket finns resurser för industripolitisk planerings- och utredningsverksamhet. Vidare handlägger verket ärenden rörande industripolitiska stöd- och serviceinsatser samt energi- och mineralfrågor. Verket har det samordnande ansvaret för statens insatser på företagsserviceområdet.

Verkets stöd- och serviceuppgifter är främst inriktade på de mindre

och medelstora företagen. Som regionala replipunkter för verket fungerar företagareföreningarna. Dessa har innevarande budgetår fått resurser för ökad rådgivning och informationsförmedling framför allt till de mindre och medelstora företagen. Förslag läggs nu fram om ytterligare ökade resurser hos företagareföreningarna för detta ändamål.

I enlighet med statsmakternas beslut skall SIFU integreras med industriverket den 1 juli 1974 samtidigt som en ökad regionalisering av SIFU:s verksamhet skall ske. De närmare formerna för denna integration och regionalisering har utretts av en särskild organisationskommitté, som nyligen lämnat sitt betänkande (Ds I 1973: 4). Förslag i frågan kommer att föreläggas vårriksdagen. I detta sammanhang får organisationskommitténs förslag om en uppbyggnad av resurser hos företagareföreningarna för utbildningsservice till de mindre och medelstora företagen prövas.

Sveriges investeringsbank AB har viktiga näringspolitiska uppgifter och tillgodoser genom sin kreditgivning väsentliga behov hos näringslivet.

Banken har under år 1973 beviljat nya krediter på sammanlagt ca 500 milj. kr. Bankens låneutfästelser uppgick vid årsskiftet 1973/74 till ca 3 100 milj. kr. Tyngdpunkten vad gäller utlåningen under år 1973 har avsett företag inom skogs- och verkstadsindustrierna. Vidare har de mindre och medelstora företagens finansieringsproblem ägnats ökad uppmärksamhet.

För finansieringen av verksamheten har medel lånats upp såväl på den svenska som på den internationella marknaden.

Genom de överskott som framkommit i bankens rörelse har det egna kapitalet jämte reserver stigit från 1 000 milj. kr., som utgjorde bankens startkapital, till ca 1 300 milj. kr.

AB Svensk exportkredits utelöpande lån uppgick vid utgången av 1973 till ca 1 300 milj. kr. Större delen av utlåningen avser de svenska varven. Under år 1973 har aktiekapitalet ökat med 100 milj. kr. till totalt 200 milj. kr. Av ökningen har staten som hälftenägare tillskjutit 50 milj. kr.

Norrlandsfonden har genom finansieringsstöd till utvecklingsarbete och industriell utbyggnad medverkat till en utveckling av det norrländska näringslivet. Uppbyggnaden av Industriellt utvecklingscentrum (IUC) i Skellefteå är ett led i fondens strävan att förbättra den industriella miljön i Norrland. Under nästa budgetår erhåller fonden ett totalt tillskott på 20 milj. kr.

Internationella frågor

De internationella kontakterna inom departementets verksamhetsområde har fortsatt att förstärkas såväl bilateralt som multilateralt.

I syfte att genomföra det av Nordiska ministerrådet fastställda handelsprogrammet för industripolitik m. m. har nordiska ämbetsmanna-

kommittéer upprättats för industri- och energipolitik och för byggfrågor.

Sverige har under det gångna året deltagit i diskussioner i en inom de europeiska gemenskaperna (EG) upprättad kommitté för frågor om anrikning av uran. Kontakter har vidare tagits med EG angående eventuellt svenskt deltagande i EG:s program för fusionsenergiforskning. Sedan år 1970 deltar Sverige i det teknologiska samarbetet mellan flertalet västeuropeiska länder, vilket startades av EG-länderna.

Överläggningar har under det gångna året förts med ett flertal öst-europeiska stater inom ramen för de bilaterala avtalen om ekonomiskt, industriellt och tekniskt-vetenskapligt samarbete. På det multilaterala planet har diskussioner om utvidgat industriellt och tekniskt-vetenskapligt samarbete mellan öst och väst förts inom FN:s ekonomiska kommission för Europa och under den europeiska säkerhets- och samarbetskonferensen.

Sverige deltar även i det samarbete i fråga om internationella investeringar och multinationella företag som bedrivs i flera internationella organisationer, framför allt OECD.

I flera av OECD:s kommittéer har Sverige aktivt deltagit i arbetet. Särskild uppmärksamhet har därvid ägnats varvs- och övriga industribranschfrågor samt energi-, teknik- och vetenskaps- samt miljövårdsfrågor.

Branschfrågor

Arbetet på det branschpolitiska fältet har i växande utsträckning inriktats på att bygga upp ett bredare kunskapsunderlag som bas för industripolitiska åtgärder. Som ett led i detta arbete har inom industridepartementet utförts en omfattande undersökning, den s. k. industristrukturutredningen, av den strukturella och finansiella utvecklingen i olika industribranscher. Härvid har behandlats även industrins kostnader för forsknings- och utvecklingsarbete. I en särskild studie, som utförts gemensamt av Sveriges verkstadsförening och Svenska metallindustriarbetareförbundet med stöd av industridepartementet, belyses arbetskraftsströmmarna inom verkstadsindustrin. Resultatet av undersökningarna kommer att offentliggöras inom kort.

Under år 1973 har två branschråd inrättats, ett för byggbranschen och ett för skogsindustrin. Härigenom skapas fasta former för att etablera ett nära och fortlöpande samråd mellan berörda samhällsorgan, företagen och de anställda i frågor av vitalt intresse för berörda branscher. Råden har till huvudsaklig uppgift att fortlöpande följa branschen i dess helhet med tonvikt på den långsiktiga utvecklingen.

I en inom industridepartementet utförd utredning redovisas den svenska varvsindustrins dagsläge och framtidsutsikter. Antalet sysselsatta vid storvarven var vid utgången av år 1972 ca 24 300 personer.

Enligt varvens bedömningar kommer sysselsättningen under perioden 1973—1977 att öka med mer än 2 000 personer. Investeringsprogrammen för samma period uppgår till sammanlagt nära 2 000 milj. kr. Här- till kommer planerade investeringar i bl. a. reparationsverksamhet och dieselmotortillverkning om ca 700 milj. kr.

Verksamheten inom styrande kommittén för de fyra storvarven har under år 1973 varit omfattande. På grundval av det nämnda utredningsarbetet inom industridepartementet och de synpunkter som framkommit i styrande kommittén och i dess samrådsgrupp med företrädare för de fackliga organisationerna redovisas nu ändrade riktlinjer för den statliga varvpolitiken. Sålunda föreslås att statsmakterna, i motsats till tidigare, bör kunna medverka till att upprätthålla den svenska varvsindustrins konkurrenskraft, även om det innebär en expansion av kapaciteten inom branschen. Samtidigt understryks vikten av ett nära och intensifierat samarbete mellan varvsföretagen inbördes och mellan företagen och statsmakterna. Giltighetstiden för den femåriga garanti- ramen för fartygskrediter föreslås bli förlängd med ytterligare ett år, dvs. t. o. m. år 1979. Ramen föreslås i samband härmed bli ökad med 600 milj. kr. till 4 500 milj. kr.

Inom OECD:s arbetsgrupp för varvsfrågor pågår arbetet med nya rekommendationer till medlemsländerna beträffande villkoren för var- vens krediter till rederierna.

Under de senaste åren har beslut fattats om statliga åtgärdsprogram för ett antal branscher. En viss förlängning av programmet för textil- och konfektionsindustrierna föreslås.

Till följd av minskad efterfrågan har svårigheter uppstått inom päls- industrin. Förslag läggs nu fram om att de olika stimulansåtgärderna för textil- och konfektionsindustrierna fr. o. m. budgetåret 1974/75 skall gälla även för pälsindustrin.

Våren 1973 fattades beslut om ett stimulansprogram för gjuteriin- dustrin. Branschen har sålunda fr. o. m. den 1 juli 1973 inordnats bland de branscher som kan erhålla statliga lånegarantier, s. k. strukturgaran- tier, och statliga bidrag till konsulttjänster i omställningsfrämjande syf- te. Vidare har en försöksverksamhet inletts med tekniska konsulenter för att till branschens företag förmedla forskningsrön och ny teknik. Förslag läggs nu fram om ett utbildningsprogram för branschen.

Det av Investeringsbanken helägda AB Strukturgaranti, som admi- nistrerar den treåriga försöksverksamheten med strukturgarantier, har sedan starten den 1 juli 1972 beviljat strukturgarantier för ca 35 milj. kr., varav merparten gått till textil- och konfektionsindustrierna.

Genom tillkomsten av statens industriverk har ytterligare förutsätt- ningar skapats för en kontinuerlig utrednings- och bevakningsverksam- het rörande olika industribranscher. Verket avses svara för en fort-

löpande uppföljning och framskrivning av det material som tagits fram genom industristrukturutredningen.

Industriverket har förra året fått i uppdrag att på grundval av en inom industridepartementet utarbetad förstudie utreda vissa frågor inom svensk livsmedelsindustri. Ett liknande utredningsuppdrag har vidare nyligen lämnats till verket beträffande plastindustrin.

Metallmanufakturutredningens betänkande (SOU 1973: 29), i vilket förslag lagts fram till statliga åtgärder för branschen, har remissbehandlats. Utredningens förslag prövas f. n. inom departementet.

Den år 1971 tillkallade dataindustriutredningen har under år 1973 lagt fram en lägesrapport (SOU 1973: 6), som remissbehandlats. Utredningens slutrapport väntas föreligga under våren 1974.

Utredningen rörande vissa frågor inom järn- och stålområdet har framlagt en rapport rörande konsekvenserna av övergången till ett med den europeiska kol- och stålgemenskapen (CECA) gemensamt prissättningsystem. Ett betänkande, som behandlar bl. a. informationsfrågor och arbetsmiljöförhållanden, väntas inom kort.

Vidare har utredningen rörande transport, raffinering och förädling av olja och naturgas nyligen lagt fram en lägesrapport (Ds I 1973: 5) om bl. a. förutsättningarna för att bygga ut Sveriges raffinaderikapacitet.

Bergsbruk och naturresurser

Resurserna för utredande och planerande verksamhet på mineralområdet har förstärkts i syfte att skapa underlag för ett bättre utnyttjande av landets mineraltillgångar. Sålunda finns inom statens industriverk en mineralbyrå, som svarar för myndighetsuppgifterna på området. För att förvalta statens gruvegendom finns ett särskilt organ, nämnden för statens gruvegendom.

På grundval av 1963 års gruvrättsutrednings förslag avses efter lagrådsbehandling förslag om en ny gruvlag att läggas fram för riksdagen under våren 1974. I avvaktan på att en ny gruvlag träder i kraft har lagen om inskränkning i rätten till inmutning i Norrbottens län förlängts att gälla intill utgången av juni 1974.

Statsmakterna fastställde år 1973 riktlinjerna för Sveriges geologiska undersökning (SGU) framtida verksamhet och organisation. Härvid underströks SGU:s karaktär av service- och fackorgan i fråga om bl. a. geologisk kartering samt information och dokumentation på geologins område. En organisationskommitté väntas inom kort lägga fram förslag till bl. a. detaljorganisation för SGU och till fördelning av resurserna mellan de båda framtida lokaliseringssorterna Uppsala och Luleå. Förslag avses bli förelagda riksdagen under våren 1974.

Avtal har träffats mellan nämnden för statens gruvegendom och Luossavaara—Kiirunavaara AB (LKAB) om att LKAB skall genomföra en undersökning av de järnmalmsfyndigheter i Norrbottens län som påträffats vid den malminventering som SGU utfört i detta län under åren 1963—1972. SGU:s avrapportering av resultaten av inventeringen beräknas vara helt genomförd år 1976.

Under våren 1973 har avtal träffats mellan staten och Boliden AB om upptagande av gruvdrift i Stekenjokk. Enligt avtalet som har en löptid av 20 år förbinder sig bolaget att senast den 1 juli 1979 ha gruvan utbyggd till en produktionskapacitet av 400 000 ton kopparmalm per år. Staten har lämnat bolaget dels ett bidrag av 27 milj. kr. för planering, utbyggnad och idrifttagande av gruvan, dels en garanti på 100 milj. kr. för lån som bolaget tar upp för detta ändamål.

Energifrågor

Förbrukningen av elenergi har efter några år med måttlig tillväxttakt ökat kraftigt under år 1973. Statens vattenfallsverk har trots detta konstaterat att det kan finnas motiv för en viss sänkning av den förbrukningsprognos som hittills har legat till grund för den fortsatta utbyggnaden av det statliga kraftsystemet. Motsvarande synes gälla för de kommunala och enskilda kraftproducenterna. Som en följd härav krävs inte något beslut under år 1974 om att bygga ut kärnkraften ytterligare utöver de aggregat, som redan är beslutade eller fast planerade. Åtgärder för att säkra tillgången på anrikningstjänster och på så sätt bevara handlingsfriheten behöver dock vidtas redan nu. Den upphandling av anrikningstjänster som därvid blir aktuell avses ske genom Svensk kärnbränsleförsörjning AB. Riksdagen har nyligen beslutat (prop. 1973: 170, NU 1973: 71, rskr 1973: 384) att statlig säkerhet med högst 300 milj. kr. skall ställas till förfogande för åtaganden som kärnbränslebolaget gör i samband med upphandlingar av kärnbränsle.

Under investeringsanslaget Kraftstationer m. m. föreslås en uppräkningsning med 162 milj. kr. till 1 480 milj. kr., som främst avses täcka vattenfallsverkets utgifter under budgetåret 1974/75 för verkets redan beslutade investeringsprogram. Härutöver föreslås ett nytt vattenkraftprojekt i Ångermanälven och installation av ytterligare ett aggregat i Harsprångets kraftstation i Lulcälven.

Planerings- och utredningsverksamhet på energiområdet har intensifierats. En förstärkning av de statliga resurserna för fortlöpande utrednings- och prognosverksamhet på energiområdet har skett genom bildandet av energibyran inom statens industriverk. Dess resurser avses nästa budgetår väsentligt förstärkas.

Även arbetet med att belysa kärnkraftens miljö- och säkerhetsaspekter har intensifierats. En utredning rörande högaktivt avfall från kärnkraftverk tillkallades i april 1973. Uppdrag att utföra vissa special-

undersökningar på området har vidare lagts ut på bl. a. försvarets forskningsanstalt och delegationen för atomenergifrågor. Delegationen föreslås nästa budgetår få väsentligt ökade resurser.

Delegationen för forskning rörande kärnkraftens säkerhets- och miljöfrågor inledde sin verksamhet i början av år 1973 och har lagt ut en rad undersökningsuppdrag.

En särskild programkommitté har nyligen tillkallats för att utarbeta förslag avseende forsknings- och utvecklingsverksamhet inom energiområdet.

De nu nämnda åtgärderna syftar till att skapa underlag för det långsiktiga handlingsprogram för energiområdet som regeringen har beslutat att utarbeta förslag om till 1975 års riksdag.

Utvecklingen på oljeområdet har skärpt behovet av åtgärder för att på lång sikt säkerställa tillgången på fossila bränslen. Utredningsarbetet rörande naturgas har intensifierats. Ett bolag — Östgas AB — har bildats för att närmare undersöka förutsättningarna för import från Sovjetunionen. Bolaget har gjort bl. a. en förprojektering av en naturgasledning från den finska till den svenska kusten. Vidare har en statlig naturgasdelegation inrättats för att samordna det svenska utredningsarbetet och svara för kontakter med andra tänkbara leverantörer av naturgas. Frågan om tidpunkt m. m. för en eventuell import av naturgas till Sverige är dock alltjämt oviss.

Det halvstatliga Oljeprospektering AB har under år 1973 företagit borrhningar bl. a. på kontinentalsockeln utanför Skåne och Gotland. Ett nytt bolag — Petroswede AB — har bildats för att bedriva prospektering efter olja och naturgas utomlands, i första hand i Nordsjön och angränsande havsområden. Även i detta bolag är staten hälftendelägare.

Teknisk forskning och utveckling

Den tekniska förnyelsen inom industrin är av avgörande betydelse för vår konkurrenskraft på världsmarknaderna. Teknisk forskning och utvecklingsarbete är nödvändigt för att lösa angelägna problem som rör energiförsörjning, miljövard och andra viktiga samhällsområden. Statens stöd till dessa verksamheter föreslås bli väsentligt ökat nästa budgetår.

Till styrelsen för teknisk utveckling (STU) föreslås 211 milj. kr. bli anvisade, vilket innebär en ökning med 33 milj. kr. Ökade insatser föreslås i fråga om bl. a. energiteknik, materialteknik, produktionsteknik, informationsbehandlingsteknik och innovationsfrämjande verksamhet.

För att komplettera STU:s stöd i den industriella förnyelseprocessens senare stadier, där de kommersiella riskerna är betydande, har den 1 juli 1973 inrättats en särskild fond, statens utvecklingsfond, som detta budgetår disponerar 30 milj. kr. genom överföring från Investeringsbankens vinst. På samma sätt föreslås fonden erhålla ytterligare 30 milj. kr. nästa budgetår.

Svenska utvecklingsaktiebolaget har begärt att få sitt aktiekapital höjt med 30 milj. kr. Frågan bereds f. n.

Utvecklingsaktiebolaget har under år 1973 bl. a. ökat sitt engagemang i dataföretaget Stansaab Elektronik AB till hälftenägande. Stansaab, som under år 1973 omsatte 85 milj. kr., har f. n. 740 anställda. Utvecklingen inom Stansaab har varit gynnsam och prognosen för år 1974 är positiv.

För provningsanstalterna läggs fram förslag om betydande investeringar. Statens provningsanstalt föreslås i samband med omlokaliseringen till Borås år 1976 få utrustning som ger anstalten förbättrade möjligheter att utföra provningar och mätningar. Anstaltens brandlaboratorium kommer att flyttas till Borås redan år 1975.

Vid statens skeppsprovninganstalt i Göteborg föreslås ett manöver- och våglaboratorium bli uppfört. Laboratoriet kommer att ge möjligheter bl. a. att förbättra sjöegenskaperna för stora tankfartyg. Laboratoriet är av betydelse för den svenska varvsindustrins utvecklingsmöjligheter.

Särskilda medel föreslås bli anvisade för en kraftigt ökad insats på kärnkraftens säkerhets- och miljöfrågor. Sammanlagt föreslås 11,7 milj. kr., varav 2,5 milj. kr. redan innevarande budgetår. För en stor del av detta arbete beräknas AB Atomenergis resurser kunna bli utnyttjade. Anslaget till Atomenergi föreslås nästa budgetår bli 47,9 milj. kr.

AB Asea-Atom föreslås få ett tillskott av 35 milj. kr. från staten, varav 20 milj. kr. avser höjning av aktiekapitalet. Asea tillskjuter samma belopp. Asea-Atom hade den 1 december 1973 inbegripande order till ett värde av ca 2 800 milj. kr. Bolaget har ca 1 000 anställda och utnyttjar i mycket stor utsträckning andra svenska industriföretag som underleverantörer.

Sveriges medverkan i det europeiska rymdsamarbetet föreslås bli utökad med deltagande i utvecklingen av en europeisk bärraket för uppskjutning av geostationära satelliter. Svenska företag har erbjudits intressanta industrikontrakt inom ramen för det europeiska rymdsamarbetet.

Nordisk fond för teknologi och industriell utveckling, som bildades förra året enligt en överenskommelse mellan de nordiska länderna, föreslås bli tillförd ytterligare 10 milj. kr. Sveriges andel är 4,5 milj. kr.

Statsägda företag

Flertalet statsägda företag, som industridepartementet svarar för, ingår i Statsföretagsgruppen. Utanför gruppen står i fråga om producerande företag främst AB Asea-Atom och Stansaab Elektronik AB. Vidare finns de affärsdrivande verk som industridepartementet svarar för, nämligen domänverket, förenade fabriksverken och vattenfallsverket.

Inom Statsföretag AB fortsätter konsolideringen i syfte att ge ökad

styrka och effektivitet åt Statsföretagsgruppen i dess helhet. Den positiva utvecklingen år 1972 har fortsatt under år 1973, då gruppen expanderat kraftigt både omsättnings- och resultatmässigt. På grund av bl. a. den goda efterfrågan från betydande exportmarknader beräknas gruppens samlade försäljning uppgå till ca 5 600 milj. kr., en ökning med ca 1 100 milj. kr. i förhållande till år 1972. Överskottet före bokslutsdispositioner och skatter väntas överstiga 400 milj. kr., vilket innebär ökning på ca 50 % jämfört med år 1972.

För sysselsättningen spelar också Statsföretagsgruppen en stor roll. Antalet anställda uppgick den 1 september 1973 till 36 200 personer, vilket var ca 1 200 fler än vid årsskiftet 1972/73.

Statsföretags årsredovisning för år 1972 har överlämnats till riksdagen (skr 1973: 133). Uppgifter i övrigt om de statsägda bolagen och om affärsverken har sammanställts i publikationen Statliga företag.

I det följande redovisas översiktligt utvecklingen inom gruppen under år 1973 och planeringen för framtiden.

Statsföretag förvärvade i maj 1973 MoDoKemi AB. Den petromiska industrin bedöms få en allt större betydelse i Sverige. MoDoKemi spelar här en viktig roll i processen från basråvara till färdiga, specialiserade kemisk-tekniska produkter. Åtgärder vidtas nu för att fortsätta förändringen av produktionsinriktningen mot specialprodukter.

AB Kabi:s nuvarande anläggning i Strängnäs är landets enda produktionsenhet för jäsning av baspenicillin. Under våren 1973 beslöt Kabi och AB Astra att bilda ett gemensamt företag i Strängnäs för framställning av antibiotika. Detta gemensamma bolag skall vidare uppföra en beredningsfabrik som skall löntillverka Astras och Kabis behov av penicillinpreparat.

I början av år 1973 bildade Statsföretag ett dotterbolag, Steam Generator AB, med uppgift att teckna avtal om tillverkning och leverans av ånggeneratorer. Avtal har tecknats avseende leveranser till det fjärde kärnkraftaggregatet i Ringhals, till vilket det amerikanska företaget Westinghouse är huvudleverantör.

En grafisk koncern, Liber grafiska AB, bildades i början av år 1973. I denna koncern ingår bl. a. AB Allmänna förlaget och Svenska reproduktions AB samt, efter Statsföretags förvärv av resterande 50 % av aktierna, Utbildningsförlaget Liber AB.

Inom Statsföretagsgruppen investerades 512 milj. kr. år 1970, 740 milj. kr. år 1971 och 931 milj. kr. år 1972. Gruppens industriinvesteringar motsvarade ca 11 % av den svenska industrins totala investeringar år 1972. Den största delen av investeringarna har gjorts inom stödområdet, främst i övre Norrland. Till den sysselsättningsökning dessa investeringar medfört inom själva Statsföretagsgruppen kommer den sysselsättning som åstadkommit inom andra industriföretag i landet genom leveranser samt anläggnings- och byggnadsarbeten.

Investeringsstakten är fortfarande hög inom gruppen och alltså främst koncentrerad till företagen i övre Norrland. Under de tre första kvartalen av år 1973 har redovisats investeringar för sammanlagt 623 milj. kr., vilket är drygt 100 milj. kr. mer än under samma tid år 1972. Av dessa investeringar hänförs sig 329 milj. kr. till LKAB och 198 milj. kr. till Norrbottens järnverk AB (NJA).

För de närmaste fem till sex åren planeras ytterligare stora investeringar inom Statsföretagsgruppen, vilka kommer att ge en stark sysselsättningsskapande effekt. Uddevallavarvet AB har beslutat att genomföra ett stort investeringsprogram om i runt tal 500 milj. kr. Varvet skall i docka kunna bygga de mycket stora fartyg som nu alltmer efterfrågas. Sysselsättningseffekten av den beslutade investeringen blir ett nettotillskott på 400—500 personer.

Inom NJA håller det stora investeringsprogrammet, Investeringsprogram 70, på att avslutas. Företagets produktionsapparat har därmed effektiviserats i betydande grad. Lönsamheten förbättras starkt.

Under hösten 1972 inleddes uppbyggnaden av ett koksverk vid NJA, vilket beräknas kosta ca 340 milj. kr. Det kommer att svara för järnverkets hela koksbehov, ca 800 000 ton per år, och bereda ca 150 personer sysselsättning. Koksverket är planerat så att det lätt skall kunna byggas ut om koksbehovet vid NJA skulle öka.

För perioden t. o. m. år 1980 har inom NJA utarbetats en ny investeringsplan. För åren 1974—1976 finns ett detaljerat handlingsprogram. De totala investeringskostnaderna t. o. m. år 1976 beräknas till 350 milj. kr. Sysselsättningseffekten är beräknad till 350 nya arbetstillfällen. För åren 1977—1980 finns planer på att bygga ett valsverk med en kapacitet av 500 000 ton per år. Härigenom skulle NJA år 1979 kunna tillverka 1,5 milj. ton valsade produkter. Denna investering, som beräknas till 300—400 milj. kr., bedöms ge ytterligare mellan 400 och 500 personer sysselsättning.

Vid NJA har preliminära utredningar också genomförts avseende de tekniska och ekonomiska förutsättningarna för att förädla en större andel av den svenska malmen inom landet i ett nytt stålverk beläget i Luleå, Stålverk 80. Valet att avsluta förädlingen i ämnesstadiet beror på att en uppdelning i stålämnesproducerande enheter och enheter för färdigprodukter håller på att ske på världsmarknaden. Det bedöms att en tillverkning av stålämnen skulle vara ett lämpligt steg för förädling i större skala av de lappländska malmerna.

Den preliminära teknisk-ekonomiska utredningen har avsett ett stålverk, som skulle byggas i tre etapper var och en med 4 milj. tons produktionskapacitet. Den tillverkningsvolym som erhålls är jämförlig med den som de stora stålverk, som byggs i EG-länderna och Japan, kommer att producera. Investeringskostnaden inkl. rörelsekapital för varje etapp

om 4 milj. ton ligger i storleksordningen 2 700 milj. kr. i 1973 års penningvärde. Personalbehovet är ungefär 2 000 personer per etapp. Kapitalbehovet för Stålverk 80 är så stort att det bedömts erforderligt att statsmakterna vid ett genomförande ställer viss del av investeringskapitalet till förfogande för Statsföretag och NJA.

De kontakter som förevarit med svenska och utländska stålverk har givit vid handen att dessas inköpsbehov av ämnen åren 1978—1979 kan göra det möjligt för NJA att finna avsättning för produktionen efter en första uppbyggnadsetapp av Stålverk 80.

Om det pågående utredningsarbetet bekräftar riktigheten av denna bedömning, avses förslag bli förelagt 1974 års riksdag avseende beslut om uppförande av den första etappen med en produktionskapacitet av 4 milj. ton.

Inom SVETAB-gruppen är i dag ca 1 100 personer anställda, varav ca 900 i stödområdet. Svenska industrictablerings AB (SVETAB) söker kontinuerligt sysselsättningsobjekt. På senare tid har bolaget börjat orientera sig mot verkstadsindustrin, vilket tagit sig uttryck i bl. a. ett beslut om att etablera en fälgfabrik i Luleå som kommer att sysselsätta ca 150 personer. Svenska bromsbandsfabriken, som ingår i SVETAB-gruppen, planeras bli utökad med en anläggning i Sollefteå för ca 150 personer. Beslut har vidare nyligen fattats av statsmakterna om att SVETAB under en treårsperiod skall få ett tillskott på sammanlagt 60 milj. kr. för att skapa minst 600 nya arbetstillfällen främst inom stödområdet. Tillskottet finansieras genom att utdelningskravet på Statsföretag minskas med motsvarande belopp under samma period.

Staten har förvärvat hälften av aktiekapitalet i Eiser AB. Detta företag skall enligt avtal mellan staten och Eiser Invest AB med början år 1974 etablera sömnadsfabriker i Kramfors, Sollefteå och Gällivare. I dessa tre fabriker skall arbetsstyrkan successivt under en femårsperiod öka till sammanlagt ca 600 personer.

Domänverket har f. n. 5 900 anställda. Den konjunkturförbättring på marknaden för färdiga trävaror som inträdde under slutet av år 1972 har fortsatt under år 1973. Avsättningsförhållandena för timmer har varit goda och priserna har efterhand stigit, sedan försäljningarna inleddes hösten 1972. Även för massaveden har priserna förbättrats. Omsättningen år 1972 uppgick till 519 milj. kr. Vinsten för år 1973 beräknas till 45 milj. kr. mot 14 milj. kr. för år 1972.

Under år 1973 har domänverkets markköp omfattat ca 14 000 ha, varav 8 100 ha genom förvärv av Stribergs grufve AB. Ca 4 300 ha har avyttrats. Genom markbyten har avståtts ca 2 700 ha och erhållits ca 3 000 ha.

Domänverket har under år 1973 ställt arbetsobjekt för beredskapsarbeten till arbetsmarknadsverkets förfogande omfattande ca 146 000 dagsverken.

Vid förenade fabriksverken har antalet årsanställda varit 6 900 under budgetåret 1972/73. Omsättningen uppgick till 676 milj. kr., vilket var 33 milj. kr. mindre än under föregående budgetår. Det redovisade nettoresultatet visar en förlust av 15 milj. kr. mot en förlust av 16 milj. kr. budgetåret 1971/72. För nästa budgetår föreslås ett investeringsanslag av 13 milj. kr. främst för vissa nödvändiga underhålls- och upprustningsarbeten.

Den särskilda utredning, 1972 års FFV-utredning, som har till uppgift att utreda den framtida verksamhetsinriktningen m. m. för fabriksverken, beräknas avge sitt betänkande under våren 1974.

Vattenfallsverket har redovisats i det föregående (s. 12).

Sammanfattning

Förändringarna inom industridepartementets verksamhetsområde i förhållande till motsvarande anslag i riksstaten för budgetåret 1973/74 framgår av följande sammanställning. Medel på tilläggsstat har inte tagits med. Beloppen anges i milj. kr.

	Anvisat 1973/74	Förslag 1974/75	Föränd- ring
DRIFTBUDGETEN			
<i>Trettonde huvudtiteln</i>			
A. Industridepartementet m. m.	13,1	13,5	+ 0,4
B. Industri m. m.	40,9	43,0	+ 2,1
C. Bergsbruk m. m.	60,2	62,2	+ 2,0
D. Energiförsörjning	14,3	12,2	- 2,1 ^a
E. Teknisk utveckling m. m.	280,2	365,4	+ 85,2
F. Domänverket	0,1	0,1	-
Summa driftbudgeten	408,8	496,4	+ 87,6
KAPITALBUDGETEN			
I. Statens affärsverksfonder			
E. Förenade fabriksverken	23,2	13,4	- 9,8
F. Statens vattenfallsverk	1 318,0	1 480,0	+ 162,0
G. Domänverket	-	4,5	+ 4,5
II. Statens allmänna fastighetsfond	2,6	3,3	+ 0,7
VI. Fonden för statens aktier	50,0 ^a	20,0	- 30,0
Summa kapitalbudgeten	1 393,8	1 521,2	+ 127,4
Totalt för industridepartementet	1 802,6	2 017,6	+ 215,0

¹ Engångsanvisning för Teckning av aktier i AB Svensk exportkredit.

² Minskningen beror på en anslagsteknisk omläggning.

Utdrag av protokollet över industriärenden hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 4 januari 1974.

Närvarande: statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena ANDERSSON, statsråden STRÄNG, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, LUNDKVIST, GEIJER, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON, FELDT, SIGURDSEN, GUSTAFSSON, ZACHRISSON, LEIJON.

Chefen för industridepartementet, statsrådet Johansson, anmäler de frågor som gäller utgifterna för budgetåret 1974/75 inom industridepartementets verksamhetsområde och anför.

DRIFTBUDGETEN *Trettonde huvudtiteln*

A. INDUSTRIDEPARTEMENTET M. M.

A 1. Industridepartementet

1972/73 Utgift	7 476 973
1973/74 Anslag	8 151 000
1974/75 Förslag	8 476 000

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75
Personal		
Handläggande personal	61	+1
Övrig personal	27	of.
	88	+1
Anslag		
Lönekostnader	7 521 000	+ 300 000
Sjukvård	15 000	- 15 000
Reseersättningar (även utrikes resor)	210 000	+ 10 000
Expenser	405 000	+ 30 000
	8 151 000	+ 325 000

Med stöd av riksdagens bemyndigande (prop. 1965: 65 s. 19, SU 1965: 105, rskr 1965: 295) inrättade Kungl. Maj:t år 1971 en tjänst som kansliråd i departementet för beredning av lagstiftningsfrågor m. m. (prop. 1972: 1 bil. 15 s. 13). Kungl. Maj:t har den 1 juli 1973 bytt ut denna tjänst mot en tjänst som kansliråd, personlig för L. Hansson, för beredning av vissa särskilda frågor av bl. a. rättslig natur avseende affärsverk och statsägda företag.

Som framgår av sammanställningen beräknar jag anslaget för nästa budgetår till 8 476 000 kr. Jag har härvid beräknat medel för ytterligare en tjänst som departementssekreterare/kanslisekreterare vid enheten för energipolitik. Jag har vidare beaktat att medel för sjukvård fr. o. m. nästa budgetår anvisas under det under sjunde huvudtiteln upptagna anslaget Gemensamma ändamål för statsdepartementen. För löne- och prisomräkning m. m. har jag beräknat 256 000 kr., varav 180 000 kr. till följd av höjt lönekostnadspålägg.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Industridepartementet* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 8 476 000 kr.

A 2. Tekniska attachéer m. m.

1972/73 Utgift	169 253
1973/74 Anslag	216 000
1974/75 Förslag	232 000

Från detta anslag bestrids kostnader för en tjänst som teknisk attaché i Paris.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75
Anslag		
Lönekostnader	111 000	¹ + 3 000
Vissa biträdeskostnader	28 000	+ 2 000
Bostadskostnader	41 000	+ 11 000
Sjukvård	1 000	of.
Expenser (och reseersättningar inom verksamhetsområdena)	21 000	of.
Ersättning för resor till och från Sverige vid tjänsteuppdrag och semester	14 000	of.
	216 000	+ 16 000

¹ Avser förhöjt lönekostnadspålägg.

I Moskva, Paris, Tokyo och Washington finns teknisk-vetenskapliga attachéer, som även är kontaktmän för Ingenjörsvetenskapsakademien. Huvuddelen av kostnaderna för dessa attachéers avlöningar m. m. bestrids av styrelsen för teknisk utveckling. En teknisk-vetenskaplig rådgivare är sedan den 1 januari 1973 stationerad i London.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 232 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att till *Tekniska attachéer m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 232 000 kr.

A 3. Kommittéer m. m.

1972/73 Utgift	7 876 595	Reservation	1 541 274
1973/74 Anslag	4 350 000		
1974/75 Förslag	4 450 000		

Från förevarande anslag bestrids förutom kostnaderna för industridepartementets kommittéer m. m. även kostnaderna för arvoden och resor m. m. för följande organ, näringspolitiska rådet, delegationen för forskning rörande kärnkraftens säkerhets- och miljöfrågor, dispensnämnden för arbetstagarrepresentation, byggbranschrådet och branschrådet för skogsindustrin.

Under detta budgetår beräknas ett antal utredningar avsluta sin verksamhet, bl. a. dataindustriutredningen, 1972 års FFV-utredning, 1972 års försöksdjursutredning och pyroteknikutredningen, som överförts från handelsdepartementet till industridepartementet. Med hänsyn till beräknade kostnader för bl. a. delegationen (I 1973: 01) för försöksverksamhet enligt lagen (1972: 826) om uppgiftsskyldighet i vissa planeringsfrågor och utredningen (I 1972: 08) om högaktivt avfall från kärnkraftverk (AKA-utredningen) räknar jag för nästa budgetår med i huvudsak samma medelsbehov som för innevarande budgetår. Anslaget bör dock med hänsyn till kostnader i anledning av höjt lönekostnadspålägg räknas upp med 100 000 kr. Sammanlagt beräknar jag anslaget för nästa budgetår till 4 450 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att till *Kommittéer m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 4 450 000 kr.

A 4. Extra utgifter

1972/73 Utgift	162 348	Reservation	136 996
1973/74 Anslag	200 000		
1974/75 Förslag	200 000		

Anslaget bör för nästa budgetår föras upp med oförändrat belopp. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att till *Extra utgifter* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 200 000 kr.

A 5. Bidrag till vissa internationella organisationer

1973/74 Anslag	140 000
1974/75 Förslag	155 000

Från detta anslag bestrids kostnader för Sveriges bidrag till internationella byrån för mått och vikt samt internationella organisationen för legal metrologi.

Medelsbehovet för nästa budgetår beräknar jag till 155 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till vissa internationella organisationer* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 155 000 kr.

B. INDUSTRI M. M.

B 1. Statens industriverk: Förvaltningskostnader

I riksstaten för innevarande budgetår har för detta ändamål förts upp ett förslagsanslag av 8,2 milj. kr.

I prop. 1973: 41 förordade jag att statens institut för företagsutveckling (SIFU) inordnas i statens industriverk den 1 juli 1974 och att SIFU:s nuvarande verksamhet ytterligare regionaliseras (s. 119 och 117). Riksdagen godkände dessa förslag (NU 1973: 54, rskr 1973: 225). De organisatoriska frågorna i samband härmed har utretts av en särskild organisationskommitté (I 1973: 02), som nyligen avgett betänkandet (Ds I 1973: 4) SIFU:s framtida organisation. Betänkandet remissbehandlas f. n. De i betänkandet redovisade förslagen berör bl. a. anslagen till industriverket och SIFU. Jag avser att senare föreslå Kungl. Maj:t att lägga fram proposition i ämnet till årets riksdag. I avvaktan härpå bör i riksstatsförslaget förevarande anslag föras upp med oförändrat belopp.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till *Statens industriverk: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1974/75 beräkna ett förslagsanslag av 8 200 000 kr.

B 2. Statens industriverk: Utredningar m. m.

I riksstaten för innevarande budgetår har för detta ändamål förts upp ett reservationsanslag av 2,2 milj. kr.

Med hänsyn till vad jag nyss anfört vid min anmälan av anslaget Statens industriverk: Förvaltningskostnader bör i riksstatsförslaget förevarande anslag föras upp med oförändrat belopp.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till *Statens industriverk: Utredningar m. m.* för budgetåret 1974/75 beräkna ett reservationsanslag av 2 200 000 kr.

B 3. Sprängämnesinspektionen

1972/73 Utgift	1 304 521
1973/74 Anslag	1 491 000
1974/75 Förslag	1 670 000

Sprängämnesinspektionen är statligt tillsynsorgan för ärenden om explosiva och brandfarliga varor och därmed sammanhängande frågor. Statens industriverk är chefsmyndighet för inspektionen. I fråga om handläggningen av arbetarskyddsärenden är inspektionen underställd arbetarskyddsstyrelsen och sprängämnesinspektören är specialinspektör inom yrkesinspektionen. Inspektionen är under sprängämnesinspektören organiserad på två civila avdelningar och en militär avdelning. Den ena civila avdelningen handlägger ärenden rörande explosiva varor och brandfarliga gaser, den andra ärenden rörande brandfarliga vätskor.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75			
		Statens industriverk		Departementschefen	
Personal					
Handläggande personal	13	+	1	+	1
Övrig personal	5		of.		of.
	18	+	1	+	1
Anslag					
<i>Utgifter</i>					
Lönekostnader	1 224 000	+	158 100	+	152 200
Sjukvård	3 000		of.		of.
Rescersättningar (även utrikes tjänstesor)	127 000	+	10 500	+	10 000
Lokalkostnader	75 000	+	13 800	+	13 800
Expenser	64 000	+	8 600	+	3 000
därav engångsutgifter	(11 000)	(-)	4 300	(-)	6 400
	1 493 000	+	191 000	+	179 000
<i>Upphördsmedel</i>					
Försäljning av tekniska meddelanden	2 000		of.		of.
Nettoutgift	1 491 000	+	191 000	-	179 000

Statens industriverk

1. Pris- och löneomräkning m. m. 99 900 kr., varav 30 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. I 0-alternativet förordar statens industriverk att den tjänst som byrådirektör vilken inrättades den 1 juli 1972 dras in. Detta innebär att avsedd förstärkning av civila avdelningen för brandfarliga vätskor försvinner (-79 300 kr.).

3. Användningen av gas inom industrin stiger vilket medför ökade arbetsuppgifter med säkerhetsfrågor för civila avdelningen för explosiva varor och brandfarliga gaser. Avdelningen behöver förstärkas med en tjänst som förste byråingenjör, inkl. följdkostnader (+85 900 kr.).

4. Under anslagsposten Expenser behövs ytterligare medel för information i anslutning till inspektionens verksamhet, för facklitteratur och

dokumentation samt vidareutbildning av personalen. Vidare önskas särskilda medel för representation hos inspektionen (+9 500).

5. För anskaffning av viss laboratorie- och registreringsutrustning erfordras som engångsutgift 4 200 kr. (—4 300 kr.).

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 1 670 000 kr. Jag har härvid beräknat medel för bl. a. en tjänst som förste byråingenjör (3).

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Sprängämnesinspektionen* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 670 000 kr.

B 4. Företags- och branschfrämjande åtgärder

1972/73 Utgift	6 455 074 ¹	Reservation	6 048 924 ¹
1973/74 Anslag	12 750 000 ²		
1974/75 Förslag	14 100 000		

¹ Anslagen Utbildningsåtgärder för textil- och konfektionsindustrierna samt den manuellt arbetande glasindustrin, Utbildningsåtgärder m. m. för möbelindustri, snickeriindustri m. fl. och Omställningsfrämjande åtgärder för vissa industribranscher.

² Anslagen Utbildningsåtgärder för textil- och konfektionsindustrierna, Utbildningsåtgärder m. m. för möbelindustri, snickeriindustri m. fl., Teknisk konsulentverksamhet för gjuteriindustri, Omställningsfrämjande åtgärder för vissa industribranscher och Främjande av företagsservice.

Under förevarande anslag föreslås bli sammanförda dels de nuvarande anslagen för utbildningsåtgärder m. m., som f. n. disponeras av statens institut för företagsutveckling (SIFU), dels de nuvarande anslagen för omställningsfrämjande åtgärder för vissa industribranscher och för främjande av företagsservice, vilka disponeras av statens industriverk.

För textil- och konfektionsindustrierna (teko-industrierna) löper ett fyraårigt utbildningsprogram, som enligt tidigare beslut avslutas vid utgången av budgetåret 1973/74 (prop. 1970: 41, SU 1970: 60, rskr 1970: 164). För möbelindustri, snickeriindustri, trähusindustri och viss annan trämanufakturindustri löper likaledes ett fyraårigt program under perioden 1972/73—1975/76, vilket består av utbildningsåtgärder och teknisk konsulentverksamhet (prop. 1972: 47, NU 1972: 33, rskr 1972: 196). För gjuteriindustri löper ett treårigt program under perioden 1973/74—1975/76, vilket omfattar enbart teknisk konsulentverksamhet (prop. 1973: 57, NU 1973: 37, rskr 1973: 149).

De omställningsfrämjande åtgärderna innefattar statliga bidrag till konsultundersökningar, som berör teko-industrierna, skoindustrin, möbelindustrin, den manuella glasindustrin och gjuteriindustrin, enligt de riktlinjer som angivits i prop. 1971: 1 (bil. 15, NU 1971: 13, rskr 1971:

120), prop. 1972: 46 (NU 1972: 32, rskr 1972: 195) och prop. 1973: 57 (NU 1973: 37, rskr 1973: 149). Omställningsprogrammet, som är tidsbegränsat, löper under perioden 1971/72—1974/75.

Åtgärderna för främjande av företagsservice består av statliga bidrag till företagareföreningarna i syfte att förstärka dessas allmänt utvecklingsbefrämjande verksamhet, i första hand teknisk och ekonomisk rådgivning, kontaktförmedling och information. Riktlinjerna härför har angivits i prop. 1973: 41 (NU 1973: 54, rskr 1973: 225).

Som framgått av denna redovisning har under senare år en rad olika stimulansprogram upprättats för skilda branscher. Vidare har innevarande budgetår medel anvisats för främjande av företagsservice under ett särskilt anslag. Jag finner det ändamålsenligt att medlen för dessa olika företags- och branschfrämjande åtgärder samlas under ett enda anslag. På riksstaten bör därför fr. o. m. budgetåret 1974/75 föras upp ett särskilt reservationsanslag, benämnt Företags- och branschfrämjande åtgärder. Den behållning som vid utgången av juni 1974 finns på de nuvarande reservationsanslagen Utbildningsåtgärder för textil- och konfektionsindustrierna, Utbildningsåtgärder m. m. för möbelindustri, snickeriindustri m. fl., Teknisk konsulentverksamhet för gjuteriindustrin, Omställningsfrämjande åtgärder för vissa industribranscher och Främjande av företagsservice bör föras över till förevarande anslag.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Myndigheterna	Departementschefen
Utbildningsåtgärder m. m.			
Teko-industrierna	3 300 000	+ 2 200 000	— 300 000
Möbelindustrin,			of.
snickeriindustrin m. fl.	1 650 000	+ 1 100 000	
Gjuteriindustrin	300 000	+ 1 500 000	+ 650 000
Omställningsfrämjande åtgärder	5 000 000	of.	— 1 000 000
Företagsservice	2 500 000	+ 2 500 000	+ 2 000 000
	12 750 000	+ 7 300 000	+ 1 350 000

UTBILDNINGÅTGÄRDER M. M. FÖR VISSA BRANSCHER

Teko-industrierna

Statens institut för företagsutveckling

Utbildningsprogrammets omfattning under de tre första budgetåren framgår av följande sammanställning.

Budgetår	Antal kurser	Antal deltagare
1970/71	36	1 369
1971/72	98	2 491
1972/73	80	1 442
	214	5 302

Företagsbesök av konsulter har ägt rum i ca 120 teko-företag av totalt ca 550 företag i branscherna. Syftet med denna uppföljning av utbildningen har varit att ge de enskilda företagen tillfälle att ta ställning till de åtgärder som behövs just hos dem.

Det grundläggande syftet med utbildningen är att väcka förståelse för och insikt om faktorerna bakom förändringarna av marknaden och produktionen. Målsättningen är att sprida kännedom om nya metoder vad gäller administration och teknik. I detta sammanhang är det enligt SIFU av stor betydelse att den pedagogiska uppläggnings grundas direkt på exempel från teko-industrierna och på självverksamhet kring praktikfall.

SIFU anser att det dynamiska skecende som i många teko-företag igångsatts med hjälp av den statliga satsningen inte bör avbrytas i och med utgången av det fjärde programåret, utan bör fullbordas under ytterligare minst fyra år. Informationskurser och konferenser bör bedrivas med oförminskad volym. Dessa föreslås nu bli inriktade mot sådana kategorier anställda som tidigare inte haft möjlighet att delta, bl. a. nyanställd personal. Även uppföljningsinsatserna, som enligt SIFU har mycket stor betydelse för effekten av utbildningsåtgärderna, föreslås fortgå med oförminskad volym.

Programmet bör enligt SIFU utvidgas med ett nytt, företagsanpassat skede med kurser, konferenser och aktiviteter som inriktas på de enskilda företagens aktuella behov.

Sammanlagt beräknar SIFU medelsbehovet för detta program till 5,5 milj. kr. under budgetåret 1974/75.

Samarbetskommittéerna för teko-industrierna

I skrivelse den 28 maj 1973 har samarbetskommittéerna för resp. textil- och konfektionsindustrin hemställt om fortsatta och utökade stimulanståtgärder för teko-industrierna i fyra år räknat från den 1 juli 1974. I samarbetskommittéerna, som är högsta samrådsorgan för branscherna, ingår företrädare för Sveriges konfektionsindustriförbund, Sveriges textilindustriförbund, Konfektionsindustriföreningen, Textilrådet, Beklädnadsarbetarnas förbund Textil—Konfektion—Läder, Svenska industritjänstemannaförbundet och Sveriges arbetsledareförbund.

Samarbetskommittéerna uppehåller sig inledningsvis vid branschernas situation i dagsläget och vid utvecklingstendenserna. Antalet anställda inom teko-industrierna beräknas vid ingången av år 1973 vara sammanlagt ca 50 000 personer. Av dessa är ca 60 % kvinnor. Medelåldern bland de anställda ligger alltjämt åtskilligt högre än medeltalet för industrin. Sysselsättningen är koncentrerad till södra och sydvästra Sverige, framför allt till sjuhäradbygden kring Borås. Över hälften av de anställda finns inom orter, som tidigare benämnts landsbygd och där tillgången på alternativ sysselsättning är begränsad.

Vid nedläggelser har det visat sig att den relativt höga medelåldern och den betydande andelen kvinnlig arbetskraft medfört svårigheter att omplacera de friställda i andra produktiva sysselsättningar. Arbetslösheten inom teko-området är för såväl arbetare som tjänstemän alltså jämt betydligt högre än inom industrin i medeltal.

År 1950 var importandelen för konfektions- och trikåvaror ca 5 % av tillförseln och för vävnader 20—30 %. Vid utgången av år 1972 utgjorde importandelarna för konfektionsvaror 67 % och för trikåvaror och vävnader 63 %. Efter en tillfällig nedgång under år 1971 har importen fortsatt att öka starkt. Under de första två åren av 1970-talet ökade exporten med ca 10 %. Under första halvåret 1973 var ökningstakten ungefär dubbelt så stor.

En minskad tillgång på naturliga textilfibrer, såsom ull och bomull, har kunnat registreras. Knappheten har efter hand kommit att omfatta även halvfabrikat, inte minst s. k. råväv av bomull. Samtidigt härmed har förmärkts en ökad benägenhet hos exportländerna att själva vidareförädla varorna fram till slutprodukter. Detta kan antagas förstärka det, enligt samarbetskommittéerna, redan nu hårda importtrycket på den svenska marknaden.

Den svenska teko-produktionen måste, framhåller samarbetskommittéerna, med hänsyn till dessa faktorer successivt länkas in på ett antal smala varusegment, där de svenska produkterna kan förväntas bli konkurrenskraftiga.

Samarbetskommittéerna föreslår en förlängning och utvidgning av nu löpande åtgärdsprogram vad gäller stöd till utbildning, omställning samt export. Stöd föreslås därutöver kunna utgå till vissa speciella utvecklingsprojekt. Stödet föreslås bli förlängt med fyra år räknat fr. o m. den 1 juli 1974.

Utbildningsprogrammet beskrivs av samarbetskommittéerna som ett utvecklingsprogram i tre skeden. Det första skedet utgörs av kurser och konferenser och har informationsgivande karaktär. I ett andra skede sker en uppföljning med hjälp av konsulter hos företagen. Härvid bereds företagen tillfälle att ta ställning till behövliga åtgärder. Dessa båda skeden omfattas av nu löpande program. Som ett tredje skede föreslås att företagsanpassade åtgärder införs för att stödja företagen i samband med att dessa vidtar utvecklingsåtgärder av skilda slag.

Samarbetskommittéerna föreslår att det första skedets kurs- och konferensverksamhet skall fortsätta efter den 1 juli 1974, men i något minskad omfattning. Kostnaden beräknas till 2 milj. kr. per år.

Nuvarande resurser för det andra skedet — konsultuppföljning — anser samarbetskommittéerna vara för små. Det behövs ett större antal dagar per företag för konsultbesöken och vidare föreslås verksamheten bli utvidgad till att omfatta fler företag. För denna verksamhet föreslås 1 milj. kr. per år.

Det tredje skedet föreslås omfatta dels till företagens aktuella behov anpassade kurser och konferenser för vidareutbildning av olika befattningshavare, dels betydande insatser — i genomsnitt 75 konsultdagar per företag — för i första hand företagsinterna utvecklingsåtgärder. Kostnaderna för kurs- och konferensgivningen beräknas till 2,2 milj. kr. per år. Ifråga om konsultinsatserna beräknas kostnaden till 4 milj. kr. per år, av vilka staten föreslås svara för en skälig del. Bidrag för konsulter föreslås kunna ges även till företag med tillfredsställande ekonomisk bärkraft.

Samarbetskommittéerna föreslår således en ökning av den statliga medelstilldelningen vad gäller utbildning från nuvarande 3,3 milj. kr. till i det mest långtgående alternativet 9,2 milj. kr. per år.

Beträffande omställningsprogrammet föreslår samarbetskommittéerna bl.a. att omställningsbidrag skall kunna utgå oavsett företagets ekonomiska bärkraft. Vidare anförs att hittillsvarande erfarenheter av strukturgarantierna inom teko-området visar att de använts i förhållandevis begränsad skala. En av orsakerna torde vara att nuvarande villkor är för snäva för stora grupper företag. Företag, som gör omfattande förändringar av sin interna struktur — exempelvis omläggning av produktionen från ett varusortiment till ett annat — föreslås kunna erhålla strukturgarantier. Vidare föreslås att strukturgarantier skall kunna aktualiseras även i de fall då statligt stöd för försörjningsberedskap utgår.

Vad gäller exportprogrammet anför samarbetskommittéerna att effekten av åtgärderna inte kan avläsas förrän efter en längre tidsrymd och efter upprepade insatser. Exportprogrammet anses dock ha haft en positiv inverkan på exportutvecklingen. Intresset från företagets sida har varit stort och många beslutade aktiviteter har ännu inte hunnit genomföras.

Stort intresse tillmäts de marknads- och basundersökningar som bedrivs i Centraleuropa, en stor och svår marknad som nu successivt blir tillgänglig allteftersom tullavtrappningen fortsätter. På grundval av dessa undersökningar måste kostsamma säraktioner och uppföljningar vidtas.

Med hänsyn till de påfrestningar som den ökade importkonkurrensen kommer att medföra på hemmamarknaden, är det enligt kommittéerna en nödvändighet för bibehållande av sysselsättning, beredskap etc. att satsningen på export ytterligare intensifieras. Den ökade satsning, som från företagets sida är nödvändig, bör härvid enligt kommittéerna motsvaras av en liknande ökning från statens sida.

Kommittéerna föreslår med hänsyn härtill att statens insatser för teko-industriernas exportstimulans ökas från nuvarande 6,5 milj. kr. per år till 15 milj. kr. under vart och ett av de fyra kommande budgetåren. En ökad satsning på individuella bidrag anses motiverad. Likaså anses inom ramen för våra internationella åtaganden teko-aktiviteterna kun-

na utvidgas att avse även kostnader, som företagen har för introduktion och marknadsföring även på etablerade exportmarknader. Förslaget innebär också att administrationen av exportstödet i kommerskollegiets teko-sekretariat bör fortsätta med därtill hörande exportkonsulenter placerade vid branschföreningarna.

För speciella utvecklingsprojekt föreslås, med tanke på nödvändigheten av att successivt länka in den svenska teko-produktionen på ett relativt begränsat antal varuområden, 2 milj. kr.

Samarbetskommittéerna har i en skrivelse i november 1973 lämnat vissa kompletterande synpunkter på branschernas utveckling och produktionsförutsättningar. Skrivelsen har inte remitterats.

Remissyttranden över samarbetskommittéernas förslag

Efter remiss har yttranden över framställningen från teko-industriernas samarbetskommittéer avgetts av skolöverstyrelsen, kommerskollegium (KK), överstyrelsen för ekonomiskt försvar, arbetsmarknadsstyrelsen (AMS), statens industriverk, SIFU, styrelsen för teknisk utveckling (STU), länsstyrelserna i Östergötlands, Jönköpings, Malmöhus, Hallands, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs och Skaraborgs län, Sveriges exportråd, Sveriges investeringsbank AB, Kooperativa förbundet (KF), Landsorganisationen i Sverige (LO), Svensk industriförening, Svenska arbetsgivareföreningen (SAF) och Sveriges industriförbund, vilka avgivit gemensamt yttrande, Svenska bankföreningen, Svenska sparbanksföreningen, Svenska textilforskningsinstitutet, Sveriges akademikers centralorganisation (SACO), Sveriges grossistförbund, Sveriges hantverks- och industriorganisation (SHIO) och Tjänstemännens centralorganisation (TCO).

Vissa remissinstanser har inhämtat yttranden från andra berörda organ, länsstyrelsen i Östergötlands län från Östergötlands och Södermanlands handelskammare, länsstyrelsen i Hallands län från Falkenbergs, Halmstads och Varbergs kommuner samt länsarbetsnämnden och länsstyrelserna i Älvsborgs och Skaraborgs län från läncens näringslivskommittéer.

Endast ett fåtal av remissinstanserna berör uttryckligen branschernas läge. KK och statens industriverk instämmer i stort med den givna bedömningen av branschernas situation. Trots de lönsamhetsförbättringar som kunnat konstateras under det senaste året är enligt industriverket läget för många företag inom teko-industrierna fortfarande ansträngt. Länsstyrelsen i Hallands län anför att situationen speciellt inom konfektionsindustrin har varit besvärlig. En av länsstyrelsen gjord undersökning från 1972 om de mindre och medelstora företagens problem i länet styrker att teko-företagen har behov av stöd för att kunna hävda sig konkurrensmässigt. SAF/Industriförbundet konstaterar att behov av statliga åtgärder alltjämt föreligger i syfte att stimulera företagen

i dessa branscher till omställnings- och omstruktureringsåtgärder och pekar på teko-industriernas pressade läge. Den bild av teko-industriernas dagsläge och förväntade utveckling som samarbetskommittéerna lägger till grund för sin hemställda stämmer i stort med *Svensk industriförenings* uppfattning.

Flera remissinstanser tar upp frågan om vilka effekter åtgärderna haft. Enligt *KK:s* uppfattning har exportprogrammet haft en klar, positiv effekt. *KK* anför vidare att de åtgärder som hittills vidtagits inom omställnings- och utbildningsprogrammets ramar redan torde ha medverkat till att förbättra branschernas internationella konkurrenskraft. Beträffande utbildningsprogrammet anser *SIFU* att effekten av insatta resurser och ansträngningar är mycket hög och att alla erfarenheter som *SIFU* och branschförbunden hittills gjort är enbart positiva. *Statens industriverk* anför att trots den förhållandevis korta tid som omställningsstödet verkat tyder allt på att goda resultat kan uppnås med stimulansåtgärder av detta slag. För samverkansprojekt tar det erfarenhetsmässigt minst ett år från det att diskussion inleds till dess beslut fattas. Därefter fordras enligt industriverket ytterligare insatser och tid innan den slutliga hopfasningen av företagen genomförs. Även *Sveriges investeringsbank* noterar att förberedelsarbetet vid fusioner och liknande åtgärder är relativt långvarigt och att därför de kontakter som tagits mellan *AB Strukturgaranti* och olika sökanden under första verksamhetsåret ännu inte hunnit leda till resultat. *SAF/Industriförbundet* anför att åtgärderna har rönt ett positivt mottagande inom berörda företag. Inte minst utbildningsåtgärderna har uppskattats både av arbetsgivare och arbetstagare. *Svensk industriförening* anser att de statliga åtgärderna har varit av betydande värde.

Det stora flertalet remissinstanser tillstyrker att stimulansåtgärderna i sin helhet förlängs enligt förslagen i framställningen från teko-industriernas samarbetskommittéer. *Svensk industriförening* anför t. ex. att fortsatta statliga åtgärder skulle uppfattas mycket positivt och bidra till att förstärka den framtidsoptimism som under senare år vuxit fram bland företagare och anställda.

Vid tiden för remissbehandlingen hade ingen utvärdering av stimulansåtgärdernas effekter färdigställts. Flera remissinstanser har häri sett en brist. *SAF/Industriförbundet* motsätter sig inte att programmet förlängs för den föreslagna perioden och utvidgas på sätt som föreslagits, men anser att en översyn av formerna bör ske när åtgärdernas verkningar bättre kan överblickas. *LO* bedömer det som nödvändigt, trots de svårigheter detta innebär, att en utvärdering görs av åtgärdernas effekter på branschens struktur och utvecklingsmöjligheter. Endast med hjälp av en sådan utvärdering ges möjlighet till en bedömning huruvida ytterligare åtgärder är påkallade. *SHIO* och *länsstyrelsen i Östergötlands län* är inte beredda att tillstyrka den föreslagna utvidgningen av teko-programmen med hänsyn till främst att effekterna inte studerats.

Beträffande utbildningsprogrammet förordar *statens industriverk* en fortsättning bestående av informationskurser och konferenser med i princip samma utformning som tidigare. Vidare bör på företagsnivå genomföras anpassade kurser och konferenser. Som komplement till dessa åtgärder bör företag beredas tillfälle att utan kostnad under en vecka anlita extern konsult, t. ex. sådan som medverkat som lärare i kurserna. *Svensk industriförening* anser att det ur den mindre industrins synvinkel finns skäl önska en förskjutning enligt samarbetskommittéernas förslag mot mera individuellt anpassade stödformer, främst konsultverksamhet och direkt behovsstyrd utbildning. Enligt föreningens uppfattning är resurserna för konsultverksamhet helt otillräckliga. Föreningen är vidare kritisk till att resurserna för konsultuppföljningen f. n. handhas av SIFU. Enligt föreningen är det felaktigt att inte ta till vara kunnandet även hos andra konsulter än dem som är knutna till utbildningsprogrammet och pekar på att formerna för verksamheten inom ramen för omställningsstödet ger möjlighet att anlita den konsult som bäst och billigast utför sitt uppdrag. Det är för övrigt enligt *Svensk industriförening* tveksamt om en gränsdragning mellan konsultinsatserna i utbildnings- och omställningsprogrammen är motiverad. Snarare kan, i varje fall för den mindre industrins vidkommande, en strukturomställning bli den logiska följd av konsultinsatser i anslutning till utbildning. *Skolöverstyrelsen* anser att utbildning kan vara ett medel i den anpassningsprocess som pågår inom teko-området. Enligt skolöverstyrelsen synes den föreslagna uppläggnings- och inriktningen av verksamheten lämplig. I principfrågan om ansvaret för sådan utbildning vill skolöverstyrelsen ifrågasätta om inte kortare, mera speciella kurser regelmässigt bör ankomma på näringslivet. Skolöverstyrelsen har dock intet att erinra mot att staten helt eller delvis bestrider kostnaderna för sådan kursverksamhet då förhållandena inom branschen motiverar detta. *Svenska textiltforskningsinstitutet* föreslår att de föreslagna åtgärderna skall innefatta även utveckling av läromedel på olika kompetensnivåer i textiltekniska ämnen och att särskilda medel anslås till detta.

Beträffande omställningsprogrammet erinrar *statens industriverk* i sitt remissvar om att konsultbidrag utgår till dels individuella projekt, dels samverkansprojekt. Bidrag till lönsamma och expansiva företag kan dock enligt gällande regler endast lämnas för samverkansprojekt. Industriverket anser, liksom samarbetskommittéerna, att dylika företag skall kunna erhålla bidrag även för individuella projekt. Då det gäller bidrag till dotterbolag eller sektioner i större företag bör enligt verkets åsikt frågan om bidrag avgöras efter resp. dotterbolags/sektions situation. Även *länsstyrelsen i Malmöhus län* och *SAF/Industriförbundet* tillstyrker att omställningsbidrag skall kunna ges till bärkraftiga företag.

Statens industriverk finner det vidare angeläget att strukturgarantier

finns tillgängliga som en del av stödprogrammet även efter den 1 juli 1975. Industriverket förordar att garantierna administreras av verket för att säkerställa en samordning dels med omställningsbidragen, dels med de s. k. industrilånegarantierna. *KF* anser att en viss uppmjukning av villkoren och en utvidgning av tillämpningsområdet för strukturgarantier, så som föreslagits av samarbetskommittéerna, kan vara berättigad men att dessa ändringar inte får komma i konflikt med målsättningen att åstadkomma en så rationell branschstruktur som möjligt. *Sveriges investeringsbank* förordar att ställningstagandet till en utvidgning av AB Strukturgarantis verksamhet uppskjuts i avvaktan på vidare erfarenhet av verksamheten och att inga väsentliga förändringar vidtas före den treåriga försöksperiodens utgång.

I fråga om *exportprogrammet* anför *KK* att de nya EG-avtalen resulterar å ena sidan i en hårdnande konkurrens på såväl den svenska marknaden som exportmarknaderna, men å andra sidan i möjligheter till ökad export. *KK* bedömer därför de närmaste åren som avgörande för om de svenska teko-industrierna skall kunna utnyttja detta förändrade marknadsläge. En förutsättning är att de exportstimulerande projekt som satts igång i samarbete med industrin genomförs och inte avbryts vid den innevarande försöksperiodens slut. I samarbete med handelssekreterarkontoren har utbildats branschkundig personal vars fortsatta medverkan bör säkerställas. *KK* erinrar om det stöd som utgår inom ramen för försörjningsberedskapspolitiken liksom den kontroll av konkurrensen från lågprisimport som införts. Om statsmakternas åtgärder för teko-industrierna skall få eftersträvad verkan, dvs. bevarandet av en livsduglig produktion i landet, kan industrins förmåga till anpassning till den nya marknadssituationen vara av avgörande betydelse. Mot denna bakgrund finner *KK* ett fortsatt exportprogram i hög grad motiverat och tillstyrker att exportprogrammet förlängs under ytterligare en fyraårsperiod. Anslagsnivån för budgetåren 1974/75 och 1975/76 föreslås ligga på 10 milj. kr. per budgetår. Minst 50 % av de totala medlen bör därvid disponeras för kollektiva projekt. De individuella bidragen bör även i fortsättningen avse tröskelkostnader och på sikt kan en successiv avtrappning komma i fråga. *KK* föreslår att garantier för lån till exportändamål i fortsättningen inryms i de lånegarantiformer som administreras av statens industriverk. Administrationen av exportprogrammet inom *KK* bör fortsätta. Exportkonsulenterna, som redan är anställda av *KK* men placerade hos branschföreningarna, bör i fortsättningen placeras i *KK*:s lokaler.

I en särskild promemoria har *KK* belyst handelspolitiska överväganden med avseende på teko-stödet.

Sveriges exportråd tillstyrker samarbetskommittéernas förslag om fortsatt exportstöd och rekommenderar en stark satsning på de central-europeiska marknaderna. Rådet tillstyrker ett större anslag för nästa

budgetår utan att ange belopp. Rådet anser att individuellt exportstöd inte skall utgå på bekostnad av det kollektiva stödet men framhåller att det inom ramen för kollektiva satsningar bör finnas utrymme för individuellt företagsanpassade åtgärder. I den utsträckning individuella bidrag skall utgå bör dessa vara direkt kopplade till marknadsaktiviteter som utgör ett tillskott till företagens marknadsbearbetning utöver normalt program. I annat fall utgör stödet ett rent rörelsebidrag.

Från pågående utvärderingsarbete, vad gäller bl. a. exportprogrammet, vid *företagsekonomiska institutionen vid universitetet i Uppsala* har under hand lämnats följande synpunkter. Den av samarbetskommittéerna föreslagna anslagsökningen måste betraktas som omotiverat stor och det anförs kritiska synpunkter på att öka andelen individuella bidrag i exportstödet. Det hävdas att de individuella bidragen inte påverkar de stora och mer exporterfarna företagen att i sin exportverksamhet handla annorlunda än vad de skulle ha gjort i frånvaro av bidrag. En utökning av resurserna till individuella bidrag och slopande av bestämmelserna att bidrag endast kan utgå till tröskelkostnader skulle leda till att de större företagen blev helt dominerande avnämare till exportstödet.

SAF/Industriförbundet anser att begreppet tröskelkostnader skall vidgas i tillämpningen och att företagsanpassade åtgärder är av mera nytta för de oerfarna företagen än allmänna kartläggningar. *KF* är tveksamt till ändring av exportstödet tillämpningsregler men tillstyrker i övrigt. *SHIO* är positiv till nuvarande försöksverksamhet. *Statens industriverk* tillstyrker att det nu löpande av kommerskollegium administrerade programmet förlängs. *Svensk industriförening* framhåller att exportstödet i liten utsträckning utnyttjas av den mindre teko-industrin som är mer betjänt av utbildning bl. a. på exportområdet och uppföljande konsultverksamhet på företagen.

STU räknar med, vad avser förslaget att 2 milj. kr. anslås för speciella utvecklingsprojekt, att kunna — utöver bidraget till Svenska textilforskningsinstitutet — satsa omkring 2 milj. kr. per år på tekniskt-industriella utvecklingsprojekt. *STU* anför dock att om en aktivering av den tekniska utvecklingen inom teko-industrierna kommer till stånd kan behovet beräknas till mellan 3 och 4 milj. kr. *Svenska textilforskningsinstitutet* understryker att produktutvecklingen är av utomordentligt stor betydelse för teko-industriernas framtid. *Statens industriverk* förordar att, inom ramen för de omställningsfrämjande åtgärderna, bidrag för extern expertis vad gäller tillämpningen av olika tekniker och produktutveckling skall kunna utgå.

Utvärdering av utbildningsstödande åtgärder

Kort tid efter det att stimulansprogrammen för teko-industrierna igångsatts, påbörjades på mitt initiativ särskilda projekt i syfte att efter hand samla erfarenheterna och söka bedöma de olika programmens ef-

fekter. För utbildningsprogrammet har en utvärdering slutförts av försvarets brevskola. Utvärderingsprojekt rörande omställnings- och exportprogrammen pågår f. n. vid företagsekonomiska institutionen vid universitet i Uppsala.

Den av försvarets brevskola utförda bedömningen av utbildningsprogrammet har nyligen sammanfattats i en rapport. Utvärderingen har syftat till att söka belysa dels utbildningsresultatet, dels utbildningseffekten. Utbildningsresultatet avser då det kortsiktiga utfallet och kan mätas vid eller i omedelbar anslutning till en kurs. Med utbildningseffekt avses det långsiktiga resultatet, framför allt hur deltagarna tillämpar sin nya kunskap i sin verksamhet. Tyngdpunkten i utvärderingsarbetet har legat vid det mer kortsiktiga utbildningsresultatet. Under slutskedet har försök gjorts att bedöma också de långsiktiga utbildningseffekterna.

För att möjliggöra mätning av utbildningsresultatet måste de kortsiktiga målen formuleras. En av de första uppgifterna har därför varit att biträda kursarrangörer vid formulering av dessa mål. Utvärderingsarbetet har sannolikt därigenom även bidragit till en höjd effektivitet i utbildningen. Mätningen av utbildningsresultatet har omfattat 11 av totalt 36 kurser under hösten 1971 samt 73 av totalt 77 kurser under 1972.

Bland viktigare resultat kan nämnas att det för kurserna framtagna kursmaterialet bedömdes ha hög kvalitet och vara användbart för den egna verksamheten inom företagen. Kursdeltagarna var genomgående positiva till kursernas uppläggning och genomförande. Deltagandet ansågs stimulerande och utvecklande.

De undersökningar som gjorts avseende utbildningseffekten, dvs. vilken verkan utbildningen haft på deltagarnas verksamhet i företagen, har baserats på ett litet antal företagsintervjuer. En viss försiktighet när det gäller att generalisera resultaten är därför nödvändig.

Resultaten pekar på att utbildningsåtgärderna åstadkommit långsiktigt mer positiva attityder till utbildnings- och utvecklingsfrågor i allmänhet. Vidare har många företag genomfört åtgärder som inspirerats genom kursdeltagande. Det är ännu för tidigt att slutligt utvärdera effekterna av dessa åtgärder.

Målsättningen har också varit att belysa effekten av kombinerad utbildning och konsultuppföljning. Intervjuer visar att företagens handlingsbenägenhet vad gäller uppslag till åtgärder som initierats genom kursdeltagande har ökat genom konsultuppföljningen. En annan betydelsefull effekt är en tendens till ökad samverkan mellan företagen.

Undersökningsresultaten visar att utbildningsprogrammet förmått att inte bara identifiera vissa av de problem som företagen möter utan också tillhandahålla metoder för problemens lösning. Enligt utvärde-

ringsrapporten måste det därmed anses att ett av utbildningsprogrammets mål har uppfyllts.

Utvärderingsrapporten utmynnar i bl. a. följande rekommendationer. Vid all av statens stödd utbildningsverksamhet bör uppföljning av insatserna äga rum som kontroll. De gjorda mätningarna tyder på att utbildningsdelen av utvecklingsprogrammet för teko-industrierna haft stor betydelse för branscherna och därför bör fortsätta. Speciellt synes integreringen mellan kursgivning och konsultinsats inom företag ha varit värdefull. En utveckling av denna integrerade utbildningsmodell föreslås.

Möbelindustrin, snickeriindustrin m. fl.

Träindustriförbundet och Träindustrins branschorganisation har hos SIFU hemställt om medelsförstärkning för ifrågavarande utbildningsprogram under budgetåret 1973/74. Branschorganisationerna betecknar utfallet av programmets olika delar under det första året som tillfredsställande och anför att branschernas till en början försiktiga inställning mycket snart kommit att bli odelat positiv. Efterfrågan har blivit högre än vad som ursprungligen förväntades och därmed hotas de ekonomiska ramarna att sprängas. Detta anges sammanhänga med bl. a. de mindre företagens starka uppslutning.

SIFU delar branschorganisationernas uppfattning att ytterligare medel behövs för ifrågavarande utbildningsprogram. Vid genomförandet av utbildningsprogrammet har SIFU kunnat dra nytta av sina erfarenheter från motsvarande program för teko-industrierna och den manuella glasindustrin. Härigenom har aktiviteterna kunnat inledas med stor bredd redan under programmets första år. De särskilda aktiviteterna för de mindre företagen i form av veckoslutskonferenser och kompletterande intern företagsrådgivning i samverkan med bl. a. vissa företagareföreningar har mötts av ett stort intresse. Beroende på den stora anslutningen från de mindre företagens sida har man i ramplaneringen för innevarande år tvingats till nedskärningar i utbudet av programaktiviteter för övriga företag.

SIFU föreslår att utbildningsprogrammet för den träbearbetande industrin för nästa budgetår ökas med 1,1 milj. kr. till sammanlagt 2 750 000 kr.

SIFU har hemställt om samma höjning av medelstildelningen för innevarande budgetår.

Gjuteriindustrin

Statsmakterna fattade våren 1973 beslut om vissa åtgärder dels för att underlätta en nödvändig strukturförändring inom gjuteribranschen, dels för att öka de enskilda företagens möjligheter att tillgodogöra sig

resultaten av den gjuteritekniska forskningen (prop. 1973: 57, NU 1973: 37, rskr 1973: 149).

I den undersökning som låg till grund för beslutet konstaterades att kunskapsnivån inom branschen borde höjas på flera områden. Detta gäller bl. a. i fråga om administrativa rutiner, marknadsföring och produktionsplanering. Behovet av en ökad utbildning underströks också av flera remissinstanser.

Då prop. 1973: 57 förelades riksdagen, pågick diskussioner mellan SIFU och gjuteriindustrins branschorganisationer rörande utformningen av ett utbildningsprogram för branschen. Med hänsyn härtill togs i propositionen inte ställning till behovet av speciella utbildningsåtgärder för branschen. Diskussionerna i fråga har nu slutförts och SIFU har i sin anslagsframställning för budgetåret 1974/75 föreslagit ett fyra-årigt utbildningsprogram för gjuteriindustrin. Programmet, som vänder sig till alla kategorier av företag inom branschen har en bred ämnesinriktning och innehåller ämnen inom såväl det ekonomiska som det tekniska området. För större företag föreslås möjlighet till företagsintern kurs- och konferensverksamhet. Dessutom föreslås ett speciellt utbildningsprojekt rörande samspelet mellan materialleverantörer, gjutgodstillverkare och avnämare.

Kostnaderna för utbildningsprogrammet har SIFU beräknat till 6 milj. kr. För budgetåret 1974/75 har kostnaderna beräknats till 1.5 milj. kr.

Beträffande den treåriga försöksverksamheten med tekniska konsulenter, vilka anställs vid SIFU med uppgift att förmedla forskningsrön och ny teknik till gjuteribranschen, beräknar SIFU ett oförändrat medelsbehov av 300 000 kr.

Verkstadsindustrin

Verkstadsindustrin har ett mycket stort inslag av småföretag. Dessa har av flera skäl svårigheter att följa och nyttiggöra den snabba utveckling som sker inom exempelvis marknadsföringens och produktionsteknikens område.

Vad avser behovet av utbildning på det verkstadstekniska området är enligt SIFU situationen sådan att en systematisk genomgång av projekteringskaraktär för att få fram adekvata utbildningsprogram och vissa andra stödåtgärder bör göras. SIFU beräknar kostnaderna för genomgången, som föreslås omfatta en treårsperiod, till 800 000 kr., varav 200 000 kr. för budgetåret 1974/75 och 300 000 kr. för de följande två budgetåren.

*Departementschefen***Teko-industrierna**

Textil- och konfektionsindustriernas utveckling under 1970-talet har visat att teko-utredningens framtidsbedömning (SOU 1970: 59 och 60), som låg till grund för statsmakternas beslut om stimulansåtgärder, i vissa avseenden var alltför optimistisk. Fortsatt importökning och något lägre exportökning än beräknat har resulterat i en svagare produktions-tillväxt än man räknade med. De negativa effekterna på sysselsättningen har förstärkts av att arbetsproduktivitetsens ökning har varit starkare än vad teko-utredningen ansåg trolig. Antalet anställda, som år 1967 utgjorde omkring 75 000 personer, har således minskat kraftigare än beräknat och synes redan nu ha närmat sig den nivå på 50 000 personer, som teko-utredningen beräknade skulle gälla för år 1980.

En stagnerande eller minskande produktion på lång sikt karaktäriserar teko-området som helhet men utvecklingen är något olika för de två huvudsektorerna. Textilindustrin kan karaktäriseras som produktionsmässigt svagt expansiv, om än inte tillräckligt för att med hänsyn till arbetsproduktivitetsens stegring medge oförändrad sysselsättningsnivå. Inom konfektionsindustrin minskar produktionen successivt. Ett undantag utgjorde år 1972, men under år 1973 fortsatte konfektionsindustrins produktion att minska.

Teko-industrierna sysselsätter i ovanligt hög grad kvinnlig arbetskraft. Medelåldern för de sysselsatta är vidare allttjämt åtskilligt högre än i genomsnitt inom industrin. Teko-industrierna utmärks av förhållandevis stark geografisk koncentration. En betydande del av de anställda finns på orter där sysselsättningsalternativ i stor utsträckning saknas.

Arbetslösheten inom teko-området ökade under slutet av 1960-talet och var som störst år 1971. Därefter har en successiv minskning kunnat registreras även om arbetslösheten fortfarande är betydligt högre inom teko-industrierna än för industrin i sin helhet. Detta gäller för samtliga kategorier anställda.

Den svenska teko-exporten har, även om ökningstakten är lägre än vad man tidigare räknade med, hittills under 1970-talet ökat procentuellt mer än importen av teko-produkter. Under åren 1971 och 1972 ökade exporten med närmare 10 % per år och under första halvåret 1973 steg ökningstakten till 25 %. Exportframgångarna berörde framför allt de nordiska marknaderna samt Storbritannien.

Den fortgående importökningen har lett till en på vissa punkter kritisk självförsörjningsnivå. År 1972 infördes därför särskilda åtgärder i försörjningsberedskapssyfte för bl. a. teko-industrierna (prop. 1972: 127, FöU 1972: 5, rskr 1972: 325). Åtgärderna har till en början inriktats på s. k. grundtextiltillverkning.

Vid införandet av stimulansåtgärderna för teko-industrierna betonades karaktären av försöksverksamhet och det angelägna i att en omsorgsfull uppföljning och utvärdering kom till stånd. Det utvärderingsarbete som initierades en kort tid efter det att de olika stimulansåtgärderna igångsattes har slutförts endast till den del som avser utbildningsprogrammet. En mer slutgiltig bedömning avseende effekterna av övriga delar, dvs. export- och omställningsprogrammen, och av hela det integrerade stimulansprogrammet måste därför anstå t. v.

Erfarenheterna av utbildningsprogrammet är goda. Deltagarna har genomgående varit positiva till kursernas uppläggning och genomförande. Att delta i kurserna har ansetts stimulerande och utvecklande. Resultaten från utvärderingen antyder också vissa positiva effekter på lång sikt. Kursdeltagande synes således förhållandevis ofta inspirera till åtgärder inom företagen. Den gjorda utvärderingen antyder att utbildningsåtgärder av detta slag förmår belysa de problem som företagen möter och även tillhandahålla metoder för problemens lösning.

Samarbetskommittéerna för teko-industrierna har i skrivelse den 28 maj 1973 hemställt att samtliga stimulansåtgärder för teko-industrierna skall fortsätta att löpa i fyra år räknat från den 1 juli 1974. Vidare föreslås väsentligt ökade anslag, uppmjukning av vissa tillämpningsregler och viss vidgning av programmet. Skrivelsen har remitterats. Remissinstanserna har överlag ställt sig positiva till fortsatta stödåtgärder till teko-branscherna.

Samarbetskommittéerna återkom i frågan i skrivelse i november 1973. I denna understryks betydelsen av fortsatta stimulansåtgärder.

Teko-industriernas konkurrenskraft har förbättrats under senare år. Dessa branscher har dock enligt min mening ännu inte uppnått en tillräcklig marknadsmässig och ekonomisk styrka.

Efter samråd med chefen för handelsdepartementet, som tidigare denna dag lagt fram förslag om en förlängning av exportprogrammet, förordar jag därför att utbildningsprogrammet för teko-industrierna inte avbryts i och med utgången av innevarande budgetår utan förlängs med ett budgetår.

Vad jag här anfört innebär givetvis inte ett avståndstagande från den grundläggande principen att branschpolitiska stödprogram av detta slag bör vara tidsbegränsade. Hittillsvarande erfarenheter på utbildningsområdet visar samtidigt enligt min mening att branschprogrammen är ett användbart näringspolitiskt instrument och därför kan komma att användas även inom andra branscher. Det står klart att stödperiodens längd måste anpassas efter förhållandena i varje särskilt fall. I fråga om den av samarbetskommittéerna föreslagna förlängningen av teko-programmet med fyra år är jag inte beredd att ta ställning innan bl. a. det pågående utvärderingsarbetet har slutförts i sin helhet.

Jag är inte beredd att tillstyrka en ökad resursinsats, såsom föreslagits

av bl. a. organisationerna inom teko-området. I fråga om utbildningsåtgärderna för teko-industrierna beräknar jag 3 milj. kr. för budgetåret 1974/75. Detta innebär en viss minskning i förhållande till budgetåret 1973/74, men en betydande resursökning jämfört med vad som ursprungligen beslutats för teko-industrierna.

Beträffande inriktningen av ett fortsatt utbildningsprogram har teko-industriernas organisationer och även SIFU i samband med att de förordat en ökning av resursinsatserna föreslagit en förskjutning mot företagsanpassade åtgärder. Flera remissinstanser stöder förslaget. Jag anser emellertid att programmet bör löpa med i huvudsak oförändrad inriktning. Visst utrymme bör ändå finnas för en ökad satsning på företagsanpassade aktiviteter jämfört med nuläget.

Möbelindustrin, snickeriindustrin m. fl.

För flertalet av den träbearbetande industrins delbranscher har lönsamheten under senare tid starkt förbättrats främst till följd av ökad efterfrågan och högre priser. Denna för branschen positiva utveckling innebär inte, enligt min mening, att branschens grundläggande svagheter undanröjts och att behoven av långsiktigt verkande åtgärder såsom utbildning minskat.

Att de mindre företagen, bland vilka utbildningsbehoven torde vara störst, visat ett starkt intresse för utbildningsprogrammet är glädjande. Allmänt sett bör det emellertid krävas starka skäl för att under löpande programperiod låta en gång givna resursramar för stimulansåtgärder inom en sektor utvidgas. Jag anser inte sådana skäl föreligga utan förordar en oförändrad ram av 1 650 000 kr. för utbildningsåtgärderna m. m. för den träbearbetande industrin under nästa budgetår.

Gjuteriindustrin

På flera områden inom gjuteriindustrin är behovet av en höjning av kunskapsnivån klart dokumenterat. Av den branschutredning som låg till grund för 1973 års proposition (1973: 57) framgår sålunda att bl. a. de administrativa rutinerna i många fall är dåligt utvecklade, speciellt bland de mindre och medelstora företagen. Även i fråga om t. ex. produktutveckling, produktionsplanering, marknadsföring och arbetsmiljöförbättrande åtgärder finns enligt utredningen behov av ökade insatser vid företagen inom branschen. Detta skärper självfallet ytterligare kraven vad gäller kunskaperna hos de inom gjuteriindustrin verksamma. Vid remissbehandlingen av utredningen framhöll också flera remissinstanser, bl. a. Svenska järn- och metallgjuteriers förening och Svenska metallindustriarbetareförbundet, att speciella utbildningsinsatser var angelägna för att höja kunskapsnivån inom branschen. Utbildningsbehovet har senare ytterligare understrukits av de två branschföreningarna, Svenska gjuteriföreningen och Svenska järn- och metallgjuteriers förening.

Efter diskussioner med representanter för gjuteriindustrin har SIFU lagt fram ett förslag till utbildningsprogram för branschen. Utformningen av programmet har skett mot bakgrund av de erfarenheter SIFU fått vid genomförandet av motsvarande utbildningsinsatser för andra branscher, bl. a. teko-industrierna. Enligt min mening bör detta program, med vissa modifikationer, kunna öka gjuteriindustrins möjligheter att möta de stigande krav som jag tidigare berört. Jag räknar därför med att programmet i sina huvuddrag bör kunna genomföras under perioden 1974/75—1977/78.

I likhet med förhållandena inom många andra branscher är utbildningsbehovet inom gjuteriindustrin särskilt framträdande bland de mindre och medelstora företagen. De större företagen inom branschen ingår, med ett fåtal undantag, i större verkstadsindustrikoncerner och har därigenom som regel redan i dag tillgång till en betydande internutbildning inom de områden som här är aktuella. Den vertikala integrationen torde också i många fall medföra att problemen och därmed utbildningsbehoven inom denna företagskategori blir specifika för resp. företag. SIFU:s insatser bör därför inriktas på att i första hand tillgodose utbildningsbehov hos de mindre och medelstora företagen inom branschen. Den av SIFU föreslagna speciella företagsinterna utbildningen vid de större företagen bör inte ingå i programmet.

Det är enligt min mening inte motiverat att ur huvudprogrammet bryta ut ett särskilt projekt avseende samverkan mellan materialleverantörer, gjutgodstillverkare och avnämare. Hithörande frågor måste, inte minst mot bakgrund av branschens karaktär av underleverantörsindustri, ingå som viktiga element i så gott som samtliga kursmoment.

Programmet kan i övrigt i huvudsak genomföras i enlighet med de av SIFU föreslagna riktlinjerna. För nästa budgetår räknar jag med en medelsram av 650 000 kr. för utbildningsprogrammet för gjuteriindustrin. Jag är inte beredd att nu ta ställning till programkostnaderna för kommande budgetår.

Medel till teknisk konsulentverksamhet för förmedling av forskningsrön och ny teknik till gjuteriindustrin har anvisats för innevarande budgetår. För verksamheten, som enligt tidigare beslut skall pågå på försök i tre år, bör för budgetåret 1974/75 anslås oförändrat 300 000 kr.

Verkstadsindustrin

SIFU har föreslagit att en systematisk genomgång av hela det verkstads tekniska området görs för att få fram anpassade utbildningsprogram och andra stödåtgärder i samband med utbildning, främst företagsinriktad rådgivning.

Metallmanufakturutredningen har i sitt betänkande (SOU 1973: 29) Järn- & Metallmanufakturindustrin under 70-talet behandlat behovet av

stimulansåtgärder för en del av verkstadsindustrin. Efter avslutad remissbehandling bereds f. n. utredningens förslag. I samband härmed får även det av SIFU aktualiserade förslaget prövas.

För utbildningsåtgärder m. m. har jag för budgetåret 1974/75 beräknat medel med sammanlagt (3 000 000 + 1 650 000 + 650 000 + 300 000 =) 5,6 milj. kr.

I detta sammanhang vill jag även nämna en fråga som berör samtliga utbildningsprogram, nämligen frågan om rese- och traktamentsbidrag till deltagare i utbildning.

Gällande riktlinjer har redovisats i prop. 1970:41 (s. 49). Dessa innebär att resebidrag utgår med ett högsta bidrag av 100 kr. per tur och returresa vid regionala arrangemang och av 150 kr. vid centrala arrangemang. Vidare utgår traktamentsbidrag med förslagsvis 40 kr. per deltagardygn. Bidrag utgår till bl. a. avdelningschefer, arbetsledare och fackliga förtroendemän.

Kungl. Maj:t har genom beslut den 7 december 1973 erinrat SIFU om gällande riktlinjer och med hänsyn till kostnadsutvecklingen höjt traktamentsbidraget till 50 kr.

OMSTÄLLNINGSFRÄMJANDE ÅTGÄRDER FÖR VISSA INDUSTRIBRANSCHER

Statens industriverk

Statens industriverk erinrar om att rätten till bidrag för omställningsfrämjande åtgärder genom statsmakternas beslut har utvidgats till att omfatta också gjuteriindustrin fr. o. m. budgetåret 1973/74 (prop. 1973: 57, NU 1973: 37, rskr 1973: 149).

Genom den tidsförskjutning som uppstår mellan beslut om bidrag och utbetalningen av detta måste vid varje budgetårs slut finnas en reservation, som skall täcka beslutat men inte utanordnat bidrag. Vidare måste, framhåller industriverket, ett omfattande kontakt- och introduktionsarbete utföras innan bidrag kan utbetalas till nytilkommande branscher. Mot bl. a. denna bakgrund uppskattas medelsbehovet till oförändrat 5 milj. kr., varvid hänsyn tagits dels till tidsförskjutningen mellan beslut och utbetalningar av bidraget, dels till den ökning av ansökningar om bidrag som kan väntas från de branscher som fr. o. m. budgetåret 1972/73 omfattas av stödet.

Industriverket föreslår, vilket framgått av den tidigare lämnade redovisningen av remissyttrandena över framställningen från teko-industriernas samarbetskommittéer, bl. a. att reglerna ändras så att konsultbidrag till företag med god ekonomisk ställning kan utgå inte enbart vid samgåendeprojekt utan också vid företagsinterna omställningsprojekt. Samma förslag har framförts även av samarbetskommittéerna för teko-industrierna.

Pälsindustrin

Flera års milda vintrar har medfört en minskad efterfrågan på pälsar vilket lett till en lagerökning i såväl fabrikant- som detaljistledet. Sysselsättningsläget inom pälsindustrin har försämrats och genom branschens starka koncentration till Tranås har lokala sysselsättningsproblem uppstått.

Pälsindustrin har hittills inte omfattats av stimulansprogrammen för teko-industrierna.

KK har efter framställning från Svenska pälsfabrikantföreningen, understödd av Tranås kommun, Jönköpings läns företagareförening, näringslivsråd och länsstyrelse, låtit göra en översiktlig undersökning av branschen, Förutsättningsanalys för pälsbranschen (april 1973). I undersökningen, som utförts av Ekonomisk företagsledning AB, pekades på flera av de allvarliga problem som utmärker pälsindustrin. I många avscenden överensstämmer branschens svårigheter med dem som sedan länge karakteriserat teko-industrierna: hård importkonkurrens främst vad avser lågpris- och lågkvalitetssortimentet, stort inslag av småföretag, överkapacitetsproblem etc. Likheterna är särskilt stora mellan pälsindustri och kapptillverkande industri.

KK, som före tillkomsten av statens industriverk disponerade anslagen för omställningsfrämjande åtgärder, har under hänvisning till utredningens resultat i skrivelse den 9 maj 1973 hemställt att pälsindustrin inkluderas i omställningsprogrammet för teko-industrierna. KK anför vidare att ett eventuellt exportstöd till pälsindustrin bör integreras med det löpande programmet för teko-industrierna, men att det under budgetåret 1973/74 inte finns utrymme inom anslagets ram för det exportstöd som från bl. a. branschhåll bedömts nödvändigt.

Under våren 1973 biföll riksdagen, med hänvisning till bl. a. den av KK gjorda studien, en motion om en branschutredning rörande pälsindustrin (motion 1973: 822, NU 1973: 53, rskr 1973: 261).

I sitt remissvar med anledning av samarbetskommittéernas för teko-industrierna framställning om fortsatta stimulansåtgärder uppehåller sig länsstyrelsen i Jönköpings län utförligt vid pälsindustrin. Länsstyrelsen hänvisar till den gjorda utredningen och pekar bl. a. på att denna uppskattat att nära 80 % av de fabriksstillverkade pälsarna i landet produceras i Tranås. Enligt länsstyrelsens mening visar det material som redan föreligger att förhållandena inom pälsindustrin är sådana att branschen bör räknas in i teko-industrierna och sålunda få del av de olika stimulansåtgärder, som i fortsättningen bör utgå till teko-industrierna.

Departementschefen

Statens industriverk har liksom bl. a. samarbetskommittéerna för teko-industrierna, föreslagit att reglerna för de omställningsfrämjande åtgärderna ändras så att konsultbidrag till ekonomiskt bärkraftiga före-

tag kan utgå inte som nu med begränsning till samgåendeprojekt utan även vid interna företagsomställningar.

Flertalet av nu löpande branschprogram kommer att avslutas inom de närmaste åren. Jag finner det angeläget att erfarenheterna från dessa samlas och att resultaten av de utvärderingsprojekt som inletts kan tillvaratas vid utformningen av nya program eller vid förändringar av principiell karaktär i löpande program. Mot den bakgrunden är jag inte f. n. beredd att föreslå någon ändring vad gäller de principiella riktlinjerna för omställningsprogrammet.

I prop. 1972: 46 (s. 24) anfördes att anslagets storlek för efterföljande budgetår får prövas mot bakgrund av vunna erfarenheter. Som en anpassning till den efterfrågan som kan förutses räknar jag med en medelsram av 4 milj. kr. för bidrag till konsultundersökningar för budgetåret 1974/75. I sammanhanget kan nämnas att reservationen under anslaget vid utgången av juni 1973 var 5 728 542 kr.

Pälsindustrins svåra situation motiverar att vissa stimulansåtgärder sätts in för att underlätta branschens anpassning. Likheterna med konfektionsindustrin är så stora att åtgärderna bör kunna vara desamma som gäller för teko-industrierna. Jag förordar därför, efter samråd med chefen för handelsdepartementet, att stimulansåtgärderna för teko-industrierna — utbildnings-, export- och omställningsstöd, inkl. tillgång till statliga strukturgarantier — fr. o. m. budgetåret 1974/75 får gälla även pälsindustrin.

Med hänsyn till pälsindustrins begränsade storlek i förhållande till teko-industrierna bör pälsindustrin kunna omfattas av stimulansåtgärderna utan anslagsmässiga konsekvenser.

Riksdagen har hemställt om en branschutredning rörande pälsindustrin. Jag anser att tillräckligt underlag föreligger för ett ställningstagande till behovet av stimulansåtgärder för branschen. Jag anser således inte att en mer omfattande branschundersökning är befogad. På mitt uppdrag genomförs vissa ytterligare undersökningar, vilka beräknas bli färdiga under första halvåret 1974.

FÖRETAGSSERVICE

Statens industriverk

Statens industriverk bedömer att det genom en lämplig fördelning av bidragen till företagareföreningarna under innevarande budgetår bör vara möjligt för samtliga föreningar att initiera en aktiv uppsökande kontakt- och informationsverksamhet. Industriverket delar emellertid samtidigt den uppfattning som uttrycks i delegationens för de mindre och medelstora företagen betänkande (SOU 1972: 78) Företagsservice för utveckling av mindre och medelstora företag att en sådan verksamhet för att verkligen få en utvecklingsstimulerande effekt på företagen

redan i initialskedet bör vara av en relativt betydande volym. Verket hemställer därför att medlen till främjande av företagservice för budgetåret 1974/75 ökas med 2,5 milj. kr. till 5 milj. kr.

Industriverket erinrar vidare om att delegationen i nämnda betänkande föreslog en begränsad försöksverksamhet med statliga bidrag för att täcka sådana kontakt- och tröskelkostnader som ingår i varje nytt konsultuppdrag och vilka ur småföretagens synvinkel torde verka speciellt hämmande på intresset att utnyttja kvalificerad rådgivning. Delegationen ansåg det vara rimligt att försöksverksamheten begränsades till ett par län.

Industriverket är av den uppfattningen att en försöksverksamhet av det slag delegationen förordat skulle kunna ge värdefulla resultat. Verket hemställer därför att av de medel som för budgetåret 1974/75 anvisas för främjande av företagservice få utnyttja högst 800 000 kr. för försöksverksamhet med bidrag till konsultinsatser i mindre och medelstora företag. Verket hemställer vidare att i samråd med rådet för mindre och medelstora företag, berörda intresseorganisationer och företagareföreningar få utfärda erforderliga tillämpningsanvisningar för försöksverksamheten liksom att utvälja lämpliga försökslän och branscher.

Företagareföreningarnas förbund har i skrivelse den 6 september 1973 till Kungl. Maj:t hemställt att 10 milj. kr. anvisas för främjande av företagservice budgetåret 1974/75. I skrivelsen har förbundet vidare begärt att ytterligare 4,8 milj. kr. ställs till föreningarnas förfogande för budgetåret 1974/75 avseende bl. a. vissa insatser inom företagsledareutbildningens område.

Departementschefen

Genom det anslag för främjande av företagservice som utgår under innevarande budgetår har förutsättningar skapats att inom varje företagareförening bygga upp en allmän informations- och kontaktförmedlande funktion gentemot företagen. För att föreningarna i ökad utsträckning också skall kunna bedriva en aktivt uppsökande verksamhet, som inbegriper bl. a. företagsanalyser med probleminventering, bland de mindre och medelstora företagen bör emellertid ytterligare medel anvisas. Vidare har jag ansett att vissa medel bör anvisas för genomförande av speciella projekt inom företagserviceområdet. Dessa projekt kan avse bl. a. uppföljning av tidigare företagserviceinsatser, samverkan mellan vissa föreningar inom marknadsföringsområdet och genomförande av informationskonferenser.

I avvaktan på erfarenheterna av ifrågakvarande företagsserviceverksamhet vid företagareföreningarna och med hänvisning till de särskilda insatser som redan görs inom vissa industribranscher är jag inte nu be-

redd att tillstyrka den av industriverket förordade försöksverksamheten med bidrag till konsultinsatser.

Beträffande Företagarcföreningarnas förbunds hemställan om särskilda medel för vissa insatser inom utbildningsområdet vill jag erinra om att jag i annat sammanhang avser återkomma till Kungl. Maj:t med förslag om förändrad organisation för SIFU. I detta sammanhang får även frågan om företagarcföreningarnas roll vad avser industripolitiska utbildningsinsatser prövas.

Mot denna bakgrund beräknar jag för nästa budgetår en ökning av det statliga bidraget för främjande av företagservice med 2 milj. kr. till sammanlagt 4,5 milj. kr. Liksom innevarande budgetår bör fördelningen av det statliga bidraget grundas på programförslag som utarbetas av företagarcföreningarna.

Sammanfattningsvis förordar jag att förevarande anslag för budgetåret 1974/75 förs upp med $(5,6 + 4 + 4,5 =)$ 14,1 milj. kr., vilket innebär en ökning med 1 350 000 kr. i förhållande till innevarande budgetår.

Under återopande av vad jag anfört i det föregående hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. godkänna de av mig förordade riktlinjerna för stimulansåtgärder åt pälsindustrin,
2. till *Företags- och branschfrämjande åtgärder* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 14 100 000 kr.

B 5. Kostnader för räntebefrielse vid strukturgarantier till företag inom vissa industribranscher

1972/73 Utgift	—	Reservation	300 000
1973/74 Anslag	825 000		
1974/75 Förslag	1 275 000		

Från anslaget, som disponeras av statens industriverk, bestrids kostnader för räntebefrielse vid strukturgarantier som berör företag inom textil- och konfektionsindustrierna, skoindustrin, möbelindustrin, den manuella glasindustrin och gjuteriindustrin. Räntebefrielse i samband med strukturgaranti beviljas av AB Strukturgaranti enligt riktlinjer som angivits i prop. 1972: 46 (NU 1972: 32, rskr 1972: 195) och prop. 1973: 57 (NU 1973: 37, rskr 1973: 149) och i enlighet med vad som överenskommits i avtal mellan Kungl. Maj:t och Sveriges investeringsbank AB angående administrering av statliga strukturgarantier.

Statens industriverk

Ramen för lånegarantier är för budgetåret 1973/74 70 milj. kr. och skall enligt tidigare fattade beslut vara 100 milj. kr. för budgetåret 1974/75.

Räntebefrielse utgör en viktig del i det stödprogram som redovisas i prop. 1972: 46. Med hänsyn härtill och då lånegarantiramen kommer att vidgas måste enligt statens industriverks och AB Strukturgarantis mening anslaget ökas.

Industriverket hemställer därför att för budgetåret 1974/75 1 275 000 kr. anvisas för räntebefrielse i samband med strukturgarantier.

Departementschefen

Vid min anmälan av anslaget Företags- och branschfrämjande åtgärder har jag förordat att stimulansåtgärderna för tcko-industrierna — således också strukturgarantierna — fr. o. m. budgetåret 1974/75 får gälla även för pälsindustrin. Jag har vidare förordat att ingen ändring nu görs vad gäller de principiella riktlinjerna för omställningsåtgärderna.

I enlighet med vad jag anfört i prop. 1972: 46 (s. 29) bör anslaget räknas upp i proportion till ökningen av garantiramen och med hänsynstagande till att räntebefrielse skall kunna ges upp till tre år. Genomsnittlig garantiram utgör under budgetåret 1973/74 55 milj. kr. och under budgetåret 1974/75 85 milj. kr. Anslaget bör i enlighet härmed uppgå till 1 275 000 kr. för budget året 1974/75.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Kostnader för räntebefrielse vid strukturgarantier till företaget inom vissa industribranscher* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 1 275 000 kr.

B 6. Täckande av förluster på grund av strukturgarantier till företag inom vissa industribranscher

1972/73 Utgift	—
1973/74 Anslag	1 000
1974/75 Förslag	1 000

Från anslaget, som disponeras av statens industriverk, bestrids utgifter för förluster i samband med strukturgarantier, som beviljats av AB Strukturgaranti enligt riktlinjer som angivits i prop. 1972: 46 (NU 1973: 32, rskr 1972: 195) och prop. 1973: 57 (NU 1973: 37, rskr 1973: 149) och i enlighet med vad som överenskommit i avtal mellan Kungl. Maj:t och Sveriges investeringsbank AB angående administrering av statliga strukturgarantier.

Statens industriverk

Statens industriverk framhåller att eftersom systemet med lånegarantier fungerat endast under en kort tid, är det svårt att bedöma om och i vilken omfattning förluster kan väntas uppstå under budgetåret 1974/75. De kan dock uppskattas bli relativt små och industriverket anser att medelsbehovet inte behöver överstiga 1 000 kr.

Departementschefen

Jag vill erinra om vad jag vid min anmälan av anslaget Företags- och branschfrämjande åtgärder har anfört beträffande pälsindustrin.

Anslaget bör för nästa budgetår föras upp med 1 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Täckande av förluster på grund av strukturgarantier till företag inom vissa industribranscher* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

B 7. Främjande av hemslöjden

1972/73 Utgift	1 022 259	Reservation	44 016
1973/74 Anslag	1 032 000		
1974/75 Förslag	1 110 000		

Från anslaget, som disponeras av statens industriverk, lämnas bidrag till olika hemslöjdsändamål.

Statens industriverk

År 1968 fastställde statsmakterna riktlinjerna för det statliga stödet till hemslöjden (prop. 1968: 1 bil. 9 s. 91, SU 1968: 7, rskr 1968: 7). Riktlinjerna utformades i huvudsak enligt det förslag som år 1967 framförades av hemslöjdsutredningen (Ds Fi 1967: 9). Enligt industriverkets mening saknas anledning att nu frångå de principer som sålunda ligger till grund för omfattningen och inriktningen av det statliga stödet till hemslöjden. Industriverket framhåller dock, att en viss höjning av anslaget för budgetåret 1974/75 torde vara ofrånkomlig till följd av inträffade och väntade löne- och kostnadsökningar.

Med hänsyn till att villkoren för statsbidrag till heltidsanställd hemslöjdskonsulent nu är uppfyllda i samtliga 24 län föreslår industriverket, att en uppräknig sker av det statliga bidraget till konsulenternas löner, sociala avgifter och resor, traktamenten m. m.

Industriverket föreslår vidare att statens stöd till övriga hemslöjdsändamål — Svenska hemslöjdsföreningarnas riksförbund, särskilda resebidrag, sameslöjden m. m. — i stort sett bör räknas upp till den nivå som hemslöjdsutredningen föreslog.

Industriverket föreslår, att anslaget för nästa budgetår ökas med 186 000 kr. till sammanlagt 1 218 000 kr.

Departementschefen

Jag delar industriverkets uppfattning att en uppräknig av anslaget till främjande av hemslöjden bör ske. För nästa budgetår bör anslaget öka med 78 000 kr. till sammanlagt 1 110 000 kr. Jag har därvid beräknat medel för ökat bidrag till hemslöjdskonsulenternas verksamhet samt till sameslöjden och Svenska hemslöjdsföreningarnas riksförbund.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att till *Främjande av hemslöjden* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 1 110 000 kr.

B 8. Statens institut för företagsutveckling: Uppdragsverksamhet

B 9. Statens institut för företagsutveckling: Främjande av företagsutveckling

B 10. Statens institut för företagsutveckling: Utrustning

I riksstaten för innevarande budgetår har för dessa ändamål förts upp ett förslagsanslag av 1 000 kr. och två reservationsanslag av resp. 8,9 milj. kr. och 500 000 kr.

Med hänvisning till vad jag anfört vid min anmälan av anslaget Statens industriverk: Förvaltningskostnader bör i riksstatsförslaget förvarande anslag föras upp med oförändrade belopp.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1974/75 beräkna

1. till *Statens institut för företagsutveckling: Uppdragsverksamhet* ett förslagsanslag av 1 000 kr.,
2. till *Statens institut för företagsutveckling: Främjande av företagsutveckling* ett reservationsanslag av 8 900 000 kr.,
3. till *Statens institut för företagsutveckling: Utrustning* ett reservationsanslag av 500 000 kr.

B 11. Medeltillskott till Norrlandsfonden

1972/73 Utgift	5 000 000	Reservation	—
1973/74 Anslag	5 000 000		
1974/75 Förslag	5 000 000		

Stiftelsen Norrlandsfonden, som bildades år 1961, har till uppgift att främja näringslivets utveckling i Norrland. Fonden skall därvid ta initiativ till och stödja sådant forsknings- och utvecklingsarbete som syftar till att vidareförädla norrländska råvarutillgångar eller som på annat sätt är av betydelse för det norrländska näringslivet. Fonden skall också med beaktande av den regionalpolitiska planeringen medverka till utveckling och differentiering av dels industri som arbetar med norrländska råvaror, dels sådan industriell produktions- och serviceverksamhet i övrigt som är stödberrättigad enligt normerna för det statliga lokaliseringsstödet. Fonden skall slutligen ta initiativ till och stödja utredningar, som bedöms vara av betydelse för det norrländska näringslivet,

samt främja samordning av den regionala företagsservicen i Norrland. För Norrlandsfonden gäller en av Kungl. Maj:t den 17 december 1970 fastställd stadga.

Norrlandsfonden förvaltas av en av Kungl. Maj:t utsedd styrelse. Den direkta ledningen av fondens verksamhet utövas av en verkställande direktör. Fondens kansli ligger i Luleå.

Fondens verksamhet finansierades t. o. m. år 1970 helt genom en årlig avsättning av LKAB:s vinstmedel med 15 milj. kr. Med hänsyn till att fonden under innevarande femårsperiod fr. o. m. år 1971 erhållit ökade uppgifter, skall enligt statsmakernas ställningstagande (prop. 1970: 85, SU 1970: 106, rskr 1970: 272) fonden — utöver nämnda tillskott — erhålla ytterligare medel, så att sammanlagt 20 milj. kr. årligen tillförs fonden. För vart och ett av budgetåren 1971/72 och 1972/73 har därför 5 milj. kr. anvisats att belasta den för budgetåren 1970/71—1972/73 fastställda ramen för det regionalpolitiska stödet (prop. 1970: 75, SU 1970: 103 och BaU 1970: 40, rskr 1970: 270 och 304).

För budgetåret 1973/74 har på motsvarande sätt den nuvarande ramen, omfattande budgetåren 1973/74—1977/78, för det regionalpolitiska stödet belastats med 5 milj. kr. (prop. 1973: 50, InU 1973: 7, rskr 1973: 248).

Norrlandsfonden ingår bland stiftarna av det år 1971 inrättade Industriellt utvecklingscentrum (IUC) i Skellefteå, som har till huvuduppgift att lämna service till de norrländska företagen på produktutvecklingsområdet. Fonden har lämnat ett bidrag om 12 milj. kr. till IUC.

Uppbyggnaden av IUC har fortsatt. F. n. har IUC ca 15 personer anställda. IUC har resurser att medverka i företagets produktutvecklingsarbete genom att bl. a. utföra marknadsundersökningar, patentgranskningar, tekniska utredningar och konstruktionsarbeten samt experimentella provningar. Vidare kan IUC medverka till att lösa problem inom de regeltekniska och kvalitetstekniska områdena.

Norrlandsfonden

Under verksamhetsåret 1972 beviljade Norrlandsfonden anslag om 34,6 milj. kr. vilket med 2,9 milj. kr. understiger motsvarande summa för 1971. Av dessa medel gick 23,6 milj. kr. i form av lån till industriell utbyggnad, 10,3 milj. kr. till industriellt utvecklingsarbete och 700 000 kr. till forskning och utredningar. Av de under år 1971 beviljade anslagen utgjordes dock 12 milj. kr. av bidrag till IUC. Om detta engångsbidrag inte medräknas vid jämförelsen mellan åren 1971 och 1972, kan konstateras att fonden ökat sin anslagsgivning under 1972 med ca 9 milj. kr.

Norrlandsfonden hemställer, att 5 milj. kr. ställs till fondens förfo- gande över statsbudgeten även för budgetåret 1974/75.

I skrivelse den 19 oktober 1973 med förslag till ändringar i fondens

stadga har Norrlandsfonden hemställt bl. a. att fonden skulle få möjlighet att i undantagsfall lämna kortfristiga lån, om andra kreditmöjligheter inte föreligger. Enligt statsmakternas ställningstagande (prop. 1961: 77, SU 1961: 89, rskr 1961: 233) saknar fonden denna möjlighet.

Departementschefen

Jag finner det värdefullt att IUC:s uppbyggnad nu fortskridit så långt att vissa basresurser finns för att underlätta produktutvecklingsarbetet bland de norrländska företagen, speciellt de mindre och medelstora. Samtidigt anser jag det angeläget att IUC i sin fortsatta verksamhet fäster stor vikt vid att skapa ett nära och förtroendefullt samarbete med företagen. En viktig förutsättning för en positiv utveckling för IUC är att den service som erbjuds når ut till företagen på ett effektivt sätt. Med hänsyn till företagareföreningarnas informations- och kontaktförmedlande uppgifter inom det industripolitiska området lägger jag därvid stor vikt vid att ett nära samarbete upprättas mellan IUC och berörda föreningar. Därutöver finner jag det självklart att IUC samarbetar med andra serviceorgan, kreditinstitut m. fl. i Norrland så att ett rationellt utnyttjande av befintliga resurser uppnås.

Jag räknar vidare med att IUC ingående och kontinuerligt följer upp sina projekt så att underlag skapas för en utvärdering senare av hela IUC-verksamheten.

Norrlandsfonden har hemställt att i undantagsfall få lämna kortfristiga lån, om andra kreditmöjligheter inte föreligger. Enligt min uppfattning bör denna möjlighet finnas för fonden i vissa fall. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda erforderliga föreskrifter.

För att Norrlandsfonden skall kunna fortsätta sin företagsfrämjande verksamhet beräknar jag i enlighet med fondens förslag 5 milj. kr. för nästa budgetår för finansiering av en del av verksamheten. Liksom för innevarande budgetår förordar jag efter samråd med chefen för arbetsmarknadsdepartementet att dessa medel belastar den för budgetåren 1973/74—1977/78 fastställda ramen för regionalpolitiskt stöd.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. godkänna vad jag anfört beträffande rätt för Norrlandsfonden att lämna kortfristiga lån,
2. till *Medelstillskott till Norrlandsfonden* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 5 000 000 kr.

B 12. Statliga kreditgarantier till varvsindustrin, m. m.

Riksdagen antog åren 1970 och 1971 riktlinjer för den statliga varvspolitiken (prop. 1970: 82, BaU 1970: 43, rskr 1970: 327 och prop. 1971: 117, NU 1971: 27, rskr 1971: 229). Varvspolitikens utformning präglades av den dystra utvecklingen för europeisk varvsindustri mot slutet av

1960-talet. Under kraftig japansk prispress var man i flertalet varvsnationer i färd med att med statligt stöd reorganisera varvsindustrin. Subventionsinslagen blev påtagliga i många varvsnationer även om motiven för statliga ingripanden varierade. Den snabba japanska expansionen hade möjliggjorts genom kraftiga subventioner som motiverades av Japans intresse av att utveckla en egen handelsflotta och av att uppnå låga fraktkostnader för sin stora sjöburna råvaruimport. I Frankrike och Storbritannien motiverades stödinsatserna primärt av lokaliseringspolitiska hänsyn.

Investeringsaktiviteten var genomgående låg vid de svenska varven under senare delen av 1960-talet. Osäkerheten om den framtida utvecklingen av tonnagefterfrågan och utbudskapaciteten var stor och motiverade en försiktig investeringspolitik från varvsföretagens sida. I denna osäkra situation var det angeläget att inte genom statliga åtgärder stimulera till en kapacitetsökning. Den statliga varvspolitiken inriktades därför på att konsolidera och effektivisera existerande varvsföretag.

Under hösten år 1970 tog dåvarande chefen för industridepartementet initiativ till förhandlingar mellan staten och varvsindustrin i samverkansfrågor. År 1971 undertecknades ett avtal mellan de fyra storvarven som syftade till att stärka partsföretagens individuella konkurrenskraft, lönsamhet och utvecklingsmöjligheter. I syfte att förverkliga och fördjupa samarbetet upprättades en styrande kommitté med företrädare för parterna och statsmakterna. Vidare upprättades en samrådsgrupp bestående av styrande kommitténs ledamöter och representanter för partsföretagens fackliga organisationer.

Alltsedan bildandet har inom styrande kommittén och samrådsgruppen varvsindustrins utvecklingstendenser diskuterats. I början av år 1973 stod det klart att den svenska varvsindustrin skulle komma att gå en relativt expansiv period till mötes. I motsats till situationen ett par år tidigare präglades varvsföretagens bedömningar av en påtaglig optimism. Många tecken tydde på att en ny utvecklingsfas inletts. I denna situation tog jag initiativ till en utredning med syfte att närmare klarlägga den svenska varvsindustrins utgångsläge mot bakgrund av den snabbt förändrade internationella situationen på sjöfarts- och varvsområdet. Tyngdpunkten skulle läggas på en analys och diskussion av varvsföretagens egna långsiktiga bedömningar. Härvid skulle särskild vikt läggas vid finansieringsfrågorna.

En arbetsgrupp inom industridepartementet har genomfört denna utredning och har nu lagt fram en rapport angående *utvecklingen av svensk varvsindustri med förslag till vissa förändringar av den statliga varvspolitiken*. Utredningsrapporten har ingående diskuterats med varvsföretagen inom styrande kommittén för varvssamarbete. Vidare har yttrandet över rapporten inhämtats från de fackliga representanterna i

varvsindustrins samrådsgrupp, nämligen representanter för Sveriges arbetsledareförbund, Svenska industritjänstemannaförbundet samt Svenska metallindustriarbetareförbundet.

Rapport angående utveckling av svensk varvsindustri

Den nuvarande varvspolitiken — bakgrund och riktlinjer

I utredningsrapporten konstateras att 1960-talet för hela den europeiska varvsindustrin var ett decennium präglad av ekonomiska svårigheter med starka inslag av kriser. Avgörande för styrkan och varaktigheten i varvsindustrins svårigheter var omfattande strukturella förändringar på både utbuds- och efterfrågesidan. Den helt dominerande förändringen på utbudssidan var Japans inträde i stor skala på världsmarknaden. De moderna japanska varven förvärvade snabbt en prisledande ställning när det gällde större tank- och bulktonnage. På efterfrågesidan styrde den snabba tekniska utvecklingen efterfrågan mot nya fartygstyper och fartygsstorlekar som flertalet europeiska varv i då rådande läge inte hade tekniska förutsättningar att producera. De europeiska varven utsattes således för stark priskonkurrens samtidigt som de ställdes inför svåra strukturella omställningsproblem.

Avkastningen i de svenska varven sjönk under 1960-talet i rask takt. De reserver som byggts upp under 1950-talets goda vinstår förtärdes successivt. De sista åren av 1960-talet var dystra år med ansevärliga förluster i varvsföretagen. Att den s. k. varvskommittén tillsattes år 1967 var således ett logiskt steg som redan hade tagits eller snart skulle komma att tas i flertalet av konkurrentländerna i Europa.

Varvskommittén, som avlämnade sitt betänkande i februari år 1970 (I-Stencil 1970: 1), framhöll att det kortsiktiga perspektivet helt dominerades av likviditets- och räntabilitetsproblem. Orderstocken sträckte sig in på år 1973, men en stor del av de tecknade kontrakten var tagna till oförmånliga priser. Flera kontrakt var tecknade till fasta priser och kunde redan då bedömas bli förlustbringande. Det svårbedömbara och osäkra utvecklingsperspektivet på längre sikt gav enligt kommitténs mening en anvisning om att stor försiktighet borde iaktas med att binda ytterligare investeringsmedel till varvsbranschen. Kapacitetsutvidgande investeringar borde enligt kommittén skjutas till en framtid då de internationella konkurrensförhållandena bättre kunde överblickas.

I 1970 års varvsproposition (prop. 1970: 82) som följde på varvskommitténs betänkande uppehöll sig föredragande departementschefen vid några principiella aspekter som frågan om stöd till varvsindustrin hade aktualiserat.

Utredningsrapporten refererar till nämnda proposition, i vilken det framhålls att en väsentlig förutsättning för bevarad framstegstakt — och

därmed långsiktig trygghet för de anställda — är att vårt näringsliv fort-löpande kan ställa om till nya livskraftiga och expanderande industri-grenar. Av samma karaktär, och inte mindre viktig, är den anpassning av struktur, produkter och produktionsmetoder till ändrade efterfråge-förhållanden, ny teknik etc. som måste ske inom de traditionella indu-stribranscherna för bibehållande av konkurrenskraften. Om därvid en bransch som helhet är expanderande, stagnerande eller rent av minskan-de kan i sig självt från ekonomisk synpunkt anses vara utan betydelse. Avgörande är om produktionsresurserna ger större samhällsekonomiskt utbyte vid aktuell användning än vid bästa alternativa användning.

Enligt prop. 1970: 82 skulle näringspolitiken således inriktas på att stimulera utvecklingen av de industrigrenar som kunde anses ha goda förutsättningar vid de svenska produktionsvillkoren. Ett första krav var då att inte genom åtgärder på andra fält, t. ex. genom tullar och handelsrestriktioner, binda produktionsresurser i mindre lönsamma nä-ringsgrenar. Särskilda skäl, exempelvis beredskaps- och lokaliserings-skäl, kunde föreligga i enskilda fall och takten i omställningen kunde behöva modereras med hänsyn till sociala och ekonomiska konsekvenser. I övrigt borde det vara en grundsats i svensk näringspolitik att bestående olikheter i produktionsförutsättningarna i förhållande till andra länder inte skulle utjämnas genom stödåtgärder.

Näringspolitiken skulle ha direkta uppgifter vad beträffar omställ-ningen inom stagnerande näringsgrenar där man dock som regel kunde finna stora skillnader mellan enskilda företags konkurrensförmåga. Er-farenhetsmässigt gick ofta dålig lönsamhet i par med bristande förmåga och resurser till omställning. I sådana fall kunde branschstimulerande, i tiden begränsade åtgärder vara berättigade.

Ett särskilt problem förelåg när en industrigren brottades med pro-blem som kunde tänkas vara av tillfällig art. Näringspolitiska åtgärder ägnade att överbrygga svårigheterna borde i sådana fall inte vara ute-slutna förutsatt att de framtida konkurrensförutsättningarna för industri-grenen i fråga kunde anses som goda. Bedömningen av framtidsutsikter-na måste ofrånkomligen alltid bli relativt osäker. Hänsyn måste tas inte bara till den internationella utvecklingen utan också till branschens inne-boende möjligheter att öka sin konkurrenskraft, exempelvis genom en förbättrad struktur och andra rationaliseringsåtgärder.

De riktlinjer för den statliga varvspolitiken som lades fast i prop. 1970: 82 och som godkändes av riksdagen (BaU 1970: 43, rskr 1970: 327) förenades med förslag om bibehållande av systemet med kredit-garantier och höjning av upplåningsrätten för AB Svensk exportkredit. För stöd åt tekniskt forsknings- och utvecklingsarbete av direkt betydelse för varvsindustrins fortsatta utveckling och konkurrenskraft föreslogs ett tidsbegränsat stöd inom en ram av 50 milj. kr. under budgetåren 1970/71—1972/73. Medlen skulle fördelas av styrelsen för teknisk utveckling

och förslaget innebar en ökning av stödet till skeppsteknisk forskning och utveckling med omkring 13 milj. kr. per år. Det underströks att insatserna på forsknings- och utvecklingsområdet måste ges sådan omfattning att de svenska varven förmådde hävda sig framgångsrikt i den snabba tekniska utvecklingen i branschen. Den svenska varvsindustrins satsning på forskning och utveckling ansågs i då rådande läge av skilda skäl vara för liten varför samhället borde ge ett förhållandevis stort stöd.

Det akuta läget vid Götaverken under hösten 1970 och det statliga initiativet till och genomförandet av rekonstruktionen kom — enligt utredningsrapporten — att bekräfta varvskommitténs bedömning att förhållandena vid de olika varven skilde sig starkt från varandra och motiverade selektiva statliga ingrepp snarare än generella stödåtgärder.

I utredningsrapporten refereras även 1971 års varvsproposition (prop. 1971: 117, NU 1971: 27, rskr 1971: 229). I denna proposition, som var starkt präglad av de då aktuella problemen för varvsindustrin, upprepas det som lagts fast i prop. 1970: 82, nämligen att staten inte borde medverka till en ökning av varvsindustrins kapacitet. Den svaga lönsamheten inom varvsindustrin i kombination med den omfattande handelskreditgivningen ansågs motivera att den statliga varvspolitiken under de närmaste åren borde sikta till konsolidering snarare än expansion.

I prop. 1971: 117 föreslogs vissa modifieringar av systemet med fartygskreditgarantier, innebärande bl. a. att garantierna knöts till leverans av fartyg i stället för till tidpunkten för orderteckning. Det underströks i detta sammanhang att när det gäller ianspråktagandet av den svenska kreditmarknaden någon generell prioritering av varvsindustrin i förhållande till andra industribranscher inte kunde anses lämplig.

I utredningsrapporten påpekas att varvskommittén redan år 1970 hade betonat att åtskilligt torde stå att vinna för svensk varvsindustri genom ökad samverkan i branschen. Det fanns vidare ett behov av nära och fortlöpande kontakter mellan staten och varvsindustrin. I april 1971 undertecknades ett konsortialavtal mellan de fyra storvarven syftande till att stärka partsföretagens individuella konkurrenskraft, lönsamhet och utvecklingsmöjligheter. För att leda och vidareföra samarbetet upprättades en styrande kommitté med företrädare för parterna och statsmakterna. Vidare upprättades en samrådsgrupp bestående av styrande kommitténs ledamöter och representanter för partsföretagens fackliga organisationer.

Departementschefen fäste i prop. 1971: 117 stor vikt vid konsortialavtalet. Han pekade på att de svenska storvarven internationellt sett är tekniskt framstående och borde ha möjlighet att genom bl. a. teknisk utveckling, produktspecialisering och marknadsanpassning stärka sin konkurrenskraft. För att uppnå detta krävdes ökad samverkan, och det framhölls att det ingångna avtalet därför borde bedömas som en positiv

åtgärd vid statsmakternas ställningstagande till hur stort betalningsansvar för varvsindustrin staten borde ta på sig.

Utredningsrapporten övergår därefter till att behandla fartygsmarknaden i ett internationellt perspektiv med tonvikt på sådana förhållanden som pekar mot en förändring av produktionsvillkoren för svensk varvsindustri. Grunden för en bedömning av utvecklingstendensen för svensk varvsindustri är den internationella utvecklingen på sjöfartsområdet.

Den internationella bakgrunden

Fartygsmarknaden — liksom den därmed nära sammanhängande sjöfartsmarknaden — karaktäriseras av en stark internationell konkurrens som omfattar praktiskt taget alla varvsländer av någon betydelse. Av länderna utanför statshandelsgruppen är det endast Förenta staterna som uppehåller en nämnvärd varvsindustri baserad enbart på den inhemska marknaden, vilken bredvid omfattande militära beställningar utgörs av ett starkt subventionerat federalt sjöfartsprogram. För alla övriga varvsländer är fartygsexporten en avgörande faktor; i Sverige utgör denna 70 à 80 %, i Japan numera ca 60 % av produktionen.

I motsats till vad som var fallet under mellankrigstiden har den internationella fartygsefterfrågan efter kriget varit synnerligen expansiv. En växande världshandel och speciellt industriländernas snabbt ökande energibehov, tillgodosett främst med olja, har lagt grunden för en i det långa loppet gynnsam sjöfartskonjunktur. Krigtidens nedslitning av handelsflottorna och eftersatta ersättningsbehov samt en stark teknisk utveckling, bl. a. mot stora och automatiserade fartyg, utgjorde under 1950- resp. 1960-talet speciella efterfrågestimulerande faktorer. Externa politiska händelser har dock medfört häftiga momentana störningar med efterverkningar på de även eljest starkt spekulativa fartygs- och fraktmarknaderna.

Det samlade tonnaget av världshandelsflottan har enligt utredningsrapporten mer än fördubblats sedan mitten av 1950-talet och uppgick år 1972 till 268 milj. bruttoregister-ton (BRT) mot 105 milj. BRT år 1956, vilket innebär en årlig genomsnittlig tillväxt om ca 6 %. Motsvarande tillväxt för tanktonnaget var 8 à 9 %.

Produktions- och välståndsökningen i de industrialiserade länderna har resulterat i kraftigt ökade behov av sjötransporter, vilket gett upphov till och underlag för den starka expansionen av flottan. Av föreliggande prognoser att döma väntas de industrialiserade ländernas bruttonationalprodukt (BNP) fortsätta att öka i förhållandevis hög takt under 1970-talet (ca 5 % per år). Detta innebär fortsatt ökat behov av sjötransporter. Prognoser om handelsflottans utveckling sammanställda av OECD's varvskommitté indikerar en total världshandelsflotta år 1980

på 400—450 milj. BRT. I rapporten påpekas att dessa prognoser givetvis inrymmer stora osäkerheter, bl. a. vad gäller bedömningen av yttre bestämmningsfaktorer samt val av metoder. De faktorer som särskilt analyserats är BNP-tillväxt i OECD-länderna, framtida energibehov, varvid Förenta staterna granskats särskilt, genomsnittligt transportavstånd för sjöburen olja, ersättningsbehov samt oljeflottans produktivitet-utveckling.

Utmärkande för förändringarna av världshandelsflottans sammanställning sedan 1950-talets mitt är en kontinuerlig och snabb specialisering av tonnage. Bulkfartygen, som här avser fartyg för transport av varor av typen malm, säd, kol, bauxit inkl. s. k. kombinationstonnage, ökade sin andel av världshandelsflottan från 4 % år 1956 till 24 % år 1972. Samtidigt steg tankfartygens andel från 27 till 39 %. Utredningen menar att flera faktorer talar för att tank- och bulkfartygens andel av världshandelsflottans tonnage kommer att öka och uppgå till omkring 75 % år 1980.

Att tendensen till en allt högre grad av specialisering av tonnage även i övrigt är påtaglig understryks i rapporten. De traditionella styckegods-fartygens uppgifter har till stor utsträckning kommit att övertas av speciella fartyg för t. ex. containers, bilar, naturgas och lastbärande pråmar. Man kan även se den kraftiga storlekstillväxten inom bulk- och tankfartygssektorn som en specialisering. Speciellt här har de transportekonomiska vinster, som kunnat uppnås genom utnyttjande av skalekonomi och införande av arbetsbesparande teknik, varit en bidragande orsak.

Utvecklingen av världshandelsflottan under de allra närmaste åren kan med god precision bedömas på grundval av varvens inelligande orderstock. Sålunda kan *tankfartygsflottan* i början av år 1976 beräknas uppgå till ca 300 milj. dödsviktston (DWT). Detta innefattar fartyg i order för leverans åren 1973, 1974 och 1975 och hänsyn tagen till avgång genom skrotning etc. I tabell 1 jämförs denna beräkning med OECD-prognosen för 1980.

Tabell 1. Fartyg för transport av olja

1973, Tankfartyg ¹	186 milj. DWT
Kombinerade fartyg, 28,5 milj. DWT ²	20 milj. DWT
Flotta för transport av olja	ca 206 milj. DWT
Varav större än 150 000 DWT	ca 80 milj. DWT
andel större än 150 000 DWT	ca 39 %
1976, Flotta för transport av olja ³	ca 300 milj. DWT
Varav större än 150 000 DWT	ca 170 milj. DWT
andel större än 150 000 DWT	ca 55 %

1980, OECD:s prognos	360 – 375 milj. DWT
Varav större än 150 000 DWT	ca 255 milj. DWT
andel större än 150 000 DWT	ca 70 %

¹ Fearnley & Eger, World Bulk Fleet.

² 70 % av kombinerade fartyg sysselsatta med oljetransport.

³ Inkl. kombinerade fartyg.

Tankfartygsflottan kommer enligt prognosen att i det närmaste ha fördubblats mellan åren 1973 och 1980. Om den kraftiga tillväxten under de tre första åren fortsätter, kommer den befintliga flottan år 1980 att kraftigt överskrida de av OECD prognostiserade värdena. Den historiska utvecklingen visar också på en mycket stark expansion av det stora tonnaget, och föreliggande siffror indikerar en fortsatt kraftig ökning av denna kategori fartyg.

Vad avser fartyg för annan transport än olja torde marknaden komma att utvecklas i en något lugnare takt än tankfartygsmarknaden. Utvecklingen under åren 1973 till 1976 synes ligga i linje med prognosens värden (tabell 2). Någon uppdelning av marknaden på olika fartygstyper har av utredningen inte ansetts möjlig att göra, men man antar att bulkfartygen kommer att svara för den större delen av expansionen.

Tabell 2. Fartyg för övriga transporter

1972, Övriga fartyg ¹	163 milj. BRT
Kombinerade fartyg, 15 milj. BRT ² ,	– 10 milj. BRT
Fartyg för övriga transporter	ca 153 milj. BRT
1976, flotta för övriga transporter	ca 193 milj. BRT
1980, OECD:s prognos	230 – 250 milj. BRT

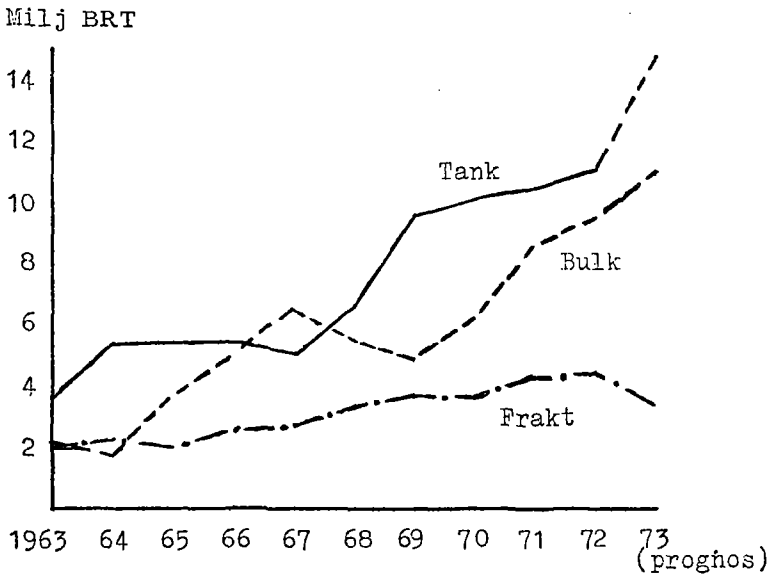
¹ Lloyd's Register of Shipping, 1972. Alla fartyg utom tankfartyg.

² Se anmärkning 2 tabell 1.

I utredningsrapporten redovisas vidare dels varvkapacitetens utveckling under det senaste decenniet, dels de prognoser som i dag är tillgängliga för den framtida kapacitetsutvecklingen. Det sjösatta tonnaget från världens varv var fyra gånger så stort år 1972 som år 1956. Trenden mot specialisering av tonnaget i världshandelsflottan återspeglas i nybyggnadernas sammansättning. En växande del av produktionen utgörs av tank- och bulkfartyg — 76 % av det färdigställda tonnaget år 1972 bestod av dessa fartygstyper (diagram 1).

Diagram 1. Sjösatt tank-, bulk- och frakttonnage 1963—1973.

Den ökade leveransvolymen har gjort det möjligt för många varv att inrikta sin produktion mot speciella fartygstyper och storlekar, varigenom en mera rationell produktion kunnat åstadkommas. Detta har i praktiken inneburit ökning av varvskapaciteten för många av de varv som valt att följa med i byggandet av de ständigt större bulk- och tankfartygen. Därjämte har tillkommit, särskilt i Japan, ett antal helt nya varv speciellt inriktade på produktion av stort tonnage. Övergången till produktion av större fartyg innebär emellertid att leveransvolymen uttryckt i BRT växer mer än proportionellt i förhållande till produktionsvolymen (mätt i fasta priser eller förädlingsvärde). I ett historiskt perspektiv kommer därigenom det sjösatta tonnaget (mätt i BRT) att över-skatta den "verkliga" ökningen av varvskapaciteten.

I flera europeiska länder, framför allt i Storbritannien, har varvsindustrin inte kunnat följa med i omstrukturerings- och rationaliserings-trenden, varför den kommit att förlora i andel av producerat brutto-tonnage. Detta framgår av tabell 3. I rapporten understryks det att varvskapaciteten uttryckt i BRT inte är ett direkt mått på den arbetsmängd varven presterar. Arbetsmängden varierar nämligen starkt mellan olika fartygstyper. Siffrorna i tabellen är dock i stort relevanta för en jämförelse mellan länder av varvskapaciteten.

Tabell 3. Andelar i procent av världens varvsproduktion 1955—1972 (färdigställda fartyg, BRT), resp. orderstock 1973-07-01

	1955	1960	1965	1970	1972	Orderstock 1973-07-01
Japan	11	22	42	48	48	44
Sverige	10	9	11	7	8	9
Västtyskland	19	13	9	6	5	6
Storbritannien	27	16	11	6	5	7
Frankrike	7	5	4	4	4	4
Spanien	1	2	2	3	4	5
Norge	3	3	4	3	3	4
Nederländerna		8	1	3	3	2

Källa: Lloyd's Register of Shipping.

Det mest framträdande draget är att de japanska varven under 1960-talet kom att inta en mycket dominerande ställning. Att dominansen kommer att bestå även under de kommande fyra till fem åren framgår av den sista kolumnen i tabell 3 som visar varvsländernas andel av orderstocken vid halvårsskiftet 1973.

I utredningen har existerande utbuds- och efterfrågeprognoser studerats och den bild av fartygsmarknaden under 1970-talet som indikeras av detta prognosmaterial kan sammanfattas på följande sätt.

Tabell 4. Utbud och efterfrågan på varvskapacitet, milj. BRT

	AWES min - max	SAJ min - max
<i>Nybyggnadsefterfrågan</i>		
<i>1971—1980:</i>		
Totalt	258—280	302—312
Genomsnitt/år	26—28	30—31
<i>Utbudet 1975 och 1980:</i>		
	OECD 1975	BAH 1980
Japan	18,3	
OECD + Västeuropa	16,0	
Totalt	39,5	58,1—72,9

I tabell 4 avser efterfrågesiffrorna de prognoser som hösten 1972 utarbetades av Association of West European Shipbuilders (AWES) resp. Shipbuilders Association of Japan (SAJ). Dessa prognoser har överarbetats av en arbetsgrupp inom OECD, varvid vissa olikheter bekräffande material och definitioner korrigerats.

Den av OECD gjorda kapacitetsberäkningen (ca 40 milj. BRT för år 1975) grundas på en enkät, vilken alla större varv i samtliga viktiga varvsländer besvarat. Eftersom varven vid svarstillfället praktiskt taget genomgående hade full ordertäckning t.o.m. 1975, avser beräkningen prognosticerad produktion under nämnda år. Den s. k. BAH-prognosen

(Booz-Allen & Hamilton International) för utbudet år 1980 är däremot en enkel trendframskrivning med 10 resp. 15 % årlig tillväxt och har således inte, såsom OECD:s beräkning, grundats på uppskattningar av resp. lands förutsättningar och planer.

OECD-arbetsgruppens slutsats är att även med hänsyn till de metodskillnader och osäkerheter som finns i de berörda prognoserna för utbud och efterfrågan står det klart att det vid mitten av 1970-talet kommer att finnas en varvskapacitet som är större än vad den långsiktiga efterfrågan på fartyg skulle motivera. Någon kvantifiering av storleken av denna överkapacitet har dock inte gjorts. I utredningen framhålls dock att eftersom fartygstillskottet fram till år 1976 blir väsentligt högre än vad efterfrågeprognosen indikerar (ca 40 milj. BRT mot ca 30 milj. BRT) så blir — i ett statistiskt betraktelsesätt — överskottskapaciteten under senare delen av 1970-talet ännu större än vad beräkningen i tabellen utvisar. Emellertid kommer vid denna tidpunkt även det förväntade fartygsbehovet under första delen av 1980-talet att påverka fartygs efterfrågan.

I utredningsrapporten redovisas huvuddragen i utvecklingen inom varvsindustrin i viktigare konkurrensländer. Det konstateras att den japanska varvsindustrin under de senaste tio åren haft en produktionsökning som varit dubbelt så snabb som för varvsindustrin som helhet. Mellan åren 1961 och 1971 ökade det sjösatta tonnaget i världen från ca 8 milj. till 25 milj. BRT. Under samma tid ökade det sjösatta tonnaget vid de japanska varven från mindre än 2 milj. till nästan 12 milj. BRT. Den tidigare nämnda OECD-enkäten visar på en nedtoning av denna relativt sett höga expansionstakt. Leveranskapaciteten beräknas fram till år 1975 öka med 50 % (till 18 milj. BRT), vilket är samma expansionstakt som anges för den samlade varvsindustrin utanför Japan.

I utredningen konstateras att de japanska varvens mycket goda konkurrensläge successivt försämrats under de senaste tio åren. Rekryteringen av arbetskraft har på flera håll blivit ett allvarligt problem och den allmänna industriella expansionen har varit förenad med betydande löneökningar. För varvsindustrin kan noteras en genomsnittlig årlig löneökning med 17 % under femårsperioden 1967—1972. En omedelbar och direkt inverkan på varvens internationella konkurrenssituation har följt av de senaste årens successiva revalveringar av den japanska valutans. Mot de ganska omfattande förändringar av de japanska varvens komparativa fördelar som sålunda inträffat står dock alltfjämt deras synnerligen höga modernitets- och rationaliseringsgrad samt de andra fördelar som följer av att behärska ca hälften av världens fartygsmarknad och en ännu större andel (ca 60 %) av marknaden för stort tonnage.

Även om EG-ländernas varvsindustrier i dagsläget uppvisar betydande skillnader finns det skäl för att behandla dem gemensamt. Det grundläggande problemet, nämligen att under ett starkt japanskt konkurrens-

tryck anpassa en traditionell och till stor del omodern varvskapacitet till de nya marknadskraven, är i allt väsentligt detsamma för samtliga. De omfattande statliga stödåtgärder som i alla dessa länder vidtagits i syfte att möta den japanska konkurrensen har också kommit att omfattas av en gemenskapsram, i enlighet med vad Rom-avtalet bestämmer. Den fortsatta varvspolitiken i alla EG-länderna är därför i hög grad avhängig av hur denna gemensamma handlingsram utformas.

Längst i omställningen har man kommit i *Frankrike*. Genom nedläggningar, fusioneringar och samarbetsavtal har huvuddelen av varvsproduktionen kommit att koncentreras till två varvsföretag. Båda dessa har nya moderna stordockor. Varvsinvesteringarna har även i övrigt haft relativt stor omfattning under senare år och varit väl marknadsanpassade, varför de franska varven framgångsrikt kunnat möta den växande efterfrågan på stort tanktonnage. Mellan storvarven och en del medelstora varv finns avtal om inbördes specialisering på vissa fartygstyper. Den kapacitetsökning som förutses till år 1975 uppgår till inemot 40 % och väntas i sin helhet ske vid befintliga varvsanläggningar.

Omställningen i *Västtyskland* har varit mindre framgångsrik. Västtysklands kraftiga andelsminskning av världens fartygsproduktion kan tillskrivas en sen och endast partiell anpassning till efterfrågeexpansionen för större tank- och bulkfartyg. Däremot har den västtyska varvsindustrin uppnått en marknadsledande ställning vad gäller arbetskraftsintensiva container-, roll on/roll off- och kylfartyg. Produktionen år 1975 förväntas överstiga den nuvarande med ca 50 %, främst beroende på en stark utökning av andelen stort tonnage.

De största insatserna för omstrukturering av varvsindustrin har gjorts i *Storbritannien*. Inom ramen för den år 1967 inrättade Shipbuilding Board hade vid utgången av år 1971 totalt ca 40 milj. £ tillförts den brittiska varvsindustrin.

Den brittiska varvsindustrin, som har ett brett produktionsprogram innefattande också de största tank- och bulkfartygen, besitter stor teknisk kompetens. Storbritanniens andel av världsproduktionen har trendmässigt minskat sedan mitten av 1950-talet och produktionen har mått i volym stigit obetydligt sedan mitten av 1960-talet. Detta förhållande kan enligt en aktuell konsultgranskning (Booz-Allen & Hamilton International) bl. a. hänföras till bristfällig företagsledning, låg investeringsnivå, en internationellt sett mycket arbetsintensiv produktion, bristande personaladministration och fyra till fem gånger så många strejkdagar per arbetare som industrigenomsnittet. Följden har blivit betydande finansiella svårigheter, höga fartygspriser, leveransförseningar och därmed låg internationell konkurrenskraft. Den produktionsökning som enligt OECD-enkäten planeras inom den brittiska varvsindustrin fram till 1975 är också väsentligt lägre än för övriga EG-länder. Samma förhållande gäller beträffande andelen stort tonnage i produktionen.

En viktig förbättring i de brittiska varvens konkurrenssituation har dock följt av de senaste årens valutakursförändringar.

Två europeiska länder utanför EG — Norge och Spanien — har under senare år uppvisat en betydande varvsindustriell expansion. Ca 90 % av nybyggnaderna i Norge kommer från två stora varvsgrupper som på kort tid byggts upp till en starkt samplanerad produktion vid ett flertal produktionsställen längs norska syd- och västkusten. Stora tank- och bulkfartyg svarar för huvudparten av produktionen samtidigt som en satsning gjorts på kapacitet för LNG¹- och kemikaliefartyg. Tillverkningen av stora borrhplattformar för oljeletningen i Nordsjön expanderar snabbt.

I Spanien är varvsindustrin sedan år 1965 den snabbast växande industribranschen. Den åtnjuter kraftigt statligt stöd främst motiverat med önskan att upparbeta ett inhemskt nät av underleverantörsindustrier. En kraftig restrukturering pågår inom ramen för den "Acta de Concierto" som år 1969 slöts med de spanska myndigheterna. Tre större varv ingår nu i en varvskoncern med 50 % statligt ägarintresse och ca 60 % av produktionen. Produktionen vid de stora varven inriktas på större tanktonnage av standardtyp. Detta kompletteras med en stark inriktning av de medelstora varven på tonnage specialiserat för havsfiske. Produktionskapaciteten beräknas år 1975 ha uppnått den nuvarande svenska nivån ca 2 milj. BRT.

Av varvsländer utanför Västeuropa och Japan bör särskilt nämnas Förenta staterna och Sydkorea. Den ålderdomliga karaktär som länge präglat varvsindustrin i Förenta staterna är, bl. a. till följd av det federalt subventionerade sjöfartsprogrammet, på väg att försvinna. Ett flertal högmödrerna varvsanläggningar för tillverkning av såväl stort tanktonnage som LNG-fartyg är under uppförande. Det direkta produktionsstödet inom ramen för programmet liksom de gynnsamma finansieringsförhållandena ger de amerikanska varven betydande favörer.

Helt nya tillverkningsvarv i länder som Portugal, Brasilien, Taiwan och Sydkorea har på senare tid tillkommit. Sådana nyanläggningar byggs oftast i direkt eller indirekt samarbete med storvarv i Japan eller Västeuropa. Det mest ambitiösa utbyggnadsprogrammet gäller Sydkorea. Två helt nya varv, ett för fartyg i storleksklassen 100 000—200 000 DWT och ett för fartyg större än 300 000 DWT färdigställs under år 1973. Konkreta planer för byggande av ytterligare stordockor föreligger.

Varvsindustrisamarbete inom OECD

I utredningsrapporten redovisas det varvsindustriella samarbetet inom ramen för OECD.

Fartygsmarknadens utpräglade internationella karaktär innebär natur-

¹ S. k. Liquefied natural gas carriers, dvs. fartyg för transport av flytande naturgas.

ligt nog att varvsstöd i ett land fått återverkningar på varven i andra länder. Detta har särskilt kommit till uttryck vad gäller kreditstödet. Alla exporterande varv hade att anpassa sig till de förmånliga kreditvillkor som de japanska varven vid början av 1960-talet började erbjuda fartygsbeställare.

På internationell nivå togs varvssituationen upp inom OECD år 1963. Under industrikommittén tillsattes en arbetsgrupp, vilken slutredovisade sitt utredningsuppdrag 1965. Med hänvisning till denna rapport föreslog den svenska regeringen att en särskild kommitté skulle tillsättas för att komma till rätta med den subventionspolitik som utvecklats inom den internationella varvsindustrin. Denna arbetsgrupp (WP6), som tillsattes direkt under OECD:s råd, har arbetat sedan år 1966.

Innebörden av den överenskommelse angående exportkrediter för nya fartyg som träffades mellan 13 av OECD:s medlemsländer och som trädde i kraft den 1 juli 1969, kan sammanfattas i följande. De anslutna staterna förband sig tillse att varven med statligt stöd inte erbjöd bättre kreditvillkor än lägst 20 % kontantbetalning, högst åtta års kredittid och lägst 6 % ränta. Amorteringarna på dessa krediter borde ske med regelbundna intervaller normalt om sex månader. Möjlighet fanns dock att i undantagsfall utsträcka löptiden till maximalt tio år. Mera fördelaktiga villkor åt u-länder kunde ges i enskilda fall. En särskild anmälningsprocedur inrättades för avvikelserna. Lägsta kontraktsränta höjdes den 1 januari år 1971 från 6 % till 7,5 %.

I utredningsrapporten konstateras att exportkreditöverenskommelsen fungerat väl under de fem år den varit i kraft. De deltagande länderna har lojalt uppfyllt sina åtaganden. Antalet anmälda avvikelser har varit få och inte föranlett några åtgärder. Man har också erhållit en *de facto*-harmonisering av fartygsräntan genom att avtalets villkor blivit normerande för kreditkontrakten. Det förtjänar särskilt anmärkas att överenskommelsen visat sig hålla även i ett svagare marknadsläge. Trots synnerligen dålig orderingång till varven under senare delen av år 1971 och första delen av år 1972 framträdde inga tendenser till återtagen kreditkonkurrens.

Samtidigt med exportkreditöverenskommelsen antogs en rekommendation om "standstill" på övriga stödområden. Mandatet för WP6 avsåg emellertid avveckling också av övriga stödformer. Dessa varierar åtskilligt mellan länderna både till omfattning och tillämpning. De faller dock i stort sett inom följande kategorier, direkt stöd till fartygsbyggande, tullar och andra importhinder, diskriminerande skatter, diskriminerande interna regleringar eller förfaranden samt investerings- och omställningsstöd åt den egna varvsindustrin.

Mot bakgrund av den förbättrade orderingången under åren 1970—1971 kunde parterna sommaren 1971 enas om principerna för en paketslösning i form av en förhandlingsprocedur. De länder som alltjämt uppehöll varvsstöd av ovannämnt slag skulle erbjuda en avvecklingsplan i

tre omgångar med slutpunkten år 1975. Länder utan sådant varvsstöd — däribland Sverige — erbjöd *status quo*, dvs. förband sig att inte införa något sådant varvsstöd under förutsättning att avvecklingen av övriga länders varvsstöd förlöpte planligt. Denna andra överenskommelse — benämnd "General Agreement" och slutgiltigt fastställd av OECD:s råd i oktober 1972 — bekräftar de deltagande ländernas avsikt att stegvis och före den 1 november 1975 avveckla de berörda stödåtgärderna för varven. De till överenskommelsen knutna anslutningsprotokollen kom dock att bli ofullständiga på grund av varvs-konjunkturens försämring under våren 1972.

I samband med att överenskommelsen om det allmänna varvsstödet antogs i oktober 1972 framfördes från flera varvsländers sida stor oro över fartygsmarknadens allmänna utveckling. OECD:s råd uppdrog med anledning härav åt WP6 att noga följa efterfråge- och utbudsutvecklingen. En arbetsgrupp med uppgift att i första hand granska föreliggande efterfrågeprognoser och kapacitetsberäkningar tillsattes av WP6 i november 1972. Arbetsgruppens rapport härom framlades i maj 1973. De däri redovisade beräkningarna och slutsatserna har refererats under avsnittet Den internationella bakgrunden.

Den svenska varvsindustrins dagsläge och framtidsutsikter

Utvecklingen under 1960-talet

Utredningen framhåller att få svenska industribranscher verkar under så internationellt betingade konkurrensförhållanden som varvsindustrin. De svenska varven har hållit sin marknadsandel och konkurrensförmåga anmärkningsvärt väl, trots bl. a. betydande inslag av direkta statliga stödåtgärder (räntesubventioner och strukturrationaliseringsstöd) i flertalet konkurrentländer. Statens engagemang i svensk varvsindustri har begränsats till ett fåtal direkta ingripanden av totalt sett mindre omfattning, främst Uddevallavarvet år 1963 och Götaverken år 1971. Härtill kommer införandet av statliga fartygskreditgarantier år 1963.

Sedan mitten av 1950-talet har ca 80 % av den svenska fartygsproduktionen avsatts på den internationella marknaden. Detta torde vara en högre exportandel än inom någon annan större industribransch i landet. Den svenska varvsindustrin sysselsätter enligt industristatistiken ca 30 000 personer, vilket innebär att den svarar för ca 3 % av det totala antalet sysselsatta inom industrin. Varvsindustrins betydelse från sysselsättningssynpunkt är emellertid större än vad som framgår av dessa siffror, eftersom den är en utpräglad monteringsindustri med omfattande underleveranser från övrig svensk industri. Varven beräknas indirekt sysselsätta ca 15 000 personer hos svenska underleverantörer. Varvsindustrins exportvärde år 1972 uppgick till inemot 2 000 milj. kr., motsvarande ca 5 % av den totala svenska exporten detta år.

Den svenska varvindustrin är starkt koncentrerad såväl vad avser lokalisering som storlek. Branschen domineras av ett fåtal stora enheter: Eriksbergs Mekaniska Verkstads AB (Eriksberg), AB Götaverken inkl. Öresundsvärvet (Götaverken), Kockums Mekaniska Verkstads AB (Kockums) och Uddevallavärvet AB (Uddevalla). Dessa fyra svenska storvarv placeras sig bland världens 25 största varvsföretag, varav Kockums på femte plats efter fyra japanska varv år 1971.

Storvarvens dominerande ställning i svensk varvsindustri framgår av att dessa svarar för mer än 95 % av den totala fartygsproduktionen i landet och för ca 80 % av det totala antalet sysselsatta inom branschen. De flesta mindre och medelstora varv bedriver i stor utsträckning annan tillverkning än fartygsbyggnation, t. ex. stålkonstruktioner för broar och industrianläggningar.

Fram till mitten av 1950-talet karaktäriserades skeppsbyggandet till stor del av hantverksmässiga och därmed arbetskrävande produktionsmetoder. Ur produktionsteknisk synvinkel kan det sägas att varje fartyg var unikt. Den hårdnande internationella konkurrensen och redarnas krav på högt automatiserade och stora fartyg, främst bulk- och tankfartyg, ställde emellertid redan i början av 1960-talen varven inför nödvändigheten att skapa nya och tekniskt mera avancerade anläggningar. Det krävdes en rationellare organisation av arbetet om man skulle tillverka standardiserade fartygstyper i längre serier. För de svenska storvarvens del inleddes denna utveckling i slutet av 1950-talet och i början av 1960-talet genom bl. a. tillkomsten av Arendalsvärvet samt utbyggnaden av Uddevallavärvet och Eriksberg. Kockums utbyggnad och rationalisering av varvsanläggningarna i slutet av 1960-talet bör också ses mot denna bakgrund.

Under det att de svenska storvarven utvecklade sin konkurrenskraft genom att bygga stora fartyg i standardutförande, har de mindre och medelstora varven satsat på att bygga mindre, men relativt avancerat specialtonnage.

Kännetecknande för produktionsutvecklingen vid storvarven under 1970-talets första år har således varit en accentuerad och fortgående specialisering till ett fåtal standardiserade fartygstyper i långa tillverkningsserier samt en påtaglig tendens mot allt större fartygsstorlekar.

Enligt en av utredningen genomförd studie av storvarvens underleverantörsförhållanden år 1972 framgår att varven i första underleverantörsledet indirekt ger sysselsättning åt ca 10 500 personer vid svenska företag. Den totala sysselsättningseffekten i samtliga underleverantörsled har beräknats till ca 15 000 personer. Geografiskt sett är denna härledda sysselsättning störst i varvsregionerna och Norrbotten. I det senare fallet avser sysselsättningen Norrbottens järnverk AB (NJA).

Storvarvens totala inköp av varor och tjänster under år 1972 uppgick till ett värde av ca 1 800 milj. kr., varav ca 400 milj. kr. utgjordes av import. Cirka hälften av varvens totala inköp utgörs av järn- och stål-

varor. Återstoden avser bl. a. entreprenadarbeten på fartyg, diverse fartygsutrustning, konstruktionsclement och förbränningsmotorer. Inköpen faller på ett stort antal företag av skiftande storlek inom främst verkstadsindustrin.

Tillverkningen av konstruktionsclement och skrovsektioner för fartyg på lego- och entreprenadbasis har ökat kraftigt under senare år. Underleverantörer är i de flesta fall varv som helt eller delvis lagt ned den egna fartygsproduktionen, t. ex. varven i Karlskrona, Gävle och Sölvesborg. En av orsakerna till ökningen av denna typ av underleveranser har varit brister i de större varvsregionerna på kvalificerad arbetskraft, främst plåtslagare och svetsare. Samtidigt har det varit lättare att rekrytera denna kategori av arbetskraft på de mindre orterna som har eller har haft fartygsproduktion. En ytterligare bidragande orsak kan ha varit de relativt sett stora förändringarna i varvens produktinriktning, bl. a. innebärande att den befintliga produktionsapparaten blivit mindre ändamålsenlig.

I utredningsrapporten konstateras att storvarvens inköp berör ett betydande antal anställda vid företag både utom och inom branschen. En eventuell förändring av produktionsanläggningarna med åtföljande ändring av den nuvarande sektionerbyggnadstekniken kan få avgörande betydelse för bl. a. vissa mindre varvsföretag, som f. n. är helt beroende av leveranser till storvarven.

Trots kraftiga fluktuationer har den internationella varvsindustrin under hela 1960-talet upplevt en trendmässig ökning av orderstockarna i förhållande till leveranskapaciteten. Enbart från första kvartalet 1968, dvs. omedelbart efter Suezkrisen 1967, och fram till slutet av år 1972 mer än fördubblades volymen av beställt fartygstonnage i varvens orderportföljer. Denna utveckling har fortsatt under åren 1972 och 1973. Sedan halvårsskiftet 1972 har de svenska varvens orderböcker ökat med totalt 7,5 milj. DWT eller ca 60 %. Varvens inneliggande beställningar i slutet av september månad 1973 uppgick till sammanlagt ca 19 milj. DWT. Volymmässigt sett är detta den största orderstocken i branschens historia.

Tabell 5. Fartyg i order vid svenska varv 1973-09-30

	Antal	DWT	%
Tankfartyg	81	15 588 690	81
Ore/Bulk/Oil-fartyg	15	1 776 900	10
Ore/Oil-fartyg	3	678 500	4
Produktfartyg	22	567 300	3
Bulkfartyg	1	118 000	1
Kemikaliefartyg	9	159 700	1
Övriga	5	18 060	
Totalt	136	18 907 150	100

Källa: Sveriges varvsindustriförening.

Under perioden oktober 1972—september 1973 har varven tecknat ett åttiototal nya kontrakt omfattande totalt ca 10 milj. DWT, vilket i genomsnitt motsvarar drygt 50 % av ineliggande orderstockar. Huvuddelen avser leveranser under åren efter 1975. Enligt varvens egna bedömningar har dessa beställningar genomgående kunnat tas med betydligt förmånligare kontraktsvillkor än vad som var möjligt endast ett år tidigare (1971). Under sistnämnda år tecknade varven också jämförelsevis få nya kontrakt. Återstoden av varvens ineliggande order är tagna under åren 1968 t. o. m. 1970, varav större delen kommer att levereras inom de två närmaste åren. För de flesta av varven torde även dessa ha tagits till förhållandevis goda priser. Vissa av varven har emellertid fortfarande ett mindre antal olönsamma kontrakt från åren 1968 och 1969 kvar i orderportföljerna. Dessa kommer dock att levereras under år 1973 eller i början av år 1974.

Som framgår av tabell 6 kommer de svenska storvarvens fartygsproduktion under de närmaste åren att utgöras av tankfartyg i främst två storleksklasser, nämligen dels fartyg mellan 100 000—150 000 DWT, dels över 300 000 DWT, s. k. Ultra Large Crude Carrier (ULCC). Samtliga storvarv utom Götaverken har f. n. ULCC-fartyg i order, varav Uddevallavarvet har de största (485 000 DWT) och Kockums de flesta. För Uddevallavarvets del innebär de på senare tid tagna ordena att de befintliga anläggningarnas kapacitet väsentligt måste utvidgas under de närmaste åren.

Tabell 6. Tankfartyg i order vid storvarven 1973-09-30

Fartygsstorlek (DWT)	Antal	DWT	%
100 000—149 999	36	4 821 000	32
150 000—199 999	14	2 154 870	14
200 000—249 999	7	1 631 000	10
250 000—299 999	6	1 531 000	10
Över 300 000	15	5 425 150	34
Totalt	78	15 563 020	100

Källa: Sveriges Varvsindustriförening.

Storvarvens framtidsbedömningar

I det tidigare nämnda konsortialavtalet mellan storvarven har parterna förklarat sig beredda att upprätta en årlig sammanställning av de olika partsföretagens långsiktiga investeringsplaner samt att delge varandra dessa planer (§ 8). I linje med denna överenskommelse togs inom industridepartementet under våren 1973 initiativ till en skriftlig redovisning, baserad på en enkät, av resp. varvföretags långsiktiga bedömningar

för perioden 1973—1977. Redovisningen, som omfattar bl. a. en bedömning av investerings-, sysselsättnings- och leveransvärdesutvecklingen samt en finansieringsanalys för den aktuella perioden, har kompletterats genom direkta kontakter med storvarvens företagsledningar.

Det redovisade prognosmaterialet är kvalitativt heterogent. Detta är naturligt med tanke på att varv med full orderbeläggning under hela femårsperioden lättare kan åstadkomma en konsistent bedömning än varv med stort inslag av "prognosfartyg" (dvs. fartyg som förväntas bli beställda men som ännu ej finns i orderportföljen) mot slutet av perioden. Dessutom utarbetas inte de olika företagens femårsplaner tidsmässigt parallellt. Vidare finns osäkerheter i planmaterialet genom att inte alltigenom samma förutsättningar beträffande exempelvis löne-, materialkostnads-, valutakurs- och prisutveckling använts. Beroende på att informationsinsamling på detta sätt prövades för första gången har även vissa brister i enkätens uppläggning givit vissa tolkningssvårigheter för varven vid ifyllandet av formuläret. Det bör understrykas att planerna är företagsledningarnas bedömning av den långsiktiga utvecklingen. I flera fall torde inte planerna ha slutgiltigt fastställts av resp. företagsstyrelse.

Sysselsättningsutvecklingen

De fyra storvarven har redovisat följande bedömningar av sysselsättningsutvecklingen för åren 1973 t. o. m. 1977. Redovisningen avser totalt antal anställda inom varvsrörelsen (inkl. entreprenader) vid utgången av resp. år.

Tabell 7. Sysselsättningsutvecklingen 1973—1977

1972 Utfall	1973	1974	1975	1976	1977	Förändring under perioden
24 300	24 600	24 590	26 000	26 180	26 650	+2 350 (+10 %)

Den planerade ökningen vid storvarven av antalet anställda med drygt 2 300 personer under perioden utgörs till huvuddelen av kollektivanställda. Enligt planerna skulle Uddevalla- och Göteborgsregionerna komma att erhålla en kraftig ökning (ca 1 500 av de nya arbetstillfällena), dock först mot slutet av perioden. Som jämförelse kan nämnas att storvarven i den avstämda långtidsutredningen (SOU 1973: 21) redovisat en planerad ökning av sysselsättningen med 1,4 % per år under perioden 1972—1977.

Storvarven har fortfarande en allvarlig brist på kvalificerade yrkesarbetare, främst svetsare och plåtslagare. I varvsregionerna efterfrågar varven f. n. totalt ca 1 500 personer. För att råda bot på personalbristen har varven intensifierat sin internutbildning, ökat uppdragen på lego- och entreprenadbasis samt stoppat eller i varje fall bromsat upp av-

vecklingen av den inhyrda arbetskraften vid varven. En stor del av den planerade sysselsättningsökningen torde således emana från den brist-situation som varven f. n. upplever.

Leveransvärdeutvecklingen

År 1972 levererade de svenska storvarven fartyg för ett värde av drygt 2 300 milj. kr. Som framgår av tabell 8 uppgår det av storvarven beräknade leveransvärdet (i löpande priser) för år 1977 till ca 5 400 milj. kr. Varven räknar således med att under prognosperioden mer än fördubbla 1972 års leveranser värdemässigt sett.

Tabell 8. Storvarvens beräknade leveransvärden (i löpande priser) 1973—1977 milj. kr.

År	1973	1974	1975	1976	1977	Förändring under perioden
	2 979	3 321	4 247	5 306	5 417	+ 2 438 (+81 %)

För en bedömning av kapacitetseffekterna behövs en uppskattning i reala termer, dvs. utan inverkan av prisutvecklingen. Med hänsyn tagen *endast* till aktuella leveransplaner är det sannolikt att den totala, reala kapacitetsökningen under prognosperioden skulle komma att uppgå till 50—60 %.

Enligt varvens bedömningar kommer andelen kontantkontrakt att vara relativt oförändrad under perioden. Den starka ökningen av leveransvärdeutvecklingen kommer således att medföra en kraftig ökning av kundkrediterna.

Som tidigare framhållits torde det finnas anledning att se med en viss försiktighet på det redovisade planmaterialet. Det gäller särskilt prognoserna för åren 1976—1977 som baserats bl. a. på ett antal prognosfartyg. Prognoserna torde vidare förutsätta att investeringarna under tidigare år genomförs planligt. Investeringsprogrammet för åren 1973—1975 är av så genomgripande omfattning att produktionsstörningar kan befaras. Huruvida sådana störningar finns medtagna i kalkylen är inte känt.

Investeringsutvecklingen

Den svenska varvsindustrins investeringsutveckling under 1950- och 1960-talet kännetecknades av relativt stora fluktuationer med tre kraftiga investeringstoppar — en mot slutet av 1950-talet och två under 1960-talet. Dessa innefattade bl. a. tillkomsten av Arendalsvarvet och utbyggnaden av Eriksberg och Uddevallavarvet samt en omfattande ombyggnad av Kockums anläggningar i Malmö. Under 1960-talet investerades i genomsnitt ca 135 milj. kr. per år.

Storvarvens investeringsplaner för femårsperioden 1973—1977 präglas

av en påtaglig optimistisk framtidsbedömning och skulle, om de till fullo kom att realiseras, innebära en markant investeringsökning jämfört med förhållandena under de två närmast föregående decennierna. Storvarven avser — enligt de planer som redovisades i juni 1973 — att investera totalt ca 2 800 milj. kr. fram till och med år 1977. Detta innebär att ca 570 milj. kr. per år kommer att investeras under den närmaste femårsperioden. Jämfört med utfallet år 1972 (198 milj. kr.) innebär detta ungefär en tredubbling av den årliga investeringsvolymen.

Tabell 9. Investeringsutvecklingen 1973–1977, milj. kr.

	1973	1974	1975	1976	1977	Summa
<i>Investeringar i varvsrörelse</i>						
— lyftanordningar, kranar m. m.	156	62	15	24	30	287
— plåthantering	81	125	111	56	19	392
— byggnader och anläggningar (lokaler, bäddar, dockor m. m.)	34	122	146	149	49	500
— övriga investeringar	115	115	106	120	121	577
Summa	386	424	378	349	219	1 756
<i>Övriga investeringar (t. ex. fartygsandelar)</i>						
	187	227	204	262	175	1 055
Totala investeringar	573	651	582	611	394	2 811

Som framgår av tabellen uppgår de planerade *investeringarna i varvsrörelse* till ca 1 750 milj. kr. Med tanke på den svaga investeringsutvecklingen under 1960-talet torde större delen av detta belopp utgöras av investeringar som varven tvingas att genomföra för att ersätta gamla och nedslitna anläggningar och anpassa dessa för det större tonnaget som finns i order. Ett av storvarven har vidare uppgivit att det av företaget redovisade investeringsprogrammet bör kompletteras med investeringar av storleksordningen 300 milj. kr.

Övriga investeringar (1 055 milj. kr.) avser ägarengagemang i fartyg (360 milj. kr.) samt anläggningar för reparationsverksamhet (325 milj. kr.) och motortillverkning (370 milj. kr.).

De redovisade investeringsprogrammen har, som inledningsvis understrukits, baserats på väsentligt skilda förutsättningar. Att bedömningarna i något fall inte på ett realistiskt sätt återspeglar företagets framtida utvecklingsmöjligheter, bl. a. med tanke på finansieringen, torde stå fullt klart. Projekteringsmässigt tycks vissa planer vara mycket ofullständiga. Vidare torde varvens underleverantörer, både vad avser förändringar i sysselsättningen och i produktionen, komma att beröras i en utsträckning som inte helt kan överblickas.

För branschen i dess helhet står det emellertid klart, att om resp. varvsföretag realiserar sina nu redovisade investeringsplaner så kommer den totala produktionskapaciteten att öka högst avsevärt fram till och med år 1977. Med hänsyn till framförallt sammansättningen av inellig-

gande orderportföljer och leveransplaner synes det sannolikt att den årliga nybyggnadskapaciteten (f. n. ca 4 milj. DWT) kommer att öka med ca 10—15 % per år till uppemot 7 milj. DWT mot slutet av 1970-talet. Som jämförelse kan nämnas att man i den avstämnda långtidsutredningen (SOU 1973: 21) bedömer varvens kapacitetstillväxt till 8,0 % per år mellan åren 1972 och 1977.

Finansieringsbehov och interna finansieringsmöjligheter

För den närmaste femårsperioden har de fyra storvarven redovisat följande finansieringsbehov.

Tabell 10. Tillförda medel 1973—1977, milj. kr.

	1973	1974	1975	1976	1977	Summa
Från verksamheten internt tillförda medel	211	531	502	645	824	2 713
Nettoökning av långfristiga skulder:						
— nya lån för refinansiering av lämnade fartygs-krediter	907	1 276	1 995	2 257	2 297	8 732
— nya lån mot säkerhet i anläggningstillgångar	--	150	215	100	39	504
— övriga lån	29	19	20	21	20	109
— amortering på befintliga lån	-589	527	-594	-695	-673	-3 078
Summa tillförda medel	558	1 449	2 138	2 328	2 507	8 980

Under perioden bedöms således internt *genererade medel* uppgå till totalt 2 713 milj. kr. Detta torde innefatta en relativt optimistisk bedömning av vinstutvecklingen, vilket framförallt gäller de belopp som uppgivits för åren 1976—77. Som tidigare framhållits finns det flera anledningar att se med stor försiktighet på prognoserna för dessa år. Prognoserna har baserats på relativt kraftig ökning av leveranskapaciteten fram till årsskiftet 1976/77 men endast en del av de angivna leveransvärdena täcks av ineliggande orderstock. Det finns följaktligen en osäkerhet knuten till de antaganden som prognoserna baseras på när det gäller priser och villkor i ännu ej tecknade men förväntade kontrakt. Vidare torde kostnadsprognoserna vara ytterst osäkra exempelvis vad gäller löneutvecklingen. Därtill kommer eventuell kostnadspåverkan till följd av valutakursförändringar och produktionsstörningar i samband med genomförandet av investeringsprogrammen.

Det är av intresse att jämföra summan av internt genererade medel med det sammanlagda investeringsbehovet under perioden. Det senare har, som tidigare redovisats, uppskattas till ca 2 800 milj. kr. Tidsmässigt fördelar sig investeringarna enligt följande.

Tabell 11. Totala investeringar 1973—1977, milj. kr.

År	1973	1974	1975	1976	1977	Summa
	573	651	582	611	394	2 811

Betraktar man något oegentligt summan av de internt genererade medlen (2 713 milj. kr.) för alla storvarven under hela femårsperioden skulle slutsatsen således vara att de planerade investeringarna i stort kan självfinansieras. En sådan jämförelse förutsätter dock att relationen är ungefär densamma i alla varv och att den tidsmässiga fördelningen ej uppvisar någon allvarlig brist på balans. Av det redovisade planmaterialet framgår emellertid att betydande olikheter mellan varvsföretagen föreligger och att dessa accentueras vid en årsvis jämförelse. Det kan sålunda konstateras att företagens möjligheter till självfinansiering är mycket olika. För flera av företagen krävs ett betydande tillskott i form av extern finansiering. En grov uppskattning ger vid handen att ytterligare ca 500 milj. kr. i extern upplåning skulle komma att behövas under åren 1973—1975 under förutsättning att finansieringsmöjligheterna utvecklas på ovan angivet sätt.

Varvens bedömningar vad gäller *upplåning mot säkerheter i anläggningstillgångar* slutar på 504 milj. kr. under perioden 1973—1977. I runda tal torde de planerade investeringarna — om totalt 2 800 milj. kr. — kunna resultera i ökat belåningsvärde (fastighetsinteckningar) med mellan 500 och 1 000 milj. kr. Den planerade upplåningen mot säkerheter i anläggningstillgångar beräknas huvudsakligen kunna ske i Sverige framförallt genom upptagande av obligationslån.

Storvarven planerar en kraftig ökning av *bruttoupplåningen för refinansiering av lämnade fartygskrediter* med totalt ca 8 730 milj. kr. under perioden, vilket torde innebära att varven har en stor mängd kreditkontrakt i orderportföljerna. Motsvarande ökning av lämnade fartygskrediter har uppgivits till drygt 7 190 milj. kr.

Tabell 12. Ökning av lämnade fartygskrediter 1973—1977, milj. kr.

	År 1973	1974	1975	1976	1977	Summa
Levererade fartyg	866	488	1 317	1 920	1 459	6 050
Ej levererade fartyg	-36	527	432	-152	371	1 142
Summa	830	1 015	1 749	1 768	1 830	7 192

Tabellens redovisning avser *nettoökningen* av storvarvens planerade kreditgivning under perioden. "Ej levererade fartyg" utvisar värdet av de förskottsväxlar som varven erhåller från beställaren under tiden mellan kontrakts- och leveranstidpunkterna.

Den planerade ökningen av upplåningsbehovet för refinansiering av lämnade fartygskrediter överstiger under perioden den redovisade ökningen av motsvarande kreditgivning till fartygsbeställarna med ca 1 540 milj. kr. Såväl det nuvarande innehavet av obelånade säkerheter — s. k. första och andra prioritetsinteckningar i fartyg — som tillskottet av säkerheter under prognosperioden torde väl räcka till för att täcka angiven nyupplåning under förutsättning att statliga garantier kan påräknas. Härtill kommer möjligheter att i vissa fall (inom tolv månader före leverans) utnyttja förskottsväxlar för refinansiering med hjälp av statsgarantier.

Den för prognosperioden totala ökningen i *kapitalbindningen i lager och produkter* i arbete uppgår till ca 1 400 milj. kr.

Tabell 13. Förändring av lager och produkter i arbete 1973—77, milj. kr.

År	1973	1974	1975	1976	1977	Summa
	+81	+274	+704	+17	+316	+1 392

Den kraftiga ökningen av kapitalbindningen är föranledd av en högre produktionsvolym, vilket också avspeglas i utvecklingen av beräknade leveransvärden. Över perioden förutsätts en kraftig ökning av erhållna kontantförskott, vilket speglar varvens kontrakterade och antagna betalningsvillkor.

Tabell 14. Förändring av erhållna förskott på beställda fartyg 1973—1977, milj. kr.

	År	1973	1974	1975	1976	1977	Summa
Kontantförskott		785	-102	142	315	184	1 324
Förskottsväxlar		-36	527	432	-152	371	1 142
Summa		749	425	574	163	555	2 466

Värdet av förändringen i erhållna förskottsväxlar är identiskt lika med de uppgifter som redovisats för lämnade fartygskrediter avseende ej levererade fartyg. Den ökade kapitalbindningen i lager och produkter i arbete (ca 1 400 milj. kr.) svarar — totalt sett — mot erhållna kontantförskott från beställare. De erhållna kontantförskotten utgör under prognosperioden en betydande finansieringskälla för flertalet av varven.

För att fullständigt analysera de erhållna uppgifterna från varven skulle ytterligare information behövas, t. ex. resp. varvs nuvarande innehav och pantsättning av säkerheter, storlek och löptid av befintliga lån samt betalningsvillkor och tidpunkt för försäljning av nya fartyg. Då dessa uppgifter inte finns tillgängliga, är slutsatserna och komment-

tarerna grova och sannolikt också i vissa fall felaktiga. Även om slutsatserna håller för varven totalt och för hela perioden, torde man rent allmänt kunna påstå att det finns betydande skillnader mellan varven. Detta gäller i synnerhet bedömningarna av internt genererade medel mot slutet av perioden. Känsligheten med hänsyn till exempelvis dollarutvecklingen är betydande.

Under prognosperioden räknar således storvarven med att ha ett externt upplåningsbehov av storleksordningen 9 300 milj. kr., varav huvuddelen avser refinansiering av lämnade fartygskrediter. En sammanfattande beskrivning av varvens bedömningar av den finansiella utvecklingen under perioden 1973—1977 lämnas i tabell 15.

Tabell 15. Storvarvens finansieringsbedömningar för perioden 1973—1977, milj. kr.

	1973	1974	1975	1976	1977	Totalt 1973— 1977
<i>Tillförda medel</i>						
Från verksamheten internt tillförda medel	211	531	502	645	824	2 713
Ökning av långfristiga skulder						
— nya lån för refinansiering av lämnade krediter	907	1 276	1 995	2 257	2 297	8 732
— övriga lån	29	169	235	121	59	613
./. Amortering på befintliga lån	589	527	594	695	673	3 078
Summa tillförda medel	558	1 449	2 138	2 328	2 507	
<i>Använda medel</i>						
Investeringar	573	651	582	611	394	2 811
Ökning av lämnade fartygskrediter	830	1 015	1 749	1 768	1 830	7 192
Summa använda medel	1 403	1 666	2 331	2 379	2 224	
Förändring av övriga balansposter	—845	—217	—193	—51	+283	

Arbetsgruppens förslag

Till skillnad från den situation som rådde när riktlinjerna för den nuvarande varvspolitiken lades fast, präglas de svenska varvens framtidsbedömning i dag av en påtaglig optimism. I utredningsrapporten framhålls risken för en global överkapacitet på fraktmarknaden under senare delen av 1970-talet. Det finns därför risk för fallande fraktsatser och pressade priser på fartygsmarknaden, vilket kan leda till en avsevärd skärpning av den internationella konkurrensen. Arbetsgruppens slutsats är att de svenska varvens konkurrenskraft måste stärkas genom ett omfattande investerings- och rationaliseringsprogram för att kunna möta en sådan situation.

Det anförs att det i detta läge finns anledning för statsmakterna att ompröva den nu gällande varvspolitiska grundregeln och inom de allmänna ramar som gäller för näringspolitiken vara beredd att medverka till ett upprätthållande av den svenska varvsindustrins konkurrenskraft även om det innebär kapacitetsexpansion. En utbyggnad inom svensk varvsindustri måste dock ske på ett för hela branschen samordnat sätt, vilket nödvändiggör ett samarbete mellan varvsföretagen och mellan företagen och statsmakterna.

I utredningsrapporten anförs därefter följande.

Det samarbete mellan storvarven som under lång tid förekommit och som formaliserats och förstärkts genom det s. k. konsortialavtalet från år 1971 bör ytterligare intensifieras. Ett långt drivet samarbete mellan företag, som inte i första hand konkurrerar inbördes utan på en hård internationell marknad måste från samhällets sida anses som särskilt angeläget. Den flexibilitet som i vissa fall kan åberopas som argument för samma eller likartade satsningar på flera håll, måste i ökad grad vägas mot de fördelar som många gånger såväl företagsekonomiskt som samhällsekonomiskt står att vinna på samarbete och specialisering. Att de svenska storvarven valt att inrikta sin produktion mot likartat tonnage i längre serier ökar givetvis möjligheterna att fördjupa och vidga det samarbete som inletts.

Det allmänna varvssamarbetet har successivt vidareutvecklats genom t. ex. det gemensamma motorbolaget som storvarven bildat år 1973 och det arbete som kontinuerligt utförs i olika arbetsgrupper med företrädare för resp. varv. Detta arbete har varit nyttigt och är en förutsättning för och ett steg mot effektivare insatser beträffande varvens strategiska funktioner, såsom långtidsplanering, teknisk utveckling, marknadsföring och finansiering. I detta sammanhang kan nämnas det intensifierade samarbetet inom det skeppstekniska forsknings- och utvecklingsområdet. Inom det administrativa området kan noteras utvecklandet av gemensamma datorbaserade redovisningsrutiner för bl. a. råvaror och halvfabrikat.

Ett system för samråd mellan statsmakterna och branschens huvudintressenter utgör en nödvändig grundval för utformandet av en adekvat branschpolitik. Ett löpande samrådsförfarande är nödvändigt särskilt i en bransch som utsätts för tvära konjunkturella kast. Behovet förstärks av att de statliga engagemangen i varvsbranschen, genom bl. a. fartygskreditgarantisystemet, är både omfattande och långsiktiga. Målet bör vara att statsmakternas ställningstagande kan grundas på en väl genomarbetad och samstämd bedömning av branschens utveckling.

Tillkomsten av konsortialavtalet år 1971 och därmed upprättandet av styrande kommittén och samrådsgruppen var ett viktigt steg i denna riktning. Detta institutionaliserade samrådssystem har sedan tillkoms-

ten successivt förbättrat möjligheterna till konstruktivt informationsutbyte mellan berörda parter. De hittillsvarande erfarenheterna av arbetet inom styrande kommittén och samrådsgruppen bör nu utvärderas, och statsmakterna bör tillsammans med företagen och de anställda pröva formerna för det vidare samrådet. Det bör i detta sammanhang övervägas på vilket sätt de mindre och medelstora varvsföretagens intressen bäst skall kunna tillgodoses.

Ett effektivt samråd förutsätter en gemensam informationsbas som gör det möjligt att kontinuerligt följa branschens förväntade utveckling över en längre tidsperiod. Informationen måste vid varje bedömningsfälle syfta till att ge en fullständig och aktuell bild av branschens långsiktiga utveckling vad gäller exempelvis investeringar, finansiering, sysselsättning, produktionsinriktning, forskning och utveckling. Innehållet i och formerna för ett informationspaket, som i ett första steg föreslås omfatta endast storvarven, bör mera i detalj diskuteras och fastläggas inom styrande kommittén och samrådsgruppen.

En lämplig ordning skulle kunna vara att styrande kommittén och samrådsgruppen under förhösten varje år låter sammanställa partsföretagens bedömningar vad avser utvecklingen under den kommande femårsperioden. Sammanställningen, som således endast skulle utgöra en summering av företagens planer, skulle vad gäller t. ex. produktionsinriktning, kapacitetsutveckling, sysselsättningsutveckling och finansiering kommenteras av styrande kommittén och samrådsgruppen för att därefter tillställas Kungl. Maj:t. Regeringen skulle härigenom varje år i statsverkspropositionen kunna redovisa för riksdagen en aktuell bedömning av branschens långsiktiga utveckling och bl. a. med hänsyn till denna anpassa de branschpolitiska åtgärderna till ändrade förhållanden.

Ett sådant system för kontinuerlig kontakt med och insyn i varvsbranschen i syfte att bättre kunna anpassa de branschpolitiska åtgärderna innebär givetvis inte något avsteg från de allmänna riktlinjer som kännetecknar svensk industripolitik. Det bör således också fortsättningsvis gälla att bestående olikheter i produktionsförutsättningarna i förhållande till andra länder inte bör utjämnas genom statliga stödåtgärder av subventionskaraktär. Någon generell prioritering av varvsindustrin i förhållande till andra industribranscher när det gäller anspråktagande av den svenska kredit- och kapitalmarknaden bör inte heller fortsättningsvis komma i fråga. Tidsbegränsade särskilda insatser riktade mot hela branschen liksom stöd till ett specifikt företag i syfte att komma över akuta svårigheter bör självfallet kunna göras för varvsindustrin som för andra branscher.

Statlig medverkan på finansieringsområdet

Genom det gällande systemet för statliga fartygskreditgarantier har staten åtagit sig att medverka till att underlätta varvens refinansiering av lämnade kundkrediter (refinansieringslån). Garantierna kan även utnyttjas för att till en del finansiera fartyg under byggnad (fartygsbyggnadslån). Vidare finns möjlighet att utnyttja garantier för s. k. redares borgenslån, dvs. av beställare upptagna lån med av resp. varvsföretag tecknad borgen.

Nu gällande garantiram omfattar fem års produktion och uppgår till 3 900 milj. kr. Under år 1973 har fattats ett beslut om en garantitilldelning avseende storvarven som uppgår till 1 125 milj. kr. Detta garantibelopp avser leveranser åren 1973 och 1974. Av detta belopp hade per den 4 oktober 1973 ianspråktagits ca 250 milj. kr. Den under senaste halvåret 1973 starkt ökande likviditeten hos redarna har möjliggjort större kontantandelar på levererade fartyg samt förtidsbetalningar av lämnade krediter. Detta tillsammans med snabbt växande orderstock har kraftigt reducerat varvens aktuella behov av upplåning.

Den årliga garantitilldelningen sker efter generöst utformade principer. Staten medverkar således genom garantierna till refinansieringslån i för varven tillräcklig omfattning.

Anskaffningen av rörelsekapital med hjälp av garantier sker i dag genom att förskottsväxlar kan lämnas som säkerhet bakom garantier. I den mån förskottsväxelmassan värdemässigt motsvarar varvets upp-
arbetskostnader för fartyg kan således garantierna utnyttjas för att täcka detta rörelsekapitalbehov. Det bör dock i detta sammanhang påpekas att garantisystemet i princip inte utformats med syfte att lösa detta problem. Möjligheten till anskaffning av rörelsekapital genom förskottsväxlar är betingad av utvecklad praxis i tidigare garantisystem. I prop. 1971: 117 förutsätts att varven på sikt själva skall täcka sitt behov av rörelsekapital.

När det gäller själva administrationen av garantisystemet kan konstateras att detta i huvudsak fungerar tillfredsställande och utan större komplikationer. Vissa smärre olägenheter kan dock noteras. Garantisystemet kräver relativt omfattande administration av säkerheter. För varje utfärdad garanti finns en bankdepå för samtliga till lånet hörande säkerheter. Det nuvarande regelsystemet kräver kontinuerliga omplaceringar av säkerheter mellan olika bankdepåer. En valutakursförändring ändrar lånens och säkerheternas värden och följaktligen måste depåerna justeras. I den mån varvsföretagen ej har tillräcklig mängd säkerheter för att kunna åstadkomma en buffert genom överhypotek, måste man ständigt flytta om säkerheterna.

De nuvarande garantierna har en löptid på maximalt 15 år. En långivare måste vid utebliven betalning hinna avisera riksgäldsfullmäktige,

som administrerar garantisystemet, om betalningskrav innan garantins löptid utgår. Därmed måste i praktiken lånens löptid något (ca 14 dagar) understiga garantins löptid, vilket medför att garantierna inte kan utnyttjas för 15-åriga lån.

Sammanfattningsvis kan konstateras att det löpande garantisystemet är tillfredsställande utformat när det gäller att omhänderta refinansieringsproblemen även om vissa administrativa brister kan noteras.

Av det tidigare redovisade materialet framgår att varvens anspråk på extern upplåning kan förväntas öka kraftigt under 1970-talet. Den sammantagna upplåningsvolymen för rörelsekapital och för refinansiering av kundkrediter under den kommande femårsperioden kommer enligt planerna att omfatta ca 9 300 milj. kr. Även om en viss del av upplåningen kan åstadkommas inom landet kommer man för den huvudsakliga upplåningen att vara hänvisad till den utländska kapitalmarknaden. Mycket tyder på att eurovalutamarknaden under överskådlig tid kommer att vara den huvudsakliga upplåningskällan för svensk varvsindustri.

Den grundläggande förutsättningen för att varven skall kunna resa belopp av nämnd storleksordning på den internationella kapitalmarknaden är någon form av statlig medverkan. De realsäkerheter som genereras vid varvsproduktionen är till stor del inte belåningsbara utan komplettering. Statens medverkan har därför inriktats på att genom garantier skapa tillgång till den utländska kapitalmarknaden. Sådana statliga fartygskreditgarantier har sedan år 1963 i flera omgångar ställts till varvens förfogande.

Det nu löpande garantisystemet vars riktlinjer lades fast i prop. 1971: 117 är en fundamental del av den nuvarande statliga varvspolitiken. Vid utformningen av garantisystemet baserades det statliga åtagandet på förutsättningen om i stort sett oförändrad varvskapacitet. Därmed var det statliga engagemanget volymmässigt i princip fastlagt. Varvsföretagens planer för kommande femårsperiod skulle medföra en väsentlig volymmässig ökning av statens åtagande vid oförändrad utformning av garantisystemet.

Oron på valutamarknaden innebär för branscher med betydande utländsk upplåning resp. kontrahering i främmande valutor stora problem och risker. Genom att större delen av varvens upplåning sker mot statliga kreditgarantier innebär detta ett risktagande från samhällets sida. Det är därför en angelägen uppgift att närmare pröva problemen härrörande från valutakursrisker. Varvens nuvarande möjligheter att lösa valutaproblen är starkt begränsade när det gäller de kursrisker som uppstår i och med kontraktsteckningen och som omfattar tiden fram till leverans av fartyget.

Även om det nuvarande garantisystemet kan sägas vara i huvudsak adekvat utformat med hänsyn till systemets syfte, finns det mot denna

bakgrund skäl att mera förutsättningslöst se över statens medverkan på hela det finansiella området i vad avser den svenska varvsindustrin. En sådan översyn bör även omfatta varvens övriga finansieringsmöjligheter liksom de krav som kan ställas från det sjöfartspolitiska området.

Yttrande över utredningsrapporten

Vid behandlingen av utredningsrapporten i styrande kommittén ansiöt sig varvsrepresentanterna såväl till den i utredningen presenterade analysen som till de slutsatser som framförs. Styrande kommittén anför att utredningen bör kunna ligga till grund för utformningen av den statliga varvspolitiken.

De *fackliga representanterna i varvsindustrins samrådsgrupp* anser i ett yttrande att utredningen innehåller ett värdefullt underlag för bedömning av den svenska varvsindustrins framtid och för de industripolitiska åtgärder som statsmakterna har anledning att vidtaga. Man menar dock att utredningen huvudsakligen berör marknadsmässiga, kapacitetsmässiga och finansiella frågor utan att ingående behandla de viktiga arbetsmarknadsfrågorna. Det framhålls att arbetslivets villkor är av största betydelse för varvsindustrins möjligheter att rekrytera och behålla personal i en sådan omfattning, som svarar mot den förväntade totala sysselsättningen. Grundläggande för dessa villkor är utformningen av investeringar och arbetsorganisation. Uppmärksamhet bör ägnas åt strävandena att förbättra arbetsmiljön och öka de anställdas inflytande över företag och arbetsplatser. I övrigt anförts i yttrandet följande.

Statsmakterna fastslog år 1971 att den grundläggande principen för varvsindustrin skulle vara att de näringspolitiska åtgärderna icke skulle medverka till en ökning av varvsindustrikapaciteten. I utredningsrapporten framhålls att statsmakterna, i det läge som nu råder, bör ompröva den gällande grundregeln och medverka till att upprätthålla den svenska varvsindustrins konkurrenskraft även om det innebär kapacitetsexpansion.

De fackliga representanterna i samrådsgruppen framhåller, att risker är förknippade med en stark expansion av den svenska varvsindustrins kapacitet. Man är emellertid övertygad om att den svenska varvsindustrin har goda förutsättningar att motsvara en framtida efterfrågan på stort tonnage. Det kräver fortgående omställning till modernare och större kapacitet vid de enskilda varven. Att avstå från en sådan omställning innebär emellertid en ännu större risk för att den svenska varvsindustrins konkurrenskraft och marknadsposition går förlorad, vilket vore ett hot mot sysselsättningen — inte bara inom varvsindustrin utan också inom stora regioner inom landet.

De risker som är förenade med en utbyggnad av kapaciteten kommer i sista hand att bäras av samhället. De fackliga representanterna instämmer därför i slutsatsen, att samhället måste ställa krav på branschen

och på att expansion sker på ett för hela branschen samordnat sätt. Ett nära samarbete mellan företagen samt mellan företagen och samhället är nödvändigt. I detta samarbete är de fackliga organisationerna beredda att aktivt medverka. Inom ramen för ett fördjupat samarbete mellan företag, statsmakter och fackliga organisationer är de fackliga representanterna beredda att acceptera de nya riktlinjerna för varvspolitiken vilka skisseras i utredningen.

I utredningen framhålls att samarbetet mellan storvarven formaliserats och förstärkts genom det s. k. konsortialavtalet från år 1971.

Enligt de fackliga representanternas uppfattning har samarbetet tidigare varit mycket begränsat mellan de svenska varven vilket inneburit nackdelar för den svenska varvsindustrin som helhet. De senaste två årens arbete har dock inneburit vissa framsteg, men samarbetet går fortfarande trögt och enligt de fackliga representanternas uppfattning måste statsmakterna också i fortsättningen spela en aktiv och pådrivande roll när det gäller samarbetet inom branschen.

Från de fackliga organisationernas sida har samarbetet på motorområdet vid olika tillfällen tagits upp till diskussion och angelägenheten av att vidta åtgärder för en samproduktion har understrukits. I ett sådant samarbete är det angeläget att åstadkomma en uppläggning som effektivt tillvaratar det yrkeskunnande som finns vid de olika medverkande företagen. Ytterligare ett fält för samarbete är tillverkning av hjälpmotorer.

I yttrandet framhålls vidare att det i anknytning till diskussionen om samarbete mellan de svenska storvarven finns anledning att särskilt framhålla tillverkningen av fartygssektioner. En del av detta behov täcks f. n. genom import. Det ligger i företagets och samhällets intresse att åstadkomma en ökad kapacitet på det här området inom landet. Tillgången på yrkeskunnig arbetskraft, främst svetsare och plåtslagare, är i hög grad avgörande för förläggningen av en sådan produktion. Man bedömer det som osannolikt att man skall kunna klara en tillräcklig rekrytering på de nuvarande varvsorterna och man bör därför söka efter alternativa lokaliseringar.

Samrådet mellan statsmakter, företagsledningarna och de anställdas representanter har under de senaste två åren skett inom ramen för styrande kommittén och samrådsgruppen. I utredningsrapporten föreslås att de hittillsvarande erfarenheterna nu utvärderas och att formerna för det fortsatta samrådet prövas.

Tillkomsten av den styrande kommittén och samrådsgruppen innebar för första gången en möjlighet för de fackliga företrädarna att regelbundet få diskutera branschproblem med företagsledningarna och statsmakterna. Detta var således ett viktigt framsteg. Enligt de fackliga representanternas erfarenhet har emellertid samrådet varit bristfälligt. De fackliga representanterna har sammanträffat med styrande kommittén efter

det att denna sammanträtt och fattat sina beslut. I fortsättningen anser man från fackligt håll det nödvändigt att antingen radikalt förändra arbetet inom samrådsgruppen och styrande kommittén eller att skapa helt nya organisatoriska former. Ett minimivillkor är att statsmakternas och företagsledningarnas representanter samråder med de fackliga representanterna innan man går till beslut.

De fackliga representanterna anser att det är angeläget att de direkt kan delta i samarbetet mellan företagsledningar och statsmakter. En möjlighet att åstadkomma detta är att omorganisera den styrande kommittén och skapa ett branschråd med trepartsrepresentation. Man vill emellertid på detta stadium inte ta ställning till formerna för det fortsatta samrådet, utan endast hemställa att en arbetsgrupp tillsättes för att närmare pröva erfarenheterna av det hittillsvarande samrådet och olika alternativa möjligheter att förbättra detta samråd.

I utredningsrapporten föreslås en kontinuerlig informationsinsamling för att göra det möjligt att följa branschens förväntade utveckling över en längre tidsperiod. Företagens bedömningar för den kommande femårsperioden avses bli insamlade och redovisade i statsverkspropositionen. Denna redovisning skulle kunna ligga till grund för en aktuell bedömning av branschens långsiktiga utveckling och för branschpolitiska åtgärder.

Från fackligt håll delas uppfattningen att ett sådant informationssystem är en nödvändig förutsättning för en rationell planering av de näringspolitiska åtgärderna. Man vill understryka angelägenheten av att företagens långsiktiga planer redovisas i företagsnämnderna och att det där ges tillfälle till diskussion av planmaterialet.

När det gäller finansieringsfrågorna föreslås i utredningsrapporten en förutsättningslös översyn av statens medverkan på hela det finansiella området. Som bakgrund anges dels kapitalbehovens omfattning under kommande år, dels de riskproblem som följer med valutaöron.

De fackliga representanterna delar uppfattningen att det är värdefullt med en sådan förutsättningslös undersökning av finansieringsfrågorna. Från de anställdas sida tillmåter man statsmakternas medverkan för att lösa finansieringsfrågorna en stor betydelse när det gäller att skapa tryggad sysselsättning inom varvsindustrin.

Departementschefen

Den svenska varvsindustrin är mycket starkt beroende av den internationella utvecklingen. Detta gäller i första rummet vad om händer på sjöfartsmarknaden. Efterkrigstiden har utmärkts av en snabb tillväxt av världshandeln, vilket främst förklaras av industriländernas ökande energibehov och av den allmänna liberaliseringen av världshandeln. Detta har gett upphov till och underlag för en stark expansion av världshandelsflottan. Särskilt snabb har tillväxten varit för tanktonnaget.

Världshandelsflottans ökning — till över 260 milj. bruttoregister-ton (BRT) år 1972 mot ca 100 milj. kr. BRT vid mitten av 1950-talet — har innefattat även en kontinuerlig och snabb specialisering av tonnage. S. k. bulkfartyg för olja, malm, kol etc. har, samtidigt som de tenderat att bli allt större, snabbt ökat sin andel av världshandelsflottan. Speciella fartyg för transport av containers, bilar, kemikalier, naturgas etc. har blivit vanliga.

Även om världshandelsflottan vuxit i tämligen jämn takt har balansen på fraktmarknaden inte varit särskilt stabil. Fraktbehovet har varierat med växlande konjunkturen men framför allt på grund av politiska störningar, exempelvis vid de båda Suez-kriserna åren 1956 och 1967. Som följd härav har sjöfraktpriserna särskilt för olja uppvisat mycket stora svängningar med kraftiga pristoppar vid Suez-kriserna. Vid båda dessa tillfällen följde en stark beställningsvåg hos varvsindustrin. Under år 1973 har oljefraktmarknaden uppvisat fraktsatser som väl kan jämföras med de båda föregående pristopparna. Ordergången till varven har också varit osedvanligt hög under detta år.

Den allmänna framtidsbedömningen när det gäller efterfrågan på tonnage är positiv. Prognoserna pekar på en fördubbling av den totala flottan under 1970-talet. Särskilt stort är det tillkommande behovet av större tonnage för oljetransporter. I storleksklassen över 150 000 dödviktston (DWT) skulle det erforderliga tonnage mer än trefaldigas.

För världens varvsindustri är denna väntade långsiktiga marknadsutveckling tillfredsställande. Bilden behöver emellertid kompletteras. En betydande osäkerhet är knuten till utvecklingen på energiområdet. Frågor som hur mycket olja som kommer att konsumeras år 1980, var den kommer att hämtas och hur mycket som kommer att sjötransporteras kan i dag inte entydigt besvaras. Jag kan här peka på de mycket divergerande uppskattningar som föreligger om storleken av USA:s importbehov av olja och om i vilken takt oljeimporten kommer att öka. Vilken roll Mellanöstern kommer att spela för världens oljeförsörjning är i hög grad beroende av den allmänpolitiska utvecklingen under de närmaste åren. Även begränsade förändringar i dessa avseenden påverkar starkt tonnagebehovet och därmed nybeställningsbehovet.

Det råder således en betydande osäkerhet i beräkningen av hur stor världshandelsflottan, och i synnerhet tankerflottan för oceanfrakter, behöver vara omkring år 1980 för att kunna svara mot det fraktbehov som då kommer att finnas. Det är vidare ovisst i vilken takt uppbyggnaden av världshandelsflottan kommer att ske. Vad som i det senare fallet framstår som ett orostecken är att nytillskottet till tankflottan under perioden 1973—1976 med relativt stor säkerhet kommer att ske i snabbare takt än vad oljefraktbehovet kan väntas växa. Även om bl. a. konjunkturutvecklingen under de närmaste åren kommer att påverka oljefraktefterfrågan positivt så får man enligt mitt förmenande räkna

med risk för ett motsvarande negativt inflytande senare under 1970-talet. Det är därför relativt sannolikt att en överkapacitet på oljefraktmarknaden är under uppbyggnad.

De tidigare refererade utbyggnadsprognoserna för världshandelsflottan innebär, tillsammans med beräknad ersättningsanskaffning, ett genomsnittligt årligt nybeställningsbehov under 1970-talet av storleksordningen 30 milj. BRT. Mot detta skall ställas den tillgängliga kapaciteten för produktion av fartyg. Denna beräknas enligt OECD-enkäten till ca 27 milj. BRT för 1971/72 och ca 40 milj. BRT för år 1975. Direkt ställda mot varandra visar sålunda dessa beräkningar på ett kapacitetsöverskott på omkring 10 milj. BRT vid mitten av 1970-talet.

De rationaliseringar av produktionsapparaten i de flesta varvsländerna som redovisats i den inom industridepartementet utarbetade utredningsrapporten synes enligt min mening tala för att redan kapacitetsuppskattningen för år 1975 kommer att visa sig vara i underkant. I varje fall torde några år senare leveransförmågan uppgå till betydligt mer än 40 milj. BRT. Frågan är då i vad mån efterfrågan särskilt under senare delen av 1970-talet har underskattats. De betydande osäkerhetsfaktorer som finns i dagsläget har redan framhållits.

Min slutsats härav är inte nödvändigtvis att världens varv överlag skulle hamna i sysselsättningsvårigheter under senare delen av 1970-talet. Ordertillgången täcker redan betydande delar av kapaciteten fram emot år 1978.

Effekten av "överkapaciteten" kan i denna situation komma att bli långa framtidsengagemang för varven men med pressade fartygspriser och för varven ogynnsamma kreditvillkor. Det är tänkbart att risken för sysselsättningsnedgång i varvsindustrin därmed skulle kunna bemästras, men den skulle sannolikt komma att avlösas av andra långsiktiga och svårbedömda risker som skulle komma att belasta varvens räntabilitet. Det gäller löne- och kostnadsutvecklingen samt den valutaosäkerhet som vi kan räkna med kommer att finnas lång tid framöver.

Denna bedömning är grundad på en internationell utveckling utan genomgripande förändringar av de politiska och ekonomiska förhållandena. Skulle härvidlag, påverkad och påskyndad av det aktuella läget på energiförsörjningsområdet, väsentliga förändringar ske som t. ex. påverkar produktionsutvecklingen inom industriländerna och det internationella handelsmönstret, kan givetvis förhållandena radikalt komma att förändras. Detta gäller inte minst varvsindustrin. I rådande oklara läge kan dock enligt min mening inga precisa slutsatser dras vad gäller en eventuell påverkan på svensk varvsindustri och svensk varvspolitik.

De långsiktiga bedömningar som storvarven — Eriksberg, Götaverken, Kockums och Uddevalla — redovisat tyder på en kraftig expansion av svensk varvsindustri. Under femårsperioden 1973—1977 räknar företagen med att öka leveransvärdet från cirka 3 000 milj. kr. år 1973 till

5 900 milj. kr. år 1977. I löpande priser väntar man sig således kunna nära nog fördubbla det årliga leveransvärdet. Man torde kunna räkna med att de under år 1973 tecknade kontrakten som avser leveranser under senare delen av femårsperioden är tagna till bättre priser än de order som effektuerades under år 1973. Antalet sysselsatta vid storvarven var vid utgången av år 1972 cirka 24 300 personer och man planerar att vid slutet av år 1977 kunna sysselsätta omkring 26 500, motsvarande en ökning med cirka 10 %. Investeringsprogrammen under femårsperioden omfattar nära 2 000 milj. kr. vad gäller enbart själva varvsrörelsen. Till detta kommer planerade investeringar på cirka 800 milj. kr. i bl. a. reparationsverksamhet och dieselmotortillverkning. Att också de mindre och medelstora svenska varven ser relativt ljusst på framtiden finns det anledning att räkna med.

En utökning av svensk varvskapacitet mätt i såväl värde som volym skulle bli följderna om dessa planer realiserades och givetvis framför allt om storvarvens skisserade investeringsprogram kom att genomföras. Det står också klart att flera av de svenska storvarven till stora delar måste effektuera långtgående utbyggnadsplaner för att lönsamt kunna producera vissa av de beställningar som tagits. Detta kan i sin tur främst sägas vara en följd av att svensk varvsindustri i ökande grad inriktar sin produktion mot större tanktonnage i långa serier. Som påpekas i utredningsrapporten var andelen tankfartyg av totala orderstocken (i DWT) vid utgången av augusti månad 1973 drygt 80 %. I det närmaste 70 % av dessa tankfartygsbeställningar utgjordes av fartyg större än 150 000 DWT.

Storvarvens planerade kapacitetsökning och förstärkta inriktning på stort tanktonnage måste ses i det internationella perspektivet. Tillgängligt prognosmaterial pekar på en klar risk för framtida överkapacitet och denna risk för obalans måste anses särskilt stor när det gäller utbud och efterfrågan på stort tanktonnage. Det kan inte hållas för uteslutet att merparten av svensk varvsindustri mot slutet av detta decennium har en ny och väsentligt utvidgad produktionsapparat främst avsedd för stort tanktonnage samtidigt som orderböckerna är dåligt fyllda och omfattar beställningar som kan väntas ge svag lönsamhet.

I en eventuell framtida överkapacitetssituation med pressade fartygspriser kommer kraven på en rationell produktionsapparat och god konkurrenskraft att förstärkas för att företagen skall kunna överleva och sysselsättningen tryggas. De redovisade omfattande investeringsprogrammen kommer att stärka varvens konkurrenskraft och kan komma att visa god avkastning på sikt. I det kortsiktiga perspektivet kan de expansiva programmen vara en förutsättning för en tryggare sysselsättning även under perioder som kännetecknas av "köparens marknad" och därmed intensiv priskonkurrens.

Innan jag övergår till att behandla de förslag som lagts fram i rappor-

ten vill jag, i likhet med vad de fackliga representanterna anfört i sitt yttrande, understryka behovet av att de arbetsmarknads- och arbetsmiljömässiga konsekvenserna av utvecklingen inom den svenska varvsindustrin särskilt beaktas. Jag vill betona vikten av att den utbyggnad av svensk varvsindustri som nu förestår kan baseras på ett förtroendefullt och öppet samarbete mellan arbetstagare och företagsledning vid berörda företag. De aviserade investeringarna är av en sådan storleksordning att omställningarna på arbetsplatserna kommer att bli mycket långtgående och delvis påfrestande för berörd personal. I denna omstruktureringsprocess finns ett inte oväsentligt utrymme för alternativa utformningar av produktionsapparaten och det är härvidlag viktigt att alla hänsyn och synpunkter — ekonomiska och t. ex. arbetsmiljömässiga — kan vägas samman. Ett betydande inflytande från de anställda måste i detta avseende enligt min mening anses vara utomordentligt angeläget.

De nu gällande riktlinjerna för den svenska varvspolitiken präglas av den genomgående dystra branschutvecklingen särskilt mot slutet av 1960-talet och under de två första åren på 1970-talet. I den osäkra situation som rådde var det naturligt för statsmakterna att eftersträva en konsolidering snarare än en expansion av den svenska varvsindustrin. Den nuvarande varvspolitiken kom därför helt naturligt att baseras på den grundläggande principen att staten inte skulle medverka till en ökning av varvsindustrins kapacitet.

Utredningsrapportens redovisning av de svenska varvens nuvarande framtidsbedömning visar att dessa är påtagligt optimistiska. Varvsföretagens planer är ett uttryck för ändrade marknads- och lönsamhetsförutsättningar för branschen. Jag delar den i rapporten framförda uppfattningen att det är nödvändigt att överväga om den nuvarande varvspolitiken, tillkommen under helt andra förutsättningar, längre kan anses adekvat utformad.

Enligt min uppfattning finns det anledning att ompröva nu gällande varvspolitiska riktlinjer. Inom de allmänna ramar som gäller för näringspolitiken bör statsmakterna vara beredda att medverka till ett upprätthållande av den svenska varvsindustrins konkurrenskraft även om det innebär kapacitetsexpansion. Branschens storlek bör, som framhålls i rapporten, i princip bestämmas av dess förmåga att av egen kraft bibehålla en sådan ekonomisk och marknadsmässig styrka att de som arbetar i branschen kan erbjudas anställningsvillkor och sysselsättningsstrygghet i paritet med annan industriell verksamhet. Det är mot denna bakgrund vi har att bedöma den ständiga omstrukturering och förnyelse av svensk varvsindustri som pågår. Varje projekt måste på sedvanligt sätt uppfylla de företagsekonomiska och andra krav som det investerande företaget ställer upp och vad gäller t. ex. finansieringen avgöras utifrån de meriter som företaget eller projektet i varje särskilt fall kan redovisa.

I utredningsrapporten betonas vikten av att en expansion inom svensk varvsindustri sker på ett samordnat sätt. Jag ansluter mig helt till detta och vill, liksom de fackliga representanterna, i det sammanhanget peka på nödvändigheten av ett vidgat samarbete dels mellan varvsföretagen, dels mellan företagen, de anställda och statsmakterna.

I rapporten framhålls att det samarbete mellan storvarven som under lång tid förekommit och som formaliserats och förstärkts genom det s. k. konsortialavtalet från år 1971 ytterligare bör intensifieras. Detta förhållande framhävs från de fackliga representanternas sida, som menar att samarbetet mellan de svenska varven varit mycket begränsat. Jag delar de fackliga representanternas uppfattning att statsmakterna även fortsättningsvis måste spela en aktiv och pådrivande roll när det gäller samarbetet inom branschen. Ett långt drivet samarbete mellan företag som inte i första hand konkurrerar inbördes utan på en hård internationell marknad måste från samhällets sida anses som särskilt angeläget. I ökad grad måste, som framhålls i utredningsrapporten, den flexibilitet som ibland kan åberopas som argument för likartade satsningar på flera håll, vägas mot de fördelar som många gånger såväl företagsekonomiskt och samhällsekonomiskt står att vinna på samarbete och specialisering.

I utredningsrapporten konstateras att fartygsdieselmotorer är en betydelsefull fartygskomponent, som är ett naturligt objekt för samverkan. I prop. 1971: 117 anförde föredragande departementschefen att det långsiktiga målet för ett motorsamarbete bör vara en helt samordnad tillverkning, dvs. ett samarbete på konstruktions- och utvecklingsområdet och en gemensam produktion koncentrerad till en eller ett par tillverkningsenheter. Med hänsyn till de betydande hindringarna i anläggningar, verkstadsutrustning, verktyg etc. måste emellertid en utveckling i denna riktning ske stappvis. Ett första steg har under år 1973 tagits i och med ett avtal mellan storvarven att bilda ett gemensamt motorbolag. Föremålet för bolagets verksamhet skall vara att under beaktande av partföretagens ekonomiska självständighet samordna tillverkning, investeringar, lagerhållning, inköps- och ritkontorsverksamhet vad gäller långsamtgående dieselmotorer och reservdelar, sammanhålla licensfrågor gentemot licensgivaren och medverka till ökat tekniskt samarbete mellan licensgivare och licenstagare och parterna sinsemellan.

Det allmänna varvssamarbetet har under de senaste åren successivt vidareutvecklats bl. a. genom det arbete som kontinuerligt utförs i olika arbetsgrupper med företrädare för resp. varv. Jag vill understryka att detta arbete är en förutsättning för och ett steg mot effektivare insatser beträffande varvens strategiska funktioner, såsom långtidsplanering, teknisk utveckling, marknadsföring och finansiering. Jag vill i detta sammanhang framhålla vikten av det intensifierade samarbetet inom det skeppstekniska forsknings- och utvecklingsområdet. Jag återkommer till detta i samband med behandlingen av verksamheten inom styrelsen för teknisk utveckling.

Ett system för samråd mellan statsmakterna och branschens huvudintressenter utgör en nödvändig grundval för utformandet av en adekvat branschpolitik. Samrådet mellan statsmakterna, företagsledningar och de anställdas representanter har sedan konsortialavtalets tillkomst skett inom ramen för styrande kommittén och samrådsgruppen. I utredningen föreslås att de hittillsvarande erfarenheterna utvärderas och att statsmakterna tillsammans med företagen och de anställda bör pröva formerna för det vidare samrådet.

Jag anser tillkomsten av styrande kommittén och samrådsgruppen vara ett viktigt framsteg. Även om man i likhet med de fackliga representanterna kan peka på att samrådet varit bristfälligt, har dock härigenom skapats en möjlighet till regelbundna diskussioner mellan statsmakterna, företagsledningarna och de anställda. Jag delar den av utredningen framförda uppfattningen att den organisatoriska ramen för detta samarbete mellan staten, företagen och de anställda bör ses över. Jag är inte nu beredd att ta ställning till formerna för det fortsatta arbetet utan anser att detta får prövas gemensamt av de tre intressenterna inom ramen för nuvarande organisation. Jag vill fästa uppmärksamheten på frågan om hur de mindre och medelstora varyens intressen bäst kan tillgodoses.

I rapporten understryks att ett effektivt samråd förutsätter en gemensam informationsbas som gör det möjligt att kontinuerligt följa branschens förväntade utveckling över en längre tidsperiod. Informationen måste vid varje bedömningstillfälle syfta till att ge en fullständig och aktuell bild av branschens långsiktiga utveckling vad gäller exempelvis investeringar, finansiering, sysselsättning, produktionsinriktning, forskning och utveckling. Innehållet i och formerna för denna information, som i ett första steg föreslås omfatta endast storvarven, bör mera i detalj diskuteras och fastläggas inom styrande kommittén och samrådsgruppen.

Enligt rapporten skulle en lämplig ordning kunna vara att styrande kommittén och samrådsgruppen under förhösten varje år låter sammanställa partsföretagens bedömningar vad avser utvecklingen under den kommande femårsperioden. Sammanställningen, som således endast skulle utgöra en summering av företagens planer, skulle vad gäller t. ex. produktionsinriktning, kapacitetsutveckling, sysselsättningsutveckling och finansiering kommenteras av styrande kommittén och samrådsgruppen för att därefter tillställas industridepartementet. Härigenom kan varje år i statsverksproposition för riksdagen redovisas en aktuell bedömning av branschens långsiktiga utveckling. Bl. a. med hänsyn till denna redovisning blir det möjligt att anpassa de branschpolitiska åtgärderna till ändrade förhållanden.

Jag delar utredningens uppfattning att ett sådant informationssystem är en nödvändig förutsättning för en rationell planering av industripoli-

tiska åtgärder. Systemet för kontinuerlig kontakt med och insyn i varvsbranschen i syfte att bättre kunna anpassa de branschpolitiska åtgärderna innebär givetvis inte något avsteg från de allmänna riktlinjer som kännetecknar svensk industripolitik. Också fortsättningsvis bör gälla att olikheter i produktionsförutsättningarna i förhållande till andra länder inte utjämnas genom statliga stödåtgärder av subventionskaraktär. Någon generell prioritering av varvsindustrin i förhållande till andra industribranscher när det gäller ianspråktagande av den svenska kredit- och kapitalmarknaden bör inte heller fortsättningsvis komma ifråga. Tidsbegränsade särskilda insatser avseende hela branschen liksom stöd till visst företag i syfte att komma över akuta svårigheter bör självfallet kunna göras för varvsindustrin som för andra branscher.

När det gäller finansieringssidan konstateras i rapporten att varvens anspråk på extern upplåning kan väntas öka kraftigt under 1970-talet. Det enligt företagens bedömningar ansevärdiga upplåningsbehovet för refinansiering av kundkrediter kan inte tillgodoses inom landet. Varvsföretagen kommer liksom tidigare att vara hänvisade till utländska kapitalmarknader. Därmed kommer liksom f. n. någon form av statlig medverkan att behövas för de finansieringsbehov som inte motsvaras av belåningsbara säkerheter. Statens medverkan vid tillgodoseendet av varvens upplåningsbehov har skett genom statliga fartygskreditgarantier som sedan år 1963 i flera omgångar har ställts till varvens förfogande.

I rapporten framhålls att det nu gällande systemet för fartygskreditgarantier i huvudsak är tillfredsställande utformat när det gäller att omhänderta varvens refinansieringsproblem. I utredningsrapporten påpekas i sammanhanget några smärre administrativa brister i systemet.

När det gäller varvens behov av rörelsekapital konstateras i rapporten att detta idag till en del kan tillgodoses inom ramen för det statliga garantisystemet genom att förskottsväxlar kan lämnas som säkerhet bakom utfärdade garantier. Jag vill understryka att det nu löpande garantisystemet vars riktlinjer lades fast i prop. 1971: 117 är en fundamental del av den nuvarande statliga varvspolitiken. Vid utformningen av garantisystemet baserades det statliga åtagandet på förutsättningen om i stort sett oförändrad varvskapacitet. Därmed var det statliga engagemanget volymmässigt i princip fastlagt. Som jag tidigare framhållit bör statsmakterna i rådande läge vara beredda att medverka till ett upprätthållande av den svenska varvsindustrins konkurrenskraft även om detta innebär en kapacitetsexpansion. Varvsföretagens planer för kommande femårsperiod skulle medföra en väsentlig volymmässig ökning av statens åtagande vid oförändrad utformning av garantisystemet. Även om de statliga åtagandena genom fartygskreditgarantier hittills ej behövt infrjas innebär dock garantiåtaganden att samhället bär en potentiell risk. Det nuvarande garantisystemet bör, mot bakgrund av den expansiva utveck-

lingen och de ändrade varvspolitiska riktlinjerna, bli föremål för en översyn.

Vad gäller användandet av statliga fartygskreditgarantier för anskaffning av det rörelsekapital som svarar mot uppdragskostnaderna för fartyg vill jag erinra om att garantisystemet i princip inte utformats för att lösa detta problem. Möjligheten till anskaffning av rörelsekapital genom förskottsväxlar är betingad av utvecklad praxis i tidigare garantisystem. I prop. 1971: 117 (s. 33) förutsätts att varven på sikt själva skall täcka sitt behov av rörelsekapital. Detta långsiktiga mål bör också gälla fortsättningsvis.

Utvecklingen på valutamarknaden under senare tid innebär för branscher med betydande utländsk upplåning resp. kontrahering i främmande valutor stora problem och risker. Detta innebär på varvsområdet indirekt ett risktagande från samhällets sida genom att större delen av varvens upplåning sker mot statliga kreditgarantier. Jag delar därför uppfattningen i rapporten att det är en angelägen uppgift att närmare pröva de problem som sammanhänger med valutakursriskerna.

Finansierings- och valutaproblematiken kommer under de närmaste åren inte att bli mindre omfattande än hittills. Det är viktigt att de svenska varvens konkurrenskraft stärks genom att produktionsapparaten effektiviseras. På samma sätt är det från både företags- och samhälls-ekonomiska utgångspunkter angeläget att reducera risken på det finansiella området och att finna en form för en rationell kapitalanskaffning till lägsta möjliga kostnad.

Även om det nuvarande garantisystemet kan sägas vara i huvudsak ändamålsenligt utformat med hänsyn till systemets syfte, anser jag mot den bakgrund som här tecknats det vara nödvändigt att nu se över statens medverkan på det finansiella området i vad avser den svenska varvsindustrin. En sådan översyn bör omfatta även varvens övriga finansieringsmöjligheter liksom de svenska redarnas finansieringsmöjligheter i den mån dessa är av betydelse för svenska varv. Jag har för avsikt att föranstalta om en sådan översyn, som då bör ske i nära kontakt med styrande kommittén.

I syfte att förbättra förutsättningarna för en långsiktig finansiell planering i varvsföretagen bedömdes det vid utformningen av det nuvarande garantisystemet angeläget att tilldela varvsindustrin en garantiram omfattande fem år. Riksdagen har vid tre tidigare tillfällen fattat beslut om sådana femårsramar. Det senaste riksdagsbeslutet avsåg en garantiram för åren 1974—1978 som uppgick till 3 900 milj. kr. (prop. 1973: 1 bil. 15 s. 35, NU 1973: 17, rskr 1973: 95). Den framförhållning som möjliggörs genom femårsramar har bedömts vara värdefull. Ställning bör nu därför tagas till frågan om garantiram för åren 1975—1979.

Med hänsyn till vad jag tidigare anfört beträffande riktlinjerna för den statliga varvspolitiken och i avvaktan på den nödvändiga översynen

av hela finansieringsproblematiken bör garantiramen för den nu aktuella femårsperioden fastställas på samma sätt som tidigare år. Med ledning av de uppgifter varven lämnat har jag beräknat den sammanlagda garantiramen till svensk varvsindustri för åren 1975—1979 till 4 500 milj. kr.

Under återopande av vad jag sålunda anfört hemställer jag att Kungl. Maj:t

1. inhämtar riksdagens yttrande över de industripolitiska riktlinjer beträffande svensk varvsindustri som jag angivit i det föregående,
2. föreslår riksdagen att bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att ikläda staten garantier till svensk varvsindustri till ett sammanlagt belopp av högst 4 500 000 000 kr. avseende kreditgivning till produktion av fartyg under åren 1975—1979.

C. BERGSBRUK M. M.

Havsområdenas naturtillgångar

Havsresursutredningen

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 28 juni 1968 tillkallades en särskild sakkunnig¹ för att utreda uppläggningsen av en långsiktig inventering av kontinentalsockelns naturtillgångar.

Utredningen (Fi 1969: 57), som antog namnet havsresursutredningen, har avlämnat betänkandet (SOU 1972: 43) Utnyttjande och skydd av havet. I betänkandet framförs förslag rörande statliga insatser på ett flertal olika områden. Hit hör utnyttjandet av havsområdena för utvinning av livsmedel och mineral, för sjöfart m. m. och skyddet av havsmiljön mot föroreningar. I detta sammanhang tar utredningen upp frågan om geologisk kartering av havsbotten. Vidare diskuteras verksamhet av gemensamt intresse för flera utnyttjandeformer såsom oceanografisk mät- och observationsverksamhet samt sjömätning. Forskning, utveckling och utbildning tas likaledes upp liksom internationellt samarbete och vissa frågor med anknytning till havsrättsliga problem. Utredningen anser att det ömsesidiga beroendet mellan olika till havs bedrivna aktiviteter medför ett samordningsbehov, vilket väntas öka om utredningsförslagen i övrigt genomförs. Eftersom havsutnyttjandet i framtiden kan bli avsevärt mer betydelsefullt än i dag föreligger vidare ett behov av uppföljning av utvecklingen och av möjligheter till initiativtagande, menar utredningen, som även efterlyser en bättre samordning av de svenska insatserna i det internationella samarbetet avseende havsfrågor. För att tillgodose nämnda samordningsbehov m. m. bör enligt utredningen en självständig delegation inrättas centralt inom statsförvaltningen men med kanslimässig anknytning till styrelsen för teknisk utveckling.

Remissyttrandena

Ett sextiotial instanser har yttrat sig över havsresursutredningens betänkande. Då yttrandena bedömts utgöra ett värdefullt komplement till utredningens betänkande har inom industridepartementet gjorts en relativt utförlig sammanställning av de genom remissbehandlingen framkomna synpunkterna. I detta sammanhang redovisas endast remissinstansernas inställning till frågan om inrättande av en delegation för havsresurser.

Uppfattningar i nära samklang med utredningsförslaget redovisas, ofta mot bakgrund av underremisser, av *försvarets forskningsanstalt*,

¹ Numera verkställande direktören Sven Swarting.

försvarsmedicinska forskningsdelegationen, riksantikvarieämbetet, universitetskanslersämbetet, statens naturvetenskapliga forskningsråd, rikets allmänna kartverk, kommittén för planering av turistanläggningar och fritidsområden, Landsorganisationen i Sverige, Statstjänstemännens riksförbund, Tjänstemännens centralorganisation, Sveriges industriförbund/Svenska arbetsgivareföreningen, Svenska hamnförbundet, Sveriges redareförening, Vattenvärnet, Ahlsell & Ågren AB, AB Atomenergi och Boliden AB.

Ytterligare ett antal instanser, såsom svenska unescorådet, Vetenskapsakademien, Internationella meteorologiska institutet i Stockholm och Svenska teknologföreningen stöder förslaget om en delegation, men menar att relationerna till forskningen är oklara och att delegationen bör förse med en forskningsnämnd.

Överbefälhavaren och chefen för marinen skiljer sig från övriga remissinstanser genom att föreslå en i jämförelse med utredningsförslaget avsevärt förstärkt organisation, en överstyrelse för havsforskning.

Vissa remissinstanser anser visserligen att ett visst samordningsbehov finns och att ett samordnande organ därför bör inrättas, men menar att detta inte bör ges några administrativa eller verkställande funktioner. Till denna kategori hör Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut, statskontoret, generaltullstyrelsen, fiskeristyrelsen, Sveriges geologiska undersökning och Ingenjörsvetenskapsakademien.

Tveksamhet om behovet av att överhuvudtaget inrätta en delegation redovisas av sjöfartsverket, statens naturvårdsverk, kommerskollegium, styrelsen för teknisk utveckling och Statsföretag AB. Dessa organ menar att de uppgifter, som utredningen velat förlägga till delegationen, helt eller väsentligen kan lösas genom redan existerande myndigheter och organisationer.

Några remissinstanser, bland dem Svenska naturskyddsföreningen, finner att organisationsfrågan bör bli föremål för förnyad utredning.

Departementschefen

Med hänsyn till att havsresursutredningens förslag berör många olika sektorer av samhällslivet har jag samrått med cheferna för utrikes-, försvars-, kommunikations-, finans-, utbildnings-, jordbruks- och förutvarande civildepartementen. Mycket talar för att havsresursutredningens förslag bör prövas i ett bredare och delvis annorlunda sammanhang än det som har enbart havsområdena som gemensam nämnare. Frågor som rör havets levande tillgångar och ekologi måste således bedömas mot bakgrund av bl. a. fiskeripolitiska och miljöpolitiska ställningstaganden. Angelägenheten av geologisk kartering av havsbotten måste ställas i relation till behoven av motsvarande kartering på land. Sjömätning och oljeskadebekämpning har nära samband med bl. a. sjöfartsfrågor. Kunskap om havet förmedlas och utvecklas i väsentliga

delar i anknytning till naturvetenskaplig och teknisk utbildning och forskning i allmänhet. Svenska ställningstaganden till insatser vad gäller utvecklingsbistånd och till internationella havsrättsliga problem är intimt sammanflätade med vårt lands utrikespolitik, etc.

Övervägande skäl talar för att prövningen av utredningsförslagen i första hand bör ske i anslutning till det sakområde och inom det fackdepartement som närmast berörs av förslagen i fråga. Behovet av samordning av olika insatser för att utnyttja och skydda havsområdena kan tillgodoses genom fortlöpande samråd.

De av havsresursutredningens förslag, som det närmast ankommer på mig att ta ställning till, avser kartläggning och exploatering av kontinentalsockelns mineraltillgångar samt utveckling av teknik för arbeten i havet. Vidare kommer jag att ta upp förslaget om inrättande av en delegation för havsresurser.

Havsresursutredningen har visat att karteringen av havsbotten och utvinningen därifrån av främst sand och grus innefattar möjligheter och problem som i hög grad förtjänar att beaktas. Jag avser att i annat sammanhang ta upp dessa frågor.

Med hänsyn till det såväl nationellt som internationellt tilltagande utnyttjandet av havsområdena för olika ändamål finner jag det angeläget att den tekniska utvecklingen av metoder och utrustning för verksamhet i havet stimuleras. Jag återkommer till detta vid min anmälan av anslaget Styrelsen för teknisk utveckling: Teknisk forskning och utveckling.

Remissopinionen beträffande utredningens förslag att inrätta en delegation för havsresurser är splittrad vad gäller både behovet av en delegation och en sådan delegations uppgifter. Vissa samordningsbehov synes föreligga främst i fråga om forskningsinsatser avseende havsområdena. I stor utsträckning torde emellertid dessa behov kunna tillgodoses genom samarbete mellan redan befintliga organ. Jag vill vidare erinra om att likartade samordningsfrågor f. n. behandlas i ett vidare perspektiv av forskningsråds- och miljövärdhetsforskningsutredningarna (U 1972: 02 och Jo 1972: 02). Mot denna bakgrund är jag inte beredd att förorda att en delegation för havsresurser inrättas.

C 1. Sveriges geologiska undersökning: Förvaltningskostnader

I riksstaten för innevarande budgetår har för detta ändamål förts upp ett förslagsanslag av 9 975 000 kr.

Statsmakterna har våren 1973 fastställt riktlinjer för Sveriges geologiska undersökningens (SGU) verksamhet och organisation (prop. 1973: 41, NU 1973: 54, rskr 1973: 225). En särskild organisationskommitté (I 1973: 04) har tillkallats för att utarbeta förslag till detaljorganisation m. m. Kommitténs förslag väntas föreligga inom kort. Anslagsfrågor

m. m. för SGU bör därför redovisas senare. I avvaktan härpå bör i rikstatsförslaget anslaget föras upp med oförändrat belopp.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till *Sveriges geologiska undersökning: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1974/75 beräkna ett förslagsanslag av 9 975 000 kr.

C 2. Sveriges geologiska undersökning: Kartarbeten m. m.

C 3. Sveriges geologiska undersökning: Utrustning

C 4. Sveriges geologiska undersökning: Prospektering

C 5. Sveriges geologiska undersökning: Uppdragsverksamhet

I riksstaten för innevarande budgetår har för dessa ändamål förts upp dels tre reservationsanslag av resp. 4 037 000, 730 000 och 21,9 milj. kr., dels ett förslagsanslag av 600 000 kr. för uppdragsverksamheten.

Med hänvisning till vad jag nyss anfört vid min anmälan av SGU:s anslag till förvaltningskostnader bör i rikstatsförslaget förevarande anslag föras upp med oförändrade belopp. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1974/75 beräkna

1. till *Sveriges geologiska undersökning: Kartarbeten m. m.* ett reservationsanslag av 4 037 000 kr.,
2. till *Sveriges geologiska undersökning: Utrustning* ett reservationsanslag av 730 000 kr.,
3. till *Sveriges geologiska undersökning: Prospektering* ett reservationsanslag av 21 900 000 kr.,
4. till *Sveriges geologiska undersökning: Uppdragsverksamhet* ett förslagsanslag av 600 000 kr.

C 6. Bergsstaten

1972/73 Utgift	1 026 111
1973/74 Anslag	1 070 000
1974/75 Förslag	846 000

Bergsstaten är det lokala statliga organet för ärenden rörande bergshantering och därmed sammanhängande frågor. I dess uppgifter ingår att handlägga ärenden om förvärv och försvar av gruvrättigheter, att

anvisa områden i dagen för gruvarbete och att utöva teknisk inspektion av gruvfyndigheter.

Bergsstaten är sedan den 1 januari 1974 organiserad på ett nordligt och ett sydligt distrikt med distriktskontor i Luleå resp. Falun. Var-dera distriktet förestås av en bergmästare. För södra distriktet tillkommer ett lokalkontor i Helsingborg.

Statens industriverk är chefsmyndighet för bergsstaten, men bergsmästarna utövar sin verksamhet som självständig myndighet.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Statens in- dustriverk	Departements- chefen
Personal			
Handläggande personal	5	of.	} of.
Övrig personal	3	+ 1	
	8 ¹	+ 1	
Anslag			
Lönekostnader	863 000	-192 000	-237 000
Sjukvård	1 000	of.	of.
Rescersättningar	73 000	- 17 000	- 17 000
Lokalkostnader	45 000	+ 16 000	+ 16 000
Expenser	88 000	- 32 000	- 36 000
därav engångsutgifter	(43 000)	(- 35 000)	(- 37 000)
Kungörelsekostnader	—	—	+ 50 000
	1 070 000	-225 000	-224 000

¹ Fr. o. m. den 1 januari 1974.

Statens industriverk

1. Enligt statsmakternas beslut (prop. 1973: 1 bil. 7 s. 226, SoU 1973: 5, rskr. 1973: 102) har den 1 januari 1974 vissa arbetsuppgifter överförs från bergsstaten till allmänna yrkesinspektionen. Samtidigt har antalet distrikt minskats från fyra till två (prop. 1973: 1 bil. 15 s. 46, NU 1973: 17, rskr. 1973: 95). I anledning härav beräknas kostnaderna nästa budgetår minska med 308 000 kr.

2. Pris- och löneomräkning m. m. 72 000 kr., varav 16 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

3. En assistenttjänst bör inrättas i norra distriktet (+46 000 kr.).

4. För anskaffning av kontorsmaskiner och inventarier erfordras som engångsanvisning 8 000 kr. (- 35 000 kr.).

Departementschefen

Enligt det förslag till ny gruvlag, som avses bli förelagt vårriksdagen, skall bergsstaten svara för vissa kostnader för kungörelser i samband med inmutningar och utmålsförrättningar. Kostnaderna avses bli täckta bl. a. genom höjning av vissa ansökningsavgifter. Vid min beräkning av

anslaget har jag beaktat det medelsbehov som kan uppkomma vid genomförandet av detta förslag.

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bergsstaten* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 846 000 kr.

C 7. Statens gruvegendom

1972/73 Utgift	19 007 242
1973/74 Anslag	21 890 000
1974/75 Förslag	24 100 000

Nämnden för statens gruvegendom, som inrättades den 1 juli 1973 (prop. 1973: 41, NU 1973: 54, rskr 1973: 225), har till uppgift att förvalta statens gruvegendom och besluta i frågor om upplåtelse av sådan egendom. Enligt instruktionen (1973: 567) skall nämnden svara för att gruvegendomen tas tillvara på bästa sätt och, där så finnes lämpligt, utökas. Nämnden skall särskilt följa utvecklingen inom sitt verksamhetsområde och ta initiativ till åtgärder för att förbättra det ekonomiska utbytet av den statliga gruvegendomen.

Nämnden består av fem ledamöter. Statens industriverk svarar för kanslifunktioner åt nämnden.

Anslaget avses täcka nämndens utgifter för dels drift, anläggningar, skatter och ersättning till Boliden AB i samband med gruvdriften i Adakfältet, dels mervärdesskatt och kommunala skatter på inkomster från utarrendering av vissa staten tillhöriga gruvrätter, dels nämndens andra utgifter såvitt gäller Adak och statens övriga gruvrätter.

Beträffande verksamheten i Adak och förvaltningen av statens övriga gruvrätter hänvisas till den redogörelse som lämnats i prop. 1971: 1 (bil. 15 s. 69—72).

För att bestrida utgifterna för gruvdriften i Adakfältet och de i tidigare avtal inbegripna gruvfälten — Bjurforsgruvan i Norsjö socken och Rävlidengruvan i Lycksele socken — har totalt intill utgången av budgetåret 1972/73 120 milj. kr. ställts till kommerskollegiets förfogande. Statsverkets inkomster av gruvdriften för samma tid har uppgått till 210 milj. kr. Härtill kommer inkomster av överlåtna fastigheter och försäld utrustning. Från beloppet avgår kommunala skatter.

Sedan brytningen av malm påbörjades i Adak i början av 1940-talet har inmot 5,5 milj. ton malm brutits med ett kopparinnehåll av ca 108 000 ton. Under år 1973 har brutits ca 225 000 ton med en genomsnittlig kopparhalt av ca 1,7 %. Nu kända brytvärda malmtillgångar beräknas enligt nämnden för statens gruvegendom vid ett kopparpris av ca 7 500 kr. per ton räcka t. o. m. år 1977 eller 1978.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Nämnden för statens gruv- egendom	Departement- schefen
Anslag			
<i>A. Löpande verksamhet</i>			
1. Driftkostnader	13 200 000	+ 980 000	+ 980 000
2. Anläggningskostnader	750 000	of.	of.
3. Ersättning till Boliden AB	1 750 000	+ 120 000	+ 120 000
4. Mervärdeskatt	3 400 000	+ 100 000	+ 100 000
därför			
statens gruvegendom	(3 200 000)	(- 300 000)	(+ 300 000)
sand-, grus- och stentäkter	(200 000) ¹	(- 200 000)	(- 200 000)
5. Kommunala skatter	2 600 000	+ 900 000	+ 900 000
6. Vissa förvaltnings- och utredningskostnader	190 000	- 40 000	- 40 000
därför			
statens gruvegendom	(170 000)	(- 20 000)	(- 20 000)
sand-, grus- och stentäkter	(20 000) ¹	(- 20 000)	(- 20 000)
<i>B. Prospektering och övriga undersökningar</i>			
7. Prospektering	—	+ 1 000 000	—
8. Undersökningar	—	+ 150 000	- 150 000
	21 890 000	+ 3 210 000	+ 2 210 000

¹ Medlen disponeras av statens industriverk.

Nämnden för statens gruvegendom

1. Driftkostnaderna i Adak väntas öka med 7,4 % beroende på ökade löne- och materialkostnader.

2. Adakentreprenadens nu kända återstående livslängd föranleder inte större nyinvesteringar, varför medel erfordras endast för nödvändiga ersättningsanskaffningar.

3. Kontraktens ersättning till Boliden AB utgår med 12,5 % på summan av driftskostnader och anläggningskostnader och har beräknats till 1 870 000 kr.

4. Mervärdeskatten beräknas till 3,5 milj. kr., varav 3 350 000 kr. avser Adak och 150 000 kr. gruvarranden.

5. Højningen av utgifterna för kommunala skatter beror av förväntat bättre resultat för Adakentreprenaden.

6. Förvaltnings- och utredningskostnader består huvudsakligen av förvaltnings- och försvarsavgifter för av staten ägda utmål och andelar i utmål samt utgifter för externa utredningar och kontrollanalyser m. m. för den löpande verksamheten.

7. Medlen är avsedda att möjliggöra för gruvnämnden att ta upp prospektering i syfte att utöka den statliga gruvegendomen.

8. Medlen är avsedda att bekosta kompletterande borrhningar, malmberäkningar, anrikningsförsök m. m. på statliga utmål, bl. a. i syfte att finna ersättningsmalmer för Adakmalmer.

Vid ett kopparpris av ca 6 150 kr. per ton beräknas inkomsterna av sligförsäljningen från Adakfältet inkl. mervärdeskatt till 23 milj. kr. Ökningen jämfört med tidigare år beror på de starkt stegrade metallpriserna.

Inkomsterna från gruvvarrenden beräknas till 10 milj. kr. jämfört med ett utfall 1972/73 på ca 9 milj. kr.

Inkomsterna, vilka sålunda beräknas till sammanlagt ca 33 milj. kr., redovisas på driftbudgetens inkomstsida under titeln Inkomster av statens gruvegendom.

Departementschefen

I prop. 1973: 1 (bil. 15 s. 48) anmälde jag, att den tidpunkt närmar sig då brytningen i Adakgruvorna inte längre kan upprätthållas. Under år 1973 har kommerskollegium och — efter den 1 juli — nämnden för statens gruvegendom i samarbete med Sveriges geologiska undersökning ytterligare intensifierat arbetet med att finna brytvärda ersättningsmalmer i området. Vissa smärre malmtillskott har påvisats. Dessa kan endast i ringa utsträckning väntas bidra till en förlängning av gruvdriften. Vid min medelsberäkning har jag beaktat behovet av medel för fortsatta utredningar.

Beträffande de av nämnden begärda medlen för prospektering avser jag att återkomma till denna fråga senare i vår i samband med anmälan av förslag till ny organisation m. m. för Sveriges geologiska undersökning.

Medel för kostnader i samband med industriverkets handläggning av frågor om tillstånd till sand-, grus- och stentäkter bör i fortsättningen anvisas under industriverkets anslag till resp. förvaltningskostnader och utredningar m. m.

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens gruvegendom* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 24 100 000 kr.

D. ENERGIFÖRSÖRJNING

Under denna rubrik redovisas viss statlig tillsyns- och bidragsverksamhet avseende särskilt elenergi.

Staten bedriver en rad aktiviteter inom energiområdet. Verksamheten sker i olika organisatoriska former och med olika slag av finansiering. Av den verksamhet på energiområdet som faller inom industridepartementets ansvarsområde bör nämnas främst den statliga produktionen och distributionen av elkraft genom statens vattenfallsverk. Denna verksamhet finansieras till viss del över det på kapitalbudgeten upptagna investeringsanslaget Kraftstationer m. m. Avsevärda belopp anslås vidare till teknisk utveckling m. m. — i första hand avseende kärnenergi — genom styrelsen för teknisk utveckling och AB Atomenergi. Prospektering efter uran bedrivs genom Sveriges geologiska undersökning.

Viss statlig verksamhet av betydelse från energisynpunkt redovisas även under andra huvudtitlar. Åtgärder rörande oljelagring och priskontroll av petroleumprodukter hör till handelsdepartementets verksamhetsområde. Viss forskning av betydelse för energiområdet finansieras inom ramen för auslagen Atomforskning under åttonde huvudtiteln och Byggnadsforskning under tolfte huvudtiteln.

Kontakter har tagits med EG om ett eventuellt samarbete på fusionsområdet. Fortsatta kontakter kan eventuellt leda till svensk medverkan i Euratoms fusionsforskningsprogram.

Den statliga verksamheten på oljeförsörjningens område bedrivs till stor del i aktiebolagsform. Prospektering efter olja och naturgas sker således inom Oljeprospektering AB. Detta bolag har under år 1973 bedrivit borrhningar i södra Sverige och på den svenska delen av kontinentalsockeln. För prospektering utanför Sverige, främst i Nordsjön och angränsande havsområden, har under året bildats ett nytt bolag, Petroswede AB. Såväl Oljeprospektering som Petroswede ägs till hälften av staten genom vattenfallsverket och LKAB.

Under år 1973 har vidare frågan om import av naturgas fått ökad aktualitet. Östgas AB, som ägs till hälften av staten, undersöker förutsättningarna för naturgasimport från Sovjetunionen. Delegationen för naturgasfrågor (I 1973: 03) har allmänt samordnande uppgifter i fråga om naturgasimport.

Vissa utredningar inom energiområdet i allmänhet

Energi prognosutredningen (I 1972: 03), som tillsattes år 1972, lade i mars 1973 fram en avstämning av de avsnitt i 1970 års långtidsutredning, som behandlar energiförsörjningen, och upprättade i samband

därmed prognoser för åren 1975 och 1977. Vidare har utredningen i juli 1973 lagt fram en lägesrapport, i vilken redogörs för uppläggnings- och inventeringsarbete och det inventeringsarbete som hittills utförts. Under utredningens ledning bedrivs en rad delutredningar om energins priselasticitet, byggnaders ventilationssystem och isolering, kollektivmätning, transportsidans energianvändning, energins roll i samhälls ekonomin m. m. Utredningen väntas avge sitt huvudbetänkande under senare delen av år 1974.

Den prognosverksamhet som ingår i energiprognosutredningens uppgifter skall bedrivas permanent och kommer efter utredningens färdigställande att inordnas bland statens industriverks uppgifter. Verkets energibyrå får därmed en central ställning i den statliga energipolitiken på myndighetsplanet.

Elutredningen (I 1971: 01) behandlar frågor om eldistributionens och elproduktionens organisation. Förutsättningarna för och konsekvenserna av ytterligare vattenkraftutbyggnader i främst Klarälven, Dalälven, Ljusnan, Ljungan och Indalsälven med biflöden utreds av en särskild utredning (C 1972: 02). Denna utredning skall ge underlag för en samlad bedömning av hur vattendragen i södra Norrland och norra Svealand skall användas.

Nyligen har vidare en särskild *programkommitté (I 1973: 06)* tillkallats för att kartlägga vilken forsknings- och utvecklingsverksamhet som f. n. pågår på energiområdet i Sverige och vilka behov som kan finnas av ytterligare sådana insatser. Med utgångspunkt häri skall kommittén arbeta fram förslag till forsknings- och utvecklingsprogram för energiområdet.

Arbete med anknytning till energiområdet bedrivs också av den år 1973 tillsatta *utredningen (Ju 1973: 06) rörande lagstiftning om allmänna värmeanläggningar*. Utredningens uppgifter rör bl. a. frågor om anslutning av fastigheter till fjärrvärmenät.

Vissa utredningar rörande kärnkraftens säkerhet

Den statliga tillståndsgivningen och tillsynen på kärnenergiområdet grundas i stor utsträckning på internationella säkerhetsnormer och erfarenheter. Ett självständigt svenskt säkerhetsarbete är dock nödvändigt mot bakgrund av såväl den omfattande utbyggnaden av kärnkraft som vissa speciella förutsättningar i vårt land.

Forsknings- och utvecklingsarbete rörande kärnkraftens säkerhet utförs dels av AB Atomenergi, dels inom ramen för ett särskilt program för forskning rörande kärnkraftens säkerhets- och miljöfrågor (jfr prop. 1973: 1 bil. 15 s. 52). Detta program, som avser frågor om kraftreaktorers säkerhet och inverkan på miljön såvitt avser radioaktivt utsläpp, skall genomföras under perioden 1973—1976. Verksamheten leds av en av Kungl. Maj:t tillsatt delegation för forskning rörande kärnkraftens säkerhets- och miljöfrågor.

Härjämte pågår, som redovisas i det följande, ett antal utredningar rörande olika aspekter av kärnsäkerhetsfrågan.

Utredningen (I 1970: 16) rörande närförläggning av kärnkraftverk tillkallades år 1970 med uppdrag att från ekonomiska, miljömässiga och säkerhetsmässiga synpunkter undersöka möjligheterna att förlägga kärnkraftverk nära stora tätorter. Utredningens primära syfte var att skapa underlag för myndigheternas bedömning av vissa då aktuella närförlägningsprojekt, främst Stockholms elverks fjärrvärmeverk i Värtan. Arbetet har efter hand inriktats på mer allmänna studier av riskförhållanden vid kärnkraftverk. Ett mycket omfattande tekniskt material har tagits fram.

Genom tilläggsdirektiv år 1971 uppdrogs åt utredningen att undersöka bl. a. frågor om samlokalisering av kärnkraftverk och annan industri.

Närförlägningsutredningen väntas lägga fram sitt huvudbetänkande i början av år 1974.

Utredningen (I 1972: 08) rörande högaktivt avfall från kärnkraftverk tillkallades i april 1973. Utredningen skall lägga fram förslag till åtgärder som kan komma att erfordras vid en eventuell framtida förvaring inom landet av avfall från svenska anläggningar. I uppdraget inför frågor om organisation, finansiering och lagstiftning.

Utredningen väntas komma att lägga fram en lägesrapport i februari 1974 på grundval av internationellt material om avfallsförvaring.

Vid sidan av dessa utredningar görs vissa specialundersökningar rörande säkerhetspolitiska m. fl. aspekter av kärnkraftutbyggnaden. Inom försvarets forskningsanstalt utreds frågan om möjligheterna till otillåten framställning av kärnvapen på grundval av klyvbart material från kärnkraftverk. Frågor om skydd av kärnenergianläggningar mot sabotage utreds av CDL-företagens samsarbetsorgan under medverkan av bl. a. rikspolisstyrelsen och delegationen för atomenergifrågor. Vidare utarbetas inom delegationen en redovisning av det system för kontroll av klyvbart material som nu är under uppbyggnad i Sverige i enlighet med våra åtaganden enligt bl. a. fördraget om förhindrande av spridning av kärnvapen. De här nämnda utredningarna väntas komma att föreligga i början av år 1974.

Svensk kärnbränsleförsörjning AB

Våren 1972 fastställde statsmakterna (prop. 1972: 57, NU 1972: 39, rskr 1972: 200) allmänna riktlinjer för verksamheten på kärnbränsleförsörjningens område. I samband därmed godkändes ett konsortialavtal mellan statens vattenfallsverk, Sydsvenska kraft AB (Sydkraft) och Oskarshamnsverkets kraftgrupp AB (OKG) om bildande av ett aktie-

bolag, Svensk kärnbränsleförsörjning AB, med uppgift att främja landets försörjning av kärnbränsle.

Bolaget har den 17 december 1973 avgett en redogörelse för vissa frågor av försörjningspolitiskt intresse, främst avscende anrikning av uran, som under året behandlats inom bolaget.

Inledningsvis redogör bolaget för 1966 års atomsamarbetsavtal mellan Sverige och Förenta staterna, vilket utgör grunden för försörjningen med anrikningstjänster av det nu beslutade svenska kärnkraftprogrammet. Avtalet, som gäller till år 1996, innebär ett åtagande från amerikanska atomenergikommissionen (AEC) att tillhandahålla anrikningstjänster för vissa i bilaga till avtalet närmare angivna kraftreaktorer. Bilagan omfattar f. n. samtliga de kraftreaktorer med en effekt av sammanlagt ca 8 300 MW som beräknats vara i drift omkring år 1980. Inom ramen för avtalet har hittills anrikningskontrakt träffats mellan vederbörande kraftföretag och AEC för sex reaktorer. Beträffande återstående reaktorer gäller avtalets leveransgaranti endast under förutsättning att kontrakt träffas inom de närmaste månaderna.

Mot bakgrund av att AEC:s anrikningskapacitet väntas komma att bli fullt utnyttjad i början av 1980-talet pågår en omläggning av Förenta staternas samarbetsavtal med olika länder. Man avser att övergå från de nuvarande avtalen med leveransgaranti för vissa anläggningar till avtal som utgör endast en formell ram för kommersiella kontrakt som AEC i mån av kapacitet i framtiden kan komma att träffa med kraftföretag i vederbörande land.

Denna övergång till en ny avtalstyp kommer att gälla även gentemot Sverige. På amerikansk begäran har förhandlingar i frågan inletts. Det nya avtalet, som väntas kunna träda i kraft före den 1 juli 1974, kommer inte att medföra någon ändring i sak av den amerikanska leveransgarantin för de reaktorer som tas upp i bilagan till nuvarande avtal. Där emot kommer motsvarande garantier för nya reaktorer inte att erbjudas.

Parallellt med den angivna omläggningen av regeringsavtalen har AEC:s kontraktsvillkor väsentligt skärpts. De nya villkoren innebär bl. a. att hittillsvarande behovskontrakt ersätts med kontrakt för fasta kvantiteter, att tecknandet av kontrakt måste ske minst åtta år i förväg och att förskottsbetalning måste erläggas. En närmare redogörelse härför har lämnats i annat sammanhang (prop. 1973: 170 s. 52 och 56). Amerikansk och utländsk kraftindustri gavs tillfälle att innan de nya villkoren trädde i kraft framföra synpunkter till såväl AEC som vederbörande kongressutskott. Svensk kraftindustri företrädades därvid av bolaget.

Bolaget framhåller att Sovjetunionen f. n. i praktiken är den enda alternativa leverantören av anrikningstjänster. Avtal har nyligen träffats om leveranser till flera västeuropeiska länder. Bolaget har under

året fört förhandlingar med vederbörande sovjetiska exportorganisation om legoanrikning i Sovjetunionen för svensk räkning. Avsikten har varit att upphandla anrikningstjänster för ett reservlager avsett för delägarnas gemensamma behov. Förhandlingarna har nyligen lett till en principöverenskommelse om villkoren för leverans vid slutet av 1970-talet jämte vissa optioner.

Bolaget framhåller vidare att flera projekt till utbyggnad av nya anrikningsanläggningar på olika håll i världen är föremål för utredningar och diskussioner. I tekniskt hänseende står valet mellan anläggningar baserade på gasdiffusionsprocessen — som används i stormakternas nuvarande anläggningar — och den nyare gascentrifugprocessen. Diffusionstekniken torde i dag ha ett visst försteg genom de mångåriga erfarenheterna från Förenta staterna, Storbritannien och Frankrike. Enligt många bedömare har dock centrifugtekniken en större teknisk utvecklingspotential. För denna linje talar enligt bolaget även det förhållandet att anläggningar kan byggas ut i mindre steg och att kraftbehovet är väsentligt mindre än vad som gäller för gasdiffusionstekniken.

Bolaget har studerat tre anrikningsprojekt som kan tänkas få betydelse för landets försörjning på lång sikt. Ett projekt gäller uppförandet av en kommersiell anrikningsanläggning i Canada, baserad på amerikansk diffusionsteknik. Övriga två projekt gäller uppförandet av anläggningar i Västeuropa. Eurodif-projektet, som tillkom på franskt initiativ, avser en diffusionsanläggning. Investeringskostnaden beräknas till 6 000 — 7 000 milj. kr., exkl. kostnader för kraftförsörjning. I den studie som ligger till grund för projektet deltar förutom franska även belgiska, italienska, spanska och svenska intressenter. Sverige företräds av AB Atomenergi.

Franska regeringen har nu fattat beslut om franskt deltagande i projektet och samtidigt förklarat, att en gasdiffusionsanläggning under alla förhållanden kommer att uppföras med sikte på att tas i drift år 1979.

Det andra europeiska projektet avser utbyggnad av anläggningar enligt gascentrifugtekniken. Detta projekt baseras på en överenskommelse mellan de brittiska, nederländska och västtyska regeringarna. Bolag har bildats för såväl produktion av anrikat uran som tillverkning av centrifuger jämte projektering och uppförande av anläggningar. Produktionsbolaget Urenco Ltd väntas år 1976 förfoga över en begränsad kapacitet vid anläggningar i Nederländerna och Storbritannien. Denna utbyggnad är i huvudsak garanterad av de båda regeringarna. För vidare utbyggnad erfordras emellertid kommersiella kontrakt med europeisk kraftindustri. En särskild studiegrupp har bildats i syfte att ge såväl kraftindustri utanför de tre länderna som andra intressenter insyn i projektet. Bolaget deltar jämte AB Atomenergi i arbetet inom gruppen.

Frågan om utbyggnad av en västeuropeisk anrikningskapacitet be-

handlas även inom de europeiska gemenskaperna (EG). EG:s minister-råd beslöt i maj 1973 att tillsätta en permanent kommitté för uranan-rikningsfrågor. Kommittén fick till uppgift bl. a. att värdera diffusions- resp. centrifugtekniken som underlag för politiska beslut inom EG om stöd till en oberoende europcisk kapacitet. Flera utomstående länder, bl. a. Sverige, har beretts tillfälle att delta i gruppens arbete. Det har antytts att EG genom olika åtgärder skulle kunna skapa förutsättningar för europeiska anläggningar enligt såväl centrifug- som diffusionsmeto- den.

Bolaget framhåller avslutningsvis att försörjningsläget i fråga om anrikningstjänster åtminstone fram till mitten av 1980-talet synes tillfredsställande för svensk del genom möjligheter till kontraktering i Förenta staterna och Sovjetunionen. Trots detta måste enligt bolaget frågan om den långsiktiga försörjningen med anrikningstjänster ägnas stor uppmärksamhet. Det torde från olika synpunkter vara önskvärt att en mera normal marknadssituation med flera konkurrerande leverantö- rer utbildas. Detta utgör bakgrunden till bolagets bevakning av de olika anrikningsprojekt som redovisats. Det aktuella försörjningsläget har inte ansetts motivera risktagande engagemang från svensk kraftindustris sida i själva projekten. Bolaget kommer emellertid vid sina fortsatta över- väganden om en långsiktig upphandlingspolitik på anrikningsområdet att söka ta hänsyn även till intresset av att skapa utrymme för nya leve- rantörer vid sidan av de nu etablerade.

D 1. Statens elektriska inspektion

1972/73 Utgift	2 651 577
1973/74 Anslag	3 076 000
1974/75 Förslag	3 205 000

Elektriska inspektionen är den lokala statliga organisationen med uppgift att utöva tillsyn över elektriska starkströmsanläggningar och handlägga därmed sammanhängande frågor. Inspektionen är organis-erad på fem distrikt med kontor i Hässleholm, Kristinehamn, Stockholm, Hudiksvall och Skellefteå. Statens industriverk är chefsmyndighet för in- spektionen. Chef inom varje distrikt är en överinspektör som har upp- gifter även som specialinspektör inom yrkesinspektionen.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Statens industriverk	Departements- chefen
Personal			
Handläggande personal	22	+	1
Övrig personal	15		of.
	37	+	1
			} of.
Anslag			
<i>Utgifter</i>			
Lönekostnader	2 404 000	+148 600	+ 76 000
Sjukvård	5 000		of.
Reseersättningar	184 600	+ 37 400	+ 9 000
därav för utrikes resor	(10 000)	(5 000)	(of.)
Lokalkostnader	330 400	+ 34 500	+ 31 000
Expenser	153 000	+ 38 300	+ 13 000
därav engångsutgifter	(7 000)	(+ 4 000)	(- 7 000)
	3 077 000	+258 800	+129 000
<i>Uppbördsmedel</i>			
Försäljning av ritningar	1 000	- 1 000	of.
Nettoutgift	3 076 000	+259 800	+129 000

Statens industriverk

1. Löne- och prisomräkning 154 000 kr., varav 59 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. I 0-alternativet räknar statens industriverk med indragning av en tjänst som förste distriktsingenjör, minskning av tillfällig personal samt av medel till resor och expenser (-150 000 kr.). Konsekvenserna för verksamheten blir att resurserna för tillsynsuppgifter och arbetarskydd minskar.

3. Som förstärkning på den tekniska sidan i västra distriktet behövs en tjänst som förste distriktsingenjör (+71 500 kr.).

4. Anslagsposten till expenser bör räknas upp med 19 000 kr. avseende kartanskaffning och inköp av kartskåp, kassaskåp m. m.

5. Begränsningen till 10 000 kr. för utrikes resor bör höjas till 15 000 kr.

6. Uppbördsmedel för försäljning av ritningar bör utgå.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens elektriska inspektion* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 3 205 000 kr.

D 2. Kostnader för vissa nämnder

1972/73 Utgift	39 060
1973/74 Anslag	43 000
1974/75 Förslag	43 000

Under anslaget redovisas arvoden och expenser för statens prisregleringsnämnd för elektrisk ström och krigsskyddsnämnden för kraftanläggningar. Prisregleringsnämnden tar upp de prisfrågor rörande strömlieferanser som av statens industriverk överlämnas till nämnden. Krigsskyddsnämnden behandlar frågor bl. a. rörande kraftanläggningars skydd mot brand- och bombskador samt rörande skydd åt personal som är sysselsatt vid kraftanläggningar.

För budgetåret 1973/74 beräknas kostnaderna för prisregleringsnämnden till 22 000 kr. och för krigsskyddsnämnden till 21 000 kr.

Statens prisregleringsnämnd för elektrisk ström och krigsskyddsnämnden för kraftanläggningar beräknar för budgetåret 1974/75 kostnaderna till oförändrat belopp.

Departementschefen

Anslaget bör för nästa budgetår föras upp med oförändrat belopp. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Kostnader för vissa nämnder* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 43 000 kr.

D 3. Främjande av landsbygdens elektrifiering

1972/73 Utgift	7 783 134	Reservation	1 378 460
1973/74 Anslag	9 000 000		
1974/75 Förslag	9 000 000		

Enligt kungörelsen (1959: 369) om statligt stöd åt landsbygdens elförsörjning kan stöd beviljas till nyanläggning och utrustning av elektriska distributionsnät på landsbygden i form av bidrag och lånegarantier. Beslut om sådant stöd fattas av statens industriverk.

Av den 1 juli 1973 disponibla medel under anslaget får 400 000 kr. användas för industriverkets verksamhet på området. Övriga medel har ställts till länsstyrelsernas förfogande för att disponeras för utbetalning av beviljade bidrag. För budgetåret 1973/74 har industriverket bemyndigats bevilja utrustningsbidrag och bidrag till nyanläggning med sammanlagt 8 milj. kr. Vidare får industriverket bevilja statlig garanti för lån till dessa ändamål med sammanlagt 10 milj. kr.

Statens industriverk

Utbetalningarna under 1974/75 kommer i likhet med 1973/74 sannolikt att uppgå till 9 milj. kr. Statens industriverk föreslår att anslaget förs upp med 9 milj. kr. nästa budgetår.

Vid början av budgetåret 1973/74 fanns inneliggande hos verket ansökningar om bidrag med sammanlagt 39 milj. kr., varav omkring 37,5 milj. kr. till upprustning och resten till nyanläggning. För att bidragsverksamheten skall kunna bedrivas i med hänsyn härtill önskvärd omfattning önskar verket få bemyndigande att under budgetåret 1974/75 meddela beslut om bidrag med 16 milj. kr. för upprustning och nyanläggning av elektriska distributionsnät på landsbygden. Vidare bör alltså ett belopp om 10 milj. kr. tas upp för lånegarantier.

Departementschefen

Sedan riksdagen år 1958 (prop. 1958: 116, JoU 1958: 17, rskr 1958: 278) beslöt att statliga bidrag skulle kunna utgå för upprustning och nyanläggning av elnät på landsbygden har t. o. m. innevarande budgetår sammanlagt 102,5 milj. kr. anvisats för främjande av landsbygdens elektrifiering.

Riksdagen uttalade sig vid behandlingen av 1971 års statsverksproposition (prop. 1971: 1 bil. 15 s. 77, NU 1971: 13 s. 26, rskr 1971: 120) för ett fortsatt stöd inom en total ram av 40 milj. kr. I prop. 1972: 1 (bil. 15 s. 49) framhöll jag att en riktpunkt för planeringen på området borde vara att medgivandet att bevilja bidrag hölls på en nivå av 8 milj. kr. under budgetåret 1972/73 och de fyra därefter följande budgetåren. Riksdagen har sedermera i enlighet härmed medgivit ett belopp av 8 milj. kr. för vardera budgetåren 1972/73 och 1973/74.

Med hänsyn till vad industriverket anfört anser jag det befogat att öka bemyndigandet för 1974/75 från 8 till 10 milj. kr. Bemyndigandena för återstoden av femårsperioden får minskas i motsvarande mån. Liksom innevarande budgetår bör 10 milj. kr. tas upp för lånegarantier.

Jag godtar industriverkets bedömning av medelsbehovet för nästa budgetår. Anslaget bör således föras upp med 9 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. medge att under budgetåret 1974/75 bidrag för upprustning och nyanläggning av elektriska distributionsnät på landsbygden beviljas intill ett belopp av sammanlagt 10 000 000 kr.,
2. medge att under budgetåret 1974/75 statlig garanti för lån till upprustnings- och nyanläggningsåtgärder som berör landsbygdens elnät beviljas intill ett belopp av 10 000 000 kr.,
3. till *Främjande av landsbygdens elektrifiering* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 9 000 000 kr.

D 4. Statens kärnkraftinspektion

1972/73 Utgift	11 590 536
1973/74 Anslag	12 202 000
1974/75 Förslag	1 000

¹ Anslaget Delegationen för atomenergifrågor

Delegationen för atomenergifrågor har till uppgift bl. a. att vara tillsynsmyndighet enligt atomenergilagen (1956:306, ändrad senast 1972:179) och att handha sådana uppgifter med avseende på kontroll av atområbränsle och särskilt klyvbart material som följer av Sveriges internationella åtaganden.

Delegationen leds av en styrelse med fem ledamöter. Inom delegationen finns en reaktorförläggningkommitté med uppgift att biträda vid behandling av ärenden, som angår säkerheten vid atomenergianläggning eller vid handhavande av atombränsle.

Delegationens verksamhet finansieras med avgifter enligt en av Kungl. Maj:t senast den 28 december 1972 fastställd taxa, som avses medföra full kostnadstäckning.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Delegationen	Departements- chefen
Personal			
Handläggande personal	10	+ 6	+ 7
Övrig personal	5	+ 1	+ 1
	15	+ 7	+ 8
Anslag			
<i>Utgifter</i>			
Lönekostnader	1 982 000	+ 496 000	+ 617 000
Sjukvård	2 000	of.	+ 1 000
Reseersättningar (även utrikes tjänsteresor)	80 000	+ 30 000	+ 30 000
Lokalkostnader	91 000	+ 79 000	+ 79 000
Expenser (därav engångsutgifter)	47 000 (—)	+ 33 000 (—)	+ 53 000 (+ 20 000)
	2 202 000	+ 638 000	+ 780 000
<i>Uppbördsmedel</i>			
Tillsyn av atomenergi- anläggningar m. m.	—	—	2 981 000
Nettoutgift	2 202 000	+ 638 000	— 2 201 000

Inkomsterna av verksamheten beräknas under 1973/74 till 2,2 milj. kr. och redovisas under detta budgetår på driftbudgetens inkomstsida under uppbörd i statens verksamhet på inkomstiteln Tillsyn av atomenergianläggningar m. m.

Delegationen för atomenergifrågor

1. Löne- och prisomräkning 165 000 kr., varav 49 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. Förstärkning behövs med sammanlagt sju tjänster. En reaktorinspektör behövs för bl. a. normarbete och medverkan vid styrning av forsknings- och utvecklingsarbete. För bearbetning och sammanställning av drifterfarenheter av säkerhetsintresse, teknisk dokumentation

m. m. behövs en biträdande reaktorinspektör. För att avlasta inspektionens nu anställda fyra reaktorinspektörer i fråga om de löpande arbetsuppgifterna krävs fyra tjänster som byråingenjör. På grund av ökningen av den handläggande personalen behövs ytterligare en biträdestjänst. Med denna ökning kan resurser avdelas även för en förbättrad information utåt. Lönekostnaderna för de föreslagna nya tjänsterna uppgår till sammanlagt 479 000 kr. Av nuvarande medel till lönekostnaderna avser viss del arvode åt konsulter. Dessa medel bör minskas med 100 000 kr. (+ 379 000 kr.)

3. Resesättningar behöver ökas med 25 000 kr., lokalkostnader med 50 000 kr. och expenser med 20 000 kr. huvudsakligen på grund av den föreslagna personalförstärkningen.

Departementschefen

Den väntade omfattningen av det svenska kärnkraftprogrammet föranledde statsmakterna att år 1970 fatta beslut om en kraftig ökning av resurserna för tillsynsmyndigheten enligt atomenergilagen, delegationen för atomenergifrågor och dess reaktorförläggningskommitté (prop. 1970: 83, SU 1970: 94, rskr 1970: 220). I samband därmed beslöts också att verksamheten skulle avgiftsfinansieras. I nämnda proposition förutskickades, att delegationens resursbehov skulle öka i framtiden. För verksamheten disponerade delegationen budgetåret 1970/71 tolv tjänster jämte medel till konsulter. Sedermera har medel beräknats för tre nya tjänster hos delegationen för bl. a. vidgade uppgifter rörande kontrollen av atområbränsle och särskilt klyvbart material till följd av internationella överenskommelser.

Jag anser i likhet med delegationen att den bör tillföras ytterligare resurser för att kunna svara mot de krav på ökade insatser på säkerhetsområdet som ställs av kärnkraftutbyggnaden. Det är enligt min mening ett oavvisligt krav att säkerhetsarbetet fortlöpande håller högsta möjliga kvalitet. Delegationens arbete med säkerhetsgranskning måste öka i takt med att antalet kärnkraftverk under utbyggnad växer samt i och med att anläggningar färdigställs och därmed kräver tillsyn under drift. Ökade insatser behövs för att tillvarata och bearbeta erfarenheter både från uppförandet av anläggningarna och driften av dem. Vidare måste delegationen följa det forsknings- och utvecklingsarbete på säkerhetsområdet som bedrivs i Sverige och utomlands samt också medverka vid styrningen av den inhemska verksamheten på detta område. Även arbetet med säkerhetsnormer kräver ökade insatser inte minst vad gäller anpassningen av utländska normer till svenska förhållanden. Delegationen bör dessutom ha möjlighet att informera om sin verksamhet.

Med hänsyn till karaktären av delegationens uppgifter måste dess personalstyrka vara så avpassad att störningar i verksamheten i möjligaste mån kan undvikas. Jag bedömer därför att antalet tjänster hos delegatio-

nen bör ökas något mer än vad delegationen själv begärt. Jag förordar alltså att ytterligare en tjänst som reaktorinspektör i Ce 1, avsedd för granskning och tillsyn av kärnkraftanläggningar, inrättas hos delegationen den 1 juli 1974. För samma ändamål beräknar jag vidare medel för två tjänster som byråingenjör. Jag har vidare för arbetet med normer, uppföljning av forskningsverksamhet samt teknisk dokumentation och information beräknat medel för en tjänst som avdelningsdirektör, två tjänster som biträdande reaktorinspektör och en tjänst som byråingenjör. Jag beräknar slutligen medel för ytterligare en biträdes-tjänst.

Som jag nyss nämnt är delegationens verksamhet i sin helhet avgiftsfinansierad. Mot bakgrund härav anser jag det ändamålsenligt att samtliga inkomster och utgifter i samband med verksamheten redovisas under förevarande anslag. Härvid behövs inte längre någon särskild inkomstitel för detta ändamål. Inkomsterna, som bör tillgodoföras anslaget, beräknar jag till 2 981 000 kr., varför anslaget för nästa budgetår bör tas upp med 1 000 kr.

Jag anser att beteckningen statens kärnkraftinspektion bättre svarar mot delegationens uppgifter. Anslagsbeteckningen bör därför fr. o. m. nästa budgetår ändras till Statens kärnkraftinspektion. Vidare bedömer jag att det finns skäl att överväga om, med reaktorförläggningskommittén som förebild, ytterligare en eller flera kommittéer för särskilda rådgivande uppgifter, t. ex. i normfrågor, bör inrättas vid delegationen. Det ankommer på Kungl. Maj:t att besluta i dessa frågor. Jag avser att i annat sammanhang föreslå Kungl. Maj:t att vidta erforderliga ändringar i delegationens instruktion så att de kan gälla från senast 1 juli 1974.

Under återopande av vad jag anfört hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att vid statens kärnkraftinspektion inrätta en tjänst för reaktorinspektör i Ce 1,
2. till *Statens kärnkraftinspektion* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

E. TEKNISK UTVECKLING M. M.

Verksamheten vid styrelsen för teknisk utveckling

Styrelsen för teknisk utveckling (STU) är central förvaltningsmyndighet för statens stöd till teknisk forskning och industriellt utvecklingsarbete.

I STU:s uppgifter ingår bl. a. att följa den tekniska utvecklingen, att initiera samarbete, att ta initiativ till och stödja teknisk forskning och industriellt utvecklingsarbete samt att ge råd och stöd åt uppfinnare och förmedla forskningsresultat till kommersiellt utnyttjande.

STU leds av en styrelse. Chef för ämbetsverket är en generaldirektör, som biträds av en planeringsdirektör. Inom verket finns fyra enheter; nämligen administrativa enheten, utvecklingsenheten, rådgivnings- och förmedlingsenheten samt internationella enheten.

STU svarar för medelsförvaltning och administration även åt statens råd för vetenskaplig information och dokumentation (SINFDOK) samt för administration åt statens utvecklingsfond. SINFDOK ansvarar för planering och samordning av verksamheten inom området information och dokumentation i Sverige och för internationellt samarbete på detta område. SINFDOK fördelar stöd till projekt inom dels allmän information och dokumentation, som inte kan hänföras till visst ämnesområde, dels teknisk information och dokumentation.

Vid STU fanns den 1 juli 1973 93 anställda, varav 46 utgjorde handläggande personal.

STU tillhör de myndigheter som deltar i utrednings- och försöksverksamheten med programbudgetering inom statsförvaltningen. Följande programindelning gäller t. v. för verksamheten vid STU.

1. Finansiellt stöd till teknisk forsknings- och utvecklingsverksamhet
2. Utrednings- och planeringsverksamhet
3. Rådgivnings- och förmedlingsverksamhet
4. Drift av forskningsstationer

Programmet Finansiellt stöd till teknisk forsknings- och utvecklingsverksamhet indelas i följande delprogram.

- a. Stöd till behovsområden
- b. Informations- och dokumentationsverksamhet
- c. Internationell kontaktverksamhet

STU:s verksamhet under programmen 1—3 finansieras från reservationsanslaget Styrelsen för teknisk utveckling: Teknisk forskning och utveckling och vad avser stöd till skeppsteknisk forskning och utvecklingsverksamhet under program 1 även från reservationsanslaget Styrelsen för teknisk utveckling: Skeppsteknisk forskning och utveckling.

Program 4 finansieras från förslagsanslaget Styrelsen för teknisk ut-

veckling: Drift av forskningsstationer. Sistnämnda anslag får i princip inte belastas. För att lösa tillfälliga eller säsongmässiga likviditetsproblem för driften av forskningsstationer disponerar styrelsen en rörlig kredit i riksgäldskontoret på 100 000 kr.

För finansiering av investeringar i utrustning anvisas medel under reservationsanslaget Styrelsen för teknisk utveckling: Utrustning.

E 1. Styrelsen för teknisk utveckling: Teknisk forskning och utveckling

1972/73 Utgift	1109 626 507	Reservation	59 667 630
1973/74 Anslag	157 100 000		
1974/75 Förslag	191 000 000		

¹ Disponerat 121 733 000.

Översikt av kostnader och finansiering budgetåren 1972/73—1974/75 (belopp i milj. kr.).

Program	1972/73	1973/74	1974/75 Beräknar	
			STU	Departementschefen
1. Finansiellt stöd till teknisk fou-verksamhet	129,9	159,8	240,5	183,0
2. Utrednings- och planeringsverksamhet	1,2	2,5	0,8	0,8
3. Rådgivnings- och förmedlingsverksamhet	3,4	7,7	6,2	11,2
Summa kostnader	134,5	170,0	247,5	195,0
Avgår finansiering utöver anslag				
Intäkter (återbetalning)	9,6	4,0	4,0	4,0
Reservationer	3,2	8,9	—	—
Summa disponerat/anslag	121,7	157,1	243,5	191,0

Styrelsen för teknisk utveckling

Program 1. Finansiellt stöd till teknisk forsknings- och utvecklingsverksamhet

Programmet avser finansiellt stöd till tillämpad teknisk forskning och industriellt utvecklingsarbete. Stöd lämnas i regel som bidrag med krav på återbetalning i de fall projekten leder till kommersiellt exploateringsbara produkter eller metoder. Stöd till industriellt utvecklingsarbete kan lämnas även såsom lån. Enligt särskilt bemyndigande kan flerårigt stöd lämnas dels till forsknings- och utvecklingsprojekt, dels enligt avtal med företrädare för industribranscher eller grupper av företag till fleråriga kollektiva forskningsprogram.

I programmet ingår förutom STU:s egen informations- och dokumentationsverksamhet även del av den verksamhet som bedrivs av SINFDOK och den av styrelsen bedrivna eller understödda internationella kontakt- och samarbetsverksamheten. Inom ramen för den i samarbete med Ingenjörsvetenskapsakademien (IVA) bedrivna kontaktverksamheten finns kontaktmän i Paris, Washington, Moskva och Tokyo, vilka tillika är förordnade som teknisk-vetenskapliga attachéer vid resp. beskickning. Vid beskickningen i London har kontaktmannen förordnats som teknisk-vetenskaplig rådgivare.

Program 1 Delprogram	1972/73	1973/74	1974/75 Beräknar	
			STU	Departements- chefen
			Belopp i milj. kr.	
1 a. Stöd till behovsområden	121,7	150,7	226,7	171,6
1 b. Informations- och dokumentationsverksamhet	5,4	6,0	8,0	6,9
1 c. Internationella kontakter	2,8	3,1	5,8	4,5
Summa kostnader	129,9	159,8	240,5	183,0

STU framhåller i sin anslagsframställning att teknisk utveckling är av avgörande betydelse för vårt näringslivs bärkraft och samhällsutvecklingen i övrigt. STU är samhällets centrala instrument för insatser på detta område och svarar för ca 10 % av vårt lands totala insatser. Det är därför naturligt att STU:s verksamhet i första hand inriktas på att aktivt komplettera och stödja andra insatser och verksamheter på området.

STU:s insatser beträffande framtagandet och genomförandet av tekniska utvecklingsprojekt innefattar i första hand stöd till sådana projekt av hög riskkaraktär vars genomförande ej skulle komma till stånd utan STU:s stöd. STU:s medverkan kan här omfatta hela kedjan av åtgärder för projektets genomförande.

STU påpekar att intresset för de mindre och medelstora företagen har ökat starkt i den allmänna samhällsdiskussionen på senare tid. Detta intresse baserar sig på att ca 50 % av alla industriverksamma sysselsätts inom denna sektor. Olika åtgärder, t. ex. kapitalstöd och allmän teknisk och ekonomisk rådgivning, har starkt aktualiserats. Det är en stor fördel för Sverige att jämsides med de stora företagen ha en stor mängd av mindre, flexibla enheter. STU har därför intensifierat uppmärksamheten i fråga om ekonomiskt stöd till mindre företags och enskilda personers projekt.

STU framhåller vidare som väsentligt, att forsknings- och utvecklings- (fou-) verksamheten i Sverige inte successivt förskjuts mot att avse förbättringar i fråga om tidigare framgångsrika produkter, processer

och metoder. Effektiviteten i svensk industri är på en internationellt sett hög nivå när det gäller att bedriva projekt, som befinner sig i långt framskridet skede, medan den är sämre, när det gäller den första fasen i utvecklingsarbetet — den orienterande, problemformulerande och idéskapande. STU ser det som en väsentlig uppgift att genom en kombination av stödjande, rådgivande, kontaktskapande och informerande insatser bidra till utveckling av nya produkter hos mindre och medelstora företag.

DcIprogram 1a. Stöd till behovsområden

Fördelning av kostnader på behovsområden inom dcIprogrammet 1a. Stöd till behovsområden framgår av följande sammanställning (i milj. kr.).

Behovsområde	1972/73 Utfall	1973/74 Anvisat	1974/75 Beräknar STU
1. Energiteknik	6,57	7,20	14,00
2. Materialteknik	20,39	26,40	33,00
3. Transportteknik	10,15	10,40	14,00
4. Produktionsteknik	14,27	17,00	32,00
5. Kemi- samt skogs- och träteknik	15,78	17,40	29,00
6. Informationsbehandling samt styr- och komponentteknik	13,63	16,40	27,00
7. Miljövårdsteknik	7,54	9,80	15,00
8. Socialteknik	16,58	18,20	32,00
9. Livsmedelsteknik	11,91	12,80	19,00
10. Naturresursteknik	4,89	6,50	7,80
Summa kostnader	121,71	142,10	222,80

De förändringar beträffande insatserna vid den ökade ambitionsnivå som STU föreslår för budgetåret 1974/75 innebär i huvudsak följande.

Energiteknik. Ökade insatser föreslås för utvecklingsprojekt för energibesparing samt fortsatt och ökat stöd till fou-insatser avseende utveckling av apparater och utrustning.

Materialteknik. Ökade insatser föreslås främst inom delområdena icke-järnmetaller och hårdmetall, polymerer, keramer och glas samt cement och betong.

Transportteknik. Ökade insatser föreslås för utveckling av person-transportsystem och en intensifierad komponentutveckling inom fordonsteknik inkl. motorteknik.

Produktionsteknik. Kraftigt ökade insatser föreslås för projekt som innehåller ny eller förbättrad teknik och har goda förutsättningar att leda till produkter eller metoder för en internationell marknad, liksom

för fortsatt uppbyggnad av produktionstekniken inom olika industri-branscher för såväl enkla som teknologiskt avancerade produkter.

Kemi-, skogs- och träteknik. Ökade insatser föreslås inom kemiteknik, främst inriktade mot marknadsorienterad och forskningsintensiv produktutveckling samt destruktion och återvinning. Vidare föreslås kraftigt fortsatt ökning avseende träteknik inriktad mot en vidgning av branschens möjligheter till framställning av produkter med högt förädlingsvärde.

Informationsbehandling, styr- och komponentteknik. Ökade resurser föreslås för insatser inom mätteknikområdet samt för forskning och utveckling avseende ny teknik och nya tillämpningar för elektroniska och optiska komponenter och system.

I en särskild skrivelse till anslagsframställningen har STU föreslagit stöd till utveckling av ett datorsystem för decentraliserad databehandling i ett samarbete som inbegriper svensk dataindustri samt universitet och högskolor.

Dataindustriutredningen (I 1971: 02) har beretts tillfälle att yttra sig över STU:s anslagsframställning vad avser behovsområdet informationsbehandling, styr- och komponentteknik. Utredningen framför i sitt yttrande bl. a. motiv för att STU i ökad utsträckning bör stödja den mera långsiktiga datatekniska forskningen, samt påpekar behovet av ökade resurser för projektadministration inom STU. Beträffande prioriteringen mellan olika delområden vill utredningen i likhet med föregående år förorda en ökad satsning på delområdena informationsbehandling med tillämpad matematik, styr-, mät- och reglerteknik samt undervisningsteknologi.

Dataindustriutredningen har vidare haft samråd med STU rörande den särskilda skrivelserna med förslag om stöd till utveckling av system för decentraliserad databehandling.

Miljövårdsteknik. Kraftigt ökade insatser föreslås för avfallsområdet med tyngdpunkt på återvinning. Dessutom föreslås ökade insatser inom miljömätteknik och fortsatt ökning inom bullerområdet.

Socialteknik. Fortsatta kraftigt ökade insatser föreslås för arbetsmiljöområdet för fullföljande av initierade insatser samt till delområdet medicinsk teknik för utveckling av utrustning och metoder att förbättra sjukvårdens ekonomi. Viss ökning föreslås för delområdena handikapphjälpmedel och konsumentteknik. Inom området läkemedelsteknik föreslås dels ökad satsning inom metodforskning, dels ökad satsning på nya läkemedel.

Livsmedelsteknik. Ökade insatser för nyttiggörande av framkomna processer på proteinområdet samt ökade insatser för nya produktionsmetoder avseende huvudkomponenterna fett och kolhydrat. Ökade insatser för apparatur för matberedning och varmhållning samt för olika industriella enhetsoperationer. Viss ökning av insatserna inom övrig

bioteknik. Om tillräckliga medel beviljas, beräknas ökade insatser inom tillämpad näringslära, och motiven för detta utvecklas i en särskild skrivelse till anslagsframställningen.

Naturresursteknik. Viss ökning av insatserna föreslås på teknik för kontinuerlig malmbrytning samt för anrikning och uppabetning av fattiga malmer.

Havsresursutredningens förslag i betänkandet (SOU 1972: 43) Utnyttjande och skydd av havet har tidigare berörts som inledning till anslagsfrågorna på bergsbruksområdet. I förevarande sammanhang kommer de av utredningsförslagen som gäller den tekniska utvecklingen att tas upp. Den föreslagna delegationen för havsresurser skulle vid sidan av en rad andra uppgifter även allmänt ha att verka för tekniskt utvecklingsarbete inom havsutforsknings- och havsexploateringsområdet och för att etablera ett nära samarbete mellan myndigheter och näringsliv i dessa och andra havsfrågor. Vad gäller det havstekniska området föreslår utredningen i övrigt att utveckling av apparatur för undersökning av metallföremål på havsbotten stimuleras, att behovet av teknik för att kontrollera militära installationer på havsbotten särskilt beaktas, att den svenska marinens erfarenheter inom dykeri och annan undervattensverksamhet utnyttjas i framtida civil havsforskning och havsexploatering samt att utvecklingsverksamheten med automatiska oceanografiska stationer intensifieras.

Remissyttrandena över havsresursutredningens förslag vad avser teknisk utveckling utmärks av uppfattningen att stödet till den havstekniska forskningen och utvecklingen är otillräckligt. *Chefen för marinen* framhåller vikten av ett fördjupat samarbete inom havsforskning och undervattens teknik mellan civila myndigheter och institutioner samt marinen, försvarets materielverk och försvarets forskningsanstalt. Eftersläpningen på det undervattens tekniska området med avseende på övervakning och kontroll samt sökning, identifiering och bärgning av föremål på havsbotten bedöms vara betydande. *Ingenjörsvetenskapsakademien* anser att svensk forskning och industri kan göra stora insatser på många havstekniska områden, t. ex. i fråga om instrument för olika slags mätningar i havet, konstruktioner för undersökningar och arbeten till sjöss och under vatten samt dykeri. Vad gäller dykeriet bör marinens och med marinen samverkande industriers erfarenheter utnyttjas. Enligt *statskontoret* är sammanställandet av teknisk och ekonomisk marknadsinformation beträffande utrustning för mineralutvinning till havs samt kontakt med näringslivet i fråga om teknisk utveckling m. m. ett arbetsfält som bör åvila STU. *Sveriges industriförbund/Svenska arbetsgivareföreningen* redovisar synpunkter som i väsentliga delar överensstämmer med vad *Svenska teknologföreningen* anför. Organisationerna anser att utredningens förslag på det havstekniska

området är otillräckliga och att den växande internationella marknaden inte beaktats i erforderlig utsträckning. Exempel ges på industribranscher som kan ha intresse av att ta fram och leverera olika system och utrustningsenheter för verksamhet i havet. Att utnyttja företagens tekniska och ekonomiska kunnande samt erfarenheter av långtidsplanering och projektvärdering bedöms vara angeläget för att garantera god avkastning av samhällets investeringar i forsknings- och utvecklingsarbete. Sådana investeringar samt ökad problem- och marknadskänedom fordras enligt organisationerna om svensk industri skall kunna tillvarata sina möjligheter internationellt. Industriförbundet/SAF anser vidare att man bör överväga huruvida ett formaliserat samarbete mellan staten och intresserade företag bör komma till stånd. *Statsföretag AB* menar att olika inom havsresursutnyttjandet uppkommande tekniska utvecklingsfrågor kan inordnas i den stödverksamhet STU bedriver med utgångspunkt i utifrån kommande behov. Samma uppfattning redovisas av *STU*, som bedömer de av utredningen föreslagna insatserna på havsteknisk forskning och utveckling vara för små för att den avsedda effekten skall uppnås. *STU* efterlyser vidare en prioritering mellan utredningens olika förslag.

Statens delegation för rymdverksamhet, som innevarande budgetår disponerar 3,6 milj. kr. under detta anslag, föreslår att 4 838 000 kr. anvisas för rymdverksamhet för budgetåret 1974/75. *STU* har för detta ändamål i sitt förslag tagit upp 3,9 milj. kr.

Kungl. Maj:t har — med stöd av riksdagens bemyndigande — för budgetåret 1973/74 medgivit *STU* att — i vissa fall dock under förbehåll av Kungl. Maj:ts godkännande — ingå avtal och fatta beslut rörande flerårigt stöd till teknisk forskning och industriellt utvecklingsarbete m. m., vilket — inberäknat löpande avtal och beslut — innebär åtaganden om högst 70 milj. kr. för löpande budgetår och därefter 10 milj. kr. mindre per år under en fyraårsperiod. *STU* föreslår att de angivna beloppen ökas med 20 milj. kr. vid oförändrad ambitionsnivå och med 40 milj. kr. vid anslagstilldelning enligt *STU*:s förslag.

Delprogram 1 b. Informations- och dokumentationsverksamhet

STU föreslår en kraftigt ökad insats på dokumentationsområdet, så att vunna forskningsresultat görs lätt tillgängliga och effektivt utnyttjas.

Delprogram 1 c. Internationella kontakter

STU föreslår en kraftigt ökad insats på projektsamverkan med andra länder och en ökad insats på kontakter med utländska myndigheter i anslutning till bilaterala samarbetsavtal. *STU* föreslår vidare en ökad satsning på teknisk-vetenskaplig attachéverksamhet. Det sistnämnda

sker på basis av de förslag som efter slutförd översyn av verksamheten lades fram i promemorian (Ds I 1973: 1) Teknisk-vetenskaplig utlandsrepresentation. Som ett första led i en fortsatt utbyggnad av verksamheten pågår förberedelser för att öppna ett utlandskontor vid den svenska beskickningen i Bonn. En ledningsgrupp med representanter för utrikes- och industridepartementen, STU och IVA har tillsatts och en rullande treårsplanering mellan STU och IVA har införts.

Program 2. Utrednings- och planeringsverksamhet

Programmet avser genomförande och metodutveckling av långsiktig planering, prognosverksamhet, övergripande utredningar och sådan utredningsverksamhet som avser STU:s verksamhet och inriktning.

STU föreslår oförändrad ambitionsnivå för budgetåret 1974/75.

Program 3. Rådgivnings- och förmedlingsverksamhet

Rådgivnings- och förmedlingsverksamheten har som huvudmål att framför allt genom konsultativa insatser, men även genom ekonomiskt stöd, bidra till framtagandet och nyttiggörandet av innovationer samt att genom allmänna — icke direkt projektanknutna — insatser beträffande kontakter och samverkan mellan näringsliv och forskningsinstitutioner bidra till att bättre tillvarata tillgängliga fou-resurser och därigenom effektivisera tekniskt utvecklingsarbete inom landet. Insatserna riktar sig huvudsakligen till dels enskilda uppfinnare, dels de mindre och medelstora företagen. Inom programmet faller även planering och utredning rörande ny forskningsstationsverksamhet.

STU föreslår en kraftig ökning av utredningsverksamheten rörande de mindre och medelstora företagen samt en ökning av kontaktsekretariatverksamheten vid universitet och högskolor. Ökade resurser föreslås även för förmedling till exploatering av innovationer.

STU lägger slutligen fram vissa förslag i personalfrågor. Bl. a. föreslås tre extra tjänster för överingenjör bli utbytta mot extra ordinarie.

Departementschefen

Sedan STU inrättades den 1 juli 1968 har närings- och industripolitiken fortlöpande utvecklats i betydelsefulla avseenden. Detta gäller såväl helhetssynen som de finansiella och organisatoriska resurserna för att förverkliga politiken.

Stödet till industriellt utvecklingsarbete och teknisk forskning har under de senaste åren kraftigt ökat. Budgetåret 1967/68 uppgick det samlade samhällsliga stödet till omkring 41 milj. kr. Efter tillkomsten av STU år 1968 som ett centralt instrument för samhällets ekonomiska insatser har dessa ökat till 178 milj. kr. innevarande budgetår. En

fortsatt och ökad satsning på industriellt utvecklingsarbete och teknisk forskning är nödvändig.

Föregående år har statens industriverk och statens utvecklingsfond inrättats (prop. 1973: 41, NU 1973: 54, rskr 1973: 225), den senare som ett viktigt komplement till de ekonomiska insatser för industriellt utvecklingsarbete som görs av STU och Sveriges investeringsbank AB. Enligt överenskommelse mellan de nordiska länderna (prop. 1973: 79, NU 1973: 35, rskr 1973: 138) har samtidigt en nordisk fond för teknologi och industriell utveckling inrättats.

De statliga direkta insatserna för stöd till teknisk forskning och industriellt utvecklingsarbete är ett av närings- och industripolitikens verktyg. Erfarenheter av den verksamhet som bedrivits genom STU har nu kunnat samlas under en följd av år. En översyn som syftar till att bl. a. precisera och effektivisera STU:s funktioner i deras närings- och samhällspolitiska sammanhang har inletts under medverkan av STU.

Med anledning av att statens utvecklingsfond börjat sin verksamhet vill jag erinra om den uppgiftsfördelning som gäller mellan STU och fonden. STU:s och fondens bidrag är små jämförda med industrins totala insatser för utvecklingsarbete. Likväl får den statliga insatsen en väsentlig betydelse genom att stöd i första hand lämnas till projekt som innebär viktiga utvecklingssteg och därmed innebär teknisk eller kommersiell osäkerhet. Dessa projekt skulle inte komma att utföras utan att risken delas. STU skall stödja utvecklingsprojekt där det tekniska utvecklingsmomentet är väsentligt. Prövningen av projektens marknadsförutsättningar kan för STU endast bli preliminär, inte minst med hänsyn till tidsskalan. Statens utvecklingsfond skall å andra sidan stödja projekt där den tekniska risken har nedbringats men den kommersiella risken är betydande. Fondens prövning av ett projekts marknadsförutsättningar blir därför av avgörande betydelse. STU bör kunna lämna betydelsefull medverkan vid fondens prövning av projekt i tekniskt avseende.

Enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 30 november 1973 har jag tillkallat en programkommitté (I 1973: 06) för att utarbeta förslag till fou-program inom energiområdet. Den beräknas framlägga förslag före utgången av augusti 1974. STU medverkar på olika sätt i programkommitténs arbete.

Resultatet av detta arbete kan förväntas få konsekvenser för STU:s energitekniska verksamhet. I direktiven för kommittén lämnade jag en redogörelse för dagsläget vad beträffar energi-fou, särskilt i vad avser aktuella förslag från myndigheter och andra organ till ökad energiteknisk fou. Särskild uppmärksamhet bör i avvaktan på de åtgärder som kan bli resultatet av programkommitténs arbete ägnas sådana förslag.

Enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande har jag vidare tillkallat en utredning (I 1973: 05) för offentlig upphandling och teknisk utveckling. Även denna utredning berör STU, som medverkar i dess arbete på olika sätt. Utredningen skall enligt direktiven föreslå bl. a. förfaranden, varigenom STU i samråd med upphandlande organ inom de offentliga sektorerna kan klarlägga på vilka produktområden väsentliga förbättringar kan uppnås genom tekniskt utvecklingsarbete. Detta innebär att STU redan under den period som utredningsarbetet pågår försöksvis prövar olika former av insatser. Särskild uppmärksamhet bör ägnas denna verksamhet med hänsyn till den mycket betydelsefulla roll denna typ av statlig utvecklingsstimulans kan tänkas spela i framtiden.

Vid min anmälan av detta anslag till närmast föregående riksdagar har angivits vissa samhälls- och teknikområden på vilka uppmärksamheten bör koncentreras och ökat stöd ges. De tidigare angivna riktlinjerna bör fortfarande gälla.

STU föreslår i sin anslagsframställning ökade resurser särskilt för behovsområdena energiteknik, produktionsteknik och socialteknik. Jag har därutöver tagit del av styrelsens projektvis utförda planering. Med utgångspunkt härifrån beräknar jag för stöd till behovsområden 171,6 milj. kr. Jämfört med min beräkning för innevarande budgetår räknar jag med kraftigt ökade insatser särskilt för energiteknik, materialteknik, produktionsteknik och för vissa delar av området informationsbehandling m. m. Även för socialteknik och naturresursteknik beräknar jag ökade medel. För övriga behovsområden beräknar jag mindre ökning- ar. Sedan STU:s underlag för planering av verksamheten inom de nämnda behovsområdena lagts fram, avser jag att i annat sammanhang återkomma till Kungl. Maj:t med förslag till fördelning av tillgängliga medel.

Inom behovsområdet *energiteknik* beräknar jag medel för en oförändrad ambitionsnivå för den del av AB Atomenergis långsiktiga forskningsprogram som faller inom området. Kraftigt ökade insatser bör göras på projekt som syftar till effektivare energiutnyttjande. Ökade medel beräknas för forsknings- och utvecklingsarbete avseende uran- anrikning.

Området *materialteknik* är av väsentlig långsiktig och grundläggande betydelse för stora delar av den svenska industrin. Jag biträder i huvudsak STU:s förslag till program, men vill stryka under behovet av en målmedveten satsning på keramiska material för höga temperaturer och påkänningar. Sådana material är av avgörande betydelse för den fortsatta utvecklingen av bl. a. processmetallurgin men även på andra betydelsefulla teknikområden.

Under området *transportteknik* beräknar jag ökade medel för indu-

striellt inriktat utvecklingsarbete bl. a. avseende kollektiva persontransporter. Jag räknar också med en fortsatt satsning på utveckling av alternativa motorer, särskilt med avseende på komponenter och hjälppapparater.

Under behovsområdet *produktionsteknik* lämnas stöd såväl till utveckling av ny eller förbättrad produktionsteknik som till utveckling av nya produkter. I båda fallen skall en begränsning göras till projekt som inte faller inom något av STU:s övriga behovsområden. Jag beräknar starkt ökade medel särskilt för projekt inom den mindre och medelstora industrin. Jag vill framhålla betydelsen av ett nära samband med den uppfinningsstödjande verksamheten under programmet rådgivnings- och förmedlingsverksamhet.

Vad beträffar *kemi- samt skogs- och träteknik* biträder jag STU:s förslag.

För området *informationsbehandling samt styr- och komponentteknik* beräknar jag medel för en fortsatt kraftig ökning, företrädesvis med avseende på informationsbehandling. I övrigt biträder jag STU:s planering inom en i huvudsak oförändrad ambitionsnivå.

STU har anmält ett särskilt medelsbehov för att kunna stödja ett projekt som syftar till utveckling av decentraliserade databehandlings-system i samarbete mellan svensk dataindustri och universitet och högskolor. Detta projekt är av den omfattningen att det bör prövas samtidigt med de förslag som dataindustriutredningen kan komma att framlägga. Jag har erfarit att utredningen inom kort kommer att avge sitt slutbetänkande. Efter remissbehandling får utredningens förslag prövas på sedvanligt sätt. I avvaktan härpå förordar jag fortsatt stöd till sådana forskningsprojekt vid universitet och högskolor som kan utföras i samarbete med svensk dataindustri.

Jag biträder STU:s planering under behovsområdet *miljövårdsteknik* inom en i huvudsak oförändrad ambitionsnivå.

För *socialteknik* beräknar jag ökade medel men räknar med oförändrade insatser avseende läkemedelsteknik.

Inom *livsmedelsteknik* bör en ytterligare koncentration ske till projekt med industriell anknytning.

Vad slutligen beträffar *naturresursteknik* vill jag fästa uppmärksamheten på det havstekniska området. Jag har tidigare anfört att jag anser det angeläget att den havstekniska utvecklingen stimuleras. Denna bedömning ligger väl i linje med de synpunkter som redovisats i remissyttrandena över havsresursutredningen. Jag anser emellertid i likhet med STU att havsresursutredningens förslag inte ger ett tillräckligt underlag för en bedömning av vilka åtgärder på området som bör prioriteras. Jag avser att senare återkomma till Kungl. Maj:t med förslag om den ytterligare utredning som kan vara erforderlig.

Vad gäller det naturresurstekniska området i övrigt biträder jag STU:s förslag.

Under anslaget har jag också, efter samråd med chefen för utbildningsdepartementet, beräknat medel för viss inhemsk rymdverksamhet, bl. a. i vad avser medel för ett svenskt rymdforskningsprogram av — jämfört med innevarande budgetår — ungefär oförändrad omfattning.

Kungl. Maj:t har sedan budgetåret 1968/69 inhämtat riksdagens bemyndigande att inom en given medelsram för en femårsperiod godkänna avtal om stöd till kollektiv teknisk forskning m. m. (jfr prop. 1968: 68 s. 37). I samband med att Malmfondens egendom överfördes till STU (prop. 1970: 1 bil. 15 s. 65, SU 1970: 13, rskr 1970: 13) vidgades bemyndigandet till att avse även beslut om flerårigt stöd till projekt avseende teknisk forskning och industriellt utvecklingsarbete. För budgetåret 1973/74 har Kungl. Maj:t bemyndigats godkänna avtal eller beslut om sådant stöd som — inberäknat löpande avtal eller beslut — innebär åtaganden om högst 70 milj. kr. under vart och ett av budgetåren 1974/75—1977/78. Möjligheten att lämna långsiktigt stöd till teknisk forskning och industriellt utvecklingsarbete är en av förutsättningarna för en effektiv stimulans åt sådan verksamhet. STU föreslår, att ramen för åtaganden om långsiktigt stöd ökas till 80 milj. kr. under de båda första budgetåren under nästkommande femårsperiod vid en i huvudsak oförändrad anslagsnivå och 100 milj. kr. per budgetår under samma år vid en anslagsnivå motsvarande STU:s totala förslag. Jag är beredd att förorda en viss ökning av ramen. Jag förordar därför att Kungl. Maj:t inhämtar riksdagens bemyndigande att under budgetåret 1974/75 godkänna stöd till nämnda ändamål, som inberäknat löpande avtal eller beslut innebär åtaganden om högst 85 milj. kr. under vart och ett av budgetåren 1975/76—1978/79. Lämnas bemyndigandet, ankommer det på Kungl. Maj:t att meddela de närmare föreskrifter som behövs.

För informations- och dokumentationsverksamhet beräknar jag medel för en viss ökning av den verksamhet som bedrivs av SINFDOK.

Vad gäller internationell verksamhet biträder jag i huvudsak STU:s basförslag. Härutöver beräknar jag medel för bl. a. internationella förprojekt och den i samarbete med Ingenjörsvetenskapsakademien (IVA) bedrivna verksamheten med teknisk-vetenskapliga attachéer.

Jag har tidigare redogjort för den översyn som genomförts av denna senare verksamhet. Det är väsentligt att verksamheten kan planeras långsiktigt. Det har förutsatts att näringslivet genom IVA svarar för en del av de totala kostnaderna. Jag biträder förslaget att verksamheten planeras och genomförs i enlighet med avtal med flerårig räckvidd mellan STU och IVA. Kungl. Maj:t bör därför inhämta riksdagens bemyndi-

gande att godkänna sådana avtal. Vad beträffar stöd till fleråriga forsknings- och utvecklingsprojekt samt stöd till kollektiv forskning inhämtar Kungl. Maj:t regelmässigt riksdagens bemyndigande att inom vissa ramar godkänna beslut och avtal härom. Det synes praktiskt att detta bemyndigande jämväl får avse avtal om den av STU i samarbete med IVA bedrivna verksamheten med teknisk-vetenskapliga attachéer.

Medel har tidigare beräknats under detta anslag för utbyte av forskare med vissa östeuropeiska stater m. m. Under tredje huvudtiteln har därutöver medel beräknats för liknande utbyte inom ramen för IVA:s verksamhet. Ministern för utrikes ärendena har tidigare idag föreslagit att medel för utbyte av forskare med vissa östeuropeiska stater fortsättningsvis skall anvisas under tredje huvudtiteln (D 3).

STU:s planerings- och utredningsverksamhet har till syfte att dels bilda underlag för styrelsens övergripande verksamhetsplanering, dels bereda styrelsens förslag till Kungl. Maj:t beträffande verksamhetsinriktning och former för statens stöd till industriellt utvecklingsarbete och teknisk forskning. Jag beräknar medel härför i enlighet med STU:s förslag.

Rådgivnings- och förmedlingsverksamhet syftar dels till att åstadkomma bättre förutsättningar för nyskapande av teknik, dels till effektivare utnyttjande av känd teknik. Förstnämnda ändamål främjas bl. a. genom att uppfinnare lämnas råd samt ekonomisk och administrativ hjälp. Det senare ändamålet främjas genom olika förmedlande åtgärder, genom biträde vid exploatering av forskningsresultat, genom åtgärder för att förbättra kontakten mellan universitet, högskolor och forskningsinstitutioner å ena sidan och näringslivet å andra sidan samt genom särskilda insatser avseende forskningsstationer. Under programmet faller även utredningsverksamhet syftande till förslag om åtgärder för att göra modern teknik och produktutveckling lättare tillgänglig för mindre och medelstora industriföretag, som ibland har svårigheter att tillgodogöra sig utvecklingsresultat. Därvid bör möjligheterna att utnyttja utländsk teknik också beaktas.

Den verksamhet jag nu berört skall genomföras i samarbete med såväl centrala myndigheter, främst statens industriverk och statens institut för företagsutveckling, som olika regionala organ, främst företagareföreningarna.

I detta sammanhang vill jag erinra om vad jag anförde vid anmälan av förslag rörande industripolitisk verksorganisation, m. m. (prop. 1973: 41 s. 110). Den förstärkning av företagareföreningarnas kontaktförmedlande och analyserande verksamhet som jag då förordade och som riksdagen godkände (NU 1973: 54, rskr 1973: 225) gör det möjligt för STU att bättre nå ut med sina tjänster till främst de mindre och medelstora företagen. Jag beräknar ökade medel främst för kontaktverksamhet och för åtgärder rörande mindre och medelstora företag.

Under detta program bör, liksom tidigare, intensifierad uppmärksamhet ägnas innovationsförloppen och de faktorer som påverkar ett effektivt utnyttjande av utvecklingsidéer. Verksamheten bör syfta även till att skapa sådan kännedom om de tekniskt-industriella förnyelseprocesserna att det statliga stödet till teknisk forskning och utveckling effektivare kan bidra till att stimulera innovationsbenägenheten hos enskilda företag. Det är väsentligt att idéer och behov konfronteras på ett tidigt stadium. En viktig uppgift är också att ge förutsättningar för att kännedom om planeringen under delprogrammet Stöd till behovsområden sprids bland idérika och kreativa personer, grupper och företag.

De direkta innovationsfrämjande åtgärderna omfattar även ekonomiskt stöd och administrativ hjälp vid utvecklingen av ett urval innovationsidéer antingen till den fas, där marknaden kan fungera som urvalsinstrument och tjäna som drivkraft för den fortsatta utvecklingen av idéer, eller till den fas, där förutsättningarna för stöd under delprogrammet Stöd till behovsområden kan prövas. Resurserna för råd och stöd till uppfinningsverksamhet bör ökas. Medel för ökat ekonomiskt stöd till vidareutveckling av uppfinningar har tidigare beräknats under delprogrammet Stöd till behovsområden. För nästa budgetår beräknar jag medel för sådant stöd under programmet Rådgivnings- och förmedlingsverksamhet. Stödet bör som hittills fördelas i anslutning till verksamheten under detta program.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att under budgetåret 1974/75, i enlighet med vad jag anfört, godkänna avtal och beslut rörande stöd till teknisk forskning och industriellt utvecklingsarbete m. m. som inberäknat löpande avtal och beslut innebär åtaganden om högst 85 000 000 kr. under vart och ett av budgetåren 1975/76—1978/79,
2. till *Styrelsen för teknisk utveckling: Teknisk forskning och utveckling* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 191 000 000 kr.

E 2. Styrelsen för teknisk utveckling: Drift av forskningsstationer

1972/73 Utgift	—
1973/74 Anslag	1 000
1974/75 Förslag	1 000

Från anslaget finansieras program 4, som avser drift och förvaltning av forskningsstationer. Forskningsstationernas uppgift är att ställa lämpliga forskningslokaler och därtill anknuten service till förfogande för mindre projektgrupper och institut.

Styrelsen för teknisk utveckling

Programmet avser för budgetåret 1974/75 endast forskningsstationen i Stockholm, vars drift handhas av en särskild stiftelse. Planeringsarbete pågår för en andra forskningsstation förlagd till Göteborg.

Departementschefen

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Styrelsen för teknisk utveckling: Drift av forskningsstationer* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

E 3. Styrelsen för teknisk utveckling: Skeppsteknisk forskning och utveckling

1972/73 Utgift	111 882 539	Reservation	12 388 923
1973/74 Anslag	13 000 000		
1974/75 Förslag	14 000 000		

¹ Disponerat 11 498 000.

Från anslaget utgår bidrag för stöd åt tekniskt forsknings- och utvecklingsarbete av direkt betydelse för den svenska varvsindustrins fortsatta utveckling och konkurrenskraft (prop. 1970: 82 s. 47, SU 1970: 113, rskr 1970: 307). STU har för budgetåret 1973/74 medgivits att efter anmälan till Kungl. Maj:t fatta beslut om stöd till skeppsteknisk forskning och industriellt utvecklingsarbete m. m., som inberäknat löpande beslut innebär åtaganden om högst 5 milj. kr. under budgetåret 1974/75 och högst 3 milj. kr. under budgetåret 1975/76.

Styrelsen för teknisk utveckling

STU föreslår att 24 milj. kr. anvisas för budgetåret 1974/75. Vid medelsfördelningen bedömer STU att särskild uppmärksamhet bör ägnas åt

- skeppstekniska systemstudier, med inriktning på fartygstyper som är ekonomiskt och tekniskt anpassade för framtida sjötransportbehov och därav betingade drift- och underhållsaspekter, samt härför erforderligt kunskapsunderlag beträffande skeppshydropneumatik, skrovkonstruktion och skeppsmaskinteknik,
- produktionsteknik med inriktning på rationellt utnyttjande av personella och materiella resurser och deras utveckling,
- arbetsmiljön vid varven med inriktning på arbetsförhållanden som är fysiskt och psykiskt tillfredsställande för individen.

För fleråriga åtaganden m. m. föreslår STU en ram av högst 15 milj. kr. för vart och ett av budgetåren 1974/75 och 1975/76.

Departementschefen

Stödet till skeppsteknisk forsknings- och utvecklingsverksamhet har inneburit en ökning av det totala forsknings- och utvecklingsarbetet på detta område. Det har även lett till ökat samarbete inom varvsindustrins skeppstekniska forsknings- och utvecklingsverksamhet.

Inom ramen för det vidgade samarbetet mellan de fyra storvarven har ett planeringsorgan inrättats. I detta medverkar företrädare för de fyra större varvsföretagen samt representanter för vissa forskningsinstitutioner. Planeringsorganet inbegriper i sitt arbete den forskning som finansieras av varvsföretagen och STU. Vidare tar det hänsyn till bl. a. den verksamhet som genomförs med direkta statsanslag vid statens skeppsprovvningsanstalt. Årligen upprättas ett program för den på så sätt avgränsade skeppstekniska forsknings- och utvecklingsverksamheten. Beslut om stöd inom detta område fattas sedan av STU.

De åtgärder som nu vidtagits i syfte att öka samordningen av den skeppstekniska forsknings- och utvecklingsverksamheten anser jag fungera tillfredsställande. Jag är därför beredd att förordda att det särskilda stödet till denna forsknings- och utvecklingsverksamhet får fortsätta ännu någon tid.

Jag vill i detta sammanhang erinra om vad jag tidigare anfört vid min anmälan av frågor rörande statliga kreditgarantier till varvsindustrin, m. m. (s. 87). Vidare kommer jag i det följande att förordda att ett manöver- och våglaboratorium uppförs vid statens skeppsprovvningsanstalt (s. 141 och s. 214).

Med hänvisning till vad jag nu anfört förorddar jag att anslaget för nästa budgetår förs upp med 14 milj. kr.

För att möjliggöra en långsiktig planering av stödet till den skeppstekniska forsknings- och utvecklingsverksamheten förorddar jag att Kungl. Maj:t inhämtar riksdagens bemyndigande att under budgetåret 1974/75 godkänna beslut om stöd till skeppsteknisk forskning och industriellt utvecklingsarbete, som — inberäknat löpande beslut — innebär åtaganden om högst 5 milj. kr. under budgetåret 1975/76 och högst 3 milj. kr. under budgetåret 1976/77.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att under budgetåret 1974/75 godkänna beslut rörande stöd till skeppsteknisk forskning och industriellt utvecklingsarbete m. m., som inberäknat löpande beslut innebär åtaganden om högst 5 000 000 kr. under budgetåret 1975/76 och högst 3 000 000 kr. under budgetåret 1976/77,
2. till *Styrelsen för teknisk utveckling: Skeppsteknisk forskning och utveckling* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 14 000 000 kr.

E 4. Styrelsen för teknisk utveckling: Utrustning

1972/73 Utgift	1 946 124	Reservation	4 235 014
1973/74 Anslag	8 000 000		
1974/75 Förslag	6 000 000		

¹ Disponerat 3 478 000.

Över anslaget anvisas medel för anskaffning av dyrare apparatur och instrument för teknisk forskning och industriellt utvecklingsarbete.

Styrelsen för teknisk utveckling

För att forskning och utveckling skall vara meningsfull och kunna hållas på en från internationell synpunkt hög nivå krävs — framhåller STU — att modern och för ändamålet kvalificerad apparatur används. Kravet från STU på institutioner m. fl. att bestrida åtminstone del av kapitalkostnaderna för utrustning som anskaffats med anlitan­de av medel från detta anslag i kombination med svårigheter att få fleråriga uppdrag från industrin har dock lett till minskad efterfrågan på medel från anslaget.

För budgetåret 1973/74 ökades anslaget kraftigt jämfört med tidigare år på grund av två mycket investeringskrävande projekt. De projekt som nu föreligger kräver icke motsvarande höga investeringsvolym, varför STU för budgetåret 1974/75 föreslår att 6 milj. kr. anvisas.

Departementschefen

Jag biträder STU:s bedömning av medelsbehovet. Jag förordar vidare att Kungl. Maj:t inhämtar riksdagens bemyndigande att under budgetåret 1974/75 godkänna beslut om beställning av utrustning, som — innefattande redan löpande beställningar — uppgår till högst 3 milj. kr. under budgetåret 1975/76 och högst 2 milj. kr. under budgetåret 1976/77.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att under budgetåret 1974/75 godkänna beslut om beställning av utrustning, som inberäknat redan löpande beställningar uppgår till högst 3 000 000 kr. under budgetåret 1975/76 och högst 2 000 000 kr. under budgetåret 1976/77,
2. till *Styrelsen för teknisk utveckling: Utrustning* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 6 000 000 kr.

Verksamheten vid statens provningsanstalt

Statens provningsanstalt (SP) har till uppgift att organisera och samordna den officiella provningen och kontrollen i Sverige, samordna den metrologiska verksamheten, kontrollera ädelmetallarbeten, probra ädelmetaller och bestämma vikten fin metall, leda justeringsväsendet, handlägga ärenden om mått och vikt samt utföra justeringar.

SP är sedan den 1 juli 1972 central förvaltningsmyndighet för officiell provning och kontroll samt allmän och legal metrologi. På uppdrag av myndigheter och enskilda utför SP provningar och undersökningar av material och konstruktioner. SP:s uppdragsgivare inom provningsverksamheten utgörs till ca 95 % av mindre och medelstora företag.

SP bedriver teknisk-vetenskaplig forskning inom sitt verksamhetsområde och ställer sin personal till förfogande för nationellt och internationellt standardiseringsarbete.

I SP:s uppdragsverksamhet ingår

att bedriva sådan materialprovning som traditionellt hänförs till ett lands centrala materialprovningsanstalt, att bedriva arbete som riksprovplats eller riksmätplats enligt statsmakternas närmare beslut, att bedriva provnings- och kontrollverksamhet med anknytning till SP:s myndighetsarbete.

I SP:s forsknings- och utvecklingsarbete ingår

att ta fram nya och ändamålsenliga metoder för provning och kontroll inom de områden som bedöms vara mest angelägna när det gäller att skydda liv, hälsa och egendom, att utveckla mätmetoder och mätteknik samt provnings- och kontrollmetoder som stöd för den tekniska utvecklingen inom landet och i takt med de krav som ställs på en industrination med omfattande utrikeshandel.

I SP:s myndighetsarbete ingår

att reorganisera och samordna utnyttjandet av landets resurser för officiell provning och kontroll och för legal och allmän metrologi samt leda verksamheten på området i takt med den internationella utvecklingen, att medverka i standardiseringsarbete i syfte att undanröja hinder för svensk export och import samt berika verksamheten med erfarenheter från annat håll, att verka för enhetliga och rimliga myndighetskrav på tekniska produkter och att medverka vid de tekniska undersökningar och utredningar som bör föregå nya sådana krav.

SP leds av en styrelse. Chef för SP är en generaldirektör. Sedan den 1

juli 1973 är SP organiserad på tre tekniska avdelningar, två tekniskt-administrativa enheter — mätcentrum och provcentrum — och ett kansli. Härtill kommer regionala avdelningar i Göteborg och Lund. SP:s provningsverksamhet är huvudsakligen lokaliserad till Stockholm och Göteborg, men mätningar med transportabel apparatur, provningar och kontroller utförs även på andra orter. Den regionala verksamheten omfattar främst byggnadstekniska provningar, tillverkningskontroll, justering och ädelmetallkontroll.

Med justering och ädelmetallkontroll arbetar 84 tjänstemän och ca 100 uppdragstagare inom SP. För övrig verksamhet finns ca 275 hel- eller deltidanställda personer. I samband med statens övertagande av Chalmers provningsanstalt i Göteborg den 1 juli 1973 har all personal där beretts anställning vid SP. Huvuddelen av SP:s verksamhet överflyttas enligt statsmakternas beslut (prop. 1971: 29, InU 1971: 15, rskr 1971: 196) till Borås år 1976.

SP:s utgifter för justering och ädelmetallkontroll bestrids från ett särskilt förslagsanslag (E7), medan inkomsterna redovisas på driftbudgetens inkomstsida under en särskild inkomstitel.

I övrigt omfattas verksamheten vid SP av utrednings- och försöksverksamheten med programbudgetering. Följande programindelning gäller t. v. för verksamheten.

1. Uppdragsverksamhet
2. Egen forskning
3. Myndighetsuppgifter

Medel för verksamheten anvisas under följande anslag.

1. Statens provningsanstalt: Uppdragsverksamhet
2. Bidrag till statens provningsanstalt
3. Statens provningsanstalt: Utrustning

Anslag 1 är ett förslagsanslag som tas upp med ett formellt belopp på 1 000 kr. Under anslaget redovisas kostnader och intäkter för program 1, 2 och 3. I program 1 ingår även uppdragsforskning, dvs. sådan forskning som finansieras med externa bidrag. Som inkomst under anslaget redovisas uppburna avgifter och ianspråktaga medel från anslag 2. Medel som svarar mot avskrivning och förräntning av utrustningskapitalet skall — med vissa särskilt angivna undantag — levereras in till särskild inkomstitel på riksstaten.

Anslag 2 är ett reservationsanslag över vilket statens bidrag utgår i första hand till programmen 2 och 3, men även till att täcka eventuellt underskott i uppdragsverksamheten.

Anslag 3 är ett reservationsanslag, som skall finansiera investeringar i kostnadskrävande utrustning.

Anslag 1 får i princip inte belastas. För att lösa tillfälliga eller säsongmässiga likviditetsproblem för uppdragsverksamheten samt för att t. v. tillgodose behovet av rörelsekapital disponerar SP en rörlig kredit i riksgäldskontoret på 1,5 milj. kr.

E 5. Statens provningsanstalt: Uppdragsverksamhet

1972/73 Utgift	—
1973/74 Anslag	1 000
1974/75 Förslag	1 000

Under detta anslag redovisas samtliga utgifter och inkomster av provningsverksamheten m. m. vid SP.

Av följande sammanställning framgår den totala omfattningen av den verksamhet som omfattas av programbudgetering (i 1 000-tal kr.).

	1972/73 Utfall	1973/74 Beräknar	
		Provningsanstalten	Departementschefen
Program 1			
Intäkter	9 823	14 436	13 964
Kostnader	11 318	14 436	14 230
Underskott	1 495	—	266
Program 2			
Kostnader	1 343	1 985	2 025
Program 3			
Intäkter	790	—	845
Kostnader	3 784	4 245	7 019
Underskott	2 994	—	6 174
Total nettokostnad	5 832	6 230	8 465
Bidragsanslag	5 900	6 230	8 465
			7 040

*Statens provningsanstalt***Program 1. Uppdragsverksamhet**

Verksamheten under programmet grundas på dels behovet av undersökningar till följd av statliga bestämmelser och anvisningar samt olika former av kontroll, dels behovet av opartiskt utförda undersökningar i samband med ekonomiska och andra överenskommelser, tvister och domstolsförhandlingar, konsumentupplysning osv. Till detta kommer undersökningar och mätningar, där stor noggrannhet och särskilt kunskande fordras och där uppdragsgivaren saknar egna resurser. Verksamheten omfattar undersökningar av material, konstruktioner och produkter, kalibreringar, tillverkningskontroller, analyser, mättekniska undersökningar etc. Resultaten sammanfattas i intyg, typgodkännanden, utlåtanden och rapporter.

Såsom uppdragsverksamhet betraktas även den del av forsknings- och utvecklingsarbetet som finansieras med bidrag från forskningsråd, fonder och institutioner.

Under treårsperioden 1970/71—1972/73 minskade antalet uppdrag från 32 420 till 27 241. Trots två taxehöjningar om vardera 15 % under perioden minskade också intäkterna från 9,5 milj. kr. till 9,3 milj. kr.

Minskningen beror till stor del på den dåliga byggkonjunkturen, vilken speciellt påverkat den avdelning som utför byggnadstekniska provningar. SP förutser dock en långsam stegring av uppdragsvolymen under de närmaste åren. Utvecklingen är beroende av om anstalten utses till riksprovplats för vissa objekt.

Eftersom Chalmers provningsanstalt sedan den 1 juli 1973 ingår i statens provningsanstalt och detta medför en expansion av uppdragsverksamheten, föreslår anstalten att den rörliga krediten i riksgäldskontoret ökas till 3 milj. kr. för budgetåret 1974/75.

Program 2. Egen forskning

Forsknings- och utvecklingsarbetet inriktas på utveckling av nya provningsmetoder och är av grundläggande betydelse för både myndighetsfunktionen och uppdragsverksamheten. Detta är nödvändigt för att provningsanstalten skall kunna upprätthålla och förbättra sin kompetens samt kunna möta efterfrågan på nya områden.

SP:s roll som riksmätplats och riksprovplats i det nya mät- och provplatssystemet kommer att medföra ett ökat resursbehov inom detta program. För nästa budgetår beräknar SP kostnaderna till 2 025 000 kr.

Program 3. Myndighetsuppgifter

SP är central förvaltningsmyndighet för officiell provning och kontroll och för allmän och legal metrologi. Den verksamhet som bedrivs vid mät- och provcentrum hänförs i sin helhet till detta program. Vidare fungerar SP som expertinstans på materialprovningens och mätteknikens område. Detta sker genom medverkan vid utarbetande av remisser, konsultationer, deltagande i nationellt och internationellt standardiserings- och annat kommittéarbete samt i utredningar, konferenser och symposier, genom visningar, föreläsningar, föredrag etc. Verksamheten redovisas under tre delprogram — remissarbete, kommittéarbete och allmän information. Inom ramen för detta program redovisas även det arbete som utförs inför omlokaliseringen till Borås.

SP föreslår att fr. o. m. budgetåret 1974/75 sju tjänster som laboratoriechef dubbelbemannas för att täcka beräknad avgång vid omlokaliseringen och fem nya chefstjänster, som tillkommer vid omlokaliseringen, tillsätts. Kostnaden för dessa åtgärder beräknas till 1,3 milj. kr. för nästa budgetår. Kostnadsökningen hänför sig i övrigt till den fortsatta uppbyggnaden av mät- och provplatsorganisationen.

Sammanlagt beräknar SP bidragsbehovet under programmet till 6 174 000 kr.

SP har i skrivelse den 14 juni 1973 lagt fram ett förslag till ny organisation i anslutning till omlokaliseringen till Borås. Förslaget innebär i huvudsak att följande funktioner bör finnas i Borås, nämligen verksamhetsledning, planering och information, mätcentrum och provcentrum. I

Borås bör vidare finnas ett centralt kansli för SP samt tre tekniska avdelningar för resp. byggnadsteknisk, kemisk och elektrofysikalisk mätning, provning och kontroll. Provningsanstalten förutsätts vidare få regionala avdelningar för uppdragsprovning m. m. i Stockholm, Göteborg och Lund. Ansvar för driften vid anstaltens byggnadstekniska filialer och justerar kontor på ett flertal orter i landet avses enligt SP:s förslag åvila de regionala avdelningarna.

Departementschefen

Statens provningsanstalt (SP) är sedan den 1 juli 1972 central förvaltningsmyndighet för officiell provning och kontroll samt för allmän och legal metrologisk verksamhet. Arbetet med att bygga upp de för de nya myndighetsfunktionerna nödvändiga resurserna fortgår planerligt. Jag beräknar för nästa budgetår medel för fortsatt uppbyggnad.

SP:s huvuddel skall omlokaliseras till Borås år 1976. Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 1 november 1973 sker uppdelningen så att 186 nuvarande tjänster flyttas till Borås och 92 stannar i Stockholm. I beslut den 20 december 1973 har Kungl. Maj:t vidare medgivit att lokalplaneringen får ske med utgångspunkt i att 200 personer är anställda vid anstalten i Borås. SP:s brandtekniska laboratorium skall enligt beslut av Kungl. Maj:t den 16 november 1973 flyttas redan sommaren 1975. Planeringen för flyttningen är nu inne i ett intensivt skede och genomförs i anslutning till de tidplaner och de förslag till ny organisation m. m. som anstalten framfört. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att ta ställning till de närmare detaljerna i organisationen och vidta erforderliga åtgärder för dess genomförande. Beträffande byggnadsfrågan får jag hänvisa till vad chefen för finansdepartementet tidigare denna dag anfört vid sin anmälan av anslaget Byggnadsarbeten för statlig förvaltning (prop. 1974: 1 bil. 9 II: 11).

Bidragsanslaget till SP bör för nästa budgetår räknas upp med 810 000 kr. till 7 040 000 kr. Jag har vid min medelsberäkning tagit hänsyn till att System S avses bli infört den 1 juli 1974 för all verksamhet vid SP och att SP samtidigt i sin helhet avses bli ansluten till kammarkollegiets redovisningscentral.

Vad gäller genomförandekostnader för omlokalisering får jag hänvisa till vad föredragande statsrådet anfört tidigare denna dag i samband med anmälan av anslaget Förberedelser för omlokalisering av statlig verksamhet under sjunde huvudtiteln (prop. 1974: 1 bil. 9 E 17).

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens provningsanstalt: Uppdragsverksamhet* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

E 6. Bidrag till statens provningsanstalt

1972/73 Utgift	5 849 458	Reservation	1 156 376
1973/74 Anslag	6 230 000		
1974/75 Förslag	7 040 000		

Som framgått av redogörelsen under anslaget till uppdragsverksamhet föreslår *statens provningsanstalt*, att bidragsanslaget höjs med 2 235 000 kr. till 8 465 000 kr., inkl. kostnader för höjt lönekostnadspålägg, budgetåret 1974/75.

I enlighet med vad jag anfört vid min anmälan av anslaget till uppdragsverksamhet bör förevarande anslag nästa budgetår föras upp med 7 040 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till statens provningsanstalt* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 7 040 000 kr.

E 7. Statens provningsanstalt: Justering och ädelmetallkontroll

1972/73 Utgift	5 526 516
1973/74 Anslag	6 240 000
1974/75 Förslag	7 936 000

SP har sedan den 1 juli 1972 ansvaret för justeringsverksamhet och ädelmetallkontroll. Från detta anslag bestrids utgifterna för verksamheten. Inkomsterna redovisas på driftbudgetens inkomstsida under inkomstiteln Inkomst av justering och ädelmetallkontroll.

Statens provningsanstalt

Med hänsyn till att ikraftträdandet av lagen (1971: 1082) om handel med ädelmetallarbeten flyttats fram till den 1 juli 1974 och till redovisningstekniska svårigheter hemställer provningsanstalten att verksamheten även nästa budgetår skall finansieras över ett särskilt förslagsanslag.

Budgetåret 1971/72 visade verksamheten ett underskott på 500 000 kr. Sedan en höjning av ädelmetalltaxan genomförts i december 1972 visade verksamheten 1972/73 ett överskott på 400 000 kr. För budgetåret 1973/74 beräknas inkomsterna till 7 milj. kr. och utgifterna till 7,1 milj. kr. Underskottet beror på myndighetsavgifter inom ramen för lagen (1971: 1081) om volym och vikt.

För budgetåret 1974/75 beräknar anstalten inkomsterna till 7,5 milj. kr. och utgifterna till 7 770 000 kr. Utgiftsökningen hänför sig till en ökning av stickprovstagningen enligt lagen om volym och vikt samt överföringen av vissa justeringsrutiner till automatisk databehandling.

Departementschefen

Med anledning av riksdagens ställningstagande (motion 1972: 1349, NU 1972: 57, rskr 1972: 305) har inom industridepartementet utarbetats promemorian (Ds I 1973: 3) Ädelmetallkontroll, som innefattar bl. a. förslag till ny lag om handel med ädelmetallarbeten. Promemorian har remissbehandlats. Jag avser i annat sammanhang föreslå Kungl. Maj:t att lägga fram proposition i ärendet till årets riksdag. Ett beslut om att den nya lagen skall gälla fr. o. m. den 1 juli 1974 kommer under budgetåret 1974/75 att medföra vissa ökade utgifter, bl. a. för utbildning av personal. Vid min beräkning av medelsbehovet under anslaget har jag beaktat dessa utgifter.

För budgetåret 1974/75 bör anslaget föras upp med 7 936 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens provningsanstalt: Justering och ädelmetallkontroll* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 7 936 000 kr.

E 8. Statens provningsanstalt: Utrustning

1972/73 Utgift	795 995	Reservation	3 104 874
1973/74 Anslag	1 100 000		
1974/75 Förslag	8 005 000		

Över anslaget anvisas medel för anskaffning av mer kostnadskrävande utrustning vid SP.

Statens provningsanstalt

För sin verksamhet måste SP ha tillgång till kvalificerad personal och ändamålsenlig, ofta avancerad utrustning inom olika tekniska områden där en insats från SP bedömts vara av betydelse för samhälle och näringsliv. Utrustningen är också en grundförutsättning för provningsanstaltens forsknings- och utvecklingsarbete samt för de myndighetsfunktioner som anstalten utövar.

För budgetåret 1974/75 beräknar SP medelsbehovet för utrustning till nuvarande verksamhet till 2 035 000 kr. Därav utgör utrustning för justering och ädelmetallkontroll 275 000 kr. och för Industriellt utvecklingscentrum (IUC) i Skellefteå 200 000 kr.

SP redovisar även behov av viss utrustning som skall placeras i Borås. Här ingår bl. a. tryckpress för 20 meganewton (MN) kraft, ckofritt rum, dödviktsmaskin, komparationsutrustning och viss brandteknisk utrustning. Kostnaderna beräknas till sammanlagt 17 620 000 kr. Planeringen av utrustningen har skett i samråd med utrustningsnämnden för universitet och högskolor och byggnadsstyrelsen. Till en viss del är det sådan

utrustning som inte kunnat anskaffas i Stockholm på grund av SP:s lokalsituation. Med hänsyn till lång upphandlingstid för en del av utrustningen hemställer SP om ett beställningsbemyndigande av 17 620 000 kr. För budgetåret 1974/75 beräknar SP medelsbehovet för denna utrustning till 8 470 000 kr.

Departementschefen

För nuvarande verksamhet beräknar jag medel i enlighet med SP:s förslag. Därav är 275 000 kr. avsedda för utrustning till laboratorierna för ädelmetallkontroll och legal metrologi och 200 000 kr. för IUC i Skellefteå.

Med hänvisning till vad jag nyss anfört under anslaget för uppdragsverksamhet bör en förnyelse ske av provningsanstaltens utrustning vid flyttningen till Borås. Jag biträder anstaltens bedömning av behovet av utrustning utom vad avser tryckpressen för 20 MN kraft. Behovet av en större press behöver utredas ytterligare.

För viss utrustning till SP i Borås bör nu tas upp en delram av 11 620 000 kr. Jag förordar att Kungl. Maj:t inhämtar riksdagens bemyndigande att beställa utrustning för detta belopp. Medelsbehovet för detta ändamål under budgetåret 1974/75 beräknar jag till 5 970 000 kr.

Förevarande anslag bör för nästa budgetår föras upp med sammanlagt 8 005 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att medge att utrustning till statens provningsanstalt i Borås beställs inom en kostnadsram av 11 620 000 kr.,
2. till *Statens provningsanstalt: Utrustning* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 8 005 000 kr.

Verksamheten vid statens skeppsprovningsanstalt

Statens skeppsprovningsanstalt utför på uppdrag av myndighet eller enskild provningar och undersökningar av betydelse för skeppsteknik och sjöfart samt, i den mån anstaltens utrustning och förhållanden i övrigt medger det, också andra provningar och undersökningar. Anstalten bedriver teknisk-vetenskaplig forskning inom sitt verksamhetsområde.

Skeppsprovningsanstalten leds av en styrelse. Chef för anstalten är en generaldirektör. Anstalten är organiserad på tre tekniska avdelningar, nämligen drifts- och verkstadsavdelningen, ritkontorsavdelningen och beräkningsavdelningen, och en administrativ avdelning.

Antalet anställda den 1 juli 1973 var 97.

Verksamheten vid statens skeppsprovningsanstalt tillhör de områden som ingår i utrednings- och försöksverksamheten med programbudgetering. Följande programindelning gäller t. v. för verksamheten.

1. Uppdragsverksamhet
2. Egen forskning
3. Myndighetsuppgifter

Medel för verksamheten anvisas under följande anslag.

1. Statens skeppsprovninganstalt: Uppdragsverksamhet
2. Bidrag till statens skeppsprovninganstalt
3. Statens skeppsprovninganstalt: Utrustning

Anslag 1 är ett förslagsanslag som tas upp med ett formellt belopp på 1 000 kr. Under anslaget redovisas kostnader och intäkter för program 1, 2 och 3. I program 1 ingår även uppdragsforskning, dvs. sådan forskning som finansieras exempelvis av styrelsen för teknisk utveckling. Som inkomst under anslaget redovisas uppburna avgifter och medel som tagits i anspråk från anslag 2. Medel som svarar mot avskrivning och förräntning av utrustningskapitalet levereras in till särskild inkomsttitel på riksstaten.

Anslag 2 är ett reservationsanslag, över vilket statens bidrag utgår i första hand till programmen 2 och 3, men även till att täcka eventuellt underskott i uppdragsverksamheten.

Anslag 3 är ett reservationsanslag, som skall finansiera anstaltens investeringar i mer kostnadskrävande utrustning.

Anslag 1 får i princip inte belastas. För att lösa tillfälliga eller säsongmässiga likviditetsproblem för uppdragsverksamheten samt för att t. v. tillgodose behov av rörelsekapital disponerar statens skeppsprovninganstalt en rörlig kredit i riksgäldskontoret på 750 000 kr.

E 9. Statens skeppsprovninganstalt: Uppdragsverksamhet

1972/73 Utgift	—
1973/74 Anslag	1 000
1974/75 Förslag	1 000

Under detta anslag redovisas samtliga utgifter och inkomster för verksamheten vid statens skeppsprovninganstalt.

Av följande sammanställning framgår den totala verksamheten vid anstalten (i 1 000-tal kr).

	1972/73	1973/74	1974/75	
	Utfall	Beräknar		
		Skeppsprovningss- anstalten		Departements- chefen
Kostnader				
Program 1				
Uppdragsverksamhet	6 653	7 200	7 930	
Program 2				
Egen forskning	1 555	1 700	2 135	} 2 360
Program 3				
Myndighetsuppgifter	360	400	765	
Summa kostnader	8 568	9 300	10 830	
Intäkter				
Program 1				
Statens bidrag till pro- gram 2 och 3	6 656	7 200	7 930	} 2 360
(Reservation till nästa budgetår)	1 915	2 100	2 900 ¹	
Summa intäkter	8 571	9 300	10 830	
Resultat	+3	—	—	

¹ Varav 40 000 kr. för höjt lönekostnadspålägg.

Statens skeppsprovningssanstalt

Program 1. Uppdragsverksamhet

Av den totala uppdragsverksamheten vid anstalten utgörs ca 60 % av forsknings- och utvecklingsarbete och resten av rutinbetonad provning samt expert- och konsultverksamhet.

Forsknings- och utvecklingsarbetet inom program 1 bedrivs dels som s. k. industriuppdrag från svenska och utländska varv, rederier, oljebolag, hamnmyndigheter, etc., dels som s. k. statliga sekundäruppdrag, huvudsakligen från militära myndigheter som försvarets materielverk och försvarets forskningsanstalt, men också från andra myndigheter som sjöfartsverket, fiskeristyrelsen och statens järnvägar.

Industriuppdragen erhåller alltmer inslag av långsiktigt forsknings- och utvecklingsarbete, vilket delvis kan tillskrivas styrelsens för teknisk utveckling satsning på skeppsteknisk forskning och utveckling. De senaste årens utveckling mot mer sofistikerade specialfartyg har inneburit en högre nivå på den experimentella insatsen och en mer avancerad analys- och utredningsverksamhet. Intäkterna av industriuppdragen står följaktligen i direkt samband med varvsindustrins utveckling.

Uppdragsverksamheten vid skeppsprovningssanstalten förutsätts lämna full kostnadstäckning. Ersättning för utförda uppdrag utgår enligt taxa, som anstalten fastställer. Denna har de senaste åren ökat med 15 % per år. Eftersom anstalten arbetar i internationell konkurrens, måste hänsyn tas till utländska anstalters prisnivå. Uppdragsvolymen uttryckt i avgif-

ter har fr. o. m. budgetåret 1970/71 t. o. m. budgetåret 1972/73 ökat med i medeltal 11,4 % om året. Särskilt kraftig var ökningen under budgetåret 1972/73. Det nya kavitationslaboratoriet har verksamt bidragit till denna utveckling.

Program 2. Egen forskning

En nödvändig förutsättning för att kunna hålla den konsultativa och i allmänhet projektbundna uppdragsverksamheten vid skeppsprovningsanstalten på en godtagbar teknisk-vetenskaplig nivå är att utrymme finns för långsiktig egen forskning. Med hänsyn till den snabba tekniska utvecklingen inom anstaltens verksamhetsområde och anstaltens konkurrensläge är det angeläget att denna forskning inte eftersätts. Nya utländska uppdrag erhålls ofta som följd av att anstaltens teknisk-vetenskapliga kapacitet blir känd genom att egna forskningsresultat sprids internationellt. Anstaltens egen forskning bedrivs inom följande huvudområden.

1. Metodstudier, experimentella principer och instrumentutveckling,
2. Fartygs formgivning och framdrivning,
3. Fartygs manöveregenskaper och uppträdande i sjögång,
4. Basforskning.

Kostnaderna för program 2 framgår av följande sammanställning.

1970/71	1 761 375 kr.
1971/72	1 765 057 kr.
1972/73	1 554 863 kr.
1973/74	1 700 000 kr. ¹

¹ Beräknat belopp.

För nästa budgetår beräknar anstalten kostnaderna till 2 135 000 kr.

Program 3. Myndighetsuppgifter

Huvuddelen av kostnaderna för myndighetsuppgifter hänför sig till behandling av remisser och förfrågningar från departement och statliga myndigheter, diverse utredningar, försöksverksamhet med programbudgetering samt studiebesök och visningar.

Byggnadsstyrelsen har beräknat ökade hyror för anstaltens lokaler budgetåret 1974/75. Anstalten begär, i avvaktan på en slutlig lösning av hyresfrågan, att ett därav uppkommande underskott av verksamheten för budgetåret 1974/75 med 360 000 kr. får täckas från program 3.

Sammanlagt beräknar anstalten kostnaderna under programmet till 765 000 kr.

Departementschefen

Orderläget för den svenska varvsindustrin är f. n. gott, som framgått av min redovisning i samband med statliga kreditgarantier till varvsindustrin, m. m. (B 12). Varvens inneliggande beställningar var i slutet av augusti 1973 sammanlagt 19,1 milj. DWT, vilket innebär en ökning sedan mitten av 1972 med 7,5 milj. DWT eller ca 65 %. Detta är den i tonnage räknat största orderstocken i branschens historia. Samtliga storvarv har full beläggning t. o. m. år 1976.

För att skeppsprovningensanstalten skall kunna erbjuda de svenska varven kvalificerade tjänster är det väsentligt att anstaltens teknisk-vetenskapliga nivå vidmakthålls. Jag har tagit hänsyn härtill vid min beräkning av medelsbehovet under anstaltens bidragsanslag nästa budgetår.

Snabba fartygs farthållnings- och sjöegenskaper och stora fartygs manöveregenskaper i trånga farvatten har tilldragit sig ökat intresse. Jag återkommer vid min anmälan av anstaltens utrustningsanslag och av anslaget till byggnadsarbeten för teknisk utveckling m. m. till frågan om uppförandet av ett manöver- och våglaboratorium vid skeppsprovningensanstalten.

Vad gäller skeppsprovningensanstaltens hyror vill jag erinra om de riktlinjer som fastställts för byggnadsstyrelsens hyresberäkning (prop. 1970: 1 bil. 2 s. 20—22, SU 1970: 15, rskr 1970: 15).

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens skeppsprovningensanstalt: Uppdragsverksamhet* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

E 10. Bidrag till statens skeppsprovningensanstalt

1972/73 Utgift	1 915 381	Reservation	331 335
1973/74 Anslag	2 100 000		
1974/75 Förslag	2 360 000		

Som framgått av redogörelsen under anslaget till uppdragsverksamhet föreslår *statens skeppsprovningensanstalt* att bidragsanslaget höjs från 2,1 milj. kr. budgetåret 1973/74 till 2,9 milj. kr., inkl. kostnader för höjt lönekostnadspålägg, budgetåret 1974/75.

Anslaget bör för nästa budgetår föras upp med 2 360 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till statens skeppsprovningensanstalt* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 2 360 000 kr.

E 11. Statens skeppsprovninganstalt: Utrustning

1972/73 Utgift	311 253	Reservation	483 552
1973/74 Anslag	500 000		
1974/75 Förslag	12 350 000		

Över anslaget anvisas medel för anskaffning av mer kostnadskrävande utrustning vid skeppsprovninganstalten.

Statens skeppsprovninganstalt

Byggnadsstyrelsen erhöll den 5 juni 1973 i uppdrag att utarbeta byggnadsprogram för ett manöver- och våglaboratorium vid skeppsprovninganstalten. Som underlag för detta föreligger ett omfattande utredningsmaterial vid anstalten. Samma dag erhöll anstalten i uppdrag att utarbeta en utrustningsplan för laboratoriet. Anstalten uppskattar kostnaderna för laboratoriebyggnaden till 6,4 milj. kr. och för utrustningen till 12 milj. kr., vilket belopp bör anvisas under detta anslag.

Skeppsprovninganstalten föreslår vidare att byggnadsstyrelsen får i uppdrag att utarbeta byggnadsprogram för en mindre skeppsprovningssäls i anslutning till anstaltens nuvarande anläggningar. Anstalten uppskattar kostnaderna för byggnad av den mindre säls till 1,3 milj. kr. och för utrustning till 700 000 kr. Utrustningskostnaderna avses bli tagna från detta anslag under en följd av år. För budgetåret 1974/75 har för ändamålet beräknats 350 000 kr.

Med hänsyn till den snabba tekniska utvecklingen inom skeppsprovninganstaltens verksamhetsområde krävs för fortlöpande modernisering och komplettering av anstaltens utrustning 700 000 kr.

Departementschefen

I enlighet med Kungl. Maj:ts uppdrag inkom byggnadsstyrelsen den 12 oktober 1973 med byggnadsprogram för ett manöver- och våglaboratorium vid skeppsprovninganstalten. Byggnadsstyrelsen beräknar kostnaderna för laboratoriebyggnaden till 7 750 000 kr. Jag kommer att vid min anmälan av anslaget Byggnadsarbeten för teknisk utveckling m. m. förorda att laboratoriet får utföras inom nämnda kostnadsram. Under detta anslag beräknar jag nu 12 milj. kr. för utrustning till laboratoriet. Kostnaderna för driften av laboratoriet avses bli täckta genom dels industriuppdrag från svenska och utländska varv och rederiföretag, dels särskilda forskningsuppdrag från myndigheter och institutioner. Vissa långsiktiga uppdrag förutses komma att erhållas från styrelsen för teknisk utveckling.

Med hänsyn till nybyggnaden av ett manöver- och våglaboratorium är jag inte beredd att nu ta ställning till förslaget om utbyggnad av skepps-

provningsanstalten med en mindre skeppsprovningssä. För anstaltens fortlöpande utrustningsbehov och ersättningsanskaffningar beräknar jag 350 000 kr.

Anslaget bör alltså för budgetåret 1974/75 föras upp med sammanlagt 12 350 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens skeppsprovningssanstalt: Utrustning* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 12 350 000 kr.

E 12. Bidrag till Ingenjörsvetenskapsakademien

1972/73 Utgift	620 000
1973/74 Anslag	700 000
1974/75 Förslag	745 000

Bidraget utgör statens stöd till Ingenjörsvetenskapsakademiens (IVA) centrala verksamhet (jfr prop. 1968: 68 s. 57, SU 1968: 131, rskr 1968: 304).

Ingenjörsvetenskapsakademien

Anslaget bör räknas upp med 85 000 kr. vilket motsvarar ökade kostnader. IVA föreslår härutöver att anslaget ökas med

dels 100 000 kr. avseende internationella akademikontakter,

dels 200 000 kr. för bevaknings- och utredningsverksamhet vad gäller forskningens organisation och planering,

dels 155 000 kr. för den externa biblioteksservice av allmän karaktär som IVA svarar för. Sammanlagt föreslås anslaget alltså bli ökat med 540 000 kr.

Departementschefen

För nästa budgetår bör anslaget räknas upp med 45 000 kr. till totalt 745 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till Ingenjörsvetenskapsakademien* för budgetåret 1974/75 anvisa ett anslag av 745 000 kr.

E 13. Bidrag till Sveriges standardiseringskommission

1972/73 Utgift	2 560 000
1973/74 Anslag	2 960 000
1974/75 Förslag	3 250 000

Sveriges standardiseringskommission är centralorgan för den nationella standardiseringsverksamheten och företräder Sverige i det internationella standardiseringsarbetet. Kommissionen utarbetar och fast-

ställer svensk standard samt verkar för att denna används. Kommissionen bidrar även till samordningen mellan standardiseringsarbetet och varudeklarationsverksamheten.

Kostnaderna för verksamheten bestrids genom statsbidrag, kontantbidrag från näringslivet och ersättningar från statliga verk m. fl. samt genom försäljning av standardpublikationer. Sedan budgetåret 1966/67 utgör statsbidraget 60 % av näringslivets kontantbidrag till verksamheten under det sistförflutna budgetåret (jfr prop. 1966: 1 bil. 12 s. 42, SU 1966: 10, rskr 1966: 10). Statsbidraget täcker därmed ca en fjärdedel av kostnaderna för verksamheten. För budgetåret 1973/74 anvisades dessutom 120 000 kr. för att underlätta ett samordnat införande i Sverige av det internationella måttenhetssystemet SI.

Sveriges standardiseringskommission

Näringslivets kontantbidrag till kommissionen och dess fackorgan under budgetåret 1972/73 var 5 217 500 kr. Kommissionen hemställer därför om statsbidrag för budgetåret 1974/75 med 60 % av detta belopp eller avrundat 3 130 000 kr. Kommissionen begär också ett särskilt bidrag av 200 000 kr. för vidgat internationellt samarbete och ett bidrag av 200 000 kr. för fortsatt introduktion av SI-systemet.

Departementschefen

Den nationella och internationella standardiseringsverksamheten minskar de tekniska hindren för varuhandel mellan olika länder och bidrar till den svenska industrins internationella konkurrenskraft. Förekomsten av standard underlättar myndigheternas arbete med föreskrifter och anvisningar. Vidare används standardiserade provningsmetoder som underlag för konsumentupplysning och varudeklaration.

I utarbetandet av svensk standard deltar ca 4 000 företrädare för myndigheter, organisationer och företag. Myndigheternas medverkan är värdefull och en förutsättning för att hänvisning till en standard skall kunna ske i föreskrifter.

Det internationella standardiseringsarbetet ökar i omfång och betydelse. Verksamheten vidgas till nya områden som exempelvis korrosionsskydd, miljömätteknik och kvalitets- och tillförlitlighetsteknik. Det är värdefullt att resultaten i allt högre grad direkt kan tillämpas på det nationella planet.

I samarbete med bl. a. statens provningsanstalt, Ingenjörsvetenskapsakademien och Svenska teknologföreningen genomför standardiseringskommissionen en informationskampanj för att underlätta en samordnad övergång till SI-systemet i Sverige. Övergången planeras vara genomförd till slutet av år 1977.

För standardiseringskommissionens verksamhet under budgetåret 1974/75 bör statsbidrag utgå med 3 130 000 kr. för nationellt och inter-

nationellt standardiseringsarbete samt med 120 000 kr. för fortsatt arbete med introduktion av SI-systemet.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till Sveriges standardiseringskommission* för budgetåret 1974/75 anvisa ett anslag av 3 250 000 kr.

E 14. Atomenergiverksamhet inom Aktiebolaget Atomenergi

1972/73 Utgift	50 800 000	Reservation	—
1973/74 Anslag	49 800 000		
1974/75 Förslag	47 900 000		

AB Atomenergi bildades år 1947 med huvudsaklig uppgift att handha det målbundna forsknings- och utvecklingsarbetet på kärnenergiområdet. Aktiekapitalet i bolaget uppgår till 14 milj. kr. Staten är sedan år 1969 ensam aktieägare.

Riksdagen godkände år 1956 (prop. 1956: 176, 3 LU 1956: 22, rskr 1956: 344) allmänna riktlinjer för bolagets verksamhet. Dessa riktlinjer har vid flera tillfällen modifierats i samband med riksdagens prövning av anslag till bolaget.

Till följd av ett konsortialavtal år 1968 mellan staten och Allmänna svenska elektriska aktiebolaget (ASEA) överfördes Atomenergis resurser för tillverkning av bränsleelement och för viss projektering den 1 januari 1969 till ett av staten och ASEA samägt företag, AB Asea-Atom (prop. 1968: 169, SU 1968: 199, rskr 1968: 408). Enligt detta konsortialavtal åtar sig staten att verka för att forsknings- och utvecklingsresurserna hos Atomenergi kan stödja svensk industris kommersiella verksamhet på kärnenergiområdet.

Riksdagen godkände år 1970 (prop. 1970: 1 bil. 15 s. 97, SU 1970: 13, rskr 1970: 13) särskilda riktlinjer för bolagets kärnenergiverksamhet under femårsperioden 1970/71—1974/75. Dessa riktlinjer innebar bl. a. att bolaget skulle utgå från en anslagsram om 290 milj. kr., inräknat kostnadsökningar, för femårsperioden 1970/71—1974/75.

I samband med utbyte av vissa skuldförbindelser har bolagets ränteutgifter till staten minskats. Den förutsedda anslagsramen har med hänsyn härtill reducerats (prop. 1971: 1 bil. 15 s. 114, NU 1971: 13, rskr 1971: 120). Enligt den sålunda reviderade långtidsplanen förutsätts anslaget till bolagets kärnenergiverksamhet under budgetåret 1974/75 uppgå till 48,8 milj. kr. Bolaget redovisade hösten 1972 ett nytt förslag till långtidsprogram avseende femårsperioden 1973/74—1977/78.

Bolagets verksamhet är koncentrerad till Studsvik. Här ligger bolagets huvudkontor och forskningsstation med bl. a. reaktorerna R2, R2-0, Kritz och olika laboratorier. I Stockholm har bolaget ett kontor. Utvecklingsarbete rörande utvinning av uran ur skiffer bedrivs vid uran-

verket i Ranstad. Antalet anställda i bolaget var vid ingången av budgetåret 1973/74 ca 1 000.

Atomenergis verksamhet finansieras till väsentlig del genom statsanslag. Medel för utvecklingsarbete rörande utvinning av uran anvisas under särskilt anslag (E 15). Återstoden av bolagets verksamhet finansieras dels från förevarande anslag, dels i betydande utsträckning även genom forskningsbidrag och egna inkomster av uppdrag.

Atomenergis styrelse har utsett ett särskilt programråd som skall ge synpunkter på utformningen av bolagets utvecklingsprogram på reaktor- och bränsleområdet. I detta programråd ingår bl. a. företrädare för Asea-Atom, andra tillverkande företag och kraftindustrin.

AB Atomenergi

I ett flertal länder, främst USA, pågår en omfattande utbyggnad av kärnkraften som ett komplement till andra kraftslag. Japan håller på att genomföra ett stort kärnkraftprogram och Sovjetunionen bygger ut sin kärnkraftbaserade elproduktion mycket starkt. EG-kommissionen har föreslagit berörda regeringar i Västeuropa att all tillkommande produktion av elenergi inom gemenskapen skall baseras på kärnkraftverk.

Lättvattenreaktorerna fortsätter att dominera marknaden kommersiellt. Frågor rörande kärnbränsleförsörjningen och hanteringen av radioaktivt avfall från kraftverken tilldrar sig ett ökat internationellt intresse.

Utvecklingen i Sverige innebär bl. a. ett fortsatt arbete på kärnkraftstationerna i Oskarshamn, Ringhals, Barsebäck och Forsmark. Svensk industri svarar för huvuddelen av leveranserna till de nya kraftverken. Enligt föreliggande planer kommer kraftverken Ringhals 1 och 2, Oskarshamn 2 samt Barsebäck 1 att kunna tas i drift under åren 1974 och 1975.

Atomenergis statsfinansierade verksamhet är till största delen inriktad på att stödja det industriella utbyggnadsprogrammet på kärnkraftområdet, bl. a. genom att bolaget bearbetar problem av betydelse för reaktorsystemens säkerhet och tillförlitlighet. Atomenergi anser det vara angeläget att inom sin begränsade resursram för utvecklingsarbete på lättvattenområdet bibehålla en hög kompetens på ett antal nyckelområden av särskild betydelse för den svenska kärnkraftindustrin. Bolaget samarbetar bl. a. med Asea-Atom inom ramen för ett särskilt samarbetsavtal. Avtalet inriktar Atomenergis insatser på i första hand bränsleutveckling, reaktorfysik och värmeteknik samt i mera begränsad utsträckning på kapslingsmaterial för bränsle, konstruktionsmaterial, korrosion och vattenkemi.

Bolaget fortsätter också sitt utvecklingsarbete på uranutvinning ur skiffer och följer utvecklingen på anrikningsområdet med uppmärksamhet, bl. a. genom att delta i internationella samarbetsprojekt.

Upparbetning av bestrålat bränsle från svenska kärnkraftverk sker t. v. i utländska uppberedningsanläggningar, som också tar ansvaret för en slutlig förvaring av det högaktiva avfallet med användande av metoder som godtagits av de nationella strålskyddsmyndigheterna. Behov av ökade svenska forskningsinsatser på avfallsområdet föreligger enligt bolagets bedömning.

Enligt bolagets mening är vidare säkerhets- och miljöfrågorna av avgörande betydelse för samhällets accepterande av kärnkraften. Utvecklingen av säkerhetskriterier och standarder för lättvattenreaktorer går nu väsentligt snabbare än tidigare, särskilt i Förenta staterna. Bolaget anser det angeläget att statsmedel ställs till förfogande för behandling av grundläggande och långsiktiga säkerhetsproblem på kärnenergiområdet. Arbetet bör i viss utsträckning kunna ske i internationellt samarbete och med utnyttjande av försöksanläggningen i Marvikén. De särskilda insatser, som bolaget föreslår på kärnsäkerhetsområdet, bör ses som ett komplement till det arbete som utförs i Studsvik för medel som ställs till förfogande av delegationen för forskning rörande kärnkraftens säkerhets- och miljöfrågor. För speciella insatser rörande aktivt avfall och säkerhetsfrågor begär bolaget ett tilläggsanslag om 6,7 milj. kr. under budgetåret 1973/74.

Den gaskylda högttemperaturreaktorn och den snabba reaktorn tilldrar sig ökad uppmärksamhet bland svenska intressenter. Bolaget avser därför att i samråd med den svenska marknadens parter utarbeta förslag till riktlinjer för ett utvecklingsprogram för dessa reaktortyper. Som ett första led i detta arbete ingår att undersöka förutsättningarna för samarbete med utländska parter.

Atomenergi föreslår efter rekommendation från det gemensamt av bolaget och styrelsen för teknisk utveckling (STU) etablerade Rådet för Studsviks forskning, att de tidigare av STU anvisade medlen för kärnteknisk forskning ersätts med ett särskilt statsanslag till Atomenergi.

För angelägna investeringar i anläggningar i Studsvik redovisar bolaget för budgetåret 1974/75 ett behov av 21 milj. kr. i lånemedel. Av dessa medel avser bolaget att använda 9 milj. kr. för en nybyggnad av ett farmaceutiskt laboratorium, samt 5,5 resp. 3,6 milj. kr. för första etappen på en tillbyggnad av bränslelaboratoriet och en hanteringsanläggning för radioaktivt avfall. För övriga anläggningsarbeten beräknas kostnaderna till 2,9 milj. kr. i kostnadsläget juli 1973. Nödvändiga investeringar i försöksutrustningar avser bolaget att genomföra med användande av de medel, som frigörs genom avyttrande av bolagets tillgångar i Ågesta kraftvärmeverk. Driften vid Ågestastationen kommer att läggas ned.

Mot bakgrunden av den senaste tidens internationella utveckling är det enligt bolagets mening uppenbart, att de framtida problemen angående Sveriges energikonsumtion och dess fördelning på olika energi-

råvaror erfordrar nya och grundläggande överväganden. Bolaget anser det vara väl motiverat, att allmänna medel på det energitekniska området i första hand sätts in på att genomföra kärnkraftprogrammet på ett säkert, tillförlitligt och ekonomiskt sätt. Vid sidan av detta kräver en rad problem som blivit aktuella på det energitekniska området under senare år en kvalificerad tvärteknisk bearbetning. En del av detta arbete kan utföras vid Atomenergis forskningsstation i Studsvik. Bland problem, som behöver bearbetas, nämner bolaget minskning av energiomvandlingsförluster, ökad utnyttjning av spillvärme, ökad verkningsgrad vid kraftalstring, utnyttjning av alternativa bränslen, förgasning av kol och skiffer, produktion och utnyttjning av syntetisk gas samt energilagring och utnyttjande av fusionskraft. Bolaget föreslår att 6 milj. kr. anvisas budgetåret 1974/75 över ett särskilt anslag för tekniskt forsknings- och utvecklingsarbete inom energitekniken.

Totalt hemställer bolaget om följande bidrag av statsmedel för budgetåret 1974/75.

För kärnenergiverksamheten inom bolaget 71,3 milj. kr., varav 6 milj. kr. utgör en överföring av medel för långsiktig kärnteknisk forskning, som f. n. anvisas över anslaget Styrelsen för teknisk utveckling: Teknisk forskning och utveckling.

För utvecklingsarbete rörande utvinning av uran 2,4 milj. kr. Medel anvisas över anslaget Utvecklingsarbete rörande utvinning av uran.

För anläggningsarbeten i Studsvik 21 milj. kr. i form av lån ur fonden för låneunderstöd.

För visst tekniskt forsknings- och utvecklingsarbete för energibesparing m.m. 6 milj. kr.

Följande sammanställning visar den totala verksamheten inom bolagets huvudområde, kärnenergiteknisk forskning och utveckling, med utgångspunkt från finansieringskällan (i milj. kr.). Arbetet bedrivs såväl med statsanslagsfinansiering som i form av forskning huvudsakligen finansierad av STU och forskningsråd, vidare i samarbetsform med delfinansiering från andra intressenter inom och utom landet samt slutligen som en kommersiellt inriktad rörelse, där lönsamhetskriterier är vägledande för omfattningen och inriktningen.

I beloppen ingår utvecklingsarbete rörande utvinning av uran med 6 milj. kr. budgetåret 1972/73, 2,5 milj. kr. 1973/74 och 2,4 milj. kr. 1974/75. Prognosen för 1973/74 utgår från förutsättningen, att bolaget får 6,7 milj. kr. i begärt tilläggsanslag för speciella insatser rörande aktivt avfall och säkerhetsfrågor. Bolaget har beträffande budgetåret 1974/75 utgått från att medel överförs till bolaget från STU enligt bolagets förslag.

	Utfall 72/73		Prognos 73/74		Beräknar bolaget 74/75	
	Bolagets stats- anslag	Annan finan- siering	Bolagets stats- anslag	Annan finan- siering	Bolagets stats- anslag	Annan finan- siering
1. Helt statsfinansierat kärnenergitekniskt utvecklingsarbete	18,9	—	26,2	—	41,9	—
2. Forskningsverksamhet huvudsakligen finansierad av STU och forskningsråd	6,2	9,9	4,6	13,3	3,1	9,4
3. Samarbete på det kärnenergitekniska fältet	17,3	9,7	14,1	11,9	16,5	11,9
4. Övrigt utvecklingsarbete	1,7	—	2,8	—	2,8	—
5:1 Stödfinansierad försäljning	7,7	7,1	4,8	8,7	6,3	11,3
5:2 Övrig kommersiell försäljning	3,4	19,5	1,9	22,1	1,1	28,7
6. Investeringar	3,2	—	—	—	—	—
7. Finansiella poster	-1,6	—	4,6	—	2,0	—
	56,8	46,2	59,0	56,0	73,7	61,3
	103,0		115,0		135,0	

Departementschefen

Atomenergi har föreslagit en väsentlig ökning av anslagen till forsknings- och utvecklingsarbete på det energitekniska området. Jag delar bolagets uppfattning att forskning och utveckling rörande energibesparing m. m. bör tillmätas en ökad betydelse i framtiden. Det finns starka samhälleliga skäl att förbättra hushållningen med energi. Jag har därför som tidigare anmälts tillkallat en programkommitté (I 1973: 06) som skall utarbeta förslag till ett forsknings- och utvecklingsprogram inom energiområdet för den närmaste tioårsperioden.

Vidare har jag under anslaget Styrelsen för teknisk utveckling: Teknisk forskning och utveckling beräknat medel för kraftigt ökade insatser på projekt avseende effektivare energiutnyttjande. Vid min anmälan av anslaget Särskilda säkerhetsarbeten inom kärnenergiområdet (E 16) kommer jag därutöver att framlägga vissa förslag om en ytterligare ökning av de statliga forskningsinsatserna. Regeringen har beslutat att till 1975 års riksdag utarbeta förslag om ett långsiktigt energipolitiskt program inbegripande ställningstaganden till den fortsatta kärnkraftutbyggnaden.

Bolaget vill nu modernisera sina anläggningar i Studsvik och bredda sin kompetens genom att nyanställa viss kvalificerad personal. Jag anser att resurserna i Studsvik bör förnyas för att bättre svara mot de krav som ställs från olika håll. Detta möjliggör för bolaget att bearbeta viktiga uppgifter och delta i fortsatt långsiktigt samarbete med svenska och utländska kärnkraftintressenter, främst Asea-Atom.

Anläggningarna i Studsvik tillkom huvudsakligen i slutet av 1950-talet och i början av 1960-talet och kan i dagsläget beräknas representera ett återanskaffningsvärde av ca 500 milj. kr. I samband med den

under åren 1970—1971 genomförda koncentrationen till Studsvik genomfördes en anpassning av befintliga resurser med viss komplettering och nyanskaffning av teknisk utrustning.

Jag vill i detta sammanhang först beröra frågan om nya anläggningsinvesteringar i Studsvik.

Jag har inhämtat att bolaget avser att avyttra sina fastigheter på Liljeholmen i Stockholm. På en av fastigheterna finns en kontorsbyggnad med ca 17 000 m² lägenhetsyta och ett brandförsäkringsvärde om ca 33 milj. kr. Hyresgäster i kontorshuset är bl. a. televerket, styrelsen för teknisk utveckling, statskontoret och delegationen för atomenergifrågor. Jag kan inte tillstyrka att bolaget beviljas lån ur fonden för låncunderstöd för nya anläggningsarbeten, men finner det lämpligt att den köpeskilling som erhålls för Liljeholmsfastigheterna används för anläggningsinvesteringar i Studsvik. Särskilt angeläget finner jag det vara, att en tillbyggnad av bränslelaboratoriet kan påbörjas utan onödig tidsutdräkt. Den föreslagna nybyggnaden av ett farmaceutiskt laboratorium bör komma till stånd endast under förutsättning att bolaget kan uppnå full konstnadstäckning för verksamheten vid laboratoriet.

Jag övergår därefter till att behandla frågan om investeringar i ny utrustning.

Vid min anmälan av detta anslag i prop. 1973: 1 (bil. 15 s. 90) anförde jag följande angående en förnyelse av bolagets utrustning.

Atomenergi, som är en av delägarna i kraftvärmeverket i Ågesta, undersöker förutsättningarna att lägga ned driften vid verket den 1 juli 1974, då nuvarande driftavtal mellan bolaget och statens vattenfallsverk löper ut. Genom försäljning av Atomenergi tillhörig egendom i Ågestaanläggningen skulle, efter avräkning av utvecklingskostnaderna, medel frigöras. Genom användning av sådana medel kan nyss nämnda förnyelse av bolagets utrustning m. m. åstadkommas. — — — Bolaget avser även att lägga fram förslag till Kungl. Maj:t om användningen av medlen. Det ankommer på Kungl. Maj:t att meddela närmare föreskrifter om medlens disposition.

Beslut har nu fattats om en framtida nedläggning av Ågestaverket. Atomenergi har uppskattat, att ca 14 milj. kr. kommer att stå till förfogande för investeringar i ny utrustning i Studsvik sedan utvecklingen genomförts.

Jag har inte något att erinra mot att bolaget gör investeringar i ny utrustning. Detta bör ske med anlitande av medel från Ågesta under förutsättning att bolaget överlämnar räntebärande skuldförbindelser till kammarkollegiet på belopp motsvarande investeringarnas storlek. Räntesatsen skall vara densamma som den vid varje tid gällande normalräntan för lån från statens utlåningsfonder. Räntekostnaderna bör redovisas under förevarande anslag. Det ankommer på Kungl. Maj:t att fastställa amorteringsplan för skuldförbindelserna.

Jag biträder i huvudsak Atomenergis förslag att merparten av bola-

gets forsknings- och utvecklingsinsatser på reaktorområdet liksom hittills ägnas åt lättvattenreaktorer. Jag har inte heller något att erinra mot att bolaget i ökad omfattning följer utvecklingen av gaskyllda högttemperaturreaktorer.

Viss del av kostnaderna för bolagets deltagande i internationellt samarbete beträffande urananrikning och arbeten med snabba reaktorer bör liksom hittills belasta anslaget Internationellt atomenergisamarbete.

Bolagets kommersiella verksamhet utvecklas i positiv riktning. Jag förutsätter att bolaget fortsätter sina ansträngningar att få sin instrumenttillverkning lönsam.

Vid min beräkning av medel under förevarande anslag har jag beaktat *dels* att vissa kostnader för säkerhetstekniska arbeten i Studsvik bör kunna bestridas från anslaget Särskilda säkerhetsarbeten inom kärnenergiområdet, *dels* att vissa medel för kärnteknisk forskning även budgetåret 1974/75 bör belasta anslaget Styrelsen för teknisk utveckling: Teknisk forskning och utveckling.

Under återopande av vad jag anfört i det föregående hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Atomenergiverksamhet inom Aktiebolaget Atomenergi* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 47 900 000 kr.

E 15. Utvecklingsarbete rörande utvinning av uran

1972/73 Utgift	6 000 000	Reservation	—
1973/74 Anslag	2 500 000		
1974/75 Förslag	2 400 000		

Från anslaget bestrids bl. a. kostnaderna för ett utvecklingsarbete rörande utvinning av uran i Ranstad. Projektet syftar till att genom utvecklingsarbete i anslutning till uranverket i Ranstad ge underlag för ett beslut om en eventuell framtida produktion av uran ur de mellan-svenska skiffarna. Urantillgångarna i Ranstad tillhör världens största, men är med nuvarande uranpriser inte kommersiellt intressanta på grund av den låga uranhalten. För att bekräfta utvecklingspotentialen och undersöka de ekonomiska förutsättningarna för en exploatering av Ranstadsfyndigheterna har bolaget ingått ett samarbetsavtal med statens vattenfallsverk, varvid parterna med delad finansiering under en treårsperiod skall gemensamt bearbeta frågorna och ta ställning till den fortsatta verksamheten (prop. 1972: 57, NU 1972: 39, rskr 1972: 200).

Medel från anslaget används även för att finansiera arbeten på att preliminärt bedöma exploateringsförutsättningarna för uranmalmer, som påträffas utanför Ranstadsområdet.

AB Atomenergi

Förutsättningarna att utnyttja de stora men låghaltiga urantillgångarna i de mellansvenska skiffarna undersöks f. n. av experter från Atomenergi, statens vattenfallsverk, Boliden AB och LKAB. Enligt Atomenergis uppfattning har de utförda tekniska undersökningarna visat, att uranfyndigheterna vid Ranstad kan bli av betydelse för 1980-talets bränsleförsörjning. Under budgetåret 1974/75 skall bolaget och vattenfallsverket tillsammans redovisa ett nytt beslutsunderlag som resultat av ett treårigt projektarbete.

Bolaget uppskattar medelsbehovet för budgetåret 1974/75 till 2,4 milj. kr.

Departementschefen

Jag beräknar Atomenergis medelsbehov för Ranstadsarbetena under budgetåret 1974/75 till 2,1 milj. kr. Liksom hittills bör inom ramen för detta anslag finnas möjlighet att finansiera arbeten för preliminär bedömning av exploateringsförutsättningar för andra uranmalmstyper, som kan komma fram vid inhemska prospektering. Kostnaden härför beräknar jag till 300 000 kr. Anslaget bör alltså tas upp med 2,4 milj. kr.

Under återopande av vad jag anfört i det föregående hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Utvecklingsarbete rörande utvinning av uran* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 2 400 000 kr.

E 16. Särskilda säkerhetsarbeten inom kärnenergiområdet

Nytt anslag (förslag) 9 200 000

Jag har vid min anmälan av anslaget Atomenergiverksamhet inom Aktiebolaget Atomenergi redovisat förslag från bolaget om en förstärkning av de svenska insatserna på forskning rörande bl. a. aktivt avfall från kärnkraftverk och reaktorsäkerhet. Jag har därvid nämnt dels att en programkommitté tillkallats för att utarbeta förslag till ett forsknings- och utvecklingsprogram inom energiområdet för den närmaste tioårsperioden, dels att regeringen har beslutat att till 1975 års riksdag utarbeta förslag om ett långsiktigt energipolitiskt program inbegripande ställningstaganden till den fortsatta kärnkraftutbyggnaden. Emellertid anser jag att forskningen rörande kärnkraftens säkerhet redan nu bör tillföras ökade resurser. Jag föreslår därför att särskilda medel anslås för sådana insatser. För ändamålet bör ett särskilt reservationsanslag föras upp på riksstaten.

Med hänsyn till den personal och de tekniska resurser som står till Atomenergis förfogande finner jag det naturligt att de nya säkerhets-

arbetena i betydande utsträckning utförs vid bolagets anläggningar i Studsvik och Marviken. Möjligheterna till internationell samverkan bör tillvaratas. Arbetena bör komplettera de undersökningar som f. n. utförs i Studsvik på uppdrag av bl. a. delegationen för forskning rörande kärnkraftens säkerhets- och miljöfrågor.

Beslut om disposition av medlen fattas av Kungl. Maj:t.

För särskilda säkerhetsarbeten inom kärnenergiområdet bör anvisas sammanlagt 11,7 milj. kr. för budgetåren 1973/74 och 1974/75. Av dessa medel kommer jag senare denna dag att föreslå, att 2,5 milj. kr. anvisas på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1973/74.

Under återropande av vad jag anfört i det föregående hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Särskilda säkerhetsarbeten inom kärnenergiområdet* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 9 200 000 kr.

E 17. Internationellt atomenergisamarbete

1972/73 Utgift	3 769 486
1973/74 Anslag	5 200 000
1974/75 Förslag	4 930 000

Från anslaget bestrids främst Sveriges kostnader för deltagande i verksamheten inom det Internationella atomenergiorganet (IAEA), kostnader för vissa projekt inom det av OECD bildade atomenergiorganet (NEA), nordiskt samarbete på kärnenergiområdet, internationellt samarbete beträffande snabba reaktorer och urananrikning. De största kostnaderna hänför sig till Sveriges medverkan i NEA-projekten Halden och Dragon. Utgifter för resp. budgetår redovisas i följande sammanställning (i 1 000-tal kr.).

	1972/73 Redovisat	1973/74 Beräknat	1974/75 Förslag	Beräknad ändring 1974/75
1. IAEA	1 251	1 650	1 800	+ 150
2. Halden	1 175	940	940	of.
3. Dragon	965	1 600	1 350	— 250
4. Nordiskt samarbete	205	300	300	of.
5. Snabba reaktorer	98	130	130	of.
6. Urananrikning	—	500	110	— 390
7. Övrigt	75	300	300	of.
Summa utgifter	3 769	5 420	4 930	— 490
Anslag	4 240	5 200	4 930	— 270

AB Atomenergi har motiverat medelsbehovet för budgetåret 1974/75 enligt följande.

1. Sveriges bidrag till IAEA:s reguljära och allmänna fond har beräknats med ledning av styrelsens förslag till generalkonferensen hösten 1973. Kostnaden för arbetet med dokumentationssystemet INIS beräknas för 1974/75 kräva ett bidrag med 155 000 kronor, dvs. en ökning med 15 000 kronor jämfört med budgetåret 1973/74. Under denna post förutses vidare kostnader för expertuppdrag i IAEA:s regi, som skall bestridas av Sverige.

2. Sedan år 1958 har ett antal länders atomenergiorgan inom ramen för det nuvarande NEA drivit ett projekt med en försöksreaktor av tungvattentyp i Halden i Norge. Enligt beslut i december 1972 har Halden-projektet förlängts med en ny 3-årsperiod, åren 1973—1975. Bolagets andel i kostnaderna för projektet motsvarar ett bidrag på 2 805 000 kr., dvs. 935 000 kr. per år. Det för budgetåret 1974/75 angivna beloppet har beräknats med hänsyn härtill.

3. Sedan år 1959 har genom avtal mellan atomenergiorganen i vissa europeiska länder och Euratom drivits ett projekt med en gaskyld högtemperaturreaktor i Winfrith i Storbritannien, det s. k. Dragonprojektet. Bolagets bidrag till projektet enligt den i december 1972 beslutade förlängningen på tre år, den 1 april 1973—den 31 mars 1976, motsvarar ett bidrag av £ 130 000 per budgetår, dvs. 1 330 000 kr. Det för budgetåret 1974/75 angivna beloppet har beräknats med hänsyn härtill.

4. Beloppet avser huvudsakligen kostnader för nordiskt samarbete på kärnenergiområdet och deltagande i en nordisk arbetsgrupp rörande reaktorsäkerhet.

5. Utveckling av snabba reaktorer har betydelse för kärnkraftens möjligheter att spela en framträdande roll i energiförsörjningen på längre sikt. Det föreslagna beloppet avser beräknad kostnad för samarbete med projektbetonad inriktning med ett utomstående företag.

6. Atomenergi är medlem i Eurodif, det västeuropeiska studiekonsortiet för urananrikning som bildats på franskt initiativ, och i ACE, den europeiska sammanslutning som bildats för att närmare studera de ekonomiska förutsättningarna för en användning av gascentrifugmetoden. Från anslaget bestrids vissa kostnader för bolagets deltagande i de angivna utredningarna.

7. Beloppet avser kostnader för dels resor, dels anordnande av konferenser m. m. i Sverige. Härutöver kan kostnader för eventuellt svenskt deltagande i internationellt samarbete på fusionsområdet aktualiseras.

Departementschefen

De arbeten som med svenskt stöd och enligt långsiktiga åtaganden bedrivs på NEA-projekten Halden, Dragon och Eurochemic (jfr prop. 1974: 1 bil. 5 B 2) utgör för Sveriges del värdefulla komplement till det

inhemska utvecklingsprogrammet rörande reaktorbränslen, behandling av radioaktivt avfall m. m. Det nordiska samarbetet på kärnenergiområdet ökar i omfattning och ger goda resultat.

Vid min anmälan av anslaget Atomenergiverksamhet inom Aktiebolaget Atomenergi för budgetåret 1972/73 (prop. 1972: 1 bil. 15 s. 79) har jag redogjort för frågan om fortsatta insatser på snabbreaktorområdet. I enlighet med vad jag därvid förordat bör eventuella informationskostnader kunna bestridas från anslaget till internationellt atomenergisamarbete.

Av den redogörelse för vissa frågor rörande landets försörjning med kärnbränsle som lämnats tidigare (s. 104) har framgått bl. a. att Atomenergi företräder svenska intressen i två europeiska samarbetsprojekt på anrikningsområdet. Medlemsbidrag för Atomenergis deltagande i samarbetet bör bestridas från förevarande anslag.

Mot bakgrund av den snabba internationella utvecklingen på kärnenergiområdet bör möjlighet finnas att från detta anslag, om så bedöms lämpligt, bestrida kostnader, som kan uppkomma vid eventuellt svenskt deltagande i internationella utvecklingsprojekt på kärnenergiområdet. Detta kan innebära att det nu beräknade anslaget behöver överskridas.

Under återopande av vad jag anfört i det föregående hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Internationellt atomenergisamarbete* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 4 930 000 kr.

E 18. Medelstillskott till Aktiebolaget Asea-Atom

Nytt anslag (förslag) 15 000 000

I november 1968 träffade staten och Allmänna svenska elektriska aktiebolaget (ASEA) ett konsortialavtal om samarbete på reaktor- och bränsleområdet. Avtalet gäller till utgången av år 1979 och innebär bl. a. att parterna skall samarbeta inom ramen för ett självständigt bolag, AB Asea-Atom.

Asca-Atom har till uppgift att bedriva utveckling, tillverkning och försäljning av kärnreaktorer och reaktorbränsle. Bolaget har övertagit vissa tillverkningsresurser m. m. som tidigare fanns hos ASEA och AB Atomenergi.

Aktiekapitalet i Asca-Atom har fastställts till 60 milj. kr., varav staten och ASEA skall äga lika stora delar. För sitt nuvarande aktieinnehav har staten betalat en överkurs av 60 %, dvs. 18 milj. kr. utöver aktiernas parivärde.

Ordförandeskapet i Asca-Atoms styrelse skall alternera mellan de båda aktieägarna. I avtalet har föreskrivits att vissa beslut kräver enighet mellan aktieägarna.

Vid anmälan av konsortialavtalet i prop. 1968: 169 framhöll företrädande statsrådet, att föreningen av Atomenergis och ASEA:s verksamhet för utveckling och projektering av kommersiella reaktorer skulle medge rationaliseringsvinster och ett effektivt utnyttjande av landets resurser på reaktor- och bränsleområdet. Vidare framhölls att den valda samarbetsformen utgjorde en lösning av frågan om kommersiell exploatering på ett område där den industriella verksamheten baseras på stora statliga utvecklingsinsatser. Mot bakgrund av den väntade marknadsutvecklingen bedömdes ett engagemang i exploateringen på lång sikt vara företagsekonomiskt motiverat för statens del. Även allmänna industripolitiska skäl talade för en fördjupad samverkan mellan staten och industrin på detta område. Riksdagen godkände förslagen (SU 1968: 199, rskr 1968: 408).

I enlighet med konsortialavtalet började det nya bolaget Asea-Atom sin verksamhet den 1 januari 1969. Det engagerades snabbt i förhandlingar om reaktorleveranser till olika kraftverksprojekt inom och utom landet. Det visade sig därvid att bolaget hade begränsade möjligheter att ställa realsäkerhet för sina åtaganden i samband med leveranser. Detta utgjorde en nackdel i konkurrensen med utländska reaktorleverantörer. Asea-Atom hemställde därför om en särskild garanti från aktieägarnas sida till ett belopp av 500 milj. kr., fördelat med hälften vardera på staten och ASEA.

Såvitt avser statens åtaganden underställdes garantifrågan riksdagen. I prop. 1969: 101 föreslogs att garantin skulle få formen av en förbindelse att intill ett belopp av 500 milj. kr. tillskjuta medel som kunde visa sig vara erforderliga utöver bolagets egna tillgångar för att bolaget vid var tid skulle kunna fullgöra sina förpliktelser. Förslaget godkändes av riksdagen (SU 1969: 99, rskr 1969: 245). Inom ramen för riksdagens bemyndigande utfärdades en statlig garanti av 250 milj. kr. ASEA ställde en motsvarande garanti.

Begäran om medelstillskott 1972

Utvecklingen under den första treårsperioden av bolagets verksamhet präglades av betydande kostnadsstegringar på den internationella kärnkraftmarknaden. Asea-Atom kunde dock stärka sin position under perioden och hade vid utgången av år 1971 inneliggande order till ett värde av ca 1 500 milj. kr. Den 7 mars 1972 gjorde Asea-Atom framställningar till staten och ASEA att vardera aktieägaren skulle lämna ett medelstillskott om 30 milj. kr. under år 1972.

Som motiv för bolagets begäran om medelsförstärkning åberopades bl. a. att man haft höga etableringskostnader och förutsåg förluster på grund av förseningar i färdigställandet av kärnkraftverket Oskarshamn 1. Vidare anförde bolaget bl. a. följande.

Kostnaderna för utveckling av reaktorsystem, komponenter och reaktorbränsle bedömer Asea-Atom som höga och ofta förenade med omfattande och dyrbart experimentellt arbete samt verifikationsprovning innan ett utvecklingssteg kan introduceras i kommersiell skala. Även marknadsföring och direkt anbudsgivning är mycket tids- och kostnadskrävande på grund av det omfattande tekniska material som ingår i ett reaktoranbud. Vid anbud för export tillkommer dessutom kostnader för utredningar och modifieringar för anpassning till lokala säkerhets- och förläggningsskrav. Asea-Atom har varit engagerat i omfattande utvecklingsarbete och marknadsföring i Sverige och utlandet. Bolaget räknar också in fortsättningen med betydande kostnader för vidareutveckling av reaktorsystem och komponenter.

ASEA förklarade sig i skrivelse till Asea-Atom villigt att tillskjuta 30 milj. kr. under förutsättning bl. a. att staten gjorde motsvarande tillskott.

I prop. 1972: 52 föreslogs att Asea-Atom skulle få ett medelstillskott om 30 milj. kr. under budgetåret 1972/73. Vid sin anmälan framhöll jag bl. a. följande.

Verksamheten vid Asea-Atom är väsentlig för den svenska utvecklingen på kraftförsörjningens område. Bolaget kommer att svara för leverans av reaktorer och bränsle till ett flertal svenska anläggningar. Det är ur energipolitisk synvinkel mycket angeläget att bolaget har de ekonomiska resurser som krävs för att leveranserna till de svenska kraftverken skall kunna fullgöras utan förseningar. Asea-Atoms resursbehov har varit föremål för överläggningar mellan ägarna. Bolaget har anmält behov av medelstillskott från staten med 30 milj. kr. under 1972. ASEA, som i likhet med staten är hälftendelägare i Asea-Atom, har förklarat sig villigt att tillskjuta motsvarande belopp under förutsättning att de av båda aktieägarna utställda garantierna att tillskjuta högst 500 milj. kr. reduceras med summan av de aktuella tillskotten. Jag finner att Asea-Atom bör erhålla det begärda medelstillskottet om 30 milj. kr. från staten. Som följd härav bör statens förbindelse att till bolaget tillskjuta högst 250 milj. kr. reduceras med nämnda belopp.

Riksdagen godkände förslaget (NU 1972: 34, rskr 1972: 197). Genom beslut den 7 juni 1972 föreskrev Kungl. Maj:t att garantiförbindelsen till Asea-Atom skulle avse ett belopp av högst 220 milj. kr. för statens del. I skrivelse till Asea-Atom den 21 juli 1972 förklarade ASEA att dess garantiförbindelse till Asea-Atom även den skulle avse högst 220 milj. kr.

Begäran om aktiekapitalhöjning och medelstillskott under år 1974

Bolagets orderingång under den senaste fyraårsperioden har varit följande,

1969 ca 485 milj. kr.
1970 ca 34 milj. kr.
1971 ca 466 milj. kr.
1972 ca 342 milj. kr.

Under år 1973 har bolaget kunnat göra ett viktigt genombrott på exportmarknaden, då det finska bolaget Teollisuuden Voima Oy har beställt ett kärnkraftverk (effekt 660 MW el) med tillhörande första bränsleladdning. Beställningssumman är över 700 milj. kr. STAL-LAVAL turbin AB och Uddcomb Sweden AB skall som underleverantörer svara för viktiga leveranser till anläggningen. Under hösten 1973 erhöll bolaget vidare beställning från Forsmarks kraftgrupp AB på reaktor-aggregatet till kärnkraftverket Forsmark 2.

Den 1 december 1973 hade bolaget ineliggande order till ett värde av ca 2 800 milj. kr.

Faktureringen har under de fyra första verksamhetsåren uppgått till sammanlagt 351,1 milj. kr.

Balansomslutningen har utvecklats enligt följande och avser huvudsakligen produkter i arbete som finansierats med kundförskott.

1969-12-31	387,4 milj. kr.
1970-12-31	506,2 milj. kr.
1971-12-31	665,6 milj. kr.
1972-12-31	707,0 milj. kr.
1973-06-16	836,4 milj. kr.

Med hänsyn till de order som tagits räknar bolaget med en fortsatt ökning av balansomslutningen.

Värdet av bolagets omsättningstillgångar steg från 471 milj. kr. den 31 december 1970 till 625 milj. kr. den 31 december 1972. Värdet av anläggningstillgångarna ökade under samma tid från 34 till 82 milj. kr. Häremot står kort- och långfristiga skulder på sammanlagt 441 resp. 640 milj. kr.

Asea-Atom har den 18 december 1973 gjort framställning till bolagets aktieägare om höjning av aktiekapitalet och ytterligare medelstillskott.

Asea-Atom föreslår att bolagets aktieägare genom nyteckning av 400 000 aktier på nominellt 100 kronor per aktie höjer bolagets aktiekapital till totalt 100 milj. kr. En sådan aktiekapitalhöjning kommer enligt bolagets bedömning att förbättra relationen mellan det egna kapitalet och balansomslutningen liksom relationen eget kapital/investeringar i fastigheter, maskiner och inventarier.

Bolaget föreslår vidare att aktieägarna lämnar ett medelstillskott av totalt 30 milj. kr. under år 1974. Staten och ASEA skulle därvid svara för hälften av tillskottet vardera. Asea-Atom hänvisar till den motivering som bolaget anförde för begäran om medelstillskott under år 1972. Denna motivering anser bolaget alltjämt vara giltig. Som ytterligare skäl för sin begäran om kapitaltillskott nämner bolaget att utvecklingen på den internationella kärnkraftmarknaden under de senaste åren har präglats av stora variationer i beställningsvolym och priser. Behovet av referensanläggningar har lett till att en del tidigare order tagits till priser som inte ger skälig täckning för risktagande och utvecklingsinsatser.

Priserna på nya anläggningar började stiga år 1969. Prisökningarna var beroende bl. a. av att lönenivån steg och att många komponenter blev dyrare. Utökade säkerhetskrav förde med sig extra kostnadsökningar och ledde även till att beställningarna blev mer omfattande än tidigare. Bolagets huvudsakliga fakturering under de närmaste åren kommer att avse kärnkraftverk vilka samtliga priskalkylerats för prisuppgången på kärnkraftmarknaden. De gentemot bolagets kunder tecknade prisjusteringsklausulerna ger inte full täckning för de ökade kostnaderna.

ASEA har i skrivelse till Asca-Atom förklarat sig villigt att nyteckna 200 000 aktier på nominellt 100 kronor samt tillskjuta 15 milj. kr. i övrigt under år 1974 under förutsättning bl. a. att staten vidtar motsvarande åtgärder.

Departementschefen

Asca-Atom har trots hård internationell konkurrens på kärnkraftområdet förmått att hävda sig väl i sin bransch under den första femårsperioden som självständigt bolag. Verksamheten är av stor betydelse för svensk kraftförsörjning. Sysselsättningen i landet påverkas positivt genom att bolaget dels utför eget arbete, dels i mycket stor utsträckning anlitar svenska underleverantörer.

En del order har tagits under en period när prisnivån var pressad. Detta får som följd att bolaget i år och sannolikt också under de närmast följande åren har ett behov av kapitaltillskott. Medel behövs för bl. a. ett vidgat utvecklingsarbete.

En förstärkning av Asca-Atoms ekonomiska resurser framstår enligt min mening som önskvärd. Frågan har behandlats vid överläggningar mellan företrädare för staten och ASEA. Man har därvid varit överens om att föreslå, att bolagets aktiekapital skall höjas från 60 till 100 milj. kr. genom att staten och ASEA vardera nytecknar 200 000 aktier på nominellt 100 kronor per aktie. Frågan om medel för aktieteckningen kommer jag att ta upp i det följande under Fonden för statens aktier.

Under år 1974 bör bolaget vidare enligt min uppfattning få ett medelstillskott av 30 milj. kr. Av detta bör staten och ASEA svara för hälften vardera. På riksstaten för budgetåret 1974/75 bör uppföras ett särskilt reservationsanslag härför.

ASEA har förklarat sig villigt att bidra med 20 milj. kr. i aktiekapital och 15 milj. kr. i medelstillskott under år 1974 under förutsättning bl. a. att de av staten och ASEA utställda garantierna reduceras med summan av de aktuella kapitaltillskotten från ägarna. Som följd härav bör statens förbindelse att till Asca-Atom tillskjuta högst 220 milj. kr. reduceras med 35 milj. kr.

Under återopandande av vad jag anfört i det föregående hemställer jag, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Medelstillskott till Aktiebolaget Asea-Atom* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 15 000 000 kr.

E 19. Europeiskt rymdsamarbete m. m.

1972/73 Utgift	13 755 244
1973/74 Anslag	20 269 000
1974/75 Förslag	28 759 000

Statens delegation för rymdverksamhet inrättades den 1 juli 1972 (prop. 1972: 48, NU 1972: 37, rskr 1972: 216). Dess uppgift är att svara för utformning och organisation av den svenska rymdverksamheten. Det åligger delegationen att samordna tillämpnings- och grundforskningsverksamhet i samverkan med berörda myndigheter, institutioner och företag samt att ställa samman och redovisa underlag för statsmakternas rymdpolitiska ställningstaganden och långsiktiga planering av svensk rymdverksamhet. Delegationen är svenskt beredningsorgan för kontakter med den europeiska rymdforskningsorganisationen (ESRO) och andra internationella rymdorganisationer. Den har från statens naturvetenskapliga forskningsråd och styrelsen för teknisk utveckling (STU) tagit över uppgifterna att fördela de för den inhemska rymdverksamheten tillgängliga resurserna och att samordna den svenska fjärranalysverksamheten.

Delegationen består av nio ledamöter. Bland dessa förordnar Kungl. Maj:t en verkställande ledamot. För delegationen gäller av Kungl. Maj:t den 7 juni 1972 utfärdad instruktion.

Vissa av delegationens verkställande uppgifter har anförtrotts ett statsägt aktiebolag, Svenska rymdaktiebolaget, likaså upprättat den 1 juli 1972. Bolaget har till uppgift att verkställa det nationella sondraketsprogrammet, svara för driften av sondraketsförsöksplatsen Esrang, utföra vissa sekretariats- och utredningsuppgifter åt delegationen samt vidtaga åtgärder för att främja internationell marknadsföring av svensk rymdteknisk kompetens vid företag och statliga institutioner.

Rymddelegationens verksamhet bedrivs enligt programbudgetprinciper med t. v. följande indelning i program och delprogram.

Program 1. M y n d i g h e t s u p p g i f t e r

Delprogram:

- a) Sekretariatsfunktioner
- b) ESRO-bevakning
- c) Övrig internationell rymdverksamhet
- d) Informationstjänst

Program 2. R y m d f o r s k n i n g

Delprogram:

- a) Deltagande i ESRO:s vetenskapliga program
- b) Esrang specialprojekt
- c) Nationell rymdforskning (sondraketverksamhet m. m.)

Program 3. Rymd tillämpningar

Delprogram:

- a) Deltagande i ESRO:s grundprogram
- b) Deltagande i ESRO:s tillämpningsprogram
- c) Nationella rymd tillämpningar
- d) Fjärranalysverksamhet

Sveriges deltagande i ESRO:s program, vilket redovisas under delprogrammen 2a, 3a och 3b, sker i enlighet med riksdagens beslut 1972 (prop. 1972: 48, NU 1972: 37, rskr 1972: 216) och 1973 (prop. 1973: 1 bil. 15 s. 97, NU 1973: 17, rskr 1973: 95).

Delegationens verksamhet under program 1 och delprogrammen 3a och 3b finansieras från dels förevarande anslag, dels vissa bidrag från industrin. Verksamheten under delprogrammen 2a och 2b finansieras från dels anslaget under åttonde huvudtiteln Europeiskt samarbete inom rymdforskningen, dels vissa bidrag från ESRO. Verksamheten under övriga delprogram finansieras från anslaget Styrelsen för teknisk utveckling: Teknisk forskning och utveckling och anslaget under åttonde huvudtiteln Naturvetenskaplig forskning.

Av följande sammanställning framgår fördelningen av förevarande anslag (i 1 000-tal kr.).

Program	1972/73 Utfall	1973/74		1974/75
		Beräknar		
		Delegationen		Departements- chefen
1. Myndighetsuppgifter	864 ¹	1 050	1 584	1 255
3a. ESRO:s grundprogram	3 285	3 371	3 136	3 136
3b. ESRO:s tillämpningsprogram	9 856	18 033	21 868	24 868
Summa kostnader	14 005	22 454	26 588	29 259
Avgår bidrag från industrin	250	500	500	500
Anslag	13 755	21 954	26 088	28 759

¹ Disponerat 980 000 kr.

*Delegationen för rymdverksamhet***Program 1. Myndighetsuppgifter**

Delegationen beräknar kostnaderna för en adekvat verksamhet under program 1 för 1973/74 till 1 507 000 kr. På grund av att de anvisade resurserna understiger denna summa med 457 000 kr. har delegationen tvingats eftersätta bevakningen inom ESRO och även i övrigt haft svårigheter att utföra alla de uppgifter som åvilar den myndighet som ansvarar för den svenska rymdverksamheten.

För budgetåret 1974/75 beräknar delegationen kostnaderna under detta program till 1 584 000 kr.

Program 3. Rymdtillämpningar

Delegationen föreslår ingen förändring i Sveriges deltagande i ESRO:s grundprogram och tillämpningsprogram. Kostnaderna beräknas för budgetåret 1974/75 till 25 004 000 kr.

För nationella rymdtillämpningar och fjärranalysverksamhet föreslår delegationen en ökning med 992 000 kr till 1 528 000 kr. för budgetåret 1974/75. Medlen föreslås bli anvisade under anslaget Styrelsen för teknisk utveckling: Teknisk forskning och utveckling. 200 000 kr. skall användas för stöd till utredningar och förberedelser inom svensk industri för nya rymdprojekt, resten skall gå till fjärranalysverksamhet.

Departementschefen

Som tidigare redovisats för riksdagen (prop. 1973: 1 bil. 15 s. 97) pågår inom den europiska rymdkonferensen överläggningar om den framtida omfattningen och organisationen av europeisk rymdverksamhet. Enighet har nåtts om att ESRO:s uppgifter och program successivt skall överföras till ett nytt organ, European Space Agency (ESA). Efter den 1 april 1974 kommer ESRO att officiellt kallas för ESA, men den nya ESA-konventionen träder i kraft först sedan den ratificerats av berörda länder.

De ESRO-program som Sverige redan deltar i väntas inte bli påverkade av omorganisationen. Som jag senare denna dag kommer att redovisa vid min anmälan av ärenden på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1973/74 har enighet nåtts mellan ESRO:s medlemsstater om ett nytt bärraketprojekt kallat Ariane-projektet. Sverige har anmält sitt deltagande i detta projekt, vars mål är att till år 1980 utveckla en typ av bärraket som kan sända upp en satellit på 750 kg i geostationär bana. Projektet erbjuder möjligheter till intressanta leveranser från svensk industri. Kostnaden för Sveriges deltagande kan beräknas till sammanlagt högst 26,1 milj. kr. För budgetåret 1974/75 blir kostnaden 3 milj. kr.

I enlighet med statsmakternas beslut (prop. 1972: 48, NU 1972: 37, rskr 1972: 216) deltar Sverige i ESRO:s grundprogram och vetenskapliga program t. v. t. o. m. utgången av år 1974. Efter samråd med chefen för utbildningsdepartementet, som tidigare denna dag vid sin anmälan av anslaget Europeiskt samarbete inom rymdforskningen (bil. 10 E 53) förordat att Sverige för viss tid deltar i ESRO:s vetenskapliga program även efter utgången av år 1974, förordar jag att Sverige för viss tid deltar i även ESRO:s grundprogram efter utgången av år 1974.

Sverige har, i enlighet med nämnda beslut av riksdagen år 1972, den 20 september 1973 undertecknat ett avtal om ett telesatellitprojekt. Kostnaderna för Sveriges deltagande beräknas totalt till 91 milj. kr. och för budgetåret 1974/75 till 8 milj. kr. Detta understiger den ur-

sprungligen beräknade totala kostnaden (prop. 1972: 48 s. 28) med ca 4 milj. kr. Jag förordar att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att godkänna detta avtal.

Kostnaden nästa budgetår för deltagande i ESRO:s grundprogram och i de delar av ESRO:s tillämpningsprogram som riksdagen redan godkänt beräknar delegationen till 25 004 000 kr, vartill kommer 3 milj. kr. för Ariane-projektet. Jag godtar denna beräkning. Medel för nationella rymdtillämpningar och fjärranalysverksamhet har jag beräknat under anslaget Styrelsen för teknisk utveckling: Teknisk forskning och utveckling (E1).

För att täcka ökade kostnader för ESRO-bevakningen, huvudsakligen på grund av Ariane-projektet, har jag under programmet Myndighetsuppgifter beräknat ökade medel.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. godkänna att Sverige deltar i ESRO:s grundprogram även efter utgången av år 1974,
2. godkänna det den 20 september 1973 undertecknade avtalet om ett telesatellitprojekt,
3. till *Europeiskt rymdsamarbete m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 28 759 000 kr.

E 20. Nordisk fond för teknologi och industriell utveckling

1973/74 Anslag	4 500 000
1974/75 Förslag	4 500 000

Från anslaget utgår Sveriges bidrag till nordisk fond för teknologi och industriell utveckling, som har bildats den 1 juli 1973 enligt överenskommelse mellan de nordiska länderna (prop. 1973: 79, NU 1973: 35, rskr 1973: 138). Syftet med fonden är att främja tekniskt forsknings- och utvecklingsarbete med industriell inriktning och av gemensamt intresse för två eller flera nordiska länder. Enighet har uppnåtts om att fonden totalt bör tillföras 50 milj. kr., varav 10 milj. kr. anvisats för perioden den 1 juli 1973—den 31 december 1974. Fondens sekretariat är förlagt till Stockholm. Under år 1973 mottog fonden ansökningar om stöd på sammanlagt 40 milj. kr.

Nordiska ministerrådet

Vid sammanträde den 12 juni 1973 fastställde Nordiska ministerrådet stadgar för fonden och beslutade om allmänna riktlinjer och om generella prioriteringar för fondens första verksamhetsperiod. Enligt dessa skall fonden inrikta sin verksamhet på områdena miljöteknik, inkl. arbetsmiljö, hälsovårdsteknik, transportteknik och materialteknik.

Ministerrådet beslöt vid samma sammanträde att föreslå *dels* att fonden skulle tillföras 10 milj. kr. år 1975, *dels* att fondens styrelse borde få

bevilja flerårigt stöd utöver tillgängliga medel med högst 3 milj. kr. för år 1975 och högst 2 milj. kr. för år 1976. Enligt av Nordiska ministerrådet fastställda fördelningsregler för 1974—1976, varvid Danmark svarar för 22 %, Finland för 16 %, Island för 1 %, Norge för 16 % och Sverige för 45 %, innebär detta att Sveriges bidrag blir 4,5 milj. kr. och att Sveriges andel av flerårsåtagandena uppgår till 1 350 000 kr. för år 1975 och 900 000 kr. för år 1976.

Departementschefen

Medel för den verksamhet som bedrivs av nordisk fond för teknologi och industriell utveckling skall tillskjutas av de nordiska länderna. I enlighet med Nordiska ministerrådets ställningstagande bör 4,5 milj. kr., vilket utgör Sveriges bidrag, anvisas budgetåret 1974/75.

Fonden bör vidare ha möjlighet att göra åtaganden om stöd för flera år. Jag förordar att Kungl. Maj:t inhämtar riksdagens bemyndigande att medge att fonden för Sveriges del får lämna stöd som — inberäknat löpande beslut — innebär åtaganden om högst 1 350 000 kr. under år 1975 och högst 900 000 kr. under år 1976.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att medge att stöd lämnas av nordisk fond för teknologi och industriell utveckling, vilket inberäknat löpande beslut innebär åtaganden om högst 1 350 000 kr. under år 1975 och högst 900 000 kr. under år 1976,
2. till *Nordisk fond för teknologi och industriell utveckling* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 4 500 000 kr.

E 21. Finansiering av statens utvecklingsfond

Statens utvecklingsfond inrättades den 1 juli 1973 (prop. 1973: 41, NU 1973: 54, rskr 1973: 225). Den är en självständig myndighet, men är administrativt knuten till styrelsen för tekniskt utveckling (STU). Dess förvaltning handhas av en särskild styrelse, som tillsätts av Kungl. Maj:t. Fondens verksamhet regleras av en kungörelse (1973: 622).

Fonden har till ändamål att genom långivning stödja riskbetonade investeringar inom industrin för utveckling av nya produkter, processer eller system för industriell produktion. Den är avsedd att utgöra ett komplement till STU och Sveriges investeringsbank AB. Projekt som kan finansieras på kreditmarknaden i övrigt skall inte stödjas av fonden.

STU:s stöd till tekniskt utvecklingsarbete avser utvecklingsprocessens tidigare skeden, där den tekniska osäkerheten är betydande. För projekt, som erhåller stöd från fonden, skall däremot utvecklingsarbetet ha nått så långt att den tekniska osäkerheten kan bedömas vara låg.

Lån beviljas i regel till högst hälften av den beräknade projektkost-

naden, och särskild säkerhet erfordras inte. Det förutsätts emellertid att låntagaren genom att svara för en avsevärd del av kostnaderna för det projekt som stöds också bär en väsentlig del av risken. Återbetalningen av lånen är beroende av i vilken utsträckning projekten blir framgångsrika. Fonden skall emellertid kunna ta betydande risker och det har förutsatts att vissa lån kommer att behöva skrivas ned eller skrivas av.

Vid inrättandet av fonden togs inte ställning till dess långsiktiga finansiering. För att fondens verksamhet skulle kunna komma igång redan budgetåret 1973/74 avsattes 30 milj. kr. av Sveriges investeringsbank AB:s vinst för år 1972 till fonden. Det förutskickades att ytterligare medel skulle komma att ställas till förfogande, som skulle medge en vidareutveckling av verksamheten.

Statens utvecklingsfond har hemställt att för budgetåret 1974/75 35 milj. kr. anvisas för fondens verksamhet.

Departementschefen

Frågan om den långsiktiga finansieringen av statens utvecklingsfond bör prövas i ett vidare sammanhang. Jag förordar därför att även för budgetåret 1974/75 30 milj. kr. av Investeringsbankens vinst för år 1973 avsätts till utvecklingsfonden.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att godkänna att av vinsten för år 1973 från Sveriges investeringsbank AB 30 000 000 kr. avsätts till statens utvecklingsfond.

F. DOMÄNVERKET

I samband med budgetreformen år 1912 blev dåvarande domänstyrelsen affärsdrivande verk. Den nuvarande benämningen domänverket, som gemensam beteckning för domänstyrelsen och den lokala skogsförvaltningen, tillkom år 1921.

Genom beslut av 1968 års riksdag (prop. 1968: 103, JoU 1968: 32, rskr 1968: 269) fastställdes vissa nya riktlinjer för domänverkets verksamhet. Enligt dessa skall verket med sikte på ett gott ekonomiskt utnyttjande driva skogsbruk på den fasta egendom som hör till domänverkets fond, i övrigt förvalta denna egendom och andra tillgångar som hör till fonden samt förvalta och öva tillsyn över vissa andra allmänna skogar och ecklesiastika boställens skogar. Det statliga skogsbruket skall drivas uthålligt, affärsmässigt och effektivt.

Riksdagens beslut syftade också till samordning av statens skogsbruk och skogsindustri. Det gemensamma målet för verksamheten vid domänverket och AB Statens skogsindustrier (Assi) skall vara att på sikt åstadkomma bästa möjliga samlade ekonomiska utbyte och därvid prestera ett ur företagekonomisk synvinkel rimligt årsresultat.

Fr. o. m. år 1969 leds domänverket av en särskild verksstyrelse. Denna består av chefen för domänverket, verkställande direktören i Assi och fyra andra ledamöter som Kungl. Maj:t utser särskilt.

Styrelsen består till övervägande del av samma personer som ingår i Assi:s styrelse. Detta långtgående personsamband i styrelserna är ett viktigt led i samordningen mellan de båda företagen.

Chef för domänverket är en generaldirektör med en överdirektör som ställföreträdare. Verkets centrala förvaltning är uppdelad på fem huvudenheter: försäljningsavdelning, driftsavdelning, rationaliseringsavdelning, ekonomiavdelning och personalavdelning. Den lokala skogsförvaltningen är indelad i 8 distrikt, vilka i sin tur är uppdelade i sammanlagt 67 revir. För förvaltningen av jordbruksdomänerna svarar tre domänintendenter knutna till östra, västra och södra distrikten. Vidare förvaltar domänverket statens aktier i ett antal bolag.

Domänverket avser, efter en inom verket gjord utredning, benämnd DV 75—80, att under de närmaste åren genomföra en omorganisation av verket, vilken innebär en långtgående delegering och decentralisering av dess verksamhet. Omorganisationen beräknas medföra bl. a. en minskning av personalen vid centralförvaltningen från nuvarande 370 till 140—160 personer.

Kungl. Maj:t beslöt den 5 juni 1973 att verkets centrala förvaltning skall placeras i Falun.

Antalet anställda inom domänverket de senaste fem åren framgår av följande sammanställning.

	1968	1969	1970	1971	1972
Anställda	7 450	6 990	7 140	6 800	6 500

Domänverkets skogsmarksinnehav, exkl. renbetesfjällens skogar och nationalparkerna, uppgår till i runt tal 4 milj. hektar produktiv skogsmark, varav ca 0,5 milj. hektar är belägna ovanför skogsodlingsgränsen. Verkets skogsmarksinnehav utgör ca 18 % av landets produktiva skogsmark.

Domänverkets försäljning av skogsprodukter består av skog på rot och upparbetat virke. Efter hand har en förskjutning skett från rotförsäljningar mot egna avverkningar främst beroende på önskemålet att till skogen knyta fast personal.

Domänverkets försäljning av virke under de senaste fem åren framgår av följande sammanställning.

	1968	1969	1970	1971	1972
Milj. m ³ sk	8,1	8,3	8,5	8,6	8,5

Av den totala försäljningen år 1972 på 8,5 milj. skogskubikmeter utgjordes 0,6 milj. av rotförsäljning, medan återstående 7,9 milj. bestod av upparbetat virke.

Domänverkets ekonomiska ställning under åren 1968—1972 framgår av följande sammanställning (i milj. kr.).

	1968	1969	1970	1971	1972
Omsättningstillgångar exkl. lager	112,1	145,9	201,4	241,8	271,7
Lager och varor i arbete	81,8	56,9	42,5	35,3	33,0
Fysiska anläggningstillgångar	325,1	387,2	408,0	446,2	479,2
Finansiella anläggningstillgångar	42,8	41,6	39,3	46,0	45,8
Balansomslutning	561,8	631,6	691,2	769,3	829,7
Korta skulder ¹	52,9	51,4	80,6	125,6	122,4
Rörlig kredit	46,0	18,0	20,0	39,9	106,7
Eget kapital (statskapital)	462,9	562,2	590,6	603,8	600,6

¹ Inkl. redovisad vinst att inleverera till staten.

Det bokförda värdet av verkets skogs- och jordbruksfastigheter uppgick år 1972 till 448 milj. kr. Motsvarande taxeringsvärde uppgick till 1 787 milj. kr. Bland anläggningstillgångarna ingår aktier i Hjälmare kanal och Jäders Bruk AB, AB Orrefors skogar, Mjölsefalls AB, Skogsdon AB och AB Södertomter tillsammans bokförda med ett värde av 45,8 milj. kr. år 1972. Under år 1973 har samtliga aktier i Stribergs Grufve AB förvärvats. Den stora ökningen av bokföringsvärdet för

fysiska anläggningstillgångar mellan åren 1968 och 1969 hänför sig till den uppskrivning av dessa tillgångar som skedde vid utgången av år 1968 i samband med ändrade regler för avskrivningar.

Domänverkets eget kapital bestod t. o. m. år 1968 av dels det statskapital som verket har att förvalta under domänfonden, dels förnyelsefonden för återväxtkostnader. Dessutom ingick ett par mindre fonder.

I enlighet med nämnda ändrade grunder för domänverkets förvaltning av statens skogar har den under domänfonden redovisade markfonden upplösts den 31 december 1968. Behållningen inom fonden har överförs till en nyinrättad investeringsfond. Vidare har den 1 januari 1969 en dispositionsfond inrättats.

Den 31 december 1968 upplöstes även domänverkets förnyelsefond för återväxtkostnader m. m. Behållningen under sistnämnda fond har fördelats med 1/6 på investeringsfonden och 5/6 på dispositionsfonden.

Kungl. Maj:t har den 29 juni 1970 på grundval av ekonomisk femårsplan för domänverket 1970—1974 fastställt ett årligt avkastningskrav på 23 milj. kr., som skall inlevereras till statsverket under resp. kalenderår. Den del av vinsten som återstår, sedan fastställd avkastning från domänfonden tillgodosetts, skall föras till dispositionsfonden. Domänverket har full frihet att förfoga över dispositionsfondens medel.

Domänverkets ekonomiska resultat åren 1968—1972 framgår av följande sammanställning (i milj. kr.).

	1968	1969	1970	1971	1972
Omsättning	401,5	423,4	492,5	529,5	519,0
Prod.-, försäljnings- och adm. kostnader	353,9	369,0	410,4	448,3	454,8
Rörelseresultat	47,6	54,4	82,1	81,2	64,2
Avskrivningar ¹	18,4	25,2	27,7	32,0	39,5
Finansiella och extra- ordinära poster	—1,7	—2,4	3,6	2,2	0,1
Resultat före dispositioner och skatt	27,5	26,8	58,0	51,4	24,8
Dispositioner och avsätt- ningar ²	—9,9	—2,6	—7,0	—5,6	0,1
Skatt	7,4	8,3	17,9	17,6	10,5
Redovisat resultat	10,2	15,9	33,1	28,2	14,4
Inlevererat till staten	5,1	22,2	22,9	23,0	23,0
Rörelseresultat i % av omsättn.	11,9	12,8	16,7	15,3	12,4
Redovisat resultat i % av i medeltal disponerat statskapital	2,2	2,8	5,7	4,7	2,4

¹ Avskrivningar = investeringar t.o.m. 1968.

² Varav förändring i varulagerreserv 1968 — 5,8, 1969 — 2,6, 1970 — 7,0, 1971 — 2,6 och 1972 + 1,6.

Av sammanställningen framgår att totala omsättningen år 1972 uppgick till 519 milj. kr. mot 529,5 milj. kr. år 1971. Resultatet före dispositioner och skatt blev 24,8 milj. kr. år 1972. Kravet på inleverans har fullgjorts.

Domänverkets investeringsutveckling under perioden 1968—1972 framgår av följande sammanställning (i milj. kr.).

	1968	1969	1970	1971	1972
Investering i maskiner och inventarier	11,3	12,8	27,8	40,3	54,0
Investering i byggnader och anläggningar	7,1	5,8	7,3	11,0	7,6

Av denna sammanställning framgår att de totala investeringarna under år 1972 uppgått till 61,6 milj. kr. mot 51,3 milj. kr. år 1971. Under senare år har en kontinuerlig förskjutning ägt rum från investeringar i hus- och vägbyggnad till investeringar i skogsmaskiner.

Till skillnad från övriga affärsdrivande verk får domänverket inte något tillskott för investeringar över statsbudgeten. Verkets kreditbehov tillgodoses dels genom tillgång till rörlig kredit i riksgäldskontoret, som f. n. uppgår till högst 175 milj. kr., dels genom att tillgängliga medel i investeringsfonden får disponeras.

Investeringsfonden får utnyttjas för inköp av fast egendom och till investeringar med en varaktighet av minst tio år, t. ex. byggnader och skogsbilvägar. Genom avsättning till värdeminskningsskonto för investeringar hålls fondens kapital intakt. Dessutom skall köpeskillingen för försäljning i vissa fall av kronoegendom m. m. tillföras investeringsfonden.

Uppläggningsen av domänverkets finansiering av drifts- och kapitalutgifter medför att endast anslag av speciell natur redovisas i statsbudgeten.

F 1. Ersättning till domänverkets fond för utgifter för övertalig personal

1972/73 Utgift	128 653
1973/74 Anslag	136 000
1974/75 Förslag	135 000

Från anslaget bestrids ersättningar som föranleds av beslut av 1933 års riksdag (prop. 1933: 233, BaJo 1933: 1, rskr 1933: 269) angående indragning av viss personal vid domänverket.

Domänverket

Domänverket beräknar kostnaderna år 1974 till 278 000 kr. efter uppräknings för varje pension för år 1974 med 84 kr. på 1973 års pen-

sionsvärde. Av kostnaderna beräknas kyrkofonden enligt sedvanliga beräkningsgrunder svara för 143 000 kr. Domänverket föreslår därför att anslaget uppförs med 135 000 kr. för budgetåret 1974/75.

Departementschefen

Jag har ingen erinran mot domänverkets beräkningar av medelsbehovet för nästa budgetår och föreslår därför att anslaget tas upp med 135 000 kr. Jag biträder vidare ett av domänverket lämnat förslag till fördelning enligt sedvanliga regler av de verkliga kostnaderna för år 1973 mellan anslaget och kyrkofonden.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. besluta att kyrkofonden skall för år 1973 ersätta domänverkets fond för utgifter för övertalig personal med 133 000 kr.,
2. till *Ersättning till domänverkets fond för utgifter för övertalig personal* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 135 000 kr.

KAPITALBUDGETEN

I. Statens affärsverksfonder

E. FÖRENADE FABRIKSVERKEN

I. E:1. Byggnader och utrustning

1972/73 Utgift	34 809 905	Behållning	22 906 877
1973/74 Anslag	23 200 000		
1974/75 Förslag	13 400 000		

Förenade fabriksverken (FFV) inrättades som affärsdrivande verk år 1943 och fick sin nuvarande organisation efter beslut av 1965 års riksdag (prop. 1965: 119, SU 1965: 163, rskr 1965: 398). FFV skall enligt sin instruktion (1965: 840, ändrad senast 1973: 745) bedriva utveckling, tillverkning, försäljning och underhåll av försvarsmateriel, utveckling, tillverkning och försäljning av civila verkstadsprodukter samt tvätteri rörelse. I verkets uppgifter ingår även försäljning av övertalig och kasserad materiel m. m. för statens och andras räkning.

FFV förvaltar under fabriksverkens fond redovisade fabriker, verkstäder och tvätterier samt andra under fonden upptagna statliga kapitaltillgångar. FFV uppför anläggningar och byggnader som behövs för verket.

FFV uppbär och redovisar verkets inkomster samt bestrider därmed och med medel som i övrigt står till dess förfogande verkets utgifter.

I FFV ingår följande tillverkande enheter, nämligen gevärsfaktoret i Eskilstuna, Åkers krutbruk, torpedverkstaden i Motala, beklädnadsverkstaden i Karlskrona samt ammunitionsgruppen, som omfattar Zakrisdalsverken i Karlstad (MZ), Vingåkersverken i Vingåker (MÅ), Gällöverken i Gällö (MG) och Vanäsverken i Karlsborg (MV). Av enheternas tillverkning av försvarsmateriel kan nämnas finkalibriga vapen och pansarvärnsvapen samt ammunition till dessa, robotstridsdelar, raketer och torpeder. Av enheternas civila tillverkning kan nämnas vissa bilkomponenter och detaljer till kylkompressorer. Vidare tillverkas uniformer för försvaret liksom för civilt bruk.

Underhåll av försvarsmateriel utförs inom underhållssektorn med verkstäder i Arboga (CVA), Malmslätt (CVM), Västerås (CVV) och Östersund (CVÖ). Underhållsuppgifter i fråga om försvarets telemateriel fullgöres även vid det halvstatliga Telub AB i Växjö.

FFV:s tvätteri rörelse bedrivs vid 15 tvätterier, varav ett är

specialiserat på kemisk tvätt. Vid flertalet övriga tvätterier finns dock mindre anläggningar för kemisk tvätt. I anslutning till ett par av tvätterierna utförs skoreparationer för försvarets behov. Tvätterierna betjänar statliga och landstingsägda sjukhus samt försvarets förband.

Försäljningen av övertalig och kasserad materiel bedrivs inom en särskild enhet, överskotts försäljningen, som även säljer vissa nytillverkade produkter, främst för de s. k. samhällsverkstädernas räkning. Försäljningen sker f. n. på fem platser i landet.

FFV förvaltar statens aktier och andra ägarandelar i Industri AB Gelfa, AB Avimat (tidigare Polfrost AB), Trivab konfektions AB, FFV sport AB, Telub AB, Innovations AB Projection KB, Innovations AB Projection, KB United Stirling (Sweden) AB & Co, United Stirling (Sweden) AB och Swedvelop Hospital Equipment AB.

Ekonomisk översikt m. m.

Tillgångarna i fabriksverkens fond (exkl. försvarets materielverks anläggningar) uppgick den 30 juni 1973 till sammanlagt 794,8 milj. kr. Sedan skulderna frånräknats var fondens kapitalbehållning 339 milj. kr.

FFV:s resultaträkningar för de senaste budgetåren framgår av följande sammanställning (i 1 000-tal kr.)

	1970/71	1971/72	1972/73
Intäkter			
Rörelsen (före produktutveckling)	33 069	47 076	39 740
Utdelning på aktier	367	367	367
Försäljning av anläggningstillgångar	543	1 592	1 194
Nettoförlust	22 960	16 198	15 045
	56 939	65 233	56 346
Kostnader			
Avskrivningar på fastigheter	4 090	4 164	4 944
Avskrivningar på maskiner	11 079	11 661	12 871
Avskrivningar på aktier	7 840	1 950	120
Räntenetto	744	2 155	3 439
Kostnader för utveckling, m. m.	10 964	15 513	9 829
Extraordinära kostnader	22 222	29 790	25 143
	56 939	65 233	56 346

De minskade intäkterna under budgetåret 1972/73 jämfört med föregående budgetår beror i huvudsak på vissa produktionsstörningar. Liksom under de båda föregående budgetåren har räkenskaperna för budgetåret 1972/73 belastats med höga extraordinära kostnader till följd av en restriktiv värdering av tillgångarna. Denna omständighet jämte kostnadsökningar har medfört en nettoförlust av verksamheten med 15 milj. kr. under budgetåret 1972/73.

Under året har till statsverket inlevererats avskrivningsmedel med 20,1 milj. kr., motsvarande såväl planenliga som extra avskrivningar på byggnader, maskiner och aktier.

Den fakturerade omsättningen vid FFV uppgick under budgetåret 1972/73 till 676,2 milj. kr., en minskning med 33 milj. kr. sedan föregående år. Av omsättningen hänförde sig 222,2 milj. kr. till de tillverkande enheterna m. m., 283,2 milj. kr. till underhållsverkstäderna, 126,8 milj. kr. till tvätterierna och 44 milj. kr. till överskottsförsäljningen. Faktureringsvärdet av materiel och tjänster till försvaret, exkl. överskottsförsäljningens verksamhet, uppgick under budgetåret 1972/73 till ca 500 milj. kr.

Orderingången uppgick vid tillverkande enheter och verkstäder till 498 milj. kr. under budgetåret 1972/73, en ökning sedan föregående år med 32,8 milj. kr. Beställningarna från det svenska försvaret minskade med 2,3 milj. kr. till 395,6 milj. kr. Även beställningarna av civila produkter inom landet minskade något, nämligen från 29,4 till 28,0 milj. kr. Orderingången på export, avseende såväl militära som civila produkter, ökade däremot starkt, nämligen från 37,9 milj. kr. till 74,4 milj. kr.

Orderingången under de senaste fem budgetåren för produkter från tillverkande enheter och verkstäder framgår av följande sammanställning (i milj. kr.)

Budgetår	Totalt	Försvarsmateriel		Civila produkter	
		inom landet	export	inom landet	export
1968/69	400,3	358,1	14,3	23,9	4,0
1969/70	366,7	291,1	41,5	28,2	5,9
1970/71	449,8	363,7	49,0	33,7	3,4
1971/72	465,2	397,9	34,2	29,4	3,7
1972/73	498,0	395,6	69,6	28,0	4,8

Vid utgången av budgetåret 1972/73 utgjorde försäljningsvärdet av inneliggande orderstock vid de tillverkande enheterna ca 480 milj. kr. Orderstocken för de skilda enheterna är starkt varierande och sysselsättningen vid dem är i hög grad beroende av försvarets disposition av tillgängliga medel. Vid torpedverkstaden och Zakrisdalsverken är sysselsättningen f. n. god. Vid gevärsfaktoriet är beläggningen däremot otillfredsställande liksom den långsiktiga beläggningssituationen vid beklädnadsverkstaden.

Orderstocken vid underhållsverkstäderna uppgick vid samma tidpunkt till ca 220 milj. kr. Beställningsvolymen förväntas till följd av minskat flygtidsuttag successivt nedgå med sysselsättningsminskning som följd.

Utvecklingen vid tvätterierna under de fem senaste budgetåren framgår av följande sammanställning.

Budgetår	Vattentvätt Milj. kg.	Kemtvätt Milj. kg.	Skoreparationer 1 000 par	Fakt. värde Milj. kr.
1968/69	52,9	2,9	160	70,2
1969/70	59,3	2,8	150	83,8
1970/71	64,5	2,7	130	98,1
1971/72	66,7	2,8	113	118,3
1972/73	70,0	2,8	113	126,8

Medelsförbrukning under budgetåren 1972/73—1973/74

I följande sammanställning redovisas de investeringsmedel som under budgetåret 1972/73 stått till FFV:s förfogande och den omfattning i vilken de tagits i anspråk (i 1 000 tal kr.).

Ingående behållning	Anslag	Medelsförbrukning		Utgående behållning
		beräknad i prop. 1972:1 bil. 15	faktisk	
13 817	43 900	43 600	34 810	22 907

Av sammanställningen framgår att investeringsramen för budgetåret 1972/73 inte har utnyttjats, vilket innebär att utgående behållning ökat från i prop. 1972: 1 (bil. 15 s. 106) beräknade 4,1 milj. kr. till 22,9 milj. kr. En närmare redogörelse för medelsanvändningen lämnas i det följande.

För budgetåret 1973/74 har investeringsramen fastställts till 31 milj. kr. Eftersom det outnyttjade beloppet vid utgången av budgetåret 1972/73 uppgick till 22,9 milj. kr. och anslaget för budgetåret 1973/74 utgör 23,2 milj. kr., står tillsammans 46,1 milj. kr. till förfogande under innevarande budgetår. FFV räknar med att investeringsramen på 31 milj. kr. skall bli helt utnyttjad. En behållning av (46,1—31,0) 15,1 milj. kr. kan alltså förutses vid budgetårets utgång den 30 juni 1974.

Förenade fabriksverken

Investeringsprogram

FFV framhåller, att den mindre nedgång i ordergång avseende leveranser av produkter och tjänster till svenska försvaret som skedde under budgetåret 1972/73 mer än väl kompensades av en ökning i exporten av försvarsmateriel. Denna tendens beräknas fortsätta under resten av 1970-talet.

Den ogynnsamma kostnadsutvecklingen har fortsatt och påverkar

både konkurrenssituationen och lönsamheten. De rationaliseringar och försöksvisa organisationsförändringar som successivt genomförs kompenserar inte kostnadsökningarna. De tidigare inträffade tekniska störningarna inom vissa produktionsenheter, som även påverkat resultatet för budgetåret 1972/73, beräknas nu vara överståndna.

I avvaktan på resultatet av 1972 års FFV-utredning (I 1972: 02) anser FFV det inte vara realistiskt eller möjligt att nu framföra förslag till långsiktiga och mera genomgripande förändringar av olika slag.

Det ekonomiska resultatet för budgetåret 1972/73 är i stort sett oförändrat i jämförelse med föregående år. En viss resultatförbättring beräknas uppstå under verksamhetsåret 1973/74.

För budgetåret 1974/75 räknar FFV med att behöva medel för investeringar till ett belopp av 29,3 milj. kr.

I följande sammanställning lämnas uppgifter om faktisk och beräknad medelsanvändning för investeringar budgetåren 1972/73—1974/75 (i 1 000 tal kr.).

	Faktisk utgift 1972/73	Beräknad utgift	
		1973/74	1974/75
Tillverkande enheter	3 586	5 500	2 200
Underhållsverkstäder	11 729	5 600	8 600
Tvätterierna	7 091	4 900	1 700
Överskotts försäljning	—	—	1 500
Reinvesteringar	12 404	14 000	15 300
Civila produkter	—	1 000	—
	34 810	31 000	29 300

Av den föreslagna investeringsramen av 29,3 milj. kr. utgör 4,6 milj. kr. följdinvesteringar. Dessa framgår av följande sammanställning (i 1 000 tal kr.).

Objekt	Beräknad total- kostnad	Tidigare anvisade medel	Beräknad utgift 1974/75
1. Lokaler och utrustning för rökammunition (MZ)	1 900	1 100	800
2. Om- och tillbyggnad av verkstadsbyggnad (MZ)	1 400	1 000	400
3. Komplettering av sprängämnesgjuteri (MÅ)	3 500	(2 100) ¹	200
4. Ändring av monteringshall (CVM)	800	600	200
5. Godsterminal m. m. (CVM)	2 000	700	1 300
6. Projekttering av tvätter i Norrland	700	(700) ²	200
7. Rationalisering av tvättransporter	8 000	5 000	1 500
			4 600

¹ Investeringen har senarelagts.

² Hittills har endast en begränsad del av medlen använts.

En redovisning för objekten har lämnats i prop. 1972: 1 (bil. 15 s. 94—97, 101—102) och i prop. 1973: 1 (bil. 15 s. 110).

För nya investeringar har FFV beräknat 9,4 milj. kr. enligt följande sammanställning (i 1 000 tal kr.).

Objekt	Beräknad totalkostnad	Beräknad utgift 1974/75
1. Krutförråd (MZ)	300	300
2. Marketenteri (MZ)	1 500	500
3. Reparationsverkstad för motordetaljer m. m. (CVA)	10 000	4 000
4. Ökad kylvattenförsörjning (CVA)	500	500
5. Ombyggnad av ventilationsanläggning (CVA)	800	400
6. Komplettering av eldistributions-system (CVA)	800	800
7. Mobil värmecentral (CVA)	100	100
8. Anslutning av avloppssystem (CVM)	1 000	1 000
9. Ljuddämpningsanläggning (CVM)	2 000	300
10. Försäljningslokal för överskotts-försäljningen i Skåne	2 400	1 500
		9 400

I fråga om nyinvesteringarna anför FFV i huvudsak följande.

Zakrisdalsverken kommer i framtiden att successivt få ökade behov av lagerhållning och konditionering av krut (1).

Sedan flera år har från miljö- och säkerhetssynpunkter anmärkningar framförts av såväl hälsovårdsnämnd som sprängämnesinspektionen mot det ca 30 år gamla marketenteriet vid Zakrisdalsverken (2).

Underhållet av flygmotor RM 8, som ingår i flygplan 37 Viggen, skall enligt beslut av Kungl. Maj:t utföras vid FFV. De för det direkta underhållsarbetet behövliga investeringarna görs i huvudsak med medel som ställts till förfogande av försvarets materielverk. FFV har i samarbete med materielverket utrett att en avsevärd utökning av egen reparation av motordetaljer innebär en rationalisering och ett förbilligande av det totala motorunderhållet. Det motiverar anskaffning av behövliga resurser i bl. a. en ny verkstadsbyggnad vid CVA. Av beloppet utgör 7 milj. kr. byggnadskostnader och 3 milj. kr. utrustningskostnader (3).

Nuvarande kylvattenresurser räcker inte till vid körning av nya större motortyper (4).

Nuvarande ventilationsanläggning är hårt nedsliten och omodern (5).

Verksamheten vid CVA har successivt förändrats med bl. a. nya produkter och lokaler. Eldistributionsystemet har byggts på efter hand, vilket gör att det i dag inte fyller kraven på kapacitet och driftsäkerhet (6).

En förhyrd mobil värmecentral som kompletterar värmecentralen i berget behöver köpas (7).

FFV är skyldigt att snarast ansluta sitt avloppssystem vid CVM till det kommunala avloppssystemet, när detta byggts ut i behövlig omfattning (8).

För det framtida flygplansunderhållet krävs att CVM disponerar egen ljuddämparanläggning för flygplan (9).

FFV har fr. o. m. våren 1976 sagts upp från den lokal i Kävlinge som förhyrts för överskottsförsäljningens räkning. En ny lokal bör uppföras (10).

För reinvesteringar i maskiner och utrustningar begärs 15,3 milj. kr., som beräknas motsvara avskrivningarna för budgetåret 1973/74.

Beräknad medelförbrukning budgetåret 1974/75

För budgetåret 1974/75 räknar FFV alltså med en medelförbrukning av 29,3 milj. kr. för investeringar. Sedan detta belopp på sedvanligt sätt ökats med 10 % för konjunkturreserv och därefter avdrag gjorts med 15,1 milj. kr. motsvarande den vid budgetårets ingång beräknade behållningen, uppgår anslagsbehovet för budgetåret 1974/75 till 17,1 milj. kr. Detta innebär en minskning av anslaget med 6,1 milj. kr. jämfört med innevarande budgetår.

Departementschefen

FFV:s fakturering uppgick under budgetåret 1972/73 till 676,2 milj. kr., vilket var 33 milj. kr. mindre än under föregående budgetår. Faktureringsvärdet av material och tjänster till försvaret, exkl. överskottsförsäljningens verksamhet, uppgick till ca 500 milj. kr.

Orderingången under samma budgetåret uppgick vid tillverkande enheter och verkstäder till 498 milj. kr., en ökning sedan föregående budgetår med 32,8 milj. kr. Ökningen är helt föranledd av orderingång för export.

Antalet anställda vid FFV, omräknat till årsanställda, uppgick under budgetåret till i genomsnitt 6 909 tjänstemän. Detta innebär en personalminskning sedan föregående budgetår med 632 anställda. I löner utbetalades 271 milj. kr.

FFV:s ekonomiska resultat visade för tredje året i rad en nettoförlust. För budgetåret 1972/73 var förlusten 15 milj. kr. Som jämförelse kan nämnas att nettoförlusterna under budgetåren 1970/71 och 1971/72 var resp. 23 milj. kr. och 16,2 milj. kr. Resultatet det sist förflutna budgetåret har påverkats av produktionsstörningar främst vid gevärsfaktoriets och Zakrisdalsverken.

Fabriksverkens fond uppgick den 30 juni 1973 till 339 milj. kr., en ökning sedan föregående år med 19,8 milj. kr. Någon ränta på

fondkapitalet har med hänsyn till rörelseresultatet inte kunnat betalas till statsverket.

År 1972 tillkallade jag sakkunniga, 1972 års FFV-utredning (I 1972: 02), med uppgift att utreda framtida verksamhetsinriktning och organisationsform för FFV. Samma år tillkallade jag en sakkunnig, 1972 års försöksdjursutredning (I 1972: 06), för att utreda i vilka former landets försörjning av försöksdjur för vetenskapliga ändamål bör ske. Även den sistnämnda utredningen berör FFV, eftersom verket har viss försöksdjursuppfödning. De båda utredningarna väntas avlämna sina förslag under våren 1974.

FFV föreslår för nästa budgetår ett investeringsprogram på 29,3 milj. kr., vilket är 1,7 milj. kr. mindre än den för innevarande år godkända investeringsramen.

Av begärda investeringsmedel avses 4,6 milj. kr. bli utnyttjade för att fullfölja påbörjade investeringar. Sålunda behövs 1,2 milj. kr. för att slutföra uppförande och ombyggnad av vissa lokaler vid Zakrisdalsverken. För att slutföra arbetet med godsterminal och monteringshall vid centrala verkstaden i Malmslätt behövs 1,5 milj. kr. För fortsatt anskaffning av containers för tvättransporter behövs 1,5 milj. kr. För nämnda investeringar beräknar jag 4,2 milj. kr. under nästa budgetår. Bland följdinvesteringarna har FFV beräknat 200 000 kr. för projekteringsarbete för komplettering av sprängämnesgjuteri vid Vingåkersverken och 200 000 kr. för projektering av tvätter i Norrland. För dessa båda projekteringar är medel redan beräknade inom investeringsramen för innevarande budgetår. Eftersom dessa medel inte avses bli tagna i anspråk under året, behöver ytterligare medel inte beräknas.

För nya investeringar begär FFV 9,4 milj. kr. Häri ingår 300 000 kr. för uppförande av ett krutförråd och 500 000 kr. för att påbörja uppförande av ett marketenteri vid Zakrisdalsverken. Det största projektet bland de nya investeringarna gäller uppförande av en ny reparationsverkstad vid centrala verkstaden i Arboga (CVA). Verkstadsbyggnaden är kostnadsberäknad till 7 milj. kr. och utrustningen till 3 milj. kr. Av dessa 10 milj. kr. behövs 4 milj. kr. nästa budgetår. För ökad kylvattenförsörjning, för ombyggnad av ventilationsanläggning, för komplettering av eldistributionssystemet och inköp av en mobil värme-central i Arboga behövs sammanlagt 1,8 milj. kr. För anslutning av avloppssystemet vid centrala verkstaden i Malmslätt (CVM) till kommunalt avloppsnät behövs 1 milj. kr. För nämnda nya investeringar beräknar jag 7,6 milj. kr.

Bland nya investeringar har FFV begärt 300 000 kr. för att i Malmslätt påbörja uppförandet av en till 2 milj. kr. kostnadsberäknad ljud-dämparanläggning. Vidare föreslår FFV uppförande av en ny försäljningslokal för överskottsförsäljningen i Skåne-området. Lokalen är

kostnadsberäknad till 2,4 milj. kr., varav 1,5 milj. kr. begärs för nästa budgetår. Jag är inte beredd att nu räkna in medel för dessa båda objekt. Ljuddämparanläggningen bör bli föremål för ytterligare utredning och överväganden. Vad gäller försäljningslokaler för Skånc-området bör de ställningstaganden som 1972 års FFV-utredning kan komma fram till om överskottsförsäljningens framtida organisation avvaktas.

Till ersättningsinvesteringar vid tillverkande enheter, verkstäder och tvätterier beräknar jag i enlighet med FFV:s förslag sammanlagt 15,3 milj. kr., som beräknas motsvara avskrivningarna under budgetåret 1973/74.

Av följande sammanställning framgår hur FFV:s investeringar enligt FFV:s äskanden och mina beräkningar i stort kommer att fördela sig på olika ändamål under nästa budgetår. Sammanställningen visar också utfallet 1972/73 och den beräknade medelsanvändningen under innevarande budgetår (i milj. kr.).

	1972/73	1973/74	1974/75	
	Utfall	Beräknat	FFV	Departementschefen
Tillverkande enheter	3,6	5,5	2,2	2,0
Underhållsverkstäder	11,7	5,6	8,6	8,3
Tvätterier	7,1	4,9	1,7	1,5
Överskottsförsäljning	—	—	1,5	—
Reinvesteringar	12,4	14,0	15,3	15,3
Civila produkter	—	1,0	—	—
	34,8	31,0	29,3	27,1

Anslagsbeloppet för budgetåret 1974/75 bör på sedvanligt sätt beräknas med en marginal av 10 % utöver investeringsramen för att möjliggöra en av konjunkturmässiga eller andra skäl påkallad ökning av medelsanvändningen. Med hänsyn härtill och med avdrag för den behållning av 16,4 milj. kr., som jag beräknar kommer att finnas under anslaget vid utgången av innevarande budgetår, förordar jag ett anslag av (27,1 + 2,7 — 16,4) 13,4 milj. kr.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Byggnader och utrustning* för budgetåret 1974/75 anvisa ett investeringsanslag av 13 400 000 kr.

F. STATENS VATTENFALLSVERK

1. F: 1 Kraftstationer m. m.

1972/73 Utgift	1 257 704 281	Behållning	128 619 302
1973/74 Anslag	1 318 000 000		
1974/75 Förslag	1 480 000 000		

Statens vattenfallsverk inrättades som affärsdrivande verk år 1909 och fick sin nuvarande organisation efter beslut av 1961 års riksdag (prop. 1961: 168, SU 1961: 162, rskr 1961: 368). Vattenfallsverket handhar enligt sin instruktion (1965: 847, ändrad senast 1973: 746) statens kraftverksrörelse och kanalrörelsen vid Trollhätte kanalverk samt verkar för en rationell elkraftförsörjning inom riket. Verket ombesörjer också beredningsplanläggning av rikets elkraftförsörjning.

Vattenfallsverket beslutar om leverans av elkraft från verkets anläggningar och fastställer avgifter för sådan leverans. Anläggningar och byggnader som fordras för verksamheten utförs av verket.

Utgifterna för verkets investeringar bestrids från investeringsanslaget till kraftstationer m. m. dels genom inkomstmedel som uppbärs och redovisas av verket, dels genom medel som i övrigt ställs till verkets förfogande.

Vattenfallsverket förvaltar statens aktier i produktionsbolagen Bastusels kraft AB, Bergforsens kraft AB, Bråvallakraft AB, Forsmarks kraftgrupp AB, Fyriskraft AB, AB Grytforsen, AB Kattstrupeforsen, Rebnis kraft AB, Stockholms kraftgrupp AB och AB Umeforsen, i distributionsbolagen AB Alebygdens elverk, AB Boxholms elverk, AB Finspåns elverk, Motala Ströms kraft AB, Pitcortens eldistributions AB, Rönninge elektriska AB, AB Skillingaryds elverk, AB Stenungsunds elverk, Umeå elektriska distributions AB, Vikbolandets elektriska kraft AB, Vingåkers elverk AB och AB Värmdö elverk samt i Kolbäcks belysnings AB, AB Kärnkraftutbildning, Luleå energiverk AB, Oljeprospektering AB, Petroswede AB, Svensk kärnbränsleförsörjning AB och Östgas AB.

Tillgångarna i statens vattenfallsverks fond uppgick den 30 juni 1973 till sammanlagt 12 054 milj. kr., varav 10 953 milj. kr. belöpte sig på naturtillgångar och anläggningar, 516 milj. kr. på inventarier och förråd och återstoden på poster av finansiell natur. Sedan skulderna frånräknats, var fondens kapitalbehållning 7 392 milj. kr. inkl. balanserade överskottsmedel.

Vattenfallsverkets resultaträkningar för de tre senaste budgetåren framgår av följande sammanställning (i 1 000-tal kr.).

	1970/71	1971/72	1972/73
Rörelseintäkter	1 303 804	1 426 210	1 565 415
Driftkostnader	— 684 216	— 617 418	— 657 818
Rörelseresultat före avskrivningar	619 588	808 792	907 597
Avskrivningar	— 242 871	— 352 350	— 403 006
Rörelseresultat	376 717	456 442	504 591
Finansiella intäkter och kostnader, netto	— 872	1 456	17 061
Resultat före bokslutsdispositioner och skatter	375 845	457 898	521 652
Bokslutsdispositioner m. m.	— 9 602	— 19 856	— 6 404
Kommunalskatter	— 19 003	— 19 641	— 23 074
Överskott	347 240	418 401	492 174
Överskott i medeltal av disponerat statskapital	6,5 %	7,0 %	7,2 %

Av sammanställningen framgår att verkets rörelseresultat före avskrivningar budgetåret 1972/73 blev ca 100 milj. kr. bättre än under budgetåret 1971/72. Det gynnsamma kraftbalansläget med god tillgång på vatten medförde att kostnaderna för bränsle och inköpt kraft efter avdrag för intäkter från tillfällig kraftförsäljning minskade med 52 milj. kr. Verkets övriga driftkostnader steg kraftigt på grund av avtalsenliga löne- och förmånsförbättringar och väsentligt högre materialpriser. Dessa kostnadsstegringar kompensades emellertid av kontraktsenliga indextillägg och av de taxehöjningar som genomfördes under år 1972. Efter avskrivningar, finansiella kostnader och intäkter, bokslutsdispositioner och skatter erhöles för budgetåret 1972/73 ett överskott om 492 milj. kr., vilket svarar mot en förräntning med 7,2 % av det disponerade statskapitalet.

Antalet anställda i tjänst hos vattenfallsverket under budgetåret 1972/73 var i medeltal 10 221 mot 9 684 budgetåret 1971/72 och 8 692 budgetåret 1970/71. Den omfattande investeringsverksamheten och tillkomsten av nya värmekraftanläggningar har krävt personalförstärkningar inom såväl byggande som drift- och administrationsavdelningar samt för planerings- och projekteringsuppgifter.

Den för vattenfallsverket totalt disponibla energin och totala belastningen under de tre senaste åren framgår av följande sammanställning.

Produktionen av vattenkraft under budgetåret 1972/73 ökade med 5 572 GWh i förhållande till budgetåret 1971/72, vilket är mer än den totala produktionsökningen. Härtill bidrog dels tillkomsten av nya vattenkraftanläggningar, dels ökad tillrinning och en viss flerårsreglering. Vattenkraftproduktionen under budgetåret 1972/73 motsvarade 112 % av medelårsproduktionen mot 94 % budgetåret 1971/72 och 87 % budgetåret 1970/71. Den rikliga tillgången på vattenkraft medförde lägre

	1970/71	1971/72	1972/73
<i>Disponibel energi (i GWh)¹</i>			
Vattenkraft	22 350	25 390	30 960
Värmekraft	3 560	3 180	2 950
Import	3 780	3 500	3 475
Inköpt kraft från svenska leverantörer	2 950	3 060	1 415
Totalt disponibel energi	32 640	35 130	38 800
<i>Belastning (i GWh)</i>			
Fasta leveranser:			
Industri	9 250	9 390	10 030
Kommunikationer	1 370	1 400	1 400
Kraftföretag	15 740	16 810	18 340
Egen detaljdistribution	1 500	1 650	1 790
Övriga konsumenter	320	320	380
Överföringsförluster	1 970	2 190	2 500
Summa fasta leveranser	30 150	31 760	34 440
Leverans av tillfällig kraft inom och utom landet inkl. överföringsförluster			
	2 490	3 370	4 360
Total belastning	32 640	35 130	38 800

¹ 1 GWh (gigawattimme) = 1 milj. kilowattimmar

produktion av värmekraft och minskade inköp från andra kraftföretag inom och utom landet.

Vattenfallsverkets leveranser under budgetåret 1972/73 av fast kraft exkl. överföringsförluster ökade med 8 %. Ökningstakten var betydligt högre än under de närmast föregående budgetåren beroende på i huvudsak industrins förbättrade produktionsutveckling. Verkets leveranser till industrier ökade således med 6,8 % mot endast 1,6 % under budgetåret 1971/72 och en leveransminskning under budgetåret 1970/71.

Försäljningen till andra kraftföretag — i första hand återdistributörer — steg under budgetåret 1972/73 med 9,1 % dvs. något mer än under budgetåret 1971/72, medan belastningen inom vattenfallsverkets detaljdistribution uppvisade en förhållandevis normal ökningstakt eller 8,6 %.

Vattenfallsverkets investeringsanslag och medelsförbrukning under budgetåren 1970/71—1972/73 redovisas i följande sammanställning (i 1 000-tal kr.).

	Ingående behållning	Anslag	Medelsförbrukning	Utgående behållning
1970/71	55 308	760 000	749 941	65 367
1971/72	65 367	1 140 000	1 147 044	58 323
1972/73	58 323	1 328 000	1 257 704	128 619

Från investeringsanslaget till kraftstationer m. m. hade för budgetåret 1972/73 anvisats sammanlagt 1 328 milj. kr., varav 123 milj. kr.

på tilläggsstat I (prop. 1972: 130, NU 1972: 67, rskr 1972: 320) och 15 milj. kr. på tilläggsstat II (prop. 1973: 2, NU 1973: 1, rskr 1973: 17). Anslagshöjningarna motiverades av dels kostnadsökningar för det tidigare beslutade investeringsprogrammet, dels anskaffning av anläggningar för driftövervakning. Den för samma budgetår fastställda investeringsramen var 1 233 milj. kr. Vattenfallsverket tog dessutom i anspråk 24,7 milj. kr. av anslagsreserven. Medlen hade ställts till verkets förfogande för bl. a. tidigareläggning av vissa investeringsobjekt.

Statens vattenfallsverk

Allmänna energifrågor

Sveriges förbrukning av primärenergi år 1972 uppgick till 35,5 milj. ckvivalenta oljeton (Mtoe). Importerad olja och oljeprodukter svarade för två tredjedelar, medan kärnkraft, kol m. m. endast svarade för ca 5 % av förbrukningen. Enligt befintliga prognoser torde detta starka beroende av olja procentuellt sett minska något under återstoden av 1970-talet. Behovet av olja i ton räknat beräknas dock öka med ca 4 % per år. Utvecklingen på oljemarknaden kommer således under överblickbar framtid att vara av stor betydelse för Sverige.

Samtidigt med att importbehovet i konsumentländerna fortsatt att stiga har de oljeexporterande staterna inom organisationen OPEC under de senaste åren bedrivit en alltmer medveten och koordinerad politik, vilket har lett till kraftiga prisstegringar. Enligt en utbredd internationell bedömning utgör den nuvarande situationen på oljemarknaden inledningen till ett skede med långsiktigt kraftiga prisstegringar och risk för återkommande försörjningskriser.

Konsumentländernas möjligheter att undvika kommande oljekriser består i huvudsak av snabbare exploatering av olje- och gasfyndigheter inom egna land- och havsområden och ökad användning av kärnenergi och kol. Nya kraftkällor såsom fusionsenergi, solenergi m. m. befinner sig ännu i ett mycket tidigt utvecklingsskede och väntas inte få någon betydelse för världens energiförsörjning före sekelskiftet.

En utväg för svenskt vidkommande att minska beroendet av olja från Mellersta Östern är att utnyttja möjligheterna till leveranser av olja och gas från Nordsjön och Sovjetunionen. Vissa utsikter att importera och använda kol kan också finnas. Vidare kan fortsatta vattenkraftutbyggnader komma att bedömas angelägnare än f. n. Dessa ger dock endast begränsade energitillskott.

Den väsentliga möjligheten för Sveriges del att på sikt minska det starka oljeberoendet är emellertid enligt vattenfallsverkets bedömning en fortsatt målmedveten satsning på energi alstrad i kärnkraftverk. Detta gäller även om energibesparingsåtgärder som kan genomföras inom ramen för en förväntad ökning av samhällsekonomin kommer till utförande. En tryggad framtida energiförsörjning i Sverige är därför i

hög grad avhängig av kraftindustrins möjligheter att fortsätta kärnkraftutbyggnaderna. Kraftindustrins behov av platser för sådana utbyggnader har presenterats i CDL-rapporten Sveriges elförsörjning 1975—1990, 1972 års studie. Med nu förutsedd efterfrågan på elenergi behöver tre nya lägen etableras redan under första hälften av 1970-talet för kärnkraftverk som skall tas i drift fram till år 1985. Enligt gjorda undersökningar bör i första hand Haninge och Tunaberg i Södermanland samt Brodalen i Bohuslän komma ifråga. Haningeläget är avsett för en anläggning för kombinerad kraft- och värmeproduktion. Svårigheter att anskaffa tillräckliga mängder olja eller en väsentlig ändring av prisrelationerna mellan olja och elenergi kan emellertid leda till att efterfrågan på elenergi stiger snabbare än som hittills har bedömts troligt.

Riksdagen antog våren 1973 ett uttalande att inga beslut om ytterligare kärnkraftprojekt skall träffas förrän en uttömmande rapport om den aktuella situationen beträffande kärnkraftens säkerhetsfrågor har förelagts riksdagen. Frågan om deponering av radioaktivt avfall skall därvid ägnas särskild uppmärksamhet.

Vattenfallsverket bearbetar berörda frågeställningar gemensamt med övriga kraftföretag. Säkerhetsproblemen kommer enligt verkets mening att kunna behärskas. Pågående utredningar rörande närförläggning av kärnkraftverk och förvaring av högaktivt avfall bör på ett tillfredsställande sätt kunna klargöra och lösa säkerhetsproblemen innan beslut om ytterligare utbyggnader erfordras.

Kraftförsörjningen

Nederbörden i landet uppgick under budgetåret 1972/73 till 98 % av normal nederbörd mot resp. 106 % och 97 % under budgetåren 1970/71 och 1971/72. Den 1 juli 1972 var landets regleringsmagasin fyllda till 86 %, vilket är åtta procentenheter över medianvärdet och lika med det tidigare högsta värdet under den senaste tioårsperioden. Tillrinningen under budgetåret var över den normala. Vid budgetårets slut fanns i landets regleringsmagasin en lagrad energimängd av 20 800 GWh motsvarande en fyllnadsgrad av 77 %. Utgångsläget för kraftbalansen under budgetåret 1973/74 var således tillfredsställande.

Den totala tillgången på elenergi i landet budgetåret 1972/73 utgjorde 79 500 GWh inkl. import, vilket innebär en ökning med 5 900 GWh jämfört med närmast föregående budgetår. Tillkomsten av nya vattenkraftanläggningar och framför allt den goda tillrinningen gjorde att vattenkraftproduktionen ökade med 6 100 GWh till 57 900 GWh. Detta motsvarar 106 % av produktionsförmågan under ett medelår. Tack vare den goda vattenkrafttillgången både i Sverige och Norge, varifrån importerades inte mindre än 5 100 GWh, erfordrades endast en måttlig

ökning av värmekraftproduktionen med 200 GWh till 15 900 GWh. Importen av värmekraft från Danmark och Finland uppgick till sammanlagt 600 GWh.

Den totala elkonsumtionen i landet exkl. förbrukningen i elpannor uppgick under budgetåret 1972/73 till 73 900 GWh. Detta innebär en ökning med 7,5 % jämfört med budgetåret 1971/72. Förbrukningen i elpannor samt export exkl. överföringsförluster uppgick till resp. 300 GWh och 4 700 GWh. Exporten avsåg huvudsakligen leveranser till Finland.

Centrala driftledningen (CDL) lade våren 1970 fram en prognos över elkonsumtionen i Sverige under 1970-talet. Elförbrukningens årliga tillväxt beräknas enligt denna bli 8,1 % jämfört med 7,1 % under 1960-talet.

Prognosen byggde i anslutning till 1970 års långtidsutredning på fortsatt snabb tillväxt av den svenska ekonomin. Konsumtionsutvecklingen har de senaste åren företett ett mer dämpat förlopp. Utvecklingen under 1973 tyder emellertid på att elförbrukningens tillväxt kommer att öka som en följd av konjunkturförbättringen.

Inom CDL pågår arbete med en ny undersökning av elkonsumtionens utveckling i landet. Prognosen beräknas föreligga omkring årsskiftet 1973—1974 och kommer att omfatta perioden fram till 1985.

Vattenfallsverket har under våren 1973 sett över prognosen för belastningsutvecklingen inom verkets distributionsområde. Prognosen har i huvudsak varit oförändrad sedan 1970. Som allmän bakgrund har tjänat de bedömningar som gjordes av 1970 års långtidsutredning. Tillgängligt material rörande den ekonomiska utvecklingen har utnyttjats liksom vissa preliminära delresultat från det pågående arbetet med en ny CDL-prognos. I övrigt är prognosen främst baserad på aktuell information om individuella abonnenters betingelser och planer. Prognosen avser som vanligt kraftförsäljningen under medelårsförhållanden beträffande vattentillgång.

Den information som har erhållits vid den företagna genomgången har motiverat en sänkning av prognosvärdena för hela perioden t. o. m. 1982. En mindre del härav faller på industriabbonnenterna och förklaras av ändringar i dessas tidigare preliminära utbyggnadsplaner och av övergång till mindre elkrävande processer vid befintliga industrier.

Enligt den avstämning och framskrivning av 1970 års långtidsutredning som gjordes våren 1973 förutses i fråga om bostadsbyggande och offentliga investeringar en avsevärt långsammare utveckling än som angavs 1970. Denna tendens avspeglas i verkets prognoser för försäljning av elenergi till återdistributörer. Prognossänkningen för abonnenterna inom denna samhällssektor är emellertid relativt måttlig. Skälet härtill är den fortgående stegring av oljepriserna som nu synes sannolik och som bedöms innebära att lokaluppvärmning på elektrisk väg

på något längre sikt kommer att bli kostnadsmässigt väsentligt gynnsammare än tidigare.

I prognoserna har förlusterna hittills antagits bli 10 %. Gjorda utredningar visar att denna nivå i framtiden är för hög främst därför att tyngdpunkten i produktionen genom de stora värmekraftutbyggnaderna förskjuts söderut. Överföringsförlusterna uppgår f. n. till 8 % av fast kraftförsäljning. I den aktuella prognosöversynen har vattenfallsverket räknat med förluster om 9 %.

I den nya prognosen förutses en belastning år 1977 om 48 800 GWh och 71 900 GWh år 1982. Detta motsvarar en årlig belastningsökning med 8,3 % under perioden 1972—1982. Jämfört med den förra prognosen har den företagna översynen lett till en sänkning av belastningsnivån budgetåret 1975/76 med 500 GWh och med 2 300 GWh budgetåret 1980/81.

En svårbedömd fråga i prognosarbetet har varit hur mycket den väntade fortgående ökningen av oljepriserna kommer att påverka efterfrågan på elenergi. Redan i det fall en proportionsvis liten del av den nu på olja baserade energikonsumtionen läggs över på elkraft kommer förbrukningen härav att öka väsentligt snabbare än som här har förutsatts. Vattenfallsverket har heller inte kunnat beakta effekten av en eventuell styrande prispolitik.

Med hänsyn till osäkerheten i olika avseenden har vattenfallsverket känt stor tveksamhet inför ändringen av prognosen. Verkets beslut att ändå göra en prognossänkning bör ses som ett uttryck för dess bedömning att den debatt om sparsamhet med energi som nu förs också kommer att leda till konkreta åtgärder, som verkar återhållande på förbrukningsökningen.

Utbyggnadsprogram

Under budgetåret 1972/73 togs vattenkraftstationen Bastusel i Skellefteälven i drift. Vidare togs i drift två gasturbiner och ett kraftvärmeverk i Norrköping.

Tidigare beslutade och nu föreslagna produktionsanläggningar framgår av följande sammanställning.

I vattenfallsverkets långsiktiga planering ingår att öka effektinstallationen i befintliga vattenkraftstationer i Lule älv. Härigenom erhålls dels billiga tillskott av topp effekt, dels bättre regleringsmöjligheter i älven. I Harsprånget finns plats förberedd för ett fjärde aggregat. Tidsprogrammet har gjorts upp med sikte på gynnsammast möjliga sysselsättningsutveckling inom området. Detta innebär att aggregatet, som ger ett effekttillskott av 148 MW¹, bör färdigställas till budgetåret 1978/79. Här för erfordras begynnelseanslag under budgetåret 1974/75.

¹ 1 MW (megawatt) = 1 000 kilowatt.

Utbyggnadsobjekt	Älv/förläggningssort	Planerad idrifttagning budgetår
<i>Tidigare beslutade</i>		
Gasturbin	Göteborg	1973/74
Akkats	Lilla Lule älv	1973/74
Nämforsen, aggregat 3	Ångermanälven	1973/74
Kraftvärme	Uppsala	1973/74
Vittjärn	Luleälven	1974/75
Kärnkraft, aggregat 1	Ringhals	1974/75
Oljekondens (ombyggnad)	Marviken	1974/75
Kärnkraft, aggregat 2	Ringhals	1974/75
Rebnis	Skellefteälven	1974/75
Porjus (ombyggnad)	Luleälven	1974/75
Gasturbiner, aggregat 3 och 4	Hallstavik	1974/75
Gasturbiner, aggregat 3 och 4	Lahall	1975/76
Gasturbiner, aggregat 1 och 2	Stallbacka	1975/76
Gasturbiner, aggregat 1 och 2	Gunnarsbo (Forsmark)	1975/76
Randi	Lilla Lule älv	1975/76
Torpshammar, aggregat 2	Gimån	1975/76
Ritsem	Luleälven	1976/77
Kärnkraft, aggregat 3	Ringhals	1977/78
Juktan	Umeälven	1977/78
Kärnkraft, aggregat 1	Forsmark	1978/79
Kärnkraft, aggregat 4	Ringhals	1979/80
Kärnkraft, aggregat 2	Forsmark	1980/81
<i>Nu föreslagna</i>		
Stenkullafors—Åsele	Ångermanälven	1977/78
Harsprånget, aggregat 4	Luleälven	1978/79

I utbyggnadsprogrammet har även medtagits två nya vattenkraftanläggningar, Stenkullafors och Åsele i Ångermanälven. Stenkullafors ingår bland de objekt som har undersökts med anledning av Kungl. Maj:ts beslut den 27 november 1970 angående fortsatt utredning om vissa outnyttjade vattenkrafttillgångar. Enligt vattenfallsverkets planering kan anläggningen, som beräknas få en effekt om ca 50 MW och ge en produktion av 220 GWh per år, påbörjas under budgetåret 1974/75 och färdigställas till budgetåret 1977/78. Utbyggnaden ger sysselsättning åt ca 200 personer under tre år. Enligt preliminära kalkyler uppfyller projektet inte verkets normala avkastningskrav om 8 % för nya anläggningar.

Vidare pågår projektering av vissa angränsande vattenkraftanläggningar vid Volgsjöfors och Åsele, i vilka staten äger viss del av fallhöjden. Strömfallsägarna kommer att ta ställning till huruvida och på vilket sätt dessa utbyggnader bör genomföras så snart projekteringen är avslutad.

I skrivelse den 17 december 1973 har vattenfallsverket anmält att verket tillsammans med övriga strömfallsägare kommer att ansöka hos vattendomstolen om utbyggnad av alla tre anläggningarna vid årsskiftet 1973—1974. Enligt de arbetsplaner som har upprättats med sikte på en samordnad utbyggnad av anläggningarna skulle jämnast möjliga

sysselsättning erhållas med en utbyggnadsordning innebärande att Åsele påbörjas år 1974, Stenkullafors år 1975 och Volgsjöfors år 1977. Anläggningsarbetena kommer tillsammans att ge sysselsättning åt i medeltal ca 225 personer under fem år.

Det samarbete som har inletts mellan strömfallsägarna har enligt verket skapat förutsättningar för ett rationellt genomförande av återstående utbyggnader i den berörda älvsträckan. Samarbetet innebär också att utbyggnadsordningen för de först aktuella kraftstationerna — Åsele och Stenkullafors — bör kunna väljas på sätt som från allmän sysselsättningssynpunkt bedöms lämpligt. Ordningsföljden bör dock bestämmas definitivt i samband med att tillståndsfrågorna blir avgjorda. För att det skall bli möjligt att anpassa utbyggnadsordningen till vad som är tekniskt rationellt och lämpligt från sysselsättningssynpunkt föreslår vattenfallsverket — som numera äger majoriteten av fallhöjden vid såväl Stenkullaforsen som Åsele — att verkets utbyggnadsprogram kompletteras med Åsele kraftstation. Anläggningen beräknas få en effekt om ca 25 MW och ge en produktion av 110 GWh per år. Preliminära kalkyler visar dock att inte heller detta projekt ger normal avkastning.

Riksdagen har tidigare godkänt utbyggnaden av två oljekondensaggregat om vardera 320 MW. Enligt vattenfallsverkets ursprungliga planer skulle dessa aggregat placeras i Marviken och tas i drift resp. budgetåren 1975/76 och 1976/77. Med hänsyn till att lokaliseringsfrågan inte har hunnit lösas har det till budgetåret 1975/76 planerade aggregatet numera ersatts med gasturbiner i Lahall och Stallbacka i enlighet med riksdagens beslut våren 1973. Det till budgetåret 1976/77 planerade aggregatet kan som en följd av den gjorda prognossänkningen enligt verkets bedömning senareläggas utan att ersättas med något annat produktionstillskott. Verket räknar nu med att ett första oljekondensaggregat erfordras tidigast till budgetåret 1980/81. Med anledning av bl. a. uttalandena i prop. 1973: 1 (bil. 15 s. 142) att installation av oljekraftaggregat i Marviken utöver pågående utbyggnad om möjligt bör undvikas arbetar verket nu för att nämnda aggregat i stället lokaliserar till Nynäshamn.

Med här föreslagna produktionstillskott utöver tidigare beslutade anläggningar erhålls följande energi- och effektbalanser.

Energibalansen visar att det med det föreslagna utbyggnadsprogrammet är möjligt att tillgodose den förutsedda förbrukningen av elenergi även vid exceptionella torrårsförhållanden under samtliga redovisade budgetår med undantag för budgetåret 1976/77. Bristen under nämnda budgetår avser vattenfallsverket att täcka genom köp.

Effektbalansen synes tillfredsställande t. o. m. budgetåret 1978/79. De två första aggregaten i Ringhals kärnkraftstation tas i drift under budgetåret 1974/75. Behovet av effektreserv är störst under de närmast

Energibalans budgetåren 1975/76—1980/81 (i TWh = 1 000 GWh)

	1975/76	1976/77	1977/78	1978/79	1979/80	1980/81
Prima belastning inkl. tillkommande belastning (0,5 TWh) vid exceptionella torrårsförhållanden	43,9	47,5	51,3	55,5	60,1	64,7
Försäljning till andra kraftföretag inkl. export	4,0	3,4	2,7	2,7	3,2	1,7
Summa förbrukning	47,9	50,9	54,0	58,2	63,3	66,4
Produktion från egna befintliga och beslutade vattenkraftanläggningar	22,5	22,8	23,1	23,1	23,1	23,1
Produktion från föreslagna nya vattenkraftanläggningar	—	—	0,1	0,2	0,2	0,2
Produktion från egna befintliga och beslutade värmekraftanläggningar	20,6	22,7	26,0	31,0	36,9	41,0
Produktion från föreslagna nya värmekraftanläggningar	—	—	—	—	—	—
Köp från andra kraftföretag inkl. import	4,8	5,1	4,8	3,9	3,1	2,1
Summa produktion	47,9	50,6	54,0	58,2	63,3	66,4
Brist	—	— 0,3	—	—	—	—

Effektbalans budgetåren 1975/76—1980/81 (i MW)

	1975/76	1976/77	1977/78	1978/79	1979/80	1980/81
Prima belastningens maximala timeffekt	7 890	8 580	9 300	10 110	11 000	11 890
Försäljning till andra kraftföretag inkl. export	443	293	193	193	450	300
Summa belastning	8 333	8 873	9 493	10 303	11 450	12 190
Installerad effekt i egna befintliga och beslutade vattenkraftanläggningar	6 011	6 091	6 696	6 696	6 696	6 696
Installerad effekt i föreslagna nya vattenkraftanläggningar	—	—	52	200	200	200
Installerad effekt i egna befintliga och beslutade värmekraftanläggningar	4 048	4 048	4 048	5 633	6 548	7 218
Köp från andra kraftföretag	511	393	543	443	293	143
Summa installerad effekt	10 570	10 532	11 339	12 972	13 737	14 257
Effektreserv	2 237	1 659	1 846	2 669	2 287	2 067
D:o i % av prima belastningens maximala timeffekt	28,3	19,3	19,9	26,4	20,8	17,4

därpå följande driftåren innan den maskinella utrustningen har blivit intrimmad. Detta är förklaringen till den stora effektreserven budgetåret 1975/76.

Enligt vattenfallsverkets preliminära planer torde ytterligare produktionstillskott komma att färdigställas till slutet av 1970-talet. Dessa utbyggnader består av dels kraftvärmeverk i samarbete med kommuner, dels gasturbiner. Diskussioner om gemensamma kraftvärmeanläggningar pågår således med Göteborgs, Södertälje och Eskilstuna m. fl. kommu-

ner samt med Stockholms kommun inom Stockholms kraftgrupp AB. I något fall kan det bli aktuellt att inkomma med förslag om bolagsbildning redan under innevarande budgetår.

De förhandlingar med Rederi AB Nordstiernan om lokalisering av oljekondensenheter till Nynäshamn som anmäldes i anslagsframställningen för budgetåret 1973/74 är nu långt framskridna. En överenskommelse väntas få i huvudsak följande innehåll.

Vattenfallsverket förbinder sig att planera för fossileldade kraftanläggningar i området Norvikudde i Nynäshamn. I ett första steg skall planerna avse två gasturbiner för idrifttagning vid slutet av 1970-talet och i ett andra steg en större anläggning. Verket förvärvar mark för kraftstationsområdet och erhåller dispositionsrätt till mark för kraftledningar och vägar. Vidare förbinder sig verket att anlita ett Rederi AB Nordstiernan tillhörigt entreprenadföretag för vissa inledande byggnadsarbeten. Verket tillförsäkras vissa tjänster för oljeförsörjningen.

Ett avtal med nämnda innehåll skulle gälla under förutsättning att erforderliga tillstånd för lokalisering av fossileldade kraftanläggningar till Nynäshamn föreligger senast den 1 oktober 1975.

Vattenfallsverkets projektreserv, som vid behov snabbt skall kunna tas i anspråk, består f. n. av två gasturbinaggregat om tillsammans ca 150 MW. Med hänsyn till prognossänkningen och den stora osäkerhet som råder beträffande den framtida belastningsutvecklingen är det enligt verket angeläget att i planeringen förbereda ytterligare utbyggnadsobjekt för att kunna möta en eventuellt snabbare ökningstakt. Verket föreslår således att projektreserven utökas med ett nytt aggregat i Porjus kraftstation. Aggregatet är planerat för en effekt av 230 MW och kostnaden är beräknad till 75 milj. kr.

Medelsförbrukning

Vattenfallsverkets investeringsram för budgetåret 1973/74 är fastställd till 1 278 milj. kr. Härutöver disponerar verket enligt Kungl. Maj:ts särskilda beslut 9,1 milj. kr. av konjunkturreservmedel. Sammanlagt 1 287,1 milj. kr. står därmed till verkets förfogande under budgetåret 1973/74. Medelsbehovet inkl. nämnda konjunkturreservmedel beräknas nu till 1 375,1 milj. kr., vilket överstiger investeringsramen med 88 milj. kr. Större delen av det ökade medelsbehovet beror på löne- och prisstegringar. Nya upphandlingsvillkor för urananrikningstjänster har vidare medfört tidigareläggning av vissa likvider.

I skrivelse den 2 oktober 1973 har vattenfallsverket hemställt om ytterligare 39 milj. kr. för förvärv av samtliga aktier i Viskans kraft AB.

För budgetåret 1974/75 har vattenfallsverket beräknat ett medelsbehov av 1 700 milj. kr. Fördelningen på olika investeringsobjekt framgår av följande sammanställning, som också utvisar den verkliga me-

delsförbrukningen resp. det beräknade medelsbehovet för budgetåren 1972/73 och 1973/74 (i milj. kr.).

	Verklig medelsförbrukning		Beräknad medelsförbrukning
	1972/73	1973/74	
Vattenkraftanläggningar	231,6	265,3	232,4
Värmekraftanläggningar	551,4	651,2	846,6
Kärnbränsle	108,3	46,0	25,0
Distributionsanläggningar	333,3	359,4	353,0
Övriga ändamål	20,0	68,6	26,8
	1 244,6	1 390,5	1 483,8
Kanalanläggningar	13,1	23,6	16,2
Inventarier och material	—	—	200,0
	1 257,7	1 414,1	1 700,0

För vattenkraftanläggningar föreslår vattenfallsverket följande investeringsprogram (i 1 000-tal kr.).

Redogörelse för *Akkats kraftstation* har lämnats i prop. 1969: 1 (bil. 15 s. 89). Anläggningskostnaden, som tidigare har angetts till 95 milj. kr., beräknas nu bli 97 milj. kr. Redogörelse för utbyggnad av *Nämforsens kraftstation* med ett tredje aggregat har lämnats i prop. 1969: 1 (bil. 15 s. 89). Anläggningskostnaden, som tidigare har angetts till 40 milj. kr., beräknas nu bli 42 milj. kr. Redogörelse för ombyggnad och utbyggnad med ett aggregat av *Porjus kraftstation med Lulejaure reglering* har lämnats i prop. 1971: 1 (bil. 15 s. 146). Anläggningskostnaden, som tidigare har angetts till 156 milj. kr., beräknas nu bli 167 milj. kr. Stationen förbereds för utökning med ytterligare ett aggregat i ett senare skede. Redogörelse för *Vittjärvs kraftstation jämte regleringsåtgärder* har lämnats i prop. 1971: 1 (bil. 15 s. 146). Anläggningskostnaden, som tidigare har angetts till 97 milj. kr., beräknas nu bli 109 milj. kr. Redogörelse för *Ritsemns kraftstation med Sitasjaure reglering* har lämnats i prop. 1971: 1 (bil. 15 s. 147) och i prop. 1972: 1 (bil. 15 s. 113). Anläggningskostnaden, som tidigare har angetts till 212 milj. kr., beräknas nu bli 250 milj. kr. Redogörelse för utbyggnad av *Torpshammars kraftstation* med ett andra aggregat jämte utökad korttidsreglering har lämnats i prop. 1972: 1 (bil. 15 s. 114). Anläggningskostnaden, som tidigare har angetts till 19 milj. kr., beräknas nu bli 20,7 milj. kr. Byggnadsarbetena påbörjades hösten 1973. Redogörelse för *Randi kraftstation med Randijaure reglering* har lämnats i prop. 1973: 1 (bil. 15 s. 125). Anläggningskostnaden, som tidigare har angetts till 95 milj. kr., beräknas nu bli 107 milj. kr. Byggnadsarbetena påbörjades sommaren 1973. Redogörelse för *Juktans pumpkraftstation* har lämnats i prop. 1973: 1 (bil. 15 s. 125). Anläggningskostnaden, som tidigare har angetts till 195 milj. kr., beräknas nu bli 215 milj. kr. Arbetena påbörjades sommaren 1973. Redogörelse för *Rebnis kraft*

	Totalkostnad beräknad 1973	Faktisk ut- gift t. o. m. 1973-06-30	Beräknad utgift	
			1973/74	1974/75
<i>I. Företag påbörjade före 1973-07-01</i>				
Akkats kraftstation	97 000	79 900	15 900	900
Nämforsens kraftstation, aggregat 3	42 000	33 200	8 600	—
Porjus kraftstation, ombyggnad, med Lule- jaure reglering	167 000	61 800	52 900	44 000
Vittjärvs kraftstation jämte reglerings- åtgärder	109 000	48 200	44 100	13 900
Ritsems kraftstation med Sitasjaure reglering	250 000	53 800	56 600	48 600
Torpshammars kraftsta- tion, aggregat 2, jämte utökad korttidsregle- ring	20 700	2 100	3 700	8 900
Randi kraftstation med Randijaure reglering	107 000	500	32 800	32 000
Juktans pumpkraft- station	215 000	400	32 200	42 100
Kapitaltillskott till Rebnis kraft AB			7 800	2 600
Kapitalinsatser för er- sättningskraft m. m.			1 500	300
Anläggningsmedel till regleringsföretag			7 100	8 300
Efterarbeten och skade- regleringar för idrift- tagna kraftstationer			2 100	4 800
			265 300	206 400
<i>II. Företag avsedda att påbörjas 1974/75</i>				
Stenkullafors — Åsele kraftstation	155 000	—	—	25 000
Harsprångets kraft- station, aggregat 4	40 000	—	—	1 000
			—	26 000
			265 300	232 400

AB, som verket har bildat tillsammans med Skellefteå kommun och Boliden AB för uppförande av Rebnis kraftstation i Skellefteälven, har lämnats i prop. 1971: 145 (s. 49). För finansiering av bolagets verksamhet under budgetåret 1974/75 behövs kapitaltillskott från delägarna. *Kapitalinsatser för ersättningskraft m. m.* avser lån till Bergforsens kraft AB och AB Kattstrupforsen för finansiering av återstående regleringskostnader och vissa kompletteringsåtgärder. *Anläggningsmedel för regleringsföretag* avser medel — huvudsakligen skadeersättningar — för anläggningar som har tagits i drift inom Dalälvens, Indalsälvens, Ångermanälvens och Umeälvens flodområden. Inom Skellefteälvens flodområde behövs medel för Rebnisjaure reglering och skadeersätt-

ningar för idrifttagna anläggningar. Regleringsmagasinet i Rebnisjaure utnyttjas partiellt sedan våren 1973 och i full omfattning fr. o. m. 1974. *Efterarbeten och skaderegleringar för idrifttagna kraftstationer* avser huvudsakligen kvarvarande skaderegleringar för anläggningar i Ume och Lule älvar.

Stenkullafors kraftstation skall utnyttja en av de återstående fallsträckorna i Ångermanälvens Åslegren mellan Råsele och Åsele. Anläggningen omfattar damm och kraftstation i älven ca 2,5 km uppströms Torvsjöans inflöde samt avloppskanal och älvrensningar från anläggningen till en punkt ca 11 km nedströms därom. Maskinstationen med ett aggregat blir av ovanjordstyp. Bruttofallhöjden blir 23,5 m, maximivattenföringen 270 m³/s, maximieffekten 52 MW och energiproduktionen 228 GWh/år. Anläggningskostnaden beräknas bli 95 milj. kr. Viss del av anläggningskostnaden behöver täckas med avskrivningsanslag.

Åsele kraftstation skall utnyttja fallhöjden mellan nyssnämnda Stenkullafors kraftstation och den befintliga Hällby kraftstation. Anläggningen omfattar damm och kraftstation i älven ca en mil nedströms Åsele samhälle, till- och avloppskanaler samt rensningar i älven. Maskinstationen, som är av ovanjordstyp, avses bli utrustad med ett rörturbinaggregat. Bruttofallhöjden blir 10,2 m, maximivattenföringen 300 m³/s, maximieffekten ca 25 MW och energiproduktionen 110 GWh/år. Anläggningskostnaden beräknas bli 60 milj. kr. Viss del av anläggningskostnaden behöver täckas med avskrivningsanslag. Om utbyggnaden påbörjas år 1974 beräknas stationen kunna tas i drift år 1977.

Harsprångets kraftstation togs i drift i början av 1950-talet och är f. n. utrustad med tre aggregat. Förberedelser är vidtagna för ett fjärde aggregat. Detta får en effekt av 162 MW och en utbyggnadsvattenföring av 175 m³/s. Installationen medför ett tillskott av 148 MW och 34 GWh/år. Anläggningskostnaden beräknas bli 40 milj. kr. Arbetena avses bli påbörjade våren 1975.

För v ä r m e k r a f t a n l ä g g n i n g a r föreslår vattenfallsverket följande investeringsprogram (i 1000-tal kr.).

Redogörelse för utbyggnad av de två första aggregaten i Ringhals kraftstation har lämnats i prop. 1968: 1 (bil. 9 s. 131), prop. 1968: 155 (s. 26) och i prop. 1969: 1 (bil. 15 s. 91). Anläggningskostnaden för de båda aggregaten, som tidigare har angetts till 1 530 milj. kr., beräknas nu bli 1 578 milj. kr. Redogörelse för utbyggnad av Ringhals kraftstation med ett tredje aggregat har lämnats i prop. 1972: 1 (bil. 15 s. 117 och 124). Anläggningskostnaden, som tidigare har angetts till 1 085 milj. kr., beräknas nu bli 1 200 milj. kr. Redogörelse för ombyggnad av Marvikens kraftstation till oljeeldad kondenskraftstation har lämnats i prop. 1971: 1 (bil. 15 s. 150). Anläggningskostnaden, som tidigare har angetts till 85 milj. kr., beräknas nu bli 89 milj. kr. Redogörelse för

	Totalkost- nad beräk- nad 1973	Faktisk ut- gift t.o.m. 1973-06-30	Beräknad utgift	
			1973/74	1974/75
<i>I. Företag påbörjade före 1973-07-01</i>				
Ringhals kraftstation:				
Aggregat 1 och 2	1 578 000	1 301 100	198 700	78 200
Aggregat 3	1 200 000	165 400	225 500	375 500
Marvikens kraftstation, ombyggnad	89 000	44 000	31 000	12 900
Gasturbinanläggningar:				
Hallstavik, aggregat 3 och 4	66 000	31 700	27 000	7 200
Göteborg	26 000	21 100	4 900	—
Gunnarsbo, aggregat 1 och 2	45 000	3 800	3 200	31 000
Kapitaltillskott till:				
Brävallakraft AB			— 700	— 700
Fyriskraft AB			20 000	— 1 000
Stockholms kraftgrupp AB			500	2 000
AB Kärnkraftutbildning			2 000	1 500
Forsmarks kraftgrupp AB			86 000	95 000
Östgas AB			100	—
			598 200	601 600
<i>II. Företag avsedda att påbörjas 1973/74</i>				
Ringhals kraftstation, aggregat 4	1 045 000	—	38 000	146 000
Gasturbinanläggningar:				
Lahall, aggregat 3 och 4	72 000	9 300	11 000	41 000
Stallbacka, aggregat 1 och 2	75 000	6 500	4 000	58 000
			53 000	245 000
			651 200	846 600

gasturbinaggregaten i Hallstavik har lämnats i prop. 1973: 1 (bil. 15 s. 129). Anläggningskostnaden beräknas oförändrat till 66 milj. kr. Redogörelse för *gasturbinaggregatet i Göteborg* har lämnats i prop. 1968: 1 (bil. 9 s. 131). Anläggningskostnaden beräknas oförändrat till 26 milj. kr. Redogörelse för *gasturbinaggregaten i Gunnarsbo* (Forsmark) har lämnats i prop. 1972: 1 (bil. 15 s. 116). Anläggningskostnaden beräknas oförändrat till 45 milj. kr. Redogörelse för *Brävallakraft AB*, som verket har bildat tillsammans med Norrköpings kommun för uppförande av ett kraftvärmeverk, har lämnats i prop. 1968: 1 (bil. 9 s. 131). Tidigare lämnade delägarlån kan till viss del återbetalas. Redogörelse för *Fyriskraft AB*, som verket har bildat tillsammans med Uppsala kommun för uppförande av ett kraftvärmeverk, har lämnats i prop. 1970: 105 (s. 35). Tidigare lämnade delägarlån kan till viss del återbetalas under budgetåret 1974/75. Redogörelse för *Stockholms kraftgrupp AB*, som verket har bildat tillsammans med Stockholms kommun för uppförande, förvärv och drift av energian-

läggningar i Storstockholmsområdet, har lämnats i prop. 1971:101. Bolaget bedriver t. v. projekteringsverksamhet. Lämpliga lägen för ett kärnkraftvärmeverk har undersökts. Utredningsarbetet syftar f. n. till att klarlägga i vad mån en lokalisering till Haninge är genomförbar. Bl. a. skall mark- och recipientundersökningar göras och viss informationsverksamhet bedrivs. Redogörelse för *AB Kärnkraftutbildning*, som verket har bildat tillsammans med Sydsvenska kraft AB och Oskarshamnsverkets kraftgrupp AB för utbildning och träning av driftpersonal, har lämnats i prop. 1972: 85 (bil. 10 s. 55). Medelsbehovet avser verkets andel av erforderliga lån från delägarna för finansiering av en simulatoranläggning. Redogörelse för *Forsmarks kraftgrupp AB*, som verket har bildat tillsammans med Mellansvensk kraftgrupp AB för uppförande och drift av två kärnkraftaggregat i Forsmark, har lämnats i prop. 1971:145 (s. 51 och 55) och i prop. 1973: 1 (bil. 15 s. 137). Anläggningen avses till viss del bli finansierad genom lån på den allmänna kapitalmarknaden. Härutöver erfordras lån från delägarna. Redogörelse för *Östgas AB*, som verket har bildat tillsammans med ett antal enskilda och kommunala företag för utredningssamarbete beträffande import av naturgas från Sovjetunionen, har lämnats i prop. 1973: 112. Redogörelse för utbyggnad av *Ringhals kraftstation* med ett fjärde aggregat har lämnats i prop. 1973: 1 (bil. 15 s. 129). Anläggningskostnaden, som tidigare har angetts till 920 milj. kr., beräknas nu bli 1 045 milj. kr. Sprängningsarbetena avses bli påbörjade hösten 1973. Redogörelse för *gasturbinaggregaten i Lahall* har lämnats i prop. 1973: 1 (bil. 15 s. 130). Anläggningskostnaden beräknas oförändrat till 72 milj. kr. Redogörelse för *gasturbinaggregaten i Stallbacka* (Trollhättan) har lämnats i prop. 1973: 1 (bil. 15 s. 130). Anläggningskostnaden, som tidigare har angetts till 72 milj. kr., beräknas nu bli 75 milj. kr.

Medelsbehovet för kärnbränsle avser förskottslikvider i samband med upphandling av urananrikningstjänster för initialladdningar till det tredje och det fjärde aggregatet i Ringhals samt till tre ännu inte beslutade kärnkraftanläggningar, som beräknas tillkomma under åren t. o. m. 1984.

Vattenfallsverket har lämnat en särskild redogörelse för investeringar avseende distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten. Medelsbehovet beräknas till 353 milj. kr., varav 189,8 milj. kr. för stam- och primärnät, 137,7 milj. kr. för regionala nät och 25,5 milj. kr. för driftövervakningsanläggningar. Av den totala medelsförbrukningen hänför sig 324,8 milj. kr. till anläggningar som är under utbyggnad eller kommer att påbörjas före den 1 juli 1974.

Under budgetåret 1974/75 avser vattenfallsverket att påbörja följande distributionsanläggningar (i 1 000-tal kr.).

	Totalkost- nad beräk- nad 1973	Beräknad utgift 1974/75
130 kV ledning Vaikijaure—Randi jämte anslutning samt förstärkning av 130 kV nätet	5 100	1 200
400 kV ledning Porjus—Harsprånget jämte anslutning	5 500	600
400 kV ställverksutbyggnader i Ångermanälvsområdet	4 200	600
Ny synkronkompensator på Södertörn	7 900	2 000
Fjärrstyrningsutrustning i Uppsala	2 200	1 200
Ny 70/20 kV transformatorstation i Löt	2 700	400
400 kV anslutningsledningar och ställverk för Forsmark	8 200	100
130 kV ledning Timmersdala—Ryd	3 700	1 700
Linbyte på 130 kV ledning Lärje—Kallebäck	2 100	100
Ändring av 130 kV ledning för anslutning av ny 400/130 kV station i Göteborg	5 600	100
Lerum—Kåbäcken—Krokslätt, förstärkning	3 800	100
400/130 kV transformatorstation i Göteborgsområdet jämte anslutningsledning	31 700	900
400/130 kV transformatorstation i Halland jämte anslutningsledning	18 300	100
Ny 130 kV ledning Tenhult—Jönköping V:a	2 100	100
Utökad seriekompensering av 400 kV ledningar	22 500	200
Ny 130/20 kV transformatorstation i Alafors	3 300	300
Regional driftcentral för stamstationer i västra Sverige	38 200	100
Regional driftcentral för stamstationer i östra Sverige	38 400	300
Vissa anskaffningar för försvarsberedskap	3 000	1 000
Diverse utvidgningar av stamlinje- och primärsystemen		9 300
Byggnads- och ortsanläggningar		7 500
Diverse distributionsanläggningar		300
		28 200

Vattenfallsverket hemställer om medel för omedelbar avskrivning av nyssnämnda anskaffningar för försvarsberedskap. Anskaffningarna avser bl. a. utrustning för telekommunikationer.

Medelsbehovet för kanalanläggningar avser kostnader för fördjupning av Trollhätte kanal. Redogörelse härför har lämnats i prop. 1971: 126. Kostnaderna, som tidigare har angetts till 67 milj. kr., beräknas nu bli 65 milj. kr. Kanalarbetena väntas i huvudsak bli slutförda år 1974.

Medelsbehovet för övriga ändamål har verket beräknat till sammanlagt 26,8 milj. kr., varav 10 milj. kr. för diverse kompletteringar av produktionsanläggningar — bl. a. ombyggnad av ett ställverk —, 6,8 milj. kr. för inköp av vattenfall och fastigheter — huvudsakligen markanskaffning för planerade transformatorstationer — samt 10 milj. kr. för förvärv och finansiering av företag för elektrisk distributionsverksamhet. Vattenfallsverket har lämnat redogörelse för gjorda anskaffningar, förvärv m. m. under budgetåret 1972/73.

Enligt nuvarande regler och praxis finansieras vattenfallsverkets behov av rörelsemedel med ett äldre anslag för inventarier och material, tillgängliga medel inom kanalverket, rörlig kredit hos riksgäldskontoret, egna medel samt innehållna överskottsmedel.

I yttrande över verkets hemställan i anslagsframställningen för

budgetåret 1973/74 om höjning av den rörliga krediten till nuvarande 250 milj. kr. anförde bl. a. riksrevisionsverket att vattenfallsverket i samband med nästa anslagsframställning borde inkomma med en ny beräkning av behovet av rörelsemedel och förslag till finansiering av detta. Därvid borde särskilt beaktas möjligheterna att utnyttja medel från investeringsanslaget för mera stadigvarande behov. Kungl. Maj:t har sedermera föreskrivit att vattenfallsverket skall lämna en sådan redogörelse.

Vattenfallsverket föreslår nu att följande principer tillämpas för finansieringen av verkets behov av rörelsemedel fr. o. m. budgetåret 1974/75.

1. Likvida medel och kortsiktiga fordringar finansieras med kortfristiga skulder och innehållna överskottsmedel.

2. Inventarier, fordon och byggnadsmaskiner samt lagermaterial och bränsle finansieras dels med medel som har frigjorts genom avskrivning och förbrukning, dels med medel som har avsatts till lagerreserv. Stadigvarande behov av medel för inventarier och material finansieras över investeringsanslaget.

3. Tillfälliga rörelsemedelsbehov finansieras med rörlig kredit.

Vattenfallsverkets behov av rörelsemedel för inventarier, material och lager samt finansieringen härav i enlighet med här angivna principer framgår av följande sammanställning (i milj. kr.).

	Utfall		Prognos	
	1972/73	1973/74	1974/75	1975/76
Finansieringsbehov:				
Inventarier, fordon och byggnadsmaskiner	156	190	210	235
Lager av olja	45	55	65	75
Lager av material m. m.	47	60	75	90
	248	305	350	400
Finansiering:				
Egna medel	36	37	37	37
Anslag, äldre	93	93	93	293
Anslag, tillkommande			200	50
Rörlig kredit	119	175	20	20
	248	305	350	400

Det totala medelsbehovet förutses öka med ca 50 milj. kr. per år under de närmaste åren. För utbyggnaden av produktionsanläggningarna erfordras större och effektivare men också säkrare och mer arbetshygieniska byggnadsmaskiner. Vidare behöver såväl oljelager som reservdelslager för tillkommande anläggningar byggas upp.

Därest i enlighet med nyssnämnda finansieringsprinciper kapitalbehovet för inventarier och material i fortsättningen skall täckas med medel från investeringsanslaget erfordras 200 milj. kr. för budgetåret 1974/75. Med denna förutsättning har behovet av rörlig kredit vid ut-

gången av samma budgetår beräknats till 20 milj. kr. Prisfluktuationer och andra faktorer gör det emellertid svårt att bedöma det exakta medelsbehovet. Med hänsyn härtill och med beaktande av att även tillfälliga variationer i medelsbehovet skall kunna täckas bör en rörlig kredit om 100 milj. kr. stå till verkets förfogande.

Utgifter för anskaffning av ersättningsbränsle till kärnkraftreaktorer avses bli finansierade med medel som frigörs i takt med bränsleförbrukningen.

Enligt riksdagens bemyndigande får Kungl. Maj:t fr. o. m. budgetåret 1972/73 medge vattenfallsverket att intill ett belopp av 598 milj. kr. teckna borgen för lån som aktiebolag, i vilka statens aktier förvaltas av verket, tar upp på den allmänna kapitalmarknaden. Verket har lämnat redogörelse för gjorda borgensåtaganden under budgetåret 1972/73. I den angivna ramen har inräknats borgensåtaganden för Forsmarks kraftgrupp AB om t. v. 200 milj. kr. Denna borgensram för Forsmarksbolaget kommer till större delen att bli utnyttjad under budgetåret 1973/74 för planerad upplåning genom obligationslån och eventuella överbrygningskrediter.

Kostnaderna för Forsmarksbolagets båda aggregat inkl. första bränslesats beräknas i 1973 års prisnivå bli sammanlagt 3 380 milj. kr. Aktiekapitalet väntas täcka ca 15 % av det totala finansieringsbehovet. Bolagets behov av lån skulle därmed uppgå till närmare 2 900 milj. kr. Affärsbankerna har hittills godtagit ett lånebelopp om 1 500 milj. kr. Verkets andel av erforderliga borgensåtaganden för dessa lån utgör ca 1 200 milj. kr. Med hänsyn härtill behöver verkets borgensram höjas med 1 000 milj. kr. Om borgensramen i stället skall bestämmas med utgångspunkt från verkets åtaganden enligt konsortialavtal för Forsmarksbolagets totala lånebehov enligt nuvarande kalkyler bör ramen höjas med 1 960 milj. kr. till sammanlagt 2 558 milj. kr.

Organisationsförändring

Produktionen av elkraft genomgår en snabb förändring under 1970-talet. De stora kärnkraftverken får en dominerande betydelse för leveranssäkerhet och ekonomi. Engrosdistributionen av elkraft karakteriseras av en fortgående koncentration mot allt färre men individuellt större och ekonomiskt mer betydelsefulla abonnenter. Detaljdistributionen i egen regi och i bolagsform väntas öka något.

Mot denna bakgrund har vattenfallsverkets styrelse fattat ett principbeslut om att från huvudavdelningen drift och förvaltning avskilja värmekraftproduktionen och den 1 januari 1975 inrätta en särskild huvudavdelning för denna. Detta ger företagsledningen ökad möjlighet till insyn i och styrning samt kontroll av värmekraftproduktionen.

Som chefsbefattning vid den nya huvudavdelningen torde kunna utnyttjas en i verkets personalförteckning upptagen tjänst som teknisk

direktör i lönegraden Cp 4, som nu är vakant. Samtidigt torde en tjänst som kraftverksdirektör i Cp 4 kunna utgå ur förteckningen.

Särskilda frågor

En förutsättning för att kraftindustrins utbyggnadsprogram skall kunna genomföras är att miljöstörande bieffekter kan begränsas till en för samhället acceptabel nivå. Kraftföretagen har successivt ökat sina forsknings- och utredningsinsatser inom området. Kraftindustrins centrala organ för detta arbete är *CDL:s miljövårdsutskott*, som har till uppgift att inom ramen för kraftindustrins mål främja miljövänliga lösningar för kraftbyggnaderna.

Delegationen för forskning rörande kärnkraftens säkerhets- och miljöfrågor, i vilken ingår representanter för statliga myndigheter med intressen på området och för kraftindustrin, har på sitt program tagit upp konkreta frågeställningar av betydelse för kärnkraftanläggningarnas säkerhet.

Vattenfallsverket inrättade år 1969 en *miljövårdsstiftelse* med uppgift att genom naturvårdsverket, SMHI och fiskeristyrelsen studera frågor rörande utsläpp av uppvärmt kylvatten i stora mängder. Naturvårdsverket är också huvudman för en s. k. *biotestanläggning* som skall iordningställas i anslutning till Forsmarks kraftstation för studier av kylvattenutsläppens inverkan på växt- och djurliv.

Rationell energiförsörjning och energihushållning kräver fortgående *forskning och utveckling avseende såväl produktion och distribution som användning av energi* i olika former. Vattenfallsverket bedriver och stöder kontinuerligt utvecklingsarbete på dessa områden. Bland aktuella projekt kan nämnas

- tekniska lösningar för kombinerad produktion av elkraft och hetvatten i kraftvärmeverk
- utveckling av kombinationsprocesser, dvs. anläggningar där ångturbin- och gasturbinprocesser kombineras i syfte att förbättra verkningsgraden
- utveckling av luftmagasinverk för att täcka belastningstoppar
- vindkraftens tekniska och ekonomiska förutsättningar
- metoder och system för återvinning av värmeinnehållet i ventilationsluft
- ackumulering av elvärme i bergrum
- betingelser från driftsynpunkt m. m. för värmepumpar i svenskt klimat
- undersökning av värmepumpens ekonomiska förutsättningar i flerfamiljshus jämfört med oljebaserad uppvärmning
- effektbesparingar vid användning av värmepump
- industriella elvärmeställningar
- användning av järn-luft-batterier i eldrivna fordon.

Remissyttranden

Energiprognosutredningen har inte något att erinra mot den av vattenfallsverket förtagna sänkningen av belastningsprognosen. Vid utarbetandet av de prognoser för hela energiområdet som utredningen hade att utföra i samband med översynen av 1970 års långtidsutredning sänktes elenergibehovet år 1975 med 5 000—8 000 GWh jämfört med tidigare CDL-prognos. En av orsakerna härtill var den konjunkturvattning som inträffade åren 1970—1972. En annan var att översynen av 1970 års långtidsutredning gav en avsevärt långsammare utveckling i fråga om bostadsbyggande och offentliga investeringar än som angavs 1970. Sänkningen av vattenfallsverkets belastningsprognos innebär således en anpassning till samma bakgrundsmaterial som energiprognosutredningen tidigare har använt.

Vad gäller vattenfallsverkets förslag beträffande finansiering av rörelsemedelsbehov tillstyrker *riksrevisionsverket* att anslagsmedel tillskjuts för finansiering av stadigvarande innehav av maskiner, inventarier och lager och att utnyttjandet av rörlig kredit begränsas till att avse fluktuationer i rörelsemedelsbehovet. Vattenfallsverkets möjligheter att utnyttja överskottsmedel för finansiering av omsättningstillgångar bör enligt riksrevisionsverkets mening däremot begränsas. Detta kan ske genom att tidpunkten för slutlig inleverans av överskottsmedel preciseras, förslagsvis till den 15 september.

Med den här föreslagna ändringen måste medel för finansiering av kundfordringar m. m. ställas till förfogande på annat sätt. Riksrevisionsverket rekommenderar härvid att rörlig kredit används för att täcka kundfordringarnas säsongmässiga variationer, under det att medel för stadigvarande behov anvisas från investeringsanslaget. Vattenfallsverkets behov av anslagsmedel och rörlig kredit bör i enlighet härmed räknas om.

Departementschefen

Sveriges försörjning med elektrisk energi är alltjämt till större delen baserad på inhemska vattenkrafttillgångar. Produktionen av vattenkraft under budgetåret 1972/73 uppgick till 57 900 GWh¹, vilket motsvarar 78,5 % av den totala elproduktionen i landet. I övrigt producerades 8 100 GWh i oljekondensverk, 5 700 GWh i mottrycksverk, 2 000 GWh i kärnkraftverk och 100 GWh i gasturbinverk. Importen uppgick till 5 700 GWh och bestod huvudsakligen av vattenkraft från Norge. Exporten av elektrisk energi till våra nordiska grannländer — i första hand till Finland — utgjorde 4 700 GWh exkl. överföringsförluster.

Den totala förbrukningen av elektrisk energi i landet exkl. förbrukning i elpannor ökade under budgetåret 1972/73 till 73 900 GWh eller

¹ 1 GWh (gigawattimme) = 1 milj. kilowattimmar.

med 7,5 % mot 5,7 % under budgetåret 1970/71 och 5 % under budgetåret 1971/72. Statens vattenfallsverk svarade för 45,8 % av elleveranserna.

Vattenfallsverkets långsiktiga prognos för belastningsutvecklingen — konsumtion inkl. överföringsförluster — inom verkets distributionsområde har i stort sett varit oförändrad sedan 1970. Prognosen har setts över och skrivits fram till år 1982. Enligt verket kan det nu vara motiverat att räkna med en något lägre förbrukningstillväxt än som förutsågs i förra årets prognos. Verket pekar bl. a. på att vissa industrier har skurit ner eller senarelagt sina tidigare preliminära utbyggnadsplaner och att en betydligt långsammare utveckling numera förutses i fråga om bostadsbyggande och offentliga investeringar jämfört med vad som angavs i 1970 års långtidsutredning. Dessutom kan överföringsförlusterna på kraftnätet antas bli lägre än tidigare beroende på att tyngdpunkten i verkets kraftproduktion successivt förskjuts mot södra och mellersta Sverige, dvs. närmare förbrukningscentra.

Den nya prognosen avser som vanligt elförbrukningen vid medelårsförhållanden i fråga om vattentillgång och temperatur och utgår från att vattenfallsverket liksom under tidigare år kommer att svara för ca 45 % av landets kraftproduktion. Prognosen tar däremot inte generellt hänsyn till att användningen av elektrisk energi kan komma att öka till följd av en fortgående höjning av oljepriserna. Verket har inte heller kunnat beakta effekten av en eventuell ändring av prispolitiken på energiområdet.

Enligt prognosen beräknas förbrukningen av elektrisk energi inom vattenfallsverkets distributionsområde bli 48 800 GWh år 1977 och 71 900 GWh år 1982. Detta svarar mot en årlig belastningsökning med i genomsnitt 8,3 % under perioden 1972—1982. I förra årets prognos, som avsåg perioden 1971—1981, beräknades ökningen bli 8,5 % per år. Den lägre tillväxttakten i årets prognos betyder att den väntade belastningsnivån budgetåret 1980/81 kan sänkas med 2 300 GWh.

Energiprognotredningen (I 1972:03) har inte haft något att erinra mot vattenfallsverkets prognos. Utredningen framhåller att sänkningen av verkets belastningsprognos innebär en anpassning till samma bakgrundsmaterial som utredningen har använt vid utarbetandet av prognoser för hela energiområdet i samband med avstämningen och framskrivningen till år 1977 av 1970 års långtidsutredning (SOU 1973: 21).

Även jag ansluter mig till uppfattningen att den information om utvecklingstendenserna i den svenska ekonomin m. m. som vattenfallsverket har grundat sig på i prognosarbetet motiverar en viss justering av tidigare antagna belastningsnivåer. Elkonsumtionens utveckling fram till början av 1980-talet måste emellertid bedömas mot bakgrund av utvecklingen inom hela energisektorn.

Jag anser det för tidigt att nu dra några bestämda slutsatser beräffan-

de utvecklingen på längre sikt. Detta är en fråga inte enbart om konsumtionens tillväxt och fördelning på olika energiformer utan också om konsekvenser av och möjligheter att tillhandahålla energi i dess skilda former.

Ett intensivt utrednings- och planeringsarbete pågår f. n. på energiområdet i syfte att ta fram underlag för utformningen av ett långsiktigt energipolitiskt handlingsprogram. Jag vill i förevarande sammanhang särskilt nämna energiprognosutredningen, som har till uppgift bl. a. att utarbeta alternativa prognoser för hela energisektorn och analysera de olika alternativens samhällsekonomiska och miljömässiga effekter. Utredningen lade för ett halvår sedan fram en lägesrapport (Ds I 1973: 2) med material rörande sannolika energitillgångar i världen och deras betydelse för Sverige. Rapporten diskuterar också möjligheterna att minska konsumtionen av energi och visar med ett räkneexempel hur besparingsåtgärder av skilda slag kan tänkas påverka den totala energibalansen i vårt land.

Energi- och effektbalansen avser att lägga fram sitt slutbetänkande under tredje kvartalet år 1974. Material från andra pågående utredningar och studier med anknytning till energiområdet väntas också bli redovisat inom kort. Ett omfattande underlag för att utforma ett samlat energipolitiskt handlingsprogram på längre sikt torde således successivt bli tillgängligt under år 1974. Jag räknar därför med att förslag till ett sådant program skall kunna läggas fram nästa år. I avvaktan härpå anser jag att vattenfallsverkets antaganden beträffande belastningsutvecklingen t. v. bör godtas och förordas, att prognosen läggs till grund för bedömningen av verkets resursbehov under budgetåret 1974/75.

Från vattenfallsverket har jag inhämtat uppgifter om hur Sveriges försörjning med elektrisk energi — med beaktande av kravet på leveranssäkerhet — väntas gestalta sig budgetåren 1975/76—1980/81 med hänsyn till den belastningsutveckling som förutses och de utbyggnader som verket, kommuner och enskilda kraftföretag planerar att genomföra under perioden. De energi- och effektbalanser som verket därvid har redovisat baserar sig på den prognos för belastningsutvecklingen under 1970-talet som lades fram av kraftföretagens samarbetsorgan CDL år 1970. En ny prognos omfattande tiden fram till år 1985 är f. n. under utarbetande och väntas föreligga inom några månader.

Balanserna, som således utvisar belastningen enligt en tidigare prognos, produktion och installerad maskineffekt i landet enligt senast kända utbyggnadsprogram samt kraftutbytet med de nordiska grannländerna, redovisas i följande sammanställningar. Eftersom utbyggnadstakten kan påverkas såväl av företagens egna åtgärder som av yttre omständigheter är det emellertid inte säkert att produktions- och effekt-tillskotten kommer vid här förutsatta tidpunkter.

Torrårsbalanser för hela landet budgetåren 1975/76—1980/81 (i 1 000 GWh)

	1975/76	1976/77	1977/78	1978/79	1979/80	1980/81
Prima belastning	103,9	111,9	120,5	129,6	139,6	150,0
Fast export	4,5	4,4	3,7	3,8	2,7	—
Total belastning	108,4	116,3	124,2	133,4	142,3	150,0
Torrårsproduktion:						
Vattenkraft inkl. import	46,0	47,0	48,0	48,5	48,7	48,7
Värmekraft inkl. import	61,9	66,7	73,7	82,8	90,9	96,6
Total produktion	107,9	113,7	121,7	131,3	139,5	145,3
Brist	0,5	2,6	2,5	2,1	2,7	4,7

Effektbalanser för hela landet budgetåren 1975/76—1980/81 (i MW¹)

	1975/76	1976/77	1977/78	1978/79	1979/80	1980/81
Prima belastningens maximala timmeffekt	18 900	20 400	22 100	24 000	25 900	27 900
Fast export	500	350	250	250	150	—
Total belastning	19 400	20 750	22 350	24 250	26 050	27 900
Installerad effekt:						
Vattenkraft inkl. import	12 940	13 190	14 020	14 230	14 270	14 880
Värmekraft inkl. import	10 700	11 120	11 790	13 900	15 120	16 030
Total maskineffekt	23 640	24 310	25 810	28 130	29 390	30 910
Reserv	4 240	3 560	3 460	3 880	3 340	3 010
Det i % av prima belastning	22,4	17,5	15,7	16,2	12,9	10,8

¹ 1 MW (megawatt) = 1 000 kilowatt

Som framgår av sammanställningarna är energibalanserna med det använda beräkningsunderlaget inte helt tillfredsställande i händelse av år med extrem torka. Det är vidare tveksamt om den beräknade effektreserven skall anses uppfylla rimliga krav på leveranssäkerhet. Jag vill emellertid erinra om att den sänkning av belastningsprognosen som har företagits inom vattenfallsverkets område inte har beaktats i siffermaterialet. Uppgifter från arbetet med den nya CDL-prognosen tyder på att också den kommunala och enskilda sektorn förutser en något lägre belastningsutveckling än som tidigare har antagits. Kraftbalansbristerna enligt den här lämnade redovisningen behöver därför enligt min mening inte föranleda några åtgärder från statsmakternas sida.

Vattenfallsverket har redovisat energi- och effektbalanser för det statliga kraftsystemet under samma period (s. 188). Med det utbygg-

nadsprogram som verket har föreslagit kan den väntade efterfrågan på elektrisk energi täckas även vid exceptionella torrårsförhållanden under hela perioden utom under budgetåret 1976/77, då viss brist kan uppstå. Denna bör dock kunna kompenseras genom köp från andra kraftföretag.

Något beslut att bygga ut kärnkraften ytterligare behöver inte fattas under år 1974.

Effektbalanserna bedöms tillfredsställande t. o. m. budgetåret 1978/79. De effekttillskott som behövs för tiden därefter kräver inte anslag under budgetåret 1974/75. I verkets preliminära utbyggnadsplaner ingår ett antal gasturbiner, som kan färdigställas till slutet av 1970-talet. Verket har också anmält att diskussioner f. n. pågår med vissa kommuner om samarbete i fråga om uppförande och drift av kraftvärmeanläggningar.

Det tidigare beslutade utbyggnadsprogrammet för produktionsanläggningar bör enligt vattenfallsverket utökas med ett fjärde aggregat i Harsprångets kraftstation i Stora Lule älv. Med hänvisning till Kungl. Maj:ts beslut den 27 november 1970 om fortsatt utredning av vissa vattenkraftprojekt i övre Norrland har verket vidare redovisat ett förslag till utbyggnader i älvsträckan Volgsjön—Hällby i Ångermanälven.

För budgetåret 1973/74 har från investeringsanslaget Kraftstationer m. m. anvisats 1 379 milj. kr., varav 61 milj. kr. på tilläggsstat I (prop. 1973: 170, NU 1973: 71, rskr 1973: 384). Investeringsramen uppgår till 1 339 milj. kr. Jag kommer senare denna dag att hemställa att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att till Kraftstationer m. m. på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1973/74 anvisa ett investeringsanslag av 39 milj. kr. för förvärv av samtliga aktier i Viskans kraft AB. Investeringsramen för innevarande budgetår skulle därmed uppgå till 1 378 milj. kr.

För att på kort sikt öka sysselsättningen har Kungl. Maj:t genom skilda beslut förra året föreskrivit att verket skall tidigarelägga vissa byggnads- och anläggningsarbeten. Erforderliga medel, varav 9,1 milj. kr. avses bli förbrukade under budgetåret 1973/74, har ställts till förfogande från den anslagsreserv som har beräknats under förevarande investeringsanslag. Verkets totala förbrukning av medel under innevarande budgetår skulle därmed komma att uppgå till 1 387,1 milj. kr.

För nästa budgetår förordar jag en investeringsram av 1 480 milj. kr. Av följande sammanställning framgår hur vattenfallsverkets medelsförbrukning ungefärligen torde komma att fördela sig på olika objektsgrupper budgetåret 1974/75. För jämförelse redovisas också utfallet 1972/73 och den beräknade medelsförbrukningen budgetåret 1973/74 (i milj. kr.).

	1972/73	1973/74	1974/75	
	Utfall	Beräknad	Verket	Departements- chefen
Vattenkraftanläggningar	231,6	265,3	232,4	232,4
Värmekraftanläggningar	551,4	644,2	846,6	852,6
Kärnbränsle	108,3	26,0	25,0	—
Distributionsanläggningar	333,3	359,4	353,0	352,0
Övriga ändamål	20,0	68,6	26,8	26,8
	1 244,6	1 363,5	1 483,8	1 463,8
Kanalanslagningar	13,1	23,6	16,2	16,2
Inventarier och material	—	—	200,0	—
	1 257,7	1 387,1	1 700,0	1 480,0

Medelsförbrukningen för vattenkraftanläggningar beräknar jag till sammanlagt 232,4 milj. kr. Ett bifall till mitt förslag skulle betyda att vattenfallsverket under nästa budgetår kan färdigställa kraftstationerna vid Vittjärv och Porjus — 57,9 milj. kr. — och fortsätta arbetena vid Randi, Torpshammar, Ritsem och Juktan — 131,6 milj. kr. I beloppet ingår vidare 2,6 milj. kr. för kapitaltillskott till Rebnis kraft AB och 14,3 milj. kr. avscende efterarbeten och skaderegleringar för idrifttagna kraftanläggningar samt kapitalinsatser för ersättningskraft.

I vattenfallsverkets långsiktiga utbyggnadsplaner ingår att öka maskineffekten i befintliga kraftstationer i Luleälven. Detta ger billiga tillskott av topeffekt och bättre regleringsmöjligheter i älven. Installation av nya aggregat har planerats med sikte på gynnsammast möjliga sysselsättningsutveckling i området. Harsprångets kraftstation är förberedd för ett fjärde aggregat. Det avsedda aggregatet, som ger ett effekttillskott av 148 MW, bör enligt verket färdigställas till budgetåret 1978/79.

I Luleälven sysselsätter vattenfallsverket f. n. omkring 900 byggnadsarbetare. Denna arbetsstyrka kommer successivt att minska fram till år 1977 efter hand som tidigare beslutade utbyggnader i älven blir färdiga. Från kraftekonomisk synpunkt borde nyss berörda effekttillskott komma något senare än verket nu har planerat. Av sysselsättningsmässiga skäl finner jag det emellertid angeläget att effekttutbyggnaderna i Luleälven genomförs i nära anslutning till pågående utbyggnader. Jag förordar därför att verket redan nästa vår får påbörja installationen av ett fjärde aggregat i Harsprångets kraftstation och att erforderliga medel härför — 1 milj. kr. av de totalt 40 milj. kr. som projektet beräknas kosta — ställs till verkets förfogande under budgetåret 1974/75.

Sedan regeringen i april 1970 beslutat att inte föreslå riksdagen någon utbyggnad av Vindelälven uppdrogs åt vattenfallsverket att snarast inkomma med en redogörelse för staten tillhöriga outnyttjade vattenkrafttillgångar i övre Norrland, vilka skulle kunna ersätta utbygg-

naden av Vindclälven med avseende på såväl sysselsättning som energiproduktion. Sedan redogörelsen remissbehandlats uppdrog Kungl. Maj:t åt verket att fortsätta förberedelserna för utbyggnad av ett antal fallsträckor och efter hand underställa projekten statsmakernas prövning. Verket har f. n. flera vattenkraftstationer under uppförande, som med hänsyn till sysselsättningen i berörda områden har ansetts böra komma till stånd, trots att de inte väntas ge den avkastning som normalt krävs för verkets investeringar. De tidigare nämnda kraftstationerna vid Vittjärv, Juktan och Rebnisjaure hör alla till denna kategori.

Även Stenkullaforsen i Ångermanälven ingår bland de utbyggnader som vattenfallsverket har haft i uppdrag att förbereda. Projekteringen har bedrivits i samarbete med övriga innehavare av större fallhöjder i området, eftersom det under utredningsarbetets gång visat sig att en rationell utbyggnad bör omfatta ännu outnyttjad del av fallhöjden uppströms och nedströms Stenkullaforsen.

En samordnad utbyggnad av hela älvsträckan mellan Volgsjön och Hällby skulle omfatta kraftstationer vid Volgsjöfors, Stenkullaforsen och Åsele. Större delen av fallhöjden vid Volgsjöfors ägs av Graningeverkens AB. Staten är ensam ägare vid Stenkullaforsen och majoritetsägare vid Åsele, där även Svanö AB har stora fallhöjdsinnehav. Vattenfallsverket föreslår att utbyggnaderna i den berörda älvsträckan för verkets del skall omfatta både Stenkullaforsen och Åsele. Kraftstationen vid Stenkullaforsen får maskineffekten 50 MW och en energiproduktion av 220 GWh per år. Åsele kraftstation får maskineffekten 25 MW och en energiproduktion av 110 GWh per år. Den ordningsföljd i vilken utbyggnaderna skall ske bör enligt verket avgöras först när byggnadstillstånd har meddelats och bestämmas med hänsyn till vad som då visar sig lämpligt från tekniska och arbetsmässiga synpunkter. Projekten ger tillsammans sysselsättning åt i medeltal 220 personer i fyra år. Inte någon av de båda stationerna uppfyller verkets normala avkastningskrav för nya anläggningar.

Som framgått av min redogörelse nyss har sysselsättningspolitiska synpunkter ibland spelat en avgörande roll för ställningstagandena till vissa av vattenfallsverkets utbyggnader. Om anläggningarna inte ger normal avkastning på investerat kapital kan verket kompenseras härför genom särskilda avskrivningsanslag. Vattenkraftutbyggnadernas betydelse i sysselsättningshänseende får ses i belysningen av att våra outnyttjade vattenkrafttillgångar ofta är belägna i områden, där det råder påfallande brist på arbetstillfällen och där förutsättningarna att finna annan sysselsättningsskapande verksamhet är mindre goda. Härtill kommer att utbyggnader av vattenkraft — antingen det gäller effektökningar i befintliga kraftstationer eller uppförande av nya anläggningar — genom sin driftsäkerhet och goda reglerbarhet ger pålitliga och betydelsefulla tillskott till landets kraftförsörjning.

Förutsättningarna för produktion av elektrisk energi i vattenkraftstationer är bättre i vårt land än på många andra håll i världen. Enligt min mening bör dessa energiresurser tas till vara, där detta inte kommer i allvarlig konflikt med andra viktiga samhällsintressen. Väsentliga undantag har redan gjorts med hänsyn till miljö- och naturvårdsintressen. Jag vill i detta sammanhang erinra om att förutsättningarna för och konsekvenserna av ytterligare vattenkraftutbyggnader i Klarälven, Dalälven, Ljusnan, Ljungan och Indalsälven med biflöden f. n. studeras av en särskild utredning (C 1972: 02). Vidare har jag erfårit att Svenska kraftverksföreningen och CDL avser att göra en inventering av vattenkrafttillgångarna norr om Indalsälven. Jag torde få anledning att återkomma till detta i annat sammanhang.

Vad gäller de nu aktuella projekten i Ångermanälven anser jag mot bakgrund av vad jag tidigare har anfört det angeläget att dessa kommer till utförande. Härigenom skulle beredas sysselsättning åt ca 220 personer i fyra eller fem år beroende på om även utbyggnaden av Volgsjöfors kommer till stånd. Jag förordar således att kraftproduktionsanläggningarna vid Åsele och Stenkullaforsen, där staten äger huvuddelen av fallhöjden, byggs ut och att erforderliga medel anvisas härför. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att avgöra i vilken ordningsföljd utbyggnaderna bör ske.

Anläggningskostnaden för Åsele och Stenkullafors kraftstationer har beräknats till sammanlagt 155 milj. kr., varav 25 milj. kr. faller på budgetåret 1974/75. Som jag nyss har framhållit väntas anläggningarna inte ge den avkastning som normalt krävs för verkets investeringar. Verket bör därför anvisas medel från avskrivningsanslag för projekten. Avskrivningsbeloppen, som med nu kända kostnader för alternativ kraftproduktion uppskattas till 50 milj. kr., bör slutgiltigt fastställas när anläggningarna är färdiga att tas i drift.

Medelsförbrukningen för v a r m e k r a f t a n l ä g g n i n g a r beräknar jag till sammanlagt 852,6 milj. kr. Större delen av beloppet — 599,7 milj. kr. — avser pågående utbyggnad av fyra kärnkraftaggregat i Ringhals. Det första aggregatet är fyra månader försenat och väntas nu i likhet med det andra aggregatet bli taget i drift nästa budgetår. Vidare ingår 137,2 milj. kr. för beslutade gasturbiner i Hallstavik, Gunnarsbo, Lahall och Stallbacka, 12,9 milj. kr. för ombyggnaden av Marvikens kärnkraftstation till oljeeldat kondenskraftverk, 88 milj. kr. för kapitaltillskott till Forsmarks kraftgrupp AB samt 3,5 milj. kr. för kapitaltillskott till Stockholms kraftgrupp AB och AB Kärnkraftutbildning. Vid beräkningen av medelsbehovet har jag tagit hänsyn till att tidigare lämnade kapitaltillskott till Bråvallakraft AB och Fyriskraft AB kan återbetalas med 1,7 milj. kr. under budgetåret 1974/75.

Genom tidigare riksdagsbeslut har anvisats medel för ytterligare två oljebaserade kondenskraftaggregat (prop. 1971: 1, NU 1971: 26, rskr

1971: 226, prop. 1972: 1, NU 1972: 15, rskr 1972: 90 och prop. 1973: 1, NU 1973: 49, rskr 1973: 184). Det skulle ankomma på Kungl. Maj:t att ta ställning till lokaliseringen härav. Vattenfallsverket har föreslagit att de båda aggregaten uppförs i Marviken i anslutning till ombyggnaden av där befintlig anläggning. Vid min anmälan av förevarande anslag i prop. 1972: 1 (bil. 15 s. 124) framhöll jag att jag inte var beredd att ta ställning till huruvida utbyggnaden av de båda aggregaten skulle ske i Marviken. Bl. a. borde avvaktas remissbehandlingen av den då offentliggjorda rapporten (SOU 1971: 75) angående fysisk riksplanering. När jag i prop. 1973: 1 (bil. 15 s. 142) på nytt tog upp frågan, uttalade jag med hänvisning till de riktlinjer för den fysiska riksplaneringen som statsmakterna hade fastslagit, att installation av oljebaserade kondenskraftaggregat i Marviken utöver pågående ombyggnad om möjligt borde undvikas. Planeringen fick i stället främst inriktas på områden som enligt nämnda riktlinjer bör reserveras för miljöstörande industri.

Det ena av de här berörda aggregaten, vilket skulle ha tagits i drift under budgetåret 1975/76, har ersatts med gasturbiner. Det andra aggregatet har planerats för idrifttagning under budgetåret 1976/77, men kan enligt vattenfallsverkets nuvarande bedömning senareläggas till följd av att verket har dragit ner sin belastningsprognos. Inget av de båda aggregaten ingår således f. n. i verkets aktuella utbyggnadsprogram. De medel som har reserverats för utbyggnaden — 40 milj. kr. — kommer därför inte att bli utnyttjade under innevarande budgetår.

Vattenfallsverket räknar nu med att ett kondenskraftaggregat eldat med fossilt bränsle behövs tidigast 1980/81. Verket har förhandlat med Rederi AB Nordstiernan om bl. a. köp och upplåtelse av mark för ett sådant aggregat och gasturbiner i Nynäshamnsområdet. Förhandlingarna har resulterat i ett förslag till ramavtal, som blir giltigt under förutsättning att för lokaliseringen erforderliga tillstånd föreligger inom viss tid efter avtalets undertecknande. Kungl. Maj:t torde senare få pröva frågan om lokalisering av dessa anläggningar. Om Kungl. Maj:t härvid finner den tilltänkta lokaliseringen lämplig, bör verket ha medel till sitt förfogande för anskaffningen av mark. Jag har räknat med att verket kan behöva ca 13 milj. kr. för detta ändamål under budgetåret 1974/75.

Medelsbehovet för k ä r n b r ä n s l e under budgetåret 1974/75 har av vattenfallsverket beräknats till 25 milj. kr. och avser förskottsbetalningar i samband med upphandling av urananrikningstjänster för bränsle till såväl vissa under byggnad varande som tre ännu inte beslutade kärnkraftaggregat. Behovet har uppkommit på grund av att Förenta staternas atomenergikommission har skärpt villkoren för försäljning av sådana tjänster. Köpare som vill försäkra sig om anrikningstjänster från Förenta staterna måste således numera teckna bindande kontrakt minst åtta år före leverans av anrikat uran till den första bränslesatsen i en reaktor och därtill betala viss del av kostnaden i förskott.

Vattenfallsverket har med hänvisning till de nya upphandlingsvillkoren begärt medel till förskottsbetalningar också under innevarande budgetår. Anslagsframställningen har i denna del behandlats i prop. 1973: 170 (s. 52—61) tillsammans med vissa andra frågor rörande planering och samordning på lång sikt av landets försörjning med kärnbränsle. Jag anförde då (s. 58), att Svensk kärnbränsleförsörjning AB mot bakgrunden av de ändrade marknadsförutsättningarna på anrikningsområdet undersöker möjligheten att upphandla anrikat uran som ett reservlager för delägarnas — vattenfallsverket, Oskarshamnsvverkets kraftgrupp AB och Sydsvenska kraft AB — gemensamma behov. Bolaget hade därvid tagit upp förhandlingar med Sovjetunionen, som f. n. är den enda alternativa leverantören av anrikningstjänster. Jag fann det naturligt, att kärnbränslebolaget används som instrument även för annan upphandling än den som avser nämnda reservlager och ansåg därför att upphandlingen av anrikningstjänster för här berörda reaktorer också borde ske genom bolaget. Riksdagen har beslutat i enlighet härmed (NU 1973: 71, rskr 1973: 384).

Den angivna ordningen för upphandling av anrikningstjänster innebär att finansieringen av förskottsbetalningar bör ske genom kärnbränslebolaget. Fullmäktige i riksgäldskontoret har bemyndigats att ställa säkerhet för lån som bolaget behöver ta upp med anledning härav. Jag är således inte beredd att tillstyrka vattenfallsverkets begäran om medel för förskottslikvider under budgetåret 1974/75. Vid min beräkning tidigare av verkets kapitaltillskott till Forsmarks kraftgrupp AB har jag vidare utgått från att bolaget kommer att tillämpa den föreslagna ordningen vad gäller upphandlingen av anrikat uran till bolagets båda reaktorer.

Det investeringsprogram för distributionsanläggningar som vattenfallsverket har föreslagit omfattar förstärkningar och utvidgningar av stam-, primär- och regionala nät samt utrustning för automatiscrad driftövervakning. Investeringarna i stamlinje- och primärsystemen avser bl. a. 400 kV ledningar Victas—Ritsem och Södermanland—Jönköping—Barsebäck, anslutning av kraftstation samt 400/130 kV transformeringar i Porjus, 400/130 kV transformatorstation jämte anslutningsledning i Göteborg, 400 kV ledning och 400 kV station för anslutning av Barsebäcks kärnkraftstation, 400/130 kV transformator i Ringhals, 400 kV transformering jämte anslutningsledning i Rätan, 400/220 kV transformatorstation jämte anslutningsfack i Täby, 220 kV ledning Täby—Järva, 220/20 kV transformering i Järva samt 220/70 kV transformatorstation i Upplands-Bro. I investeringsprogrammet ingår också vissa anskaffningar för försvarsändamål, bl. a. utrustning för telekommunikationer. Verket har hemställt att utgifterna härför — 1 milj. kr. — får avskrivas omedelbart.

Medelsbehovet under budgetåret 1974/75 för vattenfallsverkets investeringar i distributionsanläggningar beräknar jag till sammanlagt 352

milj. kr., varav 189,8 milj. kr. för stam- och primärnät, 136,7 milj. kr. för regionala nät och 25,5 milj. kr. för driftövervakningsanläggningar. Verkets begäran om omedelbar avskrivning av vissa anskaffningar för försvarsändamål kan jag f. n. inte biträda.

I posten övriga ändamål ingår diverse kompletteringar och ombyggnader av produktionsanläggningar, inköp av vattenfall och fastigheter samt förvärv och finansiering av företag för distribution av elektrisk energi. Medelsbehovet under budgetåret 1974/75 beräknar jag till 26,8 milj. kr.

Medelsförbrukningen för pågående utbyggnad av Trollhättekanal för trafik med fartyg med 5,3 m djupgående beräknar jag till 16,2 milj. kr.

Vattenfallsverket disponerar under innevarande år en rörlig kredit i riksgäldskontoret av 250 milj. kr. Vid min redovisning förra året av förevarande anslag (prop. 1973: 1 bil. 15 s. 144) anmälde jag att verket undersökte olika möjligheter att på längre sikt tillgodose behovet av rörelsemedel. Verket har lämnat en redogörelse härför i anslagsframställningen för budgetåret 1974/75.

Vattenfallsverkets behov av likvida medel och medel för kortfristiga fordringar, inventarier, fordon, byggnadsmaskiner, material, bränslen m. m. finansieras huvudsakligen med ett tidigare anvisat investeringsanslag, rörlig kredit och egna medel genom avskrivningar och avsättningar. Några regler för hur rörelsemedelsbehov av skilda slag skall fördelas på olika finansieringskällor finns inte. Verket har lämnat förslag till principer härför. Därvid har förutsatts att stadigvarande behov av inventarier, fordon, byggnadsmaskiner och material samt vissa bränslen skall finansieras med medel från investeringsanslaget till kraftstationer m. m. Tillämpning av dessa principer fr. o. m. budgetåret 1974/75 skulle innebära, att anslaget behöver räknas upp med 200 milj. kr. Samtidigt kan den rörliga krediten räknas ner med 150 milj. kr. till 100 milj. kr., som bör stå till förfogande för täckning i första hand av tillfälliga variationer under året i rörelsemedelsbehovet.

Riksrevisionsverket har förordat viss ändring i vattenfallsverkets förslag till finansiering av rörelsemedel. Efter samråd med chefen för finansdepartementet har jag kommit till uppfattningen att formerna för finansiering av verkets rörelsekapital bör bestämmas i samband med ställningstagandena till budgetutredningens nyligen framlagda förslag (SOU 1973: 43—46). I avvaktan härpå bör verkets tillkommande behov av rörelsemedel liksom hittills finansieras över rörlig kredit. I cnlighet härmed förordar jag att verket under nästa budgetår får disponera en rörlig kredit av 300 milj. kr.

Vattenfalls projektreserv består nu av två gasturbiner om tillsammans ca 150 MW och med en beräknad anläggningskostnad av 80 milj. kr. Projekten kan med stöd av riksdagens bemyndigande (prop. 1972: 2, NU 1972: 1, rskr 1972: 14) tas in i verkets utbyggnadsprogram

under löpande budgetår med utnyttjande av den medelsreserv som finns under anslaget. Med hänsyn till ovissheten f. n. beträffande den framtida belastningsutvecklingen anser verket att projektreserven bör tillföras ytterligare ett objekt. Som lämpligt objekt föreslår verket ett tillkommande aggregat i Porjus kraftstation i Stora Lule älv. Aggregatet är planerat för en effekt av 230 MW och anläggningskostnaden är beräknad till 75 milj. kr.

Som jag redan har framhållit är utvecklingen på energiområdet idag svår att överblicka. Jag har därför inte något att erinra mot en förstärkning av vattenfallsverkets projektreserv som en beredskapsåtgärd inför en oförutsedd ökning i efterfrågan på elektrisk energi. Jag förordar således att projektreserven utökas med det föreslagna aggregatet i Porjus kraftstation.

Med hänvisning till mina nu gjorda ställningstaganden förordar jag att investeringsanslaget Kraftstationer m. m. tas upp med 1 480 milj. kr. Beloppet har beräknats med beaktande av att en marginal utöver investeringsramen bör finnas för att möjliggöra en sådan ökning av vattenfallsverkets investeringar under löpande budgetår som kan påkallas av konjunkturmässiga skäl eller annars från kraftförsörjningssynpunkt. Medelsreserven under anslaget uppgår nu till ca 160 milj. kr. Någon uppräknings härav behövs t. v. inte.

Jag övergår nu till att redovisa mina ställningstaganden till vattenfallsverkets övriga förslag för nästa budgetår.

I Forsmark byggs f. n. en kärnkraftstation med två aggregat om vardera ca 900 MW. Anläggningen uppförs av Forsmarks kraftgrupp AB, i vilket staten genom vattenfallsverket äger 74,5 % av aktierna och Mellansvensk kraftgrupp AB 25,5 %. Enligt konsortialavtalet (prop. 1971: 145 s. 51—53) skall bolagets verksamhet förutom med aktiekapital finansieras med externa lån och — i mån av behov — lån från delägarna. För lån som tas upp på den allmänna kapitalmarknaden skall lämnas säkerhet i form av penninginteckningar i bolagets fasta och lösa egendom eller säkerhet som delägarna ställer i proportion till sina aktieinnehav.

Kungl. Maj:t har bemyndigande att medge vattenfallsverket att teckna borgen för lån till bolag, i vilka verket förvaltar statens aktier, intill ett belopp av 598 milj. kr. (prop. 1972: 85, NU 1972: 35, rskr 1972: 198), varav högst 60 milj. kr. för lån till distributionsbolag. För verkets borgensåtaganden för lån till Forsmarks kraftgrupp AB har t. v. upptagits 200 milj. kr. i avvaktan på definitiva finansieringsplaner. Verket har nu begärt att detta belopp skall höjas.

Den totala kostnaden för Forsmarksbolagets båda aggregat, inkl. första bränslesats, beräknas enligt aktuella kalkyler i 1973 års prisnivå bli 3 380 milj. kr. Bolaget räknar med att kunna täcka ca 15 % härav med aktiekapital. Närmare 2 900 milj. kr. behöver således finansieras

med lån, varav 2 160 milj. kr. svarar mot statens andel i bolaget. Enligt gällande ordning (prop. 1972: 1 bil. 15 s. 126) skall beloppsramen för vattenfallsverkets borgensåtaganden bestämmas med utgångspunkt från det långsiktiga upplåningsbehovet för berörda bolag. I enlighet härmed bör borgensramen räknas upp med 1 960 milj. kr. Jag har därvid tagit hänsyn till att ett lånebelopp om 200 milj. kr. för Forsmarks kraftgrupp AB redan ingår i nuvarande borgensram.

Med hänvisning till vad jag nu har sagt förordar jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att bemyndiga Kungl. Maj:t att medge vattenfallsverket att teckna borgen för lån intill sammanlagt 2 558 milj. kr., varav högst 60 milj. kr. för lån till distributionsbolag.

Jag vill slutligen anmäla fråga om viss ändring inom v a t t e n f a l l s v e r k e t s o r g a n i s a t i o n. Verkets nuvarande huvudorganisation fastställdes år 1961 i enlighet med de riktlinjer som hade förordats i prop. 1961: 163 (SU 1961: 162, rskr 1961: 368). Enligt dessa riktlinjer skulle verket under styrelsen ledas av en direktion bestående av generaldirektören och fem direktörer med linjechefs ställning samt en planeringschef med stabsfunktion. Av direktörerna skulle en svara för de administrativa funktionerna, en för byggnadsteknik, en för elektroteknik, en för värmeteknik och en för drift och förvaltning. Verkets lokala förvaltningar, under ledning av kraftverksdirektörer, skulle sortera under chefen för huvudavdelningen drift och förvaltning. Den nya organisationen genomfördes den 1 januari 1962 och har sedan vidareutvecklats. Således har funktionerna elteknik och värmeteknik sammanförts till en huvudavdelning, el- och värmeteknik. En tjänst som teknisk direktör i numera lönegraden Cp 4 har därefter hållits vakant. Vidare har vissa lokala förvaltningar slagits samman och en ny lokalförvaltning — värmekraftverken — inrättats med huvudkontor i Stockholm och produktionsavdelningar i Västerås, Stenungsund, Ågesta, Marviken, Ringhals och Forsmark.

Den snabbt ökande värmekraftproduktionen under 1970-talet och tillkomsten av stora kärnkraftverk med dominerande betydelse för leveranssäkerhet och ekonomi ställer ökade krav från verksledningens sida på direkt insyn, styrning och kontroll av denna verksamhet. Vattenfallsverkets styrelse har därför fattat principbeslut om att organisatoriskt bryta ut värmekraftproduktionen ur huvudavdelningen drift och förvaltning och inrätta en särskild huvudavdelning för denna funktion. Med hänvisning härtill har verket hemställt att den vakanta tjänsten som teknisk direktör i Cp 4 får utnyttjas för befattningen som chef för den nya huvudavdelningen. En tjänst som kraftverksdirektör i Cp 4 kan därvid utgå ur verkets personalförteckning.

Inrättandet av en särskild huvudavdelning för värmekraftproduktion finner jag vara en riktig åtgärd i verkets strävanden att anpassa organisationen till de förändringar som verksamhetsområdet successivt un-

dergår. Åtgärden synes också ligga väl i linje med de principiella tankgångar som låg till grund för statsmakternas beslut år 1961 om ny huvudorganisation för verket. En tjänst för chef för huvudavdelning i Cp 4 bör således inrättas vid verket. En tjänst för teknisk direktör i Cp 4 och en tjänst för kraftverksdirektör i Cp 4 bör samtidigt utgå ur organisationen.

Detaljutformningen av den nya huvudavdelningens interna organisation övervägs f. n. inom vattenfallsverket. Om det därvid visar sig finnas behov av ytterligare tjänster, vilkas inrättande kräver riksdagens medverkan, torde Kungl. Maj:t få återkomma till riksdagen härom.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. medge att statens vattenfallsverk får disponera en från 250 000 000 kr. till 300 000 000 kr. ökad rörlig kredit i riksgäldskontoret,
2. bemyndiga Kungl. Maj:t att medge statens vattenfallsverk att teckna borgen för lån intill sammanlagt 2 558 000 000 kr., varav högst 60 000 000 kr. för lån till distributionsbolag,
3. bemyndiga Kungl. Maj:t att vid statens vattenfallsverk inrätta en tjänst för chef för huvudavdelning i Cp 4,
4. till *Kraftstationer m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett investeringsanslag av 1 480 000 000 kr.

G. DOMÄNVERKET

I. G: 3 Förvaltningsbyggnad för domänverket

Nytt anslag (förslag) 4 500 000

Enligt statsmakternas beslut skall domänverkets centralförvaltning flytta till Falun/Borlänge (prop. 1971: 29, InU 1971: 15, rskr 1971: 196). Kungl. Maj:t beslöt den 5 juni 1973 att centralförvaltningen skulle omlokaliseras till Falun.

Domänverket

För budgetåret 1974/75 föreslår domänverket att ett anslag av 4,5 milj. kr. ställs till förfogande för projektering och inköp av tomt för förvaltningsbyggnad i Falun. Flera tomtalternativ diskuteras f. n. I frågor rörande byggnaden sker kontinuerligt samråd med byggnadsstyrelsen. De totala byggkostnaderna, exkl. kostnader för tomt, uppskattas f. n. till 20—25 milj. kr.

Departementschefen

Efter beslutet att förlägga domänverkets centralförvaltning till Falun har Kungl. Maj:t den 5 juni 1973 uppdragit åt verket att inkomma med förslag till lämplig plats för ny förvaltningsbyggnad och att i samråd med byggnadsstyrelsen inkomma med förslag till byggnadsprogram och med uppgift om projekteringskostnader. Under budgetåret 1974/75 bör medel finnas tillgängliga för inköp av tomt och för projekteringskostnaderna, så att arbetet med den nya förvaltningsbyggnaden snabbt kan komma i gång. Jag har ingen erinran mot det av verket föreslagna beloppet för nämnda ändamål.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Förvaltningsbyggnad för domänverket* för budgetåret 1974/75 anvisa ett investeringsanslag av 4 500 000 kr.

II. Statens allmänna fastighetsfond

II: 17. Byggnadsarbeten för teknisk utveckling m. m.

1972/73 Utgift	3 471 015	Behållning	614 527
1973/74 Anslag	2 600 000		
1974/75 Förslag	3 266 000		

Från förevarande anslag bestrids kostnader för byggnadsarbeten vid vissa myndigheter inom industridepartementets verksamhetsområde.

Byggnadsstyrelsen

Byggnadsstyrelsen räknar med en medelsförbrukning av 4,4 milj. kr. under anslaget för budgetåret 1974/75.

Kungl. Maj:t uppdrog den 5 juni 1973 åt byggnadsstyrelsen att utarbeta byggnadsprogram för ett manöver- och våglaboratorium vid statens skeppsprovninganstalt i Göteborg. Byggnadsstyrelsen inkom den 12 oktober 1973 med detta byggnadsprogram. Laboratoriet omfattar en vattenbassäng med måtten 85 m x 40 m med utrustning för undersökning av fartygsmodellens manöver- och styrningsegenskaper vid gång i regelbundna och oregelbundna vågor. Det förläggs i omedelbar anslutning till anstaltens kontorsbyggnad. Den totala programytan beräknas till 3 800 m².

Kostnaden för laboratoriebyggnaden uppskattas av byggnadsstyrelsen till 7 750 000 kr. i prisläget den 1 april 1973. Byggnadsarbetena kan påbörjas under senare delen av år 1974 och laboratoriet beräknas då vara klart i början av år 1976.

Byggnadsstyrelsen inkom den 4 december 1973 med framställning om medel för att utföra en förberedande utsprängning av grunden till laboratoriet för att få en klarare uppfattning av berggrundens beskaffenhet för upprättande av bygghandlingar. För detta ändamål erfordras 1,2 milj. kr. under innevarande budgetår.

Departementschefen

Jag har inget att erinra mot de av byggnadsstyrelsen föreslagna ändringarna av kostnadsramarna för pågående byggnadsobjekt.

Jag bedömer det vara angeläget att det föreslagna manöver- och våglaboratoriet vid statens skeppsprovninganstalt kommer till stånd. Sjösäkerheten ställer ökade krav på vår kunskap om stora tankfartygs manöveregenskaper i trånga farvatten och varvsindustrins konstruktionsarbete med tekniskt komplicerade fartyg kräver tillgång till laboratorieresurser för utprovning av farthållningsförmåga och sjöegenskaper. Med hänsyn till angelägenheten av att laboratoriet kan komma till stånd utan

onödig tidsutdräkt bör byggnadsobjektet redan nu anmälas för riksdagen.

Jag har intet att erinra mot den av byggnadsstyrelsen gjorda kostnadsuppskattningen. I gällande investeringsplan bör föras upp en ny kostnadsram för nybyggnad av manöver- och våglaboratorium vid statens skeppsprovsningsanstalt av 7 750 000 kr. i prisläget den 1 april 1973. I avvaktan på att projekteringen förts fram längre bör dock den angivna kostnadsramen betraktas som preliminär. För en förberedande utsprängning av grunden bör innevarande budgetår anvisas 1,2 milj. kr. Kungl. Maj:t har den 20 december 1973 uppdragit åt byggnadsstyrelsen att projektera laboratoriet t. o. m. förslagshandlingar och att förbereda utsprängning av grunden. Jag kommer senare denna dag att anmäla frågan om medel på tilläggsstat II till riksstaten för innevarande budgetår för sprängningsarbetena.

Jag förordar att medel för nästa budgetår anvisas enligt följande investeringsplan och anslagsberäkning.

Investeringsplan (1 000-tal kr.)

	Kostnadsram		Medelsförbrukning			Byggstart år- mån.	Färdig- stäl- lande år- mån.
	1972-04-01	1973-04-01	Faktisk t.o.m. 1972/73	Beräknad för			
				1973/74	1974/75		
Byggnadsarbeten vid Malåträsk för Sveriges geologiska undersökning							
Nybyggnad av kärnarkiv, etapp II	320	320	272	48	—	70—12	72—09
Statens skeppsprov- ningsanstalt							
Tillbyggnader för kontor och verkstad	3 700	3 770	3 737	33	—	71—09	73—03
Nybyggnad av manöver- och våglaboratorium	—	7 750 ¹	—	1 200	4 000 ¹	74—11	76—01
Svenska institutet för konserveringsforskning							
Om- och tillbyggnad av laboratorium	4 920	4 100	1 523	2 000	400	72—10	74—02
Markförvärv			98	—	—		
	8 940	15 940	5 630	3 281	4 400		

¹ Preliminär

Anslagsberäkning (1 000-tal kr.)

Medelstillgång		Beräknad medelsförbrukning	
Behållning 1973-07-01	615		
Anslag 1973/74	3 800 ¹	1973/74	3 281
Anslag 1974/75 (förslag)	3 266	1974/75	4 400
	7 681		7 681

¹ Inkl. 1,2 milj. kr., som föreslås bli anvisade på tilläggsstat II.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att till *Byggnadsarbeten för teknisk utveckling m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett investeringsanslag av 3 266 000 kr.

VI. Fonden för statens aktier

VI: 1. Teckning av aktier i Aktiebolaget Asea-Atom

Nytt anslag (förslag) 20 000 000

Vid min anmälan av anslaget Medelstillskott till Aktiebolaget Asea-Atom har jag redovisat behovet av att bl. a. öka aktiekapitalet i Asea-Atom under år 1974. För ändamålet bör anvisas 20 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att till *Teckning av aktier i Aktiebolaget Asea-Atom* för budgetåret 1974/75 anvisa ett investeringsanslag av 20 000 000 kr.

Vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Margit Edström

Register

Sid.

1 Översikt

DRIFTBUDGETEN**A. Industridepartementet m. m.**

19	Industridepartementet	8 476 000
20	Tekniska attachéer m. m.	232 000
21	Kommittéer m. m.	4 450 000
21	Extra utgifter	200 000
22	Bidrag till vissa internationella organisationer	155 000
		13 513 000

B. Industri m. m.

Statens industriverk:

23	Förvaltningskostnader	*8 200 000
23	Utredningar m. m.	*2 200 000
23	Sprängämnesinspektionen	1 670 000
25	Förctags- och branschfrämjande åtgärder	*14 100 000
46	Kostnader för räntebefrielse vid strukturgarantier till företag inom vissa industribranscher	1 275 000
47	Täckande av förluster på grund av strukturgarantier till företag inom vissa industribranscher	1 000
48	Främjande av hemslöjden	1 110 000
	Statens institut för företagsutveckling:	
49	Uppdragsverksamhet	*1 000
49	Främjande av företagsutveckling	*8 900 000
49	Utrustning	*500 000
49	Medelstillskott till Norrlandsfonden	5 000 000
51	Statliga kreditgarantier till varvsindustrin, m. m.	—
		42 957 000

92 C. Bergsbruk m. m.

Sveriges geologiska undersökning:

94	Förvaltningskostnader	*9 975 000
95	Kartarbeten m. m.	*4 037 000
95	Utrustning	*730 000
95	Prospektering	*21 900 000
95	Uppdragsverksamhet	*600 000
95	Bergsstaten	846 000
97	Statens gruvegendom	24 100 000
		62 188 000

100 D. Energiförsörjning

105	Statens elektriska inspektion	3 205 000
107	Kostnader för vissa nämnder	43 000
107	Främjande av landsbygdens elektrifiering	9 000 000
108	Statens kärnkraftinspektion	1 000
		12 249 000

* Beräknat belopp

E. Teknisk utveckling m. m.

112	Styrelsen för teknisk utveckling:	
113	Teknisk forskning och utveckling	191 000 000
125	Drift av forskningsstationer	1 000
126	Skeppsteknisk forskning och utveckling	14 000 000
128	Utrustning	6 000 000
131	Statens provningsanstalt: Uppdragsverksamhet	1 000
134	Bidrag till statens provningsanstalt	7 040 000
134	Statens provningsanstalt: Justering och ädelmetallkontroll	7 936 000
135	Statens provningsanstalt: Utrustning	8 005 000
137	Statens skeppsprovninganstalt: Uppdragsverksamhet	1 000
140	Bidrag till statens skeppsprovninganstalt	2 360 000
141	Statens skeppsprovninganstalt: Utrustning	12 350 000
142	Bidrag till Ingenjörsvetenskapsakademien	745 000
142	Bidrag till Sveriges standardiseringskommission	3 250 000
144	Atomenergiverksamhet inom Aktiebolaget Atomenergi	47 900 000
150	Utvecklingsarbete rörande utvinning av uran	2 400 000
151	Särskilda säkerhetsarbeten inom kärnenergiområdet	9 200 000
152	Internationellt atomenergisamarbete	4 930 000
154	Medelstillskott till Aktiebolaget Asea-Atom	15 000 000
159	Europeiskt rymdsamarbete m. m.	28 759 000
162	Nordisk fond för teknologi och industriell utveckling	4 500 000
163	Finansiering av statens utvecklingsfond	—
		365 378 000

165 F. Domänverket

168	Ersättning till domänverkets fond för utgifter för övertalig personal	135 000
	Summa för driftbudgeten	496 420 000

KAPITALBUDGETEN**I. Statens affärsverksfonder****E. Förenade fabriksverken**

170	Byggnader och utrustning	13 400 000
-----	--------------------------	------------

F. Statens vattenfallsverk

179	Kraftstationer m. m.	1 480 000 000
-----	----------------------	---------------

G. Domänverket

213	Förvaltningsbyggnad för domänverket	4 500 000
-----	-------------------------------------	-----------

II. Statens allmänna fastighetsfond

214	Byggnadsarbeten för teknisk utveckling m. m.	3 266 000
-----	--	-----------

VI. Fonden för statens aktier

216	Teckning av aktier i Aktiebolaget Asea-Atom	20 000 000
-----	---	------------

Summa för kapitalbudgeten **1 521 166 000**

Totalt för industridepartementet **2 017 586 000**

Kommundepartementet

ÖVERSIKT

Genom en ändring av departementsorganisationen den 1 januari 1974 har ärenden avseende bl. a. kommunerna samt regional indelning och förvaltning förts från civildepartementet, som upphört, till det nyinrättade kommundepartementet.

Till kommundepartementets arbetsområde hör ärenden om länsstyrelserna, de lokala skattemyndigheterna och kronofogdemyndigheterna samt de ärenden rörande kommuner, landstingskommuner och administrativ indelning som inte ankommer på annat departement. I departementet handläggs vidare ärenden om brandförsvar och beredskap för oljebekämpning till havs. Departementet är organiserat med ett sakområde för organisations- och anslagsfrågor för länsstyrelserna m. m., ett för personalärenden m. m. och ett för kommunala frågor. Departementets planerings- och budgetsekretariat svarar bl. a. för viss utredningsverksamhet.

Statsmakterna beslöt år 1969 om åtgärder för att fullfölja 1962 års kommunindelningsreform. Beslutet innebar att indelningsändringar enligt planerna för länens indelning i kommuner skulle genomföras senast vid årsskiftet 1973/74. Den 1 januari 1971 var 190 av landets enligt planerna 273 kommuner och kommunblock färdigbildade kommuner. Genom beslut under åren 1972 och 1973 färdigbildades vid årsskiftet 1973/74 kommuner inom ytterligare 80 kommunblock. Inom återstående tre kommunblock har sammanläggning ej skett vid årsskiftet 1973/74, eftersom frågor som hänger samman med den kommunala indelningen i berörda områden måste utredas ytterligare. Landet omfattar nu 278 kommuner. 1962 års kommunindelningsreform har alltså blivit i huvudsak genomförd. Figur 1 visar den kommunala indelningen fr. o. m. den 1 januari 1974. Av figuren framgår även vilka kommunsammanläggningar som trädde i kraft vid det senaste årsskiftet och i vilka kommunblock sammanläggning återstår. Till följd av den ändrade kommunindelningen har även vissa ändringar i länsindelningen trätt i kraft den 1 januari 1974.

Göteborgsutredningen, som har i uppdrag att utreda frågan om Göteborgs kommuns samgående med Göteborgs och Bohus läns landstingskommun väntas lägga fram förslag inom kort. Frågan om ett fördjupat

samarbete mellan Malmöhus läns landstingskommun och Malmö kommun är föremål för fortsatta överväganden.

Genom kommunindelningsreformen har skapats större och bärkraftigare kommuner. Därigenom har kommunerna fått större möjligheter att även i framtiden lösa uppgifter av väsentlig betydelse för medborgarna och förutsättningarna för en aktiv regionalpolitik och miljöplanering har förbättrats. En genom kommunindelningsreformen bevarad stark kommunal självstyrelse är avgörande för möjligheterna att främja en livskraftig kommunal demokrati.

Den djupgående omvandling som kommunerna varit föremål för har motiverat en översyn av formerna för medborgarinflytandet över den kommunala verksamheten. Den år 1970 tillkallade utredningen om den kommunala demokratin har till uppgift att göra en sådan översyn. Utredningen skall bl. a. överväga åtgärder för att förstärka den kommunala självstyrelsens lokala förankring. I detta sammanhang kommer utredningen under våren att initiera viss försöksverksamhet i ett antal kommuner. Utredningen skall även överväga sådana åtgärder som syftar till att förbättra förutsättningarna för information till förtroendemännen och medborgarna under olika skeden av beslutsprocessen. En viktig aspekt i detta sammanhang är åtgärder för att bredda medinflytandet i planfrågor. Vidare skall utredningen se över vissa frågor i anslutning till det kommunala styrelseskicket och kommunernas arbetsformer. Utredningen om den kommunala demokratin väntas under året redovisa vissa resultat av utredningsarbetet.

Vidare pågår en översyn av kommunallagarna i kommunallagsutredningen, som väntas lägga fram förslag under året.

Uppkomsten av större kommuner aktualiserar bl. a. frågan om statens tillsyns- och kontrolluppgifter gentemot kommunerna. Inom departementet pågår en översyn av omfattningen av och metoderna för den statliga tillsynen över kommunerna på skilda verksamhetsområden i syfte att utmönstra onödiga detaljföreskrifter som kan försvåra den kommunala verksamheten.

Den år 1970 tillkallade länsberedningen, som har till uppgift att göra en allmän översyn av uppgiftsfördelningen i stort mellan stat och kommun, skall enligt sina direktiv bl. a. beakta att kommunerna genom indelningsreformen kan väntas mera allmänt bli rustade att bedriva sin verksamhet på sådant sätt att detaljerad tillsyn och kontroll från statens sida kan minska. Beredningen väntas under året lägga fram ett principbetänkande.

Sakkunniga har tillkallats med uppdrag att utreda frågan om kommunala och landstingskommunala åtgärder i anslutning till den svenska internationella biståndsverksamheten.

Betänkandet (Ds C 1973: 3) Distriktsindelning, arbets- och personalorganisation m. m. inom exekutionsväsendet remissbehandlas f. n. På

grund härav förs medelsbehovet för kronofogdemyndigheterna nu upp med ett beräknat belopp och förslag kommer att redovisas i särskild proposition till 1974 års riksdag.

En särskild beredningsgrupp har tillkallats med uppgift att behandla frågor om utveckling och utnyttjande inom länsstyrelserna av automatisk databehandling (ADB) med anknytning till samhällsplaneringen.

Efter proposition (1973: 185) på grundval av bl. a. betänkandet (SOU 1971: 50) Räddningstjänst har riksdagen beslutat om ansvaret för och organisationen av samhällets räddningstjänst. Beslutet innebär bl. a. att ansvaret för räddningstjänsten i första hand ankommer på det kommunala brandförsvaret medan länsstyrelserna får ansvaret för katastrofberedskapsplanläggningen och för räddningstjänsten vid katastrofer. Ansvaret för oljebekämpningen till havs och i kustvattnen ankommer likaså hittills på tullverkets kustbevakning. Kustbevakningen får också ansvaret för oljebekämpningen i Väneren och Mälaren.

Sakkunniga har tillkallats för att göra en allmän översyn av den nuvarande brandförvarsutbildningen under hänsynstagande till det utbildningsbehov som den allmänna räddningstjänsten föranleder. Sakkunniga har vidare tillkallats med uppdrag att göra en av riksdagen begärd förutsättningslös översyn av frågan om skorstensfejarmästarnas ställning.

Anslagen för budgetåret 1974/75

Anslagsyrkandena för nästa budgetår inom kommundepartementets verksamhetsområde uppgår till 1 049,7 milj. kr. De resursförstärkningar som begärs avser till övervägande del en utbyggnad av skattekontrollen.

Länsstyrelserna m. m.

Förslag läggs fram om förstärkning av främst skattekontrollen hos länsstyrelserna.

Lokala skattemyndigheten i Stockholms fögderi föreslås få ny organisation fr. o. m. den 1 december 1974.

Räddningstjänst m. m.

1973 års riksdag har godkänt att en central myndighet för räddningstjänst i allmänhet — statens brandnämnd — inrättas den 1 juli 1974 samtidigt som statens brandinspektion och statens brandskola upphör (prop. 1973: 185, CU 1973: 30, rskr 1973: 341). Befintliga tjänster hos dessa myndigheter avses bli överförda till brandnämnden. Härutöver tillkommer en viss förstärkning i form av nya tjänster.

Uppbyggnaden av organisationen för beredskap för oljebekämpning till havs och i kustvattnen föreslås fortsätta under budgetåret 1974/75.

Medelsbehovet för detta ändamål har beräknats under hänsynstagande till att tullverkets ansvar vidgås till att omfatta bl. a. även oljebekämpning i Väneren och Mälaren.

Sammanställning

Anslagsförändringarna inom kommundepartementets verksamhetsområde i förhållande till riksstaten för budgetåret 1973/74 framgår av följande sammanställning (milj. kr.).

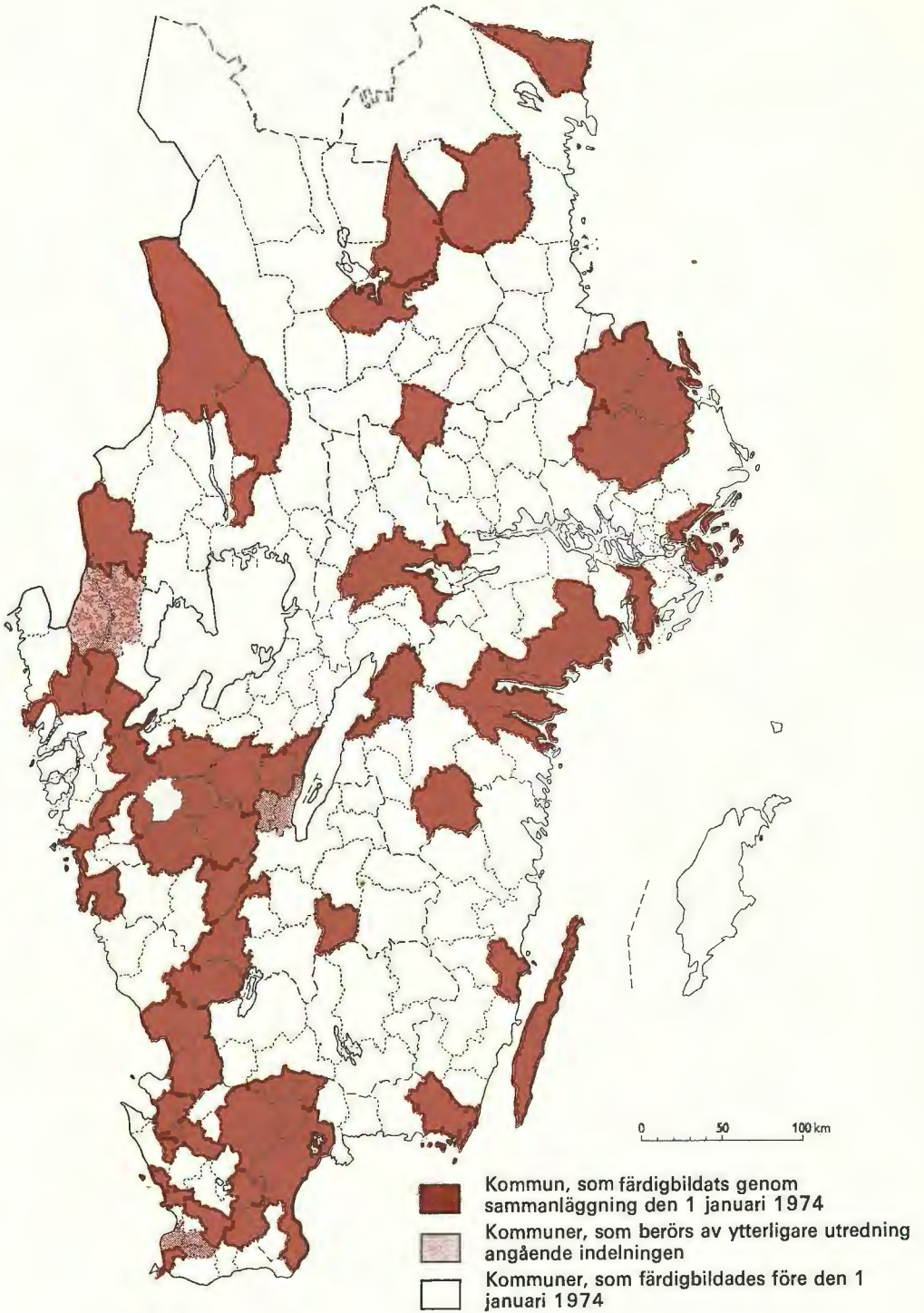
	Anvisat 1973/74	Förslag 1974/75	Förändring
DRIFTBUDGETEN			
A. Kommundepartementet m. m.	—	5,5	+ 5,5
B. Länsstyrelserna m. m.	950,3	1 006,5	+56,2
C. Räddningstjänst m. m.	12,7	15,0	+ 2,3
Summa för driftbudgeten	963,0	1 027,0	+64,0
KAPITALBUDGETEN			
II <i>Statens allmänna fastighetsfond</i>			
Byggnadsarbeten för länsstyrelserna	30,0	22,7	- 7,3
Summa för kapitalbudgeten	30,0	22,7	- 7,3
<i>Totalt för kommundepartementet</i>	993,0	1 049,7	+56,7

Fig. 1 a

Fig. 1 b

Utdrag av protokollet över kommunärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 4 januari 1974.

Närvarande: Statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena ANDERSSON, statsråden STRÄNG, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, LUNDKVIST, GEIJER, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON, FELDT, SIGURDSEN, GUSTAFSSON, ZACHRISSON, LEIJON.

Chefen för kommundepartementet, statsrådet Gustafsson, anmäler de frågor som gäller utgifterna för budgetåret 1974/75 inom kommunde-
partementets verksamhetsområde och anför.

DRIFTBUDGETEN *Fjortonde huvudtiteln*

A KOMMUNDEPARTEMENTET M. M.

A 1. Kommundepartementet

Nytt anslag (förslag) 3 190 000

	1974/75
Personal	
Handläggande personal	17
Övrig personal	16
	33
Anslag	
Lönkostnader	2 900 000
Reseersättningar	70 000
Expenser	220 000
	3 190 000

Till kommundepartementet fördes ett tiotal handläggare och ett lika stort antal övrig personal över från civildepartementet. Med stöd av riksdagens bemyndigande (prop. 1965: 65 s. 19, SU 1965: 105, rskr 1965: 295) har Kungl. Maj:t beslutat inrätta en tjänst för kansliråd i kommun-

departementet. Tjänsten har inrättats för beredningen av frågor av sektorövergripande karaktär som inte naturligt hör hemma på någon av sakenheterna.

För speciella utredningar beräknar jag 300 000 kr. i expertmedel.

Jag beräknar anslaget till 3 190 000 kr.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Kommundepartementet* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 3 190 000 kr.

A 2. Kommittéer m. m.

Nytt anslag (förslag) 2 200 000

Till kommundepartementet hänförs bl. a. länsberedningen, utredningen om den kommunala demokratin och kommunallagsutredningen.

Jag beräknar anslaget till 2 200 000 kr. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Kommittéer m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 2 200 000 kr.

A 3. Extra utgifter

Nytt anslag (förslag) 100 000

Jag beräknar anslaget till 100 000 kr. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Extra utgifter* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 100 000 kr.

B LÄNSSTYRELSENA M. M.

B 1. Länsstyrelserna, B 2. Lokala skattemyndigheterna och B 3. Kronofogdemyndigheterna

Allmän översikt

Länsstyrelserna

Rikets 24 länsstyrelser svarar för den statliga förvaltningen i länen med uppgift att främja resp. läns utveckling och befolkningens bästa samt verka för att statlig, kommunal och landstingskommunal verksamhet samordnas och anpassas till de regionalpolitiska målen.

Länsstyrelsernas arbetsuppgifter är mångskiftande och omfattar bl. a. följande områden, nämligen den regionalpolitiska planeringen, plan- och byggnadsväsendet, fastighetsregistreringen, naturvården, miljöskyddet, livsmedelskontrollen, den allmänna hälsovården, den sociala omvårdnaden, väg- och trafikväsendet, den civila försvarsberedskapen, brandförsvaret, beskattningsväsendet, uppbördsväsendet, exekutionsväsendet samt folkbokföringen. Länsstyrelsen har dessutom vissa övervakningsuppgifter gentemot andra statliga länsmyndigheter, kommuner, landstingskommuner samt enskilda och är inom resp. län högsta polismyndighet, överexekutor samt huvudman för priskontorsverksamheten och hemkonsulentverksamheten.

Länsstyrelsen leds av en styrelse med landshövdingen som ordförande samt tio andra ledamöter. Landshövdingen är chef för länsstyrelsen. Som ställföreträdare för landshövdingen fungerar i Stockholms län en länsöverdirektör och i övriga län en av avdelningscheferna. Med undantag för länsstyrelsen i Stockholms län är länsstyrelserna organiserade med tre avdelningar nämligen planeringsavdelningen, skatteavdelningen och förvaltningsavdelningen. Dessutom finns en administrativ enhet. Avdelningschef är ett länsråd. Länsstyrelsen i Stockholms län har följande avdelningar: planeringsavdelningen, taxeringsavdelningen, kameral- och uppbördsavdelningen, länskatteavdelningen och förvaltningsavdelningen. Vid alla länsstyrelser utom länsstyrelsen i Gotlands län finns en länspolischefsexpedition.

En länskatteavdelning och en länsrätt är knutna till länsstyrelsen. Inom förvaltningsavdelningen finns kansli för länskatteavdelningen och länsrätten utom i Stockholms län där länskatteavdelningen utgör kansli för länskatteavdelningen.

Under länsstyrelsen lyder i olika avscenden de lokala skattemyndigheterna, kronofogdemyndigheterna, polisväsendet och civilförsvaret.

Antalet anställda hos länsstyrelserna uppgår till ca 9 000.

Riksstatsanslaget på driftbudgeten till samtliga länsstyrelser har för innevarande budgetår uppförts med ca 619 milj. kr.

Lokala skattemyndigheterna

De lokala skattemyndigheterna verkställer mantalsskrivning, upprättar allmän röstlängd för val till riksdagen och kommunal röstlängd, tar befattning med taxeringsarbete samt debitering och uppbörd av skatt m. m., bestämmer pensionsgrundande inkomst samt utövar kontroll över att viss uppgiftsskyldighet inom den allmänna försäkringen fullgörs.

Länsstyrelsen är chefsmyndighet för de lokala skattemyndigheterna i länet. Den lokala skattemyndighetens verksamhetsområde är fögderiet. Chef för lokal skattemyndighet är en fögderidirektör eller en härads-skrivare.

Frågan om arbets- och personalorganisation för lokala skattemyndigheten i Stockholms fögderi har på uppdrag av Kungl. Maj:t utretts av riksskatteverket som den 31 oktober 1973 lämnade utredning med förslag. Förslaget som remissbehandlats redovisas i det följande.

Antalet anställda hos rikets 122 lokala skattemyndigheter uppgår till ca 4 300.

Om man bortser från särskilt beräknade uppbördsmedel, uppgår medelsanvisningen för innevarande budgetår till över 215 milj. kr.

Kronofogdemyndigheterna

Den exekutiva verksamheten avser dels det allmännas fordringar för skatter, böter, allmänna avgifter m. m., dels ärenden som anhängiggörs av enskilda rättsägare. Den förra ärendegruppen dominerar. Dessutom är kronofogde skyldig att handlägga ärenden enligt lagen (1970: 741) om statlig lönegaranti vid konkurs samt att efter länsstyrelsens förordnande vara överexekutor för särskild förrättning.

För den exekutiva verksamheten är riket indelat i kronofogdedistrikt. I varje distrikt finns en kronofogdemyndighet med en kronodirektör eller kronofogde som chef. Enligt beslut av 1972 års riksdag (prop. 1972: 1 bil 14, CU 1972: 7, rskr 1972: 70) blev riksskatteverket den 1 juli 1973 centralmyndighet för administration av exekutionsväsendet.

Frågan om distriktsindelning, arbets- och personalorganisation m. m. inom exekutionsväsendet har utretts av särskilt tillkallad utredningsman som den 30 oktober 1973 lämnade betänkande (Ds C 1973: 3) med förslag. Förslaget som remissbehandlas kommer i den mån det berör frågor som bör underställas riksdagen att redovisas i särskild proposition till 1974 års riksdag.

Antalet anställda inom de 81 kronofogdedistrikten uppgår till nära 2 700.

Om man bortser från särskilt beräknade uppbördsmedel, uppgår medelsanvisningen för innevarande budgetår till drygt 160 milj. kr.

Civilbefälhavarorganisationen

Rikets sex civilbefälhavare verkar i fred för att totalförsvaret inom resp. civilområde planläggs så att det i krig och vid krigsfara kan föras med en enhetlig inriktning samt så att största möjliga försvarseffekt uppnås. Förutom uppgiften att samordna viss planläggning har civilbefälhavaren att leda stabstjänstövningar, utbilda eller verka för utbildning av viss personal för uppgifter i krig samt planera för den egna verksamheten i krig och vid krigsfara. För dessa uppgifter biträdes civilbefälhavarna av var sitt kansli, vilket är förlagt i anslutning till en länsstyrelse.

Civilbefälhavarorganisationen omfattar inemot 40 anställda.

Alternativ 0

Länsstyrelserna har i sina anslagsframställningar redogjort för de beräknade följderna av en nedskärning av anslagen med fem procent efter tillägg av löne- och prisomräkning.

Länsstyrelserna framhåller att nedskärningen främst skulle påverka anslagen för lönekostnader. Myndigheternas möjligheter att bereda den befintliga personalen fortsatt anställning skulle försvåras.

Myndigheternas verksamhet är till övervägande del styrd av författningar eller centralt utfärdade föreskrifter. Inskränkningar av myndigheternas verksamhet måste därför enligt länsstyrelserna drabba initiativverksamheten, främst inom planeringsavdelningarna. På skatteavdelningarna skulle de beräknade besparingarna på länsstyrelserna inte uppväga de betydande förluster för statsverket i form av minskade skatteintäkter som skulle uppkomma om insatsen av exempelvis personal för skatte- och taxeringsrevisioner minskade. Förvaltningsavdelningarnas verksamhet är även styrda av faktorer över vilka länsstyrelserna inte råder. En minskad personalinsats skulle medföra ökade balanser på dessa avdelningar i en utsträckning som inte är acceptabel.

Vissa länsstyrelser har föreslagit ändringar i ett antal författningar som reglerar myndigheternas verksamhet. Förslagen fordrar bearbetning och ytterligare överväganden.

Ett antal länsstyrelser framhåller att det är orealistiskt att nu påkalla en nedskärning av länsstyrelsernas organisation och verksamhet. Den nuvarande organisationen har fungerat sedan den 1 juli 1971 och har i vissa avseenden ännu inte funnit sin slutliga form. Dessutom framhålls att länsstyrelsernas organisationsnämnd fortlöpande följer länsstyrelsernas verksamhet och bl. a. föreslår förenklingar av arbetsrutiner m. m.

I fråga om de lokala skattemyndigheterna framhålls att en anslagsminskning skulle medföra sämre service gentemot de skattskyldiga men även gentemot taxeringsnämnderna, vilket i sin tur kan väntas medföra en lägre kvalitet på taxeringsresultatet och i vissa fall rättsförluster för skattskyldiga. Vidare skulle kvaliteten på krediterings- och arbetsgivarkontrollen få sänkas, med i vissa fall skatteförluster för det allmänna som följd.

För kronofogdemyndigheternas del hävdas att en minskning av myndigheternas resurser skulle resultera i ett sämre indrivningsresultat. Storleken av förlusterna som härigenom skulle drabba bl. a. statsverket är svår att bedöma, men enligt riksskatteverket skulle förlusterna inte täckas av utgiftsminskningen.

Remissyttranden

Remissyttranden över länsstyrelsernas anslagsframställningar har avgetts av rikspolisstyrelsen beträffande länspolischefsexpeditionerna, civilförsvarsstyrelsen och överstyrelsen för ekonomiskt försvar beträffande försvarsenheterna, riksskatteverket beträffande taxeringsavdelningen, skatteavdelningarna och utskänkningskontrollen samt de lokala skattemyndigheterna, nämnden för samhällsinformation beträffande informationsverksamheten, lantbruksstyrelsen och statens livsmedelsverk beträffande länsveterinärerna, statens naturvårdsverk beträffande naturvårdsenheterna, statens pris- och kartellnämnd beträffande priskontoren, konsumentverket beträffande hemkonsulenterna, statens planverk beträffande planenheterna samt lantmäteristyrelsen beträffande lantmäterienheterna.

Rikspolisstyrelsen framhåller att innan resultat av länsberedningens arbete föreligger och i avbidan på statsmakernas beslut i fråga om sammanförande av länspolischefsuppgifter för två eller flera län bör nu inte vidtas sådana förändringar i den regionala polisorganisationen som är ägnade att föregripa en samlad bedömning. I fråga om förslag att föra över viss polispersonal till länsstyrelserna uttalar rikspolisstyrelsen rent principiellt att den bestämt avstyrker tillskapandet av en särskild polisorganisation, som lyder under annat departement än polisväsendet i övrigt.

Civilförsvarsstyrelsen och *överstyrelsen för ekonomiskt försvar* tillstyrker begärda tjänster för uppgifter inom skyddsrumskontrollen. Båda myndigheterna föreslår en översyn av organisationen för länsstyrelsernas försvarsenheter på grund av att personalresurserna anses vara otillräckliga för att genomföra de åtgärder som förutsätts i programplan samt att resurserna är ojämnt fördelade länen emellan.

I fråga om civilbefälvarkanslicernas personalbehov anser överstyrelsen att framförda förslag om förstärkningar bör tillgodoses i första

hand inom ramen för civilbefälhavarutredningens förslag samt att framställningen rörande västra civilområdets kansli bör ges högsta prioritet.

Riksskatteverket tillstyrker att taxeringsenheterna tillförs ytterligare tjänster som taxeringsintendenter för uppgifter i samband med fastighetstaxering och för processföringen med anledning av den utökade taxerings- och skattekontrollen, vilken utökning medfört en mycket stor arbetsbelastning inom taxeringsenheterna. Flertalet länsstyrelser föreslås få ytterligare en sådan tjänst var, de tre största länsstyrelserna föreslås få två var. Utöver denna generella förstärkning tillstyrker verket krav på ökade personalresurser endast i de fall då en klar underbemanning kunnat konstateras.

Genom beslut av 1973 års riksdag (prop. 1973: 85, SkU 1973: 27, rskr 1973: 167) förstärktes skattekontrollen med 100 tjänster. Tjänsterna skall inordnas i länsstyrelserna fr. o. m. budgetåret 1974/75. Verket lämnar förslag om fördelningen på länsstyrelserna av dessa tjänster och en motsvarande utbyggnad av antalet biträdestjänster. Verket tillstyrker en fortsatt utbyggnad av taxeringsassistentorganisationen med anledning av övergången till bokföringsmässig redovisning för jordbrukare. Viss resursförstärkning förordas vidare av verket på grund av att antalet speciella distrikt för taxering av delägare i fåmansbolag har utökats.

Mervärdeskatteenheter har enligt riksskatteverket för små resurser för den materiella granskningen och kontrollen av mervärdeskattedeklarationer — särskilt sådana som kan föranleda återbetalning. Verket tillstyrker därför att ytterligare tjänster tillförs mervärdeskatteenheter.

För uppbördsenheterna och dataenheterna samt utskänkningskontrollen föreslår verket vissa ytterligare tjänster på grund av ökad arbetsvolym.

I avvaktan på resultatet av den organisationsundersökning av de lokala skattemyndigheterna som genomförs av riksskatteverket tillstyrker verket viss förstärkning av dessa myndigheter i form av medel för anställning av tillfällig personal. För att bemästra arbetsuppgifterna med fastighetstaxeringen 1975 förordar verket vidare ett arbetskraftstillskott om ca 120 årsarbetskrafter.

Nämnden för samhällsinformation tillstyrker för informationsprojekt som bör bli gemensamma för samtliga länsstyrelser ca 2,7 milj. kr., för informationsprojekt hos de olika länsstyrelserna ca 1,1 milj. kr., för beredskap för plötsligt uppkommande informationsbehov ca 0,6 milj. kr. samt för kungörelseannonsering ca 4 milj. kr.

Lantbruksstyrelsen och *statens livsmedelsverk* finner att länsstyrelserna i Kalmar, Hallands, Älvsborgs och Västerbottens län har behov av personalförstärkning inom länsveterinärfunktionen. Livsmedelsverket anser att förstärkning i Kalmar och Hallands län är av hög angelägenhetsgrad. Båda verken framhåller vikten av att erforderlig biträdes hjälp ställs till länsveterinärernas förfogande.

Statens naturvårdsverk framhåller, att länsstyrelserna saknar erforderliga resurser för tillsynsverksamheten framför allt på miljövårdsområdet. En förstärkning är särskilt angelägen i län med starkt industrialiserade områden. Sålunda torde, enligt verket, t. ex. situationen i Stockholms län vara särskilt besvärlig. Länsstyrelserna behöver i första hand förstärkas härför med kvalificerade processtekniker. Vad gäller länsstyrelsernas önskemål om ökade resurser för laboratorieundersökningar anser verket det angeläget att varje länsstyrelse har möjlighet att utföra vissa enklare undersökningar.

Statens pris- och kartellnämnd anser det vara angeläget att fältorganisationen dimensioneras så att den kan svara mot de krav som den centrala organisationen ställer och föreslår att länsstyrelsernas priskonator tillförs 21 nya assistenttjänster.

Konsumentverket tillstyrker förstärkning med ytterligare en hemkonsulent i vardera Stockholms, Jönköpings, Kristianstads, Örebro och Gävleborgs län och med biträdespersonal i Östergötlands och Jämtlands län. Verket framhåller att även de län som endast har en tjänsteman för konsumentärenden torde vara i behov av kapacitetsförstärkning för att kunna hålla en tillfredsställande bevakning på stationeringsorten och ge service till kommunerna samt bedriva en länsomfattande utbildnings- och informationsverksamhet.

Statens planverk anser att anslagsframställningarna i alltför hög grad inriktas mot högre tjänster och att en inte obetydlig del av dessa kan ersättas med handläggartjänster i lönegradsskiktet A 19—23. Planverket tillstyrker de av länsstyrelserna begärda tjänsterna rangordnade i fem grupper.

Lantmäteristyrelsen framhåller att lantmäteriverksamhetens omfattning i Stockholms och Malmöhus län är sådan att behovet av ytterligare en biträdande överlantmätare i resp. län är mycket angeläget. Styrelsen tillstyrker inrättandet av tjänst som biträdande överlantmätare även i Uppsala, Södermanlands, Gotlands och Jämtlands län, vilka nu saknar sådan tjänst. Därutöver vitsordar styrelsen behovet av vissa omedelbara insatser bl. a. i Kopparbergs län dels för vissa inledande arbeten avseende arronderingsförbättringar på jord- och skogsbrukets område, dels för nedbringande av arbetsbalansen beträffande registreringen av nya fastigheter efter äganderättsutredningar. I övrigt vitsordar styrelsen vad länsstyrelserna anför om behovet av medel för arkivutrustning samt för vård av befintliga förrättningsarkiv.

Översyn av organisationen hos lokala skattemyndigheten i Stockholms fögderi

Kungl. Maj:t uppdrog den 8 december 1972 åt riksskatteverket att i samarbete med statskontoret utföra organisationsundersökningar hos

lokala skattemyndigheterna med syfte att utarbeta förslag om dels organisationsmodeller för lokal skattemyndighet, dels normer som kan läggas till grund för beräkning av personalbehovet vid lokal skattemyndighet, dels detaljerad arbets- och personalorganisation för lokala skattemyndigheten i Stockholms fögderi.

Riksskatteverket lämnade den 31 oktober 1973 förslag till arbets- och personalorganisation för lokala skattemyndigheten i Stockholm.

Efter remiss har yttranden över förslaget avgetts av länsstyrelsen i Stockholms län, lokala skattemyndigheten i Stockholms fögderi, föreningen Sveriges fögderichefer och Statstjänstemannaförbundet.

Nuvarande organisation

Lokala skattemyndigheten i Stockholms fögderi är uppbyggd dels efter geografiska indelningsprinciper, dels med vissa specialenheter. Myndigheten leds av en fögderidirektör. Det totala antalet anställda vid myndigheten uppgår till cirka 700.

Myndigheten består f. n. av tre avdelningar, nämligen kansliavdelningen, bestående av fyra kontor med tillhoppa cirka 200 tjänstemän, debiteringsavdelningen, bestående av sju kontor med cirka 390 tjänstemän samt folkbokföringsavdelningen, bestående av tre kanslier eller expeditioner med cirka 110 tjänstemän.

Riksskatteverkets förslag

Under en fögderichef och en biträdande fögderichef jämte stab föreslås myndigheten skola organiseras med fem enheter nämligen administrativ enhet, två skatteadministrativa enheter, arbetsgivarenhet och folkbokföringsenhet.

Den administrativa verksamhet som enligt förslaget är gemensam för fögderiet omfattar ekonomiadministration med anslagsbevakning, budgetering och arbete för anslagsframställning, personaladministration med rekrytering, bemanningsplanering, personalstatistik, utarbetande av löneuträkningsunderlag m. m., utbildningsadministration avseende kursadministration med planering och budgetering av myndighetens utbildningsverksamhet, administration av verksamhetsplanering dvs. ledning av enheternas verksamhetsplanering och uppföljning, materieladministration med planering, inköp och förrådshållning av myndighetens kontorsmateriel, rationalisering med organisationsfrågor, uppläggning av rutiner, lokal- och utrustningsfrågor, blankettfrågor m. m., dokumentadministrativ verksamhet omfattande myndighetsregistratur, upplysningsverksamhet, arkiv, maskinskrift, sekreteraruppgifter m. m. samt övrig kontorsservice med budtjänst, posthantering o. d. De nu nämnda administrativa funktionerna hänförs till den administrativa enheten.

Till skatteadministrativa enheterna hänförs i förslaget skatteadmini-

strationen av fysiska personer, av skattskyldiga som tillhör det s. k. gemensamma distriktet och vissa särskilda distrikt samt av utbor, dödsbon, familjestiftelser och juridiska personer. Var och en av de skatteadministrativa enheterna föreslås skola bestå av fem kontor, varav fyra efter geografisk indelning av fögderiet.

Arbetsgivarenhetens uppgifter omfattar kontroll och revision av arbetsgivare med avscende på redovisning av skatt och uppgifter för debitering av arbetsgivaravgifter.

Folkbokföringsenheten föreslås skola handha registrering av flyttningar och ändrade persondata med därav följande åtgärder, utfärdande av personbevis och flyttningsbetyg, förande av flyttningsbok, rekvisition av personnummer m. m.

Staben föreslås skola biträda vid ledningen och samordningen av verksamheten samt handlägga besvärärenden.

En tablå över den föreslagna organisationen torde få fogas som *bilaga 16.1* till statsrådsprotokollet i detta ärende.

Personalbehovet uppskattas till 533 fasta tjänster. Dessutom fordras ca 50 årsarbetskrafter som tillfällig personal för att möta vissa säsongmässiga arbetstoppar. De fasta tjänsterna fördelas mellan de olika enheterna på följande sätt, fögderiledning och stab 4, skatteadministrativa enheterna ca 330, arbetsgivarenheten ca 60, folkbokföringsenheten ca 90 och administrativa enheten ca 50. I förhållande till nuvarande organisation innebär förslaget en reduktion med över 100 tjänster.

Den nya organisationen föreslås skola genomföras helt den 1 december 1974. Riksskatteverket föreslår att reduktionen av personalen sker successivt, i huvudsak i takt med den naturliga avgången. Omorganisationen måste föregås av omfattande förberedelsearbete i vilket ingår bl. a. detaljutformning av skilda administrativa rutiner, lokalplanering samt utbildning av personal.

Remissyttranden

Länsstyrelsen i Stockholms län instämmer i stort med vad utredningen föreslagit och framhåller att förslaget kommer att utgöra en god grund för en rationell arbetsuppläggning. Personalen får allsidigare arbetsuppgifter, vilket bör öka trivselen, och allmänheten får bättre service om förslaget genomförs. Länsstyrelsen finner dock förslaget om att bilda två skatteadministrativa enheter mindre lämpligt. Länsstyrelsen menar att man därigenom skapar oklarhet i ansvarsfördelningen på chefsplanet och försvårar möjligheterna till en jämn arbetsfördelning och personaldisposition samt åstadkommer risk för svårigheter i den interna kommunikationen mellan fögderiledningen och kontorscheferna. Länssty-

relsen förordar att de i skatteadministrativa enheterna ingående tio kontoren skall sortera direkt under fögderiledningen och att föreslagen personal för skatteadministrativa enheternas ledning skall föras över till staben. För att undvika sammanblandning med länsstyrelsens taxeringsenheter som av allmänheten uppfattas som skattekontor föreslår länsstyrelsen att fögderiets kontor benämnes fögderikontor.

I fråga om personalbehovet anser länsstyrelsen att arbetsgivarenheten bör tillföras ytterligare en högre tjänsteman i arbetsledande ställning. Länsstyrelsen finner utredningsförslaget med endast en sådan tjänsteman uppenbart otillräckligt. Länsstyrelsen avstyrker att landskanslistjänster skall föras över från lokala skattemyndigheten till länsstyrelsen. Landskanslisttjänsterna är en nödvändig tillgång även för fögderierna. Länsstyrelsen understryker att den i övrigt inte kan bedöma om den föreslagna tilldelningen av personal är tillräcklig. Detta får erfarenheterna i framtiden utvisa. Länsstyrelsen anser det därför klart att under de närmaste åren någon anslagsminskning inte kan komma ifråga. Länsstyrelsen finner det tveksamt om tidpunkten för organisationsändringen — den 1 december 1974 — är realistisk då frågan om bl. a. lönesättning och tillsättning av tjänsterna kan dra ut på tiden.

Lokala skattemyndigheten i Stockholms fögderi förordar att det skatteadministrativa arbetet förs samman till en enda enhet — skatteenheten i stället för att delas upp på två skatteadministrativa enheter som utredningen föreslagit. I fråga om arbetsgivarenheten anser myndigheten att den bör tillföras en högre tjänsteman i arbetsledande ställning utöver vad som föreslagits.

Föreningen Sveriges fögderichefer anser förslaget vara väl underbyggt och framhåller att den nya organisationen bör medföra bättre service åt allmänheten och mera rationella arbetsformer. Föreningen tillstyrker förslaget i princip och ansluter sig helt till förslaget att de skatteadministrativa funktionerna skall delas upp på två enheter. För de arbetsledande uppgifterna inom arbetsgivarenheten fordras enligt föreningens mening en högre tjänsteman utöver vad som föreslagits.

Statstjänstemannaförbundet konstaterar att utredningen i allt väsentligt beaktat de synpunkter och förslag som lagts fram av den särskilda kontaktgrupp som utsetts av lokala skattemyndighetens företagsnämnd. Förbundet framför därför endast vissa detaljsynpunkter beträffande några avsnitt i förslaget. Inom administrativa enheten finner förbundet att företagsnämndsadministrationen, intendenturgruppen och arkivgruppen bör förstärkas utöver vad utredningen föreslagit. Samma förhållande gäller enligt förbundet även resurserna för jämkning av B-skatt. Förbundet anser vidare att ledningsfunktionen inom arbetsgivarenheten bör förstärkas med en biträdande chef.

Departementschefen

Verksamheten vid länsstyrelserna, lokala skattemyndigheterna och kronofogdemyndigheterna styrs till mycket stor del av efterfrågan från allmänheten på dessa myndigheters tjänster. Länsstyrelserna har i sina anslagsframställningar redovisat följderna av en anslagsberäkning enligt alternativ 0. Resultatet skulle bli försämrad service gentemot kommuner och allmänhet och en minskning av initiativverksamheten till förfång för samhällsplanering, skatterevisioner m. m. Enligt min mening kan ett sådant resultat inte godtas.

Jag förordar att länsstyrelserna nu förstärks med 291 tjänster, varav 37 på planeringsavdelningarna, 218 på skatteavdelningarna, 18 på förvaltningsavdelningarna samt därutöver 18 biträdestjänster och medel för ett nittiotal årsarbetskrafter. Huvuddelen av förstärkningarna hänförs till skatteförvaltningen med tonvikt på täxerings- och skattekontrollen samt arbetet med fastighetstaxeringen 1975. På grund av effektiveringen av bilregisterverksamheten räknar jag med att länsstyrelsernas personalresurser härför den 1 juli 1974 kan minskas i en omfattning som motsvarar 150 årsarbetskrafter. Länsstyrelsernas personal, med personalen hos civilbefälhavarnas kanslier inräknad, uppgår då till ca 9 200 tjänstemän.

På uppdrag av Kungl. Maj:t har riksskatteverket i samarbete med statskontoret utfört organisationsundersökningar hos lokala skattemyndigheterna. Som ett första resultat av dessa undersökningar har förslag lagts fram till arbets- och personalorganisation för lokala skattemyndigheten i Stockholm. Förslaget som remissbehandlats innebär att den geografiska indelningsprincipen drivits hårdare än i nuvarande organisation med ökad integrering av arbetsuppgifter och minskning av den nuvarande specialiseringen. Antalet kontor har ökats för att personalstyrkan vid varje kontor inte skall överstiga 40 personer. Personal för resursstyrning, för administration av utbildning och för rationalisering har tillförts. Förslaget förutsätter att vissa rutinförändringar i rationaliseringssyfte genomförs. Myndighetens arbetsuppgifter föreslås under en fögderiledning med stab skola fördelas på fem enheter nämligen en administrativ enhet, två skatteadministrativa enheter, en arbetsgivarenhet och en folkbokföringsenhet. Personalbehovet uppskattas till 533 fasta tjänster. Dessutom föreslås medel till ca 50 årsarbetskrafter. Förslaget innebär en reduktion av nuvarande organisation med över 100 tjänster. Organisationsändringen föreslås skola genomföras helt den 1 december 1974 men reduktionen av personalen föreslås ske successivt, i huvudsak i takt med den naturliga avgången. Remissinstanserna har i stort godtagit förslaget men yrkat vissa personalförstärkningar. I fråga om den principiella organisationen har erinringar riktats endast mot de skatteadministrativa arbetsuppgifternas förläggning. Länsstyrelsen i

Stockholms län föreslår att de tio skattekontoren — vilka enligt länsstyrelsen bör benämnas fögderikontor — skall sortera direkt under fögderiledningen och lokala skattemyndigheten i Stockholm förordar att de två skatteadministrativa enheterna skall föras samman till en enda enhet.

För egen del kan jag i allt väsentligt biträda det framlagda förslaget. De skatteadministrativa arbetsuppgifterna bör hänföras till två enheter såsom föreslagits av utredningen. Enligt min mening torde ledningen och samordningen av verksamheten inom detta område underlättas om de tio kontoren grupperas i två enheter. Fögderiledningen torde också få bättre möjligheter att leda och samordna hela myndighetens verksamhet om tio kontorschefer inte sorterar direkt under denna ledning. Jag vill också ansluta mig till utredningsförslaget att de i skatteadministrativa enheterna ingående kontoren benämnes skattekontor.

Beträffande föreslagen personaltilldelning till fögderiet har samtliga remissinstanser yrkat på att arbetsgivarenhetens ledning förstärks med en biträdande chef. Jag kan biträda detta yrkande. I övrigt finner jag att erfarenheter av organisationens sätt att fungera får visa huruvida förändringar i personaltilldelningen fordras. Jag förordar därför att lokala skattemyndigheten i Stockholm tilldelas 534 fasta tjänster samt medel för ca 50 årsarbetskrafter. För chef för myndigheten bör inrättas en extra ordinarie tjänst. Beträffande avtalsbara anställnings- och arbetsvillkor avser jag att ge statens avtalsverk det förhandlingsuppdrag som behövs.

Jag kan vidare ansluta mig till förslaget att den nya organisationen skall genomföras helt den 1 december 1974. Jag förutsätter därvid att löneförhandlingarna kan slutföras under våren 1974 och att vissa chefs-tjänster kan tillsättas i juli 1974. Jag förordar vidare att reduktionen av personalen sker successivt, i huvudsak i takt med den naturliga avgången. Organisationsförändringen medför behov av vissa övergångs-åtgärder. Därför föreslår jag, att Kungl. Maj:t utverkar riksdagens bemyndigande att vidta erforderliga sådana åtgärder.

För lokala skattemyndigheterna i övrigt kommer riksskatteverket i samarbete med statskontoret att senare redovisa utredningsförslag. Jag avser att i annat sammanhang föreslå Kungl. Maj:t att till nästa års riksdag lägga fram förslag beträffande dessa myndigheter. För att dessa myndigheter skall kunna bemästra ökningen av arbetsuppgifterna — främst i samband med fastighetstaxeringen — under budgetåret 1974/75 förordar jag en uppräknig av medelstildelningen motsvarande ca 120 årsarbetskrafter.

I fråga om kronofogdemyndigheterna har utredningsförslag beträffande distriktsindelning, arbets- och personalorganisation m. m. lämnats i slutet av oktober 1973. Förslaget remissbehandlas f. n. Jag avser att föreslå Kungl. Maj:t att i särskild proposition till 1974 års riksdag lägga

fram förslag till anslag för kronofogdemyndigheternas verksamhet. I avvaktan på denna särskilda proposition förordar jag att anslaget tas upp med oförändrat belopp.

Mina ställningstaganden till länsstyrelsernas förslag, vilka redovisas närmare i det följande, innebär, med bortseende från de under resp. anslag beräknade uppbördsmedlen, en medelsanvisning om sammanlagt 1 075,7 milj. kr., varav 1 053,0 milj. kr. på driftbudgeten och 22,7 milj. kr. på kapitalbudgeten. Ökningen i förhållande till innevarande budgetår uppgår till 51,0 milj. kr. — en ökning med 58,3 milj. kr. på driftbudgeten och en minskning om 7,3 milj. kr. på kapitalbudgeten. Av beloppet på driftbudgeten avser 664,8 milj. kr. länsstyrelserna, 227,8 milj. kr. de lokala skattemyndigheterna och 160,4 milj. kr. kronofogdemyndigheterna. De särskilda uppbördsmedlen under dessa tre anslag beräknar jag till resp. 5,8 milj. kr., 34,2 milj. kr. och 6,4 milj. kr., en ökning med 2,0 milj. kr. i förhållande till innevarande budgetår.

Sammanställning av anslagsberäkningarna för B. Länsstyrelserna m. m.

	B 1. Länsstyrelserna			B 2. Lokala skattemyndigheterna			B 3. Kronofogdemyndigheterna		
	1973/74	Beräknad ändring 1974/75		1973/74	Beräknad ändring 1974/75		1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Mynd.	Dep.chefen		Mynd.	Dep.chefen		Mynd.	Dep.chefen
Personal									
Handläggande personal	2 493	+293	+158	294	+ 27	} -100	331	+10	—
Övrig personal	6 566	+295	+133	3 958	+119		2 353	+73	—
	9 059	+588	+291	4 252	+146		2 684	+83	—
Anslag									
Lönekostnader	460 728 000	+54 181 000 ¹	+28 913 000	179 533 000	+13 312 000 ¹	+ 4 028 000	124 417 000	+10 689 000 ¹	—
Sjukvård	1 081 000	+ 314 000	+ 314 000	604 000	+ 54 000	+ 7 000	358 000	+ 47 000	—
Resesättningar	11 009 000	+ 1 973 000	+ 223 000	1 647 000	+ 183 000	-- 41 000	4 259 000	+ 595 000	—
Lokalkostnader	51 843 000	+15 650 000	+14 677 000	20 762 000	+ 4 826 000	+ 4 845 000	14 302 000	+ 1 693 000	—
Expenser	37 884 000	+12 745 000	- 1 464 000	12 427 000	+ 4 447 000	- 1 100 000	8 398 000	+ 969 000	—
<i>Därav engångsutgifter</i>	7 768 000	11 868 000	5 856 000	4 841 000	4 097 000	3 497 000	1 189 000	746 000	—
Ersättning till nämndemän	—	+ 3 210 000 ¹	+ 3 210 000	—	—	—	—	—	—
Kungörelseannonseringskostnader	—	+ 4 774 000	+ 3 506 000	—	—	—	—	—	—
Lantmäterienheten									
a) Myndighetsuppgifter	23 171 000	+ 3 120 000 ¹	+ 1 629 000	—	—	—	—	—	—
b) Nytt fastighetsregister	2 453 000	+ 594 000 ¹	+ 123 000	—	—	—	—	—	—
Diverse ändamål	30 647 000	- 7 752 000	- 5 149 000	562 000	- 250 000	+ 4 400 000	8 689 000	+ 826 000	—
	618 816 000	+88 809 000	+45 982 000	215 535 000	+22 572 000	+12 139 000	160 423 000	+14 819 000	—
Uppbördsmedel									
Ersättning från allmänna pensionsfonden	2 200 000	—	+ 104 000	32 330 000	—	+ 1 820 000	6 416 000	—	—
Ersättning för uppdrag vid datakontoren	3 500 000	—	—	—	—	—	—	—	—
Nettoutgift	613 116 000	+88 809 000	+45 878 000	183 205 000	+22 572 000	+10 319 000	154 007 000	+14 819 000	— ²

¹ Inkl. uppräknig av lönekostnadspålägg till 29 %. Uppräkningen för befintlig personal uppgår för B 1 till 11 509 000 kr, B 2 4 303 000 kr och B 3 2 982 000 kr.

² Beräknat belopp.

Stockholms län

	Länsstyrelsen		Lokala skattemyndigheterna		Kronofogdemyndigheterna	
	1973/74	Beräknad ändring 1974/75 Länsstyrelsen Dep.chefen	1973/74	Beräknad ändring 1974/75 Länsstyrelsen Dep.chefen	1973/74	Beräknad ändring 1974/75 Länsstyrelsen
Personal						
Handläggande personal	377	+ 79	73	+ 4	64	+ 7
Övrig personal	1 065	+ 65	989	+ 33	532	+ 31
	1 442	+ 144	1 062	+ 37	596	+ 38
Anslag						
Lönkostnader	74 848 000	+ 7 585 000	44 565 000	+ 1 996 000	28 311 000	+ 3 463 000
Sjukvård	272 000	+ 79 000	250 000	—	99 000	+ 10 000
Recessättningar	625 000	—	163 000	+ 7 000	566 000	+ 32 000
Lokalokostnader	8 205 000	+ 5 221 000	5 930 000	—	3 337 000	+ 589 000
Expenser	5 793 000	+ 2 796 000	2 543 000	+ 261 000	2 540 000	+ 296 000
<i>Däray engångsutgifter</i>	870 000	+ 2 130 000	500 000	+ 289 000	500 000	—
Ersättning till nämndemän	—	+ 580 000	—	—	—	—
Kungörelseannonseringskostnader	—	—	—	—	—	—
Lantmäteriheten	—	+ 380 000	—	—	—	—
a) Myndighetsutgifter	1 831 000	+ 149 000	—	—	—	—
b) Nytt fastighetsregister	514 000	+ 301 000	—	—	—	—
	92 088 000	+ 17 091 000	53 451 000	+ 1 818 000	34 853 000	+ 3 798 000

Länsstyrelsen. 1. Löne- och prisomräkning m. m. 5 800 929 kr.

2. Plancingskansliet behöver förstärkas med en byrådirektör. Med tanke på den alltmer intensifierade verksamheten inom konsumentupplysningen behövs det ytterligare en hemkonsulent i Stockholms län. De alltmer krävande arbetsuppgifterna och de i länet svåra samordningsproblemen med primär- och sekundärkommunal planering kräver förstärkning av den kvalificerade personalen på regionala ekonomiska enheten med en avdelningsdirektör och en förste byråsekreterare. På naturvårdsenheten behövs en avdelningsdirektör för ledning av den allmänna naturvården, en byrådirektör för tillsyns- och prövningsärenden inom miljöskyddslagens område och en förste byråingenjör för tekniskt utredningsarbete inom vattenlagens område. Vidare behövs ytterligare en byråassistent, en assistent samt ett kvalificerat biträde på enhetens expedition. För att minska balanserna och för att förkorta handläggningstiderna för framförallt stadsplanedispenser m. m. måste planenheten förstärkas med tre byrådirektörer. En byrådirektör behövs för inventering av planläget. Försvarsenheten behöver för inspektion av skyddsrumbeståndet en förste byråingenjör. (+1 057 404 kr.)

3. Den nya lagstiftningen som införs ifråga om särskild fastighetstaxering m. m. medför ökad belastning på taxeringsenheterna och enheterna bör därför tillföras

en taxeringsintendent och två förste byråsekreterare. Den utökning av antalet taxeringsassistenter som avses skola ske gör det nödvändigt att den handledande personalen på revisionsenheterna utökas med tre byrådirektörer. Vidare behövs fyra kvalificerade biträden på enheterna. Taxeringsassistentgruppen bör förstärkas med fyrtio taxeringsassistenter. Revisionsdetaljen inom mervärdesskattcenheten behöver förstärkas med två byrådirektörer och ett kvalificerat biträde. (+3 180 396 kr.)

4. Arbetsbelastningen på länsrätten motiverar en utökning av den handläggande personalen med två förste byråsekreterare. För arbetet med handels- och föreningsregistret bör allmänna enheten tillföras ett kvalificerat biträde. För handläggning av körkortsmål på trafikenheten behövs ytterligare en länsassessor. Överexekutorsenhetens arbetsbelastning motiverar en utökning av personalen med en länsassessor (+334 621 kr.)

5. Länskatterätten bör tillföras tre länsassessorer, två förste länsnotarier och tre kvalificerade biträden. Den utökning av personalen som yrkas bedöms nödvändig för att de personella resurserna skall svara mot de antal mål som måste behandlas under ett år för att inte balanser skall uppstå. (+518 844 kr.)

6. För arbetet med lönegarantiärenden begärs på kameralenheten en byrådirektör. På personalenheten krävs för handläggning av de allmer arbetskrävande personalvårds- och personalutbildningsfrågorna en byrådirektör och ett kvalificerat biträde. För en effektivisering av arbetsgivarkontrollen bör uppbördsenheten tillföras en byrådirektör. (+270 845 kr.)

7. För främst biträdespersonal begärs ytterligare medel. (+2 372 961 kr.)

8. Härutöver begärs ytterligare medel för omkostnader (+3 105 000 kr.)

9. Lantmäterienheten.

a) Löne- och prisomräkning m. m. 28 000 kr.

b) För att handlägga de komplicerade ersättningsfrågor som uppkommer vid bildandet av naturreservat bör enheten tillföras en biträdande överlantmätare. Vidare beräknas omkostnaderna öka. (+422 000 kr.)

Lokala skattemyndigheterna. 10. Löne- och prisomräkning m. m. —386 402 kr.

11. I Danderyds fögderi begärs en fögderisekreterare och ett kvalificerat biträde, i Handens fögderi en fögderisekreterare och två kvalificerade biträden, i Huddinge fögderi en fögderiassistent och två kvalificerade biträden, i Jakobsbergs fögderi en fögderisekreterare och ett kvalificerat biträde, i Lidingö fögderi en fögderisekreterare, i Nacka fögderi ett kvalificerat biträde, i Sollentuna fögderi ett kvalificerat biträde, i Södertälje fögderi ett kvalificerat biträde, i Täby fögderi ett

kvalificerat biträde samt gemensamt för länet fyra landskanslisters. Tjänsterna begärs främst för myndighetens handläggning av skattebrott, ärenden rörande dubbelbeskattningsavtal samt på grund av befolkningsökningen i länet. Vidare begärs medel för främst biträdespersonal och för expeditionsvakter på olika fögderier i länet. (+1 603 402 kr.)

12. Omkostnaderna beräknas öka. Härvid har beräknats bl. a. 200 000 kr. för flyttning av lokala skattemyndigheten i Danderyds fögderi. (+601 000 kr.)

Kronofogdemyndigheterna. 13. Lönc- och prisomräkning m. m. 1 268 672 kr.

14. I Danderyds distrikt begärs en biträdande kronofogde för handläggning av framförallt konkurs- och lönegarantiärenden, en kronokommissarie för förstärkning av arbetsledningen samt en förste kronoassistent och två kvalificerade biträden. I Handens distrikt begärs en kronofogdesekreterare, två förste kronoassistenter samt tre kvalificerade biträden på grund av stor arbetsbelastning. Den bcfintliga personalen i Huddinge distrikt är med hänsyn till den alltmer ökande ärendemängden alltför fåtalig och bör förstärkas med en biträdande kronofogde, två kronoassistenter samt tre kvalificerade biträden. De ökande balanserna beträffande allmänna mål i Nacka distrikt gör att distriktet bör förstärkas med en kronoassistent och ett kvalificerat biträde. Sollentuna distrikt bör för att kunna bibehålla nuvarande indrivningsresultat tillföras en biträdande kronofogde i utbyte mot en kronofogdesekreterare, två förste kronoassistenter samt ett kvalificerat biträde. Den ökade arbetsbelastningen i Solna kronofogdedistrikt gör att distriktet bör tillföras en biträdande kronofogde i utbyte mot en kronofogdesekreterare. Vidare behövs en förste kronoassistent. För inbindning av och annat arbete med ADB-material bör Stockholms kronofogdedistrikt tillföras två expeditionsvakter. I Södertälje distrikt bör personalen utökas med en kronokommissarie och ett kvalificerat biträde. Gemensamt för distrikten i länet begärs vidare medel för främst biträdeshjälp. (+2 488 328 kr.)

15. Omkostnaderna beräknas öka. (+41 000 kr.)

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag medelsbehovet för länsstyrelsen till 104 652 000 kr. och för lokala skattemyndigheterna till 51 920 000 kr. Jag har därvid beräknat medel bl. a. för ytterligare en biträdande överlantmätare (9), två länsassessorer (4, 5), två taxeringsintendenter (3), fyra byrådirektörer (2, 3), en förste byråingenjör (2), en förste länsnotarie (5), nio förste byråsekreterare (3, 4, 5), fjorton förste taxeringsassistenter (3), tjugo taxeringsassistenter (3), en byråassistent, en landskanslist, en kansliskrivare samt trettiofem årsarbetskrafter. Jag har även beräknat 2 100 000 kr. i engångsutgifter för inköp av telefon-

växel. Jag har vidare räknat med att ett genomförande av den nya organisationen för Stockholms fögderi, som jag tidigare redogjort för, skall innebära en personalminskning med över 100 personer och att lönekostnaderna därigenom kan minskas. Jag har även beräknat 200 000 kr. i engångsutgifter för flyttning av Danderyds fögderi.

Uppsala län

	Länsstyrelsen		Lokala skattemyndigheterna		Kronofogdemyndigheten	
	1973/74	Beräknad ändring 1974/75 Länsstyrelsen	1973/74	Beräknad ändring 1974/75 Länsstyrelsen	1973/74	Beräknad ändring 1974/75 Länsstyrelsen
		Dep.chefen		Dep.chefen		
Personal						
Handläggande personal	74	+10	6	—	6	—
Övrig personal	159	+14	96	+8	48	—
	233	+24	102	+8	54	—
Anslag						
Lönkostnader	12 373 000	+1 473 000	4 248 000	+360 000	2 424 000	— 25 000
Sjukvård	17 000	+ 3 000	9 000	+ 1 000	6 000	+ 2 000
Resersättningar	279 000	+ 48 000	52 000	+ 6 000	93 000	+ 17 000
Lokalkostnader	1 335 000	+ 215 000	620 000	— 27 000	331 000	+ 10 000
Expenser	926 000	+ 1 000 000	202 000	+ 52 000	142 000	+ 15 000
<i>Därav engångsutgifter</i>		515 000	—	—	—	—
Ersättning till nämndemän	—	+ 112 000	—	—	—	—
Kungörelseannonseringskostnader	—	+ 60 000	—	—	—	—
Lantmäterienheten	—	+ 195 000	—	—	—	—
a) Myndighetsutgifter	381 000	+ 18 000	—	—	—	—
b) Nytt fastighetsregister	227 000	— 55 000	—	—	—	—
	15 538 000	+3 051 000	5 131 000	+392 000	2 996 000	+ 19 000
				+238 000		

Länsstyrelsen. 1. Löne- och prisomräkning m. m. 528 198 kr.

2. För handläggning av ärenden om yrkesmässig trafik behövs på juridiska enheten en förste byråsekreterare. Regionalekonomiska enheten bör tillföras en byrådirektör för avlastning av enhetschefen. För inventerings- och planeringsarbete inom den allmänna naturvården begärs på naturvårdsenheten en byrådirektör och för inventerings-, utvärderings- och planeringsarbete inom vatten- och luftvården en byrådirektör. Arbetsbelastningen på planchenheten motiverar en utökning av arbetsstyrkan med en byrådirektör. (+367 054 kr.)

3. Taxeringsenheten bör förstärkas med en taxeringsintendent, s. k. fastighetstaxerings specialist, samt två kvalificerade biträden för sekreterargöromål och för utredningar i samband med bl. a. eftergranskningar. En utbyggnad av taxeringsassistentorganisationen bör ske med en förste taxeringsassistent och två taxeringsassistenter samt ett kvalificerat biträde. På mervärdesskatteenheten behövs en byråassistent för utredningar i samband med återbetalningsärenden och preliminära beslut. (+ 427 337 kr.)

4. För den genom förvaltningsrättsskipningsreformen ökade arbetsmängden behövs på allmänna enheten en länsnotarie (+ 54 674 kr.).

5. Administrativa enheten behöver en byrådirektör för den ökande utbildnings- och informa-

tionsverksamheten samt ett kvalificerat biträde för arbete inom ekonomifunktionen. (+115 109 kr.).

6. För främst biträdestjänster m. m. krävs ytterligare medel. (+424 728 kr.).

7. Omkostnaderna beräknas öka. (+993 500 kr.).

8. Lantmäterienheten.

a) Löne- och prisomräkning m. m. 24 400 kr.

b) Enheten behöver tillföras en biträdande överlantmätare (+98 114 kr.).

c) Omkostnaderna beräknas öka. (+17 886 kr.).

Lokala skattemyndigheterna. 9. Löne- och prisomräkning m. m. 88 150 kr.

10. I Enköpings fögderi behövs ett kvalificerat biträde på grund av det ökade arbetet med skattejämkningar, skattetillegg och förseningsavgifter, i Tierps fögderi behövs två kvalificerade biträden på grund av ökad arbetsbelastning, och i Uppsala fögderi ett kvalificerat biträde för den nödvändiga servicen till taxeringsnämnderna. (+170 434 kr.)

11. Vidare begärs ytterligare medel för främst biträdespersonal och expeditivvakter. (+148 416 kr.)

12. Omkostnaderna beräknas minska (− 15 000 kr.)

Kronofogdemyndigheten. 13. Löne- och prisomräkning m. m. 12 000 kr.

14. Omkostnaderna väntas öka. (+ 7 000 kr.)

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag medelsbehovet för länsstyrelsen till 17 562 000 kr. och för lokala skattemyndigheterna till 5 369 000 kr. Jag har därvid beräknat medel bl. a. för ytterligare en taxeringsintendent (3), en byrådirektör (3), en länsnotarie (4), en amanuens (3), en förste byråsekreterare (3), tre taxeringsassistenter (3), en kontorsskrivare, tre kansliskrivare, tre kontorsbiträden samt tre årsarbetskrafter (3, 6). Jag har även beräknat 498 000 kr. i engångsutgifter för kostnader i samband med inredning av nya lokaler för länsstyrelsen.

Södermanlands län

	Länsstyrelsen			Lokala skattemyndigheterna			Kronofogdemyndigheterna		
	1973/74	Beräknad ändring 1974/75 Länsstyrelsen	Dep.chefen	1973/74	Beräknad ändring 1974/75 Länsstyrelsen	Dep.chefen	1973/74	Beräknad ändring 1974/75 Länsstyrelsen	
Personal									
Handläggande personal	73	+4	+3	8	—	—	9	—	—
Övrig personal	209	—	+6	98	—	—	67	—	—
	282	+4	+9	106	—	—	76	—	—
Anslag									
Lönekostnader	14 502 000	+1 061 000	+ 852 000	4 456 000	+ 393 000	+ 245 000	3 380 000	+ 523 000	—
Sjukvård	36 000	+ 19 000	+ 19 000	20 000	—	—	20 000	—	—
Reseersättningar	378 000	+ 83 000	+ 22 000	75 000	+ 8 000	—	115 000	+ 32 000	—
Lokalkostnader	1 610 000	+ 138 000	+ 138 000	597 000	+ 10 000	+ 9 000	554 000	+ 10 000	—
Expenser	993 000	+ 348 000	+ 30 000	235 000	+ 25 000	+ 3 000	213 000	+ 22 000	—
<i>Därav engångsutgifter</i>	60 000	+ 203 000	+ 40 000	10 000	—	—	—	—	—
Ersättning till nämndemän	—	+ 112 000	+ 115 000	—	—	—	—	—	—
Kungörelseannonseringskostnader	—	+ 325 000	+ 280 000	—	—	—	—	—	—
Lantmäterienheten	—	—	—	—	—	—	—	—	—
a) Myndighetsuppgifter	436 000	+ 90 000	+ 30 000	—	—	—	—	—	—
b) Nytt fastighetsregister	66 000	+ 156 000	—	—	—	—	—	—	—
	18 021 000	+ 2 332 000	+ 1 382 000	5 383 000	+ 436 000	+ 251 000	4 282 000	+ 587 000	

- Länsstyrelsen.* 1. Löne- och prismräkning m. m. 762 494 kr.
2. Naturvårdsenheten behöver förstärkas med en förste byråingenjör för handläggning av ärenden avseende förprövning och tillsyn enligt miljöskyddslagen. För arbetsuppgifter i samband med den fysiska riksplaneringen och annan översiktlig planering behövs en tjänst som handläggare på planheten. (+ 132 784 kr.)
3. En byrådirektör bör tillföras revisionsenheten med främst uppgift att utföra komplicerade taxeringsrevisioner. (+ 81 361 kr.)
4. Rättsenheten är underbemätnad och bör tillföras en länsassessor. (+ 81 361 kr.)
5. Vidare begärs medel för extra och tillfällig personal. (+ 300 000 kr.)
6. Omkostnaderna väntas öka. (+ 728 000 kr.)
7. Lantmäterienheten.
- a) Löne- och prismräkning m. m. 7 000 kr.
- b) Med hänsyn till länets storlek är det motiverat att en biträdande överlantmätare tillförs lantmäterienheten. Vidare bör en tjänst som förste kontorsskrivare bytas ut mot en tjänst som assistent. För samfällighets- och servitutsutredningar i samband med uppläggandet av nya fastighetsregister begärs en tjänst som ingenjör och två kartritingsbiträden. Slutligen beräknas omkostnaderna öka. (+ 239 000 kr.)
- Lokala skattemyndigheterna.* 7. Löne- och prismräkning m. m. 236 000 kr.

8. Länsstyrelsen begär medel för extra och tillfällig personal.
(+200 000 kr.)

Kronofogdemyndigheterna. 9. Löne- och prisomräkning m. m. 367 000 kr.

10. Länsstyrelsen begär medel för extra och tillfällig personal.
(+200 000 kr.)

11. Omkostnaderna beräknas öka. (+20 000 kr.)

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag medelsbehovet för länsstyrelsen till 19 403 000 kr. och för lokala skattemyndigheterna till 5 634 000 kr. Jag har därvid beräknat medel bl. a. för ytterligare en taxeringsintendent, en byrådirektör, en amanuens, två taxeringsassistenter, en tjänst för arbetsuppgifter inom priskontrollen, tre kontorsbiträden samt en årsarbetskraft (2). Jag har även beräknat 40 000 kr. i engångsutgifter för viss arkivutrustning.

Östergötlands län

	Länsstyrelsen		Lokala skattemyndigheterna		Kronofogdemyndigheterna	
	1973/74	Beräknad ändring 1974/75 Länsstyrelsen Dep.chefen	1973/74	Beräknad ändring 1974/75 Länsstyrelsen Dep.chefen	1973/74	Beräknad ändring 1974/75 Länsstyrelsen
Personal						
Handläggande personal	103	+12	7	10	13	—
Övrig personal	261	+16	6	159	91	+4
	364	+28	+13	169	104	+4
Anslag						
Lönekostnader	18 629 000	+1 808 000	+1 346 000	7 195 000	—262 000	4 735 000
Sjukvård	27 000	—	—	14 000	—	10 000
Resersättningar	362 000	+158 000	+80 000	55 000	—	1 000
Lokal kostnader	2 797 000	+254 000	+254 000	528 000	+96 000	138 000
Expenser	1 173 000	+736 000	+392 000	229 000	+157 000	482 000
Därav engångsutgifter	100 000	+213 000	+200 000	—	+150 000	255 000
Ersättning till nämnden	—	+100 000	+102 000	—	—	—
Kungörelseannonseringskostnader	—	—	—	—	—	—
Lantmäterienheten	—	+250 000	+216 000	—	—	—
a) Myndighetsutgifter	808 000	+71 000	+23 000	—	—	—
b) Nytt fastighetsregister	65 000	+2 000	+1 000	—	—	—
	23 861 000	+3 379 000	+2 414 000	8 021 000	—9 000	5 620 000
						+557 000

Länsstyrelsen. 1. Löne- och prisomräkning m. m. 681 469 kr.

2. Antalet ärenden på juridiska enheten har ökat och enheten bör tilldelas en tjänst som länsassessor. Regionalekonomiska enhetens expedition måste förstärkas med ett kvalificerat biträde. Naturvårdsenheten bör tillföras en biträdande naturvårdsdirektör för ökade arbetsuppgifter med bl. a. den fysiska riksplaneringen. För ärenden inom tillsynsverksamheten begärs en byråingenjör. Arbetsuppgifterna på försvarsenhetens tekniska funktion har ökat och blivit mera komplicerade och enheten bör därför tillföras en byråingenjör. Enhetens organisationsfunktion bör tillföras en byråinspektör (+ 421 168 kr.).

3. Utökningen av personal och därmed effektiveringen av revisionsverksamheten medför att taxeringsenheten belastas hårdare. Enheten bör därför förstärkas med två taxeringsintendenter, varav en s. k. fastighetstaxeringsexpert, och en i utbyte mot en taxeringsintendent i lägre löneställning, samt två förste byråsekreterare. Revisionsenheten bör tillföras en avdelningsdirektör med uppgift att utföra större taxerings- och skatterevisioner samt två första taxeringsassistenter och en taxeringsassistent på grund av det ökande antalet jordbrukare med bokföringsmässig redovisning. Vidare behövs på enheten ett kvalificerat biträde (+ 532 769 kr.).

4. Som föredragande i körkortsärenden behövs en byråassistent

på allmänna enheten. (+ 52 058 kr.)

5. Administrativa enheten bör tillföras en förste byråsekreterare med uppgift att under enhetschefen svara för utbildningsverksamheten vid länsstyrelsen. (+ 66 392 kr.)

6. Vidare begärs medel för biträdespersonal m. m. (+ 455 144 kr.)

7. Omkostnaderna beräknas öka. (+ 1 097 000 kr.)

8. Lantmäterienheten.

a) Löne- och prisomräkning m. m. 36 000 kr.

b) Omkostnaderna väntas öka. (+ 37 000 kr.)

Lokala skattemyndigheterna. 9. Löne- och prisomräkning m. m. -462 665 kr.

10. I Linköpings fögderi bör personalen utökas med ett biträde på grund av befolkningsökningen och i Mjölby fögderi med ett kvalificerat biträde på grund av den ökade arbetsbelastningen. (+ 80 665 kr.)

11. Omkostnaderna väntas öka. (+ 235 000 kr.)

Kronofogdemyndigheterna. 12. Löne- och prisomräkning m. m. 77 356 kr.

13. I Linköpings distrikt behövs en expeditivsvakt, i Motala distrikt en kronoassistent och i Norrköpings distrikt en förste kronoassistent. Vidare begärs medel för biträdespersonal. (+ 278 644 kr.)

14. Omkostnaderna beräknas öka, bl. a. med 80 000 kr. avseende kostnader för kronofogdemyndighetens i Motala distrikt flyttning till nya lokaler. (+ 201 000 kr.)

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag medelsbehovet för länsstyrelsen till 26 275 000 kr. och för lokala skattemyndigheterna till 8 012 000 kr. Jag har därvid beräknat medel bl. a. för ytterligare en länsassessor (2), en taxeringsintendent (3), två byrådirektörer (2, 3), två förste byråsekreterare, en förste taxeringsassistent (3), två taxeringsassistenter (3), två byråassistenter, en tjänst för arbetsuppgifter inom pris-kontrollen, en kansliskrivare (6) samt två årsarbetskrafter. Jag har även beräknat 200 000 kr. i engångsutgifter för kostnader i samband med anspråktagande av nya lokaler för länsstyrelsen och 150 000 kr. i engångsutgifter för Motala fögderis flyttning.

Jönköpings län

	Länsstyrelsen		Lokala skattemyndigheterna		Kronofogdemyndigheterna	
	1973/74		1973/74		1973/74	
	Beräknad ändring Länsstyrelsen	1974/75 Dep.chefen	Beräknad ändring Länsstyrelsen	1974/75 Dep.chefen	Beräknad ändring Länsstyrelsen	1974/75 Länsstyrelsen
Personal						
Handläggande personal	88	+ 8	9	—	9	—
Övrig personal	233	+ 10	110	—	68	+ 1
	321	+ 18	119	—	77	+ 1
Anslag						
Lönekostnader	16 430 000	+ 1 257 000	5 306 000	+ 37 000	3 516 000	+ 108 000
Sjukvård	17 000	+ 7 000	10 000	+ 2 000	6 000	+ 3 000
Resersättningar	440 000	+ 62 000	53 000	+ 38 000	159 000	+ 16 000
Lokal kostnader	1 947 000	+ 290 000	438 000	+ 152 000	401 000	+ 20 000
Expenser	1 431 000	+ 1 705 000	251 000	+ 25 000	205 000	+ 25 000
<i>Därav engångsutgifter</i>	150 000	+ 1 710 000	—	—	—	—
Ersättning till nämndemän	—	+ 124 000	—	—	—	—
Kungörelseannonseringskostnader	—	+ 135 000	—	—	—	—
Lantmäterienheten	—	+ 22 000	—	—	—	—
a) Myndighetsuppgifter	817 000	+ 64 000	—	—	—	—
b) Nytt fastighetsregister	64 000	+ 1 000	—	—	—	—
	21 146 000	+ 3 603 000	6 058 000	+ 254 000	4 287 000	+ 172 000

Länsstyrelsen. 1. Löne- och prisomräkning m. m. 371 120 kr.

2. Ytterligare en hemkonsulent behövs för att hemkonsulentverksamhetens mål skall kunna uppfyllas. En förste länsnotarie behövs på juridiska enheten för att möta de allt större kraven på biträde från avdelningens övriga enheter samt för att ersätta en arvodesanställd länsnotarie. En förste byråsekreterare behövs på den regionalekonomiska enheten för handläggning av ärenden om yrkesmässig trafik m. m. En förste byråingenjör behövs på försvarsenheten för den kontinuerliga kontrollen av enskilda skyddsrum. (+ 242 102 kr.)

3. På taxeringsenheten behövs en taxeringsintendent på grund av den ständigt ökande ärendemängden och växande balanser. Inom den ännu ej utbyggda taxeringsassistentorganisationen behövs ytterligare en taxeringsassistent. Till förstärkning av arbetsledningen på dataenheten begärs en byrådirektör. (+ 206 872 kr.)

4. På allmänna enheten behövs en byråassistent för handläggning av körkorts- och utskänkningsärenden samt ett kvalificerat biträde. (+ 93 714 kr.)

5. På länspolischefens expedition behövs en biträdande länspolischef och ett kvalificerat biträde. För utbildningsverksamheten inom länsstyrelsen behövs en byrådirektör till administrativa enheten. (+ 208 470 kr.)

6. Vidare begärs medel för tillfällig och extra personal. (+715 722 kr.)

7. Omkostnaderna väntas öka bl. a. med kostnader i samband med länsstyrelsens inflyttning i nya lokaler. (+ 1 742 000 kr.)

8. Lantmäterienheten.

Löne och prisomräkning m. m. 23 000 kr.

Lokala skattemyndigheterna. 9. Löne- och prisomräkning m. m. 75 400 kr.

10. Omkostnaderna väntas öka. (+ 178 600 kr.)

Kronofogdemyndigheterna. 11. Löne- och prisomräkning m. m. 24 636 kr.

12. Ytterligare medel begärs för biträdespersonal och för tillfällig personal. (+ 129 864 kr.)

13. Omkostnaderna väntas öka. (+17 500 kr.)

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag medelsbehovet för länsstyrelsen till 23 716 000 kr. och för lokala skattemyndigheterna till 6 381 000 kr. Jag har därvid beräknat medel bl. a. för ytterligare en taxeringsintendent (3), två byrådirektörer (3), tre förste byråsekreterare, en byråassistent, tre taxeringsassistenter (3), två tjänster för arbetsuppgifter inom priskontrollen samt två årsarbetskrafter. Jag har även beräknat 1 237 000 kr. i engångsutgift för kostnader i samband med länsstyrelsens ianspråktagande av ytterligare lokaler m. m.

Kronobergs län

	Länsstyrelsen		Lokala skattemyndigheterna		Kronofogdemyndigheten	
	1973/74	Beräknad ändring 1974/75 Länsstyrelsen Dep.chefen	1973/74	Beräknad ändring 1974/75 Länsstyrelsen Dep.chefen	1973/74	Beräknad ändring 1974/75 Länsstyrelsen
Personal						
Handläggande personal	73	+2	4	+1	6	—
Övrig personal	164	+5	89	+3	38	+2
	237	+7	93	+4	44	+2
Anslag						
Lönekostnader	12 164 000	+ 821 000	3 387 000	+ 238 000	1 976 000	+ 106 000
Sjukvård	17 000	+ 2 000	9 000	—	5 000	—
Resersättningar	284 000	+ 92 000	43 000	+ 4 000	131 000	+ 13 000
Lokalkostnader	1 406 000	+ 161 000	476 000	+ 57 000	253 000	+ 54 000
Expenser	794 000	+ 260 000	136 000	+ 24 000	136 000	+ 21 000
<i>Därav engångsutgifter</i>	—	+ 75 000	—	+ 30 000	—	+ 8 000
Ersättning till nämndemän	—	+ 75 000	—	—	—	—
Kungörelseannonseringskostnader	—	+ 35 000	—	—	—	—
Lantmäterihenheten	—	+ 170 000	—	—	—	—
a) Myndighetsuppgifter	830 000	+ 138 000	—	—	—	—
b) Nytt fastighetsregister	64 000	+ 11 000	—	—	—	—
	15 559 000	+ 1 627 000	4 051 000	+ 350 000	2 501 000	+ 194 000

Länsstyrelsen. 1. Löne- och prisomräkning m. m. 451 038 kr.

2. På grund av den ökade arbetsbördan genom nya utredningar behöver länsstyrelsen en amanuens på regionalekonomiska enheten. (+ 54 674 kr.)

3. Taxeringsenheten bör tillföras en byråassistent för främst organisatoriska uppgifter. (+52 058 kr.)

4. Allmänna enheten bör tillföras en förste byråsekreterare då antalet mål på rättsenheten visar en kontinuerlig ökning (+ 66 392 kr.)

5. På administrativa enheten behövs en förste byråsekreterare för handläggning av bl. a. utbildningsärenden (+ 57 426 kr.)

6. Vidare begärs medel för biträdespersonal m. m. (+ 465 812 kr.)

7. Omkostnaderna väntas öka. (+ 298 600 kr.)

8. Lantmäterihenheten.

a) Löne- och prisomräkning m. m. 21 000 kr.

b) Omkostnaderna väntas öka bl. a. för lagring av äldre kartor ur fastighetsregistrets förrättningsarkiv. (+ 160 000 kr.)

Lokala skattemyndigheterna. 9. Löne- och prisomräkning m. m. 85 785 kr.

10. I Ljungby fögderi en fögderiassistent för handläggning av bl. a. ärenden rörande återbetalning av preliminär skatt. I Växjö

fögderi begärs en fögderisekreterare för handläggning av ärenden rörande återbetalning av preliminär skatt m. m. Vidare begärs ett kvalificerat biträde. Slutligen begärs medel för biträdespersonal och för tillfällig personal. (+ 215 215 kr.)

11. Omkostnaderna väntas öka. (+ 49 000 kr.)

Kronofogdemyndigheten. 12. Löne- och prisomräkning m. m. 64 465 kr.

13. I Växjö distrikt bör en tjänst som biträdande kronofogde inrättas i utbyte mot en som extra kronofogdesekreterare. Vidare begärs medel för biträdespersonal. (+ 91 535 kr.)

14. Omkostnaderna väntas öka. (+ 38 000 kr.)

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag medelsbehovet för länsstyrelsen till 16 926 000 kr. och för lokala skattemyndigheterna till 4 223 000 kr. Jag har därvid beräknat medel bl. a. för ytterligare en taxeringsintendent, en byrådirektör, en amanuens, en förste byråsekreterare, tre taxeringsassistenter, en tjänst för arbetsuppgifter inom pris kontrollen, en kansliskrivare, ett kontorsbiträde samt två årsarbetskrafter. Jag har även beräknat 40 000 kr. i engångsutgift för inköp av ny bil.

Kalmar län

	Länsstyrelsen			Lokala skattemyndigheterna			Kronofogdemyndigheterna		
	1973/74	Beräknad ändring 1974/75 Länsstyrelsen	1974/75 Dep.chefen	1973/74	Beräknad ändring 1974/75 Länsstyrelsen	1974/75 Dep.chefen	1973/74	Beräknad ändring 1974/75 Länsstyrelsen	
Personal									
Handläggande personal	83	+ 8	+ 5	7	+1	—	10	—	
Övrig personal	224	+11	+ 3	96	+2	—	62	+2	
	307	+19	+ 8	103	+3	—	72	+2	
Anslag									
Lönekostnader	15 337 000	+1 090 000	+ 953 000	4 442 000	+194 000	+185 000	3 293 000	+160 000	
Sjukvård	25 000	+ 15 000	+ 15 000	15 000	+ 4 000	—	10 000	—	
Reasersättningar	554 000	+ 132 000	+ 102 000	72 000	+ 7 000	—	178 000	+ 18 000	
Lokalkostnader	1 294 000	+ 484 000	+ 484 000	534 000	+188 000	+188 000	213 000	+161 000	
Expenser	1 075 000	+ 373 000	+ 58 000	300 000	+ 80 000	+ 22 000	194 000	+ 44 000	
<i>Därav engångsutgifter</i>	50 000	276 000	—	77 000	55 000	92 000	—	21 000	
Ersättning till nämndemän	—	+ 49 000	+ 50 000	—	—	—	—	—	
Kungörlseannonseringskostnader	—	+ 131 000	+ 113 000	—	—	—	—	—	
Lantmäterienheten									
a) Myndighetsuppgifter	858 000	+ 111 000	+ 35 000	—	—	—	—	—	
b) Nytt fastighetsregister	64 000	—	+ 2 000	—	—	—	—	—	
	19 207 000	+2 385 000	+1 492 000	5 363 000	+473 000	+395 000	3 888 000	+383 000	

Länsstyrelsen. 1. Löne- och prisomräkning m. m. 737 668 kr.

2. Naturvårdsenheten är underbemannad och bör tillföras en byrådirektör. En biträdande tjänstetjänär bör tillföras länsstyrelsen. (+166 834 kr.)

3. Taxeringsenheten bör tillföras en taxeringsintendent, s. k. fastighetstaxeringsspecialist. På grund av den stora arbetsbelastningen på enheten behövs vidare en förste byråsekreterare. På revisionsenheten behövs för att kontrollverksamheten skall fungera med avsedd effektivitet en avdelningsdirektör. (+244 566 kr.)

4. Arbetsuppgifterna för länspolischefen har blivit så omfattande, att väsentliga delar av verksamheten inte kan fullgöras på ett tillfredsställande sätt. En biträdande länspolischef bör därför tillföras länsstyrelsen. (+98 114 kr.)

5. Vidare begärs medel för främst biträdespersonal och tillfällig personal. (+508 818 kr.)

6. Omkostnaderna väntas öka. (+518 000 kr.)

8. Lantmäterienheten.

a) Löne- och prisomräkning m. m. 17 000 kr.

b) Lantmäterienheten bör tillföras en biträdande överlantmätare. Vidare väntas omkostnaderna öka. (+94 000 kr.)

Lokala skattemyndigheterna. 9. Löne- och prisomräkning m. m. 145 331 kr.

10. Borgholms fogderi har ett större fastighetsbestånd i relation till folkmängden än övriga fogderier i länet och behöver tillföras

ett kvalificerat biträde. På grund av de ökade arbetsuppgifterna med bl. a. skattetillägg och förseningsavgifter behövs en fögderisekreterare i Kalmar fögderi. Vidare begärs medel för extra personal. (+158 669 kr.)

11. Omkostnaderna väntas öka. (+169 000 kr.)

Kronofogdemyndigheterna. 12. Löne- och prisonräkning m. m. 251 335 kr.

13. I Oskarshamns distrikt behövs på grund av den stora arbetsbelastningen en kronoassistent och ett biträde. (+80 665 kr.)

14. Omkostnaderna väntas öka. (+51 000 kr.)

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag medelsbehovet för länsstyrelsen till 20 699 000 kr. och för lokala skattemyndigheterna till 5 758 000 kr. Jag har därvid beräknat medel bl. a. för ytterligare en biträdande länsveterinär (2), en taxeringsintendent (3), två byrådirektörer (2, 3), en förste byråsekreterare, två taxeringsassistenter, en tjänst för arbetsuppgifter inom priskontrollen samt fyra årsarbetskrafter (5). Jag har även beräknat 92 000 kr. i engångsutgift för kostnader i samband med lokala skattemyndighetens i Vimmerby fögderi flyttning.

Gotlands län

	Länsstyrelsen		Lokala skattemyndigheten		Kronofogdemyndigheten	
	1973/74	Beräknad ändring 1974/75 Länsstyrelsen Dep.chefen	1973/74	Beräknad ändring 1974/75 Länsstyrelsen Dep.chefen	1973/74	Beräknad ändring 1974/75 Länsstyrelsen
Personal						
Handläggande personal	37	+ 5		2		3
Övrig personal	66	+12		25		14
	103	+17	+4	27		17
Anslag						
Lönkostnader	5 958 000	+1 083 000	+248 000	1 123 000	+13 000	815 000
Sjukvård	11 000	—	—	3 000	—	2 000
Resersättningar	194 000	+ 19 000	—	11 000	+ 1 000	24 000
Lokalkostnader	565 000	+129 000	+129 000	84 000	+19 000	118 000
Expenser	383 000	+188 000	+ 20 000	46 000	+ 1 000	39 000
ff Däror engångsutgifter	—	104 000	—	—	—	—
Ersättning till nämndemän	—	+ 26 000	+ 27 000	—	—	—
Kungörelscannonseringskostnader	—	—	—	—	—	—
Lantmäteri enheten	—	+ 5 000	+ 5 000	—	—	—
a) Myndighetsutgifter	286 000	+ 74 000	+ 19 000	—	—	—
b) Nytt fastighetsregister	32 000	+ 8 000	+ 1 000	—	—	—
	7 429 000	+1 532 000	+449 000	1 267 000	+ 41 000	998 000
						+ 83 000

Länsstyrelsen. 1. Löne- och prisomräkning m. m. 282 555 kr.

2. Regionalekonomiska enheten är underbemannad och bör tillföras en förste byråsekreterare. På naturvårdsenheten behövs för handläggningen av ärenden inom den allmänna naturvården en förste byråinspektör. En byråassistent i utbyte mot en landskanslist behövs på planerheten för att arkitekterna skall kunna avlastas vissa föredragnings- och granskningsuppgifter. (+ 128 429 kr.)

3. Taxeringsassistentorganisationen på Gotland är underbemannad och bör tillföras två taxeringsassistenter och tre kvalificerade biträden. På skatteavdelningen behövs vidare en byrådirektör för uppgifter inom fastighetstaxeringen. För eftergranskning och utredningar i skattemål m. m. behövs vidare en assistent på skatteavdelningen. (+ 344 923 kr.)

4. Förvaltningsavdelningen bör tillföras ytterligare en länsassessor på grund av arbetsbelastningen. Vidare behövs en landskanslist. (+124 922 kr.)

5. På administrativa enheten behövs en förste byråsekreterare för att organisera den interna utbildningen m. m. För handläggning av länsbostadsnämndsärenden behövs vidare en byråassistent i utbyte mot en landskanslist. För att kunna rekrytera lämplig personal bör en tjänst som amanuens på administrativa enheten bytas ut mot en som byråassistent. (+ 65 847 kr.)

6. Vidare begärs medel för

främst biträdespersonal m. m. (+322 669 kr.)

7. Omkostnaderna väntas öka. (+181 000 kr.)

8. Lantmäterienheten.

a) Löne- och prisomräkning m. m. 3 000 kr.

b) Enheten behöver tillföras en biträdande överlantmätare i utbyte mot en byrådirektör. (+56 655 kr.)

c) Omkostnaderna väntas öka. (+22 000 kr.)

Lokala skattemyndigheten. 9. Löne- och prisomräkning m. m. 26 000 kr.

10. Omkostnaderna väntas öka. (+15 000 kr.)

Kronofogdemyndigheten. 11. Löne- och prisomräkning m. m. 71 000 kr.

12. Omkostnaderna väntas öka. (+12 000 kr.)

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag medelsbehovet för länsstyrelsen till 7 878 000 kr. och för lokala skattemyndigheterna till 1 324 000 kr. Jag har därvid beräknat medel bl. a. för ytterligare en byrådirektör, en taxeringsassistent, en kansliskrivare, ett kontorsbiträde samt två årsarbetskrafter.

Blekinge län

	Länsstyrelsen		Lokala skattemyndigheterna		Kronofogdemyndigheterna	
	1973/74	Beräknad ändring 1974/75 Länsstyrelsen Dep.chefen	1973/74	Beräknad ändring 1974/75 Länsstyrelsen Dep.chefen	1973/74	Beräknad ändring 1974/75 Länsstyrelsen
Personal						
Handläggande personal	62	+ 4	3	—	6	—
Övrig personal	148	+14	62	+3	41	—
	210	+18	65	+3	47	—
Anslag						
Lönekostnader	10 801 000	+1 229 000	2 981 000	+134 000	2 106 000	+ 98 000
Sjukvård	18 000	+ 2 000	3 000	+ 1 000	4 000	—
Resersättningar	305 000	+ 47 000	46 000	+ 5 000	80 000	+ 8 000
Lokalkostnader	1 105 000	+108 000	313 000	+ 38 000	146 000	+ 5 000
Expenser	700 000	+ 318 000	129 000	+ 27 000	127 000	+ 13 000
<i>Därav engångsutgifter</i>	—	+ 215 000	—	—	—	—
Ersättning till nämndemän	—	+ 66 000	—	—	—	—
Kungörelseannonseringskostnader	—	+ 100 000	—	—	—	—
Lantmäterienheten	—	+ 34 000	—	—	—	—
a) Myndighetsuppgifter	535 000	+ 20 000	—	—	—	—
b) Nytt fastighetsregister	43 000	+ 1 000	—	—	—	—
	13 507 000	+ 1 891 000	3 472 000	+ 205 000	2 463 000	+ 124 000

Länsstyrelsen. 1. Löne- och prisomräkning m. m. 602 128 kr.

2. Till förstärkning av samordningsverksamheten inom planeringsavdelningen bör planeringskansliet tillföras en byrådirektör. Regionalekonomiska enheten är jämförd med andra enheter i andra länsstyrelser av motsvarande storlek underdimensionerad och bör förstärkas med en förste byråsekreterare. Till förstärkning av den allmänna naturvården behöver naturvårdsenheten tillföras en byråassistent. På planheten behövs en karttekniker. (+ 248 391 kr.)

3. För den kommande allmänna fastighetstaxeringen samt i övrigt som förstärkning till taxeringsenheten behövs en taxeringsintendent, vidare behövs på enheten två landskanslistor för utredningsarbete. Taxeringsassistentorganisationen bör tillföras två taxeringsassistenter. På uppbördsenheten behövs en byråassistent. (+316 749 kr.)

4. För arbetsledande uppgifter inom bil- och körkortregistren behövs på allmänna enheten en byråassistent. (+52 058 kr.)

5. På administrativa enheten behövs för organisation och ledning av personalutbildningen en förste byråsekreterare (+ 63 050 kr.)

6. Vidare begärs medel för biträdespersonal m. m. (+222 624 kr.)

7. Omkostnaderna väntas öka. (+365 000 kr.)

8. Lantmäterienheten.

a) Löne- och prisomräkning m. m. 8 000 kr.

b) Omkostnaderna väntas öka. (+13 000 kr.)

Lokala skattemyndigheterna. 9. Löne- och prisomräkning m. m. 66 000 kr.

10. Nyttillkomna arbetsuppgifter med skattetillägg och förseningsavgifter m. m. motiverar att Karlshamns, Karlskrona och Ronneby fögderier tillförs vardera ett kvalificerat biträde (+125 000 kr.)

11. Omkostnaderna väntas öka. (+14 000 kr.)

Kronofogdemyndigheterna. 12. Löne- och prisomräkning m. m. 124 000 kr.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag medelsbehovet för länsstyrelsen till 14 499 000 kr. och för lokala skattemyndigheterna till 3 612 000 kr. Jag har därvid beräknat medel bl. a. för ytterligare en taxeringsintendent (3), en byrådirektör, två förste byråsekreterare (2), en taxeringsassistent (3), en tjänst för arbetsuppgifter inom priskontrollen, ett kartritningsbiträde (2), ett kontorsbiträde samt två årsarbetskrafter.

Kristianstads län

	Länsstyrelsen		Lokala skattemyndigheterna		Kronofogdemyndigheterna	
	1973/74	Beräknad ändring 1974/75 Länsstyrelsen Dep.chefen	1973/74	Beräknad ändring 1974/75 Länsstyrelsen Dep.chefen	1973/74	Beräknad ändring 1974/75 Länsstyrelsen
Personal						
Handläggande personal	92	+20	7	+4	11	—
Övrig personal	221	+25	112	+21	79	+3
	313	+45	119	+25	90	+3
Anslag						
Lönekostnader	16 051 000	+2 479 000	4 932 000	+667 000	3 908 000	+300 000
Sjukvård	23 000	+17 000	17 000	+8 000	14 000	+6 000
Resersättningar	409 000	+110 000	96 000	+10 000	171 000	+28 000
Lokalkostnader	1 461 000	+202 000	403 000	+72 000	412 000	+62 000
Expenser	992 000	+923 000	197 000	+38 000	180 000	+67 000
<i>Därav engångsutgifter</i>	50 000	+711 000	30 000	+40 000	—	+39 000
Ersättning till nämndemän	—	+89 000	—	—	—	—
Kungörelseannonseringskostnader	—	+365 000	—	—	—	—
Lantmäterienheten	—	+90 000	—	—	—	—
a) Myndighetsuppgifter	1 092 000	+90 000	—	—	—	—
b) Nytt fastighetsregister	65 000	+39 000	—	—	—	—
	20 093 000	+4 314 000	5 645 000	+795 000	4 685 000	+339 000

Länsstyrelsen. 1. Lönc- och prisomräkning m. m. 421 733 kr.

2. För handläggning av ärenden avseende yrkesmässig trafik m. m. behövs på planeringskansliet en förste byråsekreterare. På kansliet behövs vidare en biträdande hemkonsulent för genomförande av den konsumentpolitiska verksamheten i enlighet med den av riksdagen angivna målsättningen. Som arbetsförstärkning till följd av ökade arbetsuppgifter behövs på regionalekonomiska enheten en amanuens. För ökade arbetsuppgifter inom främst den industri-tekniska sektorn behövs på naturvårdsenheten en byrådirektör och för genomförandet av den fysiska riksplaneringen m. m. en byrådirektör. Planenheten bör tillföras en arkitekt för att tillgodose behovet av arbetskraft för översiktligt utredningsarbete. Försvarsenheten behöver för handläggning av frågor rörande mobilisering och beredskap i vad avser utrustning och materiel i övrigt en tjänst som byråinspektör. (+461 433 kr.)

3. Taxeringsenheten kan med nuvarande personal inte klara arbetsbelastningen utan behöver tillföras ytterligare två taxeringsintendenter och en förste byråsekreterare. Vidare behövs på enheten en förste arkivassistent som förståndare för länsstyrelsens deklara-tionsarkiv. Taxeringsassistentorganisationen behöver byggas ut med fyra förste taxeringsassistenter och två taxeringsassistenter. På data-enheten behövs på grund av arbetsbelastningen en byrådirektör.

För tjänstgöring som skiftledare på dataenheten behövs ytterligare en assistent. (+742 014 kr.)

4. På grund av den stora ökningen av antalet utskökningsärenden föreligger på allmänna enheten behov av personalförstärkning med en byråassistent. Rättsenheten behöver en tjänst som länsassessor för föredragning i länsrättsrådet. Den förstärkning av taxeringskontrollen som under senare år skett innebär för rättsenheten ökad arbetsbelastning genom ökat antal skattemål. Med hänsyn härtill behövs på enheten en byråassistent. (+185 477 kr.)

5. Som handläggare av länsstyrelsens personalutbildning behövs på administrativa enheten en byrådirektör. Om tjänsten inrättas kan en tjänst som landskanslist inbesparas. Det framstår som angeläget att polisväsendet fast förankras i den regionala och lokala samhällsorganisationen och att den regionala polisledningen inordnas i länsstyrelsen. Länspolischefens expedition bör därför tillföras en polisintendent, en poliskommissarie, en kriminalkommissarie, en polisinspektör samt ett kvalificerat biträde. (+338 204 kr.)

6. Vidare begärs medel för främst biträdespersonal m. m. (+695 139 kr.)

7. Omkostnaderna väntas öka. (+1 341 000 kr.)

8. Lantmäterienheten.

a) Löne- och prisomräkning m. m. 26 000 kr.

b) Omkostnaderna väntas öka. (+103 000 kr.)

Lokala skattemyndigheterna. 9. Löne- och prisomräkning m. m. 104 152 kr.

10. För en utökad arbetsgivarkontroll behövs i vardera Hässleholms, Klippans, Simrishamns och Ängelholms fögderier en fögderisekreterare. Vidare begärs medel för främst biträdespersonal. (+637 848 kr.)

11. Omkostnaderna väntas öka. (+53 000 kr.)

Kronofogdemyndigheterna. 12. Löne- och prisomräkning m. m. 7 000 kr.

13. I Hässleholms distrikt behövs en biträdande kronofogde och en förste kronoassistent i utbyte mot en kronofogdesekreterare och en kronoassistent. Arbetsbelastningen på kronokommissarie- och förste kronoassistenttjänsterna i Kristianstads distrikt har ökat väsentligt. På grund härav bör distriktet förstärkas med två förste kronoassistenter i utbyte mot två kronoassistenter. Ängelholms distrikt bör tillföras en kronoassistent. Gemensamt för länet begärs vidare en kronofogdesekreterare samt medel för viss biträdespersonal. (+272 000 kr.)

14. Omkostnaderna beräknas öka. (+60 000 kr.)

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag medelsbehovet för länsstyrelsen till 22 108 000 kr. och för lokala skattemyndigheterna

till 6 000 000 kr. Jag har därvid beräknat medel bl. a. för ytterligare en taxeringsintendent (3), tre byrådirektörer (2, 3), två förste byråsekreterare, tre taxeringsassistenter (3), en tjänst för arbetsuppgifter inom priskontrollen, ett kartritningsbiträde samt fyra årsarbetskrafter. Jag har även beräknat 81 000 kr. i engångsutgift för inköp av arkivutrustning.

Malmöhus län

	Länsstyrelsen		Lokala skattemyndigheterna		Kronofogdemyndigheterna	
	1973/74	Beräknad ändring 1974/75 Länsstyrelsen Dep.chefen	1973/74	Beräknad ändring 1974/75 Länsstyrelsen Dep.chefen	1973/74	Beräknad ändring 1974/75 Länsstyrelsen
Personal						
Handläggande personal	173	+ 6	35	+ 8	34	+ 1
Övrig personal	463	+ 17	350	+ 17	210	+ 13
	636	+ 23	385	+ 25	244	+ 14
Anslag						
Lönkostnader	32 328 000	+ 2 687 000	16 195 000	+ 1 238 000	11 121 000	+ 749 000
Sjukvård	169 000	+ 17 000	54 000	+ 5 000	36 000	+ 4 000
Resersättningar	773 000	+ 51 000	91 000	+ 14 000	209 000	+ 51 000
Lokalkostnader	3 618 000	+ 3 209 000	1 550 000	+ 656 000	1 343 000	+ 237 000
Expenser	7 091 000	- 2 964 000	1 217 000	- 122 000	1 118 000	- 72 000
<i>Däruv engångsutgifter</i>	4 478 000	+ 1 262 000	660 000	+ 319 000	490 000	+ 138 000
Ersättning till nämndemän	—	+ 230 000	—	—	—	—
Kungörseannonseringskostnader	—	+ 1 135 000	—	—	—	—
Lantmäterienheten	1 225 000	+ 23 000	—	—	—	—
a) Myndighetsutgifter	238 000	+ 22 000	—	—	—	—
b) Nytt fastighetsregister	45 442 000	+ 4 410 000	19 107 000	+ 1 791 000	13 827 000	+ 969 000

Länsstyrelsen. 1. Löne- och prisomräkning m. m. - 3 462 290 kr.

2. Naturvårdsenheten bör tillföras en biträdande naturvårdsdirektör för att enhetschefen skall kunna avlastas vissa ledningsfunktioner. På planenheten behövs en biträdande länsarkitekt för arbetet med översiktliga planfrågor och utredningar. För planlägningsuppgifter inom fredskatastrofskontorn behövs på försvarsenheten en byråassistent. (+ 238 820 kr.)

3. För att handlägga intendentsbesvär och för att öka avverkningen av besvärsmål behövs på taxeringsenheten en taxeringsintendent. För handläggning av ärenden angående fastighetstaxering bör enheten tillföras en förste byråsekreterare. En fortsatt utbyggnad av taxeringsassistentorganisationen föreslås med två taxeringsassistenter. Mervärdskatteenheten bör tillföras en byrådirektör och en byråassistent då enheten i förhållande till arbetsvolymen är underbemannad. (+ 374 038 kr.)

4. Arbetsuppgifterna inom utskänkningskontrollen har ökat och allmänna enheten behöver tillföras en byråassistent. Rättsenheten är underbemannad ifråga om biträdespersonal och bör tillföras ett kvalificerat biträde. (+ 95 619 kr.)

5. För vissa arbetsuppgifter på ekonomifunktionen yrkas ett kvalificerat biträde i utbyte mot en landskanslist. På civilbefälhavarens kansli behövs en assistent i utbyte mot ett kvalificerat biträde. (+ 3 825 kr.)

6. Vidare begärs medel för

främst biträdespersonal och tillfällig personal. (+1 978 488 kr.)

7. Omkostnaderna väntas öka. (+5 136 500 kr.)

8. Lantmäterienheten.

a) Löne- och prisomräkning m. m. 12 000 kr.

b) Lantmäterienheten bör tillföras medel för en biträdande överlantmätare. (+13 000 kr.)

c) Omkostnaderna väntas öka. (+20 000 kr.)

Lokala skattemyndigheterna. 9. Löne- och prisomräkning m. m. -100 623 kr.

10. På grund av ökning av arbetsvolymen ifråga om kvalificerade arbetsuppgifter behövs i Eslövs fögderi en fögderisekreterare, i Helsingborgs fögderi på grund av den ökade arbetsbelastningen på jämningsavdelningen en fögderisekreterare och ett kvalificerat biträde. Till förstärkning av arbetsgivarkontrollen behövs vidare i fögderiet en fögderisekreterare. I Landskrona fögderi behövs på grund av den ökade arbetsvolymen en fögderisekreterare, medan i Lunds fögderi två kvalificerade biträden behövs för att tillgodose behovet av arbetsledande personal. I Malmö fögderi behövs på grund av den ökade arbetsmängden — i första hand på jämningsavdelningen — två fögderisekreterare och två kvalificerade biträden. Den ökade arbetsbelastningen i Trelleborgs fögderi motiverar att fögderiet tillförs en fögderisekreterare. Tillkomsten av nya arbetsuppgifter m. m. motiverar att Ystads fögderi förstärks med en fögderisekreterare och ett kvalificerat biträde. Vidare begärs gemensamt för länets fögderier medel för biträdespersonal och tillfällig personal m. m. (+1 146 623 kr.)

11. Omkostnaderna väntas öka. (+745 000 kr.)

Kronofogdemyndigheterna. 12. Löne- och prisomräkning m. m. -192 659 kr.

13. På grund av ökning av arbetsmängden i Lunds distrikt yrkas en kronokommissarie. I Malmö distrikt behövs för handläggning av bl. a. lönegarantiärenden en kronofogde. Vidare behövs för verkställighet av enskilda utsökningsmål m. m. en förste kronoassistent samt fyra kronoassistenter för verkställighet av allmänna mål. I distriktet begärs vidare en förstärkning av kontorspersonalen med ett kvalificerat biträde. Gemensamt för länets distrikt begärs vidare medel för biträdespersonal och tillfällig personal. (+627 659 kr.)

14. Omkostnaderna väntas öka. (+534 000 kr.)

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag medelsbehovet för länsstyrelsen till 47 842 000 kr. och för lokala skattemyndigheterna till 19 887 000 kr. Jag har därvid beräknat medel bl. a. för ytterligare en biträdande överlantmätare (8), två taxeringsintendenter (3), två byrådirektörer (3), två förste byråsekreterare, en amanuens, fyra förste taxe-

ringsassistenter (3), sju taxeringsassistenter (3), en byråassistent, två tjänster för arbetsuppgifter inom priskontrollen, två kansliskrivare samt tio årsarbetskrafter. Jag har även beräknat 600 000 kr. i engångsutgift för vissa inredningskostnader.

Hallands län

	Länsstyrelsen		Lokala skattemyndigheterna		Kronofogdemyndigheterna	
	1973/74	Beräknad ändring 1974/75 Länsstyrelsen	1973/74	Beräknad ändring 1974/75 Länsstyrelsen	1973/74	Beräknad ändring 1974/75 Länsstyrelsen
		Dep.chefen		Dep.chefen		
Personal						
Handläggande personal	82	+ 8	6	+ 3	7	—
Övrig personal	191	+ 10	84	+ 21	46	+ 6
	273	+ 18	90	+ 24	53	+ 6
Anslag						
Lönekostnader	13 762 000	+ 1 164 000	3 841 000	+ 976 000	2 490 000	+ 282 000
Sjukvård	14 000	+ 6 000	6 000	—	5 000	—
Resesättningar	340 000	+ 61 000	36 000	+ 4 000	91 000	+ 25 000
Lokalkostnader	1 421 000	+ 95 000	528 000	+ 26 000	192 000	+ 14 000
Expenser	734 000	+ 259 000	125 000	+ 28 000	113 000	+ 30 000
<i>Därav engångsutgifter</i>	100 000	—	—	—	—	—
Ersättning till nämnden	—	+ 88 000	—	—	—	—
Kungörelseannonseringskostnader	—	+ 61 000	—	—	—	—
Lantmätnärenheten	844 000	+ 92 000	—	—	—	—
a) Myndighetsutgifter	100 000	+ 10 000	—	—	—	—
b) Nytt fastighetsregister	—	—	—	—	—	—
	17 215 000	+ 1 836 000	4 536 000	+ 1 034 000	2 891 000	+ 351 000

Länsstyrelsen. 1. Löne- och prisomräkning m. m. 338 377 kr.

2. Planeringsavdelningen i den nya länsstyrelseorganisationen har blivit underbemannad ifråga om personal i landskanslistkarriären och bör därför tillföras en förste byråsekreterare och två byråassistenter. Vidare behövs ett kvalificerat biträde. Ökade arbetsuppgifter till följd av den nya livsmedelslagstiftningen gör att länsstyrelsen bör tillföras en hälsovårdskonsulent. (+278 556 kr.)

3. För att komma till rätta med den ökande ärendebalansen på taxeringsenheten bör enheten tillföras en taxeringsintendent och en byråassistent. Intensifierad taxerings- och skatterevisionsverksamhet kräver utökning av den kvalificerade personalen på revisionsenheten med en byrådirektör och en förste taxeringsassistent. För att kunna tillgodose kontrollbehovet i större utsträckning än nu kan ske bör mervärdeskattteenhetens personal utökas med en förste byråinspektör och en assistent. (+380 358 kr.)

4. För att minskning av den f. n. besvärande ärendebalansen på rättsenheten skall kunna ske bör personalen utökas med en byråassistent. Allmänna enheten bör tillföras en länsnotarie och en byråassistent. (+158 790 kr.)

5. De expeditionella arbetsuppgifterna på länspolischefens expedition är så omfattande att de f. n. inte kan hinnas med inom rimlig tid. Biträdespersonalen bör därför utökas med ett kvalificerat biträ-

de. På administrativa enheten behövs en förste byråsekreterare för handläggning av utbildningsverksamhet m. m. (+106 611 kr.)

6. Vidare begärs medel för främst biträdespersonal. (+196 208 kr.)

7. Omkostnaderna beräknas öka. (+275 000 kr.)

8. Lantmäterienheten.

a) Löne- och prisomräkning m. m. 67 100 kr.

b) Omkostnaderna väntas öka. (+35 000 kr.)

Lokala skattemyndigheterna. 9. Löne- och prisomräkning m. m. 67 066 kr.

10. En fögderisekreterare begärs i Falkenbergs, Kungsbacka och Varbergs fögderier på grund av det nytillkomna arbetet med ärenden enligt skattebrottslagen. I samtliga fögderier i länet begärs vidare ett kvalificerat biträde. I Halmstads fögderi begärs därutöver ett kvalificerat biträde, då fögderiets befolkning ökat med ca 7 000 personer genom att Hyltebruks kommunblock numera ingår i fögderiet. Vidare begärs medel för främst biträdespersonal. (+951 934 kr.)

11. Omkostnaderna beräknas öka. (+15 000 kr.)

Kronofogdemyndigheterna. 12. Löne- och prisomräkning m. m. 63 003 kr.

13. Antalet ärenden rörande utmätningar och konkurser har ökat och personalen i Halmstads distrikt bör därför utökas med en förste kronoassistent och ett kvalificerat biträde. Varbergs distrikt bör tillföras en kronoassistent. Vidare begärs medel för biträdespersonal. (+252 997 kr.)

14. Omkostnaderna beräknas öka. (+35 000 kr.)

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag medelsbehovet för länsstyrelsen till 18 405 000 kr. och för lokala skattemyndigheterna till 4 724 000 kr. Jag har därvid beräknat medel bl. a. för ytterligare en biträdande länsveterinär, en taxeringsintendent (3), en byrådirektör, två förste byråsekreterare (3), en länsnotarie (4), två taxeringsassistenter (3) samt en tjänst för arbetsuppgifter inom priskontrollen.

Göteborgs och Bohus län

	Länstyrelsen		Lokala skattemyndigheterna		Kronofogdemyndigheterna	
	1973/74	Beräknad ändring 1974/75 Länstyrelsen Dep.chefen	1973/74	Beräknad ändring 1974/75 Länstyrelsen Dep.chefen	1973/74	Beräknad ändring 1974/75 Länstyrelsen
Personal						
Handläggande personal	171	+15	39	+1	25	+2
Övrig personal	568	+27	474	+6	246	+7
	739	+42	513	+7	271	+9
Anslag						
Lönekostnader	34 289 000	+2 526 000	21 499 000	+ 887 000	12 220 000	+ 559 000
Sjukvård	90 000	+ 50 000	66 000	+ 6 000	50 000	+ 5 000
Resersättningar	653 000	+ 175 000	66 000	+ 6 000	264 000	+ 87 000
Lokal kostnader	5 258 000	+1 566 000	2 469 000	+3 098 000	1 845 000	+136 000
Expenser	4 031 000	+1 329 000	4 190 000	+2 563 000	724 000	+442 000
<i>Därav engångsutgifter</i>	1 500 000	+ 1 193 000	3 215 000	+ 2 395 000	45 000	+145 000
Ersättning till nämndemän	—	+ 300 000	—	—	—	—
Kungörelseannonseringskostnader	—	+ 328 000	—	—	—	—
Lantmäteriheten	—	—	—	—	—	—
a) Myndighetsutgifter	1 939 000	+ 91 000	—	—	—	—
b) Nytt fastighetsregister	122 000	+ 13 000	—	—	—	—
	46 382 000	+ 6 378 000	28 290 000	+ 6 560 000	15 103 000	+ 1 229 000

Länstyrelsen. 1. Löne- och prisomräkning m. m. 2 146 000 kr.

2. En byrådirektör behövs på regionalekonomiska enheten för de alltmer omfattande planeringsuppgifterna samt nödvändigheten av att följa utvecklingen i storgöteborg. På naturvårdsenheten begärs för naturvårdsplaneringen inom ramen för den fysiska riksplaneringen en förste byråinspektör. Vidare behövs på enheten ett kvalificerat biträde för kartritningsgörömmål och en laboratorieassistent. En byrådirektör behövs på planenheten för den utåtriktade verksamheten av rådgivande och samordnande karaktär m. m. På försvarsenheten begärs en ingenjör för inspektion av bl. a. enskilda skyddsrum. (+404 000 kr.)

3. En taxeringsintendent behövs för att komma till rätta med det ständigt ökande antalet ärenden på taxeringsenheten. Vidare behövs en förste byråsekreterare som medhjälpare till nämnde taxeringsintendent. För kvalificerat utredningsarbete på enheten begärs vidare två förste byråsekreterare. Därutöver behöver enheten förstärkas med bl. a. ett kvalificerat biträde. På revisionsenheten behövs två kvalificerade biträden i revisionsarbetet. Mervärdeskatteenheten bör tillföras en förste byråsekreterare för utökning av revisionsverksamheten i restitutionsfall m. m. På dataenheten behövs för planering och arbetsledning en förste byråinspektör. (+547 000 kr.)

4. För handläggning av bl. a.

kommunala besvärsmål behövs på allmänna enheten en länsassessor. För handläggning av utskänkningsärenden m. m. behövs en förste byråinspektör på samma enhet. På bilregistret behövs för bilskatteärenden en byråassistent. På enheten behövs vidare en s. k. skärmchef för arbetet med det nya bilregistret. (+240 000 kr.)

5. Administrativa enheten bör tillföras två förste byråsekreterare varav en för handläggning av lönegarantiärenden och en för att organisera den interna utbildningen. På civilbefälhavarens kansli behövs en byrådirektör (+210 000 kr.)

6. Vidare begärs medel för främst biträdespersonal och tillfällig personal. (+808 000 kr.)

7. Omkostnaderna väntas öka. (+1 919 000 kr.)

8. Lantmäterienheten.

Löne- och prisomräkning m. m. 104 000 kr.

Lokala skattemyndigheterna. 9. Löne- och prisomräkning m. m. 422 000 kr.

10. Folkmängden i Mölndals fögderi har ökat och personalen bör utökas med en fögderisekreterare och ett kvalificerat biträde. I Kungälv fögderi behövs på grund av ökad ärendemängd en fögderiassistent. Som ansvarig för fastighetsregistret behövs i Uddevalla fögderi ett kvalificerat biträde. En assistent behövs för handläggning av arbetsuppgifter som tillkommit sedan nuvarande personalplan fastställdes för Munkedals fögderi. Vidare begärs medel för biträdespersonal. (+688 000 kr.)

11. Omkostnaderna beräknas öka. (+5 450 000 kr.)

Kronofogdemyndigheterna. 12. Löne- och prisomräkning m. m. 345 000 kr.

13. En kronokommissarie och två förste kronoassistenter behövs för fältindrivning mot bolag och andra juridiska personer i Göteborgs distrikt. En förste byråsekreterare behövs vidare på personal- och kameralsektionen. För handläggning av mera komplicerade allmänna mål behövs vidare i distriktet en förste kronoassistent och på sektionen för underhållsbidrag en förste kronoassistent. För att biträda kronofogdarna i det ökande antalet utskänkningsmål begärs ett kvalificerat biträde och som en följd av de stora uppdebiteringsökningarna behövs vidare ett kvalificerat biträde. För arbetets behöriga gång i Uddevalla distrikt behövs tre biträden i utbyte mot två kronoassistenter. Vidare begärs medel för bl. a. en materialförvaltare i Göteborg m. m. (+453 000 kr.)

14. Omkostnaderna väntas öka. (+431 000 kr.)

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag medelsbehovet för länsstyrelsen till 50 603 000 kr. och för lokala skattemyndigheterna till 31 256 000 kr. Jag har därvid beräknat medel bl. a. för ytterligare en länsassessor (4), en taxeringsintendent (3), två byrådirektörer (3),

fem förste byråsekreterare (3, 4), fyra förste taxeringsassistenter, en länsnotarie, en amanuens, sex taxeringsassistenter, en byråassistent, tre tjänster för arbetsuppgifter inom priskontrollen, ett kontorsbiträde samt tio årsarbetskrafter. Jag har även beräknat 870 000 i engångsutgifter för inköp av ny bil och för vissa inredningskostnader för länsstyrelsen samt 2 350 000 kr. för inventarier m. m. i Göteborgs fögderi.

Älvsborgs län

	Länsstyrelsen		Lokala skattemyndigheterna		Kronofogdemyndigheterna	
	1973/74	Beräknad ändring 1974/75 Länsstyrelsen Dep.chefen	1973/74	Beräknad ändring 1974/75 Länsstyrelsen Dep.chefen	1973/74	Beräknad ändring 1974/75 Länsstyrelsen
Personal						
Handläggande personal	117	+ 7	10	—	15	—
Övrig personal	320	+ 5	143	—	92	—
	437	+ 12	153	—	107	—
Anslag						
Lönekostnader	21 838 000	+ 1 538 000	6 694 000	+ 448 000	4 922 000	+ 172 000
Sjukvård	35 000	+ 5 000	20 000	—	9 000	+ 4 000
Resersätningar	582 000	— 15 000	77 000	+ 8 000	186 000	—
Lokalkostnader	1 663 000	+ 250 000	786 000	+ 64 000	518 000	— 60 000
Expenser	1 634 000	+ 549 000	398 000	+ 226 000	231 000	+ 23 000
<i>Därav engångsutgifter</i>	200 000	+ 1 505 000	150 000	+ 90 000	—	—
Ersättning till nämndemän	—	+ 140 000	—	—	—	—
Kungörelseannonseringskostnader	—	+ 300 000	—	—	—	—
Lantmäterienheten	—	+ 174 000	—	—	—	—
a) Myndighetsutgifter	971 000	+ 101 000	—	—	—	—
b) Nytt fastighetsregister	65 000	+ 1 000	—	—	—	—
	26 788 000	+ 2 942 000	7 975 000	+ 746 000	5 866 000	+ 139 000

Länsstyrelsen. 1. Löne- och prisomräkning m. m. 485 399 kr.

2. En länsassessor behövs på juridiska enheten för att klara av den växande arbetsbelastningen m. m. På regionalekonomiska enheten behövs för kanslifunktionen en byråassistent. Planenheten behöver tillföras en byrådirektör för att arbetsuppgifterna skall kunna skötas tillfredsställande och med tillbörlig snabbhet. En biträdande länsveterinär behövs för att den övervakning, som enligt gällande lagstiftning åvilar länsstyrelsen, skall kunna fullgöras. (+276 257 kr.)

3. Två taxeringsintendenter behövs på taxeringsenheten för att klara det ständigt ökande antalet ärenden på enheten. (+183 466 kr.)

4. En byråassistent behövs på allmänna enhetens trafikdetalj. En förste byråsekreterare och ett kvalificerat biträde erfordras på rättsenheten för att länsskatterätten skall kunna avarbeta föreliggande balanser. (+153 045 kr.)

5. På administrativa enheten behövs en byrådirektör för handläggning av bl. a. utbildningsfrågor. Vidare begär länsstyrelsen medel för biträdespersonal och tillfällig personal m. m. (+890 333 kr.)

7. Omkostnaderna väntas öka. (+778 500 kr.)

8. Lantmäterienheten.

a) Löne- och prisomräkning m. m. 24 768 kr.

b) Ett kvalificerat biträde och ett biträde behövs på lantmäterien-

enheten för att utföra vissa arbetsuppgifter som hittills i stor utsträckning klarats genom lån av personal från överlantmätarmyndigheten (+78 760 kr.)

c) Omkostnaderna väntas öka. (+71 472 kr.)

Lokala skattemyndigheterna. 9. Löne- och prisomräkning m. m. 158 000 kr.

10. För lokala skattemyndigheterna i länet begär länsstyrelsen en väsentlig uppräknig av de belopp som länsstyrelsen f. n. förfogar över för lönekostnader för att vid behov av personalförstärkning kunna fördela dessa på de olika lokala skattemyndigheterna i länet. (+400 000 kr.)

11. Omkostnaderna väntas öka. (+188 000 kr.)

Kronofogdemyndigheterna. 12. Löne- och prisomräkning m. m. 62 531 kr.

13. Trollhättans distrikt bör tillföras en biträdande kronofogde i utbyte mot en kronofogdesekreterare. Länsstyrelsen begär medel för tillfällig personalförstärkning i länets olika kronofogdedistrikt. (+133 469 kr.)

14. Omkostnaderna väntas minska. (—57 000 kr.)

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag medelsbehovet för länsstyrelsen till 28 391 000 kr. och för lokala skattemyndigheterna till 8 696 000 kr. Jag har därvid beräknat medel bl. a. för ytterligare två byrådirektörer, tre förste byråsekreterare, en amanuens, tre taxeringsassistenter, en landskanslist samt fyra årsarbetskrafter. Jag har även beräknat 190 000 kr i engångsutgifter för nyanskaffning av inventarier till de lokala skattemyndigheterna.

Skaraborgs län

	Länsstyrelsen		Lokala skattemyndigheterna		Kronofogdemyndigheterna	
	1973/74	Beräknad ändring 1974/75 Länsstyrelsen Dep.chefen	1973/74	Beräknad ändring 1974/75 Länsstyrelsen Dep.chefen	1973/74	Beräknad ändring 1974/75 Länsstyrelsen
Personal						
Handläggande personal	84	+11	6	—	10	—
Övrig personal	214	+5	99	+4	62	+3
	298	+16	105	+4	72	+3
Anslag						
Lönekostnader	15 412 000	+ 1 056 000	4 368 000	+196 000	3 351 000	+144 000
Sjukvård	29 000	+ 3 000	8 000	+ 1 000	5 000	—
Resersättningar	511 000	+ 129 000	99 000	+ 10 000	194 000	+ 64 000
Lokalkostnader	1 775 000	+ 194 000	532 000	+182 000	478 000	+ 21 000
Expenser	941 000	+ 550 000	173 000	+ 88 000	251 000	+ 37 000
<i>Därav engångsutgifter</i>	—	+ 374 000	—	+ 36 000	—	+ 12 000
Ersättning till nämndemän	—	+ 120 000	—	—	—	—
Kungörelseannonseringskostnader	—	+ 264 000	—	—	—	—
Lantmaterienheten	—	—	—	—	—	—
a) Myndighetsutgifter	881 000	+ 21 000	—	—	—	—
b) Nytt fastighetsregister	64 000	+ 39 000	—	—	—	—
	19 613 000	+ 2 376 000	5 180 000	+ 477 000	4 279 000	+ 266 000

Länsstyrelsen. 1. Löne- och prisomräkning m. m. 329 697 kr.

2. På regionalekonomiska enheten behövs en förste byråsekreterare för arbetet med regional trafikplanering m. m. och en för arbetet med den påbörjade ADB-verksamheten. På naturvårdsenheten behöver länsstyrelsen en förste byråingenjör för kontroll och tillsyn inom miljövårdsområdet och en byrådirektör för inventering och planering m. m. För att en förkortning av handläggningstiden för planärenden skall kunna ske behövs en förste byråingenjör på planenheten. (+321 089 kr.)

3. På taxeringsenheten behövs en taxeringsintendent för arbetet med fastighetstaxeringen. Till följd av att antalet rörelsedeklarationer kommer att öka kraftigt erfordras två förste taxeringsassistenter samt ett kvalificerat biträde på revisionsenheten. För utökning av mervärdskatteenhetens revisionsverksamhet behövs ytterligare en förste byråsekreterare. (+287 387 kr.)

4. På grund av fortsatt ökning av arbetsmängden på rättsenheten behövs en förste länsnotarie. (+69 824 kr.)

5. På administrativa enheten behövs en byrådirektör för handläggning av utbildnings- och informationsärenden vid länsstyrelsen. (+73 453 kr.)

6. Vidare begärs medel för främst biträdespersonal. (+388 280 kr.)

7. Omkostnaderna väntas öka. (+846 270 kr.)

8. Lantmäterienheten.

a) Löne- och prisomräkning m. m. 25 000 kr.

b) Omkostnaderna väntas öka (+35 000 kr.)

Lokala skattemyndigheterna. 9. Löne- och prisomräkning m. m. 239 116 kr.

10. På grund av nya och ökade arbetsuppgifter begärs i Skövde, Tidaholms, Skara och Mariestads fögderier vardera ett kvalificerat biträde. (+166 884 kr.)

11. Omkostnaderna väntas öka. (+71 000 kr.)

Kronofogdemyndigheterna. 12. Löne- och prisomräkning m. m. 95 283 kr.

13. I Skövde distrikt begärs ett kvalificerat biträde samt i utbyte mot en kronofogdesekreterare en biträdande kronofogde. För en effektivisering på fältsidan i Mariestads distrikt behövs ett kvalificerat biträde. Vidare begärs medel för biträdespersonal. (+113 717 kr.)

14. Omkostnaderna väntas öka. (+57 000 kr.)

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag medelsbehovet för länsstyrelsen till 20 771 000 kr. och för lokala skattemyndigheterna till 5 545 000 kr. Jag har därvid beräknat medel bl. a. för ytterligare en taxeringsintendent (3), två byrådirektörer (2, 3), två förste byråsekreterare, tre taxeringsassistenter (3) samt två årsarbetskrafter. Jag har även beräknat 50 000 kr. i engångsutgift för inköp av ny bil och viss kopieringsutrustning.

Värmlands län

	Länsstyrelsen		Lokala skattemyndigheterna		Kronofogdemyndigheterna	
	1973/74	Beräknad ändring 1974/75 Länsstyrelsen Dep.chefen	1973/74	Beräknad ändring 1974/75 Länsstyrelsen Dep.chefen	1973/74	Beräknad ändring 1974/75 Länsstyrelsen
Personal						
Handläggande personal	88	+11	11	—	11	—
Övrig personal	242	+11	130	+1	74	+1
	330	+22	141	+1	85	+1
Anslag						
Lönekostnader	16 334 000	+ 2 257 000	5 480 000	—	3 893 000	3 000
Sjukvård	32 000	+ 18 000	16 000	+ 2 000	11 000	+ 1 000
Resersättningar	544 000	+ 103 000	106 000	+ 11 000	162 000	+ 16 000
Lokal-kostnader	2 546 000	+ 312 000	508 000	+ 105 000	318 000	+ 56 000
Expenser	1 185 000	+ 571 000	245 000	+ 139 000	215 000	+ 110 000
<i>Därför engångsutgifter</i>	15 000	+ 469 000	24 000	+ 141 000	—	+ 88 000
Ersättning till nämndemän	—	+ 50 000	—	—	—	—
Kungörelseannonseringskostnader	—	+ 95 000	—	—	—	—
Lantmäterihenheten	—	+ 33 000	—	—	—	—
a) Myndighetsutgifter	1 039 000	+ 53 000	—	—	—	—
b) Nytt fastighetsregister	64 000	+ 2 000	—	—	—	—
	21 744 000	+ 3 441 000	6 355 000	+ 628 000	4 599 000	+ 180 000

Länsstyrelsen. 1. Löne- och prisomräkning m. m. 411 596 kr.

2. På grund av arbetsbelastningen på juridiska enheten bör enheten tillföras en länsassessor. Regionalekonomiska enheten bör tillföras en byrådirektör och en byråassistent. Den del av naturvårdsenhetens arbetsuppgifter som berör kommunala frågor har ökat väsentligt och enheten bör förstärkas med en byråingenjör. På planenheten behövs en tjänst som byrådirektör då antalet ärenden visar en kontinuerlig ökning. För kontroll av enskilda skyddsrum behövs på försvarsenheten en byråingenjör. (+400 801 kr.)

3. På taxeringsenheten behövs en taxeringsintendent, s. k. fastighetstaxeringsspecialist, och en byråassistent. För granskning av större företag med komplicerad redovisning behövs på revisionsenheten en byrådirektör. Vidare behöver taxeringsassistentgrupperna utökas med en förste taxeringsassistent. (+277 830 kr.)

4. Rättsenhetens nuvarande personal svarar inte mot arbetsbelastningen på enheten utan bör förstärkas med en länsassessor och en byråassistent. Allmänna enhetens personal bör utökas med en amanuens och en byråassistent. (+197 497 kr.)

5. Länsläkarens expedition bör tilldelas ett kvalificerat biträde. På administrativa enheten behövs en förste byråsekreterare för handläggning av personalvårdsärenden m. m. Vidare begärs medel för tillfällig och extra personal m. m.

(+1 265 276 kr.)

7. Omkostnaderna väntas öka. (+853 000 kr.)

8. Lantmäterienheten.

Löne- och prisomräkning m. m. 35 000 kr.

Lokala skattemyndigheterna. 9. Löne- och prisomräkning m. m. 89 000 kr.

10. För biträdespersonal och extra personal begärs ytterligare medel. (+327 000 kr.)

11. Omkostnaderna väntas öka. (+212 000 kr.)

Kronofogdemyndigheterna. 12. Löne- och prisomräkning m. m. 14 000 kr.

13. För biträdespersonal begärs ytterligare medel. (+37 000 kr.)

14. Omkostnaderna beräknas öka. (+129 000 kr.)

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag medelsbehovet för länsstyrelsen till 23 440 000 kr. och för lokala skattemyndigheterna till 6 736 000 kr. Jag har därvid beräknat medel bl. a. för ytterligare en länsassessor (4), en taxeringsintendent (3), en byrådirektör, tre förste byråskreterare, tre taxeringsassistenter samt två årsarbetskrafter. Jag har vidare beräknat 200 000 kr. i engångsutgift för utrustning av nya lokaler för länsstyrelsen, inköp av ny bil samt 115 000 kr. för inköp av inventarier m. m. till de lokala skattemyndigheterna.

Örebro län

	Länsstyrelsen		Lokala skattemyndigheterna		Kronofogdemyndigheterna	
	1973/74	Beräknad ändring 1974/75 Länsstyrelsen Dep.chefen	1973/74	Beräknad ändring 1974/75 Länsstyrelsen Dep.chefen	1973/74	Beräknad ändring 1974/75 Länsstyrelsen
Personal						
Handläggande personal	90	+16	7	+3	11	—
Övrig personal	247	+9	102	—	68	—
	337	+25	109	+3	79	—
Anslag						
Lönekostnader	16 619 000	+1 791 000	4 827 000	+180 000	3 603 000	+10 000
Sjukvård	36 000	+28 000	11 000	—	7 000	+1 000
Resersättningar	425 000	+45 000	58 000	—	131 000	+11 000
Lokalkostnader	2 175 000	+458 000	521 000	+43 000	316 000	+54 000
Expenser	1 072 000	+458 000	208 000	+33 000	178 000	+13 000
<i>Därav engångsutgifter</i>	25 000	+265 000	—	—	—	—
Ersättning till nämndemän	—	+85 000	—	—	—	—
Kungörelseannonseringskostnader	—	+200 000	—	—	—	—
Lantmäterihenheten	—	+173 000	—	—	—	—
a) Myndighetsuppgifter	701 000	+88 000	—	—	—	—
b) Nytt fastighetsregister	67 000	+13 000	—	—	—	—
	21 095 000	+3 076 000	5 625 000	+250 000	4 235 000	+67 000

Länsstyrelsen. 1. Löne- och prisomräkning m. m. 637 030 kr.

2. På planeringskansliet behövs en byrådirektör för ökad samordning av utredningsverksamheten. För att avlasta handläggare administrativa uppgifter behövs på regionalekonomiska enheten en byråsekreterare. Då tillsynen enligt miljöskyddslagen är eftersatt behöver naturvårdsenheten förstärkas med en byråinspektör och för naturvårdsinventeringar och bedömningar för säkerställande av angelägna naturvårdsobjekt en byråinspektör. På planerheten föreligger behov av en arkitekt på grund av omfattande utredningsuppgifter. För kontroll av allmänna och enskilda skyddsrum behöver försvarsenheten en byråingenjör och för planering och administration av övningar med de lokala civila försvarsorganisationerna en byråassistent. Ökad efterfrågan på rådgivning och information medför behov av ytterligare en hemkonsulent. (+510 633 kr.)

3. För arbetet med allmän och särskild fastighetstaxering behövs en taxeringsintendent. Den ökade arbetsbelastningen på enheten motiverar vidare att enheten förstärks med en förste byråsekreterare. För granskning av rörelsedeklarationer behöver revisionsenheten tillföras tre taxeringsassistenter. För kontroll och revision av det ökade antalet negativa deklamationer behövs en byråsekreterare och en byråassistent på mervärdskatteenheten. (+417 433 kr.)

4. Ökat antal målgrupper och

utbyggnad av taxeringsorganisationen medför behov av en byråsekreterare för beredning och föredragning i länskatterätten. (+59 966 kr.)

5. För information, introduktion och intern utbildning behövs på administrativa enheten en byråsekreterare. På länspolischefens expedition behövs en biträdande länspolischef och ett kvalificerat biträde. (+182 983 kr.)

6. Vidare begärs medel för biträdespersonal och tillfällig personal. (+612 768 kr.)

7. Omkostnaderna väntas öka. (+554 887 kr.)

8. Lantmäterienheten.

a) Löne- och prisomräkning m. m. 24 400 kr.

b) Övergången till nytt fastighetsregister medför behov av en ingenjör och ett kartritningsbiträde. (+75 900 kr.)

Lokala skattemyndigheterna. 9. Löne- och prisomräkning m. m. 68 000 kr.

10. För handläggning av kvalificerade ärenden behövs i Hallsbergs, Karlskoga och Lindesbergs fögderier vardera en fögderisekreterare. (+180 000 kr.)

11. Omkostnaderna väntas öka. (+2 000 kr.)

Kronofogdemyndigheterna. 12. Löne- och prisomräkning m. m. 67 000 kr.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag medelsbehovet för länsstyrelsen till 22 633 000 kr. och för lokala skattemyndigheterna till 5 903 000 kr. Jag har därvid beräknat medel bl. a. för ytterligare en taxeringsintendent (3), två byrådirektörer, en förste byråsekreterare, en amanuens, en taxeringsassistent (3), en tjänst för arbetsuppgifter inom priskontrollen, ett kontorsbiträde samt en årsarbetskraft.

Västmanlands län

	Länsstyrelsen		Lokala skattemyndigheterna		Kronofogdemyndigheterna	
	1973/74	Beräknad ändring 1974/75 Länsstyrelsen	1973/74	Beräknad ändring 1974/75 Länsstyrelsen	1973/74	Beräknad ändring 1974/75 Länsstyrelsen
Personal						
Handläggande personal	81	+7	8	—	9	—
Övrig personal	223	+2	96	+2	62	—
	304	+9	104	+2	71	—
Anslag						
Lönekostnader	15 824 000	+ 600 000	4 453 000	+177 000	3 333 000	+ 83 000
Sjukvård	19 000	+ 2 000	7 000	—	6 000	—
Resersättningar	294 000	+ 29 000	34 000	+ 3 000	101 000	+ 10 000
Lokalkostnader	1 823 000	+ 445 000	437 000	+ 85 000	376 000	+ 50 000
Expenser	904 000	+ 186 000	1 55 000	+ 25 000	164 000	+ 16 000
<i>Därav engångsutgifter</i>	35 000	+ 116 000	—	—	—	—
Ersättning till nämndemän	—	+ 70 000	—	—	—	—
Kungörelseannonseringskostnader	—	+ 50 000	—	—	—	—
Lantmäterienheten	—	+ 46 000	—	—	—	—
a) Myndighetsutgifter	636 000	+ 46 000	—	—	—	—
b) Nytt fastighetsregister	65 000	+ 9 000	—	—	—	—
	19 565 000	+ 1 407 000	5 086 000	+ 290 000	3 980 000	+ 159 000

Länsstyrelsen. 1. Löne- och prisomräkning m. m. 631 487 kr.

2. För länsstyrelsens verksamhet beträffande vattenvårdsplaneringen inom Mälars-Hjälmarregionen behövs på naturvårdsenheten en byrådirektör. (+81 361 kr.)

3. Arbetsbelastningen på taxeringsenheten motiverar att enheten förstärks med en förste byråsekreterare. På revisionsenheten behövs ytterligare en taxeringsassistent och ett kvalificerat biträde. För att utöka revisionsverksamheten behövs på mervärdeskatteenheten en förste byråsekreterare. Dataenheten bör tillföras en byrådirektör. (+283 920 kr.)

4. Antalet körkortsärenden har stadigt ökat och allmänna enheten bör därför tillföras en förste byråsekreterare. För avarbetande av balansen på rättsenheten behövs en förste byråsekreterare. (+114 852 kr.)

5. För planering och ledning av personalutbildning på länsstyrelsen behövs på administrativa enheten en förste byråsekreterare. Vidare begärs medel för extra personal. (+113 380 kr.)

7. Omkostnaderna väntas öka. (+127 000 kr.)

8. Lantmäterienheten.

Löne- och prisomräkning m. m. 55 000 kr.

Lokala skattemyndigheterna. 9. Löne- och prisomräkning m. m. 139 040 kr.

10. För nytillkomna arbetsutgifter behövs i Västerås fögderi ett kvalificerat biträde. Vidare begärs medel för tillfällig och extra per-

sonal. (+141 960 kr.)

11. Omkostnaderna väntas öka. (+9 000 kr.)

Kronofogdemyndigheterna. 12. Löne- och prisomräkning m. m. 109 000 kr.

13. För extra personal begärs ytterligare medel. (50 000 kr.)

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag medelsbehovet för länsstyrelsen till 20 864 000 kr. och för lokala skattemyndigheterna till 5 403 000 kr. Jag har därvid beräknat medel bl. a. för ytterligare en taxeringsintendent, två byrådirektörer (3), en förste byråsekreterare (4), en amanuens, en taxeringsassistent (3) en tjänst för arbetsuppgifter inom priskontrollen samt en årsarbetskraft.

Kopparbergs län

	Länsstyrelsen		Lokala skattemyndigheterna		Kronofogdemyndigheterna	
	1973/74	Beräknad ändring 1974/75 Länsstyrelsen Dep.chefen	1973/74	Beräknad ändring 1974/75 Länsstyrelsen Dep.chefen	1973/74	Beräknad ändring 1974/75 Länsstyrelsen
Personal						
Handläggande personal	99	+ 7	7	—	13	—
Övrig personal	234	+ 5	130	+ 2	69	—
	333	+ 12	137	+ 2	82	—
Anslag						
Lönekostnader	16 270 000	+ 1 793 000	5 496 000	+ 129 000	3 925 000	+ 32 000
Sjukvård	57 000	+ 6 000	17 000	+ 8 000	11 000	+ 6 000
Resersättningar	448 000	+ 116 000	83 000	—	166 000	+ 17 000
Lokalkostnader	1 810 000	+ 510 000	662 000	+ 200 000	493 000	+ 116 000
Expenser	1 043 000	+ 595 000	258 000	+ 138 000	333 000	+ 117 000
<i>Därav engångsutgifter</i>	100 000	+ 273 000	80 000	138 000	130 000	180 000
Ersättning till nämndemän	—	+ 130 000	—	—	—	—
Kungörelseannonseringskostnader	—	+ 120 000	—	—	—	—
Lantmäterienheten	—	+ 104 000	—	—	—	—
a) Myndighetsutgifter	1 737 000	+ 366 000	—	—	—	—
b) Nytt fastighetsregister	64 000	+ 14 000	—	—	—	—
	21 429 000	+ 3 650 000	6 516 000	+ 475 000	4 928 000	+ 288 000

Länsstyrelsen. 1. Löne- och prisomräkning m. m. 927 000 kr.

2. Naturvårdsenheten behöver en förste byråinspektör för utövande av tillsyn över miljövårdsutrustningen hos länets industrier. Planenheten behöver en förste byråingenjör och en byråassistent för att nå rimlig handläggningstid på ärendena. (+184 000 kr.)

3. För att arbetet med 1975 års allmänna fastighetstaxering skall kunna genomföras behövs en taxeringsintendent på taxeringsenheten. Mervärdeskatteenheten behöver tillföras en förste byråsekreterare för att det uppenbara skattesvinn som förekommer skall kunna stävas. (+145 000 kr.)

4. Rättsenheten bör tillföras en förste byråsekreterare för att avarbetningen av föreliggande balans av besvärsmål skall kunna ske i önskvärd takt. (+58 000 kr.)

5. Länspolischefens expedition behöver tillföras en biträdande länspolischef för att bl. a. inspektionsverksamheten skall kunna fullgöras i erforderlig utsträckning. För handläggning av utbildningsfrågor inom länsstyrelsen behövs på administrativa enheten en byrådirektör. (-172 000 kr.)

6. Vidare begärs medel för tillfällig och extra personal m. m. (+1 072 000 kr.)

7. Omkostnaderna väntas öka. (+712 000 kr.)

8. Lantmäterienheten.

a) Löne- och prisomräkning m. m. 44 000 kr.

b) Vidare begärs medel för tillfällig personal m. m. (+336 000

kr.)

Lokala skattemyndigheterna. 9. Löne- och prisomräkning m. m. 129 000 kr.

10. För ökade arbetsuppgifter främst beträffande skattetillägg och förseningsavgifter m. m. behövs till Borlänge och Mora fögderier vardera ett kvalificerat biträde. (+85 000 kr.)

11. Omkostnaderna väntas öka. (+261 000 kr.)

Kronofogdemyndigheterna. 12. Löne- och prisomräkning m. m. 119 000 kr.

13. Omkostnaderna väntas öka. (+169 000 kr.)

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag medelsbehovet för länsstyrelsen till 23 422 000 kr. och för lokala skattemyndigheterna till 6 862 000 kr. Jag har därvid beräknat medel bl. a. för ytterligare en taxeringsintendent (3), en byrådirektör, två förste byråsekreterare (3, 4), två taxeringsassistenter (3), en tjänst för arbetsuppgifter inom priskontrollen, ett kontorsbiträde samt tre årsarbetskrafter. Jag har även beräknat 50 000 kr. i engångsutgifter för utbyggnad av länsstyrelsens telefonväxel samt 50 000 kr. för flyttning av lokala skattemyndigheten i Borlänge fögderi.

Gävleborgs län

	Länsstyrelsen		Lokala skattemyndigheterna		Kronofogdemyndigheterna	
	1973/74	Beräknad ändring 1974/75 Länsstyrelsen	1973/74	Beräknad ändring 1974/75 Länsstyrelsen	1973/74	Beräknad ändring 1974/75 Länsstyrelsen
		Dep.chefen		Dep.chefen		
Personer						
Handläggande personal	95	+15	7	—	15	—
Övrig personal	243	+2	113	+2	88	—
	338	+17	120	+2	103	—
Anslag						
Lönekostnader	17 042 000	+ 1 493 000	5 673 000	+ 85 000	4 589 000	+ 90 000
Sjukvård	30 000	—	12 000	—	9 000	+ 3 000
Resersättningar	395 000	+ 49 000	52 000	+ 5 000	185 000	+ 19 000
Lokalkostnader	2 097 000	+ 191 000	629 000	+ 52 000	488 000	+ 42 000
Expenser	920 000	+ 368 000	244 000	+ 34 000	335 000	+ 31 000
<i>Därav engångsutgifter</i>	—	+ 150 000	—	—	30 000	—
Ersättning till nämndemän	—	+ 132 000	—	—	—	—
Kungörelseannonseringskostnader	—	—	—	—	—	—
Lantmäterihenheten	—	+ 50 000	—	—	—	—
a) Myndighetsutgifter	1 034 000	+ 181 000	—	—	—	—
b) Nytt fastighetsregister	140 000	— 29 000	—	—	—	—
	21 658 000	+ 2 435 000	6 610 000	+ 176 000	5 606 000	+ 185 000

Länsstyrelsen. 1. Löne- och prisomräkning m. m. 677 000 kr.

2. För att kunna uppfylla statsmakternas intentioner i vad gäller den konsumentpolitiska verksamheten i länet behövs ytterligare en hemkonsulent. På juridiska enheten behövs på grund av den ökade ärendemängden en länsassessor. Regionalekonomiska enheten bör tillföras en byrådirektör på grund av nyttkomna ärendegrupper. För naturvårdsinventeringen i länet m. m. behövs på naturvårdsenheten en förste byråinspektör. För fullgörande av planenhetens granskningsuppgifter föreligger behov av en förste byråingenjör. För utökade arbetsuppgifter i samband med den fysiska riksplaneringen behövs på planenheten vidare en förste byråinspektör. För att komma till rätta med de allvarliga eftersläpningarna i beredskapsplanläggningen behövs på försvarsenheten en förste byråinspektör. (+454 400 kr.)

3. Taxeringsenheten bör tillföras en taxeringsintendent för handhavande av arbetsuppgifter rörande gåvoskatt. Ökningen av antalet skattskyldiga i särskilda taxeringsnämnder motiverar att revisionsenheten tillförs en förste taxeringsassistent. Enheten behöver vidare en avdelningsdirektör som arbetsledare för den egentliga revisionsverksamheten. För programmeringsarbete behövs på dataenheten en förste byråinspektör (+289 600 kr.)

4. För föredragning och tjänstgöring som protokollförare i läns-

rätt behövs en länsassessor på allmänna enheten. Vidare begärs en assistent på bil- och körkortsregistret. Rättsenheten är underbemannad ifråga om kvalificerad personal och bör tillföras en förste länsnotarie. (+194 500 kr.)

5. En biträdande länspolischef bör tillföras länsstyrelsen. För att organisera och leda den interna utbildningen m. m. behövs på administrativa enheten en byrådirektör. På enheten behövs vidare en förste arkivassistent för handhavande av arkiven och biblioteken på länsstyrelsen. (+215 200 kr.)

6. Vidare begärs medel för tillfällig personal m. m. (+75 000 kr.)

7. Omkostnaderna väntas öka. (+377 300 kr.)

8. Lantmäterienheten.

Löne- och prisomräkning m. m. 152 000 kr.

Lokala skattemyndigheterna. 9. Löne- och prisomräkning m. m. 83 000 kr.

10. Arbetsbelastningen i Söderhamns fögderi motiverar att fögderiet tillföres två kvalificerade biträden (+83 000 kr.)

11. Omkostnaderna väntas öka. (+10 000 kr.)

Kronofogdemyndigheterna. 12. Löne- och prisomräkning m. m. 185 000 kr.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag medelsbehovet för länsstyrelsen till 22 984 000 kr. och för lokala skattemyndigheterna till 6 896 000 kr. Jag har därvid beräknat medel bl. a. för ytterligare en länsassessor (2), en byrådirektör, en förste byråingenjör (2), en amanuens, en tjänst för arbetsuppgifter inom priskontrollen samt ett kontorsbiträde.

Västernorrlands län

	Länsstyrelsen		Lokala skattemyndigheterna		Kronofogdemyndigheterna	
	1973/74	Beräknad ändring 1974/75 Länsstyrelsen Dep.chefen	1973/74	Beräknad ändring 1974/75 Länsstyrelsen Dep.chefen	1973/74	Beräknad ändring 1974/75 Länsstyrelsen
Personal						
Handläggande personal	93	+12	8	—	—	14
Övrig personal	252	+ 7	112	—	—	93
	345	+19	120	—	—	107
Anslag						
Lönekostnader	17 961 000	+ 1 587 000	5 046 000	+ 169 000	+ 165 000	4 938 000
Sjukvård	25 000	—	12 000	—	—	9 000
Resersättningar	495 000	+ 97 000	83 000	—	—	220 000
Lokalkostnader	1 391 000	+ 371 000	713 000	+ 12 000	+ 12 000	659 000
Expenser	1 033 000	+ 652 000	255 000	+ 50 000	—	280 000
<i>Därav engångsutgifter</i>	—	267 000	20 000	25 000	—	—
Ersättning till nämndemän	—	+ 110 000	—	—	—	—
Kungörelseannonseringskostnader	—	—	—	—	—	—
Lantmäteriheten	—	+ 80 000	—	—	—	—
a) Myndighetsutgifter	1 202 000	+ 178 000	—	—	—	—
b) Nytt fastighetsregister	64 000	+ 1 000	—	—	—	—
	22 171 000	+ 3 076 000	6 109 000	+ 231 000	+ 165 000	6 106 000
						+ 228 000

Länsstyrelsen. 1. Löne- och prisomräkning m. m. 712 959 kr.

2. För att avlasta planeringsdirektören begärs en avdelningsdirektör till regionalekonomiska enheten. Vidare begärs på enheten en byrådirektör. Två förste byråingenjörer bör tillföras naturvårdsenheten för handläggning av tillsynsärenden och ärenden om naturvårdsplanering. Vidare behövs ett kvalificerat biträde. Planenheten bör tillföras ytterligare en byrådirektör och en förste byråingenjör för de alltmer utökade arbetsuppgifterna. Personalen för kartritningsarbeten är otillräcklig och bör utökas med en karttekniker. För kontroll och besiktning av skyddsrum behövs på försvarsenheten en förste byråingenjör. (+ 580 925 kr.)

3. Arbetsbelastningen på taxeringsenheten motiverar en personalökning med en taxeringsintendent och ett kvalificerat biträde. Dataintegrationen och ärenden angående skattetillegg och förseningsavgifter kräver en byrådirektör på mervärdeskatteenheten. (+ 208 082 kr.)

4. Den fortgående ökningen av länskatte rättens arbetsuppgifter gör att behov föreligger av ytterligare en länsassessor och en byråsekreterare på rättsenheten. (+ 130 879 kr.)

5. För handläggning av främst utbildningsärenden behövs en byrådirektör på administrativa enheten. För vård av länsstyrelsens arkiv begärs en arkivassistent. (+ 113 309 kr.)

6. Vidare begärs medel för tillfällig och extra personal. (-+356 312 kr.)

7. Omkostnaderna beräknas öka. (+794 534 kr.)

8. Lantmäterienheten.

a) Löne- och prisomräkning m. m. 15 000 kr.

b) Medel begärs för ytterligare personal. Vidare beräknas omkostnaderna öka. (+164 000 kr.)

Lokala skattemyndigheterna. 9. Löne- och prisomräkning m. m. 206 000 kr.

10. Omkostnaderna väntas öka. (+25 000 kr.)

Kronofogdemyndigheterna. 11. Löne- och prisomräkning m. m. 203 000 kr.

12. Omkostnaderna väntas öka. (-)25 000 kr.)

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag medelsbehovet för länsstyrelsen till 23 116 000 kr. och för lokala skattemyndigheterna till 6 274 000 kr. Jag har därvid beräknat medel bl. a. för ytterligare två byrådirektörer (2, 3), två förste byråsekreterare, tre taxeringsassistenter samt en årsarbetskraft.

Jämtlands län

	Länsstyrelsen		Lokala skattemyndigheten		Kronofogdemyndigheten	
	1973/74	Beräknad ändring 1974/75 Länsstyrelsen Dep.chefen	1973/74	Beräknad ändring 1974/75 Länsstyrelsen Dep.chefen	1973/74	Beräknad ändring 1974/75 Länsstyrelsen
Personal						
Handläggande personal	70	+ 6	3	+ 1	6	—
Övrig personal	142	+ 10	70	- 15	44	—
	212	+ 16	73	- 14	50	—
Anslag						
Lönekostnader	11 792 000	+ 874 000	2 846 000	- 226 000	2 394 000	- 36 000
Sjukvård	15 000	+ 15 000	8 000	—	6 000	+ 1 000
Roseersättningar	384 000	+ 78 000	18 000	+ 7 000	118 000	+ 12 000
Lokalkostnader	822 000	+ 215 000	342 000	—	120 000	+ 13 000
Expenser	737 000	+ 282 000	118 000	+ 4 000	93 000	+ 9 000
<i>Därav engångsutgifter</i>	—	182 000	—	40 000	—	—
Ersättning till nämndemän	—	+ 88 000	—	—	—	—
Kungörelseannonseringskostnader	—	+ 60 000	—	—	—	—
Lantmäterienheten	—	+ 91 000	—	—	—	—
a) Myndighetsutgifter	657 000	+ 19 000	—	—	—	—
b) Nytt fastighetsregister	68 000	+ 14 000	—	—	—	—
	14 475 000	+ 1 717 000	3 332 000	- 167 000	2 731 000	- 1 000

Länsstyrelsen. 1. Löne- och prisomräkning m. m. 403 864 kr.

2. En förste byråsekreterare krävs på regionalekonomiska enheten för angelägna arbetsuppgifter rörande den regionala trafikplaneringen. På naturvårdsenheten begärs för tillsynsverksamheten enligt miljöskyddslagstiftningen en byrådirektör. Vidare motiverar behovet av administrativ personal att enheten tillförs en landskanslist. (+178 643 kr.)

3. En taxeringsintendent behövs på taxeringsenheten för handläggning av ärenden rörande allmän och särskild fastighetstaxering. Taxeringsassistentorganisationen bör utökas med två taxeringsassistenter. På mervärdesskatteenheten yrkas ett kvalificerat biträde för fullgörande av arbetsuppgifter med dataregistrering m. m. (+230 957 kr.)

4. Arbetet med utökningsärenden har ökat starkt under de senaste tre åren och allmänna enheten bör tillföras en förste länsnotarie. (+71 019 kr.)

5. För arbetsuppgifterna med internutbildning behövs på administrativa enheten en förste byråsekreterare. För en utbyggnad av fredskansliet enligt 1964 års civilbefälhavarutrednings förslag till personalorganisation hos civilbefälhavaren i nedre Norrlands civilområde bör civilbefälhavarens kansli tillföras en byråassistent (+118 057 kr.)

6. Vidare begärs medel för främst biträdespersonal. (+213 460 kr.)

7. Omkostnaderna väntas öka. (+396 000 kr.)

8. Lantmåterienheten.

Med hänsyn till arbetsbelastningen på lantmåterienheten bör enheten tillföras en biträdande överlantmätare m. m. (+105 000 kr.)

Lokala skattemyndigheten 9. Löne- och prisomräkning m. m. -262 000 kr.

10. För tillfällig personal begärs ytterligare medel. (+50 000 kr.)

11. Omkostnaderna väntas öka. (+45 000 kr.)

Kronofogdemyndigheten. 12. Löne- och prisomräkning m. m. -1 000 kr.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag medelsbehovet för länsstyrelsen till 15 476 000 kr. och för lokala skattemyndigheterna till 3 178 000 kr. Jag har därvid beräknat medel bl. a. för ytterligare två förste byråsekreterare (3), en taxeringsassistent (3), en kansliskrivare samt ett kontorsbiträde.

Västerbottens län

	Länstyrelsen		Lokala skattemyndigheterna		Kronofogdemyndigheterna	
	1973/74	Beräknad ändring 1974/75 Länstyrelsen Dep.chefen	1973/74	Beräknad ändring 1974/75 Länstyrelsen Dep.chefen	1973/74	Beräknad ändring 1974/75 Länstyrelsen
Personal						
Handläggande personal	85	+ 9	9	—	9	—
Övrig personal	217	+ 4	93	—	66	—
	302	+ 13	102	—	75	—
Anslag						
Lönekostnader	15 170 000	+ 1 476 000	4 687 000	+ 133 000	3 561 000	+ 89 000
Sjukvård	40 000	+ 10 000	10 000	+ 15 000	9 000	—
Recesättningar	541 000	+ 59 000	60 000	+ 6 000	227 000	+ 23 000
Lokal-kostnader	1 696 000	+ 336 000	577 000	+ 38 000	379 000	+ 7 000
Expenser	1 145 000	+ 670 000	286 000	+ 286 000	132 000	+ 63 000
Därav engångsutgifter	55 000	+ 296 000	70 000	+ 235 000	—	+ 50 000
Ersättning till nämndemän	—	+ 150 000	—	—	—	—
Kungörelseannonseringskostnader	—	+ 65 000	—	—	—	—
Lantmäterienheten	848 000	+ 17 000	—	—	—	—
a) Myndighetsutgifter	64 000	—	—	—	—	—
b) Nytt fastighetsregister	—	+ 2 000	—	—	—	—
	19 504 000	+ 2 783 000	5 620 000	+ 478 000	4 308 000	+ 182 000

Länstyrelsen. 1. Löne- och prisomräkning m. m. 836 000 kr.

2. Den höjda ambitionsnivån i den regionalpolitiska planeringen gör att regionalekonomiska enheten bör tillföras en byrådirektör. Omfattande arbetsuppgifter inom den allmänna naturvården gör att naturvårdsenhetens personal bör förstärkas med en byrådirektör. Nyttillkomna arbetsuppgifter m. m. gör att en biträdande länsveterinär bör tillföras länstyrelsen. (+ 239 000 kr.)

3. Taxeringsenheten bör förstärkas med processförande och handläggande personal och bör därför tillföras en taxeringsintendent. Vidare begärs på enheten en förste byråsekreterare och en amanuens. (+ 195 000 kr.)

4. För att kunna hålla verksamheten på allmänna enheten på acceptabel kvantitets- och kvalitetsnivå behövs en länsassessor. Beslutade och genomförda förstärkningar av skatteavdelningen kommer att medföra en fortsatt ökning av målen i länsskatterätten. Rättsenheten behöver därför förstärkas med en förste byråsekreterare. (+ 136 000 kr.)

5. För organisation och samordning av utbildningen inom länstyrelsen behövs på administrativa enheten en byrådirektör. (+ 73 000 kr.)

6. Vidare begärs medel för biträdespersonal och tillfällig personal m. m. (+ 622 000 kr.)

7. Omkostnaderna väntas öka. (+ 665 000 kr.)

8. Lantmäterienheten.

Löne- och prisomräkning m. m. 17 000 kr.

Lokala skattemyndigheterna. 9. Löne- och prisomräkning m. m. 141 000 kr.

10. För tillfällig personal begärs ytterligare medel. (+74 000 kr.)

11. Omkostnaderna väntas öka. (+263 000 kr.)

Kronofogdemyndigheterna. 12. Löne- och prisomräkning m. m. 132 000 kr.

13. Omkostnaderna väntas öka. (+50 000 kr.)

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag medelsbehovet för länsstyrelsen till 21 199 000 kr. och för lokala skattemyndigheterna till 5 975 000 kr. Jag har därvid beräknat medel bl. a. för ytterligare en länsassessor (4), två byrådirektörer, en länsnotarie, en amanuens, tre taxeringsassistenter, en tjänst för arbetsuppgifter inom priskontrollen samt två årsarbetskrafter. Jag har även beräknat 220 000 kr. i engångsutgifter för inventarier m. m. för lokala skattemyndigheten i Skellefteå fögderi.

Norrbottnens län

	Länsstyrelsen		Lokala skattemyndigheterna		Kronofogdemyndigheterna	
	1973/74	Beräknad ändring 1974/75 Länsstyrelsen Dep.chefen	1973/74	Beräknad ändring 1974/75 Länsstyrelsen Dep.chefen	1973/74	Beräknad ändring 1974/75 Länsstyrelsen
Personal						
Handläggande personal	103	+11	9	+1	15	—
Övrig personal	260	+ 9	126	+7	94	—
	363	+20	135	+8	109	—
Anslag						
Lönekostnader	18 994 000	+1 487 000	5 793 000	+438 000	5 613 000	+171 000
Sjukvård	27 000	+ 10 000	7 000	—	9 000	—
Resersättningar	794 000	+ 335 000	118 000	+ 24 000	350 000	+ 35 000
Lokalkostnader	2 023 000	+ 296 000	585 000	+105 000	530 000	+ 68 000
Expenser	1 154 000	+ 623 000	287 000	+157 000	200 000	+ 60 000
<i>Därav engångsutgifter</i>	—	+ 364 000	5 000	93 000	—	40 000
Ersättning till nämndemän	—	+ 110 000	—	—	—	—
Kungörelseannonseringskostnader	—	+ 180 000	—	—	—	—
Lantmaterienheten	—	+ 69 000	—	—	—	—
a) Myndighetsutgifter	1 583 000	+ 187 000	—	—	—	—
b) Nytt fastighetsregister	64 000	+ 21 000	—	—	—	—
	24 639 000	+3 249 000	6 790 000	+724 000	6 702 000	+334 000

Länsstyrelsen, 1. Löne- och prisomräkning m. m. 703 550 kr.

2. Planeringskansliet är i förhållande till arbetsuppgifterna underbemannat och bör tillföras en förste byråsekreterare. För handläggning av ärenden rörande yrkesmässig trafik samt jakt och viltvård bör juridiska enheten tillföras två förste byråsekreterare. På naturvårdscenheten behövs för handläggning av ärenden rörande den allmänna naturvården en landskapsarkitekt. I samband med genomförandet av den fysiska riksplaneringen har kravet på insatser från planenhetens sida kraftigt ökat. Enheten bör därför tillföras en biträdande länsarkitekt. (+340 261 kr.)

3. För den allmänna fastighetstaxeringen 1975 behövs på taxeringsenheten en fastighetstaxeringspecialist. Vidare behövs en taxeringsintendent för att bemästra balansläget på enheten. För taxerings- och skatterevisioner avseende större företag bör revisionsenheten tillföras en avdelningsdirektör. Vidare bör enheten tillföras två taxeringsassistenter. Arbetsbelastningen på mervärdesskatteenheten gör att enheten bör förstärkas med en assistent. (+395 342 kr.)

4. Länspolischefens expedition bör tillföras en tjänsteman i länskanslistkarriären. På administrativa enheten behövs för informations- och utbildningsfrågor och för handhavande av länsstyrelsens bibliotek och därmed sammanhängande frågor två förste byrå-

sekreterare. Civilbefälhavarens kansli bör tillföras en byråinspektör. (+242 340 kr.)

5. Vidare begärs medel för främst biträdespersonal. (+401 277 kr.)

6. Omkostnaderna väntas öka. (+958 230 kr.)

7. Lantmäterienheten.

a) Löne- och prisomräkning m. m. 32 000 kr.

b) Enhetens personal bör förstärkas med ett kvalificerat biträde.

Vidare beräknas omkostnaderna öka. (+176 000 kr.)

Lokala skattemyndigheterna. 8. Löne- och prisomräkning m. m. 178 355 kr.

9. Arbetsuppgifterna för de lokala skattemyndigheterna har ökat avsevärt under de senaste åren och kommer att öka ännu mer de närmast följande åren. Länsstyrelsen begär därför att personalen i Luleå fögderi utökas med en fögderisekreterare, i Arvidsjaurs fögderi med en fögderiassistent, i Bodens och Kalix fögderier med vardera en landskanslist och i Gällivare, Haparanda, Kiruna och Piteå fögderi med vardera ett kvalificerat biträde. (+393 245 kr.)

10. Omkostnaderna väntas öka. (+152 400 kr.)

Kronofogdemyndigheterna. 11. Löne- och prisomräkning m. m. 286 000 kr.

12. Omkostnaderna väntas öka. (+48 000 kr.)

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag medelsbehovet för länsstyrelsen till 26 436 000 kr. och för lokala skattemyndigheterna till 7 144 000 kr. Jag har därvid beräknat medel bl. a. för ytterligare en taxeringsintendent (3), en byrådirektör, två förste byråsekreterare, en taxeringsassistent samt två tjänster med arbetsuppgifter inom priskon-trollen. Jag har även beräknat 30 000 i engångsutgift för viss inventarie-anskaffning för länsstyrelsen samt 55 000 kr. för samma ändamål för de lokala skattemyndigheterna.

Diverse ändamål

	Länsstyrelserna		Lokala skattemyndigheterna		Kronofogemyndigheterna	
	1973/74	Beräknad ändring 1974/75 Mynd. Dep. chefen	1973/74	Beräknad ändring 1974/75 Mynd. Dep. chefen	1973/74	Beräknad ändring 1974/75 Mynd.
Maskinhyror för datakontoren	20 964 000	- 8 715 000	-	-	-	-
Utrustning för dataenheterna	1 636 000	- 636 000	-	-	-	-
Länsstyrelsernas organisationsnämnd	2 506 000	+ 1 599 000	-	-	-	-
Landshövdingarnas tjänstebostäder	280 000	-	-	-	-	-
Kostnader vid anstånd med omstationering m. m.	-	+ 380 000	-	-	-	-
Central löneutbetalning	-	-	60 000	-	48 000	+ 21 000
Utbildning av personal vid kronofogemyndigheterna	-	-	-	-	1 140 000	+ 605 000
Kostnader för data-maskintid	-	-	-	-	5 300 000	+ 200 000
Blanketter m. m.	-	+ 530 000	-	-	1 300 000	-
Till Kungl. Maj: ts disposition	5 091 000	-	502 000	250 000	901 000	-
	30 647 000	- 7 752 000	562 000	250 000	8 689 000	+ 826 000

Departementschefen

Inom ramen för diverse ändamål bestrids bl. a. kostnaderna för maskinhyror och utrustning för dataenheterna. Jag beräknar att maskinhyrorna under budgetåret 1974/75 kommer att minska med 8 698 000 kr. och kostnaderna för utrustning med 636 000 kr. Jag har vidare beräknat att kostnaderna för länsstyrelsernas organisationsnämnd ökar med 1 180 000 kr. För kostnader i samband med omstationering och flyttning har jag beräknat 380 000 kr. och för vissa blankettkostnader 530 000 kr. Jag har vidare beräknat 4 650 000 kr. för extra personal hos lokala skattemyndigheterna i samband med den allmänna fastighetstaxeringen.

Med hänvisning till sammansättningen beräknar jag medelsbehovet till diverse ändamål till 25 498 000 kr. för länsstyrelserna och 4 962 000 kr. för lokala skattemyndigheterna.

Hemställan

Med hänvisning till vad jag anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. godkänna de riktlinjer för omorganisationen av lokala skattemyndigheten i Stockholms fögderi vilka jag förordat i det föregående;
2. bemyndiga Kungl. Maj:t att inrätta en extra ordinarie tjänst för chef för lokala skattemyndigheten i Stockholms fögderi;
3. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de övergångsåtgärder som fordras med anledning av omorganisationen av lokala skattemyndigheten i Stockholms fögderi;
4. till *Länssstyrelserna* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 658 994 000 kr.;
5. till *Lokala skattemyndigheterna* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 193 524 000 kr.;
6. i avvaktan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1974/75 till *Kronofogdemyndigheterna* beräkna ett förslagsanslag av 154 007 000 kr.

C RÄDDNINGSTJÄNST M. M.**C 1. Statens brandnämnd**

1972/73 Utgift	13 366 924
1973/74 Anslag	13 738 000
1974/75 Förslag	4 770 000

¹ Anslagen Statens brandinspektion och Statens brandskola

1973 års riksdag har godkänt bl. a. att en central myndighet för räddningstjänst i allmänhet, statens brandnämnd, inrättas den 1 juli 1974 (prop. 1973: 185, CU 1973: 30, rskr 1973: 341). Brandnämnden bildas genom sammanslagning av statens brandinspektion och statens brandskola. Nämnden skall ha till uppgift bl. a. att ge råd och anvisningar i fråga om räddningstjänstens uppbyggnad, organisation och verksamhet, att biträda länsstyrelserna med råd och anvisningar för katastrofberedskapen, att utbilda räddningspersonal och skorstensfejare samt att bedriva visst försöks- och utvecklingsarbete. Nämndens ledamöter utses av Kungl. Maj:t. Nämndens kansli skall arbeta på tre enheter, nämligen en administrativ enhet, en enhet för räddningstjänst och en utbildningsenhet. Samtidigt som brandnämnden inrättas tas den nuvarande länsbrandinspektörsorganisationen bort.

I sina anslagsframställningar för budgetåret 1974/75 har brandinspektionen och brandskolan inte kunnat ta hänsyn till hur ett genomförande av förslagen i prop. 1973: 185 skulle inverka på myndigheterna. Framställningarna utgår alltså från att verksamheten bedrivs enligt gällande bestämmelser.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Myndigheterna	Departementschefen
Personal			
Handläggande personal	9	—	+7
Övrig personal	11	—	+1
	20	—	+8
Anslag			
<i>Utgifter</i>			
Lönekostnader	2 207 300	+357 900	+1 032 700
Sjukvård	4 500	—	+ 500
Reseersättningar	57 100	+ 2 300	+ 87 900
Därav utrikes resor	(16 300)	(+ 600)	(+ 8 700)
Lokalkostnader	665 200	+ 43 900	+ 44 800

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Myndigheterna	Departementschefen
Expenser	493 000	+344 000	+ 207 000
Därav engångsutgifter	(17 000)	(+193 900)	(+ 83 000)
Ersättning till kommuner för lokaler och materiel, drivmedel m. m.	18 900	+ 1 900	+ 1 100
Visst försöks- och utvecklingsarbete	—	—	+ 50 000
Lönekostnader för länsbrandinspektörer m. fl.	332 000	—	— 332 000
Reseersättningar till länsbrandinspektörer m. fl.	60 000	—	— 60 000
	3 838 000	+750 000	+1 032 000
<i>Särskilda uppbördsmedel</i>			
Försäljning av publikationer m. m.	100 000	—	—
	3 738 000	+750 000	+1 032 000

Statens brandinspektion

1. Löneomräkning 28 000 kr., varav 18 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.
2. I 0-alternativet förordar inspektionen en minskning av medelstillgången för vissa omkostnader och för lönekostnader för länsbrandinspektörer m. fl.
3. Anslagsposten till lokalkostnader bör räknas upp (+39 000 kr.).
4. Bl. a. ökade kostnader för publikationstryck påkallar en höjning av anslagsposten till expenser (+12 000 kr.).

Styrelsen för statens brandskola

1. Pris- och löneomräkning m. m. 244 000 kr., varav 38 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.
2. 0-alternativet innebär för brandskolans del en minskning av medelstilldelningen för lönekostnader och expenser, vilket skulle medföra att en brandförmansklass, en brandmannaklass och en gesällklass för skorstensfejare måste inställas. Alternativet innebär att skolan inte kan fullgöra sin uppgift.
3. Praktisk utbildning i brandtjänst bör tas upp vid brandskolan samtidigt som viss ny undervisningsmateriel bör tas fram och studieförberedelser för eleverna bör genomföras i ökad omfattning. För dessa ändamål måste anslagsposten till lönekostnader räknas upp. Samtidigt kan utbildningsprogrammet minskas med en brandmannaklass. Övriga utgifter för utbildningen beräknas öka (+189 400 kr.).
4. Förändringarna i utbildningsprogrammet medför att anslagsposten till expenser måste räknas upp (+237 600 kr.). Härvid har 210 900 kr. beräknats för anskaffning av ny utrustning och undervisningsmateriel.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 4 770 000 kr. Jag har därvid beräknat att brandnämnden — utöver den personal som ingår i nuvarande statens brandinspektion och statens brandskola — skall tillföras åtta nya tjänster. För verkschefen bör inrättas en ordinarie tjänst med beteckningen p. Beträffande avtalsbara anställnings- och arbetsvillkor avser jag att ge statens avtalsverk det förhandlingsuppdrag som behövs.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t förslår riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att vid den centrala myndigheten för räddningstjänst i allmänhet inrätta en ordinarie tjänst för verkschefen med beteckningen p,
2. till Statens brandnämnd för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 4 770 000 kr.

C 2. Beredskap för oljebekämpning till havs m. m.

1972/73 Utgift	17 406 690
1973/74 Anslag	14 800 000
1974/75 Förslag	5 450 000

¹ Anslaget Beredskap för oljebekämpning till sjöss utom anslagsposten Ersättning till kommuner m. fl. vid ingripande mot oljeutsläpp till sjöss

Enligt instruktionen (1973: 884) för tullverket handhar tullverket oljebekämpning till sjöss och i kustvattnen. Från det för budgetåret 1973/74 uppförda anslaget Beredskap för oljebekämpning till sjöss bestrids utgifter för bl. a. anskaffning av bekämpningsanordningar och bekämpningsmedel, visst tekniskt utvecklingsarbete, drift och underhåll av teknisk materiel samt ersättningar till kommuner m. fl. vid ingripande mot oljeutsläpp till sjöss.

1973 års riksdag har lämnat utan erinran förslag att tullverkets ansvar för oljebekämpning till sjöss och i kustvattnen vidgas till att omfatta oljebekämpning i Väner och Mälaren samt även bekämpning i samtliga dessa farvatten av löskomna kemikalier och andra miljöfarliga ämnen (prop. 1973: 185, CU 1973: 30, rskr 1973: 341). Som framgår av det följande föreslås att ersättningar till kommuner m. fl. skall utgå från ett särskilt anslag. Generaltullstyrelsen har emellertid i sin anslagsframställning för budgetåret 1974/75 utgått från oförändrad disposition av anslaget.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Generaltullstyrelsen	Departementschefen
Stat			
Kostnader för anlitande av konsulter och annan expertis	300 000	—	—

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Generaltullstyrelsen	Departementschefen
Anskaffning av bekämpningsanordningar och bekämpningsmedel m. m.	2 400 000	+ 350 000	+ 500 000
Tekniskt utvecklingsarbete och forskning beträffande medel och metoder för oljebekämpning till sjöss	600 000	+ 100 000	+ 50 000
Drift och underhåll av teknisk materiel för oljebekämpning	1 500 000	+ 280 000	+ 100 000
Ersättning till kommuner m. fl. vid ingripande mot oljeutsläpp till sjöss	200 000	—	— 200 000
	5 000 000	+ 730 000	+ 450 000

Generaltullstyrelsen

1. Pris- och lönecomräkning m. m. 430 000 kr.
2. I 0-alternativet förordar styrelsen en minskad materielanskaffning.
3. Materielanskaffning enligt en reviderad materielplan medför ökat medelsbehov (+100 000 kr.).
4. Ytterligare medel krävs för den utvidgning av försöks- och utvecklingsarbetet avseende för oljebekämpningsändamål exklusiv fjärranalysteknik som avses ske i samverkan med statens rymddelegation (+100 000 kr.).
5. Styrelsen räknar med ett ökat medelsbehov för drift och underhåll med hänsyn till ökad materielanskaffning (+100 000 kr.).

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 5 450 000. Jag har därvid beräknat medel bl. a. för ett kombinerat förråds- och bekämpningsfartyg i Väneren i enlighet med vad som har förutsatts i prop. 1973: 185.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att till *Beredskap för oljebekämpning till havs m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 5 450 000 kr.

C 3. Ersättning för verksamhet vid räddningstjänst m. m.

1972/73 Utgift	13 292 497
1973/74 Anslag	13 200 000
1974/75 Förslag	3 300 000

¹ Anslaget Bidrag till förebyggande och släckning av brand och anslaget Beredskap för oljebekämpning till sjöss, anslagsposten Ersättning till kommuner m. fl. vid ingripande mot oljeutsläpp till sjöss

Från det för budgetåret 1973/74 uppförda anslaget Bidrag till förebyggande och släckning av brand bestrids utgifter för skogsbrandbevakning och ersättning för verksamhet vid brandsläckning. Från anslagsposten Ersättning till kommuner m. fl. vid ingripande mot oljeutsläpp till sjöss under det för samma budgetår uppförda anslaget Beredskap för oljebekämpning till sjöss utgår ersättning för kostnader för bekämpningsåtgärder som har vidtagits mot oljeutsläpp till sjöss.

Genom 1973 års riksdags beslut att anta förslag till ny brandlag (prop. 1973: 185, CU 1973: 30, rskr 1973: 341) som träder i kraft den 1 juli 1974 kommer nya regler att gälla för ersättning till kommuner för verksamhet vid såväl skogsbrandsläckning och oljebekämpning som annan räddningstjänst. Vidare innehåller lagen regler om ersättning till kommuner för kostnader för sanering av oljeskador i vissa i lagen angivna farvatten, vilka kostnader f. n. efter beslut av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall belastar fjortonde huvudtitelns anslag Oförutsedda utgifter. Statens brandinspektion och generaltullstyrelsen har emellertid i anslagsframställningarna för budgetåret 1974/75 utgått från en oförändrad disposition av anslaget resp. anslagsposten.

Statens brandinspektion

Brandinspektionen som erinrar om att det är omöjligt att i förväg beräkna åtgången på anslaget Bidrag till förebyggande och släckning av brand — väderleksförhållandena under skogsbrandsäsongen spelar sålunda en avgörande roll — föreslår att anslaget tas upp med ett oförändrat belopp om 3 milj. kr.

Generaltullstyrelsen

Styrelsen beräknar en oförändrad medelsåtgång om 200 000 kr. på anslagsposten Ersättning till kommuner m. fl. vid ingripande mot oljeutsläpp till sjöss under anslaget Beredskap för oljebekämpning till sjöss.

Departementschefen

Medelsbehovet för ersättning för verksamhet vid räddningstjänst m. m. enligt bestämmelserna i den av 1973 års riksdag beslutade nya brandlagen kan inte beräknas med någon högre grad av säkerhet. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Ersättning för verksamhet vid räddningstjänst m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 3 300 000 kr.

C 4. Bidrag till kostnader för kommunal beredskap

1972/73 Utgift	2 092 066	Reservation	763 146
1973/74 Anslag	1 000 000		
1974/75 Förslag	1 500 000		

Från anslaget bestrids utgifter för bidrag till kommuner för beredskapsplanläggning enligt 7 § lagen (1964: 63) om kommunal beredskap. Vissa bestämmelser för tillämpning av nämnda lag har meddelats i kommunala beredskapskungörelsen (1964: 722, ändrad senast 1971: 379) och i Kungl. Maj:ts brev den 14 maj 1971.

Riksnämnden för kommunal beredskap

Nu mera planläggs ingen kommun förrän sammanläggning enligt kommunindelningsreformen har skett. Vid ingången av år 1974 är antalet kommuner enligt gällande sammanläggningsplan 278. Hittills har, främst på grund av den knappa medelstilldelningen, endast 91 av dessa kommuner kunnat planläggas.

Anslaget för innevarande budgetår medger att endast ett 20-tal kommuner kan påbörja sin för övrigt totalförsvar betydelsefulla planläggning. Antalet planlagda kommuner skulle vid slutet av budgetåret därmed komma att uppgå till 114 med en sammanlagd folkmängd på ca 5 milj. människor. Därefter skulle således inte mindre än 164 kommuner återstå att nyplanlägga. I sin målsättning år 1970 kalkylerade nämnden med en årlig planläggning av ca 50 nya kommuner jämte en successivt ökande revision av äldre beredskapsplaner till en sammanlagd årlig statsbidragskostnad av 2,5 milj. kr. Senare erfarenheter visar att denna målsättning varit lämplig. Det ligger i sakens natur att planläggningen bör ske så snart som möjligt. Med hänsyn till den medverkan som krävs av de alltmer arbetstyngda länsstyrelserna kan emellertid en snabbare utbyggnadstakt inte rekommenderas.

Med hänsyn till de sålunda redovisade erfarenheterna skulle det enligt dagens beräkningar vara möjligt och lämpligt att slutföra den riksfattande planläggningen på tre à fyra år. Den kommunala beredskapsplanläggningen skulle med andra ord kunna genomföras helt under nämnda tidsperiod och blir klar budgetåret 1977/78, om nödiga medel härför ställs till riksnämndens förfogande. Med denna nya målsättning skulle enligt nämndens beräkningar år 1970 de nu resterande statsbidragskostnaderna för de 164 ännu inte planlagda kommunerna — inkl. successivt ökande revisionskostnader — uppgå till ungefär 8,5 milj. kr. eller i genomsnitt 2,1 milj. kr. per år. Eftersom någon reservation ej beräknas föreligga på anslaget vid utgången av löpande budgetår, bör för budgetåret 1974/75 anvisas 2,1 milj. kr.

Departementschefen

Jag förordar att anslaget för nästa budgetår ökas med 500 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till kostnader för kommunal beredskap* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 1 500 000 kr.

KAPITALBUDGETEN

II Statens allmänna fastighetsfond

18 Byggnadsarbeten för länsstyrelserna

1972/73 Utgift	17 407 678	Behållning	15 146 277
1973/74 Anslag	30 000 000		
1974/75 Förslag	22 700 000		

Byggnadsstyrelsen

Från detta anslag finansieras byggnadsarbeten för länsstyrelserna m. m. I den mån projekten avser gemensamma byggnader för såväl länsförvaltning som tingsrätt — i Växjö och Vänersborg — föreslår byggnadsstyrelsen att medel för hela projektet beräknas under förevarande anslag.

Utöver på investeringsplan i prop. 1973: 1 bil. 14 s. 132 upptagna projekt har Kungl. Maj:t den 29 juni 1973 uppdragit åt byggnadsstyrelsen att utföra *nybyggnad för länsförvaltning och vägförvaltning i Umeå* inom en kostnadsram av 8,4 milj. kr. i prisläget den 1 april 1972.

I petita för budgetåret 1972/73 föreslog byggnadsstyrelsen en sänkning av kostnadsramen för *länsstyrelsehus i Linköping* från 16,35 milj. kr. i prisläge den 1 april 1971 till 15,0 milj. kr. i prisläget den 1 april 1972. På grund av vissa tillkommande handikappåtgärder samt ökade kostnader för mellanväggs- och dörrplacering genom organisationsförändringar inom länsstyrelsen föreslår styrelsen att kostnadsramen förs upp med 15,5 milj. kr. i prisläget den 1 april 1973.

Kungl. Maj:t uppdrog den 29 juni 1973 åt byggnadsstyrelsen att färdigställa bygghandlingar för etapp I av *nybyggnad för länsstyrelse och tingsrätt i kv. Sälgen i Vänersborg*. Projekteringen skall t. v. inte avse de delar av projektet som berörs av riksantikvarieämbetets prövning av frågan om byggnadsminnesförklaring av det s. k. Strömerska huset. De i ctappen I ingående utrymmena innefattar lokaler för den genom sammanslagningen av Tössbo och Vedbo tingsrätt med Vänersborgs tingsrätt utökade tingsrätten med 2 500 m² rumsyta, för rätts-hjälpsanstalt med 200 m² samt för länsförvaltningen med 2 650 m² rumsyta. Vid en full utbyggnad tillkommer ca 1 900 m² rumsyta för länsförvaltningen. Styrelsen föreslår att kostnadsram för hela projektet, vilken uppskattats till 15,5 milj. kr. i prisläget den 1 april 1972, förs upp på investeringsplanen.

Kungl. Maj:t uppdrog den 16 mars 1973 åt byggnadsstyrelsen att projektera *nybyggnad för länsförvaltning och tingsrätt i kv. Gunnar Gröpe i Växjö* t. o. m. förslagshandlingar. Nybyggnaden innefattar 1 925 m²

rumsyta för tingsrätten samt ca 8 500 m² rumsyta för länsstyrelsen. I projektet ingår dessutom ombyggnad av befintligt rådhus, där bl. a. den allmänna advokatbyrån bereds plats. Kostnaden har uppskattats till 21,8 milj. kr. i prisläget den 1 april 1972.

Kungl. Maj:t uppdrog den 27 april 1973 åt byggnadsstyrelsen att projektera *om- och tillbyggnad för länsstyrelsen m. fl. i kv. Ädelstenen i Härnösand* t. o. m. förslagshandlingar. Tillbyggnaden inrymmer 3 750 m² rumsyta. Ombyggnaden innebär bl. a. ny huvudentré, ändrad rumsdisponering samt allmän upprustning in- och utvändigt. Förutom lokaler för länsstyrelsen inryms även lantmäteriverksamheten, länsbostadsnämnden, yrkesinspektionen, länsläkarorganisationen samt vägförvaltningen. Kostnaden har uppskattats till 11,2 milj. kr. i prisläget den 1 april 1972.

I samband med att ett nytt länsstyrelsehus är under uppförande planeras en *ombyggnad av befintligt länsstyrelsehus i kv. Karin i Malmö*. Byggnadsstyrelsen har redovisat ärendet den 29 mars 1973, varvid föreslogs att byggnadsarbeten skulle starta i direkt anslutning till det nya husets färdigställande dvs. hösten 1974. Kostnaden uppskattas till ca 6 milj. kr. i prisläget den 1 april 1972.

I anslutning till färdigställande av ett nytt länsstyrelsehus och en ombyggnad av det befintliga länsstyrelsehuset i Malmö bör även den *yttre planeringen* ordnas. Kostnaden härför uppskattas till 1,2 milj. kr.

Departementschefen

Jag har inget att erinra mot de av byggnadsstyrelsen föreslagna ändringarna av kostnadsramarna för pågående byggnadsobjekt.

I investeringsplanen finns för innevarande budgetår till Kungl. Maj:ts disposition en kostnadsram om 24,1 milj. kr. Ramen är avsedd för nybyggnad för länsstyrelse och vägförvaltning i Umeå samt för nybyggnad för länsstyrelse och tingsrätt i Vänersborg. Jag förordar att dessa byggnadsobjekt förs upp i investeringsplanen under särskilda kostnadsramar.

Jag förordar vidare att kostnadsramar i enlighet med byggnadsstyrelsens förslag förs upp för nybyggnad för länsstyrelse och tingsrätt i Växjö samt om- och tillbyggnad för länsstyrelse m. fl. i Härnösand.

I samband med att ett nyuppfört länsstyrelsehus i Malmö tas i bruk bör den föreslagna ombyggnaden av det äldre länsstyrelsehuset komma till stånd. Det är lämpligt att i anknytning härtill även ordna den yttre planeringen. Jag föreslår att kostnadsramar för de sistnämnda ändamålen förs upp i investeringsplanen.

Jag förordar att medel för nästa budgetår anvisas enligt följande investeringsplan och anslagsberäkning.

Investeringsplan (1 000-tal kr.)

Byggnadsprojekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning			Byggstart år/mån	Färdigställ. år/mån
	72-04-01	73-04-01	Faktisk t. o. m. 73-06-30	Beräknad för			
				73/74	74/75		
Färdigställda, ej slutredovisade projekt	4 965	4 965	4 943	22	0		
Linköping, länsstyrelsehus	15 000	15 500	13 885	1 615	0	71-05	72-11
Malmö, länsstyrelsehus	23 450	23 450	7 082	12 000	3 500	72-10	74-10
Göteborg, nybyggnad för lokala skattemyndigheten	37 500	33 000	7 304	21 000	4 000	72-04	74-06
Umeå, nybyggnad för länsförvaltning och vägförvaltning	8 400		0	4 500	4 000	73-09	74-12
Vänersborg, nybyggnad för länsstyrelse och tingsrätt	15 500	¹	0	0	7 000	74-11	76-02
Växjö, nybyggnad för länsstyrelse och tingsrätt	21 800	¹	0	0	5 000	75-02	77-02
Härnösand, om- och tillbyggnad för länsstyrelse mfl	11 200	¹	0	0	1 700	75-05	76-09
Malmö, ombyggnad av länsstyrelsehus i kv. Karin	5 900	¹	0	0	3 209	74-09	75-09
Malmö, yttre planering i kv. Karin	1 200	¹	0	0	300	75-04	75-09
Summa			33 214	39 137	28 709		

¹ Kostnadsram redovisas senare

Anslagsberäkning (1 000-tal kr.)

Medelstillgång		Beräknad medelsförbrukning	
Behållning	1973-07-01	15 146	1973/74 39 137
Anslag för	1973/74	30 000	1974/75 28 709
Anslag för	1974/75 (förslag)	22 700	
		67 846	67 846

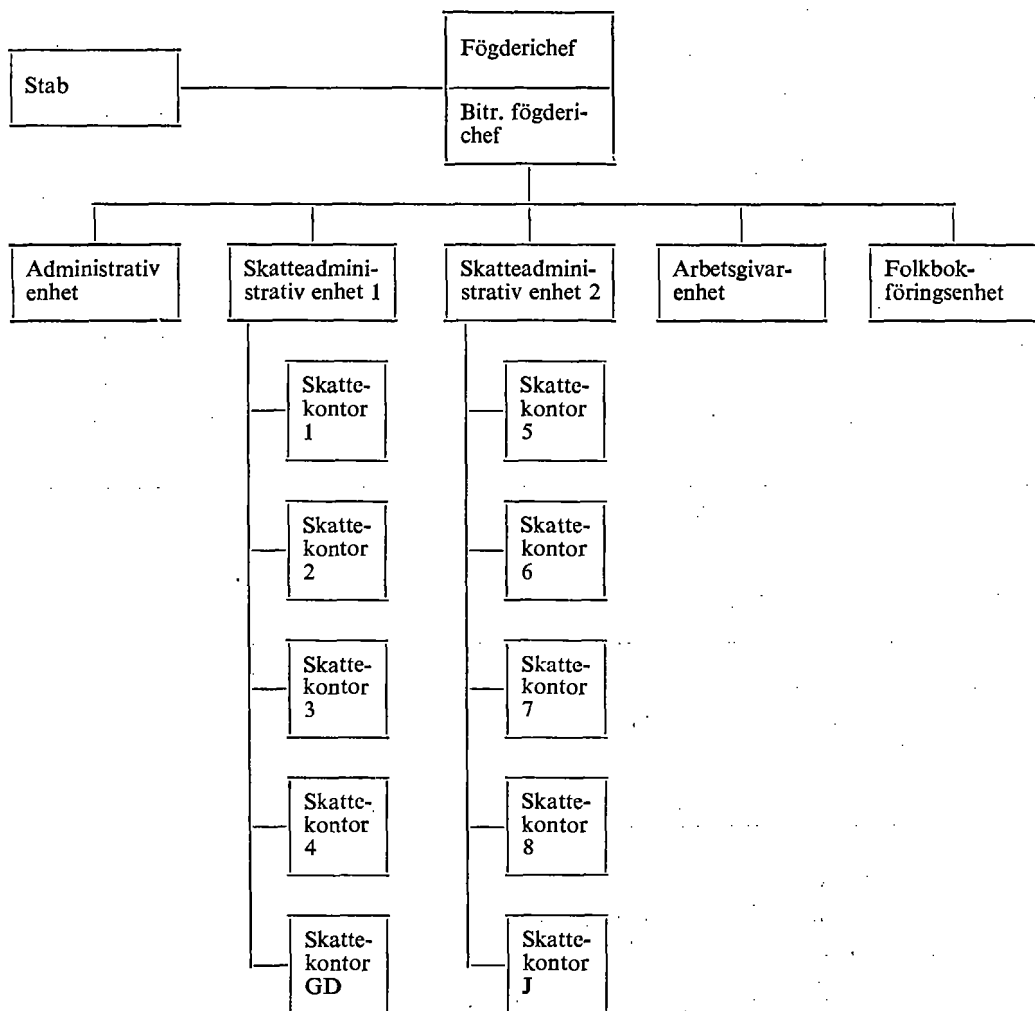
Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att till *Byggnadsarbeten för länsstyrelserna* för budgetåret 1974/75 anvisa ett investeringsanslag av 22 700 000 kr.

Vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Margit Edström

Förslag till organisation av lokala skattemyndigheten i Stockholm.

Register

Sid.

1 Översikt**DRIFTBUDGETEN****A. Kommundepartementet m. m.**

5	Kommundepartementet	3 190 000
6	Kommittéer m. m.	2 200 000
6	Extra-utgifter	100 000
		5 490 000

B. Länsstyrelserna m. m.

7	Allmän översikt	
7	Länsstyrelserna	658 994 000
8	Lokala skattemyndigheterna	193 524 000
8	Kronofogdemyndigheterna	154 007 000
		1 006 525 000

C. Räddningstjänst m. m.

75	Statens brandnämnd	4 770 000
77	Beredskap för oljebekämpning till havs m. m.	5 450 000
78	Ersättning för verksamhet vid räddningstjänst m. m.	3 300 000
79	Bidrag till kostnader för kommunal beredskap	1 500 000
		15 020 000

Summa för driftbudgeten **1 027 035 000****KAPITALBUDGETEN***Statens allmänna fastighetsfond*

81	Byggnadsarbeten för länsstyrelserna	22 700 000
	Summa för kapitalbudgeten	22 700 000
	Totalt för kommundeptementet	1 049 735 000

Oförutsedda utgifter

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 4 januari 1974.

Närvarande: statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena ANDERSSON, statsråden STRÄNG, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, LUNDKVIST, GEIJER, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON, FELDT, SIGURDSEN, GUSTAFSSON, ZACHRISSON, LEIJON.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Sträng, anmäler fråga om anslag för budgetåret 1974/75 till oförutsedda utgifter och anför.

DRIFTBUDGETEN

Femtonde huvudtiteln

För bestridande av oförutsedda utgifter är i riksstaten vid sidan av departementshuvudtitlarna uppfört ett förslagsanslag, vilket såsom ett komplement till de beredskapsstater för särskilda ändamål som årligen antas av riksdagen under vissa betingelser står till Kungl. Maj:ts förfogande.

Jag får först ge en redovisning för de utgifter som under år 1973 har anvisats utgå från detta anslag efter Kungl. Maj:ts beslut i varje särskilt fall.

På utrikesdepartementets föredragning:	
Till ersättning för skadegörelse på vissa byggnader (29/6)	94 298: 19
På försvarsdepartementets föredragning:	
Till ersättning för krigsmaktens medverkan i samband med flygplanskapning (12/1)	27 078: 00
Till ersättning för vissa kostnader i samband med bärgning av flygplansvrak (12/7)	583 000: 00
På civildepartementets föredragning:	
Till ersättning för vissa kostnader i samband med sanering av oljeskador m. m. (30/3, 25/5)	56 751: 00
Summa kr.	761 127: 19

Vidare har genom beslut på jordbruksdepartementets föredragning (16/8) föreskrivits att från anslaget högst 445 000 kr. förskottsvis skall utgå till ersättning för skador med anledning av översvänningskatastrofen i Syslebäck, Finnskoga-Dalby kommun. Kungl. Maj:t kommer senare att besluta hur de från anslaget utbetalade ersättningarna slutligen skall bestridas.

Kungl. Maj:t bör även i fortsättningen kunna disponera över medel till täckande av utgiftsbehov som vid riksstatens fastställande inte kan överblickas. Jag förordar sålunda att för nästa budgetår förs upp ett anslag för ändamålet. Beloppet bör tas upp med oförändrat 1 milj. kr. Anslaget bör i princip få disponeras endast för utgifter som är av så brådskande art att resp. ärenden inte hinner underställas riksdagen och att utgifterna inte lämpligen kan bestridas av andra medel som står till Kungl. Maj:ts förfogande. Härmed avses även att utgifter inte får tillgodose ändamål för vilket anslag har förts upp på någon av de beredskapsstater som omtalas i 63 § regeringsformen.

Beträffande gränsdragningen mellan utnyttjandet av detta anslag och de under de olika departementshuvudtitlarna uppförda reservationsanslagen till extra utgifter torde böra gälla att anslaget till oförutsedda utgifter huvudsakligen skall användas för större sådana. Denna gränsdragning bör emellertid inte tolkas alltför snävt, utan Kungl. Maj:t bör härvidlag ges den handlingsfrihet som efter omständigheterna anses påkallad.

Det bör slutligen ankomma på Kungl. Maj:t att vid nästa riksdags början göra anmälan till riksdagen om de utgifter som under det senaste året anvisats utgå av anslaget till oförutsedda utgifter.

Härutöver bör följande speciella ändamål få tillgodoses av anslaget till oförutsedda utgifter.

Under en följd av år har riksdagen bemyndigat Kungl. Maj:t att, under förutsättning att andra medel inte står till förfogande för ändamålet, från detta anslag bestrida belopp, som staten genom lagakraftvunnen dom har ålagts att ge ut. Detta bemyndigande har med verkan fr. o. m. budgetåret 1961/62 utvidgats till att omfatta också belopp som staten till följd av skada i samband med statlig verksamhet efter uppgörelse har åtagit sig att ge ut som ersättning. Motsvarande bemyndigande bör inhämtas för nästa budgetår.

Med anledning av prop. 1948: 282 medgav riksdagen (SU 1948: 207, rskr 1948: 406) att från anslaget till oförutsedda utgifter skulle t. v. under budgetåret 1948/49 få utgå ersättning för förlust av eller skada på egendom utom riket till personer, som uppehöll sig utomlands och som var i rikets tjänst, liksom till deras familjemedlemmar och personliga tjänare. Ersättning skulle utgå efter samma grunder som under budgetåren 1943/44—1946/47 hade tillämpats i fråga om motsvarande ersättningar för förluster som hade uppkommit på grund av krigsförhållan-

dena (prop. 1944: 183, SU 1944: 147, rskr 1944: 329). För budgetåren 1949/50—1973/74 har riksdagen lämnat motsvarande bemyndiganden. Bemyndigande att på samma villkor betala ut ersättning för skador av ifrågavarande natur bör inhämtas för nästa budgetår.

Med anledning av prop. 1951: 38 medgav riksdagen (SU 1951: 42, rskr 1951: 63) att från anslaget till oförutsedda utgifter skulle t. v. under budgetåren 1950/51 och 1951/52 utgå ersättning för skador på egendom inom landet, vilka hade uppkommit genom de tidigare krigsförhållandena. För budgetåren 1952/53—1973/74 har riksdagen lämnat motsvarande bemyndiganden. Med hänsyn till att krigsskador, exempelvis genom minsprängning, fortfarande om än i mindre omfattning kan förekomma, bör riksdagens bemyndigande inhämtas till att även under nästa budgetår på oförändrade villkor betala ut krigsskadeersättningar.

Jag får i detta sammanhang erinra om att senast i prop. 1973: 170 har föreslagits, att de behov av medel utöver anvisade anslag som eventuellt kan uppkomma för svenska FN-styrkors verksamhet utomlands och övervakningskontingenten i Korea skall få tillgodoses genom anlitan­de av anslaget till oförutsedda utgifter. Frågan om täckning av sålunda bestridda utgifter skulle få tas upp framdeles. Mot detta har riksdagen inte gjort någon erinran (FöU 1973: 24, rskr 1973: 365).

I nämnda prop. 1973: 170 har även föreslagits, att vid eventuell ersättning vid skada på eller förlust av föremål, som ingår i utställningen "Arkeologiska fynd från Folkrepubliken Kina", skall utgifterna få belasta anslaget till oförutsedda utgifter. Mot detta har riksdagen inte gjort någon erinran (KrU 1973: 44, rskr 1973: 348).

Under åberopande av vad jag sålunda har anfört hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Oförutsedda utgifter* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 000 kr. att stå till Kungl. Maj:ts förfogande för de ändamål och på de villkor jag har förordat i det föregående.

Vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Margit Edström

Riksdagen och dess verk m. m.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 4 januari 1974.

Närvarande: statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena ANDERSSON, statsråden STRÄNG, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASP-LING, LUNDKVIST, GEIJER, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON, FELDT, SIGURDSEN, GUSTAFSSON, ZACHRISSON, LEIJON.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Sträng, anmäler fråga om anslag för budgetåret 1974/75 till riksdagen och dess verk m. m. och anför.

DRIFTBUDGETEN

Sextonde huvudtiteln

Fullmäktige i riksgäldskontoret och riksdagens förvaltningsstyrelse har den 22 november resp. den 5 december 1973 överlämnat förslag till de anslag m. m. som bör redovisas under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m. för budgetåret 1974/75. Riksdagens förvaltningskontor har upprättat en sammanställning av förslagen, vilken torde få fogas till statsrådsprotokollet i detta ärende (*bilaga 18:1*).

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att pröva de förslag till anslag m. m. som avgetts av fullmäktige i riksgäldskontoret och riksdagens förvaltningsstyrelse.

Vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Margit Edström

RIKSDAGEN OCH DESS VERK M. M.

SAMMANSTÄLLNING

AV

FÖRSLAG TILL MEDELSANVISNING M. M.

DRIFTBUDGETEN

Sextonde huvudtiteln

Förslagen från fullmäktige i riksgäldskontoret och riksdagens förvaltningsstyrelse angående regleringen för budgetåret 1974/75 av utgifterna för riksdagen och dess verk m. m. har liksom föregående år av praktiska skäl sammanförts.

Det av prisenämnden för den allmänna nordiska arkitekttävlingen om riksdagens hus överlämnade utlåtandet har av förvaltningsstyrelsen remitterats till en rad instanser. Förvaltningsstyrelsen har i november 1973 avlåtit en skrivelse till riksdagen med hemställan att riksdagen skall uppdraga åt förvaltningsstyrelsen att ytterligare utreda frågan så att underlag för beslut kan föreläggas riksdagen under höstsessionen 1974.

Det ökade behovet av utrymme med hänsyn till det av riksdagen beslutade systemet med ersättare för ledamot som är riksdagens talman eller tillhör statsrådet har tillgodosetts genom förhyrande av plan 5 i hotellbyggnaden. Härigenom har också behovet av ett ökat antal konferensrum tillgodosetts och reprograficentralen fått ökade resurser.

Sammanställning

Förändringarna inom riksdagens och dess verks område i förhållande till riksstaten för budgetåret 1973/74 framgår av följande sammanställning. Beloppen anges i 1 000-tal kr.

	Anvisat 1973/74	Förslag 1974/75	Ökning Minskning
A. Riksdagen	35 795	38 196	+ 2 401
B. Den inre riksdagsförvaltningen	42 040	44 588	+ 2 548
C. Allmänt kyrkomöte	1	50	+ 49
D. Riksdagens verk	21 924	25 503	+ 3 579
E. Diverse	701	771	+ 70
	100 461	109 108	+ 8 647

ANSLAGEN

A. RIKSDAGEN

A 1. Riksdagen: Arvoden m. m. till riksdagens ledamöter

1972/73	Utgift	21 618 523
1973/74	Anslag	22 041 000
1974/75	Förslag	22 628 000

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75
Arvoden till riksdagens ledamöter	19 519 000	+ 229 000
Kostnadsersättningar	1 260 000	--
Arbetsgivaravgifter		
a) arbetsgivaravgift till den allmänna sjukförsäkringen	300 000	+ 65 000
b) arbetsgivaravgift till den allmänna tilläggspensioneringen	877 000	--
c) avgift till grupplivförsäkring	85 000	--
d) lönegarantiavgift	--	+ 2 000
e) arbetsgivaravgift till arbetslöshetsförsäkringen och det kontanta arbetsmarknadsstödet	--	+ 39 000
f) socialförsäkringsavgift till folkpensioneringen	--	+ 317 000
	22 041 000	+ 652 000
<i>Särskilda uppbördsmedel</i>		
Ersättning från försäkringskassor	--	-- 65 000
	22 041 000	+ 587 000

Från anslaget bestrids kostnader för arvoden och kostnadsersättningar till samt arbetsgivaravgifter avseende riksdagens ledamöter.

Ökningen under anslagsposten har beräknats till 587 000 kr. Beloppet avser bl. a. av riksdagens beslutade särskilda arvoden till riksdagens vice talmän och ordförandena i utskotten (KU 1973:50).

Ökningen under a) avser tandvårds- och föräldraförsäkringarna (SfU 1973:19).

Avgifterna under e) och f) har av riksdagen beslutats träda i tillämpning fr. o. m. den 1 januari 1974 (InU 1973:23 resp. SfU 1973:28).

Beträffande pensions- och socialförsäkringskostnader i övrigt för riksdagens ledamöter upptas de faktiska utgifterna, beräknade på nu kända förhållanden (Jfr BaU 1969:28, s. 2).

Riksdagens förvaltningsstyrelse föreslår

att till Riksdagen: Arvoden m. m. till riksdagens ledamöter för budgetåret 1974/75 anvisas ett förslagsanslag av 22 628 000 kronor.

A 2. Riksdagen: Reseersättningar m. m. till riksdagens ledamöter

1972/73	Utgift	4 749 152
1973/74	Anslag	5 620 000
1974/75	Förslag	5 744 000

Från anslaget bestrids dels kostnaderna för riksdagsledamöternas flyg- och järnvägsresor inom riket och, såvitt gäller andra färdmedel, resor mellan riksdagsorten och hemorten, dels traktamenten till riksdagsledamöter under sessionstid. Från anslaget bestrids även kostnaderna för sådana resor, som riksdagsledamöterna företar med utskotten inom Sverige.

Riksdagen beslöt våren 1972 att som vilande för vidare grundlagsenlig behandling anta förslag till ändringar i regeringsformen och riksdagsordningen, som innebär att ett system med ersättare för riksdagsledamöterna införs (prop. 1972:66, KU 1972:30). Samtidigt antog riksdagen en särskild lag om ersättare för riksdagsledamöterna (rskr. 1972:204, SFS 1972:236). Avsikten är att ersättarsystemet skall kunna tillämpas i början av 1974, sedan erforderliga ändringar i gällande grundlag slutligt antagits av riksdagen. Traktamentsersättning till ersättare för riksdagsledamot har beräknats till 66 000 kr.

Förvaltningsstyrelsen anser att även med ett något generösare system, som innebär vidgad rätt för riksdagsledamot att använda inrikes flyg vid fullgörandet av riksdagsmannauppgiften, det finns goda förutsättningar att bibehålla dessa kostnader vid rimlig nivå.

Förvaltningsstyrelsen avser att under 1974 närmare studera tillämpningen av de nu beslutade reglerna om ledamöternas reseförmåner för att mot bakgrunden av vunna erfarenheter söka åstadkomma ett även från administrativ synpunkt så praktiskt system som möjligt (KU 1973:50).

Riksdagens förvaltningsstyrelse föreslår

att till *Riksdagen: Reseersättningar m. m. till riksdagens ledamöter* för budgetåret 1974/75 anvisas ett förslagsanslag av 5 744 000 kr.

A 3. Riksdagen: Riksdagsledamöters deltagande i Europarådets verksamhet

1972/73	Utgift	238 545
1973/74	Anslag	300 000
1974/75	Förslag	275 000

Från anslaget bestrids kostnader som sammanhänger med riksdagsledamöters deltagande i Europarådets verksamhet. Styrelsen för riksdagens förvaltningskontor har den 5 juni 1967 fastställt bestämmelser om ersättning till riksdagsledamot vid deltagande i Europarådets verksamhet (RFS 1967:15, ändr. 1969:6).

Europarådets rådgivande församling sammanträder tre gånger årligen i

Strasbourg. Antalet svenska ombud är sex, vartill kommer sex suppleanter.

F. n. finns 14 utskott inom Europarådsförsamlingen. I åtta av dessa utskott är Sverige företrätt av två ombud i varje och i de övriga sex utskotten av ett i varje. Utskotten sammanträder i varierande omfattning. Utskottsmöten förekommer på skilda platser i Europa. I medeltal torde årligen totalt hållas ca 40 sammanträden som inte förläggs i anslutning till församlingsmöten i Strasbourg. Därtill kommer ett mindre antal sammanträden helt eller delvis arrangerade av Europarådet i samarbete med andra internationella organ.

Från anslaget bestrids även vissa representationskostnader i samband med församlingsmöten i Strasbourg liksom kostnader för lokala arrangemang då utskottsmöten förläggs till Sverige.

Med hänsyn till att anslagsbelastningen under budgetåret 1972/73 stannat vid 238 545 kr., torde anslaget för budgetåret 1974/75 kunna reduceras med 25 000 kr. och uppföras med 275 000 kr.

Riksdagens förvaltningsstyrelse föreslår

att till *Riksdagen: Riksdagsledamöters deltagande i Europarådets verksamhet* för budgetåret 1974/75 anvisas ett förslagsanslag av 275 000 kr.

A 4. Riksdagen: Riksdagsutskottens studieresor utom Sverige

1972/73 Utgift	¹ 910 655
1973/74 Anslag	650 000
1974/75 Förslag	750 000

¹ Innefattar även kostnader för utskottens resor inom Sverige.

Från anslaget bestrids kostnaderna för utskottens studieresor utom Sverige.

Utskott skall samråda med talmanskonferensen innan det fattar beslut om utrikes studieresa. Talmanskonferensen äger meddela närmare bestämmelser om utskottens studieresor.

Anslagsberäkningen har grundats på uppgifter som lämnats av utskottet rörande planerade resor utom Sverige.

Riksdagens förvaltningsstyrelse föreslår

att till *Riksdagen: Riksdagsutskottens studieresor utom Sverige* för budgetåret 1974/75 anvisas ett förslagsanslag av 750 000 kr.

A 5. Riksdagen: Parlamentariska delegationer

1972/73 Utgift	91 707
1973/74 Anslag	300 000
1974/75 Förslag	200 000

Under förevarande anslag har medel beräknats för kostnader för parlamentariska delegationer enligt följande.

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75
1. Utländska delegationsbesök i Sverige	150 000	-- 50 000
2. Delegationsbesök i utlandet	150 000	50 000
	300 000	-- 100 000

Förevarande anslag inrättades från och med budgetåret 1971/72 delvis som en utbrytning från det dåvarande representationsanslaget. Från anslaget bestrids kostnader för vissa utländska delegationsbesök i Sverige och för vissa riksdagsdelegationers besök i utlandet. I det förra fallet avses sådana besök av officiella delegationer från andra länders parlament, vilka inbjudits av talmanskonferensen och för vilka riksdagen står för hela värdskapet. I det senare fallet avses av talmanskonferensen utsedda svenska riksdagsdelegationers besök i utlandet. Belastningen på förevarande anslag har både under budgetåret 1971/72 och under budgetåret 1972/73 avsevärt underskridit anslagsbeloppet. I viss utsträckning synes detta ha berott på att en hel del utgifter för inbjudna officiella parlamentarikerdelegationer från utlandet, varom här är fråga, bokförts på representationsanslaget, A 7. En närmare beräkning av antalet besök och resor samt deras omfattning under budgetåret 1974/75 är svårt att göra. Med ledning av de senaste årens erfarenheter torde emellertid böra beräknas 100 000 kr. för utländska delegationsbesök i Sverige och lika mycket för delegationsbesök i utlandet.

Riksdagens förvaltningsstyrelse föreslår

att till *Riksdagen: Parlamentariska delegationer* för budgetåret 1974/75 anvisas ett förslagsanslag av 200 000 kr.

A 6. Riksdagen: Bidrag till studieresor

1972/73 Utgift	117 750	Reservation	59 882
1973/74 Anslag	120 000		
1974/75 Förslag	120 000		

Från detta anslag bestrids kostnaderna för bidrag till riksdagsledamöters enskilda studieresor. Bidragen beviljas av talmanskonferensen.

Under budgetåret 1972/73 fördelades bidrag om sammanlagt 127 250 kr. Därav återbetalades 9 500 kr. Den reservation, som vid utgången av budgetåret 1971/72 uppgick till 57 632 kr. har den 1 juli 1973 ökat till 59 882 kr. Anslaget synes för budgetåret 1974/75 böra upptas till oförändrat belopp, 120 000 kr.

Riksdagens förvaltningsstyrelse föreslår

att till *Riksdagen: Bidrag till studieresor* för budgetåret 1974/75 anvisas ett reservationsanslag av 120 000 kr.

A 7. Riksdagen: Representation m. m.

1972/73 Utgift	275 389
1973/74 Anslag	125 000
1974/75 Förslag	125 000

Från anslaget bestrids kostnaderna för representation, som talmännen liksom även andra riksdagens organ utövar på riksdagens vägnar (KU 1959:18, s. 9).

Liksom tidigare torde anslaget komma att tas i anspråk för bl.a. en middag för utländska diplomater och företrädare för näringsliv m. m. samt för en inbjudan till journalister från landsorten att under en vecka studera riksdagsarbetet. Från anslaget bestrids även kostnaderna för måltider och liknande för ett stort antal utländska parlamentarikergrupper eller motsvarande, vilkas Sverigevistelse i övrigt handhas och bekostas av UD/Svenska institutet eller av de utsändande institutionerna själva (jfr under A 5. Riksdagen: Parlamentariska delegationer). Härtill kommer även vissa andra representationskostnader.

För budgetåret 1972/73 var anslaget 125 000 kr. Anslagsöverskridandet detta år berodde huvudsakligen på kostnaden för den lunch som riksdagen anordnade för H. M. Konung Gustaf VI Adolf på hans 90-årsdag. Kostnaden för lunchen uppgick till 132 447 kr. Vidare har det visat sig att detta anslag belastats med vissa kostnader för inbjudna officiella utländska parlamentarikerdelegationer, kostnader som rätteligen skulle ha belastat annan anslagspost.

Anslaget torde för budgetåret 1974/75 böra uppföras med oförändrat belopp, 125 000 kr.

Riksdagens förvaltningsstyrelse föreslår

att till *Riksdagen: Representation m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisas ett förslagsanslag av 125 000 kr.

A 8. Riksdagen: Bidrag till riksdagens interparlamentariska grupp

1972/73 Utgift	127 000
1973/74 Anslag	169 000
1974/75 Förslag	194 000

Anslagstypen har efter samråd med riksgäldskontoret ändrats från förslagsanslag till obetecknat anslag.

Styrelsen för riksdagens interparlamentariska grupp

Gruppens bidrag till Interparlamentariska unionen och dess dokumentationscentrum har för verksamheten under kalenderåret 1973 uppgått till ca 32 500 kr. i enlighet med beslut vid unionens rådsmöte i Rom i september 1972. Vid rådsmötet i Genève i oktober 1973 väntas unionens totala budget för kalenderåret 1974 till följd av kostnadsstegringar främst

på personalsidan stiga med ca 23 procent och den svenska andelen (som f. n. uppgår till 1,78 procent av den totala budgeten) i motsvarande mån öka, eller till drygt 41 000 kr. (vid nuvarande schweizerfranc-kurs). För verksamhetsåret 1975 föreligger ännu inga säkra beräkningar, men det torde vara realistiskt att räkna med en bidragsökning för svenskt vidkommande med lägst 45 000 kr.

Interparlamentariska unionens årskonferens hösten 1974 avses hållas i Tokio (under tiden 2-11 oktober). Liksom vid den konferens, som avsågs hållas i Santiago de Chile hösten 1973 men blev inställd till följd av statskuppen där, synes gruppens representation få begränsas till sex delegater jämte sekreterare.

Plats för interparlamentariska rådets och de fem studiekommissionernas (utskottens) möten under våren 1975 har ännu inte fastställts (de hölls våren 1973 i Abidjan, Elfenbenskusten, och kommer våren 1974 att hållas i Bukarest) men kommer troligen att förläggas till Colombo, Sri Lanka. Om så blir fallet, torde den svenska representationen vid mötena få begränsas till de båda fasta ledamöterna av interparlamentariska rådet jämte sekreterare. Ett större antal delegater är annars normalt och ett villkor för en effektiv bevakning av arbetet i de parallellt sammanträdande studiekommissionerna, vilka bereder ärendena för årskonferenserna.

Posten för utrikes möten har beräknats utifrån ovan angivna förutsättningar. Underförstått är därvid även att inga väsentliga pris- eller kursförändringar under mellantiden inträffar eller att större delegationer än som ovan angetts sedermera bedöms som erforderliga.

Övriga delposter har beräknats till oförändrade belopp.

För nästa budgetår torde motsvarande anslag böra höjas till 194 000 kr. Det ökade anslagsbehovet är betingat dels av den förväntade ökningen av den svenska gruppens medlemsavgift till Interparlamentariska unionen för verksamhetsåret 1975, dels av de kostnadsstegringar som följer av att unionens årskonferens hösten 1974 förläggs till Japan (1972 års konferens ägde rum i Rom, och 1973 års konferens hade planerats äga rum i Chile).

Beräkningen av anslaget framgår schematiskt av följande uppställning, där jämförelsebelopp avseende innevarande budgetår även intagits.

	1973/74	1974/75
Bidrag till Interparlamentariska unionen och dess dokumentationscentrum	40 000	+ 5 000
Utrikes möten	113 000	+ 20 000
Inrikes möten och representation	3 500	—
Skrifter	3 200	—
Förvaltningskostnader	10 000	—
Summa kr.	169 700	
Avgår medlemsavgifter	— 700	
Medelsbehov	169 000	+ 25 000

Riksdagens förvaltningsstyrelse

Riksdagens förvaltningsstyrelse, som inte har något att erinra mot medelsberäkningen, föreslår

att till *Riksdagen: Bidrag till riksdagens interparlamentariska grupp* för budgetåret 1974/75 anvisas ett anslag av 194 000 kr.

A 9. Riksdagen: Bidrag till Sällskapet Riksdagsmän och forskare

1972/73 Utgift	55 000
1973/74 Anslag	55 000
1974/75 Förslag	55 000

Styrelsen för Sällskapet Riksdagsmän och forskare

Eftersom ingen expansion av verksamheten för närvarande är planerad beräknas kostnaderna för nästa budgetår vara av samma storlek som i år.

Förutom anslaget från riksdagen och avgifter från medlemmarna åtnjuter sällskapet "naturaförmåner" i riksdagshuset genom att disponera ett rum och genom att ha tillgång till riksdagens upplysningstjänst och skrivbyrå. Dessa förmåner har utnyttjats i ökad utsträckning, men fortfarande mindre än vad som är teoretiskt möjligt. Detta har berott på att sällskapets verkställande sekreterare är anställd vid Ingenjörsvetenskapsakademien (IVA) och där har kvalificerad sekreterarhjälp och direkt tillgång till tryckeri m. m.

Det har därför varit praktiskt svårt att lämna annat än större skrivuppdrag till riksdagens skrivbyrå. Handhavandet av arkiv, medlemsregister och studiegruppsregister med de ständiga förändringar som dessa undergår samt beställning av adresserade kuvert från riksdagens citograf, har måst skötas från IVA, eftersom det kräver en persons kontinuerliga uppmärksamhet.

För verksamheten har följande budget uppgjorts:

Lön och socialutgifter för sekreterare	35 000
Biträdeshjälp	16 000
Publikationer	4 500
Kontorsmateriel	3 000
Litteratur, kopior m. m.	2 000
Studiegrupper (arvoden till gruppsekreterare)	7 500
Rifo-nytt (redigering)	4 000
Sammanträden (främst mottagningen på IVA)	2 500
Summa kr.	74 500

Den budgeterade summan utgör det belopp som åtgår om verksamheten skall hållas vid sin nuvarande omfattning och under förutsättning att riksdagshusets resurser kan utnyttjas som för närvarande. En sänkning av beloppet skulle medföra att antalet parallellt arbetande studiegrupper måste minskas, att ett lägre antal allmänna möten kan hållas samt att

Rifo-nytt utgivning måste skäras ned.

Medlemsavgiften utgör för närvarande 25 kr. En höjning av denna utan en motsvarande utvidgning av verksamheten vore olämplig med hänsyn till effekten på medlemsunderlaget, där en minskning vore beklaglig, speciellt vad gäller riksdagens ledamöter. En bibehållen medlemsavgift innebär att ca 19 500 av budgeterade 74 500 kr. kan täckas av medlemsavgifter.

Sällskapet får därför anhålla om ett anslag för verksamheten under budgetåret 1974/75 med oförändrat 55 000 kr.

Riksdagens förvaltningsstyrelse

Riksdagens förvaltningsstyrelse tillstyrker framställningen och föreslår att till *Riksdagen: Bidrag till Sällskapet Riksdagsmän och forskare* för budgetåret 1974/75 anvisas ett anslag av 55 000 kr.

A 10. Riksdagen: Bidrag till utrikespolitisk informationsverksamhet

1972/73 Utgift	—
1973/74 Anslag	30 000
1974/75 Förslag	30 000

Anslaget, som tidigare haft benämningen Bidrag till Europarörelsens riksdagsgrupp (vars verksamhet numera upphört), är avsett att bestrida kostnader för informations- och studieverksamhet inom riksdagen i utrikespolitiska frågor, för viss representation gentemot utländska besökare i detta sammanhang samt för visst deltagande i internationella utrikespolitiska seminarier, konferenser och liknande.

Medlens användning torde få ankomma på talmanskonferensens prövning i samråd med dels riksdagens utrikespolitiska klubb, dels riksdagens Europarådsdelegation.

Riksdagens förvaltningsstyrelse föreslår

att till *Riksdagen: Bidrag till utrikespolitisk informationsverksamhet* för budgetåret 1974/75 anvisas ett anslag av 30 000 kr.

A 11. Riksdagen: Kontorshjälp till riksdagsledamöter

1972/73 Utgift	915 411
1973/74 Anslag	920 000
1974/75 Förslag	1 000 000

Från anslaget bestrids kostnaderna för kontorshjälp till riksdagsledamöterna.

Anslaget har för budgetåret 1974/75 beräknats efter samma principer som för budgetåret 1971/72 (KU 1971:38). Vid slutligt bifall till Kungl.

Maj:ts proposition 1973:90 med förslag till ny regeringsform och ny riksdagsordning m. m. måste antalet kontorsbiträden ökas med två, avsedda för ersättare för talman och statsråden, innebärande en ökning av anslaget med 58 000 kr. Dessutom har anslaget uppräknats med 3,3 procent för av riksdagen beslutade socialförsäkringsavgifter.

Med hänsyn till att de exakta kostnaderna under detta anslag inte kan beräknas förrän resultatet av 1974 års lönerörelse föreligger, torde ett anslagsöverskridande i detta fall komma att ske.

Riksdagens förvaltningsstyrelse föreslår

att till *Riksdagen: Kontorshjälp till riksdagsledamöter* för budgetåret 1974/75 anvisas ett förslagsanslag av 1 000 000 kr.

A 12. Riksdagen: Pensioner åt f. d. riksdagsledamöter m. fl.

1972/73	Utgift	4 254 417
1973/74	Anslag	5 315 000
1974/75	Förslag	6 900 000

Från detta anslag bestrids kostnaderna för pensioner åt f. d. riksdagsledamöter samt för pensioner åt efterlevande till riksdagsledamöter.

1971 års riksdag har antagit ersättningsstadga för riksdagens ledamöter (KU 1971:75).

Med hänsyn till antalet avgående ledamöter vid mandatperiodens slut 1973 torde anslaget, inklusive generella uppräknningar av utgående pensioner, få uppräknas med 1 585 000 kr.

Riksdagens förvaltningsstyrelse föreslår

att till *Riksdagen: Pensioner åt f. d. riksdagsledamöter m. fl.* för budgetåret 1974/75 anvisas ett förslagsanslag av 6 900 000 kr.

A 13. Riksdagen: Utgivande av otryckta ståndsprotokoll

1972/73	Utgift	90 654	Reservation	161 432
1973/74	Anslag	150 000		
1974/75	Förslag	175 000		

Från anslaget bestrids utgifter för utgivande av otryckta ståndsprotokoll. Anslaget disponeras av riksgäldskontoret.

Kontrakterade protokoll, som för närvarande är under utarbetande, är prästeståndets protokoll vid riksdagarna 1719–1720, 1723, 1726–1727, 1731 och 1734, ridderskapet och adelns protokoll vid riksdagarna 1755–1756 och 1778–1779, borgarståndets protokoll vid riksdagen 1740–1741 samt bondeståndets protokoll vid riksdagarna 1765–1766, 1769–1770, 1771–1772 och 1778–1779.

För arbetet med dessa protokoll erfordras för budgetåret 1974/75 enligt fullmäktiges beräkning 175 000 kr. utöver på anslaget tillgänglig

behållning.

Fullmäktige i riksgäldskontoret föreslår

att till *Riksdagen: Utgivande av otryckta ständsprotokoll* för budgetåret 1974/75 anvisas ett reservationsanslag av 175 000 kr.

B. DEN INRE RIKSDAGSFÖRVALTNINGEN**B 1. Den inre riksdagsförvaltningen: Förvaltningskostnader**

1972/73 Utgift	30 215 353
1973/74 Anslag	32 744 000
1974/75 Förslag	37 333 000

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75
<i>Personal</i>		
<i>Kammarkansliet</i>		
Handläggande personal	31	—
Övrig personal	10	—
<i>Utskotten</i>		
Handläggande personal	50	—
Övrig personal	16	—
<i>Förvaltningskontoret</i>		
Handläggande personal	30	—
Övrig personal	97,5	—
	234,5	
<i>Anslag</i>		
Arvoden till ledamöter av förvaltningsstyrelsen och suppleanter för dessa	38 000	—
Lönekostnader	14 464 000	+ 1 356 000
Sjukvård m. m.	40 000	+ 90 000
Reseersättningar	180 000	+ 70 000
Riksdagens restaurang	75 000	+ 25 000
Lokalkostnader	15 720 000	+ 2 729 000
Expenser	2 362 000	+ 263 000
Kostnader för översättningsarbete	30 000	—
Publikationstryck	185 000	+ 40 000
Övriga utgifter	3 566 000	— 3 424 000
	36 660 000	+ 1 149 000
<i>Särskilda uppbördsmedel</i>		
Ersättning för utlånad personal	— 25 000	—
Influtna hyror m. m.	— 395 000	—
Försäljning av informationsmateriel	— 45 000	+ 11 000
	36 195 000	+ 1 138 000

Ökningen under anslagsposten Lönekostnader har av förvaltningsstyrelsen beräknats till 1 356 000 kr. Huvudparten av detta belopp hänför sig *dels* till löneomräkning till följd av fördelningsavtalet 1973 för riksdagen och dess verk, *dels* till den av förvaltningsstyrelsen beslutade, ändrade stenograforganisationen *och dels* till den av riksdagen beslutade socialförsäkringsavgiften om 3,3 procent.

Genom den förutnämnda ändrade stenograforganisationen har kammarkansliet förstärkts med två lönegradsplacerade stenograf-tjänster (aspiranter) medan en tjänst som reservstenograf utgått ur organisationen. Med hänsyn till arbetsbelastningen har vissa nya tjänster måst inrättas under budgetåret. Sålunda har utrikesutskottet/internationella sekretariatet måst förstärkas med en arvodestjänst som förste byråsekreterare i A 24. Därför har inom förvaltningskontoret två tjänster som materialtekniker i Ag 15 inrättats, en vid teknisk service och en vid snickeriverkstaden, varjämte en tjänst som ekonomibiträde i reglerad befordringsgång inrättats för lokalvården inom det nytillkomna plan 5 i hotellbyggnaden. En minskning har emellertid kunnat ske med två tjänster, genom att en tjänsteman på övergångsstat förordnats på vakant högre extra ordinarie tjänst och en tjänsteman — likaledes på övergångsstat — avgått med pension.

Anslagsposten Sjukvård m. m. har uppräknats med 90 000 kr., varav 80 000 kr. avser av förvaltningsstyrelsen beslutad hälsokontroll för riksdagens ledamöter och tjänstemän.

Anslagsposten Reseersättningar har beräknats öka med 70 000 kr. Därav utgör ca 10 000 kr. ökning på grund av prishöjningar medan en ökning med 60 000 kr. har beräknats för utskottspersonalens deltagande i utskottens studieresor.

Enligt kontrakt slutet mellan riksdagens förvaltningskontor och Sarabolaget, skall riksdagen bestrida vissa utgifter avseende riksdagsrestaurangen, bl. a. kostnader för övertid m. m. Med hänsyn till höjda övertidsersättningar och till under föregående budgetår ökat antal kvällsplaner med åtföljande övertidstjänstgöring för restaurangpersonalen beräknar förvaltningsstyrelsen att kostnaderna under anslagsposten Riksdagens restaurang kommer att öka med 25 000 kr.

För innevarande budgetår har under anslagsposten Lokalkostnader anvisats 15 720 000 kr. För nästkommande budgetår har förvaltningsstyrelsen beräknat medelsbehovet till 18 449 000 kr., innebärande en ökning av medelsbehovet med 2 729 000 kr. Under anslagsposten till Övriga utgifter har för innevarande budgetår anvisats bl. a. 1 617 000 kr., varav för lokalhyra för plan 5 i hotellbyggnaden avsetts 461 000 kr. för senare hälften av budgetåret, medan 1 156 000 kr. avsetts för eventuell inlösen av de av Stockholms kommun gjorda ombyggnadsinvesteringarna för ifrågavarande lokaler, därest riksdagen skulle besluta sig för att stanna kvar i Riksdagen—Sergels torg. Ifrågavarande anslagspost har för nästkommande budgetår minskats med motsvarande belopp. Med hänsyn till att något beslut om riksdagens hus ännu inte fattats har anslagsposten Lokalkostnader uppräknats med 2 078 000 kr. (hyra för plan 5 med 922 000 kr. och eventuell inlösen av Stockholms kommuns investeringar med 1 156 000 kr. Sistnämnda belopp utgör engångskostnader). Resterade ökning — 651 000 kr. — avser övriga utgifter som bestrids från här ifrågavarande anslagspost (löner till lokalvårdare 263 000 kr., bevakning 78 000 kr., tvätt 95 000 kr., reparationer och lokaländringar 200 000 kr. (engångskostnader), växter m. m. 15 000 kr.).

Under anslagsposten *Expenser* har för innevarande budgetår anvisats 2 362 000 kr. För nästkommande budgetår föreslås en uppräknig av anslagsposten med 263 000 kr., däruv för telefoner 65 000 kr., annonsering 20 000 kr., kontorsmaskiner 50 000 kr., möbler, inventarier m. m. 125 000 kr. (varav ca 43 000 kr. avser engångskostnader), utbildning m. m. 30 000 kr., samt för övriga *expenser* 28 000 kr. För böcker, tidningar m. m. har för innevarande budgetår anvisats 80 000 kr. Härav avser 70 000 kr. prenumeration på utländska tidskrifter. Medel för detta ändamål har för nästkommande budgetår upptagits under anslaget D 6. Riksdagsbiblioteket: Bokinköp och bokbindning, varför anslagsposten *Expenser* minskats med motsvarande belopp.

För framställning av en ny utgåva av riksdagsbroschyren anvisades för innevarande budgetår under anslagsposten *Publikationstryck* 75 000 kr. Då arbetet med broschyren inte torde kunna avslutas före den 1 juli 1974 torde för detta ändamål ifrågavarande 75 000 kr. böra anvisas även för nästkommande budgetår. Här ifrågavarande anslagspost föreslås därjämte uppräknad med 40 000 kr. för utgivande av en ny riksdagspromemoria m. m.

Riksdagens förvaltningsstyrelse föreslår

att till *Den inre riksdagsförvaltningen: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1974/75 anvisas ett förslagsanslag av 37 333 000 kr.

B 2. Den inre riksdagsförvaltningen: Kostnader för riksdagstrycket m. m.

1972/73	Utgift	5 619 560
1973/74	Anslag	5 710 000
1974/75	Förslag	7 000 000

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75
<i>Utgifter</i>		
Tryckpapper	878 000	+ 240 000
Riksdagshandlingar		
Tryckningskostnader	4 372 000	+ 955 000
Bokbinderikostnader	1 259 000	+ 295 000
Kommittétryck	1 000	—
	6 510 000	+ 1 490 000
<i>Särskilda uppbördsmedel</i>		
Försäljning av riksdagstryck	— 800 000	+ 200 000
	5 710 000	+ 1 290 000

En sannolikt fortsatt ökning av riksdagstryckets omfång samt ytterligare kostnadsstegringar för tryckpapper, tryckeri- och bokbinderiarbeten för budgetåret 1974/75 beräknas för ifrågavarande budgetår medföra en sammanlagd utgiftsökning av ca 20 procent, vartill kommer

kostnader för iordningställande av ett nytt s. k. skolpaket med riksdagsstryck för kontaktverksamheten riksdag—skola, vilket beräknas dra en kostnad av ca 200 000 kr. Försäljningen under föregående budgetår av riksdagsstryck uppgick till 1 179 636 kr. På grund av fortsatt försäljning av riksdagsstryck torde inkomsterna öka med ca 200 000 kr. Nettoökningen av anslaget beräknas sålunda till 1 290 000 kr.

Riksdagens förvaltningsstyrelse föreslår

att till *Den inre riksdagsförvaltningen: Kostnader för riksdagsstrycket m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisas ett förslagsanslag av 7 000 000 kr.

B 3. Den inre riksdagsförvaltningen: Utgivande av särskilda publikationer

1972/73 Utgift	162 172	Reservation	229 656
1973/74 Anslag	135 000		
1974/75 Förslag	255 000		

Från anslaget bestrids kostnaderna för utgivningen av uppslagsboken över riksdagens verksamhet (Gula boken) och arbetet på det sammanfattande person- och sakregistret till riksdagens protokoll med bihang för åren 1961-1970 (10-årsregistret).

Utgifterna för Gula boken uppgick för budgetåret 1972/73 till 125 767 kr. Anvisade medel för budgetåret 1973/74 uppgår till 135 000 kr. På grund av ökade pappers- och framställningskostnader samt sannolik omfångsökning torde anslaget böra uppräknas med ca 15 procent till 155 000 kr. Ca 5 000 kr. beräknas inflyta vid försäljning.

Utgivningen av 10-årsregistret har återigen fördröjts men utgåvan beräknas kunna färdigställas innevarande budgetår, varvid reservationsbeloppet från budgetåret 1971/72 beräknas tas i anspråk.

För översättning av Sveriges grundlag till engelska och franska språken beräknas en kostnad av 100 000 kr.

Riksdagens förvaltningsstyrelse föreslår

att till *Den inre riksdagsförvaltningen: Utgivande av särskilda publikationer* för budgetåret 1974/75 anvisas ett reservationsanslag av 255 000 kr.

C. ALLMÄNT KYRKOMÖTE

C. Allmänt kyrkomöte

1972/73 Utgift	23 360
1973/74 Anslag	1 000
1974/75 Förslag	50 000

Det senaste kyrkomötet ägde rum i augusti-september månader 1970. För budgetåret 1972/73 anvisades ett förslagsanslag av 1 000 kr. Under budgetåret 1972/73 har statskontorets fondbyrå hos riksgäldskontoret rekviderat medel avseende ej reglerade poster från tidigare budgetår.

Något kyrkomöte beräknas inte äga rum under budgetåret 1974/75.

1968 års kyrkomöte har hos Kungl. Maj:t hemställt att register över kyrkomötets protokoll jämte bihang för åren 1957--1968 måtte utarbetas och tryckas. Ärendet har vilat i avvaktan på att även protokoll från 1970 års kyrkomöte skulle kunna ingå. Chefen för finansdepartementet har genom överlämnande av promemoria i ärendet underrättat riksdagens förvaltningsstyrelse om kyrkomötets hemställan.

Kyrkomötesregister har tidigare, med anledning av riksdagens beslut år 1917 (rskr 1917:162) och 1953 (rskr 1953:339), iordningställts för perioderna 1868--1918 och 1920--1951. I ett av 1968 års kyrkomöte åberopat betänkande av mötets första tillfälliga utskott har understrukits angelägenheten av att nytt kyrkomötesregister upprättas. Förutom registrets funktion som vägledare i samband med handläggningen av kyrkliga ärenden i allmänhet och vid forskning betonar utskottet särskilt den olägenhet avsaknad av register innebär för kyrkomötets eget arbete.

Register över kyrkomötets protokoll jämte bihang för åren 1957--1970 bör nu utarbetas och tryckas. Kostnaderna för detta kan beräknas till ca 50 000 kr.

Riksdagens förvaltningsstyrelse föreslår

att till *Allmänt kyrkomöte* för budgetåret 1974/75 anvisas ett förslagsanslag av 50 000 kr.

D. RIKSDAGENS VERK

D 1. Riksgäldskontoret: Förvaltningskostnader

1972/73 Utgift	6 064 196
1973/74 Anslag	6 672 000
1974/75 Förslag	7 338 000

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75
<i>Personal</i>		
Handläggande personal	28	--
Övrig personal	78	--
	106	--
<i>Anslag</i>		
Lönekostnader	5 259 000	+ 229 000
Sjukvård	20 000	+ 15 000
Resesättningar	20 000	
Därav utrikes resor	--	
Lokalkostnader	673 000	+ 327 000
Expenser	388 000	+ 20 000
Publikationstryck	27 000	+ 5 000
Kostnader för maskinell kontroll av inlösta vinster	200 000	+ 10 000
Obligationssortering genom automatisk databehandling	75 000	+ 75 000
Kostnader för vinstutlottning på premielånen	60 000	+ 5 000
	6 722 000	+ 686 000
<i>Särskilda uppbördsmedel</i>		
Försäljning av publikationer	1 000	
Inkomster i samband med data- maskindragning m. m.	49 000	50 000 + 20 000
	6 672 000	+ 666 000

Riksgäldskontoret har som huvudsaklig uppgift att ombesörja den statliga upplåningen och förvalta statsskulden. Emissionsverksamheten har under senare år varit omfattande. En fortsatt livlig emissionsverksamhet förutses.

Kontorets *lönekostnader* beräknas stiga med 229 000 kr. under 1974/75 i förhållande till anslaget för innevarande budgetår, beroende på höjd lönenivå. Anslagsposten *Lokalkostnader* har uppräknats med 327 000 kr. till följd av beräknad höjd hyra för kontorets lokaler med 323 000 kr. Kostnaderna för *sjukvård* beräknas öka med 15 000 kr. på grund av en planerad verksamhet med allmän hälsokontroll för kontorets personal.

Fullmäktige i riksgäldskontoret föreslår

att till Riksgäldskontoret: Förvaltningskostnader för budgetåret 1974/75 anvisas ett förslagsanslag av 7 338 000 kr.

D 2. Riksgäldskontoret: Kostnader vid emission av statslån m. m.

1972/73	Utgift	4 407 276
1973/74	Anslag	3 600 000
1974/75	Förslag	5 325 000

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75
1. Obligationspapper	100 000	+ 25 000
2. Värdepapperstryck	500 000	+ 300 000
3. Annonsering m. m.	3 000 000	+ 1 400 000
	3 600 000	+ 1 725 000

Utgifternas storlek är beroende av den statliga upplånings omfattning och inriktning. Belastningen på anslaget för innevarande år beräknas nu till närmare 5 000 000 kr. Vid beräkningen av anslaget 1974/75 har antagits en fortsatt omfattande emissionsverksamhet.

Fullmäktige i riksgäldskontoret föreslår

att till *Riksgäldskontoret: Kostnader vid emission av statslån m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisas ett förslagsanslag av 5 325 000 kr.

D 3. Riksgäldskontoret: Administrationskostnader för lönsparandet

1973/74	Anslag	320 000
1974/75	Förslag	320 000

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75
1. Vinstutlottning	10 000	-
2. Information om vinstutlottning	300 000	-
3. Övrigt	10 000	-
	320 000	

Fullmäktige i riksgäldskontoret handhar administrationen av nya lönsparandet, bl. a. den årliga vinstutlottningen. Anslag till vinster i vinstutlottningen samt sparkampanj för budgetåret 1974/75 äskas under sjunde huvudtiteln.

Under förevarande anslag beräknas för administrationskostnader i samband med utlottningen 10 000 kr. För information om vinstutlottning och delgivande av utlottningsresultat, bl. a. genom annonsering i dagspress, beräknas 300 000 kr. I beräkningen har inte medtagits kostnader för det arbete som i samband med utlottning och information utföres av riksgäldskontorets egen personal.

Fullmäktige i riksgäldskontoret föreslår

att till *Riksgäldskontoret: Administrationskostnader för lönsparandet* för budgetåret 1974/75 anvisas ett förslagsanslag av 320 000 kr.

D 4. Riksgäldskontoret: Administrationskostnader i samband med premiering av frivilligt sparande av överskjutande preliminär skatt

1973/74 Anslag	1 000
1974/75 Förslag	1 000

Kungl. Maj:t har bemyndigats att, om konjunkturläget motiverar det, besluta om premiering av frivilligt sparande av överskjutande preliminär skatt i huvudsaklig överensstämmelse med reglerna i lagen om premiering av visst frivilligt sparande. Riksgäldskontoret skall handha administrationen vid eventuellt kommande premieringar. Anslaget bör för budgetåret 1974/75 uppföras med ett formellt belopp av 1 000 kr.

Fullmäktige i riksgäldskontoret föreslår

att till *Riksgäldskontoret: Administrationskostnader i samband med premiering av frivilligt sparande av överskjutande preliminär skatt* för budgetåret 1974/75 anvisas ett förslagsanslag av 1 000 kr.

D 5. Riksdagsbiblioteket: Förvaltningskostnader

1972/73 Utgift	1 522 010
1973/74 Anslag	1 668 000
1974/75 Förslag	1 723 000

Riksdagsbiblioteket är främst avsett för riksdagen, dess delegationer och verk, kyrkomötet, Kungl. Maj:ts kansli och de centrala ämbetsverken samt av Kungl. Maj:t förordnade eller jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande tillsatta kommittéer. Biblioteket skall därjämte, i den mån dess uppgifter ej därigenom åsidosätts, betjäna dem som bedriver forskning eller allvarliga studier.

Reglemente för riksdagsbiblioteket har fastställts av riksdagen den 15 december 1966 (RFS 1967:18).

Riksdagsbiblioteket

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75
<i>Personal</i>		
Handläggande personal	18	
Övrig personal	8	—
	26	
<i>Anslag</i>		
Lönekostnader	1 471 000	+77 000
Sjukvård	5 000	+ 3 000
Reseersättningar	8 000	—
Expenser	104 000	—
Publikationstryck	80 000	-25 000
	1 668 000	+55 000

Fördelningsavtalet för år 1973 har för biblioteket medfört en ökning med 39 000 kr., vartill kommer 3,3 procents ökning för av riksdagen beslutade socialförsäkringsavgifter eller 38 000 kr. Anslaget till publikationstryck har minskats med 25 000 kr. Styrelsen föreslår en uppräkningskostnaderna med totalt 55 000 kr.

Riksdagens förvaltningsstyrelse

Riksdagens förvaltningsstyrelse har inte något att erinra mot medelsberäkningen och föreslår

att till *Riksdagsbiblioteket: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1974/75 anvisas ett förslagsanslag av 1 723 000 kr.

D 6. Riksdagsbiblioteket: Bokinköp och bokbindning

1972/73 Utgift	353 000	Reservation	17 000
1973/74 Anslag	400 000		
1974/75 Förslag	520 000		

Riksdagsbiblioteket

Höjningen motiveras bl. a. av att biblioteket enligt överenskommelse med riksdagens förvaltningskontor övertar prenumerationen av utländska tidningar för handbiblioteket, vilken kostnad beräknas till 70 000 kr. Kostnaden för ifrågavarande tidningsprenumeration har tidigare bestritts från anslaget B 1. Den inre riksdagsförvaltningen: Förvaltningskostnader, vilket anslag minskats med motsvarande belopp. En annan orsak till kostnadsökningen är prisstegringen för bokinköp och bindning, som beräknas till 12 procent.

Riksdagens förvaltningsstyrelse

Riksdagens förvaltningsstyrelse har inte något att erinra mot medelsberäkningen och föreslår

att till *Riksdagsbiblioteket: Bokinköp och bokbindning* för budgetåret 1974/75 anvisas ett reservationsanslag av 520 000 kr.

D 7. Riksdagens ombudsmannaexpedition

1972/73 Utgift	4 139 203
1973/74 Anslag	4 452 000
1974/75 Förslag	5 180 000

Riksdagens ombudsmän skall ha tillsyn över att de tjänstemän och andra, som är underkastade fullständigt ämbetsansvar, i sin tjänste-

utövning efterlever lagar och andra författningar och i övrigt fullgör sina åligganden. Ombudsmännen skall vidare verka för att brister i lagstiftningen avhjälps och för att enhetlig och ändamålsenlig rättstillämpning främjas.

Av riksdagen antagen instruktion för riksdagens ombudsmän har kungjorts av Kungl. Maj:t den 29 december 1967 med ändring den 29 december 1970 (RFS 1970:10).

Riksdagens ombudsmän

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75
<i>Personal</i>		
Handläggande personal	30	..
Övrig personal	23	.
	53	
<i>Anslag</i>		
Lönekostnader	3 912 000	+ 471 000
Sjukvård	5 000	+ 5 000
Reseersättningar	80 000	+ 50 000
Därav utrikes resor	(3 000)	(+ 7 000)
Lokalkostnader	280 000	+ 139 000
Expenser	175 000	+ 63 000
	4 452 000	+ 728 000

Arbetsbelastningen är alltså mycket stor. Inspektionsverksamheten har en betydande omfattning med en målsättning av ca 30 dagars inspektion för varje ombudsman, vartill kommer de inspektioner som utförs av de ställföreträdande ombudsmännen.

Antalet nya ärenden år 1973 synes komma att överstiga motsvarande antal föregående år.

Beräkningarna under anslagsposten Lönekostnader grundar sig på nu tillämpad organisation. Några väsentliga avsteg däriifrån torde ej böra ske innan resultatet av den beslutade översynen av JO-institutionen föreligger (KU 1972:19). En viss ökning av personalen har dock varit erforderlig på grund av arbetsbelastningen. Sålunda har bl. a. — efter samråd med riksdagens JO-delegation — anställts ytterligare två föredragande mot arvode. Ökat behov av skrivhjälp m. m. har medfört en ökning av personalen med två kansliskrivare. Den lokalvårdande personalen har måst ökas med två personer.

För av riksdagen beslutade socialförsäkringsavgifter bör anslagsposten uppräknas med 115 000 kr.

Med hänsyn bl. a. till det ovan anförda har anslagsposten till lönekostnader uppräknats med 471 000 kr.

Anslagsposten Reseersättningar överskreds under föregående budgetår med 50 procent. Anledningen har varit i huvudsak ökad inspektionsverksamhet och internationella kontakter. Det kan förutses att inspek-

tionsverksamheten blir av ungefär samma omfattning under budgetåret 1974/75. Med hänsyn härtill föreslås posten uppräknad med 50 000 kr. För utrikes resor beräknas 10 000 kr.

Ombudsmannaexpeditionens lokalbehov är numera i huvudsak tillgodosett. Enligt uppgift från byggnadsstyrelsen uppgår hyran för lokalerna för budgetåret 1974/75 till 344 000 kr. Lokalkostnaderna beräknas till 419 000 kr. (hyror 344 000 + löner till lokalvårdare 70 000 + övriga utgifter för städning 5 000). Här ifrågakarande anslagspost föreslås sålunda uppräknad med 139 000 kr.

I samband med övertagande av de nya lokalerna har installerats en ny och utökad telefonväxel, vilket beräknas medföra en ökning av telekostnaderna med 10 000 kr. per budgetår.

Kostnaderna för förhyrande av två fotostatkopieringsapparater jämte driftskostnader för dessa beräknas till 42 000 kr. för år.

Förutom orienterande föreläsningar om nyheter på lagstiftningens område med anlitande av experter från departement och andra håll som föreläsare synes det också angeläget att möjlighet finns att i särskilda fall låta föredragande vid ombudsmannaexpeditionen på det allmännas bekostnad deltaga i kurser som anordnas av enskilda institutioner. Här syftas främst på kurser som anordnas av jurist- och samhällsvetarförbundet. För dessa kurser och för bestridande i förekommande fall av kostnader för utbildning av annan personal än föredragandepersonal bör en särskild delpost Kursavgifter m. m. under anslagsposten *Expenser* uppföras med ett till 3 000 kr. beräknat belopp.

Med hänsyn till anslagsbelastningen under anslagsposten till *expenser* under föregående budgetår bör anslagsposten uppräknas med ytterligare 8 000 kr.

Anslagsposten till *expenser* bör således uppräknas med (10 000 + 42 000 + 3 000 + 8 000 =) 63 000 kr.

Riksdagens förvaltningsstyrelse

Riksdagens förvaltningsstyrelse har inte något att erinra mot medelsberäkningen och föreslår

att till *Riksdagens ombudsmannaexpedition* för budgetåret 1974/75 anvisas ett förslagsanslag av 5 180 000 kr.

D 8. Riksdagens revisorer och deras kansli

1972/73	Utgift	1 865 766
1973/74	Anslag	1 910 000
1974/75	Förslag	1 980 000

Riksdagens revisorer har till uppgift att som en statens överrevision utöva kontroll av den statliga finansförvaltningen. I detta syfte skall de tillse att statens inkomster inflyter i behörig ordning, att en god hushållning iakttas med statens medel och att statens tillgångar utnyttjas

efter rationella grunder.

Revisorerna skall särskilt undersöka den sakliga effekten av myndigheternas medelsdispositioner samt ändamålsenligheten av tillämpade organisationsformer och arbetsmetoder. De skall påtala förhållanden som de finner otillfredsställande och sträva efter att befrämja kostnadsmedvetandet inom den statliga och statsunderstödda verksamheten.

Av riksdagen antagen instruktion för riksdagens revisorer har kungjorts av Kungl. Maj:t den 29 december 1970 (SFS 1970:949).

Revisorerna

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75
<i>Personal</i>		
Handläggande personal	13	--
Övrig personal	4	--
	17	
<i>Anslag</i>		
Arvoden till revisorerna	122 000	--
Lönkostnader för tjänstemän	1 582 000	+42 000
Sjukvård	2 000	+ 3 000
Resesättningar	50 000	--
Lokalkostnader	110 000	--
Expenser	44 000	+25 000
	1 910 000	+70 000

Såsom ett resultat av 1973 års fördelningsförhandlingar har tjänsten som förste expeditionsförman hos revisorerna numera flyttats upp från Ae 15 till Ae 16. Anslagsposten Lönkostnader för tjänstemän har med hänsyn härtill uppräknats med 2 000 kr. Därjämte har anslagsposten uppräknats med 40 000 kr. för av riksdagen beslutade socialförsäkringsavgifter om 3,3 procent.

Utgifterna under anslagsposten Expenser har för sist förflutna budgetår uppgått till ca 76 000 kr., vilket innebär ett överskridande med 32 000 kr. Anledningen härtill är dels stigande priser, dels den efter genomförd omorganisation starkt ökande verksamheten hos revisorerna. De fulla konsekvenserna härav har inte kunnat beaktas vare sig i 1971 års eller i 1972 års anslagsframställningar. Anslagsposten torde böra uppräknas med 25 000 kr. Huvudparten härav eller 18 000 kr. avser de årliga minimikostnaderna för den kopieringsmaskin som måst förhyras på grund av den intensifierade utredningsverksamheten.

Riksdagens förvaltningsstyrelse

Riksdagens förvaltningsstyrelse har inte något att erinra mot medelsberäkningen och föreslår

att till Riksdagens revisorer och deras kansli för budgetåret 1974/75 anvisas ett förslagsanslag av 1 980 000 kr.

D 9. Nordiska rådets svenska delegation och dess kansli: Förvaltningskostnader.

1972/73 Utgift	1 086 983
1973/74 Anslag	1 316 000
1974/75 Förslag	1 343 000

Delegationen

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75
<i>Personal</i>		
Handläggande personal	6	—
Övrig personal	7	—
	13	
<i>Anslag</i>		
Arvoden för medlemmars deltagande i sammanträden	15 000	+ 2 000
Arvoden för medlemmar av arbetsutskottet	8 000	—
Lönekostnader för tjänstemän	823 000	+33 000
Sjukvård	6 000	+ 2 000
Resesättningar	200 000	—
Lokalkostnader	87 000	—
Expenser	177 000	--10 000
	1 316 000	+27 000

Anslagsposten Arvoden för medlemmars deltagande i sammanträden bör med anledning av viss förväntad ökad mötesfrekvens uppräknas med 2 000 kr.

Höjningen av anslagsposten Lönekostnader för tjänstemän motiveras huvudsakligen av lönegradsuppflyttningar för en byrådirektör, en övervakmästare och en kansliskrivare, föranledda av 1973 års fördelningsavtal för riksdagen och dess verk samt av riksdagen beslutade socialförsäkringsavgifter om 3,3 procent.

En reducering av anslagsposten Expenser föreslås med hänsyn till att posten representation förväntas minska under budgetåret 1974/75 i jämförelse med budgetåret 1973/74. De ökade kostnaderna under sistnämnda budgetår beror på att rådets huvudsamling under ifrågavarande budgetår förlagts till Stockholm.

Delegationen anmälde i skrivelse den 8 september 1972 till förvaltningskontoret angående delegationens medelsbehov för 1973/74, att en försöksordning med delad session skulle prövas under 1973 med en första samling i Oslo i februari och en andra i Stockholm under hösten. Detta har sedermera beslutats av rådets plenarförsamling. Andra samlingen ägde rum i Stockholm den 25–27 oktober i Gamla riksdagshuset. Det förefaller troligt att denna försöksordning kommer att prövas under ytterligare något år för att medge en utvärdering av möjligheterna att härigenom öka effektiviteten i rådets arbete. Om så blir fallet är det inte

osannolikt att även nästa höstsamling kommer att förläggas till Stockholm. Delegationen vill, liksom skedde i ovannämnda skrivelse, reservera sig för att en delning av sessionen 1974 kan komma att medföra extra kostnader.

Delegationen vill även anmäla att den i ovannämnda skrivelse angivna utredningen om frågan om en nordisk dokumentationscentral kommer att inleda sitt arbete under innevarande budgetår. Utredningen kommer bl. a. att beröra frågan om delegationens arkiv och dess personal.

Riksdagens förvaltningsstyrelse

Riksdagens förvaltningsstyrelse har inte något att erinra mot medelsberäkningen och föreslår

att till *Nordiska rådets svenska delegation och dess kansli: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1974/75 anvisas ett förslagsanslag av 1 343 000 kr.

D 10. Nordiska rådets svenska delegation och dess kansli: Andel i gemensamma kostnader för Nordiska rådet

1972/73 Utgift	1 179 757
1973/74 Anslag	1 585 000
1974/75 Förslag	1 773 000

Delegationen

Riksdagen beslöt den 24 maj 1973 att godkänna tilläggsprotokoll om Nordiska rådets presidiesekretariat och dess rättsliga ställning, vilket undertecknats av Danmarks, Finlands, Islands, Norges och Sveriges regeringar den 15 maj 1973. Riksdagens beslut innebär som bekant att samma principer som föreslagits gälla ministerrådets sekretariat i proposition 1973:122 angående godkännande av överenskommelse om Nordiska ministerrådets sekretariat och deras rättsliga ställning kommer att tillämpas för presidiesekretariatets del. Överenskommelsen innehåller bl. a. bestämmelse om ett speciellt avgiftssystem för sekretariatspersonalen. Detta innebär att skatten ersätts av avgift som tillfaller sekretariatet. För utformningen av detta systems tillämpning på presidiesekretariatet kommer överläggningar att inledas under hösten 1973 mellan presidiet och finansdepartementet.

Avgiftssystemet torde få återverkningar på presidiets budget. Delegationen får anledning att återkomma härtill.

Rådets presidium har för 1974 antagit en budget om 3 940 000 kr.

I följande sammanställning upptas Sveriges andel, beräknad efter 45 procent av hithörande budgetkostnader.

Andel i gemensamma kostnader för Nordiska rådet

1. Arvoden och löner	742 500
2. Förvaltningskostnader	157 500
3. Reseersättningar	94 500
4. Rådets tryck	501 750
5. Information	312 750
6. Konferenser	54 000
	1 863 000
Inkomster	— 90 000
	1 773 000

Riksdagens förvaltningsstyrelse

Riksdagens förvaltningsstyrelse har inte något att erinra mot medelsberäkningen och föreslår

att till *Nordiska rådets svenska delegation och dess kansli: Andel i gemensamma kostnader för Nordiska rådet* för budgetåret 1974/75 anvisas ett förslagsanslag av 1 773 000 kr.

E. DIVERSE

E 1. Kommittéer m. m.

1972/73 Utgift	131 786
1973/74 Anslag	700 000
1974/75 Förslag	770 000

Från anslaget bestrids kostnaderna för kommittéer och utredningar genom särskilda sakkunniga m. m.

Kostnaderna för budgetåret 1974/75 beräknas för den inre riksdagsförvaltningen till ca 760 000 kr. och för riksgäldskontoret till ca 10 000 kr.

Medel har därvid beräknats för de av talmanskonferensen tillsatta utredningarna om riksdagens ombudsmäns uppgifter och arbetsformer (KU 1972:19) ca 350 000 kr. om riksdagens informationsbehov (KU 1972:25) ca 380 000 kr., samt för översyn av utskottens personalorganisation (TK 1973:5) och översyn av riksdagens arbetsformer (KU 1973:26) ca 30 000 kr.

Riksdagens förvaltningsstyrelse föreslår

att till *Kommittéer m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisas ett förslagsanslag av 770 000 kr.

E 2. Täckning av merkostnader för löner och pensioner m. m.

Anslaget är avsett för täckning av de merkostnader som kan väntas uppkomma till följd av förestående löneöverenskommelser, vilkas ekonomiska konsekvenser prövas av riksdagens lönelegation.

I princip behöver ytterligare medel för löneökningar som berör redan anvisade förslagsanslag inte anvisas. Medelsanvisningen under sådana anslag är ej till summan begränsad av riksdagen. Riksdagens medgivande till anslagsöverskridande m. m. erfordras endast för löneökningar som faller på obetecknade anslag och reservationsanslag. Under sextonde huvudtiteln finns vissa reservationsanslag, från vilka bestrids arvodeskostnader som brukar uppräknas med beaktande av tilläggen till de statsanställdas löner. Under hänvisning till vad som anförts om motsvarande anslag under sjunde huvudtiteln förordas en medelsanvisning av 1 000 kr.

Riksdagens förvaltningsstyrelse föreslår

att till *Täckning av merkostnader för löner och pensioner m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisas ett förslagsanslag av 1 000 kr.

Register

DRIFTBUDGETEN

Sextonde huvudtiteln

Sid.

2	INLEDNING	
3	ANSLAGEN	
	A. Riksdagen	
3	1. Arvoden m. m. till riksdagens ledamöter	22 628 000
4	2. Resecersättningar m. m. till riksdagens ledamöter	5 744 000
4	3. Riksdagsledamöters deltagande i Europarådets verksamhet	275 000
5	4. Riksdagsutskottens studieresor utom Sverige	750 000
5	5. Parlamentariska delegationer	200 000
6	6. Bidrag till studieresor	120 000
7	7. Representation m. m.	125 000
7	8. Bidrag till riksdagens interparlamentariska grupp	194 000
9	9. Bidrag till Sällskapet Riksdagsmän och forskare	55 000
10	10. Bidrag till utrikespolitisk informationsverksamhet	30 000
10	11. Kontorshjälp till riksdagsledmöter	1 000 000
11	12. Pensioner åt f. d. riksdagsledamöter m. fl.	6 900 000
11	13. Utgivande av otryckta ständsprotokoll	175 000
		38 196 000
	B. Den inre riksdagsförvaltningen	
13	1. Förvaltningskostnader	37 333 000
15	2. Kostnader för riksdagstrycket m. m.	7 000 000
16	3. Utgivande av särskilda publikationer	255 000
		44 588 000
	C. Allmänt kyrkomöte	
17	1. Allmänt kyrkomöte	50 000
		50 000
	D. Riksdagens verk	
	<i>Riksgäldskontoret</i>	
18	1. Förvaltningskostnader	7 338 000
19	2. Kostnader vid emission av statslän m. m.	5 325 000
19	3. Administrationskostnader för lönsparandet	320 000
20	4. Administrationskostnader i samband med premiering av frivilligt sparande av överskjutande preliminär skatt	1 000
	<i>Riksdagsbiblioteket</i>	
20	5. Förvaltningskostnader	1 723 000
21	6. Bokinköp och bokbindning	520 000
21	7. Riksdagens ombudsmannaexpedition	5 180 000
23	8. Riksdagens revisorer och deras kansli	1 980 000
	<i>Nordiska rådets svenska delegation och dess kansli</i>	
25	9. Förvaltningskostnader	1 343 000
26	10. Andel i gemensamma kostnader för Nordiska rådet	1 773 000
		25 503 000
	E. Diverse	
28	1. Kommittéer m. m.	770 000
28	2. Täckning av merkostnader för löner och pensioner m. m.	1 000
		771 000
	Summa kr.	109 108 000

Riksgäldsfonden

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 4 januari 1974.

Närvarande: statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena ANDERSSON, statsråden STRÄNG, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, LUNDKVIST, GEIJER, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON, FELDT, SIGURDSEN, GUSTAFSSON, ZACHRISSON, LEIJON.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Sträng, anmäler fråga om stat för riksgäldsfonden för budgetåret 1974/75 m. m. och anför.

Med skrivelse den 22 november 1973 har riksgäldskontoret överlämnat förslag till stat för riksgäldsfonden för budgetåret 1974/75. På utgiftssidan tas i detta förslag upp räntor till ett belopp av 3 146 303 000 kr. och provisioner m. m. om sammanlagt 70 001 000 kr. Av utgiftsräntorna hänför sig 1 833 milj. kr. till de räntelöpande obligationslånen. Fördelningen av detta belopp på de olika lånen framgår av följande sammanställning.

<i>Specifikation av ränta på räntelöpande obligationslån</i>	Kr.
1934 års 3 % lån av 30/12	4 363 572
1937 " 3 % amorteringslån av 1/2	1 300 578
1937 " 3 % " " 1/3	899 865
1941 " 3 1/2 % lån av 15/12	10 838 894
1942 " 3 1/2 % " " 15/8	11 041 068
1943 " 3 1/2 % " " 15/3	7 881 258
1943 " 3 1/2 % " " 15/4	12 368 020
1943 " 3 1/2 % " " 1/11	11 031 405
1944 " 3 1/2 % " " 15/3	7 281 330
1944 " 3 1/2 % " " 15/12	16 732 380
1945 " 3 % " " 1/7	10 776 570
1945 " 3 % " " 1/11	6 470 550
1946 " 3 % " " 1/2	17 494 860
1946 " 3 % " " 15/12	6 475 290
1951 " 3 1/2 % " " 15/6	8 601 582
1952 " 3 1/2 % " " 10/2	6 949 915
1953 " 3 1/2 % " " 5/10	6 970 145
1953 " 3 1/2 % " " 14/12	6 955 620

	Kr.
1955 års 4 1/2 % lån av 9/5	19 543 028
1956 " 4 1/2 % " " 20/3	11 250 000
1956 " 4 3/4 % " " 10/12	9 519 000
1959 " 5 % " " 5/10	15 000 000
1960 " 5 1/2 % " " 12/4	59 070 000
1963 " 4 1/2 % " " 15/3	18 000 000
1963 " 5 1/4 % " " 15/11	15 750 000
1964 " 5 1/4 % " " 18/3	10 558 853
1964 " 5 3/4 % " " 19/3	18 689 513
1964 " 6 % " " 17/12	16 008 600
1965 " 6 % " " 18/3	24 000 000
1966 " 6 3/4 % " " 16/9	30 375 000
1967 " 5 3/4 % " " 17/11	31 625 000
1968 " 6 1/2 % " " 19/3	39 000 000
1968 " 6 1/4 % " " 2/5	43 750 000
1968 " 6 % " " 25/10	46 500 000
1969 " 6 % " " 23/1	48 000 000
1969 " 6 3/4 % " " 5/6	60 750 000
1969 " 7 1/4 % " " 3/9	58 000 000
1970 " 7 1/4 % amorteringslån av 20/1	65 250 000
1970 " 7 1/4 % lån av 19/5	58 000 000
1970 " 7 1/4 % " " 10/11	58 000 000
1971 " 7 1/4 % amorteringslån av 8/6	58 000 000
1971 " 7 1/4 % lån av 15/9	65 250 000
1972 " 7 % " " 20/1	63 000 000
1972 " 6 3/4 % " " 15/3	35 437 500
1972 " 7 % " " 9/6	56 000 000
1972 " 7 % amorteringslån av 10/6	38 500 000
1972 " 6 1/2 % lån av 15/11	78 000 000
1973 " 7 % " " 10/1	49 000 000
1973 " 6 1/2 % " " 18/3	104 000 000
1973 " 6 1/4 % " " 20/5	94 625 000
1973 " 7 % " " 11/4	56 000 000
1973 " 7 % " " 10/6	56 000 000
1973 " 6 % " " 18/9	66 000 000
1973 " 7 % " " 10/11	64 600 000
1973 " 5 1/2 % " " 18/11	37 200 000
Summa kr. 1 832 684 396	

Vinsterna på premieobligationslånen beräknas uppgå till sammanlagt 269 milj. kr. Fördelningen på de olika lånen framgår av följande sammanställning.

<i>Specifikation av vinster på premieobligationslån</i>	Kr.
1955 års premielån	2 250 000
B-lånet	5 640 000
1965 års premielån	8 300 000
1967 " "	31 900 000
1968 " första premielån	15 950 000
1968 " andra "	13 200 000
1969 " premielån	24 000 000
1970 " första premielån	21 875 000
1970 " andra "	17 500 000
1971 " premielån	17 700 000
1972 " första premielån	35 400 000
1972 " andra "	17 700 000
1973 " första premielån	32 600 000
1973 " andra "	25 200 000
Summa kr. 269 215 000	

Inkomsterna på riksgäldsfonden beräknas till 41 304 000 kr. Förslaget till stat utvisar således ett underskott av 3 175 milj. kr., som bör föras av på riksstaten. Detta innebär en ökning med 600 milj. kr. i förhållande till det underskott som har tagits upp i riksstaten för innevarande budgetår.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. godkänna bilagda förslag till stat för riksgäldsfonden för budgetåret 1974/75 (*bilaga 19.1*),
2. för *Riksgäldsfonden* på driftbudgeten för budgetåret 1974/75 ta upp ett underskott av 3 175 000 000 kr.

Vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Margit Edström

Bilaga 19. 1

Förslag till stat för riksgäldsfonden för budgetåret 1974/75

Utgifter

A. Räntor på statsskuden:		Kr.
1. Ränta på räntelöpande obligationslån, <i>förslagsvis</i>		1 833 000 000
2. Vinster på premieobligationslån, <i>förslagsvis</i>		269 000 000
3. Ränta på statsskuldförbindelser, <i>förslagsvis</i>		132 000 000
4. " " sparobligationer, <i>förslagsvis</i>		150 000 000
5. " " upplåning i utlandet för statens vattenfallsverk, <i>förslagsvis</i>		5 162 000
6. " " av staten övertagna lån, <i>förslagsvis</i>		172 000
7. " " lån hos statsinstitutioner och fonder m. m., <i>förslagsvis</i>		60 000 000
8. Årlig ränta till Hans Maj:t Konungen (den s.k. Guadeloupe-räntan)		300 000
9. Ränta på köpeskillingen för fastigheten nr 1 i kv. Lejonet i Stockholm		90 000
10. Ränta på konung Carl XIII:s hemgiftskapital		7 500
11. " " Göta kanals reparationsfond		7 045
12. " " kortfristig upplåning hos banker m. fl., <i>förslagsvis</i>		20 000 000
13. " " skattkammarväxlar, <i>förslagsvis</i>		300 000 000
14. " " beräknad ny upplåning, <i>förslagsvis</i>		376 564 455
		3 146 303 000

B. Provisioner m. m.:

1. Kapitalrabatter, <i>förslagsvis</i>	50 000 000	
2. Försäljningsprovisioner m. m., <i>förslagsvis</i>	15 000 000	
3. Inlösningsprovisioner m. m., <i>förslagsvis</i>	5 000 000	
4. Kursförluster, <i>förslagsvis</i>	1 000	70 001 000
		Summa kr. 3 216 304 000

Inkomster

A. Räntor:

1. Ränta på uppköpta obligationer	1 000	
2. " " rörliga krediter	30 000 000	
3. " " kortfristig utlåning till banker m. fl.	1 000 000	
4. " " övriga utlånade medel	2 000 000	33 001 000

B. Uppgäld och kursvinster:

1. Uppgäld	1 000	
2. Kursvinster	1 000	2 000

C. Diverse inkomster:

1. Preskriberade obligationer och kuponger m. m.	8 000 000	
2. Dragningslistor på premielånen	300 000	
3. Övriga diverse inkomster	1 000	8 301 000
		41 304 000

Underskott att avföras på riksstatens driftbudget **3 175 000 000**

Summa kr. **3 216 304 000**

Avskrivning av nya kapitalinvesteringar

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 4 januari 1974.

Närvarande: statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena ANDERSSON, statsråden STRÄNG, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, LUNDKVIST, GEIJER, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON, FELDT, SIGURDSEN, GUSTAFSSON, ZACHRISSON, LEIJON.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Sträng, anmäler fråga om anslag till avskrivning av nya kapitalinvesteringar för budgetåret 1974/75 och anför.

Under huvudtiteln Avskrivning av nya kapitalinvesteringar uppförs anslag för täckning av den formella investeringsförlust som enligt gällande budgetprinciper uppstår i samband med genomförandet av nya kapitalinvesteringar, som inte kan eller skall förräntas till sitt fulla värde. I likhet med vad som gäller för investeringsanslagen ställs avskrivningsanslagen direkt till de fondförvaltande myndigheternas förfogande.

Föreliggande riksstatsförslag innefattar åtskilliga anslag på kapitalbudgeten beträffande vilka en investeringsförlust måste beräknas. Jag skall nu i korthet redogöra för de fall där så är förhållandet. I anslutning till denna redogörelse kommer jag att hemställa om att avskrivningsanslag föreslås eller tas upp med beräknade belopp i riksstatsförslaget.

Investeringsförlusten bestäms utifrån statens förräntningskrav. I förevarande sammanhang anses detta överensstämja med den för varje budgetår fastställda normalräntan för lån från statens utlåningsfonder. Normalräntan beräknas på grundval av kostnaderna för statens långfristiga upplåning. Kungl. Maj:t har genom kungörelsen (1973: 382) om normalränta för lån från statens utlåningsfonder fastställt normalräntan för innevarande budgetår till 7 %. Jag har vid beräkningen av avskrivningsanslagen följaktligen utgått från ett förräntningskrav på 7 %.

Enligt beslut av 1969 års riksdag (prop. 1969: 1 bil. 19, SU 1969: 117, rskr 1969: 295) skall under denna huvudtitel också beräknas ersättning för tidigareläggning av vissa investeringar. I huvudsak innebär bestämmelserna att ersättning kan utgå för anskaffningar som avser affärsverksfond, sjöfartsverkets fond eller statens vägverks förrådsfond och som i sysselsättningsfrämjande syfte tidigareläggs i samråd med arbetsmarknadsstyrelsen. I princip skall myndigheten ersättas för de merkostnader som tidigareläggningen förorsakar. I normalfallet kan en schablonregel tillämpas som innebär att myndigheten får ersättning med 10 % av anskaffningens belopp. Ersättning ifråga om anskaffningar som finansieras över investeringsanslag sker således genom att 10 % av investeringen avskrivs på förslagsvis beräknade avskrivningsanslag på riksstaten.

Statens affärsverksfonder. I övrensstämmelse med vad chcfen för kommunikationsdepartementet förordar bör enligt gällande principer avskrivnas dels de medel som beräknats för försvarsberedskap vid televerket och statens järnvägar med 6 milj. kr. resp. 2,3 milj. kr., dels de medel som beräknats för statens järnvägars investeringar i det ersättningsberättigade nätet med 17,5 milj. kr., dels ock 6 milj. kr. för avskrivning till 50 % av den nya huvudverkstad som statens järnvägar uppför i det allmänna stödområdet.

Statens allmänna fastighetsfond. Enligt gällande regler för avskrivning av investeringar i allmänna fastighetsfonden utgör grundavskrivning vid nybyggnader för ämbetsverk 25 % av anläggningskostnaden och vid nybyggnader för kriminalvården, sjukhus, forskningsinstitut och skolor 50 %. Investeringar i mark avskrivs inte.

Med tillämpning av dessa grunder bör avskrivningsanslagen i rikstatsförslaget föras upp i enlighet med följande sammanställning.

Investeringar under anslaget Anskaffning av vissa skyddsrumsanläggningar bör, liksom hittills, skrivas av helt.

Anslag	Investering kr.	Avskrivning kr.
<i>Justitiedepartementet</i>		
Polishus m. m.	75 000 000	18 750 000
Byggnadsarbeten för domstolsväsendet	17 000 000	4 250 000
Vissa byggnadsarbeten för kriminalvården	17 750 000	8 875 000
Nybyggnad i kvarteret Kronoberg i Stockholm	70 000 000	17 500 000
<i>Utrikesdepartementet</i>		
Inköp, uppförande och istandsättande av fastigheter för utrikesrepresentationen	12 000 000	3 000 000
<i>Försvarsdepartementet</i>		
Civilt försvar: Anskaffning av anläggningar	*8 200 000	*4 100 000
Anskaffning av vissa skyddsrumsanläggningar	2 700 000	2 700 000

Anslag	Investering kr.	Avskrivning kr.
<i>Socialdepartementet</i>		
Utbyggande av karolinska sjukhuset	7 700 000	3 850 000
Utbyggande av akademiska sjukhuset i Uppsala	3 520 000	1 760 000
Vissa byggnadsarbeten m. m. inom socialdepartementets verksamhetsområde	9 500 000	4 750 000
<i>Finansdepartementet</i>		
Byggnadsarbeten för statlig förvaltning	150 000 000	37 500 000
Inköp av fastigheter m. m.	25 000 000	—
Vissa byggnadsarbeten vid tullverket	600 000	150 000
<i>Utbildningsdepartementet</i>		
Vissa byggnadsarbeten för Sveriges Radio	8 145 000	—
Byggnadsarbeten inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde	*210 000 000	*105 000 000
<i>Jordbruksdepartementet</i>		
Byggnadsarbeten vid jordbrukets högskolor m. m.	50 000 000	25 000 000
<i>Industridepartementet</i>		
Byggnadsarbeten för teknisk utveckling m. m.	3 266 000	1 633 000
<i>Kommundepartementet</i>		
Byggnadsarbeten för länsstyrelserna	22 700 000	5 675 000
Summa kr.	693 081 000	244 493 000

* Beräknat belopp.

Beträffande anslaget till vissa byggnadsarbeten för Sveriges Radio erinrar jag om att investeringar i radiohus enligt riksdagens beslut (prop. 1955: 146, SU 1955: 125, rskr 1955: 288) helt skall finansieras med radiolicensmedel. Motsvarande finansieringsform tillämpas beträffande investeringar i televisionshus. Något avskrivningsanslag på riksdagen behövs således inte för detta ändamål.

Försvarets fastighetsfond. För investeringar i försvarets fastighetsfond skall enligt gällande regler avskrivningsbehovet beräknas schablonmässigt till 50 % av investeringar i kasernbyggnader, medan total avskrivning tillämpas för investeringar i befästningar. Nybyggnad för ämbetsverk avskrivs dock med endast 25 %. Investeringar i mark avskrivs inte.

Under försvarets fastighetsfond har investeringar beräknats om sammanlagt 272,7 milj. kr. Härav beräknas för markförvärv 19,2 milj. kr., för kasernbyggnader 151,6 milj. kr. och för befästningar 101,9 milj. kr. Avskrivningsanslagen beräknas till sammanlagt avrundat 177,7 milj. kr.

Statens utlåningsfonder. Anslaget till studiemedelsfonden bör skrivas av helt och avskrivningsanslaget beräknas till 447 milj. kr. Investeringsanslaget till fiskerilånefonden för nästa budgetår tas upp med 1 milj. kr. De lån som utgår från denna fond är räntefria under viss tid och förutsätts därefter löpa med en ränta av 5 %. Med hänsyn till att förräntningskravet för statens investeringar fastställts till 7 % bör denna investering skrivas av med 405 000 kr. Till Lånefonden till främjande av beredning och avsättning av fisk m. m. tas upp ett investeringsanslag av

700 000 kr. Dessa lån är under viss tid räntefria och löper därefter med 5 % ränta. Jag tar här upp ett avskrivningsanslag av 325 000 kr.

Fonden för låneunderstöd. Anslaget till lån till nybyggnader vid erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare m. m. bör skrivas av helt och jag tar upp ett avskrivningsanslag av 4,5 milj. kr. Från anslaget Lån för inrättande av alkoholfria restauranger, som upptagits med 65 000 kr., utgår lån som till 1/4 utgörs av en stående räntefri del. Återstoden är räntefri under de fyra första åren av en tjugufemårsperiod och löper därefter med en ränta av 4 %. Jag tar här upp ett avskrivningsanslag av 43 000 kr.

Avskrivning med 100 % bör liksom tidigare tillämpas beträffande anslaget till lån till utbyggnad av oljelagringen, varför jag tar upp avskrivningsanslaget med 11,5 milj. kr. Från anslaget Lån till teko-, sko- och garveriindustrierna avses utgå lån som är räntefria, varför anslaget bör skrivas av helt. Jag tar upp ett avskrivningsanslag av 25 milj. kr.

Till lån till investeringar för kommersiell service i glesbygd föreslås ett anslag av 1 milj. kr. Vissa lån avses bli ränte- och amorteringsfria. Innan erfarenhet vunnits av långivningen saknas säker grund för beräkning av avskrivningsbehovet, varför detta även för nästa budgetår torde få beräknas schablonmässigt. Jag tar upp ett avskrivningsanslag av 500 000 kr.

Till tilläggslånet till kulturhistoriskt värdefull bostadsbebyggelse föreslås ett anslag av 10 milj. kr. Dessa lån avses vara ränte- och amorteringsfria i tio år, vilket medför ett visst avskrivningsbehov. Erfarenheterna av låneverksamheten kommer att utvisa huruvida någon del av lånen därefter kommer att avskrivas och hur lång den genomsnittliga lånetiden blir. Innan dessa erfarenheter vunnits torde avskrivningsbehovet få beräknas schablonmässigt. Jag tar upp ett avskrivningsanslag av 5 milj. kr.

Diverse kapitalfonder. Till förrådsanläggningar m. m. under förrådsfonden för ekonomisk försvarsberedskap har föreslagits ett anslag av 69,2

	Statens affärsverksfonder	Statens allmänna fastighetsfond	Försvarets fastighetsfond
II. Justitiedepartementet	—	49 375 000	—
III. Utrikesdepartementet	—	3 000 000	—
IV. Försvarsdepartementet	—	6 800 000	177 741 000
V. Socialdepartementet	—	10 360 000	—
VI. Kommunikationsdepartementet	31 802 000	—	—
VII. Finansdepartementet	—	37 650 000	—
VIII. Utbildningsdepartementet	—	105 000 000	—
IX. Jordbruksdepartementet	—	25 000 000	—
X. Handelsdepartementet	—	—	—
XII. Bostadsdepartementet	—	—	—
XIII. Industridepartementet	2 000	1 633 000	—
XIV. Kommundepartementet	—	5 675 000	—
Summa kr.	31 804 000	244 493 000	177 741 000

	Statens utlånings- fonder	Fonden för låne- understöd	Diverse kapital- fonder	Summa
II. Justitiedepartementet	—	—	—	49 375 000
III. Utrikesdepartementet	—	—	—	3 000 000
IV. Försvarsdepartementet	—	—	—	184 541 000
V. Socialdepartementet	—	4 500 000	—	14 860 000
VI. Kommunikationsdepartementet	—	—	2 000	31 804 000
VII. Finansdepartementet	—	43 000	—	37 693 000
VIII. Utbildningsdepartementet	447 000 000	—	—	552 000 000
IX. Jordbruksdepartementet	730 000	—	—	25 730 000
X. Handelsdepartementet	—	37 000 000	69 200 000	106 200 000
XII. Bostadsdepartementet	—	5 000 000	—	5 000 000
XIII. Industridepartementet	—	—	—	1 635 000
XIV. Kommundepartementet	—	—	—	5 675 000
Summa kr.	447 730 000	46 543 000	69 202 000	1 017 513 000

milj. kr. Hela beloppet avser anskaffning som sker av beredskapsskäl och bör avskrivas helt. Jag tar alltså upp ett avskrivningsanslag av 69,2 milj. kr.

Sammanfattning och hemställan. Avskrivningsanslagen uppgår till sammanlagt 1 017 513 000 kr. En översikt över hur anslagen fördelar sig på olika fonder och departement har lämnats i närmast föregående tablå.

Under återopande av vad jag sålunda har anfört hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. under förutsättning att motsvarande investeringsanslag beviljas, anvisa följande *förslagsanslag* till avskrivning av nya kapitalinvesteringar för budgetåret 1974/75 i härefter angivna fonder, nämligen

Postverkets fond

Kommunikationsdepartementet
Posthus m. m. 1 000

Televerkets fond

Kommunikationsdepartementet
Teleanläggningar m. m. 6 000 000

Statens järnvägars fond

Kommunikationsdepartementet
Järnvägar m. m. 25 800 000

Luftfartsverkets fond

Kommunikationsdepartementet	
Flygplatser m. m.	1 000

Fabriksverkens fond

Industridepartementet	
Byggnader och utrustning	1 000

Statens vattenfallsverks fond

Industridepartementet	
Kraftstationer m. m.	1 000

Diverse kapitalfonder

Kommunikationsdepartementet	
Statens vägverks förrådsfond:	
Vägmaskiner m. m.	1 000
Sjöfartsverkets fond:	
Sjöfartsmateriel m. m.	1 000

2. under förutsättning att motsvarande investeringsanslag beviljas, anvisa följande *reservationsanslag* till avskrivning av nya kapitalinvesteringar för budgetåret 1974/75, i härefter angivna fonder, nämligen

Statens allmänna fastighetsfond

Justitiedepartementet	
Polishus m. m.	18 750 000
Byggnadsarbeten för domstolsväsendet	4 250 000
Vissa byggnadsarbeten för kriminalvården	8 875 000
Nybyggnad i kvarteret Kronoberg i Stockholm	17 500 000

Utrikesdepartementet

Inköp, uppförande och istandsättande av fastigheter för utrikesrepresentationen	3 000 000
---	-----------

Försvarsdepartementet

Anskaffning av vissa skyddsrumsanläggningar	2 700 000
---	-----------

Socialdepartementet

Utbyggande av karolinska sjukhuset	3 850 000
Utbyggande av akademiska sjukhuset i Uppsala	1 760 000
Vissa byggnadsarbeten m. m. inom socialdepartementets verksamhetsområde	4 750 000

Prop. 1974: 1 Bilaga 20 Avskrivning av nya kapitalinvesteringar 7

Finansdepartementet

Byggnadsarbeten för statlig förvaltning	37 500 000
Vissa byggnadsarbeten vid tullverket	150 000

Jordbruksdepartementet

Byggnadsarbeten vid jordbrukets högskolor m. m.	25 000 000
--	------------

Industridepartementet

Byggnadsarbeten för teknisk utveckling m. m.	1 633 000
--	-----------

Kommundepartementet

Byggnadsarbeten för länsstyrelserna	5 675 000
-------------------------------------	-----------

Försvarets fastighetsfond

Försvarets fastighetsfond	177 741 000
---------------------------	-------------

Statens utlåningsfonder

Jordbruksdepartementet

Fiskerilånefonden	405 000
Lånefonden till främjande av beredning och avsättning av fisk m. m.	325 000

Fonden för låneunderstöd

Socialdepartementet

Lån till nybyggnader vid erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare m. m.	4 500 000
--	-----------

Finansdepartementet

Lån för inrättande av alkoholfria restauranger	43 000
--	--------

Handelsdepartementet

Lån till utbyggnad av oljelagringen	11 500 000
Lån till tsko-, sko- och garveriindustrierna	25 000 000
Lån till investeringar för kommersiell service i glesbygd	500 000

Bostadsdepartementet

Tilläggs lån till kulturhistoriskt värdefull bostadsbebyggelse	5 000 000
---	-----------

Diverse kapitalfonder

Handelsdepartementet

Förrådsfonden för ekonomisk försvars- beredskap	69 200 000
--	------------

3. i avvaktan på särskild proposition i ämnet, beräkna följande *reservationsanslag* till avskrivning av nya kapitalinvesteringar för budgetåret 1974/75, i härefter angivna fonder, nämligen

Statens allmänna fastighetsfond

Försvarsdepartementet

Civildförsvaret: Anskaffning av anläggningar 4 100 000

Utbildningsdepartementet

Byggnadsarbeten inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde 105 000 000

Statens utlåningsfonder

Utbildningsdepartementet

Studiemedelsfonden 447 000 000

Vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Margit Edström

Avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 4 januari 1974.

Närvarande: statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena ANDERSSON, statsråden STRÄNG, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASP-LING, LUNDKVIST, GEIJER, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON, FELDT, SIGURDSEN, GUSTAFSSON, ZACHRISSON, LEIJON.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Sträng, anmäler fråga om anslag till avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster för budgetåret 1974/75 och anför.

På fonden för oreglerade kapitalmedelsförluster, som förvaltas av riksgäldskontoret, redovisas förluster, som uppkommit på statens kapitalfonder och överförts till fonden i den ordning Kungl. Maj:t bestämt för varje särskilt fall. Följande förluster skall inte redovisas på fonden, nämligen *dels* förluster för riksbanksfonden, *dels* sådana förluster för statens affärsverksfonder, statens pensionsfonder och riksgäldsfonden som är av sådan mindre omfattning att de normalt bör täckas av löpande inkomster eller för vilka täckning kan beredas av inom vederbörande fond verkställda avsättningar till förnyelsefond eller värdeminskningsskonto. Innan jag går in på de frågor om avskrivning av på fonden redovisade förluster som nu bör anmälas för riksdagen, vill jag på sedvanligt sätt anmäla frågan om redovisning av vissa ackordsuppgörelser.

Ackordsuppgörelser angående lån från statens utlåningsfonder m. m. Riksdagen har bemyndigat Kungl. Maj:t (prop. 1940: 281, SU 1940: 210, rskr 1940: 373) att i fråga om vissa statliga lån, i den mån ej annat för- anleds av särskilda föreskrifter för viss låneverksamhet, efter prövning av omständigheterna i varje föreliggande fall biträda ackord och att i vissa fall efterge lån.

Bemyndigandet omfattar såväl de flesta lån från statens utlåningsfonder som åtskilliga lån under fonden för låneunderstöd och vissa specificerade fonder. Beslutanderätten kan av Kungl. Maj:t delegeras till den förvaltande myndigheten.

När detta bemyndigande lämnades uttalade riksdagen emellertid önskemålet, att redovisning i någon lämplig form årligen skulle lämnas riksdagen för beslut rörande ackordsuppgörelser och andra efterskänkanden, som fattats på grund av bemyndigandet.

Den begärda redovisningen bör som tidigare skett få lämnas riksdagen i den formen, att avskrifter av de under föregående kalenderår fattade besluten angående biträdande av ackord samt andra efterskänkanden av statens rätt tillsammans med en sammanfattande förteckning tillställs vederbörande riksdagsutskott.

Avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster. I gällande riksstat har under denna rubrik uppförts ett anslag av 1 milj. kr. för reglering av uppkommande kapitalmedelsförluster.

Av en av riksgäldskontoret överlämnad redogörelse framgår att följande förluster av de fondförvaltande myndigheterna anmälts och per den 30 juni 1973 överförts till fonden för oreglerade kapitalmedelsförluster.

Myndighet och fond

Reglering av oreglerade kapitalmedelsförluster

	Kr.
Statens järnvägar	
Statens järnvägars fond	164 347 996
Byggnadsstyrelsen	
Statens allmänna fastighetsfond:	
Byggnadsstyrelsens delfond	4 698 037
Generaltullstyrelsen	
Statens allmänna fastighetsfond:	
Generaltullstyrelsens delfond	64 303
Kriminalvårdsstyrelsen	
Statens allmänna fastighetsfond:	
Kriminalvårdsstyrelsens delfond	27 422
Fortifikationsförvaltningen	
Försvarets fastighetsfond:	
Kasernbyggnaders delfond	448 424
Befästningars delfond	237 804
Bostadsstyrelsen	
Lånefonden för bostadsbyggnad	245 483
Kammarkollegiet	
Lånefonden för allmänna samlingslokaler	993 562
Luftfartslånefonden	1 065 000
Fonden för låneunderstöd:	
Kammarkollegiets delfond	15 243 616
Sjöfartsverket	
Sjöfartsverkets fond	2 257 561
Riksbanken	
Statens bosättningslånefond	78 663
Fonden för låneunderstöd:	
Riksbankens delfond	58 994
Riksgäldskontoret	
Fonden för förlag till statsverket	4 119 698
Summa kr.	193 886 563

På fonden för oreglerade kapitalmedelsförluster redovisades den 1 juli 1972 som ingående balans 197 653 200 kr. Fonden har under budgetåret 1972/73 tillgodoförts *dels* anslag från driftbudgeten om 161 milj. kr., varav 160 milj. kr. på tilläggsstat, *dels* 26 125 kr. som influtit på tidigare avskrivna, fonden påförda förluster. Eftersom enligt den lämnade redovisningen fonden samtidigt belastats för förluster med 193 886 563 kr., utgjorde den utgående balansen per den 30 juni 1973 164 792 762 kr., disponibla för reglering av oreglerade kapitalmedelsförluster. För budgetåret 1974/75 bör anvisas 1 milj. kr. för avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att till *Avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster* för budgetåret 1974/75 anvisa ett anslag av 1 000 000 kr.

Vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Margit Edström

Statens allmänna fastighetsfond

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 4 januari 1974.

Närvarande: statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena ANDERSSON, statsråden STRÄNG, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, LUNDKVIST, GEIJER, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON, FELDT, SIGURDSEN, GUSTAFSSON, ZACHRISSON, LEIJON.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Sträng, anmäler förslag till stat för statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1974/75 och anför.

Inledning

Statens allmänna fastighetsfond är en kapitalfond för redovisning av civila statliga fastigheter, som inte är att hänföra till affärsverken. Fonden omfattar allmänna förvaltningsbyggnader, fångvårdsanstalter, fastigheter för undervisningsändamål, sjukhusbyggnader m. m. Allmänna fastighetsfonden är uppdelad på sju delfonder, nämligen slottsbyggnadernas, kriminalvårdsstyrelsens, beskickningsfastigheternas, karolinska sjukhusets, akademiska sjukhusets, byggnadsstyrelsens och generaltullstyrelsens delfonder. Av dessa förvaltas slottsbyggnadernas, beskickningsfastigheternas, akademiska sjukhusets och byggnadsstyrelsens delfonder av byggnadsstyrelsen och de övriga av resp. myndighet. I fråga om akademiska sjukhusets delfond svarar dock sjukhusets direktion för fastighetsunderhåll m. m.

Fastighetsfondens inkomster, utgifter och kapitalbehållning redovisas i rikshuvudboken. Inkomst- och utgiftsstat för fonden fastställs årligen av Kungl. Maj:t och riksdagen. Fonden är konstruerad som en produktiv fond.

Staten för statens allmänna fastighetsfond är uppdelad på följande titlar, nämligen på inkomstsidan A. Ersättning för till statsmyndigheter

upplåtna lokaler, B. Hyror och arrenden för till enskilda upplåtta lokaler och markområden och C. Diverse inkomster samt på utgiftssidan A. Reparations- och underhållskostnader m. m., B. Avsättning till värde-minskningskonto och C. Hyres- och arrendcutgifter m. m. Inkomsterna och utgifterna under de angivna titlarna tas upp särskilt för de olika delfonderna. Fondens överskott redovisas under särskild titel på riksstatens inkomstsida.

Det förslag till stat för allmänna fastighetsfonden som framläggs i det följande torde få fogas till statsrådsprotokollet i detta ärende som *bilaga 22.1*. Till grund för förslaget ligger stafförslag, som vederbörande förvaltningsmyndigheter har lämnat för de skilda delfonderna. Riksrevisionsverket har yttrat sig över stafförslagen.

Förslaget till stat slutar på ett belopp av ca 1 051 milj. kr., vilket innebär en ökning av omslutningen med ca 189 milj. kr. Inkomstposten Ersättning för till statsmyndigheter upplåtta lokaler ökar med ca 181 milj. kr. Fondens överskott ökar med ca 118 milj. kr.

Utgifter

A. Reparations- och underhållskostnader m. m.

Fr. o. m. budgetåret 1973/74 används något förändrade definitioner av underhåll m. m. vid beräkningen av fastighetsfondens stat (jfr prop. 1972: 1 bil. 21 s. 5). *Fastighetsunderhåll* omfattar reparation och ersättning av förslitna eller på annat sätt skadade byggnads- eller anläggningsdelar som måste göras för att bibehålla fastigheten i dess byggnadstekniska skick och funktion. Till *ombyggnad och komplettering* hänförs ändringar av lokalerna föranledda av lokalnyttjarkrav, under förutsättning att åtgärderna inte eller endast i ringa mån ökar värdet på den anläggning de avser. Ombyggnad skall ske inom befintlig byggnads volym, eller, om utökning av volymen sker, utan att totalytan ökas. Vidare kan kompletteringar för rationalisering av drift och underhåll av fastigheter ingå i ombyggnad och komplettering.

I prop. 1972: 1 (bil. 21) redovisades även principer för medelsberäkningen för fastighetsunderhållet. Enligt dessa principer beräknas, med hjälp av statistiska erfarenhetsdata, genomsnittliga underhållskostnader per kvadratmeter för olika lokaltyper, vilka läggs till grund för beräkning av det aktuella medelsbehovet. Dessa medelsberäkningar kompletteras med ett system för intern styrning av underhållsarbetena med hjälp av särskilda underhållsmodeller för varje byggnad eller utvalda typbyggnader.

De här berörda principerna för beräkning av medelsbehovet för det normala fastighetsunderhållet har införts i fråga om byggnadsstyrelsens delfond och skall successivt införas ifråga om kriminalvårdsstyrelsens,

karolinska sjukhusets och akademiska sjukhusets delfonder. För slottsbyggnadernas och beskickningsfastigheternas delfonder skall medelsbehovet liksom tidigare beräknas erfarenhetsmässigt och med utgångspunkt i planerade arbeten. För generaltullstyrelsens delfond används t. v. en enkel schablonmetod.

Medelsbehovet för ombyggnads- och kompletteringsarbeten bör beräknas på grundval av kostnadsberäkningar av planerade åtgärder.

Enligt av Kungl. Maj:t meddelade bestämmelser för förvaltningen av statens allmänna fastighetsfond skall förvaltningsmyndigheterna samråda med byggnadsstyrelsen om principerna för medelsberäkningen under de skilda delfonderna.

Som jag anfört tidigare denna dag vid min anmälan av anslaget till byggnadsstyrelsen under sjunde huvudtiteln skall de förvaltningskostnader som är hänförliga till de av byggnadsstyrelsen förvaltade delfonderna belasta förevarande utgiftspost i staten för statens allmänna fastighetsfond. Dessa förvaltningskostnader fördelas mellan slottsbyggnadernas delfond, beskickningsfastigheternas delfond och byggnadsstyrelsens delfond och förs upp i staten under särskilda delposter av förslagskaraktär, benämnda *Förvaltningskostnader*. Dessa kostnader beräknas till 32,8 milj. kr. för nästa budgetår och fördelas med 1,5 milj. kr. på slottsbyggnadernas delfond, 2,8 milj. kr. på beskickningsfastigheternas delfond och 28,5 milj. kr. på byggnadsstyrelsens delfond.

A 1. Reparations- och underhållskostnader m. m.: Slottsbyggnadernas delfond

1972/73 Utgift	15 617 046
1973/74 Anvisat	110 400 000
1974/75 Förslag	7 650 000

¹ Härutöver 2,1 milj. kr. i samband med tilläggsstat I (prop. 1973: 170 bil. 12)

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Byggnadsstyrelsen	Dep. chefen
a) Fastighetsdrift	—	+1 400 000	+1 400 000
b) Fastighetsunderhåll	4 400 000	+ 800 000	— 200 000
c) Ombyggnad och komplettering	4 500 000	—3 900 000	—3 950 000
d) Förvaltningskostnader	1 500 000	—	—
	10 400 000	—1 700 000	—2 750 000

Byggnadsstyrelsen

Av det för budgetåret 1974/75 upptagna beloppet, som inkluderar medel för pågående arbeten, avser 1,4 milj. kr. fastighetsdrift, 5,2 milj. kr. fastighetsunderhåll och 600 000 kr. ombyggnad och komplettering.

Härtill kommer andel av styrelsens förvaltningskostnader. För budgetåret 1974/75 har detta för slottsbyggnadernas delfond beräknats till oförändrat 1,5 milj. kr.

I beloppet för fastighetsunderhåll har av styrelsen bl. a. beräknats 800 000 kr. för restaurering av kulturhistoriskt värdefulla rumsinredningar m. m. på Stockholms, Drottningholms och Strömsholms slott. Samma belopp har beräknats för säkrings- och skyddsåtgärder m. m. på Borgholms slottsruin, Bohus fästningsruin och Läckö slott. Vidare beräknas 800 000 kr. för fasadrenoveringar samt säkrings- och skyddsåtgärder på Riddarholmskyrkan och Kalmar slott.

Departementschefen

Jag har ingen erinran mot förslaget att kostnaderna för fastighetsdrift, som hittills beräknats under delposten till fastighetsunderhåll, fr. o. m. budgetåret 1974/75 redovisas under särskild, förslagsvis betecknad delpost i likhet med vad som fr. o. m. innevarande budgetår gäller för övriga delfonder som förvaltas av byggnadsstyrelsen.

Med hänvisning till sammanställningen förordar jag att under slottsbyggnadernas delfond till reparations- och underhållskostnader m. m., inkl. medel för i sysselsättningsfrämjande syfte tidigarelagda objekt, beräknas 7 650 000 kr. för nästa budgetår.

A 2. Reparations- och underhållskostnader m. m.: Kriminalvårdsstyrelsens delfond

1972/73 Utgift	14 722 449
1973/74 Anvisat	10 203 000
1974/75 Förslag	14 191 000

¹ Härutöver 19,4 milj. kr. i samband med tilläggsstat I (prop. 1973: 170 bil. 12)

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Kriminalvårds- styrelsen	Dep. chefen
a) Fastighetsunderhåll	5 273 000	+ 338 000	+ 338 000
b) Ombyggnad och komplettering	4 930 000	+14 210 000	+3 650 000
	10 203 000	+14 548 000	+3 988 000

Kriminalvårdsstyrelsen

a) Medelsbehovet för fastighetsunderhåll beräknas enligt tillämpade regler till 5 611 000 kr.

b) För ombyggnad och komplettering beräknas sammanlagt 19 140 000 kr. Härav beräknas 6 475 000 kr. för svag- och starkströmsanläggningar.

För modernisering av personalbostäder beräknas 350 000 kr. och för anordningar för vattenförsörjning och utbyte av värmepannor m. m. sammanlagt 1 430 000 kr. För ombyggnadsarbeten vid fångvårdsanstalter beräknas 10 310 000 kr. och för brandskyddsåtgärder och avvecklingsarbeten 575 000 kr.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen förordar jag att under kriminalvårdsstyrelsens delfond till reparations- och underhållskostnader m. m. beräknas 14 191 000 kr. för nästa budgetår. Jag har därvid beräknat ett belopp om 2,9 milj. kr. för sådana utgifter under budgetåret 1974/75 som är en följd av givna uppdrag om tidigareläggning av ombyggnadsarbeten i sysselsättningsfrämjande syfte.

A 3. Reparations- och underhållskostnader m. m.: Beskickningsfastigheternas delfond

1972/73 Utgift	6 436 295
1973/74 Anvisat	9 040 000
1974/75 Förslag	10 384 000

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Byggnadsstyrelsen	Dep. chefen
a) Fastighetsdrift	2 915 000	+ 781 000	+ 781 000
b) Fastighetsunderhåll	2 725 000	+ 513 000	+ 513 000
c) Ombyggnad och komplettering	600 000	+ 100 000	+ 50 000
d) Förvaltningskostnader	2 800 000	—	—
	9 040 000	+1 394 000	+1 344 000

Byggnadsstyrelsen

a) För bränsle och lyse i kanslilokaler och tjänstebostäder beräknas 1 750 000 kr. För övriga driftkostnader inkl. skatter och tomträttsavgifter beräknas 1 946 000 kr.

b) För fastighetsunderhåll föreslås 3 238 000 kr., varav 300 000 kr. för nytillkomna ambassadanläggningar.

c) För vissa större reparations- och ombyggnadsarbeten behövs 700 000 kr., varav 200 000 kr. för särskilda säkerhetsåtgärder i kanslier och bostäder.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen förordar jag att under beskickningsfastigheternas delfond till reparations- och underhållskostnader m. m. beräknas 10 384 000 kr. för nästa budgetår.

A 4. Reparations- och underhållskostnader m. m.: Karolinska sjukhusets delfond

1972/73 Utgift	7 439 023
1973/74 Anvisat	18 000 000
1974/75 Förslag	9 385 000

¹ Härutöver föreslås 500 000 kr. i samband med tilläggsstat II (prop. 1974: 2 bil. 9).

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Direktionen för karolinska sjukhuset	Dep. chefen
a) Fastighetsunderhåll	5 300 000	+ 685 000	+ 685 000
b) Ombyggnad och komplettering	2 700 000	+ 2 515 000	+ 700 000
c) Särskilda upprustningsåtgärder	—	+ 6 000 000	—
	8 000 000	+ 9 200 000	+ 1 385 000

Direktionen för karolinska sjukhuset

a) Medelsbehovet för fastighetsunderhåll beräknas enligt tillämpade regler till 5 811 000 kr. för sjukhusets fastighetsbestånd. Vidare behövs 80 000 kr. för kostnader av onerakarakter samt 94 000 kr. för underhåll av bostads- och arbetspaviljonger som inte är invärderade på fastighetsfonden.

b) För ombyggnad och komplettering beräknas sammanlagt 5 215 000 kr., varav bl. a. 500 000 kr. för upprustning av bostäder och 500 000 kr. för upprustning av våtutrymmen inom vissa vårdavdelningar.

c) För budgetåret 1974/75 begär direktionen 6 milj. kr. för särskilda åtgärder till följd av eftersatt underhåll och för åtgärder i samband med den successiva upprustning av sjukhuset som enligt direktionen bör ske med såväl investerings- som underhållsmedel. Förutom 3 milj. kr. som avser hälften av kostnaderna för vissa objekt, till vars utförande direktionen begärt medel under investeringsanslaget Utbyggande av karolinska sjukhuset, beräknas 500 000 kr. för fortsatt spänningsomläggning, 1 milj. kr. för radiopatologiska avdelningens upprustning, 1 milj. kr. för patologiska avdelningens upprustning och 500 000 kr. för upprustning av thoraxkirurgiska klinikens operationsavdelning.

Departementschefen

Direktionen har begärt medel för vissa större upprustningsåtgärder som ingår i en översiktsplan för en fortgående upprustning av sjukhuset. Jag anser att så omfattande upprustningsåtgärder som direktionen föreslagit inte bör utföras med medel som anvisas till reparations- och underhållsarbete på fastighetsfonden. Dessa åtgärder bör bekostas

med investeringsmedel på kapitalbudgeten. Chefen för socialdepartementet har tidigare denna dag anmält frågan om anslag till utbyggande av karolinska sjukhuset för budgetåret 1974/75. Jag har under förevarande anslagspost endast räknat medel för fortsatt spänningsomläggning inom sjukhuset.

Med hänvisning till sammanställningen förordar jag att under karolinska sjukhusets delfond till reparations- och underhållskostnader m. m. beräknas 9 385 000 kr. för nästa budgetår.

A 5. Reparations- och underhållskostnader m. m.: Akademiska sjukhusets delfond

1972/73 Utgift	3 322 814
1973/74 Anvisat	3 496 000
1974/75 Förslag	3 845 000

Byggnadsstyrelsen

Medelsbehovet för fastighetsunderhåll beräknas enligt tillämpade regler till 3 845 000 kr.

Departementschefen

I enlighet med byggnadsstyrelsens förslag förordar jag att under akademiska sjukhusets delfond till reparations- och underhållskostnader m. m. beräknas 3 845 000 kr. för nästa budgetår.

A 6. Reparations- och underhållskostnader m. m.: Byggnadsstyrelsens delfond

1972/73 Utgift	102 215 658
1973/74 Anvisat	160 600 000
1974/75 Förslag	181 500 000

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Byggnadsstyrelsen	Dep. chefen
a) Fastighetsdrift	22 000 000	+18 000 000	+18 000 000
b) Fastighetsunderhåll	69 600 000	- 4 600 000	- 4 600 000
c) Ombyggnad och komplettering	40 500 000	+ 9 500 000	+ 7 500 000
d) Förvaltningskostnader	28 500 000	—	—
	160 600 000	+22 900 000	+20 900 000

Byggnadsstyrelsen

a) Styrelsen föreslår att 40 milj. kr. anvisas för fastighetsdrift under nästa budgetår i det fastighetsbestånd där styrelsen ombesörjer driften. Detta belopp täcks av hyror som erläggs av myndigheterna.

c) Styrelsen föreslår att 50 milj. kr. anvisas för ombyggnads- och kompletteringsarbeten under budgetåret 1974/75. Häri ingår bl. a. kostnader för vissa arbeten som tidigare lagts genom beslut av Kungl. Maj:t.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen förordar jag att under byggnadsstyrelsens delfond till reparations- och underhållskostnader m. m., inkl. medel för i sysselsättningsfrämjande syfte tidigare lagda objekt, beräknas 181,5 milj. kr. för nästa budgetår.

A 7. Reparations- och underhållskostnader m. m.: Generaltullstyrelsens delfond

1972/73 Utgift	280 038
1973/74 Anvisat	227 000
1974/75 Förslag	245 000

Generaltullstyrelsen

Medelsbehovet för fastighetsunderhåll beräknas enligt gällande regler till 245 000 kr. I beloppet ingår ca 14 000 kr. för fastighetsskatter.

Departementschefen

I enlighet med generaltullstyrelsens förslag förordar jag att under generaltullstyrelsens delfond till reparations- och underhållskostnader m. m. beräknas 245 000 kr. för nästa budgetår.

B. Avsättning till värdeminskningsskonto

De tillgångar som är bokförda på statens allmänna fastighetsfond skrivs av enligt vissa allmänna grunder. Avskrivningstiden är 60 år i normalfall och 40 år i fråga om byggnader för vilka ett extraordinärt avskrivningsbehov anses föreligga (bl. a. fångvårdsanstalter, sjukhus, forskningsinstitutioner och skolor). Grundavskrivning sker i det förra fallet med 25 % och i det senare med 50 %. Avskrivningen skall i båda fallen fullföljas genom en årlig avsättning till värdeminskningsskonto, beräknad till 1,25 %. För grundavskrivningen anvisas anslag på riksstatens driftbudget under huvudtiteln Avskrivning av nya kapitalinvesteringar. Medel till den årliga avsättningen till värdeminskningsskonto förs upp på fastighetsfondens stat. Den årliga avsättningen påbörjas först under andra budgetåret efter det då byggnaden färdigställts.

I enlighet med angivna grunder har riksrevisionsverket vid den slutliga beräkningen av årsavskrivningen för budgetåret 1973/74 tagit upp denna till 52 789 904 kr.

Vid beräkningen av det belopp, som skall tas upp för avsättning till värdepapperskonto på allmänna fastighetsfondens stat för nästa budgetår, bör till de fastställda årsavskrivningarna för innevarande budgetår läggas beloppet av den årliga avskrivningen på färdiga byggnader som tillkommit under budgetåret 1972/73. I övrigt bör vid beräkningen hänsyn tas till de avskrivningsbelopp som faller bort på grund av slutförda årsavskrivningar. Riksrevisionsverket har beräknat avsättningsbeloppet för budgetåret 1974/75 till 58 346 000 kr. I beloppet ingår, inom byggnadsstyrelsens delfond, 8 145 000 kr. utgörande beräknade rundradioavgiftsmedel för avskrivningar av investeringar i radio- och televisionshus. Motsvarande belopp har tagits upp som inkomst under posten Diverse inkomster. Fördelningen av det sammanlagda avskrivningsbeloppet på de olika delfonderna framgår av bilagan. Jag har inget att erinra mot de sålunda beräknade beloppen.

C. Hyres- och arrendeutgifter m. m.

C 2. Hyres- och arrendeutgifter m. m.: Kriminalvårdsstyrelsens delfond

1972/73 Utgift	1 077 191
1973/74 Anvisat	800 000
1974/75 Förslag	800 000

I enlighet med förslag av kriminalvårdsstyrelsen förordar jag att under kriminalvårdsstyrelsens delfond till hyres- och arrendeutgifter m. m. beräknas 800 000 kr. för nästa budgetår.

C 3. Hyres- och arrendeutgifter m. m.: Beskickningsfastigheternas delfond

1972/73 Utgift	17 648 578
1973/74 Anvisat	22 350 000
1974/75 Förslag	24 700 000

Byggnadsstyrelsen

Posten bör föras upp med 24,7 milj. kr. Styrelsen har därvid beräknat bl. a. 2 250 000 kr. för nya förhyrningar, inkl. inredning, och inköp av bostadsrätter.

Departementschefen

Jag förordar att under beskickningsfastigheternas delfond till hyres- och arrendeutgifter m. m. beräknas 24,7 milj. kr. för nästa budgetår. Jag räknar dock med att utgifterna för nya förhyrningar, inkl. inredning, och inköp av bostadsrätter skall uppgå till högst 2 milj. kr.

C 4. Hyres- och arrendeutgifter m. m.: Karolinska sjukhusets delfond

1972/73 Utgift	1 960 900
1973/74 Anvisat	2 200 000
1974/75 Förslag	2 300 000

Direktionen för karolinska sjukhuset

Utgifterna beräknas öka med 100 000 kr. Direktionen har vid beräkningen av hyreskostnaderna tagit hänsyn dels till den allmänna hyresjusteringen för ifrågavarande lokaler, dels till den avveckling av vissa förhyrda personalbostäder som blivit följderna av tillkomsten av nyuppförda personalbostäder inom Tomtebodaoområdet.

Departementschefen

I enlighet med direktionens förslag förordar jag att under karolinska sjukhusets delfond till hyres- och arrendeutgifter m. m. beräknas 2,3 milj. kr. för nästa budgetår.

C 5. Hyres- och arrendeutgifter m. m.: Akademiska sjukhusets delfond

1972/73 Utgift	—
1973/74 Anvisat	1 000
1974/75 Förslag	1 000

I enlighet med byggnadsstyrelsens förslag förordar jag att under akademiska sjukhusets delfond till hyres- och arrendeutgifter m. m. beräknas ett formellt belopp av 1 000 kr. för nästa budgetår.

C 6. Hyres- och arrendeutgifter m. m.: Byggnadsstyrelsens delfond

1972/73 Utgift	254 326 231
1973/74 Anvisat	259 000 000
1974/75 Förslag	295 000 000

Byggnadsstyrelsen

Den av byggnadsstyrelsen förhyrda lokalytan uppgick den 1 april 1973 till ca 1 550 000 m² lägenhetsyta. Den 1 april 1974 beräknas den förhyrda lokalytan ha ökat med ca 30 000 m². Vid motsvarande tidpunkt år 1975 beräknas lokalytan ha minskat till samma storlek som den 1 april 1973. Avvecklingen av hyresregleringen har dock fått till följd en ökning av byggnadsstyrelsens hyresutgifter fr. o. m. budgetåret 1972/73. Hyresstegringar har främst uppkommit i Stockholm.

Erforderligt belopp för budgetåret 1974/75 har beräknats till 295 milj. kr. Härin ingår uppskattade utgifter för ändrings- och inredningsarbeten i förhyrda lokaler samt förvärv av bostadsrätter.

Departementschefen

I enlighet med byggnadsstyrelsens förslag förordar jag att under byggnadsstyrelsens delfond till hyres- och arrendeutgifter m. m. beräknas 295 milj. kr. för nästa budgetår.

C 7. Hyres- och arrendeutgifter m. m.: Generaltullstyrelsens delfond

1972/73 Utgift	7 712 660
1973/74 Anvisat	9 200 000
1974/75 Förslag	10 400 000

Generaltullstyrelsen

Anslagsposten bör tas upp med 10,4 milj. kr. Förändringen hänför sig dels till ökning av hyrorna för befintliga lokaler samt nyttillkommande lokaler i bl. a. Haparanda, Sundsvall, Gävle och Norrtälje, dels till minskad omfattning av ändrings- och inredningsarbeten av engångskaraktär.

Departementschefen

I enlighet med generaltullstyrelsens förslag förordar jag att under generaltullstyrelsens delfond till hyres- och arrendeutgifter m. m. beräknas 10,4 milj. kr. för nästa budgetår.

Inkomster

A. Ersättning för till statsmyndigheter upplåtna lokaler

Fr. o. m. budgetåret 1969/70 bestrids lokalhyror från statsmyndigheternas myndighetsanslag eller i förekommande fall från sakanslag. Hyran skall, cfter särskild debiteringsuppgift från fastighetsfondförvaltande myndighet, tillgodoföras förevarande inkomstpost under den delfond av statens allmänna fastighetsfond från vilken motsvarande utgifter bestrids. Beträffande slottsbyggnadernas delfond kan flertalet av de där redovisade fastigheterna inte disponeras i sådan omfattning att hyresintäkter kan erhållas som täcker utgifterna, utan ett särskilt ersättningsanslag måste anvisas på riksstatens driftbudget för att balans skall erhållas i staten. Jag har tidigare denna dag vid min anmälan av sjunde huvudtiteln beräknat detta tillskott till 5 447 000 kr. för nästa budgetår.

Principer för beräkning av hyror för statliga fastigheter har tidigare redovisats för riksdagen (prop. 1970: 1 bil. 2 punkt 5, SU 1970: 15, rskr 1970: 15). Syftet med beräkningsprinciperna är att hyrorna skall

återspegla de verkliga kostnaderna och anpassas till marknadsmässiga förhållanden.

För vissa fastigheter, där byggnadsstyrelsen svarar för fastighetsdriften, inkluderas driftkostnaderna i lokalhyrorna.

Enligt nu föreliggande beräkningar kommer ersättningar för till statsmyndigheter upplåtna lokaler för nästa budgetår att uppgå till sammanlagt 997 652 000 kr. Jag förordar att posten Ersättning för till statsmyndigheter upplåtna lokaler för budgetåret 1974/75 förs upp med detta belopp och med den fördelning på olika delfonder som framgår av bilagan.

B. Hyror och arrenden för till enskilda upplåtna lokaler och markområden

Förvaltningsmyndigheterna har för budgetåret 1974/75 beräknat denna inkomstpost efter samma grunder som för innevarande budgetår. Jag godtar myndigheternas beräkningar och förordar att posten för budgetåret 1974/75 förs upp med 42 256 000 kr. med den fördelning på olika delfonder som framgår av bilagan.

C. Diverse inkomster

Under denna inkomstpost godtar jag förvaltningsmyndigheternas förslag och förordar att posten förs upp med sammanlagt 11 344 000 kr. för nästa budgetår med den fördelning på olika delfonder som framgår av bilagan. Häri ingår under byggnadsstyrelsens delfond 8 145 000 kr. utgörande beräknade rundradioavgiftsmedel för avskrivningar av investeringar i radio- och televisionshus.

Överskott att tillföras riksstatens driftbudget

För samtliga delfonder utom slottsbyggnadernas delfond tas överskottet upp till belopp som motsvarar skillnaden mellan de beräknade inkomsterna och utgifterna. Med tanke på arten av de fastigheter som redovisas på slottsbyggnadernas delfond uppställs inte något förräntningskrav på denna delfond. Som överskott tas där endast upp ett förmodat belopp av 1 000 kr.

Med de av mig förordade beloppen under de olika inkomst- och utgiftsposter för vilka jag nu har redogjort skulle i staten för statens allmänna fastighetsfond för nästa budgetår uppkomma ett överskott om 432 505 000 kr. Det innebär en ökning med 118 266 000 kr. i förhållande till den för innevarande budgetår fastställda staten. Överskottet på statens allmänna fastighetsfond redovisas på riksstaten bland driftbudgetens inkomster under rubriken Inkomster av statens kapitalfonder (B III).

Överskottets fördelning på de olika delfonderna framgår av bilagan.

Hemställan

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att godkänna förslaget till stat för statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1974/75 (bilaga 22.1).

Vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Margit Edström

Bilaga 22.1

FÖRSLAG TILL
STAT FÖR STATENS ALLMÄNNA FASTIGHETFOND
FÖR BUDGETÅRET 1974/75

Inkomster

A. Ersättning för till statsmyndigheter upplåtna lokaler

1. Slottsbyggnadernas delfond	5 850 000	
2. Kriminalvårdsstyrelsens delfond	25 500 000	
3. Beskickningsfastigheternas delfond	44 341 000	
4. Karolinska sjukhusets delfond	49 500 000	
5. Akademiska sjukhusets delfond	16 654 000	
6. Byggnadsstyrelsens delfond	845 000 000	
7. Generaltullstyrelsens delfond	10 807 000	997 652 000

B. Hyror och arrenden för till enskilda upplåtta lokaler och markområden

1. Slottsbyggnadernas delfond	1 700 000	
2. Kriminalvårdsstyrelsens delfond	1 499 000	
3. Beskickningsfastigheternas delfond	510 000	
4. Karolinska sjukhusets delfond	5 400 000	
6. Byggnadsstyrelsens delfond	33 000 000	
7. Generaltullstyrelsens delfond	147 000	42 256 000

C. Diverse inkomster

1. Slottsbyggnadernas delfond	101 000	
2. Kriminalvårdsstyrelsens delfond	1 000	
3. Beskickningsfastigheternas delfond	1 000	
4. Karolinska sjukhusets delfond	1 000	
5. Akademiska sjukhusets delfond	1 239 000	
6. Byggnadsstyrelsens delfond	10 000 000	
7. Generaltullstyrelsens delfond	1 000	11 344 000
Summa kr.		1 051 252 000

Utgifter

A. Reparations- och underhållskostnader m. m.

1. Slottsbyggnadernas delfond, förslagsvis	7 650 000	
2. Kriminalvårdsstyrelsens delfond	14 191 000	
3. Beskickningsfastigheternas delfond, förslagsvis	10 384 000	
4. Karolinska sjukhusets delfond	9 385 000	
5. Akademiska sjukhusets delfond	3 845 000	
6. Byggnadsstyrelsens delfond, förslagsvis	181 500 000	
7. Generaltullstyrelsens delfond	245 000	227 200 000

B. Avsättning till värdeminskningsskonto

2. Kriminalvårdsstyrelsens delfond, förslagsvis	3 116 000	
3. Beskickningsfastigheternas delfond, förslagsvis	973 000	
4. Karolinska sjukhusets delfond, förslagsvis	2 857 000	
5. Akademiska sjukhusets delfond, förslagsvis	4 668 000	
6. Byggnadsstyrelsens delfond, förslagsvis	46 661 000	
7. Generaltullstyrelsens delfond, förslagsvis	71 000	58 346 000

C. Hyres- och arrendeutgifter m. m.

2. Kriminalvårdsstyrelsens delfond, <i>förslagsvis</i>	800 000	
3. Beskickningsfastigheternas delfond, <i>förslagsvis</i>	24 700 000	
4. Karolinska sjukhusets delfond, <i>förslagsvis</i>	2 300 000	
5. Akademiska sjukhusets delfond, <i>förslagsvis</i>	1 000	
6. Byggnadsstyrelsens delfond, <i>förslagsvis</i>	295 000 000	
7. Generaltullstyrelsens delfond, <i>förslagsvis</i>	10 400 000	333 201 000

Överskott att tillföras riksstatens driftbudget

1. Slottsbyggnadernas delfond	1 000	
2. Kriminalvårdsstyrelsens delfond	8 893 000	
3. Beskickningsfastigheternas delfond	8 795 000	
4. Karolinska sjukhusets delfond	40 359 000	
5. Akademiska sjukhusets delfond	9 379 000	
6. Byggnadsstyrelsens delfond	364 839 000	
7. Generaltullstyrelsens delfond	239 000	432 505 000
	Summa kr.	1 051 252 000

Försvarets fastighetsfond

Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 4 januari 1974.

Närvarande: statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena ANDERSSON, statsråden STRÄNG, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASP-LING, LUNDKVIST, GEIJER, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON, FELDT, SIGURDSEN, GUSTAFSSON, ZACHRISSON, LEIJON.

Chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Holmqvist, anmäler förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1974/75 och anför.

Översikt av fastighetsfondens ställning m. m.

Försvarets fastighetsfond är en kapitalfond för redovisning av byggnader, anläggningar och mark som disponeras för militära ändamål. Fonden omfattar övnings- och skjutfält, kasern- och befästningsanläggningar, flygfält, förråd m. m. Försvarets fastighetsfond är uppdelad på tre delfonder, nämligen befästningars delfond, kasernbyggnaders delfond och försvarets forskningsanstalts delfond.

Försvarets fastighetsfonds inkomster och utgifter liksom dess kapitalbehållning redovisas i rikshuvudboken. Inkomst- och utgiftsstat för fonden fastställs årligen av Kungl. Maj:t och riksdagen. Fonden är konstruerad som en produktiv fond. Fondens överskott redovisas under särskild titel på riksstatens inkomstsida. Inkomsterna erhålls dels genom hyresinkomster för lokalupplåtelser till myndigheter och enskilda m. fl. inkomster, dels genom anslag till iståndsättning av befästningar och kaserner.

Av riksrevisionsverkets utdrag ur rikshuvudboken för budgetåret 1972/73 framgår att fondens ställning den 30 juni 1973 var följande (milj. kr.).

	Befästningars delfond	Kasernbyggnaders delfond	Försvarets forskningsanstalts delfond	Summa
<i>Tillgångar</i>				
Fast egendom	3 345,9	2 621,9	88,5	6 056,3
Fördringar hos andra fonder	7,3	19,2	0,4	26,9
Övriga fördringar	—	199,8	—	199,8
Summa tillgångar	3 353,2	2 840,9	88,9	6 283,0

	Befäst- ningars delfond	Kasern- byggnads- delfond	Försvarets forsknings- anstalts delfond	Summa
<i>Skulder</i>				
Avskrivningskonton	3 124,0	1 535,8	52,2	4 712,0
Diverse medel	7,3	19,2	0,4	26,9
Summa skulder	3 131,3	1 555,0	52,6	4 738,9
<i>Kapitalbehållning</i>	221,9	1 285,9	36,3	1 544,1

I förhållande till fondens ställning den 1 juli 1972 innebär de redovisade beloppen en ökning av värdet av den fasta egendomen (brutto) med 346,5 milj. kr. Nettoökningen av fondens kapital under budgetåret 1972/73 uppgår till 75,4 milj. kr.

Utfallet av staten för fastighetsfonden för budgetåret 1972/73 framgår av en sammanställning som finns intagen i riksrevisionsverkets budgetredovisning (s. 100). Enligt denna har fondens överskott uppgått till 109,5 milj. kr.

Den för budgetåret 1973/74 fastställda staten för fastighetsfonden balanserar på ett belopp av 428,5 milj. kr. Inkomsterna beräknas till detta belopp medan utgifterna och överskottet beräknas till 303,6 resp. 124,9 milj. kr.

Fortifikationsförvaltningen och byggnadsstyrelsen har avgett förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1974/75. Riksrevisionsverket har yttrat sig över förslagen.

Förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1974/75

Staten för försvarets fastighetsfond skall enligt beslut av 1948 års riksdag ta upp följande titlar, nämligen på *inkomstsidan* A. Ersättning för till statsmyndigheter upplåtna lokaler, B. Hyror och arrenden för till enskilda upplåtta lokaler och markområden, C. Inkomster av övnings- och skjutfält och D. Diverse inkomster samt på *utgiftssidan* A. Reparations- och underhållskostnader m. m., B. Avsättning till värdeminskningsskonto och C. Hyres- och arrendeutgifter för av fonden förhyrda lokaler och arrenderade markområden samt *Överskott att tillföras riksstatens driftbudget*. Inkomsterna resp. utgifterna under de angivna titlarna skall tas upp särskilt för de olika delfonderna.

Det förslag till stat för försvarets fastighetsfond som läggs fram i det följande torde få fogas till statsrådsprotokollet i detta ärende som *bilaga 23.1*.

Förslaget slutar på ett belopp av 449 489 000 kr., vilket innebär en ökning av omslutningen med 21 019 000 kr. Detta beror på en ökning av utgifterna och överskottet. Reparations- och underhållskostnaderna för-

utses öka med 13 381 000 kr. och avsättningen till värdeminskningsskontot med 1 680 000 kr. Hyres- och arrendeutgifterna förutses öka med 1 415 000 kr. Överskottet beräknas öka med 4 543 000 kr. I fråga om inkomster utom posten Ersättning för till statsmyndigheter upplåtna lokaler förutses en minskning med 314 000 kr. Posten till ersättning för till statsmyndigheter upplåtna lokaler förutses öka med 21 333 000 kr.

Vid beräkning av de olika posterna tar jag först upp fondens utgifter till behandling.

Utgifter

A. Reparations- och underhållskostnader m. m.

För objekt som redovisas på *befästningars delfond* utom flygfält, för vilka särskilda regler gäller, skall underhållskostnaderna enligt prop. 1948:157 beräknas i förhållande till anläggningsvärdet. Därvid skall en underhållskvot på anläggningsvärdet den 1 juli 1946 tillämpas. Enligt riksdagens beslut (SU 1951:61, rskr 1951:110) i anledning av prop. 1951:88 är underhållskvoten 0,6 % vid 1946 års prisnivå. Denna procentsats räknas för varje år om till gällande prisnivå med hjälp av byggnadsstyrelsens underhållskostnadsindex. Underhållskvoten för år 1973 är 2,84 %. För iståndsättning av befästningar m. m., för underhåll av jordbruks- och skogsfastigheter, för skatter och för underhåll av enskilda vägar anvisas dessutom särskilda medel.

I enlighet med vad som anfördes i prop. 1960:1 (bil. 22) skall underhållskostnaderna för flygfälten beräknas i relation till anläggningsvärdet. För flygfälten med rullbanor och andra anordningar som är omedelbart avsedda för flygverksamheten skall därvid tillämpas en underhållskvot av 1,2 % av anläggningsvärdet den 1 juli 1946. Underhållskvoten räknas om till gällande prisnivå med hjälp av fortifikationsförvaltningens flygfältsindex. Underhållskvoten för år 1973 är 4,24 %. För iståndsättning av flygfält och för underhåll av reservvägbaser anvisas dessutom särskilda medel.

Beträffande byggnader m. m. som redovisas på *kasernbyggnaders delfond* och *försvarets forskningsanstalts delfond* beräknas medelsbehovet för reparation och underhåll, med vissa i det följande angivna undantag, i enlighet med de principer som har angetts i prop. 1945:180 och prop. 1970:1 (bil. 22). I överensstämmelse härmed beräknas medelsbehovet för reparationer och underhåll till viss procent av den faktiska byggnadskostnaden för varje särskild fastighet, omräknad till 1935 års prisnivå. Byggnadsbeståndet delas därvid upp i tre grupper. Den första gruppen – äldre byggnader – omfattar byggnader som har färdigställts före den 1 juli 1938. Dessa byggnader redovisas i fastighetsfonden på grundval av särskild värdering. Den andra och den tredje gruppen – nyare byggnader – omfattar byggnader som har färdigställts efter nämnda datum och som har varit i bruk längre resp. kortare tid än nio år. Nyare byggnader redovisas med sitt anskaffningsvärde. Underhållsmedel beräknas första

gången för andra budgetåret efter det budgetår under vilket byggnaden har färdigställt. För byggnader som tillhör den första gruppen skall enligt beslut av 1961 års riksdag (jfr prop. 1961:59 s. 17) tillämpas en grundunderhållskvot av 1,2 % vid 1935 års underhållskostnadsnivå. Underhållskvoten vid sagda prisnivå utgör i andra och tredje grupperna 0,8 resp. 0,4 %. Omräknade till 1973 års prisnivå med hjälp av byggnadsstyrelsens underhållskostnadsindex (basår 1963), som per den 1 april 1973 har fastställts till 178,5, är underhållskvoterna i första gruppen 9,22 % samt i andra och tredje grupperna 6,14 resp. 3,07 %. Utöver de procentuellt beräknade underhållsmedlen anvisas särskilda medel för arbeten av större omfattning (iståndsättningsarbeten) samt för skatter och för underhåll av enskilda vägar.

Från den procentuella beräkningsmetoden undantas övnings- och skjutfälten i enlighet med vad som anfördes i prop. 1948:157. Underhållsmedel för dessa skall fastställas efter uppskattning för varje särskilt budgetår och medel för ändamålet anvisas på särskild delpost.

Vid beräkningen av de procentberäknade underhållskostnaderna för nästa budgetår har myndigheterna utgått från de byggnadsvärden som fanns redovisade på delfonderna den 30 juni 1973.

A 1. Reparations- och underhållskostnader m. m.: Befästningars delfond

1972/73	Utgift	68 047 713
1973/74	Anvisat	77 260 000
1974/75	Förslag	81 055 000

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Fortifikationsförvaltningen	Departementschefen
a) Löpande reparation och underhåll av befästningar m. m.	44 890 000	+4 705 000	+4 705 000
b) Iståndsättning av befästningar m. m.	14 710 000	-2 130 000	-2 130 000
c) Underhåll av jordbruks- och skogsfastigheter m. m.	100 000	+ 200 000	+ 200 000
d) Skatter	100 000		-
e) Underhåll av enskilda vägar	1 300 000	+ 150 000	+ 150 000
f) Underhåll av flygfält m. m.	14 240 000	+1 290 000	+1 290 000
g) Underhåll av reservvägbaser	420 000	- 420 000	- 420 000
h) Iståndsättning av flygfält	1 500 000		-
	77 260 000	+3 795 000	+3 795 000

Fortifikationsförvaltningen

a) Medelsbehovet för löpande reparation och underhåll av befästningar m. m. beräknas enligt följande. Det per den 30 juni 1973 bokförda byggnadsvärdet (utom för flygfält) var 2 632 261 504 kr. Från detta byggnadsvärde skall dras utbetalningar för ännu inte färdigställda anläggningar, 14 203 078 kr. Omräknat till 1946 års byggnadskostnadsnivå blir återstoden 1 605 476 012 kr. Detta byggnadsvärde skall användas vid beräkningen av underhållsmedel. Förvaltningen beräknar medelsbehovet enligt i det föregående angivna grunder till $(2,84\% \times 1\,605\,476\,012)$ avrundat 45 595 000 kr.

För det ökade underhållsbehov som fredsanvändningen av vissa anläggningar medför (jfr prop. 1973:1 bil. 22 s. 5) bör beloppet räknas upp med 4 milj. kr.

Förvaltningen beräknar alltså medelsbehovet för nästa budgetår under delposten till $(45\,595\,000 + 4\,000\,000)$ 49 595 000 kr. eller 4 705 000 kr. mer än för innevarande budgetår.

b) För iståndsättning av befästningar m. m. beräknar förvaltningen i enlighet med de programansvarigas anslagsframställningar för anslagen Arméförband: Iståndsättning av befästningar och kaserner, Marinförband: Iståndsättning av befästningar och kaserner, Flygvapenförband: Iståndsättning av befästningar och kaserner, Central och högre regional ledning: Iståndsättning av befästningar och kaserner samt Gemensamma myndigheter m. m.: Iståndsättning av befästningar och kaserner medelsbehovet för nästa budgetår till 12 580 000 kr. eller 2 130 000 kr. mindre än för innevarande budgetår. Det föreslagna beloppet avses för följande ändamål.

Arméförband

1. Mindre iståndsättningsarbeten på befästningar m. m.	200 000
--	----------------

Marinförband

1. Ombyggnad av stabsplats (totalkostnad 5,1 milj. kr.)	1 800 000
2. Ombyggnad av signalannex (totalkostnad 785 000 kr.)	235 000
3. Ombyggnad av vissa anläggningar för ett kustartilleribatteri (totalkostnad 2 040 000 kr.)	800 000
4. Mindre iståndsättningsarbeten på befästningar m. m.	1 165 000
	4 000 000

Flygvapenförband

1. Mindre iståndsättningsarbeten på befästningar m. m.	1 000 000
--	------------------

Central och högre regional ledning

1. Ombyggnad av vissa drivmedelsförråd	400 000
2. Ombyggnad av ett ammunitionsförråd (totalkostnad 2 150 000 kr.)	650 000
3. Ombyggnad av en signalanläggning (totalkostnad 3 350 000 kr.)	700 000
4. Ombyggnad av en stabsplats (totalkostnad 3 460 000 kr.)	2 000 000
5. Mindre iståndsättningsarbeten på befästningar m. m.	1 130 000
	4 880 000

Gemensamma myndigheter och funktioner

1. Ombyggnad av en berganläggning till lokaler för datoranläggningen Cecilia (totalkostnad 3,7 milj. kr.)	1 700 000
2. Ombyggnad av ett ammunitionsförråd (totalkostnad 1 315 000 kr.)	800 000
	2 500 000
	Totalt 12 580 000

Motiveringar lämnas under anslagen till iståndsättning av befästningar och kaserner i prop. 1974:1 (bil. 6, anslagen B 3, C 3, D 3, E 8 och F 23).

c) För underhåll av jordbruks- och skogsfastigheter m. m. beräknar förvaltningen medelsbehovet för nästa budgetår till 300 000 kr. eller 200 000 kr. mer än för innevarande budgetår.

d) För skatter beräknas medelsbehovet för nästa budgetår till oförändrat 100 000 kr.

e) För underhåll av enskilda vägar räknar förvaltningen med ett medelsbehov av 1 450 000 kr. eller 150 000 kr. mer än för innevarande budgetår.

f) Förvaltningen beräknar medelsbehovet för underhåll av flygfält m. m. enligt följande.

Det per den 30 juni 1973 bokförda anläggningsvärdet var 666 275 244 kr. Från detta värde skall dras dels anläggningsvärdena, sammanlagt 35 900 178 kr., för vissa flygfält m. m. som f. n. inte används och inte heller underhålls (jfr prop. 1960:1 bil. 22 s. 15), dels anläggningsvärdena för färdigställda reservvägbaser, 12 979 330 kr., dels utbetalningar för ännu inte färdigställda byggnadsobjekt, 13 515 000 kr. Omräknat till 1946 års byggnadskostnadsnivå blir återstoden 333 403 880 kr. Detta anläggningsvärde skall användas vid beräkningen av underhållsmedel. Förvaltningen beräknar enligt i det föregående angivna grunder medelsbehovet till $(4,24\% \times 333\,403\,880)$ avrundat 14 130 000 kr.

För underhåll av tekniskt komplicerad flygfältsmateriel (jfr prop. 1966:32 s. 20) bör beloppet räknas upp med 1,1 milj. kr. För att anskaffa ett isupplösande medel som används för att hålla flottiljernas rullbanor i möjligaste mån snö- och isfria behövs därutöver 300 000 kr.

Förvaltningen beräknar alltså medelsbehovet för nästa budgetår under delposten till (14 130 000 + 1 100 000 + 300 000) 15 530 000 kr. eller 1 290 000 kr. mer än för innevarande budgetår.

g) Förvaltningen beräknar inte något medelsbehov för nästa budgetår för underhåll av reservvägbaser.

h) För iståndsättning av flygfält beräknar förvaltningen för nästa budgetår ett oförändrat medelsbehov av 1,5 milj. kr. Medlen är avsedda för iståndsättning av rullbanan på ett flygfält. Motivering lämnas under anslaget Flygvapenförband: Iståndsättning av befästningar och kaserner i prop. 1974:1 (bil. 6).

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen förordar jag att under befästningars delfond till reparations- och underhållskostnader m. m. beräknas 81 055 000 kr.

A 2. Reparations- och underhållskostnader m. m.: Kasernbyggnaders delfond

1972/73	Utgift	148 117 185
1973/74	Anvisat	159 170 000
1974/75	Förslag	168 590 000

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Fortifikationsförvaltningen	Departementschefen
a) Löpande reparation och underhåll av byggnader m. m.	58 640 000	+5 650 000	+5 650 000
b) Underhåll och iordningställande av övnings- och skjutfält m. m.	15 300 000	+1 200 000	+1 200 000
c) Iståndsättning av byggnader m. m.	83 530 000	+2 370 000	+2 370 000
d) Skatter	1 000 000	+ 200 000	+ 200 000
e) Underhåll av enskilda vägar	700 000	—	
	159 170 000	+9 420 000	+9 420 000

Fortifikationsförvaltningen

a) Det per den 30 juni 1973 bokförda byggnadsvärdet var 2 247 083 275 kr. Detta värde fördelar sig på äldre byggnader och nyare byggnader enligt följande sammanställning.

	Äldre byggnader	Nyare byggnader
I huvudboken redovisat byggnadsvärde (2 247 083 275 kr.)	326 742 011	1 920 341 264
<i>Avgår:</i>		
a) Värdet av till Norrbottens läns landsting överlämnade byggnader	-2 198 150	- 4 157 945
b) Utbetalningar för ännu inte färdigställda byggnadsobjekt	-	-135 634 716
Byggnadsvärde att användas vid procentuell beräkning av underhållsmedel	324 543 861	1 780 548 603

Det på detta vis framräknade byggnadsvärdet för nyare byggnader (1 780 548 603 kr.) har reducerats till 1935 års prisnivå.

Den procentberäknade delen av delposten har beräknats till 61 190 368 kr. enligt följande sammanställning.

	Byggnadsvärde reducerat till 1935 års prisnivå	Indexkorrigerad underhållsprocent	Reparationsmedel
Äldre byggnader	324 543 861	9,22	29 922 944
Nyare byggnader över 9 år	424 898 366	6,14	26 088 760
Nyare byggnader under 9 år	168 686 118	3,07	5 178 664
			61 190 368

Vid armén finns f. n. ca 2 400 baracker som har anskaffats under beredskapstiden. Dessa är i allmänhet inte i så gott skick att de enligt förvaltningens mening bör värderas in i fastighetsfonden. Detsamma gäller ett antal baracker vid flygfälten. På grund av lokalbrist behövs de emellertid t. v. för förlägnings- och förrädsändamål m. m. För underhåll av barackerna beräknar förvaltningen för nästa budgetår ett medelsbehov av 1,3 milj. kr. eller 100 000 kr. mer än för innevarande budgetår.

På vissa nya övningsområden finns ett stort antal byggnader som ännu inte har kunnat värderas in i fastighetsfonden. För oundgängligen nödvändigt yttre underhåll av dessa byggnader beräknas för nästa budgetår ett medelsbehov av 1,8 milj. kr. eller 100 000 kr. mer än för innevarande budgetår.

Förvaltningen beräknar alltså medelsbehovet för löpande reparation och underhåll av byggnader m. m. till (61 190 368 + 1 300 000 + 1 800 000) avrundat 64 290 000 kr.

b) Utgifterna under delposten Underhåll och iordningställande av övnings- och skjutfält m. m. beräknas till 16,5 milj. kr. eller 1,2 milj. kr. mer än för innevarande budgetår. Av beloppet avses 7 milj. kr. för underhåll och 9,5 milj. kr. för iordningställande av övnings- och skjutfält m. m.

c) Under delposten Iståndsättning av byggnader m. m. beräknar förvaltningen i enlighet med de programansvarigas anslagsframställningar för anslagen Arméförband: Iståndsättning av befästningar och kaserner,

Marinförband: Iståndsättning av befästningar och kaserner, Flygvapenförband: Iståndsättning av befästningar och kaserner, Central och högre regional ledning: Iståndsättning av befästningar och kaserner och Gemensamma myndigheter m. m.: Iståndsättning av befästningar och kaserner medelsbehovet för nästa budgetår till 85,9 milj. kr. eller 2 370 000 kr. mer än för innevarande budgetår.

För fortsatta arbeten med upprustning av kasernbeståndet tas ett oförändrat belopp av 35 milj. kr. upp för nästa budgetår. Möjligheterna att förverkliga kasernrenoveringsprogrammet påverkas av många ovissa faktorer, bl. a. arbetsmarknadsförhållandena och möjligheterna att utrymma de kaserner som skall renoveras. Renoveringsprogrammet bör därför inte läsas i detalj utan ges en viss flexibilitet. Av detta skäl har förvaltningen fört samman kasernrenoveringarna under en punkt för varje försvarsgren. Beslut om vilka objekt som skall sättas i gång anses böra anstå till dess att det fortsatta planeringsarbetet har visat för vilka objekt förutsättningar för igångsättning föreligger.

Det belopp av 85,9 milj. kr. som tas upp under delposten Iståndsättning av byggnader m. m. avses för följande ändamål.

Arméförband

1. Kasernrenoveringar	20 000 000
2. Iståndsättning av matinrättningar	3 000 000
3. Mindre iståndsättningsarbeten på byggnader, utbildningsanordningar m. m.	4 300 000
4. Iståndsättning av förråd och stabs- och förvaltningslokaler till följd av organisationsändringar	10 500 000
5. Vissa tekniska försörjningsanordningar m. m.	6 000 000
	43 800 000

Marinförband

1. Kasernrenoveringar	8 000 000
2. ÖrlB S. Ombyggnad av mönstersalsbyggnaden (totalkostnad 2 milj. kr.)	1 500 000
3. ÖrlB S. Ombyggnad av artilleriverkstaden till fredsförråd (totalkostnad 4,7 milj. kr.)	1 600 000
4. Mindre iståndsättningsarbeten på byggnader, utbildningsanordningar m. m.	1 400 000
5. Vissa tekniska försörjningsanordningar m. m.	1 500 000
	14 000 000

Flygvapenförband

1. Kasernrenoveringar	7 000 000
2. F 7. Ombyggnad av flygverkstaden (totalkostnad 2 870 000 kr.)	2 000 000
3. F 14. Ombyggnad av en hangar (totalkostnad 1 860 000 kr.)	1 500 000
4. F 15. Ombyggnad av flygverkstaden (totalkostnad 2 560 000 kr.)	1 500 000
5. F 18. Iståndsättningsarbeten för utbildningsverksamheten	1 000 000
6. Mindre iståndsättningsarbeten på byggnader, utbildningsanordningar m. m.	5 400 000
7. Vissa tekniska försörjningsanordningar m. m.	4 500 000
	22 900 000

Central och högre regional ledning

1. Delprogram 4.1. Mindre iståndsättningsarbeten på byggnader, vissa tekniska försörjningsanordningar m. m.	1 400 000
2. Delprogram 4.5. Mindre iståndsättningsarbeten på byggnader, vissa tekniska försörjningsanordningar m. m.	2 000 000
	3 400 000

Gemensamma myndigheter och funktioner

1. Delprogram 5.4. Mindre iståndsättningsarbeten på byggnader, vissa tekniska försörjningsanordningar m. m.	450 000
2. Delprogram 5.6. Mindre iståndsättningsarbeten på byggnader, vissa tekniska försörjningsanordningar m. m.	200 000
3. Delprogram 5.7. Mindre iståndsättningsarbeten på byggnader, vissa tekniska försörjningsanordningar m. m.	200 000
4. Delprogram 5.14. Mindre iståndsättningsarbeten på byggnader, vissa tekniska försörjningsanordningar m. m.	300 000
5. Delprogram 5.15. Mindre iståndsättningsarbeten på byggnader, vissa tekniska försörjningsanordningar m. m.	450 000
6. Delprogram 5.16. Mindre iståndsättningsarbeten på byggnader, vissa tekniska försörjningsanordningar m. m.	200 000
	1 800 000
Totalt	85 900 000

Motiveringar lämnas under anslagen till iståndsättning av befästningar och kaserner i prop. 1974:1 (bil. 6, anslagen B 3, C 3, D 3, E 8 och F 23).

d) Under delposten Skatter beräknas för nästa budgetår ett medelsbehov av 1,2 milj. kr. eller 200 000 kr. mer än för innevarande budgetår.

e) Förvaltningen beräknar medelsbehovet för nästa budgetår under delposten Underhåll av enskilda vägar till oförändrat 700 000 kr.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen förordar jag att under kasernbyggnaders delfond till reparations- och underhållskostnader m. m. beräknas 168 590 000 kr.

A 3. Reparations- och underhållskostnader m. m.: Försvarets forskningsanstalts delfond

1972/73	Utgift	1 390 332
1973/74	Anvisat	1 547 000
1974/75	Förslag	1 713 000

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Byggnadsstyrelsen	Departementschefen
a) Löpande reparation och underhåll av byggnader m. m.	1 347 000	+166 000	+166 000
b) Iståndsättningsarbeten m. m.	200 000	-	-
	1 547 000	+166 000	+166 000

Byggnadsstyrelsen

a) Det per den 30 juni 1973 bokförda byggnadsvärdet var 83 531 931 kr., varav 4 049 150 kr. för äldre byggnader och 79 482 781 kr. för nyare byggnader.

Medelsbehovet för löpande reparation och underhåll av byggnader m. m. har, sedan värdet av nyare byggnader reducerats till 1935 års prisnivå, beräknats till avrundat 1 513 000 kr. enligt följande sammanställning.

	Byggnadsvärde reducerat till 1935 års prisnivå	Indexkorrigerad underhållsprocent	Reparationsmedel
Äldre byggnader	4 049 150	9,22	373 332
Nyare byggnader över 9 år	16 325 660	6,14	1 002 396
Nyare byggnader under 9 år	4 457 725	3,07	136 852
			1 512 580

b) För iståndsättningsarbeten m. m. beräknar styrelsen medelsbehovet för nästa budgetår till 200 000 kr. Medlen avses för ombyggnad av äldre laboratorier m. m. samt för ändrings- och inredningsarbeten föranledda av forskningsförsök.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen förordar jag att under försvarets forskningsanstalts delfond till reparations- och underhållskostnader m. m. beräknas 1 713 000 kr.

B 1. Avsättning till värdeminskningskonto: Befästningars delfond

1972/73	Utgift	6 855 475
1973/74	Anvisat	6 969 000
1974/75	Förslag	6 778 000

Fortifikationsförvaltningen

För nästa budgetår beräknas medelsbehovet till 6 778 000 kr.

Departementschefen

Jag förordar i enlighet med fortifikationsförvaltningens förslag att till avsättning till värdeminskningskonto under befästningars delfond beräknas 6 778 000 kr.

B 2. Avsättning till värdeminskningskonto: Kasernbyggnaders delfond

1972/73	Utgift	18 608 698
1973/74	Anvisat	19 800 000
1974/75	Förslag	21 630 000

Fortifikationsförvaltningen

För nästa budgetår beräknas medelsbehovet till 21 630 000 kr.

Departementschefen

Jag förordar i enlighet med fortifikationsförvaltningens förslag att till avsättning till värdeminskningskonto under kasernbyggnaders delfond beräknas 21 630 000 kr.

B 3. Avsättning till värdeminskningskonto: Försvarets forskningsanstalts delfond

1972/73	Utgift	981 713
1973/74	Anvisat	991 000
1974/75	Förslag	1 032 000

Byggnadsstyrelsen

För nästa budgetår beräknas medelsbehovet till 999 000 kr.

Departementschefen

Jag förordar i enlighet med förslag av riksrevisionsverket att till avsättning till värdeminskningskonto under försvarets forskningsanstalts delfond beräknas 1 032 000 kr.

C 1. Hyres- och arrendeutgifter m. m. för av fonden förhyrda lokaler och arrenderade markområden: Befästningars delfond

1972/73	Utgift	5 820 927
1973/74	Anvisat	5 550 000
1974/75	Förslag	5 950 000

Fortifikationsförvaltningen

Medelsbehovet under denna post för nästa budgetår beräknas till 5 950 000 kr. eller 400 000 kr. mer än för innevarande budgetår. Av det föreslagna beloppet avses 4,1 milj. kr. för förhyrningar av drivmedelsanläggningar, 350 000 kr. för andra hyresutgifter, 1,1 milj. kr. för arrenderingar och 400 000 kr. för utgifter i samband med förhyrningar.

Departementschefen

Jag förordar i enlighet med fortifikationsförvaltningens förslag att till hyres- och arrendeutgifter m. m. för av fonden förhyrda lokaler och arrenderade markområden under befästningars delfond beräknas 5 950 000 kr.

C 2. Hyres- och arrendeutgifter m. m. för av fonden förhyrda lokaler och arrenderade markområden: Kasernbyggnaders delfond

1972/73	Utgift	27 395 586
1973/74	Anvisat	32 000 000
1974/75	Förslag	33 000 000

Fortifikationsförvaltningen

Medelsbehovet under denna post för nästa budgetår beräknas till 33 milj. kr. eller 1 milj. kr. mer än för innevarande budgetår. Av det föreslagna beloppet avses 26 milj. kr. för hyresutgifter, 800 000 kr. för arrendeutgifter och 6,2 milj. kr. för utgifter i samband med förhyrningar.

Departementschefen

Jag förordar i enlighet med fortifikationsförvaltningens förslag att till hyres- och arrendeutgifter m. m. för av fonden förhyrda lokaler och arrenderade markområden under kasernbyggnaders delfond beräknas 33 milj. kr.

C 3. Hyres- och arrendeutgifter m. m. för av fonden förhyrda lokaler och arrenderade markområden: Försvarets forskningsanstalts delfond

1972/73	Utgift	365 130
1973/74	Anvisat	309 000
1974/75	Förslag	324 000

Byggnadsstyrelsen

För nästa budgetår beräknas de sammanlagda hyreskostnaderna till 324 000 kr.

Departementschefen

Jag förordar i enlighet med byggnadsstyrelsens förslag att till hyres- och arrendeutgifter m. m. för av fonden förhyrda lokaler och arrenderade markområden under försvarets forskningsanstalts delfond beräknas 324 000 kr.

1. Överskott att tillföras riksstatens driftbudget: Befästningars delfond

1972/73	Utgift	13 861 021
1973/74	Anvisat	19 912 000
1974/75	Förslag	16 002 000

Fortifikationsförvaltningen

För att få balans i staten bör 16 002 000 kr. tas upp under denna post för nästa budgetår.

Departementschefen

Jag förordar i enlighet med fortifikationsförvaltningens förslag att till överskott att tillföras riksstatens driftbudget under befästningars delfond beräknas 16 002 000 kr.

2. Överskott att tillföras riksstatens driftbudget: Kasernbyggnaders delfond

1972/73	Utgift	88 552 465
1973/74	Anvisat	98 084 000
1974/75	Förslag	105 967 000

Fortifikationsförvaltningen

För att få balans i staten bör 105 967 000 kr. tas upp under denna post för nästa budgetår.

Departementschefen

Jag förordar i enlighet med fortifikationsförvaltningens förslag att till överskott att tillföras riksstatens driftbudget under kasernbyggnaders delfond beräknas 105 967 000 kr.

3. Överskott att tillföras riksstatens driftbudget: Försvarets forskningsanstalts delfond

1972/73	Utgift	7 067 257
1973/74	Anvisat	6 878 000
1974/75	Förslag	7 448 000

Byggnadsstyrelsen

För att få balans i staten bör 7 481 000 kr. tas upp under denna post för nästa budgetår.

Departementschefen

Jag förordar i enlighet med förslag av riksrevisionsverket att till överskott att tillföras riksstatens driftbudget under försvarets forskningsanstalts delfond beräknas 7 448 000 kr.

Inkomster**A. Ersättning för till statsmyndigheter upplåtna lokaler**

Under denna rubrik redovisar fortifikationsförvaltningen de belopp som tillförs kasernbyggnaders och befästningars delfonder dels i form av ersättning för av myndigheterna disponerade lokaler, anläggningar och markområden, dels i form av anslag för iståndsättning av befästningar och kaserner. Vidare redovisar byggnadsstyrelsen under rubriken det belopp som tillförs försvarets forskningsanstalts delfond.

Lokalkostnader

Fortifikationsförvaltningen och byggnadsstyrelsen beräknar inkomster-na för lokalkostnader till sammanlagt 320 151 000 kr.

Av detta belopp skall 93 611 000 kr. tillföras befästningars delfond, 216 687 000 kr. kasernbyggnaders delfond och 9 853 000 kr. försvarets forskningsanstalts delfond. Behovet av medel för lokalkostnader har tagits upp av de nyttjande myndigheterna i deras anslagsframställningar.

Iståndsättningsanslag

Fortifikationsförvaltningens förslag rörande de beräknade utgifterna på delposterna Iståndsättning av befästningar m. m., Iståndsättning av flygfält och Iståndsättning av byggnader m. m. i vad avser befästningars och kasernbyggnaders delfonder har redovisats i det föregående. Täckning för dessa utgifter ingår inte i de lokalkostnader som förvaltningen har bestämt. I stället skall utgifterna på dessa delposter balanseras mot inkomster som härrör sig från de särskilda driftbudgetanslagen till iståndsättning av befästningar och kaserner. Dessa anslag skall i sin helhet tillföras inkomstsidan i försvarets fastighetsfond. Beloppen framgår av följande sammanställning.

Anslag	I prop. 1974:1 (bil. 6) före- slagna belopp för 1974/75	Härav skall följande belopp tillföras	
		Befästningars delfond	Kasernbyggnad- ers delfond
B 3. Arméförband: Iståndsätt- ning av befästningar och kaserner	44 000 000	200 000	43 800 000
C 3. Marinförband: Iståndsätt- ning av befästningar och kaserner	18 000 000	4 000 000	14 000 000
D 3. Flygvapenförband: Istånd- sättning av befästningar och kaserner	25 400 000	2 500 000	22 900 000
F 8. Central och högre regio- nal ledning: Iståndsätt- ning av befästningar och kaserner	8 280 000	4 880 000	3 400 000
F 23. Gemensamma myndighe- ter m. m.: Iståndsätt- ning av befästningar och kaserner	4 300 000	2 500 000	1 800 000
	99 980 000	14 080 000	85 900 000

Beträffande försvarets forskningsanstalts delfond ingår täckning för de beräknade utgifterna för iståndsättningsarbeten m. m. i de lokalkostnader för forskningsanstalten som byggnadsstyrelsen har beräknat.

Fortifikationsförvaltningen och byggnadsstyrelsen tar alltså under posten Ersättning för till statsmyndigheter upplåtna lokaler sammanlagt

upp (320 151 000 + 99 980 000) 420 131 000 kr., varav 107 691 000 kr. under befästningars delfond, 302 587 000 kr. under kasernbyggnaders delfond och 9 853 000 kr. under försvarets forskningsanstalts delfond.

Jag godtar fortifikationsförvaltningens och byggnadsstyrelsens beräkningar och förordar att till ersättning för till statsmyndigheter upplåtna lokaler beräknas 420 131 000 kr.

B. Hyror och arrenden för till enskilda upplåtta lokaler och markområden

Inkomsterna för nästa budgetår under denna post beräknar jag i likhet med fortifikationsförvaltningen till 9 125 000 kr. Detta innebär en ökning med 95 000 kr. i förhållande till innevarande budgetår. Av de beräknade inkomsterna hänför sig 525 000 kr. till befästningars delfond och 8,6 milj. kr. till kasernbyggnaders delfond.

C. Inkomster av övnings- och skjutfält

I likhet med fortifikationsförvaltningen beräknar jag inkomsterna av övnings- och skjutfält till 6,8 milj. kr. eller 500 000 kr. mer än för innevarande budgetår. Av de beräknade inkomsterna hänför sig 300 000 kr. till befästningars delfond och 6,5 milj. kr. till kasernbyggnaders delfond.

D. Diverse inkomster

Fortifikationsförvaltningen och byggnadsstyrelsen har beräknat inkomsterna under denna post till 1 269 000 kr. för befästningars delfond, 11,5 milj. kr. för kasernbyggnaders delfond och 664 000 kr. för försvarets forskningsanstalts delfond.

Jag har inte något att erinra mot myndigheternas förslag. Under kasernbyggnaders delfond har därvid tagits upp även de ränteinkomster som beräknas uppkomma med anledning av försäljningen av vissa delar av Järvafältet. Dessa ränteinkomster har beräknats till 11,1 milj. kr.

Hemställan

Under återopande av vad jag sålunda har anfört hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att godkänna förslaget till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1974/75 (bilaga 23.1).

Vad föredraganden med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:
Margit Edström

*Bilaga 23.1***Försvarets fastighetsfonds inkomster och utgifter enligt staten för budgetåret 1973/74 samt enligt förslaget till stat för budgetåret 1974/75**

Inkomster	1973/74 Kr.	1974/75 Kr.
<i>A. Ersättning för till statsmyndigheter upplåtna lokaler:</i>		
1. Befästningar delfond	107 752 000	107 691 000
2. Kasernbyggnaders delfond	281 954 000	302 587 000
3. Försvarets forskningsanstalts delfond	9 092 000	9 853 000
	398 798 000	420 131 000
<i>B. Hyror och arrenden för till enskilda upplåtta lokaler och markområden:</i>		
1. Befästningars delfond	430 000	525 000
2. Kasernbyggnaders delfond	8 600 000	8 600 000
	9 030 000	9 125 000
<i>C. Inkomster av övnings- och skjutfält:</i>		
1. Befästningars delfond	300 000	300 000
2. Kasernbyggnaders delfond	6 000 000	6 500 000
	6 300 000	6 800 000
<i>D. Diverse inkomster:</i>		
1. Befästningars delfond	1 209 000	1 269 000
2. Kasernbyggnaders delfond	12 500 000	11 500 000
3. Försvarets forskningsanstalts delfond	633 000	664 000
	14 342 000	13 433 000
	428 470 000	449 489 000

Utgifter	1973/74 Kr.	1974/75 Kr.
<i>A. Reparations- och underhålls- kostnader m. m.:</i>		
1. Befästningars delfond	77 260 000	81 055 000
2. Kasernbyggnaders delfond	159 170 000	168 590 000
3. Försvarets forskningsanstalts delfond	1 547 000	1 713 000
	237 977 000	251 358 000
<i>B. Avsättning till värdeminsk- ningskonto:</i>		
1. Befästningars delfond, <i>förslagsvis</i>	6 969 000	6 778 000
2. Kasernbyggnaders delfond, <i>förslagsvis</i>	19 800 000	21 630 000
3. Försvarets forskningsanstalts delfond, <i>förslagsvis</i>	991 000	1 032 000
	27 760 000	29 440 000
<i>C. Hyres- och arrendeutgifter m. m. för av fonden förhyrda lokaler och arrenderade mark- områden:</i>		
1. Befästningars delfond, <i>förslagsvis</i>	5 550 000	5 950 000
2. Kasernbyggnaders delfond, <i>förslagsvis</i>	32 000 000	33 000 000
3. Försvarets forskningsanstalts delfond, <i>förslagsvis</i>	309 000	324 000
	37 859 000	39 274 000
<i>Överskott att tillföras riksstatens driftbudget:</i>		
1. Befästningars delfond	19 912 000	16 002 000
2. Kasernbyggnaders delfond	98 084 000	105 967 000
3. Försvarets forskningsanstalts delfond	6 878 000	7 448 000
	124 874 000	129 417 000
	428 470 000	449 489 000

Beredskapsstat för försvarsväsendet

Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 4 januari 1974.

Närvarande: statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena ANDERSSON, statsråden STRÄNG, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASP-LING, LUNDKVIST, GEIJER, BÆNGTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON, FELDT, SIGURDSEN, GUSTAFSSON, ZACH-RISSON, LEIJON.

Chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Holmqvist, anmäler förslag till beredskapsstat för försvarsväsendet för budgetåret 1974/75 och anför.

Enligt 63 § regeringsformen skall riksdagen årligen anta beredskapsstat för försvarsväsendet. Beredskapsstaten skall uppta de särskilda anslag som vid krigsfara eller krig behövs för att upprätthålla Sveriges fred och oberoende.

Anslagen på beredskapsstaten är beräknade för de militära och civila utgifter som omedelbart föranleds av beslut om förstärkningar av försvarsberedskapen med undantag för sådana utgifter som kan bestridas från förslagsanslag på riksstaten och som inte skall belasta av riksdagen maximerad anslagspost. Anslagen, som samtliga är förslagsvis betecknade, är beräknade för en tid av trettio dagar av högsta försvarsberedskap.

I detta sammanhang vill jag erinra om att utgifter för beredskapsförstärkningar också kan betalas på annat sätt än från anslag på beredskapsstaten eller förslagsanslag på riksstaten. Kungl. Maj:t har sålunda bemyndigats att vid krig, krigsfara eller annan omständighet av synnerlig vikt för rikets försvarsberedskap disponera rörliga krediter i riksgäldskontoret om högst 50 milj. kr. för jordbruksdepartementets och högst 350 milj. kr. för handelsdepartementets verksamhetsområde (prop. 1970:1 bil. 11, JoU 1970:3, rskr 1970:125, prop. 1970:1 bil. 12, SU 1970:10, rskr 1970:10 och prop. 1973:1 bil. 12, FöU 1973:9, rskr 1973:63).

Den beredskapsstat för försvarsväsendet som gäller för innevarande budgetår (prop. 1973:1 bil. 23, FöU 1973:1, rskr 1973:32) tar på driftbudgeten upp anslag om sammanlagt 1 985 milj. kr. och på kapitalbudgeten anslag om sammanlagt 800 milj. kr. Medelsbehoven grundar sig på beräkningar som har utförts under år 1969.

Driftbudgetanslagen fördelar sig enligt följande (milj. kr.).

Försvarsdepartementet	
Psykologiska försvaret:	
Statens upplysningscentrals utrustning och verksamhet	5
Socialdepartementet	
Krigshjälp	850
Det allmänt civila medicinalväsendets utrustning och verksamhet	950
	1 800
Finansdepartementet	
Utgifter för civil försvarsberedskap	25
Handelsdepartementet	
Utgifter för det ekonomiska försvaret	75
Arbetsmarknadsdepartementet	
Arbetsmarknadsåtgärder	80
	1 985

Kapitalbudgetanslagen är uppförda under fonden för förlag till statsverket och fördelar sig enligt följande (milj. kr.).

Försvarsdepartementet	
Stärkande av krigsmaktens försvarsberedskap	415
Kommunikationsdepartementet	
Förlagskapital för kommunikationsverk	235
Finansdepartementet	
Stärkande av den civila försvarsberedskapen i allmänhet	120
Handelsdepartementet	
Förlagskapital för drivmedelsdistribution	30
	800

Anslagen Utgifter för civil försvarsberedskap och Stärkande av den civila försvarsberedskapen i allmänhet är samlingsanslag för sådana civila utgifter för försvarsberedskap, för vilka medel bör beräknas på beredskapsstaten men för vilka särskilda anslag inte har förts upp.

Anslaget Utgifter för det ekonomiska försvaret avser även utgifter för sådana åtgärder inom det ekonomiska försvaret som faller under annat departement än handelsdepartementet, exempelvis åtgärder avseende livsmedelsförsörjningen.

Fr. o. m. budgetåret 1970/71 har ett belopp på 30 milj. kr. förts upp på beredskapsstaten för Förlagskapital för drivmedelsdistribution att användas som startkapital för Drivmedelscentralen AB (DMC).

I samband med revidering av en överenskommelse mellan överstyrelsen för ekonomiskt försvar (ÖEF) och vissa oljeföretag rörande distribution och försäljning av flytande bränslen m. m. vid krig eller krigsfara har

behovet av startkapital för DMC-setts över. ÖEF beräknar kapitalbehovet under första verksamhetsmånaden till 75 milj. kr. Ökningen beror på bl. a. höjda priser och ökade leveransåtaganden. Hela startkapitalet uppskattas till 125 milj. kr. ÖEF föreslår därför att 75 milj. kr. tas upp på beredskapsstaten för försvarsväsendet för budgetåret 1974/75 under Fonden för förlag till statsverket, anslaget Förlagskapital för drivmedelsdistribution. Efter samråd med chefen för handelsdepartementet ansluter jag mig till ÖEF:s förslag.

Övriga anslag på beredskapsstaten bör för budgetåret 1974/75 föras upp med oförändrade belopp. Det förslag till beredskapsstat som jag sålunda förordar omfattar sammanlagt 2 830 milj. kr., varav 1 985 milj. kr. på driftbudgeten och 845 milj. kr. på kapitalbudgeten. Förslaget torde få fogas till statsrådsprotokollet i detta ärende som *bilaga 24.1*. För en närmare redovisning av de ändamål för vilka medel har beräknats under driftbudgeten och kapitalbudgeten torde jag få hänvisa till prop. 1970:1 (bil. 23).

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att godkänna förslaget till beredskapsstat för försvarsväsendet för budgetåret 1974/75 (bilaga 24.1).

Vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Margit Edström

Förslag till *Bilaga 24.1*
beredningsstat för försvarsväsendet för budgetåret 1974/75

Driftbudgeten*A. Egentliga statsutgifter:*

IV. Försvarsdepartementet	5 000 000
V. Socialdepartementet	1 800 000 000
VII. Finansdepartementet	25 000 000
X. Handelsdepartementet	75 000 000
XI. Arbetsmarknadsdepartementet	80 000 000
	1 985 000 000

Kapitalbudgeten*B. Kapitalinvestering:*

VII. Fonden för förslag till statsverket	845 000 000
--	-------------

Egentliga statsutgifter

IV. Försvarsdepartementet	
Psykologiska försvaret:	
a) Statens upplysningscentrals utrustning och verksamhet, <i>förslagsvis</i>	5 000 000
V. Socialdepartementet	
a) Krigshjälp, <i>förslagsvis</i>	850 000 000
b) Det allmänt civila medicinalväsendets utrustning och verksamhet, <i>förslagsvis</i>	950 000 000
	1 800 000 000
VII. Finansdepartementet	
a) Utgifter för civil försvarsberedskap, <i>förslagsvis</i>	25 000 000
X. Handelsdepartementet	
a) Utgifter för det ekonomiska försvaret, <i>förslagsvis</i>	75 000 000
XI. Arbetsmarknadsdepartementet	
a) Arbetsmarknadsåtgärder, <i>förslagsvis</i>	80 000 000

Kapitalinvestering

VII. Fonden för förslag till statsverket	
Försvarsdepartementet:	
a) Stärkande av krigsmaktens försvarsbered- skap, <i>förslagsvis</i>	415 000 000
Kommunikationsdepartementet:	
b) Förslagkapital för kommunikationsverk, <i>förslagsvis</i>	235 000 000
Finansdepartementet:	
c) Stärkande av den civila försvarsbered- skapen i allmänhet, <i>förslagsvis</i>	120 000 000
Handelsdepartementet:	
d) Förslagkapital för drivmedelsdistribution, <i>förslagsvis</i>	75 000 000
	845 000 000